This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

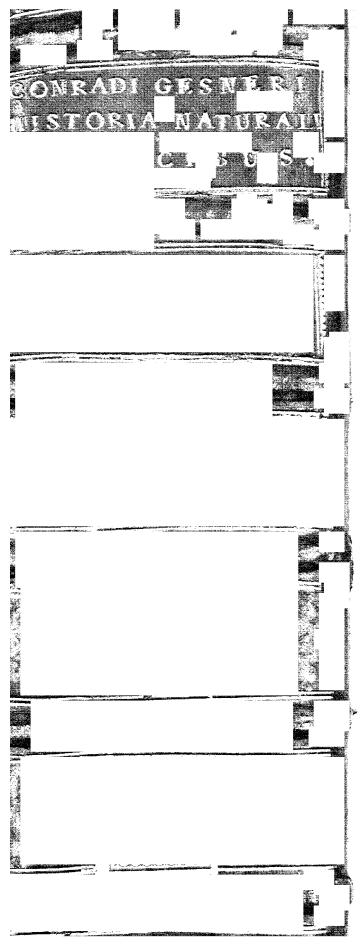

Digitized by Google

CONRADI GESNERI
medici Tigurini Hiſtoriæ Animalium Liber IIII. qui eſt de Piſcium & Aquatilium animantium natura.

CVM ICONIBVS SINGVLORVM AD VIVVM EXPRESSIS FERE OMNIB. DCCVI.

Continentur in hoc Volumine, GVLIELMI RONDELETII *quod medicinæ profeſſoris Regij in Schola Monſpelienſi, &* PETRI BELLONII *Cenomani, medici hoc tempore Lutetiæ eximij, de Aquatilium ſingulis ſcripta.*

AD INVICTISSIMVM PRINCIPEM, DIVVM FERDINANDVM Imperatorem ſemper Auguſtum, &c.

μιμέσεται ἃ ἴσασιν, ἢ μιμήσεται.

CVM Priuilegijs S. Cæſareæ Maieſtatis ad octennium, & potentiſsimi Regis Galliarum ad decennium.

TIGVRI APVD CHRISTOPH. FROSCHOVERVM,
ANNO M. D. LVIII.

R-169615

Digitized by Google

AMPLISSIMIS ET MA-
GNIFICIS VIRIS, PIETATE, PRVDENTIA,
omnicq; uirtutum genere ſpectatiſſimis, Conſulibus & Senatoribus Reipub.
Tigurinæ, Dominis ſuis uenerandis, Conradus
Geſnerus Tigurinus S. D. P.

NIVERSA quidē Philoſophia, Ampliſſimi uiri, undiquaq; optima & pulcherrima, omnibus ſui partibus amore cultuq; mortalium, ceu clientum & amatorum, digniſſima eſt, ut optimi & ſapientiſſimi quique omnibus ſeculis iudicarunt. Sed quoniam ingenia hominum diſſident, & multas in nobis opinionum uarietates, educatio, conuerſatio, conſuetudo, & uitæ uictusq; commoditas, & aliæ forſitan complures cauſæ, efficiunt, quæ ſuis plerunq; præiudicijs mentes humanas, non in literis tantum & religione, ſed ferè nuſquam nō occupant: hinc adeò fit ut alij aliam partem literarum ſequantur, quam ſcilicet uel omnino, uel pro occaſione & ſtatu rerum præſenti commodiorem ſibi ſtatuerint. Occaſio & incrementum Operis. Sic factum eſt ut ipſe à puerò, à cognato rei medicæ ſtudioſo educatus, profeſſionis iſtius amorē ab adoleſcentia imbiberim. Et quanquam progreſſu ætatis uariarum rerum cognitionem deguſtarem, nonnullis etiam immoratus rem medicam plus quàm par erat relinquerem, redij tamen poſtea, requirente id etiam rei domeſticæ cura, ad medicinæ ſtudiū. Cum uerò maximam huius ſcientiæ cum naturali philoſophia cognationem animaduerterem, nec ullum egregium aut certe doctum medicum haberi, qui non altius prima methodi medendi rudimenta ex libris de natura tanquam fonte hauſiſſet, cœpi & ipſe philoſophorum qui de rebus naturalibus commentati ſunt ſcripta cognoſcere; In quibus illa ſemper in primis me delectabant, quæ de metallis, plantis & animalibus tractata reperiebam. Idq; duplici nomine: Primum, quia certior de iſtis ſcientia haberi poteſt, quàm de meteoris, & alijs quibuſdam, uel nimium ſubtilibus & argutis, ac procul à ſenſu remotis, uel eiuſmodi ut firmam eorum cognitionem nec rātione nec ſenſu ſatis ſperare liceat. Deinde quòd non ſolum ad medicinam, ſed rem familiarem quoq; adminiſtrandam & alias artes, multò utilior & propemodum neceſſaria, mediocris ſaltem iſtarum rerum contemplatio uideretur, ltaq; plurimum hoc in ſtudio temporis poſui, ita ut ſucciſiuis horis (quibus uulgus hominū, & literati etiam multi, otioſè abutuntur, deambulant, ludunt, cōpotant) & quotieſcunq; ab alijs ſtudijs aut negotijs recreari deſiderabam, ad iſtos tanquam amores meos cupidè multis iam annis deflexerim. Et quanquā de plantis permulta obſeruarim, alijs ante me non animaduerſa, certe in lucem à nemine me priore prodita, (indicio fuerit Catalogus plantarum noſter quatuor linguis, ueluti rudimentum quoddam & progymnaſma iuſti aliquando uoluminis parandi, ante decennium editus: & paſſim hoc ipſo in Opere digreſſiones) minus tamen neceſſarium uidebatur in præſentia de eis conſcribere, cum multi hodiè eruditè & utiliter de plantis ſcripſerint & etiamnum ſcribant, ut de metallis etiā doctiſſimè utiliſſimeq; Ge. Agricola, uir uel eo nomine multa laude digniſſimus. Quamobrem ad animalium hiſtoriam perpaucis noſtri ſeculi, & ferè per partes tantum tractatam, animum adieci. Hīc cum uiderem parum me præſtiturum, niſi domeſticis ſtudijs & lectionibus peregrinationes quoque adiungerem, aliquot Germaniæ loca (non multa quidem illa) primum adij, mox etiam Italiæ pauca, non hoc tantum nomine, ſed inſuper Bibliothecæ noſtræ, quam tum in manibus habebam, ut omne ſcriptorum genus enumerarem, locupletandæ. Quòd ſi Mecœnas aliquis contigiſſet, uel maior fortuna mea fuiſſet, multa profectò maris terræq; remotiſſima loca, animalium in primis hiſtoriæ, deinde plantarum pariter aliarumq; rerū cognitionis poſteritati tradendæ gra-

Digitized by Google

Epiſtola

tia, etſi non firmæ ualetudinis homo, Deo ſecundante, iam peragraſſem. Id quoniam nõ licebat, feci quod potui, aliquot in diuerſis Europæ regionibus mihi comparaui amicos, qui benigne, candide, liberaliter, multas animantiũ omne genus effigies ad uiuum repꝛæſentatas, quarundã etiam nomina in diuerſis linguis & hiſtorias, mecum cõmunicauerint. Ego interim non ſolum à uulgo, & quibuſuis peregrinis, qui ex uarijs nationibus ad nos. uenitabant, aut hac fortè tranſibant, plurima ſubinde quæſita annotaui: & ſimul omnia ueterum ac recentiorum, quæcunꝙ de animalibus multis & diuerſis linguis, ſiue ex profeſſo, ſiue etiam obiter edita poteram nanciſci, conferebam diligenter & in unum quaſi corpus componebam. Ita paulatim creuit opus, magno quidem & diuturno labore meo, nec paruo pro meis fortunis ſumptu. Hoc cum ad iuſtam magnitudinem tandem aliquando perueniſſe iam uideretur (quamuis opus propè infinitũ appareret, & cui ſemper accedere multa poſſent) excolere tandem quicquid haberem & publicare decreui: ne ſi diutius differrem, plura potius inquirendo quàm quæ adeptus eſſem perficiendo occupatus, humanitus aliquid mihi accideret, ac tot tantiꝙ labores noſtri perirent. Volui autem primo loco Librum de quadrupedibus uiuiparis (quæ non ouum, ſed perfectum animal & concipiunt & in lucem edunt) emittere: qui ſimul maximus, ſimul cæterorum utiliſſimus uidetur, poſtulante id etiam ipſorum animalium dignitate. ſunt enim hæc cæteris ſine dubio digniora, perfectiora, & homini tũ corporis partibus & affectibus, tum animi facultatibus ac moribus propinquiora. De reliquis omnibus (hoc eſt quadrupedibus ouiparis, auibus, piſcibus, ſerpentibus & inſectis) alterum Tomum huic, ut conſtio, magnitudine parem futurum, ſi diuina fauerint, breui dabo. materiam enim omnem in promptu iam habeo. Hæc de Operis prima occaſione, incremẽto editioneꝙ dixerim.

Fructus ex ope reprectium.

¶ Sed mirabitur fortè non nemo, & quos fructus, quantum operæpretium, tantũ uo lumen, tanti labores ſecum ferant, inquiret. Cui reſponderim: Primum hanc naturalis philoſophiæ partem plurimum prodeſſe medicinæ, idꝙ uarijs modis. Vno, in genere ferè circa pleraſꝙ animantes, quoniam plurimæ uel integræ, uel ex parte aliqua in cibo ſumuntur, aut ad medicamenta intra extráue corpus humanum requiruntur. altero, priuatim circa quadrupedes uiuiparas, quæ propter ſimilitudinem temperamenti & corporis humani multos eoſdem cum homine morbos patiuntur, quos in pecoribus armentis iumentisꝙ paſtores ac ueterinarij curant, ſed & animalium quædã ſeipſa, multa enim morborũ auxilia ab eis inuenta conſtat. hinc multa ad hominis quoꝙ ſalutem medicus non indoctus transferre poteſt. Iam ſerpentium & lacertorũ ferè genus, & inſecta quædã, & quadrupedes etiam nonnullæ, præſertim in rabie, nec non piſces, morſu ſuo ictúue, aut ſi in cibo ſumantur, ſeu quauis, ſeu certa aliqua parte ſui, hominẽ aut uehementer lædunt, aut interimunt. hîc maxima medicorum diligentia opus eſt. neꝙ enim par omniũ curandi ratio. Præterea circa cibum, potũ, ſomnũ, uigiliam, motum, quietem & animi affectus, aliasꝙ res naturales, quarũ uſu decente ſanitas conſeruatur, ſecus corrumpitur, plurima paſſim à brutorum exemplis in uſum hominis eſt deriuare. Ego certe maximã medicinæ partẽ inter prima huius artis rudimenta à brutis tranſumpta uideo, tum ab ijs rebus quas illa per naturam faciebant, aut fortuitò patiebantur, tum illis quas homines in ipſis experiebantur. Nam tuto & citra impietatẽ periculum remedij noui dubijúe in beſtia facere conceditur, in homine non item. Poſtremò cum uaria medicamenta ex pleriſꝙ (ut dixi) animalibus habeantur, quæ nos in ſingulorum hiſtorijs uno in loco ordine recenſemus, hac cõmoditate fruetur medicus, ut cum aliquod animal ad manus eius peruenerit, quas nam eius partes præcipuè ad uſum medicũ reſeruare debeat, inſpecta illa ex partibus ſingulis remediorũ enumeratione, intelligat. Idem & coquus in uniuſcuiuſꝙ hiſtoria legent, quę nam ad cibũ & quomodo, quo apparatu, & quàm ſalubriter ueniant. Quod ſi ſingulatim conſiderare libet, permultæ ſe offerent ad uitam homini ſuſtinendã neceſſariæ artes, quæ omnes circa animalia earúmue partes occupantur. Nempe cibi gratia piſcatores omne aquatiliũ genus uenãtur, partim ſibi, partim ut uẽdant. Rei pecuariæ ſtudioſi, omne pecorũ genus emunt, alunt, diuendunt: & qui Lactarij uocantur, caſeos, butyrũ, &

Ad apparatum eiborum.

Ad uarias artes illiberales.

alia

Nuncupatoria.

alia ex lacte pecorũ opera cõficiunt, qui maximus montanæ Heluetiæ imò neceſſarius uictus & quæſtus eſt. hic ſcientia de curandis bobus, ouibus & capris requiritur. in alijs quidem regionibus aliæ etiam animantes, equi, aſini, alces, rangiferi, cameli, lactis & qui inde fiunt ciborum gratia nutriuntur. Venatores feras capiunt diuerſas. Sunt qui corpus mu niendi cauſa coria & pelles elaborant, alutarij, pelliones, coriarij, calceolarij, & qui thora ces aliasq; pelliceas ueſtes, & qui ephippia, marſupia, & huiuſmodi cõficiunt. Quidam uꝫ nà cum pilis diuerſarum quadrupedũ pelles ad ueſtimenta hyberna parant. Alij lanas & pilos tondent curantq;, ſimiliter ad ueſtes & ſtragula, ut ouium, caprarũ, camelorũ. Bobus & iumentis agricolæ utuntur. Iumentorũ quidem uſus, præſertim equorũ, latiſſime patet, neceſſarius agricolis, ut dixi, ad arandũ: ijſdem & alijs hominibus ad uecturas, ad itinera in pace belloq; cõficienda. Eſt enim equitatus res in pace ciuitatibus & principibus decora, in bello neceſſaria, terribilis, & ubi camporũ planicies patet, planè magni momenti. Sunt & in ædificijs, & alijs operibus multa, ubi niſi iumenta uehendi alioſq; labores obirent, (equos dico, mulos, aſinos, camelos, elephantos, alces & rangiferos,) nónne hominũ opera, nec ſatisfactura tamen, pro beſtijs requireretur? Iam canum q; multiplex ſit utilitas quis neſcit? Domos, pecora, homines, cuſtodiunt, defendunt, amãt. Venantur ijdem, & feras aut fugant, aut retinent, aut occidunt. Sed quid in ſingulis hæreo, in re minime obſcura? Sat fuerit in ſumma affirmaſſe, ad multas & diuerſas artes multorũ animalium magnũ imò neceſſarium uſum eſſe, & poſſe tractari unumquodq; melius, & ad uſum felicius conuerti, ab eo qui naturã eius tum alijs in rebus, tum ijs quas naturales (ut dixi) medici appellant, plenè perſpectã habuerit. Sed in ipſo Opere qui nam è ſingulis animantibus homini uſus contingere poſſint, ad remedia, ad cibum, ad ueſtes, ad uecturam, ad prognoſtica tempeſtatũ, ad uoluptatẽ & ludos, ad alia diuerſa, ſatis in ſingulorũ hiſtoria explicatur, nec opus eſt minutatim in præſentia perſequi omnia, & quaſi obtrudere Lectori. Quinetiã mores ac uirtutes in homine formandi exempla & documenta ab animalibus abunde ſuppetunt, quod quidem cum alij quidã eruditi, tum longè doctiſ ſimus ille Theodorus Gaza ubi in Ariſtotelis de animalibus libros à ſe conuerſos præfatur, copioſe & eloquenter declarat. Vnde nos eius uerba præfationi noſtræ ad Lectorem ſubijciemus. Cæterum ad œconomicã inſtitutionẽ, quantum conferat animalium hiſtoria, ſi pluribus demonſtrarem, meritò prolixus & uerboſus exiſtimarer. nam cum iam antea agriculturæ, rei ruſticæ, pecuariæ & coquinariæ, ut ita uocem, quibus res familiaris cõſeruatur ſimul & augetur, longè utiliſſimam hanc cognitionem eſſe docuerim, eadem opera œconomiæ utilem eſſe oſtendi.

Ad philoſophiã de moribus.

Ad œconomicã.

¶ Porrò quanquam non magnæ nec multæ utilitates ab animalibus ad hominẽ redirent, eæq; tanto maiores, quanto qui utitur eis naturæ ipſorum peritior eſt: non parua tamen in eorũ contemplatione uoluptas, homini bene ac liberaliter inſtituto, tam uaria & mira animaliũ diſcrimina inter ſe conſideranti oboritur: ſiue ea in corpore, ſiue animo & utriuſq; actionibus ſpectes. Quid admirandũ magis quarundam auicularũ extemporaneo cantu? cuius ſuauitatẽ ne numeroſiſſimus quidẽ Muſicorum hominũ uocibus ſimul & inſtrumẽtis quibuſuis ſumma arte utentiũ chorus ne longo quidẽ interuallo attigerit. Quantus eſt in unius luſciniæ admiratione ſummus ille & exquiſitæ in huiuſmodi rebus doctrinæ uir Plinius? Quis formicularũ mirifica & apicularũ corpuſcula, ingenia, opera, & in tantillis membris tantas animas, ſatis digne uel admiretur uel prædicet? Atqui nullũ eſt animal in quo non aliquid ſuũ, illuſtre, rarũ: imò non aliquid, ut ità dicam, diuinitatis ſpectetur. Quamobrẽ ineptus ſim, ſi pluribus in præfatione ea tractẽ, quæ paſſim in ipſo opere copioſiſſime refero. Ariſtoteles ille philoſophorũ princeps, inter cætera generoſi & liberalis animi argumenta, hoc etiã ponit, animalibus, præcipue rari, iucundi aut admirandi quippiã præferentibus, oblectari. Illiberalis hercle & ſordidus eſt animus, quiſquis ubiq; utilitatẽ & lucrũ ſpectat. Quàm plurima enim & pulcherrima nullum de ſe emolumentũ afferunt poſſidenti, ſed ipſa ſui pulchritudine ſola placent, & animos ſibi deuinciunt. Sic gemmæ pretioſiſſimæ, adamantes, topazij, hyacinthi, ſmaragdi, chryſolithi, &

Dignitas & nobilitas animaliũ hiſtoriæ ad contemplationem & admirationẽ operum Dei.

Digitized by Google

alíæ innumeræ, non quòd morbos geſtatæ aut alia quędam perícula auertant, (quod qui dam ſuperſtitioſe ne dicã impie credũt,) ſed ſola illa ſplendoris & luminis in quocũq; co lore puriſſima pulchritudine, quã in minimo eodẽq; ſolidiſſimo corpore illibatã ꝑpetuò ſeruare uidentur, tanq; cœleſtis materiæ quædã particulæ aut ſtellæ quędã terrenæ, in ho minum theſauros ueniunt, & ipſæ ſibi pretium ſunt, nec alium de ſe fructũ præbent. Inte rim ſaxa uulgaria ædificijs, molares piſtrinis, cotes ferro acuendo, quãuis non utilem tan tum ſed neceſſariũ uitæ uſum prẽſtent, ſtupidiſſimus tamen habeatur & gallo Aeſopi ſi mílis, qui ea gemmis nobilitate aut prætulerit aut etiã æquârit. Atqui hęc inanimata ſunt corpora, immobilia, ignaua, inertia. Longe plus admirationis animalibus debetur: & inter animalia plurimũ illis, quæ in anguſtiſſimo corpore tam multíplex organorum ge nus, quæ ad motus & actiones corporis requiruntur, concluſum habent. Nam & præcla ri artifices ingenij uim in exigua magis quàm ampla materia oſtentant. Alexander Ma gnus (ut Solinus refert) Iliadem ita ſubtiliter in membranis ſcriptam habuit, ut teſta nu cis claudęretur. Myrmecidæ Mileſij & Callicratis Lacedæmonij opera (ut ſcribit Aelia nus) propter nimiã exilitatem in admiratione habentur. quadrigas enim fecerũt quæ ſub muſca poſſent abſcondi, & in ſeſamo diſtichon elegeíum literis aureis inſcripſerunt. Soli nus Callicratẽ formicas ex ebore ita ſcalpſiſſe ſcribit, ut portio earũ à cæteris ſecerni ne quiuerit. Sic natura in paruis quibuſdam & inutilibus (ut uidetur) animalculis, maiori ni ſu & cõtentione quantũ præſtare poſſit, & experiri ipſa & nobis oſtẽtare uidetur. Nam in omni re quæ ex materia et forma cõponitur, præſtãtior huius, uilior illius dignitas eſt. At corpus materiæ rationẽ habet; anima uerò eius ſentiendi, mouendi, & agendi facul tas, formæ. quare ubi eædẽ omnes ſecundũ formã & animã facultates, motus, actiones ꝙ fuerint in minimo & propè nullo corpore, quale formicarũ, apicularum & ſimilium eſt, na turam ſe quantũ fieri potuit à materia abſtrahere uoluiſſe, & ueluti nudã oſtentando for mam, ſi nõ utile opus, dignũ tamen admiratione cõtemplatione ꝙ efficere, omnino ueri ſimile eſt. Hi tanquã ludi quidam naturæ nõ cõtemnendi nobis ſed ſpectandi proponun tur. Quòd ſi hominẽ miramur, qui paruo corpore omniũ in natura rerũ imaginẽ gerat, animo uerò patris & opificis Dei, ꝓximo certe poſt hominẽ loco in admirationẽ anima lia uenient, quæ & corporis partibus & animæ facultatibus hominẽ imitantur. Certè na tura rerũ omnium parens, (ut inquit Plinius, non rectè naturã pro Deo nominans) nullũ animal ad hoc tantũ ut paſceretur, aut alia ſatiaret, naſci uoluit, artes ꝙ ſalutares inſeruit & uiſceribus, quippe cum ſurdis etiã rebus inſeruerit. Iam ſi quæ animaliũ homini utilia ſunt, ut pecora, iumenta, & alia multa, in illis non tantũ cõtemplabimur naturæ imò Dei ſapientiã ac potentiã, ſed inſuper gratias agemus benignitati eius qui tam uarias anim an tes in uſus humanos produxerit, earũq; ſpecies perpetuò conſeruet. Si quæ uero inutilia uidebuntur, in illis tantũ admirationi accedere, quantũ utilitati decedit, exiſtimare debe mus. Non enim cõmunes ſolum animi corporisq; motus, uires & ſenſus, in minutis illis animalculis habẽtur omnibus, nõ minus ꝙ in boue aut elephanto, quod ipſum per ſe fa tis magnã admirationẽ mereretur: ſed inſuper in quibuſdã eorũ longe excellentiora inge nij opera, ꝙ in ullis magnis reperiãtur beſtijs. Vide ꝙ mirifice domicilia ſua parent apes et ſimilia eis genera, et formicæ. quantũ induſtriæ, quantũ artis in illa cõferunt? Quæ ob ſecro eloquentia ſatis inſectorũ iſtorum aſſiduitatẽ, prouidentiam, & ciuilẽ illam ac per petuò concordẽ unius operis adminiſtrationẽ, aliasq; uirtutes, ſiue à ratione aliqua pro fectas, ſiue naturales potius, ediſſerat? Nõ eſt autẽ quod ideo minus aliquis admirationi habenda hæc animalcula putet, ſi uirtutes iſtæ non propriæ, hoc eſt, non ex ratione & uo luntate ipſorum oriri uideãtur: neq; enim ideo minus mirabimur opera Dei, quibus per naturam indidit, ut illius ſponte eadem multa prꝛficiãt, quæ homines uix longo tempore docti exercitatiq; præſtare poſſunt. Luculẽta certe hæc omnia diuinitatis nihil non ubiq; replentis teſtimonia ſunt: & mirabilis eſt Dominus Deus in operibus ſuis, ſiue per natu ram, ſiue per rationẽ aut uoluntatem, (quæ utraq; etiam ab ipſo pendent,) ſiue nullo in tercedente medio moueat. Quomodo uerò uſquam abeſſent potentia, ſapientia & boni

tas di-

Digitized by Google

tas diuina, uel quomodo usquam in mundo cessarent, nedum in homine, quæ in contem
ptissimis istis & minimis corpusculis, sepe tantillis ut uisum fallāt, nec absunt, nec cessant,
sed illustria præsentiæ suæ indicia edunt? Nam quòd mouentur & agunt, potentiæ est:
quod sensibus utuntur, & inde utilia sibi cognita sequuntur, contraria uitant, quod domi
cilia struunt, quod prouident de uictu, sapientiæ est: quòd fœtus fouent & alunt, quòd se
inuicem amant aut amare uidentur, dum degunt gregatim, dum omnes ad unū opus con
sentiunt, dum hostes aut fures cōiunctis uiribus repellunt, bonitatis. Harum uirtutū, aut
quomodocunq; appelles, primū & perfectissimum exemplum, aut ut philosophi loquun
tur, prima idea, causa & origo in Deo est. Hæc igitur tam miranda in uilissimis etiā & sæ=
pe ex putredine nascentibus animalculis Deum opt. max. non fortuito aut temere nobis
exhibuisse credemus, sed ut hoc argumēto nobis constaret, omnia diuinitatis esse plena,
(cum ne passerculus quidē ullus sit cuius non meminerit, aut qui citra uoluntatem ipsius
in humum cadat,) & uerè quamuis ethnicū poëtam Aratum scripsisse, Μεσται δε Διὸς πᾶσαι μὲν
ἀγυιαὶ, πᾶσαι δ' ἀνθρώπων ἀγορὰι, μεσται δε θάλασσα. Non possum hîc mihi temperare, quin Ari
stotelis uerba ex primo de partibus anim. libro, quoniā optime huc faciunt, adscribam:
neq; uitio mihi dabit aliquis, si quid rectè quanquam alienis uerbis protulerim: non enim
tam spectādum est quis dicat, quàm quid dicatur, quamq; cōmode & opportune. Sic igi
tur scribit: In ijs etiam quæ in animantium genere minus grata nostro occurrunt sensui, »
natura parens & author omniū miras excitat uoluptates hominibus, qui intelligunt cau- »
sas, atq; ingenue philosophantur. absurdum enim, nullaq; ratione probandum est, si ima »
gines quidem rerum naturaliū, non sine delectatione propterea inspectamus, quod inge- »
nium unà contemplamur quod illas condiderit, id est, artē pingendi aut fingendi. Rerū »
autē ipsarū naturæ ingenio, miraq; solertia constitutarū contemplationē non magis per- »
sequamur atq; exosculemur, modo causas perspicere ualeamus. Quā ob rem uiliorū ani- »
malium disputationē perpensionemq; fastidio puerili quodā spreuisse, molestēq; tulisse »
dignū nequaq; est, cum nulla res sit naturę, in qua non mirandū aliquid inditū habeatur. »
Et quod Heraclitū dixisse ferunt ad eos, qui cum alloqui eum uellent, quod fortè in casa »
furnaria quadā caloris gratia sedentē uidissent, accedere temperarunt, ingredi enim eos »
fidenter iussit, quoniam, inquit, ne huic quidem loco dij desunt immortales. Hoc idem in »
indaganda quoq; natura animantiū faciendū est. Aggredi enim quæq; sine ullo pudore »
debemus, cū in omnibus naturæ numen, & honestū, pulchrumq; insit ingeniū. Quippe »
cum naturæ operibus iunctū illud præcipue sit, ubi nihil temere, uiceq; fortuita cōmitta- »
tur, sed alicuius gratia omnia agantur. finis autē, cuius gratia quicq; uel constat, uel condi »
ditū est, boni, honestiq; obtinet rationem. At uero si quis cæterorū animalium cōtempla »
tionem ignobilē, abiectamq; putat, iam hic de se quoq; idem arbitrari debet. Non enim »
fieri potest, ut ea sine magna abominatione inspiciamus, ex quibus corpus constat huma- »
num, ut sanguinē, carnē, ossa, uenas, reliqua generis eiusdē. Omnino ita censendū, ut qui »
de quauis corporis parte, aut de uase aliquo disputat, nō de materia, aut eius materiæ gra- »
tia doceat, sed formæ totius ratione, sicut & cum de ædibus agitur, nō de lateribus, nō de »
luto, nō de lignis, sed de forma ipsarū ædium docemus. Pari ratione, qui de natura agit, »
de cōpositione, totaq; substantia tractet, nō de ijs, quæ nunquā euenit ut à substātia sepa- »
rentur, Hæc ex Aristotele, prolixè quidē, sed non præter institutū nostrum, qui omnia il- »
lius de animalibus scripta in hoc Opus cōgerenda, pposui. quamobrē ea etiam quæ præ=
fationis loco ad cōmendationem totius Historiæ pertinebant, nequaq; omittenda duxi.
Hæc cū ita se habeāt, singulas animaliū historias, singulos quasi hymnos æstimabimus di
uinæ sapientiæ & bonitatis, à qua tanquā perenni & purissima scaturigine, quicqd usquā
bene, pulchre, & sapiēter fit emanat, per mentes primū cœlestes & spirituū angelorūq; or
dines, deinde hominū animos, à præstātissimis ad infimos progrediendo, (nam in homi
nibus etiā donorū Dei & excellentiæ non una ratio est,) & ab homine descēdendo per di
uersos animaliū gradus ad zoophyta & plantas ad inanimata usq; corpora, ita ut inferio
ra semper ad imitationē superiorū tanquam umbræ quædā quodāmodo componantur;

Digitized by Google

Epiſtola

Sic quidē diuinitas in res tum ſupra naturā ſitas tum naturales deſcendit: nos uerò ad eius contemplationē uice uerſa per eoſdem gradus cōſcendimus. Ipſa interim diuinitas perpetuò una eademq; & ſibi nunquā non ſimilis perſeuerat, nec in ſeipſa decreſcit: ſed in corporibus tanq; ſpeculis, p materiæ formarūq; diuerſitate magis minúsue lucidis aliter atq; aliter refulget. Sic in corporibus noſtris anima, licet tota toti inſit corpori, nec ulla pars ea careat, illuſtrius tamen facultates alias in alijs exercet partibus. Verū anima ita cōnexa eſt corpori, idq; mouet ac perficit, ut aliquid ab eo uiciſſim patiatur, & damna eius nōnulla ſentiat, & corpore ſuo ceu loco & domicilio circūſcribatur, quorū nihil in Deū cadit: qui ita omnibus ſe cōmunicat, ut neq; ſubſtantia neq; pars eorum ulla ſit, nec afficiatur ab eis quicquā, neq; includatur, ſed ita ſit ubiq; & omnia in omnibus ut extra omnia emineat, et mundū uniuerſum ac cœlos omnes ſuperior ipſe terminet ac cōcludat. Verū hęc neq; uerbis neq; cogitatione humana, ſatis exprimi aut cogitari poſſunt. nō ideo tamen ab omni cōtemplatiōe abſterreri & abſtinere nos cōuenit. Quin potius aliquouſq; cōtemplando progreſſos, potentiā eius humiliter agnoſcere, infirmitatē noſtram boni conſulendo: ſapientiā eius admirari, noſtram inſcitiam emendando: denicq; bonitati eius gratias agere, malitiā noſtram deprecando oportet. Quod ſi ita affecti, circa inferiora iſta & ueluti poſteriora Dei, pio & ſimplici animo uerſemur, omnia hæc diuinitus nobis producta cum gratiarū actione agnoſcentes, nec immoremur tamen, ſed ſubinde ad ipſum opificē erigamur, & rebus alijs omnibus occaſionis tantū & admonitionis loco aut tanq; ſtimulis & calcaribus de authore ipſarū cogitandi utamur, q̄niam tales ſumus in hoc mundi theatro ut admoneri & incitari ad cōtemplationē rerum diuinarum ſemper indigeamus: relictis paulò poſt aut certe poſt hanc mortalē uitam externis iſtis & inferioribus & poſterioribus, per gratiā Dei patris duce domino noſtro Ieſu Chriſto, qui primus & unus hanc uiā nobis morte ſua præparauit & oſtendit, ad ineffabilis illius intimi, ſummi & primi boni conſortiū admittemur. Atq; hic eſt finis & ſcopus tum rerum omniū naturaliū conſiderationis, tum uniuerſæ hominū uitæ. Sed ne fortaſſis quiſquā arbitretur, noſtra hæc tantū aut philoſophorū gentilium dicta eſſe, nec ullis Sacræ ſcripturæ teſtimonijs defendi, pauca quædam ex ſacris literis mihi adferenda ſunt. Primum igitur in ipſo mundi exordio, Deus hominem creaturus, qui in hoc mundo quaſi theatro quodam ſpectaret omnia, omnibus uteretur, omne prius animalium genus produxit, ut in domicilium undiquaq; inſtructum & abſolutū homo ingrederetur. Deinde omnibus animalibus ad eum adductis, nomina ſingulis ab eo imponi uoluit. & quanquam credimus nō animalia tantum ſed reliqua etiam omnia ab homine, ſuo quodq; nomine duraturo in poſterum, appellata, Scriptura tamen per excellentiam quandam de ſolis animalibus hoc prædicat. Exprimit etiam diſerte, omne animalium genus, piſces, aues, pecora ſiue quadrupedes, & reptilia, in eum finem productum eſſe, ut hominis imperio, (non fruſtra ſcilicet, nec inutili,) ſubijceretur. Idem mox in benedictione, quam Deus in hominem confert, repetitur. Et iterum poſt diluuium in benedictione Noæ & filiorum eius: Timore (inquit Deus) & metu ueſtri afficietur omne animal, terrenum & uolucre, & quodcunq; terra producit, aut in mari degit. Omnia iuris ueſtri ſunt. Quicquid mouetur & uiuit, ad cibum uobis permittitur. Et iam inſtante diluuio iuſſus eſt Noas omne animalium genus, quod in aqua uitam degere non poteſt, in arcam inducere, de auibus quidem & animalibus puris, ſeptena ſingulorum coniugia, de impuris uerò ſingula, nimirū ut ſpecies eorum conſeruarentur, quas hominis cauſa Deus produxerat. Vbi illud animaduertendum impura etiam animalia, non contempta fuiſſe. Porrò in hiſtoria Regum de Salomone legimus, contuliſſe ei Deum tantam ſapientiæ facultatem, ut doctiſſimos quoſq; & celeberrimos uiros longo à ſe interuallo relinqueret. mox inter fructus & opera ſapientiæ illius commemorantur Parabolarum tria millia, Carmina quinque ſupra mille, Hiſtoria plantarum à cedro uſq; ad hyſſopum, poſtremò Hiſtoria animalium, auium, reptilium & piſcium. Quid eſt homo (inquit Dauid Pſalmo 8.) ut memoriam eius habeas? Præfeciſti illum operibus manuum tuarum, & omnia ſubieciſti pedibus eius: oues & boues & animalia

Teſtimonia ſacra.

Digitized by Google

animalia ruris, uolucres quoque & pisces maris, & quicquid per æquor transit. Et rursus Psalmo 148. Laudate Dominum de terra, dracones & omnes abyssi, feræ & cuncta pecora, reptilia & aues alatæ, &c. Atqui bestiæ Deum agnoscere uel laudare non possunt: nos igitur admonemur, Deum propter illas laudare, & gratias ei agere, bonitatē & sapientiam eius in omnibus istis rebus quas ad uniuersi ornatum, nostrumq; usum produxit agnoscentes. Hinc est quod D. Paulus ad Romanos scribit, ethnicos etiam inexcusabiles esse, quòd cum Deum agnouerint ex operibus eius, quantum inde scilicet homini cognoscere datur, non tamen ut Deum coluerint, neq; grati fuerint. Siquidem quæ sunt inuisibilia Dei (inquit) ex creatione mundi, dum per opera intelliguntur, peruidentur, ipsaq; æterna eius potentia ac diuinitas. Postremò locus extat copiosissimus & luculentus de prouidentia Dei, qua animalia bruta dignatur ac prosequitur, historiæ lobi capite 38. & 39. quem ne sim prolixior hoc in loco omittam. Hæc hactenus de dignitate & excellentia historiæ animalium: quibus ubi subiecero clarissimorū uirorum circa eandem studij exempla, ut non modo homine liberali, sed principe etiam dignam, imò regiam hanc cognitionem esse appareat, finem præfandi faciam.

Integrum hunc locum post præfationem ad Lectorem ponemus.

¶ Alexandro Magno rege inflammato cupidine animalium naturas noscendi, delegataq; hac cōmentatione Aristoteli, summo in omni doctrina uiro, aliquot millia hominum in totius Asiæ Græciæq; tractu parēre iussa, omnium quos uenatus, aucupia, piscatusq; alebant: quibusq; uiuaria, armenta, aluearia, piscinæ, auiaria in cura erant: ne quid usquam genitum (aliās, gentium) ignoraretur ab eo: quos percontando, quinquaginta fermè uolumina illa præclara de animalibus condidit: quæ à me collecta (inquit Plinius) in arctum cum ijs quæ ignorauerat, quæso ut legentes boni cōsulant, in uniuersis rerum naturæ operibus, medioq; clarissimi regū omniū desiderio cura nostra breuiter peregrinantes. Hæc ille. Alexander Macedo Aristoteli historiam animalium ei offerenti sexcentigenta, uel ut inquit Athenæus (libro nono Dipnosophist. πολυπλαυθῆ πραγματείαν hoc Aristotelis opus appellans) octingenta talenta rependit. Regium enim munus eam ideo existimauit, quòd inter plurima regia quæ hîc traduntur, præcipuè colligi possint, & equitandi, & uenandi, & aucupandi rationes, quæ sunt regiæ exercitationes, Niphus. Alexander Magnus dono dedit Aristoteli octoginta, (Viues etiam octoginta legit. malim octingenta cum Nipho, ex nono Athenæi ubi ὀκτακόσια legitur: sed apparet ex pretij æstimatione, quæ mox subijcitur, erratum esse librarij non authoris, quòd octoginta hoc loco legitur) talenta (auri,) quadringentis octoginta coronatorum millibus æstimanda. Hæc autem æstimatio ita colligitur: Centum enim talenta Attica ex abaco ualent sexaginta coronatorum millia: quæ multiplicata ogdoade, numerum constituunt hoc loco repositum, Robertus Cenalis. Eadem Guil. Budæi æstimatio est libro secundo de Asse. Quod si hodie uiueret Alexander, intelligeret profecto & miraretur inter innumera eius regia opera, nullius merito tantam ad posteros gloriam & famam ipsius transmissam, quantam ex hoc uno apud uulgus hominum contempto opere. Orbem ferè terrarum uicit, amplissima regna subegit, urbes ingentes condidit. sed regnum eius in multas partes eo defuncto diuisum, in potestatem Romanorum, aliorumq; regum uenit. urbes aut deletæ, aut mutatis nominibus, aut barbaris incolis habitatæ literarum & historiarum omnium imperitis, conditorem suum non agnoscunt. Interciderunt etiam quàm plurimi scriptores, qui gesta eius literis mandarunt, ut uix unus aut alter ex postremis extet. At animalium historia, cura & sumptu eius perscripta, conseruata tot hactenus seculis, annis ferè mille nongentis, maximo semper apud omnes bonos & eruditos in pretio fuit, & magnæ semper gloriæ cum ipsi regi tum conditori eius Aristoteli. Non solum uero gloria maior ex hac in philosophum regis liberalitate ad posteritatem manauit, sed etiam fructus longè uberior, quàm ex multis illis uictorijs & regnis ab eo partis. quid enim inde adiuuari posteri potuissent, quod illius etiam seculi homines uehemēter sibi damnosum experiebantur. Multa hominum millia ut suum pro libidine imperium unus Alexander propagaret subinde occidebantur, respublicæ mutabantur, uastabantur regiones, &

Exempla clarissimorum uirorum qui animalium historiam contulerunt.

Digitized by Google

Epiſtola

alia multa publica priuataq; mala, ut ſolent in bellis, multis magnisq; regnis obuenie bãt. Nihil igitur tam honeſtum & glorioſum, nihil tam utile quod ad noſtram durârit memoriam, rex ille regum perfecit, quàm quòd elegantiſſimos illos de animalibus libros conſcribendi liberaliſſimus author Ariſtoteli fuit. Omnem ferè animaliũ hiſtoriam (inquit Petrus Gillius) uel à regibus ſtudioſe animaduerſam, uel ab ijs qui hanc ipſam conſcripſiſſent, ijſdem religioſe dicatam & conſecratam uideo. Nam ut omittam alios nobiliſſimos reges, non optimos ſolum & diligentiſſimos pecuarios habitos, uerũ etiam curioſos in exquirendis animalium naturis fuiſſe: Iuba, Hieron, Attalus, Philometor, Archelaus reges de ui naturaq; animalium diligenter perſcripſerunt, Hæcille. Quæ uerò noſtra ſuper regum iſtorum ſcriptis ſententia ſit, exponam in fine Catalogi ueterum nõ extantium, qui de animalibus ſcripſerunt. Oppianus Anazarbenſis poëta longè doctiſſimus, cum ſua de animalibus poëmata Antonino imperatori Seueri filio Romæ obtuliſſet, poſtulare iuſſus quod uellet, non reditum modo patris exulantis, quem ſolum petebat, facile impetrauit, ſed etiam pro ſingulis uerſibus ſingulos numos aureos accepit, quo dono exhilaratus poëmata ſua aureis literis exarauit, ut meritò aurea appellentur. Sunt autem duorum eius poëmatum, de piſcibus & de uenatione, quorum utrũq; ad Antoninum ſcripſit, circiter quinquies mille & octingenti uerſus. C. Plinius Secundus Hiſtoriam mundi, in qua cætera breuiter, plantas & animalia copioſiſſime tractat, Veſpaſiano imperatori dedicauit, cui chariſſimus & familiaris erat. Auicenna uir in re medica & omni ſcientiarum genere excellens Vziro Perſarum regi à conſilijs fuit, à qua dignitate plerique eum principem nominarunt, non dubitauit tamen aliquot de animalibus libros edere, & multa de ijſdem Ariſtotelis ſcripta interpretari. Non mirum autem maius olim cognitionis animalium ac totius eorum naturæ ſtudium fuiſſe: ſiquidem (ut Varro ſcribit lib. 2. de re ruſt.) de antiquis illuſtriſſimus quiſque paſtor erat, ut oſtendit Græca & Latina lingua, & ueteres poëtæ, qui alios uocant πολύαρνας, alios πολυμήλους, alios πολυβοτας, qui ipſas pecudes propter caritatem aureas habuiſſe pelles tradiderunt, ut Argis Atreus, ut in Colchide Aeetes, &c. Romanorum uerò populum à paſtoribus eſſe ortum quis non dicit? quis Fauſtulum neſcit paſtorem fuiſſe nutricium, qui Romulum & Remum educauit? non ipſos quoque fuiſſe paſtores obtinebit, quod Parilibus potiſſimum condidêre urbem? non idem, quod mulcta etiamnum ex uetere inſtituto bubus & ouibus dicitur: & quòd æs, antiquiſſimum quod conflatum, pecore eſt notatum? Et quòd nomina multa habemus ab utroq; pecore? à maiore, & à minore, ut ſunt, Porcius, Ouinius, Caprilius, Equitius, Taurus: item cognomina, ut Annij Capræ, Statilij Tauri, Pomponij Vituli, Hæcille. In ſacris quidem literis Abrahamum pecoris ditiſſimum fuiſſe legimus, & Dauidem patris ſui greges pauiſſe. Huc pertinet etiam quod proditum eſt, ſummos olim uiros anatomes, hoc eſt diſſectionis partium corporis humani perquam ſtudioſos fuiſſe, & pueros etiamnum inter prima mathemata literarum in ea exercuiſſe. Petebant autem cognitionem illam partium corporis noſtri, non ex ipſis ſtatim humanis corporibus, ſed aliarum animantium, ut ſimiarum, porcorum, canum, & aliarum quadrupedum inſpectis, ut his rudimentis imbuti, promptius deinde ac certius in diſſecando humano corpore uerſarentur. In primis autem Marcus Romanorum imperator, corporum conſectionis, & ſingularum partium naturæ peritus fuiſſe memoratur. Aegyptij reges ſuis ipſi manibus anatomen adminiſtrare non dubitarunt. Iam Boëthus & Paulus Sergius Romanorum conſules, & alij quidam principes uiri, Galeno animalia diſſecanti ſæpe adfuiſſe leguntur.

Dedicatio. ¶ Hocigitur & huiuſmodi Opus, & tantorum uirorum ſtudijs nobilitatum, Hiſtoriam inquam animalium cum elaborarem, & primam eius partem de quadrupedibus uiuiparis hoc tempore in publicum darem, Excellentiæ ueſtræ clariſſimi & prudentiſſimi uiri, omnino multis de cauſis conſecrandum exiſtimaui. Primum publico nomine, quòd omnes bonas literas fauore ueſtro dignemini, & ſtudia tum ſacra, tum quæ illis ſubſeruiunt linguarum & philoſophiæ, liberaliter in repub. ueſtra iuuetis atque promoueatis.

Deinde

Digitized by Google

Nuncupatoria.

alijsq; Europæ, Asiæ & Aphricæ regionibus, quibus in unũ redactis omnibus Aquatilium natura mirificè illustratur. Ego ex lectionibus meis alijsq; obseruationibus, & amicorum qui diuersis è regionibus uaria miserunt beneficio (iam toto decennio, & eo ampliùs) plura quàm peregrinando, nactus sum. A peregrinationibus enim cum aliæ quædam causæ, tum maximè sumptuum magnitudo me absterruit. Infinita certè antehac nunquam prodita, exposui: & ut Germanis meis passim me accommodarem, linguamq; uernaculam excolerem, operam omnem dedi. Diligenti quidem & diutina animaduersione, peregrinis etiam quibusdã piscibus uetera nomina conuenientia primus reperisse mihi uideor: nempe in Nilo ostracionẽ, porcum, physam fortè & alabetem ac typhlen, demonstraui. In nostris uerò (id est, Germaniæ tuæ) fluuijs, incognitos hactenus plerisq; (ne dicam omnibus) nostri seculi eruditis, pyruntas, pœcilias, antacæos, oxyrynchos & siluros ostendi. Est autem omnis ferè difficultas circa nominũ, quibus Latini aut Græci ueteres usi sunt, inuentionem posita: quibus inuentis, reliquã historiam minùs difficile est addere. Labores sanè mei (ut nihil de sumptibus pro mea tenuitate dicam) immensi fuerunt: quibus si operis euentus non omnino respondet, uoluntati tamẽ meæ non nihil debebunt posteri. Sed plura de ijs quæ ego præter alios hac in parte præstiterim, in præfatione ad Lectorem proferam, ne prolixitate mea M. Tuæ sim importunior.

Peroratio cum adhortatione.

Equidem ea, quæ non tam meo, quàm communi totius Reipub. literariæ nomine peto, impetraturum me, maximam mihi spem faciũt, optime & sapientissime Princeps, omnes Regiæ uirtutes illæ, quæ in M. Tua eluescunt: quibus & bonarum literarum linguarumq; cognitio & doctrina omnigena ita accedit, ut ueluti colophonem imponat. Multa atq; illustria beneuolentiæ & liberalitatis tuæ in literas cũ sacras, tum profanas, & earum studiosos homines, publicè priuatimq; extant: ut omnino fœlicissimũ hoc à summo philosopho optatum, sub M. Tua imperium nobis contigisse uideatur. optabat autem ille ad optimũ reipublicæ cuiusuis statum, ut uel philosophus regeret, uel rector eius philosopharetur. Scio multos prædicare Principes ab ijs, quæ cum in eis non sint, esse tamen debebant, uirtutibus, ut ita officij sui dissimulanter admonean tur: ego uerò syncerè & absq; ullo adulationis fuco, ob eas quibus M. Tuam, eximijs & raris in hoc fastigio uirtutibus, ornari intelligo, laudare ac uenerari me profiteor. Sed reliqua in Celsitudine tua, omni elogiorũ laudumq; genere uehenda, alijs quibus ea sunt notiora, & M. Tuæ propioribus relinquo. ego singularem tuum erga sapientiæ & literarum studia fauorem apprime & ueneror & exosculor. Scio multa optima exoptatissimaq; uiris literatis uolumina, liberalitate tua in lucẽ prodijsse: & inter alia insignem illum codicem qui Syro sermone Noui Testamenti libros plerosq; omnes continet: quẽ singulari pietate Syros miseratus, ne unico ueræ religionis thesauro diutius destituerentur, innumeris exemplaribus procusum in Syriam liberalissimum munus misisti. Hac ego tanta benignitate tua commotus, hunc Halieuticum siue Piscatorium laborem meum, M. Tuæ consecrare simulq; supplicare uolui, ut quemadmodũ omne literarum genus te Mecœnate & patrono propagatur, ita huic etiam admirabili, pulcherrimæ, maximæ, utilissimæq; Naturæ parti, circa Animantium, præsertim Aquatilium cognitionem illustrandæ, pro summa clementia & bonitate tua, adesse & opem ferre digneris. Quòd si contigerit tuo fauore, tua liberalitate, ut Oceani Germanici oræ aliqua ex parte maturè ab aliquo harum rerum studiosissimo perlustrentur, huius magni Voluminis Compendium aliquando, lectioni (præsertim Principum uirorum) magis idoneum, confici curabo: ita ut quæ noua accesserint, suis quæq; locis adijciantur, aliusq; secundum genera rerum ordo instituatur. nam præsens hoc Volumen (de meis præcipuè scriptis loquor) non ad continuandam in eo lectionem, sed ad inquirendum quod cuiq; libuerit (ordine alphabetico ferè singulis descriptis, & singulorum historijs per certa capita digestis) à nobis conditum est: & ut in plerosq; omnes eiusdem argumẽti ueterum ac recentiorũ libros uberrimi commentarij loco esset,

Digitized by Google

Epistola Nuncupatoria.

in quo tum rerum tum uocabulorum in diuersis linguis uaria expositio abunde habe retur. Quanquam autem tot & olim & hodie scriptores De Piscibus & Aquatilibus li bros ediderimus: certũ est tamen plurima, quæ in suis regionibus etiam uulgaria sunt, doctorum apud nos alibiq; cognitionem adhuc fugere, necdum in literas relata. Scio multa & admiranda piscium aliaq; genera in Oceano Germanico reperiri, quorum nomina ad nos peruenerunt, picturæ uerò & plenior eorum naturæ cognitio desiderantur: Qualia sunt, Wangwal/Indwal/Schwynwal/Rauenwal/Wittewal/Schiltwal/Hanerkeit/Nonwarstack/Trolwal/Springwal/Gerwal/Blotewal/Hill/Herill/Karckwal/Rußwal/Nachtwal/Nordwal/Wintinger/Fischsteckе/Schellewynckе/Rore/Rostinger/Schlichtback/&c. Veteres quidem, quorũ de piscibus monumẽta extãt, ad Oceanum non penetrarunt, sed pauca quædam ex auditu de quibusdã Oceani animantibus prodiderunt. Exhibent aliquando reges & principes (qui mos Romanis Cæsaribus quondam frequens fuit) maximo sumptu rariora quædã animalia populo ad unum fortè diem spectanda: Tua uerò M. si eorum quæ adhuc in Oceano nostro latent animalium, notitiam illustrarit, depulsis ueluti Sol suo exortu, ignorantiæ tenebris, non semel, nec uni populo, sed perpetuum hoc, dum mundus hic erit, dum ullæ literæ uigebunt, omnibus ubiq; gentium populis, non solùm uulgo, sed eruditis & philosophis hominibus, immò ipsi inclytæ philosophiæ, longè magnificentissimum hoc spectaculum exhibuerit. Ita, ueluti mari detecto, apertisq; gurgitibus et abyssis, magnam omnibus admirationem excitaueris. Sic fiet ut ueterum scrip .a uberiore cum fructu & suauitate, non solùm, ut plerique solent, legamus: sed etiam rebus ipsis cognitis intelligamus: ac insuper multa noua, nullis in hunc usq; diem literis prodita, pulchro ingentiq; auctario philosophiæ lucremur. Sic Galli & Itali non amplius gloriabuntur bonas literas suis proceribus magis esse cordi quàm Germanis: & maiora suorum procerum in literatos homines beneuolentiæ signa extare. Hoc igitur ut facere digneris FERDINANDE Cæsar Auguste, omnes Musæ, omnis philosophia, cum innumeris bonis & eruditis uiris M. T. iterum atq; iterũ supplicant. VALEAT optima & clementissima M. Tua: cui DEVS pater omnipotens, omnia tum propria tum Imperij commoda, cum felicissima pace, & de Christiani nominis hostibus uictoria secundet. Tiguri Heluetiorum. Nonis Augusti, anno Virginei partus M. D. LVIII.

CON.

Digitized by Google

CON. GESNERI AD CANDIDVM LECTOREM PRAEFATIO: PRIMVM DE RONDELETII, Bellonij & Saluiani libris, quí De Aquatilium historia inscribuntur. Deinde de suo hoc Volumine.

VELIM te, benigne Lector, Epistolam Nuncupatoriam primùm perlegere, quòd in ea quædam contineantur, quæ cum hìc repetere non libeat, ignorare tamen te nolim.

Huic nostro Volumini quoniam Rondeletij & Bellonij scripta inseruimus: de his authorib. quædam præfabor: & de Saluiano quoq; cuius Liber De aquatilibus animantibus Romæ nuper excusus est. De reliquis uerò tum antiquis, tum recentioribus eiusdem argumenti scriptoribus, infrà in Catalogo huius generis scriptorum dicam.

Primùm igitur in tribus istis, (Rondeletio, Bellonio, Saluiano,) aliquid commune inuenio quod in omnibus summopere laudem: id autem est Voluntas, qua singuli quantum potuerunt præstitêre, uoluissentq; (non dubito) ampliùs, si potuissent. Elaborarunt certè & præstiterunt plurimùm, idq; uarijs modis, obseruando, scribendo, peregrinando, præsertim duo, (nam Saluiani peregrinationes nescio,) & dissecando: atq; insuper sumptus magnos fecerũt: & quod maius est, tempus (quo nihil homini preciosius in hac uita dari potest,) consumpserũt, ut hanc Naturæ partem multis hactenus seculis obscuram illustrarent. Quamobrem omnes literarum cultores, & qui uiuimus, & posteri, plurimùm eis debemus: qui cum magnam ætatis partem, ad maiora priuata commoda proculdubio conuertere potuissent: ijs neglectis philosophiam, hoc est publicum & uniuersale commodum præposuerint. Diuinum hoc aliquid est, quàm plurimis aut omnibus prodesse uelle. Boni certè uiri est primùm uelle prodesse: deinde hoc ipsum certa ratione & uia instituere, prudentis: deniq; fortis in labore perseuerare. Hæc omnia illis tribuo. Atq; utinam etiam ipsi inter se, siue meritò, siue ex abundantia bonitatis, ut uiros sapientes decet, sibi attribuerent, ut præter alias uirtutes candidi etiam ingenuiq; uiri tum essent, tum alijs uideri possent: neque philosophiam uulgò deridendam mutuis inter se rixis & uitijs æmulationibus propinarent. Laudo equidem æmulationẽ in promouendis rebus bonis, sed tacitam, aut saltem modestam. --- ἀγαθὴ δὲ ἔρις ἥδε βροτοῖσιν. *At si contentio rixosa, si conuitia & maledicta, si inuidia & malæ ambitio & φιλονικίαι nimiæ accedant, nulli non bono uiro huiusmodi æmulatio displicuerit. Impotens & intemperans plerunq; humanum ingenium, si semel inuidia, æmulatione immodica, iracundia aut simultate labefactetur, redintegrari uix potest: & pro simplici iniuria multiplicem refert: quodq; in beneficijs præcipit Hesiodus ut rependantur* Αὐξῆι τῷ μέτρῳ, καὶ λοιὸν ἄσκε δίκαιον: *id infectus inuidia simili ue affectu animus ad iniurias detorquet. quas quidem plerosq; compensare uidemus, non solùm æquales, pro iure talionis, quod humanum quodammodo est, sed ferarum more, multò maiores. quod et mihi nuper accidit, qui cum una de re à quodã literis prodita dubitassem, is mox ita respondit, ut neq; dubitationem meam solueret, & simul iratus omnem ferè integris operibus meis authoritatem imminueret. Verùm ego illi ignosco: & alios quoque rituales, hoc est eiusdem argumẽti scriptores, ut mutuò sibi ignoscant, nec summo iure in sese uindicandis utantur, ut Christianæ an cuius sint religionis studiosi ignores, admoneo & hortor.* Ἔλεγχ' ἐλέγχου, λοιδορεῖσθαι δ' οὐ πρέπει. Αὐδῶμεν φιλοσόφως, ὦστε πρὸς ὠφελίαν.

Vt unum arbustum non fert duos erithacos, ita circa unum argumentum non sunt tranquilli scriptores duo, si uel ambo contentiosi ambitiosiq; fuerint, uel alter eorum. Interim non probo, si qui alienam gloriam sibi uendicent, alienis inuentis fruantur ac glorientur: nec à quo profecerint agnoscant. Ego quod me attinet, quoniam ex omnium libris profeci, omnibus gratias habeo ingentes: omnes illos & amo & ueneror præceptorum loco: sicuti & alios uniuersos, qui bono proposito literas iuuandi, utcũq; aliqua ambitio comitetur, lucubrationes suas in publicum ædunt. Quòd nisi Bellonium & Rondeletium magni facerem, certè scripta eorum Volumini meo non accuissem: nam Saluiani librum tardiùs accepi. Collegeram ego ex ijsdem authoribus, quæcunque de omni aquatilium genere scripta apud ueteres extabant. Hæc meo more, ut in Libris de auibus & quadrupedibus feci, exposuissem: quæ uerò insuper ipsi obseruarunt circa nomina & naturas singulorum, breuiter complexus additissem: atque ita & meo instituto & lectorum quoq; commodo magis satisfecissem: minùs enim quæ ad unum caput uel segmentum pertinent, diuulsa fuissent, quàm nunc sunt. Sed uolui fauere bonori eorum, & quàm maximè fieri potuit integra de singulis capita, ut ab eis scripta sunt, relinquere: meas uerò obseruationes Corollarij uice addere. Hoc si rectè & honorificè eis à me factum accipiant, gaudebo: sin minùs, boni instituti conscientia fretus acquiescam. Inuitus equidem ad condendum hoc Volumen accessi, qui homo sum mediterraneus, & multis occasionibus ad illustrandam hanc historiã careo: sed cũ typographus noster ante aliquot annos meo cõsilio, in omne animaliũ genus depingendum sculpendumq; sumptus fecisset, antequam alium quenquam idem moliri audiuissem: cum de Quadrupedibus & auibus libri ultra opinionem excreuissent, pisces relicti sunt: de quibus nunc seorsim, ne tãti sumptus frustra essent facti, mihi scribendum fuit. Sed ad institutum sermonem reuertor. Primùm igitur omnibus illis communis quædam laus debetur, ut dixi: deinde sua cuiq; peculiaris est.

Rondeletio, Bellonio, & Saluiano, communis laus quæ.

Æmulatio bona & mala.

In Bellonio hoc eximie laudandũ, quòd in diuersis remotisq; Europæ, Asiæ, et Africæ regionib. peregrinatus, multo tempore, maximis laboribus, & discrimine uitæ, per tot itinera & maria, multa huic nostro seculo & ante hoc plu-

De Bellonio priuatim.

ribus incognita prodidit: sicut in aliorum quoq; animalium ac stirpium genere, alijsq; rebus multis, de quibus libri eius partim æditi sunt, partim magno desiderio edendi expectantur.

De Rõdeletio.

Rondeletius diligentiæ summæ circa indaganda uera ac ueterea piscium nomina, eorumq; descriptiones (peregrinatus etiam ipse ad Belgas & Italos,) uariam eruditionem, & in explicandis dubijs obscurisq; authorum locis haud uulgarem solertiam adiunxit.

De Saluiano.

Saluianus uerò (quanquam eius liber, ad centum duntaxat pisces, nec multa in eis noua contineat) diligentissimè ea

Digitized by Google

Ad Lectorem

quæ ipse uidit ac dissecuit, describisse uidetur: & iconum in ære ad uiuum expressarũ accurata pulchritudine omnes superat. Eius secundum quoque librum, quem promittit, maturari optamus.

De præsentium lumine. Hactenus de illorũ libris: nunc aliquid de nostro hoc dicendum. Hoc igitur nostrum Volumen Rondeletij quoq; & Bellonij scripta, quæ de singulis piscibus sunt, complectitur, ne quid in hoc argumento desiderare lector posset. Ego enim (ut ingenuè fatear) homo mediterraneus & procul à mari dissitus, (qui mediterranei partem in Prouincia olim breui omnino tempore uidi, cum harum rerum leuiter esse studiosus inciperem: deinde Adriaticum Venetijs, ubi menstruo tantum spatio, pisces maximè uidendi ac depingendi gratia immoratus sum,) multa & pulcherrima eorum quæ illi accolæ marium suorum, & peregrinati etiam ad externa obseruarunt, ignorassem, nisi ex ipsorum libris hausissem. Itaque facile illis hac in parte concedo: multiplici tamen lectione & philologia, qua hoc argumentum illustrauit, ij quos hæc uarietas delectat, Gesnerum hac parte præferent: cui etiam Germani, Angli, & alij quidam populi debebunt, quòd usitata eis uocabula passim iconibus propositis accommodarit. Conferendis etiam & iudicandis authorum scriptis, cum aliorum tum ipsius Rondeletij atque Bellonij, forte præ illis aliquid præstiti. Item in piscibus quibusdã lacustribus describendis, cũ lacus multi & magni in regionibus nostris habeantur. hæc alij iudicanto. Hoc ipse mihi nullo pudore uendicarim, neminem tum scribendo tum aliàs maiores hoc in genere labores sustinuisse. etsi enim integra ferè illorum scripta usurpaui: oportuit tamen ea subinde cum meis quæ iam parata habebam collectaneis conferre: ne quid repeterem temere ex ijsdem authoribus. Pleraque etiam authorum loca quæ illi citant, in archetypis, quorũ aliqua emendatiora habui, ut Plinij, Athenæi: aut locupletiora quoque, ut Aeliani, &c. quæsiui. itaque passim quædam, uel in ipsorum oratione, per parentheses & characteres minores, in contextu plerunque, interdum ad margines, uel in Corollarijs meis, emendaui aut explicaui. Corollaria autẽ nunc nomino, omnia quæ nostra sunt in hoc uolumine, tũ quæ sub Corollarij titulo continentur, tum alia quibus Rondeletij Bellonijq; nomen adscriptum non est. Græcæ quidem linguæ peritia, quam mihi à puero familiarem habui, non parum toto hoc opere me adiuuit, & meis melius condendis, & explicandis aut emendandis alienis. Quæ etsi plerunq; non ita magni sint momenti: ego tamen eo sum ingenio, ut omnia quàm fidelissimè proprijssimeq; reddere cupiam: & orthographias ac etymologias uocabulorum accuratè curioseq; persequar. Certè si suas lucubrationes, ut in Gallijs æditæ sunt, cum nostra hac æditione conferant, longè castigatiora sua scripta prodijsse industria nostra fatebuntur. In plurimis quidem, præsertim nominibus piscium, quos nondum uidi Germanicis aut alterius linguæ, quanuis dubitanter, conjecturis tamen artificiosis & uerisimilibus ita sum usus, ut alijs post me occasiones certius omnia indagandi explicandiq; præbuerim maximas.

Ordinis ratio. De eodem animali, modo Bellonij, modo Rondeletij scripta præposui, aliàs fortuitò, aliàs ut mihi hæc condenti commodius uidebatur. Corollaria nostra semper subnexui. Cum uerò generis unius species plures sunt, plerunq; Rondeletij Bellonijq; aut amborum de ijs omnibus scripta primùm posui, deinde Corollaria addidi, ita ut non de unaquaque specie semper illorum & mea scripta coniuncta legantur. Sed hæc & huiusmodi, quisquis uel pauculas horas his legendis dederit, facilè per se obseruabit: quemadmodum etiam quòd piscium nomina ad suum alphabeticum ordinem retulerim pleraq; ijs exceptis quorum genus aliquod amplum est. sic conchas speciales pleraq;, post Conchan in genere in C. elemento descripsi. quanquam hoc etiam aliquando non obseruaui, præsertim cum specierũ nomina ad quod genus referri deberent, multis obscurum aut dubium fore uidebatur.

Alphabeticus ordo. Alphabeticum autem ordinem secutus sum, quoniam omnis tractatio nostra ferè grammatica magis quàm philosophica est: & quia in præcedentibus quoq; libris nostris De quadrupedibus & auibus, eundem ordinem seruaui. Videbatur enim is commodior ad inquirendum, ficuti & Lexicorum ordo, harum rerum imperitioribus. nam Iudicem semper quærendi causa adire, sæpe molestum est. Neq; hoc sine exemplo ueterum quorundam doctissimorum hominum feci: ita tamen hunc ordinem temperaui, ut sæpius quæ cognata sunt, coniunxerim, ut Conchas, Cancros, Geleos, &c. Ad hæc cum ego mihi omnia quæ apud quosuis authores huius argumenti extant, colligenda imperassem, permulta autem ex eis dubia & incerta sint, ut ad quod genus referas non constet, literarum ordinem hîc etiam commodum esse ratus sum. Quòd si adhuc clamitent aliqui grammaticum hunc ordinem esse, & à philosophis reprehendi: audient me non ipsis, neq; philosophis, qui paucissimi sunt, sed grammaticis & mei similibus, pyrombus philosophiæ, quorum maximus est numerus, hæc condidisse. Laudo equidem ordinem ipsorum & præfero, si simplex comparatio fieri posset in diuerso instituto. Præstantior & philosophicus ipsorum ordo est: meus grammaticus, & plerisq; utilior. Icones quidem si cum nomenclaturis dedero, sicut in Auibus etiam & Quadrupedibus feci, per classes secundum genera & species, quoad eius potero, digeram.

Ad calumniatores. Porrò quòd aliqui scripta nostra De animalibus Centones appellant, ijs hoc nomine nõ irascor, qui ipse hoc profiteor, ex multiplici lectione & omni authorum genere mea esse congesta. Quòd uerò hoc institutum etiam reprehendunt, magnum tum inscitiæ tum ingratitudinis eorum argumentum est. Ingratitudinis, quòd pro tantis laboribus (qui certè maiores sunt in consuendis ritè centonibus, quàm integro aliquo libro conscribendo: id quod ego utrunque expertus, affirmo) non modò gratias non agant, sed etiam deprimant nostra, ut ita nimirum extollant sua: adeò sumus φίλαυτοι. Inscitiæ, quòd non intelligant quàm optandum foret in omni scientia, tales extare commẽtarios quales nostri De animalibus sunt, hoc est Pandectas quasdam, aut si mauis Centones, aut etiam Myriones, ex ueterum ac recentiorum libris collectas ac ordine digestas: quorum utrunq; hominem non solum laborioſum requirit: sed etiam uariarum linguarum peritum, ut è diuersis transferat, & iudicij methodiq; non imperitum, ut singula in suos referat locos. Quæ omnia ego in meis De animalibus libris, si non absolutissimè, qua potui tamẽ diligentia præstiti, ita ut uix aliud opus simile in ulla scientia extare putem. Verùm ego tantis laboribus locupletare rempub. literariam non contentus, innumera de experientia mea, & usu & ratione confirmata quædam ijsdem in libris prodidi: quanuis non deest qui impudentissimè nihil huiusmodi à me factum & dicat, & scribat publicè, nomine tamen meo dissimulato

Digitized by Google

Præfatio.

mulato. Optandum inquã esset, (nisi ego prorsus deliro, & ille eximiè sapit,) in omni scientia extare huiusmodi Pandectas, (sicuti copiosius ubi in librum De auibus præfatus sum, ostendi:) & rursus earundem Compendium idoneo & aquabili stylo conscriptum, & lectioni continuandæ destinatum, cuius Pandectæ illæ ueluti commentarij essent. Hæc me hoc loco repetere impudens & ambitiosa quorundam improbitas, & improba Rhaxtia coëgit.

Stylum meum & dictionem non excuso: feci enim hoc aliàs. neque ego me rhetorem neq; Ciceronianũ profiteor. De Stylo, &c. grãmaticè scripsi, & pleraq; omnia, quantũ hoc argumentũ & institutum ferebat, dilucidè. Quidam huius temporis ambitiosiores, & qui ut sua maximi faciunt, ita aliena contemnunt, alios qui stylum eis suppeditarent & excolerent habuerunt: ab alijs non solùm dictione, sed toto opere, & in ijs præsertim quæ è Græcis protulisse uidetur, adiuti sunt: quod tamen non fatentur. ego quicquid in meis scriptis tũ laboris tum ingenij est, cuius authorem non alium citârim, quicquid è Græcorum thesauris sumptum, id omne meo Marte præstiti. Quòd nisi æquiores in posterum illi mihi fuerint, quorum nũc ut honori parcam nominibus abstineo, nominabo eos aliàs, & alia quæ reticere mallem in ipsorum ambitionẽ dicam. Nihil uiri magni aut locupletes mihi, ut alijs plerisq;, sed amici, hoc est æquales ferè, & mediocris priuataq; fortunæ homines contulerunt. quamobrem Lectores, si expectationi in quibusdam non satisfaciam, si dubia quædam & incerta relinquam, ueniam dabunt. Satis magnam ego mihi hanc gloriã duco, quòd copiosissimè omnium hoc argumentum tractaui: quòd aliorum inuentis plurimum addidi. excellant alij apud Gallos & Italos suos, ego hac inter Germanos meos gloria contentus fuero. neq; enim ita affectus sum ut Alexander Magnus, qui cũ alium etiam mundum esse audiuisset, quòd eum quoq; sibi subijcere nequiret, ingemuisse fertur. Vtinam & apud Hispanos, & Anglos, imò singulis in regionibus essent, qui eodem hoc in genere uersari & excellere cuperent. Mihi quidem ut nihil acerbius ambitiosorum hominum reprehensionibus & conuitijs uidetur: ita à bonis & eruditis utris simpliciter modesteq; mea emendari iucundissimum fuerit.

Dixeram suprà, integra Rondeletij Bellonijq; de singulis Aquatilibus scripta à me posita esse, & nihil eorũ quæ Rondeletij & ipsi protulerũt repetitũ. Id magna quidem ex parte uerum est. interdum tamen quædã omisi. sed pauciss̃ima: aut nul Bellonij scripta la potiùs, nisi quæ commodiùs in Corollario nostro exposita uel recitata sunt. Græcos etiam authorũ locos à Rondele- quomodo à notio recitatos plerunq; omisi, ubi & prolixiores illi uidebãtur, & Græca legi nihil opus esse iudicabam, præsertim ex il- bis repetita lis authoribus quorum libri passim extant. nulla tamen Græca omisi, quæ non prius cum Latina interpretatione di- sint. ligenter contulerim, ne quid temere omitterem. Ad hæc repetij etiam alicubi nonnulla eorum, quæ Rondeletius & Bellonius quoq; dixerant: sed certam aliquam ob causam, ut cum authores illi non nominauerant: (quod non rarò ab eis factũ est, ut planior fortè concinniorq; eorũ flueret oratio: sed ita contigit interdum, ut dubitet Lector ipsi ne quippiam tanquam oculati testes asserant, an ex authoribus recitent:) uel cum aliquid ampliùs aliter ue quàm ipsi, interdum emendatiùs, dicendum habebam. Bellonium quidem ægrè laturum, quòd scriptis suis Corollaria mea & aliquando censuras, adiecerim: & quòd ab eo quandoq; dissenserim, non metuo: quòd animi sui æquitatem & moderationẽ, cum anno superiore hac iter faceret, cũ aliàs, tum hac ipsa in re, mihi approbârit. Sed neq; Rondeletium, qui se mihi beneuolũ multoties antehac præbuit, meosq; in Auiũ historia conatus adiuuit: & hoc quod nũc facio, multò antè factũrũ me intellexit, nec improbauit. Non dubito quin ab eo tempore, quo ediderunt ipsi sua, multa uterq; addidicerit, multaq; in suis emendârit: non idcirco tamen mihi succensebunt, si ego, sic inuitante proposito meo, præuenerim. Quòd si aliquando libros suos uel emendarint, uel auxerint, non est quòd metuant, ne eadem in Volumine nostro inemendata relinquantur. nam si me uiuo mutarint aliquid, id in nostra etiam editione, si fortè reperatur, ut emendetur, curabo. sin minus, aut alius quispiam, propter typographi saltem commodum hoc faciet: aut Lectores hîc admoniti, extent ne in Gallijs aut aliubi procusi codices eorũ emendatiores inquirent. Si tamen præter expectationẽ meam alteruter eorum in me commoueatur, rogo ne publicè aliquid aduersus me effundat, priusquam per delectos arbitros uiros: bonos & eruditos mecum agat: quorum ego sententiæ libenter me subijciam & acquiescam. Quòd si ueluti talionis iure de meis etiam tum iconibus tum scriptis, siue partem siue omnia, eodem sibi modo, quo ego ab ipsis edita, in sua transferre uolumina uelint, id quantum in me est ea facile & lubens concessero. Instituerã equidem eos quoq; libros, quos De aquatilib. eorũq; differentijs in uniuersum suo Volumini doctissimus Rondeletius præposuit, numero quinq;, editioni nostræ adiungere: sed cum tam nimium excreuisset operis moles, abstinui. Sunt autem illi tam diligẽter, tam eruditè conditi, ut uel illorũ gratia si quis totũ Rondeletij uolumen emerit, pœnitere eũ non possit. Quanquã & nos in hoc uolumine quædã generibus quibusdã cõmunia attulerimus: ut cancris, hoc est crustatorum generi: item cetis, conchis: & in Loligine mollibus, &c. & fortasis aliquando, præsertim si author ipse non aduersetur, illos Rondeletij libros seorsim, similiter unà cũ Corollarijs nostris dabimus: & singulorũ etiam Aquatiliũ aliquot Paralipomena quædam breuiter citraq; philologiam addemus: quæ ipsis quoq; (Rondeletio inquam & Bellonio) quanquam his in rebus exercitatissimis cognoscere proculdubio gratum & uolupe sit futurũ. Multa enim interea dum hoc Volumen imprimeretur super & nominibus diuersis (præcipuè Germanicis) & piscium naturis cognoui: quæ historijs iam impressis ampliùs adijcere non licebat: & in Paralipomena referri omnia operis magnitudo prohibebat. Philologiã uue- Philologia. nis amabam, nunc ut eam relinquam tempestiuum uidetur: & ostendam aliquãdo quid breuitate possem: in qua multò plus & utilitatis & ingenij esse uideo. Sed cum ea demum artificiosa & laudabilis sit breuitas, quæ utilia omnia comprehendat: prolixiùs primùm in singulis se exercere, & ad breuitatis delectum ueluti materiam præparare, operæprecium uisum est. Iuuenes aliorum testimonijs et authoritate niti decet: ætate uerò prouectiores & exercitati, per se etiam fide digni & authores haberi possunt. quanuis infirmitas humana uitæq; breuitas, nunquam ad plenam rerum, præsertim quæ natura continentur, & quarum fluxa est materia, cognitionem perueniat.

DE ICONIBVS.

PLVTARCHVS in Symposiacis libro 4. problemate 4. (ubi è mari delicias & cibos, omnibus terrestribus præfert,) meminit Androcydis pictoris, qui cum Scyllam pingeret, natantes circa ipsam pisces ueris quàm simil

Digitized by Google

Ad Lectorem

limos repræsentârit, (ὑμπαθεστατα καὶ ζωπυρώτατα,) ut qui ipse etiam opsophagus esset, hoc est hurco & liguritor piscium insignis. In maxima dignatione operũ è marmore Scopæ artificis Cn. Domitij delubro, in Circo Flaminio Neptunus ipse, & Thetis atq; Achilles: Nereides supra delphinos & cete, & hippocampos sedentes: itemq; Tritones, chorusq; Phorci, & pristes, ac multa alia marina, eiusdem manus omnia, magnum & præclarũ opus, etiãsi totius uitæ fuisset: ut memorat Plinius lib. 36. cap. 5. Quòd si hæ & similes à uetustate icones ad nos peruenissent, plurimùm illæ Aquatilium historiam illustrassent. Primus nostris temporibus Paulus Iouius, ut Piscium historiam excolere cæpit, ita et picturas eorum fieri curauit, ut ipse refert: quas tamen typis publicatas non puto. Inde post multos annos cum ego omnino negligi ab omnibus hoc argumentum putarem, (Rondeletium enim, Bellonium, & Saluianũ, idem moliri nondum cognoueram,) plurimas in Italia & apud nos piscium picturas mihi comparaui. Sed dum in Quadrupedum Auiumq; historia, & alijs quibusdam libris ædendis hæreo, illi quos iam nominaui, me anteuerterunt. quod mihi certè non ingratũ fuit. Ab illis enim icones sum mutuatus, quibus uel ipse carebam, uel quæ ab ipsis accuratius mihi expressæ uidebantur: plurimas quidem è Rondeletij libris, paucas è Bellonij opere: paucissimas, nempe unã aut alteram à Saluiano: non modò quòd tardiùs liber eius ad me peruenisset: sed quia non plures è centum illis, quas dedit, deesse mihi uidebantur. Elaborauerat quidem sculptor noster ante annos aliquot, non paucas Aquatilium effigies, tum elegantes, tum maiori quàm nunc plerasq; dedimus forma. Sed nescio quomodo factum est, ut illæ mihi à typographo non exhibitæ, utrius̃q; obliuione, usq; ad finẽ ferè æditionis latuerint, & nuper inuentæ maiori ex parte non amplius usui esse potuerint: quòd & historiæ illæ iam prælo absolutæ essent, & icones aliundè, ex Rõdeletij præsertim libris, factæ multò minores. Sed quas ab alijs acceperim picturas, plerũq; aut sum professus, aut ex ipso loco apparet: nimirũ ex Rondeletij libris esse, eas quæ Titulo capitis de pisce aliquo ab eo descripto subijciũtur. Nostræ uel cũ Corollarijs sunt, uel Rõdeletij Bellonij ue scriptis, sed ita ut admoneatur Lector. Quæ ab alijs sumpta sunt, iis magnitudo eadem relicta est: nostræ uerò ut alijs atq; alijs temporibus, & à sculptoribus diuersis factæ sunt, cum ego curã illam omnem in typographum necessariò reiecissem, ita magnitudinis nulla seruata proportione planè dispares sunt. Sed hanc culpam facile minuit, quæ in B. segmento cuiusq; magnitudo exprimitur. Non multũ quidem refert quantum unumquodq; pingatur animal, si reliqua proportio probè seruetur. Itaq; uelim spectatorem singulas picturas per se considerare, & partium in singulis proportiones, non ipsas inter se diuersas picturas quod ad magnitudinẽ conferre. Multa aliunde missa, ita dedimus, ut accepimus: eorum qui communicarunt nominibus adscriptis. Pauca ad sceleton facta non dissimulauimus. Paucissima prorsus ficta sunt, ut solus (opinor) equus Neptuni fabulosus, ex Bellonij libro. Quædam fortè neq; omnino uerè facta, neq; prorsus tamen conficta, ut quæ ex Olai Magni Tabula Septentrionali mutuati sumus: quorum fides penes authorem esto. Hæc & huiusmodi cũ de quadrupedũ quoq; & auium picturis scriberem, nõ solùm præfando culpam sum deprecatus à librorũ initijs: sed in ipsis etiam libris, ubicũq; aliqua suspicio esse poterat, excusaui & nominaui authores. Vtinã uerò qui hæc calumniantur, ueriores nobis & ad uiuum efficias imagines depromant. Fictitias imagines aliquot in priorib. libris meis (hũc enim nondũ uidit) appinxisse me ait quidã. Fateor: sed ita ut reprehenderẽ, ut nihil dissimularẽ, ut nominarẽ authores. quòd si uel unã à me conflctam indicârit ille, aut falsam simpliciter pro uera posità cõuicerit, mendacij eũ non arguam: quanuis id adhuc possem: qui tanquã non unam aut alteram, sed cõplures fictitias dederim, in suspicionem me uocet: qua fronte, qua cõscientia, ipse uiderit. ego nullius meæ sponte mendacij in libris meis mihi conscius sum. Hæc me hoc loco scribere, tanta in tantos labores meos ingratitudo cogit. Hoc non diffiteor: picturas nostras non ubiq; elegantes aut accuratissimas esse: sed eam culpam (si quæ est) in typographum, qui sumptus sustinebat, inq; pictores & sculptores reijcio. qualescunq; sint autẽ, ueræ sunt, hoc est, uel ad naturam factæ: uel ad archetypum alterius authoris qui semper nominatur.

Paulus Iouius.

DE NOMENCLATVRIS AQVATILIVM.

A. B. C. D. &c. literæ, quas passim marginibus adscripsi cũ in meis, tum aliorũ scriptis, quid sibi uelint, expositũ est in præfatione Libri 1. nostri De animalibus. In A. quidem segmento nomina deprompsimus uetera & recentiora. est autẽ præcipua circa antiquorũ nominũ inuentionẽ difficultas: altera, ut ex linguis diuersis hodie usitatis, uni rei uocabula diuersarum gentiũ accõmodentur. nã ne una quidem lingua regionib. & dialectis plurimũ diuersis eadem rei uni nomenclaturas ubiq; tribuit. Pythagoras dicebat ὅτι πρώτων ὠφώτιστος ἀνὴρ ὁ ἀεὶμὸς ἀλλοτρόφος, ὁ τοῖς ἀλόγοις τὰ ὀνόματα δεμνῶς, ut tradit Aelianus Variorũ 4. 17. Libellum qui Germanica Aquatiliũ nomina alphabetico ordine enumerat, & multa interpretatur, ad magnũ hoc Volumen præparandi me causa ante biennium edidi: quo cũ & Ouidij Halieuticon poëmatium ex emendatione nostra cum scholijs coniunctũ est: & Aquatilium enumeratio iuxta Plinium aliquatenus emendata explicata q. Eũ fortè olim emendatiorẽ & auctum dabo. multa enim ab eo tẽpore addidici: nec mirũ, cum particularia ferè infinita sint, & multò magis nomina quàm res. Vbi Germanicas nomenclaturas ignoramus, ab Anglis mutuari licebit: idq; multò iustius, quàm à Græcis Romani, aut à Romanis Græci mutuati sunt quædã: quæ duæ sunt longè diuersissimæ linguæ. Germanicæ uerò & Anglicæ maximæ intercedit affinitas, ut in Mithridate nostro ostendimus. Licebit & fingere in lingua nostra Aquatiliũ quorundam nomina, nõ cuiuis. Sed homini circa eorũ naturã exercitato & perito: nõ temere, nec ita ut Græcis Latinis ue utamur ad nostram terminationẽ deflexis, ut si pro Salpa, Mæna, dicas **Salper, Mener**: hoc enim ut cuiusuis est, ita uel insciticæ uel necessitatis signũ est. Necessariò enim, aut saltẽ meliùs, in rebus omnino peregrinis, nomin. quoq; peregrinis utimur. At in ijs Aquatilibus, quæ nostrũ mare fert (nostrũ appello, propter linguæ commercium, etiã si longiùs à nobis quàm Adriaticũ aut Ligusticum distet) uel ijsdem nominib. utendũ nobis, quibus Germani marium accolæ utuntur, si modò ea nobis cognita sint: uel noua sunt fingenda, idq; præsertim ad imitationẽ alterius linguæ, Græcæ, Latinæ, Italicæ, Gallicæ, Anglicæ, Illyricæ, ita ut eadem etymologia & significatio à nobis interpretantib. retineatur: uel quoniã fluuiorũ & lacuũ pisces nobis notiores sunt, ab illorũ similitudine marinos multos nominare poterimus, atq; ijs potiùs nomin. uti, quàm proprijs ipsorũ Germanicis: quorũ non pauca nobis & obscura sunt, & certum

De nomenclaturis Germanicis cum alijs, tũ fictis.

nihil

Digitized by Google

nihil significant. Itaq; nomina Germanica modò propter penuriã cõfinxi: modò etsi uel Anglis uel Germanis Oceani accolis usitata haberem, addidi tamen & alia eorundẽ aquatilium, uel aptè ficta, uel circũloquutione usus, nostræ sci licet dialecto magis conuenientia, ut & res ipsas magis explicarem: & linguæ nostræ, quæ hac in parte hactenus man ca etiam doctissimis uisa est, copiam ostenderem. Proderit aũt hic labor meus imprimis grãmaticis, tum illis qui pue ros docent, tum qui scribendo interpretantur: & illi qui fortè hoc opus in Epitomen contractum Germanicè reddet. Ficto quidẽ apposite uocabulo, simul animalis forma naturaq; uno sæpius nomine indicantur. Licuit hoc Gazæ, dum Græca Latine interpretatur: & laudatus est à uiris doctis, etiamsi in more Latinis id antea non fuisset. Licere hoc philosopho, imò eius officium esse, sæpius est Plato. philosophus autem dici debet, non uniuersalis solùm: sed in singulis quoq; rebus, quarum quisq; naturas calleat, particularis. Duo aũt præcipuè in impositione nominum scopi esse debent. Primus imitatio alterius linguæ. debetur enim suus antiquitati honor, & retineri uetera præstat, quàm imponi noua. Secundus, si noua sint ponenda, ut nomen omnino aliquid significet, non commune aut uulgare, sed in re quæ nominatur aliquid eximium & peculiare: (quod cum ad nominum memoriam, tum ad noscendas rerum naturas utile fuerit:) siue simplici nomine, siue compositò uti placuerit. Habet sanè lingua nostra utcunque barbara, fingendi componendiq; facilitatem commodam, quòd pleræque in ea dictiones monosyllabæ aut bisyllabæ sint: quæ multò commodiùs quàm polysyllabæ componuntur. In multis quidem compositis Maris uocabulum usurpa mus. idq; nostra lingua **Meer** potius quàm **See** ad uitandam homonymiam appellare libuit. Multis etiam com positis additur nomen **fisch**: ut **Hornfisch**/**Nonfisch**/**Sternfisch**. & cetorum nominibus **Wal**, quod com mune cetacei generis nomen est. In auium genere plurima per onomatopœiam, id est uocis aut soni imitationem, po sita sunt nomina, quod in piscium genere muto non fit: præter Cuculum fortè: quem & Angli à uoce **a Curre** nomi nant: nos rectè dicemus **ein Kurr** uel **Kurrfisch**. Quòd si quis uel à se uel alijs conficto nomine interpretan di gratia utatur, fateri id debet: quod ego quoq; semper obseruo. neq; enim decet obtrudere alijs nostra figmenta: sed sua cuiq; libertas esto, aut retinẽdi nostra, aut noua fingendi. Sunt quæ in maribus & fluminibus Germaniæ nõ re periantur, ut Sargus, & alij quidam: & fortè Muræna quoq;. (Nihil est Muræna (inquit Bellonius) in Oceano rarius, cum tamen alijs litoribus planè sit uulgaris.) Hos nomina fingi Germanica opus non est: ut uel ex nominibus peregrinitas appareat. nam aromatum quoq; nominibus peregrinis utimur plerisq; omnibus.

Hæc sunt quæ in præsentia præfari mihi uisum est. si quid aliud Lector expectauerit, id forsan in primi nostri se- Epilogus.
cundi ue de animalibus libri præfatione expositum reperiet: aut, si uel mediocriter in ipso hoc uolumine se exercere uo luerit, uarias propositi nostri rationes, toto opere sibi constantes, per sese deprehendet. Quòd si multis in locis non sa tisfecero, ut qui (fateor) multa imperfecta, incerta, dubia reliquerim, pro æquitate & benignitate sua mihi ignoscet. Meretur hoc laborum meorum magnitudo, & uoluntatis meæ communibus studijs illustrãdis deuotissimæ propen sio. Cœpi enim profectò ante decennium (quæ maxima ætatis humanæ pars est) de omni animalium genere multa subinde obseruare, & condendis de ipsorum natura uoluminibus materiam omni studio præparare. Præ cæteris au tem Aquatiliũ historia me fatigauit, magis omnino uaria & multiplex, difficiliorq; (mihi præsertim mediterraneo & penè ad summas alpes undiq; à mari remoto homini) quàm reliquorum animalium. Vix equidem unquam pisca torum quenquam tantũ maritimi exantlasse laboris arbitror, siue ex illis quos Græci ἰχθυοβολικούς, πορκέας, χρυσοφρύς, πλωκικούς, ξιφιοτόμους, κεστροφόνους, σπογγίας, πορφυρεῖς appellãt: siue illis quos Latinè diceres hamiotas, cetarios, fuscina rios, retiarios, conchitas, purpurarios, spongiatores, & quibusuis alijs nomimibus. nõ solùm enim omnib. piscationiũ mo dis capiendi pisces me occuparũt, sed etiã multæ immanes belluæ, quæ nõ piscãdo, sed uix ingenti apparatu expugnan do uincuntur: nec solum τὸ μελαγχόλικον, uerùm etiã τὸ πρὸς φῶς νυκτερινόν, ut Plato in Sophista distinguit, ἕλκειν μὲν & tanto tẽpore sum expertus. Itaq; næ ille magnã mihi iniuriã fecerit, & ab omni prorsus humanitate alie nus fuerit homo, qui me tandiu per omnia maria (ut flumina & lacus fileã) circũuectũ, & ut omne genus animatium expiscarer, plus quàm Vlysses erroribus nec minori tẽpore defessum, nũc tabulis fractis, corpusculi uiribus lucubran do exhaustis, ætate consumpta, portus & quietis auidum, nulla miseratione aut benignitate dignatus, quòd pauca quædam nondum perlustrata mihi superstent, portu & quiete excludat, conuitijs tanquã omnipo pigrum & planè in glorium proscindat. Non deerunt tamẽ (scio) huiusmodi quædam ingenia, ut neq; sutor Apelli, neq; Momus Prome theo, neq; sua Mastix Homero) aduersus quæ optimum & doctissimum quenq; ut mihi faueat & patrocinetur oro & obsecro. Cogitandum hanc cognitionẽ nunquam fuisse perfectam: & eam quoq; partẽ quam Aristoteles alijq; pauci illustrarũt, multis seculis obsoletã & penitus neglectã, nuper omnino reuocari cœpisse: maximã esse principij uim & dignitatẽ, ideoq; nobis, qui inter primos sumus, etiãsi non multũ præstiterimus, principij tamen nomine plurimum de beri. Inexhaustam esse Deus naturã uoluit: ut ita multò magis ad ipsius met, qui naturæ omnis opifex est, ἐξ οὗ καὶ τοῖς οὖσι τὸ εἶναι καὶ σῴζεται φύσις, infinitam uim & incomparabilem maiestatem animis concipiendam moueremur. Voluissem certè diutius hanc ẽditionem differre, donec multo adhuc mihi dubia incertaq; cognouissem plenius: si per Typographum licuisset: qui quòd sumptus magnos in sculpendis iconibus fecisset, longiùs differri non est passus. Ac cesserunt & studiosi harum rerum, efflagitatores perpetui. Et ipse mecum reputaui, ædito opere multos me de ijs quæ ignoro adhuc admonituros, alios æmulatione, alios amicitia commotos: atq; ita emendandi quædam, & augendi mu tandiq; in hoc opere occasionẽ datũ iri: quæ libro non edito, si quid humanitus mihi accidisset, inemẽdata reliquissem.

Sed quid est quòd in his excusandis tantum operæ ponam? equidem ego met mihi uel immodicè in harum re rum studia incubuisse uideor, nulla aut perexigua interim meliorum studiorum & rei familiaris quoq; ratione habi ta: adeò me alliciebat nimium iucunda mihi & mei similibus, (τοῖς περὶ τὴν φύσιν, τὸν γλυκὺν τῆς θεωρίας, τοῖς θεοῖς οἰκειοῦντα ἡδονὴν τοῦ χαλεπαίνοντα, ὑπολαμβάνοις,) sensibilium rerũ natura. Est enim profectò hic omnis rerum mortalium status, Vulcanus quidam, è cœlo deiectus, claudicans & imperfectus, infimus & minister deorum. is igne & calore naturæ multa & mirabilia opera fabricat, quibus risum quidem ἀκαθέκτου & uoluptatem nimis affectam

Digitized by Google

ſpectantibus excitat. at multò illi feliciores ſunt, qui alciùs animos attollunt, & uitam beatiorem conſtanter, & riſu minimè effuſo, ſed ſobria moderatiſsimaq; ſenſuũ uoluptate adhibita, meditantur. Vtamur igitur hoc Vulcano tanquã fabro, qui nobis ſcalas & gradus ad ſuperiora ex abyſſo & hoc infimo mundo magis magisq; in altũ ſubuehentes fabricet, nec diu in his gradibus conſiſtamus, neq; ad hos tanquã Sirenum ſcopulos conſeneſcamus: relictiſq; retibus & uenatione τῶν ἀλόγων, λογικοὶ καὶ πνευματικοὶ uenatores ac piſcatores in æterni nominis eius gloriã euadamus. Quòd ſi mea induſtria Naturæ hæc pars magis perſpicua facta eſt, ut poſthac minùs diu in eius perueſtigatione inſiſtendum ſit aliis, uel hoc nomine mihi agendæ ſunt gratiæ, quòd ætatem & tempus in aliorum gratiam conſumpſi, ut ipſi breuiùs in his immorati, citiùs ad meliora, quibus & immorari & immori præſtabit, ſe conferrent. Vale optime Lector, & me ama. id enim ſatis magnum laborum meorum præmium reputabo.

ENVMERATIO AVTHORVM QVI DE PISCIBVS SCRIPSERVNT, EXTANTIVM ET NON extantium, ueterum ac recentiorum.

CVM in primum noſtrum de animalibus librum præfarer, multos nominaui authores, qui uel de animalibus monimenta reliquerunt, omni uidelicet eorum genere: unde etiam de piſcibus eos ſcripſiſſe manifeſtum eſt, ut Ariſtotelem, Plinium, Aelianum, Oppianum, &c. quorum nunc repeti nomina nihil opus eſt: aut ſi quorundam fortè repetantur, aliud quippiam de iſs adferetur.

Piſcium naturam (inquit Apuleius in Apologia 1.) iam pridem inquiſiuerunt maiores mei, Ariſtotelem dico, & Theophraſtum, & Eudemum, & Lycenen, (*corruptum uidetur hoc nomen,*) cæteroſq; Platonis minores, qui plurimos libros de genitu animalium, deq; particulis, deq; omni differentia reliquerunt.

Aceſias, & Aceſtius. Vide infrà inter Opſartyticorum ſcriptores.

Aeliani de Animalibus libri XVII. Græcè Latineq; à nobis euulgati ſunt, (cum reliquis eiuſdem authoris ſcriptis,) auctiores multò & emendatiores & aliter diſtincti, quàm in Petri Gillij uerſione, quã alij ante nos ſequuti ſunt, ut Rondeletius quoque: qui librorũ & capitum numerũ, ubi aliquid ex hoc authore citat, ex Gillij diſtinctione notauit: quam nos plerũq; reliquimus, interdum uerò ad noſtram æditionem emendauimus. nec multùm refert, quandoquidem Index copioſus noſtræ æditioni adiectus, mox omnia oſtendit.

Agathocles Atracius ſcripſit de piſcibus ſoluta oratione, Suidas in Cicilio Halieuticorũ ſcriptores enumerans.

Agis. Quære infrà inter Opſartyticorum ſcriptores.

Apicius de piſcibus librum ſcripſit, quem Halieuſin appellauit, Hermolaus. Extant quidem Cælij Apicij de Re culinaria, uel arte coquinaria, uel opſoniis & condimentis libri decem, quorum nonus Thalaſſa, id eſt, Mare: decimus Halieus, id eſt Piſcator, inſcribitur, in emendata Gabrielis Humelbergij æditione. Vterque apparatum ſeu potiùs condimenta piſcium diuerſorum præſcribit. Halieuſis nomen piſcationem ſonat Græcis. Ab hoc Cælio Apicio (inquit Humelbergius) longè alius fuit Romanus ille, qui à Plinio Marci prænomine indicatur, & cuius tanquam guloſi & uentri mancipati, inter Latinos celeberrimi meminerunt ſcriptores: aut alter à Græcis celebratus, & opſophagi nomine inſignitus, unoq; luxu nobilitatus. Quorum hic poſterior à Græcis in Traiani imperatoris tempora reijcitur: & illi in Parthis agenti, ut refert Athenæus, cum multorum dierum itinere abeſſet à mari, oſtrea recentia miro ingenio ſeruata ſummiſiſſe traditur. Ille uerò prior Romanus opulentus, & uoluptuarius, eodem Athenæo ſcribente, Tiberij principatu ſua dilapidauit bona, tandemq; uitam ueneno finiuit.

Apuleius. Quære inferiùs in L. Apuleio.

Archippus ſcriptor ueteris comœdiæ dedit fabulam Ἰχθῦς, id eſt piſces, inſcriptam: non autem (ut quidam ineptè tradunt) de piſcium natura aliquid commentatus eſt.

Archytas. Lege infrà inter Opſartyticorum ſcriptores.

Ariſtotelis ζωϊκὸν ἢ περὶ ἰχθύων βιβλίον citans Athenæus, peculiarem ne aliquem eius librum, an hiſtoriæ animalium partem intelligat, dubitari poteſt. aliqua enim quæ citat his titulis, in libris de hiſtoria reperiuntur: aliqua non: ut librum aliquem Ariſtotelis ſiue genuinum, ſiue ψευδεπίγραφον intercidiſſe ſuſpicemur.

Benedictus Iouius Pauli frater, Larium lacum & eius piſces carmine nobilitauit.

Cæclus. Lege Cicilius.

Cælius Apicius. Vide ſuprà in Apicio.

Callimachus poëta Cyrenæus de piſcibus librum condidit, Suidas.

Carolus Figulus libellum æditit de piſcibus Moſellanis ab Auſonio celebratis.

Cicilius (Κικιλλιος) Argiuus poëta Halieutica compoſuit, Suidas. Apud Athenæum libro 1. legitur Cæclus, Καίκλος. utrouis modo legas, à Cæcilio fortè detortum fuerit nomen.

Clearchi

Digitized by Google

Authorum.

Clearchi Solēsis Peripatetici liber de Torpedine citatur ab Athenæo: & alibi de Aquatilibus simpliciter, περὶ τῶν ἐνύδρων, aliàs περὶ τῶν ἐν τῷ ὕδατι.

Crito. Vide inferiùs inter Opsartyticorum scriptores.

Con: Gesneri liber Progymnasmatum in Historiam Aquatilium, quo Publij Ouidij Nasonis Halieuticon poëmatium, & Aquatilium animantium Catalogum è Plinij libro 32. emendauit, & explicauit: & Germanica Anglicaq; omne genus aquatilium animantium nomina ordine alphabetico recensuit, &c. excusus est Tiguri apud Gesneros fratres.

Damostratus historicus Halieutica condidit libris XX. & de diuinatione ex aquatilibus, aliáque uaria conscripsit, Suid. Aelianus de Animalib. 13. 21. Demostrati libros Halieuticos citat.

Decius Ausonius Mosellam flumen cum suis piscibus decantauit.

Diocles, & Dionysius. Quære infrà inter Opsartyticorum scriptores.

Dorionis uolumen de piscibus non semel Athenæus citat.

Dubrauij cuiusdam de Piscinis librum manuscriptū Vratislauiæ à quodam possideri audio.

Edoardi Vuottoni Angli Oxonienſis de Differentijs animalium libri X. impressi sunt Lutetiæ apud Vascosanum, anno 1552. in folio. in quibus etiamsi suarum Obseruationum quod ad historiam nihil adferat, neq; noui aliquid doceat: laude tamen & lectione dignū est opus: quòd plerag; ueterū de Animalibus scripta ita digesserit ac inter se conciliárit, ut ab uno ferè authore profecta uideantur omnia, stylo satis æquabili & puro, scholijs etiam ac emendationibus in uarios authorum locos adiectis: & quòd priusquam ad explicandas singulorum naturas accedat, quę communia & in genere dici poterant, doctissimè exposuerit.

Ennius. Quære Q. Ennius.

Epæneti de Piscibus librum Athenæus libro 7. citat, & eundem librum alibi Opsartyticum nominat, ijsdem ex eo uerbis recitatis.

Epicharmus non quidem de piscibus aliquid, ut quidam putauit, sed inter alias comœdias unam titulo τὰ κατὰ θάλασσαν, id est Terra & mare, scripsit.

Epiphanij episcopi Cypri Græcum libellum, paruí sanè precij, de animalium natura, Physiologi titulo manuscriptum habeo: in quo explicat animaliū quorundam naturas, & eas ad animū, mores, religionem accommodat. pauciſsima autem de aquatilibus insunt.

Erasistratus. Vide inferiùs inter Opsartyticorum authores.

Eudemus. Vide suprà ab initio huius Enumerationis, Apuleij uerba.

Euthydemi liber περὶ παιζόντων, hoc est, de Salsamentis seu salsis piscibus, ab Athenæo nominatur. Vide etiam infrà de Opsartyticorum scriptoribus.

Franciscus Massarius Venetus in nonū Plinij librum, qui est de Aquatilīū natura, castigationes & annotationes scripsit: quas Frobenij euderunt Basileæ in 4. anno 1537.

Glaucus Locrus, infrà est inter Opsartyticorum scriptores.

Gregorius Mangolt, ciuis Tigurinus, de Piscibus, qui in lacu Podamico imprimis, & alijs ferè lacubus & fluuijs capiuntur, libellum Germanicè ædidit, typis publicatum Tiguri apud Andream Gesnerum.

Gulielmi Rondeletij libri de aquatilibus Lugduni impressi sunt in folio, anno 1554. De ijs in præfatione etiam diximus.

Hegesippus Opsartytica condidit. Vide paulò pòst in O.

Heraclidæ duo, ambo Syracusani. Vide Opsartytica.

Hicesius in libro περὶ ὕλης multa de nutrimento è piscibus, ab Athenæo citata, tradit.

Hieronymus Cardanus in Volumine de Varietate rerum, multa de Aquatilibus, ex Rondeletij & Bellonij libris, quæ de singulis sunt, ferè mutuatus, refert.

Hippolyti Saluiani medici Romani de Aquatilibus liber primus, Romę in ipsius ædibus impressus est, anno 1557. in folio magnæ chartæ, cum iconibus ære sculptis centum. Vide etiam suprà in Præfatione nostra.

Iulius Cæsar Scaliger in libris de Subtilitate rerum ad Hier. Cardanum, multa passim etiam de aquatilium natura prodit.

Kiranidæ cuiusdam obscuri authoris libros 4. de remedijs & miris effectibus ex animalium omni genere, & plantarum lapidumq; uidi.

Leonides Byzantius scripsit de piscibus soluta oratione, Suidas.

Lucius Apuleius in Apologia 1. meminit se libros de Piscibus Græcè scripsisse, & alios Latinè. in quibus (inquit) animaduertes, cū (alia) cognitu rara, tū nomina etiā Romanis inusitata, & in hodiernū, quod sciam, infecta, (fortè indicta:) ea tamen nomina labore meo & studio ita de Græcis prouenire, ut tamen Latina moneta percussa sint. Et mox conqueritur se reprehendi, quòd res pauciſsimis cognitas Græcè, Latinè, propriis & elegantibus uocabulis conscribat. Et rursus, conscribere se de particulis omnium animalium, deq; situ earum, numero & causis.

Lyceen quēdam de piscibus scripsisse Apuleius memorat, nomine (ut suspicor) deprauato. Lyceas quidem & Lycō authorū nomina sunt, quorū hic de Pythagora scripsit, ille Aegyptiaca.

Digitized by Google

Enumeratio

Marcus Antoninus Cæsar & philosophus, de piscibus nõnihil scripsit: cuius etiam quædam extant adhuc, Lilius Greg. Gyraldus. Ego nihil eius extare puto, præterquàm libros 12. περὶ τῶν καθ' ἑαυτὸν: (uel, ut Suidas citat, πρὸς ἰδίαν βίβλον ἀναγραφὴν ἐν βιβλίοις ιβ.) quos spero propediem ex patruelis mei officina in lucem prodituros. Ii & Romæ in Vaticana Biblioth. seruantur. Antonini Augusti Itinerarium, iam nescio an eiusdem authoris sit. Mihi quidem hūc tantum philosophum de piscibus commentari uoluisse, uix sit uerisimile.

Mithæcus, aliàs Mythæcus per y. Vide mox inter Opsartyticorum scriptores.

Nicolai Marescalci Thurij LL. ac Canonum doctoris Historia Aquatilium, impressa est Rostochij in ædibus ipsius, anno 1520. in folio, cum picturis, sed fictis & absurdis, ijsdem aut similibus, quales in libris Bartolemei Anglici & huius farinæ scriptorum de rerum natura habentur. Sunt autem collectanea tantùm ex authoribus ordine alphabeti congesta: proprium nihil, neque obseruatio ulla, neque nomen Germanicum ullum: quod hercle miror, cum de longinquis nauigationibus suis per maria glorietur. Promittit & Zoographiam, & therion historiam, & ornithographiam, quæ ipsum præstitisse non puto.

Numenius Heracleota poëma halieuticum, siue de piscibus, condidit, Suidas. Versus eius sæpe ab Athenæo recitantur.

Olympius Nemesianus carmine scripsit de piscibus, Gyraldus.

Oppiani Halieutica innominatus quidam Græcus Scholijs explicauit, quæ ad uerborum cognitionem aliquid fortè fecerint: ad res uerò cognoscendas nihil aut minimùm. memini enim in manuscriptis illis (cum incidissem, in generosi uiri Io. Iacobi Fuggeri Bibliotheca Augustæ) multa absque fructu legisse. Vtiliores mihi in eadem Io. Brodæi Galli annotationes uidentur, quas manuscriptas Io. Oporinus nobis ostendit unà cũ Annotationibus in Cynegetica: breui (ut spero) excusurus: quanquam & ea magis philologica sunt, quàm rerum notitiam illustrant. Cynegetica, id est libros 4. de Venatione Oppiani, Io. Bodinus Andegauensis erudito carmine Latino interpretatus est, & Commentarium uarium ac multiplicem adiecit: quę Vascosanus excudit Lutetiæ, anno 1555. in 4. Ego manuscriptũ libellum Græcũ authoris incerti, ueluti Paraphrasin in Oppiani Halieutica habeo: in quo tamen parum utile reperio, nisi hoc fortè uerum est, quod scribit pisciculum ceti ducem, mustelam esse.

Opsartyticos libros ferè nominant Græci, qui de opsonijs & condimentis agunt, imprimis uerò piscibus, qui per excellentiam ὄψα dicuntur. unde & Epæneti librum eundem modò opsartyticum, modò περὶ ἰχθύων nominat Athenæus. Idem libro 12. Primi (inquit) Lydij dicuntur inuenisse caryccam, (*quod ferculi genus pretiosi est è sanguine & uarijs condimentis: Vide Varinum:*) cuius apparatum Opsartyticorum authores docent: ut Glaucus Locrus, Mithæcus, Dionysius, Heraclidæ duo genere Syracusani, Agis, Epænetus, Hegesippus, Erasistratus, Euthydemus, Crito, Stephanus, Archytas, Acestius, Acesias, Diocles, & Philistion.

Pancrates Arcas in libro inscripto Ἔργα θαλάσσια: id est, Opera marina, multa de piscibus prodidit carmine, Suidas & Athenæus. apud hunc quidem libro primo, non rectè Pancratius scribitur.

Paulus Iouius Nouocomensis, ex medico episcopus Nucerinus, primus (opinor) nostro seculo piscium historiam illustrare cœpit: quod liber eius de Romanis piscibus publicatus Romæ primùm anno 1524. testatur.

Petri Bellonij Cenomani de Aquatilibus libri duo cum eiconibus, æditi sunt Parisijs anno 1553. in 8. apud Carolum Stephanum. Et eiusdem liber Gallicus de piscibus marinis peregrinis, deq; Delphino, ibidem impressus apud Chauderium in 4. anno 1551. Plura diximus suprà in præfatione.

Petrus Gillius Gallus, primus, opinor, post Paulum Iouium nostro tempore, piscium historiam excoluit, libello De Gallicis & Latinis nominibus piscium Masilienſium ædito: & Aeliani de animalibus libris magna ex parte translatis, & accessionibus auctis: quos Sebastianus Gryphius excudit Lugduni in 4.

Philistion. Quære superiùs inter Opsartyticorum scriptores.

Posidonius Corinthius carmina de piscibus ædidit, Suidas.

Pub. Ouidius Sulmonen. Vide suprà in Con. Gesnero.

Q. Ennius Phagetica composuit, ut testis est L. Apuleius: quo libro quæ esui & gulæ magis celebrata essent, quoq; loco (præstarent quæq;,) carmine complexus erat, ut apud Græcos Archestratus, Gyraldus. Apuleius aliquot inde carmina recitat, Apologia 1.

Seleucus Emisenus grammaticus uersu libros 4. Aspalieuticorum, seu de piscatione, condidit, Suidas. Cæterùm Seleucus Tarsensis de piscibus soluta oratione scripsit, ut idem Suidas in Cilicio meminit, & Athenæus.

Sophronis Comici poëtæ ἁλιεύς, id est Piscator, fabula ab Athenæo citatur.

Speusippus in libro Similium, piscium etiam similes inter se formas exposuit: unde aliqua memorat Athenæus.

Stepha-

Digitized by Google

Authorum.

Stephanus. Vide suprà inter Opsartyticorum scriptores.

Theophrastus Lesbius scripsit de piscibus prosa, Gyraldus. Vide suprà ab initio huius Enumerationis ex Apuleio: qui tamen non de Lesbio, sed Eresio Theophrasto, id est nostro, cuius de Stirpibus aliisq; libri extant, sentire uidetur. Nostri quidem Theophrasti inter cætera libellus extat De piscibus inscriptus habetur: in quo is aliud nihil, quàm de illis primùm aquatilibus inquirit, quæ in terram egrediuntur & aërem uidentur haurire: deinde de piscibus fossilibus: quã partem posteriorem nos in huius Voluminis nostri F. elemento interpretati sumus.

Xenocratis quædam extant de alimento ex aquatilibus, περὶ ἰχθύων τροφῆς: quę quidem Græcè scripta cum nobis uir quidam doctus in Gallia promisisset, nõ præstitit. Video ea à Vuottono passim in suos de animalibus libros translata, unde & Bellonius & ego mutuati sumus. sed Vuottoni translatio sæpe mihi non satisfacit: ut neque Io. Baptistæ Rasarij apud Oribasium. nã hic libro 2. Collectorum medicinalium ad imperatorem Iulianum, cap. 58. Xenocratis uerba recitat. Vuottonus quidem multa aliter quàm Rasarius transtulit, &c. ut omnino codex Græcus desiderandus sit. Idem hic Xenocrates uidetur, cuius testimonio tanquam medici sæpe utitur Plinius lib. 21. 22. & pluribus deinceps. Galenus etiam libri decimi de simplicibus medicamentis cap. 4. è Xenocratis libro 1. de remedijs ex animalibus (περὶ φαρμάκων τῶν ζώων ὠφελίμων) uerba quædam recitat.

[illegible], DEQVE NOBIS IN HOC OPERE bene meritorum, qui nostros conatus benignè iuuerunt, plericq; uel ab initijs præcedentium librorum Historiæ animalium, uel in hoc ipso opere suis locis passim nominantur. nunc quidem præcipuè nomina in mentem ueniunt hæc.

[illegible]les Pyrminius Gasserus Lindauiensis, Augustanæ Reip. medicus [illegible].

Adamus à Bodenstein, medicus Basileæ egregius, & uariarum rerum cognitione clarus.

Adrianus Marsilius à Dongen, pharmacopœus Vlmæ celeberrimus.

Antonius Schneebergerus Tigurinus, medicus Cracouiæ pereruditus.

Cornelius Sittardus felicis memoriæ, medicus ante paucos annos Norimbergæ excellentissimus: qui tamen pro plurimis illis quæ contulit, à Gysberto Horstio medico Romæ nuper (ut audio) defuncto, accepisse se omnia confessus, in illum potiùs quàm sese omnem honoris gratiam conferri uoluit.

Cosmas Holzachius Basiliensis, medicus Scaphusiæ primarius.

Georgius Fabricius poëta [illegible] apud Hermunduros seu Misenos.

Geryon Seilerus Augustanæ Reipub. summus medicus: & eiusdem filius Raphaël I. C. & Comes Palatinus.

Guilielmus Turnerus Anglus, medicus Vueissenburgi [illegible].

Hieronymus Frobenius, typographus Basileę clarissimus: & de omnibus bonis literis quàm optimè meritus.

Hieronymus Cardanus medicus & philosophus absolutissimus.

Hieronymus Massarius Vicentinus, medicus & professor Argentinæ [illegible].

Huldrichus Hugualdus Durgeus, in Basiliensi gymnasio philosophiæ de moribus interpres [illegible].

Io. Caius Anglus, medicus Londini [illegible].

Io. Fauconerus Anglus, medicus & theologus excellens.

Io. Hospinianus Steinanus, Organi philosophiæ doctor Basileæ [illegible].

Io. Kentmanus, medicus nobilissimus apud Misenos.

Io. Parkhurstus Anglus, [illegible] & poëta [illegible].

Io. Ribitius, [illegible] Lausannæ.

Io. Thanmyllerus iunior, chirurgus Reip. Augustanæ peritissimus.

Iulius Alexandrinus, Ferdinandi imperatoris Augusti medicus illustris.

Nicolaus Speicher pharmacopola Argentinæ solertissimus.

Petrus Bellonius, medicus Lutetię, uario rerum usu & experientia clarus.

Petrus Stubius affinis meus, in ditione Tigurina [illegible].

Sebastianus Buotz Argentinensis medicus ornatissimus.

Stephanus Lauræus Amorfortius, Ferdinandi Imperatoris Augusti medicus, doctrina & experientia summus.

Theodorus Beza, [illegible].

Digitized by Google

EX PSALMO CIII. SECVNDVM VVLGAREM DIVISIONEM: NAM SECVNDVM HEBRAEOS EST CIIII. qui Dei O. M. laudes ex uarijs operibus eius, huius Vniuersi partibus, earumq; affectibus: item ex animalibus, atq; conditis omnibus prædicat.

QVAM plurima sunt opera tua Domine: quæ tu omnia sapientissimè condidisti: ita ut plena sit terra possessionibus tuis. Immensi maris litora quantum inter se distant? Hoc natantium & reptilium innumeras continet tum maximas tum minimas animātes. Per mare transeunt naues, & cete ac beluæ marinæ, quæ ut in eo luderent creauisti. Hæc omnia te suspiciunt, & ut tempestiuè à te alantur, expectant. Te dante colligunt: te aperiente manum tuam, satiantur bonis. Cùm uerò auertis faciem tuam, perturbantur: cum cō[illegible]s spiritum eorum, deficiunt, & in puluerem suum reuertuntur.

EX EODEM PSALMO, INTERPRETE APOLLINARI Laodicensi, qui LXX. interpretum translationem sequutus est.

Ὡς σέθεν ἀμφιβέβακε μάκαρ μεγαλίζετ' ἔργα.
Γεύσ' ἅμα θεσπεσίοις ὠρέξι τεκτήνατο πόντῳ.
Χθὼν ἱερὴ βέβεσθον ἀμετρόκτιτον σέθεν ὄργων,
Κύτος ἀπειρεσίης τε καὶ δυσηχέος θαλάσσης.
Ἃ πάντα τοι βρεμέθοντος ἐγείρεται ἐρατεινὰ πόντος:
Ζῶά κε θηήσαιο μεμιγμένα μείζονα τυτθοῖς.
Ἔνθα πολυκλυίσιν ὁδὸς νήεσσιν ἐτύχθη.
Ἔνθα δράκοντ', ὃν πρῶτα τεκτήνατο παίζειον εἶναι.
Εἰς σέ, σε πάντα βλέπει δίδμεναι τροφὴν εὐκαίρως ἑκάστῳ,
Ὥς κ' αὖτε δῶσιν ἀγαθὴν ἐκ σείο νομίσσαι.
Γαίντα λίλιον γαίντσαι παλάμας ὅτε σεῖο πετάσσεις:
Καὶ κλόνος ἀνὸς ἔχει, ὅτε σὸν πρόσωπα λίψεαι ὀπωπήν:
Θυμὸν ἀπαυμήνοις σέθεν θνήσκουσι δ' αὐτὰρ
Καὶ πετρόβιον φθινύθουσιν ἄφαρ πρὸς μητέρα γαῖαν.

EADEM HEBRAICE.

מַה רַּבּוּ מַעֲשֶׂיךָ יְהוָה כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ: זֶה הַיָּם גָּדוֹל וּרְחַב יָדָיִם שָׁם רֶמֶשׂ וְאֵין
מִסְפָּר חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוֹלוֹת: שָׁם אֳנִיּוֹת יִתְהַלָּכוּן לִוְיָתָן זֶה יָצַרְתָּ לְשַׂחֶק בּוֹ: כֻּלָּם אֵלֶיךָ יְשַׂבֵּרוּן לָתֵת
אָכְלָם בְּעִתּוֹ: תִּתֵּן לָהֶם יִלְקֹטוּן תִּפְתַּח יָדְךָ יִשְׂבְּעוּן טוֹב: תַּסְתִּיר פָּנֶיךָ יִבָּהֵלוּן תֹּסֵף רוּחָם יִגְוָעוּן וְאֶל
עֲפָרָם יְשׁוּבוּן:

EX SIBYLLINIS CARMINIBVS, QVAE THEOPHILVS lib. 2. Contra gentes recitat, nam in cæteris Sibyllinorum oraculorum libris nuper publicatis, ea nunc non reperio.

Ἔστι θεὸς μόνος εἷς, πατὴρ ὑπέρτατος: ὃς τὸν ἅπαντα κόσμον
Οὐρανὸν, ἠέλιόν τε, καὶ ἀστέρας, ἠδὲ σελήνην,
Καρποφόρον γαῖάν τε, καὶ ὕδατος εἴδωλα πάντα,
Οὐρέας ὑψίκορυφα, κ' ἀφύσσατα χύματα πόντου:
Τῶν τ' ἀνύδρων χθόνιον ἀνερύσμιον πολὺ πλῆθος.
Ἑρπετά τε γαίης κινήματα * ψυχοτροφεῖ τε,
Θοικίλα τε κτίσιν λογικοθρόα, προαιζόντα.
Ξωθὲ, * λογυροπτέροφωνα, πτερύγεσσιν ἀέρα πορεύῃς.
Ἐμ δὲ νάπας ὀρέων ἀγρίαν χθόνα δέπο θηρῶν.
Ἠμῖν τε κτίσιν τοῦτ' ἔπεξεν πάντα βροτοῖσι,
Γαίντων σ' ἔγνατῆρα κατέσιον θεὸν ὑπερ.
Ἀνθρώπους τ' ἔπλασεν παμποίκιλα, κ' ὁ κατακλυσμός.
Τίς γὰρ σὰς δύναται θνητῶν γνῶναι πάντ' ἄπαντας;
Ἀλλ' εἷς μόνος οἶδ' ὃν ὁ ποιήσας πάντ' ἔκτισ' ἀρχῆς,
Ἀφθαρτος κτίσις, ἀϊδίου, ἀθάνατα ναίων.

IOAN.

Digitized by Google

ENVMERATIO AQVATILIVM ANIMANTIVM,

EO ORDINE, QVO IN HOC VOLVMINE DE-
scribuntur. Numerus adiectus paginam designat.

Nominantur in hac enumeratione ea tantùm, quorum historiæ aut descriptiones nõ omnino breues ponuntur: ut quæ à Rondeletio, uel Bellonio, uel Corollarijs nostris describuntur, omnia. Omittuntur autem ea, quorum paucissimis mentio fit, uocabula tantùm interpretandi, ut fit in Lexicis, uel aliò remittendi gratia, &c. Literæ a. b. *adscriptæ sunt, ubi Genus aliquod proponitur, cuius species plures nominantur, ab* a. *usque ad* b.

A

Abramis 1
Acarnan 1
Acipenser 2
Aculeatus piscicul⁹ 9
Acus 10
Admos 14
Adonis uel exocœtus 14
Aeolus, uel Aeolias 17.
Aemæus 17
Agon⁹ uel Chalces 17
Alabes 19
Alauda 20
Alausa, quę & Clupea & Thrissa 21
a. De piscib. ab albo colore dictis: primũ in genere, deinde de Alburno Ausonij, Leuciscis Græcorũ, & Albulis lacustribus diuersis 25
Alburnus Ausonij 26
Bubulca Bellonij 27
Blicca dict⁹ piscis Helueticè 27
Ballerus 28
Plestya 28
Leuciſci 29. & deinc.
Cephalus fl. minor 32
De albis lacustrib. & primũ de Laureto Sabaudis dicto 33
Bezola Sabaudor⁹ 35
Ferra uel Pala Sabaudor⁹ 35. Mox aũt de fissãe & similib. Corollaria sequuntur.
b. Alec seu Halec, & Alex 39
Alphestes uel cinædus 40
Amia 42
Anchorago 45
Anadromi 45
Anadromis 45
Anguilla 45
Anodorcas 56
Antacæus 56. & 59
Exos, uel Ezox, Ichthyocolla 57
Huso 59
Ichthyocolla rursus 61
Anthiæ 62. ex his species quarta Aulopus dicitur.
Anthracides 69
Aper 70
Aporrhais 71
a. Apuæ seu Aphyæ 72. in genere primũ. Deinde hoc ordine singillatim.
Apua uera 73
Cobitis 77
Engraulis, uel Encrasicholus, uel Lycostomus 78
Phalerica 80
Apua Mugilum 81
Apua Mænidum & Mullorum 81
Pisces sponte nascentes 82
Hepseti 82
Atherina 83
Lauaronus Romæ dictus Atherinæ simi-
Mẽbras 85 (lis. 84
b. Apuarum reliquæ species 86
Aquila marina 86
Draco siue Aran⁹ Plinij 89
Dracunculus 92
Aranea crustacea 95
Arbor bellua 96
Aries bellua 96
a. Aselli; & primùm Merlucius uulgò dictus 97
Merlanus uel Merlangus uulgò dictus 99
Eglefinus uulgò dictus 100 (ctus 101
Gobergus uulgò dictus 101
Molua uel Morhua maior, uel Asinus uarius 101
Molua minor 102
Colfisch Anglor⁹ 103
Mustela mar. uulgaris 103
Mustela alia uulg. 104
Ophidion Plinij 105
Sequũt de Asellis Corol. III. Primũ de Asellis ex ueteribus ferè 106. Secũdũ de Germanicis & Anglicis Asellorum nominibus 108
b. Tertium de Mustelabus mar. 111
Asilus siue Oestr⁹ 112
Astacus 113
Astac⁹ paruus ma. 120
Astacus fl. 120
Attagenus 126
Attilus 126
Aurata 128

B

Bacantibus 132
Balæna uulgò dicta, uel Mysticetus Aristot. Muscul⁹ Plinij, Balęna uera 135. (132
Balanus 141. (143
Balagrus uel Barbus
Barbus 143. Bellonius Mystũ fl. uocat, et aliũ etiã marinũ Mystum describit.
Blax 146 (146
Blennus uel Belẽnus
Boops, uel Box, uel Boca 147
Bos 151
Buccinum 152

C

Callichthys 157
Callionymus uel Vranoscopus 157
Caluaria 160
a. Cancer fl. 161
Cancri in genere 166
Cancer mar. 174
Cancri lutarij & alij quidam 176
Cãcer Heracleot. 177
Cancer Mæa 178
Pagurus 181
Cancer latipes 184
Flauus siue undulat⁹ 185. (tus 185
Varius siue marmora
Brachychelus 186
Macrochelus 186
Hirsuti 186 (187
Cancer cordis figura,
Cancri parui, qui in alienis testis uiuũt 187
Cãcellus, qui in turbinatis: & Scyllarus, q breuior est, & in Neritis habitat 189
Cancer eques 194
Vrsus 195
b. Leo 196
a. Canes 197
Galeus canis, uel cani cula Plinij 197
Canicula Aristot. 198
Canicula saxatilis 199
Canes & caniculę sim pliciter 200
Canes alij diuersi 204
b. Canis carcharias, seu Lamia 204
Cantharus 211
Capriscus 213
Capito seu Cephalus fl. 215
Carpio Benaci 217
Castor 219
Castoris 225
Catus 225
Cercurus 225
Cerís uel Cirrhis 226
Cernua fl. 226
a. Ceti uel Ceracei pisces, & belluæ mar. in genere 229
Ceti diuersi innominati, ferè, & primũ ex ueteribus 237
Cetus cui exposita est Andromeda: & alter cui Hesione 238
& alij diuersi deinc.
Ceti diuersi ex recentioribus 140
Cetus ambari 242
Sperma ceti 244
Cete quædã è Tabula Olai Magni 245
Rosmarus 249
Cetus Britãnicus 251
Cete aliquot ex descriptionibus Noui Or

Digitized by Google

Enumeratio

bis 252. ut ſunt, Tibu ro, Maraxus, Mara tus, Catullus.
Cete Oceani Germa nici 254
Chalcis 256
Channa 260
Chanadella 262
Charax 263
Chelidonias 263
Chromis 264
Chremes, Cremys, & Chremps 267
Cicada fl. 268
Cithari 269
a. Cochleæ in genere 271.
Cochleę marinę in ge nere 282
Cochlea quæ in olea rio uſu erat 285
Cochlea margaritife ra uulgò dicta 284
Cochlea cælata cũ ſuo operculo 285
Echinophora 286
Cylindroides ibid.
Læuis turbine obtuſo ibid.
Depreſſa 286
Vmbilicus ibid.
Vmbilici alij duo, ua rius et paruus ibid.
Cochl. umbilicata cũ operculo ſuo 287
Alia umbilicata ibid.
Rugoſa & umbilicata ibid.
Cochleæ ſtagni mari ni 288
Marinæ diuerſæ ibid.
Fluuiatiles 289
Cochleę terreſtres ſeu limaces 289
Terreſtriũ ſpecies di uerſæ 297
De ijs quæ arbores, frutices et herbas in uadunt 300
Minutæ, tum ſimplici ter, tũ latę lõgęq; 300
Nudæ, primũ ſimpli citer: deĩde ruffæ, ma gnæ & nigræ 301
Nudæ maiores 302
Pomatiæ 303
b. Seſili ibid.
Cœrulei uermes in Gange 303
Colias 304
a. Conchæ in genere 306.
Concha imbricata 312
Conchæ ſtriatæ ibid.
Echinata 313
Longa 314
Altera longa 315
Concha pictorũ ibid.
Corallina ibid.
Concha rugata 316
Cõchula rugata ibid.
Conchula uaria 317
Concha rhomboides, uel Muſculus ſtria tus ibid.
Conchæ læues 318
Galas et Nigra ibid.
Faſciata ibid.
Concha craſſę teſtę, et conchulæ uariæ 319
Concha mater unio num ibid.
Conchæ diuerſæ ibid.
Chame 320
Chame læuis 321
Chamæ Peloris 321
Chame glycymeris
Aſpera 323 (322
Nigra ibid.
Rurſus de Chamis ex Bellonio, ibid. & de inceps cũ Corollar.
Conchæ diuerſæ 327
Mytulus uel Muſcu lus paruus ibid.
Mytulus fl. ibid.
Muſculi in gen. 328
Muſculi parui aut fœ minæ, Plinij Myiæ uel Myiſſę Myſcę ue ibidem.
Mytuli ſeu Muſculi maiores, Myaces 329
Mytuli in ſtagnis ma rinis 330
Coroll. de Mye, Mya ce, Mytilo, Muſcu lo ibid.
Muſculi aquæ dulcis 334.
Porcellana uulgò di cta, hoc eſt cõcha Ve neris, ſiue Murex aut Remora Mutiai 334
Eiuſdem ſecũda & ter tia ſpecies 335
Quarta 336
De eiſdẽ Bellonius, et Corollarium ibid.
Conchylium 339
Operculũ cõchylij & buccini 341
b. Conger 345
Coracinus ſubniger et albus 349
Corax 356
Cordylus 357
Cornuta 360
Crocodilus 361
Crocodilus terreſtris 362.
Cuculus 363
Cucumis mar. 367
Cybium ibid.
Cynos euna ibid.
Cyprinus 368
Cyprini rari & mon ſtroſi 373
Cyprinus clauatus, Pi gus uulgò Italis 374
Cyprinus latus, uulgò Brama 375
Piſces diuerſi apud Germanos cyprino lato cognati 377
Piſces marini, qui Bra mæ mar. nimis gene rali nomine uocan tur 378
D
Daſcillus 379
Delcanus ibid.
Delphinus 380
Dentales 410
Dromones ibid.
E
Echeneis 410
Echini 415
Elacaten 427
Elephantus locuſtarũ generis, & alter bel lua 428
Elops ibid.
Encatera 430
Enneæ ibid.
Eperlanus ibid.
Equus piſcis 432
Equus Neptuni fabu loſus 433
Eritimus 434
Eruca mar. ibid.
Erythrinus ibid.
Erythrophthalmo 438
Eſox ibid.
Eſchara ibid.
F
Faber piſc. 439
Foſſiles piſces 442
Fullo piſcis 444
G
Gallus piſcis 445
Garum, alex & muria ibid.
Gerres 451 (ibid.
Gladius ſeu Xiphias, Glanis 457
Glauciſcus 461
Glauci ibid.
a. De Gobijs: et primũ de Gobione mar. ni gro 466
Gobius albus 467
Gobiorũ differentiæ primũ in gen. deĩ de gobio mar. maximo flaueſcente ibid.
Rurſus de Gobio ni gro 469
Rurſus de albo 470
Corollariũ de Gobijs marinis ibid.
Gobio fl. 473
Cottus ſeu gobio fl. ca pitatus 473
Aſper piſciculus Go bioni perſimilis 478
Cobites fl. 479
Cobites aculeat⁹, & al ter barbatulus ibid.
Coroll. I. De cobitide fl. barbatula 480
b. Corol. II. de aculea ta 482
Grus marinus 483
Gryte ibid.
Guaican⁹ uel Reuer ſus piſcis Indic⁹ ibid.
Reuerſus alius 484
H
Harengus 484
Hepar deiectamentũ mar. 487
Hepatus piſcis 488
Hepſeti 490
Herpilla 491
Heſychi ibid.
Hippocampus ibid.
Hippopotamus 494
Hippurus 501
Hirci piſces 503
Hirudo ibid.
Hirudo mar. 513
Hirundo piſcis 514
Holothuria 517
Homines mar. & pri mũ de Monacho & Epiſcopo piſcib. 519
Hyæna 522
Hycca et Hyſca ibid.
Hydrus 523
Corol. de Hydro, cher ſydro, natrice, hydra ibid.
Hydra multiceps fa buloſa 541
Serpentes aquatici di uerſi 544
I
a. Inſecta aliquot aq uatica 545
Squilla fl. uel Gryllus fluuiatilis ibid.

Digitized by Google

Aquatilium.

Phryganiũ, uermículus fl. et mar. ibíd.
Corollariũ de eodẽ, & ſimilibus aliịs fluuiorũ animalculis 546
Tineæ uel Scrophulę aquaticæ, ibíd.
b. Sera uel Vitulꝰ aquaticus 547
Iulis 549

L

a. Lacertus piſc. 552
Lacertus uel Saurus acubus ſimilis 553
Lacertus peregrínus, ſeu maris rubri 554
Corollariũ 1. de Lacerto & Sauro ibíd.
b. Coroll. 2. de Trachuro 556
Larímus ibíd.
Latus 557
Leo cruſtaceus ibíd.
Monſtrũ leoníntũ 558
Corollariũ de eodẽ, et bellua marín. huius nomínis apud ueteres 559
Lepídotus ibíd.
Lepras uel Pforꝰ ibíd.
Lepus mar. 561
Leuciſci 570
Libella inſectũ fl. ibí.
Ligneũ zoophytum, 571.
Lingulaca ibíd.
Liparis ibíd.
Locuſta mar. ſeu Carabus 572
Loligo magna, Teuthus Græcis, Loliús Gazæ 580
Loligo parua, Teuthis Græcis 581
De ijſdẽ Bellonij ſcripta & corollaría ſub ijciuntur.
Lucerna, Míluꝰ & Miluago 588
Lucius 590
Lumbrici ſeu uermes ſtagní maríni 597
Lupus piſc. 598
Lutra 608
Lycus 609
Lyra, ibíd. (tera 610
Cornuta ſiue Lyra alSequũtur & Bellonij de eis ſcripta, & Corollarium.

M.

Mæna 612
Smaris uel Mæna candída 616
Mæotæ 618
Maltha ibíd.
Malum inſanum mar. 619.
Manus mar. ibíd.
Margarítæ 620
Mecones 636
Melanderínus 637
Melãdrys, Melanthyni ibíd.
Melanurus ibíd.
Merula piſc. 641
Meryx, id eſt, Rumínalis 644
Minural condimentũ 645.
Monachus mõſtrum, & piſcis idem Capitóni fl. ibíd.
Monoceros mar. 645
Mormyrus ibíd.
a. Mugílum generale nomen, & differentíæ 647
Cephalus 648
Ceſtreus 650
Myxon 651
Chelon 652
Mugil alatus ibíd.
Mugiles ſtagní mar. 653.
Mugil níger ibíd.
Mugiles fl. in genere, ibíd.
Mugílis fluui, ſpecies duæ 654
Rurſꝰ de Cephalo ſeu Mugile Bellon. ibíd.
Coroll. 1. de Mugilib. in genere 655
11. De ſpecieb. eorũ diuerſis, & quibuſdam innominatis, pleriſque aquarum dulcium 656
111. De Capítone ſeu Cephalo mar. ibíd.
1111. De Mugile uel Ceſtreo ſpecie. Multa tamẽ tũ in Cephalo, tũ in Mugile toti huíc piſcíũ generí cõmunía depromunt 660
v. De Labeone, quí et Bacchus uel Bãchus aliás dícitur 664
b. v1. De Myxõe 665
Mullí ibíd.
Muræna et Myrꝰ 678
Muríces 690
Muría 694
Mus piſcis 695
Mus aquaticus quadrupes ibíd.
Muſca fl. ibíd.
Muſculus 696
Muſtela Auſoníj, Lãpetra ibíd.
Alterum genus Lampredæ 705
Lampetra parua & fl. 706.
a. Muſtelarũ fl. & lacuſtriũ genus aliud, eiuſq; ſpecies aliqt: & primum de Lota Gallís dicta ibíd.
Piſcis uulgò Barbota dictus 707
Muſtela lacuſtrís maior, ibíd. (ſus 708
Lota ſeu Barbota rurMuſtela fl. Níli, ibíd.
Corollariũ de muſtelabus 709
b. Muſtelę mar. díuerſæ ibíd.
Muſteli ſeu galei in genere primũ, deíde ſingulí, deſcribũt à Rõdeletio, Bellonío, & Coroll. noſtris 715. et deíceps. Singulos díco, ut acanthiã, læuẽ, afteriã, glaucũ, cẽtrínen, rhodiũ, malthã: ut Tabula in ea pag. præpoſita oſtendit.
Myaces, Myes, Myſcæ, Mytuli 728
Myllus 729
Myſtus mar. ibíd.
Myſticetus ibíd.
Mytis 730

N

Narica 731
Naſus piſc. ibíd.
Nautili ſiue teſtacei polypi 732
Nereis 736
Nerita 737
Nigri piſces diuerſi, et uenenati, tum nígri, tum alíj 739
Nouacula piſc. 741

O

Oa taricha 742
Oliſthos ibíd.
Ophidion 742
Opſon ibíd.
Orbis uel orchis 744
Orca 748
Orphus Græcis hodie dictus 751
Orphus ueterũ 752
Orthragoriſcꝰ uel Luna piſcis 754
Oſtracion Níli 756
a. Oſtrea in gen. 757
Oſtrea gaideropoda, Spõdyli Rond. ibíd.
Oſtrea tridacna maris rubrí 758
Rurſus ð oſtreis in genere, ibíd. et deíceps ex Rond. de formis eorũ diuerſis: nempe oſtreis ſtagní marí. Marinis uel pelagijs, Sylueſtrib. ſpõdylis.
Coroll. de oſtreis príuatim dictis omnib. & de oſtracodermis in genere quędã 762
b. Aliud de oſtreis diuerſis 769
Oues marínæ 770
Oxyrhynchí piſc. 771

P

Pagrus 773
Palla (Pila) mar. 776
Pan ibíd.
Papauer ibíd.
Paprax 776
Pardalís ibíd.
Paſſeres in gene. 777. Deíde ſpecíatim, de Rhõbis & Paſſeríb. diuerſis: deęp Bugloſſo uel Solea: Cynogloſſo, Hippogloſſo; ut in tabella in ea pagina prefixa indicat.
Paſtinaca mar. 798
a. Patella, Lepas 806
Patella parua 807
Auris mar. ibíd.
b. Sequũt de ijſdẽ, &c. Bellonij ſcripta, & Corollarium.
a. Pecten 811
Pecten alter 812
Pecſtunculus ibíd.
b. Sequũt de ijſdẽ Bellonij ſcripta et Corollarium.
Pediculus mar. 816
Penicillus mar. 818
Penna mar. ibíd.
Perca mar. 819
Perca fl. 821 (nor 825
Percæ fl. ſpecies miPerſeus piſcis maris Rubrí 826
Phoca ſeu Vitulus marín. ibíd.
Phocæna, Turſio 837
Phœnix aquatilis 839

Digitized by Google

Enumeratio aquatil.

Pholas concha ibid.
Pholis 840
Phoxini diuersi 84..
& deinceps.
Phycis 845
Physa 849
Physalus 850
a. Physalus bellua seu
Physeter 851
Pristes 859
Serra mar. 859
b. Alius cetus Oceani
quem Bellonius Pri
stim putat ibid.
Phytarus ibid.
Picus uel Pigus 860
a. Pinna magna ibid.
Perma 861
Pinna parua 862
Byss⁹ terrestris et ma-
rinus ibid.
b. Rursus de ijsdē ex
Bellonio, ibid. & Co
rollarium 865
Piren 866
Platanistę 867
Platyuri ibid.
Pœciliæ pisces ibid.
a. Polypi in gen. 868
Polyporū prima & se
cunda species 869
Tertia 871
Rursus de Polypo u-
troque ibid.
Bolitæna, Ozolis, Of
mylus 872
Eledona ibid.
Corollarium ibid.
b. Cętera Polypi gene
ra, aut saltē nomina
diuersa 885
Pompilus 887
Porci pisces 889
Premades, Primadiæ
891
Psari 892
Pudendū mar. Men-
tula mar. 892
Pulex mar. 894
Pulmones mar. 895
Pungitius 896
Purpura 897
Pyrūntes 917

R

De Raijs in genere, et
singillatim, ut Tabel
la præposita cōtinet
928. & deinceps.
De Ranis quadrupe-
dibus in gen. & speci
atim multa, ut in Ta-
bella apparet 946. &
deinceps.
Rana piscatrix 956
Rhombi 963
Rota 964
Rubiculus 965
Ruscupa ibid.
Rutilus fl. ibid.

S

Sagittarius 967
Salamandra aquatilis
ibid.
Salar 969
Salmo ibid.
Salpa 979
Salsamenta. i. Salsi pi-
sces, eorūq; partes:
itē infumati & inue-
terati simpliciter 983
Sarda ueterum 990
Sardinæ ibid.
Sargus 993
Satyrorum species ce-
Saurus ibid. (te 999
Saxatilis, species una
Scarus ibid. (999
Scarus uarius 1001
Rursus de Scaro è Bel
lonio 1002. & Corol
larium 1003
Scincus 1007
Scolopax 1008
Scolopendra cetacea
1009.
Scolopendræ insecta,
Scōber 1012. (ibid.
Scorpius, Scorpæna
1016.
Scorpioides 1019
Rursus de Scorpio &
Scorpęna è Bellonio
1019. & Corollarium
1020.
Sepia 1024
Serpens mar. 1036
Alius rubescens 1037
De piscib. serpentina
specie, & rursus de
Serpēte mar. ibidē.
Corollariū ad Serpen
tes mar. & alios aqua
tiles 1039
Serra 1041
Seserinus ibid.
Silurus ibid.
Simia mar. 1053
Sirenes 1055
Sparus 1056
Sphyrænæ 1059
Spondylus 1063
Spongiæ 1064
Squalus 1079
Squatina ibid.
Squatoraia 1084
Squillæ in gen. 1085.
& species earū mul-
tæ deinceps, ut sunt:
squilla lata seu cęlata
(siue Cicada Aeliani,
seu Cammarus uete
rū:) Squilla crangō,
gibba, parua, Mātis
à Rōdeletio cogno-
minata, &c. ut in Ta
bella eadem pagina
uidebis.
Stellę in genere & spe
ciatim 1102
Strabelus 1108
Stromateus 1109
Strōbi seu Turbines
in genere & specia-
tim 1111
Sturio 1116
Syæna 1119
Syagrides ibid.
Synagris, Synodon,
Dentalis, Dentex,
ibidem.

T

Tæniæ 1124
Tellinæ 1127
Temachos 1129
Teragus ibid.
Testudines in genere
& speciatim, sicut in
Tabella enumeran-
tur 1130
Tethya 1143
Thunnus, Thynnus
1147. & deinceps eti
am ā Pelamyde, Sar
da, Orcyno, Cordy-
la, &c. sicut in Tabel
la eiusdem paginæ
præmittitur.
Thrissa 1171
Thursio, Thurianus,
Tomus ibid.
Thymallus ibid.
Tinca 1177
Tineæ 1182
Tmeti ibid.
Tonsicula 1182
Torpedines ibid.
Trachurus 1194
Tragi ibid.
Trichis, Trichias, ibi.
Triton 1195
Troctæ 1198
Truttæ in genere, &
speciatim, ut præmis
sa tabella indicat, ibi.
Turdi 1214
Turtures 1225
Typhlè ibid.
Typhlinidia ibid.

V

Vermis microrhyn-
choteros 1216
Alius macrorhyncho
teros ibid.
Vermes in tubulis de
litescentes 1227
Corollarium de Ver-
mibus aquatilibus di
uersis, & de Lumbri
cis piscium 1227
Vitulus mar. 1230
Vmbra mar. ibid.
Vmbra fl. 1233
Vngues seu Dactyli,
1235.
Vrsa testacea 1238
Vrticæ mar. ibid.
Vua mar. 1248
Vulpes mar. ibid.

X

Xanthias 1253
Xiphias, Gladius, ibi
dem.

Z

Zygæna 1254

IN PARALIPO-
MENIS.

Alausa 1258
Leuciscus fl. πτερύγω-
τος 1259
Ammodytes 1260
Anarrhichas, Klip-
fisch 1261
Antacæi species 1262
Cancellus quidā, quē
alicubi uulgò Aue-
nam uocant, 1263
Argentillus ibid.
Asellus Callarias, ibi.
Brachycephali 1264
Brethmechin 1265
Cācer Heracleoticus,
Gallus mar. ibid.
Capito fl., simpliciter
1266.
Cognati ei pisces di-
uersi, ut Jesen uel
Jentling Germani-
cè dictus, ibidē. Cor-
uus uulgò dictus ger
manis 1267. Orsus
eisdem uulgò dictus
1268. lacustris quidā,
quē Albū piscē Salui
anus nominat, ibidē.
Anadromus, qui dro
mus quidā, quē Mise
ni Zerte uel Blicke
nominant 1269
Chanadella 1271
Coracinus Bello. 1272
Alius ibidem.

Digitized by Google

INDICES ALPHABETICI

QVI AQVATILIVM HORVM LIBRORVM NOMINA IN DIVERSIS LINGVIS CONTINENT, HEBRAICA, Græca, Latina, Italica, Gallica, Hiſpanica, Germanica, Anglica, Hungarica, Polonica, Turcica, Arabica.

TYPOGRAPHVS LECTORI.

SI INDEX te ad aliquod folium remittat, uide diligenter, an in ſequentibus etiam foliis, de eadẽre quam inquiris aliquid tractetur. primam enim ferè paginam tantum annotauimus. poteſt item fieri, ut in Indice pauculis literis mutatis una eademq; uox ſæpe repetita ſit, ſed nullum ibi eſt periculum. In linguis peregrinis non facile uidere poſſimus differentiam. Quædam ex uarijs linguis ad terminationes Latinæ deflexa, in Latino Indice inuenies.

HEBRAICA.

Anaka 503
Chanet 273
Cheli 636
Chometh 290
Chumetha 273
Leuiathan 230
Limaza 273
Lul 273
Margelit 624
Sachel 273
Silon 1238
Aluca 503
Zalbacha 48
Zeſa 525
Schablul 272.290
Scheſch 865
Thanim 230

GRAECA QVAEdam quæ in hoc Indice non annotauimus, in Latino reperies. Græca aliquot uulgaria & noua his uetustis adiunximus.

Ἀβλωνὲς 10
ἄβραμις 1
ἀγκλαῖαι 258
ἄδ᾽μων 14
ἄδ᾽μως 14
ἀδ᾽ωνις 14
ἀειὸς 86
ἀθεῖνη 83
ἀιγαλόεσσ@ 578
ἀιδ᾽οῖου θαλάσσιον 892
ἄλουσ@ 1043
ἀνεμὶς 2
ἀυλίαι 17
ἀκαλήφη 1240
ἀκανθίας 716
ἀκαρνὰν 1
ἀκαυὰς 2
ἀκκιπήσοφ 1249
ἀλαὲς 19
ἀλικυτρὸς 39
ἅλμη 445
ἄλῆξ 1260
ἀλφικὼς 40
ἀλωπεκίας 1249
ἀλωπέκιον 723
ἀλώπηξ 1249
ἀμία 42
ἀναδρομοι 45
ἀναελὶς 320
ἀνελὶς 738
ἀνθίας 62
ἀνθινὸς 66
ἀνθρακίδιον 69
ἀνὶσ@ 872
ἀνπακὰ@ 59
ἀνωδ᾽όρμας 56
ἀπάχνη 91
ἄρκτος 195.1090
ἄσπ᾽@ 113
ἀσπὸς 113.573
ἀσὼρ 1102
ἀσυλία 125
αὐλοὶ 1235
αὐλωπίας 63
αὐλωπὸς 64
ἀφρῖτις 73
ἀφρὸς 73
ἀφρὸν 76
ἀφρὸν 73
ἀχέλεια 1
ἄχερν@ 1
ἀχίβδηλα 2
ἀχραδίαμνιλ@ 278
βαίτυξ 503
βαίων 147
βάκχοι 648
βάλαν@ 141
βάραγος 143
βαρὶν@ 143
βατὶς 146.928
βάτ@ 928
βάτραχ@ 946
βάτραχ@ ὕλαῖος 956
βδελλὸς 13
βδέλλα 503.843
βέλγιν@ 146
βίλλα 13
βιλάνα 10
βεμβίδιον 146
βεμβὰς 85.1220
βεῤῥαδίνδα 143
βῆρυξ 146
βλακείας 146
βλὲξ 146.896
βλῆν@ 652
βλεψίας 652
βλῖν@ 147
βλιτάχεα 344
βόαξ 147
βόηξ 147
βόιτ@ 475
βολβοτίνη 885
βολίταινα 888
βότις 152
βοῦγάλι@ 728
βολίταινα 885
βόγλωσσα 783.795
βόπαις 150
βῶς 151
βωΐλ 147
βοῖκ@ 152
βωρίδια 1225
βρύη@ 152
βῶς 151
βῶξ 147
γαλαξίας 267
γαλεὸς 723.715
γαλεὸς κύων 197
γαλεώνυμ@ 723
γαλεώτης 452
γαλῆ 111.709
γαρ@ 445
γλαρὶς 107
γλάνις 458
γλαῦκ@ 461.1099
γναφὶς 444
γόγγρ@ 345
γραῦ 1039
γραῦλ@ 573
γυλλίσκοι 889
δακτυλὶς 379.655.663.
δάσκυλ@ 379
δάκτυλοι 1235
δελφίνη 886
δελφικὸς 379
δελφὶν 382
δελφὶς 382
δίοδος 410
δύνακος 1235
δρακαινὶς 95
δρύακων θαλάσσι@ 89
δρόμων 195
δρυίνας 536
ἐγχραυλὶς 73.78
ἔγχελυς 45
ἔγχλωρ@ 1100
ἔλο 2.429
ἐλεδόνη 868
ἑλεωτρὶς 428
ἐμὺς 1130.1136
ἐνυδρὶς 523.608
ἐξώκοιτ@ 41
ἔπτερ@ 502
ἑρέτμοι 17
ἑρέτμ@ 434
ἑρπύλλα 817
ἐρύθεων@ 435
ἐρυθρόφθαλμ@ 842
ἑπτὰς 131
ἔυωπὸς 64
ἐχενὶς 411
ἐχῖν@ 415
ἐψητοί 82
ζάνς 441
ζαλὸς 550
ζωύφαινα 1254
ζύγαινα 1255
ἀδ᾽υπροφύρα 903
ἠλακατεύω 427
ἡμερόκοιτ@ 158
ἡμῖνες@ 350
θέτις 21.23
θερμωδὴς 453.1253
θρῶσσα 23
θρίσσα 21
θράττα 21
θραττίδια 23
θραττιδ᾽ιαι 1171
θρίσσαι 17
θρίσσας 991
θρίσσομ 23

UNIVERSITARIA C. M. BIBLIOTECA

Digitized by Google

Index.

Abraham, 1071
Abraham, 1173
Abraham, 1167
Abraham, 1167-1148
Abraham, 1170
Abraham, 589-590
Abraham, 62
Abraham, 1230
Abraham, 595
Abraham, 649
Abraham, 5449
Abraham, 4532
Abraham, 501
Abraham, 548
Abraham, 6--438
Abraham, 118
Abraham, 4534
Abraham, 156-1574
Abraham, 157-
Abraham, 158
Abraham, 915
Abraham, 112
Abraham, 111.1126
Abraham, 114
Abraham, 70-9721-8889
Abraham, 5778
Abraham, 1695
Abraham, 1695
Abraham, 1695
Abraham, 193
Abraham, 190
Abraham, 161
Abraham, 534
Abraham, 178
Abraham, 210
Abraham, 1677
Abraham, 719
Abraham, 538
Abraham, 1677
Abraham, 719
Abraham, 728
Abraham, 1056.1060
Abraham, 81
Abraham, 8,648,649
Abraham, 698
Abraham, 698
Abraham, 1116
Abraham, 1116
Abraham, 1116
Abraham, 172
Abraham, 350
Abraham, 157
Abraham, 157
Abraham, 271
Abraham, 269
Abraham, 998
Abraham, 1116
Abraham, 1116
Abraham, 1116

Index.

σίλπης 979
σίργμαι 996
σιργῶν 648
σιργὼς 993
σίρφ᾽α 1157
Σισύφιος 353
σίτησε 1035
σιτοῖς 553
σιῶν 553
σίτηρ 502.1055
σιτίῳ 1055
σίμελος 303
σιμελοιειδίδαι 301
σιλῶτης 303
σισῦν 1041
σίσῃσι 303
σίφλ 429
σκπίε 1024
σίλλε 1043
σμὼς 731
σίμ 1054
σινώδ᾽ωμ 1123
σιῤῥέακ 556
σίφνε 105
σκαιὸς 1003
σκέρ 999
σκιῤῥ 1103
σκίαινε 1230
σκιαδικὸς 1232
σκιδικὸς 1008.1194
σκίθαρκ 1194
σκινὶς 1230.1232
σκιῶμες 1233
σκίφ 1253
σκιλιαὶ 1008
σκολόπαδ 1012
σκόμβ 1012
σκῶπτλος 1261
σκορδίλος 1154.1273
σκόρπαινε 1017
σκορπὶς 1017
σκορπί 1017
σκύλαι 108
σκύλαρ 190.1265
σκυλάνθαρο 197
σκυπελίσιδι 1102
σκιφύδρια 342
σμῆδ 618.1059
σμίλαι 535
σμύρ 681
σμύρναινε 679
σπάρ 1003.1056
σπίγγ 1062
σπογγιαὶ 1064
σπόγγαι 1064
σπωλίδ᾽ες 19
σπρῖνιον 176
σραδέλος 1108
σραμβώδη 1115
σρουδὸς 781.793
σρωματεὺς 1109
συαχρὶς 71.1119
σύαινε 1119
συάκιον 890
σωιαχρὶς 1119
σωιόδιος 1120
σωιοδοντὶς 1121
σωιὸδ᾽ωμ 1123
σφυρὰ 1061
σφιμᾶς 655
σφύραινε 1059
σῶλαὶ 1235
τανία 1124
τάεχε 986
τελλίνε 1127
τῆλδις 580
τῆλδός 580
τήθε 769
τήθη 1143
τήθυε 517.1143
τίλωνδ᾽ 1177
τπλάνδ᾽ 1182
τμικτὸ 1182
τρέστης 967
τόρπαινε 1188
τράγ 612.469.1194
τραχιλοι 761
τράχρ 552
τρίγλη 666
τριγλὶς 671
τριοστε 991
τριχὰς 23.991.1194
τριχιόλιον 23
τριχὶς 17.23.991
τραχὰρ 91
τριλίχως 880
τροχοὶ 964
τρυγὼν 798
τρώκτης 1198
τύφλη 1225
τυφλὶν 1225
τυφλιαίδε 1225
ὕαινε 522
ὑδραλὶς 524
ὕδρ 523
ὕκκη 435
ὕκκις 522
ὗς 522.890
ὕσκε 523
φάγρ 773
φαγρώδει 774
φάλαινε 136
φθεὶρ 816
φονὶς 840
φόξιν 841
φάκιον 154
φοῦφά 835
φρῶτε 954
φρῶν 946
φυκλὼ 846
φυκίδιον 846
φύκιον 845
φυκὶς 845
φυξίκιν 860
φύζε 850
φύζελος 852
φυσητὴς 851
φώκη 817
φῶκ 838
φωλάδ᾽ες 317
φωλαίδ᾽ες 840
φωλὶς 561
φωλὶς 840
χελκευὺς 440
χελκιδίκὰ 18
χέρξ 263.1120
χαίνη 260
χέρν 261
χωλὸν 652.664
χιλιδ᾽ονίας 263.1153
χιλιδ᾽ὸν 514
χιλιὸν 516.664
χελὸν 648.652.1138
χιλώνη 1130
χίμαι 324.769
χλωρακυρτίδ᾽ις 1101
χοιρίναι 339.889
χοῖροι 214.889
χρεμὺς 267
χρόμις 264
χύσ 131
χυσοφανὴς 131
χρύοφρυς 128
χριτόλαρ 440
χυτρὶ 258
ψαμαθὶς 890
ψαμμῖτης 890
ψῶπε 788
ψίλωμ 1178
ψόρ 559.560
ψύρ 560
ψύλλ 894
ψωροπτίσελοι 892
ὠὰ τάεχε 742
ὠμὺς 1136
ὠτίτεμε 338.808
ὠτὶς 769

FINIS.

Digitized by Google

LATINA VOCABVLA, QVIBVS ETIAM BARBARA QVAEDAM, QVAE AB ILLIS VIX DISCERNI POSSUNT, adiunximus. Non autem curiose omnes uoces annotauimus. Nam quia totum opus alphabetico ordine conscriptum est, si quid in hoc Indice non occurret, in operis alphabeto inquires.

A.

ABRAMIS 1
acer ina 2,227,825
acipenser 2,1117
accipiter 590
aco 19
aconitas 527
aculeatus 9.10
acus 10.554.1040
adonis 663. 742
ægoceros 17
ælurus 17.457
æoli 17
æolias 17. 352
ærica 17.256
æthiops 1054
æmæus 17
aganon 758
agasti 578
agonus 17
agulia 26
alabes 708
alauda cristata 14
alauda 1053
alausa 21,1258,1258
albica 25
albicilla 31
alburnus 26.965
alburnus lacustris 27
albus 25.1266
albula 35
albula parua 38
alec 39
alex 39. 445.1260
aleculæ 614
alosa 21
ambra 242
amia 42
ammodytes 1260
anacharis 2. 45
anchorago 45.972.1210
anartes 45
anguilla 45
anguis 532
anodorcas 160
antacei 56.1262
antale 904
antales 410
anthias 62
anthropophagi pisces 616
aper 70.889
aper marinus 255
aphritis 73
aphyæ 72
apolectus 1149
aporrinais 692.808
apua 73
aquila 13
aquila marina 86
aquo 19 993
araneus 89.95.1021
arbor bellua 96.964
ardea marina 453
argentillus 1263
aries bellua 96
aristosus 24
armus 96
arneutes 96
arnoglossus 786
aselli 97
asellus Callarias 1218.1263
asilus 112.380.817.1160
asinus uarius 101
aspargus 1056.1058
astacus 113.558
asterias 945
astralus 125
astragenus 126
astius 9,126
aulopia 68.69
aurata 128,825,1056
aureum uellus 1069
austratus 131
auris marina 807
auxis 1153
azelus 242

B.

bacchus 807
balæna 132
balænus 27
balagrus 27
balani 839
balbus 845
balerus 27
ballæ marinæ 1070
ballerus 27.143
banchus 107.143
barbo 144
barbota 707,1046
barbus 143
basiliscus 81.146
batus 942
belliculi 338
berberis 621
berberi 625
berula 84
bissas 575
bisula 35
blanchis 146
blax 459
blennus 476.471
boa 524
boaca 147
bocas 830
boces 149
bolbidium 886
bolitæna 885
bopgyrus 149.151
bos 151.932. 979
bos bellua 253
bos cartilagineus 253
bos marinus 830
box 830
bremæ 378
brissus 417
bruccus 802
brycti 426
bubulca 27.378.1844
buccinum 152.692
bufo 949
buglossus 270.783
bulbulus 370
buridia 86
butha 793
buzij 339
byssus 860

C

caburi 117
calcendix 320
callarias 104,105.1264. 107.267
callichthys 65
callionymus 65
calliphlebara 769
callus 1145
caluaria 747.160
cammari 217.121,1087
camasenes 161
cancellus 95.1263.189
cãcer Heracleoticus 1096. 1266
cancri luratij 176
cancri equites 194
canicula 20.197.151
canis marinus 202.722. 725.830
cantena 269
cantharus 1272
cantharides aquaticæ 346
capellanus 109
caper 70
capito 215.753
capito fl.1266
capitoleus 749
capriscus 889
carabi 117.572
carien 95
carpio benaci 218
castor 219
castorides 225
catillo 601
cauda 893
caudiuerbera 358
cauiinæ 470
centipedes 1010
centrina 719
centrines 890
centriscus 897
centrites 529
cephalus 29.35.245
cepiæ 19
cepolla 112
cerchrias 529
cercurus 225
cernua 226.751.825
cercyrus 151
ceryx 692
cetireus 648
cetacei pisces 229
ceti sperma 242
cete 136.230
cetos 1149
chalcis 17.256
chamæ 320
chame 307
channa 750
chelear 263
chennion 262
cherydrus 523
chilon 664
chremys 107
chremes 103
cicada fluuiatilis 268
cicada 1087
ciclas 1218
cinædus 624
citharœdus 270
citharus 212,269.780
clupea 21.23.24.1171
clarias 104
clypea 24
coccini 842
coccyx 612
cochlea 151.272
cochleæ solitariæ 298
cochleæ terrestres 289
cochleæ nudæ 298
cochleæ 1113
colias 279.1014
colora 117
coluber 530
columba marina 799
colybdæna 892
colycia 692
conchæ 272,306
conchæ Venereæ 735
conchylium 307.339.762
condylos 769
conger 345
coracidia 86
coracinus 349.1231,1272
corani 77
corax 747
coraxus 357
cordylæ 1148.1153.1154
cordylus 357
cornulus 353
cornuta 360.610
coruus marinus 1272
coruus aspratilis 352
coruulus 353
cotti 77
crange 1099
crangines 1091
crangones 1099
cremys 107
crisopleurus 982
crista 23
crocodilus 361
cuculus 363
cucumis 367
cursor 195
cybium 1153
cynops 367
cynædus 40
cynoglossus 785
cyprinus 368,1274
cyperius 370
cytus 439

D.

dactylus marinus 1235
dacus 379
dagon 521
delphinus Nilous 6
dentale 1227
dentex 263.379.774.119
dercetro 520
dies 410
draco 89
draco marinus 1039
dracunculus 92.555
dro-

Index.

dromas 410
dromo 410
dryinus 536
dryophytes 956
dux ceti 111

E.

eceola 624
echeneis 40.702
echini 415
echinometra 417
echinophori 288
edone 16
elegarus 1023
elcotris 39
elephas 251.428.1008.116. 113
elops 1109
emperrum 20
encraficholus 78.434
engraules 78
enthalium 904
epelanus 27
eperlanus 429.1212
epipetrum 894.1287
epiſcopus piſcis 520
epodes 432
epurus 432
equas 433
equus Neptuni 433
erinmus 25
eruca marina 850.434
eſcharus 796
eſcarus 1006
eſox 592.972
eiacatenes 417
exocœtus 14.663
eſox 60

F.

faber 440
faitaleon 655
fario 969
febrius 1191
ferra 38
fidicula 270
figon 352
flamma maris 1245
flutæ 48.682
foſſiles piſces 442
fuca 847
fullo 444
fuſinei piſces 258

G.

gados 97
galata 724
galeonymus 107.160. 723
galea 715
galeos 1253
galerita 20
galeus canis 197
galerta 715
galeus centrines 1251
galeus Rhodius 721.1251
galexia 696
gallarias 107
gallus marinus 439.1261
gammarus 122.1087.1097
gardo 20
garus 1015
geiarij 656
gerres 616
gibbæ 1092
gladius 451.1160
glanis 458.1042
glaria 708
glauciſcus 461
glaucus 266.1214
gobius 466.470
graculus 305.353
grillus 107.889
grus marinus 453.483
gutturoſula 715
gyrini 546

H.

halec 39
halecula 1260
haleſarion 484
haliplcumon 895
hamia 380
heminerus 353
hepar 487
hepatus 379.488.1223
hepſeti 77.82.78
heracleotici cancri 177
hiatula 260
hippalectryon 432
hippogloſſus 787
hippocāpus 94.433.491
hippurus 501
hircus 469.502
hirudo 503
hirundo 514
holoſteus 756
holothuria 517.1145.893
homines marini 519
huſo 60.1119
hydri marini 1039
hyæna 522,728
hycca 5,66
hyſca 9,522,890
hyſtrix 424

I.

ichthyocolla 57.109
iecorinus 488
indicus uermis 1282
infecta aquatica 545
iuiis 549.890
iulus 140

L.

labeo 652
labrus 601.652
iaccia 21
lacertus 552,553
lagois 556
lamia 204
lampeca 1110
lampreta 413.19,513.696. 1227.1109.1281
lampreda minor 1282
lampuga 1171
lampyrides 699
lamyros 210
laſca 24
lati piſces 65
latilus 557
latus 1117
lauaretus 1234
lauſulæ 25
lebias 17
lebianus 380
lelepris 559.1003
leo 196,557
lepades 320
lepidotus 370,559
lepras 1003
lepinus 380
lepus marinus 561
leuciſci 25.29,31. 461. 655. 656
leuciſcus lacuſtris 35
leucomænides 617
leucopis 25
leuiathan 230
libella 570.1255
liculmen 445
ligulæ 993
limaces 289
limanda 788.798
limax 272
lingula 786
lingulaca 571.783
lioſtreæ 325
liparis 28.571.656. 847
lipſaces 301
locuſta marina 572
loligines 580
lollius 582
lopas 806
lopidæ 464
lota 707
lubricus 742
lucerna 9.160.588
lucius 590
lumbrici 597.1227.699
luna 754
luna maris 1106
lupus 78.598
lupus marinus 830
lupi uarij 1195
lupes quadrupes marinus 608
lutra 219.608
lycos 601
lyra 366.1281.360.609
lytra 608

M.

macrella 592
mæna 149.612
machera 449
maia 95.178.1097
malum inſanum 619
malleolus 1059
maltha 721
manati 253
manus marina 619
maraxus 253
margaritæ 620
mario 57.60
maris ſpuma 1245
maxinus 97.620
mazi 620
melanderinus 560
melandrys 427.1149
melanthynus 1153
melys 641
membras 80
membridia 86
mentula alata 818
mentula marina 892
meryx 1003
merula 641
milago 109
miles 240.645
miliaris 530
miluago 109
miluus 588
molua maior 101
monachus 216.519. 645
monedula 304.305
mors 249
muco 652
mugali 95
mugil alanus 652
mugil lacuſtris 35
mugiles 648
mulieres marinæ 736
mullus 664
muræna 679
murca 60
murex 152.154.342. 690
muria 445.694
mus marinus 328.1134
muſca fluuiatilis 695
muſculus 318
muſtela 696.707. 1282
muſtela dux cetorum 140
muſtela fluuiatilis 709
muſtela uulgaris 103
mutis 573
myagrus 525
myax 330.693
myes 625.693.770
myiæ 621.328
myllus 17.350. 729
myrinus 679
myrus 679.1037. 1040
myſticerus 144
myſtus Nili 143
myſci 328
mytulus 327.328
myxini 620

N.

naricæ 82.269. 731
naſus 731
natex 737.739
natrix 523
nautilus 732
nauplium 734
nauta 733
nebrias 201
nereides 520.736
nereus 738.739
nerita 737.1114
nerophidion 742
nibius 589
nigri piſces 379
nouacula 741
nubes 741

O

oculata 638.689. 742
œſtrus 112
oloiygon 548
orata 128
orca 748
ophidion 16.742
ophthalmias 638
orbis 161.744. 745
orbis gibboſus 1285
orcynus 231,1149. 1170
orphus 2.227.752
orthragoriſcus 748,890
oryx 749
oſtracion 756
oſtracum 767
oſtreum 307
oſtrea 757
oſtreæ 325
oſtrum 767.902
otion 769
oues piſces 770
ouis marina 100
oxyrhynchus 31.61.656. 771
ozæna 871.885

Digitized by Google

Index.

P.

pagrus 379.774
paguri 167.184
palea marina 776
palla marina 776
palumbus 721
pan 1197
panthera 721
papagallus 1003
papauer 776
pardalis 776
pareas 535
parus 777
papraces 1177
paſſer 777
paſtinaca maior 86
paſtinaca 798
patella 806.741
pauones 810.1004.1215
pecten 793.811
pectunculus 811.1127
pediculus marinus 816
pelagiæ 897
pelamys 1147
peloris 1237
pelia 350
penicillus marinus 818
penna marina 818
pentadactylus turbo 1114
perca 819
perna 860.866
perone 13
perſicinus piſcis 823
perſius 826
petri piſcis 440
phagros 1122
phalanges 359.202
phocæ 826.827
phocæna 389.837.890
phœnix hygros 839
pholades 839
pholis 665
phorcus 840
phoxinus 474.841
phriſſa 23
phryganium 545.1280
phuca 845
phycis 846
phyſa 747.849
phyſalus 850
phyſeter 136
phyſſalus 434
phyrarus 859
pibala 1261
pila marina 1070
pinna 307.621.860.287
pinnophylax 1095
pinnotheres 187
piren 892
piſces Babylonis 359
piſcis Iberus 555
piſces uocales 611
piſtrix 854
plagiuia 797
plaguſia 866
plani piſces 65
platanes 28.867
plateſia 793
platiſtacus 350
platognia 28
pleſtya 28
pompilus 66.733.1149
porcus marinus 389
porci 889.204
porces 826
prafinus 376
prepontes 770
preſtis 854
priapus regis 894
primadæ 891
priſtis 854.858
pſammodytes 160.1261
pſari 892
pſenes 892
pſittacus 1215
puſana marina 1218
pudendum marinum 892
pulex marinus 894
pulmones marini 894.895
1247
pulpus 872
pungitius 9.896
purpura 339.897
pyruntes 1176

Q.

quali 671

R.

racemus marinus 1027
raia 351.928
ranæ 946
raſqueſſa 109
remiligo 413
remora 40
reuerſus 484
reuerſi 963
rhinobatos 1081.1084
rhombus aculeatus 778
rhyades 1058
rogetus 589
roſmarus 249
rota 964
rubellio 435
rubellus 965
rubeta 949
rubiculus 965
rubrus 436
ruburni 436
ruffus 965
ruminalis piſcis 644.1002
rutilus 965

S.

ſacri piſces 63.65.427
ſagittarius 746.967.1008
ſalamandra 967
ſalar 969.972
ſalena 969.993
ſalimuria 445.447
ſalmo 969.1198
ſalmulus 972
ſalpa 102.108.352.979
ſanguiſuga 503.74
ſaperda 74.350.353
ſar 902
ſarachus 18.19.1102
ſarda 23.1152.1157.257
990
ſardina 992.993
ſarginus 656
ſargus 29.379.993.1058
ſario 969.1200
ſauritæ 532
ſaurus 13
ſaperda 729
ſapphirus 1003
ſatyrus marinus 1197
ſepia 584.1024
ſepidia 1034
ſepiola 1028
ſerra 855.1008
ſerena 530
ſerpens marinus 1036
ſeta 547
ſcallium 999
ſcaphis 330
ſcarabeus 211
ſcarus 379
ſcinalius 1063
ſcincus 1007
ſcindaria 1008
ſcinis 1008
ſcirris 1008
ſcolopax 1008
ſcolopendra 1009.1010
ſcomber 304.1012
ſcombrus 1012.1159
ſcordyli 359.1016
ſcorpæna 1017
ſcorpidia 1020
ſcorpius 1017
ſcrophulæ aquaticæ 347
ſcurio 1048
ſcylia 1095
ſcyllarus 1095
ſcyllia 728
ſeferinus 754
ſillago 1041
ſilurus 1042
ſimia marina 20.1053.1248
ſimus 731.1054.
ſirenes 1055
ſmaris 616
ſmelus 1056
ſmyræna 683
ſol marinus 1105
ſolaris 1046
ſolea 783.788
ſolea oculata 785
ſolenes 1237
ſparulus 1058
ſparus 17.1056
ſparagus 417
ſpargus 1056
ſpatangæ 426
ſpathiurus 525
ſpheneus 662
ſphondylus 1063
ſphyræna 591.683.1255
ſpinachia 9
ſpinax 722
ſpinula 1020
ſpondyle 12,13
ſpondylus 761.862.1063
ſpongiæ 1064
ſpurius 258
ſqualus 657.215.724.
1079
ſquatina 1079
ſquatinoraia 1081
ſquillæ 1086
ſquilla fluuiatilis 145
ſtauris 1102
ſtella arborescens 1104
ſtella marina 1102
ſtincus 1108
ſtirio 9.1116
ſtora 1116
ſtrabelus 1108
ſtregia 26
ſtriatæ 1108
ſtrinſia 707
ſtrobilus 1108.282
ſtrombi 1111.1112.288.289
ſturio 3.6.1042.1116
ſudis 1059
ſuillus 890
ſues 889
ſus cornuta 891
ſyacion 791
ſyæna 890
ſyagrides 890
ſcyllion 201
ſynagris 2.379.1121
ſynodon 1119
ſyrenæ 530

T.

tænia 1124
tanagræus cetus 237
tellina 328.1127
temolus 1173
temulus 1173
tenia 789
teragus 551.1129.1222
teſtacea 1121
teſtudines 2130
Tethya 517
thedo 1171.1204.
theulis 587
teuthis ibidem
thranis 1253
thraſia 22.1172
thriſſa 21.23.1172
thunnus 113.231
thurianus 6
thurianus tomus 451
thurio 838
thurſio 451.1172
thymalus 1172
thymallus 431.1234
thymus 1172
thynnus 1147.890
thyrſites 1177
tiburo 252
tiburonus 457.1177
tigris 1167
tilones 1177
tinca 1177
tineæ fontanæ 699
tineæ 1182
tomus 6
tonſicula 1182
torentina 1182
torpedo 1182
torſio 838
tortuca 1137
trachina 556
trachurus 1194.
tragus 206
trichiæ 23
trichis 22.991.1194
tridacna 770
trigla 665
triglites 77
trigolas 365.677
trilsia 709
triton 263.519.1149.1195
trochus 964.1114
trocta 1195
troglodytes 21
troſſuli 1198
truta 1042.1198
tuber 1145
tubuli 1227
tunnus 1147
turbinata 1111.1115
turbines 1111
turdus 1004.1213
turgaron 95
turonilla 9.896
turſio 837
turtur

Digitized by Google

Index.

turtur 1204.1225
tyllo 444
thymalus 852
typhle 12.13.1225
typhline 12.13
tyrfio 838

V.

nacca marina 152.248
naginal 893
nariata 432
narius 1204
uelfus 1051
ueretillum 893
uergiliades 375
uermes aquatiles 1226.1227
uermes ſtagni marini 597
uermis Indi ſi. 1228
ueronus 841
uertibula 1144
uerſipellio 516
uipera marina 95.1039
uirgines 1013
uitta 789.1124
uitulus aquaticus 54
uitulus marinus 826.1230
uiuella 856
umbilicus 272.1114.1212. 266.1173
umbra marina 266.1173. 1230.1201
unguis 343.1235
uniones 620
uranoſcopus 89
urena 367.893
urſa Ariſtot. 1096
urſus 195
urtica 1145
urtica marina 1240.1238
uua marina 1248
uulpes marina 1248

X.

xiphias 1159.1253
xitos 618

Z.

zaphirus 130
zerta 772
zeus 440
ziphius 96.248
zitiron 240
zydeath 433

ITALICA.

A.

acicula 10
acuin 12
acufigole 12
adano 126
adello 126
agonus 18.19
agulla 29
aguſeo 722
albo 1268
anclude 993
ange 532
anguello 84
anguſigola 13
achia 80
arbolinus 26
arguzella 10
arzinareilo 1225
aſeilo 97
aſpidocheione 240
aſpredo 228
aſtaſe 114
aſtura 860
azzio 716.722

B.

peſce baleſtra 1255
ballena 137
barbo 671
barboni 666
borbolus 432
borbor 1170
baſtango 799
barripota 1189
biancheti 77
boca in capo 158
bogue 148
bolaſſi 261
booba 148
borroboza 147
boſtriz 709
bora 756
boratriſſa 707
botola 708.709
botto 476
brancha 190
bruccho 798.799
bruſola 42
buo marino 152.831

C.

cabacello 32
calamaro 582
cammarugiæ 1088.1091
camberra 1255
canodella 1271
canudo 40
capa tonda 312
capparola 1127
cape longe 1235
capidio 851.1136
capidolio 136.853
capo 611
carlino 1056
carpena 370
caualliero 194
cauezale 215
cauedanus 215
cazo marino 892
cephalo 648
cerna 751.822
cerres 616
cetola 439
chanadella 262
channa 1170
chiepa 22.24
chergna 227
chaz 198
ciambetta 1255
clupea 30
coaliotto 1225
cocceu 363
colabuccus 58
columba 717.744.747
copeſce 58
copſus 58
corbetus 463
criues 1206
cueuri 78
cul de aſne 1238

D.

dentale 1119
diauolo 11
domiſella 549

E.

esbreſon 841

F.

falce 1125
faraſſa 798.802
fario 1204
fegarus 463
ferraza 799
peſce fico 99.1179.1263
figo 489
fiolca 180
folpo 872
fondola 480
foterifia 1189
frago 774
fregarolus 842
fritou 654
fumitremula 1189

G.

gabiani 19
galea 103.104
gallina 356
gamaro 114
gambaro di mare 1088
gambarella 1091.1099
ghiozzi 476
giro 618
girello 549
go 469
goi 466
gongole 812
grampella 181
granceola 180.170
grancettus 185
granci porroni 178
granzo 161
griczo 365
grillus 106
griſella 482
gritta 1023.181
grongo 346
guatta 723.1251
gurnuroſa 21

I.

ianquet 993
ionctius 843

L.

lacerto 1012
lachia 556
lambena 846
lamiola 721.197
laſcha 29
latharina 83
lauaron 84
lechia 461.728
letta 32
limaga 302
linguata 784
lucerna 5151
lumacha 290
lumbardo 116
lupaga 116
lupaſſo 598

M.

mænola 614
maquereau baſtard 55
marino piſcatore 957
peſce martello 1255
maruzza 272
marzapan 560
maſſacara 1090
mazenetta 185
merlo 1004.847.846. 642
merluzzus 106
meſanca 847
meſſacara 1097
miſſor 159.466
molecca 175
morelle 841.842
mormillo 645
moſcardinus 872
moſcharolo 872.885
morſargo 1189
muſcarolus 734
muzzaro 885

N.

naridole 739
naſellus 98
nembrella 1232
nibio 515
nichio 307

O

ochiado 638
occhiatella 1182
oculatella 1189
ognella 897
oia 638
ombrina 1232
oradiga 30
orchena 1086.1097
oreol 1013
organo 609.611.1170.
oſtrege 757

P.

pagro 435.773
pal 197.201
pantalena 806
papagallus 1221
parnochia 1088.1091
peſtenortzo 1126
pedotzo marino 817
perna 624
pernocia 1098
peroſa raſa 932
perſega 822
peſquerell 26
perrine 1283
perroſa 939
phagrio 773
phrangolino 435
phyco 845
picio 637
pigus 375
piora 965
pirrara 845
plane 781
polauda 155
polpo 872
porpo 872
pota marina 1239
prete 159

R.

raggia 940
peſce ratto 87
ratepenade 87
rhombo 778
riccio marino 418
rochau 40
romera 939
romia 812
roncera 897
roſpus 87
roſſeti 77
ruello 149

S.

ſaccheto 262.488.1213
ſalmarino 1209
ſanguinerol 841
ſanus 40
ſarba 981
ſardanella 18
ſardellæ 19
ſardoni 992
ſargo 993

Digitized by Google

Index.

ſauro 553
ſcaragol 285
ſcardula 2.376
ſcarmus 106
ſcarpa 352
ſcauardino 26
ſcatsor 476
ſcepa 1028
ſcombro 1012
ſeppa 1028
ſfoia 784
ſgramphi 2182
ſomniolo 287
ſopi 1024
ſorce 112
ſpada 451.1248.1253
ſparlo 1056
ſpaſe 1124
ſpernotza 1098
ſpetto 591.1059
ſpigarus 617
ſpigola 598
ſpogna 1067
ſpoletta 1237
ſquaina 1081
ſquaiola 479
ſquaqua 1079
ſquiozole 327
ſtornatzzo 844
ſtramazo 151.208
ſtratzarigla 9
ſtretta 32
ſtrinco 709
ſtrintz 709
ſuazo 790
ſueta 731
ſuro 552

T.

tanado 211.212.1272
temaro 1173
tenca marina 1263
themerus 1172
tinca 642.1179
ton 1159
tonnine 1159
torpedine 1189
torpillia 1189
torena 582
trazeina 93
trenolo 1189
trotta 1206
truil 30
trutala 1206

V.

uallopa 1098.1101
uairon 474.842
uarolus 600
uechio marino 827
umbrino 1231.1232
urſella 482
Vrſera 1090.1097
Viel 479

Z.

zaphile 211

GALLICA
& Sabaudica.

A.

ables 26
ablette 26
aguillat 716
aloſe 21
aloſa 23
anchoies 993
angelus 1079
apron 478
arcopendolo 1255
areigne 92
areng 485
Arondelle de mer 514
artiere 897
auriol 1218
peis d'auriou 1012

B.

bar 600.601
barbarim 666
barbeau 143
barbet 143
barbue 779.790
baudroium 958
beccard 969
bechus 1143
berdin 806
bernhard l'ermite 190
bezola 35
bifre 219
bigornet 738
bize 860
des blanches 27
bordeliere 27
bondelle 1212
borrugat 1231
borriere 971
bouquet 1099
boullauſe 709
bouuiera 27
brama 376
bremma 212
breſina 1.376
brochet 591.593

C

Cabaſſonus 84
cagnola 1255
cagnot 197
calderonus 859
calliques 85
capeau 1241
capellan 846
capello di mare 1241
caramotte 1088
carbaſſe 182
carpe 368
caſſeron 582
catto algario 717
catto rochiero 200
cauillone 670
celerins 28.85.257
cero 1216
chabot 475
chabre 182
charree 545
chaſſaigne de mer 418
charoille 706
cheurette 1099.1088
chremps 267
cigale de mar 1092
ciuade 1101
coguiol 304
coliart 932
coquille 312
corneti 154
cornetz 580
coulac 21.24
couſteaux 1235
couteau 582
crapau d'eau 949
crappe 961
creac 1117
cubaſeau 1240

D.

daine 1213
dard 30
dento 637
derbio 718
donzelle 205
dormille 2262
dromilla 45

E.

eguille 20.716
emiſſole 717
epinarde 9.897
epinoche 9.897
eſcreuiſſe 121
eſponge 1067

F.

la farra 35
ferran 714
fiatola 1109
fiambo 1124
fietta 787
fietelet 783
fietz 783.788
fiion 1127
frax 204

G.

gagnola 12
gardon 29.30
gibbar 135
giroſlade 438
glorieuſe 87
gouion 473
grand eſpadas 451
grinadies 482
gronau 365
guernette 1099

H.

Hal 944
halachia 21
Hannons 812.813
Harengades 85
Haſcaux 376
homar 213

I.

imbriago 670
iouziou 1255
iraigne de mer 95
iuſcle 612

L.

lacert 92
lamia 204
lamproye 697.7020
langrout 214
lanzon 592
lauareus 33
lebre de mar 1019
lenillat 717
limande 782
limaſſon 290
loches 77.471.481
lochete 479
loche franze 843
lozainge 778
lubin 598

M.

maigre 1230.1232
maquereau 304.1012
marmo 1119
marſouin 389.749.838
marſupa 853
melet 83.80
peis de menage 146
merlan 97.99
merluz 97.106.1219
milandre 197
monnier 216
moteila 714
moules 328
mulaſſus 83
mullet 649.654
munier 215
muſnier 476

N.

nacre 860
nadelle 80
nerophidia 12
niueau 1255

O.

oeil de bouc 806
oeſtres 757
orphiez ut Normanni uocant 10.12
ouella 842
ouldre 749
oye de mer 389

P.

pageu 436
pagull 182
pala 35
pardilla 842
peis rei 1231
perce 479
percepierre 20
perche de mar 819
perlon 356
peſcheteau 558
peteuſe 27
petoncles 812.813
platte 27
pleza 793
plya 781.788
poignaſtre 93
pole 797
porc 719
poſterol 1241
pouliepieds 1247
poupe 872
pourpe 868
un pourpre 874
pulchelia 22

Q.

quarelet 782

R.

raina de mer 1224
raſcaſſa bianca 159
raſpecon 158
rayo 940
refait 363
reneau 149
rippe 897
ronſon 1212
roſiere 27.378.841
roſſe 561
rouget 363.435.609.588.665.
rouſſeau 182
rouſſetes 198
rouſſera 270.718

S.

ſalecoques 1088
ſalmonata 1199.1200
ſaluth 205
ſanſue 503
de la ſante 1088
ſauclez 83
ſaulmon 972
ſalmonata 1210
de ſaulterelles 1091
ſecche 1028.1024
ſedenette 851
ſole 784
ſophio 30

Digitized by Google

Index.

Index.

Z.

tentling 1266
teſen 24.1259.1266
teſis 1267
jinlanken 1210
inlank 972
iſer 1174
iud 1255

K.

kableau 109
karae 25.354.377
karkwal 254
karpf 370.1274
kaulbars 228
kerder 546.1280
kirchlin 37
klipfiſch 1261
knab 1174
kornling 1173
kolfiſch 32
krab 162.175.183
krämer 843
krebs 120
kreß 474
kreßling 1174
krezer 823
kront 954
külberſing 228
küling 477

L.

lachs 1203.60.970
lachßforen 1210
lagenen 32
lake 503
lampred 702
laß 972
laubfröſch 954
laugele 19.26.30.656
lauk 31
laus 712
lauwen 1180
lechan 609
lyder 972
lumpen 711
lüßfiſch 1258

M.

makrel 1014.732
mannerhengſt 1258
marenen 24.682
meerbär 1097
meerbonen 288
meereichlen 142
meerfreuwle 737
meckel 27
meerhund 827
meerigel 415
meerkrepolin 1092
meerluß 817
meermäd 1055
meerſengle 74
meſchen 346
meerſchum 566.1247
meerſchwin 382.838
meerſpinnen 95
meertäſchen 183
mertz 546
meyfiſch 32.1258
migling 38
milchling 107
milling 843
möllen 955.968
mon 755
monfiſch 131
mönle 952
mönne 216
mor 6
morhauch 61
morß 498
morſchwein 61
möß 481
moßerle 710
müſeſſer 216
mull 477
munnen 32.1266
muſchelen 307.814
müthund 1180

N.

nachtfiſch 36
nachtwal 254
nagmaul 1288
naſſel 1009
naſen 731
natter 525
nerſling 1266
nonwerſtak 254
nordwal 254
nüneug 19.340.702.1225.
1281

O.

oberkornichen 25
oberkörgen 844
okelen 25
olruppe 1282
onhopt 31
orfen 753.1268

P.

palink 48
parme 145
parß 823
peiſker 443
perle 624
perkfiſch 206
petermanche 93
pfarren 39
pfell 842
pfrill 842.843
pfülfiſch 444
pitzling 1212
plangin 793
planöle 793
plechle 27
plotze 965
plötzen 436.589
plyen 27
pomuchel 108
porces 228
prik 19
pudde 711

Q.

quappe 711
quep 798

R.

rab 354
randeker 36
rappe 1267
raubfiſch 109
rauenſchwal 255
redfiſche 365
reeling 823
renchen 36
rettel 30
rheinfiſch 111
riemling 844.1259
roch 940
roddauw 966
rodde 199
roſenmuken 378
rore 255
roßkopf 1016
roſtinger 250
rotele 432.1203.1211
rooten 1203
rot 1212
rottene 966
rotengli 26
rotengle 965
rotfäder 436.589.965
rotfiſch 378
rotſcheren 109
rub 831
ruffe 226
ruff 1048
rugget 711
rup 711
ruſor 250
rußwal 250.255
rutte 711
ryſerle 479

S.

ſaelim 970
ſaelmling 1204
ſägfiſch 1008
ſalm 972
ſalut 459
ſandat 107
ſandkreſſen 474
ſchaid 459.1046
ſchellewink 255
ſchellfiſch 108.109.110.
307
ſchill 12.88
ſchilwal 255
ſchley 1179
ſchlichtbak 255
ſchnak 593
ſchnek 272
ſchneppelfiſchgen 845
ſchniderfiſchli 26
ſchnorholf 747
ſchnotfiſch 32
ſchoemach 1180
ſchollen 793
ſchweinwal 891
ſchwertfiſch 453
ſchwal 26.27.29.216.656.
996
ſchwum 1067
ſchweynwal 255
ſeeapffel 420
ſeebrenne 639
ſeehan 366.609
ſeehaß 561.747
ſeehund 60
ſeeld 1180
ſeelen 32
ſeelerchen 21
ſeekalf 831
ſeeoul 1285
ſeerohe 1081
ſenglen 74
ſengelin 107.481
ſeligen 1179
ſnacotfiſch 13
ſnepel 772
ſneppelfiſgen 772
ſpiegelkrabb 180
ſpirall 1261
ſpirinch 260.432
ſporten 108
ſprat 432
ſpringwal 750
ſtachelfiſch 9
ſtachelſchalen 692
ſtaubfiſch 823
ſtechbüttel 896
ſtokfiſch 980
ſteinbyſſen 480.546.999.
1281
ſteinling 1219
ſtichling 983
ſtinks 1180
ſtinkfiſch 269
ſtör 6.1117
ſtorme 1021
ſtüben 36
ſtur 1117
ſuetold 745

T.

tarbutt 789
teufelwal 138
thedo 216
tik 1261
tobias 18
torpor 98
tränle 823
trüſch 107.476.709
tunyn 1159

V.

verich 24
vint 24
vnke 524
vorhenne 1206
vroccbe 151

W.

walfiſch 137
waller 1050
walmeiſter 1269
wangwal 255
waſſerſchnekli 289
waſſerguggen 346
waſſerkalb 547
waſſerlüß 546
wattfiſch 36
weidfiſch 1210
weißfiſch 25.26.36
weißle 844
weller 459.1046
wellfiſch 710
welß 44.1046.1050
werink 24
wetterfiſchlin 845
wentling 844
winger 31.966
winninger 255
wirtewal 255
wolkus 961
würfling 753.1268
wyßfiſch 30.31
wyting 25
wytink 109

Z.

zanten 107
zanz 593.1278
zerten 1171.1269
ziege 24.228.1259.
zienfiſch 31
zige 118
zigen 1171
zindel 1278
zirle 480
zeeld 1180
zwergkrebslin 1101
zwibelfiſchlin 26
zumbelfiſchlin 26

ANGLICA & Scotica, quorum multa Germanicis cognata & affinia ſunt.

A.

A pylcher 1158
a pylcherd 1159
a qua wyuer 1021

Digitized by Google

Digitized by Google

CONRADI GESNERI TIGVRINI HISTORIAE ANIMALIVM

LIBER IIII. QVI EST DE AQVATILIBVS.

DE AQVATILIBVS QVORVM NOMINA AB A LITERA INCIPIVNT.

ABARMON (uox corrupta, ut uidetur) uel Abremon, piſcis eſt fœcundiſsimus: ſed oua niſi uentre ad arenam aſperam & ſalſam confricato non emittit, in arena autem prolem complet & educat, Albertus & author de nat. rerum Ariſtotelem citantes. Cum mare tempeſtatibus agitatur, ſobolem ſuam uentre (utero) recipit: & poſteà rurſus emittit, ſorath. Videtur autem canum ſeu galeorum generis hic piſcis eſſe.

ABLENNES, uide in Acu.

ABRAMIS uel Abramis fluuialis Bellonio uidetur is piſcis quem Itali ſcardulam, Galli & Germani ferè breſmam uel bramam appellant, ein Bꝛachſme, ſola nimirum nominis affinitate inductus. Atqui Oppianus (inquit Rondeletius) & Athenæus, qui abramidis meminerunt, thriſſis ſemper coniunxerunt, ut ſuſpicari neceſſe ſit abramides thriſsis ſimiles eſſe, uel eiuſdem generis, atq; marinas, quæ ſtatis temporibus fluuios ſubeant, quæ de brama dici nō poſſunt. ¶ Ἀβραμίδα confercīæ nunc petras, nunc pelagus, nunc littora ſequuntur, Oppianus lib. 1. Halieut. ubi primæ uocali aſpiratur. Χαλκιδ᾽ἀν᾽ οὖν θοίνασά τε, καὶ ἁβραμίδ᾽ἀν φοιτῶντα Ἁβρᾶται. Grammatici α ante β leuigari aiunt: ſed excipiunt quæ β cum ρ implicitum habent, ut ἁβρός, ἁβρόπονος. Ἄβραμις (cum acuto in prima, malim in ultima) Athenæo inter Nili piſces numeratur.

ABRYTI ſunt de genere echinorum marinorum.

ACALEPHE Latinis urtica eſt.

DE ACARNANE.

RONDELETIVS.

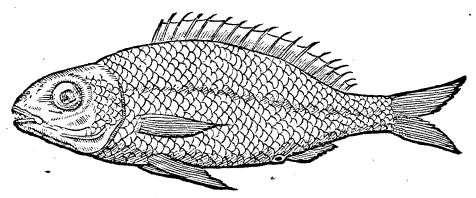

PISCEM quem hic exhibemus, nec in Prouincia, nec in Gallia Narbonenſi, nec in Hiſpania uidere potuimus, ſed Romæ tantùm, ubi inter erythrinos & pro erythrino uenditur, eodemq; nomine (ſcilicet phragolino) nuncupatur. Idem eſt fortaſſe qui albores etiam dicitur Venetijs, quòd albus ſit. Ἀκαρνὰν dicitur ab Athenæo lib. 8. alibi ἄχαρνον: ab Ariſtotele lib. 32. cap. 11. ἄχαρνας: & ἀχαρῖνα genus piſcis apud Phauorinum. Acarne legitur in uulgaribus Plinij codicibus, in catalogo piſcium. Appellationes alias aut uulgares aut Latinas non comperi. A

Dicimus igitur acarnanem eſſe piſcem marinum, pagri uel erythrini forma, colore candido, ſquamis argenteis, ore mediocri, tenuibus dentibus, roſtro aquilino pagri modo, ſpatio quod inter oculos eſt compreſſo, oculis magnis pro corporis ratione aureiſq; pinnis candidis. ad primarum radicem macula eſt ex nigro rubeſcens, caudæ extrema rubeſcunt, linea recta à branchijs ad caudam protenſa, partibus internis à phagro non differt, eiq; & erythrino adeò ſimilis eſt, ut pro eis uendatur, ut dictum eſt, horumq; trium nomina confundantur Romæ, omnes enim hi phragolini dicuntur. B

Athenæus lib. 8. ὁ καλούμενος ἀκαρνὰν γλυκὺς ὤν, καὶ πηχυαίφως· τρόφιμος δὲ, καὶ εὐέκτητος. Qui C

Digitized by Google

acarnan dicitur, dulcis est, & subastringens, satis alit, & facilè excernitur. Eadem sanè sum experi-
tus, carneq; esse candidissima, media substantia, facilè concoqui & distribui, bonũ sucũ gignere.

E Aestate & hyeme capitur.

A Quid potissimùm in animum inducat meum, ut piscem quem repræsentamus acarnanem es-
se credam, bona equidem fide dicam, ei qui alia uel meliora inuenerit, magnam habiturus gratã.

Lib. 7. Hicesius apud Athenæũ pisces aliquot eiusdem generis enumerat, ut cap. de phagro citauimus,
phagrum, chromin, anthiam, acarnanes, orphum, synodontas, & synagrides. At pagrum & ery-
thrinum non esse eum quem hic depingimus, color rufus satis probat. hic enim candidus est, illi
rufi. Synagris et si alba aliquando dicatur, maculis tamẽ rubeis consperſa est, similiter & synodon:
quare hac maximè nota, & dentibus ab hoc nostro seiunguntur. Nec orphus esse potest: nam ut
paulò pòst ostendemus, ruber est, hic noster albus. Superest ut uel anthias sit, uel chromis, sed hos
suis locis ab acarnane certis notis discernemus.

C Acharnam scribit Aristoteles æstate laborare atque extenuari, quod etiam in hoc nostro pisce
Lib. 8. de hist. anim. cap. 9. uerum esse comperies.

COROLLARIVM.

F Notandum, à Diphilo quidem apud Athenæum, acarnanem piscem προάστιον καὶ ἀνυπακοίτου di-
ci, si rectè scribitur: contrà uerò ab Hicesio, tum hunc, tum phagrum, chromin, & alios eis similes,
dulces & subastringentes, satisq; alere, & pro ratione etiam ὑπνυπακοίτους esse, hoc est difficulter ex-
cerni, quæ lectio magis placet. nam & quæ astringunt, & quæ multum alunt, ægriùs cõtrarijs aut
minus id efficientibus excernũtur. Plus autem alunt (inquit idem Hicesius) qui magis carnoũ ex
eis magisq; terreni, & minus pingues fuerint.

A A Callia poëta ἀχαρνὼν cognominatur Αἰνεύς, à loco circa quem abundat.

¶ Archanus piscis capitones cum adoleuerunt præcipuè corripit, Aristot. de hist. anim. 8. 3.
ubi Græcus codex noster ἀρχάνα habet, Gaza ἀρχάνα legit. Archanas (codex noster habet ἀχαρνὰς
sine ρ.) æstate laborat, eoq; tempore extenuatur, Aristot. ibid. cap. 19. ¶ Quærendum an anachar-
sis quoq; & acherla eiusdem piscis nomina sint apud Hesychium.

ACCIPITER piscis, uide in Miluo.

ACEANES, Ἀκεανὲς, pisces, Ampraciotæ, Varinus.

ACERINAM Plinij medici recentiorum cernuam esse putat Bellonius: sed id fortè ab athe-
rina potiùs corruptum est.

ACHARNA uel Acharnus, uide Acarnan.

ACHERLA, Ἄχερλα, piscis quidam, Hesychius, idem fortè qui Acarnan.

DE ACIPENSERE.

RONDELETIVS.

A ANTEQVAM quid de acipensere statuendum nobis esse uideatur exponamus, ope-
præpretium est docere ueterum & optimorum autorum testimonijs acipenserem ab elo-
pe, & anthiam differre. Acipensere quidem cum nullus alius apud Romanos celebrior
unquam piscis fuerit, tamen quis is sit hodie ambigitur: hac maximè de causa, quòd elo-
pem eundem esse & acipenserem existimarunt permulti, qui cùm quæ elopi à ueteribus tribuun-
tur, uix ulli é piscibus nostris competere uiderent, acipensere nos hodie carere, perinde ac si om-
nino è medio sublatus esset, uel in rerũ natura amplius non existeret, multis persuaserunt, ac pro-
Acipenserẽ & elopem eũdem esse nonnullis uiderí. Libro 7. Lib. 9. cap. 17. inde quis fuerit elops uel acipenser apud ueteres nos penitus ignorare. Acipenserem igitur & e-
lopem eundem esse piscem non recentiores solùm, sed etiam ueteres quidam opinati sunt. Athe-
næus, Appion grammaticus in lib. de Apicij delitijs, piscem qui elops nominatur, acipenserem
esse scripsit. Plinius, apud antiquos piscium nobilissimus habitus acipenser, unus omnium squa-
mis ad os uersis contra aquam nando meat, nullo nunc in honore est, quod quidem miror, cùm
sit rarus inuentu. Quidam eum elopem uocant. Gaza quoq; ἔλοπα Aristotelis acipenserem uer-
tit. Ex his eundem esse (ueterũ nonnullis creditum) elopem & acipenserem liquidò constat. Quí-
Acipenserẽ & elopem diuersos esse. bus duo alia testimonia opponimus, Ouidij nimirũ & eiusdem Plinij: ille enim in fragmento ope-
ris de piscibus diuersis in locis acipenseris & elopis meminit:

Et precioſus elops noſtris incognitus undis. Et circa finem:
Tuq; peregrinis acipenſer nobilis undis.

Lib. 32. cap. 11. At ne uideatur Ouidius eundem piscem diuersis nominibus appellasse, audi Plinium citantẽ
priorem locum: Elopem quoq; dicit esse nostris incognitũ undis, ex quo apparet falli eos qui eun
dem acipenserem existimauerunt. Elopi sanè palmam saporis inter pisces multi dedere. Minimè
autem uerisimile est Ouidio, qui in optimatum & principum domibus plurimus fuerat, acipen-
Lib. 8. cap. 16. serem diuitum tantùm mensis dignum habitum, ignotũ fuisse. Ouidio assentitur Columella, qui
de elope hæc scripsit: Fretorum differentias nosse oportet, ne nos alienigeni pisces decipiant, non
Lib. 11. cap. 21. enim omni mari omnes esse, ut elops qui profundo Pamphylio, nec alio pascitur. Idem Aelianus
tradidit in mari Pamphylio solùm, nec nisi raro & uix capi. Varro tamen elopem Rhodium etiã
fuisse

fuiſſe ſcripſit in Satyra πρὸς ἀνδρόμαχον inſcripta citante Aul. Gellio. Quòd uerò anthias ab eodem elope differat, docet ex Doriſone Athenæus. Cùm enim dixiſſet, τὸν δὲ ἀνθίαν τινὲς καὶ κάλλαχθυν καλοῦσιν, ἔστι δὲ καλλιώνυμος καὶ ὄλοπος; aliquantò poſt ſubdit, ὡσεὶ δὲ ὁ αὐτὸς καὶ πρὸς ἑτέροις ἡμφισβήτει φασκὼν εἶναι ἀνθίαν καὶ κάλλαχθυν, ἔστι δὲ καὶ καλλιώνυμος καὶ ὄλοπος. Quare non ſine ueterum autoritate ab acipenſere & anthia elopem ſecernimus. Dicam quod maius eſt, elopes etiam communi nomine piſces omnes dici, quòd uoce careant. Athenæus: Dic mihi ὁ Theſſale lucrator Myrtile, cur piſces à Poëtis elopes uocantur? Et ille: Videlicet quia uoce carẽt. uolunt enim ſecundum analogiam illopas dici, quòd uoce priuati ſint: nam ἰλλεῖσθαι ſignificat ἐξηλῶσθαι, id eſt, prohiberi, & ὀψ uox eſt. Idem Phauorinus: ὄλοποδ, ὀλιγόπουσ δ' ἅμα ὀπὸσ, στάσιν ἄφθογγοι, ἄφωνοι. Ellopes dicũtur quia uoce deſtituti ſunt. Alij ὄλοπας ſquamoſos piſces intelligunt πρὸς τὸ τὰ λεπίδας ἔχειν. Et apud Theocritum ὀλοποδύειν pro piſcari. Acipenſer igitur Latinum nomen eſt, teſte Athenæo ſimplici c ſcribendum duabus primis ſyllabis breuibus, ut ex Lucilij uerſibus liquet, quos Cicero citat lib. 2. de finib.

Lib. 7. cap. 16.
Anthiam etiam ab elope differre.
Elopes dici omnes piſces, aut ſaltem ſquamoſos. Lib. 7.
Acipenſer per c ſimplex.

O Publí, ô gurges, Geloni es homo miſer, inquit,
Cœnaſti in uita nunquam bene cùm omnia in iſto
Conſumis, ſquilla, atq; acipenſere cum decumano.

Et Martialis:

Ad palatinas acipenſera† mittito menſas:
Ambroſias ornent munera rara dapes.

† al. acipenſem

Ex his apparet Grammaticorum quorundam error, qui autore Sipontino acipenſerem ab accipiendo dictum putant, quòd frequenter accipiatur: nam & rarus eſt piſcis, & nomen duplici c ſcribendum foret. Quis uerò ſit is piſcis, ex nullo ueterum meliùs quàm ex Athenæo diſcere licet. Is cùm de galeis ex Ariſtotele locutus fuiſſet, poſtremò de galeo uario, & uulpe, ſubiungit: Archeſtratus qui Sardanapali uitam uixit, de galeo Rhodio ſcribẽs eundem eſſe opinatur, cum eo qui apud Romanos cum tibijs & coronis in cœnis circumferebatur, coronatis etiam ijs qui geſtarent, uocatq; acipenſerem, †ſed hic quidem paruus, & porrectiore roſtro eſt, & figura triangulari magis quàm illi, (μᾶλλον ἐκείνου. malim ἐκείνῳ, ὑγρὸν πρὸ ὀφθαλμῶν γαλεόν: id eſt, magis quàm ille, nempe galeus Rhodius.) Horum uiliſſimus & minimus nõ minoris uenit quàm mille nummis Atticis (ἀττικῶν χιλίων.) Partim ex ijs, partim ex alijs quæ mox dicentur, colligo piſcem eum marinũ, qui à noſtris ſturio dicit, à Gallis eſt ourgeon, à Burdegalenſibus creac, ab Italis porcelleto acipenſere eſſe. Nam cum galei, ut uulpes, roſtro ſint oblongo, huic multò magis prominet roſtrum, ut meritò uulpe galeo (μακροφυγχότερον) dicatur. Huic notæ accedit alia certa admodum & euidens, nimirum corporis totius figura triangularis. Centrina quidem corpore eſt triangulari, ſed roſtro non porrecto, eſtq; piſcis planè ignobilis & inſuauis. Galei cæteri rotundo ſunt corpore, ſed ſturio uentre eſt plano, latera ob oſſa utrinq; poſita angulos duos, dorſum inter hæc eminens tertium angulum, conſtituũt. Adde quòd cartilagineus eſt piſcis, quam ob cauſam Athenæus cum cæteris cartilagineis coniunxit. Quòd ſi quis aliquẽ ex cartilagineis proferre poſſit, cui hæc acipenſeris figura magis conueniat quàm ſturioni, libenter in eius opinionem diſcedam. Verumtamen duo ſunt quæ ſententiæ noſtræ repugnare uidentur. Vnum quod acipenſerem Athenæus paruum eſſe dicat, cum ſturiones noſtri ſæpe ad cetacei piſcis magnitudinem accreſcãt. At de ſturione marino uerba facit, qui ferè cubiti magnitudinem non excedens cum uulpe galeo collatus rectè paruus dicitur, in aquis uerò dulcibus ſaginatus longè grandior fit. Olim Romam aduehebantur marini, quod etiam hodie fit, uidiq; illic paruos tantùm ſturiones, quales etiam noſtri ſunt qui in mari capiuntur. Ciceronis de eodem piſce hæc uerba ſunt in dialogo de fato, citante Macrobio. Quum eſſet apud ſe ad Linternum Scipio, unaq; Pontius, allatus eſt forte Scipioni acipenſer, qui admodum raro capitur, ſed eſt piſcis, ut ferunt, imprimis nobilis. cum autem Scipio unum & alterum ex ijs qui eum ſalutatum uenerant inuitaſſet, pluresq; etiam inuitaturus uideretur, in aurem Pontius: Scipio, inquit, uide quid agas, acipenſer iſte paucorum hominum eſt. Hæc poſtrema Pontij uerba, & ad piſcis paruitatem, & ad conuiuarum dignitatem referri poſſunt, perinde ac ſi dicat, piſcem minorem eſſe, quàm ut tot conuiuis ſatisfacere poſſit, uel præſtantiorem & delicatiorem quàm ut quibuslibet conuiuis apponi debeat. Alterum quòd ſententiæ noſtræ reclamat, ex Plinio & Nigidio ſumitur: Acipenſer inquit Plinius, unus omnium ſquamis ad os uerſis contra aquam nando meat. Et Macrobius: Quod ait Plinius de acipenſeris ſquamis, id uerum eſſe maximus rerum naturalium indagator Nigidius Figulus oſtendit, in cuius libro de animalibus quarto ita poſitum eſt: cur alij piſces ſquama ſecunda, acipenſer aduerſa ſit? Quibus reſpondemus de acipenſere hæc dicta eſſe ab ijs, qui eundem eſſe cum elope crediderunt, ut quod elopi conueniret, id acipenſeri tribuerint. Præterea contra aquam nando meare non eſt †elopi proprium, ſed cum alijs omnibus commune: piſces enim modò ſecunda, modò aduerſa, modò obliqua, modò tranſuerſa aqua natant, prout impetu uel prædæ auiditate feruntur. Proprium quidem elopi fuerit ſquamas ad os uerſas habere. At ſi ſquamas ad os uerſas habet, quomodo peculiare illi eſt contra aquam nare? Etenim huiuſmodi ſquamarum poſitus ſubeunte leuanteq; eas aqua, magno ad natationem impedimento fore mihi uidetur. Poſtremò ex Athenæo perſpicuum eſt acipenſerem non eſſe ex ſquamoſis, ſed ex cartilagineis piſcibus, qui omnes ſquamis carent: nam galeis eum coniunxit Athenæus, & Archeſtratus Rhodium galeum eſſe exiſtimat

Sturio eſt acipenſer. Triangulus. Cartilagineus. Sturio marinus ferè cubitũ non excedit. Acipenſeris ſquamæ an ad os uertantur. Lib. 3. Saturn.
† Nos quidem nuſquã hoc de elope à Græcis proditum inuenimus.

mauit, à quo cum roſtri tantùm longitudine, corporiſq; triangulari figura diſſideat, efficitur cætera galeis ſimilem eſſe, id eſt cartilagineum longumq; eſſe piſcem. Hactenus de ſturionis nomine

Acipenſer nõ eſſe uulpem uel muſtelum Rhodium.

Latino, quem acipenſerem eſſe credimus. Nunc inueſtigandum eſt quo nomine eundem Græci nuncupauerint. Ac primùm ὀλόπτηκα ſiue γαλεὸν χόδρον, quem Syracuſij κυῖνα πίονα uocabant, non fuiſſe, ut ſentiebat Archeſtratus, ex Athenæo demonſtratum eſt. Dorion in lib. de piſcibus ὄνου & ὀνίσκου differre facit, quamuis Galenus cæteriq; tum ueteres, tum recentiores ὄνου & ὀνίσκου, Latini

Dorionis oniſcum gallariã, ſturionem eſſe.

aſinum uel aſellum pro eodem piſce ſcilicet pro merlucio uſurpauerint. At Dorion ὄνου uocat χόδρον, ὀνίσκου uero μάξαντον, & γαλεὸν λαῦον, alij γαλεόπλιν, alij γαλαεόπιον, niſi mẽdoſi ſint codices. Hoc diſcrimine poſito ſcripſit idem Dorion, murænam fluuiatilem unam habere ſpinam ſolam ſimilem oniſco: ſpinam intelligo totum uertebrarum contextum, ex quibus colligo ὀνίσκου ſturionem eſſe; proferat enim aliquis quæſo, piſcem cui cartilaginea dorſi ſpina unica ſit, & in nullas uertebras diuiſa præterquàm lampetræ & ſturioni. Hæc quidem nota tam certa eſt atq; perſpicua, ut cum lampetræ noſtræ & ſturioni conueniat, inficiari nemo poſſit murænam fluuiatilem noſtram eſſe

Libro 7.

lampetram, & Dorionis ὀνίσκου ſturionem. His adiungam quæ Athenæus ex Ariſtotele profert de oniſco. Scribit Ariſtot. in lib. de animalibus, os habere hians patens ſq; ἀνεῳγὸς ſimiliter ac galei, & ſolitariũ eſſe, quæ aſello, id eſt, merlucio quadrare minimè poſſunt, ſed ſturioni aptiſſimè; os enim ualde ſciſſum habet, ſemperq; hians, & in prona parte, quemadmodum galei, nec gregalis eſt. nunquã enim plures ſturiones ſimul capiũtur, aſelli uero gregales ſunt, ad quos etiam referenda ſunt reliqua, quæ eodem in loco ex Ariſtotele ab Athenæo proferuntur. Suſpicor eundem

Idem piſcis Galeni galaxias uidetur.

ὀνίσκου ſiue ſturionem eum eſſe qui à Galeno lib. 3. de alim. facult. γαλαξίας uel γαλαξίας dicitur: ab Athenæo modo γαλεόπλας, modo γαλαεόπιας, ut alterutri codices mendoſi ſint. Galeni uerba hæc ſunt: Galeorum non una eſt ſpecies: nam piſcis qui in maximo habetur pretio apud Romanos galaxias uocatus, ex genere eſt galeorum, qui in Græciæ mari naſci non uidetur, quæ cauſa eſt cur ipſum Philotimus ignoraſſe uideatur. Id quidem nomen dupliciter in exemplaribus ſcriptũ inuenitur, in quibuſdam galei per tres ſyllabas, in quibuſdam galeonymi per quinq;, & conſtat ſanè celebrem illum apud Romanos galaxiam in eorum numero qui molli carne conſtant eſſe habendum, reliqui galei dura magis ſunt carne. Fieri uix poſſe opinor, ut quis alium proferat piſcem ex galeorum genere magnopere à Romanis celebratum qui molli ſit carne præter acipenſerem, ſi

Sturio quid cũ galeis cõmune, quid diuerſum habeat.

ue ſturionem noſtrum. Quod ſi quis galeum eſſe neget, dicimus ideo quod cartilagineus ſit, non plano ſed longo corpore galeis ſimili, quod os in prona parte habeat galeorum modo, meritò in galeis haberi. Quòd branchias opertas habeat, id ei ex galeis peculiare eſſe, quemadmodum etiã quod pinguis ſit: præter hunc enim & uulpem, ſiue galeum Rhodium, cæteri omnes galei pinguis carent. Hæc ſunt quæ de Romanorum acipenſere & ſturione noſtro ueterum Græcorum monumentis tradita fuiſſe comperi.

F

Lib. 3. Saturn.

Acipenſer aliquando maximo in pretio fuit apud ueteres Romanos, aliquando tam celebris eſſe deſijt. Macrobius: Hæc Sammonicus, qui turpitudinem cõuiuij principis ſui laudando notat prodens ueneratione quã piſcis habebatur, ut à coronatis inferretur cum tibicinis cantu quaſi quadam non deliciarum ſed numinis pompa. Idem ſecundo bello Punico celebre fuiſſe piſcis nomẽ, nec illius ſeculi diuitias euaſiſſe probat ex Plauti comœdia. Verùm Traiani temporibus tanto in honore non fuit, autore etiam Macrobio: nec inficias eo temporibus Traiani hunc piſcẽ in magno pretio nõ fuiſſe, teſte Plinio ſecundo, qui in naturali hiſtoria, quum de hoc piſce loqueretur, ſic ait: Nullo nunc in honore eſt, quod quidem miror cum ſit rarus inuentu, ſed nec diu ſtetit hæc parſimonia. Nam temporibus Seueri principis, qui oſtentabat duritiam morum, Sammonicus Seuerus uir ut eo ſeculo doctus, quum ad ſuum principem ſcriberet, faceretq; de hoc piſce ſermonem, uerba Plinij quæ ſuperius poſui præmiſit, & ita ſubiecit: Plinius ut ſcitis ad uſq; Traiani imperatoris uenit ætatem, nec dubium eſt, ut ait, nullo in honore hunc piſcem temporibus ſuis fuiſſe uerum ab eo dici: apud antiquos autem in pretio fuiſſe ego teſtimonijs palam facio, uel eo magis quod gratiam eius uideam ad epulas quaſi poſtliminio rediiſſe, quippe qui dignatione ueſtra quum interſum conuiuio ſacro, animaduerto hunc piſcem à coronatis miniſtris cum tibicine intro ferri. Hactenus Macrobius. Eſt reuera ſturio piſcis delicatiſsimus, ſuauiſsimus, bonicq; ſucci, ut non immerito ab iis qui gulæ delicijs dediti ſunt, plurimùm commendetur.

A

Sturio non eſt lupus.

Nondum me omnibus ſatisfeciſſe puto, niſi iis quæ de ſturione dicta ſunt, adiungam refutationes eorum qui alios atq; alios piſces pro ſturione repræſentarunt, quorum ſtudium conatusq; laudo, ſententias uero hac in re non ſequor. Fuerunt igitur qui ſturionem exiſtimauerint eſſe lupum, quorum opinionem quum de lupo diceremus, reiecimus.

Attilius Padi nõ eſt ſturio.

Alij Padi attilum ſturionem eſſe cõtendunt, qui nunc adilo dicitur, quod manifeſtè falſum eſſe ſenſus ipſe docet: attilus enim ſturione maior eſt, figura, ſapore, pretio, tota denicq; natura à ſturione diuerſus.

Turſio Plinij phocæna eſt, non ſturio.

Alia opinio, Plinij turſionem, noſtrum ſturionẽ eſſe affirmat, cuius præcipuũ autorẽ fuiſſe Theodorũ Gazam complures arbitrantur, multi eandem ſententiam ſecuti ſunt maximè nominis affinitate adducti: parũ enim abeſt ſturio à turſione: præterea Plinij autoritate, qui ſturionis formam capite de turſionibus uideatur expreſsiſſe. Delphinorum ſimilitudinem habent qui uocantur turſiones, diſtant & triſtitia quidem aſpectus; abeſt enim illa laſciuia, maximè tamen roſtris canicularum maleficentia aſsimilati,

milati. At ſi Plinij turſio, phocæna ſit Ariſtotelis, ut interpretatur Theodorus, is ſturio nullo modo dici poteſt, cum phocæna delphinorum modo catulos pariat lacteteq́, ſturio uerò oua edat.

Hermolaus Barbarus iuuandis literis, optimiſq́ ſtudijs promouendis natus, in tanta eruditorum diſſenſione rogatus ſententiam per epiſtolam Paulo Corteſio reſpondit, ſturionem antiquitus hyccam fuiſſe, ex teſtimonio Athenæi hac coniectura adductus, quòd hycca porcum ſignificet, ſturio autem porcelleto, quū præſertim ſit paruus, appelletur ab Italis magna eius nominis ſimilitudine. Qua in re ab Hermolao diſſentio, quem uirum alioqui ob ſingularem eruditionē, magnamq́ rerum optimarum cognitionem ſuſpicio: ex Athenæo enim nihil colligi poteſt unde conijcere recte poſsimus hyccam ſturionem eſſe: ſcribit enim hyccam ſacrum piſcem à Callimacho uocari, & à Zenodoto annotari, & erythrinum à Cyrenæis hyccam dici: ab Hermippo uerò Smyrnæo hyccam iulidem. Multi hodie Paulum Iouium in lib. de piſc. Roman. ſecuti, ſturionē ſilurum eſſe opinantur: quam opinionem eo animi candore à me redargui omnes quæſo exiſtiment, quo idem Iouius multorum de ſturione ſententias refellit. *Hycca non eſt ſturio.* *Sturio non eſt ſilurus.*

Eorum ſanè quæ Auſonius ſiluro tribuit, quamuis ſturioni quędam competant, multa tamen repugnant. Primum ſilurus fluuiatilis eſt, ſturio marinus flumina ſubiens, neq; tam uaſtus, neque delphino ſimilis, deinde tergore olei colorem non refert: etenim oleum flaueſcit, ſturio tergore eſt cæruleo. Iam uero quæ de ſiluri moribus tradit Plinius, à ſturione ualde ſunt aliena; ſilurus graſſatur ubicunq; eſt, omne animal appetens, equos innatantes ſæpe demergens: ſturio uerò ob oris ſitū & figuram id efficere non poteſt. Poſtremo neq; maleficus eſt, neq; dentibus armatus. *Lib. 9. cap. 15.*

DE EODEM BELLONIVS.

Sturio marinus ac fluuiatilis piſcis omnium ſui generis cartilagineorum, longè delicatiſsimus eſt: qui ſi cum antiquorum piſcium nomenclatura conferatur, fortaſſe Latinorū Acipenſeri, Græcorumq́ Helopi reſpondere uidebitur, quod tamen temere affirmare nō auſim: tum quòd Latinorum Acipenſer, & Græcorum Helops, rarò ab antiquis reperiri ſolerent: tum quod puſilli eſſent Acipenſeres antiqui: quamobrē Venetorum uulgus Porcelletas appellauit. Plinij præterea Acipenſer, unus omnium ſquamis ad os conuerſis, cōtra aquæ curſum natat. Quæ cum Sturioni minus conueniant, controuerſiam hanc ijs relinquemus, qui rebus obſcuris paulò curioſiùs addicti, etiam interiora maris ac fluminum, paulò liberaliore ingenio perſcrutantur. A *Acipenſer & helops.*

Eſt igitur Sturio, Tyrrheno atq; Adriatico mari infrequens, Ponto & circa Mæotidem paludem frequentiſsimus: quibus ex locis huius oua, quæ alioqui nigra ſunt aduecta, atque in molem ingentē coacta, ſalita, & cadis incluſa, apud Turcas, Græcos ac Venetos diuendūtur: Cauiarium appellant. Cuius generis eſt etiā aliud, rufo colore prædītū, de quo in Cyprino dicemus. Proinde Sturione Tanais abūdat, qđ flumē Aſiaticis Tana, ipſe quoq; piſcis uulgo Xirichi appellari ſolet. B. *Vbi. Sturio. Oua.* A

Exiccatus autem uel inſolatus, ſale conſperſus, & in longiores aſſulas diffiſſus, Græcis ac quibuſdam Italis optimum edulium præbet, ut crudis eius aſſulis cum cepis uulgus uti ſoleat. F

Integrum piſcem Cyprij Moronam uocant: Aſſulas aūt, uulgus Italorum ſpinalia, aut eo corruptius, ſchenalia uocat: quod totū huius piſcis corpus in longū per tergoris ſpinam, à capite ad caudam diffindere ſoleant. Ac quod ex huius piſcis folliculo, ſecundum ſpinæ longitudinem expanſo, Tanais incolæ collam conficiunt (quemadmodum ex Herodoti Strabonisue Antaceo) ob id generali quodam uocabulo, collam appellant, diſtinguuntq́ ſturiones Caſſæ populi, in Collam Xirichi, Collam Merſini, Collam Morona, & Collam Zuccha. A E *Colla quadruplex.*

Cæterum frequentior, delicatior, ac proceriorē nobis eſt Sturio ex Ligeri ac Rheno, quàm ex Oceano, aut Mediterraneo mari: ut noſtra memoria apud montem Argum, Franciſco Regi decē & octo pedes longus aliquando fuerit oſtenſus. Ea eſt porrò Pontícorum, Adriaticorum, Galli-corum ac Germanicorum inter ſe differentia, quæ magnitudine, craſſitie, cutis aſperitate, & ſubnigro, ſubfuluo, aut argenteo colore diſtinguí poſſit. Quod autem ad huius piſcis deſcriptionē attinet, hoc animaduertendum eſt, Sturionē teretī, oblongoq́ eſſe corpore, inter rotundos ac planos ambigenti: ut qui ſubtus quodammodo planus ſit, dorſo uerò ſemirotundo. Sequanicus ac Ligerinus adultus, tres interdum orgyias excedit, Galeum piſcē pinnis ac forma referens, exili corpore, hirta ſurſum pelle, deorſum plana ac læui, apud Ferrarienſes ac Bononienſes argenteo colore fulgens, dorſum & latera tribus uelutī carinis diſtincta oſtendit. In dorſo, octo quaſi oſsicula cultellata prominere uideas: in lateribus autem utrinq;, alia octo & uiginti, calli duritiem præ ſe ferentia, à branchijs ad caudam exporrecta. Cæterum, oblongo roſtri mucrone præditus eſt, porrectamq; habet frontem, atq; in pyramidem aſſurgentem. Cirrhos duos oblongos, myſtī modo, ſub mento oſtendit, ſub quo diffiſſam barbam eſſe diceres. os ei ſub roſtro fiſtuloſum uulpeculæ marinæ modo. Proinde totius corporis compage ad Galeos accedit: ſed habet Galeus branchias cute contectas: hic uerò, operimentum uelutī ſpineum, ſquamatī piſcium generis in morem, atq; oculos pro corporis mole admodum paruos gerit. Branchias ſimplices quidem, nec uſqueadeò rufas habet: nullíſq; dentium rudimentis præditus eſt, imò neq; labia exaſperata præ ſe fert: non enim piſcibus aut conchis, ſed muco potius, aut alijs læuioribus, quinetiam ſabulo & arenulis, ueſci credibile eſt. Quamobrem natura illi uentriculum duriſsimum confecit, adeo ſtrictē tergori inhærentem, ut niſi diſciſſum inde euelli poſsit. Ob quam etiam rationem os illi in tubi modum

Digitized by Google

fiſtuloſum eſt, quo facilius terram ad imum effodiat, habetq; œſophagum undiq; in rugas contractum, linguam denſam & craſſam. Ac quando ad internas eius partes uentum eſt, cor etiam ſpongioſum ac triangulare pericardio incluſum oſtendit: iecur ſtomachum fulciens, in duos lobos diuiſum: oblongos quidem eos, fuſcos atq; in gyrum crenis aliquot diſtinctos: quorum dext o obuesicula fellis ita adſuta eſt, ut nulla fere appareat. Lienem ſtomacho ſubiectum, ſubrubrum, & in V literam efformatum gerit: inteſtina ualida & craſſa, tribus tantum ſpiris conuoluta.

COROLLARIVM.

A Acipenſer uel aquipenſer (ut apud Feſtum ſcribitur) unde dicatur non conſtat. licet tamen coniicere uocabulum ab origine Græca detortum eſſe. nam Archeſtratus galeum Rhodium quę putabat eundem eſſe piſcem à Syracuſanis κώϐιτρίονα uocari meminit, hoc eſt canem pinguem: quod ſi a uocalem præponas & pauca immutes, acipenſera facies. Quanquam Athenæus acipenſerem non eundem eſſe ait, ſed minorem galeo Rhodio & roſtro longiore, unde rurſus ſubit aquipenſerem ab acuta roſtri figura dici potuiſſe, uel Latina origine, ut aquifolia ab acutis foliis: uel Græca. nam & hodie Græci ſturionem ϛυεὶξ nominant, quaſi oxyrynchum (quod nomen etiam aliis piſcibus attribui ſcio) à roſtro oblongo & acuto: & potuit oxyrynchus in oquirenſem & aquipenſem demum peruerti. Sturio etiam Latinis hodie, & Stör Germanis uſitatæ uoces, à Græca per aphæreſin ſimul & apocopen factæ mihi uidentur. Forte & acipenſis in recto caſu proferri poteſt, à quo accuſatiuũ acipenſem Martialis formauit in carmine, in quo alij acipenſera legũt.

Moronæ uocabulum Græcis hodie uſurpatur, ſed nõ de eodem piſce omnibus. Cyprij ſturionem ſic uocant, ut Bellonius ſcribit: Græci cæteri piſcem illum quem noſtri huſonem, ut Rondeletius & Calcagninus. ſed horum piſcium magna inter ſe naturæ formęq; ſimilitudo eſt: & utriuſque ad ichthyocollam conficiendam uſus. utriq; præpingues ſunt, & porcum pinguedine referunt: ut inde marionis nomen factum arbitrer. nam & Cretenſes porcam μαείω appellant, & Germani Mör: & ſturionem paruum uel marinũ Venetí porcelletam uel porcellam, ut & Parmenſes & alij, Grapaldo teſte. Plinius, ut ſuſpicor, porculum marinum, quare marionis (quem porculo marino ſimillimum facit) nomen apud Plinium non mutarim, quanquam Rondeletius maior legere malit, non mario, in hoc Plinij loco: Silurus graſſatur ubicunq; eſt, præcipue in Mæno Germaniæ amne propter Lisboum, & in Danubio maior, porculo marino ſimillimus. Vbi noſtri codices habent, Et in Danubio mario extrahitur, porculo marino ſimillimus: quæ lectio nobis probatur. Nam de ſiluro Danubij nondum nobis conſtat, an ſit, & quantus: & ſi eſt, an porculo marino ſimilis: quod non puto. Tomus nuncupatur Thurianus ab Italiæ oppido Thurijs, quo primum ex Sicilia creditur ſubuectus: à cuius delicijs ſturioni nomen conciliatum putant. Athenæus Thurſianum uel Thurianum obſonium prodit eſſe canis marini portionem, Cælius.

Sturio piſcis eſt quem antiqui ſtoram uocauerunt, Albertus. ſed certum eſt neminem ueterũ ſic appellaſſe. Germani uocant Stör/Styr/Styrle. Angli ſturgion. Illyrij geſeter. Vngari geczyge uel geiſchyge. Hiſpani Sulium, quaſi ſuſilum, uel ſuillum, à ſue. Occa Moſcouiæ fluuius habet piſces quoſdam peculiares, quos ipſi ſua lingua uocant beluga, miræ magnitudinis, ſine ſpinis, capite & ore amplo, ſterlet, ſcheuuriga, oſſeter: poſtrema tria ſturionum genera: & ſi bielarbitza, hoc eſt album piſciculum nobiliſsimi ſaporis. horum maximam partem ex Vuolga fluuio eò deuenire putant, Sigiſmundus Liber. ¶ Crocodili quidam in Nilo diſrumpuntur ſuffoſsis aluis mollibus certis ferarum dorſualibus cruſtis, quas delphinis ſimiles nutrit fluuius, Martellinus. Ego genus hoc piſcium, ſturiones, uel omnino cognatum eſſe puto: quos propter ſimilitudinem quandam aliqui delphinos appellarint. nam & Solinus, Delphinum (inquit) genus eſt in Nilo, quorum dorſa ſerratas habent criſtas. hi delphines crocodilos ſtudio eliciũt ad natandũ, demerſiq; aſtu fraudulento, tenera uentrium ſubternatantes ſecant & interimũt. uide infra in D.

Delphinus Nilõus uel fluuiatilis, ſturio uidetur.

Babilus author eſt (inquit Seneca naturalium quæſt. lib. 4.) cum ipſe præfectus obtineret Aegyptum, Heracliſio oſtio Nili, quod eſt maximum, ſpectaculo ſibi fuiſſe delphinorum à mari occurrentium, & crocodilorum à flumine aduerſum agmen agentium, uelut pro partibus prælium.

Carolus Figulus qui de piſcibus Moſeliæ noſtro æuo ſcripſit, ſturionem ipſum eſſe delphinũ aſtruere conatus eſt, falſò id quidem. ſed certè multa quod ad formam utriq; cõueniunt: ut ſi quis illos fluuiatiles delphinos appellet, nil faciat abſurdi: quanquam non omnino fluuiatiles ſunt, ſed è mari in fluuios maiores ſubeunt, quod non faciunt delphini. cruſtæ quidem illæ dorſuales ſerratæ, non delphinis marinis, ſed ſturionibus cõueniunt. quibus ſi crocodilorum uentres aliquando diłanient in Nilo non miror, quando in Danubio etiam huſonem piſcium maximum ſturio cruſtis illis hamatis uentrem ſubiens uulnerat ac uincit, ut fama eſt: ſiue id conſultò & pugnæ ritu facit, ſiue temere dum fugiens aut aliter impetu effertur, & in huſonem fortuitò incidit. Et hic idem delphinus Nilõus noſter, oxyrynchus fortè fuerit qui inter huius fluuij piſces memoratur, quando hodieq; à Græcis ſturio ϛυεὶξ nuncupatur.

B Sturio adultus piſcis eſt magnus, & nouem plerunque pedes longus, Albertus. amicus quidam noſter Antuerpiæ pedes longum quatuordecim ſibi uiſum nobis retulit.

Creſcit

Sturionum has duas icones Venetijs nactus ſum: inferiorem Moronam nominant.

STVRIO PRIMVS.

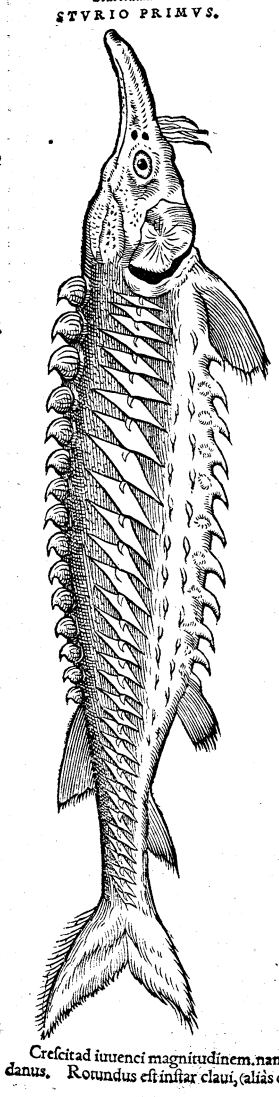

STVRIO SECVNDVS.

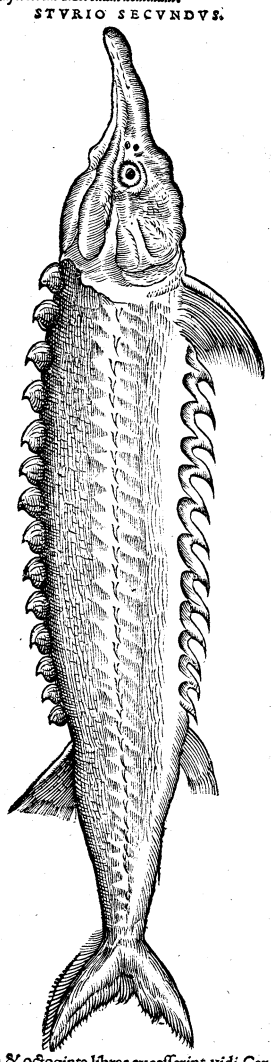

Creſcit ad iuuenci magnitudinem, nam qui centum & octoginta libras exceſſerint, uidi, Cardanus. Rotundus eſt inſtar clauí, (aliàs clauæ.) Tres habet denticulorũ in pelle pungentiũ per

Digitized by Google

corporis longitudinem (ordines) os ad ſugendum potius quàm mandendum, carnem albam: oſſa nulla præterquàm in capite: pingue flauum: hepar magnum & prædulce, Albertus. Ventrem habet exiguum, & fere ſolidus eſt in loco uentris: inteſtina parua. ore caret: & quæ in cæteris animantibus ori deſtinatur pars, in eo integra eſt: nec niſi modicum ſub gutture foramen habet, quod aëre ſereno aperit, reliquo tempore claudit, Author de nat.r. Piſces quidam ſquamas non habent, ſed pellem aſperam, ut canicula marina. aliquid etiam tale habet muruca & ſturio, & piſces illi qui ſturionem roſtro referunt, Albertus. uidetur autem murucæ nomine intelligere huſonem, uel ei cognatum piſcem, quem Itali Moronam nominant.

C ¶ Sturio uiuit in aquis fluuialibus, quæ magnæ ſunt & diuiſæ: in ſtagnis uiuere diutius, nō poteſt, niſi ad dulces fluuiorum aquas tranſire ei licuerit, Author de nat.r. Flumina non niſi lata ingreditur, Platina. Aſcendit à mari per fluuios ad quinq; uel amplius dierum itinera, quanta ab homine mediocriter expedito conficerentur. Vitebergæ reperitur in Albi, quæ urbs dierum quinq; itinere (ut audio) à mari diſtat. Viennæ in Danubio, & forte etiam ſuprà. In Rheno quouſque aſcendant, dicere nunc non poſſum: hoc ſcio Argentorati nullos niſi rariſsime capi, ut miraculi loco habeatur. In Vuolga & Occa Moſcouiæ fluuijs abundant. Piſcis Germanicè dictus **Zieg** uel **Goldfiſch** (quærendum an ſit alauſa) cum ſturione in Albim aſcendit, & unà capitur. ¶ Dentibus cum careat, ſuctu propemodum & paruis piſciculis uictū ſibi uenatur, Calcagninus.

Sturio & muræna (morona potiùs) toto ore extrahunt humorem eorum quæ ſugunt ad ſuum nutrimentum, Albertus. Cibi parum aut nihil admittit, cum ſola aeris ſerena tranquillitas ad cibum ei ſufficiat. quare uentrem anguſtum & inteſtina parua habet, Author de nat.r. Nihil cibi craſsioris in uentre eius reperitur, ſed humor uiſcoſus quem exuxerit, Albertus. Apud Germanos quoſdam celebre eſt prouerbium, in hominem nullius aut parciſsimi cibi, aere eum ueſci inſtar ſturionis, **Er läbet des winds/wie der ſtör**: quē Latino prouerbio rore paſci dixeris. Auſtro citiùs pingueſcit. aquilone uerò flante ſubſidet in profundo. In lacte etiam poſitus diu ſicut in aqua uiuit, Author de nat.r. ¶ Magna ui cauda impellit moles non paruas, & ſæpe ligna impetu caudæ quaſi diſſecat, Eberus & Peucerus. ¶ Sturio ſalmonum è mari aſcendentium dux eſſe perhibetur: & inuentus copiæ ſalmonum (quos lachſos noſtri uocant) indicium piſcatoribus facit, ut audio.

D Huſonem impugnat & uincit, uentre quem ſubierit cruſtarum in dorſo aculeis lancinato: & ſimiliter crocodilum in Nilo, ſi modo piſcis in Nilo delphini præ ſe ferens formam ſturio eſt.

E Sturionem magnum in Pado ſic capiunt: Homines in tribus aut quatuor nauiculis conſpectū ipſum natantem tacitè ſequuntur, donec uiderint eum eſſe iuxta locum aliquem ubi tenuis aut uadoſa eſt aqua, nempe ripam uerſus. tum ſubitò magno poſt eum ſtrepitu & tumultu concitato, terrent, ita ut in uadum fugere compellant: ubi cum natare non poſsit, comprehenditur. In Danubio ſturiones in arena dormientes tridente percutiunt, Albertus.

F Qui uoluptates ipſas contemnunt, eis licet dicere, ſe acipenſerem mænæ non anteponere, Cicero lib. 2. de finib. ut citat Nonius. Et Thuſcul. 1. eodem citante, Et ſi quem (inquit) tuorum affectum mœrore uideris, huic acipenſerem potiùs quàm aliquem Socraticū libellum dabis. ¶ Plautus in fabula quæ inſcribitur Baccharia, ex perſona paraſiti: Quis eſt (inquit) mortalis tanta fortuna affectus unquā, Qua ego nūc ſum: cuius hęc uentri portatur pompa. Vel nunc qui mihi in mari accipenſer latuit antehac. Cuius ego latus in latebras reddam meis dentibus & manibus.

¶ Sturionem nunc tribus nominibus Græci ſale inueterantes condiunt, rhachinēq; dorſi portionem nominant: quo argumento ſchinalem nos uocitamus: pleuram uerò coſtas & latera, hypocœlium denique aluum cum pube, Cælius ex Hermolao Barbaro, cuius ipſe nomen diſſimulat.

Sturio carne eſt ſuauiſsima, Cardanus. ſunt qui uitulinæ conferant: ſed multò eſt pinguior & ſuauior. Hepar eius magnū eſt, adeoq; dulce, ut niſi fele eius temperaretur, nauſeam faceret, Albertus. quare (coquit) felle eius hepar perfricare ſolent, Author de nat.r. ¶ Sturiones parui multò uilioris ſunt pretij magnis: ſicut & marini (qui & ipſi minores ſunt) fluuiatilibus poſtponūtur.

Fœminas ouis plenas plus quàm enixas probamus, non uſque adeò tamen ut maribus præferamus, Manardus. Sub cane ſturiones maximè commendamus, imò (ut Iouius ait) in mediis tantum ſolſtitij feruoribus laudantur, Idem. ¶ Stirionem (inquit Platina: ſic autem nominat, non ſturionem) captum non ſtatim, ſed poſt paululum, in aqua dimidiata, uino albo & aceto coques. Salem indere memento. Tantum coctur ę, quantum uitulina caro, requirit. Comedi ſtirion ex leucophago, ubi multum gingiberis inſit, uel ex alliato uel ex ſinapio debet. Ex ſtirione fit ſalitura, quam uulgo ſchinale uocant, quaſi ſpinale, quòd ex dorſo & ſpina fiat. Bonum ſcito, cum in teſſellas conciſum, integrum & rubeum erit. Dum in craticula coquitur, aceto & oleo crebro inſpergito, ne deſiccetur: ubi calorem penetraſſe crediderīs, ab igne eximito, ac ſuffuſum reliquo aceti & olei, conuiuis apponito. Hæc ſunt potatorum calcaria. ¶ Conditum, quod cauiare uocant, ex eodem Platina: Cua ſtirionis, exemptis quibuſdam neruis, qui hæc intererant, lota ex aceto aut uino albo, in tabulam extendes, ut exiccentur. Salita deinde in uaſe aliquo, aut inuoluta ſale, manu, non tudicula, refrangantur: in ſaccum raræ texturæ, ut inde humor exeat, conijcies. Poſtremò ut rò in ſeriam in fundo perforatā, ut ſi quid humoris ineſt, inde exeat, ad uſum repones, bene pre-

mendo:

Digitized by Google

mendo & operculando. Coqui duobus modis cauiare poteſt. Nam & in buccellas uel fruſta panis parum toſtas extenſum ad ignē cum fuſcina aut gladij cuſpide tandiu retinendum eſt, donec cruſtam fecerit coloratiorem: atq; ſtatim calidum edendum: aut totum aqua tepida, ne plus quàm ſatis ſalitum uideatur, oleribus bene cōciſis, excauato pani ac trito admiſcebis, addendo parum cepæ minutatim conciſæ ac frictæ, minimum piperis. Hanc deinde impenſam in fricturæ modū coques, & Græcos huiuſcemodi cibi auidiſſimos paſces.

His diebus didici ſpecie modo, non item genere diſtare tres hos piſces, Danubianum marionem, Padanum atilum: & hyſcam, quem Tranſalpini ſturionē nunc uocāt: nos Ciſalpini rectiùs; mea quidem opinione, ſtirionem, quaſi tu σκεδαυνὰ dicas, quòd roſtro ſuo proræ item roſtratæ ſpeciem referat. Atq; hos omnes non abſurdè fortaſsis porcos fluuiales dixeris, quod & Græcis placuiſſe liquidò apparet, duntaxat in duobus (hyſca, & marione, qui Germanis Hus, Bohemis Wyz uocatur, ac ſi Græcè dicas ὗς:) quibus tertius (atilum dico) totius corporis figura perſimilis eſt. & ſi quid inter illos paulum euariat, ex diuerſitate regionū accidere uideturi quod non in brutis ſolum, ſed & in humano genere ſatis conſpicuum eſt. Omnino cum porco terreſtri hoc totū genus habet quædam communia: præcipuè roſtrum, adipes, totiuſq; corporis obeſitatem: niſi quod hyſca aliquanto gracilior collata ad alterutrum apparet: ſicut & mole utriq; cedit. Omnes tamen cetacei, ut inter fluuiatiles haberi poſſunt. His fortaſſe aliquis marinū delphīna adnumerauerit, tum forma ſimilem, tum uocabulo, uidelicet ἀλφαχε: quin & uulgo Germanorum porcum marinum ſua lingua dictum, Sigiſmundus Geleniꝰ in epiſtola ad nos. H.2. *Porci ſl.*

De acipenſere Gallonij Crinitus de honeſta diſcipl. 6. 4. hæc obſeruauit: In oratione (inquit) M. Tullij pro P. Quintio hæc uerba legimus: Non ut dominentur illis qui relicta uirorum bonorum diſciplina, & queſtum & ſumptum Gallonij ſequi maluerunt. Fuit autem Publius hic Gallonius poſtremæ gulæ homo, & in cupedijs & lautioribus cibis aſsiduè uerſatus: unde ob eam rem â Lælio uiro ſapienti gurges eſt appellatus. nam & Flaccus Horatius, eundem Gallonium fuiſſe præconem aliquando teſtatur, atq; eius menſam acipenſere magno inſamē: quod ex Lucilij poetę ſatyra mutuatus eſt. Verſus autem Lucilianos, quoniam lepidiſsimi ſunt, libitum eſt adijcere, ſicuti & M. Cicero in libro de finibus refert ex Satyra ad Lapathum: H.f. *Acipenſer Gallonij.*

Lælius præclarè & rectè ſophos: illeq; uerè, O Publi gurges Galloni, es homo miſer, inquit:
Cœnaſti in uita nunquā bene, cū omnia in iſto Conſumis ſquilla atq; acipenſere cū decumano.

STVRIONI cognatum eſſe puto piſcem, quem Vngari (ut audio) uocant Tock, uel Tück, uel Tockhal, Hal quidem ipſorum lingua piſcem omnem ſignificat. Hunc ad trium aut quatuor cubitorum magnitudinem peruenire aiunt, lubricum & ſine ſquamis eſſe, dorſo tamen ſpinoſo, ſubnigrū, capite magno, ſimilem ferè barbottæ dictæ, hoc eſt muſtelæ fluuiatili: dentibus carere, intus nihil præter cartilaginem habere: certo tempore capi, uere & autumno. E mari fluuios ſubire putant. Sed de hoc aliàs certius cognoſcemus ſpero: nunc huſonem aut ſimilem eſſe ſuſpicor.

ACCIPITREM piſcem uolantem Apuleius nominat. Is Græcè ἱέραξ uocatur, Latinè Lucerna uèl Miluus, de quo in L. elemento agemus.

ACONIAS, Ἀκωνίας, piſces Numenius apud Athenæū nominat. Vide infra in Nouacula piſce.

DE PISCICVLO ACVLEATO.
RONDELETIVS.

IN fluuijs & lacubus reperiuntur piſciculi qui optimo iure aculeati nominantur ab aculeis quibus horrent. Horum duo comperio eſſe genera. Prius eſt maius, tribus tantùm aculeis in dorſo munitur, tribus in uentre, coniunctis, quales cernūtur in ſemine eius generis blīti quod Eſpinar Galli uocant, à quo Epinoche piſciculus nūcupatur, uel Epinarde: à Germanis Stachelfiſch, ab Italis Stratzarigla. Aculei acutiſsimi ſunt & firmi quos in metu erigunt, ut ſe ab aliorum iniurijs tueantur. Aculeis demptis corpore paruas Percas referunt, à ſquamis nudi ſunt. Fluuij & lacus quidam tanta interdum horum piſciculorum copia abundant, ut putent nonnulli ſeminarium eſſe reliquorum piſcium, uel certè prædā. Exhauſtis etiam uel exſiccatis ſtagnis quamplurimi relinquuntur pauperibus colligendi. Alterum genus eſt eorum qui ſenos aculeos rigidos in dorſo habent, in lateribus ſingulos. Hunc piſciculum in Nare uidi è quo Tiberim ſubit. Accolæ piſciculis iſtis ueſcuntur. Errant qui de genere Galeorum eſſe aiunt. Quid enim piſciculis iſtis cum Galeis commune eſſe poteſt?

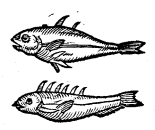

Aculeatus maior.

Minor.

COROLLARIVM.

Piſciculum hunc pungitium uocat Albertus, ſpinachiam author obſcurus qui de naturis rerum ſcripſit; & alius quidam obſcurior neſcio qua ratione turonillam: niſi equitē intelligas, quòd aculeos calcarium inſtar habeat, ut qui equeſtri certamine decertant, quod uulgò tornamentum uocant, aliqui Troianum ludum à Vergilio deſcriptum. Nam & Germani qui Stichling, i. aculeatum hunc piſcem uocant (quod nomen noſtri percæ fluuiatili tribuunt) inter piſces eadem ra-

Digitized by Google

tione equitis titulo ioculari celebrant. Vel potiùs à ſpinis, quibus inhorreſcunt. Anglicum eius nomen Scharplyng. ¶ Spinachia corpore eſt puſillo, ſed utiliter undiq; ſpinis extantibus munito, aduerſus aliorum piſciũ iniurias tuta, Obſcurus. ¶ Pungitius piſciculus eſt omnium minimus: qui lanceolas (aculeos) binas habet in radicibus pinnarum uentris. Mas ſub gutture rubet, fœmina rubore caret. Squamas non habent. Piſcatores hoc genus piſcium ſponte generari aiunt, & ex ipſis alios omnes, hac obſeruatione inducti, quòd in lacunis nouis primo ſtatim anno inueniuntur, & poſtea ſequentibus annis piſces alij diuerſi quanquam nulli fuerint immiſſi, Albertus. ¶ Reperiuntur cum alibi, tum Argentorati, & Vitebergæ in Albi, nulli apud nos.

Aguja

DE ACVS PRIMA SPECIE.

RONDELETIVS.

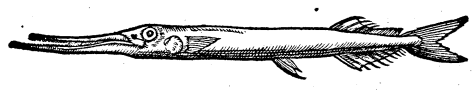

A GRAECIS Βελόνη piſcis dicitur, & ῥαφίς. Dorion citante Athenæo, Βελόνην φασὶν τὸν καλοῦσι ῥαφίδα. Ariſtoteles in his qui nunc extant libris Βελόνην ſemper uocat. In libro autem περὶ ζῴων, ut ſcribit Athenæus, ῥαφίδα etiam nominauit. Similiter Oppianus, ῥαφὶς δὲ οἱ ὄνομ' ἔθεν πᾶσιν ἀγαυὸν, ἀβλῆχρις etiam nuncupata eſt. Athenæus, Ῥαφὶς ἡ Βελόνη, καλεῖται δὲ καὶ ἀβλῆχρις. Gaza acum interpretatus eſt. Plinius aculeatum uocat. Belone, inquit, quos aculeatos uocamus. Alibi acum. Acus, inquit, ſiue belone unus piſcium dehiſcente propter multitudinem utero parit. Qui nunc Græciam incolunt corrupto uocabulo Βελονίδα. Noſtri Eguille. Itali arguzella. Hiſpani aguilla uel aguia peſcado. Veneti acicula. Normani orphiez. Habet etymum à roſtri longitudine, tenuitate & acie, quòd ideo ſimile eſt acui uel ſagittæ: unde ὀξύεγχει ῥαφίδι ab Epicharmo cognominatæ ſunt. Ἀβλῆχρις uerò quòd ſine muco ſit: Βλῆχρα enim mucum ſignificat: hic autem piſcis carne eſt planè ſicca, & ſine humore lento, glutinoſo & mucoſo, quo multi longi piſces obliti ſunt. Duas acuum differentias obſeruauimus: unam, quæ apud nos frequẽs eſt admodum, & uulgo notiſsima, de qua priùs tractabimus: alteram, quæ acus eſt Ariſtotelis, à noſtra uulgari diſsidens, de qua proximo capite.

A
Libro 7. Ibidem. Lib. 1. ἀνατομῶν. Libro 8. Lib. 32. cap. 11. Lib. 9. cap. 51. Ath. lib. 7. Acuum duæ ſpecies.

B Acus uulgaris piſcis eſt longus, læuis, marinus quidem, ſed interdum etiam in marinis ſtagnis reperitur, roſtro eſt acuto, longo, tenui. Maxilla inferior ſuperiore eſt longior, in mollem quandã ſubſtantiam degenerans. Dentes in utraq; maxilla parui frequentesq;. Caput eſt triangulare, uiride. Oculi magni, rotundi, lutei. Ante hos meatus ad audiendum uel ad odorandum trianguli figura. Branchiæ quatuor duplices. Pinnæ duæ paruæ ad branchias. Duæ aliæ breues ſub uentre, quas ſequitur alia longa, aculeis conſtans & membranis ab umbilico ad caudam progrediens. hac ſuperior alia eſt magnitudine ferè par. Cauda breuis eſt in duas pinnulas terminata. Podex infima parte ſitus, non admodùm conſpicuus. Acus hæc uentre plano eſt, reliquo corpore quodam modo quadrato, ob lineam utrinq; protenſam è ſquamis contextam, reliquis partibus læuibus, & ſine ſquamis. Dorſo eſt cæruleo, uentre candido, ſpina dorſi uiridi, cæteris partibus interioribus longis, ut uentriculo, inteſtinis ſine appendicibus. Hepate oblongo, & in eo ueſicula fellis oblonga, corde angulato.

C Æſtate uenter ouis multis refertus conſpicitur. Quare illam æſtatis tempore parere credidérim, ſed ſerò & ſine ulla uentris ſciſſura.

F Carne eſt dura & ſicca, quam ob cauſam difficiliùs coquitur, ſuccum tamen bonũ gignit. Mirũ igitur ſi Athenæus de hac noſtra acu locutus ſit non ſit ῥαφὶς ἡ Βελόνη, καλεῖται δὲ καὶ ἀβλῆχρις, λύεται πᾶσιν, ὑγρὸς, εὔχυλος: uide infra in Corollario, cùm minimè humidam eſſe experientia conſtet, ſed ſiccam. Oppianus de hac noſtra acu uidetur locutus fuiſſe, cum tradit eam dentibus retia erodere & incidere. Dentes enim paruos habet & frequentes.

Libro 8. Negatio uidetur abundare. Lib. 3. ἀνατομῶν.

Καὶ μὴν οἱ ῥαφίδ' ὧν τοῖος νόος· ἀλλ' ὅτε κῶλπον
Δικτύου ἐκπεφύγωσι, πόνος δ' ἔκποθεν ἠρώησεν,
Αὖθις ἐπηρεφέων, λίνεα δ' ἐπιμιλήσαι
Δόγματ' ἐπαρέξει, τὸ δέ οἱ σφέας δύσεται ἔσω,
Ἴχθυσι τ' ἐμμενέως πυκινὸς χύδδην ἐδόντας.

Præterea eam quam exhibemus Βελόνην ſiue acum meritò dici, tum figura, tum nationum omnium conſenſus appellationesq; teſtantur, à qua diuerſam fateor eſſe eam, de qua ſcripſit Ariſtoteles, quippe cui notæ multæ quæ huic noſtræ inſunt, minimè competant, dentibus enim caret acus Ariſtotelis, teſte Athenæo. Ad hæc rimam habet in uentre. Poſtremò hyeme parit. Quare diſtinctionis & perſpicuitatis gratia priorem belonen appellabimus uulgarem ſiue communem: alteram belonen Ariſtotelis, de qua iam dicamus.

Acus Ariſtotelis. Libro 7.

DE ACVS

DE ACVS SECVNDA SPECIE, SIVE DE ACV ARISTOTELIS, RONDELETIVS.

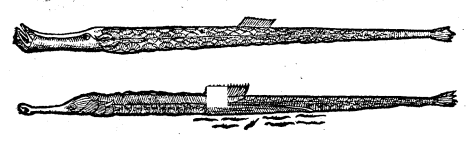

Locis aliquot, quos posteà citabimus, *Βελόνης* meminit Aristoteles. Ea uerò est, quæ à A
nostris Trompette dicitur. Ab Italis quibusdam Diauolo. Sunt qui serpentem marinũ
esse credant, sed falsò, ut docebimus.

Piscis est longus, tenuis, cubiti longitudine, digiti crassitudine, oculis, branchijs hip B
pocampo planè similis, necnon rostro, quod tubam æmulatur, unde à nostris nomen positum. A
capite ad podicẽ hexagonus est piscis, à podice ad caudam quadratus. Podex in medio ferè cor-
pore, à quo rima oblonga progreditur, in qua oua reponi certissimum est. Ego cùm huiusmodi
acum hyemis initio cultello aliquando dissecarem, in rima oua permulta reperi, fideq; digniſsi-
mis uiris ostendi. Proximo anno quũ non procul ab Aquis mortuis locus in mari turri ædifican-
dæ destinatus, undis uacuaretur, illicq; maris purgamenta diligentiùs perlustrarem, duas acus re-
peri coloris diuersi: erat enim altera uiridis, altera pulla, in quibus cùm rimam illam inspicerem,
oua uidi in ea exclusa, multosq; fœtus iam perfectos, quorum alij maiores erant ac mouebantur,
partesq; omnes perfectas habebant: alij minores: alij tam exigui & tenues, ut oculi duntaxat & ro
strum cernerentur. Pinnas duas habet hæc acus exiguas, ad branchias. Aliam in medio dorsi uix
conspicias, nisi dum uiuit, & in aqua moueatur. Longitudo corporis cum tenuitate aliarum pinna
rum uicem gerit. Cauda in simplicem & tenuem pinnam terminatur. Gulam habet, qua plurimi
pisces carent. Ventriculo est paruo, oblongo, hepate magno, intestinis gracilibus rectis, nõ in spi
ras contortis. Non squamis, sed serpentum modo integitur cortice pulchrè cælato & duro. Ob
tenuitatem parum carnis habet: eamq; ob causam à mensis reijcitur. Sed à plerisq; uenustatis gra-
tia exiccata seruatur. Hanc *Βελονίαν* esse seu *ῥαφίδα*, de qua scripsit Aristoteles, constanter affirma- *Quod hic sit*
mus. Nam teste Athenæo libro *περὶ ζώων ἀωίδων* esse dixit, id est, sine dentibus, quod huic nostræ *acus Aristo-*
quadrat: quippe cui non modò nulli sint dentes, sed ne ulla quidem oris scissura, uerùm foramen *telis.*
solum ueluti in extremo tubæ, tam paruum, ut tum propter eius paruitatem, tum propter rostri *Libro 7.*
longitudinem angustiamq; ne minimus quidem piscis hauriri possit, sed hâc ueluti per fistulam
ex aqua alimentum trahit. Iam uerò rima sub uentre, quam Aristoteles acui tribuit, quæ etiam ei,
quam exhibemus, proculdubio inest, omnem controuersiam dirimit. Eius hæc sunt uerba, quæ *Lib. 6. de hist.*
sic conuertit Gaza: Qui autem acus uocatur, unus tempore pariendi utero dehiscente oua emit- *anim. cap. 13.*
tit: habet enim hic rimam quandam sub imo uentre, ut cæciliæ serpentes. A partu autem uiuit, &
uulnus callescit. Item Plinius: Acus siue belone unus piscium dehiscente propter multitudinem *Libr. 9. cap. 51.*
utero parit. A partu coalescit uulnus, quod & in cæcilijs serpentibus tradunt.

C
De acu rursus Aristoles: Acus uerò appellata serò fœtificat, complures q; eius generis disru- *Lib. 6. de hist.*
pto ac dehiscente utero pariunt, non tam multitudine ouorum quàm magnitudine. Et modo pha *anim. cap. 17.*
langiorum proles parentem offusa circundat: quippe quam discedere statim prolis amor non si-
nat, & si tetigeris, fugiunt. In his uerbis, si conuersionem Gazæ conferat diligens lector cum uer-
bis Aristotelis, intelliget postremam sententiam corruptam esse, atq; Gazam aliter legisse quàm
nos in uulgaribus nostris codicibus. Qui enim cõgruunt uerba ista, quippe quam discedere pro-
lis amor non sinit, cum ijs: *ἐκτίλσει γὰρ πρὸς αὐτὰ ὠά*? Hæc sunt Aristotelis testimonia, quæ necessariò
conuincunt eam esse belonen siue acum, quam depinximus. Quæ serpẽs marinus dici nullo mo *Acum Aristote-*
do possit. Id quod eiusdem Aristotelis autoritate confirmo. Sunt & marinæ serpentes terrestri- *lis non esse ser-*
bus forma similes, nisi quòd magis congri simile caput habeant. Magnitudine igitur, figura cor- *pentem mari-*
poris, capite congri simili distinguitur serpens marina ab acu. De serpente autem marina plura *num.*
suo loco dicemus. His quæ proposueramus confirmatis, non absurdum fuerit causam inuestiga- *Lib. 2. de hist.*
re, cur acui dehiscat uenter. Ac primùm non sine causa mirum uideri possit Plinium loco an- *anim. cap. 14.*
teà citato, id ad ouorum multitudinem referre: cùm quæ de acu scripserit, ex Aristotele mutuatus *Cur acui dehi-*
uideatur, qui tamen causam rimæ sub uentre non multitudini ouorum, sed magnitudini adscri- *scat uenter.*
bar, quum ait acum serò fœtificare, complures q; eius generis disrupto ac dehiscẽte utero parere, *Libr. 9. cap. 51.*
non tam ouorum multitudine quàm magnitudine. Rursus si magnitudinem ouorum rimæ cau-
sam esse putes, cur in hippocampi uentre rima non fit, cuius & plura & maiora sunt oua quàm a-
cus? Aelianus aliam adfert causam. Marinæ acus, inquit, quòd sunt prætenues, minimè tortuo- *Lib. 11. cap. 23.*
sum & sinuosum uterum fœtuum q; capacem habent, idcirco catulorum suorum non sustinentes
incrementum, disrumpuntur. non igitur pariunt catulos, sed expellunt, atq; eijciunt. At permulti

Digitized by Google

ſunt ſquamoſi, quibus sinuoſus non eſt uterus: multi longi & tenues, qui rima iſta carent. Quare corporis tenuitati adiungendam cauſam aliam eſſe cenſeo: nimirum corticis duritiem. Nam uſque adeò duro cortice integitur acus, ut gladio acuto ſecari uix poſsit. Quò fit, ut uenter diſtendi nequeat, quemadmodum hippocampi uenter, qui mollis eſt. Emittit itaq; acus oua ſua, atq; in illa rima tanquam in alio ſinu fouet, donec excluſerit. Idem in cruſta intectis quibuſdam uidere eſt, ueluti in locuſtis, ſquillis, & cancris omnibus. Quæ omnia in appendicibus ad caudam poſitis oua ſua racematim compacta ſeruant, & fouent donec excludant. Qua nota diſcernuntur fœminæ à maribus. Natura itaq; ſagax & prouida in acu rimam poſt podicem dilatat, donec peperit, quæ poſt partum ita coit, ut coaleſcere uideatur. Quanquam fieri poſsit, ut coaleſcat, ut Ariſtoteles & Plinius exiſtimaſſe uidentur. Hoc qui Angliam peragrarunt, & facilius credere, & ab iſs certius perſuadere poſſunt. Illic enim ichthyopolæ lucios cultro diſſecant, ut pingues eſſe emptoris oſtendant, quos non emptos rurſus in uiuaria cõijciunt, in quibus uulnus coit & coaleſcit. Quod naturæ rerum periti tincis attribuunt, quia iſs ſe lucij affricant, ut illarum mucum uulneri illinant, atq; ita eius labra in unum conducuntur. Sed idem in acu euenire non poteſt ob cutis tenuitatem & ſiccitatem. Verùm ſic rimæ oræ committuntur, ut propiùs etiam inſpicienti coaluiſſe uideri poſsint.

DE ACV MAIORE ET MINORE, BELLONIVS.

A Acum Genuenſes Acuin nominant, idéq; ad diſcrimen Galei aculeati, quẽ Aculatum dicunt, Gallia huic piſci, & potiſsimum Lutetia & Rothomagum, Orphiẽ nomen indidit, Des Orphies, Græcia Zarganes, Italia Acuſigole, olim Belóne & Raphis uocabatur. Ea nobis alioqui rarò adferri conſueuit, quia ſerò apparet & capitur. Grandior in Oceano euadit, quàm in Adriatico, ubi uix digiti craſsitudinem excedit. Latinorum nonnulli à figura Aculeatum, non quòd acuminata ſit, nominauerunt. Huius duæ obſeruantur, ut mox dicam, ſpecies.

B Seſquipedales in Oceano capiunt, duorũ pollicum craſsitudine, ſquamis tenuibus obſeptas: tergoris partem præ terſitudine lucidam habentes, ut etiam ueluti argenti repercuſsione in oculos uibrent. Viridem præ ſe ferunt ariſtam, hoc eſt, tergoris ſpondylos. Acus peculiares habet notas quæ Scombro & Thynno etiam cõueniunt: Suprà enim & infrà ad caudam, ſeptem pinnulas ſeu appendices à ſe inuicem diſtinctas habet, quæ deinceps ad caudam deferuntur. Pinnam ſub uentre in medio corpore & ſupra tergus gerit: duas autem utrinq; ad latera, branchias utrinque quaternas: Roſtrũ porrectius in exilitatẽ faſtigiatum, tenue, crenatum dentibus, fel iecori annexum.

C Fœtificat ſerò, & hyeme parit.

F Noſtri recentibus tantùm utuntur: contrà Illyrij, & qui orientis plagas incolunt, apud quos ſale condiri, ut mox dicetur, ſolent.

DE ACV ALTERA MINORI, IDEM.

Eſt aliud genus magnitudine tantùm à priore differens, tenuibus etiam ueſtitum ſquamis, linguam exilem, & dentes molares obtuſos in ore habens, non ut prædicta: branchias quoq; utrinq; quatuor, ſeptẽ etiam ut in maioribus ſupernè & infernè, & in cauda propendentes pinnulas, caudam biſurcam habet: nunquã digito craſsior excreſcere ſolet, nec pede longior euadere. In inſula, nomine Liſſa, olim Phana affatim capitur, quas indigenæ, cùm multa dolia ſale cõdierint & impleuerint, nauigio inde transferunt, ut externis maximo quæſtui diuendant: Eſt enim conditura admodum ſuauis. Siquidem ſale inueterata, cruda cum pane edi ſolita eſt.

A Vnicam tantùm amborum dedimus effigiem, utputa quòd ambobus notæ eædem ferè conueniant, nec niſi magnitudine diſcrepent. De hoc piſce Oppianus etiam meminit iſto uerſu,

F Ambæ Sphyrænæ (inquit) longæ, tenuesq; Belonæ. Etſi ſtomacho minimè gratam, malum procreare ſuccum, & parum nutrire Xenocrates ſenſerit: Diphilus tamen probum efficere ſanguinem dixit, noſtris maximè in deliciis apprime expetitum.

Quærendum an idem hic ſit ſaurus Rondeletij, maximè propter pinnas illas paruas uerſus caudam. Videtur diuerſus, cognatus tamen.

DE TYPHLE MARINA, BELLONIVS.

A Typhle uel Typhline antiquis, Plinio Spondyle, uulgo Græco Nerophidia, id eſt aquæ ſerpens (ab Ariſtotelis marino ſerpente longè diuerſus) Maſsilienſibus Gagnola ob id, quòd quoties piſcationi indulgent, ubi hunc alios præcedere uiderint, lucrum ſe feciſſe portendant.

G Medicamentis tantùm utilis eſt, à uoraciſsimis quibuſcunq; piſcibus minimè inuadi ſolitus:

C E cæterum litoralis, nuſquã hamo decipi ſolitus, ore enim eſt adeo exiguo, ut uix acu traijci poſsit.

B Roſtrum illi eſt ueluti rotundum, leuiter compreſſum & cartilagineũ, in cuius extrema parte maxilla

Digitized by Google

maxilla inferior pyxidatim tanquam operculum superiori congruum inseritur, ita ut rostrum illud calami in modum sit concauum: unde Antonio Martinello Flandro, uiro alioqui doctissimo, eum pisforbulum uocari posse uisum est. Magna est huius cum Typhlope terrestri (sic enim à Nicandro uocatur, quem etiam Græcũ uulgus Typhlinem nominat) similitudo. Vtraq; enim testa contegitur dura, cui natura utrinq; in lateribus rimam fecit cuticularem, contra aliorum naturã, ut eius aluus distendi possit in prægnantibus. Ambæ squamis carent. Marina perfectam magnitudinem assecuta, ad pollicis crassitudinem accedit, & cubiti longitudinem. Pinnas congri modo in lateribus duas iuxta branchias, & unam in tergore habet. Caudæ uerò extremum ei penicillo simile est, qui in summo maioris antennæ marinæ ranæ conspicitur, paulò tamen minor. Branchias ut Muræna contectas habet: oculos tam paruos, ut uix grani milij magnitudinem æquent. Maris & fœminæ discrimen suscipit. Ambobus corpora angulosa, oblonga, à capite ad umbilicũ quadrangula: ab umbilico uerò per caudam in quinos desinunt angulos: altera in anteriori parte sexangula est: ac rursus ab umbilico ad caudam quadrangula. Vnicam tantùm in medio uentre rimam ferunt, cum tamen terrestris duas habeat, in lateribus unam utrinque, quæ tam mari quàm fœminæ datæ sunt. Vnicum quoq; habent intestinum, album, rectà exporrectum, multa pinguedine circunsessum, hepar pallidum, oblongum: sub cuius parte dextra fel continetur cæsium, grani hordei magnitudine. Cor uix milio maius esse cernit. Spina tergoris articulationibus seu spondylis raris intersepta est. Vuluam habet bicornem, ut cæteri pisces, ouis plenam, grani sesami magnitudine, rotundis, rubris, translucidis, quæ ipso quidẽ uere excludit. Hæc Bellonius. Rondeletius ACVM Aristotelis nominat. Figuram uteriq; eandem pingit, nisi quod in ea quam Bellonius exhibuit pinna dorsi media non exprimitur, & rhombi quidam continuati per media latera descendunt.

COROLLARIVM.

Acus in quarta declinatione, genere fœminino, instrumentum est nendi: in secunda uerò declinatione, masc. genere, ut grammatici quidã recentiores annotant, genus est piscis, de quo Martialis libro 10. Et satius tenues ducere credis acos. Raphium (ῥαφίον) Hippocrati subulam significat, quam Galenus in Glossis κεντητήριον etiam à pungendo nominat. ea præpunguntur quibus filum inseri debet coria. Sunt qui acus marinas βέλας, non βελόνας nominant, ut author est Hesychius, dicuntur & βελόναι nonnullis, apud Varinum. Recentioribus Græcis belone etiam nunc uocatur, uel aiulone. Auicennæ interpres modò Græcam uocem peruertit, modò Latinè aculeum interpretatur. Alcyonum nidos confingi putant ex spinis aculeatis, Plinius: (alij legunt aculeati:) è spinis belonæ, Aristot. ¶ Acus uulgò (Italicè) anguisigola dicitur, ut Alexander Benedictus scribit: ut Platina, acucella: Venetijs acicula, teste Massario. ¶ Vbiq; gentium nomẽ retinet, Gillius. ¶ Hispanicè, aguia paladár. ¶ Germanicè Hornfisch uel Snacotfisch. ¶ Anglicè Horneek uel Garrefysshe, uel Pyperfysh. ¶ Aquila, ut multi autumant, est acus, cuius rostrum habet gruis uel ciconiæ similitudinem, Niphus. sed hos longè falli, ex Aquilæ historia apparebit. ¶ Piscem eundem esse conjicio, de quo Alberti uerba hæc (in quibus quædam corrupta uidentur) legimus. Ahaniger (al'. Amger) est piscis, ut dicunt, qui Amno (al'. Armo) propemodum similis est, & longus & rotundus: Germanicè Guich (al'. Geruisch, quod placet, accedit enim ad Anglicum Garrefysshe) uocatur, & est albus, bonæ carnis, breuior anguilla, rostrum auis habens pro ore, subtile, longum & rubens, ac spinam in corpore uiridem. Hornfisch nomẽ usitatum esse audio apud Germanos maritimos circa Stettinũ: Tobias uerò in Saxonia maritima, uel Sobias, uel Topeiaß circa Suerinũ, Frisijs Gebbe. Puto enim omnibus his uocabulis piscem unũ significari, nisi fortè unius generis duæ sunt species, maior scilicet & minor. Vtrũq; in lacu Suerinensi capi referũt. Sobias (inquiunt) piscis est marinus, albus, lõgus quadrãte ulnæ uel duos palmos, mucronatus, crassitudine digiti ferè minimi, boni saporis. Anglis alicubi uocatur an Hornebeacke, à rostro uel naso corneo, uel cornu instar prominente. nam beck rostrum est. Alibi aliter, ut dixi. ¶ Peronæ cinis inspersus ulcerũ putredines sanat, Kiranides libro 4. uidetur autem perone idem quod belone significare, si pro pisce accipiatur, ut conjicio. ¶ Bellonius typhlen uel typhlinen ab antiquis, à Plinio Spondylen, pro pisce nominari scribit, quem ipse typhlen marinam appellat, Rondeletius acum Aristotelis: quod quàm uerum sit, ipse uiderit. ego typhlinen inter serpentes tantum nominatũ memini: ut spondylum, (uel sportdylen, uel spondylin, ut alij scribũt,) inter insecta potius quàm serpentes ut putauit Plinius: inter pisces nusquã. nam spondylus sui generis inter ostracoderma est. Eundem piscem (Aristotelis acum) à Græcis uulgò nerophidion uocari Bellonius ait: ubi in mentem uenit ophidion piscículum congro simílem à Plinio nominari, sed ab hoc diuersum ut Rondeletio uidetur.

Raphis habet os paruum, longum, & similis est sphyrænæ, Kiranides. ῥαφὶς ὀξὺς ἀχρὰς Oppianus dixit, graciles acos Martialis. ¶ Acui fel in iecore positum est, Aristot. Athenæus acum inter pisces læues & dentibus carentes numerat. ¶ Hornfisch in lacu Suerinensi, ut audio, rostro ardeam refert, gladio non dissimilis, sed non longior cubito. ¶ Saurum, id est Lacertum piscem quendam Rondeletius uocat, rostro & priore corporis parte acubus simílem, posteriore uerò & carnis substantia scombris. Vide in Sauro.

A

B

Digitized by Google

C Acus hyeme parit, Aristot. In petris & arenis pascitur, Oppianus.

D Acus piscis (si recte sic interpretor, quem Germani Hornfisch appellãt) harengas (ut uulgò nominãt) persequit, piscatoribus eam ob causam dãnosus.

E Huius piscis bucca (os, rostrum) gestata uel suffita, dæmonia eijcit, Kiranides.

F Acus & thrissæ, pisces sunt aceroſi, (ἀχυρώδεις,) minimè pingues, & sine succo, (ἄχυλοι,) Hicesius apud Athenæum. Quærendum an in Diphili etiam uersibus quæ Rondeletius ex Athenæo recitat, non εὔχυλος, sed ἄχυλος legi debeat, uel contra. Aciculæ quouis modo coctæ, optimæ habentur, Platina. Alexander Benedictus tempore pestis inter pisces etiam acum commendat. Piscem Hornfisch Germanis dictum molliorem esse audio, quàm ut saliri debeat: acum uerò Bellonius sale inueteratam suauem esse refert, unde an idem sit piscis, addubites.

G Ad stillicidium urinæ: Raphida marinum pisciculum comburito, & pone tui cinerem offerto, Galenus Euporiston 3. 277. ¶ Hic piscis totus cum irino unguento, uehementer inspissat, Kiranides. Peronæ cinis insperſus, ulcerum putredines omnes sanat, Idem libro 4. conijcio autem perones nomine intelligi belonen.

H.a Belone oppidum est Bæticæ proximum, Plinius 5. 1.

H.e Sculpatur nycteris in rhinocerote lapide, & ad pedes eius piscis raphis, id est acus, & sub lapide radix herbæ immittatur. Hoc gestatum dæmonia fugat: & si posueris ad caput alicuius nescientis, non dormiet, Kiranides 1. 17.

Hanc acus figuram Venetijs accepimus.

DE ADMOE.

ADMOS piscis à solo, quod sciam, Oppiano memoratur: apud quẽ in recto plurali primùm ἄδμωνδε, deinde ἄδμωδε absq; ni legitur: hic à recto singulari ἄδμως, ille ab ἄδμωνος descenderet. Lippius utrobiq; legit absq; ni admoes. Datiuus pluralis ἄδμωσιν, ab utroq; rectè formari potest. Quomodo nassis inescatus capiatur tertio Halieut. Oppianus, interprete Lippio, describit his carminibus:

Admoas capiunt autumni tempore nassa
Viminea, medias fraudem iaculantur in undas.
Sub nassa appendunt tophum, (τροπίτην λίθον ὑπονασσάμενοι:) quod subere firmum
Sustentant, superet, (.i. ne in fundum subsidat:) madidasq; in fraude recondet (recondunt)
Quattuor humenti cochleas (κόχλους. i. lapides) in littore captas.
Lentorem cochleæ fundunt, hinc spuma marina
Albicat: & paruos allectat mota (nihil de motu Græcè legitur) natantes,
Turbas in uentrem pronas, quæ uimina circum
Curua natant, cubito adnixæ (locus est corruptus, pro cubito, puto legendum subitò: pro adnixæ, adnixi, uel aliud quippiam, idq; in masc. genere. ἄδμωνδε δ' ὀρόωντα ἔσω κύρτοιο μυχοῖο ἀγρομένους) speculantur ab alto
Admoes, extra nassam curuumq; recessum,
Pisciculos paruos salientes agmine multo:
Et subitò irrumpunt, uenter rapit improbus illos:
Nec prædam nactis, liquidas fugit illa per undas,
Insidijs frustra sese diuellere (è nassa euadere) tentant.

Dumq; parant alijs pestem, labuntur in ipsam. Hæc ex Lippij translatione recitare uolui, ut appareat nec ipsum satis feliciter conuertisse Halieutica Oppiani: neq; Aldum Manucium qua opus erat diligentia excudisse.

DE ADONIDE SEV EXOCOETO.

RONDELETIVS.

EXOCOETVS omnium sententia piscis est saxatilis, qui etsi rarus uideatur Plinio (nam miratur Arcadia, inquit, exocœtum suum) tamen in nostro litore nonnunquam reperitur, & nos in saxis stertentem aliquando uidimus. Multi sunt pisces, qui peculiares locis quibusdam esse dicuntur, qui tamen in alijs etiam locis reperiantur.

A Duo illi à ueteribus posita sunt nomina: nam ἐξώκοιτος & ἄδμων dictus est, testibus Plinio & Oppiano. Nullum huius uulgare nomen comperi, sed communi tantùm saxatilium nomine nuncupatur, Exocœtus ab eo quòd in siccum somni causa exeat, ut scribit Plinius. Oppianus:

Lib. 9. cap. 19.
Lib. 1. historiæ.
Ibidem.

Digitized by Google

Ἄλλοι δ' ὑπ' ὠκεανοῦ ἐφέλκεσθαι, ὅτε κεν κοίτας
Ἐκτὸς ἁλὸς τίθεται, μέσον δ' ἐπὶ χέρσου ἀμείβει.

Multi exocœtum dicunt, quòd profilit undis
In littus, ſicca ponens tellure cubile.

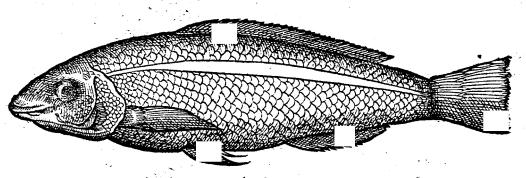

Athenæus nomen eum inuenisse tradit, quòd sæpe extra aquam quiescat. *Libro 8.*

Piscis est semipedali magnitudine, forma terete, ξανθύρυγι, secundum Athenæum: ξανθὸς se- B
cundum Oppianum, id est, colore aureo, partibus quibusdam uirescente, alijs magis rubescente. A branchijs ad caudam lineam candidam, continuam habet. Corpore similis est mœnis iam fœtis, aut gobionibus. Paruas habet branchias: qua de causa Plinium dixisse crediderim circa Clitorium uocalē tradi, & sine branchijs, quod fieri nō potest: sed qui branchias breues, imperfectas, nec ualde manifestas habent, ijs carere existimantur, ueluti hippocampo propter paruitatem & situm deesse uidentur.

Cur diutius in sicco uiuat, in causa est quòd aëris magna copia, à qua suffocari possit, affatim C
non trahatur ob branchiarum structuram. Qua de re fusiùs diximus lib. 4. cùm de respiratione a-
geremus. Vocalem autē esse fabulosum est autore Pausania, qui asserit se captos quidem exo- *Libro 8.*
cœtos †uidisse, uocem uerò nullam audiuisse, cum tamen illic ubi capiuntur, ad solis usque occa- †*Vide in Co-*
sum commoratus esset, quòd eo maxime tempore uocales eos esse pisces dictitant. Hos ποικίλους *rollario.*
appellat Pausanias, id est, uarios: qua in re Athenæo non aduersatur, qui ξανθύρυγας uocat, neque B
Oppiano, qui ξανθοὺς. Nam Athenæus, qui ξανθύρυγας appellat, eisdem lineam albam à branchijs ad
caudam tribuit, qua ratione uarij etiam illius sententiā dici possunt. Idem Athenæus ex Clear- *Libro 8.*
cho multa notatu digna de exocœto profert, quæ Leonicus utriusq; linguæ peritus, & in philoso
phicis feliciter uersatus in libro historiarum suarum Latina fecit, his uerbis: Exocœtus piscis est,
quem nonnulli Adonidem appellant, ideo sic nominatus, quoniam somni causa sepius ex humo-
re in siccum exeat, colore autem est subrufo, & ab ipsis branchiarum initijs, ad extremam usque
caudam uirgulam utrinq; albicantem continenter habet, forma uerò est rotunda, minimeq; ex-
pansa, & magnitudine haud ferè absimilis mugilibus (paruis,) qui litorei appellantur, quos octo-
nûm maxime digitorum longitudinem planè adimplere percepimus: & ad summā piscī illi per-
quàm similis esse uidetur, quem hircum uocant, nisi quòd illi uentre supino nigricans quædam
subest macula, quam hirci barbam appellant. Est autem exocœtus ex saxatilium genere pisciū,
& circa scopulos ferè & lapidosa degit litora, qui placato tranquilloq; mari in summis elatus un-
dis, & illarum sensim applausu in nudis expositus cautibus, in sicco diutius conquiescit, seq; ad so
lis radios subinde conuertens immobilis manet. Cæterum postquàm tantum eo loci, quantum
sibi satis uisum est, cōquieuit, rursus mare uersum cylindri more uolutatur, donec ad primas de-
latus undas extremum litus abluentes, reciproco illarum abscessu in mare delabitur. Verū dum
in siccum quo diximus modo exit, litorales maxime aues præcauere dicitur, quæ tranquillis præ-
sertim diebus secundum extrema litora depascuntur. Huiusmodi sunt cerylus, trochilus & creci
similis elorius, quas sicubi conspicatus fuerit exocœtus, non sensim, ut diximus, cum nullus sub-
est timor, ad marinas uoluratur undas, sed crebro festinans saltu in pelagus sese demergere prope
rat. Hactenus Athenæus de exocœto, cui omnes attributæ notæ cum maxime in hunc nostrum,
nec in ullum alium, quem uidisse aut audisse contigerit, competant; non dubito quin ueri exocœ
ti iconem hìc expresserimus.

DE EODEM EX BELLONIO, QVI DIVER-
sam eius effigiem dedit.

Exocœtum uulgus Constantinopolitanum †Clinon uocat. Genuenses una Bauecqua: Massi- †*Clinon infrà.*
lienses un Gabot uel Gauot. Romani cum alijs minutis piscibus confundūt, modò Cernam, mo-
dò Missorem appellantes. Frequentissimus est Oceano, neq; quispiam est qui indigenis Oceani
congrorum piscationi magis faueat quàm Exocœtus. Nam quum urticis plurimum delectetur,
arcq; urticæ circa litora inter cautes hæreant, ille mari profundius mergi recusat. quamobrem re-
cedente mari sub petris & foraminibus aqua refertis contineri mauult. Agricolę autem loca saxo
sa adeuntes, antequam æstus reciprocetur, lapides dimouent, ut inter scopulos, in quibus delite-
scunt, Adonides captent, & hamos quos chordis alligant, inescent, quibus ita ad cautem ligatis
aduentantes cum æstu Congros ac Galeos illuc capere possint. Exocœti sub lapidibus uel in ca-

Digitized by Google

uis cautium quieſcentes, in rupibus Bononiæ penè innumeri reperiuntur: quos ſi quiſpiam manu imprudens attrectauerit, ſentiet horum dentibus magnam feriendi uim ineſſe. Indigenæ Comaſci uulpem uocant, una ſolpe pronuntiantes. ¶ Exocœtus ſpecies habet plures, quarum una criſtata eſt, Maſſiliæ frequens, primo aſpectu aliquatenus Gobium referens: cute enim glabra oblducitur. Firmos dentes ut Scarus habet. Colore eſt ſubrufo ut Scorpæna, multis aliis coloribus confuſo. Totus piſcis (ut Anguilla) lubricus eſt, & ſine aliqua ſquama ac ſpina, præterquam Spondylorum. hinc uulgus Græciæ Glinos nominauit. Non excedit craſsitudinem quam pollex & index amplecti poſsint. Continuam habet tergoris pinnam, ac neſcio quid ſupra oculos, quod uelut à pellis laxitate procedit. Cæterum laterum pinnæ reliquorum piſcium formam non ſeruant: nam hæ uelut inuerſæ conſpiciuntur. Pinnas, quæ illi ſub uentre ſunt, duobus tantum cirrhis ra-

Exocœtus criſtatus.

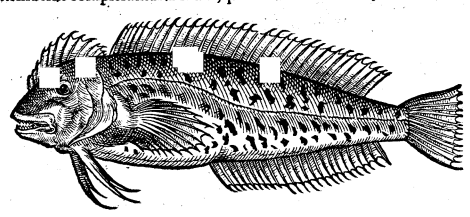

diatas habet: Dentes ordine diſpoſitos, Sparo frequentiores & numeroſiores, maxillis firmiter inſertos. Interanea ad Scarum accedunt. Criſtati porrò Exocœti caput ad Chamæleonem accedit, in cuius cacumine pinnam uideas Galli criſtam prorſus referentem. Caudæ pinnam & laterũ rotundam habet, duas præterea ſub ſterno: alteram in tergore, continuam, admodum latam, quemadmodũ & ea quæ illi ſub cauda eſt. Dentibus anterioribus acutiſsimis præditus eſt, quales ſunt canini noſtri. Cute integitur laxa, multis coloribus, ut draco, uariegata, ut primo aſpectu Draconem eſſe iudices. Viuax ſupra modum eſſe comperitur. triduum enim uel quatriduum abſque aqua uiuit. Chamas quoq; conficit & conchylia, atq; interdum urticas paſcitur. Branchias tectas habet, & paruo foramine peruias: ſed & detectæ utrinq; quatuor numerantur.

Tertium Exocœti genus, etſi Byzantinis piſcatoribus non alio quàm Glini nomine pernoſcatur, ac nonnullis Chelidonius appelletur: tamen à Glino ac criſtato Exocœto hoc differt, quod raro ſex digitorum longitudinem, & duorum pollicum craſsitudinem excedat. Squamis caret: lituras per tergus melinas, cyaneas ac fuluas habet, & continuam tergoris pinnam, mollem: caudæ autem latam, uti & laterum, omnes uarij coloris. Branchias contectas ut Muræna, quam notam quum ego ſemel piſcatoribus oſtendiſſem, id eos coegit proferre aliud quiddam à Glino eſſe. Spinea branchia exterior, ut in Dracone marino, duobus aculeis obfirmatur: ſed ab eo diſſider, quod quilibet aculeus duobus ſerratis denticulis ſurſum repandis & aduncis fulcitur. Caput multis coloribus polymitum habet, os grande, inferiorem maxillam latam & planam, dentes Glino priori aliquantũ minores. Is dum ſcinditur, branchias non oſtendit integras, ſed rudimenta coloris pauló magis rubri quàm in Muræna.

COROLLARIVM.

Adonis piſcis eſt marinus, item dominus ſecundum Phœnices, & nomen factus teſſerarum (βώλαι, lego βόλαι) & proprium, Heſychius. ¶ Edone piſcis, qui & ophidion, Kiranides 1.7. neſcio quàm recte. ¶ Exocœtus cum mare & terram amicam habeat, ipſum idcirco Adonin, quemadmodum mea ſert opinio, ij appellarunt, qui huiuſcemodi nomẽ ei impoſuerunt, quòd Adonidis, qui Cinyræ regis filius fuit, uitam inſpexerũt: eum ſanè duabus in amore deabus fuiſſe, alteri marinæ, alteri terreſtri, fabulantur, Aelianus. ¶ Cirrhis, κίρρις, piſcis à colore cirrho, i. luteo, nomen habet apud grammaticos, apud Cyprios etiam Cirrhis (inquiunt) dicitur Adonis, &c. uide infrà in Elemento C. in Ceride. Mnaſeas Patrenſis piſces quoſdam in Clitorio amne uocales eſſe commemorat, exocœtos ut arbitror intelligens. Exocœtum in Arcadia, ut nos interrogauimus, lychnon modo uocitant, Maſſarius. ¶ Pauſanias in Arcadicis, Exonerat (inquit) ſeſe Clitor in Aroanium: in quo piſces ſunt tum alij, tum qui à uarietate pœcilię appellantur. hos uocem emittere tradunt turdi uolucris ſimilem, &c. nullam exocœti aut adonidis mentionem faciens, nec aquam, ut ille facit, egredi ſcribens: unde coniecerim pœciliam piſcem eſſe diuerſum, præſertim cum fluuiatilis etiam ſit, non marinus. Neq; me admodum mouet Plinius, exocœtum ſine branchijs eſſe, & circa Clitorium uocalem tradi ſcribens. uidetur enim hæc (ut aliàs non raro) è Græcis imperitè tranſtuliſſe. Nam Athenæus ex Clearcho cum exocœti hiſtoriam recitaſſet, mox tanquam de diuerſis piſcibus circa Clitorem uocalibus & ſine branchijs meminit, quorum nomen nullum exprimit. quæ forte ex eodem aut alio ſcriptore Plinius cum ſic coniuncta legiſſet, ad eundem piſcẽ pertinere exiſtimauit. Sed de pœcilijs piſcibus in P. Elemento dicam.

AEGO

AEGOCEROS animal marinum. Vide in Ibice H.

AELVRI pisces pro Siluri, perperam in Dioscoridis ac alijs quorundam ueterum codicibus leguntur.

AEOLI cognominãtur scari quidam. Myllus, Lebias, Sparus, Aeolias à Mnesimacho Comico nominantur: & similiter eodem ordine ab Ephippo. quærendum an scarus legendum sit, non sparus, cuius epitheton sit æolias, sublata distinctione. Sed æoliam substantiuè etiam accipi licet pro pisce diuerso, quem & alibi seorsim nominat: ut ex Platone Comico,

Ὀρφῶν, ἀιολίαν, σιωδοντά τε, κεστρεόν τε Μὴ τέμνειν, ἀλλ' ὅλον ὀπτᾶν ἢ βράσαι.

Numenij carmen legitur, quod citat Athenæus, Νομήνιος ἔλεγεν καὶ ἀιολίαν κορακῖνον. Et forte æoliæ (inquit idem) Epicharmo in Musis coracini sunt in hoc uersu, αἰολίαι (al', non rectè ἀιολίαι legitur) πλῶτές τε, κωὀγλωσσοί τε. Sed rursus in Nuptijs Hebæ horum piscium tanquam diuersorũ meminit his uerbis, Μῦς, ἀλφηστάς τε, κορακῖνοί τε κεφαιδέται, ἀιολίαις, πλῶτές τε, κωὀγλωσσοί τε. Turdum etiã æolian nuncuparunt, nimirum à uarietate coloris.

AERICA, uide in Chalcide.

DE AETNAEO PISCE.

SVNT & castitate præstantes pisces, Aetnæus, ita appellatus, posteaquàm cum pari suo tanquam cum uxore quadam coniunctus eam fortitus sit, aliam non attingit: neq; ad fidem tuendam sponsalium tabulis illi opus, neq; malæ tractationis pœnam timet. Neq; Solonem ueretur, ex quo leges nobiles & urbes graues profectę sunt, quibus libidinosi homines non parere nihil uerentur, Aelianus. Τοὶ δὲ μίσεν σεβύγοσι καὶ ἀμιξίην ἔχουσιν Καύδαροι, Αἰτναῖοί τε, καὶ ὃ πλούσιος γάνυται, Oppianus. ¶ Rondeletius in Cantharo ætnæum non sui generis piscem, sed Cantheri duntaxat epitheton esse conijcit. Verum constructionis ratio in Oppiani carmine Græco pisces duos diuersos una coniuge contentos, quemadmodum & alios duos qui fœminas plures sequantur, nominari euincit. Nec refert si apud alios authores ætnæus nõ nominetur: sat fuerit ab Oppiano, Aeliano & Phile nominatum esse. Porrò quod Aetnæus cantharus apud Aristophanem legitur, pro maximo, ab Aetna monte: hoc ipse Rondeletius ad cantharum insectum non piscem pertinere agnoscit.

AGNOS, uide inter Anthias: & in Callionymo.

DE AGONO VEL CHALCIDE.

RONDELETIVS.

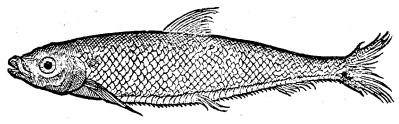

HALCIDEM in lacustrium numero à nobis reponi fortasse mirabitur quispiam cùm Oppianus cum marinis numerarit.

Χαλκιδ' ἄν οὔ θείοσάι τε καὶ ἀβραμίδ' ἀγορεύουσι
Ἀθρόαι, ἄλλοτε δ' ἄλλον ἀλὸς πόρον, ἢ πυθὶ πέτρας,
Ἢ ναιετάων, δολιχοῖσι τ' ἐπιδρομον ἀγκυλοῖσιν.

Chalcides & Thrissæ simul Abramidesq; feruntur
Sedibus & uarijs habitant, nam saxa frequentant,
Aut æquor medium, curua aut per littora currunt.

A Chalcidem aut lacustrem esse, aut lacubus & fluuijs commune m. Lib. 1. ἀλιευτικῶν.

Præterea Athenæus marinis similibus coniunxit: Χαλκιδ' ἄν καὶ τὰ ὅμοια, θείσαι, τευθίδ' ἄν, βρέττους. Et alibi: θείσα καὶ τὰ ὁμογενῆ, βρέττους. Ego uero Aristotelem secutus, ex quo Oppianus & reliqui sua maiore ex parte expiscati sunt, inter lacustres colloco, ille enim lib. 8. de historia anim. Cùm dixerit fluuiatiles & lacustres à peste quidem immunes esse, sed horum nõnullis propríos morbos accidere, idq; exemplo in Siluro & Cyprino fluuiatilibus declarasset, idem in lacustribus Balero & Tillone comprobat, quibus Chalcidem addit, ut similem, id est lacustrem. Quod si quis parã probet, illud saltem ex Aristotelis sentẽtia cogetur fateri, Chalcidem ab eo in eo genere haberi, quod & fluuijs & lacubus commune est, cuius generis est Cyprinus: loquens enim de lacustrium fluuiatliumq; partu & generatione, hæc scribit: Cyprini quinquies aut sexies pariunt, maximè iuxta syderum rationem, Chalcis ter. Reliqui semel anno. Pariunt autem omnes in stagnis fluuiorũ & arundinetis lacuum. Quare cum Chalcidem (quem Gaza æricam interpretatus est, quã etiam

Lib. 7. cap. 20.

Lib. 9. de hist. cap. 14.

Digitized by Google

Dorion teſte Athenæo Χαλκιδικὸν uocauit) Ariſtoteles uel lacuſtrem uel fluuiatilem eſſe cenſuerit, qualis ea ſit, & quo nomine hodie nuncupetur inueſtigare oportet.

A Chalcidem igitur lacuſtrem eſſe puto, quæ in Allobrogum lacubus ſatis frequenter capitur, Lugdunumq; defertur, & Celerin nuncupatur, ob maximam ſimilitudinem quam habet cum piſciculis paruis, Thriſsis ſimilibus, quibus abundat Oceanum mare, celerinos Galli uocant. Eandem eſſe puto quæ in Italia Sardanella uocatur à maxima cum Sardinis ſimilitudine, cuiuſmodi etiam fert Larius lacus, quæ à Mediolanenſibus Agonus nominatur.

Sardanella. Agonus.

Eandem etiam producit Verbanus lacus, niſi quod maior ſit.

F Illæ in lacubus ita pinguescunt, ut quum in craticula aſſantur, pinguitudo ueluti oleum deſtil-

†*Liparis. Alij* let, à qua pinguitudine ſunt qui †Liparim appellant. Maxima copia uere capiuntur, & muria con-

liparim Rondelctius inter marinos exhibuit. ditæ ſeruantur minores, maiores non item, quia non æquè in ſale poſſunt contabeſcere.

Squamis tectæ ſunt tenuibus, facilè deciduis, argenti terſi modo corpus ſplendet. Os habent magnum ſi totum corpus ſpectes, branchiarum opercula inciſa. Pinnis, cauda, partibus internis

B Sardinas referunt.

DE ALTERA CHALCIDE, IDEM.

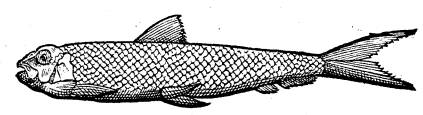

Epirotæ eundem cum ſuperiore piſcem Sarachum appellant, quem in lacubus ſuis capiunt, & muria condiunt, ac in fumo exſiccant, ut aliò tranſuehere poſsint. Huius generis quidam ſunt minores, Sardinis, uel Thriſsis paruis tam affines, ut uix internoſcas, ut pictura noſtra demonſtrat. Alij ad magnarum Thriſſarum magnitudinem accedunt. Chalcides tradit Ariſtoteles à pediculis infeſtari, quo in loco uidetur mihi pediculorum nomen latiùs patere: ut eo beſtiolæ omnes infeſtæ comprehendantur. Locus eſt huiuſmodi: τὴν δὲ χαλκίδι νόσημα ἐμπίπτει ναυικὸν, φθείρας τοῦ τε Βράγχια γιγνομένοι πολλοὶ ἀναιρῶσι. Chalcis uitio infeſtatur diro (ſic Gaza ναυικὸν νόσημα interpretatur) à pediculis multis natis ſub branchijs interimuntur.

DE EISDEM BELLONIVS.

Tres ſunt apud Inſubres lacus, in quibus piſcem uulgari Mediolanenſium idiomate Agonũ nominatum capiunt, uarium quidem eum: Larius enim lacus, qui hodie Comenſis cognominatur, Agonos educat exiguos, ac magis populares, Sardis ſimiles, dempto quòd uentre ſunt latiore: neq; aliò quàm Mediolanum transferuntur, aut ſaltem rarò Mantuam prætergrediuntur. Eos dolijs muria conditos adſeruant, quanquam etiam mediocriter ſicci ſine muria cõperiantur. Verbanus lacus, quem lacum maiorem cognominant, multò maiores Agonos quàm Larius educat. Indigenæ urbium, quæ ad eius litus ſitæ ſunt, Aronan, Palencza, Cornobio, Locarna & Engudre uocatos piſciculos magno prouentu capiunt, media magnitudine inter Larios, & eos ex lacu Luganæ, quos indigenæ urbium nominant campignon & buiſſon. Benacus autem lacus magnitudine inſignes agonos profert. Sed nec Verbani aut Benaci Agoni muria condiri ſolẽt ut minores.

Eſt lacus piſcoſus qui uocatur Grigole, Patauij finitimus, in conſpectu montis Celiſi, non longè à Verona, ad cuius latera Adix amnis inſluit, Veronam præterlabens, fluitantes ſuſtinens inſulas, ut Orchomenus, ſphondylio feraces: in eo indigenæ piſciculos capiunt, quos Sardanellas

Sardanellæ. uocant: quorum magna piſcatio poſt hyemem fieri ſolet (gregales enim ſunt) quibus magna etiam dolia complent.

B Cæterum Agoni omnes ſquamas habent leui contactu decidentes, tenues, latas & tranſparentes: corpora argenteo colore nitentia, ſed parum nigricant in tergo. Deſquamati, ſupra argentum terſiſsimum refulgẽt. Oris rictum habent grandiuſculum ſine dentibus: pinnam in tergo ſimplicem, paruam, duas in lateribus ſub branchijs, quarum omnium exterius tegumentum ſpineũ in medio crenatum eſt. Oculos ualde grandes proferunt: caudam in penicilli modum diſciſſam: utrinq; nonnunquam lituris duabus rotundis ac nigris, interdum pluribus ſuggillantur in tergo. Lineam ſub uentre habent ſerratam, ad anum deſinentem: quam ſi digito in aduerſum confrices, cultri modo acutam percipias. Branchias habent utrinq; quatuor, interna parte ueluti fimbriatas. quod etiam Harengis, Celerinis, & id genus piſcibus accidit. Cor ut ſemen cicerculæ trigonum inter anteriores pinnas ſub branchijs occultatum: Hepar ſubrubrũ ſiniſtro ſtomachi lateri & œſophago incubans, ipſumq; pylorum amplectens. Stomachi figura in conum turbinatur: à cuius ſuperiore parte pylorus exit, multis apophyſibus cæcis ac longis circundatus. Lien dextræ ſtomachi parti inhæret, ruber: à pyloro inteſtinum non reflectitur, ſed rectà ad anum tendit. Triginta ſub uentre oſsicula acuta, aſperam in hoc piſce lineam conſtituentia, connumerare potes.

Sarachum

Digitized by Google

Sarachum Epirotæ (uulgus Albanenſes uocat) ut & Græci piſcem eundem nominant, quem Mediolanenſes Agonũ. Duo enim trésue lacus ſunt in Epiro, in quibus Sarachi capiuntur: quos ubi ſale condierint, exiccauerint, & fumo infecerint, Venetias, Anconam, & aliò nauigijs tranſuehunt. Quorum eos maximè in pretio habere ſolent, quos de la Boiane huius nominis flumine ac lacu cognominant. Horum uerò duæ comperiuntur ſpecies, alterum minus, alterum aũt Clupeæ ferè magnitudinis. Minores Sarachi quadrante longiores non ſunt, maiores pedalem implẽt longitudinem. Ambo eadem linea ſub uentre prædíti ſunt, qua Clupea inſignita eſt. Sunt ex Græcis qui Sarachos uulgò Stauridas uocent. *Sarachus.*

COROLLARIVM.

Aquonem appellat hunc piſcem Benedictus Iouius, qui Larij lacus (uulgò Comenſem uocant) piſces erudito carmine deſcripſit: Mollis aquo uitam qui ſolis ducit in undis: quaſi ab aqua nomen habeat, quod illa ad uitam ei adeò neceſſaria ſit, ut ab ea ſemotus celerrimè omnium extinguatur. Eiuſdem aut alterius recentioris poëtæ carmina hæc ſunt: A

Larius innumeros in gurgite paſcit aquones. Mollis aquo demptis uiuere neſcit aquis.

Ego potiùs hoc nomen aſſecutum coniecerim ab oſsiculis i. lis acutis, quæ aſperam ſpinoſamq; in uentre eius lineã conſtituũt, & ueluti acus quídam ſunt. Iouius acones appellat. Sed aco an aquo ſcribatur, parum refert. nam & aquifolia ilex ab acutis foljis, aquifa ab acumine unguium roſtriq; aut uiſus, dicuntur: & coquus aliter cocus ſcribitur. Comi agones uocari audío dum uiuunt: ſalitos uerò ſardenas. Fracaſtorius diſtinguit: Sardellarumq; cateruæ, His eſt maior aquo.

Bellonius agonos nominat. Agoni (inquit) parui ex Benaco lacu habentur: mediocres ex lacu †Lemano: minimi ex Comenſi lacu. ¶Italis uulgo accone uel aquone dicitur. †*Verbano.*

¶De Chalcide ex ueteribus plura referam infra in Ch.

¶Cum piſcatori cuidam Lucarnenſi piſciculum oſtendiſſem, quem noſtri **Hägele** uocitãt, albulæ lacuſtri noſtræ perſimilem & cognatum, ſed minorem, agonum eſſe affirmabat. ego eius hiſtoriam & iconem mox inter piſces albos dabo: uidetur enim mihi ab agono Italorum uero diuerſus. Inter eoſdem quoq; Leuciſci fluuiatilis genus illud deſcribam, quod Germani Conſtantienſis lacus accolæ circa Conſtantiam **Ägũn** uel **Ägũnen** appellant, quaſi agonem, circa Vberlingam **Laugele**, ut etiam noſtri. nam hunc quoq; cum Italorum agono non conuenire iudico.

¶Idem piſcator Lucarnenſis agonos minimos uulgò gabianos dici mihi aſſerebat, maiuſculos agonos, maximos cepías, quæ è mari in Verbanum aſcenderent per Padum. Sed cepiæ uidentur eſſe clupeæ, genus ab agonis diuerſum, & è mari aſcendens: quod agoni non faciunt.

Verbanus lacus, qui hodie maior cognomine nuncupatur, & Larius quoq;, acones piſces ferunt, effigie ac ſapore laccijs (i. alauſis) perſimiles: uerum magnitudine inferiores, utpote qui ad ſummum pedalem menſuram non excedant. Vèrè quoq; ſunt graciles, natura à laccijs plurimũ diuerſa, autumno autem quàm optimi, Paulus Iouius. ¶In lacu Albano optimi naſcuntur agoni, piſces non admodum magni, & ferè ſardellis aſsimiles, Platina. B

Elixi petroſelinum, butyrum & aromata requirunt: fricti, malarancij ſuccum aut agreſtam, Platina. Et rurſus, Sardellæ ex Benaco admodum laudantur, fricta ex agreſta aut malarancio ſuffunduntur. ¶Aquones ſine ſquamis (Rondeletius & Bellonius ſquamas eis tribuunt) molles & flaccidos in iure edimus, ſubamaros, capite compreſſo, Incertus. F *Sardellæ.*

DE ALABE.

LABES Straboni libro 17. inter piſces Nili nominatur. **ἀλαβὶς dicitur, ut qui manu** capi non poſsit, Varinus. hinc & alabaſtri factum nomen. Apud Athenæum libro 7. ἀλαβάστος ſcribitur, paroxytonum, cum lambda duplici. Tarentinus in Geoponicis alabitos cum aliijs piſcibus recenſet. Alebetæ, coracini, ſiluri, reperiuntur in Nilide lacu quem Nilus efficit, Plinius. Aleba, piſcis quídam, Syluaticus. Nos fluuiatilem piſcẽ qui propter lubricitatem manu retineri non poteſt, truſcham u..lgò nominamus inter muſtelas deſcribendam. Verum non hic, ſed lampreda potiùs, ueterum alabeta, ſauente etiam nomine, uideri poteſt. Nam cum lampreda nomen pluribus Europæ populis uſitatum ſit, Italis, Gallis, Hiſpanis, Germanis: communia autem pleraq; à Græcis aut Latinis deſumpta ſint, lampredæ quoq; nomẽ cum Latinæ originis non ſit, Græcum uideri poteſt: ut a. uocalis initio dempta ſit, m. uerò conſona in medio abundet, quod ſæpe fit ante p. apud recentiores Græcos, qui ſcribunt μπόλμπους pro puluerís: inter p. autem & b. ſumma affinitas eſt, itaq; alabeta, facile in lambetam tranſierit, & rurſus lambeta in lampredam uel lampetram, alij enim aliter efferunt & ſcribũt. Sunt ſanè lampetræ piſces longi, cute læui & lubrica: ut alabetæ nomen propter lubricitatem eis conueniat. Et fortè è mari illæ Nilum ſubeunt, ut & alios fluuios. Aut igitur lampreda eſto alabes, aut alius mu-
ſtelarum generis piſcis lampredæ cognatus, ut is qui Germanis **Prick** uel **Bächle** uocatur, aut minimus in hoc genere à nouem oculis uulgò dictus **Nünaug**. Hæc noſtra eſt diuinatio, eruditis Rondeletij coniecturis non contraria: quibus ille lampredam diuerſis apud ueteres nominibus

Digitized by Google

dictam conſcit: muræna fluuiatilem à Dorione, echeneidem ab Oppiano, bdellam, id eſt hirudinem in quodam Libyæ fluuio branchijs perforatis à Strabone.

DE ALAVDA CRISTATA SIVE GALERITA. RONDELETIVS.

† Nam ſaxatiles ipſe deſcribet ordine. Saxatiliũ differentiæ.

TRAETER iam †dictos piſces, in ſaxis multos alios uiuere comperio, quorũ nonnulli neq; figuram, neq; naturam ſaxatilium referunt, ut canicula illa cato rochiero uulgò dicta, quod in ſaxis uiuat: ut locuſtæ, murænæ. Alij etiamſi in ſaxatilibus non habeantur, tamen naturam formamq; ſaxatilium imitantur, qualis eſt, qui à noſtris percepierre & coquillade dicitur, Galerita, alauda, de quibus nunc dicemus. Ac primùm de galerita quæ hactenus Græco uel Latino nomine caruit. Sed ut inter aues duæ alaudarum ſpecies ſunt, una criſtata, altera minimè, ſic piſcibus anonymis ſolaq; criſta diſsidentibus galeritæ & alaudæ nomen poſuimus, ueteres imitati qui ſæpiſsimè in piſcibus nominandis auium & aliorum animalium nomina mutuati ſunt. Galerita igitur Græcè dicetur ἡ λόφου ἔχουσα, à noſtris coquillade. ſic etiam appellant alaudam criſtatam: piſciculus eſt in litorum ſaxis degens ſcorpioidi ſimilis admodũ corporis ſpecie. Digiti eſt magnitudine aut paulò maiore, tenui corpore, leui, lubrico, ſine ſquamis, ore paruo, dentibus anterioribus ſerratis, poſterioribus exertis, oculis paruis, cæruleis. In uertice dum uiuit erecta eſt criſta, mollis & cærulea. Pinnæ ad branchias latæ ſed breues, in uentre paruæ & tenues. Cauda unica pinna conſtans breuis & rotunda. Podex non procul à branchijs diſtat, à quo pinna ad caudam protenditur, alia à ceruice ad caudam continua. Corpus colore eſt fuſco, multis tamen maculis partim rotundis, partim oblongis & tortuoſis notatur. Peritonæum ex nigro uiride eſt. Cor angulatum. Hepar ex albo rubet, à quo fellis ueſica pendet, perſpicuitate & coloris iucunditate ſmaragdum referens. Inteſtina lata ſunt, coloris lutei, ſatis diu extra aquam uiuit ob paruam branchiarum ſciſſuram. Carne eſt molli, ſed ob paruitatem negligitur.

DE ALAVDA NON CRISTATA. RONDELETIVS.

Simia.

AT ſuperiorem galeritam appellauimus, ita hunc piſciculum alaudam non criſtatam. Superiori enim planè ſimilis eſt, ſi criſtam in capite ſurrectam excipias. Poſsis etiam optimo quidem iure ſimiam appellare, quia capite ſimiam refert: eſt enim capite paruo & rotundo. Vel ſi noſtrorum appellationem ſequi uelis, qui percepierre nominant, non abſurdè empetrum uocaueris: nam ut empetrum herba marinis locis prouenit, & maximè ſaxoſis, imò etiam nudo è ſaxo ſæpe exiſtit, ita piſciculus hic in petrarum cauernulis degit, & illuc confugiens, ſe in abditiſsimis earum rimis occulit, ut piſcantium inſidias effugiat, unde noſtri percepierre nomen poſuerunt. Eſt igitur piſciculus galeritæ ſiue alaudæ criſtatæ ſimilis, capite paruo & rotundo, ore paruo, oculis paruis, dentibus anterioribus ſerratis, poſterioribus longiuſculis, acutis exertis: pinnulas duas habet ad branchias, duas in uentre, aliam ſtatim à capite ad caudã continuam, item aliam à podice orſi ſatis propinquo ad caudam uſq; ductam. Cauda in unicã deſinit ſaxatiliũ modo. Maculæ multæ mediæ corporis parti aſperſæ ſunt. corpore eſt læui & lubrico. Aqua, muſco, paruis atherinis, & aphyis ueſcitur. Carnis ſubſtantia & mollitudine galeritæ ferè par & nullius apud nos precij. Piſcatores mordet, unde iulidem eſſe aliquãdo ſum ſuſpicatus, ſed cùm minimè uenenatum eſſe eius morſum comperiſſem, ueramq; iulidem tandem cognouiſſem, utrunq; piſcem rectè mihi uideor diſtinxiſſe.

COROL-

COROLLARIVM.

Piſcem cuius hæc effigies eſt, alaudis Rondeletij ſubiungere libuit, cum propter criſtam capitis, tum reliqui corporis ſpeciem ſimilem. Venetijs Gutturoſam, uel diminutiua uoce gutturoſulam uocant, la gotoroſola, ut uulgus effert: à prominente opinor ſub faucibus tumore. Gallus quidam gallinam maris mihi nominabat, à criſta nimirū. Germanicè & hanc & Rondeletij alaudas, communi nomine **Seelerchen**, hoc eſt galeritas marinas nūcupare licebit. Quidam iulidem eſſe ſuſpicabatur, ſed nos alium iulidem dabimus, cui doctorum conſenſus fauet. A

Nigricat ferè undiquaq; niſi quod punctis diſtinguitur cæruleis, & color luteus uiſitur per ſuperiorē partem totā dorſi pinnæ, & circa branchias, & ſummo uentre; reliqua ex pictura apparēt. B

Littoralis eſt, & ferè ſubit foramina lapidum aut parietum ædificiorum quę in littore extructa fuerint. unde ſi quis troglodytæ nomen ei affingere uoluerit, quod non tantum nationi cuidam hominum, ſed etiam auiculæ caua ſubeunti tribuitur, non ineptè fecerit. C *Troglodytes.*

Facilè capitur uel carne in uas impoſita, & mox extracta. A piſcatoribus ferè abijcitur, quoniā lubrica eſt, nullius ferè precij, carne dura & uilis in cibo. E F

Alaudæ ſimilis eſt piſcis qui Antipoli à muco bauoſa dicitur, Rondeletius. Hunc in Pholide dabimus. Baſiliſci piſces circa petras leprades degūt, Oppianus lib. 1. Halieut. Veriſimile autem eſt alaudas noſtras à criſta, à qua & regulis auiculis nomen, baſiliſcos ab eo dictos. *Baſiliſci.*

DE ALAVSA, CLVPEA VEL THRISSA PISCE, RONDELETIVS.

Figura hæc alauſæ Venetijs expreſſa eſt. ea quam Rondeletius poſuit ſquamas oſtendit, & in medio uentre ceu ſpinulas prominentes.

ΘΡΙΣΣΑ uariè à Græcis nominata eſt, authore Athenæo: nam Archippus & Mneſimachus θρέττων appellauerunt, quo nomine Atticorum nullus uſus eſt, inde τὸ θρᾳττίδιον. Dorotheus Aſcalonites θέττων, †Græci θ in φ mutando φείσσων uocāt. Auſonius & Garza pro Græca appellatione, uulgari, ut opinor, uſurpara: atq; hos ſecuti alij aloſam. Galli aloſe, Burdegalenſes coulac. Maſſilienſes halachia. Romani laccia. Hiſpani ſaboga. Docti quidam θείσσων clupeam interpretantur, neſcio qua ratione inducti, cùm de clupea ſolus Plinius hæc ſcripſerit, de attilo Padi loquens: Hunc minimus appellatus clupea, uenam quandam in faucibus eius mira cupiditate appetens morſu exanimat. Et ante hunc Ennius, cuius uerſus extat apud Apuleium: A

Omnibus ut clupea præſtat muſtella marina.

Ex his quomodo confirmari poſsit clupeam noſtram eſſe aloſam non uideo, maximè cum clupeam minimum eſſe piſcem Plinius dicat: Aloſa uerò noſtra cubiti magnitudinem aliquando ſuperet. Maſſarius nō alia ratione motus idem ſenſiſſe uidetur quàm quòd Veneti aloſam chiepam nuncupant, quæ uox à clupea deducta eſſe uidetur. B

Aloſa piſcis eſt marinus, gregalis, ſardinis capitis figurâ, oris ſciſſura, ſquamis, pinnarum ſitu, numero ſimilis, ſed maior & latior. Spinas habet permultas, & inter ueſcendum ualde moleſtas, *Clupea an ſit thriſſa. Lib. 9. cap. 15.* † *Vide in Corollario.*

Digitized by Google

utpote quæ ſine incommodo edi non poſsint, quemadmodum ſardinarum, aphyarum phalericarum, & membradum ſpinæ.

C Vêre & æſtate fontes dulcesq; amnes petit, illicq; pingueſcit, molli ſuauiq; carne redditur, &
Lib. 7. Athenæus inter piſces Nilum ſubeuntes recenſet.

F Quocirca quò longiùs à mari capiuntur aloſæ eò meliores ſunt. Itaq; Burdigalæ & Lugduni, multò magis ſucculentæ palatoq; gratiores uenduntur quàm Maſsiliæ: marinæ enim exuccæ ſunt, aridæ cum quadam acrimonia à qua ſitis excitatur.

C Oppianus ſcripſit nullam eſſe aloſis ſtabilem in mari ſedem:

Lib. 2. ἁλιευτικῶν. Chalcides & thriſſæ paſsim, abramidesq; ferunt, Atq; cateruatim percurrunt æquoris undas,
Et curuis habitant ſcopulis, & littora uiſunt, Alternantq; uias ponti, curruntq; per æquor
Hoſpitium mutant ſemper, pontoq; uagantur.

Libro 12. Thriſſas Aegyptias cantu delectari autor eſt Aelianus: Qui Maræotim lacũ incolunt, inquit,

B Thriſſas illic cantu & pulſibus teſtarum concrepitantium conſonantibus piſcantur. Etenim tanquam ſaltatrices, ſaltantes in piſcatoria ad ſe comprehendendas explicata inſtrumenta incidunt. Idem ipſe proculdubio in aloſis noſtris ſum expertus: quum enim in Aruerniæ oppido Maringueſio eſſem, & in fluuij ripa ſæpe animi cauſa deambularem, ad teſtudinis ſonos aloſas uidimus adnatantes & ſaltantes, id quod noctu manifeſtiùs apparebat. Abundat autem fluuius ille tanta et ſalmonũ & aloſarũ copia, ut ſupra mille & ducẽtas uno retis iactu captas uiderim. His adducor ut
Libro 7. credam deprauatũ eſſe Athenæi locum, in quo Ariſtotelem citat περὶ ζώϊκῶν: Τεχνίδια τὴν λεγόμενην, ὅτι ἅλλεται ὀρχήσεις καὶ ὠδὰς, καὶ ἀκόλουθος ἀναπαιδᾶς ἐκ τῆς θαλάσσης. Quippe cùm de thriſſa, trichide, & trichia uerba fecerit, & ueterum de his teſtimonia protulerit, his adiungit Ariſtotelis autoritatem de eo piſce, qui ſaltu cantuq; gaudeat, & eo audito è mari exiliat. Sic igitur locus, meo quidem iudicio
† Vide in Corollario. reſtituendus eſt. † ὀρχησρίδια τὴν λεγόμενην, ὅτι ἅλλεται ὀρχήσεις καὶ ὠδὰς, καὶ ἀκόλουθος ἀναπαιδᾶς ἐκ τῆς θαλάσσης. Quæ ad Thriſſam referenda ſunt quæ ὀρχησρίς, id eſt, ſaltatrix dicta ſit.

C Aloſas ſubire flumina eorumq; fontes appetere diximus, ſed audito tonitru, ad mare properare piſcatores teſtantur.

F Auſonius eas pro uilibus habet: Stridentesq; focis opſonia plebis Aloſas. Verùm ob eo piam quibuſdam in locis uileſcunt, quemadmodum res aliæ etiam laude dignæ, magisq; ſpinarũ copia moleſtæ ſunt quàm inſalubres. Nam quum pinguerunt & ſuaues ſunt, & ſuccum mediocriter bonum gignunt, quiq; facilè diſtribuatur. Quum aliquando in conuiuio de polyporum, lupo-
rum, pagurorum prudentia diſſereretur, Hieronymus Vida, uir bonus & doctus poëta, dixit nullum ſibi uideri piſcem aloſa prudentiorem, qui nõ niſi obeſus nobis appareret, maximeq; idoneo tempore, quum carnium eſu nobis omnino interdicitur: faceta ironia, cùm imprudentiſsimos eſſe piſces meritò dicamus, qui non niſi quo tempore optimi ſunt, illisq; minimè parcimus, à nobis conſpiciantur.

B Thriſsis fluuiatiles piſces chalcides & abramides, admodum ſimiles ſunt, easq; coniungunt Athenæus & Oppianus.

DE EADEM BELLONIVS.

Aloſa, Gallicè Aloſe, Chiepa Italis, Lachia Romanis, Latinis Clupea, in Abramidis modum tornata eſt, niſi corpore eſſet multò longiore ac craſsiore. Lineam aſperam, & ueluti cultellato mucrone ſcindentem gerit: qua (ut Plinius tradit) Attilum ingentem Padi piſcem exanimat. ea uerò acutior eſt in puſillis piſcibus. Permulti contendunt Aloſam à Clupea longè diuerſam eſſe. Gran-
Thriſſæ. des porrò & adultæ Aloſæ, Thriſſæ etiam dicuntur, idq; maximè cum ad iuſtam magnitudinem
Trichis. peruenerint. Trichides uerò appellantur diminutiua uoce, cum nondum in perfectã molem excreuerint: tunc enim magis ariſtoſæ percipiuntur. Nam Thriſſæ pulpas habent carnoſiores, minusq; ariſtis obſeptas. Aſcendentes flumina ſemper capiuntur, nuſquam autẽ deſcendentes. Ariſtobulus author eſt Thriſſas aſcendere in Nilum, ſicuti & Ceſtres abſq; Crocodilorum metu.

TRICHIS, GALLIS PVLCHELLA, ALAVSA minor, ex Bellonio.

Trichidem antiquorũ, Virginis aut Pulchellę nomine Galli cognoſcũt, Pucellę: q uẽris initio dum huius piſcis capturæ dãt operã, ſine ouis ut plurimũ capiatur: uel q ſcombros (quos illi etiã lenones uocãt) proximè ſubſequit. Capit in multis amnibus, ac præcipuè Ligeri, cõtra raptũ fluminis. Anglia ex Tameſi Schade uocat. Harengũ grandiorẽ uix unq; excedit: aut ſiquãdo exceſſerit, appellationẽ mutat, ac tum quidẽ adultæ Alauſæ nomẽ accipit. Nonnulli Pulchellas ab Alauſis diuidũt: quorũ tamẽ ſententia multis argumẽtis refelli poteſt. Quidã Galliæ tractus ficias aut feniſies uocant, Andegaui Conuerſos: & qui Baioniam incolunt, des Gauttes. Sed audi quantũ ab harengis diſsideant. Harengi corpore & capite latiuſculo prædĩti ſunt, labro prominulo: Pulchellæ, oblongiuſculo. Punctis harengus caret: Pulchella ternis atq; interdum quaternis rotundioribus nigris in lateribus ac tergo utrinq; inſignitur. Lineam præterea ſub uentre, ut Celerinus, habet aſperam, qua etiam Harengus caret. Sed Celerino hamuli rotundi ſunt, & ferè ſub ſquamis cõditi: Pulchellæ uerò foris eminent, quemadmodum in Trachuri caudæ lateribus. Trichias, uel (ut Ari-

(ut Ariſtoteli placet) Trichæas, cum Pontum ingreditur, uidetur quidem ac capitur: ſed exiens nuſquam adhuc conſpectus eſt.

COROLLARIVM.

Thriſſam Strabo inter Nili piſces numerat. Noſtræ ætatis Græci phriſſam uocitant, Gilliusq; A fortè quod ſpinis ſiue aculeis aliquando ſoleant inhorreſcere. quod Græci φρίσσειν dicunt. Criſ- *Thriſſæ nomen*
ſam & ciuitatis & piſcis nomẽ eſſe Suidas docet: pro piſce quidem an thriſſa potius legendum ſit *ma Græca.*
dubitarim, quando criſſæ piſcis aliorum nemo meminerit. Thraſſa non idem eſt piſcis, ut Ron deletius putauit. nam Athenæus, quem citat, non hoc ſcribit, thriſſam & thraſſam eundem eſſe piſcem. Sunt autẽ hæc eius uerba circa finem libri ſeptimi: Quoniam de thriſſa prius diximus, nunc etiam quæ ſunt thrattæ dicamus, quæ in fabulis Archippi, Mneſimachi, & Antiphanis, inter alios piſces nominantur. Anaxandrides etiam θρασσίδας dixit. Atticorũ uerò nullus thrattam dixit. Porrò Dorotheus Aſcalonites thettan (θέτταν) ſcribit in ſuo Dictionario, ſiue quod ita perperam (apud Mneſimachum aut Hipparchum) legit, ſiue ut uocem inſolitam emendaret (ac mollius proferret:) Eſt autem piſciculus quidam marinus, Hæc Athenæus, ex quo Euſtathius quoq; repetit. Thrâtta (inquit) uel gentile eſt fœminini generis à Thracia, uel piſcis nomen apud Dipnoſophiſtam, &c. θρᾶσσα nomen eſt auis & piſcis, Stephanus in θράσσα. Animalia quędam toto genere uaria ſunt, ut panthera, ut pauo: & piſcium nonnulli, ut quæ thraſſæ uocantur, Ariſtot. ¶ Apud Phaniam in Epigrammate legimus etiam θρίσσαν genere maſculino, ſi rectè ſcribitur. ¶ Τεχὶς quidem piſcis, uel τεχίας (in prima declinatione, paroxytonum) & τεχίδιον diminutiuè, non aliter quàm thriſſa uideri poteſt: nec probo quòd Rondeletius apud Athenæum libro 7. pro τεχίδα reponit ἐχενηίδα. nam Euſtathius quoq; hunc Athenæi locum citans τεχίδα legit. Thynnidas quoq; aliqui τεχιάδας (in quarta declinatione à recto oxytono) uel πτημιάδας uocabant, ut Athenęus refert.

Intrantium Pontum ſoli non remeant trichiæ. (τεχιᾶαι, Ariſtot. 8. 15. hiſtoriæ.) Hi ſoli Iſtrum amnem ſubeunt, ex eo ſubterraneis ejus uenis in Adriaticum mare defluunt. itaq; & illic deſcendentes, nec unquam ſubeuntes è mari, uiſuntur, Plinius. Trichiæ ſunt eæ quas ſardas dicimus, ſubeũtes Iſtrum, nec remeantes, ut ait Plinius, Volaterranus. ſed falſò Plinium ab eo citari, ex uerbis eius iam recitatis apparet. Quare Amatum quoq; Luſitanum erraſſe dixerim, qui trichias ſcribit eſſe ſardinas. Trichias bis anno parit, Plinius. Deſcripſit autem & hunc & ſuperiorẽ locum ex Ariſtotele: apud quem Gaza trichias conuertit ſardas: & trichidas, ſardinas. Ariſtoteles ex trichide trichiam naſci dicit: ex membradibus trichidas. Sed hac de re plura leges in Sardinæ hiſtoria, ex Rondeletij ſententia, qui & Gazæ interpretationem non laudat, & Ariſtotelem hoſce piſces ex alijs diuerſi generis procreari ſcribere miratur. Nos hic de trichide ex ueteribus obſeruata quædam adjiciemus, quibus ferè probabitur trichidem eandem cum thriſſa eſſe, aut certè perſimilem natura ac ſpecie piſcem. Recitatis quidem priſcorum uerbis, rem in medio relinquemus.

ὁ γὰρ ὠνὴς τὴν νύχθ' ὅλην ἔβυνε τεχιδίων ἑκατὸν ἰμπλησμένος, (πεπλησμένος, ut Varinus habet,) Ariſtophanes in Eccleſiazuſis, ubi Scholiaſtes, Trichides (inquit) ſunt quæ uocantur thriſſæ, & in cibo ſumptæ tuſsim mouent. idem in Acharnenſibus eiuſdem poëtæ, Trichides (inquit) fortè hoc genus piſcium eſt quos thriſſas nominamus, ab eo quòd oſsicula pilis ſimilia habeant. Trichides ſunt thriſſæ à tenuitate oſsium dictæ, Etymologus. Et fortè hæc ſpinarum capillaris exilitas, faucibus aliquando hærentium, cauſa fit tuſsis. conſtat autem thriſſas ſpinis eiuſmodi abundare. Τὸ δὲ τεχὶς τὸ χωρὶς τοῦ ι τεχὶς. ἡ δ' αὐτὴ καὶ τεχία ἐλέγετο, Euſtathius ex Athenæo: ex quo hoc etiam addit, hunc piſcem ſaltatione & cantu adeò gaudere, ut è mari quoq; proſiliat audiens, (thriſſas autem ſimiliter cantu & teſtarum ſonitu capi Ælianus refert.) deinde thriſſam quoque, tanquam diuerſum piſcem ſentiens ſimiliter ἀπὸ τοῦ τεχίου denominari ait. Athenæus item de thriſſa & trichide tanquam piſcibus diuerſis agit, chalcidibus ſimiles eſſe ſcribens. Citat & Ariſtotelis uerba, tanquam diſtinguentis: μόνιμα, θέρετα, ἐγκρασίχολα, μεμιξοβράς, κορακῖνα, τεχίς, in quibus nõ intellĭgo quomodo monimi uel ſtabiles hi piſces dicantur, cum thriſſę Iſtrum ſubeant, & inde in Adriaticũ mare ſubterraneis uenis defluant. In ipſo etiã mari, Oppiano teſte, certam aut ſtabilem ſedem nullam habent. Dorion in libro de piſcibus trichidem, trichiam uocat. Trichiarum meminit etiam Eupolis, parcum quendam traducens, qui cum carnes ſemiobolo uænirent, τεχίδας obſonare uoluerit. Αἱ τεχὶδ' οὐ γιγνοιντ' ἐκατὸν τὸ βολὸ, Ariſtophanes in Equitibus. Ὦ κατάρατε μὴ ὅσις ἦν ἄλμη πρῶτον τεχίδιον ἐπιεζόμην. Idem ὠνὴς ὀλκάδος apud Athenæũ. Piſces enim (inquit Athenæus) idoneos ut ſuper carbonibus aſſarent, intingebant in muriã, quã Thaſiam cognominabãt.

¶ Thriſſam Galli aloſam uocant: quam & Auſonius ita appellaſſe uidetur, cum cecinit: *Latina.*

Stridentesq; focis obſonia plebis alauſas. Propterea Gregorius Tiphernas in Strabone, & Theodorus in Ariſtotele, cum Auſonium thriſſas non alio nomine appellare, quàm aloſas, ut nunc quoq; in Gallia uocantur, perſpicerent, clupeasq; eiuſmodi piſces eſſe minime noſcerẽt, aloſas interpretati ſunt. Meminit thriſſæ præter cæteros etiam Hippocrates, Maſſarius. Indoctí quidam pro alauſa, lauſulam dixerunt. ¶ Dubitat Rondeletius an clupea piſcis Latinè dictus idem ſit qui Græcorum thriſſa: ego pro eodem habebo, donec certius aliquid intellexero. nam & Italicum uocabulum chiepa accedit: & eruditis quibuſdam, præſertim Maſſario, eundem eſſe placet. Accedit ſpinarum multitudo, quæ ut thriſſæ, ita & clupeę attribuitur. nam ut Callifithenes Sy-

Digitized by Google

barita author eſt citante Stobæo, in Arari Galliæ fluuio naſcitur magnus quidam piſcis clupea (κλυπαῖα) nominatus ab incolis, qui creſcente Luna albus eſt: decreſcente, totus nigreſcit: & corpore nimium aucto à proprijs ſpinis interimitur. In huius piſcis capite lapis reperitur ſimilis grumo ſalis, qui optimè facit ad quartanas ſiniſtro lateri corporis alligatus decreſcente luna. Hęc quidem an clupeæ in Arari accidant, uiri naturæ ſtudioſi quibus cognoſcendi facultatem fluminis illius uicinitas præbet, obſeruabūt. Ego aliquando an de carpione potius hæc intelligenda eſſent, dubitaui. Quòd autem Plinius clupeam minimum eſſe piſcem ſcribit, excuſari poteſt, ad attilum qui maximus eſt comparatione. Ennius quoq; in Phagiticis clupeam, ut Apuleius recitat, uel ut noſter codex habet, clypeam nominat.

Clypea.

Vulgaria.

¶ Thriſſam Romani hodie lacciam uocant, Veneti chiepam, Hiſpani ſabogam, (ſaualum, Amatus Luſitanus,) Galli aloſam uocant, Maſſarius. Laſca piſcis genus eſt apud Dantem. Galli & Campani (& Siculi) aloſas nominãt: Hetruſci & Veneti ueteri ſeruato nomine clupeas, Volaterranus. Alius eſt lechia piſcis à Romanis dictus, hoc eſt glaucus ueterum, ut Rondeletius docet, & laſcha eidem Italicè dicta, leuciſcus eſt è genere mugilum. ¶ Qui laccíam Romanorũ, lupum ueterum eſſe putarunt, eos longè falli Iouius oſtendit, aduerſus Platinæ & Pomponij Læti ſententiam. In Aquitania tam frequens eſt hic piſcis, ut rectè plebis obſonium Auſonius dixerit. appellatur autem, præſertim maior, Burdigalæ, Coulac: minor uerò, Gathe, Innominatus.

Lechia.
Laſcha.

Alſen.

¶ Alauſas opinor ab Auſonio dici piſces, quos Germanicè uulgò uocant **Alſen**, qui aduentũ uèris Rhenanis & Moſellanis annunciãt. In menſe autem Maio & circiter, quàm primum tonitrua audiuerint, in mare ſeſe recipiunt, adeoq; tonitruis terrentur, ut multi ex eis inueniantur in ripa Moſellæ & Rheni metu exanimati, Carolus Figulus. Piſcis qui uocatur apud nos halſa, nõ apparet (niſi) in principio uèris uſq; ad tonitrua, & tunc moritur, Albertus Magnus. Et alibi, In piſcibus quos uocant **alſe**, nunquam inueniuntur oua. Aloſam Eberus & Peucerus interpretantur Saxonicè **Jeſen**. is piſcis (inquiunt) habet lucentes ſquamas argenteo fulgore: eſtq; ex eorum numero qui apud Saxones aſſati gratiores ſunt. Capitur in Albi. Alauſa, aliàs alſa & alſo, Germanis **Alſen**, **Elſen**, Adamus Lonicerus. Inuenio & **Verich** nomen de hoc piſce Germanis inferioribus & maritimis uſitatum. Iſidorus quidam, Albertus & Murmellius, Latinum eius nomen ariſtoſius uel ariſtoſus confingunt: quoniam ariſtis innumeris (inquit Iſidorus) armatur caro eius, ita ut incommodè edi poſsit, & non ſine faſtidio, unde pauperum cibus eſt, tanquã omnium piſcium uiliſsimus. Germanicè **Verich** interpretantur ĥdem tres ſcriptores. alij ſcribunt **Verinch**, alij **Werinck**. Colore & figura eſt ſicut halſa, niſi quòd ariſtas ſpinales in carne pluri mas habet, Albertus ego alſam, id eſt alauſam ſine aſpiratione ſcripſerim, nec alium piſcẽ eſſe dixerim, niſi pro ætate forſan & magnitudine tantùm diuerſis nomina etiam diuerſa conueniunt.

Jeſen.
Elſen.
Verich.

Vint.

Idem alibi (apud inferiores Germanos puto Gallis finitimos) **Vint** nominatur. Nam **Vint** dictos piſces gregarios eſſe ſcribit Albertus, & littorales. Author eſt Auicenna (inquit idem) uiſum ſibi quoddam genus piſcium aduenire ad ſonitum campanæ: & cum is deſinebat, recedere. Hoc quidem apud nos conſtat omnibus, in mari Flandriæ, Brabantiæ & Germaniæ inferioris, piſcem pulcherrimum, qui lingua accolarum **Vnit** (lego **Vint**, ut alibi duobus in locis ſcribitur) uocat, & ſpinis in corpore abundat, gregatim accedere ad ſonitum nolarum, aut cymbalorum, aut campanarum paruarum. Extendunt enim piſcatores retia circa finem uèris menſe Maio cum fune ſuper aquam, cui alligant campanellas: quæ cum ſonant, uenit hic piſcis cum conſtat eſſe (forte, cum copioſo) grege ſui generis in retia, Hæc Albertus. Conſtat autem ex ueterum ſcriptis ſimiliter & thriſſas olim irretitas fuiſſe: idemq; hodie fieri Rondeletius tradit. Alij recẽtiores idem hoc ſcribunt de piſce **Verich**. Belionius Trichides (quas ab Alauſis ætate tantum & magnitudine diſtinguit, quod ſint minores) in quibuſdã Galliæ tractibus Fictes uel Fenictes uocari ſcribit. Vox quidem Fictæ ad Germanicam **Vint** accedit.

Ziege.

Marenen.

¶ **Ziege** uel **Goltfiſch** dicti piſces qui cum ſturione in Albim aſcendunt & unà capiuntur, alauſæ ſint, an cognati, nondum mihi liquet: ut neq; de illis quos in lacu Suerinenſi & Oceano uicino **Marenen** uulgò nuncupant. Simon Paulus, qui nuper de oppido Suerino orationem ædidit: Murenas, inquit, in lacu nominant lingua nobis uernacula piſces haleci (harengo) ſimiles, ſed aliquanto minores, argenteis ſquamis, carne dura & friabili, Hæc ille. Ego huius generis piſces in mari cubitales capi audio, in lacu dodrantales & melioris ſaporis: inter lautiſsimos haberi, & frigidos edi. Fauconerus Anglus clupeam uel chepã Venetis dictam, Anglice **a ſchadde** nominari me docuit. Errant qui eadem lingua **powt** interpretantur, qui piſcis à noſtris uocatur **ein Triiſch**, in Muſtęla à nobis deſcribendus. In eodem errore Murmellius uerſatur, qui aloſam uertit **ein quapp**, ut alij **ein alquapp**, quod eiuſdem piſcis de muſtelarum genere nomen eſt.

B Harengæ à Germanis dictæ clupeis ſimiles ſunt, Maſſarius. Adeò ſimiles ſunt alauſis & thrattis paruis, ut uix diſcernantur, niſi à diligenter animaduertentibus, ut pluribus in Harengo indicabit Rondeletius. Clupea piſciculus eſt marinus, ſpinoſioris generis, minutiſsimis ſquamis cõtectus, dorſo cæruleo, cætero colore argenteo, Maſſarius. Caput ei cõpreſsius in latũ q̃ craſsius. in capite ſupra oculos utrinq; ueluti gemmæ ſmaragdine relucent: dentes nulli: ſed labrũ ſuperius in extremo denticulatum eſt leuiſsimè. lingua nigricat. Superiores mandibulæ deorſum prominent.

Digitized by Google

prominent. ¶ Rarò cubitalem ſuperat magnitudinem, Iouius. Idem acones piſces Larij lacus effigie ac ſapore laccijs perſimiles, ſed minores eſſe ſcribit.

Dorion in libro de piſcibus meminit etiam fluuiatilis thriſſę, Athenæus. Subeunt laccíæ Tyberim amnem ad prima ueris ſigna, ſed tum ſtrigoſę, & ab quadam marinæ ſalſuginis ariditate parum amabiles: quæ mox paucorum dierum mora Tyberinis in undis mirifice pinguescunt: & incipiente ſtatim æſtate in maria reuertuntur, ſic ut reliquo tempore rariſsimè appareant. Præter ipſum Tyberim Arnus, & Vmbro in Etruria, in Campania uerò Lyris & Vulturnus laudatiſsimas præbent, in Pado quoq; reperiũtur haud ignobiles: in Galliæ uerò Hiſpaniæq; amnibus longè maximæ, ſed quas ſapientiores paraſiti Tyberinis minime eſſe comparandas exiſtiment, Iouius. In Ligeri fl. Galliæ alauſæ pretioſæ capiuntur, ut audio, magnitudine barbi magni, carne tenera ut thymali. In aquis dulcibus frequenter degunt, in his tamen qui fluxu & refluxu maris amarescunt, Iſidorus. ¶ Tonitruis exanimantur, ut ſuprà ſcriptum eſt. ¶ Thriſſa in Euripo non inuenitur, Ariſtot. ¶ Strabo lib. 17. ex Ariſtobolo refert, ſolos piſcium Nilum ſubire mugilem, aloſam & delphinum. Vide in Mugilibus. Alauſa confeſtim ut ex aqua extracta fuerit, moritur, Adamus Lonicerus.

Attilum in Pado, qui ad mille aliquando libras accedit, minimus appellatus clupea, uenam quandam eius in faucibus mira cupidine appetens, morſu exanimat, Plinius.

Oppianus lib. 3. de piſcatione thriſſas capi ſcribit naſſa in mari ſuſpenſa, cui incluſa ſit eſca, maza uidelicet de eruis fractis & myrrha uino odorato excepta: & ſimiliter chalcides. Alauſa ſic capitur: Retia tenduntur in longum aquæ uel in tranſuerſum, & ante retia ſuper aquas inſtrumentum inſtar arcus, ita ut fluiter ſuper undas: in ſuperiori autem eius parte nola ſuſpenditur. eius ſonum piſcis audiens, gregatim aduentat tinnitum nolæ ſtultus ſequens. & hoc indicio patet, quod ſenſum habeant auditus. Incidentes ergo in retia capiuntur in multitudine magna, Iſidorus. τῶν θείνων ἁδυπνεῖν ἀνεδ' ὑδατος καὶ πνεύματα λέγων, Porphyrius lib. 3. de abſtin. ab animatis. Vide ſupra in A. inter Germanica nomina in Vint. ¶ In piſcatorijs Bauarorum legibus interdicitur ne breuiores duobus palmis uel ſeptem digitis alauſæ capiantur.

Thriſſa & cognati piſces, ut chalcis & eritimus, facile digeruntur, Diphilus. Chalcides & thriſſæ acroſæ ſunt, ac minime pingues, & exuccæ, Hiceſius. ¶ Laccia piſcis pulparum mollicie ſaporeq; admodũ delicatus eſt: uerùm adeo frequentibus ac moleſtis ſpinulis prætenerae eius carnes impediuntur, ut in conuiuijs illarum tædio atq; periculo ſummæ ſuauitatis gratiam amittant, Iouius. Et rurſus, Laccíæ uberrimè nutriunt, ſed glutinoſioris alimenti excrementa in ſtomachis non facile atteruntur. propterea ab ipſis exhalationibus intempeſtiuam ſomnolentiam inducere, & ſitim augere exiſtimantur: præſertim ſi appetentibus ad explenda uel mediocris etiam gulæ deſideria, minimè defuerint: quod paucis, uel certe ipſis tantum è ſummo ordine nobilibus, ob eius piſcis graue pretium raritatemq; cõtingit. ¶ Vide etiã ſupra in C. ¶ Laccía in craticula aſſatur auulſis branchijs, extractoq; per eandẽ uiam inteſtino, Aſſum ſalſa uiridi ſuffundes. Quod ſi elixum uoles, leucophago inuolues. Vtroq; modo ſuauiſsime editur. Ad hunc Pomponius Tiberis accola Martio, Aprili & Maio me ſæpius inuitabat. Satis etiam turò editur, cum non incongrue alat, Platina. ¶ Galli, ut audio, aloſam in partes ſciſſam torrent, deinde imponunt butyro. Elixus etiã in aqua, deinde in butyro ponit. Maio ferè in pretio eſt, & optimi ſaporis, aliàs parũ.

Vlceris genus in capite naſcitur, quod Græci à duritie ſcleriam uocant. id ſanatur uſtis thriſſarum capitibus, cum bulbo cocto & aceto miſcendis, Incertus.

Clupea etiam ciuitas eſt Africæ minoris, quæ ſcorpiones necat, teſte Plinio, cuius etiam Silius meminit: In clypei ſpeciem curuatis turribus aſpis. Nam & Clypea & Aſpis dicitur, in promontorio Mercurij ſita.

Fel alicuius piſcis, & maxime lauſularum, ſi ſponſus uel ſponſa ſecum habeant cum petunt thalamum, & ſupra carbones ignitos ponant, & inde ſuffiantur, omnia ſupradicta maleficia euanescunt, Arnoldus.

DE PISCIBVS AB ALBO COLORE DICTIS, PRIMVM IN GENERE, DEINDE DE ALBVRNO AVSONij, Leuciſcis Græcorum, & Albulis lacuſtribus diuerſis.

ALEOS tum uarios tum centrinas piſcandi ratio hæc eſt: ALBVM piſcem illecebram ad eos captandos demittunt, &c. Aelianus. Piſces candidi dicti omnes oua pariunt, &c. Plinius. Videtur autem ſquamoſos appellare candidos. Occa fluuius Moſcouię bielaribitza, hoc eſt album piſciculum nobiliſsimi ſaporis habet, Sigiſmundus Liber. *Albus piſcis.*

¶ LEVCOPIS piſcis à coloris albedine dictus nominatur in Geoponicis Conſtantini. ¶ ALBICA nomen barbarum eſt in Regimine Salernitano piſcis à colore ſic dicti, ut ab eodem Germanicum Wyting, de quo inter Aſellos ſcribemus. ¶ Saxones Weißfiſch, id eſt piſces albos nominant communi uocabulo leuciſcos fluuiatiles & ſimiles eis piſces, quos ipſi appellant Haſeling, Ockeln, Karas, Oberkottichen, &c. Noſtri huiuſmodi piſces minores adhuc, generali no- *Leucôpis. Albica. Wyting. Weißfiſch.*

Digitized by Google

Glyſſen. mine à ſplendore ſquamarum uocant Glyſſen, ut ſunt junge Laugele/Haſlen vnd Schwalen. aliqui priuatim piſciculos quos Haſele uocitant noſtri, Wyßfiſch appellant. In Carinthia audio piſces dictos Weißfiſch, in lacubus tantum haberi, atq; adeo pingues eſſe, ut cum aſſantur, alio nullo pingui ſit opus: & cum elixantur, etiam adipem de ſe remittãt: frequentiùs tamen aſſari. Sed hoc genus eſſe crediderim piſcium qui à noſtris Blawling dicuntur, circa Acronium lacum Felcken: ex quibus Adelfelchen dicti, albi & præpingues ſunt, aſſariq; ſolent. Adelfelcken.

Albos piſces lacuſtres (ut nos nominamus) truttarum ſiue ſalmonum generi Rondeletius adnumerat: ego tum aliàs ſeparandos puto, tum eo quòd dentes non habent, ſed neq; maculas ullas, & carnem omnes albam. In hoc tantum truttis conueniunt quòd pinnulam in dorſo paruam habent, & carnem ſolidiuſculam: ſicciorem quàm truttæ, magisq; friabilem, & candidiorem.

DE ALBVRNO AVSONII.

RONDELETIVS.

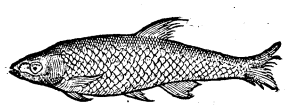

ALBVRNI appellatio ab Auſonio fortaſſe inuenta eſt. A Gallis Able uel Ablette uocatur, ab Anglis Bleis: à Germanis Ablem, (Alben potiùs,) uel Weißfiſchlin, uel Weißfiſchlin. Piſcis eſt fluuialis, digitali magnitudine, aphyis albis ſimilis, oculis magnis, rubeſcentibus, dorſo uireſcente, uentre candido. Lineis duabus diſtinguitur: altera à branchijs ad caudam ducta mediũ corpus dirimit: altera minùs euidens à radice pinnæ branchiarum orta deficit, priuſquàm ad caudam perducta ſit. Pinnas eaſdem habet quas gobio, capite eſt paruo: corpore latiuſculo, ſed depreſſo, felle caret. Carne eſt molli & parum pingui. Vorax eſt piſcis, eam ob cauſam hamo facile capitur.

DE EODEM BELLONIVS.

A Gallica appellatio Able ſeu Ablette, quodammodo ad eum quem Auſonius Alburnum uocat, alludit. Hunc Placentini Arbolinum uel Arborinum, ut & Mediolanenſes, nominãt. Ego circa Vercellas in amne Lagogna Ticinum influente Scauardinum à piſcatoribus audiui appellari. Angli Bleis nominant. Affatim in Pado capiuntur. A quibuſdam Agulla dicitur. Ferrarienſes Stregia. non alia appellatione eum exprimunt, quàm Peſquerel uel Stregíæ; cum tamẽ Stregía alibi ſitidẽ quod Leuciſcus.

B Argenteis tegitur ſquamis ac tenuibus: dorſum tamen paululum opacatur. Sex digitos lon-
t gus eſt, quam menſuram raro excedit, ex Sequana Epelano eſt ſimillimus: uixq; ad duorum digitorum latitudinem extenditur. Lineam habet utrinq; arcuatam, quæ eius latera diuidit. Nare eſt parum reſima. Mihi negarũt piſcatores Mediolanenſes Arborinum felle prædítum eſſe; quod ex ipſa diſſectione poſtea comperio.

COROLLARIVM.

Auſonius in Moſella Alburnos piſces prædam puerilibus hamis, omnibus notos eſſe canit. Vnde & fluuiatiles hos eſſe piſces, aut piſciculos potiùs, & uiles & colore cãdido colligimus. Gillius hos eſſe arbitratur, quos Galli uulgò ables nominent. Alburnus (inquit Carolus Figulus) eſt piſciculus ille candidus, qui circa Confluentiam ad Rhenum Albele nominatur. Eſt & Alburnus mons, utriq; rei nomen à candore inditum autumo. Ge. Agricola alburnum Germanicè interpretatur Weißfiſch, communiori fortè quàm oporteret nomine.

Alburnus à Rondeletio & Bellonio deſcriptus, is piſciculus eſt quem Germani uocitant ein Bluegg, Blueckt, Bliegle: de quo in uulgari quodam libello de piſcatione hæc uerba legi: Ein blueckt iſt des krämers knecht. Fluuiatilis eſt, & melior ad cibum iudicatur autumno. Vix digitum longitudine excedit, latiuſculus tamen, & albicans, ſed uentre ſubcæruleo, ſubamarus. Coloniæ in Rheno capitur, & uulgò nominatur Albenn, uel Alffen.

Alburnum credimus eſſe piſciculum minutum & abiectum, quẽ Germanicè Ablen, & Zwibelfiſchlin, (à cepis, quod cum iis fortè pluribus à uulgo coquatur. Rondeletius ſcribit Zumbelfiſchlin, neſcio quàm rectè:) item Weißfiſchlin nominant, à candore nomen habentem, Gallice Ablen, Adamus Lonicerus. Circa Acronium lacum ab oculis rubicundis nominatur Roteugle, id eſt erythrophthalmus, quod nomẽ alij diuerſo piſci tribuunt; & à uilitate Schneiderfiſchle.

Sed

Sed noſtrum quoq; **Schwalen**, de quo mox inter Leuciſcos, alibi **Roteugle** uocitant. Sunt qui **Blieck**, **Fürn** & **Schwalen**, ætate tantum diſtinguant: quibus cum ego non ſentio. ¶ Sunt qui hunc cum blicca noſtra mox deſcribenda, nominum uicinitate decepti confundant. Haud ſcio an ijdem piſciculi ſint qui alicubi in Gallia nominantur des blanches, ab eodem colore: quorum minimæ ſquamulæ albæ ſplendent, & leui etiam contactu decidunt. ¶ Alburno ſimillimum eſſe ſcribit Bellonius Epelanum fluuiatilem è Sequana, niſi quòd ruffas radices pinnarum gardonis modo habet. ¶ Pariunt Maio menſe alburni, retibus capiũtur, in cibo nunquam laudantur, præferuntur tamen frixi. ¶ Lucij capiuntur in Anglia tum aliàs tum ranis, tum piſciculis quos **Bletes** uocant, hamo affixis.

DE BVBVLCA. BELLONIVS.

Videtur Alburno Auſonij cognatus eſſe piſciculus. iconem eius nullam dedit.

SORDIDVS admodum & uilis piſciculus Gallico uulgo è re ipſa **Bouuiera** nuncupatur: aliis Peteuſe, etymologia à bombis obſcœnis tracta. A

Piſcis eſt Sequanæ alumnus, non tamen uſquequaq; frequens, ut quí non ſemper C
appareat. Nam quomodo Verones piſciculi nuſquam Auguſto, Septembrí & Octobri tibi, aut ſaltem raro apparebunt: ſic Bubulca ſero in conſpectum uenit, plurima uere capitur.

Bremmam ac Caſtagnolam marinam toto habitu æmularetur, niſi corpore eſſet minimo: planus enim & latus eſt. Sed & argenteo nitore refulget, atq; orbicularem magis habet formam, q̃ in longitudinem protenſam. Trium digitorum longitudinem non excedit, neq; ſeſquidigitalem latitudinem. Soli obiecta, nigri nihil habere comperitur, quàm in linea quæ ſpinam comitatur ad caudam. Paruam in tergore gerit pinnulam, oculorum pupillam, omnem nigredinem ſuperantẽ. Squamis tegitur magnis & latis. Carneum quiddam, ut Cyprinus (quatenus paruum magno licet conferre) in fornice palati oſtendit, branchias utrinq; quaternas ſimplices, ac ſub uentre totidem: caudam biſurcam. Ore eſt paruo, dentibus uacuo. Piſciculos iſtos reſpui credo propter fellis magnitudinem, quòd uix poſſint exenterari, quin eorum fellis ueſica diſrumpatur: quo pertotum corpus diffuſo, plurimum amari in ueſcendo ſentiuntur: id autem ſub hepatis lobo dextro coloris ſmaragdini, magnitudine piſi continetur. Folliculum uento plenum in utero geſtat geniculo interceptum, lienem ſtomacho inhærentem, rubrum atq; orbicularem. Huius etiam inteſtina multis in gyrum reuolutionibus & anfractibus circunuoluta ſunt. Hæc Bellonius. B

In Picardia (inquit Rondeletius) Roſiere uocatur piſciculus, qui dimidiati pedis longitudinem nunquam ſuperat, corpore lato & compreſſo, oculis magnis pro corporis ratione, bramis minimis corporis ſpecie ſimillimus, colore luteo, quamuis parui capiantur, ſemper ouis grauidi ſunt. Vide in Phoxino. ¶ Hic etiam à Rondeletio deſcriptus piſcis, ſi luteum colorem demas, ad Alburni naturam accedit. Omnes quidem hi piſciculi parui ſunt, fluuiatiles, latiuſculi, menſis lautioribus contempti propter paruitatem & amaritudinem.

DE PISCE BLICCA, VT GERMANI VOCANT, QVI ALBVRNVS LACVſtris dici poteſt.

Figuram blicæ noſtræ non poſuimus, quòd omnino idem Ballerus Rondeletij uideatur. ſcitè ab eo expreſſus.

RONDELETIVS & Bellonius piſcem iam deſcriptum, quem Auſonij Alburnum eſſe conijciunt, Anglicè ſcribunt uocari **Bleis**. Sed Fauconerus Anglus, cuius doctrinæ plurimum tribuo, Alburnum piſcem Anglicè *a bleke* nominari ad me ſcripſit: cui finitimum eſt Germanicum piſcis albicantis nomen **ein Blick**, à ſplendore. **Blicken** enim eſt ſubitum ſplendorem emittere. Quoniam uerò blicca etiam noſtra piſcis tum albus, tum uilis eſt, de ea quoq; hoc loco agam, ceu lacuſtri alburno. nam fluuiatilis alburnus Auſonij longè alius eſt. Noſtri igitur hunc piſcem uocant **Blick**, **Blickling**, (quem aliqui imperite confundunt, ut ſuprà dixi, cum alio minimo **bliegg** appellato:) lacus uero ad Dunum oppidum in Bernenſium Heluetiorum agro accolæ **ein Breitele**, à corporis latitudine. Haud ſcio an idem ſit piſcis qui Coloniæ ad Rhenum nominatur **ein Blech**, uel **Bleech**. Circa Bielam, Heluetiæ oppidum cum lacu, **Plechle** uocari audio, Sabaudis Platte, unde diminutiuum Platton. Argentinæ **Meckel**, ut conijcio, aiunt enim latum eſſe piſcem ad tres digitos, ſimilem illi cui à rubore pinnarum nomen. aliqui bramas ex eo adulto fieri putant, ſed falſò: (& apud nos quoq; bramas unius anni, aliqui **Blicken** appellant:) Maio menſe parere aiunt. Creſcunt aliquando in lacubus noſtris hi piſces ad mediocris ferè carpæ ſiue cyprini magnitudinem, ita ut ſinguli quatuor aut quinque obolis argenteis, (qui drachmæ ſextantes ſunt,) uæneant. Præferuntur Aprili. In lacubus ad Septentrionem aquæ dulcis piſces quidam **Plyen** uocantur, ijdémne blíccis noſtris, ignoro. Plyen.

Digitized by Google

¶Idem uel maximè cognati piſces ſunt Ballerus Rondeletij, & Pleſtya Bellonij: quare illorũ quoq; de his piſcibus uerba attexemus.

DE BALLERO.
RONDELETIVS.

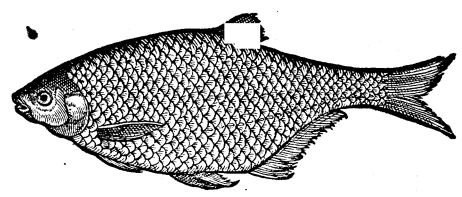

A ALVGDVNENSIBVS & lacuum qui in Allobrogibus ſunt accolis, piſcis Bramæ corporis ſpecie ualde affinis Bordeliere nominatur, quod litora ſemper ſectetur & quærat: bord enim litus ſignificat. Hunc Ballerum eſſe puto cuius inter fluuiatiles & lacuſtres bis meminit Ariſtoteles.

B Bramæ tam ſimilis eſt ut parum cautis pro bramis ſæpe uendatur, ſed ab iis magnitudine corporis & ſquamarum differt, & pinnarum ac caudæ colore. Eſt igitur Ballerus capite breui, ore paruo, ſine dentibus, ſed horũ loco oſſa habet aſpera: ſine lingua, ſed palato carnoſo. Pinnas duas habet ad branchias, duas alias in medio uentre, ab excrementi meatu unicam ad caudam uſq;, in dorſo aliam. Poſteriores pinnæ cum cauda rubro colore perfuſæ ſunt, ut in Percis fluuiatilibus uidere eſt: quæ in dorſo eſt, nigricat. Linea à branchijs ad caudã curua producta eſt. Branchias quaternas habet. Os in medio palato habet, ex aduerſo ſita ſunt oſſa duo loco inferiore, altera parte ſerrata, quibus contrario occurſu cum palati oſſe herbæ atteruntur. Ventriculum paruum habet, in teſtina pinguedine oblita, hepar ex albo rubeſcens, in quo fel uiride: ſplenem rubrum.

C Vita & moribus à Cyprino non differt.

COROLLARIVM.

Ballerus, cyprinus, & cæteri ferè omnes, cum parturiunt, uadis ſeſe intrudunt, Ariſtoteles. Et alibi, Ballero & tilloni lumbricus canis exortu innaſcitur, qui debilitat, cogitq; ad ſumma ſtagni efferri, quà æſtu intereunt. ¶Balerus apud nos ruſticè balænus nuncupatur, Niphus Italus. ¶Balinus piſcis legitur, quem Theodorus conuertit balerum, habetur & barenus lib. 6. (Ariſtoteles) inter amnicos, balagrus à Theodoro dictus: nec inuenio quamobrẽ eos ita uerterit, niſi librarius corruperit, Hermolaus in Plinium. ¶Vide etiam infra in Balagro.

DE EODEM AVT PROXIMO PISCE EX BELLONII libro, quem Pleſtyam nominat.

A Strymonis amnis accolæ uſilem admodum piſcem agnoſcunt, quem illi uulgò pleſtyam nominant: qui & in Macedonia ad Piſchiacum lacum plurimus eſt: quo in loco modò Platanes, modò Pleſtya, modò Platognia uocatur.

B Latus piſcis eſt, atq; ea forma tornatus, qua Abramidem fluuiatilem (Cyprinum latum) conſpicimus. Multis ſpinulis abundat, atq; eodẽ modo holoſchœno (iunco) tranſſuitur ut Liparis, & per paria diuenditur, muria optimè maceratus. Frequentes ſquamas habet, rotundas ac tenues. Tergus eius nigricat, uenter candicat. Os non aperit ita grande, quod etiam omnibus dentium rudimentis caret.

F Metallarijs ad Chryſiten (quam Siderocapſan uocant) opportunus eſt in fodinis. Carne conſtat dura, ſtupacea, palato ingrata.

B Partem eam quæ ab ani pinnula ad caudam fertur, prominentem habet, corpus in Bremmæ fluuiatilis modum compreſſum. Et rurſus in Abramide fluuiali, ſic autem Cyprinum latum ſiue bramam nominat: Mihi ſanè (inquit) Pleſtyæ huius piſcium (generis) notas habere uidentur, quarum color corporis albicat, & tota mole compreſſæ apparent. Oculorum pupilla non eſt, ut in alijs, nigra, ſed ueluti cryſtallina, iris uerò albiſſima: ac tredecim ſquamarum ordines utrinq; in lateribus habent.

DE LEV-

DE LEVCISCO.

RONDELETIVS.

Pro Rondeletij icone, poſui quam prius habebam ad noſtrum Schwal *uel* Furn *expreſſam, etſi maiorem quàm conueniat. Cauendum ne cum Haſela noſtra, capitoni ſi. quàm hic ſimiliori, confundatur.*

LEVCISCORVM ſeu Mugilum fluuiatiliũ aliquot eſſe ſpecies dicere poſſumus. Ex his eſt is qui à Gallis Gardon uocatur, ab Italis Laſcha, à noſtris fortaſſe Siege: nonnihil enim diuerſus eſſe uidetur.

Eſt hic leuciſcus Capitoni ſiue Cephalo fluuiatili corporis aſpectu, pinnarũ numero, ſitu, figura, ſquamis ſimilis: ſed capite eſt minore, corpore latiore. Dorſo cæruleo, ceruice uireſcente, uentre candido, oculis flaueſcentibus. Dentibus caret, imo palato oſſa habet, Partibus internis non differt à Capitone, niſi quòd tanta pinguitudine non obteguntur.

Alacris eſt & uiuidus hic piſcis: unde Galli ualetudinem integram deſignare uolentes, hominem Gardone ſaniorẽ eſſe dicunt, quod ex piſcis iſtius agilitate & actionibus ſumptum eſt, nõ ex ſucco. carne enim eſt molli, fluxili, parum nutriente.

DE EODEM BELLONIVS: qui Sargum ſargonémue, & Cephalum & Gardonem hunc piſcem appellat.

Sani piſcis cognomen ſuo Gardono Galli tribuunt: quem Romani piſcatores, atq; adeò reliquum Italorum uulgus laſcam, Angli Roſcies, Placentini Agullam, Mediolanenſes Oladigam, alij Ocradigam uocant. Cùm itaq; gardonum iſtum ubicq; prouenire, & Cephalum Sargoni formam retinere uideam, facile quidem in eam ſententiam inclinaui, ut Gardonum ſeu Laſcam crederem Sargonẽ Cephalum ab Ariſtotele uocatum eſſe. Nam quum duo potiſsimùm ſint Mugilum marinorum genera, Cephalus & σῦς, id eſt ieiunus (ut Doriſoni placet,) reli quæ ſpecies fluuiatiles aut lacuſtres eſſe cẽſentur: quo in numero ſunt Sargones Cephali, latiore forma quàm alij prædíti: unde Sargi, uel (ut Theodoro placet) Sargones uocati ſunt.

Nunquam ad Cyprini magnitudinẽ accedunt. Pinnulam tenuem unicam in tergoris iugo, non autem longam (ut Cyprinus) gerunt: cætera ut Squalus. Sed eſt corpore compreſsiore, & magis recurto, pinnaſq; ſubrubras habet. Parui Gardoni pinnam caudæ longiorem exerunt quàm Leuciſci: & antequam in extremum pinnę (quæ biſurcata eſt) deſinant, rotundantur. Latiuſculis ſquamis conteguntur, ipſoq; capite magis ad Leuciſcũ quàm ad Squalum accedunt. Oblongius & paulò craſsius habent corpus quàm Abramis, ſuntq; tergore quàm Squali magis nigricante, & aurí colorem referente.

Porrò piſcatoribus Romanis Reuillonorum uox paruos Gardonos exprimit: reliquos autẽ

mixtim piſciculos fricturam uocant. In Ambra Melignanum alluẽte, plurimus eſt hic piſcis, quẽ eò loci Oradigam uocant, Mediolanenſes Oladigam, alibi Doradam, quòd in eo tractu huius caput aureo colore fulgeat. Sed & Peruſinus Italiæ lacus, omnium longè delicatiſsimos huius generis piſces proferre ſolet.

COROLLARIVM.

A ¶ Alburni, λαβίσκοι, Wyßfiſch, Heeling, ſquamis argenteis. Fortaſsis ad hanc ſpeciem ſargi pertinent, quorũ uetus nomen adhuc Romæ in uſu eſt, Eberus & Peucerus. ¶ Rondeletio Sarginus mugil idem eſt qui κεφαλὸς uel νῶτος: ac numeratur inter marinos qui amnes ſubeunt, ut Bellonius hos piſces non rectè diſcreuerit, & fluuiatili piſci nomen dederit quod marino debetur. Itali piſcem hunc de quo agimus, laſcham uocant, ut Rondeletius ſcribit: alij clupeam eodem nomine, quæ ab alijs laccia dicitur. Gallice gardon appellari quidam conſciunt, à uerbo Gallico garder, eò quòd ſeruari facile ſit in uaſculis aquatilibus per longum tempus. ¶ Cæterum Gardo uel Gardus piſcis, ut Galli uocant, à noſtris uulgò nominatur **ein Schwal**. Circa Acronium lacum **ein Fürn**, & à colore oculorum **ein Roteugle**, ſed minimus etiam piſciculus, quem Rondeletius & Bellonius Alburnum Auſonij faciunt, alicubi eodem nomine **Roteugle** uocatur, ab oculis rubicundis, qui in gardo potius flaueſcunt. Argentinæ gardum uocant **Rettel** uel **Rotaug**. Carolus Figulus rubiculum uel erythrophthalmon nominibus fictis interpretatur. Piſcis in Albi dictus **Roteugel**, numeratur inter aſſari ſolitos, oculis & pinnis rubicundis. Ad Acronium lacũ circa Lindauiam hunc piſcem **Fornfiſch** uocant primo anno, deinde **ein Gnitt**, tertio **ein Fürn**.

Sunt qui **Blieck** uel **Roteuglin** nuncupent ab initio, (neq; diſtinguant ab Alburno Auſonij quem ſui generis piſcem ab hoc ſemper diuerſum, ut ego ſentio, noſtri **Blieck**, alij **Roteugel** uocitant:) poſt annum **Fürnling**, demum **Fürn** uel **Schwal**. Nomen **fürn** alioqui Germanis adhuc uiuũ eſt, & aliquid de ſuperiore anno ſignificat, inde dicunt **Fürnen weyn**, noſtri **fernigen wyn**.

Circa Verbanum & Larium Italiæ lacus, Trull appellatur, uel Troy, & pro uiliſsimo habetur. Polonicè Ploczicza. ¶ Gardus piſcis eſt fluuialis, gratiſsimi ſaporis, uendeſiæ ſimilis, à qua rubore oculorum diſcernitur. uterq; autem mediocris quantitatis eſt, Obſcurus. ¶ Calculum quendam, uel ſimilem calculo, ſed molliorem ſubſtantiam in capite habet gardus noſter. Parere incipit Aprili, & pergit uſq; ad medium Maij. Vulgò omnes huius generis piſces oua habere, & fœminas eſſe putant. ¶ Laudatur antequã pariat, Ianuario, Februario & Martio, & tota etiam hyeme mediocriter. Sunt qui Aprili quoque & Maio commendent. Non inſalubris exiſtimatur, 35
Oua ſolidiuſcula & ruſſa habet, quæ multis in cibo grata ſunt. Elixari debet in uinum feruidum immiſſus.

DE LEVCISCI SECVNDA SPECIE.

RONDELETIVS.

Pro icone Rondeletij delineauimus piſciculum noſtrum, quem **Laugelen** *uocant.*

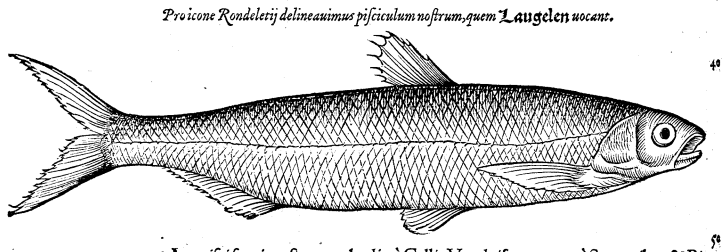

40

A ALIA Leuciſci ſpecies eſt ea quæ hodie à Gallis Vandoiſe uocatur, à Santonibus & Pictonibus Dard, quod ſagittæ modo ſeſe uibret, à noſtris Sophio, à Lugdunenſibus Suiſſe. Hunc Leuciſcum nonnulli cum ſuperiore confundunt, ſed corporis latitudine differt, roſtroq; eſt acutiore, alioqui pinnis, earum numero & ſitu ſimilis eſt. 50

B Squamis mediis tegitur, quæ lineolis diſtinctæ ſunt. Ex fuſco partim uiridis eſt, partim flauus. Ventriculo eſt paruo: hepate magno, à quo fellis ueſica dependet. Pingueſcit multum hic piſcis.

F Carne eſt molli ſuauiq;.

G Pinguitudo eius aurium doloribus ſuccurrit, & cum felle eiuſdem permiſta oculorum caligi- nem abſtergit.

F Piſcis hic eiuſdem generis piſcibus ſcilicet Mugilibus fluuiatilibus nõ admodum præſtat, ne- que ab antiquis etiam ſi uerus eorum Leuciſcus ſit, cæteris præfertur. Quare falsò id Galeno attri buit autor lib. De Aquatilibus, quòd ſcribat Galenus Leuciſcorum magnam copiam condiri ſo- lere,

Digitized by Google

ſere, atq; in magno haberi precio. De Leuciſco enim unico tantũ loco hæc tradidit Galen. lib. 3. de aliment. facult. Ex noſtris quidam, piſces in fluuijs genitos Leuciſcos appellant, à Capitonibus ſpecie diuerſos eſſe exiſtimantes. Cætera quidem animal animali ſimile eſt: ſed Leuciſcus paulò eſt candidior, caputq; minus habet, & guſtu eſt acidiore. Nutrimenti autem ipſius facultas talis eſt, qualem fluuiatilium Capitonum prius eſſe diximus. Itaq; de nomine tantùm cõtrouerſia eſt, non de re. Quod uerò his utilius eſt, proferã. Piſcis iſte ex ijs eſt qui ſale condiuntur, (τῶν παχυχύλων:) & qui lacuſtris eſt, ita conditus ſeipſo melior efficitur: quicquid enim in ſapore eſt mucoſi, & uirus reſipiens, id omne abijcit. melior uerò eſt recens diutius in muria ſeruato, (πλείονι τῷ χρόνῳ παχυχύλότερος.) Hic Galenus diſerte ſcripſit Leuciſcum Capitonibus nihilo meliorem eſſe, ſalitum uerò meliorem ſeipſo effici, quod & omnibus eiuſdem generis piſcibus euenit. ¶ Locus hic poſtulat ut diligentius excutiamus quod ait Galenus Leuciſcum habere γόνυφ ὀξυτέρῳ, id eſt, guſtum acidiorem, quod mendo non carere monuimus lib. 2. operis noſtri de marinis piſcibus, quũ de piſcium ſapore tractaremus, legendumq; eſſe κεφαλὴν ἔχειν μικροτέρῳ καὶ ὀξυγλωττέρῳ. quam germanam eſſe huius loci lectionem ratio ipſa primum ſuadet. piſces enim omnes qui in aqua dulci gignuntur & aluntur marinis ſunt inſipidiores. marinis omnibus ſubeſt ſapor quidam acris, nec ita inſipidus. Id declarant piſces marini qui amnes petunt, qui in aqua dulci nutriti permultũ guſtu ab ijs diſcrepant qui in mari capti ſunt. His accedit Athenæi autoritas qui Mugilem fluuiatilẽ appellatum fuiſſe ait ὀξύρυγχον, his uerbis: Κεφρὸς δέ γίνεται μὲν καὶ θαλάσσιος καὶ ὁ λιμναῖος, καὶ ποτὲ μὲν, ὅτε ὁ καλούμενος ὀξύρυγχος. Mugil quidem eſt marinus, & lacuſtris, & fluuiatilis, hic autẽ uocatur ὀξύρυγχος. Ex his igitur conſtat lectionem noſtram ueram eſſe, eaq; nota à Capitonibus Leuciſcum diſcrepare, quod roſtro ſit acutiore.

Locus Galeni examinatus.

Oxyrynchus.

DE EODEM BELLONIVS: QVI LEVCISCVM SIMPLICITER HUNC PISCICULUM NOMINAT, & Latinè inquit Albicillam uel Albiculam dici poſſe.

Leuciſcus Hiceſio ſpecies eſt Mugilum: Pariſienſes une Vandoiſe: Ligeris accolæ à mira uelocitate, iaculum un Dard, Angli **Saces**, Lugdunenſes Suiffam uocant: quem optimè ut nos à Squalo diſtinguunt, Inſubres Streiam, uulgus Græcum Leucorinum uocant. Accolæ lacus Biſtonij (cuius aqua partim dulcis, partim ſalſa eſt) Lilinguam. Huius nondum prouecti piſcis, uêris initio magnum numerum capiunt, & modico ſale conſperſum atq; exiccatum, Byzantiũ ferunt: uenduntq; Maio, Iunio & Iulio menſibus. A

Corpore longiore & anguſtiore eſt quàm Streia. Hunc Romani piſcatores à Squalo non diſtinguũt, neq; enim adeò exactè piſces fluuiatiles, ut Galli, internoſcunt. Etenim Leuciſcus aſpectu multò hilarior eſt quàm Squalus, minoribusq; ſquamis contegitur: Albo colore nitet, & ueluti inter ſquamas ſtrijs rectis interſtinguitur: Caudam biſurcam & pinnas albas profert, neq; ita latas ut Squalus. Nulla habet dentium rudimenta: Linguã albam, branchias utrinq; quatuor. Squalus præterea Leuciſco maior euadit. Porrò etiam Ablum ſiue Alburnum ſimilimũ eſſe uidebis Leuciſco: tamen eſt paulò craſſiori corpore, & ſquamis elatioribus, ac labro inferiore meliùs infarcto. Eſt etiam nõnihil diſcriminis in linea quæ utrinq; corpus interſecat. Siquidem Leuciſco non tam arcuata eſt, quàm Alburno: & Alburnus rotundiori corporis compage conſtat, ad Cephalum magis accedente. Leuciſcum enim Galenus cum fluuiatili Cephalo componit, ac de Mugilum genere eſſe ait: ſuoq; tempore Leuciſcorum magnam copiam condiri ſolere, atque in magno haberi precio. B

Quid à Squalo differat.

Quid ab Alburno.

Horum capturam ex Epiri lacubus maiorem fieri diximus, quos Epirotica lingua Scouranicos uocat. Veneti his maximè utuntur, quos ad ſe nauigio adferri curant: eodemq; propè uocabulo utentes Scourancas nominant, quæ cùm Leucorinis maiores ſint: ambo tamen piſces ſale conſperſi & fumo infecti atq; exiccati, ad exteros mitti, ut noſtri Harengi ſoreti, conſueuerunt. †Hoc ſupra à Rondeletio reprehenſum eſt. A

Quanquam autem Leuciſci inter Mugiles adnumerentur, tamen ſtomachum non habent ita carnoſum, peritonæum albiſsimum, cor trigonum, duos hepatis lobos pallidos, ſub quorum dextro fel continetur: Splenem rubrum. Sed & interſtitium, quod inter oculos Squali & Leuciſci intercedit, diſcrimẽ inter utrũq; diluer: minor eſt in Leuciſco eſt capacitas, & calua rotundior.

COROLLARIVM.

Vendoſia uel Dardus Gallorum, piſciculus eſt quem Germani circa Argentinam uocant **ein Lauck**, de quo illud celebratur, **Ein lauck iſt ein weſcher.** id eſt Lauca lotrix eſt, fortè quia lauacam etiam lixiuium uulgò appellant. Noſtris diminutiua eius nominis forma in uſu eſt, **Laugele.** Gelenius noſter ſic dictum conijciebat quaſi λάνιδιον, id eſt albiculam, tanquam olim ſic appellaſſent Græci, & ab ijs mutuati eſſent Germani. In quibuſdam Heluetiorum lacubus, ut iuxta Tugium & Bielam **Winger** uocitatur: ut à Sabaudis circa Neocomum Vengeron. Diuerſus autem ab hoc piſcis eſt Vangeron in Lemano dictus, cui noſtri à rubore pinnarum nomen poſuerunt. Bielenſes etiam **Onhopt**, id eſt acephalos nominant hos piſces: amputatis enim capitibus ſiccatos aliò uenales mittunt. Cum minimi denſis agminibus natant, animæ à noſtris dicuntur, A *Lauck.* *Laugele.* *Winger.* *Onhopt:*

Digitized by Google

Seelen. **Seelen.** Acronĩ lacus accolæ nominibus uariant: **Gråſig** Lindauiæ uocant: Vberlingæ **Laugele** ut nos: Conſtantiæ dum parui ſunt, **Zienfiſche** uel **Gråſing**: adultiores, **Agônen, Agûnen, Lagenen.** Aiunt enim piſciculos eſſe uix longiores palmo, ſquamoſos, quibus multi abſtineant quòd circa latrinas paſcantur: ſuo tempore tamen commendari. Aeſtate (inquiunt) innaſcuntur eis uermes, quos uulgò ligulas (**neſſel**) nominant, quo tempore inſalubres habentur. Oua gerunt uſq; ad Iunium, deinde pariunt. Non ſolum autem inter ſe, ſed cum illis etiam piſcibus latis lacuſtribus, quos noſtri **rotten** uocant, & cum ſcardulis ſiue cyprinis latis coëunt, unde piſcis genus enaſcitur, inter utrunq; parentem medium, **ein Zittfiſch.** Sed alius eſt agonus in lacubus Italiæ. & Germanicum nomen **Gråſing** cauendum ne quis cum diuerſo fluuiatili piſciculo confundat, quem **Greß, Greßling**, uel **Kreßling** nominant. In Dunenſi Bernenſium Heluetiorum lacu **Blawling**, id eſt cærulei hoc genus leuciſci dicitur: noſtri longè aliud lacuſtre tantum genus ſic uocant. **Glyſſen** à ſplendore factum nomen, commune eſt piſcibus illis qui uulgò dicuntur **Laugelen, Haßlen vnd Schwalen.** ¶ Galli Vendoſiam nominant, ut dictum eſt, Albertus Magnus Vindoſam. Illyrij Aukley.

¶ Italicum nomen eſt Strigio, Strilato, uel Stria, quo circa Tridentum etiam Germanice loquentes utuntur: factum forte à ſtrijs rectis, quibus inter ſquamas diſtingui uidetur, ut Bellonius ſcribit. Ferrarienſes tamen (eodem teſte) ſtregiam uocant etiam illum piſciculum, quem Aburnum Auſonij eſſe eruditis placet. Strigilis (in recto ſingulari) à Grapaldo Italo cenſetur inter piſces ueteribus ignotos. Strigiles (inquit idem) ſermone uernaculo piſciculi quidam dicuntur, quorum frequens ſit captura per hyemes.

B Strigiles apud nos paulò maiores capiuntur in fluuio quàm in lacu. ¶ Longiuſculi ſunt, non lati, haſelis noſtris non diſſimiles ſpecie, paulò breuiores (ni fallor,) Dorſi color è fuſco, flauo & uiridi ferè permixtus eſt. Pinnæ albicant, uel minimum ruffi admixtum habent. Linea qua terminatur laterum color inſtar iridis reſplendet ex flauo & uiridi colore. Branchias quaternas habent. Os aperitur in oblongum, nec prominet mandibula ſuperior. ¶ Strigil Padanus (ut olim obſeruaui) dodrantem nunquam excedit: craſſus ferè æqualiter per totum corpus à capite ad uſq; caudam: minutis obſitus ſquamis. Vindoſa mandibulam utrinq; mobilem in faucibus habet, dentatam, Albertus. Bellonio Vandoſia dentibus caret: qui fortè non diligenter inſpexit, ego in faucibus utrinq; mandibulam curuam quinis armatam denticulis reperi, ut in ballero.

C Strigiles in Pado hyeme tantum capi ſolent. Reperiuntur in Taro fluuio iuxta Parmam, uix alibi. ¶ Gardus piſcis uendoſiæ ſimilis eſt: ſed rubore oculorum ab ea differt. uterq; mediocris eſt magnitudinis, Obſcurus.

F Commendantur ſtrigiles Aprili & Maio menſibus. Memini etiam Februario ediſſe nõ inſuaues, quo tempore lacties in mare pleni erant: & eodem menſe laudantur à noſtris. In Italia quidem hyeme imprimis capiuntur. Veru toſti, ſale, aceto, oliuo, pipere & cinnamomo conditi, paropſide in cibis non improbantur, Grapaldus. ¶ Ius recentium piſcium ſaxatilium aluum emollire author eſt Dioſcorides, ſed ſaxatiles iſti, cùm ſint marini, rari ſunt apud nos: habemus autem uocatos ſtrigiles ex Pado flumine: qui ſunt piſciculi albi inſtar argenti, facilis concoctionis & optimi nutrimenti. Eos in febribus etiam ægrotis aliquando permitto, nec unquam obfuiſſe cuiquam memini, Braſauolus. ſed is fortè ſtrigiles diuerſos intelligit, nempe alburnos Auſonij, quos Ferrarienſes ſtregias appellant. ¶ Hecticis conceduntur piſces aquæ dulcis parum petrini, (ſic loquitur,) communiter uocati ſtriguli, lucij, temuli, Gaynerius.

DE MVGILIS VEL CEPHALI FLVVIATILIS GENERE MINORE, QVOD PISCIBVS albis adnumerandum uidetur.

Non opus eſt icone. nam per omnia Capitonem fl. refert, niſi quòd minor eſt.

A PISCIS quem hic deſcribimus, frequens eſt in fluuijs, & uulgò nominatur **ein Haßle**, (ſed in lacu iuxta Tugium Haſela noſtra uocatur **Gangbaßle**: & Suala noſtra ſiue Gardus, **Haßle.**) In Saxonia capitur in Albi, & appellatur **Häßling**, uel communiori nomine **Wyßfiſch.** Alburni, **Wyßfiſch, Häßling**, ſquamis (nitent) argẽteis, Eberus & Peucerus. Circa Argentinam **Schnotfiſch**: quem ſpurium eſſe neſcio qua ratione (niſi forte nominis, quod piſcem turpem ſignificare uidetur) in libello Germanico de piſcium captura legimus: **Ein Schnotfiſch iſt ein baſthart.** Item alio nomine **Meifiſch**, à menſe Maio, quo præferuntur. ſed alauſis quoq; puto nomen idem attribui. Cæterum Haſeaux Gallicè dicti piſces, cyprini lati (bramæ) minores ſunt, ut Bel'onius ſcribit. **Glyſſen** apud piſcatores noſtros generale nomen eſt ad piſces quos uocant **Haſele, Laugele, Schwalen.** ¶ Italicum nomẽ huius piſcis niſi Stretta eſt (à corpore longiuſculo fortè, & ſtricto, id eſt minimè lato) in Lario lacu, & in Verbano Giauetta, aliud neſcio. Hæc ſcripſeram cum Lucarnenſis piſcator in Verbano uocari mihi aſſeruit letta uel aletta. Idem fortè Papiæ Kabacello fuerit. Germanicum **Haſele** uidetur

detur lepuſculũ ſignificare, fortè quòd agilitate ac celeritate natandi lepores repræſentẽt. Quos noſtri Schwalen, Lucernæ Haſele uocant. Rolfiſch dicti Colonię non ſunt omnino diſſimiles piſcibus Munnen, id eſt Capitonibus, ſed minores.

Haſelæ noſtræ, (quas cephalos aut mugiles fluuiatiles minores dixerim. nam fluuiatilem ce- B
phalum ſiue ſqualum, multò magis quàm leuciſci ſuprà dicti referunt,) piſciculi ſunt molles, duos aut tres palmos longi, albicantes, per dorſum in uiridi nigricantes, cauda & pinna dorſi glaucis, cæteris rubicundis: minimè lati. Squamulis tenuibus, argenteis, branchijs ternis. Caro eorum aridis referta eſt, ut & mugilum fluuiatilium maiorum. Ex his qui in fluuio apud nos capiuntur, oculis rubere audio: qui in lacu non item. Obſeruaui poſtea lacuſtres ſuperna oculorum parte fla-
10 uere. Dentes in faucibus utrinq; conditos habet ut Capito fluuiatilis, in mandibula curua, exteriore ordine quinq; maiuſculos, interius binos minores, omnes ferè in ſummo leuiter aduncos.

Parere incipiunt medio Aprili uel paulò ante. C

Suo tempore (Maio & Aprili præcipuè, deinde Iunio & Iulio: à Maio quidem menſe etiam E
Meiſiſch alicubi nominantur) ſatis grati in cibo & ſalubres habentur. Aliquando uerò uermes eis innaſcuntur, (ligulas noſtri uocant, neſſel) & omnino inſalubres fiunt. Hyeme macri ſunt ac minimè placent. Fluuiatiles etiam lacuſtribus præferuntur. Elixari debent in uino feruido. Circa initium Nouembris oua in hoc piſce reperi, quæ magis quàm piſcis placebant.

20 SEQVVNTVR PISCES ALIQVOT LACVSTRES, QVOS ALBIS ADNVMERAMVS: NAM ET GERMANICE FERE COMMVni nomine albi dicuntur: & omnes propè generis unius ſpecies uidentur. omnes lacuſtres tantũ, ſquamoſi, edentuli, pinna in dorſo duplici, una in medio maiore, altera ad caudam parua ut truttæ. Carnis ſubſtantia alba, friabili, non inſalubri, & ſapore propemodum ſimiles, &c.

PRIMVM AVTEM ILLOS PONAM QVOS RONDELETIVS deſcripſit: deinde & noſtras de ſingulis obſeruationes, &
30 alios eiuſdem generis addam.

DE LAVARETO PISCE LACVSTRI APVD ALLOBROGES. RONDELETIVS.

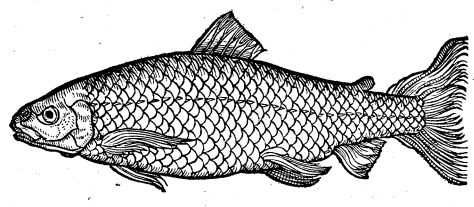

40

MERNACVLIS & propriis uocabulis in rebus noſtris explicandis ueterum nomi- A
num penuria uti cogimur: ut in piſce qui in lacubus Allobrogum tantummodo reperitur nominando, uulgi appellationem ſequimur & Lauaretum uocamus, quem Sal-
50 monum Truttarumq; generi adiungendum eſſe ſuaderet pinnula illa dorſi poſterior B
adipoſa Salmonum & Truttarum † generi propria, niſi multa alia reclamarent, ut oris conſtitu- † & alborum
tio Thriſsis quàm Salmonibus ſimilior, os ſine dentibus, caput compreſſum, corpus maculis ca- piſcium lacuſtrium.
rens, caro mollis & candida. Lauaretum igitur inter Salmones & Aloſas ambigere meritò dicemus.

Is quod nunquam ſordidus ſit, ſed bene ablutus, ob munditiem & candorem nomen habere A
uidetur. Lacuum Allobrogum proprius eſt, ut Burgetij, & Aequebeletij. Nec ullus eſt qui in Vbi.
Italia, Germania, Gallia, aut alibi uſpiam uiderit.

Pedali eſt magnitudine, corpore utcunq; compreſſo, Aloſæ uel Harengi modo: eos enim pi- B
60 ſces capite & ore planè refert. Maxillæ dentibus carent, ſuperioris latera inferiora operiunt & claudunt. Corpus ſquamis regitur argenteis. A branchijs per medium corpus recta linea deſcendit. Pinnas duas ad branchias habet, totidem in medio uentre, proximè anum pinnulam unicã,

Digitized by Google

in dorſo priorem maiuſculam, poſteriorem paruam & pinguem, Salmonum Truttarumq; modo. Cauda in geminam deſinit longam & latam, in extremo nigricantem. Branchias quaternas, duplices habet, cor angulatum, hepar ſine felle. Autumno parit.

F Carne eſt candida, molli, ſuaui, minimè glutinoſa, boni ſucci, mediocriter nutriente. Ex prædictis lacubus ſæpiſsime Lugdunum conuehitur.

Bezola, cuius hiſtoriam ſequens pagina dabit.

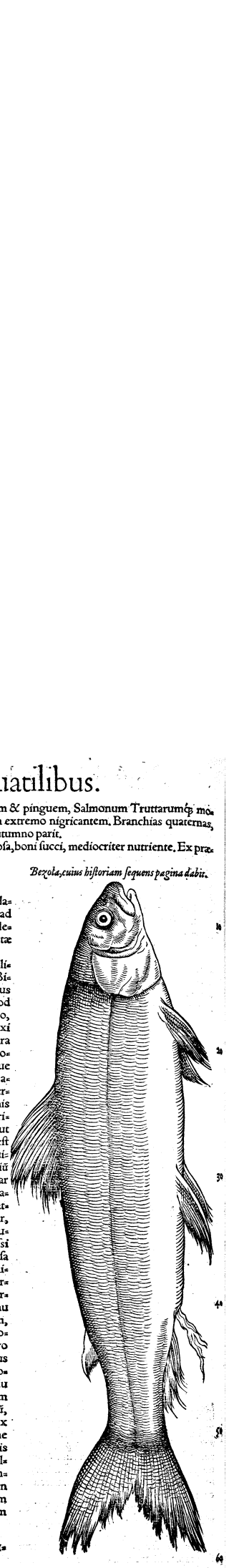

DE EODEM BELLONIVS.

A Truttacei generis ac ſaporis eſt Lauaretus, ex lacubus du Bourget, d'Aiguebelette, & Lemano ad nos adferri ſolitus, noſtris principibus in magnis delicijs habitus: unde regiorum œconomorum chartæ frequentem Lauaretum deſcriptum habent.

B Piſcis Lugduni ſatis cognitus, Vmbræ ſimillimus, niſi ſimus eſſet, dentibusq; omnino careret: Biſulam tamen uulgarem magis refert, ſed Lauaretus nunquam pedem excedit: neq; craſsior eſt eo, quod pollex & index capere poſſunt. Capite eſt oblongo, ſquamis tenuibus, albis, atq;, ut in Trutta, paruis. Exiguam in tergore gerit pinnam, duas ad uentris latera utrinq; circa branchias: ac totidē ſub uentre ei oppoſitas, quæ tergoris faſtigium occupat. Aliam quoque paruam in eo interſtitio, quod eſt inter caudam & anum, quæ omnes nigricantes apparēt. Linea à ſupercilio ſubrubra per latera ad caudam protenſa inſignis eſt: cauda bifurca, pinniſq; ad extrema nigris, fimbriatis ac laciniatis. uentre eſt laxo ac prægrandi ut Trutta. Hoc item à cæteris piſcibus differt, quòd nare eſt recurta, atq; (ut in harengis ac Lochijs) oſsiculis quibuſdam prominentibus inſigni, labris nullum dentiū rudimentum oſtendentibus: appendice glabra ac carnoſa caudæ inſidenti, in Vmbræ modum. Neque tamen dentibus careret: oſsicula enim ad eius fauces atque Oeſophagi ingreſſum utrinque conſpiciuntur, ſenis hinc inde denticulis, ut in Themolo, communia. Branchiæ illi ſunt utrinq; quaternæ ac ſimpliciſsimæ: quarum extrema, quæ capiti inhæret, reliquis ſanè minor eſt: nullis in lateribus maculis eſt inſignitus, totumq; huius piſcis corpus dempto tergore ar-

Partes internæ genteum eſt. Verumetiam ſi ad eius internas partes aduertas, coſtas quinque & triginta utrinq; connumerabis: cernesq; illi cor eſſe pallidum ac trigonum, pericardio incluſum: hepar album, unius tantùm lobi, ut in Exocœto & Delphino: in cuius latere dextro fellis ueſicula adſuta eſt. Lien à ſiniſtris apophyſibus & ſtomacho incumbit. Inteſtina nullas habent reuolutiones, nam gula uſque ad uentriculi fundum deducitur, qui per piſcis longitudinem delatus, ac ſurſum quidem reflexus, duodenum parit adenibus ſuffultū, in cuius gibbo innumeræ apophyſes ſpectantur: ex quibus uena oritur, per quam ſanguis defertur ad hepar. à pyloro ſequitur aliud inteſtinum, quod nullis anfractibus circunductū, rectà ad anum tendit. Vluam utrinque bicornem habet, tenuibus ouis conſpicuam. Cætera in congeneribus piſcibus deſcribentur, Hæc Belonius, qui & alibi Lauaronum piſcem uulgò Romæ dictum, magnum habere ſcribit cum Lauareto fluuiatili (iacuſiri, legerim) affinitatem.

DE PI-

Digitized by Google

DE PISCE LEMANI LACVS BEZOLA VVLGO NVNCVPATO. RONDELETIVS.

Pro icone quam Rondeletius poſuerat, non ſatis proba bezolæ piſcis, repoſuimus piſcis noſtri à cæruleo colore uulgò dicti picturam: is enim à bezola Lemani lacus, quod ſciam, nihil differt. Pinnæ ſimilitudo quæ à podice exit, in noſtra icone abundat. Eam quòd hæc pagina non capiebat, præcedente collocauimus.

VT Lauaretum lacus Burgetius & Aequebeletius ferunt, ita Lemanus Bezolam uulgo dictam, non admodum diſsimilem, niſi quod colore minus eſt candido ad cæruleum inclinante, roſtro acutiore, capite minore, uentre latiore & prominentiore. Nullum piſcē reperias cum quo melius comparari poſsit, quàm cum Harengo, quem in marinis depinximus. Carne eſt molliore quàm Lauaretus, & ab eo ſaporis ſuauitate, & ſuccí bonitate multū ſuperatur, nec in pretio habetur. Proprius eſt piſcis Lemani lacus.

DE ALIO PISCE PROPRIO LEMANI LACVS. RONDELETIVS.

In Rondeletij editione, diuerſi piſcis quem in Lemano Vangeronum uocant, effigies hìc non rectè poſita erat.

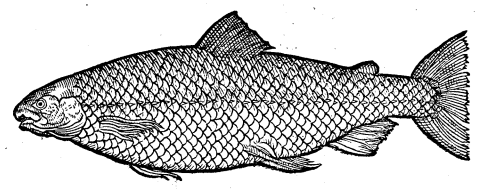

EST & alius piſcis Lemani lacus proprius qui ab accolis la Farra, uel Ferra, uel Pala dícitur, Lauaretos uel Thriſſas referens, magnitudine cubitali, ore paruo ſine dentibus, ut in Thriſsis, colore cinereo, corpore depreſſo & lato, ſquamis, pinnarum ſitu & numero Lauaretis ſimilis. Linea à branchijs ad caudam recta & candida ducta eſt. Pinnulā dorſi mollem pinguemq; habet, caudam latiſsimam. Carne eſt candida & ſuaui, quæ Lauaretorū Trutarumq; carni non cedit. Aeſtate & Autumno capitur, hyeme in altis gurgitibus latet. Sale condi tur & ſeruatur in hyemem.

COROLLARIVM DE ALBIS PISCIBVS LACVVM: & primum de Bezola, &c.

Alborum piſcium lacuſtrium unius generis ſpecies, ut dixi, multæ ſunt, aliæ atq; aliæ in diuerſis lacubus. itaq; nomina etiam multa uariaq; ſunt, non modo ſpecie differentium horum piſciū, ſed etiam eorundem in lacubus & regionibus diuerſis: pro ætatis quoq; & magnitudinis ratione uariant. Sunt quæ alibi ætatis tantum diſcrimen, alibi ſpeciem peculiarem indicent nomina. Et ipſi piſcatores in diuerſis regionibus non per omnia conſentiunt. Voluí tamen quanquam in re difficili, quoad eius poſſem, & nominum & rerum differentias naturasq; perſequí. Lectores cogitabunt ſi quid uno aut altero fortè in loco uerum non eſt, non ſtatim eſſe reijciendum. fieri enim poſſe ut alibi aliter res ſe habeat. Quod ſicubi etiam in uaria & difficili re aberrauero, aut parum exactè aliquid tradidero, ueniam dabunt. Sed hæc & huiuſmodi ad totam propemodum hanc hiſtoriam ſemel præfari ſatis fuerat, bonis & mediocris ingenij uiris. nam quos incurabile calumniandi cacoēthes inuaſit, illi ne πρὸ quidem reſponſi aut excuſationis merentur.

Bezolæ nomine Sabaudis qui Lemanum accolunt uſitato, uſus eſt Rondeletius. Bellonius biſulam ſcribere maluit: Lauaretus (inquit) biſulam uulgarem magis refert. nec alibi eius meminit. Vulgus circa Lauſannam Biſſole profert, unde diminutiuum biſſolete. Etymologiam neſcio. Si bezolam ſcribas, accedit ad Germanicum Barß, quo ſpecies una huius generis nominatur. Latinum aut Græcum nomē nullum inuenio, ut neq; Italicū. Cephalum uel mugilem lacuſtrem, uel potius leuciſcum albulámue lacuſtrem appellare licebit. nam & noſtri ſpeciem unam uulgò Albelen à colore uocant. hæc nomina generis ſi admittantur, ſpecies pro magnitudine diſtinguentur, magnæ, mediocris aut paruæ differētiq albulæ adiecta; uel coloris, uel præſtātiæ & nobilitatis.

Cephalus aut mugil lacuſtris.

Albula aut leuciſcus lacuſtris.

Digitized by Google

Albularum genus alicubi nimis communi nomine **Braatfisch** dicitur, ab eo quod ad cibum ferè assari soleat. Alibi melius **Felcken, Felchen, Velken**: quos quidam nuper Latinè falcones temere nominauit. De alijs speciebus agemus inferiùs priuatim: hîc partim in genere, partim ad cæruleos, ut nostri cognominant, pertinentia quædam adferemus. In Acronio laudatissimi nominantur **Adelfelcken**, id est Albulæ nobiles, de quibus seorsim infra: alij **Blawfelcken**, id est Albulæ cæruleæ, uel eædem nostris cæruleis, **Blawling** dictis, uel nonnihil differentes ut quidam putant, & nos explicabimus infra in Nobilibus. Cæruleos nostros, hoc est Tigurini lacus, **Balbenen** uocant, qui circa Tugium & Lucernam piscantur: nostros quidem maiores fieri audio. Et in Acronio **Baal** indigetant piscem huius generis, quem alio nomine **Gangfisch**, cuius tres differentias mox referemus. Cærulei nostri quo tempore percarum fœturam ceu pascua sua sequuntur è superiori lacus parte descendunt, circa initium Maij, **Weidfisch** dicuntur, hoc est pascales pisces: **Randecker** uerò nominant piscatores quidã illos qui oblongi & graciles sunt, **die raanen**, unde & nomen fortè à gracilitate factum:) quales ferè apparent, cum Linda fluuius, qui in lacum nostrum influit, exundans, lacum superiorem perturbârit. nos eosdem simpliciter cæruleos appellamus: & à buzis qui crassiores sunt distinguimus. In Bernensium Heluetiorum ditione cæruleos uocant **Allbôck**: (& **Blawling** nomen attribuunt Vendosijs, **den Laugelen**, à cæruleo dorsi colore: quos capitibus amputatis ad fumum exiccant.) In Bauaria **Renchen**. In Carinthia uel eosdem, uel similes & maiores, **Reinancken**. ¶ Albularum cuiuscunq; generis pisciculi parui adhuc, à nostris nuncupantur **Migling**: à Dunensibus in agro Bernensium **Büchsfisch**: alibi (apud Heluetios superiores & Rhætos) **Stüben**. ¶ In lacu Lucernensi pisces quos **Balben** uocant, id est cæruleï uel albulæ cæruleæ, pariunt circa diem diuæ Catharinæ, qui est septimo Cal. Decembris. is partus Iunio mense demum sequentis anni ad magnitudinem digiti excrescit, circa diem diui Ioannis, qui est octauo Cal. Iulij: & tum **Nachtfisch** uocantur, hoc est nocturni pisces, quòd noctu ferè capiantur. deinde post annum **Edelspitzling**, postea **Edelfisch**, deinde **ein halbgwachsne balben**, postremo **ein Balben**. ¶ Constantiæ ad Acronium lacum alia habẽt nomina: Primo anno, **Seelen**, id est animæ, (quanquam & Vendosias paruas sic nominant:) Lindauiæ **Mydelfisch**. Secundo **Stüben**, quos Albulas nostras priuatim dictas esse putant aliqui, **albelen im Zürychsee**, sed falsò. Tertio **Baalen, Balben** uel **Gangfisch**, uel **Wattfisch**, (ut Gregorius Mangoldus nosier, cuius libellus de piscibus Acronij lacus Germanicè extat, scriptũ reliquit:) in ueteribus quibusdam instrumentis & scriptis publicis Latinè sed indoctè cõscriptis, Vadipisces. Quarto **Renchen**, Lindauiæ. Quinto **Halbfisch**, ibidem. Postremo **gantze Felchen** uel **Blawling**. ¶ Rursus nomen **Gangfisch** commune est ad tres species. Quidam enim dicuntur Constantiæ **Sandgangfisch**, & ijdem adulti Albulæ nobiles, **Adelfechen**. Alij **Grüngangfisch**: ex quibus Albulæ cæruleæ fiunt, **Blawfelchen**. Alij **Wyßgangfisch**, id est Albulæ candidæ, quæ nomen non immutant, longissimus ex eis dodrantem parum excedit. Ex his tribus generibus (ut scribit Mangoldus) unum Constantiæ in superiori lacus parte capitur, (Vadipisces nobiles puto) quod tempore quadragesimalis ieiunij parit, & cateruatim degit, maximè in loco quem Clusam nominant inter Brigantium & Lindauiam. Alterum (quos albos cognominant,) ibidem reperitur, & parit Decembri mense per dies ferè quadraginta. Magna eorum examina circa Constantiam in Fossa (ut uocant, **in der Grub**) uisuntur: ubi etiam anno Domini M. D. XXXIIII. tractu uno quadragintas ex millia huius generis pisciũ capta sunt, Hæc ille.

Nomina pro ætate quomodo uariant.

Gangfisch trium generũ.

B Albularum genera in lacubus tantum reperiuntur, non quibusuis, sed magnis, & non procul alpibus aut altioribus montibus, hoc est illis quos influentes ex montibus orti fluuij implent, ut plerisq; omnibus Heluetiæ magnis, Tigurino, Riuario, Gryphio, Aegerio, Tugino, Lucernano, Dunensi, Interlacensi, Lemano, Acronio uel Podamico, Veneto, & alijs, & Athesinis quibusdã: item in Bauaria & Carinthia. ¶ Olim cum diligentius piscem cæruleum nostrum considerarem, his uerbis descripsi: Cæruleus mediocri magnitudine piscis, tantus interdum ut binis ferè drachmis argenti unus ueneat, præsertim ex illis qui **Butzen** dicuntur, branchias habet quatuor. Caudæ extremitas colorem ex atro cæruleum præ se fert, præsertim circa medium & sciffurã, in pinnis quoq; eundem colorem deprehendas: item in capite, & ab eo fortè nomẽ inuenit. Pinnula exigua in extremo dorso uersus caudam spectatur, crassiuscula, mollis, carnosa. Pinnæ ad branchias binæ sunt, totidem in medio uentre, una à podice. Venter undiquaq; niueus est, dorsum totum subuiridi colore, si supernè inspicias, apparet. sed nescio quomodo hi colores pro diuerso ad lucẽ positu uariant. Dentes non habet, sed linguam asperam. Odor ei non ita grauis & piscosus ut plerisq;, sed satis gratus. Fel subruffum. Ventres in hoc pisce, & trutta lacustri, quam à fundo denominant nostri, gemini sunt, aut unus quidem cum fundo capaciore & eminente: inde uerò intestinum amplum eadem ferè quæ uenter capacitate, ad uentrem reflexũ. Venter in cæruleo, primò capacior est, inde angustior: tum fundus sequitur, quarto intestinum amplum, quinto intestini pars cum multis paruis & breuibus appendicibus toto circuitu primum, deinde ab una parte intestini tantum, fortè quarta. Sexto relíquum intestinum.

Trutta lacustris.

C Oua piscium maximè deuorant, & memini multa me in uentribus eorum reperire: itaq; piscium prouentum ualdè imminuunt, ipsis etiam lucijs pernicíosiores. Circa Pascha & initium Maij

Maij apud nos è ſuperiore lacus parte, dum percarum fœturam (hoc eſt oua, & piſciculos ex eis nuperrime natos, acicularum magnitudine) inſequuntur, deſcendunt. hanc enim fugendo deuorãt. & eo tempore magis pinguescũt, unde etiam **Weidfiſch** tum nominãtur. Quòd ſi fœturã earum nullam inuenerit, rurſus aſcendit & profunda petit. ¶ Cum Linda fluuius, & lacus ſuperior (quem Riuarium nominant) exundant, & lacum noſtrum perturbant, cærulei illi longiores & graciles quos **Randecker** uocant, deſcendunt. nam turbidam aquam non ferunt. Ex Albulis nobiles & quæ Buzi uulgò apud nos dicuntur, profundius degunt: cærulei uerò & graciliores, altiùs, ferè circa medium profunditatis: & in lacu ipſo longiùs deſcendunt, uſq; ad aquę fluentis fermè initium, itaq; pariunt circa palos in lacu qui urbem noſtram claudunt paulò ſupra effluentis Limagi principium. ¶ Albularum omne genus paulò poſtquam ab aqua extractum eſt, expirat. ¶ Pariunt cærulei in profundo aquæ, non tamen profundiſſimis locis, (**nitt im triechter**:) circa diui Martini ferè diem, hoc eſt octo diebus ante uel poſt: in Lucernenſi uerò lacu circa diem diuæ Catharinæ, hoc eſt ſeptimum Cal. Decembris. Vadipiſces (nobiles puto) in Acronio dicti, per quadrageſimam pariunt, & eiuſdem generis albi menſe Decembri.

Cæruleos piſces in lacu noſtro capiunt menſe Aprili, & deinde uſq; ad finem Septembris ferè. Capiuntur autem retibus maximis, quæ in aquam ad quinq; aut ſex paſſus demittuntur cœlo pluuio, ſereno ad ſeptem. B

Præferuntur apud nos Iulio menſe. Quadrimi maxime placent: parte anni priuſquam pariũt: quanquam & circa diui Martini diem Nouembri menſe, quo tempore pariunt, commendari audio. ¶ Laudantur aſsi, elixi, & frixi. Elixandi, in uinum feruidum immitti debent. Salſi conduntur uaſis ligneis, & in externas regiones procul, etiam ad Aeni pontem ex Acronio, mittuntur. Siccantur etiam fumo, & nobilibus quoq; ac principibus donantur. Captos ne contabeſcant, quod breui eis accidit, mox diuendunt piſcatores, uel aſſos alió uenales mittunt. nam aſsi etiam frigidi placent. Dum in ipſis nauiculis aſſant, & per tria miliaria Germanica Bernam uehunt. In alijs piſcibus partes aliæ à guloſis appetuntur, albulæ undiquaq; placent. F

DE ALBVLA NOBILI.

ALBVLAM nobilem uoco piſcẽ, qui Conſtantię **Adelfelch** appellatur, & apud nos (etſi pauci capiuntur, menſe Maio,) **ein Wyßfiſch oder Wyſſer blawling.** Nondum adultus uerò, Conſtantiæ **ein Sandgangfiſch**, noſtris **ein Blitzling.** In cibo præferuntur albulis omnibus. nam & ſolidior eius caro eſt, & pingui paſsim interſepta. Audio has albulas minùs profundè, propius ripam agere quàm cæruleas, (**die Blawfelchen**) & reti incluſas ubi ſe ſenſerint, ad aquæ ſuperficiem tendere: cæruleas contrà, deorſum. Noſtras uerò cęruleas tanquam ſpecie diuerſas, (**die Blawling,**) nobilibus magnitudine & natura ſimiles, in ſuperficiem quoq; ſimiliter ferri. Albulam nobilem ita aliquando excreſcere, ut una drachmis argẽteis duabus cum dimidia uel paulo pluris uendatur: cæruleam uerò ut plurimum dimidia tantum drachma. In lacu Riuario albulæ candidæ dictæ ab accolis **Wyßfiſch**, capiuntur: eædẽ puto quas ſupra **Randecker** nominaui: & in lacum noſtrum aliquando deſcendunt tempore pluuio præſertim: noſtræ uerò cæruleæ in eundem aliquando aſcendunt, præſertim Nouembri menſe. ¶ Quærendum an hic ſit Lauaretus Gallorum. conſentiunt candor & præſtantia in genere albularum: & deſcriptio tota à Rondeletio poſita: niſi quod hepar an felle careat nondum obſeruaui. Belloníus hepar albũm ei attribuit, unius tantum lobi, in cuius dextro latere fellis ueſicula adſuta ſit. *Lauaretus.*

DE ALBVLAE GENERE QVOD BVZ ET KILCH VVLGO NOMINANT.

CONSTANTIAE **Kirchlin** uocant albulæ genus candidum, & ſimile ijs quos **Gangfiſch** uocant, uentribus magnis: magnitudine albulas cæruleas quinquennes æquant, quas **Halbfelchen** nuncupant. Degunt in profundo, & pariunt æſtate. Ad cibum ut cæruleæ parantur, Mangoldus: quem apparet non approbare illorum ſententiam, qui eoſdem Vadipiſces albos (**Wyßgangfiſch**) eſſe putant. Alij **Kilchen** uocant, & uentre candido inflatoq;, dorſo fuſco deſcribũt, in locis profundis (**im wag oder triechter**) morari addunt, & paruos in eo genere **Kilchenſtüb** appellari: maiores eſſe quàm **Hägele** dictos à noſtris. ¶ Eoſdẽ puto in Lucernenſi lacu **Alpken** uocitari, qui in eam magnitudinem excreſcunt, quæ duobus à cruce dictis apud Germanos numis uæneat, hoc eſt quadrante drachmæ, aut inſuper beſſe. ¶ Et forte idem eſt Buzus noſter, **ein Butz**, in lacu Tigurino, ſed magnitudine præſtans. nam albulam cæruleam quoq; excedit, & ad precium duarum drachmarum argenti aliquando unus accedit: uentre magno inflato. corpore pleno amploq;. Circa fundum aquæ degit, ut audio, ubi uermiculis quibuſdam, è quibus muſcæ arundinum naſcuntur, (**die rotmuggen**: uermiculos ipſos **Chlüinen** uocant noſtri,) & cochleis minutis paſcitur. Piſcatores hoc genus cæruleis præferunt, utpote maius & pinguius. & ferè magis pinguescunt piſces, qui cibum in fundo quærũt, ubi & copio- *Alpken.* *Buz.*

Digitized by Google

ſius & loco manentem reperiunt: quàm qui ſuperficiem uerſus efferuntur, ubi & parciùs inue-niunt, & cum labore inſequuntur. Alij tamen buzum quoq; altius efferri mihi retulerunt.

Ferra uel Pala. Forſan & in Lemano Ferra uel Pala dictus piſcis, quanquam cubitali magnitudine, ut Ron-deletius ſcribit, non alius quàm buzus noſter eſt, & ipſe inter albulas maximus lautiſsimusq;, (ni-ſi nobilem excipias,) pro lacuum diuerſitate maior aut minor. Palæ nomen accedit ad Germani-cum Baal. ſic enim albulæ genus quoddam in Acronio uocitant. Ferra ad Germanicum Felch. Minimum quidem albularum genus Friburgi in Heluetia Pferren uocari audio.

DE ALBVLA PARVA, VEL SIMPLICITER DICTA IN TIGVRINO LACV.

A ETSI omnes lacuſtres piſces albos, communi nomine Albulas nominare nobis uiſum ſit: hunc tamen priuatim Tigurini mei albulam indigetant, ein Albele. quare nos etiam uel ſimpliciter ſic uocabimus, uel paruæ diſcrimẽ adij-ciemus. De minima quidem proximè dicetur. Sigiſ-mundus Gelenius aliquando ad me ſcripſit albulam (ſic appellans, haud ſcio an diuerſum piſcem) Illyricè dici bila ryba. Sunt qui putant albulam noſtram nõ ſui generis piſcem eſſe, ſed albulam ſiue bezolam cæ-ruleam ſecundo tertióue ſuæ ætatis anno ita uocari: quibus piſcatores noſtri contradicunt: quod cæruleos obſeruarint ſecundo etiam ac tertio anno forma colo-req; à genere albularum (de quibus hic loquimur) differre.

Nondum adultæ, ut bezolæ quoque, communi nomine uulgò Oigling dicuntur. Alius eſt piſcis Albur in lacu Lario: & qui apud Sabaudos Able dici tur, Alburnum Auſonij Gallis able uocari, piſcicu-lum minimum, de quo ſupra ſcripſimus, Rondeleti-us & Bellonius authores ſunt.

B Cognatus eſt hic piſcis cæteris lacuſtribus albis. Nam & ſpecies, & ſapor ferè omnium non diſsimilis eſt. Albula magis quàm Bezola albicat, cauda ta-men & reliquæ pinnæ, præter eas quæ iuxta branchi-as ſunt, nigricant in extremitatibus. Dorſo color glau cus: alicubi tamen purpurei quiddam & cærulei mi-xtum uidetur. Caput ex glauco cæruleum. Inter caput & dorſum color uiridis, ceu gemma relucet. Branchiæ ei quaternæ. Hyeme aliquando memini uidere me hunc piſcem ſquamis per latera exaſperatum, eminen-tibus per ſingulas ſquamas ueluti tuberculis. Aiebant hoc indicium eſſe recentium & uiuarum. ¶ Capi-untur Albulæ in ſumma parte Tigurini lacus, iuxta lo cum quem Büchberg uocant, diebus ferè quatuorde-cim poſt diem diui Martini: & ad oppidum Rapper-ſuillam circa ipſum diui Martini diem. A partu in la-cum noſtrum deſcendunt (ſed non tam procul ut cæ-teræ albulæ) uſque ad uer: deinde rurſus aſcendunt tota æſtate uſque ad diui Martini diem. Capiuntur e-tiam in Gryphio agri Tigurini, multò maiores quàm in noſtro: & in Haluillenſi Bernenſis agri.

D Albulæ Auguſto & Septembri menſibus præci-puè laudantur, quod ſuauiores eo tempore ſolidioresq; ſint. poſtea enim pariunt, & mollior ea-rum caro fit: & ſuccus in fœturam conſumitur.

Digitized by Google

DE ALBVLA MINIMA.

Icon hæc bene facta eſt, niſi quòd pinnula parua in extremo dorſo deſyderatur.

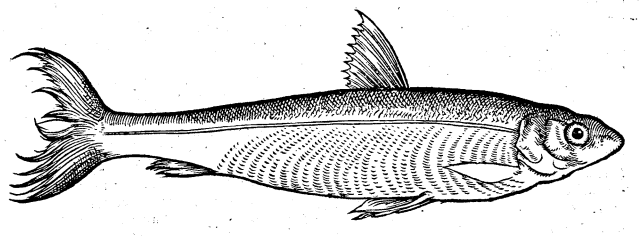

ALBVLAM minimam hunc piſcem uoco, quem noſtri Hägele, uel Hägling, quaſi haleculam, appellant: Friburgi Heluetiorum (ut audio) Pfärren: Lucernæ Nachtfiſch, (quòd noctu ferè irretiatur,) ut quídam putant. Sed mihi piſcator Lucernenſis affirmauit Nachtfiſch uocari Albulam cæruleam anno primo, cum circa diem diui Ioannis ætate iam ad digiti longitudinem excreuit. A

Albula minima, tota ſpecie accedit ad illam, quam proximè albulam paruam nominaui: ſed plerunq; minor eſt, & in capite minus uiridis. Si piſcem erectum inſpicias per dorſum, aliquid coloris purpuraſcentis in lateribus apparebit. Branchiæ ei quaternæ ſunt, pinnulæ albent. Ore apertо ſuperioris mandibulæ extremitas deorſum tendit. Os habet longiuſculum, dentes nullos. B

Sale conditus infumatusq; commendatur. Placet alioquí recens in iure albo frigido, apio copioſe inſperſo, maximè per menſem Decembrem. Iulio coëunt. Noctu tantum capiuntur retibus, ad paſſus quadraginta aut quinquaginta demiſsis, cum cœlum ſerenum eſt, altius deſcendũt: cum nubilum, aſcendunt. Denſiſsimis gregibus præ cæteris albulis capiuntur, non paſsim in lacu noſtro, ſed maximè à pago Vædeſuilla, uſq; ad inſulam: & uerſus alteram ripam à loco Surenbach uſq; ad Arborem longam, diebus quatuordecim ferè à Natali Domini capi incipiunt, & immixtæ eis albulæ cæruleæ aliquot, & mox expirant. quamobrem ut recentes habeantur, matutino tempore potiùs ad prandium coëmuntur, & aſsi in craticula quàm calidiſsimi à gulonibus deuorantur: quí eam ob cauſam non uniuerſos, ſed paulatim alios poſt alios aſſari iubent, ut ſtatim abſumptis prioribus, feruidi poſteriores menſis afferantur. Embamma additur ex aceto, ſapa, pipere, ſale, & porri aut cepæ foliis conciſis. F C E

ALEANTRIS, ἀλεαντρὶς, nominatur inter piſces à Tarentino, apud Athenæum inter Nili piſces Eleotris.

DE ALECE SIVE HALECE.

HALEC cum aſpiratione ſcribitur à Pontano & aliis pleriſq; eruditis, ut etiam Halecula diminutiuum: quod nobis etiam placet. uidetur enim deriuari ἐκ τοῦ ἁλὸς, ἢ ἐκ τοῦ ἅλμης, hoc eſt à ſale, uel ſalſugine muriáue. Sed quoniam & recentiores multi non aſpirant, & in codicibus antiquis non raro ſine aſpiratione ſcribitur, in A. elemento mentionẽ eius tia notatur. Nam & fœminino & neutro genere effertur: & primam alii producunt, alii corripiũt: & cum à cæteris alec ſcribatur, in Plinio legitur alex.

Mænidem (inquit Rondeletius) Gaza non rectè uertit halecem, neque τὰ μαινίδια, haleculas, (Gaza non aſpirat.) Nam halec generis potius nomen mihi eſſe uidetur, ut ſit piſciculus omnis uilis, uel muria conditus, uel piſcium fex. Vnde Columella tabentes haleculas incrementi minuti piſces iubet præberi iis qui in uiuariis ſeruantur piſcibus. Et Hermolaus piſcem omnem uilem haleculárium uocat. Eſt etiam halec liquamen ex inteſtinis piſcium. Horatius,

Ego fæcem primus & halec, Primus & inueni piper album. Dicitur & à Plinio alex muriæ uitium. Laudatur (inquit) & Clazomene garo, Pompeiisq; & Leptis: ſicut muria Antipolis ac Thuria, tam uerò & Dalmatia. Vitium huius eſt alex, imperfecta nec colata fæx. Quare Plinij uocabulum retinendum arbitror, Hæc ille.

M. Apicius ad omne luxus ingenium mirus, è iecore mullorum alecem excogitare prouocauit, Plinius. Et rurſus, cum garum dixiſſet olim ex eiuſdem nominis piſce factitatum, deinde ex aliis diuerſis, ſubdit: Sic alex peruenit ad oſtreas, echinos, urticas, cammaros, mullorum iocinera.

Digitized by Google

nera. Innumerisq; generibus ad saporem gulæ coepit saltabescere. Et mox, Alece scabies pectoris sanatur infusa per cutem incisam. Et contra canis morsus, draconisq; marini prodest, in linteolis autem concerptis imponitur. Hinc equidem coniecerim, ut garus piscis est è quo garum liquor conficiebatur: ita alecem genere fœminino dictum piscem, ex quo liquor alex itidem fœminino, ni fallor, uel alec genere neutro nominatus liquor parabatur. Et quòd garum purius, delicatius, maioreq; opera & sumptu fieri solitum fuerit: alec uerò longe uilius & crassius, siue per se fieret, siue ipsius gari fæx, aut garum imperfectum, aut uitium gari. ita ut illo diuites, hoc plebs uteretur. Cui portat gaudens ancilla paropside rubra Alecem, sed quam protinus illa uoret, Martialis lib. 11. de pisce. Capparin, & putri cepas alece natantes, Et pulpam dubio de petasone uoras, Idem lib. 3. de liquore siue liquamine. Sumen elixum, uel in furno aut cratícula assum, cum alece aut sinapi manducatur, Apicius. Qui mihi olera cruda ponunt, halec (legendũ halecem, ut constet uersus) danunt, Plautus Aulularia pro pisce uile. Vbi oleæ comesæ erunt, halecem & acetum dato, Cato de re rust. de pulmentarijs familiæ loquens. Datur cammarus, & riualis halecula, (i. in riuis nascens piscículus,) uel si quæ sunt incrementi parui fluuiorum animalia, Columella. Et rursus, Præberi conuenit tabentes haleculas, nam id genus pisces qui sunt incrementi minuti, maiores alunt, lib. 18. cap. 15. Vitiũ gari est alex, imperfecta, nec colata fex, neutro duntaxat genere, ut Plinius atq; Flaccus, & primus omnium Plautus efferunt. siquidẽ & Græci liquamen (liculmen, uoce corrupta) uocãt, quod purissimum ex eo fluxit. id autem quod fecis instar in cophino (ita enim uocant, Vide plura inferius in Garo) obmansit, alex: unde liquiminarij dicãtur. quo modo etiam pro liquore accipitur promiscui gregarijq; piscitij, Hermolaus. Aleculæ uocabulum generale credo, idem apud nos significans, quod apud Græcos anthracides. In Pannonia (imò Germania etiam tota) piscículum, quem Belgæ copiosissime uenantur & inueterant, arengam uocantes, ipsi alecem hodie quoq; nominant, Idem.

DE ALPHESTE VEL CYNAEDO.

RONDELETIVS.

Bellonius pro alpheste eundem quidem piscem pingit, sed minus latum, crassioribus labris bene dentatis, corpore maculoso, & punctis distincto, non expressis squamis.

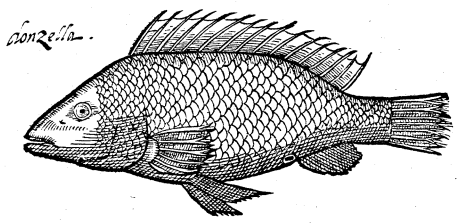

A ΑΛΦΕΣΤΗΣ & αλφεσιὸς Græcis est piscis, qui à Plinio dicitur Cynædus, nostri communi saxatilium nomine rochau uocant: peritiores piscatores canus, Massilienses canudo corrupto uocabulo cynædum uolentes dicere.

B Piscis est marinus, saxatilis, dorso purpureo, cæteris in partibus luteo, corpore strictiore quàm aurata uel pagrus: mænis figurâ similis, alioqui maiore & spissiore corpore, pedali magnitudine: ore mediocri, labra habet, & dentes serratos canínis similes, quod omnibus ferè saxatilibus commune est. A ceruice ad caudam spinas tenui membrana connexas habet, non diuisas, unde μονάκανθος ab Aristotele, citante Athenæo, dictus est. Huiusmodi cum sit piscis quem hic proponimus, superest ut eum esse ostendamus, qui ab Athen. ἀλφεσὶς, à Plinio cynædus appellatur. Ac primum Athenæi uerba proferamus: Pisces quidam sunt alphestæ, omnino quidem cerei coloris, purpurascentes tamen quibusdam in partibus: aiunt ipsos binos capi, & uideri alterí alterum comitẽ esse ad caudam. ab eo igitur quòd alter alterius nates (ἡβῶσι τοιγλῶ, Athenæus: κατ' ὄρχιν, Eustathius) sequatur. Veteres quidam incontinentes, & in uenerem procliues alphestas nuncuparunt. Aristoteles in libris de animalibus, unica & non diuisa spina esse dixit alphesticum & fluuium. Plinius uerò cynædi, inquit, soli piscium lutei.

Lib. 7.

Lib. 32. cap. 11.

A Principio ipsa nominis ratio alphestam eundem esse cum cynædo planè indicat: nam ut alphestas Græci appellant pisces se sequẽtes libidinis causa, eodem quoq; nomine libidinosos & incontinentes homines, sic & Latini cynædos pisces: quoniam sunt & cynædi homines molles, effœminati, libidinosi, quiq; præpostera & nefanda uenere utuntur. Adhæc cerei coloris sunt, secundum

Athe-

Athenæum, quibuſdam in partibus purpurei, quod noſtro planè conuenit. Dorſum enim colore
eſt purpureo exaturato, ſiue uiolaceo, cæteræ partes cereo colore, quem Plinius luteum appellat.
Ariſtoteles citante Athenæo κιρρὸν, Numenius φυθρὸν. Græcis autem κιρρὸν ſignificat ξανθὸν, id eſt, *Digreſſio ad co-*
flauum, autore Galeno libro 5. de ſanitate tuenda, cùm loquitur de uino pro ſenibus deligendo: *lorum nomina.*
ψῦ μὲν σύσκιον, ἀεὶ τὸν λευκοτατον αἱρεῖσθαι: ψῦ δὲ τὸν χρόαν, ὃν ἱπποκράτης ἔνιοι κιρρὸν καλεῖν, ἄλλοι δ' αὖ καὶ ξανθὸν
ξανθὸν ἀναμάξειν αὐτὸν: Vt ſit ſubſtantia tenuiſsimum, colore quod Hippocrates κιρρὸν appellare ſo- Ξανθός.
let: poterat autem & ξανθὸν, id eſt, flauum appellare. Hactenus Galenus. Ἐρυθρὸς idem dicitur, & ſal-
pam quæ lineis aureis diſtincta eſt φυθρόχαιμον prius uocatam fuiſſe diximus. talis color eſt auri, Ἐρυθρός.
uel flammæ ex lignis aridis excitatæ. Quòd ſi aliquando φυθρὸν rubrum uel rufum interprete-
mur alios ſecuti, reprehendendi non ſumus: nam id etiam ſignificat φυθρὸν: flauum ſcilicet exatu-
ratum, quod eſt rubrum dilutius: unde Oppianus, ξανθοὶ τ' φυθρῷσιν, qui tamen iudicio omnium ru- *Lib. 1. ἁλιευτ.*
beſcunt. talis eſt optimæ & minimè adulteratæ ceræ color. Dioſcorides de corni arboris fructu lo- *κῶμ.*
quens, primùm dicit eſſe χλωρὸν, id eſt, uirentem: πεπαιωμένον δὲ ξανθὸν, ἢ κιτρινωδῆ, id eſt, per maturi- *Lib. 1. cap. 173.*
tatem rubeſcere, aut ceræ colorem repræſentare. Vides ut ξανθὸν & κιτρινωδῆ pro eodem colore u- Κιτρινωδὴς.
ſurpet: quod autem ξανθὸν rubeſcens uertit interpres, id non de rubro exaturato intelligendum eſt,
ſed de diluto, quod φυθρὸν aliquando appellari prius diximus: & alibi etiam Dioſcorides ſcribit, *Lib. 2. cap. 105.*
ceram optimam eſſe χρυσοκιρρὸν. Talis color eſt luteus, color nimirum uitelli ouorum. Idem color
dicitur etiam nonnunquam πυῤῥὸς. Vinum enim κιρρὸν quod Galenus ξανθὸν, id eſt, flauum inter- Πυῤῥός.
pretatus eſt πυῤῥὸν ὠχρὸν, id eſt, rufum pallens lib. 12. methodi appellat. Quamobrem uehementer
errant qui uinum κιρρὸν ſiue ξανθὸν putant eſſe, quod Galli uin clairet appellant: eſt enim hoc gil-
uum. Colorem uerò κιρρὸν ſiue ξανθὸν propriè refert uinum, quod in Gallia noſtra Narbonenſi pro-
uenit, dicituꝝ muſcat & picardent. Hæc ideo diffuſius explicaui, ut ob nominum uarietatem di
uerſasq; eorundem ſignificationes rerum notitia obſcurior nobis non eſſet. Quare κιρρὸν, ξανθὸν, *Concluſio.*
πυῤῥὸν, φυθρὸν, & Latinè flauum, luteum, rufum, rubrum, ſeu potius rubeſcens nonnunquam pro
eodem ſumuntur, ut exemplis ueterum comprobauimus: nonunquam differunt, ſed ratione tan-
tùm maioris & minoris: quo fit, ut propter magnam in colorum quorundam gradibus affinitatẽ,
modò hoc, modò illo nomine, diuerſi autores utantur, etiam in eodem colore deſignando.

Ex his igitur liquet qualis ſit piſcis iſtius color, diuerſis nominibus ab antiquis expreſſus, qui *Cinædi color.*
non ſolius eſt cynædi: cancri enim aliqui & cancelli, & leones parui, qui circa inſulam D. Hono-
rati, & in mari Liguſtico capiuntur, flaui ſunt ſiue lutei: deniq; eiuſdem cum cynædo coloris, de
quibus ſuo loco dicemus. Quare meritò falſus nonnullis Plinij locus uideri poſsit: Cynædi ſoli *Plinij locus ex-*
piſcium lutei: uel inemendatus, ut legendum ſit, Cynedi toti lutei: quemadmodum locutus eſt A- *ſoli cinædi ſint*
thenæus, τὸ μὲν ὅλον κιτρινωδὲς, omnino quidem cærei coloris: modò intelligas non ita omnino lu- *lutei.*
teos eſſe, quin aliqua parte purpurei ſint, ut initio huius capitis declaratum eſt.

Carne & ſubſtantiâ eâdem eſt, qua cæteri ſaxatiles, nimirũ tenera, molli, & friabili, minimeq; F
glutinoſa. Ius ex eo uentrem lenit. Coctus in ſartagine melior eſt aſſo in craticula, uel elixo: hic
enim mollior fit, ille quia tener eſt & friabilis, in tenues partes facilè ſoluitur. Præparatur ſic: Ex-
emptis interaneis ſale aſpergitur, & farina, quæ partes continet & ſoluí prohibet: deinde in feruẽs
oleum iniiciendus. Refrigeratus cum ſucco mali Arantij editur. Agrotis ſalubre alimentum: faci-
lè enim coquitur, & temperatum ſanguinem gignit.

DE EODEM BELLONIVS.

Cynædus à caninis dentibus, fuluí aut rutuli coloris piſcis nominatur, qui etiam Maſsilienſi- A
bus un Sanut.

Saxatilis eſt: cuius color, ut reliquis ſaxatilibus, euariat. Peculiaribus quoq; notis ab alijs diſtin- B
guitur. Vt plurimum enim totus lutei ſiue cerei coloris eſt, quibuſdam tamen ſui corporis parti-
bus admixtum rutilum colorem habens. Præterea ſquamas in gyrum crenatas gerit, quæ multa
ſcabritie horrent. Nullus ſaxatilis tam firmos dentes habet, à quibus nomen ei inditum fuiſſe pu-
to. Hos in maxillis oſtendit bono ordine diſpoſitos, oblongos & acutos, ut piſcis dentes eſſe mini-
mè dixeris, ſed alterius cuiuſpiam carniuori terreſtris.

Picus etiam Maſsiliæ dictus, colorem habet uarium, & ad cynædum propius accedit: & cana-
della in Liguſtico mari dicta labrjs eſt magnis ut cynædus.

COROLLARIVM.

Alpheſtes Græcis inuentorem ſignificat, & hominum epitheton eſt apud Homerum, quòd A. H.
ratione & conſilio artes, machinas, aliaq; inueniant & excogitent, quæ cæteræ animantes inueni-
re non poſſunt. Conuenit autem huic piſci fortè hoc nomen ex eo quòd bini ſemper ſint, & alter
alterum ſequatur, tanquam quærens & inueniens. nam ſi ſingulares aut ſolitarij uagarentur, non
alter alterum reperiſſe, ſed amiſiſſe dici poſſet. Iam cum ſequatur alter alterum ψῆ πυγὴν, cinædi
etiam nomen eis impoſitum, nam & de homine cinædo κατατύγων Græcè effertur. Malim autem
cinædi primam ſyllabam per iôta ſemper quàm ypſilon ſcribere. denominatur enim cinædus Eu-
ſtathio, ἀπὸ τοῦ κινεῖν πάνυ ἀεὶ ὡς τὸ σαφῶς μόνον. Quod ſi à dentibus caninis, ut Bellonius ſine au-

Digitized by Google

thore putat, hoc nomen factum fuiſſe, non cinædum neq; cynædum, ſed cynodonta uocari oportuiſſet: ſicut & alium quendam piſcem à dentibus ſynodonta uocamus. ¶ Diocles apud Athenæū ἀλφιστὸν inter ſaxatiles piſces nominat, apud eundem Numenius ἀλφιεῖν appellat: & Epicharmi hæc uerba citantur, μῦς, ἀλφησάιτη, κορακῖνοί τε κιθωνιδὸν ἴδαι, tanquam & coracini lutei ſint, non ſoli cinædi. Sed adonis quoq; ξανθὸς uel ξανθὸς eſt, inde & cirrhis à cirrho colore dictus. ¶ Καταπύγων, ὁ λάγνος. ὁ δὲ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν ἀλφιτων (lego ἀλφεσῶν, quanquam aliqui penultimam per ῖῶτα ſcribunt, ἀλφισῶν) ὅτω λιγμώδων ἰχθύων, ὅτι ἐπόντται κατ' ἐρεών, (ὑπὸ πυγλίω, Athen.) Suidas. Ab huius piſcis natura Apollodorus alpheſtas libidinoſos intellexit, cum dixit Καταπυγοτέρων ἀλφησῶν, Euſtathius: qui alibi monet καπάπυγος & καταπύγων dici, ut ἄπεφος & ἀπείρων. Καταπυγοσιάλω μυὸς Cratinus dixit.

Bruſola. Eundem aut ſimillimum piſcem eſſe iudico qui Venetijs, ſi bene memini, Bruſola nominat, à colore fortaſsis: & à Luſitanis Salmonera: quem uerno tempore optimum eſſe aiunt. Ruffus eſt piſcis (ut pictura repræſentat) toto corpore: cauda lutea maculis fuſcis diſtincta, extremitate, ut ſaxatilium ferè, æquali, non arcuata. maculæ nigræ ad pinnarum (quæ luteę ſunt) iuxta branchias initium habentur, alia in pinna podicis, alia in extremo dorſo prope caudam. Linea à branchijs ad caudam tendit ruſſa, punctis intercepta nigris. Oculorum pupilla atra iride lutea ambitur, ea rurſus circulo albo. Ruffus eſt etiam piſcis, & ex parte (cauda pinniſq; præſertim) luteus, quem Donſellæ nomine Cornelius Sittardus olim pictum ad me miſit: é ſaxatilium genere, ut ex dentibus, caudæq; ſpecie & macularum uarietate apparet. Venter albicat, corpus oblongum & minimè latum eſt. os paruum prominens.

Donſella.

H Cinædiæ (gemmæ) inueniuntur in cerebro piſcis eiuſdem nomínis, candidæ & oblongæ, euentuq; mirandæ, ſi modo eſt fides, præſagire eas habitum maris nubilo colore aut tranquillitate, Plinius. Cinædus dicitur iynx auicula, & piſcis marinus, in cuius corpore translucido ſpinæ apparent: & lapis, qui & Opiſianus & draconitis, Kiranides 1.10. uſum aũt eius deſcribit ad phitra ſeu ceſtum Veneris. ¶ Alpheſtes quidam ictus fulmine in alpes mutatus fingitur.

DE AMIA, RONDELETIVS. bonito, byza.

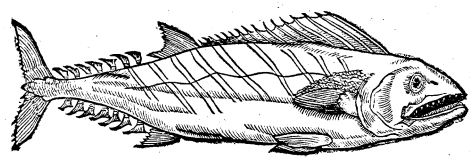

A VAE Ἀμίαι à Græcis dicitur, Latino nomine caret. A noſtris & Hiſpanis Byza, quaſi Byzantia, ut opinor: amia enim Byzantia in pretio habebatur. Ab aliis boniton uocatur. ἀμίαν nominatam fuiſſe autor eſt Athenæus, quòd ὑπὸ μίαν φέρεται, ἀλλὰ ἀγελαδὸν, id eſt, quòd non ſolitaria ſit, ſed gregatim uiuat. Alio uerò loco etymū habere ſcripſit ex Ariſtotelis ſententia, ἅτε τὸ ἅμα ἰέναι ταῖς πλατυπλοίαις, ἴσως γὰρ σωμαγλαστικὴ: quòd ſimul cum ſui ſimilibus eat: eſt enim gregalis. Idem Plutarchus in libro, cui titulus, Vtra animantia prudentiora ſint, terreſtria an aquatilia: ἀμίαις δὲ καὶ τὸνομα πέφυκεν ὁ σωμαγλασμός.

B Eſt autem amia piſcis marinus, pelamydi uel thunno, uel ſcombro corporis ſpecie, pinnis, cauda ſimilis: eſt enim roſtro acuto, uentre craſſo, cauda tenui, in figurā lunæ in cornua curuatæ pinnis eius cõformatis, dorſo cæruleo eoq; ſplendente dum uiuit, uentre argenteo. A dorſo ad uentrem lineæ ductæ ſunt obliquæ, nigricantes, certis interuallis à ſeſe diſtantes. Oculi paruí ſunt auri æmuli. Cutis læuis, dempta ea parte quæ circa branchias eſt. Dẽtes habet ſerratos, acutiſsimos, in os recuruos. Branchias opertas. Ventriculum rugoſum, longum, ferè ad podicem uſq; demiſſum, cuius appendices ſunt innumeræ ſcombrorum appendicibus tenuiores. Inteſtina graciliа, hepar rubeſcens, ſplenem nigricantem: fellis ueſicam toti inteſtino attextam, autore etiam Ariſtotele lib. 4. de partibus animaliũ. Vel, ut alio loco ſcribit, cum toto inteſtino extenſam, ex æquo longam, ſæpe etiam conduplicatam, *(replicatam aliquatenus.)*

Capite 2. Lib. 2. de Hiſt. animal. cap. 15.

C In Prouincia multæ amiæ capiuntur, in maris anguſtijs, quas inſulæ frequentes efficiunt: in litore noſtro paucæ ob maris uaſtitatem. Aqua dulci delectantur. Ariſtoteles: Thunni, pelamydes, amiæ ſubeunt Pontum uêre, atq; ibi æſtatem traducunt. Et mox: Petunt autem Pontũ paſtus gratia, qui uberior & melior ibi propter dulcium aquarum permiſtionem ſuppeditatur. Beluæ quoque magnæ pauciores ibidem ſunt. Et alibi: Celeriter piſces omnes augeſcunt, in Ponto celeriùs: indies

Lib. 8. de Hiſt. animal. cap. 13.

Lib. 6. de Hiſt. animal. cap. 17

iridies enim amiæ multæ manifestè augentur. Et Plinius: Piscium genus omne præcipua celeritate adolescit maximè in Ponto. Causa, multitudo amnium dulces inferentiũ aquas. Amiam uocant, cuius incrementum singulis diebus intelligitur. Rursus Aristoteles: Εἰς οὖν τοὺς ποταμοὺς ἀνάπλεουσι πολλοὶ μὲν ἰχθύων, καὶ ἀνέλκυστον ἐν τοῖς ποταμοῖς, καὶ ἐν ταῖς λίμναις, οἷον ἀμίαι καὶ κεφαλίς, id est, Fluuios petũt pisces multi, & in fluuijs & stagnis commodè delectabiliterq; degunt. (id enim significat ἀνέλκυστον, Gaza præstare uertit,) ut amia & mugil. Carne & alga uescitur. Aristoteles: Amia, thunnus, lupus magna ex parte carne uescuntur, algam etiam attingunt. *Lib. 9. cap. 15.* *Lib. 8 de Hist. anima. cap. 19.* *Lib. 8. de Hist. animal. cap. 2.*

Pingues igitur sunt & molles amiæ suauesq;, ob id Archippus & Epicharmus (autore Athenæo) παχέας appellarunt. Hicesius uerò boni succi & molles esse censuit, ad excretionem mediας, minus tamen nutrire. Archestratus ad gulæ luxum ingenio mirus amias optimas esse existimauit, tempore autumni post uergiliarum occasum, Byzantiasq; laudauit. Hos de amia rectè sensisse existimo, locosq; duos Galeni in tertio libro de aliment. facult. deprauatos esse, priorem in quo citat ex Philotimo pisces durę carnis: Καὶ πρὸς τούτῳ ἔγραψεν ὁ Φιλότιμος ὑπὲρ λέξεως ὅτως, ἐν ὀλιγυδρίῳ πρὸς προφῆς: Ἀφάκωτός τε, καὶ κόκκυγδι, καὶ γαλεώνυμοι, καὶ σκόρποι, καὶ φάγροι, καὶ πρὸς τούτοις ἔτι καὶ τράχουρα, καὶ τερύλλια, καὶ πέλιμυ ὀρφώτε, καὶ γλαύκησι, καὶ σκάροι, καὶ κώσιδι, καὶ χρύσοφρυσι, καὶ ἀμίαι, καὶ ζύγαιναι. Ibi pro ἀμίαι legendum λαμίαι, est enim lamia ex cetaceorũ cartilagineorumq; genere, & ob eam causam dura admodum carne. Alterum, quo pisces quos recte Philotimus duræ carnis esse censuit, approbat: τοῖς δὲ, καὶ φάγροι, καὶ ἀμίαι, καὶ ἀεδὼ, ὀρθῶς ἔπει σκληροσάρκους εἶπ. ubi rursus λαμίαις legere oportet: alioqui Philotimi Galenicq; sententiæ sensus ipse repugnat. Sed ne emendationem temere affinxisse uideamur, eam ex ipsomet Philotimo confirmo, qui amiam inter mollis carnis pisces connumerat, Galeno ipsius uerba citante: Φιλότιμος δὲ ὁ γεγραφὼς πρὸς προφῆς πρὸς τῷ μαλακοσάρκῳ ἐν βύσσῃ ὅτως ἐγράψεν αὐτοῖς ὀνόμασι: Κιθίοι δὲ, καὶ φῦκοι, καὶ ἰολίδες, καὶ τρῶκαι, καὶ σμύραιναι, καὶ κίχλαι, καὶ κώστροι, καὶ σαῦροι, καὶ πέλιμυ ὄνοι, καὶ πρὸς τούτοις ἀμίαι, καὶ ψῆτται. &c. Vides hic amias in piscibus mollis & teneræ carnis numerari, ut capite proxime sequenti cum piscibus duræ carnis nullo modo recenseri possint. *F* *Libro 7. Athen. lib. 7.* *Amias pro lamijs apud Galenum bis legi: et has duræ esse carnis, illas molles.* *Lib. 3. de alim. facult. cap. 29.*

Scribit Aristoteles amiam ab alijs piscibus appeti. Pisces sensum gustandi habere constat: multi enim suis & proprijs gaudent saporibus, & escam ex amia maxime capiunt, & piscium pingue, ut qui gustatu huiusmodi delectentur, & in cibo huiusmodi esca. Sed ne una omnibus præditæ sit, eam ualidis dentibus, & uel ad propulsandam uel ad inferendam iniuriam aptissimis armatura: ob eamq; causam troctam etiam appellatam arbitror, eundemq; planè esse piscem, qui amia dicatur, & tracta ab Aeliano. Hæc enim sunt eius uerba: Piscis trocta, cuius naturam nomẽ & os declarant, dentes habet frequentes & continentes, quibus quicquid inciderit, perfringere potest. Dicitur ergo ἀπὸ τοῦ τρώγειν, quod uorare significat. Deinde quæ Oppianus, ex quo permulta mutuatus est, amiæ tribuit, ea ipse troctæ. Hamo captus (*Oppianus uulpeculas etiam hoc facere scribit*) solus ex piscibus non se ab hamo retrahit, sed impellit sese in ferrum, (*assiliens, Athenæus Aristotelem citans.*) chordam consumere (*morsu abscindere*) cupiens. Piscatores contrà machinãtur longas ansas: ille uerò, quoniam quodam modo ualet saltu, ansas sæpe transilit, ac linea qua agitur concisa ad piscium domicilia reuertitur. Oppianus uerò: *E* *Lib. 4. de Hist. animal. cap. 8.* *A* *Lib. 12. cap. 53. Troctas Aeliani, & Oppiani amias eosdem pisces arbitratur.* *Lib. 3. ἁλιευτικῶν.*

Ast amiæ celeres, & uulpes fraude reuinctæ
Præueniunt summas morsu confringere setas.
At piscatores longam, ex qua pendeat hamus,
Conficiunt uirgam, dentes quæ arrosa retundat. (Græce est, καυλὸν ἐχαλκεύσαντο, id est lineam ex ære addunt.) Subiungit Aelianus: Troctæ sui generis grege coacto delphinos inuadunt, maximè si quem segregatum circunuenire possint. planè enim sciunt delphinum suis morsibus uerberari asperè solere. Itaq; troctæ ei acerrimè instant, delphinus contrà resilit, subsilit, atq; indicat ut ex dolore torqueatur: idcirco tenaciter urgent, simulq; ad saltum delphini tollũtur, hic eos repellere conatur, illæ uerò nihil remittentes uiuum laceranti: postea uerò quum pro se quæq; aliquam eius partem uulnerârit, discedit. Oppianus uerò amiarum & delphinorum pugnam ita describit, ut facile cognoscas eadem omnino esse ista, cum ijs quæ Aelianus de trocta scripsit. *Lib. 2. ἁλιευτικῶν.*

Sunt qui quam priùs sphyrænã esse docuimus, amiam esse credant, sed non sine errore. amia enim gregalis est, cum thunnis scombrisq; Pontum ingreditur. At sphyræna solitaria est. *A* *Sphyrænã Ron delerij aliã esse ab amia.*

Paulus Iouius lechiam piscem ita Romæ nuncupatum amiam esse existimat. Sed lechia, ut ipse fatetur, solitarius est piscis, amia uerò minimè, ut docuimus. Nos lechiam eum esse piscẽ demonstrabimus, qui ab antiquis glaucus dictus est, à nostris derbius. *Lib. de pisc. Rom. cap. 7.* *Lechia Romæ norum non est amia.*

Postremò a ij lampugo piscem Hispanicum pro amiâ uera accipiãt, quòd citò augescat, quòd gregalis sit, quod scombris quodammodo similis. At dentes, quamuis magni sint & ualidi, ut delphinum uulnerare possint, repugnant: nõ sunt enim in os recurui, quales amiæ dentes sunt. Lampugo autem hippurum ueterum esse suo loco docebimus. Quare qui omnia diligentiùs expenderit, amiam ueram à nobis exhiberi facilè iudicabit, utpote cui nulla planè nota, quæ ab Aristotele, Athenæo, alijsq; fide dignissimis autoribus amiæ tribuatur, non perappositè quadret. *Lampugo Hispanorum non est amia.* *Conclusio.*

COROLLARIVM.

Amia genus est piscis, Festus, Quidam non rectè aspirant, Dicitur autem ἀπὸ τοῦ ἁμᾶν, genere fœ- *A*

minino, declinatione ſecunda, accentu paroxytonum: & fortè etiam ἀμίας ὁ. in prima, genere maſculino. Κυκώσας δ' ἀμίας τῶν τοῖς μίσγας, ὅσ' ἀπὸ θαλάσσης ῥέσας βόθρας αἰεὶ ποσειδάωνος ἐσαθρόμους, Matron Parodus apud Athenæum. Ἄμια proparoxytonum ſcribitur in codicibus uulgatis Ariſtotelis de animalibus 8.2. Eberus & Peucerus amiam interpretantur Germanicè Welß. Quòd ſi Velſus piſcis eſt, ut puto, quem recentiores aliqui barbatum nominant, maximus in muſtelarum genere, non erit amia, ſed ſilurus fortè.

B Ariſtoteles libro quinto de animalibus numerat inter cartilagineos amiam, Athenæus: ſed perperam: legendum ex Ariſtotele lamiam. ¶ Amiæ in Ponto celeriter ac euidentiſsimè omnia augentur, Ariſtoteles. Cum thynnis amiæ & pelamydes in Pontum ad dulciora pabula intrãt gregatim cum ſuis quæq; ducibus, Plinius. Amiæ etiam in Alopeconneſo reperiuntur, Ariſtot. Piſcis eſt pelamydi ſimilis, Idem. Amiæ Ariſtoteli, citante Athenæo, gregarię ſunt, dentibus ſerratis, branchijs opertis. ¶ Matron Parodus amiam cyanei coloris & magnam cognominat, Archippus πτηξέαν, id eſt craſſam. Os ei eſt anguſtius, Plutarchus. Pet. Bellonius tum amiæ tum lamiæ pellem aſperam & limæ inſtar eſſe ſcribit. Hamio piſcis eſt ſaxatilis, qui dextra ſiniſtraq; lateribus uirgis puniceis perpetuis alijsq; diſcoloribus deſignatur. & dictus eſt hamio, quia non capitur niſi hamo, Iſidorus, & Author de nat. rerum: qui etiam addit lapidem eum interius gerere. Inepte autem quòd aſpirant; quòd in o. terminant, quòd uocabulo Græco etymologiam Latinam adſcribunt.

C Amia ex mari fluuios ſubit, præſtatq; in fluentis & lacubus, Ariſtot. Amat mare uicinum fluuijs aut ſtagnis ob dulcem aquam, & limum, Oppianus lib. 1. cum uerò mox ſubijciat lupum etiam ingredi fluuios, amiam innuit non ſubire, ſed ſemper in proximo paſci. Carniuora tantũ eſt, Ariſtot. alibi addit, alga quoq; eam ueſci. Λαψιγρὰς, id eſt celeris Oppiano cognominatur.

D Gregales ſunt amiæ Ariſtoteli; quod nimirum ſe inuicem ament; quare & opem mutuam ferunt defendendo ſe acerrimè: unde θρασυφρονῶσι, hoc eſt audaces dicuntur Oppiano. Cum beluam uiderint aliquam, colligunt ſeſe, & quæ magnitudine præſtant, luſtrantes gregẽ circumualant: & ſi qua uiolatur, defendunt. dentes his ualidi, & iam cum aliæ belluæ, tum lamia aggreſſa, uulnera accepiſſe acriùs uiſa eſt, Ariſtot. ¶ Amiarum contra delphinos pugnæ perquàm accurata ex Oppiano (interprete Gillio) deſcriptio hæc eſt: Cum delphinis (inquit) magnum & hoſtile certamen ineunt ſolæ Amiæ, corporis magnitudine Thynnis inferiores. quibus etſi carnes infirmæ & molles, dentes acutiſsimi ſunt, ijs maxime confidentes potentem piſciũ regem, tam præclare contemnunt, ut cum ſolum quempiam ab alijs ſegregatum obſeruauerint, undiq; tanquam ſigno dato, frequentes in eum ipſum inuadant. Delphinus ſuo robore nitens, primũ hoſtium impetum negligit, & longe lateq; inſequens, partim earum lacerat, partim exedit & conficit. Poſtremò harum magna multitudine circumſeſſus, dolet, quòd ſe unum ſolum contra tantam multitudinem uideat. Itaq; reuocatis omnibus uiribus, ab his ingreditur ſe fortiſsimè defendere. Hæ contrà Delphini membris circunfuſæ, atq; ad eadem pertinaciter inhæreſcentes, dentes defigunt, ſimul & partim ex his illius latera conuellunt, partim roſtrum & pinnas, partim uentrem acerbis morſibus affligunt, partim ſummam caudam comprehendunt, partim dorſum exedunt: tum aliæ ex uertice, aliæ ex collo pendent. Is autem uario & multiplici dolore refertus, inſtar turbinis mare concitat: & permulto furore agitatus, in omneis partes ſeſe uerſat: & ſaltanti ſimilis, nunc tanq; procella fluctus ſummos concurſat, nunc in profundum defertur, ſæpe magna maris interualla deſaltãs, reijcere conatur examen audacium piſciũ. Hæ uero nihil de uiolentia remittẽtes, magis magisq; in eum incumbunt, & cum demergitur, eandẽ uiam ipſæ conficiunt: cum rurſus extra aquam eminet, eædem quoq; tractæ unà cum ipſo in ſublime ferũtur. Diceres Neptunum nouũ quoppiam monſtrum ex Delphinis & Amijs finxiſſe. adeò enim ſanè dentium pertinacia colligantur, ut ex illius corpore nunquam dentes tollant, niſi partẽ apprehenſam abſtrahant. Cum autem aliquod ſpatium ei dant reſpirandi à certamine, tum uideas rabiem ducis irati, tum mortifera Amijs pernicies infertur. Hæ quidem in fugam ſe impellunt, ille uero fulmini ſimilis, has acriter inſequitur, & diſcerpit, & lacerat, ſimul & effuſo multo ſanguine, purpuraſcit mare, Hucuſq; Gillius ex Oppiano. Hanc cum delphinis amiarum pugnam ſibi quoq; obſeruatã Bellonius ſcribit.

E Ad amias utuntur curuis hamis, quoniam os illis anguſtius eſt, tum quia rectos uitant, Plutarchus. ¶ Eſca ad glaucos, Tarentino in Geoponicis adſcripta: Amias, callichthyas & thriſſas marinas affans, exoſſansq; bryon illis hordeaceamq; farinam adijcito: ijsq; in paſtam coactis utitor ad ineſcandum. Ἰχθυόθηκαι τῆς Μεγαρικῆς ὅλαι τὸν ἔγχελυν ἄγχουσι δάπακον δὲ ἀμίας ἐκ τείχους ἁλισθείσης, &c. Apollonides Anthologij 3.4.

F Archeſtratus amiam autumno poſtquàm pleiàs occiderit, commendat. quo tempore (inquit) uel copioſe ſumpta nihil nocebit. Sic autem parabis: Ἐν συκῆς φύλλοις, καὶ ἀσταφίδος μάλα πολλῆς, καὶ τυρόν, καὶ λᾶρον (id eſt, nullis condimentorũ nugis adiectis) ἁπλῶς δ' ὅτω θέλῃς ἀρτύσῃς, Ἐν συκῆς φύλλοις χοίνῳ κατακόψιον ἄνωθεν. Εἰ τὸ κρέας θέλεις ὅσον ἔσω ἀσταθὲν, & cura ne aduras. Sit autẽ capta circa Byzantium, καὶ ἐγχέλυς ἅλως πε. (Alope ciuitas eſt Atticæ, Theſſaliæ aut Magneſię, Ponti, circa Euboeã, & circa Locridem, ſed per o. breue in penultima. Halos uerò, Ἅλος, ciuitas eſt Achaiæ & Phthiotidis.) Sed procul ab Helleſponto iam deterior eſſe incipit, ita ut in Aegæo mari non amplius laudari

dari mereatur. Coquum quendam Sotades Comicus sic loquentem inducit: ἡμῖν π (ὑπερύμῳ) χάρακα, θυείαν καλὸν σφόδρα. Θεῖναι (folijs ficus) ταύτῃσι ὀλίγῃσι ἐλαδίῳ (pauco oleo) δεῖς. Καὶ ταραχὰ γάνωσι πάσι πάσαις ὀξίγαναν, Ἐνίκησ' ἁ δ' ὥσπερ ἁλὸς εἰς πολλὰ πέφυκεν.

Amiæ dentes gestati sine dolore dentes puerorum oriri faciunt. Ipsa in cibo sumpta dysenteriæ medetur, Kiranides. G

ANACHARSIS, nomen uiri, & piscis quidam, Hesychius. Idem forte qui Acarnan.

ANCHORAGO piscis nominatur à Cassiodoro Epistolarum lib. 12. epistola 4. in regij conuiuij descriptione. Destinet (inquit) carpam Danubius, à Rheno ueniat anchorago. Quinam autem is sit, nõ habeo quòd dicam: nisi quòd conjicio salmonem esse, qui certo tempore in Rheno, rostro ei ad similitudinem anchoræ incuruato, uocatur uulgò ein Lachs.

ANARTES uel Anarites, ostrei conchęue genus est: de quo leges infra in C. inter Conchas.

ANADROMI, Ἀναδρόμοι, Trallíano medico, in genere dicuntur pisces quicũq; ex mari in fluuios conscendunt. Epileptici (inquit) ex piscibus eos sumant potissimùm quos Græci anadromos appellant: atq; hos non admodum continuè. Verbum ἀναδρόμων (inquit Iacobus Goupylus) significat ascendentem. Significare itaq; uidetur pisces qui ex mari ascendunt. Strabo lib. 15. Geograph. scribit ex sententia Aristobuli, ἀφ' ἁλὸς εἰς τὸν Νεῖλον ἀναπορεύεσθαι μηδὲν, ἕξω θαλάττης καὶ πυρός. Idem Trallianus uictus rationem in syncope quæ febrientibus accidit, præscribens, piscibus eos uti iubet saxatilibus: sin minus, fluuiatilibus qui anadromi uocantur, cum oxymelite.

¶ Fluuios subeunt (εἰς δὲ ποταμοὺς ἀναπλέουσι) pisces multi, & in fluuijs ac stagnis commodè degunt, & corpore proficiunt, ut amia & mugil, Aristot. de anim. 8. 19. Memorantur & à Pausania pisces marini εἰς ποταμοὺς ἀναβιώντα.

DE ANDROMIDE.

BELLONIVS.

VGDVNENSES detortis quibusdam ab Andromide literis Dromillam uulgò uocant, piscículum quem æstate frequentem habent, hyeme raro, Plinius medicus libro 5. cap. 7. Pisces pingues pelagici (inquit) epilepticis prohibentur. Dandi autem sunt Merulæ, Turdi, aut Scorpio, aut Scardus, (forte Scarus:) de fluuiatilibus edant eum qui dicitur Andromis. Quibus ex uerbis intuli piscem hunc macra ac sicca, & ob id salubri carne constare: quo factum est ut Lugdunensium Dromillam cum Plinij Andromide conferem.

DE ANGVILLIS.

RONDELETIVS.

VAMVIS Homerum scribat Athenæus uideri uoluisse Anguillas à piscium natura seiunxisse hoc uersu: Τέρενα' ἐγχέλυές τε καὶ ἰχθύες οἱ κατὰ δίνας. Tamen inter fluuiatiles ut ab omnibus, ita à nobis reponetur, nam branchijs spirant, quod piscibus solis proprium est: nec potiore ratione Congri, Murænæ, Myri pisces dicentur quàm Anguillæ. *Anguilla piscibus adnumerãda.*

Dicuntur à Græcis ἐγχέλυαι à luto siue limo. Athenæus lib. 7. Σαφῶς δηλοῖ ὅτι ἡ ἔγχελυς ἐκ τοῦ ἰλύος λαμβάνεται, ὅταν κατὰ τύχημα εἰς ὑς ἐπεφρατώθη. Dixit tamen Aristophanes in multitudinis numero ἐγχέλεις. Ench*elys* uocabulum dicta. Ex hac Athenæi autoritate sic legendum puto apud Phauorinum, ἔχελυς (*melius* ἔγχελυς) παρὰ τὸ ἐχέσθαι ὑφ' ὕδατος καὶ ἰλύος, ὅθεν ζωγρεῖσθαι, ubi pro ὑφ' ὕδατος καὶ ἰλύος inemendatè, ut opinor, legitur in excusis exemplaribus ὑφ' ὕδατος ὕλης. Anguilla dicitur à Latinis quod anguis speciem referat. A nostris pro ætatis & magnitudinis ratione uarijs admodum nominibus designatur, Idem Anguillas in marem & fœminam distinguũt, Marem uocant Marguaignon, qui breuiore, crassiore, latiore est capite. Fœminam contrà quæ capite est minore & acutiore, Anguille sine appellant. Sed quid de hac distinctione sentiendum sit, posteà docebimus. Anguilla omnis nascitur in aqua dulci, solaq; ex simili piscium genere, mare uel marina stagna ingreditur: alioqui uiuit in lacubus, fluuijs, & stagnis. *Anguilla.* *Sexus.* *Vbi.*

Est ex longis piscibus & lubricis, à squamis nudus, cute quæ facilè tota diuellatur tectus. Os illi est satis apertum, dentibus paruis munitum. Branchiæ paruæ, cuticula tectæ, rima parua, quã ob causam in turbidis aquis facilè strangulantur, & in aëre diutius uiuunt. Ad branchias pinnulæ sunt duæ, reliqui corporis flexuosus impulsus pinnarum uices gerit. A medio dorso, & ab excrementi meatu ueluti limbus cutis potius quàm pinnarum substantia, qui posteriores corporis partes ambit. Gula intus longa & lata. Ventriculus & intestina in longum protenduntur. Hepar magnum est & rubrum, ex quo fellis uesica magna pender, fel aqueum est. Pinguis & uiscida est caro. B

In putredine gignitur Anguilla ut uermes in terra, id quod experientia compertum fuit. Alii quando enim equo mortuo in Magalonæ stagnum iniecto, paulò post innumerabiles Anguillæ illic uisæ sunt, quod ego ita accipio ut non ex equi tantum, sed etiam ex aliorum animalium cadaueribus generentur. Alij tradunt ex Anguillis præ senectute mortuis, & putrescẽtibus nouas generari. Aristoteles prodidit Anguillas nec per coitum procreari, nec parere ouа: nec ullam captã *Lib. 6. de Hist. cap. 16. Arist. de earum generatione.* c

unquam esse quæ aut semen genitale, aut oua haberet. Meatus quoq; uel seminí uel uuluæ accommodatos nullam discissam ostendere. Sed hoc unum inter sanguinea genus totum sine coitu, &

Duplicem iconem anguillæ Rondeletius posuerat, forte ut sexus discrimen indicaret; nos una, quam dudum sculptam habebamus, contenti fuimus.

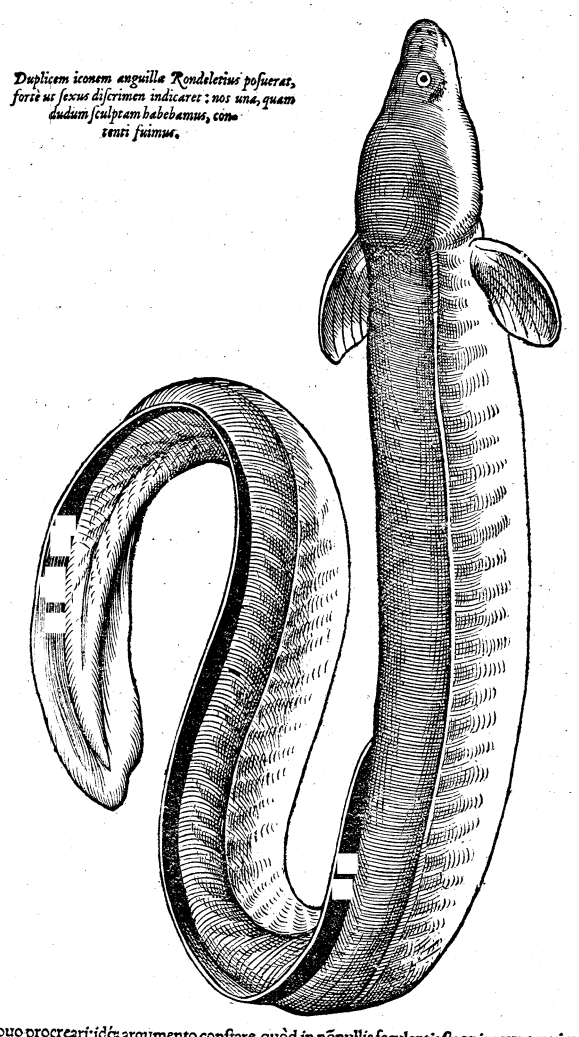

ne ouo procreari: idq; argumento constare, quòd in nonnullis feculentis stagnis aqua omni exhaustis & limo detracto Anguillæ denuo generentur, si aqua pluuia affluxerit. siccis enim temporibus

bus gigni non possunt, etiam in lacu perenni: quippe quæ imbre uiuant & alantur. Videri tamen ait nonnullas habere facultatem generandi, quòd in aliquibus Lumbriculi fiant; ex his enim generari Anguillas credi, sed falsò. Nam ex ijs prodeunt Anguillæ quæ terræ intestina uocantur, quæ sponte in luto, humescente q; humo proueniunt. Iam aliæ absolui ex his uisæ sunt, aliæ scalptis discerptisq; intus apparuerunt. Oriuntur hæc intestina in mari, in fluuijs stagnisq;, putredinis maxime ratione, sed in mari quà algę sunt, in stagnis autem & fluuijs iuxta ripas. calor enim amplius eas subiens partes, facit ut putreant. Talis est procreatio Anguillarũ. Idem alibi tradit Anguillam neq; marem neq; fœminam esse, neq; prolem ex se generare. Quam autem differentiam maris & fœminæ Anguillę notarunt, scilicet alteram caput habere amplius, atq; oblongius; alteram, hoc est fœminam, magis repandum, non maris & fœminæ esse differentiam, sed generis. *Lib. 4. de Hist. cap. 11. Sexus.*

Plinius de generatione Anguillarum aliter sensit. Anguillæ, inquit, afterunt se scopulis, ea strigmenta uiuiscunt: nec alia est earum procreatio. De eadem re hæc Athenæus: ἐχθύοντες δὲ συμπλυνόμενα, καθάπερ ἀκριβῶς γεγραπται ὑπ' ἐκείνου, ὁ χρόμυος γίνεται ἐν τῇ ἰλύι ζωογονούμενος. Coëunt Anguillæ sese complexæ, deinde emittunt strigmentitium quid ex seipsis, ex quo cum in limo fuerit animal generatur. Idem Oppiani testimonio confirmatur, qui scribit Anguillas gregatim circumfundi & corporibus inter se complicatis coire, ex quibus lentor (ἰχὼρ ἑκτὸς ἀφρῷ) in arenam destillans limo excipitur, in quo procreantur Anguillæ innumeræ. *Lib. 9. cap. 50. Vnde generentur. Lib. 1. Halieut.*

Vidi equidem Anguillas mutuo corporum complexu coëuntes, neq; puto partibus ad gignendum necessarijs prorsus destitutas esse: inferiore enim uentris parte, & uulua in fœminis, & semen in maribus reperitur: sed pinguitudine multa circunfusæ hę partes non apparent, quemadmodum neq; oua pinguitudini permista. Idem enim ijs euenire quod de Congris scriptum reliquit Aristoteles: quæ cum pinguedine in ignem iniecta crepitant & dissiliunt, atq; sic deprehenduntur. Anguillas igitur crediderim alias in putredine, alias ex maris & fœminæ commistione procreari. Harũ paucæ, ut tradit Aristot. certisq; locis uescuntur limo, cæterisq; edulijs si quis apponat, sed maximè (plurimæ) dulci humore uiuunt: idq; qui in uiuarijs Anguillas nutriunt, posti simùm obseruant, ut omnino pura syncerag; sit aqua affluens & effluęs per ripas (πλατεμάσας) ubi uiuaria extruunt (κονιῶντα.) nam nisi aqua limpida sit, strangulatæ breui intereunt, eò quòd angustis sint branchijs, & meatus mox obturentur. *Adhuc de generatione earum, & partibus genitalibus. Lib. 8. de Hist. cap. 2. Cibus & conseruatio.*

Hinc aquam turbare solent, qui eas piscantur. In Strymone circa Vergilias capiuntur: tunc enim aqua & lutum aduersis flatibus turbantur: alioquin satius est quiescere. Cui simile est quod prodidit Plinius de Anguillis, quæ Octobri mense capiuntur in Mincio amne, fluctibus glomeratæ in tantum mirabili multitudine, ut in excipulis eius fluminis, ob hoc ipsum fabricatis singulorum milium globi reperiantur. Idem certum est euenire in permultis Galliæ riuulis & fluminibus, in quibus turbata aqua autumnalibus pluuijs, nalsis & alijs excipulis innumerabiles capiuntur Anguillæ, quæ salitæ in proximum quadraginta dierum ieiunium seruantur. Aristophanes pereleganter & festiuè eos qui ex reipublicæ perturbatione commoda sua comparant Anguillarum piscatoribus similes facit in Equitibus: E *Captura. Lib. 9. cap. 22.*

Ὅταν γὰρ οἱ πάλαι ἐγχέλεις θηρώμενοι ταράττουσι. Ὅταν μὲν ἡ λίμνη πάντα τὴν, λαμβάνωσιν οὐδέν.
Ἐὰν δ' αὖθις τε κἀπάτω τὸν βόρβορον κινῶσιν, Αἰρῶσι: κἀγὼ σὺ λαμβάνεις, ἰῶ πόλις παράπηγε.

Ex eodem fonte manasse puto id quod prouerbij loco apud nos iactatur, Piscari in aqua turbida, quod dicitur in eos qui ex litibus, bellis, seditionibus: deniq; ex quietis uel priuatæ uel publicæ perturbatione magnos fructus percipiunt, ac maximè hinc facultates suas augent. Anguillæ non superfluitant uiuæ (mortuæ,) ait Aristot. nec sursum ut cæteri pisces maxima ex parte efferuntur: sunt enim uentre exiguo, pingue in paucis ineft, plurimæ eo carent. Quæ ratio si paulò fusius explicetur, multò magis perspicua fiet. Pinguitudo quidem leuis est & aëreæ naturæ, quo fit ut pingues pisces facile superfluitare possint, hoc tamen satis mihi non facit. Nam Galei qui neque pingue neq; seuum habent, mortui superfluitant. Potior igitur mihi ratio ea esse uidetur, quæ ex uentris paruitate sumitur. Ventrem enim paruum cauitatem qua uiscera continentur, intelligo, quæ cum parua sit, parum quoq; aëris congeniti ineſſe in ea necesse est, à quo pisces in aqua sustinentur. Et quid aëre multo congenito opus fuit Anguillæ in alto luto degenti, maximè cùm ob paruam branchiarum rimam aërem haustum satis diu retinere possit, cum necessarius is fuerit: Quoniam igitur aër post mortem euanescit, non mirum uideri debet, si Anguillæ mortuæ per summam aquam non ferantur. Cur igitur animalia cætera superfluitant mortua? In causa sunt flatus sub cute cõclusi, à quibus sursum efferuntur corpora. Hoc inde maximè colligas, quod in aquis extincti non fluitant quoad putrescant, ex sanguine enim & humoribus alijs putrescenti bus flatus gignuntur, quibus dispersis intumescunt corpora & efferuntur, cum nullus ijs putrefactis sit exitus. Quòd si acu pupugeris, tum deorsum feruntur, nec fluitant. Sed longius ab instituto digressi sumus. *Cur nõ superna fluitent. Cur alia mortua tus superfluitent.*

Anguillæ sale conditæ salubriores redduntur, quod enim uiscidum ineſt attenuatur. Quæ in F mari capiuntur præstant fluuiatilibus & lacustribus. In stagno nostro, quod Latera dicitur, trium uel quatuor cubitorum longitudinem æquant, quales eæ quę ab Archestrato celebrantur: Κωπαΐδας καὶ Σπερμόνιας, μεγάλας τε γαρ εἰσι, καὶ ὁ πόλυς θαυμαστός. In Gange amne tricenos pedes implent, Hi-

Digitized by Google

Libro 7. ceſius Anguillas maximopere commendat, authore Athenæo: τὰς δὲ τῶν ἐγχέλεων ἰκμὰς φασὶ τοῖς πόδι ὕλας ὡς ἀληθέστατα πάντων εἰσὶν ἐγκύους, καὶ δύσπαχίᾳ (malim δυσπαμίᾳ) διαφέρειν τῶν πάντων· πλῆθος γάρ εἰσι, καὶ πολύτροφοι. ἐν δὲ τοῖς παχέσιν, τὰς μακεδονικὰς ἐγχέλεις καταπατῶ. Hicesius in lib. de materia, ait Anguillas omnibus piscibus succi bonitate præstare, stomacho gratiores esse: sanæ enim & multi sunt alimenti, inter salsamẽta aũt Macedonicas Anguillas annumerat. Nostris Anguilla salsa cibus est gratus, paratuq; facilis: elixa enim & in craticula assata editur citra oleum, uel aliud condimẽtum, multum nutrit, nec facilè dissipatur cum glutinosa sit. Quare otiosis cibus est insalubris, ijsq; qui cum morbis à pituita uiscida ortis conflictantur, quiq; articulari morbo, uel lithiasi, uel doloribus capitis obnoxij sunt. Recentes salsis insalubriores, maximè si parum coquantur, uel farina subacta & pista, uel olla concluſæ. eæ enim uentriculum relaxant, coctionẽ turbant, nisi prima mensa sumantur. In ueru tostæ meliores.

E Capiuntur apud nos nasis. Oppianus lib. 4. ἁλιευτικῶν, puerilem & iucundam capiendarum Anguillarum rationem tradidit, quam satis fœliciter Lippius his uersibus expoſuit:

Rursus de captura earum.

Atq; puer ludens uasti prope litora ponti — Decipit Anguillas, longa intestina sub unda
Conijciens, hami setis æquata uideres. — Vt uidet, utq; ruit, longa intestina petentem
Arripit, atq; citò sensit tumefacta perire. — Namq; puer sufflans anima intestina repleuit:
Et subitò uentus denſus percurrit in ora — Anguillæ, & pueri flatu tumefacta laborat:
Et uento arctatur, frustraq; euadere tentat. — Inflatam penitus, & toto pectore anhelam
Spiritus educit pueri ludentis in altum.

G In medicamentis ad aurium dolores & neruorum, Anguillarum pinguitudo usurpari potest, fel ad oculorum suffusiones. Anguilla in uino putrefacta uini fastidium facit.

COROLLARIVM.

A Anguilla ab anguis similitudine nomen tulit Varroni. Ebraica uel affine aliqua lingua zalhacha, צלחא nominatur, in dictionario Munsteri trilingui. Almarmaheigi est piscis marinus uiperæ similis. Sirasi prodidit nomen hoc esse Persicum, compositũ ex mar, quod est uipera: & maheigi, quod est nomen piscis, quem Aegyptij appellant thaian marinum. Quamobrem anguillæ & alij pisces sine squamis similes (murænæ nimirum, congri, serpentes marini, & huiusmodi longi lubricíq;) appellantur hoc nomine, Andreas Bellunensis. Græcè hodie ἀχέλυ uocant. ¶ Κωπαΐδων σωνεώτας dixit in Pace Aristophanes, lautitias quasdam ciborum enumerans, & in Acharnensibus, ῥᾳδίως ἁψυπτίσαντα κωπαΐδων ὄζειν. Est autem Copais lacus Bœotiæ, in quo anguillæ magnæ (plurimæ, Varinus) nascũtur. Hinc est quòd cum Lysistrata apud eundem poëtam dixisset, præstare Bœotios omnes perijsse: Calonice anguillas excipiendas subijcit. Dorion etiam apud Athenæum anguillas Copaidas laudat quæ prægrandes fiant. Rursus in Acharnensibus, Aristophanes ἐγχέλεις κωπαΐδας lego: scholiastes Copaidem Bœotiæ & ciuitatem & lacum esse scribit, in quo anguillæ abundent. Καὶ Κωπαΐδων ἀπαλῶν πυμάχῃ σροχμυλοπαθίᾳ ἀφωνῶν, Strattis apud Athenæum. Agatharchidas author est Bœotos τὰς ἐπιφερομένας τῶν Κωπαΐδων ἐγχέλεων, ἱερεῖον πρόσπαν συφωνοῦντας καὶ κατοδυρομένους, ὅλας τε ἀπεδέλοντας θύειν τοῖς θεοῖς. Lege etiam mox in B. ¶ Anguillæ etiam, ut murænæ, ex freto Siculo ubi optimæ capiuntur, Græcè plotæ, Latinè flutæ uocantur, uide in Murænis. *Flutæ.* Ἐγχέλεις πλωτὰς à priscis commendabantur, Athenæus lib. 2.

¶ Anguilla apud Italos, Gallos & Hispanos nomen Latinum retinet. Germanicè **Aal**: sunt qui scribant **Oll, ol**. Flandricè, **Aet, Palinck**. Anglice **an Eele**. Illyricè Augorz.

B Anguillas è Bœotia Copaides prisci laudauerunt, Pollux. Cephisis in Bœotia palus (lacus) est, quam & Copaida nonnulli nominant, in paludem fluuius Cephissus excurrit. Copę oppidulum in palude est, cuius & Homerus in Catalogo mentionem facit. Pisces huius paludis nihil ab alijs piscibus paluſtribus differunt. anguillæ tamen ibi sunt ingenti magnitudine, esuq; suauissimæ, Pausanias. Anguillæ Bœotiæ etiam apud Athenæum celebrantur inter delicatissima edulia. Vide supra quoq; in A. In pretio quondam fuerunt anguillæ ex Bœotia Copaides: quanquam in Aegypto grandioribus, quæ uocantur basilicæ: sicut in Sicilia plotæ, Cælius. Circa Berenicen fluuius est Lethon, in quo nascitur copia anguillarum, quas regias uocant: sesquialteras ad illas quæ è Macedonia & ex Copaide lacu habentur, Ptolemæus Euergetes apud Athenæum. Ἐρωδιὸς γὰρ ἐγχελυν μακεδονίην τελέσσῃ νύσσῃ ἐδίσας ἀφαλῷ, Simonides. Homines gulæ ac uentri dediti, non desinunt celebrare ἐγχέλεις τὰς μακεδρείους, &c. Clemens in Pædagogo. Strymoniæ anguillæ ex Strymone fluuio maximæ, olim celebres erant, ut Antiphanis testimonio Athenæus cõprobat. item circa fluuium Euclem, Εὐκλεᾶ. Erant & in Eloro amne magnæ, & in Arethusa circa Chalcidem manſuetæ.

Ingentes & sapidiſsimas alit Vulsinensis lacus anguillas: quarum incredibilem multitudinem capiunt in excipulis ad egressum Martæ amnis fabricatis, Iouius. Lacus est Italiæ Benacus in Veronensi agro Mincium amnem transmittens, ad cuius emersus annuo tempore Octobri fere mense, autumnali sydere, ut palàm est, hyemato lacu, fluctibus glomeratæ uoluuntur in tantũ mirabili multitudine, ut in excipulis eius fluminis, ob hoc ipsum fabricatis, singulorum milium globi reperiantur, Plinius. Apud nos etiam anguillæ abundant, doliis cum aqua aliquando inclusæ & Augu-

Digitized by Google

& Auguſtam Vindelicorum, ubi comitia principum agebantur, auectæ. Circa Conſtantiam ad Rhenum ſitam præcipuè capi audio inter ſuperiorem & inferiorem lacum medio loco. ¶ In Danubio anguilla non eſt, neq; in aliis hoc flumen influentibus aquis: impoſitam emori aiunt. In reliquis uerò Germaniæ aquis omnibus anguillæ multæ inueniũtur, Albertus. Et rurſus, Anguilla quia frigus multum fugit, & aquam lentam, (non) claram & calidam, ideo (propter frigiditatem fortè) non inuenitur in Danubio, eò quòd ante fauces alpium ab occidente in orientem fluit Danubius: & maior pars aquarũ quæ influunt in eum, ex alpibus profluit: & eſt fluxus eius ante alpes & parte aquilonari. Vndiq; in Germania (inquit Nauclerus) amnes procurrunt, qui ſe uniuerſi in Rhenum Danubiúmue exonerant, idq; experimento compertum eſt, mirabile dictu, quòd amnes quicq; licet ex uno aliquando fonte ſcaturiant, ſi Danubio influunt, anguillis carent: ſi uerò Rheno illabuntur, anguillas nutriunt. ¶ Sanctus Guilielmus Lauſannenſis epiſcopus ab anguillis læſus maledixit eis ita, ut anguillas omnes à magno lacu Lauſannenſi (Lemano) & omnibus influentibus in eum fluuijs (quorum maximus eſt Rhodanus) tanquam in exilium relegârit, Felix Malleolus in libro de exorciſmis. ¶ Copia anguillarum eſt in quadam parte Britanniæ (ut ſcribit Beda) quæ anguillarum terra uocatur, in ortu coſmico Pleiadum, hoc eſt 17. Calendas Iunij. Tunc enim nuſquam inſpiſſatur aqua luto, quod accidit à uentis oppoſitis qui è terra erumpunt initio uèris, cum iam terra aperiri incipit, Albertus. ¶ Anguillæ in Gange amne tricenos pedes implent, Plinius & Solinus. Optimæ & præpingues capiuntur in Timauo lacu. Reperiuntur etiam in limoſis locis prope Syracuſas, tanta multitudine, ut piſcari uolentibus lata adſit præda, Io. Rauiſius. Anguillæ longæ & lubricæ ſunt, Ariſtot. & Plinius. Læues & congro ſimiles, Ariſtot. Serpentis ſpeciem referunt, Idem. Anguilla longæ cognata colubræ, Iuuenalis. Pingue in paucis ineſt, plurimæ eo carent, Ariſtot. Minùs per uentrẽ cmentumq; pingueſcunt. pingue enim ſeparatum non habent, Idem. Tergus anguillis craſsius quàm muræniſ eſt, Plinius. Pellem uiſcoſam & ſpiſſam habent, Albertus. ¶ Pinnæ binæ omnino longis & lubricis, ut anguillis, Plinius. hæ eis iuxta branchias hærent, & ſic mari utuntur, ut ſerpentes terra, Ariſtot. Pinnulis ſupinis carent, Idem. ¶ Quaternæ eis utrinq; branchiæ ſimplices ſunt, Ariſtot. Branchias pauciores minusq; continentes habent, Idem. Branchias habent exiguas, Athenæus ex Theophraſto. ¶ Anguillæ ineſt gula, ſed exigua, Ariſtot. ¶ Fel ei in ſecore ſitum eſt, Idem. ¶ De ſexu huius piſcis leges infrà in C. ¶ In anguillis nigrarum & albarum tantum obſeruantur differentiæ, Bellonius. ¶ Archeſtratus anguillam ut ſpinis & oſsibus carentem, ſolam piſcium apyrenon eſſe cecinit, hoc uerſu: Ἔγχελυς ἀφυσὶ δῶρ ἀπύρηνόν μοῦνον ἰχθύς, Hermolaus Barb. in Corollario. (Apyrena proprie Punica quæ nihil duri intus habent: non quòd πυρῆνας nõ habeant, ſed quòd duros uel magnos non habeant. Sic piſcem qui nihil duri intus & nullam ſpinam habeat, per metaphoram apyrenon dixeris.)

¶ Anguillarum apud Flandros (ut audio) ſunt duo genera: unum quod nobilius habetur, uocant **Palyncꝫ**, (noſtri **Aal**, id eſt anguillam.) hoc in profundo fluuiorũ degit, & aqua deſcendente occultat ſe in limo, ita ut inde effodiatur ſæpe, colore fuſco. Alterum genus minus eſt & contemptum, quod uocant **Aal**, (nobis ignotũ.) delectatur hoc genus cadaueribus iniectis in aquas: circa quæ etiam ſæpe inueniri & naſci dicitur. Sub pectore color ei eſt diuerſus, qui paululum uergit ad flauum.

Anguillas marinas memorat Epicharmus in Muſis. Ex fluuijs in mare ueniunt, Ariſtot. & Oppianus. ¶ Quamuis cœno generentur & gaudeant: aqua tamen turbida abhorrent, & ſuffocantur, ut in pauca etiam aqua, Albertus. quare per tempeſtates quoq; cum uentis aqua turbatur, ſuffocari ſolent, Athenæus. Gaudent aqua clara, eaq; ſemper affluente & effluente, Rauiſius. Fugiunt frigus, & aquam lentam, claram (non claram,) & calidam. Albertus: qui lentam aquam fortè ſtagnantem, uel tarde fluentem intelligit: niſi legas lutulentam. ¶ Vidimus in Creta prata quædam uirentia in compluribus locis effoſſa, infinitas penè anguillas ad capturam effuſim præbuiſſe, quæ præterlabenti humore nutriuntur, Alexander Benedictus in procœmio libri 21. de curandis morbis. ¶ Dicunt qui nutriunt anguillas paſci eas noctu, interdiu uerò in limo quieſcere, (hic Græcè additur ἀνύδρους [fortè ἀνύδρους] χθαμαλώνας:) quod ſimiliter de dictis terræ inteſtinis fertur. atq; ideo Homerũ anguillas à piſcium natura ſeparaſſe hoc uerſu, Τέρενα δ' ἐγχελυὲς τε καὶ ἰχθύας ἀσπαλιῶνας, Athenæus. qui rurſus hunc uerſum recitat, tanquã Homerus etiam intellexerit anguillas in profundo aquæ in limo uerſari, & cum uellet fluuium ardentem ad profundum uſq; ſignificare, eum protuliſſe. Anguillæ edunt radices & herbas, & quod inueniunt in limo: & ut plurimum paſcuntur nocte. die autem abſconduntur in profundo aquæ (aut in cauis, Albertus.) Se etiam inuicem deuorant, Ariſtot. Vidi eas etiam paſci ranis & uermibus, & piſcium partibus: & capiuntur quoq; huiuſmodi eſcis. Nonnunquam ab aqua egrediuntur in agros piſis uel ciceribus conſitos, ſed per cineres uel ſabulum ſiccum ſerpere non poſſunt, Albertus. Piſciculos infirmiores rapiunt, maximè quos in ſemine reperiunt, Author de naturis rerum. ¶ Hyeme latent in limo, Albertus. Condunt ſe in fundo in cauis ceu cuniculis, ut audio, cubiti aliquando altitudine, per uaria loca apertis, ut in terra talpæ. ¶ Anguilla ſeparatim ab aliis piſcibus uiuit, neq; cum iis temere inuenitur, Aelianus. In mari per tempeſtates aſcendit contra aquam, ut quidam ſcri-

c

Digitized by Google

bit. ¶ Corpore eſt tam lubrico, ut aſſerant nonnulli, ſi incluſa teneatur, quacunq; caudam exerere poſsit, eadem euadere totam. Anguillis & murænis in aqua (aquæ fundo) idem motus eſt, qui ſerpentibus in terra. & quoniam binæ anguillis pinnulæ applicantur, minus flexuoſo corporum impulſu in humore, atq; in terra utuntur, Ariſtot. in libro de cõmuni animalium greſſu. ¶ Anguillæ origo eſt ex limo: unde & quando capitur adeò lenis eſt, ut quanto fortius preſſeris, tanto citius elabatur, Iſidorus. Ex aliorum piſcium limo (ſuperfluitatibus, Albertus) naſcitur, Author de nat. rerum. Naſcitur ex limo algarumq; putredine imis in lacubus & fluuijs, Iouius.

Nonnulli tradunt conuolutis ſibi inuicem anguillis, attritu corporum mutuo mucorem quendam in arenam limumq; diſtillare, atq; ita generari, Bellonius. Anguillæ uerme naſcuntur, Ariſtot. Et alibi, Inteſtina terræ uermis habent naturam, in quibus corpus anguillarum conſiſtit.

Anguillas minimas inſtar fili cuiuſdam maiuſculi eſſe aiunt. Piſcatores quidam noſtri, eas parere aiunt, & quidem fœtus uiuos, qui aliquando tantilli reperiantur, ut uix tres digitos æquent longitudine: idq; non certo, ſed quouis anni tempore. Iam bis à fide dignis audiui quòd duæ anguillæ captæ ſint in Germania, quarum utraq; multa habuerit ceu fila in utero: & matribus occiſis, ex uentribus earum multas eſſe egreſſas, Albertus. Obſeruaui ego (inquit Chriſtophorus Encelius) lumbricos illos aquaticos (lampetras paruas fluuiatiles intelligit, die Neunaugen) item anguillas & murænas (prickẽ) gigni uiſcoſitate terræ: deinde mutua attritione ex ſaluario lentore quem faciunt: tertio ex ouo more reliquorum piſcium. Quam primum uerò excluſi ſuſcipiuntur in branchias, & illis fouentur (ut Nicander dicit de ſepia & lepore marino) à piſce Ploceno, ut ita dicam, (von den plotzen:) & ab his piſcibus qui à rubore oculorũ dicuntur Rotaugen, item à murilegulis piſcibus (von den deueln) qui uorant aquaticos mures: item à gufteris & ukelangis ſic dictis piſcibus: ſicuti mihi piſcatores ad oſtium Tangræ ſæpe oſtenderunt. Lupi quoque aquatici iam æditi ex ouo, ab ijſdem piſcibus in branchijs fouentur, quamobrem (adulti) non lædunt eos, nec uorant, ne nutrici malam referant gratiam: anguillæ uerò ingratæ ſobolem taliũ piſcium ueram plurimùm comedunt, imò nutricem ipſam, ut cuculus currucam, Hęc ille. Sunt qui conijciant anguillas à lucijs procreari: quòd cum lucij genituram omnem emiſerunt, ijſdem in locis poſtea reperiantur anguillæ, ubi genitura eorum fuerat. Anguillas ex Ioue natas Matron Parodus apud Athenæum fabulatur, nimirum quod earum generatio incerta ſit: qua ratione & fungos & tubera aliqui deorum filios dixerunt. Anguilla neq; mas, neq; fœmina eſt: neq; prolem ex ſe aliquam poteſt procreare: ſed qui eam capillamentis & lumbricis quædam ſimilaq; interdum adnexa ſibi gerentem uidiſſe aiunt, inconſideratè id aſſerunt, antequam aduertant, qua parte illa gerantur. Neq; enim aliquid eiuſmodi eſt, quod animal creet, niſi prius generarit ouũ, quod in nulla anguilla uiſum eſt. Et quæ animal gignunt, ſuo in utero fœtum continent, non in uentriculo. Ita enim non ſecus, quàm cibus concoquerentur primordia genituræ, Ariſtot. Et alibi, In genere anguillarum quoq; meliores ſunt, quas fœminas nominant, quæ nomen fœminę temere acceperunt, non ſunt enim fœminæ, ſed quia aſpectu à cæteris diſcrepant, fœminæ appellantur. Salamandris non eſt genus maſculinum fœmineúmue, ſicut neque in anguillis, omnibuſq; quæ nec animal nec ouum ex ſeſe generant, Plinius. Albertus aſſerit anguillam tempore pluuiarum in gutture oua habere: cuius error perſpicuus eſt, cum in anguillis ſexus non ſit, Niphus. Anguillas generari, inquit Cardanus, non ex muſtellis, certum eſt, quòd natura & forma plurimum differant, nec ex ſemine ouisue, hoc enim haud dubiũ eſt, ſed ex pinguí humido, quale etiam ſub terra inuenitur. Conſtat in Mincio amne quandoq; mille ſimul glomeratos capi. cur autem tot glomerentur, aut ob timorem contingit, aut ob inopiam caloris, ut dictum eſt: uel quia hoc loco coitus illis ſit, nam dum ſimul ſunt, genus earum reparatur. Veriſimile enim eſt, quemadmodum quædam ſolo ſemine in proprio loco uelut perfecta animalia generantur: quædam abſq; proprio loco & ſemine, uelut quæ primò ex putredine ſola fiunt: ita quædam ex ſemine, ſed nõ in proprio conceptaculo, cuiuſmodi ſunt anguillæ. Semen autem (anguillarum) eſt pingue quoddam, quod non ex certa parte deciditur. Perficitur tamen certis temporibus uelut Octobri menſe, & cõiunctione plurium. Sunt etiam inter eas quædam maſculis ſimiles, craſsiore, latiore ac breuiore capite, aliæ fœminis, his contrariæ. Rondeletius ſibi inconſtans, maſculas deſcribens, in ea dem fermè pagina, mõdò longiore, modò breuiore † capite eſſe ait. Supernatare ut cæteri piſces ab interitu non ſolent: quoniam ueſicam multo aëre plenam, ut illi, non habent. Ergo primũ anguillæ ex ſola putredine pinguis humidi generantur, uelut & apes & ueſpæ. Deinde facilius multò è ſucco unius ſeu ſpuma, facillimè autem ex multarum colluuie. Itaq; nihil mirum eſt ſub terra eas generari, quemadmodum & ſerpentes. Cum enim ſub terra (ut dictum eſt) ubiq; fermè aqua, uelut in ſpongia, contineatur: uelut ſerpentes ex terra humida, ita anguillæ ex aqua ſub terra contenta. Et, ut dixi, una genita, aliæ generantur ex illa. Aluntur autem ex his, ex quibus generãtur. nam & echini & uermes plurimi ex arena aluntur, Hucuſq; Cardanus. Νύμφαι ἐπαφύαμοι, anguilla Eubulo. Propter æqualitatem & ſimilitudinem corporis facillimæ eſt generationis, Albertus. ¶ Anguilla diuiſa diu uiuit, Albertus. Diu in litore & terra uiuit, Oppianus. Anguilla, & quæcunq; ſerpentis ſpeciem referunt (ut murænæ) quoniam branchias habent pauciores, minuſq; continentes, diu extra aquam uiuere poſſunt, non enim multum refrigerationis deſiderant,

Ego hanc inconſtantiã Rondeletij in Anguille hiſtoria, quã poſsimus, nõ reperio.

Digitized by Google

ſiderant, Ariſtot. Theophraſtus libro 5. de iſs quæ degunt in ſicco, inquit & anguillam & murænam diutius poſſe extra humorem uiuere, eò quòd paruas branchias habeant, & parum humoris admittant, Athenæus & Plinius. Si à ſole tangantur in terra, breui emoriuntur, ut audio. Viuere exemptæ aquis uel ad diem quintum, ſextumq; poſſunt. & aquilone etiam diutius durant, auſtro minus. & ſi æſtate de lacu in piſcinam transferuntur, uiuere nequeunt: ſed ſi hyeme, facile ſedis mutationem patiuntur. nullam denicq; uehementem mutationem tolerant. & quidem æſtate (πῶς φέρεσιν ἰχθὺς βάπτωσιν εἰς ὑγρὸν, Ariſtot. de hiſt. ani. lib. 8. ca. 2. Gaza pro πῶς φέρεσι, legit τ' ὄφεις) etiam ſi in frigidam aquam transfers, omnes plerunq; intereunt. Quin & ſi exigua in aqua ſtabulentur, pereunt, Ariſtot. & partim etiam Plinius. Hyemem in exigua aqua non tolerant, neque in turbida, Plinius. Viuit extra aquam ferè per quinq; dies, ſi ſit in loco umbroſo, frigido, præcipuè ſi uerſetur in gramine, & non impediatur à motu: idq; magis ſi uentus Septentrionalis aſpiret, Albertus. ¶ Vita anguillis nonnullis uel ad ſeptem octoq; annos protrahitur, Ariſtoteles. Octonis uiuunt annis, Plinius. Platina non rectè ſcripſit octoginta. Nos ſeruauimus anguillam in piſcina per quindecim annos, Niphus. ¶ Paſcũtur noctibus, Plinius. Aegerrimè moritur. nam & excoriata etiamnum uiuit, ad tonitrua commouetur, Author de nat. rerum. Cum tonuit, de fundo ad ſuperficiem enatant: & tum retibus facile capiuntur, Albertus. Anno natiuitatis Domini 1125. frigus per hyemem ingens fuit, & plurimæ niues, ita ut in uiuarijs piſces propter glaciem ſuffocarentur, & anguillę impatientes frigoris in terram proreperent, & intra fœni cumulos ſe abderent: quanquam illic etiam perierunt, Annales Auguſtæ Vindelicæ. ¶ Exanimis ſola piſcium non fluitat, Plinius: niſi cum aquis putrefacta diſſoluitur, Author de nat. rerum.

Nymphodorus Syracuſanus mugiles & anguillas tantopere inquit cicures eſſe, ut de largientium manu cibum ſumant. In Arethuſa Chalcidenſi mugiles etiam manſueti & anguillæ inauribus tum argenteis, tum aureis ornati accipiunt à largientibus cibos, à ſacerdotibus uiſcera, & caſeos, Gillius ex Athenæo. Nymphodorus in Eloro amne inquit eſſe lupos, & anguillas magnas, adeò manſuetas, ut è manibus etiam porrigentium panẽ capiant: quod & Apollodorus meminit in Chronicis. Anguillas cicures (ſacras uocant) Arethuſam habere conſtat, Plutarchus, meminit etiam Aelianus. In Labradij Iouis fonte anguillas è manu ueſci, & inaures additas gerere, ueteres prodidêre, Plinius. ¶ Sunt qui referant anguillas ſi in terra incluſæ ferantur, & in propinquo ſint ſerpentes, ſibilum ædere, quo excitati illi adproperent: quod apud me parum uerisimile eſt. ¶ Ardeæ cum alios piſces tum anguillas deuorant, Turnerus de ſtellaribus hoc priuatim tradit. Morſex ex magnorum mergorum genere piſces magnos capit, præcipuè anguillas, Albertus. Phalacrocorax anguillas integras uorat, quod Anglus quidam nobis retulit, illæ mox per inteſtina elapſæ, denuò deuorantur, idq; uel nouies aliquando repetitur, priuſquam debilitata tandem retineatur.

Anguilla ſic capitur: Vas ſalſamentarium ponunt obſtaculo in eius os indito, quod colum uocant, Ariſtot. In noſtro quoq; fluuio Limago ſimiliter excipulis capiuntur, propter anguillas præcipuè fabricatis. In medio nempe fluminis ſæpes utrinq; excitantur, ſpiſſæ conferctæq; uiminibus & uirgultis, eæ ſuperius longè inter ſe diſtant, ut earum initia ſint quaſi duæ extremitates baſis in triangulo. deinde paulatim ad trianguli mucronem producuntur: illic in medio naſſa ſiue excipula (aliqui excipulum genere maſculino dicere malũt. Euphorbiæ herbæ inciſæ conto ſubditur excipulus uentriculo hœdino, Plinius lib. 25. cap. 7.) ponitur: qua piſces & anguillæ ſecundo fluuio deſcendentes excipiũt. Supra excipulam caſula piſcatoria ſtruitur, qua inſtrumenta ſeruantur. Anguilla tonitru territa, de fundo ad aquæ ſuperficiem enatat: quod ſi tunc rete per ſtagna, in quibus ſunt anguillæ trahatur, ferè omnes capiuntur, ita ut aqua euacuetur anguillis, Albertus. Anguillas uidi paſci ranis, uermibus & piſcium partibus: quibus eſcis etiam ad hamum capiuntur, Idem. Audio lumbricis etiam hamo affixis eas inescari. Ex Tarentino eſca ad anguillas: Scolopendræ marinę, carĩdum fluuiatilium, ana drachmas octo, cum ſeſami drachma una exceptis uritor. Alia ex eodem: Salis Ammoniaci drach. octo. cepæ drach. 1. adipis uitulini drach. VI. quæ ubi miſcueris hamos cæruleos conficito, eosq; ipſo pharmaco inductos, aquis immergito: ſtatimq; piſces ultro ratione odoris ſeſe impellentes accedent. Solent autem piſcatores hamis cæruleis uti, (quales fiunt, ſi poſtquam expoliti ſunt per cineres feruidos ducantur,) ne, ſi fuerint ſplendidi, piſces refugiant. Cum aqua tranquilla eſt, efflare uidentur anguillę, apparent enim bullæ paruæ in ſuperficie aquæ ubi latent: quo indicio deprehenduntur, & feriũtur aliquando fuſcina ſeptem uel nouem dentibus mucronata, (mit dem geeren.)

¶ Anguillæ quomodo capiantur inteſtino in aquã demiſſo, ut ſupra etiam ex Oppiano Rondeletius recitauit. nos hic Aeliani paraphraſin appoſuimus. Homo piſcandarum anguillarum uſu peritus ad ſinuoſum locum ubi latius confluens dilatatur, uel in ſaxis ex aqua eminentibus, uel in arbore radicitus uentorum turbinibus extirpata & iam putreſcenti ſedens, perpinguis inteſtini ouilli tria aut quatuor cubita patentis alterum caput in aquam deiicit, quod aquæ uorticibus agitatum uoluitatur: idemq; illius alterum extremum manibus tenet, in quod quidem ipſum arundinis fruſtum perinde longum atq; gladij capulum inſertum eſt. Neq; uero diu anguillas eſca latet, quin continuò earum prima quęq; fame ſtimulata hiante ore atq; imminenti hamatos ac un-

Digitized by Google

ciatos dentes suos in idipsum intestinum defigit, atq; hoc idem crebra insultatione detrahere conatur. At enim piscator anguillam intelligens, ad fluctuans intestinum inhæresce re, arundinem ad quam alligatum est intestinum ori suo admouet, & quoad potest intestinum inflat: quod quidē ipsum defluente hominis aspiratione & impletur, & penitus intumescit: & uentus in anguillam illapsus, illius fauces opplet, atq; anhelitum eatenus obstruit, ut ea non queat neq; respirare, neque infixos dentes detrahere. quare suffocatur, & captiua subtrahitur. Quid sit a bedde of eeles posttonitru, Angli dicant. Circa Vergilias maximè capiuntur, fluminibus tum præcipuè turbidis, Plinius.

De anguillarum uiuarijs uide supra in C. ¶ Anguillæ aquis iniectæ, hirudines perdunt, Paxamus in Geoponicis. ¶ Zigari uulgò appellati, hominum genus erroneum & ad fraudes natum, anguillas equis per anum (ut audio) inserunt, unde illi inflati obesiores uidentur: & cū propter molestiam interaneorum saliant, alacriores, itaq; uæneunt maioris. Vide infra in G. mox ab initio. ¶ Aureum uel cholobaphicum colorem aliqui parant ex felle anguillarum, uel aliorū pisciū maiorū, uel boum, miscent autem aceti modicum, & cum creta subigunt in massam. ¶ Anguillarum tergore uerberari solitos tradit Verrius prætextatos, & ob id multam his dicit non institutam, Plinius. Prætextatos (inquit Calcagninus in Collectaneis uetustatis) impubes appellat, de quibus legem ueterem Crinitus affert: Impubes (qui frugem aratro quæsitam nocte furtim depauerint, aut secuerint, ex Plinij lib. 18. cap. 3.) arbitratu prætoris uerberanto: ac noxam duplionē decernunto. Mirari se inquit Calcagninus multam additam esse duplionem, si ideo uerberantur quòd ea ætas nondum mulctæ idonea uideatur, ego pro ac noxam, legerim aut noxam, apud Crinitum. Noster Plinij codex habet, noxiámue duplionémue decerni: malim, noxámue duplionem decerni. Præbent & alios usus ex anguillarum pellibus lora, & mulieribus dum obeliscos ferreos circumagunt, ut fila arundinum cannis agglomerent. ¶ Limus aquarum uitium est, si tamē idem amnis anguillis scateat, salubritatis indicium habetur, Plinius.

Quibus in locis anguillæ uel abundent uel commendentur, leges supra in B. ¶ In mari rarissimè capiuntur, & eæ quidem multò sapidiores uidentur, quàm ipsæ prognatæ nutritæq; in amnibus. ueluti quæ uiscosum lentumq; illum habitum penitus exuant salsarum aquarum egregio temperamento, Iouius. Diphilus inquit anguillas lacustres insuauiores esse marinis, & pluris alimenti. Archestratus cum omnē anguillam laudat, tum maximè quæ in freto è regione Rheginj capitur. Sed ualde præstantes sunt etiam (inquit) Copææ & Strymoniæ. sunt enim magnæ, & perquam crassæ. ὁμως δ' οἶμαι βελτίονα ἔγχελυς, ἡ φύσει ἐστὶν ἀπυρῶν & μύν & ἰχθύς. uide an per ἔγχελυ ἀπυρῶν proprium anguillæ genus, fortè lampredam intelligat, quæ & delicatissima est, & tota ἀπύρων puto, id est sine omni ossium, spinarumq; duritie: anguilla non item. ¶ Commendantur præcipuè Maio mense, usq; ad finem Iunij, uel etiam medium Augusti. Circa solstitium eas medici maximè detestantur, Iouius. Præferuntur corporis mediæ partes. ¶ Murænas Hicesius ait multū alere non minus anguillis & congris. Grylius anguillæ similis est, sed insipidus, Diphilus. Anguillæ in cibo damnantur omnes quocunq; tempore, duræ nanq; digestionis sunt, & humorem uiscosum aggenerant. uerum ex his quas fœminas nominant, meliores esse constat, de quibus in C. diximus. Multum alunt, uentrem molliunt, arteriam repurgant, uocem reddūt claram, & genituram augent. fastidium tamen pariunt: & quæ fuerint maiores, uberius alunt, humores excrementitios generant, Elluchasem. Anguillas omni ex loco, omniq; tempore, & præsertim circa solstitium medici detestantur. Stomachis enim & renibus sunt inimicæ, sed præcipuè sentiunt nocumentum ex earum obsonijs, qui arenulas mingere consueuerunt: quoniam illæ anguillari glutino in calculos cogi & astringi uideantur. Podagra quoq; laborantibus manifestè officiunt: nec ullis morbis medentur, sic ut iniquè fecisse natura uideatur, quæ tam suauem refutandis expendisq; piscibus saporem indiderit. Cæterum anguillas minimè noxias, sed quæ propter exilitatem commodè uerubus torreri non possint, gignit Serius Cremonensis agri fluuiolus, qui in Adduam excurrit, Iouius. Anguilla ætate prouectior, salubrior habetur iuniore. secundum quosdam, Arnoldus Villanouanus. Iunctūris inferioribus nocet, Idem. Author Salernitani carminis de ratione uictus anguillam in cibo uoci nocere scribit, contra quàm Elluchasem: & si quis edatur, frequenter superbibendum esse, nimirum unum generosum, ut crassus & uiscosus ex ea succus diluatur. Anguilla & lampreda crassum glutinosiumq; succum procreant, & magis anguilla: & timendum est ne quid eis uenenī insit, Arnoldus in Regimen Salernit. Ne in aqua quidem pura, nedum in ea quæ stagnat aut palustris est, aut purgamenta urbis alicuius excipit, probatur unquam, Gulielmus Pantinus, Hippocrates mugile & anguilla abstinerī iubet in tertio genere tabis, & in primo splenis morbo. Inflammatio aliquando in pulmone fit, maximè à uinolentia & gulositate piscium capitonum & anguillarum. hi enim pinguedinem habent naturæ hominis infestissimam, Idem, ni fallor. Anguillæ ad semilibram estatæ uentrem emolliunt: idem facilius efficit libra, Brasauolus. Sunt qui anguillam pulmoni & pectori utilem faciant.

Hectricis conceduntur aliquando anguillæ, sed raro, Gaynerius. Ad uenerem concitandā, &c. Ex piscibus delicatiores subueniunt, aromate conditi, quales anguillæ, & ex Benaco lacu carpiones, Alexander Benedictus.

¶ App-

¶ Apparatus. Caput & cauda extrema anguillis coquendis abſcinduntur, ſiue quòd pulpæ nihil eis inſit, ſiue quod aliquid uenení habere exiſtimantur. Sunt qui uenenum etiam contineri putent in uena illa oblonga nigricante per ſpinam dorſi, quamobrem eximunt. Piſcatores noſtri anguillis cutem detrahunt, utpote denſam & uiſcoſam: detrahitur autem difficulter, deinde in tomos ſcindunt, & ſanguinem ceu noxium, diligenter eluunt. In uino optimo uiuæ ſubmergi debent donec immoriantur: deinde præparari cum aromatibus inſtar gelu: ſed præſtat ut prius in aqua bis ebulliant: deinde ea effuſa decoquantur ad perfectionem: & fiat gelu, uel paſtillus, uel aſſentur cum embammate idoneo, ut quod uiride cognominãt, adiectis aromatibus & uino hyeme, omphacio autem & aceto æſtate, Author annotationum in Regimen Salernit. ¶ Cum omnis cibus non ſatis coctus noxius ſit, hic tamen præ aliis omnibus: unde plus quàm reliquorum pi ſcium coctio eius, temporis requirit. Toſta quidem quàm elixa nutrimẽto eſt commodior, uitioſis ſcilicet humoribus per ignem ſublatis, Adamus Lonicerus. ¶ Captam anguillam & excoriatam, & exenteratam, in fruſta ſatis magna concides, ac ueru ad focum bene coques, poſitis inter fruſta lauri aut ſaluiæ foliis, humectando ſemper coctura muria, quam iſti ſalimolam uocant. Vbi prope coctura fuerit, farina aut pane trito, addito cinnamo, & ſale inſpergendo circũquaque incruſtato. Elixam ſi uoles, cum petroſelino, ſaluia ac quibuſdam lauri foliis percoques, & agreſta ac pipere ſuffundes. Salitam præterea in fruſta concides, maceratam in aqua horis quatuor aut quinq; in cacabum ad focum pones, ſemicoctam in aquam recentem transferes: ſinesq; efferuere, donec omnino coquatur. Coctam, petroſelino conciſo & aceto ſuffundito, Platina. Torta ex anguillis: Anguillam decorticatam & in fruſta conciſam, parumper elixabis. Amygdalarum ſuccum cum agreſta & aqua roſacea per ſetaceum in catinũ tranſmittes. Non erit item ab re, quò ſpiſsius hoc fiat, paſſulas cum tribus aut quatuor ficis contundere. Atriplices deinde cum petroſelino manibus diſfractos, & in oleo parum fricto, paſſularum unciam, nucleorum item pineorum unciam, gingiberis, piperis, cinnami, croci q; parũ, ſupradicta tandiu manibus admiſcebis, quoad unum corpus fiant. Mixta, in patellam bene unctam & ſubcruſtatam indes, per quædam quaſi tabulata fruſta anguillæ collocando, ubi ſemicocta fuerit, in ſuperiorem cruſtam plutribus in locis perforatam, modicum agreſtæ, aquæ roſaceæ ac ſaccari ſuffundes. Coctam demum hoſtibus appones. Nihil enim boni in ſe habet, Idem. Et rurſus, Anguilla in torta: Anguillæ elixæ & in fruſta conciſæ, aut lac alterius piſcis, aut adipem minutatim inciſam, parũ mentæ, petroſelini conciſi, pineorum unciam, tantundem paſſularum, modicum cinnami, gingiberis, piperis ac caryophyllorum addes, miſcebisq;. In cruſtam deinde extendes, addendo parum optimi olei. Vbi prope coctura fuerit, duas uncias amygdalarũ tunſarum in agreſta cum croco diſſolues, ac per ſetaceum tranſmittes, ſuperq; totam leniter extendes. Hoc pulmẽto Palladius Rutilius mirè delectatur, etſi nihil boni in ſe habet. ¶ Elixari apud nos ſolet, & apponi in iure croceo aromatico. ¶ Excoriata fit melior, præcipue quando aſſatur, ſic enim nimia eius humiditas exiccatur, Albertus: & quod noxium ineſt, euaporat, Obſcurus. Itali anguillas ferè aſſant, & ne pinguedo defluat, aſpergunt interim amylo aromatibus mixto. Aſſaturi anguillam coqui in tomos concidunt, quos obeliſcis transfigunt, alij integram aſſant, ita ut poſtquam pelle ablata dorſum repurgauerint, & ſaluiæ folia pulpæ eius inſeruerint, rurſus ei ſuam pellem inducant. ¶ Anguilla ſalita plurimum utuntur Itali Adriatico uicini, Bellonius. Circa catarractam Rheni prope Scaphuſiam, anguillæ digitales tantum ſale inueterantur. Magnas uel ad brachij craſsitudinem capi audio in Aqua mortua, ut appellant, Galliæ Narbonenſis: quæ uiuæ nec exenteratæ conijciantur in magnum uas ligneum, ſale qui ſufficiat ſuperiniecto, in eo anguillæ ſe reuolutant & immoriũtur. Tertio poſt die exenterantur, parantur q; ad cibũ in ueru, ſic etiam ſalubriores eſſe putant. ¶ Ius in anguilla, ex Apicio: Piper, liguſticum, apij ſemen, anethum, rhũ Syriacum, caryotam: mel, acetum, liquamen, oleum, ſinape & defrutum. Aliud: Piper, liguſticum, rhũ Syriacum, menthã ſiccam, rutæ baccas, ouorũ uitella cocta, mulſum, acetum, liquamen, oleum, coques. ¶ Τὰς ἐγχέλεις ὑδατι ψῦξαι, καὶ μετὰ τοῦτο ἀφαιρεῖσθαι, ut apud Athenæum legimus, hinc Eubulus, Νύμφας ἐπτὰ ῥύγχει τοῦτο ποιεῖ σῶμα καλυπτὰς Λιπαρὸν πάρεστιν ἐγχέλυς. Et alibi, Αἱ τε λιμνοσώμαδοι Βοιώτιαι ἔδῃ σαν ἐγχέλεις θεαὶ Τοῦτ' ἀμπεχόμεναι. Et alibi, Περὶ τῶν Βοιωτίας Κωπαΐδ' ἀνομάζεσθαι γὰρ διὰ τὸ μαθεῖν.

Equo aſthmatico (ſic enim interpretor quem Germanicè ſuffocatum appellant, erſtickt) hippiatri quidam anguillam uiuam ori inſerunt, ut per inteſtina elabatur. Sunt qui anguillam par uam imponi iubeant purgationis gratia. Vide ſupra in E. de Zigaris, qui hoc faciunt ut equi alacriores obeſioresq; uideantur. Eſt apud nos nauta, mihi notus, qui uiuam aliquando deuorare auſus, integram uiuamq; aluo reddidit. Aſſa in cibo ſtomachicos & dyſentericos ſanat, Kiranides. ¶ Vinum in quo anguilla ſuffocata ſit, (anguillæ duæ necatæ, Plinius,) potui exhibitum, uini odium (tædium, Plinius) parit, Galenus Euporiſton 3. 152. Vinum cui immortua fuerit uel modice potum, ſine ebrietate eſt, (ebrietatem arcet,) Kiranides. ¶ Gaynerius in cura hecticæ propinat aquã quæ ui ignis uaſe chymico deſtillârit ex capis minutatim cõciſis, uel anguillis, &c.

Sanguinem anguillæ cum rubello uino duplici menſura coniunges, & ex aqua tepida mixtũ ſanguis. colico ieiuno dabis bibendum, ſed ſub dolore dari oportet, nam & præſens remedium feret, & in futurum morbo huiuſmodi liberabit, Marcellus. ¶ Anguillæ pinguis in aqua ſine ſale decoctæ

G Anguilla inter-

Digitized by Google

Adeps. adeps ſupernatans glabro capiti capillos reſtituit illitus, ut Iudæi quidam promittunt. ¶ Adeps de anguilla ut dictum eſt collectus, & ſimiliter de anſere, miſcentur ac ſubiguntur cum ſuccis rutæ, abſinthij, hederæ terreſtris & cynogloſſi, ad formam ungenti. hoc uncta uulnera alio emplaſtro non egent, & breui perſanantur. Ex libro Germanico manuſcripto. Ad ſurditatem: Adipem ſimiliter de anguilla cocta lectum, cum ſucco ſedi ſubige: & inde guttam auribus inſtilla: & linteo calido obtura. deinde panē album bene calidum impone. Ex eodem. Pinguedo anguillæ auribus medetur. Author de nat. r. ¶ Ad hæmorrhoides exeuntes & dolentes: Anguillam euiſceratam abſciſis extremis tundito, & in olla uitreata coquito: & cum pinguedine ac liquore qui remanet in fundo uaſis, inungantur hæmorrhoides. Leonellus Fauentinus qui hoc Alberti experimentum eſſe ſcribit. Alexander Benedictus pro eodem remedio filipendulæ herbæ radicis farinam addi iubet, & imponi. ¶ Anguillæ hepar cum felle ſuo in uino ſolutum, & propinatum alicui clam, abſtemium reddit, Kiranides. ¶ Locus in quo euulſi fuerint pili, illinatur felle anguillæ maſculæ mixto cum oleo roſarum uel ſanguine ueſpertilionis, Arnoldus. ¶ Si uaccæ à coitu cauda anguillæ detur, certò concepturam promittunt quidam, homines ſcilicet nimia uel ſtolidi uel ſuperſtitioſi.

Hepar cum felle. Fel. Cauda.

H.2. Λυκιλάκτης Lacedæmonij anguillas uocant, Heſychius. uidetur enim uocabulum Lacedæmonij huc pertinere, non ad λυκιάδ᾽ ὠι uocem præcedentem. Offia, id eſt anguilla, Syluaticus. mihi potius ophis ſcribendum uidetur, quod eſt anguis Græcè. Ἔγχελυς apud Ariſtotelem in ultima per ῐ ὦτα ſcribitur, ut Athenæus annotat. ego librariorum culpæ id adſcripſerim: nam ex aliis caſibus per ypſilon ſcriptis apud Ariſtotelem, (ut ſunt in plurali ἀὶ ἐγχέλυδι, τῦ ἐγχελύων uel ἐγχέλεων, τὰς ἐγχέλυς,) coniecerim eum in recto ſingulari quoq; ἔγχελυς dixiſſe. etymologiæ etiam ratio ypſilon in ultima requirit, cum & uocabulum ἰλύς, quod eſt limus ita ſcribatur. dicitur enim ἔγχελυς ἀπὸ τῦ ἐγχεῶθαι ἐν ἰλύϊ, uel quaſi ἐν ἰλύϊ χεομένων: ex limo quidem etiam gignitur, ut canit Oppianus, recentiores Eberus & Peucerus ἀπὸ τῦ ἄγχεσθαι ἐν ἰλύϊ nominatam cõnciunt, quòd limo ſtrangulentur. etſi id non limo ſimpliciter, ſed aqua perturbata patiuntur. At Scholiaſtes Ariſtophanis annotat Bœotos ἔγχελυ per ῐ ὦτα efferre. Non placet quod apud Varinum legitur ἐγχύλυς paroxyto, num per υ. in ultima. Ἔγχελυς & ἔγχελων Simonides dixit: Homerus etiam ἐγχέλεας. uidetur autē per ως quoq; declinari à recto paroxytono ἔγχελυς, uel aliter properoxytono ἔγχελυς. Apud Comicum & alios plures legimus ἐγχελέων & ἐγχέλεως. Aelius Dionyſius in ſingulari numero docet ἔγχελυς dici, in plurali ἐγχέλεας, ἐγχελέων, (al. ἐγχέλεων properoxyt.) ἐγχέλων, Varinus. Artici (inquit Athenæus) ἔγχελυν in ſingulari per ypſilon proferunt, in plurali ſine ypſilo. Σκίψασθε παῖδες τῦδε τῦ κρατίστου ἔγχελυν, Ariſtophanes in Acharnenſibus. Et alibi, Ἔγχελυν Βοιωτίαν. Et alibi, Καὶ λεῶ᾽ ἅπαντ᾽ ἔγχελυς. Apud eundem ἐγχέλεως, ἐγχέλεων & ἐγχέλεσι reperias. Ἐγχέλεων ἀνωφλίες, Strattis. σὺδὲ χέρνιβα βαστάσῃ, ἐδ᾽ ἐγχέλεων, Ariſtophanes in Acharnenſibus. ¶ Ἐγχελίδιον Antiphanes forma diminutiua protulit, ut citat Athenæus: apud quem tamen in alio uerſu Amphidis poëtę antepenultima eiuſdem uocabuli meliùs per ypſilon legitur. ¶ Ὁπόταν τὰ ἐγχέλεα, Ariſtophan. in Acharnenſibus. ubi Scholiaſtes, λέπει τὸ κρέας, ἤ λέγει τὰς ἐγχέλεις. Varinus ἐγχέλεα interpretatur τὰ πυμάχα τῦ ἐγχελίου. Ἐνώμιζεν ἐγχέλεα καὶ θύννος ἔχειν, Alexis. Τὰ δ᾽ ἐγχέλεα χρᾶσθαι λαπτοπαξίᾳ, Antiphanes. Eſt ergo ἐγχέλεως nomen adiectiuum, ac ſi anguillinum dicas: quare non probo quod alibi apud Athenæum penultima per ῐ ὦτα uel per ypſilon ſcribitur in uerſibus Antiphanis, Poſidippi & Archeſtrati. ¶ Ἐγχελεωτρόφους Ariſtoteles uocat eos qui in uiuarijs (quæ ἐγχελεῶνες quaſi anguillaria nominat) anguillas alunt. apud Athenæum tertia ab initio ſyllaba per γ. ſcribitur: Gaza reddidit, qui uiuarijs anguillarijs dant operam.

Palyncē Flandris eſt genus Anguillæ, nobilius & maius, totum colore fuſco: in profundo fluuiorum degit, & aqua diſcedente ſe occultat. **Aal** uerò ijſdem (ut audio) ſub pectore habet colorem flauum ferè, & cadaueribus delectatur. **Ele** uel **Eele**, Anglis (ut dixi) anguilla uocatur: quæ ſi obeſa & grandis fuerit, **Fauſen ele** cognominatur. Necq; enim **Fauſen** piſcis nomen per ſe eſt, ut quidam ſcripſit. Minima Anguilla ijſdem **Grigge** uocatur. **Schaflyng** uerò media inter **Grigge** & **Fauſen ele**. Haud ſcio an eadem ſit Flandrorum & Hollandorum **Palyncē**. ¶ Anguillæ quædam **Pymper eles** dictæ, ex Flandria in Angliam conuehuntur. Piſcis, quem Coloniæ uidimus, pharmacopola ſeruabat, in uitro aquæ pleno, uocatur Germanicè (ſi rectè memini) **ein pype oyle**, ſpithamen longus, toto corpore nigris maculis refertus, ore lampetræ ſimili, barbato, pinnato dorſo, & alecis cauda ſimili. Hæc amicus quidam ad me. Idem, ut conijcio apud Anglos aut inferiores Germanos **Sprallbyle**, uel **Sprallbyle** appellatur. nam & hic piſcis eſſe dicitur anguillæ ſimilis, ſed caput habet ut piſcis fundulus, colore cinereo, maculis nigris, dodrantem longus. Idem eſt forte quem **Pymper ele** quidam uocitant. ¶ Polonicum anguillæ nomen eſt Vuegorz.

¶ Gordonius anguillas nemorales inter oculorum remedia commendat, nimirum anguem quoſdam nigros & anguillis ſimiles intelligens. Lumbricos longos in falconibus recentiores aliqui anguillas uocant. ¶ Qui de piſcibus iocos quoſdam Germanicè confinxerunt, anguillam ait aiunt hiſtrionem uel mimum eſſe, **Der Aal iſt ein gaucklер**: fortè quòd uarijs & lubricis moribus hoc hominum genus imitetur. ¶ Nos anguilla manet longæ cognata colubræ, Iuuenalis Sat. 5.

Digitized by Google

Satyra 5. ¶ Τὰς ἐκὰς (αὐτὴ τὸ ἐκῶνες) τὼ ἐγχέλεω τὰς ἰμὰς μιμήσθαι, Aristophanes in Nebulis, ut cis tat Suidas.

¶ Harpyia urbs est Illyrię iuxta Encheleas, Stephanus, Ἰλλυριῶν οὖν κελαμῶνες ἐγχέλυας. Pausanias in Boeoticis. Colchi qui ab Aeete ad repetendam Medeam erant missi, non ausi redire, pars habitarunt in Illyria circa Ceraunios montes prope Encheleas uel Enchelyas populos, ut Apollonius quarto Argonauticorum refert, ἀνδράσιν ἐγχελέεσσιν ἐφέστοι; sed Scholiastes ἐγχέλυας eos uocat.

¶ Remoram piscem aliqui longitudine mediocri anguillæ æquant, Circa Ecubam insulam b. alicubi in Orbe nouo piscis est mirabilis anguillæ similis, excepto capite quod grandius habet, cum pellicula crumenę non dissimili, qua pisces inuolutos comprehendit, & piscatoribus adfert, Gyllius. Albertus in lacu Podamico pisces magnos nasci scribit anguillis similes, nimirum generis mustelarum quas uulgò **Trüschen** appellant, (aliqui ab anguillæ similitudine **Aiputt**: quē piscem inferiores Germani uulgò anguillarum matrē esse dictitant, nam & similis eis est, & uentricosus tanquā grauidus:) uel maiores illis **die Wellinen**. Congrū aliqui Germanicè **Meeraal**, id est anguillam marinam interpretantur: uel quod idem significat **Seepaling**. Angli nomē Latinum seruant, uel etiam anguillæ adijciunt, **Conger, Congerele**. congros uerò pusillos priuatim uocant **Eluero**.

¶ Aliqui in generoso equo cum diuersas aliorum animalium uirtutes requirunt, tum etiam c. anguillæ, agilitatem nimirum & celeritatem. ¶ In sinu detentæ quæ magnæ sunt ita circumtuin- ciunt hominem, ut nonnunquam suffocent. calore enim illo tepido delectari uerisimile est, Cardanus.

¶ Referunt fides è corio anguillarum, auditores ad saltationēm inclinare, Cardanus, d.

¶ Sybaritani hominum luxuriosissimi ijs qui anguillas piscarentur aut uenderent, uecligaliū e, & f. immunitatem decreuerunt, Athenæus. Οὐ δ' ἂν ἰδεῖν πρῶτον ταῦτα καὶ νῦν Παρὰ Μικίων' ἐγχέλυς ἀνούμενον, Ἀπάγειν κελεύοντ' εἰς τὸ δεσμωτήριον, Alexis. Miseri sunt diuites qui parcè uiuunt: οὐ γὰρ θανοῦμ' ὑμεῖς ποτ' ἐγχέλυ φάγοις, Philetærus. Menander inter paucas sumptuosissimi conuiuij delicias, quæ talento ferè constarent, anguillas etiam numerat. Τῷ δὲ (Γόγγρῳ) μετ' ἐγκυρεῖ Βοῶν Σκιλλοῦχος' ἰχθύς Ἔγχελυς, ὦ Διὸς σύγκερ' ὡς ἀγκώνιον μυλίου: Ἐμ πυετῶν, ὅθ' ἐγχέλεων χρῆ' ἀσφοτερεώτων, Matron Parodus in descriptione conuiuij. addit autem tantam fuisse ut uix à duobus uiris robustis eleuari potuerit. Τὸν ἐγχέλυν μέγιστον ἁγὼ διάμονα; Ἡμεῖς δὲ τὼ ὀψὲ μέγιστον τρὶς πολύ, Anaxandrides Aegyptium quendam alloquens.

Κἀστάλλα λέγουσ φασὶ σὺν Αἰγυπτίᾳ Εἶναι, τὸ νομίσαι π' ἰσόβιον τὸν ἐγχέλυν,
Ῥηλὸν τὼ θεῶν γὰρ ὄντα τιμιώτατον. Τῶν μὲν γὰρ ὀψαμβίοισιν ἐδ' ἡμῖν τυγχάνει,
Τόκων δ' ἐλαχίστων τελέσχηκεν δίκην Ἢ πλέον ἀνελίσσειν, ὀσφραδάμ μόνον,
Οὕτως ἐδ' ἄγριον πανταχοῦ τὸ θηρίον, Antiphanes apud Athenæum. Apud eundem Epicureus quidam anguilla apposita, Παῦσαι (ἔφη) τὼ δείπνων Ἑλλήνων, ἐγὼ δ' ὧν Πάρεξ ἔσομαι: καὶ χάρας μᾶλλον τινὸς ἐκπεπαύσθ' ἐπ' αὐτῷ, ὧν ἔκαλλεν ἐν λιλαῖσι τὸ πολυὸν ἀγαγὸν εἰς ὄκκαβον. Et Antiphanes eodem recitante, Ῥάων ἔσῃ ἐμοῦ, ἢ σὺ γ' ὠμὸν σωλῆνα μ' Τὰς γνάθους ἔσας ἐγχέλυς Βοιωτίας, Μεγάσσας κοίλους τ' ὀμβρίοισι καὶ νάπαις Χλιαίνετ', ἅρπετ', ἐψέτω, παφλάζεται. Nidorem quoq; (inquit) talem emittit, tantumq;, ut ne faber quidem ullus adueniens naso præditus, facile hinc discederet,

Σκίλλαδι τριβὲν ὀξυβάφῳ ἐγχέλυν Ἥκασα κἄκτερ μάλιστ' ἔτη πολεμεῖν.
Ῥοφεῖσαι' αὐτὸν ὦ τρύ, †αὐθρακιᾶς δ' ἐγὼ Ὑμῖν πρέξω τὸν δὲ Ῥιφῆς χέσαι. †fortè ὃ τὸν ῥ.
Ἀλλ' ὀφρᾶν αὐτὸν μηδὲ γὰρ θανοῦν ποτε Σὺ χωρὶς εἶναι φιλοτιμοῦ μᾶλλον, Dicæopolis homo luxuriosus in Acharnensibus Aristophanis. Scholiastes cum teutlis, id est betis olere anguillas coctas fieri suauissimas scribit: Vnde & alibi dixerit poëta, Τὰς γὰρ τεύτλοις λαχανομένας. Εἰς τὸν ἐκκεκλαρωμένον ἔγχελυν, Οὐ πεῖκα λυπουμένῳ Βορυχώδεα, Charmus Syracusanus apud Athenæum qui paroemias aliquas de unoquoq; ferculo in promptu habebat. ¶ Lendes tolluntur anguibus in cibo sumptis anguillarum modo, Plinius. per carmen lic ceat.

¶ Πολλὰς δὲ τυφλὰς ἐγχέλυας ἐκπέσω, Archilochus apud Athenæum. ¶ Anguilla Aegyptiorum li- h. teris inuidiam signare uidetur, quæ ita bonis infesta omnibus est, ut anguilla piscibus, quorū omnium societatem & communionem fugit, Celius. De significationibus ab anguilla sumptis, plura leges in Hieroglyphicis Pierij Valeriani.

¶ Lepidotum & anguillam pisces sacros censent Aegyptij, Herodotus. ¶ Agatharchides scribit Boeotios Copaidas anguillas magnas uictimarum instar coronare, & cum uotis ac precibus iniecto hordeo diis sacrificare, Athenæus.

¶ Prouerbia. Cissamis Cous: Hunc aiunt pecuarijs gregibus supra modum diuitem fuisse, uerùm anguillam quotannis apparere solitam, quæ pulcherrimam omnium pecudem raperet. Ea cum (ab ipso occisa, Suid.) in somnis apparēs hominem commonuisset ut sepeliret sese, & ille negligeret, euenit ut tum ipse, tum uniuersum illius genus radicitus interiret, Hæc fermè Zenodotus. Hoc quidem prouerbium Delium aliquem natatorem requirit. Apparet affine quod alibi dicitur est Temesseus (Τεμέσσιος, ὃ ὁ τῶν Τεμεσσηνίων, Eustathius.) genius, Erasmus. Suidas habet Crissamis per ſ, duplex, Varinus per simplex. ¶ Anguillas uenari seu captare (ἐγχέλεις θηρᾶσθαι) dicun-

Digitized by Google

tur, qui priuati compendij causa cient tumultus: inde ducta similitudine, quòd cum aqua stat immota, nihil capiunt, qui captant anguillas: cum uerò sursum ac deorsum miscent ac perturbant aquam, ita demum capiunt, (cuius rei causa superius explicata est Rondeletij uerbis.) Quadrabit in eos, quibus tranquillo reipublicæ statu, nihil est emolumenti. Proinde seditiones gaudent exoriri, quo ciuitatis publicum malum in suum priuatum uertant commodum. Prouerbium extat apud Aristophanem, (cuius uersus recitat Rondeletius,) Erasmus. Meminit & Suidas in Ἐγχέλεως θηρώμενος, & rursus in Ταυτὸν ἐπινέων: ubi sic scribit: οἱ γὰρ ἐγχέλεις θηρῶντες τῷ θολῷ δι' κρείττονος γίνονται, καὶ τὸν βάρβορον ἀναταράξαντες, δι' ὕδατος τυγχάνουσι. Hinc illud Alciati Emblema in diuites publico malo:

Anguillas quisquis captat, si limpida uerrat
Flumina, si illimes ausit adire lacus,
Cassus erit, ludetq; operam, multum excitet ergo
Si cretæ, & uitreas palmula turbet aquas,
Diues erit. Sic ijs res publica turbida lucro est,
Qui pace, arctati legibus, esuriunt.

¶ Ἀπ' ἐρᾶς τὴν ἔγχελυν ἔχεις, id est, Cauda tenes anguillam: In eos aptè dicetur, quibus res est cum hominibus lubrica fide, perfidisq;: aut qui rem fugitiuam atq; incertam aliquam habent, quã tueri diu non possint, Erasmus. Tappius idem Germanicè profert tanquam usitatum, Du hast den aale bey dem schwantz: Vel, Er ist zů halten wie ein aale bey dem schwantz. ¶ Anguilla magis lubricus Erasmo prouerbialiter usurpatur. Anguilla est, elabitur, Plautus Pseudolo, Λοῦσ' ὥσπερ ἔγχελυς, Aristophanes. Hinc nos aliquando in uitam humanam his uersibus lusimus:

Anguillæ simili uita est, sic lubrica fertur. Et quo solicitè premitur magis, effugit illa
Lubricitate sua citiùs, transitq; prementem. ¶ Folio siculno anguillam, subaudiendum tenes: τῷ θολῷ τὴν ἔγχελυν: Vbi quis alioqui fugax & lubricus, arctiore nodo tenetur quàm possit elabi. Nam sici folium scabrum est, ut cui nomen etiam inditum ab asperitate scripserit Plutarchus, atq; ob id ad retinendam anguillam natura lubricam uel maximè idoneum, Erasmus.

Emblema Alciati in deprehensum:

Iandudum quacunq; fugis te persequor: at nunc
Casibus in nostris denique captus ades.
Amplius haud poteris uires eludere nostras,
Siculno anguillam strinximus in folio.

ANIOS pisces nominat Tarentinus in Geoponicis. Ipse ἀνίωγ scribit in gignendi casu plurali, nisi mendum est.

ANODORCAS, ἀνωδόρκας, nomen piscis qui & bricchus dicitur, apud Thebanos, Hesychius & Varinus. Legimus & brincum piscem. Anodorcæ quidem nominis significatio, cum uranoscopo conuenit. In Lexicon Græcolatinum quidam inscripsit piscem esse è cetaceorũ genere, qui aliàs brincos dicatur, sed authorem non nominat.

DE ANTACEO BORYSTHENIS.

RONDELETIVS.

Similis est huic figura attili in Bellonio, nisi quod unicam in dorso pinnam habet, & caudam nonnihil differentem. Sed aliter attilum Rondeletius pingit.

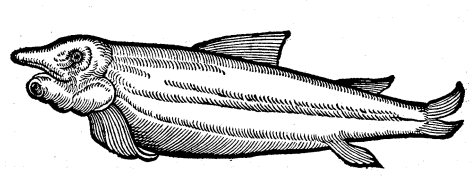

ANTACEI pisces dicuntur prægrandes, & uastæ magnitudinis in Mæotide & in Borysthene. Ex his unus est quem hic proponimus rostro oblongo, acuto, oris uasto & rotundo hiatu in supina parte.

DE

DE EXOSSE PISCE, ET DE ICHTHYOCOLLA, RONDELETIVS.

Bellonij figura ab hac differt, præsertim cauda. Hunc autem uocat Germanicè Husen & Boelich: *& geminas in dorso pinnas ei appingit, &c. Huso, inquit, Germanorũ, aliarum gentium nomina eadem quæ Bellonius ponit.*

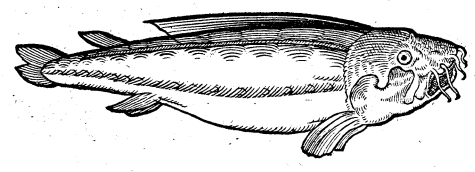

ETACEVS piſcis eſt quem hîc proponimus, cartilagineus, ſine oſsibus ullis aut ſpinis, ſine ſquamis. Capite eſt craſſo & lato, ore magno & in promptu poſito, è ſuperiore maxilla quatuor apophyſes carnoſæ dependent. Oculos paruos habet pro corporis magnitudine. B

Carne eſt prædulci & glutinoſa admodum, ob id ſalituræ idonea, qua melior redditur & rubeſcens Salmonis modo, atq; etiam durior, quam ob cauſam aliquandiu maceranda priuſquam coquatur. Eam Tanaïs & Ponti accolæ Romam & Venetias tranſmittunt, illicq; in foro piſcatorio uenditur. F

Ab huius piſcis carne uiſcida admodum & tenaci, & ab inteſtino ſiue membrana interna longa, quam complicatam & exſiccatam pro Ichthyocolla uendunt, in Ponto Collanus dicitur uulgò, (*&c. ut Bellonius.*) Quo uerò nomine ueteres hunc piſcem deſignarint, inquirendũ. Primùm eorum improbanda eſt ſententia qui Marionem dici arbitrentur, quod uox hæc affinis ſit Græcorum huius ætatis appellationi, qua piſcem hunc ex quo glutinum fit, nominant. Cui rei Plinij auctoritatem adiungunt ex lib. 9. Et in Danubio Mario extrahitur porculo marino ſimillimus. Sed cùm Marionis nomen apud nullum autorem Græcum uel Latinum legatur pro piſce, Barbarum eſſe iudico: deprauatumq; eſſe Plinij locum modo citatũ docuit me Gulielmus Pelicerius Monſpelienſis Epiſcopus in Plinij lectione exercitatiſsimus & diligẽtiſsimus: neq; enim Mario legendum eſſe, neq; mari, ut in uulgatis noſtris exemplaribus habetur, ſed maior, ex ueterum & optimorum codicũ collatione. Et ne ab eodem loco recedamus, alia eius uitia corrigemus, & inde piſcis de quo nunc agimus nomen Latinum eliciemus. Locus ita nunc uulgò in excuſis legitur: A

Mario non reperitur apud Plinium legi.

Præcipua magnitudine Thunni inuenimus talenta XV. pependiſſe. Eiuſdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum. Sunt & in quibuſdam amnibus haud minores, Silurus in Nilo, Eſos in Rheno, Attilus in Pado inertia pinguescẽs, ad mille aliquando libras, catenato captus hamo, nec niſi boum iugis extractus. Silurus graſſatur ubicunq; eſt omne animal appetens, equos innatantes ſæpe demergens, præcipuè in Mæno Germaniæ amne propter Lisboum: & in Danubio maior, porculo marino ſimillimus. Et in Boryſthene memoratur præcipua magnitudo, nullis oſsibus, ſpinisue interſitis, carne prædulci. Statim initio eius loci pro Thunni, Thunnum recte emendauit Maſſarius, † ut unicus hic intelligatur mirandæ magnitudinis, ſicq; legatur: Præcipua magnitudine Thunnum inuenimus talenta XV. pependiſſe, &c. Deinde pro Eſos in Rheno, legendum puto Exos, de quo Exoſſe piſce, ea poſtrema intelligenda ſunt. Et in Boryſthene memoratur præcipua magnitudo nullis oſsibus, ſpinisue interſitis, quæ piſci quem capiti huic præfiximus aptè quadrant: oſsibus enim ſpiniſq;, quæ etiam piſcium oſſa dicuntur, prorſus caret, ut Exos optimo quidem iure dicatur. Hæc poſtrema Plinij uerba ad Silurum referri non poſſunt, ut quidã falsò opinati ſunt: Silurus enim ex Plinio lib. 22. ſpinas habet. Siluri, inquit, fluuiatilis, qui & alibi quàm in Nilo naſcitur, carnes impoſitæ recentes, ſiue ſalſæ. Eiuſdem cinis extrahit, & adeps, & cinis ſpinæ eius uicem ſpodij præbet. Ex quo loco illud quoq; colligitur Silurum Nilo amni peculiarem non eſſe, nec Exoſſem Rheno, quamuis in loco prius citato ſcripſerit Plinius, Silurus in Nilo, Exos in Rheno. nam Silurum etiam hodie in Danubio capi conſtat, Exoſſem in eodem Danubio, atq; in Boryſthene. Cùm igitur tres prægrandes & cetaceos piſces propoſuiſſet Plinius, Silurum, Exoſſem, Attilum, ſingulos deinceps explanans per epexegeſim primùm de Attilo, deinde de Siluro, poſtremo de Exoſſe dicit. 10 20 30 40 50

Plinij uerba.

† *Idem ſenſus erit, ſi Thunni legas, & punctum addas.* Exos.

Cap. 20.

Abſurdum etiam non fuerit piſcem hunc Ichthyocollam appellari. nam etſi nomen hoc glutinum ex piſce ſignificet, tamen pro piſce interdum ſumitur teſte Plinio libro 32. Ichthyocolla ap-

Ichthyocollæ Cap. 7.

Lib.3.cap.102. pellatur piſcis,cui glutinoſum eſt corium, idemq; nomen glutino eius. Idem gluten Dioſcoridi uen-
ter eſt piſcis cetacei, præſtatq; candicans, natione Ponticum. quale hodie quoq; ex eius piſcis inte-
ſtino ex Ponto mittitur, quod maximo eſt argumento piſcem hunc Ichthyocollam eſſe.

E Sed quoniam in Ichthyocollæ mentionem incidimus, ex quibus piſcis partibus gluten exco-
De Ichthyocol la, et unde fiat. quatur, & quibus aliis ex rebus etiam fiat, explicandum. † Quidam ex uentre non ex corio fieri di-
† Plinius. cunt. Ariſtoteles non ex uno tantùm piſce id confici exiſtimaſſe uidetur. Ineſt, inquit, in cute
Lib.3. de Hiſt. cap.11. omnium lentor quidam mucoſus, uerùm aliis magis, ut in tergo bubulo, ex quo glutinum facere
ſolent. Quinetiam ex piſcibus glutinum à nonnullis excoquitur. Ergo ex Galeis, cæterisq; carti-
lagineis piſcibus, ex ſepia fieri poſſe puto.

Molua aſinorũ ſpecies in Occeano, non eſt ichthyocolla piſcis, etſi ex ea glutinum fieri poſſit. Docti quidam eam Aſinorum ſpeciem, quam Moluam Galli uocant, Ichthyocollam eſſe ar-
bitrati ſunt, quod ea glutinoſa ſit admodum, & eius partes quædam in glutinum denſari poſſint.
Sed ea opinio ex eo facile cõuellitur, quod *Plinius & Dioſcorides Ponticam Ichthyocollam im-
primis commendant. Διαφέρει δὲ ἡ ἐν Πόντῳ γιγνομένη τῆς λόβης, κατάρρακτος, ὑ ψηφώδης, πάχιστα πικρίδων.
Plinius: Ichthyocolla laudatur Pontica, candicans, & carens uenis ſquamiſq;, & quæ celerrimè li-
queſcit. Molua autem non ſolùm Ponti, ſed & maris Mediterranei accolis omnibus planè inco-
* Lib.3.ca.102 gnita nunc eſt, & olim fuit, quia in Oceano ſolùm capitur. Quamobrem Ichthyocollã eſſe non
Glutinum unde poteſt, etiamſi ex ea glutinum confici poſſe non negem. Quantum ad priorem ſcriptorum diſ-
ſenſionem attinet, id tenendum, & ex corio ſiue ex cute, & ex inteſtinis uentriculoq;, atq; ex capi-
te, pinnis, cauda piſcis Exoſsis: item ex taurorum & boum auribus, collo, glutinum excoqui poſ-
ſe. ineſt enim in corijs glutinoſus & mucoſus humor, aliæ uerò partes quas diximus ex craſſa &
uiſcida pituita & conſtant, & aluntur.

G Madeſcere debet Ichthyocolla, ait Plinius, conciſa in aqua, aut aceto, nocte & die: mox tundi
Lib.32. cap.7. marinis lapidibus, ut facilius liqueſcat. Utilem eam in capitis doloribus affirmat, & tetanothris.
Lib.3.cap.102. Dioſcorides utilem eſſe tradit emplaſtris capitis, & leprarum medicaminibus, & tetanothris quę
cutem facieí erugant & extendunt. Eiuſdem uſus ad maturandos abſceſſus plurimùm confert: &
peritonæo diſciſſo, ſiue in enterocele, ſiue in epiplocele, utiliter admoueri frequenter ſum exper-
tus. In ſanguinis ſputo, in iure capi diſſoluitur, uel cum medicamentis aſſumi prodeſt, necnon in
pulmonum ulceribus cum Cancrorum fluuiatilium cinere. Miſcetur cerato illi Meſuæ Diapente
Libro 7. nuncupato. Eius uires à Paulo Aeg. hæ traduntur. Ichthyocollæ uis eſt opplere & ſiccare: recte
miſcetur emplaſtris capitis, & glutinantibus, & iis quæ ad lepras tollendas, & erugandam faciem
† Bene uis tam rocolle. conficiuntur. Præter ea quæ dicta ſunt addit Auicenna ualere † ad ueſicas ex uſtione factas, & ad
ſcabiem ulceroſam, quòd deſiccet & glutinet.

E Non ſolum ex piſcibus, ſed etiam ex aliis animantibus glutinum fieri autor eſt Plinius. Boum
Lib.11.cap.39. corijs, inquit, glutinum excoquitur, taurorumq;, & id præcipuum.

DE ICHTHYOCOLLA, BELLONIVS.

Nullo, aut admodum paruo nutriendis corporibus noſtris eſt uſui, qui Pontico uulgo Colla-
nus piſcis, Bononienſibus Copſus appellatur.

Valet autem ad conglutinandas omnis generis chartas, atq; inſtrumenta muſica, reliquaq; li-
gnaria incruſtamenta, quæ teſſellato, imbricato, & uermiculato opere fiunt.

Quamobrem cum antiqui nullum aliud nomen peculiare haberent, quod huic piſci impone-
rent, partem pro toto accipientes ichthyocollam, ut & Itali Colpiſcem, & uulgus Colabuccum ap-
pellauerunt. Quanquam ex multorum aliorum piſcium folliculis Ichthyocolla fieri ſoleat. Ferra-
rienſes (apud quos, pro Sturione, nequiſſima Ichthyopolarũ impoſtura interdum uenditur, qui
eius caro multum inferioris ſit notæ) piſcem Iudaicum nominauerunt, alij Copeſce. Eſt Italiæ flu-
minibus Eridano, aut Pado tantum peculiaris: Herodoto à magnitudine qua cetaceos piſces æ-
quare conſpicitur, Antaceus: Pomponio quoq; Magnus uocitatus eſt, ac Boryſthenis incola. Eſt
enim præcipuæ magnitudinis piſcis, Sturioni & Attilo cognatus: qui quòd quaternis ueluti bar-
bis ad labia ſit communitus, ab iis qui Tanaim incolunt, uulgo Barbotta dicitur. Germanis, apud
† ſcilicet medi- quos ſexcentarum † librarum pondo ex Danubio aduectum conſpeximus, ab ingenti, & quali
carum. cuiuſdam paruulæ domus magnitudine, hyperbolice Hauſen dictus eſt. Flandris Bolich.

Oſsibus ac ſpinis caret, oblongamq; ac propè teretem formam refert: hoc à Sturione, atque
Attilo præcipuè diſsidens, quòd roſtro careat, magnum oris rictum præ ſe ferat, ſitq; ſublutea, du-
ra, læui ac glabra cute conueſtita carne. Proinde oculos pro corporis mole admodum exiguos o-
ſtendit: binaq; ante ipſorum canthum, parua atq; aperta foramina: pinnas in tergore duas, ad cau-
dam erectas, ſub qua tertiam uideas podici uicinam: ac branchias ueluti ſpineo tegmine commu-
nitas, Sturionis modo: magis tamen biſurcam habet caudam, præcipuaq; à cæteris piſcibus nota
diſcernitur, quòd paulò ſupra ſpineum operimentum branchiarum, quodam ad eius latera im-
preſſo foramine peruius ſit. Mirũ eſt, collam ex ſolo huius piſcis folliculo à capite ad caudã per
ſpinæ longitudinẽ extenſo in Ponto fieri, cũ Dioſcorides ex uentre piſcis cetacei confici referat.
Germani hãc ueſiculã in Ichthyocolla exprimẽtes, Hauſen bloſen nominãt, quã recèns ab ipſo
piſce detractam aggiomerant ac tranſluunt, exiccatamq; ad nos ex Ponto tranſmittere ſolent.

Carnem

Carnem autem huius, sale conspersam, Græcorum uulgus in delicijs habet, Moronam appellantes: quam Venetijs publicè diuendi solitam, quidam Silurum putant: à quo tamen quantum hic piscis distet, suo loco docebimus. Hæc Belloniꝰ. Ego piscem Bolich uel Bolch Germanis inferioribus dictum, suo loco inter Asellos ab Husone diuersum esse ostendam. barbutę quidem nomine ijsdē Germanis mustella fluuiatilis uel lacustris nominatur, quā tryschiam nostri uocant.

DE ANTACEO, COROLLARIVM.

Antaceis nomen uidetur amnis dedisse in Mæotim lacū Asiatica parte influens, Hermolaus. Recentior quidam hunc fluuium imperitè Anticiten, & pisces Anticæos nominauit. Antacites Sarmatiæ fluuius haud longè Tyramba oppido in Mæotin exit, à quo Antacæi pisces, qui prò ossibus cartilagine habent. Antacæorum præstantissima salsamenta quotannis à Mæotica palude in Adriam usq; inuehi solitū, Hermolaus asserit, Vadianus. Ego omnino antacæos scripserim à recto ἀντακαῖος penultima longa, per αι. diphthongum circunflexum. quamobrem ab Archestrato in uersu dactylico nominari non potuit, ubi de salsamentis Bosphori loquitur:

Βοσπόρῳ ἐκπλύσαντες τὸ λδυσόπτερ' ἔθνος πρόκειται. Μικρὸν ἐκεῖ σφριᾶς σκιὸς Μαιώτιδι λίμνῃ
Ἰχθὺς ἀῤῥυθμίστως, ὃν γὴν μέτρῳ ὁ δέμας ἐπέχει.

Plinius Antacas populos circa Mæotin Colchis uicinos facit, lib. 6. cap. 7. Recentior quidam Antacæos, à Ponti fluuio Antace, (cuius ego nomen apud authores legisse non memini,) dictos cōfingit. Cete magna (id est magnos cetaceos pisces) quæ antacæos nominant & inueterant, Borysthenes alit, Eustathius in Dionysium ex quarto Herodoti. Antacæi delphinis magnitudine pares circa Borysthenis & Mæotidis ostia ad Gangamam (sic enim locū appellant) ligonibus effodiuntur, Strabo lib. 7. Antacei, id est grandia cete, in Danubio nascuntur, Aelianus. Athenæus dicit ἡμίπυρον (penultima aliàs per υ. scribitur) idem esse quod ἡμιπόλιον; cuius meminerit Sopater Paphius his uerbis,

Ἐδήδεστ' ἀντακαῖον, ὃν πρόφρῳ μέγας Ἴστρος, σκύβισμα κἠμίπυρον ἡδὺ νίψ.

In Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinisue interfitis, carne prædulci, Plinius. quem de Siluro hic sentire, quidam falsò opinati sunt. Siluerus nanq; spinas habet: & cinerem spinæ eius uicē spodij præbere author est Plinius. Intelligit autem antacæum piscem. hunc Mela Pomponius & Solinus intelligentes, optimi saporis esse prodiderunt: quod etiam Barbarus in Corollario, capite de omotarícho, ita exponere uidetur, Fr. Massarius. Ex antacæis salsamenta fiunt, præsertim ex maxillis & ijs quæ circa palatum sunt partibus, (quòd eæ partes alijs suauitate præstent,) Dorion. ¶ Istrí flumine per hyemem glacie astricto, piscatores alicubi ea perfracta uelut puteum excauāt & aperiunt: ubi cum permulti alij pisces facile capiuntur, tum antacæi quoq;: & ij quidem teneri. nam qui ætate proceriores, ad maximi Thunni magnitudinem accedunt. ij sanè pinguissimo abdomine sunt, ut eius uentrem lactantis Scrophæ suos fœtus ubera dicas: sicq; aspero corio teguntur, ut eo perpoliantur hastæ. Ab illius capitis medio à medulla (cerebro) ad caudam mollis & stricta membrana pertinet: quam ad assum solem exsiccatam, flagellum ad concitanda iumenta efficere possis. Cum est iusta magnitudine, sub glaciem subiens, nunquam ad cauum seu puteum glacici peruenit, sed aut sub saxa subijcitur, aut in imam harenam ad uitandum frigus abditur. Nam id temporis cum gelidum est flumen, & perfrigida tempestas, nullis nec herbis nec piscibus uesci necesse habet: tantum inertia laboris gaudet, & alitur ex pinguí suo succo. Et quemadmodum Polypi, cum præda destituuntur, brachia sua circumrodunt: sic is suam pinguitudinem exedens uiuit. Ineunte rursus uere, iamq; libere fluente Istro, odit ignauiam: itaq; sese ex latibulis ad summā aquam incitans, aquæ spuma expletur. Vbi magno murmure rapidus fertur, ibi à piscatoribus ad hunc modum insidias ei molientibus facile capitur, ut hamus cum linea in spumam demissus, sub alborem occultetur, & ferri splendor minimè perspicuus sit: is tum ore hiante atq; immínente, liguriens insidiosam escam deuorat, ex eoq; perit, unde prius alebatur, Aelianus 14. 26. Hinc facile constat, non quosuis grandiori corpore pisces, qui cetacei solent uocari, antaceos quoq; rectè dici, ut nuper quidam existimarunt. ¶ Τέσσαρα ἀντακαῖα ἅπαντα, Antiphanes apud Athenęū: qui & alibi conuiuium describens in quinto pinacisco ἀντακαῖα μικρὰ fuisse scribit. ¶ Vngarí piscem Tock appellant, quem supra mox post Acipenserem descripsi, non alium puto quàm Husonem Germani: uidetur autem Tock uocabulum per aphæresin ab antaceo factum.

ALTERVM COROLLARIVM DE HVSONE, VT GERMANI appellant, docti plerique antaceum interpretantur.

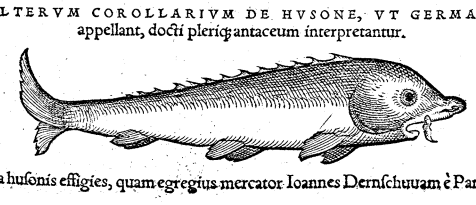

Nostra husonis effigies, quam egregius mercator Ioannes Dernschuuam è Pannonia ad nos

transmiſit, alia eſt quàm quæ à Rondeletio & Bellonio pingitur, qui hunc piſcem Græco nomine ichthyocollam nominant. unde apparet non eundem eſſe huſonem noſtrum, etiamſi ita iudicauit Bellonius, cum ipſorum ichthyocolla. Eſt tamen forte cognatio quædam, & quæ ichthyocolla dicitur, fieri nimirum ex utroq; poteſt. ¶ Sunt antacæi piſces (inquit Vadianus in Epitome trium terræ partium, certum eſt autem eum de huſonibus noſtris ſentire) qui Iſtrum aduerſum è Ponto ingreſsi, Pannonia inferiori, menſibus maximè Octobri & Nouembri capti, clariſsimæ urbi Viennenſi magna copia inuehuntur. Ipſi uidimus pleroſq; magnitudinis pondo quadringentorum, minimos quinquaginta, frequentem numerum circiter pondo centum, ducenta, trecenta, plus minus, quorum magna pars ſalſamentariis cedit. Sed & recenter coctis eximia ſuauitas: & negãt horum lactibus quicquam in cibo aut dulcius aut delicatius reperiri. Miror autem hac quoque in parte naturæ uim, ut non minus in undis piſces quàm in terris uolucres aut feræ migrent. centum quinquaginta milliaribus Germanicis ex Euxino mari in eum uſq; locum Pannoniæ, ubi illorũ captura eſt, aduerſis ſuauibusq; undis innatãt. Et memoria teneo Antacæum duobus milliaribus ſupra urbem inclytam Viennam captum, piſcatoribus magno miraculo. Hæc ille.

Ezox. Ezox piſcis eſt, quem quidam lachſum uocant: quidam autem magnum piſcem Danubij, & quarundam aquarum influentium in Danubium, quem Vngari & Alemanni huſonẽ nominant, Albertus. Cæterũ lachſus Germanis idem eſt qui ſalmo, qui in Rheno inuenitur (ut Plinius quoque ſcribit) prægrandis. Iſox, ἰσοξ, piſcis quidam cetaceus, Heſychius & Varinus. Interrecentiores etiam hodie non indoctis quibuſdam eſox non alius quàm lachſus noſter uidetur, ut Georgio Agricolæ, & Ebero cum Peucero, quibus & ipſe facile aſſentior: etſi Rondeletius aliter iudicet. Salmo Illyricè loſos uocatur affini uocabulo. Apud Plinium lib. 9. cap. 15. de maximis piſcibus propriè dictis mentio fit: ut ſunt inter marinos thunni: & in quibuſdam amnibus haud minores, (ſcilicet thynno,) ſilurus in Nilo & Mæno, eſox in Rheno, attilus in Pado: & in Danubio maior, (ſcilicet thynno,) porculo marino ſimillimus. Et in Boryſthene (inquit) memoratur (idem ſcilicet qui in Danubio, de quo proximè dixerat, innominatus ille, hoc eſt huſo, non autem eſox, ut Rondeletius accipit, de quo ſuperiùs dixerat,) præcipua magnitudo, nullis oſsibus, &c. niſi quis Boryſtheniten illic piſcem, ſui quoq; generis, & à præcedentibus omnibus diuerſum faciat, ut forte porculo marino ſimillimus, ſit ſturio: Boryſthenites uerò ſit antacæus ſiue huſo, quæ nobis ſententia magis placet. Hoc interim probo, quòd Rondeletius maior potiùs legit, quàm mario uel mari. ¶ Ezox (Huſo) eſt piſcis Danubij maximus, ita ut uix biga trahi poſsit ab equis tribus aut quatuor. Vnum habet inteſtinum: oſſa pauca & parua in corpore, cartilaginea potius quàm ſolida: ſed in capite fertur multa habere oſſa: & carnes dulciſsimas, guſtu uel ſpecie porcinis perſimiles. Toto corpore lenis eſt, nec † aſperum quicquã uel in corpore uel intus habet. Mitiſsimus eſt, ac timidus: quippe qui nec aduerſus minimum piſciculum ſe defendere poſsit, ſed ſtatim agitatus ad fugam. Huic ſturio per luſum ſe affricare gaudet: quem ezox ſtatim ut ſenſerit, ad latibula fugit, quæ ſibi tutelæ gratia in ripis fodere ſolet. Sed quandoq; ſturio importunus eſcit latitantem, ſequiturq; fugientem. & quia magni ſunt ambo, nec etiam in copioſiſsimis aquis latère poſſunt, diſcurrendo, & ante ſe aquas agitando, ſæpe ſimul à piſcantibus capiuntur. Piſcis hic captus uino generoſo uel lacte potat. nam uino inebriatus uiuere poteſt pluribus diebus, quare ad lõginquas regiones cibi gratia defertur. Bibit autem uini ſextarios quatuor antequam inebrietur, Author de nat. rerum. ¶ Huſo eſt piſcis non ſquamoſus, ſpecie ſturionis, ſed pellis albæ & lenis abſq; omni ſquama & ſpina. Inuenitur autem longitudine uigintiquatuor pedum, quando perfectus eſt: & hac menſura tanto minor, quanto ætate inferior fuerit. Nullum omnino os habet † in capite. Loco ſpinæ dorſi cartilago eſt, quæ foramen habet magnum, & uacuum, à capite à caudam, tanquã terebello perforatum. Nullæ ei ſpinæ, ſed pinnæ eius coniunguntur cartilagini. Caro eius in dorſo ſaporem uitulinæ refert: in uentre uerò porcinæ. Et habet adipem intermixtum pinguedini, ſicut porcus. Nec reperitur in alijs aquis quàm Danubio, & influentibus in eum, Albertus. Apud Neuros naſcitur Boryſthenes flumen, in quo piſces egregij ſaporis, & quibus oſſa nulla ſunt, nec aliud quàm cartilagines tenerrimæ, Solinus. Piſces in Danubio capiuntur nimij ſaporis, oſsibus carentes, cartilaginem tantum habentes in corporis continentiam, Iornandes.

† Figura noſtro dorſum aſperũ habet.

† v. niſi in capite.

Mario. Mario ut apud Plinium non rectè legi concedatur, ea tamen uoce hunc piſcem nominariab ſurdum non eſt, non modò quòd multi eruditi apud Plinium ſic legerint, & de hoc piſce interpretati ſint: ſed etiam propter etymologiam. **moz** enim Germanis ſuem fœminam ſignificat: & Crotenſes eandem marin appellant: & huſo quaſi hys uel hyſio uel hyſca dictus uidetur. unde & Illyricè Vuyz appellatur. & moronam non ſolum Itali, ſed etiam Cyprij alijq; uocant, illi huſonẽ noſtrum, hi ſimilem ei ſturionem. Cauendum uerò ne quis marionem uel moronẽ cum morua confundat, quòd & nomina conueniant, & ex utroq; ichthyocolla fiat aut fieri poſsit. Eſt enim morua aſellorũ generis. Murca uerò uel Muruca, ut in Alberti libris paſsim deprauatis legitur, cum quo iſtorum piſcium conueniat, non facilè dixerim. Glutinum (inquit) fit ex ueſicis piſciũ, præcipuè huſonis, & piſcis marini qui uocatur murca. Et alibi, Piſces quidam corium habent aſperum, ita ut eo arido etiam lignum radatur: ut piſcis quem Flandri maritimi † Seerohe nominant, quod eſt canicula marina, aliquid etiam tale habet muruca & ſturio, & quæ roſtro ſimilia ſunt ſturioni.

Morea. Muruca.

† Secundò potius.

Eſt &

Est & Mozhouch alius piscis Britannis, ut audio, quem ijdem alibi Mörschwein, eiusdem significationis Germanica uoce appellant. mos enim eis mare sonat (non ut nobis scropham) & houch porcum. delphinum autem & tursionem porcos marinos uocitant. Mario Danubij uulgo Italorũ etiã nunc semilatino nomine moro appellatur, ob salsamẽta illis notus, gustu aspectuq; porcinam salitam nonnihil referentia, Germanis barbarico uocabulo Husio dictus, Sig. Gelenius in Plinium. Idem in epistola ad nos: Porcini generis sunt, attilus, sturio, (*ut in Acipensere pluribus recitaui,*) & qui Germanis Hus, nostratibus (Bohemis) Vuyz, utrunq; ac si Græcè dicas ὗς, uel hysca, manifesta ad Græcam uocem allusione dicitur. Cælius Calcagninus quoq; Husonẽ Pannoniæ, Moronam in Italia dici testatur. In Danubio non modò extrahitur Mario, sed in aliis pleriscq; fluuijs, quem nunc parua immutatione Moronem uulgò appellãt, Gillius. Alius est παρὼν piscis Aristoteli memoratus. Est animal quod in toto corpore non habet os nisi in capite, & loco omnium aliorum est cartilago: ita quòd in loco spondylorum non habet armillas: sed unam continuam cartilaginem extensam per dorsum, & est perforata continuo magno foramine uacuo, in quo est modicum humiditatis aquæ medullosæ, ut piscis qui Huso uocatur in Danubio, Albertus. In Oceano hoc genus reperiri non puto. Intestina eius Viennæ uocant Husenknopf, quæ præpinguia & copiosa sunt, ita ut uas ferè octo cõgiorum aliquando repleant. E Ponto Danubium subeunt, inter Budam & Viennam capiuntur: cubitorum aliquando sex longitudine, oculis paruis. Gregatim natant: & cantum sequuntur tubarum, ad quem etiam ex aduersa ripa accedunt, & sic irretiuntur (ut audio) extrahunturq; uncis. In aqua robore ualent, & piscatorẽ si cauda percusserint, naui eijciunt: ut primum uerò caput eis extra aquam fuerit, inualidi & tanquam mortui redduntur. Squamas non habent, sed cutim crassam, & porcinæ instar pinguem. A sturione superantur: qui subiens uentrem eorum spinis suis lancinat. ¶ Husones in fundo amnis iacentes, uestigio impresso, tridente percutiunt, Albertus.

¶ Husonis oua in cibo expetuntur, Hausenrogen. aliqui Italicè cauiar appellant. Recens paratur ad cibũ in iure flauo cum cepis minutatim concisis. Salsus uerò præmaceratur aqua, tùm iure nigro conditur, uel condimento è pomis, aromatibus, croco, uuis passis, &c. Baltasar Stendelius. Hæc dum conderem Antonij Schnebergeri doctissimi diligentissimiq; iuuenis, cuius mei & olim discipuli, è Cracouia literas accepi, quibus ille cum de uarijs rebus, tum de hoc pisce ad me scripsit in hæc uerba: Husones dicti pisces, Polonis Vuyzina, ex Vualachia afferuntur. libra modo bazio numo (drachma dimidia) modo sesquibazio uenditur. Paratur eodem modo, quo caudam fibri parari scribis, à qua gustu etiam non multum mihi differre uidetur. utrunq; pingue est edulium, quo multi plurimùm delectãtur, magis uerò fibri cauda, utpote suauiore, stomachus meus sicut ab omnibus pinguibus abhorret.

Sturiones (inquit Cardanus lib. 7. de uarietate rerum) quemadmodum & truttæ, diuersarum specierũ esse uidentur. Attilum ex hoc genere esse referũt, similiter & quem uocant Exossem, cui sunt quatuor carnæ appendices. Ex huius uentre fit morona: è dorso, chenale, (*schenale, uel spinale potius:*) ex ouis, quod uocant cauiarium. è capite, pinnis, cauda, corio, uentriculo & intestinis, quã uocant ichthyocollam. Cauiarium, oua sunt concreta, saleq; condita: estq; ex eo nigrum ac rubrũ. Fiunt & hæc ex affinibus piscibus, attilo, ac uero sturione, siluro & oxyrycho: quamuis forma omnes inter se multùm differant. conueniunt enim, quia magni natura. Oxyrynchus octo cubitos excedit nonnunquam, deferturq; ad nos salitus è Caspio mari. Et quoniam omnes suaui carne sint, id autem fermè piscibus omnibus contingit qui è mari in flumina ascendunt: atq; id illis tertium commune est. Veruntamen oxyrycho rostrum acutum est: attilo, oris loco tuba quædam sub rostro monstrosa forma: siluro dentes. Hæc ille. Nos plura de Oxyrynchis in O. & mox in fine Corollarij de Ichthyocolla. Oxyrynchus.

EX EPISTOLA IOANNIS DERNschwam mercatoris.

Mitto tibi Husonis piscis (Gesnere) effigiem uiuam, is in Danubio nec ubique nec tempore quouis capitur, sed quando migrat. Terra argillosa & pingui gaudet. Capitur ferè ab autũno usq; ad Ianuarium, per spatium decem miliarium inter Viennam & Posonium, Presburgum uulgò uocant: ubi ad insulam Schutam nomine, cum arce munitissima, ultimus huius piscis capturæ locus est, der letst Hausenfang. Viennæ die Veneris uæneunt plerunq; quinquaginta, uel septuaginta, & aliquando centum husones. qui integri ferè distrahuntur, libra ternis minimum obolis, aliàs quaternis aut quinis, (hoc est cruciatis numis fermè quatuor, aliàs quinis aut senis.) Copiosissima horum piscium captura fit in Vualachia iuxta Chiliam non procul ab ostijs Danubij, quibus in mare Ponticum se exonerat. inde salsi exportantur in remotas regiones.

DE ICHTHYOÇOLLA COROLLARIVM.

De Ichthyocolla, quoniam ex diuersis piscibus fit, & suprà in Acipensere scripsi, & proximè in Ichthyocolla pisce, Antacæo, Husone, ex Rondeletio & in Corollarijs nostris: hic insuper quædam communia adijciemus. Ex genere etiam aselli, quod Bolch Germani uocant, fieri aliqui pu-

Digitized by Google

tant. Dioſcoridi ἰχθυοκόλλας κοιλίας ἤτοι ἰχθύος κυστάς, hoc eſt uenter piſcis cetacei. Marcellus Vergilius antiquos codices quoſdam monet pro κοιλίας habere κώλας, quod eſt glutinum. Poteſt autem uentris nomine communi ueſica quoque intelligi. ferè enim ex huſonum tantùm ueſica ichthyocollam Germani habent, quare & **Huſenblater** appellant. Præſtat Pontica, ἐυπόντικος: Marcellus docet aliam lectionem κατάπτικος, quam probat, uertitq; non pinguis, (παχὺς tamen craſſum potiùs quàm pinguem ſignificat:) quoniam ſequatur ἀψωρώδης, quod cum κατάπτικος pugnare ei uidetur. ſed fortè non pugnat κατάπτικος, id eſt modicè aſper, cum non pſorode, hoc eſt non admodum ſcabro. Inuentum aiunt eſſe Dædali. Gluten id ex piſcibus eſt, & piſcis quoq; nomen. proinde Celſus quoties uult glutinum intelligi, adijcere ſolet gluten, Hermolaus.

Ichthyocollam Galli collam buccæ uocant, quòd oris ieiuna ſaliua diluere glutinandis rebus ſoleant. alij collam moruæ, Ruellius. ſed moluam potiùs quàm moruam dicendum eſſe piſcem Aſellorum generis, ex quo ichthyocolla non fit, etſi fortè fieri poſſet, ſuo loco non tacebitur. Germanis ichthyocolla, non ſolùm ut dixi, Huſonis ueſica nominatur, ſed etiam Huſonis glutinum, **Hauſleim**: & oris glutinum, **fiſchleim** uel **mundleim**, quòd eo in ore madefacto chartæ glutinentur. translucidum ferè & flauum eſt. utuntur eo cum alij artifices, tum pictores ad ſubtiliora quædam pigmenta.

F ¶ Gelu ut fiat in patina, (ſic uocant ius è decoctis piſcibus aut pedibus quadrupedum, porcinis præcipuè, cæteriſq; partibus eorum extremis, glutinoſum, denſatum, & aromatibus conditū,) iuri miſcetur aliquid tragacanthæ, uel gummi Arabici, acaciæue aut lycij, aut ueſicæ piſcis antacæi. hoc appetitum excitat, aceto præſertim conditum, & ſanguinis fluxum ſiſtit, eſtur frigidum. Si febrientibus alijſq; ægrotis uires inſtaurare libeat, ſic facies: Carnem pulli cum uituli pedibus aut ueruecis diſcoques in aqua, donec caro incipiat diſſolui, tum percolabis, &c. ut in Gallinaceo ſcripſimus.

I Si glutine piſcium decocto unxeris lecticam, cimices non graſſabuntur in te, Didymus in Geoponicis.

G Ichthyocolla epinyctides tollit, Plinius. Erugat cutem, extenditq; in aqua decocta horis quatuor, dein contuſa, colluta, & ſubacta ad liquorem uſq; mellis. Ita præparata in uaſe nouo condiſ, & in uſu quatuor drachmis eius binæ ſulphuris, & anchuſæ totidem, octo ſpumæ argenteæ adduntur, aſperſaq; aqua teruntur unà. Sic illita facies poſt quatuor horas abluitur, Idem. Et alibi, Lethargicos coagulum uituli adiuuat in uino potum oboli pondere: item ichthyocolla.

Oxyrynchi. ¶ Antacæis & Sturionibus cognatos crediderim & Oxyrynchos Caſpios: ex quorum uiſceribus, Aeliano teſte, ad multos uſus accommodatum fit glutinum, nam non modo ad quæcunq; applicatum fuerit, adhæreſcit: ſed & firmiſsimè retinet, ut & decem diebus madefactum nunquam poſtea diſſoluatur. Itaq; etiam artifices qui circa ebur laborant, eo utuntur, & opera faciunt pulcherrima. Vide etiam ſuperius de Oxyrynchis in Corollario Huſonis. ¶ Piſcem uilem & glutinoſum quendam Venetijs falcem dictū, alibi in Italia peſce cola, uel colpiſcem uocant, quòd perfrixus uel aſſus in quoddam ueluti glutinum reſoluatur; in Falce ex Bellonio deſcribemus.

DE ANTHIAE PRIMA SPECIE.

RONDELETIVS.

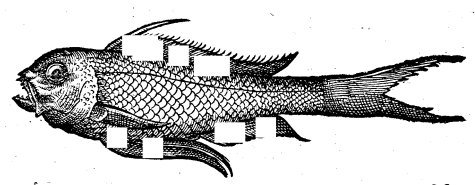

A ANTHIARVM diuerſa genera apud uetereres autores reperio: manifeſtam uel integrā deſcriptionem nullam, ſed notas quaſdam duntaxat, & harū nonnullas inter ſe pugnantes, ut ex ſequentibus perſpicuum fiet. Adhæc de anthia alij ita ſcripſerunt, ac ſi unica eſſet piſcis ſpecies. alij quatuor ſpecies conſtituerunt. Ex quibus fit ut nominibus abundemus, rerum uerò notitia nobis deſit. Nihil eſt autem in omni genere pernicioſius quàm nomen tantum peritum eſſe, rerum uerò ipſarum inſcium. Quamobrem quanta maxima potui diligentia, anthiarum ſpecies diu perueſtigaui: easq; quæ mihi notæ ſunt, hîc exhibeo, ei qui certiora & meliora inuenerit, magnam habiturus gratiam.

A Ἀνθίας dicitur à Græcis, & ἱερὸς ἰχθὺς teſte Ariſtotele, quo loco, inquit, anthias ſit, ibi nullam beluam eſſe confeſſum eſt; quo indicio uſi ſpongiarum piſcatores urinātur, & ob id ſacrum piſcem hunc

Lib. 9. de Hiſt. anim. cap. 37.

hunc nominant. At hæc appellatio illi cum multis alijs communis est. Nam Pompilus, delphin, mullus, & plerique alij pisces sacri dicti sunt. Dicitur & †κεκαλόχρους, id est, pulcher piscis, & κεκαλώπος, id est, pulchri nominis. At uranoscopus, Athenæo & Plinio testibus, sic cognominatus est. Vocarunt alij ἔλαφον; sed est etiam piscis alius, ἔλοπα, qui squamas ad os uersas habet Hicesius à qui busdam λύκου dictum fuisse ait, nisi quis pro λύκου, legendum esse censeat λεπίδος. Est enim species anthiæ alba: neque enim nomen λύκος cuiquam piscium tributum reperias. nam qui à nobis Latinè lupus dicitur, non λύκος, sed λάβραξ dicitur à Græcis. Postremò dicitur ab Aristotele αὐλωπίας, quem locum non satis expressit Gaza. τίκτει δὲ καὶ ὁ αὐλωπίας (ὃν καλοῦσιν αὐλίσκον) τὸ θέρος. id est, parit etiam æstate aulopias, quem uocant anthiam. Oppianus uerò αὐλωπὸν quartam speciem anthiarum facit.

Sed de nominibus satis. Nunc eum anthiam quem primi generis esse suspicor, describamus. Is est colore simili pagro, uel cynædo, scilicet rubescente, unde Oppianus ξανθὸν appellat, eadem significatione qua ξανθὸς ὄφθαλμος. Pinna statim à capite ad caudam ferè unica, rufa, cuius aculeus primus longus & robustus, ad branchias pinnæ duæ rufæ. In uentre duæ aliæ, multò longiores & tenuiores eiusdem coloris: à podice ad caudam ferè alia etiam rufa. Cauda rufa in duas pinnas longas desinens, caput rotundum, non compressum, uarium: rostrum non prominens. is est qui à nostris barbier dicitur. Oppianus scribit Anthiarum genera in saxis habitare, ea tamen aliquando deserere explendæ gulæ gratia. uoraces enim & gulosos esse, dentibus tamen carere. eius uerba sunt:

Ἔβρυκε γὰρ πᾶσι πάντας ἀδηφάγῳ αἴσῃ ἰλαίνων
κέαρος, καὶ νωδυτῆρι κατὰ στόμα χαῖρον ἔχοντας.

Quæ sic conuerto:

Supra alios omnes ciet insatiata libido
Ventris, non etiam munito dentibus ore.

Νωδὸς enim inquit Suidas, est ὁ μὴ ἔχων ὀδόντας. At his repugnant quæ ex Aristotele profert Athenæus lib. 7. Λεωστράτος δὲ καὶ κατηγορόδοντα εἶδος τοῦ κεκαλόχρου, σπερκοφάγοντα καὶ σωματελαζόμενον. Aristoteles †ait anthiam (nam ex præcedentibus liquet κεκαλόχρου hîc pro anthia sumi) ferratis esse dentibus, & carniorũ & gregalem. Carniuoros dentibus præditos esse constat, cæteros, qui luto, ster-core, aqua uiuunt, minimè. Quare si Oppianus qui anthias uoracitate alios superare scribit, eos-dem etiam intelligat carniuoros esse, ut reuera sentire uidetur libro tertio, cum scribit anthias capi percis & coracinis in antra, in quibus latitãt, demissis, ipse secum pugnare uideretur, nisi quis aliam Oppiano interpretationem affingat, ut per νωδυτῆρα κατὰ στόμα χαῖρον ἔχοντας regionem oris internam dentibus uacuam, id est, palatum & linguam, quibus infixi sunt dentes in multis piscibus, cæterùm in maxillis serratos ineſſe dentes reliquorum saxatilium modo, (accipiat.) Quæ interpretatio mihi curiosior quàm uerior uidetur esse: nam idem Oppianus scribit libro tertio, anthijs στόμα esse ἄνοπλον, id est, inerme. Verùm uerum dicat, is quem depinximus, serratis est dentibus & paruis.

Est & alius scrupulus qui non minus nos torquet, nam Ouidius de anthia hæc prodidit in Halieutico suo:

Anthias his tergo quæ non uidet utitur armis,
Vim spinæ nouitq; suæ, † uersusq; supino
Corpore lina secat, fixumq; intercipit hamum,

† uersoq; supinus, ut impressa codicibus.

Idem Oppianus libro tertio, Plinius autem & alij, capto anthiæ non id tribuunt, sed alijs non captis. Eius hæc uerba sunt: Anthię cum unum hamo teneri uiderint, spinis quas in dorso serratas habent, lineam secare traduntur, eo qui tenetur extendente, ut præcidi possit. Et Aelianus, Vt homines fidi & commilitones ueri, perinde pisces inter se ulciscuntur, quos anthias nominãt. ex his quilibet cum nouerit conuictorem suum captum esse, celerrimè adnare festinat, ac dorsi sui nixu ad eum inhærescit. Idem Plutarchus in libello cui titulũ fecit, An terrenæ bestiæ aquatilibus sint prudentiores, scribit: Anthiam captiuo anthiæ succurrere, reiectumq; in humeros funiculum surrectis aculeis resecare, spinæq; suæ asperitate refringere.

Plinius serratam spinam anthiæ tribuit, alij non serratam, sed asperam & acutam, quam Oppianus ὀξύπωρον appellat. At serratam spinam siue aculeum in paucis piscibus obseruaui, ut in pastinaca, & eo quem elephantem uel ibin uocant. Noster uerò anthias non serratam sed asperam & acutam spinam habet.

Quanam arte capiantur anthiæ, fusius disces ex Plinio & Oppiano.

Hicesius apud Athenæum scribit anthiam esse χρυσόμηλον, καὶ ὄνυκλον, καὶ ὀνικτερίδιον, ἐκ θυσιμαχου, &c. Qui locus apertè mendosus est, quid enim significare potest χρυσόμηλος? Neque χαμαιδόμηλος, id est, cartilagineus dici potest; nam anthiæ ex cartilagineis non sunt. Puto igitur legendum ἐρυθρομέλας uel ἐρυθρόν. est enim erythrino uel pagro colore similis, & eiusdem cum his generis esse autor est Hicesius. Est igitur anthias rubescens siue rufus, boni succi, excretu facilis, stomacho nõ gratus. Quæ notæ huic nostro anthiæ competunt.

Digitized by Google

DE ANTHIAE SECVNDA SPECIE.

RONDELETIVS.

A ANTHIAE rubescenti subiungit Oppianus, anthiam ἀργυρέην, id est album & splendidũ, Lib. 1. Halieut. Quis autem is sit, me nondum planè scire fateor: nam quẽ capiti huic præfixi, suspicione quadam tantùm motus anthiam album esse puto: utpote quo candidiorem splendidioremq; nullum unquam uidi.

B Est enim læuis & sine squamis, quem nostri capelan nominãt, à raso, opinor, & glabro, & ob id candido sacerdotum capite, quos capelans lingua nostra appellamus.

C Est autem pelagius piscis, non saxatilis, ad asellorum genus accedens, sed paulò latior.

F Molli est & tenera carne, boniq; succi. Anno 1545. tanta huius piscis captura fuit in nostro litore, ut duos totos menses piscatores nullum ferè aliud piscis genus ceperint, magno suo incommodo. Cùm enim piscis hic neq; sale condiri, neq; exiccatus seruari possit, cogebantur effossa terra obruere, ne fœdo corruptorum piscium odore à litore arcerentur.

DE ANTHIAE TERTIA SPECIE.

RONDELETIVS.

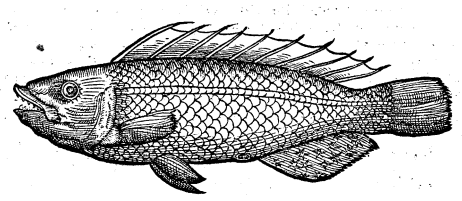

Lib. 1. Halieut. TERTIVM anthiæ genus Oppianus nigrum facit: τὸ δὲ τρίτον αἷμα κελαινοί. Anthiæ tertij generis sunt atro sanguine fusci. Quod non ad piscis sanguinem, sed ad totius corporis colorem referre oportet, quem per atrum sanguinẽ, nigrum, siue purpureũ exaturatum, siue indicum intelligit. Qui color à Gallis dicitur uiolet obscur. Affirmare ausim huius generis piscem esse eum, quem hic exhibemus.

B Est enim saxatilis, totus purpurei coloris uel indici, corporis forma scaro uario similis, corpore longo, cauda crassa, serratis & acutis dentibus. Labra habet, oculos admodùm rotundos, purpureos & rubros. Podicem magnum, è quo intestinum rubro uiridiq; distinctum excidit. Partibus internis cæteris saxatilibus similis est. Est carne tenera, fragili, sicca, optimiq; succi.

DE QVARTA ANTHIAE SPECIE.

RONDELETIVS.

A QVARTA anthiæ species Oppiano dicitur ὄψωπος & αὐλωπός. ὄψωπος, quòd bonis sit oculis, & optima uisus acie. αὐλωπὸς autem cur dicatur, non perinde apud omnes constat: sic uerò Oppianus: Lib. 1. Halieut.

Ἄλλος δ' ὄψωπός τε καὶ αὐλωπὸς καλέεσιν: οὕνεκα τοῖς καθύπερθεν ἐλισσομένη περὶ κύκλῳ
ὀφρῦς ἀεξόμενα πορὶ βρόμῳ ἐστεφάνωται. Quæ sic uertit interpres:

† τοῖς καθύπερθεν, id est parte superiore, Oppianus. Eurypos atq; aulopos hoc nomine dicunt, Nanq; supercilium circũ referatur in orbem.

Quæ cùm prima fronte satis obscura sint, significare mihi uidetur, ideo aulopos dictos, quòd oculi † in orbem ueluti supercilio rotundo, obscuro uel nigro cincti sint & coronati: quò fit ut ea ui &

Digitized by Google

ui & ſint & uideantur oculi. Αὐλωπὸς igitur ὀφθαλμὸς intelligit, id eſt, cauis ſiuè profundis oculis, quibus præditi acutè cernunt: contrà, quibus oculi prominent: unde & ὄμματα dicti ſunt, quòd acie oculorum ualeant. Nec̃ mihi probantur quæ hoc in loco ſcholiaſtes annotat, nimirum αὐλωπούς, μακρούς ἔχοντας ὀφθαλμοὺς ὅπερ αὐλοῦ, id eſt, qui oculos longos habeant tibiæ inſtar.

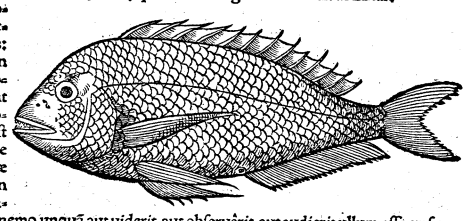

Quanuis interpretationem hanc approbet & ſequaſ Cælius Rhodigínus: qui libro 12. Lectionum antiquarum ſcribit aulopis oculos eſſe, cuiuſmodi ſunt pagurorum, nec nõ aſtacorum: quibus proprium eſt ſorinſecus oculos protrudere inſpectandi cauſa. Quæ demiror quomodo in mentem uenerint docto & uariæ eruditionis uiro, cum nemo unquã aut uiderit, aut obſeruârit, aut audierit ullum eſſe ex ſquamoſis píſcem, cui ſint oculi prominentes ut locuſtis & aſtacis, quos cum uelit poſsit protrudere & recondere. Quare priorem interpretationẽ, doctis omnibus longè magis probatam iri ſpero: qua cauí & ueluti corona nigra cincti dicuntur aulopi oculi, & ideo acutè cernentes: alteram uerò quæ prominentes oculos tribuit, falſam & planè reiſciendam. Hæc nota quam dixímus, cùm huíc, quem oculis ſubiícímus, maximè conueniat (habet enim ſupercilia nigra oculos ambientia) quín anthías ſit quarti generis non dubitamus.

DE LATIS PISCIBVS, QVOS ANTHIAS GRAEci nominauerunt, Bellonius.

Lati & plani quid differant.

Eſsi Planorum píſcium à Latis diſcrimẽ alibi ſatis oſtendiſſe uidemur, tamen hîc quoq; nonnihil repetere minus eſt alienum, quùm de his ſermonem uniuerſum hoc loco ſimus habituri, & quòd non niſi ab eorum interpretatione incipere poſsimus. Dictum igitur eſt, Planos píſces ab antiquis ſic appellatos fuiſſe, quòd eorum natura à recta peruerſa eſſet, ut qui ueluti in planum expanſa manu in æquore natarent: cuius generis ferè omnes, latiore uocabulo, antiqui Paſſeras & Paſſeres appellarunt. Ab his autem Lati (de quibus proximè dicturi ſumus) ita differunt: quòd quanquam ipſo ſuper ſolo expanſis píſcibus ſitu etiam plani appareant: tamẽ dum in æquore natant, ita quidem feruntur, qualis eſt in rectum contentæ atq; erectæ manus figura, pollice ſurſum eminente, in quo reliquorum ſquamoſorum formam ac naturam retinere uidentur. Quamobrem etiam oculos alío à Planis ſitu, ab utroq; capitis latere collocatos habuerunt. His aũt Græci, ut & Planis Paſſerum, ſic & Latis Anthiarum generale nomen indiderunt. Alij Candidos píſces, alij Pompílos, alij Auratas uocauerunt: nonnulli quoq; Græcorum ὠλωπούς, quòd magnos aut concauos oculos habeant: eoſq; píſces ſtrepitu gaudere, atq; eo allectos nonnunquã decipi ſcribit Oppianus: quorum etiam quatuor ſpecies aſsignat his uerſibus:

Quattuor Anthiéon ſpecies uerſant in undis: Sunt flauæ, & niueæ, ſunt atro ſanguíne fuſcæ:
Euops atq; Aulops alíos hos nomine dicunt. Omnes autem ſunt pulchri coloris, & auro atque argento uariè micantes.

¶ Hæc Bellonius, qui píſces Anthias inſinuat ſic dictos à pulchro floridoq; colore, ex etymologia nomínis Græci. ſed cur píſces latos in genere Anthias rectè nominari putauerit, nec̃ rationem aliquam uideo, nec ípſe ullo authore ſuam tuetur ſententiam. Apparet autem eum in hanc ſententiam inde uenìſſe, quòd Plínius ex Ariſtotele ſic tranſtuliſſe uideatur, ſiue ĩs ipſius, ſiue líbrariorum error eſt. Certíſsima eſt (inquit) ſecuritas uidiſſe planos píſces, quía nunquam ſunt, ubí maleficæ beſtiæ, qua de cauſa urínantes, ſacros appellant eos. Ipſe quidem alibí planos píſces nominat communi uocabulo rhombos & paſſeres: & cartilagíneos, raías, paſtínacas, &c. Mox autem ſubnectit Bellonius figuras ac deſcriptiones, píſcis diui Petri, & Fietolæ, ut Itali hodie nomínant: & Lampugæ, ut Maſsilienſes, cui cognatam facit Lopídam, Stellam & Leczíam Romanorum. Nos de ſingulis iſtis alibi.

COROLLARIVM.

Sacri piſces.

De Anthía & ſacris píſcibus Athenæus ſic ſcribit: Anthías uel Callichthys píſcis eſt, omnium optímus per hyemem, authoribus Epicharmo & Ananio. Meminit eius Dorion quoque in líbro de píſcibus. Vocant eum alíqui Callíchthyn, ítem Callíonymum & Ellopem. Epicharmus in Muſis Ellopem commemorat, Callichthyn uerò & Callíonymum, tanquam eundem, tacet. Dorion tamen anthíam & callíchthyn díffere ait, ítem callíonymum & ellopem. Sed quínam eſt ſacer appellatus píſcis? Telchíniacæ hiſtoriæ author ſacros ait píſces eſſe delphínos & pompílos. Theocritus uerò Syracuſanus in Berenice (idyllío) leũcum appellatum píſcem, ſacrum nominat,

Digitized by Google

his uerſibus: Σφάξαν ἐκφώνησ' πάντα θεῶ ἱερὸν ἰχθῦν, Ὃν λεύκην (al. γλαῦκην) καλέουσιν. ὁ γὰρ ἱερώτατος ἄλλων. Dionyſius etiam cognomento Iambus in libro de dialectis ſic ſcribit, Audiuimus piſcatores Eretricum (Eretria urbs eſt Eubœæ) & alios quoſdam piſcatores, ſacrum piſcem Pompilum nominare. Et, ut Homerus ait, in prominente litore aliquis ſedens extrahit ἱερὸν ἰχθῦν, id eſt ſacrum piſcem: pompilum ſcilicet, niſi & alius fortè ſic appelletur. Callimachus auratam ſacri piſcis titulo dignari uidetur, cum ſcribit, χρύσεον ἐν ἀφρῷ ἱερὸν ἰχθῦν. Alij ſacrum piſcem interpretantur τὸν ἄνθρωπον, (deo alicui dicatum, uel liberum,) ut & bouem ſacrum. alij magnum, ut in illo ἱερὸν μέγα λὰν πανόῖο, nonnulli τὸν ἐχέμυθον (ἑέμυθον, ut & Euſtathius) πρὸς τὸν ῥῆν, id eſt, aquæ fluentis auidum, uel ſecundum aquam natantē. Clitarchus nautas inquit pompilum uocare piſcem ſacrum, eò quòd è pelago naues ad portum uſq; deducere (πρπέμπειν) ſoleat, indeq; pompilum nuncupari, χύνουσι φῶν ὄντα, (id eſt cum non alius ſit quàm aurata piſcis: uel, adiectiue, aureis ſupercilijs decorus.) De eodem Eratoſthenes, ἡ Δρομίλλα χρύσεον ἐν ἀφρῷ ἱερὸν ἰχθῦν, Hactenus Athenæus. conijcio autē dromiam ab Eratoſthene cognominatum pompilum, à curſu quo comitatur nauigia. Theſtorem Troianum Enopis filium haſta transfixum Patroclus apud Homerum Iliad. π. ita è curru extrahit, ὡς ὅτε τις φὼς Γέντην ὦθι πρὸ ἑλὼν πρανέμεν ἱερὸν ἰχθὺν ἐκ πόντου θύραζε λίνῳ καὶ ἰῶπι χαλκῷ. ἢ ὣς τὰν ἐκ δίφροιο κεχαυότα δῖον ἐφαεινῶ. Ἤνοπα interpretantur ſonorum, uel ſplendidum: Scholiaſtes uerò innominatus, primam per αι. diphthongum legit, & exponit ἄδηλα. Sacrum autem piſcem (inquit Euſtathius) ut & alijs quibuſdam & Ariſtoteli placet, Anthiam appellat. is enim ubi degit, mare belluis carere indicat, quare ſacer à ſpongiatoribus nominatur. Alij pompilum intelligunt, ut Timachidas, πομπίλους ἱεροὺς ἰχθύς, id eſt Pompili ſacri piſces, tanquam ſeruatores nauigantium. Alij magnum & inuſitatum, & dijs marinis ſacrum accipiunt. Alij ſimpliciter τὸν ἑέμυθον τῆ ῥῆν. Alij ἱερὸν ſcribere malunt, id eſt humidum, uel in humore uiuentem. Eadem ex Euſtathio. Ellopē ſacrum piſcem à poëta uocari exiſtimant, alij non hunc, ſed Anthiam: quòd locus quem is incolit & bèlluarum expers, & urinatoribus tutus ſit: cuius fiducia piſces confirmati, ibidem pariūt. Naturæ cauſam penitus retruſam & abditam, meum non eſt explicare, Aelianus. Cauſam difficile colligere eſt: ſeu horrent anthiam belluæ, qualiter elephantes ſuem, gallum leones: ſeu loca non infeſta prudens & memoria præditum animalculum agnita notat, aditq; tantum, Plutarchus. Comprimis uerò (inquit idem) mirandus anthias eſt, quem ſacrum piſcem Homerus uocat. tametſi magnum quidam ſacrum intelligunt, quomodo os ſacrum magnum: & comitialem morbum magnum ſcilicet, ſacrum uocant. quidam uerò communi ratione, quod in tutela numinis ſit, ad hæc omnibus experatur, (ſic Grynæus uertit. Græcè eſt, γνιοι δὲ κοινῶς τὸν ἀφρὸν καὶ ἑέμυθον. Euſtathius τὸν ἑέμυθον τῆ ῥῆν habet.) Eratoſthenes auratam uidetur ſacrum piſcem dicere, hoc uerſu, Εὐ Δρομίλλα (ἡ Δρομίλλα, ut ſuprà ex Athenæo) χρύσεον ἐπ' ἀφρῷ ἱερὸν ἰχθῦν. Multi ellopem. ἱερὸν ἰχθῦν interpretantur aliqui ἄδηλον, τὸν ἐκ ὕδατος βεγχόμενον, à uerbo δηλάομαι τὸ βρέχω. alij ταχὺν καὶ δηκτικόν, πρὸς τὸ δῆλον τὸ δηκτόν. alij magnum: uel τὸν αὔξοντα, ὡς ἱερὸν βοῦν ἀπὸ τοῦ ὕδατος, Etymologus. An ſacrum piſcem dicemus uocatum, à quo belluæ refugiunt: nam & ſerpens ſacer eſt, à quo fugiunt cæteri; & auis ſacra in falconum genere, à qua reliquæ omnes ſibi timent ac fugiunt. quare & piſcatores ut belluis intactum eſſe hunc piſcem obſeruarunt, abſtinere etiam ipſi, & pro ſacro habere uoluerunt.

Prouerbium. ἱερὸς ἰχθύς, id eſt Sacer piſcis dicebat, cui nemo nocebat, ſed ſui iuris erat. Suidas indicat eſſe apud Homerum. quicquid enim ingens ac præclarum haberi uolebant ueteres, ἱερὸν appellabant. Permanſit locum dici poterit in hominem prægrandem & in precio habitum, quum ſit ſtupidus & infans. Eraſmus Rot. in prouerbijs. Sed Suidas non tanquam prouerbium recitat. uerba eius hæc ſunt: ἱερὸν ἰχθῦν Ὅμηρος τὸν ἄξοντα καὶ αὐτεξέσιον λέγει, ἢ τὸν καλλιχθύν· ἢ τὸν πομπίλον ὡς τινές. Scribit ſexto Bibliotheces Diodorus, in Arethuſa fonte ſacros haberi piſces, ut qui ſint hominibus intacti. Cal-

Lycea. limachus in Epigrammatis hyccam ſacrum uocat piſcem, θεὸς δέ οἱ ἱερὸς ὕκκης, Celius Rhod. ex Athenæo. Euſtathius hoc etiam annotat, primam in ἱερὸν corripi: in ἱερὸν ἰχθύν, produci.

¶ Oppianus ἀνθέων in genitiuo plurali pro ἀνθίων protulit, ſic poſtulante uerſu, & alibi ἀνθιᾶν in dandi caſu ſingulari, à recto ἀνθίας. Eorum (inquit) quatuor genera, præcipuè in profundis ſaxis degunt. non ſemper tamen. nam cum ſint uoraciſſimi, quocunq; guſta uocat, paſſim oberrant. Idē anthiarum quatuor genera magna eſſe dixit, μεγακήτεα φῦλα. Apud Varinū ἄνθεα proparoxyt. & fœminino in nominatiuo ſcribitur, quod non probo. Hiceſius ſacrum piſcem eſſe putat, alio nomine λύκον dictum, Rondeletius conijcit λεύκην eſſe legendū, &c. cui non contradixerim. nam Athenæus etiam licet ex Hiceſio ſcribat ſacrum piſcem ab alijs lycon, ab alijs caliionymon uocari, poſtea tamen ex Berenice Theocriti (quam puto non extare) uerſus quoſdam recitans hæc uerba commemorat, ἱερὸν ἰχθῦν Ὃν λεύκην καλέουσιν· ὁ γὰρ ἱερώτατος ἄλλων. & ſimiliter Euſtathius repetit. Itaq; λεύκη (quanquam alia lectio habeat γλαύκην) properiſpemenon, piſcis nomen fuerit, non λεύκης oxytonum: ut & γλαῦκη piſcis eſt, γλαυκὸς uerò color. Huc facit ut Rondeletius itidem obſeruauit, quòd anthiæ genus ſecundum ἀργεννὸν pro λεύκην Oppianus dixit. Eidem neganti piſcē

Lycos. ullum apud Græcos λύκον fuiſſe dictum, obijci poteſt quòd Crates Comicus apud Athenæum libro 3. poſt teſtudinem & cancros in mentione falſamenti elephantini ταινιοτόμους λύκους nominat.

Piſcem uilem & glutinoſum, quem Falcem Veneti nominant, alij in Italia peſce colla, ad Tenedum audiui uulgò Græcè falſò Anthiam nominari, Bellonius.

¶ In

¶ In mari rubro Perſæus piſcis pari-magnitudine eſt cum Anthia maximo, Aelianus. Anthias piſcis eſt magnus, & lapidem in capite habet, Kiranides. Rondeletius Ariſtotelem ait pugnare Oppiano, quoniam hic anthiæ tribuat edentulum & inerme os: ille uerò dentes ſerratos callichthyi, qui idem ſit cum anthia. Sed quamuis aliqui eundem fecerint, Dorion tamen diſtinguit: & Ariſtoteles quoq; diuerſis in locis & nominibus diuerſis eos nominans. Oppianus etiam diuerſum facit, & ipſum tamen cetaceum callichthyn, & ſimiliter capiait. Preterea tribuit Anthiæ Rondeletius ſpinam aſperam & acutam, ſpinæ nomine non dorſum aut ſpinoſum eius pinnam accipiens, ſed aculeum quendam, ſicuti pingit: quod haud ſcio an poſsit aliquo ueterum teſtimonio comprobari. Plinius & Ouidius ſpinæ dorſi tantum meminerunt, quam ille etiam ſerratã facit. Oppianus Halieut. 3. dorſum eius acutum nominat, Πολλάκι δ' ἐξύπερθεν ὑπὲρ ῥάχιν ὀτμεγὲ σίλφη ὀρμιλιῇ, de captiuo loquens, qui hamo tenetur. quem alij gregales ut iuuent Πολλάκι καὶ δύω μοῖραι λιλαιόμενοι χρύσεοι Ῥᾴδιαι ἀμφιχανόωσιν, ἐπεὶ σάρκα πάϊσιν ἄπαστον, hoc eſt, Sæpe roſtro lineam rumpere nituntur, ſed fruſtra, utpote inermi.

Inter equum & piſcem anthiam (imò anthum auem) inimicitia intercedit, Phiſes. ¶ Quo in loco Anthias ſit, nullam ibi belluam eſſe confeſſum eſt. quod caſu ſic euenire dixerim: quomodo & ubi ſit limax, neq; ſus eſt, neq; perdix. omnes enim limaces ab his eduntur, Ariſtoteles.

Anthiæ cum ſunt capti, miſerabile præbent ſpectaculum: mortem ſuam lugere & quodammodo ſupplicare uidentur. Ac nimirum quemadmodum homines qui in latrones immiſericordes, & cædis auidos incurrerunt, aufugere conantur: ſic ſanè ij retibus inſultantes, inſidias tranſilire conantur. Qui hoc genus mortis euadunt, in terram antea eis inimicam exiliunt: atq; ibidem mortem obire malunt, quàm gladio perire, Aelianus. ¶ In patria mea (inquit Oppianus) ſupra litus Sarpedonis, quicunq; Hermupolin & Eleûſan habitant, anthias hoc modo capiunt. Piſcator prope terram obſeruat petras cauernoſas, quas incolere ſolent anthiæ: & magnum orbibus ligneis inter ſe colliſis ſtrepitum excitat. eo gaudent anthiæ. itaq; emergenti alicui, perças aut coracinos in aquam proijcit. epulatur ille raptim. Piſcator quotidie illuc redit, & tanquam inuitatis conuiuis, qui ſemper plures apparent, cibum præbet. Manent illi eodem in loco, & nauim ueluti nutricem expectant: quam cum appellere ſenſerint, mox omnes obuiam læti & ludentes adnant. Demum ita manſueſcunt, ut contrectantis etiam manum, & porrigentis cibum non refugiant: & quocũq; manum egerit, ceu ſigno dato, illuc ſtatim, tanquam pueri in gymnaſio morigeri magiſtro, ſe reciant, cõtinentem uerſus, ante nauim, retro. Sic cicuratis illis, tandem hamum immittit mari. primũ manu ſignificat omnibus recedendum, & ſimul lapidem proijcit, quem illi eſcam eſſe rati ſequuntur. Vni alicui relicto hamum (eſca obtectum) ſupra mare porrigit: quo miſer ille uorato, mox amplexibus piſcatoris manibus rapitur, ut reliquam turbam lateat. nam ſi cæteri captum aut uiderint, aut ſtrepitum extrahendi audirent, nullis amplius eſcis reuocari poſſent, ſed fraudem atq; inſidias fugerent exoſi. quamobrem piſcator ualidus & agilis ſit oportet, aut etiam à ſocio adiuuetur. Alij non eſcis aut ulla ſimulatione, ſed ſuis fretí uiribus anthias adoriuntur. Hamum ex ære aut ferro faciũt, dupliciter alligatum ualido funi. hamo lupum piſcem inſerunt uiuum: aut in os mortui indunt plumbum, quod delphinum uocant: cuius pondere caput ita inclinat & reclinat ac ſi uiueret. Et remigantibus cæteris unus à puppi, cum iam apparent anthiæ, hamum in mare leniter circumactum inijcit. Sequuntur illi certatim nauem, & eſcam ceu fugientem. piſcator uerò obſeruans, anthiæ quem præſtantiorem uiderit, eam admouet, qui captus, uix magno labore & cõtentiſsimo niſu retinetur, remigantibus interim cæteris. Neq; ſocio capto deſunt gregales reliqui piſces: & dum iuuare cupiunt, dorſis ad eum coniunctis, & temere conglobati, impediunt magis. aliquando & funiculum roſtro, ſed fruſtra, præmordere conantur. dentibus enim carent. itaq; tandem ægrè deſeſſum labore, ac uulnere, & remigio nauis ſuperatũ, extrahit piſcator, qui ſi uel paululum ei concederet, non ampliùs attracturus foret. adeò ingens eorum uis eſt. Nec rarò acutam ſupra ſpinam reſecta linea, euaſit anthias, Hæc Oppianus. Anthiæ aliquem de grege ſuo captũ hamo ſequentes, hamum (lineam) ſecare conantur. quod cum præ dentium infirmitate perficere non poſſint, pondere ſuo illum adeò grauant, ut à faucibus ita compreſſi hamus euellatur, (aut linea rumpatur) κατάγνυσι τὸ ἀγκίστρον, Io. Tzetzes 3. 126. ¶ Nec de anthia piſce ſileri cõuenit (inquit Plinius) quæ plerosq; aduerto credidiſſe. Chelidonias inſulas diximus Aſiæ, ſcopuli maris, ante promontorium ſitas: ibi frequens hic piſcis, & celeriter capitur, uno genere. paruo nauigio, & concolori ueſte, eademq; † hora per aliquot dies cõtinuos piſcator enauigat certo ſpacio, eſcamq; proijcit. Quicquid ex eo mittitur, ſuſpecta fraus prædæ eſt: cauensq; quod timuit, cum id ſæpe factũ eſt, unus aliquando conſuetudine inuitatus Anthias, eſcam appetit. Notatur hic intentione diligenti, ut autor ſpei, conciliatorisq; capturæ. Neq; enim eſt difficile cum per aliquot dies ſolus accedere audeat. tandem & aliquos inuenit, paulatimq; comitatior, poſtremo greges adducit innumeros, iam uetuſtiſsimis quibuſq; aſſuetis piſcatorem agnoſcere, & è manu cibum rapere. Tum ille paulum ultra digitos in eſca iaculatus hamum ſingulos inuolat ueriùs quàm capit, ab umbra nauis breui conatu rapiens, ita ne cæteri ſentiant, alio intus excipiente centonibus raptum, ne palpitatio ulla aut ſonus cæteros abigat. Conciliatorem noſſe ad hoc prodeſt, ne capiatur. Parcit piſcator fugituro in reliquum gregem. Ferunt diſcordem ſocium ducí inſidiatum pulchrè noto cœpiſ-

† al. ora.

se malefica uoluntate: agnitum in macello à socio, cuius iniuria erat, & dati damni formulam edi-
tam, condemnatumq; addidit Mutianus, æstimata lite decem libris. ¶ Πλέβρανος δ' ἐστ' ἀνθίας ἐπαλίας,
Oppianus lib. 3. ad anthiam capiendum escam è lupo parari præcipiens.

F Hicesius dixit phagrum, chromin, anthiam, orphum, synodontem, synagridem, acarnanē, ge-
nere (quod ad nutritionem nimirum) similes haberi: utpote dulces, modicè astringentes, multum
alere, & ut par est difficulter excerni. plus alunt ex eis, qui carnosi sunt, magisq; terrestres, & mi-
nus adiposi. Idem anthiam scribit esse χονδρώδη, pro quo Rondeletius φυλλοειδῆ uel φυλλώδη legen-
Χονδρώδης. dum putat, à colore rubro. ego χονδρώδη potius legerim, non quòd sit cartilagineí generis pisci,
Cartilagineus. quos Græci σκληρὰ & σκληρίας uocant, & χονδροειδῆ dicunt: sed quòd carnem fortè solidiusculam habeat,
nam solida quædam cartilaginea dicimus, ut Plinius etiam pastinacæ radicem. Idem cartilagino-
sum galbanum dixit: & cucumerem cartilagineí generis esse; & cartilagine placere mora, ut callo
pyra & mâla. Vnde ex ijs quæ in cibum ueniunt, non ea modo quæ solidiora callosaq; sunt, carti-
laginea dici putârim, sed quæ etiam inter mandendum instar cartilaginis crepant, ut rapa, raphā-
ni, cucumeres, &c. Germanus diceret, Das kreckt ist vnd knellet/oder knoset, unde & duracina
cerasa quædam knellkriese uocant nostri. Galbanum uerò alia ratione, & similitudine quadam a-
spectus formæq; cartilaginosum dicitur. In Hicesij igitur uerbis aut χονδρώδη legemus, aut κυτιώ-
δη, est enim cetaceus piscis. nam quòd pagro eiusdem generis anthiam esse idem author dixit, non
tam ad naturam & colorem piscis, quàm alimenti rationem spectare dixerim. Sunt enim hęc eius
uerba in libro περὶ ὕλης siue de alimentis. Vox quidem χονδρώδης, accedit ad ἀχυρώδης, quod est ace-
rosus, squalidus, siccus. Acum & chalcidem pisces esse ἀχυρώδεις & ἀχύλας, authores sunt. ¶ Pisces
preciosos, ut anthiam, lupum, aliqui anthropophagos nominabant, propter magnitudinem sum-
ptus, qua ganeonum opes exhauriuntur. alij deos, διὰ τὸ πολύτιμον, Eustathius.

G Anthiæ fel cum melle inunctum exanthemata curat, & floridum uultum facit. Adeps uerò
eius cum cerato carbunculos, steatomata, apostemata, ubera (fortè tubera aut tubercula) scrophu
las & dothiénas sanat. Lapides capitis ad collum ligati cephalalgiam sanant, & omnes capitis ac
colli passiones, Kiranides.

H.2. Anthias his tergo, quæ non uidet, utitur armis, &c. Ouidius. Itaq; emendandus est Plinij lo-
cus: Pytheas, inquit, id tradit idem (lego, Anthiam tradit idem, nempe Ouidius) infixam (infixū)
hamo inuertere se, quoniam sit dorso cultellato, spinaq; lineam præsecare. ¶ Vide etiam in Cal-
lichthye quædam de Anthia, infra in C. elemento.

DE ANTHIAE SECVNDA SPECIE, COROLLARIVM.

In Capellani piscis uulgò dicti figura, quam ex Rondeletij codice dedimus, aculeus quidam
à branchijs mox infra pinnam utrinq; deorsum obliquè tendit, cuius in descriptione non memi-
nisse Rondeletium miror. Nos piura de eo & Germanicis eius uocabulis annotauimus suprà in
Capite de Germanicis & Anglicis quibusdam asellorū nominibus. Puto enim eundem esse quē
Germani Bolck uel Krableau uel Capellengau uocitant, is ad mediterraneos Germanos capi-
te mutilus mittitur salsus, aut simpliciter exiccatus. Rondeletius tamen suum Capellanum neque
sale cōdiri, neq; exiccatum seruari posse scribit, cœli calidioris fortè aut alia nobis ignota ratione.
Piscem enim eundem esse non dubito.

DE TERTIA SPECIE ANTHIAE RONDELETII, COROLLARIVM.

Huius icon lineam satis magnam à capite ad caudam ostendit, cuius in descriptione non me-
minisse Rondeletium miror, similem ferè in adonide uel exocœto pingit.

DE QVARTA SPECIE ANTHIAE, SIVE AVLOPO, ex alio loco Rondeletij, Corollarium.

De nonnullis aliter atq; aliter diuersi authores scripserunt, ut Aulopum quartam anthiæ spe-
ciem facit Oppianus: aulopiam & anthiam eundem esse scribit Aristoteles, in species anthiam nō
diuidens. Aelianus uerò Aulopium alium uidetur descripsisse: Qui circum insu'as (inquit) Tyr-
rhenicas nuncupatas in maritimis rebus uersantur, cetaceū quempiam piscem Aulopiam appel-
lant, cuius uim & naturam explicare non alienum est: magnitudine maximum. Aulopiam maxi
mi Thynni superant: at robore Aulopias cum illis collatus, primas fert. Quamuis enim Thynno-
rum natio fortissima est, aduersarij tamē Aulopiæ promptè repugnantis, ne primum quidem im
petum sustinet: sed sanguine ei (per metum) refrigerato cedit: unde resolutus mox uincitur. Au-
lopias uerò cùm omni conatu ei resistit, perdiu pugnam tolerat, ac nimirū contra piscatores quo-
que decertat, & sæpissime uictoriam reportat, sese premens, (ἐαυτὴν πιέσασ, al'. σώσασ,) & capite in
profundum nutans. sua enim natura, ore ac ceruice (elata, uelutiq; pariter superbiente) est robu-
stus. Cum est captus, eximia forma spectatur: oculis est patulis, rotūdis, magnis, cuiusmodi Home-
rus bubulos canit, Maxillæ non solum robustæ, sed etiam pulchræ sunt. Dorso est cæruleo, coloris
saturati,

Digitized by Google

ſaturati, & uentre candido. à capite ad caudam pertinens aurea quædam linea ſin orbem deſinit.

Ex his colligunt nonnulli, aulopion eſſe quem lingua uernacula uocamus boniton, quem ani-
miam eſſe demonſtrauimus. At notæ aliquot inſignes reclamant, neq; enim cetaceus eſt piſcis ſi-
cuti aulopios, neq; lineam auream à capite ad caudam ductam habet, neq; oculis eſt magnis patu-
lisq;. Hæc duntaxat nota utriq; communis eſt, quòd dorſo ſint cæruleo, uentre candido.

DE EODEM AVLOPIO COROL-
LARIVM.

Mihi Oppiani, Ariſtotelis, & Aeliani Aulopius, piſcis unus uidentur: qui & anthias, uel ſpe- A
cies anthiæ dicatur. Ab eo autem diuerſum puto quem Rondeletius pro quarta Anthiæ ſpecie
pinxit. nam ſi idem eſſet, non putaſſet Rondeletius diuerſum ab Aeliano eſſe deſcriptum. Cæ-
terum Εὐωπὸς dictus uidetur, non à uiſus acie ut Rondeletius conijcit, ſed quòd pulchris appare-
at oculis propter ſuperciliorum ſpeciem, ut Oppianus exponit: uel etiam magnis, ut Aelianus:
Oculis (inquit) eſt patulis, rotundis, magnis, cuiuſmodi Homerus bubulos eſſe canit. Vnde & Iu-
noni βοῶπις epitheton, pro βοώπις, βοώφθαλμος. Εὖ quidem in compoſitione uidetur & magnitudi-
nem & pulchritudinem poſſe ſignificare. Εὐώψ, ὁ καλὸς οὖν ὤπτης, ὅ ἐστι σὺν ὠφθαλμοῖς· ἢ ὁ καλὸς φαινόμε-
νοις τοῖς ὄμμασιν ὀφθαλμοῖς, Euſtathius. Βοῶπις, ἡ μεγαλόφθαλμος, ἢ ἡ τραφεῖσα βλέπουσα, Idem. Apud
eundem lego galeam αὐλῶπιν cognominatam τὴν ἐκ μέσου ἀνατεινομένην εἰς αὐλὸν ὑπὲρ τῆς ὀπῆς ὁ αὐλίσκος, εἰς
ὃν ὁ λόφος ἐνίεται, εἰς ὀξὺ λήγει. hoc eſt, quæ in ſummo quendam ceu canaliculum habeat (ſiue ſimpli
citer, ſiue qui in acutum exeat,) phalon alio nomine uocant, cui criſta inſerebatur. Alias etiam in-
terpretationes in Lexico Phauorini leges. ¶ Αὐλωπὸς hos piſces Oppianus propter carmen di-
xiſſe uidetur. Ariſtoteli & Aeliano αὐλωπίαις uocatur: & Athenæo lib. 6. αὐλωπίαι nominantur in-
ter alios piſces. Archeſtratus apud eundem ταυλωπίαν uocat, his uerbis: Καὶ ναταῖ μεγάλης ταυλω-
πίας ἐν θρῖσι ὠνῆ Κρανίου. ego malim ſic legere, Καὶ ναταῖ μεγάλης τ' αὐλωπίδος: quamuis & αὐλωπίας Doricè
dici poſſet in genitiuo, ſed Archeſtratus non ſcripſit Doricè. Αὐλωπίας, κυλλόφθαλμος, Varinus.
Numenij carmen quod citat Athenæus, Ἀκμονίας, κιγκάλης τε, καὶ ἀλωπίλω (fortè αὐλωπίλω, ut ω, ſit uer-
ſum in ο. per ſyſtolen) πρᾴχορυ, planè corruptum apparet uel ex proſodiæ, & metri ratione, quod
hexametrum eſſe debebat. Conſtaret ſi legeres, Αἰολίας κίγλας τε, καὶ ἄλωπας, ἠδὲ πράχορυ. A Nea- a
politanis de piſcatore probo uiro accepi piſcem quendam uocari Aulopenam: ſed cum hunc nõ
uiderim, neq; ille mihi quantislibet propoſitis præmijs uno toto menſe piſcem capere potuerit,
certi nihil tibi repræſentare poſſum. hoc tantum adſcripſi, ut qui Neapoli uerſantur docti, aduer-
tant num recte Aulopenam uulgò nominent. Gillius.

Aulopios (inquit Aelianus) quàm inſidioſis captionibus comprehendatur, mihi ſicut auditio- B
ne accepi, exponendum eſt. Homines ad piſcatum prudentes, loca ubi domeſticas ſedes & com-
morationes arbitrantur Aulopias tenere, ex ſpeculatione præcipiunt & præſumunt, deinde poſt-
quam permagnum piſcium Coracinorum numerum retibus ceperunt, & nauem ſuam firmauer-
unt, ſtrepitum quendam more ueſparum faciunt, & Coracinos ad illiciendos eos prætendunt.
Vbi uerò ij ſtrepitum exaudierunt, & eſculentam illecebram animaduerterunt, alij aliunde eò ire
pergunt, & gregatim circum nauim piſcatoriam errant: atq; eatenus & plauſu & cibo ad piſcato-
res manſuefiunt, ſiue meo iudicio eſcæ cupiditate capti: ſiue, quemadmodum piſcatores inquiũt,
ſuo permulto robore nitentes, ut non ab hominum contactu refugiant. Nonnulli ex eis cicures
ſunt, quos ſanè piſcatores ut beneficos ab alijs internoſcunt, fœdereq; cum ijs deuinciuntur, pa-
cemq; ſeruant. Eos tanquam duces ſectantur alij feri Aulopiæ, quos ut piſcatores & capiunt & oc
cidunt, ita à manſuetiorum (quos columbis allectatricibus contulerim) captura ſe abſtinent, qua-
ſi fœdus quoddam cum ijs ſancitum habentes. Nec uerò piſcator bene peritus, quantalibet ino-
pia prematur, manſuetum Aulopiam prudens & ſciens comprehendit, quinimò ſi eum ipſum
imprudens ceperit, non mediocri dolore afficitur. Capitur autem hamo tranſfixus, aut mortifero
uulnere ictus, ſed & alijs modis hi piſces capiuntur, Hæc Aelianus. Vide etiam ſuprà in Anthia
ſimpliciter E.

Καὶ ναταῖ μεγάλης ταυλωπίας (uel potiùs, μεγάλης τ' αὐλωπίδος) ὠνῆ θρῖσι ὠνῆ Κρανίου, ὅπαυ (fortè Κρανίῳ ὅ- F
παυ, uel Κρανίου αὖ) σκεύεσιν ταυμάτιλλα ἀκίδα ἀλφεύειν. Καὶ πηχάδι θρῖμυ πάχεος, καὶ τέλμασι μετ' αὐτό. Ὁ-
πᾶα δ' ἄμφ' ὀθελίσκοιν ἑλὼν ὑπογάσσεται αὐτῷ.

ANTHRACIDES uel Anthraces, Ἀνθρακίδα, Ἄνθρακα, piſciculi ſuper prunis aſſari ſoliti. Ἀν-
θρακίδων ἅλμυ πάων, Ariſtophanes alicubi. Ἐπανθρακίδα, (apud Varinum prima etiam per alpha
ſcribitur, non probo) paruí piſces aſſi, omnia quidem quæ ſuper prunis aſſantur, ἀνθρακίδας uoca-
bant, Scholiaſtes in Acharnenſes Ariſtophanis & Suidas. Ἀπανθρακίζομαι, Ariſtophanes in Aui
bus: αὐτὶ τοῦ ἀνθρακας ἐδίομην, ἔστι δὲ ἐπὶ τῶν ἰχθύων λεπτῶν, ἃ πρόσπηκτα (ὀπτὰ ὑπτῶντα, Suidas) ἐδίοντο, Scho
liaſtes. ἃ ὀπτὰς ἐδίομην, ἃ ἀνθρακας ζωπυροῦμεν, Suidas.

Digitized by Google

DE APRO. RONDELETIVS.

A

Κάπρος, piſcis nomen eſt apud Ariſtotelem & Athenæum, à Gaza aper dicitur: nam Latinè κάπρος aprũ ſignificat, non caprum ut † quidam aliquando uerterunt. An uerò piſcis quẽ hîc exhibeo, aper ſit, pro certo nondum habeo: ſed cùm rarus admodùm piſcis iſte ſit, & notas inſignes habeat, ſtudioſos celare nolui, ſed propoſita pictura inuitare ad rem diligentius expendendam, ut tandem quis ſit piſcis iſte, conſtare poſsit.

† Plinius.

B

Eſt autem ſquamoſus: nihilominus tamen præduro, ac ueluti aſpera & uilloſa cute tecto corpore, ferè rotundo compreſſo, rubeſcente: oculis magnis, roſtro oblongo, & obtuſo ſuis modo, ſine dentibus. mox à capite ſecundum dorſi longitudinem, aculeos habet præacutos, duros, longos, rectos, ſetas eſſe diceres, inæquales. nam primi breuiſsimi ſunt, medij longiſsimi, poſtremi mediis minores & primis maiores. Pinnas duas ad branchias, in uentre duas alias, multis ſimiſq; aculeis & à ſeſe diſiunctis conſtantes. A podice tres aculeos, breues & acutos. Cauda in unicam pinnã deſinit. Athenæus inter πραχύδερμα numerat ex Ariſtotele, quæ nota aptiſsimè quadrat. eſt enim duris aſperiſq; ſquamis operto corpore. Dicat aliquis Ariſtotelem κάπρον fluuiatilem facere, & in Acheloo amne uocalem: cum hic noſter marinus planè ſit. Id equidem fateor, ſed Athenæus hunc Ariſtotelis locum mihi ſuſpectum reddit, qui ex Ariſtotele adfert σκάφρον φθεγγόμενα καὶ τὸν ποτάμιον χοῖρον, ut fortaſſe σκάφρον legere oporteat apud Ariſtotelem pro piſce alio: uel corruptus ſit locus Athenæi, & κάπρον pro σκάφρον reponendum ſit. Nemo autem exiſtimet κάπρον & κάπριον idem eſſe: certiſsimis enim notis à ſe diſcrepant. κάπριος dentes & acutiſsimos & ualidiſsimos habet, ut ex Oppiano docuimus, κάπρος iis caret. Præterea κάπριος ab Athenæo dicitur durus, uirus olens: κάπρος uerò, ex Archeſtrati peritiſsimi artis opſonatricis ſententia ſummopere laudatur.

Capros ſt. Ariſtotelis. Lib. 4. de hiſt. animal. cap. 9. Lib. 8. Capriſcos quid differat à Capro. Libro 7.

DE ALIO APRO, BELLONIVS.

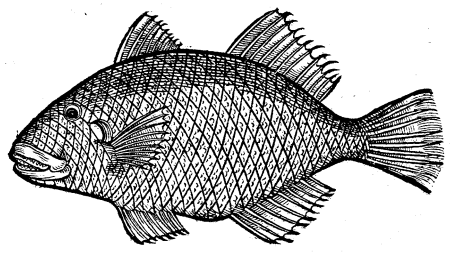

A

Capros Ariſtoteli, Plinio Caper, aliis Aper, piſcis eſt quem amnis Achelous gignit, qui non nunquam grunnire creditur.

B

Eum primùm apud Epidaurũ, quã nunc Ragouſam uecchiam uocant, conſpexi, Cypriniformi gnitudine. Hic aliorum piſcium more branchias non habet detectas, quanquam quaternas innu conditas ferat, ut Exocœtus & Muræna. Os paruum oſtendit, in quo dentes albi, humanis æmuli, in gyrum ſiti ſunt. Duas fert in tergo pinnas, quarum prior, fortibus aculeis obfirmatur: quibus audacter, ſi quos piſces oderit, aggreditur: pelle integitur dura atq; aſpera, qua ligna expoliri poſſunt. Squamis caret. Altera pinna tergoris uicenis neruis conſtat: Corpus habet circinatum & plenum. Lineas fert cancellatas in cute. Vnam utrinq; gerit in lateribus pinnam. Oculos ſurſum in capite ſitos: Pinnam in cauda rotundam. In ſumma, piſcis hic aliorum non ſeruat normam.

A

Et quum Capriſcus, quem in † Trago piſce deſcripſi, affine nomen habeat cum Capro, cauendum eſt tamen ne nomenclatura Aprí, Capri & Capriſci te decipiat. Illyrij piſcium affinitate deceptí, piſcem iſtum Chiergner uocant: ſed uox ea Sargo debetur. Aper enim Sargi modo corpus ornatum habet. Erit forſan is, quem Athenæus porculum fluuiatilem uocat: quem etiam ex Ariſtotele uocalem eſſe tradit, Hæc Bellonius. Idem in Gallico libro de Delphinis, &c. eundem hunc

† Ego in Trago Bellonij nullam Capriſci mentionem inueni.

hunc aprum, à Rondeletij apro diuersum describens, piscem ait esse rarum, in templis tantum aliquibus pendentem à se uisum, excrescere ad magnitudinem carpæ; iconem à se exhibitam ad uiuum effictam esse.

COROLLARIVM.

Rondeletij aper cum aliàs differt à Bellonij apro plurimum, tum quòd squamas habet, Bellonij uerò caret. Bellonij quidem aper, fluuiatilis uidetur: Rondeletij marinus est piscis, quem à figura rostri aculeorumq; seras referentium sic appellandum censuit: cum ueterū aper à uoce & grunnitu hoc nomen tulerit. Bellonius quidem suum fluuiatilem esse non asserit, sed insinuat, Athenęi porculum fluuiatilem esse coniiciens. Rondeletij uerò marinum aprum, hyænæ, uel porci, uel capriscí (quo cum plurima habet communia) speciem esse coniecerim.

Qui caper uocatur in Acheloo amne grunnitum habet, Plinius. Pisces uocem non ædunt: si qui tamen ædere dicuntur, ut pisces Acheloi (Hermolaus in translatione Themistij addit, capri dicti) branchijs aut alia quapiam parte sonant, Aristot. lib. 2. de anima. Pisces non omnes muti sunt: sed lacerta, (lyra, Aristot.) chromis & aper grunniunt, Aelianus. ¶ Aper singulas branchias utrinq; habet, easq; duplices, Aristot. Rondeletius branchiarum numeri non meminit, Bellonius quaternas suo apro tribuit, easq; intus conditas, nō detectas. Varinus κάπρον interpretatur phagrum piscem, sed is πάγρος potiùs quàm κάπρος alio nomine dici solet. Pisciū quidam sunt σκληροπῶν καὶ τραχυδέρμων, ὡς κάπρος, Athenæus Aristotelem citans. Huius piscis (inquit idem) Dorion quoq; & Epænetus meminerūt. Capros ex Argo apud Philemonem laudatur, Athenæus & Eustathius. Apriculum piscem scito primum esse Tarenti, Ennius ut citat Apuleius, credibile est autem piscem illum non alium esse quàm capron Græcorum.

Αὐτὰρ ὃν ἀμβρακίαν ὑλλὼν δύο δαίμονα χώραν, Τὸν κάπρον αὖ γ' ὑσίδ' ἧς ὦνδ', καὶ μὴ πατέλαπτε
Καὶ ἰσόχυσον ἴκ' μὰ σοι νέμεσις κατεπανδύσῃ. Δεινὴ ἀπ' ἀλκυόπου. τὸ γὰρ ὄζῳ νέκταρος ἄνθος.
Τόσσ' ἐλὶ (δ' ὃς) θέμις ἔδμεν ἀγαὶ δυσπότμου ἔπποιο, Οὐδ' ὑσὶ δαῖ ὄσσοισιν, ἅδι μὴ πλεκτὸν ὕφασμα
Σχοῖνο ἐλειτρόφε κωλὰ χάρασσιν ἔχοντος Εἰνάτεσσι δόνεῦσι ῥίφος ἄεθλον λογισμῶ.

Ἀρθρον μελέων ἄδε γλὺ διορύσσετε βάλλων, (βάλλοντος, si uersus patereturˌ) Archestratus apud Athenæum. Sensus est caprum ne uideri quidem posse nisi à ditissimis.

¶ Aper pelle est aspera & dura. hunc piscem uidi Venetijs in foro diui Marci conditum in opificis cuiusdā officina pendere. Cum Thraci cuipiā ostendissem, Capriscū dixit à suis nuncupari solere: cumq; huius pictam effigiem Siculis piscatoribus ostendissem, porcum esse affirmarūt, Gillius. Piscis quem antehac aliqui pro apro descripserunt, uulpes marina est, Bellonius. uidetur autem notare Gillium, sed quam ille uulpem facit, mustelus centrines est Rondeletij. ita quidem ut sentirent aliqui, tum curis asperitate, tum nomine (Venetijs enim porcum appellant) inducti potuerunt. Eadem occasione (nominis saltem) hyænam piscem, aliqui centrinam esse putauerunt. sed nimium leuis & friuola est ex solis nominibus coniectura. Sunt & ὑός pisces Epicharmo nominati, de quibus dubitat Athenæus an ijdem sint κάπρῳ. Athenęo non Synagrides tantùm, sed Syagrides etiam inter pisces sunt: est aūt syagros Græcis fera, quæ Latinis aper. ¶ Capriſco pisci in C. elemento locus erit. De diuersis etiam alijs porcini generis piscibus, in Porco dicetur. ¶ Aprum cetaceum nominauimus belluam quandam ex Cetis ab Olao Magno delineatis, infrà inter Cete.

APOLECTVS, uide in Thunno.

DE APORRHAIDE, MVRICVM GENERIS, VT VIDETVR, RONDELETIVS.

APORRHAIDVM duobus in locis meminit Aristoteles. Gaza muricem interpretatus est. Natices (inquit) saxis adhærescunt more patellarum & Muricum, (aporrhaidā in Græco,) ac cæterorum generis eiusdem: nec nisi tegmine dimoto adhærent, quod uelut operculum sibi possident. Vsum enim quem biualuibus pars utraq; administrat, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus, qua oris habitus, (*qua & os continetur.*) Modus hic idem Muricibus, (ἐκφύσιον) purpuris, atq; omnibus generis eiusdem. Ex his sunt qui dubitandi occasionem sumant, sint ne Aporrhaides in Muricum, an in Lepadum genere. In Lepadum quidem genere nec ab Aristotele, nec ab ullo alio diserte ponuntur: duas enim duntaxat Lepadum species ponit Aristoteles, λεπάδα, & λεπάδα ἀγρίαν. Sunt tamen qui ex Lepadum genere esse inde effici putant, quòd Lepadum more saxis adhæreant. Sed non rectè. Nam quamuis Lepadum more adhæreant Aporrhaides, non inde tamen efficitur, eiusdem generis esse cum Lepadibus. Etenim Neritæ adhærent ut Lepades, ut ibidem dicitur, tamen à Lepadibus genere differunt. Quod si quē mouere debuit Aristotelis locus, in quo unà cum Lepadibus Aporrhaidum meminit: & is qui mox sequitur, ab ea sententia abducere debuisset, in quo cum Purpuris & turbinatis Aporrhaidas numerat: Modus hic idem aporrhaidibus, purpuris, atq; omnibus generis eiusdem.

Lib. 4. de hist. cap. 4.

Aporrhaides non esse ex lepadum genere.

Digitized by Google

Quare Aporrhaidem in turbinatorum genere esse censeo, ut ex superiore Aristotelis loco di-
ligentius animaduerso perspicuum est. Etenim ut Lepades adhærent saxis: ita Neritæ, Aporrhai-
des, & omnes eiusdem generis adhærent saxis, sed alio adhæsionis modo.
Nam Lepades parte altera detecta, & carnem ostendente affixæ sunt: Ne-
ritæ uerò & Aporrhaides acclinato tegmine, quod illis est operculum, ad
saxa: quemadmodum uidemus Cochleas terrestres saxis, & truncis arbo-
rum, qua parte carnem ostendunt, ueluti adglutinatas. Ergo operculũ ha-
bent Aporrhaides & Neritæ, id quod proprium esse turbinatis iam dixi-
mus. Quibus subdit Aristoteles operculum Neritarum, Aporrhaidũ, atq; aliorum turbinatorum eundem præstare usum, quem in biualuibus con-
chis testam alteram. Quemadmodum enim in biualuibus, clusilibus & re-
seratilibus, à duabus testis tota interna caro tegitur, ita à turbinata testa, & addito foramini carnem ostendenti operculo, tota turbinatorum caro oc-
culitur. Ex his efficitur Neritas & Aporrhaides in turbinatis haberi. A-
porrhaidem rectè Murícem mihi uidetur Gaza cõuertisse, ob aculeos mul
tos & lõgos, atq; acutos, quibus Murices omnes armati sunt, qualis est hic
quem proponimus.

Aporrhaidem à Gaza recte muricem uerti.

Plinij locus de colycijs uel corythijs. Cap. 7.

Dicam prætereà quod suspicionibus & coniecturis tantùm inductus de Aporrhaide sentio. Nimirum esse eius Murícum, siue turbinatorũ generis, cuius mentionem facit Plinius libro 32. Murícum generis sunt quæ uocant Græci Colycia, alij Corythia, turbinata æquè, sed minora multò: efficaciora etiam, & oris habitum custodientia. Quod Murícum genus priusquam explicemus, de

Hermolai. uerba. Corycia.

uarietate lectionis dicemus ex Hermolao, qui pro colycia, alij corythia, legendũ censet ex Athenæo Colycia siue Corycia. Etenim Chamæ genus quoddam Græcis ait uocari κωφύκους in Macedonia, quas Athenis κρέως dicant. Cæterùm eas non murícibus, sed (ut dixi) Chamis præsertim tracheis adscribit, quod & Plinio placuisse in huius libri calce uideo. Facit hoc generum affinitas.

Contra Hermolaum.

Hæc sunt Hermolai uerba, quæ uero consentanea mihi non uidentur, neque is Plinij locus ex Athenæo emendari potest. Nam si κωφύκων nomen Chamis competat, idem turbinatis longè diuersi generis competere minimè potest. Necq; illud uerum, affinitate generum fieri, ut idem nomen utrisq; conueniat, ob id Chamis etiam tribui in calce operis. necq; enim ideo post Chameglycymeridas ponit Colycia siue Coryphia, quod Chamis id nominis tribui uelit, sed quia elementorũ ordine pisces recenset. Quam ob causam post Chametracheas, Chameleos, Chameglycymeridas, subiungit Colycia, & Coryphia, quia à litera C. incipiunt. Utroq; igitur Plinij loco Coryphæa legendum conjicio, intelligiq; id murícis siue turbinati genus, quod aporrhaidem uocat Aristoteles, nomen enim optimè quadrat, quoniam κορυφὴ ad omnia extrema & summa transfertur. inde κορυφαῖον, quod summum est & extremum. Vnde turbinata hæc in quibus aculei eminent, Coryphæa dicentur. Id etiam conuenit, quòd multò minora sint relíquis. Sed hæc pro suspicionibus habeantur.

Coryphæa.

COROLLARIVM.

Apud Plinium in fine libri 32. pro corycia, aliàs legitur corophia: utrumuis legas, commatis non puncti, nota subsequi debet, ut per appositionem mox legatur, concharum genera. ¶ Plinius de buccino quædam scribit, quæ Aristoteles de aporrhaide: Vide in Buccino C.

DE APVIS SEV APHYIS GENERATIM.

RONDELETIVS.

Minutorum historia non contemnenda.

MINIMI pisces suæ paruitatis causa minimè negligendi sunt. in paruis enim rebus sæpe multa magna admiratione digna spectantur. Quis enim echeneida piscículum non miretur? Quis non phoxinum fluuiatilem pisciculum ouis semper grauidum? Omitto atherínas, cobiten, aphyarum genera, aliaq; permulta, quorum nõnulla sine mare & fœmina ex aqua & limo: quædam ex semine nata, ad aliorum piscium alimenta, ususq; nostros à natura condita sunt. Verùm in tenui labor, ut ait poëta. nam præterquàm quòd piscículorum differentiæ & naturæ multiplices sunt (differunt enim uita, quoniam alij marini, alij palustres, alij fontani, alij fossiles: differunt & partibus & moribus) ipsæ etiam res tam minutæ, minutam diligentiam curiosamq;, & attentionem postulant.

A δυσφυεῖς. *Libro 7.*

Incipiam autem ab aphyis quæ minimæ sunt. Dictæ uerò sunt aphyæ ὡς ἀὺ ἀφυεῖς ἔσαι, τοῦτο δ' ὑσφυεῖς, teste Athenæo. Sic enim legere malo quàm δισφυεῖς, ut in uulgaribus codicibus legitur. id est, nominatæ sunt aphyæ, quasi non natæ. Quemadmodum enim α Græcis priuandi particula est, ita & δὶς sæpissime, id quod infinitorum nominum compositio ostendit. At si quis uulgatã lectionem secutus δισφυεῖς dictas existimet, id est, bis natas, quod temporis spacio Aphyæ pereant & denuo nascantur, autore Aristotele, is simul cogiter non ἀφύας sed ἀναφύας potius appellandas fuisse

Lib. 6. de Hist. anim. cap. 15.

Digitized by Google

ſuiſſe à renaſcendo. Nec ſentit Ariſtoteles ex ijs quæ interierunt, alias renaſci. Verum aliquando interire, & quodam tempore non reperiri: deinde ex eadem ſemper materia, ſcilicet ex terra arenoſa uel limo alias naſci. Quare aphyas potiùs ὡς αὖ ἀφυεῖς, καὶ ἀνυσφυεῖς, id eſt, ueluti non natas reuiuiſcere. ibidem. ciùs dici cenſeo. Quæ enim propriè dicuntur aphyæ, ἀναιμεῖς ſunt καὶ ἄζωνοι authore Ariſtotele: id eſt, nec accreſcunt, nec procreant, de quibus mox fuſius. Plura aphyarum genera conſtituunt ueteres, quarum nonnullæ ex ſemine naſcuntur non diuerſorum piſcium ut nonnulli putãt; nec enim (ſemina enim non commiſcentur, piſciumq; genera diuerſa coire à nemine uiſum eſt, inquit Ariſtoteles, ſquatina ſola quæ ζῳοτόκος dicitur: hoc facere creditur & Βάτος, id eſt, raia: eſt enim piſcis qui ἐμβρυόκαρδος appellatur,) ſed ex ſemine eiuſdem generis, ut gobionum, mænidum, mugilum. De his deinceps dicemus. Apiarum genera. Lib. 6. de Hiſt. anim. cap. 11.

DE APVIS IN GENERE, BELLONIVS.

Piſcibus quos litorales uocant, qui in ſcopulis ad litus uiuũt: cutemq; glabriorẽ habent, quàm ut ſquamoſi eſſe credi poſsint: adnumerari debent Aphyæ, uel Aphydij, (*Aphydia potiùs, ex Athenæo,*) Aphritides uel Aphri, Cobitides, Atherinæ, Triglitides, Engraules, Coracidia, Boridia, Typhlenidia, & Membradæ, quas aliqui Phalericas Apuas uocant. Omnes è piſcium ſaxatilium genere, & cæteris piſcibus aptiſsima præda, ut Oppianus ſcribit. Apuæ omnes grandiori capite conſtant, oculos habent elatos & nigros.

COROLLARIVM.

Apud Athenæũ ubi ſcribitur apuas dictas quaſi ἀφυεῖς, ἢ ἀνυσφυεῖς: ego quoq; ἀνυσφυεῖς legerim, ut & Hermolaus & Rondeletius, non quòd ἄνυς ut ipſe putat, aliquando priuatiua ſit particula ut ἄ-σφαλὴς: ſed quòd ímminuat aliquando ut α. quoq; interdum: ut ἀνυσφυεῖς intelligantur, ὀλιγοφυεῖς, ἢ ὀλιγοφυεῖς. nam ut bene, pro ualde accipitur: ſic malè & malignè, pro parum: ut malè gratus, herba malignè creſcens. Sed in illo malè etiam omnino priuatiuum eſſe poteſt. Sic mala punica quædam ἀπύρηνα dicuntur, non quòd pyrẽnas non habeant, ſed eos minimos, uel minùs duros. Sunto igitur ἀνυσφυεῖς, qui malignè & nimis puſillo corpore nati ſunt, uel qui malignè aut omnino non creſcunt. Accedit & Euſtathij authoritas, apud quem legimus, ἀφυὶς, αὐτὸ τὸ μικροφυὲς, ὅθεν καὶ ἀφύη ὁ ἰχθὺς λέγεται ὡς μικροφυὴς, ὁς ἐν ἰχθύσιν. Νάπυ (ſinapi) dicitur, quaſi νάφυ. ὅτι ἐσθίεται φύσεως. (φύσις pro cremento.) ἀφυὶς γὰρ καὶ μικρόν ἐστιν καὶ ἀφύη, Athenæus. Plinius aphyen ἐκ τοῦ ὕδατος dictam indicat, his uerbis: Aphyen Græci uocant, quoniam is piſciculus è pluuia naſcitur. Sed cum aliter aphros quoq;, aphritis & aphrye dicatur, aphyen pro aphrye dictam per ſyncopen à ſpuma non eſt abſurdum.

APVARVM GENERA, EO QVO DEINceps deſcribuntur ordine.

Apua uera. Cobites. Engraulis uel Encraſicholus, qui & Iycoſtomus, uulgò Anchoia.
Phalerica. Apua mugilum. Apua Mænidum & Mullorũ. De piſcibus ſponte naſcentibus. Hepſeti. Atherina. Membras.
Belennus ſiue Blennus piſciculus carnis ſubſtantia apuam cobiten refert, & à Rondeletio inter Apuas deſcribitur: ut Sardina etiam propter ſimilitudinem qua apuam refert Phalericam, nos hanc in S. elemento, illum in B. deſcribemus.

DE APVA VERA.

RONDELETIVS.

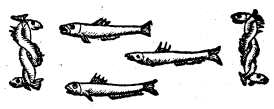

A

Ex aphyis ea uerè aphya dicitur, quæ ab Ariſtotele ἀφρὸς, ab Athenæo ἀφρῖτις, à nõnullis ἀφρύη, à ſpuma maris, unde oritur, nomi nata eſt, uel à candore ſi Suidæ credamus, qui etiam ἴγγραυλιν à multis dictã futiſſe ſcribit, necnõ Oppianus libro quarto ἁλιεύτικῶν. Apuam Latini uocant, inquit Plinius, quoniam is piſciculus è pluuia naſcitur. A Liguribus non nata appellatur. Lib. 31. cap. 8.

Piſciculus eſt admodum exiguus, uix unquam minimi digiti longitudinem æquans, ſæpius candidus, aliquando rubeſcens, nigricantibus oculis. B

Necq; gignit, necq; gignitur, ſed ex ſpuma & originem & nomen habet, ut dictum eſt. De huiuſmodi aphya hæc Ariſtoteles: Naſcitur aphya è ſpuma in umbroſis & tepidis locis, quando ex ſerenitate terra caleſcit, ut circa Athenas apud Salaminem & iuxta Themiſtocleum, & in Marathone. locis enim huiuſcemodi ſpuma illa conſiſtit. Interdum etiam quum aqua multa è cœlo effluxerit, naſcitur in ſpuma excitata ab imbri. Vnde illi nomen ἀφρὸς à ſpuma. Fertur etiam nonnunquam per ſumma maris, & in ſpuma cõuoluitur, ut in ſtercore uermiculi. Eadem Athenæus: C Lib. 6. de Hiſt. anim. cap. 15. Lib. 7.

Digitized by Google

Aphyarum, inquit, plura ſunt genera, quæ ἀφρίαις dicitur, è ſemine non naſcitur, ut ſcribit Ariſtoteles, ſed ex ſuperfluitante in mari ſpuma, imbribus multis collectis. Eadem etiam omnino Suidas. Aphyam Veneri ſacram eſſe, author eſt Athenæus, quia ipſa quoq; ex ſpuma genita eſt, unde Ἀφροδίτης nomen inuenit. Apud eundem ab Apollodoro meretrices duæ Stagonium & Anthis ſorores Aphyæ dictæ ſunt, quòd candidæ eſſent, graciles, & oculis prægrandibus. [*Antiphanes uerò Nicoſtratidem ἀφύαν ait dictam fuiſſe eandem ob cauſam.*] Aphyam etiam ἀφρίν (dictam) ſcribit Ariſtoteles ex terra arenoſa naſci, quæ tempore interit & renaſcitur. Quam hîc depinximus, ea proculdubio eſt, quæ ex ſpuma naſcitur, nulla repugnante nota in Liguſtico litore frequens: in ſpuma conuoluí cernitur, nomenq; non natæ ei aptiſsimè quadrat. Inde etiam in alias regiones aſportatur, id quod de ſui temporis piſcatoribus ſcripſit Ariſtoteles, qui ut deportare poſſent, ſale conſpergebant: breue enim tempus durat aphya iſta, caput tantummodò & oculi reſtant.

Prætereà adeò mollis, tenera, tenuisq; eſt, ut citiſsimè percoquatur. Idem apud Athenæum Clearchus Peripateticus ait ex Archeſtrato, qui aphyam, quòd paruo igne egeat, iubebat in calidam patellam inijci, ac mox ubi ſtridere cœperit, auferri; (ſtridet autem ut primum ſenſerit ignē, ſicut & oleum.) unde paroemia, ἵδετ πῶς ἀφύη, ignē uidit aphya, quaſi uidiſſe modò ſufficiat ad decoctionem. Vel ἀφύη ὅτ πῶς, aphya ad ignem, dicitur, inquit Suidas, ὧδε ἥδη πάλαι & ὀξὺ λαμβανόντως: id eſt, de ijs quæ celeriter intereunt, aut abſumuntur, ſiue quæ facilè ac citò conficiuntur. Ferebatur & illud apud Græcos ἀφύων πρὶν τὸ ἔλαιον, Aphyarum honor oleum; quoniam in oleo coquebantur. Chryſippus Philoſophus autore Athenæo ſcripſit aphyam Athenis uileſcere ob copiam, & mendicorum eſſe opſonium, alibi in precio eſſe, multò etiam deteriorem, Lynceus Rhodiacas aphyas laudat. Archeſtratus aphyam omnem præter Athenienſem & Rhodiacam uituperat. Aphya omnis humidum alimentum præbet, flatuſq; gignit. Nicomedi Bithynorum regi, autore Suida, cùm aphyarum edendarum deſiderio teneretur, procul q; à mari abeſſet, Apicius ille gulioſus piſciculorum figuram imitatus, ut aphyas ueras appoſuit. Erat autem huiuſmodi earum apparatus. Rapum fœminam in longiuſcula & tenuia fruſtia ſpeciem aphyæ referentia ſecuit, quę in oleo cocta ſale & papauere aſperſit, ſicq; hac eum cupiditate liberauit.

Oppianus ſcribit timidum & imbecillum aphyarum genus [*quod engraules uocant*] omniũ prædæ expoſitum eſſe, ob id in perpetua formidine uiuere, & ſeſe in globos conglomerare, & itaſe implicare, connectereq;, ut diſſolui uix poſsint; ſæpe etiam horum aceruorum occurſu nauium curſus retardari.

Libro 13. Libro 7. Ibidem. †Narrat etiam Athenæus li. 1. C. D. Li. 4. Halieut.

DE EADEM BELLONIVS.

Nonnatos uel Nonnados uulgus Genuenſe nominat, quaſi non adhuc prouectos dicere uelet, quorũ duæ ſunt inſigniores differentiæ: peculiari autem nomine alij ab albedine † Bianchetti, alij à rubedine Roſſetti, & Romæ Peſci nouoi appellantur, omnium quos aqua producit piſcium minimi. Sunt qui ſui generis eſſe aſſeuerent, non autem alterius progeniem: & quòd maiores eum dere non poſsint, hoc argumentum adferunt, quòd omni tempore anni † piſcari ſoleant, ferãtq; eiuſdem perpetuò magnitudinis in forum, quod tamen falſum eſſe comperi. Multi enim horum piſcium ter, quater, & quinquies eodem anno pariunt, ut Thriſſa, Trigla, Cyprinus: ac, ſi quis attentiùs aduertat, inter eos annumerabit etiam Gobios, Menas, Cephalos, Sargos, Sparos, & id genus piſces, quos ideo ſeorſim deſcribere proprijs capitibus operæpretium fuit.

† De Bianchetto & Roſſetto, Bellonij ſenectute infrà quoq; Leges in Apuã cobitide.
† capi

COROLLARIVM.

A Apua genus minimi piſciculi, Feſtus. Theodorus apluam interpretatus eſt, quia non alio principio ferè, quàm ex pluuijs generetur. Adeò puſilla eſt, ut ij, qui Niceam incolunt, Nonnatam appellent, quaſi nondum natam, id quod Græcum (aphyæ) nomen indicat, Maſſarius. Saperdæ (σαπέρδαι) ſunt apuæ calamis diuiſæ & inueteratæ, (πτπαιομένας:) alij lardũ, alij ſalſamenta apuarum interpretantur: eruditiores uerò tomum piſcis cuiuſdam ſalſi. nam carcinum (lego coracinum) piſcem, Saperdam Pontici nominant, Varinus. Nos alibi etiam plura de ſaperda dicemus. Γένυν etiam pro apuis quidam dixerunt. nam cum ſemper exiguæ ſint, ſemper γένυν, id eſt fœtura aut fœtus receñs exiſtimari poſſunt, ut de hominibus etiam noſtri uulgari diuerbio dicũt, Tkleine rôſſle bleybend lang fiile. Equi parui diu manẽt pulli. κἀκὴ τραγὶς γόνυ, Hegemon apud Athenæum. Epicharmus membradibus & cammaris apuas adnumerat, diſtinguens ab eis τὸν μεγάλων γόνυ. Et Archeſtratus, Τὸν γόνυ βέβαιον, τὸν ἀφρίν καλέσαν ἴωνες. Coquus apud Alexin ſolligines, raiam, σίμυν & ἀφύας nominat, neſcio quid per σίμυν ſibi uolens, niſi ultimam acuas, & pingue uel adipem intelligas. nam & σιάτιον mox nominat. λεπτὰ, ἃ ἀφύη, Varinus: nimirum à pinguí, quo phalerica apua maximè abundat. ſed apud Ariſtophanẽ, λεπτὸς epitheton eſt apuæ, uide infrà in H.f. Alius eſt liparis piſcis, de quo ſuo loco. ¶ Alforas, uel alforam, aſtaroz, aſturam, afforus, Alberto & huius farinæ ſcriptoribus nomina ſunt corrupta pro apua. Quidam Gallicè apuam Merlan uel Merland interpretantur. Bellonio Merlandiſch, Anglicè dictus piſcis, ex genere aſellorum eſt, ut & Rondeletio Merlanus. Piniciano apua Germanicè Senglos dicitur: ſed is fluuiatilis piſciculus eſt, noſtri fundulũ uocitãt: à cuius ſimilitudine apua, præſertim cobitis, Meerſengle, uel Meergrundele dici poterit; apua uerò de qua hîc agimus Meerſede, quoniã

Digitized by Google

quoniam & lacuſtres piſciculos diuerſorum generum conferctis agminibus natantes, Seelen, id eſt animas (à paruitate) noſtri appellant. Eliota Anglus apuam coniecit eſſe piſciculum uulgò Sace dictum: quem ego leuciſci fluuiatilis genus eſſe audio, uandoſiam Gallorum, quare aliud Anglicum apuæ quærendum eſt nomen.

Apuas ſtrongylas, id eſt rotundas, Archippus apud Athenæum dixit. B

Apuæ ſponte naſcuntur ſine coitu, ex imbribus, ſpumeſcente mari, aliæ naſcuntur è limo, putreſcente ſcilicet uel ipſo, uel quicquid in fundo collectitium eſt, Oppianus. Apuæ (inquit Aelianus) piſces ex ſeſe nec procreant nec procreantur, ſed è limo enaſcuntur. cum enim cœnū in mare concreuerit, ualde & limoſum & atrum efficitur, atq; ex ſua quadam uoluptate, mirabili natura & uitali tepeſcit: atq; in permulta animalia nimirum Apuas immutatur. Eæ autem ſic in putrido luto & ſordibus, tanquam lumbrici, generatæ, ad natandum maxime ualent. Tumq; mirabili cauſa quadam ad ſalutaria impelluntur: eò nimirum, ubi ad tegendam uitam perfugia, & ad tuendam propugnacula habeant. Hæc autem perfugia ſunt ſcopuli magni & in ſublime eminentes: & crebrant à piſcatoribus dicti, hoc eſt petræ in multiplices ſinus, tremebundorum fluctuum & ſaxifragarum undarum uerberatione, multo tempore excauatæ. Hæc ideo abdita eis perfugia natura indicauit, ne fluctibus cōuellerentur aut perirent. debiles enim ſunt ad reſiſtendum & infirmæ contra fluctuum incurſiones. ¶ Hic piſcis impatiens Solis, fugit ad umbras arborum, quas in aquas emittunt, calorem uerò diligit, Albertus. Et rurſus, Nautæ ſuper hoc piſciculo referunt, ſi conſumatur putrefactus uſq; ad caput & ad oculos, aduenīente aqua iterum renaſci: & tunc diu uiuere, cum ante hanc ſuam regenerationem breuis ſit uitæ. Sed hæc ex Ariſtotelis uerbis malè intellectis tranſumpta uidentur. ¶ Apuæ cibo nō indigent: ſed ſufficit eis ut inter ſe lambant, ἀλλήλας περιλιχμᾶσθαι, Aelianus & Ariſtophanis Scholiaſtes, ex Oppiano ut apparet. ¶ Tam denſis agminibus natant, ut totum qua natant, mare albicet, non aliter quàm area niue repleta, adeò ut nullum terræ ueſtigium in ea compareat, Oppianus.

Apuæ uerriculis tenui filo contextis comprehenduntur, inutilibus aliòquin ob exilitatem ad aliorū piſcium capturā, Aelianus, (& Scholia Ariſtophanis: in quibus ἑψαστε pro ῥήματε legitur.) Lepus mar. in cœno gignitur, & ſæpe unà cum apuis capitur, Idem. B

Diphilus dixit aphyam grauis & difficilis concoctionis eſſe. Præfertur tamen inter cæteras uera apua, quæ & aphritis dicitur. Apuę, mēbrades, trichides, & alij quorū ſpinas ſimul edimus, omnes inflare & humidum nutrimentum præbere ſolent. cum enim carnes citò admodum concoquantur, ſpinæ uerò tardè diſſoluantur, (præſertim in apuis adeò ſpinoſis,) inæqualis & impedita utriq; concoctio peragitur. Elixari eos præſtat, uentrem inæqualiter ſubducunt, Athenæus Mneſitheus. ¶ †Ἀφύα ἀπ' ὠοῦ, id eſt, Aphya ad ignem, prouerbiū in ea quæ celeriter intereunt aut abſumūtur, ſiue quæ facile ac ſtatim conficiuntur. nam aphya piſcis mollis ac tener admotus igni protinus decoquitur. Frigitur autem in oleo feruenti: unde fertur & illud apud Græcos, †Ἀφυῶν πι μικκαων, id eſt, Aphyarum honor oleum. Effertur & ad hunc modum, ἵ' ἀπ' ὠοῦ ἀφύη, id eſt, Aphya uidit ignem: quaſi uidiſſe modo ſufficiat ad decoctionem. Itaq; ſi puella iam nubilis ſtatim ſponſo uiſo incaleſcat, conueniet, ἵ' ἀπ' ὠοῦ ἀφύη, Eraſmus Rot. At mihi uerba Suidæ, (& Scholiaſtæ Ariſtophanis,) ὦ τῆς τηλικαύτης ὀξὺ λαμβανούσης, non rectè intelligi uidentur de rebus iis quæ celeriter intereunt aut abſumuntur, ſed ſimpliciter de illis quæ citò conficiuntur, ut in prouerbio, Citiùs quàm aſparagi coquantur. Huic idem aut proximum eſt, Τάχα καὶ ἀπὸ ὠδῖνος ἀὼν ἵ' ἀπ' ὠοῦ, Tarichus aſſus mox ut ignem uiderit, quod Athenæus prouerbij loco citat. †Ἀφυῶν τιμή, Aphyarū honos, (inquit alibi Eraſmus,) quoties humilibus exiguus quiſpiam honos contingit. nam aphya piſciculus eſt uilis, cui coquendo nihil adhibetur præter oleum quo frigitur: unde iactatum illud, Ἀφύης πυτίδιον: id eſt, Aphyæ honos oleum. Meminit Scholiaſtes Ariſtophanis in Equites. Apua (non natus uulgò) cruda, multitudo oculorum collecta eſſe uidetur: cocta uerò, candida & iucunda ſaporis, Niphus. Cœpit garum & priuatim ex inutili minutoq; (*quidam mutilato legunt*) piſciculo confici, apuam noſtri uocant, aphyen Græci. Foroiulienſes piſcem ex quo faciunt lupum appellant, Plinius. uidetur autem non ex quauis apua, ſed ea ſpecie, quæ lycoſtomus dicitur, præcipuè garum fieri inſinuare: ex qua quidem optimum id parari docet Rondeletius. Iam patinas implebo meas, ut parcior ille Maiorum menſis apuarum ſuccus inundet, Auſonius de garo, ut Hermolaus legit, & pro apalaria reſtituit apuarum. Saperdam Photion pro apua inueterata & harundinibus infixa capit, Idem Hermolaus. ¶ Ex Apicio, Patina de apua: Apuam lauas, ex oleo maceras, in cumana compones, adijcies oleum, liquamen, uinum. alligas faſciculos rutæ & origanum: & ſubinde faſciculos cum apua elixabis. cum cocta fuerit, proijcies faſciculos, & piper aſperges, & inferes. Aliter patina de apua ſine apua; Pulpas piſcis aſſi uel elixi minutatim facies, ita abundanter, ut patinam qualem uoles adimplere poſsis. teres piper & modicum rutæ: ſuffundes liquamen quod ſatis erit, & olei modicum, & commiſces in patina cum pulpis, ſic & oua cruda confracta, ut unum corpus fiat: deſuper leniter compones urticas marinas ut non cum ouis miſceantur, impones ad uaporem, ut cum ouis bullire poſsint: & cum ſiccauerint, ſuperaſperges piper tritum, & inferes ad menſam. nemo agnoſcet quid manducet. Patina de apua frixa: Apuam lauas: oua confringes, & cum apua commiſces, adijcies liquamen, uinum, oleum, facies

Procreatio apuarum. Natatio. Refugia. Cibus. Garum.

Digitized by Google

ut ferueat: & cum ferbuerit, mittes aquam. cum duxerit, ſubtiliter uerſas, facies ut coloret, cenogarum ſimplex perfundes, píper aſperges & inferes, Hæc ille libro 4. cap. 2.

G Ex aquatilibus ad renum & ueſicæ ulcera congruit apua marina minima, aſsiduè comeſta, Aëtius 11.30.

H.2. Ἀφύη per η in recto ſingulari ſcribitur, non ἀφύα, ut Eraſmus Rot. habet: quanquam & Scholiaſtes Ariſtophanis & Suidas Ἀφύα ſcribant. Genitiuus pluralis paroxytonus eſt, ἀφύων, ut Gaza annotauit: cum cæteri omnes in ſecunda declinatione circunflecti ſoleant. Aphya dicitur etiã ἀφρὸς, id eſt ſpuma à colore: & uulgò Engraulis, Scholia in Equites Ariſtophanis. nos Engraulin non ſimpliciter apuam, ſed eius ſpeciem deſcribemus inferiùs. Ἀφύδια Ariſtophanes forma diminutiua protulit, Athenæus. Βῶκόν, ἀφύαι, σμαερίδες, nominantur ab Epicharmo. Atticiplerunq; ἀφύαι in plurali numero, rariſsimè ſingulari efferunt, Euſtathius. Γλαυκιλικῶς λέγουσι τὰς ἀφύας. Ἀρίσταρχος δὲ ἐν ἀκριβεῖ ἐκτυπᾶ πλαυκιλικῶς διὰ τοῦ χ. Scholiaſtes Ariſtophanis in Auibus: ego quid ſibi hæc uerba διὰ τὸ χ uelint, non uideo. Ariſtoteles tamen in ſingulari dixit, Ἡ δὲ ἄλλη ἀφύη γόνος ἐστὶν ἰχθύων θαλαττίων, cum res ipſa pluralem poſtularet: de apuis enim diuerſis loquitur. Hîc illud obiter annotârim, cum apua propriè dicta, γόνος uel γόνος θαλάττιος (ut Athenæus habet) nominetur, hoc eſt fœtura, uel maris fœtura: ex ipſo enim mari naſcitur, non ullis parentibus, ut ſcitè ἄγονον γόνυ gripho quis appellet: ſunt enim ἄγονοι, id eſt ſteriles, Ariſtotele teſte: in uerbis iam recitatis philoſophi, reliquas quæ impropriè uocantur apuæ γόνυ ἰχθύων dici, hoc eſt non ſimpliciter aut marinam, ſed piſcium fœturam: quòd ex parentibus procreentur, gobijs, mullis, mænidibus, ut putant. Rondeletio enim ueriſimilius ſit hæc quoq; genera ſua ſponte ſine coitu naſci, denominarí uerò à ſimilitudine ad piſces iam dictos. Apua uera ab Ariſtophanis ſcholiaſte & Suida Ἀφύα ἡ πλαγγονίδιον dicitur, quæ nullis parentibus naſcitur, &c.

¶ Epitheta, ex Oppiano: Ἀβληχρὰς, πολιὸν γένος. Ἠπιδίωσις ἀφύης ὀλιγακιλὲς ἔθνος. Οὐ μάλα πάντα πέτονται ἀκεδνότερον γένος ἄλλο Δειλαίης ἀφύης.

¶ Apua (ciuitas) in tranſitu Apennini ad fontes Macræ: unde Apuani Ligures ab Arno ad Macram. Cato in libro Originum.

b. ¶ Ἀφύα, albicat, apud Hippocratem: ὥσπερ ἀφυὴς τὸ χρῶμα ἔχει, (colorem non natiuum aut uitalẽ habet.) inde nomen adiectiuum ἀφυώδης, quod tali colore affectum ſignificat, Galenus in Gloſſis. Ego à colore apuarum piſcitiorum uerbum illud ac nomen deduxerim: à quibus & meretricu læ quædam albicãtes Apuæ ſunt cognominatæ, ut Athenæus refert. Bebrades quidem ſiue membrades apuarum generis πολιόχρωτας, id eſt colore incanas Ariſtophanes dixit. Et fortè hydropis, præſertim leucophlegmatiæ color, albus ſimul & tumori coniunctus, ſicut in ſpuma albedo, propriè ἀφυώδης diceretur.

f. ¶ Ἀπὸ τηγάνου τ' ἔφασκεν ἀφύας φαγεῖν, Pherecrates apud Athenæum. ¶ Ἅλις ἀφύης μοι, πλατάνιστε γαὶ ἰδιώτη, Ariſtophanes in Antagoniſtis, citante Suida, in Ἅλις: & rurſus in Θωπεύσει: ubi non Antagoniſtis, ſed Tageniſtis (rectiùs puto) legitur: nam & Scholiaſtes Ariſtophanis ſic habet, uideturq; & prouerbiali ſenſu in hominem prolixè ineptéq; loquacem torqueri poſſe. ¶ Εἰ δέ τις ὑμᾶς ὑπὸ θωπείαισι λιπαραῖς καλέσειεν Ἀθῆναι, Εὖγε τὸ ταῦ ταῦ, σῆμα τῆς λιπαρᾶς, ἀφύων πλῆθος πολιτῶν, Ariſtophanes apud Suidam in Θωπεύειν: item in Ἀφύα, ubi corruptè legitur, Εὖγε τὸ ταυδυδὶ τῆς λιπαρᾶς, &c. interpretatur autem λιπαρᾶς ἀφύας ἀντὶ τοῦ λιπαρᾶς πλοῦτον, ἤτοι εὐπορίας. Senſus uerborum comici hîc uidetur: Si quis per adulationem pingues Athenas nominârit, idem quo apuæ ſolent celebrari elogium eis attribuens, ille nihil non facile conſequetur. Locus eſt in Acharnenſibus. ¶ Οὐ πώποτ' ἀφύας ἑψὴν ἐξεωσθείσας, Ariſtophanes in Equitibus, hoc eſt, Nunquam apuas uidi uilioris precij, nam ἐξεῶσθαι Atticis eſt εὐωνεῖσθαι, Scholiaſtes: quí etiam ſuo tempore apuam aphritin Athenis ualde expetitam fuiſſe ſcribit. ¶ Ἦν δὲ γάστρων πρόσωπον τὰς ἀφύας ἁδυσμάτη, Ariſtoph. in Veſpis, tanquam de cibo lautiſsimo. Apicius quomodo Nicomedi regi apuas mentitus ſit, Rondeletius ex Suida refert. meminit & Athenæus libro 1. non tamen Apicium ille, ut Suidas, ſed alium quendam coquum Nicomedi artificioſas illas ex rapis apuas finxiſſe ſcribit, & Euphronis comici ſuper ea re uerſus adfert: Apicium uerò Traiano Cæſarí cum in Parthia procul à mari eſſet, oſtrea recentia miſsiſſe aut arte quadam reſeruata, ὄστρεα νεαρὰ τοῦ σοφίσας αὐτῷ πέμψαντος μάτην. ¶ Archeſtratus apuam omnem
Phalerica. μίνθον, id eſt oleti inſtar contemnit, Phalerica quæ Athenis capitur, & Rhodiaca exceptis: Quodſi guſtare (inquit) eas deſideras, ὁμοῦ χρὴ Κνιδίας ὀλοφυρῆν τὰς ἀμφικόμους ἀκταλιάφας Εἰς πανσύριγμ. μίξας δ' ἀπὸ τὰς ἱερὰς τηγάνου ὄσπρια, Εὐίδος τεύξας ἀνθὴν λαχάνων ἐν ἐλαίῳ.

¶ Apuam Veneri ſacram fuiſſe ex Athenæo repetijt Rondeletius: meminit & Euſtathius. ité Varinus, Apua (inquit) ſacra eſt Veneri: quòd utræq; è mari ſint prognatæ: ἡ μὲν ἀφύη, φυσικῶς: ἡ δὲ Ἀφροδίτη, φυσικῶς, lego μυθικῶς. Sed Neptuno etiam eoſdẽ piſcículos conſecraſſe ueteres, idem Athenæus author eſt: & priuatim apuam Phalericam Veneri ſacram extitiſſe. ¶ Οὔτ' ἀφύη νῦν ὄψον ἐπ' ὀψῷ, οὔτ' ἂν βεβρὰς κατὰ δῆμον, Ariſtonymus apud Athenæum: Verſus prouerbialis apparet, in eum fortè quí aliquid amiſerit acquirendi alicuius gratia, quo tamen potitus non ſit: Vel in eum quí ex duobus diuerſis conſtet, aut partibus diuerſis ſe accommodet, ita ut neutríus ſit omninò: ueluti ſi Iudæus à ſua religione diſceſſerit, Chriſtianam tamen non ſit amplexus totam. Sic autem legitur hîc uerſus apud Athenæum in Bebradum mentione: in Apua uerò bis mutilatus, primum

mem: ὃς ὅτ' ἀφύλλω πῶϊ ἐοῦ ἁπλῶς, deinde, ὡς τοτ' ἀφύη μὲν ἔσαν ἁπλῶς. Vide infrà in Apua membra. de F. ¶ Πῶϊ δὲ οὐδὲ ἀφύλλω καινῷ ἔοικας, Hermippus apud Athenæum, nimirum in hominem nimis infirmum.

DE APVA COBITE.

RONDELETIVS.

ARISTOTELES explicata aphyæ natura tum ea quæ ex terra arenosa, tum ea quæ ex spuma nascitur, hæc subiungit: τὴν δὲ ἄλλην ἀφύην γίνεσθαι ἐκ βορβόρου, ὃ μάλιστα καλοῦμεν †κωβίτης, κωβίων δὲ μικρῶν καὶ φαύλων οἱ καπηλεύοντες ὡς τῶν χλιῶ, id est, reliquæ aphyæ piscium sunt fœtus, quæ quidem cobites dicitur gobiorum paruorum & prauorum qui terram subeunt, ubi κωβίτης gobio naria uertitur à Gaza, qui locum hunc Aristotelis peruertit his uerbis. Reliqua apua fœtura piscium est: quæ enim gobionaria dicitur, gobiones paruos, ignobiles, qui terrā subeunt, creat. Imò creatur hæc aphyæ species à gobionibus paruis & uilibus, non autem gobiones creat. Quod miror à Massario citante hunc locum in commentarijs suis in librum nonum Plinij, animaduersum non fuisse. Nam ipsa Aristotelis uerba perspicuè interpretationem Gazæ falsam esse conuincūt. Necnon Athenæus, qui ex mente Aristotelis de eadem re ita scripsit: ἐτέρα δὲ ἔστιν ἀφύη κωβίτης λεγομένη, γίνεται δὲ αὕτη ἐκ τῶν μικρῶν καὶ φαύλων τῶν ἐν τῇ ἄμμῳ διατρεφομένων κωβιδίων, id est, Alia autem est aphya cobites dicta, gignitur autem ex paruulis & uilibus gobijs, qui in †terra degunt & uersantur. Item Suidas similiter. Ergo aphya cobites est, quæ ex gobionū semine procreatur, nunc ad gobionum magnitudinem accedens, alioqui gobionibus marinis simillima est. Corpore est rotundo, pellucido, dorso latiusculo, colore candido, nigris aliquot maculis aspersō, cauda uaria, oculis quodam modo supra caput positis. Pinnæ eædem sunt illi quæ gobionibus, maximè illa gobionibus peculiaris, barbæ instar propendens ex ea uentris parte, in qua binæ sunt in alijs piscibus. Hepar lactei coloris, & in eo fellis uesica. Splen rubet. Intestina & peritonæum ex albo nigre sunt. Cor ex albo rubescit.

Aristotelis de animal. cap. 15. †κωβίτης

Cap. 57. Lib. 7. †arena

Nostri loches de mer appellant. Est enim ijs piscículis quos Galli loches uocant, tam similis ut uix ab his distinguatur. Differunt tamē corporis figura. Est enim hæc (apua) gobionum instar corpore rotundo, non compresso: illi uerò (lochæ fluuiatiles) corpore depresso & longiusculo. Cū uerò nullus sit omnino piscículus, qui propiùs ad formam gobionum accedat, quàm qui hîc à nobis exhibetur, certum est aphyam cobiten esse, quæ †grauis est, & difficile coquitur, ueluti reliquæ aphyæ. †F

Eadem aphya cobites in stagno marino frequentissima est, & loche uocatur: colore & figura à gobionibus non differt, sed magnitudine. parua enim semper manet: gobiones multò magis augescunt. Ità à fluuiatili differt q̄ breuiore sit & crassiore corpore, fluuiatilis longiore & graciliore. Cobitis stagni mar.

DE EADEM BELLONIVS.

Qui Venetis in piscaria diuendūtur piscículi, quos uulgus Marsionos uocat, hi sanè sunt Græcorum Cobitæ & Hepseti: sic enim Dorion huiusmodi litorales piscículos nominauit, quos omnes ex Atherinis piscículis procreari censet, qui in fossulis relinquuntur, Nilo recedente. Egoue rò à Gobijs nasci putauerim, & uulgo nostro uocari Menuise, (*alius est* Menow *Anglorū, de quo in Phoxino dicemus.*) Terentius minutos piscículos nominauit. Hepseti.

Trigliten Dorion uocauit piscículum omni anni tempore ferè apparentem. Siquidem quum Trigla ter anno pariat, Triglites Aphyæ genus semper apparere potest. Hi sunt piscículi Aphritides, quos Genuenses Rossetos nominant. Nam qui piscículus Hicesio Cibotis (legendum Cobitis) dicitur, is est quem etiam Ligures bianchetum ab albo colore uocant. Sunt enim (inquit Hicesius) in Aphyarum genere quidam albi & admodum tenues ac spumei, quos Cibotides (Cobitides) nonnulli appellant. Triglites. Rossetti. Biancheti.

COROLLARIVM.

Piscículus à nobis delineatus, Venetijs Marsio nominatur: Petrus Gillius ueterum cottum esse putabat. Pisces quosdam (inquit) gobioni saxatili propemodum similes, Aristoteles cottos nominat, quos adhuc nonnulli coranos nuncupant. Mihi quidem apua cobitis uera à Rondeletio proposita uidetur: Marsionem tamen huc apponere uolui, quoniam Bellonius eundem cobitidi putauit: quòd si ea non est, omnino tamen à genere apuarum separari non debet. ¶ Apuā hanc cobitin uel cobitidem dixerim à recto cobitis, non cobiten à recto cobites. nam κωβίτης uocabulum Græcis masculinum est, nec potest cum aphya fœminino coniungi: κωβίτις uerò penanflexum per ῖῶτα in ultima, sicut & in penultima, fœmininum est. Germanicè hunc piscículum à Cotti. Coreni.

Digitized by Google

ſimilitudine uocare licebit ein Meergrundel. ¶ Ex apua cobitide encraſicholi naſcuntur, Athenæus. ¶ Apua alba cibotis (cobitis) dicitur: & hepſetus piſciculus minutus eiuſdem generis eſt, Diphilus Siphnius. Ex cobitide encraſicholi fiunt, cobitis alba, tenuis, & ſpumea eſt; alia uero quædam (apua ſcilicet) ſordidior & craſsior, Athenæus.

DE ENCRASICHOLIS, QVOS ALII ENGRAVLES, ALII LYCOSTOMOS APpellant, Rondeletius.

Icon Bellonij pinnam etiam à podice habet, & illam quæ in dorſo eſt multò maiorem.

A Inter aphyas numerantur encraſicholi ab Ariſtotele, Athenæo, Suida. Verùm hi (*Athenæus & Suidas è Scholiaſte Ariſtophanis,*) ex aphya cobite encraſicholos gigni ſcribunt: ille ex aphya, quæ in Athenienſium portu naſcitur. Vtut res iſta habeat, encraſicholos eos eſſe exiſtimamus, quos noſtri cum Prouincialibus Anchoies appellant. Dicuntur etiam Aeliano λυκόστομοι, & ἐγκρασίλεως, quam tamen poſtremam appellationẽ primo aphyarum generi ab Oppiano & Suida tributam fuiſſe diximus. Encraſicholi uerò nominati ſunt ἐς τῶν κεφαλῶν τῶν χολιῶν ἔχοντες, id eſt, quòd in capite fel habeant. Ab oris forma λυκόστομοι.

Anchoies. Lycoſtomi.

B Piſciculi ſunt digiti magnitudine, aliquando paulò maiore: ſine ſquamis, roſtro acuto, ore maximo, habita corporis ratione, eiuſq; ſciſſura magna, unde lycoſtomi nomen. Dentibus carẽt, ſed maxilla utraq; ſerræ modo aſpera. Branchias paruas habent & duplices, pinnas totidem. Cor oblongum & acutum: hepar rubrum, maculis rotundis conſperſum. Ventriculi appendices multas & nigras. Venter eſt molliſsimus, quam ob cauſam ſtatim abſumitur. ouis ſcarẽt rubentibus. pro corpuſculi magnitudine ſanguine abundant, & carnoſi ſatis ſunt: unde fit ut delicatiores, molliores, ſuauioresq; ſint. Spinis carent, excepta dorſi ſpina, quæ tenuis admodum eſt, ut dentibus negotium uix faceſſat.

F Sale conditi aſſeruantur, & in garum uertuntur: quod ne corrumpatur, non niſi truncato capite condiuntur, cum quo fel unà cum hepate, cæteriſq; uiſceribus & inteſtinis tollitur.

A De hoc piſciculo loqui Plinium autumant, quũ garum fieri ex mutilato piſciculo ſcribit. Quo loco alij minuto, alij minimo pro mutilato legunt. Quòd ueros encraſicholos exhibeamus, teſtes ſunt locupletiſsimi, qui Græciam hodie incolunt, affirmant enim quos Anchoies dicimus, encraſicholos etiam hodie in Græcia uocari.

Lib. 31. cap. 8. Mutilatus piſciculus.

F Ex his optimum conficitur garum, ſi ſale conditos Soli exponas, donec caro diſſoluta fuerit. Hinc optimum remedium ad deiectam appetentiam recreandam, ad craſſæ pituitæ attenuationem, citandamq; aluum. Huius gari uice ſæpiſsimè ipſe domi hoc modo parandos iubeo. Primũ piſciculos, ut aſſolet, conditos & illotos, cum aceto, oleo, & apij ſoliis in patinã iniſci, deinde ſuppoſitis prunis tamdiu agitari, dum omnino in liquorem abeant: id oxelæogarum meritò nuncupari poteſt, præſtantiſsimum condimentum, & ad ea quæ paulò antè dicta ſunt, efficax. Quæ parandi ratio longè melior uidetur, quàm quæ ueteribus in uſu fuit: nihil enim uitij aut putredinis oxelæogarum noſtrum contraxiſſe poteſt, cum ſæpe ſupputri garo origano ſit opus, iuxta ueterũ prouerbium: Putre ſalſamentum amat origanum, quod hodie quoq; Romæ obſeruari uidemus. Nunquam enim encraſicholos uendunt ſalſamentarij ſine origano.

Garum.

B F Magna iſtorum piſciculorum copia in Prouincia capitur noctu è nauiculis igne accenſo: magna item Baionæ: ſed hi maiores ſunt, illi ſuauiores & molliores. Crudi etiam cum oleo & ſelino eduntur.

DE EODEM BELLONIVS.

A Piſces, quos Galli & Hiſpani Anchoy dixerunt, Veneti Sardonos nominarunt, ad Chalcidũ differentiam, quos illi Sardellas uocant: ſed Romani pro Sardonis Sardas intelligunt: Tracius latorum Liguriæ incolæ, Cueuri, Cueunari, uel Cueuneuri appellitant, ſicq; Genuenſes: Romanũ uulgus Aliczi nominare mauult, quaſi Haleces diceret. Incrementi minuti piſces ſunt Haleculæ, ſed in ſalſuris cæteris omnibus meliores euadũt: ut earum Muria, in ſapore, inferior Garo nõ ſit.

B Sui generis piſcis eſſe uel ex hoc probari poteſt, quod Columella inter piſces annumerat, qui ſunt incremẽti parui: Digito enim rarò longiores & craſsiores euadere comperiuntur. Et quemadmodum Harengus Celerinum refert: ſic quoq; Halecula Sardinam. Is prorſus ſquamis caret, & branchias exteriores latas gerit.

Spurciſſ.

Digitized by Google

Spurcitijs, cœno & arena ueſcitur. Et quemadmodum Anates & Anſeres roſtris cœnũ commouent, & eo ſeſe exaturant: ſic etiam Haleces, quæ cum Sardinis ſæpenumero capi ſolent, arenis & ſpurcitijs exaturatæ comperiuntur. C

Si tu Haleculam interijcias inter oculi aciem & ſolem, omnino eam tranſparere uidebis, dempta tamen linea argentea, quæ uertebras ſpinæ comitatur, quæ ſanguinem continet. Exiguam in ſummo tergore habet pinnam. Cauda ei bifurca eſt. Corpore magis tereti prædita eſt quàm lato. Pinnis lateralibus, ſi bene memini, caret. Caput magnum ei eſt. Hoc habet mirabile, quòd dum oſcitat, amplum os aperit, ut ſerpentis potius os, quàm piſcis appareat. Hinc meritò Græci olim Lycoſtomos, ſiue os lupinum nuncupauerunt. Alij nonnulli Lupum ſimpliciter dixerunt. Linguã nullam habere, nec linguæ rudimentum creditur. B Lupus.

Solent præcindi Haleculorum capita, antequàm ſaliantur. Nam gnari piſcatores ſciunt tantã ineſſe amaritudinem in felle eius, ut id unà cum capite auferant. Quo fit ut ferè ſemper ſine capitibus in doliolis conditæ nobis deferantur. Salitæ, crudæ ſemper eduntur. Hyeme utplurimùm à fine Decembris uſq; ad quadrageſimam (quo tempore etiam Sardæ) capiuntur. F

Enixius hoc ſtuduí, ut ex longioribus & craſſioribus nanciſcerer: ſed nunquam palmi longitudinem pertingere, & pollicis craſſitudinem aſſequi comperi. Argenteo colore micant, tergõre uerò ad cœruleum accedunt. Multi hos falſò fel in capite gerere credunt: habent enim id inteſtinis annexum. B

Fel hoc modo auferũt: Altera manus caput trahit, ut cum ea manu uiſcera, quibus fel hæret, eximantur, tamen recentes Haleculas frixas in ſartagine cum oleo uel butyro: uel in craticula aſſatas unà cum uiſceribus, optimi ſaporis eſſe deprehendi. F

Viſcera habent nigerrima, ſed peritonæum albiſsimum, contrà quàm ſalpa: ſtomachum pallidum oblongumq; Apophyſes in duodeno non plures quàm uiginti: Fel per longitudinem inteſtinorum protenſum, ita confuſum, ut minimè ſit conſpicuum. B

COROLLARIVM.

Encraſicholi nomen indítum huic piſcitio apparet, tanquam fel in capite contineat (fellicipitem Latinè dixeris) πᾶρὰ τὸ χολὴν ἐν τῇ κεφαλῇ ἔχειν: quanquam enim fel inteſtinis annexũ habeat, ſed protenſum cum illis confuſumq; ut minimè ſit conſpicuum, ut Bellonius docet, caput tamen ei amarum & ueluti bile infectum eſt: unde & mutilari ſolet. Germanicè dici poteſt Onhopt, id eſt Acephalus, (nam & haleculæ leuciſciue lacuſtris genus circa Bielam Heluetiæ, ab eo quòd mutilari capite ſoleat, ſimiliter nominatur:) Vel per circunlocutionem, ein kleine Hering art. ἀνικέφαλον καὶ κρασίχολον, (lego ἐγκρασίχολον) epitheta ſunt apuę ſiue engraulis, ἐγκρεώλεως, melius ἐγρεώλεως, Suidas. Porrò engraulis (ἐγκρεωλις, ἡ) nomen ab encraſicholo per ſyncopen factum uidetur. Ariſtophanis interpres, & ab eo mutuatus Suidas, apuam eſſe ſcribunt non aliam quàm quæ uulgò uocetur engraulis. Oppianus etiam ἐγκρεώλεως eſſe ait ἀδιακρῖτος ἀφύης ἀεδνὸν γένος, conferẽdum infirmæ apuę genus: quod uel pro ſpecie unius generis accipi poteſt: uel per periphraſin potiùs & epexegeſin pro eodem piſce: nam paulò pòſt eoſdem tum ἐγκρεώλεως, tum ἀφύας ſimpliciter uocat. Gillius Latinè Encraulos dicere uoluit, ſecunda declinatione. ἀφύαι, αἱ ἐγκραυλοι, Varinus. Forſitan & uulgare nomen anchoíæ ab engraule interpolatum fuerit. Bellonius halec ſiue haleculam interpretatur: nos ſuprà in Alece noſtram & aliorum ſuper hoc nomine ſententiam attulimus. ¶ Dorion inter Hepſetos cum alijs piſciculis encraſicholos numerat. ¶ ἐγκρασίχολον, ὄρισμον, Χαλκηδόνιοι, Callimachus in diuerſis gentium nomenclaturis apud Athenæum. & rurſus, ἰωνικὸν, ἰούλημα, Ἀβδηρῖται: tanquam encraſicholus piſcis, à Chalcedonijs eritimus dicatur: & ſimiliter Athenis alius ab encraſicholo, iops. iopem autẽ inter Hepſetos, id eſt, minutos piſciculos ſuprà nominárat. ¶ Cœpit garum priuatim ex inutili piſciculo minimoq; confici, apuam noſtri uocant. Foroiulienſes piſcem ex quo faciunt lupum appellant, Plinius. uidetur autem lupi nomine apuã lycoſtomum intellígere: cum & nomen conueniat, & genus apuæ, & garum ſimiliter optimum ex eo fiat. Cum Græco cuipiam eas, quas Anchoías, ſiue Amploías littus Liguſticum & Gallicum nominat, oſtendiſſem: ſumma aſſeueratione appellabat Lycoſtomos, Gillius. Circa Genuam anchíoe uulgò dicuntur: à recentioribus quibuſdam medicis, ut Blaſio Aſtarienſi ancludæ, ut conijcio.

Athenæus ex Ariſtotele inter monimos, id eſt ijſdem in locis manentes piſces numerat thriſſam, encraſicholum, membradẽ. ¶ Oppianus libro quarto Halieut. tradit engraules apuas denſiſsimis agminibus natare, & ferro etiam aut ſecuri percuſſa earum agmina non tota diſſijci; & retibus nullo labore circundata ad litus extrahi, quod de ipſis ſimpliciter apuis protuliſſe uidetur. nam has quoq; engraules uocat, Aelianus ad lycoſtomos transfert: & forſitan de utriſq; uerũ eſt. C

Engraules piſces (inquit Aelianus) quos alij encraſicholos, alij Lycoſtomos appellant, paruũ li piſciculi natura fœcundi albiſsimiq; perſpiciuntur. Et quòd ab alijs piſcium gregibus exedi & conſici ualde metuant, idcirco, ad inſidias quibus ſunt opportuni uitandas, eatenus confertis turmis denſi natant, ut eorum quiſq; ad uicinum proximum adhæreſcat: ut ne ſcaphæ quidem incurrentes, eos diſſocient, nec ſi quis remis diſpergere conetur, eorum ſocietatem dirimere poſsit. Ita

Digitized by Google

uerò inter ſe reſtrictè & pertinaciter, tanquam contexti contrahuntur, ut tanquam ex aceruo frumentorum aut fabarum ſi quis in eos immiſerit manum, accipere queat, non tamen ſine ui abſtrahuntur, quin perſæpe diſtrahantur, ut & eorum alteram partem abruptam capias, & alteram relinquas, & in pleriſq; caudam retineas, in aliis non aſſequaris, ex aliis caput reportes, & alteram partem in mari reliquam facias.

E Conferta & continens lycoſtomorum natatio à rei maritimę peritis bólos appellatur, qui permultas piſcatorias naueis interdum implet, ut illi reſtantur, Aelianus.

F Ancludæ ſunt piſces parui, oblongi, saliti, qui tempore quadrageſimæ in Italia comeduntur, eos in curanda phlegmatica febri Blaſius Aſtarienſis commendat. Apuæ encraſicholi Mediolanum adferuntur abſque capitibus, muria conditæ, appellanturq; ab Inſubribus Anchiouæ, Cardanus.

H Clitarchus de Thebanis ſcribit quòd fuerint delicijs & gulæ dediti, & in conuiuijs parare ſoliti θρῖα, καὶ ὑπαττὸν, καὶ ἄφυας, καὶ ἐγκαρσιλόγους, lego ἐγκρασιλόγους.

APVARVM etiam aliud genus ſale ſicco conditum Mediolanum adfertur, quod ab argenteo colore argenteum uocatur: idq; uilius eſt, & inconſtantis magnitudinis. ſunt enim ex his maiores ac minores encraſicholis, Cardanus.

DE APVA PHALERICA.

RONDELETIVS.

A PHYAE phalericæ meminit Ariſtoteles, ex qua μεμβράδας gigni ait, alij ἀφράδας, alij ἁφρᾶδας legunt. Ego aphyas phalericas ſponte naſci puto, unde uerò phalericæ dictæ ſint docet Suidas (ex Ariſtophanis Scholiaſte,) cum ait, ἀφύας φαληρικὰς τὰς μεγάλας. φαληρικὴ δὲ λιμὴν Ἀθήνησιν, id eſt, aphyas phalericas eſſe magnas. Phalereus autem portus eſt Atticę. Poſſent etiam fortaſſe à candore nominari: nam Græci etiam τὰ φάληρα, λάπαρα καὶ ἀφρίζοντα uocant, id eſt, alba & ſpumea. Erit autem meo quidem iudicio, aphya phalerica ea quę à nobis nadelle uel melete (melet uero genere maſculino atherina, Bellonio membras eſt, quæ Maſſiliæ meleta dicitur.)

Lib. 6. de hiſt. anim. cap. 15.

Nadelle. Melete.

B Piſcis eſt ſardinis ſimilis, minor & tenuior, ſed latior. Squamas in mari haberi certum eſt, ſed ſtatim excidunt remanentibus earum ueſtigijs, iiſq; ſquamis, quæ uentrem firmant & aſperũ efficiunt, ut in aloſis & ſardinis uidere licet. Mollis eſt, & adeò pinguis piſciculus iſte, ut ſi aliquan
†E diu digitis tractetur, liquefiat: aut, ſi magna copia in nauicula uehatur, ſupernatantem pinguedinem colligant piſcatores, qua olei uice ad lucernas utuntur. Maxima huius copia, præſertim autumno, capitur, eſtq; meritò utiliſsimus: uidimus tamen piſcatores duos unius diei capturã quinquaginta aureis coronatis uendidiſſe.

† Quinquaginta aureis coronatis uendidiſſe.

DE EADEM BELLONIVS.

Meleta Rondeletio apua phalerica eſt, Bellonio membras. Maſſilienſium uulgus (inquit Bellonius) membradas uocat Meletas: Rothomagenſes, & qui in litore Oceani (ubi Sequana in mare ingreditur) obuerſantur, appellant un Crado, Genuenſium uulgus Arachia. Membradem autem nihil aliud eſſe quàm thriſſæ fœturam, ab authoribus traditum eſt, unaq; cum ſpinis edi ſolere.

F Hos piſces ad litora Mediterranei maris incolæ ſale condiunt & adſeruant: in Oceani autem litore, piſcationi inſeruiunt, uile ueſcentibus edulium.

Membrades & Trichides, Archeſtrati, Engrauli, Encraſicholi, & (ut † ait Aelianus) lycoſtomi, piſciumq; id genus cæteri, quibus unà cum ſpinis ueſcimur, flatuoſum atq; humidum præſtant alimentum.

† uocat

COROLLARIVM.

A Apuas epitheto λιπαρὰς, id eſt pingues fuiſſe cognominatas diximus: & λιπαρὰν ceu ſubſtantiuum nomen grammatici quidam interpretantur aphyam. Rondeletius phalericam præ cæteris pinguem facit. Angli à pinguedine Schmelt appellant piſciculum, quem Galli Eperlanum: ſed is dentatus eſt, quare diuerſus ab apuis fuerit. Alium uoant a Smie, quòd facile liqueſcat, & ſi diu ſeruetur, in aquam totus ferè reſoluatur. qui potiùs apuarum generi adſcribendus uidetur: & conuenit apuam ex pluuia aut humore ortam, rurſus in aquam abire. Sed de hoc certius aliquid ab Anglis eruditis, Io. Caio præſertim, expecto. Eliota hunc piſcem in Eſſexia Angliæ comitatu haberi ait.

Apuæ

Apuæ Phalericæ apud ueteres in precio erant, Pollux. F

Τὰ δὲ φαληρικὰ ἄλλο᾽ ἀφύη τοίτων· ἐτοίμη Ἄντα ἥδεώμη χρωβὶν ἐγπαρὰ κρέλεμνε, Matron parodus apud Athenæum. Iudit autem forſan ex eo quod etiam meretriculæ quædam apuæ dicebantur. Μᾶλλ᾽ τὰ μικρὰ τὰ φαληρικὰ τὰν᾽ ἀφύδια, Ariſtophanes Tageniſtis. Ἀφύας ἀχ᾽ ἕξεις ποικίλο· φαληρικάς, Idem Acharnenſibus. H. a.

Καὶ φαληρὶς ἰχθύδε Σκαλάγγιουσιν ἀγκίοισι συμμαγεῖν Ῥαδ᾽ᾶς, χορδίλ, πωλ· ὃς ἂν ζητῇ. Ὑπὸ σὲ ἐγὼ φυλάττομαι ἀφαιστὶ κώνας, Ὀδμὴ ἠδοφώσασα πανοὺ πτηγάνα, Alexis apud Athenæum, uel (ut alibi citat) Eubulus. Lynceus Samius laudans Rhodiacas apuas, Phalericis Aeniatides dictas cõfert, Athenæus. Ἀφύαν δ᾽ ἅμ᾽ αὐτῇ (cum amia) ἠδὺ λαβὼν φαληρικὴν; Εἰς κύαθ· ὑστατὸν ὕδατ· ὀλίγον ἐνθείς πολύ, Τυμὸν δὲ λεπτὸν ἢ χλόης, καὶ πλέονα Κεῦ ἢ ὀλιγίστ· λάκυθ· καταπέρθω, (id eſt, uix cyathum aquæ affundo, olei uerò multò plus, nempe uel ad duas cotylas, & paucas herbas minutatim inciſas,) Coquus apud Sotadem comicum, citante Athenæo. Apud quem hoc etiam legitur, Φαληρικὴς ἀφύης τι ἡμιστομαχικόν. Apuis Phalericis comparant Aeniatidas in Rhodo. Vide & ſuprà in Apua uera f. f.

Veneri ſacram facíunt φαλαρίδα, ut Ariſtophanes habet in Auibus, ἢ σωφρονεστάτην τὸ φαλῆ, Athenæus. uidetur autem de phalaride aue intelligere, ut Euſtathius quoq; in primum Iliados. Vide in noſtra Auium hiſtoria, in Phalaride inter Mergos. Apuam quidem ſimpliciter dictam, Veneri ſacram fuiſſe ſuprà dictum eſt. h.

DE APHYA MVGILVM. ID EST MVGILIS SPECIE SINE COITV NASCENTE EX TERra arenoſa uel limo, Rondeletius.

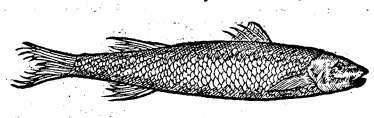

PONIT Ariſtoteles aphyam aliam mugilum fœtum. Sunt quí ex limo & arena proueniunt etiam ex iſs generibus, quæ per coitum & ex ouis oriuntur: quod tum locis alijs paluſtribus, tum uerò apud Gnidum factum olim memoratur. Stagnis enim canícula uigente exíccatis, & limo arido, ubi primùm imbribus reſtagnare loca incíperent, piſciculi naſcebantur generis mugilum, (κεφάλων τι γένος·) quod per coitũ procreatur, (ὃ γίνεται μὲν fortè μὴ, ἴδῃ δ᾽ ὀγέας) magnitudine mænarum paruarum, nec in his aliquid uel ouí, uel ſeminis continebat. Quinetiam in nonnullis Aſię amnibus, qua effluũt in mare, piſciculi quidã magnitudine inteſtinorum hepſeti (naricarum uertit Gaza) eodem modo proueniunt. Sunt quí omne mugilum genus ſponte oriri opinentur, ſed non rectè: nam & oua eorum fœminæ, & ſemen genitale mares habere cernuntur. Verùm genus quoddam eorũ eſt, quod nõ coitu, ſed ex limo arenáue enaſcat. C Lib. 6. de Hiſt. anim. cap. 15. Hepſeti.

Quare aphyam mugilum nihil aliud eſſe puto quàm mugilum ſpeciem eam quæ ſponte ſine maris & fœminæ coitu naſcitur ex terra arenoſa uel limo: cuiuſmodi ea eſt, quam habemus, quæ naſcitur in foſsis, non procul à uicino nobis eoq; antiquiſsimo oppido Latera uocato. Eiuſdem generis eſt quæ in Lado noſtro capitur, & Athelan nuncupatur, quam non dubito hyemis tempore è ſtagno marino fluuium ſubire. A Alia eiuſdem generis.

COROLLARIVM.

Ceſtreæ fœm. gen. κεστρέαι, alij piſces ſunt quàm κεστρεῖς maſculino, qui mugiles aut cephali ſunt. κεστρεῖ πυμάχῳ Ariſtophanes dixit in Nubibus: ubi alij ceſtras interpretantur murænas, alij diuerſos quoſdam piſces, ſed uidetur comicus de tomis mugilum maiorum ſentire. Eſt etiam (ceſtrea) genus apuæ, Suidas. Idem in Ἀφύα, Apuæ quædam ſpecies (inquit ab Ariſtophanis Scholiaſte mutuatus) è paruis mugilibus procreatur.

DE APHYA MÆNIDVM ET MVLLORVM. RONDELETIVS.

VT mugilum, ita mænidum eſt aphya autoribus Ariſtotele & Athenæo, quæ ex eorundẽ ſententia mænidum fœtus eſt: ſed fortaſſe uerius dicemus hanc quoq; aphyam ſine mare & fœmina naſci ſponte, & ita appellari, quia mænidum ſpeciem referat, cuius œconem non appoſui, quia ex mæníde antè depicta ſatis intelligi poteſt, quemadmodum & mullorum aphya ex ipſius mulli pictura quæ ſuo loco exhibebitur. Hanc uerò mullorum aphyam ab Athenæo commemoratam reperio, quam uocat τετραίτλων ἀφύων: quam hîc adiungendam eſſe du

xi, ne qua aphyę ſpecies prætermitteretur. Parui igitur mulli præſertim in ſtagnis marinis ex putredine oriuntur, quos mullorum aphyas eſſe rectè dixerimus, ut τριγλίνια à ueris mullis, qui τρίγλαι dicuntur, differant.

COROLLARIVM.

Ἡ μὲν ἀφρῖτις λεγομένη ἀφύα, ἐκ γίνεται ἐκ γόνατος ὅλη τῆς ὑπὸ γηθ῀ μαινιδίων, Ariſtophanis Schol. & Suidas. Forté pro γηθ῀ legendum γόν῀. uide ſuprà in Apua uera H. a. Sed Ariſtot. lib. 6. cap. 17. Sunt (inquit) quí limo & arena prouenient, etiam ex ijs generibus quæ per coitum & ouí primordio generentur, &c. ut recitatum eſt ſuprà in Aphya mugilum uerbis Rondeletij. ¶ De apua triglitide ſententiam Bellonij habes ſuprà in Cobitide. Aphritides aliæ quàm triglitides ſunt, neque ueræ apuæ: Bellonius non ſatis diſtinguit.

DE RELIQVIS APHYIS, SEV SPONTE NASCENTIBVS PISCIBVS, RONDELETIVS.

SI píſces omnes quí ex terra uliginoſa, uel límo, uel pluuia, uel quoquo modo ſponte naſcuntur, aphyæ dící debent, multò plura aphyarum genera ponenda ſunt. Nam in ſtagnis dulcium aquarum penitus exíccatis, imò aratis & ſatis uídemus píſces multos ſponte naſcí, item in riuulis, ut paruas anguillas, paruas lampetras, paruos cyprínos, tincas, atherínas aculeatas.

DE IIS QVI HEPSETI VOCANTVR. RONDELETIVS.

A ΙΣΧΝ ἰψ῀ν nomen multorum tenuiũ, & exíguorum píſcículorum commune eſt, ut encraſícholorum, íõpum, atherinarum, gobionũ, paruorũ mullorum, ſepíolarum, paruarum loliginum, paruorum cancrorum, encraſícholorum, ut ex Doríone docet Athenæus. Vocabant etiam antíquí (ut circa Naucratim patriam meam, inquit Athenæus) ἰψ῀ακοῦ píſcículos poſt Nílí inundationem in foſsis relictos. Efferebant autem plurali numero ſæpiùs quàm ſingulari, & ἰψ῀ακοῦ ἐκ τοῦ ἰψ῀ου, íd eſt, à coquendo ſiue elixando nominarunt, quòd multí ſimul coquantur, nec propter paruitatem ſeligantur. Hæc quamuís uera ſint, fuerit nihilominus míníme abſurdum dicere τὸ ἰψ῀ακο nomen píſcículí unius proprium etiam fuiſſe, quod indicare uídetur Athenæus: Aphya (inquit) grauis eſt, & difficilis concoctu. Huius generis alba cobítis (ſic enim legendum, non cibotis) uocatur, & hepſetus paruus píſcículus eiuſdem generis eſt. Hunc píſcículum eſſe opinor, quí à noſtris iuuoli dícitur.

Libro 7.

Libro 8.

B Píſcículus eſt digití magnitudine, argentei coloris, corpore pellucído, dempta ea uírga, quæ à branchijs ad caudam extenditur: oculis depreſsis, magnis pro corporis paruitate, ore ita ſciſſo & conformato, ut inferior maxilla protenſa maior ſit ſuperiore, ſitq; ueluti oris operculum.

COROLLARIVM.

Hepſetos ab illís quas cobitídas uocant apuís non diſtinguit Bellonius, cuius uerba poſui ſuprà in Apua cobitide. Dorion manifeſtè diſtinguit, hepſetum minutum píſcículum non eundem ſpecie cum cobitide, ſed eiuſdem generis eſſe ſcríbens. Narica píſcis eſt minutulus, quí à nando nomen ſumpſit. Plautus apud Feſtum, Naricam bonam atq; Canitam. In nonnullis Aſiæ amnibus, qua illí in mare effluunt, píſcículi quidam magnitudine inteſtinorum hepſeti (ἰχθύδια μικρὰ ὅλα ἰψ῀ακα ὄντα, magnitudine naricarum uertit Gaza) eodem modo proueníunt, quo alibí mugilibus cognatæ apuæ, quæ reſiccatis aquís ſub ortu canís, & límo iam aridó, ubí primum imbribus reſtagnauerint loca, procreantur, Ariſtot. Clitarchus Thebanos ſcribit fuiſſe delicijs & luxuí deditos, ſolitosq; in conuiuijs parare θεῖα καὶ ἰψ῀ακοῦ καὶ ἀφύας. Charmí Syracuſani locus apud Athenæũ refertur, Εἰς τὰ γὰ τοῖς ἰψ῀ακοῖς ὠφέλιμον: οὐκ ἀπ' ἐμοῦ σκιρτήσεις ὄγλου; ἰψ῀ακὸς, λεπτῆν ἰχθύδιον, Athenæo: quí ex poëtís inter alía hæc etiam teſtímonia citat: οὐχ ἰψ῀ακῶν λεπτὰς ὄψιν, Ariſtophanes Anagyro. ὦ χαίρετε ἅπαν μύλακον ἰψ῀ακοί, Eupolis. Ἀγαπᾶν τε καὶ ἰψ῀ακον ἐν πόντιοις ὠΐοις, Eubulus. Καὶ γὰρ ἰψ῀ακῶν πυθόμενον ἥμιν σλαυκίλοι πως. τὰ γὰρ κεφαλὰ πάντα σαυκάλια κελεύειν ὀρύγα, Alexis. Βαμβράδο ἀφύλιον ἰψ῀ακόν, Nicoſtratus. Hippocrates quoq; hepſetum píſcem nominat, teſte Varinot apud quem hí píſcículi etiam ἰψ῀ητες nominantur.

Narica.

DE ATHE-

DE ATHERINA.

RONDELETIVS.

ΑΘΕΡΙΝΗΝ uel ἀθηρίνην, ut apud Aristotelem legitur, ἐκ τοῦ ἀθηρός: uel πλεοναστικῶς τοῦ ν, ἐκ τοῦ ἄθης, Gaza aristam conuertit. nam ἀθηρίκια sunt aristæ, & ἀθηρὰ simpliciter spicæ uel aristæ dicuntur. Propriè tamen summæ sunt hordei spicæ, quæ ceu cuspides habent, quæ nulli sunt usui, sed inter metendum pereunt. Vel ut ex Aeliano profert †Phauorinus, spicæ sunt degeneres, quas spicilegi colligunt à messore neglectas. unde ἀθηρίζειν significat ἀμελῶς καταφρονεῖν, ἀφροντίζειν, & similia: id est, ualde despicere & negligere. Ἀθηρίνην piscículum dicí putatídem Phauorinus, ideo quòd ἀθηρίζεσθαί πως καὶ αὐτὴ ὑπὸ τῶν ἁλιέων: id est, quía negligitur ob uilitatem. Fortasse non ineptè dicam putes ab aristis, quæ per metaphoram pro spinis sumuntur, quas multas habet atherine, & duriores quàm sardinæ, aphyæ, & reliqui huiusmodi pisciculi. Romæ etiam hodie idem nomen seruatur: nam Latharina uulgò nuncupatur. In litore nostro rarò capiť, dicituŕq; †Melet: Massiliæ & in stagno quod Martegue uocatur, frequentissimè, & Sauclez nominatur. A

† *Varinus Camers in uocabulo ἀθηρίνην, nomen ἀθ, & ait apud Aelianum reperiri.*

† *Meleta uerò, ut suprà docuit, gen. fœm. ac pua phalerica est.*

Atherina piscículus est marinus, litoralis, reperitur & in marinis stagnis aphyis similis, dodrantali magnitudine, paruí digiti crassitudine, dorso spisso, uętre leuiter depresso, ore paruo, sine dentibus, oculis magnis. Colore est uario: nam uenter argenteus est, dorsum fuscū, circa caput ex flauo rubescit sardinarum modo. Locus, qui inter oculos est, cęlatus uidetur. Pinnas habet quatuor, duas ad branchias, duas in uentre, aliam à podice, præter has alias duas in dorso. Omnes candidæ sunt. Cauda ex duabus pinnis constat. Pro linea in medio corpore à branchijs ad caudam protensa, spissum quid habet sub cute, quod non possum aliter quàm fasciam per similitudiaem uocare; quæ quum cocta atherina editur, euidentissima est; & quum lumini obijcitur: quía reliquo corpore pellucida est, hac parte opaca. B

Atherina ex his quí autumni æquinoctio pariunt, prima parit in terra, *(iuxta terram, Gaza: primam autem parere constat: quoniam fœtus eius primùm apparet,)* autore Aristotele, atterens aluum arenæ. C

Lib. 6. de Hist. animal. cap. 17.

Carne est satis sicca, media scilicet, & optima saporisq; gratí, quicquid dicat Phauorinus, qui pro uili piscículo habet: quòd si cum spinis edí posset, multò suauior foret. Quum aliquādo Auenione essem, atherinisq; frequenter uescerer, unum id ad suauitatem & saporis gratiam illis deesse expertus sum, quòd spinæ inter edendum negotium facessant: à quibus spinis aristis similibus, atherinas nominatas fuisse suspicatí sumus. D

Nostrí piscatores ideo atherinam melet appellant, quòd eius aphyarum generis, quod melete nuncupari diximus, marem esse credant, sed falsò: nam aphyæ huius generis sponte sine mare & fœmina nascuntur. Atherinarum uerò genus & mare & fœmina constat. Præterea quamuis utcunque similes sint, tamen atherina solidiore est spissioréque corpore, aphya uerò illa mollissimo depressoq;. Vero similius fuisset, encrasicholorum marē dixisse, quos piscículos esse ostendimus Anchoies appellatos, ad hos enim propius accedunt: qua de causa pro encrasicholis sæpe uenditur: sed quí propiùs inspexerit, facilè discernet. Nam atherinis squamæ sunt frequentiores & duriores, os minus, caro siccior, encrasicholis mollior. Quare ex atherinis garum bonum confici nō potest: quía non possunt ita dissolui & contabescere, ueluti garus piscis uel encrasicholus. E

Melet Gallorū. Melete.

Encrasicholi.

Atherinæ nullus est in medicina usus, ægrís tamen medici Massilienses apponi iubent, neque id absurdè: etenim satis sicca, non glutinosa est carne. quare neque difficilè coquitur, neque flatus gignit. F

Atherina, ut in litoribus, ita in stagnis marinis capitur uęre, maxima copia, lutum redolet, frixa & elixa editur.

Atherina de stagnis mar.

DE EADEM BELLONIVS: QVI TAMEN ALIVM QVAM Rondeletius pro atherina piscículum describit: cuius iconem in Corollario habes.

Atherinam Græcum uulgus, Romanum Latharinum uocat: quanquam eorum nonnulli cū alio pisce confundant, quem Laurolum nominant, de quo postea dicetur. Veneti Angoellam, Massilienses †Sencle, Genuenses Quennaro appellant. G

† *Saucle, Rondeletius, sed de diuerso pisce.*

Piscículus est rarò digiti crassitudinem excedens, neq; extenso digito longior: Argentei coloris, transluente corpore, & quod soli obiectum, ut uitrum transpareat: lineamq; ostendit interne obscuram, rectam, à capite ad caudam, à sanguine qui in spina diffunditur, prouenientem. Oculis

Digitized by Google

est grandibus, lingua candida. Pinnam utrinq; in lateribus, & geminam alteram sub uẽtre habet, quæ piscem in partes æquales secat: ac præterea tenuem aliam & paruam fert in medio tergore pinnulam. Cæterum cor gerit ut semen Oxalidis triquetrum & oblongum, pericardio perbelle inclusum: branchias utrinq; quatuor: costas item utrinq; decem omni capillamẽto tenuiores: uesicam adeò exiles, ut uix ab acie oculi perspicacissima discernantur.

E Atherinę Vranoscoporum, Scorpionum, Blennorum, & piscium aliorum præda, apud multos sunt maximi prouentus, estq; piscis sui generis delicatissimus: cuius apud quosdam quæstuosissima piscatio fieri solet.

DE LAVARONO PISCE ATHERINAE PERSIMILI, BELLONIVS.

A ALIVM piscículum Atherinæ símillimum, Romanum uulgus agnoscit: quem Lauareum uel Lauonum, Massilienses Cabassonum, Genuenses Capassonum, à capitis magnitudine uocant: magnamq; habet cum fluuiatile Lauareto affinitatem.

E Eiusdem pretij Romæ Lauoroni esse solent cum Atherina: illucq; cum Sardinis & Alecis (Alecibus, uel aleculis) mixtim ferri consueuerunt.

B Grandiore sunt capite quàm Atherinæ, magis recurto, ac compressiore ad uentrem corpore, & paulò latiore transparent ut Atherinæ, maximamq; habent cum ijs affinitatẽ. Squamis mul-tis integuntur, quæ detectæ argenteũ colorem præ se ferre uidentur. Duas in tergore gerunt pinnu'as, utrinq; ad latera unam. Dentibus carent ut harengus: cor exíguum, oblongum, triquetrũ habent: Hepar paliidum, cui stomachus subest, pisciculis & caridibus paruis nonnunquam refertus. Intestína ad anum tribus circunuolutionibus reflectũtur: Fel ob eius exiguitatem conspicuũ non habent: spinas quoq; ferunt nullas: Carnem albissimam & leuissimam. Calculos duos in capite gerunt, Sesamo mincres: Squamas paulò quàm Atherina latiores & numerosiores.

A Proínde cum berula Romæ frequens edí soleat, & uulgo Lauarona dicatur: ac circa hanc frequens pisciculus, de quo hìc sermo est, reperíri soleat: meritò Lauaronum ab herbæ sibí peculiaris nomine dixerunt: alioqui nullum occurrit mihí nomen antiquum quo ego hunc piscem exprimere possim.

COROLLARIVM DE ATHERINA.

Atherina Gillij, ut uidetur, & Bellonij.

A Figuram hanc tanquã atherinæ, ut Gillius uocabat, Venetijs accepi, ubí hunc piscículum uulgò anguello nominant. frixos edi demptis capitibus. In capite subuirides

sunt, color in frixis intus ad latera nigricabat. Anguelli nomẽ fortè dímínutiuum est ab anchoia, ob anchoiæ paruæ símilitudínem. Lusitanos audío pexe rei, id est piscem regís appellare: quod nomen lato pisci, umbræ aut coracíno símili, Rondeletius attribuit. Atherinæ rustícè dícuntur latherini, Niphus Italus. Atherinæ piscículi sunt paruí, Kiranides. Gregales illos piscículos, quos Sancletos Massilienses uocant, Græcis innumeris Genuæ & Massiliæ ostendi, qui omnes statim Atherinas appellarunt, Gillius. Acerima, piscis quídam, Syluatícus. Acerinam Plinij medící recentíorum cernuam esse putat Bellonius. mihi hæc nomina corrupta ab atherína uídentur. Ἐλλοπες & ἀθερινοι, in uulgato Athenæi codice, malim ἀθερίναι. Hepsetorum quídem, ut Rondeletius supra ex Athenæo docuit, cõmuní nomine tum atherínas, tum alios piscículos paruos comprehendunt. Dubitat Vuottonus eadẽmne sit atherína quæ alosa, sed proculdubío diuersi sunt pisces. Atherinam Rondeletij Germanicè per circunscriptionem, paruulam harengæ speciem esse dicemus: Ein kleine raane Hering art. nam Bellonij atherína minor est, quàm ut harengi species nominarí possit: quamobrem símpliciter apuæ speciem interpretabímur, Ein Meerfor-

Aliud genus atherinæ.

len geschlecht. ¶ Est aliud Atherinæ genus quod transuersum in uentre habet aculeum, unde aubitror Atherínæ nomen traxisse, Gillius.

C Aristulæ (Atherinæ) gregales sunt, Aristoteles Gaza interprete. quamobrem miror, cur idem Gaza alibí, ubí hunc piscem inter rhyades numerat Aristoteles, solitarios transtulerit, sed rhyades qui sint, leges in Chalcide. Gillius etiam suam atherinam, congregatilem esse piscículũ tradit. Circa æquinoctium uernum rhyadum prima parit iuxta terram, (πρὸς τῇ γῇ, ut Gaza uertit, non in terra, ut Rondeletius habet,) Aristoteles. Φῦναι δ' αὐτὰς περὶσσοτατον τὸν χρόφρτὸς βοτείνου τὸ σκυμνου μεγεθος, ἰσὸν πρόγοι, καὶ ἀδρῆναι, Oppianus lib. 1.

F Atherínarum usus ad garum, in Garo exponetur.

G Atherínarum ius uentrem mollit & renibus prodest, Kiranides.

H Ictiar, atherína, Callimachus in Nomenclaturis diuersarum gentium, ὧν ἰβνικαῖς ἀνομασίαις, Athenæus. Ἰκτιάρα, ἰβνικαῖς ἰχθύς, Varinus: quæ uerba sic interpretor, ut ictiára sit nomen piscis gentí cuidam

cuidam (ciius nomen non exprimitur) uſitatum: ut ἰθυνῶν uocabulum non aliud ſit quàm communi quidem linguæ inuſitatum, in uſu aũt gentis aut dialecti alicuius priuatim, quod & γλωττίαν dixeris. quamuis Galenus priſca & obſoleta tantum uocabula glottas appellat. In Varino malim legere ἰχθύος πις, hoc eſt piſcis quidam, nempe certa ſpecies: quàm ſimpliciter ἰχθύς, quaſi totum genus deſignet. Dictus autem uideri poteſt ictar uel ictára piſciculus à paruitate. nam ictar aduerbium Græcis ſonat propè, breuí aut paruo interuallo. & ἴκταρ πρὸ γελᾶ, πρὸ σωτήριον interpretantur. Vocabulum ethnicum. Glotta.

¶ Archippus fabulam condidit ἰχθῦς inſcriptam: ubi piſces cum Athenienſibus ſic paciſci facit: ἀποδοῦναι δὲ (λέᾳ) ὅσα ἔχομεν ἁλιάλωτον, ἡμᾶς (ὑμᾶς) μὲν θεάσασθαι, καὶ ἀθεώνητα τἀν αὐλητρίδι, &c. fortè quòd tibicina aliqua atherinæ nomine appellaretur, ut & meretriculæ quædam apuæ cognominabãtur, ut ſupra dictum eſt. ¶ Apud Athenæum libro 8. cum quæſtio exilis & ſcrupuloſa à quodam curioſius propoſita eſſet, Cynulcus exclamauit: Καὶ τίν' αὖ ταῦτ' ἐστὶν μεγάλων ὀφελῶν, εἰκ ἰχθύων, ἀλλὰ ζητήσεων οὐδὲν ἄλλως; ὃς τὰς ἀκαίρους ἀεὶ ἐκλέγει ἐν ἀκτῇ τε καὶ ἀθεωνῶν, καὶ εἴ τι τούτων ἀτυχέστερόν ἐσαν ἰχθύδιον, τὰ μεγάλα τιμάχια πέμπειν ὑμῖν ἐπιτιμῶντος.

DE MEMBRADE.

RONDELETIVS.

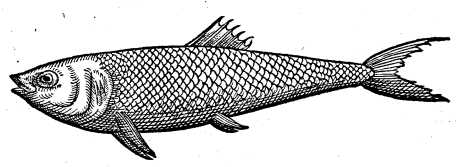

MEMBRADAS ex aphya phalerica gigni ſcripſit Ariſtoteles. Quo loco ἀφύδας habent uulgares codices. Athenæus etiam autor eſt antiquos uariè dictionem hanc extuliſſe. Nam Phrynichus βεβράδυας dixit. Epicharmus βεβραδύνας: (item Sophron.) Attici βεμβράδας. Quoquo modo nominentur, conſtat uel aphyæ ſpeciem eſſe, uel certè piſciculos uiles, quos Phrynichus teſte Athenæo χρυσοκεφάλους βεβράδας cognominauit, id eſt, aureo capite. Et Ariſtophanes πολιόχρωτας, id eſt, cano corpore. Quantùm coniectura aſſequi poſſum, hi ſunt piſciculi, quos Galli celerins uocat. (*Bellonius tum celerinum Oceani, tum ſardinam mediterranei maris chalcidem interpretatur, magnitudine tantum diſtinguens.*) Sunt enim candido admodùm corpore, capite ueró auri colorem æmulante, ſardinis ualdè ſimiles: Vel quí Agathopoli magna copia ſæpe capiuntur, paruis aloſis ſimiles, uocanturq; illic calliques uel laſchez, Maſſilię harengades. In qua ſententia permanebo, donec alius certiora & ueterum autoritate confirmata proferat. Membras, μεμβρὰς, oxytonum, Atticè βεμβρὰς dicitur. Μεμβρὰς, genus apuæ, Scholiaſtes Ariſtophanis, Suidas & Varinus. Βεμβρὰς, εἶδός ἐστιν ἰχθύος ὑτιλοῦς, καὶ βραδυνός, ὁμοίως καὶ βραδυνὸς κίχλαι, Varinus, & partim Etymologus, apud utrunq; lectio corrupta eſt. legendum enim ex Athenæo, Epicharmus eas βεβραδύνας uocat, his uerbis: βεβραδύνοι καὶ κίχλαι, &c. Μέλιττ' γλυκυτόκος βεμβράδας φάσκων ἔχειν, Εἰ ὄζει ποιὸς ὄζυ, εἰ ὀνὴ κωλύει, Τὸς μελιποπώλας οὐ λέγειν, βοᾷν δ', ὅτι ρωλᾶσι τὸ μέλι σπαρνόφορον ἥκει βεμβράδων, Eupolis. Alexis quoq; μεμβράδας dixit inter uilis precij cibos, & rurſus βεμβράδας, Athenæus. Scribitur & ſine μ. βεβρά; : ut Ariſtonymo, οὔτ' ἀφύην νῦν ὄζειν ἔστ' σαφῶς, (al', ἁπλῶς: al', νῦν ὄζει σαφῶς) οὔτ' οὖν βεβρὰς: de quo tanquam prouerbiali ſupra dixi in Apua H. Nicoſtratus dixit: βεμβράδ' ἀφύλλων ἑψητόν. Τευθράδ', ἀχελυίδ': Ἡρακλέων μεμβράδ', Heſychius. Trallianus Membridia dixit, ut recitabo inferiùs, in reliquis ſpeciebus apuarum.

Τῶν πολιόχρωτα βεβρᾶτα τεθραμμένην, Ariſtophanes.

Phalerica apua membrades gignit, Ariſtoteles. Athenæus ex Ariſtotele membradem numerat inter piſces μονίμους, id eſt, non migrare ſolitos.

Veſpas apiarij hoc modo comprehendunt: Ante earum nidos naſſam, in quam priùs paruulam Mænam, aut Membradem cum Chalcide imponi conuenit, appendunt, &c. Aelianus, ut in Hiſtoria inſectorum referemus in Veſpis.

Bebradem capite mutilato: ſi corpulentior fuerit, & totam ſale minuto & aqua eodem modo quo triglitidem coquito, Dorion. Fit autem (inquit) è ſola bebrade apparatus quidam, quí βεβραφύη dicitur, cuius meminit Ariſtonymus (hoc uerſu ſcilicet, quamuis eum paulò pòſt citet, non ſuo loco ut uidetur, οὔτ' ἀφύην νῦν ὄζειν ἔστ' σαφῶς, (al', ἁπλῶς,) οὔτ' οὖν βεβρὰς κακοδαίμων: utpote cibus ex utroq; compoſitus, uel condimenti aut gari genus, ut coniicio. poſſe autem prouerbialiter hæc

Vocabulum ethnicum. Glotta.

Lib. 6. de hiſt. anim. cap. 15.

Lib. 7.

Digitized by Google

uerba uſurpari ſupra dixi in Apua h. ὁ γέ τι Σικελὸς πᾶς μεμβραφύαις πεφόρηκεν ὁ κερκυνόβατος, Idem Ariſtonymus.

De alimento ex membradibus flatuoſo & humido, leges ſuprà in Apuis F. in Corollario. Βεβρεθάδας φρύνην ὀδολᾶ, Ariſtomenes. Ἦν μὲν οὖν τοῦ τῆς ἀφύης, (al'. ἀφύσ,) μεμβράδας δὲ μὴ θέλε, Εὐθύκλ. φησὶ ὁ πωλῶν πλουσίους τοὺς μεμβράδας, οὗτος ὀλιγωρεῖ ἐοικὲ ἀνθρώπου ὧν τυραννίδι, Ariſtophanes in Veſpis. Ἄνθρωπος ὢν τῷ μανιδίῳ καὶ μεμβράδι, σκληρικὸς ἀφύης τε ἄμοιρος μιᾶς, Machon apud Athenæum.

a.b. ὦ χρυσοκέφαλοι βεβράδες θαλάσσιαι, Phrynichus. Βεβρεθὼν ἰχθύων, Sophron apud Athenæum: fortè πεχέων.

APHYARVM RELIQVAE SPECIES, BELLONIVS.

Piſciculorum minimorum (inquit Oribaſius) genera quædam ſale aſſeruantur, quæ unà cum actioribus oleribus eduntur. Horum alia uocãtur κορακίδια, alia βωλίδια, alia κόλια, alia τυφλωίδια: omnia ſtomacho infeſta, aluum citant, nec facilè concoquuntur, Hæc Bellonius.

Coracidia. Dorion piſciculos minutos diuerſos, communi nomine hepſetos appellat: & inter cæteros etiam κορκίνια apud Athenæum: id eſt cancellos. ſed uide an præſtet coracidia legere, ut Oribaſius nominat. Saperdam quoq; ſunt qui apuam ſalitam, alij coracinum interpretantur, & eodem in loco paulò poſt Athenæus Alexidis uerba recitans, coracinos cum hepſetis nominat. Τῶν δὲ κορακίνων πεῖραν οὐκ ἔχω λαμβάνειν, οὐδὲ πεῤῥιδῶν, εἰδὼς οἷον ἐγκέφαλον πίνων. ¶ Alexander Trallianus de quartana ſcribens, ubi melancholicus humor, & tenaces in ſtomacho humores abundant, aut lien obſtruitur: Optima (inquit) eſt quæ Encatera (ἐγκατηρὰ) dicitur: καὶ ἡ ὑπὸ τῶν Ἀλεξανδρέων βωλίδια, καὶ μαινίδια, καὶ μεμβρείδια δύο. Buridia Oribaſius, citante Bellonio, βωλίδια nominat: Membridia, membrades interpretor.

Buridia. Membridia.

APVARVM genus quoddam adeò minutum eſt, (quod aliàs Genuæ uidi,) ut nulli uſui ferme eſſet. Hoc primùm anno, quæſtus extrema cupiditate, cœperunt eſſe in ciuitate noſtra, (Mediolani,) Cardanus. Videtur de apuis ueris loqui.

Apuarum generi affines mihi uidentur etiam illi piſciculi, qui ad Germanicum **Spiring**, uel **Spirling**, & **Stinckeling** uel **Stinckfiſch**, & **Pen** appellantur: de quibus nonnihil circa finem operis ſcribemus.

DE AQVILA MARINA, EX VETERIBVS.

A ARISTOTELES author eſt aquilam eſſe piſcem planum & cartilagineum. Plinius quoq; aquilam à Græcis teſtatur inter cartilagineos numerari, eosq; planos ut apparet. Oppianus ſimiliter lib. 1. de piſcatione aquilam cartilagineum & uiuiparum piſcem facit. Aetòs, id eſt Aquila, piſcis eſt ſine ſquamis, ſimilis hiéraci, id eſt accipitri, ſed niger, per omnia ſimilis trygoni piſci, (præter centrum, ut additur lib. 4.) Kiranides lib. 1. in A. de mento. ſed eundem piſcem tum accipitri piſci, tum trygoni, id eſt paſtinacæ rectè comparari nescio quomodo defendi poſsit, paſtinacæ tamen eum rectè comparari apparet ex eo quòd ſimiliter cartilagineus & planus piſcis eſt: item ex mentione centri, id eſt radij. quare non accipitri piſci, ſed aui eum conferri coniecerim. nam Bellonius quoq; aquilam ſuam capite atq; oculis ferè miluinis eſſe ſcribit: & Græci αἐτὸν, Latini aquilam à ſimilitudine ad hanc auem aliqua uocauerunt; ſiue alis eam referat, ſiue roſtro, ſiue aliter. magna autem inter has aues, aquilam, miluum & accipitrem ſimilitudo eſt, Rurſus autem cum dicitur Aquilam paſtinacæ eſſe ſimilem præter centrũ, dubitari poteſt, centróne careat, an habeat quidem ſed diuerſum. Idem ſcribit hunc piſcem lapidem habere in capite.

F ¶ Aquilam piſcem habere carnem duram, legitur apud Galenum libro tertio de alimentorum facultatibus.

G Ex Kiranide. Lapis qui reperitur in capite piſcis aquilæ, aufert quartanam. Si quis hunc lapidem cum uino biberit, non ſentiet omnino ſe bibiſſe. & ſi geſtet lapidem collo appenſum, meri uel lagenam bibens non ſentiet. Eundem lapidem piſcis cum uino tritum, &c. uidetur autem aëtiten lapidem de nido aquilæ uolucris à lapide reperto in capite piſcis aquilæ non ſatis diſtinguere: aut ſi diſtinguit, nihil quàm ſuperſtitioſas uires ei tribuere, itaque non libuit omnia huc adſcribere. Adeps piſcis aquilæ intinctus, uerrucas & myrmecias curat. Lapides de capite eius appenſi, quartanarios ſanant. fel inunctum, uiſum acuit. Spinæ eius combuſtæ ſuper ſarmenta uitium, dæmones eiſciunt. Piſcis ipſe in cibo ſumptus, epilepſiam perfectè ſanat.

DE EADEM BELLONIVS.

A Paſtinaca maior, ueteribus Græcis ἀετὸς, Latinis Aquila marina dicta eſt, quòd magnas ac diſtentas, in alarũ formam, pinnas gerat: ſitéq; capite atq; oculis ferè miluinis. Aquitani Taram francam uocant, ad ſuperius deſcriptæ Paſtinacæ differentiam: Romanorum uulgus Aquilonem: Genuenſes, ab oblonga & ferè murina cauda, duarum ulnarum longitudinem interdum excedente,

Pelce

Peſce ratto nominant. Illyrij, lingua utentes Italica, Roſpum, hoc eſt buſonem marinum, à capitis buſonem referentis ſimilitudine, uocauerunt.

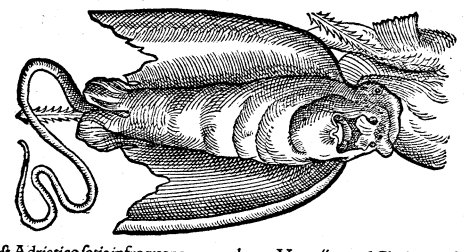

Piſcis eſt Adriatico ſatis infrequens, quamobrem Venetijs apud Clodiam inſulam aliquando captum ac depictum, cum magna admiratione à circulatoribus circunferri uidimus. B

Huius deſcriptionem integram antequam hîc proponamus, ne quis nominum ambiguitate atq; affinitate decipiatur, illud uos admonitos uelim, marinam Aquilam, ab hac quidem alteram eſſe, ſed uolucrem, ac ſuper mare ac lacus diuagari ſolitam: cuius ea eſt natura, ut piſces, acutiſſimis (unde nomen habet) oculis ſemel conſpectos, à ſummo aëre, deorſum in aquæ profundū delata, protinus capiat ac deuoret: unde Græcis ἁλιάετος, Latinis Oſſifraga dicitur. uulgus noſtrum Offraye, Itali, lacum Lemanum *(Larium aut Verbanum, aut Benacum forte. nam Lemanus in Sabaudia eſt)* incolentes, Agniſtam piumbinam uocant. A *Haliaetos alij.*

Cæterum, ut ad maioris Paſtinacæ deſcriptionem redeamus, litoralis eſt ac cœnoſa, capite elato, Aquilæ uel Milui oculos ac roſtrum referente: dentibus ſic in ore diſpoſitis, ut totum eius palatum, tam ſuperne, quàm infernè, ijs uelut latioribus tabellis ordine tranſuerſo diſpoſitis, cõſtratum præ ſe ferant. Tergoris color ſuperne quidem liuet, ſubtus autem albicat. Cauda illi eſt admodum longa, quam piſcatores ſtatim ipſo piſce adducto auferunt, ob uenenati radij noxam, quem in altera Paſtinaca deſcripſimus. Quamobrem etiam ijs locis, quibus frequẽs eſt, arctiſſimo interdicto uetitum eſt, ne publicè cum aculeo diuendatur. B

Alioqui dura carne præditus eſt, inquiunt Galenus & Philotimus, & quæ ſtomacho magnũ in coquendo negotium exhibeat. Imò hoc etiam deterius habet Paſtinacarum & Aquilarum caro, quòd tetrum ac grauem odorem ipſo ſapore præ ſe ferat. Quamobrem eam dum edunt, aliatis condimentis intingere ſolent, ut acutiſſimus allij ſapor alterum facilè obtundat. F

DE EODEM PISCE, RONDELETIVS. QVANQVAM IS AQVILAM ESSE NEGAT, ET SIMPLICITER ſecundam Paſtinacæ ſpeciem nominat.

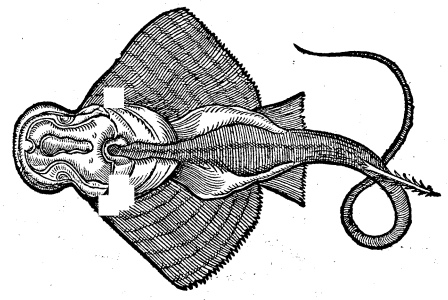

PIſcis quem hîc exhibemus, à noſtris Glorieuſe, A Romanis & Neapolitanis aquila uocatur. A Genuenſibus roſpo, id eſt, buſo, & peſce ratto. A nonnullis ratepenade. Ab Aquitanis tarefranke. Ab alijs falco. Ab alijs erango & ferraza. Nos ſecundā paſtinacæ ſpeciem facimus; quia alteri uita, moribus, partibus internis & externis omni- A

Digitized by Google

no ſimilis eſt, niſi quòd capite eſt magis exerto, roſtro non angulato, ſed rotundato, denique capite buſonem planè refert, unde buſonis nomen à Genuenſibus poſitum. Latera ueluti alæ expanſæ, magis in angulum acutum deſinunt quàm in altera, à quibus ratepenade, id eſt, ueſpertilio nuncupatur. Caudâ uerò, eiuſdem radio, & ueneno minimè ab ea diſſidet, & à caudæ longitudine peſce ratto dicta eſt. Ex quibus liquet eum, qui librum de Piſcibus nuper publicauit, monſtrum potiùs quàm paſtinacam alterâ depinxiſſe, quippe quæ buſoni capite minimè ſimilis ſit: quod tamen ipſe aſſerit, & alieno planè ſitu radium locatum habeat, tum alæ à naturali figura diuerſiſſimè ſint, poſtremò totum cõrpus aliena prorſus ſpecie, & à naturali plurimùm diſtante.

Contra Bellonij iconem.

C Cœnoſis in locis uiuit, eadem arte qua ſuperior piſces uenatur: lentè enim natat, & ueluti cum pompa quadam, quam ob cauſam à noſtris glorieuſe appellatam audio. Ac quemadmodum generoſus equus beneq; curatus, pretioſoq; ornatu inſtratus cum faſtu graditur, & propinquantes calcibus petit: ita paſtinaca natans, piſces circumnatantes radio ferit.

F Carne eſt molli, fungoſa, inſuaui, ut etiam altera.

A Quare uehementer errare eum exiſtimo, qui aquilam marinam appellat. Quis unquam quæſo apud Ariſtotelem, Plinium, aut ullum alium ueterem ſcriptorem legit, paſtinacam marinam eſſe aquilam? Aut quis unquam aquilæ radium in cauda uenenatum tribuit? Aut quis aduerſus ictus uenenati radij aquilæ remedia præſcripſit? Quòd ſi Romani, Neapolitaniq; aquilæ nomen piſci huic dederint, non ideo hinc efficitur ueterum aquilam hanc fuiſſe, cum infinitorum piſcium uocabula, quibus hodie uariæ gentes utuntur, à priſcorum ſiue Latinorum, ſiue Græcorum uocabulis ualde diſſentiant. Sed quid in his diutius immoror? cum cuiuis, qui Galenum diligenter

Quod non ſit aquila marina.

† F legerit, perfacile ſit opinionem hanc conuellere. Is enim lib. 3. de Alimentorum facultatibus, quũ de piſcibus duræ carnis ſcribit, Philotimi ſententiam approbat, qui aquilam marinam duræ carnis eſſe cenſuit, quemadmodum & lamiam & congrum. At qui paſtinacam hanc guſtauerit, eam præhumida molliq; carne eſſe iudicabit, niſi ei uel morbo uel natura guſtatus ſenſus planè hebes fuerit.

COROLLARIVM.

Iconem Bellonij, quam pro Aquila marina dedit, uidi etiam in charta quadam impreſſam in Italia, eandem prorſus, niſi quòd radium in cauda nullum oſtendit, ſiue quod reuera careat, ſiue quòd à piſcatore, ut fieri ſolet, ademptus fuerit: ſed addam deſcriptionem pariter impreſſam, ita ut ex Italico ſermone tranſtuli: Piſcis hic rarus & ignotus omnibus duobus millibus paſſuum ſupra Clodiam (inſulam) captus eſt anno Salutis M. D. XLII. menſe Iunio: de genere planorũ, longus à capite ad initium caudæ pedes quatuor & amplius: latus uerò à pinna extrema extenſa ad oppoſitam extremam duplò fere, craſſus pedem. Colore uentris albo, ut & plani omnes. Dorſum uerò tum colore tum ſpecie pellis thunnum refert. Caput ei mirabile: oculi parte prona fere: & ſub eis duæ magnæ ceu auriculæ, uel potius foramina caua, ita ut non uiſum modò, ſed etiam ſolidum aliquid reciperent. In extremo capite roſtrum eſt acutum & carnoſum: & ſub eo labrum cartilagineum mobile, in quo nares duæ maximæ latent. Vtrinque foramina quina, ſeptenis illis quæ in lampreda conſpiciuntur ſimilia. Poſt pinnas maiores, aliæ binæ minores ſpectantur, utraque magnitudine manus. inter quas exoritur cauda neruoſa, ſubtiliſſima, tres ulnas longa: quæ & ipſa in primo ſui exortu pinnam breuiſſimam habet. Hactenus quæ tranſtulimus. Quod ſi uera eſt hæc deſcriptio, non dubitarim Aquilam marinam hunc piſcem nominare. Fieri quidem poteſt ut in ſceleto aliquid peruerſum fuerit, ut ſolent circulatores, alijq;, in animalibus, quorum ſeruaturi ſunt & oſtentaturi cadauera, aliqua interdum admirationis augendæ cauſa mutare.

Aquilam piſcem planum & Cartilagineum Neapolitani etiam hac ætate uocant Aquilam, ſimilemq; Paſtinacæ eſſe dicunt, ſtrictiori tamen corpore eſſe, & pinnis longioribus, & acutioribus: capite prominentiore, atq; ad trecentas ſæpe libras accedere. ſed mihi affirmo cum ſolam ex piſcatore Neapolitano auditionem acceperim, Gillius. Sunt qui aquilam in cauda nõ unicum, ut paſtinaca, ſed binos radios habere putent, qualem figuram ſubiecimus à Cornelio Sittardo felicis memoriæ tranſmiſſam, qui à Gysberto Horſtio medico Romæ acceperat. addunt piſcem in cibũ uenire, aliquando centum librarũ eſſe, roſtrum habere acutum ac inflexũ, unde illi nomen.

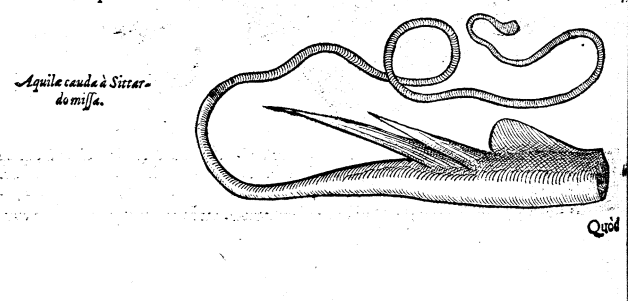

Aquilæ cauda à Sittardo miſſa.

Quòd

Digitized by Google

Quòd autem Bellonius oſsifragam auem, quam Græci ϕλώϱιν, ab aquila marina, quam haliæeton ijdem uocitant, nõ diſtinguit, Gallici uocabuli ſimilitudine factum puto. haliæetũ enim Galli *offraye* uocant, quaſi oſsifragam, ut Angli Oſprei: cum ſpecies ſint longè diuerſæ, quanquã ſub uno aquilæ genere. Aquila, ut multi autumãt, eſt acus, cuius roſtrũ habet gruis uel ciconiæ ſimilitudinem. alíj uero dicunt piſcem eſſe cartilagineum, cuius roſtrum aquilum eſſe putant, Niphus. Sed illorum qui aquilam pro acu accipiunt, ſententia ineptior eſt, quàm quæ refelli mereatur. Iac. Syluio quoq; non aſſentior, qui in libro de ſimplicibus medicamentis, hepatum piſcem aquilam maris interpretatur. καρχαρόδοντα ſunt, hoc eſt ſerratos & pectinatim coëuntes dentes habent animantium quædam, ut leo, canis, pardalis, ἀετός, & piſces carniuori, Scholiaſtes Ariſtophanis & Suidas. puto autem per ἀετίδες hîc non aquilas piſces intelligi, ſed fortè legendum ἰκτίδες, quæ muſtelarum generis quadrupedes ſunt, & dentes habent eiuſmodi.

Huiuſmodi quoq; caudam Cremonæ in cœnobio diui Petri iuxta Padum ſe uidiſſe amicus quidã mihi retulit. Longa eſt hæc cauda in pictura quam habeo, dodrantes ſex cum palmo: lata circa initium, digitos ferè tres. Radius maior, longus palmos duos, uel paulò plus.

DE DRACONE SIVE ARANEO PLINII.

RONDELETIVS.

Araneus Rondeletij.

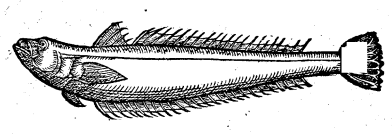

DRACO, dracunculus, & uranoſcopus, ſimiliter aculeos ad caudam ſpectantes habent, & dura ſiccaq; ſunt carne. Draconẽ quidam aliud uolũt eſſe à dracunculo (inquit Plinius, literarum ordine piſces enumerans:) eſt autem (inquit) graculo ſimilis: aculeos in branchijs habet ad caudam ſpectantes: †ſic & ſcorpío lædit dum manu tollitur. Quæ de dracone non de dracunculo accipienda ſunt: quoniam etſi dracunculus aculeos ad caudam ſpectantes habeat, minimè tamen ut ſcorpío lædit dum manu tollitur: quod magno ſuo malo quíuis experiatur. Id cùm probè norint piſcatores, ichthyopolæ, coci, draconẽ uiuum intrepidè non contrectant, & Gallí non niſi truncato capite menſis apponũt. Verùm idem eſt draco cum eo quẽ araneum alíbi uocat Plinius. Rationes quibus in eam adducor ſententiam, hæ ſunt. Nuſquam legas in mari animantía eſſe aculeis uenenum immittentia, præter paſtinacam, (cuius radío nihil in mari eſt execrabilius, inquit Plinius,) ſcorpium, draconem, araneum, porcum marinum, de quo hæc Plinius. Inter uenena ſunt piſcium porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno leſorum: remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore. Paſtinacam & ſcorpium nemo unquam cum dracone, uel araneo confuderit, ſi modò eorum notas ex ueteribus didicerit. Porci nulla eſt cum dracone ſimilitudo, ſiue corporis ſpeciem, ſiue uitam, ſiue mores conſideres, ut inde marini porci nomen iure tribui queat. Supereſt araneus, quem eundem cum dracone eſſe conuíncunt aculei ſpinæ in dorſo nigri maximè uenenati, ijdem modò araneo, modò draconi à Plinío attributi, ut nulla ſit rei, ſed nominis tantùm differentia.

Præterea quod de dracone ſcripſit Plinius, id in araneo noſtro quíuis experiatur, qui piſcium capturæ intereſſe uoluerit: captum enim arena ſemper ſe obuoluentẽ cernet. Plinius: Draco marinus captus, atq; immiſſus in arenam, cauernam ſibi roſtro mira celeritate excauat. Huc accedit gentium ſententiæ noſtræ conſentiens appellatio. Noſtri enim Ligures, Hiſpani, Maſsilienſes, eũ quem draconem eſſe conſtat, quemq; Græci huius ætatis δρακάναν dicunt, araneum appellãt. Eſt igitur δράκων θαλάσσιος, Latinè draco marinus, ſiue araneus, Gallis uiue dictus, Siculis & Neapolitanis tragina corrupta uoce pro dracæna.

B A

† *his ut*

Lib. 32. cap. 11.

Draconem Aristotelis & araneũ Plinij, eundem eſſe piſcẽ.

Lib. 9. cap. 48.

Ibidem.

Lib. 32. cap. 5.

Porcus mar.

Lib. 9. cap. 48.

Lib. 32. cap. 5.

D

Lib. 9. cap. 27.

Digitized by Google

Aranei aliæ icones Gesneri, quas Venetijs accepit.

A. MAIORIS. B. MINORIS.

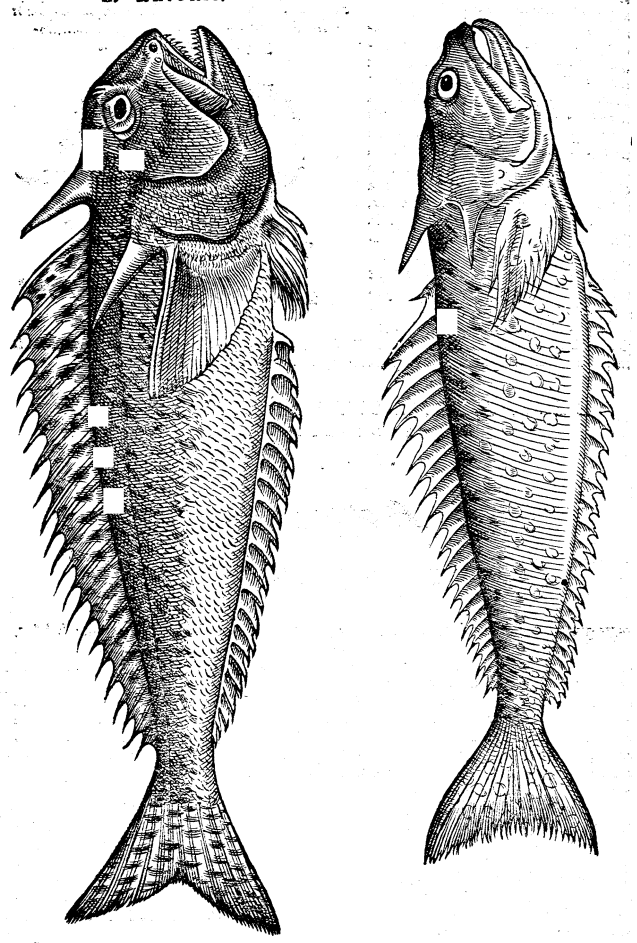

B

Lib. 1. ἐνυάλιον κέφ.
Lib. 8. de Hist. anim. cap. 13.

Piscis in arena & litoribus degens, testibus Oppiano & Aristotele. In nostro mari palmū ma
iorem raro superat: in oceano, aliquando cubiti magnitudinem attingit, falcato est uentre, dorso
recto, colore uario: dorso enim fusco est, uētre candido, lateribus lineis aureis transuersis pulchrè
distinctis. Capite percam marinam emulatur, oris scissura obliquè à superiore parte in inferiorem
uergente: quo fit ut ore aperto & hiante, maxilla inferior superiore maior uideatur. dentibus par
uis densisq. Oculis est sursum spectantibus, & adeò splendidè uirescentibus, ut smaragdum pul
cherrima uiriditate superent, ijdem breui interuallo à se distant, in quo triangulum expressum, &
aculeos

Digitized by Google

aculeos paruos cernas, branchiarum opercula in aculeos ad caudam ſpectantes terminantur, quę poſt articulationem cum oſsibus capitis, tenui membranæq; ſimili ſubſtantia potiùs quàm oſſea conſtant. Quamobrem draco ea, quum extra aquam aërem trahit, inflat, non aliter quàm nos cũ buccas inflamus. In ceruice uel dorſi principio, quinq; aculeos habet, tenues, nigros, præacutos, tenui membrana nigra connexos, quibus uenenatum uulnus infligit, multoq; perniciosius quàm branchiarum aculeis. A capite, oculis, uenenatisq; aculeis draconi nomen datum, teſte Aeliano. Marinus draco aliis piſcibus reliquo corpore aſsimilis eſt: eius caput, & oculorum magnitudo, terreni draconis ſpeciem ſimilitudinemq; gerunt. magni enim ſunt, & uenuſti. Maxillę etiam ſimilitudinem quandam habent cum terreſtribus: & eius pellis non procul abeſſe à terrena palpanti uidetur, ſquamarum ſcilicet aſperitate. Quin & infeſtis, & uenenatis armatus eſt aculeis. ¶ A ceruicis aculeis pinna incipit ad caudam uſq; continuata. Alia eſt à podice ad caudam. Aliæ duæ ad branchias, eodem ſitu quo in fluuiatilibus, id eſt, inferiores multò quàm in marinis eſſe ſolẽt. Inter has & ſciſſuræ oris finem in parte ſupina duæ aliæ ſunt, minores, candidæ. Podex non procul à branchijs diſtat. Linea à branchijs ad caudam ducta multò eſt altior, dorſoq; propior quàm in ceteris piſcibus. Cute dura tegitur, ſquamis paruis & tenuibus aſperſa. Ventriculo eſt magno, ſplene paruo, hepate ex albo rubeſcente, corde angulato.

Loliginibus paruis, aliisq; minutis piſcibus ueſcitur. Moribus & ueneni uiribus ſcorpioni ſimilis eſt. Carne dura, ſiccaq; eſt, ut Philotimus tradidit, id quod Galenus lib. 3. de al. fac. approbat. C Tr A

Nemo exiſtimet nos araneũ Plinij cum araneo Ariſtotelis confundere, cùm toto genere differant. Eſt enim ὁ ἀράχνης, id eſt, araneus Ariſtotelis (*Querendum araneo inſecto cancellum comparet an malacoſtraco Ariſtoteles*) ex genere malacoſtracorum, cui ſimilem cancellum facit. Araneus uerò Plinij piſcis eſt ſanguine præditus, & uenenatis aculeis, ut oſtendimus. Hic ſilentio præterire non decet eius ſententiam, qui draconem Romæ trachina nominatum, trachurum ueterum nominũ ſimilitudine deceptus eſſe putat, eius uerba ſunt: Trachina & ipſa etiam in fricturæ numerum refertur, quam trachurum, ut Oppiano uidetur, eſſe putamus, uel ut Athenæo placet, trachidam, eo argumento quòd infeſtam & propè lætalem ſpinam in ceruicibus habeat, & binas item alias, & quidem acutiſsimas ab auribus prominentes. Hic piſcis oblongus eſt ac tenuis, & falcatus in uentrem, cuius latera †lineæ frequẽtes & obliquæ, uergentes ad cæruleum colorem pulcherrimè deſcribunt. Falſam eſſe opinionem hanc, etymum ipſum, & modò citata uerba clarè oſtendunt. τράχυς enim à caudæ aſperitate, aculeisq; nomen habet: at draco non in cauda, ſed ut ille ait, in ceruicibus infeſtam & propè lætalem ſpinam habet, & binas item alias, & quidem acutiſsimas ab auribus prominentes. Reijcienda quoq; eſt Alberti magni ſententia, qui draconem beluã marinam eſſe cenſet, quæ uenenatis dentibus & piſcatores, & alias animantes ſubitò interficit. Neq; enim draco inter beluas marinas recenſetur aut à Plinio, aut ab Oppiano: neq; dentibus, ſed aculeis uenenatis nocet, ut ex Plinio antè probauimus. Idem cõfirmat Dioſcorides: ἀράκιον θαλάσσιον ἀναστηχοῖς, καὶ ὠδυνηδεῖς, ἰαμὰ δὲ πᾶσι πλὴν ἐκ ἢ ἐκκόψας αὐτὸ πλυγῇ. Draco marinus diſſectus, & apertus impoſitusq; ictus ſpinæ ſuę qua ferit, medela eſt. Quanquam Dioſcorides aliquando ὀλίγα αὐτὰ ἢ πλυγὴ uſurpet, id eſt, morſum pro ictu ſiue punctura, ut cùm de mullo loquitur: ὅλον δὲ ἀναχρῆσται καὶ ὠδυνηδεῖσι, θαλάσσιοι δράκοντος & ὁ σκορπίος καὶ ἀράχνης ὀλίγα πάντα ἰᾶται. Mullus marini draconis & ſcorpionis, & araneæ morſibus medetur. Non minori reprehenſione dignus is qui in ſuis in Dioſcoridem commentarijs capite de dracone marino, pro eo hippocampum uerum deſcribere uidetur: nam in ijs quæ capite de hippocampo, de ipſo hippocampo tradidit, uehementer errat, eaq; cum de hippocampo dicemus, improbabimus. Porrò id abſurdum eſt quod ſcribit, non eundem eſſe draconem marinum, de quo tradiderint Dioſcorides & Plinius, duas ob coniecturas, quæ uariſsimæ ſunt. Prior eſt, quòd draco marinus Dioſcoridis ſpina uenenata pungit, cui ictui draco ipſe diſſectus atq; impoſitus medetur: alter uerò Draco, nempe Plinij, morſu ſolũ nocet. Vbinam quæſo hæc Plinius? nuſquam ſanè. Imò uerò eadem planè quæ Dioſcorides ſcripſit, Draconis marini ſcorpionumq; ictus, carnibus eorum impoſitis ſanantur. Et ibidem: Draco marinus ad ſpinæ ſuæ qua ferit, uenenum ipſe impoſitus, uel cerebro toto prodeſt. Altera coniectura eſt, quod ex Dioſcoridis uerbis colligere licet, facile eſſe draconem marinum habere, qui ueneno ſuo remedio ſit, contrà difficillimum alterum habere cum grandis ſit belua. Minimè uerò Plinius in beluis marinis draconem numerauit, imò ab ijs ſeiunxit. Cùm enim lib. 32. beluas marinas recenſet, draconis marini non meminit, ſed poſteà cum aliis piſcibus numerauit. Sunt qui non intellecto nominis etymo, quod antè ex Aeliano tradidimus, quum draconem marinum audiunt, ſimile quid animo fingunt ijs draconibus quos pictores pro arbitrio pingunt. Vnde fit ut quidam raias exiccatas, atq; in eum modum efformatas pictasq;, quo pictores dracones terrenos figurare ſolẽt, pro ueris draconibus marinis accipiant. Sed facilè imperitis imponitur, qui neq; ex antiquorum ſcriptorum lectione piſcium cæterarumq; animantium naturas didicerunt, neq; res ipſas intuiti ſunt. Quæ ſi feciſſent, ex capite, ore, branchijs apertis, pinnis, aculeis, caudæ aſperitate, atq; ab aliis huiuſmodi, raias agnouiſſent.

Huiuſmodi raiæ Antuerpiæ ſic efformãtur, atq; inde alio deportantur.

Verum ad draconem redeamus, aduerſus cuius uenena, multa & præſentia remedia dedit natura. Nam ut ex locis ante citatis liquet, ipſe impoſitus ictus ſuos ſanat. Mulli caro impoſita idem

† *Hoc in minore noſtro erat, neq; apparet, non in maiore.*

Contra Albertum, Draconẽ mar. nec beluã eſſe, nec dentibus nocere.

Lib. 11. cap. 14 & ſimiliter Philes.

Lib. 4. de Hiſt. animal. cap. 4.

Trachũrum à dracone differre.

Paul. Iou. lib. de Rom. piſcibus, cap. 19.

Lib. 2. cap. 15.

Ibid. cap. 24.

P. *Matthiolum notat.*

Lib. 2. cap. 3.

Plinij & Dioſcoridis draconem mar. non differre.

Lib. 32. cap. 5.

Cap. 11.

Raias marinas aridas deſcribunt aut etiam pictas, falſo pro draconibus marinis oſtentari.

Aduerſus uenena draconis mar.

Digitized by Google

Lib. 11. de sim. med. facult. Lib. 8. cap. 6.

præstat. Idem Galenus scribit: Draconem marinum aduersum suum ipsius ictum impositum, nec non mullum ualere. Et Dioscorides: Peculiariter autem ictus à marino scorpione & dracone inferuntur qui molestos cruciatus cient: interdum autem, sed rarò, nomas excitant: quibus absinthij, saluiæ aut sulphuris ex aceto triti potio subuenit. Et nos aliquando uidimus partem à dracone marino punctam in tumorem erigi, & cum doloribus uehementissimis inflammari: quæ si negligatur, facilè gangræna corripitur, quo in malo piscatores nostri ad lentisci folia, tanquam ad sacram anchoram confugiunt, ijsq; parte uulneratam confricant, melius sibi consulturi, si draconis ipsius dissecti carnes uel cerebrum imponerent. Nec est negligenda theriaca confectio cum aqua absinthij sumpta. Quæ omnia remedia conferunt priusquàm gangræna partem uulneratam occupauerit, tum enim gangrænæ causa scarificanda pars est, & garo acetoq; fouenda, caput mulli salini imponendum. ¶ Eiusdem etiam recentis è capite cinis contra omnia uenena prodest, cæca quædam naturarum discordia.

DE DRACVNCVLO, ARANEI SPECIE ALTERA, RONDELETIVS.

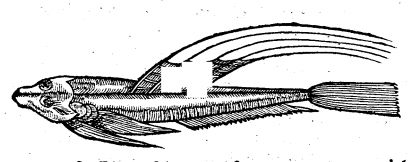

A DRACVNCVLI piscis Plinius solus, quod sciam, meminit, quem à dracone differre scripsit, ut proximo capite ostendimus. Hunc esse putamus qui à nostris lacert uocatur, quòd lacertis terrenis corporis figura similis sit: & dracunculum, ut à dracone maiore distinguatur, esse appellatum.

B Est piscis marinus dodrantali magnitudine, cotto fluuiatili non multùm absimilis, rostro acutiore, & capite latiore. Ranæ etiam piscatrici quodammodo similis est: sed rana piscatrix ore est maiore, pinnis concoloribus, quæ in dracunculo uariæ sunt. Capite est magno, compresso, rostro prominente, ore paruo sine dentibus, sine ulla ad branchias scissura: sed huius uice supra caput utrinq; foramen est, ut in Hippocampo, quod, nisi dum piscis uiuit, eoq; aquam trahit & emittit, manifestum (non) est. Oculos magnos supra caput positos habet, capitis os in aculeos desinit ad caudam spectantes. Pinnas longissimas pro corporis magnitudine habet, partim aurei, partim argentei coloris æmulas. Quæ ad branchias sitæ, aureæ sunt, in radice argenteæ. Quæ in supina parte, à cæterorum marinorum piscium pinnis, situ magnitudineq; dissident: nam & ori propiores sunt, & longiores ijs quæ sunt ad branchias. In dorso duæ eriguntur: prior † parua est, aurea & argenteis lineis distincta: posterior magna admodum in medio dorso, papilionum alis nõ ualde dissimilis, radijs quinq; hordei aristis similibus, membranaq; constans. Radij priores longiores sunt, posteriores breuiores, contrà quàm in membrana, quæ singula radiorum interualla, ueluti intertexta occupans paulatim crescit. Eadem quoq; uaria est, lineis enim argenteis in medio duarum nigrarum sitis distinguitur. Hæc in medio dorsi cauo ueluti in uagina conditur. Alia est à podice ad caudam, etiam aurea, demptis eius fimbrijs quæ nigricant. Corpus totum sensim gracilius fit, & in pinnam longam terminatur, cuius fimbriæ nigricant. Est & picto corpore: nam ab huius medio argenteæ lineæ ad uentrem ductæ sunt. In maxillis partibusq; anterioribus ueluti punctis argenteis notatur. Ventre est lato, plano, candido. Cutícula tantùm tegitur.

† *Hæc in pictura uix apparet.*

C E Capitur hic piscis maximè caniculæ uigentis tempore, cuius syderis uim omnia ferè animantia sentiunt, etiam pisces ipsi: quorum alij è profundo sursum se efferunt, alij in profundum secedunt, alij ad saxorum latebras confugiunt.

F Carnis substantia gobionibus paruis similis est, ijsdemq; alimentis uesci traditur.

G Minùs uenenatus est huius quàm draconis ictus.

B E In Agathensi litore capitur, alioqui rarus est. & tum ob raritatem, tum ob uenustatem summumq; omnium rerum opificis Dei in hoc pisce artificium, piscatores ipsi admirantur, & amicis qui naturæ rerum contemplatione delectantur, dono dant.

DE EODEM DRACONE MARINO, BELLONIVS.

A Litoralis est marinus Draco, à marino serpente longè diuersus, omni mari familiaris. Gallis Viura aut Viuio dictus, quòd præter aliorum piscium naturam, captus diu extra aquam uiuat. Anglí Diuer nominant. Massilienses Plinianam uocem sequuti, une Areigne, quasi Araneum dicere maluerint: Genuenses Traginam nomine à Dracæna corrupto uocauerunt.

Pelagius

Pelagius etiam eſt piſcis æquè ac litoralis. C

Demiſsis in profundum lineis ſetis, multus capitur inter inſulas Aegæi maris. E

Sed hoc piſcatores diligenter obſeruant, ne captum draconem manu contrectent: eiuſq; caput lapide conterunt: deinde hamum ab ore auferunt. Draco enim ſi nudus contingatur, aculeo uenenato totam manum perimit, niſi promptiſsimè occurratur: febrem ac delirium protinus excitans, ac totum brachium inflammans. Cuius adhuc uiuentis punctura formidabilior eſt, quàm demortui. Nam etiam à demortuis inflictum uulnus multum nocet. Aiunt autem ad id, remediũ eſſe, ſi ab eodem aculeo iterum atq; iterum uulnus pungas. G

Oblongus eſt piſcis, forma pugionis modo compreſſa: unde à quibuſdam Gallicè Poignaſtre uocatur. Non habet ſquamas, aut ſaltem exiliores quàm ſint terreſtrium: dentibus eſt breuibus, crebris & tenuiſsimis: os ut Draco ſerpens dentibus communitum habet. Oculis grandibus præditus eſt, branchijs utrinq; quatuor ſimpliciſsimis, & pinnis ut Callionymus uel Exocœtus. Duas fert in tergore pinnas, quarum anterior capiti uicina nigra eſt, quaternis horrens aculeis. Ea autẽ pinna quæ ſubſequitur, longior apparet, & per dorſum porrigitur ad caudam, quam ualde latam habet, nec adeò biſurcam. Inferior pinna uſque ad anum excurrit. In ſpineo exteriori tegmine utrinq; ad branchias aculeum habet ad caudam ſpectantem, translucidum, oſſeum, longum. Obliquas in tergore oſtendit maculas, multorum quidem colorum, ſed ſuluæ reliquas uincunt. cor illi rubrum eſt, ſeminis cicerculæ figura. hepatis lobi duo, quorum maior in ſiniſtrũ tendit, cui ſubeſt folliculus fellis. Lien à fundo ſtomachi dependet ſubniger. Stomachus ſurſum reflectitur: ex cuius pyloro ſex apophyſes prodeunt, quibus inteſtina in orbem obuoluuntur, atq; alia tanquam in alia ita reflectuntur, ut longitudinis nihil ſit in recto. Vuluam autem habet bicornem, paruam. B (A)

De hoc Dracone ſic Oppianus: C

Cautibus & bibula mulli paſcũtur arena, Et Simij, & Glauci, & denſato dente Dracones.

COROLLARIVM.

Ex duabus aranei piſcis iconibus, quas Venetijs nactus adieci, una minoris in hoc genere eſt, quem peſce ragno, id eſt piſcem araneũ ſimpliciter uocant: altera maioris, quem peſce ragno pagano, & Galli alicubi (ut audio) un tumbe. Vterq;, ut pictura exprimit, aculeum unum magnum in ceruice uel dorſi initio habet, (quo in loco Rondeletij & Bellonij araneus, non unum aculeum magnum ſeparatum, ſed quinq; tenues membrana ſeu pinnula connexos oſtendit,) qui an rectè à pictore ſit collocatus, Adriatici accolæ ſcierint. ego etſi illic aliquando piſcem uidi, non ſatis memini. ſchedam quidem à me annotatam inueni huiuſmodi: Araneus piſcis eſt pulcher, lęuis, oblongus, uarius ſiue maculoſus, ſimilis gobio oblongo: ſpinam in dorſo uenenoſam habet, & ſingulas in lateribus utrinq;. Iouius trachinam (alij tratzeinam ſcribunt, alij uulgo intraſsine) Romæ dictam ſcribit infeſtam & propè letalem ſpinam in ceruice habere: quibus uerbis unam non plures eo in loco eſſe innuit: ut Dioſcorides quoq;, τὴν ἐκ τῆς ἀκανθώδους οὐρᾶς πίνης λεγὸ nominans. Et Plinius, Peſtiferum (inquit) animal araneus, ſpinæ in dorſo aculeo noxius. Apparet in maculis quoq; differentia: quæ in maiori plures, coniunctiores, minores, ac nigriores ſunt: nonnullæ etiam ruſſæ: in minore uerò maiores, rariores, ſubflauæ. nullæ in pinna dorſi, ubi maior multas habet. A

Germani **Petermanche** uel **Petermenches** nominant: neſcio an corrupto uocabulo, quaſi peſca ragno, id eſt piſcem araneum dicturi imitatione Italorum aut Gallorum quorundam. Alibi idem, ut audio, Τοῖρος, quod nomen fortè à ſcorpio factum, quòd ſimiliter uenenatis ut ille aculeis feriat. Hunc aiunt ſi quem ſuo in capite aculeo læſerit, hominem ad inſaniam quandam ad horas ferè uiginti quinq; (alij ad horas ſex) redigere. capite reſecto reliquũ corpus edi. Anglice **Vizer** dictus uideri poteſt à febri, quam Angli **feuer** uel **fuer** appellant. aculeo enim uenenato cum aliàs noxius eſt, tum febrim ac delirium protinus excitat. ¶ Alberto draco marinus ingens eſt beſtia, ſerpentis faciem referens, alis non ampliorib⁹, quàm quæ ad natandum ſufficiant: ſed ob uirium præſtantiam omnium aquatilium præſtantiſsimus cenſetur. quapropter breui admodũ tempore ingentia metitur maria, quin & uenenoſum eſt illi hoc animal, adeò ut quoſcunq; piſces, uel alia quæcunq; animalia dente uulnerauerit, interimat. Piſcatorum præterea artificio captus, ſtatim ut in arenam ſeſe protrahi cernit, mira celeritate ſcrobem in litore fodit, qua ſe condere poſsit. Hæc Albertus, recitante Matthiolo. Qui etſi ex Ariſtotele & Plinio, ut opinor (inquit Matthiolus) tranſcribat: plura tamen addere uidetur, quibus an multa ſit adhibenda fides quid ſtatuam nõ habeo. Siquidem hoc animal Ariſtoteli tanta admiratione non præſtat, nec draco appellatur, ſed ſerpens, ut is poſteritatis memoriæ commendauit lib. 9. cap. 37. de hiſt. anim. his uerbis: Serpens marina colore & corpore congro proxima eſt: ſed obſcurior atq; acrior. hæc ſi capta dimittatur foris, in arenam roſtro quàm primum adacto terebrat, ſubitoq; tota eſt. ore acutiore hæc quàm terreſtres. Plinius hoc animal non ſerpentem, ſed draconem marinum pariter cum Alberto uocat, lib. 9. cap. 17. ſic inquiens: Rurſus draco marinus captus atq; immiſſus in arenam, cauernam ſibi roſtro mira celeritate excauat. At hic, mea quidem ſententia, draco marinus haudquaquam fuerit, de quo ſcribit Dioſcorides, ſed per ſe maris ſerpens. Hæc Matthiolus. Verum Rondeletius tradit draconem quoq; marinum piſcem captum, arena ſemper ſe obuoluere ſolere. *Albertus ſerpẽtem mar. Ariſtotelis, cũ draconem mar. confudit.*

Digitized by Google

Draco marinus eſt monſtrum crudelitate horridum: inſtar draconis terreſtris longitudine ex
tenditur, alis caret. Caudam habet tortuoſam: caput ſecundum magnitudinem corporis paruũ, ſed
hiatum oris horridum: ſquamas & cutem duras. pinnam autem habet pro alis, quibus utitur in na
tando. uno impetu magna maris ſpacia tranſcurrit, & hoc potius robore uirium quàm remigio
pinnarum. Peſtifer eſt hominibus & etiam piſcibus morſus eius: mortem enim infert, Author li
bri de naturis rerum: ex quo & Albertus quædam mutuatus tranſcripſit. idem addit cinerem o
ſium eius ſanare dentium dolores.

Piſcis quem Bellonius ophidion Plinij eſſe iudicat, ueluti ſerpens paruus, congro ſimilis ex
& à Bellonio ſerpens marinus & draco quoq; marinus nominatur, ſed aliud eſt Ophidion Ro
deletij. Sunt qui pro certo uelint Hippocampum eſſe piſciculum illum, uel potiùs marinum
monſtrum, qui dracunculus quibuſdam, aliis uerò Equiculus marinus uocatur, cuius nullus in
cibis uſus, Matthiolus. ¶ Draco mar. piſcis Auicennæ 2.225. Teninbahari dicitur.

Araneus piſcis eſt magnitudine Cobionis, aut paulò maior, colore uario, cuius dorſum prope
caput tres aculeos habet noxios, ita etiam araneum hodie cognominant, Maſſarius. Squamas
(φολίδας) Aelianus aſperas draconi mar. tribuit, & pellem eius non procul à terreni draconis pel
le abeſſe ait, ſi quis palpet. At Bellonio araneus nullas habet ſquamas, aut exiliores quàm ſint ter
reſtrium (ſerpentium.) Rondeletio paruis & tenuibus ſquamis aſpergitur.

c Draco Ariſtoteli piſcis eſt litoralis. Oppiano in petris & arenis paſcitur.

D Draconem marinum ſi manu dextra attrahere coneris, nõ ſequitur, ſed uiolenter renititur. Si
niſtram uerò ſi inijcias, cedit & capitur, Aelianus 5.38.

e Draconis piſcis ſpinæ ſunt uenenoſæ, Oppianus lib. 2. Halieut. Hunc piſcem omnes ſcripto
res, atq; ætatis noſtræ piſcatores, cum à Paſtinaca diſceſſerunt, omnium marinorum uenenatiſſi
mum eſſe aſſeuerant, Gillius. Et rurſus, Acutiſſimos in dorſo habet aculeos, quos piſcatores ab
hoc capto ſtatim abſcindunt. Magnam admirationem habet, quod multi piſcatores mihi teſtati
ſunt, eo tempore cum piſcium genus amore tenetur, ſe uidiſſe in uulnere, quod huiuſmodi piſcis
inflixiſſet, piſciculos illius ſimiles generatos eſſe. Draco & gobio piſces marini pungendo ue
nenum emittunt, minimè tamen mortiferum, Aelianus.

Ad marini draconis plagam: Locum percuſſum cum plumbo fricato, ipſumq; draconem diſ
ſectum plagæ imponito. Serpillum item tritum, aut lenticulam coctam pro cataplaſmate imponi
to. In potu uerò abſinthium cum uino diluto præbeto, aut ſaluiam cum paſſo. Mirè etiam his con
ducit ex bryonia & eruo paſtillus cum uino potatus, Aëtius 13.59. Aranei marini punctura, ſi
militer ut ſcorpionis mar. (de qua proximè dictum) curanda uidetur, Auicenna 4.6.5.24. Sunt
qui remedia hæc etiam ex Auicenna adferant, authores obſcuri, qui & morſum pro punctura ali
quoties ſcribunt: Sulfur ex aceto illitum: Adeps crocodili illitus: Plumbum infricatum, uel ſtanni
(al'. plumbi) ceruſſa infricata: Succus abſinthij. Item hæc uerba ex quarto Canone: Morſus dra
conis marini, ſimiliumq; magni corporis ſerpentium, curatur in quantum eſt ulcus tantum, non
in quantum eſt uenenum de quo ſit curandum, quæ ego ad crocodilum potiùs retulerim. ¶ Hæc
etiam ex Plinio citant: Abſinthium aduerſatur draconi marino è uino potum, Plinius lib. 27. &
Dioſcor. Carnes ſtellæ impoſitæ maxime ualent. Imponuntur quoq; contra eum ſalſamenta,
uel cybium, ex aceto, Plin. lib. 32. Mullus etiam piſcis crudus & diſſectus admouetur, Idem.

Aegineta præter alia ex Aëtio dicta, ſulfur cum aceto imponit, aut ipſum draconem piſcem
apertum: & urina humana fouere ſeu perfundere (καταυγάζειν, ut Dioſcorides quoq;) conſulit. E ui
no diluto ſaluiam propinare: aut ſurculorum ficiin uino paſſo dilutum, (ἀπόζεγμα,) aut cerebrum
ipſius piſcis. Draco marinus ad ſpinæ ſuæ, qua ferit, uenenum, ipſe impoſitus, uel cerebro toto
(poto, ex Aegineta) prodeſt, Plinus. Iuuant aduerſus ictum draconis mar. medicinæ quas ſcri
bemus in capite rutelæ: & propriè theriaca prima: & albedarungi potum, & impoſitũ emplaſtri
inſtar, Auicenna 4.6.3.55. qui rurſus inferius 4.6.5.24. araneam mar. nominat, ut interpres ha
bet, & eadem prodeſſe remedia ſcribit, quæ aduerſus morſum (ictum) ſcorpij mar. Draconis
marini ſcorpionumq; ictus, carnibus earum (*ranarum puto, uel teſtudinum. locus iam non occurrit*) impoſi
tis: item araneorum morſus ſanantur. in ſumma cõtra omnia uenena, uel potu, uel ictu, uel mor
ſu noxia, ſuccus earum ex iure decoctarum, efficaciſſimus habetur, Plinius. Non abre fuerit
quæſiſſe, an eũdem draconem illum qui uulnerauit, medicinam uulneri à ſe facto facere dicat: an
ex eodem genere quem potuerit aliquis habere. nobis in priorem illam partem animus inclinat,
Marcellus Vergilius in Dioſcoridem. Piſcatores hodie, ut audio, iecur eius illini conſulunt, ut
dolor ex ictu illicò mitigetur. Allium commendant Auicenna, & Serapio ſecundum Dioſco
ridem, cum foliis ficus agreſtis & cumino emplaſtri modo impoſitum, Aggregator. Ceruſſa in
fricata prodeſt, Auicenna. Ficus ſiccæ cum hordeo & uino emplaſtri inſtar, Serapio ſecundum
Dioſcoridem. Mullus auxiliatur contra dracones marinos, illitus ſumptúſue in cibo, Plinius.
Iuuat & ocimum, Dioſcorides: ocimum fluuiale appoſitum, Auicenna. Plumbum integrũ ſi
ue ſimplex (id eſt nec lotum nec uſtum) utiliter affricatur marini ſcorpij draconiſq; ictibus, Dio
ſcorides. Serapio ex Dioſcoride laudat etiam plumbum uſtum tritum & illitũ, quod ego apud
Dioſcoridem non reperio: ut neq; ex ceruſſa infricata remedium apud Auicennam.

Tuſſilago

Tuſsilago altera à quibuſdam ſaluia appellatur, ſimilis uerbaſco: cõteritur ea & colata calefit: atq; ita ad ruſsim lateriſq; dolores bibitur: contra ſcorpiones eadem & dracones marinos efficax, Plinius. alij ſaluiam ſimpliciter contra hæc uenena laudarunt, noſtri ſclaream, præcipuè ſylueſtrẽ, foliis uerbaſco ſimilem, ſaluiam nominant ſylueſtrem. Mompelij aliud genus ſaluiæ ſylueſtris uidi, floribus flauis, in orbem circinatis, &c. Sulfur cum aceto draconis marini ſcorpioniſq; plagas ſanat, Dioſcorides. *Tuſsilago altera.*

Dentium dolores ſedantur oſsibus draconis marini ſcarificatis gingiuis, Plinius.

Iſidoro aranea genus eſt piſcis, dictum eò quòd aure feriat. habet enim in ea ſtimulos quibus percutit. ſed næ ille ineptè. araneus enim, non aranea, piſcis uocatur, idq; ab araneo inſecto terreſtri uenenoſo, quod à Græco ἀράχνης per ſyncopen appellatur. nam & mus araneus cognominatur, cui præter uenenum nihil cum araneo inſecto commune. Fortè & uipera marina eiuſdem Iſidori, non aliud quàm araneus ſeu draco piſcis fuerit: Vipera mar. (inquit) piſcis eſt paruus, palò plus quàm cubiti unius: in capite ſuper oculos unum cornu fert, paruum, acutum, & mortiferum. eo nanq; quemcunq; uulnerat, ueneno inficit. quod cauentes piſcatores capto piſce, caput ei amputant: reliquum uerò corpus in uſum hominum cedit. ¶ Draco marinus, qui & muræna, Arnoldus. ¶ Kiranidæ draco marinus, ſerpens marina eſt, uide infra inter ſerpentes mar. ¶ Δρακαινὶς inter piſces ab Ephippo nominatur apud Athenæum. Hermolaus dracunculum Græcè δρακαινίδα putat nominatum Athenæo. *H.a. Vipera mar.*

Draco marinus, piſcis paruus uenenoſæ punctionis, lingua noſtra uocatur doracena, Syluaticus: melius dracæna. Alibi uerò hunc piſcem cum ſcorpio confundit. Idem uoces Aren & carien, draconem marinum exponit: & Turgaron, ſpeciem draconum marinorum. item Mugali draconem marinum ineptè. mygale enim mus araneus eſt: draco marinus autẽ, piſcis araneus.

His ſcriptis reperi apud Auicennam 4.6.3.56. Haren carmen exiſtimari de genere draconũ marinorum eſſe, & morſum eorum ita curandum ut morſum uiperarum: unde mox muræna eſſe collegi: quòd de ea ſimiliter Aëtius ſcribat. Ἡ ὕδρου, ἢ σκύλλης, ἢ ἀκυαλῆτος δράκοντος, Numenius. Nicander in Theriacis ἁλιέρκους δράκοντας dixit. Δράκοντες ἅλκυμοι inter piſces ab Epicharmo.

DE ARANEA CRVSTACEA.

RONDELETIVS.

INTER cruſtata eſt ὁ ἀράχνης, id eſt, araneus uel potius aranea, ut ab araneo Plinij diſtinguatur. Ariſtoteles illius meminit in cancelli deſcriptione: Τῶν δὲ μαλακίων, ὡς μὲν ἁπλῶς εἰπεῖν, ὁμοίου ἔστι τοῖς ἀράχναις: πλὴν τὸ κάτω μὲν κεφαλῆς καὶ τοῦ θώρακος μεῖζον ἔχει σχῆμα. Forma ut breuiter dicam, cancellus ſimilis araneis eſt, niſi quòd partem capiti & pectori ſubiectam araneo maiorem habeat. Quæ araneæ noſtræ optimè quadrant: parte enim priore cancellis ſimilis eſt, capite magis exerto quàm reliqui cancri, in acutum deſinente, oculis prominentibus, inter quos cornicula duo protenduntur. Brachia forcipata habet longiſsima, pedes octo longiſsimos pro corporis exigua magnitudine, à quibus araneæ nomen datum puto. *A i*

Corpore eſt tenui, pellucido, & ob paruitatem reiicitur. *E*

COROLLARIVM.

Cum nec Ariſtoteles nec alius quiſquam arachnæ aquaticæ (quod ſciam) meminerit: & cancellum non aquatili marinæue, ſed ſimpliciter arachnæ Ariſtoteles comparârit, non eſt neceſſe genus illud malacoſtraci, quod Rondeletius exhibuit, arachnen Ariſtotelis eſſe. nam ſi terreſtrem etiam araneæ conferre cancellum uolueris, bene quadrabit. Quoniam tamen à uulgo Gallorũ forte ſic appellatur genus hoc malacoſtraci, quin ita Latinè etiam & Græcè nominetur, non prohibeo. Hîc in mentem uenit mihi cancellus, quem Sebaſtianus Buotzius Argentinenſis medicus excellens aliquando oſtendit, auenam uocabat, ſi rectè memini, ceu uſitato circa Mompeliũ uocabulo: partes eius omnes perexiles erant: caput ut in locuſtario genere prominens: cauda breuis & ad uentrem reflexa, ut in cancris proprie dictis: ita ut ambigere inter hæc genera uideatur, ſicut & cancellus priuatim dictus. Pedes forcipati omnes, non chelæ tantum, ſi pictor rectè expreſsit. Maiam quoq; cancrum ob ſimilitudinem quam cum araneo (terreſtri) habet, uulgus Gallicum Iraigne de mer, quaſi araneum dicat, nominauit, Bellonius. Germani ſepias & paguros, Meerſpinnen, id eſt, araneos marinos uocitant. item cancellum hoſpitem concharum, ut Albertus ſcribit. uide infra in Cancelli hiſtoria A. ¶ Cephali adulti exeduntur maximè τοῦ ἀράχνου; Ariſtoteles 8.2. hiſtoriæ animalium, Gaza legit ἀρκάνου: uertit enim ab archano, uel archana. *Auena cancellus. Maia.*

Digitized by Google

DE ARBORE BELLVA.

RONDELETIVS.

ARBOR inter maxima Oceani animalia à Plinio numeratur: quod fortasse de stella arborescente, de qua posteà dicemus, intelligi posset, nisi Plinius diceret: In Gaditano Oceano arbor, in tantum uastis dispansa ramis, ut ex ea causa fretum nunquam intrasse credatur. Quæ in stellam arborem competere non possunt, ideo quòd in tantam magnitudinem nunquam accrescat.

ARCHANAS piscis, lege Acarnan.

DE ARIETE BELLVA.

RONDELETIVS.

ARIETES Oppianus libro primo ἀλιαλικῶν inter pelagios numerat & feroces: libro quinto inter cetaceos: Κριοὶ μιλονόμων πίθηκός βοτὸν, ἠδὲ δηλὰς Κριοῖς μειλιχίοισι συμπλ σεται ὅσκε θηλάσῃ.

COROLLARIVM.

Plinio Aries duplex est: primùm bellua; deinde alius piscium forma. Tiberio principe contra Lugdunensis prouinciæ littus in insula simul trecentas amplius belluas reciprocans destituit Oceanus, miræ uarietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum littore: interq; reliquas elephantos & arietes, candore tantùm cornibus assimulatis, Plinius. Et alibi, Grassatur aries ut latro. Et nunc grandium nauium in salo stantium occultatus umbra, si quem nandi uoluptas inuiterat expectat: nunc elato extra aquam capite, piscantiũ cymbas speculatur, occultusq; adnatans metuit. Κριοὶ τ' ἀρ' γαλέοι, Oppianus. Κριὸς, ἰχθὺς ἔμψυχος, Suidas & Varinus in Κῆτος.

Ex Aeliano. Eximia (inter cete) magnitudine est aries, uel ipso aspectu infestissimus, & periculosissimus. procul enim licet compareat, maris procellas & tempestates ciet & agitat. Et alibi, Mare magnum Taprobanen insulam ambiens, infinitos pisces procreare ferunt, habentes capita leonum, pantherarum & arietum, aliorumq; animalium. Et rursus, 15.2. Marini arietes (quorum quidem nomen apud multos peruagatum est, sed non tamen historia omnino explicata, nisi quatenus à pictoribus & fictoribus ostenditur) circa Corsicum & Sardoum fretum hybernant, atq; ex summa aqua eminentes spectantur: Simul & maximi delphini circum eos natant. Mas aries frontem alba uitta redimitam habet, ut uel hanc Lysimachi, uel Antigoni uel alterius cuiuspiam regum Macedoniæ diadema dicas. Aries uero fœmina quemadmodum barbæ appendiculas gallinacei quasdam posident, sic ipsa cirros ex imo collo pendentes habet. Neq; modò eorum uterq; mortua, sed & uiua corpora exest, & conficit. In natando magnos fluctus facit: tempestate quam ex sua agitatione ciet, naues funditus euertit, ac eos qui secundum mare uersantur, rapit. Nam qui Corsicam incolunt, dicunt, uirum qui ex tempestate naufragium fecisset, natandi bene peritum, ubi permultum maris natando transmisisset, circa Corsicam crepidinem quandam ascendisse, ibiq; constitisse, tanquam periculo iam omni exemptum atq; securum: postuerò quàm aries famelicus eum oculis comprehendisset; cõuolutum agitatumq; posteriore sui parte plurimum mare concitasse; deinde ab intumescente æstu elatum instar procellæ & turbinis hominem corripuisse. Hæc de ariete circa Corsicam. Cæterum Oceani accolæ fabulantur ueteres Atlantidis (*Atlantides uel Atlanticæ insulæ: quas beatas uocant, duæ sunt*) reges, qui genus ad Neptunũ referunt, in capitibus suis arietum marium tænias gestasse, imperij insigne: & reginas similiter cirros, quos diximus, fœminarum arietum. Tanto narium robore prædita est huiusmodi belua, spiritum ut uehemẽter & permultum anhelet, & immensum aëra respiratione ad se attrahat, eaq; aspiratione marinos uitulos ad hanc rationem comprehendat: Cum enim arietem nouerunt uicinum esse ad moliendas ipsis insidias, in terram celerrimè enatantes, in specus saxorum condunt. is cognita fuga, insequitur: & contra antrum stans, ex corporis odore prædam intus esse percipit, & narium illecebra quadam acri inter se & uitulos aërem intermedium attrahit. Hi tanquam uel sagittam, uel spiculum, sic sanè spirationis illius appulsum declinant, & refugiunt. Tandem tamen uiolentissimo anhelitus ductu inuiti, & tanquam loris quibusdam aut funibus constricti, ex latebra extrahuntur, & ab ariete deuorantur. Ex earum naribus enatos pilos harum rerum periti magnos usus afferre testantur, Hæc omnia Aelianus.

De ouibus marinis suo loco dicetur. De Aegocerote marino in Quadrupedũ historia scripsi in Ibice H. *Ziphius.* Ziphius apud recentiores dictus, ingens bellua marina (de qua inter Cete in C elemento scribam) quoniam & ipse Phocas appetit, quærendum an sit aries ueterum.

ARMVS piscis est, ut dicũt, saxatilis: qui lapidem gestat interius, ualde speciosus per latera, & uirgulis distinctus puniceis: toto etiam corpore reliquo diuersis gratisq; coloribus depictus, Albertus. Ego hoc nomen corruptum puto ab Amia, scribitur & Hamio ab Isidoro.

ARNEVTES, uide in Hippuro.

Digitized by Google

DE ASELLIS. ET PRIMVM DE MERLVCIO, VT VVLGO VOCANT, RONDELETIVS.

ONOΣ piſcis Græcè dicitur, & ὀνίσκος teſte Galeno. Quos Philotimus ὄνους nominauit, alij ὀνίσκους nominant. Ipſe quoq; eoſdem diuerſis in locis ὀνίσκους appellat. Ariſtoteles ſemper ὄνους. Gaza, Latiniq; omnes, Varro, Ouidius, Plinius aſellum uocarũt, perinde ac ſi ſemper ὀνίσκος, & nunquam ὄνος à Græcis dictus ſit. Ligures hodie quoq; aſellos nominant. Alij aſino, alij naſello. Noſtri merlus, quaſi maris lucium: huic enim oris ſciſſura caudaq; ualde ſimilis eſt. Galli etiam merlus uocant. A colore uerò aſellus dictus eſt, teſte Varrone. idem innuit Ouidius:

Et tam deformi non dignus nomine Aſellus.

A

Lib. 3. de Alim. facult. Lib. 8. meth. cap. 2. & lib. 7. cap. 6.

Lib. 4. de ling. Latin.

Vtut iſta ſe habeant, non ſemper ὀνίσκος hunc piſcem quem hîc oculis ſubijcimus, qui & ὄνος dicatur, apud ueteres ſignificat. Athenæus lib. 7. Differt ὄνος ab oniſco, ut ait Dorion in libro de piſcibus ſic ſcribens: ὄνος, quem uocant quidam gadon: galleridas, quem uocant quidam oniſcon & μάξωνα. Paulò antè id multò apertius oſtendit: Dorion in libro de piſcibus ſcribit fluuiatilẽ murænam, ſpinam unicam ſolùm habere, oniſco qui galarias dictus eſt, ſimilem. Qui hæc aſello competere poſſunt, quem ſpinas permultas habere conſtat: Pauci ſanè ſunt piſces, quibus unica ſit ſpina, murænæ fluuiatilis modo, quam lampetram noſtram eſſe ſuo loco oſtendemus. Quinetiam Oppianus manifeſtè ὄνος & ὀνίσκος diſtinxit. Nam ὀνίσκος inter eos numerat qui in cœno, lutulentiſq; litoribus degunt. Deinde ὄνος inter eos qui in alto mari perpetuò uerſantur.

In Halieut. Onos & oniſcos aliquando differunt. Gados. Maximus. De piſcib. quibus unica ſpina, inter quos etiam oniſcus galarias eſt. Lib. 1. ὀνίσκος. Oni Oppiani. Oniſcus inſtrumentum. Oniſcus Dorionis non uidetur aſellus.

Porrò quid ſimile habet ὀνίσκος chirurgicum inſtrumentum apud Hippocratem cum aſino? Quare etſi ὀνίσκος per diminutionem dicatur ab ὄνος, non ubiq; tamen aſellum conuerterim.

Nec ὀνίσκος Dorionis aſellum piſcem à Latinis nominatum eſſe crediderim, ut demonſtrauimus quum de acipenſere diximus: quamuis hunc de quo nunc agimus, modò ὄνος, modò ὀνίσκος Græci, Latini uerò aſellum tantùm nominaſſe uideantur. Huius aliquot ſunt genera in Oceano, ueteribus fortaſſe incognita, de quibus deinceps dicemus. Ac primùm de eo qui merlus à nobis dicitur.

B

Aſinus igitur ſiue merlucius piſcis eſt pelagius, cubitali magnitudine, aliquando maiore. Dorſo cinereo, uentre candido & argenteo, cauda quadrata, capite prominẽte & depreſſo, oculis magnis, magna oris ſciſſura. Maxilla inferior ſuperiore paulò longior eſt, & latior: in utraq; non ſolùm dentes, ſed etiam in palato acuti, in os recurui. In interiore oris parte poſt linguam oſſa ſunt, parte ſuperna, infernaq; aſpera: & in gula è regione cordis duo alia reliquis longiora, quæ obſtant coatq; præpediunt, ne piſces dum deuorãtur, in gulæ anguſtias compulſi, aculeorum aſperitate cor uulnerent: eſt enim ualde guloſus hic piſcis. Branchias quaternas habet duplices, inter quas ſitum eſt cor figurâ oſsis dactylorum, id eſt, fructuum palmæ, pericardio contectum ſupra ſeptũ tranſuerſum ſitum, tribus conſtans partibus, ut in cæteris piſcibus, quas ſuo loco perſpicuè declarauimus. Ex quibus liquet minimè uerum id eſſe quod de hoc piſce ſcribit Athenæus: Καὶ μὴν & ὅτ & ἠθέων πλῆ κεφάλαιον ἐν τῇ κοιλίᾳ ἔχει. Solus hic ex piſcibus cor in uentre habet. Nam ſi Φ κοιλίας nomine cauitatem illam intelligit quæ diaphragmati ſubeſt, ψεῦδος id falſum eſſe conuincit. Sin eam etiam cauitatem quæ ſuperior eſt diaphragmate, eadem in parte cor habet, qua alij omnes piſces. Neq; uideo cur natura inſtituti ſui oblita, in hoc piſce potius quàm in alio, cor à uentriculo, inteſtinisq; diaphragmate non ſecluſerit, cuius uſum in piſcibus alibi expoſuimus. Cæterùm aſinus uentriculo eſt magno, ſuperiore parte lato, inferiore in acutum deſinente: quem hepar albeſcens ueluti manu complectitur, magis dextra parte, quàm ſiniſtra, ex quo fellis ueſica pendet, feile uiridi diſtenta. Ventriculum ſequitur anguſta ecphyſis: cui continens eſt latum & amplum inteſtinum, quod rurſus anguſtatur, graciliusq; fit. Splen in meſenterij medio ſitus rubeſcit. Spinæ dorſi ſubeſt ueſica aëre plena. Pinnis natat quatuor: quæ in ſupina parte ſunt, fluuiatilium quorundã modo ori propiores ſunt, quàm quæ ad branchias ſunt poſitæ. Podex non multum infrà locatus eſt, à quo ad caudam pinna continuatur. Huic ſimilis eſt alia in dorſo ad caudam ferè protenſa. Hac rurſus alia breuior, mox à capite ceruicis loco. Linea à ſuperciliorum loco ad caudam ducit.

Lib. 3. cap. 14. Libro 7. De corde aſelli

Lib. 3. cap. 13.

Galenus ſcribit aſellos, ſi probo utantur alimento, & mari puro, carnis bonitate cum ſaxatilibus contendere. Qui uerò prauo alimento utuntur, aut in aquis miſtis, & potiſsimum ſi eæ uitioſæ fuerint, degunt, carnis quidem mollitiem non abijcere, ſed pinguitudinem & lentorem acquirere: propterea neq; ſuaues ampliùs, ut ante, manent, ſed alimentum ex ſeipſis excrementitium reddunt. Et in libro methodi medendi ſeptimo, in ijs numerat cibis qui & boni ſucci, & concoctu

C

Lib. 3. de Alimento. faculc. Cap. 9.

Digitized by Google

Lib. 8. meth. cap. 2. faciles, minimeq; glutinosi sunt. Et alibi, molli esse carne, nec minus probandos esse quàm saxatiles, atq; ex iure albo febricitantibus esse apponendos scribit. Quare asini carne quidem sunt molli, sed non æquè ac saxatiles friabili. nonnunquam etiam ferinum quid resipiunt, id quod non in hoc tantùm pisce, sed in omnibus ferè aliis piscibus & auibus, atq; omnibus animantibus quæ carne solùm uescuntur, comperias. Idem igitur asinis accidit quod mullis: hi enim quāuis in præstantissimis piscibus habeantur, tamen pro diuersa uictus ratione, uel meliores, uel deteriores esse ciuntur. Iecur asselli delicatissimum est, & cum mulli iecinore comparandum.

C Lib. 8. de Hist. cap. 5. Latet æstate si Aristoteli credimus, longo tempore; indicio est quod non nisi longo tempore pòst capiatur, nostri tamen piscatores omni ferè tempore asellos capiunt.

A Rursus, onos et oniscos, aliquā do pro diuersis piscibus accipi. (& asello uel merlucio uulgò dicto non cōuenire quædam á ueteribus prodita de oniseo uel ono:) & q. ueteres etiam hæc nomina confuderint. Lib. 9. de Hist. anim. cap. 37. †(D) *(B) Lib. 7. Dorionis oniscum gallariā, & Galeni galaxium esse sturionem Rondeletius sentit. Plinius libro 9. cap. 17. Duo asellorum genera sunt: Callariæ minores, & bacchi qui non nisi in alto capiuntur, ideoq; prælati prioribus. Et libro 32. cap. 11. Callarias asellorum generis, ni minor esset. Et Athenæus, ut initio capitis diximus, ὄνου ab oniseo ex Dorione differre tradit. Quæ duo ὄνου scilicet & ὀνίσκου, si quis semper confundenda esse putet, fateatur necesse est asellum, qui uulgò nunc ab omnibus pro merlucio habetur, neq; ὄνου, neq; ὀνίσκου dici posse secundum Aristotelem γὼ ὦφ πόδ ζώϊκῶν, citante Athenæo libro 7. neque enim merlucius os habet ἀνεῳγὸς ὑμαίως πᾶ γαλεώδες, id est, apertū & hians similiter ac galei, id est, in parte supina, sed os habet in promptu, patetq; primùm obuia: hians quidem, sed non ut galei. Præterea non est ὁ σιαγονιαστικός, id est, solitarius: hoc enim falsum esse apparet, ex magna asellorum captura, quæ fit in Anglia, Scotia, aliisq; in locis, ex quibus per totam Europam sale conditi & exiccati cōuehuntur: neq; enim tanta merluciorum copia simul caperetur, nisi gregatim natarent. †Iam uerò nec illud quadrat, quod ὦφ ὄνῳ tribuit Aristoteles: Obruunt arena sese, asinus, raia, passer, squatina, cumq; nullam sui corporis partem non tectam reliquerint, uerberant radiolis sui oris quos piscatores uirgulas uocant, quas piscículi cum aspexerint, adnatāt, quasi ad algas quibus uesci soliti sunt. Has *uirgas ad allicidos pisces in merlucio nusquam uideas, quę in squatina manifestissimę sunt. Postremò neq; merlucius ποικιλογάστωρ est, cùm Epicharmus apud Athenæum ὄνους ποικιλογάστορας uocet. Nulla, inquā, harum notarum merlucio qui ὤν & ὀνίσκῳ appellatur, ineſt, sed et apertissimè insunt, quem notis ὀνίσκου capite de acipensere esse demonstrauimus. Quare ὄνου, & inde hypocoristicon nomen ὀνίσκου, fateor à Galeno & ueterum permultis pro eo accipi pisce, quem hîc depinximus, quiq; merlucius uocatur. Ab aliis uerò ut à Dorione ὀνίσκου pro alio longè diuerso, qui & γαλεοειδὲς & γαλεώδης, & γαλέους, & γαλέως nominatus fuit, multò maior merlucio. Et si dissentiat Plinius, qui callariam minorem asellum facit. Qui ὀνίσκῳ cùm in magnam molem accresceat, ueluti diminutiuum nomen ab ὄνῳ in hac significatione non consideratur, in qua etiam ὄνῳ ab Aristotele dicitur, quum de radiolis oris eius loquitur loco paulò antè citato. Ex his perspicuum est etiam ueteres nomina ista confudisse.*

Merlucium esse asellum. Lib. 4. de ling. Latin. Hoc tamen capite à uulgari omnium huius temporis doctorum hominum sententia non recedimus, qui merlucium asinum siue asellum esse credant, idq; non sine ratione. Primùm id ostendit cinereus color, qui cùm asinorum color sit, ab eo asselli pisces dicti sunt. Varro, Alia pisciū uocabula à coloribus, ut hæc, asellus, umbra, turdus. Deinde lapides in cerebro, molis similes. Postremò caro mollis & friabilis. Hæc de prima asellorum specie. *Vide etiam paulò pòst, in Mustela uulgari altera ex Rondeletio, &c.*

ASELLORVM SPECIES PERMVLTAE, AC PRIMVM de Marlucio uulgari, Bellonius.

Multos pisces deinceps enumeraturi sumus: uulgarem in plerisq; Europæ tractibus denominationem habentes, quorū nullum peculiare uocabulum apud antiquos reperimus; nisi quis eos sub Asellorum phalange connumeret: sic enim omnes tam marinos, quàm fluuiales, aut stagnorū pisces, præter cęteros segnes atq; ignauos appellauerunt antiqui: quanquam hos à cinericio colore dictos putet Varro, unde Epicharmus pœcilogastoras, (nam uenter eū albus sit, à cinereo dorsi colore uariat,) appellasse uisus est.

A Huius autem notæ primus à nobis hoc loco recensebitur qui Græcis ὀνίσκῳ, Gallis nostris Marlucius (quasi maris Lucium ab ipsa similitudine dicere uellent) appellatus est; etsi Lucium marinum impropriè Corcyrensium & Cretensium uulgus Sphyrænam hoc nomine appellent. A Genuensibus autem piscis hic Nasellus, prima detracta litera (Asellum dicere uolentibus) nuncupatur. Mollis omnes huius generis pisces sunt carnis, quemadmodum Murænæ, Buglossi ac Passeres: quibus Philotimus addit Gobiones, Percas, Turdos, Merulas, ac Lacertos. Hoc autem (ne quis uocum affinitate hallucinetur) inter molles, & mollis carnis pisces interest: quòd molles absolutè appellentur ij, qui exangues sunt, nullamq; testam, spinas aut squamas habeant, etsi carne sint in coquendo dura ac contumaci: Mollis autem carnis, è re ipsa nominantur: qui cùm sanguinei ac spinosi sint, tamen habent carnem coctu facilem ac delicatam.

Pisces mollis carnis differūt á malacijs.

Proinde Marlucius oblongo & tereti est corpore, colore cinericio, glabra cute: in cuius tergore † Non apparet in pictura. duas habet pinnas, unicam ab ano ad caudam, caudę uerò pinnam rotundam ostendit. †Cirrhis quoq; sub mento: & branchias utrinq; quatuor. Ore est prægrandi, & ueluti rescisso: cuius dentes tenues

tenues in multos ordines dispositi, palatum undecunq; exasperant: atq; in faucibus osicula ut in dentali exasperata ostendit. Cor illi ex diaphragmate interseptum est pericardio inclusum: Hepar in duos lobos distinctum. † Stomachus oblongus, innumeris appendicibus ad pylorum circun- † Ventriculum. septus: à quo ieiunum oritur, laxum ac pallidum: de quo item ileon, duobus semicirculis ad rectũ descendens, gracile id quidem ac rubicundum. Folliculum item habet candidissimum, spinæ annexum, quo in natatione plurimum adiuuatur. Calculos in capite duos candidos habet: ijs propemodum similes qui in Sparo reperiuntur.

Cæterum Atherinis ac deiectamentis marinis, ut & Gobionibus uescitur. C

DE SECVNDA ASELLORVM SPECIE.

MERLANO, RONDELETIVS.

Merlangus Bellonij in uentre pinnas duas habet, non unam ut hic.

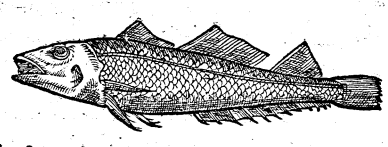

QVI uulgò à nostris merlan dicitur, asini species est minor: multumq; ab eo pisce differt, † qui à Venetis pesce molle, à Romanis phyco nominatur, qui est antiquorum phycis, de quo suo loco. A Merlan uulgò dictus.

Merlanus uerò maris Oceani piscis, corporis habitu asino similis est: Oculis magnis, perspicuis, coloris argentei. Squamis paruis tegitur, ore est medio. Dentes paruos habet in maxillis. Pinnarum numero, situq; asino similis, hoc dempto quòd asinus duas tantùm in dorso habet, hic tres. Linea à branchijs ad caudam sinuosa ducta est. Ventriculum magnum habet cum multis appendicibus, hepar ex candido rubescens: uuluam bifariam tantum diuisam, & nõ † quadrifariam ut ineptè quidam scripserunt, id quod certo comperiet ex anatome dissecandi peritus, qui pro uuluæ partibus uasa spermatica temere non acceperit. In capite calculos oblongos habet, non omnino rotundos quales habent plurimi alij pisces. † Nocat Bellonium. B Merlanus Oceani. † Conera Bellonium.

Carne quidem friabili est, & molli, sed non perinde ac phycis: unde hos pisces comesos non maiori oneri esse uentriculo, quàm si è zona appensi gestarentur, uulgò dicũt Galli, qui duræ carnis pisces probant, cæterisq; præferunt. Merlanus ob carnis mollitiem assus melior est quàm elixus. Quare in sartagine frigendus, farinaq; aspergendus, ut partes contineantur, neq; diffluant. C

Vescitur aphyis, caridibus, gobionibusq; ignobilibus & paruis, atq; alijs huiusmodi piscibus, quos integros deuorat, non dentibus in frusta diuidit, dentes enim habet non ad incidendum, sed ad retinendam prædam. Pisciculi uerò in uentriculo in frusta discissi ideo reperiuntur, quòd cibi in uentriculo dum à calore natiuo immutantur & concoquuntur, comminuuntur & atterun tur. Quæ postrema ideo adieci, ne mirum quid aut huic pisci peculiare annotasse uideretur is qui de piscibus nuper librum edidit.

DE EODEM, BELLONIVS.

Galliæ tam frequens est Marlangus, ut à carnis leuitate, uulgari prouerbio, locum fecerit, hominem duodenis Marlangis probè pastum, minore ab his põdere in cursu fatigari, quàm si senos tantùm zonæ appensos gestauerit. E

Dubium est mihi, an is sit piscis, qui à carnis mollitie & candore antiquis Græcis πρόβατον, hoc est Ouis seu Pecus dici consueuerat. Hoc asseuerare possum, Venetis Piscem mollem, Byzantinis Muzum uel Mazum, uulgo Romano Ficum appellari. Quanquam etiam hoc uocabulum ad permultos alios asellos transferant, quemadmodum Græci uulgares suum Gaideropsarum, de quo in Callaria docebimus. Est etiam Phycus alius ab hoc, ut ipsa quidem orthographia, sic etiam natura ipsa longè diuersus, de quo in Phycide agemus. A

Proinde Marlangus noster plurimum albus est ac mollis, argentei coloris, pinnas habens sub uentre duas, atq; in lateribus ad branchias, utrinq; unã: tres quoq; in tergore, duas ab ano ad caudam. Cæterum uentre est prominulo, quemadmodum & omne asellorum genus: estq; lutea quadam linea à capite ad caudam utrinq; producta, insignis, squamisq; ita tenuibus, ut uisum fugiãt. rotundis oculis in media pupilla crystallinis. dentibus in superioris & inferioris maxillæ extremitate tenuibus, acutis, albis, ordinatis. Oblongo ac rotundo stomacho, quem Gobijs in frusta discisis, Caridibus atq; alijs pisciculis plenum reperias: pylorumq; quadam ueluti appendicum seu apophyseon cæsarie circunsessum cernes. Proinde huius piscis fœminæ uuluæ quadrifariam B

Digitized by Google

diffinditur, quod cæteris piſcibus non accidit, eiuſq; tergoris ſpina ſexaginta uertebris conſtat, ac quos in capite calculos ex aliorum conſuetudine gerit, eos oblongos ac minimè rotundos eſſe conſpicies.

DE TERTIA ASELLORVM SPECIE.

EGLEFINO, RONDELETIVS.

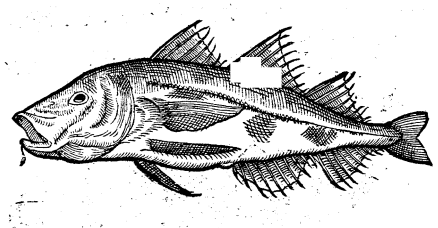

A REBVS primum nomina poſita ſunt iſs in locis, in quibus ipſæ naſcuntur & prouenit, quæ deinde ſeruant exteri, ad quas res eæ conuehuntur. Sic Egrefin uel Eglefin uocamus piſcem, cui Angli, Scotiq;, qui hoc piſcis genere abundant, nomen dederunt. Eſt is ex Aſellorum genere, Græcis, ut arbitror, incognitus.

B Capite eſt magno, oris ſciſſura magna, oculis magnis, roſtro aquilino, (*inde forſan* **eglefin** *nomen inductum. nam* **egle** *aquila eſt Anglis, ut Gallis aigle. ſed illud* **fin** *quid ſibi uelit non aſſequor: malim* **egle-fiſch**, *id eſt aquila piſcis. quamuis longè alia eſt ueterum aquila.*) Quod nonnullos impulit, ut crederent

Ouis marina. Notat Bellonium.

ouem marinam eſſe, ſed non ſine errore. Quam enim uocauimus umbram, Græci huius temporis ouem marinam appellant. Sed de hac re mox. Piſci de quo nunc loquimur, è mento carnoſa appendix barbæ inſtar propendet. Branchias quaternas habet; circa has, uenulas uelut appendices ſanguine plenas, inſtar lumbricorum cõtractas & corrugatas. In faucibus oſſa aſpera aſini modo. Similiter pinnas quatuor ad natandum, ſed in dorſo tres, à podice duas. Maculas aliquot nigras inſperſas habet, ſed non multas, ut in aſino uario uidere licet.

F Carne eſt molli & friabili.

A Hunc ſalitum à Britannis **Hadock** quidam uocari exiſtimant. At mihi aliũ ab egrefino pro **Hadock** oſtenderunt aliquando ichthyopolæ, qui latior erat, & ad eum quem **Goberge** proximo capite appellabimus, propius accedebat.

Quod non ſit ouis marina. † camelopardalus

Hîc mihi falſa eius opinio improbanda, qui egrefinum, ueterum Græcorum eſſe πρόβατον & arietem autumat: quòd criſta in ceruice promineat, in quo chamæleonem & †chamæleopardalum terreſtrem æmulatur: quodq; præter apicem, etiam gibbum ſuper naribus gerit, in terreſtrium pecudum formam. Quid quæſo pinna ceruicis loco criſtæ inſtar erecta facit, ut πρόβατον, id eſt, ouis marina dici poſſit? Ex ea uerò nota ſola, quòd gibbum ſuper naribus gerat in terreſtrium pecudũ formam, effici non poteſt ut ouis marina dicatur: cum umbra piſcis non roſtri ſolum, ſed totius corporis forma terrenam ouem multò melius referat. Ridiculum autem id cum dicit, ſe credere egrefinum πρόβατον & arietem eſſe; nam rationibus confirmare, uel ueterum teſtimonijs comprobare oportet, non temere credere.

Ouem mar. ab ariete differre. cum Bellonius uideatur confundere. Lib. 32. cap. 11.

Deinde ſi πρόβατον & arietem piſcem pro uno & eodem accipit, uehementer errat: quoniam apertè eos diſtinxit Oppianus lib. 1. ἁλιευτικῶν, ubi πρόβατον cum iis numerat qui in alto latent: multò pòſt uerò κεῖον, id eſt, arietem cum cetaceis. Quorum uim & immanitatem cùm expoſuerit, & ex his multos recenſuerit, addit: κεἰοί τ' ἀργακλέαι. Item Plinius cum cetaceis & beluis marinis recenſet Arietem. Ex his efficitur, neq; πρόβατον & arietem eundem eſſe piſcem, neq; ſi idem eſſet, ullo modo eum eſſe, qui nunc egrefinus nominatur, tum quòd mores omnino repugnent, tũ quòd cornua quæ arieti Plinius attribuit, egrefino deſint.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Aſellorum generis eſt qui uulgo Aeglifinus uel Aegrefinus dicitur, quem nonnulli Iecorinis eſſe autumauerunt. Salitus aliud nomen uulgarè adeptus eſt, præter aliorũ morem: uocatur enim †Hadou, uoce fortaſſe à Britannorum uulgo deſumpta, apud quos †**Hadoy** ſeu **Hadoche** dici ſolet: noſtro Oceano peculiaris, reliquis litoribus infrequens.

B Maximam habet cum noſtra Morhua uulgari ſimilitudinem: à qua cæteris quibuſdam uelut maculis nigris, quibus conſperſus eſt, atq; etiam quòd minor eſt, diſtinguí ſolet. Cubitalem longitudinem non excedit: prægrandibus oculis prædítus eſt: criſta in ceruice promínẽte, in quo Chamæleonem

mæleonem & †Chamelopardalum terreſtrẽ æmulatur: qui quidem apex in ſalitis magis eſt perſpicuus, ex quo antiquis crediderim προκάλυν & Arietem appellatum fuiſſe. Nam præter apicem, etiam gibbum ſuper naribus gerit in terreſtrium pecudum formam. Verumetiam in hoc piſce id præciputè eſt admirandum, quòd in ſingulis branchijs, quas utrinque quaternas habet, apophyſes ſanguinei coloris lumbrici contracti ſimilitudine gerat, in quibus ſanguis purus contineatur. In faucibus oſſa dentibus armata oſtendit: quibus quæ ore comprehendit, in ſtomachum facile immittit. Cirrhum breuem ſub inferiori maxilla gerit. Apophyſes uermiculorum ſpeciem referentes ferè innumerabiles ſupra pylorum in multum gregem coëuntes exeunt: reliqua inteſtina alijs Aſellorum generibus propè ſimilia ſunt. Lineam in lateribus utrinq; nigram gerit, atq; adeò maculam ad latera etiam nigram, ut ſancti Petri piſcis. †Cauclopar-dalum.

DE QVARTA ASELLORVM SPECIE.

GOBERGO, RONDELETIVS.

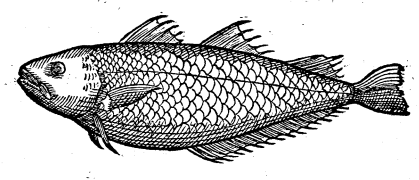

ALIA eſt aſinorum ſpecies, quæ uulgò **Goberge** dicitur. A

Maris Oceani piſcis eſt, qui ex terræ parte nuper reperta ſalitus ad nos aduehitur, morhua ſiue molua latior & maior, hæc enim cubiti eſt magnitudine, aut nõ multò maiore: ille duorum cubitorum magnitudinem ſuperat. Colore eſt cinereo, uentre falcato. Squamis tegitur. Ore eſt mediocri ſine dentibus, oculis ſatis magnis. Pinnarum numero ſitu; ſuperioribus duobus ſimilis eſt. Cauda in unicam deſinit. Linea à branchiarum ſuprema parte ad caudam obliquè producitur. Partibus internis aſino ſimilis eſt. B

Carne conſtat duriore quàm aſinus, minus glutinoſa quàm molua. Piſcis iſte in aqua maceratus, uel fuſte contuſus, pauperiorum & ruſticorum cibus eſt. F

DE QVINTA ASELLORVM SPECIE.

MOLVA MAIORI, VEL ASINO VARIO, RONDELETIVS.

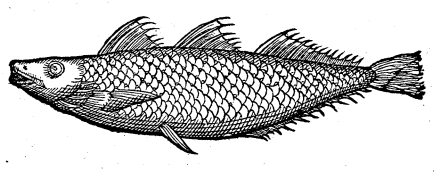

EST etiam inter Oceani aſinos, is piſcis qui à nonnullis molua, ab alijs Muſchebout, (*nimirum à maculis ſeu punctis. nam mouſcheter Gallis ita diſtinguere ſignificat,*) ab alijs leopard à maculis nominatur. Nos aſinum uarium appellabimus. A

Piſcis eſt ſquamoſus, gobergo proximè deſcripto ſimilis, itẽ moluę, ſed maior. Dorſo cinereo, multis maculis nigris conſperſo, uentre candido, falcato. Pinnas tres habet in dorſo, à podice unicam, duas ad branchias, duas in uentre, quæ magis ab ore ſunt remotæ, quàm in aſino & gobergo: in quibus duobus hæ uentris pinnæ, fluuiatilium piſcium modo, ori propiores ſunt, & loco firmiori innixæ. Ore eſt magno. Oculis minoribus quàm gobergus. Dentes habet in maxillis. Internis partibus aſino ſimilis eſt. B

Hanc moluam maiorem eſſe puto. ei enim ſimilis eſt hic piſcis, & eodem **modo maculatus.** A

Subſtantia carnis ferè eadem: nam glutinoſus eſt, ſed minus quàm molua. F

DE EODEM, BELLONIVS.

Eſt Heberdum piſcis ita nominatus ab oppido Islandiæ, à quo ad Scotos primum, deinde ad

Digitized by Google

Britannos peruenit: magni quidem nominis apud Anglos, ut qui præter gratum saporem latis sese diffundit artubus: liuente sursum tergoris colore, sub uentre candido: cauda quodammodo anguloſa: tribus sursum pinnis, inferne duabus, *(unica, Rondeletius)* ab ano ad caudam exeuntibus insignis.

DE MOLVA VEL MORHVA (ALTERA, MINORE,) RONDELETIVS.

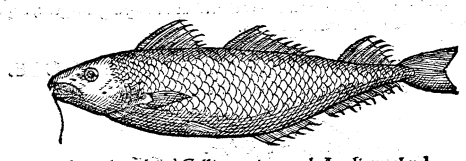

A VAE molua uel morhua à Gallis nominatur, ab Anglis **mozhuel.**

B Piscis est maris Oceani, magis corporis figurâ, quàm carnis substantiâ asinis similis. Cubitum unum longus est, & eo plus, pedem unum latus. Ore est magno, dentes habet in maxillis. Ex inferioris maxillæ extremo appendix carnosa, ueluti pilus è mento prope pendet. Oculis est satis magnis, parum acutè cernentibus. Inde Gallorum est prouerbium, Oculi morhuæ, quod iacitur in eos, quibus infirma est & hebes oculorum acies: sic enim ferè semper accidit, ut qui magnis sunt oculis & prominentibus, maximè quibus lata est pupilla, parum acutè cernant ob maiorem spirituum dissipationem. Pinnas habet ad branchias & in uentre binas, partibus pronis tres, à podice duas. Dorsum cinereis fuluisq; maculis notatum, uenter falcatus.

Recens hic piscis carne est multò meliore, quàm salitus & exiccatus: quippe cuius caro tum glutinosa adeò est, ut etiam butyro diu immersa (quod, ut pinguia omnia glutinosarum rerum adhæsionem impedit) digitis ita hæreat inter edendum, ut uix reuellatur. Cùm contrà fieri oporteret ratio ipsa suadere uideat, quòd sal calefaciat, extenuet & incidat. At cur glutinosior morhua tempore efficiatur, in causa esse puto tenuis humoris consumptionem. Quemadmodũ in farina multa aqua diluta euenire uidemus, quæ si aliquandiu coquatur, tenuioribus partibus ab igne absumptis tam spissa glutinosaq; redditur, ut ea ad multa ferruminãda utamur. Idem in sacchare in aqua dissoluto experieris: coctione enim glutinosius multò fiet.

Salpa. A Salpam nonnulli pro molua usurparunt, sed magno errore, ut iam docuimus.

Lib. 5. cap. 23. Moluam neque Plinij nec Dioscoridis ichthyocollam esse.

Alij Plinij ichthyocollam esse putauerunt, qui & pro pisce & pro eiusdem glutino ichthyocolla usurpat. Ichthyocolla, inquit libro 32. cap. 7. appellatur piscis, cui glutinosum est corium, idemq; nomen glutino eius. Horum opinionem cùm de ichthyocolla dicemus, improbabimus. Multò minus Dioscoridis lib. 3. cap. 102. ichthyocolla dici potest: *ἡ δὲ ἰχθυόκολλα λεγομένη κοιλία ἔστιν ἰχθύος κατ' ὠὰ.* ubi fortasse non κοιλία sed κόλλα legendum. (κοιλία *uidetur pro quouis uentriculo aut folliculo accipi posse, ut nihil sit mutandum.*) Nam morhua piscis est Græcis ueteribus incognitus, non cetaceus, ut ichthyocolla. Præterea à pontica præferunt Plinius & Dioscorides: at morhua in toto mari mediterraneo non reperitur. Neq; uerò, si ex morhua ichthyocolla, id est, glutinũ fiat, rectè concluditur morhuam, ichthyocollam piscem esse.

Belloniũ notat: forte & alios. †*Mustellarum*

Fuerunt qui pisces quosdam cum asellis numerarunt, quos potiùs in †mustellorum genera referri oportet: sunt enim longi & læues. Similiter eum quem nos Plinij ophidion esse demonstrabimus, non rectè asselli speciem fecerunt. Postremò Angli Germaniq; pisces salitos & exiccatos Stockfisch appellant, qui omnes asellorum generibus non comprehenduntur.

Stockfisch.

DE EADEM MORHVA VVLGARI, MAXIMA asellorum specie, Bellonius.

Mirarer antiquos rerum omnium solertissimos inuestigatores, speciem hanc Asellorum, præter cæteros maximam, quam nostrum uulgus Moluam aut Morhuam uocat, prætermisisse, nisi existimarem Græcos atq; Italos, eius penuria multum laborasse, quum alioqui nostræ regioni nõ minus atq; Harengus sit frequens.

B (F) Vt plurimum sesquicubitalis est longitudinis: latitudinis uerò pedis unius: ac dum recẽs est, gustus optimi, & nutritionis satis salubris. Tres supina parte *(supinum & pronum contra quàm oportebat, uidetur accipere,)* pinnas gerit, prona duas, ab ano ad caudam protensas. Oculos habet admodũ magnos: unde illud uulgare Lutetianum in stolidos, quiq; cùm magnis sint oculis præditi, nihil tamen uident, Morhuæ oculi. Huius piscis intestina, & folliculi (quemadmodum & reliquorũ cetaceorum) ichthyocollæ conficiendæ inseruire possunt; reliquæ partes internæ ad †Callariam accedunt: de quo proximè differemus.

†*Mustelam marinam.*

DE Pi

DE PISCE COLFISCH ANGLORVM.

BELLONIVS.

Colfisch Anglorum, cuius caput hic tibi non ostendimus, (inquit Bellonius,) quòd id ne apud Anglos quidem (apud quos sanè peregrinus est) nobis usquam fuerit compertum.

Glis Anglis est glutinum, Col uerò carbo ut nobis: ut forsan à colore, non à colla, id est glutino, nomen ei fecerint Angli.

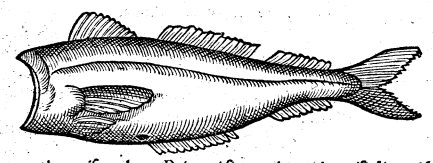

NESCIO qua ratione piscem hunc Britanni sic nominauerint, nisi dicas eidem hunc illis esse usui, quo in Ponto id Sturionis genus, ex cuius folliculo ichthyocolla confici solet. Huius autem Asellorū speciei ob id tibi proposuimus effigiem, quòd à reliquis ipsa caudæ, quam lunatam ac bifurcam gerit, forma dissideat, quæ cæteris alioqui rotunda esse solet. Cæterùm ex eo tractu Britannico ad nos defertur qui ad Hollandiam spectat. Piscis hic prouectus, alicuius precij esse solet: paruus autem, carne est planè insipida. Squamis contegitur lationibus, quàm quiuis alius sui generis: tergore est nigricante, uentre candidiore. A capite ad caudam, arram lineam productam habet, ad latera aliquantulū inflexam: pinnasq; reliquis sui generis piscibus duriores ac robustiores. Proinde popularis est, atq; omnium salitorum inferioris notæ.

DE MVSTELA VVLGARI.

RONDELETIVS.

Hic fortè chremes est, qui & barbatulus & generis asellorum describitur: & cum mustela marina comparari ab Aeliano uidetur.

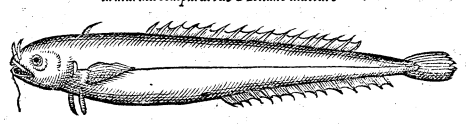

MVSTELLAM nostri piscatores appellant, quam Ligures & Itali galeā, alij pesce moro. Graeci hodie gaideropsaro, *(id est asinum piscem.)* A

Piscis est marinus, Iotæ uulgò Lugduni nominatæ similis, uel phycidi anteà à nobis descriptæ. Corpore est longo, fusci coloris, sine squamis. Ore satis magno, paruis dentibus. Ex maxillæ inferioris extremo cirrhus unicus & candidus propendet. E suprema uerò maxillæ superioris siue rostri parte duo cirri eminent, sed nigri. Pinnis duabus natat post branchias positis, item duabus alijs paruis in supina parte propius os accedentibus. Alia est pinna à podice longa ad caudam ferè attingens. Huic similis alia est in dorso, sed longior. In ceruice cirrus alius est, & unicus uelut paruæ pinnæ initium. Corpus in mucronatam caudam desinit, & in pinnam unicam eiusdem figuræ. Linea recta medium corpus intersecans ad caudam ducta est. Ventre est magno & paulùm prominente. Intus uentriculum habet magnum cum appendicibus. Intestina sine gyris ad podicem demissa. Hepar album sine felle. B

Squillis & pisciculis uescitur. C

Carne est molli & friabili, & ea in saxatilium penuria, etiam ægri uesci possunt, si elixa sit, sani frixa in sartagine. F

Sitne hæc Plinij & Ausonij mustella, magna inter doctos contentio est. Plinius: Proxima est his mensa generis duntaxat mustellarum, quas mirum dictu, inter alpes lacus Rhetiæ Brigantinus æmulas marinis gerit. Ausonius in Mosella: A

Lib. 9. cap. 17. Aliam esse Plinij & Ausonij mustellam.

Quæq; per Illyricum per stagna binominis Istri
Spumarum indicijs caperis mustella natantum.

Plures hæc ad lampetras nostras referunt, quorum uerior sententia mihi uidetur, ut fusiùs capite de lampetra dicemus. Quare piscis quem hìc oculis subiecimus, à ueterum mustella procul abest. Ob id mustellam uulgarem cognominauimus, quam ex asellorum genere esse puto, ut

Digitized by Google

Callarias uel Clarias.
† Notat Bellonium.
Lib. 1. ἐπιστολῶν.

fortaſſe callarias ſit, aſellus minor Plinij. Quanquam hac de re certi nihil ſtatui poſſe exiſtimem, niſi quòd affirmare poſſum, erraſſe eum †qui callariam & clariam pro diuerſis piſcibus ponit, cum ſit planè idem piſcis, ſed clarias ab Oppiano tantum per ſyncopen dicatur pro callarias.

Νάπλοα, καὶ κλαρίαι, καὶ τεγλίδες, ἀβγάτ' ὀνίσκων.

Idē muſtellæ uulgaris picturam aliter quàm nos expreſſit. Verùm hæc, ut & multæ aliæ eiuſdem autoris piſcium icones, deprauatiſſima eſt, & à naturali figura alieniſſima.

† iccorino

Alius ex Aeliano ſcripſit muſtellam breuem eſſe piſcem ſimilem †iccori. ſed cùm in Aeliano, qui hodie extat, nihil tale compererim, nihil certi ex Aeliano de muſtella proferre poſſum. *Imò habet Ælianus noſter Græcus, lib. 15. cap. 11.*

Bellonij deſcriptio iconi ſuæ quam ponit, pulchrè reſpondet, ut piſcem qualem uidit, pinxiſſe uideatur: nec dubito quin multæ ſint huius generis differentiæ. In dorſo quidem pinnas duas pingit, ſuperioris minoris, in deſcriptione non meminit. cirrhos ſuperiori labro nullos appingit. caudam à reliquis pinnis ſeparat.

Alia Muſtelæ ſpecies Geſneri, ab ætatis ſpecta.

DE EODEM, SIVE GALEA VENETORUM, ASELLORUM ALTERA SPECIE, BELLONIUS.

De figura quam Bellonius exhibuit, uide noſtra & Rondeletij uerba proximè retro.

A VT nobis frequens eſt Merlangus, ſic Venetis aſellorum ſpeciem ad hunc accedentem multùm communem eſſe uideo, cui uulgus Adriaticum Galeæ nomen impoſuit. Huius effigies ad muſtelam (mox deſcribendam) atq; ad noſtram Barbotam (Lotam) fluuialem, plurimum accedit. hoc tamē ipſa magnitudine à ſequenti diſſidet, quòd rarò ſeſquipalmū excedat, atq; adulta quidem nigricet, puſilla candicet.

B Glabra cute contecta eſt, capite magis plano quàm anguillæ, oculiſq; latioribus, cirrumq; ſub labro inferiore proteniſum gerit. Pinnas in lateribus rotundas, nigras, ac rurſus ſub branchijs (quas utrinq; quatuor habet) duas alias, binos uelut cirrulos referentes: pinnam quoq; aliam carnoſam, à medio dorſo ad caudam uſq; productam: ac præter hanc etiam aliam ab umbilico ad caudam abeuntem, quam circinatam, mollem ac nigram habet. Cor illi ſub branchijs, ut in alijs Aſellis, triquetrum delitescit, ſed paulò magis turbinatum: Hepar ſtomacho incumbit, duobus lobis præditū. Ventriculum etiam gerit oblongum, pylorū innumeris apophyſibus circundatum: à quo inteſtina tribus inflexibus conuoluta, ad anum demittuntur. Peritonæum illi argentei coloris eſt. Vulua utrinq; in cornua prominet, permultis ouis referta, inter quæ oſſiculum membrana inuolutum, caput aquilæ referens cōperimus. folliculo quoq;, commodiori natationi idoneo (ut & cæteri aſelli) prædita eſt: qui latiori ſpinæ parti incumbens, durus, glutinoſus, & plurimo flatu diſtentus apparet. Carnium eius caro paucis ſpinulis referta eſt.

C Veſcitur Apuis, Caridibus, & omni piſciculorum genere.

DE MVSTELLA ALTERA VVLGARI SIVE GALEA PISCE, RONDELETIVS.

Cirrus à maxilla inferiore ſimplex & ſingularis dependere debet, ut in Bellonij figura.

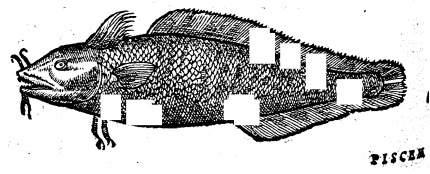

PISCES

PISCEM quem ſiic oculis ſubiecimus, apud nos rariſsimum, cùm ad me attuliſſet piſca A
tor, diu multumq; nomẽ naturamq; ſuſcitatus, comperi eum eſſe, qui à Maſsilienſibus
muſtella uocetur, ob ſimilitudinem quam cum ſuperiore habet: ab Illyricis pegorella: à
Græcis huius ætatis etiam gaideropſaro, id eſt piſcis aſinus.

Piſcis eſt marinus merlano quodammodo ſimilis: differt autem appendicibus quæ in ſuperi- B
ore maxilla eminent. Alia ex inferioris maxillæ extremo, ueluti è mento barba propendet. Pin-
nas ad branchias breues habet. Subſunt in uentre aliæ duæ cirris quàm pinnis ſimiliores. A podi-
ce pinnam aliam habet cum pinna caudæ continuam: in dorſo duas, prior parua eſt, altera magna
cum pinna caudę continens. Partibus internis ſuperiori ſimilis eſt. Hepar ex albo rubeſcit in tres
lobos diuiſum, quibus tanquam manu uentriculum amplectitur. In hepate fel habet. Ventriculũ
magnum cum appendicibus multis. Inteſtina in ſpiras conuoluta. Veſicam aëre plenam ex tuni
ca craſsiuſcula & alba.

Carne eſt molli & friabili, & cum aſinorum uel etiam ſaxatilium carne conferenda. F

Vt liberè dicam quod ſentio, quæ aſino ſiue aſello notæ inſignes & euidentiſsimæ tribuuntur A
ab Ariſtotele, huic magis competere mihi uidentur, quàm merlucio, quem omnes hodie aſellum *Aſellum Ariſto-*
ueterum eſſe iudicant, maximè πὰ βραδέα, id eſt, uirgulæ ad allicièdos & capiendos piſces, quibus *telis.*
prorſus caret merlucius: quòd lapides molares in capite habeat, quòd lateat.

Nec illud prætermittendum, autorem libri de Aquatilibus nuper editi nõ rectè piſci iſti ſqua B
mas ademiſſe, cùm totus ſquamoſus ſit. (*Imò ſquamis, inquit Bellonius, Polam uulgarem refert: ſed eas pi*
ctor in icone ipſius non expreſsit.)

DE EADEM, BELLONIVS.

Aſinum piſcem uertere poſſumus, quem Creticum uulgus Gaideropſarum uocat. Indigenæ A
ad portum Veneris Pegorellam, Genuenſes ac Maſsilienſes Muſtelam, puto Ariſtotelis & Ga- *Callariam.*
leni eſſe Callariam.

Piſcis eſt ad Marlangum noſtrum accedens, Græco atq; Italico litori frequentiſsimus, inter B
mollis carnis piſces connumeratus: trium interdum palmorum longitudinis, ac cruris humani
craſsitiei: colore ex liuido in opacum abeunte, ſquamis Polam uulgarem referentibus. Duas in
tergore pinnas gerit: quarum minima, capiti uicina eſt: præter quas aliam rurſus ad caudam uſq;
protenſam habet: ac rurſus ad latera utrinq; unam, rotundam, ſub quibus poſtremis craſsiores ac
carnoſi quidam cirri, bifidi conſpiciuntur: huius quoq; caudæ pinna rotunda eſt: cirrum ſub men
to habet, maxillas mobiles, dentes cõfuſos, ut & aſinorum reliquum genus. Sed hoc ab iis differt,
quòd in labro ſuperiore, maculam oſtendit in cordis figuram denticulis circunfultam, linguam al
bicantem, & in cuſpidem efformatam. Proinde branchias diſtendit utrinque quatuor, ſub quibus
cor deliteſcit triquetrum, pericardio ut in cæteris piſcibus obuolutum. De diaphragmate hepar
pallidum ac ferè lacteum appenſum eſt, in tres lobos diuiſum: cuius pars ſiniſtra, cæteris maior,
ueſiculam fellis oblongam admittit: tertius lobus ſuperficiei ſtomachi incumbit. Lien illi eſt ſan-
guineus, gracilis, oblongus, dorſo incumbens, à uentriculo dependens: quem, propter uoracita-
tem, prægrandem uidimus, eius ferè figuræ, cuius eſt paſtorum inſtrumentum, cui cornutæ mu-
ſæ nomen eſt. In pyloro admodum multæ ſunt apophyſes, ut quinque & triginta facilè connume
res. Eius inteſtina non amplius quàm tribus reuolutionibus circunflexa ſunt, antequam ad re-
ctum perringant: præter quæ, ueſicula quadam cæteris aſinis communi præditus eſt, gemino
ueluti folliculo tergori coniuncta, quæ illi commodioris natationis uſum exhibere creditur.

Cæterùm hic piſcis ſardellis, boopis, trachuris atq; aliis piſciculis ſeſe exaturat. C

DE OPHIDIO PLINII.
RONDELETIVS.

Icon ſequentis paginæ, non eſt quam Rondeletius dedit: ſed noſtra Venetijs picta: eadem prorſus, ut iudico:
niſi quòd imiumeris illis & rotundis ferè maculis caret, quas in ſua oſtendit Rondeletius, Bellonius omittit.
Quare genera Ophidij tria ſtatuerim: Barbatum primum, idq; uel maculoſum, uel ſine
maculis: deinde imberbe & flauum.

CONGRO ſimile eſt ophidion quaſi paruum ſerpentem dicas, diminutiuo nomine A
ab ὄφις. Eſt autẽ ophidion piſciculus qui à noſtris uocatur donzelle, cuius Plinius duo- *Lib. 3. cap. 11.*
bus locis meminit: uno nominat tantùm, in piſcium catalogo; altero qualis ſit breuiter *Ibidem cap. 9.*
indicat: Vrinæ incontinẽtiam hippocampi toſti, & in cibo ſæpius ſumpti emendant, itẽ B (G)
ophidium piſciculus congro ſimilis, cum lilij radice: Piſciculi minuti ex uentre eius, quos deuo-
rauerit, exempti & cremati: ita ut cinis eorum bibatur ex aqua. Hactenus Plinius. Quoniam ue-
rò piſcis quem capiti huic prefiximus, tam congro ſimilis ſit quàm ouum ouo, ut eſt in prouerbio:
uideor mihi uerisimè pro Plinij ophidio propoſuiſſe. Eſt igitur ophidion piſciculus longus & læ
uis, Pinnas duas habet, in dorſo, & in uentre (*ſingulas,*) ſitu, figura, ſubſtantia congri pinnis ſimi-

Digitized by Google

les. A congro gemina barba è maxilla inferiore propendente differt, & oris ricu, qui in congro maior est. Binæ lineæ tenues à capite ad caudam productæ sunt, qua nota in eam aliquando sententiam adducebar ut seserinum Athenæi esse crederem. Sed tandem uero seserino cognito, qualem antea demonstrauimus, rem omnem diligẽtiùs cùm expendissem, Plinij ophidion esse iudicaui.

G Quòd autem aduersus urinæ incontinentiam prodesse cum lilij radice legitur in Plinio loco modo citato, mendosum esse suspicor, substituendumq; seminis incontinentiam cum rutæ radice, quod & rationi consentaneum est, & ita in uetusto quodam exemplari legisse me memini.

B F A Cæterùm ophidion carne est candida, dura ueluti draco.

Contra Bellonium. Ophidion alterum, flauũ uel imberbe. Ineptè fecit, qui ophidion inter asellos numerauit, cùm planè ijs dissimilis sit corporis habitu, capite, pinnis, atq; cum longis planè connumerandus.

Circa Lerinum insulam & Antipolim sæpe capitur piscis superiori omnino similis corporis specie & carnis substãtia: eo differt, quòd cirri carnosi barbæ instar è maxilla inferiore non propendent. Colore etiam à superiore dissidet: est enim flauus. Quam ob causam ophidion flauũ uel ophidion imberbe, ut à superiore discernatur, appellabimus.

DE EODEM, SIVE GRILLO VVLGARI, Aselli specie, Bellonius.

Hic fortè potiùs callarias fuerit. Lege quæ inferiùs scripsi in Corollario primo.

A, B, F. Mollium Asellorum classis est, Italorum pleriscq; Grilli nomine cognitus piscis, palmum ex Mediterraneo non excedens: carnis admodũ delicatæ, Romanis antistitibus in delicijs habitus, à quorum uulgo pro congro accipitur, atq; interdum ab ichthyopolis eius loco supponitur.

B Cui sententiæ ego quidem facilè accederem, nisi ab hoc longè diuersa esset huius capitis ac pinnarum effigies. Illud enim quaternis cirrhis barbatum apparet: Hæ uerò carnosæ, integram in gyrum caudam ambiunt, ac multa nigredine perfunduntur. Verum quidem est lubricam illi pellem esse, Anguillæ ac Congri modo: sed reliquæ notæ ad Anguillam accedunt.

A Quamobrem tam incerta est mihi huius piscis nomenclatura, ut uix in promptu quid de hoc statuere possim, occurrat. uideo enim communem Grilli & Congri apud authores appellationem esse: & tamen hic Grillus, Congrus non est. Scio præterea Venetos, superiùs descriptum piscem, atq; hunc quoq;, Galeam appellare: sed quòd hic piscis Mustela sit, ipsius quidem pinnę caudam ambientes ac nigricantes, ipsaq; carnis in manducando iucunditas plurimum reclamant, Audio qui Tragum antiquorum esse iudicent: de quo Oppianus,

Mustela.

Tragus.

Mænides, & Tragi simul, & Atherina uagantur.

Quorum sententijs facilè assentirem, nisi planè mihi esset ignota, ex antiquorum scriptis, piscis Tragi descriptio. Hoc unum mihi compertum est (quod & uobis affirmare possim) piscem hunc, mollem & delicatũ, Asellorum esse speciem, ab alijs plurimùm dissidentem, atque ob id peculiare nomen sibi pro-

Aselli species.

merítum.

B Porrò linguam habet paruam, acutam. cor trigonum, ruberrimum; hepar, ad sinistrum latus exporrectum: stomachum oblongum, pylorum permultis apophysibus circundatum; à quo tres intestinorum reuolutiones ad anum pertingunt. lienem rubrum atq; oblongum. Cætera ad reliquos asellos, atq; adeò ipsa uoracitate accedit.

SEQVVNTVR DE ASELLIS COROLLARIA TRIA, PRIMVM, DE ASELLIS, EX VETERIBVS ferè. Secundum, De Germanicis & Anglicis Asellorũ nominibus. Tertium, De Mustelis marinis.

COROLLARIVM PRIMVM DE ASELLIS.

A Asellus Romæ scarmus & merluzus dicitur, Niphus. Asellorum duo genera, callariæ, minores:

norès: & bacchi, Plinius. Hermolaus (inquit Massarius) uidetur hoc loco dicere, posse etiam legi banchus: sed ego potius bacchus quàm banchus legerem, tum ex uetustis codicibus, tum etiam Athenæo, Euthydemo atq; Diphilo, in quibus bacchum scriptum inuenimus, non banchum: ex eo fortè quòd asinus (testãte Plinio quarto & uicesimo uolumine) dicatus est Libero, hoc est Bacho, ut banchus alius omnino piscis sit, uti retulimus, inter mugiles minimus. ¶ Euthydemus in libro de salsamentis, alij (inquit) bácchon appellant, alij γλαυκίλλον, alij oniscon. Archestratus, Τὸν δ' ὄναν ἀνακάψω, τὸν κάλλαεῖον καλέουσιν, Ἐκτρίφει δυμεγίθη, ἀμφλιν (fortè δυμεγίθη σομφλίν) δὲ τρίφει τινὰ σάρκα Καλῶς, οὐκ ἐὰν ἴψοι. Gallariam aliqui mendacissimè muræną fluuiatilem à Dorione apud Athenæum nuncupari scribunt. uide in Muræna. Callarias asellus minor, dicitur aliter Gallarias & Galleridas, Gillius. item γλαυκίας, & χαλαρίας: & galaxias, & clarias, κλαρίας, ab Oppiano per syncopen. Et fortè reliqua nomina uulgus imperitum deprauauit: probandum est autem quod à gálacte, id est lacte, deriuatum quàm optimè uideri possit, ut galarias, uel galaxias, nimirum à lacteo colore, quem ego de asello tum gadi, tum magis galariæ, iecore imprimis accipiendum censeo. sicut & Germani inferiores genus quoddam mustelæ à lacteo iecinore Milchling appellant. nisi quis à gales, id est mustelæ similitudine galeriam uocare malit. Videri sanè potest asellus galarias, mustelarum generi adnumerandus, (si futurio non est, ut Rondeletius putat,) tum quòd alij quoq; cognati pisces habentur eiusdem generis: tum quòd spina singularis, os rescissum (quãuis non eadem parte situm) ὁμοίως τοῖς γαλεοῖς, καὶ τὸ μὴ σωματγλαστῶν, & oris radioli seu uirgulæ (barbulas interpretor) fauere huic sententiæ uideantur. Plinio Bacchi, maiores asselli sunt, callariæ minores: Athenæo uerò Bacchus, oniscus & chellares (quod à callaria corruptum dixerim) idem est piscis. Cremys piscis uel chremys, (malim Chremes, uide in Chromi) asellus (oniscus) est apud Grammaticos: uidetur autem idem mustelarum generis. Γαλίαι, (Γαλεῖαι potiùs,) oniscí, Hesychius & Varinus. Hoc etiam annotandum, galarias & similia nomina adiectiuæ significationis esse, differentiæ gratia ceu epitheta propria substantiuo suo adijcienda, ut ὀνίας, ἀσελλάς, ἀλωπεκίας, γαλεάς, ἰχθὺς ὁ ὀνικὸς (lego ὀνίσκος) Hesychius & Varinus. λαζίνης, χαραδρεύς, (uidetur corruptum, fortè à γαλεοειδὰς,) κυλαεὰς ἰχθὺς, Hesychius. λαζίνης factum apparet à Latino asino. Græcus quispiam nauta Massiliæ mihi dixit, etiam nunc Gallariam in Græcia appellari: sed mihi non potuit piscem, cum tamen summè ab eo contenderem, repræsentare, Gillius. Varro ab asini colore hunc piscem dictum scribit. Græci à segnitie dictos asinos innuunt. nam Oppianus lib. 3. de pisc. ὄνου ναυβάτην δέμας, dixit: & Aelianus cum nominasset pisces prægrandes ac pigros, qui in latebris maris abdi solent, nec longè ab eis natando recedere, oues, hepatos, prepontes: asellum quoq; inquit eis adnumerari posse. Equidem onon maiorem esse putárim q̃ sit oniscos, cum Plinio, quãuis aliter Rondeletio uideatur. Eberus & Peucerus asellos maiores Germanicè interpretantur Zanten: minores, Sengelin. Sed Sengelin audio esse fœtum funduli pisciculi, id est gobij fluuiatilis minoris. Zanten nomen mihi ignotum est: nisi idem sit Zandet uel Sandat piscis, qui apud Borussos & Danos in litoribus capitur, & magna copia dolijs inclusus, in exteras regiones mittitur. Ventre albicat, dorso nigricat, magnitudine qua de asellorum genere Stockfisch dictus mediocris, capite non admodum grandi. Caro eius salsa, tenacior euadit. Rostochij aiunt Sandat nominari, in Prussia Sant: piscem esse marinum, percæ aliquo modo similem, oblongũ ad dodrantes ferè tres cum dimidio, flumina subire, in cibo laudari. Alij comparant eum specie trutæ (einer Lachsförinen,) squamis cypríno. In Suerinensi etiam lacu capitur per quadrageſimã.

Memini Galenum prodere galaxiam pretiosissimum Romæ piscem è genere galeorum, id est mustelorum (γαλεῶν, uel galeonymorum) esse, & in Græciæ mari fortè non inueniri, ut in Aciipenseris historia Rondeletius refert. sed fieri potest ut mustelarum mustelorumq; genus non rectè distinxerit Galenus. hos γαλεοὺς, illas γαλᾶς uel γαλέας Græci appellant. Apud Grammaticos etiam in Lexicis γαλέα & γαλεὸς non distinguuntur. Galeonymus quidem ex Galeni uerbis uidetur aut idem esse qui galaxias, aut genus ad eum ceu speciẽ: ut longè alius sit qui callionymus uocatur & alio nomine uranoscopus. Bellonius Mustelæ fluuiatilis genus quod lotam Galli nominant, nostri Trüsch, alrupp, &c. clariam fluuiatilem uocat, pro callariam, Oppiani poëtæ imitatione: & similem ei in Nilo quendam piscem clariam Niloticum: & in mari Mustelam Massilię dictam. etsi alium quoq; piscem ijdem eodem appellant nomine, quem alij in Italia uulgò grillũ, qui mihi uerius callarias uidetur, & grilli nomen à gallaria corruptum suspicor. carnis, inquit, est admodum delicatæ, & mollis, Romanis antistitibus in delicijs habitus. natura ad asellos accedit, &c. Sed de his mox inter Mustellas. Hic satis sit, quòd ad nomen, monuisse, asellum gallariam, de quo eruditi disputant, præ omnibus grillum Italorum mihi uideri: etsi Rondeletius Plinij ophidion esse coniecerit. Nam aut idem piscis fuerit ophidion: aut si diuersus est, plura argumẽta pro gallaria quàm pro ophidio factura arbitror. Idem Rondeletius callariam esse suspicatur galeam (primam) uulgò ab Italis dictam. Quod si quid obijci poterit, minus tamen id erit, quàm quod aduersus aliorum coniecturas dici potest; & propter cõfusa quædam apud ueteres tum nomina tum descriptiones excusari poterit.

Aristoteles asellí piscis solius omnium in media aluo corculum situm pro maximo memorauit, Apuleius.

Bacchus. Banchus. Cremys. Chromys. Zandet. Sandat. Galeonymus. Grillus.

Onos degit in latibulo aliquo in profundo: passeres uerò, καὶ κλαυσίας, καὶ τραγλίδα, φύσας τε καὶ σκωψ, in cœno & palustribus locis (ὑγροτόποις) maris, Oppianus: tria genera diuersa ὄνος, ὀνίσκος & κλαυσίας se facere ostendens. ¶ Asellum latere plurimum temporis constat, quoniam longo interposito tempore capitur, Aristot. Quidam æstus impatientia mediis feruoribus sexagenis diebus latent, ut glaucus, asselli, auratæ, Plinius. Exortum caniculæ extimescit asellus, Aelianus. Solus (asinus) calidissimis flagrante Sirio diebus occultatur, cum alij per summum hyberni temporis frigus se abdant, Athenæus ex Aristotele. ¶ Oniscus quoties anno pariat, nondum explo ratum est, Oppianus lib. 1. de pisc. Asselli partum nunquam deprehensum fuisse, in sermonem hominum uenit, Gillius tanquam ex Aeliano, sed melius uidetur Oppianus dixisse; & locū hunc Aeliani non reperio.

E Asini, (ὄνοι,) boues, oues, raiæ, pisces prægrandes hamo capti, sequi recusant, & magnum spe extrahendi laborem piscatoribus pariunt, dum graui corporis mole ad arenam aut aquæ fundum reniuntur, Oppianus. ¶ Orcynus gaudet oniseo esca, Oppianus lib. 3. de piscat.

F Post acipenserem apud antiquos præcipuam authoritatem fuisse lupo & asellis Cor. Nepos & Laberius poëta mimorum tradidere, Plinius. Bacchus est boni succi, difficilis concoctu, (ἀπεπτότατος, Massarius uertit malæ concoctionis. sed ἀπεπτικὸς legendum uidetur ex Galeno, cuius uerba Rondeletius citat) odore graui, βρωμώδης, Diphilus. Rondeletius etiam carnem eius nonnunquam ferinum quid resipere scribit. Eligantur è piscibus maximè lupi, & asselli mediocri magnitudine, Aëtius in cura colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Apud Galenum de asellis hęc leguntur diuersis in locis, ut Brasauoli Elenchus indicat: Pelagici sunt: carne molli, friabili, (sed non æquè ut saxatiles:) neq; crassi, neq; tenuis succi. Qui in puro mari degunt, ad saliendum non sunt accommodati. Vtiles sunt calidis & siccis. ¶ Merlucius sine squamis est, accepit fortasse hoc nomen à merula, lucio tamen persimilem aiunt. Coctum cum sinapio albo comedes, Platina.

G Oniscon piscem Aëtius ad uitia interaneorum commendauit, Massarius: piscem intelligat an uermem non satis scio, Hermolaus. Ex asello pisce lapilli, qui plena luna inueniuntur in capite, in frigidis febribus alligantur in linteolo, Plinius. Inueniuntur & in banchi (malim bacchi) piscis capite ceu lapilli, hi poti ex aqua calculosis præclarè medentur, Idem.

2. Onos, id est asinus marinus, piscis est, quem quidam pulpum (polypum) dicunt, alij ociapodem, Kiranides. De oniseo insecto multipede, suo loco dicetur. Oniscos etiam Hippocrates uulnerariũm instrumentum ad luxata corporũ est, Massarius. Hesychio serra fabrilis, sed de instrumentis ab asino nominatis plura in Quadrupedum historia in Asini philologia attuli. Scarigenus unum æolon uocant, alterum ὀνίσκον, Athenęus. Πολὺς γὰρ ὁμιλῶ πόντος κύμασι σοβῶν χαίνοντ' ὀυρώνιον (lego, Σαίνοντ' ὀυρώνιον) θυσίην ἐλάς, Achæus apud Athenæum paulo post initiũ septimi, quem uerò piscem cylli marini nomine appellet, non constat. si cillum dixisset, de asino intelligerẽ. grammatici enim κύλλον interpretantur ὄνον. sed malim ad scyllos, id est canes referre, quibus illud Σαίνοντ' ὀυρώνιον melius quadrat.

h. Cor in uentre asselli instar aliquem habere, in hominem uentri deditum, & cui animus semper in patinis sit, scitè torqueri poterit.

Merlu nomen est usitatum Flandris & Gallis de Asello pisce. Romani Merlucium uocant, id est Lucium marinum, ein Meerhecht.

COROLLARIVM II.

DE GERMANICIS ET ANGLICIS QVIBVSdam Asellorum nominibus.

Stockfisch. Stockfisch, nomen Germanicum est, quo Angli etiam & Galli utuntur: nec unam, sed diuersas Asellorum species comprehendit: ut quos appellant **Capelliauen**, **Schellfisch**, **Pomuchell**. Nomen à trunco factum est, quem nostri **Stock** nominant. huic enim aridus hic piscis tundendus imponitur, quoniam ariditate adeò riget, ut nisi præmaceratus aqua aut prætunsus, coqui nó possit. At longè alius piscis est salpa, qui recens etiam ferulæ ictibus ad coctionem præmollitur. Erasmus Roterodamus in epistola quadam fustuarium piscem hunc uocat à baculo quo contunditur: sed à trunco potiùs sic nominari, Ge. Fabricius monuit. Partes circa uentrem & pinnas resectæ & seorsim salitæ, **Rodtser** (uel **Rotscher**) à Germanis nominantur; ea caro aliquanto mollior est, suauior, & facilior concoctu, ut Iustinus Goblerus ad me scripsit. Aliqui **Stockfisch** & **Tötsch** uel **Sotsch** eiusdem generis esse dicunt. Capitur **Sotsch** etiam in lacu Suerinensi, quidam capitonis genus interpretantur, propter capitis ad reliqui corporis magnitudinem, excessum. Veterum quidem capito longè alius piscis est, mugili cognatus. Venter piscis, qui **Tötsch** Lubeci uocatur, aptus est cibo. delicatior uerò eius pars rostrum & pinnæ, **Spotzen** appellant uel **Sporden**. ¶ **Pomuchell** piscis uocatur in Dania, ubi abundat, & Prussia. Caro ei mollis, caput magnum. iecur ut in mustela fluuiatili (**wie die Trüschen**) & similiter suaue. E maioribus in hoc ge-

Rodtser.

Sotsch, uel Surst.

Capito.

Spotzen.

Pomuchel.

hoc genere fiunt qui uulgò **Stockfisch** & **Rauchfisch** (frigore indurati, uel infumati) dicuntur. E mediocribus, fiunt **Flachfisch** dicti, (nescio qua ratione. **Flach** nobis planum significat.) Parui saliuntur, & dolijs inclusi **Soesch** appellantur. Minimis uescuntur incolæ, & ita coquunt uti mu- Soesch.
stellas fluuiatiles mediterranei. Capitibus mutilati plericq; omnes exportantur, capita enim, maio
rum præsertim, caudas & abdomen (**flitten** uocitant, id est partes uentris inferiores) abscindunt: Flitten.
& pulpas (**die vrwengelein**) ac si quid esui est, seperant: & Sole tostas has partes dolijs condunt,
& **Spoorden** appellant. Cibus hic delicatissimus est. Dolium plenũ denarijs sedecim, aut ad sum- Spoorden.
mum uiginti uænit, Hæc ut olim amicus quidam dictauit. ¶ **Stockfisch** quo remotiùs ad Se-
ptentrionem capitur, eò melior & pinguior habetur. Aliqui **Nopsen** uocant, si bene memini. Nopsen.
Murmellius Latino nomine ficto strumulum nuncupauit, haud scio quamobrem. Eiusdem ge Strumulus.
neris est Capellanus uulgò dictus, qui alio nomine **Bolck** dicitur, unde Latinum nomen Boca a-
liqui imperitè posuerunt, quasi uocabuli similitudo ad nomen imponendum satis efficax esset. alij
eidem absurdius etiam nomen fecerũt milago, ne uocabuli quidem similitudine astipulante. Mil- Milago.
uago quidem seu miluus à Plinio nominari uidetur piscis, quem Græci hiéraca uocant, aliqui lu- Milugo.
cernam. Sigismundus Liber Baro inter cætera magni principis Moscouitarum dona, multa
quoq; piscium frusta, insalsa, aëre durata, Belugæ, Osetri, & Sterled, accepisse se scribit. ¶ Capi so
lent **Stockfisch** dicti pisces mense Ianuario, uigente frigore. Calor enim eos laxat & emollit, ut
exportari non queant: frigus uerò indurat. ¶ **Stockfisch** uocantur etiam **Bergerfisch** & **Rot-**
scheren, Eberus & Peucerus Germani. ¶ Piscium **Stockfisch** apparatus diuersos, Baltasar Sten
delius in Germanico suo libro Magirico describit.

Molua Gallis, **Bolch**, **Bolck** uel **Bolich**, uel **Boling** Germanis, asinorum species est in O- Bolch.
ceano: licet Bellonius linguæ nostræ imperitus, huiusmodi interpretetur **bolich**, & Matthiolus Silu
rum. Cæterum idem piscis **Balck** apud Hollandos, apud Frisios uocatur **ein Kableau**. Mit-
titur is quoq; ad mediterraneos Germanos capite adempto. Sunt qui ita distinguãt, ut **Kableau**
uocetur piscis uiuus aut recens, **Bolch** uerò iam capite mutilatus & salsus. Similem esse aiunt pi-
sci quem Rhenanum uulgò uocant (**ein Rhynfisch**) sed capite multò maiore. Nomen **Kableau**
scribitur etiam aliter, **Cableau**, **Cabelleau**, **Capellengau**, **Capellian**, **Capplan**. Huic similem
faciunt piscem **Hacke** uel **Hadock** dictum. Non desunt qui **Wyting** piscem paruum esse di- Wyting.
cant, Schellfisch mediocrem, **Cableau** uel **Bolch** pregrandem, magnitudine ferè uiri, nec aliud Schellfisch.
interesse discrimen. Capellanum piscem Angli (ut audio) uocant **Rodde**, **Coddefisshe**, **Newe** Rodde.
Rodde. Bellonio idem est Anglicè dictus **Scarborongfisshe**, & **Newe Rotte**: haud scio an ea
asellorum species, quam ex terræ parte nuper reperta, Rondeletius mitti scripsit. Qui aliquan-
do, rarò tamen, ad nos usq; adfertur piscis ex Oceano per quadragesimam, **Bolch** uel **Rhynfisch**
nomine, talis ferè est: oblongus, ad palmos minores ferè septem, squamis obtectus: corpore cau-
dam uersus se attenuante. dentes multi exigui. oculi magni. caput supra latiusculum. Linea uen-
trem & thoracis concauitatem à dorso distinguit. Pinnæ in dorso tres sunt. cauda in medio modicè introrsum caua est. singulos audio denario uno indicari, aut minoris aliquanto. Elixi in aqua,
cum pane (ossis panis) & butyro coquuntur denuo. **Stockfisch** simílem esse aiunt capellano
pisci uel Rhenano uulgò dictis: sed capellani (quẽ Flandri Gallicè sic nominant) suprà inter An-
thias speciem ac descriptionem ex Rondeletio dedi. **Hadoe** Anglorum uel **Haddocke**, asel Haddocke.
li genus est simile capellano, multò minus, aridum bene magnum uidi Argentinæ in curia suspen
sum. ¶ **Hake** uel **Hacke** Anglis, similiter tum asselli genus, tum capellano similis est. idem for Hacke.
tè **Hüyck** apud Hollandos: qui memoratur in prouerbio, **Hüycke** (alij **Hücke**) noch **Kabelli-**
awes, de homine qui sibi uiuit, neq; ullarũ est partium: simile illi, **Er ist weder fleisch noch fisch**.
Scribitur etiam **Hülck**, ut in prouerbio, **He solde er een Hülck vertheeren / dann een Both**
winnen, in hominem prodigum uel ineptum, qui magna insumit, uix parua lucratur. **An Hacke**
piscis est longus, & attenuatur caudam uersus ut Lucius: lineam habet in dorso nigram.

¶ Mollo Italorum, Anglis **a Whytyng** maxima copia apud Anglos capitur, ut Io. Faucone- Whytyng.
rus mihi significauit. Sed alius est phycis, quem Galli mole nominant, fortasse ob carnis mollitu-
dinem. Albica in Regimine Salernitano recensetur inter pisces salubres: Arnoldus Villano-
uanus piscem marinũ esse inquit, & interpretatur Germanicè **Wytink**. Germanis inferioribus
wyt album est. alij scribunt Germanicè **Wyting**, **Wytinck**, **Wittig**, **Wittling**. minor est quàm
piscis **Gaden** dictus: capitur in lacu Suerinensi etiam, paulò breuior quadrante ulnæ. Est autem
Gaden capellanus paruus.

Iconem hanc asselli primi siue Merlucij, Venetijs nactus sum, ubi mollo nominatur. Rondele-
tij Merlucius pinnis ab hoc uariat, ut Lector facile conferendo deprehendet. ¶ Ichthyocolla cum Ichthyocolla.
ex alijs piscibus fit, tum ex morua & morone. sed moro, mario uel huso est: morua asellorum gene
ris. Ichthyocollam (inquit Ruellius) Galli collam buccæ uocant: alij collam moruæ. ita enim cete-
ceum uocant piscem, quo frequentissimè uescuntur, cuius glutinoso uentre & corio glutinũ fieri
inter omnes conuenit. quare uerisimili coniectura colligi potest, piscem quem Gallicum uulgus
appellat moruam, ichthyocollam Græcis fuisse nominatum, cum ferè totus inter coquendum in
glutinum lentescat, siccatusq; in idem coalescens redit, Io. Ruellius in historia stirpium, sed huso

Digitized by Google

potiùs, quem Gallis ignotum puto, ichthyocolla fuerit: nam quod inde fit glutinũ, noſtri ueſicam huſonis appellant, &c. Morua uerò longè alius piſcis eſt, Oceano proprius, Græcis Latinis{que} teribus ignotus. Gluten ſit ex ueſiculis piſcium, præcipuè huſonis, & piſcis marini qui uocatur murca, (fortè morua,) Albertus. Aliqui molliùs moluam pro morua proferunt: utrum rectius nõ definio, cum pro utroque non deſint coniecturę. Molua enim à mollitie carnis dici potuit, ut merlucius Italis mollo, Gallis mole. Morhua uerò à Germanico uocabulo, quo & Angli utuntur, **Morhuel**: quamuis Germani primam ſyllabam per e. potius efferunt, **Merhuel**. Teſtis eſt Rondeletius hebetes eſſe Morhuæ oculos. ut inde etiã proMerhuel. uerbium ſit exortum in eos quibus infirma eſt & obtuſa oculorum acies, &c. Quid ſi igitur Morhuel dicatur tanquam marina ululà: nam & Merhuel, & Meruel alii qui proferunt. **Owel** autem Germanis ululam ſignificat, (ut **huw** bubonem,) Anglis **Owl** uel **Oull**. Sunt autem oculi ululorum interdiu hebetes, ut & aliarum nocturnarũ auium. Morua iuuenis ſatis appropinquat prædictis (piſcibus ſalubribus, lucio, percæ, carpæ, tencæ, trutæ, &c.) in bonitate, cõſideratis prędictis conditionibus, eſt tamẽ craſsior & uiſcoſior prædictis, Arnoldus Villanou. Fortè piſcis Merlengus eſt laudabilior poſt rogetum, non eſt enim ita craſſus & uiſcoſus ut plagitia & ſolea (de genere paſſerum,) & eius caro eſt ſatis friabilis: ſed conſideratis ſapore & odore cũ colore & ſubſtantiæ puritate & nobilitate, deficit in bonitate à rogeto & gornato, Idem.

Schellfiſch. **Schellfiſch** genus aſelli, Coloniæ & alibi **Rheynfiſch** appellatur, id eſt Rheni piſcis, longitudine pedali, ut audio. Murmellius Latinè ficto nomine piſcem capitoſum appellare uoluit. Scalda ſiue Scaldis flumẽ eſt apud Antuerpiam profluens in mare, in quo capiũ, & nomen ab eodem mutuatus uidetur. Ad cibum hoc modo paratur: primum in aqua pura elixatur: tum butyro ſalſo aut recenti feruido & apio conditur. aliqui etiam è ſinapio condimentum addunt. Cibus eſt ſuauis, delicię Vueſtphalorum, ut Iuſtinus Goblerus I.C. ad me ſcripſit. Quid ſi ab aſello nomẽ factum diuines? quaſi **Sellfiſch**.

Egrefin Anglis Scotisue dictum piſcem non eſſe hepatum, ut quidam putabant, Rondeletius in Hepati hiſtoria conuincit.

Labordeau, Laebberdane, ſciſſus & ſalſus **Rheynfiſch**, id eſt Rheni piſcis per excellentiam dictus, ut audio. **Habberdyne** proferunt Angli: Galli aſpiratione negligunt, & l. pro articulo addunt. Quærendum an idem ſit qui apud Anglos **groß Jßlandiſch** nominatur. Rondeletius à maculis Leopardum uocat, & aſinum uarium interpretatur. **Ego Leoniam** oppidum eſſe audio uel pagum prope Groningam, à quo fortaſsis nomen piſci factum fuerit, quòd inde nimirum copioſe exportetur, ſiccus & inter ſalſamenta. In Holſatia (ut audio) uocatur **Nßfiſch**, quod ex Islandia aduehatur.

Ling, Lyng, Lingfiſſhe, Anglis ſunt piſces quos aſellorum generis Bellonius facit. Ex his recentem uocant **greene Lyng**: ſiccum, **drye Lyng**. mediocrem magnitudine, **myddle Lyng**: maximum & pretioſiſsimum, **organe Lyng**. Vox **organe** quid ſibi uelit, non aſſequor: niſi forte ita maximum in hoc genere piſcem uocant, ut Græci thunnum maiorem, orcynum.

Permultæ aliæ Aſellorum ſpecies antiquis incognitæ: nobis etiam **peregrinæ**, Britannis, atq; adeò Hollandis ipſo tantùm nomine diſtinctæ, Belloníus.

Maximus eſt apud Britannos & Hollandos Aſellorum quæſtus, quorum tanta eſt in eorũ mari copia, ut poſt ſuæ regionis ſaturitatem, etiam aliàs longè remotas nõ ſine maximo uectigali explear.

Digitized by Google

pleat. Hos piſces ſalitos, præſertim maiores Morhuas ac Merlucios generali uocabulo **Stockfiſch**, quaſi uerberatos piſces, *(imò à trunco in quo cæduntur,)* appellant, quòd tanta ſint ſiccitate poſt imbibitum ſalem, ut niſi magnis, frequentibus ac diuturnis malleorum ictibus diuerberati, diſſolui non poſsint, quo facilius coquantur. Nam etiam antequam Merlangi †condiantur, longo tem- †condantur.
pore exiccari ſolent, unde ſicciores euadunt. Quamobrem tunc quoq; **Buckhorne**, id eſt Capri cornu appellantur, *(Hollandis fortè. nam Anglis* **Buck** *plaryceroteni ſonat,* **Got** *uerò Caprum.)* Verũ particularia quædam nomina hiſce Aſellis attributa, potius nobis hiſtoriæ deſcriptionem, quàm populorum, apud quos frequentes ſunt, libidinem ademerunt. Eſt enim **Heberdum** ita nominatus ab oppido Islandiæ, &c. *(ut ſupra recitaui.)* Delicatiſsimus omnium eſt qui Britannis uocatur **Right Holland**, quaſi uerum ac genuinum Hollandicum dicerent. huius eſt eadem ferè cũ ſuperiore forma, niſi latior ac breuior eſſet. Cæterum ichthyopolæ Londinenſes ſalgamariorũ ac cetaceorum Britannicis aut etiam Hollandicis nominibus uti, ad Aſellorum diſtinctionẽ coacti, ſic eos peculiaribus quibuſdam uocibus nominare ſolẽt, **Lingfiſch, Selandfiſche, Bremerfiſch, Weſtcontrefiſche, Oerlandfiſch, Norfiſch, Oerhuel, Scarboroughfiſche**, quod eſt idem cum **Newe Codde**, grandis. **Iſslandfiſche. Haddocke.** quæ omnia uocabula, uti ſupra dictum eſt, diuerſam potius uulgi, pagorum, aut inſularum nomenclaturam, quàm ipſorum piſcium naturam indicant.

RVRSVS DE PISCE QVEM ALIQVI A RHENO DENOMINANT, Rheynfiſch.

PISCIS hic pictus eſt Francfordiæ ad Mœnum, neſcio quàm bene: falſi enim duntaxat, ex Oceano aducti illic habentur. **Rheynfiſch** appellant, de quo nos quædã ſuperiùs. Rondeletius capiti de Siluro hanc effigiem à me miſſam præpoſuit. Ego ſilurum eſſe nõ arbitror, aſellorum Oceani generis eſſe puto, ſed non affirmo. Danubij piſcem eſſe, & ferocem uoracemq; adeò ut catulos etiam iniectos flumini deuoret, quæ Rondeletius partim tanquam à me ſcripta, partim tanquam à Germanis accepta recitat, neq; ſcripſiſſe me ad illum, neq; audiuiſſe tale quid de hoc piſce memini. In præſentia non hunc, quamuis & ipſum miſi, ſed barbatum illum, quem mox in ſequenti capite pingit, quod de Glanide inſcribitur: qui non tantum in Iuerdunenſi lacu, ſed Danubio etiam alibiq; capitur, ſilurum eſſe puto: de quo plura ſuo loco dicemus. Belloniꝰ ſoli **Colfiſch** ex Aſellorum genere, caudam lunatam & bifurcam tribuit, cæteris rotundam. Sed hic noſter ut Aſellorum generis eſſe concedatur, **Colfiſch** non eſt, quamuis caudam (ſi rectè pingitur) bifurcam habeat. Nam pinnæ uentris in eo quem Belloniꝰ exhibet, cum noſtro hoc Rheni piſce non conueniunt, de capite quod dicam non habeo, cum acephalum pingat. Cæterum à Rheno cognominatum hunc piſcem opinor, non quòd in eo flumine capiatur, ſed quod ſalitus fortè per Rhenum mittatur.

COROLLARIVM III. DE MVSTELIS MARInis, uel Aſellis Muſtelinis.

Muſtelam per I. ſimplex aut duplex ſcribas, nihil intereſt. Muſtela (inquit Aelianus libro 15. cap. 11. Græcè γαλῆ ſcribitur) paruus (μικρὸς) piſcis, nullam cum galeis, id eſt muſtelis, communitatem habet. nam hi quidem cartilagine i ſunt, & pelagij, & magnitudine præſtant, & caniculæ (κυνὸς) ſpeciem ſimilitudinemq; gerunt. Muſtelam uerò diceres eſſe iecorinum. eſt enim piſcis breuis, (βραχὺς, *id eſt, breuis. ſæpe pro paruo accipitur. alioqui enim pro ſua magnitudine longiuſcula eſt muſtela.*) Oculis conniuentibus. Pupillæ oculorum ad cyaneum colorem accedunt. eius barba quàm iecoris maior eſt, & minor quàm chremetis. Algas depaſcitur, & ſaxatilis eſt: atq; ſimiliter ut terrena, omnium cadauerum, in quæ incurrit, oculos exeſt & conficit, ut audio, Hæc ille. Dux ceti quẽ Oppianus deſcribit, eſt quem uulgò γαλεὸν, hoc eſt muſtelam, nuncupant, Paraphraſtes Græcus Dux ceti.

Digitized by Google

innominatus Halieuticorum Oppiani. Rondeletius aſellum gallariam; uulgò ſturionem dici, & apud ueteres Latinos acipenſerem, docet. Et ſanè nihil prohibet alium galariam cum muſtela, alium cum muſtelo piſcibus ſimilitudinem habere; utrunq; etiam cum aſellis commune quippiam, quod ſi ita eſt, utrſuſq; piſcis nomen ab initio per gamma ſcribendum erit, & per l, ſimplex, galarias uel galaridas: & per r, potiùs quàm per x, ne galaxias à lacte dictus uideri queat. Sed in utranq; partem coniecturæ non deſunt, lege ſuprà in Corollario de aſellis ueterum. Clarias etiam per ſyncopen pro calaria à quibuſdam ſcribitur. C. quidem à Latinis transferentibus Græca, ſæpe pro G. ſcribi ſolet, & contrà, ut Gobius pro Cobio, & Cygnus pro Cycno.

Chremes etiam, de quo ſuprà pluribus, muſtelarum generis uideri poteſt: hoc eſt cognatus aut certè ſimilis. Et forſan ólisthos quoq; Oppiani, ſimiliter ut Chremes circa oſtia fluuiorum degens, nomen à corporis lubricitate ſortitus: quæ pleriſq; huius generis piſcibus communis eſt.

Alia quædam ſuprà cum ipſis muſtelarum uulgarium Rondeletij iconibus, & eius quē ophidion appellat, annotata à nobis leges.

Muſtelas omnes Germanicè appellabimus, **Meerttrüſchen**, **Meerquappen**, uel aliis à mari & muſtelæ fluuiatilis nominibus (quæ in diuerſis regionibus uariant) compoſitis uocabulis. Item **Meergrundel**. Eiſdem. & **Spialloyle**, inferioribus Germanis nominatum piſcem (de quo in Anguilla nonnihil dixi) cognatum puto.

Grillus. Grillus marinus Italis hodie dictus, ab aliis Cepolla (Cepula) marina uulgò uocatur; ab aliis peſce galia, Gryllus Nicandro idem qui conger eſt. Diphilus anguillæ ſimilem facit, ſed inſuauè, nominârat autem congros in præcedentibus, de anguilla loquens: ut gryllum & congrum pro diuerſis eum habuiſſe exiſtimari debeat.

Qui Venetijs Sorce, quaſi ſorex uel mus, uocatur, piſcis marinus, muſtelæ fluuiatili noſtratæ (quæ Galliorū) aſsimilis eſt, ſine ſquamis, caudam & pinnas in dorſo ac uentre oblongas habet, molles, & omnino ſimiliter ut lota, ſed colore nigro. tota pars prona ei nigricat, maculoſa tamen uidetur: ſupina albicat. Longus erat quē uidi palmos duos, ſiue digitos octo. Nota ei peculiaris, quòd inter caput & pinnæ dorſi principium, medía dorſi pars ad longitudinem pollicis tranſuerſi caua eſt, & albicantem intus lineam oſtendit. In ſuperiori labro duo ceu pili breues nigricantes eminent, ab inferiori unus albicans dependet. Caput ceu ſerpentis denticulos habet: rictum oris latū, & rotundum ſi aperias.

Meduſam Lycophron uocat γαλῆ ἀλιρόπωδα. id eſt muſtellam colliparam: quoniam capite ejus amputato à Perſeo, è ceruice eius Chryſaor homo & Pegaſus equus exilierunt. marina autē muſtella è ſuo collo parit, Iſacius Tzetzes, repetijt & Varinus in γαλῆ. Sed alij authores de muſtela quadrupede hoc ſcribunt, (quamuis neque de illa, neq; alio animali id credendum Ariſtoteles cenſet,) ut in eius hiſtoria recitaui capite 3.

De Muſtelis dulcium aquarum agemus in M. elemento.

DE OESTRO SIVE ASILO.

RONDELETIVS.

A

Oeſtrus terreſtris. Lib. 3. Georg.

OESTRVM ſiue Aſilum marinum uocarunt ueteres, neq; à uoce neque à figura, ſed à naturæ ſimilitudine quæ illi eſt cum terreſtri.

Oeſtrus enim terreſtris eſt inſecti genus horriſono ſtrepitu, uulgus tahon, Latini Aſilum uocant, teſte Virgilio, (*de quo fuſius in Hiſtoria inſectorum dicetur.*) Græcorum autores οἶστρος appellant, ab eo quod exagitent, nec patiantur examina conquieſcere. Inde Oeſtro percitū dicuntur furore correpti. Et οἰστρᾶν & οἰστρηλατεῖν ſtimulari & concitari ſignificat.

Oeſtrus marinus. Ab huiuſmodi natura, beſtiola in mari dicitur οἶστρος, id eſt, Aſilus: qui Thynnos & Xiphias ita diuexat & concitat, ut in naues aliquando exiliant, atq; etiā nonnunquam in litus. Adeò nihil eſt quod hoſte careat.

B

Lib. 5. de Hiſt. cap. 31.

Qualis uerò ſit Aſilus marinus pauci nouerunt, quia exiguus eſt admodum, & rarò, uigente tantùm canicula, nec in multis piſcibus, ſed in Thynnis & Xiphijs, nōnunquam in Delphinis, nec tamen omnibus, conſpicitur. Eum ſic deſcribit Ariſtoteles: Aſilus circa Thynnorum quorundā pinnas oritur ſpecie ſcorpionis, aranei magnitudine. Quæ breuis eſt, & non ſatis explicata Aſili notio: ex qua Aſilum nunquam penitus noſſem, niſi ſub Thynni pinna, quæ ad branchiarum eſt ſciſſuram, affixum conſpexiſſem æſtuante canicula. Ergo ex ipſa αὐτοψίᾳ ſic fuſius depingi poteſt. Pro ore tubulum ſiue fiſtulam habet, pro corporis ratione longam. Vtrinq; ſitę ſunt ueluti manus duæ, quæ ad os flectuntur. Sequitur aluus cum inciſuris, cui affixi ſunt ſex pedes: duo qui in extrema aluo ſunt, craſsiores ſunt & longiores: qui ſequuntur utrinq; locati, paulò minores: reliqui duo qui magis in lateribus ſunt, omnium minimi. Ore ſiue fiſtula, ſcorpionis terreſtris caudæ, pedibus, eiuſdem brachijs ſimilis eſt: aluo & magnitudine, araneo.

C

Vt Polypi acetabulis, ita hic ore adhæret parti molliuſculæ & pinguí ſub pinna ita tenaciter, ut auelli integer non poſsit. Sanguinem exugit hirudinum ritu, uſq; dum præ plenitudine decidat & mo-

& moriatur. Cur in ſummo tantùm æſtu, & caniculæ tempore piſces dictos infeſtet, id in cauſa eſſe puto, quòd æſtate tantùm naſcatur, autumno pereat. Cur ſub pinna hæreat, in cauſa eſt partis mollitudo, pinguitudo, & ſanguinis copia. Reliquo corpore Thynni cute quidem læui integuntur, ſed illi ſubſunt ſquamæ duriores. Ex his intelligendus eſt Plinij locus libro 9. Animal eſt par- Cap. 15.
uum, ſcorpionis effigie, aranei magnitudine. Hoc ſe & Thynno & ei qui Gladius uocatur, crebrò Delphini magnitudinem excedenti, ſub pinna affigit aculeo: tantoq; infeſtat dolore, ut in naues ſæpenumero exiliant. Dubium non eſt hæc de Oeſtro ſiue Aſilo marino dici. Sumpta ſunt ex maiori parte ex Ariſtotele: οἱ δὲ θύννοι καὶ ξιφίαι οἰστρῶσι παθεῖν κωνώπιόν τι· ἔχεται γὰρ ἀμφότεροι πλωτικῶν τῶν πτερύγων, οἷον σκωλόπιον τὸ κεκλῶμενον οἰστρον, ὁμοιον μὲν σκορπίῳ, μέγεθος δὲ ἴσον ἀράχνῃ, πᾶσαν δὲ τοῦτον πάσσον, ὥστε δῆλον εἶναι τὸ ἕλκος τὸν ξιφίαν τὸ δελφῖνος· διὸ καὶ πᾶς πλοῖος πολλάκις ἐμπίπτουσι. A
Hic animaduertere licet quàm procul à ueritate abſit Autor libri de Aquatilibus: qui Pediculum marinum pro Oeſtro exhibuit, cùm in eodem contextu Ariſtoteles hunc ab illo ita diſtinxerit, ut impudentis ſit hominis ſine ratione à uetere & probatiſsimo ſcriptore diſſentiſſe: uel parũ oculati, qui Ariſtotelis locum nõ uiderit, qui eſt huiuſmodi: In mari gignuntur in piſcibus Pediculi, non ex ipſis piſcibus, ſed ex limo, aſpectu ſimiles aſellis multipedibus, nili quòd caudam amplioſculam habeant. Et mox: Aſilus circa Thynnorum quorundam pinnas oritur, ſpecie ſcorpionis: & cætera quæ ante citauimus. Vides perſpicuè ab Ariſtotele Pediculum Aſello multipedi conferri, cui ille Aſilum comparat. Deinde cùm Ariſtoteles tam apertè Pediculum ab Aſilo diſcernat: ille ſine cauſa dubitat, an Ariſtoteles Aſilum à Pediculo, & Pulice diuerſum conſtituerit. Idem autor, inquit de Ariſtotele, uidetur Oeſtrum ſeu Aſilum diuerſum à Pediculo conſtituere. Nos uerum Pediculum marinum libro de Cruſtatis expreſsimus. in ijs enim numerari debet, quòd cruſta tenui contegatur. Contra Bellonium, qui pediculum marinũ pro oeſtro exhibuerit. Lib. 5. de Hiſt. cap. 31.

COROLLARIVM.

Aſilus uexator piſcium Scorpij ſpeciem ſimilitudinemq; gerit. is quem uidi albus erat, & adpiſcem Pagrum inhæreſcebat. Piſcatores affirmant maximos piſces conficere poſſe, Ligures uocant Pruſam, Gillius. Aſilus aquaticus thunnum æſtate infeſtat, & ut eo tempore deterior ſit, efficit, Ariſtot. Et alibi, Aſilus primadem infeſtat iam adultiores, quo tempore larga eſt ipſarum captura. Et rurſus, Thunnus poſt Arcturum melior eſt. iam enim eo tempore ab infeſtantis aſili agitatione requieſcit, quæ facit ut ſit in æſtate deterior, & largiùs capiatur. Et apud Athenæũ, Thunnus dum fœtus adhuc paruos habet, uix capitur: cum uerò grandior fuerit, capitur propter aſilum. Ἕως μὲν οὖν ἂν ὑγιᾶ τὰ κυήματα, ἀλιπλάνητός ἐστιν· ὅταν δὲ μέζων γένηται, διὰ τὸν οἶστρον ἁλίσκεται.

ASPARGVS, uide in Sparo.

ASPEDOS, conchylij genus Epicharmo: Λέγει δὲ καὶ ὁ κωμῳδοποιὸς Ἐπίχαρμος ἀσπιδίας, ἀσπιδίους, σκληρούς.

DE ASTACO. RONDELETIVS.

ΑΣΤΑΚΟΙ quaſi ἐσταγμένοι mea quidem ſententia dicuntur, id eſt, non deſtillantes ſed abunde fluentes: quòd tubercula plurima tum alba, tum purpurea guttarum ſiue lachrymarum ſpecie ſorcipibus inſperſa habeant, nominabant etiam ὀστακοὺς Attici pro ὄστρακος, ut ὀστακοδέρμους autore Athenæo libro 3. Gaza gammaros conuertit, uulgi Italici appellationem, ut opinor, ſecutus: dicitur enim gammaro, uel cambaro: (ut & ſquilla crangon, gambaro di mare:) Non ſum tamen neſcius gammari uocabulum ueteribus eſſe & Latinum, ut apud Martialem: A Aſtacus et Cãmarus uel gammarus uterum diuerſi ſunt, &c.

Concolor in noſtra gammare lance rubes. Sed gammarus ſquillarum ſpecies erat ueteribus Romanis. Athenæus lib. 7. Κάμμαροι, Gammari. Epicharmus in nuptijs Hebes, Prætereà, bocæ, ſmarides, aphyæ, gammari, κάμμαροι. Horum etiam Sophron meminit in muliebribus mimis. Est autem ſquillarum ſpecies, & ita à Romanis uocantur. Gãmarus ſquille ſpecies Athenæo.

At aſtacus non ſquillarum, ſed locuſtarum potius generis eſſet: nam, ut Ariſtoteli placet, locuſtis ſimilis, neq; multis notis ab ijs diſsidet. Cruſtaceorum animalium primum genus eſt locuſtarũ, (καρἀβων,) & huic ſimile aliud, aſtacorum. Præterea nullus eſt opinor, qui καμμάρους & καμμαρίδας idem eſſe neget, at has Galenus apertè ab aſtacis ſeparat: Ἀστακοί, καὶ πάγουροι, καὶ καρκῖνοί τε, καὶ κάραβοι, καὶ καρίδες, καὶ καμμαρίδες, ὅσα τ' ἄλλα λεπτόφλοια καὶ πτερύγων ὀστρακινων. Quòd ſi Latinam τὸ ἀστακοῦ alimens. Aſtacus et locuſtarum generis. Lib. 3. de facult. Elephantum Plinij, idem aſtaco uidetur. (E)
appellationem deſideres, eum planè eſſe arbitraremur, quem Plinius elephantũ appellat, à magnitudine opinor & longitudine pedum & brachio[illegible]n. Idex eius picturа perſpicuũ eſt. Elephanti locuſtarum generis, nigri, pedibus quaternis, [illegible]cis: præterea brachia duo, binis articulis, ſingulis forſiculis denticulatis. Quæ omnia cum aſtaco conueniunt, ut nulli magis. etenim ſpecie & longitudine corporis locuſtis ſimiles ſunt (aſtaci) ſed colore differunt: ſunt enim nigri, id eſt, purpurei ſiue uiolacei coloris exaturati: pedibus biſulcis, brachijs duobus, forſiculis denticulatis, ad eorum diſcrimen qui pedes quidem habent, ſed ſimplices, ut locuſta, & chelas ſine denticulis.

Sed aſtacũ noſtro more ſuſiùs deſcribamus. A Gallis & Normanis homar, à Romanis gam-

Digitized by Google

Forma hæc aſtaci eſt, quem Venetijs Aſtese uocant, ubi & depictus eſt: ſed minus accurate, ut apparet, quàm à Rondeletio.

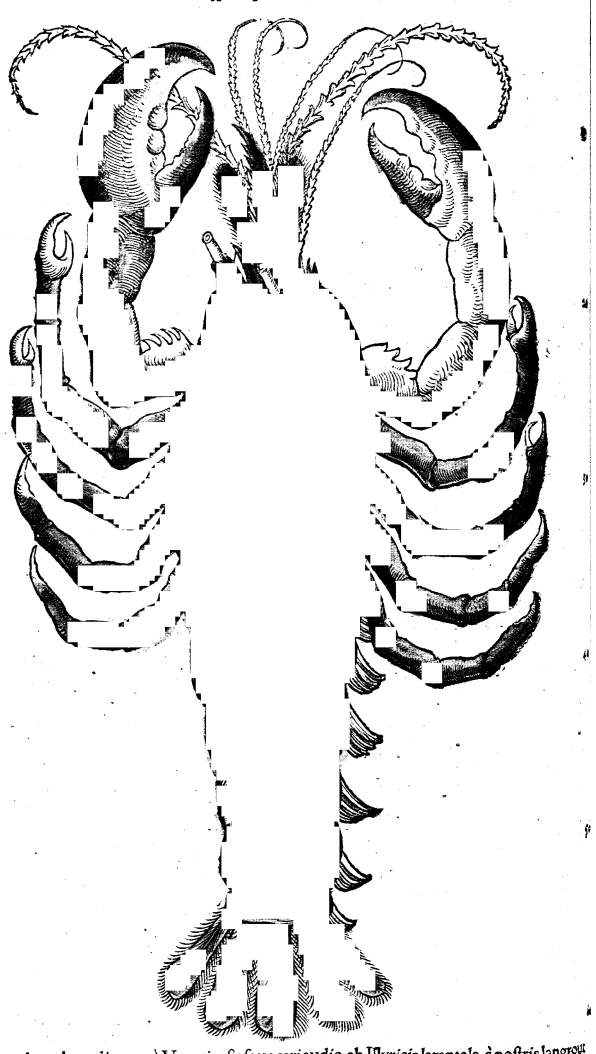

maro, uel cambaro di mare, à Venetis aſtaſe uocari audio, ab Illyricis larantola, à noſtris langrou uel efreuiſce de mer. Aſtacus

Astacus corporis habitu astaco fluuiatili, quem Galli escreuice uocant, simillimus est, magnitudine & colore dissidens: nam marinus multo maior est. uidi aliquando forcipis partem alterā, quæ libram aquæ caperet. Colore est, dum uiuit, purpureo † exaturato, sed una cum uita coloris nitor euanescit, maculis uarijs, ut cæruleis, rubris, candidis, notatur. Coctus totus rubet, ut crusta. Cornua omnia duo ante oculos habet, initio articulata, longa, tenuiora, quàm locusta: sunt & alia duo breuiora. E media fronte existit aliud paruum, utrinq; serratum, latius, obtusiusq; quàm in squillis, in quibus est tenue acutissimumq;. Pedes situ numeroq; à locustarum pedibus non distant, bini forcipibus proximi bisulci & hirsuti. chelæ glabræ sunt, magnæ, binis articulis distinctæ, rostris auium similes: harū pars superior mouetur, inferiori immobili, ueluti in crocodili maxillis. Interiori parti maiora tubercula affixa dentium specie, quam ob causam denticulatos forcipes appellant. Cauda, ut in locusta, ex tabellis contexta, in pinnas desinit sed duriores. Dentes duos ueluti locusta habet, carunculam pro lingua, gula, uentriculus, partesq; internæ omnino similes.

† *uiolaceo, ut supra.*

Vt ostendamus nos uerum Aristotelis astacum repræsentasse, & uehemēter errasse autorem libri de aquatilibus, qui longè alium ab astaco crustatum piscem exhibuerit, aut potiùs somniarit: adscribam integram Aristotelis descriptionem τῦ χαφρασικῶς, ex libro quarto de historia animaliū, ut meliùs omnia intelligi possint.

A *Quòd uerū astacum exhibuerit, Bellonius non item.*

Astaco, inquit, nitet color nigro asperso. Primùm inferiore loco octo pedes habet, utrinque quaternos: deinde duos magnos, utrinq; singulos, multò maiores, in extremo latiores, quàm locusta, sed inæquales: dextri enim extremum latum est, prominens & tenue; sinistri crassius & rotundius, utrunq; tamen indiuisum est, superiore & inferiore parte, ueluti maxilla dentes habens. sed dexter pes paruos omnes & serratos, sinister in summo serratos, internos ueluti maxillares, inferiore in parte quatuor & continuos, superiore tres & non continuos. Aliquando contrà euenit, ut pòst ipsemet annotat, ut quod sinistro tribuitur, dextro insit, & contrà. Vterq; pes superiorem partem mouet, & ad inferiorem astringit. uterque inferiore situ extrorsus obortus est, unde γαμψώνυχες ἀετοὶ ab Epicharmo dicti sunt, teste Athenæo, tanquam ad capiendum & premendū nati. Supra horum magnorum exortum duo alij parui existunt, hirsuti, ore paulò inferiores. paulò adhuc inferiores sunt branchiæ (τὰ βραγχιοειδῆ, id est ueluti brāchiæ) circa os, ueluti ex pilis multis compactæ, quæ assiduè mouentur. Duos paruos & hirsutos pedes ad os adducit, qui & adnata quædam tenuia gerunt. Dentes duos habent astaci locustæ modo. superiore loco cornua multò breuiora & tenuiora quàm locusta: quatuor item alia his forma quidem similia, sed breuiora & tenuiora. Supra hæc oculi parui & breues, non ut in locusta magni. frons quasi quædam acuta & aspera supra oculos extat latior, quàm locustæ. Deniq; facies acutior, & pectus latius quàm locustæ, carnosius & mollius. Octo pedum inferiorum, quatuor in summo bifidi sunt, utrinq; scilicet bini magnis chelis propiores: reliqui quatuor, utrinq; scilicet bini, minimè. Cauda quinq; tabellis constat, quam πρόχελυν, id est, collum uocari scripsit Aristoteles, nisi mendosus sit locus. sequitur sexta illa pars latior. Interiora, in quibus fœminæ prius pariunt, quàm oua ædant, quatuor sunt hirta, quibus singulis spinæ singulæ breues ad exteriora prominent. Pectus, corpusq; totum læue est, non quemadmodum in locustis asperum. Fœminæ & maris in hoc genere nullum est discrimen. Etenim mas & fœmina, utcunq; contigerit, alterutram chelarum maiorem habent, utranq; æqualem nunquam. Et alibi idem Aristoteles: Locustæ, cancriq; omnes chelam dextram grandiorem ualentioremq; habent: Astaci soli non hanc uel illam, sed alterutram, ut fors tulerit. Quis dilucidius unquam rem ullam expressit, quàm astacum Aristoteles his uerbis? His adde inter omnes doctos constare, astacum fluuiatilem esse, quem Galli escreuice appellant. Quò magis error præclari illius autoris libri de Aquatilibus conuincitur, qui ineptissimam, & à naturali alienissimam astaci formam exhibuit, quæ locustæ etiam quadrare nullo modo potest, ut ex eodem Aristotele, & ex præcedente capite colligere facile est. Idem autor credit adultum astacum à Latinis elephantum dictum, & Plinij elephantum astaci delineationi planè conuenire. sed quàm ineptè istā accommodet, consydera quæso studiosè lector. Inter marina, inquit, ex Plinio, sunt elephanti locustarum generis, nigri, pedibus bisulcis. Ego uerò pro pedibus bisulcis quaternos intelligo, quos duo etiam brachia utrinq; subsequuntur. Addit præterea brachia duo, binis articulis, singulisq; forficulis denticulata, quæ in astacis cernimus. Nam singula grandia astaci brachia, binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus bisulcis armata sunt: Hæc sunt noui illius autoris uerba. Primùm in astaco quem depinxit quaterni pedes bisulci non sunt, imò nulli, sed omnes articulis tantùm intercepti, & in ungues siue πλῆκτρα desinentes. Quare aut deliraſſe ipsum oportuit in pingendo astaco, aut qui bisulci pedes dicantur non intellexisse. Ipse uerò secum pugnat, qui elephāti descriptionem astaco accommodans, pedes bisulcos quaternos se intelligere ait: alio autem in loco qui eum quem modò citaui præcedit, duos tantum bifidos astacis pedes tribuit. Pedes, inquit, utrinq; quatuor habent, quorum duo priores in extremo bifidi sunt ad incessum: alij duo natatui magis inseruiunt. Deinde duo brachia in eiusdem astaci delineatione binis articulis, singulisq; forficulis denticulata nusquam comparēt, sed illa sunt reliquis quaternis crassiora duntaxat, in singulos ungues siue πλῆκτρα desinunt, quæ altera parte uel serrata, uel hirsuta spectantur.

B *Astaci partium diligentissima ex Aristotele descriptio, & à lo custa distinctio.*

Lib. 3.

Lib. 4. de part. animal. cap. 8.

Rursus contra Bellonij iconē astaci, quòd ea cōmenticia fit quodq; aliud pictura, aliud uera Bellonij de monstrena.

Digitized by Google

Quare quod pro aſtaco propoſuit, neq; locuſtæ neq; aſtaci formam aptè refert, ſed potiùs cõmentitia res eſt. Præterea hoc docere non eſt, ſed ſtudioſis imponere, aliud pictura, aliud uerbis demonſtrare.

A Ad aſtacos ueros redeamus, quos ex pictura noſtra facilè & uerè agnoſces, & eoſdẽ ſiue adultos, ſiue non adultos cum elephantis Plinij eſſe exiſtimabis, ex ijs quæ in ſuperioribus diximus.

C Ii in læuibus (ac terrenis) locis naſcuntur, ut ex Ariſtotele citat Athenæus, locuſtæ in aſperis & petroſis, neutri in lutoſis. Quare in Helleſponto & circa Thaſum naſcuntur aſtaci, circa Sigeũ & Atho locuſtę. Theophraſtus eodem teſte prodidit aſtacos, locuſtas, ſquillas ſenectutem exuere, *(item Ælianus, ut & alia cruſtis tenuibus tecta.)*

Libro 3.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Aſtacum, Maſſilienſes un Ligumbault, Genuenſes Lumbardo uocant. Quinetiam Græcum uulgus antiquam Aſtaci appellationem adhuc retinuit. Conſtantinopolitani Liczuda uel Lichuda appellant.

C Sine humore longius è mari deferri nequit, quamobrem rarò uiuus Lutetiæ uiſitur, putriſq; eſt antequam eò perueniat, quemadmodum & omnia malacoſtraca.

B Aſtacus à Carabo non magnitudine tantũ (eſt enim ille grandior) ſed & ipſo etiam colore differt. Carabus enim tantummodò rubet, Aſtacus ex rubro fuluoq; liueſcit. Carabus blæſos atq; acuminatos anteriores pedes habet, Vrſæ marinæ modo: Aſtacus extentos, ac forcipibus dentatos, partemq; mouentes ſuperiorem adſtringendo ad inferiorem. Cornua præterea ante oculos Aſtacus gemina habet, ſed paulò quàm Carabus minora: quibus eodẽ modo iter prætendit, intus concaua: ſub quibus alia quoq; eodem numero minora latent ac tenuiora: ſuper quæ oculi conſtituti ſunt craſſiuſculi, non autem (ut Carabi) maiuſculi. Læuem habet cruſtam ſine aculeis, præterquã anteriore parte, quo loco roſtratam oſtendit, ad robur in certamine. Dimicant enim Aſtaci inter ſe arietum more, cornua attollentes. Pedes utrinq; quatuor habẽt: quorum duo priores in extremo bifidi ſunt ad inceſſum: alij duo natatui magis inſeruiunt, quàm apprehenſioni. Tabellas in cauda quinq; uideas: In collo autem deinceps, hoc eſt uſq; ad caudam pinnulas paulò magis hirſutas, quibus in natando commodè utuntur.

C Aſtaci à bruma iam oua ferre incipiunt. Ariſtoteles ante Arcturũ oua excludere: abigere iam coctа, atq; abſoluta ab Arcturo reddere ſcribit: eſſeq; tum optimum Aſtacum, cum grauidus eſt.

A Plinius medicus de dyſentericorum cibo pertractans, ac de calore nimio, oſtracoderma &c. aſtagines optimi cibi eſſe tradit. Puto autem Aſtacos eum intellexiſſe.

Aſtagines.

F Symeon Sethi frigidos eſſe Aſtacos & humidos putat, & multum nutrire: ſed uentrem cohibere, uixq; concoqui poſſe, præſertim magnos, paruos autem meliùs: & eorum caudas, quàm chelas (hoc eſt, crura) difficilius concoqui, craſſioriſq; ſucci eſſe: quapropter condimentis calidis temperari, & ab eorum eſu uinum uetus ac rubellum potare ſuadet. Mneſitheo aſſos elixis meliores eſſe placuit, & ideo clibano incoquendos. Non parum in eis ſalſi ſucci contineri, ut in teſtatis creditur, minus tamen quàm in illis.

E Nautæ ſalina ex Aſtacorum forcipibus fabrefaciunt, in quibus ſal in piſcatione deferre conſueuerunt.

A Indigenæ, qui apud uicos & caſtella in riparia Genuæ agunt, non Ligumbautũ eum, ut Maſſilienſes, ſed Lupagam nominant: id quod ab incolis portus Veneris accepimus.

DE ELEPHANTO, BELLONIVS: QVEM EVNDEM Aſacit cum Leone, Rondeletius diuerſum, ex quo iconem & hiſtoriam Leonis inter Cancros dabimus.

B Plinius Elephantum marinum ſic depinxit, ut eius delineatio Aſtaco planè conueniat. Inter marina (inquit) ſunt Elephanti Locuſtarum generis, nigri, pedibus biſulcis. Ego uerò propedibus biſulcis quaternos intelligo, quos duo etiam brachia utrinque ſubſequuntur. Addit præterea brachia duo binis articulis ſinguliſq; forficulis denticulata, quæ in Aſtacis cernimus. Nam ſingula grandia Aſtaci brachia, binis articulis intercipiuntur, & denticulatis forcipibus biſulcis armata ſunt.

A Quamobrem adultum Aſtacum à Latinis Elephantum etiam dictum fuiſſe crediderim. nam Aſtaci quantò maiores exeunt, eò nigriores euadunt.

Leonem Græcis eundem eſſe cum Elephanto Plinij.

Quod autem ad Leonis appellationem attinet, conijciendum eſt Græcos Aſtacis grandibus nomina immutaſſe, & Leones potius quàm Elephantos appellare maluiſſe. Nam & Aelianus eam deſcriptionem tribuit Leoni, quàm Plinius Elephanto. Oppianus,

Τῶν ἤτοι κρυόεις τε λέων, βλοσυρή τε ζύγαινα. quod ſic Lippius uertit,

Magno horrore Leo, poſt hos horrenda Zygæna. *Ego hic de leone bellua, non de malacoſtraco ſentire Oppianum dixerim.*

Aelianus Leonem marinum Locuſtæ ſimilitudinis eſſe ſcribit, ſed corpore magis tenui ac graci li: brachiaq; habere tum maxima, tum Cancris ſimilia: & cæruleo colore eſſe, ſubnigriſq; diſtinguí maculis. Conſtat igitur Leonem eundem eſſe piſcem, quem Elephantum: ac plurimum eos hallucinari, qui noſtras Eſcreuiſſas Leones eſſe putant, Hæc Bellonius.

Plerig

Plerique dum nationes nonnullas etiam nunc Leonem Astacum nominantes sequuntur, arbitrantur Leonem esse Astacum. Plinius tamen separatim ab Astaco Leonem tractat: & Athenæus separatius utrunque ab altero distinguit, cum inquit, Astaco Leonem maiorem esse, Gillius. *Astacus.* *A Leone diuersus.*

COROLLARIVM DE ASTACO.

Cancrorum genera carabi, astaci, &c. Plinius. Italicè gambaro uocatur, uel potius gambaro di mare, ad differentiam astaci fluuiatilis, quem simpliciter multi gambaro nominant. Hispanicè camarón. Germanicè **Humet.** Anglis astacus est *a creuyse of the sea.* nam lopstar Anglorum, locusta est, non astacus: quanquam Eliota diuersis locis astacum, locustam & leonem interpretatur *a Lopster.* Massilienses & leonem & astacum, ex Plinio diuersos pisces, uno eodemque nomine Ligombaudos nominant, Gillius. Astacum Græci & qui accolunt Adriaticũ sinum etiam hac ætate sic uocant, Idem. A

Καρείδα, καρείδι· ἢ τὰς μικρὰς, ἐγχελύους· τὰς δὲ ὑδρὰς, καμμάρους, Hesychius & Varinus. Et alibi, Καμμάρος, τὰς ὑδρίδας καρίδας: ubi legerim καμμαρος μ. duplici, & καρίδας cũ ρ. Colora Latinè, cammarus, Calepinus: qui ex Apicij libro 2. hæc uerba citat: Vel cammarum defrutum mittas, quod Romani coloram uocant. Eustathius apud Athenæum κάμμαροι legit per ο. quod non placet, sic enim scribit in primum Odysseæ. Κάμμαρος, fato suo uel morte infelix & miser homo, significat autem hæc uox aliquando etiam squillas, teste Athenæo, his uerbis, Κάμμαροι καί τι (lege ἐστι) γλίσχρον καὶ δυσαπόσπαστον ὥσπερ καλάμιον. Et fortè (inquit Eustathius) uiulgus inde corrupto nomine κάβαρος dixit. Aconitum radicem habet modicam, cammaro similem marino, quare quidam cammaron appellauêre, Plinius, Franciscus Massarius Plinium cammari nomine hic astacum intellexisse putat. ego squillam potiùs dixerim, nam & Theophrastus radicem aconiti scribit tum specie tum colore similem esse καρίδι, id est squillæ, sic enim lego, non καρύᾳ, ut Gaza qui nuci transtulit: neque σκαρίδι, ut Marcellus Vergilius, qui tamen rectè marinæ squillæ conuertit. Dioscorides aconiti genus alterum radices ait habere ὅμοιας πλωκτάναις καρίδων μελαίναις: cammari uero nomen à Plinio aconito primo tribuitur: qua de re plura scripsi in Philologia de Lupo H. a. ubi & Galeni de cammaro uel cammoro apud Hippocratẽ è Glossis uerba retulimus. Est & inter delphini nomenclaturas apud Dioscoridem cammarus. Cammari anatibus in nessotrophio pro cibo dantur, Varro & Columella. Didymus eo in loco habet ἀκαρίδας ἢ καρίδας: sed placet καρίδας tantũ legi, pro cammaris. Carabi modò pro locustis marinis, atque ita hodie Ligures appellãt, modò pro cammaris à ueteribus, ut Athenæo placuit, accipiuntur, Hermolaus. Bellonio cammarus est uulgaris noster cancer fl. dictus. Dimidio constrictus gammarus ouo, Ponitur exigua feralis cœna patella, Iuuenalis Saty. 5. Καμμάρους ἀνωνύμους καρίδα, Macedones. Sunt inter cochleas, quæ intra se bestiolas habeant simíles gammaris pusillis, qui uel in flumine gignuntur, Aristot. interpreæ Gaza, de hist. anim. 4. 4. Græcè sic legitur· Ἐκεῖ δὲ καὶ πάνδ' ὅσα λοβοὺς οὐκ ἔχουσιν ἐν αὑτοῖς ἅμικτα ζῶντα τοῖς ἐσχισμένοις τοῖς μικροῖς, ἃ γίνονται καὶ ἐν τοῖς ποτάμοις. B

Astacos in Euxino nullos reperiri author est Oppianus lib. 1. de piscat. Speusippus libro 2. Similium, ex malacostracis similia esse scribit, astacum, nympham, ursam, cancrum, pagurum, Athenæus. Leo maior est astaco, Diphilus. Astacus & alia huius generis, Luna decrescente inaniores infirmioresque sunt, Athenæus. Differt à locusta brachijs, quæ denticularis forcipibus protendit: atque etiam quibusdam alijs discriminibus, quanquam non multis, Aristot. Intestinũ ei recte in caudam finit, Idem. C

Scilicet locustæ asperis saxosisque locis proueniunt, astaci leuioribus. quod & sequentia indicant: uidelicet hyeme aprica litora sectantur, æstate in opaca gurgitum recedunt: etiam si Oppianus astacos locis petrosis degere prodiderit: Nos autem sequimur (uti Plinius) Aristotelem autorem grauissimum, & cæteris fide digniorem: Fr. Massarius, qui in his Plinij uerbis, Locustæ degunt petrosis locis, cancri mollibus, pro cancri legit astaci. Astaci & locustæ testas exuunt aut uere, aut autumno post partum, Aristot.

Siquem Astacum comprehendisti, eum longissime exportes, relicto ibi signo, unde ipsum cepisti, eodem eum ipsum unde comprehensus fuerit, remisisse reperies: si inquam modò ita ex mari exportaueris, ut deinde sic propè deposueris, ut in mare adrepere queat, Aelianus & Oppianus. ¶ Astacus polypum extimescit, Aelianus & Philes. D

Astaci odore escarum allectati capiuntur, Aristot. E

Astaci in Alexandria magni fiunt, Athenæus: apud quem etiam Matron Parodus carabũ & astacum inter cæteros pisces lautiores, in conuiuio quodam Attico appositos ait. Astaci multũ alunt, Psellus. Tympanicis testacea, ut astacum, uel buccina, uel pectines, rarò & modicè solius uoluptatis gratia offerre conuenit, Trallianus. Podagram pituitosam præcedit ferè pluriũ ciborum, & uitiosos succus generantium usus, ut isiciorum, astacorm, &c. Idem. In cardialgia quoque conuenire ait cibos qui non facile corrumpantur, & acribus mordacibusque humoribus resistere possint, quales etiam astaci sunt. Psellus eos difficulter concoqui scribit. Aëtius in curatione colici affectus ex pituitoso humore, squilla & cancro interdicit, astaco autem pro uoluptate frui permittit. Sunt astaci insipidiores & duriores è mari quàm è fluminibus: adeò ut in Scotia F

cum ederem, nullius precij mihi uiderentur, Cardanus. De astacis iscia describit Apicius lib. 2. cap. 1. Cammaros marinos, paruos admodum, & quorum testa tenella est, elixos & fœnic[u]lo & aceto suffundito, Platina.

Astaci testa incensa, solutaq; in succo oryzæ, dysentericos sanabit & cœliacos, Kiranides.

H.2. Akestis, id est locusta piscis, Syluaticus bis, inepte. astacus enim scribendum, qui tamen locusta non est, sed similis. ¶ Aurium siue auricularum pars caua, dicitur astacus, ἀστακὸς, apud Pollucem. ¶ Astacus urbs in ora (Asiæ minoris,) sinũ à se cognominat Astacensem, aiõ Astaco Neptuni & Olbiæ Nymphæ filio, &c. adi Volaterranum. Scythæ Bithyniam inuaserant, ciuitatesq; deleuerant. denicq; Astacũ, quæ postea Nicomedia dicta est, grauiter uastauerunt, Trebellius Pollio. Meminit & Pausanias huius urbis. ¶ Asthacus nomen pueri Calphurnio in Eclogis.

COROLLARIVM DE LEONE.

Leo inter ostracoderma astaco maior est, Diphilus. Massilienses & Leonem & Astacum, ex Plinio diuersos pisces uno eodemq; nomine Ligombaudos nominant. Forcipibus firmiter Astaci & Leones retinent, quicquid comprehenderunt. Cum enim Massiliæ permultas Boopes, Mænarum genus, & Leones, & Astacos cepissent, nauiculamq;, ubi huiusmodi pisces captiui tenebantur, in littus expulsam reliquissent, & Vulpes in eam ipsam ad exedendas Boopes inuasisset, accidit ut hæc in horum forcipes pedem poneret, ex quo totam noctem retenta, mane à piscatoribus capta fuit, Gillius.

ASTACI MARINI, QVEM HVMER VOCANT GERMANI, IT descriptione Septentrionalium regionum Olai Magni, effigies. Ingentem esse scribit, (inter Orchades & Hebrides insulas,) & tam ualidum ut hominem natantem chelis apprehensum suffocet. Sed non probo, quòd pedes omnes bisulcos pinxit: & caudam tabellis tam multis construxit, &c.

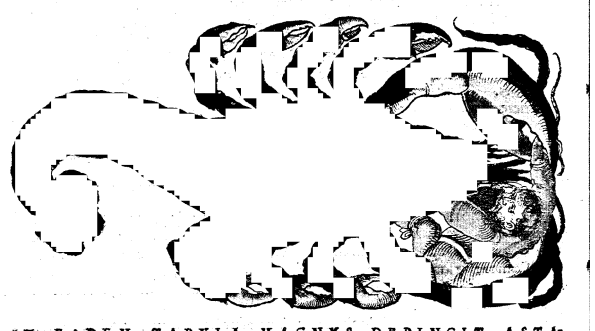

IN EADEM TABVLA MAGNVS DEPINGIT ASTA-
cum xij. pedum, qui deuoratur à monstro marino simili rhinoceroti.

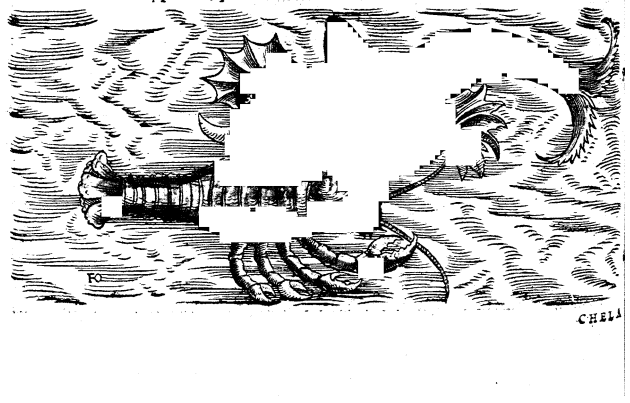

Digitized by Google

CHELA ASTACI MARINI, QVALEM ET QVANTAM DOnihabeo, ſed paulò breuior. Pictoris artificio ita pingi poteſt ut facies hominis ridícula appareat, nam chelæ pars minor maximum & aquilinum naſum refert: & quæ in utriuſq; partis confinio eminent uerrucæ, oculos, quibus ſupercilia pictor addet. Superiorem partem, quatenus ceu cornícula quatuor ſupra naſum & frontem eminent, cæruleo alióue colore inducet, ad repræſentationem pilei auriti & ad tempora deſcendentis, ut lateant aures: retro & circa tempora pili promineant nigri. Facies partim albo inducatur pigmento, partim roſeo fuco niteat. Linguæ inſtar partis chelæ maioris tubera (Rondeletius dentes nominat) fuerint, rubicundo colore inſignienda. Quod ſi criſtam quoque è pennis, caudæ præſertim gallinacei, capi aut pauonis nutantem, foramini ſummo indideris, planè gorgoneam & terribilem habebis faciem.

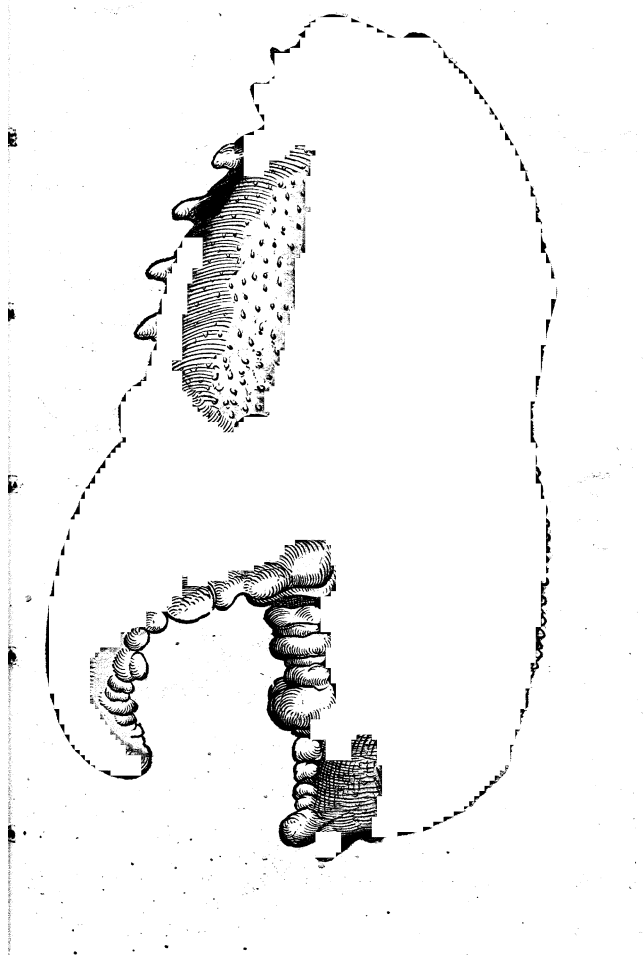

Digitized by Google

DE ASTACO PARVO MARINO.

RONDELETIVS.

A ASTACVM hunc marinum paruum uocamus, ut à magno differat: ut etiã ab elephanto & leone diſtinguatur, cuius ſolus, quod ſciam, Athenæus meminit. Ex oſtracodermis (inquit) ſunt Squilla, Aſtacus, Locuſta, Cancer, Leo: quæ eiuſdẽ cum ſint generis, differũt. maior autem eſt leo aſtaco.

B Eſt aſtacus hic ſemper paruus, nec ferè unquam magnitudinẽ picturæ noſtræ ſuperat. Capite & thorace eſt rotundiore quàm fluuiatilis, in lateribus inciſo. è capite eminet cornu latiuſculum, magnum, ſi totum corpus ſpectetur, [illegible] que ſerratum, inter oculos ſitum, quos recondit & tegit. Cornua quatuor oculis præfixa ſunt. Duo breuiora cornu ſerrato uicinaiora, alia duo multò longiora, flexibilia, articulata. Chelã utrique unicam habet denticulatam, quaternis articulis connexam. Vtrinq; quaternos pedes ſine ſcicibus. Collum ſiue cauda tabellis conſtat, & in pinnulas deſinit. Sub cauda appendices ſunt ouis reponendis deſtinatæ. Aſtaco huic uiuo corpus rubeſcit, alioqui lineis cæruleis tranſuerſis uariatum.

F Rarus & bonæ carnis eſt, firmioriſq; quàm elephas, melioris quàm Locuſta.

B Differt à fluuiatili, quòd ſit, dum uiuit, colore fuſco, corpore longiore & ſtrictiore, cornu frontis latiore & breuiore.

DE ASTACO FLVVIATILI.

RONDELETIVS.

Pictura hæc Aſtaci fluuiatilis noſtri eſt, qualis apud Heluetios & Germanos eſt, maioris ſcilicet & ſimpliciter dicti Krebs: *eo enim magnitudine & colore diuerſus, qui ſaxatilis cognominatur,* Steinkrebs. *Rondeletij uerò Aſtacus fluuiatilis, noſtro latior ac breuior uidetur: & caudæ quoque figura differre.*

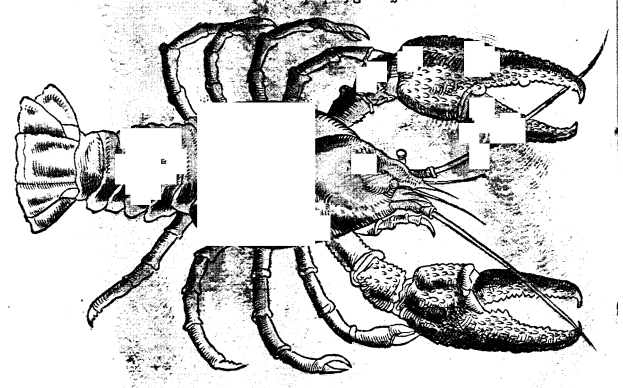

A IN fluuijs montium & gelidis riuulorum undis cruſtata animalia procreantur, quæ ſub figura Aſtacorum marinorum, uel contrà marini à fluuiatilibus nominati ſunt.

B Aſtaci fluuiatiles corpore ſunt rotundo: (*terete nam ut cylindrus & globus uel circulus differunt, ita teres & rotũndum. & ipſe Rondeletius paulo inferiùs cancros rotundos, aſtacos longos eſſe ait:*) capite in cornu latiuſculum, breue & acutum deficiente, ſub quo latent oculi. Capiti præpoſita ſunt cornua quatuor, duo breuiora ſunt, alia longiora, articulata, flexibilia, in tenuitatem pa[illegible] deſinentia. Vtrinq; chela unica eſt, aſpera, denticulata, articulis quaternis connexa. pedes utrinq; quaterni, bini chelis propiores biſidi ſunt & hirſuti, bini poſteriores in calcar deſinunt. Poſteriùs corpus

corporis pars quæ collum appellatur, ſex tabellis conſtat, cauda pinnulis quinq;, media ſcuti formam refert, & articulata eſt: utring; duæ cõmuni articulo, poſtremæ proprio colligantur. Os dentibus munitum ut in locuſta & Cancris. Carnis aliquid eſt in ore pro lingua. Sub cauda appendices ſunt in quibus oua reponuntur. Cocti Aſtaci rubeſcunt.

Lunæ uim ſentiunt quemadmodum cruſtata alia & oſtracoderma. C

Carne ſunt molli & fluida, quamobrem meliùs coquuntur ſi in feruentem aquam inijciantur, maximè acero uel omphacio admiſto. feruens enim aqua mox ut carnem contigerit eam firmat, nec diffluere ſinit. F

Aſtaci ſarcophagi ſunt & ſcatophagi. Cadauera conſectantur. nam ſi in aqua uel equus, uel canis, uel quoduis aliud animal ſubmergatur, mox tanquam uultures magna frequentia adnatant, nec inde recedunt priuſquã quicquid carnis fuerit arroſerint. Quo ſpectaculo quidam aliquando commotus, quemadmodum ex boue cæſo apes, ex equo ueſpas, ita Aſtacos fluuiatiles gigni exiſtimauit, quamobrem equos mortuos in aquam conijciendos aliquoties curauit, tandem euentu ab eadem ſententia deductus eſt. C

In Gallia & maximi & frequentiſsimi capiuntur. B

Non probo Medicos qui Aſtacis eam uim & cibis, & in pulmonum uitijs ineſſe exiſtimant, quæ in Cancris inſit, quoniam Aſtaci carne ſunt præhumida, diſſipatu facillima, minimùm nutriente. G

Multò minùs probandi qui cancros fluuiatiles eſſe putent: cum Cancris corpus ſit rotundum teſte Ariſtotele, ſine cauda, uel cauda corpori applicata nec extenſa: Aſtacus corpore longo, Locuſtis ſimili, quod capite & collo tabellis diſtincto conſtet. A

Lapides in capite habere Aſtaci creduntur, quos Medici quidam ad comminuendum renum calculum in uino albo propinant: ſed in ſenioribus ſolum reperias. B

DE EODEM BELLONIVS: IPSE CAMMARVM NOminat, nos Cammarum apud ueteres marinum duntaxat eſſe, ſquillarum generis, iam oſtendimus.

Cammarus uel Gammarus, Gallis Eſcreuiſſe, Romanis Gammarella & Gambarus, uulgo Græco Caranis uel Caranidia, à Caride nomine detorto appellatur: Cammaro ſeu Gammaro Padi accolis: apud quos rotundiore eſt, & magis crenato quàm noſtri Sequanici corpore, cuius etiã pes ſiniſter dextro craſsior eſt. Verum etiam Gammaros puſillos, quidam fluuiatiles Aſtacos uocauerunt. Genus aliud eſt (inquit Ariſtoteles) quod magnitudine cancrum non excedit facie Aſtacis ſimile. Ex quo apparet Ariſtotelem huic piſci nullum nomen proprium indidiſſe. Nam ipſe eodem loco teſtatur, quoſdam eſſe inter cruſtatos minutiores, nullis penè nominibus annotatos. Athenæus author eſt Gammarum Latinè dici genus quoddam Caridis, & καμμάρος uocat ſquillarum quoddam genus. Plinius hiſtoricus Cammarũ diuerſum à Squilla facit, dum lib. 27. cap. 3. radicẽ modicam, Cammaro marino ſimilem eſſe ait: quo loco cognomento marini adiecto, Squillam intelligere uidetur: quod ex Dioſcoridis Græca lectione capite de Aconito probatur: ῥίζαι (inquit) ὥσπερ πλειστάνιαι κατεσθίουσι μελάναι, hoc eſt, radices nigreſcunt in modum cirrhorum Squillæ. Libro item 32. cap. 21. idem Plinius Cammarum enumerat cum ſex & ſeptuaginta piſcium generibus, cùm tamen paulò pòſt Squillam eodem capite pronunciet, Aſtacíq; appellationem lib. 9. cap. 31. habeat. Columella etiam Cammari uocem retinuit, quem inter animalia parui incrementi numerauit. Martialis: A

Gammarus mauortius, id eſt, Squilla.

Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta Mulli: Concolor in noſtra Gammare lance rubes.

Labuntur qui Cammarum pro cancro fluuiatili aſſumunt. Siquidem cùm Cammarus (ut reliquum Squillarum genus) caudam habeat, Cancer eſſe non poteſt. Nullum enim Cancrariũ genus caudam habet. Cammarum ergo id eſſe conſtat, quod quidam fluuiatilem Aſtacum puſillum dixerunt. Nam quum de Locuſtario genere ſit, tota facie Aſtacum referat, & cancri magnitudinem non excedat, meritò concluditur, Gallorum Eſcreuiſſam, antiquorum Latinorum Cammarum eſſe. *Bellonius Aſtacum fl. Cammarum uocat cum uulgo Italorum: quod ſi ſic nominare uis, fluuiatilẽ diſcrimen addendum eſt.*

Nam eius bifurca brachia, duabus tantùm articulationibus intercipiuntur, quæ duo pedes utring; forficulis in extremo denticulati ſubſequuntur: reliqui quaterni non diſtinguntur. Caudam quoq; ut Cammarus quinis tabellis loricatam, pinnulasq; in extremo quinas habet: ambobus idẽ ferẽdi & excludendi modus: iiſdemq; ambo cornibus, dentibus, roſtris, mucronibus, tibijs, & externis partibus prædita ſunt, quod idem de internis dicere par eſt. Porrò Cammari uentriculum, Mutis undecunque ambit: multi falsò eius ſtercus eſſe credũt: ego uero eius hepar eſſe puto. Multorum ciborum capax eſt ſtomachus, tam miro artificio fabrefactus, ut etiam in eius fundo alterum os comperias ſuis maxillis ac dentibus refertum. Tot in lateribus branchias habet, quot pedes. Porrò utrinque in cammaris ſpiraculum ſeu foramen ſub cortice ad latera oris uideas, per quod aquam ore acceptam referunt. Quidam porrò calculi in Cammari capite reperiuntur, quos Carcinia nomine uocauerunt. B

Digitized by Google

COROLLARIVM.

A Aſtacus fl. Flandricè dicitur Kreuits: Anglicè Creuis, Creuiſe, Crayſſhe. ſed marinum etiam Anglí uocant a ſea Creuyſe. Proxima eſt uox Germanica Krebs. Illyricè Kak. ¶ Ariſtoteles cancros caudatos uocat gambaros, (aſtacos potiùs:) magnos uerò marinos, locuſtas, non uulgarí magis quàm uſitato (ſcriptoribus) nomine cancros dicemus, quos uulgus generaliter cancros appellat: omnia ſcilicet mollioris teſtæ animalia, quæ multos pedes habent, & retrorſum natando incedunt, ambulando autẽ antrorſum nituntur, Albertus. ¶ Putauerim ego (inquit Matthiolus Senenſis) gammaros (uulgò dictos) Galeno appellari gammarides, mutuato, cùm Romã uenisſet, à Latinis uocabulo, quòd eo carerent Græci, Hæc ille. Sed Rondeletius καμμαρίδων à Galeno nominatas libro III. de alim. facult. à cammaris ſquillarũ generis nihil differre putat. Sunt & alia piſcium nomina utriuſq; terminationis, quæ nihil differre uidentur, niſi ſexu forte: ut thynnus, thynnis: perca, percis: cantharus, cantharis: phycus, phycis: carabus, carabis. ¶ De cancrorũ ab aſtacis & locuſtis diſcrimine, & nominibus Germanicis, lege infra in Cancro, in Elemento C.

B Abundant aſtaci fl. in Heluetícis & alpinís regionibus, in riuis, fluuijs, torrentibus, lacubus. Sunt autem duorum generum: alij nobiles cognominantur, Edelkrebs, maiores nigriores: quidam Steinkrebs, id eſt ſaxatiles: & Thürkrebs neſcio unde dicuntur. reperiuntur in riuis ſaxoſis, minores, parte ſupina albiores, prona nigriores: elixi non undiquaq; rubeſcunt, ſed partim albicant. ¶ Dentes in ore uentriculi oſtendunt, ſerratos. ¶ Reperiuntur bini lapilli globi dimidiati figura, in cancrorum (aſtacorum) fluuiatilium capitibus, Georg. Agrícola. Videntur illi ſummo uentriculo adiuncti. Gammarus (Aſtacus) lapides candidos gignit in oculis: cortice depoſito duriore, mollem induit: tuncq; lapides fiunt maximi, abſumpta materia corticis in lapidibus, Cardanus. Puto autem hoc & de fluuiatili & de marino aſtaco rectè accipi. Creſcũt eis in plenilunio globi dimidiati duo lapidum inſtar ſub oculis interius, Albertus. In fœmellis præcipuè, cùm ſyphar exuerunt. Germani uocant Krebsaugen, quòd quaſi formam habeant oculi, uel Krebsſtein, Chriſtophorus Encelius. ¶ In magnis & annoſis aſtacis lapillum aliquando reperiri in proximo ſupra forcipes articulo audiré memini. Mares in ea parte, qua corpus ad caudam coniuncta, ſubtus, quatuor longas habent uirgulas prominentes, quibus fœminæ carent. Cauda etiã maris, rotundior eſt, & planior & ſpiſſior: fœminæ autẽ magis tenuis, & uacua & lata, quaſi compreſſa, Albertus. Et alibi, Mares à fœminis non differunt: niſi quòd fœminæ membra maiora ſunt: & coopertoriorum ſiue tunicarũ (tabellarum) in cauda, diſtantia eſt maior in fœmina. ¶ Ariſtoteles in aſtacis (loquitur ille quidem de marinis, ſed commune hoc eſt omni cruſtatorum generi) non branchias, ut Gaza & Rondeletius transferunt, ſed βραγχιοειδῆ dixit, hoc eſt partes branchijs ſimiles: rectè Vuottonus, ueluti branchias. Hæ os circundant (inquit Ariſtot. de hiſt. anim. 4. 2.) non ſine hirſutia frequentes, & aſsiduè mouentur. Τὰ βραγχιοειδῆ τὰ πρὸς τὸ στόμα λασία καὶ πολλά. πᾶσιν δὲ ὅλως τοῖς κύτεσι. Ego cirros potiùs quàm branchias aut βραγχιοειδῆ has partes albidas dixerim, quid enim branchijs ſimile habent? non ſitum, non ſubſtantiam aut figuram aut uſum. Monides ſimilem eſſe, atquí uerum non eſt quòd aſsiduè moueãtur. Aſtacum enim fluuiatilem cum uitreo uaſe maximè perſpicuo aqua pleno incluſiſſem, cirros illos obſeruaui moueri quidem & celerrimè, non tamen aſsiduè, nec ſemper: ſed in commotione aliqua ipſius aſtaci aut affectu, tum rurſus quieſcere prorſus. Belloníus mollia laterum additamẽta, branchias in eis appellat; Tot (inquit) branchias in lateribus habent, quot pedes. Verùm nos illa quanquam ſpecie branchijs non diſſimilia, nec intra nec extra aquam moueri unquam uidimus. quare alíum earum eſſe uſum puto, forte ne aqua introrſum penetret, uel ut ad motum progreſsionís natationísue eis adiuuentur: non ad cordis & caloris natiui refrigerationem: quí branchiarum in piſcibus ſanguine & corde præditis uſus eſt, ut in terreſtribus pulmonis. Exanguia uerò omnia ut in terra pulmone, ſic in humore eodem & branchijs carent. Ad hæc quæ branchias habent aquatilium, & aqua ſubeuntero frigerantur, extra aquam diu uiuere non poſſunt: cancri uerò plurimis diebus poſſunt. ego ſine cibo in ſola aqua ad dies tredecim uiuũ ſeruaui nuper, menſe Octobrí: aqua ſingulo uel altero quoque die mutata, in angulo zetæ noſtræ calefactæ. Sed neq; ut aquam ore acceptam reddant, ut cibum in humore capiunt, branchijs opus eſt aſtacis. utrinq; enim ad latera oris per foramina quædam, aquam remittunt: ut in extractis ab aqua apparet, ſi contempleris ſupinos. Et hoc Belloníus quoq; obſeruauit. Ariſtoteles uerò in libro de reſpiratione, circa finem capitis undecimi (ut nos diſtinximus) nec branchiarum nec foraminum, ſatis clarè, quibus reddatur aqua, in hoc genere meminit, cum ſcribit: Τὰ μὲν ἐν μελανόστρακα, οἷον οἵ τε καρκίνοι καὶ οἱ κάραβοι ἔχουσι τὰ διαστόματα ἐκτὸς πρὸς τῇ ἀρχῇ τῶν πλευμάτων. paulò ante autem dixerat, quòd non refrigerandi gratia, ſed neceſſariò dum cibum in aqua capiunt, eam admittant, ut & cete & malacia. Item hiſtoriæ animalium 4. 2. Τῶν δὲ θηλαστέων ἔχουσι μὲν πᾶσι (abundat hæc præpoſitio) τοῦ στόματος πάντα τὰ τοιαῦτα. ἐκτὸς δὲ ὀλίγα ἐστὶ (Gaza uidetur legiſſe, ἐκτὸς δὲ ὀλίγα ἐστὶν ἔξω) τῇ μικρᾷ τότε μέσων οἱ καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι πᾶσι πρὸς βραγχιοειδῆ. ἔχουσι δὲ τὰ βραγχιοειδῆ πολλὰ οἱ κάραβοι. Quæ Gaza ſic transtulit: Mare omnia eius generis ore excipiunt. ſed cancri parte oris exigua adducta reſpuunt: locuſtæ ſuas ad branchias tranſmittunt, quas ipſæ plures quàm cætera habent. Quaſi uerò hauſtam ore aquam alíunde carabi, alíunde cancri emittant, cum in citato loco ex libro de reſpiratione, utroſq; eadem parte emittere clarum

Digitized by Google

rum sic: quare hîc etiam prò οἱ καρκίνοι, οἱ δὲ κάραβοι, non aliter quàm illic, legerim, οἱ τε καρκίνοι καὶ οἱ κάραβοι. Hoc etiam constat eandem partem Aristoteli diuersis nominibus, modò τὰ βοσχιωδῆ, modò τὰ ὀστρακόδη nominari. Hæc in præsentia mihi super hac re in mentem uenêre: quòd si quid etiamnum desideratur, inquirant alij.

Astacos fl. aiunt quidam animal esse amphibium, herbis uesci, & noctu ad pascua exire, præ- c
sertim Iunio mense. Cancer fl. ut dicunt periti piscatores, etiam in gurgustia (nassas) intrat ad lucium, & rodit eum. Cancri etiam lapidosi qui sub lapidibus degunt, carnes comedũt, adeò ut (ẽd experimento nouimus) carnibus in Danubio alligatis nauibus & in aquã suspensis adhæreat magna cancrorum multitudo, Albertus. Astaci fl. etiam ranas appetunt. Cancer lacte potatus
b sine aqua multis uiuit diebus, Idem. Ego astacum domi in aqua sine ullo cibo dies xiij. uiuum seruaui, ut retuli in B. Cancri latent hyeme mensibus quinq. Vêris autem tempore procedentes exuunt testas, sicut anguis pellem, dicunt tamen quidam quòd hyeme apparent, & sectantur litora: æstate autem recedunt gregatim ad aquas optatas, hyeme etiam læduntur frigore. Autumno & uere pinguescunt, & maximè in plenilunio, Albertus. ¶ Cancrorũ humiditas crescit crescente Luna, Idem. Testas suas per singulos menses exuunt: & cum ijs spoliatæ sunt, lapillos in capite multò maiores gerunt. In coitu mas primum ascendit supra dorsum fœminæ: ea uerò mox se supinam uertit: atq; ita mas coit cum ea, confricando se ad eam sine egressu ouorum, Albertus. Oua pariunt per anum, per quem etiam excrementa reddunt. neuter uerò sexus membrum habet, quod in coitu intret corpus alterius, sed per applicationem portarum (meatuum) coẽunt, Idẽ.
b Christophorus Encelius Saluelden sis cancros ore coire prodidit. ¶ Quibusdam oua excluſa iuxta manent corpori, donec nascuntur fœtus, ut in cancris, Cardanus. Ego minimos cancellos cauda matris adhuc hærentes uidere memini, Cardanus. nos quoq; idem obseruauimus. Oua fœminæ primo in corpore sunt ualde compressa: deinde paulatim exeunt, & uirgulis sub cauda curtis adhærent, donec complentur, Albertus. Cancri genus terrestre quoddam in terra latitat, maximè in Occidentali India, Cardanus. ¶ In cancris aliquando reperiuntur intricatæ uenæ albæ: nostri nestel, id est ligulas nominant. non probantur illi in cibo, ut neq; pisces ita affecti.

Pica inter cætera cancros etiam uenatur. & fertur picam quandam à cancro quem super arbo D
rem detulerat, collo compresso periisse.

Cancri capiuntur uirgulis diuisis in summitate, quibus intestina aliqua, aut ranarum corpora E
b inserta sint, (*aut baculis, quibus iecinora iam fœtentia transfigũtur,*) ordine dispositis, iuxta gurgites aut loca quæ habitare solent, denis duodenisue: inde reticulo circumit piscator, uirgas singillatim eleuans, subiectoq; reticulo cùm cancer non adeò celeriter possit se explicare, decidit in reticulum. Ita piscator magna cum uoluptate centum aut ducentos refert domum bene robustos, & uiuaces ac magnos. nàm parui ad escam sublimem non tam facile accedunt: & ubi accesserint, antequã capiantur, excidunt, Cardanus. Cancros plurimos capies si ranas decoriatas (melius autem est cum pendentem relinquere) infixeris baculis fissis, & sic disposueris baculos per riuum distantes inter se duarum ulnarum spacio, aut circiter. Mox enim cancri accedentes adhærebunt. Eleuabis igitur baculos, & statim altero reticulum subtus tenente decuties. Audiui ab ijs qui rem erant experti. Sunt enim cancri carniuori: nam si uel cadaueris alicuius aliquod membrũ in aqua iaceat,
b semper multi cancri circumadhærent. Cancri capiũtur per carnem retro ad nauim suspensam, Albertus. uide superiùs in C. circa principium. Sunt qui nassæ iecur aliquod imponant, in medio riui. Alij iecur uitulinũ dissectum in aliquot partes oleo frigunt, & in nassa suspendunt. Alij hircinum iecur bene assatum, camphora præparata (sic inuenio in libello quodam Germanico) illinunt, deinde omẽto uituli uel ouis recenti circundant. & tabellæ alligant, secundum artem, &c. Sic pisces & cancros innumeros capi aiunt.

Esca ad pisces pro Septembri mense commodè fit è cancellis paruis & teneris: uel è caudis maiorum. ¶ De extremis forcipibus astacorũ elixorum cutis affricata, rubeo colore ceu fuco tingit: sed uergit ad croceum. ¶ Si astacum mortuum in meatum aliquem talpæ imposueris, relinquet illum propter fœtorem: nec repetet, donec fortè multo pòst tempore fœtor omnis euanue-
b rit. ¶ Si quis in uino sublimato in uase cancrum imponat, & accendat, statim rubescit cancer, quem deinde uiuum & rubeum, spectaculi uice ridiculi, conuiuis inter coctos apponet, Ge. Pictorius. præstabit puto cancrum filo ferreo uel aliter tenere suspensum, ne uasis caliditate pereat, uel amburatur: quod aliquando factum uidi. ¶ Lapillos astacorum fluuiatilium nonnulli funda claudunt, Ge. Agricola.

Astaci fl. præcipuè commendantur Martio & Aprili, & magis crescente Luna: decrescente e- B
nim, deteriùs se habent. Cancri præsertim saxatiles dicti nobis, ægrè concoquuntur, Ge. Pictorius. Sunt astaci insipidiores & duriores è mari, quàm è fluminibus: adeò ut in Scotia cùm ederem, nullius precij mihi uiderentur, Cardanus. Fluuiatiles quidem chelis & caudis præcipuè placent: ut iocosis illis mixobarbaris metris nostri insinuant: In scheris & caudis Mande gebar
b neschr fisch. Cancris edendis eximi debet intestinum caudæ. Chalybis particula cancris uiuis apposita, multo tempore uiuos & recentes eos conseruat, ut quidam aiunt. ¶ Cancrorum fl. temperamentum non inuenio ab authoribus determinatum: sed quia sunt de genere piscium, &

Digitized by Google

ſomnum inducunt, idq; uehemẽter, iudico ipſos frigidos & humidos: ita ut frigefaciant in primo ordine, humectent uerò in ſecundo. Quidam calidos putauerunt: quòd inter coquendum rubeſcant, quibus non conſentio. Aegrè concoquuntur, concocti uerò multum alunt, Michaël Sauonarola. ¶ Torta ex cammaris tempore ieiunij, ut deſcribit Platina 8.41. Ex cammaris elixis quod bonum eſt in mortario tundes. Succum deinde amygdalinum cum aqua roſacea per ſetaceum tranſmiſſum præparabis: aut, ſi id non poteris, ius piſorum aut cicerum alborum ſeruabis. Paſſulas & ficos quinq; conteres. Modicum petroſelini, amaraci, betę parum incoctæ, minutatim concides. Cinnami, gingiberis, ſaccari, quantum ſat erit, addes. Mixta hæc & bene tunſa cum ouis lyci, (lucij,) ut concreta melius coquantur, in textu bene uncto, ac ſubter ſupérue incruſtato, adſo cum pones flamma procul. Coctum, ſaccaro & aqua roſacea ſuffundes. Membra omnia hoc edu lium lædit.

Ex libro Germanico Baltaſaris Stendelij Coqui: Cancros in olla uel in ſartagine coques, (ſed in olla ſapidiores fiunt: facíliùs tamen aduruntur, niſi caueatur ſedulò,) affuſo uino uel aqua. con dies ſale, & modico pipere. Cura ne exundet ius efferueſcens. Cum pulchrè rubent, ſatis iam cocti ſunt. E cancris ſerum & coagulum: Cancellos paruos, detracta cruſta, quam & fel ſequetur, & uena caudæ media extracta, in pila tundes crudos: lac affundes, colabis, (*uel tranſiges per cribrum æneum, id eſt, multis exiguis foraminibus pertuſum.*) Defundes in ſartaginem, & cochleari aſsiduè permiſcebis, ne aduratur: ſic etiam maculis uel punctis pulchrè uariabitur. Lento igne coques: guttam aceti affundes, ut coaguletur. Tum in cribrũ æneum fundes, modicè onerabis. De ſero iuiculum facies, & croco colorabis. Coagulum in partes ſecabis. cibus eſt delicatus. Cruſtarum fartura: Cancris elixis, cruſtas & chelas ſeparabis: & quicquid bonæ eſt pulpæ, minutatim cõcides: modi cum ſalis, & aromatum pollinem addes: cum ouo permiſcebis: & hac fartura rurſus implebis cruſtas, & in ueru ligneo ſuper craticula leuiter aſſabis: ſunt qui butyro frigãt, id quoq; leuiter. Addit & alios modos de pulpis contuſis, quos omitto.

Sunt qui pulmentum de aſtacis ſic fermè parent: Aſtacos coquunt, terunt cum medulla panis candidi, & cum lacte amygdalino per ſetaceum tranſigunt, agitant cum ſex ouis, modicum aromatici pollinis addunt. ¶ In hectica febri laudantur cancri: qui primo in lixiuio bulliant, donec teſta eorum poſsit remoueri: deinde in aqua hordei coquantur perfectè. ſed quoniam cõcoctu difficiles ſunt, ſi in eadem menſa cum alio cibo ſumantur, leuior præponatur. Vel abiectis extremitatibus toties in lixiuio forti lauentur, donec grauis eorum odor non ampliùs ſentiatur: deinde in aqua hordei ritè decoquantur, Gaynerius.

Emplaſtrum ad calidam ſtomachi uomicam: Cancelli (Cancri) marini aut fluuiales in aqua decocti caro cocta & tunſa cum farina hordeacea mixta, impoſita tribus diebus, maturat efficaciſsimè, & plus quàm ſit ueriſimile, ut à nobis expertum eſt, Alex. Benedictus. ¶ Leonellus Fauentinus carnem cancrorum remedio cuidam ad phthiſin miſcet. Caro cancrorum ad antidota antileptica ſecreta, ter lixiuio, uel aqua ſalſa lauetur, donec odor teter abierit: ex aqua hordei, aut ſero butyri coquatur, Syluius. Vide paulo ante in F. circa finem. Electuarium ad maraſmũ & phthiſim ex deſcriptione Bartolemæi Montagnanæ: Caudarum cancrorum ſl. præparatorum libræ dimidium: ſeminum intybi, acetoſæ, ſcariolæ, lactucæ, cuiuſq; drachma ſeſqui: nuclei pinei purgati unciæ duæ: ſaccharí ſecundæ decoctionis unciæ quatuor: mellis uiolacei quantum ſufficit, miſceatur. Ad tabem aliqui commendant ius de aſtacis ſl. in plenilunio captis. Ipſos etiam aſtacos riuales & fluuiatiles, in cibo commendant: & liquore arte chymica ex eis deſtillato partes tabidas, macie & atrophia confectas, illinunt ac perfricant. Tunduntur aſtaci crudi, cum ſuis cruſtis, & chymicis inſtrumentis ad ignem lentum in uaporem ſoluuntur: qui denſatus in aquam colligũ, utilis ad tabem & atrophiam, Ryffius.

Phthiſicis utiles ſunt cancri ſl. quos nimiùm, ut puto, ſuperſtitioſè præparari iuuat, per ſe enim proſunt, Alex. Benedictus. ¶ Ad icterum: Aſtacis ſl. iunioribus numero quinquaginta, contuſis, exprime ſuccum: cui admiſcebis tantundem chelidonij, uel deſtillati ex eo liquoris. Hoc æger quaternis hauſtibus ebibet: mane ſcilicet, ac ueſperi ſub ſomnum, per biduum. Deinde utendi balneo ſudatorio, de chelidonio ſimiliter, Innominatus. ¶ Si urina impediatur propter calculũ, aut ſtranguriam, ſic facies: Cancrum uiuum in mortario teres, uinum affundes: ſines ita per noctem: poſtridie mane exprimes, colabis, & propinabis partem ſuperiorem, id eſt puriorem, ægroto. Miſcebis etiam in potu ſemina urinam cientia, raphani, apij uel petroſelini, lithoſpermi: & nucleos perſicorum in cibo dabis, Incertus. ¶ Inuenio & ſimile remedium commendari ad tenesmum, ac promouendam aluum. ¶ Vnguentum ad partium corporis conſumptionem & atrophiam: Aſtacos ſl. uiuos cum iecinore uitulino tere ac læuiga: deinde cum oleo oliuarum & laurino, ana libram ſemis, unguentũ conficito. ¶ Ad clauos & alia infixa corpori extrahenda: Adipẽ leporis miſce cum cancro crudo contrito, & impone loco, quem clauus aut quicquid eſt ſubierit. ex aduerſo autem tres aut quatuor fabarũ flores illiga: & per horas xij. relinque, Obſcurus. ¶ Remedium quod efficaciſsimum putant ad cephalæam: Cancrum fluuiatilem coctum & diligenter tritum, refrigeratumq; cum oleo ſcilicet cucurbitino aut uiolaceo, aut roſaceo, naribus ſupponit, ut olfactu iuuet, Alex. Benedictus.

Ad peris

Ad periculoſam linguæ & gutturis inflammationem, quæ & febribus aliquando ſuperuenit, & exercitus epidemio malo ſæpe inuadit: noſtri à colore uocant **die bäum**, remedia ex aſtaco fluuiatili plurimùm laudantur, fiunt autem ab alijs aliter, ut ſubſcribemus, ex libris Germanicis manuſcriptis. Primum eſt huiuſmodi. Aſtacum uiuum cõtuſum cum aceto, colando exprime per linteum. Purganda autem & radenda lingua eſt, deinde ſpatulam ligneam inducĩam panno coccĩ colore, in ſuccum illum intinge: ſic linguam & os perfricato. Secundum. Aſtacus refrigerat, hunc circa caput & caudam euiſceratum in pila contunde diligenter: & aquã inde linteo expreſſam, ore tenere ægrotum iube, ita ut collum ſurſum (retro) ac deorſum moueat, nec tamen deglutiat. Tertium, quod à duce quodam militum frequenti experimento cognitum accepi: Aſtacos circiter decem uiuos contere: & ſtillatitios liquores intybi, roſarum, & papaueris erratici affunde, inde expreſſus ſuccus uinum rubellum refert. eo linguam abluere, & diligenter ac penitus gargarizare oportet, deinde etiam hauſtum eius mediocrem bibere. Linguam purgatã & abſterſam ſarido inſulſo perunge. poſt horam aut dimidiam, quicquid uiſcidæ pituitæ intederit, rurſus abſterge, & ſucco aſtacorum præſcripto denuò laua. Mirè ſanat, etiamſi cruſtæ denſiuſculæ iam occuparint linguam. Quartum. Decocto ſaluiæ in aqua os diligenter collue. deinde ſuccum de aſtaco uiuo contrito expreſſum propina. & potionem para huiuſmodi: Fungos de ſambuco, ceraſa uiſula (quæ acida ſunt & nigricant) ſicca aut recentia, cũ pauco alumine in aqua coquito. quæ colata bibi debet. Poſtremo os colluatur aqua pura alumine permixta. Quintum iam perſcripſi in Equo G. Spuma enim de ore equi primùm abluenda eſt lingua, &c.

Remedium ex rubeta & cancris pariter uſtis aduerſus cancrum, in mamillis mulierum, in Rubeta G. reperies.

Ex decoctione aſtacorum in aqua remedium aduerſus articularem morbum, habes in Ciconia G.

Aduerſus unguem oculi (ut uulgò uocant) in equo: Puluerem de cancris uſtis infla. Puluis oculorum cancrorum cum aqua foliorum perſici potus (poſt uenam ſectam) medetur pleuritidi nothæ, Leonellus Fauentinus.

Lapilli de aſtacis uiuis exempti glauco uel ſubcæruleo colore ſunt: & in fontibus aliquando tales inueniri audio. Triti & poti cordis roborare uires dicuntur, Albertus. Dentes infricatus ex eis pollen purgat atq; dealbat. Idem cum face uini albi arida ulceribus cauis pudendorum inſpergitur utiliter. Carbones è tilia aceto reſtinctos, cum eodem polline de lapillis aſtacorum ali qui propinant aduerſus ſanguinis grumos ex lapſu, & hæmoptoicis, Adamus Lonicerus. Oſſicula de poplitibus leporum cum lapillis cancrorum trita è uino bibuntur, ut prauos in uentriculo aut alibi humores exiccent, Obſcurus. Videtur & ad calculum renum promouendum, & album muliebrem fluxum, & coli à pituita dolores, & epilepſiam, idem remedium per ſe, uel alijs admixtum profuturum. Ad coſtam fractam in lapſis aut præcipitatis: Lapillos aſtacorum cum penidijs, tragacantha, & liquore ſtillatitio de carduo Mariæ, (ut uocant,) mane & ueſperi propinato. Lapides qui in cancris, & piſcibus quibuſdam gignuntur, prohibent generationem lapidũ in renibus, genitoſq; diſſoluunt, Cardanus. Vrinam mouent, non in homine tantum, ſed etiam iumentis. Sunt qui æqualem ſeminum urticæ partem addant, & ad proliciendam urinam propinent noctu in lecto, è ſtillatitio fragorum liquore, aut uino, aut aqua. Idem aduerſus calculũ auxiliari promittunt. Puluis contra calculum, ut in libro quodam Germanico manuſcripto reperi: lecinoris leporini uſti, apij, id eſt petroſelini uulgò dicti, ſeminis aquileiæ, ſingulorum unciæ duæ. Maxillarum lucij, nucleorum perſicorum, ſanguinis hircini, lichoſpermi ſeminum, ſaxifragæ ſeminum, lapillorum de aſtacis, zinziberis albi, cinnamomi, ſingulorum uncia. Aniſi, coriandri, utriuſq; ſemuncia. Macis drachmæ duæ. Sacchari unciæ quinq. miſceantur. ¶ Ad lunaticos oculos equorum: Aliqui lapillos in capitibus cancrorum repertos terunt, & melle exceptos illinunt. quod alij etiam ad cicatrices & ungues oculorum in equis adhibent.

Oua cancri medentur contra uenenatos ſerpentium morſus, Albertus. Aduerſus ſcabiem puerorum à phlegmate ſalſo: Teſtas aſtacorum tritas, oleo roſaceo excipe, & inunge. E teſtis aſtacorum in olla toſtis aliqui puluerem faciunt, egregiè ſiccantem.

Alciati Emblema in paraſitos:

Quos tibi donamus fluuiales accipe cancros,
His oculi uigiles, & forfice plurimus ordo
Sic tibi propenſus ſtat pinguí abdomine uenter,
Cum uagus in triuijs, menſæq; ſedilibus erras,
Munera conueniunt moribus iſta tuis.
Chelarum armatus, maximaq; altus adeſt.
Pernicesq; pedes, ſpiculaq; apta pedi.
Inq; alios mordax ſcommata ſalſa iacis.

Vide etiam infrà in Corollario cancri fl. ex Marcello Vergilio H.

ASPIDOCHELONE, uide inter Cete uaria, in C. elemento.

ASSVLAS, feſtucas, &c. Apuleius in Apologia prima tanquam maris reiectamenta nominat.

ASTRABELI, qui & Strabeli, inter conchas dicentur.

ASTRALVS piſcis eſt qui aquarum undas ore ſuſcipit, & oritur quando Pleiades occidũt, eò quòd tunc tempus eſt pluuium, Albertus. Apparet autem ex ueteribus non intellectis tranſcri

Digitized by Google

pſiſſe eum. Aliàs legitur Auſtratus. Conijcio & Aſtaroz eundem eſſe, nec alium intelligendum quàm apuam.

ASTYANAX, Ἀστυάναξ, piſcis quidam, Varinus.

ATHERINA inter Apuas dicta eſt.

ATHILI, Ἄθιλοι, conchæ marinæ ſpecies, Heſychius.

ATTAGENVS piſcis apud Athenæum, Ἀττάγηνος, alio nomine ſcepinus (Σκάπινος) dicitur à Dorione. Attageni nomen fortè ei poſitum fuerit ab aue ſimiliter inter aues lautiſsima ut hic inter piſces eſt, aut etiam à maculis ac punctis quibus ſimiliter ut auis diſtinguatur. Antiqui Scepanum attagenem marinum dixerunt, à carnis delicata iucunditate, Belloniꝰ. Et alibi, Liſſa (inquit) uel gliſſa Cretenſibus thynni genus eſt, quod extra Cretam Copanum uocant, contorta fortaſſis à Scepano dictione. hunc enim eſſe Scepanum nihil uetat, quem Dorion Attagenē marinum appellauit, ſed non eſt Oppiani Scepanus, qui litoralis ac cœnoſus eſt: hic uero thynnus pelagius, in alto mari, delicatiſsimi ſaporis. Oppianus lib. 1. de piſc. Σκάπινοι (per α. in medio) ἰχθύες ἀκτῖται ἠδὲ καὶ πηγάγιοι θαλάσσης οἰκήτορες. Apud Varinum Σκάπινος per ι. ſcribitur.

DE ATTILO, RONDELETIVS.

De Attili effigie quam Belloniꝰ exhibuit, uide ſuprà in Antaceo Boryſthenis. Miſit ad me olim etiam Ant. Muſa Braſauolus Ferrarien. medicus nobiliſsimus Attili effigiem, quæ cum hac Rondeletij pulchrè conuenit: niſi quòd ſpinoſos illos dorſi clypeos, plures, latiores, & contiguos habet.

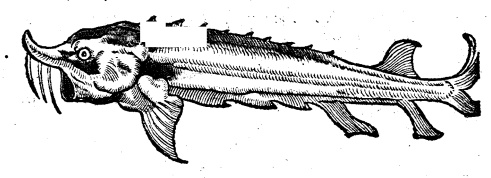

B Pado peculiaris.

ATTILVS piſcis eſt magnus, Pado proculdubio peculiaris: etiamſi quidam hac de re dubitent, quibus uix fieri poſſe uideatur, tam uaſtæ magnitudinis piſcem in fluuio naſci, quin potius è mari amnem ſubire. Verùm id mihi à uero alienum non uidetur, cùm ceum piſcem in uaſtis Padi gurgitibus & receſsibus procreari & nutriri. Quòd ſi uel in Mediterraneo mari, uel Oceano naſceretur, uel illic, uel in alijs fluuijs repertum aliquando fuiſſe neceſſe foret, quod nemo uel uidit, uel ſcripſit unquam. Quare Padi ſolius alumnum dicemus eſſe Attilum, de quo hæc Plinius: Attilus in Pado inertia pingueſcens, ad mille aliquando libras, cum tenaro captus hamo, nec niſi boum iugis extractus. Plinius.

A Hunc uerè à nobis repræſentatum fuiſſe indicat nominis affinitas: ab Italis enim Adello & Adano & Adeno uocatur. Indicat piſcis ipſius figura nuſquam alibi quàm in Pado uiſa. Poſtremo ipſa magnitudo. Huc accedit doctorum hominum quibus Italia hodie ornata eſt, conſenſus: in quibus eſt Calcagninus qui cùm ſæpe in Pado Attilū uiderit, in epiſtola quadam optimè expreſſit, quam adſcribere ineptum non fuerit, quod nulla alia deſcriptio Attilum nobis propiùs intuendum proponere poſsit. ea eſt huiuſmodi.

Celius Calcagninus de Attilo, et quid à Sturione differat.

Quòd à me percontaris an Attilus, quem Ladanum uulgaris nomenclatura ſolet appellare, ſit quem Italia Moronem, Vſonem Pannonia uocitat: paucis reſpondeo, me eundem non exiſtimare, uel ex Plinij teſtimonio, qui eum Pado uult eſſe peculiarem, quo loco de proprijs quorundam amnium piſcibus agit. Sed ego ut tecum agam liberaliùs, non modo te ad Plinij, ſed ad oculorum etiam tuorum teſtimonium prouoco. Totam itaq; Attili effigiem, ac membraturam quanta potui breuitate perſtrinxi, & quia non ſatis perſpicuè id fieri poſſet, niſi noti alicuius piſcis exemplo uteremur: Hyccam ſiue Sturionem, qui nullo fermè loco non naſcitur, mihi propoſui. Quia licet in mari natales habeat, ſolet tamen aduerſus amnes mira ſubire uoluptate, donec iam præpinguis redeat. Moronis ſiue Vſonis exemplo utendum non duxi, quod neq; ij piſces cognoſcantur, neq; mihi eorum imago ſatis memoriæ inhæreat. Sic ergo accipe. Attilus hoc differt ab Hycca ſiue Sturione, quòd Sturio pelagius eſt, Attilus amnicus & Pado peculiaris. Sturio non temere uiſus equare quatuor talenta Attica, id eſt, trecentas libras. Plinius ſcribit Attilum ad mille libras, id eſt, ſupra XIII. talenta excreuiſſe. Quæ magnitudo ſanè inſignis, & rarò perſpicua. Attilus quum ad certam magnitudinem excreuit, ſquamas hiſpidas abijcit: quas per quinq; uerſus diſpoſitas gerit, in ſumma ſcilicet dorſi ſpina, ex utroq; latere geminatas, & ſibi quaſi parallelas, extremus uerſus pinnas attingit. His abiectis tactu leuis euadit, nec habet quod unguem offendit. Contrà Stu-

Sturio.

Spinæ Attili.

trà Sturio ſemper hiſpidas ſquamas ſuas tota æſtate retinet. Caro Sturionis callum habet, & miriſicè palatum oblectat: Attili contrà, fluxa eſt & mollis, & palato parum iucunda. Exiſtimant piſcatores πεδωλὸν, id eſt, partem priorē Attili, ad poſteriorem uix eam habere proportionem, quā quatuor ad unum. Tota enim uis huius piſcis ſita eſt in capite & parte capiti attigua. Quæ obſeruatio etiā ad Sturionē etiam aliosq; piſces pertineat, autore Ariſtotele ac Plinio: cuius uerba ſunt uidelicet: Capita piſcibus portione corporum maxima, fortaſsis ut mergantur: tamē in Attilo neſcio quomodo præter cæteros luculenta eſt atq; admirabilis. Parui ſunt oculi Attilo in tanta mole capitis. Sturio & Attilus habent os in parte † prona, eo propè in loco cui in cæteris perfectioribus animantibus reſpondent omoplatæ. Os utriq; ſine dentibus, ſed Sturioni fermè orbiculatum: Attilo multò maius, & ad lineam obliquam inciſum, quo aperto, uaſto illo hiatu piſces deuorat, quos reſpirando ὑπὸ ἀραιολὼ (ita piſcatores putant) contraxit. Loca piſculenta maximè frequentat, hyberno præcipuè tempore uorticoſas uoragines: ad quas piſces frigoris impatientes, teporis gratia ſe recipiunt. Roſtrum Sturioni reſimum ac latiuſculum, ad imaginē ferè Delphini & oxyrynchi: Attilo planum, & paulò minùs quàm in mucronē deſinens. Attilo tergi color albicans & lanoſus, Sturioni uergit in glaucum. Quod Plinius tradit de Clupea minimo piſcium, ſi Attilo comparetur, quæ uenam quandam eius faucibus mira cupiditate appetit, eumq; ita (morſu) exanimat: hoc ſibi ingenuè incompertum noſtra ætate piſcatores teſtantur. Cæterùm quòd inertia pingueſcat, quòd catenato capiatur hamo, quòd niſi iugis boum extrahatur, hæc & certa ſunt, & Padi accolis dant quotidiana ſpectacula. Hactenus de Attilo Calcagninus, quibus pauca addemus ad Attilum agnoſcendum non inutilia.

† ſupina.

C

B

D

Clupea.

Os clauſum ad obliquam lineam inciſum eſt, ſed apertum & hians rotundum. Ante illud pendent è roſtro appendices carnoſæ & molles. Branchias opertas habet, ad quas pinnæ ſitæ ſunt. Cly peata foſſa tergo gerit Sturionis ritu, ſed ea tempore abijcit, quod in cauſa eſt cur alij ſine oſsibus, alij cum oſsibus depingant. poſt quæ pinna dorſi eſt unica, cui parte ſupina ſubiacent duæ, quales omnino ſunt Sturioni. Cauda etiam in duas deficit. Sed ne iſs quæ antea à nobis dicta ſunt repugnare uideatur quod dixit Calcagninus, os Attilo & Sturioni eſſe in prona parte: cùm dixerimus Sturioni, Galeis, pluribusq; alijs piſcibus, quibus os non eſt in promptu, ſed ſub roſtro latet, ut in Sturione & Attilo, illis eſſe in ſupina non in prona parte: animaduertendum eſt Calcagninum nō ſatis rectè, neq; ex Ariſtotelis ſententia pronam partem appellaſſe: ſupina enim dicenda eſt non prona, quæ ſub roſtro eſt, quà uenter & uiſcera continentur: quà uerò ſuperior capitis pars & dorſum prona, ut rectè ſic dicamus Attilum & Sturionem os habere in ſupina parte, Vranoſcopum in prona. Quod Ariſtotelis authoritate comprobamus. Is enim de piſcium genere & differentijs tractans ſic ſcribit: Τῶν δὲ γένδρων ζώων τὸ μὲν ἰχθύων γένος ἐστὶ, καὶ ἐν τοῖς ἄνω ἀφώρισται, πολλὰς πόδας ἔχον ἀπ' ἴσης, κιχλιλὼ μὲν γὰρ ἔχει, καὶ τὰ πρανῆ καὶ τὰ ὕπτια, ἐν ᾧ πάτω ἡ γαστὴρ καὶ τὰ ἀπ' ἀκάνθης. Gaza ſic: Piſcium genus inter ea quæ aquas incolunt, unum diſtingui à cæteris iure poteſt, cùm forma euariet numeroſiore. Habet id caput, & prona & ſupina: parte qua uenter & uiſcera continentur ſupina habet. Id quod non ſolum de piſcibus, ſed etiam de quadrupedibus traditur ab Ariſtotele: Ἔχουσι δὲ τὰ τετράποδα ζῶα, ὅσα μὴ ὁ ἄνθρωπος μόριον ἔχει ἐν ᾧ περάδην, κάτω ἐν τοῖς ὕπτιοις: τὰ δὲ ὀπίσθια, ἐν τοῖς πρανέσιν. id eſt, Partes quas homo habet priores, quadrupedes infra habent, & ſupinas: quas autem ille poſteriores, hæ pronas.

Lib. 2. de Hiſt. cap. 13.

Lib. 2. de Hiſt. cap. 2.

Sed ad Attilum reuertatur oratio. Is carne eſt molli, parum ſuaui. pro Sturione delicatiſſimo aliquando uenditur, ſed ſapore impoſitura deregitur.

E

Piſcatores Ferrarienſes mihi aliquando narrarunt Attilum capi ſagena per tranſuerſum amnem iniecta, ex cucurbitis exſiccatis ſuſpenſa, in quam nauiculis utrinque diſpoſitis urgetur & compellitur.

F

DE EODEM, BELLONIVS.

Sturioni magna ex parte reſpondet piſcis cartilagineus, Ferrariæ frequentiſsimus, inter Padi diuitias merito connumeratus, quem Adanum uulgus uocat, quemq; puto antiquorum eſſe Attilum.

A

Ingentis eſt magnitudinis, cętera Sturionem tam internis, quàm externis partibus refert: hoc dempto, quòd pro eminentioribus ac calloſis illis elatis tuberculis, quibus Sturio quinis carinis præditus eſt, hic ſtigmatis tantùm liuidis, ſeſsilibusq; maculis, in cute minus aſpera, ad latera ſit diſtinctus. Præterea unicam tantùm pinnam ab ano ad caudam gerit: Sturio autem duas habet. Cæterum, os Attilo prominet oblongum, fiſtuloſum, ſublongo etiam naſo: ſed carne non eſt uſqueadeò delicata ut Sturionis: nec enim tanti in Ferrarienſi aut Bononienſi foro piſcario uænire ſolet.

B

Capitur interdum ſagena, cucurbitis ſulta, & tranſuerſum in amnem coniecta, precedentibus utrinq; ſandaliis, in quibus piſcatores Attilos ſecundum rapidi fluminis curſum in ſagenam cogant. Hoc noſtra Gallia, atq; adeò Germania & Hiſpania caret.

C

COROLLARIVM.

Attilus non eſt Sturio, ut aliqui exiſtimarunt: ſed qui nunc Attina ſiue Adena ab accolis Pa-

Digitized by Google

di nominatur, Fr. Massarius. Gillius uulgò scribit Ladamim (lego Ladanum, uel potiùs Ladano, l. initiale loco articuli est) appellari. Plinius hunc ait (uerba sunt Gillij) ad octingentas & mille aliquando libras peruenire. is quem uidi, ad sexcentas libras accedebat.

AVLOPIVS uel Aulopias, uide in Anthia.

DE AVRATA. RONDELETIVS.

Iconem hanc dedimus nos, ut Venetijs expressam habuimus. Rondeletij meliorem esse puto, quæ & dentes in ore, & toto corpore squamas ostendit. & pinnam dorsi non undiquaq; similem, sed anteriore dimidia parte spiculis distinctam per interualla spinosis, posteriore non item.

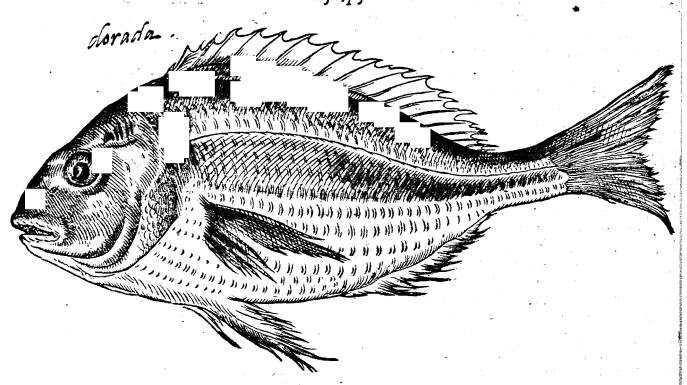

A Athen. lib. 7. CHRYSOPHRYS, Latinè Aurata uel Orata, ab auri colore: (nam pro auro orum rustici dicebant, ut orichalcum & oriculam, pro aurichalco & auricula, ut scribit Festus:) ἰωνικῶς ab Ephesijs autore Archestrato dicitur. Prouinciales & Hispani dorade uocant, seruata ab omnibus eadem ferè nominis ratione, nisi quòd Græci χρύσοφρυν, à parte, supercilijs scilicet aureis, nuncupantes, rem meliùs indicarunt. Hoc quoq; tempore apud Græcos nomen suum retinet. Id etiam non omittendum, à Græcis non solùm piscem hunc, sed etiam Pompilum Athen. lib. 7. χρύσοφρυν appellatum. In Gallia Narbonensi pro ætatis differentia, quæ magnitudine definitur, diuersa nomina habet. Quæ palmi magnitudinem nondum attigit, sauquene dicitur: quæ cubiti est magnitudine, daurade: quæ inter illas est, meiane, quasi dicas mediam. Piscatores nostri maximam auratam surdaurade uocant, id est supra auratam, quòd communem magnitudinem superet, Galli daurée, quem nos fabrum esse dicimus, uocant, ne qui nominis affinitate decipiantur. Auratam uerò nostram brame de mer: quo nomine etiam sparum, cantharum, & similis figuræ pisces nuncupant.

B Aurata piscis est marinus, litoralis, stagna aliquando marina subit, ibiq; pinguescit. In dulces etiam aquas conuehebatur ab antiquis. Inde lacus Velinus, inde etiam Sabatinus, & ità Vlisinensis, & Ciminus lupos auratasq; procreauerunt, inquit Columella. Lib. 8. cap. 16.

Ad cubiti magnitudinem accrescit, lato est corpore, non rotundo sed compresso: squamis integitur mediis, colore est uario uarijs in partibus. Dorsum ex cœruleo nigrescit, latera argentea sunt, uenter lacteo colore. Supercilijs quidem & palpebris caret, sed per similitudinem, à locis illis, in quibus in cæteris animantibus supercilia esse solent, aureo colore fulgentibus, aurea superciliа habere dicitur, maximè cùm satis accreuerit: unde illis nomen à Græcis positum. Oculis est mediis. Branchiarum opercula sunt ossea, alia parte purpureo, alia nigro colore perfusa. Os mediocre, maxillæ latæ & robustæ, dentes anteriores serrati, latiusculi, in acutum desinentes, breues. In superiore & inferiore maxilla ossea tubercula, dura, quibus uice dentium molarium pectines & tellinas frangit, & mandit. Branchias utrinq; quaternas habet, duplices. Pinnis natat quatuor, binis ad branchias positis, longioribus, binis in supina parte, breuioribus. Præter has quatuor pinnas ab Aristotele numeratas, à podice pinnam unam comperies ad caudam ferè deductam, tribus nixam aculeis. Dorsum multis & acutis aculeis, tenui membrana cõnexis horret: quos cùm natat, erigit: cùm quiescit, deprimit, ac ueluti recondit. Aculeorum primi minores, medij maiores, postremi

poſtremi in mollem quandam & pilis ſimilem ſubſtantiam degenerãt. A capite ad caudam lineæ aliquot ſubobſcuræ ductæ ſunt. Cauda lata & magna, ſurſum ſpectat, ueluti ex duabus pinnis conſtans trianguli figuram deſcribentibus. Peritonæum colore nigro. Ventriculus ſubiacet magnus, cum paucis appendicibus, breuibus & latis. Splen nigreſcit. Hepar magnum eſt, à quo fellis ueſicula pendet longa, pinguedine obducta. Fel uiride. Inteſtina pinguedine oblita, in gyros ducta, lata. Cor in pectore quadratum.

Aurata parit æſtate, maximè ubi flumina in mare influunt, ut ſcribit Ariſtoteles: parit etiam in ſtagnis marinis. Dormit interdiu tam arctè, ut fuſcina ſæpenumero capiatur, alioqui fuſcinã capi non poſſe exiſtimatur. C Lib. 6. de Hiſt. ani. cap. 17. & Lib. 5. cap. 10.

Piſcis eſt timidiſſimus, frigoris impatiens: quia lapides habet in capite, quò fit ut hyemis iniurias maximè patiatur. D

Deinceps quæ ſit ſubſtantia ſuccóue dicendum. Archeſtratus peritus ὀψοποιορum æſtimator auratam Epheſiam laudat apud Athenæum: F Lib. 7.

Χρυσοφρυν ἰξ Ἐφέσου τὸν πάντα μὴ παρέλθητε, Auratam ex Epheſo ne prætermittito pinguem.

Apud eundem Hiceſius ait, piſcem hunc & ſuauiſſimum, & inter omnes ori eſſe gratiſſimũ, quíq; maximè alat. Et Eupolis auratas lupis præfert, cùm ſcribit: Ἀγοράζων ἑκατὸν ἰχθῦς ταυτηνικάδε, μόνους ἑκατὸν λάβρακας, χρυσοφρυς δίλοφους: id eſt, piſces drachmis centum emptos, octo ſolùm lupos, auratas duodecim. Nec puduit Sergium Oratam cognomẽ inde accepiſſe, quòd ei piſces auratæ fuerint chariſſimi. Alio loco Athenæus ex Diphilo, auratam rationem melanuri ſequi teſtatur. & Mneſitheus Athenienſis difficilem quidem concoctu auratam eſſe, ſed cùm concocta fuerit, multùm alere dixit. Et Cornelius Celſus auratam in iis recenſet cibis, qui duri ſunt & robuſtiores. Romani Tarentinam prætulerunt, eam maximè, quæ Lucrinum lacum ingreſſa, illic concharum eſu pinguerat. Martialis: Ibidem. Ibidem. Lib. 8. Lib. 2. cap. 18.

Non omnis laudem preciuḿq; aurata meretur, Sed cui ſolus erit concha Lucrina cibus.

In precio eſt apud nos quæ capitur in ſtagno, quod Martegue, & in eo quod Latera appellatur. Optima quæ in ſtagno ad montem Cetium pinguit. In hac opinionum uarietate ſic ſentiendum: Auratam carne eſſe media, neq; molli, neq; dura, optimumq; ſuccum gignere: & ſaxatilium carne paulò eſſe duriorem. Ueſcitur enim non ſolùm piſciculis, ſed tellinis, conchyliis paruis, quas ualidis maxillis frangit, ſcariq; rictu ruminat. Cæterùm pro ratione ætatis, locorumq; in quibus degit, ſuccò eſſe diuerſo. nam quas medias prius uocauimus, eæ ſuccí bonitate & ſuauitate cæteris præſtant. Quare quí concoctu difficiles eſſe dixerunt, eas quæ maiores ſunt, & ſeniores intelleXerunt. Eligendæ etiam ſunt quæ in profundo ſtagno & puro, uel in mari mediterraneo capiuntur. Nam in Oceano rariores ſunt, & ſicciore durioreq; carne. Quæ in ſtagnis aquiſue alijs impuris degunt, deteriores.

Aurata in cibo iis quí uenenatum mel deuorarunt auxilió eſt, Plín. lib. 32. cap. 5. G

In ſtagno noſtro fiunt ſepes ex tamarice, quibus retia obtenduntur, in quibus tanta auratarũ copia capitur, & ſale conditur, ut in tota Gallia Narbonenſi & Delphinatu, maximè quo tempore à carnibus omnino abſtinetur, non pauperum modò, ſed etiam diuitum menſis apponantur. Non multùm diſſimilem auratarum capiendarum rationem, ueteribus in uſu fuiſſe teſtis eſt Aelianus lib. 11. cap. 34†. E Vide plura, mox in Auratæ ſtagni mar. † ut in Corollario referetur.

Præparatur uarijs modis. Nam ſi in aqua & uino elixetur, ut Galli parant, palato grata eſt: item ſi in aqua & aceto. optima ſi in oleo & pauca aqua elixetur, croco, pipere, aceto, uuis paſsis additis: uel ut Itali faciunt, ſi in craticula aſſetur, rigata oleo & omphacio. Quòd ſi uentri inſeratur umbella fœniculi, uel ramus libanotidis, fit odoratior & melior, quod maximè quando in ſtagno nutrita eſt, faciendum. Aſſatur, & calida comeditur: uel aſſatur, & aceto pipereq; conſperſa aſſeruatur, frigidaq; editur. Farinâ bene ſubactâ & piſtâ concluſa, oleo, omphacio, aromatisq; delicatioribus condita, optima etiam eſt, maximè ſi è maioribus ſit. Sale condita in aqua dulci elixatur, & cum aceto editur. Sunt quí aqua maceratam ad minuendam ſalſuginem, in ſartagine friunt: & ſapa, aceto, cepisq; condiendo ſaporem optimum ei conciliant, quo maximè noſtri delectantur. Sapa etenim ſalſuginem dulcedine ſua temperat, acetum acorem iucundum, cepa odorem gratum addit. F Apparatus.

DE AVRATA STAGNI MARINI.
RONDELETIVS.

STAGNA marina uere cateruatim ſubeunt Auratæ, ut illic æſtatem tranſigant, deinde in mare remeant non impeditæ. Verum noſtri ex tamaricum ramis ſepes contexunt, trianguli figura, cuius extremum & acutum angulum ingredientibus aperiunt, regredientibus occludunt, naſsisq; adhibitis, uel retibus, uel †uentriculo, quo tempore carnium opſoniis nobis omnino interdictum eſt, incredibilem Auratarum multitudinem capiunt, quę piſcandi ratio tertio quoq; anno tantum repeti poteſt. Hæ Auratæ figura ab alijs non differũt. Pinguiores quidem ſunt, ſed lutum magis olent, uel quia in luto degunt, uel quia Conchulis pi- †uentriculo

Digitized by Google

ſciculiſq; luto uiuentibus ueſcuntur, tum etiam limo, lutulentaq; aqua. Vnde & Mugiles, qui à pi
ſcibus omnino abſtinent, lutum reſipiunt, & omnes piſces qui in puriore ſtagno uerſantur, mi
nùs lutum reſipiunt. Non ſunt tamen iſtæ Auratæ negligendæ in marinarum inopia, ſed euiſce
ratæ coquendæ ſunt, & fœniculi, uel origani, uel alterius odoratæ herbæ ramulis infarciendæ, ut
uiroſus ille odor euincatur.

DE AVRATA, BELLONIVS.

A Aurata mari mediterraneo cognita, Gallis tamen ignota (nihil enim habet cum Dorada Maſ
†Inter Anthias dixerat piſcem S. Petri à Gallis Doradam uel Dorce uocari. ſilienſium commune, de qua in Anthijs dictum eſt†) Oppiano à fuluis ſupercilijs Chryſophrys appellatur.

In Dentalis longitudinem ac latitudinem excreſcit. Pinnam gerit in tergore continuam, qua
tuor & uiginti ariſtis munitam, quarum duodecim anteriores in mucronem deſinunt. Reliquum
B pinnæ obtuſum eſt. Porrò duos fert aculeos in alia pinna quæ ano uicina eſt, Sargi aculeis imbe
cillióres. Duas præterea pinnas ſub uentre habet, & utrinque circa branchias unam: lineam ſuper
oculis utrinq; ferè obliquam, aureo nitore micantem, unde Græcis nomen habet. Eſt & in Aura
ta peculiaris quædam nota, quam tu percipies, ubi eſt linea illa arcuata, quæ latera utrinq; diuidit,
& ad branchias deſinit: inibi enim magna quædam utrinq; litura nigra ſuggillatur. Dentes habet
albos, optimo ordine in gyrum maxillæ diſpoſitos, oblongos & ſubrotundos, ut Sargus: non autẽ
latos ut Scarus. In interna autem maxillæ parte, multos præterea molares ut Sargus habet, ſed in
Sargo latiores ſunt, quibus plerique in annulis pro gemmis utuntur: ſiquidem peroptimè eos lapi
des referunt, quos Gallico uocabulo Crapaudinas dicimus. Caudam habet latam, bifurcam, & pe
nè lunatam: branchias utrinq; quatuor: labra admodum craſſa: ſquamas latiuſculas, ut Dentalia.

C Pelagius piſcis eſt, partim ſaxoſis, partim arenoſis locis degens: Litora quoq; ſequitur.

E Fuſcina ſæpenumero capitur interdiu, atq; etiam noctu dormiens, ut lupus.

F Carnem habet candidam, ſolidam, & quæ bonum procreat ſuccum, abundeq; nutrit, facilè di
geritur atque excernitur.

COROLLARIVM.

A Aurata dicta eſt quòd aureum ſupercilium gerat, ut in auratis ſenioribus cernitur, Fr. Maſſa
rius. Aurata Hiſpanis alicubi uocatur doradilla. Anglis **Gilteheade**, uel **Goldnie**, uel **Gyl
denpole**, piſcis eſt ſic dictus ab aureo capitis colore, habet is in fronte, ut ferunt, aliquid concreti,
quod auri inſtar in aquis lucet. Dentes eo ordine diſpoſitos, quo **hecke tzeeth**, (ſcachorum ſeu la
truncolorum ludi dentes ſiue ſpatia diſtincta interpretantur) quibus comminuit & confringit
(quod ſæpe noctu audiuerunt piſcatores) cochleas & alia teſtacea quibus ueſcitur. alij auratam,
alij ſcarum eſſe putant. Vocatur etiam **Gyldenpole** piſcis apud eoſdem ſimilis Lucernæ, uel Cu
culo (ut audio) mixti coloris ex cinereo & rubro. **Pole** eſt occiput, quo lucet ut aurum. Ger
manicè dici poteſt **ein Goldbzeme, oder Goldbzachſine, oder Meerbzachſmenart.** Aurata
in Aquitania Daurade dicitur. Innominatus. ¶ Exiſtimant quidam inter Auratas à piſcatoribus
(Romæ) uendi Scarum, maximè ſquamarum ſpecie Auratis ſimilem. cæterum ego crediderim
eum non facilè à nobis deprehendi errore uendentium, qui ſimilitudine decepti, neq; animaduer
ſa ſaporis nobilitate in foro piſcario eum auratis & Sargis commiſcere conſueuerint. Conſenſua
Zaphirus. men piſcatorum Zaphirus piſcis, ſic à cyaneo eius gemmæ colore dictus, inter Auratas longè ſa
pidiſſimus exiſtimatur, qui fortaſſe Scarus antiquis fuerit, Iouius. Imperitè quidam trutam pi
ſcem, **ein Forellen**, interpretantur Auratam.

B Circa Berenicen Libyæ fluuius eſt Λάβρω, in quo naſcitur labrax & aurata, Prolemæus Euer
getes apud Athenæum. Aurata etiam in maritimis lacubus gignitur, Ariſtoteles. ¶ Aura
tis proxima forma ſunt ſpari: item ſynodontes, uerum maiores, Ariſtot. Ad ſeſquipedem ea
accedere, & quindecim libras aliquando appendere audio. Binas pinnas parte prona, & totidẽ
ſupina habent, Ariſtot. & Plinius. ſed meliùs de pinnis earum Rondeletius ſcripſit. Paucæ ap
pendices eis ſupernè circa uentriculum exeunt: & in eodem genere alijs plures, alijs pauciores.

C Aurata piſcis eſt litoralis, Ariſtot. In petris & arenis paſcit, Oppianus. Maiorũ piſcium
genus ab alijs τμαιδῶν, ab alijs pelagium dicitur, ut auratæ, glauci, phagri, Athenæus Mneſitheus.
¶ Aurata carniuora tantum eſt, Ariſtot. Pariunt hyeme, (æſtate, ut libri Ariſtotelis habent) &
bis pariunt, Athenæus tanquam ex Ariſtotele. ¶ Plurimum temporis latent, Ariſtot. Medijs
feruoribus ſexagenis diebus latent, Plinius. ¶ Aurata quoq; hyeme laborat ut capito, Ariſtot.

D Aurata omnium piſcium timidiſsimus eſt, Aelianus.

E Veteres Romani Auratarum aliorumq; pelagiorum piſcium ſemina atq; uiuaria in mediter
raneos lacus deferebant, Iouius (ex Columella.) Arenoſi gurgites, planos quidem non peſſi
mè, ſed pelagios meliùs paſcunt, ut auratas ac dentices, Punicasq; & indigenas, Columella. ¶ Au
ratæ fuſcina interdiu ſæpenumero dormientes capiuntur, Ariſtot. Mænides eſca ſunt Auratis,
Oppianus lib. 3. de piſc. Aurata omnium piſcium timidiſsimus eſt, nam ſub Arcturi tempus,
cum maris acceſſus & receſſus maximè fiunt, & eò altius exaggerata arena, ad littus relinquitur,
ut nauta

Digitized by Google

ut naues sæpe ab omnibus aquis nudæ in terra maneant: tum piscatores postquàm populorum arborum ramos frondibus conuestitos paxillorum modo in mucronem acutos in arenam defixêre, discedunt: pòst autem rursus accedens mare secum imbellem Auratarum multitudinem attrahit. Quæ ubi æstus recìprocauit & recessit, in exigua aqua concauis locis retenta relinquuntur, & uerò ramorum metu quiescunt. Adeò nimirum ramos uento agitatos exhorrent, ut ne loco quidem se commouere audeant. Quamobrem primo cuíq; magnum meticulosorum piscium numerum capere & ferire licet. Neq; modo ab usu piscandi inítructi, sed etiam totius piscationis rudes, atq; adeò pueri & fœminæ capere possunt, Aelianus.

Minimè intus uitiantur (in uentriculo corrumpuntur) aues, & eæ potiùs duriores: auratæ pisces. neq; solũ aurata pura, aut scarus, sed etiam lolligo, locusta, polypus, Celsus. quid si legamus: neq; solum aurata, coruus, & scarus. Nam & alibi idem author, Piscium (inquit) eorũ qui ex media materia sunt (id est mediocriter alunt) ex quibus salsamenta quoq; fieri possunt, qualis lacertus est, (minùs sunt graues:) deínde qui quãuis teneriores, tamen duri sunt, ut aurata, coruus, scarus, oculata. In dysenteria hepatica ex intemperie frigida, ex piscibus dare cõuenit merulam, auratam, & præcipuè mullum, Trallianus. Χρύσοφρυσ δὲ ἐφίστησιν ὅτι πίονα μὲν πέφυκεν, οὐ κάκιστα δὲ ἰχθύων λαβεῖν ὥρην· Θρέμμα Σελινοῦντος σμικρὸν, πλεῖον δὲ νιφῶος. Εἰδὸς ὅλον ὀπτήσας πέμμασι πέμμασι, καὶ ἡ δεξιότης, Archestratus. Auratæ æstate rarò, hyeme autem frequentissimè capiuntur, quæ tum laudatiores existunt. Ipsæ inter cæteros pisces peculiari quadam dote singularem & saporis simul & salubritatis gratiam obtinent. Rectè coquentur, si ex præcepto Galeni eas in craticula subditis míoribus prunis, oleo & sale aceto q; conspersèris, Iouius. ¶ Ius in auratam describit Apicius lib. 10, cap. 12. & patinam de aurata, lib. 4. cap. 2. Si pinguis est orata, elixam; si macescit, assam faciato, ac moreto uirídi suffundito, Platina.

Χρυσοφρυς proparoxytonum in recto singulari probè scribitur, χρυσόφρυς uerò paroxytonum in pluralibus recto, accusatiuo, & uocatiuo. Plinius circa finem libri 32. chrysòn piscem ex Ouídio nominat, apud quem non chrysos sed chrysophrys legitur, Et auri Chrysophrys ímitata decus: quare corruptum à librarijs Plinij locum dixerim, ut & alia quædam piscium ex Ouidio uocabula: sicuti nos nuper scholijs in Halieuticon Ouidij æditis ostendimus. Etelis, Ἔτελις, piscis Etelis. idem qui chrysophrys, Hesychius & Varinus. Etelis Aristotelì piscis est squamosus, & oua parit. Hunc piscem Niphus Italus ait à rusticis cacalonem uocari: quasi uerò nõ innumeri sint pisces squamosi ouipari, ut duabus tantum his notis, quisnam piscis sit etelis, constare non possit. Rondeletius quoq; inter pisces sibi ignotos numerat. Ἱερὸν ἰχθῦν, id est sacrum piscem apud Homerum, alij aliter interpretantur, anthíam, callichthyn, auratam, pompilum, &c. Vide suprà inter Anthias. Clitarchus apud Athenæum, Nautæ (inquit) pompilum piscem sacrũ appellant, eò quòd naues è pelago deducat ad portum usq; : atq; ideo pompilum dici, cum sit aurata. Sed nos de Pompilo pisce diuerso ab aurata, suo loco agemus. Χρύσεον ὃν ἀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν, Callimachus. Ἡ δὲ μέλαν χρύσεον ὃν ἀφρύσιν ἱερὸν ἰχθῦν, Eratosthenes. uídetur autem de pompilo sentire, nisi quis auratam potiùs intelligat. Ἐν δ' ὠκεανῷ πλωτοὶ χρυσόπτεροι ἰχθύες ἄλλοι· Νήχονται δὲ παίζοντες πλὴν ὕδατος ἀμφιρύσιοι, Eumelus uel Arctinus Titanomachiæ autor, apud Athenæum. ¶ Alia est fluuiatilis aurata, ut uulgò Padi accolæ Ferrariæ & alibi nominant, quidam Germanicè Monfisch mihi interpretabatur. Hunc esse conjicio quem nostri ein Schwal uocant, Cardonum Galli, de quo supra inter albos pisces scripsi. iris oculorum aurei in eo coloris est. ¶ Chrysophis (malim Χρυσοφεγὶς) gemma aurum uídetur esse, Plinius. ¶ Nónnè à piscibus appellati sunt Sergius Orata & Lucius Murænator? Serg. Orata. Columella lib. 8. Macrobius etiam 3. Saturn. Oratam cognominatum scribit, quòd pisces auratæ eí fuerint charissimi. Varro etiã lib. 3. de re rustica eius meminit, & Val. Maximus. Sed aliter Festus, Sergium quendam prædiuitem (inquit) quòd duobus annulis aureis & grandibus uteretur, Oratam dícunt esse appellatum. Ostrearum usuaria primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano æstate L. Crassi oratoris, &c. Plinius.

Ἀγλαΐης χρύσοφρυς ἐπώνυμος, Oppianus lib. 1. de pisc. Χρύσοφρυς ὃς κάλλιστος ἐν ἄλλοις ἔπεται ἰχθύς, Matron Parodus in descriptione conuiuij Attici.

Chrysophryos auis (piscis) oculi suspensi tertianarios sanãt. Cor quoq; eius tritum suspensum febricitantem curat. Lapis capitis eius ad collum suspensus, phthisicos sanat, Kiranides lib. 1. Et rursus libro 4. Oculi tertianam & omnem ophthalmiam sanant.

Veneri sacer existímatus est hic piscis: unde Archippus apud Athenæum, ἱερὸς ἀφροδίτης χρύσοφρυς κυβιστίζεις.

AVRIS marina, alío nomine Patella fera dícitur. Vide in Patella.

AVRIS Veneris inter conchas dicetur.

AVSTRATVS piscis est, qui aquarum undam ore suscipit, & oritur quando Pleiades occidunt, eò quòd tunc tempus est pluuiarum, Albertus. uidetur autem uocabulum corruptum, & ad Apuam pertinere quæ de hoc pisce refert.

AVXVMAE, uide in Thunno.

AZELVS (Arabicè) piscis cetacei generis, ex cuius uentre ambra eximitur. Vide inter Cete.

Digitized by Google

DE PISCIBVS QVORVM NOMINA B. LITERA INITIALI SCRIBVNTVR.

BABYLONICI pisces. Lege infra in Cordylo.

BACCALEARVM à pisce dicta regio ad Septentrionem, Author Nauigationis Magellanicæ.

BACANTIBVS, malus piscis: Βακάντης, κακὸς ἰχθύς: de homine uoluptuario, qui otium sectetur, nec suis negotijs incumbat, Varinus. Suidas piscis non meminit, in huius uocis, quæ Latina uidetur, interpretatione. Βακάντης, ὁ σχολαστὴς, & Βακάντης, σχολαστὴς, μὴ πράγματα αὐτῷ: homo scilicet uagus, uagabundus, otiosus. Σχολαστὴς quidem Græcis dubiæ significationis est, nam & simpliciter otiosum hominẽ denotat; & ruri sus diligentem & assiduum circa unam rem aliquam, ita ut cæteris omnibus abstineat & otietur; unde & uacare alicui studio Latini dicunt illum qui in id unum intentus, alijs omnibus curis fu dijsq; uacuus sit. atq; ita scholastici κατ' ἐξοχὴν dicti, qui bonis literis operam nauant. Itaq; Vacantem & Vacantiuum, in bonam partem potius interpretarer, τὸν σχολαστὴν & πράγματα τοῦ αὐτοῦ πράγματα, hoc est uacantem potius quàm uagantem. Sed quid hoc ad pisces? quoniam Varinus ita refert, ut Vacantiuus nomen piscis uideri queat: errore forsan librariorum, quoniam proximè ante in Bæone pisce parœmiam retulerat, Μὴ μοι Βαιὼν κακὸς ἰχθύς, ἀλλ' ὠφελίμου.

BACCHVS, uide in Asello.

BAEON, quære infra in Blenno.

DE BALAENA VVLGO DICTA, SIVE DE MYSTICETO ARISTOTELIS, MVSCVLO PLINII.

RONDELETIVS.

Plinius confundere uidetur Musculum beluam, & piscem balænarum ducem.

Hunc cetum infra in C. ubi de Cetis diuersis agitur, Britannicum cognominabimus; ubi & iconem & descriptionem diuersas habes.

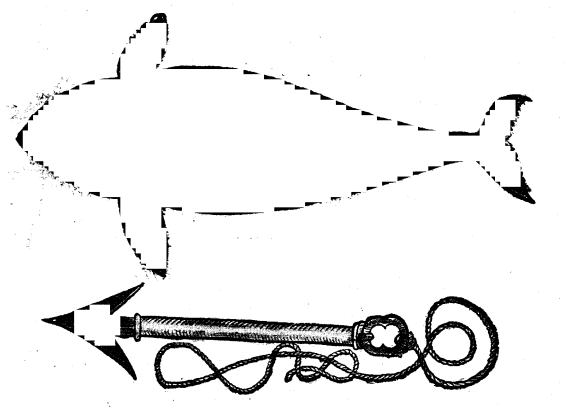

A ANTIQVI balænæ nomine unicam duntaxat beluam intellexerunt, quo nunc piscatores Santonici & Hispani ad physeteres, orcas, aliosq; prægrãdes, & balænæ persimiles beluas abutuntur, quas tamẽ uernaculis, & proprijs nominibus distingunt, ut ex sequẽtibus perspicuum fiet.

B Primùm igitur in Aquitanici maris litore, & in India, immensa belua capitur, quam balænã uocant

uocant: plurimùm XXXVI. cubitos longa est, octo alta, oris scissura ad duodeuiginti pedes porrigitur, dentes in eo nulli, sed horum loco in utraq; maxilla corneæ sunt laminæ nigræ, sensim in pilos suillis similes desinentes: quæ in anteriore, & posteriore siue interiore oris parte breuiores sunt, in media longiores. ab interioribus lingua intus continetur, & coërcetur, inde educta uel abscissa, ita diffunditur, ut in eundem locum recipi posteà non possit: maxima enim est, laxa admodum substantia. sale conditur, & à plurimis in maximis habetur delicijs. est enim omnium corporis partium tenerrima, ex ea XXIIII. uasa implentur, cuiusmodi sunt ea quibus in Gallia salsamenta condiuntur, ut huc & illuc conuehantur. Oculi quatuor ulnarum spatio à se distant, foris paruí apparent, intus capitis humani magnitudinem superant. Quamobrem fallūtur ij qui bubulis maiores esse negant. Pinnas duas maximas in lateribus habet, quibus natat & catulos in metu occultat. In dorso nullam habet. Cauda situ caudis delphinorum similis est, figurâ non multùm absimilis: quā quum mouet, ita mare agitat, ut nauiculas submergat, uel si cymbam attingit, euertat. Rostro est breui, fistula caret. corio duro, nigro, integitur sine pilis, cui lepades & ostrea hærentia aliquando reperiuntur. Internæ partes ueluti in delphino, pulmones, renes, uesica, testes, pudendum. In huius belluæ uentriculo, mucus, spuma, aqua, alga fœtida inueniuntur, sine ullis piscium fruſtis: ut inde appareat carniuoram non esse. In quarundam uentriculo ambra uisa est. *Interiora.*

Huiusmodi planè est belua quam capiti huic præfiximus, quam cum uulgo balænam appellauimus alibi, sed balæna ueterum non est: fistula enim caret, id quod mihi omni asseuerationè affirmarunt, qui quotannis his beluis insidiantur, & captas in partes secant. Fistulam autem ueteres omnes uno consensu balænæ tribuunt. Quare cùm balæna ueterum non sit, ex unica nota, propria quidem, & quæ nulli cum hac communis sit, μυσικῶν Aristotelis esse colligo, quē Gaza Plinium secutus musculum Latinè appellat. Ἔτι δὲ καὶ ὁ μυσικὸς ὀδόντας ἐν τῷ στόματι ἔχει, τέλειας δὲ οὐ μίκας ὑείας. Gaza, Musculus etiam piscis pilos in ore intus habet uice dentium, quibus omnino careat, suillis similes. Plinius, Musculus marinus qui balænam antecedit, dentes nullos habet, sed pro ijs, setis intus os hirtum, (& linguam etiam ac palatum.) Alio in loco Plinius inter beluas marinas musculū numerat. Vt à beluis ordiamur, arbores, phyicteres, balænæ, prisles, tritones, nereides, elephanti, arietes, musculi, &c. Quare cùm corneæ illæ laminæ in pilos suillis ita similes desinãt, ut si inde auulsos seorsum cuipiam ostendas, aliunde quàm ex porci dorso auulsos esse neget, quibus pilis belua ista os hirtum habet, quam notam nullis alijs tribui à ueteribus comperias: cùm etiam belua sit à piscium forma aliena, non est quòd dubitem Aristotelis μυσικῶν, siue, quod idem est, Plinij musculum appellare. Eum alio in loco Plinius balænis uiam monstrare tradit: Amicitiæ exempla sunt, Balæna, musculus: quando prægraui supercilioꝝ pondere obrutis eius oculis, infestantia magnitudinem uada prænatans demonstrat, oculorumq; uice fungitur. A quo ualde dissentiunt Oppianus, Aelianus, Plutarchus, qui longè diuersum à musculo non solùm balænarum, sed etiam reliquorum prægrandium cetaceorum ductorem describunt. Primùm Oppianus libro 5. ἁλιευτικῶν, beluis maris immanibus duce opus esse docet, tum quia omnes demptis canibus parū acutè cernentes facilè possent impingere; idcirco uiæ comes illis adest paruus quidem aspectu, sed longo corpore, cauda tenui, qui anteit uiamq; monstrat, unde ἡγεμὼν, id est, ducem nominant. beluis marinis adeò gratus & amicus est, ut quo is uelit sequantur, in eoq; uitæ salutisq; spes omnes sitas habeant. Aelianus de eodem duce hæc prodidit. Omne ferè cetaceum genus duce ad sibi mode randum eget, illiusq; oculis ducibus ad uidendum utitur. Is autem dux est, quemadmodum harū rerum periti testantur, longus piscis, colore albo, capite prælongo, angusta cauda. Hunc ne ducē unicuiq; cetaceo natura dederit, an amicitia quadam is adductus cetum ultro antegrediatur, haud scio planè, sed id tamen factum naturæ ui potiùs arbitrarer, nam hic separatim nunquam ab illo natus: sed ante huius caput antecedens, ipsius dux existit, ac ueluti clauus. etenim cuncta illi & prouidet, & præsentit, caudæq; extremo præmonstrat singula: hac parte cetum contingit & monet, sic horribilia formidolosaq; inhibet, sic cibaria cōciliat, insidiasq; à piscatoribus positas signo quodam ostendit: atq; quem locum propter magnitudinem ipsum adire non oporteat, præsignificat: nequando latenti alicui allisus petræ aut affixus, funditus intereat. Quod mirum uideri debet, minimam bestiam maximo animali uitæ causam afferre. Videtur autem cum belua huiusmodi ad nimiam pinguitudinem peruenit, ampliùs nec uidere nec audire posse. carnium enim moles & uidendi & audiendi uiam intercludit, & horum sensuum meatus obstruit. Nunquam autem cetus sine hoc duce apparet. Quod si is piscículus quo ad necessaria utitur, perit, illi quoq; pereundum est. His subscribit Claudianus:

Sic ruit in rupes amisso pisce sodali — Belua, sulcandas qui præuius edocet undas,
Immensumq; pecus paruo moderamine caudæ — Temperat, & tanto cōiungit fœdera monstro.

Hæc Aelianum ex Oppiano mutuatum esse, facilè perspiciet is qui Oppiani uersus cum istis contulerit. Quare obseruandum est Oppianum ducem balænarum depinxisse paruū, longo corpore, tenui cauda: Aelianum uerò longum piscem, colore albo, angusta cauda, quæ faciunt ut suspicer Oppiani locum mendosum esse, βαιὸς ἰδ' εἶψ, ἀλλ' ἐγγὺς ἀκμαῖς. Si enim paruus est piscis, quo pacto longo corpore esse dicetur? Ex Aeliano igitur legendum crediderim λεπτὸς ἰδ' εἶψ, uel quid sim

A *Quòd belua cuius imago est posita, non sit balæna, cum filtula careat: sed Mysticetus Aristotelis, uel Musculus Plinij.* *Lib. 3. de Hist. ani. cap. 12.* *Lib. 11. cap. 37.* *Lib. 32. cap. 11.* *Lib. 9. cap. 62.* *Plinij consuetudere musculam beluam, & piscem balænarū ducem, alijs autoribus longè diuersos.* *Lib. 10. cap. 6.*

Digitized by Google

míle, ut Oppianus & ſecum & cum Aeliano conſentiat. (*Suſpicatur Rondeletius apud Oppianum, pro* Βοιὸς ἰδ' ἐῳ, *legendum* λδνιὸς ἰδ' ἐῳ. *atqui nihil prohibet paruum aliquid, id eſt & non craſſum, ſimul & longum eſſe.*)

Plutarchus. Quanquam Plutarchus hunc ductorem paruum piſcem eſſe affirmet. Locus eſt in libello, Vtrum prudentiora ſint terrena animalia aquatilibus: Is quem gubernatorem (ἡγεμόνα) uocant, magnitudine formaq; gobij piſciculus, foris quidem auium quum horruêre, propter aſperitatem ſquamæ ſimilis perhibetur. Et grandiorum cetorum cuipiam ſemper hæret: præitq; curſum dirigês, ne uel in breuia cœnúmue impingat, uel in anguſtias incidat unde exitus non detur. Hunc balæna lubêa ſequitur ueluti temonem nauis. Ac cæterorum quidem quicquid intra barathrum beluæ uenit, animal ſeu ſcapha, ſeu ſaxum, peſſum it ſtatim peritq;, in aluí profunda merſum. Hunc autem agnitum, ore uelut ancoram recipit intra fauces eius dormiturum, & quieſcente quieſcit: progredienteque rurſus, ut antea eum ſequitur, haud uſquam diu noctúue deſtituens. hoc niſi facit, errare impingereq; certum eſt. Periêre multæ dum uelut gubernatore carens nauigium, delatæ ad terrã ſunt, quod ipſi quoq; circa Anticyram uidimus: ac priùs etiam haud ita procul à Bunis ceto eiecto, & putreſcente, peſtem inuaſiſſe narrant. Hæ ſunt de balænarum ductore diuerſæ ueterum ſententiæ. Ego ſæpe balænarum piſcatores interrogaui, num piſcis aliquis balænas antecederet, qui fabuloſum hoc eſſe mihi affirmarunt.

Animaduerſus & emendatus Plinij locus: & non ſola pilo carentium delphinus & uipera animal pariãt.

C Belua hæc uiuos catulos parit, id quod ex diſſectione certiſsimum eſt, habent mares & teſtes & pudendum, fœminæ & uterum & mammas. Quæ cùm ita ſint, iſs quæ ex Plinio lib. 9. cap. 15. obij̃ci poſſunt reſpondendum. ſic enim ſcribit: Quæ pilis ueſtiuntur animal pariunt, ut priſtes, balæna, uitulus. Et mox ibid. cap. 14. Pilo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus & uipera. Quaſi uerò nulla ex iſs quæ pilo carent, pariant animal præter delphinum & uiperam: ac proinde μυσίκυρτον, de quo nunc agimus, animal non gignat etiamſi pilo non ueſtiatur. At turſiones, orcæ, phyſeteres, pilo carentes animal pariunt ex ſemine non ex ouo. Sunt quidem plures alij̃ piſces ut cartilaginei, galei, ſine ullis pilis ex ouo animal procreantes, etiam ipſo Plinio autore eodem modo quo uipera. Nam ea delphini modo animal non gignit, ſed ex ouo priùs concepti,

Lib. 1. de Hiſt. cap. 5. delphinus uerò ex ſemine ſine ouo. Quare uterq; Plinij locus ut in codicibus excuſis legitur, falſus eſt, uel inemendatus, quem ex Ariſtotele ut & multa alia deſumpſit: Procreant animal homo, equus, uitulus marinus, & reliqua quæ pilis integuntur: atq; in genere aquatili quæ cete appellamus, ut delphini, & quæ cartilaginea uocantur: quorum alijs fiſtula data eſt, branchiæ deſunt, ut delphinis & balænis. Vides hîc balænam ab eorum quę pilis integuntur genere ſeiunctam, & cẽdem ſententiã cum delphinis & cartilagineis comprehenſam, quæ ſine controuerſia pilis carent, ut fortaſſe apud Plinium ſic legendum ſit: Animal pariunt priſtes, balæna, & quæ pilis integuntur, ut uitulus. Prætereà illud non ſine cauſa quis miretur, quòd belua iſta pulmonibus ſpirans

Fiſtulæ loco quid habeat Ariſtoteles. fiſtula careat, (*Qui cetum Britannicum deſcripſit, non alium ab hoc Rondeletij ceto, quantum uideo, tribuit eiſmodi duo magna in capite: per quæ, inquit, putatur belluam plurimam aquam ueluti per fiſtulas eiectaſſe,*) quamobrem balæna uera, phyſeter, orca. quæ fiſtula cùm non ſolùm ad reſpiciendam aquam, ſed ad reſpirandum data ſit, huius uice muſculus rimas ſeu foramina habet, quòd roſtro ſit non oblongo, ſed obtuſiore quàm cæteræ beluæ, quemadmodum teſtudines & uituli marini.

℞ Caro muſculi nullo eſt in pretio, lingua ſola commendatur.

♃ Pinguitudinis maxima copia ex partibus cuti ſubiectis, & ex uentre colligitur, quæ liqueſacta non concreſcit, ob partium tenuitatem, eam ad lucernarum uſus ſeruant. Oſsibus apud Ichthyophagos populos tecta ſepiuntur: necnon horti in Aquitanico litore, ubi frequenter capiuntur, maximè ad oppida illa quæ lingua uernacula Biarris & Capreton & S. Iean de Lus nominantur.

Captura. Lib. 5. Aduerſus. *Lib. 10. cap. 8.* Capiuntur illic circa brumam: non linea & hamis ualidiſsimis ut fuſiùs deſcribit Oppianus, & ex eo Aelianus, ſcribens balænas duce ſuo orbatas, & carnea mole oculis imminẽte, oculos tenebris circunfundi, ideo ad ſcopulos & litora facilè impingere. Tum robuſtos piſcatores primùm beluæ magnitudinem coniecturis aſſequi. ſi enim uertex extra aquam emineat, non obſcura ſignificatio eſt beluam ingentem eſſe: contrà ſi dorſum extra ſummam aquam appareat: deinde robuſtiſsimũ hamum ad catenam ferream alligatum proijcere. Belua ut eſcam uidet, ſine mora effreni auiditate eam rapit, ſimulq; ferro guttur transfigitur: cuius dolore incitata, catenam exedere & cõficere conatur, quod ipſum poſtquam diu multumq; conata eſt, acerrimis doloribus affecta, in pelagi profundum demergitur: cui funem omnem relaxant, tum quòd nullis uiribus retrahi poſsit, tum ne piſcatores unà cum nauigio deijciat: ſed utribus uento plenis funibus appenſis in imum deſidere prohibitam, & fluitantem alij̃ haſtis, alij̃ tridentibus, alij̃ ſecuribus cædunt, & plagis multis euictã in litus pertrahunt. Sed in locis illis quæ paulò antè nominaui, eodem modo capiuntur balænæ,

Lib. 1. Geogr. quo modo circa Scyllæum tractum capi ſolitos olim xiphias, qui & galeotæ uocantur, narrat Strabo: Manentibus in ſtatione multis biremibus ſcaphulis, binorũ in ſingulis, alter remigat, alter in prora ſtat haſtam tenens. ſignificante autem ſpeculatore galeotam ſupereminere (nam beluæ tertia pars è mari prominet) & propinquante ſcapha, ille è manu coniecto telo uulnus infligit: deinde relicto ferro haſtile extrahit: ferrum enim hami figura factum eſt, & leuiter haſtili aptatum de induſtria. ex eo appenſus eſt funiculus longus, quem uulneratæ beluæ laxant, dum diſcruciata, & effugiens mortua fuerit, tum uel in litus trahunt, uel in ſcapham recipiunt, niſi omnino grandis

fuerit

fuerit piſcis. Nautæ & piſcatores eorum quæ antè dixi oppidorum, in capiendis balęnis admodum ſolertes & expediti, (ut ipſimet mihi narrarunt, ut etiam diligenter rem omnem mihi per literas explicauit Capellanus uir doctiſsimus & humaniſsimus clariſsimi Nauarræ Regis Henrici medicus,) ſimili in balænarum piſcatu ratione utuntur: niſi quod pluribus cymbis opus ſit, & celeriùs actis, atq; uel ad fugiendum, uel ad inſequendum habilioribus. Illi igitur è turribus ſpeculati, ſi quas balænas uiderint tympanorum ſonitu omnes conuocant, quo ſigno dato omnes tanquã ad urbis excidium accurrunt, telis & omnibus quæ neceſſaria ſunt inſtructiſsimi. In ſingulis igitur cymbis deni collocantur robuſti remiges, alij multa tela, longa, cuſpide hamata, quorum figuram ſub beluæ figura expreſsimus, in beluam conijciunt, quibus infixis & altiùs inhærentibus funes longiſsimos telis annexos relaxant, uſq; dum uitam cum ſanguine fuderit, tunc unà cùm funibus balænam in litus retrahunt adiuti maris undis, prædam partiuntur, cuius pars unicuiq; cedit pro telorum coniectorum copia, quę proprijs notis & inſculptis internoſcuntur. Mares difficiliùs capiuntur: fœminæ faciliùs, maximè ſi fœtus ſequantur: quum enim in his protegendis immorantur, fugiendi occaſio perit. Eadem ratione orcæ, phyſeteres omnesq; ſimiles beluæ capiuntur, quam hîc ſemel expoſitam alijs locis non repetemus: ſuperuacaneum enim id foret.

Mihi non uiderer hominis ueritatis ſtudioſi officium feciſſe, niſi priuſquam caput hoc concludam, impudens mendacium eius detegerem, qui de aquatilibus libros duos edidit, is initio prioris, quum de balæna loquitur, neſcio qua fronte audet dicere Ariſtotelem partem balænæ muſculum appellaſſe, quem etiam Oppianus (inquit) ueluti quendam alterum piſcem balænæ ducem eſſe cecinit, &c. Quid hoc aliud eſt quæſo, quàm grauiſsimo autori iniuriam facere? Muſculū, inquit, partem balænæ appellauit Ariſtoteles, qui ne per ſomnium quidem id unquam cogitauit. nam muſculi nomine non utitur, ſed Gaza interpres ex Plinio, ut antea docuimus, quem ſi uel κιναιδέστερον legiſſet, in tam fœdum errorem haud incidiſſet. Eius enim uerba ſunt: Muſculus etiã piſcis pilos in ore intus habet uice dentium. Ariſtoteles μυσικὸν nominat, cuius locum prius proſulimus. Cùm uerò hoc ſolo loco muſculi ſiue μυσταστὸς mentio fiat, quis inde colligat partem balænæ ſcilicet aſſulas illas muſculum uocari? neq; Plinius tribus in locis, quos initio huius capitis citauimus, muſculum partem balænæ facit, ſed beluam marinam. Ex his autẽ Latinis uerſibus Lippij quos citat, ſatis liquet eum nunquam Oppianum legiſſe: qui tantùm abeſt, ut balænæ partem muſculum faciat, ut muſculum ne nominet quidem, ſed piſcem alium eſſe dicat, qui balænis iter præmonſtrat, quem paruum, ſiue album (ut ex Aeliano emendauimus,) eſſe ait, longo corpore, cauda tenui, nominatum ἡγεμόνα, quo orbata balæna mox perit. Latinus interpres Plinium & Gazam ſecutus muſculum conuertit, in cuius conuerſione legenda mirum quàm ſtupidus fuerit, qui non uiderit illic deſcribi piſcem diuerſum à balænis, ſemotum ab illis præcedere, quod prætentutis illis cõuenire nullo modo poteſt. His addendum Plutarchi teſtimonium qui piſcem formã & magnitudine gobij, balænarum ducem, ἡγεμόνα uocat. Horum omnium locos antea citauimus conſultò, tum ut quod propoſitum nobis erat demonſtraremus, tum ut deinceps errores iſtos refelleremus. Quare nihil attinet iterum locos proferre, nec in tam manifeſtis erroribus coarguendis immorari.

B *Muſculum non eſſe partem Balænæ Ariſtotelis, contrà Belonium.*

L. 3. de Hiſt. anim. cap. 12.

DE BALAENA VERA, RONDELETIVS.

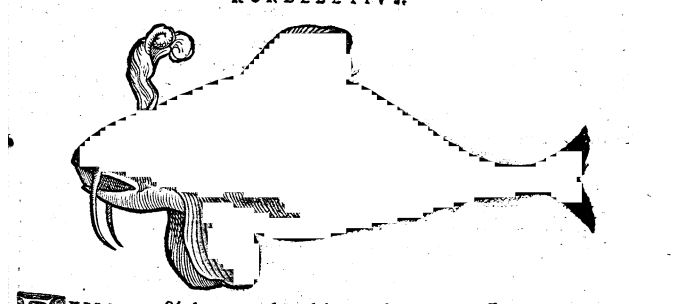

EXPRESSA eſt balæna quam hîc exhibemus ad ueram uiuæ effigiem, cuius etiam conem perſimilem ad me miſit uir doctiſsimus Geſnerus. Eam Santones beluarum piſcatores uocant gibbar, à gibbero dorſo, id eſt, in tumorem eleuato, in quo eſt pinna. Hæc balænis uulgò dictis minor non eſt, ſed minus ſpiſſa minusq; obeſa, longiore

Digitized by Google

eſt & acutiore roſtro, ob id fiſtulam habet. pinnæ in uentre breuiores & minores: lingua quoq; minor, utpote quæ quatuor duntaxat uel quinq; ſalſamentaria uaſa impleat.

C Vorat hæc aphyarum turmas. In mari Indico balænæ cùm ſe ſupra modum ingurgitarint, edunt uel mugiunt tam magno & contento ſono, ut qui binis Gallicis miliaribus abſunt exaudiri poſsint. Minore pinguitudinis ſaburra premuntur: ideo celeriùs cæteris mouentur, & natant ſic
(B) quentes in India ſunt & nouo orbe. In fronte fiſtulam habẽt, fœminæ mammas, uterũ, uiuos fœtus pariunt, lacteq; nutriunt, & paruulos pinnis ſuis tegit ac tuetur mater. Dormiunt, atq; adeo quæcunq; fiſtulam habent, elata per ſumma æquoris fiſtula.

B Pinguitudinis, carnis, eadem natura, idem uſus qui ſuperioris, deniq; eadem piſcandi ratio.

DE BALENA, BELLONIVS.

Accedit Balænæ figura à Bellonio poſita, ad orcæ figuram, niſi quòd capite & dorſo elatioribus eſt, &c. plurimum quidem ab utraq; Rondeletij icone differt.

A Ingentiſsimus omnium aquatilium piſcis ueluti cæterorũ rex ac princeps Balena eſt: quo nomine eam omnes tum antiqui, tum recentiores uocauerunt: †Cete per inſignem denominationẽ quibuſdam dicitur. Vulgus Italorum (cui nulli præterquam ad lucernas eſt uſui) Capidoliũ, quòd
†Cetus eius adeps uelut oleum minimè concreſcit, appellauit.

B Maximæ molis eſt piſcis, uiuiparus, roſtratus, pulmone prædítus: branchiarum loco prægrandem fiſtulam in fronte gerens, haud exertam tamen, ut uulgo depingi ſolet, per quam, humorem quem ore exceperat, magno impetu effundit ac reſpicit, ut eo uel onerarias interdũ naues ſubmergere dicatur. Pinnas habet utrinq; unam, ac præter has tertiam in dorſo ueluti alam, qua totũ corpus dirigit: caudamq; lunatam, qua temonis uice, huc atq; illuc corpus inflectit: reſpirat ac dormit ædita per ſumma æquoris fiſtula, exilitéq; ad litus interdum, inquit Oppianus, ſolem paſſura calentem. Corio glabro ac ſpiſſo integitur, nigro, duro, firmo ac ſolido, ſquamis & uillis carẽte: cui
(F) pinguedo nonnunquam pedis altitudine ſubeſt, †noſtratibus, præſertim uerno ſeiunio, ſale condita, edulijs apta, laridum quadrageſimale appellant. Quinetiam Balenæ lingua multarum eſt lingua
rum pondo, nobis in maximis delicijs haberi ſolita. reliquas eius piſcis carnes, etiam bubularum
†Icon ab eo poſita hos non oſtendit. inſtar ſalitas, audio uel numeroſum exercitum integrum diem alere poſſe. †Prætenturas ante oculos habet, ob id appellatas, quòd his ſibi prætendat iter. Sunt autem tenues quædam aſſulæ, quatuor ternis ulnis longæ, ac ſeſquipedem latæ, ad extrema in faſtigium acuminatæ, longiſsimis uillis ad latera præditæ. Ceras aut barbam appelles per me licet) uulgus falsò interdum caudam, interdum coſtam Balænæ nominat: cuius perpolitis ac bene exiccatis fruſtulis, politiores muſerculæ ſuapte ſtoralia (quæ buſta uocant) cõmunire, ueſtiumq; fibras rigidiores ac rotundiores continere, atq; apparitores publici, uirgularum ac faſcium loco geſtare ſolent. Partem hanc Balenæ muſculum
Muſculus pars Balenæ: quod Rondeletius impugnat. appellauit Ariſtoteles, quem etiam Oppianus ueluti quendam alterum piſcem Balenæ ducem eſſe cecinit:

Hac ratione (inquit) comes cunctis ductorq; uiarũ Muſculus eſt paruus uiſu, ſed corpore lõgo,
Et tenui cauda paulò ſemotus ab illo Præcedit. Et paulò pòſt,
Hunc piſcem uero ductorem nominẽ dicunt. ¶ Cæterã quæ ad interiorẽ tam ingentis animalis ſtructuram pertinent, puto equidem ad Orcam & Delphinum (quorum anatomen poſtea deſcribemus) referri poſſe, cùm hoc uiuiparum Cetaceí genus exteriore forma illis reſpondeat, ſi ab ijs incredibili tantùm mole diſcrepet. Huius rei teſtes ſunt oſſa tam uaſta, tamq; numeroſa in pleriſq; regionibus conſpici ſolita, ut ijs ruſtici apud Britannos, Armoricos ac Scotos (quorum mare magna horum piſcium copia abundat) tanquam palis, ſuos hortos, prædíaq; obſepire conſueuerint. Proinde non eſt à nobis huius piſcis forma ita exactè depicta, ut aliorum omnium. nã enim eius tanta nobis facta copia fuit, ut hanc per opportunitatem ad uiuum depingere potuerimus, ſed ab antiqua quadam effigie deſumptam tibi proponimus, quàm proximè ad naturalem ipſius piſcis figuram accedere iudicauimus.

COROLLARIVM.

A Balænæ nomen à Græco deſcendit. hanc illi φάλαιναν dicunt antiqua conſuetudine, qua πύξῳ burrhum, πύξῳ buxum dicebant, Feſtus. φάλαινα piſcis eſt ceraceus ſiue bellua marina, Heſychius & Varinus. Balænam belluam marinam, ipſam dicunt eſſe piſtricem, ipſam eſſe & ceti, Feſtus. ¶ Ego Capitoleum arbitror Balenam ex eo potius quàm Orcam eſſe, quòd Græci etiam nunc uocant φαλαίνιον, quam uulgo appellamus Capitoleum: & quòd etiam in Capitoleo, & non in ea, quæ nunc alicubi Balena uocatur, fiſtula in fronte ſpectetur. Itaq; cum Orca in nullis ſcriptis (quod iam mihi ueniat in mentem) tradatur habere fiſtulam in fronte, mihi tam diu apud nõ nullas regiones Italiæ peruulgata Balena uidebitur, quoad totam rem melius inquiſiero, Gallicus Phyſeter (inquit Rondeletius) belua eſt admirandæ magnitudinis, ex balænarum genere, quæ ab Italis Capidolio dicitur.

Græcum phalænæ nomen non modò ad Latinos deriuatum eſt, ſed alias pleraſque nationes Itali

Italis uulgò ballena aut ualena dicitur. Hiſpanis Valléna. Illyrice Vuelryb. Germanis Walfiſch, Wallfiſch. ſed id nomen aliis quoq; cetacei generis piſcibus contribuunt: balænæ quodnam proprium ſit, quærendum. Ego hoc tempore cetum quem accolæ Oceani Braunfiſch (neſcio unde dictũ, niſi à colore forſan) nominant, balænam eſſe conſcio. Huius generis unus captus eſt anno Salutis 1545. ad locum quem uocant Gripſwald, longus ſupra uiginti quatuor pedes. In eius uentriculo reperta eſt ingens copia piſcium non concoctorum adhuc, & inter alios ſalmo ſiue lachſus uiuus ulnæ longitudine: ita ut tria dolia (quæ tonnas nominant) inde repleta ſint. Galli & Hiſpani Tinet appellant, Angli Hoze. Hæc ad Seb. Munſterum ſcripſit, & ſimul piſcis imaginem miſit Iacobus Citzwitz cancellarius principum Pomeraniæ. Ea ferè talis eſt, qualem Rondeletius pinxit, ſed dentes oſtendit inter ſe contiguos & latos tanquam hominis: caudam magnam & reliquo etiam corpore latiorem, ſuprà infraq; æqualem, & per margines eleganter criſtæ inſtar inciſam: in medio cauam & reductam, pelle nigra undiq; tegitur, niſi quod maculæ duæ magnæ candidæ utrinq; ſupra medium oculi incipiunt & retro tendunt. maxilla etiam inferior tota candida eſt, & pars quædam ſub uentre: Hæc ut icon præ ſe fert. Aliqui tria huius nominis piſciũ genera eſſe retulerunt. Squamas (ut audio, Pelles malim) habent duriſſimas, quæ ferro penetrari uix queant. Pars eis in uentre ſub collo (uel pectore) albicat: mari etiam altera ad pudenda. Cauda ſimilis eſt caudæ hirundinis. Nimia pinguitudo earum faſtidium parit. Cum nauis recens picata eſt, ſentiunt illum odorem: quo delectatæ accedunt ut ſe naui affricent, unde illa ſubuerti periclitatur. Nautæ uerò dolia picata eis obijciunt, ut nauim relinquant. Ludunt illi cum dolijs, & aquã per fiſtulas capitis emiſſam in ſublime proijciunt. Dorſum ad tres ulnas eminet. Cũ uentus leuior flat, præſertim Auſter, dorſi partem & caput ſupra aquam erigunt: & modò capite eminent, modò eodem deprimuntur, ita ut dorſum paulatim totum appareat: quod quidem auræ aſpirãtis oblectatione facere uidentur. Rarò capiuntur in Germania inferiore, ut prodigij inſtar habeatur ſi quando capi cõtigerit: circa Friſiam uerò & in mari Balthico multi. caro pinguis eſt, odore graui, & uitulinam quodammodo refert. Lardum habet in dorſo. Sunt qui barbam habere negent: genitale uerò ulnæ ſeu brachij longitudine, craſsitudine femoris uiri corpulenti ei tribuãt. Hæc bellua Anglis, ut dixi, Hoze uocatur: & alio nomine Hozlepoole, & Whirlepoole etiam ni fallor: eadem nimirum omnium ſignificatione, quòd impetu ſuo & flatu uorticoſas in mari tanquã palude procellas excitet. Oleum ex ea colligi aiunt. Κῆτος pro balæna aut priſti aliquando per excellentiam authores ponere uidentur.

Tinet.

OLAVS Magnus in regionum Septentrionalium deſcriptione monſtra marina diuerſa pingit, ex quibus balænas quædam nominat, ſiue propriè, ſiue nimis cõmuni nomine: quas, ut apud illum reperi, exhibeo. etſi picturis eius fidem non admodum habeam, cum fiſtulas capitum nimis eminentes pingat, & pinnas quorundam diuiſas & unguibus munitas pedum inſtar, &c. Reprehendenda eſt eius audacia, qui Sueuiæ (Sueciæ uel Scandiæ) picturam edidit: ſiquidem balænas canalibus adeò eminentibus expreſsit, ut aures eſſe dicas: quo fit ut plura alia ex pictoris potiùs arbitrio, quàm ex authoris ſententia depicta eſſe credam, ut ex aliorum piſcium figuris conſtare licet, Rondeletius. Idem fiſtulam in cetis, ab interiore palati parte perforatam, duplicem, ſeptoq; diſtinctam eſſe ſcribit: uerùm in extima parte (inquit) unicum foramen eſt, figura C. literæ, in quo operculum eſt ex carne pingui fiſtulis impoſitum, quod eas aperit & operit, Hæc ille. At Olai icones prominentes etiam foris meatus geminos oſtendunt. Vide Ziegleri uerba in B.

BALAENA CVM ADIVNCTA ORCA.

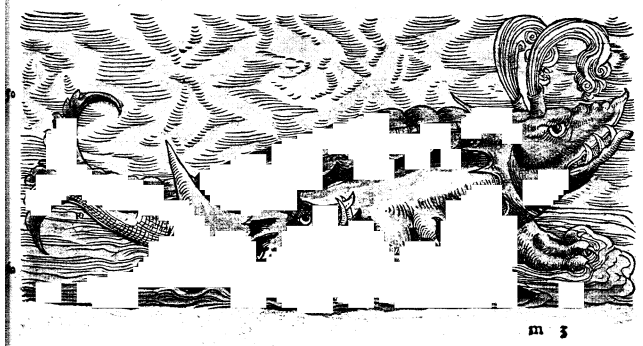

Digitized by Google

BALAENA ERECTA GRANDEM NAVEM SVBMERGENS.

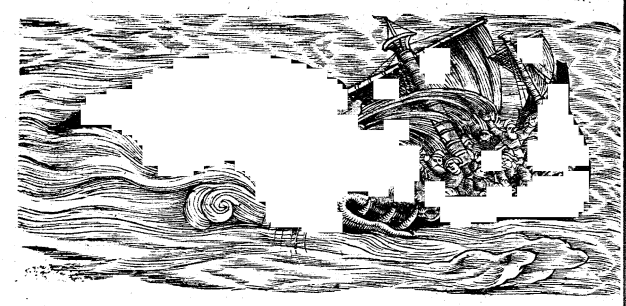

Videntur & alia quædam cete ex eodem Balænis adnumeranda, quæ ipſe ſimpliciter cete nominat, cum præter magnitudinem balænis præcipuè conuenientem, nullam in ſe corporis partem raram aut monſtroſam habeant. Eiuſmodi ſunt:

CETVS INGENS, QVEM INCOLAE FARAE INSVLAE ICHthyophagi tempeſtatibus appulſum, unco comprehenſum ferreo, ſecuribus diſſecant & partiuntur inter ſe.

NAVTAE IN DORSA CETORVM, QVAE INSVLAS PVTANT, anchoras figentes ſæpe perichitantur. Hos cetos Trolual ſua lingua appellant, Germanicè Teüffelwal.

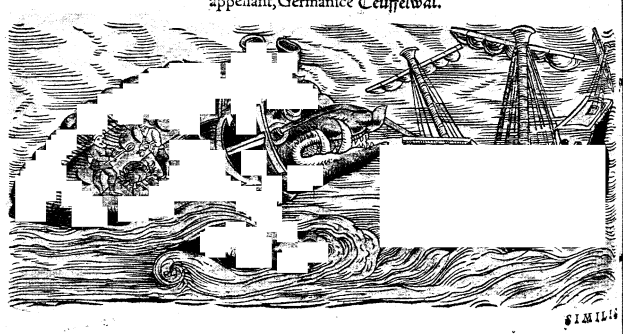

SIMILIS

SIMILIS EST ET ILLORVM ICON APVD EVNDEM, CAPITE, RO-
stro, dentibus, fistulis, quos montium instar grandes esse scribit, & naues euertere, nisi sono tuba-
rum aut missis in mare rotundis & uacuis uasis absterreantur: quod & in Balthico
mari circa balænam Wrunfisch dictam fieri diximus.

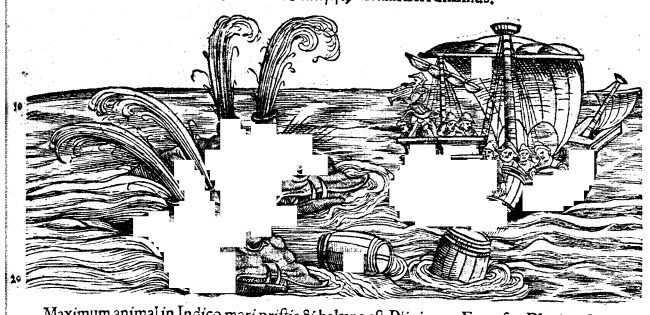

Maximum animal in Indico mari pristis & balæna est, Plinius. Et rursus, Plurima & maxi- B
ma in Indico mari animalia, è quibus balænæ quaternûm iugerum, pristes ducenûm cubitorum. Indica maria balænas habent ultra spacia quatuor iugerum, Solinus. Quatuor iugera Massarius interpretatur nongentorum sexaginta pedum longitudinem. Ad litora Norvegiæ appellun-tur aliquando immensæ magnitudinis pisces balænæ, quarum nonnullæ ad ulnas centum longi-tudinis accedunt. Hæ per æstatem circa Norvegiam inter Fosam insulam & arcem Vardehusam pariunt; magnis eò agminibus adnantes, adeò ut naues quæ fortè inciderint, in maximo uersen-tur discrimine, etiam cum in profundo sub aqua balænæ fuerint, Incertus. Cum balænæ uitem pestatũ aut ab aliis cetaceis animalibus in Septentrionalibus oris ad litus expelluntur, multa plau-stra plena de uno pisce ab incolis auehũtur, Olaus. Balænæ & in nostra maria penetrant, in Ga-ditano Oceano non ante brumam conspici eas tradunt, Plinius. Sunt & prægrandes in mari Britannico. Quantum delphinis balæna Britannica maior, Iuuenalis Sat. 10. De balænarũ ma-gnitudine plura leges infra in Cetis in genere B.

Balæna quemadmodum Delphinus, lac habet, colore quanquam nigro non est, maxime ta-men cyaneo, qui medium inter nigrum & uiridem locum tenet, conspicitur: non branchijs, sed fistula (sic enim huius respirandi uiam appellant) spiritum ducit, Aelianus. Branchiæ non sunt balænis, nec delphinis, hæc duo genera fistulis spirant: quæ ad pulmonẽ pertinent, balænis à fron-te, delphinis à dorso, Plinius. Et rursus, Ora balænæ habẽt in frontibus: ideoq; summa aqua na-tantes in sublime nimbos efflant. Per ora (inquit Massarius) Plinius intelligit fistulas, quas ba-leng, uti retulimus, habent à fronte, quod & sequentia indicant: non autem ora quibus deuorant, ea nanq; non à fronte, sed subter habent, ex Aristotele 8. de historia. Cæteris, inquit, pisci-bus ca-ptura minorum à fronte agitur ore, ut solent meare. At cartilaginei, & delphini, & omnes cetacei generis resupinati corripiunt: habent enim os subter, unde fit ut periculum minores facilius pos-sint euadere. Balæna mammas & lac habet, Aristot. Balæna, delphinus & quęcunq; fistulam gerunt, tum aërem recipiunt ut terrestria, tum aquam ut aquatilia, Idem. Balænas & pristes Pli-nius inter pilo intecta & animal gignentia numerat. Ceti quidam sunt hirsuti, ijq; maximi: qui-dam uerò minores & planæ pellis, qui in nostro mari capiuntur duorum generum, alij dentati: a-lij sine dentibus, qui ore fugunt, sicut muræna (lampreda,) aliquanto minores dentatis, & multò meliõris carnis, Albertus. Et alibi, Balænæ genus quoddam fugit ore & extrahit alimentum, sicuti sturio & muræna, (sic uocat lampredam.) Puncta uero balena nuper in oris Germaniæ emisit per oculum undecim amphoras magnas sagíminis, Idem. Apparet autem ipsum quoque balænæ nomine communiùs quàm ueteres scriptores usum. ¶ Balæna copiosum sanguinem ha-bet, & respirat in aëre miro modo, Galenus sexto de usu partium. Cutis eius summè dura, & propemodum insensibilis est, Ibidem libro 3. A castro Vuardhus litus totum uerno tempore procul infestum est balænis uastæ magnitudinis, adeò quòd ad centum perueniunt cubitos. Spi-racula duo habent in summa fronte patentia ad cubiti proceritatem, (*negat hoc Rondeletius.*) hæc te-cta sunt folliculo. Respirantes efflant undas in modum densi nimbi. Spina dorsi reperitur conti-nẽs amplexu ulnas tres, internodia singula unam, Iac. Zieglerus in descriptione Schondię. ¶ O-culi cancris, balænis, (*in Græco etiam φαλαινας legitur, sed perperam ut uidetur*) carabis & omnibus ani-malibus capitis expertibus, ceruicibus prælongis insunt. Habent enim hęc omnia resiaceam ac du-ram cutim; unde facile erat oculos altis ceruicibus tutò imponere, &c. Galenus de usu partiũ 8.5.

pro φαλαίνας autem uidetur legendum ἐσχάτοις, aut aliud teſtati animalis nomen.

C Sedes & commoratio balęnis eſt pelagus, Aelianus. In Gaditano Oceano non ante brumã conſpici eas tradunt: condi autem ſtatis temporibus in quodam ſinu placido & capaci, mirè gaudentes ibi parere, Plinius. Balęna, delphinus, atq; etiam cete omnia, quę reflant, ſpirant, Ariſtoteles. ¶ In mari Taprobanæ inſulę permultas balænas eſſe aiunt delphinis inſidiantes, Aelianus. Ambra eſt fungus quo cete & balænæ pro cibo utuntur. argumento eſt quòd ambra reperiatur in uentriculis balænarum, Incertus. Nos plura de ambra afferemus in Cetorum hiſtoria Elemento C. ¶ Balænæ ædita per ſumma æquoris fiſtula dormiunt, Ariſtot. Delphini balænæq; ſtertentes etiam in ſomno audiũtur, Plinius. In ſiccum egreditur balæna ut à Solis radijs caleſcat, Aelianus, & Oppianus lib. 1. de piſc. Interdum exit ad litus, & proſtrata dormit in arena, Incertus. ¶ Adoleſcit celeriter, & decem annis creſcit, Obſcurus. ¶ Quæ pilo ueſtiuntur animal pariunt, ut priſtis, balæna, Plin. Delphini binos nutriunt uberibus ſicut balæna, Idem. Balænæ uel binos complurimum magnaq; ex parte, uel ſingulos procreant, Ariſtoteles. Fœtus (uitulos ſuos) mammis nutriunt, Plinius. ¶ Gregatim ad prolificandum uêre conueniunt. rugiunt horrendũ, Iac. Zieglerus. ¶ Cetus poſtquam ætatem annorum trium excedit, cum balæna coit, & in ipſo mox coitu ui genitalis uirgæ emutilatur ita, quòd ultra coire nequit: ſed intrans altí maris pelagus in tantum excreſcit, ut nulla hominum arte capi poſsit, Iſidorus. intra tres autem annos quomodo capiatur, ex eodem ſcribemus in Cetaceis in genere E. ¶ Cetus, ut legitur, non comedit ut alij piſces maſticando, cibumq; dentibus comminuendo, ſed tantummodo glutiendo, & intra corpus retinendo. Idem habet oris meatus, ut dictum eſt, ſtrictos. Vnde non niſi paruos piſciculos: deglutit, quos odorifero anhelitu ſuo attrahens ad ſe, ac deuorans in uentrem ſuum mittit. Habet enim in gutture quandam pellem membranæ ſimilem, quæ multis meatibus perforata non ſinit quicquam magni ingredi uentrem, Iſidorus.

D Balæna faucibus filios abſcondit, ſi quando maiorem belluam fugere contigerit, Philoſtratus lib. 2. de uita Apollonij. Fœtus ſuos geſtant, cum inualidi ſunt: & ſi parui ſint, eos ore ſuſcipiũt, hoc idem imminente tempeſtate faciunt, & poſt tempeſtatem illos euomunt. Quando autẽ propter defectum aquæ fœtus impediuntur ne matrem ſequantur, mater aquam in ore receptam inſtar fluuij ad eos eijcit, ut ſic inhærentes terræ liberet. Adultos etiam diu comitatur, Author libri de nat. rerum. ¶ Cetum (Balænam Plinius) duci & dirigi aiunt à paruo quodam piſce prænatante, ita ut cauda piſcis proximè oculos ceti ſit. Indicat autem ei tum prædam, ſi qua præſtò eſt, tum aduerſus ipſum à piſcatoribus aut alijs belluis inſidias. Hoc uiuo cetum nemo facile ceperit, quam obrem piſcatores ſummo ſtudio huic piſci inſidiantur, quo capto, nullo negotio ſam oberrans cetus inſtar cæci circa litora & petras capitur. Appellatur autẽ hic piſcis dux, ὁδηγός, (ab Oppiano) quem uulgus γαλεὸν, id eſt Muſtelam nominat. Porrò eſca ceti eſt hepar taurinum crudum hamo inſertum. Dentes ipſius triplici ſerie collocatos eſſe aiunt, Hæc Græcus author innominatus qui ex Oppiano de piſcibus ueluti paraphraſin ſcripſit. Venetijs uulgo Sorce, id eſt ſoricem ſiue murem uocant piſcem, muſtelæ ſimilem, quem inter Muſtelas marinas ſuprà poſt Aſellos deſcripſi. Piſciculus qui balænis oculorum uice fungitur, muſculi nomẽ habet & iuli, Hermolaus in Plinium. Ἄγχης μαῖραν ἕλεσπον ἐπ ἰχθύσι ἰόλας, Hi γραικὸν τείχιλον, ἢ πόρκαδα κίχλιν, Eratoſthenes apud Athenæum. Plura de Muſculo afferemus in M. elemento. ¶ Delphinus & phalæna inimici ſunt, Philes. In mari Taprobanæ permultas balænas eſſe aiunt, qui thunnis inſidiantes in terram non exeant, Aelianus 16. 18. Orcæ quàm infeſtæ balænis ſint, in ipſarum hiſtoria Rondeletius ex Plinio deſcribit. Nos paulò antè picturam ex Olao Magno dedimus, qua orcam repræſentat perſequentem balænam. ¶ Balæna (ut quidam mihi retulerunt) gladium tanquam hoſtem capitalem metuit.

Dex.

Muſtela dux cetorum.

Iulus.

E Balænam audio capi anchoris iniectis, quæ ad uiſcera uſq; penetrant. anchoræ autem alligantur aliquot magnis funibus, funes corbibus magnis, qui in æquore ſupernatant, & ubinam balæna ſaucia ſit, oſtendunt. ¶ Cetus uel balæna in mari ludens, ſignum eſt tempeſtatis, Obſcurus. ¶ Contra pericula nauium à balænis, ne ſubmergantur, remedium eſt nauigantibus caſtoreum diſſolutum aqua, & in mare effuſum. hoc tanquam aconito petitus grex balænarum totus repente diſſipatur, & in profundum fertur, Iacobus Zieglerus in Schondia. periclitantur autem (inquit) naues, quæ uel in earum corpora, uel in uortices aquarum (quos hæ faciunt inſtar charybdis agitatione ſua) delatę fuerint. Ego ex undis etiam quas efflant, præſertim phyſeteres, periculum eſſe addiderim. De oſsibus balænarum & eorũ uſu ad ædificia, &c. leges infrà in Cetis in genere E.

F Balænæ ſaporem habent ingratum & mucoſum, Galenus 3. de alim. Carnes earũ falſæ humores melancholicos faciunt, Idem tertio de locis aff. ¶ Sunt & uiſcera quorundam, quia pinguia, grata: uelut ſturionum, balænarum, delphinorum. nam non ſolum ſapore, ſed & odore quaſi uiolæ commendantur, Cardanus. Balænæ breuiores cubitis ſexaginta, condiuntur in cetarijs: maiores inutiles cibo ſunt, propter non domabilem aſperitatem, Zieglerus.

G Magi in lethargum uergentibus coagulo balænæ aut uituli marini ad olfactum utunt, Plinius.

H. 2. Balenam multi ſcribunt per e. ego per æ. diphthongum malim, ut & muræna: quoniã Græci φάλαινα & μύραινα ſcribunt. Balena beſtia immenſæ magnitudinis ab emittendo & fundendo aquas

ſō aquas uocata eſt, cæteris enim beſtijs maris altiùs iacit undas. *Βάλαιν* autem Græcè dicitur emittere, ut ſcribit Iſidorus. ſed meliùs Feſtus à Græco *φάλαινα* deducit. Videri autem poteſt ſic dicta Græcis *φάλαινα*, propter maculas albas quibus ſplendet, ſi modo uera illa balæna eſt, quam candidis inſignē maculis Bunfiſch Germani paroceanitæ appellant, quod & Calepinus ſenſiſſe uidetur, cum ſcribit balænam ſiue phalænam dictam quaſi conſpicuam be'uam, aut à fiſtula capitis, qua reſcit aquam. nam & in galeis militaribus phálon Græci uocant meatum cui plumas inſerebant. A candicante quidem ſplendore muſcam quoq; noctu lucernis aduolantem idem phalænæ nomen ſortitam dixerim: aliter pyrauſten appellant, quanquam Grammatici *πῦρ τὸ εἰς φῶς ἕλκον* phalænam illam uocitatam conjiciunt, ut Varinus ſcribit. *φάλαι* per apocopen pro *φάλαινα* apud Lycophronem eſt. *Νάιαμλιὼ κρὰ φάλαιναν ἀναιδίαις φασὶ θαλάσσης ἐκδύναιν.* Oppianus prima producta in *φάλαινα*, ut & apud Latinos. Quantum delphinis balæna Britannica maior, Iuuenalis. Nicander etiam in phalæna uolucri produxit, in Theriacis de cranocolaptis phalangijs ſcribens, *Κυνὸς ἀλκὰ φαλαίνης ὠκαλέγκαι, τλὶ πόδι λύγκης Ἀκρόνυχ᾽ ὀλιστηνὸς ἀπήλυσιν πεμφόωσιν.* Caterum *φάλ᾽* & *φάλι᾽* pro albo uel ſplendido primam corripiunt. *Κρατὶ δ᾽ ἐπ᾽ ἐμπλέκτοιο κυνέλλιν θέτο πυραφάλοιο*, Homerus Iliad. 4. Ariſtophani in Veſpis Phalæna mulieris nomen eſt, *Δημύλην φῶ φάλαιναν πανδηκτόντριαν.* Et rurſus, *Εἶθ᾽ ἡ μαρὰ φάλαιν᾽ ἔχουσα πρωκτόν*: quibus uerſibus de primæ ſyllabæ quantitate ſtatui non poteſt, quòd loco impari uocabulum ſit poſitum. *Ἀναγκάσει φάλαιναν* (ſorte *φάλαιν*. Scholiaſtes legit *φαλάναις*, ſed ita non conſtat carmen) *κοιλωνῶν δρόμοις*, Lycophron. Inuenio & *φάλλαινα* duplici λ. quandoq; ſcriptum, quod minùs placet. In Lycia ſacerdos uaticinabatur, ἐ piſcibus *ἰοφῶν φαινομένων, ἢ φαλλαινῶν*, Euſtathius. Certum deuoraturum Andromedam, Lycophron *φάλλαιναν*, Scholiaſtes canem marinum uocat. Io. Tzetzes Variorum Chiliade 9. non modo phalænam animalculum lychnis aduolans, *πρὰ τὸ ἕλκειν εἰς φῶς* dictū ait: ſed etiam beluam marinam eadem ratione, quòd è mari egreſſa in luce Solis apricari gaudeat. Addit, aliud quoq; animal phalænam nominari, & alijs nominibus, pſychen, pſoran, pyrauſten uel *πυραύστα μόρφ*, uulgo *καυτηλοσέστραν*. ego uerò hoc non aliud à prædicto animalculo lychnis aduolante & inibi pereunte dixerim: quod & pſyche uocari poteſt, id eſt papilio, cuius ſpecies quædam minuta eſt: & p ora, à ſcabro ſui corporis alarumq; habitu: & candylosbeſtra uel candylosbeſtes potiùs ab eo quod facit, extinguit enim candelas. & pyrauſtes ab eo quod patitur: uritur enim & perit igni.

Φωστὴρ, fiſtula balænæ qua reſpirat, uocatur ab Aeliano de animalibus 5.4. Scyllam fabulantur habuiſſe ſex capita, & inter cætera unum balænæ, Iſacius Tzetzes. b.

DE BALANO, RONDELETIVS.

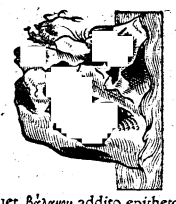

4

ARISTOTELES inter teſtacea Balanos numerat, à ſimilitudine. Sed hæc uox *Βάλανος* multarum arborum fructibus accommodatur, quemadmodum glans apud Latinos omnium glandiferarum arborū fructibus. Quamobrem Dioſcorides addito epitheto Palmarū fructus *φοινικοβάλανος* uocauit, & Caſtaneas *σαρδιανὰς βαλάνους*, uel *διὸς βαλάνους*; & *βάλανον μυροβαλάνου*, glandem unguentariam, quam Plinius myrobalanū uocauit. In officinis hodie ſemen behen dicitur. Sunt & myrobalani fructus alij Arabibus dicti, qui ex Aegypto & Syria ad nos deportantur, quorum etiam Dioſcorides meminit, quum ijs fructum palmę comparat: Palma in Aegypto naſcitur. ea medio maturitatis uigore, autumno decerpi ſolet, Arabicæ myrobalano ſimilis. Ex his liquet *Βάλανον* addito epitheto ambiguitatis uitandæ cauſa multis arboribus attribui. Sed Balanus †marinus à ſimilitudine glandis quernæ nominatus eſt author Athenæo: *Αἱ δὲ Βάλανοι καλοῦνται ἐκ τῆς πρὸς τὰς δρυΐνας ὁμοιότητος.* †marina

Glandes dictæ à ſimilitudine fructuum quercus. Sic etiam Gaza apud Ariſtotelem conuertit. Ex quo quidem non potes colligere quid hodie Glandes appellare poſsimus; earum enim breuiter meminit his uerbis; Rimis cauernisq; ſaxorum uertibula generantur & glandes. Athenæus Glandes alias alijs maiores facit. Glandes, ſi maiores fuerint, aluo facilè ſubducuntur, & placent palato. Etrurſus, ex Diphilo: Glandes pro locorum uarietate differunt. Aegyptiæ dulces ſunt, teneræ, ori gratæ, copioſi nutrimenti, multi ſucci, urinas cient, aluum ſoluunt. Aliæ magis ſaliæ ſunt. Eadem pro huiuſmodi locorum differentia alijs etiam competūt. Quemadmodum enim Aegyptiæ glandes ad Nili oſtia captę dulciores ſunt, copioſioriſq; nutrimenti & ſucci, ita Oſtreæ in oſtijs Rhodani, Sequanæ, Garumnæ capta, dulciora ſunt alijs quæ procul ab aquis dulcibus capiuntur: ac proinde hæc quod magis ſalſa ſint, magis aluum ſolicitant, minùs nutriunt. Hæc de Glandium natura.

Lib. 1. ca. 149.

Lib. 5. de Hiſt. anim. cap. 15.

Lib. 3. Glandium diffe renciæ.

Nunc Glandes ipſas demonſtremus. In Liguſtico litore Muſculorum eſt genus quoddam in ſaxis latens, nonnulli Glandes ueterum eſſe putant, ſed Pholades eſſe potiùs exiſtimauerim, de quibus poſtea dicemus. Si quis tamen nimis præfracte defenderit Glandes eſſe, non refragabor. Liberè dicam quod ſentio. Duo mea quidem ſententia Glandium genera ſunt: unum quod in Glandes quæ ſint hodie.

Digitized by Google

Pollicipedes. † Bellonius.

Gallia & Britannia nostra pouſſepiez appellant, Pollicipedes nominant †quidam, quòd pollices in pedibus ſimilitudinem habeant, quod nomen eiusq; interpretationē non probo. Id genus glandem eſſe colligimus, quòd illi cū glandibus magna ſit ſimilitudo. Nam ut glandis quercus, uel ilicis pars prior læuis eſt, & in acutum tendit, poſterior aſpera: ſic hæc quę ſaxo affixa exhibemus, poſteriore parte qua ſaxis hærent, rugoſa ſunt & aſpera, glandiumq; calyculis poſteriorem earum partem arctè retinentibus, ſimili. Plura ex unica radice pendent è ſaxorum rimis. Ex teſtaceorum genere ſunt: pars enim prior longa, rotunda ex duabus teſtis componitur, colore & læuitate unguium, in medio rimula eſt, ex qua capillamenta quædam ueluti plumæ rubeſcentes prodeunt. Concha una ueluti ex multis acutis unguibus conſtat, tota in quinq; digitorum longitudinē accreſcit. craſsitudine ſunt pollicis in Hiſpania, in Britannia noſtra ſunt minores. Pars poſterior quę ſaxo alligatur, corio duro aſperoq; potiùs quàm teſta conſtat, ex nigro flaueſcit. In Hiſpaniæ parte ea quæ Oceano alluitur, reperiuntur, in Normannia & Britannia noſtra frequentiſsimè adeò ut per uicinas urbes pagosq; diuendant. Mulieres & delicatiores homines alia faſtidientes ciboria hoc edulij genere delectantur, & qui Veneri dediti ſunt. Elixantur in aqua, ius quod inde eſt ſugitur, tum priore parte contorta & diſrupta, caro extrahitur & ex aceto editur.

DE BALANI SECVNDA SPECIE, PARVA. RONDELETIVS.

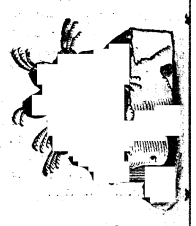

A Si cui glandes hæ nō placeant, aliàs propono quę glandibus fructibus ſimiliores ſunt. Naſcuntur in ſaxis, & in rimis nauiū, quæ diutius immotæ uno in loco manſerint. adnaſcuntur etiam Mytulis. Vidi equidem Mytulos uetuſtos & mortuos totos iſtis glandibus opertos, & naues præ uetuſtate putres, quibus frequentiſsimæ adnatæ fuerant.

B Hæ Glandes ſtriatæ ſunt, foramen habent è quo ueluti frondem emittunt, multæ ſimul naſcuntur. Intus parum carnis continent, paruæ ſemper manent. Quamobrem has paruas Glandes, illas magnas appellare poſſumus.

C Noſtri prorſus negligunt, ac ne deguſtant quidem.

RVRSVS DE PRIMA BALANORVM SPECIE EX BELlonio: ipſe Pollicipedes tantum uocat.

A Pollicipedes uulgò Pouſſepieds, quòd pollicum in pedibus ſimilitudinē habeant, racematim Oceani cautibus adhærent: nomen antiquum nullum habent.

B Plures ab uno exortu coagmentantur, ueluti ſi quiſpiam fingat aliquot ocreas ſimul alligatas de quodam loco editiore pendēre, quarum ſoleæ deorſum ſitæ ſint. Minoris digiti craſsitudinem habent: quinq; digitos longi ſunt, ac magno aceruo ſimul coagmentati, ab eodem exortu, ſaxo firmiter adhærentes: teretes, nigro corio ueſtiti: quorum extrema ſeu capita eodem modo prominere uidentur, quo pes tibiæ alligatus eſt: in qua quidem extremitate rima inter duo duriora ueluti teſtacea ora apparet, cui branchiæ ſubſunt.

C Armorici litorales magnam horum copiam in pagos & urbes uicinas conuehunt, quos uili pretio diuendunt. Sunt autem optimi ſaporis, ac mirum in modum faſtidia ſtomachi ſubleuant, ut etiam mulierum malacijs accommodentur. Elixi ex aqua ſalſa, pulpam habent duriuſculam, quam auferunt ſiniſtra tenentes radicem, ad quam alligantur, dextra uerò caput arripiētes: quod poſteaquam contorſerint, pulpam à theca extrahunt, ut ambiens corpus relinquatur uacuum calami modo. Pulpa autem quæ inde egreſſa eſt, lumbrici modo oblonga, rubra, teres, aceto pipere to maceratur ac manditur.

COROLLARIVM.

A Conchæ quas Bellonius balanos facit, Rondeletius Conchas rhomboides appellauit. eæ inter Conchas Elemento tertio à nobis referentur. Aliqui Balanos putant, quas Rondeletius Pholades, de quibus in P. Genus Concharum eſt quod Græci noſtræ ætatis, adhuc antiqui nominis retinentes, Balanos uulgò nominant. Plautus & Columella etiam Balanos à glandium ſimilitudine. ſunt enim læues, ut uidimus: in cauernis ſaxorum ſtabulantur. Veneti non rectè Dactylos appellant, Per. Gillius. ¶ Germanicè nominari poſſunt Meereicheln.

B Limoſa regio maximè idonea eſt conchylijs & oſtreis: purpurarumq; tum concharū pectunculis, balanis uel ſphondylis, Columella 8.16. Συμφυεῖς δὲ μύες· μονοφυεῖς δὲ καὶ λαιόστροφοι, σπανίως καὶ δεξιόστροφοι· κοινὸν δ' ἐξ ἀμφοῖν, κόγχοι.

D Thynnus non modo glandes, uerum etiam purpuras proſequitur prope terram, ab exteriore pelago uſq; in Siciliam inchoans, Strabo libro 5.

Epichan

Epicharmus in Nuptijs Hebę tanquam in lautiſsimis epulis nominat κυγχύλια, λυπιδάας, τραβωνίδας, βαλάνους. & Macrobius in conuiuio quo Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt balanos nigros & albos inter alia teſtata. ¶ Balani ex teſtaceis cõueniunt ſtomachicis Archigeni apud Galenum de compoſ. medicam. lib. 8. F

Macrobius balanos nigros & albos maſc. gen. dixit, Græci ſemper fœm. g. efferunt. Preſſatis balanus capillis, Horatius lib. 3. Carm. de balano myrepſica, hoc eſt glande unguentaria, quã & myrobalanum uno uocabulo nominant, fœm. gen. non neutro ut recentiores quidam putant. quare apud Plinium etiam non Sardianos balanos, ut uulgati codices habent, ſed Sardianas legerim, de caſtaneis. H. 2.

DE BALAGRO VEL BARINO.

BALAGRI & Carini piſcium fluuiatilium meminit Ariſtoteles de hiſt. ani. lib. 4. cap. ultimo, ſed in Græco legitur κυπρίνῳ & βαρίνῳ, ubi Gaza reddit Carini & Balagri. Epitrageæ ſunt, (inquit Ariſtoteles,) hoc eſt ſteriles. nam nec ouum, nec ſemen ullũ prolificum unquam habent: ſed qui ſolidiores pinguioresq; in eo genere ſunt, ijs inteſtinũ paruum eſt, & laus præcipua in paſtu. Vide ſupra inter Albos piſces BALLERVM Rondeletij, & Corollarium noſtrum. ¶ Ballerus forte is eſt quem Saxones Germani Barſem uocant, Eberus & Peucerus. Sunt piſcium nonnulli epitrageæ, ab hirci ſterilitate appellati: quo in genere carini & bareni ſiue balagri ex amnicis annotantur, Fr. Maſſarius.

BAMBADONES piſces, βαμβαδόνδυλοι, nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Hebæ, citante Athenæo. ſed melius legetur βελβαδόνδυλοι, ut idem alibi citat. Sunt aũt Bebradones quæ aliàs Membrades dicuntur, Apuarum generis.

BANCHVS inter Mugiles minimus, differt à Baccho Aſellorum generis.

BARACVS, βαρίκος, piſcis quidam, Heſychius & Varinus.

BARBOTTA uulgò dictus piſcis, inter Muſtelas fl. dicetur in M. litera.

DE BARBO. RONDELETIVS.

MVGILVM fluuiatilium generi ſubijci poteſt qui à carnoſis cirris barbæ modo dependentibus Barbus ab Auſonio uocatus eſt, à Gallis Barbeau, & Barbet & Barbarin quũ minor eſt. A

Piſcis eſt fluuiatilis mugilibus corporis ſpecie, pinnis, earum numero & ſitu ſimilis, niſi quod pinna quæ in medio eſt dorſi firmiori aculeo innixa eſt: pinnæ uentris magis flauæ ſunt, caudæ pinna rubeſcit. Roſtro eſt longiore & acutiore, cartilagineo & pingui: è cuius extremo duæ appendices, ex lateribus aliæ duæ propendent, à quibus Barbi & Barbati nomẽ adeptus eſt, dentibus caret, oculis eſt paruis: pupilla nigra, quam ambit aureus circulus. Branchiarum rima parua, quamobrem extra aquam ſatis diu uiuit. Linea à branchijs ad caudam porrecta minùs euidens eſt quàm in alijs. Colore eſt uario: dorſum enim ex uiridi flaueſcit, uenter lacteſcit. Vesicam aëre plenam. B

Oua uenenata eſſe uulgò dicũtur, quòd uim turbandæ alui & uentriculi ſubuertendi habeãt. Hoc ideo fit quia bilem mouent & excitant. ijs enim qui affatim oua iſta deuorarunt, & uomitu et alui deiectione, & magno oris uentriculi morſu & moleſtia corpus uacuatur. Hanc uim ouis iſtis ineſſe nonnulli exiſtimant eo maximè tempore, quo ſalicum (quæ ad fluuiorum ripas ſunt) floribus in aquam decidentibus ueſcantur. Sed cùm eadem neq; ſalicum floribus, nec alijs ipſorum Barborum partibus quæ ex ijſdem aluntur, inſit, id idioſyncriſiæ potiùs tribuerim quàm manifeſtæ cuipiam qualitati. F. G.

Barbus carne eſt candida, molli, ſapore non inſuaui, ſed pituitoſa, ſpinis multis firmata. Circa caput pingueſcit, cum ſquamis coquitur, quia paruæ ſunt. Cùm ſenuerit, maiore eſt in pretio, & melior. quòd cecinit Auſonius his uerſibus: H

Tuq; per obliqui fauces uexate Saraui,
Quum defluxiſti famæ melioris in amnem
Tu melior peiore æuo, tibi contigit iuni
Vehementer errant qui Mullorum uires Barbis tribuunt, quòd utriq; barbati ſint, cùm maximè à ſeſe diſideant, hi fluuiatiles, illi marini & rubri. Barbus non ineptè ob roſtrum longius & acutius inter Oxyrynchos connumerari poteſt, quoniã multi eo nomine à ueteribus donati ſunt.

Qua bis terna fremunt ſcopuloſis oſtia pilis,
Liberior, laxos exerces Barbe natatus.
Spirantum ex numero non illaudata ſenectus. *Italiàs, omni A*

Barbus à Mullo diuerſus. Oxyrynchus.

DE EODEM BELLONIVS: QVI MYſtum fluuiatilem nominat.

Myſtus frequenter in Nilo capitur, ſed quomodo Lucius Italicus à Gallico differt, ſic Nili My *Myſtus Nili.*

Digitized by Google

ſtus à noſtro diſsidet. Noſter enim Myſtus oblongus eſt, & quaſi teres: Niloticus uerò craſſo & recurto eſt corpore: eiuſdem tamen coloris ſunt: & eodem modo barbis quatuor ſeu myſtacibus exornantur. Niloticus noſtrum Cyprinum ipſa forma ferè æmulatur: uentrẽ enim habet expanſum. Tanta craſsitudine in Nilo proficit, ut eum Memphis libras uiginti pendẽtem uiderim: quo in loco Mythus uel Myſtus dicitur: uulgus Græcum Muſtachato pronũciat. Eſt & aliud quidam, quod Græci uocant μυστάκιον, de quo in Balæna diximus. oblongis aſſulis, cauda tenui: Latini muſculum uocant. ſetas multas habet ſuillis ſimiles, caudæ equinæ proximas. Quidam uolũt hoc in ore Balenæ contineri. Romæ Barbi Tiberini plurimùm laudantur.

Myſtacetus.

A Vulgus Mediolanenſe iam adultos Barbos, Barbaros uocat: minores uerò Balbetos. Quanquam etiam marinum Mullum Galli Barbatum appellant.

Barbus hic à noſtro pictore iam antequam Rondeletij liber ederetur, delineatus eſt: maiuſculus quàm uellem, ut & alij multi.

DE MYSTO MARINO, BELLONIVS.

A Myſtum marinum piſcatores quidam Veneti, quum ſemel inter cęteros cepiſſent, oborta eſt, me præſente, inter eos de ipſius nomenclatura contentio. horum enim quidam propter grandia labra & barbulas his adhærentes, Porceletã (genus quoddam Sturionis) eſſe contendebant: alij, propter lineas tranſuerſas, quas in lateribus gerit, Mormyrum uocabant. Tandem autem lis eorum dirempta eſt, quũ ego Myſtum illis eſſe diſſerui. etenim quemadmodum marinus Lucius, ſic Myſtus etiam marinus fluuiatilem refert.

B Proinde Myſtus argenteo colore nitet: corpus habet oblongum in Mormyri modum, denis utrinq; lineis tranſuerſis nigricantibus deliſtus. Cæterùm oblongo eſt capite, ut Sphyræna, aut fluuiatilis Myſtus: Oculis nõ ualde magnis, quorum irides aureæ ſunt: Labris prominulis, mollibus, craſsis, Sturioni ſimilibus, ſola antrorſum, pro dentibus, ſcabritie exaſperatis. Cirrhi autem tenui membrana maxillæ inferiori cõiunguntur. Molares quidem habet dentes in oris poſteriore parte ſurſum ac deorſum abditos, ordine multiplici diſpoſitos, albos, paruos, breues: branchias utrinq; quaternas.

†Phagro.

F Sapida eſt illi ſupra modum caro, mollis, alba, friabilis, ſpinulis haud ualde referta.

B Squamæ cuti fortiter inhærẽt, quæ multò maiores quàm in fluuiatili ſunt. Proinde ſtomachus Myſto eſt oblongus: in quo arenam, Conchulas, Tellinas, Pectines ac Mitulos comperies: nullis præterea apophyſes in eius pyloro uidebis.

COROLLARIVM.

A Barbus Auſonij à recentioribus quibuſdam barbulus, aut barbellus, aut barbo uocatur, à nullis

nullis ineptè balbus. & quoniam barbatulus eſt, ut mulli, ab imperitis quibuſdam cum mullo lon
gè diuerſo & marino piſce confunditur. In pleriſq; omnibus linguis à barba nomen habet. Barbio
Italicè, Bárbo Hiſpanicè. Parma Illyricè. Barb, Barben, Barbel, Bärbele, Germanicè. Bar-
me, Flandricè: & apud Saxones etiam Parme, ut Ge. Agricola interpretatur: cum alibi Cypri-
nus latus, ſi bene memini, eo nomine appellet. Anglicè Barbel, Barbyll. Illyricè Toporek.
Græci etiam Myſtum uel myſtacatum uulgò uocant, ut Bellonius docet, à myſtace, id eſt barbi-
tio, quanquam ſuperioris labri tantum barbam propriè ſic appellant. Myſticetus etiam inter cete
barbatus uidetur. ¶ Ab æolis Strymonis Græcè loquentibus, muſtacatus uel myſtus dicitur,
Bellonius. ¶ Barbuli piſcis nullam in ueteribus ſcriptis memoriam extare Grapaldus miratur.
Alexander Benedictus mullum barba inſignitum & marinum & fluuiatilem nominat, fluuiatilis
nomine barbum intelligens.

Piſces aliqui duas habent mandibulas mobiles in gutture ſuo, quæ in lateribus utrinque, una B
dextrorſum, & altera ſiniſtrorſum, contra ſe inuicem mouentur: & in ore nullum habent omnino
dentem, ſed in mandibulis illis, ſicut barbellus & carpo, &c. Albertus. Et alibi, Piſcium omniũ
dentes ualde acuti ſunt, exceptis perpaucis qui in lateribus gutturis mandibulas habent, ut piſces
fluuiatiles magnis ueſtiti ſquamis, barbellus (at huic ſquamæ ſunt exiguæ) monachus, & alij quí-
dam, hi enim habent dentes latos aliquantulum, magis ad conterendum cibum quàm ad diuiden
dum idoneos: quamobrem etiam omnes æquales ſunt. & ideo natura abſcondit eos in gutture, ut
clauſo ore aqua non ſuffocet mandentes hos piſces. Tales autẽ dentes maximè habet Carpo (Cy-
prinus) piſcis. Piſcium alij oſſeum tegumentum branchiarum habent, ut Lucius, Barbus &
Salmo, Albertus.

Barbus ueſcitur algis aquarum, cochleis & piſcibus, ne ſuo quidem generi parcens. Sub colli- C
bus & ripis prominentibus uerſari gaudet, & porcorum inſtar fodere, ita ut aliquando in cauer-
nis inhæreat ac pereat, ut piſcatores aiunt. Barbi apud nos ineunte Auguſto pariunt. In uil-
la mea ad Danubium ſita, ubi plurimæ ſunt cauernæ in muris & lapidibus, expertus ſum quotan-
nis poſt æquinoctium autumnale congregari piſces quos uulgus barbellos uocat, & tanta copia
cõuenire, ut manibus etiam capiantur, ita ut meo tempore incolæ loci aliquando decem plauſtra
ferè manibus ejecerint. nam hoc genus piſcis frigus non ſuſtinet. quare ſemper languidus hyeme
inuenitur, (& latet aliquandiu) æſtate uerò mundus & ſanus eſt, Albertus. ¶ Hirudines barbo-
rum pinnas aliquando infeſtant: quas illi ſaxis affricantes in fundo aquæ depellunt, aut rapidiora
fluminis loca petunt ut aquæ impetu elidantur, quod piſcatores aſſerunt.

Piſcatores mihi retulerunt barbellum in fluuijs oua ſua cuſtodire, ne ab alijs deuorentur, D
Albertus.

Piſces quidam capiuntur rebus fœtidis, ut barbelli cadaueribus, Albertus. Circa Argenti- E
nam retis genus quod urſam nominant uulgo, naſſæ ſimile, duobus iuſti ponderis lapidibus one-
ratum, inſerto per medium ramulo cui alligarint uermes illos, quos Engerich Germani uocant,
(Engæos dicamus nos, ab eo quòd in terra ſemper deliteſcant, donec Maij tempore in ſcarabæos
ab eodem menſe nominatos transformantur,) in aquæ fundum demittitur ſune: ſic & alij quidã
piſces, & barbi præcipuè ineſcantur.

Barbus non ſuſtinet frigus. quare ſemper languidus hyeme inuenitur, æſtate uerò mundus & F G
ſanus eſt, Albertus. Commendari incipit Maio, uſq; ad Iulium, ut piſcatores circa Rhenum &
alia flumina aiunt: noſtri etiam Auguſto probant: oua uerò nunquam. Ganeones labra huius
piſcis præcipuè appetunt. Barbus frequens Inſubriæ piſcis eſt, ac uilis. eſt enim adagium, Bar-
bum neq; frigidum, neq; calidum, nec elixum, nec aſſatum, eſſe bonum, Cardanus. Alexander
Benedictus tamen ſalubrem peſtis tempore uictum preſcribens, mullum barba inſignitum & ma
rinum & fluuiatilem (de barbo ſentiens) commendat. Barbuli inter bonos piſces, quouis mo-
do cocti, non connumerantur. Eorum oua, menſe præſertim Maio pernicioſa habentur, Platina.
Cum de ouis barbuli piſcis cocti duos tantum bolos comediſſem, experiundi gratia, nihil inde a-
liquot horis poſtea noxæ percepi. demum ſub horam cœnæ plurimam in ore uentriculi ſenſi in-
flationem, quam ut diſſoluerem, aniſum ſumpſi, ſed fruſtra. poſt horam facies mea apparuit tanq;
in ſyncope, ita ut aſtantes & admirari, & de mea ſalute timere inciperent. Ego interim magnam
non ſolum in ſtomacho & uentre, ſed omnibus membris externis alterationẽ & inæqualẽ quan-
dam intemperiem in unaquaq; carnis parte ſentiebam. Tum ſuperuenit paſsio cholerica, donec
ſupra infraq; ſimul pluries oua purgarentur, magna cum anxietate & uirium proſtratione & ma-
ximo uitæ periculo, Ant. Gazius. Ego etiam quoſdam his ouis deguſtatis ſimiliter ferè affectos
noui, & quendam intra duas horas ab eis aſſumptis ſupra infraq; magna cum anxietate uehemen
ter inanitũ, quamobrem oua cum piſcis exenteratur, ſtatim eximi debent, nec unà cum piſce co-
qui. Oua fluuiatilium quorundam piſcium, ut mullorum (barborum dicere debuit) uentrem
acriùs turbant, Alexander Benedictus. Quidam ex ouis lucij quoq; ſimiliter cholericam paſ-
ſionem excitari aiunt. Mollioribus & ocioſis hominibus ex horum ouorum eſu facilius noxã
fieri putant, robuſtioribus & laborantibus non item. ¶ Elixandum uino priùs feruenti imponen-
dum aiunt, eſt enim carne molli & laxa.

Digitized by Google

Equorum purgatio ex inteſtinis tincarum aut barbonum à Ruſio Hippiatro deſcribitur.

Myſtus marinus Bellonij, Germanicè uocari poterit, ein Meerbarbel art, hoc eſt Barbi marini ſpecies. nam & mullum ſic nominamus.

R Barbum quidam ioco ſarctorē cognominant, neſcio qua ratione. Ein barb iſt ein ſchneyder.

BARINVS, uide ſupra in Balagro.

BASILISCI piſces, Βασιλίσκοι, circa petras leprades (humiles, iuxta mare arenoſum) paſcuntur, Oppianus lib. 1.

BATIS, Βατὶς, genus eſt piſcis, aliud quàm bátos, (id eſt Raia,) Varinus. Rondeletius bâton eſſe docet Raiam in utroq; ſexu: batida, fœminam tantum. Eſt & auis Ariſtoteli Βατὶς. Vadetur & Bótis nomen eſſe piſcis.

BEBRAS & Bebradon, Apuæ genus eſt ſupra dictum.

BEMBIDION, Βεμβίδιον, piſciculus quidam paruus eſt, Heſychius & Varinus.

BERBERI Conchæ margaritiferæ genus inter Margaritas dicetur.

BERYS, Βῆρυς, piſcis, Varinus.

BLACEAS, Βλακέας, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. idem nimirum qui Blax.

BLAPSIA piſcis eſt qui alio nomine Cephalinus dicitur, à Cephalo diuerſus, ut quidam in Lexicon Græcolatinum retulit.

BLAX, Βλὰξ, piſcis eſt quidam ſiluro ſimilis, ſed inutilis adeò ut ne canes quidem eum gustare uelint, Suidas. Βλὰξ alioqui nomen adiectiuum Græcis ſignificat mollem, diſſolutum, laxum, ſtolidum, ignauum, inertem. Plato de repub. 4. Βλακικὸν πάθος dixit animi ſtuporem & inertiam uel hebetudinem, quod & πανδυμανίαν aliquis dixerit à pulmone marino abſq; ſenſu animali. Βλὰξ ſiſultus, à piſce quodam fœtido, ἀπὸ τινὸς ἰχθύος δυσώδους, Heſychius. Βλακεύειν, μωραίνειν. ἔοικε ἰχθύος τοῦ καλουμένου Βλακός, Idem. Blitum herbæ genus eſt, cui nomen à ſtupore ſaporis indicant, quaſi Βλὰξ, quæ uox hardum & ſtupidum ſignificat, (Feſtus in Blito,) Eraſmus. Lege apud eundem prouerbium, Inutilior blace, Βλακὸς ἀχρειότερος.

BLAVTIS, aliàs Blanctis, piſcis eſt fluuialis. Huius caput incenſum, & cum melle ſolutum & ſuperlitum, uiſus acutiſsimos præſtat. Fel quoq; eius idem præſtat, Kiranides.

DE BLENNO VEL BELENNO.

RONDELETIVS.

A PISCIS Βλῆννος dicitur ab Athenæo lib. 7. qui ab Oppiano libro 1. de piſcat. Βλήννος. Βαιὸν ab Epicharmo, quòd breuis ſit, opinor, pro corporis craſſitudine. Piſciculus eſt ei qui à Tholoſatibus Peis de menage uel grauan dicitur, ſimilis. Ei uerò qui à Gaza cothus nominat, tam ſimilis, ut idem planè uideatur.

Lib. 4. de Hiſtorion. cap. 8.

B Pelagius eſt & rariſsimus. Corporis ſpecie ranam piſcatricem refert: colore & carnis ſubſtantia aphyam cobiten. Eſt igitur capite magno, roſtro acuto, ore paruo. Pinnam in ceruice uranoſcopi modo habet nigram, qua caret cothus fluuiatilis. duas alias inferiores ori proximas. Squamis caret. Ventre eſt candido, reliquo corpore fuſco: cauda non omnino rotunda, nā utrinq; deprimitur. Hanc meam ſententiam confirmat Athenæus: Ἔστι δέ, inquit, κωβιῷ πλὴν ἰδίαν ἔχειν κεφαλήν, id eſt, ſpecie ſimilis eſt cotho ſiue cothio: nam utrouis modo legi poſſe puto, niſi malis κωβίῳ legere. hæc enim ſatis eſt ſimilis: ſed cotho, de quo nunc loquimur, multò ſimilior. Vix enim quis belennum à cotho diſcernat, niſi qui nouerit hunc in fluuijs, illum in alto mari degere.

(F) tia aphyam cobiten. Eſt igitur capite magno, roſtro acuto, ore paruo. Pinnam in ceruice uranoſcopi modo habet nigram, qua caret cothus fluuiatilis. duas alias inferiores ori proximas. Squamis caret. Ventre eſt candido, reliquo corpore fuſco: cauda non omnino rotunda, nā utrinq; deprimitur. Hanc meam ſententiam confirmat Athenæus: Ἔστι δέ, inquit, κωβιῷ πλὴν ἰδίαν ἔχειν κεφαλήν, id eſt, ſpecie ſimilis eſt cotho ſiue cothio: nam utrouis modo legi poſſe puto, niſi malis κωβίῳ legere. hæc enim ſatis eſt ſimilis: ſed cotho, de quo nunc loquimur, multò ſimilior. Vix enim quis belennum à cotho diſcernat, niſi qui nouerit hunc in fluuijs, illum in alto mari degere.

Libro 7.

Ex Epicharmi uerbis, quæ refert Athenæus, apparet uilem fuiſſe piſciculum, nec immeritò. eſt enim humida carne, planè inſipida, corpore ualde breui: quippe cùm caput toto reliquo corpore maius ſit. Ἄγε δὲ τεῦλας τε κἀγχελέους βαιόνας. ibidem Athenæus autor eſt apud Atticos prouerbij fuiſſe, Μὴ μοι βαίων κακὸς ἰχθύς, ne mihi bæon malus piſcis, nec prouerbij uſum indicat.

Ibidem.

Blennorum cinis cum ruta ueſicæ uitia & calculos ſanat, inquit Plinius lib. 32. cap. 9.

DE BLENNO BELLONIVS: QVI ALIAM quàm Rondeletius figuram exhibuit.

A Blennum ab ignauia dictum puto: Corcyrenſes & Zacynthij Cæpolam à cepæ ſimilitudine uocant.

B Eſt autem ea magnitudine, quæ paruam Scorpænam non excedat. Grandi capite, ſpiculis ſtato, turgido uentre. Rariùs quàm alij piſces ſagenis capi conſueuit. Scorpænam colore refert, atq; ita flauus eſt ut cæpa. Duas pinnas ad dorſum habet: latam præterea utrinq; unam ad latera, & ſub uentre geminā. Magnos exerit oculos & nigros. Ore eſt maximo ac deformi ut Scorpius. Superius labrum ipſi capiti, ueluti tubus quidam, infixum eſt. Dentes ei uſqueadeò tenues ſunt, ut eius maxilla potius exaſperata, quàm denticulata eſſe uideatur. Squamis integitur leui cōtactu decidentes

decidentibus. Voraciſsimus eſt ut Callionymus. Linguam habet albam ac conſpicuam. Squillis, Apuis & piſciculis ueſcitur, quos latens in algis captat. Cor habet laxum, hepar album. Tota huius piſciculi moles quadrantalem non excedit longitudinem. Craſsitudo eius (ut cæpa) mediocris eſſe conſueuit.

Hunc niſi multo ſale condieris, nullius erit ſaporis: quamobrem Græcorum pauperiorum cibus eſſe ſolet. F

Quoſciam audiui qui hunc Boacam perperàm uocarent. Plinius quū de diæta cardiacis obſeruanda loquitur, uubi cuiuſdam piſcis litoralis meminit, qui fortaſsis ad Cæpolam accedit. Oppianus, Smarides, Blenni cum Scaris, Boces utrique. A

COROLLARIVM.

Belennus (uel Blennus) piſcis à Sophrone memoratur, eſt autem ſpecie ſimilis καλλιῶνι, (Hermolaus legit καλλιῷ,) Athenæus. Idem nimirum eſt qui apud Varinum Βλῖν@ ſcribitur per ῖ ôta circunflexum, licet apud Suidam aliter. nam Βλιῦ@ per υ. circunflexum, tyrannum ei ſignificat. Σαῶλις, blennus Achæris, Heſychius & Varinus, uide in Sue a. ſ. σίελ@ σὺς. Βάϊωψ (paroxytonum) piſcis qui & Βλῖν@, (ſic ſcribitur per ῖôta circunflexum, & ν. duplex,) gobio ſimilis eſt, Varinus. Videtur autem ſic dictus à paruitate ſua. Βαιὸς enim minutus eſt. Βαιόναες piſces Epicharmus in Nupt. Hebæ nominat. Βάϊωψ, piſcis eſt, & menſuræ nomen Alexandrinis, Heſychius. ¶ De prouerbio Atticis uſitato, Μὰ μὸι βαϊὼψ (oxytonū, quod probo) κακὸς ἰχθύς, uide ſupra Vacantibus. A

Bellonij Blennus, & Rondeletij Scorpioides, piſces planè cognati uidentur. Bellonij Blennum ego eòdem nomine olim in Italia pictum accepi à Cornelio Sittardo, qui hæc etiam uerba adſcripſerat: Blennus, uulgò (Italis) borrabotza, & peſce de petre, quòd ſemper inter petras agat: aliàs etiam peſce de forteſſa uocatur, boni & ſuauis eſt nutrimenti. ¶ Siue autem Rondeletij ſiue Bellonij icon ueriorem nobis blennum expreſsit, Germanicè uocari poterit ein Meergropp. ¶ Non probo eos qui blennium, aut blembum, aut blemmum ſcribunt. ¶ Blenni ſunt piſces parui marini, qui & lupi (λύκοι) uocantur. his quomodo capiantur terreſtres lupi, dixi in Lupo E. A

¶ Vranoſcopum blemmi ſpeciem eſſe conijciunt eruditi.

Blennus paſcitur ſub herbis in litore algoſo, ἀνὰ θῖνα πρασόεσσαν, Oppianus. C

Blennos ſtultos eſſe Plautus indicat in Bacchidibus, qui ait: Stulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones, Feſtus. Poteſt autem fieri ut uel à blenno piſciculo inſipido, quod & Bellonius monuit, ſtolidum & inſulſum hominem ueteres blennū dixerint; uel à blenna, id eſt muco. nam quorum muco uel pituita plenum eſt cerebrum, minus ferè ſapiunt. quare & ouis pecus eſt ſtolidum, & homines non multo prudentiores ab eo κειόμυξοι dicuntur. Βλῆννα quidem Græcis mucus eſt, μύξα. aliqui per π. ſcribunt πλῆννα, Varinus. inde πλεννῶδες, μυξῶδες, Galeno in Gloſsis. H

BISAS, pagurus eſt marinus, &c. Vide infra in Paguro, in C. elemento.

BLEPSIAS, Βλεψίας, qui & Cephalinus, alius eſt quàm Cephalus, Athenæus.

BOLBITIS ab Epicharmo nominatur, idem fortè quod Bolitæna. Βολβῖτις.

BOLBOTINE, uel BOLITAENA, uide in Polypo, cuius ſpecies eſt.

DE BOOPE, RONDELETIVS.

BOOPS in Gallia noſtra Narbonenſi, Italia, Hiſpania, & re & nomine notiſsimus eſt. Βοῶψ, Βοῦς, Βόϊς, Βόας dicitur. Βοῶψ ab oculorum magnitudine. Βοῦς ab Ariſtotele citante Athen. lib. περὶ ἰχθύων. & lib. 9. de hiſtor. animal. & ab Oppiano lib. 1. Βόϊς à Numenio, Βόας à Speuſippo, & ab alijs Atticis, παρὰ τὸν Βοῶν, id eſt, à uoce, autore Athenæo. quare & Mercurio ſacrum eſſe piſcem fama eſt, ut citharum Apollini. Phereerate etiam teſte, nullus omnino piſcis uocem edit, præterquàm Βόας. Eodem in loco Ariſtophanē Byzantium ſic reprehendit Athenæus: Ariſtophanes Byzantius malè ait nos dicere piſcem Βοῦν, cùm dicere oporteat Βοῶπα, (Βόωπα potius properoxytonum, ut Athenæi noſtra æditio habet. nam βοῶψ oxytonum in eadem non probo;) quoniã A Lib. 7. Cap. 2. Ibidem.

Digitized by Google

paruus piſcis cùm ſit, magnos oculos habet. ſit igitur βοὸς bouis oculos, id eſt magnos, habens. Aduerſus hunc dicendū: ſi hoc malè nominamus, quare κορακῖνον (καρκῖνον non κορακῖνον, Maſſarius) dicimus, non κόραξ: dicitur enim ἀπὸ τοῦ κόρας κινεῖν, quare etiam non σέαρον dicimus, ſed σίλαρος cùm ſic dicatur, ἀπὸ τοῦ σείειν σωμχῶς τὴν ὀρύν. Hæc Athenæus, cuius etymologiam Feſtus Pompeius
Lib. 32. cap. 11. ſecutus eſt: Bocas, inquit, genus piſcis à boando, id eſt uocem emittēdo appellatur. A Plinio box,
Lib. 9. de Hiſt. cap. 2. uel ut alij legunt, boca dicitur, Græco nomine non mutato. Quare miror Gazam idem non ſe-ciſſe, & uocam conuertere maluiſſe. Venetijs booba: in reliqua Italia, Liguria, Gallia Narbonenſi, Hiſpania, bogue nominatur.

B Piſcis eſt marinus, litoribus gaudens, ex mænarum genere, pedali magnitudine, corporeſtis rotundo, non compreſſo, quale ferè eſt mugilum. Capite breui, & paruo. Oculis maximis pro corporis magnitudine, utpote qui totam ferè capitis regionem occupent. Colore eſt uario. Incorſo à branchijs ad caudam lineas ductas habet, alias aureas, alias argenteas, minùs quàm in ſalpa illuſtres: ob quas, ab Ariſtotele in libro
Athen. lib. 7. περὶ ἰχθύων, γραπτὸς, id eſt, in dorſo pictus cognominatus eſt, in uentre nullæ apparent lineæ, ſed hic ſquamis tegitur argenteis. Pinnæ ſunt ſpari, cantharo, ſargi, pinnis ſimiles: cauda ſubaurea: uentriculus magnus, cum multis appendicibus: inteſtina tenuia admodum, hepar rubrum, ſplen ex rubro nigreſcens.

C Nutritur alga, carne, luto.

F Athenæus libro 8. ex Diphilo, Βοῦς δὲ ἐφόδος δύπτερος, ἀναπόδατος, ὑγρᾷ νέμεται, βυσσίλος, ὃ δ' ἐστὶ θρέμμα γλυκύτερον καὶ ἁπαλώτερον, ubi pro ἀναπόδατος, legendum ἀναυάδατος: id eſt, Box eliſus, cui quitur diſtribuiturq; facilè, ſurulentum quid emittens, facilem aluum reddens. Aſſus ſuccenſis carbonibus ſuauior eſt, & tenerior. In Prouincia ſatis commendatur, ut etiam ægrotis apponatur. Veteribus utilis, nec ullo in pretio fuit. Reuera piſcis iſte in ſartagine coctus, uel aſſus ſuper craticulam mediocriter alit, quia ſiccior redditur.

DE BOOPIS SECVNDA SPECIE.

RONDELETIVS.

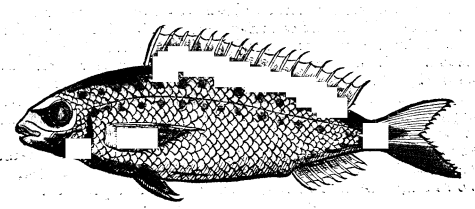

A VLLVS ueterum duas boopis ſpecies facere uidetur, præter Oppianū lib. 1. ἁλιευτικῶν· Καὶ σμαρίδ', καὶ βλήνῳ, ἰδὲ σκάρον, ἀμφότεροί τε βόωκες.

Noſtri quoq; piſcem quendam, in multis ſuperiori ſimilem, bogue rauel appellant, quid uerò iſtud rauel ſignificet, non potui omnino aſſequi: niſi quòd peritiores piſcatores, bogue rauel dictum eſſe putant, quia capiatur & uendatur cum piſcibus, uulgò raualle appellatis, id eſt, minutis, quiq; ſimul elixantur, & apponuntur, nec propter paruitatem ſeliguntur.

B Is igitur piſcis quem boopis ſecundam ſpeciem facimus, boopi uel mænæ ſimilis eſt, roſtro

Digitized by Google

magis acuto, dorso ex cæruleo rubescente, uentre argenteo, cauda rubescente: oculis magnis & uarijs, nimirum circa pupillam nigram circulo ex aureo uirescente: corpore toto latiore quam boops, sed breuiore.

Quis sit is piscis difficile est coniicere, nisi in genere mænarum numeremus, quicp differat à A
boope non sexu tantùm (sunt enim in hoc genere & mares & fœminæ) sed etiam specie, sed propter similitudinem, alteram boopis speciem constitui.

DE RARA BOOPIS SPECIE.

RONDELETIVS.

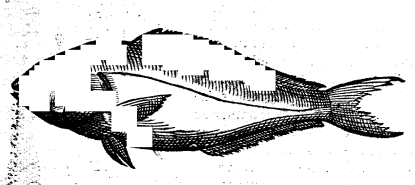

RARVS est piscis quem hic exhibemus, cuius nomen necp à piscatoribus nostris, necp A
ab alijs potui unquam extorquere propter raritatem.

Piscis est palmi maioris longitudine, totus à squamis nudus, ore paruo, oculis ualde B
magnis pro corporis ratione, in pronis partibus pinnam habet ad caudam usq; continuam, cauda lata, bifidaq; est. Ad branchias & in uentre binas pinnas habet. F

Sapore, carnis substantia, oculis boopem refert.

RVRSVS DE BOOPE, BELLONIVS.

Boces uel Boopes Massilienſium uulgus Bogas, ut & Romanum uocat: apud quos multùm A
frequentes sunt, Venetijs non item. Duæ huius piscis cognoscuntur differentiæ: siquidem earum altera minor est, & perpetuò parua, altera paulò maior.

Boces à mænis ita distinguere poteris, quòd Mænam uideas latiori esse corporis compage, B
nigriore colore, & utrinq; lituram unam habere. Boca perpetuò parua est: & pro sua magnitudine crassiori constat capite, corpore magis tereti. Boces & Mænæ seu Gerres eandē corporis constitutionem, hoc est, pinnas, squamas & capita habēt. Boopes nulla litura uariantur, sed ambo tereti corpore præditi sunt. Giruli autem seu Smarides magis nigricant, & lituris uariegantur. Boces teretiores sunt, Giruli magis plani. Bocum color hilari ac quodammodo aureo fulgore nitet, ut tergora colore ad aurum inclinante micare credas.

Oppianus, (de escis piscium,) Denticem Boces, Hippuros fallit Iulus. E

Box, ut Athenęo placet, dictus est παρὰ τὸ βοᾶν, Gregalis est & litoralis piscis, herbosis gaudēs. C

Piscis est paruus, oculos pro corporis ratione grandes habens. Duos habet in capite calculos, B
non prorsus rotundos, ut in passeribus, sed oblongos, ut in merlangis.

Boces multis modis conditæ carnipriuij tempore diuenduntur, potissimùm Anconæ, more F
Illyrico, ex gelu conseruatæ. aliæ sale inueteratæ unà cum girulis, id est, Smaridibus. Colorem aureum etiam sale conditæ, retinent.

DE ALIA QVADAM SPECIE BOcæ, Bellonius.

Qui piscículus litoralis Bogue & Reneau (*Cum icone scribebatur Bogue Reneau, sine copula,*) Massi A
lienſibus dicitur, is Genuensibus Ruello uocari solet.

Coloris est eiusdem cum Erythrino pisce, dentibus, pinnis ac capite consimilibus: sed reliquo B
corpore differūt. Nam Box uulgarem bocam refert, eodemq; circino tornata esset, nisi magis ad Erythrinum accederet. Verùm linea quæ corpus Erythrini intersecat, per medium utrinque arcuata est. In hoc autem recta prætenditur, neq; Erythrini gibbam habet. Dentes præterea anterio res breues & acutos ostendit, sed tam superiores quàm inferiores molares sunt, ut Sargo, quod etiam Pagro & Erythrino accidit. Hanc quoq; peculiarem notam insignem habet, quòd eius branchiarum exterior spina ad radices nigra est.

Nihil uetat quominus eum esse piscem asseramus, quem Ouidius Bopgyrum uocauit, in sco- A
pulis uiuentē. Massilienses à Boopa & Gyro, id est, Smaride, idem ei nomen indiderunt, ac Bopgyrum, quasi dicas Bocem Smarídem, appellarunt.

Digitized by Google

COROLLARIVM.

A Sunt & bôces mænæ illo (illa, mæna uel leucomænide) maiores, quas Græci in hodiernum diem Boopas, ut Aristophanes Byzantius, & Veneti Boobas (aliqui bobbas scribunt) cognominant, Fran. Massarius. Vocantur & leucomænides quædã, aliqui boaces nominant. Ὅπως σὶ πείσω μισθὸς πᾶς ἦν θεὼν τὸν βόακας αὖ ποτ' ἐλθὼν λδικωμανίδ'ας καλῶν, Polyochus apud Athenæum ubi de Mænidibus agit. Sed leucomænides aliæ sunt quæ Smarides uocantur. Quosdam audiui qui blennum, boacam (boaca) perperam uocarent, Bellonius. Numenius βόακας dixit, hoc uersu; ἢ λαπαλιὼ σωιόδοντα, βόακάς τ', τεγικός τ'. Boops autem uocatur ab oculis, quibus paruus ipse præditus est magnis, ut Aristophanes Byzãtius scribit. bouis enim & equi uocabulum in compositione magnitudinẽ significat. inde & Iuno βοῶπις ab oculorum magnitudine apud poẽtam. Cæterum bocas à boando dictus Festo, phoca potiùs fuerit, id est uitulus marinus, quamuis ipse piscem esse dicat: grammatici enim circa rerum naturam idonei quibus fidem adhibeas non sunt. Athenæus quoq; grammaticus est. & licet Mercurio sacer sit tanquam uocalis: dici potest solius nominis respectu hoc dici, ut & alij plerique pisces nominis tantũ ratione alij alijs dijs consecrantur. Eorum sanè qui piscium naturas studiosè indagarunt, qui piscem hunc sonum aut uocem edere prodiderit, nemo est. sed neque branchias aut alias partes asperitate aut aliter ad sonũ ẹdendũ aptas habet, ut cuculus, faber, & alij q uocales existimantur. De phoca autẽ Rondeletius: φώκην (inquit) à Græcis dicit, ducto nomine ex βώκω, ob boatum siue mugitum quem ædit.

B Speusippus mænidi similes esse ait boacem & smaridem. Bupes alij bustos (lego, Boopes, alij bôcas) dicunt, pisces sunt similes paruis Cephalis, Kiranides. Boopis oculi magni sunt, & (ni fallor) mobiles.

C Bôces (βῶκάς) utriq; pascuntur sub herbis in litore algoso, εἰνὰ δίνα πρασόδοσιν, Oppianus.

D Bôces nominantur Epicharmo in Nuptijs Hebæ. Magna est diuersitas temporis, ἐνίοτε πρόσθεν γίνεται θαὐτὸ τὸ βόαξ. Coquus apud Nicomachum. Mugiles, mænides, & bopæ, pisces sunt noxij, & excrementitij, Psellus.

E Boopes in cibo renibus prosunt. fel eorum acuit uisum. De spinis uerò crematis pollen, ulcera sanat, Kiranides.

H.a. Βῶξ circumflexum Eustathio & Varino, Athenæo oxytonũ. factum est autem per crâsin à βόαξ, ut βῶσκω pro βοάσκω. Sed præstat circunflecti. nam ex acuta & graui syllabis duabus una fit contracta, ut βόαξ, βῶξ, &c. Gaza. βοὰν oxytonum scribit Rondeletius, & ita semel in Athenæi æditione habetur, librariorum scilicet culpa: mihi paroxytonum magis placet. solet enim in compositionibus accẽtus oxytonorũ transferri, &c. & sic in eadem æditione βόωπτον proparoxytonum rectè scribitur, à singulari nominativo paroxytono. Sic & δῖον & μῖον probè scribuntur paroxytona. Βῶξ ranam significat, & piscem, Varinus. Βόπτας, puer magnus, nondum adultus uir, ὁ νεανίσκος, ἠφηβηκὼς: aut piscis, Idem. uidetur autem si pro pisce accipias βόπτας corruptum pro βοώπτον in multitudinis numero. ¶ Κάρηξ μὲν ὧν βόαξ, Σάλπης δὲ σάλπιγξ ἐπὴ ἐθελὸς μιξθὸν φέρων, Archippus eleganter ex congruentia nominum piscibus officia distribuens. Nam & Mercurio sacer existimatur bóax, propter uocẽ, à qua & Boopes nomen præconis factum est, ut annotauit Eustathius.

Ἀλλ' ἦχεσπ γαστρὶα μεσὸν βοάκων ἀπτεδάδηκον οἰκαδε, Aristophanes apud Athenæum. Pherecrates cum dixisset piscem alium nullum uoce præditum ferri, subiungit, καὶ τὸν θεὸν οὐκ ἔστιν ἄλλον ἢ βόαξ.

Bôcis hæc forma Venetijs picta est.

Altera

Altera ſpecies Boopis Bellonij, nihil uidetur habere commune cum ſecunda Boopis ſpecie Rondeletij, ſed neq; cum tertia, quærendum autem an cognatus ſit is piſcis Orpho Rondeletij. *Boopes alij.*

BOPGYRVM piſcem ex Ouidio Plinius nominat, corrupta nimirum à librarijs uoce, nam Cercyrus eo in loco apud Ouidiũ legitur, Κέρκυρος Oppiano circa petras conchulis plenas degũt. *Bopgyrus. Cercyrus.*

DE BOVE, BELLONIVS.

BOS, uaſtiſsimum Raiarum genus, latiſsimũ ac magis amplum eſt: unde illud Oppiani, A

Batidesq; boum genus uſq; proteruum, Et alibi,
Incola bos cœni, quí uaſta mole mouetur
Corporis, & latos ſeſe diffundit in armos,

Biſſenis magnos cubitis porrectus in artus. Vaccam Ligurum uulgus appellat: Pariſinis noſtris (apud quos frequentiſsimus eſt, ſed nunquam integer: talis enim è litore deferri non poteſt) nullo alio quàm Raiæ nomine agnoſcitur: quòd eius quidem caro non modò ſapore, ſed & colore, atq; adeò inſertis cartilaginibus, maiorem Raiam præ ſe ferat.

Proinde trucibus eſt dentibus, atque in hamí modum inflexis, tribus ordinibus in maxilla diſpoſitis, riſq; mobilibus, ore maximum rictum oſtendente; uncinos utrinq; ad capitis latera gerit, permultos quidem eos, & ad caudam incuruatos. Colore eſt totius corporis liuido, nulliſq; maculis aut uncinis diſtincto. Falluntur qui Bouem marinum cornibus præditum eſſe cenſent: nihil enim tale in eius figura percepi, quam hoc loco proferrem, niſi tot Raiarum pictura abundè tibi ſatisfaceret. B

Piſcem hunc Oppianus homicidam cognominat, quòd eum aſſerat undis immerſos ac natantes homines, ſua corporis mole ac uaſtitate ſuffocare, nec liberam illis reſpirationem permittere. D

COROLLARIVM.

Hunc piſcem quem Bellonius & eruditi pleriq;, ueterũ Bouem eſſe arbitrantur, pluribus deſcriptum depictumq; à Rondeletio inter Raias dabimus. nam Raiam oxyrynchum alteram ipſe cognominat, nec tamen Bouem eſſe negat: quod nomen ei à ſui in hoc genere corporis magnitudine attributum eſſe apparet, nam ut Bos quadrupes magna eſt, ita eius nomen etiam in compoſitione uocabulorum magnitudinem rerum denotat, ut in Philologia de Boue oſtendimus. Βᾶς & Βοὺς apud grammaticos Heſychium & Varinum pro piſce legitur. Venetijs uulgò Stramazo dici audio, aliqui Lamiam interpretantur, ſed Lamia piſcis longus eſt, ut Rondeletius docet, Bos planus. ¶ Bos, quem Plinius inter planos & cartilagineos commemorat, ad trecentas aliquando libras accedit. Dalmatæ etiam noſtra ætate Bouẽ uocant, Gillius. Auguſtinus Niphus Caniculas & Boues confundit: Caniculæ (inquit) apud nos ruſticè piſces Canes uocantur, ruſtici Canoſas appellant, has exponit Plinius lib. 9. quas Boues præcipui authores nuncupant, quòd ſint ingentis latiq; corporis, natantium hominum deuoratores. hæ admirabili calliditate in mari noſtro graſſantur, portusq; & exculta ædificijs litora ſæpius frequẽtant: inde occultæ & quaſi torpentes ſimulata ſegnitia natantes adoriũtur. ¶ Germanicè Bos piſcis nominari poterit ein Drocke: id eſt Raia ingens, ea ratione qua Vrogallum & bouẽ urum pro maximis dicimus. Ariſtoteli numeratur inter cete, in quibus ouum nunquam cernitur. 20 30 40

Bos piſcis eſt cartilagineus, Ariſtoteles, Galenus in Gloſsis, Suidas. Planus & cartilagineus, Plinius. Strabo libro 17. bouem inter piſces Nilo numerat. Oppianus lib. 2. de piſcat. Eſt (inquit) bos piſcis uorax, incola cœni, latiſsimus omnium: nec enim ad undecim uel duodecim cubitos latitudinis accedit, ſed uiribus planè imbecillis, & corpore molli: dentibus obſcuris, exiguis, infirmis. Et ſimiliter ferè Aelianus: Bos marinus in limo gignitur: & licet minimus mox à partu, poſtea tamen maximus euadit. partes ſupinæ albicant. dorſo, facie & lateribus admodũ niger eſt. Vires ei infirmæ, os exiguum, dentes incluſi in conſpectum non ueniunt. Longitudine & latitudine inſignis eſt. B

Βοῶν καθάπτεται χθιζιὰ ἐν πηλοῖσι καὶ ἐν πυθμέσι θηλάσσης φθείρονται, Oppianus. Ouidio in Halieuticis ſcombriq; bouesq; pelagij ſunt. ¶ Bos non ouum, ſed ſtatim animal gignit, Ariſtot. ¶ In cibo cum piſcibus multis ueſcitur, tum carnem humanam præcipuè appetit. Porrò cum uirium ſuarum infirmitatis ſibi ſit conſcius, ſola corporis mole fretus eſt. Itaq; ſi quem forte natantem, aut piſcationi intentum uiderit, adnans in altum ſe tollit, & incuruatus deſuper ſe injicit, ac ſuo pondere deprimit, & corpore toto grauis illi, tecti inſtar, ſuperimminẽs, & membris omnibus ſuis ceu uinculis impediens, emergere hominem & reſpirare prohibet. Quamobrem homo ſpirandi facultate erepta, extinguitur: bos præda fruitur, Aelianus & Oppianus. C D

Boues, Oues, Raiæ, &c. apprehenſa mordicus eſca hamo infixa, ſequi nolunt: & magni corporis mole ad aquæ fundum adhærentes trahentibus renituntur, & ſic elabuntur interdum ab hamo, Oppianus. E

Ex cartilagineis Bos carnoſus eſt, ſed præfertur ei muſtelus ſtellaris cognomine, Diphilus. F

Alius Bos eſt, inter cetarios numeratus ab Ariſtotele: qui etſi nullis eſt uiribus, tamẽ eum ter- H.2.

Digitized by Google

roribus homines in periculum adducere, Aelianus & Oppianus tradunt, Gillius. Ego Bouē cetarium non alium à cartilagineo fecerim, is ipse enim propter magnitudinem, à qua & Bouis nomen adeptus est, inter cetaceos rectè numerari potest, ut thynnus & alij magni, qui tamen Cete proprie non sunt.

Salpa etiam Bos nominatur, Hesychius & Varinus, quoniam herbis marinis ita uescitur, ut terrestribus Bos quadrupes, Pancrates apud Athenæum.

Phocam Latini Vitulum marinum, Massilienses uulgò Bouem marinum appellant, Gillius. Genuenses Itali similiter Buo marino, i. Bouem marinum. Phocæ sunt marini boues, Seruius.

Boues marini dicti in nostris maribus, in profundo degunt, sicut dicunt piscatores peritissimi, Albertus.

Hanerkeite, belluā quandam in Oceano Septentrionali uocant Germani, triginta ferè pedes longam, in qua medulla & seuum reperitur similiter ut in Boue.

Cornuta Plinio inter belluas est, siue binis ea cornibus armatur, ut uacca Olai: siue singulis ut Monoceros & Rhinoceros eiusdem.

Vacca marina ab Olao Magno nominatur & pingitur in tabula regionum Septentrionalium. Vide infra inter Cete diuersa in C.

De Manato bellua Indica, ibidem leges, ea bouem terrestrem (inquit Rondeletius) capite refert, & fortè Bos cētus Aristotelis est, à Boue pisce plano cartilagineo diuersus.

In mari iuxta Arabiam nigram uariæ animantes degunt terrestribus similes, sed breuioribus cruribus, ijsq; pinnatis: corpore pilis obtecto perbreuibus: nempe asini, canes, boues: Ex nauigatione Hamburgensis cuiusdam peracta anno Domini 1549.

Sepum leonis calidius est & siccius sepo ALGEBVT, id est Bouis è mari exeuntis, & prestat apostematibus duris, Rasis. Dioscorides & Galenus nihil huiusmodi habent: nec ego algebut uocem apud quenquam reperio diligenter quæsitam.

BOITVS uel Cottus fluuiatilis, uide in Gobio fluuiatili.

BOTIS, Βότις, piscis quidam Sophroni in Mimis: Κέφαι βότιν κάπῃσαι. nisi fortè herbam aliquam intelligat, Athenæus.

BOX, uide Boops.

BRADON nomen an cognomen sit alicuius piscis dubitari potest. Βεμβρὰς, ἐσθ' ὑφ' ἡμῶν ὕπτιος λὸς καὶ βράδων· ὁμοίως καὶ βράδωνι κέχλαε, Varinus. Vide suprà in Apua Membrade.

BRICCHVS, piscis quidam, idem fortè Vranoscopo. Ἀνωβλέπης, βρίγχος ὁ ἰχθὺς ὑπὸ Θεσσαλῶν, Hesychius.

BRINCHVS, Βρίγχος, nominatur apud Athenæum ex Mnesimacho inter alios pisces.

BRINCVS, Βρίγκος, piscis est cetaceus, Varinus. Athenæus etiam uerba Ephippi refert Βρίγκου piscem nominat: & alibi τρύγκου, corrupta forsan à librarijs uoce. Numenius in Halieutico trincos pisces nominat, hoc uersu: ἡ λυκιὼ σιαλόδοντα, βάκιδάς τε, τερκόν τε. Vide Burynchus.

BRYTTVS, Βρύττος, genus echini pelagij, ut Aristoteles ait; alij piscem dicunt, sunt qui tribus syllabis Βρυγγόνιον scribant, Varinus.

DE BVCCINO, RONDELETIVS.

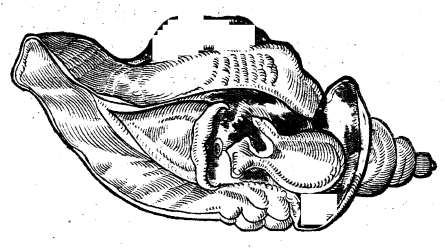

A ΚΗΡΥΚΑ Aristotelis, Buccinam Gaza semper interpretatur: Plinius Buccinum: Buccinum (inquit) minor concha, ad similitudinem eius Buccini, quo sonus editur: unde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Aliquādo Muricem uocat, sicuti in superioribus docuimus. Cur Buccina uocetur, uerba Plinij ante citata ostendunt.

Lib. 9. cap. 36.

B Est ex turbinatorum genere, longiore testa: in medio latior est, inde in turbinem longum desinit: altera parte margine in longum procurrente, atq; illic rotunditate oris incisa. Tota intus lauis est, & candida. Foris tuberculis multis atq; exochis aspera. Caro interna partibus quibusdam rufa,

Digitized by Google

rufa, quibuſdam rubens ſpectatur, intus candida. Foramen operculo, quod eſt oui figura, integitur, & arctiſsimè clauditur. Duo buccina hîc exhibemus. Vnum interni nihil oſtendens, alterũ proinde interno corpore, & inuerſo operculo. Antiquorum Buccina eſſe declarat ſuccus dilutior, & minus floridus quàm in Purpuris, quod de Buccino tradit Plinius: Buccinũ per ſe damnatur quia ficum remittit. Teſta ſcabra & aſpera, ſed nõ aculeata, neq; clauata. Ariſtoteles; Teſtarum permagna eſt inter ſe uarietas: quædam enim læues ſunt, ut Vngues, Myruli, & Conchæ nonnullæ quæ galades à quibuſdam uocantur; aliæ aſperæ, ut Limneſtrea, & Pinna, & Concharum genera quædã, & Buccina. Plinius: Præterea clauatum eſt ad turbinem uſq; aculeis in orbem ſeptenis ferè, qui non ſunt in Buccino. Quæ notæ omnes cùm certiſsimæ ſint, & in his Buccinis quæ proponimus maximè expreſſæ, non poſſum non in eadem permanere ſententia, etiamſi Plinij locus unus repugnare uideatur, in quo hæc ſcripſit: Concharũ ad Purpuras & Conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſſtat temperamento. Duo ſunt genera, Buccinum, minor Concha, ad ſimilitudinem eius Buccini, quo ſonus editur: unde & cauſa nomini, rotunditate oris in margine inciſa: alterũ Purpura uocatur, & cætera. At contrà euenit in noſtro litore: Purpura enim ſemper minor Buccino reperitur. Sed hunc locum corruptum eſſe docent nos uetuſtiora exemplaria, in quibus pro minor, maior legitur, quemadmodum etiam legendum eſſe res ipſa demonſtrat. Corruptus eſt etiam Athenæi locus, ex quo colligunt omnes qui de piſcibus noſtro ſæculo ſcripſerunt, Buccinum minus eſſe Purpura, quod filius Purpuræ uocetur. Locus Athenæi eſt huiuſmodi: περὶ δὲ τῶν κεράτων ὁ Λεχεπαῖος τάδε λέγει· κάρυξ θαλάσσιος τρόφιμος ὑὸς πορφύρας. Vbi pro ὑὸς legendum ὁσ. Id eſt, Buccinum marinum abundè nutrit ut Purpura.

Buccina cõcremata eadem præſtant quæ Purpuræ, ſed uehementiùs urunt: ſi quis ſalis plena fictili rudo adurat. Dentifricio conueniunt: ambuſtis utiliter illinuntur, quibus ſolui medicamentum non oportet: nam poſteaquam uulnus cicatricem duxerit, ipſum in teſtæ modum induratum, ſponte ſua decidet. Fit etiam calx è Buccinis, Hæc Dioſcorides lib. 2. cap. 5.

Icon hæc noſtra eſt & ſiue Cochleæ, ſiue Buccinæ: quã apud ciuem quendam noſtrum uidimus, mucrone pertuſo, circulo ſtanneo ambiente, ut apta eſſet inſtari. Rondeletij hoc loco poſita effigies, noſtræ quidem ſimilis eſt & ſed tuberculis rotundis ſcitè clauata.

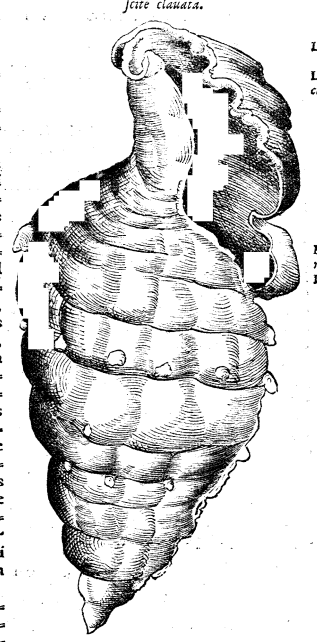

Lib. 9. cap. 38.

Lib. 4. de Hiſt. cap. 4.

Plinij locus emendatus Lib. 9. cap. 63.

Athenæi locus.

Lib. 3.

DE BVCCINO PARVO, ET STRIATO. RONDELETIVS.

Figura hæc ad noſtras conchas efficta eſt, aliam Rondeletius poſuerat, ſed huic ſimillimam.

Digitized by Google

INTER Buccinorum genera hæc duo reperi, paruum, lineis frequentibus asperius. lum: ut fortasse illud sit Plinij Buccinum Purpura minus, ijs quibus uetustior Plinij lectio non placeat. nec succo, nec partibus internis à superiore differt. Alterum huic simile est, nisi quod lineas prominentiores habet, & transuersas, ut striatum meritò dici possit. Est & testa spissiore durioreq.

DE BVCCINO AVT MVRICE, BELLONIVS.

A Murex à Ceryce nomine Græco κήρυξ prodijsse mihi uidetur, κ litera mutata in m, s uerò in u, & υ in e, Buccinum alij uocant, uel quòd buccis admotum sonos musicos edat, uel quòd buccas inflare tibicines cogat. Eius enim concha antiquis tibicinibus fuit idonea: de qua Ouidium fecinisse puto:

Tortilis, in latum quæ turbine furgit ab imo,
Cæua buccina sumitur illi
Litora uoce replet sub utroq; iacentia Phœbo.
Buccina, quę in medio cõcepit ubi æra ponto,

B Est enim eius concha etiam turbinata, & in anfractum intorta, sed quàm purpura minor: unde & à quibusdam filius Purpuræ dicitur: nullisq; aculeis exertis clauata apparet, quemadmodũ Purpuræ concha, sed scabra est: habetq; (inter notas à Plinio descriptas) rotunditatem oris in margine incisam.

E F Vterq; autem piscis, purpureum colorem fundit: estq; Massiliæ, Genuæ ac Venetijs in cibis expetitus: sed Buccini caro Purpuræ carne durior est.

C Ambo quoq; fauare Aristoteli dicuntur, quod sanè hoc pacto faciunt: Oua sub lapide prona parte oblonga, albaq;, deinceps pendentia disponunt, quæ ita dispositа faui nomen habent, ab apum similitudine. Supini autem sub lapide stabulantur cùm fauificant: quo uerò tempore fauos extruunt, si incoquantur & abscindantur, qua intrò continere comperiuntur: quæ saliuario lentore lapidibus & cautibus ferruminant, ut inde decidere non possint: quod tam magno artificio construunt, ut nihil coaceruatum esse uideatur. hæc autem fauificatio uerna esse solet.

D Cæterum Buccini concha ut plurimùm minimi oui magnitudinem non excedit. Strias intergore quinas habet, ut Nerita, plærisq; in gyrum tuberculis obtusis breuibusq; obseptas, multò ſ in Purpura frequentioribus, sed ubi in clauiculam desinit, unicus tantùm eam comitatur, interna parte incisam oris rotunditatem habet, turbinum modo, & canalem ad latus, per quē linguam exerit, Purpurarum more: eodemq; operculo contegitur, quo etiam turbinata omnia, ne in testa contracta ab externis offendantur. Color Buccini testæ intus lacteus, foris est fuluus: tantaq; magnitudine nonnunquam crescit, ut ad Carteiam Purpuræ & Buccini Decacoryli, id est, decem cotylarum, capaces reperiantur.

C Cæterum Lunæ incremento pleniores sunt: æstate uerò graciles cunt.

G Athenæus, Galenus, Dioscorides, Oribasius plura de Buccinis medicamenta conscripserũt, quibus singula peti possunt.

COROLLARIVM.

Buccini hoc genus paruum est, ex Conchis nostris depictum.

A Murex à Plinio uertitur aliquando pro Græco ceryce, aliàs buccinum pro eodem. Vide in Murice Elemento M. quæ Rondeletius obseruauit. Buccinum Plinius (alicubi) pro ceryce seu murice dixit. cum enim ex ipso Plinio duo sint genera turbinatorum continentium florem illum tingendis uestibus expetitum, alterum scilicet buccinum, alterũ purpura, (quæ alio nomine ex ipso Plinio pelagia nuncupatur,) necesse est buccinum esse, qui ceryx, murex, & conchylium appellatur, Massarius. Muricum nomen generalius esse uideo quàm buccini, utpote quod & purpuram quoq; comprehendat, Hermolaus. Conchylium aliqui apud Plinium pro buccino capiunt, & conchyliatã uestem pro eo quod est buccino tinctam. Massario alia quædam species à buccino diuersa uidetur: licet quandoque in genere pro quauis concha à Plinio usurpetur. Buccina quam nos appellamus, Græci buchia à similitudine soni dicunt, Festus. φύκανον hodie à Græcis appellari audio, Strobili dicuntur cochleæ, & buccina marina, οἱ θαλάσσιοι κόχλοι, Suidas. Massilienses purpuras, & Muricos & Buccinos uocãt Bios, Gillius. Et rursus, Ligures Buccinos nunc uulgò Cornetos nominant, Massilienses Bios cornetos, Græci quidam hac ætate Strophilidas.

B Purpuræ & Buccinæ tantæ sunt in Indico mari, ut facilè congium capiant, Aelianus. Buccinorum partes uide in Purpuris & Cochleis, quibus similiter constant, teste Aristotele. De buccini & conchylij operculo, leges in Conchylio ex Rondeletio. Speusippus inter se similes esse tradidit ceryces, purpuras, strabelos & conchas. Buccinæ testas habent scabras: turbinatas uel in anfractum intortæ sunt, caro eorum penitus includitur, nec ulla ex parte conspicitur, excepto capite. In buccinorum paruorum conchis aliquando cancellus reperitur, Aristot. ¶ Vitil

Digitized by Google

& aliud buccini genus purpuræ ſimilius figura, & magnitudine propius, quàm ullum ex iis quæ picta dedimus: ſed tuberculis undiquaque diſpoſitis deinceps rotundis ſcitè omnino eleganterq; σχεδὸν clauatum: nec in mucronē adeò exporrectum, ſed capite obtuſiore breuius. ¶ Ionia ſunt qui florem eſſe credant eum, quem purpuræ, ut Ariſtoteles ſcribit, habent, & buccina; medium inter papauerculum & ceruiculam, ut Athenæus teſtatur. Eſt autem papauerculum in buccino pars eius ima eſculenta q̃p. quanquam omnis callus pinnæ & conchylij interior papauer quoq; dicitur. Ego in Dioſcoride non ionia, ſed cionia, hoc eſt uerbum è uerbo columellam lego: ita ſcriptum in exemplaribus aliquot inuenias, Hermolaus. Rondeletius in Cancelli hiſtoria legit ἰάνιαι, & interpretatur medias turbinatorum partes, circa quas teſtæ uolumen clauiculatim intorquetur,
a ex Dioſcor. lib. 2. cap. 4. His (inquit) cancellorum mollis cauda cedens implicatur & alligatur, ut teſtas circumferre poſsint. Sed de hac parte plura etiam fortè in Purpuris afferemus. ¶ Dentale uulgò dictum à recentioribus medicis aliqui buccinum interpretantur, ut Antale purpurā. Nos de utroq; in Purpura dicemus.

Buccina in petris & arenis paſcuntur, Oppianus. Hyeme abeunte gignūtur, Ariſtot. Non C
niſi petris adhærent, circaq; ſcopulos leguntur, Plinius. quod hic de buccino dicitur, Ariſtoteles de ταporrhaide quarto de hiſtoria dicere uidetur, quam Theodorus muricē conuertit. Verba Ariſtotelis hæc ſunt: Natices ſaxis adhæreſcunt more patellarum & aporrædum ſiue muricum, Fr. ταporrhaide
Maſſarius. ¶ Diocles tradit ῥωμαλεώτερα τῶν κογχίων εἶναι ἰσχύας, πτερύγας, κήρυκας. Buccina Canis exortu dies circiter tricenos conduntur, ſic & purpuræ & pectines, Ariſtot. Idem buccinas teſtatis πορφυρικοῖς, id eſt, greſſilibus adnumerat.
b Dercillus dicit buccinas commodas eſſe ad reddendum ſonum, Gillius. ¶ Buccini ad purpu E
ram tingendam uſus, ad Purpuræ hiſtoriam differetur.

Ex oſtreorum genere purpuræ & buccina reliquis præferenda, Aëtius in cura colici affectus à F
frigidis & pituitoſis humoribus. Podagram pituitoſam præcedit ferè plurium ciborum & uictioſus ſuccos generantium uſus, ut aſtacorum, buccinorum, pectinum, &c. Alexander Trallianus. Tympanicis teſtacea, ut aſtacum, uel buccina, uel pectines, rarò & modicè uoluptatis gratia offerre conuenit, Idem. Et in cardialgia, Cibaria (inquit) conueniunt, quæ non facilè alterentur aut corrumpātur, & mordacibus acribusq; humoribus reſiſtere poſsint, ut ſunt aſtaci, pectunculi, cerycia, id eſt buccina. In dolore etiam oculorum ex bilioſo & acri influxu, ægrum ueſci iu
b beralimentis mitibus, minimè mordacibus, & incraſſantibus: inter alia κηρυκίοις. In purulentis ſi ſalſus humor eſt, pectines aut buccina, aut aſtacum dare non eſt alienum, Idem. ¶ Buccinorum carnes ori gratæ ſunt, & ſtomacho utiles, ſed aluum non molliunt, Dioſcor. Ex teſtaceis, ſtomachicis maximè conueniunt buccina, purpuræ, &c. Archigenes apud Galenum. Pinnæ (πίννας) urinam cient, difficilè concoquuntur, & ſimiliter buccina: quorum colla (τράχηλοι) ſtomacho conueniunt, ſed difficulter concoquuntur, quamobrem iis qui ſtomacho infirmi ſunt conducunt, difficulter etiam excernuntur, alunt mediocriter. Papauera uerò eorum circa fundum (τὰ μάκωνες λεγόμενα πῶς πὸς πυθμένα) tenera ſunt, & facilè corrumpuntur, (σύρφακτοι. Hiceſius tamen in κηρύκων τραχήλοις habet διὸ σφάκτοι,) Diphilus. Buccinorum colla ſtomacho apta ſunt, & minùs quàm mituli, chamæ aut pectines alunt. Conueniunt autem ſtomachum imbecillem habentibus, & non
a facilè cibum propellentibus deorſum (μὴ ῥᾳδίως ἐκβιβάσωσιν εἰς τὰ πρόσω εἰς τὸ αὐτὸ τῆ χοιλίας: fortè, μᾶλλον ἐκβιβάσωσι πρὸς τὰ πρόσω εἰς τὸ κάτω τῆ χοιλίας:) neq; enim facilè corrumpuntur. Nam quæ concoctu planè facilia ſunt, contraria ratione ſtomacho infirmo aduerſantur, ut quæ, cum tenera ac ſubtilia ſint, leui occaſione corrumpantur, quamobrem papauera buccinorum ad ſtomachi infirmitatem idonea non ſunt, uentri autem imbecillo conferunt, Hiceſius. ¶ Alexis apud Athenæum inter cibos Venerem ſtimulantes, bulbos, cochleas & buccina recenſet. Vide in Cochleis G.
Mituli cremati eundem Buccinis effectum præbent, Dioſcor. Pro buccinis oſtrea ſubſtituere G
licebit, Aegineta in Succedaneis. Contra dorycnium in cibo iuuant ſtrombi, pectines, buccina, Nicander. Kerycia conchylia in cibo cōtra cicutam dantur, Kiranides. Galenus inter abſtergentia quæ pilos attenuant, buccinorum aliorūmue oſtreorum teſtas uſtas connumerat. Ut
b ne cui penis arrigi poſsit: Buccinum uſtum lotio bouis caſtrati extinguito: hoc in cibis aut potionibus utitor: quod remanet in uaſe reponito, Galenus Euporiſton 2. 25. Ad auris dolorem à calore, Viua buccina in oleo elixa illine, hoc enim naturalem quandam in ſe uim obtinet, Nicolaus Myrepſus. Ad oris teſros abſque ulcere odores: Ex oſtreis purpura & buccino cum myrrha utuntur quidam: cumq; cubitum eunt aceto acerrimo colluunt, Galenus Euporiſt. 2. 11. Ad paro
tides emplaſtra quædā molliora fiunt cerati forma, ex butyro uel œſypo conflata, oſtreis aut buccinis aut purpuris uſtis additis, Galenus de compoſit. med. ſec. locos. Ibidem Archigenes aduerſus idem malum buccina marina, aut purpuras uſtas melle aut axungia excipi & imponi iubet, ut confeſtim diſcutiantur. Ad chœrades diſcutiendas: Cerycia marina ure, & cum melle co
a imponе cataplaſmatis inſtar, Hippiatros quidam. Buccina, purpuræ & oſtrea uſta conueniunt indurеſcentibus ac uetuſtis inflammationibus, Galenus de comp. med. ſec. loc. Ad alopeciam & omne defluuium capillorum, alphosq; diuturnos, mirabile: Buccina uſta & trita in oleo ueteri ſufficienti ſubigito, & ad glutinis craſsitudinem reducito; raſo prius, & fricto, illinito, Nico

Digitized by Google

colaus Myrepſus. Ad ephelidas & lenticulas: Purpuras aut buccina expiſcatus in ollulam coq
ijce, & in furnum aſſanda mitte, deinde ex melle tritis utere, Galenus Euporiſton 2.8. Medica-
mentis ad impetigines apud Aëtium miſcentur teſtæ buccinorũ uſtorum. ¶ Vulgus apud Ger-
manos inferiores & Oceano uicinos contra tuſsim, inanem præſertim & puerorum, potum soli-
tum è buccini uel cochleæ marinæ (Kinckhorn ipſi nominant) concha hauſtum prodeſſe putant.

Ll.2. Purpuram marinam quidam ceryca uocant, Kiranides 1.16. ſed dicendum eſt potiùs ſpe-
cies eſſe unius generis proximi diuerſas. Κηρύκιον uox eſt diminutiua apud Kiranidem, Hippia-
tros, Trallianum. Κῆρυξ ſcribitur cum circumflexo in prima, ut φῶνιξ, οἶδιξ & huiuſmodi, tam
quam ultima natura breuis ſit, & poſitione tantùm extendatur. in obliquis tamen natura produci-
tur. Κήρυκές τε, μύες τε, καὶ ἀστερίκες ὄνομα σωλίου, Oppianus. Charmus Syracuſanus inter cæteras
paroemias ſeu hemiſtichia quæ de unoquoq; ferculo in promptu habebat, de buccinis hoc uſurpa-
bat, Χαίροντα κήρυκες διὸς ἄγγελοι, ex Homero uidelicet, qui de præconibus in exercitu hæc uerba pro-
tulit: à quibus etiam conchæ iſtæ marinæ, præconum ſuo cùm inflantur ſono fungentes uice, no-
men ſumpſerũt. Aggregator interpretatur ceryces cancrorum (lego concharum) eſſe ſpeciem,
uel limaces marinas, quæ Venetijs dicantur Buouali. ¶ Κῆρυξ θαλάσσης πρόφημος, ὑιὸς ποφύρας, Ar-
chippus apud Athenæum. fuit autem is Athenienſis ueteris Comœdiæ poëta Athenæo teſte, &
ſæpe eius uerſus ab Athenæo citantur, & cum ſenarium iambicum uerbis iam recitatis conſtitui
appareat, non conueniret ὑιὸς mutari in ὡς, quod Rondeletio placuit. πρόφημον etiam non ut ipſe,
quod nutriendi uim habeat, expoſuerim hoc loco: ſed pro eo quod nutritur & alitur: ut ſit Bucci-
num maris alumnum, purpuræ filius, uti Cælius Rhodiginus quoq; conuertit. qua ratione autem
filius purpuræ dicatur, magnitudinisne, an alia quadam, alij indagent. ¶ Ciceros (nomen com-
ptum pro Ceryces) id eſt Buccini marini, Syluaticus. Buccinus etiam à Petro Gillio maſc. g. ef-
fertur alicubi. Buccinus minor Romanis, Delphinium, ut inter nomenclaturas apud Dioſco-
ridem legitur. Eſt & inſtrumentum buccina, quo ſignũ in bellis, prælijs, aut aliàs datur. Equi-
tibus imperauit ut ad tertiam buccinam præſto eſſent, Liuius. Signum buccina datur, Cicero.
Vt ad ſonum buccinæ pecus ſepta repetere conſueſcat, Columella. Subulcus debet conſuefa-
cere omnia ut faciant ad buccinam, Varro. Buccina autem dicta uidetur à bucca qua inflatur,
aut à ſimilitudine ſoni. Hinc uerbum buccinare Varroni, & nomen buccinator Cæſari. Tri-
ton fertur cum conchã inuentam (Buccinam proximè uocarat) excauaſſet, & ſecum ad gigan-
tes tuliſſet, & ibi ſonitum quendam inauditum per conchã miſiſſet; hoſtes ueritos ne qua eſſet
immanis fera ab aduerſarijs adducta, cum eſſet ille mugitus, fugæ ſe mandaſſe, Higinus. Apo-
bus noctu quies in matutinum, donec una excitet gemino aut triplici bombo, ut buccino aliquo,
Plinius: niſi fortè legendum eſt, buccina aliqua. Buccinæ meminit Vegetius de re militari 3.5.
& buccinatorum 2.7. ¶ Ceryces à noſtris uerbum ex uerbo buccina conuerſi ſunt, quòd ceryx
idem ſit quod præco, quanquam & à cera, quam muco ſimilem attritu mutuo ſaliuant, cognomi-
nari poſſe uidentur, quod Græci κηρύττειν dicunt, Hermolaus. ¶ Buccina oppidum eſt in Sicilia,
ut meminit Dionyſius: quo nomine etiã dicta eſt inſula Pontiani pontificis exilio & morte clara.

Buccina inſtrumentum.

Archeſtratus circa nomen κηρύκιον locatur his uerſibus apud Athenæum: Καὶ ἐφεξῆς λέγε τὰς
χύμας ὅτι πονηράς. Τύδεως Καλχηδόνιος (πῶς ἔχει;) σοῦ κήρυκας δ' ἔπεμψεν ἀγγέλους, καὶ οὐ
ἀγαθούς, Ἥλιε ὑιὲ ἀνθρώπῳ, κεῖνος δ' ἦ μοι δεῖμα ἑταίρῳ. Stratonicus etiam facetus ille iuuenis in no-
mine κηρύκιον feſtiuè luſit: Cum enim ciuitatem in qua erat plurimos κήρυκας (id eſt præcones) habe
re cognouiſſet, ſummis pedum digitis incedebat, metuere ſe inquiens, ne ſi pede plano terrã cla-
caret, ceryce aliquo pedi infixo læderetur, tanquam ceryx marinus propter conchylij formã mu-
crones aliquos circa ſe habeat, Euſtathius.

b. Buccini marini ſimilitudine eſt pomum balſaminæ fruticis, Hermolaus.

c. Anchuſa eſt herba tingens τὰς ἀλιθινὰς κόκκους, Nic. Myrepſus, in D. litera cap. ultimo. lego ὡς τὰ
ἀλιθινὰ κόκκια, & uerto, ut ueri murices. κόκκια pro κήρυκες.

BVGLOSSVS, id eſt Solea. Vide inter Paſſeres.

BVRIDIA uel BORIDIA. Vide ſuprà in fine tractationis de Apuis diuerſis.

BVRYNCHVS, βόρυγχος, piſcis cetaceus, Varinus, idem fortaſsis qui Brincus.

DE AQVATILIBVS, QVO-
RVM NOMINA A C. LITERA INCIPIVNT.

AECILIA, uide Typhle uel Typhlinus.

CALABOTES, Καλαβώτης, piſcis quidam, & lacertus, Heſychius & Varinus. Eſt autem lacertus alius terreſtris, alius inter piſces, de quo ſcribetur infra.

CALAMA, κάλαμα, ὄγκος, ἰχθύς, Heſychius.

CALANDRAS piſces quoſdam uel aquatilia animantia Chriſtophorus Colum-
bus in

bus in Nouí orbis Nauigatione nominat, quatuor prægrandibus calandris ſe donatum à piſcatoribus ſcribens, easq; in cibo ſuauiſsimas fuiſſe. Quærendum an ſint teſtudines, ut conjicio: quę etiam in Italia alicubi Gallanæ dicuntur.

CALLARIAS, uide in Aſello.

CALLIBIVS quidam piſcis, Καλλίβιος, à Diphilo Siphnio nominatur. Pelamys (inquit) multum alit & grauis eſt, ægrè concoquitur, urinam promouet, falſa uerò (παραλύθης) Callibio ſimiliter, bonam aluum facit & attenuat. Sed Rondeletius eo in loco pro callibio reponit cybio.

DE CALLICHTHYE.

CALLICHTHYN Bellonius facit illum piſcem quí Romanis atq; Neapolitanis Fietola appelletur, nullo ſatis efficaci argumento id approbans: nec alio, quàm quòd totus ſit pulcher, hoc eſt aureo atq; argenteo colore inſignis, quod tamen de callichthy ueterum nemo prodidit. Eundem piſcem Rondeletius Romæ Fiatolam uulgò nuncupari tradit, ab aliquibus Stromatęa, ob ſimilitudinem quandam: & nos poſt Stromatęa de eo agemus. Callichthyn uerò alium ab Anthia non facit: Anthias (inquit) dicitur & callichthys, id eſt Pulcher piſcis, & callionymus, id eſt pulchri nominis. at uranoſcopus Athenæo & Plinio teſte ſic (callionymus) cognominatus eſt. Sed Oppianus diſtinguit: cùm enim libro 3. de piſcatione, Anthiæ capiendi morem deſcripſiſſet, ſubiungit, Τοῖσιν καὶ κάλλιχθυς ἔχει θρόνον, ἀδὲ γενείδην ὀρκώσω. Dici tamen poteſt callichthyn anthiæ ſpeciem eſſe, quoniam differentiæ eius quatuor aſsignantur. A

Quare nos ueterum de callichthy ſcripta, ſeorſim colligere operæprecium duximus. Sacrũ piſcem Homero nominatum alij anthiam, alij auratam, aut callichthyn, aut ellopem, &c. interpretantur, ut pluribus in Anthia annotatum à nobis eſt. Κάλλιχθυς ἐπώνυμον ἱερὸς ἰχθύς, Oppianus lib. 1. de piſc. Et rurſus libro 5. Qui ſpongias legunt, ſi callichthyn uiderint, animantur. nulla enim bellua, nec aliud noxium animal in marí illic reperitur, ubí hic piſcis fuerit: quamobrẽ & ſacrum cognominarunt, quòd purum & innoxium circa eum mare ſit. Idem Ariſtoteles de anthia tradit: & Athenæo anthias alias callichthys dicitur. Anthiam (inquit Dorion apud eundem) aliqui & callichthyn uocant, & callionymum, & ellopem.

Ariſtoteles callichthyn prodidit dentes habere ſerratos, & gregatim degere. Oppianus cal- B
lichthyn cetaceis adnumerat piſcibus: & alibi thunno eſca eum gaudere ſcribit. (E)

Anthiam piſcem hamo captum, quí funi alligatus fuerit, quãta ui & contentione piſcatorum extrahi oporteat, in eius hiſtoria ex Oppiano diximus. Tale (inquit idem poëta) robur etiam Callichthys habet, & Orcynus, alijq; piſces cetacei, & talibus capiuntur brachijs. ¶ Ad glaucos capiendos eſcam præſcribit Tarentinus, cuí & callichthyas admiſcet. B

Ἐρθὸς ὁ κάλλιχθυς· νῶϊ ἔμβαλε τλὺ βαλωνάγρου, Ἔλθῃ μὴ πρωτεὺς ἁγὶς ὁ τῆν λοπάδων. Γίνεθ' ὕλιωρ γὴ τοῦς, καὶ ὁ δόλιστος, ἀλλ' ἀπόκλειε. Ἤξει γὰρ ποιῶπα μεταπλαθεὶς τυχὸν ὡς Ζεύς Χρυσόεις, ὧν τλιὸς λοπάδ' ἀκριτὸς ἐσσί, Hedylus in Epigrammate in Agidem opſophagum: quod & propter feſtiuitatem recitare uoluit, & quòd in ſummis delicijs hunc piſcem olim habitum inde appareat. ¶ Ὑκλὸν, καὶ κάλλιχθυν, ἰχθύων ἥδιστα δ' ὀρφύν, Numenius. ¶ Ἐν πολλοῖς γὰρ τοῖς μεγαλείοις τοῖς μικροῖς ὁ νόος, ὧν δὲ πολλὰ τὰ ἥδιστα ἔχει ὁ κάλλιχθυς ἐκλάμπει, Clemens Stromatũ 1. ¶ In recto ſingulari rectè uidetur ſcribi κάλλιχθυς proparoxytonum, ut φίλιχθυς, χρύσοφρυς: non oxytonum, ut quidam: & in accuſandi caſu ſimiliter κάλλιχθυν, non ut Varinus alicubi habet (librariorum ſcilicet culpa) paroxytonum.

DE CALLIONYMO VEL VRANOSCOPO, RONDELETIVS.

Pictura hæc Venetijs facta eſt: ſatis bona, ſed minùs elegans & accurata quàm Rondeletij: quæ cirrhum etiam à medio inferioris maxillæ propendentem oſtendit.

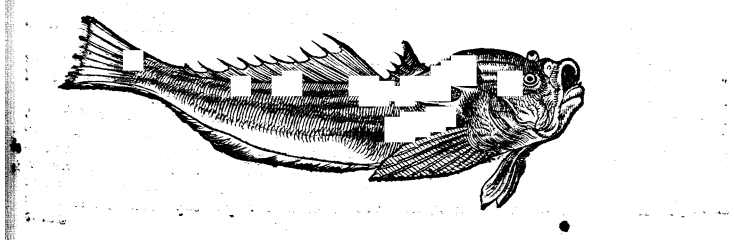

A VI ὑρανοσκόπος à Græcis & καλλιώνυμος uocatur, ab Athenæo etiam ἄγνος dicitur: quæ uox quanquam caſtum ſignificet, nihil tamen de huius piſcis caſtitate apud ueteres authores legas. Veteri Latino nomine caret: quam ob cauſam Plinius Græcis ſemper uſus eſt. Galeni interpres cæli ſpeculatorem appellauit. Gaza pulchrum piſcem perinde ac ſi καλλίσθιον, non καλλιώνυμον, legiſſet. Atqui tum ob fuſcum colorem, tum ob capitis, totiúſque corporis ſpeciem, fœdus eſt aſpectu. Et καλλιώνυμος, id eſt pulchri nominis piſcis nominatur, ob ὑρανοσκόπου appellationem, quæ pulcherrima eſt, & homine quàm piſce dignior. Hominis enim proprium eſt ſurſum aſpicere, id eſt mente naturam rerum & cælum contemplari: fragilia & caduca, quæq; falsò in bonis à uulgo habentur deſpicere, atque infra ſe poſita arbitrari. Quemadmodū uerò ab antiquis pulchro honeſtoq; nomine donatus eſt hic piſcis, ita à Maſſiliēſibus turpi pudendoq;, quod honeſtę matronę præ pudore nominare uix audeant. Vocaſ enim ab his rapecon, quòd peſsi inſtar conformatus eſſe uideatur: & raſpecon, quòd caput ob aſperitatem ad ſcalpenda muliebria pudenda accomodari poſsit. Ab Italis boca in capo, à noſtris rat appellatur. Oppianus ὑμερασκόπῳ nominat, quòd interdiu in arena dormiat, noctu uigilet prædæ quærendæ cauſa, unde & νυκτερὶς uocatus eſt. Ex quibus liquet non de phoca, ut opinatur Eraſmus, etiam ſi noctu in terram exeat ſomni capiendi cauſa, ſed de uranoſcopo potiùs intelligendum eſſe Suidæ locum, quo ſcribit: ὑμερασκοπος, ἰχθὺς τις, καὶ ὁ κλέπτης. id eſt, Hemerocœtus piſcis eſt quidam, & fur. Furem enim quòd interdiu dormiant, noctu uigilent, ὑμερασκοπους aptè nuncupantur, etiam Heſiodi teſtimonio. Μήποτέ σ' ὑμερόσκοπος ὠμὸν ἐπὶ χρόμαδ' ἕλκοτα.

Lib. 4. ἁλιεθτικῶν.
Τ ὑμεροσκοπου

B Vranoſcopus piſcis eſt marinus, litoralis, pedali magnitudine, ſine ſquamis. Capite magno, oſſeo, aſpero, ranæ piſcatricis capiti quodammodo ſimili. Os longè ſecus quàm reliqui piſces habet, nimirum ſupra caput, magnum & patens, cuius operculum eſt maxilla inferior, ſurſum ualde attracta. Lingua breuis ſed lata, oris internas partes ita occupat, ut eas, niſi linguam digito ualde comprimas & ſummoueas, uidere non poſsis. Ex ea parte quæ inter linguam eſt, & maxillam inferiorem, oritur membrana in principio latiuſcula, ſenſim in carnoſam rotundamq; apophyſin deſinens, extra os propendens, qua piſciculos alliceat, allectos deuoret. Eandem cùm uult retrahit & exerit, ueluti ſerpens, linguam. Oculi ſupra caput ſiti rectà cælū intuentur, unde ὑρανοσκόπος nomen optimo iure datum. Nam dracunculus rana piſcatrix, raia, paſtinaca, rhombus, paleres, bugloſsi, ſepia, polypus, oculos habent ſupra caput: ſed pupillæ ad latera ſpectant, non ſurſum ad cælum. Oſſa capitis, caudam uerſus in aculeos deſinunt tenui membrana opertos. Abſcisſibus branchias integentibus itidem duo alij aculei ad caudam ſpectant membrana tecti, dempto extremo mucrone. Branchias quaternas habet, iuxta quarum ſciſſuram pinnæ duæ magnæ & robuſtæ, & uariæ exoriuntur. Subſunt in parte ſupina aliæ duæ minores, albæ, maxillæ inferiori propinquæ. Has pinnas ſequitur os, ueluti ſternum, quod tribus aculeis horret. Succedit pinna alia à podice ad caudam. In dorſo duæ ſunt, quarum prior capiti propior parua eſt & nigra, ut in araneo. Poſterior ad caudam uſque porrigitur, dorſo concolor. Cauda in pinnam latam definit, pauonis caudæ dum piſcis uiuit æmulam, fimbriæ purpuraſcunt. Dorſum fuſco colore eſt, uentre candido: qui colores, dum uiuit, manifeſti ſunt, alioqui unà cum uita pereunt. A capite lineæ duæ ex ſquamulis conſtantes ad caudam protenduntur, reliquo corpore cute dura intecto, quæq; facilè excoriari poſsit. Ventriculus firmiſsimis tunicis conſtat, è cuius ore appendices octo dependent. Hepar candidum eſt, à cuius exteriore parte fellis ueſica pendet, admodum magna, ſi corporis magnitudinem ſpectes, felle ualde diffenta. Fellis ſubſtantia, oleum colore & conſiſtentia refert. Vulua multùm infra poſita eſt, biſida.

F Carne eſt alba, dura, non multùm à carne ranę piſcatricis differente, grauiſq; odoris, de qua ſic Athenæus: οὐρανοσκόπος δὲ καὶ ὁ ἅγνος καλούμενος, ὃν καὶ καλλιώνυμον, βαιὸν. In arena & cœno latet, ut piſcibus inſidietur. Cùm igitur carne, cœnoſaq; aqua ueſcatur, grauem uiroſiq; ſaporis eſſe neceſſe eſt.

Lib. 8. Τ fortè ὁ καὶ

(C) D Vranoſcopus in uenando eodem aſtu, quo rana piſcatrix utitur, cùm enim luto ſe immerſerit, caput paulùm exerens, membranam ſiue apophyſin ex ore demittit, ad quam piſciculi tanquā ad uermem adnatant: qua præmorſa admonitus uranoſcopus, ſtatim retrahit, & cum ea piſciculum. Nos primi particulam iſtam in hoc piſce deprehendimus, quoq; aſtu piſciculos uenetur, obſeruauimus. nulla enim prorſus, quod ſciam, huius mentio fit apud ullum aut ueterem, aut recentem, Græcum Latinúmue ſcriptorem.

Lib. 3. de uſu part. cap. 3.

B Vranoſcopi meminit Galenus his uerbis: Exiſtimare, inquit, ob id hominem rectè ſtare, ut cælum promptè ſuſpiciat, (& dicere poſsit Ἀντωνῖνῳ πρὸς ὄλυμπον ἀναβλέποντι πεφυκέναι) hominum eſt quis nunquam uranoſcopum uiderunt, qui etiam inuitus cælum ſemper aſpicit.

A. (& G.) Vranoſcopū & Callionymum eundem eſſe.

Porrò eundem eſſe piſcem qui uranoſcopus & callionymus uocatur, confirmant Athenæus, Plinius, reliquiq; ueteres autores. Athenæi locus iam citatus eſt. Plinius: Callionymus ſiue uranoſcopus. Et alibi: Callionymi fel cicatrices ſanat, & carnes oculorū ſuperuacuas conſumit. Nullo hoc piſcium copioſius, ut exiſtimauit Menander quoq; in comœdijs. Idem piſcis & uranoſcopus uocatur, ab oculo quem in capite habet. Dioſcorides de felle loquens. Eſt uis omnium acris & excalfaciens, intenſis tamen & remiſsis uiribus differunt. Siquidem præſtantius in effectu eſſe uiderur

Lib. 32. cap. 11.
Lib. 32. cap. 7.
Lib. 2. cap. 96.

Digitized by Google

uidetur fel marini scorpionis, & piscis qui callionymus appellatur.

Idem ferè Galenus: Animalium quorundam singulariter bilis à medicis laudatur, tanquam aciem exacuat oculorum, & suffusionum initia digerat: ueluti piscis quem uocant callionymum, hyænæ, & scorpij marini. Ex his omnibus constat nos uerum uranoscopum exhibuisse. Nec obstat quod Plinius, ut ante citauimus, scripsit uranoscopū dici ab oculo quem habet in capite, quasi unicum oculum habeat. Iam enim demonstratum est, nulli animali plures pauciores ue oculos duobus esse. Quare enallage numeri usus Plinius, oculum pro oculis posuit: quemadmodū Dioscorides quum draconem marinum ad ictus spinæ suæ ualere dixit, cùm spinarum dixisse oportuisset. *Lib. 10. de fac. cult. sim. med. cap. de felle.* *Lib. 3. cap. 2.*

Postremò eundem esse uranoscopum siue callionymum, & hemerocœten Oppiani, perspicuè declarat & ueluti ob oculos ponit eius pictura: Quam sic conuerti. *Eundem & Hemerocœten dicit.*

Stultitia insignem memorabimus hemerocœten, *Lib. 2. ἁλιεύτικῶν.*
Segnitieq; omnes superantem, quos creat æquor.
Scilicet huic sita sunt in uertice lumina, sursum
Conuersa, immodiceq;, hæc inter, †hiantia cernes
Ora, dies totos fulua prostratus arena
Dormit: noctu autem uigilat, solusq; uagatur:
Nycterida hinc etiam appellant. †χάσματα λαῖφος

His subiungit adeò uoracem esse piscem, ut ciborum copia nimis distento uentre disrumpatur atque emoriatur: quo tristi exitu homines à luxu crapulaq; deterret, & ad temperantiam adhortatur. C

DE EODEM BELLONIVS.

Vulgaris est Callionymus piscis, Aristoteli inter litorales adscriptus, multis nominibus pro uarijs nationibus appellatus. Romani Missorē uocāt. Genuenses Vn Prete uel Preue, Veneti Bec in cauo: Massilienses Rascassa bianca, quasi albū Scorpionē dicerent, aliud uulgus uoce obscœna Tapecon nominat. Alijs etiam Responsadoux dicitur. Oppianus Hemerocœtam uocauit. A

Adeò uiuax est piscis, ut si hunc internis omnibus priuaueris, nihilominus moueatur. C

Pinnas molles atq; obtusas habet, translucidas duas in tergore: quarum ea, quæ capiti uicina est, uespertilionis alæ simillis esse uidetur. Est enim nigra uelut in Scorpione marino & Dracone. Pinnam caudæ latam habet, ceruicē quasi compressam, in cuius superficie paruī oculi positi sunt, atq; interstitium, id quod est inter oculos, concauum apparet. Nec alium reperias quem magis Silonem iudices. Siquidem is non, ut alij pisces, os antè gerit, sed ualde supra caput habet, unde Venetis supradictum nomen ei indiderunt. Inferiorem maxillam ita sursum retractam habet, ut inter oculos iuncta esse appareat. Oris hiatus, quum id expandit, tam grandis est, ut uelut in ipsa ceruice infarctum tubulum habere uideatur. Ambæ spineæ exteriores branchiæ, utrinq; ad caudam spectantes, aculeo in extremis præmunitæ inueniuntur. Squamis caret: Cinereus totus in tergore conspicitur, supinus uerò candicat. Branchias utrinq; quaternas habet. Cor pericardio inclusum, eruī magnitudine. Voracissimus est: quapropter stomacho est amplissimo, uillis omnis generis prædito ac bene confirmato. Hepate uerò pallido, stomacho incumbenti, cuius pars maior sinistrum occupat latus. Vesicula fellis in formam lachrymæ rotunda sub dextro hepatis lobo conspicitur, nucis auellanæ magnitudine: humoremq; continet oleosum, ad ocularia medicamēta accommodatum. Porrò lienem habet lentis magnitudine, planum & orbicularem, rubrum, stomachi parti sinistræ incumbentem: Apophyses multas in pyloro, intestina nodis interspersa, quæ proprijs nominibus distinguī possunt, ter tantùm circunflexa, antequàm ad rectum perueniant. Firmum habet œsophagum, ut etiam piscículos aristis tergoris bene munitos deuoret: cuiusmodi sunt paruī Scorpiones ac Dracones: proinde ieiunus piscis contrahitur, fatur dilatatur. Vuluam bicornem habet ouis plerunq; refertam: secundùm spinam usq; ad septum protensam: Carnem, qualis est Draconis marini. *Interiora.*

Etsi autem Romani Missorem uocent hunc piscem: Missoris tamen uox ad eum piscículum etiam pertinet, quem nos Chabotum, Itali Botulum uocant: is enim Callionymo quodammodo respondet. Cæterùm Gallica huius appellatio alterī etiam conuenit, quem nonnulli Halosurion uocauerunt: de quo in Genitali marino, suo loco disseremus. A

COROLLARIVM.

Vranoscopum esse piscem cuius effigiem dedimus inter eruditos omnes conuenit: & ante annos aliquot Aloisius Mundella medicus excellens similem eiusdem piscis iconem ad me misit. A

Hicesius diuersum piscem anthiam ab aliquibus καλλώνυμον uocari scribit, quod nomen etiam uranoscopo tribuitur, siue à pulchritudine nominis uranoscopi, ut Rondeletio uidetur: siue ab aliqua similitudine pudendorum. nam & tapecon à Massilienſibus nuncupatur (ut Rondeletius scribit) quòd pessi instar conformatus esse uideatur. Callionymus autem Hesychio & Varino te- *Callionymi duo diuersi.*

Digitized by Google

ſtibus)tum pro piſce, tum metaphoricè pro utriuſq; ſexus genitali accipitur. Sacrũm piſcem aliqui callionymum interpretantur, non uranoſcopum, ſed anthiam intelligentes. Vide ſupra in Anthia. οὐρανοσκόπῳ καὶ ὁ ἄγνῳ καλάμενος, ἢ καὶ καθάρτῃ, βάρβις, Diphilus. Rondeletius legit βαρύς in ſingulari numero: & tria hæc nomina de piſce uno accipit. quod ſi rectè fecit, non ſolum βαρύς in ſingulari legendum fuerit, ſed etiam uerba καὶ ὁ ἄγνῳ tranſponẽda ut legatur, ὁ καὶ ἄγνῳ. Alius à callionymo uidetur galeonymus piſcis: uide in Corollario primo de Aſellis. Pſammodytes, ψαμμοδύτης, piſcis eſt, qui & Callionymus dicitur, Heſychius & Varinus. Arenarium dixeris, quòd in arena ſe occultet. Αἰεὶ δ' ἐν ψαμάθοισι πεπηγότι πετάλυστα Εὔδοντι, Oppianus. Anodorcas, Ἀνωδόρκας, βρίχῃ ὁ ἰχθὺς ὑπὸ Φιλίππου, Heſychius & Varinus. idem, ut conjicio, qui Vranoſcopus. Ammodytes quidem inter ſerpentes eſt. ¶ Piſcem Arabibus dictum Sabot aliqui callionymum Græcorum interpretantur. Vtitur eius felle Raſis libro 9. de morbis curandis, cap. 27. ad oculorum ſuffuſionem. Alſabut eſt piſcis notus in Perſia, Andreas Bellunenſis. Et rurſus, Sabot uel Sabut eſt piſcis qui reperitur in flumine dicto Fora apud Perſiam. Sabot nomen piſcis, & eſt ſpinula, Syluaticus. ¶ Cairion, id eſt, habens oculum in capite, Syluaticus, apparet autem nomen à callionymo deprauatum. ¶ Italicè hic piſcis uulgò nominatur Bocca in ca, uel Lucerna de petre, ut audio. Alius eſt qui ſimpliciter Lucerna uocatur. Germanicum confingi nomen licebit ein Pfaff, id eſt presbyter uel ſacerdos. nam & Genuenſes preue uel prete uocant ab eo nimirum quòd cœlum ſuſpiciat, ut ſolent qui preces ad Deum fundunt, quod ſacerdotum præcipuè officium eſt. Vel, ein Himmelgugger, hoc eſt cœli ſpectator. Vel periphraſticè, ein Vergroppen art. nam & Romani eodem nomine, quo gobium ſi, nuncupant, ut ſcribit Bellonius. & eruditi quidam hunc piſcem blenno cognatum iudicant. eſt autem blennus quoque gobius ſi, perſimilis.

Callionymo Ariſtoteles ait in dextra iecoris ſibra fel ſitum eſſe, pro portione corporis maxime omnium copioſum: Iecur autem ad læuum latus collocatum eſſe. Cui quidem rei teſtimonio eſt Menander in Meſſenia: Facio (inquit) te habere fel Callionymo copioſius. Anaxippus item in Epidicazomeno: Me ſi moueas & ſicut Callionymi feruere efficias omne fel. Sunt qui eum dicit eſculentum, aliſq; plerique negant. Poëtæ quidem ubi conuiuia & epulas deſcribunt, non facilè eius meminerunt, cum alioqui pleroſq; quorum uſus eſt, ſuis uerſibus nominarint, Aelianus.

Hamerocœta inſigni ad tuitionem ſui eſt temeritate, & ſingulari ſegnicie: tum uerò ſuam inſaturabilem rabiem nunquam explere poteſt: imò uſq; eò procedit huius inexhauſta cibi helluratio, quoad cibo onuſtus, in terram ſe abiecerit, & quiſpiam alius piſcis hunc humi ſtratum occiderit. Eum autem eſſe inſatiabili abdomine hoc ipſum declarat: Nam ſi edendum cibum huic capto obieceris, ſuam ſatietatem tandiu ſuperare conatur, dum cibus exaggeratus ad ipſum os redundet, Gillius ex Oppiano.

Delicatiſsimi hunc piſcem guſtus eſſe audio. ¶ Hippocrates in libro de internis affectionibus aliquoties uictus rationem præſcribens callionymum concedit, uel eo uti præcipit. Quibus pituita alba laborat (inquit) ex piſcib. ueſcatur ſcorpio, aut dracone, aut cuculo, aut callionymo, aut gobio, aut aliis piſcibus qui ſimilem facultatem habent. Et rurſus, Qui ægrotat morbo craſſo à pituita putrefacta, obſonium habeat ex piſcibus ſcorpium, aut callionymum, aut cuculum. In morbo ſplenis, Dentur (inquit) piſces, ſcorpius, draco, cuculus, gobio, callionymus, hos coctos & frigidos dato. Et alibi, A pituita maximè in aquam inter cutem tranſitus fit, &c. in hac quidem rabilis eſt, ex piſcibus utatur gobio, dracone, callionymo, cuculo, ſcorpio: & aliis huiuſmodi, omnibus coctis non recentibus, & frigidis. hi enim ſiccisſimi ſunt, & in iuſculum ne intingat, & infulſi ſint piſces.

Callionymi felle quidam putant Thobiæ oculos curatos fuiſſe. Ad oculos ſuffuſos prima ferè omnium compoſitionum eſt, quæ ex fœniculi ſucco & hyænæ felle, ac melle Attico conſtat. quidam uerò etiam caprinum fel addiderunt. Verùm poſtea alius aliud fel ammiſcuit, galli, aurui peræ, aut teſtudinis marinæ, aut callionymi. nunc uerò in precio eſt pharmacum ex felle ſcari, Galenus de compoſit. ſec. loc. lib. 4. ¶ Ad auditus grauitatem ſenecta anguium cum felle bubulo aut caprino, aut teſtudinis mar. aut callionymi diiuta uritor, Apollonius libro 3. eiuſdem operis Galeni. Auribus utiliſsimum callionymi fel cum roſaceo infuſum, Plinius.

R.b. Auctor eſt Galenus, hominem cum ſit erectæ ſtaturæ, ſic promptiùs & commodiùs multò manuum uti miniſterio. Quod uerò de cœli ſuſpectione à quibuſdam affertur, multo excipit ritu Galenus idem; quando proceriores colli auitia longè id faciliùs ualeant implere. Eſſe quoq; piſcem ait ab re cœli inſpectorem nuncupatum, quòd uel inuitus ſuſpiciat perpetuò. Addit, qui iſta tradant, non uideri Platonem intellexiſſe, à quo proditum ſit, ſuſpectari à nobis, non ubi quis caput reclinet oſcitans, ſed cum mente cœleſtium corporum, cœlitumq; naturam attingat, Cælius.

CALLOS ex Ariſtotele Gaza modo pro Holothurijs, modò pro Tethyis reddidit.

CALVARIA piſcis in Phagiticis Ennij nominatur, citante Apuleio in Apologia 1. hoc uerſu, Polypus Corcyræ, caluaria pinguia Carne. ego potiùs legerim, Corcyræ polypus, caluaria pinguis Acarne. eſt enim Acarne Plinio Magneſiæ oppidum, quanquam & Carne Phœniciæ oppidum eſt Plinio & Stephano. Dicit autem Ennius quibus in locis qui piſces ſint præſtantiores

Quærem

Quærendum an idem ſit orchis uel potiùs orbis à Plinio nominatus piſcis: qui ſuo globo, & den- Orbis.
tibus ſimilibus hominum, caluariam ferè humanam refert. Græci nullum hoc nomine piſcem habent integrum, ſed cranium partem, quorundam, ut ſynodontis Antiphanes, inter delicias numerant.

CAMASENES, Καμασῆνδε, ab Empedocle piſces omnes uocantur, Euſtathius, & Athenæus, qui hoc etiam Empedoclis carmen recitat: Πῶς καὶ ἀλίφρηπα μακρὸς, καὶ εἰνάλιοι καμασῆνδε. Καμασῆνδε (per ῆδε) ἰχθύδε, Heſychius & Varinus. Legimus & Καμασῖνας (primam per epſilon) apud eoſdem pro piſcibus, perperam ut iudico.

CAMMARVS, Vide in Squilla.

DE CANCRO FLVVIATILI.
RONDELETIVS.

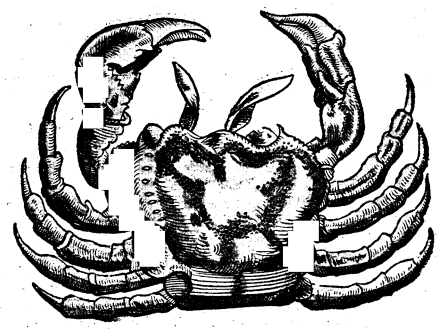

CANCRO fluuiatili carent Galli & Germani. Quamobrem non ſine errore Aſtacos 1
fluuiatiles in Cancrorum uicem uſurpant, in iſs etiam remedijs, in quibus ueteres Cancros fluuiatiles ſummopere commendarunt. Reperitur frequens in Græcia, Creta, Sicilia, Italia, Hetruria. Reperitur & in Nilo, Aeliano teſte. Ego in Italia accuratè pingendum, & ad ueriſsimam effigiem exprimendum curaui, quòd uiderem à quibuſdam † picturâ † Bellonium no
eius à uera alienam fuiſſe repræſentatam. Dicitur à Græcis καρκίνος πονήμιος, ab Italis Grancio tat. & Granzo.

Eſt corporis quidem ſpecie marinis ſimilis, uerùm teſta tenuiore læuioreq; : corpore minùs ro 2
tundo, brachijs primis craſsioribus & longioribus pro corporis magnitudine, ſimiliter & pedes haber. Cauda corpori applicata diſcernuntur mares à fœminis. ea enim in fœminis latior eſt ad ſcuti formam, ad oua rutiùs contegenda, in mare eſt anguſtior. Carne ſunt dulci.

Cancri fluuiatiles cruſtam tempore (*quo tempore cruſtam*) exuunt, tunc molliores ſunt, & ſum- 3
mi Pontificis cardinalium q; menſis maximè expetuntur. A quibuſdam in lacte ſuffocantur, quo dulciores & meliores fiant. Degunt in riuulis & latent in luto, unde ligonibus effoſſa ſcrobe capiuntur. Qui eos uendunt funiculo alligatos, & à ſeſe ſeiunctos ſeruant. Etenim ſi ſe contingant, pedes mutuò ſibi arrodunt & uorant, quod uerum eſſe ipſe ſum expertus. Cùm enim ducentos Romæ emiſſem, domiq; in aquam ut ſeſe reficerent conieciſſem, ita inter ſeſe conflictati ſunt, ut plures quinquaginta mutilatos rependerim. eò tandem deuentum eſt, ut omnibus necatis unicus ſuperſtes fuerit, quem adhuc exſiccatum ſeruo. Cancri fluuiatiles ſatis nutriunt, & corpora humectant. Quare Auicenna in febribus hecticis cum aqua hordei ualde probat, quod nihil ſalſi habeant, humidioresq; ſint marinis.

Permulta alia de iſdem traduntur à Dioſcoride, Nicandro, Plinio: quæ ſuperuacaneum fue- 4
rit hic deſcribere. Solius Galeni ſententiam exponam, quo maiorem authoritatem habeat oratio de Cancri fluuiatilis mira & occulta facultate. Fluuiatilium Cancrorum, inquit, cinis deſiccat, & proprietate totius ſubſtantiæ mirè demorſis à cane rabido auxiliatur, uel ſolus, uel cum thuris parte una, gentianæ quinque, Cancrorum decem. Vel eo cinere utendum quemadmodum parabat Aeſchrion longo uſu peritiſsimus: qui uiuos Cancros in æneam patinam iniectos tandiu urebat quoad in cinerem redigerentur, ut facillimè in puluerem tenuarentur.

Digitized by Google

DE EODEM, BELLONIVS.

A (B) Cancros fluuiatiles in Creta plurimos uidimus circa Colocasias, & in Atho Macedoniæ monte, atque adeò in Ciliciæ riuulis qui non longè ab Isso defluunt. In Gallia nullos unquam conspexi. Crudi comedi possunt. Numerosi circa Romam, ligonibus effossa scrobe, uel etiam trubla capiuntur: ac diebus quibus carni interdictum est, baioco (qui noster dimidius est asis) ditioribus diuenduntur, filo appensi ac traiecti (unde Romani Filsas uocant) ne duris forcipibus alter alterius tibias amputet, ac mutuis uulneribus se conficiant. Amphibios esse constat: longiùs enim ab aqua secedunt: integram tamen hebdomadam, atq; interdum mensem extra aquam degunt. Carum uterque Cancer tam marinus quàm fluuiatilis eodem cognomento Romæ appellatur Granio uel Granzo.

(C)

B Vterque, crassitudinem ouí gallinacei raro excedit. Fluuiatiles duriore testa, rotundioreq; & crassiore conteguntur; uiuidioresq; ac delicatiores sunt quàm marini: Præterea tibijs asperioribus, & brachijs fortioribus ac rugosioribus præditi sunt. Ambobus forcipes sunt multùm crenati: sed marino frons non usquequaq; rotundatur: atque in gyrum crenas habet, quibus fluuiatilis caret. Marinus præterea liuidum Loti corticis colorem refert, fluuiatilis ex rufo nígricat. Marino ungues extremam ubiarum articulationem faciunt. Fluuiatiles multas crenas in gyrum circa ungues habent. Proínde etiam marini læues sunt, & longiores tibias habent. Ambo in obliquum feruntur, crusta fragili incluſi, oculisq; sunt rigentibus. Fluuiatiles præterea in sexu differentiam habent. Nam fœminæ operculum reflexum subtus ferunt latiusculum, sub quo oua per æstatem excludunt: maribus contrà angustum est. Hoc autem unum generale est in Cancrario & Locustario genere, ut dextrum brachium sit illis sinistro fortius ac crenatius.

F Edules omni tempore anni sunt fluuiatiles Cancri, sed æstate longè meliores, posteaquam duram corticem exuerint. Luna item plena uberiores, silente flaccidi sunt.

E. *In Nilo.* Aelianus, Cancros fluuiatiles etiam in Nilo reperiri tradit: Cum autem Nilus (inquit) in agros redundat, tum quidem circiter triginta antè diebus longiùs ab eo in loca eminentiora Aspides una cùm fœtibus demigrant: quod munus à natura acceperunt, tanti ut fluminis, támque operosi quotannis accessum ac recessum non modò non ignorent, sed ab eius etiam damno cauere sciát. Hoc idem facere norunt Testudines, Cancri & Crocodili.

D Proínde Castorem Dioscorides Cancris se explere tradit: sed id de fluuialibus intelligi oportere nemini dubium est. Etenim Castor in ripis fluminum uersari magis est consuetus.

G Simeon Sethus, rectè admodum fluuiatiles Paguros uocat, quos pulmonibus ulceratis mederi, sed ueficæ nocere scribit. Auicennas extenuatis ualde conferre dicit, hoc est, hecticis, & lentæ bre laborantibus: hos enim humidum, leue, ac modicè refrigerans alimentum suggerere affirmat; præsertim (ait Galenus) si in aqua prius decocti magna ex parte salsuginem innatam exuerint.

COROLLARIVM.

A Sarthan uel Sarathan nheri, Arabicè ab Auicenna cancer fluuiatilis (ut Plinius: uel fluuialis, ut Palladius, Marcellus empiricus & alij) nominatur: à medico Elluchasem, urbien. Germanicè dici potest ein Krab/Krabbe/Süßwasserkrabb. nam Angli cancrum marinum proprié dictum uocant Crabbe: quem nos differentiæ causa uocabimus ein Meerkrabbe: Asiacos uerò Krebs: & ex ijs marinos Meerkrebs, cæteros Süßwasserkrebs. Pagurum fl. pro cancro fl. legimus apud Galenum Euporiston 3.

D Tradunt aliqui manipulo ocimi cum cancris decem marinis uel fluuiatilibus trito, conuenire ad id scorpiones à proximo omnes, Plinius. Vide plura in G. inter remedia ex Cancro fl. intrinsecus contra uenena. ¶ Nilum in agros redundaturum præsentientes cancri & crocodili, altiùs in loca flumini inaccessa transferunt oua sua, Aelianus 5. 52.

E Cancri (fluuiatiles) aquis commodi fuerint, nam & uenas aperiunt, & hirudines perdunt. Paxamus in Geopon. 2. 4. ¶ Aduersus erucas & cancrum fluuiatilem in medio horto suspensum auxiliari narrant, Plinius. Contra erucas aliqui fluuiales cancros pluribus locis intra hortum clauis figunt, Palladius. Et rursus, Democritus asserit neq; arboribus, neq; satis quibuslibet noceri posse à quibuscunq; bestijs, si fluuiales cancros plurimos, uel marinos, quos Græci καραβίδας nominant, non minus quàm decem fictili uasculo in aqua missos regas, & sub dio statuas, ut decem (aliàs octo) diebus Sole uaporentur. Postea quæcunq; illæsa uolueris esse, ea aqua perfundas: & octonis diebus peractis hoc reperies, donec solidè quæ optaueris adolescant. admirabere, Palladius lib. 1. & Democritus in Geoponicis libro 10. & quinto etiam similiter. Pes cancri si suspendatur ad radicem arboris fructiferæ, cuius fructus decidunt absque uento, non decident amplius, Rasis.

F Cancer fl. est difficilis concoctu, plurimum alit, emendat ipsum decoctio cum mes, (genus est quoddam leguminis, fabis uel pisis natura cognatum.) marinus quidem est subtilior, Auicenna. Cum transiremus per montem Athon, inuenimus riuum quendam cancris adeò abundantem, ut uel mille statim capi potuissent. erant autem asiacis fluuialibus dissimiles. eos ab itineris duce persuasus cum crudos ederem, nihil unquam suauius aut delicatius gustasse mihi uisus sum, siue illi

Digitized by Google

ſli uerè eiuſmodi ſint, ſiue eſuries aut nouitas cibi in cauſa fuerint. Hos cancros cum aſtacis fluuialibus diſsimiles uiderem, è mari in riuum illum aſcendiſſe ſuſpicabar: ſed mons tam arduus & inacceſsibilis erat, ut illud fieri non potuiſſe appareret: & ſpecies ipſa à marinis diſcrepabat, Belonius. ¶ Qui leporem marinum hauſerunt, cum piſces alios omnes auerſentur, ſolos fluuiales cancros libenter edunt, Dioſcor.

Cancri marini poſſunt eadem quæ fluuiatiles: uerùm inefficaciùs omnia præſtant, Dioſcor. Et Plinius cum remedia quædam ex fluuiatilibus deſcripſiſſet, Minùs (inquit) in omnibus his marini proſunt, ut Thraſyllus autor eſt.

Contra uenena uaria. Cancri fluuiales cocti aut aſſati comeſti, contra uenena quælibet auxiliantur, Aëtius. Cancros fl. contritos crudos è lacte potandos dato, ac omnium reptilium ictibus medeberis, Idem. Triti potiq; ex aqua recentes, ſeu cinere adſeruato, contra uenena omnia proſunt, priuatim contra ſcorpionum ictus cum lacte aſſinino: uel, ſi non ſit, caprino, uel quocunque addi & uinum oportet, Plinius. Et rurſus, Nihil æquè aduerſari ſerpentibus quàm cancros: ſuesq; percuſſas hoc pabulo ſibi mederi: cum Sol ſit in Cancro, torqueri ſerpentes, Thraſyllus author eſt. Sues non ægrotabunt, ſi nouem cancros fluuiales eis comedendos porrexeris, Didymus. Ceruus à ſerpentibus morſus, cancros fluuiatiles quærit, Oppianus. Plura de cancrorum eſu aduerſus uenena in ceruo & in homine, leges in Ceruo. Nicander in Theriacis cancrũ fl. in lacte tritum, cum nardi drachma miſcet contra morſus ſerpentium: & circa finẽ eiuſdem poëmatis, inter cætera compoſiti cuiuſdam medicamenti contra omnes uenenatos ictus ac morſus eundem requirit. ¶ Cancri fl. aut marini ad uiperæ morſum bibũtur è uino per ſe: uel cum ſtaphiſagria & ſale & polio, Aegineta. Cum lacte triti & potati, & plagæ adhibiti, morſis à uipera auxiliantur, Aëtius 13. 21. Et rurſus ibidem ad idem remedium: Cancrorum fl. (uiginti, Aegineta) carnes terito (cum farina triticea, Aegin.) & adiecta iride (Aegineta non habet irin) & calamintha, rurſus ſufficienter terito: ideméq; rurſus, modico adiecto ſale, facito: & paſtillos informato, quibus in umbra exiccatis utitor: in potu quidem ex aqua mulſa, aut uino: in cataplaſmata uerò cum lacte diſſoluito. Aegineta 5. 13. hoc remedium Archigeni authori adſcribit. Quòd ſi fluuiatiles (inquit) cancros non habueris, marinis utere. ¶ Morſis à cane rab. in cibo proſunt cancri, cammari, echini recentes cum uino mulſo, Rufus. ¶ Cancri fl. expreſſi ſuccum cum lacte (aliàs aqua aut lacte) aſſumpto apij ſemine, à phalangijs morſos confeſtim liberare produnt, Dioſcor. Cerui per cuiſi à phalangio, quod eſt aranei genus, aut aliquo ſimili, cancros edendo ſibi medentur, Plinius. Triti crudi, potiq; ex aſſinino lacte, auxiliantur contra ſerpentium phalangiorumq; morſus, atque ſcorpionum ictus, Dioſcor. Cancer fl. aut mar. ſi potetur cum lacte aſinæ, confert contra morſum aranearum citrinarum peſſimarũ (id eſt phalangiorum) & ſcorpionũ, Raſis. Medetur morſui ſcorpionũ & rutelæ, emplaſtri modo impoſitus aut in cibo ſumptus, Auicenna. Contritum crudum è lacte propina contra omnium reptilium ictus, ſed præcipuè ſcorpionis, Aëtius. Triti potiq; ex aqua recentes, priuatim contra ſcorpionum ictus cum lacte proſunt, &c. ut ſuprà ex Plinio retuli. Necant ſcorpiones triti cum ocimo admoti, Plinius & Dioſc. item Raſis qui ocimũ albederogi uocat: & Auicenna, qui bedarungi. Vide ſupra in D. Eadem uis contra uenenatorum omnium morſus, priuatim ſcytalen & angues, & contra leporem mar. ac ranam rubetam. Decem uerò cancris cum ocimi manipulo adalligatis, omnes qui ibi ſint ſcorpiones ad eum locum coituros dicunt: & cum ocimo ipſos cinerémue eorũ percuſſis imponunt, Plinius. ¶ Decocti & cum iure eſitati iis proſunt, qui leporem mar. hauſerunt, Dioſcor. Qui leporem mar. ſumpſit, cancros edat aſſiduè, piſcem enim nullum admittit, Aëtius. Crudi è lacte triti dantur contra uenenatos ictus præcipuè ſcorpionis. ſic & deſperatum epoto lepore mar. confeſtim ſanabis. neq; uerò laterepuro eorum tantùm carnem terendam eſſe cum lacte, Aëtius. Aliqui decoctos in uino ad quartas è balneo egreſſis bibere ſuadent in quartanis. alij uerò ſiniſtrum oculum deuorari iubent, Plinius. ¶ Rupta cõtuliſa cancri fl. triti in aſſinino lacte maximè ſanant, Plin. ¶ Decocti & cum iure eſitati phthiſicis proderſe traduntur, Dioſcor. & Plinius. Caro eorum confert pthiſicis, & propriè cum lacte aſinæ: & ius eorum, &c. Auicenna. Carnes eorum cum iure proſunt in hecticæ & ſputo ſanguinis, Elluchaſem. Caro eorum cum lacte contrita tabidis confert: uel ipſi in albo iure decocti & ſumpti cum ſuo iure, Aëtius. ¶ Cancri fl. triti ſinguli in heminam aquæ anginis medentur gargarizati: aut è uino, aut calida aqua poti, Plinius. ¶ Triti ex aqua poti, aluum ſiſtunt, urinam cient, in uino aluum. (*Obſcurus eſt hic locus, Braſauolus uerbum cient reperit: tanquam è uino aluum cieant, ex aqua ſiſtant.*) Ademptis brachijs calculos pellunt tribus obolis cum myrrha triti, ſingulis eorum drachmis, Plin. Aqua decoctionis cancri fl. uentrem ſoluit, & urinam promouet, Raſis. Si cancri cocti exiccentur, & in puluerem redigantur, ſumanturq; ex uino uel aqua ad duas drachmas: immò ſi quis copioſe cancros edat, uentrem ſubducunt, Braſauolus. Succus cancrorum fl. cum melle hydropicis medetur, Plinius. Ex Archigene ad hydropicos apud Galenum de compoſ. med. ſec. locos: Optimè facit & hoc: Cancri fluuiatilis ſicci triti, pedibus ac eminentijs omnibus amputatis ʒ. j. aſari ʒ. j. miſceto aqua ex ipſo flumine unde cancri extracti ſunt accepta, & propinato. aliquando uerò pro aſaro opobalſami par pondus additur. Aquam educens hydropicorum per uniuerſum curationis tempus pota aqua: Cancrorum fl. aridorum ſine

Digitized by Google

manibus & pedibus ademptis testis lib. j. asari lib. j. Trita & commixta ex aqua pluuiali (fluuiali) unde sunt desumpti cancri dato bibenda. Interdum pro asaro seruatur, (uidetur hic aliquid mutilum & ex præcedentibus Archigenis uerbis restituí posse,) Nicolaus Myrepsus. ¶ Ad urinæ difficultatem: Pagurum fluuiatilem conterito, & panniculo expressum potui exhibeto, Galenus Euporiston 3. 216. ¶ Cancri fl. triti in uino potiq; profluuia (mensium, uel uteri, Brasauolus hæc uerba non rectè de alui profluuio accipit) sistunt, Plinius. Si fluxus uteri oboriatur, cancros fl. in uino suffocato, & uinum bibendum dato: & quę siccant suffito & apponito, Hippocrates de natura muliebri. Et rursus libro 2. de morbis mulieb. Si fluxus uteri fiat, cancros fl. in uino suffocato, & de tali uino cum aqua bibendum dato. Si mortuus fœtus in utero sit, cancros fl. quinq; & rumicis ac rutæ radicem, & fuliginẽ de furno, omnia simul trita, & cum aqua mulsa unita, subdío per noctem exponat, & ieiuna ter bibat, Idem libro 1. de morbis mulieb. ¶ Ad capitis inæquo dolorem hac potione utitor: Cancros fl. septem tritos cum lactis caprini sextario & olei cyatho permisce: tùm purè colatam potionem per os infunde, Pelagonius Hippiatros.

Extrinsecus. Cancer fl. tritus, & cataplasmatis instar impositus, extrahit tela (palos & ἐκίδας) corpori inhærentia, Galenus ad Pisonem & Plinius. Viuus tritus impositus extrahit cuspides sagittarũ (res acutas & spinas, Auicẽna) infixas carni, Rasis. Similiter applicatus apostemata dura dissipat, Idem. Contritus uel combustus ex melle strumis medetur, Plinius. Pes cancri in charta conuersationis à collo eius qui habet scrophulas, curat, quandiu durat super ipsum, Rasis. Cancri fl. cum cachry, pedicularia, & ruta pari modo miscentur pro epithemate ad scorpionum ictus, apud Galenum libro 2. de antidotis. Triti in oleo & aqua, perunctis ante accessiones in febribus prosunt, aliqui & piper addunt. Magi quoq; oculis earum (eorum, ut emendauí in Ranis.) ante Solis ortum adalligatis ægro, ita ut cæcas (cæcos) dimittant in aquam, tertianas abigí promittunt, eosdemq; oculos cum carnibus luscinæ in pelle ceruina adalligatos, præstare uigiliam somno fugato tradunt, Plinius. Oculus cancri appensus oculorum dolorem mitigat: in pueris dentium exitum accelerat, & prohibet tertianam, Rasis.

Vlcera quæ in auribus, aut ulla corporis parte fiant, cancrorum fluuiatilium succus cum farina hordeacea sanat. Et ad reliquos morbos triti in oleo perunctis prosunt, Plinius. Et rursus, Succus eorum cum farina hordeacea aurium uulneribus efficacissimè prodest. Illitio (stomatica ad anginam, uel alia oris uitia,) seu gargarismus ex cancris fluuialibus: Cancros fl. contritos in aquæ cotyla una coctos & percolatos, præbe gargarisandos. Siquidem crassa multa ducit, & leuat sistitim, ut ait Galenus, hoc medicamentum, Nicolaus Myrepsus. ego apud Galenum non memini legere. ¶ Mulieri ubi mammæ inflantur: Cancros fl. uiuos contunde, & fac emplastrum quod imponatur, Nicolaus Myrepsus. Ad profundas mammarum duritiẽs: Cancros fl. cum ouo applicato, quod & lac restinguit, Aëtius.

Lib. 31. cap. 10. De malo pilari in mammis.

Li. 47. de hist. anim. ca. 11.

Cancri fluuiatiles illiti, uel marini pilos in māma, uel muricũ carnes appositę tollũt, Plin. Hic locus me impellit, inquit Rondeletius, ut quod sentio dicam, de morbo quem mulierum mammis accidere scribit Aristoteles, uocatq; πτυάλιον, Gaza malum pilare interpretatur, de quo morbo Plinium hìc loquí maximè uerisimile est. De eo uerò sic Aristoteles interprete Gaza: Vberatorum ita fungosa sunt, ut si in poculo fortè pilum hauserit mulier, dolor moueatur in mammis, quod malum pilare πτυάλιον appellant, nec sedatur donec pilus uel pressus exeat sponte, uel cum lacte exugatur. Ego uerò malum ex pilo hausto fieri nullo modo posse contendo, etenim planè repugnat anatome. nam pilus hausus per uentriculum in intestina delabitur, & inde per anum cum excrementis reliquis egeritur. Quí enim pilus per uenas mesaraicas, & ex his per tot hepatis exíguos ductus & mæandros in cauam uenam, à caua uena ad axillares uenas, ab ijs ad mammas penetrare possit? Vel si illuc permeârit, cur non per uenas in papillam desinentes potiùs delabitur, uel sucta extrahitur, cùm hæ multò latiores sint medijs, idq; sine dolore. Quare cùm huiusmodí malũ mammam infestat, id non ex pilo hausto oriri puto: sed ex uermiculo paruo capilli specie, ex pituitosi oris & putrescentis sanguinis copia generato, qualem equidem aliquando uidí ex nobilis & spectatissimæ fœminæ mamma natum. Huiusmodi capillares uermiculos aliquando mihi in urina ostendit excellentissimus medicus præceptor olim meus Gilbertus Griffius, qui facilè parum adhuc uertentes latuissent. huiusmodi etiam sæpe reperi in fontibus, quarum aqua crassa est & uiscida, nígros, pedem unum longos. Fiunt uermiculi etiam in dentibus, in auribus, in intestinis, in ulceribus sordidis. Vidimus etiam è cute uermiculum eductum.

Vermiculi in mammis.

In urina.

In fontibus.

In dẽtibus, &c.

Historia aciculæ de abscessu exemptæ post annorum aliquot dolorem.

Narrabo aliud cuius non ipse solùm, sed etiam multi spectatores unà fuímus. Laborauit iuuenis brachij dolore annos aliquot, qui secundum longum sentiebatur, & tumorem excitauerat, fectusq; est tandem abscessus, quo scalpello diuiso, acicula ærugine obducta, forficulis inde educta est, eam ex ijs qui aderant nonnulli à puero unà cum cibis deuoratam fuisse credebant, tandemq; illuc penetrasse, quod fierí non potuisse arbitror. Ego in ea re aliud conijcere nõ potui, quàm puerum dum petulantiùs lasciuiret, uel procaciùs colluderet, brachio in aciculam impegisse, idq; sine dolore, quemadmodum in ira uel magna animí contentione, mente alio spectante dolor frangi non sentitur: tum quia ærugínem acicula contraxisset ui siccandi prædítam: progressu tamẽ temporis dolor excitatus est, factusq; abscessus.

Cancri

Cancri fl. triti, ficęp cinere & oleo ſubacti, perniones emendant, Plinius. Triti uerendorum puſtulas diſcutiunt, Idem.

Cancri fl. aridi ſuffiuntur ſi fœtus abruptus in uteri collo detineatur, Aëtius 16.19.

Cinis cancrorum, uel cancri uſti, intrinſecus. Vruntur canari in uaſe figlino, occluſo luto quod ſapientiæ cognominant, in fornace ad ignem lentum, bibitur autem hic cinis cum ſyrupo de papauere aduerſus ſpurum ſanguinis, Elluchaſem. ¶ Cancri fl. triti potięp ex aqua recentes, ſeu cinere adſeruato contra uenena omnia proſunt, (&c. ut ſuperiùs recitaui,) Plinius. Etrurſus, Cinis eorum ſeruatus prodeſt pauore potus periclitãtibus ex canis rabioſi morſibus. quidam adijciunt gentianam, & dant in uino. nam ſi iam pauor occupauerit, paſtillos uino ſubactos, deuorandos ita præcipiunt. A ſcorpione percuſsis cancros fl. uel cinerem eorum cum ocimo imponunt, Idem. Quomodo uri debeant, tradit Bulchaſis tractatu 3. Cinis eorum cum melle prodeſt ad morſum canis rab. potus, Auicenna: perperam forte, ut pro potus legendum ſit illitus, ſicut habet Aëtius. Prodeſt cinis cancri aſperſus aceto, Hali. uel cinis cruſtarum cancri mar. ut Aggregator citat ex neſcio quo authore. Cancrorum fl. exuſtorum cinis qui duo cochlearia expleat, adiecto dimidio radicis gentianæ modo, triduo (aliàs quatriduo) potus cum uino, magnopere prodeſt canis rabioſi morſibus, Dioſcor. De antidotis diacarcinon ad morſos à cane rabioſo, multa protulimus in Cane G. (*pagina 202. & deinceps:*) Hic aliud addemus ex libello Iacobi Magni. Diacarcinon furentibus, hydrophobis, lycanthropicis utilis antidotus: recipit cineris cancrorum fl. drach. quinq. gentianæ unc. ſemis. roriſmarini drach. j. ſpodij duas. lapidis lazuli ſcrup. duos. Tere, miſce, fiat puluis bibendus mane & ſeró. Aëtius libro 12. cap. 47. inter antidotos podagricas, hanc etiam, quæ ex cancris eſt, deſcribit: Ex cancris (inquit) pharmacum etiam mollibus corporibus conducit: quod hoc modo componitur: Cancrorum magnorum uiuorum uſtorum in æreo uaſe, trientem. gentianæ incorruptæ quincuncem. thuris integri & indiuidui albi unc. j. Datur inde cochlearium unum. Ad cancrorum uerò exuſtionem ligna uitis aduruntur. Et ſtatim, Deſcribam porrò & aliud pharmacum, corporibus recrementis abundantibus & mollibus conducens. Eſt autem id quod à rabido cane morſis datur, cuius compoſitionem in ſermone de rab. canis morſu tradidimus. Adieci autem ego (inquit Philagrius) ad huius pharmaci apparatũ, etiam petroſelini drach. octo, ut plurimum uerò decem, quò urinæ ciendæ uim acquirat. & multos ſanè arthriticos iuuit, præſertim quibus tenerum & album corpus fuit, mediocris myſtri menſura ex eo data, aliquando ex aqua ſola, aliquando ex aqua mulſa. Quin & melle deſpumato ſæpe ipſum excepi, quo ualidum & citra tranſpirationem adſeruarem. Deinde uerò uelut prædictum eſt bibendum exhibui, Hucuſq; Aëtius.

Cinis cancrorum uel cancri uſti, extrinſecus. Cancri fl. combuſti triti & cum melle adpoſiti, ſtrumas diſcutiunt, Plinius & Marcellus. Aduſta ſanantur cancri mar. uel fl. cinere: & ea quæ feruenti aqua combuſta ſunt. hæc curatio etiam pilos reſtituit cum cancrorum fl. cinere: putantq; utendum cum cera & adipe urſino, Plinius. Rimas pedum ſediſq; perniunculos, & carcinomata cum decocto melle lenit hic cinis, Dioſcor. Vtilis eſt fiſſuris pedum ex frigore, item ani. & quod de eo aduſtum eſt, ponitur in medicamentis morphææ & panni utiliter, Auicenna. Ex oleo & cera rimas in ſede emendat, Plinius. Cancri mar. cinis uſti cum plumbo carcinomata compeſcit. ad hoc & fluuiatilis ſufficit cũ melle, lineaq; lanugine. ſed aliqui malunt alumen melq; miſcere cineri. Equorum carcinomata, inquit Hieronymus, ſecanda ſunt, ſi locus admittat: ſin minus, cancros fl. uſtos imponere oportet: & cum acida fæce ſubigere ac imponere piceæ corticẽ trium, Hierocles in Hippiatricis cap. 77. Philoſophi medicamentum ad cancros uteri: Cancros fl. tres aut quinq; impares enim eſſe oportet, ſub prunis uſtos cum oleo liguſtrino terito, & cum penna illinito, Aëtius.

Vide ſupra Emblema Alciati in Corollario de Aſtaco fluuiatili, H.h. ¶ Exigit à nobis cancer, ambiguum quidem informeq; animal, & cui conſueuerint capito pueri libenter illudere: ſed humano generi non penitus inutile, pro ope quam contra uenenata homini liberaliter affert: multorum contra ſe maledicta & contumelias deleri: quibus iniuſtè damnari & immeritò explodi à pictoribus & poëtis ſe ſentit: qui non habentes quam parаſitis & adulatoribus aptiorem & conciniorem in natura imaginem redderent, fluuiatilibus cancris eos comparauerũt: fœliciter ideo comparatione illa uti ſibi perſuadentes, & ab alijs creditis, quòd tota eius animalis figura & ſpecies huic hominum generi eorumq; ſtudijs ad unguem cõgruere uideretur: reſponderetq; glomer & globus ille corporis: nec niſi uenter tota in eo moles gulæ cœnarumq; ſtudio & petitis undiq; à parаſitis multa ſcurrilitate lautioribus epulis. Numeroſa autem illa chelarum pro pedibus ſeries, celeritati totaq; urbe uagis eorum diſcurſibus, quibus ad hilariorem ſicubi ea illuxiſſe uideatur fortunam, quotidie properant. Denticulati itidem forfices, quibus in aſcenſu & periculo utitur & hæret id animal, morſibus, maledictis, clandeſtiniſq; ſuſurris & delationibus, quibus apud principes alios exagitantes, pro re ſaluteq; eius curam laboremq; ſuum probare & gratiam inire nituntur, poſtremoq; in ſummo dorſo, uelut in altiſsima ſpecula poſiti, exerti, nunquam ſomno connitentes, & ad omnia uigiles oculi, ingenio ſagaciq; coniecturæ, qua conſilia, uota, amores, iras, odiaq; eorum quibus blandiuntur, intellexiſſe uolunt: ut inguinum modo corruptis & in pus iam

H. h.

Parаſiti cancri collati.

tumentibus affectibus illis adsint. Quàm iniuste autem impudenterq; & cõtumelioſe id egerint, naturam intelligentibus cognouisse facile est: quæ ambiguo & in humido siccoq; elemento parãter agenti animali, uentris inanem plerunq; globum illum ideo dedit, ut quemadmodum solent pueri alligato ex humeris subere, rotundioreue & ampliore cucurbita, securam in piscinis primũ auspicati natationem: sic posset & cancer glomeris illius ope in summa aqua sine periculo fluitare. Multas uerò illas & longiores chelas, ut per terram ingredienti aliorum animalium modo infirmam ex inferiore parte aluum altiùs à terra extollere liceret. Denticulatos itidem forfices, ut maiore profluentis aquæ urgente impetu, qualis per autumnum & uer largior & inexpectata sæpe descendit, apprehensis stirpibus supra aquam, usq; dum ea defluat, incolumis penderet. Mobiles postremo in omnes partes & in excelso constitutos oculos, nec minùs à tergo quàm à fronte omnia uidentes, ut infirmum tardumq; animal, occursantes undiq; noxas ex longinquo præcognoscere & cauere: offerentiaq; se uitæ & salutis suæ commoda certiùs assequi ualeret. Quam oculorum sortem in homine desiderantes antiquiores aliqui, negatam nobis tam fœlicem naturam & uidendi potestatem, figmentis saltem ostendere conati sunt: bicipitem Ianum & toto corpore oculatum Inachiæ bouis custodem fingentes: ut quales à natura factos nos esse oporteret, imaginibus illis saltem intelligeremus: nulla earum necessitate, si quæ in cancro sunt, sagacis naturæ, nũ adulationis aut parasiticæ notas diligentiùs contemplaremur, Hæc omnia Marcellus Vergilius.

DE METROPOLEOS EPHESIAE CANCRIS HOSTIBVS serpentium, ex Aeliano libro 16. cap. 38.

Ad paludem, quæ iuxta Ephesiam metropolim existit, aiunt cauernam esse serpentium plenam maximorum: quæ ut magnum acerbitatis uirus habent in mordendo, ita tametsi ex cauerna prodeuntes usq; ad proximam paludem serpunt, tamen natando traijcere conantes, ut in oppositam ripam exeant, Cancrorum, qui eas extensis forcipibus comprehensas interficiunt, metu deterrentur: itaq; conquiescunt, atq; à transmittendo se sustinent, cancrorum custodias formidantes, & pœnarum metum exhorrescentes: ac nisi mirabili naturæ dono paludis ripas Cancri incolerẽt, & tuta illic omnia præstarent, dudum pestiferis serpentium morsibus incolæ perissent.

ASSERINA (fortè Asterion, ut Plutarchus habet) locus est in Tenedo cũ paruo fluuio, in quo etiam cancri sunt τὰ χώνια ὀλιγοχρωμία ὑποπλέω ἔχοντα καὶ πτιλίκια ἐμφερῆ, Suidas in Τενέδιος. Tenedij securim (aliquando consecrarunt Delphis) à cancris qui nascuntur apud ipsos πρὸς τὴν πολιτικὴν Ἀσίαν. soli enim hi cancri in chelonio (testa sua) speciem securis referunt, Plutarchus in libro De eo quòd Pythia non amplius carmine respondeat. Tenedia quidem securis inter prouerbia ab Erasmo Rot. memoratur.

DE CANCRIS IN GENERE.
RONDELETIVS.

Cancri qui proprie, & eorum species. Lib. 3. cap. 31.

RVSTA intectorum quartum genus est cãcer, cuius species sunt permultæ, etiam si hîc non tam latè pateat, quàm apud Plinium qui ei locustas atq; astacos subijciat. Nos uerò cancri nomine ea tantùm complectimur, quæ cùm caudam corpori appressam habeant, rotundo sunt corpore, cùm locustæ, astaci, squillæ, longum habeant. Cancrorum genus, inquit Aristoteles, multiplex est, nec facilè enumerandum, maximum quas mæas appellant. Secundum paguri, & quos Heracleoticos uocant. Tertium fluuiatiles, cæteri minutiores, & nullis penè nominibus annotati. Et genus cancrorum litorale Phœnice fert tantę uelocitatis, ut eos consequi facile non sit, unde ἱππεῖς, hoc est equites appellant. Genus item aliud est quod magnitudine cancrum nõ excedit, facie astacis simile. Nos plura genera numerabimus, quæ sub cancris contineri nemo non fatebitur.

Differentiæ & partes.

Ea multiplici uarietate à se distinguuntur. Vt magnitudine differunt, mææ, paguri ab albis & pinnophylacibus: hi enim parui sunt, illi magni, inter hos alij sunt medij. Heracleotici fusco sunt colore, paguri & mææ rubescente, undulati flauo quum è mari extrahuntur: latipes, & qui in ostreis nascitur albescente: qui in pinna, flauescente: ursus colore corticis mali punici. Distant & pedum longitudine: aliorum enim pedes breues sunt, aliorum mediocriter longi, aliorum longissimi. Oculorum quoq; situ differunt, horum oculi ferè se contingunt: illorum, magno interuallo à se disiunguntur. Sunt nonnulla in quibus omnes conueniunt. omnibus enim pars dura & testacea foris pro cute est, mollis & carnea intus: supina corporis planiora & magis tabellata sunt, quibus & oua deponunt, quum pariunt. Omnibus pedes sunt deni cum chelis, cornua tenuia parua & pauca. Cauda omnibus complicata & introrsus reducta, quo fit ut rotundo sint corpore, & omnes cauda carere censuerit Aristoteles. Corporis totius alueum atq; caput indiscretum omnes habent, Hæc ille.

Cauda.

Et rursus post historiam Cancri parui: Quam nos caudam (inquit) appellauimus, quæ extabellis manifestè constat, Aristoteles ὠὼκάλυμμα σηψχῶδες uocat, quia corpus posteriore parte integit, nec

git, nec in pinnas desinit, nec extenditur ad natationem. Cancri enim magis ingrediuntur quàm natant, etiamsi aquatiles sint.

Motus & incessus eorum.

Cum uerò cæteræ animantes & quadrupedes, & multipedes per diametrum, uel in anteriora moueantur, cancri per transuersum & in latus progredi uidentur. Sed quoniam oculis semper prior siue anterior pars ad iter designatur, quia in priore animantis parte siti sunt oculi, cancri in anteriora reuera progrediuntur, ad eam semper partem, ad quam oculi, tendentes: nobis uerò in latus ferri uidentur, quia oculi membra imitantur, quæ in latus, si ingressus nostri uel aliorum animalium rationem habeas, progrediuntur. Rectè igitur Plinius: Cancri in pauore etiam retrorsum pari uelocitate redeunt. is autem motus ei qui fit antrorsum ex diametro opponitur.

Aquam ore excipiunt & reiiciunt.

Crustata omnia aquam marinam ore excipiunt, inquit Aristoteles: sed cancri exceptam oris parte exigua reiiciunt. qua de causa circa cancrorum os spuma apparet, ex aqua & aëre unà cum aqua hausto attractu & reiectu agitatis: locustæ per branchias (*improprie dicit branchias*) quas maores habent, transmittunt.

Quòd se inuicem uorent.

Cancri in ciborum penuria à suo genere non abstinent: quòd si quis procul amandare uelit, eos ita disponat oportet, ut alteri in alterum impetum faciendi potestas nulla sit. Sunt igitur cancri ex pamphagorum genere, siue marini sint, siue fluuiatiles, siue inter hos medij, qui scilicet in stagno marino nascuntur & degunt.

COROLLARIVM DE CANCRIS IN GENERE: VBI quæ ad speciem nullam cancri peculiarem referuntur ab authoribus, aut licet referri possent, communia tamen sunt, commemorantur.

De cancris in genere plura dicemus ubi ea quæ crustatis communia sunt omnibus exponentur. hîc ea quæ ad cancros peculiariter, præcipuè: quanquã & locustario generi congruentia multa adferentur. ¶ Cancri speciem peculiarem constituunt, paguri aliam. Græci tamen recentiores aliquando confundunt. Cancri, qui paguri dicuntur: Symeon Sethi, & Scholiastes Aristophanis. Palladius cancros marinos memorat, quos Græci paguros nominent, ex Democrito. & in Geoponicis, Democriti hæc uerba citantur: Καρκίνες, τοιοῦτοι παγοῦροι ποτα μίοις, ἢ θαλασσίοις, libro 10. Libro 5. autem, καρκίους ποταμίους, ἢ παγούρους θαλασσίους. Sarthan uel Sarathan Auicennæ, סרטן, Arabicè (Serapionis codex uulgatus non rectè habet Sartam per m in fine) cancrum significat. Cancros uulgò mutatis & inuersis literis grancos uocant, tam fluuiales & è lacuna, quàm marinos. Platina Italus. Crustati generis animalia non habent nomen quo summum genus possit dici. Latinè fortasse cancer dici poterit, Niphus. Quæ à Græcis malacostraca appellantur, Theodorus in uniuersum crustata Latino nomine nuncupauit: quæ cum apud Græcos communi nomine carere ex Aristotele primo de historia Plinius animaduertisset, crusta intecta omnia sub cancri nomine censuit appellanda, ceu cancer genus esset & species, Massarius. Aloisius Mundella epistola nona, nihil aliud multis uerbis docet, quàm cancri nomen generale esse: uideri autem aliquando ad fluuiatiles contrahi: cammaros uerò esse marinos, & quòd ex fluuialibus tantum antidotus diacarcinon paranda sit. ¶ De cancro nigro & aureo Auicennæ, quem sua lingua canissem appellat, uide mox in B. ¶ Nos Cancros (ut communiùs accipiam Cancri nomẽ pro quouis malacostraco) Locustarios, Καραβίδας, nominare possumus lang Krebs: alterum uerò genus, quod Cancrarium quidam nominãt, Eurꝛ Krebs/rund Krebs/Tãſchenkrebs. Vide plura de Germanicis nominibus, in Paguro in Corollario A.

De cancri & aliorum crustatorum partibus quædam in uniuersum agit Aristoteles libro 4. cap. 8. de partib. animalium. Cancri non habent collum neq; caput, Galenus lib. 7. de usu partium. Quibusdam indiscretum caput est, ut cancris, Plinius. Cancri obliquum aspiciunt. Crusta fragili inclusis rigentes (oculi,) Idem. Cancrorum plurimæ parti oculi sunt tum intrò, tum foras in obliquum moueri apti, Aristot. Oculos habent duros. palpebris & pilis carent, Galenus. Lege etiam suprà quæ scripsi ex Galeno, in Corollario de Balæna B. de oculis Cancrorum. Cancer pedes habet & brachia, forcipesq; pro manibus, Author libri de nat. rerum. Cancris forcipes, pedesq; haberi, & ij quales essent, dictum iam est. omnibus uerò magna ex parte grandior ac ualidior forceps dexter, quàm læuus est. Quinetiam de oculis diximus, uisum parti plurimæ esse in obliquum. Alueus uerò totius corporis indiscretus est: nec enim caput distinctum, nec aliud quicquam. Oculi non eodem situ omnibus positi, sed alijs è latere suprà, †continuò sub prono, amplo distantes discrimine: alijs in medio breui discrimine, ut Heracleoticis, aut maꝛis. Os oculis subditum, in quo dentes duo, ut locustis: uerum non rotundi, sed longi. Tegmina dentes operiũt duo, inter quæ talia interiacent quædam, qualia locustarum dentibus adnecti exposui. Humorem igitur ore accipit, tegminibus illis depellendo: emittitq; meatu oris superiore, obductis meatibus, qua interfluxit. Duplex ille meatus sub oculis est. Quoties ergo aquam acceperit, utroq; tegumento os obturat, atque ita respuit humorem. Gula post dentes breuis admodum est, ita ut protinus uenter os excipere uideatur. Venter bisulcus gulæ subiungitur, cuius ex medio intestinum sim-

† *Vide cõtra & nulla mo*

Digitized by Google

plex & tenuè procedit, quod ſub applicato exteriore operculo deſinit, ut dictum eſt. Quod autem inter tegumenta interiacet, huius, ſicuti locuſtarum, dentibus adnectitur. Humor intus in alueo pallidus, & minuta quædam oblonga, albida continentur. Ruffa etiam alia, maculis diſperſis. Differt à fœmina mas, magnitudine, craſſitudine, & operculo. id enim amplius in fœmina eſt, & diſtantius, & hirſutius, & opacius, quale etiam fœminæ locuſtarum ſortiuntur, Ariſtot. De uentre & dentibus tum cancrorum, tum cruſtatorum omnium in genere quædam ſcribit Ariſtot. lib. 4. cap. 5. de partib. anim. Cancris pedes octoni, omnes (aliàs, Pedes octoni omnibus) in obliquum flexi. Fœminæ primus pes duplex, mari ſimplex. Præterea bina brachia denticulatis forcipibus. Superior pars in primoribus his mouetur, inferiore immobili. Dextrum brachium omnibus maius, Plinius. De forcipibus cancrorum lege Ariſtot. lib. 4. de partibus anim. cap. 11. Octonos (pedes) & marinis eſſe diximus, polypis, ſepijs, loliginibus, cancris, qui brachia in contrarium mouent, pedes in orbem aut in obliquum. Iidem ſoli animalium rotundi, Ariſtot. Cætera binos pedes duces habent: cancri tantùm, quaternos, Idem & Plinius. Cancris primi utrinq; pedes quaterni, tum terni alij, ordinem eodem modo explentes. reliqua bona pars corporis pedibus caret, pedes omnibus in obliquum flectuntur, quo modo etiam inſecta mouentur, Ariſtot. Etrurſus, Cancris etiam omnes deni cum forcipibus ſunt. Cancri (inquit Ariſtot. 4. de partibus animalium) ſuperiorem ſui forcipis partem mouent, non inferiorem. habenti enim pro manu forcipem eſſe oportet, mordendi autem ſecundiq; officium dentis eſt. cancris igitur, cæterisq; quibus licet ocius cibum capere, quum in humore non ſint, oris uſus partitus eſt, ut manibus aut pedibus capiant, ore ſecent, & mordeant, ſicuti crocodilo fluuiatili euenit. qui unus maxillam mouet ſuperiorem, quoniam pedes ad capiendum retinendumq; inutiles habet: paruí enim admodum ſunt, itaque ad hunc uſum natura os ei pro pedibus utile condidit. Ad retinendum uerò, unde ictus inferri uehementiùs poteſt, inde motus cõmodiùs agitur: infertur autem uehementiùs deſuper quàm de parte inferiore. ergo cum utriuſq; tum capiendi tum mordendi uſus ore adminiſtretur, frangit autem neceſſarium retinendi officium ſit, cui nec manus ſint neq; pedes idonei, commodiuſq; eſt mouere ſuperiorem maxillam quàm inferiorem. ¶ Videtur Ariſtoteles ſibi aduerſari, inquit Niphus lib. 4. de animal. cap. 2. nam primo tribuit cancris pedes decem, connumeratis etiam chelis: nunc cancris aſsignat pedes quatuordecim. Diluitur hæc inconſtantia, quòd hæ ſunt duæ indefinitæ (propoſitiones,) quæ ueræ ſunt de cancro ſecundum diuerſas ſpecies. Vnde Albertus nõ imperitè dicit cancrum, qui communiter cancer dicitur, habere decem pedes. qui uerò aureus appellatur, eum quatuordecim habere affirmat. Et Auicenna in ſuo de animalibus libro cancrum, quem Ariſtoteles aſſerit decem pedibus fungi, nigrum eſſe autumat: eum uerò, quem Ariſtoteles dicit habere quatuordecim, uult eſſe aureum, quem ſua lingua caniſſem appellat, qui aureus interpretatur, hæc Niphus.

Cancer aureus.

Cancer niger. Caniſſem.

Mares duas habent ſpinas inter uentrem & caudam, quibus fœminæ carent, quæ ouaria uentre habent, Author libri de nat. rerum. Vide etiam in C. ¶ Cancris ex cruſtaceis, ſolis cauda deeſt, & corpus rotundum eſt, cum locuſtis ſquillisq; longum ſit. Inteſtinum eis finit, qua applicatum illud operculum geritur medio applicaminis ipſius: uerùm iis quoq; parte exteriore, qua ouaria pariunt, deſinit, Ariſtot. ¶ Cum ſenuerit cancer, duo lapides albi coloris intermixto rubore inueniuntur in eius capite, Author libri de nat. rer. ¶ De exuuio cancrorum, leges in C.

C

Cancros uiuere aqua dulci & ſalſa, Galenus ſcribit in libro de boni & mali ſuccí cibis. Mare ore exceptum, exigua oris parte adducta reſpuunt, Ariſtot. Quicquid ceperint ori admouent ſuo forcipe, Idem. Saxatiles omniuori ſunt, Idem. Cancri & cancelli & alij piſces, polypum Venere exhauſtum deuorant: quos prius ipſe uorabat, Oppianus & Aelianus. Cancer lacte poratus, ſine aqua uiuit multis diebus, Author de nat. rerum. ¶ Cancros in pleniluniio incrementum ſuſcipere Plinius aſſerere uidetur ex uerbis Ariſtotelis de partibus animal. ſcriptis de echinis. ¶ Cancri quanquam aquatiles, tamen greſſiles ſunt, Ariſtot. Et rurſus, Quædam ambulare poſſunt, ut genus cancrorum: quippe quod quanquam ſuapte natura aquatile eſt, tamen uim habet ambulandi. Cancri quomodo moueantur tradit Ariſtoteles in libro de communi animalium greſſu. Retrogradi ſunt, nec unquam ante faciem ſuam ambulare norunt, Author de nat. r. Sed uerius Plinius, In pauore (inquit) etiam retrorſum pari uelocitate redeunt. ¶ Cancri parte priore (*Rondeletius uertit. partibus poſterioribus*) copulantur, ſua opercula loculoſa illa, rugoſaq; (τὰ ἀδενοειδώματα τὰ περὶ ὠχεθλίν) mutua conſertione componentes. Primùm cancer minor ab aduerſo ſuperuenire ſolet: tum maior ubi ille ſuperuenerit, uertit ſe in latus. Nulla re differt fœmina à mare, niſi quòd operculum applicatile illud amplius, & diſtantius, & hirſutius (*magis diſiunctum à corpore, & denſius contectum, Rondeletius.* σωματοφὺς πυκνότερος) fœminæ gerant, in quo ouа pariunt, & quà egerunt excrementum, membrum autem quod alter in alterum inſerat, nullum omnino habetur, Ariſtot. ſed de ſexus diſcrimine ſupra etiam in B. dictum eſt, & in Cancro fl. Locuſtæ, ſquillæ, cancri, omnes coëunt, Plinius. ¶ Non ſemel ſed ſæpe cruſtam exuunt, Ariſtot. Et rurſus, Cruſta ſua tam nuper nati, quàm pòſt, exuuntur per uer. Et alibi, Cancri etiam exuunt ſenectutem, molliores quidem perſpicue: ſed etiam duriores exuere aiunt, ut maias. Cum uerò exuunt, mollis admodùm cruſta ſubnaſcitur, & quidem cancri præ teneritate nõ ſatis ambulare poſſunt. Vêris principio

ſenectutem

ſenectutem anguium more exuunt reuocatione (renouatione, ut Maſſarius legit in uetuſtis codicibus) tergorum, latent menſibus quinis, Plinius. Hyeme aprica loca ſectantur, æſtate in opaca turbatim (*turmatim ubi ratius eſt*) recedunt. Omnia eius generis hyeme læduntur, autumno & uere pinguescunt, maximè plenilunijs: Platina ex Plinio, qui hęc de locuſtis, & de cruſtatis in genere ſcribit. ¶ Vniuerſi ubi aliquando congregantur, os Ponti euincere non ualent: quamobrem regreſſi circumeunt, apparetq; iter, Plinius. ¶ Cancris uita longa, Plinius, Ariſtoteles quarto de hiſtoria locuſtis tantùm, non cancris, uitam diuturniorem datam teſtatur. ¶ Sôle Cancri ſignũ tranſeunte, cancrorum cum exanimati ſint, corpus transfigurari in ſcorpiones narratur in ſicco, Plinius. Vide etiam inferiùs in Cancro marino & Paguro.

Dimicant inter ſe ut arietes, aduerſis cornibus incurſantes, Plinius. Cancer quàm callidè D deuoret oſtrea, uide in H. nomenclaturam Ptyxagris. ¶ Cancros interdum urſus deuorat, Ariſtot. & Plinius. ¶ Cancri ignibus aduſti odor (nidor) inuiſus (infeſtus) eſt apibus, Palladius & Columella. Neue rubentes Vre foco cancros, Vergilius. Cancrorum odore, ſi quis iuxtà eos quat, apes exanimantur, Plinius. ¶ Si uelis ne in te aper graſſetur, cancrorum brachia illa denticulata tecum appenſa circunfer, Didymus. ¶ Cancer admota ipſi polypode herba abijcit chelas ſiue pedes, Zoroaſtres in Geoponicis.

Vlmi folliculis genus quoddam beſtiolarum innaſcitur. quod cnipes appellant: qui cum in fi- E cis gignuntur, ficarios illos culices (οὓς ϕῶνας) deuorant. Huius remedium cancros ſtatuunt alligandos, (ἔνιοι δὲ τόπου φασὶν εἶναι οὗ καρκίνος πθπτρονᾶι, fortè πθωτρονᾶι, pro affigere:) in eos enim uertere ſeſe cnipes inquiunt, Theophraſtus de hiſtoria 2. 9. Tanto diſſidio flagrant cancri & erucæ, ut ſi à cornibus ſuſpendantur illi ramis arborum, in quibus irrepunt aut nidulantur erucæ, illico decidant, collabantur ac aliò immigrent, Ant. Mizaldus. Quidam tres cancros uiuos cremari iubent in arbuſtis, ut carbunculi non noceant, Plinius. ¶ Ardeola cancrum faſcinationis amulerum nido imponit, Aelianus & Philes. ¶ Cancrorum nidore apes exanimantur, uide ſupra in D. ¶ Hyeme (tempeſtate, pluuia) imminente cancer ex aqua in terram prodit, Aratus. Καὶ μὴν ϕῦσάν τε ὕδατος καὶ καρκῖνον ὄψεσθε χέρσῳ χειμῶνος μέλλοντος ἐπειγόμενα δύεσθαι.

Cancros & huiuſmodi malacoſtraca Galenus ſcribit dura carne conſtare; atq; ob id difficilli- F mè confici, ſed firmi alimenti eſſe. Cancri piſces ſunt aquatici, frigidi & humidi, ſeptentrionales, Author libri de ſpermate Galeno adſcripti. Cancer grauis eſt & difficilis concoctu, Diphilus & Pſellus. Cancri, locuſtæ, ſquillæ & huiuſmodi, difficulter quidem cõcoquuntur, ſed multò faciliùs quàm alij piſces, conuenit autem eos aſſari potiùs quàm elixari, Mneſitheus. Cancri fluuiales & marini, multùm alunt, & non facilè in ſtomacho corrumpuntur: uerùm ſunt difficilis digeſtionis, Arnoldus Villanouanus. Ex his quæ teſta integuntur, ſquilla omnium minimè noxia exiſtit, cancer turbationem inducit, Aëtius in curatione colici affectus phlegmatici. ¶ Cancros & piſces omnes conchas habentes aluum ſoluere Galenus teſtatur, propter ſalſedinem & acrimoniam eorum: ideóque ſtomacho nocere, maximè neruoſæ eius ſubſtantiæ, Iſaac libro 3. ut quidam citant. ¶ Coqui debent ex aqua & aceto & abundanti ſale. Ira efferueant oportet, ut bis térue ſpumam exundanti aheno emittant. Cocti, & in patinas translati, ex aceto (ſuffuſo) comeduntur, Platina. Cancros coqui iubet Galenus in aqua in qua nati ſunt, libro 9. de compoſ. ſec. locos.

Cancris marinis & fluuiatilibus communia quædam remedia in fluuialibus retuli. ¶ Cancri G contra ſerpentium ictus medentur, Plinius. Contra ſcorpionum ictus ſilphium cum cancro tri to in uino propina, Aegineta. Cancri appoſiti ſcorpio ipſum occidunt, Aëtius. alij hoc priuatim de cancro fl. ſcribũt. Cerui morſi uel à phalangio, uel à quouis generis eiuſdem, cancros edunt: quod idem homini etiam prodeſſe putatur. ſed non caret faſtidio, Ariſtot. Apri deuorato hyoſcyamo, cancros ſibi pro remedio quærunt, Aelianus in Varijs 1. 7. Plinius apros hedera ſibi mederi ſcribit in morbis, & cancros ueſcendo, maximè mari eiectos. Carbunculos & carcinomata in mulierum parte præſentiſsimo remedio ſanari tradunt cancro fœmina, cum ſalis flore cõtuſo poſt plenam lunam, & ex aqua illita, Idem. ¶ Cancri cum in electuarijs & antidotis reſumpti uis ponuntur, ſic præparari debent: Euellantur extremitates cancrorum è pedibus & corporibus ſuis: & abluantur cum aqua frigida & ſale cum cinere, ter, donec iam puræ ſint carnes, & odoris grauitatem exuerint, deinde coquantur in aqua hordei, aut aqua lactis à quo extractum eſt butyrum. ſic præparati electuarijs miſceantur, ut docet Auicenna libro 4. ſui Cano. fen prima, tractatu 3. capite de medicamentis refrigerantibus hecticos, Hæc ex uetere editione Nicolai Præpoſiti.

Cancri ex aqua poti profluuia ſiſtere dicuntur, (uide ſuprà in Cancro fl.) ex hyſſopo purgare. Eſi partus ſtranguletur, ſimiliter poti auxiliantur. Eoſdem recentes uel aridos bibunt ad partus continendos. Hippocrates ad purgationes mortuoſq; partus utitur illis, cum quinis lapathi radicibus, cum ruta & fuligine tritis, & in mulſo datis potui. Item in iure cocti cum lapatho & apio, menſtruas purgationes expediunt, lactiſq; ubertatem faciunt. Item in febri quæ ſit cum capitis doloribus & oculorum palpitatione, mulieribus in uino auſtero poti prodeſſe dicuntur, Plinius. Ad ſtrangurìam quidam iubent tres cancros coqui in cyatho aceti, in mortario ſimul contundi, exprimi, & propinari. Cancri teſtam diligenter teres, & uino ſubdulci miſcebis, & colatam po-

Digitized by Google

tionem dabis bibendam ei qui calculi moleſtia laborabit, Marcellus. Aëtius ad idem remedium cancros urit, ut nunc ſubſcribetur.

Cancri uſti. Cancros tres aut quinque, aut ſeptem tantum, cum ingenti ſtrepitu indefinenter ſub teſta uiuos exure: & contriti eorum cineris cochlearium unum cum condito præbe: eoq; calculoſos renes ſanabis, Aëtius. Marcellus empiricus ad hoc remedium cancros ſimpliciter terit, ut paulò antè recitaui. Cancrorum cinere aliqui in dentium doloribus utuntur, Plinius. Cancri, ſcolopendræ marinæ cinis cum oleo à Plinio inter pſilothra numerantur. conijcio autem non cancros ſimpliciter, ſed cinerē eorū intelligendū. Andreas ad lepras cancri cinere cū oleo uſus eſt, Plinius. ¶ A beſtijs uenenatis rabioſoq; cane demorſos ſanat cancri interiorum cinis ex aqua ſemel ac bis potus, quantum manu capere potes, Galenus Euporiſton 5.32. Prodeſt mor. in ſui canis rab. impoſita membrana ſiue ſenectus anguium uernatione exuta, cum cancro maſculo trita, Plinius.

Cancri oculos adalligatos collo mederi lippitudini dicunt, Plinius. Cancri oculus ſubtiliter ſublatus, & in phœnicio conligatus, colloq; ſuſpenſus, lippitudini incipienti medetur, ſi tamen re medium à caſto homine fiat, Marcellus. ¶ Si ramphos erodij (roſtrum ardeæ) cum cancri felle in corio aſinino ſuſpenderis ad collum uigilantis, dormitabit, Kiranides. ¶ Lapides in capite cancri repertos, in potu ſumptos cordis punctiones ſanare aiunt, Author de nat. rerum.

M.2. Καρκίν@ nomen eſt paroxytonum, dactylicum. penultima enim à poëtis Ariſtophane, Nicandro, Oppiano & alijs, ſemper corripitur: quamobrem nō rectè ab aliquibus circunflectitur. Cancinus dictus uiderur quaſi coracinus (ut rectè apud Athenæum legit Maſſarius. nam locus in nonnullis codicibus corruptus eſt) quòd coras, id eſt pupillas & oculos mobiles habeat. Καρκίν@, κατὰ ἀκινός τις ὢν, ὁ κινῶν ὧδι συχνῶ τὰ κάρα, Varinus. Carcinon quaſi carácinon à mouendo capite dictum putant, Eraſmus Rot. ¶ Καρκίνιον diminutiuum Ariſtoteli cancellus eſt, qui deſcribetur inferiùs. eundem Galenus καρκινάδ'α appellauit, inquit Rondeletius. Αλακὴ, fuligo, cinis, cancer, λιγνὺς, αιθαλὸς, καρκίν@. κυπρίωμα, μαιόλη, Varinus & Heſychius. & mox, ἀλάκη, πάνδρακον, fortè ἄλφα κῦ ſcribendum. & non ἀλάκη per κ. ſed per Β. ſic enim ordo literarum poſtulat apud Heſychium: & ἀλαβᾶν'δν eidem eſt ἀνθρακᾶν'δν, κεκαπνισμένον. Ἀλάβη etiam magis accedit ad ἀσβόλη uocabulum pro fuligine uſitatum. Cæterùm cancri nomine hîc inſtrumentum forcipem intelligo, cui ἀλάβη nomen conuenit ἀπὸ τοῦ λαβεῖν. Πτύξαχρις uel πύξαχρις, cancer dicitur ab eo quòd oſtrea uenetur lapillo inter teſtas ſeu ualuas (πῦγμαι ἢ πυξία) eorum immiſſo, ut pede facilius carnem eorum euellat, Varinus. Κάθαρσι, καρκίνοι: coluntur illi in Lemno religioſe, tanquam Vulcani filij, Heſychius. Κάρκαι, cancri, Siculis, Varinus. ¶ Nepam quidam cancrum putant, ſed uerè nepa ſcorpius dicitur, &c. Nonius. uide in Scorpio.

Apud Syluaticum barbara quædam nomina reperio, Cacunacule, Caci, & Cacoctica, cancrū interpretatur pro ſingulis: & oleum cabrumûm, quod ex cancris fiat.

Καρκίν@ genus uinculi eſt, Varinus. meminit Galenus in libro de faſcijs. & calceamenti cauti genus: καὶ τὴ πτέρυγ@, (lego, καὶ ἡ πτερύγια,) Heſychius & Varinus. pro uinculo quidem etiam κάρ καρ@ ſcribi reperio. Κάρκαροι, τραχεῖς, καὶ ἀσπαμοί, Iidem. ¶ Καρκίν@ paſſio eſt quæ nunc καρκίνωμα dicitur, Suidas & Heſychius. Sed Corn. Celſus cancrum à carcinomate diſtinguit. nam illum oriri & ſerpere dicit ab his quæ extrinſecus incidunt, hoc uerò corrupta interiùs aliqua parte innaſci. Suetonius etiam in Auguſto carcinoma dixit. Pollucí hoc nomine tumor eſt durus cum inflammatione & magno dolore, qui ulceratur interdū, ſub rubente aut liuido colore, ſanguinem emittens, incurabilis. cōnaſcuntur autem ei ut plurimum uenæ aut pili. Eſt & occultum (inquit) carcinoma, cætera ſimile, ſed non apparens, μὴ ἐπιφανές. Cancro abſceſſui nomen à ſimilitudine ad cancrum animal aquatile factum eſt. oritur autem ex nigra bile in una quapiam corporis particula redundante. Θηρίον, ulcus ſerum quod & cancer dicitur, Varinus. Albarnabet, id eſt cancer in naſo, Vetus gloſſographus Auicennæ. Cancer apud Latinos ſecundæ & tertiæ declinationis maſc. generis, nomen eſt morbi. quidam hos Ouidij uerſus citant ut neutri generis eſſe probent, ex libro 2. Metam. Vtq; malum latè ſoler immedicabile cancer Serpere, & illæſas uitiatis addere partes quum hoc, Malum immedicabile, per appoſitionem intelligendum ſit. Gangræna eſt cancer. Lucilius lib. 1. Serpere uti grangræna malo, ad quem herpectica poſſet. Varro, πρὸς ἐπαγωγὴς: Sí ob eam rem gangræna non ſit ad Bacchium uentura. Idem de uita pop. Rom. lib. 3. Quo facilius animaduertatur per omnes articulos populi hanc mali gangrænam ſanguinolentā permeaſſe, Nonius Marc. ¶ Καρκίνοι etiam ſunt oſſa capitis, quæ aliter zygómata dicuntur, Pollux. ¶ Πυξάχρα fabrile inſtrumentum eſt (χαλκοῦν τι ὄργανον) quod & cancer uocatur, ſeu pagurus, Heſychio, Varino, Euſtathio, hoc eſt forceps, propter chelarum ſimilitudinem, & ſimilem apprehendendi uſum. δι' ὁμοιότητα λαβῆς. ὁμοιάζει γὰρ τοῖς ὄνυξι τῶν πυξάχρων, Varinus. Καρκίν@ λέβης ἔχων Pollucí memoratur inter οἰνοχόα inſtrumenta. Ἰδ'ὼν δὲ τὸν χαλκίαν κομιδῇ μικρὸν, καὶ τὸν ἀσκὸν καὶ τὸν καρκίνον εἰκῆ κείμενα, καὶ ἐπαλλήλως ἔχοντα τὰ ἔμπροσθεν, Athenæus libro 10. in grípho Simonidis: in quo χέτλιον ἰχθῦν alij delphinum, alij hircum interpretantur. Idem inſtrumentum uidetur, de quo Galenus in Gloſſis: τομέως καὶ τομεὺς καλεῖται σιδ'ηροῦν ὄργανον δ'ίχηλον, ᾧ οἱ χαλκεῖς πρὸς ὥρια τέτμηται, καὶ πρὸς τὸ ἀνακόπτειν καὶ μοχλεύσαι ἅλλας χρῶνται.

Cancri

Cancrí nominantur à grammaticis uersus retrogradi, hoc est qui non solum à dextra ad sinistram, uel à principio ad finem, sed etiam contrà legi possunt, uel eodem, uel quod artificiosius est contrario plerunq; sensu. Lectio autem illa conuersa uel ijsdem manentibus dictionibus fit, ut in his senarijs scázusi, quibus nos ad Io. Frisium nostrum aliquando lusimus:

Cancellos mitto uix Frisi hos tibi ternos, Claudos licet, prorsus ne uidear ingratus,
Cancris pro multis, tu consule boni rogo. Et in hoc disticho, ubi sensus efficitur contrarius: Laus tua non tua fraus, uirtus non copia rerum Scandere te fecit hoc decus eximium.

Vel singulis literis retrò legendis, ut in hoc disticho: Signa te signa, temere me tangis & angis, Roma tibi subito motibus ibit amor. Cancrum etiam dixerim retrogradam scriptionem, quam nos aliquando excogitauimus alternis Græcis Latinisq; dictionibus: Vt, ototi φλπ muidimiD. Tæpocon appellarunt Græci genus scribendi sinistrorsum, Sextus. Plura quære apud Gyraldum in Sotade in Historia poëtarum.

Καρκινᾶδαι, cancri brachiorum instar comprehendere, uel comprehendi & contorqueri ἐπαλλήλους, hoc est alternatim uel mutuò: cancellari Latinè dicemus, pro implicari inuicem, & ita constipari. Καρκινῶται, ὅταν ῥίζωται ὁ σίτος καὶ σκληρώνηται, Hesychius & Varinus. Χειμῶνος δὲ ἐπιγινόμενος, πυκνοῖ μὲν χώματα· ῥίζονται γὰρ καὶ καρκινῶται μᾶλλον, Theophrastus de causis 3. 26. hoc est ut Gaza trā sulit: Sata, frigore melius radicantur, cancrificanturq;. Χειμὼν τιλώσας καὶ καρκινώσας τὰς ῥίζας, σύμμετρος ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ μεγάθος, Idem libro 2. de causis plantarum. Τὸ ῥιζοῦσθαι γὰρ σίτου, συγκαρκινοῦσθαι (aliàs κακαρκινοῦσθαι) ἔλεγον, ὅθεν καὶ Φερεκράτης ἐν τοῖς Αὐτομόλοις ἔφη, Ὁπόταν χολάζῃς, νικῶν, ἵνα τὰς λύπας συγκαρκινωθῇς, Pollux & Suidas. Αὐλητικῶς τε καρκινᾷ αὖ πλακοῦντος, Plato Comicus apud Athenæum libro 15. Germanicè dicimus, Schencken/ krümmen.

Cancelli (inquit Cælius Rhodiginus) erant ueluti septa quædam ex lignis transuersim iunctis obliquatisq; ad defendendam, hoc est repellendam turbam. Cicero de Oratore libro 1. Nam si quis erit qui hoc dicat, esse quasdam oratorum proprias sententias atq; causas, & quasi certarum artium, foreſibus cancellis circumscriptam scientiam, fatebor equidem in his magis uersari hanc nostram dictionem. Et pro P. Quintio: Et me facile uestra existimatione reuocabitis, si extra hos cancellos egredi conabor, quos mihi ipse circundedi. Quin & pro Sextio è fori cancellis plausum excitarum scribit. Sidonius item Apollinaris quadam libri 5. epistola: Vmbram (inquit) stipitibus altatis, cancellatimq; pendentibus pampinus superducta texuerat. Cancellorum ratio- nem graphicè expinxit Varro rei rust. lib. 3. Præterea (inquit) è perticis inclinatis ex humo ad parietem, & in eis transuersis gradatim, modicis interuallis, perticis adnexis ad speciem cancellorū scenicorum ac theatri. Hinc cancellata elephantorū cutis dicitur Plinio. Riuis, per quos exundat piscina, præfigantur ænei foraminibus exiguis cancelli, quibus impediatur fuga piscium, Columella 8. 17. Hosce cancellos item cancros dici, quanquam rarenter admodum, animaduertimus, inde scitu dignum prorepsit adagium, ut inter Orci cancros adhæsisse dicatur, qui ita irretitus illaqueatusq; teneatur, ac impeditus, ut nusquam pateat effugium. Est qui cancellos pro abaco sessili interpretetur. Sunt porrò qui cancellos dici à Græcis κυγκλίδας putent. Aristophanis interpres in Vespis dicasterij, hoc est stationis iudicialis ianuam dici putat κυγκλίδα, quam (inquit) etiam cancelotem dicunt, id est καγκελωτὸν. Hyſplax, inquit Theocriti interpres, laquei species est: propriè autem cursorum carceres sic uocantur, quem nos cancellum dicimus, Hæc omnia Cælius. Et rursus, Cinclidas Romani cancelotas uocant, uti adnotant Græci. Cancelli per diminutionem uocantur opus subtili materia in transuersum compacta ad similitudinem retis factum, quòd frequentia foramina habeat, Sipontinus. Columella de uite loquens 4. 2. Hæc autem quæ toto prostrata corpore, quum inferius solum quasi cancellauit atq; irretiuit, cratem facit. Cancellare testamentum aut scripturam pro delere, ueteres iurisconsulti dixerunt. Filiumq; eius militem magni Pompeij, & rectos & transuersos cancellatim toto corpore habuisse neruos, author est Varro, Plinius lib. 7. Cancri dicebantur ab antiquis, qui nunc per diminutionem cancelli, Festus. Ab his & cancellarium apparet dictum, qui intra cancellos publico scribendi munere fungeretur, ne impediri à plebe posset. Eos qui sunt nobis à commentarijs (inquit Cælius Calcagninus,) quales Græci ὑπογραμματέας uocitant: nos scribas, aut librarios, aut nouo uerbo, amanuenses dicere possumus. Nam peruulgatam illam cancellariorum uocem non libenter adeò usurpare soleo: uel quòd à Latinitate abhorreat, uel quòd non omnes eodem ritu interpretantur. Nam & in urbe & aliquot in prouincijs Cancellarius summi magistratus nomenclatura est. Nos nostros subsidiarios & quasi optiones hoc nomine honestamus.

Cancri
Cancellatim.
Cancri.
κυγκλίδας.
Cancellare.
Cancellarium.

Psilothrum herba, quæ & καρκίνωθρον & κλῆμα uocatur, Scholiastes Nicandri. Carcinethron quidem inter nomenclaturas Dioscoridis, polygonus est, quæ & κλῆμα: psilothrum uerò uitis alba, sed Nicander non intelligit polygonum herbam, cum eam proximè ante nominarit. Polygonon aliqui carcinetron uocant, Plinius. ¶ Crispula, herba cancri, minuta habens folia crispa, Syluaticus. Centumgrana est herba cācri, Idem. Hieronymus Tragus, si bene memini, Hanen krut interpretatur Germanis. Matthiolo Senensi herba cancri heliotropium maius est, sic autem uocari (inquit) Ruellius ait, quòd eius flores in caudæ cancri (qui nobis astacos esse putatur) similitudinem inflectatur. Verùm hæc nominis ratio à Ruellio assignata mihi nō planè satisfacit,

Digitized by Google

quòd ſcorpionum & aſtacorum caudæ forma inter ſe maximè differant. Vnde potiùs crederem, hoc heliotropium herbæ cancri appellationem traxiſſe, quòd efficaciſsimum ſit aduerſus carcinomata, & ulcera gangrænoſa, ad quæ magno admodum ſucceſſu eo utuntur chirurgi. ¶ Gallos audio herbam cancrariam (ſua lingua Grancherie) nominare, alterum genus geranij, cui folia ſunt maluæ, quòd cancroſis ulceribus mederi exiſtimetur.

Epitheta. Néue rubentes Vre foco cancros, Vergilius 4. Georg. ubi Seruius, id eſt, cum uruntur, non qui per naturam ſint huius coloris. Textor cancri ſyderis, & animalis aquatici epitheta confudit: nos ſeparabimus. Animanti igitur hæc adſcribenda: Octipes, multipes, ſcopulosus, cæruleus, teſtudineus, tardigradus, ferus, humens, rubicundus, obſcœnus. nam fluuiatilis, æquoreus, & littoreus, differentiæ potiùs quàm epitheta fuerint. Syderi uerò conueniunt, Lernæus, pluuialis, (niſi fluuialis legendum eſt, ut ſit idem quod fluuiatilis:) & multa à calore ducta, quòd Sol menſe Iunio, quum uehemens uiget æſtus, hoc ſydus percurrat: Calens, calidus, torrens, ardens, aduſtus, æſtiuus, æſtifer, rapidus, feruidus, inflammans. Vtrique, Curuans brachia. ¶ Χαλᾶν συρφετιῶται καρκίνοι, Lycophron. ſiſyra enim uel ſiſyrna eſt tunica craſſa ex ouillis uel caprinis pellibus cum lana, Varinus. Ἐνδοθ' ἀκτυλῷ cancer apud Athenæum libro 13. cognominatur. Καρκίνον ὀκταπόδιον Nicander dixit. Octapedes, ὀκταπόδαν, etiam Scythico prouerbio dicebantur, qui duos poſsiderent boues, & currum unum. Lucianus in Scytha, οἱ τῷ ἑνὶ ζεύγει ὀκταπόδαν κεκτημένοι. Octapedes. Dici poterit per iocum, inquit Eraſmus, in hominem qui ſibi locuples uideatur, uel in eum cui ruſticanæ ſunt opes. Addit prouerbio gratiam alluſio ad ſcorpium, polypum, ſepiam & teuthidem, octonis pedibus animantia & ob id Græcis dicta ὀκταπόδα. Scorpius etiam prouerbio locum fecit Octapedem excitas. Siquidem hoc animal ſub omni lapide dormire dicitur. Suidas ὀκτώποδον ſcribit per ω. non per α. Hæc Eraſmus Octipedis fruſtra quærentur brachia cancri, Ouidius 1. Faſtorum. Καρκινοι ὀλίγοπες, Oppianus. ſed hoc fortè marinis potiùs conueniet, uel omnibus, uel ſpeciei cuidam. Plura leges inter epitheta paguri inferiùs.

Ex Batrachomyomachia Homeri circa finem.

Ἦλθον δ' ὀξάλφυγες νωτάνωνθε, ἀγκυλοχεῖλαι, λοξοβάσται, σφυρελοί, ψαλιόδοντοι, ὀστρακόδερμοι,
Ὀσφυοῖς, πλατύωσι, διχηλίοντες ὀμωμοις, Βλαισοί, χειροτένοντες, ἀεὶ σκληρὸν βαρύνων,
Ὀκτάποδες, δηώριοι, ἀχαρεῖς, οἱ δὴ καλεῦνται Καρκίνοι, οἵ ῥα μυῶν ὀρὰς σωμάτεσσιν ὑκτῆρον, &c.

Propria. Carcini poëmata, Καρκίνα ποίηματα. dicebantur ea (inquit Eraſmus) quæ uidebantur obſcuriùs & inſtar ænigmatis dicta. Carcinus poëta quiſpiam fuit, in quem iocatur Ariſtophanes in Pace, Εὐδαιμονεῖτε & φαυεῖς τὸν Καρκίνον τρυφίλωνα. id eſt, Qui uiſus eſt felicior uel Carcini ſtrobilis. Is finxit Oreſtem ab Ilio coactum, ut matricidium confiteretur, per ænigmata reſpondentem, autore Suida, qui teſtatur prouerbium à Menandro uſurpatum in falſo Hercule. Stratonicus apud Athenæum libro 8. cum audiſſet quendam imperitè canentem, rogauit, cuius eſſet cantio: cumis reſpondiſſet Carcini: Πολύ γε μᾶλλον (ἔφη) ἄνθρωπα. id eſt, Multò ſanè magis (inquit) quàm hominis, nam καρκίνος Græcis & cancrum animal ſignificat, itaq; iocus ex ambiguo captatus eſt, Hactenus Eraſmus. Καρκίνος (paroxytonum. inuenio & proparoxytonum) poëta fuit tragicus: cuius filij tres memorantur à Scholiaſte Ariſtophanis in Pace, ipſi etiam tragici poëtæ, à paruitate corporis ὄρτυγες cognominati, aut fortè quòd contentioſi & pugnaces eſſent, ſicut coturnices mares ſunt. Idem poëta in Veſpis Carcini filios καρκίνου ἀδελφοὺς uocat: & καρκινίζω unum ex eius filiis. Sed uerſus eius iocoſos & argutos de Carcini filijs aliquos audiamus: Ἔστιν προαγωγὸς Καρκίνου τρίχιτος, ἀδελφὸς αὐτοῦ. Φιλοκλέων. Νὴ Δί' ὠλόνηκ' ἀρᾶ Βδελυκλέων. Μὰ τὸν Δί' ὃ δ' ἓν γ' ἄλλο, πλὴν γε καρκίνος. Προσίχετε γὰρ ἕτερον ὧν τῷ Καρκίνῳ. Φιλ. Τουτὶ τί λῶ τὸ πωδάριον, ὀξύς, ἢ φάλαγξ; Βδ. Ὁ αἰνόστρατος ὅτος δῆτα τοῦ γήρους, Ὁ σμικρότατος, ὃς τῶν προαγωγιῶν ποιεῖ. Φιλ. Ὦ Καρκίν', ὦ μακαρία τῆς βίου πταισθείσης, ὅστις τὸ πλῆθος κατέπτυσεν τῶν ὀρχίλων. Item in Nubibus cum quidam exclamaſſet ἰὼ μοῖ μοῖ: Strepſiades ſubiungit, Τίς ὅστις ποτ' ἔδδ' ὀλιγῶς ἢ πυ Τῶν Καρκίνου τῆς δαιμόνων ἐφθέγξατο; ubi Scholiaſtes, δαιμόνων dixit pro παλαιῶν τῆς τραγῳδίας, eſt enim tragica exclamatio illa ἰὼ μοι μοί. Fuerunt autem Carcini filij, Xenocles, Xenotimus, & Demotimus. primus tragicus, cæteri χορδιτικοί. Ironicè autem ludit in Carcinum, tanquam de uictoria certus, &c. Vide etiam Suidam ter in Carcino. Carcini filij ſtrobili, id eſt cochleæ uel buccinæ marinæ, ut Gyraldus interpretatur. De hoc carcino, eiuſq; filijs, & alijs eiuſdem nominis, plura leges apud Gyraldum de poëtarum hiſtoria dialogo 7. & in Chiliadibus Eraſmi, in prouerbio Fortunatior ſtrobilis Carcini. Memoratur & Carcinus Corinthius in Equitibus Ariſtophanis.

b. Ἐφιμασρος. uas ſimile cancro, quo utuntur aurifabri, Varinus. uu'gò tigillum (aliqui crucibulũ) uocant, etiam Germani. Videtur & κέραμις dici, & χήμικεράμις. uide in Corollario de Chamis A. ¶ Χηλή, cancri pedem ſignificat: & à Latinis etiam chelæ uocabulum uſurpatur. hinc δίχηλα dicuntur animantium etiam quadrupeda, quorum pedes nec ſolidi, nec multifidi, ſed bifidi aut biſulci ſunt, ut armenta & pecora. Galenus etiam τομεῖον interpretatur σιδηροῦν ὀργανεῖον δίχηλον. Ἅλλαι δ' εἰσὶν ἔθνων, καὶ ἄλλα τῶν τειχῶν ἐπαφρίδιάσασιν εἰς τὸν πόλεμον, Xenophon libro 7. de Cyri minoris expedit. Amaſæus uertit, iuxta ipſa portus latera, quę quòd curuatis utrinq; molibus prominent, chelas, id eſt acceptabula Græci uocant. Χηλὰς ἢ φύσιγγας, rhagades, id eſt rimæ ſunt, calcanei, pedum, pudendi, Pollux. Χάλωμα, τῶν δίχηλ' ἃ γλυφίδια τοῦ βίλους, ὅ πεσσοπάσασιν ἐν τοῖς πεζοδίοις νόμοις τοῦ βίλους,

βάλος, Galenus in Glossis. ¶ Brachia cancri Ouidius dixit, furcas Apuleius. ¶ Pedes cancrorū bifurces & bifurculatos Gaza dixit, & post eum Massarius: alij bisulcos & bifidos. ¶ Tabellas quidam Latinè uocant, quas Aristoteles πλάκας: quibus crusta cancrorum coagmentatur, & quasi articulatur.

Vtranssersus, non prouersus cedit, quasi cancer solet, Plautus apud Varronem de lingua Lat. Paralyticum iumentum ambulat pronum in latere ad similitudinē cancri, Vegetius. ¶ Cancer dicitur capite gignere, Erasmus in prouerbio, Cancrum ingredi doces. c.

Assures quidam è regionibus Septentrionalibus ad nos delati, quanquam omne genus auriū capiunt, libentius tamen cancris uescuntur, Albertus. d.

Prouerbia. Cancros lepori comparas: Vide in Lepore. ¶ Cancer leporem capit, Καρκίνος λαγὼν, uel plenius Καρκίνος λαγὼν ἕλκει, de re impossibili. hoc etiam in Lepore dictum est. ¶ Nunquam efficies ut rectè ingrediatur cancri. Aristophanes in Pace, οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν, οὐδ' ἂν ὑφ' ὑμῶν πρακχθῇ ποιήσεις ὑστεραν ὀδόν. Ambulet ut cancer rectà haud effeceris unquā: Nec quicquam efficies ubi res erit antè peracta. Hoc uelut oraculum poëta facetus pronunciat, quod à natura sit institutum, nullo corriges negocio. nam cancris genuinū obliquè ingredi. In quorum altero carmine tangit adagium, quòd superiùs dictum est, Actum ne agas, Erasmus Rot. οὔποτε ποιήσεις τὸν καρκίνον, &c. Scholiastes Aristophanis addit, ὅτι οὐ λακτιστὰ μόνον ἀλλὰ καὶ ὀπίσω ὁρᾷ. καὶ ἐπὶ τῶν φρονίμων. ¶ Cancrum rectè ingredi doces, Καρκίνον ὀρθὰ βαδίζειν διδάσκεις. de eo qui docet indocilem. Refertur in Plutarchi Collectaneis. Finitimum uel idem potiùs cum illo, quod paulò supe- h.
riùs ex Aristophane retulimus in prouerbio, Nunquam efficies. Pertinet ad genus ἐπὶ ἀνώτερον, Aethiopem dealbas, &c. siquidem animal hoc nō ingreditur nisi obliquo corpore, & in omnem partem mouet gressum, Erasmus. ¶ In seditione uel Androclides belli ducem agit, ἐν δὲ στάσει καὶ ἀνδροκλείδης πολεμάρχει. in homines contemptos & humiles, qui per occasionem aliquam incidentem, dignitatem sortiuntur. Effertur etiam ad hunc modum, ἐν δὲ στάσει καὶ πάγκακος ἡμῶν πολίτης. Et aliter, ἐν γὰρ ἀμηχανίᾳ καὶ καρκίνος ἡμῶν πιθεῖ. id est, Fert rebus desperatis & cancer honorē, Erasmus. Sed in hoc prouerbio Carcinus uiri nomen uidetur. ¶ Imitari nepam, pro retrocedere, uel in peius labi: quod nostri dicunt, Hinderſich/wie die Krebs gand. hoc est, Retrorsum, ut cancri ambulant. Vide in Scorpione h. Nepa enim scorpionem potiùs quàm cancrum significat.
Qui homini nimium animo præsumenti, & gloriosa uerborum Plus ultra iactatione superbienti, illudere nuper Romæ uoluit Pasquillus, hominem cancro inequitantem pinxit, & uerba hæc adscripsit, Plus ultra.
οἱ γὰρ διαλεκτικοὶ βαδίουσιν, ὡσὶ καρκίνος μασωμένοις· οὐ πολὺ γὰρ πρόσω ποδὸς πολλὰ ὀστᾶ ἀγαλέουσι, Aristo in Similibus, hoc est, Qui dialecticæ studium profundè rimantur, cancros edentibus similes sunt: qui propter exiguum alimentum, circa crustas plurimas occupantur.
Sunt qui Alopen Carcini poëtæ fabulam apud Aristotelem in Ethicis interpretentur: alij ipsius poëtæ filiam, quæ adultera fuerit, ut est apud Eustratium. Sunt qui saniùs se Aristotelem interpretari putent; & carcini nomen non poëtam, sed cancrum significare, eo Aristotelis loco affirmant. nam è cancro Alope morsa fuit, sicut Philocteten idem philosophus paulò antè à uipera morsum dixerat, Gyraldus. Alope.

Somnia. Cancer uiros peruersos & inemendabiles indicat, propter animalis transuersionem uestigiorum. Si quis inueniat marinum cancrum aut pluuialem (fluuialem,) uirum peruersum inueniet & inopem. Si marinum, regem; si fluminis, principem, eò quod mare regem, flumen uerò principes significat, Incertus.

DE LAPIDE INSTAR CANCRI.

CANCER marinus est cancer in lapidem conuersus, ex India delatus, qui est notus in Syria & Aegypro, ualde usitatus in collyriis, Andreas Bellunensis. Rimegi est lapis sicut cancer, Vetus Glossographus Auicennæ. Reiben lapis est sicut cancer, Syluaticus: apud quem etiam Kei ben per kappa scribitur. Sed Bellunensis apud Auicennam libro 2. cap. 592. pro Reiben restituit Rathiaha, is (inquit Auicenna) est lapis sicut cancer, refrigerans & humectans in secundo gradu. Exiccat, abstergit, uiribus cancro proximis: & uisum acuit. Et alibi, Cancer marinus (sarathan seu sarthan bhari) non pro cancro maris intelligi debet, sed pro specie cancri habentis membra omnia lapidea, Auicenna lib. 2. cap. 152. ubi & remedia ex eo addit hæc: Adustum de eo subtilius est reliquis adustis: idéo; desiccat ulcera, & confert scabiei. Abstergit dentes, & delet pannum & lentigines. prohibet lachrymas & resoluit cum sale ungulam, & fit ex eo collyrium, & fricatur cū eo scabies palpebrarum. Prohibet quartanam. Et rursus cap. 718. de Testa, Exiccat (inquit) & abstergit testa, præsertim clibani, qua subtilior est testa cancri marini. Et mox, Abstergit scabiem, & propriè testa cancri marini. ¶ Carcinias lapis Plinio non speciem cancri marini, ut hic, sed colorem tantùm refert. 6

Cancrum quidem marinum uel pagurum in lapidem conuersum, ipse Venetijs aliquando reperi, & adhuc seruo. Vide inferiùs in Vrso Rondeletij.

Digitized by Google

DE CANCRO MARINO. BELLONIVS.

Græcis (inquit) καρκίνος θαλάσσιος dicitur, Gallis Cancre.

Iconem hanc in Italia nactus sum: est autem persimilis illi quã Bellonius exhibuit. Subijcietur & alia Rondeletij.

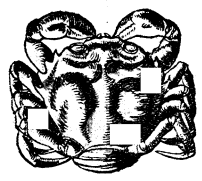

CANCER marinus rotundo ac ferè circinato corpore præditus est, anteriori parte crenis diuiso, crustaceo tegmine conuestito: cuius magnitudinem ad Pagurum, Maiam, Astacum et Locustam facilè conferas. Maiores enim trium aut quatuor digitorum latitudinem non excedunt. Marinorum color certè maribus quidem rubentior, fœminis ex liuido in cyaneum tendit.

Mares autem fœminas opprimere uidentur, antequam ineant: atq; inter se diutissime dimicant, arietũ more. Crura in uentrem reflectunt dum incedunt.

Ea uerò habent blæsa, utrinq; in latere quaterna, & duo brachia forcipata. Hepate rubro constant, gustui dulcissimo, quod Aristoteles mutim nominare uidetur. habẽt porrò intestina multiplicibus cirrhis obsessa.

Mouenturq; horum partes solidiores albis musculis agentibus, ut in Pagure docebimus.

Tanta est marinorum cum fluuiatilibus cancris affinitas, ut utriq; simul mixti, uix nisi à perito discerni possint.

Sponte mortuus cancer prorsus abdicandus est.

Diu extra aquam uiuit.

Veneti Granceolum (ad discrimen magni paguri, quem Granciporrum uocant) nominant. Cancros autem à Paguris eiusdem magnitudinis (cum quibus sæpe ab ichthyopolis permiscentur) ipsa glabritie primùm discernere oportet. Paguri præterea tibias habent hirtas, & brachia grandibus forcipibus ualiata atq; in nigrum colorem abeunt: in extremo liuent. Cancri omnino glabri sunt: quorum anterior corporis pars posteriore latior est.

Ferrarienses, mares Grancos, fœminas Grancellas uocant, ac seorsim diuendunt.

Cancri marini uel fluuiatiles (inquit Plinius Secundus) in cibo ex iure alliũm uiridi cum ficu duplici, malum hydropicum auocant.

In Cancrorum marinorum genere, Veneti mazanetas (*Infrà etiam cancrum paruum latipedem mazenetam ab Italis uocari scribit*) nominant, Molecis similes: quorum alterum marem, alterum fœminã produnt. Mazanetas, fœminas esse uolunt, Molecos uerò mares, quos mollescere, ac uernationẽ exuere ferunt: contrà autem Mazanetas putant perenni cõtegi crusta, & nusquam decidere. Molecos quoq; aut molecas aiunt, tum quidem torpescere, cùm cortice exuũtur; quo tempore pasta molliores aliquando sensimus.

DE CANCRO ANONYMO RONDELETII, QVEM EVNDEM puto superiori, hoc est illi quem Bellonius simpliciter cancrum marinum uocat.

Iconem hanc Rondeletius bis posuit. primùm libro 18. cap. 21. quod nos hic repetimus. deinde Tomo 2. in libro de piscibus stagni marini, cap. 12. quod mox subijciemus.

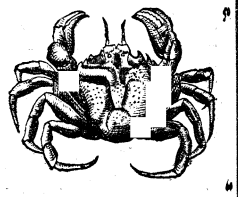

CANCRVM hîc exhibemus eum, quo frequentiùs in Gallia Narbonẽsi uescimur, qui nascitur in marinis stagnis.

Diu extra aquam uiuit.

Nomine caret: nisi quòd à nostris generis nomine cancre appellatur.

Brachia habet non admodum magna, pedes longos, in acutum desinentes: cornicula duo.

Super carbones assatur, uel elixus & crusta spoliatus in sartagine frigitur. optimus est quum oua habet.

Qui in stagno marino degit, inter fluuiatilem & marinũ medius est: quo in fluuiatilium penuria aduersus canis rabidi morsum utendum censeo, loto priùs in aqua hordei, uel pimpinellæ. Idem cancri priùs etiam loti & decocti in iure carnis, hectricis ualde prosunt, multumq; nutriunt. Eorundem cinis cum syrupo ex adianto haustus, sanandis pulmonum ulceribus confert. multò uerò efficaciòr fiet, glycyrrhiza, seminibus frigidis maioribus additis, & in tenuem pollinem redactis.

DE CANCRO STAGNI MARINI. RONDELETIVS.

Lege quæ annotauimus ad iconem præcedentis capitis.

TRIA potiſſimum cruſtatorum genera in ſtagnis noſtris uiuere comperio, præter hæc nulla ferè alia: nempe Squillam gibbam & paruam.

Tertium genus eſt Cancer nomine uacans, magnitudine media, ſimilis marino. Chelas duas habet, pedes quaternos. Fœminæ intus eſt pars quædam crocea qua mares carent, quam ouorum materiam eſſe puto. Quo tempore ouis turget, optima eſt. Cæteræ partes internæ albæ in fœmina & in mare omnes. Hoc Cancrorum genus inter marinum & fluuiatilem medium eſſe comperio, ut in marini & in fluuiatilis uicem uſurpare poſsimus: ſtagnorum enim aqua partim marina, partim dulci conſtat. Quando igitur fluuiatiles deſunt, ſtagni Cancros aqua hordei abluendos cenſeo, ut in ea ſi quid ſit ſalſuginis deponant, quibus tum fœliciter utemur in his affectibus, quibus fluuiatiles ualde prodeſſe prædicantur. Atq; hoc expertus profiteor, phthiſicis multùm auxiliari. illis enim, ita ut diximus, lotis, & in iure capi, uel cum cremore ptiſſanæ coctis phthiſicos diu ſummo ualetudinis eorum commodo aluí. Ex iiſdem cinis pulmones exulceratos mirè reficit & recreat, ſi in aqua adianti, uel plantaginis lotus cum lacte aſinæ, uel cum cremore ptiſſanæ hauriatur. Ex eodem cinere medicamentum fit, quod à cane demorſis maximè ſuccurrit. Quare minùs rectè faciunt Medici quidam, qui fluuiatilibus uel ſtagni marini cancris, fluuiatiles Aſtacos ſubſtituunt, omnibus dotibus Cancris de quibus loquimur, inferiores. illi enim molli præhumidaq; ſubſtantia conſtant, & quæ facilè diffluat ac diſſipetur, neq; corpus ſatis nutriat, neque peculiarem uim ad pulmones iuuandos inſitam habeat. Cancri uerò fluuiatiles dulci ſunt ſucco, temperatam ſubſtantiam indicante: quem perlibenter amplexatur natura, quo reficitur & fouetur, qui hæret, diſſipatuq; facilis non eſt, & natura ſua pulmonum malis ſuccurrit. Cancri ſtagni marini figuram capitii præfiximus, ut meliùs à cæteris eiuſdem formæ diſtinguatur.

COROLLARIVM DE CANCRO MARINO ſimpliciter dicto.

CARCINOS Græcè is eſt qui rotundo corpore habetur: quem nos uulgari nomine dicimus Granchio. is Venetijs, ubi marinorum numerus propè infinitus habetur, ubi cruſtam exuerit, à corporis mollitie uulgò uocatur Mollecca. E quorum genere ſunt etiam quæ appellantur Macinette. nam & hæ ſuo tempore cruſtam exuunt, Matthiolus. Plura uide inferiùs in Paguro, quod nomen pro cancro ſimpliciter Græci, præſertim recentiores aliquando ponunt. ¶ Cancer marinus Anglis & Germanis inferioribus uocatur Krab / Crabbe: ſuperioribus dici poteſt ein Meerkrabb. Vide ſuprà in Corollario Cancri fluuiatilis A. & inferiùs in Paguro. A

Cancri marini in ſaxis paſcuntur & habitant, Oppianus lib. 1. de piſc. Quòd autem Plinius dixit cancros locis mollibus uitam degere, haud ſatis uerum uidetur. Sunt enim Paguri, cancri, & tamen non niſi locis ſaxoſis capiuntur; & ſimiliter cancri illi alij parum minores, cibo non idonei, præcipuè mares, præterquam cum exuerint ſenectutem, quos tam petroſis quàm terrenis locis uitam agere perſpicuum eſt: quod ex Ariſtotele elici etiam poteſt, tam octauo de hiſtoria, ubi cancros ſaxatiles ſtercus deuorare inquit: quàm etiam quarto de partibus animalium, cum cancris caudam inutilem eſſe tradat, quoniam uitam agere terrenam cauernaſq; ſubire ſoleant. nec deſendi ſatis poteſt Plinius, niſi quis in Plinio non cancri, ſed aſtaci legendum exiſtimauerit, ut dictum eſt ex Ariſtotele, unde hæc mutuatur, Maſſarius. ¶ Oſtracoderma omnia cruſtâ ſuam exuunt, Oppianus. ergo Mazanetas etiam Venetijs dictas ſuo ſpoliari corio probabile eſt, quod & Matthiolus approbat: etſi Belonius è uulgi ſententia ſecus tradat. ¶ Concaua littoreo ſi demas brachia cancro, Cætera ſupponas terræ, de parte ſepulta Scorpius exibit, caudaq; minabitur unca, Ouidius Metam. 15. Vide infra in Paguro c. & ſupra in Cancro in genere. C

Quicunq; perſpexerit qua machinatione cancer Oſtrea capiat, illius laudabit & diliget ſolertiam. Oſtreum interea ſuas conchas (cœni & aquæ deſiderio) cum patefacit, is ſuis brachijs ſublatum calculum in concharum hiatum injicit: quo interpoſito, Oſtreum teſtas claudere non poteſt, quare à Cancro exeditur & conficitur, Gillius ex Oppiani de piſcib. lib. 2. cuius uerſus Græcos recitat Rondeletius in Cancro paruo qui in alienis teſtis hoſpitatur, tanquam de illo ſenſerit Oppianus, quod mihi non uidetur: ſimpliciter enim cancrum hoc facere ait. Vide Πτύξεχος apud Varinum, uel ſuprà in Cancro in genere H. a. Meminit etiam diuus Ambroſius, ut in Oſtreis recitabimus. D

In Boſphoro Thracio cùm uentus ingruit uiolentus, Cancri aduerſus fluctus nituntur: circa promontoria uerò uenti uis maior eſt, ita ut omnino repulſi auerſiq; Cancri, impetum ſequi undarum cogerentur. Hoc præuidentes illi, ubi iam propè ad promontorium appulerint, ſinguli in ſinuoſo aliquo loco ſe tenent, ſimul & reliquos expectant. Deinde in eundem locum congregati, adrepentes per præcipites crepidines in ſiccũ aſcendunt, & fluctuũ uim (qua parte uiolẽtior erat)

euadunt, iter pedibus conficientes. Cum autem hanc uiolentiam pedibus prætergressi sunt, rursus per crepidines in mare recurrunt. Parcunt autem eis piscatores, cùm declinandi communis periculi gratia sponte in terram exeunt: neq; homines cùm sint, ipso etiam maris impetu fœuiores ipsis uideri uolunt, Aelianus 7.24.

¶ Cancro marino & alia multa cum fluuiatili communia, tum remedia diximus suprà. Dioscorides quidem marinos eadem quæ fluuiatiles præstare scribit omnia, sed ignauius. ¶ Apri in morbis cancros uescendo sibi medentur, maximè mari eiectos, Plinius. Aeliano apri cancros simpliciter remedium sibi contra hyoscyamum quærunt. Cancri mar. decocti ius contra doryenium efficax habetur, Plinius. Marini, non fluuiatiles, cancri assumuntur in theriacam Cl. Apollonij ad rabiosorum canum morsus, apud Galenum de antidotis libro 2. cap. 73. Si equus cum fœno aut pabulo brassicam syluestrem fortè deuorárit, prodest marinos cancros tritos cum succo brassicæ (satiuæ) miscere, & apprehẽsa lingua per os infundere bis die, idq; per triduũ, donec matum egerat aluo, Absyrt. ¶ Cancros marinos impari numero exustos uel aridos tritos, & baccas laureas impari numero tritas, adiecto melle atq; adipe anserina remissa, equis ponderibus, uniuersa permixta unum corpus facies, atq; æqualiter in duodecim partes diuides, & in cibo aut in potione laboranti phthisico dabis, mirè proderit, Marcellus. ¶ Cancri mar. drachmæ duæ à pueris si bibantur, strangurìam sanant, infantibus ex lacte materno uel nutricis, Alexander Benedictus.

Extra corpus. Cancrorum fl. cinis ex oleo & cera rimas in sede emendat, item & marini cancri pollinem (scilicet suo emendant,) Plinius. Cancri mar. ex oleo impositi, pernionibus utiliter prosunt, ita ut foueantur aqua, in qua eruum discoctum est, Marcellus. Testa cancri mar. abstergit scabiem, Auicenna lib. 2. cap. 172. sed cancrum mar. appellat cap. 152. eum qui in lapidem indurauerit, de quo suprà scripsimus mox post Cancrum in genere. ¶ Cancelli (Cancri) mar. aut fluuiatilis in aqua decocti caro cocta & tunsa cum farina hordeacea mixta, imposita calidæ stomachi uomicæ tribus diebus, maturat efficacissimè, & plus quàm sit uerisimile, ut à nobis expertum est, Alexander Benedictus. Cancri fluu. illiti, uel marini, pilos in mamma tollunt, Plinius, ex malo pilari in mammis lege suprà in Cancris fluu. c.

¶. 2. Cancer marinus à poëtis etiam littoreus & æquoreus dicitur. Concaua littoreo si demas brachia cancro, Ouidius Metam. 15. Sextum scorpij genus καρκίνῳ ἀγχιαλῶι simile facit Nicander. ¶ Καρκίνοι ἐλάττονα, id est errones ab Oppiano cognominãtur, nimirum quòd certã aut stabilem sedem non habeant. Bellonius tamen non quemuis cancrum, sed equitem tantùm cognomine, hoc epitheto dignatur. ¶ Carcinias lapis est Plinio marini cancri colore. Nos supra de carcinoide, id est cancriformi lapide marino mox post cancrum in genere quædam attulimus.

DE CANCRIS LVTARIIS, EX AELIANO, 7.30.

CANCRORVM genus Lutarium colore alijs albius spectatur, hi in luto nascuntur: cum incessit eis timor, humo se excitant ad uolatum, & perparuis alis subleuantur, quibus quidem gradientes uti minime necesse habẽt. Cum autem iniectus eis est metus, nonnihil in his subsidij, non tamen admodum firmi habent. enimuero comprehenduntur quòd sursum subleuare non queãt. Quidam eos comedunt, & ex coxarum uertebris laborantibus remedio esse ferunt. In Græcis codicibus manuscriptis duobus hos cancros πωτηλίας dici inuenio, nimirum ἀπὸ τοῦ πέτεσθαι, hoc est à uolatu. Gillius legit πηλίας, hoc est lutarij. nam πηλὸς lutum est, in quo gignuntur. Dicuntur & arborum folia πέτηλα, ἀπὸ τοῦ πέτεσθαι, & cicada πετηλὶς, animal uolucre, πέτηλας uerò paruas & frutices palmas interpretantur. nam & Latinis petilum, paruum significat. proximum est eiusdem significationis Gallicum nomen.

CANCRORVM genera diuersa esse audio. sunt enim quidam saxatiles: alij in limo, algis aut arena gignuntur. quamobrem & formis & cognominibus differunt, Aelianus 7.24.

STERNION ab Alexandro Tralliano nominatur. Diabete morbo laborantibus (inquit) conueniunt ex carnibus βδέλλιον καὶ στέρνιον, καὶ ποδὸς μάλιστα τοῦ βοὸς, &c. Annotauimus paulò superiùs (inquit Iacobus Goupylus) accepisse nos ab homine uulgarem Græciæ sermonem tenente, στέρνιον esse ex ostracodermorum genere. sed ex hoc loco intelligi potest, eo nomine carnem alicuam significari. Cordis (stomachi uel oris uentriculi) dolore affectis cibi qui non facilè alterentur (aut corrumpantur) conueniunt, & qui acres mordaces sq; humores retundunt, ut ἡ βδέλλα καὶ λεπὰς, καὶ τὸ στέρνιον, καὶ ἐχῖνοι, οἱ ἱπποι, καὶ κτένια, τὴν κοιλίαν χλιαίνουσιν, Idem Tralianus. Ego utrobiq; uulua porcinam intellexerim, & sternij nomine pectus porcinum potiùs quàm marinum aliquod animal. Sic & in canini appetitus à nimio stomachi calore curatione, conuenire inquit στέρνον (σῦν τοῦ ἀστέρνου) καὶ βδέλλιον, καὶ διαμαλῶν (διαμάλων, iuuencarum) πόδας: & si quæ huiusmodi refrigerant simul & non facilè concoquuntur. Item in curatione doloris oculorum ex bilioso & acri humore: Vescatur æger alimentis mitibus & minimè mordacibus, & incrassantibus, ut orpho, glauco, bulbio, sternio. Verbum bulbion (inquit Goupylus) à nomine Latino uulua κατὰ σχῆμα dedu-ctum est. eo autem significatur animalium ἡ μήτρα, cuius esu sanguis pituitosus redditur. Quæ consequitur dictio στέρνιον, petita est ex uulgari Græciæ sermone, ea enim significatur ὑπερφυῶς ἐδώδιμος, ut ex homine doctissimo accepi, Hæc ille. Est quidem cancrorum quorundã eiusmodi species, quæ

quæ pectoris figuram pulchrè referat; ut ab eadem nomen adipiſci mereantur: an uerò Trallianus hoc nomine oſtracodermon ullum intelligat, dubito: præſertim cum ſemper hoc nomen cum uuluæ mentione coniungat, tanquam rem cognatam, eiuſdem nimirum animantis partem.

DE HERACLEOTICO CANCRO. RONDELETIVS.

DICTI ſunt Heracleotici cancri ab Ariſtotele, ab Heraclea illuſtri urbe ad Pontum Euxinum ſita; quæ ob id etiam Pontica dicta eſt, potiùs quàm ab ulla alia Heraclea, fuerunt enim plures alibi urbes Heracleæ nominatæ.

Hi cancri paguris tam ſimiles ſunt, ut uix diſcernantur: ueruntamen ſpecie, ut diximus, differunt, ut ex deſcriptione iam fit perſpicuū. Heracleotici aculeos in fronte habent, & in lateribus: pars teſtæ prona aculeis aſpera eſt & hirta. colore eſt fuſco, quo à paguro differunt. Paguri pedes breuiores multò & tenuiores habent, cornua ante oculos articulata. corpore ſunt minore quàm paguri. in alto mari degunt.

Carne ſunt media. Ius ex iſs aluum ſoluit, mediocriter nutriunt. Aſſi ſapidiores ſunt quàm elixi. Rariores ſunt in noſtro mari.

DE EODEM BELLONIVS: QVI EFFIGIEM EIVS DIuerſam exhibuit, quam ſubijcimus: nempe Galli marini uulgò dicti, quem Rondeletius Vrſum facit, & iconem ab hac nonnihil diuerſam ponit, quam infrà dabimus.

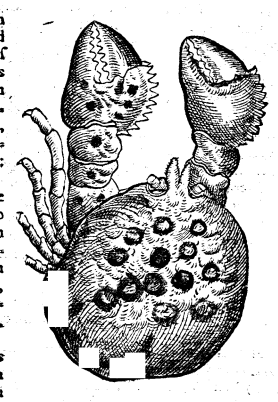

COMPLVRES Heracleoticum Cancrum uidentes, Gallum marinum ea tantùm ratione uocant, quòd eius brachia uideant in criſtæ Galli modum tornata eſſe. Robuſtiſsimam cruſtam habet ac ſpiſſam. Plurimus in Siciliæ litore: quanquam & aliquando ad facellum Adriani pontis Romæ in foro piſcario uulgò diuenditur. Cancrorum genera (inquit Plinius) ſunt Carabi, Aſtaci, Maiæ, Paguri, Heracleotici. Cancrorum (ait Ariſtoteles) genus maximum eſt, quas Maias appellant: ſecundum paguri, & quos Heracleoticos uocant.

Qui enim Heracleotici uocantur, cruſta quoque firmiore muniuntur, ut Maiæ: & oculos habent paruo diſtantes interuallo. Sed crura illis breuiora ſunt quàm Maijs. Heracleotici itaque cancri dorſo non ſunt aſpero ut Maiæ, nec tam læui quàm Paguri: tamen idem eſt cruſtarum color. His tibiæ utrinq; ſunt quaternæ, brachia duo admodum firma, binis articulis geniculata, forcipibus robuſtis biſulca, hiſpida, & bene armata. Horum enim pars ſuperior, elatis crenis uallata eſt.

Cùm autem Heracleas urbes uiderem adiacentes litori, unam Ponti, alteram Propontidis, tum quidem facile mihi perſuaſi ab eis id cancri genus ſuam deſumpſiſſe nomenclaturam: niſi tu à magnitudine ac robore potius dictum eſſe putes.

COROLLARIVM.

EX cancris qui pelagij ſunt, pedes habent longè retardiores ad ambulandum. ſunt enim cæteris ipſi nantiores, ut Maiæ, & qui Heracleotici appellantur. Crura iſs breuia, quia parum mouentur. ſed ſalus eorum beneficio cruſtæ firmioris contingit. itaq; Maijs crura tenuiora, Heracleoticis breuiora, Ariſtot. de partibus 4. 10. ¶ Gallum marinum qualem Bellonius pingit, Cornelius Sittardus Romæ ſibi uiſum exiccatum in ædibus Gysberti medici ad me depictum miſit. Aiebat (inquit) Gysbertus, nullum unquam inter piſcatores talem poſtea uidiſſe. Rondeletius urſum ueterum eum eſſe putat, qui Gallus marinus uulgò nominetur. Porrò Bellonij urſus è locuſtariogenere eſt, abſq; chelis, & à Rondeletio inter Squillas cenſetur, latæ cognomento. ¶ Vide etiam infrà in iſs quæ ex Petro Gillio de Maijs cancris, & aliis minoribus attuli, poſt Corollarium noſtrum.

Digitized by Google

DE CANCRO MAEA. RONDELETIVS.

CANCRI μαῖαι dicuntur ab Ariſtotele, à Gaza maiæ fortaſſe à magnitudine: nam μαῖα quæ amitam ſignificat & nutricem, aliquando etiam pro grandiore natu ſumebatur. Cancer hîc à nonnullis carabo dicitur, ab alijs porroni, à Venetis granci porroni, ab alijs cancharo de barbarie. Noſtris eſt araignée de mer, quia rariſſimè in noſtro litore capitur.

2 Eſt omnium cancrorum maximus: uidi ex oceano cancrum mæam, cuius latitudo palmum maiorem ſuperabat, longitudo ad ſemicubitum accedebat. Teſta læui contegitur, cuius laterum ambitus in ſemicirculos deſinit. pedes octo & breues habet pro corporis magnitudine, chelas duas, dextram maiorem ſiniſtra. Omnibus enim cancris, ut ſcripſit Ariſtoteles, magna ex parte maior eſt chela dextra quàm ſiniſtra. chelarum extrema nigreſcunt. Cornua quatuor ante oculos protenduntur, duo breuiora è media fronte, longiora duo ſub oculis naſcuntur. ij non magno interuallo à ſe diſtant pro corporis totius magnitudine, hos modò promit, modò condit. Cauda ſubtus eſt lata, aliorum cancrorum caudis planè ſimilis.

Lib. 4. de hiſt. cap. 3.

3 Carne conſtat dura & inſuaui, coquitur in furno uel in aqua, & ex aceto editur, difficilè concoquitur malumq; ſuccum gignit.

A. Contra Belloniũ, qui cancrum illum, quem Maſſiliæ ſquinado dictum pro cancro mæa exhibuit, pro Maia exhibuit.

In huius cancri cognitione ualde hallucinatus eſt autor LIB. de aquatilibus, qui cancrum ullo modo Maſſiliæ ſquinado dictum pro cancro mæa exhibuit, non intellectis uel fortaſſe ne lectis quibus eundem notis, quas cancro mæ Ariſtoteles libro 4. de partib. animal. cap. 8. tribuit. Cancrum enim mæam omnium maximum eſſe tradit: deinde crura ei breuia (*tenuia tantùm, non etiam breuia uidetur ei tribuere*) & tenuia tribuit. Cancris, inquit, qui ex pelagijs ſunt pedes ſunt ad ingrediendum tardiores, ut mæis, & Heracleoticis cancris, quia parua (pauca) utuntur motione, ſed ſalus ijs firmioris cruſtæ beneficio (ὑφ' ὑγρολοίου σῴζ) contigit. quare mææ tenuia crura, Heracleotici parua habẽt. Qui uerò cancrum cuius picturam poſuimus cum uiuo contulerit, & ſæpiùs ac diligenter inſpexerit, longè maiorem eſſe eo quem Maſſilienſes ſquinado uocant comperiet, & crura pro corporis ratione longè tenuiora & breuiora. His accedit alia nota minimè negligenda, quam idem Ariſtoteles prodidit: Cancri alij oculos habent è latere ſuprà, ſtatim ſub prona parte multùm à ſeſe diſſitos: alij in medio, breui diſcrimine, ut Heracleotici & mææ. Sic in noſtro oculi breui ſpatio à ſe diſtant, in altero multò maiore.

Lib. 4. de hiſt. cap. 3.

DE EADEM BELLONIVS. FACIT AVTEM VETERUM Maiam, cancrum illum quem pro paguro Rondeletius exhibet.

4 MAIAM ob ſimilitudinem, quam cum araneo habet, uulgus Gallicum Iraigne de mer, quaſi araneum dicat, nominauit. (*Eſt & alius Araneus d[illegible]llus, de quo ſuprà in Elemento A. ex Rondeletii ſcripſi.*) Maſſilienſes ab aculeis infinitis, quibus in tergore more locuſtæ horret, & uillis quibus undique eſt circunſeptus, Vne ſquinaude (ad pectinem ad quem linum attenuatur, alludentes) uocant. Veneti ac Genuenſes à ſpeculis, in Maiarum corticibus eleganter incluſis, Specchio, hoc eſt ſpeculum dicunt. Alij Granceolas uel Cancreolas: Romanum uulgus Grancitellas.

vbi.

Pelagius eſt piſcis. Non enim ut Pagurus inter ſaxa, neque in ſicco, minusq; temporis extra aquam degit.

5 Hoc autem à Paguro differt, quòd Pagurus parte anteriore latus ſit. Maia uerò poſteriore parte in latitudinem ſe diffundat, anteriore coarctetur, & anguſtior fiat. magis eſt præterea orbiculata quàm Pagurus. Crura quaternis articulis intercepta gerit, alta & exilia, forcipibus imbecillis dentata, quibus prædam ori applicat. Corpus illi eſt tam graue, ut ad inceſſum ineptiſsima eſſe uideatur, quamobrem in terra ſegniſsima, in aquis uelociſsima eſt. Pedes quoque non habet forpicatos, ſed unguibus bene munitos, utroque latere quaternos, quinis articulis interceptos. Cocta eodem modo, quo reliquum cruſtaceum genus, rubet: ſed uiua aut liuet, aut uireſcit, aut rubore phœniceo aſperſa eſt: quam ſi ſupinam contempleris, tria parte anteriore breuia ſpecula ab ipſius

cruſtæ

Iconem hanc pro Maia fœmina Venetijs pictam accepi: quæ cum Bellonij picturæ similis esset, pro ea posui. Rondeletij iconem accuratius expressam, maris forsitan in hoc genere, & descriptionem, mox in Paguro eius uidebis.

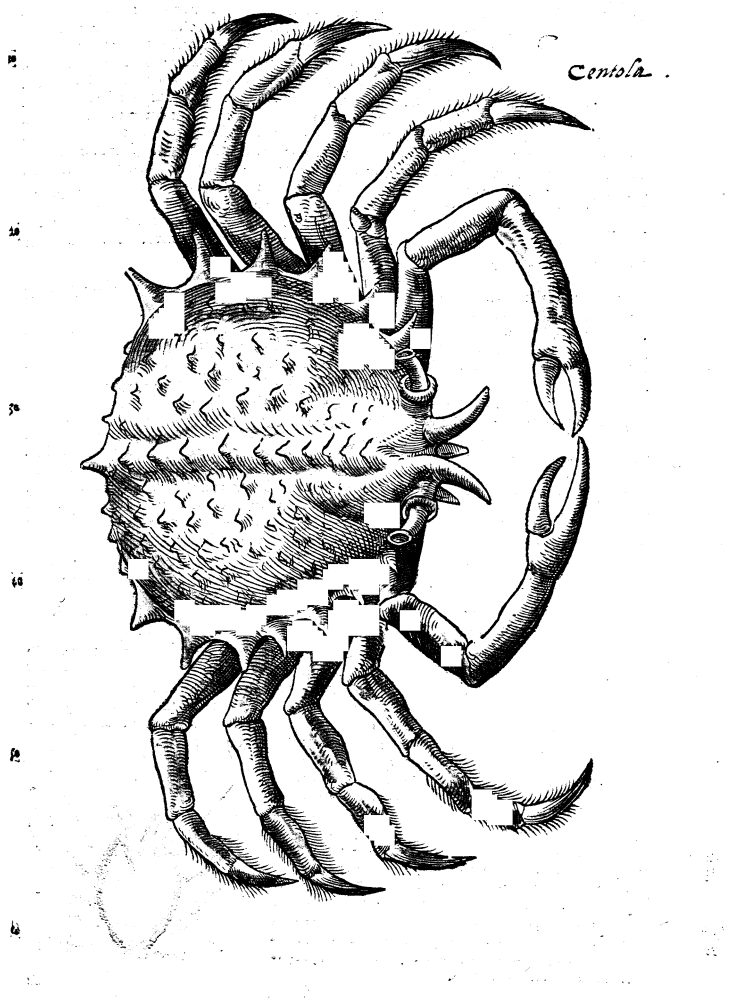

Digitized by Google

cruſtæ tegmine continuata cernes, inter quæ prætenturæ duæ deliteſcunt. Tibias non habet leues ut Pagurus, ſed multa ſcabricie exaſperatas. Maia fœmina, operculum latiuſculum habet, ſub quo duo foramina membrana occluſa in ipſis poſteriorũ tibiarum radicibus collocata apparent. Quatuor præterea utrinque ſemicirculis utitur in natando, à quorum radicibus octoni prodeunt pinnati ramuli, quibus hærent oua in fœtis.

Interiora. Interanea cum Paguro aut Heracleotico Cancro conueniunt: quæ quicunq; diligentiùs ſpeculari cupiet, neceſſe eſt eum uiuentis Maiæ teſtam ſuperiorem detegere. Comperiet autem in capite, atq; adeò ore ipſo dentes extrinſecus duos oſſeos: in palato autem carunculam qua linguæ uice fungitur: præterea ante dentes bina denticulata oſſicula, atq; in eius ore cauitatem ſtatim ante gulam, in qua quod rubrum continetur, habet multiplices flexus: eius uuluam eſſe puto. Ex hac enim oua prodire compertum eſt. Subſequitur cauitas ſatis capax, uacua quidem ea, dum ieiunus eſt piſcis, ut uel os alterum, uel eius uentriculum eſſe dicas: cui etiam dentes adſunt (quemadmodum in Locuſta) numero quaterni, inciſorij, & unus molaris: à quibus gula incipit, in cuius ſummo epiglotidem manifeſtè uideas. Ea autem ad apophyſes meatibus committitur adeò exilibus, ut uix appareant. & quemadmodum uulua adimplebat maiorem partem receſſuum, ſic apophyſes ubiq; per cauitates immittuntur, tenuibus tamen ligamentis adſtrictæ, & maximè muſculis. nec eſt aliud inteſtinum manifeſtum, quàm illud in quo deſinunt apophyſes, excrementi ſolicet receptaculum. Eſt autem id teres, cæteris partibus incumbens, ad caudam uſque protenſum. Sed & ueſicam utrinq; unam in ipſa aluo robuſtam, magnam & membranoſam cernas: cuius exitus eſt per ea duo foramina quæ ſub operimento latent. Branchias habet utrinq; ſub teſta in lateribus numero ſenas: quæ certa membrana ab ipſo tegumento diſtinguuntur. aquam enim in ore acceptam per meatus qui ad radices crurum ſunt, egerit.

COROLLARIVM.

PICTVRAM Venetijs pro Maia fœmina miſſam in locum figuræ à Belloniо exhibitæ, cui ſimilis erat, poſui. Is cancer ab Italis Granceola uocatur. Luſitanis Cangreia uel Cangreiola, uel Centola, ut audio. Eandem Hieronymus Fracaſtorius Maiæ nomine olim ad me miſit, ſed magis pyramidata parte anteriore, &c. quòd ad alterum forte ſexum expreſſa eſſet, Gillius quoq; hanc Maiam exiſtimauit. Sed contradicit Rondeletius. iudicent eruditi. Maiæ ſunt grandiores, rotundiore uentre, greſſu in terra ſegnes, in aquis autem uelociſsimæ, Veneti Granceolas uocant: quarum rotundioribus teſtis ſpecula includere ad elegantiam ſolent, Iouius. Quæ maiæ uocantur, è genere cancrario maximæ ſunt: quibus cauda deeſt, & corpus rotundum eſt, dorſo ſpinoſo, cruribus oblongis: quas uulgus cancreolas cognominat, Maſſarius. Idem, in nono Plinij maiæ nomine Græco potiùs quàm Latino ſcribendum ait, ut codices antiqui habent: quamuis Theodorus Latino nomine maias interpretatur. ¶ Vtranq; (hoc eſt Belloniј & Rondeletij) Maiam, Germanicè nominare licebit, *ein groſſen Krabb*, id eſt, Cancrum magnum. Belloniј uerò Maiã *a Fryll* cum Anglis: (quod nomen tamen ab aliis pectinum generi cuidam aculeato tribuí inuenio.) uel fictis nominibus aliarum imitatione gentiũ, *ein Meerſpiñ*, cum Gallis: uel potiùs groſſe *Meerſpiñ*, ut hæc Maia ſit: ille pagurus, uel commune ad cancrarium genus nomen, quamuis & ſepiam aliqui ſic uocitant. Albertus cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanicè Araneam maris appellari. *ein Spiegelkrabb*, cum Genuenſibus. *ein Hechelkrabb*, cum Maſſilienſibus.

DE MAIIS CANCRIS, ET ALIIS SIMILIBVS, SED MINORIBVS, de quibus ſint ne Heracleotici an Equites dubitat, Gillius.

B MAIIS ex Cancrorum genere maximis cauda deeſt, atque ex utroq; latere quinq; pedes tenues ualde eminent, forcipibus carentes, exceptis duobus anterioribus ultimis, qui ſubtilibus forcipibus dentati ſunt: earundemq; os ſimiliter duobus grandibus ut Locuſtarum dentibus impletur, & tanquam brachiolis quibuſdam circummunitur, eiuſq; color ruber: corporis figura poſterior rotundior, anterior pyramidatior: extremę partes aculeorum ſerie circumuallantur, quorum duo ex fronte tanquam cornua eminent: crura quibuſdam ſpinulis horrent.

A Maſſilienſes Squinadas nominant: Iidemq; quorũ induſtria in piſcatione uerſatur, mihi narrarũt, ſe perrarò piſcari ſolere aliud Cancrorum genus, quorum corpus ut lõge minus ſit, quàm Maiarum, multo tamen longiores pedes exiſtere: ſintne Heracleotici an equites Cancri, dijudicare non queo, cum ſolam rudem auditionem acceperim: quod ipſum idcirco adſcripſi, ut alios, quibus maius otiũ eſt, ad horum inquiſitionẽ incitarem, Hæc Gillius. Videtur autem minor hic, ſed ſimilis ſquinadæ cancer, is eſſe qui Folia uel Folca in Italia nominatur. cuius effigiem, ut à Cor. Sittardo meo felicis memoriæ accepi, apponã. Folca (inquit) dicta parum à Maijs differt, niſi quòd aſperitatem in teſta tomentoſam habet.

Heracleotici. Equites.

Folca.

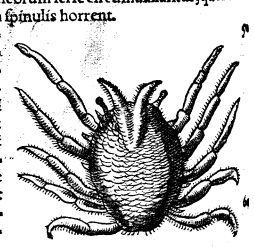

Digitized by Google

μαῖα propriè obstetricem significat, à uerbo μῶ uel μάω, quod est quæro: abusiuè uerò μάμμυ (id est matrē uel auiam,) & omnem ætate prouectiorem mulierem μαῖαν salutant, Eustathius. Et alibi, μαῖαι sunt mulieres natu grandiores, & quæ parturientibus astant, etiamsi iuniores fuerint. Hinc mææ cancro nimirum factum nomen à magnitudine: ac si carcinometram aliquis diceret, ut inter echinos echinometram. Porrò ut ad mulieres μαῖαι, sic ad uiros ἄππα; (ad natu maiores fratres uel alumnos,) appellatio honoris gratia est. ¶ Fuit & Maia una Atlantidum siue Pleiadū, quæ ex Ioue Mercurium peperit.

DE PAGVRO, RONDELETIVS.

Lege quæ annotauimus suprà ad Maiæ Bellonij figuram.

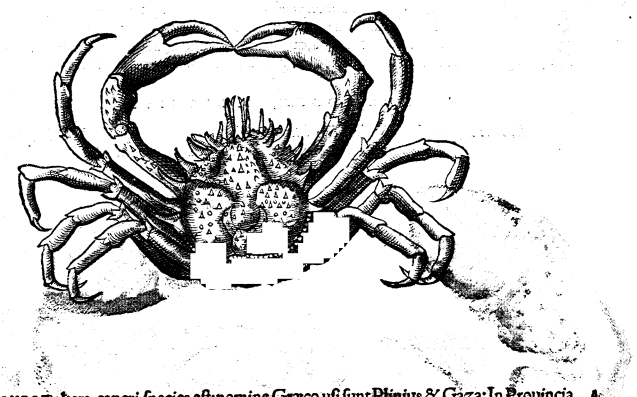

ΠΑΓΟΥΡΟΣ altera cancri species est: nomine Græco usi sunt Plinius & Gaza: In Prouincia squinado uocatur, ab aliis gritta, squaranchon, grampella, ab Hispanis chabro. Dicitur παγουρος ἀπὸ τοῦ πάγειν καὶ φυλάττεσθαι τὸν πῶς ἑτέρους: id est, quod in editioribus & præcipitibus locis uersetur. Existimauit aliquis posset eosdem esse paguros & Heracleoticos cancros ex Aristotele. Δύνατται δέ οἱ τε πάγουροι καὶ οἱ ἡρακλεωτικοὶ καρκῖνοι. Secundum cancrorū genus paguri & Heracleotici cancri. Magna utrorunque similitudo effecit, ut idem esse uiderentur: reuera tamen diuersæ sunt species Aristoteli ac Plinio paucis differentijs à sese distinctæ, ut ex sequentibus perspicuum fiet. *Heracleotici paguris persimiles, &c.*

Pagurus post cancrum mæam maximus est, parte anteriore, & in lateribus senis aculeis longis & ualidis riget. è fronte protenduntur appendices duæ rotundæ, acutæ, firmæ admodum, sub quibus cornua duo minora articulata. Ex lateribus ualde prominent oculi magis ad latera, quàm ad anteriora spectantes, magno interuallo disiuncti, qua nota à cancris maxis differunt. Testa tota minimè læuis sed aspera, utpote quæ tuberculis & aculeis tota conspersa sit. In ea, maximè in superiore eius parte pictores nostri specula includunt, nec id sine gratia ob aculeos & testæ colorem. Pedes octo habet, longos, crassos, sex articulis interceptos: chelas duas magnas, aculeis horrētes. Caudam ex multis tabellis contextam, in cuius parte interna oua æstatis tempore appendicibus racematim hærent rubra. In lateribus branchias, & partes internas easdem quas locusta.

Carne est media, neque dura, neq; molli, & dulci non tamen æquè ac squillarum caro. In furno assatur ore & ano obturatis, alioqui quicquid intus est liquidi effluit, & fit similis cancris Phœnicijs, quibus nihil est intus ob pabuli inopiam. Sentit & uim lunæ, ut reliqui cancri qui crescente luna succulentiores & meliores sunt.

Veterum scriptis satis celebratus est pagurus: musicam amare, & ea delectari dicitur. Laudatur etiam prouerbio Paguri sapientia, cuius etiam causa puto è collo Ephesiæ Dianæ Pagurum olim suspensum fuisse, prudentiæ & consilij symbolum. Paguro uerò sapientia tribuitur, quia uetè quum crustam exuit, aculeis armisq; omnibus spoliatum se sentiens latet, & uiribus suis diffi- *Prouerbium.*

Digitized by Google

dens, nullos aggreditur, quoad testam nouam & duriusculam recuperarit. Vtitur & prudentia in exercenda grauiore testa. Quum enim tempus appetit, huc & illuc tanquam furijs incitatus fertur, alimenta persequens ut ex plenisore uictu ad corporis molem facta accessione testa disrumpatur. Quæ omnia Oppianus sic exponit.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν. Hæc in Corollario paraphrasti ce redditur ex interpretatione Gillij.

..... Οἵ τε πάγουροι
Ῥώσῃσι μαιώσιν ἑὸ κύτεϊ ἐγκαιόωντες,
Ηλιοκαμψίνου, κύτ' ἀὴ ὀλίγῃ ἐρκ@ ὀλισθῇ,
Αὐτως, ὅτε βορῆς μεμνημένοι, ὅτι τεν ἄλκα,
Ἐμπνείμ;ῥίνῳ δὲ πόδεστρομέεσσιν αὐραῖς
Βαιὴν θαρσήσαντες ἐπὴν λαμάσσαρο πύσεντο,
Ὄφρα πόδι μελίεσσι νέον σκίπτες ἀμ@πτάγεν.

Ἠινίκα ἰκνυμβόιο βίλω φράσσωντα κέλυφος,
Ῥιπτάμενοι ἀκωκῇσι διάκρισις ἄφρα γένηται
Οἱ δ' ἅπ πω πρῶτον μὲν ὦν λαμάδοισι τέτυκται
Ἐλπόμενοι φθιμένοισι μετήμενα, χοὐ ἔτι θερμὴν
Ἀρπαφίτω, μετὰ δ' αὖτις ἀγειρόμενοι νέον ἁδ'ε
Τάφρα ὑ θυμὸν ἔχοσιν ἀμαίνοντα, φθερσίνοντα,

Id uerò sapientiæ Paguri attribuunt, quod natura edocti, ut & reliquæ omnes animantes faciunt: neq; solùm paguri, sed etiam locustæ & cancri crusta sua exuuntur uere, quemadmodum angues membrana uernationis quam senectutem appellãt, ut tradit Aristoteles. Idem scribit Oppianus, omnes crusta intectos crustam ueterem exuere, deinde aliam renasci. Lib. 5. de hist. anim. cap. 17. Lib. 1. ἁλιευτικῶν. Ῥώστοι δ' οἵσι πελάσσῃ
Λοπὸν ὑπ' ὀστράκῳ ἐσσεμένου, ὄφρα νιν ὥρῃσι χαράξῃσιν, ἄλλο δ' ὀνεῖδος Σαρὸς ὑπ' ἐκ κύστης ἀναπάλλεται.

Quos uersus ideo maximè citauimus, ut admoneremus poëtam non adeò uerborum sollicitum, ὄστρακον pro crusta, non pro duriore testa, qualis ostrearum est, usurpasse. Nam quæ uerè testacea sunt, integumentum suum non mutant, sed crustata tantùm. eius rei causam aliàs reddidimus.

DE EODEM, BELLONIVS.

Icon hæc Paguri alia est, quam à Rondeletio exhibita. Posui autem non ipsam hîc Bellonij iconem, sed meam, quam olim Venetijs fieri curaui, planè similem.

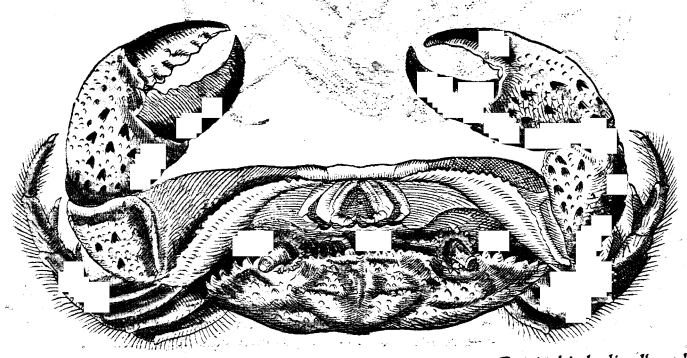

A PAGVRVM Galli Vn Chabre uel Vn Crape nominant. Græcia ubiq; hodie adhuc uulgò Paguri nomine cognoscit. Caue autẽ ne pro Paguro Pagrum dicas. Est enim Pagrus, piscis squamosus, multùm à Paguro diuersus. Pagurum autem hunc Normanni à rubro uel rufo, quem eius testa præ se fert colore, Vn Rousseau appellant: alij quòd coctus in passilli modum pulmentum ferat, Vn Tourteau, quasi passillum dicant. Massilienses Carbasse & Fagule, Veneti Granciporum, nomine fortasse composito, quasi Cancrum Pagurum dicerent. Sunt alij Galli Mediterranei maris incolæ, qui Paguil nomine à Paguro deriuato proferant.

C Respuit læues tractus, asperas cautes incolit, quas æstus maris in refluxu & reciprocatione siccas relinquit. Pagurus, ubi recessit mare, in arido relictus, ob metum crura contrahit, & torpentis modo immobilis quiescit.

E Crusta eius nouem in gyrum crenis imbricis modo incisa est. Adolescit in caluæ humanæ magnitudinem, sed non ita orbiculatus euadit: cancris enim proportione respondet. Valida crusta integitur ac læui. Crura blæsa, utrinque quatuor habet, uillis hirta, ternis articulationibus geniculata, in quibus ungues acuti oblongiq; sunt, minimè bifidi. Brachia bisulca parte anteriori binis articulis intercepta, forcipibus crenatis munita, in extremo nigra: quibus quę constringunt ut edãt, etiam dura confringere possunt. nam in eis durities est pene ossea Quamobrem ichthyopolæ captos Paguros arctè ligatos seruant, ne sibi inuicem crura abscindant. Color uiuorum multò uiuidior est quàm demortuorum. In uiuis enim præ nimia rosei exhalatione tergora ueluti subnigra apparent.

Digitized by Google

apparent. Cæterùm cocti (ut aliud omne cancrorũ genus) mutant colorem. Caudam ſub thorace reflexam habent, unde hos caudarum expertes eſſe quidam conijciunt. Branchias utrinq; in latere diſpoſitas oſtendunt, ut reliquum genus locuſtarium, ſub tergoris cruſta, ſenis ordinibus ad tibiarum radices inſertas. Multò latiores ſunt quàm longi, ut ex Oceano in pedalem plerunque latitudinem abeãt. Quidam mihi uiſus eſt in Ariglia decem libras pendere. In eius ore tot comperies naturæ ſecreta, tot adſtantes appendices, tot pelliculas, ut coactus incredibile naturæ artificium neceſſe ſit fatearis. Mutim (ea autem eſt hepar) habet dulciſſimam, maxima ex parte ſubrubram, cum infinitis propè apophyſibus, flauis, grandi ſtomacho adiacentibus. Reliquæ partes internæ muſculis albis conſtant, quibus externæ mouentur.

Sethus, Carcini appellatione, Pagurum intellexit, Galenum ſecutus, Aëtium & Paulum. A
Salſi ſucci eſſe (minus tamen quàm oſtracoderma) & uentrem ſiſtere ſcribit. Inter lautiſsimos F
cibos hodie receptus eſt, quem tamen carnis & coctionis durioris Galenus aſſeuerat. Sed id (ut iam in Cancris dictum eſt) de muſculis potiùs quàm de Muti (qua potiſſimum parte conſtat) intelligendum eſſe puto.

COROLLARIVM.

PAGVRVM eundem quem Bellonius pingit cancrum, in Italia ab eruditis nominari audiui. nec alium ad me pictum Fracaſtorius dedit: de eodem etiam Gillius ſenſit, & nomina tum alia, quæ Bellonius recenſet, atteſtantur: tum porri uel pori nomen uſitatum Italis per ſyncopen à paguro contractum uidetur. quanquam hoc nomen Rondeletius ſuæ Maiæ attribuit, porroni quidem ille, non porri ſcribens. Ad littus Adriatici ſinus hos Cancros Porros uocant, quaſi Pagu ros: Maſilienſes Carabaſſos: Gillius, de eo ſentiens de quo & Bellonius. Dalmatæ aliquibus in locis in hodiernum diem paguros, & Veneti cancros porros cognominant, Maſſarius. Paguri hodie Granci porri dicuntur, Iouius. Et in alijs Italiæ locis pauri uel pauari cognomine, pedibus piloſis, teſta nigricante. A Palladio Cancri marini uocantur. Pagurus, ſpecies eſt cancri, Heſychius, rectè quidem ille, recentiores uerò Græci plericq; pagurum pro cancro ſimpliciter & in genere uſurpant. Vide ſupra in Cancro in genere, A. Sic pagurum fluuiatilem dixit author Euporiſton 3. 226. Παγοῦρος, οὗ τὸ ἥμισυ καυσάβου, Scholiaſtes in Equit. Ariſtophanis. Biſas, pagurus eſt marinus qui uocatur carabus, Kiranides. Ab Anglis hoc genus cancri uocatur a Pungur: à Germanis ein Meerſpiñ, id eſt araneus marinus. (Maia quam à Gallis Bellonius araneum maris dici ſcribit, differentiæ cauſa nominari poterit, ein groſſe Meerſpiñ.) Sed hoc nomen etiam ſepiæ aliqui tribuunt, cum generi cancrario magis conueniat. Seekrabs oder Seeſpiñ, in lacu Suerinenſi capitur, & in eodem Krabbe dictus, (Friſijs Krab/ Krabe:) hic forte pagurus eſt, id eſt cancer marinus maiuſculus: ille, minor, ſimpliciter marinus cancer. Galli quoque Oceano uicini pagurum uocant Chabre uel Crape. Albertus cancrum marinum rotundum ſine cauda, ſcribit Germanicè cancrũ maris appellari. Audio & Luſitanis Aranha dici. Marinos quoſdam cancros alicubi Meerkräſchen uocitãt, à ſimilitudine marſupij illius quod Germani taſcham nominant, corpore fermè rotundo, ſine capite & cauda Capparente.) Eadem ſanè nomina quæ Cancro ſimpliciter, Paguro etiam alijſq; ſpeciebus, magnitudinis aut alia quapiam differentia ſimul expreſſa, conuenerint.

E genere cancrorũ Pagurus læui dorſo eſt, (tabellatioreq;, Maſſarius.) In utraq; ſede uiuit, & B.C.
in aridum ſæpe procedit: huius pedes breuiores quàm Maiarum, quicquid comprehendunt, ſtri ctiſsimè conſtringunt: idemq; oculos modò recondit, modò profert, ut interdum tanquã cornua extra emineant, interdum intra in teſtam abditi recedant, Gillius. In Britannia quàm maximi reperiuntur, Maſſarius. ¶ Paguri Oppiano ſaxatiles ſunt, (item Nicandro,) & amphibij. ¶ Scorpij quidam ex paguris generantur, teſte Nicandro in Theriacis. Paguri capti & extracti mari à piſcatoribus, aliquando terræ foramina ſubeunt, ubi immortui in ſcorpios mutantur, Idem. Vide ſupra in Cancro marino c, item in Cancro in genere. ¶ Cruſta ipſis rumpitur, & ſenectutem quemadmodum ſerpens, ſic integumento ſe ipſi exuunt. Id cùm primùm luxari & à carne abſcedere ſentiunt, tum huc & illuc tanquam furijs incitati feruntur, pleniorem uictum inquirentes, ut tumoris acceſsione & corporis mole inflati, inuolucrum ſuum rumpere poſſint: ex quo ubi elapſæ ſunt, atq; ſe explicauerunt, in ſabulo iacent, mortuorum ſimilitudinem ſpeciemq; gerentes. De naſcente autem pelle, etiamnum molli & tenera, maximo afficiuntur timore. Deinde poſtquã ex diſſolutione ſe paulatim collegerunt, & quodammodo reuixerunt, primùm ſanè guſtant ſabulum. Tandiu autem timidi ſunt, & uiribus ſuis diffidentes, quoad tegumento circũueſtiantur: id ſimul ut cœptum fuerit conglutinari & ſolideſcere, continuò tegmini tanquam armaturæ confidentes, adſunt animis; & omittunt timorem, Aelianus 9. 43. Eſt autem paraphraſis Oppiani uerſuum, quos Græcos Rondeletius poſuit.

Impudentes paguros Oppianus dixit. ¶ Non modò in mari, ſed in terram eiectus, uel captiuus contra faceſſentes ſibi negotium pugnant: quòd quidem ipſum uſu percepi. Cum enim Lazarus Bayfius, poſt præclarè obitam antemeridiano tempore legationem, aliquoties me ad littus Adriatici ſinus duceret, ut piſcium naturas exploraremus, cum alia pleraque periclitabamur, tum D

puerorum ludicram pugnam cum Paguris fortè in ſicco repentibus ſpectabamus: pueros quidē in eorum forcipes feſtucam inſerere: hos uerò magno robore animi hominū multitudinem, quæ circunciudebantur, præclarè contemnentes, pertinaciter quicquid arripuiſſent, retinere: neq; uel ſæpiſsimè uictos tandiu obſiſtendi finem facere, quoad omnibus uiribus defecti, tanquam homines pugillatione & luctatione certantes, ſtrenuè decumbebant, Gillius. ¶ Muſicæ ſtudio delectatos capi, mox in E. referetur. ¶ De paguri prudentia, uide ſuprà in Rondeletij ſcriptis, & infra in H.

a Paguros muſicę illecebrę machinatione piſcatores capiunt. ij enim in latibula abditi, primùm ut ad inſtrumentum quoddam muſicum (photingium uocant) piſcatores ſuauiter canere ingreſſos audiuerint, ſtatim tanquam amatorio quodam ad exeundum non modò inducuntur & lætabra, uerùm etiam uoluptate allecti, extra mare egrediuntur: hi quidem retrò, ad tibiam canentes, cedunt: illi autem ſequentes, in arido comprehenduntur, Aelianus 6. 31. Paguri facula cauernulis uel inuiti euocantur, Plutarchus alicubi ut quidam tranſtulit. ſed inſpiciendus eſt Græcus codex, & conſiderandum an facem potiùs uel muſicum inſtrumentum, quod φωτίγμον Aelianus uocauit, intellexerit author. Grammatici & Lexicorum conditores nullam huius uocabuli mentionem faciunt.

b Cum decoquuntur partim ruffeſcunt & partim nigreſcunt, inter lautiſsimos recepti cibos, quos carnis & digeſtionis durioris Galenus de uirtute alimentorum tradit, Maſſarius. Pſellus etiam paguros & cancros non facile concoqui author eſt. Ventrem durum mollit ius paguorum, Kiranides. Paguri ſeu cancri ſalſum quendam ſuccum habent, minùs tamen quàm cætera oſtracóderma: uentrem uerò ſiſtunt, cum aquæ incocti ſuccum ſalſum dimiſerint, Symeon Sethi.

H.a. Ῥάγοι ſunt loci aſperi, præcipites, ὀλισθηροί, uel acutæ petrarum eminentiæ, Schrofen dicuntur à noſtris, ut chœrades, id eſt ſcrophulæ Græcis, ἀπὸ τοῦ κατεῤῥάχθαι εἰς ὕψος. inde nomē paguris, quòd in huiuſmodi locis ſoleant ὀρεύειν: quod uerbum licet obſeruare & cuſtodire ſonet, accipitur tamen pro morari, ut φιλαπήδησαι quod in illo, ὀλισθηροὶ νύκτωρ φυλάξῃ, Etymologus & Varinus. Paguri dicti ſunt, ἀπὸ τοῦ τοὺς πάγους ὀρεύειν καὶ ὁρμᾶν· ἢ ἀπὸ τοῦ πάγους ὀρεύειν καὶ φυλάττειν, Scholiaſtes Nicandri. Prima huius nominis corripitur Oppiano: item Nicandro, Ἅλλοι δ' ἂν βαιοῦσιν ἰσάριθμοι ὄφιες πάγροις. Sic & in πάγος: Ἑκτηδὸν μὲν γὰρ πάγοι ὀξεῖς, Odyſſeæ E. ¶ Lycophron Phœnicem Achillis præceptorem iam ſenem pagurum dixit (ipſum, non cutim eius, ut Cælius Rhodig. putauit) propter cutis aſperitatem, quæ ſenectute contrahitur, Euſtathius, & Tzetzes Scholiaſtes, καρκῖνα γὰρ φασι pariter cognominatum inquiens, quod puerum Achillem educârit, ad differentiam marini paguri (cancelli) pinnotrophi, id eſt pinnam marinam nutrientis. Paguri forma diminutiua à Symeone Sethi παγόσια dicuntur.

Epitheta quæ cancris, pleraq; etiam paguris conuenient, & contrà. Ἀναιδὲα φῦλα πάγων, Oppianus. Ἀμοιβαῖοι, Idem. Ὀπισθοβάμων, pagurus, Varinus: tanquam non ſit epitheton, ſed antonomaſia. addit & alia epitheta ex innominato authore, periphraſin (ut uidetur) ſiue paguri, ſiue alterius cancri: Ὀπισθοβάμονα, τριχῆλον, ὀκτάπουν, νικτᾶν, ego νίκταν paroxytonum malim, id eſt natatorem. His ſcriptis Statylli Flacci epigramma reperi, Anthologij libro 6. titulo 3. qui inſcribitur Ἀπὸ ἑλλέβου: Βαιβοσκελῆ, δίχηλον, ἀμφιδινοῦντα, Ὀπισθοβάμονα, ἀστρόχηλον, ὀκτάπουν, Νικτᾶν τ', ὀρυμάσσοντα, ὀρεκτὸν ἐχθρὸν τῷ πινεῖ τὸν πάγαρον ἁρμικβόλῳ Ἄγκρας ἀπέχνᾳ αὐτίβιον κώπαισιν. Scorpij quidam ſimiles ſunt βαιβοῖσι πάγροις, Nicander: id eſt tortuoſis, obliquè incedentibus, σκαμβοῖς, Scholiaſtes. Ab eodem πετραῖοι, hoc eſt, ſaxatiles cognominantur: & ἀκριώντοδν, hoc eſt, aſperi.

Ῥυμάγρα, id eſt forceps inſtrumentū fabrile, alio nomine etiam cancer uel pagurus appellatur, Heſychius. Vide in Cancro.

h. Laudatur prouerbio paguri ſapientia, &c. Rondeletius, ut ſupra recitauimus. Εἶδ' ἅλωσ ὦ ἄκρος, σοφίαν ὦ πάγαροις μὴν θεοῖς ἐχθρόν, καὶ ἰχθυδίοις ὕδρικα παντοδαπὰς πίχας, Timocles aut Xenarchus in Purpura apud Athenæum. Eraſmus Rot. huius prouerbij non meminit.

GENVAE, ut audio, uulgò nominatur Ogie, cancri quidam marini paguris ſimiles, ſed minores.

DE CANCRO LATIPEDE.
RONDELETIVS.

A PARVVS quidam & ignobilis cancer apud nos frequentiſsimus eſt, nomine tamē caret obuilitatem: nos à nota ſatis inſigni latipedem cognominauimus.

B Cancer eſt paruus nucis iuglandis magnitudine, aliquādo paulò maiore, chelas habet denticulatas, & articulatas, pedes utrinq; quatuor. Poſtremus & minimus, à quo latipedem hunc cancrum nuncupauimus, præter alierum cancrorum naturam in latitudinem deſinit oſſeam, ſex articulationibus conſtat. E fronte extant cornicula quatuor. Teſta eſt læui, parte ſuperio-

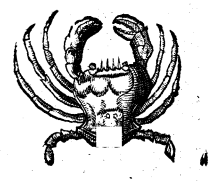

Digitized by Google

re albescente, anteriore quodammodo nigricante. Oua habet pallida.

Cum maris purgamentis in litus eiicitur, & cum piscibus aliis sagena capitur, neglectusq; in litore relinquitur, unde magna celeritate regreditur in mare, (*Quærendum an hic cancer sit quem cursorem cognominant, uel ei cognatus. Vide infra in Cancro equite.*) beneficio latitudinis postremorum pedũ. C

De huiusmodi cancris locutum puto Aristotelem hoc in loco: οἱ δὲ μικροὶ καρκίνοι οἱ ἁλίσκονται ἐν πέτραις ἔχουσι σὺν πολλοὺς πλατεῖς πόδας, ἵνα πρὸς τὸ νέμειν εὐπρόσωπα ὦσιν, ὥσπερ πτερύγια τὰ πλατέα τοῖς ἰχθυδίοις, ἔχουσι σὺν πολλοὺς πλατεῖς πόδας, ἵνα πρὸς τὸ νέμειν εὐπρόσωπα ὦσιν, ὥσπερ πτερύγια τὰ πλατέα τοῖς ἰχθυδίοις, ἔχουσι σὺν πολλοὺς πλατεῖς πόδας. Quæ mihi uidentur alium sensum habere quàm Gaza in interpretatione sua expresserit. Sic igitur uertendum fuerat: Parui cancri qui capiuntur inter paruos piscículos, postremos pedes habent latos, ut ad natandum sint utiles, ut pinnarum uel palmularum uice sint isti pedes. A *Lib. 4. de part. animal. cap. 8.*

Paruus igitur cãcer latitudine quidẽ sua in aqua fluitat: sed ut celeriùs impellat̃, natura pedes postremos latos fecit, ut ijs utatur perinde ac rana posterioribus suis pedibus, & anates, cæteræq; aues aquis gaudẽtes suis pedibus latis: item ut fiber suis, cuius priores pedes diuisi sunt ad cibum capessendum, ad caueam effodiendam, posteriores cute coniuncti ad corpus in aqua impellendũ. C

DE EODEM VEL SIMILI CANCRO PARVO LATIPEDE: & rursus alio, Bellonius.

Paruum Carcinum aut Cancellum Græci μικρὸν καρκίνον uocarunt, Romæ Grancettum. Nam admodum exiguus inter pisciculos reperitur. Pedes extimos latiusculos habet, quibus ad natandum ceu pinnulis aut remis utitur. Massilienses Grittam genuina uoce nominant. Veneti ac Ferarienses † Mazeneram. Differt à Cancro marino nouissimis tantùm pedibus, quos habet latos, in quibus ungues anterioribus similes esse constat. † *Vide suprà in Cancro mar.*

Pisciculos alios carcinis aliquo pacto similes Romani rustici frequenter cum Tellinis & Conchulis (quas Gongilas uocant) diuendunt: qui tamen Carcinis multò † maiores sunt: supini albicant, proni autem subcinericij sunt, punctisq; frequentibus ac candidis in tergore uariantur, Ophitæ modo. Nouissimos pedes in extremo latos habet, Cancellorum modo, quorum magnitudo pollice operiri potest: tamen uiuaces admodum sunt. Eos quoties nautæ reperiunt, crudos edunt cum pane: sed Romæ coquuntur: gratiores tamen sunt crudi, nisi horum copia aluum conturbaret, ac plus æquo cieret. Genus istud nunquam grandescit. Quinos habet pedes, crassiores, forcipatos, crenatos ac robustissimos, in quibus bina numerantur crura. Singulares digiti quatenis constant articulationibus, nisi quis omnes complectatur: tunc enim sex comperiet. Caudæ id quoq; rudimenti in eis est, quod omni Cancrario generi, eodemq; modo subtus reflectitur. † *forte, minores.*

DE CANCRO FLAVO SIVE VNDVLATO, RONDELETIVS.

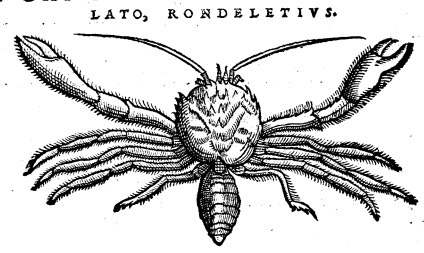

CANCER quem hic exhibemus inter anonymos & ignobiles magnus est, cancris stagni marini uel fluuiatilibus æqualis. Flauum à colore nominauimus, undulatũ à lineis quę in prona parte sunt sinuosæ undarum modo, non aliter quàm in cameloto uulgò numcupato. Capitur circa Antipolim & Lerinum insulam, nec uspiam similes uidi. Caudam extentam depinximus, ex tabellis aliquot contextam. Pedes quaternos habet, longos & hirsutos: chelas duas magnas etiam hirtas: cornua duo satis longa: in fronte aculeos siue appendices duas, in lateribus alios aculeos. A B

DE CANCRO VARIO SIVE MARMORATO, RONDELETIVS.

Digitized by Google

IN ſaxis Agathenſis litoris degit hic cancer, qui ideo à nobis uarius ſiue marmoratus dicitur, quia teſta eſt læui ac perpolita, coloribus uarijs conſperſa: marmor uariũ ſiue iaſpidem pulchrè referente, ſiue ſplendorem teſtæ, ſiue læuitatem, ſiue colorum uarietatem ſpectes: cernuntur enim in ea maculæ uirides, cæruleæ, albæ, nigræ, cinereæ, quæ mortuo cancro maiore ex parte euanescunt. Si mortuus in ſole exſiccetur, totus fit flauus. Brachijs nonnihil ab alijs differt, forfices enim breuiores habet & craſsiores, tubercula ueluti gemmæ in eis eminent, ut in aſtaco. Cruſta ẽ in cæteris durior. Cornicula duo è fronte extant. Oculi ſatis à ſeſe diſtant: poſt oculos hinc & inde ſerrata eſt teſta.

c In ſaxorum cauernulis degunt: &, ſi quem conſpexerint, intro ſubeunt: itaq; pedibus hærent, ut auelli uix poſsint. Metu uacui ſuper ſaxa in ſole apricantur. Id cancri genus in Agathenſis litoris ſcopulis tantùm uidi.

DE CANCRO BRACHYCHELO.

RONDELETIVS.

b INTER cancros qui circa Lerinum inſulam capiuntur, is eſt quem hîc depinximus: ex rubro nigricans, paruus, corporis figura ab alijs cancris nonnihil differente. corpus enim poſteriore parte contrà quàm in cæteris latius eſt, anteriore acutius. Chelas duas habet ualde breues & tenues, unde Βραχυχήλας nomen dedimus. His proximi pedes duo longiſsimi pro corporis ratione, craſsi, acutiſsimi, ut uideatur uoluiſſe natura quod chelis detraxerat, pedum horum longitudine penſare: iidem lanugine quadam obducti ſunt. Terni quiſq; quuntur etiam longi ſunt, ſed tenues & læues. Supina pars aculeos habet. Rariſsimus eſt alibi cancer, in Lerino frequens.

DE CANCRO MACROCHELO.

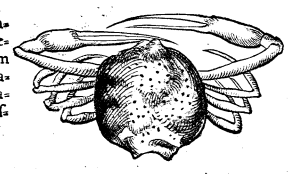

CANCRI huius picturam Io. Kentmannus medicus doctiſsimus ad me dedit: neſcio ubi nactus. Ego amplius de eo quàm effigies præ ſe fert quod dicam non habeo. Macrochelum uel Leptochelum cognominare licebit, quod inter Cancros longiſsimæ ei tenuiſsimæ; q; ſint chelæ.

DE HIRSVTIS CANCRIS.

RONDELETIVS.

Cancri hirſuti.

Paruorum hirſutorum genera.

HIRSVTA ſunt quædam cancrorũ genera, uarijs in partibus, alia in ſupina parte, alià in pedibus.

Paruorum uerò cancrorum qui hirſuti ſunt, differentias tres obſeruaui. Prima eſt eorũ qui chelas aculeatas habent, & in extremo nigreſcẽtes. Cornicula duo: quæ ſequũtur utrinq; partes, ſerratæ ſunt. In teſta media cordis humani figura expreſſa cernitur. Chelis pedibusq; omnibus hirtis ſunt.

Huic

Huíc generí ſimile aliud eſt æquè hirſutum, ſed magnitudíne differt, minus enim eſt ſuperio- 2
re, & chelarum extrema nigricantia non habet.

Tertia differentia eorum eſt, qui ſecundis ita ſimiles ſunt, ut eoſdem cum íſs planè eſſe dice- 3
res, dempta ſola magnitudíne: niſi oua in utríſq; reperiſſem, quod facit ut credam ſpecíe differre, tamen, ob magnam cum ſecundis affinitatem, pictúrâ horum ſeparatâ nihil opus fuit.

Tria hęc genera cùm reliquis piſcibus euerruntur, & ob exiguitatem prorſus negliguntur. C

COROLLARIVM.

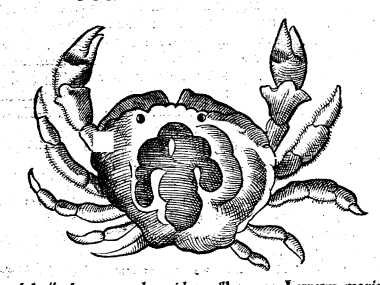

Cancris hirſutis Rondeletij adnumerandus uídetur ille, quem Lupum marínum uulgò Romæ, alij ſomniolo uocant: quòd eius cruſta in puluerem redacta ſomnum inducat, alijs papilla píloſa uel caſtrangíolo dícitur. Videtur non multum abludere à deſcriptíone Maiæ: ut Cornelius Sittardus ad me ſcripſit, cui etiam íconem debeo.

DE CANCRO CORDIS FIGVRA.

RONDELETIVS.

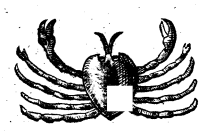

CANCER hic corporis trunco cordis figuram omnino refert. cornua duo habet è fronte prominentia, brachía duo breuí forfice, quaternos pedes. Pelagius eſt & paruus, uíx unquam ínter lítorales ínuentus: ſed panagro ex alto marí cum Pelagicis piſcibus in lítus pertrahitur, neq; admodum frequenter, quía ob exiguitatem faciłè è retium maculis elabítur. In maiorum aſellorum uentrículis huiuſmodi cancros ſæpe ínuenímus.

DE CANCRIS PARVIS QVI IN ALIENIS TESTIS VIVVNT, RONDELETIVS.

Hi cum in pinnis degunt, priuatim pinnotheres dicuntur. Alij ſunt Cancelli uel Scyllari, corpore oblongo, qui inanes tantum teſtas inhabitant: de quibus inferiùs ſeorſim.

C
In quibus teſtis aut conchis degant.

CANCROS paruos ín alíenís teſtis hoſpítarí Ariſtoteles prodidit, & ídem experiéntia docet, non tamen ín omníbus teſtis ſine diſcrímine eos reperías, non ín lepade, non ín tellinís, non in conchulís, nunquam ín mitulís marini ſtagni, ſed ín mitulís gurgítum, pinnís, pectínibus atq; oſtreís. Ariſtoteles: Innaſcuntur in teſtaceís quibuſdam cancrí albí, omníno parui: plurimi quidem ín mitulís ſoliatis (ὧν τοῖς μυσὶ τοῖς πινηλώπαις) tum ín pínnís quos pínnotheras uocant. Quínetiam ín pectunculís atque oſtreis, (ὀμφακοφάγοις,) uerùm nullum íj conſpícuum capiunt íncrementum. Piſcatores aiunt cancros iſtos unà cum illís quorũ teſtam inhabítant naſcí. Athenæus in pínnís & conchis margaritíferís naſci aít, cuius locus emendatiùs, quàm in uulgaribus codicibus legi hoc modo poteſt: ὅσαι δ' αὖ πινήναι ἢ κατὰ λέπαδα πεφυφῶσι, γίγνεσθαι, καὶ ταῦτα ἔχουσαι τὴν μαργαρείτην χρυσῶν, ζωσι (ζωογονοῦνται habet codex uulgatus) δὲ καὶ τρέφονται οἷς τὸ πεφαιφυκὸς τῆς πίνης μέρος. τοῦτο (ἔστι) δὲ συμπεφυκὸς τοῖς τοῦ κόγχης σώμασι

Lib. 5. de Hiſt. anim. cap. 15.

Lib. 3.

Digitized by Google

χαλὰς ἔχει, καὶ νομὶὼ εἰσεφέρειν, ὃ δὴ λέγειν ἐοικὸς καρκίνῳ μικρῷ, καλεῖσθαι πινοφύλακα. Pinnæ quæ petris aut saxorum cauernis (πέτραις ἢ σπιλάσι) adhæserint, radices agunt, illic margaritam generant. Vitam autem & nutriuntur per partem carni hærentem. Huius autem conchæ ori adnascitur animalculum chelas habens, & cibum assumens, quod cancro paruo simile est, & uocatur pinnophylax.

In ostreis. Dicam quod sæpissime uidi. Cancri parui qui in ostreis reperiuntur, minores sunt, paruæ scilicet fabæ magnitudine, toto corpore candidi, præterquam in pronæ crustæ medio, quod rubescit. Qui in pinnis reperiuntur, maiores sunt, & magis rubri quàm albi sunt, alioqui chelis pedibus, toto denique corpore tum inter se tum alijs omnibus cancris similes. A cancellis autem differunt, quòd parui cancri uiuentium pinnarum & ostreorum hospites sunt: cancelli inanes duntaxat testas & turbinatas subeunt, suntque longo corpore locustis non cancris simili. Cur cancelli in alienis testis habitent. Iidem in alienis testis habitent, postea exponemus, nunc de cancris paruis idem faciendum. Sunt qui miram bestiolæ (*Non cancro paruo, ut Rondeletius putat, sed simpliciter cancro Oppianus hoc adscribit.*) *de supra in Cancro marino D.*) hac in re prudentiam extollunt, inter quos Oppianus: Quum, inquit ostrea testas aperiunt, ut limum & aquam ad uitam sustinendam hauriant, cancer lapillum chelis arreptum in testas medias immittit: quo à claudendis testis cùm ostrea impediuntur, cancer ingressus epulatur illic, & eorum carnem depascitur.

Ὅσσαι μὲν κλιδὸν ἀς ὠκεσπύξωσι δυείτῃσιν, ἰλαὸν λιγμάζοντα, καὶ ὃ δ' ἐστὶ ἐγωώοντα
Ῥιπάσσει ἄγκιστρον ἐφιμένα πετράων. Καρκίνος ἐν ἢ ἠφὶ δ' ἐ πέτρ ἐγκυμίνῳ ἀέρας,
Λάθρῃ δ' ἐμπελάσας, μέσσῳ δ' ἐνέβηκε λάκκῳ Λάβρε φίλῳ, τὸ δ' ἔρξεν καὶ ἐμφυσίου πόρ ἐβόσας
Ἀμφιδύμοις πλάστιγξι ἐχὶ δόγος, ἀλλ' ἐπὶ αὐτῷ Οἴγνυσι, ὄφρα θοίνη τε, καὶ ἀγρεύσῃσι κορέσσῃ.

Sed hoc fabulosum esse puto: nunquam enim mytulos, pectines, pinnas, ostrea in quibus sunt cancri, arrosa ulla ex parte reperias.

Fabulosum esse cancrum partem ipsidem uesci quibus pinnæ aut aliæ conchæ quarum sunt hospites. Aliter Plinius qui scribit cancrum dapis assectatorem, pinnæ in capiendis piscículis auxilio esse, & communi præda communiter cum pinna uesci: quem locũ capite de cancello citauimus, item Athenæi locum illi planè similem. Oppianus quoque lib. 2. Halieut. scribit pinnam in magnis testis esse imbecillam, sine mente, sine astu: sed hospitem cancrum excipere, à quo nutriatur & custodiatur, unde pinnophylax uocatus est. Quum igitur piscis testam subit, pinna morsu à cancro admonita, testam claudit, prædamque communem depascuntur.

Ὅσσαπερ αὖ βυθίαις μὲν ἔχει πλόκαμος, ὧν δὲ οἱ ἰχθὺς Πίννῃ ναυτιόῳ κακὸν μόρον, ἠὲ μὲν ἄκλης
Οὔτέ τι μητιόωσα ἐπίσσυται, ὅττί τι ῥέξαι. Ἀλλ' αἰεὶ οἱ ξυνόντε δόμον, ξυνὸν τε κελεύσσηλον
Καρκίνῳ φιλίῃ, φρένας ἐσθλὰ μιν ἀσκέ φυλάσσειν, Τῷ καὶ πινοφύλαξ κεκλήσκεται, ἀλλ' ὅτι κῶλα
Ἰχθύος ὀδὰξ ἔκαστα, ὁδ' ὅ φρονέουσαν ἔμυξας Δάκνμαλι κορδαλέῳ πίννλω ἐλεγχ, ἠδ' ὀδύσσῃ
Ὅσσαπερ συμπεπόνῃσι, ⟨ὃ⟩ γ' ὀδύσσῃ ἐφράσσατ' ἄγκλῳ Αὐτὴ τ', ἠδ' ἐπάρῳ, ξυνὸν δ' αἷμα θλέπτουσ' ἐλοντο.

Sed hæc omnia fabulosa esse, inde necessariò efficitur, quod neque pinnæ, neque mytuli, neque ostrea piscium carne pascantur, sed aqua tantùm & luto.

Squillæ paruæ. Quòd ab his autoribus cancro paruo tribuitur: idem à Cicerone squillæ paruæ, sic enim κωβίον Aristotelis interpretatur: quæ squilla parua etiam in pinnis reperitur, quemadmodum & cancer paruus, testibus Aristotele & Plinio, ut capite de cãcello docuimus. Ciceronis hæc uerba sunt

Cicero. libro 2. de Natura deorum. Pinna uerò (sic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula concha cum parua squilla societatem init comparandi cibi. Itaque cùm piscículi parui in concham hiantem innatauerint, tum admonita à squilla pinna morsu comprimit conchas, sic dissimillimis bestiolis communiter cibus quæritur, in quo admirandum est congressune aliquo inter se, an iam inde ab ortu naturâ ipsâ congregata sint. Quæ eadem ratione falsa esse conuincuntur. quî enim cibo eodem uesci possunt squillæ paruæ & pinnæ, cùm squillæ piscículorum carne, ut crustata omnia uiuãt, pinnæ uerò nullo modo, sed aqua tantùm & luto? Cur igitur in pinnis & ostreis cancri parui reperiuntur?

Verior causa, cur pinnæ & ostrea cancri parui subeant. Quia cùm omni generi animantium à natura tributum sit, ut se uitamque tueantur, ut pastum & latibula quærant: cancri parui molliore testa tecti, & ideo iniurijs magis opportuni, concharum caua subeunt, ut illic tanquam in specubus & antris tutiùs degant. Quare nõ solùm in testis, sed etiam in spongiarum cauernulis, in saxorum rimis, in externis testarum, quibus ostrea tecta sunt, cauis, sæpissime cãcros paruos reperi. Nec immeritò dubitat Cicero congressũ ne aliquo inter se, an iam inde ab ortu naturâ ipsâ congregata sint. Piscatores, inquit Aristoteles, cancros paruos nasci confirmant, unà cum illis, quorũ testam inhabitant. Athenæus de cancris & pinnis loquens: ⟨οἱ δὲ πινόται καὶ συγγράφεται αὐτοῖς, ὡς ἐκ τοῦ αὐτοῦ σπέρματος γίνεσθαι⟩. Aiunt quidam pinnas & cancros paruos simul generari, & tanquam ex eodem semine fieri. Ego uerò cùm cancros paruos in pinnis & ostreis sæpissime ouis turgentes uiderim, affirmare audeo non sponte ex limo aquáue ut testacea, sed ex coitu maris & fœminę, & ex ouis prouenire. Quare ubi in testis pariunt, uel statо tempore testas egrediuntur, & coëundi & ouа pariendi gratia. Hactenus de cancris paruis.

Lib. 3.

DE PINNOPHYLACE, BELLONIVS.

In latiore & capaciore Pinnæ parte, quæ in sublime attollitur, plerunq; tres pinnoteres uideas, aliquando

aliquando duas, ut plurimùm unam. Fruſtrà creditum eſt Pinnam piſciculis alí, morſuq; à Pinnophylace admoneri, concludere conchas, & intus piſces exanimari. Quod ſiquidem uerum eſſet, oporteret omnibus intus ineſſe Pinnophylacem: ſed decem aperies, antequam unum Pinnophylacem comitem reperias.

COROLLARIVM.

Pinnoteres, πιννοτήρης, idem qui pinnophylax, ὁ ἢ πίννας (πίννης) φύλαξ, id eſt pinnę cuſtos, Suidas, Heſychius & Varinus. Eſt autem maſculini generis, non fœminini ut quidam uſurpat. Athenæus etiam ex Chryſippo πιννοτήρην ſcripſit per τ. nimirum ἀφ' τοῦ τηρεῖν καὶ φυλάττειν τὰς πίννας. Maſſarius & Rondeletius pinnother ſcribũt in tertia declinatione, τ. aſpirato, neſcio quàm recte, ex Plinij codicibus uulgatis quidam τ. aſpiratum habent, alij non. Nunquam naſcitur (inquit) pinna ſine comite, quem pinnoterem uocant, alij pinnophylacem. is eſt ſquilla parua, alibi cancer dapis aſſectator. Apud Ariſtotelẽ de hiſt. 5. 15. legimus, οἱ καλούμενοι πιννοτήρηαι, quod ſi mendoſum non eſt, rectus ſingularis fuerit, ὁ πιννοτήρας, ἤγουν καρκίνος ὁ ἐν τῇ πίννῃ διατρίβων, hoc eſt in pinna uenari ſolitus cancer. ¶ Germanicè hîc cancer paruus uocari poterit, ein kleiner Meerkrab: cancellus uerò, de quo mox dicetur, uoce diminutiua ein Meerkrable: ut eadem ſit horum nominũ ratio ac differentia in ſermone noſtro, quæ Græcis inter καρκίνου μικροῦ & καρκίνιον, id eſt cancrum paruũ & cancellum. Vel potiùs cancer ille paruus utroq; modo ex iam dictis Germanicè appelletur: cancellus uerò ein Meerkrebßle, ut non ſolum paruitas eius, ſed etiam corporis figura oblongior qua aſtacum refert, ſimul indicetur. ¶ Pinnophylacem Ariſtoteles ſcillaron quoq; & ſcillárion uocauit, & κωλιδρον. Theodorus pro utroq; ſquillam paruã reddidit, Plinij ſecutus, Vuottonus. ſed Rondeletius hæc nomina diligentiùs diſtinxit.

Theophraſtus de cauſis 2. 24. poſtquam de uiſco, & polypodio, quæ arboribus innaſcuntur egiſſet, ſubdit, ſic eſſe natura comparatum ut hæc nõ niſi in alijs ualeant prouenire: ſicut & animalia quædam non niſi in alijs poſſunt creari, ceu quæ in conchis (ἐν ταῖς πίνναις,) atq; in cæteris aptis præſtare animalibus pabulum. Et mox, Neq; enim uita fortaſſe conchis poſſet ſeruari, niſi opera cancri. Patrem aut hominem qui ſe ipſe non curet, ſed à domeſticis & propinquis curetur, uolentes ſignificare, pinnam & cancrum pingũt Aegyptij. hîc enim carni pinnæ uelut agglutinatus manet: unde & ex conſecutione nominis πιννοφύλαξ, quaſi pinnæ cuſtos uocatur. Hęc quidem planè hiat in concha eſuriens: quòd ſi interim piſciculus aliquis irrepſerit, mordet (uellicat) cancer forcipe pinnam. quod ſentiens ea concham claudit, atq; ita piſciculum uenatur, Orus in Hieroglyphicis 2. 109. Eadem ferè Aelianus, cuius uerba in Pinna referam. Item Plutarchus, Is, inquit, quo de ſcribendo atramenti plurimum Chryſippus conſumpſit, pinnotheras, primas in omnibus huius & phyſicis & moralibus libris habens. (Nam ſpongiotheram non uidit, alioqui haud taciturus.) Pinnotheras igitur cancrorum de geniere eſt, pinnæ ſemper adhærens, ac ad concham huius atrienſis inſtar excubans. hiare quippe pandíq; tantiſper ſinit, dum piſciculi quos capi poſſe ſperet, irrepſerint, ibi pinnæ carnem uellicatu leni ſtringit, ac intra fauces ipſius prorípit ſeſe. illa mox concham comprimit, prædam poſtea intra clauſtra captiuam in commune partiuntur & uorant. Et Cicero libro 3. de Finibus, At illa quæ in Concha patula pinna dicitur, iſq; qui enat è concha, qui quòd eam cuſtodiat, pinnoteres uocatur: in eamq; quum ſe recípit, includitur, ut uideatur monuiſſe ut caueret. C

ὁ πιννοτήρης ὅτις ἐστὶ τοῦ γλίσχρου ὁ σμικρότατος, Ariſtoph. in Veſpis de Carcini poëtæ filijs ludens. a.

DE CANCELLO, QVI IN TVRBINATIS: ET SCYLLARO, QVI BREVIOR EST, ET IN NERITIS HABITAT, RONDELETIVS.

Cancellus in teſta. *Cancellus nudus.* *Teſta uacua.*

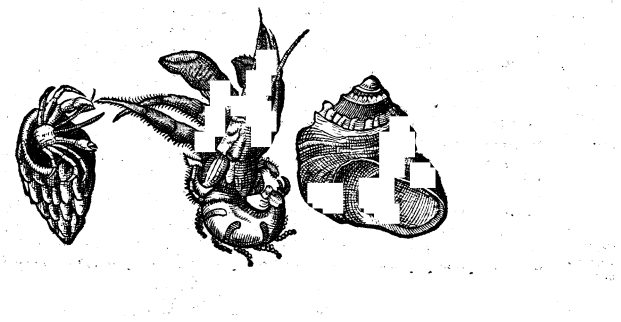

Digitized by Google

A Et primùm q. sit medius inter astacos & cancros.

VT cancelli figuram diligentiùs inspexerit, astacis annumerandum duxerit: qui cancelli nomen audierit, cancrorum potiùs generi: nam Galenus * cancris minimis cõparat. Alius locustis subijciendum esse contendet, quod similem esse τῆς καραβώδους dicat. Aristoteles lib. 4. de hist. anim. cap. 4. alio loco idem cum testaceis recenset. Nos †hoc loco reponere uoluimus, ut medius esset inter crustatos, qui longo sunt corpore (hos enim καραβώδη uocat Aristoteles lib. 5. cap. 15.) & cancros. inest enim in eo, quod & locustis & cancris simile sit. Inter ostracoderma uerò referri non potest, quia testas non suas ingrediatur: quemadmodum aliquando & spongias, si quando foramen in eis capax nancisci possit. Eum Aristoteles καρκίνιον uocat, nostri bernard l'ermite. eremitam quidem, quòd alios fugiens, in testa perinde ac in solitudine uiuat. bernardum autem, quòd plebs nostra bernardos etiam uulgari prouerbio fatuos esse dictitet: fatuumq; esse cancellum, qui crusta tectus, chelas habens, quæ ad uitam tuendam satis esse possent, alienas domos quærat, in quibus latens uiuat. Quòd si non hæc solùm, sed posteriores etiam cancelli partes spectaueris, prudentem esse iudicaueris, qui nudas & iniuriæ ualde opportunas partes dura & firma testa muniat. Ligures brancha uocãt uel branchna, Prouinciales bioucambus. Nos primùm testam uacuam, deinde cancellum nudum repræsentamus, ut meliùs particulæ omnes perspici possint: tum cancellum in testa, parte priore exerta, altera latente.

* Lib. 3. de fac. alimen.

† Nos Rondeletij ordinem nõ seruauimus.

B Lib. 4. de Hist. anim. cap. 4.

Huius descriptionẽ quàm maximè dilucidè poterimus, proferemus ex Aristotele, qui in minuto animali explicando diligentior uidetur fuisse, quàm in multis alijs explicatu alioqui dignissimis. Cancellus, inquit, quodammodo inter crustata & testacea animalia ambigit. naturâ enim ipsa quæ specie locustarum sunt, similis est, & ipse per se nascitur: quatenus uerò testas ingrediatur illasq; uiuat, testaceis similis est. Quare cancellus inter hæc anceps uidetur esse. Forma autem arancis similis est, præter partem capiti & pectori subiectã, quæ in cancello maior est. cornicula duo rufa tenuia gerit. subiacent oculi duo longi, qui nunquã intus conduntur, neq; occluduntur uelut in cancris, sed semper eminent: ijs subest os, circa quod ueluti capillamenta quædam plura. Huic subiuncti sunt pedes duo bisulci, quibus ori cibum admouet: bini alij utrinq; hærent lateri, & tertius paruus. Thoracis inferior pars mollis tota, & dissecta pallida est intus. ab ore meatus unus est ad uentrem: excrementi, nullus est, qui appareat. pedes & thorax duri sunt, minùs tamen quàm in cancris. Nexu nullo testis adhæret purpurarum modo & buccinorum, sed liberè & facilè hinc migrat.

Lib. 5. de Hist. cap. 15.

Hæc Aristoteles, qui alio etiam in loco hæc de cancello: Initio gignitur ex terra & limo cancellus. deinde in uacuas testas ingreditur: ubi cùm accreuerit, in ampliorem testam subit, uelut delicet aut neritæ aut turbinis, & aliorum huiusmodi, sæpe etiam parua buccina. ingressusq; eam circumfert, ibidem nutritur & augetur, deinde capaciorem petit.

A Lib. 4. de Hist. cap. 4. Genus alterum ex neritis, breuius. Scyllarus.

Obseruandum est Aristotelem alterum hospitis alienarum testarum genus facere. Longior est, inquit, qui in turbinibus, quàm qui in neritis uiuit. Genus igitur illud diuersum in neritis habitans, cætera quidem simile est, sed ex pedibus bifidis dexter paruus est, sinister magnus, quo magno potissimùm graditur. Idem genus in conchis reperitur, quibus ut cancelli adhæret. Id genus uocant σκύλλαρον. Et paulò pòst: Quibus sinister pes grandior est, ij nunquam turbinatorum hospites sunt, sed neritarum duntaxat. Liberè dicam quod diu multumq; obseruaui, sola corporis longitudine duo hæc cancellorum genera differre puto, ut cancellus turbinatorũ hospes longior sit, quia eorum testa longior sit: neritarum, breuior: quia neritarũ testa est læuis, ampla & rotunda.

(B) Quantum ad pedum bisulcorum longitudinem attinet, in omnibus cancellis quos plurimos uidi, semper sinistrum pedem crassiorem dextro perspexi, quod non fortuitò sed certa ratione mihi uidetur contingere. Cùm enim uiuant in testa circa corporis medium complicati, quantum dextræ parti compressæ alimenti ac proinde incrementi decedit, tantùm sinistræ liberiori & laxiori accrescit.

A Ibidem. Genus tertium.

Præterea uidetur Aristoteles tertium genus constituere, quum dicit: Sunt inter cochleas, quæ intra se bestiolas habeant astacis paruis similes, qui uel in fluminibus gignuntur, sed ea differẽtia, ut præmolliem intra suam testam carunculam habeant. Forma qualesnam sint ex dissectionibus contemplare. Quæ quanuis ita sint, unica tamen descriptione contentus ea tria non admodùm differre sensisse uidetur, earumq; paucas & non insignes differentias esse.

A Cancri parui à cancellis distinguuntur, quos aliqui confundunt.

In mitulis, pinnis & ostreis cancri ualde minuti nascuntur, de quibus nonnulli ea quæ priùs ex Aristotele protulimus, intelligenda esse opinantur: uerùm toto cælo aberrant. Nam cancris istis quadrare hęc nullo modo possunt, scilicet cornicula duo tenuia, rufa: ijs enim prorsus carent. oculi semper eminentes, cùm in cancris modò emineant, modò condantur. præter pedes duos bisidos, duo alij utrinq;, & tertius paruus: thoracis pars inferior tota mollis. Hæc inquam paruis cancris non conueniunt. His & illud accedit, quòd cancelli sine testa nati in alienam ingrediuntur: deinde grandiores facti subinde testas mutant, in ampliores scilicet migrantes. Cancri parui eodem Aristotele autore in testis nati nullum perspicuum accipiunt incrementum, ut subinde testas mutare ijs necesse sit corporis magnitudini accommodatas. Postremò cancelli & cancri parui in uarijs (diuersis) testis habitant, ut eodem in loco tradit Aristoteles. Absurdè igitur faciũt, qui

Plinium etiam uideri confudisse.

paruos cancros, quos in ostreis uiderint, Aristotelis καρκίνια esse putant. Plinius etiam pinnotheris siue pinnophylacis nomine & cancrum paruum, & τὸ καρκίνιον, id est, cancellum Aristotelis

his confudiſſe uídetur contra Ariſtotelis ſententiam. Sic enim ille quum de cancris loquitur: Pinnother autem uocatur minimus ex omni genere, ideo opportunus iniuriae. Huic ſolertia eſt inanium oſtrearum teſtis ſe condere, & cùm accreuerit migrare in capaciores. Quum ex cancris minimum dicit, manifeſtum eſt locum hunc Ariſtotelis expreſsiſſe: Ἐμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λάλυκοι, ὁ δὲ μεγαλῶν πέμπτων μικροί· πλείονι μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πινναῖς, ἔπεισι δ' ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πινηνόβιοι. Quum uerò dicit inanium oſtrearum teſtis ſe condere, &c. hunc interpretatus eſt: Τὸ δὲ καρκίνιον γίνεται μὲν τῶν ἀρχῶν ἐκ γῆς καὶ ἰλύος, ἕπται εἰς τὰ κοιλα τῶν ὀστράκων εἰσδύνοντα, καὶ αὐξανόμενον μετασκηνοῖ πάλιν εἰς ἄλλο μεῖζον ὄστρακον. At quanuis τὸ καρκίνιον ὑκ τοῦ καρκίνου hypocoriſticon ſit nomen, tamen apud Ariſtotelem ualde differunt beſtiolae duae ὁ καρκίνος μικρὸς & τὸ καρκίνιον, id eſt, cancer paruus & cancellus: ut ex ſuperioribus liquet, maximè cùm ille minimus ſit, & in pinnis & nonnullis alijs naſcatur, & ſedes non mutet, quia nunquam accreſcat, nec in inanibus habitet: cancellus uerò non adeò paruus, & per ſe naſcatur, & augeſcat, & ſubinde in alias teſtas migret, easq; inanes.

Aliò in loco Plinius pinnotherem ſiue pinnophylacem facit ſquillam paruam & cancrum, (cancrum paruum) propiùs hic Ariſtotelis mentem ſecutus. Conchiarum generis eſt pinna, naſcitur in limoſis, ſubrecta ſemper, nec unquam ſine comite, quem pinnotheren uocant, alij pinnophylacem: id (is) eſt ſquilla parua, alibi (id eſt in alijs pinnis) cancer dapis aſſectator. Quae ex Ariſtotele lib. 5. de hiſt. anim. cap. 15. ſumpta ſunt: Αἱ δὲ πιννίαι ὀρθαὶ φύονται ἐκ τοῦ βύσσου, ὃν ποιοῦσι ἀμυλώδη καὶ βορβόρωδη, ἔχουσι δ' ἐν αὑταῖς πινηνοφύλακας, οἱ μὲν καρκίνου, οἱ δὲ καρκίνιον· ὃ συνεσθίουσαι ὅταν παθοῦσιν, quo loco τὸ καρκίνιον ὠνόμασε τὸ καρκίνου μικρόν, id eſt, pro cancro paruo non pro cancello antea deſcripto loco ſuſtis ſpecie ſimili uſurpatur. pugnātia enim ſcriberet Ariſtoteles, qui cancellum in inanibus teſtis habitare ſcripſit. De paruo autem cancro mentionem hic fieri clarè oſtendit Ariſtoteles, quū mox ſe explicans ſubdit: Ἐμφύονται δὲ ἐν ἐνίοις τῶν ὀστρακοδέρμων καρκίνοι λάλυκοι, ὁ δὲ μεγαλῶν πέμπτων μικροί, πλείονι μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πινναῖς, ἔπεισι δὲ ἐν ταῖς πίνναις οἱ καλούμενοι πινηνόβιοι. Horum duorum diſcrimen ex iſs quae anteà fuſtùs tradidimus perſpicuum eſt.

Quòd uerò Plinius loco proximè citato duos pinnotheras ſiue pinnophylacas faciat, τὸ καρκίνιον, id eſt, ſquillam paruam ſiue ſquillulam, & cancrum paruum, non cancellum (quem eremitā appellari diximus, quòd non cum pinna aut ullo alio, uerùm ſolus in teſta aliena habitet) confirmo ex Athenaeo, apud quem eadem planè leguntur de cancro pinnothere, quae apud Plinīū de cancro dapis aſſectatore. Plinij uerba ſunt, Alibi cancer dapis aſſectator. Pandit ſe pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piſcibus praebens. Aſſultant alij protinus, & ubi licētia audacia creuit, implent eam. Hoc tempus ſpeculatus index, morſu leui ſignificat. Illa ore compreſſo, quic quid incluſit exanimat, partemq; ſocio tribuit. Athenaeus: Chryſippus Solenſis (inquit) in quinto de honeſto & uoluptate, ait: Pinna & pinnoteres operas mutuas praeſtant, ſeorſum uiuere non poſſunt. pinna ex oſtreis eſt, pinnoteres cancer paruus. pinna teſtam pandit ingredientes piſciculos obſeruās, pinnoteres adſtans ſiquid ſubierit, morſu pinnae ſignificat; quae demorſa, teſtam claudit, eoq; quod incluſum ſit communiter ueſcuntur. Vides quod καρκίνιον dixit Ariſtoteles loco poſtremò citato, cancrum dici à Plinio, à Chryſippo καρκίνον μικρόν. Quae omnia huc ſpectāt, ut admoneam diligenter animaduertendum eſſe in legendis his Ariſtotelis & Plinij locis, diſtinguendas eſſe beſtiolas duas quę iſſdem uel ſimilibus nominibus nuncupantur, ſcilicet καρκίνιον, id eſt, cancellum pro eo quem initio capitis depinximus, (quem eremitam uulgò nominamus,) qui loculſtis ſpecie ſimilis eſt: & cancellum pro cancro paruo cancris figurâ omnino ſimili, qui pinnoter ſiue pinnophylax eſt & dicitur: quorum priorem τὸ καρκίνιον ſemper uocat Ariſtoteles, alterū ſæpius, τὸν καρκίνον μικρόν, ſemel tantùm quod ſciam καρκίνιον. His illud addam: Hermolaū Barbarum non rectè quod ſequitur annotaſſe apud Plinium loco proximè citato: ſquilla parua, hoc eſt cancellus quem Graeci uocant καρκίδιον: ſubditur enim, Alibi, inquit, cancer, dapis aſſectator. Hoc ſecuti, opinor, qui lexica Graeca concinnarunt τὸ καρκίδιον cancellum perperam interpretantur. Nam τὸ καρκίδιον ſquillulam ſiue paruam ſquillam ſignificat, diminutiuum nomen ἡ καρίς, καρκίδιον, quam ſquillam eſſe conſtat: quę ſpecie differt à cancello ſiue cancro paruo, ut ex antedictis liquet, qui καρκίνιον uel καρκίνος μικρός nominatur. Neq; uerò Plinius idem uult eſſe ſquillam paruam & cancrum, ſed duo diuerſa quae pinnam cuſtodiant, ſcilicet ſquillam paruam in quibuſdam pinnis reperiri, cancrum paruum in alijs cibi cauſa, ut ex Athenaeo comprobauimus.

Lib. 9. cap. 31.

Lib. 5. de Hiſt. anim. cap. 15.

Lib. eod. c. 42. Pinnother à Plinio etiam ſquilla parua dicitur, & cancer dapis aſſectator.

Cancellum etiā Ariſtotelē pro cancro paruo alicubi imprię poſuiſſe.

Plinium duos Pinnophylacas facere, cancrū paruū, & ſquillam paruam.

Lib. 3.

Conclusio.

Herm. Barbarus cancellum cum ſquilla parua confundit.

Καρκίδιον.

Scribit Ariſtoteles lib. 5. de hiſt. cap. 16. pinnophylacas etiam in ſpongiarum cauernulis reperiri: Naſcuntur etiam in ſpongiarum cubilibus pinnophylaces, ſimiles araneo paruo: qui aperiendo claudendoq; piſciculos uenantur: aperiunt antequam ingrediantur, claudunt & contrahunt cùm ingreſſi fuerint. Haec de cancro paruo dicta ſunt, ſed idem etiam cancellus, id eſt eremita noſter facit: in ſpongiarum enim cauernis latet & uiuit: eius rei oculatus ſum teſtis. Vidi primū cancellum captum non procul ab Aquis mortuis in eo ſpongiarum genere quod denſiſsimū eſt: deinde & alios plures in eodem ſpongiarum genere.

C

Non modo cancrum paruum quod Ariſtot. ſcribit: ſed cancellum quoq; in ſpongiarum cauernulis latēre & uiuere.

D

Hanc autem ob cauſam cancellus alienas domos quaerit, quòd poſteriorem corporis partem mollem habeat, & integumento externo egentem: laeui quidem, ne lædatur: & nō hærente, ut mutare poſsit, quodq; ſecum trahere queat cibi quaeritandi cauſa. Nunquam igitur cancellum in ſa-

Cancellus cur quaerat alienas domos, teſtas turbinatorū, et ſpōgiarū cauas.

Digitized by Google

xorum rimis & cauernis reperias, tum quòd laxa intus aspera, tum quod immobilia sint: contrà in turbinatis frequentissimè. quia eorum medijs partibus, circa quas testæ uolumen clauiculatim
Lib. 2. cap. 6. intorquetur, (eas Dioscorides *ὠτα* uocat,) cancellorum mollis cauda cedens implicatur & alligatur, ut testas circunferre possint. Similiter secundum spongiarum cauarum & intus læuium sinuum cauda contorquetur, & accommodatur ut eas trahere possint: nam ob densitatem pauciore aqua sunt imbutæ, ideoq; laues, & in litore aluntur sæpius saxis non hærentes. Cancelli qui in huiusmodi spongijs uiuunt, ingratum & pisculentum odorem respiunt, quem à spongia cõtrahunt. Spongiæ enim genus illud prædurum atq; asperum autore Aristotele *πράγος* nominatur, lutoq; alitur.
Lib. 5. de Hist. cap. 16. Reliqui cancelli qui in testis uiuunt, huius odoris sunt expertes.

B Hæc de cancello satis essent, nisi pauca, quæ Aristoteles in descriptione omisit, supplere operæ pretium esset, ut integra de cancello historia habeatur. Cancellus ex crustaceorum est genere, locustis uel astacis similis. corpore enim longo est: cornua longa, tenuia flauaq; habet, totum corpus ex rubro flauescit. Chelarum quarum alteram crassiorem esse diximus, scissura parua est, qualis in hirsutis cancris spectatur: præter chelas pedes duos utrinq; magnos, incuruos & acutos cum chelis & capite foras effert, quum ingredi uel pisces capere uult. Duo alij utrinq; hirsuti, molles intus latent, quibus innixus corpus intro trahit. Pars posterior nullis tabellis constat, sed cute duntaxat; ob id ab Aristotele mollis dicitur. sed ad eam firmandam certis interuallis dissitas lineas tres habet, latas, durioris substantiæ. Corporis extremum duas pinnas tenues, breues, molles, in lateribus sitas gerit. In eiusdem extremi supina parte excrementi meatus cernitur, quem si digitis comprimas, excrementum emitti uideas: quo meatu cancellum carere non affirmat Aristoteles, sed non euidentem esse ait: quod facit ut credam Aristotelem, non tam diligenter cancellum à testa nudum, quàm eâdem opertum, spectasse. nam meatus is in cancello testa spoliato perspicuus est. Magis auget suspicionem quòd de ouis nihil dixerit, quæ ex parte interna pendent per latera, tanquam racemi uel globuli filo annexi, imò crediderit ex terra limoq; non ex ouis generari. At nos astate cancellos cum ouis uidimus, eaq; differentia mares à fœminis aperte distingui, quòd eodẽ tempore hæ oua haberent, illi minimè. Ex quibus efficitur ex coitu maris & fœminæ nasci, non sponte ut testacea. Neq; dicendũ à coitu omnino præpediri quòd testa integantur. Nam quemadmodum testas suas deserunt, ut in capaciores transeant, ita statis temporibus natura ad coitum incitante testis se exuunt, ut corpora commisceant.

D In timore tam citò in testam suam se recipiũt, ut ea sonum edat: itaq; occultantur, ut caput interas chelas lateat, nihilq; è testa emineat præter cornua.

C In saxosis locis uersatur, & in litoribus, carne, luto, deniq; ijsdem uescitur quibus crustatorum genera.

A Cancellos Galenus lib. 3. de fac. alim. *καρκινάδας* appellat. *Ζωύφια δ' ἐστὶ ταῦτα, πολὺ σμικρότερα τῶν ἰουλώδων, ξανθὰ τὴν χρόαν.* Parua, inquit, sunt animalia, flauo colore, minimis cancris similia. Quòd parua sint animalia, quòd flauo colore, hæc cancello nostro perappositè quadrant: quòd minimis cancris similia sint, non item. sunt enim locustis, uel astacis similiora quàm cancris, nisi cancri nomine uniuersè crustata omnia complectatur. Idem Galenus scribit, mullos cancellorum esu deteriores fieri: *Οἱ γὰρ τράγλαι, τὰς καρκινάδας ἐδίσασι, καὶ δυσπάδες εἰσὶ, καὶ ἀηδεῖς, καὶ δύσπεπτοι, καὶ πικρόχυμοι.* Id de cancellis qui in spongijs quæ *πράγοι* à fœtido odore nominantur, rectè intelligetur: ac de cancellis alijs qui in cœnosis litoribus degunt, paruiq; sunt: nam sunt aliquando qui ad astacorum fluuiatilium magnitudinem accrescant.
Ibidem.

F Lutum olent, marinum odorem respiunt, difficilè concoquuntur, succum salsum & uitiosum gignunt, à piscatoribus prorsus negliguntur: Denique nomine eremitæ, & moribus celebriores sunt, quàm ulla alia laude. Nos tamẽ in eo explicando prolixiores fuimus, quia res minutæ etiam diligentiam postulant, & à multis sæpiùs ignorantur.

DE EODEM, BELLONIVS.

B C Partim locustarij est, partim etiam testacei generis cancellus: in quo non minore admiratione dignus est, quàm eques. Nam quum oblongus sit, ac seorsim nasci solitus, tamen in uacuis aliorũ exanguium testis uitam traducit, modò has, modò illas petens: atq; ubi unam conspurcauit, tum ad aliam se transfert. Neritas enim ingreditur aut Turbines, sæpe etiam Buccinas & Murices, atque adeò omne genus cochlearũ. Pomatiæ limacis molem rarò excedit. per littus graditur instico, suam testam ferens, uiuitq; multos dies sine aqua.

B Pedibus utrinq; ternis brachiatur uillosis: quorum duo anteriores seu priores brachijs forcipibus bisulcis constant, quibus cibum ori admouet. Crusta dura pro cute uestitur, rubra, nunc cyaneo, nunc cæruleo, nunc fuluo, nunc rubro diluta. Duo illi pedes utrinq;, qui brachia subsequuntur, unguibus in extremo oblongis & aduncis uallati sunt. Cirrhos antè quidem duos, rubros, sub oculis (Carabi modo) gerit: oculos instar Astaci elatos, quos porrigit ac contrahit, maculis albis distinctos. In summa, eius superior pars, Cancri refert effigiem, inferior autem turbinis, quam in cochlearum clauiculis inserit: cùm tamen Locustæ caudæ similis sit. Tabellis enim loricatur duris, sed obsequiosis: in quibus utrinq; ueluti pinnas duas habet. Extremum uerò caudæ pinnulis tribus,

tribus, ut & Cancri, præditum est. Dentes osseos ut Carabus habet, quibus escas cõminuit. Cùm autem prædam uenatur, totam anteriorem partem suo domicilio exerit, & tunc similis araneis apparet: sed partem capiti & pectori subditam uastiorem quàm Araneus ostendit. Ab ore œsophagus tenuis, ut filum ad stomachum protenditur. Intestina eius bis tantùm reuoluuntur: ac qui in eius stomacho uiridis humor spectabatur, is in intestinis apparet candidus.

Edulis non est, sed est ipse alijs piscibus gratissimum obsonium, Iulidibus, Channis, Orphis, F Percis, & id genus saxatilibus.

Quamobrem piscatores cancellos plurimùm appetunt, quos suis cochleis nudatos, ac uiuos E hamo impositos, suis calamis appendunt. hoc enim modo magnam saxatilium piscium capturam faciunt. Quod Oppianus multis uersibus commodè explicat, quos hoc loco producere minimè opus esse uidetur.

COROLLARIVM.

Cancelli in buccino effigies, quam olim Cornelius Sittardus mihi communicauit.

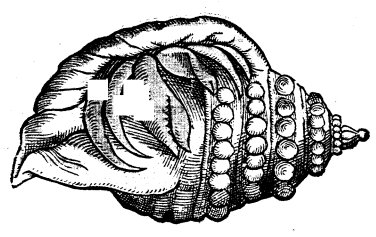

Cancellus (ut idem Sittardus ad me scripsit) hic est extractus ex cochleari domuncula, expe- A titus in cibis, frequẽtissimè capite adnascitur buccino, ita ut ui extrahẽdus cancellus sit quodammodo: quod Valerius Cordus & ego experti sumus cum plures in mari cepissemus apud portũ Liburnum ubi copiosissime uisitur, non procul à littore maris Ligustici inter saxa.

Scyllarus siue Cancellus in Nerite concha, Venetijs ad me missus.

Cancellus alius oblongus astaco fl. similis, quem & ipsum Sittardus misit: referendus ad tertium genus cancelli à Rondeletio memorati.

Cancellus Græcè καρκίνιος: Oppiano καρκινὶς uocabulo dactylico oxytono fœminino, eo quoque (ut uidetur) diminutiuo, quanquam Grammatici nullam huiusmodi diminutiuorum formã ostendant. nam in ὶς circunflexum quæ afferunt, ζλωῖς, μυτρᾶς, pro Zenodoro, Metrodoro, masculina sunt. etsi uerò uox καρκινὶς magis poëtica uideri potest, quàm καρκίνιος: tamen Aelianus quoq; & Galenus ea sunt usi. Hispanicè (ut audio) Cangréio dicitur. Germanicè uocari poterit **ein kleiner Meerkrebs, Meerkrebßle.** Vide supra in Corollario de Cancro paruo A. Albertus Magnus de cancello agens ex Aristotelis de hist. libro 4. cap. 4. Hoc animal (inquit) simile est araneæ, & etiam apud nos uocatur aranea maris. Et sunt illæ conchæ, quæ sunt rotundæ, magnæ & paruæ: habentèq; in parte strícta quasi duas auriculas utrinq;. tales ferre consueuerunt peregrini in peris suis, peregrinationis peractæ signum. quibus ille uerbis cancellos & pectines conchas confundere uidetur.

Dalmatia, Istria, & paludes nostræ Venetæ, plurimùm abundant cancellis, Massarius. Ob- B longior est (inquit idem) qui turbinem subit, quàm qui neriten. genus enim diuersum est, quod in nerite degit: cætera quidem non absimile, sed dextrum bifurculatum pedem paruũ habens, cum læuum grandiusculum habeat, cuius rei causa est, quoniam turbines omnes si erectos componas, ut pars tenuior & acutior cælum suspiciat, & pars amplior terram despiciat, hiaturam obtinent à sinistris: quamobrem cum læuus pes sine impedimento liber sit, & exerceri possit, suscipere facilius incrementum potest; dexter uerò cum restrictus & impeditus sit, neq; ita commodè ut læuus

exerceri posſit, augeri miníme ualet: quam quídem rationem Aristoteles cum quarto de hístoria cancellum ita describeret, non assignauit, Hæc ille. Cancellum etiam ipse in Adriatico natare reperi in concha muricata: caput solum & pedes, & parum quiddam in extremo caudæ (tres arti culi uidelicet) crusta muniuntur: totus reliquus alueus, nudus mollisq; est. similitudine, anteriori præsertim parte, cum cancro fluuiatili habet, oculos in corniculis eminentibus, geminas prætenduculas, forcipes breues. Caudã in postrema conchæ parte condit, caput anteriùs habet, & pedes prætendit, atq; ita concham gerens obambulat: potest autem se totum sic in penetralia conchæ recondere, ut nihil eius appareat. Pedes quos ambulando prætendit, partim rubent, partim cærulei sunt, hirsuti. Cum in mari supra saxum cepissem, domum relatam concham, decoxi, ut extraherem cancellum. extractus odore, colore, saporeq; fluuiatilem referebat.

Cancelli parua sunt animalia, flauo colore, minimis cancris símilia, Galenus.

C D Ex Aeliano & Oppiano: Nudi primum cancelli nascuntur: deinde conchas & domicilia ad habitandum deligunt, easq; secum gestantes munimentò sibi, ita progrediuntur. Cum enim uacuas & inanes offenderunt conchulas purpuræ, aut turbinis, aut neritæ aut buccini, (turbines quidem præ cæteris amant, quòd & capaciores sint, & gestatu leuiores,) primò intra eas ingrediuntur, deinde cum in ampliorem magnitudinem excreuerunt, quàm ijs ut capi queant, in testam laxiorem tanquam domum alteram demigrant, necq; modo in supradictorum conchas immigrant, sed & in permultas alias capaciores transeunt: & ampliorem nacti, ea tanquã maiore domicilio gaudent. ac sæpe de spolijs (inanibus conchis) multo certamine inter se contendunt, uíribusq; inferiore repulso, uictor exuuias assequitur.

Cancri & cancelli, alijq; pisces, polypum Venere exhaustum deuorant: quos prius ipse uorabat, Oppianus.

F Pisces quidam propríam carnem prauo alimento corrumpunt, ut mulli qui cancellos mandunt, Galenus.

De ARANEO Cancello supra in A. elemento scriptum est.

DE CANCRO EQVITE.

BELLONIVS.

C AMPHIBIOS esse constat cancros equites: quibus hoc natura præter sui generis alios singulari quodam munere tribuit, ut in maximis æstatis ardoribus, meridiano tempore agminatim è mari egrediantur, diemq; sub Sole transigant, aut ad refrigerium: aut potiùs, ne à piscibus qui interdiu discurrunt, edantur. quos ego Memphi Hierosolymas proficiscens, fines Aegypti prætergressus, ex Mediterraneo litore sub uesperam mare repetere, atq; inde circa meridiem insequentis diei gregatim exilire obseruaui. Tanta autem uelocitate ferebantur (unde equitum nomen habent) ut ne unum quidem cursu consequi usquam potuerim. Sed hoc etiam mihi magis admirandum esse uisum est, lacertam ex ambrosia (sub qua delitescebat) exilientem, cancrum equitem, quem uenaretur, cursus uelocitate (me conspiciente) nusquã assequutam esse: adeò uolare potiùs quàm currere uidebatur eques. Genus est quoddam cancrorum in litoribus Phœniciæ (inquit Aristoteles) tantæ uelocitatis, ut uix quisquam consequi possit: unde ἱππεῖς, id est equites, appellarunt. ijs nihil ferè intus propter inopiam est pabuli. Cursores Cancri, uti alij referunt, (*dicuntur*:) quòd longè lateq; uagentur: modò circum litora errent, modò longiùs proficiscantur.

B Grande phalangium non excedunt: Corpus habent coloris subalbidi, punctis subrubris conspersum, & (ut Pagurus) tornatum: crura autem ut Maia. Soli obiecti toti pellucidi sunt, præterquam in ea corporis parte quæ interanea continet. Oculos grano phaseoli non habent maiores, quibus acutissimè cernunt. Oblongi quidem sunt, ac utrí modo lucidi, per medium fului. Tibiæ sunt illis, leuibus uillis obsessæ, utrinq; quinæ: quarum duæ anteriores, brachia sunt forpicata, quibus cuncta (Cancri modo) cõplectuntur: reliquæ graciles, unguibus rectis atq; oblongis uallatæ.

F Edules non esse rectè quidem docet Aristoteles, propter alimenti inopiam. adeò autem parui sunt, ut singuli sesquiscrupulum uix pendeant.

A De hoc sic Oppianus, ἐν κάνθῳ χθονὸς καὶ καρκίνοι εἰσὶν ἀλῆται. Quod ita reddit Lippius,

Errones cancri populis numerantur in istis.

COROLLARIVM.

In Phœnice hippœ uocantur cancrorum generis, tantæ uelocitatis ut consequi nõ sit, Plinius. Ab Aristotele non ἵπποι, id est, equi: sed ἱππεῖς, id est, equites uocantur. Vide superius in ijs quæ ex Gillio attuli de Majis cancris & alijs minoribus, mox post Corollarium nostrum. Germanicè appelletur **ein Reuter, oder ein Reuterkrab.** Ferrariæ aliquando mihi demonstratũ memini sceleton cancri equitis, quem uir doctus qui ostendebat, Italice caualliero uel caballiero (id est equitem) nominabat, sed is corpore oblongo erat: cum eques ueterũ rotundo sit corpore, & absq; cauda

cauda apparente, (ut cancri propriè dicti) quod & Bellonius approbat.

Δρόμων, Dromo, est paruus cancer, Hesychius & Varinus. Bellonius cursores cancros, eos- Dromo.
dem equitibus facit, nescio quàm rectè. Inter Cancrorum diuersa & multa genera (inquit Ae- Cursor.
lianus) quidam appellantur cursores, (δρομικοὶ,) quòd longè lateq; uagentur. hi modo circum littora errant, ubi & nati sunt: modò longiùs proficiscuntur, non aliter quàm peregrinationum studiosi homines. Causa eis erroris est, ut uel in loca saxosa, uel cœnosa sæpe perueniant: idq; eo proposito, ut amplius aliquid cibi perquirant. Bellonius in Singularibus obseruationibus suis scribit hos cancros non multò maiores esse parua castanea: ab Aristotele cancrum cursorem uocari, falliq; illos qui dromones appellent, cum ij cetaceorum generis pisces sint. Atqui Aristoteles, equites tantum cancros, non cursores memorat. & nihil prohibet idem dromonis nomen tum cetacei generis piscibus, tum cancris cursoribus attribui: qui ab Hesychio etiam dromones, & dromię ab Aeliano nominantur.

Dromonum cancrorum generis fortè & cancer latipes fuerit, quem à Rondeletio descriptum picturamq; supra dedimus: Cum piscibus alijs (inquit) sagena capitur, neglectusq; in litore relinquitur, unde magna celeritate regreditur in mare, beneficio latitudinis postremorum pedum.

Cancrorum epitheton ποδώκεσι ex Cratete comico refert Athenæus: Latinè aëripedem dixeris, uel contractione poëtica aripedem, à uolucri pedum uelocitate. equitibus autem, utpote uelocissimis cancrorum, præ cæteris conueniret, quanquam enim cancri quidam uolare dicuntur, πετανοὶ dicti, (quos suprà mox post Cancrum marinum ex Aeliano descripsimus,) non pedibus tamen illi uolatum, sed pinnis suis conficiunt.

Oppianus lib. 1. cum de carabo & astaco scripsisset, degere eos alicubi in petris, subdit, eiusdē generis etiam cancros errones esse: ἐν κάνθῳ γένεϊ καὶ καρκίνοι ἀλώμενοι. quem uersum Bellonius de cancris equitibus interpretatur. quærendum an cursoribus potiùs conueniat. quos oberrare uagos ex Aeliano retulimus, si modò illi alij sunt quàm equites, aut cancri simpliciter dicti. ¶ Sunt & formicæ equites, quas Plinius pennatas uocat, similiter à uelocitate dictę, ut cancri equites, qui remigio cornuum (πτερυγίων, id est pinnarum, Aelianus) adiuuant se natando, Hermolaus.

DE VRSO, RONDELETIVS.

ATHENAEVS τῷ ἀρκτῷ inter crustata nominat tantùm. Aristoteles cum crustatis etiam recensens, idē ei pariendi tempus esse à natura statutū tradit quod locustis, nihilq; prætereà, quo in loco uidetur mihi ursum cancrorum generi subiecisse. Cùm enim locustarum, astacorum, squillarum meminisset, quorum aliquot, easq; certas species alio in loco numerasset: ursum subdidit, ut à superioribus diuersum, qui cùm ex crustaceis sit, non potest alteri ex cancrorum generi subesse, quod ualde multiplex est, nec facilè enumerandum. Vrsi nomen non à forma impositum est ut locustis, sed ab actionibus moribusq;, ut lupo, cynædo.

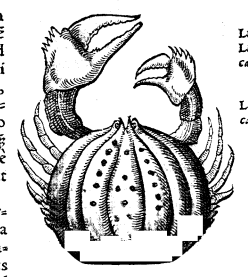

Lib. 3. Lib. 5. de hist. cap. 17.

Lib 4. de hist. cap. 2.

Quemadmodum igitur pedibus prioribus ut manibus ursus utitur, ac in ijs magnam roboris uim sitam habet: ita crustatus hic pisces, brachijs cum forficulis, breuibus quidem sed latis & ualidis, multùm potest. utriusq; forficis pars una alterius extremum recipit ad id excauata, pars exterior cristæ galli gallinacei figuram refert. Nostri migrane, id est, malum punicum uulgo uocant à figura & colore (A) ualde simili. Præter brachia octo pedes paruos habet & tenues quos corpori applicat, brachia ori & oculis opponit, ueluti per eorum crenas inspecturus, ac sic conglobatus dormit ursi more.

Carne est molli, excrementitia, insuaui, uirus respiente. Quò fit ut in luto degere putē. Vrsum mihi ostendit Iacobus Regius Lugdunensis Chirurgus in lapidem cōuersum, ea ut arbitror ratione, ut urso in saxo mortuo & exiccato, aqua marina quæ multùm corporata est, uel spuma perpetuò alluente, pedes & brachia corpori continuata sint, ac crusta firmior & lapidea corpori obducta. F

Vrsus in lapidem conuersus. uide suprà de Cancris marinis lapideis.

COROLLARIVM.

Rondeletij Squillam latam pro urso Bellonius pingit ac describit: ursum uerò eiusdem, cancrum Heracleoticum facit, quare ipsius de hoc cancro scripta, in Heracleotico iam suprà posui. Pro urso quidem crustaceum illud & caudatum animal quod Bellonius pingit, Sittardus etiā uir diligens & eruditus pictum iam olim ad me misit. Crediderunt nimirum hunc esse ursum, à corporis forma, quæ crassa ei & recurta est, sicut terrestri. deinde quia genus alterum per omnia huic simile, magnitudine tantū inferius, Ligures uulgò Vrsetam appellant. ¶ Vrsa Rondeletij Ger-

Digitized by Google

manicè dici poterit ein Bärenkrab. Bellonij uerò ein Bärenkrebs. hic enim longus & caudatus est, ille rotundus.

Iis etiam quas nomine ursæ arctos appellant, idem pariendi tempus natura statuit, quod locustis: quocirca per hyemem, & Vere priusquam ova excludant, cibo laudantur: cum excluserint, deterrimæ sunt, Aristoteles. De ursis marinis è genere crustatorum meminit Hippocrates secundo De uictus ratione, Massarius. Speusippus ex malacostracis similia esse scribit, astacum, nympham, ἀρκῶν, id est ursum, cancrum, pagurum. Vrsas (τὰς ἀρκτους) magnas nasci in Pario Archestratus author est.

DE LEONE, RONDELETIVS.

A ATHENAEVS obiter tantùm ex Diphilo leonem inter malacoderma recensuit, quo in loco pro μαλακοδ' ἅμωυ perperam legitur ὀστρακοδ' ἅμωυ, ut ex contextu apparet: Τῶν δὲ μαλακοδ' ἅμωυ πρῶτος ἀστακός, κάραβος, καρκίνος, λέων τὸ αὐτὸ ῥῆμα ὄντα διαφόρως, μείζων δ' ἐστὶν ὁ λέων τοῦ ἀστακοῦ. Aristoteles nullam omnino mentionem fecit. Plinius libro 9. cap. 31. nominauit tantùm. Cancrorum genera carabi, astaci, mæa, pagurí, Heracleotici, leones. libro uerò 32. cap. 11. notam addit, qua à similibus secerni possit: Leones, inquit, quorum brachia cancris similia sunt, reliqua pars locustæ. Ex quibus uerbis quisnam sit uerus leo post longam diligentemq; omnis generis crustatorum inuestigationem certò me cognouisse existimo, qui cùm minimè contemnendus, imò spectatu dignissimus esse uideatur, paulò fusiùs qualis sit, exponam.

B Λέων à Græcis dicitur, ita à Latinis leo, à colore flauo, ut arbitror, quo coloratus est, dum uiuit, & è mari captus educitur, & quòd hirsutus sit. Astaco corporis specie affinis est, sed brachia longiora habet, forcipes tennes & latiusculos, quorum scissura maior quàm in ullo alio crustatorum genere pro corporis ratione. Tuberculorum qui in elephantis sunt loco brachia uillis uestiuntur & aculeata sunt. Pedes tres, qui proximè brachia sequuntur longiores sunt, aculeati, in calcaria terminati: ultimus exiguus, breuis & tenuis, neq; aculeis, neq; pilis munitus. Præterea ab astaco dorsi aculeis differt, quibus cum locusta conuenit. Vtrinq; cornua duo longissima tenuissima q; habet. item alia in fronte breuia, inter quæ unum è media fronte eminet acutum, neutra parte serratum: hæc sunt oculorum propugnacula, qui cornei sunt, & prominent. Corpus totum undulatum est, instar panni ex hircorum camelorumq; pilis contexti, camelotũ uulgò appellamus. Cauda perinde ac in astacis in pinnas quinq; desinit, sed lineis magis distincta. Captus leo circa Lerinũ insulam (quæ nunc insula D. Honorati dicitur,) nõ procul ab Antipoli, ad me missus est.

A Hæc qui cum Plinij uerbis conferet, ex brachijs cancris similibus, locustæ corpore, leonem esse quem depinximus facilè iudicabit. Ex cancris enim permulti brachia pro corporis magnitudine longa habent, hirsuta, forcipata, corporis locustæ figura longa est, cauda ex tabellis constat, dorsum aculeatum, quæ in leone nostro expressa spectantur.

Verum Leonẽ se exhibere.

Contra Bellonium, qui Leonẽ & Elephantum Plinij eundem facit.

Non minùs absurdè de leone quàm de astaco loquitur autor libri de aquatilibus, nam quemadmodum astacum adultum, à Latinis elephantum dictum fuisse credit: ita Græcos astacis grandibus nomina immutasse, & leones potiùs quàm elephantos appellare maluisse. nam Aelianus, inquit, eam descriptionem tribuit leoni, quam Plinius elephanto. Esto idem sit leo Aeliani & elephantus Plinij, an propterea rectè concludetur eundem esse Plinij elephantum & leonem? Sic enim ille concludit: Constat igitur leonem eundem esse piscem quem elephantum. Non uides Plinium hunc ab illo apertè distinxisse. Nam cùm Plinius de elephantis dixisset, paulò pòst leones subiun-

Lib. 32. cap. 11.

ſubiunxit, & notam diuerſam addidit: quorum brachia, inquit, cancris ſimilia ſunt, reliqua pars locuſtæ. Alius eſt igitur Plinij elephantus, alius leo quem hoc capite expreſsimus. *Hæc Rondeletius. Nos Bellonij de Elephanto & Leone uerba ſupra in Aſtaco recitauimus. Apparet autem non contradicere Rondeletium, quin idem ſit Æliani Leo, & Plinij Elephantus: Plinij uerò Leonem & Elephantum diuerſos eſſe liquidò oſtendit.*

CANCER quídam Italicè Granciò ſpiantano dicitur.

CANCRORVM quædam genera in India Occidentali uenenoſa ſunt, Cardanus.

DE CANIBVS.

ROTERAM de Canibus ſeu Caniculis inter Galeos uel Muſtelos agere, ſed uiſum eſt hoc loco de Canibus priuatim ea dare, quæ apud ſcriptores reperi, aut quæ obſeruaui ipſe. In iis primum locum habebunt, quę Rondeletius tradidit, de Galeo cane uel Canicula Plinij: de Canicula Ariſtotelis, (quam ex Ariſtotele ſcylium & nebrium uocat, ex Athenæo ſcymnum:) & altera eius ſpecie ſaxatili. His & Bellonij ſcripta & Corollaria noſtra ſubiungam. Poſtremò de Cane Carcharia, ſiue Lamia. nam Rondeletius eundem piſcem iudicat, Bellonius diſtinguit.

DE GALEO CANE, VEL CANICVLA PLINII, RONDELETIVS.

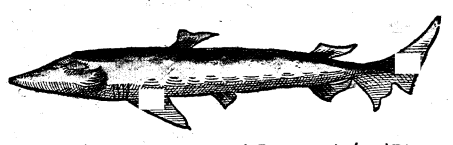

GALEVS Canis à Latinis dici poteſt, qui à Græcis γαλεὸς κύων, à Plinio communi uocabulo canicula uocatur, à Maſſilienſibus Liguribuſq; pal, à Græcis huius ætatis σκυλλάλεφος, à Romanis lamiola, (*alibi Maltham quoq; ſcribit à Romanis lamiolam uocari,*) quaſi parua lamia, q̃ dentibus lamiæ ſimilis ſit: à noſtris milandre & cagnot, id eſt, paruus canis. A

Corporis ſpecie iam deſcriptis galeis (*iam deſcripſerat acanchiam, læuem & aſteriam*) ualde ſimilis eſt. Dentes habet acutos ad latera recuruos. Ex parte oculorum inferiore tunica enaſcitur, quæ totum oculum operit, palpebræ auium modo, non quòd reuera palpebra ſit: nam autore etiam Ariſtotele, palpebris carent piſces, & palpebræ ex cute fiunt. hæc autem membrana eſt duntaxat, quam Plinius libro 9. capite 46. nubem appellari tradit, quæ inter dimicandum plurimùm obeſt, oculos obtegendo. B *Li. 2. de partib. anim. cap. 13.*

Longè alia eſt hæc Plinij canicula ſiue canis galeus, ab eo galeo quem Ariſtoteles σκυλλίον appellat, Gaza caniculam, ut ex generandi ratione paulò pòſt confirmabimus. Quam uerò hìc proponimus Plinij caniculam eſſe, duo neceſſario demonſtrant. Primùm nubes illa quæ oculos cõtegit, deinde atrox illa cum hominibus dimicatio, quam hodie quoq; piſcatores, litorumq; maris accolæ timent, appetit enim canicula hæc calces, inguina, poplitesq; tam auidè, ut aliquando in terram exiliat. Sed ſatius eſt Plinij uerba adſcribere, quoniam partim ex iam dictis, partim ex dicendis totus Plinij locus ſatis obſcurus, longè dilucidior fiet. Canicularum maxima multitudo circa eas, (ſpongias ſubaudi: de iis enim ſupra loquebatur Plinius, qui libros ſuos in capita non diſtinxit) urinantes grauí periculo infeſtat. ipſi ferunt ut nubem quandam craſſeſcere ſuper capita A *Quòd hæc ſit canicula Plinij. De nube oculos eius operiente.* *Lib. 9. ca. 46.*

†animalium, planorum piſcium ſimilem, prementem eas (*aliàs, eos*) arcentemq; à reciprocando: & ob id ſtylos præacutos lineis annexos habere ſeſe, quia niſi perfoſſæ ita non recedant, caliginis & pauoris, ut arbitror, opere. Nubem enim & nebulam (cuius nomine id malum appellant) † inter animalia illa haud ultra comperit quiſquam. At cum caniculis atrox dimicatio, inguina & calces omnemq; candorem corporum appetunt. Salus una in aduerſus eundi, ultroq; terrendi. Pergit deinceps pugnam exponere caniculorum cum urinantibus, quam apud ipſum autorem leges. (*Vide infra in Corollario. Vuotsonus hanc non ad Canes Galeos, uel Caniculas minores: ſed ad cetaceas refert.*) Quam nubem ſuper capita craſſeſcere ſcribit, eam quam dixi tunicam ex inferiore parte oculorũ enatam, oculosq; operientem intelligere oportet, qua præpediuntur caniculæ ab ictu iterum inſerendo: quam ſi Plinius uidiſſet, non ab aliis referentibus audiſſet, non ſuper capita, ſed ſuper oculos craſſeſcere dixiſſet, maximè cum eam comparet planorum piſcium nebulæ: eadem enim eſt in planis piſcibus, ut in raiis, niſi quòd in his ex interiore parte oritur, ac in extremo ſerrata eſt. †*aliàs, inter animalia haud illam.*

Ex his igitur galeũ illum quem milandre uocamus, caniculam Plinij eſſe, tum ob nubem ocu- A *Concluſio.*

Digitized by Google

los operientem, quæ in nullo alio galeo præterquam in hoc, & galeo glauco, de quo mox, reperitur; tum ob id quod partes corporis humani nudas candidasq; appetat. Quam ob causam etiam ab his qui nunc in mari uersantur, reformidatur.

DE CANICVLA ARISTOTELIS.

RONDELETIVS.

Testaceum ouum (inquit Rondeletius) seperatim depingendum curauimus: & in dissecta canicula mammas illas candidas, bifidamq; uuluam.

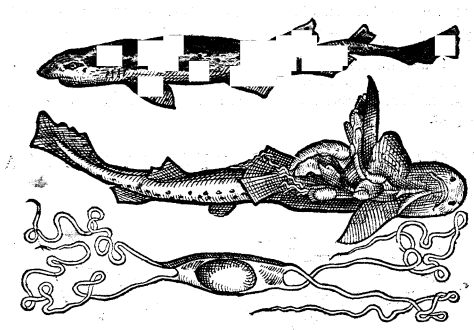

A Lib. 6. de Hist. anim. cap. 10.

VAE τὰ σκύλια uocat Aristoteles, Gaza caniculas interpretatur. Vocari etiam νεβρίδες testis est idem Aristoteles, id est, hinnulos, (*Hinnulares, à maculis nimirum.*) Non uocē, sed significationem secutus Athenæus, σκύμνους appellauit, id est, catulos: utraq; uoce à terrenis animantibus ad marinas translata, illa à ceruorum, hac à leonū catulis. Nostri caniculas chaz uocant, Galli rousselets.

B Canicula generis galeorum minima, colore est rufo, nigris maculis aspersis, cute admodum aspera, si à cauda sursum ad caput manū ducas: sin à capite ad caudam, minimè. Oculis, ore, branchijs, pinnis, cauda, partibus internis prædictis planè similis est. Ventriculo itaq; est magno, hiatu in duos lobos secto, in quo fellis uesica. Prope septum transuersum reliquorū galeorum modo ueluti mammas candidas habet: utrinq; unam, quę dum utero gerit conspiciuntur, alio tempore uix apparent. Vuluam bifidam, in cuius medio ad spinam adhærent oua: quæ cùm accreuerint, in utrumq; uuluæ sinum transferuntur: eoq; differt à cæteris galeis, qui ad septū transuersum oua concipiunt, non in uuluæ medio, autore Aristotele. Cæterùm caniculæ oua, testacea quędam sunt, colore & perspicuitate cornu similia, in quibus similis ouis humor continetur, figura uerò puluinaribus quæ dormituri capiti supponimus similia sunt: ex angulis dependent meatus longi, tenues quos Aristoteles πόρους τορχοειδεῖς uocat, id est, meatus capillares: hos lyræ fidibus aptè compares. instar capreolorum uitis conuoluuntur, sed dum explicantur duorum cubitorum longitudinem æquant. Testa intus rupta, dilapsaq; fœtus prodit, sic ex ouo uiuum animal parit canicula. Nos testaceum ouum seperatim depingendum curauimus: & in dissecta canicula mammas illas candidas, bifidamq; uuluam, ut Aristotelis locus perspicuè intelligi posset: cui maior etiam lux accedet, si diligentiùs duo hæc expenderimus, scilicet figuram testaceorum ouorum caniculæ, similem τοῖς τῶν αὐλῶν γλώττοις, id est, tibiarum ligulis. Et, sint meatus an non, tenues illæ & capillares conuolutæq; apophyses ex ouorum angulis dependentes. Ἡ γλῶττα præter notum significatum lingulam siue ligulam significat, quæ tibijs adhibetur, à figura sic uocatam, quæ ex amplo ad strictius tendit, fieri solitam ex arundine. testis est Dioscorides: Καλάμων ὁ μὲν τῆς καλουμένης νεσσός, ὃς δὲ τὰ βέλη γίνεται· ὁ δὲ τῆς θήλυς, ἐξ οὗ δὲ γλῶτται τοῖς αὐλοῖς κατασκευάζονται. In arundinū genere quædam νεσσός, id est, farctior uocatur, ex qua sagittæ fieri solent: alia fœmina, qua tibiarum ligulas efficiūt. Eædem ligulæ hodie quoq; tibijs adhibentur: absq; ijs enim sonus edi non posset, Galli anches nominant. Huiusmodi ligulas referunt anguli testacei ouí caniculæ: quí ex angusto in amplum latumq; euadunt, ut si quatuor ligulas coniungas, testacei illius ouí figuram constituisse uidearis.

De uuluæ & ouis.

Ibidem.

Tibiarum ligula.

Lib. 1. cap. 115.

Glottis in homine quid ab epiglottide differat.

Locus iste me admoner, ut eum errorem tollam, quí iampridem in medicorum scholis inoleuit, natus ex Latinis quibusdam autoribus, & maximè ex Galeni interpretibus, quí ὠὸν γλωττιδοειδὲς ligulam uertunt: perinde ac si ὠὸν γλωτὶς & γλωττὶς idem essent, diceretur q; ligula à linguæ animalis simi-

similitudine, non à tibiarum ligula. Idem error in Græcos quoq; Galeni codices irrepsit, in quibus sexcenties ὠὐγλωττὶς pro γλωττὶς legitur, cùm tamen admodùm diuersæ sint particulæ. Est autẽ γλωττὶς, id est, ligula, rima ac scissura quædam ueriùs quàm foramen, antequam orificia eius patefacta sint: rima, inquam, quam duo tertiæ cartilaginis scilicet arytænam referentis processus in media laryngis amplitudine constituunt, eius figuram linguæ tibiæ Galenus comparat: proprietate Libro 7. de usu
uerò substantiæ tale eius corpus esse ait, cuiusmodi nullum aliud est eorum quæ corpori insunt, part. cap. 11.
membranosum enim est, simul & adiposum, & glandulosum: estq; primum, & maximè præcipuũ & cap. 12.
uocis instrumentum, minimè uerò ὠὐγλωττὶς: deinde ad spiritus cohibitionem confert. Horum omnium fusam explicationem causasq; pete ex Galeni libro 7. cap. 11. 12. & 13. de usu partium, ac
quandiu ea in re uersatur Galenus, toties mendum esse existimato quoties ὠὐγλωττὶς legeris, & Epiglottis.
γλωττὶς reponito. ὠὐγλωττὶδ'α uerò instrumentum esse longè diuersum figura, substantia, usu, Gale Cap. 16.
nus ipse eodem libro declarat. Rotunda enim est, ac cartilaginea, ac magnitudine paulò maior laryngis orificio. uergit autem ad stomachum, positionemq; habet tertiæ cartilaginí aryteno ídi con
trariam. hanc ne dum transglutiuus cibus potúsue in laryngem incidat, natura prouidè laryngis orificio admouit uelut operculum quoddam, rectam quidem omni alio tempore quo animal respirat: quum autem quidpiá transglutit, laryngi ipsi accedentem. Vides γλωττὶδ'α & ὠὐγλωττὶδ'α, Conclusio.
figura, substantia, usu differre: ac γλωττὶδ'α tibiarũ ligulis símilem, quas γλώττας Aristoteles & Dioscorides uocãt, ligulam Latinè dici oportere: ὠὐγλωττὶδ'α uerò laryngis siue arteriæ asperæ opercu
lum. Cicero libro 2. de natura deorum: Aspera arteria tegitur quasi quodam operculo.

His addam locum unum Galeni, in quo pro γλωττὶς legitur ὠὐγλωττὶς, ut ex eo reliquos studiosi Locus Galeni
deprehendere possint, ac emendare. Locus est initio libri primi περὶ τῆς κατὰ τοὺς ἀνθρώπους τροφῆς, emendatus.
διὰ κατὰ τὸ μεσεντέριον τὸ μετὰ βυκτὸς ἀναπίμπλασθαι τὸν πυκτεῶνα πλαδαρὸν γλίσχρου, ἐπιμιγνυμένου τῇ τοῦ λάρυγγος σώματι τὸ ὑγρὸν, ὃ καὶ τὴν ὠὐγλωττὶδ'α σωρίσασαν, ἔπειτ'. Atq; etiam in adolescente qui tussi expuerat tunicam crassam uiscosamq; coniecimus partem esse corporis in interna parte laryngis, quod epiglottída constituit, hìc γλωττὶδ'α legendum esse manifestíssimum est. Nam ut ex supradictis liquet, ligulæ substantia crassa, uiscosa, pinguisq; est, laryngis internam partem occupans. Epiglottis cartilaginea solùm est, extra laryngem eamq; operiẽs. Similes multos errores ex utriusq; figura, situ, substantia, usu perspectis, emendare quiuis poterit, etiam mediocriter eruditus.

Superest ut de ijs dicamus, quos, ut diximus, Aristoteles πόρους τριχώδ'ους, id est, meatus capilla- Tenues illi &
res appellauit. Li proculdubio in tantam tenuitatem degenerant, ut nullum meatũ inesse putem: capillares apophyses, quæ ex
libere enim proferam quod uidi. Cùm canículas sæpius dissecuerim, recentiaq; earum oua, nullus ouorum angulis dependẽt, nõ
mihi omnino meatus apparuit: frustraq;, si aliquis esset, illic à natura mihi conditus uideretur. Nã esse meatus.
aut ut aliunde aliquid hauriatur, quod ad nutritionem accretionemq; necessariũ sit, aut ut aliquid ex ouo exhauriatur, meatus illic inesse necesse est. Si per hos trahendum aliquid esset, eorum capita uteri uenis adhærere alligaríq; oporteret, quemadmodum in quadrupedibus uteri cotyledones cum secundarum uenis coalescunt. Præterea meatuum capita, quibus in eos aliquid primùm influit, ampliora esse, sensim uerò angustari necesse est. Quare cùm neq; capita utero adhæreant, sintq; angustiora qua parte ampliora esse deberent, neq; esse meatus, neq; dici possunt: nihil uerò per hos ex ouo effluere perspicuum est ex humoris ipsius cõsistentia, qui crassior est, quàm ut per tam tenues meatus permeare queat. Non sunt igitur meatus, sed ouorum appendices, capreoloC E
rum uitijs modo intortæ, ad retinendum ac firmandum undiquaq; in utero ouum, ut neq; sursum, neq; deorsum loco moueatur: quoad in eo, calore uteri formatus fœtus statò tempore in lucem F
exeat. Sed longius fortassè egressa est oratio. Quæ de canicula superssunt persequamur.

Carne uescitur quemadmodum reliqui galei, cœno gaudet: unde sordida & lutosa semper capitur, maximè hamo. A

Caro uirus respirt, excrementitia est, concoctu difficilis.

Quam hìc delineauimus canículam esse Aristotelis ostendunt anatome generandíq; ratio ab Aristotele traditæ: denicq; nomen ipsum. cùm enim nunquam ad maiorum galeorum molem accrescat, dicítur σκυλίον ab Aristotele, & ab Athenæo σκύμνος, id est, catulus. Vt autem penitus noscereturnon solùm supinam & dissectam, sed & pronam exhibere uoluimus.

DE CANICVLA SAXATILI.
RONDELETIVS.

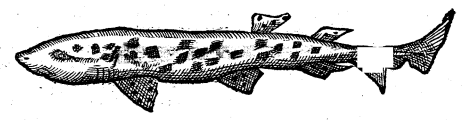

Digitized by Google

A CANICVLAM ſaxatilem appellamus eam quæ à noſtris catto rochiero. A Gallis uero ſuperior, rouſſete uocatur.

B Caniculę Ariſtotelis pinnis, branchijs, partibus internis, pariendi modo, planè ſimilis eſt. Vita uerò, magnitudine, cutis aſperitate duritiaq; differt, illa in cœno & litoribus degit, hæc in ſaxis & alto mari frequentiùs: unde fit ut illa ſæpius, hęc rarò capiatur. illa in mari noſtro ad ſummum cubitalis eſt: hæc binos cubitos aliquādo ſuperat, cuteq; adeò aſpera ac dura eſt, ut ea lignum eburq; perpoliri poſsint, non aliter quàm cute ſquatinæ, eâdem enſium capuli muniuntur. Præterea maculas corpori aſperſas latiores habet. Carne eſt meliore, nihilominus tamē ferinum quid redolente. Cæterùm mammas illas candidas, ueluti ſuperior (*Ariſtotelis*) canicula haber, oua teſtacea planè ſimilia, niſi quòd maiora ſint.

(F)

A Hæ differentiæ me impulerunt, ut à canicula Ariſtotelis diſtinguerem, uocaremq; cum noſtris caniculam ſaxatilem.

COROLLARIVM DE CANICVLA SAXATILI.

Caniculam ſaxatilem ſuam Rondeletius Maſſiliæ cattum algarū nominari ſcribit. ſed ea quid exhibet figura, non conuenit cum illa quam guattum auguerum (pro catto algario) inter muſtelos ſtellares primo loco pingit Bellonius: cui multò obtuſius roſtrum eſt, &c. magis autem congruit illi quem tertio loco Rouſſetæ nomine inter ſtellares pingit, & minorem cognominat.

Aſperitas cutis muſtelorum.

Quod ad cutis aſperitatem, nulli in Muſtelorum uel Canum genere, aſperiorem tribuit Rondeletius, quàm Cani ſaxatili: Bellonius Caniculæ ſimpliciter ab eo dictæ: ſed galei etiam ſtellaris cute fabros lignarios perpoliendis operibus ſuis uti ſolere tradit. At Rondeletio galeus ſtellaris cute læuiore eſt quàm galeus læuis. Sunt (inquit idem) qui galeum ſtellatū eſſe credunt eum qui à noſtris catto rochiero, à Maſſilienſibus catto algario uocatur: ſed non rectè, &c. Ariſtotelis caniculæ cutis admodum quidem aſpera eſt, ſi à cauda ſurſum ad caput manum ducas: ſin à capite ad caudam, minimé. Galeus læuis etſi aſpera cute conueſtitur, tamen aculeis caret, Bellonius. Varij, molliore ſemper ſunt pelle: Centrinæ dura, Aelianus.

DE GALEO CANICVLA, BELLONIVS.

A KVNA Græci, Latini Caniculam nominarunt, Muſtelorum ac Galeorum poſtremū genus; ſed

B maximum tamen, & minimè aculeatum, uorax, ac cæteris piſcibus infenſiſsimum: dentesq; omnium maiores, acutiores, latiores, crenatos habens.

E Eius cutis admodum aſpera, fabris noſtris lignarijs non minus expetitur, quàm apud Italos Rhinæ cutis. Valet enim ad arcus & ſagittas expoliendas, ligniq; aſperiora uitia emendanda, maculasq; eius ſi: perficiem inficientes protinus eluendas. Hoc etiam enſium ac pugionum manubria contegunt, ne tam facilè manu diſſiliant.

Duas habet in tergore pinnas, rectas quidem eas, ſpinisq; carentes: duas item ad latera, utrinque unam: branchiarum foramina quinq; in quolibet latere: ani uerò foramen inter duas pinnas poſitum, nullamq; ſub cauda pinnam oſtendit. Cætera cum reliquis conuenit.

DE CANIBVS ET CANICVLIS, SIVE PLINII, SIue Ariſtotelis, ſiue alijs ſimpliciter ita dictis, Corollarium.

A Vocabula piſcium pleraq; translata ſunt à terreſtribus ex aliqua parte ſimilibus rebus, ut anguilla, lingulaca, &c. alia à ui quadam, ut lupus, canicula, torpedo, Varro. Canis marinus à ſimilitudine morum canis terreſtris dicitur, eò ſcilicet quòd mordeat, Obſcurus. Muſtelí & canes, piſces ſunt cartilaginei, Athenæus.

Canicularum marinarum (κυνῶν θαλαττίων) tria ſunt genera: quarum maximæ quædam inter cete robuſtiſsima numerari poſſunt. Ex reliquis duobus generibus, (quæ in cœno degunt, & ad cubiti menſuram excreſcūt, aliud Galeos, aliud Centrines (aliàs, Centrites) appellari ſolet. Quod ſo colore uarium eſt, Galeos nominatur: reliquum genus qui Centrinas appellárit, non errabit. Rurſus uarij molliore ſemper pelle, & capite latiore ſunt: Centrinæ parui & pelle dura, & capite acutiore, &c. (de Centrinis inter Muſtelos in M. litera dicetur.) Aelianus, & partim Philes quoq;. Et ſimiliter ferè Oppianus lib. . de piſcat.

Καὶκ μὸν ἀρπακτῆρσιν, ἀναιδέσιν. ὧν δὲ κυῶνες
Κίνται λεύγαλέοις ἡκεδέμυρ· ἄλλα δὲ φῦλα
Ῥηλοῖς ὧν βαύεσσι. τὸ μὲν κήντροισι κελαινοῖς
Κλείονται γαλεοί. γαλεῶν δὲ ἑτερόστομα φῦλα·
Ῥῖναι, ἀλωπεκίαι, καὶ ποικίλοι. εἴκελα δ' ὀβύεσσι

Τοῖσθακέων γλωχὶν. τὸ μὲν ἄγχιον ὧν πολέεσσι
Δηλοῖσι καρπίσιοισι μετ' ἰχθύσι δινεύονται
Κρυτείναι δ' αὖ ὀνομήν. ἄλλο δ' ὁμαρτῇ
Σκύμνοι, καὶ λέοισι καὶ ἀκανθίαισι. ὧν δ' αὖ ἀγὰ πᾶσι
Ῥάσσην ὁμῶς, μορφή τι, σπὶ ἀλλήλοις δὲ νέμονται.

Ex his Oppiani carminibus Canis nomen uidetur latiùs etiam patere quàm Galei, id eſt mu- ſteli: & ſimiliter ex Aeliano: ut quod non ſolùm genus omne muſtelorum, ſed etiam canem cetaceum pelagium comprehendat, nimirum illum carcharian cognomine, de quo infrà ſeorſim dicetur.

Digitized by Google

tur. Alij tamen ſcriptores pleriq; Muſteli nomen aut æquè, aut etiã latiùs quàm Canis extendunt. Cæterum quomodo *ſiuas*, id eſt ſquatinas inter Galeos numeret, non uideo. quanquam enim cartilaginei ſint generis, latæ tamen ſeu planæ, non longæ ſunt ut Galei: quare ſuſpectus mihi hic locus eſt, ut pro *ſiuas* malim legere *εἰσίν*. Athenæus ex Ariſtotele eaſdem galeorũ ſpecies numerans, his uerbis, Ἀριστοτέλης δ' ἐν δ' τῆ αὐτῆ φησὶν ἐν πλέω: ἀκανθίαν, λεῶν, ποικίλον, σκύμνον, ἀλωπεκίαν, &c. nihil de rhina. ¶ Scyllion piſcis è genere galeorum ab Ariſtotele nominatur: Maſſilienſes Palum: nonnullæ regiones Caniculam uocant, Gillius. Ligures & Maſſilienſes Pal, Rondeletius. fortè à pali quadam ſimilitudine circa roſtrum acuminatum, ut in ſphyræna, uel à palumbo. nam Galeum læuem à cutis colore Maſſilienſes palumbum uocare Bellonius ſcribit. Rondeletius galeum læuem à Romanis piſcem columbum uocari. non quòd ſcyllion uel caniculam galeum læuem eſſe dicã: ſed quoniam ſpecies ei cognata eſt, nomen ab eo mutuari potuit. Galeorum generis eſt canicula, quã Græci κύων uocant, alij νάϑεον: alij σκύλιον, uel σκύμνον, uel σκύμνιον, Vuottonus. Gillius ſcyllion per λ. duplex ſcripſit. eſt autem diminutiuum nomen, generis neutri, & uidetur utroq; modo ſcribi poſſe: quando primitiuum etiam tum σκῦλ& tum σκύλ& ſcriptum reperitur, pro canicula uel catulo: qui & ſcylax & ſcylacion dicitur. Sed de his uocibus, & ſcymno quoq; & ſcymnio, annotauimus quædam in Philologia de Cane H.a. Carchariam canem, aliâs lamiam & ſcyllam uocari author eſt Nicãder Colophonius in Gloſsis. ergo ſcylla maior eſt canis, σκύλιον minor. ¶ Nebrij etiam uocabulum ab alijs aliter ſcribitur. Vuottonus (aut librarius) *v.* pro *β.* non rectè poſuit. ab hinnulo enim (qui Græcis νεβρὸς eſt) dictum apparet, propter uariam & maculoſam cutẽ. A Bellonio νέβεις ſcribitur, paroxytonum: quod nomen apud idoneos authores nuſquam extare puto, nam νεβεὶς oxytonum, hinnuli uel cerui pellem ſignificat: de qua nos multa in Ceruo H.e. Σκύλαξ uocari etiam νεβρίας teſtis eſt Ariſtoteles, id eſt hinnulos, Rondeletius: tanquam rectus ſingularis ſit νέβρι&, in tertia inflexione. Apud Ariſtotelem quidem de hiſt. lib. 6. cap. 10. legitur in codicibus uulgatis, Τὰ μὲν δὴ σκύλια, ὃς καλοῦσί τινὲς νάϑειας γαλεώς: Gaza uertit, Caniculæ, quas aliqui ab hinnulo nebrios muſtelos appellant. ubi νάϑειας eſſe legendum in accuſatiuo plurali primæ inflexionis non dubitârim, nempe à recto ſingulari ſimiliter νάϑεια ſcribendo, ut λίνεια. Sic & aliæ galeorum differentiæ quædam in *ίας* terminantur, ut γαλεὸς ἀκανθίας, ἀσσελίας, ἀλωπεκίας. Sic & ποικιλίας fit à ποικίλ&, & ipſum piſcis nomen, ſed diuerſi à galeo pœcilo, id eſt uario uel ſtellari. item à κάρχαρ&, καρχαρίας canis. Cæterùm νέβρι&, cuius meminit Euſtathius per *ε.* diphthongum in medio, poſſeſſiuum eſt, ad hinnulum pertinens. Dicatur igitur galeus nebrias, & Latinè hinnularis, non hinnulus. ut & aquila hinnularia uocatur à Gaza, quæ νεβροφόν& Ariſtoteli. Athenæus ex Achæo pœta cyllum piſcem nominat, ubi uel cillum, hoc eſt aſinũ aſellumue piſcem intelligo: uel ſcyllum pro ſcyllio. ¶ Piſcis de quo agimus, ferè coniunctis nominibus γαλεὸς κύων dicitur, ut Vuottonus etiam & Rondeletius obſeruarunt, hinc eſt nimirum quod Oppianus ſcribit, ἅλλο δὲ (φῦλον κυνῶν) ὁμαρτῆ κλείονται γαλεαί, hoc eſt, Alij uerò Canes pariter appellantur muſteli. ¶ Plinius alicubi ex Theophraſto caniculas pro canibus carcharijs reddidit: quod Hermolaus quoque annotauit. Ergo canicula non unius ſpeciei nomen, nec ſemper tanquam diminutiuum fuerit accipiendum.

Ariſtotelis caniculam, item alteram ſaxatilem, inter Muſtelos ſtellares ponere uidetur Bellonius: nebriam quidem diuerſum facit. Læuium Muſtelorum (inquit) altera ſpecies νέβεις (νεβείας, id eſt Hinnularis, *ut iam emendaui*) apud Græcos, apud Latinos autem Hinnulus, ab albis maculis, per eius cutem ad dorſum undecunq; diſperſis, nomen habet. Maſſilienſium uulgus, apud quos frequentiſsimus eſt, Niſſolam (*uide an hic ſit ille Galeus læuis, quem Rondeletius ſcribit in Prouincia Emiſſole uocari*) appellat. Oceano noſtro nullo ſeorſum nomine ab alijs ſecernitur, cum tamen multum à cæteris differat. Eſt enim roſtro latiore, naribus patulis: ore magis capaci, dentibus obſcuris atq; obtuſis, ut in Raia flaſſada dicemus: colore candidiore, corpore rotundo, & in longitudinẽ protenſo. Atq; hac præcipuè nota à Spinace differt, quòd inter duas ani pinnas & caudam, tertiam quandam minorem gerat, nullis alijs præterquam Stellato galeo communem. Porrò carne præditus eſt ſapidiore, ac melioris ſucci: cute admodum glabra, hepate quoq; nigricante, atq; in duos lobos diuiſo, præter aliorum morem. Hæc Bellonius, qui & picturam addit, ab ea quam Rondeletius caniculæ Ariſtotelis uel nebriæ dedit diuerſam, in hoc præcipuè conſpicuam quòd per latera maculas nouem rotundas, deinceps in ea per interualla pingit. Bellonius de Nebria Muſtelorum

Canicula è galeorum genere etiamnum apud Venetos nomen ſeruat, Maſſarius. Ego Venetijs aliquando peſce cane nominari audiui muſtelorum generis piſcem, pinnis cinereis, membraneis, ore lato: & huic ſimilem alium la caneglia, & la gatta. ¶ Luſitani Caſſaun appellant. ¶ Quos Græci galeos tam marinos quàm terreſtres (*atqui terreſtres quadrupedes ut Græcis pleriſq; omnibus; nam apud Trallianum γαλεοὶ χουσιδοι legũtur*) γαλέαι uel γαλαῖ, *non* γαλεοὶ: *ſic Latinis muſtelæ fœm. g. nõ muſteli uocantur. nam γαλαῖ, id eſt muſtelæ, piſces fœm. g. dicti, longè alij quàm galei, id eſt muſteli, ſunt:*) Latini autem Muſtelas, (Muſtelos,) noſtri nullo diſcrimine marinos Canes appellant, Bellonius. Galeum glaucum, ut Rondeletius docet, uulgò uocant cagnot blau, id eſt canem glaucum ſiue cæruleum, à cane galeo diſtinguentes, Rondeletius. Galeum acanthiam quoq; à Gallis uocari inuenio chien de mer. Rondeletius caniculam Ariſtotelis & ſimilem ei ſaxatilem, Gallicè Rouſſe-

te nominari ſcribit: Bellonius Roſſetam Gallice dictam primum galei ſtellati genus facit: cuius de hoc genere uerba inter Muſtelos in M. elemento referemus.

Hundfiſch Germanis, Soggefiſſhe Anglis, dicuntur Canes piſces tum maiores tum minores. Videntur autem omnes cartilaginei piſces oblongi, (hoc eſt Galei uel Muſteli omnes,) ſic appellari poſſe. Ego differentiæ cauſa caniculam Plinij ſimpliciter nominârim **ein Hundfiſch**, uel **ein kleinen Hundfiſch**: Ariſtotelis uerò, **ein Fleckhund/ein gefleckten Hundfiſch**. Conſcio & centrinen galeum nullo diſcrimine **Hundfiſch** nuncupari ab accolis Oceani Balthici. Piſces quidam corium habent aſperum, ita ut lignũ eo arido radatur: ut piſcis qui dicitur iuxta mare Flandricum **ein Seerohe**, (**Seehund** forté,) quod eſt canicula marina, Albertus. Cæterum Flandri & alij Oceani Germanici accolę **Seehund** appellant non Canem marinum, ſed Phocã, ut pluribus in Phoca dicam. Bellonius libro 1. de piſcib. marinis peregrinis Gallicè ædito, ſua memoria inquit ſtagnis quibuſdam Galliæ (de Fontaine bleau, & de Chantilli) canes quoſdam marinos à uulgo dictos, fuiſſe immiſſos, longè alterius generis quàm canes muſteli ſunt, qui omnes ſtagnorum piſces trucidarint, ita ut Comeſtabilis coactus fuerit ſagittis & bombardis interficí iubere. nec plura addit, ut quinam aut quales illi Canes fuerint diuinare nequeam. neque enim Phocas, ubi eas Latinè deſcribit, Canes, ſed uitulos, boues & lupos marinos nominat. ¶ Aug. Niphus caniculas & boues marinos confundit, ut ſcripſi in Corollario Bouis A.

Phoca. Alius canis marinus incognitus.

B Galeus, canis (κυνὸς) ſpeciem ſimilitudinemq; gerit, Aelianus. Piſcis quem uocamus maris caniculam pellis exiccata & indurata ad ſolem, adeò exaſperatur, ut ea ferrum & ligna aliquando inciderim, Albertus. Scyllia ſiue Canes minores, non in roſtro os, ſed infra parte ſupina dentatum (denticulatum) habent, Gillius & Maſſarius. Delphinorum ſimilitudinem habent turſiones, maximè tamen roſtris caniculorum maleficentiæ aſsimilati, Plinius. Caniculis medio uuluæ circa ſpinam oua adhærent, quæ cum accreuerint, abſoluta feruntur per uuluam bifurcam, annexamq; ad præcordia, quomodo & cęteris eiuſdem generis in utranq; partem transferuntur, Ariſtoteles. ¶ Caniculæ & raiæ teſtacea quædam gerunt, figura eius teſtæ ſimilis tibiarum ligulis eſt, Idem. hæc ſententia (inquit Vuottonus) non habetur in ueteri Ariſtotelis traductione, & mihi certè uidetur ſuſpecta. Rondeletius approbat, interpretatur, & pingit quoq;.

C Margaritæ frequentari ſueta litora propter piſcantium inſidias declinantes, ut quidam coniiciunt, circa deuios ſcopulos & marinorum canum receptacula delitescunt: Ammianus Marcellinus, & Solinus. ¶ Κύων λάθρου καὶ ἁρπακτήρ, id eſt Canem uoracem & rapacem Oppianus cognominat. ¶ Piſcem Anglicè dictum **Sogfyſſhe**, id eſt, Canem, aiunt captum edere uocem aut ſonum latratus canini inſtar, Eliota: ex uulgone an aliquo authore haud ſcio. mihi quidem de canibus muſtelis hoc minimè ueriſimile uidetur. ¶ Polypi in terram uerſo capite coëunt: reliqua mollium tergis, ut canes, Plinius. ¶ Canicula ſemel tantum anno parit, uèris tempore, Ariſtoteles. Κύων ζωοτόκος, id eſt, Canem uiuiparum Oppianus eſſe canit. Aparine flores in orbiculis ſuis aſperis continet concoquitq;, fructum deinde parit: ut illis ſimile ſit, quod in galeis ac uiperis euenit, (ἐπὶ γαλεῶν καὶ ἐχιῶν, Gaza interpres uidetur legiſſe κυδνῶν uel ἐχιδνῶν, ſed legendum fortè κυνῶν. ſunt enim canes galeorum generis, etſi in uiperis quoq; idem cõtingit.) illa enim ubi intra ſe oua pepererunt, mox animalia gignunt, Theophraſtus de hiſt. 7. 14. Vidi aliquando canem exigui corporis fœtus undecim uno partu edidiſſe, ita ut caput (more ſolito in cæterarum quoq; animantium partubus) primò naſceretur, non tunicis inuolutos, ut in delphinis, ſed umbilicari tantum meatu utero matris coniunctos, Bellonius.

De alga quadam marina noctu lucente, Caniculis marinis uenenoſa, ex Aeliani de animalibus libro 14. capite 24.

Caniculæ (κυῶδες) & alia maris alumna animalia, quibus audaciam natura inſeuit, cum ſummus per æſtatem calor uiget, ad litora ſe recipiunt, & uerſus præcipitia natant, & expoſita fluctibus promontoria ſubeunt, & anguſtis profundisq; fretis ſeſe inſinuant. Refugiunt enim pelagus, & quæ in eo ſunt paſcua eo tempore negligunt. Naſcitur autem genus quoddam algæ ſeu fuci in petris profundis: quæ magnitudine myricam, fructu papauer refert. Fructus reliquo anni tempore occluſus ſolidusq;, & oſtrei inſtar durus eſt, dehiſcit autem ab æſtiuo ſolſtitio, ut calyces roſarum. Exterior pars fructus, nempe cruſta quædam ſiue membrana, teſtæ uel oſtrei modo dura, & uſu quàm maximè flaua, interiorem, cui color cœruleus, ſubſtantia mollis & tanquam ueſicæ inflatæ pellucida, ualli modo ambit ac munit. Ex hac (interiore parte) noxium ſtillat uenenum. Emittit autem noctu igneum quendam, & ueluti ſcintillantem ſplendorem: & oriente iam Sirio ueneni uehementia creſcit. Quamobrem piſcatorum natio omnis, quæ pancynicum (*lego cynoſpaſtum: uel cynoſphaſtum potiùs, ut Gillius: quòd canes marinos occidat. nam & aglaophotis terreſtris, uel cynoſphaſtus ſimiliter rectè dicetur, à canum terreſtrium pernicie: uel cynoſpaſtus, quòd cani alligata extrahatur. nam φάσω, φῶ, occidere ſignificat: σπάω autem trahere*) hanc ſtirpem appellat, à Canis ortu uenenũ hoc gigni arbitrantur. Porrò Canes marini ad igneum iſtum in hac marina myrica floris ſplendorem, tanquam inopinati alicuius lucri ſpe allecti, ueneno partim aſperſi, partim deuorato, & branchijs etiam hauſto, extincti fluitant. Vnde his in rebus exercitati homines uenenum ſecundarium ex piſcium iſtorũ tum ore,

Digitized by Google

ore, tum partibus cæteris colligũt. Simile malum ex terreſtri etiam aglaophotide eſt, de qua mox dicemus, Hactenus Aelianus.

Κυνίδια ἀφροπακτοῦσι, ἀναιδῆ, id eſt, Canes rapaces & impudẽtes, ab Oppiano appellantur. Canicula marina ſimul atq; peperit, nulla mora interpoſita, ſuos paruulos ſecum natantes habet. Si quis uerò eorum timeat, ingreditur rurſus per genitalia in uentrem matris: & ubi timor abierit, denuo prodit, tanquam rurſus editus, Aelianus 1.17. & Philes ſimiliter, & Oppianus lib. 1. de piſc. Ioannes Tzetzes uerò glaucum & galeum catulos ſibi metuentes ore occultare ſcribit, canem utero. ¶ Plinius urinantium aduerſus caniculas pugnam deſcribens, præter ea quæ Rondeletius recitat, addit: Salus una in aduerſas eundi, ultroq; terrendi. Pauet enim hominem æquè ac terret. Et ſors æqua in gurgite. Vt ad ſumma aquæ uentum eſt, ibi periculum anceps. Adempta ratione contrà eundi, dum conetur emergere, & ſalus omnis in ſocijs. funem illi relegatum ab humeris eius trahunt. Hunc dimicans, ut ſit periculi ſignum, læua quatit: dextra apprehenſo ſtilo in pugna eſt: modicus aliàs tractus. Vt prope carinam uentum eſt, niſi præceleri ui repente rapiant, abſumi ſpectant. Ac ſæpe iam ſubducti, è manibus auferuntur, ſi non trahentium opem, conglobato corpore in pilæ modum, ipſi adiuuẽre. Protendunt quidem tridentes alij, ſed monſtro ſolertia eſt naſigium ſubeundi, atq; ita è tuto præliandi. Omnis ergo cura ad ſpeculandum hoc malum inſumitur. Certiſsima eſt ſecuritas uidiſſe planos piſces, quia nunquam ſunt, ubi maleficæ beſtiæ: qua de cauſa urinantes ſacros appellant eos.

Duo genera paruarum caniculorum (galei & centrinæ) in cœno capiuntur. Piſcandarum ratio hæc eſt: Album piſcem illecebram ad eas captandas demittunt. ex his ſi qua capiatur, cæteræ omnes hoc uidentes circa captam aſsiliunt: ac eam, dum hamo ex profundo extrahitur, ad nauẽ uſq; inſequi non ceſſant. Inuidia quadam hoc eas facere exiſtimares, quaſi illa quæ capta eſt, ſibi uni eſcam aliquam prædata alicunde eſſet. atq; ex ipſis nonnullæ in nauem inſilientes, ſæpe ſua ſponte capiuntur, Aelianus 1.55. & Oppianus lib. 4. de piſc. qui hoc præſtudio & amore quo inter ſe mutuò ardent Caniculas facere canit. Vnum aliquem (inquit) hamo captum, cæteri omnes ſtatim tam auidè inſequuntur ad nauim uſq;, ceu ſimul uolentes perire: nec antè fugiunt, quàm ſocium extractum uiderint. Quare magnus eorũ numerus partim reti (hypocha) concluſi, partim tridente ſaucij, partim alijs decepti dolis capiuntur.

Quæ de alimento ex canibus marinis Galenus tradit, ad Carcharias canes potiſsimùm uidentur pertinere: quare eò uſq; differam. ¶ Caniculorum genera quædam audio nõ edi recentia, ſed exenterata inſolari abſq; ſale, ut etiam raias. ¶ Galei omnes carnem duram habent. Canicula galeus, ut Xenocrates tradit, & qui illi ſunt ſimiles, ſapore uirus referunt, & malum procreant ſuccum, Vuottonus.

Pro crocodili adipe, canis marini adeps in remedijs ſubſtituitur. Author ἀνθελμινθίῳ incertus, & Raſis. Hic ſi coquatur cum aqua & aceto, & os colluatur, ſedat dolorem dentium, Raſis. ¶ Dentium dolores ſedantur cerebro caniculæ in oleo decocto adſeruatoq;, ut ex eo dẽtes ſemel anno colluantur, Plinius. ¶ Infantium gingiuis dentitionibusq; multum confert delphini cum melle dentium cinis, & ſi ipſo dente gingiuæ tangantur. adalligatusq; idem pauores repentinos tollit. idem effectus & caniculæ dentis, Plinius. Cinis dentium tum caniculæ Plinij, tum galei glauci, infantium gingiuis dentitionibusq; multum confert, Rondeletius. Idem ex dentibus carchariæ canis dentifricia parari optima ſcribit.

Ad ulcera oculorum & albugines: Felle canis marini unge, aut felle galli, Galenus Euporiſton 2. 99.

Fel quod à cane piſce (cane aquatico) eximitur, letiferum eſt. quippe quod potum uel eſitatũ, lentis tantum quantitate, intra ſeptem dies interficiat. curantur tamen qui hauſerint, epoto bubulo butyro cum gentianæ (Romanæ) radice & cinnamomo, & (& iterũ) coagulo leporis. Prodeſt & corpus uniuerſum odoratis oleis illinire, & uictu tenuiſsimo uti, Auicenna 4.6.2.14. ex quo & Matthiolus repetijt. An uerò canis ille piſcis, & muſtelorum generis ſit, aut aliud quodpiam animal, nõ habeo quod dicam. Lutra quidem etiã quadrupes à nonnullis, canis fluuiatilis appellatur. Ferdinãdus Ponzettus fel hoc canis piſcis eſſe ſcribit. Etſi, inquit, uix poſsit curari (qui hoc ſumpſerit) nec fortè reperiri (hoc genus ueneni:) remediũ tamẽ fieri debet à uomitu cũ aqua, oleo rosaceo & butyro. Bertrucius uerò medicus: Fel (inquit) canis aquatici, uel canis rabidi, lẽtis magnitudine ſumptũ, intra ſeptẽ dies interficit: quibus ſuperatis poteſt eſſe ſalutis ſpes. De ueneno q̃d ex canum marinorum ore, & alijs partibus legitur, cum algam quandam noctu lucentem deuorarint, aut ea aſperſi fuerint, dictum eſt ſuprà in c. Fel etiam leopardi, leonis & uiperæ, à quibuſdam inter uenena numeratur.

Γαλεοὶ κύνες, id eſt Muſteli canes nominantur ab Oppiano lib. 4. ¶ Delphini etiam à Tiberio in epigrammate canes marini dicuntur, ϖελάγιοι ἰχθυοφάγοι σκύλακες. H.a.

Epitheta. ἁλίπλαγκτος, hoc eſt mariuagus, Oppianus. ſed hoc potiùs differentiæ uocabulum eſt, ut à terreſtri diſcernatur. λάβρος Θ', ἀναιδὴς, & ἁρπακτής, apud eundem.

Κωνωπήσω σε, (τυπτήσω σε καθάπερ κώνωψ,) coquus inquit apud Ariſtophanem: & aptè quidẽ pro ſua perſona. eſt enim canis piſcis quidam. ἅμα δὲ κἀγὼ κωνώψ σε δέρμαιὰ ϖώσω. ἔστι γὰρ πραχὺ πάθος, Vari-

nus è Scholiaſte in Equites Ariſtophanis. Apud Suidam Κυωνοχτόνου ὁ νῶτος legitur, aliàs Κυνοσπάστου per σκ.

Auſonij epigramma in leporem captum à cane marino, qui dum canem terreſtrem concitatius fugit, in mare ſe præcipitârat, recitaui in Quadrupedibus de Lepore H.e. Leguntur & duo Germanici Cæſaris epigrammata de eodem, & unum Tiberij, in Anthologio Græco 1.33.

Cynos cuna. γαλεὸς σμυρνίδα, λῦε ἕνεκα κρέλλοσ, κυνὸς ὄψιν, Epænetus in libro de piſcibus apud Athenæum. Vide infra in Cyn. ubi & alia à Cane deriuata nomina dicentur.

DE CANIBVS ALIIS DIVERSIS.

Muſtelus ſtellaris uidetur qui Italicè Catto di mare dicitur, Anglicè Sonehownd uel Sonecow: id eſt Canis fuſcus, nam Sone Anglis colorem fuſcum ſignificat, qui ad cæruleũ inclinet. 1a

Xiphiam, hoc eſt Gladium piſcem Strabo Galeoten appellat, (quaſi cum galeis, id eſt muſtelis, aliquid commune habeat) quem etiam canem marinum & Thurionem & Tomum Thurianum quidam opinantur, Gillius.

Canis pinguis à Syracuſanis dictus, κύων πίων: Rhodijs uerò galeus uulpes, ab Archeſtrato Accipenſer exiſtimatus, & omnium lautiſsimus piſcis creditus eſt. Vide inter Muſtelos.

In mari iuxta Arabiam nigram uariæ animantes degunt, terreſtribus ſimiles, ſed breuioribus cruribus, pinnatis: pilis obtecto corpore perbreuibus: nempe aſini, cati, canes & boues, Ex nauigatione Hamburgenſis cuiuſdam, quæ peracta eſt anno Domini 1549. 2a

CANIS marinus belua terribilis & hoſtilis omni animanti, quod eius uberibus cedit. Robuſtiſsimos habet branchos (pedes, quaſi brachia) clauorũ modo formatos. Hi uenantur per mare greges piſcium, inſtar canum in terra feras uenantium, excepto quòd latrare nequeũt, ſed pro latratu afflatum horribilem habent. Inſequentes ergo piſcium greges ad loca anguſta coartant, & ſic in coartatos crudeli morte graſſantur. Piſcatores uero loca notantes, in quibus aſconditi piſces à fuga latebant, retibus capiunt circumcluſos. Hæ uerò beluæ difficulter multis tridentibus confici poſſunt, Iſidorus.

Canita, uel Canata, uel ut quidam codices habent Cauata, piſcis nomen uidetur. Feſtus enim ex Plauto hæc uerba adfert: Muriaticam uideo in uaſis ſtanneis, naricam bonam & canatam, & taguma, quinas fartas conchas piſcinarias. 3a

DE CANE CARCHARIA, SEV LAMIA.
RONDELETIVS.

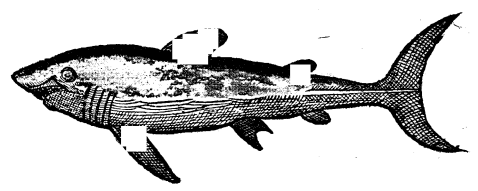

Lamiam longis eſſe adnumerãdam contra Plinium.

VOD Lamiam in cartilagineis longis, cetaceiſq; numerẽ, reprehendent fortaſſe multi, qui apud Plinium lib. 9. cap. 24. in planorum piſcium numero legerint. Planorum piſcium, inquit, alterum eſt genus quod pro ſpina cartilaginem habet, ranæ, paſtinacæ, ſquatinæ, torpedo, & quos bouis, lamiæ, aquilæ nominibus Græcia appellat. Sed cùm lamiam cæterorum galeorum inſtar longum eſſe ſpiſſumq; piſcem, ac rotundum ſenſus ipſe doceat: dempta ſola dorſi latitudine qua à cæteris galeis differt, quæq; Plinium impulit, ut cum planis cartilagineis numeraret; proculdubio in longis cartilagineis, & cetaceis cenſendus eſt. 5a

A Λαμία dicta eſt ἀπὸ τοῦ ἔχειν μέγαν λαιμόν, id eſt, quod magnã habeat gulam. λαιμὸς enim guttur ſiue gulam ſignificat, unde λαιμαργία & λάιμαργος. Nicander Colophonius ἐν τοῖς γλώσσαις citante Athenæo lamiam & καρχαρίαν, & σκύλιον uocari ſcripſit. καρχαρίαν uerò à dentium aſperitate, acumineq; dici puto: κάρχαρος enim aſperum acutumq; ſignificat. unde καρχαρόδοντα animalia, quibus acuti peſſimatimq; coëuntes ſunt dentes. Λάμναν Oppianus uocat,

Libro 7.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Δυσάντας χείσματα λάμνης. Et alibi:

Τίς δὲ τόσον φορέει χλόνης ὀφίωρ, ὅσσον ἄκαινα Λάμναι; 6a

Gaza Græca appellatione uſus eſt in conuerſione ſua. In Italia, Prouincia, Hiſpania idem nomen ſeruatum eſt. A noſtris quoq; lamio uocatur: Baionæ frax.

Lamiæ

Lamia piſcis eſt galeorum omnium maximus. nam aliquando ad tantam magnitudinem ac- B
creſcit, ut curruí impoſita, uíx à duobus equis uchí poſsit. Quare euiſcerata, & in fruſta diſſecta, curribus duobus aliquando imponenda fuit. Vidimus mediocrem lamíam mille librarum ponderé. Capite eſt dorſo q; latiſsimis. Cauda ſi reliquí corporis magnitudínem ſpectes, minùs craſſa ſpiſſaq;, in lateribus compreſſa, pinnis duabus conſtans. Non procul à cauda aliæ duæ ſunt pinnulæ, una inferior, altera ſuperior, ad branchias, & ad podicem aliæ binæ, in medio ferè dorſo una alia. Cute aſpera integitur, cuí pingue quiddam ſubeſt. Capite eſt magno, dorſo breuí, ſed lato, oris ſciſſura maxima. Dentibus acutiſsimis, duriſsimis, trianguli figura, utrinq; ſerratis, quorum ſex ſunt ordines, primi ordinis dentes extra os prominent, & in anteriorem partem uergunt, ſecundi recti ſunt, tertij, quarti, quinti, & ſexti in os recuruí maxima ex parte, in utraque maxilla carne molli, fungoſaq; contecti. Ventriculo eſt uaſtiſsimo gulaq; ampliſsima, ob id rectè Oppianus ὀλυσάρπαξ χάσματος λάμιης dixit, id eſt, periculoſos uaſtoſq; lamiæ hiatus. Hepate eſt adipato, in duos maximos lobos diuiſo. Oculis maximis, rotundis: quorũ muſculi quí ſurſum, deorſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum mouent, manifeſtè conſpiciuntur. Quí oculos quodammodo intrò trahunt, & ueluti in contemplantibus diligenteréq; aliquid intuentibus fixos, immotoſq; tenent, nõ radicem neruorum opticorum ambiunt: ſed à ſuperiore parte oſsis regionis oculorum orti, in longum extenduntur. Simílem huiuſmodi muſculorum ſítum etiam in humanis oculis ſæpius oſtendimus, quum in ſcholís noſtrís publicè anatomen corporis humaní doceremus. Eſt aliud in lamiæ oculis obſeruatu digniſsimum. Neruorum opticorum loco, quí in hominibus cæteriſq; animantibus inſunt, ſubſtantia eſt cartilaginea, dura, omniſq; mollitudinis expers. Tunica cornea parte anteriore poſteriореq; dura eſt, parte etiam anteriore exquiſitiſsimè perpolita. Cæterùm in lamiæ oculis humores omnes, tunicæq; longè manifeſtiùs, quàm in bubulis oculis conſpiciuntur, maximè quæ humorem cryſtallínum inuoluit, telis aranearum tenuior maximeq; pellucida.

Piſcis eſt carniuorus, uoraciſsimus & anthropophagus: cadauera enim mortuorum etiam in- C
tegra uorat, quod ex diſſectione compertum eſt. Maſsiliæ enim & Niceæ aliquando captæ ſunt lamiæ, in quarum uentriculo homo loricatus inuentus eſt. Ab hac inſigní ingluuie lamias appellatas fuiſſe opinor mulieres quaſdam maleficas, quæ cùm carnes humanas auidiſsimè expetérent, Veneris illecebris forma præſtantes iuuenes, quiſq; optima eſſent corporis cõſtitutione, delinitos atq; ailectos deglutiebant: quod Menippo Lucio contigiſſet, niſi grauis & prudentis uiri conſilium ab amore iuuenem auocaſſet, eumq; hoc dicto deterruiſſet, ὄφιν θάλπῃς, κἀκὸν σὲ ὄψεται: Serpentem foues, & serpẽs te: quod percommodè de eo dicitur, qui id amat, fouet, amplectitur quod tandem certum exitium eſt allaturum. Sed ad piſcem redeamus. Vidi equidem in Santonico litore lamíam, cuius os gulaq; tanta erant uaſtitate, ut hominem etiam obeſum capere poſſet. Magnarum itaq; lamíarum os ſi hians ſeruetur, reliquo corpore contecto, canes (*ſcilicet terreſtres*) uentriculum facilè ſubeunt piſcium reliquías uoraturi. Quæ cùm accuratiùs conſiderarem, mihi in mentem uenit lamíam fuiſſe, in quam ingreſſus eſt Ionas, illicéq; triduo diuina prouidentia conſeruatus, tandemq; incolumis eiectus, quod ſacræ Bibliorum ſcripturæ nullo modo repugnat. Legítur enim Ionas in uentre magni piſcis ſiue in uentre ceti fuiſſe: quod nomen generis eſt, quo grandes piſces comprehenduntur: non omnes quídem ſi Ariſtotelis autoritatem ſequamur, ſed ſi tantùm quí ſtatím animal concipiunt, & nõ ex ouo, perfectum pariunt. Sic enim ſcribit lib. 1. de hiſt. anim. cap. 5. Alia animal pariunt, alia ouum, alia uermem. Animal pariunt homo, equus, uítulus marínus, & alia pilis intecta: & ex aquatilibus cete, ut delphín & quæ cartilaginea nominantur. Etalibí lib. 3. de hiſt. anim. cap. 20. Mammas habent quæcunq; animal pariunt intra ſe, & in lucem edunt: quæq; pilis intecta ſunt, ut homo, equus: & cete, ut delphín, uítulus marínus, balænæ. Veruntamen Galenus lib. 3. de fac. alim. inter cete numerat canes, zygænas, thunnos magnos: quí non ſtatím animal, ſed ouum pariunt, ut uideatur piſces omnes pregrandes cetaceos appellare. Et apud Athenæum lib. 7. Soſtratus thunnum quí permultùm accreuit, cetum uocat. Eadem ſignificatione cete uſurparunt Paulus Aegineta & Varro. Quícquíd ſit, ceti nomine non potiùs balæna, quàm quíuis alíus immanis piſcis intelligetur, maximè cum balænæ pulmonibus ſpirent: quibus, aſperæq; arteriæ cùm cedant uentrículus, gulaq;, anguſtiores eas partes eſſe neceſſe eſt, id quod etiam ex diſſectione conſtat. Harum uerò partium in lamía ea eſt uaſtitas, ut Ionam capere potuerit, quemadmodum cadauera tota in ea inuenta fuiſſe experientia compertum eſt.

Lamiæ mulieres.

Ionas.

Ceti qui proprié, & qui cõmuniùs uocentur.

Lamiæ cutí pingue alíquid ſubeſſe uídetur. B

Carne eſt candida non multùm dura, neq; ferini ſaporis, ob id multorum galeorum carní pręferenda, neq; ideo reíciẽda quòd lamía hominum cadaueribus ueſcatur: nam mullus quí in præſtantiſsimis & optimis piſcibus habetur, hominũ etiam cadauera perſequitur. Lamíam ígitur eſſe opinor, de qua carchariæ nomine multa apud Athenæum Archeſtratus ille (obſonatorum Heſiodus uel Theognis,) quí in ſuís præclaris præceptis maximè hypogaſtría extollit, quoq; modo præparanda ſint, docet. Quibus ſubiũgit multos ignorare quàm præſtans ſit is cibus, hiſq; leuem inſulſamq; eſſe mentem, quí ideo ab hoc cibo abſtíment, quòd ἀνθρωποφάγος ſit piſcis. F

Lib. 7.

Ἀλλ' ὁ πολλοὶ ἴσασι βροτῶν τόδε δῶρον ἐέσσας:
Ψυχὴν κλέπτει τε, δυσπέμφελός ἐστιν ἁπάντεσσι

οὐδ' ἐθέλει ἰθὺ πλῶσιν ὅσοι κέραα γε λεβήτων
εἰς ἀνθρωποφάγος τοῦ θηρὸς ἄντα. ἅπτος δὲ

Talia, κἠφλωτο πολύφ., apud Athenæum lib. 4.

Digitized by Google

Ἰχθὺς σάρκας ἕλκει βρόκλῳ, ἄνακτι πολυκύρτοις. Nostri carnem lamiæ allijs, cepisue atque aromatis conditam edunt.

G Dentes argento aurifices includunt, quos serpentis dentes uocant: hos mulieres è collo puerorum suspendunt: quia dentitionem iuuare creduntur, & puerorum pauores arcere. Ex ijsdem dentifricia parantur optima, quorum asperitate dealbantur dentes, siccitate conseruantur & firmantur, ne quis à cæco quopiam effectu id prodire putet.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Carcharias, caniculæ genus est admodum ferox, inter cetacea connumeratum: magnitudine Thynnos superans, quos & deuorare creditur. Marinos canes dentium uoracitate, ordine multiplici, atq; acumine refert. Vnde Asiaticorum uulgo marini canis nomen habuit.

B Proinde ad Zygænam, Simiam, Vulpeculam, ac Galeos omnes (qui pisces cartilaginei sunt generis) branchijs, pinnis, cauda, cute, atq; adeò corporis habitu (dempta tamen magnitudine) accedere uidetur. Tantæ est apud Noruegios magnitudinis, apud quos **Per**ẽfisch (quasi montanum piscem dicerent) appellatur, ut ducentarum librarum pondus nonnunquam excedat. Exicatos autem asseruare, atq; ex eorum cadaueribus marina monstra ementiri solent. Cæterum capite est amplo, rostroq; in mucronem exporrecto: ore usqueadeò uasto atq; capaci, ut quodlibet eius maxillæ latus sex & triginta dentibus præditum sit: quælibet autem maxilla duos & septuaginta comprehendit dentes: quæ summa est in utraq; centũ quadraginta quatuor dentium: quorum anteriores magis rotundi, posteriores uerò lati, atq; in cuspidem efformati sunt. Validi tamẽ omnes, quales in Lamia describemus. Laterum ac tergoris pinnas longè quàm in quouis sui generis cartilagineo pisce maiores gerit: quibus minor est quæ ad caudam protenditur. Podicem inter duas pinnulas habet: ac quod ad eius caudam attinet, ea cubitalem æquat longitudinem, eoq; ad Vulpeculam accedit, (*Rondeletio galeus centrines est, quem Vulpem facit Bellonius,*) quam Veneti Porcum marinum uocant: quòd eius superior pars, quæ uertebris communita est, altiùs attollitur, quàm inferior quæ crescentis lunæ figuram exprimit, quarum intercapedinem dimidia linea explere potest.

DE LAMIA BELLONIVS: QVAM A CANE Carcharia distinguit.

A Latorum ac planorum piscium uiuiparorum, ac cartilagineorũ, longè maximæ molis euadit, qui Græcis λάμνης, Latinis Lamia dicitur, ipsa uoce ad hamiam quodammodo accedente: de quo sic Oppianus, Et quis uastus aper superabit robore Lamnam?

B Galeorũ generis est, scabraq; cute integitur: atq; os habet in anteriore capitis parte, rhinæ aut ranę modo positum: in quo mirum hoc esse uidetur, quòd dentibus plus minus ducentis sit refertum, in utraq; maxilla per quaternos uersus dispositis: ad radicem latis, in acutum ac pyramidem desinentibus, atq; ad latera crenatis: quibus nostri fabri aurarij plurimum utuntur: linguas serpentinas falsò appellant. Lamias enim qui capiunt, ex earum dentibus ac maxillis magnum quæstum facere solent, quos aiunt aduersus uenena conferre: quamobrem auro atq; argento uulgus includere solet. Nostris alioqui piscatoribus incognitus est piscis.

A P Genuensibus ac Neapolitanis ueteri Lamiæ appellatione notissimus: cuius carne uesci minimè dedignantur.

COROLLARIVM AD CANEM CARCHARIAM SIMVL & Lamiam: siue unum duobus his nominibus piscem, siue diuersos, ueteres appellarunt.

A Carcharias, canis marinus est, Varinus. Athenæo κύων καρχαρίας dicit. nec enim rectè apud eum inter has duas dictiones comma interponitur. apud eundem Archestratus τὸ καρχαρία (per α. in ultima, quæ & per ε. diphthongum rectè efferetur) κυνὸς dixit. Carchari & elacatæ uentriculos, Columella: ut rectus sit carcharus, idem quod carcharias. sed Massarius legit carchariæ. Καρχαρόδοντα Græci uocant animalia quorum serrati sunt dentes. huiusmodi autem pisces plerique omnes sunt: sed præ cæteris, serratis robustisq; dentibus hic canis est, ut κατ' ἐξοχὴν tum καρχαρίας, tum κύων (quòd maximus ualidissimusq; inter canes sit) dictus uideatur. nam & carchariæ simpliciter dicuntur, ut à Theophrasto de hist. 4. 8. Mare rubrum (inquit) belluis refertum est, plurimasq; caniculas (καρχαρίας) habet, in tantum, ut nare tutum non sit. Quem locum Plinius ita repetijt lib. 13. cap. 25. In mari rubro syluæ uiuunt, laurus maximè & oliua. fruticum magnitudo terno rum est cubitorum, caniculis referta, uix ut prospicere è nauí tutum sit, remos plerunq; ipsis inua- [s] dentibus. Canis ille cetaceus pelagius, de quo meminimus in Corollario de Canibus A. non alius, ni fallor, quàm canis carcharias fuerit. Oppianus quidem aliquoties Canes numerat inter cete.

Digitized by Google

Hanc picturam Carchariæ Canis ad sceleton olim fieri curaui.

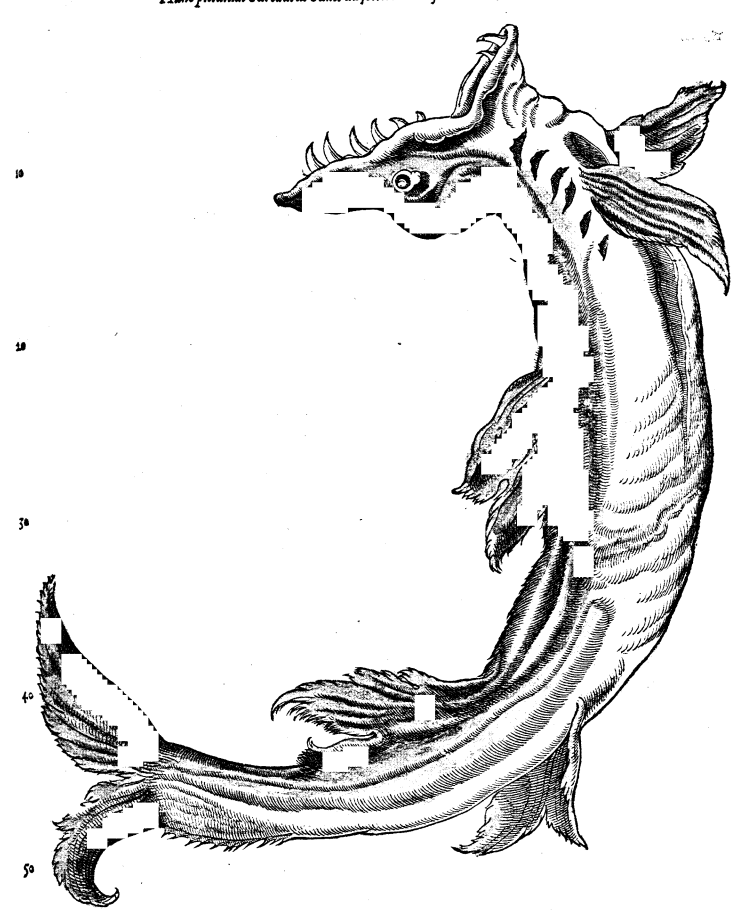

cete, de lamijs uerò priuatim agit, cum aliàs, tum libro 5. de piscatione, diuersum utroscp capiendi modum describens, ut referemus in E. Fieri quidem potest, quod Nicander Colophonius refert, ut in nonnullis locis, carcharias alio nomine lamia dictus sit, propter similitudinem; ab alijs uerò exactiùs suo discretus nomine. Aristoteles semel duntaxat puto lamiæ meminit, cartilagineis piscibus adscribens, lib. 5. de hist. cap. 5. Canicula ferox cetacei generis, illa est quæ urinantes circa spongias graui periculo infestat, &c. Vuottonus, atqui Rondeletius hoc non ad cetaceam, sed minorem caniculam refert, quam Plinij cognominat, ut à scylio siue canicula Aristotelis discernat. Rondeletius lamiam à cane carcharia nõ distinguit: Bellonius distinguit, in hoc potissimũ, quòd lamiæ os in anteriore capitis parte tribuit, carchariæ uerò rostrum in mucronem exporrectum,

Lamiam à Cane Carch. differre.

Digitized by Google

Dentes interim & carchariæ lamiæue Rondeletius, & lamiæ priuatim Bellonius, linguas ſerpentium uocari aiunt, & auro argentóue includi, &c. ¶ Canis carchariæ pars eſt etiam qui à Romanis thyrſio (θυρσίωι) uocatur, ſuauiſſimus ille & delicatiſſimus, Athenæus libro 7. Sed de Thurſione & tomo Thuriano plura ſcribam in Gladio piſce, quem ipſum quoq; canem & galeoten uocari teſtis eſt Strabo. Piſcem Italis uulgò dictum Stramazo, aliqui bouem cartilagineũ eſſe putant, qui & lamia dicatur. ſed lamia piſcis longus eſt, ut Rondeletius docet, bos planus. ¶ Gillio quoq; carcharias & lamia piſcis unus uidetur. Maſsilienſes (inquit) ſuæ antiquitatis retinentes, propriè lamiam uulgò nominant. Siculi ranam marinam (eodem teſte) lamiam uocant. Malthan quoq; Romani lamiolam à dentium ſimilitudine nuncupant, ut Rondeletius ſcribit, dentes enim latos & acutos lamiæ modo habet.

Thyrſio.

Carcharias & lamia ſiue unus ſiue duo ſunt piſces, propter generis tamen naturæq; cognationem uno nomine à Germanis appellari poteſt, ein Fraß oder Fraßhund, à uoracitate, ut Græci quoq; à gula lamiam dixêre: uel à magnitudine ein Wolhund/ein groſſer Hundfiſch. Bellonius apud Noruegos Perlefiſch uocari ſcribit, quaſi montanum piſcem. Quærendum adipémne an aliud quippiam commune habeat cum eo galei genere, quod porcum marinum Veneti uocant: ut nomen Perlefiſch à porco ſit corruptum. quid enim illi cum montibus? Porci autem nomen uel ab Anglis uel Italis uel Gallis mutuari potuerunt Noruegi, quorum alioqui Germanica lingua eſt. Alius eſt Bergerfiſch Germanicè dictus alicubi, inter aſellos Oceani. ¶ De hoc piſce Io. Caius ex Anglia nuper ita ad nos ſcripſit: Canem carchariam ea planè figura, qua Bellonius pinxit, (nos ſimilem Rondeletij picturam dedimus,) uidi in ſicco relictum per littus. Erat iuſtum onus plauſtri. Caro illi adeò inſulſa, ut ne conditura quidem gratiam ineiunis & egentibus ſtomachis dare potuerit ullam. Os nullum per totum corpus, ſed cartilago. Eum noſtri piſcatores a Soggefiſche, id eſt piſcem canarium uel caninum uocabant, Hæc ille. Sed Anglicum hoc nomen, ut & Germanicum Hundfiſch, & Græcum κύων, & Latinũ Canis uel Canicula, latiùs patere, oſtendimus ſuprà in Canibus A. poſſunt tamen hæc omnia per excellentiam, de carcharia priuatim accipi.

(f)

Carcharias os in roſtro non parte ſupina, habet, Gillius & Maſſarius. Bellonius uerò os lamiæ in anteriori capitis parte tribuit, carchariæ roſtrum in mucronem experrectum facit. Carchariæ os multis dentium ordinibus dentatum eſt, dentibus retrouerſis, hoc eſt introrſus ſpectantibus, Maſſarius. ¶ Magnam admirationem habet id quod mihi Niceenſes teſtati ſunt, ſe cum huiuſcemodi piſcem ad quatuor millia librarum accedentem cepiſſent, in eiuſdem uentre ſolidum hominem reperiſſe. Simile quiddam Maſſilienſes mihi narrarunt, ſe aliquando Lamiam comprehendiſſe, in eademq; loricatum hominem inueniſſe. Huius dentes ab aliorum canum dentibus ſi uerſi ſunt. nam aliorum incurui in partem oris interiorem ſpectant, & teretes ſunt: Lamiæ uero (ſiue Carchariæ) lati & pyramidati, mucronem enſium, quibus hac ætate utimur, referũt: preciosi exiſtimantur, & in argento includuntur. Cum unum ad huius naturam diligentiùs conſiderandã licitarer, alius quiſpiam ad delicias hunc maiore propoſito præmio mihi præripuit, Gillius. Lamiæ dentes incuruos eſſe Oppianus tradit, ut referam in E. ¶ Canis piſcis, phoca, delphini & cete omnia pulmonem habent, & plus caloris quàm cæteri piſces, Author libelli de utilitate reſpirationis Galeno adſcripti. Sed canis tum carcharias tum cæteri omnes, branchias non pulmones habent: & falli potuit ſcriptor ille quiſquis fuit, quòd inter cete propriè & impropriè dicta diſcrimen non agnouit.

3

Canis carchariæ iconem Ge. Fabricius olim ad me dedit, ſcitè quidem expreſſam, ſed (ut conijcio) ad ſceleton: ac ſimul deſcriptionem his uerbis adiecit: Κύων rapaciſſimus & uelociſſimus piſcis. Rapacitatem oſtendit, figura oris, uelocitatem, pinnarum in dorſo, uentre, corpore & cauda multitudo & magnitudo. Rictum canis habet, cum triplici acutorum inflexorumq; dentium ordine. Oris pars ſuperior, acutior & eminentior eſt inferiore. Spina à collo per dorſum tendens cũ cauda finitur. Collum oblongum, pectus toroſum: poſt quod duæ ualidæ pinnæ, quibus pro remis nando utitur. Initio dorſi una ingens pinna erigitur. Sequũtur poſtea inferiore corporis parte, binæ minores pinnæ, inter quas pudendum muliebri ſimile habet. Rurſus aliæ duæ, altera in ſuperiore, altera in inferiore parte. Poſt has ad caudæ finem ingens pinna erigitur, illi quæ in dorſi ſpinitio eſt ſimilis, & hæc pinna cum ipſa cauda quaſi ſorpicis figuram exprimit. Totum corpus ualidum, cuius etiam magnitudinem pictura (ea ad quinq; dodrantes ferè longa erat) refert. Balthici populi littorales ein Hundfiſch uocant.

c

Canis cetaceus ferox (κῆτος) in pelago degit, non ut minores in cœno, Oppianus. In amnes nonnunquam ſubit canicula: Vuottonus, de cetacea priuatim hoc referens. ¶ Carchariam marinum piſcem omnium canicularum robuſtiſsimum & maleficentiſsimũ uidi Niceæ & Maſſiliæ, Gillius. Εἰσὶ δ' ἐνὶ πρωφρὴ λάβροι κύνες· ἀλλὰ κύνεσσιν Εἶναι λίοις ἐκ κῦν τις ἀναιδὴς ἐξίσεται, Oppianus libro 5. inter cete. Et mox: Τὶς δὲ τόσον φορέει χλόνις ὀξὺ θοῦρον ἄκοιτις λάμνας; canes marinos cetaceos (id eſt carcharias, ut ego interpretor) à Lamijs diſtinguens. Alibi etiam canes rapaces & impudentes uocans, mox canis genus in tres diſtinguit ſpecies, ut recitaui in Canibus in genere in A. ¶ Cetis omnibus corpora ſunt grauiora, & motus (natatio) in mari tardior, exceptis canibus, νάσῳ κυνῶν, Idem libro 5.

De

De canum ingenio, uide mox in E, initio. Lamia nonnunquam amiarum gregem aggreſſa, uulnera accepiſſe uiſa eſt, Vuottonus. Thynni (inquit Strabo lib. :.) cum gregatim præter Italiam acti elabuntur, & Siciliam attingere prohibentur, in maiores incurrũt beluas, utputa delphinos, canes, aliasq; balænis ſimiles: è quorum uenatione canes & galeotas pinguescere ferãt, quos xiphias, id eſt gladios appellant. D

Inter cete imprimis canes laſciui, ſuperbi, contumelioſi ac impudentes ſunt, Αἱ κυμαίνουσαι ὧδε φυσὶ λύουσαι ὕγκους. itaq; ſæpe piſces etiam in retibus & naſis piſcatorum populantur ac deuorãt. atq; interea quandoq; dum uentri indulgent, piſce aliquo eis grato pro eſca in hamum infixo à piſcatore capiuntur, Oppianus libro 5. Et proximè antè: Lamiæ uerò carulos ut capiant, ſæpe eis uinculum remi (πρυμνοῦ ὠκὺν ἐπαρτίαι δεσμὸν ὀρύσσῃ) ſolutum porrigunt: quo illi uiſo dentes inſligunt: qui quoniam recurui (ἀγκύλοι) ſunt, impediti ceu uinculo aut catena retinentur, atq; ita tridente percuſsi pereunt. ¶ Corium canis marini geſtatum, canes terreſtres fugat, Kiranides. ¶ Eſca iacentiũ piſcium in piſcinis mollior eſſe debet, quàm ſaxatilium. itaq; præberi conuenit ſcombri carcharicq; uentriculos, &c. Columella. E

Canis cetacei (Carchariæ) caro, quæ prædura atq; excrementitia eſt, in uulgi cibum ſale maceratur, in quatuor partes diſſecta, ingrati autem ſaporis eſt atq; mucoſa: ideoq; non niſi rarò abſq; ſinapi aut oxelæo, aut alio id genus acri quopiam condimento edi ſolita, Vuottonus è Galeni de alimentorum facultatibus libro. Canis marini caro falſa, facit ſanguinem melancholicum, Galenus libro 3. de locis affectis. Multi ex damnato uictus genere ſtulti effecti ſunt, ex ſtilla carne, bubula, aſinina, canina, ſalſamentis continuis, canibus marinis, cetariisq; omnibus, &c. Alex. Benedictus. Piſces qui neq; ſolitarij apparent, neq; rurſus gregarij ſunt, facilius concoquuntur, ut congri, & carchariæ, & ſimiles, Athenæus Mneſitheus. Ὀρφὼς, αὐλίαν, σιωδοντικὸς, καρχαρίαν τε. Μὴ τύμνειν, μή σοι νέμεσις θιόδων καταπεπνεύσῃ. Ἀλλ' ὅλον ἐσθίσκες τὸν ἀθέσθαι, πολλὸν γὰρ ἄμεινον, Plato Comicus apud Athenæum. Idem Archeſtrati de huius piſcis apparatu hos uerſus recitat: F

Ἐν δὲ Τορωναίῳ ἄκρῳ τὸ καρχαρίας χρὴ
Εἶπε κυμαίνῃ αὐτὸς πίσας· ἀλλ' μὴ συγχέῃ ὕσπᾳ.
Ἐμμὶ γλαυκὸν ἔλαιον, ἐπεὶ δ' ὠὸν οἱ ὀσπᾶς χρίσεται
Ὅσσα σ' ἔᾳ γὰρ λοπτὸν κοίλοις πληρώμασιν ἐψῆς.
Συμμίξας ἁλὶ αὐτὸν μόνον καπύσθιον ἔλαιον,
Ἕψει δ' ἐπ' αὐθρακιῆς, φλόγα τοῖς μὴ πεσσομένοισιν,
Ἀλλ' ὃ πολλοὶ ἴσασι βροτῶν· τόδε δῶρον ἔδεσμα, &c. ut ſuprà Rondeletius recitauit. ¶ Cum ſcombri, carchari, (carchariæ legit Maſſarius) & elacatenę uentriculos, &, ne per ſingula enumerem, ſalſamentorum omnium purgamenta quæ cetariorum officinis euerruntur, Columella libro 8. ¶ Ὀρφὼς, γλαυκὸς, ἴγχελυς, κίνωψ, Cratinus in Plutis tanquam de lautis piſcibus ut conijcio. Κωιὸς ὄρασιν τὴν καρχαρίαν (ultima circunflectenda erat) nominatur ab Athenæo ex Mneſimacho: & alibi Κωιὸς ὁ ἐμέσων (penultima circunflexa) ex Menandro. Τὸ κωιὸς ὀψωνεῖν· ἀπὸ γάστρας κοῖλα κάπτοντα. Ἄλλο δ' ἐκεῖσε φίλη κεφαλὴ μεθ' ὑπὸ πεσσόμενος, Ἤδ' ἡ, τετμημένον δὲ φορεῖν, καὶ ἐκεῖνα μετ' αὐτὸ Μιᾷ ὕδατος ἀπὸ τοῦ ἀπὸ μίκτ' οἶνον ὀξοῦ· Αὐχμηρόν τε κύμονον, ὁμῶς δ' ὀλοφυρόμενον φίλοις. Καὶ κίνῃ πεπονωμένος, μὴ πεσσκαυθόντα λάβῃ σε.

Scylla apud Homerum piſcatur. Δελφῖνάς τε, κύνας τε, καὶ εἴποτε μεῖζον ἔλοιτο κῆτος. ubi Euſtathius, Delphines enim (inquit) & canes, non ſunt piſces, ſed cete. Eſt apud Oppianum ſcytale, quæ in alto degit pelago, rarò litora adiens. uide an ſit eadem, quæ ſcylla, an Oppiani exemplaria ſint mendoſa, & legendum potiùs ſit σκύλλαί τε, pro σκυτάλαι τε, Vuottonus. Canem quidem carchariam alio nomine ſcyllam dici Nicander refert. unde & ſcyllion diminutiuum pro canicula. Achæus apud Athenæum libro 12. Ponticum cyllum, niſi malis ſcyllum, nominat, canẽ Ponticum fortè intelligens: Πολὺς γὰρ ὅμιλος πόντιος κύλλας σοβῶν (ἰχθὺς ὄνομα, Χοίνικος θυγάτριον (fortè χοίνικος ὀρφίσκιον) ἅδιον ἔλος. Canem marinum carchariam dici nonnulli uoluerunt, à cane Ponticum longè diuerſum, Franciſcus Maſſarius. Cetum deuoraturum Andromedam Lycophron phallænam uocat, Scholiaſtes uerò canem marinum & phallænam. Ἀλλ' ὅτε καρχαρίαν, ὅτε δὲ φόβον φαλαίνης, Numenius Heracleotes in Halieutico. Σωφρονίσκος δὲ γαστὸς ὑμένων καρχαρίας ὁ κάπνος ἀπὸ δε: Sophron apud Athenæum, ſed locus apparet corruptus. G

Epitheta. Sæuas piſtres & æquoreos canes Pædo dixit, ut Seneca citat Suaſoria 1. ſed differentia hoc, non epitheton eſt. ¶ Κυνῶν ὑποφρικτὰ γρυφίλα: Κύνοι ὑδρεῖαι, ἀγχίοροι, ἄγριοι, Oppianus. Conueniẽt etiam epitheta quæ in cæteris Canibus prædicta ſunt.

De Scylla aue ſcripſimus in Hiſtoria Auium, tum in S. elemento: tum in A. mox poſt Accipitrem circum. Niſi filiam hoc nomine fuiſſe fabulantur, & mutatam in auem. Scyllam Niſi filiã Minos occidit, cum patrem ei prodidiſſet, ut in commentarijs in Dionyſium Afrum diximus, Euſtathius in Odyſſeæ A. Porrò in Dionyſiũ, de Saronico mari ſcribens: Ferunt (inquit) Minoem cum Megara cepiſſet opera Scyllæ, quæ ipſum amans patris caput abſciderat, cogitaſſe eam quæ H. 2.

Digitized by Google

prodidiſſet parentem, nulli parſuram: ideoq; patris proditricem & parricidam nauis temoni alligaſſe ut ita traheretur per mare. tum ipſam in auem eſſe conuerſam, ut tradit Parthenius Metamorphoſeon ſcriptor: ſinum uerò illum maris Saronicum eſſe dictum (quaſi Syronicum) inde quod Scylla per eum tracta eſſet. Porrò ab hac Scylla, Scyllæum etiamnum uocatur locus in Hermione Peloponneſi, ubi mulier è marí, in quod ſe præcipitem dederat, eiecta eſt. Idem in Odyſſeæ M. Scyllam (inquit) Phorcynis & Hecatæ filiam eſſe fabulantur, quæ ſcylaces (id eſt canes) lateribus adiunctos habeat, in freto Siculo. Homerus quidem Cratæin Scyllæ matrem nominat. Magi uerò Hecaten. Steſichorus Lamiæ filiam facit. Sunt qui Tritonem eius patrẽ eſſe dicant. Scyllæ Homerus ſex capita tribuit: alíj tria tantũ, ut Anaxilas Comicus ubi huiuſmodi fabuloſa monſtra pro improbis ſcortis interpretatur, his uerbis: Ὅστις ἀνθρώπων ἑταίραν ἀγάπησεν, ἢ γλῶ- ων ἐλίσσεται τὴν γλῶσσαν φράσαι, τί γὰρ ἢ δράκαιν' ἄμικτος, ἢ χίμαιρα πύζπνοος, ἢ χαλκόπους, ἢ τεῖχος ἢ σκύλλα πτανία κύων, σφίγξ, ὕδρα, λέαινα, ξυμφορά, πλοιὰ θ' ἁρπαγῶν γλίσχ, εἰς ταὐθ' ἑλιχθεῖσ' ἀφίκται πάντα κατατρύσει χρόνος; Notandum eſt autem ad canina ſpectra inclinare fabulam: quæ Hecubam quoq; in canem conuertit, & Hecatæ caput affingit caninum. Callimachus etiam in Commentarijs, Dianam ait aliquando diuertiſſe apud Epheſum Cayſtri filium: & cum ab uxore eius ejiceretur, primùm eam in canẽ mutaſſe: tum rurſus miſeratione ductam, in ſpeciem humanã reſtituiſſe. illam uerò præ pudore, uitam laqueo finiuiſſe: deam uerò ornatum proprium ei circundediſſe, & appellaſſe Hecaten. Porrò quòd Hercules Scyllam occiderit, & fabula ipſam reuocárit in uitam, ut malum immortale foret, agnoſcit etiam Lycophron. Qui allegorias quærunt, Scyllam interpretantur contumaciam, (κὐθάδ' εἶναι,) & caninam audaciam: quæ in Vlyſſem quidem arrogantia ſua nihil potuit, ſed ſocios eius aliquos ſepelit. Huic allegoriæ conuenit etiam Phorcyn pater, ut in Rhapſodia A. ſcriptum eſt: & matris Hecates uel ſimpliciter canina forma, uel ſecundum alios facies canina, Hæc omnia Euſtathius. Pira leges apud Eraſmũ Rot. in prouerbio, Incidit in Scyllam. A Lycophrone μιξοπάρθενον κύων uocatur. Pedes ei fuiſſe duodecim fabulantur: capita ſex, unum campæ, (id eſt erucæ,) alterum canis, tertium leonis, quartum gorgonis, quintũ balænę, ſextum hominis, Iſacius Tzetzes. Centauros itaq;, & ſcyllarum membra uidemus, Cerbereasq; canum facies, &c. Omnigenũm quoniam paſsim ſimulachra feruntur, Lucretius libro 4.

PHILOLOGIA DE LAMIA SEORSIM.

Λάμια proparoxytonum ab Euſtathio & alijs pleriſq; ſcribitur, ut Θέατρα & ἰάμνια, inquit Euſtathius. aliter Λάμνη Oppiano (non Λάμνης ut quidam putauit) in recto ſingulari: unde genitiuus λάμνης, & accuſatiuus λάμνην, & rectus pluralis λάμναι apud eundem leguntur. Λάμιαι, τὰ χάσματα, ἃ οἱ μόνοι τῶν ἀνθρώπων καὶ ἰχθύες, Varinus. Lamiam grammatici πᾶσα ἀγρὰ λαμόν, id eſt à gula deducũt, uſurpatur autem & Græcis & Latinis id uocabulũ pro uoracitate. Ἔβοχε σὶ ἐχθοδαπὸς ὀνὶ κύπαιμεγαλαυχὴν λαμιῶ λαθροσιὼς τε κωφὸς ἐπόρουσε χρύσελα, Oppianus. Euſtathius lamiæ nomen deriuari uoluit à uerbo λάπτω, λέλαφα, λέλαμμαι. Bellonius quid ſibi uelit quòd lamiam ipſa uoce ad hamiam accedere ſcribit, non uideo. neq; enim cum amia piſce (quem hamiam cum aſpiratione nõrecte uidetur appellare) quicquam commune eſt lamiæ, præter literas quibus ſcribuntur, accentibus quidem uariant. ἀμία enim paroxytonum eſt, λάμια proparoxytonum. Ab eodem qua ratione lamia piſcis latus planusq;, & tamen galeorum generis qui longi ſunt, eſſe dicatur, miretur aliquis. ¶ De lamia, tum quadrupede, tum huius nominis ſpectro ſiue dæmonio, pluríma dixímus in Quadrupedum hiſtoria. Amia alicubi pro lamia deprauatè legitur in Athenæo, Maſſarius.

Lamyros. Nominatur & Lamyros piſcis ab Ouidio, hoc uerſu, Fœcundumq; genus Mænæ, Lamyrosq;, Smarisq;. ſic enim lego, uulgati codices corruptè habent, Menerelamirosq;. Vide in Lamyro.

Epitheta. ἐλαφηβόλοι λάμιαι, Oppianus. Ἀταρπιτῆς τε δυσαύστους χάσματα λάμνης, Idem.

Lamiæ ſcorti inſignis meminit Aelianus Variorum 12.13.

Lamiam aliqui Scyllæ matrem faciunt, quam quidam in fabulis dæmoniũ quoddam eſſe fingunt: Comicus etiã libidinem eius traducit, his uerbis: Λαμίας ὄρχεις ἀκπλύτους, Euſtathius. Sibyllam primam aiunt fuiſſe filiam Lamiæ, hanc uerò Neptuni, Plutarchus in libro Cur nõ ampliùs carmine Pythia reſpondeat. Lamia oppidũ eſt celebre Phthiotarum, Plinius 4.7. Scoppa grammaticus lamiam Italicè interpretatur, la ianara, ſtrea, magara. Vide in Strige in Hiſtoria Auium noſtra. ¶ Solus homo mammas habet in pectore, ut ſcribit Ariſtoteles. Epheſius in Scholijs narrat, Ariſtophanẽ Comicum tradidiſſe lamiã habere in pectore mammas, eodem ſcilicet loco, quo ipſas homo obtinet, id q̃d fabuloſum uideť, Niphus.

Quoniam de dentibus lamiæ Gillij & Rondeletij uerba retulimus ſuprá: & aliqui lapidis genus, quem ego gloſſopetram Plinij eſſe conjicio, à linguæ figura ſic dictum, dentem lamiæ nominant, alij ſerpentis linguam, iconem eius ex Coſmographia Orientis Andreæ Theuet monachi Galli, quam Gallicè nuper edidit, hic appoſui.

Genus

Genus quoddam linguarum (inquit, cum lapidum dicere debuisset, linguas **referentium** figura) in Melite insula reperitur: quas aliqui lamiarum dentes uocant, quod mihi uerisimile non sit: alij serpentium linguas, quod magis probo. Inter saxa & rupes adhærent, tanquã adnatæ, aut glaciei congelantis uinculo astrictæ. Superficies earum pulchrè polita est, ambitu denticulato, tam sicè ut uix aliquis artifex æmularetur. Commendantur aduersus uenenum maximopere, unde etiam conjicio has esse serpentium linguas.

DE CANTHARO, RONDELETIVS.

Iconem hanc cantharì quòd iam priùs in Italia factam haberem, posui. Rondeletij icon corpus ostendit latius, & (si caudam excipias) infrà supraq; rotundius. os minùs prominens, & denticulatum, &c.

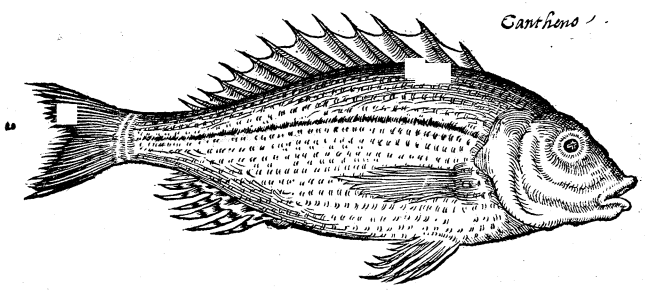

VEM Græci κάνθαρον uocant, Gaza scarabeum in conuersione sua nominat. In Gallia Narbonensi, Prouincia, Hispania parũ mutato nomine Cantheno dicitur. Hodie quoque Græci quidam corrupto uocabulo σκάνθαρον appellant. Ligures tanado à colore, illis enim tanat, color est, qui pullus Latinis, Gallis enfumé. Cantharus uerò à similitudine cantharì terreni, qui è fimo ingentes pilas auersis pedibus uolutat, inquit Plinius, dictus mihi uidetur. Vt enim hic fimo delectatur, & in eo hyeme conditur: sic cantharus piscis, in luto & sordibus libenter uersatur. Quare in litoribus & portubus degit, in quæ loca maris sordes fluctibus pelluntur, cœnumq; ex proxima terra pluuijsq; confluit. A *Lib. 8. de hist. anim. cap. 15.* *Lib. 32. cap. 11.*

Piscis est litoralis, auratæ uel sargo corporis forma, branchijs, pinnis, aculeisq; similis, squamis integitur paruis: caput & quæ circa oculos sunt partes, ex nigro rubescunt, quę permistio pullum siue fuscum colorẽ efficit. Ore est minore, quàm aurata uel sparus, dentibus paruis. A branchijs ad caudam lineæ ductæ, sunt subaureæ: non manifestæ, ut in salpa, sed obscuræ. Internis partibus non differt à sparo. Lapides habet in cerebro. B

Aqua & stercore uescitur. C

Huius obiter inter litorales meminit solùm Aristoteles lib. 8. de hist. anim. cap. 15. & in catalogo piscium nominauit tantùm Plinius lib. 32. cap. 11. A

Sed Oppianus de eius castitate hæc cecinit: D

Καὶ τοὶ μὲν πλόκαμοισιν ὁμιλιάδας ἀλόχοισιν
Τοὶ δὲ μίαν σέβγουσι καὶ ἀμφιέπουσιν ἄκοιτιν,
Τρῴωντες, σπερχῶν τε γυρίζων, καὶ ὑποσυφὸν ἄεθλον.
Κάνθαροι, ἀστυάλοί τε, καὶ ὑπλόκαμοι γαμέωνται. *Lib. 3. Κυνηγετικῶν.*

Quæ sic uertit interpres:

Vxores sargi multas & † merulus ardens
Ducunt: at alij contenti coniuge sola,
Cantharus ‡ætnæus, spernentes agmina lecti.

† *In merulo primam breuem producit.*

Oppianũ imitatus Aelianus scribit cantharos non more sargorum pro multis cõiugibus, sed non aliter quàm Menelaum cum Paride, pro una tantùm decertare. Hîc obseruandum est, uideri Oppianum ætnæum nomen piscis facere, id quod etiam facit Aelianus multò apertiùs. Cuius hæc sunt uerba: Sunt & castitate præstantes pisces. Aetnæus ita appellatus, posteaquam cum pari suo tanquam cum uxore quadam coniunctus, eam sortitus sit, aliam non attingit, neq; ad fidem tuendam sponsalium tabulis illi opus est, neq; malæ tractationis pœnam timet: neq; Solonẽ ueretur, ex quo leges nobiles, & urbes graues profectæ sunt, quibus libidinosi homines non parere nihil uerentur. Mihi uerò longè secus uidetur. Existimo enim ætnæũ epitheton esse cantharì, quoniam nulla omnino, quod sciam, mentio ætnæi piscis fiat apud Aristotelem, Plinium, ‡ *Post cancha-rus distinxerim. De Aetnæo nos quòd Aetnæus epitheton tan-tũ cantheri uideatur, refuci-mus in Aetnæo.*

Digitized by Google

Athenæum, aut ullum alium uel Græcum uel Latinum ſcriptorem ueterem. Prætereà autorem habeo Phauorinũ, cuius uerba hæc ſunt, in dictione Καύθαρος. Καύθαροι ἀετναῖοι, μεγάλοι ἐκ τῆ Αἴτνης, id eſt, Cantharí magni ab Aetna. quanquam hic legatur in uulgaribus codicibus, Καύθαροι ἄετναι pro ἀετναῖοι. id quod indicat alter eiuſdem locus in dictione Αἰτναῖοι. Αἰτναῖοι καύθαροι. ὁ μέγας. ἀετναῖον λέγει ἀριστοφάνης καύθαρον τὸν ὑπερμεγέθη. μέγιστον γὰρ ὄρος ἡ Αἴτνη. ὅτι δὲ διάφοροι καύθαροι γίνεσθαι φασι. id eſt, Cantharus ætnæus magnus. ætnæum dicit Ariſtophanes cantharum permagnum: maximus enim mons Aetna, aut quod uarij (διάφοροι, *peculiares uel excellentes*) cantharí inueniantur. Necp̃ uerò ſum neſcius his in locis de cantharo terreno mentionem fieri; ſed ex his colligo cantharum marinum ætnæum pro uario ſiue pro fœdo dici, quorum utrump̃ illi aptè conuenit, ſiue corporis colorem, ſiue uicius rationem locump̃, in quo degit, ſpectes. 10

F Cantharus molli eſt nimiùm præhumidap̃ carne, nec boni ſucci: quare meritò uiliſsimus eſt piſcis, nec niſi pauperiorum cibus. Ventrem mollit elixus. In fartagine coctus uel elixus cum croco, cinamomo, pipere, zingíbere, uel cepa & oleo, uel exiccatus, multò melior redditur.

DE EODEM BELLONIVS: QVI CITHARVM CVM cantharo confudit, ut ab initio apparet. in ſequentibus enim aliquoties pro citharo cantharum repoſui.

A Citharus (*Cantharus*) piſcis Lutetiæ ex Oceano tritiſsimus, à cuius uulgo Bremma marina, dũ †Abramidem nominare conatur, appellari ſolet. Maſsilienſes Cantenam, Genuenſes Cannam, (*cum icone ſcribebatur Tauua, in libro Gallico de piſcibus Tanua:*) alij Daphanum, Dephanũ uel Tephanum uocant. Cantharum autem minimè ex hoc dictum puto, quòd Cantharí uaſis exprimat effigiem, aut quòd Cantharo, id eſt, ſcarabeo (ſic enim Theodorus uocat) ſimilis ſit, uel quòd cantare ſciat: ſed potius (ut ait Apollodorus) quòd Apollini ſacer ſit, ut & mullus Proſerpinę, Bocas Mercurio, Catulus (κυνῆδος *Athenæus habet, uoce corrupta ut conijcio. Bellonium, aut quiſquis eſt, Catulum uertiſſe miror. Citiòn quidem hederam, non piſcem, Dionyſio ſacram eſſe conſtat.*) Libero patri, Apua Veneri, Neptuno quoq; Pompilus. 20

B Citharus in Melanurí formam circinatus eſt: ſquamis integitur ex Indico ſplendentibus: unde Romano uulgo Zaphile dictus. Os habet paruum, inferiorem maxillam latam, in qua breues ſunt dentes, confuſo ordine diſpoſiti: labrum ſuperius, ueluti in calua infarctum: caudam biſurcã, cuius ſuperior pars longior eſt, quàm inferior: Supercilia nigricantia, atq; oculos cæſios, quorum pupilla nigra eſt, in ambitu pallida: lineam arcuatam, utrinq; in lateribus cyaneam. 30

C Gregalis eſt; rarò enim ſolus capitur. Veſcitur herbis, carne, pane & caſeo, ex nauibus in mare proiectis.

E Capitur naſsis, hamo & Sagenis.

B Branchiaa habet utrinq; quaternas: quarum ſuprema ſpinea ſiue oſſea flexilis eſt. Pinna tergoris duodecim aculeis rigentibus eſt communita: cui quæ uicina eſt, tribus tantùm uncinis obfirmatur. Video porrò Sargum, Melanurum, Auratam, Sparum, Synodontem, Dentalem eodem ferè circino tornatos eſſe, ut uix ab oculatiſsimo atq; aſſuetiſsimo diſtinguí poſsint. Ego uerò in foro piſcario Londinenſí memini me uidiſſe Cantharos quoſdam lineis albicantibus uariegatos, alios cyaneis, alios ex luteo nigricantibus, rectis quidem, ſed non ita conſpicuis, ut in Salpæ tergore uideas. 40

F Xenocrates hunc piſcem (*fortè cicharum, non cantharum*) inter grati ſaporis & boni ſucci edulia, quí & abundè nutriant, facileq; in corpus digerantur, & aluum modicè cíeant, connumerat.

COROLLARIVM.

A Cantharus idem piſcis uídetur quí aliâs fœm. gen. καυθαὶς uocatur. Καυθαὶς δ' ἁ πεφανέσται, ὑπὸ πᾶν π, τέλλω π, Numenius. Καυθαὶς χρυσοφθαλμὸς ἰχθύς, id eſt piſcis aureoli coloris, Varinus. Ducuntur enim in cantharo à branchijs ad caudam lineæ ſubaureæ, obſcuræ, ut Rondeletius ſcribit. Idẽ nomen huic piſcí inditum ſuſpicatur, quòd non aliter in cœno maris uerſetur, quàm in ſtercore terreſtris cantharus. Ego à colore dictum exiſtimârim, quo cantharum, id eſt ſcarabeum refert, ſiue nigricante, ut in pilulario: ſiue ex nigro rubeſcente, ut in ſcarabeo magno: qualem in eo colorem pictura etiam quam Venetijs nactus ſum repræſentat. nam & Ligures tanado à colore uocant. illis enim tanat is color eſt, quí pullus aut fuſcus Latinis, Rondeletio teſte. Galli tannẽ colorẽ caſtaneæ corticis quí intra echinum eſt, appellant, ni fallor: qui ſi dilutior ſit, ceruinus dicitur: ſaturatior, Bæticus, ut Rob. Stephanus interpretatur. Caſtaneus in ueſtibus is color, quem ſublata prima ſyllaba uulgò taneum dicimus, cuius meminit Ouidius de arte amandi, Bayfius Gallus. 50

Cantharus ingratus ſucco, tum concolor illi Orphus, Ouidius. Maſsilienſes etiamnum cantharum uulgò, Ligures tamidum (fortè tanadum, ut Rondeletius habet,) Græci corruptè ſcatarum nominant, Gillius. La cantara nomen eſt Italis uſitatum: Romanis Zaphile, Bellonio teſte, forſitan à ſapphiri colore, ſunt enim è cantharís quídam cyaneis lineis uariegati, ut Bellonius ſcribit. 60

Digitized by Google

scribit, sed Iouius Sapphirum piscem Romæ dictum à cyaneo eius gemmæ colore, scarum interpretatur. Nos Germanicè circunloquemur, **ein braune Meerbrachßme**, à colore & piscis fluuiatilis bramæ uulgò dicti similitudine.

Cantharus sargo similis est, Gillius. De colore eius iam dictum est in A. B

Piscis est litoralis Aristoteli, Ouidius inter pelagios numerare uidetur. Gignuntur in locis C
quæ ἐκπυρα nominant, Aelianus. Καὶ ὅταν ὁ τέτροφος ἐκ λεπρῶν μέμηλε, Oppianus lib. 3.

Turgent amore in fœminas cantharí marini: & quoniam zelotypi sunt, acerrimè pro suis con D
iugibus pugnant, Aelianus.

Cantharí inescantur polypo aut carabo assò in nassam uimineam amplam indito, ad saxum ali E
quod inclinatam: cuius non modo uenter sit bene capax, sed os quoq; satis amplum. Ingredietur enim primum cantharus aliquis, & mox postquam pastus est, tanquam sibi metuens rursus exibit. Piscator nouam subinde escam reponet: donec multis magnisq; tandem collectis, hos iam ceu domicilio gaudentes, operculo ori tractu obfirmato, capiat, Oppianus.

Cantharus ingratus succo, tum concolor illi Orphus, Ouidius, uidetur enim succum pro sa F
pore dixisse, ut & Græci χυμόν.

Nam & alecula modò capta, & cantharus, exiguusq; gobio, &c. Columella lib. 8.

Cantharus & cantharis etiam inter insecta uaginipennia sunt. a.

Cantharus quoque poculum est, quo usus est Liber pater. Scyphus Herculi tribuitur, ut cantharus Libero patri, qui & ipse à naui nomen sumpsit. nam & Herculem scypho poculo maria transuectum aliqui narrant, Perottus. C. Marij penè insolens factum. nam post Iugurthinum, Cimbricumq; & Teutonicum triumphum, cantharo semper potauit, quòd Liber pater inclytum ex Asia deducens triumphum, hoc usus poculi genere ferebatur, Valerius Max. 3. 30. & Plinius lib. 33. Cantharo mulsum date, Plautus Asin. Et grauis attrita pendebat cantharus ansa, Vergilius in Bucolicis. Paruulus cantharus, Iuuenalis Sat. 5. Germanis etiam cantharus nomen est uasis è quo uinum ministratur mensis, ut Italis quoq;. eius apud nos forma est talis: circunferentia à summo ad imum æqualis, à tertia ferè altitudinis parte canalis obliquus eminens ascendit ipso uase paulò altiùs: quo inclinato uinum funditur. Operculum uasi accommodatum est huiusmodi ut inseri adimiq; possit. è stanno fieri solet. Seruant & Itali cantharí uasis nomen, haud scio an eiusdem formæ. Noster quidem cantharus, uas est hausторium in quod è dolio hauritur uinum: uel pocillatorium, ut ita dicam, è quo uinum in pocula minora funditur in mensas, & fundo simplici constat: ueterum uerò cantharus potorium uas fuit, hoc est poculi genus, & fundo duplici, sic enim apud Athenæum legimus libro 11. Poculorum (inquit) aliqua fundum unum habent, naturale scilicet, hoc est, simul cum ipso uase conflatum aut fabricatum, ut sunt cymbia, phialæ, & huiusmodi: alia uerò duo funda habent, ut ooscyphia, cantharia, (κανθάρεια,) Seleucides, carchesia, & similia. alterū enim fundum hæc habent cū uase simul factū, (ut superiora:) & insuper alterū additiuum, quod ab acuto incipiens & in latius desinens, pedis loco est, cui poculum insistit, Hæc ille. Conuenit autem hæc forma duplicis fundi, uasis illis quæ Stizas uulgus nostrum appellat. Pollux inter pocula θηελκλου & κάνθαρου nominata scribit ab inuentoribus. Menander cantharum pro nauicula posuit, Macrobius autor libro 5. Ant. Mancinellus. ¶ Cantharí, per quos aquę saliunt, inquit Africanus iureconsultus. ¶ Cantharus, nodus sub lingua Apis bouis, quem Aegyptij colebant numinis uice, Plinius lib. 8.

Athenæus pisces quosdam refert deorum consecratos illis, quibus cum nomine aliqua in re h.
cōuenirent, ut boacem Mercurio; citharum Apollini, &c. κυπρον Baccho. ego cyttum piscem nusquam legi. citrōn uerò hederam huic deo sacram esse constat. Ex piscibus uerò bacchum potiùs eiusdem nominis deo consecrarim: aut cantharū, ꝙ is quoq; eiusdē nominis uase potorio uteret.

CAPRON piscem ab Aristotele dictum, suprà in Apro quæres.

DE CAPRISCO. RONDELETIVS.

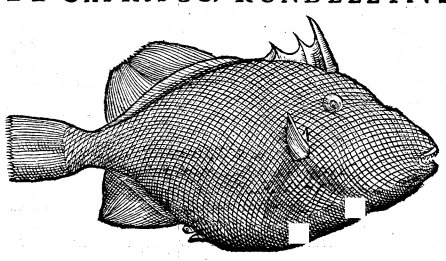

Digitized by Google

A ΚΑΠΡΙΣΚΟΣ piſcis à Græcis dicitur, & μῦς, & à Strabone lib. 17. χοῖρος, quí à noſtris & Siculis porco.

E Eſt autem piſcis marinus, corporis forma pagro quodammodo ſimilis, magis rotundus, compreſſus. ſquamis tam firmè cohærentibus, tamq; aſperis, ut ijs lignum, & ebur poliri poſsint, ueluti ſquatinæ cute. Ore eſt paruo, pro corporis magnitudine, ſed dentibus acutiſsimis & ualidiſsimis, oculis rotundiſsimis. Branchiarum operculum non eſt oſſeum, neq; ſciſſum, ſed eſt rimula tantùm orthragoriſci modo, ad quam utrinq; poſita eſt pinna. In dorſo tres habet aculeos, robuſtos, aſperos, rectos, membrana iunctos. A loco in quo branchiæ coëunt, oſſa duo iuncta per uentrem ad podicem extenſa, in aculeum unicũ & euidentem deſinunt: quæ uentrem ſic firmant, ut non minùs dura ſit tota epigaſtrij regio, quàm dorſum ipſum. Internis partibus auratæ ſimilis eſt, hepate magis albo. Hunc piſcẽ eſſe qui μῦς dicatur, notæ eædem ab Oppiano traditæ comprobant:

Mus Oppiani. Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Ἐν δὲ μυῶν χαλεπὸν γρῆυ, οἳ πρὸς πάντων — Θαρσαλέοι νεπόδων, καί τ' ἀνδρὸς ἀντιφέρονται,
Οὔτι τόσοι πόρ ἴασιν: ὅσοι δ' εὐφρὸς δὲ μάλιστα — Ῥινῷ, καὶ τευκνοῖσι πεπυθότες ὀφθαλμοῖσι.

Tinter piſces qui degat in petris & arenis, ſunt etiam mures.

Eſt quoque præ reliquis ſæuum muris genus, audet
Bella inferre uiris gens tantula, tergore duro
Fidens, & denſis armato dentibus ore. Nullus eſt omnino piſcis ex ſquamoſis qui tam duro regumento opertus, tamq; firmis dentibus armatus ſit quàm hic piſcis, adeò ut expertus ipſe ſim, ne acutiſsimo quidem gladio penetrari poſſe. Ex quibus colligas piſcem hunc planè μάχιμον eſſe, cùm nihil fruſtra fiat à natura. His adducor, ut credam eum piſcem quem hîc depingimus,

Athenæi locus perperſus. Hermolaus.

μῦν eſſe Oppiani, qui ab Athenæo lib. 8. dicitur καπρίσκος, & μῦς: ut hoc in loco nõ aſſentiar Hermolao, qui legendum putat ὗς, niſi eodem modo apud Oppianum quoq; legatur. Sed præſtat locũ Athenæi proferre: Καπρίσκος καλεῖται μὲν καὶ μῦς, βραμώδης δ' ὢν καὶ σκληρὸς, κἀθάρσιος δὲ ὅτι δύναται πῆξαι, δέρμα δ' ἔχει δύσπεμον. Capriſcus uocatur etiam μῦς, uirus reſipit, & durus eſt, citharoq; concoctu difficilior, quod ſequitur δέρμα δ' ἔχει, &c. indiſtinctum eſt in uulgaribus noſtris codicibus: nam poſt λυατερπέστερος oratio commate diſtinguenda, & nomine δύσπεμον claudenda. Illud uerò δύσπεμον, non ſignificat ori gratum: hoc enim ſuperioribus planè repugnaret: ſed bene firmum, durum & robuſtũ: ἀπὸ τοῦ σομῶσαι, quod inter cætera ſignificat σκληρῶσαι, id eſt, roborare & indurare,

Ἔσπεμον pro duro.

Hunc uerò piſcem ea eſſe ſubſtantia, ſuccóque quem tradit Athenæus, ego guſtatu ipſo deprehendi.

F

De eodem Strabonem locutum fuiſſe exiſtimamus, cùm piſces Nili recenſet: Τῶν χοίρων ἀπέχεσθαι ἐῶν κροκοδείλους, σφοδρύλωτον ὄντων καὶ ἐχόντων ἀκάνθας ἐπὶ τῇ κεφαλῇ, φράττοντας κίνδυνον τοῖς δικέλοις. id eſt, Crocodilos abſtinere à porcis, qui cùm rotundi ſint, & ſpinas ad caput habeant, periculum beluis afferunt. Quæ adſcripſi, ut intelligant omnes uel hunc piſcem, de quo agimus: uel eum de quo proximo capite dicemus, (*nos ſuprà poſuimus in Apro.*) uerum eſſe Nili porcum: nõ magnum illum qui in hortis Pontificis Romani Belueder nuncupatis, circa Nili ſtatuam ſculptus ſpectatur, porcus uulgò dicitur, cùm ſit Hippopotamus.

A Χοῖρος Straboni. Nili porcus.

Hippopotamus

COROLLARIVM.

Cum Capriſcus hîc Rondeletij uulgò à Gallis Siculiſq; porcus appelletur, & aculeis in dorſo armetur ualidiis, aſperis, acutis: quærendum an idem forte ſit Plinij porcus, de quo ſcribit: Inter uenena ſunt piſcium porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno læſorum: remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore. ¶ Aprum ſuum Bellonius ſquamas habere negat: Rondeletij uerò tum aper tum capriſcus ſquamoſi ſunt. In cæteris pleriſq; deſcriptio apri Bellonij (in A. elemento à nobis poſita) & capriſci Rondeletij ferè conueniunt: ut uel ijdem uel omnino cognati inter ſe piſces uideri poſsint. Vtriq; pellis dura & aſpera, qua ligna expoliri poſſunt: duæ in tergo pinnæ, quarum prior fortibus aculeis obfirmatur. Branchiæ non detectæ. corpus rotundum ferè, lineæ cancellatæ in cute, una utrinq; in lateribus pinna. Oculi ſurſum in capite. Os paruũ: in quo dentes, acutiſsimi & ualidiſsimi Rondeletio: humanis æmuli, in gyrũ ſiti, Bellonio. hactenus deſcriptiones conueniunt: icones uerò ab utroq; poſitæ multùm diſsimiles ſunt. ¶ Quod Rondeletius ex Diphilo δέρμα δύσπεμον, pellem duram interpretatur, rarum eſt, & (ni fallor) exemplo caret: & ſi à uerbo σομῶν deriues, ut ipſi placet, δυσπεμῶν dicendum erat. Maſſarius quidem ex hoc Athenæi loco δύσπεμον, ſuaue tranſtulit. nec prohibet fortè durities, quò minus aliquid ori gratũ ſit, præſertim mediocris & cartilaginea ut ſic dicam: imò etiam iuuat. & dura etiam cutis coctione mitigari poteſt. Præterea cum ipſe Diphilus in eodem de piſcibus ſermone, contrario ſenſu uocabulum ἄσπεμον aliquoties uſurpet pro eo quod inſuaue eſt & ori ingratũ, ineptè ſanè δύσπεμον alia quàm contraria ad ἄσπεμον ſignificatione poſuiſſet. Apud eundem Athenæum Hiceſius de ſphyrænis ſcribit ἀπεωθεῖς εἶν τλὺ χθὺν καὶ ἀσπέμεσι, & δυσπέμων Plutarchus accipit pro adlubeſcẽtia palati, oriſq; commendatione. Cæterum in ipſidem Diphili uerbis nomen βρομώδης malim per o, magnum in prima ſcribere. etſi aliquoties in eodem ſermone ἔρφος quoq; per o, breue ſcribatur, contrario ſenſu. βρῶμος ὧν διυσωδίας λέγεται, Varinus. fortè & uirus Latini ab hac uoce deduxerint.

Εὔσπεμον.

Ἄσπεμον.

Germa-

Digitized by Google

Germanicum capriſci nomen his uerbis circunſcribere licebit, ein Sawfiſch im Meer: ad differentiam apri, qui in Acheloo reperitur, ein Sawfiſch in rünnenden oder ſtüſſen waſſern.
Vide num Rondeletij aper marinus hyænæ, uel porci, uel capriſci, quo cum plurima habet communia, ſpecies ſit.

DE CAPITONE SEV CEPHALO FLVVIATILI, RONDELETIVS.

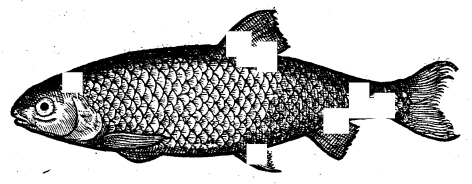

CEPHALVS fluuiatilis is eſt, qui ab Auſonio Latinè Capito nominatus eſt, à Gallis Munier, quòd circa molettrinas plurimus ſit: ab alijs Vilain, id eſt turpis ac fœdus, à uiſcius ratione: quia ſtercore, cœno, ſordibus delectetur & uiuat. Alij à capitis magnitudine Teſtard. Sunt qui ſqualum Latinè appellandum eſſe contendant, quia Romani hodie ſqualum uocant. Sed aliàs oſtendimus Squali nomen ſolis Galeis conuenire à ſqualore & cutis aſperitate. Capitonis nomen quo uſus eſt Auſonius in Moſella, ad marinum referri non poſſe, uel hinc potiſsimùm colligas, quòd ariſtis Capitonem abundare ſcribat, id quod fluuiatilibus commune eſt. Verſus eius ſunt: A Squalus.

Squameus herboſas Capito interlucet arenas, Viſcere prætenero fartim congeſtus ariſtis.

Eſt igitur Capito hic, marino Capitoni ſimilis, niſi quod dorſo eſt minus lato, & corpore magis compreſſo. Vnicam habet pinnam in dorſo, duas branchiarum ima parte, inferiore uentris loco duas alias, à podice unicam. Capite eſt craſſo & magno. Os ſine dentibus eſt, ſed aſperum: palatum carnoſum, ſed minus quàm in Cyprino, item oſſa in palato. oculos habet medios, pupillam nigram. Branchias quaternas & geminas. Ventriculum paruum, inteſtina parua, hepar ex albo rubescens, fel in medio uiride, ueſicam geminam aëre plenam, peritonæum nigricans. Caro frequentibus ſpinis firmata eſt. Veſcitur cœno & aqua, à carne abſtinet, ut ex frequenti diſſectione & uentriculi inſpectione cognouimus. B

In pura aqua diu ſeruari poteſt modo aqua mutetur ſæpius, & uas ad ſummum uſq; non impleatur, nec mica panis, nec quicquam aliud in aquam inijciatur: alioqui moriuntur ſuffocati. F

Carne eſt candida, guſtus inſipidi. Sale conditus melior efficitur, & à marino ſalito uix diſtinguitur.

DE EODEM, BELLONIVS.

Veneti & Romani Squalum uocant, quem piſcem Inſubres Cauedanum, Placentini & his finitimi Cauezale, Pariſienſes Teſtardum, alij Vn Cheueſne, Lugdunenſes Vn Muſnier, prouiſores aulici Vn Vilain, alij Calliaſtro, Cenomani & Andegauenſes Vn Chouan, uel Vn Teſtard, Angli **Chieuen** uel **Polarde** appellant: quorum nominum bona pars à capite, quod craſsiuſculum hic piſcis habet, profecta eſt. Eum nondum adultum Gauetum Romæ uocari audiui. In morem Cephali extuberat. Cùm autem Cephalorum quatuor ſint genera (ut Hieſio placet) quorũ omnium deterrimus eſt is qui Chelon ſiue Bacchus appellatur, nos non ſine ratione eum quarto Cephalorum generi adſcribi debere exiſtimamus. Siquidem hic Cephalum capitis effigie, ipſoq; adeò colore refert, atq; omnium Cephalorum magis eſt inſuauis: unde Villanum aut uilem aulici ichthyopolæ commodè nominarunt. De hoc meminit Auſonius, cùm de Thedone ſcribit: A B

Et nullo ſpinæ nociturus acumine Thedo. Cæterum genuina Teſtardi appellatio, Gallica quidem eſt, ad Thedonem nonnihil alludens: ſed Cheuinæi magis Anglica eſt, ad maiores piſces huius generis pertinens, minores enim palmum non excedentes **Polarde**: paulò autem maiores **Chius** uocant.

Pedales enim ſunt, & perſæpe longiores: hoc à Mugilibus differentes, quòd Mugiles duas ferant in tergo pinnas, hi uerò unicam tantùm eo loci paruam, duas in lateribus, ac rurſus utrinque unam: duas rurſus ſub uentre, ſuperiori oppoſitas, caudam bifurcam. Leuciſco prorſus perſimilis eſſet, niſi ſquamis paulò latioribus contegeretur, Ceruicem & caluam quodammodo planam ha- B

bet ut Mugil: patulas nares, inferius labrum admodum grande. Os dentibus uacuum: pupillam in medio oculi nigram, quarum iris lucida plurimùm apparet.

COROLLARIVM.

A Capito & Squalus unius piſcis fluuiatilis nomina uetera Latinis uſitata, ab Italis etiamnũ retinentur. Græci eius nullo peculiari nomine meminerunt: mugilis tamen fluuiatilis nomine comprehendi poterit: ut κεφαλὸς ποτάμιος, uel potiùs κέφαλος ποτάμιος dicatur. Eſt enim apud eos cephalus ſpecies mugilis marini, quem Capitonem Latinè transferunt. & hic quoq; à mari aliquando longiùs recedẽs flumina ſubit: à noſtro autem hoc fluuiatili diuerſus eſt. Capitonis fluuiatilis, & hoc nomine, Auſonius tantum meminit, quod ſciam, hoc uerſu: Squameus herboſas capito interlucet arenas, &c. Plinius, neq; is ſolus ut Gillius putauit, ſed Ouidius quoq; & Varro ſqualum uocarunt. Squali quidem nomen uulgus à cephalo deprauaſſe uidetur. Neq; uerò me præterit, ſemel alicubi apud Plinium ſqualos pro galeis legi, ſiue id corruperunt librarij, ſiue uulgus ſeculi Pliniani literas aliquas immutauit.

Qui Adriaticum ſinum accolunt, etiam hac ætate Squalum uocant, Gillius. Proferunt autem Italicè ſqualo, uel ſquallo, Venetijs etiam ſquadro aliqui: Tridenti ſquaio, & de minore ſqualoto. Ferrarienſes & alij accolæ Padi capitonem nominant, Capidon. ſimiliter circa Lariũm lacum: alij cauedo, caueden, coueano, uel potiùs caueano. omnia enim hæc nomina à capite facta uidentur, quod reliqui corporis proportione grandiuſculum habet. Miratur Grapaldus cauedulí piſcis nullam in ueteribus ſcriptoribus memoriam extare. Ab alijs, ni fallor, Scieuolo dicitur, qua dolce, id eſt cephalus aquæ dulcis dicitur. Papiæ Kabacelli quidam piſces dicuntur, ſimiliter puto à capite, haud ſcio an ijdem. ¶ Lugdunenſes Munium uocant, Gillius. Vn Muſnier, Bellonius: qui alibi etiam gobium fluuiatilem alterum à ſuis Cenomanis Muſnier appellari ſcribit. Munij quidem uocabulum Rondeletius à moletrinis deductum ait: quærendum an à mugilepotiùs (cuius eſt ſpecies) deductum ſit. ¶ Carolus Figulus piſcem quem Gallicè Monnier appellat, (& à quibuſdam mullum exiſtimari ſcribit, ineptiſsimè quidem à ſola primæ ſyllabæ in Gallico nomine congruentia) Germanos ad Moſellam Mönne uocare ait, nomine (ut apparet) à Gallis deducto: alij Möne ſcribunt n. ſimplici, in regione Vueſterica & alibi uocatur ein Myn, uel Munwe. Coloniæ (ni fallor) Menechen. Albertus monachum nominat, ut conijcio. nam in Barbo B. nubio & aquis in eum influentibus, naſum eſſe piſcem ſcribit ſimilem monacho, tenuiorẽ, & naſum ualde craſſum habere. Eſt autem capito noſter ſimilis piſci quem naſum uocant Germani. Idem Albertus maxillas & dentes monacho tribuit, quales in capitone noſtro uiſuntur, ut remili in Barbo B. Haud ſcio an idem ſit piſcis, quem in nonnullis Germaniæ partibus Monfiſch appellari aiunt. Argentinæ nominatur ein Furn/oder Forn. quod nomen alij (ut piſcatores circa Acronium lacum) diuerſo piſci attribuunt, quem noſtri uocant ein Schwal, nos ſuprà Leuiſci ſeu Mugilis fluuiatilis ſpeciem fecimus, inter Albos piſces. Circa Argentinam etiam Müſeſſer ab aliquibus cognominari audio: unde illud natũ puto, quod inter iocos piſcatorios catus appellatur: Ein furn iſt ein Katz. tanquam muribus felium inſtar ueſcatur, quod falſum eſſe dixerim. muſcis enim potiùs quàm muribus ueſcitur. Heluetij Alet nominant, Bauari Illr. ¶ Angli Cheuyn uel Cheut. Bellonius Chieuen & Chius non rectè uidetur ſcribere tanquam Anglica uocabula. Huic ſimillimum eſſe audio quem ijdem Angli uocitant a Chubbe, ſed minorem, ſibene memini. Sunt & Wylwynſiſſhe, piſces quidam Anglis. ¶ Bellonius hunc piſcem ab Auſonio nõ capitonem, ut mihi cum Rondeletio uidetur, ſed Thedonem uocari ſuſpicatur, leui admodum coniectura, ex uocabulo motus, quod id ad Gallicum Teſtard nonnihil alludat. Auſonius nihil aliud de Thedone præter hunc uerſum reliquit ſcriptum, Et nullo ſpinæ nociturus acumine Thedo. ex quo facile de quo piſce ſentiat conijcere non eſt. Carolus Figulus Thedonem opinatur eſſe piſcem, quem uulgò Trutam nominant, quidam uerò inquit thedonem aiunt eſſe piſcem quem fundulum uocant. At is potius gobio Auſonij fuerit. Trutam uerò ſpinas habere, easq; etiam ualidas conſtat. quare muſtelam minimam, quam noſtri enneophthalmon uocant, ceteram lampredæ ſimilem, quòd ſpinis prorſus careat, ſi diuinandum eſt, thedonẽ eſſe coniecerim.

Eſt igitur piſcis de quo agimus, mugilis fluuiatilis ſpecies: ad quod genus etiam alij quidam piſces, partim inter Albos prædicti Leuiſcorum nomine communi, partim in Mugilibus dicendi, referuntur. ſed hic peculiare, ut diximus, Capitonis aut Squali nomen ſibi uendicat. Piſcis quidem Schwal dictus à noſtris, etſi ſub eodem mugilum genere cõprehenditur, & nomine accedit proximè, alius eſt tamen à Squalo Latinorum.

B Squalus piſcis ſquamoſus eſt, & Barbi piſcis ſpeciẽ ſimilitudinemq; gerit, exceptis pilis, quibus barbus ornatur, Gillius. ¶ De maxillis & dentibus monachi piſcis, Alberti uerba recitaui in Barbo B. ¶ Hæc dum ſcriberem Capitonem mihi allatum è foro piſcario inſpexi, maiorem multò quàm capi ſoleat: appendebat enim libras noſtras quinq; cum dimidia, libra aũt noſtra, octodecim unciarum eſt, longus erat ſeſquipedem. Pinna dorſi denis conſtabat ceu neruis ſpinoſis, quæ primo ſimplices, in latum ſuperius elegãter finduntur. Pinnæ binæ ad branchias, totidem in me-

dio

dio uentre infra: una à podice, color earum ruffus: ut & caudæ, in qua tamen extrema ad cæruleũ inclinat. Belloníus pinnas duas in lateribus ei tribuit, ad branchias intelligo: ac rurſus utrinq; unã, duas rurſus ſub uentre. ego hæc uerba *ac rurſus* abũdare dixerim. pinnas enim duas ad branchias habet, utrinq; unam: ac rurſus duas ſub uentre, unam à podice: ut res ipſa oſtendit, & Rondeletius quoq; recte ſcripſit. Pinnæ in dorſo initium æquidiſtabat ab initio capitis, & initio caudæ. Squamæ ſplendidæ, albicantes, anguloſæ, latæ (unde ſquammeum Auſonius cognominauit, ab earum magnitudine) cute ultra medium obductæ, minimis uariante punctis. Oculi nigri, in circuitu aureoli. tempora ſubflaua. os rubicundum. Linea quædam à branchijs uerſus caudam per medium corpus leuiter apparebat. Latitudo inter utrunq; oculum trium digitorum erat. Dentes latent in faucibus, in maxilla ferè ſemicirculari, ſuperne leuiter aduncí, ordine duplici, exteriùs quini, interiùs bini. Cum maximus eſt, ulnæ menſuram æquare audio. Ariſtis in carne multis abundat: nec omni tamen tempore uel ætate puto: nec undiquaq;, ſed uerſus caudam præcipuè.

Noſtro quidem ſeculo piſcinam nemo ferè habet niſi dulcem, & in ea duntaxat ſqualos ac mugiles piſces, Varro. Squalus lacuſtris & fluuiatilis eſt, Gillius. & apud nos ſimiliter: maior tamen in fluuio noſtro, ut aiunt, quàm lacu. in Rheno quoq; magnus. Capitur & in Lario lacu: in Conſtantienſi lacu nullus, neq; inferiore neq; ſuperiore. Inuenio Cephalum, etiam inter Strymonis fluuij piſces nominatum à Bellonío: nec ſcio an de marino intelligat. mugiles enim Nilũ ſubire Strabo author eſt. ¶ Squameus herboſas capito interlucet arenas, Auſonius. Ouidius etiam inter piſces degentes in herboſa arena ſqualum numerat, ſed marinos, (cephalum marinum fortè intelligens,) hoc uerſu: Et ſqualus, (addo, &) tenui ſuffuſus ſanguine mullus. ¶ Gregatim natat. ¶ Carnem & piſces non attingit: ſed ſcarabeis & quibuſuis animalculis, quæ in aquæ ſuperficie uiderit, ſaltu mordicus apprehenſis paſcitur: ut ineptè à quibuſdam (Mũſeſſer, id eſt, muriuorus cognominetur. nõ enim mures, ſed muſcas captat, & cantharos. Vide in E. quibus ineſcetur. ¶ Menſe Maio parit: uel, ut quidam dicunt, Maio, ab uno latere: ab altero uerò poſteà, cum ceraſa quæ amarella noſtri uocant, iam matura ſunt. *Cephalus.*

Hamo capiuntur, cui piſcatores inſerunt, uel gryllum campeſtrem, uel acinum uuæ: uel muſcæ genus, quod piſcatores noſtri **Aetmuggen** appellant. ea muſca eſt magna, oblonga, nigricãs: per hyemem in fluuijs latens, alia ſpecie apparet, ut in Hiſtoria Inſectorum dicemus. Cerebro etiam bubulo delectantur: cuius particulam ſubtiliter circa hamum piſcatores quidam alligant.

Viſcere prætenero fartim congeſtus ariſtis, Nec duraturus poſt bina trihoria menſis, Auſonius de capitone. Squalus ſanè noſter uilis eſt piſcis, & cum molli ſit carne mox extra aquas flacceſcit. Qui maior fuerit minus eſt mollis: ut hic etiam, ſicut de barbo Auſonius ſcribit, in ſenecta præferendus uideatur. Commendantur apud nos Decembri potiſsimùm. Scribunt aliqui per hyemem totam eos admitti menſis poſſe, & uêre etiam uſq; ad initium Maij. æſtate non probari. Placent & circa Octobris calendas, quo tempore hæc dum ſcriberem, unum ouis grauidum reperi, magnus is & præpinguis erat. oua quoq; ſapiebant palato. Nec ullæ apparebant ariſtæ, ſiue illæ non omni tempore, ſiue non omni ætate in eis reperiuntur. Menſura ſquali, qua minorem uendi in Bauaria non licet, ſeptem uel octo mediocres uiri digitos implet. Caput in eo præfertur. Fluuiatilem lacuſtribus, tum ſaporis odoriſq;, tum ſalubritatis gratia, antetulerim. Aſſus pleruncq; magis laudatur, ſi elixari placeat, uino frigido imponendus eſt: & cum iam propè eſt ut ſatis coctus ſit, butyro calido perfundendus. Sunt qui hunc piſcem maiuſculum, in tres diſſectum tomos, ad quadrageſimale ieiunium reponant.

Capitonem recentiores aliqui uocant gobij fluuiatilis genus alterum, cui caput eſt grandius. ¶ Capito etiam dicitur de homine qui magnũ caput habet, Ciceroni 1. de Nat, & duri capitones, qui nunquam de ſua ſententia immutantur, apud Plautum in Perſa.

CARABVS, uide in Locuſta.

CARINVS, uide ſuprà in Balagro.

CARIS Græcè, Latinè Squilla eſt.

CARO marina à Trotula in libro Muliebrium capite uiceſimonono, miſcetur medicamento ad maculas oculorum.

DE CARPIONE BENACI.
RONDELETIVS.

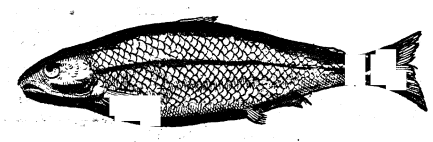

A INTER lacuſtres Truttas uel Salmones Carpio ab Italis nominatus reponetur: quòd ſi figura, partium numero & carnis ſubſtantia illis ſit ſimilis, ut ex collatione cuiq; perſpicuum eſſe poterit. Recte igitur uocabitur Salmo uel Trutta Benaci lacus, quod in nullo alio reperiri omnes affirment. Ferunt olim in Italia Pione appellatum. deinde quum quidam, cui cariùs piſcis hic uenditus fuerat, facetè dixiſſet ſe car pione emiſſe, inde uocari cœptum pro Pione, Carpione.

B Eſt igitur Carpio piſcis pedali magnitudine, capite, ore, dentibus, brachijs, pinnis, cauda, ſquamarum paruitate Truttis ſimilis. Corpori maculas aſperſas habet nigricantes & rufas. Ventre eſt candido, lateribus aureis, dorſo nigricante. Pinnulam dorſi poſteriorem adipoſam habet, quę Salmonum & Truttarum nota eſt. Hoc tantùm à Truttis differt, quòd uentre ſit paulò prominentiore, & roſtro longiore.

C Cæterum partibus internis, carnis ſuauitate & ſubſtantia Truttas optimas refert, quantum guſtu deprehendere mihi licuit, quum per litora Benaci iter facerem. illic enim diligentiùs Carpiones contemplatus, & aſſos, & elixos mihi parari iuſsi ſine ullo condimento, ut uerius de ſucco & ſubſtantia iudicare poſſem. Tanti faciunt piſcem hunc Itali, ut uix ullum alium uel marinum, uel fluuiatilem cum eo conferendum putent. Et eſt reuera piſcis bonus, carne duriuſcula, ſiccaq;, minimè glutinoſa, rubeſcente, denicq; omnino Truttis uel Salmonibus ſimili. Editur Carpio elixus ex aceto. Solent & Benaci accolæ in ſartagine frixum, foliis inuolutum, aceto irrigatum per uicinas urbes circunferre. Idem mos eſt apud nos Cemeneorum montium incolis in Truttis ſeruandis & alio mittendis. Aiunt Carpiones diu ſeruatos contabeſcere & deteriores fieri, quod & multis aliis piſcibus accidit, maximè ijs qui delicatiore & friabili ſunt carne. Contrà qui duri & glutinoſi ſunt, aſſeruati meliores fiunt, & concoctu faciliores.

DE EODEM, BELLONIVS.

D Carpio non ita magnus piſcis, Benaci lacus alumnus, lautioribus Italorum menſis plurimùm expeti ſolet. Quamobrem illi certis, quibus frequens atq; edulis eſt, anni temporibus, captum ſagenis piſcatorijs, rarò autem hamo, piſcinis ad litus includunt: quem haud diutiſsimè adieruant, ne nimium macilentus ac deterior euadat. frixus enim & ſalitus, atq; interdum aromatibus conſperſus, longiùs circunferri ac per urbes Italiæ diuendi ſolet. Sed & Genuenſes ad huius reimiſſionem, uulgarem ſuam Carpionatam conficiunt, atq; in multa loca per uerna ieiunia transferunt. Ea autem pleriſq; bonorum ac ſaxatilium piſcium generibus in ſartagine feruenti oleo incoctis conſtat. Trachuros enim Atherinas, Sargos, Sparos, Erythrinos, Bocas, Mænas, Pagros, Auratas, & huius generis permultos priùs frixos, ac modico ſale inſperſos, & in caniſtris cancellatim diſpoſitos, latifolia myrto ac lauro intertexunt, Romani nunc friſturā, nunc Peſce de Sfolia nominant. Atq; hos eſſe piſces exiſtimo, quos Plinius medicus Viſcellatos uocauit. De piſcibus (inquit) aſpratilibus uiſcellatum cum aniſo conditum aut pipere modico dabis. Item lib. 5. capite 24. Dabis Echinos, Pectines, Pipiones, & piſces uiſcellatos. Puto quidem eum ſiſcellatos, quaſi ſiſcella uel uimine concluſos atq; aſſeruatos intelligere uoluiſſe.

Carpionata Genuenſium.

(A) Viſcellati piſces.

E Carpio Benaci lacus truttarum generis piſcis eſt: ſed teretius illi eſt corpus, barbi ſiue myſtii modum, carnivorus & pharyngnij edax. Quamobrem oblongis dentibus non in maxillis modò, ſed & in palato & ſuper ipſa lingua præditus eſt. Squamas habet tenues, lituras in tergore ſubruſſas ac nigras. Ventrem candidum atq; argenteum, tergus ſubnigrum. Vnicam ac breuem pinnam, ſecundum dorſum extenſam atq; eminentem carunculam iuxta caudam: obſcuram in lateribus lineam, in quibus nullæ ſint pinnæ, ſed ipſarum quoddam ueluti rudimentum ſub uentre ad branchias. Huius piſcis corpus aliquantulum falcatum eſt, neq; pedem excedere unquam eſt uiſum: cætera Troctam refert. nam ſquamarum & pinnarum ſeriem eandem eſſe in utroq; facilè conſpicies, capite tamen eſt longiore.

COROLLARIVM.

A Carpionem multi uocāt piſcem, quem alij carpam, hoc eſt cyprinum ueterum: de quo nos infrà in Cyprino ſcribemus. Capitur in lacu Benaco propè medio, quaq; altiſsima eſt aqua, piſcis clarus, Carpio ab incolis dictus, pedis plerunq; longitudine, qui omnino piſcis alibi non capitur, eum piſcem capere, atq; cognoſcere Federico (imperatori) uoluptati fuit, Petrus Bembus Hiſtoriæ Venetæ lib. 1. ¶ Germanicè nominari poterit ein Gardſōzne, uel per circumſcriptionem, ein Grundſōzinen art im Gardſee: id eſt, Truta Salmonaræ genus in Benaco. Nullam huius piſcis in ueterum ſcriptis mentionem extare Grapaldus miratur.

B Carpionem è Benaco Tridenti olim uidi, thymallo ferè ſimilem uel Biſolæ lacuſtri piſci, quatuor aut quinq; palmos longum, tres aut quatuor digitos in uentre latum, dentibus per labia multis, ſquamis exiguis. Punctis nigris notatur, ut trutæ lacuſtres ferè, plurimis, in ſpineo quidē branchiarum operimento, denis aut duodenis aliquot. Audio nonnullos ad quatuor libras appendere. Spinam in capite geſtant perniciоſam, Platina.

Piſces

Piſces quoſdam auro uelci uulgò creditur, ut thymallos, carpiones Benaci, & alios quoſdam. C
hinc & carpiones dictos aliqui ſuſpicantur à carpendo auro. ego aurum & argentum è loculis gu
loſorum hominum potiùs ab eis conſumi dixerim, qui ut ſuo gratificentur palato nullos nō ſum-
ptus faciūt. eſt autem pretioſiſsimus hic piſcis, ut diſtichon illud apud Italos de eo circunferatur:
Chi beue maluaſia, & mangia carpion, In capo d' an ua in prigion.

Benacum lacum profundiſsimum eſſe aiunt: & a b E
in eo carpiones gregatim capi circa mediū ferè pro-
funditatis lacus. nam quo tempore in profundo de-
gunt, capi non poſſunt. Maximum rete in altum re-
ctà demittūt, hoc modo: Deinde duo c.d. hoc eſt par-
tem inferiorem retis trahendo eleuant, donec ſupe-
riori a. b. æquetur. Deinde quaterni totum rete ſur-
ſum trahunt, ita ut ſecundum latitudinem planum fe
rè extrahatur. aliquando inane, aliquando cum pau-
cis piſcibus extrahitur. quamobrē magno uæneunt. c d F

Caro huius piſcis ſolida eſt, & rubicunda, ut trut-
tis. Coquuntur, ut audio, in aqua ſalſa, ut Iudæi ſolent ſuos piſces coquere: deinde oleo friguntur.
Saluberrimos iudicant, ut ægrotis etiam, & capite uulneratis cōcedant. Ego olim oleo frixos,
quos uir pereruditus & liberalis Aloiſius Mundella medicus præſtantiſsimus (unà cū icone ſimi-
li illi quam Rondeletius exhibuit) Brixia Tigurum ad me miſerat, quàm optimos guſtaui. Tri-
denti aliquando uidi paruum etiam carpionem duobus denarijs argenteis & quadrante, hoc eſt
obolis argenteis octonis uænire. ¶ Alexander Benedictus tempore peſtis carpionem inter cæ-
teros piſces commendat. hic (inquit) in Benaco lacu noſtro omnium laudatiſsimus eſt. Idem
nutrimenta quæ Venerem concitant recenſens: Ex piſcibus (inquit) delicatiores conueniunt, a-
romate conditi, quales anguillæ, ex Benaco lacu carpiones, &c. ſic enim diſtinguendū eſt. ¶ Co-
quuntur carpiones Benaci quouis modo: uerùm ut diu durent, captos ſtatim ac in ſalimola biduo
retentos, in optimo oleo diu friges, ut bene coquantur. Seruari (*ſic habet codex noſter*) hoc modo per
menſem: etſi minùs ſalubres & inſuaues ſint, & eo ampliùs ſi recocti fuerint, ſeruabuntur ut alij pi
ſces, non tamen adeò, ſi hoc modo fuerint fricti. Platina.

Cauendum eſt, ne à ſpina quam in capite geſtat, lædaris. pernicioſa enim ac ſi ueneno tincta G
eſſet, habetur.

Carpionis fabula inter Pierij Valeriani poëmata eſt: in qua fingit Catullí poëtæ per Benacum H
nauigantis poëmata incidiſſe in aquam. In carpiones (ſic habet argumentum fabulæ) inde mu-
tantur libri:

Membrana nanq; piſcium id genus parit.
Cognata quæ eſſe conſcij piſces ſibi,
Vnde hæc ſecuta carpionum nomina.
Candor adhuc remanet mēbranæ, utut antè nitebat,
Puniceusq; color tergo, qui frontibus, & qui
Fulua caro fuluum manifeſtiùs indicat aurum,
Aureus huic lentor, uis aurea, inutilis ægris
Hic ſatiare nequit, nequeunt ſatiare libelli.
At ſale quòd uelco longos conditur in uſus,
Ramenta in auri transferuntur literæ:
Sola illa deinceps deſtinarunt carpere,
Et in ipſo poëmate:
Aridula doctæ pumice raſa manus.
Argenti fuerat cornibus ille decor.
Et ſapor ambroſia gratior & melior.
Nō cib⁹ eſt: aurū noſcere ut inde queas.
Spinula pūgētis mōſtrat amœna iocos.
Viſturos pandit tēpus in omne ſales.

περφύρας quædam de uiſcellatis piſcibus apud Plinium medicū Bellonius in carpione ſcribit,
& à viſcella ſic dictos ſuſpicatur. ego iuſcellatos potiùs dixerim, hoc eſt iure conditos: quos quidā
Græcè, ſi bene memini, ζωμιστὸς appellant. iuſcellum enim (librarij aliquando perperam uiſcellum
ſcribunt) uocem à iuſculo diminutam, apud Cælium Aurelianum & Gariopontum legimus. Ga
lenus quidem in iure albo coctos potiſsimum laudat.

DE fibris ancipitis naturæ animalibus etſi multi multa ſcripſerint, partim ex ueterum &
probatorum ſcriptorū libris, partim ex ijs quæ ipſi uiderunt & obſeruarunt, tamen inu-
tilis non fuerit hic labor meus eadem rurſus pertractandi: quia quædā proferimus quæ
ad partium tum internarum, tum externarū cognitionem pertinent, quæ à nullo, quod
ſciam, literis prodita ſunt, maximè ex percontatione & colloquio optimi doctiſsimiq; uiri Guliel
mi Pelicerij Monſpelienſis epiſcopi accepta: qui diu domi Caſtores aluit tum minores tum maio
res, ut eorum partes, naturam, mores penitus noſſet.

Κάστωρ à Græcis dicitur à dictione γαστὴρ, quæ uentrem ſignificat, quod uentroſum ſit animal. A
Reijcienda igitur quorundam Grammaticorum etymologia, qui dictum Caſtorem uolunt quòd
ſeipſum caſtret, uel quòd ob Caſtorium à quærentibus caſtretur. Καστόριον teſtes Caſtoris uocant, *Lib. 11. de ſim. pl. med.*
ut annotat Galenus, Fibrum Latinè dictum uolunt à fibris, id eſt, amnium ripis quas incolit, Ca-

Digitized by Google

nem Ponticum alij uocant. Galli biſre, alij bieure nominant. Ab Italis biuaro, à Germanis Bi-
Lutra. ber appellatur. Sunt qui à Lutra non diſtinguunt, cùm maximè cauda differat, & uiribus Lutra Caſtore multò ſit inferior.

Caſtor animal eſt amphibium, ac ueluti Sciurus aquatilis. Capite, oculis, dentibus mu remre- a
fert: lingua ſuem, maxillis leporem, roſtro canem barbatum. Dentes longi ſunt, lati, recurui. Animal horrendi morſus, arbores iuxta flumina ut ferro cædit, hominis parte comprehenſa, non antequã fracta concrepuerint oſſa morſum reſoluit. In interiore maxillæ utriuſq; parte octoni ſunt molares, inæqua'es. Auriculæ paruæ pilis obtectæ. Priores pedes ſimiæ pedibus, poſteriores anſerinis ſimiles, quibus potiſſimum & caudæ latitudine natat: prioribus foueam ſibi cauat in ripis amnium, eamq; compoſit lignis à ſe cæſis ea arte collocatis, ut uel decreſcente uel increſcente a-
(D) Caudam cur in aqua habeat. qua partem anteriorem corporis in ſicco, caudam uerò in aqua habere poſsit, quia cauda extra- quam exſiccatur, durior, rigidiorq; redditur, atq; ideo minus obſequens præſertim in excrementis alui excrementis. quam ob cauſam partem poſteriorem in aqua tenere exiſtimant diligentes rerum perueſtigatores. alioqui ægrè admodum excrementa reijcit: tum quia fellis parum in inteſtina influit, illud enim frequenter euomit. tum quia alimentis ſiccis maxime ueſcitur, ut ramis & corticibus arborum. Anterioribus pedibus ſimiarum uel ſciurorum ritu tanquam manibus cibũ ori admouet. Cauda illi piſcium, id eſt, ſquamoſa, quemadmodũ piſces ſquamoſi ſunt, prona parte: ſupina, glabra & læuis. Partibus internis porco quàm alteri animali ſimilior, ſcilicet lingua, pulmone, corde, uẽtriculo, inteſtinis: hepate in quinq; lobos diuiſo, in minoribus lobis fel latet. ſplen paruus pro corporis magnitudine: renes magni, pinguitudine obducti non aliter quàm in uitulo anniculo. Veſica ſuillæ ſimilis; teſtes parui, ſubſtrictiq; & adhærentes ſpinæ, qui adimi ſine uita animalis non poſſunt.

Fibri in inguinibus geminos tumores habent, utrinq; unicum membrana ſua concluſum, oui anſerini magnitudine. inter hos eſt mentula in maribus, in fœminis pudendum. Hi tumores te-
Tumores quos dã peculiares, non teſtes eſſe in caſtorũ inguinibus, &c. ſtes non ſunt, ſed folliculi membrana contecti, in quorũ medio ſinguli ſunt meatus, è quibus exudat liquor pinguis & ceroſus: quem ipſe Caſtor ſæpe admoto ore lambit & exugit, poſtea hoc ueluti oleo quas poteſt corporis partes contingere, oblinit: non aliter quàm aues, præſertim eæ quas ad aucupium ὑδροβάτας aiunt: quibus ſupra podicem ſiue prona in parte caudæ ueſicula eſt, in qua ineſt liquor quidam pinguis, oleo ſimilis, quem roſtro exhauriunt, ac pennas primùm maiores, deinde minimas quaſq; pinnas perungunt. ſic quod Galli aucupio dediti Preindre uocant, id eſt, perungere, atq; hoc maximè prognoſtico pluuiam præſagiri aiunt: natura aues ſub dio degere ſolitas ad id ſtimulante, ut ueluti oleo illitæ pennæ non madeſiant. Hos tumores teſtes nõ eſſe hinc maximè colligas, quòd ab his nulla ſit ad mentulam uia, neq; ductus quo humor in mentulæ meatum deriuetur & foras emittatur. Præterea quòd teſtes intus reperiantur. Liquor ille de quo loquimur, quum recens eſt, oleum refert, quum uetuſtior mel. is liquidi colore eſt & craſsitudine.

Leporum tumores ſimiles. Idem leporum exemplo declarare non inutile fuerit. Iis in utroq; inguine tumor eſt, glandulæ prominẽtis modo. intus meatus eſt uaricoſus, capreoli modo intortus, è quo liquor effluit. Hos tumores cùm in omnibus leporibus obſeruaſſet uulgus, lepores omnes ſimul mares & fœminas eſſe credidit. Eoſdem tumores Moſcho animali eſſe puto à quibus odoratum illud pus emanat.
Moſchus animal. Neq; ſunt audiendi qui putant tuberculi, uel umbilici inflammati ſaniem eſſe. Tumorẽ eſſe glandulæ uel teſticulo ſimilem, membrana circundatum, norunt qui adulterant. nam in teſticuli formam effingunt, ac teſticulum Moſchi appellant.

De caſtoreo uetum. Hæc quæ de tumoribus inguinum caſtoris & liquore inde manãte à nobis prodita ſunt, cùm ita ſe habere doceat ipſa inſpectio atq; experientia, nunc inquirendum, ſint ne Caſtoris teſtes quibus olim uſi ſunt ueteres in præſtantiſsimis remediis, quibus hodie quoq; ſæpiùs utimur: an uerò tumores illi liquore ceroſo grauidi, de quibus iam diximus. Et ſi teſtibus uſi ſint ueteres, poſsimũsne

mũsne in eorum uicem tumores illos utiliter uſurpare. Primùm teſtibus uſos fuiſſe antiquos perſpicuè docent ipſorum ſcripta. Οὐχως κάστωρ ὀνομάζεται καστόρεων, inquit Galenus. ᾠδήκασι δὲ καὶ πολίγκρατον φάρμακον. Seſtius apud Plinium, paruos eſſe ait ſubſtrictoſq́, & adhærentes ſpinæ. Adulterari autem renibus eiuſdem qui ſint grandes, cum ueri teſtes parui admodum reperiantur. Præterea ne ueſicas quidem eſſe cùm ſint geminæ, quot nulli animantium. Itaq́ inter probationes falſi eſſe geminos ſolliculos in uno nexu dependentes. In his ſolliculis inueniri liquorem, & aſſeruari ſale, & corrumpi fraude, conijcientibus gummi cum ſanguine aut ammoniaco: quoniam ammonia ci coloris eſſe debeant, tunicis circundati, liquore ueluti mellis ceroſi, odoris grauis, guſto amaro & acri, friabiles. Quæ poſtrema nota de exſiccato teſte cum ſuo liquore intelligenda eſt. friabile enim humori competere non poteſt. Idem de teſtibus Caſtoris ex Dioſcoride colligitur, qui eligi utile caſtoreum quod habeat teſtes ex uno ortu connexos, liquore intus ceroſo, odore graui & uirus redolente, guſtu acri, mordente, friabile, naturalibus tunicis circundatum. Nunc quod uenditur Caſtorium etiam ſi adulteratum non ſit, teſtes non eſſe, magnitudo ipſa conuincit. illi enim parui ſunt admodum, & gallorum gallinaceorum teſticulos magnitudine non multùm excedũt: Caſtorium uerò noſtrum multò maius eſt, nihilq́ aliud planè quàm tumores ij quos & oratione & pictura expreſsimus, execti atq́ exſiccati tunica ueluti ſcroto inuoluti, qui pro teſtibus habentur: quia eo loco ſunt quo in quadrupedibus pendent teſtes ex utraq́ penis parte. Quare non mirum ſi pro teſtibus hodie uænales proponuntur. Sed facultatibúsne differant uocari in diſceptationem poteſt. Qua de re dicam quod ſentio: Tumorũ liquorem, liquidiorem eſſe, tenuioremq́ parrium quàm teſtium, quod ſaporis odoriſq́ maior acrimonia declarat: ac proinde in remedijs quæ extrinſecus adhibentur efficacior erit: ijs uerò quæ aſſumuntur uis minuenda pro affectus ratione. Atq́ exiſtimo ueteres ipſos tumorum potiùs quàm teſtium liquorem medicamentis permiſcuiſſe, ut ex liquoris ceroſi conſiſtentia, odore grauí, uirus redolente, ex guſtu acri, mordente colligere licet: quas omnes notas ueriores eſſe in tumorum quàm in teſtium liquore comperies.

Reliquas corporis particulas actiones moreſq́ perſequamur. Fœminæ quam hic depinximus, unicus eſt meatus & ad excernenda excrementa, & ad pariendum. Cute tegitur & pilis denſis breuibuſq́ & mollibus Lutræ modo. icon.

Carne eſt dura, pinguí, bubulæ ſimili, ſemper uirus olet, quoquomodo condiatur, malum ſuccum gignit, aſſa melior eſt aromatis aſperſis. F

Dioſcorides cum piſcibus & cancris in aqua uiuere, non piſcibus & cancris ueſci intellexiſſe C
uidetur. Verba eius ſunt: ζῶον ἀμφίβιόν ἐστι, τὸ πλεῖστον ἐν ὕδατι σὺν ἰχθύσι καὶ καρκίνοις τροφούμενον, id eſt, Fiber ancipitis uitæ animal plerumq́ cum piſcibus & cancris uictum in aqua capeſsit. Et reuera corticibus & ramis arborum, maximè ſalicum, ac foliis & fructibus potiùs ueſci experientia comperit Guliel. Pelicerius Monſpelienſis Epiſcopus, qui fibris quos alebat, frequenter piſces & uiuos & mortuos obiecit, à quibus omnino abſtinerent, ac ne deguſtarent quidem, cum tamẽ uerſari in aqua maximè cibi cauſa uiderí poſsint.

Permirum illud quoque eſt quod idem mihi affirmauit de Caſtore fœmina, quæ catulis erepti concluſa: portis firmiſsimis arroſis, & clauis ferreis euulſis, patefacto aditu, ex alto loco præcipitem ſe dedit. D

Magnus eſt Caſtoris in medicina uſus. nam, ut à pelle incipiam, utile eſt podagricis, calceari G
pellibus fibrinis ponticis. Vrina uenenis reſiſtit, quæ commode ſeruatur in ſua ueſica ad antidota. Fel ad oculorum ſuffuſiones & ad uenerem in mulieribus excitandam ualet. Coagulum epilepticis conuenire creditur. Tumores inguinum & teſtes in frigidis & humidis morbis magno ſunt auxilio, cùm ſicco ſint & frigido (*calido*) temperamento, quod ex acri odore & ſapore colligas. Serpentum uenenis aduerſantur, ſternutamenta mouent, & in uniuerſum uarios obtinent uſus quos declarat Dioſcorides libro 2. Galenus libro 11. de facultatibus ſimpl. medic. & Plinius uarijs in locis, quæ omnia deſcribere ſuperuacaneum foret. Venenis reſiſtere caſtoreum, declarant antidoti quibus miſcetur, ut Theriaca. Opij uires debilitat, ob id narcoticis adhibetur: purgantibus uerò, ad craſſam pituitam incidendam & educendam. Efficaciſsimũ eſt caſtorium ex Ponto Galatiæ, mox Africæ ut tradit Plinius. quod tamen Strabonis autoritate impulſi nonnulli improbare poſſent, cùm ſcribat caſtorium Ponticum eſſe φαρμακῶδες, ſi id uenenatũ interpretaretur, quod tamen uerum non eſt. Nam Strabo de Hiſpania loquens caſtorium Hiſpanicum cum Pontico conferens hoc efficaciſsimum, illud imbecillum eſſe intelligit. uerba eius ſunt: Κάστορας δ' εὑρίσκουσι οἱ ποταμοί, τὸ δὲ καστόρειον οὐκ ἔχει τὴν αὐτὴν δύναμιν τοῦ ποντικοῦ. ἰσχὺν γὰρ τοῦ ποντικοῦ πάντες φαρμακῶδη καθιστᾶσι κἄλλοις πολλοῖς. Id eſt, Caſtores quidem in fluuijs inueniuntur, ſed caſtoriũ eandem uim minimè habet cum Pontico, cui proprium eſt efficaciſsimam habere in medicamentis uim. Neq́ huic ſententiæ noſtræ refragatur quod Auicenna, aliíq́ Arabes aduerſus morbos à Caſtorio tanquam uenenato excitatos, remedia & antidota præſcribunt. Nam de caſtorio nigro, fœtido, rancido, corrupto loquuntur: quod uenenatum eſſe uno q́ die hominem perimere traditur, & in inſaniam agere ob immodicam ſiccandi facultatem. Lib. 32. cap. 3. Lib. 32. cap. 3. Φαρμακῶδες Lib. 3. Georg. A

Caſtorẽ nõ eſſe Latacem cõtra Bellonium.

Eſt & hoc loco non diſsimulandus error autoris libri de aquatilibus, qui Caſtorem ſiue Fibrũ, Ariſtotelis Latacem eſſe ſcribit, cùm Ariſtoteles ipſe eodem in loco Caſtorem & Latacem ceu di-

Digitized by Google

uersos ponat: πωῦτον μὲν δὴν ὁ, τε κελάμυς & κάστωρ, καὶ ὁ σαῦρος, καὶ σκινος, καὶ ὄνος ὁ ἄγριος, καὶ ὁ κελαινὸς

Lutra et Latax quid commune castori habeãt, & quid diuersum.

λάταξ. Nec̃ est quod quenquam id moueat quod scribit Aristoteles Lataci dentes esse robustos, noctuq; egredi, uirgulta proxima suis dentibus ut ferro præcidere, quæ Castori tribuit Plinius. Etenim id Castori, Lataci, & Lutræ commune est. Vnde Varro Lutras quasi Lytras dictas esse existimat, quod arborum radices in ripa succidat & dissoluat, quod Græcis est, λύειν. Lutra quidẽ præter differentias quas alij adferunt, à Castore differt renibus: qui in Lutra magni sunt, ac ueluti ex multis paruis renibus compacti, quales esse Delphinis & Vitulis terrestribus alibi diximus. Latax uerò à castore, quòd Latacі pilus sit durior, medius inter pilum uituli marini & cerui.

COROLLARIVM.

A Castoris & figuram (parte prona, ut Rondeletius supina) & historiam cum quadrupedibus uiuiparis dedimus: Bellonij uerò de eodem obseruationes in Appendice de ijsdem: ubi & quædã ab eo scripta non approbaui: & quòd calculi interdum in testibus existimatis reperiantur: intellexi autem postea Bellonium calculos illos dum castores ipsos secaret, reuera in eis reperisse: quod ut uiro docto & diligenti concedam, rarò tamen & præter naturam id fieri dixerim. hîc, quoniã Rondeletio quoq; & Bellonio, de hoc & alijs quibusdam amphibijs animalibus in Aquatilium historia agere uisum est, quædam superpondij loco adijciemus. ¶ Kiranides castorem alio nomine canem fluuiatilem nuncupat, alij potiùs lutræ hoc nomen attribuunt, & æquiùs quidem ut mihi uidetur, quandoquidem lutra in pisces, ceu canis in feras inuadit: castor non item. Pro latace, 20 Auicennæ ex Aristotele translatio lamyakiz habet: Albertus falsò castorem exponit, cum Auicenne interpres pro latace habeat lamyakiz, pro castore fastoz. Eadem uoce alibi deceptus Albertus lamiæ quædam attribuit, quæ omnino castoris sunt. Fiber Germanicè **Biber** dicitur, apud Saxones **Piber**, ut Ge. Agricola scribit. Apud Anglos quosdam nomen Latinum seruat: nec mirum si nullum ei positum sit uernaculum, quando in ea insula non reperitur, ut audio: & forte ne in alijs quidem insulis marinis. Sed nonnulli Anglorum **Beuer** uocitant.

B Castorem Soſtratus scribit inueniri in desertis Scythiæ, & testes habere latos instar apri, Scholiastes Nicandri. Castores aliqui androgynos esse putant, (ut etiam lepores,) quòd tumores testibus similes in utroq; sexu habeantur. Castoreum circa urbem Balascham abundat, & in alias regiones inde effertur, Ludouicus Romanus. Enydrus animal est fluuiatile amphibium, simile castori, Hesychius. Apud Gelonos lacus est ingens, ex quo lutræ capiuntur & castores, Herodotus. Nostri libros circa fluentes tantũ aquas morari aiunt, lutras etiam circa lacus, Nicander tamen castorem λιμναῖον, id est lacustrem dixit. ¶ Auicenna scribit se uidisse castorem, cuius omnes dentes fuerint rubei, & curui, & longi. & huius causa fuit, quia hoc animal est uenaticum, & nisi uenetur non habet cibum. quamobrem natura produxit ei dentes longos, qui fortiter prædæ infigantur: & curuos, ad fortiter retinendum. rubedinis autem causa fuit, influxus sanguinis in eos, Albertus. Castorem fœminam in Albi captam Georgius Fabricius (in epistola ad me) sibi inspectam scribit, cuius utriusq; pedis digitus qui est minimo proximus, ungulam bifidam habuerit, rostro auis similem. cætera bellè conuenisse cum icone quam libro 1. posui. ¶ Iulius Pomponius Sabinus, qui ante annos octoginta in Scythia peregrinatus est, in hunc modum de castore scribit libro 1. commentariorum suorum in Virgilij Georgica: Fiber animal horrendum, infra magnitudinem porcelli, pedes habet breuissimos. uentriosus est. Dentes habet peracutos. Habitat ripas Borysthenis amnis, qui è palude inaccessibili oritur. Differunt inter se colore, (ut in D. referetur.) Cauda pedalis, aut paulo amplior, in longitudine formam habet linguæ humanæ, sed tamen amplitudo modum non (*fortè abundat negatio*) superat. eadem pilos non habet, cortex uerò similis est cortici piscium, qui sunt sine squamma. Si requiras similitudinem, fibri similes sunt lutris, &c. quæ referemus in sequentibus capitibus.

C Circa fluuios tantum degit: uel, ut quidam putant, etiam circa lacus: uide in A. Castor etiã, ut feles & sciuri, pedibus prioribus caput, aures, os demulcere solet, Ge. Fabricius. Nullam arborem, præter populos, ab eo expeti & abscindi audio, easq; sæpe mediocris in Germaniã zestis usitatæ fornacis crassitudine. Ad arboris truncum erecti dentibus deorsum actis secant: & post unam aut alteram sectionem semper retrocedunt cursu, inspecturi casumne minetur arbor. Domicilia sua ad tranquillos profundosq; amnium recessus aut sinus ferè constituunt.

Fiber morsu arbores iuxta flumina, ut ferro, cædit. Pedes habet breuissimos: unde fit ut currere non possit. Cum uocem dat, infans esse creditur. Pascitur pomis & arborum corticibus, Iul. Pomponius Sabinus.

D Castor seipsum castrat, Iuuenalis Sat. 12. ¶ Minimè mordet, Pomponius Sabinus. id enim nisi lacessitus non facit. irritatus uerò adeò sæuit, ut etiam ossa eius, quẽ inuaserit, morsu diminuat, Ge. Fabricius. Tria domicilia seu cauernas in ripis per gradus excauat, ut cum fluuius intumescat, superiora petat: quoniam prope aquas habitare gaudet, Pomponius Sabinus. 60

Fibri inter se differunt colore, quæ in pilo differentia est. Qui nigriores sunt, ut dominos cæteri uenerantur: proxima nobilitas illis est, qui non sunt adeò nigri: qui ruffescunt, serui sunt. Ira obseruatum

seruatũ est à Scythis. Hi, id est, seruí, poma legunt: hi cædunt cortices, inde duo iunguntur, in quo rum dorsum alij ex bacillis ueluti cratem conficiunt, & postea poma & cortices superimponunt. Illi autem qui subiére, iuncti procedunt pari gressu, usq; ad regiam, & ibi exonerantur. Cùm domini capiuntur, mœrore quodam afficitur plebs, & luctum incessu uultuq; indicat. Si domi nutriuntur, tantus inest eis pudor, ut domum neq; stercore neq; urina maculent: & si egredi non detur, queritur, & clamat, donec potestas ei fiat exeundi. Et quanto nobilior, tanto modestior est fiber, Idem Pomponius. Quòd seruos castorum loco plaustrorum esse Pomponius scribit, id cum mure alpino commune habet hoc animal, Ge. Fabricius.

Fibri apud Vallesios aliquando capiuntur in canalibus seu aquæductibus, qui è Rhodano flu E
uio in prata irriganda ducuntur. ¶ Castorum pelles apud Gelonos ad rhenones faciendos consuuntur, Herodotus lib. 4. Eædem apud Moscouitas habentur in magno precio: omnesq; iuxtà ex his, quòd nigro eoq; natiuo sint colore, fimbrias uestium habent, Sigismundus Liber Baro. In Polonia etiam castorum pelles elegantiores pretiosissimæ sunt, nam & diutissimè durãt. Pelles dorsi uestium pellitarũ addunt oris, tum ut decoris gratia emineant, tum quia eisdem conseruari putant alias pelles. Fiunt & integræ uestes ex eis, quibus pannus nullus superinduitur, ut è lupinis. E pilis mollioribus & interioribus, de uentre præsertim, inuicem intricatis lanæ feltriæ instar tibialia & pilei fiunt, quæ resistunt pluuijs. ¶ Adipis fibri piscatoribus etiam usum esse audio, similiter ut ardeæ. ¶ Dentibus fibri de collis puerorum suspensis, aiunt uim inesse, ne membrorum aliquod cadentes perfringant: quod quia ratione caret, superstitiosum arbitror, Ge. Fabricius.

Sunt ex uenatoribus Germanorum, qui fibri etiam carnes ad esbũ parant: præcipuè uerò po- F
steriorem eius partem à salubritate commendant: ego pernam aut petasonem pinguem prætulerim, Hier. Tragus. ¶ Scythæ caudam comedunt, & in delicijs habent, & sale condiunt, ut nos petasones: est enim ita pinguis cauda, ut apud nos lardum, Pomponius Sabinus.

Dentes castoris anteriores aliqui poculis immittunt, aduersus regium morbum uim eis inesse G
medicam persuasi, à colore forsan quo & ipsi flauescunt è rufo. Vrina fibri resistit uenenis, & ob id in antidota additur. adseruatur autem optimè in sua uesica, ut aliqui existimant, Plinius. Apri quoq; urinam in uesica sua seruari & siccari ad remedia quædam iubent.

Probatur ammoniacum τὸ καστορίου τῇ ὀσμῇ, hoc est odore castoreum referens, Dioscorides. Ga
lenus non κασσορὶς sed κορὶς, id est coriandri odorem in ammoniaco requirit, nisi librarij erratũ hoc est. ego castorei odorem in ammoniaco uel inde probárim, quòd adulterantes uerum castoreum, gummi aut ammoniacum in follem conijciebant, ut pluribus scripsi libro de animalibus in Castore G. Moschi odor horribilis (uirosus) redditur, si prope assa fœtida uel castoreum fuerit, Arnoldus Villanouanus. Castoreum abundat in Perside, sed ex Balascham urbe aduehitur, tanta inest illi uis, cum nondum consenuit, neq; adulteratũ est, ut Vertomannus referat (interpres eius Germanus, non rectè hæc ad moschum transtulit) quaternos homines, qui singuli post singulos illud naribus admouerant, sanguinem protinus ex ipsis naribus misisse. Sed Persæ ob auaritiam nullum syncerum castoreũ ad nos uenire sinunt. Inuenitur & iuxta Istrum flumen, & iuxta Rhenum etiam, in frigidis scilicet regionibus, sed longè infirmius eo quod in Oriente ac Meridie gignitur, Cardanus. ¶ Castoreum annis sex posse seruari recentiores quidam scribunt. ¶ Efficacius esse aiunt quod uiuis castoribus sit exemptum. ¶ Pro castoreo substituí ad remedia potest agalochum aut silphium, ut legimus in Antiballomenis Galeno adscriptis. ego pro agalocho sagapenum legerim, ut scripsi libro 1. de animalib. in Castore. Cæterum in Antiballomenis quæ cũ Aeginetæ codice habentur, in castorei locum non silphium succedit, sed silpharum, id est blattarum fœtentium intestina, σιλφαῦ (σιλφῶν) βδελυσσῶν ῥῶτφαι: nimirum extra corpus, ubi fermè quæuis fœtida aut uirosa pro castoreo usurpari licet, à silphis quidem ad silphium facilis est transitus. ¶ In multis diuersisq; remedijs apud ueteres castoreum opio, nimiam eius stupefaciendi uim inhibendi causa misceri solitum animaduertimus: ut in medicamentis ad oculos, aures, ad hæmoptoicos, cœliacos, dysentericos, apud Galenum de compos. med. sec. locos. ¶ Nicander in Theriacis aduersus uenena commendat κάστορ & ἐλαὸν ὄρχιν, id est castoris testem (ut Scholiastes exponit, ὁλόκλη ῥιν ἢ ὁλέθριον αὐτῷ: hoc est integrum, uel castori ipsi perniciosum. sed integrum semel dandum non puto sensisse Nicandrum, cum nullus ferè medicorum supra drachmam uno tempore propinet. ¶ Castoreum inunctum emollit neruos & siccitatem aufert, Kiranides. Aluum mollit, & scybala educit, Brasauolus: quod nos quoq; aliquando experti sumus.

Si manus & caput contremiscant (inquit Aretæus in curatione lethargi seu ueterni) castoreũ dimidiæ drachmæ pondere ex mulsæ cyathis tribus ad plures dies bibendum est. si bibi uerò non possit, ad demoliendam calamitatem cum olei cyathis tribus, in quo ruta incocta sit, duplum in imum intestinum infundatur: idq; per plures dies faciendum. Vltra uerò utilitatem, quæ ex hoc prouenit, (nam supra infraq; flatus expellit: & nonnullis urinam stercusq; detrudit:) si fortè in omne corpus dilabens penetrat, firmi atq; robusti nerui efficiũtur, & habitus ad calidum siccumq; permutat: morborumq; constitutiones cõuertit. Optimè etiam proficit si in nares inspiretur. nam & ea ex parte spiritus sternutamentis educit. Et quemadmodum per uesicam urinam expellit, ita

Digitized by Google

& per nares mucum. Hos autē effectus hoc loco ſuaui caliditate præſtat, & meliùs quàm alia ſter-
nutatoria: ſcilicet quàm piper, ueratrum, radicula, euphorbium. nam hæc ad primum atq; ultimū
attactum immitia ſunt, & caput ſenſumq; perturbant. Caſtoreum uerò paulatim adhibitum cale-
facit, cum & alioqui capiti conducat: quandoquidem nerui undiq; ex capite oriantur: morbis au-
tem neruorum caſtoreum medetur. Cæterum ipſum cum aliquo aut aliquibus ex ſupra compre-
henſis admiſcere non ingratum fuerit. nam ſi admixtum ſit, non protinus quidem caput medio-
criter conturbauerit, diutiùs uerò caliditatem accenderit, Hæc Aretæus. Et paulò poſt: Eadem
huic uitio, quæ & catocho expediunt. ſimilis enim atq; eadem eſt horum morborum ſpecies. Ca-
ſtoreum utiq; iſtis opportunius eſt atq; lenius & potui datum, & illitum, & in inteſtinū infuſum.
Et mox in capite ad apoplexiam: Miram habet uim ad reſolutos caſtoreum, & illitum cum aliquo
ex antedictis oleis, (Sicyonio uel gleucino:) ſed longè potentius eſt ſi cum mulſa potui detur. por-
tio uerò tanta ſit, quantam in ueternoſis nouimus. coniectare autem oportet & ætatem ægrotan-
tis: & mentem, an pluribus diebus bibere ſit paratus. Et paulò poſt: Inunctionum uerò materia
eſt (in hoc morbo) quæcunq; à me ſupradicta ſunt, cum ipſis uerò caſtoreum. Item inter auxi-
lia rigoris quem tetanum uocant: Perungendæ (inquit) ſunt nares caſtoreo cum crocino unguen-
to, permixto. quinetiam caſtoreum trium obolorum pondere aſsiduè bibere expediet. Verùm ſi
ab hac potione gula laboret, interijciēda eſt laſerpitij radicis exhibitio, &c. Ego puellæ aliquan-
do à laqueo paulò poſtquam ſe aſtrinxiſſet (nimio mœrore, quòd adoleſcens, qui coniugiū ei pro-
miſerat, negaret) ereptæ, caſtorei polijnem in iure calido per os infudi, unde illa mox reuiuiſcere
uidebatur, uiuitq; etiamnum. Ad capitis dolorem caſtoreum cum oleo & aceto Archigenes a-
pud Galenum cōmendat. idem id admiſcet cataplaſmati cuidam in capitis dolore, & alijs ad eun-
dem remedijs. ¶ In curandis phreniticis uehementer noxium eſt aceto uti, atque peucedano, &
ruta, & caſtoreo. premunt hæc enim, & uertigines ingerunt, & ob acrimoniam ſui tumentes diſſe
cant membranas. Hinc etiam alienationem geminant, aut preſſuram ingerunt uehementem, Cæ-
lius Aurelianus. ¶ Arnoldus Villanouanus de memoriæ conſeruatione ſcribens ad unctionem
occipitij cum cæteris miſcet caſtoreum duorum uel trium annorum. ¶ Collyrijs monohemeris
dictis quibuſdam adduntur ea quæ mediocriter aſtringunt, & concoquunt, & diſcutiunt. talia au
tem ſunt, crocus, myrrha, lycium Indicum. caſtorium etiam & thus citra adſtrictionē concoquūt,
ſimulq; diſcutiunt, Galenus. qui alibi etiam idem ſcribit, caſtoreum inter ocularia medicamenta
concoquere ſimul & diſcutere. Apud eundem inter Aſclepiadis medicamenta ad fluxiones o-
culorum cohibendas caſtoreum cum opio commendatur. ¶ Ad auditus grauitatem ac ſurditatē:
Caſtorium cum baccis lauri & aceto infunditur, Archigenes apud Galenum de compoſ. ſec. loc.
Ibidem caſtorium ab Andromacho & alijs miſcetur compoſitionibus ad aurium dolores, iis pre-
ſertim quibus & opium accedit, ut uim eius infringat. Caſtorij & papaueris ſucci par pondus
in teſta Attica aut Romana torrefacito, & trita paſſo diluta auribus dolentibus inſtillato, Apollo-
nius in eodem opere. Cæterū quæret fortaſsis aliquis, (inquit paulò pōſt Galenus,) quam ob cau-
ſam, quum non ſolum Apollonius, ſed alij etiam quidam celebres uiri papaueris ſuccum & caſto
reum torrefacere iuſſerint, quo uidelicet uel ementia uirium ipſorum minueretur, ego ad priorē
meum ſermonem id apponere reliqui, nimirum ſuprà, quum auris doloris curandi rationem ſcri
bebam. Huic ego reſpondebo in hunc modum: Caſtorium quidem igitur neq; omnino torrefio-
peræpretium exiſtimo, neq; enim tanquam ſenſus ſtupefactiuum ad papaueris ſuccum ammiſce-
mus, ſed ob contrariam omnino rationem, ut uidelicet uehementiam refrigerandi facultatis in eo
obtundat. Quare qui papaueris quidem ſuccum torreri iubent, non ſimpliciter id faciunt. In ca-
ſtorio uerò omnino abſurdè id præcipiunt: ipſum enim per ſe concoctoriam ægrè ſolubilium &
in ſcirrhum induratarum affectionum uim habet. Sufficiens itaq; eſt etiam papaueris ſucci facul-
tas, ſi ex eo quòd eorum compoſitio diu antè præparata & iam inueterata ſit, ipſius uires lenian-
tur: torrefactus enim efficaciam perdit. Si uerò caſtorio mixtus ad tempus aliquod inueteraſcet,
manebit quidem adhuc in eo multa efficacia ipſius facultatis: malignitas uerò ipſius extinguetur.
Ad dolorem auris ex inflammatione obortū: Miſcetur caſtorio opium, uerùm multo ante uſum
tempore, ſiue pari pondere, ſiue duplo caſtorio ammiſceatur, præparatum id eſſe conuenit: & mi
ſcetur quidē in uehementiſsimis doloribus pari, in minoribus uerò duplo. Liquor uerò quo hæc
diluūtur ex muſto ſapa ſit. multò enim magis quàm dulcia uina, dolorem hæc ſedat, &c. Galenus
ibidem. ¶ Emplaſtro cuidam molari, id eſt ad dentes molares dolentes, caſtoreum addit Aſcle-
piades apud Galenum.

Caſtoreum potum & olfactum, & oleum de caſtoreo ſtomacho inunctum, proſunt ſingultien
tibus, Trallianus. ¶ Colicis medicamentis quàm plurimis caſtorium miſcetur apud Galenū lib.
9. de comp. ſec. locos. Cum oleo ſeu (&) nitro ſubmiſſum (clyſtere immiſſum) colicos ſanat, Ki
ranides. ¶ Caſtorij drachma cum opopanacis obolis tribus pota (uel deuorata) ſummè facit ad
ſchiadicos, Aëtius. ¶ Semen non emittenti in coitu (cum tamen in ſomnis emitteret) ob humi-
dam uaſorum ſeminariorum frigiditatem, caſtoreum inter cætera propinatum eſt, Aëtius in fine
libri undecimi. ¶ Caſtorum teſticuli ad curandas uuluas ſunt utiles, (ὑπὲρ ὑστέρων ἕλκεσιν: Valla non
rectè tranſtulit ad curanda poſteriora,) Herodotus libro 4. Suffitum caſtorium olfactu excitat
ex utero

ex utero ſtrangulatas, Galenus ex Aſclepiade. Vtero ſtrangulatis ſubuenit fœdè olentium olfactus, ut liquidæ picis, capillorum lanæq; exuſtorum, flammæ in lucerna extinctæ nidoris, caſtorei: quod præter fœditatem odoris neruos etiam refrigeratos calefacit, Aretæus. Caſtoreũ cum uino inunctum, ſuffocationes matricis ſanat, Kiranides. Caſtoreum peſſis uterum molientibus miſcet Hippocrates in libro de ſuperfœtatione. Idem lib. 2. de morbis mulebribus, ad fluxum rubrum ex utero, caſtorij obolum ex uino nigro auſtero propinat. Kiranides uerò, Caſtorium (inquit) tritum, in peſſo, menſes educit, idem potum cum cerumine (ſordibus) de auribus mulæ, conceptum prohibet. Cum fœtus mortuus eſt, dictamnum Creticum propinari, aut ſi is defuerit, caſtores (κάστορας, caſtorium potiùs) in uino Chio coqui (& propinari) iubet Hippocrates in libro περὶ γυναικείων. H. 2.

Qui corruptum caſtoreum ſumpſerunt, calidæ phrenitidis accidentia incidũt, & citò mori periclitantur. His poſtquam uomitus fuerit prouocatus, ſuccum propinato acetoſæ herbæ, aut acetum uini, aut lac uaccinum acetoſum, aut malorum acetoſorum ſuccum. Eſt enim hęc uis propria pomorum acidorum ſucco, ut huic ueneno aduerſetur. Lac etiam aſininum prodeſt, Raſis 8. 33.

Epitheton. Λεμναῖα κάστωρ Nicander dixit, id eſt lacuſtris: quanquam noſtri circa fluuios tantum, non etiam lacus reperiri caſtores aiunt. C.

Centaurium minus alicubi audio Biberkraut Germanicè uocari: non à fibrò, ut coniecio, ſed à febre, cui medetur, corrupto nomine. Herba quædam in humidis pratis, & foſſis pratorum aquam continentibus creſcit, ternis foliis, fabæ ferè: radice longa, tranſuerſa, geniculata, quã Adamus Lonicerus ſcribit Biberklee, id eſt fibri trifolium appellari.

Vulpanſerem Galli ſua lingua fibrum appellant, un bieure: eò quòd ſimiliter ut fiber uitarijs noxius ſit, deuorandis ſcilicet piſcibus, Bellonius. De Caſtoride dicetur mox.

Caſtor puto, ſic me ſubes, apud Pompeium: Perottus legit ſubis. Sed rectè puto ſubes legi, pro eo quòd eſt, ſubtus arrodis, ut caſtor arborem.

DE CASTORIDE.

CASTORIDES animal marinum ad littora & ſaxa eminentia ululatum diritatis plenũ edunt, & grauiſsimè rugiunt: earum ſonitum quicunq; audierit, non effugiet, quin paulo poſt excedat è uita, Aelianus 9. 49. ex Oppiani Halieuticorum libro 1. ubi is Caſtorides inter cete recenſet, quæ è mari in ſiccum aliquando exeant, his uerſibus:

Δικρὸν δ' αἰόνησι καὶ ἀγχιάλοισιν ἀρούρας — Μίσγοντ', ἐγχέλυες τε, καὶ ἀσπιδιώτια χελώνη:
Κασταλίδες τ' ὀλοὸν διυσπαφέουσαι ἀύτ' ἐλεγχινὸν — ὅσσαν ἐπ' ἠρινὴν ἀκτὰν ἀφύοντες

Ἀνδρο ἐσιν, &c. ubi Μισγονται αἰόνησι καὶ ἀρούρας, id eſt miſceri litori & terræ, pro eo quòd eſt in littus & terram exire interpretor: non autem in litore coitu cum aliis animalibus miſceri, ut innomi natus Oppiani paraphraſtes intellexit, his uerbis: Μίγνυται ἡ ἔγχελυς τῇ ἀσπιδιώτιδι χελώνῃ ἐν τοῖς ἀγιαλοῖς, ἄσπερ καὶ ἡ κασταλὶς, ὀλυσιώνισα δὲ ἡ κασταλὶς, ὃς γὰρ ἂν ἀκούσῃ τῆς φωνῆς αὐτῆς, τελευτᾷ. Io. Tzetzes in Varijs ſcarum & caſtoridem ſolos piſcium uocales eſſe ſcribit.

CATVLLVS cetus quadrupes nouũ Orbis, deſcribetur infra inter Cete diuerſa.

CATVS. In mari iuxta Arabiam nigram uariæ animantes degunt, terreſtribus ſimiles, ſed breuioribus cruribus, iiſq; pinnatis: corpore pilis obtecto perbreuibus, nempe Aſini, Cati, Canes & Boues, Ex nauigatione Hamburgenſis cuiuſdam peractæ anno Salutis 1549. ¶ Italicè tiam canes uel muſtelos marinos, uulgò catos appellare ſolent.

CAVATA. Vide Canita ſuperiùs.

CAVLINES, uide in Gobijs.

Κεμασῖνες, ἰχθύες, Heſychius. Vide Camaſenes ſuprà.

CEMMOR, Κέμμορ, cetus eſt ingens, Heſychius & Varinus.

CEPHALINVS, Κεφαλῖνος, piſcis, à Dorione in libro de piſcibus nominatur, & alio nomine Bleptas, à Cephalo diuerſus, Athenæus. In Phauorini dictionario κεφαλῖνος non rectè per ā, ſcribitur in penultima.

CEPHALVS piſcis, id eſt Capito, marinus, inter Mugiles deſcribetur.

DE CERCVRO.

CERCVRI piſces manent in petris quæ plenæ ſunt chamis & patellis, Oppianus libro 1. Halieut. ſcribit autem κέρκουροι proparoxytonum, per ου. diphthongũ in penultima. Ouidius inter pelagios piſces cercyron ponit, per y. in medio. Cercyroſq; ferox ſcopulorum fine moratus. Plinius ex Ouidio non rectè bopgyrum, niſi librarios cauſemur, pro cercyro poſuit. Varinus etiam κέρκυρον piſcem agnoſcit. Rondeletius inter piſces ſibi ignotos numerat. Apud Heſychium κέρκωρ, properiſpomenon, tum nauigij tum piſcis nomen eſt. Cercurus ſiue Cercuron, nauis Aſiana prægrandis, authore Nonio; à Cyprijs inuenta, teſte Plinio libro 7.

Digitized by Google

Plautus Sticho, Ibidem in cercuro, ſtega. Ibidem: Cercurum, quo ego me maiorem non uidiſſe cenſeo. Arianus libro 8. pro genere nauigij κέρκαρον nominat.

DE CERIDE VEL CIRRHIDE.

VIX alius piſcis eſt, cuius nomen tam uarijs ſcriptū modis reperiam, quàm de quo nunc dicemus. Nam apud medicos Diphilum Siphnium, & Trallianum, κνὲὶς uocatur, uocabulo oxytono fœminino, per ἰῶ paroxytonum inflectendo: nimirum à colore cereo, unde & pruna cereola dicuntur. ab alijs cirrhis, κιρρὶς, à cirrho (ut Græci uocant) colore, Latini gilum interpretantur. is autem ſubflauus eſt, ita inter uini colores κιρρὸν legimus. κίρρα (malim oxytonum fœmininum) ὁ ἰχθὺς, ἐπειδὴ κιρρός ἐστι τὸν χροιάν. κιρρὶς δὲ σῆμά ἐστι. Ἱππῶν. Κίρρος, ὡς ἱσόρκης. ὁμοίως δὲ λέγεται παρὰ Κυπρίοις κίρρις ὁ ἀδωνις. παρὰ Λάκωσι δὲ ὁ λύκος, Varinus. qui tamen paulò antè ſcripſerat κνὶς (oxytonum cum ſimplici rhô.) λύκος, ὕφυναγ, ἢ ἄδωνις, Λάκωνες. Videtur autem ſentire piſcem alio nomine Adonin dictum, à Cyprijs aut Laconibus cirrhidem uocari. & color quidem ſubflauus, utriſq; conuenit. Sed Oppianus piſces hos facit diuerſos. De adonide enim uel exocœto alia ſcribit: de cirrhide uerò libro 1. Halieut. quòd circa petras leprades degat: libro tertio cirrhadem uocans, à perca deuorari refert. Ceris piſcis carne eſt molli, bonam facit aluum, ſtomacho commodus eſt. ſuccus uerò eius incraſſat & abſtergit, (πτυάλων καὶ σμήγει, quæ duo uideri poſſunt inuicem aduerſari,) Diphilus. Ex piſcibus dare conuenit κόσυφον, κνεῖδα, χρύσοφρυν, Trallianus de hepatica dyſenteria ex intemperie frigida. In colico affectu ſumantur piſces duriore carne præditi, ut ceris, (*atqui Diphilus* κνεῖδα ἐκπαλύσπερμον *facit,*) orphus, glaucus, Idem. Κίρνος nomen eſt fluuij, & piſcis, & proprium, Suidas & Varinus. Κιρρὶς, nomen piſcis, Suidas. Κίρρα, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Κίρρυλος, piſcis, & auis genus, Varinus. Reperitur & κίρυλος rhô ſimplici, ni fallor, apud grammaticos, ſed pro aue carulo, id eſt alcyone mare, κίρυλος apud authores uſitatum eſt. ¶ Septimū turdi genus à Prouincialibus cero dicitur, maximè Antipoli, & noſtri ſpeciem unam turdi cero uocant. hoc genus eſſe puto quod κνὶς ab Athenæo dicitur, Rondeletius, ex quo & iconem & deſcriptionē huius piſcis inter turdos ponemus. ¶ Alius eſt coris piſcis, qui & eſcharus à Dorione uocatur.

DE CERNVA FLVVIATILI.

BELLONIVS.

A PISCIS ſaxatilis eſt Cernua, Gallicis amnibus ignota. Britannis **Ruffe uel Ruchl** dicitur. Non eſt autem perca marina aut orphus, ut in Orpho contendimus.

B Neq; aliorum quiſpiam eſt qui Channam meliùs exanimem referat. Nam mortua hiat, & oris rictum apertum tenet. Etſi autem ſaxatilis eſt, plurimùm tamen habet uiſcoſi lentoris ſquamis adiuncti. Gobium marinum (dum natat) hoc potiſsimum refert, quòd pinnas omnes laterum, caudæ & tergoris, multis tranſuerſis lituris nigris, uariegatas oſtendat. Cæterum recens capta, hilari quadam ac ſubuirenti opacitate, ceu Paſionis torques, refulget. Imò uerò extra aquam educta, ac ſuo humore deterſa, aureo fulgore in cæruleum abeunte inſignis eſt. 40 Percam plurimùm æmulatur, niſi tranſuerſis lineamentis (quæ Percæ inſunt) careret, oreq; eſſet magis recurto. Huius caput ad Sparum accedit, atq; eoſdem habet colores: oculos elatos, cæſios, admodum perſpicuos & tranſparētes. Cernua hoc potiſsimùm ſigno dignoſcitur, quòd ſpineum branchiarum tegumentum, crenatum ut in lupo, & ſua rima luxatum habet. Vbi autem linea quę piſcium latera ſecat, ad branchias incipit, ibi aculeum ad caudam ſpectantē draconis marini modo uideas. Sed & hoc à Perca diſsidet, quòd Perca duas in tergore pinnas habeat, Cernua uerò tantùm unicam: nullisq; dentibus, ſed neq; lingua manifeſta prædita eſt: ſquamisq; eſt quadrangulis, robuſtis, crenulis tenuibus in gyrum inciſis contecta, quæ piſcem hunc ſcabrum admodū efficiunt, unde Anglis nomen habet **Ruchl**: in quo etiam †Cynædum & Paganellum imitatur.

† *Cinædum.*

F Rarus eſt apud Tameſin: plurimus autem in Ranello, quod Oxonium præterfluit. Nam is 50 piſcis apud Britannos Perca ſalubrior eſſe creditur.

C Aeſtate tantum capitur: latet enim per totam hyemem.

B Proinde à (*à forte abundat*) Cernua radijs ſolaribus obiecta, maculis nigris per dorſum diſtingui percipitur: at tota ſub uentre candicat. Ad œſophagi ingreſſum in faucibus quatuor oſsicula dentata, duo in ſuprema, duo in infima parte gerit, quibus cibum in ſtomachū demittit. Eius cor ſuo pericardio incluſum, & ſepto ab alijs uiſceribus ſeiunctum eſt: quod è corpore extractum Callionymi, Scorpionis, Exocœti, Orphi, Channæ, & multorum aliorum in morem diu moueri nō deſinit, atq; in ſyſtole quidem exangue & contractum: in diaſtole autem multo ſanguine madere atq; expanſum eſſe conſpicitur. Huius porrò hepar ex pallido ruffeſcit, ſiniſtræ ſtomachi parti incumbens: à quo lobi duo exiles dextram regionem occupant, ac pylorum fouent. Interanea omnia Cernuæ peritonæo argentei coloris circunduntur. Vaſculum fellis tenui uillo allígatum à ſima iocineris parte dependet, atq; è longo ſtomacho pylorus exit: cuí tres tantùm apophyſes breues &

Interiora.

Digitized by Google

ues & albæ annectuntur. Lienem inter ſpinam & ſtomachum maiorem in hoc piſce pro magnitudine eius quàm in aliis uidimus, parum lunatum, uenis, neruis, & arterijs ſanguineis ipſi ſtomacho alligatum: Duodecim quoq; ueluti uniones, erui magnitudine, carnoſos, tamen candidos, & calli duritiem habentes, in quibuſdam Cernuis conſpexi: quorum unuſquiſq; uermem incluſum, gracilem, oblongum, rotundum ac teretem contineret, qui ex uenis meſeraicis dependerent inter colon & ileon, ad eos anfractus, in quibus lactes eſſe ſolent. nam etiam Lumbricos, Aſcarides (*Aſcarides nax uidetur abundare*) in ſeſquiulnam longos aliquando comperimus. Cæterum Cernuę rectum inteſtinum rubrum eſt, quod cæteris alioquí piſcibus pallidum apparere ſolet.

Ego uerò puto Acerinam Plinij medici, recentiorum Cernuam eſſe: quumq; Exocœtum Romanis piſcatoribus ſemel oſtenderẽ, ut uulgare eius nomen ab ijs ſciſcitarer, illi Cernam uocabãt, quod tamen uocabulum etiam ad Percam fluuiatilem transferre ſolebant. A *Acerina.*

COROLLARIVM.

Cernuæ fluuiatilis icon, Argentinæ facta.

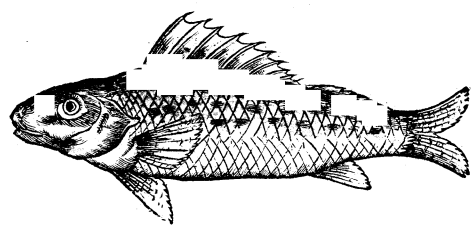

Alia eiuſdem accuratior, quam Io. Caius ex Anglia miſit.

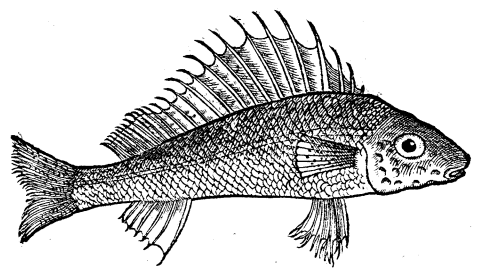

Vide ne erret Bellonius, qui unicam dorſo huius piſcis pinnam attribuit: cum icones noſtræ binas oſtendant.

Marinus piſcis, quem Ariſtoteles orphum uocat, Theodorus **cernuam interpretatur**, Græci quoq; orphum hodie cognominant, Maſſarius. Theodorus quidem Siculos ſecutus uidetur, qui orphum uulgò cernham appellant, Maſsilienſes Ernham corruptè, Gillius. Venetijs cherna dicitur. Piſces qui uulgò cernuæ, Græcè dicuntur orphi, Niphus. Sed de orpho piſce diuerſo quàm hic propoſuimus, ſuo loco agetur. ¶ Auſonius cernuæ meminit, ſed ea fluuiatilis eſt, Rondeletius. Item Maſſarius, De cernua piſce (inquit) meminit & Auſonius: ſed quoniam inter fluuiatiles, orphúmne intellexerit, haud equidem affirmare poſſum. Ego cernuæ nomen apud Auſonium neq; in Moſella, neq; alibi legiſſe memini. Nullus eſt inter Latinos authores antiquos, qui unquam pro piſce marino cernuam Latinè pronunciauerit, Bellonius: cum tamen neq; de marino, neq; de ullo alio dulcium aquarum piſce, cernuæ nomẽ apud ueteres reperiatur quod sciam. Vt ex Ariſtotele Gaza, ſic ex Galeno etiam plerique interpretes illum imitati, cernuam pro orpho reddiderunt. nos hîc non de orpho, neq; cernua marina, ſed de fluuiatili ſcribimus, quã cum Bellonio ſic appellamus, uel cum Io. Caio Anglo aſpredinem.

Digitized by Google

Ruffe Anglis, uel **Ruchl** etiam, si rectè ita ſcribit Bellonius, ab aſperitate dictus eſt piſcis. nam & Germanis **Ruch** aſperũ ſignificat. Piſcem audio ſpinoſum eſſe pinnis, quas in dorſo & in uentre habet; easq; ad tactum erigere in ſui defenſionem: ita ut nuſquam contingas, niſi te lædas. Perca paulo minorem & rotundiorem eſſe. Non uideo (inquit Bellonius) quòd ille piſcis (marinus) quem uulgus Romanum & Neapolitanum cernam uocat, cum eo conueniat quem Græci orphũ nominãt, (*nempe uulgus Græcorum hodie. nam diuerſum ab eo orphum ueterum Rondeletius pingit.*) Idem Bellonius cernuam fluuiatilem uocat Ruffum ab Anglis dictum piſcem, nimirum quòd nullũ eius antiquum haberet nomen. Habet is ſimilitudinem aliquam cum perca marina, & partim etiam cum channa: quorum utrunq; piſcatores aliqui Italiæ cernam uel cernuam uocant, ut alij exoccetum quoq; & percam fl. ¶ **Ruff** piſcis etiam in Danubio neſcio qualis appellatur. Piſces magni (inquit Albertus libro 4. de animalibus, tract. 2. cap. 3.) non poſſunt intrare in cauernas. itaq; dormientes in arena percutiuntur tridente. & ſic piſcatores uenantur in Danubio Ruffos, Huſones & Sturiones. ¶ Eliota Anglus Melanurum interpretatur a **Ruffe**. ſed hic fluuiatilis piſcis eſt, ſi le marinus. Sunt qui ficto nomine Porcellionem appellent, quoniam à Friſijs **Porces** dicitur, ſimilem eſſe aiunt percæ, ſed punctis luteis aſperſum. Coloniæ **Pöſch**. Vide an Porcus Latinè dici poſsit propter ſpinas. nam Strabo χοῖρον, id eſt, porcum Niſi piſcem facit, rotundum, & ſpinas ei noxias in capite tribuit, propter quas Crocodili eo abſtineant: & Plinius ſuo porco ſpinas in dorſo. Eſt autem & noſter fluuiatilis, rotundus, ſpinoſus, abſtinentq; eo Lucij propter ſpinas. & nomen **Porces** conuenit. Vide ſuperiùs in Capriſco, ab initio Corollarij, & in uerbis Rondelerij ad finem.

Cernæ uel cernuæ nomen uarium, ad quinq; piſces diuerſos.
Ruff Danubij
Porcellio.
Porceo.

Quærendum an idem uel cognatus ſit, qui **Kutt/Kautt/Kaulparß/** & **Goldfiſch** appellatur Germanis. Hæc ſcripſeram cum iconem piſcis **Ruffe**, à Ioanne Caio Anglo accepi, quæ planè cum piſce Kutto Argentinæ & alibi dicto conuenit: ſed uerba etiam Caij, quibus hunc piſcẽ graphicè nobis repræſentauit, adſcribam. Aſpredo (inquit) fluuialis piſcis eſt, toto corpore aſper, pinnis ſpinoſus, percæ forma & magnitudine, colore per ſumma fuſcus, per ima cum pallore flauus: duplici per maxillas ſemicirculorum ordine notatus: oculo ex dimidio ſuperiori fuſcus, ex inferiori ſubaureus: pupilla niger. linea per dorſi longitudinem porrecta, & ueluti filo tranſuerſo corpori affixa ſingularis: notis per caudam atque pinnas nigris maculoſus: quæ (pinnæ) cum ira ſubeſt, inhorreſcunt: cum animi conquieſcunt, reſidunt. Caro aſpredini quæ percæ, & friabilitate & ſalubritate laudata. Locis gaudet arenoſis: & cum alibi in Britannia, tum præcipuè in Hiero flumine (quod noſtrum Nordouicum alluens, in Baradeuum æſtuarium ad Hieri oſtium, oppidum piſcatura tum portu celebre, illabitur) frequens eſt. Noſtri Ruffum uocant: quod cum Latinis aſperum ſignificet, aſpredinem, piſcem nominauimus. Hæc ille: qui & iconem miſit, ſuæ deſcriptioni pulchrè reſpondentem.

Aſpredo.

Qui gulam magis quàm ſanitatem curant, ſæpius etiam aſpratili neglecta, mugiles, oculatas, fundulos, & quos moruas nominant, ſaturatim deuorant, Georgius Pictorius. Videtur autem aſpratilis nomine piſcem, quo de agimus, indicare.

Ego Cattum piſcem Germanis dictum hactenus non uidi. piſcem aiunt eſſe digiti longitudine, minimis ſquamulis, ita ut deſquamari opus non habeat: gobio fluuiatili maiori ſimilem aliquo modo, eadem ferè magnitudine & figura, ſed capite minori: uiridiorem, delicatiſsimum, præſertim tempore ueris, & cum parit, quod fit menſe Martio, quando & percæ fl. pariunt. In Germanicis de piſcibus iocis aurifrabri cognomen ei tribuitur, **Ein kutt iſt ein goldſchmid**: eam fortè ob cauſam quod auro ueſci uulgò exiſtimetur, unde & **Goldfiſch** appellatur. niſi quis à colore potiùs hoc nomen ei inditum uelit: nam etiam extra aquam eductus (ait Bellonius) ac ſuo humore deterſus, aureo fulgore in cœruleũ abeunte inſignis eſt. Percæ fl. cognatus uidetur, unde & Germanica nomina hæc inuenit, **Kaulbarß/ Külberſing**, à figura terete, & percę ſimilitudine, nam pinnam in dorſo inſtar percæ erigit. Gualtherus Riffius in magirico ſuo libro Germanicè ædito inter piſces ſalubres (pro iis qui uentris profluuio laborant) cõmendat percas, & piſces **Kautten**, qui aliter **Goldfiſch** & **Külberſing** dicantur. ¶ Alius eſt **Goldfiſch** qui in lacu Suerinenſi capitur, & alio nomine **Zieg** uocatur, Sturionis è mari flumina ſubeuntis comes. Itaq; in Albi una cum Sturione capitur, punctis notatus aureis, & ab eiſdẽ denominatus, maior harenga ac pinguior. Libras duas uel uncias xxxij. rarò aut nunquam excedit. Albus eſt, & ſimiliter ut Lachſus carnem habet diſtinctam. Ferinum quendam & ingratum odorem reddit, ut niſi egregiè aromatibus condiatur, in cibum non admittatur. Quærendum an idem qui Alauſa ſit, aut congener hic piſcis.

Goldfiſch.
Zieg.

E percarum genere qui **Kulperſich** dicuntur uel **Kaulperſich**, ſalubriores exiſtimantur, etiam ægrotis, ſpinis in dorſo maioribus. Alterum earum genus **Grawberſich**, id eſt percas fuſcas appellant, de quibus in P. elemento ſcribemus.

Chriſtophorus Encelius hunc piſcem, percam minorẽ nuncupat. Perca minor (inquit) à Germanis propter rotunditatem corporis dicitur **ein Kaulparß**. In huius capite binæ reperiuntur gemmæ, candidiſsimæ, offeæ, magnitudine ſeminis lini, proportione tamen piſcis. Hæc gemma nihil præſentius in frangendo calculo ueſicæ, propterea etiam meritò & cautè ab his qui eius uires ſciunt

res ſciunt colligitur. ¶ Poloni Jäſch appellant: & callidum eſſe aiunt adeò, ut Lucio caudā obuertat, & pinnas erigat, ne uoretur.

CERVVS eſt in translatione Gazæ, quí Smaris Ariſtotelí, mænæ ſpecies: qua cum eius hiſtoriam ponemus.

CESTRA, uide in Sphyræna.

CESTREVS, uide in Mugile.

DE CETIS VEL CETACEIS PISCIBVS, ET BELLVIS MARINIS IN GENERE.

RONDELETIVS.

CETACEI piſces, autore Ariſtotele, ſí propriè dicuntur, quí magní ſunt, & perfectum animal ex ſemine non ex ouo gignunt, ut delphini, balænę, phocę. Quanquam alíj tum Latíni tum Græci ueteres cetaceos acceperint pro grandibus cuiuſuis generis piſcibus, ut aliàs monuímus, ueluti in thunnorum & galeorum genere quídam cetacei ſunt. De prioribus maxima ex parte hîc loquemur, quos Latini beluas marinas etiam uocarunt ab immanitate, opínor, & magna cum terreſtribus beluís ſimilitudine: nam eodem modo concipiuntur & gignuntur, & pulmones habent, renes, ueſicam, teſtes, mentulam: fœminæ uuluam, teſtes, mammas. Carnís quoq; ſubſtantía non multùm à terrenis diſcrepant, quæ res patres noſtros impulit, ut dubitarint aliquando, an quadraginta dierum ſpatio, quo carnium eſu nobis eſt omnino interdictum, beluarum marinarum carne ueſcí liceat, ſed ut multa íjs ſunt cum terrenis animalibus communia, ita quædam ſunt, in quibus diſſident: externis enim partibus mutilati ſunt, naribus carēt, pedibus, (*præter phocas, teſtudines, hippopotamos, & ſi quæ alia nobis ignota ſunt,*) auriculis, māmæ papillis. A *Cetacei qui.* (B)

Nunc conſiderandum num potiùs in terrenarum quàm aquatilium genere habendæ ſint eæ, quæ præterquàm quòd aërem recipiāt, in terra etiam pariant, & catulos educent. Etenim animantium diſcrímen à locis ſumitur, quòd aliæ terrenæ ſint, aliæ aquatiles: terrenæ, quæ aërem recipiunt: aquatiles, quæ aquam. Et nulla earum, quæ humorē recípiunt, aut uolucris eſt, aut pedeſtris, nec cibum ſibi ex terra petit autore Ariſtotele. At ſunt quæ inter has ambigunt, in quo genere ſunt beluæ marinæ: & quæcunq; fiſtulam uel quid ſimile cum pulmonibus habent, ut delphini, balænæ, teſtudines & ſimiles: quod genus, inquit Ariſtoteles, nec terreſtre, nec aquatile facilè dixerim, ſiquidem terrenum eſt, quod aërem recipit: aquatile, quod aquam ſecundum naturam. utriuſq; enim participant, cùm & aquam hauriant reddantq; per fiſtulam, (uel foramina narīū loco,) & aërem per pulmones. Vel fortaſſe rectiùs aquatile genus ita diſtinguemus, ut aliud ſit quod aquam admittat emittatq;, (ut unà cum aqua admiſſo aëre refrigeretur.) *Verba hæc incluſimus parentheſi, ut Rondeletij eſſe, non Ariſtotelis, qui nunquam ita ſenſit, nouimus.* aliud propter cibum, quum enim in humore cibum accípiunt, fieri nō poteſt quín aliquid humoris ſimul hauriatur, quod hauſtum, quo emittant, inſtrumentum habeant neceſſe eſt: refrigerationis uerò cauſa aërem per pulmones trahunt, cuiuſmodí ſunt cetacei, de quibus nunc tractaturi ſumus. *Lib. 8. de Hiſt. anim. cap. 2.* *Ibidem.*

Hí à ſeſe differentijs quibuſdam ſecernuntur. Sunt quí corporis magnitudine reliquís præſtant, ut balænæ, phyſeteres, orcæ, priſtes delphinís & phocænis longè ſunt immaniores, teſtudines marinę mediæ ſunt magnitudinis. Differunt & partibus quibuſdam internis & externis. Orca truculentos dentes habet, delphín multos quídem ſed paruos & minùs noxios, phoca luporum terreſtrium dentibus ſimiles: muſculus nullos, ſed horum uice ſetas longas ſuillis ſimiles. Teſtudines etiam dentibus carent, ſed pro his maxillarum pyxidatas cōmiſſuras habent. Cetacei multi fiſtulam habent, præſertim maximi, ut balænæ, phyſeteres: quæ deeſt teſtudinibus & phocis, ſed íjs ſunt foramina duo ante oculos narium loco. *Differentiæ à corpore et eius partibus.* *Dentes.* *Fiſtula.*

Vita differunt. nam balænæ aqua & ſpuma maris ueſcuntur, orca & phoca piſcibus. Balænæ, delphini, & omnes ferè beluæ ex ſemine concipiunt, & uiuum animal pariunt. Teſtudines ob integumenti duritiem, & cōpreſsius latiusq; corpus, uiuū animal in utero geſtare nō poſſunt. C

DE IISDEM, BELLONIVS.

Cetacei piſces, Græci κητώδεις ἰχθύες, uocantur, nempe quí grandiori corpore prediti ſunt, Herodoto Antacei, Pomponío magní, quibuſdam beluíni ac feroces appellantur: cuiuſmodi nonnulla marina monſtra reperías, quo nomine non ſolum uiuipara maiora antiqui intellexerunt, uerū etiam ouipara: atq; adeò quæcunq; aquatilia (ut ait Oppianus) uaſtis membris immenſa mole ferūtur. Quinetiam Diſcorides Ichthyocollam, Galenus Libellam, ac præter hanc, Canes: Paulus, Thynnum: Oppianus, Amiam, Xiphiam, Bouem inter aquatilia cetacea collocauerunt: quæ Galenus ſalita recentibus meliora euadere tradidit. ¶ Et rurſus, Ita comparatum eſt à natura piſcium generi, ut quos præter cæteros maiores, ac ſanguine præditos efformauit, eos ad terreſtriū animalium imitationem, non carnibus atq; oſsibus modò communierit, uerùm etiam reliquorum more coire, ac uiuos fœtus ædere uoluerit.

Digitized by Google

COROLLARIVM.

De Cetis in uniuersum hoc in loco præter institutũ quædã cõgessimus: quòd & pauca ea sint, & hac occasione de cetorũ nonnullis speciebus tum apud ueteres memoratis, sed anonymis, tum alijs de quibus breuissimè quædam recentiores tradiderunt, mentionem deinceps facere opportunum sit uisum. Cetaceo generi cõmunia quædam, in Balenis etiam prædicta reperies. ¶ Cete plurali numero genere neutro Latini ueteres ferè dicunt, Græcos imitati, nec alium ferè casum Græcæ declinationis apud Latinos reperias: Celsus quidẽ cetos, in singulari numero genere neutro dixit, & similiter Plinius accusandi casu singulari. Græca declinatio τὸ κῆτος, κήτη, ut βέλος, βέλη. nam Latinè sic declinari non potest, Seruius. Plautus & Festus cetum in accusandi casu singulari genere masc. dixerunt, declinatione secunda, Latinorum more, in qua casus formari omnes possunt: & nos etiam ita utemur. Si quis marinas belluas (aut l. simplici beluas) pro cetis dicere malit, non impedio. nam cetarium aut cetaceum piscem, nõ tam de ceto propriè dicto & pulmonibus spirante, quàm de maximo pisce branchias habente, ut thunno & similibus acceperim. Thunni quidem & alij maximi etiam cete uocantur ab ijs qui minùs propriè loquuntur, ut Rondeletius docet pluribus, tum in ijs uerbis quæ proximè posuimus De cetis in genere, tum superiùs in Cane uel Lamia. Plautus quoq; cetum cum trygone, scombro & molli caseo nominans, thunnum aut alium piscem magnum, non cetum propriè dictum intellexisse uidetur. Iam cum omnes pisces maximi siue ouipari siue cartilaginei ceti nomine communiùs sumpto comprehendantur, peculiariter tamen inter ouiparos thunnus ubi ad summum peruenisset incrementum κῆτος appellabatur. Inter cartilagineos longos Canem siue Lamiam magnitudine præcipua esse puto, inter planos eiusdem generis fortasse bouem, quanquam & alius bos esse uidetur generis cetorum propriè dicti. Cete maiores in mari sunt pisces perfectum animal parientes, ut delphini, balænæ, pristes, & cætera huiusmodi genera: in quo quidem uidentur haberi & thunni magni, nõ animal sed ouum parientes, ex uerbis M. Varronis superiùs allegatis, Archestrato, Athenæo & Paulo Aegineta de tuenda ualetudine, tradente cetacea, ut balæna, uitulus marinus, libella, delphini & thunni pręgrandes: qua in sententia & Galenum fuisse uideo. Aristoteles uerò his tanto antiquior cui maior fides adhibetur, eos tantùm pisces qui animal pariunt, ut delphini, balænæ, & cętera id genus cete appellauit, Massarius. Pisces maiores, qui in τμήχη, id est tomos seu segmenta scissi uenduntur, τμηχίστας nominant Græci, ut Phauorinus scribit: licebit autem eosdem ferè cetaceos appellare. ¶ Quoties Aratus κῆτος habet, à Cicerone semper uertitur pistrix, Perionius. Omnibus maximis beluis dux est exiguus, oblongo corpore, cauda tenui: κήτεα δ' ἐκπάγλως μεγάθουσι βῆλυ ἑπιζῶον, Oppianus lib. 5. ubi κῆτος generis nomen pro specie posuit, balæna fortè. nam & Festus, Balænam (inquit) beluam marinam, ipsam dicunt esse pistricem, ipsam esse & cetum. Et uulgò quidam cetum pro balæna accipiunt, κατ' ἐξοχὴν, quòd hæc in cetaceo genere ferè maxima sit. ¶ Beluam pro ceto Plinius dixit, Festus beluam marinam, Horatius belluã Ponti, Ouidius feram Metam. 4. Græci etiam θῆρας aut θηρία uocant. cete, præsertim homini noxia, ut feras etiam quadrupedes & serpentes quæ homini nocent. Τὸ δὲ θηρίον ὁρμὴ βιαίας πρὸς τὸ σῶμα, ἄμοιρον τῆς ἀκινδύνου καὶ ἀσφαλοῦς, Varinus in dictione Ἄκανθα, quam interpretatur spinam dorsi in ceto. Pausanias de fluuijs quibusdam scribit, θηρία, id est, noxios homini pisces seu beluas (ut siluros, glanides) alentibus. Εἰς θῆρα πόντου, hoc est in beluam marinam, extat epigramma Græcum, quod referemus infra in Capite de Cetis diuersis ex ueteribus. Monstra Vergilius dixit pro cetis raræ & inusitatæ formæ. Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.

Thannin. Leuiathan.

Thannin uel thannim, תנין תנים, Hebraica dictio, Munstero est draco, coluber, species quædã magni serpẽtis marini. item piscis magnus, specie serpentina, qui & Leuiathan, siue cete, ut Kimhi exponit, Ezechielis 29. in plurali thanninim, Geneſ. 1. & Thannot (gen. fœm.) Malachiæ 1. & thannin Threnorum 4. ubi interpres uertit lamiæ, Hæc ille. Thannim Dauid Kimhi author est, in terra esse genus serpentium, in aquis uerò pisces magnos serpentibus assimiles. Hieronymus Esaiæ 27. cetum interpretatur. Occidet cetum qui in mari, &c. & Esaiæ 13. sirenas: quas nos (inquit) aut dæmones, aut monstra quædam, uel certè dracones magnos interpretati sumus: qui crissiati sunt & uolantes. Septuaginta ὑχῖνοι, id est hericij. Aquila, Symmachus & Theod. sirenas so interpretati sunt, significantes uel bestias aliquas esse, uel dæmones iuxta errorem gentilium, dulce cantantes, & decipientes homines. Eodem nomine (inquit Aug. Steuchus) uocãtur dracones terrestres atq; marini, nec enim cete & maximi pisces aliud in aquis sunt, quàm dracones & serpentes in terra. Geneseos 1. Chaldæus interpres habet tanianiah. Arabs tananin. Persa agdehaan. Leuiathan, uel Liuiathan, (tribus syllabis, ut liu prima syllaba sit, ia secunda,) לויתן, Iob 3. Abraham Ezra, Leui ben Gerson & Moses & Prizol ex magistrorum sentẽtia, אבל, ebel, id est luctum interpretantur, ut translatio Hierosolymitana קינה, kina, ploratum dicit liuiethah. Hieronymus leuiathan. Septuaginta μέγα κῆτος, hoc est cetum ingentem. Sed rectiùs Abraham Ezra Iob. 3. & Psalmo 74. & 104. dag gadol, quod est, piscis magnus. ita & Rabi Moses Psalmo 74. comment. & Kimhi thannin gadol, hoc est, cetus magnus, Iob 40. belluam marinam apertè significat. Psalmo 74. Arabs conuertit althannin. Septuaginta δράκοντος. Psalmo 104. Chaldæus uocẽ Hebraicam reliquit. Arabs posuit לוהין: quod uitiosè scriptũ uidetur pro אלתנין, althannin, Hæc ex obſeruatio-

ſeruationibus præceptoris mei Bibliandri. Latini thunni nomẽ à Græcis habent, qui thynnon dixerunt, mutuati nimirum ab Hebraico nomine thannin. quanquam enim thunnus nõ propriè cetus eſt, ut qui pulmonibus careat, inter cetaceos piſces tamen numeratur, qui magnitudinis ſuæ reſpectu, quanquam branchias habeant, ut propriè dicti piſces, cete uel cetacei dicũtur. Thunnus quidem adeò excreſcit, ut etiam nomen mutet, ac primùm orcynus, deinde cetus appelletur. Eſt & lamia, idem qui canis carcharias, aut ſimilis, non cetus quidem propriè, ſed longe maximus piſcis, adeò ut etiam integros homines uoret, ut & ipſa thannin meritò dicatur, ut cetacei piſces omnes: ſed Threnorum 4. ubi pro thannin lamias reddidit interpres Latinus, feræ aut belluæ terreſtres intelliguntur. Lamiæ (inquit) nudauerunt mammas, lactauerunt catulos ſuos: quod non de ſerpentibus aut draconibus accipi poteſt, qui nec mammas habent, nec lactant: ſed feris quadrupedibus uiuiparis: non quibuslibet, ſed magnis & immanibus, hominiq; horrendis: ut & in mari non quiuis piſces, ſed magni & noxij thannin uocantur. Porrò uocabulum leuiathan compoſitum uideri poteſt, à thannin per apocopen, & uerbo לוה, laua, quod adhærere uel addi ſignificat: unde לויתה, liuiath, apud Grammaticos Hebræos, additionem uel augmentum notat: ut leuiathan non ſit ſimpliciter thannin, id eſt magnus piſcis, uel cetus: ſed maximus omnino, quales in cetorum genere phyſeteres, priſtes & balænæ ſunt. Porrò de Leuiathan quẽ in aduentu Meſſiæ comeſturi ſint Iudæi, mira fabulantur.

Thunnus.

Germani cẽtos omne **Wallfiſch** appellant, nomen à balæna factum uidetur, & ad illam propriè pertinere. Angli ſimiliter **Whale, Whalefiſhe.** Illyrij Sum, ut quidam aiunt, ego ſilurũ propriè ab eis Sum appellari puto.

Cete nulla in Euxino reperiuntur præter paruos delphinos, Oppianus lib. 1. & alij. Cete magna in mari exteriore paſcuntur, & piſces multò maiores, quàm in mari interno apud nos, Nearchus apud Arianũ. Cadara appellatur rubri maris peninſula ingens. Huius obiectu uaſtus efficitur ſinus, duodecim dierum & noctium remigio enauigatus Ptolemæo regi, quando nullius aut præcipit afflatum. Huius loci quiete præcipua ad immobilem magnitudinem beluæ adoleſcũt, Plinius. Magnitudinem balænarum Plinius quatuor iugerum, id eſt nongentorum ſexaginta pedum eſſe meminit. Ingens enim longitudo CCXL. pedum à Plinio XVIII. uolumine tradita eſt. Nearchus uero uiginti trium paſſuum balenarũ magnitudinem conſtare tradidit, qui ex inſulis ante Euphratem cetum mari eiectum centum & quinquaginta cubitorum ſe uidiſſe refert. ſit hic balena, uel priſtis haud certe conſtat, Maſſarius. Mompelij in æde d. Petri coſta balænæ 28. pedes longa oſtenditur. De magnitudine oſſium in cetis plura leges infra in E. ¶ In mari figuræ omnes efficiẽ uidentur animalium, & non ſolum animalium, ſed etiam inſtrumentorum. Et in Indico præcipuè monſtra immenſæ ſunt & incredibilis magnitudinis, Cardanus libro x. operis de ſubtilitate, deinde uariarum & monſtroſarum in mari formarum aſsignatis cauſis, ſubdit: Eadem uerò ratio de magnitudine belluarũ in mari, præcipueq; Indico, quæ de forma. Nam ob humidum, & calorem, & alimentũ fermè ubiq; præſens, tum quia abſq; pedibus ſuſtinentur, & grandia ſuperant maris ſpatia abſq; labore, ideo maximi ſunt piſces terreſtrium animalium comparatione, auium autem longè magis. Nam finge uaſtum animal, & elephanto quadruplo maius, ſi eſſe poteſt, in terra, nónne plurimo cibo indigebit, quo abſumpto cogetur magnum illud pondus maximo incommodo alias quærere terras, itaq; facilè contracto morbo peribit: aut inedia, ſi ſenſim & lentè ex una regione in aliam tranſierit. Deinde etiam ſi rutò tranſeat & abſque labore, quis modus erit ne hominum inſidijs capiatur? Horum nullum eſt periculorum aut incommodorum in mari. nam neq; cibus deeſſe piſcibus, nec tranſitus ex una regione in aliam cum labore eſt, nec ullis hominum inſidijs medio mari, etiamſi monarcha imperet, ſubjici poterunt. Ob id igitur piſces maximi inter animalia, aues minimæ: terreſtria magnitudine ſunt mediocria, Hæc ille. ¶ Equus ceto ſimilis poſt pectus in templo quodam Gabalis ſpectatur, Pauſanias in Corinthiacis. ¶ Cetus piſcium maximus habet os in fronte magnũ & patulum, & oris meatus ſtrictos, Author de nat. rerum.

Delphini, turſiones & reliqua cetacei generis, corio duntaxat integuntur, Maſſarius.

Delphini, balænæ & reliquũ cetarium genus branchijs carent, ſed fiſtulam ſui pulmonis cauſa continent, qua humorem quem in ore acceperint reſpuant. nam & humorem admitti neceſſe eſt, cum cibum in aqua ſubmerſum capiant, & admiſſum emitti neceſſe eſt. nam branchiæ ijs quæ ſpirant incommodæ habentur, haud enim fieri poteſt, ut idem & branchias habeat, & ſpiret. ſed enim ijs ad reſpuendam aquam fiſtula data eſt, quæ ante cerebrum ſita eſt, ne poſtpoſita id intercipereturà ſpina, (æditaq; † per ſumma æquoris fiſtula dormiunt & ſpirant, pinnas ſuas mouendo leuiter.) Cauſa uero cur pulmonem hæc habeant & ſpirent, quòd maiora animalia plus caloris ſibi requirunt, ut poſsint mouerí. quapropter pulmo ijs inditus eſt plenus caloris ſanguinei, Ariſtot. de partib. animal. 4. 13. Phyſeter (φυσητὴρ) nominatur fiſtula (αὐλὸς) cetaceorum piſcium, Varinus. Plura de fiſtula cetorum leges ubi ex Rondeletio piſcium partes in uniuerſum deſcribentur. Cete oſculis (fiſtulis) cubitalibus, iuxta nares poſitis, tantum aquæ effundunt, ut naues etiam prægrandes obruant. Ex earum pinnis uirgæ ſunt pulcherrimæ, quæ oſſeæ ſeu corneæ uidentur, ſunt enim nigræ, ſimiles cornibus bubalorum, & adeò flexiles, ut nunquam rumpantur.

† Parẽthesim inclusa Maſſarius hæc citans adiecit.

Digitized by Google

nitent præcipuè in Sole, ſic ut aureæ uideantur. Singula fila uirgam unam habent, atque ob id in una pinna plurimæ: uirgis enim pinnæ conſtare uidentur. Os uerò capitis adeò patens, ut ex eò nauiculam efficere queas, Cardanus lib. 10. de ſubtil. ¶ Cetaria omnia carent auriculis, Ariſtot. ¶ Cetacei generis piſces (propè, addit Vuottonus) omnes reſupinati corripiunt eſcas, (piſces minores.) habent enim os ſubter, Idem. Vnde fit ut periculum minores piſces faciliùs poſsint euadere, alioqui pauci admodum ſeruarentur. quippe cum delphini celeritas atq; edendi facultas mira eſſe uideatur, Vuottonus. ¶ Cetus in iuuentute dentes habet nigros, in ſenecta albos, Obſcurus. Cete aliqui dicunt dentiũ tres ordines habere, ut & Scyllam Homerus, Io. Tzetzes. Albertus cetorum alios dentatos eſſe ſcribit, alios ſine dentibus. Ego ex picturis quas uidi cetorũ diuerſorum, in alijs dentes ſerratos, in alijs planos humanis ſimiles animaduerti: & in quodam genere etiam longos exertos, ut Roſmaro appellato. Ceraceis cur anteriores dentes obtuſi ſint, & cur adeps eorum non concreſcat, Cardanus quærit in opere de uarietate rerum. ¶ Cete mammas habent & lac, Ariſtot. ¶ Fel habent cete omnia, excepto unò delphino, Vuottonus. ¶ Delphinus teſtes habet intus conditos, & qui ad aluum nectuntur, Idem. ¶ De balænæ genitali, & cur cete genitale habeant, lege Cardanum De uarietate rerum.

c Spirant quæ fiſtulam habent omnia & recipiunt aërem: haud enim carent pulmone, Ariſtot. Cete marina nihilo ſunt inferiora carnium oris terreſtribus belluis, ſed uiribus etiam & magnitudine excedunt, Oppianus. ¶ Cete (quædam) rugiũt, Cardanus. Ad littora, aut minime profunda loca, aut breuia nullũ appropinquat: ſed in alto uerſat, Aelianus. Multa in alto uerſant: πολλὰ δὲ
Cete. ἁμῦ μάνυ χρὴ εἰν ἁλὶ κεῖται, ὅσσα φορεῦσιν Ἠόνδε βαρύβοντα, καὶ οὐκ ἐκπλέονται ἄλμης, Oppianus. Ceti ſemper in fundo maris degunt, molis ſuæ pondere: ſemper famelica, ut quorũ uaſta uentris uorago ſit inexplebilis: quare & ieiunium conficiũt, robuſtior infirmiorẽ, Idẽ. ¶ In mari beluæ circa ſolſtitia maximè uiſuntur. Tunc illic ruunt turbines, tunc imbres, tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imo uertunt maria, puſſataſq; ex profundo beluas cum fluctibus uoluunt, Plinius. ¶ Viſus omnibus hebetior, Vuottonus. ¶ Omnibus corpora ſunt grauiora, & motus (natatio) in mari tardior, præter canes, Oppianus lib 5.

Cetacei generis piſces eodem, quo reliqui, modo coëunt. planis enim admotis partibus agũt nec parum multùmue temporis, ſed mediocre in coitu ipſo conſumunt, Ariſtot. ¶ Omnia tum intra ſe, tum foras animal generant, Idem. Et rurſus: Delphini, balenæ, & reliqua cete, quæ nõ branchias, ſed fiſtulam habent, animal generãt. Additur iſs priſtes, & bos. nullum ex iſs enim ouũ habere cernitur: ſed ſtatim fœtum, (κύημα,) ex quo redacto in formã animal conſtat: quemadmodum homo & quadrupes, quæ animal pariunt. Scymni, Σκύμνοι, id eſt catuli, dicitur etiam fœtura piſcium uiuiparorum, ut cetorum, Oppiano. Cete intra ſe generant, perfectumq; animal pariunt: mammas habent & lac, catulosq; interdum binos nutriunt, Maſſarius. Nullum genus piſcium habet collum uel uirgam uel uuluam manifeſtam, aut omnino teſtes exteriores uel interiores: aut etiam mamillas, præter delphinum & cetorum genera, quæ generant ex utero ſibi ſimilia: & ideo habent mamillas: non quidem in ſuperiori parte corporis ſui, ſed inferiùs prope iunctura: & mamilla eorum ſimilis eſt iunctura quæ eſt ſine ligamento, ac ſi ſit addita corpori: & terminatur in conum papularem. Tendunt autem in eis duo meatus ad interiora mamillarum, canalibus aſsimiles: è quibus lac manat alendis catulis, qui teneri adhuc ſequuntur matrem: ut omnium cetorum ſoboles: quod uiſum eſt à piſcatoribus in diuerſis maribus Germanico, Anglico, Flandrico, Illyrico & alijs, Albertus.

d Omne ferè cetaceum genus duce ad ſibi moderandum eget, illiuſq; oculis ducibus ad uidendum utitur, Aelianus. uide plura ſuperiùs in Balæna. ¶ Cete quædam in metu deuorare ſuos fœtus legimus. deinde rurſus euomere, Cælius. ſed hoc glauci facere dicuntur, ut muſteli quidam utero recipere, non propriè dicta cete.

e Cete ſæpe obuias terrent naues in mari Iberico ubi proximè reliquerunt Oceanum, νήεσσιν ἰαπετοῦ ἐμοῖσι, Oppianus. Cete aliquando fluctus hauſtos ita eructant, ut alluuie nimboſa plerunq; claſſem nauigantium deprimant, (hoc ueteres priuatim de phyſeteribus tradunt.) Sed & cum in mari tempeſtas oritur, ſe ſuper fluctus attollunt, & commotionibus ac turbinibus naues ſubmergunt, (Hoc de balænis Olaus Magnus ſcribit: uide ſupra in Corollario de Balæna, pagina 138. picturam hoc repræſentantem: & alteram illud quod ſequitur.) Arenas aliquando dorſis tollunt, in quibus ingruente tempeſtate, nautæ terram ſe inueniſſe gaudentes, anchora iacta, falſa firmitate quieſcunt at ignes accenſos belua ſentiens ſubitò commota ſe mergit, & homines cum nauibus in profundum trahit, Obſcurus. Thynni non uoce, non ſonitu, non ictu, ſed fragore terrentur, Plinius. Huic contrarium non eſt quod apud Strabonem legitur & Arrianũ qui res geſtas Alexandri Magni condidit, beluas in Indico mari clamore ac tubarum ſonitu exterritas fuiſſe. Plinius enim non beluis cetarijs uiuiparis ut Strabo & Arrianus, ſed thynnis ouiparis hanc conſtantiam tantummodo tribuit, Maſſarius. Arabici maris pars multis uarijſq; belluis referta eſt, cete enim illic uagari ferũtur. quapropter naues tutelæ cauſa tintinabula quædam, tam à prora, quàm à puppi deferunt: quorum ſonitu terrefactæ belluæ nauibus non appropinquant, Philoſtratus de uita Apollonij libro 3. Repetit hæc Gillius & ad phyſeteres priuatim refert. Caſtoreo aqua diluto, &

& in mare profuſo, cete diffugiunt, & in profundum ſe recipiũt, ut ſcripſimus in Balæna E. In Indico mari beluæ circa ſolſtitia maximè uiſuntur, tunc illic ruunt turbines, tunc imbres, tunc deiectæ montium iugis procellæ ab imo uertunt maria, pulſatasq; ex profundo beluas cum fluctibus uoluunt: & aliàs tanta thynnorum multitudine, ut magni Alexandri claſsis haud alio modo, quàm hoſtium acie obuia, contrarium agmen aduerſa fronte direxerit: aliter ſparſis non erat euadere: qui non uoce, non ſonitu, non ictu, ſed fragore terrentur, nec niſi ruina turbantur, Plinius. Vide Maſſarij uerba paulò ante. Plinius quidem ſentire uidetur, Alexandri naues agmen contrarium fronte aduerſa, non contra thunnos, ſed ipſas inter ſe inſtituiſſe, ut ex colliſione mutua excitatus fragor thynnos terreret. Macedones narrabant in multa & incredibilis magnitudinis cete ſe incidiſſe, unde conſternati ſpem omnem uitæ abiecerint: quippe qui arbitrarentur uiros omneis unà cum nauibus ab illis ſubitò abſumptum iri. Sed poſteà animis reſumptis, clamorem magnum omnes ſe pariter edidiſſe, ſimulq; armis colliſis & perſonantibus tubis tantum ſtrepitus feciſſe, ut perterritæ belluæ ſubter aquam ſe demerſerint, Diodorus Sic. de geſtis Alexandri. Arrianus etiam hoc de cetis ſimpliciter refert: Strabo priuatim phyſeteres nominat. In Canariam inſulam unam ex Fortunatis perhibent expuí undoſo mari belluas. deinde cum monſtra illa putredine tabefacta ſunt, omnia illic infici tetro odore, ideoq; nõ penitus ad nuncupationem ſuam concruere inſularum qualitatem, Solinus. In multis Indiæ locis aiunt cete quædam ad litus appelere, ubi ἀνάπωλις (aquæ reciprocatio quæ exundationem ſequitur) quædam ea reliquerit. Alia à magnis tempeſtatibus in continentem expelli, & inibi cõputreſcere, Arrianus. πολλάκις δὲ πλεῦσαι καὶ ἡόνα ὑπὲρ ἐχθύος ἰκεῖνα ἀγχιβαθέας, ὅτε κὴν τῆς ὥρης σφίσιν ὁπλίζοιθ', Oppianus.

Callichthys, orcynus & alij piſces cetacei ſimiliter hamo capiuntur ut anthias, Oppianus libro 3. De anthiæ autem captura ſuo loco ſcripſimus. ſed orcynus & callichthys, cetacei piſces ſunt, non cete.

Omnia cetacea (inquit Gillius ex Oppiani Halieut. libro 5.) exceptis canibus, tarda in natando ſunt, neq; ſine piſciculo duce quoquam progrediuntur. Hic ſingula illis oſtendit, ſiue prædacapienda ſit, ſiue quodpiam periculũ inſidet, ſiue propinqua uada uitanda: huic ad ſolam caudæ motionem illa parent, per hunc audiunt & uident: neq; tantopere uaſtis beluis uires profunt, quàm aſtutia paruuli piſciculi. Quamobrem aſtutus piſcator ut huiuſmodi beluas capere poſsit, uaria & multiplici eſcarum illecebra, hunc primum (hamo) capit, deinde nullo labore monſtra comprehendit. neq; enim à duce orba amplius maris uias uident, non propinquum periculum ſentiunt, ſed tanquam pondera quædam temere uagantur, ignara quónam fluctibus deferãtur. Nam quòd duce priuata ſint, & carnea mole in oculos eminente, (τοὶγ οἱ ἐπ' ὀμμασι πῶεῖται ἀχλύς, Oppianus,) eorum aſpectus tenebris circunfundatur: Ideo ad ſcopulos & litora offenſionem accipiunt. Tum robuſti piſcatores ex eiuſmodi beluis quampiam inſidijs attentare deliberant, ſed primo illius magnitudinem pondusq; conſecturis aſſequuntur. Nam ſi illius uertex extra aquam paululum eminet, non obſcura ſignificatio eſt, beluam ingentem eſſe: quòd ſi dorſum bene emineat extra ſummam aquam, non tanta eſt: nam minores quia leuiores ſint, idcirco altiùs eminent. Piſcatores lineam ex frequentibus funiculis contortam faciunt, craſſitudine rudentis (πῶτίνη, funem interpretantur qui malum nauis utrinq; confirmet, à prora ſcilicet & puppi) nauis mediocris, longitudine quæ ſufficere uideatur. Huic addunt catenam ferream, quam hamo inſerũt, ne dentibus beluæ laceretur. Hamum magnum faciunt, quantus faucibus belluæ comprehendi commodè poſsit, adeò ualidum ut ne ſaxo quidem cedat, ἀγκιστρον δ' ὑπὲρ γὲς ἐπημοιβαῖς κεκράσκοντα γλωχῖνιν πεθολῆσιν ἐναγκάθιον ἀμφοτερόθεν. In media fune (catena potiùs, δεσμῷ δ' ὲν μεσάτῳ) orbes quidam frequentes ſunt, qui furioſos beluæ motus cohibeant, ne ferrum perfringat contorquendo. cedunt enim illi in gyrum, unde fit ut catena loco nõ maneat. Eſca eſt iecur aut ſcapula tauri. Multi autem ſunt piſcatorum ſocij & opiferi, qui in promptu habent ſpicula, fuſcinas, harpas ſeu falces, ſecures, & alia huiuſmodi, fabrorum arte incudibus confecta. Tum tacitè remigantes, nutu ſi quid opus eſt ſignificant, & ſummopere cauent ne uilo ſono percepto beluæ in profundum refugiat. Vbi uerò iam propè ſunt, eſcam è prora demiſſam beluæ offerunt. Hæc ut eſcam uider, nulla cunctatione interpoſita, effreni auiditate eam appetit, atq; ſtatim ferro eius guttur tranſfigitur: cuius dolore incitata, catenam exedere & conficere conatur: quod ipſum poſtquam diu multumq; conata eſt, acerrimis doloribus affecta, in pelagi profundum demergitur. Tum omnem funem huic relaxãt, quòd nullis uiribus humanis retrahi poſsit, & facilè exagitata fera nauem cum remigibus in profundũ detraheret: ſimul & amplos utres uenti plenos ex funibus belua mare ſubeunte appendunt. Illa uulneris dolore ſtimulata, utres contemnit, & reluctantes, & ſummam aquam ſemper appetentes, in altitudinem maris deprimit. Cum autẽ peruenit ad imam maris ſedem defatigata quieſcit, ingentes fluctus anhelans. at enim quieſcere cupientem utres non permittunt, ſeſe in ſublime efferentes. Itaq; contra hos renouat atq; inſtaurat pugnam, & ueluti animalia ſibi infeſta perſequitur ulciſcendi animo. & iterum ac ſæpius fruſtra utres detrahit. hi ſurſum uerſus ſubuolant: illa uerò grauiter dolens, rurſus profundum petit: & modò alieno impulſu, modò ſua ſponte trahitur, & tantopere furit, & aquarum procellas anhelando commouet, ut exiſtimes ſub fluctibus Boream fabulari. Tum piſcatorum aliquis illico ad litus remigans, lineam ſaxo alicui alligat, & in mare

Digitized by Google

redit. Tandem defessa & uiribus iam exhausta bellua, uter aliquis uictoriæ nuncius effertur sublimis: mox etiam cæteri, & cum ijs cetus uel inuitus attrahitur. Mox piscatores suis nauigijs cõgregantur, & cohortatione mutua tanquam in prælio, magnis animis, magno tumultu, feram aggrediuntur. Alij hastis seu iaculis, alij tridentibus, alij securibus, falcibus, alijs'ue instrumentis armati cædunt utcunq; renitentem flatuq; cientem procellas: & uulneribus, quibus inflictis mare rubescit, putridam sentinam infundunt, acrem & ignis instar mordacem. Expugnatam denicq; ad litus trahunt atq; eijciunt. Vbi illa nequicquam iam moribunda palpitat, pinnasq; mouitat, & graue spirat. Et hoc quidem modo cete grandia capiuntur: minorum uerò ut facilior est captura, sic instrumenta, ut par est, minora: hamus inquam, esca & linea, & pro utribus caprinis, cucurbitæ (ἀσκοὶ δὲ καλοῦνται) aridæ adhibentur, Hæc omnia Oppianus, partim ex Gillij, partim ex nostra translatione.

Belluæ marinæ frequenter capiuntur (inquit Albertus) quando auiditate nimia persequendi harengas in littus impingunt uadosius ac breuius quàm ut inde redire possint. Nam non ita pridem una quædam impegit in littus Frisiæ: quam incolæ, ne cum maris refluxu euaderet, ligauerunt omnibus qui per totam insulam reperiebantur funibus: quorum extrema palis profundè in terram adactis, & lapidibus & ædificijs proximis alligabant. Mari autem refluente piscis aqua adiutus perrupit omnia, & cum funibus euasit in altum mare, incolis ob illorum iacturam mœstis. Sed cum saturatus non esset, tertio die rursus harengas insecutus, eodem quo priùs loco hærens inuentus est unà cum funibus, quos insulani pisce occiso recuperarunt. Cum uerò diuiderent piscem, ceruix amputata suo casu non aliter ac si domus rueret fragorem & sonum edidit. Cæterum piscatores (inquit idem) qui in nostris maribus cetos uenantur, duobus ferè modis utuntur. Primus est, cum tres piscatores paruis nauiculis uehuntur ad locum, in quo belluas esse sciunt aut suspicantur. ex illis duo remigant, tertius in naui stat paratus ad feriendum. habet autem instrumentum, cuius hastile est de ligno abiegno, leuitatis causa. in eius extremo, qua comprehenditur manu, foramen est: cui inseritur funis ualidus longissimusq;, qui in orbem complicatus in naui iacet, ita aptè ut nullo impedimento statim emissum hastile sequatur. Cuspis inferiùs triangula est sagittæ instar, mucrone perquam acuto politissimoq;, ut facillimè penetret. Duæ autem lineæ (extrema latera) quæ ad medium mucronem utrinq; tendunt, non minùs quàm uel acutissimano uacula incidunt. Superficies tota tenuis (læuis) est, & optimè polita. In medio lateris quod opponitur angulo inferiori acuto, erigitur perpendiculariter ferrum illi lateri continuatum, ad cubiti altitudinem uel paulò plus. & ibi habetur foramen cui infigitur hastile. Porrò cum iam cetus apparet, is qui hastile manu extẽsum tenet, alios quotquot potest similiter instructos aduocat. Tum natantem in superficie aquæ cetum, dum pisces ex alto persequitur, quàm possunt profundissimè feriunt: & mox relictis in uulnere instrumentis recedunt. Quòd si cetus percussus statim in mare abeat, funes abscindunt, & oleum atq; operam se perdidisse conqueruntur. Sin statim in fundum descendat, utpote ualde læsus uulneribus: fundo se affricat, propter salsedinem uulneribus se insinuantem: atq; ita magis magisq; cuspidem sibi in corpus adigit altiùs: & mox laborẽ piscis è profundo ebulliẽs sanguis prodit. Ipse debilitatus, paulatim fundi solum sequens appropinquat littori, donec apparere incipiat: & tunc ab incolis turmatim collectis multitudine nauium & spiculorum circundatus occiditur. Huic alter uenandi modus similis est, nisi quòd spiculum non uerbere, (manu:) sed ictu ualidissimæ balistæ ceto infigitur. & in hoc quoq; funis immittitur, sicut diximus, Hucusq; Albertus. ¶ Cetus (inquit Isidorus) postquam ætatem annorum trium excedit, cum balæna coit, & in ipso mox coitu uirtute uirgæ genitalis emutilatur ita, quòd ultra coire nequit: sed intrans alti maris pelagus intantum excrescit, ut nulla hominũ arte capi possit. Infra tres igitur annos ætatis suæ capi potest. Capiuntur autem sic: piscatores locum ubi cetus est notantes, illic congregantur cum nauibus multis, factoq; circa eum fistularum ac tubarum concentu, alliciunt insequentem, quia gaudet huiusmodi sonis: cumq; iuxta naues hærentem sono modulationis attonitum cernunt, instrumentum quoddam ad instar rastri dentibus ferreis acuminatum in eius dorsum clam proijciunt, atq; diffugiunt. Nec mora, si certum uulneris locum dederit, fundũ maris cetus petit, seq; ad terram dorso fricans uulneri ferrum uiolenter intrudit, quousq; perfossa pinguedine uiuam carnem interiùs penetrauerit, sicq; ferrum subsecuta salsa maris aqua uulnus intrat, ac uulneratum perimit. Mortuum ergo super mare fluitantem piscatores cum funibus adeunt, & ad littus cum magno tripudio trahunt.

Ichthyophagi urbem incolunt nomine Sieiuram, ubi ex magnorum piscium membranis uestes intexunt, Philostratus libro 3. Lora è coriis cetorum ualidissima sunt ad magna pondera subleuanda per trochleas, & Coloniæ in foro semper uenalia habentur, Albertus. ¶ Iuba tradit cẽtos ingens in flumen Arabiæ intrasse, pinguiq; eius negociatores, & omnium piscium adipe camelos perungere in eo situ, ut asilos ab his fugent odore, Plinius. ¶ Circa Cythera insulam cete prædicant maiori granditate generari: eorumq; neruos accommodatos esse ad conficiendas, non solum psalteriorum, & musicorum aliorum organorum fidiculas, sed ad bellica etiam instrumenta ex his confectæ chordæ (arcuum, addit Gillius) censentur optimæ, Aelianus. ¶ Qui cultui student in Britannia, dentibus mari nantium belluarum insigniunt ensium capulos, candicant enim

ad

ad eburneam claritatem, Solinus. Ex dentibus cetorum, quos Moscouitæ Morss appellant, ma
nubria & tenacula ensium, framearum & cultellorum faciunt ijdem Moscouitæ, & Turci & Tar
tari, ut impetuosiores ictus grauitate adiuuante impellant, Matthias à Michou. Candidi sunt ce
torum dentes, ut ebur, sed in opere longè firmiores, Cardanus. Fiunt & pectines & alia instru-
menta ex ijsdem, eburneorum æmula, & candoris sui in multam ætatẽ tenaciora: sed leuiora sunt,
& ex halitu hominis sudorem minùs concipiunt. & cum in terram cadunt, non ita facile frangun
tur. ¶ Gedrosos qui Arbin amnem accolunt, Alexandri Magni classium præfecti prodidêre do
mibus fores è maxillis beluarum facere, ossibus tecta contignare: ex quibus multa quadragenûm
cubitorum longitudinis reperta, Plinius. Gedrosi (inquit Massarius) cum fores è maxillis belua-
rum marinarum in domibus fieri, & tecta contignari præfecto classium Magni Alexandri retu-
lissent: non à Gedrosis ipsis hæc fieri, sed ab Ichthyophagis populis, qui citra Gedrosos habitant,
non procul ab eis, ex Diodoro, Arriano Straboneq; uidentur prodidisse. libro enim 15. Ichthyo-
phagorum regio, inquit, secus mare est, & magna ex parte arboribus caret. raritas in ea palmarũ,
acanthi, myricæ, aquarum, & domestici cibi maxima est. Vescuntur piscibus tum ipsi, tum eorũ
pecora, & aquas pluuiales fossiles potant, pecoribus carnes piscium præbẽt. domicilia ex ossibus
cetorum scilicet (ut Arrianus tradit) balænarum, & ostreorum conchis, magna ex parte faciunt.
nam trabium & fulcrorum usum costæ præstant, portarum maxillæ. uertebris fiunt mortaria in
quibus pisces subiguntur, ad solem assantur. Postea ex his panem conficiunt, frumenti paululum
admiscentes. quos subactos Alexander Magnus iussit à piscibus abstinere, ut Plinius meminit li-
bro sexto, cum antea solis piscibus alerentur, à quibus nomen habent. quod etiam confirmatur ex
eodem Strabone inferiùs, ubi ait: Qui nunc in Indiam nauigãt, beluarum quidem magnitudines
referunt, quæ nec gregatim, nec sæpius se offerant, sed discedant clamore ac tubis repulsæ, dicunt
eas terræ nequaquam appropinquare: ossa uero iam dissolutarum à fluctibus facile erici, & mate-
riam faciendarum tegetum (*ineptum hoc uidetur. Græcè forsitan leguntur* σφωτῆρας, *hoc est asseres, ut nos pau
lò pòst ex Arriano interpretati sumus*) Ichthyophagis suppeditare. Ichthyophagi ergo quoniam arbo-
ribus, & lignis ex consequenti, carent, ex ossibus beluarum domicilia construũt. Hæc Massarius.
¶ Ichthyophagi pisces teneriores, crudos, ut ex aqua extrahunt, esitant. maiores uerò duriores q;
Sole siccant, & ex aridis molitisq; farinam & panes conficiunt. alij mazas ex ea farina coquunt.
Ditiores apud eos domicilia ex ossibus cetorum, quos mare expulerit, extruunt. & è latioribus
eorum ianuas parant. Vulgus uerò & tenuioris fortunæ homines è spinis piscium suas domos æ-
dificant, Arrianus libro 8. Et rursus, In multis Indiæ locis aliqua ex cetis ad littus appelluntur,
cum recedente æstu in uadis hæsere, alia fluctu iactata quasi naues tempestate uictæ in terram de-
feruntur. Ex quibus putrefactis ossa ad domos ædificandas legunt: ossa laterum grandiora pro ta
bulis sunt, (sic uertit Massarius: Græcè δοκοὺς legimus, id est trabes, uel tigna, non tabulas:) minora,
pro asseribus, (Arrianus σφωτῆρας dixit:) maxillarum ossibus (ὧν τοῖσιν ἀγκῶσι, legendum ὧν τοῖς σιαγό-
σι) pro portis utuntur, ex quibus multa quinq; & uiginti cubitos (ὀργυιὰς, ulnas, passus,) accedũt,
Arrianus interprete Massario. Ichthyophagi in speluncis habitant, uel tugurijs oleæ frondibus
contectis, & trabibus ac tignis ex ossibus ac spinis cetorum perfectis, Strabo lib. 16. In Septen-
trionalibus maximis Europæ insulis ecclesiæ & domus (sacrę priuataq; ædes) ex costis & ossibus
ceraceis extruuntur, Olaus Magnus.

Cetus aut balæna ludens in mari, signum est tempestatis, Obscurus.

Ichthyophagi quomodo cùm alijs piscibus uescantur, tum è magnis secatis farinam, panem E
& mazas conficiant, scriptum est supra in E. Multi ex damnato uictus genere stulti effecti sunt,
ex suilla carne, bubula, asinina, salsamentis cõtinuis, canibus marinis, cetarijsq; omnibus, Alexan
der Benedictus. Duram habent carnem cetacea omnia & excrementosam, prauiq; succi. Atq;
recens eorum caro, ni optimè concoquatur, crudi succi plurimum in uenis congerit: senibusq; ci
bus omnino inutilis habetur. Quamobrem ipsis sale conditis ferè in cibis utimur: ita enim fit ut a-
limentum quod ex ipsis in corpus digeritur, & tenuius reddatur, cõcoctioniq; & sanguini gene-
rando accommodatius, Vuottonus ex Galeno ni fallor. ¶ Brasauolus in suo in Galenum Indice
hæc annotauit: Cetacea condiuntur sale: salsa enim meliora euadunt, & sanguini faciendo magis
sunt accommoda: caro autem eorum recens facit succos crudos copiose in uenis. lib. 3. de alim. fa-
cult. Cetacea succum habent crassum & glutinosum, in libro de cibis boni aut mali succi. Om-
nium carnes salsæ sanguinem melancholicum creant, tertio de locis affectis. Cetacei pisces nul
li utiles sunt senibus, quinto de san. tuenda. Vitari debent in uictu attenuante, De atten. uictu.
¶ Epilepsiæ obnoxij auersentur pisces pingues & cetaceos, ut scombrum, pelamydas. hi enim o-
mnes crassum terrestremq; & inimicum naturæ succum congregant, Trallianus.

Scabies equorum linitur unguine ceti, uel quod in lancibus salitus thynnus remittit, Columel G
la. ¶ Sunt qui pro ceti spermate, ut uulgo nominant, adipe cuiusuis ceti utantur, hoc modo: Adi-
pẽ in uase reponunt, loco frigido, ut cella uinaria, deinde prælo exprimũt, & quod remanet cras-
sum sperma ceti uocant: uires quidem easdem esse aiunt. Plura leges inferiùs in Ceti ex quo am-
bra legitur historia. ¶ Cetaceorum piscium coria aspera tuberculis ulceratis conueniunt, ut scri-
bit Galenus in 2. de morbis uulgar. commentario 2.

Digitized by Google

N.d. Cetarij dicuntur à cete, qui maiores in mari sunt pisces, Massarius: quasi cete etiam in ablatiuo, & alijs quàm nominandi accusandiq; casibus pluralis numeri efferre liceat. Cete grandius, Cælius Rhodiginus. ¶ Κύων, cynocephalus, cêtos, Hesychius & Varinus. Καμπισοτης, ὁμοίως καμπικὸν, apud Epicharmum, Hesychius & Varinus: nescio quàm rectè. malim κάμπον, κητος, nam & apud Lycophronem legimus, Βρωθεὶς πολυσοίχοισι καμπίων γνάθοις: Scholiastes interpretatur κητῶν. Oppianus cetum modò piscem uocat, ἰχθὺν: modò feram, κλάμωνα θῆρα: modò σίλφας, item φύλλα uel φύλλορον substantiuè, & ἄχθος πόντου. Circa Taprobanen maxima cete sunt, quæ Dionysius Afer ἐρυθραίας πόντου βοτὰ appellat, Eustathius. ¶ Elacatènes non quiuis cetacei pisces in mari sunt, ut Varinus scribere uidetur: sed thunnorum generis duntaxat.

Epitheta. Immania cete, Vergilius 5. Aeneid. Armigeri Tritones eunt, scopulosaq; cete, Statius 1. Achill. Cognominantur etiam grandia & horrida. ¶ Ἦ ἔτι μοι κῆτος ὠδοδόκημα γαλήνῃ ἐξ ἁλὸς, οἷά τε πολλὰ τρίφα κλυτὸς Ἀμφιτρείτης, Vlysses naufragus Odyss. E. Κήτεα θ' ἕρκος μόγις, οὐλόμενα θαύμαστα πόντου, ἅλκι ἀμαιμακέτῳ βεβρίθοτα, λείμακα μὲν ὄοσοις Εἰσοφέρειν ἀεὶ θ' ἁλὸς κυρτώσιν, Oppianus lib. 1. Hal. Et rursus, ὅσσα λείμακες πηδίκιον ἀσφοδελὸν ἄχθος πόντου. Idem nominat cete πύριμετρα ἄκανθα, φύλλορα, ἀνασπίλορα, ἀναιδέα λείμακα πόντου, δῶρα ἀσφοδέλου, πολυκάλλιπα φύλλορα, Βλοσυρόμματος Ἀμφιτρίτης, μέγα κῆτος, βαθὺ φύλλορ. nam φύλλορ substantiue accipit. & cetera dauer δίυσσακέες, ῥίγιστον ἰδέσθαι.

Cetarius, qui cete & magnos pisces uenditat, & bolonas exercet, authore Donato. Cetarij, lanij, coqui, fartores, Terentius Eunucho. Minimè artes eæ probandæ quæ ministræ sunt uoluptatum, cetarij, lanij, coqui, &c. Cicero 1. Offic. Et ne per singula enumerem falsamentorum omnium purgamenta, quæ cetariorum officinis euerruntur, Columella. Cetarij genus est piscatorum, quod maiores pisces capit, dictum ab eo quòd cete in mari maiora sunt piscium genera, Varro, Non animaduertis cetarios, cum uidere uolunt in mari thunnos, ascendere in mâlum altè, ut penitus per aquam perspiciant pisces, Nonius. Garum apud Turcas etiamnum in magno est usu, præcipuè Byzantij. Eius uenditores olim cetarij uocabantur. Gallicum nomen non habent, nisi quis uelit Harenniers (quasi harengarios) appellare. Romæ Piscigaroli dicũtur, compositio nimirum à piscibus & garo nomine, Bellonius. ¶ Cetarius etiam adiectiuũ est grammaticis, ut cetarij fines ubi capiuntur cete, Plinio 31. 8. Pisces maximi inter cetarios habentur, ut thunni, Massarius. Græci ἰχθῦς κητώδεις dicunt, Latinè cetarios uel cetaceos dixerim. Cetariæ, cetariarum (ut grammatici recentiores annotant) sunt loca iuxta mare stagnante lacu: in quibus thynni, & alij huiusmodi pisces capiuntur, & iuxtà saliuntur, Plinio libro 37. Horatius cetaria dixit 9. n. Plures annabunt thunni, & cetaria crescent, Serm. 2. 4. Scoppa Italus cetariam, id est locum ubi capiuntur thynni, Italicè interpretatur, la tunnera, tunnara. Polypus Carteiæ in cetarijs assuetus exire è mari in lacus eorum apertos, atq; ibi salsamenta populari, Plinius. Vide inferiùs in deriuatis Græcanicis circa finem. ¶ Græcis adiectiuum est κήτειος: Oppianus hominum contra phocas pugnam, κήτειον μόθον dixit. Κητείης βροτὸς, generis cetarij, Idem. Etalibi, Κητείοισιν ἴσα ἀδδήμασι. Nereides κητείοις νώτοισιν ἐφήμενοι ἀθρόχοοντο, Theocritus Idyllio 20. ¶ Καὶ σὺ ἀνὰ δ' αὖθι ἕταιροι Κήτεοι κτείνοντο μιαιφόνου εἵνεκα δείρου, Homerus Odyssææ A. ubi Eustathius, Κήτεοι, id est magni, ἀπὸ τοῦ κῆτος, ut à καδίσκος fit καδίσκειος, &c. Sed milites mercenarios quoq; κητεῖς nominabant, ἀφ' οὗ τὸ ἀκόρεστον, metaphora à cetis ducta. Alij populos Mysiæ huius nominis faciunt, qui postea Eleatæ dicti sint, à Cetio (ἀπὸ κητείου) fluuio 10. rentis insiar in Eleatide, quem & κητώεντα nuncupant. Alij Ceteos putant esse Pergamenos. Sunt qui κάδειοι scribant, & interpretentur, affines, cognatos, uel κάδισκος: alij uerò χήτειοι, & aliter interpretẽtur, ut pluribus exponit Eustathius. Geographus uerò (inquit) quinam sint Cetij populi apud Homerum, constare negat. grammaticos enim fabulas quasdam & coniecturas tantum afferre. Cetium (Κήτειον) autem fluuium Caico misceri, cuius circa Idam fontes sint, Hæc Eustathius. Alij ex Strabonis libro 13. recitant, Cetios esse populos inter Cilices & Pelasgos, qui dicti uideantur à Cetio fluuiolo quodam in eorum agro, cuius etiam meminerit Plinius 5. 30. Vocatur & Cetius mons inter Noricum & Pannoniam, hodie uulgò Kalenberg. ¶ Κητώδης, id est Cetacei uel cetarij ab authoribus, pisces maiores, ut thunni cognominantur. φυσητὴρ, ὁ τῶν κητωδῶν ἰχθύων κύλιξ, Varinus. Orcynus & callichthys, ἔστιν ὃ τε θύννος κητώδεσιν ἴσος, Oppianus. ¶ Homerus Lacedæmona κητώεσσαν cognominat, ut Odyssææ quarti initio. In Lacedæmonico (Laconico) mari accepi ingentia cete gigni: eamq; ob causam quidam Cretenses Homerum dicunt Lacedæmonem cetosam appellasse, Aelianus. Μεγαλοπρεπῆ νᾶϊ μελαίνῃ, Homerus Iliad. Θ. nauim maximam indicans, à magnitudine cetorum, à qua ut nonnullis uidetur, sed nimis μικροπρεπῶς, etiam Lacedæmon κητώεσσα dicitur, Eustathius. Lacedæmona cetoessan nuncupãt, & magnam interpretantur, uel quia cete habet grandius. Verùm καυκάλιον Zenodotus mauult scribere, ut intelligamus καλαμινθώδη. Astipulari uidetur & Callimachus ubi ait: Ἵππας καυκάλιοντες ἀπ' Εὐρώτεω κομόωσαι. In Laconica uerò scatet herba calaminthe, quam neperam Romani dixere. Alij ab rimis sic nuncupatam opinantur, quas terræmotuum ui contingit fieri. eas autem cætos (καυκὸς) appellant. terræmotibus uerò Lacedæmon obnoxia est, Cælius Rhod. ex Eustathij commentarijs in secundum Iliados, & in Odyssææ quartum ab initio. Videtur autem calamintha καυκάλιον alio nomine dicta, à feruore suæ facultatis, qua tantùm nõ urit, ἀπὸ τοῦ καίειν.

Quærens

Quærendum (inquit Eustathius) an Lacedæmon cetóessa dicatur ab eo quod ambiens regionem mare κητηρόφ@ & θηειώδ'ης sit, hoc est multas producat belluas. sic & Herodotus circa Atho mõtem dixit esse θάλασσαν θηειωδεστάτην. ¶ Μεγακήτης Iliad. Ο. epitheton est nauis ingentis, ut superiùs recitaui. Sic & Iliadós Λ. Εἰσίκε γὰρ ὧν πρύμνην μεγακήτεϊ νηΐ. Odyssex uerò Γ. μεγακήτεα πόντου legimus: Varinus interpretatur magnos cetos habentem, uel simpliciter magnum; & μεγακήτεα nauim, μεγάλην, ἀφ' ὧ τὸ κήτ@. ἢ μέγα κητ@ (sed ita per ypsilon scribi deberet antepenultima) ἔχουσαν, ἢ πλατεῖαν. ¶ Ρολυκήτεα νέλαν, Theocritus Idyllio 17. ¶ Ἐπιδυξάμεν@ μακάρεσσι κεδφίνους, Oppianus 3. Halieut. ¶ Omotarichon aliqui uocant cetema, (κήτημα,) ait Diphilus apud Athenæum: addit id graue esse, & uiscosum, & cõcoctu difficile. ¶ Thynnorum piscationem Itali & Siculi cetiam (κητίαν) appellare solent: tum loca ubi reponere soliti sunt magna retia, cæterumq; instrumentum quo capiari assueuerunt, cetotheria (κηθωνεῖα) ideo nominantur, quòd magni thynni in numerum cetorum ab eis referantur, Aelianus de animalibus 15. 16. Ego κητοθηρεῖον Latinè cetariam dixerim; fortè & κητίαν similiter. ¶ De Mystoceto pisce supra in Balæna scriptum est.

Propria. Ex dignioribus quidam in regem assumptus est, quem Aegyptij Cetem, Græci Πρωτέα appellant, Diodorus Sic. Cetò, Κητώ, ex Phorcy ne peperit draconem uelleris aurei custodem, Hesiodus in Theogonia. De Cetijs populis & Cetio fluuio & monte, supra inter deriuata diximus. Ceteus quidam in Tanagra fertur fuisse corpore crassissimo, κητώδης. Vide infrà de Cetis diuersis, mox ab initio. Ceton rex quidam ab Hercule circa Troiam occisus est, ut infrà dicetur in Ceto cui exposita est Hesione.

Ἄλλοι δ' ἀτελεῖς πολυδηρίτου πολίοιο Καλκωτόκες ἀφόωσιν, ὁ δ' ἐξύπερθεν ἀκοντᾶν Θηῆται σμερδνῆσιν ἀνιστάμενοι σκολόπεσσιν. Ἄλλοι δ' ἀλκαίῃσιν, ἑτέρωι πολυχαόντι νεμοῦνται, Καὶ κιφαλῖνι ἀπειλήτορι ὁρώμενοι ἀγάασθε, Oppianus 5. Halieut. ubi notandum quòd alcæam de cauda ceti dicit, propter magnam eius uim, πρὸς τὴν ἀλκήν: cum alioqui de leonina ferè tantum usurpari soleat. plurimum enim hac parte leo ualet, & ea flagellans latera ad fortitudinem (πρὸς τὴν ἀλκὴν) seipsum animat. Idem poëta de corpore ceti θήρεσσι σίμαις dixit pro κήτεσσι, & σίμαις ὑαφρυσι. item μέλη ἅπλατα, πτέρυγας σμερδνὰς: & ἰδνώτου λοβὸν ἀλίγκιον βίλῳ καὶ χείματι & ἀκμάς. Et rursus de dentibus, Ἔνθ' οἱ μὲν γομφίους ὀλοὰς σίχας ἀγάασθε Δαναοὶ, χαμηλοδόντας, αἰναιδέας, οὔτ' ἄκοντας, Τοῖσιν ἐπὶ πρυμνῆσι ἐπασσυτέρησιν ἀκωκὰς. ¶ Βριθοὺς πολυσυχέσι καμπέσιν γναθμούς, Lycophron. Καὶ πλοίοις κήτεσσι δυμὸν ἀπέλασσε ἰδεῖσθαι, Apollonius Argonaut. γ. Ἄκανθαι, ἃ ῥάχις τῷ κήτει, Varinus: id est dorsum ceti. nam alioqui ossa, non spinas cete habent.

Naufragi non modo miserè pereunt in mari: ἀλλ' ἔστι τοῖσι δαιτυμόνας ἰμάσσειν, ἀτυμβεύτους δὲ τάφοιο θῆρας λιμοῖο, μυχὸς πλήσαντο τυχόντας, Oppianus de cetis loquens.

De Epopeo piscatore deuorato à cetacea belua, in Pompilo dicemus. ¶ Ἅπαλλε (ὀπίσσω καὶ ἐχαρῆ) δὲ κήτε' ἐπ' εἴνοσι Ῥώπασιν ἐκ κόλπων, ὅθ' ἁγνίσσῃ σύνακτα, Homerus Iliad. Ν. de Neptuno. ¶ Ἅλις σε κήτη@ ἐδμεῖν, alicubi apud Homerum ni fallor.

DE CETIS DIVERSIS INNOMINATIS FERE, ET PRIMVM EX VETERIBVS.

TANAGRAEVS cetus, Ταναγραῖον κῆτ@. Obesum ac prægrandi corporis mole sic appellabant, à Tanagra Bœotiæ ciuitate, quã Homerus Τρηΐην, Lycophron Pœmandriam appellat, maritimam: ad quam delatus cetus immani magnitudine prouerbio locũ dedit. Refertur ab Athenæo lib. 12. Ταναγραίων φυλὴν, κήτει ὁμοιότητα. Ἔφορ@ λέγει εἶναί τινα ἐν Ταναγρᾳ πανόντητα, (lego πανόντοβον, ὃς ἐλέγ@ Κητόδης, Varinus. uidentur autem uerba poëtæ cuiusdam, sic fortè legenda: Ταναγραίου φυλὴν Κήτει ὁμοιότοβον, ut sit finis senarij, & initium alterius, hoc sensu: Tanagræo ceto corpore simillimum. Ῥόσῳ καλιὸν ὅτι ὠνομασμένον ἐστὶ λευκόστεφον, ἢ ἐσφηκωτὸν τε ὑφ' Ταναγραίῳ κήτει ἐοικός, Hermippus apud Athenæum lib. 12. Quod si de ceto marina belua accipiamus, rectè scribitur κήτει paroxytonũ: sin de Ceteo homine crassissimo, ultima erit circunflectenda à recto κητόδης.

CEMMOR, Κέμμορ, μέγα κῆτ@, Hesychius & Varinus.

DE Cetis ingentibus quæ classem Alexandri terruerunt, magna ui aquæ flando in sublime emissa, ex Arriano & Strabone scribam infra in Physeterẽ.

MACEDONIBVS dum è Mesambria Tocam nauigarent, Nearchus author est, uisum cetos in litus eiectum, cubitorum quinquaginta, corio squamoso, tam crasso ut cubitum æquaret, innatis ei ostreis, patellis & algis multis, Arrianus de rebus Indicis.

IVBA in his uoluminibus quæ scripsit ad Caium Cæsarem Augusti filium de Arabia, tradit cetos sexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum sexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intrasse, pinguiq; eius negociatores, & omnium piscium adipe camelos perungere in eo situ, ut asilos ab his fugent odore, Plinius.

TVRANIVS prodidit expulsam beluam in Gaditana littora, cuius inter duas pinnas ultimæ caudæ cubita XVI, fuissent, dentes eiusdem CXX, maximi dodrantium mensura, minimi semipedum, Plinius.

Digitized by Google

CIRCA Gedrosiam Indiæ regionẽ ferunt cete longitudine dimidiati stadij, & latitudine pro rata longitudinis portione nasci, &c. Aelianus, uide infra in Physetère, ubi & Plinij uerba referam de ijsdem cetis ex libri 9. cap. 3.

CIRCA Cythera insulam cete prædicãt maiori grandítate generari: eorumq; neruos accommodatos esse ad conficiendas non solum musicorum organorum fidiculas, sed ad bellica etiã instrumenta ex his confectæ (arcuum, ut Gillius addit) chordæ censentur optimæ, Aelianus 17. 6.

IN templo Aesculapij Sicyône in porticu spectatur os ingẽs cetí marini, Pausanias.

IN eo mari admirandæ magnitudinis cete reperiuntur: quæ sæpenumero Oceanum eum nauigantibus, pelago innatantia & emergentia apparuerunt, Nicephorus Callistus Ecclesiasticæ historiæ 9. 19. ex Philostorgio describens Paradisi situm ad Orientem sub æquinoctiali.

ERATOSTHENES dicit in Persicæ præternauigationis initio insulam esse, ubi cetũ uiderit mari eiectum, quinquaginta cubitorum, Strabo lib. 16.

AD Cadaram rubri maris peninsulam exeunt pecori similes belluæ in terram, pastæq; radices fruticum, remeant: & quædam equorum, asinorum, taurorum capitibus, quæ depascuntur sata, Plinius.

THEOCLES libro 4. ad Syrtim ait cete procreari triremibus maiora, Aelianus. A Tauro uertitur littus orientem uersus, flumina decurrunt à Pisebeis montibus. Nauigatio insulis impeditur. Mare deinceps sequitur profundum, habens cete magnitudine eximia: haud infesta hominibus, nisi quum fortè quis inscius in earum crístas (uide ne in Græco sit κρωβύλας, id est ceruices) incíderit. Neq; enim nauigantes insequí aduerso Sole possunt, splendore eorum oculos obumbrante, Diodorus Sic. lib. 4. de fabulosis antiquorum gestis.

DE CETO CVI EXPOSITA EST ANDROMEDA: ET ALTERO, CVI HESIONE.

DE Ceto sydere Higínus scribens, De hoc (inquít) dicítur, quòd à Neptuno sit missus ut Andromedam interficeret, de qua ante diximus: sed à Perseo sit interfectus, propter immanitatem corporis: & per illius uirtutem inter sidera collocatus. Et superiùs, Andromeda Mineruæ beneficio dicitur inter astra collocata, propter Persei uirtutẽ, quòd eam ceto propositam à periculo liberârat, &c. Fortè & apud Aratum eiusq; Scholiasten aliquid de hoc ceto reperies. ¶ Ouidius Metam. lib. 4. fabulam sic describit:

Perseus per aërem uolitans, Aethiopum populos Cephæaq; conspicit arua. Illic immeritam maternæ pendere linguæ Andromedam pœnas iniustus iusserat Ammon. (Cassiope enim mater fiducia formæ ausa fuerat se Nereidibus præferre.) Quam simul ad duras religatam brachia cautes Vidit Abantiades. Vt stetit, ó, dixit, non istis digna catenis, &c. & nondum memoratis omnibus, unda Insonuit, ueniensq; immenso bellua ponto Imminet, & latum sub pectore possidet æquor. Tum Perseus à parentibus ut sua sit seruata sua uirtute paciscitur. Accipiunt legem. Ecce uelut nauis præfixo concita rostro Sulcat aquas iuuenum sudantibus acta lacertis: Sic fera dimotis impulsu pectoris undis, fundæ iactu aberat. Tum Perseus pedibus tellure repulsa Arduus in nubes abijt:

Et celeri misso præceps per inane uolatu Terga feræ presit: dextroq; frementis in armo
Inachides ferrũ curuo tenus abdidit hamo. Vuinere læsa grauí modò se sublimis in auras
Attollit, modò subdit ags, modò more ferocis Versat apri, quẽ turba canũ circunsona terret.
Ille auidos morsus uelocibus effugit alis: Quaq; patet, nũc terga cauis sup obsita cõchis,
Nunc laterũ costas, nũc qua tenuissima cauda Desinit in piscem falcato uulnerat ense.

Beluæ cuí dicebatur exposita fuisse Andromeda, ossa Romæ apportata ex oppido Iudææ Ioppe, ostendit inter relíqua miracula in ædilitate sua M. Scaurus, longitudine pedum XL. altitudine costarum Indicos elephantos excedente, spinæ crassitudine sesquipedali, Plinius. Ioppe oppidum antiquissimum orbe toto, saxum ostentat, quod uinculorum Andromedę uestígia adhuc retinet, &c. Solinus. reliqua enim habet ut Plinius: nisi quod addit, Verticuli spinæ ipsius latitudine semipedem (sesquipedem, ex Plinio) sunt supergressi. ¶ Cetos deuoraturum Andromeden Lycophron phallænam (φάλαιναν) uocat, Scholiastes uerò canem marinum & phallænã. ¶ Exposita, ut scribit Plinius, bellua est in marí circa Ioppen aliquando inuenta, quæ multos longissimosq; dentes habet, & pinguedinem quinq; cubitorum: & est de genere cetorum: Albertus, ridiculè à Plinio expositam nominatam putans, cum non hoc belluæ nomen Plinius, sed Andromedam ei expositam fuisse scribat. ¶ Plura reperies in Onomastico nostro in Ioppe, per duplex, & Iope per simplex p.

Hesionem Laomedontis regis Troiæ filiam monstro marino expositam Hercules liberauit, occiso priùs ceto: sed cum Laomedon equos præstantissimos in præmium illi promissos denegaret, Hercules indignatus Troiam euertit, & occiso rege Hesionen Telamoni, qui primus murũ conscenderat, in prædæ partem concesit, ut Grammatici inter Herculis labores referunt. Fuit Hesione soror Priami, mater Aiacis & Teucri, de qua Vergilius 8. Aeneid.

Nam

Digitized by Google

Nam memini Hesiones uisentem regna sororis Laomedontiaden Priamum Salamina petentem, &c.

De cete (inquit Palæphatus interprete Phasianino) hoc memoratur, quòd Troianos è mari exiens inuadebat. Et si quidem ei puellas aliquas Troiani obtulissent, ab eis recedebat: si minus, eorum totam regionem deuastabat. Quàm uerò id fatuum sit credere, Troianos filias proprias cete to exponere solitos fuisse, quis non uidet? Virum nanq; potius magnum quempiam hunc fuisse dicendum est; qui cum rex esset, multum roboris uiriumq; habens, ac in re nauali ualde potens, paludem quandam in Asia, quam Troiani possidebant, circa mare subuertit, tributumq; ab eis sibi ob id persoluebatur: quod quidam dasmòn, hoc est uectigal uocant. Argento autem eius temporis homines minimè utebantur: sed uasis solùm, ac supellectile omni alia, Imperauit ideo rex ille, qui Ceton (Κήτωρ) dicebatur, ut ciuitates quædam tributi nomine equos sibi darent, aliæ uerò puellas darent. Hunc uerò regem cui nomen erat Ceton, barbari Cetum uocabant. hic circunquaque loca illa adibat, & debito necessarioq; tempore tributum ab ijs promissum exigebat. Quod si quæpiam ciuitates persoluere recusarent, eorum regiones ac loca malè tractabat. Peruenit & is quoq; ad Troiam, eo potissimum tempore quando Hercules illuc etiam exercitum Græcorum habens, uenit. Vnde Herculem tunc Laomedon rex in Troianorum præsidium conduxit. Ceton uerò exercitum suum cum impetu in eos duxit. Cui cum obuiam Hercules & Laomedon cum copijs suis facti essent, illum interfecerunt. Quo ex facto sermo fabulosus confictus est, Hæc Palæphatus. Ceton rex.

CVM Ionas propheta à nautis nauigantibus Tharsis eiectus esset è naui in mare, propter tempestatem ipsius causa, quod Dei mandato non paruisset, exortam, ut ipse confitebatur: præsto fuit piscis magnus (דג גדול) à quo deuoratus, tres dies & noctes in uentre ipsius uixit: tum demum propter seruorem precum quas ad Deum fundebat, ab eodem pisce in terram eructatus est. ut copiosiùs in historia Ionæ inter prophetas minores in ueteri instrumento legitur. Iosephus libro 9. Antiquitatum asserit Ionam ad littus maris Euxini eiectum. hinc enim non longum iter pedestre ei fuit in Assyriam conficiendum, ut patet intuenti tabulas Ptolemæi, Munsterus. Ionam à lamia pisce potiùs quàm balæna (cui gula angustior est propter pulmones & arteriam asperã) deuoratum fuisse, &c. Rondeletius probabiliter ostendit, ut recitauimus supra in Cane. A Ionæ historia, fortè triesperi Herculis orta est fabula: cuius meminit Cælius Rhod. his uerbis: Lycophron in Alexandra Herculem λέοντα dicit τειλαπόφωυ, ex insiti roboris præstantia, & quia in eius generatione triplex in unam coijt nox: uel quia triduũ in uentre ceti transmiserit, à quo Hesionem liberauit, quum ei immortales equos esset pollicitus Laomedon, quos illi pro Ganymede fuerat dilargitus Iupiter. Τειλαπόφω Ἡρακλῆς, ὅτι τὸ ὠὸν τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας ποιήσας, ὡς ἱστορίας κελεῖ (λυκόφρων,) ὅτι τὸ ἀφώτιστον καὶ σκοτεινὸν εἶδε τὸν τῶ θαλάσσης χάσφρα, Varinus.

EXIMIA magnitudine existimantur, Leo, Libella, Pardalis, Physalus, Prestis, Maltha, Aries, Aelianus. Nos de his & alijs multis suo loco & ordine agemus.

TIBERIO principe contra Lugdunensis prouinciæ littus in insula simul trecentas amplius beluas reciprocans destituit Oceanus, miræ uarietatis ac magnitudinis: nec pauciores in Santonum littore: interq; reliquas elephantos & arietes, candore tantum cornibus assimulatis: Nereidas uerò multas, Plinius.

GANGES alicubi (ubi altissimus latissimusq; fluit) cete procreat, quorum adeps unguenti usum præstat, καὶ ἐκ τῆ τόπου πιμελὴς ἄλιφα φέρεσθαι, Aelianus 12.14. Gillius legit ἄλειπτα: uertit enim, è quorum adipe farinæ conficiuntur.

CETE in mari Indico quintupla ad Elephantum uel maximum magnitudine degunt. Nam una etiam costa ceti ad uiginti cubita accedit. Labrum (χελωλιω) habẽt quindecim cubitorum. pinnam ad utranq; branchiam septem cubitos longam: Aelianus 16.12. ubi pro χελωλιω uoce inusitata, & corrupta, ut iudico, alias legitur χελώνιω, id est testudinem. quid si legamus χελώνιω? id est labrum. nam & Aristophanes in hac significatione utitur. Quod si quis testudinem mâlit: pinnarũ nomine pedes intelligat, quos etiam Nicander in testudine marina πτέρυγας dixit. Sed cum nec cetí, nec testudines branchias habeant, branchiarum tamẽ locus in cetis commodiùs, quàm in testudinibus intelligi mihi uidetur.

MARE quod Taprobanen ambit, infinitos pisces & cete procreare ferunt: & eorum quædã habere capita Leonum, Pantherarum & Arietum, aliorumq; animalium: &, quod magnam admirationem habet, Satyrorum speciem similitudinemq; cete nonnulla gerunt. Alia existunt muliebri facie, eisq; pro crinibus spinæ dependent. Addunt & alia reperiri absurda, quorũ genera tam monstrosa exactè explicari ne à peritissimis quidem pictoribus possent. Caudæ eis oblongę & inuolutæ, pro pedibus forfices (chelæ) aut pinnæ. Ac in eodem mari belluas in utraq; sede uiuentes audio; & noctu segetes & herbas depasci, instar gregalium & seminibus uictitantium animalium: quodq; palmarum fructu iam maturo gaudeant, iccirco eas arbores amplexu suo molli flexiliq; concutere, excussas uiolento impetu palmulas exedere, easdemq; crepusculo matutino, cũ iam incipit diluescere, in mare redire abditq; mersas, Aelianus 16.18.

Macedones in obsidione Tyri cum ad teli iactum aggerem produxissent, ostẽtum à deo quo-

piam ad imminentem cladem denunciandam, immissum est. Fluctus enim è mari ad molem eam incredibilis magnitudinis cetum appulerunt, unde nihil incommodi factum est. Corporis enim parte altera aggeri acclinata, diutius ibi constitit, cum maximo inspicientium omniũ terrore. Rursus demum in mare enatauit. Hincq; religio maxima utroscp occupauit, existimanteis illud portendere Neptunum sibi auxiliarem fore, animo utique in id quod optabant inclinato, Diodorus Sic. de gestis Alexandri.

De Cetis GEDROSIIS circa Arabiam (Albertus ineptè Zedrosos uocat, tum circa orthographiam lapsus, tum quòd uocabulum gentile, cetorum proprium existimauit) quarum maxima ossa ædificijs apta sunt, diximus suprà in Ceteceis in genere.

IN Feram marinam quæ hominis cadauer capillis aut ceruice (λαβῇς ὕποθεν) apprehensum ad litus extulit, (ne scilicet periret in mari:) & ibidem interijt, quòd in mare nimis relictum nõ posset redire: Antiphili epigramma Græcum extat huiusmodi libro primo Epigrammatum Græcorum, sectione 40.

Ἀνδρὰ θοὴ χορόσειον ὁ πόντος, ἔπνευσεν ἔμπνουν
Ἐς γλαμυρὸν νώμησε. τὸ δὲ πλέον ὀξὺ θάλος εἰς γλιὼ
Δαίμονα δ' ἀλλήλων ἠμείψαμεν. ἡ μὲν ἐκείνη
Λαβῇς ὑγρὸν ὕποθεν νέκυν,
Νηξαμένη, φόρτα μιαιφόνου ἔχθεα δικάζου.
Χθὼν, ἐμέ· τὸν δ' ἐπὶ γῆς ἔκταν τύμβου ὕδωρ.

Brodæus de delphino interpretatur, quem solum ferè in mari homines diligere, seruare, efferre, historijs proditur.

AVCTOR Procopius est apud Byzantium Gotici belli temporibus cete (κῆτος, sing. numero) comparuisse magnitudinis miræ: Porphyrium (inquit) illi uocant. Id uerò annis quinquagin-ta locis infestius circuniectis omnibus fuerat: nec ab Iustiniano, etiamsi percupido, ulla quiuerat ratione expugnari. Demum delphinos insectatum auidè ac ita limo impactũ explicari haud amplius eualuit. sed accolis hinc inde accurrentibus, funium ac machinarum ui pertractum in siccũ, cubitorum triginta mensum per longitudinem excesse, per latum uerò decem, Cælius Rhod.

DE CETIS DIVERSIS EX RECENTIORIBVS.

LEVIATHAN (inquit obscurus & barbarus scriptor) Hebraicè dicitur draco. Fertur autem quòd (hic) draco & in terra serpit, & in aquis natat, & in aëre uolat, unde & in Asia tribus nominibus appellatur, scilicet serpens, cetus & leuiathan. Loquens enim in spiritu de diabolo, sub leuiathan typo, ita dicit propheta: In die illa uisitabit dominus in gladio suo duro, & grandi & forti, super leuiathan serpentẽ, & uectem: & super leuiathan serpentem tortuosam, & occidet cetum qui in mari est. Iorath, Leuin (inquit) & leuiathan piscibus aspedo, id est ceto (aspidochelonen obscuri quidam cetum maximum faciunt, inde aspedi nomen fortè Iorath fecerit) frequenter insidiatur: & pugnat cum eo. Omnesq; pisces maris, qui pugnam uident inter illos, subitò ad caudam ceti confluunt. Et si cetus ab illo deuictus fuerit, morietur & ipse statim. Quos enim cauda cinxerit, mox deglutit. Quod si cetus superari non potuerit, tuncle uin à faucibus suis fœtidissimum odorem cum aqua emittit, cetus autem econtrario aquam hauserit, & respuit, & odorem fœtidissimum repellit: & sic se suosq; saluat & defendit, Hæc barbari illi. Nos suprà De ceteceis in genere A. Leuiathan ad omnes maiores cetos commune nomen esse docuimus.

ASPIDOCHELONE (inquit Physiologus, scriptor barbarus) Græcè dicitur belua quædã in mari, quæ Latinè dicitur aspidotestudo. Est autem cetus magnus, habens super corium suum, tanquam sabulum, quod est iuxta littus maris. Vnde plerunq; eleuato dorso suo super undas, ánauigantibus nihil aliud creditur esse quàm insula: itaq; applicantes † dentes super eam alligant naues, accendunt focos ad coquendos cibos. Ille uero ubi sentit odorem & calorem ignis, mouet se à loco, & sic mergit naues in profundum: Alia quoq; huius beluæ natura est, quando esurit, aperit os suum, & quasi quendam odorem bene olentem exhalat de ore suo, quem sentientes minores pisces confluũt in os eius, quod ut impletum fuerit, claudit, & eos transglutit, Hæc ille. Ego aspidochelones nomen apud nullum ex ueteribus legi, nisi quòd Epiphanius Cypri episcopus, in libro quem physiologum inscripsit, ea quæ paulò antè Physiologi tanquam authoris nomine recitauit, tradit, cap. 30. Oppianus quidem 1. Halieut. aspidóessa (id est scutata, corio scuti instar operta) epitheton facit testudinis:

Δηρὸν δ' ἀϊσσοντι καὶ ἀγχιάλοισιν ἀρούραις μίσγονται ἔγχελύες τε, καὶ ἀσπιδέοσσα χελώνη. Hoc est, Aliquando è mari in proxima litora egrediũtur anguillæ & scutata testudo. Nam Græcus paraphrastes innominatus nõ rectè hunc locum reddit his uerbis: Μίγνυται δὲ καὶ ἔγχελυς τῇ ἀσπιδοειδεῖ χελώνῃ ἐν τοῖς ἀιγιαλοῖς. hoc est, Miscetur (Coit) etiam anguilla cum scutiformi testudine in littoribus.

¶ Ad Aspidochelonen attinent quæ Isidorus de ZITIRON monstro scribit: quod nomen forte à ceto corruptum est, quasi κήτειρον uel potiùs κήτειον dicas. Zitiron (inquit) monstrum est, quod uulgus militem uocat, ingens atq; fortissimum, anteriori parte formam ferè militis armati præfert:

† naute

Zitiron.

Miles.

præfert: & caput quaſi caſside galeatum, ex cute rugoſa, dura firmiſsimaq́, oſtendit. Ab eius collo dependet ſcutum longum, latum & magnum, & interius cauum: ut in eo poſsit cõtra ictus pugnantium more defendi. Eſt enim forma triangulare, firmitate, duritieq́ tam ualidum, ut uix unquã poſsit iaculo penetrari. De collo eius & de ſpondylis uenæ quædam ac nerui fortiſsimi protenduntur in humerum, à quibus prædictum ſcutũ pendet in ſcapula. Brachia quoq́ (longa) fortiſsima nimis habet, & quaſi manum biſulcam cum qua ualidiſsimè percutit: unde fit ut difficulter nimis ab homine capi poſsit: & ſi captus fuerit difficulter etiam necari, niſi cum malleis poterit, Hæc ille, ex quo Albertus etiam repetijt: qui addit in mari Britannico hoc animal apparuiſſe, & eſſe de genere tortucarum, id eſt, teſtudinum. Et rurſus, Barchora (id eſt, teſtudo) tantũ excreſcit, ut ſcutum eius octo uel nouem pedum inueniatur, cornu habet in capite, ſicut tortuca agreſtis: & hoc circundat caput ad modum galeæ. Piſcatores Germaniæ & Flandriæ militem uocant hoc animal, quòd ſcutum & galeam gerat. Eſt autem ſcutum eius ac ſi de quinq́ aſſeribus ſit compoſitum. Pedes quatuor habet, multorum digitorum, & caudam inſtar ſerpentis. Plura etiam Albertus Barchoræ adſcribit, quæ ueteres de teſtudine marina prodiderunt.

VACCA marina monſtrum eſt magnum ac ualidum, & ad iniurias iracundum. Non ouat ſed fœtum parit, plerunque unum, aliquando binos aut plures. Fœtum tenerè diligit, & ſecum ducit quocunque pergit. Annis tríginta hoc animal cauda etiam amputata uiuere conſtat, Author libri de natura rerum.

EX ALBERTI MAGNI DE ANIMALIBVS LIBRO XXIIII.

CETVS eſt maximus piſcium cognitorum, cuius fœmina balęna uocatur. Eſt autem hic piſcis multorum generum. Quidam enim hirſuti (aſperi) ſunt, ijq́ maximi: alij corium habent planum, (læue,) minores: horum in noſtro mari genera duo uiſuntur. Vnum habet rictum oris uallatum prægrandibus & longis dentibus: qui plerunq́ cubitales, aliquando duorum aut trium, rariſsimè quatuor cubitorum reperiũtur. Præcipuè uerò canini duo, cæteris longiores eminent: & ſunt ſubtus ſicut cornu, inſtar elephanti uel apri dentium, qui culmi uocantur: comparati ſũmirum ad pugnam. Et hoc quidem genus ceti os habet idoneũ quo mandat & comminuat cibum. Alterum, noſtra memoria uiſum, os edentulum habet, aptum dunta xat ad ſugendum, ut muræna, (*lampreda*:) aliquãto minus priore, & multo ſuauiore carne. Vtrunque branchijs caret, & ſpirat ſicut delphinus, nempe per cannam fiſtularem. Vtriq́ corium ſuper oculos denſum & nigrum. Oculi tanti, ut unius etiam oculi ſouea (ceu lacus quidam) homines quindecim largè capiat, interdum uiginti. Oculis adiuncta ſunt additamenta ciliorum inſtar, cornea, (*radios fortè dixeris, ut de Rota belua Plinius ſcribit, quaternis eam diſtingui radijs, modiolos earum [eorum lego, ſcilicet radiorum] oculis duobus utring, claudentibus,*) longitudinis octo pedum, plus minus, pro magnitudine piſcis: horum ſingula figuram propè referunt magnæ falcis fœniſecum. Sunt autem numero ducenta & quinquaginta ſuper oculum unum, ac totidem ſuper alterum. pars ſingulorum latior radicem figit in corio: anguſtior prominet. non rigent tamen, ſed iacent diſpoſita à radice oculi uerſus tempora piſcis: ita ut appareat unum os latum, ceu magnus quidam uannus: & utitur eo piſcis ad operiendum oculum ſuum in magnis tempeſtatibus. Os autem habet amplũ: & cum ſpirat, eructat ex eo copioſam aquam, qua aliquando implet nauiculas & ſubmergit. Pinnas etiã magnas, & ea qua delphinus ſpecie, caudam biſurcam: cuius latitudo eſt plus quàm uiginti quatuor pedum, cum piſcis ad incrementi ſui ſtatum peruenerit. Coſtas autem habet curuas, & longas ad ſpiſsitudinem piſcis, magnitudine tignorum in magnis domibus. Tigna autem uoco ſuper quæ conclauantur (*clauis affiguntur*) laquearia, quibus regulæ domus affiguntur. Hunc piſcem ſeri bunt ueteres quatuor iugera terræ occupare uentris ſui latitudine: quam ego magnitudinẽ nunquam à noſtris piſcatoribus, qui multos ſæpe uiderunt, inquirendo cognoſcere potui. Maximus illorum, de quibus audiui, onus trecentorum curruum fuit, in carnes & oſſa diuiſus. Sed hæc moles rara eſt: qui uerò ducentos, uel centum & quinquaginta currus onerent, plus minus, frequenter apud nos capiuntur. Colem habet hic piſcis & teſtes intus in corpore, ſicut delphinus: & tempore coitus colem emittit. Fœminæ uulua eiuſmodi ferè eſt, ut muliebris. Fœmina in coitu mari ſe ſubmittit, ut delphinus quoq́. Velocis autem ſunt coitus, ſicut animalia omnia quorum teſtes intus conditi ſunt. Mas genitura abundat: & quod præterfluxerit eius (neq́ enim totum capitur ab utero fœminæ) collectum, ambra uocatur, maximi precij, & uſitatum medicis in curanda (gutta) arthritide ac reſolutione. Iccirco autem genitales cetorum partes conduntur, ne uel natando impediant, uel aquæ frigiditate lædantur. Quod autem aliqui dicunt, cetum poſt unum coitum cum balæna, impotentem ad coëundum ampliùs effici: itaq́ in profundum pelagus ſe abdere: atque illic adeò augeri mole, ut inſula quædam maris uideri queat: non puto eſſe uerum, nec talia referunt fide digni aut oculati teſtes. Ceti quidem cum pugnant pro fœminis & catulis ſuis, uictus in altum gurgitem ſe recipit, & præ metu aliquandiu manet, & quòd non moueatur, obeſus admodum fit. Lardum his piſcibus in dorſo eſt, ut porcis, pingui abundant, præſertim in capite circa

Digitized by Google

cerebrum. Tempore meo multi sunt capti. Vnus in Frisia, circa locum qui Staurria uocatur: cuius cum caput per oculum cuspide punctum esset, undecim lagenas adipis emisit, quarum unaquæq; uix portabatur ab homine uno. cuius rei testis ego sum oculatus. Adeps lucidus & purus est, cum defecatus fuerit. Alter captus est ultra Traiectum uersus Hollandiam: cuius caput quadraginta reddidit adipis lagenas. Huius piscis lardum est, quod (*Gallicè*) graspois uocatur. Porrò concipit balæna (fœmina ceti) catulum unum, & nutrit eum (*lactando.*) is multo tempore sequitur matrē, ad tres fortè aut quatuor annos. Hic piscis cum in arctio aliquo profundo concluditur, & nauibus circundatur, submittit se in fundum, & subitò emergens naues (*quas subierit*) submergit. Hæc omnia Albertus.

DE CETO AMBARI.

EST odoramenti genus (inquit Ruellius libro 1. de Stirpibus, cap. 17.) quod recentiores Græci modo ampar, modo ambar nominant. hoc diuersis in locis scaturit, uti Aëtius (*imo Actuarius, & Symeon Sethi in libro de alimentorum facultatibus*) literarū monimētis tradidit. sunt autem huius fontes quemadmodum picis, (πηγελαίᾳ, *Sethi.*) bituminis, sulfuris, & similium, qui huiusce modi ambarum eructent. Sed in eo genere præfertur quod suluum est, (κιρσίου,) præpingue, tale in Indica ciuitate, quæ Selachitum (Silache, Symeon) nominatur, uendi solet. Aliud subalbidum, quod in oppidulo maritimo felicis Arabiæ, cui Sinchrio (iuxta Sichrim oppidulum, Cardanus. Sethi Sycheon nominat, συχέου) nomen est, gignitur. Tertium atro colore micat, quod uiribus infirmius est. Colligitur hoc ex piscibus qui fontes & ambari scaturigines degustārint. Vim habet excalfaciendi, humorum lentitiam digerit, (incidit, Sethi.) quare medicamentis quæ secandi naturam sortiuntur, (stomachicis, Sethi) immisceri solet. Caput & cor olfactu roborat, sed temulentis largiùs in uinum coniectum, ebrietatem exasperat. (Si quis ante potū [τῶν πότου, Ruellius legit πραγώσεως] & si in uino ponatur, multò magis, Sethi interprete Gyraldo.) Cæterum Mauritanorum familiæ authores (ut Serapio) in mari tradunt ambar, non secus atq; in terra fungos nasci: sæuientibusq; procellis agitatū pelagus, cum prouolutis impetuose saxis expuit in litus, tum homines qui præsentiunt maris insultus, ad uada se conferunt: & quod eruciarint ambarum, congerunt. Præcellit quod in insulis, harum regionum litoribus, eiectum inuenitur, colore cæsio (cæruleo, Serapio,) quod in globi formam coactum. Improbatur quod struthiocameli oui more candicat. Damnatur quoque ambarum, quod è piscium uentribus exemptū fuerit. Nanq; cetaceus piscis nimium auidus huius ambari, hoc esu sibi necem conscisicit: præsertim dum copiosius estur. Azelum uernaculo nomine uocant piscem, is emortuus fluitat, & undis maris emergit. tum insulani coniectis uncis & funibus extrahunt, ambarumq; cæso uentre eximunt. Sed quod proximè spinam dorsi inuenitur coaluisse, longè magis præfertur: utpote quod & purius & syncerius tradatur, longiorēq; mora in piscis uentre fecerit. Addunt calfacere & siccare ambarum, cerebrum & cor roborare, omnesq; sensus uegetiores efficere: quare senibus & frigidis auxiliari. Officinæ nostræ ambrā chryseam (griseam) uocant. Confundunt sub hoc nominis ambitu succinum magno errore. nam ambarum peregrinum nomen est, illius duntaxat rei proprium. Quapropter sunt, qui sentiētes hoc discrimen, ne committeretur error, orientale succinum maluerunt appellare. Sed nos ut alia quedam, quod patrio uocant nomine ambar, edocti à ueteribus Latinis ambarum diximus: sicut & sachar, sacharum. Liberum tamen fuerit uel ambar uel ambarum proferre. Hæc omnia Ruellius, & mutuatus ab eo Matthiolus Senensis. ¶ Azel est piscis quidam magnus, Syluaticus. Quod de genitura ceti cum sua fœmina coëuntis abundat, id mari supernatans colligitur ambræ nomine, Iorath. ¶ Aëtius lib. 16. cap. 133. ambram suffumigio moschato admiscet, & aliquot alijs deinceps suffumigijs. Ambarum inijcitur in thymiama Esdræ apud Nicolaum Myrepsum. Sultanus olim Aegypti tyrannus solebat cereis immiscere ambram, uoluptati atq; ualetudini simul consulens. nos, quibus carior est ambra, nec opes regiæ, laseris succum aut thus possemus immiscere. nam utilia regibus, ita hæc priuatis magnifica atq; decora, ac delicijs apta, Cardanus. ¶ Succino fragrantior est ambra, ut cum pretiosissimis conferatur mercibus, Idem. Permutatur uncia aureis duobus, Alexander Benedictus, cum musci unciam senis aureis emi scripsisset. His scriptis inspexi catalogos, de medicamentorum precijs in pharmacopolijs diuersarum urbium, quos habeo: in quibus magna quidem diuersitas est, ubiq; tamen ferè maius precium ambræ, quàm moscho. Ambræ uncia Lugduni alibiq; in Gallia coronatis duodecim uænit: in Germania florenis duodecim. Alicubi tamen (ut Augustæ Vindelicorum) ambram & moschum eodem precio uænundari audio, utriusq; unciam florenis octo. Alibi, ut Norimbergæ, ita distinguūt, ut ambræ griseæ precium sit floreni duodecim in semunciam: communis uerò, floreni tres, alibi duo cum dimidio ferè. Moschi unciam Galli coronatis septem uendunt, præstantissimum (quem orientalem cognominant) octonis. Cæterum spermatis ceti unciam, floreno indicant Germani.

Azelus.

Succinum.

Ambarum. Ambar.

Suffitus.

Ambarium.

Mira illius uis ad cerebrum. multa graue olet propter odoris magnitudinem. Tenues habet crassis partes immixtas. Creditum est esse semen piscis horrendi monstrosiq; ex cetaceo genere, cuius

cuius caput lapidis referat duritiem. Hic in Africæ Oceano oritur, eiusq; nomen Ambar: unde thymiamatí nomen inditum. Sunt illius tria genera, colore, odore atq; pondere ſibi inuicē reſpondentia. Album, leuiſsimum, odoratum, optimumq;: nigrum, grauiſsimū, odore carens, atq; ignauum: cinereum, omnibus his mediocre, Cardanus. ¶ In mari circa Madaigaſcar inſulam maximam ditiſsimamq;, cete grandia capiuntur, ex quibus ambrum colligitur, M. Paulus Venetus.

Præter Europæum ſuccinum, quod Mauri & officinæ Perſica uoce Caraben appellant, aliud eſt (inquit Le. Fuchſius) quod in Africa, & item aliud quod in Aſia gignitur: ob id hoc Aſiaticū, illud uerò Africanum appellatur: utrūq; Arabes Ambram uocant. Recentioribus quoq; Græcis ἄμπραξ & ἄμβαξ nominatur. Latinè ambarum dixeris. Colligitur hoc ex piſcibus cetaceis, nonnulli ſemen, uel Græca utentes uoce, ſperma ceti: alij, ut Auicenna, ſtercus eiuſdem magno errore putant: quum non ſit niſi ſuccinum quod balænæ ſiue cete deuorarunt. Vnde liquet Auicennā maximo in errore uerſari, qui ſub ambræ uoce unica duas inter ſe diuerſiſsimas res, nempe ſpumam ſiue florem ſalis, & ſuccinum hoc Africanum & Aſiaticum, deſcribit ac confundit. Et ex eodem etiam poſteriores medici, & horum officinæ errandi occaſionem ſumpſerunt. Nam illi res has diſcernere nequeuntes, florem maris ſperma ceti uocant: quum potiùs ſuccinum quod è cetaceis piſcibus eximitur, uulgi & imperitorum more ita nominandum illis fuiſſet. hoc enim ad alterius differentiam ſperma ceti nominari poſſet, quamuis parū proprié. Ambarum ſuāuū, uel, ut hodie loquuntur, ambra citrina, (diſcriminis gratia appellari poſſet.) Ad nos hoc tempore nō affertur: ſed in eius locum ſubſtituitur ambarū factitium, quod hodie in officinis ſub ambræ nomine proſtat, & magnis impenſis à pharmacopœis cōparatur: atq; à colore cinericio, ut illam à citrina, quæ ſuccinum eſt, ut diximus, diſcernant, griſeam appellant. Modum autem conficiendi alibi oſtendimus: (*Fortè libro 9. in ſuis Commentarijs de ſimplicium medic. facultatibus, mox enim etiam de camphora factitia in eodem libro ſe ſcripſiſſe ait.*) Vt iam perſpicuum ſit omnibus, recentioribus medicis triplicem eſſe ambram: unam ſubalbidam, quæ eſt flos maris, illisq; ineptè ſperma ceti dicitur. Alteram ſuluam & pinguem, quam citrinam nominant: quæ certè rectiùs quàm prior ſperma ceti, quum nonnunquam ex illis eximatur, diceretur. Tertia griſea, quæ natiua non eſt, ſed factitia, & hodie in officinis ſub ambræ nomine proſtat. Hæc omnia Fuchſius, qui inter ea etiam quæ ſecundo ordine collocauit ambarum numerat: & rurſus inter ea quæ caput, & cor & uterum iuuant. Frigidis temperamentis utiliſsima eſt, Aben Meſuai.

Ambra, Arabicè Hambar (ut ſcribit Auicenna libro 2. cap. 63.) uidetur è ſuo fonte ſcaturire in mari. Illud uerò quod dicitur quòd eſt de ſpuma maris, aut ſtercore animalis maris, longinquum (*parum probabile*) eſt. Præfertur griſea (alsheb) fortis: deinde uaria, (alazzarach:) poſt eam citrina: & deterior eſt nigra. Adulteratur gypſo, cera, ladano, & ambra bona (al', & mixtura odorifera facta ex ambra & moſcho, quæ mixtura appellatur alned [uel almend,] aliàs almende.) Eius ſpecies nigra mala eſt: quæ ſæpe colligitur è uentre piſcis ea deuorata mortui. Calfacere uidetur in ſecundo abſceſſu, ſiccare in primo. Senibus decrepitis ſubtili calore ſuo prodeſt. Eius quod almend uocant ſpecies una ſi tangatur digitis, denigrat eos, & conuenit denigrandis radicibus pilorū, qui ut paulatim enaſcuntur, ita tingantur. Iuuat cerebrum, ſenſus & cor, Hæc Auicenna. *Almend.*

Quæ ſupra ex Ruellio de ambra ſcripſimus, hæc ille partim ex Serapione, partim ex Symeone Sethi mutuatus eſt. Nos hìc inſuper quædam ex Serapione addemus. De hambra (inquit capite 196.) ex mari eſt, in terris Zin (aliàs Zing) in Occidente, & illa defertur almahadię. Inferunt enim eam illuc homines qui nominantur Miherę, id eſt ueloces, qui nouerunt quòd mare ipſorum eiicit ambram. Ea quæ reperitur in uentre ceti non eſt bona: quam Perſæ pharmacopolæ mandi nominant. *Mandi.*

Ambra (ut ſcribit Elluchaſem) eſt inſtar cerebelli. maxima eius maſſa ad mille aureos accedit. Scaturit autem è fontibus in mari, & ſupernatat aquæ, de qua ſupernatantes aues (ſuperuolantes aues, uel ſupernatantes piſces legerim) ſi guſtarint, moriuntur. Alij animalis cuiuſdam excrementum eſſe putant: alij ſordes ſeu purgamentum maris. Inter omnes eius ſpecies griſea prefertur: deterior eſt cui color niueus. Tertio loco habetur picea, (nigra.) Ambra piſcis eſt horribilis odoris. nam piſces qui ipſum deguſtarint, rurſus euomunt. & cum præparatur (ad cibum) decollaturq;, (aliàs, decoquitur) egreditur ex eo arena. Eſt etiam alia ſpecies ambræ pinealis: & alia quę dicitur mundus, (mandi potiùs, uel mende,) carens odore, Hæc ilie. Ambræ pinealis nomine, fortè ſuccinum commune intelligendum fuerit: quod plerique olim putabant à quibuſdam pinei generis arboribus exudare.

Alexander Benedictus (de curandis morbis libro 13. capite 26. quod inſcribitur de uictus ratione in uomentibus ex nauigatione maritima) de ambaro, ſuccini odorati nomine hæc prodit: Quid ſuccinum odoratum ſit paucis referemus, non ſatis enim liquidò de eo habetur. Commendatur albo ac nigro mixtum ac leue: odore, primo olfactu, ingratum: conſuetudine gratiam acquirit, cum prædicta (moſchus & zibethum) faſtidium pariant. Prolificum piſcis cuiuſdam uel ceti ſemen eſſe arbitrantur, durum, glebæ terræ ſimile, in mari inueniri ac ſupernatare ad litora, ubi & aliud ſuccinum inuenitur, fama eſt. Aliqui ex Caſpio mari aduehi uolunt. Didicēre matronæ baccas auellanæ magnitudinis uel gallæ, filo inſuere, ad religionis cultum. Maiores quoque pilæ *Electio.*

Auicennā confundere florem ſalis cum ſuccino uel ambra.

Videtur hæc uerba parēthesi inclusa abunde: & ſequentia conſtruenda cum præcedentibus.

Digitized by Google

ex ijs contra peſtilentiæ uirus (ut in eius obſeruatione diximus) conformantur.

Pilæ ab ambra denominatæ, quæ ſuauis & medicati odoris gratia parantur in Seplaſijs, quo modo fieri & miſceri debeant, plerique medici, quorum de peſte ſcripta extant, literis mandarunt.

Ἄμπαξ ſeu ἄμβαξ, Ambarum ſeu ambra Arabum & Actuarij ac Simeonis recentiorum Græcorum, odoramenti genus locis diuerſis ſcaturit, ut bitumen, ſultur. Nobis hodie larga & præſtantiſſima ex litore Aquitanico mittitur, cinericio colore. Indicam rufam, (ξανθὴν, citrinã) pinguem, Arabes & Simeon præferunt Arabicæ ſubalbæ, &c. Syluius.

Ambar Aquitanicum.

Gallijs quibuſdam, id eſt trochiſcis odoratis, Meſue moſchum & ambram miſcet. ¶ Platearius ſuppoſitorium factum ex ſtyrace calamita, ambra & moſcho commendat ad educendos menſes, & promouendum conceptum ex cauſa frigida impeditum.

Ambra (inquit Manardus) res noua eſt, quam non tanti facio quanti æſtimatur. Etrurſus de camphora agens, in Annotationibus in Meſuen, Simeon (inquit) ampar uocat, dicitq; multis in locis emanare à quibuſdã ueluti fontibus, &c. ut nos ex Simeone retulimus, qui uel ipſius Manardi memoriæ lapſus eſt, uel negligentiæ potiùs typographorum error, qui hæc non ad camphoram, ſed ad paulò ſuperiorem de ambra locum referre debuerant. Idem Manardus ubi Meſue in confectione ambræ muſcatæ ambram canni nominat, nihil aliud quàm ambræ epitheton hoc eſſe ait.

Ambarum (inquit Adamus Lonicerus) calidum eſt & ſiccum in primo gradu. digerẽdi uim poſsidet. Membris paralyticis medetur. pectus purgat, memoriam cuſtodire aiunt. Contra uertiginem (frigiditatem uel humiditatem dicere uoluit puto) capitis & uertiginem ex ea prouenientem: Recipe ambari drachmã, ligni aloës ſemuncias, oſsis de corde cerui dicti uncias duas. Diſſoluantur cum aqua roſacea, & formentur catapotia. Fumus ambræ & cornu cerui, æquali portione prunis impoſitorum, comitiales ore exceptus recreat. Procidentem matricem per inferna ſuffitus idem admiſſus, aſſa fœtida interim naribus admota, retrahit. Capiti frigido prodeſt ambarum, & frigiditate debilitatam ratiocinandi uim reſtaurat. Melancholiam pellit.

Georgius Agricola libro 1. de natura eorum quæ effluũt ex terra: Bitumen liquidum (inquit) differt colore, &c. Effunditur quoq; in mare Germanicum, atq; ex eo fit ſuccinum, è candido candidum. Quoddam eſt in cinereo candidum: quale emanat ad maritimum Arabiæ felicis oppidulum, quod Sichrin appellant. id ipſum etiam concretum Arabes ambram uocant. Serapio etiam Germanicum ſuccinum uidetur ambram uocare. Aſiaticum ſuccinum Pſellus in Arabia felici ſubcandidum, in India ſuluum naſci ſcribit. utrunq; Mauri appellant ambram. M. Paulus Venetus aſſerit in balenis inueniri, ut fortè inuenitur: tametſi in noſtris piſcibus repertum eſſe ſuccinum neſcio. Itaq; etiam Aſiaticum ſuccinum, ut Europæum, in mare è fontibus defluit: ibiq; indu-

Ambra factitia.

ratum ejicitur in littora. ſed ad nos non affertur. uerum in eius locum ſubſtituitur ambra factitia, muſcum uel cibetum redolens: quæ fit aut ex benzoe, cera candida noui examinis, carie fraxini, arborum muſco: aut ex ſtyrace, ladano, ramentis xyloaloës. additurq; ad utranq; compoſitionem muſcus uel cibetum: atq; omnia cum aqua roſacea commiſcentur, (*adiecta ambra modica.*) ſed facile fraus deprehenditur. etenim natiua non ita celeriter ut factitia, aquis molleſcit: & ab eadem colore & odore differt, Hæc Agricola. Fictitia manibus ſubigi poteſt, ceræ inſtar, uera non poteſt, Platearius: ex quo etiam Agricola adulterandi modum deſcripſit. De uiribus ambræ aduerſus comitialem, & ab utero ſtrangulationem plura tradit idem Platearius.

Ambra non eſt ſpecies bituminis è terra effluens: neq; ſemen ceti. nam hoc non liqueſcit, ambra uerò liqueſcit. ſed eſt fungus, quo cete & balænæ ueſcuntur, argumento eſt, quòd ambra reperiatur in uentriculis balænarum, Innominatus.

DE EO QVOD PHARMACOPOLAE ET VVLGVS HODIE SPERMA CETI NOMINANT.

INTER ſalis genera maximè tenuium partium eſt flos ſalis. eſt enim non modo tanquã ſquamulla tenuiſsimus & leuiſsimus: ſed etiam candidiſsimus. At maris flos ab eo totus eſt diuerſus. etenim humidus, pinguis, croceus, ut qui ſit ſemen balænarum: quod aliàs explicabo, Georgius Agricola libro tertio de natura foſsilium. Interpretatur autem Germanice **Wolrãm**.

Haloſanthos, flos ſalis, à mari mihi nomen habere uidetur, inquit Chriſtophorus Encelius: eſtq; quædam efflorescentia maris, & emittit hoc mare medicamentum, alio ſub nomine habetur in officinis: nempe dicitur ſperma uel ſemen ceti, uel balænæ, ſeu ambar ſubalbidum. Saxones uocant **Walrath**, uel **Baldrath**, forſitan ab effectu in nonnullis morbis. Veteres non fecerunt mentionem ſpermatis ceti, ſed floris ſalis: eſtq; idem. Reperitur autem ipſo in mari, ut mihi nautæ aliquoties & mercatores retulerũt (licet & ſupra petras in Nilo reperiri uolunt, aut in paludibus ad mare, & in ſtagnantibus maris partibus. Dioſcorides libro 5. cap. 77. in Nilo & lacubus natare dicit, &c.) color illi croceus aut lateritius: ſed ut deponat ruborem, & fiat candidũ, purgatur, hinc ruſſi quaſi

quaſi grumi, adhuc inueniuntur, in ipſa eius maſſa, ut ita dicam. Eſt autem res pinguedine uiſcata olens, & ingrati odoris: quę aqua non reſoluitur, ſed tantum oleo. Caſsius Felix Haloſachnes meminit, & Plinius libro 31. cap. 7. qui primum florem ſalis definit eſſe leuiſsimam ex ipſo ſale ſaniem & candidiſsimam. Deinde & florem ſalis dici ait rem diuerſæ naturæ, utpote humidioris, & coloris croceiaut ruſſi: ueluti rubigo ſalis, odore quoq; ceu gari diſſentientem à ſale, non modo à ſpuma. inueniri autem in Aegypto, & deferri Nilo, & innatare quibuſdam fontibus, fieriq; fontibus Aquilonibus. In Saxonia eius uſus adeò uulgaris eſt, ut neſcio ad quem non morbum illo utantur. Scio ego propter nimium eius uſum periſſe hon[illegible] nam ad oſtium Tangræ. Quidam & ambram uocant hoc ſperma ceti. alij ambram [illegible] uel gummi ſub mare creſcentis: alij iecur, alij ſtercus piſcis, alij ſpumam quandam maris [illegible] arbitrati ſunt. Vide Almanſorem tractatu 3. Hucuſq; Encelius.

Halòs anthos, id eſt flos ſalis, uox ambigua eſt, nam & ſaniem [illegible] eſt ſiccam, leuiſsimam, & candidiſsimam ſalis in ſalinis collecti partem, & aliam quandam [illegible] humidioris naturæ, ac croceiaut ruſi coloris, & ingrati odoris, quæ ſummo mari & [illegible] ac lacubus, qui maris etiam appellatione ueniunt, innatat, ſignificat. Præſtaret autem [illegible] ad euitandam confuſionẽ Latinos, prio rem ſalis florem: alteram autem maris florem, appellare, [illegible] quòd ſcilicet reuera maris flos ſit: & ἅλὸς uox quum ſine articulo à Græcis efferatur, pro mari [illegible] poſsit. Maris autẽ flos ſic ſe, qui Dioſcoridi ἅλὸς ἄνθος dicitur, non eſt [illegible] quæ in officinis medicorum, non tamẽ ſine errore, Sperma ceti, & Adipes [illegible] (ut infrà ſuprà dicemus) Aſtra ſimpliciter nominatur, &c.

Fuchſius, ab Encelio ut apparet [illegible] eadem in cerato quodam ad grumos ſanguinis in ueſica diſſoluendos ſperma ceti cæteris admiſceri. ¶ Ex caſu, lapſu, aut ictu, ſi quid in corpore conuulſum, ruptũ aut fractũ eſt, ſi quid ex iiſdem cauſis intumuit, ſperma (ut uocant) ceti propinant, multi populi, præſertim uerò Septentrionales & maritimi Germani, quibus & recẽtius & copioſius hoc remedium eſt. nam & ſuggillata diſcutere, & ſanguinem concretũ diſſoluere putant, dolores mitigare, calores remittere: &, ſi non admodum proſit, nihil obeſſe. Sunt qui adipem cuiuſuis ceti, uaſe exceptum, in cella frigida deponant, deinde prælo exprimãt, ut pars tenuior effluat, quæ inſtar olei eſt, & iiſdem uiribus, quibus pars craſsior quæ remanet, licet tenuiorum partium. Craſsiorẽ pro genitura ceti uendunt, cuius uim quidẽ repræſentat, ſed ignauius. Diligentiores dignoſcunt, quòd uera genitura ceti (ſi modo genitura eſt, ut uocatur) maculis candidis, latis & duribus inſignitur: adipis uerò pars craſsior, pinguior, compactior, & minoribus maculis uidetur. Quod apud nos uenditur ſperma ceti album & pingue eſt, friabile ferè, & in ſquamas reſolubile. ¶ Medici & pharmacopœi quidam Germaniæ & Vngariæ, inter remedia ſua habent quod unguentum potabile uocant, quo medici, præſertim uulnerarij, utuntur in concuſsis, uulneratis, hæmoptoicis, & huiuſmodi affectibus. Habetur & aliud unguentũ de ſpermate ceti, quo aliptæ quidam, præcipuè Itali, utuntur in doloribus neruorum ex morbo Gallico. Vnguentum potabile à Valerio Cordo & Leonardo Fuchſio deſcribitur huiuſmodi: Butyri recentis, ſalis expertis, libræ ij. Rubeæ tinctorum, caſtorei, floris maris (id eſt, ſpermatis ceti,) radicis tormentillæ, ana unc. j. Bulliant ſimul in uino odoro ad eius conſumptionem, ac formetur unguentum. Datur ijs qui ex alto ceciderunt. Fuchſius addit, glutinat enim uulnera. ¶ Olaus Magnus in deſcriptione Septentrionalium inſularum, Sperma ceti à nauigantibus in Oceano diuerſis in locis colligi meminit. ¶ Germanicum uocabulum **Walrath**, non à celeritate auxilij, ut quidam putant & ſcribunt **Balrath**, ſed à nomine **Wal**, quod eſt cetus uel balæna, & **Rath**, quod eſt genitura mihi factum uidetur, & ſcribendũ efferendumq; **Walram**, ut idem hoc Germanis ſignificet, quod Latinis ſperma ceti. Feles ad libidinem pronas **rãmling** noſtri eſſe dicunt: & **Ramſeren** alij ſylueſtris genus à uiroſo odore nominatur.

DE CETIS QVIBVSDAM EX OLAI MAGNI SEPTENTRIONALIS OCEANI EVROPAEI DESCRIPTIONE.

Iconum fides penes authorem eſto: nos enim eas omnes ex tabula ipſius Septentrionali pingendas curauimus. Apparet autem eum ex narratione nautarum, non ad uiuum, pleraq; depinxiſſe. Vix probãrim capitæ quorundam nimis ad terreſtrium ſimilitudinẽ efficta: ut neq; pedes unguibus armatos: & fiſtulas adeò prominentes, cùm balænarum quas ſupra dedimus: tum hîc priſtis ſeu phyſeterîs. Verba & deſcriptiones authoris, partim ex ipſa tabula, partim ex libello Germanicè paulò copioſius ædito, adiecimus.

IN Septentrionalibus maribus copia uariorum cetorum eſt ob immenſam marium profunditatem, quæ tanta eſt alicubi ut nulla funium longitudine attingi queat: & multis in locis anchorarum uſus nõ eſt, ſed circulos ferreos plumbo incluſos earũ loco demittũt.

NOMINA quædam confingemus à ſimilitudine terreſtrium, ut apri, hyænæ, monocerotis, rhinocerotis, &c. & literarum ferè ſeriem ſequemur.

Digitized by Google

BALAENAS & eis cognatas quaſdam belluas in B. elemento ex eodem hoc authore poſuimus.

DE APRO CETACEO.

OLAVS Magnus in Tabula ſua quam literis diſtinxit, in B.b.belluam hanc marinam ſine nomine pingit, ingentem eſſe ſcribit, & dentibus truculentis excelliſcp. Nos à dentium figura ſituque aprum nominauimus: ſed cetaceum, ut à piſce eiuſdem nominis diſcerneretur.

DE CETO BARBATO.

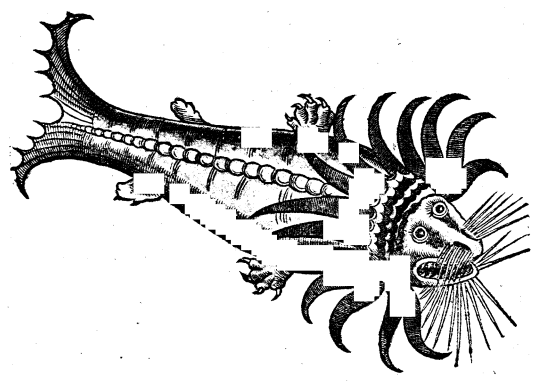

EODEM in loco B.b. Olaus hoc quoq; monſtrum pingit: Maximum, ut ait, & cornibus, & uiſu flammeo horrendum: oculi circunferentia ſedecim uel uiginti pedum menſurã continet. Caput (quadratum, Cardanus) in quatuor mucrones diuiditur. barba prolixa eſt, pars poſterior parua (anguſtior & breuior, Cardanus) exiſtimatur. ¶ Nos cetũ barbatum appellauimus, imitati Cardanum, qui libro decimo operis De ſubtilitate, cete aliquot ex eodem hoc authore commemorat; ubi Barbato huic cornua bina tribuit, quod necq; Olaus dixit, necp

neq; repræſentat icon. non binis enim ſed quatuordecim ceu cornibus radiatum caput eſt, cornua utrinq; ab oculo incipiunt, & per occipitium tranſeunt, neſcio quàm rectè. Albertus enim (cuius uerbis paulò antè in cetis Oceani Germanici deſcribendis uſus ſum) cetis noſtrorum marium appendices quaſdam eſſe ſcribit (circa oculos) ciliorum inſtar, corneas, octo ferè pedes longas, plus minus, pro magnitudine piſcis, ſpecie magnæ falcis fœniſecum, ducentas & quinquaginta ſuper oculum unum, & totidem ſuper alterum, ex lato in acutum deſinentes, non rigidas, ſed iacentes, & diſpoſitas uerſus tempora piſcis, ita ut ueluti os unum latum magni uanni inſtar efficiant, quo belua aduerſus tempeſtates oculos muniens operiat. Oculi unius foueam homines quindecim, aliquando uiginti capere.

DE CETO CAPILLATO.

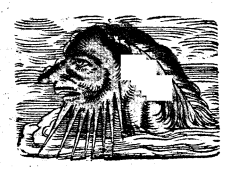

CETVM Capillatum uel crinitum hunc piſcem nomino, cuius caput tantum Olaus delineauit in tabula, paulò infra A.l. in explicatione uerò nullam eius mentionem fecit.

DE HYAENA CETACEA.

SANC feram marinam Olaus exhibuit in D.k. porco ſimilem eſſe ait, & apparuiſſe in mari iuxta Thylen inſulam, quæ ſupra Orchades Septentrionem uerſus ſita eſt, anno Domini 1537. Egò hyænam uoco, à ſimilitudine, ſiue ſuis, ſiue hyænæ, quadrupedum. De ueterum hyænis piſcibus aut cetis dicam in H. elemento. In hac Olaï icone non probo auriculas animali marino appictas: roſtrum quoq; nimis porcinum uidetur. Hoc mirum quod in eius latere tres uelut oculi apparent expreſsi.

DE CETIS DVOBVS, IVBATO, ET MONOCEROTE.

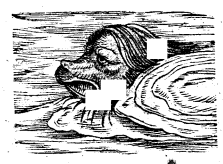

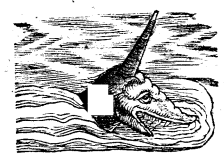

MONSTRVM hoc potiùs quàm cetum, ſubatum ſimul barbatumq; in mari glaciali pingit Olaus, paulò infra Gruntlandiam, remotiſsimam ad Septentriones regionem, intra B. literæ complexum: facie uiri ferè, in explicatione uerò tabulæ nuſquam eius meminit: ut neque Monocerotis, id eſt, unicornis, cuius caput paulo infra A.m. ex æquore prominet.

Digitized by Google

DE PISTRI AVT PHYSETERE.

CAPVT & ceruicem ceti, quem piſtrin aut phyſeterem putat, Olaus exhibuit in A.c. Nos de utroq; plura in P. elemento referemus.

DE RHINOCEROTE CETO.

MONSTRVM Rhinoceroti ſimile (inquit Olaus, qui hanc figuram in Tabula E.e. exhibuit) naſo & dorſo acutis, deuorat gambarum (ein Hummer, *aſtacum potius,*) duodecim pedum. Rhinoceros (inquit Cardanus) faſtigiatum dorſum habet: & narem occultam, & in cornu deſinentem; pedes habet duodecim & cancros deuorat. Sic ille, cum dicere debuiſſet, pedum duodecim cancros deuorat.

DE VACCA MARINA.

Cornuta.

VACCAE marinae caput, ut ipſe nominat, in tabula Olai circa D.e. prominet huiuſmodi. Plinius cornutam inter belluas maris nominat, nec ullam eius deſcriptionem addit. nos Vaccam Olai ſic nominare poterimus; neque enim cornutum alium piſcem ſcriptores nominant, præter monocerotem eidem Olao à ſingulari cornu dictum, & arietem.

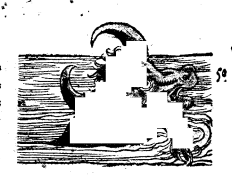

DE ZIPHIO.

ZIPHIVS (Ziphio ſimile, in libello Germanico) monſtrum marinũ horribile, phocam nigram deglutit, teſte Olao: qui in tabula D.d. & D.e. hanc effigiem propoſuit: delineato ſimul etiã alio monſtro innominato terribili, quod ziphio ad latus inſidiatur. ¶ Aries quoq; ueterum & ingens bellua eſt, & ſimiliter phocas appetit.

Zifius

Ziſius uel Ziphius, (à Cardano Ziphus ſcribitur) eſt bellua marina, ualde formidabilis, (ingens, de genere cetorum, Albertus,) & omnium animalium generi ualde diſsimilis, forma ſingularis. Huius nanq; caput ſi uideris, monſtroſum eſt omnino: ſi oris abyſſum, fugies uelut imaginẽ mortis: ſi oculos, horrebis: ſi reliquum corpus, nihil in rebus ſimile te uidiſſe fateberis, Author libri de nat. rerum. Germanicè Zyffwal dici poterit: uel Suffwal à deglutiendo, quòd etiam magna animalia, ut phocas, deuoret.

DE ROSMARO.

Figura ab Olao Magno exhibita in Tabula E.e.

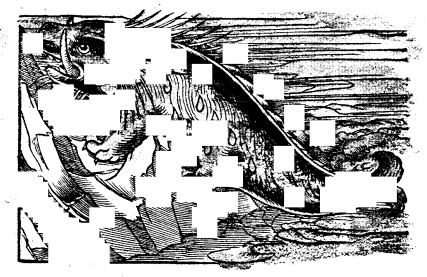

ROSMARVS eſt bellua marina ad magnitudinem elephantis. Littorum montes ſcandit, & gramine paſcitur. Somni gratia dentibus ſe à rupe ſuſpendit, & adeò profundè dormit, ut piſcatores laqueis & funibus uinctum comprehendãt: id quomodo fiat, aliàs explicabimus, Olaus. nos hactenus aliud nihil præter hanc tabulam, & breuiſsimã eius explicationem ab eo æditum uidimus. Pedes in hoc piſce expreſsi non placent: quanquam pictura etiam illa quæ Argentinæ in Curia ſpectatur, pedes oſtendit. ſed in ea caput tantum ad ſceleton ueri capitis factum audio, reliquum corpus ex cõiectura aut narratione adiectum. Poſſunt inſcelertis, præſertim maiorum piſcium, pinnæ, ad aliquam pedum unguiumq; ſpeciem arte formari. Dentes etiam in Olai icone ſurſum tendentes minùs placent, quàm qui in capite Argentinæ picto, (cum Romam ad pontificem Leonem tale caput è Scandinauia mitteretur, ut audio,) deorſum è ſuperiore mandibula uergunt, ſicut in elephantis, ſiue dentes ſiue cornua potiùs. Sic enim commodiùs à ſcopulis & rupibus ſe ſuſpendent. Author qui chorographicam Moſchouiæ tabulam ante paucos annos ædidit, Mors hanc belluam nominat: & ſimiliter dentes exertos binos à ſuperiore mandibula deſcendentes ei appingit: homines alij ab alia rupis parte haſtis & lapidibus ſcandentem uel dormientem oppugnant. Dentibus (inquit) ſuſpenſa, greſſum per altas rupes promouet in uertícem uſq;, unde citiùs ſe demittit per ſubiectos campos graſſatura. Libet etiam uerſus Germanicos qui in Curia Argentinæ leguntur ſuper huius monſtri effigie, hîc adſcribere:

Ruſor in Norweg nent man mich/
Cetus dentatus bin doch ich.

Vndocto alicui cetus mas uiſus eſt, balena fœmina: cum cetus totius generis nomẽ ſit, balenæ ſpeciei in utroq; ſexu.

Meyn weybe balena iſt genant/
Im Orientiſchen meer bekannt:
Macht vngewitter groß im meer/
Schreckt Alexandrum vnd ſin heer.
Dem kaltẽ meer dem ſtreych ich nach/
Zů ſtreyt vnd fechten iſt mir gach.
Man findt vil tauſent mint genoßen/
Die ſo lang zän hand auß der maſſen.
Die ſind .ij. .iij. elen lang/
Vnd ſo dick wie ein zulg ſpann.
Da iſt ein fechten vnd ein reyſſen/
Mitt den walfiſchen wir vns beyſſen.
Vnd all fiſch die wir kummen an/
Die mögen vor vns nitt beſtan.
Doch hand mich ettlich ſo getriben/
† Das ich im vorteil nitt mocht bleybẽ.
Sunder můßt weychen an den ſtadẽ/
Da nam ich meyn tödtlichen ſchaden.
Auß maß wiewol ein kleins ruſor/

† Verſum qui hic mihi deerat ſuppleui.

Deeſt hic uerſus.

Solt ich mein zeyt auß mögen låben/
Jch hett nichts vñ all wallfiſch gåben.
Von Nidroſia der Biſchoff datt
Mich ſtechen laſſen an dem gſtad.
Bapſt Leo meynen kopff geſchickt
Gen Rom/ da mich manch menſch anblickt.

Pictura quæ Argentinæ in calidario Curiæ uiſitur, in panno expreſſa.

Audio hanc belluam binis dentibus è ſcopulis tanquam clauo ſe ſuſpendentem, à Germanis Oceani litora colentibus **Roſtinger** appellari. In extrema Moſcouia, uel Hungaria Scythica, non longè à Tanais ortu, Morſz dicitur. A Germanico Ruſor, (quod nomen facũ uidetur ab impetu & ſonitu quo per mare fertur, von dem rauſchen vñ grüſch, ἐκ τῆ ὁρμῆς καὶ ῥόμβυ,) quidam Roſmarũ Latina terminatione dicere uoluerunt. Vel Ruſor dictus eſt, quaſi Ruſor, (nã Ris lingua noſtra gigantem ſignificat,) à magnitudine & robore quo cæteris cũ piſcibus tum cetis pleriſq; præſtat. Alium eſſe puto qui **Rußwal** nominatur, quinquaginta paſſuum longitudine: deuorãs homines & cymbas, & inuertens naues.

Roſtinger. Morſz. Ruſor. Rußwal.

In Iugra & Corela Scythicis regionibus ad Septentriones remotiſsimis, ſunt aliqui mõtes mediocris tumoris, qui Oceano per totum Septentrionẽ adiacent. Super hos ſcandũt ex mari piſces Morſz nuncupati, dente ſeſe ſupra montẽ continendo, fricando, & aſcenſum promouendo: cumq; ad ſummitatẽ montis peruenerint, ad ulteriora greſſum promouendo, ad alteram partem montium uolutando decidunt. Hos illæ gentes colligendo, dentes eorum ſatis magnos, latos & albos, pondere grauiſsimos capiunt, & Moſcouitis pendunt atq; uendunt. Moſcouitæ uerò his utuntur ad Tartariam quoq; & Turciam mittunt, ad parandum manubria gladiorum, framearum & cultrorum: quoniam grauitate ſui maiorem ac fortiorem impreſsionem impingunt, & præbent impellentibus in laboribus, pugnis, prælijs, Marthias à Michou.

Ceti quidam habent rictũ oris dentatum pregrandibus & longis dentibus: ita ut plerunq; inueniantur cubitales: aliquando duorum aut trium aut quatuor cubitorũ. Inter cæteros longiùs prominent

minent duo canini; & sunt subtus sicut cornu, instar dentium elephantis & apri, qui eulmi uocantur. Videntur autem ad pugnandum esse facti, Albertus Magnus. Conjcere autem licet de his præcipuè piscibus, quos Rosmaros uocamus, eum sentire.

Et rursus, Ceti hirsuti & alij, longissimos habent culmos, (dentes exertos,) & illis ad saxa in ru pibus se suspendunt dormituri. Tum piscator appropinquans quantum potest corij à lardo subiecto separat iuxta caudam, & funem ualidum immittit: quem mox ad circulos (ferreos) montium infixos, uel palos robustos uel arbores ligat. Tum lapidibus è magna funda proiectis caput piscis feriens, excitat eum. Is cõcitatus dum conatur recedere, pellem à cauda per dorsum & caput extractam relinquit, nec longè à loco illo postea debilitatus capitur; uel natãs in aqua exanguis, uel semiuiuus iacens in litore.

Balænam etiam aiunt è mari aliquando egredi, & in sole se calefacere. ¶ Cemmor, Κέμμορ, ceti magni nomen est apud Hesychium: accedit autem ad Scythicum uocabulum Morsz. Quod si idem elephas ueterum non est, recte tamen, & magnitudinis ratione, quam parem elephanto Olaus ei attribuit: & dentium siue cornuum quæ similia exerit, & similiter, & ad eosdem usus, elephantum hunc cetum appellabimus. Tiberio principe contra Lugdunensis prouinciæ littus in insula, simul trecentas amplius beluas reciprocãs destituit Oceanus, miræ uelocitatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonũ littore: interq; reliquas elephantos & arietes, candore tantum cornibus assimulatis. Quoniam autẽ de ambabus beluis, scilicet elephantis & arietibus simul loquitur, dentes elephanti marini Plinius hic cornua uidetur appellasse, ne si dentes dixisset, arietes, de quorum cornibus nõ dentibus sermo est, ab appellatione cornuum excludisse uideretur, &c. (ut in Elephanto terrestri B. recitauimus,) Massarius. ¶ Est & elephantus testaceus, qui non alius uidetur quàm astacus.

Britannici ceti & iconẽ & descriptionẽ aliã habes suprà in B. in Balæna uulgò dicta Rondeletij.

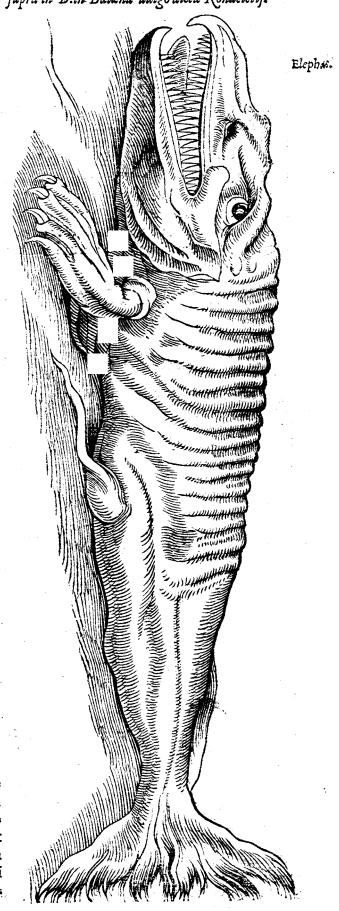

Elephas.

DE CETO BRITANNICO.

EFFIGIES ceti huius publicata est in charta typis excusa, Londini primum, deinde in Italia, unde nos desumpsimus; cum corporis eiusdem ac partium descriptione huiusmodi.

Apographum ex literis ad Polydorũ Vergilium, ex urbe Tynemutho in partibus Angliæ Borealibus.

Proiecit in arenas apud Tynemuthũ mare hoc nostrum mense Augusto (anno Domini 1532.) mortuam beluam, molis & magnitudinis ingentissimæ: quæ iam magna ex parte discerpta est, remanet adhuc tamen quantum centum fermè ingentia plaustra auehere uix poterunt. Aiunt qui primùm beluã uiderunt, & uti poterant diligenter perscripserunt, longitudinis illam fuisse triginta ulnarum, hoc est pedum nonaginta. A uentre ad spinam dorsi, quæ arenis profundè immersa iacet, spacium esse circiter octo aut nouem ulnarum: certum non habetur. nam uicesimo septimo die Augusti ipse ibi affui, fœtente iam belua, ut uix ferri posset odor. Coniectat dorsum ipsius ad spacium trium ulnarum in arena immersum, nam quotidie alluitur & operitur fluctibus maris. Rictus oris, sex ulnæ & dimidia. Longi-

Digitized by Google

tudo mandibulæ, ſeptem ulnæ cum dimidia, (uiginti duo palmi, Gillius.) circuitus alicubi ulna una cum dimidia, omnino ſicut quercus grandis eſt. Triginta coſtas in lateribus habet, magna ex parte longitudinis pedum unius & uiginti, circuitu unius pedis & dimidij. Tres uentres ueluti uaſtos ſpecus: & triginta guttura, quorum quinq; prægrandia ſunt. Habet duas pinnas, utranque quindecim pedum in longitudine, uix poterant decem boues alteram earum abſtrahere, (*erabendo è corpore auellere.*) Palato adhærebant quaſi laminæ corneæ, una ex parte piloſæ: qualem iam unã uides, ſupra mille, (non eſt fabula Polydore, ſed res ueriſsima,) quamuis non omnes unius magnitudinis. Longitudo capitis à principio uſq; ad rictũ, ſeptem ulnæ. De lingua uariatur. maior pars cenſet ſeptem fuiſſe ulnarum longitudine. (linguam uiginti pedes latam fuiſſe, Gillius.) Aiunt genitale ei fuiſſe prodigioſæ magnitudinis, membrum inquam maſculum. Vir quidam cum diſlania ret, fermè merſus fuiſſet in uentrem beluæ cadens, niſi coſta arrepta ſe ſuſtentaſſet. Spacium inter oculos ſex (quinq;, Gillius) ulnæ. Oculi & nares tanto corpori ualde impares, quales bobus eſſe ſolent. (Gillius etiam oculos pro corporis portione perparuulos, nimirum bubulis non maiores extitiſſe ſcribit.) Cauda biſurcata & ferrata, latitudine ſeptem ulnarum. In capite duo magna foramina erant: per quæ putatur beluam, plurimam aquam ueluti per fiſtulas eiectaſſe. Nulli illi fuere dentes. unde colligitur non fuiſſe balænam: nam balænis aiunt maximos eſſe dentes, exceptis laminis aliquot corneis, quæ in ore huius piſcis erant. Hucuſq; author epiſtolæ ad Polydorum Vergilium. Videtur autem & Gillius inde mutuatus in Aelianum ſuum tranſtuliſſe, ſed quædam parum rectè. In charta, quam dixi Londini & in Italia publicatam eſſe, ſcalæ etiam ceto adhibitæ erant cum homine aſcendente: & alij duo in tergo ceti inſidebant. Nares huic belluæ nõ deeſſe miraris, cum foramina, ut dictum eſt, in capite habeat: quæ narium loco cetaceo generi data eſſe teſtis eſt Ariſtoteles. Anglus quidam uir bonus olim piſcem hunc in litore ſe uidiſſe mihi aſſeuerauit, & Londini adhuc eius effigiem in domo quadam ſpectari. ¶ Nomen eius apud ueteres an aliquod extet, non facile dixerim. Laminæ quidem illæ corneæ quibus os dentium loco exaſperatur, quandam ſerræ ſpeciem præ ſe ferunt. quærendum an ſit priſtis. nam & ingens & oblongo corpore bellua priſtis eſt, de qua in P. elemẽto ſcribemus: ubi & aliã Rondeletij priſtin ponemus.

Priſtis.

DE CETIS ALIQVOT EX DESCRIPTORIBVS ORBIS NOVI.

DE TIBVRONE. RONDELETIVS.

A TIBVRO piſcis eſt Indicus, quem ex genere uitulorum marinorum eſſe puto, ſi uera ſunt quæ ſcribit autor hiſtoriæ Indicæ.

B C Plurimùm decem pedes longus eſt, ſex craſſus, corio contectus ſine pilis. Dormitans ſtertit in litoribus. Mari genitale eſſe aiunt duplex, longum. Fœminæ uulua eſt bifida, & mammæ plures. Viuos parit, & lacte nutrit. Latiſsimo eſt oris rictu pro corporis magnitudine. Duplicem dentium ordinem habet, qui continui ſunt, admodum denſi & truculenti, crenati.

C E Sæpiùs è mari egrediuntur in continentem, magna obuiorum pernicie. nam in homines, uaccas, equas impetum faciunt. Subeunt & fluuios. Velociſsimum eſt animal, ſarcophagum, admodum uorax. Qua de cauſa hac arte capitur. Accedentes ad naues ita è mari eminent ut facilè uideantur, nautæ hamum utrinque uncinatum ex catena appenſum è puppi in mare demittunt. hami extremo annexi ſunt annuli aliquot ferrei, quorum ultimo alligatur funis cannabinus, hamo craſſior multò. Eidem hamo affigitur pro eſca, particula piſcis alicuius, aut thunni, aut alterius tiburonis aſsi, ſi quando aliàs captum aſſeruarint. His igitur ueluti præparatis inſidijs, etiamſi celerrimè currat nauis, ſecundis uentis remiſq; impulſa, eam tiburones non ſolùm aſſequuntur, ſed etiã præteruolant aliquando: colludentes modò à prora ad puppim & contrà currunt, modò circa nauem gyros aliquot faciunt, idq; adeò ſine defatigatione, ut interdum quadrigẽtorum miliarium, ſpatio naues ſequantur, quicquid purgamentorum è nauí eiicitur uorantes. Quòd ſi cõtingat ab aliquo hamum arripi, magis ac magis impactus hæret, ob celerem nauis tractum. Quemadmodum ſi uncum infixeris quo magis trahas, eò firmiùs hæret, & altiùs penetrat. Sic capiuntur tiburones, quorum nonnulli tam magni ſunt, ut uix à duodecim uel quindecim uiris robuſtis in nauẽ pertrahi poſsint. Quum nauí propinquus eſt, tam ualidis caudæ ictibus eam quatit, ut in periculo uerſetur.

Quomodo capiatur.

F Necati tiburonis carnes in particulas longas & tenues ſecantur, quæ ut exiccentur aëri exponuntur funibus nauis appenſæ. His deinde ueſcuntur elixis uel aſsis. Cibus eſt in mari uerſatis nõ inſuauis: nautis utilis, quia in multos dies ueluti ſuccidia ſeruatur, Hæc Rondeletius.

Si uitulo marino cognatus eſt, cur nulli pedes ei tribuuntur. & ſi pedes non habet, quomodo in continentem egreditur magna obuiorum animalium, in quæ impetum facit, pernicie? Quærendum igitur ſi pedes habet, cum pilis careat, an ad hippopotami naturam potius accedat: uel ſiti omnino generis ſit, & ſimiliter de Maraxo, Manato, Catulloq; mox deſcribendis conſiderandũ.

D E M A-

Digitized by Google

DE MARAXO. RONDELETIVS.

TIBVRONE multò maior & truculentior eſt belua maraxus, ſed celeritate tiburone multò inferior. Corio integitur ut tiburo, eiq; in multis ſimilis eſt. Nouem aliquando dentium ordinibus ora maraxorum armata uidiſſe ſe affirmat autor hiſtoriæ Indicæ. Hi eadem arte qua tiburones capiuntur, ſed rariùs. neq; eorum carne ueſcuntur nautæ, ue rùm in mare reijciunt, niſi in ſumma omnium ciborum penuria. Huiuſmodi beluas aliquando in Hiſpanico etiam mari reperiri aiunt, qui in eo mari uerſantur.

Vide quæ ſuprà in fine Tiburonis hiſtoriæ annotauimus.

DE MANATO. RONDELETIVS.

ALIA eſt belua Indica, quam manatum uocant Hiſpani, qui in Indiam nauigãt. bouem capite refert, dorſo eſt plano, pelle duriſſima. Fœmina duas maximas mammas habet, & lac, uiuos fœtus edit & nutrit. Ad eam magnitudinem accedit ut mortuus uix à terreſtrium boum iugo trahi poſsit. Caro uitulinæ ſimilis, ſed pinguior & inſipidior. In capite lapides reperiri aiunt, ad renum calculum remedio efficaci. Cicuratur hæc belua & docilis eſt canum more, ſed iniuriarum memor eſt. Hæc de maraxo literis prodita ſunt ab iis qui eum uiderunt. Quibus addemus hunc fortaſſe bouem eſſe marinum, beluam ſcilicet bouis nomine; cuius meminit Ariſtoteles, quam etiam uiuos catulos parere ſcribit: Delphinus, balæna, & reliqua cete quæ branchias non habent ſed fiſtulam, animal generant, præterea priſtes & bos. Eſt & bos alterius piſcis plani cartilaginei nomen, de quo alibi diximus: Cartilaginea ſunt iam dicta, præterea bos, lamia, aquila, torpedo, rana.

Bos belua. Lib. 6. de Hiſt. anim. cap. 11. Bos cartilagineus. Lib. 5. de Hiſt. cap. 5.

Lege ſuperiùs annotata circa finem hiſtoriæ Tiburonis.

DE CATVLLO CETO QVADRVPEDE.

EX PETRI MARTYRIS OCEANEAE DECADIS tertiæ libro octauo.

IN Baínoa prouincia noui Orbis, uallis ampliſsima eſt Maguana dicta, & eius pars quædam Atiei uocatur. Huius regionis regulus piſcatione delectabatur. In eius retia piſcis Catullus incidit, de genere piſcium immanium qui dicuntur Manati ab incolis. Mini- *Manati.*
mè notum arbitror genus id monſtri per noſtra maria. Eſt nanq; teſtudineæ formæ quadrupes: ſquamis tamen, non concha munitus: corio duriſsimo, ita ut neq; ſagittam uereatur, mille uerrucis armatus: tergo autẽ plano, & capite prorſus bubulo. Aquatilis eſt & terreſtris piſcis: mitis, iners uti elephas: utiq; delphin hominibus ſociabilis, ſenſu mirabili. Infantulum piſcem domi regulus aluit dies aliquot pane patrio, ex iucca & panico puta confecto: radicibus etiam aliis quibus homines ueſcuntur. (Deinde) adhuc parulum proiecit piſcem in lacum ſuis ædibus proximum, tanquã ad uiuaria: qui lacus & ipſe ſuſcipit aquas, nec illas euomit. eſt lacui nomen Guaraboi: qui dehinc lacus Manati eſt appellatus. Liber in aquis piſcis annos uagatus eſt quinq; ac uiginti, adoleuit in immenſum. Quæ de Baiano, quæue de Arioneo delphinis feruntur, diſtant ab huius piſcis geſtis. Piſci nomen eſt impoſitum Matum: quod ſignificat generoſum aut nobilem. Quando ergo ex reguli familiaribus ei notis præcipuè, quiſquam in lacunæ ripa Matum Matum, hoc eſt, generoſe generoſe proclamabat: humani beneficij memor, caput eleuãs ad uocantẽ pergebat. Paſcebatur hominũ manu. Si uerò quiſpiã transfretãdi cupidus ſigna dabat: proſtratu ſuo tra iecturos inuitabat. Decem aliquando monſtrum conſcendiſſe uno receptu, tranſportatoſq; fuiſſe omnes incolumes pſallendo & cantando, compertum eſt. Sed ſi Chriſtianum quenquam erigens caput cerneret, ſummergebatur, & parère recuſabat, quia fuerat à Chriſtiano iuuene quodam petulante affectus iniuria. In piſcem nanq; mitem & domeſticum fuerat iaculatus haſtam acutam: licet haudquaquam læſus fuerit ob duritiam corij, quod habet uerrucoſum, aſperumq; : illatam tamen ſenſit iniuriam. Et ſi quando uocabatur à notis, ex illo die circumaſpectabat priùs diligentiſsimè, ne quis ueſtitus Chriſtiano more adeſſet. Luctabatur in ripa cum reguli cubicularibus: ſed præcipuè cum adoleſcente regulo grato, cum quo domi cibos aliquando ſumpſerat. Cercopithecolepidior erat. Fuit longo tempore uniuerſæ inſulæ ſingulari ſolatio, nam & incolarum & Chriſtianorum multitudo ingens ad monſtri miraculum quotidie confluebat. Sapidas inquiunt eſſe illius ſpeciei piſcium carnes, multosq; maria illa generant. Amiſſus eſt tandem facetus piſcis Matum: ad mare deuectus ab Attibunico, uno è quatuor æquè diuidentibus inſulam fluminibus: ex alluuie inaudita typhonibus horrendis comitata, ſuperauit enim Attibunicus ripas adeò, ut uniuerſam impleuerit uallem, & ſeſe lacubus omnibus immiſcuerit.

Vide etiam ſuperiùs quæ ad finem hiſtoriæ Tiburonis adſcripſimus.

Regio circa Tarnaſari urbem Indiæ piſcibus noſtro more ſcatet: in tantamq; adoleſcunt ma-

Digitized by Google

gnitudinem, ut bini cantari (centenarium puto cantarum uocat) pondo nõnulli inuenſiantur, Ludouicus Romanus. Interpres Germanicus non bonæ fidei, ſi ex Latino tranſtulit: de piſcis ſpina duodecim centenariorum à Ludouico uiſa, hoc in loco meminit.

Cetus ingens cum alis inſtar molendini.

Die ſeptimo dum redirem ſecus littus nauigans, uidi Caput album: quo poſtridie ſuperato circiter meridiem in mari apparuit belua immaniſsima, habens effigiem piſcis, quæ in nos graduciſsimo contendebat. Hæc à nobis in prora exiſtentibus conſpecta eſt illico, quam ut uidimus, cœpimus trepidare: quippe qui uaſtiorem nuſquam uideramus. Ibat igitur bellua tanto impetu ac fragore, celſoq; capite, ut nos perterrefaceret plurimum. Nos datis uento uelis quàm celerrimè altum petentes, euaſimus Deo fauente diſcrimen. Præuentus eſt ergo piſcis ſpacio unius miliarij, nec propiùs acceſsit. Tunc eſt à nobis conſpectus ad regulam. nam diligentiùs formam beluæ conſiderauimus. Quum enim caput ſupra aquam efferebat, uidebatur alas quaſdam habere inſtar alarum molendini, quod uento circumagitur, ubi non adeſt aquarum copia. Ob id noſtra ſententia uiſa eſt belua non minor liburnicis, id eſt galleis noſtris. Hiſpani quidem omnes qui aſſueuêre magnis nauigationibus, fatebantur nunquam ſe uidiſſe atrociorem uaſtiorémue beluam, licet innumeras uidiſſent balænas, Aloyſius Cadamuſtus.

Ceti frontem condentes & retegentes.

Cum circa diuæ Helenæ inſulam nauigaremus, enormes piſces conſpicati ſumus, tantæ quidem uaſtitatis, ut ſinguli ſingulis magnis ædibus conferri poſsint. Ii enim ubi ſupra aquas tolluntur, hianti ore eminent: uidenturq; cum ſupernatant frontem retegere inſtar loricati militis, dum à congreſſu temperat lumen admiſſurus. Iidem dum urinant frontem condunt latam ternos paſſus. Quum enim innatant pelago, adeò conturbant aquas, ut nos agitatione huiuſmodi, præſertim ut belluas ſubmoueremus, omnia tormenta exonerauerimus, Ludouicus Romanus. ¶ Hic fortè eſt Zytyron dictus ab Alberto, de quo ſuperiùs ſcripſimus. Anteriori parte (inquit) armati militis fermè ſpeciem refert. caput ceu caſside galeatum eſt, ex cute rugoſa & dura, &c.

In mari iuxta Arabiam nigram uariæ animantes degunt, terreſtribus ſimiles: ſed breuioribus cruribus, iiſq; pinnatis: corpore pilis obtecto perbreuibus: nempe aſini, cati, canes & boues: Ex nauigatione Hamburgenſis cuiuſdam, quæ peracta eſt anno Domini 1549.

DE CETIS, QVI IN OCEANO GERMANICO ET SEPTENTRIONALI AD EVROPAM uiſuntur, præter illos quos ſuperiùs ex Tabula Olai Magni deſcripſimus.

ANNO Domini M. D. XXXI. eiectum eſt in Hollandia ex Oceano ingentis piſcis cadauer, non procul ab Harlemio, is longus fuit pedes LXVIII. craſſus uel altus pedes XXX. oris rictus latitudine patuit pedum XII. ut in Naucleri Chronicorum Appendice legitur, & Hedio in ſuis Chronicis Germanicis prodidit.

CETORVM NOMINA GERMANICA QVAE SEQVVNTVR PLERAQVE OMNIA, PAVCIS EXCEPTIS, Hubertus Lagnetus dum Hamburgo in Islandiam proficiſcerentur, ſibi obſeruata Georgio Fabricio communicauit: à quo ego accepi.

Adwal longus eſt orgyias XXIII. in cibum non uenit.

Blotewal, hoc eſt cetus ſanguineus, ſi recte interpretor. non eſt edendo.

Fiſchskeck, paſſus triginta longus, perſequitur agmen harengarum.

Gerwal, cetaceus quidam piſcis eſt, qui in cibum non recipitur, neſcio unde ſic dictus, niſi roſtri figura fortè aliquid cum Gerfiſch, id eſt, Acu piſce ei conuenit.

Hanerkeite longus eſt paſſus XXX. medullam & ſeuum habet inſtar bouis. Hunc bouem

Bos cetaceus.

cetaceum appellare licebit.

Karcẽwal ſimiliter ad paſſus XXX. porrigitur. dentes autem habet LXX. quos fabri expetunt ad ſuos uſus. Cetus hic fortè dentatus cognominari poterit: uel Carcharias, etſi alius eſt canis Carcharias. nam & Germanici nominis ratio, niſi id à dentium ueluti ſerrata aſperitate factum eſt, quæ ſit alia neſcio. Sed alium quoq; cetum (quem uulgò Ruſor nominant) aliqui dentatũ appellant: qui idem an alius ſit ignoro.

Nachtwal, hoc eſt cetus nocturnus, ulnas uiginti longitudine æquat: dentes uerò eius ad ulnas tres extenduntur.

Nonwerſracke, ulnarum eſt quinquaginta, homines & cymbas deuorat, & naues inuertit, ut etiam Ruſswal dictus. Nos cetum naues ſubmergentem in Balæna pinximus, ex Tabula Olai.

Nordwal, id eſt Septentrionalis cetus, uiuit ex rore & pluuia, latitudine eadem qua longitudine, duodecim paſſuum utraq;.

Rauen-

Rauenſchwal, quaſi coruinus cetus, à nigro colore, non eſtur.

Rote cetus bona natura præditus (ſic ille ſcripſit) corpore immenſo & ualde craſſo, paſſus triginta longus.

Rußwal, quinquaginta paſſuum eſt, deuorat homines & cymbas, inuertit naues, ut & **Nonwerſrocke**. Nomen ab impetu ei factum puto.

Schellewinck, octoginta paſſus longus, ſubmergit naues. Eius grana (ſic quidam ſcripſit; oua fortè) medentur lepræ.

Schiltwal, id eſt, cetus ſcutatus, non editur.

Schlichtback, cetus à duritie corij dictus, triginta paſſuum longitudine; homines timet.

Schwynwal, id eſt cetus porcinus, longus eſt paſſus XXXIII. in cibum non uenit.

Wangwal, paſſuum duodecim eſt, canis inſtar dentatus. Noſtri maxillas uocant **Wangen**, à quibus an huic ceto nomen ſit impoſitum, dubito.

Wintinger dicti ceti uerſantur prope inſulas & ſinus inſularum, longi paſſus XX. eſui ſunt.

Wittewal, id eſt cetus albus, non eſt edendo.

Hæc hactenus ex Huberti Lagneti obſeruationibus.

HERILL dicta belua anno Salutis M. D. XXII. poſtridie paſchatis, eiecta ad litus in Selandia reperta eſt inter Vuikkam, & locum (uel oppidum) qui à diuo Vuerpio denominatur, longitudinis pedum LXXII. ſiue paſſuum octodecim cum triente, ſi pedes VI. pro paſſu computes: altitudinis pedum XIIII. Interſtitio ab oculis ad rictum, pedum VII. De hoc piſce conciſo dolia quæ ab harengis denominant noſtri, centum & quadraginta auecta ſunt. ſecus etiam dolia quinq; repleuit. Capitis figura tanquam aprí fuit, corium munitum tanquam conchis pectinum. Hunc piſcem Fridericus Schmidemanus mercator Spirenſis uidit. Hæc ab optimo & doctiſſimo felicis memoriæ uiro Chriſtophoro Clauſero urbis noſtræ archiatro accepi. Poterit autē hic cetus Aper marinus, uel Aper cetaceus appellari. ¶ Quærendum an idem ſit monſtrū illud ma- *Aper marinus.*
rinum aprí ſpecie, quod ſupra inter Cete Olai Magni depictum dedimus.

GRIPSVVALDI in Pomerania captus olim ingens & mirabilis piſcis, ibidem in templo ſummo depictus hodie uiſitur, cum epigrammatis duobus, quæ uir doctiſsimus Georgius Curio medicus ducalis Stettini ad me miſit. ea ſunt,

Hilla uocor piſcis ad flumina fertilis Hildæ
Indigenis captus præda ſtupenda fui.
Nec dubita quiſquis picturam uideris iſtam,
Sic caput & dorſum, ſic mihi cauda fuit.

Aliud,

Talis fluctiuomis eſt captus piſcis in undis,
Qua ſita ad Arctoū eſt Hilda uetuſta ſalū:
Hic ubi diues agri Pomerania numine diuūm
Subiacet imperio celſe Philippe tuo.
Quiſquis in hac tantam miraris imagine molem,
Picturæ certam certus habeto fidem.

De eodem poſtea Io. Culmannus meus è Monte Peſſulano ſic ad me ſcripſit: Sunt quidam hîc nobiles Pomerani, à quibus accepi annis ſuperioribus in Pomerania ad Gripſiuualdum oppidū, cetum quempiam captum longitudine pedum XXII. latitudinis immenſæ: in ſumma, molis tantæ, ut quatuor equis fortiſsimis oneri fuerit. Genitale aiunt habuiſſe inſtar equi Flandrici: in ceruice foramen ampliſsimum, per quod ceu fiſtulam aquas reiecerit, carne delphino haud abſimili. ¶ Cetum illum quem Germanorū quidam **Braunfiſch** appellant, (balænam eſſe arbitror, & plura de eo in Corollario ſuper Balæna ſcripſi) à Gallis ad Oceanum Hiſlam uocari audio.

DE ALIIS QVIBVSDAM CETIS OCEANI GERMANICI.

Digitized by Google

VALENTINVS Grauius felicis memoriæ, uir clarissimus, Decimarius & Senator Fribergensis, cui ego librum De quadrupedibus ouiparis nuncupaui, de me & communibus literarum studijs optimè meritus, trium Germanici maris beluarū effigies aliquando delineatas ad me misit: non satis accuratè quidem expressas, (ad sceletos fortè capitū duntaxat, factas, reliquo corpore pro coniectura appicto,) ut suspicor, quod in duabus rimæ positi oculos tanquam branchiæ apparerent, quibus ceti carent. cætera propemodum inter se similes erant. quamobrem unam tantum ex tribus hîc apposui. Caudam non probè expressam opinor: magisq; ad delphinorum caudam debere accedere. Dentes omnibus plani erant, sicut in homine. Maxilla inferior in duabus multò breuior superiore: in tertia ferè par. Pinna in dorso unica, capitis extremo quàm caudæ aliquanto propior. Aliæ duæ eo ferè loco quo branchiæ sunt in piscibus. Ea quam exhibeo, cetum repræsentat, cuius longitudo fuit pedes XXXVI. cum triente, altitudo pedes IX. Ex reliquis duobus, unus longus fuit pedes XXXIIII. cum dimidio: altus septenos. alter uerò longus pedes XXVII. altus octonos.

Whirlepoole ab Anglis dictus cetus, balæna est, ut quidam existimant, Eliota Anglus. Videtur autem à uorticibus quos turbinis instar in aqua excitat, nomen habere: Nam & profundiora & uorticosa circa molarū rotas loca sic uocant. & turbinem uentum, qui fœnū eleuat, a **Whirle wynd**. nos uorticem **ein wirbel**, à uertendo. nam & uerticem capitis similiter uocamus, ubi capilli in partes uertuntur diuersas ab uno ueluti centro. Apparet aliquando hic cetus Anglis in mari prope Cantium: qui an Physeter potiùs quàm Balæna sit, doctiores illic inquirant. Necalius puto piscis est ille, quem **Horlepole** uocitant Angli: & alio nomine **Hoze** ut accepi: eâdem animirum omnium significatione, quòd impetu suo flatuq; uorticosas in mari tanquā palude procellas excitet. Idem igitur Germanorum **Braunfisch** fuerit: aut una saltem species piscū **Braunfisch**. sunt enim qui species eorum ternas faciant. **Pole** quidem Anglis palus est, & Germanis inferioribus **Pol**. Quanquam **Pole** etiam synciput Anglis significat: unde **Gyldenpole** pisci ab aureo syncipite nomen posuerunt. Anglicum nomen **Hoze** accedit ad Germanicum **Roze**: quē paulò antè diximus, crassissimum esse & triginta passuum longitudine cetum.

DE MACVLONE ANGLICO CETO.

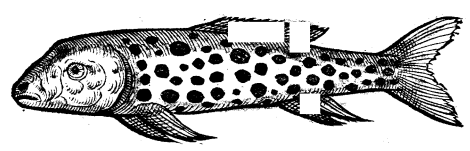

Pisa. ISA in litore nostro Britannico, quod Orientem spectat, certo quodam in loco Suffoleciæ, inter Aliburnum & Ortfordium oppida, saxis insidentia (mirabile dictu) nulla terra circunfusa, autumnali tempore anni M. D. LV. sponte nata sunt, adeò magna copia ut sufficerint uel millibus hominum. Eodem tempore Lynni, oppidi Norfolciæ

Piscis. in Anglia portuosi, piscis hic maculosus, rudi figura depictus (ut in charta impressa per Angliam publicatus est) in siccum à piscatoribus deductus fuit, longus amplius pedes LX. carne pingui, clara & candicante, gustus suauitate ceruinam referente. Nomen nostrates nescíuêre piscatores, nos maculonem uocitemus, Io. Caius medicus Anglus in epistola ad me. Porrò quòd in icone apparent branchiæ, nescio an sit probandum, magnitudo enim omnino cetacei piscis est, cui branchiæ non conueniunt. Numerus quoq;, figura, situsq; pinnarū & caudæ, non respondet cetaceis. Pictor fortè imperitus sat habuit piscem utcunq; pingere, & ostendere maculas. Ex ueterū cetis pardalis maculosa est, de qua nonnihil suo loco dicetur.

CHALANDRI tanquam pisces nominantur ab Epicharmo apud Athenæum, nisi erratum est à librarijs, ut suspicor, hoc uersu: Τρυγόνθ' τ' ὀπαιδέκτραους, καὶ χάλανδρους (aliâs χαλάρους) κωβιούς,

DE CHALCIDE, BELLONIVS: QVEM PISCEM IN OCEANO CELERINVM, IN MEDITERRANEO Sardinam dici putat.

Celerinus piscis, Rondeletio Membras uidetur, &c. Bellonio Oceani piscis est, magnitudine tantum differens à Sardina mediterranei maris.

GALLI,

SALLI, qui ad mare Oceanum siti sunt, nullum piscem agnoscunt, qui Sardinæ nomine A
uocetur, quòd nullus apud eos piscis sit, qui Gallicè Sardina dicatur, nisi aliunde salsus
adferatur. Mutant enim nomen Sardinis Galli, & Celerinos uocãt. Sed nonnihil intera
est discriminis in magnitudine, quod quidem mox indicabimus. Celerini maris sunt Oceani alumni, Sardinæ Mediterranei. Quemadmodum autẽ Boops & Mæna, Erythrinus & Phagrus, Sparus & Aurata, Cantharus & Melanurus, Bulbus seu Biennus & Scorpæna, Flesus & Quadratulus, Barbula & Limanda, Rhombus & Fleteletus, maximam habent inter se similitudinem: sic Celerinus cum Harengo ita æquiparatur, ut nisi exactè inspiciantur, non dignosci possint. Quòd si quispiam Celerinos idem cum Sardinis esse mihi non credat, imprimis eum intelligere oportet, Celerinum tam popularem esse in Gallia piscem, quàm Sardinam in Mediterraneo mari.

Celerinus siue Sardina paulò Harengo minor est, squamis intectus latiusculis, leuiter superficici corporis uti in Mullo hærentibus, & facilè decidentibus & transparẽtibus. Pellis quæ subest, omni argento lucidior esse solet: Harengus uerò magis compresso corpore constat. Ambo ora aperiunt grandia, dentium rudimentis carentia, linguam habentes conspicuam. Celerinorũ branchiæ uariæ annulos describunt. Circinati enim sunt in circuli formam interna parte multum serrata, quibus cibos secernunt in mari, eo modo quo anates & anseres suis rostris ferratis in cœno. Ex quo planè liquet, Celerinum spurcitijs maris uesci & arena, non autem piscibus uel præda. Im becilla enim labia, & maxillas nullis dentibus horrentes habet. Dum autem irritatum mare est, & procellis compulsum, tunc in modum nubis per mare nunc huc, nunc illuc circunferri solent. B C

Quam rem cùm non ignoraret Oppianus, hæc scripsit,

Chalcides & Thrissæ passim Abramidesq; feruntur,
Atque cateruatim percurrunt æquoris undas,
Et curuis habitant scopulis, & littora uisunt,
Alternantq; imas Ponti, curruntq; per æquor,
Hospitium mutant semper, Pontoq; uagantur.

Stomachum talibus, quibus dixi, spurcitijs semper plenum habent.

Circa pylorum innumeræ sunt Apophyses, ut facilè sexaginta connumeres. A pyloro reliqua intestina usq; ad rectum descendunt. Hepar uerò habet in duos lobos partitum, fel hepati annexum. Cùm desierint amplius uideri Celerini, Harengi nobis adferuntur, de quibus tempestiuum est ut differatur. Hæc Belonius, qui Harengum quoq; piscem de genere Chalcidum esse coniecit. Et mox, B

Harengi mihi de genere Chalcidum esse uidentur, quos in Mediterraneo mari etiamnum capi planum faciam. Etenim Carnispriuij tempore, cùm Romæ agerem, hos in foro uulgò ferri conspiciebam: sed tum non tamen illic Harengi nominabantur, sed Sardoni: promiscuè enim nulla habita differentiæ ratione unà cum Sardinis uendi solent, ut sic commixti, Sardoni uulgò uocentur. Sardinam uel Sardellam maris Mediterranei, eundem esse piscem quem Celerinum Oceani, nemo dubitare potest: cuius natura ea est, ut paulò magis in mari Oceano, quàm in Mediterraneo excrescat. Nec uerò mihi ipsi quispiam imposuisse mendacium credat, cùm dico quotidie Romæ Harengum uideri, & Celerinum eundem cum Sardina uel Sardella esse: hoc mihi adijciendum operæpretium fuit, quòd omnes diligenter obseruaui, & aritas, quas sub uentre in linea recta habent, numeraui, sed Celerino asperiorem, quàm Harengo deprehendi. Lineam itaq; in his asperam transuersis aristis obsirmaram cernito, qualem Lechia & Liparis habent, sed multò ualentiorem, Harengo debiliorẽ, cuius latera nullis teguntur squamis. Celerinis uerò contrà, asperiores sunt hamuli, qui inter duas squamas coarctantur. Harengus præterea corpore est multò Celerino siue Sardono latiore præditus, ad Liparem piscem magis accedens. Vterq; lineam sub uentre trigintaquinq; uncinulis asperulam habet. Gallia nihil isto pisce uulgarius nouit: nec commodius aliquid, quo homines sua ieiunia exaturent. Iconem Harengi adposui, nam tanta est illius cum Sardella siue Celerino affinitas, ut ex pictura uix possint discerni. A *Rondeletius Sardonum Romæ dictum, Harengum esse negat. & Harengũ Clupeæ postius quàm Chalcidis generi attribuit.*

Rondeletij uerò de pisce quem Galli hodie Celerinum uocant, sententiam, suprà in Apua Membrade leges.

COROLLARIVM.

Chalcidem Rondeletius coniicit esse piscem illum, qui hodie in magnis Italiæ lacubus Agoni nomine, in Allobrogum uerò lacubus Celerin nuncupatur; ob similitudinem maximam quam piscis hic lacustris cum marino Oceani eiusdem apud Gallos nominis habet. Vide supra in Agono plura de Chalcide, Rondeletij scripta. Chalcis nomen est auis, & piscis, Hesychius. imò lacerti etiam, qui alio nomine zygnis appellatur: Cælius Rhodiginus cum pisce confundit. Chalcidicæ quidem appellatio ad piscem simul & lacertum refertur, zygnis nõ item. Chalcides pisces Dorion Chalcidicas nominat, Athenæus. ¶ Chalcidem Theodorum non rectè conuertisse æricam ostenderem, si uel iam mihi otium esset, uel multum ad rei notionem interesset. Ego non audeo A *Celerinus aliud lacustris, aliud marinus.* *Zygnis.* *Chalcidica.* *Aerica.*

Digitized by Google

Anchoæ. *Meletæ.* *Sardinæ.* eas appellare nec̃ Anchoas, nec̃ Meletas, neque aliam ex ijs quas uulgò uocamus Sardinas: ſed tandiu meum iudicium ſuſtinebo, quoad rem melius inquiſiero: nec̃ ob aliam cauſam chalcidis notionem meam implicatam hic ibidem profiteor, niſi ut ſi mihi maior facultas inquirendi non permittatur, harum rerum ſtudioſos ex mea ignoratione admoneam, & incitem ad exploratiorẽ notitiam. Cum ex Græculis piſcatoribus percunctarer, quaſnam putarent chalcidas, tandem quiſpiam dixit, à ſuis ciuibus accolis Acheloi fluuij hac ætate Nungrias nuncupari, Gillius. Rondeletius Harengum à Sardina differre cõtra Bellonium oſtendit, ut in Harengi hiſtoria referemus.

Nungriæ.

Harengũ à Sardina toto ſpecie differre.

Τεχιδάδαι, (Τεχεῖδαι potiùs, uel τεχιάδαι, uel τεχιάδαι, ἀε χελκιδάδαι: Ἡρακλίωυ, μεμιχθάδαι, Varinus. Τεχίδια, χελκις, Callimachus in Nomenclaturis gentium. Athenæus Chalcides & Thriſſas & Sardinas ſimiles eſſe dicit: Oppianus ſemper in Thriſſæ commemoratione etiam Chalcidis meminit; & ſimiliter Columella, cum inquit, piſcibus in piſcinis præberi conuenit, tabentes Halecas, & ſalibus exeſam Chalcidem putremq; Sardinam. Θείσαι, καὶ τὰ ὁμοχρῶτ, χελκὶς καὶ ἐρίτιμος, (aliâs ὀρίτιμος,) διαπαίδοντε, Diphilus. Χαλκιδάς τὰς (ἃς) καλέσι καὶ σαρδίνους, ὀρίτιμους, ἰσχάσιμε, Epænetus in libro de piſcibus apud Athenæum: Euſtathius quoq; ſimiliter citat. Ariſtoteles eritimos, ſardinos dixit, Vuottonus ex Athenæo, ut apparet. Et rurſus, Ariſtoteles (inquit Athenæus) libro quinto σαρδίνους ὠνὰς καλῶ. Gaza ex Ariſtotele trichides uertit ſardinas: Varinus uerò (ut paulò ſuprà recitaui) trychades (uel trichides,) chalcides aliter uocari ſcribit, itaq; chalcides etiam ſardinas uertere licebit, ſiue ſpecies eadem eſt, ſiue potiùs generis proximi ſpecies duæ diuerſæ: quoniam & ab Ariſtotele tanquam diuerſæ nominantur, & à Columella lib. 8. cap. 17. Sic & chalcides lacuſtres ſeu fluuiatiles Ariſtotelis, & marinas Oppiani, propter naturæ & generis affinitatem, utraſq; chalcidum nomine probè appellari dixerim. nam & ſardinas uel ſardellas lacuſtres hodie quaſdam Itali nominant, (quas alij agonos,) cum marinas duntaxat uideantur memorare antiqui. Similiter percæ tum marinæ tum fluuiatiles dicuntur, etſi ſpecie diuerſæ. Nominatur & apud Galenum ſardina, uel ſardena, σαρδῖνος, Vuottonus. Chalcis cum ſit Thriſſis & Sardinis ſimilis non eſſe poteſt, ut falſò Merula putat, è genere Rhomborum, Gillius. Merulæ fortè impoſuit, quod chalceus piſcis deſcribatur rotundus & orbicularis. Sed chalceus alius piſcis eſt quem in Fabro deſcribemus, à chalcide diuerſus, ueterum teſtimonio. ¶ Chalcidem Theodorus aricã interpretatur, alij fabrũ. ſed piſcis eſt ſpurius, ex diuerſis generibus genitus, ſicut mulus, Niphus in Ariſtotelis hiſtoriam 8. 20. Imperitè autem chalcidem cum chalceo, id eſt fabro, confundit, & ex diuerſis parentibus gigni, ideoq; ſpurium eſſe, temere ac ſine authore ſcribit. nec̃ enim hoc aſſerendum eſt ex ſolo uocabulo quod Gaza confinxit. nam Hiſtoriæ animalium libro 5. cap. 9. ubi Ariſtoteles piſcium plurimos ſemel anno parere ſcribit, ut ex fuſaneis thunnos, chalcides, &c. Gaza chalcides non ut alibi æricas, ſed ſpurias interpretatur. quem locum explicans Niphus, Spurias (inquit) chalcides uocantur, & æricæ piſces uulgò: cum æricæ uocabulum nuſquam opinor uulgare ſit, ſed à Theodoro ad imitationẽ Græci confictũ. Hoc in loco Ariſtotelis (inquit Vuottonus,) uidentur exemplaria omnia mendoſa: nam chalcis gregarius eſt, non fuſaneus: & ter parit. ¶ Chalcis Germanicè poterit circunſcribi, ein Hering art, id eſt Harengi genus. uel, Chalcis marina, ein Meeragûne, id eſt Agonus marinus. & chalcis lacuſtris, ein Agûne / oder Agûnen art.

Chalceus.

Spurius.

Fuſanei.

Χυτοί.

Ἰνδάδες.

Ἀγκλαῖαι.

Χαλκιδάς ἣν δὲ φάρυς ἐλλ' ἀκανθιδάς, Phanias in Epigrammatis. 49

Chalcidem Ariſtoteles inter fluuiatile & lacuſtre genus recenſere uidetur, hiſtoriæ 8. 20. Oppianus uagis marinis adnumerat, quí nunc petras, nunc pelagus, nunc litora ſequuntur. Vide ſuperiùs in A. & Rondeletium in Agono. ¶ Vuottonus ut paulò ante recitaui ad finem A. chaleidem non fuſaneum eſſe ait, ſed gregarium piſcem. quæ nos occaſio inuitat, plura de fuſaneis, ut Gaza nominat, & alia quædam afferendi, quæ ab alijs ſcriptoribus obſeruata non ſunt. Plurimi piſces (inquit Ariſtot. hiſtoriæ 5. 9.) ſemel anno pariunt: ut ij quos fuſaneos ex argumento cognominant, quia fuſim (in Græco non eſt fuſim: ſed ſimpliciter, καλέονται δὲ χυτοὶ οἱ ὑπὸ δικτύου πεφυσκόμενοι) retibus capiantur; ut thunni, limariæ, mugiles, chalcides, (ſed has alibi ter anno párere ſcribit, ut Plinius quoq;,) moneduláe, chromes, paſſeres, & reliqua huius generis. Et rurſus 8. 13. Pontum (inquit) ſubeunt plurimi fuſanei & gregatilis generis, &c. Græcè eſt πλεῖστοι δὲ χυτῶν τε καὶ ἰνδάδων ἀγκλαίων ἐχθύουσι. εἰσὶ δὲ οἱ μὲν ἄτονοι ἀγκλαῖαι, ἔχουσι δὲ οἱ ἄγκλαιοι ἀγκῶνα. Et paulò pòſt κολίας quoq; inter ἰνδάδας nominat, quos ſupra inter χυτούς: ut ijdem uideantur χυτοὶ & ἰνδάδες, qui retibus capiuntur, (magrantes præſertim,) & ducem non habent: etſi etiam ipſi frequentes & ſimul multi natent, (ut equidem conijcio) quemadmodum propriè ἀγκλαῖαι dicti. Nam ex ijs quos Ariſtoteles χυτοὺς adnumerat, thunnos gregales eſſe conſtat: & paſſeres quoq; gregales eſſe ſuſpicor, cum in tanta copia capiantur. Vidimus mugilum luporumq; capturam (inquit Rondeletius) uno retis iactu, centũ aureis coronatis uæniſſe. Χυτοὶ ſanè dicti uidentur, ἀπὸ τοῦ χύδην ἁλίσκεσθαι, hoc eſt quòd fuſim capiantur, ut Gazæ etiam placuit: fuſim accipio pro copioſè. Eiuſdem originis eſt uocabulum χυδαῖος, de quo Euſtathius: Χυδαῖοι ἄνθρωποι, πόλεις μὲν οἱ ἀθρόοι καὶ πεπληθυσμένοι, ὑσεφόρου δὲ οἱ τὸ ὄχλῳ καὶ εὐμεγέθει. aſſerit autem ab aduerbio χύδην hoc nomen deriuari. Ergo χυτοὶ piſces huiuſmodi erunt, ut ea quæ in cæteris animalibus Ariſtoteles libro 1. hiſtoriæ capite primo ἀγκλαῖαι ἀναρχίαι (id eſt gregaria ſine duce) nominat, ut ſunt formicæ & alia innumera. Hoc etiam quòd retibus includantur, non ſolita-

ſolitarios, ſed gregales eſſe arguit. Quòd ſi ita eſt, & chalcides rectè ab Ariſtotele ſuſaneis adnumerantur, utpote ἀθρόαι, id eſt confertæ & frequentes Oppiano teſte: & nō rectè à Vuottono ſcribitur, atherinam è ſolitariorum genere eſſe: quoniam rhyadas ita interpretetur Gaza lib. 6. hiſt. capite 17. nec enim tanti interpretatio Gazæ eſt, certè atherina ſolitaria non eſt, ſed ut reliquæ ferè apuæ, quarum generi ſubſcribitur, gregalis piſciculus. Et Ariſtoteles ipſe expreſsiùs alibi (ſi bene memini) gregales eſſe atherinas ſcribit. Idem ſolitarios Græcè alio uocabulo, μονήρεις nominat, ut de citharo ex Ariſtotele citat Athenæus. Non eſt igitur quòd ſuſpicetur quiſquā cum Vuottono omnes Ariſtotelis codices corruptos eſſe libro 5. hiſt. ubi chalcides inter ſuſaneos nominantur. quin & Athenæus eundem locum ex Ariſtotele ſic recitat, ut codices noſtri rectè habent. Ariſtoteles uocabulo rhyades genere maſculino utitur, ut libro 4. hiſt. cap. 8. Rhyades quoties piſcium lotura uel nauis ſentina eiecta eſt, fugiunt ut odorem ſentientes: ubi Gaza fluras conuertit: cum alij ex anguillis & murænis quæ ſupernatant ſole torrefactæ, πλωτὰς uocant Græci, flutas reddiderint. Cæterum libro quinto ubi rhyades per æſtatem parere Ariſtoteles tradit, Gaza ſpargos tranſtulit. Spargi etiam (inquit, cap. 17.) per æſtatem parunt, mugilum labeones, ſargones, mucones, capitones. Denique libro 6. cap. 17. ſuadet piſcium genera dixit ſolitaria: id eſt, quę ſolitariè uagantur. *Solitarij.* οἱ δὲ τόκοι γίνονται τοῖς μὲν ἑνὶ τὸ ἔαρ. Hanc Gazæ interpretis inconſtantiam, Vuottonus quoque obſeruauit: ſed delectum non probè fecit. Rondeletius ſparum, ſpargū, aſpargum, eundem piſcem ſuæ ſpeciei facit, qui Græcè dicatur rhyàs: cum σπάρος nomen huius ſpeciei apud authores legatur, rhyàs uerò Ariſtoteli generalis differentiæ uocabulum ſit. Hoc poſtremò addiderim, piſces quoſdam inter ſolitarios & gregales ambigere, ut ſcripſi in Congro c.

Chalcis quodammodo ſtridet, ψοφεῖ οἷον στριγμόν (lego τετριγμόν. nam & proximè τετριγώς dixerat,) Ariſtot. hiſtoriæ 4. 9. *Chalcis an ſonū aliquem edat.* Chalcis ſibilat, συρίττει, Aelianus 10. 11. Ego pro χελυὶς repono χελιδὼν, id eſt Faber piſcis: ut deprauatum in Ariſtotelis codice uocabulum, quale reperit, deſcripſerit Aelianus. Sed integrum hunc Ariſtotelis locum audiamus: Piſces uocis quidem expertes ſunt: ſed ſonos quoſdam ſtridoresq; mouent, qui uocales eſſe exiſtimātur, ut lyra, ut chromis: his enim quaſi grunnitus quidam emittitur. aper etiam piſcis in Acheloo uocalis habitus eſt, & chalcis, & cuculus. alter enim quodammodo ſtridet, alter perinde ut cuculus auis obſtrepit. Quæ omnia creditā illam uocem emittunt, aut attritu branchiarum, quas horridiuſculas continent: aut ſuis interioribus quæ circa uentrem habentur. ſpiritus enim incluſus in his eſt, Hęc Ariſtot. atqui chalcidi branchiæ horridiuſculæ ſeu ſpinoſæ (nam ἀκανθώδεις uerbo utitur Ariſtoteles) non ſunt: in chalceo uerò branchiarum operimenta foris horrent, ſicut in lyra & ſimilibus piſcibus: ipſæ uerò branchiæ intus an ſpinoſæ ſint, neſcio: qui piſcem ipſum nondum uiderim. Chalceum præterea Maſſilienſes Trueie uocant, quia dum capitur ſuum more grunniat. Hoc igitur & ueræ lectionis apud Ariſtotelem & Aelianum reſtituendæ: & piſcem quem diui Petri uulgò nominant, chalceū eſſe, de quo multi antehac dubitarunt, argumentum eſto.

Chalcis ter anno parit, Ariſtot. & Plinius. Alibi uerò (ut in A. recitaui) χυτὶς eam adnumerat Ariſtoteles, qui ſemel anno pariant. Oua ſua gregatim gurgiti altiori mandat congeſta, Ariſtoteles. Quamuis carne paſcatur, non uagatur tamen, Idem. ſed hic quoque locus mihi ſuſpectus eſt, ut addubitem ad chalceúmne potiùs referenda ſint hæc uerba. nam chalcidem edentulam eſſe puto, & minimè carnuorum: Vide mox in E. uagari autem eam, nec ſtabilem habere in mari ſedem ex Oppiano retulimus. ¶ Pediculi quibuſdam innaſcuntur, quo in numero chalcis accipitur, Plinius. Vide ſupra in Chalcide altera Rondeletij, in A. elemento, in hiſtoria Agoni.

Oppianus thriſſas capi ſcribit naſſa in mari ſuſpenſa, cui incluſa ſit eſca, maza uidelicet de eruis fricțis & myrrha uino odorato excepta: & ſimiliter chalcides. unde conijcimus hos piſces carnuoros non eſſe. ¶ Veſpas hoc modo comprehendunt: Ante earum nidos naſſam, in quā priùs paruulam mænam, aut membradem cum chalcide imponi conuenit, appendunt, &c. Aelianus. ¶ Eſca iacentium (piſcium, paſſerum uel concharum genera uidetur intelligere: loquitur autem de piſcinis) mollior eſſe debet quàm ſaxatilium, itaq; præberi conuenit tabenteis haleculas, & ſalibus exeſam chalcidem, putremq; ſardinam, &c.

Chalcidem ſale exeſam Columella dixit: qui etiam inter mollis carnis piſces cum ſardina & halecula eam numerat. ¶ Chalcides, tragi, acus & thriſſæ, piſces ſunt ὀχυρώδη, καὶ ἀλιπῆ, καὶ ὄχυλα, Hiceſius apud Athenæum. quæ uerba unà cum illis quæ in A. retuli ex Diphilo, Vuottonus ſic uertit: Chalcis trichidi atq; thriſſæ ſimilis eſt, piſcis ariſtoſus ſpinoſusue: aut ſiccus & ſqualidus, hoc eſt ὀχυρώδης: nec multum in ſe pinguedinis continet, nec ſuccum copioſum in alimentū præbet: facile tamen in corpus digeritur. Acum quoq; piſcem ſupra ex Hiceſio ὀχυρώδη & ὄχυλον eſſe diximus.

Χαλκιδάς τε, (aliàs κυμαλιδάς, quod non placet,) Epicharmus apud Athenæum. Βόγλωσσον τάυρλον θύρσε, καὶ χαλκιδά τε καθ' ἕλκει, Quidam apud eundem. ¶ Eſt & chalcis accipitrum generis: item lacertorum, ubi philologiam huius uocabuli requires.

Αἱ δὲ λῆδες, στεργοί τε, χαλκιδόν τε καὶ τριπόνλιαι, Epicharmus in Nuptijs Hebę. Et rurſus, Χαλκίδλαν, ὕδατ' ὀφρακίς τε, χ' ὁ πίων κύων.

CHALCIDIBVS, aut ſardinis, apuarúmue generi cognatus uidetur piſcis, quem Ger-

Digitized by Google

mani accolæ Oceani Stinckeling / Stinckfiſch, uel Spirinch appellant. de quo plura dice-
mus in fine Operis.

DE CHANNA. RONDELETIVS.

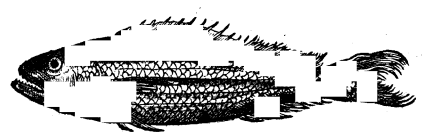

B PEVSIPPVS apud Athenæum percam, channam, phycidem ſimiles eſſe dicit: quam
Libro 7. obrem cognata perca, reliquæ faciliùs cognoſcentur.
A Dicitur à Græcis χάννη & χάννη, utrumq; enim nomen reperio: nam à uerbo χάνω,
quod ſignificat hio, deducitur χανὼς: & per pleonaſmum τὸ ν, uel ν dicitur χάνν@ uel
χάιν@, uel χάιννη & χάννη: utroq; enim genere pro piſce ſumitur. à uerbo autem χάινω deducitur, q; ſe-
ſemper ore hiante ſit, unde à Gaza hiatula uertitur. Eandem ob cauſam ab Epicharmo dictas fu-
iſſe channas μεγαλοχάσμονας opinor, id eſt, multùm hiantes. à Maſſilienſibus, noſtratibus & Hiſpa-
nis ſerran dicitur, à quibuſdam thanna.
B Channa piſcis eſt pelagius, autore Ariſtot. lib. 8. de hiſt. anim. cap. 13. nihil omnino ſaxatili ſi-
Lib. 1. ἀνατομῶν. milis, & cum ſaxatilibus ab Oppiano numeratus, lupum corporis habitu referens, & oris ſciſſu-
ra. Maxillam inferiorem ſuperiore prominentiorem habet, ob quam cauſam ore ferè ſemper eſt
aperto. Dentes acutos, oculos paruos. Pinnis, cauda, aculeis, branchijs, internisq; partibus cæte-
Color. ris ſaxatilibus eſt ſimilis, ſed uentriculo eſt maiore & laxiore. Colore eſt uario, dorſum ex rubro
nigreſcit: lineæ à capite ad caudam ductæ rufæ ſunt. Cauda maculis rufis notata, item pinna à po-
dice ad caudam. Pinna dorſi rufa eſt. Inde Ariſtoteles, citante Athenæo ποικιλόχρωμον μέλανον ap-
Sexus. pellauit, & ποικιλόγραμμον, quod partim nigro, partim rufo, ſiue rubeſcente colore uariata ſit. Ad-
hæc cùm permultas uiderimus & diſſecuerimus, omnes uuluas habere comperimus, & ſæpius o-
uiis, ſed non multis plenas, quòd omnes fœminæ ſint, ut annotauit Ariſtoteles libro 4. de hiſt. a-
nim. capite 6.
A Quæ omnia mihi fidem faciunt nos channam ueterum hîc proponere: quanuis Maſſilienſes
Channa Maſſi- liæ alia, Canes- della alia. piſcem alium iſti ſimilem channam uocitent: & ſtagni quod lingua noſtra Martegue dicitur, acco
læ piſciculum alium canadelle: quod fieri propter ſimilitudinem reor, & hos piſces cum channis
confundi: quemadmodum in turdis, quorum plura genera recenſuimus, uſuuenit, quos omnes
communi nomine turdo appellant.
C De channa Ouidius libro de piſcibus: 40
An channæ om- nes fœminæ ſint. Et ex ſe Concipiens channe gemino fraudata parente eſt.
Et Ariſtoteles Pliniuſq; locis capite de erythrino citatis prodiderunt, channas omnes fœmi-
nas eſſe, quòd omnes uuluas habeant, nullæ feminis uaſa, quibus mares à fœminis diſcernuntur:
quòd omnes grauidæ capiantur. Verùm qui fieri iſtud poſsit, non ſine cauſa quis dubitauerit.
quemadmodum & de phoxinis, de quibus Ariſtoteles libro 6. cap. 13. de animalium hiſtoria: Fer
mantur oua per coitum in ijs, qui uenere utuntur: fiunt & ſine coitu. oſtendunt id fluuiatiles qui-
dam: nam ſtatim atq; nati ſunt, propè dixerim, & parui adhuc phoxini oua habent. Iam uerò per-
dices non ſolùm hypenemia oua, ſed etiam fœcunda concipere aiunt: ſi, quo tempore gliſcunt &
ad uenerem incitantur, aduerſæ maribus fieterint, uento inde flante. Et equas quaſdam in Luſita-
nia ſine coitu parere, ſunt qui affirment. Quæ naturali & inſigni animalium iſtorum fœcunditati 50
tribuere oportet. Sunt & mulieres tam fœcundæ naturâ, ut primo ſtatim concubitu concipiant:
unde prouerbium, τίκτει κόρη ὅτ' ἂν γαμῶς αὐδ' ὀκτάμηνος, Parit puella etiam ſi malè adſit uiro. Neui equi-
dem matronas integerrimas & caſtiſsimas ex ſenibus & propè effœtis maritis ob naturalem fœ-
cunditatem liberos ſuſcepiſſe. Ex quibus efficitur, ut minùs mirum uideri debeat in mari, in quo
Maris ipſa diuina & procrea- trix. poſteà mare diuina & procreatrice ſua ui perficit, maſculiq; uicè gerit. qua de re plura legere po-
teris libro 4. cap. 3. & 4. Dicet fortaſſe aliquis erythrinos & channas utriuſq; eſſe ſexus, quod de te-
poribus terrenis credunt aliqui: quod etiam in quibuſdam cõperiri aiunt, ut in mugilibus, in qui-
bus modò oua, modò lac uideri ferunt, (ſemen autem lac uocant.) idq; mihi affirmauit Ioannes
Laurentius uir iam ſenex, & in piſcandi arte exercitatiſsimus: utpote quam & in noſtro litore, & 60
in Hiſpania, & in Italia exercuerit. Eam nunc in inſula quæ Martegue dicitur, non procul à Maſ-
ſilia exercet. At huic opinioni refragatur Ariſtoteles, qui oua ſemper in ijs reperiri affirmat. Ve-
rùm

rùm de hac re nihil ſtatuo. Sed liberum cuiq; iudicium reliquo. Cætera quæ de channa dicenda ſunt perſequamur.

Channa ex ſarcophagis eſt, teſte Ariſtotele libro 8. de hiſt. animal. cap. 2. cui & ſynodonti euenit, ut quum minores inſequuntur, uenter excidat, propterea quòd piſcium uentriculus iuxta os poſitus eſt, nec gulam habent. Et lib. 2. de hiſt. animal. cap. 17. Piſces magna ex parte gula carent, ut qui coniunctum ſtatim ori uentriculum habeant, quocirca ſæpius euenit grandibus nonnullis, ut dum per impetum inſectantur minores, uentriculus in os procidat. Sola igitur cauſa cur uentriculus in ore channæ & ſynodontis, & aliorum quorundam ſæpe reperiatur, non eſt uentriculi ſitus ad os. omnibus enim piſcibus qui pulmonibus non ſpirant, quiq; ob id, & arteria aſpera, & gula carent, id accideret. Sed uoracitas & tanta cibi appetentia ut uentriculus, cui rectæ ſunt fibræ ad trahendos cibos, ſurſum feratur, & tum ob propinquum ſitum, tum ob laxitatem in os procidat, id quod declarat Galenus libro 3. de facult. naturalibus: quo etiam in loco Ariſtotelis ſententiam profert, imò uerba ipſa adſcribere uidetur longè quidem diffuſiùs quàm in noſtris exemplaribus legantur. Sunt hæc Galeni uerba: Ergò ex iam dictis patet, internam gulæ & uentriculi tunicam, cui rectæ ſunt fibræ, quæ ab ore in ſe attrahat, eſſe inſtitutam, eoq; in deglutiendo tantùm agere; externam uerò, cui tranſuerſæ ſunt fibræ, quò conſtringat ea quæ continet, ac protrudat, talem eſſe factam, eandem tamen non minùs in uomendo, quàm deglutiendo operam ſuam nauantem. Clariſsimè ſubſcribit iſis, quæ dicimus & quod in channis, & quod in iſis qui Græcè σωλήνες appellantur, accidit, ut quorum uentriculus interim in ore inueniatur, ueluti Ariſtoteles in libris de animalium hiſtoria prodidit, reddita etiam cauſa, præ guloſitate id inquiens illis contingere. Ita enim ſcribit: In uehementiore appetentia, uentriculus omnibus animalibus ſurſum procurrit, adeò ut nonnulli cùm primùm incipere manifeſtè eum affectũ ſentiunt, foras repere ſibi uentrem dicant; alij uerò cibos quos adhuc mandunt, necdum ſatis eos confecerunt, eripi planè inuitis. Ergo in iſs animalibus quæ naturâ ſunt guloſa, quibusq; oris laxitas eſt multa, ac uentris ſitus propinquus, (ueluti in ſynodonte, ac channa cernitur,) nihil mirum eſt, cùm in admodum uehementi eſurie, minorum piſcium aliquem proſequuntur, ac iam in eo propè ſunt ut comprehendant, ſi auiditate perurgente uenter eorum in os ſurſum rapitur. Fieri autem id aliter prorſus nequit niſi uenter cibos per gulam ueluti per manum ad ſe trahat. Sicuti & nos præ ſtudio aliquando nos ſotos unà cum manu extendimus, quò promptiùs corpus quod petimus apprehẽdamus: ita & uentriculus cum gula, ueluti cum manu unà extenditur. Proinde in quibus animalibus hæc tria ſimul incidunt, uehemens nutrimenti auiditas, gula parua, & oris laxitas ampla, in his paulũ extenſionis momentum totum uentriculum ſurſum in os agit. His uerbis Galenus & Ariſtoteles apertè oſtendunt cauſam rei, quam quærebamus, cur ſcilicet channis & alijs piſcibus uentriculus in os excidat.

Cur channæ, & nodonti, & aliis quibuſdam piſcibus uentriculus in os excidat.

Galeni uerba de eadem re.

Hoc loco me etiam inuitum cogit ueritas ut lectores admoneam, uirum aliquot doctiſsimũ, & mihi amiciſsimum, qui his Galeni libris annotationes aliquas in margine aſperſit, lapſum eſſe cùm channas, id eſt, hiatulas, concharum genus eſſe annotauit, ſimilitudine nominis, ut opinor, deceptus. Sunt enim chamæ conchulæ quibus channæ nomine tantùm ſimiles, re ualde diſsimiles ſunt: quippe quæ ſquamoſæ ſint, ex pelagijs uel litoralibus piſcibus, ut initio huius capitis diximus. A

Channas pro chamis quidã accepit ineptè.

Channa tenera eſt carne, ut ſcribit Diphilus, durior tamẽ percâ. Paratur ut reliqui ſaxatiles. F

DE EADEM, BELLONIVS.

Channum Græcis dictum uolunt, quòd is piſcis moriens, perpetuò hiet ac rictum ædat. Maſſilienſes, apud quos plurimus eſt, Serranos uel Serratanos uocant, Genuenſes Bolaſſos, incolæ Portus Veneris Barquetas, Græcorum uulgus, Channo.

Tanta eſt huius piſcis cum Orpho, Hepato & Perca marina (cum qua publicè diuendi ſolet) ſimilitudo, ut piſcem penè eundem eſſe credas: ſed Percæ marinæ Channis ſunt maiores, lineiſq; latis, tranſuerſis ex rufo nigricantibus tergora diſtincta habent. Channi autem promiſcuè tranſuerſas & rectas lineas ferunt. B

Oppianus, ---Phagrus Channi ſeducitur eſca. Piſcem iſtum irretitum non capiũt: ſed calamo fallunt ex hamo, & maximè ſi carcinis pro eſca utantur: eos enim appetunt auidiſsimè. Channa calculos in capite gerit, ut Perca, Scorpio, Cephalus & Vmbrina. E

Omnes porrò Channos oua ferre ac fœminas dici poſſe Ariſtoteles tertio de generatione animalium ait, partim enim receptacula habent ſeminis genitalis, partim uuluas. C

Sexus.

COROLLARIVM.

Channa uel Channe piſcis, uel Channus, Græcè duobus modis rectè ſcribitur, χάννη fœm. uel χάννος maſculino genere, Oppiano bis. non probo qui per ypſilon ſcribunt, (etſi Ariſtotelis codices ſic alicubi habent, deprauati nimirum, ut innumeris alijs in locis;) ut nec; eos qui per alpha in

Digitized by Google

fine, aut per n, ſimplex in medio. A uerbo χάσκω fit χδὼ, & χασδὼψ, & χάσμ@ piſcis, liquida Aeolicè duplicata, ut ſciunt etymologi, Euſtathius. Hoc & Gaza animaduertit, qui Hiatulam ab hiando conuertit. Sed idem pro chama concha quoq; hiatulam uertit, ut ſatius ſit Græcis uti uocabulis, ne res diuerſæ confundantur. Cæterum an moriẽs tantùm hiet, ut Bellonius uoluit: aut etiam uiuens plerunq;, quod ſuſpicor, quòd uorax admodum piſcis ſit, & mandibulas ferè ita conſtitutas habeat ut Rondeletius annotauit, obſeruent quibus non deerit occaſio. Channe à noſtris ruſticis dicitur orcana, Niphus. In Lemno inſula hodie cano, Bellonius. Græci etiam hac ætate & Veneti uocant chanen, Gillius. Germanicè circunloquemur, Ein fiſch glych dem Meerberſich/ Ein Meerberſich art.

B Perca, channe & phycis, ſimiles ſunt, Speuſippus. Channe ſpinas in dorſo robuſtas & aculeatas habet, eius labrum inferius & rubet & eminet, exiguis eſt dentibus & acutis, itemq; aculeatis branchijs, Gillius. Erythrini & channæ (omnes, ut addit Rondeletius) uuluas habere traduntur, Plinius. Channæ omnes oua habent, Ariſtot. & Plinius.

C Channe pelagius eſt piſcis, Gillius. Ouidius etiam inter pelagios numerat. Oppiano channi, χάννοι, degunt circa ſaxa muſcoſa. Piſces ſunt libidinoſi, Aelianus.

H.2. Χάννος τε, πωλὰς τε, καὶ ὀμνυχίλιν πόντου, Numenius apud Athenæum: ſed uerſus uidetur corruptus. ¶ Chennion etiam genus piſcis dictum fuiſſe apud Varinum legimus.

DE CHANADELLA, VEL CHANNADELLA POTIVS, A SIMILITVDINE CHANNAE.

TRANSILIENSES alium piſcem Channæ prædictæ ſimilem, channam uocitant: & ſtagni, quod lingua noſtra Martegue dicitur, accolæ, piſciculum alium canadelle: quod fieri propter ſimilitudinem reor, & hos piſces cum channis confundi, Rondeletius.

DE EADEM, BELLONIVS.

Iconem quoq; appoſuit Bellonius, tertio anthiæ generi, quod ex Rondeletio ſuprà exhibuimus, perſimilem. niſi quòd dentes in eo exprimuntur, labrum ſuperius magis eminet, & linea latiuſcula per medium corpus deſcendit.

B Liguſtico mari cognitiſsima Canadella, elegantem ac uarium habet colorem, bona tamen ex parte purpureum: neq; unquam ad eam magnitudinem extuberat, ad quam alij piſces ſaxatiles. Sachetum Veneti uocant, qui dum uiuus capitur, ſpinoſum quiddam è branchijs uibrat, quo manus cõtrectantiũ ferit. Labijs eſt magnis ut Cynædus, ſed dentibus ab hoc & à Phycide longè diſſimilibus: quorũ quum anteriores acutos, & ferè caninos habeat, poſteriores tamẽ obtuſos oſtendit. Pinnam dorſi continuam, & (ut in Scorpione marino) crenatam: reliquas branchiarũ pinnas utrinq; luteas: qui color etſi ut in alijs ſaxatilibus ut plurimùm euariet, eadem tamen corporis moles, eadem forma huic permanet. Squamas habet lituris uiridibus, cinereis, rubris, & interdum ceſtanei coloris uariegatas, atq; extremam branchiam (quæ illi oſſea eſt) crenatam ut lupus. Roſtro eſt acutiore ẽq; Lambena: optimũq;, ut reliqui piſces ſaxatiles, alimentũ præbet. Cognatus huic F eſt hepatus, qui ſimiliter à Venetis ſacheto uocatur, (inquit Bellonius) ſolo colore differẽs: de quo in H. elemento dicetur: quanquam is cuius iconem nũc ſubijcimus, hepatus Bellonij uidetur.

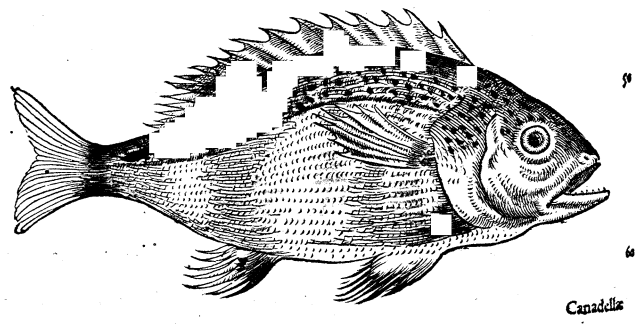

Canadella

COROLLARIVM.

Digitized by Google

Canadellæ piſcis nomen hodie uulgò uſitatum Gallis ad Liguſticum mare, uel per diminutio nem à channa factum eſt, uel aliquam eius cum channa cognationem ſignificat. Veneti Sacche to uocant, ut etiam hepatum (ſed alius eſt Rondeletij hepatus) indifferenti nomine, inquit Bello nius. Ea quam ego hic exhibui effigies, Venetijs Saccheti nomine mihi confecta eſt. piſcem ſparo congenerem aliqui eſſe putant. Ego Bellonij hepatum eſſe ſuſpicor. ipſe quidem hepati ſui iconē non poſuit. Noſtra colores uarios oſtendit: pinnis ad branchias & cauda flaueſcit, ſed cauda innu meris etiam maculis ruffis diſtinguitur. pinnæ binæ in uentre Indici coloris ſunt: illa quæ podicē ſequitur primum Indica, deinde flaua, in extremo rubicunda, &c.

DE CHARACE.

CHARAX in petris & arenis paſcitur, Oppianus lib. 1. his uerbis: ἐν δὲ χάραξ, κῆφοί τε κυβι σωτῆρες ἔασι Κωλιοί. Χαράκινοι à Tarentino inter piſcium marinorum genera recenſen tur. ¶ Dentex & charax eiuſdem generis ſunt: ſed hic præſtat, (διαφέρει δὲ ὁ χάραξ,) Diphi lus Siphnius apud Athenæum de alimēto ex piſcibus loquens. quamuis quòd eiuſdem generis cum dentice eſſe tradit characem, non modo ad nutrimenti rationem, ſed formam quoq; utriq; communem retulerim. Et fortè charax hoc nomen inuenit, quod firmis dentibus os uallatum, ſimiliter ut ſynodon ab ijſdem appellatus habeat. χάραξ enim uallum ſignificat, ſicut etiam ἔρκος, quo uocabulo de ſerie dentium poëta uſus eſt. ποῖόν σε ἕρκος φύγεν ἕρκος ὀδόντων; Quarè ut ſy nodonti Germanicum nomen finximus, ein Zanbrachſmen oder Zanfiſch: ita & characem ue luti alteram eius ſpeciem nominare poterimus, Ein Zanbrachſmen art / oder ein art vom Zanfiſch.

Haud ſcio an idem ſit charax Aeliani, quem libro 12. cap. 25. his uerbis depingit: Charax pi ſcis fœtura eſt maris rubri. is pinnas habet & utrinq; & in tergo auricolores. Inferiores partes pur pureis cingulis illuſtrātur. Similiter eiuſdem cauda, auri colorem gerit. Purpureus color medios oculos pulchrè adumbrat. Sed Græca illa adſcribam, quæ etiam aliter conuerti poſſe uidentur, ut non pinnæ tantum, ſed latera tota cum dorſo aurei coloris ſint. Ἔχει δὲ πτέρυγας, καὶ χρυσῷ πεποίκασται, ὅσα δὲ (ὅσα τε) ἰδεῖν τὰ μὲν ἐκάτερα, καὶ νωτιαῖα ὅσα, καὶ ποδός τε ἔχει χρυσοειδῆ. ¶ Χαράξ fœminino genere palum ſeu pertícam ſignificat, maſculino autem uallum militare, Euſtathius.

DE CHELIDONIA.

CHELEAR piſcis nomen uidetur, eiuſdem qui & chelidonias dicitur. Χηλαὲ, χηλιδών, χηλιδόνιος, καὶ ἐχένις ποιός. id eſt, Chelear, hirundo, chelidonias, & piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Χηλιδόνιος, piſcis quidam, Suidas: melius χηλιδόνιος. Piſcem boreum inter ſydera hirundinis præferre caput, propterea & à Chaldæis piſcem nuncupari chelidoniā Theon ſcribit, Cælius Rhodig. Cum ſexaginta dies à ſolſtitio brumali abierint, initio noctis ar curus oritur: poſt illum uerò, hirundo (*piſcis nimirum, ſaltem ſydus*) apparet, Heſiodus. Pelamy dum generis maxima apolectum uocatur, durius tritone, Plinius 32. 11. ut Hermolaus legit. Eſt au tem, ut coniectura conſequor, (inquit idem Hermolaus,) triton id quod Græci chelidoniam uo cant, apolectus uerò, quam ſynodontida Athenæus. Maior (inquit) pelamys, ſynodontis appella tur, durior quàm chelidonias. Item paulò pòſt: Orcynus (inquit) ſimilis eſt chelidoniæ cum ma gnus eſt. Confer hæc uerba cum Plinio: Orcynus (inquit) pelamidum generis maximus non re ditin Mæotin, ſimilis tritoni, Hæc Hermolaus. Græca Athenæi (imò Diphili apud Athenæum) uerba hæc ſunt: Πηλαμὺς ἢ μείζων, σωσθυνὶς καλεῖται. ἀναλογῶν μέντοι ὁ χηλιδόνιος τῇ πηλαμύδι, σκληρότροφος ὤν, ἡ δὲ χηλιδὼν ἢ ἧσσον πολύπαχυς ἐστὶν, ἔχει τὸ ἀφ' αὑτῆς ὑγρὸν, δύσχροιον ποιεῖν, καὶ πυῶδες αἷμα. Ὁ δὲ ὀρκυνὸς, βορεῖος ὢν, καὶ ὁ μείζων πελαγίοις ἧσσον χηλιδονίας ἐστὶ τῇ σκληρότητι. In his uerbis quid à Rondeletio mutetur, requires infra in capite De thunni, pelamydis, aliſq; ſimilibus nominibus. Et quia chelidoniæ no men apud nullum ueterum aut recentiorum pro piſce reperiri putat, pro eo ſubſtituit χηλιδών. Cum enim (inquit) ſemel χηλιδὼν legatur, cui alij piſces comparantur, cur in eadem comparatio ne perſeuerante ſententia, nō chelidòn deinceps, ſed chelidonias legatur? Atqui ueriſimiliùs con trarium dixiſſet Rondeletius. cum enim in hoc Diphili loco, chelidonias bis legatur, chelidòn ſe mel, probabilius fuerit, in eo quod ſemel ponitur errorem eſſe commiſſum, quàm in eo quod bis. Quid quod χηλιδὼν fœminini generis uocabulum eſt, χηλιδόνιος maſculini? Rondeletius lectionem emendans, chelidonias quidem mutat in χηλιδὼν fœmininum, attributa uerò ei maſculina nomen ac participium relinquit. ſic enim legi uult: Ἀναλογῶν μὲν ταύτῃ (τῇ σωσθυνίδι) ἡ χηλιδὼν, τῇ πηλαμύ δι σκληροτρόφος ὤν: cum ἀναλογῶσα & σκληροτρόφα dicere oporteret. Sed neque hoc approbārim quod Rondeletius ait, Diphili ſententiam in eadem comparatione perſeuerare, tanquam omnia de pe lamydis tantum generibus ſint, cùm ipſe interim chelidonem genere differre fateatur, nutrimen ti uerò ſuccíq; ratione accedere eam ad pompilum. ſic enim legit, non polypum. Ego potiùs dixe rim Diphilum à pelamydum genere diſcedentem, de heledona loqui, quæ & ſpecie & uiribus po

Triton.

Apolectus. Synodontis.

Digitized by Google

lypo ſimilis eſſe, & ſanguinem mouere, & bonum colorem facere dici poteſt, (ſi bene ſcripta uetꝛ
rum memini. uide infra in Polypo) chelidòn non poteſt. quamobrem apud Diphilum ego ſic
legerim, ὃ δὲ ἰλυσβόης ἢ ὑφ' ποδήνεφ ἰουκῖσε. neq; enim tam perſeuerationis in uno genere apud authoꝛ
res, quam ſæpe negligunt, quàm rerum ipſarum habenda eſt ratio. Mihi quidem non temere uetꝛ
ba authorum uidentur immutanda, ſed omni ſtudio quærendum quo pacto ea quæ poſita ſunt,
tueamur. Verùm hac de re plus quàm inſtitueram, dixi. ¶ Alterum exocœti genus circa Byzan
tium quidam chelidonium nominant, Bellonius. Et rurſus, Tertium exocœti genus à nonnul-
lis (piſcatoribus in Græcia hodie) chelidonius appellatur. Coloris ratio chelidoniſs leporibus,
& ficubus quoq; nomen dedit: quæ an ſimiliter piſcibus ab hirundine dictis conueniat, nunc non
habeo quod affirmem. Fieri enim poſſet à figura nomen eis factum fuiſſe: ſicut & de balæna h
Oceani Germanici Wtunfiſch dicta fertur, caudæ pinnam ei ſimilem eſſe hirundinis caudæ.

De chelidone, id eſt hirundine piſce, in H. elemento dicetur.

CHELLARES, Χελλαρὲς, qui aliter bacchus, & oniſcus, id eſt aſellus uocatur, Dorion apud Athenæum. Vide in Aſellis.

CHELMON, Χελμὼν, piſcis qui & chelidòn, id eſt hirundo dicitur, Varinus.

CHELON, id eſt Labeo, de genere mugilum eſt.

CHENNION, Χήνιον, auicula quædam in Aegypto ſale condiri ſolita, (coturnix parua, quæ-
re in Coturnice a.) & genus piſcis, Varinus.

CHERABAS, Χηράβες, Sophron nominat; ſunt autem oſtracoderma. & Archilochus quoq; 2a
χηράδος meminit, Athenæus.

CHLOSSVS, Χλοσσὸς, piſcis Ionicè, Heſychius & Varinus: ἰχθὺς τοῦ Ἰάνων, tanquam non ali-
quam ſpeciem, ſed genus totum hoc uocabulum Ionibus ſignificet.

CHOLIX, χόλιξ, bouis uenter aut craſſum eius inteſtinum, uel genus piſcis ſecundum ali-
quos, Varinus.

DE [illegible]RONDELETIVS.

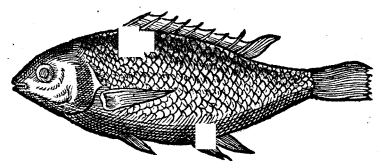

3a

A NPOMIS & κρόμυς an iidem, an diuerſi ſint piſces, equidem me adhuc neſcire fateor: ma
lo enim id fateri quàm ſciens ſtudioſis imponere, & rem incertam pro certa propone-
re. Athenæo uidentur diuerſi eſſe piſces, diuerſis enim locis utriuſq; meminit, uno loco, a
ex Epicharmo, Καὶ σκιαῖσι, χρόμυς τε, ὃς ἐν τῷ δεῖ περὶ τὴν ἀνάλωσιν, ἰχθύων πολύτιμος, ἄκεστός, ubi σκι-
αῖσι ponitur pro ξιφίαις per diæreſim ξ in κσ, & hyperthetim τὸ σ. altero loco: Καὶ τὰ μὲν λάπαρα
Cremys. φάλαι, ὡς κρόμυς. quem locum citat ex Ariſtotele περὶ ζώων. Chromis Latinum nomen nullum habet,
noſtris uerò piſcatoribus incognita eſt: ob id nomine caret. Chromin eſſe puto, & eam hic exhi-
beo, quæ in ora Liguriæ, Antipoli, & in inſula Lerino, (quæ nunc diui Honorati inſula dicitur,)
frequentiſſima eſt, uocaturq; à Liguribus caſtagno à caſtaneæ colore.

B Piſcis eſt litoralis corporis figura, pinnis & ſpinis melanuro ſimilis: ſed oculis eſt minoribus,
nota nigra in cauda caret, ſed totum corpus nigricat. lineas habet rectas à branchiis ad caudam.
ore eſt paruo, ſquamis paruis, interna omnia auratæ ſimilia habet. poteſt etiam non ineptè corpo-
ris figura, & colore cantharo comparari, niſi quòd chromis paulò nigrior eſt. Lapides habet in ce-
rebro, ob id hyeme malè habet.

C Ariſtotcles ſemel anno parere ſcribit, & inter σὺς χοιρὸς collocat, id eſt ſuſaneos piſces, ut Gaza
Lib. 5. de Hiſt. anim. cap. 9. uertit. Et alibi cùm iis recenſet, qui exquiſito ſunt auditu, & grunnitum quendam edere ſcribit.

D Piſcis hîc paruus eſt, & uilis habetur: humidior enim eſt, ideo in craticula aſſandus. Archeſ
Lib. 4. de Hiſt. anim. cap. 8. ſtratus tamen dixit:

Τὸν χρόμυν ἐν Πέλλῃ λάβῃς μέγαν, ὃν δὲ πίων — Ἢν δ' ἐν Ἀμβρακίᾳ, καὶ ἐν Ἀμβρακίᾳ.
Ibidem cap. 9. Maiorem chromin in Pella cape, tempore meſsis, Pinguis enim eſt; uel in Ambracia.

Ouidius immundam chromin appellauit.

DE EODEM, SEV CASTAGNOLA PECVLIARI 6
Maſsilienſium piſciculo, Bellonius.

A Caſtagnola à colore corticis caſtaneæ uulgo Genuenſium, Maſsilienſium, & incolarũ Portus Veneris

Veneris dicta. Grandem pro ſua magnitudine habet in tergore pinnã, caudam longam & bifur- B
cam, pinnam utrinq; ad branchias unã, & duas ſub uentre. Squamis cõtegitur latis. Corporis figu
ram in Cyprini modum circinatã habet. Branchias utrinq; ternas, quarta dempta quæ clauſculæ
ipſi corpori iungitur. Hepate eſt unius tantùm lobi, ſtomacho incumbentis, ut in Delphino dixi-
mus. Stomachum rotundum habet: & duodenum, ſine apophyſibus inhærens ieiuno: colon ad-
modum gracile, ter tantùm cum alijs inteſtinis obuolutum.
Vere & æſtate copioſiſsimus capi ſolet: nihili tamen à piſcatoribus fit: eſt enim popularis. C F

DE ALIO PISCE, QVEM BELLONIVS
chromin eſſe coniſcit.

De hac icone uide quæ notauimus mox ab initio Corollarij.

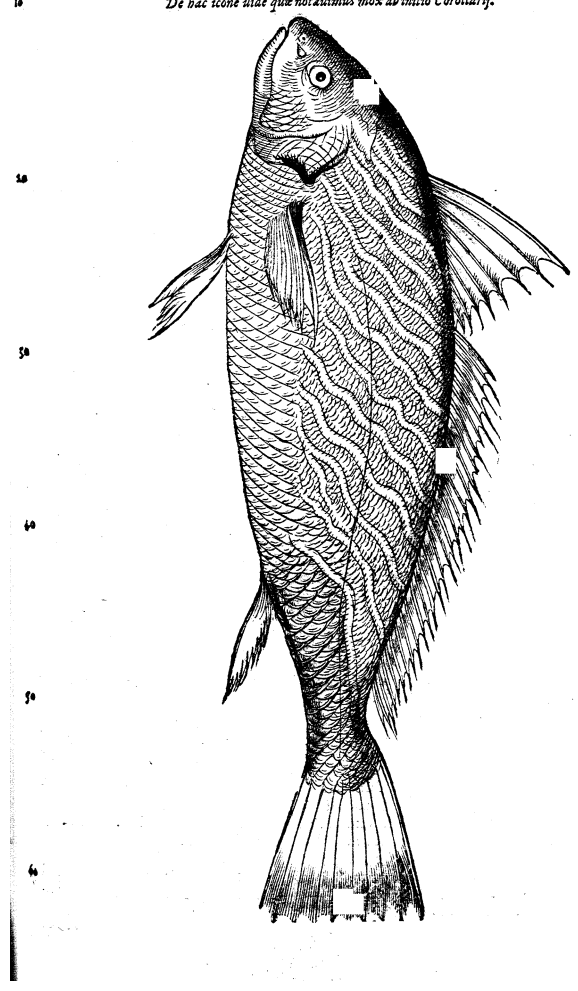

Digitized by Google

A Magna eſt Chromidis cum Glauco (*Rondeletius Glaucum longè alium facit*) puſillo, ut & Glauci prouecti cum Vmbra ſimilitudo. Ea putatur eſſe quam Athenæus Chremydem, Oppianus Chremitem, Ariſtoteles Chrempum appellat, quem inter eos piſces annumerat, qui acutiſſimo auditu præditi ſunt. Turdum Veneti, ut & Maſſilenſes Vmbrinam falſò appellant: & horũ etiam nonnulli Vπτ chrom.

τ chrom.

B C Fuſaneus eſt piſcis, noſtris Pariſinis ignotus, ſimus in Lauareti modum, mediæq; inter lupũ & coſtum magnitudinis: herbis uirentibus præcipuè ueſcitur, ac litoralis eſt: unde Oppianus:

Permolles habitãt ripas, herbasq; uirentes Labrax, audaces Amiæ, placidæq; Chremites.

Cui etiam Ouidius eas notas dediſſe uidetur, quæ aliàs Phycidi debentur:

Atq; immũda Chromis, meritò uiliſſima Salpa, Atq; auiũ dulces nidos imitata ſub undis,

F Eſt enim Chromis, etſi litoralis, ſucci tamen gratiſſimi, & qui non minùs iucundam nutritionem, quàm piſces ſaxatiles exhibeat.

B Proinde tenuibus ſquamis ueſtitur, ex auro nitentibus, ac cæruleum interdum colorem concinnè uibrantibus. Bínas gerit pinnas in tergore, quarum anterior, quæ minor eſt, nouem obſtimatur aculeis, alias quoq; ad latera, etiam acutas ac puſillas habet, atq; unam etiam ſub ano ad caudam unico aculeo roboratam. Huius item exterior branchia, ſpinea eſt, atq; in gyrum nigra, & ut in lupo, denticulata. Caudam habet ſubrotundam, ueluti Vmbra & Glaucus. Atq; hoc præſertim à reliquis piſcibus diſtinguitur: quòd undantibus ac tranſuerſis ueluti liturís ex cæruleo in cinereum colorem abeuntibus ſit aſperſus: quas † tamen puſillum Glaucum habere díximus: nam hæ quidem in prouectiore Glauco euaneſcunt. Cæterùm caput habet obtuſum, maxillamq; in ſuperiore labro ueluti infarctam, ac quoddam ceu linguę rudimentum, dentiumq; loco ſcabritiam ſub labrís apparentem. Multís abundat lactíbus circum inteſtína, ac folliculum tergori annexum gerit, medio geniculo interſeptum: Vuluam bicornem, ouís utrinq; plenam: Hepar ſubrubrum: ad quod fel uaſculo tenui cõtentum, à duodeno incipiens, deferri uidetur: Lienem ſtomacho inhærentem, oblongum, tenuem, rubrum: Cor triquetrum, albo pericardio contentum: Stomachum per tergoris longitudinem protenſum, cuius pylorus octonis apophyſibus ſeu appendicibus ambitur, Hæc Bellonius.

† etiam

COROLLARIVM, AD CHROMIN BELLONII.

A Nos non è Belloníj libro iconem, ſed quam priùs Venetijs nacti eramus eiuſdem piſcis, poſuímus: quæ in hoc tantùm differt, quòd cirrhum ſub mento ſeu inferiore labro non oſtendit: nec caput, præſertim labro ſuperiore, adeò ſimum & obtuſum, quin & maculam nigram effigies noſtra, quam cum coloribus depictam habeo, ad branchias oſtendit, cuius non meminit Bellonius.

Icon.

Glaucus cum Chromi collatus.

Idem chromin & glaucum piſces perſimiles inter ſe pingit corporis ſpecie, utríq; cirrhus à mento dependet, uterq; peculiari nota, lineis undantibus & tranſuerſis paſsim à dorſo ad media latera tendentibus inſignis eſt: quæ tamen in glauco prouectiore euaneſcunt, ait. Pinnæ in dorſo binæ utríq;: ad branchias etiam, & ſub eis binæ in uentre ſimíliter ferè. ſed à podice pinnam in chromi pingit, in glauco non pingit. Vtrunq; etiam, falſò umbrínam uocari, ait, ab umbræ marinæ ſimíli tudine. Glaucus puſillus (inquit alibi) chromidi adeò ſimilis eſt, ut pro ea plerunq; diuendatur.

Vmbrani & Chromin fortè aliqui confundunt.

Rondeletius Vmbrã hunc piſcem uocat, & dentibus carére ait, cum ſuæ Vmbræ dentes Belloníus appingat, nomina interim eadem quæ ſuæ Vmbræ Rondeletius tribuit. Plura díligens lector in Vmbræ hiſtoria requiret, & conferet, dabitq; operam ne piſces inter ſe díuerſos confundat, um bram dico, coracínum & látum, λάβραξ, prima correpta, qui tam ſimiles ſunt Rondeletio, ut magni tudine potiùs quàm alijs notis diſcernantur, & piſcatores aliqui ætate tantùm (ſed non rectè) eos differre exiſtiment. Coracinus ad cubitalem peruenit magnitudinem, umbra ad multo maiorem, præſertim in Oceano: látus maximus eſt. Vmbra uerrucam ſeu tuberculum in mento habet, coracinus & látus carent. Bellonius cirrhum non uerrucam nominat. Glaucus (inquit) prouectior adeò umbram refert (præſertim cirrho quem ſub labro inferiori erectum habet) ut à pleriſq; alter pro altero aſſumatur. Idem tamen in umbræ pictura cirrhum illum non exprimit. Quod ad lineas ſiue líturas illas elegantes, Rondeletius umbræ tantùm eas attribuit, his uerbís: Vmbra uidetur dicta à lineis obliquis à dorſo deſcendentibus aureis: & obſcuris, quæ aliarum uidentur umbræ, una enim manifeſta eſt, ſequens obſcura, & ſic deínceps à capite ad caudam uſq;. Bellonius uerò chromídis ſuæ lineis alium colorem tríbuit: Hoc præſertim (inquit) à reliquis piſcibus diſtinguitur, quòd undantibus ac tranſuerſis ueluti líturis ex cœruleo in cinereum colorem abeuntibus, ſit aſperſus: quas etiam puſillus glaucus adeò ſimiles habet, ut pro chromide plerunq; uendatur. Sed ut finem faciam, (uix enim ipſe me extrico, magis tamen Rondeletij ſententijs accedo,) quoſdam ueluti aphoriſmos diſtinctionis horum piſcium gratia ſubjiciam.

Vmbræ, coracini & lati ſimilitudo et differentia.

1 Glaucus Rondeletij toto genere, à chromi & umbris díuerſus eſt.

2 Glaucus Belloníj umbræ cognatus eſt, uel ſpecies umbræ, à Rondeletio non deſcripta, quod ſciam: quanquam à Venetis corbetum quaſi coruulum uocari ſcribat; Rondeletius uero, Coracinum (inquit) Italia ferè tota coruum nuncupat.

Vmbra

Vmbra Rondeletij & Bellonij unus eſt piſcis, & ijſdem nominibus ab utroq; nominatur: ſed non ſimiliter deſcribitur. Rondeletio enim dentibus caret: Bellonio dentes habet in oris ambitu raros, firmos, acutos, &c. 3

Coracinus Bellonij longè alius eſt quàm Rondeletij, ut & figuræ & deſcriptiones oſtendunt: unde non ſpecie modo, ſed toto genere diuerſos eſſe piſces apparet. 4

Chromin & umbram confundere uidetur Bellonius. 5

Chromin & coracinum ut confunderent aliqui, occaſionem dedit uicinitas nominum, tum ueterum, tum illorum quibus hodie quidam utuntur. 6

GERMANI umbram & cognatos ei piſces, coruí marini nomine circunſcribere poterunt, adiecta magnitudinis differẽtia: ita ut umbra ſimpliciter dicatur **ein Seerapp**, à colore, qui Græci etiam & Latini nominis cauſa fuit: látus, **ein groſſer Seerapp**: coracinus inter hos minimus, ſed corpore latiuſculo, **ein kleiner Seerapp/ein Meerbrachſmen oder Meerkarpfen art.** nam & Melanuro comparatur. Sed & chromin Rondeletij, quanquam toto genere differt, cum cor poris non figura tantùm, ſed & pinnis ſpiniſq; melanuro ſimilis ſit, quin & cantharo figura atq; colore comparetur, Germanicè appellemus **ein ſchwartzlachte oder braune** (à caſtaneæ colore, unde & Galli caſtagnolæ nomen indiderunt) **Meerbrachſmen art.** *Chromis Rondeletij.*

Chromin Ligures etſi corruptè, tamen non longè à nominis gentilitate chro etiam nunc uocant, falſò Veneti Coruum, Gillius. unde apparet eundem cum Bellonio Chromin ipſum exiſtimaſſe. Eundem piſcem Luſitanos audio Celema uocare.

ALIVD COROLLARIVM DE CHREMETE, Cremye, & Chrempe ex ueteribus.

CREMYN, Chromin, & Chremetem ex recentioribus nullus quòd ſciam, diſcernit: nos recitatis ueterum ſcriptis diſtinguemus. Muſtela piſcis nihil cum Muſtelo commune habet. Iecorinum eſſe diceres. nam piſcis eſt breuis, oculis conniuentibus, pupillis cyaneis: barba quàm Iecorinus maiore, ſed minore quàm chremes. Καὶ τὸ μὲν ἧπαρ ἔχει τοῦ ἐπτύτε μείζον· κἄβρα τα δ' ὧν πέλας τοῦ χρωτός κρεπά γε ἔασι, Aelianus 15. 11. Ex quibus uerbis colligimus Muſtelam Aeliani & hepatum diuerſum ab aliorum ueterum hepato, ut Rondeletio quoq; uidetur) & chremetem ſimiles eſſe piſces, ac ſimiliter barbatulos. Χρεμὺς, ὁ ὀνίσκος ἰχθύς: id eſt Chremys, aſellus piſcis, Heſychius & Varinus. Γήνειον ex Aeliano barbam interpretor: non mentum, ut Gillius, quanuis enim Euſtathius γήνεια τὰ (hoc eſt in multitudinis numero) barbam interpretatur, γήνειον uerò mentum: idem tamen leonis & mulli piſcis quoq; γήνειον dici ait, hoc eſt barbam. Mentum enim nulli præter hominem, nec malę, authore Plinio. Ergo de Aeliani chremete non eſt dubitandum quin ſit diuerſus à chromide, quæ pagro & ſynodonti comparatur ab Hiceſio. his enim piſcibus nulla prorſus cum muſtela Aeliani ſimilitudo eſt. Ego muſtelam marinam Germanicè nomino **ein Meerrüſchen**: Chremetem uerò **ein Meerrüſchen art**, hoc eſt Muſtelæ marinæ ſpeciem. Nec aliùs uidetur Heſychij χρεμὺς, quem aſellum eſſe ait, nam & muſtelæ marinæ aſellorum generi attribuuntur. Vide ne Muſtela uulgaris Rondeletij, Chremes hic ſit. Oppiano chremetes amant mare uicinum fluuijs aut ſtagnis ob dulcem aquam, & limum illic ſe colligentem: Λαθραίως τ', ἀμφὶ ῥοὰς πηδησάμενοι, ἁλὸς χρέμψαντες, ῥηϊτεράων τε, καὶ οὐ κελάδοντι ἄλιδος, &c. Videtur & ἄλιδος à corpore lubrico dictus piſcis, chremeti muſtelæq; cognatus eſſe. Athenęo cremys, κρέμυς, piſcis lapidè in capite gerit, ex Ariſtotele. In noſtris uerò codicibus Ariſtotelis cremys piſcis ne nominatur quidem: chromis uerò (ut mox referam) in capite lapides habere ab eo ſcribitur. Chremps etiam piſcis, ſi rectè ſcribitur, ſemel apud Ariſtotelem nominatur, lib. 4. cap. 8. Sunt (inquit) inter piſces qui liquidiùs audiant, mugil, chremps, (χρέμψ, Gaza omiſit, ut & Plinius in huius loci conuerſione) lupus, ſalpa, chromis. Quamobrem non probè Bellonius, Chromin (inquit) Athenæus chremydem, Oppianus chremitem, Ariſtoteles chrempum uocat. Primum enim an idem ſit piſcis cui diuerſa hæc nomina conueniant, non ſatis conſtat: & ut idem ſit, non tamen chremydem accuſandi caſum, à recto κρέμυς paroxytono, ſed cremyn, quantum aſſequor, (ut botryn, non botrydem,) deducere oportebat. ut neq; chrempum à recto χρέμψ: neq; chremitem ex Oppiano, qui penultimam per *u*. id eſt e. longum ſcripſit: ut Aelianus quoq; & Suidas. Lippius ex Oppiano placidas chremetes dixit, ſed epitheton de ſuo adiecit: & in fœminino gen. protulit, cum deberet in maſculino efferre, ſicut Aelianus fecit. Χρεμὺς quidem per *v*. oxytonum apud Heſychium ineptè mihi ſcribi uidetur. Chremetis nomen unde ſit natum neſcio, niſi forte quòd Chremes in quibuſdam ueterum comicorum fabulis barbatus inducitur: qualis & hic piſcis eſt, nam cum barba tribus his inter ſe ſimilibus (ut conijcio) piſcibus data ſit, hepato, muſtelæ & chremeti, prolixior huic quàm cæteris contigit, Aeliano teſte. ¶ Querendum an chremes ſit ex aſellorum genere paruus & barbatulus piſcis, quem in Adriatico peſce mollo uel moro nominant: atq; idem callarias Plinij, quaſi γαλεώτας, id eſt muſtelaris, id eſt aſellus muſtelæ ſimilis. Galenus pretioſiſſimum Romæ piſcem γαλεῶν nominat è genere galeorum, id eſt muſtelorum, (qui longè alij ſunt quàm muſtelæ:) & Athenæus eundem γαλεώτην & γαλεόν: Dorion oniſcum (hoc eſt aſellum)

gallariam. Rondeletius uulgò hunc ſturionem dici, & apud ueteres Latinos acipenſerem docet. Et ſanè nihil prohibet alium galarian cum muſtela, alium cum muſtelo piſcibus ſimilitudinem habere: utrunq; etiam cum aſellis commune quippiam. uel potiùs coniũciendum Galenum ubi ſcribit galaxian galeorum generis eſſe, non γαλεῶν, ſed γαλεῶ dicere debuiſſe: niſi quis γαλεῶν à recto γαλεὰς, non à γαλεὸς formare uelit. Vide ſuprà in Corollario primo de Aſellis.

ALIVD COROLLARIVM DE CHROMI.

A CHROMIS apud Ariſtotelem quater nominatur, nec ampliùs quod ſciam: ſemper cum acuto in ultima, ter cum o. breui in prima: ſemel cum o. magno. ego neq; acui ultimam in hac dictione, ne, neq; o. magnum in prima ſyllaba ſcribi laudârim. Genus quidem ex uerbis Ariſtotelis nõ apparet: oxytonum neceſſariò fœmininum foret: ego paroxytonum & maſculinum probo. quare ita inflectetur ut ophis, nec d. in obliquis aſſumet. χρόμις, genus piſcis, Heſychius & Varinus. Apud Atheneum quoq; ſimiliter ſcribitur: Ex Epicharmo, καὶ σκιᾶνας χρόμιδας π: Rondeletius legit χρόμις π. Ex Numenio, Ὑκκλω ἃ κάλλυχθυν, ἢε χρόμιν, ἄλλοτι δ' ὀφρῦν. Ex Archeſtrato, Τὴν χρόμιν ἢ Ῥώλιν λάψῃ μέζαν. Et ſimiliter aliquot in locis apud Aelianum. Scio Ouidium immundas chromes dixiſſe genere fœminino. Sed Græcorum in ſuæ linguæ uocabulis tum authoritas tum ratio grammatica apud me maioris eſt.

B Orphum, chromin, pagrum, anthiam, acarnânem, ſynodontem & ſynagridem, genere ſimiles exiſtere Hiceſius dicit. Chromis in capite lapidem gerit, & algore uehementer infeſtatur, ut & alij qui lapidem habent, Ariſtot. Κρόμυς Athenæo ex Ariſtotele in capite lapidem gerit. Prægelidam hyemem omnes ſentiunt, ſed maximè qui lapidem habere in capite exiſtimantur, ut lupi, coracini, (aliâs chromes,) pagri, Plinius. Coracinus apud Plinium libro 9. cap. 17. ſcribitur lapidem habere in capite, legendum eſt autem chromis, non coracinus, tam ex uetuſtis codicibus, quàm ex Ariſtotele, Maſſarius. Atqui coracinum quoq; lapillos habere in poſteriore capitis parte Rondeletius refert.

C In quodam genere non ſunt mares, ſicut in erythinis & chromibus, Plinius. ſed pro chromibus alij codices melius habent charmis. Chromis fuſaneus eſt piſcis, χρὼς: & ſemel anno parit, Ariſtot. quos autem fuſaneos appellet, in Chalcide dixi. Semel anno parit, Idem. In herboſa arena degit, Ouidius: qui & immundam cognominat, ex eo fortè quòd ſonum quendam ueluti grunnitum cum ſue quadrupede immunda communem habeat, à quo ſono forſan & chromis nomen per onomatopœiam factum eſt. Piſces qui uocales falſò exiſtimantur, omnes ſonum illũ emittunt, aut attritu branchiarum, quas horridiores & ſpinoſas continent: aut ſpiritu circa uentrẽ incluſo, Ariſtot. uide ſupra in Chalcide c. in Corollario. Chromis ueluti grunnitum ædere uidetur, Idem. Coruus marinus à cordis (corui) uoce dictus eſt, quia pectore grunnit, ſuaq; uoce proditus capitur, Iſidorus. ſed hoc de chromi non de coruo piſce accipiendum uidetur: ſicut & quod Iorath ſcribit: Piſces qui dicuntur corui, cum pariunt, uoce ſua produntur: quia ſemper gemitus uel grunnitus proferunt, & ſic capiuntur. ¶ Inter piſces liquidiùs audire chromin, (πυχρόμυν, Aelianus) fertur, Idem. Produntur clariſsimè audire mugil, lupus, ſalpa, chromis, Plinius: ab Ariſtotele etiam chremps additur. ¶ Atq; immunda chromis, meritò utiliſsima ſalpa, Atq; auium dulces nidos imitata ſub undis, Ouidius. eſt autem poſterior uerſus periphraſis Phycidis. quòd ſi ad præcedentiũ aliquem referri deberet, ad ſalpam potiùs utpote proximam, referri, quàm ad chromin conueniret. Quamobrem Plinius (niſi librariorum hic lapſus eſt) non rectè ex Ouidio memorat chromin qui nidificet in aquis: nec rectè eum ſequitur Bellonius. ¶ Eſt etiam Chromis uiri nomen, Theocrito Idyllio primo.

CHRYSON piſcem ex Ouidio nominat Plinius in calce libri 32. errore puto librariorum. Chryſophrys enim apud Ouidium legitur, hoc eſt Aurata, non Chryſos.

CICADAE marinæ, ut Aelianus nominat, & Galli ad mare mediterraneum hodie uulgò, inter Squillas locus erit. ubi & Squillam mantin Rondeletij, quam Cicadam marinã Bellonius appellat; & aliam quandam reperies.

DE CICADA FLVVIATILI.
RONDELETIVS.

SERNVNTVR etiam in riuulis beſtiolæ cicadis terrenis perſimiles, quas ob id cicadas fluuiatiles nomino. Et uentris latitudine, & pedibus natant: quos utrinq; ternos habent, poſtremi longiſsimi ſunt. Hoc à terreſtribus differunt, quòd capite ſint magis exerto, & ceruicis aliquid habere uideantur.

CILLVS, Cyllus uel Scylus, uide in fine ferè Corollarij de Aſellis ex ueteribus.

CINAEDVS in Alphefte deſcriptus eſt.

Digitized by Google

Κιττεῦδες, ἰχθύες, Hesychius & Varinus, corruptum fortè nomen à cinædo piſce.
CINERMI, Κίνφμαι, οἱ μικροὶ ἰχθύδες, Iidem, hoc eſt piſces parui, quos nimirum ſimili uocabulo, ſed tranſpoſitis literis naricas Latini uocant.
CIRES, Cirrha, Cirrhas, Cirrhylus: uide Cêris.

DE CITHARO, RONDELETIVS.

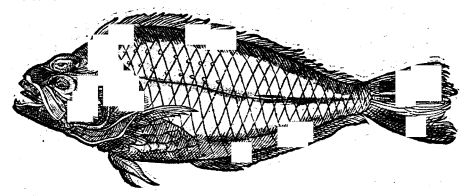

DE citharo ex Ariſtotelis lib. de animalibus & piſcibus hæc profert Athenæus: Citharus ſerratis eſt dentibus, ſolitarius, alga ueſcitur, linguam ſolutam habet, cor album & latũ. Prætereà Galenus citharo rhombum ſimilem eſſe ſcripſit. Ex quibus colligo hunc uerũ citharum eſſe, quem hîc exhibemus, qui hodie Romæ ſatis frequens eſt, & folio nomi-natur. Cùm enim piſcibus à natura lingua data ſit, ut ait Ariſtoteles, oſſea & non ſoluta: uel dura, ſpinea & adhærens: isq; unicus ſit ex planis cui lingua ſoluta ſit, teſte Ariſtotele, contra aliorũ piſcium naturam, rectè mihi uideor hunc citharum eſſe affirmare. His adde notas reliquas, quę aptiſsimè quadrant, quòd ſerratos habeat dentes, quòd ſolus capiatur, quòd alga ueſcatur quemadmodum ſalpa, quo fit, ut inſuauiore ſit carne quàm bugloſſum. Vnde Pherecrates apud Athenæum, εἰ ἀγαθοὶ γνώσῃ γὼ κιθάρου τε κακοῦ.

Lib. 3. de aiam. ſuculr. Lingua. Lib. 4. de Hiſt. cap. 8. & lib. 2. cap. 13. Reliquæ notæ. B C

Eſt igitur citharus piſcis planus, rhombo quodammodo ſimilis: bugloſſo ſimilior, ſi ſquamas excipias, quæ in citharo ſunt magnæ rhombi figura. A capite ad caudã linea tenuis ducta eſt. Partibus internis reliquis planis ſimilis. B

Ex his liquet de citharo non rectè ſenſiſſe eum qui piſcem à Gallis egrefinum ſiue eglefinum nominatum citharum eſſe crediderit: cùm ex Galeno citharum planum piſcem eſſe conſtet, linguamq; ei ſolutam eſſe: quæ egrefino nullo modo conueniunt. A

Egrefinus aliud eſt piſcis.

Longè grauior eſt, minimeq; diſſimulandus error illius qui citharum cum cantharo confundit, cùm toto genere differant, nam cantharus litoralis eſt piſcis, quem cum aurata, orpho, ſynodonte numerat Ariſtoteles. iſs enim ſimilis eſt corporis figura, citharus uerò planus piſcis bugloſſo ſimilis, uel rhombo Galeno authore. At cantena (ſic enim à Maſſilienſibus citharum appellari ſcribit) non ſolùm planus piſcis non eſt, ſed etiam carnis ſubſtantia, uita, moribus, à citharo plurimùm differt.

Contra Bellonium qui citharum & cantharum confudit. Lib. 8. de Hiſt. anim. cap. 13.

DE CITHARO FLAVO SIVE ASPERO. RONDELETIVS.

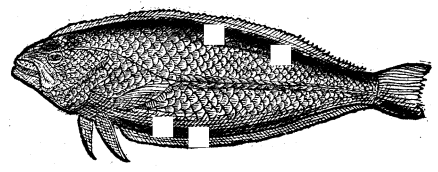

ALTERIVS citharí ex Archeſtrato meminit Athenæus rufi ſiue ſubflaui, qui aſſandus eſt, caſeo multo oleoq; condiendus, quiq; ſine ſumptu apparari non poteſt: prior uerò albus, & in aqua ſaleq; multo elixandus, additis herbis. Verſuum Archeſtrati hic ferè ſenſus eſt, qui cùm apud Athenæum ſatis mendoſè legantur, ſic reſtitui poſſunt: A

Libro 7.

Digitized by Google

† deest hoc uerbum. † ἐφίσια in uulgatis codicibus

Κίθαρον δ' καλῶ, Ἐλ-αν εἰς ἄγκιλον καθαρὸν, καὶ †ψύλλα καθ' ὑπ. Ὀφθῆ κυπτάσαντα δίμυας πολυγέμ μαχόρας, Χαίρει γὰρ ἀλιπαιώντες ὀρῶν, ἐσὶ δ' ἀκόλαςος. Ἀμ μὲν λάινος ἔη †(σπανὶς,) σοφὸς κ, πυφάκη Ἀμ δ' ἢ πυθῆος ἰδ' ἔϊν, καὶ μὰ λίαν μέγας, ἀσπάζη, Καὶ πολλῷ τυρῷ, καὶ ἐλαίῃ ὥρμ ἔλαφρ.

B Hunc citharum eſſe puto, qui aſper etiam dici poteſt: eſt enim ſuperiori figurâ ſimilis: lingua magis ſoluta, oris ſciſſura magna, dentibus ſerratis, ſquamis intectus rotundis, aſperis. Virgam habet à capite ad caudam protenſam, latiuſculam, maioribus ſquamis conſtantem. Partibus internis ſuperioribus ſimilis eſt. Is Venetijs reperitur optimus.

A Bugloſſus. Sunt qui uerum bugloſſum eſſe credant, nec ſine ratione: non ob figuram ſolùm, ſed etiam ob aſperitatem. Eſt enim bouis lingua magna & aſpera: unde & bugloſſum herba uulgo borrago appellata, & à figura, & ab aſperitate. Licebit igitur mea quidem ſententia hunc piſcem uerum citharum eſſe rufum ſiue aſperum exiſtimare, uel bugloſſi nomine comprehendere, de cuius differentijs poſteà dicemus.

COROLLARIVM DE CITHARO & Citharœdo.

A Citharus aliorum, & Citharœdus Aeliani, piſcis eſt, cuius in mari rubro genera duo deſcribit, corporum pigmentis (ut inquit Rondeletius) à noſtro diuerſa. In mari rubro (inquit) piſcis procreatur, cuius corpus ita figuratū eſt, ut ſimilitudinem Lingulacæ (bugloſſi) eius latitudo gerere feratur. Squammæ non magnam tangenti aſperitatem habent. Cum ſubaureo eſt colore: tum lineis à ſummo capitis uertice ad extremam caudam nigris ſic diſtinguitur, ut eas citharæ fidiculas cōtentas eſſe dicas, unde is Citharœdus appellatur. Os ei peſſum it & ſubſidet, (τὸ στόμα δ' ὑπτὸ σωζ) idemq; nigerrimum eſt, cingulóq; croceo circumligatur: uertex uariétate diſtinguitur, fulgore aureo & nigris quibuſdam lineis, (πολυγράφῳ.) (Pinnas aureas habet, ruſſo colore multipliciter uariatur.) Cauda eſt nigra præter extrema: ea enim candidiſſimo colore aſperguntur. Alij item Citharœdi piſci (σκαπὶ) naſci dicūtur, toto corpore purpureí, certis interuallis aureolas lineas poſſidentes. Eorum uerò caput cingulis uiolaceis illuſtratur, uno (quod eſt ante oculos) ad branchias pertinente: altero ſecundum oculos, uſq; ad medium caput excurrente: alio autem tanquam monili ſic collum circumplicante. Hæc Aelianus lib. 11. cap. 23. unde & Cælius Rhod. tranſtulit libro 23. cap. 33. ſed parum bene, quibuſdam omiſſis.

Parentheſi inclusa, ex Gillij uerſione reliquimus, in noſtris codicibus Græcis non inuenta.

Ab Oppiano li. 1. κιθάρῳ ſcribitur: Καὶ κιθάρῳ, καὶ τερψίλα, καὶ ἀδρανέϑι μελάνρεσι, inter litorales. A Varino κιθαρῷ uel κιθάρα, in uocabulo ῥόμβος. ¶ Iac. Syluius in libro de ſimplicibus medicamentis citharum Gallicè interpretatur rouſſeram: quod nomen minimo Galeorum Rondeletius adſcribit. Non probo quod quidam nuper ſcripſerunt citharum (cum lyra confundentes) à grandi capite Romanis caponem nominari, hic enim miluorum generis piſcis eſt, non paſſerum uti citharus. Gaza ex Ariſtotele Fidiculam conuertit, lib. 2. cap. 17. hiſtoriæ anim. Fidicula apud nonnullos phycis piſcis eſt, qui authore Plinio colorem ſuum mutat, aliàs candidus, uêre uarius: idem ſolus piſcium ex alga nidum facit, in quo & parit: Niphus, ineptiſſimè citharum cum phycide confundens. Germanicè circumloquemur, **ein Platyßle/oder zungen art**, hoc eſt Paſſeris aut Soleæ ſpecies. ¶ Maſſilienſes cuiuſdam piſcis, quem unum aut alterum in omni uita tantum cepiſſent, cuiuſq; nomen ignorarent, mihi formam adumbratè deſignarunt, qualem Aelianus Cithari piſcis deſcribit: eundemq; ſimiliter Rhombo ſimilem teſtati ſunt, ut Galenus dicit: & Aelianus etiam addit Lingulacæ ſimilitudinem gerere, Gillius. ¶ Quidam hūc piſcem Tæniam eſſe putauerunt, quæ Romæ uulgò pecten uel pectenorzo dicatur. Sed nos alias Tænias Rondeletij dabimus. ¶ Rondeletio Citharus Romæ ſolio appellatur: Bellonio Tænia ibidem ſfolia uel ſfolio: quo & Veneti nomine (inquit) Soleam uocare conſueuerunt.

Caput. Fidicula.

B Citharo complures appendices ſupernè circa uentriculum exeunt, Ariſtot. Piſcis planus, rhombo ſimilis eſt, Galenus. In picturа huius piſcis, quam ex Italia accepi, diuerſi colores apparent: pleriſque in locis ſubflauus: cæruleus maiori ex parte oculorum, circa branchias, & infrà ſpinam maculæ per ſingulas ſquamas albæ, ſingulæ: poſt oculos, & poſt branchias ruffus, &c.

C Litoralis eſt Oppiano. Alga paſcitur, in arenoſis locis uiciitat, Vuottonus.

E Citharus, ut Xenocrates prodidit, ſtomacho ingratus eſt: malum procreat ſuccum, ſed non facilè corrumpitur. Quod ad citharos attinet (inquit Galenus lib. 3. de alim. facult.) Philotimū uehementer miror: quibus cum rhombus ſit adſimilis, carnem tamen habet ipſis molliorem: (à Philotimo uerò inter μαλακοσάρκους non numeratur:) cum interim aſellis longè ſit inferior. Et hos igitur (citharos) & iecorarios, &c. ſcito in medio eſſe piſcium duræ carnis ac mollis. His autem quidam frixis in ſartagine ueſcuntur: alij aſſant, aut in patinis condiunt, ut rhombos & citharos. Verùm hi coquorum in patinis apparatus, cruditatis in totum ſunt cauſæ. Ad coquendum autē ſunt præſtantiſsimi, qui albo iure condiuntur. Poſt hæc albi iuris apparatum docet. ¶ Capriſcus piſcis ſ triroſus & durus eſt, & concoctu difficiliór quàm citharus, Diphilus. κιθάρῳ ὁπλὸς καὶ δυϊκὸς ἢ πε φάλαιναρ πολύ, Callias aut Diocles apud Athenæum. ὡς ἀγαθόν γ' ὁ κιθάρῳ. καὶ πᾶς ἀπόλαυσ' πάνυ ἥκιστ

ἐκάνω θρέττω (λυπῶ) μ' ὅση λέγουσι τὸ κιθάλα ἔνεσιν ἢν (ἔνεσι καὶ) κιθάρᾳ τι κακόν, Pherecrates apud Athenæum. uidetur autem prouerbialiter dici, In citharo etiam aliquid boni ineſſe: ad ſignificandum, nihil tam proſperum, tam lautum aut lætum eſſe, cui non aliqua moleſtia comes ſit.

κιθαρός, (oxytonum, malim proparoxytonum,) ſignificat pectus, coſtam & piſcem quendam, H.2.
Heſychius & Suidas. κιθαρώδη, thoracem interpretatur Galenus in Gloſsis. κίθαρος, (addo θώρηξ, interpretationis gratia,) quòd oſſa in eo ita ferè digeſta ſunt, ut in cithara muſico inſtrumento fides, Varinus. κιθαρὶς etiam dicitur, idem piſcis ut uidetur, & κίθαρος apud Pollucem, Vuottonus: Ego κιθαρὶς oxytonum non legi, ſed proparoxytonum ſemel in uerſu Epicharmi noſter Athenæi codex habet: ſed idem alibi melius in eodem uerſu κίθαρος. κίθαρος quoq; apud Pollucem 6. 8. corruptũ apparet, ut & alia ibidem piſcium nomina. ¶ κίθαρος γνώς, Epicharmus apud Athenæum, ſic autem ſcribitur tribus diuerſis in locis, & epitheton cithari eſſe uidetur: niſi quis potiùs legat γνωῦ, pro ἐνερατ, in menſa ſcilicet uel patina: cum & aliàs hoc uerbum adiungat Epicharmus: & pro γνώς oxytono alibi ultima circunflectatur, innumeris enim locis Athenæi codices deprauatiſsimi ſunt.

Piſces multi, alij alijs dijs conſecrati ſunt, nominis ſaltẽ ratione: ſic cithara cum Apolline conuenit, boaci cum Mercurio ſermonis deo, Athenæus ex Apollodoro. Euſtathius quoq; & Varinus (in πάνκη) citharum Apollini ſacrum eſſe repetunt, à nominis ſimilitudine cum cithara, quoniam hic deus tanquam citharœdus celebratur.

CITTVLVS. uide Cittus.

CLARIAS. quære in Muſtela, ſuprà poſt Aſellos.

CLVPEAM in Alauſa habes.

COBII. lege Gobij.

COBITIS Apuæ genus poſt Gobios deſcribetur: & Cobites quoque fluuiatilis piſciculus ibidem.

DE COCHLEIS.

1. In genere.
2. De Cochleis marinis & earum ſpeciebus.
3. De Cochleis fluuiatilibus.
4. De Cochleis terreſtribus, & earum differentijs.

DE COCHLEIS IN GENERE.

RONDELETIVS.

PERMVLTA cochlearum ſunt genera. Aliæ terrenæ ſunt, aliæ aquatiles, & hæ uel in aqua dulci, uel in mari degentes. Horum trium generum meminit Dioſcorides, uniLib. 2. cap. 12.
cuiq; peculiares uires tribuens. καχλίας χερσαῖος ὀξύμαχος, λίνοφθαρτος. Cochleæ terreſtres ſtomacho utiles ſunt, & non facilè corrumpuntur. Et mox: καὶ ὁ θαλάσσιος δὲ ὀξύμαχος, καὶ ὀλίγον θρεπτικός· ὁ δὲ ποτάμιος, βραμώδης. Marina ſtomacho idonea, & facilè aluo excernitur: fluuiatilis uerò reſipit uirus. Totidem Cochlearum genera enumerat Plinius: In eodem genere ſunt Lib. 9. cap. 32.
cochleæ aquatiles, terreſtresq;, exerentes ſe domicilio, binaq; ceu cornua protendentes cõtrahentesq;. De marinis loquitur quum ſcribit: Echini oua plenilunijs habent hyeme, & cochleæ hyberno tempore naſcuntur. Dioſcorides κοχλίας nomine omnes comprehendit addito epitheto. Ariſtoteles cochleas terreſtres alio nomine diſtingui tradit, uocariq; à nonnullis κωκάλια.

Maſſarius uir admodum doctus in ſuis annotationibus in nonum librum Plinij exiſtimat co- *Aquatiles cochleas priuatim ſtrombos dici Græcis Maſſarius putat.*
chleas à Græcis appellari στρόμβους, id eſt, Turbines. Eius hæc ſunt uerba: Sunt autem cochleæ inter teſtacea, quæ ſanguine carent. Verùm aliæ aquatiles, aliæ terreſtres ſunt, quæ item in plures ſpecies diſtinguntur. Aquatiles cochleæ ſunt, quæ Græcè ſtrombi, Latinèq; turbines communi alio nomine nuncupantur, quod ex amplo in tenue deficiant in uertiginem torti. Sed ille mea quidem ſententia fallitur. Nam ſtrombi à cochleis ſecernuntur, uel ipſo Plinio autore, qui in piſcium marinorum catalogo, ſeorſum concharũ genera & ſtrombos recenſuit. Et alio in loco pro diuerſis ponit. Quartanis cochleæ fluuiatiles in cibo recentes. Deinde: Strombi in aceto putrefacti, lethargicos excitant odore. Reuera cochleæ τῶν στρομβοδῶν nomine concluduntur, ueruntamen στρομβοδη καὶ στρόμβοι multò latiùs patent. Nam στρομβοδῶν nomine intelliguntur etiam, quæ in longũ turbinem deſinunt, & in anfractus contortum, à quibus differũt cochleæ, quod teſta quidem ſint clauiculatim intorta, ſed rotunda & non in longum protenſa, dicuntur enim κοχλίαι, quòd habeãt πὶ ὀρθρακα κυκλοτερῆ. στρόμβοι uerò etiam dicuntur, quibus teſta quidem in turbinem deſinit, etiam ſi clauiculatim contorta non ſit, ut ex ſuperioribus ſtrombis quos depinximus perſpicuũ ſit. Quod ſi quando apud autores confundantur hæ ſignificationes, obſeruandum eſt præter rerum ipſarũ naturam id fieri. Id ſilentio præteriri non debet, quod κύκλος apud Ariſtotelem, Vmbilicus à Gaza conuertitur, perinde ac ſi quædam alia ſpecies eſſet. Sed hoc uocabulo nullus ueterum La- *Lib. 31. cap. 12. Cap. 10. eiuſdẽ lib.* *Κύκλος an rectè umbilicus à Gaza uertatur.*

Digitized by Google

tinorum,quod ſciam,pro cochleæ ſpecie uſus eſt præter Ciceronem libro ſecundo de oratore. Sæ
pe ex ſocero meo audiui quum diceret, ſocerum ſuum Lælium ſemper ferè cum Scipione ſolitũ
ruſticari,eosq; incredibiliter repueraſcere eſſe ſolitos, cùm rus ex urbe tanquam ex uinculis euo
lauiſſent. Non audeo dicere de talibus uiris,ſed tamen ita ſolet narrare Scæuola, Conchas eos &
Vmbilicos ad Caietam,& ad Lucrinum legere conſueuiſſe. Neque ſum neſcius doctos homines
Vmbilicos,paruos rotundosq; lapillos & politos interpretari, qui in litoribus reperiuntur. Alij
uel ad lapidem,uel ad Conchã,uel ad herbam referunt. Verùm ad herbam referre ineptum eſt,
cùm Vmbilicus herba in umbroſis & præhumidis locis proueniat. Quid lapilli parui ſimilitudi-
nis cum Vmbilico habeant,non uideo. Quare cochleæ ſpeciem per Vmbilicum intelligendam
puto,quod facilè ſibi perſuaſerit is,qui ea quæ de Vmbilicis deinceps dicentur,attentè legerit. 10

COROLLARIVM DE COCHLEIS IN GENERE.

A Cochleæ inter teſtacea ſunt quæ ſanguine carent. In eodem genere ſunt cochleæ aquatiles
terreſtresq;, Plinius. Maſſarius aquatiles propriè ſtrombos dici putat, terreſtres cochlias uel
cochlia:ſed eius ſententiam ſatis redarguit Rondeletius. Concha uocabulum generale uidetur,
(etſi ad biualuia magis propriè uideatur referẽdum:) huius ſpecies aliæ turbinatæ ſunt, & cochleę
dicuntur:idq; uel hebetiùs,quæ generis proximi nomen ſeruãt,aut etiam ſuperioris;uel acutiùs,
id eſt longiore magisq; faſtigiato uel mucronato ductu,& uocantur ſtrombi. Aliæ turbinatæ non
ſunt,quæ & ipſæ communi uocabulo adhuc conchæ dicuntur, ſiue in orbem ferè æquabili acpla- 20
na ſuperficiei curuatione ſe colligant:ut Venereæ & Porcellanæ dictæ:ſiue biualues, ſiue uniual-
ues ſint:ut conchæ uocabulo genus totum teſtaceum comprehendamus: ſicuti cruſtaceum, can-
cri,quorum utrunq; uel ueterum ſcriptorum teſtimonijs comprobari poteſt: uel certè eſt permit-
tendum,ut de rebus ipſis commodiùs uerba faciamus. Vuottonus tamen aliter accipere uide-
tur: Turbinati generis (inquit) alia in anfractum intorta ſunt,ut Cochlearum genera:alia in globũ
circumacta ut Echinorum (uide ne Concharum potiùs) genera: ſic & Maſſarius habet, qui citat
Ariſtot.4.de part.animal. Cochleas de terreſtribus plerunq; intelligo, cum ſimpliciter profe-
runtur:ſæpe enim de utra loquantur authores exprimunt,terrenæ aut marinę diſcrimine expreſ-
ſo. Ariſtoteles quidem etiam pro marinis aliquando ſimpliciter cochleas nominat, ſed ubi argu- 30
mentum eiuſmodi eſt,ut diſtinctione opus non ſit. Eſt quando generis inſtar ponitur, & commu-
nem aquatilibus pariter ac terrenis naturam indicat. Et nos hoc in loco quæ authores in genere
de cochleis prodiderunt,collegimus:aut ſi quæ etiam magis ſpeciatim dicta ſunt,generi tamen to-
Vmbilici. ti congruere poſſunt. Κόχλος & κοχλίας Theodorus nonnunquam umbilicos uertit;quaſi ſit um
bilicus genus quoddam teſtaceum aliud à cochleis,uti ſentit etiam Maſſarius. uerùm quòd umbi
licus quem Theodorus pro κοχλίᾳ dixit libro 5.hiſtoriæ animalium, idem ſit quod cochlea, uide
tur ex Athenæo libro 2. Vuottonus.ego cum Rondeletio ſenſerim, Vmbilicum Ciceroni nõ to-
tum genus cochlearum marinarum,ſed ſpeciem aliquam ſignificare. Confunduntur apud Gre
cos,uel ipſum Ariſtotelem,κόχλ@ & κοχλίας:ferè tamen Ariſtoteli cochlos umbilicum, id eſt, co-
chleam marinam ſignificat,cochlias uerò terreſtrem cochleam. Cóchlos nonnunquam etiam ge-
nerale eſt:ut Pauſanias in Laconis,Κόχλος ad purpuræ tinctturam maximè idoneos ferunt Laconi- 40
cæ maritima, Vuottonus. Eſt cochlos apud Ariſtotelem animal teſtaceum, & aliud quàm lima
Limax. ces,à Theodoro dictum Vmbilicus. hoc & cochlian eſt ubi Ariſtoteles appellet, ſicut limacem
quoq; cochlon,Maſſarius. Τὰ ὀστρακόδ' ὥρια τῶν ζώων, οἷον οἵ τε κοχλίαι, καὶ οἱ κόχλοι, καὶ πανάστα τὰ κοχλο-
μόρια ὄστρεα, Ariſtot. 4.4.hiſtoriæ. Gaza uertit, Vt umbilici,cochleæ, purpuræ,(quod nõ eſt in Gre
cis codicibus noſtris,) & omnia quæ oſtrei aut conchæ nomine appellamus. Et paulò mox,οἷον
οἵ τε χερσαῖοι κοχλίαι: καὶ τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ ὁ κόχλ@, καὶ πάλιν τὰ ὀστρακόδ'. ¶ Apellâs Lacedæmonios ait
ὁμελεῖν (fortè ὀσπλεῖν,de quo inter terreſtres cochleas agetur) τὸν κοχλίαν λέγειν, Athenæus. Cancel-
lus incolit teſtam uacuam Neritæ, buccini, aut ſtrombi,quæ ubi ipſum ſam aucti capere ampliùs
Concha. non poteſt, Δίζεται δ' ὑμὸν ὄστρον κόχλαι κύστ@ ἀμφιέλιξαι, Oppianus. Concham pro cochlea (ſed ma-
rina. pro terreſtri enim uix,quod ſciam,aliquis conchæ nomine uſus eſt, niſi in carmine fortè, ut 50
Columella: Implicitus conchæ limax:ubi tamen concham pro teſta dixit) genus pro ſpecie, dixit
Plinius: Auditum in quodam ſpecu concha canentem Tritonem. Item Vergilius ſimiliter de
Tritone, Sed tum fortè caua dum perſonat æquora concha. Cochlea grammaticis recentiori-
Limax. bus,propriè teſta limacis eſt, licet quandoq; pro ipſo limace qui teſtam habet, accipiatur. eſt autẽ
propriè limax (inquiunt) quæ ſine teſta eſt:cochlea uerò quæ teſtam habet. Cochleas & teſtudi
nes Albertus & alij indocti confundunt.

Cochleæ omnes equinam,ſeu potiùs bouinam, effigiem præferunt. quapropter Veneti ab ei-
uſmodi ſimilitudine eas bubalos appellant,Maſſarius. Sunt qui cochleam Italicè interpreten-
tur,la maruza,la zameruca. Germanicè **ein Schneck** uel **Schnegg**, communi ad terrenas & 60
marinas nomine. Angli non propriè dicendas cochleas,ſed conchas biualues quaſdam, ut pe-
ctunculos **Cokles** appellant. ¶ Schablul Hebraicam uocem,cochleam transferunt,alij limacem,
ceram, uermem. uide in Teſtudine A. in libro de Quadrup.ouip. Arabicum eius nomen eſt
Halzum,

Halzum, ut Syluaticus citat capite 324. ex Serapione. Auicennæ interpres libro 2. halzun scribit, & interpretatur limaces. In trilinguí Lexico Munsteri inuenio lul & mesibata pro cochlea, מסבתא, לול pro limace uero chomet, chumetha, sachel, limaza. חמיטא, חבית, חזיל, לימיזא.

Turbinati generis cochlea est, & in anfractum intorta. Cochlearum omnium caro testis penitus incluſa continetur, nec ulla ex parte conſpicua est, excepto capite. Quòd si testam detraxeris, hebetescit cochlea atq; expirat, Vuottonus. Omnes sanguine carent, ac repunt tegmina sua secum ferentes. Rerum, non solum animalium simulacra insunt in mari, quo minus miremur equorum capita in tam paruis eminere cochleis, Plinius. Cochleæ omnes siliceo tegmine clauduntur, clauiculatim intorto: quæ cum exerunt caput, bina cornicula prætendunt, equinamq; seu potiùs bouinam effigiem præferunt, quapropter Veneti ab eiusmodi similitudine eas bubalos appellant, Massarius. In eodem genere (exanguium) cochleæ, aquatiles terrestresq;, exerentes se domicilio, binaq; ceu cornua protendentes, contrahentesq;: oculis carent, itaq; corniculis prætentant iter, Plinius. Et alibi, Cochleis oculorum uicem cornicula bina prætentatu implent. Et rursus, Cochleis ad prætentandum iter corporea (id est carnosa) sunt cornua, bina semper, & ut prætendantur ac resiliant. ¶ Saliua cochlearum, quæ punctis acu uel stilo carnibus manat, à Grecis ut Galenus inquit myxa dicitur, hoc est mucosus lentor siue mucor mucúsue, Massarius.

Augentur hæc & alia testatorum genera crescente Luna, & cum eadem minuuntur, Albertus. ¶ Mouentur cochleæ omnes & serpunt parte dextra, non ad uertiginem siue clauiculam, sed in aduersum, Aristoteles de marinis. quærendum autem an terrestribus quoq; idem conueniat ut hoc etiam quod scribit, Cochlearum genus coire perspectum esse: sed an ortus earum per coitum sit, necne, nondum exploratum satis haberi, utrisq; forsan conueniet. Sic & epitheta illa in grypho quem Athenæus recitat, ὑλαγμὸς, εὐκεκαυῶ, κακάλματος, ὑγροκίλλιθος, utriq; generi accommodantur. Primum etiam, si interpreteris, terrigenam, ut Cicero: quòd non ex coitu, sed ex terra, limóue, (ut hæc Φῦλας nomine accipiamus, potiùs quàm syluas) oriantur. Cæterum ὑγροκίλλιθος marina dicetur, quòd per humorem repat: nam & ipsius maris periphrasis est ὑγρὰ κίλλιθος: terrestris uerò à molli incessu. ὑγρὸν enim pro molli usitatum est. Mouentur contractione & emissione corporis, & testas suas aliquando relinquunt, Albertus. Ex marinis etiam nudas inueniri Brasauolus scribit. Vicistis cochleam tarditudine, Plautus Pœnulo.

Formicas abiges, cochlearum uactuas testas si usseris, & eo cinere foramē inculces, Palladius. Paxamus ad idem testas cochlearum cum styrace uri iubet, finibusq; (foraminibus) comminutas injici. ¶ Esca ad omnes pisciculos: Cochlearum (κόχλων) carnem accipiens, exemptis membranosis caudiculis, (χωρὶς τῶν οὐρῶν,) ex ea escam injicito, sed non utaris totius cochleæ magnitudine, (καὶ ἐκ μεγέθους τοῦ μεγάλου τοὺς κοχλίας, Cornarius uertit, neque magnitudine cochleæ abutaris,) Tarentinus.

Cornelius Celsus Cochleas boni succi esse author est. Duri ex media materia pisces stomacho apti sunt, ostrea, pectines, murices, cochleæ, Idem. Et rursus, Minimè intus uitiantur, (id est, minimè in uentriculo corrumpuntur,) aues, bubula, omnisq; dura caro: omnia salsamenta, cochleæ, murices. Eodem teste cochleæ aluum mouent: interq; ea numerantur quæ imbecillissimæ materiæ sunt, id est quæ minimum alunt, quod equidem non probārim: omnes enim cochleæ duræ, & concoctu difficiles sunt: si tamen rectè concoquantur, uberrimè alunt. Cochleæ & limaces difficulter concoquuntur Psello. Cibi qui aliquid uiscosum habent, ut oua, acrocolia, cochleæ, πάνυ χαίρουσι τοῖς πολλοῖς βρῶσιν, (hoc est, cibi auiditatē prohibent, uel potiùs ne quis denuò nouum capere cibum statim indigeat, efficiunt.) diu enim in uentriculo manent, & succi sui lentore inhærent, aliosq; pariter succos comprehendunt, Quidam apud Athenæum si bene memini. Ab exolutione & deliquio animi reſocillabis, panem in uino diluto exhibendo: aut aliud quippiam ex his quæ aceruatim reficere uires possint, ut sunt oua forbilia, bulbi, cochleæ, Archigenes apud Galenum de compos. med. secundum locos, ubi de stomacho affecto loquitur: Sed unum præcipuè aceruatim reficit uires, & subtilitate sua illico penetret: oua etiā tum facilè concoquuntur, tum probè copioseq; alunt. bulbi & cochleæ, ut crassioris succi sunt, ita uentriculo immorantur diutius, sed quia solidius alimentum præstant, & cochleæ insuper non facile corrumpuntur in uentriculo, uires eius confirmare possunt. Alioqui enim tardiùs & paulatim alunt, (ac difficilè coquuntur,) bubula, cochleæ, sphondyli, &c. authore Galeno in Aphorismos. Eadem quæ iam nominati alimenta, (oua, bulbi, cochleæ, & similia, modicè glutinosa scilicet,) semen augere uidentur, è (negatione sustulerim) διὰ τὸ ὁμοειδῆς ἔχειν τὰς πρώτας φύσεις, καὶ τὰς αὐτὰς δυνάμεις τῷ σπέρματι, Heraclides. Alexis quoq; apud Athenæum eadem hæc tria cum buccinis & acrocolijs, id est, trunculis sufflis, inter ea quæ Venerem mouent, recenset. ¶ Galenus diuersis in locis, de cochleis hæc tradit, ut in Elencho suo annotauit Brasauolus: Eas esse crasi succi: sanguinem crassum ac nigrum generare: uictum esse Alexandrinorum, uires reficere posse, cibum esse hyemis: à multo earum esu cauendum senibus, non admittendas epilepticis: stomachicis conuenire (de compos. sec. locos. 8. 4.) tota substantia secori conferre uideri: (quare & pharmacum hepaticum libro octauo de compos. secundum locos, describit.) denicq; carnē earum astringere, in libro de theriaca ad Pisonem. Sed ea emplastica potiùs quàm astrictoria fuerit. Causæ elephantis, hoc est, aëris

Digitized by Google

uitium, & cibaria quæ nimis craſſum & melancholicum humorem nutriunt uel gignunt, ut ſunt lens continua, & ſalſamenta multa, & cochleæ, & carnes aſininæ, abundant maximè in Aegypto & Alexandria, Gariopontus. Cochleæ bullientis (elixæ) fruſtella in cibo conueniunt ſtomacho ſoluto, uel reſoluto & incontinenti, Marcellus. (G) In iliaco affectu exhibeantur alimenta aluũ ducentia: aut dentur cochleæ ualde elixæ & ipſarum ſuccus, Aretæus. Aluum mouent, authore Celſo. Cato cap. 158. in deſcriptione iuris ad aluum deijciendam, inter cætera requirit, cochleas ſex, marinas nimirum, ut & reliqua in eâdem. Cochlearum cibus ſtomacho medetur. in aqua eas ſubferuefieri intacto corpore earum oportet: mox in pruna torreri nihilo addito, atq; ita cuino garoq; ſumi, præcipuè Africanas. nuper hoc compertum plurimis prodeſſe, id quoq; obſeruant, ut numero impari ſumantur. uirus tamen earum grauitatem halitus facit, Plinius. Videetiam infra in G. inter remedia ex eis ad ſtomachum. Oribaſius etiam quomodo ſint præparandæ, docet.

Ex Apicij lib. 7. cap. 16. In cochleas lacte paſtas: Accipies cochleas, ſpongizabis, (ſpongia deterges & emundabis:) membranam (pelliculam & operimentum quod conchæ foramen operit & claudit) tolles ut poſsint prodire: adijcies in uas lac & ſalem uno die: cæteris diebus in lac per ſe: & omni hora mundabis ſtercus, cum paſtæ fuerint, ut non poſsint ſe retrahere, ex oleo friges: mittes œnogarum. Similiter & pulte (farre in farinam redacto, & in pultis modum cum lacte aut ſapa cõfecto,) paſci poſſunt. Cochleas ſale puro & oleo aſſabis: laſere, liquamine, pipere, oleo ſuffundis. Aliter. Cochleas aſſas, liquamine, pipere, cumino, ſuffundis aſſidué. Aliter. Cochleas uiuentes in lac ſiligineum (ſiliginea farina nutritum & mixtum) infundis: ubi paſtæ fuerint, coques.

DE REMEDIIS EX COCHLEIS, QVAE PRAECIPVE QVIDEM TERRESTRIBVS CONVENIre uidentur: quia tamen non diſtinxerunt authores, nos quoque non diſtinximus.

In remedijs marinæ diſcrimen nunquam ferè adijci reperias: niſi ſemel, cum ſtomacho marinæ traduntur utiliores: & iterum ad ſanandas ſciſſuras manuum, &c. Vide in Cochleis marinis G. Quamobrem cum marinæ nomen non adijcitur, plerunq; ſemper de terreſtri intelligemus: terreſtris uerò differentia quandoq; exprimitur, tanquam parabilioris aut etiam melioris.

1. Ex cochleis, in genere.
2. Particulatim, à capite ad pedes, intus foriſq;, indiſtinctè.
3. Ex muco earum.
4. Ex ſimo.
5. Ex cochleis uſtis, ſiue totis, ſiue teſtis tantum.

Remedia quædam è cochleis ſuprà quoq; in F. deſcripta ſunt.

EX COCHLEIS REMEDIA IN VNIVERSVM.

Ad tumores. Cochleæ tritæ ſi unà cum teſtis imponantur, & toti uentri aqua inter cutem laborantium, & in arthriticis articulorum tumoribus, ægrè quidem diuelli poterunt, cæterùm impenſè deſiccant, & omnino inhærere ipſas ſinere oportet quoad ſponte decidant. Idemq; faciendum in tumoribus ex ictu natis difficile ſolubilibus, & ex contuſione facta in auribus. Deſiccant enim illos magnopere uniuerſos, etiamſi uiſcoſus craſſusq; in alto humor contineatur, Galenus. Et rurſus, Cochlearum caro prius in mortario contuſa, ac poſtea ad læuorem redacta, omnium ualentiſsimè deſiccat partes ſuperfluo humore grauatas, adeò ut & hydericis conueniat, Hæc Galenus. ſed magis placet, ut unà cum teſtis ſuis imponantur: his enim deſiccandi uis etiam maior ineſt. Et Dioſcorides, Crudæ (inquit, addo & contritæ) cum tegumentis impoſitæ, aquæ inter cutem tumores exugunt: ſed non ante ſoluuntur, (κὰι ὸν ἀφίσαντα, non priùs decidunt, interprete Marcello,) quàm omnis hauriatur humor. (Sic &) podagricas inflammationes leniunt. ¶ Vt panos diſcutiant, quidam ſinopidem admiſcent cochleæ contuſæ, Plinius. Marcellus ſimpliciter cochleas contuſas, aduerſus paniculas commendat. Pelagonij hippiatri ad quamuis inflammationem: Cretam Cimoliam cum oleo Hiſpano & aceto, & polline thuris, unciarum quatuor pondere, & bulbos & cochleas tritas miſcens, adhibe, æſtate frigidum, hyeme calidum. Cochlea cocta mollit, Celſus. Cochleæ tum crudæ tum coctæ, cum teſtis ſuis aut ſine eis contritæ, emplaſtris concoquentibus & ſaniem è uomicis fracta cute educentibus, utiliter immiſcentur, Matthiolus. Caro cochleæ aperit apoſtemata: oportet autem ut miſceatur ei farina hordei, & puluis molendini, Raſis. Glutinant uulnus contuſæ cum teſtis ſuis cochleæ, Celſus. Cochleæ proſunt eis quæ ſerpunt cum teſtis ſuis tuſæ: cum myrrha quidem & thure etiam preciosos neruos ſanare dicuntur, Plinius. Carnes earum cum thure & myrrha illitæ, cum uulnera alia, tum maximè quæ nerui acceperũt, conglutinant, Dioſcorides. Equidem ego aliquando in agro carnes ipſas ſolas in uulnus cum nerui

Ad panos.

Ad inflammationes.

Molliunt.

Concoquunt.

Educunt.

Ad ea quæ ſerpunt.

Ad uulnera, cũ alia, tum neruorum.

Digitized by Google

nerui uulneratione & contusione factum tritas imposui, ipsumq; uulnus pulchrè glutinatum est, & neruus phlegmonē haud perpessus. erat autem homo durus & agrestis. miscui tamen illis contritis pollinem farinæ acceptum à pariete molæ proximo. Scripsère autem maiores me nonnulli medici, ad eiusmodi usum miscendum ipsis thus, aut myrrham. Verùm horū habebam tum neutrum, ut qui tunc ab urbe abessem in uilla. Possis autem & resinæ fractæ contritæ admiscere, si adsit, quippiam, Galenus. Remedium quod peculiariter neruos coniungit: Carnis limacum unciæ duæ: myrrhæ, thuris, picis torrefactæ ana 3. ß, tunduntur carnes, reliqua uerò in puluerem trita sedulò intermiscentur. Aliud: Carnis cochlearum bene contusæ unciæ tres, farinæ pistrinalis, picis siccæ, puleris lumbricorum, & radicis symphyti, ana scrupuli duo. terebinthinæ è uino lotæ semuncia, iungantur omnia, Iacobus Hollerius. ¶ Crudæ cum testis impositæ (ad læuorem tritæ) impactos corpori aculeos (palos) extrahunt, Dioscorides, ex quo etiam Galenus repetijt. *Infixa corpori extrahunt.* Cochlearum & limacum carnes, aliàs per se, aliàs cum suis uolutis tritæ, misto interdum coagulo, tela ex alto rapiunt, atq; hydropicis aquas exugunt, Iac. Hollerius. ¶ Limaces extinguunt (restringunt) sanguinem, Auicenna libro 2. Vide inferiùs de sanguine narium sistendo.

REMEDIA EX COCHLEIS A CAPIte ad pedes.

Hemicranicis prosunt lumbrici terræ triti, & cochlearum carnes lateri affecto illitæ, Aëtius ex Galeno. *Ad capitis morbos.* ¶ Cochleæ in cibo medentur his quos linquit animus, aut quorum alienatur mens, aut quibus uertigines fiunt, ex passi cyathis tribus singulæ contritæ cum sua testa & calefactæ, in potu datæ, diebus plurimum nouem. Aliqui singulas primo die dedère, sequenti binas, tertio ternas, quarto duas, quinto unam. Sic & suspiria emendant, & uomicas, Plinius. Quibus uertigines fiunt, aut quibus mens perturbatione capitis alienatur, cochleæ singulæ contritæ maiores cū suis testis ex calida passi uel defruti potione datæ diebus plurimis, prosunt, si post triduum continuum interpositum, iterum plurimis diebus accipiantur. Qui unam cochleam maiorem semicoctam comederit die primo, sequenti duas, tertio tres, quarto duas, quinto unam, remedium experietur. nō solum ad uertiginem, sed etiam ad suspiria & uomitus (uomicas, Plinius) prodest, Marcellus. Et rursus, Ad eos quos subito linquit animus, & quibus mens alienatur, aut uertigo est, si cochleæ cum suis testis tritæ incoctę ita dantur per dies quinq;, ut prima die cochlea una cum passi cyatho potanda detur: alia die duæ, cum duobus cyathis: tertia die tres, cum tribus cyathis: quarta die duæ, cum duobus cyathis: quinta die una, cum cyatho uno. ¶ Ad fluxionem oculorum: *Ad oculos.* Cochleam cum testa sua & oui candido ad strigmentitiam formam redactam, in splenio altero ad alterum extendendo imponito: sua sponte decidit, ubi restiterit fluxus, Archigenes apud Galenū de compositione med. 4. 8. Pili genarum euulsi ne renascantur: Cochlearum carnes cum uiridium ranarum harundineta incolentium uel erinacei terrestris sanguine subigito, & adiecta atramenti sutorij commensurata quantitate exiccari sinito, & utere cauendo ne pupillam attingas, Aëtius 7. 67. ¶ Ad exulceratas ex plaga & fractas aures: Cochlearum colla unà cum testis trito, & dimidiam myrrhæ partem addito ac imponito, Apollonius apud Galenum de compos. sec. locos. *Ad aures. Cochlearum colla.* Remedium ex cochleis ad tumores ex contusione in auribus, lege superiùs inter remedia ad tumores in genere. ¶ Cochleæ contritæ & fronti illitæ è naribus fluentem sanguinem sistunt, Plinius, Marcellus, Serenus. Tritæ cochleæ (Carnes earum, Dioscor.) cum aceto naribus inditæ, quamuis magnos fluores sanguinis compescunt, Marcellus. Cum sanguis è naribus nimium erumpit, præter cætera, infercre intus in narem oportebit cochleæ uiuæ carnem per se, aut cum thuris polline tritam, Idem. *Ad sanguinis fluxum è naribus.* ¶ Si infans cui dentes prouenire incipiunt dolores habeat, ueteris (magnæ nimirum & adultæ) cochleæ cornu pellículæ illigatum pro amuleto appendę, Galenus de cōpos. sec. locos lib. 5. ex Archigene ut uidetur. *Ad dentes. Cochleæ cornu.* ¶ Ad inflammatas tonsillas: Extrinsecus autem fouere conuenit spongia, aut absinthio, aut cochleis (κοχλίοις. Fuchsius legendum putat κογχύλίοις) crudis ex aqua pluuia calida, Nicolaus Myrepsus. *Ad tonsillas.* ¶ Stomacho laboranti cochleæ prosunt, si in aqua ferueant, & sic carbonibus torreantur, atq; ita ex œnogaro sumātur impari numero, Marcellus. Idem remedium suprà in F. ex Plinio recitauí. quod etiam Serenus his uersibus describit: Seu cochleas undis calefactas ac propè uictas Suppositis torre prunis, uinoq; garoq; Perfusas cape: sed prodest magis esse marinas. Plinius non marinas, sed Africanas magis ad hoc auxilium commendat. Cochlea cruda deuorata, ita ut dentibus non tangatur, stomachū curat: certè languentem, si per triduum sic sumatur, emendat, Marcellus. Viuæ caro, & præsertim Aphricanæ, cum aceto deuorata, stomachi dolores mitigat, Dioscor. *Ad stomachū.* Ad choleræ uexationem, cochlea cum testa contusa potui danda est, Galenus Euporiston 2. 37. Pro ijs quos subitò linquit animus remedium ex cochleis, descriptum est superiùs inter capitis remedia. Inflationem (uentriculi) discutit cochlearum cibus, Plinius. ¶ Ad excreationem cruentam remedium sic: Cochleæ elixatæ teruntur, & ex aqua calida à ieiuno bibuntur. nec non ad idem cochleæ inlotæ ex aqua marina coquuntur & deuorantur, Marcellus. *Ad excreationem sanguinis.* Præcipiunt cochleæ crudæ carnem tritā bibere ex aqua calida in tussi cruenta, Plinius. Contra orthopnœas sanguinemq; expuen- *Ad orthopnœ*

Digitized by Google

tibus, eſt qui cochleis illotis quibuſdam protropum infundat, uel marinam aquam, ita decequat, & in cibo ſumat: aut ſi tritæ cum teſtis ſuis ſumantur cum protropo, ſic & tuſsi medentur, Idem. Cochleæ crudæ tritæ cum aquæ tepidæ cyathis tribus ſi ſorbeantur, tuſsim ſedant, Plinius. Ad phthiſin, Inritas uino cochleas hauſiſſe iuuabit, Serenus. Cochleæ exemptæ teſta ſua, & ceſ ptiſſana coctæ, lateris doloribus medentur: meliùs, ſi humorem ptiſſanæ ipſius ſorbendum dederis. ipſas quoq; cochleas contuſas uelut malagma, ſupra dolentem locum lateris imponi ſatis utile eſt, Marcellus. In lateris doloribus cochleæ illinuntur, Plinius. ¶ Scripſit & ex cochleis pharmacum hepaticum Aſclepiades huiuſmodi: Cochlearum trium carnem ualde probè terito, & aſfuſis uini nigri cyathis tribus calfacito, ac bibendum dato. Videntur autem hæc iuxta totam ſubſtantiam efficacia eſſe, non ſecundum unam aut alteram qualitatem. Quale eſt & lupinum hepar, cuius abunde experimentū habemus. Vſus autem ipſius conſimilis cochleis eſt. teritur enim exacte hepar lupinum, & datur drach. ſj. cum uino aliquo dulci, qualia ſunt Theræum, Creticum, & ſcybelites, ac dulce protropum. Benigna enim hæc ſunt uiſceri, ipſum nutrire potentia, & media iuxta calidi & frigidi oppoſitionem: & ob id talia pharmaca omnibus intemperaturis conuenire uidentur, ut quæ ex ſubſtantiæ proprietate commoditatem de ſe exhibent, & neq; calidas, neque frigidas intemperies lædant. Atquſin febricitantibus manifeſta febri, aut non obſcurè, uelut ſolet aliquibus hepaticis accidere, melius eſt ex aqua calida pharmacum præbere, aut ex aliquo prædictorum ſuccorum, uelut eſt ſeridis ſuccus, Galenus de compoſit. ſecundum locos: unde & Aëtius repetijt. ¶ De remedio ex cochleis ad tumores hyderícos, lege ſuprà ad tumores in genere. Cochleæ frixæ uel aſſatæ, mirum in modum hydropícos iuuant, ſiccandi nimírum ui, lac. Hollerius. ¶ Dyſentericis medentur cochleæ duæ cum ouo, utraq; cum putamine contrita, atq; in uaſe nouo, addito ſale, & paſsi cyathis duobus, aut palmarum ſucco, & aquæ cyathis tribus ſubferuefactis, & in potu datis, Plinius. Cochleæ cum teſtis ſuis contritæ duæ, & oua cruda duo, & paſsi cyathi duo, aquæ cyathi tres: ſimul permixta omnia, ac diu coagitata, & in uaſe fictili calefacta, ad modum potionis cœliaco data medentur, Marcellus. Et rurſus, Ad dyſentericos ſolitaneos: Cochleam (*Lego, Ad dyſentericos: Solitanam cochleam plenam, &c. de Solitana autem cochlea in diuerſis terreſtrium formis dicetur infrà cum Aphricanis*) plenam cum teſta ſua uiuam teres, ad cuius pondus infraſcripta trita miſcebis: id eſt caſei ueteris quantum eſt cochleæ dimidium, oui medullam in aceto cocram, panem candidum uetuſtum uel toſtum, uel (quod eſt melius) nauticum, rutam, piper ex uino quod cum priùs ferro candenti calefeceris potui ſine aqua miniſtrabis, ſed & baccas myrteas adijcies. hæc omnia conteres, & in potione uini ueteris ieiuno dabis.

Cochleas inter hepatis remedia laudant: Aëtius & Syluius terrenas expreſſè. ¶ Ileo reſiſtit & cochlea, ſicut diximus in ſuſpiriоſis temperata, Plinius. Cochleas ualde elixas, & earum ſuccum, in iliaco affectu præberi, Aretæus etiam ſuadet. ¶ Cochlea tota trita cum teſta, uino & myrrha, (& dactyl addit Kiranides) ſi exiguum inde bibatur, coli ueſicæq; cruciatus ſanat, Dioſcorides. Scribonius apud Galenum de compoſ. ſec. locos, cochleam unam crudam tritam cum uini cyathis duobus, & aqua calida, colicis propinat. ¶ Caro cochlearum emplaſtro ad ramicem cum aliis quibuſdam miſcetur apud Aëtium 14. 23. ¶ Cochlea tota trita cum teſta, uino & myrrha, ſi exiguum inde bibatur, coli ueſicæq; cruciatus ſanat, Dioſcor. ¶ Cochleæ crudæ contritæ cum teſtis ſuis, & ex paſſo per dies ſeptem, aut ut plurimum nouem potui datæ, efficaciter dyſuriæ proſunt, Marcellus. Cocleam grandem unam uiuam prendes, & eius carnem eximes, ac ſolam teres in mortario, & cum aceti acris coclearibus tribus dabis bibendam, atq; hoc per triduum facies, deinde intermiſſo triduo, niſi ſtatim expulerit calculum, ſimiliter remedium, & ſi neceſſe fuerit, ſæpiùs dabis, Idem. Ad comminuendos calculos iubent uermes terrenos bibi ex uino aut paſſo, uel cochleas decoctas uti ſuſpiriоſis, (*id eſt contritas cum ſuis teſtis, & calefactas ex paſſo: uide ſupra inter auxilia ad caput.*) Eaſdem exemptas teſtis, tritasq;, tres in uini cyatho bibi, ſequenti die duas, tertia die unam, ut ſtillicidia urinæ emendent, Plinius. ¶ Cochleæ (crudæ cum ſuis teſtis) tritæ & admotæ, menſes ciunt, ἔμμηνα ἄγουσι λεῖαι πρόσθεμένου οἱ κοχλίαι, Dioſcor. Galenus tamen uim contrariam eis attribuit, libro 11. cap. 3. de facultatibus ſimplic. med. Sunt (inquit) qui ad menſiū retentionem (πρὸς τὴν κατάμηνίων ἐπίσχεσιν) eis utantur. Vter uerius dixerit, experimento cognoſcendum, uerbis enim in utranq; partem dici poteſt: pro Dioſcoride, quòd totius ſubſtantiæ proprietate, qua hydropicorum aquam & humores etiam craſſos tumorum exugunt, qua corpori infixa extrahunt, eadem uteri ſanguinem eliciant: pro Galeno, quòd nimium fluentem ſiſtant ea ui, qua erumpentem etiam è naribus compeſcunt, & uulnera glutinant. Ad utrumuis effectum an ſolæ aut alijs admixtæ, cum teſtis aut ſine eis adhibeātur, refert. Fortè & locus: uidenī enim humorem cui imponuntur, ſiccare, & ſiſtere, ſi ad principium ex quo fluxus fit imponantur: tum ui ſiccandi, tum attrahendi ad ſe. ſin adhibeantur extra illud principium, præſertim inferiùs, eadem ui attractrice fluxum commouere. Ego Dioſcoridis ſententiæ potiùs aſſentiar, ex quo Galenus & hoc & cætera pleraq; tranſcripſit, donec experimentis (unum quidem uel pauca ad confirmationem non ſufficiunt) contrarium approbetur. ¶ Vt facilè pariat mulier, Dictamnum bibitur, cochleæ manduntur edules, Serenus.

Ad tuſſim, ſuſpiria, uomicas, phthiſin.
Ad lateris dolores.
Ad hepar.
Ad dyſentericos & cœliacos.
Ad iecur. Ad ileon. Ad colon.
Ad ramicem.
Ad ueſicam. Ad calculum.
Ad ſtrangur. inter auxilia ad caput.
Ad menſes.
Ad partum.

Caro

Caro cochleæ curat ulcera teſticulorum, Raſis. Cochleæ uiuæ contritę cum myrrha & impo ſitæ inguinibus, efficaci auxilio ſubueniunt: ſed relinquendæ ſunt loco cui appoſitæ fuerint, tam diu donec ſponte decidant, quod fiet cum perſanauerint, Marcellus. *Ad teſtes & inguina.*

Ex cochleis remedium ad artículares tumores, reperies ſuprà inter præſidia ad tumores in genere. Crudæ tritæq; cum ſuis teſtis impoſitę, podagricas inflammationes leniunt, Dioſcorides, uide ibidem ſuprá. Cochleæ tres contritæ cum teſtis ſuis, atq; in uino decoctæ cum piperis granis quindecim, lumborum dolori medentur, Plinius & Serenus. Et rurſus, Iſchiadicis cochleas crudas tritas cum uino Aminæo & pipere, potu prodeſſe dicunt, Plinius. Aut in Aminæo cochleas haurire Lyæo Conueniet, Serenus ad iſchiadem. *Ad pectus, pedum & lumborum dolores.*

EX MVCO VEL SALIVA, (PLINIVS SPVMAM ET *ſuccum uocat, aliſi muccum ſaliuoſum) cochlearum remedia: quæ tamen ad terreſtres maximè referenda uidentur.

Humor cochleæ, qui loco ſanguinis eſt, efficaciter impedit ortum capillorum, Albertus. Vide mox de pilis palpebrarum. Vbi multum muci cochlearum accipere uoles ſeorſim, ſtylo carnem earum pungito, ſed non ante multos dies collectas eſſe expedit: alioquin enim tempore deſiccantur. nam recentes plurimum habent uiſcoſæ illius humiditatis, quam ſtylo compunctæ effundũt. Humiditas hæc pilorũ in palpebris (aliàs ſuperciliſis, non rectè: nam Græcè βλεφάρους legitur) præter naturam gluten eſt, Galenus lib. 11. de ſimpl. med. Et alibi in eodem libro, Cochlearum humor ſolus per ſe citra carnem ſumptus (qui à multis μύξα, id eſt mucus nominatur) thuri miſtus aut aloæ aut myrrhæ, ſiue quibuſdam horum, ſiue omnibus, quoad habeat cerati craſsitiem, medicamentum fit glutinatorium, (ἐγκόλλημα, id eſt glutinoſum,) deſiccatq; pulchrè purulentos mucos aurium, ſed & fronti impoſitum inhæret, oculorum fluxiones reſiccans. Item in Hippocratis librum de arte, comment. ſecundo, Cochleæ mucus cum thure, ſiccat abſq; morſu. Mucus ſi miſceatur cum thure aut aloé, & teratur donec fiat ſicut mel, & ponatur ſuper frontẽ, & circa caput in modum ligaturæ uel coronæ infantibus, quando accidit eis uentus in capite, qui caput magnũ efficiat. Et ſic huius cura, donec reſtringat caput omnia oſſa tumefacta, & redeat caput ad metam naturæ propriæ, Raſis. Pilos in palpebris incommodos, euulſos renaſci non patitur ſpuma cochlearum, Plinius. Muccus ſaliuoſus, qui compunctis cochleis & limacibus redditur, emplaſtri cuſ eſt: in quo cineres & puluiſculos qui ſanguinem claudant, conuenienter adhibebis, Iac. Hollerius. Vua mitigatur ſucco cochleæ acu transfoſſæ illita, ut cochlea ipſa in fumo (poſteà, Marcellus) ſuſpendatur: hirundinum cinere cum melle. ſic & tonſillis ſuccurritur, Plinius. Muccus cochleæ potus per ſe, uel cum myrrha, uel aloé confert obſtructo iecori, Raſis. Teſtibus qui deſcenderint, ſpumam coclearum inlitam mederi certum eſt, ſi inde tangatur, Marcellus & Plinius. Si decidat teſtium alter, ſpumam cochlearum remedio eſſe tradunt, Plinius. Procidentia alui illito cochlearum ſucco punctis euocato curatur, Plinius.

E FIMO REMEDIVM.

Fimum uel cinerem coclearum & granum ſinapis cum aceto ad ternos ſcrupulos miſcere, & temporibus inlinire prodeſt ad hemicranium, Marcellus. Venerem inhibet & fimum cochleę, & columbinum, cum oleo & uino potum, Plinius.

EX COCHLEIS VSTIS, SIVE INTEgris, ſiue teſtis tantùm.

Cinis cochlearum admodum reſiccantis eſt facultatis, obtinens item nonnihil ex uſtione calidum, Galenus. Cochlearum omnium (terreſtrium, aut marinarum, aut fluuiatilium) teſtæ crematæ excalfaciendi & urendi naturam ſortiuntur, Dioſcor. Cochleæ cum ſuis uoluris & ſaliua cremantur nouis fictilibus: cinis ſectæ arteriæ inſpergitur, & ſanguinem ſiſtit, Iac. Hollerius. Ad ſanguinis reiectionem è pectore: Ouorum cinis, aut cochlearum prodeſſe putatur, Serenus. Auicennæ libro 2. limax ſimpliciter (malim, concha eius uſta) extinguit (reſtringit) ſanguinem. Cinis inanium cochlearum ceræ mixtus, diſcutit panos, (paniculas Marcellus,) Plinius. Vſtę cochleę teſtæ purgant lepras & uitiligines, & uitia cutis in facie, (ἐφήλεις,) Dioſcorides. Apud Aëtium quoq; miſcentur medicamento ad pſoras & elephantiaſes. Ambuſtis medetur muriũ cinis & cochlearum: eoq; (eiſq;) ſic, ut ne cicatrix quidem appareat, Plinius. ¶ Fimum uel cinerẽ coclearum & granum ſinapis cum aceto ad ternos ſcrupulos miſcere, & temporibus inlinire prodeſt ad hemicranium, Marcellus. Comitiales ſanat cochlearum cinis addito ſemine lini & urticę, cum melle inunctos, Plinius. ¶ Albugines extenuat, Idem. Aëtius quoq; auxilio cuidã ad albugines eum ammiſcet. Emendat oculorum cicatrices & albugines, (leucómata,) & den-

Digitized by Google

tes purgat, Dioſcorides: loquitur autem de cinere è teſtis per ſe crematis. Cum carne uerò ſua uſtæ cochleæ, tritæq; ex melle, ad uſus hebetudines illinuntur, Idem. Limaces aduſtæ ulceribus oculorum conferūt, Auicenna. ¶ Ad uuam laxatā facit cinis ex cochlea, Serenus. ¶ Ad abſceſſus in tonſillis: Cochleas teſta nudatas in oliam inijce; deinde torrens & in cinerem redigens, puro melle ac leni excipe, atq; perunge. uis eius eſt incredibilis, Galenus Euporiſton 2.25. ¶ Cinis de interioribus cochleæ curat ulcera gutturis, Raſis. Cinis cochleæ uſtæ ſuper teſta, cum melle tritus, digito illinatur gutturi dolenti, Idem. Ad hæmoptoicos: uide inferiùs in remedijs dyſenteriæ ex hoc cinere. In lateris doloribus laudatur cochlearum cinis in ptiſana decoctarum, quæ & per ſe illinuntur, Plinius. Cochlearum cinerem potum in uino, phthiſin ſentientibus utilem tradunt eſſe, Idem. ¶ Ouum in aceto coctum ſi edatur, fluxiones uentris deſiccat. quod ſi quippiam eorum quæ ad dyſenteriam aut cœliacum affectum conueniunt, adiunxeris, & frixum in cibo dederis, non parum laborantes adiuueris. Eiuſdem autem ſunt facultatis omphacium, rhus, galla, ſidia, cinis cochlearum integrarum uſtarum, Galenus. Et alibi: Cochleæ ſi totæ cum teſtis urantur, admiſta galla omphacitide, ſimulq; pipere albo, mirificè profunt dyſenterijs, in quibus ulcera nondū putredinoſa ſunt. Conuenit autem ut piperis ſit pars una, gallæ uerò duæ, quatuor cineris cochlearum. Hæc ubi ad unguem læuigaris, cibis inſpergito, bibendumq;, aut ex aqua, aut ex uino albo & auſtero præbeto. Idem Aëtius 9.48. ex Oribaſio repetit. Recenſet idem remedium Aegineta. In opere etiam de compoſ. fec. locos, Galenus ex Andromacho medicamentum ad dyſenterícos hæmoptoícosq; deſcribens, quod ſtatim à prima potione fluxum cohibeat, cum alijs multis aſtringentibus, ſiccantibus, & refrigerantibus medicamentis, cochlearū uſtarum drachmas xij. nominat. Dyſentericis prodeſt cochlearum cinerem bibiſſe in uino, addito reſinæ momento, Plinius. Galenus Euporiſton 1.112. cochleas integras uſtas miſcet cum duplo cerui ceruí uſti, & plantaginis ſucco excipit. inde dyſentericis fabæ magnitudinem ex uino aut aqua propinat. ¶ Cinis cochlearum quæ uiuæ crematæ ſunt, ex uino auſtero potus, ileo reſiſtit, Idem. ¶ Ad lienis dolorem aliqui dant cochlearum cinerem, cum ſemine lini & urticæ, addito melle, donec perſanet, Plinius hoc remedium aſſiduè à ieiuno lienoſo acceptum, intra paucos dies eum ſanat, Marcellus. ¶ Teſtarum inanium cinere ad calculos pellendos utí quidam iubent, Plinius. ¶ Ad inuoluntarium micturn: Cochleam cum teſta uſtam tritamq; ex uino cubitum eunti potui offerto, Galenus Euporiſton 3.158. ¶ Ad procidentem ſedem: Cochleam uſtam & tritā ano exeunti prius loto applica, & ſanabis, Aëtius. ¶ Ad infantium procidentem ſedem: Fabrorum aqua, in qua candens ferrum extinguunt, calefacta ſubluito: deinde cochleam combuſtam, & in puluiſculum redactam, inſpergito, Galenus Euporiſton 3.155. Kiranides ad idem cochleæ cinerem cerato exceptum imponit.

H.2. Coclea apud Marcellum Empiricum paſsim ſcribitur ſine aſpiratione. Cælius Rhodig. alicubi cochliam per i. in penultima ſcripſit. Latinis uocabulum hoc generis fœminini eſt, Græcis maſculini, κοχλίας ut λινέας: unde genitiuus pluralis κοχλιῶν circunflexus non paroxytonus, ut quidam inepte ſcribunt, formatur. omnis enim primæ declinationis genitiuus pluralis circunflecti debet, tribus exceptis, χλένων, χρήσων, ἰστησίων. Primam huius uocabuli Græci & Latini aliquando corripiunt. Contritis prodeſt cochleis perducere frontem, Serenus. Muribus in Batrachomyomachia κορυθάϊολ' κοχλιῶν λεπάδων κάρηα' ἐμφοβέλυσθαν. Anaxilas apud Athenæū in ſenario, ἀπιστότᾱτ' ἐκ τῶν κοχλιῶν πολλῷ πάνυ. Pauſanias κόχλαν λακωνικὴν fœminin. gen. protulit. Et in Arcadicis, τὰς Τειτώνας φυσᾶν φασι διὰ κόχλας πετροπαμένας. Ariſtoteles maſculino genere effert. Κόγχος, κοχλίας, Heſychius. Κοχλίας dicitur παρὰ τὸ κόχλω, τὸ γυελῶ: ἢ παρὰ τὸ ὀλῶ, τὸ συστρέφω, ὀλίας, καὶ πλεονασμῷ τοῦ κ, κοχλίας, Etymologus. ¶ Λίχανος, κοχλίας, Heſychius & Varinus: fortè παρὰ τὸ λιχεῖν. ¶ Ἀχαδίαμυλος, ὁ κοχλίας, Tarentinis, Iidem: uidetur autem terreſtrem cochleam, aut ſpeciem ipſius ſignificare. Ἀχάδαλος, pyri ſylueſtres ſunt. μύλαξ Grammatici interpretantur πλαγιάζων. μύλαρ, obliquum, incuruum, tortuoſum: & læue, ut uidetur. μύλλα, λεῖα, Heſychius: ubi λεῖα paroxytonum adiectiue ſcribo à maſculino λεῖος: nam λεῖα penanflexū, prædā ſignificat: (nam & mox ſubiungit, μυλλόπαπον, πτωλωίς,) non pro ſubſtantiuo prædam ſignificante. Μυμεῖα uerò pro λεῖα, ibidem corruptum eſt: ut & ordo literarum, & terminatio uocabuli indicat. ¶ Ξυλόφιαι, κοχλίαι, Heſych. & Varinus: ſed ordo collocationis & analogia uocabuli antepenultimam per y. ſcribi poſtulant: ut ἀπὸ ξύφος diminutiuum ξυφύδριον fiat, ſicut ἀπὸ μέλος μελύδριον. quanquam & alterum diminutiuū ξυφίδιον in uſu eſt, & receptiore ut puto. Pro κοχλία, in multitudinis numero κοχλίαι ſcripſerim. Sed magis probo quod alibi apud eoſdem reperio, σκιφύδριαι, genus conchylij. pro ξίφος quidem, etiam σκίφος aliter proferri ſcio. ¶ Πιλὸς, κοχλιὸς, Heſychius. malim, πῖλος, κοχλίας: ut pilus ſit genus cochleæ quod piam, à figura pileí (quem Græci etiam πῖλον uocant) ſic dicti, ſiue is in acutum exeat ut ſtrombi, ſiue forma ſit rotunda. utrâq; enim cochleæ tum in mari tum in terra reperiūtur. ¶ Σελάστης, κοχλίας, Heſych. & Varinus. hic fortè ſeſilus eſt, de quo in terrenis cochleis dicetur. ¶ Φερέοικος, id eſt domiporta, epitheton cochleæ, pro ipſa cochlea uſurpatur ab Heſiodo, ἀλλ' ὁπόταν φερέοικος ἐὼν χθονὸς ἐκ φυτὰ βαίνῃ. quanquam enim de terreſtri loquitur, cochleis tamen omnibus teſta opertis, commune eſt epitheton: & teſtudini quoq;. Φερέοικος καὶ φερέοικος, κοχλίας, ἢ χελώνη, Varinus. Sunt qui phereœcon deſcribant animal album, ſimile muſtelæ, quod ſub quercubus & oleis naſcatur aut uerſetur, (ἀπὸ φυσεῖ

φερέοικος.

Digitized by Google

ἅμυσι καὶ ἐλαίας γανόμενον,) & glandibus uescatur, sic dictum ab Arcadibus: alij insecti genus uespa maius faciunt, Etymologus & partim Hesychius. ¶ Colias piscis est, pro quo apud Aristotelem alicubi perperam legitur cochlias. ¶ Κοχλίδιον diminutiuum fit à κόχλος, Etymologus. Et rursus, Κοχλιδύριον fit à κοχλίας, ut à κοιλία, κοιλίδιον. Κοχλίδιον, genus animalculi, Suidas. Grapaldus etiam Latinè cochleolam dixit. ¶ Cochlea ponitur modò pro toto animali, modò pro tota testa, Syluaticus. Cochlea per diminutionem dicitur, quasi conchula, Isidorus: sed inepté.

Syllaba prima in carminibus apud Latinos sæpe corripitur: οὐκ εἰμὶ τένθης, οὐδὲ κοχλίας ὦ γιώτας, Philyllius. Homerus etiam in Batrachomyom. corripuit. Sed cochleas prius est urtica aut furfure pasci, Serenus.

Cochlearum figura in se clauiculatim, cuniculatim, spirulatim, capreolatim, retorta, anfractuosa, sinuosa, ἑλικοειδής, alijs etiam rebus nomen dedit, instrumentis, scalis, uijs. Stagnum piscinæ habere debet specus iuxta solum: eorumq; alios simplices & rectos, quo secedant squamosi greges: alios in cochleã retortos, nec nimis spacioſos, in quibus Murænæ delitescant, Columell. ¶ Vitruuius lib. 10. cap. 19. nominat ascendentem machinam, de qua Gul. Philander, Mox (inquit) uocabitur accessus, Græcè ὠθέδοφα. Suspicor autem fuisse machinam, quæ occulto quodam artificio & expeditis machinationibus in sublime cresceret: & in eam altitudinem educeretur, quæ opus erat: tum retinaculis sistebatur. Poterant & tabulata excitari cochleis, quo pacto in torculari prælum tollimus atq; deprimimus: nisi interpretari uelimus dictum de machina quam tollenonẽ Vegetius appellat. Sentina in naui maxima Hieronis etsi plurima erat, exhauriebatur tamen ab uno homine ἑλικι κοχλίᾳ, (hoc est cochlea sic dicta machina,) commento Archimedis, Athenæus. Diodorus libro 5. De fabulosis antiquorum gestis, de Hispania scribens, eiusq; fodinis: Subtus terram (inquit) reperiuntur nonnunquam flumina decurrentia, quorum cursus spe quæstus ui magna recidunt: aut, quod mirabilius uidetur, cochleis, quas dicunt Aegyptiacas, diuertunt, ab Archimede quum in Aegyptum profectus est, adinuentas. Eiusmodi instrumentis loca, ubi metalla effodiuntur, eiecta superiùs aqua, summa arte diligentiaq; exiccant. Cochlea (inquit scriptor Promptuarij, nescio ex quo authore) haustorium organũ, quod uulgus pompam appellat. In medio rota est: quæ dum à calcantibus uersatur, machina introrsus clauiculatim detorta, inter strias & strigiles aquas exorbet ex aquario septo, & retrorsus emittit. Huius autem machinæ confician dæ ratio, à Vitruuio libro 10. cap. 11. describitur: Est autem, inquit, etiam cochleæ ratio, quæ magnam uim haurit aquæ, sed tam altè tollit, quàm rota. Cochlea in torculari (inquit idem scriptor Promptuarij) lignum est erectum clauiculatim, id est spirulatim & capreolatim striatum: quod per medium prælum striatum & ipsum transactum, uertigine sua tollendo, demittendoq; prælo inuentum est. Vulgò (à Gallis puto) uisa torcularis dicitur. In cochlea exprimis, Palladius 4. 10. circa finem. Ergo prelum Germani appellant, **ein trottbaum/ein prelß**. Cochleã uerò **ein trottspill/ein strub**: quæ uox posterior ad strombum accedit, πρὸς τὸ στρόφον, à figura uersatili. Intra centum annos inuenta torcula Græcanica, mali rugis per cochleas bullantibus, palis affixa arbori stella, à palis arcas lapidum attollente secum arbore, quod maxime probatur, Plin. Κοχλίαι, τὰ ἐπὶ ἐλαίᾳ χόα, (lego ζωα:) τὰ ὑπὸ τοῖς ἀρχαίοις ξύλινα, Hesychius. Oribasius in libro de machinis cap. 4. & 5. cochleas instrumenta chirurgica describit. item cochleam fœminam, quæ Græcè πυθμενόχλιον appellatur. nos breuitatis causa lectorem ad ipsum remittimus. ¶ Obseruauimus Romæ iuxta forum fuisse locum, quem Scalas uocabant annularias: quas eruditiores ita nuncupatas auguran- *Scalæ annulariæ.*
tur ab annularijs officinis, uel à propendentibus annulis. Aliorum coniectatio est, sic eas dici, quę rie- *Cochlea.*
in cocleæ formam effingantur, & orbiculata figura rotundentur: quod genus coclium dicitur, cu- *Coclium.*
ius commeminit etiam Strabo: siue coclides, quæ per circuitum scandantur: sicuti & torcularia, *Coclis.*
ad cocleæ simlitudinem substructa, cocleæ dicuntur. Cochlidium, scala rotunda. Strabo libro ultimo: Altitudo quædam manu facta, turbinea, petrosæ ripæ persimilis, in quam per cochlidium ascenditur. Fuit Romæ Traiani forum cum templo, & equo æneo, ac columna cochlide, cuius erat altitudo centum & uigintiocto pedum, intus erant gradus centum & octogintaquinq; fenestellæ quadragintaquinq;, Cælius. Cochleæ & scalæ cochlides in ædificijs dicuntur, quòd anfractuosæ sint, in modum cochlearis testæ, & quòd clauiculata & tortili structura à triclinijs in cœnacula euadant, cuiusmodi ferè sunt in ædificijs Gallicis scalæ, Budæus. Germani quoq; tum ipsum animal, tum huiusmodi scalas **Schnecken** appellant. Scoppa Italus coclidem interpretatur, scala a babaluxa, a garagoso, lo caracho. ¶ Est etiam cochlea genus ostij. Varro 3. 5. de re rustica: Ornithonis ostium esse debet humile & angustum: & potissimùm eius generis quod cochleam appellant, ut soleret esse in cauea, in qua tauri pugnare solent. ¶ Κοχλίας, ὁδὸς εἰς ἑκάστοτε πορευομένη, Suidas & Varinus: hoc est, uia quæ in utranq; uicissim partem circumagitur: siue de gradibus per scalas huiusmodi accipias: siue de ijs itinerum: huiusmodi enim per montes præsertim aliquando uiæ sunt. ¶ Coclis etiam capitis ornamentum uidetur, (inquit Cælius Rhod.) ab simi litudine scalarum uel animalis uerbo corriuato. Pollio Treuellius in Zenobia: Ad conciones galeata processit cum limbo purpureo, gemmis dependentibus per ultimam fimbriam: media est cochlide, uelut fibula muliebri astricta, brachio sæpe nudo. Aures, siue auriculæ uerius, sinuosæ, quæ cochliæ nuncupantur, homini immobiles omnino sunt, Cælius Rhod. Κοχλίαι, extrinsecus

Digitized by Google

aurium ambitus eſt, ἃ ἔξωθεν περιελαύνει τῷ ὠτῳ, Pollux. Κόχλον ἃ γυναικείας γλώσσας καλεῖ τὸ σίμωμα· ὃ ἁλιεῖς τὸν καὶ χαλαῖ λεγόμενον apud ueteres ac recentiores, Euſtathius: tanquam cochlos, ſtimmi, & cholas ſynonyma ſint. ¶ Cocleæ nominantur inter morbos ſici arboris Hermolao. ¶ Ἀποθράσμα, κόχλασμα, Heſychius & Varinus. fortè quòd à mari eructatur & reijcitur, ut cochleæ, umbilici, conchæ, nam & ἀκροθράσματα ſunt τὰ σκύβαλα τῆς πυρᾶς. ¶ Διακόχλωσις, ὁ μεταξὺ χρόνος, καὶ διάστημα χρόνου, Heſychius. ego διακοχλῶ, in ea ſignificatione potiùs dixerim. nam hæc quoque διάστασις χρόνου τινὸς ἢ διάλειψις definitur. ¶ Κοχλιωτὸς, clauiculatim aut cuniculatim, Plinio interprete. Πολυέλικτος, κοχλιωτὸς, Suidas & Varinus. malim ego πολυσπείρητος, Heſychio idem eſt πολυέλικτος, πολύκυκλος. Ité Δεξιοχλιὸς, (meliùs βοστρυχοειδὴς,) πολυκαμπὴς: hoc eſt tortilis, tortuoſus, anfractuoſus. Neritus eſt conchylium κοχλιῶδες, Heſychius. Budæus cochlearem teſtam dixit, tanquam ſic rectè fiat à

Cochlearium. cochlea, cochlearis: ſicut à mola, molaris. ¶ Cochlear, cochleare uel cochlearium, inſtrumentum eſt notum: uide Dictionaria. item menſuræ genus, de quo conſules medicos, & illos qui de ponderibus ac menſuris ſcripſerunt, præſertim Ge. Agricolam. Cochleari menſura, Plinius lib. 20. (niſi legendum ſit cochlearij,) tanquam adiectiuè, à recto cochlearis. In Martialis diſtícho enallage generis eſt: Sum cochleis habilis, nec non minus utilis ouis. Nunquid ſcis potiùs cur cochleare uocer? Κοχλιάσιον, τὸ τῆς ἁμῖδος, Suidas: ſed locus eſt mutilus. Videtur autem à κοχλίας diminutiuum fieri κοχλιάσιον: potiùs quàm à κόχλος, κοχλάσιον, & abundante ιῶτα cochliarion, ut Varinus habet. Τὸ δὲ κοχλιάσιον, καλοῖς ἂν μυσταλάσιον ἢ κοχλιάφυγον, Pollux. Μυσταλάσιον diminutiuum eſſe apparet à μυσίλα, μυσίλλω & μῦσφον rurſus diminutiua dixerim à μῦς, quod eſt muſculus in concharum genere. quin & concha quanquam generis nomẽ, & chama uel chema, χάμη, ſpecies, pro mensuris uſurpantur. Μυσίλη μὲν ὃν ὅτι ψαμὸς κοῖλος, ἔστιν (εἰς ἔστιν) ἢ ζωμὸν βαδιωδεὶς· ἀφ' ὃ καὶ τὸ μυσίλαστρα λέγουσιν, ἁμαὶ δὲ καὶ τὴν καλουμένην ἄγλαν, μυσίλην εἶδον (εἶδον καλεῖν) ἢ ἄγλαν, Pollux. tanquam ægla idem quod myſtile ſignificet, ſed uocabulo idiotico minusq; recepto. ¶ Cochlearium, locus quo reponuntur cochleæ. Varro libro 3. de re ruſt. Nam & idoneus ſub dio ſumendus locus cochlearijs.

Cochlos & cochlax marinos calculos ſignificat, Maſſarius. Cochlacæ dicuntur lapides ex flumine rotundi, ad cochlearum ſimilitudinem, Feſtus. Calculi frequenti motu in maris littore rotundati, quos Latini umbilicos uocant, (ut eſt apud Ciceronem De oratore libro ſecundo) à Græcis, ut nos commonuit Ariſtoteles in Mechanicis quæſtionibus, appellantur crócæ. Quærit enim quid ſit, quòd in littoribus ex lapidibus aut teſtis grandioribus fiant quæ uocantur crocæ. Sunt qui ea uoce littus intelligant, unde & marino conciliatum ſit nomen crocodilo: quoniam ad terræ & littoris contactum compaueſcat, Cælius Rhod. (κροκάλιον etiam uel κρόκαλον, littus & calculum interpretantur.) Et rurſus, In Græcis adnotatum auctoribus eſt, fluuiales aut marinos lapides dici quoq; trochalos, item chermadia & cochlacas. Τρόχαλοι, ἰδίως οἱ κόλυχκοι, (κόχλακοι,) οἱ καὶ κρεμάσται (χερμάσται) λέγονται, nempe fluuiatiles & marini lapides, Varinus. Vt à νιφ, νίφεται: ſic à κόχλος, κόχλαξ. Thucydides tamen κάχλακας dixit per alpha, Etymologus. Κάχλικος, τὸ κόχλου, Heſychius & Varinus. malim κόχλικος per ι. in penultima. Λελεγίδα, κόχλακα, ἢ κοχλιώδεις πέτρας, Idem. Κοχλιώδη, lapides attriti perpetua in aquis uolutatione, glareæ, ut quidam in Lexicon Græcolatinum retulit. ſed ſine authore. ego dictionem deprauatam puto & κόχλακα legendum. Χλαρὸν, κόχλαξ, Heſychius & Varinus. accedit ea uox ad Latinam glarea. grammatici interpretantur minutiſsimos lapillos, qui in fluuiorum ripis, uel maris littoribus reperiuntur. inde glareoſa, glareoſus. Στρόμβος, κόχλος, χόμβος, πολυσφαιρὴς λίθος, Heſychius. luxta pyramides Aegypti lapilli reperiuntur, forma & magnitudine lentis, ex reliquijs ciborum, quibus operæ ueſcebantur, in lapides indurati. Maritimi quoq; & fluuiales calculi (ἁλιθαλέθηλα καὶ ποτάμια ψῆφοι) eandem ferè ambiguitatem præſtant: ſed ij propter motum qui in aqua fit, rationem aliquam habent, in illis uerò conſideratio dubia eſt, Strabo. Cochlea, (Cochlaca, Feſto) lapis ex flumine rotundus, ad ſimilitudinem cochleæ; qui aquæ inditus, eam contra laterum dolorem efficacè reddere creditur, quod & nos aliquando experti teſtamur, Humelbergius.

Vbi inſilui in cocleatum equuleum, ibi tolutim tortor, Nonius ex Pomponio: ubi nomẽ cocleatum quid ſibi uelit, non aſſequor: niſi uel tardum, uel cochleis ornatum intelligas. conchis enim quibuſdam lora & frænos equorum aliqui ornant, tanquam bullis ex metallo.

Epitheta & griphi. Ὑλογλυφὶς, ἀνέκαυθος, ἀνάιμακτος, ὑγροκίλλιβος, Achæi in Sympoſijs griphus (id eſt ludicra quæſtio) eſt de cochlea apud Athenæum. Qui & alibi alium ex Teucri definitionibus recitat: Ζῶόν ἐστιν ἄνευ ἀνακαυθὲς, ἀνόστεον, ὀστρακόφωτον, Ὅμματα τ' ἐσκύπφοντα πτῶμάκεα, κ' ἐσκύπφοντα. ſed alterutro loco ἐκκυπφοντα legendum. Ὀστρακόφωτον hîc aliqui non rectè cruſtatum uertunt, cum cochleæ inter teſtata ſint, Maſſarius. Ὑλογλυφὶς, è materia, luto nimirum ſeu cœno, & terra, natum ſignificat: eodem ſenſu ac ſi ἰλυογλυφὶς diceretur. Gyraldus ſic tranſtulit: Exos eſt animal pedibus ſine, & ſine ſpina, Teſtea terga, oculos producens, atq; recondens. Achæi autem carmen Cicero 2. de diuinat. tranſtulit, cum inquit: Vt ſi quis medicus ægroto imperet, ut ſumat Terrigenam, herbigradam, (aliàs tardigradam, ſed carmen non admittit,) domiportam, ſanguine caſſam: potiùs quàm hominum more cochleam. Addidit autem ſanguine caſſam (inquit Maſſarius) ut excluderet ab hac deſcriptione teſtudinem ſanguinis cõpotem. Κοχλίας κερώτας, id eſt cochleas cornutas, Achæus cognominat;

gnominat: Statius curuas.

Lapides quidam cum in turbinem deficiant, cochlearum instar sunt torti, Ge. Agricola. Vide etiam in Strombo H.

Cochlis, κοχλὶς, nomen meretricis apud Lucianum. Cochliusa insula est iuxta Lyciam, à cochleis, quæ ibi inueniuntur, dicta.

Testa cui includitur cochlea, alijs quoq; nominibus appellatur: tegumentum & uoluta à recentioribus quibusdam: cochlearis testa, à Budæo. Cochlea synecdochicè à Celso, si bene memini, cum ait Serpere in cochlea, sic & conchyliorum κόγχους, hoc est testas, apud Pollucem legimus. Curuarum domus cochlearũ, Statius. Cochleas cum suis domibus franges, Samonicus. Germani quoq; domunculas cochlearum appellant, Schneckenhüßle. Σκὼ τοῖς κελύφοις, Dioscorides: quasi κέλυφος ut κόγχος flectatur, cum usitatius sit in neutro genere ut τέγος. Idem & Galenus ὄστρακα dixerunt: Plinius calices, ut apparet: uide mox in f. Aristoteles historiæ anim. 4.4. ἑλίκα dixit de cochlearum in testis anfractu. Vertiginem uel clauiculam in earum testa nominant eruditi, spiram ipsam qua uelut articulatur, quam & uolutam posse uocari puto: etsi hanc synecdochicè pro tota testa quidam accipiunt. Foliis & uolutis ornata opera, decent templa tenerioru dearum, ut Veneris, Floræ, Vitruuius. b.

Tinearum genus est tunicas suas trahentium, quo cochleæ modo, Plinius. c.

Ad superstitionem pertinet, ouorum, ut exorbuerit quisq;, calices, cochlearumq; protinus frangi: aut eosdem cochleribus perforari, Plinius. Ego calyces potiùs scripserim per ypsilon, quàm per iôta. plurimum enim inter hæc uocabula interest, ut nunc docebo, diligentiùs quàm hactenus à quoquam sit factum, quod ego sciam. Calix igitur cum poculum significat, à Græco κύλιξ deriuatur, ypsilo in alpha mutato: non à caldo, ut Festus putauit, quòd in eo calda puls ponere tur, & caldum eo biberent. Martialis calices uitreos dixit, qui à Græcis κύλικας ὑάλινους, uerbum è uerbo scilicet nuncupãtur, authore Iulio Polluce, Bayfius. Coronatus stabit & ipse calyx, Tibullus. Sed Græci semper fœmininо genere κύλικα efferunt, ut in Athenæi & Eustathij scriptis apparet. Κύλιξ, inquiunt ijdem, dicta est ἀπὸ τοῦ κυλίειν, id est à uoluendo uel circumagendo, quod ad rotam figlinam uel fabrilem (τροχὸν ἢ κεραμικὸν ἢ χαλκευτικὸν) circumagatur. unde & medicinalem pyxidem quod ad tornũ circumuoluta sit κυλικίδα nominant. Plura de calice eiusq; forma & differentijs Athenæus. Cæterùm calyx per y. est conceptaculum aut inuolucrum florũ prius quam dehiscant, & in rosa præcipuè sic appellatur, pyramidis figura in eâdem insignis. Κῖν τοσεπ̃nopff. Cum modicè iam se aperit, nympha dicitur, de rosa quoq; potiùs quàm alio flore κατ' ἐξοχήν. Vbi uerò iam apertus est flos, & postea etiam cum semen continetur, calyx hæc tanquam basis est, foliata plerunq;, aut aliter compacta, aut squamata, aut quibusdam ceu digitis imam floris fructúsue partem comprehendens. Sed magis propriè calyx dici uidetur priusquam se aperiat flos, dum adhuc tegit ipsum & includit, unde & nomen ei factum. nam à uerbo καλύπτω, idem quod καλύπτω significante, cuius futurum est καλύψω, deriuatur ὁ κάλυξ, alibi τὸ κάλυξ, Eustathius. Κάλυκες eidem sunt annuli, rosarum calycibus similes: uel aurei quidam canaliculi, (soleniscí,) quibus capilli (πλόκαμοι in mulieribus) continentur. Poliux simpliciter inter muliebria ornamenta nominat, Homerum & Anacreontem citans. Τραγεπῴωγων πλὴν κάλυκας ἔχα μεγάλην, Theophrastus 7. 7. historiæ, calycem amplam uertit Gaza. nam Dioscorides (qui sæpe Græci sermonis proprietatem aut elegantiã mihi negligere uidetur, masculino genere protulit: Ἐπὶ δὲ τοῦ καυλοῦ κάλυξ μέγας, itidem de tragopogone. Αἱ ὧν ῥοδιωνιαὶς κάλυκες, Aelianus de animalibus 14.24. Sed unde uestes lineas faciunt, foliis moro similis, calyce pomi cynorrhodo, Plinius libro 12. de pala arbore loquens. Calix in rosis dicitur nondum totis foliis patens & explicitus rosæ globus, Marcellus Vergilius: qui alibi melius hanc dictionem per y. scribit. Clymenon aliqui calycanthemon appellant: in clymeno autem hac (inquit idẽ Marcellus) calyces folliculos eos intelligebãt, quæ Dioscorides nominat ἐυλάκκια ἀπὸ τοῦ καυλοῦ ὡς ὕλακας ὀδόντα. Κάλυξ, αὐδῶ ῥόδου μικροῦ, Suidas. Κάλυκες, σύσχημα ῥόδου λευκελυμμένα, Idem. Ex Hesychio & Varino: Κάλυκας, ὅρμους, παιδικοὺς κόσμους. Καλυκίδων, αὐθῶν. Καλυκῶν, μικρὸν ῥόδον. Καλύκων, τῶν ὀμματοφύλλων, (palpebras intelligo.) Κάλυξ, flos rosæ, flos nondum apertus, nympha: inauris: & fistula aurea, capillos continens. Sunt qui embrya, id est fœtus in utero, κάλυκας interpretentur: alij germina, (*in quibus scilicet folia adhuc inclusa & obtecta sint: gemmæ, uel è gemmis recens nata germina.*) Calyx etiam purpuram marinam significat. sed ea κάλυξ quoq; dicitur. Καλύξας, ῥόδων καλύκια. Κάλυξις, κόσμος τις ἐκ ῥόδων. Καλύκωτος, ἠνθισμένος. Καλύχες, (lego κάλυκες) τὰ ἔμβρυα: (*quòd ita in utero lateant, ut in germinibus folia, in suis calycibus rosæ, in testis ouа, in domibus suis cochleæ.*) Scribitur & καμακὶς apud Hesychium pro fistula seu tubulo capillos continente. Κάλυξ, ἡ τοῦ ῥόδου κεφαλή, Erymologus. Καλυκώδης λοβός, calyculata siliqua, Dioscor. lib. 2. cap. 155. Dicitur & papaueris calyx, aliàs κώδεια, ut quidam annotarunt. Echinorum calyculos Apuleius nominat Apologia prima. Calycem enim echinatum instar castaneæ echinus marinus habet. Glandium calyculos (quos cupulas uulgò uocant) pulchrè dixit Rondeletius. Cochlearum calices apud Varronem & Plinium legimus. Ῥόδα ἐκκινήσαντα τῶν καλύκων, Aelianus de anim. 15.12. Ergo ouorum & cochlearum calyces per y. non per iôta, dicemus: & fœmininо genere potiùs quàm masculino, ut à calice poculo certiùs distinguamus. ¶ Dum pinguis mihi tur-

Digitized by Google

tur erit, lactuca ualebit: Et cocleas tibi habe: perdere nolo famem, Martialis.

h. Ἀναξίστρατος ὃ τὴν κοχλιῶν πολλὴν πόλιν, Οἱ πολυφόρβιον τὸν ἐπὶ σίας τὰς οἰκίας, Anaxilas apud Athenæum. hoc est, Vel cochleis cuipiam fidis minus, Quæ testeam circunferunt semper domum, prouerbialiter dici potest in hominem suspicacem, & nemini satis confidentem, adeò ut res suas secum semper habere uelit. Domiportam cochleam Cicero appellauit. nec malè una hac ratione laudata est, necessario homini exemplo, ut sua omnia secum ipse etiam ferat: & Prienæi sapientis modo, eas domi suæ opes coaceruet, quas nec hostis ferat, nec populetur bellum, Marcellus Vergilius. ¶ Vicisti cochleam tarditudine, Plautus Pœnulo. ¶ Ὦ πλάτων, ὡς ὀξὺν νοῦν (fortè νωθῆ) πλὴν σκυθρωπάζειν μόνον, Ἔστω κοχλίας σεμνῶς ὑπηρκὼς τὰς ὀφρῦς, Suidas in Σκυθρωπάζω. Conueniet in hominem qui grauitatem simulat: uel grauitatis plus uultu præ se fert, quàm sapientiæ in pectore recondat.

DE COCHLEIS MARINIS IN GENERE, BELLONIVS.

A Turbinatum exanguium genus, cochleæ nomen Latinis habuit: quod tametsi specie distinguatur, tamen omnes in anfractum intorquentur.

E Quod autem Plinius de cochleis altilibus tradit: id, ni fallor, de marinis est intelligendū. Nam neque Illyricæ, neq; Aphricanæ, aut Soiitanæ, terrestres esse censentur ac (aut) fluuiatiles. Omne enim fluuiatilium cochlearum genus (κοχλίας Græci uocant) uirus olet. Præterea terrestribus uiuaria non instituuntur.

Vide in Corollario nostro cõtrariam opinionem.

A Quamobrem ne cochleæ nomen nobis imponat, id est, ne terrestrium nomenclaturam cum marinis confundamus, dicendum est, cochlearum uarias esse species, quarum singulas persequi longioris esset operæ: unam enim quicunq; intus norit, omnes nouerit. sed hîc duas tantùm tibi proponam, ut ex harum uarietate diuersas reliquarum species agnoscas ac consyderes. Hæc Belonius. Icones autem subiungit primum cochleæ cuiusdam paruo buccino similis, quam nos etiam apponere non opus est uisum, cum alias aliquot huius generis species posuerimus: deinde alterius quam Rondeletius Cylindroidem cognominat, ex quo eius & iconem & descriptionem paulò post dabimus.

COROLLARIVM DE COCHLEIS MARINIS IN GENERE.

COCHLEAM marinam genus esse, quod ab Aristotele & alijs Græcis cóchlos uel cochlias dicatur, modò simpliciter, modò expressa marinæ differentia, & Gazam pro cochlo umbilicum uertere, (ut alibi, & libro 9. hist. anim. cap. 51.) cum umbilicus species duntaxat una sit, non generis nomē: suprà partim Rondeletij uerbis, partim etiam nostris, ostensum est. Item Strombon pro quo turbinem Gazа reddidit, non omnem marinā cochleam significare, ut Massarius & Gillius putauerunt: sed speciem eius oblongiori ductu turbinatam. ¶ Strobilum quoq;, & Strabelū, & Cochlon & Conchā, pro cochlea marina, siue omni, siue genere illo quo ad buccinandū utebantur, authores usurpare, ijs quæ subijciemus testimonijs constabit. Strobili, Στρόβιλοι dicuntur cochleæ, & buccina marina, Suidas. Στρεβύλῳ, ᾧ τὸν κόγχον ὦ δυσαλπίζομεν, Hesychius. Τὸς Τρίτωνας φασὶν ἔχειν σάλπιγγας κοχλίου πεπυτισμένους, Pausanias. Sed tum fortè caua dum personat æquora concha, Vergilius de tubicine. Auditum in quodam specu concha canentem Tritonem, Plinius. ¶ Sadaf, id est cochlea marina, Syluaticus. Vide in Conchylio A. in Corollario. Halzum Serapioni commune est nomen marinæ & terrestri. Buoualo similiter Italis commune est: non tamen quamuis marinam cochleam puto, sed maiusculam significat. Hispanis & Lusitanis Caramuyo dicitur, Amatus Lusitanus, ab alijs Almeia, uel caracól de la mar. Sed hoc posterius, ut & Caragolo, fortè ad Neriten priuatim pertinet. Limaces marinas uulgò Massilienses nuncupant, Gillius. Germani *ein Meerschneck*. Flādri *ein Seelsleckein ein hunsckin*. Alij *een Kinckhoen*: quod nomen factum audio à uulgari persuasione, tanquam tussi sicca laborantes, si ex tali cochlea biberint, liberentur. Angli *a Whylk*: & alteram speciem minorem *a perwyncle*. Vtranq; audio esse cochleam similem terrenæ, sed graciliorem, oblongiorem, magisq; conuolutam, & ore angustiore. nam quas Cochles uocitant, cochleæ non sunt, sed pectines uel aliæ quædam biualues conchæ.

Vmbilicus.

B Vidi cochleam marinam quæ ad eam magnitudinem accederet, ut tantum uini caperet, quantum piscator exsiccare uno prandio posset, Gillius. Cochleæ turbinatæ sunt. earum caro pentus est inclusa, nec ulla ex parte conspicitur, præterquam capite, Aristoteles. Os eis ineſt: & dentes acuti, breues, tenues, præduri: & quod interiacet dentibus carnosum. Promuscides item gerunt modo muscarum: quod quidem membrum linguæ effigiem præ se fert, Idem. Plura de cochleæ dentibus, lingua, ingluuie, uentre & papauere, leges apud eundem de partibus animalium libro 4. cap. 5. Cætera etiam turbinata (inquit) ut purpuræ, buccina, similiter ut cochleæ constant. Vmbilicorum (Cochlearum) uenter similis est gutturi auium, Aristot.

Membrana

Membrana in grandiuſculis umbilicis (κόχλους) à uentre gulæ attexitur continua, per quã meatus prolixior, albicans, colore ſimilis ſuperioribus illis mamillantibus caruncul is (*de quibus dixit in turbinatorum genere, ſub uentriculo ſtatim eſſe, binas, albas, ſolidasq́*) tendit. Haber etiam inciſuras, quales in ouo locuſtarum habentur: uerum hoc albidum, illud rubidum eſt. Nullus exitus huic, nullum foramen poſtremum patet, ſed prætenui membrana cauo intus anguſto continetur. Tendunt ab inteſtino ad imum nigrantia quædam aſpera, atq; continua, qualia uel in teſtudine uiſuntur, ſed minus nigra. Cæteri quoq; umbilici hæc habent eadem: ſed quo minores, eo minutiora, Ariſtoteles hiſtoriæ 4.4. Vmbilicis albugo à natura data eſt, Ibidem. Græcè eſt τὸ λεύκωμ: id autem inquit tale quid eſſe in cochleis, quale quod appellatur ouum in biualuibus. Partes exteriores eius generis differentijs uariantur. nam biualuibus turbinata quodam modo aſsimulantur. quippe quæ omnia operculo quodam congenito carni patulæ oppoſito claudantur, ut purpuræ, buccinæ, natices, & reliqua generis eiuſdem, idq; præſidij cauſa: quà enim teſta non protegit, facilè offendi poſſent ab iis quæ extrinſecus inciderent. Turbinati etiam generis alia in anfractum intorta ſunt, ut buccina: alia in globum tantum circumacta, ut echinorum genus, Maſſarius ex Ariſtotele quarto de partibus animalium. ¶ Oſtracoderm orum & concharum capita ferè latent (aut nulla ſunt:) cuius rei cauſa eſt, quia non paſcuntur niſi modo plantæ per poros undiq; trahentia nutrimentum. cuius ſignum eſt, quòd piſcatores Flandriæ & Germaniæ colligunt oſtreum, quod eſt unius teſtæ ſpiralis, inſtar cochleæ: & ponunt ſub arena iuxta mare. id in fluxu maris aperitur & impinguatur humore undiq; per corpus ſuum attracto. idem ego expertus ſum de canna (ungue ſeu dactylo concha) ſtante ſub arena iuxta mare: quamobrem natura non format eis caput, Albertus.

Cochleæ omnes mouentur & ſerpunt parte dextra, non ad uertiginem ſiue clauiculam, ſed in aduerſum, Maſſarius. Sed Ariſtot. de anim. 4.4. priuatim hoc de ſtrombis & ſimilibus, id eſt turbinatis ſcribit. ¶ Ex teſtatis cochleas tantum coire perſpectum eſt: ſed an ortus earum per coitũ ſit, nec ne, nondum exploratum ſatis habetur, Ariſtot. Vmbilici (Cochleæ) pariter omnes ſua ouа habere uiſuntur uerno autumnaliq; tempore, Idem. Videtur etiã τὸ λεύκωμ appellare ouum in cochleis, ut dictum eſt in B. C

Cochleas altiles in uiuarijs apud ueteres Romanos, non marinas, ut Bellonius putauit, ſed terreſtres fuiſſe, in terreſtrium hiſtoria aſſeremus. ¶ Priſci homines ante tubam inuentam utebantur aut fumo, aut cochlea marina, Scholiaſtes Homeri in Iliad. σ. Κόχλῳ θαλασσίῳ διὰπαντὸς. Tritones aliqui fabulantur concha perforata buccinare, φυσᾶν οἷα κόχλου πεπυτανημένης, Pauſanias. Plinius etiam concha canentem Tritonem dixit: & Vergilius de Miſeno tubicine, Sed tum forte caua dum perſonat æquora concha. E

Marinæ in Italiæ mediterraneis perquàm rarò in cibos ueniunt: iis uerò qui maris litora inhabitant, frequentiori ſunt uſui, Matthiolus Senenſis. Terreſtres cochleæ ſtomacho utiles ſunt, & non facilè corrumpuntur. marina etiam ſtomacho idonea eſt, & facilè aluo excernitur, Dioſcor. Ad ſtomachi remedium: Cochleas undis calefactas ac prope uictas Suppoſitis torre prunis, uinoq; garoq; Perfuſas cape: ſed prodeſt magis eſſe marinas, Samonicus. Vide ſupra in Cochleis in genere G. & infra in terreſtribus. Marinæ ſtomacho utiliores ſunt, efficaciſsimæ tamen (etiã) in dolore ſtomachi, Plinius. Marinæ etiam cochleæ, quamuis cito deſcíuntur, propter ſalſugi- F
nem qua aluum irritant: non tamen uniuerſim aut citò nutriunt, ſed paulatim, ea ſcilicet ſui parte quæ à ſuperfluo eſſciendo uel eiecto ſeiungitur & remanet, Braſauolus. Cochlearum marin. humor (ius decoctarum) aluum mouet, Galenus de theriaca ad Piſonem, & Kiranides. ¶ In colico affectu ſumantur piſces duriori carne præditi: & ex teſtaceis pectines, oſtrea, cochleæ marinæ, Trallianus.

De remedio ex eis ad ſtomachum, leges proximè retrò in F. ¶ Ad uentris, mammarum, femorum, coxendicumq; ſciſſuras: Marinam cochleam oblongam cremato & conterito: deinde oui albo, aut aſſinino lacte adiecto illinito, Galenus in Euporiſtis. In buccinum aut cochleam ali quam marinam potum ſolitum infundi ac inde bibi iubent, aduerſus ſiccam tuſsim, præſertim puerorum, uulgus inferioris Germaniæ. G

Conada, id eſt coclea marina, Syluaticus.

Larí aues, ut Eudemus ſcribit, ſublimeis cochleas ſurripiunt, ac ex alto deícientes, magna ui ad ſaxa allídunt: itaq; eſculenta teſtis ſeiunctis eligunt, Aelianus. H.a. f.

Ἥδιστα γάρ μιν κήλωνες θαλάσσης οἰκέουσ' ἐνεροί, τεθνηκυῖαν ζωῇ φθεγγόμενον σῶμα, Theognis. ſentit autem de cochlea, Athenæus. Gyraldus hos uerſus in libro ænigmatum ſic tranſtulit: Mortua conciuit pelagi de fluctibus orta, Mortua, quæ uiuo me uocat ore domum. Similem de teſtudine griphum Gyraldus affert, Amphion (inquit) apud Pacuuium ænigma hoc protulit: Quadrupes, domiporta, tardigrada, agreſtis, humilis, aſpera, capite breui, ceruice anguina, aſpectu truci, euiſcerata, inanima, cum animali ſono. h.

DE COCHLEA QVAE IN OLEARIO VSV ERAT, RONDELETIVS.

Digitized by Google

OCHLEA hæc rotunda eſt, & teſta intorta & magna admodum, adeò ut ſit quę aquę quatuor libras capiat. Ob id eam eſſe puto, quam Plinius memorię mandauit in olearío uſu fuiſſe, quòd ea oleum decapularẽt, uel ea in uſus quotidianos oleum haurirent: cuius figura ad id percommodè quadrat, quemadmodum uaſis eius, quod arytænam uocant, ueluti roſtro prominentiore ad hauriendum, fundo cauo & capaci ad retinendum. Huiuſmodi Cochleam etiam aurifices, additis anſa & baſi in urceos efformant eleganti artificio, quod eã cõtra uenena aliquid ualere credãt.

Lib. 32. cap. 11.

Huic cochleæ ſimilis Margaritifera uulgò dicta, referetur in M.

DE COCHLEA MARGARITIFERA VVLGO DICTA, RONDELETIVS.

A

OCHLEAM hanc margaritiferam, quæ ex India, & ſinu Perſico adfertur, uulgus appellat: quia unionũ colore ſit, & ſplendore. In ea uerò uniones non reperiuntur, ſed in iis quæ conchis binis conſtant, ut iam oſtendimus. Auro argento q; hæc includitur in poculorum ſpeciem. Ex eadem in fruſta diſſecta, imagunculæ, globuli ad nuncupandas preces, monilia conficiuntur.

Contra Belloniũ qui hoc cochleæ genus Nautili conchæ ſpeciem facit.

Sunt qui hanc ſecundam eſſe Nautili Conchæ ſpeciem tradunt, ſed falsò, ut ex Ariſtotele dilucidè colligitur his uerbis: Præter dicta Polyporum genera duo ſunt Conchis indita: quorum alterum à quibuſdam nautilus & nauticus uocatur, ab aliis ouum polypi. Teſta ipſius ſimilis eſt Pectini cauo, & ei non cohæret. Sæpiùs iuxta terram paſcitur. Vnde euenit ut fluctibus iactatus in terrã deijciatur, cumq; teſta exciderit capiatur & interra emoriatur. Sunt autem parui, & ſpecie ſimiles Bolitænis. Alterum genus ueluti Cochlea in teſta latet, nec unquam egreditur, ſed ſua interdum brachia exerit. Primùm ſtupidi eſt non animaduertiſſe Ariſtotelem duo tantùm Polyporum genera conchis concluſa conſtituiſſe, ut ex uerbis eius liquet, contra cuius mentem author libri de aquatilibus tria ponit. Tertia, inquit Nautili ſpecies ab Ariſtotele prodita. Sed hæc ſecunda quam adfert, Nautilus Ariſtotelis eſſe nequit, neq; enim Pectini cauo ulla ex parte comparari poteſt. Deinde cùm Nautili corpore ſint exiguo, trahere concham tantæ magnitudinis non poſſent. Hoc non eſt artificioſè fingere: qui enim fingit ſaltem probabilia debet dicere.

Nauplium non eſſe hanc cochleam.

Neque concha nauplij quam depinxit Plinius lib. 9. cap. 30. eſſe poteſt, utpote cuius figura ab hac cõcha alieniſsima ſit. Nauigeram ſimilitudinẽ & aliam (inquit) in Propontide ſibi uiſam prodidit Mutianus: concham eſſe acutj modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata: in hac cõdi nauplium animal Sepiæ ſimile.

DE EADEM, BELLONIVS, QVI NAVTILVM ALTERUM nominauit: quod reprehendit Rondeletius.

A

Secundam Nautili conchæ ſpeciem ab Ariſtotele traditam eſſe hanc puto, quam noſtri artifices in magno pretio ad uaſa ditioribus abacis accommoda conficienda habere ſolent. Porcellanã ob id uocant, quòd Muricis conchæ (de qua in Buccino diſſeremus) formam habeat. Eam enim etiam Porcellanam nominant, ex qua antiquis uaſa quæ murrhina dicebantur, fieri ſolebant: id enim mihi cõijcere per uos licebit: quanquam alij à myrrhæ (quã Græci σμύρναν uocant) fragrantia dicta fuiſſe putent. Murrhinum igitur Nautilum hunc dicere poterimus.

Huius

Huius amplitudo eum †ſuperiore conuenit, ſed paulò magis eſt craſſus: prior præterea pectunculorum more ſtriatus eſt: hic omnino glaber, parte interna infinita habens interſtitia: unde cunctò nitidius, ac mira colorum uarietate ſplendens: ſubindè circumagentibus ſe in purpurâ candoremq; maculis, Hæc Bellonius. B †Nautilo proprè dicto

Gallica nomina iconi adſcripta erant hæc: Coquille de Pourcelene: uel Groſſe coquille de nacre de perle. Vide etiam infrà in Conchis diuerſis c. de Concha porcellana. (A)

IN Conchis margaritiferis color (inquit Cardanus) non abſimilis eſt Cochleis, quas India, ut dicunt, mittit. De colore, forma, ac ſubſtantia dicere poſſum, quòd eas uiderim ſæpiùs: unde ueniant, non ſat dicere poſſum. Eſt igitur forma triremis cum alta puppi: in qua uaſculum aliud, dicere poculum à natura excogitatum. nam & magnitudo tanta eſt eius quam uidi, ut corylam capiat: res profectò uſus elegantiſſimi, & pulcherrimæ formæ. Limacis igitur hæc eſt concha, margaritarum conchis ſimillima: tanto uerò noſtris nobilior limacum conchis, quanto Indicus aër, ac terra, tum aqua, noſtris elementis ſunt præſtantiora, multorum enim ſeculorum curſu res meliores euadunt, Hæc ille.

DE COCHLEA CAELATA CVM SVO OPERCVLO, RONDELETIVS.

IN marí permultę ſunt Cochlearũ formę. Hoc genus quod proponimus ad Turbinum ſpeciẽ accedit. A noſtris, Prouincialibus, & Hiſpanis Scaragol, uel cagarolo de mar nominatur, quòd ad Cochlearum terreſtriũ quas cagaroles uocant, formam accedat. A

Teſta eſt turbinata, & ſatis longa, cælaturis inæqualis & ſcabra, ſpiſsiore quàm in Cochleis terreſtribus, intus læui. Operculum ſpiſſum eſt, rotundum, ſuperiore parte gonatoſpertum, in qua uoluta expreſſa eſt, uel figura turbinis Cochleæ clauiculatim intorti. Intus, qua ſcilicet parte carnem Cochleę contingit, tuberoſum eſt, & inæquale, rubri coloris. Partibus internis hæc Cochlea à terreſtribus non differt. B

Carne eſt dura, & ad concoquendum difficili. Succum ſalſum gignit, uenerem extimulat. Eli xa melior eſt. F

Teſta in aceto macerata, ſuperiore ueluti cute uel cruſta ſpoliatur, redditurq; Cochleæ margaritiferæ modo ſplendens, nitida & unionis modo colorata. E

Sunt qui Cochleam quam hìc exhibemus, Vmbilicum appellent: ſed non ſine errore, ut perſpicuum fiet, quum docebimus qui ſint Vmbilici, & quid à cæteris Cochleis differant. A

Quòd non ſit Vmbilicus, contrà Bellonium.

DE EADEM BELLONIVS, QVI VMBILICVM MARInum aut Fabam marinam nominat.

Cochli (κόχλου) nomine Vmbilicum marinum uel Fabam marinam uulgarem intellexit Ariſtoteles, atq; adeò marinã cochleam, (*Vide quæ nos ſuperiùs ſcripſimus in Cochleis in genere A.*) quemadmodum & terreſtres Cochleas, κοχλίας uócauit: noſtris limaces dicuntur. A

Eſt autem Vmbilicus marinus à medicis uulgaribus dictus Nerite multò maior: cuius tamen moles uaſtior non euadit quàm commune Buccinum. Quumq; turbinatum genus omne, prætenui cruſta, carnem patulam ambiente, operculi loco ſeſe tueatur: hic unus lapidi rubro perſimili tegumento occluditur. Rotunda eſt eius forma, umbilicum planè referens, unde ei nomen. Auctores lapidem eſſe putant, cuius ego duas ſpecies animaduerti. Alteram cinerei coloris, ſurſum tumentem, deorſum planam: alteram uerò rotundam, atque (ut dictum eſt) rubram. Huius teſta ſola inter noſtri Oceani turbinata politiem admittit. Rotundiorí hiat ore, quàm ullum aliud genus. Nam cùm alij turbines, opercula ſua habeant uel longiora uel latiora, pro ſui oris ratione, hic ſemper rotundum operimentum habet. Edulis eſt, uulgoq; Buccinarum, Purpurarum, & Neritum modo diuenditur. Rugoſo tegmine ſcabroq; conſtat: cuius clauicula earum herbarum more, quæ ſeſe arboribus alligant, à dextrà ad ſiniſtram inuertitur. Papauer (μήκωνα Ariſtoteles uocat) ut Purpura & Buccinum in κόχλοις eſt conſpicuum, quod in clauicula teſtæ continetur. Cæterùm cochleam marinam Dioſcorides ſcribit ſtomacho idoneam eſſe, & facilè aluo excerni: quumq; ex marinarum cochlearum teſtis, uti & reliquorum turbinum optima calx fiat, nihil uetat quò minùs eas excalfaciendi & urendi facultatem obtinere, lepras purgare, uitiligines & oculorum cicatrices emendare aſſueremus. B (F) (F) G

Plura uide infra poſt cochleas umbilicatas Rondeletij.

Digitized by Google

DE COCHLEA ECHINOPHORA. RONDELETIVS.

PARVIS Buccinis figurâ similis est hæc Cochlea, quam echinophoram ab asperitate nominamus: tota enim tuberculis, siue aculeis consperſa est. Operculo, succo, substantia, à paruo Buccino non differt.

DE COCHLEA CYLINDROIDE. RONDELETIVS.

NATVRA adeò fœcunda est in turbinatorum & Cochlearum uarietate, ut omnes nominibus exprimere perdifficile sit: quod etiam ueteres non fecerunt, alioquí rerum indagatores seduli, & in nominibus inueniendis fœlices. Nos tamen distinctionis gratia, atque ut aliæ ab alijs internoscantur, nomina ponimus quæ præsertim figuram exprimant, ut in ea facimus quæ hîc à nobis proponitur, κυλινδροειδὴς que uocatur, à figura cylindro proxima. Pyramidem etiam refert. Pyrí modo turbinata est, punctis uarijs notata. Pollicis crassitudinem uix unquam superat.

DE COCHLEA LAEVI TVRBINE OBTVSO, RONDELETIVS.

LAEVIS est & polita admodum Cochlea ista atq; in turbinem longiusculum desinens, sed obtusum. Operculo tegitur. Testa est crassiore quàm cæteræ, carneq; minus dura. Frequentissimè circa Lerinum insulam capitur.

DE COCHLEA DEPRESSA. RONDELETIVS.

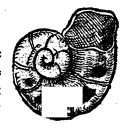

PERCVLVM Cochleæ cælatæ refert Cochlea quam hîc repræsentamus: quæ concaua est, & carnem intus habet. Simillima est cochleis terrestribus, quæ aliquando in terra effossa reperiuntur. Altera parte plana est, altera excauata in uoluminibus; quæ initio parua, paulatim crescunt ad foramen usque.

DE VMBILICO, RONDELETIVS.

DIXIMVS ex Ciceronis loco qui est libro 2. de oratore, Vmbilicos esse Concharum siue Cochlearum species, id quod uerum esse indicat ipsa rerum natura: quæ nobis, à turbinatis, conchis, cochleisq; omnibus speciem diuersam exhibet earum, quę præter foramen illud quo Cochleæ saxis inhærent, quoq; corpus exerunt, alterum habent, Vmbilico ita simile, ut nullus sit qui has uiderit, qui negare possit umbilicatas meritò uocari. Id foramen profundum conuolutionum ueluti centrum est, uel circa quod anfractus Cochleę conuoluuntur ueluti circa πόλον. Hac de causa Vmbilicus uocatur: nam μεταφορικῶς umbilicus dicitur, quicquid in aliqua re medium est. Hic umbilicus in Cochlea quam hic exhibemus, manifestissimus est. Cochleæ quam cælatam prius nuncupauimus similis; figurâ differt, colore, & cælaturis. nam picta quidem est uariè, quòd lineas quasdam purpureas habet, alibi unionum more splendet: nihilominus tamen tota testa læuis est, densa ac spissa, lumine immisso uarietatem colorum iucundam repræsentans.

DE VMBILICO VARIO, ET DE PARVO, RONDELETIVS.

CCE Vmbilicum priorem mira uarietate à natura diſtinctum, ſcilicet, nigris, rubris, & albis tuberculis coralliorũ omnium colorem & naturam referentibus. ſuperiore parte latior eſt, mox in turbinem breuem deſinit. Alter Vmbilicus eſt ualde exiguus, ciceris magnitudine, aliquando paulò maior, qui in ſpongijs reperitur, ueluti granulis rubri corallij æmulis conſperſus. Inter umbilicum & foramen quo corpus exerit, teſtam inciſam habet. inciſuræ operculi uice ſunt.

DE COCHLEA VMBILICATA CVM OPERCVLO SVO, RONDELETIVS.

COCHLEA hæc in magnitudinem ſatis inſignem accreſcit, quæ turbinata eſt, & in medio umbilicata. Variæ † uario ſunt colore: aliæ enim nigricant, aliæ corneo ſunt colore, aliæ maculoſæ. Proximè accedunt ad formam cochlearum terreſtrium paruarũ, quę conglomeratæ fœniculi craſsioribus caulibus adhærent: quæ etiam, præter reliquarum cochlearum terreſtrium naturam, umbilicatæ ſunt: carnéque ſunt bona.

† Alie dlo.

DE ALIA COCHLEA VMBILICATA, RONDELETIVS.

INTER cochleas umbilicatas ea quòque fuerit, longior, & multis anfractibus contorta: quorum longitudo & obliquitas in cauſa eſt, quominus umbilici extremum perſpici poſsit. Teſta læuis eſt, & quaſi cornea, uel unguium ſubſtantiæ ſimilis.

DE COCHLEA RVGOSA ET VMBILICATA, RONDELETIVS.

NOTA huius cochleæ teſta rugas per tranſuerſum ductas habet, ita elatas ut ſtriata dici poſsit. Colore intus eſt albo, foris flaueſcente, ualde fragili. Turbinis clauiculæ in acumen non deſinunt, pars ſuperior longiùs procurrit. Foramen ualde apertum & longum.

Hanc tertiam eſſe nautili ſpeciem ab Ariſtotele proditam falsò tradidit author libri de aquatilib. duas enim tantùm polyporum ſpecies conchis concluſorum ponit Ariſtoteles, ut antè oſtendimus. Necq; ullus eſt qui uiderit in ea Concha Nautilum, qui minor eſt, quàm ut tantam Concham ſecum trahat: cuius etiam ſtructura à facili natatione aliena eſt, ob tranſuerſas rugas: cùm in marinis animantibus hoc diligentiſsimè cauerit natura, ne quid eſſet, quod natationi moram aut impedimentum afferret.

A Contra Bellonium, hanc non eſſe tertiã Nautili ſpeciem.

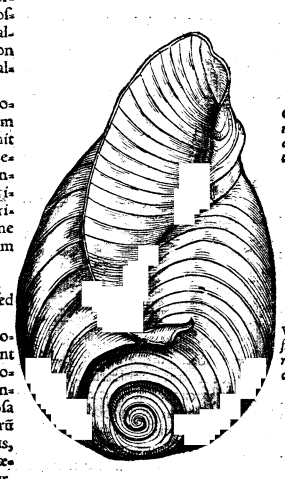

Vmbilici in teſtarum genere uaria ſignificatio.

COROLLARIVM.

Bellonius inter Nautilos hanc Cochleam pinxit, ſed deſcriptionem nullam addidit.

DE umbilici marini ſignificatione lege ſuprà de Cochleis mar. in genere, noſtra & Rondeletij ſcripta. Sunt enim qui cochleam marinã omnem hoc ceu generis uocabulo comprehendant inter recentiores, quorum ſententiam non probamus. Alij ſpeciem unam, quæ & ipſa tamen alias ſub ſe comprehendat, turbinati & cochlearũ generis, ut Rondeletius. Sed Arnoldus Villanouanus, Aggregator & alij, porcellanas uulgò dictas, quarum læuis eſt, nõ turbinata concha, (de quibus inferiùs dicetur,

Digitized by Google

in Conchis Porcellanis,) umbilicos uocāt: aliqui corrupta uoce bellículos, quasi umbilicos. Sunt postremò qui umbilicum mar. & fabam marinam nominent, non animal aliquod integrum cum sua testa, sed operculum eius duntaxat, nempe Cochleæ cælatæ ut Rondeletius nominat: cuius iconem ac descriptionem paulò antè posuimus: Germani *Meerbonen*. Vmbilicus marinus (inquit Leonardus Fuchsius in Annotationibus in Nicolai Myrepsi librum 2, de compos. medicamentorum, in unguenti citrini descriptione) lapis est exiguus, coloris inferna sui parte candidi, superna rubei, in litore maris repertus: & in altero sui latere, superno nimirum, hominis, puellarum maximè formosarum umbilicum referens: unde etiam illi nomen inditum est, ut uel Vmbilicus, uel Veneris umbilicus, à quibusdam uocetur. in altero autem planus, nisi quòd lineas ueluti in domunculis ac testis cochlearum ductas in gyrum obtinet. Barbari Bellículos nominãt. ad quod Nicolaus noster respexit, qui habet, *Βελίσιον θαλασσίον*: ita ut potiùs Belírícus, quàm bellícus, barbaris hic lapis appellãdus ueniat. Fertur puellis gratiam cõcíliare, (& plurimùm facere ad formam) oremq; & ad morbos puellarum, Encelius: ex cuius de lapidibus libro, reliqua etiam ferè transcripsit Fuchsius.) Hodie pueris argento & auro inclusum, pro amuleto appendunt mulieres [illegible]

DE COCHLEIS STAGNI MARINI. RONDELETIVS.

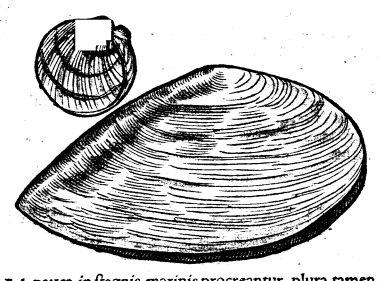

TESTACEA pauca in stagnis marinis procreantur, plura tamen quàm in aqua dulci. crassiorum enim partium est aqua stagni quàm fluuiorũ, & magis corporata calidiorq;, ideo ad duriora & magis terrea gignenda aptior. In stagnis igitur reperias ostrea quædam, & Conchas nonnullas: & Cochleas, eam maximè rotundam & striatam quam hic expressimus. Cæteras cum de marinis diceremus, exhibuimus.

COROLLARIVM DE COCHLEIS marinis diuersis.

MARINAE etiã Cochleæ aliæ in testis sunt, aliæ sine testis, Brasauolus in Aphorismos 2.18.

COCHLEAS quasdam peregrinas ex Oceano orientali, magnas, in Italia Boubali de Leuant, cognominant.

COCHLEAE Pontícæ Persarum regem imitantur, æstiuos dies Susis agentem, hybernis uero Ecbatanis: etenim ad nuncupatam Propontidem calidam hyemant, æstiuum autem tempus ad Aegialum agitant, propter molles auras quas hoc mare eis afflat, Aelianus de animal. 10.6.

IN Rubro mari Cochlea tum specie pulcherrima, tum maxima nascitur. Testa ei purpurea: & in eius medio spira siue uoluta, mira colorum uarietate & ueluti floribus natiuis distincta. Sertũ diceres summo artificio & ornatu contextum, è floribus multijugis, uiridibus, aureis, rubicundis per æqua digestis interualla, Aelianus de animal. 11.21.

Stromborum historia tradetur infra in S. elemento: Neritæ in N.

Echinophori. VARIA sunt Cochlearum genera. Sunt oblongæ, quibus tubæ loco utuntur tubicines: (echinophoros uocant aliqui, aut eclinophoros. Sunt & rotundæ in olario usu, quibus scilicet oleum effunditur; & pentadactyli; & quibus clauicula in acutissimum acumẽ intorquetur, Vuortonus.

Strombi. Oblongas fortè omnes strombos rectè dicemus. Obtusiorum uerò ac rotundiorum, pleraq; umbilicos, præsertim quæ magnæ non sunt ut olariæ. De pentadactylis uide in Purpuris.

COCHLEIS nonnullis innascuntur bestiolæ símiles gammaris pusillis, &c. Aristoteles. Vide supra in Cancello.

DE CO-

DE COCHLEIS FLVVIATILIBVS.

RONDELETIVS.

COCHLEAS paruas gignunt flumina & riui li multi, Cochleis terreſtribus ſimiles ſunt, ſimiliter cornibus iter prætentantes, niſi quòd cornua habeant breuiora latioraq; pinnularū ferè forma. Teſta longiuſcula in acutū deficiens Strombo rum modo. Harum poſtrema depreſſa eſt magis, a- culeis aſpera, à quibus echinatam fluuiatilem nominare poſſumus. Similem aliquando in Ranarum uentre reperi.

COROLLARIVM.

Cochleæ perexiguæ turbinati generis in ripis, lacuum preſertim noſtrorum reperiuntur, quā A B rum aliæ latiores ſunt: aliæ oblongiores acutioresq; illos umbilicos lacuſtres, hos uerò ſtrombos appellaris. Waſſerſchneckle.

Fluuiatilibus cochleis quæ in fluminibus & foſſis naſcuntur, nō ueſcimur, Matthiolus. Co- C chleę fluuiatiles uirus olent, Dioſcorides. Fluuiatiles & albæ uirus habent, Plinius. Idem tamē paulò antè de cochleis in genere (niſi quis de terreſtribus tantum accipere malit) dixerat, uirus earum grauitatem halitus facere.

Quartanis mederi dicuntur cochleæ fluuiatiles in cibo recentes: quidam ob id aſſeruant ſale, G ut dent tritas in potu, Idem. Et alibi, Ictibus ſcorpionum carnes fluuiatilium cochlearum reſi- ſtunt crudæ uel coctæ, quidam ob id ſalſas quoq; aſſeruant. imponuntur & ipſis plagis. Venerem concitant cochlearum fl. carnes ſale aſſeruatæ, & in potu ex uino datæ, Plinius.

In Nilo inueniuntur Cochleæ ingentes, quæ uocem ululatui ſimilem ædunt, (nimirum ſi inflentur,) Strabo lib. 17. Cochleas Ægyptias quoq; memorant authores, ut infrà in Terreſtriū differentijs oſtendam, hoc an aliud genus intelligentes, ignoro.

Cochleæ in lacu noſtro circa ripam inueniuntur diuerſorum generum: quæ differunt inter ſe figura, colore, ſoliditate. Sunt enim quædam ex eis rotundiores, & in ſummitate, quam centrum ſeu principium ſpiræ dixeris, planiores hebetioresq;, ita ut umbilicum ea parte referant. magnitudo quæ ſeſilis, id eſt terrenis ſylueſtribus illis quæ fruticibus adhærent. harum aliæ candidæ ſunt, aliæ flaueſcunt: aliæ uariæ & maculoſæ, ſolidiores. candidis hoc peculiare (neſcio an omnibus) ut foramen, quod ad alteram labiorum extremitatem eſt (labia uoco oram ipſius teſtæ quà dehiſcit, quaq; animal caput exerit) centro uel mucroni ferè oppoſitum, non ſicut in cæteris, terreſtribus quoq;, in obliquum, ſed rectà mucronem uerſus pateat. Labia in his, rotundioribus dico, præſertim uarijs, eleganter in margines prominent, intus candida omnibus. Eſt & genus unum, minimum, planè compreſſum & ſeſsile, tubæ cuiuſdam in ſe retortæ inſtar. Aliæ ſunt oblongæ, candidæ, pallidæue: quas ſtrombos potius quàm cochleas dixerim: teſta in mucronem turbinata, fragiliores. foramen mucroni oppoſitum in eis non apparet. mucrone differunt, qui alijs longior eſt; alijs perbreuis. marem & fœminam fortè dixeris. Maximæ tres circiter digitos longæ ſunt. Videtur & proprium quoddam genus candidum, turbinatum, minus iam dictis.

Mituli quoq; in lacu noſtro reperiuntur, paruuli, albicantes: & quidam fuſci, maiores, utrique fragiles. Et aliud quoddam biualue genus, ad fabæ magnitudinem, dorſo (ut ita dicam) gibbo, ut in tellinis & chamis quibuſdam. ¶ Cochleis aquaticis piſces quidam ueſcuntur.

DE COCHLEIS TERRESTRIBVS, QVAS LIMACES APPELLANT.

TESTATORVM genus naturam proportione plantis reſpondentem (ἀντίστροφον) habet: hinc eſt quòd nullum in terra gignitur, aut paruum, quale genus limacum eſt, (τὸ τῆς κοχλιῶς:) & ſi quid eiuſmodi aliud ſit ſed rarum. at in mari ſimilisq; humore multa & uaria gignuntur. Genus plantarum contrà, &c. Ariſtot. de generatione anim. 3. 11. Quamobrem nos hoc in loco poſt marinas cochleas, de terrenis etiam agere uoluimus: propter naturæ cognationem: & quòd in terreſtribus nullum genus, cui aptè adſcribi queant, reperiatur. quamuis enim exangues, inſecta tamen non ſunt. Iſidorus limacem uermem limi appellauit, ſed impropriè. uermes enim inſecta ſunt. Limaces, cochleæ à limo appellatæ, Feſtus Pomp. (& Columella libro 10.) intelligit autem, ut ſentio, terreſtres, Grapaldus. In limo quidem & generantur & nutriuntur, Albertus. ¶ λέμαξ, animal ſimile cochleæ, Heſychius & Varinus. A Græcorū uulgo hodie κοχλίδιον uel σάλιγγες nominatur. Beſtiolarum genera quædam herbis innaſcuntur, raphano erucæ & uermiculi: item lactucis & oleri: utriſq; hoc amplius, limaces & cochleæ, Plinius. Idem cum nominat cochleas quæ eduntur, hoc genus de quo ſcribimus, intelligere uidetur: cuius

Digitized by Google

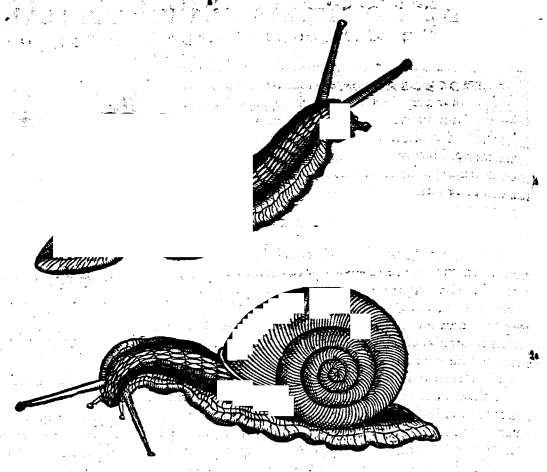

ſpecies alias non edules deſcribemus infrà. ¶ Chometh, חמט, Hebraicam dictionem, Leuitici 11. & Num. 14. alij limacem, concham, teſtudinem, alij lacertam interpretantur. Sed teſtudinis nomine pro cochlea multi Latini ſermonis imperiti abutuntur. ego omnino lacertum ſignificare puto, uide in Lacerto A. inter Quadrup. ouip. Schablul, שבלול, potiùs limax eſt, ut Dauid Kimhi interpretatur; & Rabi Salomon Pſalmo 58. conſentit Abraham Eſra quoq. quanquam aliqui uelut שבלת intellexerũt. Chaldæus uertit tibelela תיבללא: Arabs liſchmat, ſi recte ſcribo uocales, לשבועת. Septuaginta κηρός. Hieronymus cera, item uermis. Vide in Teſtudine A. Auicennę & Serapioni limax dicitur Halzun: (Albertus ex Auicennæ interprete in hiſtoria animalium uocabulum alzun ponit, (uel oſtrei,) ubi Græcè apud Ariſtotelem concha legitur. Vnde & Haalcena, uox corrupta puto, apud Syluaticum. Idem barbara hæc nomina, Caſia, Cotia, Coliris, pro limace accipit. Limaces noſtræ maiores uulgares & edules, à Matthiolo pomatiæ exiſtimantur. Vide infra in Pomatijs.

Limax Italis eſt lumaca, lumacha, limaca: & apud Tuſcos, chiocciola: Venetis bubalo uel boualo. Hiſpanis, cóncha uel caracól. Prouincialibus & Hiſpanis Scaragol uel Cagarolo, cochleam terreſtrẽ ſignificat, Rondeletius. Gallis, limaſſon, eſcarcot. Germanis, ein Schnæck, Schnegg/Schnegel. Flandris, Slecke. Anglis, a Snayle. Bohemis & Illyrijs hlemyzd, uel hlemayzd. ¶ Albertus inepté teſtudinem cum limace confudit. Vide etiam ſuprà in Cochlea in genere A.

B Limaces terreſtres teſta intectis adnumerantur: eorũ caro penitus includitur, nec ulla ex parte conſpicitur excepto capite, Ariſtot. ¶ Capitis figura carent, oculorũ loco habent cornua quædam mollia: in quibus ſunt duo nigra puncta, quæ uſum quendam & actum perficiunt oculorũ, Albertus. Græci etiam quidam oculos uocant impropriè: ut ille in gripho: ὄμματα τ' ἰκμάσιν τα πομίκια, κ' ὀστύπτουτα.

Teſtudo (Cochlea) & limax oculos ſuos habent in ſummitate cornuum ſuorum: & cum appropinquat aliquid, retrahunt oculum in cornu, cornua uerò in caput, & caput in corpus. ſic & pecten oſtreum ſi quis digitos admoueat, ſubitò claudit oculum: ex quo cognoſcitur habere uiſum, Albertus. Limax cornua quatuor habet, duo breuia, & duo longa: quæ extendit, cum progreditur: contrahit, cum recolligitur in ſeipſum, Idem. Inueniuntur in corniculis cochlearũ harenaceæ duricíæ, Plinius. ¶ Et cochleę dentes habent, indicio eſt à minimis earum deroſa uitis, Plinius. ¶ Qui echeneidem uidêre, limací magnæ ſimilem eſſe dicunt, Idem. Limacum teſta clauiculatim intorta eſt. hæ cum de teſta exerunt caput, quoniã oculis carent, bina cornicula prætentandi iter cauſa prætendunt: quę ſi quid obſtaculi reperiunt, reſiliunt, equinamq; ſeu potius bouinam effigiem præferunt: unde Veneti ab eiuſmodi imagine bubalos eas uocant, Maſſarius.

C Limax è putredine herbarum & uiſcoſo rore generatur: uiſcoſitas autem terreſtris circũquaque dureſcit in teſtam, in qua habitat, Albertus. Limax teſta detracta hebeteſcit, Maſſarius. ¶ Sale ſuper eam proiecto tota liqueſcit ferè, & in aquam uiſcoſam conuertitur, Albertus. ¶ Circa inie-

ca initium Auguſti exire eas è teſtis ſuis audio, & nouis ſuperinduci. ¶ Limax nomen accepit à limo, in quo generatur & nutritur, Albertus. Limaces naſcuntur in uicia, & aliquando è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam, Plinius. Rore paſcuntur cochleæ, ut cicadæ: hinc illud fortè ex Philyllio poëta Athenæus citat: Non ſum cicada, neq; cochlea, ô mulier. οὐκ εἰμὶ τέττιξ, οὐδὲ κοχλίας, ὦ γύναι. Marcellus ex amputato capite cochleæ matutinũ rorem paſcentis, remedium quoddam dicſtat. Teneras audent erodere frondes Implicitus conchæ limax, hirſutaq; campe, Columella. Dentes habent, indicio eſt à minimis earum deroſa uitis, Plinius. Plura de cibo limacum reperies mox in E. Cochleæ mirè in Campania caulem aſphodeli perſe quuntur, & fugendo arefaciunt, Idem. ¶ Quaſi cum caletur cochleæ in occulto latent, Plautus Capt. Limaces hyeme deliteſcunt, Ariſtot. Hyeme latent, uère prodeunt, Albertus. E terra exeunt cum uêre pluit, Braſſauolus. Vêre pectines, limaces, hirudines eodem tempore euaneſcunt, Plinius. Cochleæ etiam (ut ſerpentes) conduntur (hyeme:) illæ quidem iterum & æſtatibus adhærentes maximè ſaxis: ut etiam iniuria reſupinatæ auulſæq;, non tamen exeant, Plinius. De Cauaticis, quæ è cauis terræ non prorepunt, inferiùs dicetur. Cochleæ latitant etiã hyeme, ſed magis æſtate. quamobrem plurimæ apparent cum autumno pluerit, τοῖς μετοπωρινοῖς ὕδασιν. Latent autem tum in terra, tum in arboribus æſtate, Theophraſtus citante Athenæo. Limaces omnes leuiore quodam tegmine ſibi ſuperimpoſito hyeme latent: ſed pomatiæ peculiare ab hac re nomen ſibi inuenerunt, Vuottonus. ¶ Limaces etiam coëunt, & oua pariũt (ut audio) candida, magnitudine oculorũ lucij piſcis: quibus incubantes aliquando reperiũtur Maio menſe.

Perdices & ardeas hoſtes ſuos cochleæ agnoſcunt, & fuga ſibi cauent. itaq; ubi aues illæ paſcuntur, nuſquam reptantes uideris cochleas. At qui è cochlearum genere Ariones (Ἀρίονδαι, aliâs Ἀρίωνδαι) uocantur, naturali quadam callíditate iam dictas aues decipiunt & eludũt. Egreſsi enim è teſtis ſuis, abſq; metu paſcuntur. Aues uerò ad teſtas uacuas fruſtra aduolant: & cum inanes uiderint, tanquam inutiles abijciunt, & ſe recipiunt alió. redeunt illi, ad ſuam quiſq; domum, & cibo iam ſatur, & dolo ſuo incolumis, Aelianus 10. 5. Perdices in Sciatho inſula cochleas edunt, Athenæus. ¶ Lacertæ inimiciſsimum genus cochleis, Plinius. Deuorant cochleas, bruchos, &c. Matthiolus. ¶ Simiam audio timere limaces: qui ſi circumponãtur ei, comprimit ſe, metuit, nec audet contingere. D Ariones.

Cochlearum non marinarum, ut putauit Bellonius, ſed terreſtrium uiuaria fuiſſe Romanis quondam in uſu, quiuis uel mediocriter attentus, ex locis authorum mox recitandis, perſuaderi poterit. ¶ Ex Varronis de re ruſtica libro 3. Leporarij alterum genus illud uenaticum, duas habet diuerſas ſpecies: unam, in qua eſt aper, caprea, lepus: alteram item extra uillam, quæ ſunt, ut apes, cochleæ, glires. Et alibi: T. Pompeius in Gallia tranſalpina tantum ſeptum uenationis habere dicitur, ut circiter trigínta millia paſſuum locum incluſum habeat. Præterea in eodem con ſepto habere ſolet, de animalibus cochlearia, atq; aluearia, &c. Et rurſus: De cocleis ac glíribus, inquit Axius, quod relíquum eſt, non quæro, neq; enim magnum emolumẽtum eſſe poteſt. Non iſtuc tam ſimplex eſt, inquit Appius, quàm tu putas ô Axi noſter. Nam & idoneus ſub dío ſumendus eſt locus cochlearijs, quem totum circùm aqua claudas, ne quas ibi poſueris ad partum, non liberos earum, ſed ipſas quæras. Aqua inquam cludendæ, ne fugitiuarius ſit parandus locus. Is melior, quem & non coquit ſol, & tangit ros. Qui ſi naturalis non eſt, ut ferè non ſunt (*non ſunt aquæ, uel ros non eſt*,) in aprico loco: neq; habeas in opaco, ubi facias, ut ſunt ſub rupibus, ac montibus, quorum alluant radices lacus, ac fluuij: manu facere oportet roſcídum: qui fit, ſi adduxeris fiſtulã, & in eam papillas impoſueris tenues, quæ eructent aquam, ita ut in aliquem lapidem incidat, ac latè diſſipetur. Paruus his cibus opus eſt, & is ſine adminiſtratore. Et hunc, dum ſerpit, nõ ſolum in area reperit: ſed etiam, ſi riuus non prohibet, in parietes ſtantes inuenit. Deniq; ipſæ exgrumínantes ad propalam uitam diu producunt, cum ad eam rem pauca laurea folia interíciant, & aſpergant furfures non multos. Itaq; coquus has uiuas an mortuas coquat, plerunq; neſcit. Generа cochlearum ſunt plura, ut minutæ albulæ, quæ afferuntur è Reatino: & maximæ, quæ de Illyrico apportantur: & mediocres, quæ ex Affrica afferuntur. (Non quod in his regionibus quibuſdam locis, eæ magnitudinibus non ſint diſpariles. nam & ualde amplæ ſunt quædam ex Africa, quę uocantur Solitanæ, ita ut earum calices quadrantes octoginta capere poſsint. & ſic in alijs regionibus eædẽ inter ſe collatæ & minores ſunt, & maiores.) Hæ (*Africanis fœcunditas præcipua, Plinius*) in fœtura pariunt innumerabília. Earum ſemen minutum, ac teſta molli diuturnitate obdureſcit. Magnis inſulis in areis factis, magnum bolum deferunt æris. Has (*Africanas*) quoq; ſaginare ſolẽt ita, ut ollam cum foramínibus incruſtent ſapa, & farre, ubi paſcantur, quæ foramina habeat, ut intrare aër poſsit. Viuax enim hæc natura. Hæc omnia Varro. Sunt autem quædam in eius uerbis obſcura, & fortè deprauata, quæ fortè olim reſtituẽt qui codices nacti fuerint uetuſtos & emendatiores. Verbum exgrumínantes Georgius Alexandrinus interpretatur, de menſura & recta uia excedentes, uel grumos eructes. Author Promptuarij (uel quiſquis eſt, è quo ille tranſcripſit) exgrumantes legit, & interpretatur grumos eruentes, & ex grumis exilientes. grumus enim eſt terræ collectio, à congerie dictus. De cochleis Africanis, Solitanis, alijſq; ſpecíebus, dicemus infra. Propalam aduerbium ſignificat clarè, apertè, in propatulo. Sed quid ſibi uoluns hæc uer-

E Viuaria limacum. Ex Varrone.

Albulæ minutæ. Illyricæ. Africanæ. Solitanæ.

Varronis quædam explicatæ.

Digitized by Google

ba: Exgruminantes ad propalam uitã diu producunt, &c. Ego ſanè ſenſum eruere nullũ poſſum; niſi quod ex ſequentibus colligo, è cochlearum ſaliua ſuo tempore tanquam exgrumante, concre-ſcenteq; opercula gigni: ita ut incluſa intus animalia uiuant an mortua ſint dubites. & forte ut o-percula citiùs aut meliùs obducantur, interiecta laurea folia & furfures aſperſi, nonnihil adiuuãt. Cæterum quòd in fine ollam perforatam eſſe iubet, ut intrare aër poſsit: & cauſam addit: Viuax enim hæc natura eſt: ad aërem refero: quòd hoc elementum non modò reſpirantibus ad uitam ne-ceſſarium: ſed alijs etiam pleriſq;, licet non reſpirantibus, uitalis uigor ab aëre foueatur ac conſer-uetur. Cochlearia ipſa, id eſt loca in quibus aluntur cochleæ, inſulas uocat, quod undiq; inclu-dantur aquis.

Cochlearum uiuaria (inquit Plinius) inſtituit Fuluius Hirpinus in Tarquinienſi, paulo ante ci-uile bellum, quod cum Pompeio Magno geſtum eſt, diſtinctis quidem generibus earum, ſepara-tim ut eſſent albæ, quæ in Reatino agro naſcuntur: ſeparatim Illyricæ, quibus magnitudo præci-pua: Africanæ, quibus fœcunditas: Solitanæ, quibus nobilitas. Quin & ſaginam earum commen-tatus eſt, ſapa & farre, alijsq; generibus, ut cochleę quoq; altiles ganeam implerent: cuius artis glo-ria in eam magnitudinem perducta ſit, ut octoginta quadrantes caperent ſingularum calices, au-tor eſt M. Varro. Hæc Plinius, qui ex Varrone, ut apparet, hæc omnia tranſcripſit: ſed poſtremũ illud non uerè, ſaginandi arte cochleas ad eam magnitudinem perductas, ut octoginta quadran-tes caperent ſingularum calices. non enim hoc de altilibus Varro, ſed ſimpliciter de Solitanis di-xit, quæ in Africa tantæ proueniant. Cæterum Fuluius Hirpinus hic fuit, qui (ut meminit Pli-nius lib. 8. primus togati generis ſuum, cæterorumq; ſylueſtrium animalium uiuaria inſtituit. De hoc & alibi Varro, capite 12. libri 3. Quintus Fuluius leporarium dicitur habere in Tarquinien-ſi ſeptum, iugerum quadraginta: in quo ſunt incluſa, non ſolum ea quæ dixi: ſed etiam oues ferę, etiam hoc maius hic in Statonenſi: & quidam in locis alijs. Deinde de T. Pompeij ſepto ſubiun-git, in quo is cochleas habuerit altiles, ut ſupra recitauit. de Fuluio id non dicit, ut in hoc etiam for-tè memoria aut feſtinatione lapſus ſit Plinius. Sed hæc cochlearum ſaginatio non multum tem-poris durauit, iam Macrobij ſeculo ignota. is enim Saturnaliorũ 3. 15. Si cui (inquit) mirũ uidetur, quòd ait Varro lepores ætate illa ſolitos ſaginari, accipiat aliud quod maiore admiratione ſit di-gnum, cochleas ſaginatas, quod idem Varro refert. Plinium quidem de terreſtrium ſaginatio-ne locutum, Platinæ etiam & Grapaldo uiſum eſt. Q. Fuluius.

Cochleæ uites & ſtirpes uarias erodunt, folia, cymas, germina, gemmas inuadunt. ¶ Contra culices & limaces, uel amurcam recentem, uel ex cameris (caminis) fuliginem ſpargimus, Palla-dius. ¶ Deſtillatur è limacibus Maio uel Octobri menſe aqua, in qua ferrum extinctum chalybis induere duritiem tradunt, Adamus Lonicerus.

Sunt qui meliores ex mari piſces faſtidientes, mucoſum cochlearum callum in cœnis amant, Marcellus Vergilius. Cochleæ terreſtres quæ in altioribus & montanis locis inueniuntur, ſapi-diores ſunt, Braſauolus. Cochleæ omnes in uniuerſum, licet colore & magnitudine differant, eandem naturam obtinent. Si uerò aliquo pacto inter ſe differunt, id natalis ſoli cauſæ aſcribitur. nam quæ in apricis admodum locis, odoratis uiciſſant herbis, ijs ſanè præſtant, quæ in opacis de-gunt ac paluſtribus. Id enim guſtu facile deprehenditur: quòd hæ uel inſipidæ habeantur, uel pa-luſtrem reſipiant limum: illæ uerò ſapidiores, eſuiq; gratiores exiſtant. Quandoquidem abſinthiũ depaſtæ, amaritudinem reddunt: ſicuti quæ ſerpyllum, pulegium, calamintham, origanum, (pe-troſelinum, fœniculum, ſtichadem, Amatus Luſit.) aliaſq; odoratas herbas aſſumunt, odoris gra-tia commendantur, Matthiolus. Carnes limacum an præ cæteris ſint laudandæ, Petrus Apo-nenſis diſputat in Quæſtionibus ſuis 68. In Alexandria Aegypti ſalſamenta & limaces, quidã etiam aſininas carnes edunt, &c. unde elephantiaſin eis frequentem eſſe contingit, Cælius Rhod. ex Galeni ad Glauconem lib. 2. ¶ Cochleæ terr. ſtomacho utiles ſunt, & non facilè corrumpun-tur. Optimæ Sardonicæ, Aphricanæ, Aſtypalaicæ, & quæ in Sicilia ac Chio gignuntur: & quæ in Liguriæ alpibus, pomatiæ id eſt operculares cognominatæ. Marina & ſtomacho idonea, & faci-lè aluo excernitur: Pluuiatilis uirus olet, Dioſcor. Cochlearum cibus (inquit Plinius) præcipuè medetur ſtomacho. In aqua eas ſubferuefieri, intacto corpore earum oportet: mox in prunato-reri nihilo addito: atq; ita è uino garoq; ſumi, præcipuè Africanas. Nuper hoc compertum pluris mis prodeſſe. Id quoq; obſeruant, ut numero impari ſumant. Virus tamen earum grauitatem ha-litus facit. Laudatiſsimæ autem ſunt Africanæ, ex his Solitanæ: Aſtypaleicæ, Siculæ modicę: quo niam magnitudo duras facit & ſine ſucco. Baleariçæ, quas cauaticas uocant, quoniam in ſpelun-cis naſcuntur, Laudatæ & ex inſulis Caprearum. Nullæ autem cibis gratę neq; ueteres neq; recen tes: (*Hoc ita accipio: tanquam dicat, neq; multo tempore reſeruatas domi placere in cibo, neq; etiam recenter lectas.*) Marinæ ſtomacho utiliores. efficaciſsimæ tamen in dolore ſtomachi. Laudatiores traduntur quæ-cunq; uiuæ cum aceto deuoratæ, Hęc ille. In Italia hodie quouis ferè anni tempore limaces edi audio colligi eas autumno cœlo pluuio: ſeruari in cella aliqua, ubi ſtrati ſint furfures, uel arena, ut purgentur. deinde parietibus & paſsim ſe affigentes per hyemem relinqui, ut uerno & quadrage-ſimalis ieiunij tempore in cibum ueniant. Veſcuntur eis qui ad populum declamant eam ob cau-ſam, quòd pectus & uocem roborare credantur. E noſtris etiam & quæ nobis ciſalpinæ ſunt re-

gionibus

gionibus colligi, & trans alpes uehi Italiam uerſus audio. Non ita pridem apud nos quoq; mensis ganeonum quæri cœperunt. Parantur autem plerunq; ſic: Vbi ita purgauerint & elixauerint, ut paulò poſt ex Platina ſequetur: frigunt demum butyro, uel piſcium inſtar elixant: uel in teſtas ſuas reponunt, cum butyro & pipere modico: ac ſuper craticula aſſant parum, dum liqueſcat butyrum: & cum teſtis ceu oſtrea menſis inferunt. Dura eſt cochlearum terreſtrium caro, Græcis ubiq; in quotidiano menſarum uſu, eoq; concoqui pertinax: eadem tamen ſi conficiatur, ualentiſſimè nutrit. Succus earum, ut teſtaceorum in aquis, uentrem ſubducit. quamobrem aliqui conditis eis cum oleo, garo & uino, iuſculo inde facto utuntur ad aluum ſubducendam. At ſi nutrimenti tantùm gratia carne earum ueſci libuerit: in aqua priùs feruefacito: eaq; poſt effuſa, rurſus in altera elixato: deinde decenter condiens tertiùm decoquito, uſq; dum caro tota præ teneritudine intabeſcat. Nam hunc in modum præparata, ut aluum retinet, ita alimentum non contemnendum corpori præſtat, Galenus de aliment. fac. 3. 2. Limaces ſua humiditate & lentore nutriunt, & aguntreſiſtendo acrimoniæ caloris infixi membris. Eduntur elixæ, ſaccharo & cinnamomo aſperſæ: raro tamen, quoniam difficilis coctionis ſunt, Nic. Maſſa. Noſtræ mulieres ſecretum quoddam genus coquturæ ſciunt, quo adeò tenellæ efficiuntur, ut in ore liqueſcant, & nihil calloſitatis habere uideantur, Braſauolus. Et rurſus, Cochleæ quę in frutetis naſcuntur, aluum circumagũt & ſtomachum, uomitiones mouent, ſed & aluum emolliendi uim habent. (*De his infrà ſeorſim.*) De paruis loquor, quæ in arboribus & frutetis naſcuntur: non de maioribus. Et hoc etiam (*maiores addendum puto*) efficiunt, (*hoc eſt, aluum molliunt, non etiam uomitum mouent,*) ſi elixatæ fuerint ex petroſelino, porro, oleo & ſale: & iuſculum hoc ſimul edatur. illæ etenim quæ friguntur, & è uiridi ſapore (*embammate*) eduntur, aluum non emolliunt: plerunq; uerò difficiliòris ſunt coctionis niſi ritè percoctæ ſint. Coqui multifariam cochleæ poſſunt. Iactæ in uas ubi modicum aquę inſit, per noctẽ aut diem reponendæ, cooperculo addito ne prodeant, purgabuntur uehementer. Sunt qui eas lacte per noctem paſcant & purgent. Illatas deinde in cacabum, cum recenti aqua ad focum tandiu retineãt, quoad ſemicoctæ ac bene ſpumatæ fuerint. Ex cochleis uerò erutæ, ac primum ex aqua calida bene lotæ, ſubinde ex aceto & ſale confricatæ, rurſumq; lotæ ac farina inuolutæ, in feruenti oleo aut liquamine ſunt frigendæ: fricatas, aut mentha ſylueſtri, allio, pipere, croco, tunſis & agreſta diſſolutis: aut falſa uiridi ſuffundes. Elixæ, ut mihi quidem uidetur, aut alliatum, aut moretum requirunt. Cochleæ ſi ſine multo allio aut moreto fuerint, boni alimenti ſunt. pectori & pulmoni opitulantur. Hepar, eius fibras laxando, iuuant: hecticis proſunt, Platina. ¶ Nonnulli hodie cochleas hectica febri laborantibus concedunt, non contẽnendo auxilio, Amatus Luſitanus. Qui phthiſi afficiuntur, maritima loca uitare debent: atq; illic maximè, ubi pix conficitur, commorari, ibiq; cochlearum carne cum uino excoctarum aſſiduè ueſci, Marcellus Empiricus.

REMEDIA EX LIMACIBVS DIVERSA.

1. A capite ad pedes intus & foris.
2. Ex ſaliua.
3. Ex lapide, arena, oſsiculo, cornu.
4. Ex aqua deſtillata.
5. Et teſtis inanibus.
6. Ex iiſdem uel integris uſtis.

Cochlearum genus omne ſimili ferè ad remedia facultate pollet: nos tamen ut authores diſtinxère, ſeparauimus. itaq; ſeorſim & hiſtoriam & remedia cochlearum in genere perſcripſimus, deinceps etiam diuerſas terreſtriũ ſpecies et ex eis medicinam tradituri. Maiores, candidæ & teſtatę cochleæ, ut ad cibum ſic ad remedia & præcipuè in uſu ſunt. ¶ Teſtudinem pro limace dixit interpres Raſis, cap. 75. de remediis ex animalibus.

Aſclepiades apud Aëtium carnem cochleæ terr. acopo cuidam ſiue unguento ad ſedandos iſchiadis dolores admiſcet. Sanguinem ſiſtunt cochleæ terr. extractæ teſtis, Plinius. Limaces Io. Tagautius addit emplaſtro ad maturanda œdemata: aliqui etiam ad reſoluendum. Limaces per ſe uel cum aliis miſcentur cum melle & felle bouis: ſic autem impoſitæ anthraci uel aliis apoſtematibus uenenoſis, maturant ea & rumpunt, & quemlibet tumorem eorum diſſoluunt, Arnoldus Villanou. Limacem ſi quis contuſum ulceri impoſuerit, præſentaneum fertur eſſe remedium, Dauid Kimhi ut citat Munſterus in uoce Schablul. Terrenæ cochleæ totæ exemptæ, tuſæ & impoſitæ, recentia uulnera conglutinant, & nomas ſiſtunt quæ non adhærent, Plinius. Remedia ex cochleis & limacibus ad uulnera cum alia tum neruorum glutinanda, recitaui ſuprà in Cochleis in genere. Cartilagines glutinãt caro & ſaliua cochlearum. ſed ſi magna uulnera ſunt fibula priùs conducere uel acu oportet: deinde medicamento impingere, id in cartilaginibus autium & narium fieri debet: Cochleæ cum ſuis uolutis diu teruntur in mortario, ut nihil aſperi relinquatur ſit. ſanguis draconis ſubquadruplâ, manna ſuboctuplâ ratione adiungitur. permiſcentur in mortario, & affiguntur, Hollerius. Et rurſus, Aurium caua argilla impleri debent. argilla priùs cochleæ ſaliua, & acidi Punici liquore ſubigatur. Ad phlegmonen crurum aut pedum, lauda-

Ad cartilagines ruptas.

tum: Limaces terreſtres cum teſtis uiginti ſubacĳis, cimoliam, & oui luteĳ quantum ſatis eſt, impo-
nito mortario, ut ceræ conſiſtentiam acquirant: & probè confectum cum penna illinito, Nicolaus
Myrepſus. Limacibus medici noſtri ad ueterum imitationem pro tuberculis maturandis per
Ad ſtrumas. ſe, uel alĳs admixtis medicamentis utuntur, Amatus Luſitanus. Ad fœminarum ſtrumas uete-
res (*hoc uel ad ſtrumas uel ad cochleas referri poteſt*) cochleæ cum teſta ſua tuſæ illinuntur, maximè quæ
frutetis adhærent, Plinius. Cochleæ quæ ſalinis (*forte ſentibus*) inthærent, cum teſtis ſuis tuſæ,
atq; impoſitæ ſtrumis, efficaciter proſunt, Marcellus. Cochlea terr. contrita & illita, ſcrophulas
Ad lentigines. deſtruit, Kiranides. Aëtius libro 8. cap. 10. remedia deſcribens ad faciei lentigines, quibus etiã
ad maculas à Sôle prouocatas, & ad uaros uti licebat: Poſt cætera, Ad diuturnas autem lentigines
(inquit) hoc utere: Bulborum depuratorum, thuris, utriuſq; unciam unam; contere, adiecto coch
learum terreſtrium magnarum cruore, (muco.) Oportet autem ipſas adhuc uiuas ſtilo pungere;
atq; id quod effluit mucoſum pharmaco inĳcere. quod ubi uſus tempore diſſolueris melle exco-
Oleum de li- ptum inunge. ¶ Oleum de limacibus ad dolores membrorum & artuum, etiam internos & la-
macibus. tentes, quacunq; ex cauſa, ut arthritide uel Venerea lue, ex libro quodam manuſcripto: Cochleas
albas quæ per arbores ſcandunt, centum in pila contunde: & impone in ſaccum, longum fere di-
midium brachĳ, latum quadrantem. ſed ſalis manipulum plenum infrà ſuprаq; cochleas ſimul in-
dioporter. Suſpende loco calido, & quod effluxerit oleum collige: eoq; perunge partes affectas
& dolentes, in quibus nullus rubor forinſecus neq; tumor apparet. ¶ Argentum uiuum poteſt
etiam extingui butyro, uel limaciarum (limonum potiùs de genere citriorum) ſucco, ſed minùs
efficaciter, Thomas Philologus. ¶ Limacem (uiuam ni fallor) ſuperſtitioſi quidam panno in-
cluſam, pro febris amuleto commendant, ſi collo pendens geſtetur. ¶ Harundines & tela, queq;
alia extrahenda ſunt corpori euocant cochleæ, ex his quæ gregatim folia ſectantur, contuſæ impo
ſitæq; cum teſtis: & eæ quæ manduntur, exemptæ teſtis: ſed cum leporis coagulo efficaciſsimè, Pli-
Ad caput. nius. ¶ Cocleæ matutinum rorem paſcentis caput arundine præciditur, & in linteolo licio alli
gatur, colloq; ſuſpenditur, continuo medetur capiti dolenti, Marcellus. Kiranides ſimile amu-
letum ex limace nuda refert. uide inferiùs. Vt capilli multiplicentur: Limaces trecentas ſuis
teſtis exemptas, in aqua diſcoques: & extractis denuò pingue quod ſupernatat colliges: idq; in ua
ſe uitreato recondes, & ſuper infundes ſextarium aquæ, in qua folia lauri decocta fuerint: & tria
cochlearia olei de oliuis, mellis cochleare unum, croci ſcrupulum, & parum ſaponis Veneti, & co
chlearium communis modicè conquaſſati. Bulliant ſimul omnia. Hoc liquore capillos ſæpiùs in-
unges: & lauabis lixiuio facto de cinere combuſtorum braſsicæ caulium, &c. (locus eſt obſcurus
uel corruptus,) & percipies quotidie pilos augeri, Andreas Furnerius in libro Gallico de decora
tione. ¶ Quærito cum duro quas geſto corpore dotes, Cui ſpuma Herculeo defluit ore ma-
lo, Io. Vrſinus: cuius interpres Iacobus Oliuarius, Vtilis eſt cochlearum cibus epilepticis inquit;
neſcio quàm ueriſimiliter. ¶ Vnguentum quo capilli flaueſcunt: Cochleas quotquot uoles in
uas impone, & ſalem ſuper eas inĳce: ſic ueluti unguentum fieri aiunt, quo capilli nigri illiti colo-
rem flauum trahant, & magis etiam ſi præraſi fuerint, Ex libro Germanico manuſcripto. ¶ Ad
Ad oculos. oculorum dolores: Limaces teſtis exemptas in aqua coquito: quæ ubi refrixerit, adipem ſuperna
tantem colligito. medetur is omnifariĳs oculorum doloribus, Incertus. Anacollema ad reſtrin-
gendas fluxiones: Limacem cum teſta tuſam, toti fronti & temporibus illinito, Galenus Eupori-
ſton 1.36. Cochlea terr. contrita & illita fronti, dolorem & rheûma oculorum ſiſtit, Kiranides.
Ad epiphoras oculorum ſedandas, limaces complures tere in mortario nouo uel nitido, & adĳce
ibi ouum gallinaceum incoctum, & tinge illic lanam ſuccidam, & fronti impone, Marcellus Em-
Ad aures. piricus. uide etiam infrà in remedĳs è ſaliua limacum. ¶ Cochleæ quę ſunt in uſu cibi cum myr
rha aut thuris polline appoſitæ, item minutæ & latæ, fracturis aurium illinuntur cum melle, Pli-
nius. Cochlea terr. circumfotu aurium plagas & rupturas ſanat, Kiranides. Vide ſuperiùs in au
Ad nares. xilĳs ad uulnera cartilaginum. ¶ Compoſitio è limacibus ad narium uitia, præcipuè ozænam
Ad fauces. & polypum, deſcribitur à Galeno Euporiſton 1.25. ¶ Aſperitatem faucium & deſtillationes le
niunt cochleæ: coqui debent in lacte, demptoq; tantum terreno conteri, & in paſſo dari potui, Pli
nius. Cochleæ terra tantum excuſſa, illotæ coquuntur, dehinc tritæ cum paſſo Cretico aduer-
Ad tuſſim. ſum faucium moleſtias hauriuntur, Marcellus Empir. Ad ſputum educendum & contra tuſ-
ſim, quidam limaces teſtis exemptas cum hordeo decoquunt, & ius colatum tepidum propinant,
hoc remedium humores craſſos ualde attenuat, & per ſputum educit, Arnoldus Villanou. in li-
bro de aquis medicinalibus. Ad tuſsim ſiccam in equo curandam: Limaces integras cum frus-
mento aut hordeo diſcoques, & equo dabis eam aquam in potu, ita ut aliud non bibat, donec con
Ad ſanguinis ſumpſerit, Ruſius. ¶ Proſunt cochleæ (terrenæ) & ſanguinem excreantibus dempta teſta trite
excreat. in aquæ potu, Plinius. Aduerſus phthiſin: Viginti aut triginta limaces cõtere in mortario, con
Ad phthiſin. tritasq; proĳce in menſuras quatuor aquæ, & coque ad dimidium, offerq; ægrotanti ſingulis ma-
tutinis menſuram conuenientem, & ieiunet duas aut tres horas, ſemper reiterando quouſq; con-
Ad ſtomachũ. ualeſcat, &c. Incertus. ¶ Cochleæ marinæ efficaciſsimæ ſunt in dolore ſtomachi, laudatiores tra-
Ad aluũ mou. duntur quæcunq; uitæ cum aceto deuoratæ, Plinius. ¶ Aluum molliunt cochleæ, ſed magis
marinæ, eas enim faciliùs excerni Dioſcorides dixit, & falſedinis plus habent. Serenus de terre-
nis

ais ſenſiſſe uidetur, ex eo quòd urtica aut furfure priùs paſci iubeat cochleas uentris molliendi gratia ſumendas. Purior hinc guſtus noxa ſine mouerit aluum. Vide etiam ſuprà in F. ¶ Ad umbilicos infantum eminentes: Carnes coclearum teres, & his myrrhæ puluerem miſcebis, & in lineolo inductum impones: & ſubfaſcia, ut facilius reprimat: & cum acacia tritum, & aqua ſimiliter temperatum ſubponendum eſt, Theod. Priſcianus. *Ad umbilicum eminentem.* ¶ Ad inflammationem hepatis: Cochlearũ terr. carnem optimè conterito, & uini nigri cyathos tres affundito, calefacito, ac bibendum præbeto. ſecundum omnem ſubſtantiam ſuam efficax eſt, ſicut & hepar lupinum, Aëtius ex Galeno. Caro limacum hepatis intemperiei tum calidæ tum frigidæ, ſalubris eſt tota ſua ſubſtantia, ablato limacum lentore multis lotionibus & frictionibus in lixiuio calido, uel aqua calida ſali aut arenis miſta: frigida enim durescunt, Syluius. *Ad hepar.* ¶ Cochleæ utiles ſunt phthiſico, Splen tetro nimiũ cui ue cruore tumet, Io. Vrſinus, nimium indiſtincte. Iacobus Oliuarius ſcholiaſtes eius in cibo eas lienoſis prodeſſe putat: ego foris potiùs applicauerim, ut & alijs tumoribus duris. *Ad lienem.* ¶ Cochleæ terr. ſuculentæ in cibo ſumptæ, oblectari & ſeſe opponere colicæ affectioni uidentur, Aëtius. Ex eodem remedium aduerſus eundem morbum, quod conſtat cornu cerui tenero uſto, cochleis terr. pipere & myrrha, in Ceruo deſcripſimus. *Ad colicam.* ¶ Ad hydropem aſciten: Limaces cum ſuis conchis tritæ uentri imponantur emplaſtri modo, donec ſponte cadant. exiccant enim uehementer, Leonellus Fauentinus. *Ad hydropem.* ¶ Ad calculum renum: Limaces coctæ cum teſtis ſuis contritæ tres numero in uino bibuntur, ſequenti die binæ, & tertio una, Alexander Benedictus. *Ad calculum.*

Cochleæ in cibo ſumptæ accelerant partum: Item conceptum impoſitæ cum croco. Eędem ex amylo & tragacantha illitæ, profluuia ſiſtũt. Proſunt & purgationibus ſumptæ in cibo, & uuluam auerſam corrigunt cum medulla ceruina, ita ut uni cochleę denarij pondus addatur & cyperi. Inflationes quoq; uuluarum diſcutiunt exemptæ teſtis, tritæq; cum roſaceo. Ad hoc Aſtypalæicæ maximè eliguntur, Plinius. Ad ſtrangulationẽ uteri, quidam è cochleis ſuffitũ infernè adhibẽt. *Remedia multa.*

E SALIVA.

Cartilagines glutinantia remedia, natura conſtant tenaci & uiſcida, ut caro & ſaliua cochlearum, Hollerius. Vide ſuprà in auxilijs ad uulnera. ¶ Ad fiſtulam remedium uſu approbatũ: Impleatur olla limacibus ſine aqua, et ponatur cooperta ſuper ignem: & eleuabitur ſpuma ſuper eas, quæ collecta & ſiccata fiſtulas mortificat, Arnoldus in Breuiario 3.21. Si quis traiecto per earum carnem acu mucoſo lentore quem ſecum acus retulerit, (Si quis abraſo acu lentore earum) pilos inunxerit, incommodos palpebrarum pilos reglutinabit, (replicabit,) Dioſcorides. Cochlearum saliua illita infantium oculis, palpebras corrigit gignitq;, Plinius. ¶ Mucus cochleæ potus per ſe, uel cum myrrha, uel aloe, conducit obſtructo iecori, Raſis: fortè in emplaſtro, nam caro alioqui eſitata hepati prodeſt, ut ſuprà diximus.

EX LAPIDE, ARENA, OSSICVLO: CORNV.

Arenulæ quæ inueniuntur in cornibus cochlearum (in cochleis, Marcellus) cauis dentium ſinditæ, ſtatim liberant dolore, Plinius. Et alibi, Inueniuntur in corniculis cochlearum harenaceæ duriciæ: eæ dentitionem facilem præſtant adalligatæ. Et rurſus, Limacis lapillum, ſiue oſſiculum quod inuenitur in dorſo, adalligatum dentitioni mirè prodeſſe tradunt. Ad exeſos dentes: Limacis lapidem in fruſtula ſeſami magnitudinem æquantia confringe, & in dentis foramen immitte, illico dolorem ſedat: ſed ex cera operculũ facito, Galenus Euporiſton 2.12. Cum ſtrophus & uentris dolor animalia (iumenta, equos,) affligit: phyſicum (remedium) traditur, os limacis neq; manu immunda, neq; terra, neq; dente contactum, alligatum umbilico dolentis, curare continuò, Vegetius artis ueterinariæ 1.62. Lapides omnes qui in animalibus, ut cancris, limacibus, alijsq; gignuntur, prohibent generationem lapidum in renibus, genitosq; diſſoluunt, Cardanus. Aliqui nõ de limace ſimpliciter, ſed de limace nuda lapillum celebrant: de quo inferiùs ſuo loco dicetur. Limacis inter duas orbitas inuentę oſſiculum per aurem cum ebore traiectũ, uel in pellicula canina adalligatum, aduerſus capitis dolorem pluribus ſemperq; prodeſt, Plinius. Limaci calculum quem in capite habet tolle, quod non facile facies, niſi ei dum in uia repit caput ſubito abſcideris: quem lapidem quandiu tecum habueris, nunquam ullum dolorem capitis nec ſenties nec patieris, Marcellus. ¶ Si infans, cui dentes prouenire incipiunt, dolores habeat, uteteris cochleæ cornu pelliculæ illigatum pro amuleto appende, Archigenes apud Galenum. Limacem in pellicula, uel quatuor limacũ capita præciſa harundine, (& geſtata,) Magi quartanam amoliri pollicentur, Plinius, alij lapidem de cochlea nuda, &c. *Ex limace uel eius capitibus amuletum.*

LIQVOR STILLATITIVS E LIMACIBVS.

Exudato igne ex cochleis humore, noſtrę ætatis medicina preſenti remedio utitur in his, quorum corpora ad rabem lubrica ſunt & macie conficiuntur, Marcellus Vergilius. Aqua ex li-

macibus deſtillata, mane ad uncias ſex ſumpta, hepar imbecillum mirè roborat: & phthiſicis gracilibusq; eſt remedio, Syluius. In curanda hectica febri, uſitata eſt aqua de limacibus præparatis, has colliges cum rore, & uiuas in furfure pones ut expurgentur. expurgatas cum aqua hordei bene lauabis, & deſtillabis, Antonius Guainerius. ¶ Ad maculam oculorum: Limaces octies aqua ablutas deſtilla in alembico: deinde ſimum lacerti, corallium rubeum & ſaccarum candi admiſce, & rurſus deſtilla. Huius liquoris guttam mane & ſerò oculis immitte, Io. Gœurotus medicus regis Gallorum.

EX ANDREAE FVRNERII LIBRO GALLICO DE decoratione naturæ humanæ, liquorum aliquot coſmeticorum è limacibus deſtillatorum deſcriptio.

Aqua ad omnes faciei maculas tollendas: Cryſtalli & coralliꝰ partes æquales pone in uaſe uitreo, cum aqua limonum digitum tranſuerſum ſuperante. hoc uas obſtructum in loco aliquo frigido, ut cella uinaria, in terram impones, (addendum erat per quot dies:) deinde limaces abiectis teſtis aqua modicè ſaliſa toties lauabis, donec omnis eorum uiſcoſitas abierit. tum deſtillabis & ſeruabis aquam. Deinde ex rapis etiam minutatim conciſis aquam elicies in alembico. Vſus tempore accipe primæ aquæ cochlearium, ſecundæ quatuor, & tertiæ quatuor. miſce & ablue faciẽ, quæ tamen priùs abluta ſit aqua pura & abſterſa. ¶ Alia ad idem mirabilis: Accipe limaces ſine teſtis ſuis, & laua ut ſuprà dictum eſt. deinde ſalis (aliàs ſalis gemmæ) contriti unciam in uaſe uitreo aſparges, & limaces ſuperimpones: idq; alternis facere perges, donec tertia pars uaſis impleatur. Tunc affundes ſucci limonum tantum, ut ſupra ſalem & limaces duobus digitis excedat, & deſtillabis. Aqua iſta utêris ut ſuprà ſcriptum eſt. Quòd ſi deſtillandi commoditas non fuerit, ſimul omnia mixta inſolabis uaſe clauſo, donec ungenti formam recipiãt, eoq; utêris ueſperi ut alijs ſuprà ſcriptis ungentis, facie priùs abluta abſterſaq;: & poſtridie mane ablues faciem cum aqua de floribus fabarum. Hoc etiam in Antidotario Gordonij legimus. ¶ Alia. Limaces albæ triginta, lactis caprini libræ duæ. adipis porci uel hœdi recentis unciæ tres. camphoræ tritæ drachma. deſtillentur in alembico uitreo. ¶ Deſtillata è limacibus Maio uel Octobri menſe aqua, clauum reſectum, ſi inſtilletur, ſanat. manuum uerrucas purgat. ferrum in ea extinctum chalybis induere duritiem tradunt, Adamus Lonicerus. Gualtherus Ryffius uerrucas & clauos præcidi priùs iubet, quoad eius fieri commodè poteſt, deinde linteum hoc liquore madidum imponi.

EX TESTIS INANIBVS REMEDIA.

Pollen de teſtis limacum inanibus cõtritis fiſſuras manuum pedumq; inſperſus ſanat, Obſcurus. Idem pollen cum cera & fermento ſubactus & impoſitus, paronychiam emendat, Incertus. ¶ Teſtæ limacũ contritæ cum peſtilentia ſuibus uel bobus ingruit, in potu dantur, per ſe, uel cum radice gentianæ illius cæruleæ quæ ſemper diſſecta naſcitur, unde cruciatam Germani appellãt, Ex libris manuſcriptis Germanicis. Ad maculas oculorum in homine aut pecore abolendas: Teſtas limacum collige prídie diui Ioannis per æſtatem. loras & mundas contunde, per ſeraceum incerne. & pollinem in oculum affectum inſufla per calamum, Innominatus. ¶ Cochleę inanes, id eſt ſine carne ſua, caſu inuentæ, contuſæ, & in puluerem tenuiſsimum redactæ, in potione calculoſis datæ medentur, Marcellus. Vtuntur hoc remedio hodieq; nonnulli apud nos.

EX COCHLEIS VSTIS, PRIMVM SIMPLICITER, (intelligo autem cochleas unà cum teſtis uri:) deinde inanibus, id eſt teſtis earum.

Cochlearum omnium cinis ſpiſſat, calfacit ſmectica uis: & ideo cauſticis cõmiſcetur: pſoris & lepris & lentigini illinitur, Plinius. Smegma ad pruritus & pſoras: Cochleas terreſtres uſtas & tritas cum melle adfrica, Aëtius. Eaſdem etiam alibi ſimiliter cum melle tritas poſt modicũ temporis interuallum affricari iubet ad utiligines nigras. Sanguinem ſiſtit cinis cochlearum terrenarum, Plinius. Ad ulcera capitis & achores: Cochleam albam cum teſta exurito & applicato, Aëtius. Anacollema quod lachrymas & lippitudinem ſiſtit: Limaces & cornu ceruinum ouí albumine excipies, ac frontí applicabis, Incertus. ¶ Ad umbilicos infantium eminentes: Cocleas ex arboribus lauri collectas comburimus, & tritas imponimus, ut umbilicum in naturã propriam reuocemus, Theodorus Priſcianus. Ramicoſis cochlearum cinis cum thure ex ouí albi ſucco illitus per dies xxx. medetur, Plinius. ¶ Paſſionibus ani utilis eſt limacum cinis cum aceto, Aggregator ex Kiranide. ¶ Cochleæ aduſtæ cancro in pene utiliter inſperguntur, Iacobus Oliuarius.

Cochlearum inanium cinis cum myrrha gingiuis prodeſt, Plinius. Et alibi, Idem cinis admixtus ceræ, procidentium interaneorum partes extremas prohibet, oportet autem eineri miſceri ſanicem

riſanie̅m puncti̅s emiſſam è cerebro uiperæ. ¶ Ad ficos ani: teſtas cochlearum candidarum cre-
mato, (& pollinem inſpergito,) Innominatus. ¶ Si quid in tergore equi ruptum fuerit: & ſangui
nis aliquid concretum, adipe ueteri mollies, uino ablues: & ſi quid putridæ carnis fuerit, æruginẽ
tritam inſperges: decocto eupatorij uel thuris lauabis: deniq; puluiſculum inſperges: qui cinere
de ſambuco & limacum maiorum teſtis crematis, contritis, & æqualiter mixtis conſtat, Incertus.
¶ Si quippiam ex teſta cochleæ aduſta in lotium mulieris grauidę miſeris, petet fundum, ſi maſcu
lum geſtet: ſi puellam, ſupernatabit, Iacobus Oliuarius.

Plinius modò limacem nominat, modò cochleam terrenam, alij terreſtrem. Eſt autem limax H.a.
maſculini generis Columellæ, Implicitus conchæ limax, hirſutaq; campe. Plinio fœminini, Lima
cis inter duas orbitas inuentæ. Recentioribus indoctis limacia pro limace nominatur. ¶ Li-
maces uiri qui atterunt & conſumũt, Nonius Marcellus. Plautus, Limaces uiri. Sic autem à lima
inſtrumento dicuntur, qui exquirunt ut aliquid auferant, Perottus. Fortè & ipſa animalia ab hoc
inſtrumento potiùs quàm à limo dicta fuerint, quòd ſtirpes, folia, germina limæ inſtar arrodant
& conſumant. Penultima in obliquis longa uidetur: ut in adiectiuis Latinis fagax, dicax, loquax,
&c. nam in Græcis ſubſtantiuis breuis eſt. ¶ Λειμακώδ̓ας, οἱ ὑγροὶ καὶ βοτανώδ̓ας, Galenus in Gloſſis:
rigui, herbidi, ut prata rigua ſunt, quæ λειμῶνες Græcis dicuntur, à uerbo λείβω, ut uidetur. ¶ Ly-
max fluuius eſt in Arcadia apud Phigaliam, in quem purgamina ſordeſq; (Græci λύματα uocant)
coniecerunt Nymphæ, cum Iouem peperiſſet Rhea. Dicuntur & lymaces petræ, Cælius. Λύμα-
κες, πέτραι, Varinus. ¶ Χαμαιδ̓ύναι, κοχλίαι, Heſychius & Varinus. uidentur autem cochleæ terre-
ſtres ſignificari, ab eo quòd terram ſubeant, quod & troglodytæ uocabulum ſonat. Χαμαιδ̓ῦλαι,
κρῶνες, καὶ αἱ ὑπὸ γῆς τρυπαὶ τῶν κυνῶν: οἱ δὲ αὐτὸ κοχλίας, Heſychius & Varinus.

Epitheton limacum κέρατα, id eſt cornuti. Ἢ (οὐ) ποσόδ̓ ἀλτεὴ (αὐτὴ) τρόφιν κοχλίας κερήσσας,
Achæus. Reliqua ſunt ſuprà cum Cochleis in genere. Ἀλλ̓ ὁπόταν φρίσσῳ ὑπὲρ χθονὸς εὐ φυτὰ βάλλῃ
ῥιπίδ̓ας φόβηνι, (id eſt, magno iam æſtu incipiente,) Sole ingrediente geminos, (κοχλίας, Scho-
lia) præpara te ad meſſem, Heſiodus.

In limacum teſtis ſpectamus uolumina, conuolutiones, anfractus, &c. b.

Limace tardior, ab Eraſmo Rot. prouerbialiter dici poſſe inſinuatur. ¶ Κοχλίας αὐτομάτους βα- h.
δίζων πώγωνα Ῥ. πομπεῖος αὐτῷ, σίκελον ὠνεῖτο νύμφῃ, Suidas ex innominato authore. ¶ Cochleis cornua
protendentibus territi olim Narnienſes, ut dicitur, pontem celeberrimum ad illas arcendas ſunt
demoliti, Grapaldus.

Prouerbia. Cochleæ uita, Κοχλίου βίος: de ijs qui parcè paruoq; uiuunt: aut contracti à nego-
cijs luceq; forenſi ſemoti. Plutarchus in libello πρὸς Ῥ. ὠμοπαθίας: Tu uerò (inquit) tantum mole-
ſtiarum ſuſtines, turbans ac torquens teipſum, cum ob parſimoniam cochleæ uitã uiuas, Eraſmus
Rot. Victitant ſucco ſuo: Prouerbiali figura dictum eſt (inquit idem) in paraſitos. qui ſi quan-
do cœna contigit lautior, ingurgitant ſeſe: rurſus ubi nulla arridet ſpes cœnatica, cogunturq; οἰκο-
νομεῖν uiuere, forriter ferunt inediam, & in cõuiuij ſpem durant. Sumpta metaphora à cochleis, quę
per æſtum intra teſtam contractæ, utcunq; ſucco ſuo aluntur, donec acciderit pluuia. Plautus in
Captiui duo: Cum res, inquit, prolatæ ſunt, cum rus homines eunt, Simul prolatæ res ſunt no-
ſtris dentibus. Quaſi cum caletur, cochleæ in occulto latent, Suo ſibi ſucco uiuunt, ros ſi nõ
cadit. Itidem paraſiti rebus prolatis latent: In occulto miſeri uictitant ſucco ſuo. ¶ Adagiũ
Domus chara, domus optima, quanquam à teſtudine natum ſuo loco retulimus: uidetur tamen
etiam à cochlea potuiſſe eius origo trahi. conuenit enim utriq; τὸ φρίσσειν. ¶ Scribit Epictetus,
ut citat Stobæus in ſermone de temperantia, cicadas animal muſicum gaudere calore: & excitari
Solis calore ut in ipſo cantillent. Cochleas contra animal mutum, (& à Muſis alienum) gaudere ir
rigatione: elici à rore, eiusq; gratia prodire. Quamobrem (inquit) ſi uolueris uir eſſe muſicus &
concinnus, cum tibi uino irrorata fuerit anima, tunc ipſam non ſines egreſſam inquinari: ſed cum
in conſeſſibus à ratione fuerit accenſa, tum uaticinari eam & canere iuſtitiæ oracula iubebis, Hęc
ille. Prò Græcis uerbis ab initio, οἱ πλῆγες μισθοί, οἱ κοχλίαι ξηροί: quoniam & manifeſtò falſa ſunt,
& cum ſequentibus non congruunt: Legerim, οἱ πλῆγες ξηροὶ καὶ μισθοί: οἱ κοχλίαι ὑγροὶ καὶ ἄφωνοι.
¶ Per cochleam diuinę lectionis interpretes animum terrenis affectibus mancipatum intelligũt,
&c. Pierius in Hieroglyphicis.

DE COCHLEARVM TERRESTRIVM ſpeciebus diuerſis.

DE Cochleis terrenis in genere iam dictum eſt, & ſimul ſpecie illa maiori uulgari, teſtata, quę
& ad cibos & ad remedia in uſu frequentiori eſt. Nunc differentias earum ſingulatim perſeque-
mur. quæ quidem ſumuntur, uel à magnitudine, unde maiores & minutæ dicuntur. Vel à figura,
unde longæ, latæ. Vel à colore. ſunt enim albæ, nigræ, fuſcæ, ruffæ, uariæ. Vel à teſta, qua aliæ ca-
rent, reguntur aliæ: unde nudas & tectas cognominant. Vel regionibus: quòd aliæ ſint uulgares,
indigenæ, noſtrates: aliæ peregrinæ. Vel uictu, præſertim ex plantis. adhærẽt enim aliæ alijs, quas
appetunt, fico, lauro, aſphodelo, carduis, aut foliis gregatim, ut ait Plinius: Et forſan earum quæ-

Digitized by Google

dam gregatiles ſunt: aliæ uel omnino non ſunt, uel minùs gregales. Vel à uita, ſeu locis in quibus degunt. Cauaticæ ſemper in cauis latitant, pomatiæ etiam Plinio terra ſemper obrutæ ſunt, exeunt aliæ, ſed in herbas humiliores: aliæ altiùs frutices aut arbores ſcandunt. Vel cibi ratione ad homines. alijs enim ueſcũtur, ut uulgaribus teſtatis maioribus: alijs abſtinent, ut minutis & nudis omnibus noſtri, in Aphrica enim aliud nudarum genus eſt.

ABROTONEN inuenio limacis genus uocari, quanq; ſunt qui locuſtã putãt. itẽ qui apem, alij qui piratã in eo uocabulo intelligãt: Hermolaus, & eũ ſecuti Maſſar. & Vuottonus. Ego apud Etymologũ, ex quo Phauorinus etiã tranſcripſit, hęc uerba inuenio: Ἀβρότονον, κοχλίων (κοχλιων) εἰδος. οἱ δὲ, ἀκρεμὼν, ἅτε τηνδε πιδιὰς χθιζόμενοι οὐδ ἡμερὶς ἀμφίεσσεν. οἱ δὲ μελιτῶν. οἱ δὲ ἀκρότονον φασιν, ὃ ἔστιν ἀνὰ μέσων. Vnde apparet rectum ſingularẽ eſſe ἄβροτος: ἀβρότονον uerò genitiuũ multitudinis, q̃ in eo caſu interpretationes omnes reddantur. Hermolaus fortè putauit Ἀβρότονον eſſe rectum ſingularem: & abrotonem accuſandi caſum inde formauit. Sunt igitur Abroti uel cochleæ, nimirum quæ gregatim folia & germina inuadunt: uel locuſtæ quæ fruges & fructus perdunt, à uoracitate forſan dictæ, ut alpha ab initio abundet uel intendat.

ACERATAE uocantur cochleæ quædam, latè multifariamq; naſcentes: de quarum uſu ſuis dicemus locis, Plinius. Sed quoniam alibi nuſquam de aceratis meminit, latarum uerò ſæpiùs: non latè forſan aduerbialiter legendum, ſed latæ nomine adiectiuo fœminino plurali: ut aceratæ eædem ſint quæ latæ: de quibus inferiùs agetur. Sic etiam Maſſarius legit. Sunt & aceratæ (inquit) latæq;, multifariam naſcentes.

AEGYPTIAM cochleam contuſam ſuggillatis cum inflammatione imponi iubet Apollonius apud Galenum de compoſ. ſecundum locos libro 5. cap. 1. De Aegyptia fluuiatili è Nilo dictum eſt ſuprà.

APRICANAE, Vide Aphricanæ.

DE COCHLEIS TERRESTRIBVS ALBIS, ET alijs earum coloribus diuerſis.

Habemus & ſylueſtres cochleas ſeu arboreas, quæ frutetis adhærent & ſentibus. Ex his aliæ albæ ſunt: aliæ præter albedinem nigris, rubris uel luteis (*punctis uel lineis*) impreſſæ ſunt, & ferè opere uermiculato à natura elaboratæ, Braſauolus. Cochleæ terr. reperiuntur albæ, nigræ, magnæ, paruæ, mediocres, Matthiolus. ¶ Limax inuenitur alba, rubea, crocea & nigra, Albertus. ¶ Albæ ſiue Albulæ minutæ, quæ in Reatino agro naſcuntur, Varroni Plinioq; memorantur inter ueſcas, & altiles quondam. Vide inferiùs de Minutis. ¶ Limaces quidam ruffi, alij nigri conſpiciuntur, Adamus Lonicerus. De ruffis infrà poſt Nudas agetur. Sunt & minuti quidam nudi in hortis, fuſci coloris.

DE COCHLEIS APHRICANIS, TEctis, Nudis, Solitanis.

Cochleæ maximæ ex Illyrico apportantur, mediocres ex Africa: non quòd in his regionibus quibuſdam locis eæ magnitudinibus non ſint diſpariles. Nam & ualde amplæ ſunt quædam ex Africa quæ uocantur SOLITANAE, ita ut earum calices quadrantes octoginta (*quadrans ſextarij quarta pars eſt, & uncias quinq; capit menſuræ uini. Ergo quadrantes octoginta, ſextarios uiginti efficient: hoc eſt, tres congios cum duobus ſextarijs*) capere poſsint. & ſic in alijs regionibus eædem inter ſe collatæ, minores ſunt & maiores. Hæ fœcundiſsimæ ſunt, &c. ut ſuprà ex Varrone recitaui, in Cochleis terr. uulgaribus E, ubi de uiuarijs earum ſermo eſt. Africanis fœcunditas præcipua, SOLITANIS nobilitas, Plinius. Dicuntur autem Solitanæ à patria, authore Maſſario. Remedium dyſenteriæ ex cochleis Solitanis ex Marcello Empirico deſcripſi in Cochleis in genere G. Solitanã uel Solitaneam cochleam inquit, cum teſta ſua uiuam teres, &c. ¶ Cochleæ Africanæ genus unum tectum eſſe, alterum nudum, apparebit paulò poſt ex remedio ad dyſenteriam, quod è Plinio tranſcripſimus. In Africa genus quoddam cochlearum nudum eſt, quo ueſcuntur, ut dicunt authores: & noſtri Ferrarienſes retulêre, qui anno Salutis M. D. XXXV. cum Imperatore Carolo V. in Africam commigrarunt, ut Tuneti regem in ſuam ditionem reſtituerent, Braſauolus. Sed Africanas ſimpliciter in uſu cibi fuiſſe, ex Plinio & Varrone conſtat: ego de teſtatis accipio. nudas uerò Africanas Plinius ſolus (quod ſciam) nominat, ad remedia quædam, foris imponens, aut cinerem propinans. quare ſi quæ nudæ hodie in Africa eſitantur, eſto; authores tamen hoc non prodiderunt. ¶ Ex cochleis terrenis optimæ ſunt Sardonicæ, Aphricanæ, &c. Dioſcorides, uocat autem κοχλίων λιβυκῶν. Et rurſus, Viuæ caro, & præſertim Aphricanæ, cum aceto deuorata, ſtomachi dolores mitigat. Laudatiſsimæ ſunt Africanæ, ex his Solitanæ, Plinius. Et mox, Laudatiores traduntur quæcunq; uiuæ, cum aceto deuoratæ. Cocleas, ſed ueras Africanas, conditas ex ſale, & paulo olei coctas, ſed non purgatas, qui ieiunus ternas aut quinas cotidie & frequenter ſumpſerit, rariſsimo ſtomachi dolore uexabitur. certè ſi carbonibus toſtæ ſumãtur, meliùs

Solitanæ.

Nudæ.

Ad ſtomachũ.

meliùs proſunt, Marcellus Empiricus. Omnes circa ſtomachum dolores ac moleſtias ſedari aiunt, cochlea Aphricana cruda integra uorata, Archigenes apud Galenum de compoſitione ſecundùm locos.

¶ Ad oculos caligantes: Cocleas Africanas ueras ſuper ſpiſſam craticulam diſpoſitas ponito, & carbones acres adſiduè ſuggerito, ut æqualiter comburantur: deinde mortario terito, ut tenuiſſimum ex his puluerem facias: adiectaq; mellis Attici cotyla una, iterum ualidiſsimè terito, & poſtmodùm in uaſculo fictili repone, & ſigna. & cum alicui mederi uoles, ſpicillo inde eum inunge, intra paucos dies integram aciem eius claramq; reſtitues, Marcellus Empir. ¶ Ad aurium dolores facit Aphricana cochlea in propria teſta, cum oleo nardino aut roſaceo feruefacta, Aſclepiades apud Galenum de compoſ.ſec.locos lib.3. Ad eoſdem, Cochleam Africanam putridam compungito, & roſaceo impleto, et feruefactum calidius per ſtrigilem infundito, Archigenes ibidem. ¶ Laboranti uuæ diuturno labore hæc cura ſuccurrit: Hirundinem uiuam teſta Africanæ cochleæ includes, eamq; phœnicio inuolutam, lino circa collum ſubligabis, intraq; diem nonum omni moleſtia liberaberis, Marcellus.

Ad uentris profluuium: Cochleam Aphricanam ſumens, in eam, liquidam picem infunde, & calefactæ carnem eximè, & in anum bis aut ter immitte, Galenus Euporiſton 2.46. Galenus de compoſ.ſec.locos lib.9. ex Aſclepiade remedium hoc affert, hydropicis imponendum: Quidã (inquit) cumini libram unam, ſulfuris uiui quadrantem, cochlearum Africanarum libram: arida tundunt, cribrant, & tuſis ficubus unà cum carne cochlearum excepta, ac in linteolum infarcta imponunt, meile cocto ſufficienti addito. Antidotus Paccij Antiochi à tota affectione (colica) liberans, ut à Galeno deſcribitur libro 9. de compoſ.ſec.locos, capite quarto, inter Aſclepiadis au xilia: Cornu cerui recens enati molliſsimi, uſti ad albedinem, cochlearia tria magna, piperis albi grana X. aut IX. myrrhæ parum, odoris gratia. Omnia teruntur. & cochlea Africana (*terreſtris ſimpliciter, Aetius & Galenus rurſus, cochlea ſimpliciter, è Scribonio*) uarij coloris unà cum teſta itidem teritur, uino Falerno per ſaccum non excolato affuſo. Sit autem uini menſura cyathorum trium. Hæc omnia in fictili uaſe permiſta ad prunas calfacimus, diligenter mouẽtes, ne quid ex pharmaco ſubſidat. Calfactum in ipſis irritationibus bibendum dato: itemq; ſequentibus duobus diebus. Oportet autem diem unam antè, cibum differre: & reliquis diebus prandio ſolo uti, in eoq; aſſumere cibum qui facilè confici poteſt. Plura uide in Ceruo G. Marcellus cochleam ueram Africanam, ex Africa allatam interpretatur: & aduerſus colicam probat eam, quæ quàm maculoſiſsima ſit. ¶ Ad emendandam urinæ incontinentiam iubent cochleas Africanas cum ſua carne comburi, cineremq; ex uino Signino dari, Plinius & Marcellus. ¶ Cochleæ nudæ, de quibus dixi- *Nudæ.*
mus, in Africa maxime inueniuntur, utiliſsimæ dyſentericis, quinæ combuſtæ cum denarij pondere dimidij acaciæ: exq; eo cinere dantur cochlearia bina in uino myrtite, aut quolibet auſtero cum pari modo caldæ. Quidam omnibus Africanis ita utuntur. Alij totidem Africanas, uel latas infundunt potiùs: Et ſi maior fluxio ſit, addunt acaciam fabæ magnitudine, Plinius. ¶ Hydrocelicis mirè prodeſſe tradunt cochleas Africanas cum ſua carne & teſta crematas poto cinere, Idem.
¶ Cochleæ nudæ Africanæ tritæ cum thuris polline & ouorum albo, tetris teſtium ulceribus & *Nudæ.*
manantibus auxiliantur; aliqui pro thure bulbum admiſcent: reſoluunt autem tricesimo die, Plinius. ¶ Cochleæ Aphricanæ cum ſua carne comburuntur, cinis earum illinitur & medetur podagris, Marcellus. ¶ Inflationes uulurum diſcutiunt cochleæ Africanæ binæ, cum fœnigræci quod tribus digitis capiatur, additis mellis cochlearibus quatuor, illinuntur aluo priùs irino ſucco perunctæ, Idem.

ARBOREAE cochleæ. Lege ſuprà in Albis.

ARIONES nominantur ab Aeliano de animal.10.5. Græcè Ἀρίωνες ſcribitur, aliàs Ἀρίωντες. Sunt autem ſic dicti ſortè quaſi Ἄρειοι, ὅτι ὕδωρ μὲν οὐ πίνουσι, γάλακτι δὲ χρῶνται. Exeunt hi è teſtis ſuis, ut perdices & ardeas inſidiantes eis deuitent: poſtea repetunt: ut recitaui ex Aeliano in Cochleis terreſtribus in genere D.

ASTYPALAEA inſula cochleas omnium laudatiſsimas (in cibo) habet, Plinius: qui & alibi Aſtypalæicas commendat poſt Africanas & Solitanas in cibo, ad confirmandum ſtomachum. Optimæ Sardonicæ, Aphricanæ, Aſtypaleicæ, (οἱ ἐν Ἀσυπαλαίᾳ, lego Ἀσυπαλαίας γεννώμενοι,) Dioſcorides. Stephanus Aſtypalæas quinq; numerat. Vnam è Cycladibus; Secundam, oppidum in Co: Tertiam, inſulam cum oppido inter Rhodum & Cretam: Quartam, oppidũ in Samo: Quintam promontorium prope Atticam. Hinc Aſtypalaicus deriuarim, ſicut ab Athenis Athenaicus: ut antepenultima per a ſcribi debeat, non per e. uel æ. ¶ Aſperitatem faucium & deſtillationes leniunt cochleæ. coqui debent in lacte, demptoq; tantùm terreno conteri, & in paſſo dari poſſunt. Sunt qui Aſtypalæicas efficaciſsimas putent, & in ijs ſmegma earum, Plinius.

BALEARICAE etiam, quas Cauaticas uocant, quoniam in ſpeluncis naſcuntur, inter cochleas (ad cibum, & confirmandum ſtomachum) laudantur, Plinius. Et rurſus: In Balearibus inſulis Cauaticæ appellatæ non prorepunt è cauis terræ, neque herba uiuunt: ſed uuæ modo inter ſe cohærent.

CAPREARVM ex inſulis quoq; laudantur cochleæ, (ad cibum,) Plinius.

Digitized by Google

CAVRTICAE.uide Balearicæ.

CHIVS insula cochleas optimas (ad cibum & robur stomachi) gignit, Dioscorides.

COCALIA (Κωκάλια, τά) ut quidam uocant, testis integuntur: eorum caro, ut & aliorum limacum terrestrium, penitus includitur, nec ulla ex parte conspicitur, excepto capite, Aristot. histor. anim. 4. 4. Inuenio limacis genus cocalian ab Aristotele uocari, Massarius. Sed Aristoteles eo quo citauimus loco cocalium genere neutro dixit: & per κ. simplex, non duplex ut habet Vuotonus. Est apud Aristotelem inquit ille κοκκάλους, apud Athenæum κόκκαλον (nisi in alterutro codicum insit menda) cochleæ genus, &, ut uidetur, terrestre genus testaceum, à limace diuersum.

COLYSIDIPNOS, Κωλυσιδίπνους, uocari cochleas quasdam Apollodorus libro 2. Etymologiarum author est. In Plutarchi Symposiacis tardiores conuiuæ nuncupãtur colysidipni, Cælius. Quibus autem cochleis hoc nomen cõueniat, & quam ob causam, dubito. Conjicio autem terrenum esse genus, quod uel cito saturet, & edendi auiditatem circuncidat: uel uomitu aut aluo cibos ingestos egerat.

DE COCHLEIS QVAE ARBORES, FRVTICES AVT HERBAS INVADVNT.

SCABIES & cochleæ adnasci solitæ, ficorum peculiares morbi sunt, Theophrastus de hist. 1. 16. Impetigo, & quæ adnasci solent cochleæ, peculiaria ficorum uitia. nec ubique: sunt enim quædam ægritudines & locorum, Plinius. ¶ Cochleæ ex his quæ gregatim folia sectantur, contusæ impositæq; cum testis, & eæ quæ manduntur exemptæ testis, infixa corpori extrahunt, Plinius. ¶ Habemus & syluestres cochleas, uel arboreas, quę frutetis adhærent & sentibus. ex his aliæ albæ sunt, (aliæ alijs coloribus, ut suprà in Albis dictum est.) His uulgò non uescuntur. Nos uerò (inquit Brasauolus de seipso) plerunq; comedimus. nam etsi paruæ sint tales cochleæ, multis tamen sapidiores sunt: nec unquam uel circumagi (turbari) aluũ, uel uomitum prouocari persensi. Fortè ab alijs edulijs oppressæ suum hoc opus à Dioscoride scriptum perficere non potuerunt, Hæc ille. Dioscorides sesilon, qui uepribus frutetisq; adhæret, uentrem & stomachum turbare: uomitiones excitare prodidit: de quo nos infra seorsim: & rursum de syluestribus priuatim, quoniam nomina differunt, rei enim ipsius discrimen nullum esse puto. ¶ Limaces nascuntur in uicia, & aliquando è terra cochleæ mirum in modum erodentes eam, Plinius. ¶ Aunici, id est limaces terrenæ, quæ degunt in planta agni casti, Syluaticus. sed fortè ab agno limaces illi, agnici potiùs dicendi fuerint. ¶ Cochleæ quædam lupinis pauló maiores in agro Romano leguntur, ubi autumno quorundam carduorum caulibus aceruatim cohærentes innumeræ uisuntur, Matthiolus. ¶ De cochleis appetentibus asphodeli caulem, Plinius alicubi meminit. Idem (ni fallor) remedium præscribit è cochleis ex lauro arbore sumptis. ¶ De Cochleis quibusdam umbilicatis marinis Rondeletius scribens, proximè (inquit) accedũt ad formam cochlearum terrestrium paruarum, quæ conglomeratæ fœniculi crassioribus caulibus adhęrent: quæ etiam præter reliquarum cochlearũ terrestrium naturam umbilicatæ sunt: carneq; sunt bona, (sed hoc postremum fortè de marinis tantum accipit.)

Syluestres, de quibus etiam infrà in S.

Sesilos.

GERMANAS Cochleas nominat Demetrius qui Græcè de accipitribus scripsit, libro 2. capite 66. Vegetius etiam in potione equi prophylactica inter cætera cochleas Germanas admiscet. ¶ Vuam caniculatam, & cochleam germanam combure & contere, atq; ex eo puluere mixto, pollice summo, uel certè cochleario, uuam ieiuno tange per triduum, Marcellus. An uerò germanam cochleam à gente & regione dixerint, an alio quodam sensu, non habeo quod affirmem. Africanas quidem cum ad remedia requirit Marcellus, ueras interdum (quas & germanas uel genuinas dixeris) deligi iubet.

ILLYRICIS magnitudo præcipua est, Varro. Vide supra ubi de uiuarijs cochlearum scripsimus, in Cochleis terr. E.

LINVSIAS Cochleas Strabo prædicat, ab agro cui nomen est Lino, iuxta Pityûntem, medio inter Parianam coloniam & Priapum spatio, Hermolaus & Massarius.

LIPSACES. Vide in Nudis.

LATAE Cochleæ. uide Aceratæ superiùs. Nominantur autem à Plinio aliàs latæ & minutæ, de quibus leges mox in Minutis: aliàs Latæ simpliciter. Ad dysenteriam: Aliqui cochleas Africanas, uel latas infundunt (clystère) quinas: &, si maior fluxio sit, addunt acaciam fabę magnitudine, Plinius. Cochleæ latæ potæ tollere dicuntur pedum & articulorum dolorem, bibuntur autem binæ in uino tritæ. Eædem illinuntur cum helxines herbæ succo. Quidam ex aceto intrito uisse contenti sunt, Idem.

LVLIENTIA, species limacum, Syluaticus, sed innumera apud illum uocabula corrupta sunt.

DE MINVTIS COCHLEIS, TVM SIMPLICITER, TVM LATIS LONGISQVE.

MINVTAE

MINVTAE à Plinio aliàs ſimpliciter dicuntur: aliàs latæ longæue cognominantur. De latis quidem ſimpliciter, proximè dictum eſt. ¶ Albæ uel Albulæ minutæ è Reatino, edules & altiles olim uſitatæ fuerunt, ut ſuprà diximus. ¶ Reperiuntur apud nos in terra, ut hortorum, & collibus apricis, exiles quædam teſtæ cochlearum in mucronem turbinatæ, plerunq; ſemper uacuæ: animal in eis deprehendere non memini. Strombos terreſtres dixeris. Item in hortis nudæ minutæ, fuſci coloris. ¶ Cochleæ quædam lupinis paulò maiores in agro Romano leguntur, ubi autumno quorundam carduorũ caulibus aceruatim cohærentes innumeræ uiſſuntur, Matthiolus. ¶ De cochleis paruis, quæ arboribus, frutetis & ſentibus adhærent, Braſauoli uerba recitaui ſuprà in Albis. ¶ Limaces naſcuntur in uicia, & aliquando è terra cochleæ minutæ, mirum in modum erodentes eam, Plinius. Cochleæ minutæ frontí illinuntur tritæ, in capitis doloribus, Idem. ¶ Cochleæ ſylueſtres ſtomacho inutiles aluum ſoluunt, item omnes minutæ, Idẽ. ¶ Prurítus ſalſos leuat maris rabidi ſudor, cochleæq; minutæ, Quarum contactu perimetur acerba libido, Serenus. Plinio cochleæ minutæ latæ, contritæ, illitæ, pruritum ſedant. Et alibi, Scabendi (inquit) deſideria tollũt minutæ & latæ cum polenta. Teſtis teſtium ulceribus & manantibus auxiliantur cochleæ latæ paruæ contritæ ex aceto, uel cinis eius, (earum,) Idem. ¶ Tollit ex facie uitia & cochlearum, quæ latæ & minutæ paſsim inueniuntur, cum melle cinis, Plinius: lentigines quoq; & liuores abolet, Marcellus. ¶ Capiti medendo: Profuit & cochleis frontem tractare minutis, Serenus. ¶ Cochleas noſtrates minutas etiam inanes colligé, & in mortario marmoreo diligenter tere, deinde puluere ipſo molliſsimo dentes tibi perfrica, quo facto dolorem ſedabis. ¶ Inguinum tumorem cochleæ minutæ (tritæ) cum melle illitæ leniunt: Plinius, Serenus, Marcellus. ¶ Si humerus (armus) fractus aut luxatus fuerit iumento, & claudicet: ſanguinem ab eodem humero detractum, uaſe excipito, & admiſceto oleum, ouatria, defrutum, bulbos crudos bene tritos, & cochleas paruas quinquagínta. hoc remedio calido probè perunge, &c. Theomneſtus in Hippiatricis Græcis, cap. 26. ¶ Cochleæ minutæ & latæ fracturis aurium illinuntur cum melle, Plinius.

Sunt & minutæ longæq; candidæ cochleæ, paſsim oberrantes: eæ arefactæ Sôle in tegulis, tuſæq; in farina miſcentur lomento æquis portionibus; candorémque & leuorem corpori afferunt, Plinius. *Longæ.*

DE COCHLEIS NVDIS, PRIMVM SIMPLICITER: DEINDE RVFFIS MAgnis, & nigris.

COCHLEAS, non etiam limaces, nudas apud ueteres Latinos nominari inuenio. Sunt autem ex nudis aliæ magnæ, ut quas à colore noſtri cognominant ruffas, (in quo genere etiam nigræ ſunt,) de quibus præcipuè ſentire puto ſcriptores cum ad medendum cochleas nudas poſtulant: aliæ paruæ, ut quæ gregatim folia ſectantur, & hortos infeſtant, cinereí aut fuſci coloris. Et hæ quidem ſemper nudæ ſunt, quod ſciam: Ariones Aeliano memorati, ut ſuprà retuli, non ſemper. ¶ Σάμιαλος, κοχλίας. Σαμιαλοειδῆς, οἱ ἐπὶ τῆς κελύφους, ὃς γύρω λέγεται, Hebychius & Varinus. ¶ Sunt & Africanæ nudæ, eæq; edendo, ut Braſauolus uoluit: Vide ſupra in Aphricanis. Cochleæ nudæ apud nos abiíciuntur, degunt ferè in latrinis, cloacis, & humentibus locis, Braſauolus. Sunt in cochlearum genere quæ tegumento uel teſta carent, quæ nobis (Italis) ſpeciatim Lumacho uulgò appellantur, noctu potiùs quàm interdiu ad paſcua exeuntes, degunt hæ non modò in campis & hortis: ſed in cellis uinarijs, & alijs ſubterraneis uliginoſisq; æ- diũ locis. Gerunt in capite lapidem, non tamen omnes, Matthiolus. ¶ Lepus marinus ſpecie cochleæ tegmine nudatæ cernitur, Aelianus. *Semeleridæ.* *Lipſacces.*

Ad quartanas magi adalligant cochleas quæ nudę inueniuntur, Plinius. ¶ Limax nudus cũ manna (polline) thuris ſolutus, & nari immiſſus, ex ea ſanguinis eruptionem ſiſtit, & matricis ſinum clauſum aperit, Kiranides. ¶ Illitio (ad anginam) ex limacibus: Limaces nudas ſine teſtis in hortis repertas in ollula urito; & in cinerem redactas excipe melle Attico quod ſatis eſt, & illinito. Alij piperis grana decem injiciunt. Oportet uerò eodem modo parare cancrorum uſtorum fluuialium cinerem cum melle, Nicolaus Myrepſus. ¶ Cocleis quæ nudæ inueniuntur, adijcitur aliquid triti turis, & albi ouorum, atq; inde ulcera teſticulorum tumentia, & hydrocelæ puerorum ſiue ramices ſuperliniuntur, ut modo glutinis adhæreſcat: pueri uerò continentur in lectulo donec omnis turpitudo reprimatur, Marcellus Empiricus. ¶ Cochlearum quæ nudæ inueniuntur exuſtarum cinis, omnem exulcerationem pedum ſanat, Idem. ¶ Cochlearum quæ nudæ inueniuntur, cinis, ſi uiuæ combuſtæ ſint, ulcera omnia pedum ſanat, Plinius.

Cochleæ quæ teſta carent, experiuntur mulieribus ad expoliendam faciem, nanq; ex ijs in ſtillatorium uas coniectis, additis quibuſdam alijs, aquam eliciunt, qua inde earum elota facies læuorem mentitur, Matthiolus. Medicamen pro mulieribus coſmeticum: Limaces nouas ſine teſta in uaſe uitreo pones, & aſperges ſale gemmeo contrito; tum aquam limonum ſuperinfundes ut

Digitized by Google

emineat, & uas obſtructum inſolabis donec fiat quaſi unguentum. eo facies illita mirificè abſtergitur. debet autem abluí aqua de floribus fabarum, aut aqua furfuris frumenti, Bertapallia & Gordonius.

Remedia ex lapillo uel oſsiculo cochleæ nudæ. Vide etiam ſuprà ex lapillo uel oſsiculo cochleæ terr. ſimpliciter in G. Cochleæ nudæ gerunt in capite lapidem, non tamen omnes: quem febribus tertianis adalligatum uulgus prodeſſe exiſtimat, Plinius. dentitionem facilem præſtare, Matthiolus, Limacius lapis in capite limacis quæ cortice non integitur, ſolet generari. Hunc, ut oſtendere poſſum, candido colore, & aſpera ſuperficie eſſe oportet, quòd ex aquea ſubſtantia coactus ſit frigore, & ob id etiam paruus, quòd in paruo animali inuentus. Putant alligatũ quartanam patientibus prodeſſe non parum, Cardanus. Lapillus quem ego uidi & accepi à quodã qui ſe exemiſſe dicebat è capite nudæ cochleæ, poſtquam in multis fruſtra quæſiuiſſet, fabæ ferè magnitudine erat, humilior compreſſuſq; magis, albidus, modicè tranſparens, inæqualis, aſper, parte altera planior, altera ueluti in oculum protuberans, durus, ſed friabilis dentibus, ita ut in arenulas atteratur. Lapis de capite limacis longæ non ſcuratæ, lucidus inſtar cryſtalli, tritus impoſitus oculo omnem pannum & oculi telam tollit: quòd ſi fel hircinũ miſceatur, fortius erit, Author Additionum in Breuiarium Arnoldi. Nudæ cochleæ, (ſeſili,) poſtquam Sol aſcendit, medio inter cornua abſciſſo, calamo acutiſsimo, eximo os quod habet: & inuolutum albiſsimo panno habe ad omnimodam ophthalmiam, pro cuſtodia omnis ophthalmiæ, & faucium, gulæ, tuſsis, & cephalalgiæ, & quotquot circa caput ceruicemq; paſsiones contingunt, non ſinit fieri: & ſi iam fuerint, circunligatum curat, Kiranides. Cochleæ (ſimpliciter) matutinum rorem paſcentis caput arundine præciditur, & in linteolo licio alligatur, colloq; ſuſpenditur: continuò medetur capiti dolenti, Marcellus Empiricus. Ad quartanas alligant Magi limacem in pellicula, uel quatuor limacum capita præciſa harundine, Plinius. Capitis doloribus remedia ſunt cochlearum quæ nudæ inueniuntur nondum peractæ, ablata capita: ex his lapidea duritia exempta (eſt autem calculi latitudine) quæ alligantur, Idem.

DE COCHLEIS NVDIS MAIORIBVS,

QVAE RVFFO PLERVNQVE COLORE ſunt, quandoque nigro.

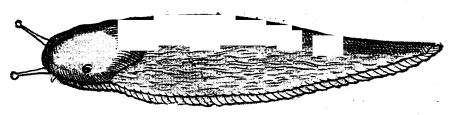

De Cochleis nudis maioribus oblongis, quæ plerunq; ruffo, aliquando etiam nigro colore reperiuntur, etſi dictum ſit nonnihil in præcedenti capite de cochleis nudis in genere: hîc tamen priuatim quædam, præſertim remedia, quæ de ruffis in Germanicis quibuſdam manuſcriptis libris, peculiariter annotata animaduerti, adferam. ¶ Laba, ut putatur, eſt teſtudo nigra ſine domo uadens in ſyluis, Albertus de animal. lib. 4. tract. 1. cap. 3. ¶ Germani quidam hoc genus appellant Wägſchnecken, ut Carinthij. Itali quidam Limaga, Romani Limagot.

Si de uulneribus articulorum liquor iſte manet, quem ab articulis noſtri denominant, limacis ruffæ toſtæ farinam inſpergere quidam conſulunt. Tela corpori infixa dicuntur extrahere limaces rufi, Incertus. Vt uerrucæ, ganglia, & clauí (Wertzen/tiberbein vnd ägerſtenaug,) in hominibus & iumentis aboleantur: Limacem ruffam bene ſalito, uel ſali imponito, inde liquato humore uerrucas aut ganglia perungito, & partem limacis ſuperilligato. Clauis uerò linum eodem liquore madidum imponito. Experimentis hæc conſtant. Similiter fici uel mariſcæ emendantur. Vt pili in iumentis proueniant: Limaces ruffas aperies, exenterabis, multo ſale aſperges: & facto inde ungento inunges. pilos copioſè euocat. ¶ Si quæ corporis partes macie aut atrophia laborent, ſic curabis: Cochleas ruffas (numerus non exprimitur) in uaſe bene operculato ſale conſperges, & ſines per dies 1 x. deinde menſuram (uncias menſurales circiter quadraginta) olei lauriní, uiní ſtillatitij (quod aquam uitæ nominant) uncias quinq;: diu permixtis utere. partẽ uel atrophia uel arthritide laborantem inunge. quanquam arthritidi etiam ſola cochlearum aqua (*nimirum quæ ex eis ſalſis manâris*) utilis eſt. Limaces ruffas aliquí miſcent emplaſtris quibus hernia curatur: Sunt quí ad ſuppurandum utantur. ¶ Si boues ſanguinem è uefica aut ano excreuerint, aut eo morbo quem noſtri à gramine denominant (graßſiechẽ) laborarint, limaces ruffas in ſero acido (quo lac finditur) imponunt, & tepidum præbent bibendum.

DE PO-

DE POMATIIS COCHLEIS.

IN Liguriæ alpibus pomatię, id eſt operculares cognominatæ cochleæ, à Dioſcoride inter optimas & ſtomacho utiles numerantur. De iiſdem ſentire Plinius uidetur cum ſcribit: Eſt & aliud genus minùs uulgare, adhærente operculo eiuſdem teſtæ ſe operiens, obrutæ ſemper terra hæ: & circa maritimas tantùm alpes quondam effoſſæ, cœpêre iam eruí & in Veliterno. Matthiolus Senenſis pomatias cochleas, uulgares noſtras maiores, quæ præcipuè in cibum ueniunt, nominauit, ut cum ex deſcriptione, tum figura adiuncta apparet. nec ego diſſenſerim. Non me fugit (inquit) quas Dioſcorides pomatias uocat, plurimas reperiri in montibus Tridentinis, uicinisq; aliis locis, & eas quidem præſtantiſsimas. Eruuntur enim è terra hyeme, & frutetis, uncis quibuſdam ferreis, prope fruticum radices terra circunfoſſa. Concluduntur hæ contra frigoris iniuriam, quodam albo operimento, duro, gypſi ſpeciem referente: ſicq; contectæ terra ſe condunt. Fit enim ob hoc, ut in cibis iis longè ſuauiores, gratioresq; habeantur, quæ uêre & æſtate imbribus excitatæ hinc inde uagantur. Quòd autem ſic hyeme recondantur, deliteſcantq; ſub terra, circum fruticum radices, Hetruria planè ignorat: cum tamen & ibi eodem modo ab his eruantur, qui alibi artem didicerunt, Hæc Matthiolus. Limaces omnes leuiore quodam tegmine ſibi ſuperimpoſito hyeme latent: ſed pomatiæ ab hac re peculiare ſibi nomẽ ſortitæ ſunt, Vuottonus. Ῥωματίας, ὁ κοχλίας, Varinus: per o. breue in prima ineptè. debet enim per ô. productum ſcribi Ῥωματίας. quoniam πῶμα operculum eſt. Limacis pomaceæ (pomatiæ ſcribendum) magnitudinem rarò excedit cancellus qui teſtas uacuas ingreditur, Bellonius.

SALINIS inhærentes Cochleæ, cum teſtis ſuis tunſæ atq; impoſitæ, ſtrumis efficaciter proſunt, Marcellus. Sed & cochleæ terr. ſimpliciter, maximè quæ frutetis adhærent, cum teſta ſua tuſæ ſtrumis & ſcrophulis utiliter illinuntur. Vide ſupra. Quid ſi pro ſalinis legas ſentibus?

SARDONICAE cochleæ, ὧν Σαρδῶνι, hoc eſt è Sardinia inſula, optimæ ſunt (in cibo,) Dioſcorides.

SEMELI. Vide Seſeli.

DE SESILIS COCHLEIS.

SESILVM Kiranides uel eius interpres Gerardus Cremonenſis, libro quarto in Cochlias, cochleam nudam interpretatur, ſi bene memini, aliorum quod ſciam nemo. Cochleam quæ uepribus frutetisq; glutinata cohæret, nonnulli ſeſilon uocant, uentrem & ſtomachum turbat, uomitiones excitat, Dioſcorides: Græcè legitur σίσιλον ἢ σισίλινα. ego poſteriorem uocem non probo. Braſauolus hoc genus ſylueſtre & arboreum uocat, paruum, &c. uide ſupra in Capite De Cochleis quæ arbores, frutices aut herbas inuadunt. Quærendum an eædem ſint de quibus Plinius ſcribit, Cochleæ ex his quæ gregatim folia ſectantur, &c. Vel potiùs quæ ſylueſtres ab eo dicuntur: Sylueſtres (inquit) ſtomacho inutiles, aluum ſoluunt. Limax ſylueſtris Italicè Corniolo dicitur. Cochleæ quædam σίσιλοι dicuntur, ut ab Epicharmo: τέτταρ' ἀπὸ τῶν ἀκρίδ' ὠὰ τἀλλὰ δώσοντα, Κόγχον δὲ τὸν σίσιλον ἔπαιτ' ἀπὸ τοῦ φόβου. (Senarij duo erunt ſi legas ὠὰ τἀλλὰ δώσοντα: & mediam in ſeſilo producas. Videtur autem uſum eius in cibo damnare.) Apellàs uerò Lacedæmonios ait σίμελον τὸν κοχλίαν λέγειν, Athenæus. Σίμελον, κοχλίας. Σιμελοειδέα, ἐλάδια κελύφεσι, ὅς γίνεται λίψακας, Heſychius & Varinus. Σισῦλοι, κοχλίαι, λάκωνες, Heſychius. Σιλίτης, κοχλίας, Heſychius & Varinus. Σίσιλον, νόμισμα (νόσιμα fortè) κεδιάπορ σκωλακίσεως, καὶ ζώου τι, idem.

SICVLAS Cochleas Dioſcorides optimis (in cibo) & ſtomacho ſalubribus adnumerat. Sículæ commendantur quandiu paruæ ſunt: quia magnitudo duras facit, aufertq; ſuccum, Maſſarius, ex Plinio.

SYLVESTRES Cochleæ ſtomacho inutiles ſunt, & aluum ſoluunt; item omnes minutæ, Plinius. Maſſarius ſylueſtres interpretatur adhæreſcentes frutetis & ſentibus, quarum genus (inquit) ſeſilon nominant. ſic & Braſauolus. quorum ego ueſtigia libenter ſequor. Demetrius ſcriptor Græcus libro 2. de accipitribus cap. 71. cochleam ſylueſtrem nominat.

Sunt igitur Cochleæ terreſtres nobis cognitæ: Aliæ

Teſtæ { Maiores, uulgares, in uſu cibi, pomatiæ.
Minores, ſylueſtres, ſeſili, diuerſis coloribus. eædem fortè quæ minutæ & latæ à Plinio dicuntur.
Minimi, non rotundi, ut ſuperiores, ſed σφονδυλοειδεῖς, Minuti & longi fortè Plinio.

Nudæ { Maiores, ruſſæ, in uſu remediorum.
Minores, fuſcæ, non uſitatæ medicis.

COERVLEI nomine & colore uermes in Gange, elephantos ad potum uentitantes, mordicus comprehenſos ipſorum manu rapiunt in profundum, Solinus. Statius Seboſus haud mo-

Digitized by Google

dico miraculo affert, esse in Gange Indiæ uermes branchijs binis, sexaginta cubitorum, Cæruleos, qui nomen à facie traxerunt. his tantas esse uires, ut elephantos ad potum uenientes, mordicus comprehensa manu eorum abstrahant, Plinius 9.15. Hoc monstrum habet brachia (sic legitur, non branchias) instar cancri, longitudine septem (aliàs, sex) cubitorum, (unius cubiti, uala de sæua, Albertus,) quibus elephantem corripit, & undis submergit, Author de nat. r.

DE COLIA. RONDELETIVS.

A Κολιᾶς piscis à Græcis dicitur, quem Gaza monedulam interpretatur, parum rectè, ut opinor. monedula enim auis non κολιὰς sed κολοιός, ab Aristotele, & alijs nominatur. Quare Gazam κολοιὸν legisse crediderim: neq; enim aliter uir Græcè & Latinè doctissimus monedulam uertisset. Sed piscem de quo nunc loquimur, Iulius Pollux, & Athenæus κολιὸν appellant: & κολιὸν non κολοιὸν in Aristotelis exemplaribus quæ nunc extãt, legimus. Quare Græco nomine utendum censemus, eumq; piscem coliam esse putamus, qui à Massiliensibus coguiol uocatur.

Lib. 9. de Hist. anim. cap. 2.
Lib. 5. cap. 9.

B Est igitur colias lacerto minori, uel scombro omnino similis, his tantùm notis exceptis, quòd colias maior sit & spissior, squamisq; integatur paruis & tenuibus, ac lineas obliquas à dorso, bre-
ues, punctis nigris notatas habeat. Vnde ab Aristotele in libro περὶ ζωϊκῶν ἢ περὶ ἰχθύων, citante Athenæo σκωλιόγραπτος dicitur. Pars est capitis usqueadeò pellucida, ut nerui optici cum cerebro uelut per uitrum appareant. Vêre sanguinem emittit purpuræ splendorem perbellè referentem. Rarus est apud nos piscis, in Hispania & quibusdam alijs locis frequens.

Lib. 7.

A F Hunc uerò quem exhibemus, ueterũ esse coliam certò colligere possumus ex eorundem mo-
nimentis. Noster enim hic piscis aut scomber est, aut colias: neq; ullus est, qui non primo intuitu
ita non iudicet. Et piscatores nostri à scombris ob similitudinem non distingunt. Scombrum ue-
rò non esse satis perspicuè ostendit Athenæus lib. 3. quum scribit sardam magnitudine coliæ parè
esse. Atqui sarda pelamys longa est, autore Plinio libro 32. cap. 11. Quæ sanè magnitudo scombro
præcedenti capite descripto competere non potest. Idem indicare uidetur Hicesius apud Athe-
næum: ait enim, εἶν σκόμβρος ἐλαχίστος μὲν εἶναι λέγεται ὁ μικρός· προσίμαος δέ, ἢν κολιᾶν δυκνοστόρος, ἐμμὶ δύκνος στόρος. Sic enim legendum esse, uel προσίμαστόρος δὲ ἢν κολιᾶν, καὶ δυκνοστόρος, non autem ut in exemplaribus excusis legitur, manifestum fiet, locum istum, cum alio eiusdem autoris loco qui est in libro tertio, conferenti. Hicesius igitur scombros coliæ comparans, minores esse & melioris succi, qui tamen non facilius excernãtur, apertè dicit. Quod & cuiuis qui piscem hunc nostrum nactus fuerit, experiri licet. Nam scombros meliores esse, quia humidiores pinguioresq; sint, coliã multò deteriorem comperiet. Locus ille alter Athenæi est huiusmodi: Ἡ σάρδα παρόσοικε τῷ κολιᾷ μεγέθει, ᾧ δὲ σκόμβρῳ κάφως καὶ ταχέως ἐκχωρεῖν τὸ στομάχῳ. ὁ κολίας δὲ, κολλοσκιλλωδέστερος, δικελικάστερος, καὶ κοιλιοπλανέστερος, πρόσιμος. κρείσσων δὲ ὁ Ἀμυκλαιὼς, καὶ Ἰσπανὸς ὁ Σεξιτανὸς λεγόμενος· λιπαρέστερος γὰρ ὁ γλυκύτερος. Qui locus rursus mendo non uacat, quid enim significare potest κολλοσκιλλωδέστερος: reponendum
Plinij locus lib. 32. cap. 10.
ſtaq; puto κολλωδέστερος. Coliæ sarda magnitudine assimilata est, scomber autem leuiter & subito è uentriculo descẽdit. Colias uerò glutinosior, acrior siue mordacior, deterioris succi, multùm nutriens, melior autem Amyclanus, & Hispanus qui Sexitanus dicitur: graciliór enim est & suauior. Mutua horum duorum locorum collatio, utrunq; dilucidiorem emendationem reddit. In loco proximè citato, dicitur colias deterioris esse succi quàm scomber: in altero dicitur scomber melioris esse succi quàm colias. Adhæc dicitur illic scomber leuis, nec diu in uentriculo immorari: colias autem glutinosior, durior, mordacior: quam ob causam excernendi uim statim excitat. hîc uerò, scomber non facilius excerni, quàm colias dicitur. Quare cùm colias maior sit, deterioris acrioris succi: scomber minor, melioréq;, alioquí corporis specie similes, rectè mihi uideor hoc capite coliam repræsentasse, præcedenti uerò scombrum, qui à Gallis Mãquereau nominatur.

Superest scrupulus eximendus, quem nobis iniecit Plinij locus. Colias, siue Parianus, siue Sexitanus à patria Bætica lacertorum minima. Sed locus hic adeò mutilus & deprauatus fuit, ut in eo omnino

eo omnino reſtituendo & corrigendo plurimùm ſudârit Hermolaus. Primùm igitur ſic legendum: Colias Pariânus, ſiue Sexitanus è patria Bætica. Id liquet ex Athenæo lib. 3. cùm de colia ſcribit: Κρόνιον δέ ὁ Δαμοκλῆς, καὶ Ἰσπανὸς ὁ Σεξιτανὸς λεγόμενος. Quibus mox ſubiungit: Στησίθεον δὲ φησὶ τελευτῆσαι γηγραϊκῶς, πρὸς ταῖς Ἡρακλείοις φησὶ νήσοις τῇ Καρχηδόνι πλησίον τῆς καινῆς πόλεως τῆς Σεξιτανίας, ἧς καὶ τὰ ταριχηρὰ ἐπωνύμως λέγεσθαι· καὶ ἄλλην Σκομβροκείαν, ἀπὸ τῶν ἰδιοσκομβρίων σκόμβρων, ἧς ὢν τὸ ἀρίστον σκυθρίζοντι γάρον. Vides hic etiam Hiſpanos ſiue Sexitanos commendari colias, & Amyclanos, (*Amyclæ ciuitas fuit Laconiæ: item Amyclæ Taciteæ, inter Caietam & Tarracinam,*) à Plinio uerò Pariânos. Quanquam quæ ex Strabone citâtur, paulò aliter apud ipſum reperias: ſcribit enim libro tertio: Ἡ δὲ Μάλακα καὶ πλησίον μᾶλλον φοινίκης ἴσῃ σήμαντι· ἐφεξῆς δ' ἐστὶ πρὸς τῷ Ἐξιτανῶν πόλει, ἧς ἐστὶ καὶ τὰ ταριχηρὰ ἐπωνύμως λέγεται, id eſt, Malaca autem ad Phœniceæ ciuitatis formam propiùs accedit. ſequitur Hexitanorum ciuitas, à qua ſalſamẽta cognominantur. (*Videne à Malaca lacerti Malacani potiùs dicendi ſint quàm Amyclani.*) Et aliquantò poſt, Εἶθ' ἡ τῶν Ἡρακλείων νῆσος ἱδρυται πρὸς Καρχηδόνι, ἣν καλοῦσι Σκομβροκείαν, ἀπὸ τῶν ἰδιοσκομβρίων σκόμβρων, ἧς ὢν ἄριστον σκυθρίζεται γάρον. Deinde Herculis inſula obiacet Carthagini Scombroaria uocata, quòd ibi capiantur ſcombri, ex quibus optimum garum cõficitur. Et Sexi autore Plinio lib. 3. cap. 1. oppidum eſt Beticæ Hiſpaniæ. Poſtremò uerò illud lacertorum minima cum ſuperioribus non congruit, niſi genera ſubaudias: ex quibus tamen nemo recte colligat colię inter lacertos magnitudinem minimam eſſe: cùm ſarda, ut diximus, ſit coliæ magnitudine par, quæ ſarda pelamys longa eſt. Sed ad præſtantiam non magnitudinem id referendum eſſe, dicięp per collationẽ cum melioribus, demonſtrant quæ ſequuntur: Ab his Mæotici & cybium, & cætera. ut ſit ſenſus: Colias Pariânos & Sexitanos ſequũtur præſtantiores maioresq; piſces, ut Mæotici, pelamys conciſa, cordyla, & cætera.

Coliæ, inquit Ariſtot. lib. 8. de hiſt. anim. cap. 13. ſubeuntes Pontum capiuntur, exeuntes autẽ minimè, (ob id fortaſſe quòd aquarum dulcedine allecti illic perpetuò deſident.) Optimi in Propontide ſunt, antequam pariant. C F

COROLLARIVM.

Coliam Bellonij, Scombro minorem, & ſiue ætate, ſiue etiam ſpecie ab eo differentem, cum Scombro ponemus. Rondeletius ſuum Coliam Scombro maiorem facit. Vterq; tamen Maſsiliæ Coliam piſcem uulgò Coguiol (uel Cogniol) uocari ſcribit. Nos Coliam Bellonij, minorem appellabimus: quoniam & Græci hodie Colion uocant, qui Lemnum, Thaſum, Samothracen & Imbrum incolunt: Rondeletij, maiorem, ut ſententiæ utriuſq; faueamus. Colias etiam hac ætate à Græcis colios corruptè uocatur: ab iis qui Niceam incolunt, Coguiol corruptè, quaſi Colias appellatur, Gillius. Item Bellonij Coliam Germanicè nominabimus, **ein kleiner Macrell**: id eſt Scombrum paruum. Rondeletij uerò, **ein groſſer Macrell**: id eſt, Scombrum magnum: uel potiùs magnam Scombri ſpeciem, ne quis magnitudine tantùm aut ætate differre putet. Coliæ uocabulum in Græcis codicibus Ariſtotelis uulgatis, uariis modis ſcribitur, κωλίας, κωλιάς, κωλίας, in diuerſis: ego unum tantùm probo, nempe κωλίας, idq; paroxytonum, ita ut Αἰνείας, ὠφελίας. unde genitiuus multitudinis formabitur τῶν κωλίων, circunflexus. Colian Theodorus non recte, ut inquit Hermolaus, monedulam uertit, tanquam legerit κωλοιόν. Plinius graculum reddidiſſe uidetur, ut cum draconem piſcem graculo ſimilem eſſe ſcribit. nam & auem κωλοιόν Plinius graculum interpretatur. Galeni interpres in libris de alimentis pro coracino graculum conuertit, ut priùs etiam Gaza ex Ariſtotele. A *Monedula.* *Graculus.*

Νωτόγραπτος, ὁ βάϊξ· σκωλιόγραπτος, κωλίας, Athenæus: ſed etiam κωλιόγραπτος legi poteſt: ut intelligatur βάϊξ dorſo, κωλίας in aluo (uentre) picturas gerere, Hermolaus. Bellonius quidem ſuum Coliam uentre uario eſſe ſcribit. Colias (inquit Vuottonus) quaſi lineas quaſdam habet depictas, non in dorſo, ſed obliquas. B

Coliæ magna ex parte non ſubeunt Pontum: ſed in Propontide trahunt æſtatem, & pariunt: hyemem in Aegæo. Κοχλίαι ab Ariſtotele Hiſtor. anim. 5. 9. Gaza κωλίαι legit, uertit enim monedulas. Athenæus hunc locum repetens uocabulum κοχλίαι omittit. C

Xenocrates author eſt, & ſcombrum & colian carnem habere non aliter atq; thunni ſtomacho ingratam, aridam, malíq; ſucci, & quæ non facile aluo excernitur, atq; copioſe nutrit: uerùm coliæ caro ori minus grata eſt; minusq; ſucci habet. Vt Coliæ Pariani commendantur, ſic & Scombri circa Parium (Vuottonus ſuſpicatur Pariam, uel Parum forſitan legendum) præſtantiſſimi habentur. Sed Parium etiam Athenæus libro tertio memorat ex Heſiodo (Archeſtratum ab ibi opſophagorum Heſiodum aut Theognim uocat) hoc uerſu: Καὶ τάριχος κωλίων (κωλιῶν) κυδρὰ πρόφορος ἰσχε πολίχνη. Pityûs Straboni medio inter Parianam coloniam & Priapum ſpatio eſt. Athenæus Amyclanos (non Pariânos) & Sexitanos colias commendat. Sexi quidem Plinio oppidũ eſt Bæticæ Hiſpaniæ, quare & in Martialis uerſu libro 7. Cum Saxetani ponatur cauda lacerti, legendum erit Sexitani. Galenus de alim. facult. lib. 3. cap. 41. quod de cibis ſale conditis inſcribitur: Piſces (inquit) mollis carnis & excrementis uacui, ut ſaxatiles & aſelli, ad ſaliendum non ſunt accommodi; coracini uerò, pelamydes, mylí, ſardæ, ſardenæ, quæq; Saxatina uocant & ſalſa- E

Digitized by Google

menta, ad faliendũ ſunt appoſita. Græcè legimus: καὶ τὰ σαῤῥέτινα τελάμβια καὶ (καὶ fortè abundat) παιδίχθυς, τῶς παιχέαν ὠσὶν ὠνομάσαι. Et paulò pòſt: Præſtantiſsima omnium ſunt, Sardica ſalſamenta, hodie ſardas uocant: & myli ex Ponto, ſecundum autem poſt illa locum habent coracini, & pelamydes, & quę Saxatina appellant. Hippocrates in libro de internis affectionibus in primo ſplenis morbo, obſonium dat ſalſamentũ Gaditanum, &c. ſcombrum fortè aut coliam intelligens: & rurſus idem ſi hydrops à ſplene fuerit.

Plinij locus. Quòd ad locum hunc Plinij: Colias ſiue Parianus, ſiue Sexitanus à patria Bætica, lacertorum minima, pro minima lego genera: ut & conſtructio conſtet, & quod res poſtulat dicatur, nec ita interpretari opus ſit ut Rondeletius facit contra uſitatum loquendi morem, certe Plinio non receptum, ut minimum ſimpliciter pro eo quod minimi ſit precij, uel bonitate & præſtantia inferiorum, dicatur. Legamus igitur, non minima, ſed genera. nam & Helacatenes paulo ante dixerat ſunt lacertorum genera. ſic enim legendum. Vuottonus hoc in loco legit minima genera. Sed hæ ſunt coniecturæ ſunt.

Σαπρίδαι, λίβιοι & κολίαι piſces nominantur ab Ariſtophane in Holcadibus, Athenæus. ¶ Καλοφώψ, κόλιος, & piſcis quidam marinus, Heſychius, uidetur autem idem qui colias eſſe. ¶ De uoce κολιοσκιλλοδίκαιος & iudicium noſtrum, lege infra in Conchis mitulis.

COLON piſcis generis Mugilum, inter Mugiles dicetur. Κόλων.

COLOPHON. uide ſuperiùs in fine Corollarij de Colia.

COLVBER in aquis uiuens à Græcis enhydris uocatur, Plinius. Vide in Serpentibus aquaticis.

COLYBDAENA. uide in Pudendo marino.

COLYCAENA genus quoddam urticæ marinæ uulgo Græcorum.

COLYCIA inter Murices ſunt. aliàs Corycia, uel Corythia.

COLYMBAENAE cum gammaris, ſquillis, ſepijs, &c. ſtomachicis in cibo cõueniunt, apud Galenum de compoſ. ſec. locos 8.4.

COMARIDES, Κομαρίδαι, in quodam Epicharmi uerſu apud Athenæum legũtur, aliàs Καλαμίδαι, quod magis probàrim.

DE CONCHIS IN GENERE.

RONDELETIVS.

Conchę nomẽ quàm latè pateat.

CONCHAE nomen latiſsimè patere iam diximus: hoc uerò Plinij lib. 9. cap. 33. autoritate maximè confirmatur, qui Pectines, Cochleas, Buccina concharum nomine comprehendit. Verba eius adſcribere ſuperuacaneum haud fuerit, utpote quorum iucunda & eleganti uarietate & copia, naturæ fœcunditatem, miramq; ac multiplicem in procreandis omnibus ſolertiam ingenioſè imitatus eſt.

B

Differentiæ cõcharum ex Plinio.

Concharum genera, (inquit) in quibus mira, (aliàs, magna) ludentis naturæ uarietas, tot colorum differentiæ, tot figuræ, planis & (aliàs cómma ſine copula interedit) concauis, longis, lunatis, in orbem circumactis, dimidio orbe cæſis, in dorſum elatis, læuibus, rugatis, denticulatis, ſtriatis, uertice muricatim intorto, margine in mucronem emiſſo, foris effuſo, intus replicato: ſiam diſtinctione uirgulata, crinita, criſpa, cuniculatim, (aliàs, canaliculatim) pectinatim, imbricatim undata, cancellatim reticulata, in obliquum, in rectum expanſa, prædenſata, (aliàs, denſata,) porrecta, ſinuata; breui nodo ligatis, toto latere connexis, ad plauſum apertis, ad buccinum incuruis, (aliàs, ad buccinam recuruis.) Quum planas & concauas dicit, pectines intelligit quibus ſolis hæc nota contigit: quum ad buccinum recuruas, Cochleas & Buccina comprehendit. Conchарum genus, quibus teſta durior eſt, quæq; duabus teſtis conſtant, utriſq; cauis, δίθυρον uocat Ariſtoteles, τὸ δ' ἐν ὀστράκοις πῶμα χάλυψ, quod gemina teſta continetur: biualue conuertit Gaza, ſicut μονόθυρον uniualue. Δύφακες enim ualuæ ſunt, eas Cicero lib. 2. de natura Deorum Conchas Latinè dixit. Pinna enim (ſic Græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis, cum parua ſquilla quaſi ſocietatem coit cibi comparandi.

Biualues.

Vniualues.

Concha pro teſta altera in biualuibus.

Concharum colores.

Concharum multæ ſunt differentiæ etiam præter eas quas ex Plinio protulimus: ſunt enim aliæ albæ, aliæ nigræ: quædam albo nigroq; diſtinctæ.

DE EISDEM, BELLONIVS.

In Teſtatorum exanguium numero biualues (conchæ) cenſentur: quibus interna pars carnea eſt, nihil durum habens: foris autem ſolida: quales ſunt conchæ, oſtrea, & id genus, gemina teſta concluſa. Biualues igitur conchæ, altera ligata, altera ſoluta conſtant: &, ut cõcludi poſsint & aperiri, alia binis quidem cocluſa ualuulis ſunt, uerùm utroq; latere connexis, ut ſunt ungues, quos etiam digitos uocant.

COROL-

Digitized by Google

COROLLARIVM.

Conchæ uocabulum commune esse ad omnia malacostraca, contrahi uerò plerunq; ad biual- A
uia, scripsi suprà in Cochleis in genere A. Conchæ nomen (inquit Vuottonus) unam speciem
significat, nempe chamen, ut apud Aristotelem libro quarto historiæ animalium: sed & priuatim Chame.
chamen tracheam, ut libro 5. & apud Oribasium libro 2. Plinius conchas appellauit, non quæ te- Chame trachea
sta adeò fragili claudũtur atq; cochleæ, pectines, digiti: sed quæ firmiore, ut purpuræ, buccina, pin
na. Concha etiam quibusdam non minùs generale est, quàm ostreum, continet enim omnia quæ-
cunq; testa intecta sunt. Nonnunquam etiam pro testa ipsa accipitur: ut Columellæ in Horto, Im-
plicitus conchæ limax, (*de testa singulari. item de duplici:*) ut Ciceroni libro secundo de nat. deorum,
de pinna, Duabus patula conchis: &, Comprimit conchas. Polypi uescuntur conchyliorũ car-
ne, quorum conchas complexu crinium frangunt, Plinius. Firmioris iam testæ (*de quibusdam fra-
gilis testæ dixerat prius, nempe unguibus, pectinibus, cochleis, echinis & cancris*) murices & concharum gene-
ra, Plinius. Theodorus in translatione Aristotelis historiæ anim. 4. 4. ostrei & conchæ nomi-
ne utitur, pro uniuerso genere testato. Conchylij quoq; nomen quandoq; generale est ad om-
nes conchas: Vide Rondeletium in Conchylio, & Corollarium nostrũ. Conchæ dicuntur quæ
testam læuem habent ac politam, siue uniformiter rugatam, siue denticulatam: ostrea uerò, quæ
asperam, scabramq; quamuis generali nomine ostrea quoq; conchæ uocentur. item quæ ex uno
tantùm latere testam habent, altero scopulis, lapidibus aut alteri materiæ adhærent. Nam testę ipsę
duriores, propriè conchæ dicuntur, quales sunt coclearum. Ouidius, Ostreaq; in conchis tuta fu-
re suis. Cicero de pinna loquens: Duabus grandibus obsita conchis, Perottus. Et rursus, Itaque
purpura inter conchas potiùs numerabitur: muríces inter ostrea, ob scabriciem corticis, Hæc il-
le. Sed scabricies testarum diuersa est, alia scilicet in ostreis, per totam testæ superficiem: alia in mu
ricibus & purpuris, eminentibus quibusdam aculeis. Conchæ omnes celerrimè crescunt, præ-
cipuè purpuræ, Plinius. Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem est materia, sed
distat temperamento, Idem. ¶ Κόγχον, τὸν κόγχυλιον, τὸν χόχλιον: Galenus in Glossis, & Varinus. He Chame.
sychius etiam & Varinus conchas interpretantur χόχλους. Augustinus Niphus discrimen quod-
dam inter concam & concham ridiculè somniat. Vbicunq; (inquit) conca scribitur c. exili, id est Concæ.
sine h. significat genus, id est omne testatum. nam concha cum h. speciem unam eorũ tantùm im-
portat: quæ si sit canaliculis distincta, dicitur etiam concha. si sit læuis & plana, chama uocatur.
¶ Concha Lucrini delicatior stagni, Martialis de ostreo in Erotion puellam. Et alibi, Tu Lu- Ostreum.
crina uoras, me pascit aquosa Peloris. ¶ Concharum generis & pinna est, Plinius. Gaza ali- Pinna.
cubi ex Theophrasto pro pinna, simpliciter concham transtulit. ¶ Populatio morum atq; luxu-
ria non aliunde maior, quàm è concharum genere prouenit, Plinius: de margaritis nimirũ & pur-
puris sentiens. Inter conchas principatum tenent margaritæ, Quidam ex Plinio. Imperito
nonnunquam concha uidetur margaritum, Festus ex Varrone. ¶ Læuis ab æquorea cortex Ma
reotica concha Fiat, inoffensa curret arundo uia: Martialis de concha Venerea uel lenigatoria.
¶ Concham pro cochlea ueteres quidam dixerũt, sed marina præcipuè. Vide in Cochlea A. Au-
ditum in quodam specu concha canentẽ Tritonem, Plinius. De terrestri rarissimè: ut Epichar-
mus hoc uersu, Κόγχου δὲ τὸν ὀστρεον ἄσπερ' ὄν τὸν φθόου. Κόγχοι, κοχλίαι, Hesychius & Varinus.
¶ Conchæ genera complura saxis affixa uitam omnem traducunt, Aristoteles interprete Gaza.
¶ Plinius & Apuleius conchulas forma diminutiua dixerunt: & Græci similiter κογχία, Strabo &
Diocles. ¶ Conchylium quandoq; in genere pro quauis concha à Plinio usurpatur. ¶ Anima Conchylium.
lia iacentia pro generibus concharum Columella dixisse uidetur 8. 17. aut forte pro soleis & hu-
iusmodi planis. ¶ Concha Italicè adhuc dicitur conca: ut & Hispanicè cóncha. Nichio etiam
Tuscis concham sonat. ¶ Galli circunloquuntur, Toute sorte de poisson a coquille. ¶ Germa
nis Muscheln: Flandris Mossels: conchas omne genus, sed præcipuè pectines, chamas, & alia
biualues significat, & uidetur ea uox à musculis uel mytulis facta, specie una concharum. Coch-
leas uerò & turbinata Schnecken appellant, & Kinckhoorn, ut dictum est. Schal, uel Schall,
testa est, siue simplex, siue ex binis ualuis altera. Vnde Shelfish Angli nominant omne testatũ
animal, nos Schalfisch proferemus, uel Schellfisch, sed priori nomine uti præstiterit ad uitandã
homonymiam, quoniam asselli quoque species, quam à Rheno inferiores Germani denominant
Rynfisch, alio nomine Schellfisch dicitur à fluuio Scalda uel Scaldi, qui iuxta Antuerpiam in
mare profluit. ¶ Poloni concham Czaszká interpretantur. ¶ Sadaf est conchula marina, Ve-
nus glossographus Auicennæ. Haly medici Punici interpres Sadephum scribit. In Auicen
næ animalium historia, quam ex Aristotele magna ex parte transtulit, pro concha, alzun eum di-
xisse inuenio: interpres posuit alzun uel ostreum.

Silicum duritia teguntur ostreæ & conchæ, Plinius. Speusippus in libro Similium similes B
inter se facit purpuras, strabelos, conchas.

Differentias concharum quod ad testas graphicè elegantissimeq; Plinius descripsit, & ex eo *Concharum ex-*
repetijt Rondeletius. Nos easdem hic Græcè proponemus, ut Athenæus libro tertio recitat. Ari- *testatorum in*
storeles (inquit) in libro de animalibus sic scribit: Ostrea sunt, (id est testata,) ut pinna, ostreũ (spe- *uniuersam dif-*
ciatim dictum,) mitilus, pecten, unguis, concha patella, téthos, balanus. Gressilia uerò, buccinũ, *ferentie.*

Digitized by Google

purpura, hedypurpura, echinus & ſtrabelus: (*tanquam oſtrea dicantur propriè quæcunq; teſtatorum biualuia ſint, & patella quoq; uniualuis: eademq; omnia progrediendi ui & inſtrumentis careant. Greſſilia uerò ſint, buccinum, purpura, & aliqua turbinata. non tamen ſola hæc, ſed ex biualuibus quoq; nonnulla moueri conſtat, ut pectines.*) Et mox: Ἔστι δὲ ὁ μὲν κτὴς τραχύοστρακον, ῥαβδ'ωτος: ὁ δὲ πῖνν, λεπὶς σομφ: ὁ δὲ ὄστρεον, πακύσομον. (*Videtur hic locus corruptus: & à Latino etiam Athenæi interprete Natali de Comitibus non bene translatus. Quid ſi ſic? μανόθυρον δὲ καὶ λεόστρακον [uel potiùs τραχύοστρακον] λεπὶς, δίθυρον δὲ λεόστρακον, μῦς. συμφυὲς δὲ* [*nam & Ariſtot. dicit, ὅτι ἐπ' ἄμφω συμπέφυκε*] *καὶ λεόστρακον, σαλλὶ, μονοφυὲς δὲ, βάλανον.*) *μονόθυρον δὲ καὶ λεόστρακον, λεπὶς δὲ δίθυρον καὶ λεόστρακον. συμφυὲς δὲ μῦς: μονοφυὲς δὲ καὶ λεόστρακον, σαλλὶ καὶ βάλανον: Κοινὸν δ' ἐξ ἀμφοῖν κόγχη.* Ego apud Ariſtotelem hæc uerba non reperio. Libro autem quarto hiſtoriæ animalium capite quarto, Teſtatorum differentiæ leguntur huiuſmodi: Eorum quædam turbinata eſſe, στρόβωδ'η: alia nõ turbinata. Rurſus ex his monothyra ſunt, quæ teſta una continentur: dithyra quæ duabus. Sunt item quibus altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendat, ut patellæ. ¶ Tanquam patellæ inter non turbinata genus tertium conſtituant, à cæteris duobus, biualuibus inquam uniualuibusq; diuerſum: cum tamen recentiores plerique omnes, patellas uniualues faciãt. Certè hoc in loco Ariſtoteles tria genera aperte conſtituit, ut retulimus: & Gaza ſimiliter tranſtulit: ita nimirum ſentiens, Turbinatorum carnem includi, niſi quòd ceruicem & caput exerunt cum libet: Non turbinatorũ uerò in alijs includi teſta uel gemina, ut in chamis: uel ſingulari, quorum ſpeciem nullam nominauit, uidetur autem de conchis illis ſentire quas Venereas aut porcellanas uulgò nominant. nam ſi Ariſtoteles ſub monothyris illas non comprehendit: quódnam aliud genus eis aſsignabimus? Præterea cum non modo dithyras, ſed monothyras quoq; conchas ſuis teſtis, has ſingulari, illas geminis contineri & includi (πεδιέχωθαι) dicat, patellæ eſſi concham uel teſtam unam duntaxat habeant, ea tamen non continentur aut includuntur: ſed altera parte nudæ ſunt, qua ſaxo adhærent, quod eis alterius teſtæ loco eſt. Quamobrẽ aut tria ſtatim, ut hic Ariſtoteles, non turbinatorum ponemus genera: aut potiùs bina tantum in prima diuiſione, ita ut eorum alia dithyra ſint: alia monothyra. & horum rurſus ſpecies duę: una quę teſta ſua ſe in orbem colligente carnem occultat, ut conchæ Venereæ: altera, ut patellæ, quæ carnem ex dimidia parte nudam oſtendunt. Addit & quartum genus Ariſtoteles, eorum quę omnino & omni ex parte ſolida includantur, ut ſunt tethya. Paulò pòſt, cum ſcribit: Papauer conchę omnes habent, ſed alia parte patellæ, alia biualues: uidetur patellas ceu uniualues, biualuibus opponere: quod quidem eo fieri modo poteſt, ut iam dictum eſt. Verùm quarto de partibus animalium libro, cap. 5. è ſolis patellis uidetur uniualuium genus conſtituere Ariſtoteles. Vniualue genus (inquit) quod ſaxis teſta in dorſum data adhæret, ſeruari poteſt: ſitęp alieno ſepto quodammodo biuaiue, ut quæ patellæ uocantur. Sed ne aduerſetur ipſe ſibi Ariſtoteles, ita ut prædiximus uniualuium genus in ſpecies duas diſtingui poterit, niſi quis Ariſtoteli genus illud concharũ quas Venereas cognominamus ignotum fuiſſe putet: quòd non in mediterraneo (ni fallor) ſed in Oceano tantum generentur, & ex India etiam aut alijs ad Orientem ſitis regionibus maritimis adferantur. Plinij quidem ſeculo notas fuiſſe dubium non eſt. Dubitet etiam aliquis an thyræ hoc eſt ualuæ nomen, in globum ſe colligenti conchæ rectè poſsit attribui: patellarum ſanè teſtis multò aptiùs quadrare uidetur: quæ etiamſi ſimplices ſunt, biualuium tamen teſtas referunt. Sed hæc in medium expoſita relinquo. & unde noſtra digreſſa eſt oratio, reuertor. Τῶν δὲ δίθύρων τὰ μὲν δίπτυ ἀνάπτυκτα, (ἀνακέπτυκτα, de partib. anim. 4. 7. Gaza uertit reſeratilia) οἷον οἱ κτῆνες, καὶ οἱ μῦες. ἔπεται γὰρ τὰ τοιαῦτα, τῇ μὲν συμπέφυκε τῇ δὲ διῄρηται, ὥστε συγκλείεσθαι καὶ ἀνοίγεσθαι. Τὰ δὲ δίθυρα μὴ δίπτυ, ὁμοίως δὲ συμπέφυκεν ἐπ' ἄμφότερα, οἷον οἱ σαλλιῶδες. Ἔστι δὲ αὐτῶν ἡ διαφορὰ πρὸς ἄλληλα εἶσι. τὰ μὲν γὰρ λεόστρακα ἐστὶν, ὥσπερ σαλλὶ καὶ μῦδες, καὶ κόγχαι γένεσι δὲ καλεῖσθαι ὑπὸ τινων χαλαδ'ας. τὰ δὲ τραχέα, οἷον τὰ λεπάδια καὶ πίννα, καὶ χθὶν κόγχων γένεα, καὶ κτενῶν. καὶ τόπων τὰ μὲν ῥαβδ'ωτὰ ἔστιν, οἷον κτὴς, καὶ κόγχαι τηγάνων: τὰ δὲ ἀῤῥάβδωτα, οἷον αἵ τε πίνναι, καὶ κόγχων τι γένη. item quædam λεπάδια sunt, alia πακύσομα. Quædam κτενώδη: alia ἀκάνθια καὶ πόσφυς. Vide inferiùs de Conchis læuibus ex Rondeletio: ubi is iam recitata Ariſtotelis uerba, meliùs quàm Gaza interpretatur. Similis ferè, ſed breuior teſtati generis diuiſio extat apud Ariſtot. de partibus anim. 4. 7. ¶ Conchulam teſtam habentem ſtriatam nominat Apuleius.

Digreſſio de uniualuibus. *Patellæ.* *Conchæ Venereæ.* *Concharũ differentiæ reliquæ, ex Ariſtot.*

Concharum ſpondyli ſeu corpora in plenilunio incrementum ſuſcipiunt. Dicuntur aũt ſpondyli carnes eorum interiores, Latinè calli. Omnis callus pinnæ & conchylij interior, papauer quoq; dicitur, Hermolaus. Ariſtoteles nominat τῶν σώματα, τὸ σαρκῶδ'ες, τὸ ἔσω τῆς ὀστράκου τὸ σαρκῶδ'ες. Germanicè licebit nominare, **den Kernen/das fleiſch**: ſed elegantiùs priore modo. ¶ Conchæ dentibus etiam binis fulciuntur ut cruſtata, Ariſtot. de partib. 4. 5. ¶ Carent conchæ uiſu, omniq; ſenſu alio quàm cibi & periculi, Plinius. ¶ Conchæ aliæ habent in ſe margaritam, aliæ non habent: licet conchæ omnes aliquid habeant de natura margaritæ, Albertus. Oculi oſtreis nulli, quibuſdam concharum dubij, Plinius.

Conchis optimis abundat Lucrinus, Bibaga Indiæ inſula, & **mare rubrum, Textor.** ſed è Lucrino Italiæ lacu oſtrea, non ſimpliciter conchæ, commendabantur olim.

c Conchæ in limo arenoſo naſcũtur, Ariſtot. Et rurſus, Conchæ, chamæ, ungues, pectines, locis arenoſis ſui ortus initia capiunt. Et alibi, Naſcitur concharum genus quemadmodum expoſi-

poſitum eſt, ſed locis uarijs: nam alia uadis, alia gurgite, alia duris locis atq; aſperis, alia arenoſis: & alia ſedem mutant, alia ſtabiliter degunt. ¶ Vidi factas ex æquore terras, Et procul à pelago conchæ iacuêre marinæ, Ouidius Metam. 15. Alexander ab Alexandro uir ſanè doctus & diligens Genialium dierum libro 5. cap. 9. hæc tradit: In memoria mihi eſt, lapidem duri marmoris, non unius coloris, uidiſſe in montibus Calabris, longo à mari receſſu, in quo multiplices conchas maris congeſtas & ſimul concretas cum ipſo marmore in unum corpus coaluiſſe uideres, quas quidem oſſeas & non lapideas eſſe, & quales in littoralibus uadis inſpicimus, facile erat cernere, quòd ſi marmor in fruſta diſſectum reſecaſſes, etiam multiplices conchas ſingulis fruſtis quaſi natiuas conſidere, & cum lapide unà diſcindi uideres. Quod profecto multum præſtat argumenti diſſimilia corpora diſiuncta priùs, poſtea colluuione rerum miſta & longo æuo coaceruata coaluiſſe. Quod genus marmoris, in quo conchylia uideãtur plurima in Theſſalia & Hæmonia præcipuè apparere authores memorant: atq; in Aegypto ſalſudinem eſudare, Herodotus tradit, ita ut in collibus æditioribus ea quæ mari incito expuuntur, facilè conſpiciantur. Apud Megarenſes quoq; & omnem Macedoniam ex rupium præruptiſsimis ſaxis lapides excauari nonnulli teſtati ſunt, in quibus pleraque ſpecie appareant littorali, multaq; ædificia & magnas moles ex illis conſtrui. ¶ Conchæ omnes celerrimè creſcunt, præcipuè purpuræ, Plinius. Concharum quoque corpora Lunæ effectu (*in plenilunio*) augeſcunt, Plinius. Luna incremento ſuo omnium clauſorum maris animalium atq; concharum membra turgere iubet, Palladius. uidetur autẽ clauſa maris animalia pro oſtracodermis in uniuerſum dicere. Conchæ & cochleæ inde uocatæ ſunt, quia deficiente Luna cauantur, id eſt euacuantur & minuuntur, Iſidorus. ¶ Conchæ & ungues nulla innitentes radice permanent, Ariſtot. Conchas tenuiores ſcabraſq; polypum aiunt efficere circum ſe, uelut loricã duram, de qua re in Polypo dicetur. ¶ Concha marina toto corpore ſimul aperto miſcetur in coitum, ſicut Iuba refert in Phyſiologicis, Fulgentius in Mythologijs. Non murmura ueſtra columbæ, Brachia non hederæ, non uincant oſcula conchæ, Gallienus imperator in Epithalamio. ¶ In alto mari naſcuntur abies & quercus, cubitali altitudine: ramis earum adhærent conchæ, Plinius. Negant in aqua ullum eſſe animal ad conficiendũ hominem atrocius conchis, Platina. Conchæ cur capitibus careant, & quomodo nutriantur, ex Alberto ſcripſi in Cochleis mar. in genere c. ¶ Conchæ (κόγχυλια) quãuis careant uiſu, eſcas tamen ſequi uidentur, odorandi ſcilicet facultate, Suidas in Κογχύλη.

Pelecanas aiunt in fluuijs conchas fodiendo eruere, & quum iam multas ingeſſerint, reuomere, tum carnes lectas deuorare teſtis relictis, Ariſtot. in Mirab. D
Concha ueſcuntur multi, & alijs quibuſdam, Ariſtot. Conchularum carne ueſcuntur polypi: unde fit, ut eorum cubilia cognoſcant, qui uenantur, congerie teſtarum. Trebius Niger prodidit polypos auidiſsimos eſſe concharum: illas ad tactum comprimi, præcidentes brachia eorum, ultroq; eſcam ex prædante capere, inſidiantur ergò polypi apertis: impoſitóque lapillo (&c. ut in Polypo exponetur,) Plinius.
¶ Negant in aqua ullum eſſe animal ad conficiendum hominem atrocius conchis, Platina.
Limoſa regio (maris) idonea eſt conchylijs, muricibus & oſtreis, purpurarumq; tum conchaE
rum pectunculis, Columella 8. 16. ubi de piſcinis loquitur. Vide mox in F. circa initium. ¶ Conchæ inter inſtrumenta pictorum numerantur à Martiano I. C. ff. de Fundo inſtructo & inſtrum. legat. ¶ Concharum non quarumuis, ſed buccini aut cochleæ, tubarum loco ante illas inuentas uſus olim fuit. Vide in Cochleis mar. E. Cœruleum Tritona uocat, conchaq; ſonanti Inſpirare iubet, Vergilius. ¶ Conchas aliquas, præſertim illas quæ margaritas ferunt, & berberi dicuntur, polire ſolent artifices. eæ politæ nitore placent pulcherrimo, & iridis colorum æmulo, proq; diuerſa ad lucem conuerſione, ut columbarum colla, uario. inde opera uaria ornamentaq; conficiuntur. ¶ Conchis, ut chamarum & mytulorum teſtis, pigmenta ſua infundũt pictores. ¶ Quod ſupereſt, quæcũq; premes uirgulta (de uitibus loquitur) per agros, Sparge ſimo pingui, & multa memor occule terra: Aut lapidem bibulum, aut ſqualenteis infode conchas. Inter enim labentur aquæ: tenuiſq; ſubibit Halitus: atq; animos tollent ſata, Vergilius 2. Georg. Vbi Seruius, Cochleæ (meliùs conchæ) propter admittenda ſpiramina infodiuntur: lapis uerò arenarius & propter ſpiramina, & propter immodicũ hauriendum humorem ſi fortè nimius fuerit. ¶ Conchæ adhæreſcentes tempeſtatis ſigna ſunt, Plinius.
De concharum alimento leges etiam infrà in Oſtreis F. ¶ Ichthyophagi quidam conchas quę F
carnem habeant, hoc modo nutriũt: Iis in foſſam uel lacunam aliquam immiſsis, piſciculos in cibum inijciunt, atq; in penuria piſcium utuntur, Strabo lib. 16. ¶ Conchula marina, purpura, pelorides, tanquam cibi ſtomachum roborantes, laudantur à Scribonio Largo, Compoſitione 104. ut ab alijs cochleæ mar. ¶ Corpus auget ius mitulorum & concharum, Plinius. Qui re Venerea uti non poſſunt, edant polypos, concharum genera omnia, Aetius. Ῥωμαλεώτεραι τῶν κογχέων φασὶν εἶναι ὁ Διοκλῆς, κόγχας, πορφύρας, κήρυκας, Athenæus. Conchulæ maris & cæterorum ferè oſtreorum ſuccus planè tum falſus eſt, tum uentrem ſoluendi uim obtinet. quanuis earũ caro uentrem reprimat, Galenus 3. de ſimplic. Aluum mouent cochleæ, oſtrea, pelorides, muſculi, & omnes ferè conchulæ, Celſus. Vrticam coctam cum conchulis ciere aluum, Phanias Phyſicus prodidit, Plinius. Chamarũ, conchularumq; in exigua aqua decoctarum ius, aluũ ciet, id cum

Digitized by Google

uino assumitur, Dioscorides. Ventri molliendo, Quodq; satis melius uerbis dicemus Horati, Mugilis & uiles pellent obstantia conchæ, Serenus.

Multi ex damnato uictus genere stulti effecti sunt, ex suilla carne, bubula, asinina, cetarijs omnibus, conchulis, &c. Alexander Benedictus. Conchas omnes epilepticis nocere, Galenus author est.

Concham coctam pipere, petroselino, mentha sicca, cinnamo obligas, Platina. Et alibi, Capæ ex genere conchyliorum sunt, coqui in patella sine aqua debent. Conchas ubi uideris præ calore aperiri, agrestam cum modico piperis triti & petroselini cõcisi indes, admiscebisq; : ac statim in patinas transferes. In aqua bene salita per noctem & diem retinendæ prius sunt, ut amaritudinem innatam relinquant. Humescunt omnes conchæ, nimis ostrea friget: His inflare salax est tibi caussa Venus, Bapt. Fiera.

Conchæ marinæ, eadem ferè quæ cochleæ tum marinæ tũ terrestres præstare uidẽtur. ¶ Conchulæ marinæ adduntur remedijs ad superfluum medicamentorum (à medicamentis purgantibus) fluxũ sistendum, Incertus. ¶ Sadephum, id est, concha marina: præfertur alba, Hali. ¶ Conchæ mar. adustæ abstergendo purgant dentes. ex non adustis contritis emplastrum applicatum adustionem ignis sanat, Rasis ad Almãsorem. ¶ Ad ægilopes: Conchulas cum testis suis tere, & appone. aliqui uerò miscent etiam aloẽ uel myrrham, Galenus Euporiston 2. 106. ¶ Conchæ ustæ unum ex ualidissimis medicamentis ad achores sunt, Galenus de compositione secundum locos.

Conchæ marinæ.

H. 2. Conchæ uocabulum Seruius à Græco κόγχη deducit, alij Latinum putant à concauitate dictũ. Itaq; sine aspiratione scribunt. Conchæ inde uocatæ sunt, quia deficiente Luna cauantur, id est euacuãtur, Isidorus. Speusippus seorsim nominat κόγχες, μῦς, σωλῆνας, &c. Κόγχοι, μῦδαι, κ' ὄστρεα, Aeschylus. Nihil autem interest κόγχαι fœminino, an κόγχοι masculino genere dicãtur, ut apud Athenæũ legimus. Sed & κόγχη interdum fœmininè effertur: κόγχη μέλαινα, Epicharmus, apud Sophronem quoq; οἱ κόγχοι μελανίδια nominantur. ¶ Κυμεδαφρσιδια, κόγχοι, Hesychius & Varinus. Κογχίσκος, id est conchula, diminutiuum, apud Dioscoridem est. Ῥώμφυκα, τὴν κόγχην, Varinus. ¶ Scafium, id est, concha, Syluaticus. uide inferiùs in Mitulis. Λεβηρίδια, id est, Leberidem aliqui senectam serpentis, alij cõcham uacuam interpretantur, Galenus in Glossis. Calculos fuisse lapillos ab initio, quales in ora per lusum sæpe legimus, & quos spolia Oceani Claudius Cæsar uocauit, quom parata expeditione milites iussit galeas conchis & hoc genus lapillis implere, hac ratione de Oceano triumphaturus: nomen ipsum ostendit, Cælius Calcagninus libro De calculorum ludo.

Epitheta. Epitheta. Conchæ apud Ouidium cognominantur, marinæ, tenues. Terga cauis super obsita conchis, 4. Metam. de ceto. Detritis conchis læuior, 15. Metam. Viles, capaces, Horatio. Squalentes, (aliqui sordidas interpretantur, malim aridas uel asperas,) Vergilio 2. Georg. Conchæ grandes, Cicero 2. de Nat. sed hoc differentia, non epitheton est.

Concha mensura. Concha nomen est mensuræ, teste Galeno in libro de ponderibus & mens. Est autem alia magna, alia parua. Sic cochlearium etiam chama & mystrum, mensurarum nomina sunt, à capacitate testarum quibus eiusdem nominis ostracoderma aquatilium animantium conteguntur, desumpta. Mensuram quanta est conchæ testa terito, Hippocrates de nat. muli. ¶ Tota capitis humani ossium structura, uocatur πόλος, κρανίον, & κόγχος apud Lycophronem, hoc uersu: τυτθὸς σκεπάρνῳ κόγχον διάντου μέσον. apud Aristophanem σκαφίον, Pollux. Sed scaphium etiam species concharum marinum est, quæ mys alio nomine dicitur. ¶ Conchos dicunt oculorum caua, Cælius. Τὰ γε μὴν ἔγκοιλα τῶν ὀφθαλμῶν κόγχοι καλοῦνται, ὁ δὲ τοὺς βλεφάρους πορφύρεος, Pollux. ¶ Auris etiam concha dicitur pars caua extrinsecus: ἡ κατ' αὐτὴ τὴ ἕλικα ὑποδιαγωγὴ τοῦ ὠτός, Pollux. (Sed de conchis dictis in corpore humano, plura fortè in Anatomicis Vesalij lector curiosus inueniet.) ¶ Item patella in genu apud eundem κόγχη uel κόγχος appellatur: aliàs μύλη, &c. ¶ Mensis remotis puer euerrat καὶ κογχυλίων κόγλας, καὶ ὀστρέων κόγχυς (malim κόγχας uel κόγχες) καὶ ἰχθύων λέπη, Pollux: hoc est concharum testas, & piscium squamas. ¶ Sigilla etiam imagunculæq; relictis in parietibus ædiculis (Italia nichios appellat, credo quòd imbricatis conchis soleat earum superior pars ornari, conchas enim Ethrures nichios nominãt) collocandæ, Gulielmus Philander in Vitruuiũ. ¶ Vas is genus concauum ac superiùs patulum, à conchæ naturalis similitudine concham uocamus. Plinius, Puluis semper in catinos digeritur, & ex aceto maceratur, ut omnis duritia soluatur: ac rursus tunditur, deinde lauatur in conchis, siccaturq;, Perottus: qui & alibi concham uas oblongum & concauum interpretatur. Conchæ nomen pro uase Lugduni etiamnum seruant, quidã uas interpretantur ualde apertum instar illius quo tonsores lauandis barbis calidam adhibent. Ego concham dici rectè puto uas omne, cibo, potui, alijsue usibus accommodatum, quod marginũ aut labiorũ latitudine careat, præsertim si longitudo eius latitudinem uicerit. eiusmodi enim concharum testæ sunt. talis & cochlearium figura est, sed manubrio addito. pateræ uerò, obbæ, catini, lances & huiusmodi uasa, quamuis latitudine illa carent, quam habent patinæ, plattæ uulgò dictę, (πλάτη ὃ πλάτος ἔστι τὸ πρὸς ὀρθὰς ἄλλως, ἢ πρὸς χαλῶν,) rotundiora tamẽ sunt, quàm ut conchæ nomen mereantur. Cato de re rust. In cellam olearíam hæc opus sunt; Dolia olearia, opercula; labra olearia quatuor-

Conchæ partes aliquot corporis hum. dictæ.

Conchæ pro testis.

Conchæ imbricatæ.

Concha ust.

Digitized by Google

quatuordecim: conchas maiores duas, & minores duas. Quum bibitur concha, cum iam uertigine tectum Ambulat, Iuuenalis Sat. 6. Plinius lib. 33, ferream concham dixit. In sacra historia Regum 3. 7. proditur decem fuisse luteres seu conchas æneas, quarum quæq; tenebat quadraginta batos, &c. Rob. Cenalis. Κόγχαι κέραμοί τινες, ἐν οἷς πάλαι σιτοῦσι τοὺς κέραμους, Galenus in Glossis. Concha salis puri, pro salino continente salem, Horatius Serm. 1. 3. Pectinum (quos uulgus nostrum conchas diui Iacobi nominat,) usus est alicubi pro sale, quo aquam sacerdotes consecrant.

Simul umbræ quosdam repercussus cæteris (coloribus,) qui in opaco clarius micant, concha- Concham.
ta quærit cauda, Plinius de pauone: ubi conchatam aliqui interpretantur in modum conchæ curuam.

Inter urinatores sunt, κογχυλιόνυσοι. Plautus conchytas appellat, qui conchylia conquirunt in Conchyliarij.
mari. In Codice Iustiniani Murileguli dicuntur, quasi muricarij à muricibus, Budæus in Pande- Conchytæ.
ctas. Saluete fures maritimi, conchytæ atq; hamiotæ, Plautus Rudente. Dicitur & conchi- Conchilegi.
legi, Cod. de metallarijs, qui conchylia, murices seu purpuras colligunt. ¶ Anarites ostreum est κογχύδιον (conchiforme) quod petris, ut patellæ adhæret, Athenæus. ¶ Κόγχος, ὅπερ κογχίτης.
κογχύδιόν τι πέτροις ἐπικείμενον, Epicharmus apud Athenæum. Locus apparet deprauatus.

Conchites lapis eruitur in fossa Hildesheimiæ urbis: qui incuruis liris ad scapulas redeuntibus, & aurei coloris armatura decoratur. longus esse solet palmos duos, latus palmum, Ge. Agricola. Κογχίτης lapidis genus: & κογχυλίας, lapis durus conchyliorum in se formas habens, in Lexicis Græcis legitur. Conchitæ lapidi alij etiam cognati sunt, similiter à similitudine, qua conchas aliquas siue testacea animalium referunt, dicti: ut cochlites, myites, ctenites, strombites. Est & Conchites saxi uel marmoris genus, cuius Pausanias meminit in Atticis: Ex Græcis (inquit) soli Megarenses conchiten habent, & in ciuitate multa ex eo ædificarũt. Imprimis uerò candidus est, & reliquis lapidibus mollior, cui conchæ marinæ semper insunt.

In subterraneo domicilio quod ostenditur iuxta Cumas Italiæ, (quod uulgus fingit fuisse antrum Sibyllæ, quum uerisimile sit fuisse speluncam prædonum ac piratarũ,) uisuntur parietes uario concharum contextu musaicum opus imitantes, Erasmus Rot. in prouerbio Conchas legere. Miranter aliqui quomodo fiat ut duobus tribusq; stadiorum millibus longè à mari in mediterraneis locis frequentibus concharum & ostreorum & cheramydum magna cernatur multitudo, & salsi lacus, Strabo libro 1. Et mox, Eratosthenes ait se multis in locis à mari longinquis, uidisse lapidibus inhærentes conchulas, pectines, & ostracorum formas, salsumq; lacum in Armenijs, &c. Herodotus etiam in montibus Aegypti conchylia quædam nasci ac procreari tradit. Lege suprà in c. Meminit & Solinus cap. 15. & Plutarchus in libro de Iside & Osyride. etsi conchylia illi pro conchis dicant.

Conchis fœm. gen. est faba (inquit Sipontinus) cum cortice suo elixa, ad differentiam fabæ frescæ, quæ sine cortice coquitur: à similitudine concharum, quòd confracto cortice uelut implicita conchis suis caruncula uideatur. Si spumet rubra conchis tibi pallida testa, Martialis lib. 3. Si conchem toties meam comesses, Idem libro 5. Cuius conche tumes: Iuuenalis Sat. 3. Eadem puto apud Athenæum Græcè κόγχη dicitur, si bene memini, nescio ex quo authore hos uersus citantis: Λιτὴ δὲ καὶ ὠφελὴς ἰχθὺς κόγχη Ἑλλήνων, ἣ τὰ σώματα πολυσπόρους τε οἰζύος. Epicharmus etiam conchon legumen nominauit. Et Antiphanes: Κογχύλιόν τι μικρόν, ἁλμυρόν τι πυθόστομον. ¶ Κογχυλεύσαι, χωνεῦσαι, νύμφαι, Hesychius & Varinus. ¶ Volucrum maius, id est concha maior, Syluaticus. ¶ Κόγχαι, αἱ ὄχναι, Hesychius & Varinus.

Zenobia Odenati uxor capta ab Aureliano, uixit prope Tybur in Zenobijs agris, ubi uisebatur Conche locus, Cælius ex Trebellio Pollione.

Troglodytarum mulieres circa collum gestant κογχίας αὐτὴ βυσσινίνους, Strabo: id est conchulas c.
pro amuletis fascinationum. ¶ Καὶ τῇ κόγχῃ τῇ παύρῃ σεμνὸς συμποσίοισιν ἐπάσσῃ, Aristophanes in Vespis. Scholiastes addit dictum hoc à Comico, ὡς κόγχης ἴσον κογχύλιον ἀπολιθώσαντος τοὺς σφραγίσιν ἀσφαλούμενος ὑπὸ τῶν μὴ ἀφανίζεσθαι αὐτοῦ τύπους αὐτῷ. Solebant nimirum sigilla seu uasculis quibusdam includere, uti hodie ligneis torno factis, uel è laminis stanneis, quò typi diutiùs conseruentur.

Ἀνέγεσκον ὡς ἴσας ἐμφρίσσετα Ὀπῶρα θήσας κόγχασιν ἐπὶ ἧπαρ ἀνθρώπων. Et Sophron similiter, f.
Κόγχαι, ὅσσαφ᾽ ἐξ ἰσὸς κολόμετρον, κεχώνευλε ἅμμιν πᾶσαι, τὸ δὲ κρὼς ἐκάστας ὀβόλιον. Quinas fartas conchas piscinarias, Festus ex Plauto.

Venerem concha Cyprum deuectam canunt, quod nonnulli ad salacitatem referunt, quę con- g.
citetur ex earum cibo. non secus enim ac ostrea, libidinosa esse perhibentur, Pierius Valerianus. Videntur autem conchæ & ipsæ libidinosæ esse, ut in c. dictum est: & libidinem uescentibus excitare.

Prouerbia. Concha dignus, Κόγχου ἄξιος. Rem nullius precij concham dicunt Græci, quem- Proverbia.
admodum Latini nauci aut floccum. Vnde quod contemptissimum, nulliusq; rei significabant, h.
id κόγχου ἄξιον dicebant, Erasmus Rot. Κόγχη, τὸ ὀλάχιστον. καὶ κόγχου ἄξιον, τὸ εὐθηνοῦς ἄξιον, Suidas & Varinus. Κόγχου, ἀντὶ τοῦ ἄξιον τοῦ πλακοῦντος ἐπίθεσιν, Hesychius. locus est corruptus. legerim, Κόγχου ἄξιον ἀντὶ τοῦ ὀβολοῦ ἐπίθεσιν. uel, Κόγχιον, ἀντὶ τοῦ εὐθηνοῦς ἄξιος καὶ ὀβολοῦ. ¶ Concham diuidere, κόγχιον διελεῖν,

Digitized by Google

de ijs qui nullo negocio quippiam perficiunt: Suidas, Hesychius & Varinus: ὡς ῥᾳδίως τι ποιεῖν, οἷον, ταυτόν ἐστι τῷ κόγχην διελεῖν. Et Suidas, ὥσπερ κογχύλιον διελεῖν, ῥᾴστιμόν ἐστι καὶ οὐ σφόδρα ἄπονον. Erasmus Rot. reddit, Tanquam concham dilacerare, uel conchylium discerpere, de imbecillis (inquit) & uiribus longè inferioribus dicebatur, nam illisæ solo rumpuntur conchæ, quò ciebus eximatur: aut inciso neruo, quo se contrahunt ac diducunt, aperiuntur, Hæc ille. Videtur autem angustiorem fecisse prouerbij usum, qui communior esse potest ad rem quamuis quæ nullo negocio peragatur. ¶ Conchas legere. Summi ocij est (inquit Eras. Rot.) conchas & umbilicos legere in littoribus, qui lusus esse solet puerorum, quanquam transferri potest ad eos qui aliud agentes, obiter etiam leuiora quædam animi gratia admiscent. Crassus orator apud Ciceronem libro De oratore secundo, de Lælio & Scipione loquens: Non audeo (inquit) dicere de talibus uiris, sed tamen ita solet narrare Scæuola, conchas eos & umbilicos ad Caietam & ad Lucrinum legere consueuisse, & ad omnem animi remissionem ludumq; descendere. Idem Valerius Maximus libro 8. cap. 8. de Scipione & Lælio refert.

DE CONCHIS DIVERSIS.

DE CONCHA IMBRICATA.

RONDELETIVS.

A CONCHA hęc est distinctione testæ imbricatim undata, ut loquitur Plinius, quamobrem Lib. 9. cap. 33. Concham imbricatam uocauimus. testa enim ad undarum sese attollentium similitudinem distincta est, quæ distinctiones cùm aliæ aliis insideant imbricum modo, Concha imbricata dicitur, quemadmodum à Vitruuio Lib. 2. imbricata cæmenta: Incerta, inquit, cæmenta alia super alia sedentia, inter se imbricata, non speciosam, sed firmiorē quàm reticulata præstant structuram. Imbricata, inquit Budæus, appellat inter se hærentia imbricum modo. Sunt autem imbrices tegulæ curuæ, quarum aliæ aliis imponūtur ad arcendas à tectis pluuias. Easdem Conchæ huius distinctiones non ineptè squamis compares, sic enim squamæ piscium rotundæ dispositæ sunt.

B Concha hæc magna est, & lata ambitu inferiore, lacinioso ac eo firmiter cohærente. Testa dura est, intus læuis.

F Caro dura ac concocțu difficilis, alioqui superioribus similis.

Vbi. Frequens est concha in oriente, reperitur etiam in Oceano.

A A Græcorum uulgo aganon uocari audio, & à Caloieris Arabiæ, id est, cœnobitis qui illic Lib. 32. cap. 6. sunt Tridacnam. Verùm Tridacna quorum meminit Plinius, esse non possunt. Sic enim ille qui de ostreis loquitur: In Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inueniri prodiderunt. Necnon inter nos nepotis cuiusdam nomenclator Tridacna appellauit: tantæ amplitudinis intelligi cupiens, ut ter mordenda essent. Ex his uerbis nihil aliud rectè colligas, quàm Ostrea in India ualde magna reperiri, ubi omnia grandiora esse quàm apud nos sæpe diximus: quę magna ostrea quidam Tridacna appellauit, quia non nisi tribus morsibus deglutiri possunt.

DE CONCHIS STRIATIS.

RONDELETIVS.

A STRIATAS Conchas nunc exequimur, quarū primam exhibemus eam quæ communi nomine à nostris Coquille uocatur, ab Italis Capa tonda, à rotunditate.

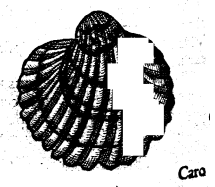

B Duabus enim testis cōstat multùm cauis, & in dorsum multùm elatis, ut ad rotundam figuram multùm accedant; intus læues sunt, foris striatæ Pectinum modo, in ambitu serratæ. Harū aliæ sunt albæ, aliæ nigricant, aliæ flauescunt, per ginglymū colligantur: utriusq; enim testæ apophyses sese inuicem subeuntes coniunguntur.

Caro

Caro dura eſt, difficilisq; concoctu. Ius ex ea aluum ſoluit.
Ex Concha hac & cæteris quæ ſequuntur uſtis, & in cinerem redactis dentifricia optima conficiuntur.

Altera Concha ſtriata priori ſimilis eſt, niſi quod illa aliquot lineas tantùm à latere ad latus per ſtriarũ tranſuerſum ductas habet: hæc non lineas ſimplices, ſed uirgas latas ſicuti faſcias per tranſuerſum ductas habet. Eſt etiam rufa: unde Concha ſtriata, faſciata, & rufa dici poteſt.

Tertia Concha ſtriata cæteris longior eſt, oui figura, teſtis mulsùm cauis, canaliculis parum profundis, aliquot lineis per tranſuerſum ductis.

COROLLARIVM.

CONCHIS ſtriatis Rondeletij, ſubiecí ſpeciem illam quam Venetijs rotundæ nomine pictam accepi. Rondeletius primam è tribus ſtriatis ſuis rotundam uocat.

DE CONCHA ECHINATA.

RONDELETIVS.

ECHINATAM Conchamab aſperitate uocamus, ſicut aculeatam ab aculeis uocare poſſumus. In hac uniones reperiri teſtatur Plinius. Nã & Iuba tradit Arabicis concham eſſe ſimilem Pectini inſecto, Hirſutam Echinorum modo, ipſum unionem in carne ipſa eſſe grandini ſimilem. Hęc Concha ſuperioribus & Pectini ſimilis eſt, teſtis admodum concauis, ſtriatis, in ambitu inciſis. In ſtrijs ſiue exochis eminent aculei frequentes, incurui, certis interuallis à ſeſe diſsiti, qui ſi uí aut alia ratione excíderint, ueſtigium ſuí relinquunt. Quod à me temere dictum non eſt: ſunt enim qui putant Conchas omnes ſtriatas aculeis illis armatas eſſe, ſed crebro attritu & maris factatione rumpi, quod falſum eſſe experientia docet. Nam in Echinatis fractorum aculeorum ueſtigia ſem

Lib. 9. cap. 35.

Digitized by Google

per apparent: Conchas uerò ſtriatas tantùm etiam poſt magnas procellas in lítore ſæpiſsimè uideas, ſine ullis aculeis, eorúmue notis. Vidimus etiam ſæpe conchas ſtriatas ſine ullis aculeis retibus captas. Quare hanc à cæteris differre certum eſt aſperitate & aculeis. Carne uerò interna & ſubſtantia planè ſimilis eſt, Hæc Rondeletius.

Iuba tradit Arabícis concham eſſe ſimilem pectíni inſecto, hirſutam echínorum modo: ipſum unionem in carne, grandini ſimilem. Vide inferiùs inter Conchas diuerſas M, de Concha maris Rubri.

COROLLARIVM.

Conchæ echinatæ Rondeletij, ſpeciem aliam ſimilem, quã Venetijs olim accepi, non puto tamen in Adriatico aut mediterraneo inueniri, ſed Orientali Oceano, adiungere uolui. Teſtæ utræque figura tum foris, tum cauitate interna, quæ caput uerſus recurua eſt, inuicem ſimiles ſunt. hoc pulchrum in eis: tribus in ſummitate articulis ginglymo iunguntur, ita ut eminentes utrinq; mucrones mutua inſertione, uterque in oppoſitæ teſtæ acetabula, cohæreant: atq; ita fit, ut quoniam concha tota alternatim & ſtrijs eminentibus exaſperatur, & cana liculis cauis (quos & ſtriges uel ſtrigiles dixeris) ſulcatur, infima parte ſtrigiles oppoſitis cõmittantur & reſpondeant ſtrijs, his prominentibus, illis ſubeuntibus.

DE CONCHA LONGA.

RONDELETIVS.

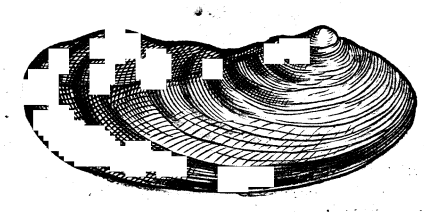

HAEC Concha duabus magnis & longis conſtat teſtis. Chamæglycymeridi ſimilis eſt: ſed teſtæ multò ſpiſsiores ſunt, magis rugatæ, colore uario, in ambitu rubeſcente, in medio albeſcente, intus candido cum læuitate. Ex hac calx conficitur.

Dentifricia optima ex eiuſdem cinere parantur.

COROLLARIVM.

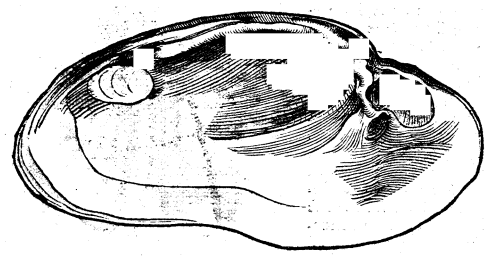

Conchæ longæ ſpecies etiam in dulcibus aquis reperitur; cuius teſtam alteram partem eius in-
terna

terna expreſſam hîc exhibemus, alteram non uidi: ſed binas ſimiles eſſe puto, & ginglymo articulari. Superficies externa ſcabra eſt, qua adempta interior læuis candicat margaritiferæ conchæ inſtar. &, ſi bene memini, in his etiam conchis margaritas exiles inuenir. aiunt.

DE CONCHA ALTERA LONGA.

RONDELETIVS.

CONCHAM hãc Dactylum eſſe ſeu Vnguem falſum † eſt. Neq; audiendi ſunt ij qui his quinque uocibus, Aulo, Dactylo, Soleæ, Donace & Concha longa, Plinium ſecutum ad hunc piſcem ſignificandum attrahunt. Neque illud rectè ab aliis ſcriptũ eſt, Digitos Conchas longas uocari. Nam Plinius lib. 32. cap. 9. diuerſis locis de his locutus eſt, ut de diuerſis rebus. Iecinoris doloribus, inquit, ſcorpio marinus, in tri- no necatus, ut deinde bibatur: Conchæ longæ carnes ex mulſo potæ cum aqua pari modo, aut ſi febres ſint ex aqua mulſa. Deinde mulcò poſt. Mares alij Donacas, alij Aulos uocant, fœminas Onychas. Vrinam mouent mares: dulciores fœminæ ſunt, & unicolores. Quid uerò de hoc Plinij loco ſentiam, poſtea exponam, atq; alios eſſe Dactylos à Conchis longis demonſtrabimus.

† Notat Belloniũm. Vide in Vnguibus ex Bellonio.

Conchas longas Plinij à diuersis differre.

Hanc quam hîc exhibemus Conchã longam Plinij eſſe affirmamus, quòd nulla ſit hac longior & ſtrictior. Noſtri Cullier uocant. A

Teſta eſt alba, aſpera, lineis multis & diuerſis diſtincta. Qua parte replicatur, foramina multa habet ordine diſpoſita. Ij noſtro litore frequenter iacentes reperiuntur. B

DE CONCHA PICTORVM.

RONDELETIVS.

INTER Conchas eam numerat Ariſtoteles qua pictores utebantur, non in diluendis aut aſſeruandis coloribus, ad quam rem pictores hodie Muſculorum teſtis utuntur: ſed cuius teſtæ radebantur, quòd conficiendis coloribus utiles eſſent, ne quis exiſtimet ex interno corpore ſaniem aliquam ueluti ex Purpuris & Buccinis infecturę uel pictũræ utilem colligi. Verba ſunt Ariſtotelis: ἃ δὲ οἱ γραφεῖς ὀρύσσουσιν, πόκγε τι πολὺ ἐπαφρίζεται, καὶ ἔχουσιν οὗτοι τὸ αὐτὸ· ὀδυνῶνται, οἱοί εἰ τὰ πινῶντα μέλιτται πρὸς οὐ πάντες οὐ πρὸς κεφάλαιον. Concha quæ pictoribus uſui eſt, craſſitudine plurimùm excedit: & florem illum non intra teſtam, ſed foris habet, reperiturq; id genus maximè circa Cariam. Huiuſmodi eſt concha quam hîc proponimus, teſtis ſpiſsis, intus læuibus, foris inæqualibus & aſperis, Cinnabaris aut Sandaracæ colore, figura ſpondylorum aut minorum Oſtreorum. Hanc accepi à Gulielmo du Choul Allobrogum præfecto, uiro uariæ admodum & antiquæ eruditionis, cuius egregium ſpecimen eſt editurus his libris quos propediem publicabit. Is ad ſingularem doctrinam, ſummam erga literatos omnes liberalitatem atque humanitatem adiecit, quà in me quoque uſus Conchas aliquot, atque turbinata depingenda dedit.

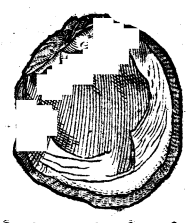

Lib. 5. de Hiſt. cap. 15.

DE CONCHA CORALLINA.

RONDELETIVS.

CONCHAE ſupradictæ ſimilis eſt hæc quæ in mari noſtro reperitur colore ſcilicet. rubra enim eſt, corallum planè imitata, unde corallinam nuncupauimus, figurà diſſimilis: externa enim teſtarum parte pectinem refert: niſi quòd hæc ſtriata non eſt, ſed lineis tantùm aſpera, & tuberculis rubris inæqualis, intus leuiſsima, candidi marmoris colore. Spondylorum modo colligantur teſtæ uiridi lo nigro, tenues ſunt, ſed ſatis duræ. Caro dura, odore uiroſo, ſapore ſalſo. Rarò reperitur hæc concha: & uix, niſi poſt diutinos auſtri flatus, & canículæ exortum in litus eijciatur.

A
B

D 2

Digitized by Google

DE CONCHA RVGATA.

RONDELETIVS.

B MAGNA hæc concha, & lineis multis, & elatis per tranſuerſum ductis ualde rugata eſt: teſtis ualde ſpiſsis, intus læuibus & ſplendoris argentei, qua parte concham margaritiferam, matrem perlarum uulgò dictam refert, per ginglymum articulatur: teſtarum enim in ſummo apophyſes uicisim recipiunt & recipiuntur: quibus acceſsit uinculum robuſtum, dicas eſſe dentes pectinatim coëuntes.

B Teſtæ ob ſpiſsitudinem in laminas & fruſta diſſecantur, ex quibus ſphærulæ precũ conficiũtur, & dentiſcalpia quemadmodum ex matre perlarum, ſed non adeo ſplendida.

B In hac concha uniones reperiri non dubito.

DE CONCHVLA RVGATA.

RONDELETIVS.

ITEM ab imo ad ſummum lineas ductas habet hæc conchula, ſed à latere ad latus multas ueluti rugas ſparſim & ſine ordine: quarum quædam imperfectæ ſunt, & in mediam teſtam deſinunt. Teſtæ non ſunt tumidæ & in dorſum elatæ, quemadmodum ſtriatæ omnes, ſed depreſſæ: colore uario. ſunt enim ex albo cinereæ, & ad liuidum accedentes. Labra teſtarum craſſa ſunt: & tam arctè connexa, ut ſine ui non aperiantur, faciliusq; rumpantur teſtæ, quàm patefiant, quod à Chamarum natura prorſus alienum eſt, quarum teſtæ hiant. Vnde eos errare † conſtat qui hanc Conchulam pro Chamepelorida exhibent. Hæc concha arenæ modicum recipit per lateris rimam, aquam ſugit ore quod illic ſitum eſt, rotundum & in ambitu ſinuoſum. Iſtas conchas Veneti biueronos ſiue piueronos uocant. Maſsilienſes Cloniſſas, Ligures Arſellas.

† Bellonium taxat.

DE EADEM, BELLONIVS, QVI CHAMAM PELORIDEM nominat, quod reprehendit Rondeletius.

A Regias aut baſilicas Chamas Galli Pelourdes, ad Peloridarum uocem accedentes dixerunt, (*Rondeletius mox Conchulam uariam Gallicè Pelourde nominat, & è luto eam ſcribit, &c.*) Maſsilienſes Cloniſſas, Veneti Biueronos, Genuenſes Arſellas, Hiſpani Armillas: Anconitani, Rauẽnates & Ariminenſes Pouerazos, quaſi pauperculos nominant, quòd illic nimiùm popularis, pauperibusq; offerri ſolita ſit. A luto autem, in quo tum manibus, tum retibus euerruntur, nomen habent. πηλὸς enim lutum eſt. (*Reprehendit hanc etymologiam Rondeletius, infrà in Chamis Pelorinis.*) Alij dictas à Pelorõ monte Siciliæ uolunt.

B Differunt autem à Calcinellis, (chamis piperatis,) quòd turbinatiori & grandiori corpore conſtent. Calcinellæ enim (quæ & Beueraze dicuntur) compreſsiore ſunt forma, teſta translucida, ac multò quàm chameleos teneriores. Media autem eſt inter aſperam & læuem conſtitutione & natura. non enim ita horret, ut aſpera: neq; ita glabreſcit, ut læuis. albo præterea ac fuluo emblemate

(A) diſtinguitur: unde Caparozolam (*chamam læuem quoq; caporozolam uulgò dici, alibi ſcribit. Quæ quidem Venetijs cappæ rozzæ uel rozzolæ uulgò dicuntur, ab eruditis quibuſdam illic pelorides exiſtimantur, & à Græcorum uulgò hodie ὀχυκτὰ dicuntur, hoc eſt foſsiles. nam in fundo ſeu limo maris à fodientibus eruuntur. Teſtam earum læuem & albidam eſſe puto.*) dici puto, quòd ex rubro ſubfulua ſit.

F Eius autem caro durior eſt, quàm læuium Tellinarum & Peuerazarum. Emollire aluum traditur. Sed & Diphilus copioſum, bonũq; ſuccũ gignere tradit, & ſtomacho gratũ: nec facilè excerni.

COROLLARIVM.

Hæc quoq; aut Conchulæ rugatæ Rondeletij eadem eſt, aut planè ſimilis: neq; poſuiſſem, niſi iam priùs habuiſſem ſculptam.

DE

DE CONCHVLA VARIA.
RONDELETIVS.

A B

AD fauces Malgurianas capitur frequenter Concha parua, teſtis ſpiſſis & depreſsis, quæ lineolis multis & admodum uarijs diſtinctæ ſunt, ob id uariam nominauimus. Chamæ aſperæ non ualde diſsimilis, ſed minùs aſpera eſt.

F

Carne eſt dura, lutum redolente, ſapore ſalſo, ob id ius uentrem multùm ciet. A pauperibus ſolùm emitur.

A

Vocant uulgò noſtri pelorde, *(hoc nomen etiam conchulæ rugatæ Rondeletij Bellonius tribuit, de qua proximè ſcriptum eſt:)* quæ uox etſi Peloridi affinis ſit, tamen longè alia eſt Concha à Chame peloride, dictáq; puto à noſtris à luto & ſordibus: fœdas enim res & ſordidas lordes appellant. Repetitur eadem frequens haud procul à Narbone, tota luto obſita, uocaturq; illic Pholado, quaſi φωλάδα dicas à uerbo φωλεύειν: quod latêre, uel in latibulis degere ſignificat. quæ appellatio aptè conuenit: nam conchæ iſtæ in luto latentes degunt, ſæpius ad pedem unum depreſſæ. Has mulierculæ uenantur gladijs latioribus, aut alijs ferramentis in lutum altiùs immiſsis ut eleuent. Ob hanc concharũ naturam in eam ſententiam inclinat animus, ut eas φωλάδας Athenæi eſſe putem, quarum bis memi- *Lib. 3.*
nit: Αἱ δὲ φωλάδες πολύτροφώτεροι, βρωμώδεις δέ. Pholades multùm nutriunt, ſed uirioſæ ſunt. Et: Αἱ δὲ φωλάδες δύσπεπτοι, βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι. Pholades ori gratæ ſunt, ſed uirus reſipiunt, & mali ſunt ſuccι. Et Phauorinus, Φωλὰς δὲ ὀστράκινόν τινα βρωμώδη. Quod ſi cui hæc ſententia non probetur, eas ſanè tantùm Pholadas eſſe uelit, quæ in ſaxorum cauernulis, non in luto lateant, de quibus poſteà dicemus, non ualde repugno. *Pholades.*

DE CONCHA RHOMBOIDE, VEL MVSCVLO STRIATO, RONDELETIVS.

A

VAM hîc repræſentamus Veneti Muſſolo uocant. *(Vide infra in Corollario de Muſculis, in Conchis diuerſis* M.) Græcorum uulgus Calagnone, apud noſtros *ὠὼνυμος* eſt. Falſò Βάλανον quidam uocant: nam niL hil ſimilitudinis cum querni glandibus habet, neq; in ſaxorũ rimis naſcitur, quod temere nonnulli aſſerunt, neq; teſta læui cõtecta eſt. neq; huius caro tenera eſt, neq; palato grata, quod de Balanis ſcripſit Athenæus: ſed dura, uirus olens atq; inſuaui. Opinionem etiam eorum qui ſpondylum appellant, ſatis reſellit teſtarum connexus, de quo in ſpondylis dicemus. Huius nomen nullum equidem apud ueteres reperi: quare Muſculum ſtriatum rectè dici poſſe puto, quòd teſta ſit Muſculorum marinorum teſtæ ſimili, ſed ſpiſsiore & firmiore. Prætereà pars qua cohærent teſtæ, recta eſt ferè, ueluti in Muſculis, altera parte rotunda: recta ferè, inquam, dempto teſtarum capite, quòd in angulum ſatis prominet, ut figuram rhomboidem ſatis aptè tota teſta repræſentet, unde Conchã rhomboidem propriè appellari poſſe putem. *Balanum non eſſe.* *Lib. 3. Spondylum non eſſe.*

Ab angulo capitis teſtarum ducuntur paruæ ſtriæ, aliæ rectæ, aliæ obliquæ. Tota concha nigricat. B

Dura eſt admodum carne, ſi cum alijs Muſculis comparetur. F

Rara eſt hæc concha, quòd in alto mari degat. C

DE EADEM CONCHA, BELLONIVS: IPSE BALANVM nominat: quod taxat Rondeletius.

Balani ſaxis multùm adhærent, immobilesq; ſunt, teſta læui contecti. Vulgus Græcum Cala- A
gnones uocat. Veneti (apud quos frequentes ſunt) Mouſſolos, dum fortaſſe mytulos dicere ſtudent: ſunt enim his ſatis ſimiles. Porrò quercinæ glandis formam habent, unde & Balani & glandes Græcis ac Latinis dicti. Sunt qui Spondylos Latinis uocari putent. Plinius uerò ad diuerſa *Spondyli.*
animalia utrunq; nomen transfert. Columella inter Concharum genera annumerat. Paulus concharum genus Condylos ſcribit, quos tu fortaſſe Spondylos dixeris.

Decoctum eorum (ut prodit Xenocrates, *Sed hæc de ueris balanis accipi debent: de quibus ſupra in B.* B
Elemento ſcripſimus) aluum ciet: qui uerò ſaxis non adhæreſcunt, acres ſunt ac medicamentoſi, magisq; aluum perturbant: atq; urinam minus concitant. Galenus eos in cibo præcipuè commendat, qui eo loci proueniunt, ubi aquæ marinæ admiſcetur fluuiatilis, ſaxisq; adhærent: ij nanq; (inquit) dulces & habitiores, plenioresq;, copioſum præbent ſuccũ, quo & abundè nutriũt, aluumq; C
permouent, ori ac ſtomacho pergrati, tenerioremq; habent carnem, & urinam cient.

Digitized by Google

Iconem Bellonij omiſimus, quanquam diſsimilem illi quam Rondeletius exhibuit: teſtis breuioribus & obtuſioribus, non ita in anguſtum ab altera parte exeuntibus. Eiuſdem generis eſſe puto hanc etiam concham Venetijs ad uiuum efficiam hac forma.

DE CONCHIS LAEVIBVS.

RONDELETIVS.

Lib. 4. de Hiſt. anim. cap. 4.

ASPERAS conchas, ſtriatas, rugatas, executi ſumus, ſequuntur læues & non ſtriatæ. Has enim ita diuiſit Ariſtoteles: Ἔτι δὲ αὐτῶν τῶν ὀστρακοδερμων διαφοραὶ πολλαὶ εἰσι. τὰ μὲν γὰρ λεῖα σχεδὸν ἅπαντα, ὥσπερ σαλὴν καὶ μῦδι, καὶ κόγχαι ἔνιαι δὲ καὶ ὑπόλευκαι γαλάδες. Τὰ δὲ τραχέα, οἷον τὰ λεμνόσφαιρα, καὶ αἱ πίνναι, καὶ ἔνια κόγχων ἔνια, καὶ κηρύκιδες, καὶ τέπιαι τὰ μὲν ῥᾳδιουργὰ ὅλου οἷον κτένες, καὶ κόγχαι τὰ πολλά· τὰ δὲ ἐξεζεσθιωμένα, οἷον αὐτὴ πίννα, καὶ κόγχαι τὰ πολλά. Quem locum non ſatis expreſsit Gaza hoc modo: Ipſarum etiam teſtarum magna uarietas: nam aliæ læues, ut Vngues, Mytuli, & Concharum quædam quas galadas appellant. Aliæ ſcabræ, ut Oſtreæ, Pinnæ, & Conchę nonnullæ, & Buccina. Quædam etiam pectinatim diuiſæ, ut Pectunculi & Concharum nonnullæ. Ariſtoteles teſtas diuidit in læues & aſperas. Rurſus aſperas, in uirgatas & non uirgatas. Sunt igitur teſtæ quædam aſperæ & non uirgatæ, ut Pinnarum teſtæ. Sunt quædam aſperæ & uirgatæ, ut Pectinum teſtæ. Quare ſic uertendum fuerat. Teſtarum magna eſt uarietas. aliæ enim læues ſunt, ut Vngues, Mytuli, & Conchæ quædam quæ galades nominantur. Quædam aſperæ, ut Limneſtrea & Pinnæ, & Conchæ nonnullæ, & Buccina. Et aſperarum quidem aliæ ſunt uirgatæ, ut Pecten: aliæ non uirgatæ, ut Pinna. Hactenus Ariſtoteles: qui uirgatas teſtas appellat non ſimplicibus lineis aut tuberculis, ſed uirgis elatis & ſtrijs aſperas, de quibus ac de alijs aliter aſperis iam diximus.

Virgatæ quæ.

Læuium differentiæ.

Læuium inter ſe differentia eſt à magnitudine & paruitate, à craſsitudine & tenuitate teſtæ, à colore, quædam enim totæ nigræ ſunt, quædam albæ: quædam nigris lineis diſtinctæ, aliæ purpureas, tranſuerſas & rectas lineas habent, de quibus deinceps.

DE CONCHA GALADE, ET CONCHA NIGRA, RONDELETIVS.

A CONCHAE γαλάδες Latinum nomen nullum inuenerũt, quare Gaza Latino nomine uſus eſt. Has inter læues numerat Ariſtoteles, ut ſuperiori capite protulimus.

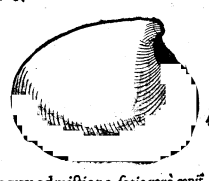

B Fortaſſe à lacteo colore dictæ ſunt γαλάδες: ſunt enim candidiſsimæ, maximæ, & lęuiſsimæ. Nonnullæ parum purpuraſcentes, quædam flaueſcentes reperiũtur, ſed intus omnes candidiſsimæ ſunt.

F Caro alba eſt, dura, concoctu difficilis, ſuccum craſſum gignit. ius ex his aluum mouet, ſi per ſe coquantur, uel ſine multæ aquæ admiſtione. ſatis rarò capiũt.

Conchæ nigræ. His conchas nigras opponimus, quas propria pictura non egere exiſtimauimus, quòd ſuperioribus planè ſimiles ſint, niſi quod intus & foris nigricant. caro quoq; minus candida eſt, utraq; non admodum concaua eſt, & teſta una cauitate ſua alterius apophyſim recipiente firmè colligantur, Hæc ille. Bellonius Galades eſſe putat, quæ alio nomine chamæ lęues dicuntur: de quibus inferiùs, Rondeletius negat.

DE CONCHA FASCIATA.

RONDELETIVS.

A B SVPERIORIBVS duabus ſimilis eſt Concha quam hîc repræſentamus, niſi quòd paulò latior eſt, quod læuibus uidetur peculiare. Præterea quinq; ueluti faſcias latas à latere ad latus ductas habet, iſis ſimiles quibus puellæ noſtræ capillum redimire ſolent: quas Vettes, appellant, id eſt, uittas, unde & hanc Concham coquille uetade nuncupant. Inde Latinè faſciatam uocauimus, non ineptè, ut arbitror.

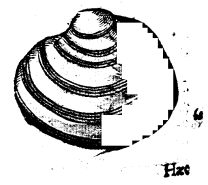

B Teſta eſt admodum læui, dura, marmorea.

Hæc

Hæc ſuceo & ſubſtantia à ſuperioribus non differt.

Huic ſimilem planè adiungimus, quam ob id peculiariter non depinximus. Differt tantùm lineis purpuraſcentibus, quas per tranſuerſum ductas habet à ſummo ad imum, alias partim flauescentes, partim albas, intus tota uiolacea eſt. Teſta eſt læuiſsima, ſi qua ſit alia, tenuis. Vna linea ca ua alterius teſtæ longam apophyſim excipit, & ſic arctè colligantur. F *Alia ſimilis.*

DE CONCHA CRASSAE TESTAE, ET CONCHVLIS VARIIS, RONDELETIVS.

GALADE & Chama aſpera hæc concha figurâ non differt, neq; uitâ aut ſubſtantiâ, ſed craſsitudine tantùm teſtarum. Hæ lineis aliquot à latere ductis diſtinctæ ſunt, nihilominus tamen læues ſunt. B

Ex his uſtis & in cinerem redactis præſtantiſsimum antiſpodium fit, quod in ſpodij ueri uicem commodè uſurpatur. Fiunt & ex his dentifricia, & exſiccantibus admodum medicamentis utiliſsimè admiſcentur. fit & ex iſdem cálx. C

Sunt & Conchulae quædam aſperæ, quædam læues nucis iuglandis magnitudine, quæ maiores nunquam fiunt, Græci κογχύλια uocant: de quibus Dioſcorides loquitur, ut citauimus quum de Chamis ageremus. Ius earum, inquit, cum aqua modica elixarum aluum ciet. *Conchulæ iuglandis magnitudine.*

DE CONCHA MATRE VNIONVM, RONDELETIVS.

PVLCHERRIMA Concha & margaritifera, lingua Indica Βαρβάκι dicta fuit. (*Vide infrà in Corollario de Margaritis.*) A Gallis Nacre de perles, pro Matre perlarum (nos enim perlas uocamus, quas Græci μαργαρίτας, Latini uniones) quòd frequentiores & meliores uniones in his quàm in alijs Conchis uel Oſtreis inueniantur: nam in alijs etiam conchis margaritæ proueniũt, de quibus ſuo loco tractabimus.

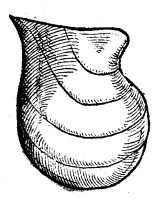

A

B

Hæc concha magna eſt, ſpiſſa, modicè caua, figurâ Pectinum æmula: una enim parte aurem habet, & foramina parua quæ non permeant. Altera rotunda eſt, argentei coloris & ſplendoris, maximè in interna parte, externa nonnihil flaueſcit. Tota læuis unionum modo. Hanc pro Matre unionũ ueriſsimè repræſentatam fuiſſe docet Athenæus his uerbis: Androſthenes in Nauigatione Indiæ ſcribit, Turbinum & Chœriorum, & aliarum Conchарum formas ibi longè alias (*id'ιας ποικίλας, καὶ πολὺ διαφόρους, id eſt formas uarias & multò præſtantiores*) eſſe quàm apud nos. Illic & Purpuram naſci, & cæterorum Oſtreorum magnum numerum. Sed inter alia peculiare id eſſe quod Berberi uocant, in quo margarita gemma naſcitur, magni pretij in Aſia, uenditurq; Perſis & nationibus quæ ad Orientem ſpectant pari auro repenſo. Oſtreum aſpectu Pectini ſimile eſt, Concha non ſtriata ſed plana, ſpiſſa, (λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, καὶ πλατύ,) non utrinq; aurita Pectinis modo, ſed altera tantùm parte. In eius carne gemma concreſcit, ut in fiſſila grando: modò colore adeò ſimilis auro, ut cum eo collata non facilè internoſcatur, modò argentei coloris, modò omnino alba & oculis piſcium ſimilis. Hæc ſunt quę certò confirmãt nos ueram conchам Indicam quæ Βαρβάκι dicta eſt, repræſentaſſe.

Eàdem ratione arbitror unionem in conchis concreſcere, qua grandinem in porcis, calculum in renibus, uel ueſica. Quo anno hæc ſcriberemus mortuus eſt quidam, cui in altero rene erat lapillus tot particulis conſtans, quot in rene uenularum erant ramuli, quarum particularum lapilli, extremum ueluti caput marmoris rotundi & candidi fruſtulum referebat, uel margaritæ maiuſculæ figuram & ſplendorem, id ex pituita uitrea concretum fuiſſe exiſtimo. Quare nec mirum ſi in Oſtreis & Conchis ſeneſcentibus uniones reperiantur. De quibus plura ſuo loco. *Vnio in Conchis quomodo concreſcat.*

COROLLARIVM DE CONCHIS DIVERSIS.

Concharum è genere ſunt Dactyli, Plinius. Vide in Vnguibus. Itali hodie Capas (id eſt conchas) longas appellant. Sed aliæ ſunt conchæ longæ à Plinio nominatæ, cum inquit: Conchæ longæ carnes ex mulſo potæ cum aqua pari modo, aut ſi febres ſint, ex aqua mulſa, iocineris doloribus medentur. μακραὶ κόγχαι σαλιοῦσι, τοπάζω γλυκύκρεων κογχύλιον, χωρὶς γυναικῶν λιχνεύμασι, Sophron. qui conchas longas uidetur ſolènes, id eſt dactylos interpretari. Conchulam oblongam

Digitized by Google

alij tellinem, alij chemam macrà uocant, Marcellus Empiricus.

CONCHAE genera plura saxis affixa omnem uitam traducunt, Aristoteles.

LEPADES, id est Patellae, conchae sunt petris adhaerescentes, Galenus in Glossis. Vide suprà etiam in Conchis in genere A. ad quas species cõmune uocabulum conchae soleat extendi.

ICHTHYOPHAGI cum per tempestatẽ piscari non possunt, Conchas legunt permagnas, quarum testa saxis attrita, interiore carne cruda, sapore ostreis persimili, uescuntur, Diodorus Siculus.

CONCHAE quaedam habent testas subtilis & tenuis labij in extremo ubi coniunguntur: aliae perquàm densas: ut genus illud è cuius testa fiunt monilia & manubria cultellorum, Albertus, uidetur autem de margaritifera quadam concha sentire.

CLVSILES mordacesq; Conchae, ceu mituli, pro esca imponuntur paruulis rariscq; texta ueluti nassis, in alto iactis, quibus purpurae capiuntur, Plinius.

CONCHAE quaedam satis magnae in piscinis & lacubus reperiuntur. Has quidam in lixiuio decoquunt, donec cortices testarum nigri emolliantur ut demi possint, reliquum album contundunt, & rore inter Pentecosten & Augustum collecto destillatoq;, excipiunt & subigunt: inde globulos formant minimos, pertunduntq; acicula, & filo insertos ad Solem indurant, &c. ut pluribus scripsi in Columba E. sic Margaritas mentiuntur.

COROLLARIVM ALTERVM DE CONCHIS DIuersis apud ueteres memoratis, secundum ordinem literarum.

De Concha ACATII modo carinata, uide in Nauplio.

ALBAE conchae, λεπάδες: uide Androphyctides.

AMATHITIDES Conchae nominantur ab Epicharmo, eaedem nimirum quas infrà Venereas nominabimus.

ANARITES, uel Anartes, ἀναρίτης ἢ ἀναρτὴς, ostreum est (id est, testaceum animal) conchae simile, (κογχῶδές τι. Varinus non rectè habet κοχλιῶδές τι,) quod petris ut patellae adhaeret. Meminit eius Ibycus. itẽ Herondas, πρόσφυές ὅπως τε χοιράδεσσιν ἀναρίτης. sunt autem chœrades, scopuli marini. Et Aeschylus insulas quasdam ἀναρτοτρόφους nominat, Athenaeus. Fortè autem dicti sunt Anarites ἐκ τοῦ ἀναρτᾶσθαι, ἢ ἀνηρτῆσθαι. quòd à petris pendeant. Ἀναρίτης, κοχλίδιον, id est cochlea parua, à Nereo dæmone marino, Varino. Vide etiam in Nerite, in N. elemento.

Ἀβλίδες, κόγχαι (κόχλαι, Varinus,) θαλασσίαι εἴδεσι, Hesychius.

ANDROPHYCTIDES quaedam Conchae memorantur ab Epicharmo, his uerbis: Κενοὶ κἀμοί τε κυνάγοι, τὰς Ἀνδροφυκτίδας Ῥάιστα ἄνθρωποι καλέοντ', ἄμμα δὲ λύπας (λύπας) τοῖ θεοῖ. Hae conchae fortassis contraria quàm reliquae facultate, Venerem non promouent, sed inhibent: aut etiam sterilitatem inducunt, ut inde κακοδύκμαι κυνάγοι, hoc est malè probatae ad foecunditatem, & Androphyctides fortè à uirorum & concubitus tædio ac fuga dicantur.

CALCENDIX genus conchae, Festus. Tellinas Anconitani Calcinellos nominant, ad discrimen alterius conchae, quae ab ijs Chalcene appellatur, Bellonius. Inditum autem hoc nomen fortassis est à calce, quam è conchis quibusdam fieri testis est Rondeletius. non enim placet quod Bellonius scribit, Anconitanos Chalenam uel Chalcenam appellare Chamam piperatam, nomine à Chamula detorto.

DE CHAMIS, RONDELETIVS.

Difficultas.

Hermolaus.

Marcellus Virgilius.

Bellonius notat Conchen aliquando generis nomen esse, de his speciei à Chamis diuersae.

Conchae species peculiaris.

DE Chamis omnibus certi aliquid scribere certè perdifficile est, tum ob earũ uarietatem, tum ob parum certas & distinctas earum notas à ueteribus traditas. Quapropter minimè miror Hermolaum uirum optimarum rerum cognitione praestantem in suis in Dioscoridem corollarijs de ostreis & conchylijs paucissima scripsisse, copia eorum & uarietate, ut opinor, deterritum. Marcellus Virgilius Graecè & Latinè doctissimus, in suis in eundem autorem commentarijs, ab ijsdem abstinuit, earundem distinctiones peritioribus relinquens. In genere, inquit, minorũ ostreorum Chamae sunt, tanta cum alijs affinitate, ut facilè in antiquis scriptoribus confundatur earum historia. Nihil difficilius in tota huiusmodi rerum commentatione, quàm in appellationibus his cõcordem ueterum historiam ostendere. ob id peritioribus relinquimus: Hactenus Marcellus. Ab horum modestia alienissimi quidam, perinde ac si harum rerũ distinctioni difficultas nulla inesset: Chamas aliquot inepte depinxerunt, pro arbitrio scilicet, nulla ueterum scriptorum autoritate freti, unde pro Chamis Conchas speciatim dictas usurparunt. (*Atqui hoc & ueteres quidam fecerunt. uide in Corollario nostro de Conchis in genere.*) Concha enim uniuersè quidem testam omnem significat, ut iam annotauimus: & ut aliquando nos quoq; accipimus, quã nulla rerum confusio inde sequitur. Sed quum speciatim de rebus dicitur, rerum singularum pro prijs nominibus utendum. Hanc ob causam Aristoteles Conchas à Chamis distinxit libro 5. de hist.

hist. animal. cap. 5. Αἱ δὲ κόγχαι, καὶ χῆμαι, καὶ σαλλίδες, καὶ κτένια ἐν τοῖς ἀμμώδεσι λαμβάνουσι τὴν σύστασιν. Conchæ, Chamæ, Pectines, Vngues, locis arenosis sui ortus initia capiunt. Alio loco eiusdem operis concharum species aliquot recensens: Testæ (inquit) à sese differunt: aliæ enim læues sunt, ut Vngues, Mytuli, Conchæ quædam quæ galades dicuntur: aliæ asperæ, ut Limnostrea, Pinna, concharum species quædam. Necq; est quod quis in Chamarum & concharum confusa tractatione Dioscoridis autoritate se tueatur, quum scribit: Καὶ ὁ ἐκ τῶν χημῶν δὲ καὶ τῶν ἄλλων κογχυλίων ζωμὸς, πωλίαν κινεῖ ἐνούμενος μετ' ὀλίγου ὕδατος: μετ' οἴνου δὲ λαμβάνεται. Chamarum conchularumq; aliarum in exigua aqua decoctarum ius aluum ciet, id cum uino assumitur. Hîc Chamas & Conchulas coniungit, non quod eædem sint, sed quod ius ex utrisq; eadem sit facultate. Id quod omnibus etiam testaceis commune est: ius enim ex omnibus, aluæ subducendæ uim habet. *Lib. 4. cap. 4.* *Lib. 2. cap. 9.*

Nunc inquiramus quid sit Chamis proprium, quo à Conchis, quibus in multis similes sunt, distinguantur. Athenæus: Τῶν δὲ χημῶν μνημονεύει Ἴων ὁ Χῖος ἐν Ἐπιδημίαις, καὶ ἴσως ὅτου ἀνόμαστοι τὰ κογχύλια ἀπὸ τοῦ κεχανῶσθαι. id est, Chamarum meminit Ion Chius in Epidemijs, quæ fortassis χῆμαι à Græcis nominatæ sunt ἀπὸ τοῦ κεχανῶσθαι, id est, ab hiando. Id etymum secuti quidam Hiatulas Latinè appellant. Sed cùm eadem uoce etiam Channæ nuncupentur, quæ à Chamis maximè distant, ut in priore operis nostri parte ostendimus, tutiùs esse puto Græca appellatione uti Plinij exemplo, à quo Chamæ nominantur, & Chamæpelorides, & Chamætracheæ, atq; aliæ eiusdem generis. Chamæ igitur etsi concharum generi subsint, hoc tamen à cæteris conchis distabunt, quòd semper hiant, & testas apertas habent. *Chamæ quomodo distinguantur à conchis.* *Lib. 3.* *Lib. 6. cap. 5.*

Harum multæ sunt differentiæ. Athenæus libro 3. Hicesius Erasistratius (inquit) Chamarum alias ait dici asperas, alias regias, asperas quidem mali esse succi, paucí nutrimenti, facilè excerni, ipsis pro esca eos uti qui purpuras piscantur. Læuium autem præstantiæ differentias magnitudine æstimari. Aliquanto pòst idem Athenæus ex Diphilo: Chamarum crassiorum (χημῶν δὲ τῶν παχέων) quæ paruæ sunt, & tenui carne (ostrea uocantur) stomacho gratæ sunt, & excretu faciles. Crassæ uerò, quas & regias, & pelorias appellant, multũ nutriunt, difficilè excernuntur, boni sunt succi, stomacho conueniunt, præsertim magnæ. Priore loco Chamæ in asperas & regias diuidun- tur, uidenturq; læues pro regijs accipi. Posteriore in crassas paruas & crassas magnas quæ cum leuibus eædem esse uidentur. A Plinio species hæc numerantur, Chametrachea, Chameleos, Chamæpelorides, generis uarietate distantes & rotunditate, Chamæglycymerides. Nos ita distinguimus ut Chamarum aliæ læues sint, aliæ asperæ. Læuibus Chamæpelorides & Chamæglycymerides subijcientur, de quibus ordine dicemus. *Chamarum differentiæ.*

DE CHAME LAEVI. RONDELETIVS.

CHAMELEIA à testæ læuitate nomen inuenit. A B

B

Testa duplici constat, Conchis læuibus quæ galades dicuntur, similis est. Ab his testarum fragilitate differt. digitorum enim compressu frangitur facilè, quod conchis & pectinibus non euenit. Intus & foris candidissimæ sunt, caro quoq; intus candida, in qua duo foramina cernuntur: alterum os est, alterum excrementi meatus, utrunque sinuosum est, ut dilatari & constringi possit: hoc ad attrahendam aquam, illud ad reijciendum excrementum. Habet & μύκωνα ut conchæ cæteræ. Látere magis protuberante semper hiat.

In arena cum Tellinis capitur, qua de causa sæpiùs aqua pura elui debet ad arenam expurgandam, qua expurgata dulcis est & tenera, alioquí uix edí potest. C E F

Chamas easdem esse cum læuibus conchis quę γαλάδες dicuntur, falsum est: nam Aristoteles, ut antea docuimus, chamas à conchis seiunxit, *Hæc ille. Sed Aristotelem aliquis dixerit conchas à chamis distinxisse quidem, sed specie potiùs quàm genere, & nihil prohibere idem nomẽ cum generi tum, speciei sub eo uni attribui: ut inualidũ hoc Rondeletij argumentũ sit.* ¶ *Quæ de hac concha Bellonius scripsit, paulò post adferetur.* *Conchas galades, à conchis læuibus differre.*

DE CHAME PELORIDE. RONDELETIVS.

Digitized by Google

A PELORIDAS Athenæus uno loco à Chamarum genere ſegregaſſe uidetur ex ſenten-
Libro 3. tia fortaſſe Philyllij: *Αἱ δὲ πτωιὸὶ δὲ ὀνομάζονται παρὰ τὸ πτώιων. μᾶλλον γὰρ ὅτι χάμαι, καὶ πλα-*
τύτερον. Pelorides uocatæ ſunt à dictione πτώιων: maiores enim ſunt Chamis, & ab
ijs diuerſæ. Alio loco ex Diphilo pelorias Chamas eraſſarum ſpeciem facit, quas & re-
Lib. 32. cap. 11. gias appellat, quæ & maiores ſunt. Chamas etiam peloridas appellat Plinius. Hos ſequimur, ac
Chamas peloridas, ſiue pelorias, ſiue pelorinas à magnitudine dictas fuiſſe cum ueteribus exiſti-
mamus, id quod innuit Athenæus priore loco modò citato: nam πτώιων ſiue πτῶιον ſignificat
τὸ μέγα καὶ τερατῶδες, id eſt, magnum & prodigioſum. Vel dictæ ſunt pelorides à Peloro Siciliæ pro-
montorio, quod iuxta illud Pelorides optimæ reperiantur. Iulius Pollux de ciborum antiquorũ
præſtantia uerba faciens: Apud ueteres in pretio fuit Muræna ex freto, & Muræna Tarteſia: Pla-
cebat Thynnus Tyrius, & Mugil ex Sciatho, Hœdus ex Melo, Conchæ etiam Pelorinæ, (πτωιω-
νὰς) unde forte nomen adeptæ quæ nunc Pelorides (πτωιὶδας) uocantur. Ex his apparet inſignis
† Bellonius no- error eorum † qui ſcribunt Peloridas nomen habere à luto, in quo tum manibus, tum retibus euer
tatur. runtur: pilos enim lutum eſt: ſic enim eorum ſcripta uerba reperio. πτιλὸς quidem lutum eſt, à quo
πτωιὶδας & πτωιὰς dixiſſe oportuerat, non πτωιὶδας, & πτωιὰς, & πτωιῶδες, ſicuti omnes
extulerunt. Præterea illud è memoria exciderat, aut fortaſſe ne legerant quidem, quod ſcripſit A-
Lib. 5. de Hiſt. riſtoteles, Conchas, Chamas, Pectines, Vngues, locis arenoſis prouenire, non cœnoſis. Sed omiſ-
anim. cap. 15. ſis nominibus rem ipſam depingamus.

B Chama peloris duabus conchis conſtat, quæ nunquam ita iunguntur quin ſemper hient, & ui
uo & mortuo animante, etiam ſine calidi contactu. Eæ oblongæ ſunt & læues, ex albo purpura-
ſcentes, in medio connexæ. Caro intus alba eſt: quæ etiam contracta, tota teſta uix capi poteſt, ex-
tenta multò longior eſt, rotunda, ſpiſſa, pudendo uirili non abſimilis, digiti medij craſsitudine. In
extremo altero foramina duo apparent, alterum oris eſt, rotundum, alterum excrementi.

A Santones conchæ ſtrictæ & non hiantis ſpeciem palourde appellant, quæ uox à Peloride de-
Palourde Santonum, non eſt Peloris. ducta eſſe uidetur. Sed ea Chama peloris non eſt, cùm magna non ſit, nec hiet. (*Vide ſuprà in Con-*
chula rugata ex Bellonio. Alia eſt etiam Pelourde à Gallis ad mare mediterraneum dicta, Rondeletio ſuperius
Conchula uaria.)

F Caro Peloridis dura eſt, ob id difficile excernitur & multùm nutrit.

DE CHAME GLYCYMERIDE.

RONDELETIVS.

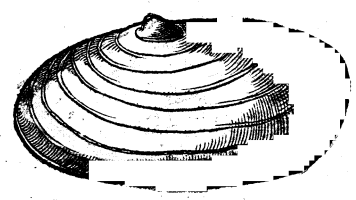

A HAMARVM generi γλυκυμεριδὰς accedent, Plinij & Macrobij teſtimonijs. Chame-
glycymerides, inquit Plinius, quæ ſunt maiores quàm Pelorides. Macrobius in cœna
adijciali Lentuli flaminis appoſitas fuiſſe dixit, & ne quis eaſdem eſſe Peloridas &
Glycymeridas exiſtimet, maiores ſcilicet Chamas, legat Macrobium libro 3. Saturna-
lium. Ante cœnam (inquit) Echinos, Oſtreas crudas quantũ uellent, Peloridas, Spondylos &c. Post
Paulò poſt alia edulia enumerans, Glycymeridas, urticas, &c. Sunt autem Glycymerides dictæ à
dulcedine, ut opinor, quod ſapore ſint dulci, minuſq; ſalſo quàm reliquæ. Sunt qui Glycymeri-
das uocent, quaſi ex dulci amaras. Quod ſi ita ſit, compoſitum nomen ex Græco & Latino fuerit,
quam compoſitionem improbat Quintilianus.

B Glycymerides igitur chamæ ſunt maiores quàm Pelorides: teſta oblonga, Mytulorum fluuia-
F tilium teſtæ modo, ſed duriore & ſpiſsiore, rugoſa, non tamen ob id aſpera, ex albo rufeſcente: car
ne & ſucci bonitate Peloridi ſimiles.

A Eaſdem eſſe puto cum ijs quas Pelorides maiores Athenæus libro 3. uocat.
Pelorides maiores. Hermolaus Barbarus conijcit apud Plinium poſt uerba hæc, Chamæ glycymerides quæ ſunt
Corycia et Crij chamæ ſunt ea- maiores quàm Pelorides, pro colycia ſiue corophia, legendũ corycia ex Athenæo qui ſcribit con-
ſpertæ, non gly- chas quaſdam à Macedonibus uocari κωρύκους, quas Athenienſes κρέας nominant. Sed utut apud
cymerides. Plinium legendum ſit, non potes corycia ad chamas glycymeridas referre: ſic enim conchas aſpe-
ras uo-

ras uocari ſcripſit ex Hegeſandro Athenæus: Hegeſander (inquit) in commentarijs ait conchas aſperas uocari à Macedonibus Corycos, ab Athenienſibus κρέους, id eſt, arietinas, *Hæc Rondeletius: ſed an κρέους rectè arietinas interpretetur, dubitari poteſt.* *Apud Heſychium penultima per ὠ̃τα ſcribitur: Ἀθηναῖοι τὰς τραχείας κόγχας κρέους καλοῦσι.*

DE CHAMA ASPERA.
RONDELETIVS.

NOMAI τραχεῖαι, id eſt, aſperæ, à teſtarum externa parte dictæ ſunt, ob lineas tranſuerſas, obliquas multas, cauas, eamq; ob cauſam muſco ſæpe opletas. Superiorũ modo oblõgę ſunt, intus lęues. Carne ſunt mali ſuccí, pauci nutrimẽti, ad excretionem facili, qua tamen delectantur purpuræ: unde pro eſca utuntur ea purpurarum piſcatores, ut ante ex Athenæo diximus.

¶ *De eadem Bellonij ſcripta paulò pòſt reperies.*

DE CHAMA NIGRA.
RONDELETIVS.

AELIANVS lib. 15. cap. 12. Chamas marinas, uarias & multiplices eſſe tradit. nam quædam ipſarum (inquit) nigerrimæ ſunt: nõnullę argentei coloris ſimilitudinem gerere uidentur: Aliæ utroq; colore mixto inſignes. Ex his colligunt nonnulli Chamas pro conchulis accepiſſe, quæ colorũ uarietate à ſeſe diſtant, ſed non rectè, ut ego quidem ſentio: nam ſunt ut conchulę, ita chamæ uariæ, albæ, nigræ, ex albo rubeſcentes, aliæ fractu faciles, aliæ difficiles. Idem de Cochleis & Pectinibus uerè dicitur. Quare ineptè fecerunt, qui concham nigram pro chama nigra exhibuerunt, cùm conchæ rotundiores chamis eſſe ſoleant, neque hient: Chamæ uerò teſta ſint longiore, qualis chama nigra quam hìc proponimus, teſtis oblongis, læuibus, duris, ſpiſsisq;, ac ueluti marmoreis.

Chamarũ differentiæ ex Aeliano.

† *Bellonius reprehenſus, q. concham nigrã pro chama nigra exhibuerit.*

DE CHAMIS. BELLONIVS.

IN Chamis nominandis uulgus Gallicum cum Italico conuenit. Siquidem noſtri maiores Chamas des Flammes, minores uerò des Flammettes nominant, quòd cum iure incoctæ, non ſecus ac piper fauces & os inflammare ſoleant. Italicum uulgus maiores Chamas Peuerazas, quaſi piperatas, nominat: minores uerò Peueronos, q; piper haud tantopere redoleant. (*Rondeletius Conchulas rugatas, quas ſuprà exhibuimus, à Venetis Pieueronos dici ſcribit. Vide mox de Piperata Chama.*) Harum enim è mari recens aduectarum carnem quicunq; paulò liberaliùs deguſtauerit, quendam ſaporem in eis gratum, ſed gulam prouocãtem ac piper redolentem comperiet. Cæterum quę Chama Latinis dicitur, eadem Italis Cappa, Gallis autem Coquille appellatur. Alias autem his congeneres Itali addito cognomento Cappas ſanctas, Capperozolas, cappas longas, & huiuſmodi uocabulis nominant: De quibus nunc eſt ſeorſim diſſerendum.

A

DE PIPERATA CHAMA, E GENERE LÆVIUM, BELLONIVS.

A Chamam piperatam Veneti Beuerazas uel Peuerazas uocant ad diſcrimen maiorum, quas Biueronos appellant. Paluſtre eſt concharum genus in cœno degẽs, quod Anconitani & Rauennates Chalenam uel Chalcenam nomine à Chamula detorto uocitant. Biueroni autem dicuntur, uel quòd ob piperis ſaporem ſitim excitent, uel quòd illæ perpetuò bibant, neq; diu ſine aqua ſeruari poſſint: atq; in forum allatæ, & aquæ immerſæ, geminam atq; oblongam exerant ligulam, ut cochleæ modo perpetuò ſitientes moueri percipiantur.

A

B Supra modum fragiles habent teſtas, læues ac compreſſas, non autem ut aliæ conchæ orbiculares: uerùm uſqueadeò tenues, ut tranſpareant. Cardinibus non iunguntur inuicem infarctis, ſed neruo, ut oſtrea. Labra non habent crenata, ſed læuia, magisq; in rotunditatis ambitum circinantur, quàm Tellinæ.

CHAMA LÆVIS.

A Omnium concharum albiſsimæ ſunt, quas chamas leias Græci uocauerunt: Galladæ autem

Digitized by Google

(ut reor) Ariſtoteli dicuntur. *(Non probat hoc Rondeletius: cuius Galades conchas ſuperiùs poſuimus.)*

B Tantam magnitudinem adipiſcuntur in Oceano, ut quaternorum digitorum latitudinem, ſenorum autem longitudinem exuperent, quæ res multò perſpicaciùs innoteſcet ex iis qui à Diuorum Iacobi aut Michaëlis perſolutis uotis redeuntes, teſtas ea qua dixi magnitudine de ſuis pileis appendunt. Frequentiùs Romæ, quàm in quauis alia urbe diuenduntur cum Tellinis ac Pectinibus: magnitudine quidem iuglandis, corpore ferè orbiculari, glabro, fragili, pellucido, rotundo: labris ac teſta tenuibus, læuibus, non autem denticulatis.

C Facilè à calido tanguntur, *(afficiuntur:)* quamobrem mox hiantes ſua labra pandunt: quo fit ut parum diu abſint à mari quin examinentur, læuiq; illiſu frangantur. ſuam quoq; aquam facilè amittunt, multasq; arenulas recipiunt, à quibus quòd elui difficile poſſunt, uulgò reſpuuntur. Sed recentes, & adhuc uiuæ, Tellinis certè poſthabendæ non ſunt.

A Indigenæ caparozas uel caporozolas uocant. *(Vide ſuperiùs in Conchula rugata.)* Nam cappæ nomine Itali chamas intelligunt. Aëtius Dioſcoridem ac Galenum ſecutus, chamulas uocauit.

C Moueri autem à ſe Chamas leias, ac ſedem in litore mutare compertum habeo. quæ res ei innoteſcet, qui has in uaſe aqua oppleto immerſerit, quod Veneti plerunq; faciunt, ut minus exanimes ſeruent, néue arenis conſpurcentur, aut deteriores euadant.

F Chamarum (inquit Dioſcor.) conchularumq; exigua aqua decoctarum ius, aluum ciet.

DE CHAMA TRACHEA, BELLONIVS.

B Chama trachea, ualuas eodem modo quo læuis tornatas habet, eſiq; rotunditate penè orbiculari conſtructa, hoc tamen inter ſe differunt, quòd illa læui quidem teſta: hæc uerò, aſpera claudatur, pectinis modo ſtriata: ſed Pecten rectas habet ſtrias, illa uerò tranſuerſas, crebras & profundas. Dura eſt admodum chamarum aſperiorum teſta, ſi cum læuibus conferatur. Ea enim nō niſi ualido ictu perfringi poteſt, cùm tamen aliorum ferè omnium læuium debili digitorū compreſſu

(C) aperiri poſsit. Chama præterea trachea in arena circa litora reperitur: extremas enim iniurias ob teſtam duriorem minus reformidat. Labra haudquaquam in gyrum (ut Pecten) denticulata, ſed Mytulorum more læuia habet.

C Mouetur ut limax, ut eius concham nonnunquam profundius ſaburrantem conſpexerimus. fortibus nanque ſpondylis conſtat, quibus teſtas mouendo etiam per arenam lumbricorum more conſcendit.

F Hiceſius carnem eius duriuſculam, mali ſucci, parum nutrire, facilè excerni, mariſq; ſalſugine referre pronunciauit. Diphilus autem ſtomacho gratam eſſe tradidit; cuius ego ſententiæ expertus facilè aſtipulor.

DE CHAMA (SEV POTIVS CONCHA, VT Rondeletio placet) nigra, Bellonius.

Eſt & alia læuis chama à cæteris hoc diſtans, quòd cùm læuis ſit, tamen & robore teſtæ cum aſpera facilè certare poteſt. Cloniſſa quidem maior eſt, & plerūq; nigricat. Cardinibus quoq;, quibus ualuas coniunctas habet, à prædictis etiam differt. Præterea non ita ut prima læuis in rotunditatem turbinatur, nec ut Peloris plana eſt. Crenas haud ita profundas in labris habet. Quum autē Aelianus in chamis quaſdam eſſe nigras, ac reliqua genera alba eſſe protulit, hanc q; unicam pro maiore teſtæ parte nigricare uideam, facile mihi fuit conijcere, hanc Aeliani chamam eſſe, ac fortaſsis antiquorum Glycymeridem. Nam & Peloride maior eſt & dulcior: neque piperato guſtu percipitur, *Hæc Bellonius. Nos Glycymeridem Rondeletij chamam, quam magis probamus, exhibuimus ſuprà.*

Icon.

COROLLARIA DE CHAMIS, ET primùm in genere.

A Χάμης, genus oſtrei, Suidas. A uerbo χάω, χῶ, quod eſt χαῶ (hoc eſt capio) fit χάσκω, ut à χῶ, χάνω; ſic, χάσκω. Ab eodem uerbo χῶ fit etiam χάμης, τὸ ὄστρακον, ἐκ τοῦ κεχανῦσθαι, ut ex Athenæo liquet, Euſtathius. Sed uideri poteſt chama à uerbo χῶ deriuari in utrauis ſignificatione; hoc eſt, ſiue quoniam hiant, ſiue à capacitate. caùa quidem & capacia omnia, hiare uidentur: ſicut & caua animantium ora hiant, cum accipere aliquid auent. & licet conchæ omnes tum cauæ tum ad capiendum aptæ ſint, chamis tamen priuatim hoc nominis contigit, fortè tanquam maiuſculis, & capaciori-

E bus. Χάμιλον χεραμίδα, τὴν κοιλοτέραν κόγχλιν καὶ μείζονα, Galenus in Gloſsis; nimirum pro uaſis genere, capaciore quàm concha communis ſit. Cæterum pro χεραμίδα (χέραμος uel χέραμις, nihil quàm ca uernam ſignificat) legerim ego κέραμίδα, hoc eſt figlinam. ut concha figlina (à figulo facta) maior

6 intelligatur, quàm marina & naturalis concha. nam in eodem libro ſic habet Galenus, Κόγχλιν κέραμίδα, ἤτοι κέραμον ὀστρεϊκὸν ἢ κέραμίδα. hoc eſt, Concha ceramis, idem quod ceramis ſimpliciter ſonat. Sic &

Sic & Latinè uas figlinum, aut figlinum ſimpliciter dicas, nihil intereſt. κέραμος figulus eſt: ἐργαστήριον κεραμεῖον, uas figlinum. κεραμὶς fortè de minoribus tantum, ut conchis, dicitur: qualia noſtri uocant tigel, quidam uulgò crucibula: Græci etiam thermaſtridem. nam θερμαστρὶς Heſychio uas eſt ſimile cancro quo utuntur aurifabri. Vt autem κέραμις pro uaſe figlino accipitur: ſic pro argenteo ἀργυρὶς, pro aureo χρυσὶς, utrunq; duplíciter. Quòd enim uel additur uel ſubauditur. nempe oxytona hæc nomina in ις fœminina Græcis ſunt, ſed uim adiectiuam habent, terminationem uerò maſculinam, à qua formentur, nullam. nam eorum maſculina adiectiua in ος uel ους, fœminina faciunt in ῆρα circunflexū, ut ἀργυροῦς, χρυσοῦς, & κεραμοῦς, ni fallor. legimus enim κεραμεᾶ & κεραμοῦν apud Grammaticos. ¶ Chama Latinè efferri poteſt, aut chame, aut chema, aut cheme. & diminutiuè, chamula: ut à concha, conchula. Apud Plinium compoſita uidentur chameleos, chamepeloris, &c. quæ quidem Græca ſunt, & Græcis in compoſitione non uſitata, quòd ſi quis ita uoluerit uti, caſus obliquos etiam ex integrè inflexis componat, ut chamenleon dicat, & chamasleas, &c. non ut quidam recentiores, chameleon, & chamæleas, inepté. ſed omnino præſtabit diuiſis uocabulis efferre. Chama fœmininum eſt, λαγὼς, id eſt, læuis, communis generis Attícè: communiter maſculinum eſt, & fœmininum facit λαία. quare & χαμαὶ λαγὼς, & χαμαὶ λαία rectè dicetur. ¶ Concha generale nomen, interdum ad chamas apud ueteres contrahitur: ut oſtendimus ſuprà in Concha in genere. ¶ Gaza non modo chamam teſtaceum animal hiatulam conuertit, ſed etiam chamē piſcem alícubi ſimiliter. nos Græca uocabula retinere præſtiterit. Contra eum qui channam piſcem cum chama concha confudit, Rondeletij uerba, qui uoluerit, leget in Channa. ¶ Χυμαὶς, ὁ ἰχθὺς, Suidas. ſed corruptum eſſe tum uocabulum tum interpretationem conjício: χύμαις enim boni authores paroxytonum ſcríbunt in accuſandi caſu multitudinis, non pro piſce, ſed pro conchis. ¶ Spartianus oſtreas & líoſtreas cum dixit in Heliogabalo, chamas tracheas & chamas leas íntel lexit, etiamſi líthoſtreæ ſcriptū erat. id ex Athenæo ſumitur: qui ait, chamas tracheas oſtrea quandoq; dicítata, Hermolaus. ¶ Chamas Itali Peuerazze nominant, à pípere, ſiue ob cauſas à Bellonio recítatas, ſiue quòd cum coquuntur pípere condiantur. Germanice Muſcheln dici poſſunt: ſed id nomen nimium patet, contrahetur autem ſi differentiam addas, ita ut conchæ propriè dictæ, cognominentur rotundæ, runde Muſcheln: chamæ uerò, longæ, lange Muſcheln. Licebit & Italos imitari, Pfeffermuſcheln: uel etymologiam Græcam, Gynnuſcheln, (uel euphoniæ cauſâ n. ín m. mutando, Gymmuſchelen.) nam gynen, uel ghinen nobis hiare eſt, uerbum (ut apparet) à Græco χαίνειν deſumptum. ¶ Chamæ marinæ & uariæ & multiplíces ſunt: aliæ aſperæ, aliæ læues: & hæ quidem digitorū compreſſu confringuntur, illæ uerò uel ægerrimè ſaxo conteruntur. Quædam ipſarum nigerrimæ ſunt, nonnullæ argentei coloris ſimilitudinem gerere uídentur: aliæ utroq; colore mixto inſignes, Aelianus 15. 12.

Chamarum ut uarium & multiplex genus, ſíc multas & diuerſas ſedes habēt. Quædam enim in littoribus diſperſæ, iacent in arena, nonnullæ ſub algam ſubijciuntur, aliæ in límo commorantur: aliæ ſaxis tanquam mordícus adhærent. Aeſtiuo tempore cum incípit meſsis, in Iſtrico marí gregatim natant & leuiter feruntur, cum ante id tempus ſua ſibi mole graues efferrí non poſſent. Eurí, Boreæ, & Auſtri ídcírco fugientes ſunt, quòd eos uentos ferre non poſsint. Contrà ex tranquillo marí mirífica uoluptate afficiūtur, & Fauonij mollibus auris afflarí gaudent: eamq; ob rem in latebras abditæ, cum à tempeſtatíbus mare ſentiunt conquieſcere, & Fauonium flare, tum relictis ſedíbus, ad ſummam maris aquam natant, & apertis teſtis eminent, (ſic tanquam uel ſponſæ è thalamis prodeūt, uel roſæ ad ſolis radios exporrectæ, ex inuolucris ac calycíbus ſuis erūpunt,) & quieſcentes uentum expectant placídum ac ſecundum: quí ſi contígerit, alteram concham ſubſternentes, alteram erígentes, altera pro uelo, altera pro nauí ad nauigandū utuntur, ut ſi eas procul uideas ſic per tranquillum mare natantes, claſſem nauium exiſtímes. Quòd ſi nauem ad ſe accedere ſentiunt, aut belluæ ímpetum, aut ualentioris píſcis natatíonem, metu perculſæ, contractis teſtis, frequentes delabuntur, & occultantur, Aelianus 15. 12.

Strombis & chamis (chamis aſperis, Hiceſius apud Athenæum) ineſcantur purpuræ, ut in ipſarum hiſtoría ex Oppiano referam, In exiguis naſsis inquit, Στρόμβος συγκλασαντὸν ὄμμα χάμηση πίηται. Plinius in his naſsis eſcam ineſſe ſcribit cluſiles mordaceſq; conchas ceu mitulos, chamas nimirum ita circumloquutus.

Chamæ Epheſiæ commendantur ab Archeſtrato: ut & mituli (μῦδοι) ab aliis: de quibus Hiceſius: Mituli (inquit) Epheſij, & ſimiles eis ſucci bonitate, ut pectínibus præſtant, ita inferiores ſunt chamis. E conchylijs aluum ſimul & urinam cient præcípuè mituli, oſtrea, pectines, chamæ, Athenæus. Chamarum aliarumq; conchularum in exígua aqua decoctarum ius, aluum ciet. id cum uíno aſſumítur, Dioſcorides. Chamæ paruæ ſunt conchæ, quæ paſsim peuerazzæ uocantur: Ex his, uel tellinis, (quæ uulgò peueracinæ,) uel illis quæ cauæ uulgò dicūtur, circiter triginta in quatuor aquæ uncijs ebulliant: quoniam ab ipſis aqua marína exit, quæ aquæ miſcetur. poſtea cum decoctę fuerint, ius ín cyathum fundatur, & uíní optimi dimídio cyatho addito, bíbatur. idem ius ſolum etiam ſine uíno præſtat: idq; non ſolum ratione ſalſedinis uel aquæ marinæ: ſed quía concharum etiam ſubſtantia emollientem quandam naturam habet, Braſauolus.

Χάμη, χάσμη, Varinus, id eſt oſcitatio, utrunq; fit à uerbo χάσκειν. Pandentes ſe quadam oſcita-

Digitized by Google

tione, Plinius de conchis margaritarum. ¶ Χυμώων interpretantur aliqui argenti & auri præparationem, quam uulgò chymisticam uel alchimisticam artem nominant: quasi à chymis & liquoribus quos parat, nomen hoc tulerit, sed χυμεία cum ὄτα habeat in prima, aliunde dicta fuerit, forte quod uasis illis quæ uulgò crucibula nominant, fundendis metallis idonea, subinde utatur. hæc enim χύμας & χύμας κόραμιδας uocari, suprà in A. monui. ¶ Χύμωσις apud medicos affectus est oculorum ambientis oculum membranæ, quod album quoq; appellatur, albæ carni persimilis: & numeratur inter oculorum ulcerationes. Alij chymosin per y. scribunt, & rubram carnosamq; corneæ oculi pelliculæ inflammationem interpretantur, &c. Chema etiam mensuræ nomen est. Vide suprà in Cochlea.

DE CHAMA LAEVI ET LONGA VEL PARVA.

GALADES sui ne generis sint, an chamæ læues Aristotelis, addubitat Vuottonus. Bellonius concham ab Italis Capparozola uulgò dictam chamam læuem interpretatur: & alibi chamam peloridem suam, hoc est conchulam rugatam Rondeletij. Venetijs quidem duorum generum conchas hoc nomine indigetant.

CHEMAE oblongæ Marcellus Empiricus meminit, cap. 21. Sisymbrij succum (inquit) bibat ad plenitudinem conchulæ oblongæ, quam Græci telynen (tellinen) alij chemam macram uocãt. Verum telline parua quidem, non tamen longa est conchula. & chema pro mensura apud medicos, alia magna, alia parua est: ut Marcellus fortè pro μικραὶ legerit μακραὶ, ut sæpe hæc duo uocabula inter se à parum attentis permutantur.

CHAMAM nigram Bellonius glycymeridem facit, Rondeletius quasdam è galadum genere nigras describit. Epicharmus κόγχην μέλαιναν nominauit: & κόγχας μελαινίδας Sophron.

DE CHAMA PELORIDE.

PELORIS est species ostrei (ὀστρέου, non ὄστρεα, ut Phauorini Lexicon inepte habet) à magnitudine dicta, qua chamam & alia similia ostrea excedit, Etymologus & Eustathius in Dionysium. Clemens in Pædagogo pisces & alia esculenta, è diuersis regionibus celebrata commemorans, ut ostrea Abydena, Mænides Liparæas, conchas πελωρίδας quoq; nominat: sentiens nimirum non à magnitudine, sed à regione hoc nomen eis impositum. Et similiter Athenæus. Item Archestratus, Μυτιλήνη δὲ πελωρίδας σχιστοβλώδη κόγχας (scilicet μεγάλας ἢ καλὰς ἔχει.) hoc est, Iuxta Messenen autem in freto Pelorides conchæ magnæ uel optimæ proueniunt. Messenen hîc accipio pro urbe Siciliæ propinqua Peloro monti, quæ Messana dicitur à Latinis: non eiusdem nominis Græciæ in Peloponneso ciuitatem. Dixit autem Peloriades Archestratus per parenthesin carminis gratia. Vt Nicander Colophonius etiam, Νησίτας, σφυρίδας τε, πελωριάδάς τε, μύάς τε. Dicuntur & πελωρινάδες ultima acuta Pollux: πελωρίας quidem uocare non libet: nec eruditus quisquam sic protulit, nisi deprauati forte sint codices. Peloridem absolutè dicas, aut conchæ chamæue nomen adijcias, parum refert. ¶ Bellonius conchulam rugatam Rondeletij, peloridem exiftimauit: cuius opinionem reprehendit Rondeletius. Nos suprà Bellonij super ea concha uerbis, de cappis rossolis quædam inseruimus. sic enim eruditi quidam peloridas hodie à uulgo Italorum uocari putant. Germanicè circumloqui licebit, Ein grosse Muscheln art/Grosse Gymmuscheln.

F Lucrinum. Murice Baiano potior Lucrina Peloris, Horatius. Et fatuam summa cœnare Pelorida mensa, Martialis. Fatuam autem uocat, hoc est insipidam: qua ratione alibi (libro 6.) aquosa etiam cognominatur, hoc uersu: Tu Lucrina uoras, me pascit aquosa Peloris. E Lucrino quidem alia quoq; ostrea commendata puto. Concha Lucrini delicatior stagni, Martialis lib. 5. de Erotio puella. Summam mensam in recitato Martialis uersu, primã interpretor. aluí enim molliendæ gratia ut alias conchas, sic & chamas & peloridas, uel potiùs ius earum, ante alios cibos sumi conuenit. Peloridum ius cum uino uentrem emollit, Kiranides. Et alibi, Ventrem durum mollit ius Peloridum. Peloridas emolliunt aluũ, Plinius & Celsus. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: Ante cœnam, echinos, ostreas crudas, peloridas, sphondylos, patinam ostrearum, peloridum, &c. Chamæ pelorinæ (πελώριαι, lego πελωρινάδες) dictæ, multum alunt boniq; succi sunt, difficilè excernuntur (δυσέκκριτοι. nisi legendum sit δύεκκριτοι, id est facile excernuntur, quòd aluum molliant, ut dictum est) stomacho conueniunt, præcipuè maiores, Diphilus. An caro ipsarum difficilè, ius uerò facile excernitur? Murices, peloridas, &c. tam quam cibi stomachum roborantes laudantur à Scribonio Largo, compositione 104. Ex ostreorum genere purpuræ & buccina reliquis præferenda in cibo, deinde peloridas præstant, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus.

H 2. Pelorus, πέλωρος, promontorium est Siciliæ Italiam uersus, à Peloro gubernatore nauis Annibalis

nibalis ibi ſepulto, &c. Vide Onomaſticon noſtrum. Ρωλοὶς, inſula uel locus per e. breue in prima, ut in hoc uerſu, Ἠνεμόεσσ' Ρωλοὶς ἠδ' Αὐσονίλιν ὀρώρατε, Etymologus. eſt autẽ uerſus Dionyſij Afri de Peloro Siciliæ promontorio: quod Ρωλοὶς ab eo adiectiuè dicitur, ſubauditur enim ἔχεα. ¶ Ρωλοῖα feſta & Iupiter Ρώλιος, memorantur ab Athenæo libro 14. in mentione feſtorum ubi ſeruis domini inſeruiebant.

CYEGONI uidentur conchæ quædam nominari ab Epicharmo, niſi epitheton hoc earum potius eſt. Lege ſuperiùs Androphyctides in hoc Concharum catalogo alphabetico.

CICOBAVLITIDES, Κικοβαυλιτίδες, conchylij genus nigrum, καὶ τὰ ἐκ σίκτου σκωλήκια, Heſychius.

CONCHVLAE DELMES, & caro porcelli maris, (de concha porcellana uidetur ſentire,) combuſtæ, ſi bibantur drachmę pondere, cum ſerapio aliquo aſtringente, medentur ulceribus inteſtinorum & dyſenteriæ. Ex eiſdem cinis ano prolapſo inſperſus, eo in ſuum locum reducto, efficaciter cohibet, Complutus apud R. Moſen. Alij authores hęc remedia Cochleis terreſtribus attribuunt. Vide ſuprà inter remedia ex Cochleis terr. uſtis. D

GALADES conchæ. Vide ſuperiùs inter Conchas ex opere Rondeletij. G

CONCHAE longæ genera duo ſuprà in Conchis diuerſis ex Rondeletio dedimus. ¶ Græci aliquando dactylum concham longam uocitare uidentur, ut & hodie Itali. at Concham longã Plinij à dactylo differre Rondeletius oſtendit. ¶ Scaphidem Hippocrates nominat conchã marinam oblongiorem, quam aliqui uulgò myacem uocitant. Vide mox in Myace. L

MARGARITA & Margaritiferæ conchæ, in M. elemento locum habebunt. M

IN mari rubro Conchæ quædam naſcuntur, quarum teſtæ ſecturas quaſdam & cauitates (ὀφθαλμὰς καὶ κοιλάδας,) & labra acuta habent, quę cum coëunt inter ſe ſic alterno incurſu coniunguntur, ut tanquam duarum ſerrarum coëuntium dentes uideantur inter ſe conuenire: unde fit, ut ſi piſcatoris natantis quamcunq; partem, etiamſi ſub eam os ſubeſt, mordicus apprehenderint, amputent: & ſimiliter ſi articuli locum comprehenderint, neq; id mirum, cum tanta ſit marginũ acies, Aelianus 10. 20. Eadem fortè eſt de qua Plinius: Iuba tradit Arabicis concham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſutam echinorum modo, &c. uide ſuprà in Concha echinata Rondeletij.

CONCHAE minutæ in ſpongijs repertæ, manifeſtò eas eſca uiuere oſtendunt, Plinius.

DE MYTVLO, (MVSCVLO PARVO RONDELETII,) BELLONIVS.

AD Græcorum antiquorum Balanum, *(Bellonius balanos uocat, quas Rondeletius conchas rhomboides, ſuperiùs deſcriptas,)* recentiorumq; Calagnonẽ, ac Venetorum Muſſolum plurimũ accedit Mytulus qui & Muſculus, Oceano frequentiſsimus, uulgo Gallico Moule. Parcius in Adriatico capitur, Venetis Conchola nominatur, Romam rariſsimè adfertur. Mitylenenſes Midia uocant. A

Cluſiles & reſeratiles habet teſtas, intus ac foris læues: labra tenuia, corpus oblongum, altera parte latum, altera turbinatum. B

Connectuntur Muſculi inter ſe, fauificant & aceruantur Muricum modo. Algoſis & arenoſis locis degunt. C

Falluntur autem qui duo marinorum Mytulorum genera conſtituunt: eorum nempe alterum fluuiatile eſt. Nam μῦς uel μύαξ, omnium Græcorum conſenſu, idem cum Mytulo & Myace, uel muſculo Latinorum eſt. A

Marinus autem uillos habet extrorſum more pinnæ, ab ea parte teſtæ qua ſcopulis hæret, per quos alimentum *(Reprehendit hoc Rondeletius,)* exugit, atq; arenulas & marina deiectamenta attrahit. Hinc fit ut qui muſculi locis arenoſis creſcunt, aut inter teſtas figlinas gignuntur, deteriores euadant: qui uerò algoſis tractibus nutriuntur, meliores ac multò gratiores ſint, ubi multa dulcis aqua marinæ permiſcetur. Mytuli cancrum pinnæ modo in concha nutriunt, orbicularem, paruum, ſuis ſic membris abſolutum, ut & incedat, & alatur, & oua excludat, grandi lente multò maiora ac craſſiora. Humi accubant Mytuli, cùm tamen Glandes ſiue Muſſoli adhærendo pendeãt. C

Dioſcorides Ponticos laudat myaces. Plinius Myacum iuſculum aluum & ueſicam exinanire tradit, interanea diſtringere, omnia adaperire, renes purgare, ſanguinem adipemq; minuere. Itaq; utiliſsimi ſunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus. Idem prodeſſe fellis pituitæq;: pulmonis, iocineris, ſplenisq; uitijs ac rheumatiſmis ait: fauces tamen uexare, uocesq; obtundere: ſed & ulcera quæ ſerpunt, aut ſint purganda, item carcinomata perſanare. E

De Mure piſce, leges in M. elemento.

DE MYTVLO FLVVIATILI, BELLONIVS.

Fluuiatiles Mytulos Inſubres Squiozole uocant, Marinis alioqui ſimiles, niſi magnitudine

differrent, & ſubrecti apparerent, atq; humi pinnæ modo infigerentur. Sedem non mutant. Grandi hiatu ſuas teſtas pandunt, quas reſeratiles ciuſilesq; habent, tenues, intus glabras, pictorum coloribus accommodatiſsimas. Guſtus ingrati percipiuntur, ex quo μύδια κυνώδη (immò σκυβάλων, uide in Corollario) ab Athenæo uocari putantur, ac ſi Mytulos caninos dicat. Gallis Moules &c. ſtuc dici conſueuerunt.

DE MVSCVLIS (IN GENERE.)
RONDELETIVS.

De ſignificationibus uocabulorum, Mus, muſculus, mytulus, myis, myax.

A. per totum. NON facile eſt dicere qui ſint Muſculi à quibuſdam Latinis dicti, qui μύδια à Græcis maſculino & fœminino genere. Item qui ſint μύακες Dioſcoridi, Mytuli & myes Plinio. Cum oſtracodermis Muſculos Plautus in Rudente recenſet. Habemus Echinos, Lepadas, Oſtreas, Balanos captamus, Conchas, marinam urticam, Muſculos, Plagoſas, (*Pompeius legit Maſſarius,*) Striatas, &c. Sic & Celſus libro 2. Oſtrea, Pelorides, Echini, Muſculi, & omnes fere Conchulæ aluum mouent. Gaza Ariſtotelis μυσίκωψ, muſculum interpretatus eſt Plinium ſecutus: ut docuimus priore parte operis noſtri, μύαξ uerò ſemper Mytilos. Athenæus μύτιλον à Romanis appellatum fuiſſe Tellinam ſcribit, quam Græci quidam ἀντίδαλον nominabant. Hermolaus Barbarus mytulum & mytlum idem eſſe putat. Athenæus μύαξ in diuerſo genere diuerſa ſignificare demonſtrat his uerbis: οἱ δὲ μύδια μύσσους εἶσι πρόσημοι, σβεχωρηλικοί, χερηλικοί· κράτιστοι δὲ οἱ ἐφέσιοι, καὶ πάσων οἱ φθινοπωρινοί. οἱ δὲ μύδια καὶ τὴν μυῶν ὄσαι μακρότεραι, γλυκεῖαί τε καὶ εὐχυλοί εἰσι, πεπόνται καὶ πρόσημοι. Myes mares mediocriter nutriunt, aluum cient & urinas. Optimi ſunt Epheſij, præſertim autumno. Myes fœminæ, maribus minores, dulces ſunt, boni ſucci, copioſè nutriunt.

A *Hermolaus. Teſtudines. Mus aquatilis & marinus.* Tria, inquit Hermolaus, inuenio quæ μύδια dicuntur. Primùm Teſtudines ſunt, ideoq; nõ μύδια in plurali, ſed μῦδα & ἰμῦδα uocantur. Genus hoc, aquatilis mus, & lutaria Teſtudo à Theodoro, marinus mus à Plinio quandoq; libro 9. uertitur. Alterum inter piſces. Tertium inter Oſtrea pro Mytulo.

G *Myaces Dioſcoridis, Plinij mytulos eſſe.* Quos μύακας appellat Dioſcorides libro 2. cap. 7. Plinius Mytulos nuncupaſſe uidetur: Quoniam quæ πρὸς μυάκων ſcripſit Dioſcorides, eadem planè de Mytulis Plinius. Μύακα καίονται πρὸς τὸ ὀδῶσι πρὸς κάψιν, ἰδιαίτερον δὲ πλυθύνεται ὡς μάλιστα καὶ χρησιμεύουσιν εἰς τὰ ὀφθαλμικὰ σὺν μέλιτι, ἐκτίκονται πυκνότητας βλεφάρων, καὶ σμήχονται λευκώματα, καὶ τὰ ἄλλως ἐπισκοτοῦντα τοῖς ὄψεσι. ἡ δὲ σὰρξ αὐτῶν κυνοδήκλοις ἐπιτίθεται ὠφελίμως. Plinius lib. 32. cap. 9. hæc ferè ſic conuertit: Mytuli quoq; ut Murices cinere uim cauſticam habent, & ad lepras, lentigines, maculas. Lauãtur quoq; plumbi modo, ad genarum craſsitudines, & oculorum albugines, caligines q;, atq; in alijs partibus ſordida ulcera, capitiſq; puſtulas. Carnes uerò eorum ad canis morſus imponuntur. Ante locum hunc tradit Myacas degenerare in duas ſpecies in Mytulos myiaſq;.

Rondeletij ſententia. In hac nominum diſſenſione & uarietate hæc rectè ſtatui poſſe iudico. Myacas generis nomine appellat Plinius huiuſmodi teſtacea, quæ Ariſtoteles μύας uocat, Gaza Mytulos, Athenæus μύαξ utroq; genere. Aceruantur, inquit Plinius, Muricum modo, uiuuntq; in algoſis gratiſsimi autumno. Sic Ariſtoteles cùm expoſuiſſet quomodo Purpuræ & Buccina congregentur & fauiſſent, idem poſt πρὸς μυῶν dicit, κυνοδάξασι δὲ καὶ οἱ μύδια. Athenæi locum πρὸς μυῶν utriuſq; generis paulò ante protulimus. Myacum uerò duæ erunt ſpecies, Myiæ ſiue Myiſcæ, quæ à Plinio dicuntur, & Mytuli. Hermolaus in hoc Plinij loco Myiſcas in exemplaribus aliquot uetuſtis legi affirmat. Sed ſi quid in rebus marinis coniectura iudiciumq; meum ualere debent, Myſcos rectè legi poſſe arbitror, ut ſint paruí μύδια, ut declarat Plinius: qui dicuntur ab alijs Latinis Muſculi diminutiuo nomine à Mus, ut μύσκος diminutiuum nomen eſt à μῦς, Myiæ ſiue Myiſcæ ſiue Myſci ὑλάττος μύδια Ariſtotelis, qui plurimi circa unum principium aliquod adnaſcuntur. μῦδα in fœmininо genere Athenæi. Hos Muſculos à Latinis appellari puto, ut iam dixi. His maiores Mytuli erunt, Dioſcoridis μύακες, ut prius demonſtratum eſt. Vel Dioſcorides μυάκων nomine utrunque genus comprehendit. Quod ſi nominum horum rationem haberi nolis, ſed rei tantùm, dicemus in mari reperiri Mytulos, ſiue Muſculos, ſiue μύακας, maiores, & minores ſimul collígatos. De quibus deinceps dicemus.

DE MVSCVLIS PARVIS AVT FOEMINIS, PLINII MYIIS, VEL MYISCIS, uel myſcis,) Rondeletius.

A B MVSCVLOS paruos & rotundos Plinius Myias uocat, id eſt, Muſcas: noſtri mouſches de mar: Galli, moules, Græci hodie midia: Veneti conchole.

Sunt ex oſtracodermorum genere, quæ tenui teſta, & duplici conteguntur. Circa ſaxa aut ligna naſcuntur, pilis & ueluti lana alligantur. Teſta foris nigra, ferè ſemper uel muſco

Digitized by Google

muſco, uel lanugine obducta, intus læuis & ſplendēs, ex albo cærulea, parte acutiore craſsior & ſpiſsior, reliquo ambitu rotundo tenuior. Caro intus pallida, quum cruda eſt, cocta uitellis ouorum ſimilis, in ambitu fimbriata: in ea foramen eſt euidens ad attrahendam aquam, neq; enim per uillos attrahit, quod ineptiſsimè quidam † aſſerunt, lanæ illius ſiue byſsi uſum ignorantes. In media carne eſt particula carnoſa, linguæ ſimilis. Ineſt & mutis, & pituita quædam glutinoſa. Callo albo adhæret.

† Bellonium taxat.

Excutiendus eſt hic locus Ariſtotelis libro 5. de hiſto. anim. cap. 15. Ἐμφύονται δὲ ἐν ἰξίοις τῷ ἐσχατοδ ῥύμου κατὰ κόλπους, τὸ δὲ μέγεθ πήχεως μικροί, πλέονες μὲν ἐν τοῖς μυσὶ τοῖς πυνιλώδεσι. Quē ſic conuertit Gaza. Cancri colore albido, corpore admodum parui in nonnullis teſta operti generis naſcuntur, & plurimi quidem in Mytulis ſoliatis: neq; id ſatis rectè, ut opinor, deceptus uocis τοῦ πυνέλα ſignificatione, in qua pro balneorū ſolio ſiue labro propriè uſurpatur. Sed hinc ad alia concauа & profunda transfertur, ſumiturq; ὡσὶ τὸ κοιλότητ. Sic Galenus lib. 9. de uſu part. cauitatē cerebri meatus per quos excrementa craſsiora expurgantur excipientem, πύνελον nominauit: Cauitas igitur quæ meatus hos excipit, quam alij à figura πύνελον, alij ab utilitate χοάνιον, id eſt, infundibulum nominant, ſuperiore parte uelut lacunæ (ἀξέμβλης τινὸς, *id eſt lacus, ſolij, ciſternæ. eruditi in reſto ultimam acuunt, ut ſcribendum ſit* ἀξεμβλῆς τινδ) utilitatem præbet: inferiore autem, ut & nomen indicat, infundibulis ſimilis eſt. Non ſum neſcius hoc in loco πῦνελον in uulgatis codicibus legi, ſed melius πύνελον doctiorum iudicio legas. Dioſcorides de Tithymali characiæ ſemine loquens, *Lib. 4. ca. 165.* cauitatem in qua fructus continetur πυνέλοις comparat. Ἐπ' ἄκρων δὲ τῶν καυλῶν κόμη φαινομένη ὁμοία πυνέλοις, καὶ ὑπ' αὐτῇ τοῦτον ὁμοίως πυνέλιον, ἐν οἷς ὁ καρπός. Pendet in cacuminibus caulium, coma iunci, ſub qua caueolæ ſoliolis balneorum ſimiles, in quibus ſemen continetur. Quare cùm πύνελδ cauum locum ſignificet, Mytulos πυνελώδεις non ſoliatos dixerim, ſed in imo maris, ſiue in gurgite natos, ad eorum teſtaceorum diſcrimen qui in limo cœnoſo, uel in arenoſo proueniunt. Hanc interpretationem meam confirmo ipſiuſmet Gazæ autoritate, locum enim qui mox ſequitur, ita uertit: φύονται μὲν οὖν τὰ ὄστρεια καθάπερ εἴρηται· φύονται δ' αὖ τῷ τὰ μὲν ἐν τοῖς πυνελώδεσι τόποις, ἔνια δὲ ἐν τοῖς σκληροῖς καὶ τραχώδεσι, (*malim* πετρώδεσι) τὰ δὲ ἐν τοῖς ἀμμώδεσι. Naſcitur enim Concharum genus quemadmodum expoſitum eſt, ſed locis uariis: nam alia uadis, alia gurgite, alia duris locis atque aſperis, alia arenoſis. Perſpicuè uides Oſtrea ἐν τοῖς πυνελώδεσι nata, in gurgite nata dici. In Mytulis igitur in imo maris natis cancri parui proueniunt, nec in Mytulis in ſtagno marino, aut in quouis loco alio luſoſo & ſordido procreatis Cancros paruos unquam reperias.

Nos uerò Myias, ſiue Myiſcas, ſiue Myſcos Plinij ſiue Muſculos, & Athenæi οὓς ὀλίγῃ νας μύας, ſiue τὰς μύας repræſentaſſe perſpicuè oſtendunt ſapor dulcior in his, & ſuauior: paruitas, rotunditas, teſta hirta, atq; alia quæ his à Plinio & Athenæo tribuūtur. Plinius: Myaces degenerant *(Dimalim, ut generа in ſpecies digeri dicimus)* in duas ſpecies, in mytulos qui ſalem uſrusq; reſipiūt: Myiasq; *(aliàs Myſcas)* quæ rotunditate differunt, minores aliquanto, atq; hirtæ, tenuioribus teſtis, carne duriores, *(dulciores, ex Athenæo.)* Athenæus: οἱ δ' ὀλίγοντοδ τόπου, καὶ ἀλατοῦς ἔχοδσιν, ἡδυτέλεια καὶ λιπαρώτερα ἐστὶ καὶ ὑγρὰ ὄντα θᾶττον πυέται. id eſt, Minores & uelut hirti, magis urinam prouocant, & melioris ſuccі ſunt iis qui ſcillæ ſimiles ſunt: minus tamen alunt, quia minores & quia natura ſunt huiuſmodi. Aliquanto pòſt: Αἱ δὲ μῦδι καὶ τῷ μεγέθει ἔτι μικρότεραι, γλυκεῖαί τε, καὶ δύσχυλοί εἰσι· πεπόνται δὲ καὶ πρόθυμοι. Quæ Myes dicuntur, aliis minores ſunt, dulces, boni ſuccі. præterea ſatis nutriunt.

A *Muſculos paruos exhibuiſſe. Lib. 32. cap. 9.*

Lib. 3.

DE MYTVLIS, (SEV MVSCVLIS MAIORIBVS, MARIBVS, QVOS ET MYACES Dioſcorides uocat,) Rondeletius.

Bellonius huic perſimilem ſuum mytulum pingit, cum cancello intra ualuas apparente: cùm nomina & reliquam deſcriptionem, mytulo minori conuenientia ponat.

MYTVLOS noſtri muſcles uocant, & conſalmes de mar, ad differentiam fluuiatilium uel paluſtrium mytulorum quibus figura tantùm ſimiles ſunt.

A Muſculis differunt magnitudine & rotunditate: guſtu etiam inferiores ſunt, nam ſalem uſrusq; reſipiunt, ait Plinius.

Eoſdem eſſe Mytulos cum Dioſcoridis libro 32. cap. 9. Myacibus antè oſtendimus ex eadem præparandarum teſtarum ratione, & ex eoſdem facultatibus. Quarum poſtremam non probat Galenus de facult. medic. libro 11. cap. 3. Τῶν δὲ μυάκων στόμα λεπτὸν ἔχόντων ὑπολιθοῦται· ἀφαίρεσιν φασὶν ἔλκεσιν τοῖς κυσὶν ἰατικὴν γεγονέναι, ἐγὼ δ' ἐδοκίμασα εὐφόρτικὸν δύναμιν ἧς ἐλέγετο τὸ παῦσαι ἔλκη

κῶν, ὅσαπερ τὰ ἀπὸ τῶ λυθέντος κυνὸς διακόντος γινόμενα. Porrò Mytulorum carnem tradunt ulceribus à mordente cane inflictis competere. Ego uerò nullam (peculiarem) facultatem inuenio quã requirant id genus ulcera, ſicut ea quæ à rabido cane mordente ſunt inflicta.

E In oleorum præparatione teſta Mytulorum utebantur ueteres: eſt enim caua & labris tenuibus. Dioſcorides de cicino oleo: ὅταν δὲ ἀνῶσι τὴν ὑγρότητα παῦσαι, αἴρας τὸν λέβητα ἀφ' τοῦ πυρὸς, ἀπόψα μύακι τὸ ἐπιπλέον ἔλαιον & ἀφτίθεσι. Vbi inſitum prorſus humorem reddiderunt, ſublato ab igne uaſe, innatans oleum Mytuli concha tollitur, & reconditur. Et mox de oleo amygdalino: εἶτα τὰ ἀφριλίων πιέζουσι πλάκα ἰδίτε, καὶ τὸ ἐκ τῆς διακτύλου εἰς μύακας ἀναλάμβανε. Mox tabellis premitur, & quod digitis hæſit, Mytuli concha excipitur. In hac concha pictores hodie colores ſuos diluunt: tum quòd iſi à teſta nihil immutentur, tum quòd ſuſtinenti manui nulli ſint oneri.

Lib. 1. cap. 18.

DE MYTVLIS IN STAGNIS MARINIS.

RONDELETIVS.

MYTVLI in ſtagnis etiam reperiuntur: ſed non niſi ubi ſaxa ſunt, uel ligna hærentia. Circa hæc enim naſcuntur, byſſo alligati, ex duabus teſtis conſtantes, foris nigris, intus plumbeis. Carne ſunt molli, flaueſcente. Marinis ſunt longiores: ſed marini ſpiſſiore teſta, palato gratiores.

COROLLARIVM DE MYE, MYACE, MYTILO, Muſculo. Ex his Myax & Muſculus paſsim maiuſculis characteribus ſcribentur.

A Vocabulum μῦς circunflecti debet, non acuti. In petris & arenis uiuunt, κίφυαί τε, μῆκε, καὶ ἀτρακὶς ὄνομα σαλίου, Oppianus. Poteſt & μῦς ſcribi in plurali penultima longa, quanquam aliquando producitur etiam ſine circunflexo: ἦν δὲ τις ἐν μύεσι νίκη πῦς, Homerus in Batrachomyomachia. Vide plura in Mure quadrupede H.a. ¶ Myes à Theodoro uertitur mytuli, ſed quàm recte, iudicare nondum audeo. Cum Græcis hominibus eos quos uulgò Veneti uocant MVSCVLOS & Cuniculos oſtenderem, dixerunt eſſe Mydia, hoc eſt Muſculos, Gillius. Conchas illas quas rhomboides Rondeletius cognominat (deſcriptas & exhibitas ſuperiùs) Veneti Muſſoli nominãt, hoc eſt muſculos aut mytulos, ſunt enim his ſatis ſimiles, teſte Bellonio. Mutilum Aggregator uulgò Venetijs ait Gozonello dici: quod nomen idem forſitan fuerit cũ Gallij cuniculo concha. Vniones in noſtro mari reperiri ſolebant, crebriùs circa Boſphorum Thracium, ruſſi ac parui in conchis quas myas appellant, Plinius 9. 35. quem locum explicans Maſſarius: Myes (inquit) quos Latini mytulos interpretantur, conchæ ſunt teſtis leuibus, ſed interius nitentibus & perlucidis, ut oſtreæ margaritiferæ, labijs quoq; tenuioribus quàm oſtreis, eiuſdem propè generis cum ijs, qui uel in flumine generantur, nos tales non modo in Boſphoro Thracio, ſed alijs quoq; locis conſpeximus, quos nunc MVSCVLOS appellant. Et mox, Huic proximum genus eſt, quas myas, hoc eſt muſcas uocant, differunt à mytulo rotunditate, minores aliquanto atque hirtæ, tenuioribus teſtis, de quibus Plinius & Athenæus meminerunt. Et alibi, Non deſunt qui myacas in Dioſcoride myas ſiue mytulos eaſdem eſſe conchas putent, cum tamen Plinius hoc ipſo uolumine mytulos in harenoſis prouenire prodiderit, & libro triceſimo ſecundo myacas in mytulos degenerare, atque in algoſis non harenoſis uiuere teſtatum reliquerit. ¶ Maiores in hoc genere conchas, Plinius mitulos, Oribaſius myacas, Athenæus μύας σκληδ'ας uocat, & μύας genere maſc. abſolutè. Minores uerò Plinius myiſcas, Oribaſius & Athenæus myas appellant, Vuottonus. Minores Rondeletius myas uocat cum diphthongo in prima ſyllaba, & muſcas interpretatur. quod equidem non probarim, quoniam ea uox Græca eſt, & Græcorum nemo ſic uſurpauit. Athenæus enim myas de paruis muſculis fœminino quidem genere extulit, ſed ſine diphthongo, inflexione tertia, in qua etiam ὁ μῦς, id eſt muſculus mas declinatur. quare & myiſcam proferentibus non aſſenſerim. Mytuli à Romanis Græco nomine tellinæ nuncupantur, Niphus. Scapidem (σκαφίδ'α) Attici uocant ſcapham paſtoralem, (καθῶς πε, aliàs, καθ' ὅσαφ, λέγεσι: fortè ἐν ᾗ ἀμέλγουσιν,) in qua mulgent: ut poëta in hoc uerſu: ταυλοί τε, σκαφίδες τε πετυγμέναι, πύσιν ἄμελγον. Hippocrates uerò ſic uocat concham marinã oblongiorem, quam multi (οἱ πολλοὶ, multi, uel uulgus) MYACEM appellant, μύακα πλατυτέρην, Galenus in Gloſsis, & Varinus. ſed hìc aut librarij pro μύακα poſuerunt μύα. id quod fieri facilius potuit, quòd finalis huius uocis ſyllaba κα, in proximo uerbo καλοῦσιν (hoc enim ipſe utitur,) non πλατυτέρην, repetatur. Quærendum an MVSCVLVS uulgò dictus Venetijs, (Concha rhomboides Rondeletij,) hìc MYAX ſit, quoniã & teſta oblongior, & nomen ei congruunt. Scafium, id eſt concha, Syluaticus. MYACES piſces intelliguntur murices, (*hoc ex idoneis authoribus quod ſciam, nullus docet:*) ſed & pro conchula accipitur MYAX, qua humores excipiuntur, Cælius. ὄξυπα, τὰ πυγχύλια, μυάκια θαλάσσια, Varinus.

Cuniculi. Mydia.

Scaphis.

De Ita-

De Italicis nominibus Mussolo & Gozonello in præcedentibus dictum est. Lusitani mytilum nigricantem, Mexilam uocant. Germanicum nomen Muscheln à MVSCVLO Latinorum factum uideri potest: sed ad conchas biualues omnes extenditur. quamobrem circumloquemur, ita ut Mytilum siue Musculum maiorem, nominemus Kleine schwartze Muscheln: minorē uerò, Mießmuscheln, à musco, quoniam, ut scribit Rondeletius, testa eorum ferè semper uel musco uel lanugine obducitur. Angli Muscle non communiter ut nos concham omnem biualuem, sed propriè & peculiariter paruam hanc nigricantem appellant. MVSCVLI in inferiore Germania (ut Cornelius Sittardus aliquando ad me scripsit) ex Oceano Germanico capiuntur, & suauissimi gustus sunt. elixantur in aqua, deinde addito pipere & butyro comeduntur. Germanicè Moeschelen uocantur.

Μύας πυελώδ'ας Gaza ex Aristotele uertit mytilos soliatos, à figura. Niphus mitulos latioris uel amplioris conchæ interpretatur, Rondeletius reprehendit, & in imo maris siue gurgite nascentes conuertit, quoniam Gaza eodem apud Aristotelem loco (historiæ animalium 5.15.) pro πυελώδεσι πόποις interpretetur, gurgite; cùm non gurgite tantùm Gaza eo in loco uerterit pro hac uoce: sed (Ostrea nascuntur,) alia uadis, alia gurgite. ego non πυελώδεσι, sed omnino πελώδεσιν, id est limosis, eo in loco legerim, nam ut hoc in loco, ita rursus in eodem capite, Aristoteles triplicem natalis soli differentiam facit. ὀστρακόδ'η (inquit) omnia nascuntur ἐν τῇ ἰλύϊ, ἐν μὲν τῇ βορβορώδ'ει τὰ ὄστρεα. ἐν δὲ τῇ ἀμμώδ'ει, πόκους τοὺς σύφακτας δὲ ἐν πετρεώδεσι, τήθυα καὶ βάλανον. Πύελος non modo solium, sed alia uasa diuersa similis figuræ significat: quæ nostri uocant Standen/ Züber/ Büttinen/ Mülten, &c. est autem in fœminino tantùm genere bonis authoribus usitatum. πύελον ὑπολίνιον dixit Aelianus in Varijs 13.3. Πυελίον, (paroxytonum. ego properispomenon prætulerim) πύελος Hesychius, sed mox in masculino dicit, πύελος ἐν ᾧ οἱ πυροὶ ἐπλύνοντο: σκάφη, ἐμβάτη. unde aliquis conijciat πύελον à uerbo πλύνειν per metathesin fieri, sed diuersæ super huius dictionis origine grammaticorum sententiæ sunt. Πύελος (inquit Etymologus) propriè dicitur ὅταν οἱ πυροὶ πλύνωσι, (quid si legas πελύνωσι, ἀντὶ τοῦ βρέχωσι, nam Appion πελύνειν interpretatur μαλύνειν, βρέχειν. quid si dicamus, pyelon esse uas in quo triticum, id est (, farina triticea aqua perfunditur & subigatur?) quasi πυρελος. πυὸς δὲ λέγεται καὶ ὑδρεῖα τοῦ ϱ. οὗ πυρὸς, εἰσὶ δὲ (πύελοι) σκάφαι ἐν αἷς λούονται, πρὸς τὸ πυτιδὸς, τανύσει τὸ σωματικὸν ὑγρόν. ὅτιο δὲ ἔλεγον οἱ παιδες, ὡς ὅτιον ἐν ὑποκυνήματι ὁδυνᾶται. Eustathius uerò, ex quo Varinus etiam repetijt, sic tradit: Πύελος σωλῆνος ἢ λεκανίς: dicta fortè non à uerbo πίνειν, sed πρὸς τὸ πυὸν, quod est crema (ἐκπύϊσμα, der nydel oder ramen) lactis: tanquam uas huiusmodi commodum sit pastoribus excipiendæ cremæ. Sunt & πύελοι pastorum uasa, lacti dum emulgetur excipiendo accommodata, mulctræ, Melchkübel. Γαυλοὶ emulsum seruant, ut & σκάφες: sed γαυλοὶ uidentur fuisse uasa rotunda, Bzeñten/ Gelten/ Täpff: (nàm & nauigia quædam rotunda dicebantur γαῦλοι, uoce penanflexa. pro uase enim lactario ultimam acuit.) σκάφες oblonga, Mülten/ Mülrle. Lege Varinum in Γαυλοί. Quæ torno cauantur uasa, omnia rotunda sunt: scaphas uerò oblongas fuisse conjicio, non torno, sed alijs instrumentis excauata: quoniam sic dictæ sunt πρὸς τὸ σκάπτειν τὸ πελύνειν, ἐκ μεταφορᾶς πρὸ σκαπτομένων καὶ γινομένων βαθέων, ut Varinus scribit. inde & scaphæ naues dictæ, minores propriè & monoxylæ, ut lintres, ex trunco unico excauato & uelut effosso: quibus similia sunt uasa illa, quæ Mülten appellant nostri: quorum alia fundum æquale & planum habent: alia magis propriè sic dicta & nauibus similiora, in medio profundiora sunt, utrinq; uerò altiora se explicant, & ad summos margines surgunt, ut in nauibus proram ac puppim uersus. Hæc figura in mytilis etiã spectatur: magisq; in maioribus, quòd longiores sint, (minores enim, ut ait Plinius, rotunditate differunt:) ita nimirum ut è duabus mytili testis utraq; per se scapham uel πύελον referat: unde πυελώδ'ας ab Aristotele dictas suspicor: idq; κατ' ὀχλῶ: quod quanuis & aliæ forsan longiusculæ conchæ reperiantur, non dissimili figura, pyelon tamen minùs exactè repræsentent. Scribit Aristoteles cancellos in mytilis istis reperiri: quod & ipsum maioribus conuenire magis uidetur, in minoribus enim uix supperet cancellis capiendis locus. Et quanquã pyelos solium quoq; hoc est labrum in quo balneantur significat, eius tamen figura propter fundum æquale & planum, mytilis non conuenit, quare soliatas à Theodoro conuersas non probo. Aristophanes Vespis, Ἀλλ' ἄφες κατὰ τὴ πύελον τὸ πρᾶγμ', ὅπως μὴ 'κδύσεται. Vbi Scholiastes: αἱ γὰρ πύελοι πρώγλας ἔχουσιν ὥσπερ τὰ πλοῖα ὀβελούς, οἷς ἐκρεμόμενοι ἐκχέουσι τὸ θέρμα. παίζει δὲ καὶ ὡς ἐπὶ μυός. Item in Equitibus, Τὰς πυέλους φασὶ κατεπλύνειν' ἐν Βαλανείῳ. Scholiastes interpretatur τὰς ἐμβάσεις. πύελος γὰρ ὁ ἐν γαστρὶ ἐμβάστη, ἐνθα ἐκρέουσι. Hoc & Suidas repetit. Θρῶμα εἰς πύελον εἰσπλύνειν, Suidas ex innominato. Vt hoc etiam: Τὸ πύελον τῆ ἱερᾶ λεκάνην τὸ κορυφαῖον τῆ ἐκφόρων Πέτρος. pro theca uel loculo funeris. xλιῶσι πυρὸν ἐγκεκρυμένους πρὸς πύελον, legimus Odysseæ ϖ. Eustathius λεκανίδ'α interpretatur, & alia addit quæ iam antè recitauimus. Πύελος, ἡ λεκάνη, Varinus. hoc est peluis. Quin & palam siue fundam annuli, cui gemma includitur, hæc uox aliquando significat. Τὸ πλεκτυλίς, τὸ μέν, ὁ κύκλος: τὸ δὲ, ἵνα ὁ λίθος ἁρμόζεται, πύελός τε καὶ πυελὶς. ὡς ἔφη Λυσίας, Pollux. Πυελίδ'α Lysias & Aristophanes dixerunt, quod nos sphragidophylacion, Suidas & Varinus. Πυελὶς, σφραγιδοφύλαξ. καὶ πύη, ἀρχαϊκὴ, ἀλλὰ ῥοδιακὴ. γίνεται ἡ ψῆφος ἐν πλεκτυλίῳ, Hesychius. sed ordo uerborum confusus apparet. ego sic legerim: Πυελὶς, σφραγιδοφύλαξ, γίνεται ἡ ψῆφος ἐν πλεκτυλίῳ. καὶ πύη, ἀρχαϊκὴ, ἀλλὰ ῥοδιακὴ.

Sed pyelos quid sit, quæ conchæ πυελώδ'ας, explicatum abunde est. nunc ad uocabulum σκαλιδώτιδος

Digitized by Google

δ'ες aggrediar: cuius similiter obscuritate uiros nostri seculi eruditos cæcutiuisse uideo. ego mytilos eosdem nempe maiores, quos σκιλλώδ'ες Aristoteles dixit, ab Hicesio recte σκιλλώδ'ες cognominatos ostendam. Verba eius apud Athenæum sunt hæc: Τῶν δὲ μυῶν οἱ μὲν ἐφέσιοι, καὶ οἱ τούτοις ὁμοιοτροφοῦντες δύγχιλίαι, ἧττον μὲν κτενῶν βελτίονες, ἧττον δὲ χοιράδων λειπόμενοι: ἐσχιλιόστροφοι δὲ μᾶλλον, ἃ ὧν τὴν κοιλίαν φορύρουσιν οἱ δ' οὐκ ἧττον γίνεται καὶ σκιλλώδ'ες, χαυόχυλοί τε, καὶ πρὸς τὴν γλῶτταν ἀπαθεῖς. οἱ δ' ἐλάσσονες τόποι, καὶ ἀλσώδεις ἐξαίφνης μικρὸν ἐπιπόντες, μᾶλλόν εἰσι καὶ ὀλιγοχύλιστροφοι ἧττον σκιλλώδ'ες: ἀστροφόστροφοι δέ, διά τε τὸ μέγαθος (ἔλαττον) καὶ ὅτι ἥδιστοι τῶν πιόντων, Hoc est, Ex Mytilis Ephesij, & qui succi bonitate eis pares sunt, tantum sunt chamis inferiores, quantum pectinibus præstant. Vrinam magis quàm aluum cient. Sunt qui ex eis scillam respiant, mali succi, & gustu ingrati. Qui uerò his minores sunt, & foris hirsuti, ijs qui scillam referunt & urinam magis promouent, & succum generant probiorem, minus tamen nutriunt, tum paruitatis suæ causa, tum suí generis natura. Hæc ille. Facile autem ex uerbis eius est animaduertere, scillæ saporem ingratum insuauemq; dici, & ut ipse interpretatur, πρὸς τὴν γλῶσσαν ἀπαθῆ. quale scilicet in scillæ maritimæ herbæ tunicato ceparum instar bulbo, medicis celebrato, experimur: amarum & acrem, & similiter in pancratio, altera & minore scilla: cui authores gustum amarum quicq; os accendat, attribuunt. Colias pisces κολιοσκιλλώδ'εσφ@ est, ὀκταλιόστροφ@ καὶ κενοχυλιόστροφ@. κρεώτερον δὲ ὁ Σαξιτανὸς, λειπόστροφ@ γάρ καὶ γλυκύστροφ@, Athenæus ex Diphilo de falsamentis. ubi itidem σκιλλώδ'εσφον ipse interpretatur, acriorem & mordaciorem: cui Sexitanum dulciorem opponit. Rondeletius hoc in loco κολιώδ'εσφ@ (hoc est, glutinosior) legere maulit, ego uel σκιλλώδ'εσφ@ tantùm, uel κολιώδ'ης (aut κολιώδ'εσφ@) καὶ σκιλλώδ'εσφ@ pariter legerim: ut colias Sexitano non solùm mordacior amariorq; sit, sed etiam glutinosior. quod & ipsum scillæ bulbo proprium est. succus enim eius glutinosus est, & fila tenacia tunicis bulbi diductis in longum ducuntur. sic ad κολιώδ'εσφ@ opponetur λειπόστροφ@, ad σκιλλώδ'εσφ@ uerò γλυκύστροφ@. Plinio etiam mytili maiores salem (fortè scillam legendum) uirusq; respiunt, ideo gustui ingrati. minorum caro mollior dulciorq; (aliàs durior, minùs rectè) est. Oribasius quoq; molliorem carnem minoribus adscribit. Diphilo quoq; (ut Græcè Latineq; Rondeletius in capite de Musculis, paulò antè posito, recitauit) ἁ μύες, id est mytili minores, ut ipse testatur, dulciores sunt ac melioris succi quàm maiores: κἠόντι τι καὶ πρόσχυμοι. Hicesius tamen minores ἀστροφωτέρους esse refert maioribus: quòd & paruí sint, ideoq; minùs alant, & toto genere eiusmodi. Idem author bulbos quosdam σκιλλώδ'ες esse scribit, hoc est nihilo scilla gratiores in gustu. solènes uerò κολιώδ'ης, id est glutinosos. Rursus Hicesius, τοὺς δὲ ποδυφυεῖς μύωνας σκιλλωδεστέρους ἢ τοὺς τῶν κυφίνων esse ait. Succum hunc in mytilis nitrosum ut ita dicam, id est cum amaritudine acrem, mare dulcius & cœlum autumnale temperat. Quamobrem myaces, Plinio teste, gratissimi sunt autumno, & ubi multa dulcis aqua miscetur mari, ob id in Aegypto laudatissimi. Procedente hyeme amaritudinem trahunt, coloremq; rubrũ. Eiusdem acrimoniæ causa fauces ab eis uexari, (quod idem Plinius scribit,) & uocem obtundi creden dum est. Mituli ora mandentium atq; fauces acri mordacitate uexãt, gulam arteriamq; exasperant: tussim quoq; siccam & raucedinem efficiunt, uocemq; obtundunt. Vuottonus tanquam ex Plinio. Hæc (inquit) Plinius non uni speciei, sed myacum, id est mitulorum, generi tribuit. Ego hunc locum in Plinio iam non reperio: quòd si tamen myacum generi toti hęc tribuat Plinius, nõ rectè facit: ex maioribus enim duntaxat hæc mala sentiuntur. Libro quidem 32. cap. 9. uerba hæc, Fauces uexant, uocemq; obtundũt, de myacum genere toto profert. Σκιλλώδ'ες ergo mytili sunt quales diximus: qui scillam respiunt: Latinè scillosos dicere forsan licebit ad imitationem Græci uocabuli: ut à uino odorem saporemq; uinosum dicimus, Græci οἰνώδ'η. Nec admittenda est Bellonij opinio, qui pro σκιλλώδ'ες legit κυνώδ'ες.

B Mytili biualues sunt & clusiles, cum & concludi & aperiri possint. tuentur autem se concludendo. Reseratiles sunt, & ab altero latere nodo ligantur. Testas habent læues, labra tenuia, Aristot. Capiũtur purpuræ paruis rarisq; textu ueluti nassis in alto iactis. inest ijs esca clusiles mordacesq; conchæ, ceu mitulos uidemus, Plinius. Iuba tradit mytulos ternas heminas capere in Oceano Arabico, Plinius. Sumitur incisso mytilus ore mihi, Martialis libro 3. De quo mytulorum, dicetur mox in C.

C Myaces aeruantur murícum modo, uiuuntq; in algosis, Plinius. Deteriores ad cibum sunt qui in locis arenosis aut inter testas figlinas proueniunt, ijs qui in algosis gignuntur, Vuottonus ex Oribasio ni fallor. ¶ Mituli etiam fauificare solent, Aristot. Mituli ita gignuntur, ut inter plantas quædam sobole, (ut cepe,) quippe qui minores subinde iuxta principium adnascuntur, Aristot. Et mituli, & pectines, sponte naturæ in harenosis proueniunt, Plinius. Aristoteles (inquit Massarius) aliter sentire uidetur tertio de generatione animalium his uerbis: Natura testati generis consistit, partim sponte, partim aliqua ab ipsis emissa facultate, quanquam sæpenumero ea quoque spontina oriantur constitutione. Sed generationes plantarum accepisse hoc loco congruit. oriuntur enim earum aliæ semine, aliæ auulsione, nonnullæ etiam sobole, ut cepe: hoc igitur tertio modo mytili gignuntur, quippe qui minores subinde iuxta principium adnascuntur. buccina, & purpuræ, & quæ fauare dicuntur, quasi à seminali natura humores quosdam mucosos emittunt. semen uero nullum esse eorum putandum est, sed quo diximus modo plantis assimulantur: quamobrem larga eorum copia prouenit cum primum constiterit aliquid. hæc enim omnia

Mituli an sponte proueniant.

Digitized by Google

nia uel sponte ut oriantur euenit: itaq; ratione tunc magis cum origo præcesserit, consistunt. aliquid enim excrementi singulis proficisci credendum meritò est ab eo principio, cui soboles quæque adnascitur, Sed cùm similem habeant facultatem cibus excrementumq; cibi, fauantium substantiam similem esse constitutioni primæ consentaneum est: quapropter excremento hoc gigni probabile est. Quæ autem uel sobolem nullam procreant, uel non fauant, eorum omnium ortus spontaneus est. Cùm igitur dicat eorum quæ sobolem nullam procreant, uel non fauant, ortū spontaneum esse, Mytuli qui ex ipso Aristotele sobole generantur, & fauificare soliti sunt, ut quinto de historia scriptum est, nō sponte prouenient. ¶ Sunt inter testata, quæ ouum in ipsis impropriè dicum (nutricationis enim duntaxat melioris signum est, ut in sanguineis pingue) non semper sed uere tantum habeant. mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum aboletur: ut pectines, mituli, ostreæ. tempus hoc enim prodest eorum corporibus, Aristot.

MVSCVLORVM testis hodie utuntur pictores diluendis & asseruandis coloribus, Rondeletius. E

De alimento ex Mytilis, leges quædam superiùs in Rondeletij capite de Musculis in genere, & in Chamis Corollario 5. & infrà in Ostreis. De sapore eorum acri & amaro paulò antè in A. ubi quinam μύες σκληρόσαρκες essent, enucleauimus. Τὸς μῦς λέγουσι μεγάλους, ὄφρεας δὲ Ἀττικοί, Archestratus. ¶ Corpus auget ius mitulorum & concharum, Plinius. E conchylijs aluum simul & urinam cient præcipuè mituli, ostrea, Athenæus. Cato capite 158. in descriptione iuris ad aluū deijciendā inter cætera requirit mutulos (mytulos) LII. MYACES maiores duri sunt & concoctioni renitentes, sanguinem procreant crassum, & pituitæ multum, & succum deniq; nō adeò uerò elixentur, & acrioribus quibusdam, ut sinapi nasturtióue condiantur, non adeò uirus resipiunt. Minores carne sunt molliore & dulciore, boniq; succi: uerùm minùs alunt, & urinam cient magis: Vuottonus, ex Oribasio ni fallor. F

Remedia quædam & uires MYACVM siue mytilorum, reperies suprà in Rondeletij capite de Musculis in genere: & proximè antè in Bellonij scriptis. Alutum purgant myaces, (*myacum ius,*) Plinius. Et mox, MYACES cremati ut murices, morsus canum hominumq; sanāt cum melle, lepras, lentigines. Cinis eorum potus emendat caligines, gingiuarum & dentium uitia, eruptiones pituitæ: & contra doryenium aut opocarpathon antidoti uicem obtinent. MVSCVLVS marinus tritus ex oleo uetere, talorum tumoribus & doloribus impositus medetur, Marcellus Empiricus. Ex conchis marinis foris nigris, intus splendidis (MYACAS intelligere uidetur) ad consolidanda uulnera remedium pulchrum Marianus Sanctus in Compendio chirurgiæ describit. G

Ad infirmos & caliginosos oculos, & nebulas oculorum in iumento: Musculos aquatiles ure super carbonibus: & corium externum detrahe usq; ad medium quod album apparet: id serra. ad zinziber & chalcanthum, pares singulorum portionibus. paratum ex his tribus mixtis pollinem in oculos equi inflato proderit, Ex Hippiatrico libro Germanico.

Myòn marinorum coctorum cum smyrnijs, & porris & apijs (ius) cum uino potum, ischiadicos curat, Kiranides. MYACVM coctura pota uentrem mollit. testæ uerò combustæ in pollinem redactæ, apostemationes sistunt, & cicatrices ferunt, (*auferunt fortè cicatrices oculorum,*) cū melle uerò illitæ, crassas palpebras attenuant, & leucomata. Eadem quæ buccina præstant. Oportet autem lauare cinerem aqua, Idem.

MVSCVLVS à mure diminutiuum est nomen, siue pro concha, siue pro quadrupede accipiatur: pro concha tamen à musco etiam factum uideri potest, quo obductæ huius generis conchæ quæ propriè Musculi dicuntur (hoc est minores ferè omnes,) uidentur. ¶ Speusippus seorsim nominat κόγχους, μῦς, σαλιώας, &c. Κόγχοι, μῦες, κ' ὄστρια, Aeschylus. Νηρῖται, σφόμβοί τε, τελλῖναί τε, Nicander Colophonius. ¶ Mytilus uocabulum est dactylicum. Sumitur inciso mytilus ore mihi, Martialis lib. 3. Vuottonus Græcè μυτλῶ scribit. ego nusquam Græcè scriptū reperio, præterquam apud Athenæum, qui tradit tellinam à Romanis uocari μύτλον: malim μύτιλον. quanquam tellina à mytilo nostro diuersa est. In nostro Plinij codice mitulus p'erunq; scribitur, tanquam à Græco μιτύλῳ, ypsilo in u. conuerso. Etsi uerò Græci hac uoce, ut dixi, non utuntur, Græcæ tamen originis uidetur: & similiter à μῦς fieri diminutiuum μυτίλῳ, ut à ναύτης, ναυτίλῳ. quamobrem Latinè etiam uel mytilum rectè scribemus: uel mutilum u. pro y. si quis tamen mitulum uitandæ causa homonymiæ (quoniam adiectiuum quoque Latinis mutilus est) scribere malit, per me quidem licebit. ¶ MYAX etiam diminutiuum fortè fuerit à μῦς: ut à ῥόδον, ῥόδαξ. quanquam & alterum à μύαξ diminutiuum, μυάκιον reperiri puto. ¶ MVSCVLVM hodie Græci μύϊδιον appellant, forma itidem diminutiua à μῦς: ut ab ὗς & σῦς ducuntur ὑΐδιον & συΐδιον. uerū in his iōta accedit: in mydio nullum, ut uulgus proferat eruditi etiam μυΐδιον efferre possent. Μύας etiam & μύκιον nominibus Græcia alicubi hodie utitur, ni fallor. sed meliùs μύσκη aut μυσκίον dicetur, μύσκη quidem fœm. genere, tanquam à μῦς fœminino: quod mytilum minorem significat Athenæo. & in Plinij codicibus de eodem myscam uel myiscam legimus. Celius Rhodiginus μύαγρον murem quadrupedem parium significare scribit: ego apud authores legere non memini. H.ii.

¶ Cochlearium, chema, myſtrus, inſtrumentorum nomina ſunt, quibus uel ius hauritur, uel men-
ſuratur aliquid, omnia à generibus concharum facta: uide in Cochlea in genere H.a. Μύστρον di-
minutiuum eſt τὸ μυὸς, id eſt à MVSCVLO genere conchylij, Ge. Agricola. ſed hęc diminutiuo-
rum forma uſitata non eſt; ſimpliciter uerò deriuata huiuſmodi multa ſunt, ut σύστρον, σφῦστρον, ῥῖ-
στρον, &c. à tertia perſona præteriti paſſiui ſingularis. & alia, ut κλεῖθρον à κλὼς: itē ῥέστρον, quod for-
tè deriuatum non eſt: & alia complura. Pollux τὸν μύστρον genere maſculino dixit, cum acuto in
prima; quæ cum natura longa ſit, circunflectenda uidetur in recto & ijs caſibus qui ultimam corri-
piunt. μύστρα & μυσεῖα Euſtathio idem ſunt quod μυσίλαι, ὃ δὴ κοῖλοι ψωμοὶ πρὸς ἀμύνειν ψωμῷ ὠθου-
μένοις. A myſtrio diminutiuo dicuntur etiam μυστριοπώλαι apud eundem. Μυσίλη quoq; uideri dimi-
nutiuum poteſt à μῦς fœminino, ut μυτίλος à maſculino, hinc uerbum μυσιλᾶσθαι Euſtathio, ἐξ μυσι-
λῶν ἀρύσασθαι, ἢ τὸ κοιλαίνειν οὓς ψωμοῖς. Μυσέλμης, ὁ μυσίλων ἕλμης, καὶ ἐκ τοῦ ἕλκω ἕλμης ἢ ὠθισμός ἐστιν,
Euſtathius. ¶ Ctenites lapis (inquit Ge. Agricola) ſtriatus eſt, omninoq; pectinis effigiem repre-
ſentat. Myites uerò, quia ſtriatus non eſt, MVSCVLI ſpeciem præ ſe fert. is duplex, oblongus, et
pectinis modo rotundus. hic colore cinereus reperitur in Chattis ad Spangebergum arcem, ubi
& trochitæ: & in Saxonibus ad Hildesheimum in lapicidinis eius tractus qui eſt ultra montem
Mauricij: ille modo ſubfuſcus, modo ſubflauus effoditur ex foſſa mœniorum Hildesheimiæ ur-
bis, quà ad Septentriones ſpectat: Hæc Agricola, qui Germanicè hunc lapidem interpretatur
Muſchelſtein.

*Genera concharum duo, quas Venerijs uulgò Muſculos nominant: alte-
rum muſco prorſus hirſutum eſt.*

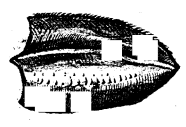

OLVRIDES, ὀλυρίδες, genus concharum, Heſychius & Varinus.

PELORIDES iam priùs in Chamis dictæ ſunt.

PHOLADES Conchæ in P. Elemento deſcribentur.

PISCINARIA quædam Concha uulgò hodiè ab Italis dicitur, Cappa piſciota: haud ſcio an
eadem cuius meminit Plautus his uerbis, quæ à Feſto citantur: Muriaticam uideo in uaſis ſtan-
neis, naricam bonam & cauatam, & taguma, quinas fartas conchas piſcinarias.

PLAGOSAE, ut Rondeletius legit: Plaguſiæ, ut Maſſarius, à Plauto in Rudente inter Con-
chas commemorantur.

DE MVSCVLIS AQVAE DVLCIS.
RONDELETIVS.

EONGE plura & maiora in mari quàm in fluuijs uel la-
cubus gignuntur oſtracoderma, cuius rei cauſam ſæpe
alias marinæ aquæ ui attribuimus. In aqua dulci ſtag-
nante maximè reperiuntur Muſculi, ferè nunquam in
rapidis fluminibus. Galli Moules uocant. Duplici conſtant con-
cha tenui & fragili, foris nigricat, & ueluti ex multis additamen-
tis conflata eſt, ob id aſperior. Intus læues ſunt, ex cæruleo nigri-
cantes. Carne ſunt dura, concoctu difficili, mali ſucci, quo fit ut
qui ijs copioſius ueſcuntur, in febres incidant.

DE PORCELLANA VVLGO DICTA: HOC EST CONCHA VENERIS, SIVE MVRICE aut Remora Mutiani, Rondeletius.

*Icon hæc nam eſt Rondeletij: ſed ſimilis, ad unam è noſtris Porcellanis conchis depicta. Ea in
hoc genere maxima eſt: nos in Corollario ruſſam cognominabimus.*

HERMO-

HERMOLAVS Barbarus Plinij locum libro 32. emendans, pro Veneri cymbia, legi poſſe cenſet Veneriae, Senecam citans: Veneriae, inquit, Spondyli & Oſtrea, Venereae Conchae nuſquam alibi mentionem factam fuiſſe ſcio. Eam eſſe puto quae apud Gnidiorum Venerem colebatur, unde Concha ſiue Cochlea Venerea dicta ſit, quam deſcribit Plinius ex Mutiano, qui Muricem appellabat, Mutianus, inquit, Muricem eſſe latiorem Purpura, neque aſpero, neq; rotundo ore, neq; in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice Concha, utroq; latere ſeſe colligente: quibus inhærentibus plenã uentis ſtetiſſe nauem, portantem nuncios à Periandro, ut caſtrarentur nobiles pueri: Conchasq; quae id præſtiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Quum deſcriptionem nulli alteri meliùs quadrare contenderim, quàm ei Conchae, quam Porcelaine uocamus: nonnulli læuigatoriam, quia læuiſsima eſt teſta, qua mulieres noſtrae ornamenta quædam ſua linea, in amylo aqua multa diluto, lota, deinde exſiccata poliunt, adeò ut ſplendeant. Eãdem Itali atq; Græci hodie chartas læuigant, quod & Plinius olim factitatum fuiſſe memorat. Scabritia, inquit, chartae læuigatur dente Conchaue, ſed caducae literae fiunt.

A

Venereae.

Lib. 9. cap. 25.

(E)

Lib. 13. cap. 13.

Concha iſta oui figura eſt, Purpura maior & latior: ſunt enim quae in magnam amplitudinem accreſcant, teſta læui, in cuius extremo utroq; foramen eſt, alterum cibi capeſſendi gratia nõ aſperum, non rotundum, ſed parum prominens, non tamen in angulos procurrens: alterum ad excrementa reiſcienda: concha ſimplice atq; una, utrinq; ſeſe colligente, quod ut intelligas, concipias animo conchas ſimplicem per planum extenſam: deinde utranq; in partem reduci & complicari, ad rotundam ſiue ouatam conchã efformandam, duobus extremis, quae prius in plano oppoſita iacebant, nunc inter ſe iunctis & cohærentibus, dempta rima quae denticulis aſperiuſcula eſt: qua parte compreſſa eſt, & ſaxis adhæret in mari Rubro, & Oceano. Hac eadem parte nauibus uel earundem clauo affigi puto, atq; earum curſum remorari, eſſeq; Remoram Mutiani, cuiuſmodi plures cùm inhæſiſſent, ut iam ex Plinio dictum eſt, plena uentis ſtetit nauis, portans nuncios à Periandro, ut caſtrarentur nobiles pueri, ob eamq; cauſam Conchae eae apud Gnidiorum Venerem celebrantur. Teſtam duram eſſe admodum uel inde agnoſcas quòd nunquam eam arroſam comperias, quemadmodum in alijs teſtaceis: quae à tineis uel alijs eiuſdem generis beſtiolis marinis corroſa uel perforata ſæpe uideas. Tota intus candida eſt, foris uarietate colorum inſignis, in diuerſis conchis.

(D)

Remora Mutiani.

B

Huic Conchae perforatae in altero extremo multi hodie claues appendunt, & zonae accommodant, ob Conchae elegantiam & læuorem, ob quem nihil ſordium colligit, neq; ueſtes atterit. Eandem aurifices in duo ſecant, & cochlearia conficiunt.

C

Huius aliquis eſt in medicina uſus: nam reperitur in deſcriptione pilularum de bdellio, ad alui fluxus conſtringendos, & inteſtinorum, atque uteri ulcera, ſed pharmacopœorum uulgus pro Concha uenerea, Pectines uſurpat. Ex ea dentifricia optima parantur. Vtilis eſt ad ulcera canthioculorũ, & ad ægilopas, reſiccandi uim habet inſignem ſine caliditate.

Pectines.

DE SECVNDA SPECIE CONCHAE VENEREAE, RONDELETIVS.

A 2

CONCHAM hanc raram non poſſumus non uocare Conchę Venereae ſpeciem, ob magnam & figuræ, & naturæ affinitatem. eſt enim oui figura, Concha ſimplice utrinq; ſeſe colligente. Vtrinque foramen unum habet, inter hæc rimam.

Ad ulcera, & ad alia exſiccanda non minus probanda, quàm ſuperior. Varia quoq; eſt, ſed ita maculas inſperſas non habet, ſed pro his lineolas. teſta eſt tenuiore & minore, magiſq; perſpicua.

DE TERTIA SPECIE CONCHAE VENEREAE, RONDELETIVS.

CONCHAE hoc genus nõ minùs Venereis Conchis ſubijci poteſt, quàm ſecundum, ob teſtam utrinq; ſeſe colligentem, & rimam inter foramina duo. Parte qua plana eſt, compreſſa eſt magis q̃ ſupradictae, altera magis rotũda. Maculis rotũdis notata eſt, durior & ſpiſsior ſecũda, colore candido.

Digitized by Google

DE QVARTA SPECIE CONCHAE VENEREAE, RONDELETIVS.

CARVA. ſemper manet hæc Concha, quæ ſuperiorum modo rimam habet, & nulli rectiùs quàm Concharum uenerearum generi ſubijci poteſt. Parte altera plana eſt, altera in tumorem elata, in qua circulus eſt aurei coloris, alioqui tota foris candida eſt, intus cærulea. Teſta eſt ualde dura, eadem ui exſecandi prædita, qua ſuperiores.

DE EISDEM CONCHIS, BELLONIVS: QVI LAEuigatorias uel læuigatas eas cognominat.

B Conchæ genus læuigatiſsimæ in Rubro mari capitur: cuius cochleæ ad nos uſq; deferuntur.

E Earum apud Græcos & Turcas quoq; chartis expoliendis uſus eſt. Chartarum ſcabritia (inquit Plinius lib. 13.) læuigatur dente concháue, ſed caducæ literæ fiunt: minùs ſorbet polita charta, magis ſplendet. Vulgus noſtrum talem uſum inexpertum, ijs tantum ad ſuſpendendas claues, uel conficienda cochlearia utitur.

B Porrò læuigatoria concha oualem habet formam: eiuſq; eſt politiſsima teſta atq; æquabilis, nullis *(quædam multis, præſertim maiores, de quibus hic ſcribit Bellonius: aliæ nullis, ut minores)* punctis diſtincta ac ſtellata: ore oblongo, parte prona patulo, in ambitu denticulato: in cuius lateribus breues canales uideas, per quos linguam exerit.

E Harum autem concharum tres aut quatuor differentias comperi: aliæ enim ingenti dorſo tument, aliæ uerò oblongiore, ac ueluti tereti forma protenduntur. Aliæ rurſus puſillæ, aliæ magis capaces, minuſq; ſtellatæ aut maculatæ reperiuntur.

His Rubri maris incolæ magno labore in aceruos collectis, ingentem quæſtum ab ijs qui Memphim adeunt, facere ſolent. His enim Aegyptij ſua lintea glutino imbuta læuigare atque expolire conſueuerunt.

COROLLARIVM.

A Porcellanæ conchæ unde ſint dictæ, non conſtat mihi, quanquam & Græci χοιρίνας uocarunt, ut mox oſtendam. Conijcio tamen hoc nomen eis factum, à quadam oris ſuilli ſpecie, quam parte ſui inter labra denticulata dehiſcente, uel potiùs altero extremo teſtæ, nempe acutiore & eminentiore roſtri ſuilli inſtar, quodammodo referunt, ὅ ἐστι τὸ μορίον γυναικεῖον πως ὁμοιοῦται, τῇ τε μητρᾷ τῶν χοίρων ἔοικε: καὶ τῇ ὑστέρᾳ καλόυσι, τὴν μήτραν. unde & uterinos calculos, qui in hoc genere candidi & minores ſunt, uulgus noſtrum appellat. & quòd figura quodammodo uterum referant, ſuperſtitioſi homines corpori appenſas uteri morbis ſalutares mentiũtur. hæc ſuperſtitio ut & in alijs pleriſq; amuletis, luxuriæ ſuperbiæq; prætextus eſt, quæ ut hæc & alia ornamenta, ceu ualetudinis gratia, auro argentóue incluſa, collo pendentia oſtententur, efficit: amatorum ueriùs inuitamenta in mulieribus, quæ uenalem ſuam pudicitiam hac hedera produnt, quàm ſanitatis tuendæ inſtrumenta aut amuleta morborum. Sed redeo ad propoſitum, ſuper etymologia huius uocabuli. Mulieres, inquit Varro, noſtræ nutrices maximè, naturam qua fœminæ ſunt appellant porcum: & Græci eadem ſignificatione chœron, ſiue (ut Athænæus inquit) delphaca, ut copioſiùs in Philologia de ſue oſtendimus. Sunto igitur dictæ porcellanæ διὰ τινα πῶς τὸ γυναικεῖον ἀιδοῖον ὁμοιοῦται, donec alius certiora afferat. Bellonius porcellanæ nomen à purpura detortum uidetur innuere: Purpurarum teſtas (inquit) Itali porcellanas uocant, quo etiam nomine conchylij genus omne intelligunt. Fiunt & globuli, quibus ſuas preces mulierculæ nuncupare ſolent, ex teſtis maiorum purpurarum aut muricum, Galli patenoſtres de porceleine uocant. Ab Ennio nominantur matriculi, citante Apuleio, inter res marinas: de quibus, niſi conchæ Venereæ ſpecies ſunt, non habeo quod diuinem.

Porcellanæ unde dictæ.

Amuleta omnia aut ſuperſtitioſæ, aut ſuperbiæ prætextus.

Matriculi.

Aludha eſt genus conchyliorum, quæ appellantur porcelletæ, ſic exponitur tertio Canone Auicennæ, capite de cura apoſtematum in radice auris: & tertio Can. capite de cura aſcitæ, Andreas Bellunenſis. Vide Vadaha inferiùs mox in Vmbilicis marinis. item Canone 3. Fen 21. tract. 3. cap. 4. de curatione fluxus ſanguinis & menſium, legitur alhuda: ubi Cremonenſis nõrectè interpretatur conchulas quæ adferuntur à S. Iacobo. De Cochlea margaritifera uulgò dicta, ab unionum colore ſplendoreq;, (nam uniones in ea non reperiuntur, ſed in ijs quæ conchis binis conſtant,) ſuprà inter Cochleas ſcriptũ eſt. Hanc & porcellanam *(maiorem: talem ciuis quidam apud nos argento incluſam pro poculo habet)* uulgò uocant artifices, quòd muricis conchæ (quam ſimiliter porcellanam nominant) formam habeat, Bellonius. Idem in uolumine Gallico de piſcibus marinis peregrinis, lib. 2. cap. 26. Porcelliones conchas inquit à Pandectario & Nicolao nominari; & coniectura utitur murrhina uaſa olim ex porcellanis maioribus concharum generis facta fuiſſe,

Murrhinæ.

cta fuiſſe, quæ muricibus quodammodo ſimilia ſint. conſtare ea è terra noſtro tempore, incruſtari uerò morochtho ſiue leucographide lapide, in Italia quidē uiliora, in Cairo precioſiſsima, ſplendida & translucida, ita ut uel exiguum uas, numis duobus aureis, quòs ducatos appellant, uæneat, &c. Scoppa quidem Italus in Dictionario ſuo, murrham gemmam agatham uulgò dictam uel porcellanam interpretatur. Ge. Agricola murrhina uocat, neutro genere numero plurali, ut ipſa etiam ex eo uaſa murrhina dicuntur: & onychis in Oriente ſpeciē eſſe docet: ut eiuſdem alia ſpecies apud nos eſt Chalcedonius appellata uulgò. Martialis libro 14. myrrham uocat ſiue gemmam, ſiue ex ea poculum, hoc diſtícho: Si calidum potas, ardenti myrrha Falerno Conuenit, & melior fit ſapor inde mero. Cardanus lib. 5. de ſubtilitate, cum Plinij uerba è libri 27. cap. 2. de myrrhinis uaſis (*ſic ipſe ſcribit, non murrhina*) recitaſſet, ſubiungit: Ergo quis non uidet figulina hæc eſſe, & eius generis, quod hodie Procellanas (*ſic ſcribit, non Porcellanas*) ſolemus appellare? conſtat enim & hæ ex ſucco quodam ſub terra denſato, & ex Oriente uehuntur. At noſtra pallidiora, & odore carēt: (*forte myrrhina à myrrhæ odore, uel myri, id eſt, ungenti odorati nomen traxerunt. nam ut Plinius inquit, aliqua his uaſis & in odore commendatio eſt.*) & quæ ex his etiam translucent (*translucere in eis quicquam, aut pallere uitium eſt, Plinius*) magis probantur: foliſq; ac imaginibus placent; nullumq; purpuræ ueſtigium. Quæ omnia uidentur ab antiqua myrrhina diſsidere. uerùm temporum uarietas & opificum, tum uſus hoc pepererunt, &c. Vtcūq; res ſe habeat, & precium, & locus, & materia, & modus quo fiunt, eadem eſſe docent hæc myrrhinis. Nunc longo Indiæ tractu fiunt, maximè apud Chinam: hi olim Seres. Fieri dicuntur ex conchyliorum atq; ouorum corticibus: ſepeliuntur; conſtanti fama in octoginta uel centum annos, quaſi hereditatum loco. Inde eruta obducuntur uitro, ne combibant. Succi autem quibus cortices excipiuntur, non ſatis noti ſunt. Pinguntur etiam antequam uitrum ſuperaddatur. Incertum eſt an excoquantur ob nitorem ac duriciem. Maiora in precio ſunt, ſed multum ab antiquis degenerant. Et quamuis ita ſit, non tamen minus eſt ſuperbum his cœnare, quàm auratis atq; ex argento uaſis. Hęc totidem uerbis Cardanus. Addide rim ego teſtas tandiu ſepultas, præſertim loco mediocriter humido, ueriſimile eſſe, ita marcidas & molles fieri, ut maſſa luti aut argillæ inſtar ſit; ſubigíq;, formari, & tornari figlina rota ſimiliter poſſit. Sed Murrhinæ Plinij amplitudo nunquam paruos excedit abacos, nec craſsitudo ferè maior eſt, quàm neceſſaria uaſi potorio. quod conchylijs deſolsis, aut factæ ex eis argillæ non conuenit, eorum enim quæ arte aut uoluntate hominis fiunt, definita magnitudo non eſt. Inueniri etiam in pluribus locis murrhina cum ſcribit, humoremq; putari calore ſub terra denſatum: lapidē eſſe (non argillam, non arte factum aliquid) qui effodiatur inſinuat. Sic & cryſtallum inueniri (nō fieri) ſcribunt authores, humore denſato ui frigoris. Sed hac de re hoc in loco pluribus inquirere, intempeſtiuum uidetur. Catinus de Sceni, eſt uas quod adfertur è regione Sceni, & à Venetis dicitur porcellana, Andreas Bellunenſis. Catini & lances, quas porcellanas uocāt, fiunt in prouincijs Cim (Cini) & Macim, Ioſaphat Barbarus in deſcriptione itineris ſui in Perſiam. ¶ In libro medicinali R. Moſis porcellum maris pro genere quodam conchæ interpres tranſtulit.

Cardanus.

PORCELLANA Ruſſa dici poteſt concha ex genere illarum quæ propriè porcellanæ nominātur, maxima, (cuius iconem ſuprà poſuimus, ſub lemmate Rondeletij,) teſta ſimplici utrinque ſe colligente, ita ut latus unum in parte plana, ubi labrum denticulatum conſtituit, terminetur: alterum uerò, cui dentes aut ſtriæ longiores ac minùs prominentes, introrſum conuertitur, & inſeſe conuoluitur ut in cochleis. ſuperior pars (dorſum Bellonio) gibba hæmiſphærij figura, ſed maior eſt, ſpecie uali: longiuſcula enim eſt, & terminatur in partem alteram acutiorem, alteram obtuſiorem. Magnitudo eſt ferè quæ anſerini oui. nuſquam innixi poteſt, niſi parte plana, quæ candida eſt, ut intus quoq; gibba quæ hæmiſphæriū conſtituit, ruſſa, maculis nigris diſtincta, ſed paucioribus, minusq; ſcitè quàm ſtellata. Læuitate ita reſplendet, ut imagines reddat, ſed obſcurè.

STELLATA per excellentiā dicta, ſuperiori ſimilis eſt, paulò minor: oui gallinacei magnitudine penè. ex albo liueſcit, hoc eſt ad cœruleū colorem uergit parte conuexa, præſertim in ſummo: ad latera candidior: parte ſima, candidiſsima. Intus quoq; ſubcœrulea uidetur teſta, translucida ferè. tranſparent enim ſtellæ ſiue maculæ partis gibbæ, quę multò plures in ea ſunt, & ſitu ſplendoreq; ſuperioris elegantiam uincunt, ſingulæ in medio ſui atræ, ambitu ruſſæ, pleræq; rotundæ, lenticularum ferè magnitudine, quædam dimidia, nullo ordine.

RVFFA minor appelletur, parua in hoc genere, quadruplo minor aut ampliùs quàm ſtellata: longiuſcula. Ventre (ſic partem ſimam appello) ruſſo: qui in reliquis omnibus, quas uidi, candidus eſt. In labris etiam denticulatis ſtriges ruſſæ ſunt, ſtrię candidæ. Striam nomino, ut in columnis ſtriatis Vitruuius, partem eminulam: ſtrigem uerò, cauam. Dorſum in ſummo uarium eſt, albis, pallidis & glaucis maculis. Vtrinq; per latera glaucum: in imo ruſſum. Pars interna candicat. Magnitudinem eius & formam icone adiuncta aliqua ex parte repræſentauimus.

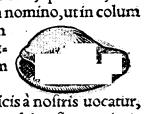

MINIMA, quæ priuatim Wüterſtein, hoc eſt calculus uteri uel matricis à noſtris uocatur, Luſitanis & Aethiopibus Buzios: undiquaq; alba eſt: niſi quòd in dorſo lineæ binæ flauent, in ouale ferè ſpeciē cōiunctæ: & dorſum ipſum inæqualius quàm cæteris, & gibboſum, ita ut illi quoque teſta incumbere poſsit, ſed obliquè. idem per medium, pallidum eſt ſiue ſubluteum. Pars in-

Digitized by Google

terior è roſeo ad cœruleum tendit. ¶ De eius uſu leges infra in E. Icon eius huiuſmodi eſt, parte ſima, gibbum Rondeletius pinxit, quartam Conchæ Venereæ ſpeciem nominans.

Bellicula. ¶ BELLICVLI marini quoq; à medicis & pharmacopolis dicti, eædē uidentur conchulæ. Sic enim de eis ſcribit Aggregator ex libro Circa inſtans (id eſt Platearij de ſimplicib.med.) Bellículi mar. ſpecies ſunt conchyliorum alborum oblongorum, magnitudine caſtaneæ paruæ, quæ dicuntur porcellanæ, & adferuntur è regionibus tranſmarinis. Ego apud Platearium in litera B. cap. 11. nihil huiuſmodi, ſed hæc tantum uerba reperio: Bellículi marini frigidæ & ſiccæ naturæ ſunt. exceſſus eorum ab authoribus non exprimuntur. Sunt autem quaſi umbilici, & circa littora maris inueniuntur. Vnguentis ad faciem clarificandam miſcentur, ut unguento citrino. Eſt autem uſus eorum ad faciem, talis: Pulueris ex eis tenuiſsimus ſubigitur cum adipe gallinaceo liquato, ad modum unguenti. Seruari diutiſsimè poſſunt, tanquam lapides. Bellículi uel Bellírici marini, Arabicè aſtor, umbilici humani ſpeciem referunt. ſunt autem lapides parui & albi, qui inueniuntur in littoribus maris cohærentes ſicut dentales, (&c. ſicut Platearius,) Syluaticus. ¶ Vadaha, id eſt umbilicus, uel bellicu-

Vadaha. lus marinus, Syluaticus. Vide Aludha ſuperiùs, paulo poſt initium huius Corollarij. Nicolao Myrepſo in unguento citrino uel è citrijs dicto, ad uaria faciei uitia abſtergenda, inter alia nominantur μυτελίσκοι θαλάσσιοι. Fuchſius umbilicos marinos uertit. Barbari medici (inquit) Bellículos nominant. ſunt autem lapilli ex illorum traditione exigui & candidi, in litore maris reperti, umbilicum hominis referentes, abſtergendi facultate præditi. Cæterùm in opere de compoſitione medicamentorum bellículos ſiue umbilicos mar. interpretatur fabas marinas uulgò dictas, in qua ſententia ante ipſum Eurícius Cordus fuit: qui porcellanam hanc noſtrā Dentalium uocat: Dentalium (inquit) eſt conchula marina parua, dentatam rimam habens. Lege quæ annotauimus ſuprà mox poſt Cochleas umbilicatas Rondeletij. Vmbilici marini uel porcellanæ ponuntur cum medicamentis quæ abſtergunt & dealbant faciem, Arnoldus Villanou. ¶ Vmbilici in teſtatorum genere uariam ſignificationem oſtendi ſupra, ubi de Cochleis marinis diuerſis egimus.

Venereas conchas indocti quidam ſuperiore ſeculo, ut Syluaticus & alij, ut ineptè ſcribebāt Veneras, Soneras: ſic etiam imperitè interpretabantur pro conchis quas peregrini à d. Iacobi ſepulcro auferunt, hoc eſt pectinibus. In compoſitionem pilularum de bdellio Venereæ aduſtæ recipiuntur apud Meſuen & Serapionem. Monachi Meſuæi interpretes purpurarum teſtas aut matris perlarum (ut uocant) ſupponi iubent. Ego Rondeletij ſententiam porcellanas interpretantis amplector. Nauigant Neritæ (aliàs Veneriæ) præbentesq; concauam ſui partem, & auræ opponentes per ſumma æquorum uelificant, Plinius 9.33. ubi in Annotationibus ſuis Geleni us: Rectiùs legitur Veneriæ. ſunt enim conchæ non gratæ modo Veneri, ſed etiam cognatæ, ob communem è mari originem: celebrisq; eſt eius deæ effigies, concham, atq; haud ſcio an ex hoc ipſo genere, pede premens. deinde mirum quòd non concauam partem auræ præbeat concha, ſed diuerſam, cum concaua ſit uelificationi aptior, ſequenda igitur & hîc uetera exemplaria: Nauigant ex his Veneriæ, præbentesq; concauam ſui partem, & auræ opponentes per ſumma æquorum uelificant. Venereas etiam à Seneca nominatas Rondeletius meminit: & ſanè à pulchritudine, ſplendoreq; & læuore, quæ dotes Venerei formoſiq; corporis præcipuæ ſunt, nomē hoc merentur præ cæteris conchis porcellanæ: & quas eodem nomine appellant margaritoideis conchæ. ¶ Martialis libro 14. lemmate 209. Lævis ab æquorea cortex Mareotica concha Fiat, inoffenſa curret arundo uia: Veneream ſeu Porcellanam concham generis nomine propter præ-

Concha ueneria. ſtantiam ſimpliciter Concham nominat.

Concha Erythræa. Hedyle Poëtria ſcribit de Glauco marino dæmone, uenisſe eum in antrum Scyllæ, cuius amore captus erat, Ἡ κόγχη δ' ὠφυσε (*abundat aliquid ad hexametrum*) φοβέονται ἐρυθραίης ὀξὺ πέτρους, Ἣ σφιν ἐλαυνόμενον πτοίλιας ὑπ' ἀπτερύγεσσι. Ad mare rubrum uicus eſt, nomine Tor: ubi oneratos uidimus uigenti camelos conchis iſtis rotundis, à quibus appenſæ claues in Europa geſtari ſolent: incolæ uerò Cairi eis utuntur ad poliendam papyrum & lintea quæ gummi (aqua gummata) deliburta fuerint, Bellonius libro 2. de iis quæ in peregrinationibus ſuis obſeruauit. Cum igitur hoc genus conchæ à mari rubro feratur, quærendum an inde nomen ei factum, ut Erythræa à nonnullis dicatur: nam hoc mare Græci Erythræum uocant, uel φυδρὸν θάλασσαν, uel à teſtæ ſuæ colore, qui ruſſus eſt in maioribus omnibus, & in minorum quoq; nonnullis. Venit & è rubro concha Erycina ſolo, Propertius libro 3. dicta eſt autem Erycina ab epitheto Veneris, uel quòd ipſa eſt Veneri Erycinæ ſacra, uel quòd dicitur Venus è concha marina prodiiſſe. Αἱ κόγχαι αἱ Ἀμαθούσιαι δόες, nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Hebæ inter alias quaſdam conchas. Eſt autem Amathûs inſula maris Aegæi Veneri ſacra. Eſt Amathûs, eſt celſa mihi Paphos, atq; Cythera, Ouidius. Piſcoſamq; Gnidon, grauidamq; Amathûnta metallis, Idem. Et eodem nomine Cypri ciuitas Veneri ſacra, unde totam inſulam Amathuſam (aliàs Amathuſiam) olim dictam aiunt. Cytheriacam quoq; concham Martialis nominat hoc uerſu: Lævior & conchis Galle Cytheriacis.

Amathitis.

Cytheriaca.

Auris Veneris. ΟΤΑΡΙΑ (ὠτώδεα, id eſt Auriculæ) oſtrea ſic dicta, in Pharo inſula iuxta Alexandriā gignuntur, ceteris iam dictis conchis & oſtreis omnibus magis nutrientia, ſed excretioni nō facilia. Antigonus Caryſtius hoc oſtreum Aeolicè aurē Veneris (ὦς Ἀφροδίτης) nominari ſcribit, Atheneus. Ex quo

quo Hesychius etiam, & Varinus repetierunt. Κ'τὶς, ἀλλ' ὁ κυφὸν τὸ κοῖλον κογχοειδὲς, καὶ τοὺς ἀγγείους τοὺς κύλικας, καὶ κυλλίστης ῥῆτωρ ὁ ὠτίον ἀφομοιῶν, καὶ στεγνὰς ἀγγείας, καὶ τὰ κοιλα σμίκρα, Etymologus statim a ante Κύων, apparet autem duas esse uoces, κ'ωτὶς, pro κοῖλος ὠτὶς, ex aliquo uersu. nec scio an de aure tantùm audiendi instrumento ei hîc sermo sit, an de concha etiam, propter uocem κογχοειδὲς. Ab ὠς diminutiuum est ὠτίον: ab hoc aliud ὠτάριον. Puto autem cum otion Athenæus ostrei speciem esse dicit, non priuatim dictum ostreum, sed conchæ omnem in genere intelligi. Nec assero tamen Veneream conchæ & Veneris aurem, rem eandem esse: sed propter nominum similitudinem, de utrisque dicendum hîc existimaui. Est & auris marina, quæ aliter Patella fera nominatur.

Χοιρίναι Græcorum non aliæ quàm porcellanæ uidentur: quoniam & nomen conuenit, & res, hoc est communis concharum natura: & forma, calculos enim siue lapillos tum duritie tum figura porcellanæ minores referunt: quamobrem calculorum loco ad suffragia eis utebantur, quòd calculos elegantiores reperirent nullos. Mirum est autem, cum Aristophanes & alij Græci earum meminerint, Aristotelem diligentissimũ huiusmodi rerum scrutatorem silentio præterijsse. Ad quod responderi potest, ex rubro mari uel Oceano illas in Græciam olim, ut hodie in nostras regiones aduehi solitas, ideoq; naturam earum Aristoteli perspectã non fuisse, etiamsi nomen uulgò agnosceretur. Οὐδ' ἐκεῖνο ὀρᾶν περιγραφόν, ἀρχόμενα ἡμᾶς τὰ λαμπρὰ, Οὐ χοιρίων (*fortè & hoc excipiendum fuerit è nominibus secundæ declinationis genitiuis pluralis ultimam non circumflectentibus*) ὄχον, ἀλλὰ κατασιδῆρον, σιώπων καπήλιον, Aristophanes in Equitibus. ubi Scholiastes, Chœrinæ (Χοιρίναι) conchæ quædam marinæ sunt, quibus utebantur Athenis ante calculorum usum inductum. Idem Suidas repetit, & insuper: Χοιρίναι καὶ ἡ δελφὶς παρὰ τοῖς ἀπὸ τῆς στοᾶς ποικίλης μετὰ χοιρίνης πάρεκλᾶσι, qui uersus in Vespis Aristophanis legitur. Et hi paulò antè, ἢ λίθον με πάντων, ἐφ' ᾧ τὰς χοιρίνας αἱρῶσι. In eadẽ fabula χοιροβλὰψ uocatur ὁ φιλοδικαιος, qui chœrinas cõchulas ad ferẽda suffragia sæpe manibus premat, alij interpretantur eũ qui χοῖρον (τὸ γυναικεῖον μόριον) contrectet. Hesychius χοιρίνας calculos marinos (λίθους θαλασσίους) interpretatur, cum non calculi, sed conchulæ sint, quæ calculorum uicem in suffragijs olim obtinebant. quod Pollux etiam testatur: Ἔθλαι γὰρ χοιρίναις ὡς τὰ ψηφον ἐχρῶντο, ὥσπερ ἦσαν κόγχαι θαλάσσιαι. Χοιρίναι placentæ ἔθλα πάντως τοῖς πυρηνίοις ὡς ἀμφιτυπίσωσι, Athenæus. Ab eodem, libro 14. nominantur χοίρειναι (proparoxytonum) placentæ, quarũ Iatrocles in libro de placentis meminerit. ¶ Porcellanam minimam aliqui hodie (si bene memini) coruinam aut coruiolam uocant, tanquam è coruo pisce desumptam: quum in eo pisce lapillus longè alius reperiatur. Sed coruinæ uocabulum ab illis qui pro lapillo è coruo pisce accipiunt, propriè accipi uidetur: ab illis uerò qui pro porcellana, à Græcorum chœrina detortum.

Porcellanæ omnis generis, Germanicè uocari poterunt **Mütermuſcheln/Venusmuſcheln.**

Aethiopes ex rebus communibus uix quicquam tantopere curant, quàm ut habeant conchulas porcellanas albas, quas Buzios nominant: pro quibus uel aurum quandoq; copiosè permutant; aut pro eis filios suos parentes uendunt. apud Thongrum Aethiopum regnum pro comperto hoc habetur. Eisdem loco monetæ utuntur, ut Lusitanus quidam mihi affirmauit. Locus est ubi loco monetæ usurpatur porcellana alba, quæ in mari reperitur ad Coromara fluuium, Obscurus. ¶ Conchylia minuta & candida, umbilicosq;, quidam funda claudunt, Ge. Agricola. nos de hoc tum luxu tum superstitione plura diximus suprà in A. Affiguntur & loris ephippiorum ornatus gratia. In concha læuigatoria, id est porcellana maiore, faciem sculptam & pulchrè expressam uidi.

Caro porcelli maris & conchulæ delmes combustæ dysenteriæ in potu medentur, & anum prolapsum aspersus ex eis pollen restituit. Vide suprà in Conchis diuersis D.

SAPERDA. uide Tragus mox.

TELLINIS locus erit in T. elemento.

TRAGVS genus est conchæ mali saporis, Festus. Grammaticis quibusdam recentioribus saperda genus est conchæ mali saporis, & nonnunquam pro sterquilinio ponitur. Nos de saperdæ uocabulo plura diximus in Coracino.

CONCHAE nonnullæ etiam inter Murices describentur, in M. elemento.

DE CONCHYLIO. RONDELEITVS.

DVBITANT nonnulli sit'ne Conchylium turbinatorum genus unicum, uel nomen omnibus, uel multis turbinatis commune, qua in significatione usurpauit Plinius lib. 9. cap. 36. Sed unde Conchylijs precia? Et: Lingua Purpuræ longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua Conchylia. Vitruuius lib. 7. cap. 13. pro purpura: Incipiam nunc de ostro dicere, quod & charissimam & excellentissimam habet præter hos colores aspectus suauitatem. Id autẽ excipitur ex Conchylio marino, è quo purpura inficitur. Quare Conchylij nomen est polysemum apud Poëtas, Historicos, Philosophos, & Iurisperitos. Sed & speciei nomen esse puto, quæ qualis sit, nunc inuestigandum. Sunt qui nihil aliud

A

Vocabulũ commune.

Purpura.

Species certa, à purpura diuersa.

Digitized by Google

esse Conchylium quàm Purpuram arbitrentur. Quod haud uerum esse ex Plinio lib.9.cap.35. sic comprobamus: Ait enim, Conchylia & Purpuras omnis ora atterit, quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis precia fecit. Et de Purpuris loquens: Calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto Conchylijs, & longè optimo Purpuris. His manifestè Plinius Conchylia à Purpuris seiunxit.

Conchyliũ, aliud quàm bucci num et murex. Lib.9.cap.36. Alijs Conchylium idem est quod Buccinum: quòd Plinius, cùm duo tantùm genera turbinatorum continentium florem illum tingendis uestibus tantopere expetitũ posuerit, alterum Purpuram, alterum Buccinum: necesse esse uideatur Buccinum esse qui Murex, κῆρυξ, & Conchyliũ appelletur: cùm etiam constet, & Murice Tyrio infectas uestes dici, & conchyliatas. Quæ ratio etiam si ualida nonnullis uideatur, eam tamen facilè conuellere possum eiusdem Plinij autoritate, qui euidentissimè Conchylium à Buccino seiunxit. In Conchyliata ueste cætera eadem sine Buccino, præterea ius temperaturæ, (*aliàs, ius temperatur aquæ pro inuiso humani potus excremento.*) Et alio loco, Conchylijs suum florem coloremq; proprium tribuit. Luxuria uestibus quoq; prouocauit eos flores qui colore commendantur. Hos animaduerto tres esse principales. Vnum in cocco, qui in rosis micat, gratius nihil traditur aspectu. Et in Purpura Tyria, dibaphaq; Laconica. Alium in amethysto, qui in uiola, & ipsum purpureum, quemq; ianthinum appellamus. Genera enim tractamus in speciem multas sese spargentia. Tertius est, qui propriè Conchylij intelligitur, idq; multis modis. His adiungemus Dioscoridis testimonium, qui cùm dixisset de Purpura & Buccino, aliquantò post de Conchylij operculo seorsum scripsit, & in fine addit. Αὐτὸ δὲ τὸ κογχύλιον καρῶ ποιεῖ ὅσπερ καὶ ἡ πορφύρα, καὶ ὁ κῆρυξ. Crematum Conchylium idem efficit, quæ Purpura & Buccinum.

Conchyliũ species quæ sit. Ostracium, onyx, operculũ conchylij, idẽ. Quare cùm ex his constet Conchylium diuersam esse à Purpura & Buccino turbinati speciem, iam quale ipsum sit explicemus. Cõchylium seruato Græco nomine uocatur à Latinis. Sunt qui Ostracium putent dici. Sed illi nomen partis totí accommodant, uel Plinius nomen totius parti dedit: sic enim libro 32. cap.10. Inuenio apud quosdam ostracium uocari, quod aliqui onychem uocant. At onyx (inquit Dioscorides) ἔστι τοῦτο τὸ κογχυλίου, id est operculum Conchylij, pro quo etiam ostracium sumi à Plinio declarant ipsiusmet uerba: Hoc suffitum uuluæ pœnis mirè sistere. Odore castorei, meliusq; cum eo ustum proficere. Quæ eadem sunt cum his quæ operculo Conchylij tribuit Dioscorides, commendat enim ungues, qui odorem castorei referũt, eorundemq; suffitu excitari tradit fœminas, quæ uuluarum strangulatione conciderint.

Conchylium est ex magnorum turbinatorum genere, ea parte latius qua in turbinem deficit, sine aculeis tuberculisue ullis. Foramen quo caro interior ostenditur, non rotundum, ut in Purpura & Buccino, sed longum. Tale etiam est operculum, de quo mox dicemus. Conchylijs succum inesse purpureum satis testatur Plinius libro 21.cap.8. Tertius est qui propriè Conchylij intelligitur multis modis. Vnus in heliotropio, & in aliquo ex his plerunq; saturatior: alius in mala ad Purpuram inclinans, alius in uiola serotina Conchyliorum uegetissima. Ex eodem succo lanas tingi solitas facilè est ex ueterum scriptis confirmare. Marcellus Medicus de affectibus aurium scribens, claudendam aurem lana infecta Conchylio marino monet: exsiccandi enim uires habet. Et Crito apud Galenum libro 3. medicament. ὑπὸ πώρων, Conchylio infectos flocculos in aurem immittendos. Plinius per se Conchylio infectam lanam magnopere prodesse auribus tradit. Qui Conchylia legebant Conchyliarij dicebantur, & Conchylileguli, & Conchytæ à Plauto.

Conchylijs succum inesse purpureum.

Lib.32.cap.7.

Lib.2.cap.10. Perpensus Galeni locus.

Conchylij partes omnes in medicamentis usurpantur. Crematum Conchylium idem efficit quod Purpura & Buccinum, ait Dioscorides. Operculum suffitu excitat fœminas uuluæ strangulatu oppressas, comitialesq;. Carnem internam medicamentis dolorem aurium sedantibus admiscet Galenus in fine libri tertij de medicamentis ὑπὸ πώρων: quum myrrham, adipem anserinum, uel butyrum, uel resinam, & Conchylij internam partem æquis partibus trita super aurem ponenda monet. Quo in loco Cornarius legendum suspicatur non κογχυλίου δὲ ὄνυχος, sed τοῦ ἔκτος, opinionemq; suam hac ratione firmare conatur, quòd testa & operculum uim habeant resiccandi sine morsu, & quod cauum Purpuræ, Plinio teste, ualeat ad præcisos neruos. sed malim ego priorẽ lectionem

lectionem sequi. Nam eo in loco magis dolorem sedare studet Galenus, quàm exsiccare, ut alia quæ enumerata sunt, ostendunt, scilicet adeps anserinus, butyrum, resina quæ doloris alleuamentum afferunt, calore & humore. Quare per κογχυλία τὰ ὑγρὰ carnem intelligo, quæ ob salsum succũ digerendi uim aliquam obtinet: & ob substantiam pinguem, glutinosamq; πήγνυσθαι quid habet. Ob eam causam uermes & aselli qui sub aquario uase stabulantur, in eodem aurium affectu à ueteribus commendantur. Testa uerò magis exsiccat, quàm ut dolorem leuantibus medicamentis admisceri debeat: exsiccando enim constringendoq; dolorem augerent potiùs quàm lenirent.

Conchylia minima in spongijs

Reperiuntur Conchylia parua eiusdem figuræ quæ superiùs depicta est in spongijs, fabæ magnitudinem non superantia.

DE OPERCVLO CONCHYLII ET BVCCINI, (HVIVS ROTVNDVM, ILLIVS LONgum est,) Rondeletius.

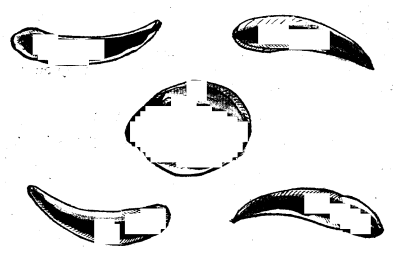

IN Purpura satis demonstrasse nos arbitror, operculum eius βλάττου siue βυκκάνου, siue βυκκάνου appellari debuisse. Nunc ostendendum nobis est blattam Byzantiam Arabum nihil aliud esse, quàm Conchylij operculum: quos imitati Pharmacopolæ nostri Conchyliorum, Buccinorumq; opercula permista uendentes, blattas Byzãtias uocant, has rotundas, illas longas.

Serapio libro de Simplicib. cap. 91. Athfar atheb, id est, ungula aromatica, & blatta Byzantia Dioscoridis, est Conchylium ex speciebus Ostreorum, & est similiter de Conchylijs palpir, & reperiuntur in regionibus Indiæ, in aquis iuxta quas oritur spica nardi. odor autem eius est aroma ticus. quoniam istud animal comedit nardum, & ipsa colliguntur tempore æstiuo, quando aquæ desiccantur. Reperiuntur etiam ex eis in litoribus maris Euxim, & color eius est declinans ad albedinem, & est pinguis. sed illa quæ nascitur in Babylonia est coloris subnigri, & est maior illa, & omnes habent bonum odorem: quando fumigantur, cum eis sentitur sicut odor castorei. Quando igitur fit fumigatio cum eis mulieri habenti suffocationem matricis, & similiter habenti epilepsiam, confert, & quando bibuntur molliunt uentrem: & faciunt omnes operationes quas faciũt ostraca de paraca, uel portura. Eadem repetit Serapio eodem in libro de Purpurarũ operculis agens. Quæ omnia ex Dioscoride transcripta esse nemo est qui neget, si illa cum Dioscoridis uerbis contulerit, quæ sunt huiusmodi. Vnguis, siue onyx, Conchylij tegumẽtum est, ei simile quo Purpura integitur, quod in Indiæ nardiferis lacubus inuenitur, suauem ideo spirans odorẽ, quòd Conchylia inibi nardi pabulo uescantur, colligítur postea quàm æstiuis squalo-ribus inaruerint. Laudatissimus qui à mari rubro defertur, candicans, pinguis. Babylonicus nigrescit, atq; minor conspicitur. Ambo odoris gratia suffiuntur, sed aliquatenus castorem olent. Iidem suffitu excitant fœminas uuluæ strangulatu oppressas, comitialesq;. Potí uentrem mollíunt. Hæc Dioscorides, quibus planè similia sunt quæ Serapio de blatta Byzantia literis mandauit.

Serapionis uerba de unguib. aromat. uel blattis Byzantijs, è Dioscoride transcripta.

Purpurarum.

Dioscor. lib. 2. cap. 10.

Dicitur autem unguis à figura: est enim operculum oblongum, auium carniuorarum unguibus simile. Altera tantùm parte adhærens, id est, crassiore. Quum incenditur fumum multum emittit, ualetq; ad ea quæ tradidit Dioscorides.

Vnguis unde dicatur, &c.

Sed id propius intuendum, quòd scribit in Indiæ nardiferis lacubus inueníri, suauem ideo spirare odorem, quòd Conchylia inibi nardi pabulo uescantur, colligíq; postea quàm æstiuis squalo-ribus inaruerint. Nam si Conchylia marina sint animalia, quomodo in lacubus inueniuntur, colligunturq; aquis æstu exsiccatis? An mare deserunt turbinata, ut fluuios lacusq; subeant? Hæc à

Conchylia an in lacubus reperiantur.

Digitized by Google

Dioſcoridè ex aliorum ſententia dicta eſſe crediderim, eaq; ex alijs deſcripſiſſe, quibus expoſitis, præfert ea quæ ex mari adferuntur.

A Sunt qui blattas Byzantias longas, negent eſſe cnychas, ſiue opercula Conchyliorum, quòd blattæ Byzantiæ non ſint odoratæ, ſed fœtidæ. Quam opinionem facilè ex eo poſſum refellere, quòd Dioſcorides non ſemper εὐώδ᾽ες uocet id, quod grato ſolùm & iucundo odore placet, ſed aliquando id quod uehementi & graui eſt odore. Sic pix dicitur ab eo εὐώδ᾽ης, quam tamen ſuauis odoris eſſe nemo dixerit. Sed de hac re plura aliàs dicturi ſumus. Quod autem hoc loco εὐωδ᾽ες re ctè interpretemur, id maximo eſt argumento, quod qualitatem odoris exprimere uolens Dioſcorides dixit: Ἀμφότεροι γ᾽ εὐώδ᾽ες, θυμιώμενοι, καταλλήλως πως τῇ ὀσμῇ. Ambo grauis odoris (de marino & Babylonico loquitur) incenſi caſtoreum quodammodo redolent: quod caſtoreũ odore graui & uirus redolente eſſe debere tradidit idem Dioſcorides. Huc accedit quod non niſi à fœtidis rebus facto ſuffitu, ſuffocatione uuluæ oppreſſæ excitantur, neq; comitiales. Quare ſi, quæ blattæ Byzantiæ hodie uenduntur à ſeplaſiarijs, grati & ſuauis odoris non ſint, ideo Conchyliorum opercula, uel Vngues eſſe non rectè inficiaberis.

Εὐώδ᾽ες de graui odore. *Lib. 1. cap. 98.*

Lib. 2. cap. 26.

Quomodo unguis cõchylij ſimilis ſit ei quo purpura tegitur.

Eximendus ſcrupulus alius, quem nobis inijcit Dioſcorides quum dicit: Vnguis Conchylij tegumentum eſt, ei ſimile quo purpura integitur. Quæ conſentire non poſſunt cum ijs quæ diximus de Conchylij operculo, longo ſtrictoq;, Buccini uerò & purpuræ rotundo, niſi hanc ſimilitudinem ad uſum ſubſtantiamq;, non ad figuram referamus: ut ſit ſenſus: Quemadmodum Purpura operculum habet, quo foramen claudit ueluti teſtâ alterâ, ita & Conchylium, uel ſubſtantiâ, uiribusq; ſimile eſt Conchylij operculum Purpuræ operculo, non autẽ figurâ. Hæc ſunt quæ de Conchylij & Buccini operculis dicenda putaui.

COROLLARIVM.

Conchylij nomen cõmune.

A Conchylium quandoq; generale nomen eſt ad omnes cõchas, à quibus nomen accepit, Maſſarius, hoc & Rondeletius confirmat. Spiritum (inquit Plinius libro 2.) ſidus lunæ exiſtimari: & hoc eſſe quod terras ſaturet, accedensq; corpora impleat, abſcedensq; inaniat: ideo cum incremento eius augeri conchylia, & ſpiritum ſentire quibus ſanguis non ſit. E conchylijs aluum ſi mul & urinam cient præcipuè mituli, oſtrea, pectines, chamæ, Athenæus. Apud eundem Epicharmus, ἄγε δὴ πινοδ᾽ατὰ κογχύλια, λιτπόδ᾽ες, ἀσπάδ᾽ες, σφενδύλους, τηθυώκια, Βαλάνους, πορφύρας, ὄστρα συμμυκνό᾽τα, &c. Conchis ſeu conchylijs ſolebant ſigilla (ſphragides) includere, ne typi eorum facilè abolerentur, Scholiaſtes Ariſtophanis. Conchylium (id eſt teſta) purpurarum crematũ, additur collyrijs abſterſorijs apud Aëtium 1. 345. ¶ Aliàs pro ſpecie uña accipitur, ſiue murice, purpuráue, ut quidam putarunt: ſiue certa quadam quæ aliud nomen non habeat, quod Rondeletius approbat. Murex conchylium per excellentiam dicitur: unde ueſtis tincta murice, conchyliata dicitur, Maſſarius. Et rurſus: Hæc uerba Plinij, In conchyliata ueſte cætera eadem ſine buccino, ſi uolumus exponere, uti certè aliqui exponunt, conchyliata ueſte, id eſt tincta murice, erit contradictio in uerbis Plinij. nam ſi uerum eſt, quod ſuprà ex uerbis Ariſtotelis & Plinij inuicem collatis oſtendimus, hoc eſt Plinium cerycem modo muricem, modo buccinum conuertiſſe, ac propterea buccinum eſſe, qui ceryx, murex & conchylium appelletur, cum duo præſertim concharum dixerit eſſe genera, quæ tingendis ueſtibus uſui eſſent, uidelicet buccinũ minor concha, & purpura, quo pacto uerba hæc, ſcilicet conchyliata ueſte, exponi poterunt tincta murice, ſine buccino, cum buccinum & murex uti retulimus eadem eſſe conſtet? Neceſſe igitur erit uel negare coniecturam noſtram Ariſtotelis fundamentis ſuperiùs roboratam: uel dicere, quòd uerba conchyliata ueſte hoc loco non ſignificent tincta murice, ſed ipſo conchylio, ut conchyliũ ſit concharũ genus diuerſum à murice ſiue buccino. Plinius triceſimoſecundo uoluminequit, muricum uel conchyliorum teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, ut ſit ſenſus: cinis teſtæ earum concharum quæ murices uel earum quę conchylia appellantur, maculas in facie mulierum purgat. ſicuti etiam inferiùs eodem triceſimoſecundo libro muricem à purpura diſtinxit his uerbis: muricum, uel purpurarum cinis utroq; modo, &c.

Species una.

Conchyliũ diuerſa.

Κογχύλιον, purpura, Varinus. Κογχύλιον, ὅθεν ἡ πορφύρα: id eſt concha, è qua purpura ſumitur, Suidas. Κογχύλια, τὰ ὄστρια, Varinus. Ὄστρια, τὰ κογχύλια, μυάκια θαλάσσια, Idem. Athenæus chamas etiam conchyliorum nomine comprehendit. Κηφαλωτιδ᾽ες, conchylij genus nigrum, & uermiculi ex adipe, ἐκ σίκατ῀ος, Heſychius & Varinus. Nerites quoq; Heſychio eſt conchylium κογλιώδ᾽ες: & pinna, ὀστρεώδ᾽ες κογχύλιον. Σκαφύδρια genus eſt conchylij, Heſychius. uide in Cochleis in genere A. ¶ Alchel, id eſt, conchylium marinum, Syluaticus. Et rurſus, Alhelh, id eſt conula (lego conchula) maris. Guada, conchylium uel oſtracum, Idem. Calſaz, ſpecies conchylij, Idem. Sedeph, id eſt, conchylium, interpres Serapionis. quidam codices, habent achafar. Sedaf, id eſt, cochlea marina, Syluaticus. Sedafa, eſt quod fit de cochleis quæ adferuntur à ſepulchro diui Iacobi, poſtquam exterior cortex fricando ademptus eſt: ſimilitudine margaritæ, Idem. ¶ Conchylia quædam in montibus Aegypti naſci tradit Herodotus. ¶ Conchylium Indicum Paulus Aeginera nominat genus illud purpuræ, cuius teſta (operculum) onyx à Dioſcoride nominatur, Hermolaus.

Io

In Ponto conchylia non ſunt, cum oſtreæ abundent, Plinius. ubi de ſpecie certa eum ſentire apparet, nam cum communiùs accipitur conchylium, oſtream quoq; complectitur. Byblus inſula parua eſt apud Indos, ubi maxima conchylia, muricesq; eximiæ magnitudinis naſci perhibent, Philoſtratus de uita Apoll. lib. 3. B

Vnguem conchylij operculum, nonnulli oſtracium appellant, ſiue oſtracon. Galenus pôma, hoc eſt cauum, ſiue (quod idem eſt) operculum, etiam in purpuris. Onychen uerò Paulus teſtam uocari dicit conchylij, duntaxat Indici, quod & condylion appellat. condylos certè oſtrei genus eſt eidem Paulo. & ampulla ungẽti onyx quandoq; dicitur, Maſſarius. Blattas Byzantias pharmacopolæ quidam uulgò amarillum nominant, Obſcurus. Sed de blattis Byzantijs plura leges in hiſtoria Purpuræ ex Rondeletio: & in Corollario ibidem. Eſt & onyx ſui generis concha integra, alio nomine dactylus: de qua in Vngue dicemus in v. littera. Vnguis.

Polypi ueſcuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt, Plinius: qui teſtudines marinas etiam, conchylia petere ſcribit. D

Cemus (Κημὸς) inſtrumentum eſt contextum è iuncis, coli figura, in quod purpuræ & conchylia ingreſſa capiuntur, &c. Varinus. uide in Equo H. e. ¶ Stagna quæ limo cœnoq; luteſcunt, conchylijs magis & iacentibus apta ſunt animalibus, Columella 8. 17. de piſcinis loquens. E

Ponitur conchylium & pro ipſo colore, ſicut purpura murexq;, Maſſarius. Lanæ purpureæ optimè in conchylio tinctæ, Marcellus Empiricus meminit. Spartana chlamys, conchylia Coa, Iuuenalis Sat. 8. Plinius cum de luxuria concharum in cibo diſſiſſet, ſubdit: Sed quota hæc portio eſt reputantibus purpuras, cõchylia, margaritas? &c. ut in Purpura H. e. recitabimus. Caſtorium genus eſt tincturæ è conchylio, Suidas & Varinus: nimirum ipſe conchylij color, qui & ipſe forſan aliquem caſtorij odorem, ſicut & operculum eius referebat. In Apennino frutex eſt, qui uocatur cotinus, ad lineamenta modò, conchylij colore inſignis, Plinius. Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atq; conchylium tingit, nec quærit in profundis muricem, Plinius. Et alibi, Tyri nobilitas nunc omnis conchylio atq; purpura conſtat. Vidimus iam & uiuentium uellera, purpura, cocco, conchylio, ſeſquilibris infecta, uelut illa ſic naſci cogente luxuria, Idem. De conchylio, murice, purpura, coloribus ac ueſtibus multa Plinius libro 9. cap. 36. & deinceps, quæ nos pleraq; in purpura referemus. Sed unde (inquit) conchylijs precia? quis (quibus) uirus grauè (unde & caſtorij nomen fortè, ut diximus, ei inditum) in fuco, (id eſt colore uel tinctura: aliàs fuſco, quod non probarim:) color auſterus in glauco, & iraſcenti ſimilis mari. Et mox, Concharum ad purpuras & conchylia eadem quidem eſt materia, ſed diſtat temperamento, duo ſunt genera, buccinum minor (maior, Rondeletius) concha: alterum purpura, &c. Et cap. 37. Purpuræ calculoſæ appellãtur à calculo maris, mirè apto conchylijs, & longè optimo (alij aliter legunt) purpuris, &c. In conchyliata ueſte cætera eadem ſine buccino: præterq; ius temperatur aqua pro inuiſo humani potus excremento, dimidia & medicamina adduntur. Sic gignitur laudatus ille pallor, ſaturitate fraudata: tantoq; dilucidior, quanto magis uellera eſuriunt, (id eſt non ſaturantur.) Et alibi, Phycos thalaſſion (id eſt, fucus marinus) conchylijs ſubſternitur.

Glires cenſoriæ leges, princepsq; M. Scaurus in conſulatu, non alio modo cœnis ademêre, quàm conchylia, aut ex alio orbe conuectas aues, Plinius. Cochleæ & conchylia à Celſo numerantur inter ea quæ imbecilliſsimæ materiæ ſunt, id eſt quæ minimum alunt: quod iam ſuprà in Cochleis reprehendi. Multùm alunt oſtrea, conchylia, aſtaci, &c. Pſellus. Minima inflatio fit ex piſcibus, conchylijs, Celſus. Nihil ex eis quod pingue eſt, fumant, ut pectines & conchylia, Plinius medicus 5. 1. Conchylia uiduarum cupediæ ſunt, ut eſt apud Sophronem mimographum & Phaleræum Demetrium, Hermolaus. Τυρίᾳ γλυκύπικρᾳ κογχύλιον, χηρᾶι γυναικῶν λίχνῳ, Sophron apud Athenæum. Conchylia adeò proceribus gulæ probata ſunt, ut uel inde ſit conformatum adagium, Eſſe conchylia uiduarum cupedias, ſicuti Phalereus cõmeminit Demetrius, Cælius Rhodig. ex Hermolao. ¶ In omne genus conchyliorum: Piper, liguſticum, petroſelinum, mentham ſiccam, cuminum pluſculum: mel, liquamen: ſi uoles, folium & malobathrum addes, Apicius 9. 7. F

Contra doryenij uenenum conchylia omnia cruda uel aſſa in cibo proſunt, Dioſcorides. Apud Galenum libro 2. de antidotis conchyliorum ius contra idem uenenum propinatur. Sanguis conchylij miſcetur auricularí cuidam cõpoſitioni Andromachi, ut recitat Galenus de compoſ. medic. libro 3. Capitis ulceribus utiliter illinitur muricum uel purpurarum teſtę cinis cum melle, conchyliorum (uel ſi non urantur) farina ex aqua doloribus, Plinius. Conchylia quomodo uri debeant, Bulcaſis docet tract. tertio. Crematum conchylium eadem efficit quæ purpura & buccinum, Dioſcorides. Muricum uel conchyliorum teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemq; erugat, extenditq; ſeptenis diebus illitus, ita ut octauo candido uorum foueantur, Plinius. Parotides muricum teſtæ cinere cum melle, uel conchyliorum ex muſo curantur, Idem. Conchylium (id eſt teſta) purpurarum crematum, miſcetur collyrijs abſterſorijs apud Aëtium. G

Si uerò infrenus manat de uulnere ſanguis, Purpura torretur conchylĩ perdita fuco, *forte prædita*
Huius & atra cinis currentẽ detinet undam. Verrucæ quoq; deſectæ frenare cruorem

Digitized by Google

Dicitur ambuſtus Tyrio de uellere puluis, Serenus. purpuram autem conchyli fuco prædictam, interpretor lanam cõchylio tinctam: ut Marcellus Empiricus quoq; accepit: Si quis (inquit) maleficijs capillos perdiderit, hac eos ad priſtinam formam ratione reparabit: ſi lacertum ſalſum martenſem cum ſuo capite, & lanæ purpureæ optimè in conchylio tinctæ duas ligulas, & charam cubitalis menſuræ ſeparatim comburat, cineremq; permiſceat, conteratq; cum oleo cedrino paulatim adiecto, ut craſſitudinem uelut glutinis faciat: eoq; medicamine glabrum locum perfricet, ita ut prius diu linteo aſperiore detergeat. Lanam conchylio infectam auribus indi iubet Crito apud Galenum libro 3. de compoſ. ſec. locos, poſt infuſum pharmacum ad dolores earum. Andromachus ſimiliter, lanæ purpura infectæ tomentum indi, uel conchylio eas obturari. Lana conchylio infecta, per ſe etiam auribus magnopere prodeſt: quidam aceto & nitro madefacie-
unt, Plinius.

Lapis conchylij admiſcetur electuario cuidam Auicennæ contra calculum. aliqui cochleam marinam uel conchylium interpretantur: alij cochleam (teſtam) limacum, ſed uerius lapis cõchylij, eſt cochlea (teſta) purpuræ marinæ, Syluaticus.

H.2. Κογχύλια in fœm. gen. aliquoties apud Suidam legitur, in Caſtorio & alibi. Κογχύλιαι (melius Κογχύλια, τὰ) oſtrea & purpuræ ſunt, Heſychius. Βλιστάχιαι apud Epicharmum aliqui conchylia, alij σελάχια exponunt, Heſychius & Varinus. Ὀστρεώδη, oſtrea omnia. alij interpretantur calculos & conchylia, Heſychius & Varinus. Purpuræ appellatione omnis generis purpuram contineri puto, itaq; buccinum & conchylium continebitur, l. Si cui lana. ſuprà De legat. tertio, Bayfius. ¶ Ypſilon in conchylio producitur, à Iuuenali, Petronio, & alijs. Purpura torreturcõchylij (pro conchylijſ) perdita (prædita) fuco, Serenus.

Epitheta. Lubrica conchylia, Horatius 2. Serm. Conchylia Côa, Iuuenalis Sat. 8.

Conchylium etiam colorem aut ipſam ueſtem infectam ſignificat. Nondum prima uerba exprimit, & iam coccum intelligit, iam conchylium poſcit, Quintilianus lib. 1. de pueris nimiùm molliter educatis loquens. Horum ego non fugiam conchylia? Iuuenalis Sat. 3. Perottus interpretatur luxuriоſas ueſtes & murice infectas. Coloris quoq; nomen in (eſt) conchylium, & chlamydoconchylium, & concha Aegyptia, paraliоs cognomine, quam & pinnam uocat Democritus. Idem chryſoconchylium fieri docet, ſed ficticium & metallicum: ſicut & chryſocorallium, quod item & gemmæ eſt nomen, Hermolaus. ¶ Murex conchylium per excellentiam dicitur, unde ueſtis tincta murice conchyliata dicitur. Plinius infra: In conchyliata ueſte cætera eadem ſine buccina. Et Cicero in Phil. Conchyliata periſtromata appellat, quæ infecta erant ſucco conchyliorũ, Maſſarius. Scoppa Italus conchylium colorem non rectè interpretatur ſcarlatta, quod coccus eſt: uel carmoſino, qui color ex ouis uermiculorum ſeu ſeminibus quibuſdam tingitur, quæ reperiuntur ad radices herbarum quarundam.

Conchyliarij, κογχυλιδιῶται, uel conchytæ, conchylia conquirunt in mari, in codice Iuſtiniani murileguli dicuntur, à muricibus legendis, Budæus. Vide ſuprà in Conchis in genere a. ¶ Κογχύλαι, κυκλάδες, id eſt, galiæ, Heſychius & Varinus. Κογχυλίαις λίθοις in Ariſtophanis Dædalo nominatur, & apud Xenophontem κογχυλιάτης, Pollux de lapidibus ſcribens 7. 23. Κογχυλίας lapis eſt durus, habens in ſe conchyliorum formas, Heſychius & Varinus. Ἔχων ἐν ἑαυτῷ κογχυλίας τινὰς: for τὲ κογχυλίων legendum, niſi κογχυλίας adiectiuum eſſe dicas. Vide ſuprà in Conchite lapide, in Conchis in genere a. Quod genus cretæ ſit illa, quam conchylium Xenophon, alij cenchilium uocant lapidem, ut inquit Pollux, ignoro, Hermolaus: cuius uerba & librarij deprauarunt: & ſenſum Pollucis ipſe non conſequutus eſt. Pollux enim non de creta, ſed lapide loquitur: quem conchylian uel conchyliaten nominat, ut modò recitaui. Κογκυλίοντες, κογκύλιον ἐκπιέζοντες, Heſychius & Varinus. Malim, Κογχυλιόντες, κογχύλιον ἐκπιέζοντες, ut interpretemur conchylia expiſcantes, qui ſcilicet conchyliarij dicuntur, & à Budæo Græcè κογχυλιῶται. Heſychius ἐκπιέζοντες habet per κ. in antepenultima, hoc eſt eximentes, è mari colligentes. nam πίσσαι recẽtioribus Græcis accipere ſonat, in Lexico Græcolat. uulgari πίσω uerbum reperio, pro comprehendo: & πίζω Doricè pro πίεζω. Ἀνακογχυλιάζειν δ' ὠνομάκασι τὸν ἀβρόκολον, Ariſtoph. in Veſpis, pro κωλύειν (alluſione forſan ad uerbum ἀνακωχύειν) πρὸς τὸν κογχύλιον ἀναπνιγμόν. aiunt autem quartam ſyllabam huius uerbi ἀνακογχυλ. breuem eſſe, Scholiaſtes. Ἀνακογχυλιασμός, gargarizatio, Athenæo lib. 5. ex Platone. dicit autem aquæ anaconchyliaſmòn remedium eſſe ſingultus.

b. Conchylia lunata quædam Plinius nominat, Græcè dixeris μονοσθῆ, Cælius. Solinus cap. 15. reduuias conchyliorum nominat, ſpolia uel teſtas inanes. idem reduuias eſcarum crocodili dixit, quas in faucibus eius trochilus apperat, reliquias interpretor. Menſis remotis puer euerrat κογχυλίων κόχλους, id eſt, conchyliorum teſtas, Pollux.

c. Καὶ αἱ κογχύλιαι ὅλμῳ σκιᾷ, χορὸν φαίνονται δέλεαρ ἐφιππόμεναι, Suidas, ¶ Didymus apud Athenæum ait, ſolitos eſſe quoſdam, lyræ loco, conchylijs & oſtracis (oſtreis uel teſtis) inter ſe collisis, numeroſum quendam ſonum ſaltationibus aptum ædere.

f. Extructa menſa, non conchylijs aut piſcibus, ſed multa carne ſubrancida, Cicero in Piſonem. Atq; Lucrinis Eruta littoribus uendunt conchylia cœnas, Vt renouent per damna famem, Petronius Arbiter. Mullorum laudatiſsimi qui conchylium ſapiunt, Plinius.

Conchylij

Conchylij inſtar diſcerpere, prouerbium explicatū eſt ſuprà in Conchis in genere h. ¶ Conchylia uiduarum cupediæ, prouerbiali ſenſu olim dicebatur; uide ſuperiùs in F.

DE CONGRO. RONDELETIVS.

CONGRI piſces ferè omnes cartilaginei ſunt. Dicuntur autem longi à corporis ſpecie: & à galeis, qui longo etiam ſunt corpore, differunt: quòd rotundiores ſint, quodq; illi muſtellis, (*Galeos muſtellis ſimiles dicit, cum galei ipſi muſteli ſint: niſi muſtelas quadrupedes intelligas:*) hi ſerpentibus ſimiliores ſint. Præterea galei neq; ſeuum, neq; pinguedinem habent, ut Athenæo placet, ex longis autem ſunt qui pinguedinem habent. A

Lib. 7.

Ex longis conger omniū notiſsimus eſt, qui γόγγρος à Græcis dicitur, à uerbo γρῦν, quod uorare ſignificat. Callimachus, ὃς ἴχθυσι πυκνὰ μέμικται, ἀντὶ τοῦ ἐσθίειν ἀφ' οὗ ῥῆμα τὸ ὄνομα γρύς, καὶ γρῦ ὀξυβαπαταμῷ γόγγρῳ· ἰδία γὰρ τῷ πολυπόθητον οὖν πολυκάμοις, Hæc Phauorinus. Nicander teſte Athenæo γρύλλος etiam congros uocatos fuiſſe tradidit, id eſt porcos, ab eadem, ut opinor, uoracitate. A noſtris congre uocatur. A Maſsilienſibus filat, quia inſtar retis piſces inuoluit & implicat. Duo ſunt congrorum genera, unum albicat, & pelagium eſt: alterum nigricat, & litorale magis eſt quàm pelagiū. *Libro. 7.* *Genera duo.*

Conger piſcis eſt longiſsimus, ſcilicet quatuor uel quinq; cubitorum longitudinem attingēs. Athenæus: Eudoxus in libro ſexto de terræ ambitu ſcribit congros multos in Sicyone capi (ὠμοφαγοῦσι, id eſt) quos homo uix ferat, horum aliquos eſſe etiam plauſtrales, ἁμαξιαίους. Aſpectu ac læuilubricaq; cute anguillæ proximus eſt. Roſtri extrema ſiue labra habet carnoſa, in ſuperiore apparent appendiculæ duæ carnoſæ. Dentes habet paruos pectinatim coëuntes, oculos magnos, branchias binas, utrinq; duplices, earum unicum utrinq; foramen, non oſſeo operculo, ſed cute contectum. Pinnas duas, unam à ceruicis extremo ad caudam, altera à podice ad caudam porrecta eſt: utraq; non membranæ, ſed cutis potiùs ſubſtantia conſtat, & tota ora nigricat. Cauda in acutum terminatur. A capite ad caudam linea ducta eſt. Circa caput puncta ſunt aliquot, æqualibus interuallis diſsita. Venter lacteo colore eſt, dorſum nigricat in uno genere, in altero etiā dorſum candidum eſt. Quod ad partes internas attinet, gula uentriculo præponitur, idq; ad corporis longitudinem & tenuitatem accommodatè. Ventriculus longus eſt podicem ferè attingens. Hepar rubrum, à quo pendentem fellis ueſicam ſemper uidi: quod Ariſtotelis cauſa dico, qui in quibuſdam ad iecur, in alijs infra iecur ſitum fel eſſe ſcripſit. Sæpe etiam idem genus, utrūque fellis ſitum habet, ueluti cōger. alij enim ad iecur, alij infra iecur annexum (χολὴν ὑπεκφυομένην, *fel à iecore ſeiunctum, Gaza uertit ſepoſitum*) habent. Hæc Ariſtoteles. Cæterùm fel aqueum eſt. Splen nigricat. Congri oua intra ſe pinguedine obducta longa ſerie continent, quod perſpicuè declarat Ariſtoteles his uerbis: Habent congri fœturam, ſed non in omnibus locis ſimiliter conſpicuā, neq; enim ob pinguedinem apparet. Eſt autem in longum protenſa, quemadmodum in ſerpentibus, uerùm in ignem coniecta manifeſta fit; quod enim pingue eſt liquitur, & in uaporem abit: oua uerò exiliunt, & ab igne eliſa crepitant. Præterea ſi digitis contrectes & teras, ſubeſſe pinguedinem læuem, oua craſsiuſcula (*aſperiuſcula fortè: ad λεῖον enim non πραχύ, ſed τραχὺ opponitur, facili librariorum tranſitu. Gaza uertit duriuſculum*) ſentias. Congri igitur alij pinguedinem ſolùm habent, ouū nullum: alij contrà pinguedinem nullam, ouum autem quale modò expoſui. B *Interiora.* *Lib. 2. de hiſt. animal. c. 15.* *Oua.* *Lib. 6. de hiſt. anim. cap. 17.*

Oppianus lib. 1. ἁλιευτικῶν, cum expoſuiſſet anguillas mutuo corporum internexu coire, & ex his lentorem quendam ſpumæ ſimilem deſtillare in arenam & limum, ex quo anguillæ procreātur, ſubdidit: τοίγε γόγγροισιν ἁλιδυρροῖσιν ὁμοίην. Quod ſi ita intelligas, ut ex ſtrigmentitio quodam humore arena, limoq; excepto concipiantur, gignanturq; congri, quemadmodū & anguillæ, id uero conſentaneum non eſt. Congri enim oua pariunt, ex quibus aliorum piſcium modo, qui oua concipiunt, congri alij procreantur, ut paulò antè ex Ariſtotele docuimus. Sin mutuo corporum innexu complexuq; coire accipias, id uerum eſt: ita enim longi piſces corpora commiſcent. Ariſtoteles: Quæ pedibus carent, & quæ longo ſunt corpore, ut ſerpentes & murænæ, circumplexu mutuo ſupinarum partium coitum peragunt. Congri carniuori ſunt tantùm, ut ſcribit Ariſtoteles. Ob id fluuiorum oſtia petunt, maioris prædæ cauſa, non ſolùm uerò ob dulcis aquæ deſiderium, ut ſcribit Oppianus. C *Lib. 5. de hiſt. animal. cap. 4.* *Lib. 8. de hiſt. anim. cap. 2.* *Li. 1. ἁλιευτικῶν,*

Ῥηϊδίως δ' ἐθέλουσι γόγγροι τε, καὶ οὓς καλέουσιν ἅλιδορ,
Ἑλμινας, ὅθι λαρὸν ὕδωρ μιπτοῦσιν ἐς ἅλμης.

Γέστουσι ναιετάουσιν ἀεὶ ποταμοῖσι θάλασσαν,
Πολλὰ δ' ὑπὸ χθονὸς συμβάλλεται ἰλυόεσσα

Ἐλκομένων δ' ἐνιοτε ἐξῆ χθονὸς, γύδε τέμωσι φορβὴν ἰμερτὴν, γλανκοῖς δ' ἐλὶ πόντον ἔχῃ.

D Congri etsi magni & ualidi sint, uincuntur à locustis, sed polypos ipsi uincunt: quibus repu-
Lib.9.cap. 62. gnare uidetur Plinius. Polypum tantùm locusta pauet, ut si iuxtà uiderit, moriatur. Locustam conger, rursus polypum congri lacerant. Qui locus ex Aristotele, à quo permulta mutuatus est
Lib.8. de hist. anim.cap.2. Plinius, uel emendandus est, uel explicandus. Aristotelis uerba hæc sunt: Locustæ magnos etiam pisces superant, & mirabilis quidam casus horum nonnullis accidit. Locustas enim polypi sic perant, ut si iuxtà in ijsdē retibus polypos senserint, præ metu locustæ moriantur. Locustæ uerò congros, quia propter crustæ asperitatem elabi congri non possunt. At congri polypos deuorāt, nec enim congris propter corporis (*congrorum*) lætuitatem polypi resistere possunt. Ex his falsum esse liquet locustam à congro lacerari. Quare uel legendum in Plinio: Locusta congrum, rursus a polypum congri lacerant. Vel sic distinguendus & intelligendus est contextus: Polypum in tantum locusta pauet, ut si iuxtà uiderit, omnino moriatur. locustam conger, subaudi pauet: rursus polypum congri lacerant.

F Archestratus apud Athenæum libro 7. congri è Sicyone magni & pinguis caput, & interanea
Ibidem. commendat. Hicesio placet congros duræ esse carnis, inter gregales, item raræ carnis, & minùs nutrientes, mali succi, stomacho tamen gratos. Apud nos nullo est in pretio. Hispanis satis pro-
Lib.3. de alim. facult. batur. Galenus inter duræ carnis pisces rectè à Philotimo numeratos esse ait. Albertus Magnus scripsit congros occulta quadam ui lepram generare.

C D Viuunt abscissa cauda congri & murænæ capitales hostes, authore Aristotele: Viuunt sæpe
Lib. 9. de hist. animal.cap.2. mugiles ablata cauda, & congri usq; ad excrementorum meatum. Deuoratur autem mugilis cau a
Lib.9.cap. 62. da à lupo, congri à muræna. Plinius: Mugil & lupus mutuo odio flagrant. Conger & muræna, caudas inter se prærodentes.

DE EODEM, BELLONIVS.

F Congros inter pisces dura carne præditos Galenus libro secundo alimentorum connumerat, succosq; salsos & crassos in corpore generare asseuerat.

A Nostris Gallis (apud quos maxima ex Oceano Congrorum copia est, maximorum quidem ac ferè Cetaceorum per ætatem: minores autem alijs anni temporibus adferri solent) Græcū atque adeò Latinum uocabulum ferè retinuit, Vn Congre: Massilienſibus Fiela uel Fielaz uocatur. Romanis, apud quos ex Tyrrheno non ita frequens piscis adfertur, Drongo uel Brongo appellatur.

Genera duo. Huius quidem piscis duo discrimina esse compertum habui. Alij enim nigri sunt, alij paulò magis candidi, hoc est, quidpiam in tergore atq; extremis pinnis nigrum referentes.

B Omnes glabra atq; lubrica pelle integuntur: Oculos (quos etiam argenteus circulus iridis loco ambire uidetur) nigros habēt: Dorsum in summo tergore elatum. Lineam utrinq; rectam, corpus ad latera intersecantem. Dentes pro capitis magnitudine breues, per ordinem in maxillis dispositos: Labra admodum crassa, quorum superius rudimenta quædam cirrosa præ se ferre uidetur: quæ dum comprimuntur, mucosum quiddam emittunt. Os prægrande: Linguam Anserinæ
Interiora. ferè similem, albam. Hepar quoq; pallidum, Lupino simillimum, cui sinister lobus dextro multò longior est. Stomachum admodum grandem, à quo ad rectum intestinum unica est tantùm re uolutio. Conger paruus ab Anguilla, hac præcipuè nota distinguitur, quòd rectam lineam, pal
Discrimen ab anguilla. lidam, utrinq; per medium corpus à branchijs ad caudam delatam habeat, uenterq; illi magis albicet. Dentes præterea Anguillæ in hoc à Congro differunt, quòd confusi in utraq; maxilla dispositi sint, eiusq; labrum superius horrescat.

E Congros ita decipiunt piscatores: Minores pisces funibus copulatos (quorum singuli singulos hamos habent) maioribus scopulis, qui sicci, posteaquam mare decessit, remanere solent, alligant: quos, cum maris fluctus redijt, à Congris deuoratos comperiūt: & eos in siccis scopulis altera die relinquit mare: ipsosq; Congros ob escam deuoratam relictos reperiunt.

COROLLARIVM.

A Conger an Congrus dicatur, hoc Græca, illud Latina terminatione, parum interest. Conger & muræna, Plinius 9.62. Conger, quem & gongrum, ut modo (*Veneti hodie*) nominant, Plinius 32. uolumine appellasse uidetur, Massarius. Γόγγρος Græcè per duplex in medio γ. rectè scribitur, non simplex ut in uulgato Hesychij codice est. Nicander Epopœus (in libro de linguis, Massarius) congros aliter gryllos uocari scribit, nos de Gryllo plura, inter Mustelas post Asellos, diximus. Almarmaheigi, Arabicum uel Persicum nomen est, commune longis & lubricis, quære in Anguilla A. ¶ Venetijs hodie el grongo uocatur. Antiates brunchum appellant, Platina. Græcum Latinumq; nomen apud pleraſq; gentes retinet, Gallos, Italos, Hispanos, Anglos: sed interpolatum nonnullis. soli Massilienses (inquit Gillius) non Massilicè, sed planè barbarè Phialassum appellant. ¶ Congri à quibusdam (*Germanis*) anguillæ marinæ uocantur, & abundant in mari Normanniæ, Albertus. Eberus & Peucerus Germanicè interpretātur Meer aal: alij

alij ſcribunt **Meer oll**, uel **See oll**. Quidam in parte Germaniæ inferioris, **palen** uocari mihi retulit, neſcio quàm rectè. **Palynck** quidem Flandris anguilla eſt. Polonicum congri nomen aut periphraſin inuenio Iezioruy wegorz. Anglica ſunt, *a Conger/a Congre/a Conger ele.* Dicuntur & *Eluerz* in Anglia Congri puſilli. Capiũtur noctibus obſcuris in fluuio Sabrina propè Gloceſtriam & Teuxberiam in magna copia. ita enim ſunt aggregati, ut reticuli quodam genere ex aqua ueluti hauriantur. Captos & elixos, conuoluunt ac uendunt. Habentur autem in delitijs: & cum aceto ferè aut ſinapio eduntur. Aſcendunt autem è mari in fluuium puſilli tantùm illi. Nomen eis ab Anguillarum ſimilitudine factum uidetur; Et hæc de Congris puſillis, ex optimo doctiſsimoq; uiro Ioanne Parkhurſto Anglo accepi.

Conger eſt piſcis longus, ut anguilla uel muræna, Plinius. Magnus eſt, & anguillæ ſimilis, Kiranides. Longus eſt, ut muræna, ſed corpore multò maior, Author de nat. rerum. Ophidion piſciculus eſt ſimilis gongro (aliàs ſcombro, quod non placet,) Plinius. Prælongus eſt piſcis, rotundus, (teres,) & albiſsimæ carnis, Albertus. Congri longi & lubrici (*λεῖοι*, Ariſtoteles, læues reddit Gaza) ſunt, Plin. Congro binæ utrinq; ſunt branchiæ, alteræ ſimplices, alteræ duplices, Ariſtot. Binas tantùm pinnas habet, Idem & Plinius. Pinnulis ſupinis caret, Ariſtot. Neſt ei gula, ſed exigua, Idem. Non ædit ouum arenidum, quale piſces ſquamoſi, Idem.

Congrorum albicantium genus pelagium eſt. nigrantes ambigunt littorales: ne an pelagij ſint, Ariſtot. Vuottonus uertit, partim pelagij, partim littorales ſunt. Victitant frequenter in paludibus, & ad fluuiorum oſtia, ubi copia influit aquæ dulcis: Et fluctus cœno commixtus uortice multo Voluitur à terra: Vuottonus, ex Oppiano ut apparet. Puſilli tantùm fluuios alicubi ſubeunt, ut Sabrinam in Anglia. In ſiccum repunt etiam congri, ut quidam ex Plinio citant.

¶ Carniuori ſunt, Plinius, carniuori tantùm, Ariſtotel. Dubitet tamen ſuper hoc aliquis, quoniam circa fluuiorum oſtia & aqua dulci pingueſcere ab Oppiano traduntur. *φῶτα νέμονται φορβὴν ἰμερτὴν, γλυκερῆ ἁλὶ πιαίνοντα.* Obſcurus etiam ille de naturis rerum ſcriptor, uento uehementiori flante pingueſcere eos ſcribit, limo fortè & fundo aquæ ſic concitato. Congri maximè ſe inuicem uorant, Ariſtot. Immitisq; ſuæ Conger per uulnera gentis, Ouidius inter pelagios piſces. Cadaueribus etiam naufragorum ueſci hunc piſcem audio. ¶ Hiceſius ſcribit congros eſſe *σκληροτέρους ἢ ἀγκλαίους*, hoc eſt duriores inter gregales, ut Rondeletius uertit: (quod magis probarem ſi Græcè *σκληροτέρους ἢ ἀγκλαίους* legeretur; ſic enim & ipſum *ἀγκλαῖον* eſſe inſinuaretur: id quod in comparatione per comparatiuum facta non fit) uel aſperiores gregalibus, ut Natalis de Comitib. ex huius quidem uerſione congros gregales eſſe negàris, ex Rondeletij eſſe dixeris. ſed alia lectio habet *ἢ ἐγχέλεων*, hoc eſt duriores anguillis. uide in F. Piſces ſquamis (*addenda eſt negatio, nam thynni, ſcombri, &c. ſquamis carent*) contecti, ut thynni, ſcombri, thynnides, ſcombri, ſolent (ferè) etiam gregarij eſſe. Cæterùm illi qui neq; ſolitarij apparent, neq; rurſus gregarij ſunt, faciliùs concoquũtur, ut congri, & carchariæ & ſimiles, Mneſitheus Athenienſis apud Athenæum libro 8. uidetur autem locus deprauatus, ex eo quòd congros primùm gregarijs adnumerat, deinde illis qui interſolitarios & gregarios ambigant. Natalis quidem interpres ita ad uerbum tranſtulit, ut codex uulgaris Græcus habet. ¶ Conger flexuoſo impulſu corporis, ita mari utitur natãdo, ut ſerpens terra rependo, Plinius & Ariſtot. Sed omnes huiuſmodi longi ac lubrici piſces quomodo natent, & de pinnis eorum, plura leges apud Ariſtotelem in libro de communi animalium greſſu.

Hybernis menſibus latet conger, Ariſtot. Multi hoc tempore in ſpeluncis conditi latent: maximè hippurus & coracinus hyeme non capti, præterquam ſtatis diebus paucis, & iiſdem ſemper. item muræna, conger, &c. Plinius. ¶ Congri cauda à muræna abſcinditur: & ſuperuiuunt congri licet abſciſſa cauda meatu tenus excrementario, Ariſtot.

Immitisq; ſuæ conger per uulnera gentis, Ouidius in Halieutico. Congri enim maximè ſe inuicem uorant, authore Ariſtotele. ¶ Congri cauda à muræna abſcinditur, Ariſtot. & Athenæus ex eodem. Sunt & inimicitiarum miracula: Conger & muræna caudas inter ſe prærodunt, Plin. ¶ Congri polyporum brachia erodunt, falluntur autem qui aiunt polypum ſeipſum eſſe, Ariſtot. Congrus polypodum cirros deuorat: Suidas, Etymologus, & Varinus. Polypum ſua rodere brachia, falſa opinio eſt, id enim à congris euenit ei, Plin. Polypum in tantum locuſta pauet, ut ſi iuxta uiderit, omnino moriatur. Locuſtam conger, rurſus polypum congri lacerãt, Idem. Congri polypos ſuperant, ſed edere non poſſunt. læue enim & lapſum polypi corpus, uſum hoſtis effugit, Gaza ex Ariſtotelis hiſtoria 8.2. Græcè ſic legitur: *οἱ δὲ γόγγροι οὐδὲ πολύποδ' ἕως κατεδήσαν, οὐδ' ἁψὶ γὰρ αὐτοῖς ἐξ τὴν λαύτητα διώκειν* (lego *διώκουτοι*) *χρῶνται*. hoc eſt, ut ego interpretor: Congri polypos deuorant. polypi enim congros propter corporis lubricitatem prehenſare aut retinere non poſſunt. Rondeletius uertit: Neque enim congris propter corporis læuitatem polypi reſiſtere poſſunt: obſcuriùs, & minùs aptè ad ſententiam Ariſtotelis: non enim non poſſe reſiſtere polypum congro Ariſtoteles ſcribit, ſed apprehendere ipſum & retinere non poſſe. etiamſi ſenſus eôdem recidit, nempe ut polypus uincatur. Sic igitur res ſe habet: Polypus quicquid ſuis cirris aut flagellis comprehendere poteſt, (& ſic eo *χρῶνται*, & in ipſum agere) id etiam uincere poteſt, comprimendo uidelicet, quod ualidiſsimè facit. itaq; locuſtam uincit, quæ cum aſpera ſit, elabi ab eius cirris non poteſt. congrum lubricum & incomprehenſibilem ſibi non uincit, ſed uinci-

tur. Rursus conger, quicquid dentibus & morsu impetere potest, uincit: polypũ autem qui mollis est, mordere potest: locustam, cuius dura est crusta, non potest. quare ab hac uincitur, illum uincit. Hoc ut breuiùs commodiusq; & intelligat quisque & meminerit, hac figura delineauimus.

P Vincit L P. Polypum, L. Locustam, C. Congrum significat. Ergo Polypus uincit locustam, Locusta Congrum, Conger denique polypum. Vel sic,

L C uel sic C P Sic ex tribus istis piscibus unusquisque à uicti sui uictore uincitur.
P L L C

De congris pusillis quomodo capiantur in Anglia, lege supra in A.

Congri carnem pinguem esse audio. In cibo dulcissima est, Author de nat. rerum. Albissima est & dulcis, sed concoctu difficilis, & ideo dicitur lepram (*falsa præsertim, ut quidam scribũt*) generare, Albertus. Archestratus inquit: Congros tantum cæteris piscibus præstare, quantum thunnus utilissimis coracinis præfertur: quos & stomacho conferre Hicesius testatus est, Massarius. Congri habent carnem duram, ægrè conficiuntur, & pariunt succos crassos & salsos, Galenus lib. 3. de alim. facult. At contrarium Mnestheus ille Atheniensis apud Athenæum scribit: Pisces illi qui neq; solitarij apparent, neq; rursus gregarij sunt, facilius concoquuntur, ut congri, & carchariæ, & similes. Coquus quidam apud Philemonem, recitante Athenæo: Inuasit me (inquit) cupido terræ cœloq; narrare, quantam uoluptatem ceperim ex egregio illo congro, quẽ paraui, nullis conditum caseis, nec ullis desuper floribus aspersum: sed qualis uirus, talis etiam assus erat, tener omnino & molli igne tostus, &c. Et sicut gallinæ persequuntur sui generis auem, quem cibum ore tenet maiorem quàm deuorare queat: Sic illum qui primus congrum ex olla arripuit, cum quàm delicatus esset hic piscis primùm cognouisset, alij (cõuiuę) persecuti sunt, quòd si illi qui utilioribus uescuntur piscibus, scarum haberent, &c. aut è Sicyone congrum, quem Neptunus ipse dijs affert, omnes sanè eo gustato facti fuissent dij. nam si uel mortui hunc odorentur, reuiuiscunt, Hæc ille. Sphyrænæ plus alunt quàm congri, Diphilus Siphnius. ego pro σφύραινας, legerim σμύραινας. nam & Hicesius murænas ait multùm alere, non minùs anguillis & cõgris, ut quidam citat. noster enim Athenæi codex sic habet: Sphyrænas ait Hicesius plus congris alere, ingratas tamen ori & insuaues esse, succi bonitate mediocres. Hicesius scribit congros σκληροτέρους εἶν ἢ τοὺς ἀγκλαίους, &c. hoc est duriores gregarijs, & rarioris carnis, minusq; alere, succi bonitate multò inferiores, stomacho tamen gratos, εὐστομάχους. sed pro ἀγκλαίους quidam legunt ἐγχέλεως, ut Volaterranus: quod mihi etiã placet. (uide in C. superiùs.) nam Diphilus quoq; de gryllo scribit, similem esse anguillæ, ἄσωμον δέ, hoc est, sed ori minùs gratum. Gryllus autem conger est Nicandro. Et conuenit similes alioqui specie naturaq; inter se pisces, quod ad nutrimenti quoq; ex eis rationẽ attinet, comparari. Τόγγρου τε λόυκω πᾶσι τοὶς κολιοῖσ' ὅσ' Ἐρύθιός. τόσσις γὰρ τρέφεται τε πολὺ μᾶλλον, καὶ τὸ φωνάεσσαν ἡμῖν τανυσίπτερον γίνεται, Clearchus apud Athenæum libro 14. ego primum uersum sic lego: Τόγγρου τε λόυκὺν πᾶσι σὺν κολιοῖσι. Et tertium sic, Τὸ φωνάεσσαν ἡμῖν τανυσίπτερον γίνεται. Proferuntur enim hæc uerba à citharœdo paulò pòst ad citharam canente. Natalis etiam interpres sic uertit, Vorato congrum candidum, ac tenacia: Nutritur illis quando certè spiritus, Tum uox fit ipsa præpotens nobis bona. Anguillas quoq; uocem claram reddere Elluchasem medicus author est. Dulcia enim & uiscosa arteriæ prosunt, & superficiem eius leniunt, quod ad uocis claritatem facit. De congro sic narrat Archestratus in Gastronomia: Ex Sicyone caput congri capiatur amice, Prægrandis, fortis, pinguis, tum cõcaua (κοιλίας, uiscera puto: nam & Rondeletius interanea interpretatur) cuncta. Spargendam coquito inde herbam in salsugine multa. Posteà idem quæ in diuersis Italiæ locis sunt, exponens, hæc inquit: Optimus hic capitur conger, qui obsonia tantùm Exuperat, quantum thunnus pinguissimus olim Exuperat utiles coracinos. Ephippus etiam & Antiphanes apud Athenæum congri caput inter delicias recensent. Diocles opsophagus interrogatus conger an lupus præstaret: hic assus, ille elixus, respondit, Athenæus ex Hegesandro. Antiphanes anguillam in aqua sale & origano condita lixari iubet: & congrum similiter. Congrum in frusta concisum eo modo coquito, quo anguillam: lo cato inter frusta saluiæ aut lauri folia, Platina. ¶ Ex Apicio: Ius in cõgro asso, Piper, ligusticum, cuminum frictum, origanum, cepam siccam, ouorum uitella cocta: uinum, mulsum, acetum, liquamen, defrutum, & coques.

Conger cum oleo coquitur donec dissoluatur, & inde colatum oleum cum cera cõficitur. hoc cerotum mulieribus pregnantibus non sinit rumpi uentrem. prodest etiam arthriticis & scissuris pedum, Kiranides.

H.a. Congrum istum maximum in aqua sinito ludere Paulisper: ubi ego uenero, exossabitur, Terentius Adelphis. γόγγρος à uoracitate dictus est, nam γρῶ Græcis est uoro, &c. Varinus ex Etymologo. qui ideo tantùm uoracem hunc piscem putat quòd polypi cirros prærodat: ego toto genere uoracem dixerim. uide in C. ¶ Potuit & γόγγρος fortè dici quasi γογγύλος, id est rotundus uel teres potiùs. ¶ Gongrus etiam, γόγγρος, morbus est arborum. Arbores nonnullæ gongros à quibusdam uocatos habent, uel simile quiddam pro arboris natura, nam gongrus maximè oleæ conuenit,

conuenit, eoq; morbo plus quàm cæteræ laborare uidetur. Premnum id nonnulli appellant, alij crotonem, alij alio nomine. Rectis uniſtirpibus, minusq; ab imo plantigeris, id aut nullo pacto, aut minus accidere ſolet, Theophraſtus de hiſt. plant. 1. 13. puto autem tuber aliquod durũ & contortum in arboribus nonnullis gongrum dici: ſicut & bruſcum & molluſcum tubera quædam in arboribus à Latinis dicuntur. Et hæc in plantis ſimiliter ferè ſe habere puto, ut in animalibus uarices.

Epitheta. Congri ἀλιδρομοί, id eſt, lubrici, Oppiano. Παχεῖς, id eſt, craſsi, Epicharmo. πίονες, ὑγροί, μεγάλοι, Archeſtrato. Verùm ex his primum duntaxat omnibus commune & perpetuum eſt: reliqua differentiæ accidentium. Λευκὸς καὶ μέλας, albus & niger, differentiæ generis, nõ epitheta ſunt.

Tu Macharío Congrum, murænam exdorſua quantum potes, Plautus Aululari a. Exdorſuare quidam interpretantur dorſum confringere, dum apparantur piſces & exenterantur. Sed fortè etiam pro eo quod eſt ſpinam dorſi eximere acceperis, ſi ea congris ita eximitur ut anguillis: aut pro pellem detrahere, ſi id quoq; in congris, ut in anguillis fit. f.

Καὶ Τιτυὸν εἶδον λίμνης βύκυδ' ἑπτὰ γόγγρου — Κέφαλον ᾧ λοπάδεσσ', ὁ δ' ἐπ' ὀνίαις κεῖτο τραπείς.
Τῷ μετ' ἴχνια βαῖνε θυὰ λευκώλενος ἰχθύς — Ἔγχελυς, Matron Parodus in deſcriptione conuiuij Attici. Dorion opſophagus (id eſt piſcium helluo) cum puer piſces non emiſſet, eum flagris cecidit, iuſsitq; optimorum piſcium nomina dicere. cum puer autem opſphum, glauciſcum, congrũ, & ſimiles alios commemoraſſet: Piſcium iuſsi te (inquit) non deorum nomina dicere. γόγγρε δ' ἡδὺς μέλη σῷ δύτα πτιλὸς ὑ πυγόμωντα, Alexis apud Athenæum. Καὶ γὰρ Σινώπης γόγγρου ἥδ' ἡ παχυτέρας ἔχεν' ἀκάνθας, Antiphanes. Agris Rhodius primus piſcem optimè aſſauit, Nireus uerò Chius congrum elixauit diis, Euphron Adelphis. ὁ μὴ ἀγαθὸς τραφόμενος, θαλάττιον μὴ ὄντ' ἐδήγει ἰδίαι ῥεῖν (πολὺ) ῥᾷον πρὸς γλίσχρον γόγγρον πινά, ἢ παρέλιπε πινά, Antiphanes. Cum Antagoras poëta congrum coqueret, & ollam ipſe moueret, Antigonus rex à tergo aſsiſtens, Putás ne ait Antagora Homerum Agamemnonis geſta deſcribentem congrum elixaſſe? Cui ille, Tú ne uerò putas, ô rex, Agamemnonem tantis rebus agendis intentum, adeò curioſum fuiſſe, ut quiſnã in caſtris congrũ coqueret, non ignorare uoluerit? Plutarchus in Apophthegmatis, & Sympoſiacorũ quarto. Pauperes ſibi emere non poſſunt cranium lupi, non gongri, ὥσθ' ὑπάρχειν, Ἂν δὲ μακρὸν (μάκαιραν) ἀναφορὰν οἴμαι δεῖν, Strattis. Coquus quidam apud Archedicum ſcribit ſe emiſſe quinq; drachmis caput congri, & fruſta (πλάκας) priora, (propiora capiti:) item drachma τραχήλους, colla aut ceruices congrorum fortè intelligens: additq; dignam coquo facetiam: ἀλλὰ νὴ τὸν Ἥλιον — Καίτοι προὐχέλευ ὑτέρων ἐπορεύεσθαι μᾶλλον, καὶ περίασθ' ὅπως μὴ, οὐ ἔχω εἴσεσθαι ἐγὼ — Ῥᾳθυμήσειν τοῦτό γε δ' ὑπ' ὀψοφαγίας, ἀπηγξάμην. hoc eſt, Quod ſi aliunde mihi caput & ceruicem aliam acquirere uel emere liceret, ſtrãgularem me potiùs, quàm has lautitias conuiuis inferrem, nihil enim tam cupiebat quàm ipſe deuorare.

DE CORACINO SVBNIGRO, ET CORACINO ALBO, RONDELETIVS.

CORACINVS Melanuro ſimilis eſt, (inquit apud Athenæum Speuſippus,) melanuro uerò melanderinus. Κορακῖνος appellatio Græca eſt, qua ſeruata coracinus Latinè melius dicetur, quàm coruulus uel graculus, ut à Gaza in libris de hiſtoria animal. conuertitur. Neq; enim apud omnes coniectæ, à corui graculiue, id eſt à nigro colore dictum eſſe coracinum, ut docet Athenæus libro 7. Ἀνομάσθησαν δὲ οὕτω διὰ τὸ διλωνεῖσθαι τὰς κόρας κινῶν, καὶ ὑπάπτειν πώποτε. dicti ſunt coracini, quia perpetuò oculos moueant, & nunquam mouere deſinant. & alio in loco. Ἀνομάσθησαν γὰρ ἀπὸ τοῦ κόρας κινεῖν. dictus eſt à mouendis oculis. Contrà Cælius Rhod. πρὸς τὸ κόρῳ, id eſt, τὸ μέλαν, à colore nigro dici putat. & Oppianus: 1 Coracinus. Lib. 8. cap. 30. & lib. 5. c. 17. Vnde dictus. Lib. 7. cap. 5. Lib. 1. Ἀνομάσθησαν.

Καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον ἀνθοπι χροιῇ. — Et nigro cui nomina dicta colore

Coracinus. Et Vitruuius, ut dictum eſt libro 2. cap. 13. coracinum colorem, pro nigro dixit. At non omnes coracini nigri ſunt, teſte Athenæo lib. 8. Κορακῖνον ὃ ἐκ τοῦ Νάϊλου, ἄμεινον ὃ μέλας τοῦ λευκοῦ. Coracinus ex Nilo, minor autem niger albo. Vel meliùs κρείττων, id eſt melior niger albo. Numenius ἀσπάλιον uocat, id eſt uarium. Ῥυσὸν ὡς ἔλαφον, καὶ ἀσπάλιον κορακῖνον. & Athenæus teſtis eſt, καὶ Αἰολεῖς appellatos coracinos, id eſt cerei coloris. Athen. lib. 7. Acoliis.

Suſpicari licet Gazam qui coruulum interpretatur, hypocoriſticon nomen facere, κορακῖνος τοῦ κόρακος, ſed non rectè: nam κόραξ alius eſt piſcis, cuius poſt coracinum album & nigrum, memi- Corax alius piſnit Athenæus lib. 8. Ὁ κόραξ ἱέρακος σκληρότερος. Cuius hypocoriſticon nomen, nõ eſt κορακῖνος, ſed ſcis. κορακινίδιον, (*Hoc coracinis hypocoriſticon eſt: non coracis, à quo diminutiua deduxeris*, κοράκιον, κορακίδιον, κορακίσκος.) Athenæus libro 7. de coracinis ſcribens: Ὑποκοριστικῶς ὀνόμασεν αὐτοὺς φθονερόττης ἐν ἰαλλάσμοσι, Τοὺς σαῦρα σκιώδη κορακινιδίους καὶ μαινιδίους. Has ob cauſas in Athenæi ſententiam magis inclinat animus: & coracinum Latinè nominandum, retenta Græcorum appellatione, non coruulum neque graculum iudico. Græci enim pluribus nominibus piſcem hunc deſignarunt. Nam autho-

Saperda. Platiſtacus. Pelta. Μυίσκος. Myllos. Gnotidion.

ee Athenæo lib. 7. coracinus (ζωπρίδος & πλατιστακὸς (*Dorion myllum inquit platiſtacum uocari, cum mul-lor eſſe, non coracinum*) dictus fuit, Nili incolæ πέλαγλω uocant, Alexandrini ψωμίσκον. Sed quod in aurata, idem in hoc piſce uſuuenit, ut pro ætatis ratione, diuerſa nomina ſortiatur, eodem Athenæo authore: nam maiores coracini πλατιστακοὶ: qui mediæ ætatis ſunt, μύλλοι: minimi, γνωρίδια nominantur. Noſtra Gallia Narbonenſis corp, per apocopen uocat, alij durdo, alij uergo, alij corbau, Italia ferè tota coruo. Græci hodie κόρακον.

Bellonij coracinus omnino alius eſt, cantharum enim pro coracino pingit: & alibi cantharum cum citharo confundit.

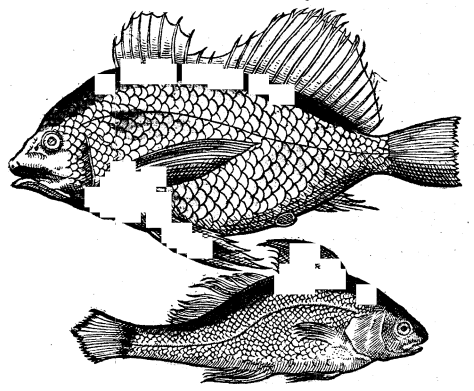

Coracinum nigrum Rondeletius maiorem ne an minorem hic pictum intelligat neſcio, in deſcriptione non explicat: ſed ſimpliciter tanquàm de uno loquitur, niſi quòd ex Athenæo coloris differentiam affert: qui uerò hîc pinguntur, magnitudine etiam, et reliqua ſpecie, differunt.

Tanado Ligurum alius eſt piſcis.

Coracinus non eſt qui Liguribus tanado dicitur, (*Gillium, qui tamen nihil aſſeruit, & Bellonium notat*,) quem cantharũ eſſe priùs diximus: eſt enim coracino minor, & multis aliis notis caret, quæ coracino inſunt. Neq; enim tanado ſic uarius eſt, neq; cereus, neque nigras pinnas uelutí alas habet, unde μελανοπτέρυγον coracinum appellauit Ariſtophanes. Verùm ex ſequenti deſcriptione, quid à cantharo & alijs differat perſpicuum fiet.

B Coracinus piſcis eſt marinus, maris ſtagna etiam aliquando ſubiens, & Nilum fluuium, & Mæotidem lacum, ex ſquamaſorum genere, Auratæ uel Melanuro quodãmodo ſimilis eſt, cubitali magnitudine, aliquando multò maior, dorſo repando, colore ſubnigro, circa caput uario: maximè enim cũ è mari extrahitur, caput ſubaureo eſt colore, ad purpureũ exaturatũ uel ad nigrũ accedente, ita ut aurũ ſubeſſe uideat, colore ex purpureo nigreſcẽte perfuſum. Squamis tegitur magnis & latis: oculos magnos habet, prope hos duo foramina ad odorandum, uel ad audiendũ. Ore eſt mediocri, dentibus paruis. In ſummo roſtro, & inferiore maxilla foramina quædam parua apparent. Ad branchias pinnæ magnæ & latæ: in uentre maiores, nigræ, qua nota ab alijs ſquamoſis diſsidet. Podex magnus & rotundus: quem ſequitur pinna longa & nigra, aculeis nigris & robuſtis innixa. In dorſo alia longiſsima eſt, conſtans aculeis tenui membrana reuinctis, duas ſe eſſe poſsis dicere. His maiores, pro corporis magnitudine nullas equidem uidi. Cauda in pinnã unicam latam deſinit. Ventriculum magnum habet, cum appendicibus octo uel nouem. Omnia inteſtina tenuia, hepar magnum, fel in hepate, ſplenem oblongum & rubrum. In poſteriore capitis parte lapillos albos, ueluti lupus, quos ad morbos quoſdam uulgus uſurpat.

C Gregalis eſt piſcis. Semper enim non unicus, ſed multi ſimul capiuntur. Maximè Hippurus & Coracinus hyeme non capiuntur, inquit Plinius, præterquam *ſtatis paucis diebus, & iſdem ſemper. Ariſtoteles libro 8. de hiſtoria animal. Piſcium complures hyeme latent, ſed apertiſsimè hippurus & coracinus: nam hi non capiuntur niſi ſtatis quibuſdam diebus, eiſdemq; ſemper. Ex quibus nemo rectè colliget eum non eſſe coracinum quem nos proponimus, quòd plerunq; hyeme in mari noſtro capiatur: quoniam ea eſt noſtra piſcãdi ratio per ſagenam, ut omnes piſces qui in* ſtatis

Vbi. Quòd fluuiatilis etiã ſit.

ijs ſunt locis ad quos ſagena pertingit, quouis tempore capi poſsint.

Quòd in marinis ſtagnis reperiri dixerim, ueriſsimum eſſe docet experientia. Etenim in ſtagnis

gnis noſtris cùm auratis & mugilibus capiuntur, in noſtris autem fluuijs minimè. Veruntamen in Nilo degere ſcribit Athenæus libro 8. ὀφθῆναί φησι ὁ Νεῖλος καὶ ἄλλα μυρία πολλαχοῦ ἰχθύων, καὶ παύσασθαι λέγων, ὡς οὐ μόνον ἐν τῷ κορακίνῳ, πολλαὶ γὰρ καὶ πάντων γένη. Idem alibi, Κορακῖνος ἐκ τοῦ Νείλου, &c. Priùs enim locũ citauimus & emendauimus. Et Strabo libro 17. ἰχθύσι γὰρ ἔφη τοῖς Νείλου πολλοῖ μὲν ἄλλοι χαρακτῆρες ἰδίου ἔχουσι καὶ ἴδιοι χυμοί· γνωσθείησαν γοῦν ὅ, τε ὀξύρυγχος, καὶ ὁ λεπιδωτός, ὁ λάπος, ἡ ἀλεξὶς, καὶ κορακῖνος, &c. Et Plinius lib. 32. cap. 5. Coracini piſces Nilo peculiares ſunt. Et alibi lib. 5. cap. 9. Nilus incertis ortus fontibus, & per deſerta & arentia, originem in monte inferioris Mauritaniæ, nõ procul oceano habet, lacu protinus ſtagnante, quem uocant Nilidem. ibi piſces reperiuntur alebetæ, coracini, ſiluri. *Coracinum & Nili non alium eſſe quàm marinum, licet et alia nomina habeat.*

Sunt qui coracinum Nili, à marino diuerſum eſſe dicant, quòd nomen mutent: nam τὴν λεβρακὸν uocant Aegyptij, & ὑμαινεσοῦν, ut priùs ex Athenæo diximus. At in alijs qui flumina ſubeunt idem non euenit: nam mugil dicitur, tam qui in ſtagnis marinis & fluminibus, quàm qui in mari degit. & lupus ſiue Tyberinus, ſiue marinus, & ſalmo, lampetra, ſturio, eodem ſemper nomine dicũtur, ſiue in mari ſint, ſiue in fluuijs. Sed ex his effici minimè poteſt, diuerſos eſſe ſpecie, coracinum marinum, & coracinum fluuiatilem, ut nec ſalmo marinus à fluuiatili ſpecie differt, neq; aloſa fluuiatilis à marina, ſed ſucci bonitate & ſuauitate differunt. nam piſces huiuſmodi in fluminibus nutriti, longè præſtantiores ſunt ijs qui in mari capiuntur, & qui prope fluuiorũ fontes, ijs qui in oſtijs, quibus in mare influunt: ut ſturio marinus multùm ſuauitate inferior eſt eo, qui in Rhodano uel Garumna nutritus eſt. aqua enim dulcis pingues piſces reddit, & odorem illum marinum ueluti eluit. Huius rei guſtatum iudicem optimum quiſlibet adhibere poteſt. Quare nominis uarietas differre ſpecie non facit, ſed ea à fretorum & gentium uarietate inducta eſt. *De marinis fluminibus ſubeuntibus: quodq; ijdem in fluuijs præſtent.*

Exempli gratia: Amia in Galliſa Narbonenſi boniton, in Prouincia palamide. Trachurus à Vaſconibus chicharou, à noſtris ſieurel nominatur. *Amia.*

Nunc de ſubſtãtia coracini & ſucco. Fluuiatilis & maximè è Nilo melior eſt, niger albo, & elixus aſſo. eſt enim ſtomacho gratior, aluo facilis. & apud Athenæum libro 7. Amphis: Qui coracino marino ueſcitur præſente glauco, ſanæ mentis non eſt. Niloticos uerò coracinos (inquit Athenæus) dulces, bonæ carnis, & ſuaues eſſe ſciunt, qui periculum fecerunt. Apud eundem (*fluuiatilis coracinus, authore Diphilo*) dicitur eſſe ſubpinguis, minimè mali ſucci, carnoſus, qui multũ alat, facilè concoquatur, & diſtribuatur, omnino myllo præſtantior. Marinus ſiccior durioríq; eſt, & ob id minùs palato gratus. Idem eſto iudicium de mugilibus, lupis, cæteriſq; huiuſmodi, qui in marino ſtagno, uel in fluminum oſtijs capti pinguiores ſunt & ſuauiores marinis. ſed omnes huiuſmodi minùs ſalubri eſſe ſucco, magisq; excremẽtis abundare cenſeo, tum ob alimentorum copiam, tum quòd minùs exercentur: quæ etiam in cauſa ſunt, cur citiùs putreſcant. Eaſdem ob cauſas Galenus mugiles ſtagnorum marinorum & in fluminum oſtijs altos uituperat. Coracinus ſale condiebatur. Galenus: Poſt ſardas (σαρδῖνας) ac pelamydas mylli, qui ex Ponto adferuntur, præcipuè commendantur, poſt hos coracini. Et Perſius, Saperdamq; aduehe ponto. Coracinum autem ſaperdam etiam dici priùs oſtendimus. Athenæus uerò loco paulò antè citato, in quo coracinum myllo in omnibus præfert, Galeno apertè aduerſatur, niſi dicamus à Galeno coracinum maiorem intelligi, ab Athenæo uerò minorem: qui myllum pro mediæ ætatis coracino uſurpat, ut anteà docuimus: qui uerò in ſuo genere minores ſunt, maioribus longè præſtant, id quod Galenus ipſe de thunnis declarat. Thunnorum caro, qui & ætate & corporis mole ſunt minores, non perinde dura eſt, eoq; hi faciliùs coquuntur. Coracinus igitur maior, durior eſt & inſuauior; minor contrà, (*mollior, & ſuauior*;) & myllo, qui iam ſatis accreuit, melior. *Lib. 3. de alim. facult. ibidem. Galenus myllũ coracino præfert, Athenæus contrà. Ibidem.*

Carbunculos coracinorum ſalſamenta illita diſcutiunt, inquit Plinius: & carnes eorundem aduerſus ſcorpiones ualent impoſitæ. & coracini fel excitat uiſum. Lapides in capite repertos ualere ad nephriticum, uel colicum dolorem uulgus exiſtimat. Alij collo ſuſpenſos ad morbum regium conferre credunt. Qua ratione aut facultate equidem neſcire me fateor. Et experientia ipſa hoc falſum eſſe arguit. Ad nephriticum uerò dolorem ualere ſum expertus. Comminuit enim lapides renum: uel pituitam, ex qua calculi gignuntur, & retinentur, exiccando, uel pondere ſuo propellendo, ut lapis Indicus, uel Iudaicus, uel lapis Lyncis. *Lib. 32. cap. 10. Ibidem cap. 5. Ibid. cap. 7.*

Cælius Rhodiginus, uir & multæ, & uariæ eruditionis, libro 12. Lectionum Antiq. hæc ſcribit, Palladij locum caſtigare uolens. Scitu non indignum eſſe, ab eruditis obſeruatum, ubi Palladius ſcripſit, coracinam picem aduerſus arborum formicas pollere, reponendum, coracinum piſcem, & id ex agricolationum magiſtris in Græcorum ſcientia. At nos rem ipſam experiri uoluimus, num coracinus piſcis antipathia quadam formicas ab arboribus arceat, quemadmodũ cancer boues à ſalicibus alijſq; arboribus. Sed rem aliter habere experientiâ ipſâ comperi. Quare coracinam picem, ut à reſina, quæ nihil aliud eſt quàm pix alba, differat, legendum eſſe iudico, ut & Vitruuius coracinum colorem dixit pro nigro.

Coracinus piſcis, ſi paruus ſit, ut aurata à noſtris præparatur, uel in ſartagine frigitur, uel in craticula aſſatur. Si magnus, elixus in aqua, aceto, & uino albo apponitur, & cum ſucco oxalidis, uel aceto editur. Si diutiùs ſeruandus, aſſus, aceto & pauco pipere conditur, additis foliis lauri uel myrti uel iuglandis. ſalſus, elixus ex aceto editur.

Digitized by Google

DE EODEM, BELLONIVS.

A Glaucorum generis eſt, qui Græcis κορακῖνος, Latinis quoq; Coracinus à paulò magis nigro, quàm Cyprini fluuiatilis colore dicitur. Maſsilienſibus pes Carpa, Comenſibus, & qui Lemanũ incolunt (marinus enim & fluuiatilis eſt) peſce Scarpa uocatur. Græcorum uulgus corruptè †Caralzidia nominat.

†forte Korakidia

B F A Media eſt inter Vmbram & Chromidem magnitudine: Salituris eſt idoneus, quod & Galenus teſtatur libris de alimentis, in quibus hoc etiam animaduertendum eſt, ubicunq; Graeculum perperàm ab interpretibus conuerſum comperies, illic Coracinum ſcribi atque intelligi debere, quemadmodum & ubi Plinius ex Ouidio Rhacinum pullum eſſe ſcribit, illic etiam Coracinum legi oportere. Plinius autem medicus hunc piſcem Coruum aſpratilem uocat: ſaxatilem puto dicere uoluiſſe.

Coruus aſpratilis.

B Ad Melanurum ipſa forma accedere uidetur, latisq; integitur ſquamis, admodum nigris, unde nomen habet: capite eſt ac dorſo in Cyprini modum gibberoſo, atq; in arcum conuexo, pinnamq; gerit in tergore continuam, duas rurſus in lateribus nigras, & unam ſub uentre firmis aculeis uallatam, quibus Glaucus caret: calculosq; binos in capite ualde magnos, quos nonnulli in pretio habere ſolent.

F Hunc piſcem Galenus duræ eſſe carnis aſſeuerat.

COROLLARIVM.

A Nominatur ab Heſychio & Varino κορακῖνος piſcis, idem nimirum qui coracinus: & à Tarentino rei ruſticæ ſcriptore κορακινὶς. Coracinum hodie Græci córaca nominãt, Maſſarius. Bellonius à Græcorum uulgo Carakidia dici ſcribit, malim Korakidia. Coracini à ueteribus deſcripti notæ, conueniunt ei quem nos hodie coruum appellamus. aliqui tamen inter coracinum & coruum differentiam non paruam faciunt, huic à colore, illi à motu pupillarum nomen factum diſcrimen ſed fortè non aliter differunt, niſi quia coracinus eſt coruulus, corax uerò coruus, Niphus. Differunt genere coracini fluuiatiles à marinis, quod ex Strabonis & Ariſtobuli uerbis conijcitur. Ita enim Strabo decimoſeptimo libro loquitur: Piſces in Nilo permulti ſunt ac diuerſi, qui propriam quandam & ſuam formam habent, ſed maximè noti ſunt oxyrynchus & lepidotus, & latus & alabes & coracinus & porcus & phagorius, quem etiam phagrum uocant. Item ſilurus & citharus & aloſa & mugil: ex teſtaceis dilychnus, phyſa, bos: item cochliæ ingentes, quæ uocem ululatui ſimilem edunt. Poſteà paulò pòſt inquit ex opinione Ariſtobuli, nullum piſcem ex mari aſcendere præter mugilem, aloſam, & delphinum, propter crocodilos. Quare cum coracinum è mari non ſubire Nilum, & in eo tamen reperiri conſtet, coracinus marinus erit ab eo qui fluuiatilis eſt, ſpecie omnino diſtinctus, quemadmodum & perca. nam eius duo genera etiam diuerſa ſunt, alterum ſcilicet marinum, alterum fluuiatile, Maſſarius. Rondeletius uerò eundem marinum & Nili coracinum eſſe aſſerit: etſi nominibus uarient.

Myllus an idem coracino ſit dubitatur.

Myllus an idem coracino ſit, ut pro ætatis & magnitudinis ratione tantùm nomina euarient, ut Rondeletius aſſerit, diligentiùs conſiderandum eſt. Authorem quidem aliũm ſuæ opinionis quàm Athenæum habere ipſum non puto: qui hoc non aſſerit, ſed inſinuare uidetur, eò quòd coracinum eundem ſaperdæ facit: & platiſtacum quoq;, qui myllus maior eſt, ſaperdam uocari ait. quod argumentum non ſufficit. nam apua ſalita quoq; ſaperda uocatur, & coracinus non eſt. Sed quoniam corporis quoq; ſpecies, nempe latitudo, quæ & nomen platiſtaco dedit, coracino aſtipulatur, idem fortaſsis fuerit: præſertim cum coracini fluuiatiles ab Alexandrinis etiã plátaces appellentur: & mylli maiores facti, platiſtaci. quanquam Dorion in libro de piſcibus ſeparat. Coracinũ (inquit) multi ſaperdam uocant, eſtq; optimus illorum qui è Mæotide palude adferuntur. Deinde de mugilibus ait: tum de myllis: τρωτιδία (inquit, uel ἐγγωτιδία, lego ἐγγωτιδῆα, quinq; ſyllabis, ut proximè ſequitur) uocantur paruí mylli: platiſtaci uerò magni, mediocres mylli. Euthydemus coracinum ſcribit à multis ſaperdam nominari, cui Heracleon Epheſius & Philotimus quoq; aſſentiuntur. Cæterùm quòd ſaperdes etiã platiſtaçus uocetur, (ὅπερ καὶ πλατισκικὸς [*lego* πλατισκὸς, *ut alibi habet ex Dorione quatuor ſyllabis, cum acuto in ultima, quanquam & πλατίσκος & proparoxytonum ibidem ſcribitur in uulgatis codicibus, ut in Varini quoq; Lexico*] κεκλῆται ὁ σαπερδίτης,) ut coracinus quoq;, Parmeno Rhodius in Magiricis docet, Athenæus. Coracinos Alexandrini πλάτακας uocant ἀπὸ τοῦ πλάτους τοντὶ, (per excellentiam interpretor, quod Græci aliter κατ' ἐξοχὴν dicunt,) Idem. μύλη paroxytonum genus eſt piſcis, Heſychius & Varinus. μυλὸς uerò oxytonum, qui ſtrabis uel peruerſis oculis eſt: item placenta quædam ex ſeſamo & melle, Siculis uſitata, Athenæus libro 14. quanquam apud eundem libro 9. μυλὸν piſcem ultima acuta (errore nimirum librariorum) inter alios quoſdam ex Mneſimacho nominari reperio. Oppianus Halieut. primo, carminis cauſa primam corripuit, lambda altero abiecto: Petræ quædam humiles (inquit) iuxta arenoſum mare ſunt, leprades cognominatæ, id eſt nudæ: ἔνθ' ὁ μῦλοι, τριγλαί τε χοιρίδες φῦλα νέμονται. coracini uerò eidem circa petras herboſas degunt, ut ſtatim ſubijcit. Myllus uulgò myllocopion à Græcis dicitur, Hermolaus in Plinium. hoc ſi uerum eſt, non idem fuerit coracino: quem Græci hodie coracem, uel karakidion nominant, ut prædictum eſt, niſi quis diuerſis in locis Græciæ, nomina etiam

am eiuſdem piſcis diuerſa uſurpari cauſetur. Nicea non procul à Varo amne in Liguſtico litore ſita, piſcem uocat Figon, quem noſtræ ætatis Græci Myllocopion appellant. Oppianus, & Plinius inter piſces numerant Myllon, quem Oppiani commentaria eum interpretentur, quem uulgò nominant Græci Myllocopion. Hunc Maſſiliæ uidere non potui, an ſit lecorinus, an Myllus, an alius, certi nihil habeo. Hoc duntaxat dixi, ut ex mea inſcitia alios exacuam ad diligentiorem inquiſitionem, Gillius. Sed Figon Italicè dictus piſcis, uidetur is eſſe quem Rondeletius he patum facit. ¶ Coracinus æolias quoq; dicitur à nonnullis: quanquam alius piſcis eſt æolias Epicharmo, Hermolaus. Vide ſuprà Aeoli in A. elemento. *Figon.* *Aeolias.*

Coracinum Alexandrini Hemineron (ἡμίνηρον per η. in prima & penultima) uocant, Athenæus libro 3. ubi & hæc eius uerba legunturː ἡ δὲ τῶν καλῶν ἡμινήρων (*ſic habet codex noſter per ἰῶτα in penultima & antepen.*) ἢ δὲ τῶν τραχιρῶν σαλάρων, addit, Heminirus quid differat ab hemitaricho Archeſtratus dixit. Meminit eius & Sopatrus Paphius: ἐδ᾽ ἐξεστ᾽ ἀντακαῖον, ὃν τρίφερα μέγας ἱερὸς, σκίνδαπτον ἡμίνηρον ἑδὼλιον: ſentiens nimirum, Scythas non minùs antacæo ſuo Iſtriano gaudere, quàm Alexãdrinos heminiro aut coracino falſo. de falſamentis enim agit eo in loco Athenæus. *Heminerus.*

Saperdam Photion pro apua inueterata, & harundinibus infixa capit, Hermolaus: qui Etymologum Photionem uocare ſolet: cuius uerba hîc adſcribam: Saperdas quinq; & quatuor percas Lycophron dixit. Sunt autem ſaperdæ, apuæ calamis transfixæ (διηρμένας, nimirum à διαίρω, ut ἰῶτα ſubſcribendum ſit ſub ᾶπα, etſi Varinus habet διηρμιδίας) & inueteratę: uel ſuccidia & laridum (τὰς ὕαινα τεμάχη. ἃ ἰάσιλλιν παφλαγόνδα καλοῦσι). Sunt & percæ piſces: & forſitan ab iſjs ſaperdæ nomen factum eſt, quod apuas exiccatas ſignificat. Sed eruditiores ſaperdam aiunt eſſe tomum piſcis inuterati, carcinum (lege coracinum, & ſimiliter apud Heſychium) enim piſcem, Pontici ſaperdam nuncupant. Coracidia pro apuarum genere quodam, uide ſupra in fine ſcriptorum de Apuis diuerſis. Saperda, genus peſsimi piſcis, Feſtus. Saperdæ piſces nominantur ab Ariſtophane in Holcadibus, Athenæus. Καὶ σπερδᾶς οὓς πρὸς Μαίανδρου κατακόπτας ὠνοῦ καλῶν, Porphyrius libro 3. de abſtinentia ab animatis. Τὸν μαίωτας, καὶ σπερδᾶς, & γλαύκους, Archippus. Saperdes (σπερδῆς, oxytonum per ἰῶτα, malim σπέρδιος paroxytonum per ᾶπα, genere maſc. Gaza uertit ſaperdis, Niphus ſaperdes) ſemel tantùm ab Ariſtotele memoratur, quod ſciam, circa finem libri 8. de animalibus, idq; inter fluuiatiles (& lacuſtres, ut Vuottonus addit) ut eundem eſſe coracinum fluuiatilem non dubitem: Saperdes (inquit) grauidus commendatur. Idem uerò alibi de marino ſcribit: Coracinus cum utero fert optimus eſt, ut mæna. Et quid agam rogitas? en ſaperdam adueho Ponto? Perſius Sat. 5. Grammatici quidam recentiores indocti, Saperda (inquiunt) genus eſt conchæ mali ſaporis, & nonnunquam pro ſterquilinio ponitur. Saperdæ, quaſi ſapientes et elegantes. Varro Modio, Omnes uidemur nobis eſſe belli, feſtiui, ſaperdæ, cùm ſimus κάπρα, Nonius. Perottus habet, cum ſimus canopi. nam quod Feſtus Pompeius (inquit) ſcribit ſaperdam genus eſſe peſsimi piſcis, ubi legerit ipſe dicat. Volebat quiſpiam apud Diogenem Cynicum philoſophari, cui ille ſaperdam (interpres pernam tranſtulit) dedit, ac ſequi ſe iuſsit. Vt autem ille pręuerecundia abiecto quod ferebat, abſceſsit. poſt aliquantulum occurrens illi ridens ait: tuã & meam amicitiam ſaperdes (σπερδὴς) diſſoluit. Apollodorus refert Phrynas meretrices duas fuiſſe, quarum una Clauſigelos cognominata ſit, altera Saperdium, Athenæus & Euſtathius. Cæterum ſcáperda Heſychio genus ludi eſt in Bacchanalibus uſitati. trabs ad hominis ſtaturam erigebatur, perforata, ut inſerendum reciperet funem, quem uiri utrinq; ſinguli certantes obuerſis inter ſe dorſis, omni conatu in diuerſas partes trahebant. Omne etiam quod difficile eſt σκάπερδα uocatur: καὶ ὁ πάγων, σκαπερδᾶς. Σκαπερδᾶσαι, λοιδορῆσαι. Σκάπτορδα ὄνος, ὁ τραχηλὸς & αὐχὴν ὄνου: hoc eſt irrequietus aliquis & malè educatus. Λακωνικὰπερδυ, λακωνιστικὸν, Omnia apud Heſychium. *Saperda.* *Coracidia.*

Gaza ex Ariſtotele pro coracino coruulum uel graculum uertit: & coracian auē generis monedularum interpretatur graculum. nam & Itali multi uulgò coruum hunc piſcem aut coruulum uocant. Celſus coruum piſcem nominat inter eos qui teneriores leuioresq; ſunt illis ex quibus falſamenta fieri poſſunt, cum aurata, ſcaro, oculata. Vbicunq; gracculum interpretes Galeni uerterunt, coracinus ſcribi & intelligi debet, Bellonius. Graculo ſimilem draconem marinum dixit Plinius: eolian puto graculi nomine intelligens. *Coruulus.* *Graculus.* *Coruus.*

Coruus piſcis ſubniger eſt ad corui ſimilitudinem, unde nomen accepiſſe putatur, Platina. Vulgò quidem corbo, coruo, uel corfab Italis, Venetijs & alibi uocatur. Corbetto autem Venetis dictus, Bellonio glaucus eſt, à Rondeletij glaucis omnino diuerſus. Chromin aliqui cum coruo confundunt, ut in eius hiſtoria diximus. itaq; coruo marino etiam uocem attribuunt, quæ ad chromin pertinet. Coracinus piſciculus eſt ſpinoſus: uulgò dictus lo guarracino, Scoppa Italus. Guarracini nomen à coracino factum apparet. fortè autem non coracinus maior & albus, ſed minor & nigrior ſic ab eis appellatur. quoniam Scoppa piſciculum eſſe ait, & alibi coruulus diminutiuo nomine appellatur. Sic enim ad me aliquando Cornelius Sittardus ſcripſit: Cornulus piſcis eſt, quem alij coruulum uocant in Italia: uulgò coracino dicitur, & capo groſſo, & coruaſili: erythrinus ab alijs uocatur, ſed malè ut exiſtimabat Giſbertus Horſtius. eſt in delicijs menſarum. Hæc ille, qui & iconem miſit ſuis coloribus expreſſam: capite craſsiuſculo, &c. colore paſſim, pinnis etiam (quas binas parte prona oſtendit, coracino non conuenientes) caudaq; rubente:

Digitized by Google

alibi ſubflauus ei, alibi niger color eſt. Erit igitur triplex, ut uidetur, coracinus, albus ac niger, quorum meminit Rondeletius: ac tertius, paruus, rubeſcens. Coracinum Bellonius ſcribit in Lario (etſi in codice eius Lemannus non rectè ſcribitur pro Lario) lacu uulgò peſce ſcarpa uel carpa uocitari. In Lario equidem piſcem carpam reperiri uix puto, niſi cyprinum aliquē in eo fortè ſic uocent, quem tamen uulgò burbarum uocant, ut Romæ etiam. Benedictus Iouius qui Larij lacus piſces carmine deſcripſit, carpam nullam, ſed bulbulum nominat, hoc eſt burbarum ſiue cyprinum. Piſcis quem pro citharo ſiue cantharo (confundit enim) Bellonius pinxit, & ille quē pro coracino, quomodo diſtinguendi ſint, nondum ſatis uideo. Vtrunq; ad melanuri formam accedere ait, &c. ¶ Cum piſcem, inquit Gillius, quem Maſſilienſes uocant Caſtaneum, à colore caſtaneæ, piſcatori cuipiam oſtendiſſem, dixit in Corſica, unde ille ortus eſſet, uocari Cornulum. Cum Neapolitano etiam piſcatori demonſtraſſem, ſtatim reſpondit, Coracinum Neapoli uulgò nominari: à quorum probando tandiu iudicio me ſuſtinebo, quoad uidero magis ſimilem (*ueterum deſcriptioni*) Coracinum, quem Speuſippus, in libro Similium, Melanuri dicit ſimilitudinē gerere, Hæc ille. Sed à caſtaneæ colore dictum piſcem, cantharum eſſe, non coracinum, Rondeletius docet.

Coracinus piſcis latus & ſquamoſus, Germanis per Saxoniam uocatur **ein Rab**, (hoc eſt coruus,) ut Eberus & Peucerus ſcribunt. Ego piſcem hunc nondum uidi. Io. Kentmanus Dreſdenſis inter Albis fluuij piſces aſſari ſolitos **Rappen**, id eſt coruos nominat. Piſces audio eſſe albos, magnis obtectos ſquamis, mediocri magnitudine, boni ſaporis. Sed **Karaß** etiam piſcis inter albos eiuſdem fluminis numeratur: cyprino tum ſpecie, tum ſquamis, non diſsimilis, ut audio, minor, ſed latior & ſapidior, albior, ad libram (ſedecim unciarum puto) unam accedunt, maximi ad duas. Habentur & in Bohemia, & Polonia (in Viſtula & ſtagnis, ubi aluntur) eodem nomine: in quo ſcribendo Germani uariant, **Karas/ Karūntß/ Kariß/ Gariß**. Nomen ſanè ad coracem uel coracinum ailudit. Sed uter ex his potiùs coracinus ſit, non definio, qui neutrum uiderim. Circa operis finem utriuſq; iconem exhibiturum me ſpero, beneficio Kentmani. Nos interim coracinum fluuiatilem uocabimus cum eruditis illis uiris, **ein Rab** uel **Rapp**, id eſt coruum ſimpliciter: marinum uerò, **ein kleinen Seerab**, ut ab umbra & lato piſcibus cognatis diſtinguatur. uide ſuprà in Corollario ad Chromin Bellonij. uel per periphraſin, **ein Meerbremen oder Meerkarpfen art.**

B Nilus multa piſcium genera, eaq; omnia ſuauiſſima nutrit, maximè uerò coracinorum, Athenæus. Coracini piſces Nilo quidem peculiares ſunt, Plinius. In Iſtro flumine permulti diuerſiq; piſces naſcuntur, & coracini quoq;, Aelianus. Et rurſus, Iſtri confluente per hyemem glacie aſtricta, piſcatores alicubi ea perfracta ueluti puteum excauant: ubi ut in ſtricta ſcrobe cum permulti alij piſces facilè capiuntur, tum plurimi cyprini, & coracini, Aelianus. Speuſippus ſimiles eſſe ait melanurum & coracinum, Athenæus. Coruus piſcis marinus ſuluus eſt, è ſtagno nigricans, alga ueſcitur, & bis anno parit, Volaterranus Athenæum citans: apud quem hæc uerba iam non reperio. A ſuluo quidem colore coracini κοραξωνίδες Epicharmo dicuntur μέλανα πτέρυγα Ariſtophani à nigritia pinnarum, ἀπολίας Numenio ob uarietatem coloris. Coracinus apud Plinium libro 9. cap. 17. ſcribitur lapidem habere in capite, legendum eſt autem chromis, non coracinus, tam ex uetuſtis codicibus, quàm ex Ariſtotele, Maſſarius. Atqui coracinum quoque lapillos habere in poſteriore capitis parte Rondeletius ſcribit, quibus ad morbos quoſdam uulgus utatur, &c. uide uerba eius in G. Coruina lapis in capite corui piſcis reperitur, & ſemper bini ſunt. color eius albus opacus eſt, cum oblōga ac gibboſa figura ab una parte, in altera cō caua cum aliqua eminētia in medio, extrahitur palpitante piſce, ac Luna creſcente, menſe Maio. Geſtatus ut carni adhæreat, ilium dolores aufert, tritus ac ſumptus idem facit, Camillus Leonardus Piſaurenſis: qui & alium quendam coruinam lapidem memorat, ex decoctis ouis de nido corui, &c. In coracini capite lapillus inuenitur, quem puerorum collo pro amuletis ſuſpenſum regio morbo aduerſari, ignobiles quidam authores tradiderunt, Incertus. Sunt qui coruinam lapidem aliter ſynodōtidem dictum tradunt. ¶ Coruus ſubniger eſt ad corui ſimilitudinē, unde nomen accepiſſe putatur. pinnas in tergo oblongas geſtat, lapidemq; in capite, Platina. Coracinus eſt latus piſcis, ſubniger, atq; ſquamoſus, pinnis nigricantibus. quæ notæ ei quem nos hodie coruum appellamus pulchrè conueniunt, is enim gibberoſus eſt, & proportione cæterorū ſquamoſorum, admodum latus uidetur, Niphus.

Lapides in capite coracini.

Coruina.

C Coracinus locis ſaxoſis degit, Ariſtot. Oppiano coracini circa petras herboſas degunt, mylí circa leprades, hoc eſt nudas. Plinius ex Ouidio nominat orphum rubentem, rhacinūq; pullum, perperam ut apparet, niſi coracinum legas pullum, & fortè uerſus ille deſit in uulgatis codicibus, in quo nominatus ab Ouidio fuerat. Sed uerſus Ouidij inter pelagios piſces, ſic habent: Cantharus ingratus ſucco, tum concolor illi Orphus, cæruleaq; rubens erythrinus in unda. Ouidius quidem pelagios aliquos facit, quos alij fide digniores inter ſaxatiles numerant. ¶ Coracini piſces gregales ſunt, Ariſtot. ¶ Coracinos Grammatici quidam Græci ab aſsiduo pupillarum motu dictos uolunt, (ἀπὸ τοῦ διλωκᾶς τὰς κόρας κινεῖν, καὶ διὰπαντὸς παίειν, Athenæus) quod etymon alij in carcinon, id eſt cancrum aptiùs mihi referre uidentur, qui oculos totos mobiles habet; ut coracino potiùs, ut Oppiano placet, color ater nomen fecerit. ¶ Coruus alga ueſcitur, & bis

his anno pariſi, Volaterranus tanquam ex Athenæo: apud quem nihil tale nunc reperio. Coracini nonnuſquam meſſe tritici pariunt, Ariſtot. Et rurſus, Coracinus & mullus pariunt autumno, ſed ille poſt mullum foetificat inter algas, utpote qui locis ſaxoſis degat, fert uterum lõgo temporis ſpacio. Et alibi, Coracinus præcipuè inter minora genera piſcium celeri incremento perficitur. ſolet hic parere iuxta litora, algoſis denſiſq; locis, libro 5. cap. 10. hiſtoriæ anim. unde Athenæus etiam reperijt. Sed intereſt nonnihil: Συμβαίνει ἢ οὔ (Athenæus addit κριθίῳ) τοῖσι παχέσιν γίνεσθαι τῶν ἀξύλων· οἷς ἐχθύνης, οὐχ (Athenæus negationem nõ habet) ἥκιστα δὲ κορακίνῳ τῷ μικρῷ, &c. ¶ Prodeſt coracinis ferè præter cæteros piſces annus ſqualens: quod his quoq; ob eam rem commodior eſt, quia per ſiccitatem potiùs tepor accidit, Ariſtot.

Coracini alijq; piſces in Iſtro congelato, ſcrobe putei inſtar excauata, facilè capiuntur, Aelianus. E

Eſca ad capiendos tantùm coracinos piſces magnitudine præſtantes, ob excellentiam ipſius compoſitionis: Recipit lenticulæ torrefactæ, ſcrup. viij. cumini torrefacti, drach. j. uuæ immaturæ, betonicæ uiridis ana drach. iiij. Coronopodis herbæ tantundem, anthyllidis amaricantis, hoc eſt uiridis, drach. j. palmularum iam flacceſcentium, drach. iiij. caſtorei, drach. j. Omnibus probè contuſis addens ſuccum anethi, trochiſcosq; fingens, eis utitor, Tarentinus.

Thynnus & anthiæ capiuntur eſca coracini, Oppianus libro 3. Halieut. Aulopiæ quomodo coracinis ineſcentur, ex Aeliano dictum eſt in Aulopia inter Anthias. Tarentinus in Geoponicis, ad tenues piſciculos arundine capiendos eſcam deſcribens: Caridum fluuiatilium (inquit) drachmam accipito, buccinarum tantundem, quos piſces ubi in garo ex coracino piſce (ἐκ κορακινέου) confecto, deliquerint integrum biduum infuſi, tertia die extractos, ineſcandi uſui exponito, &c. ¶ Palladius coracinam picem nominat contra formicas arborum: ſed mendoſa lectio eſt, & coracinum piſcem legendum, id quod ex Græcis rei ruſticæ ſcriptoribus elicias, Hermolaus. Locus eſt ex Paxamo in Geoponicis Græcis, libro 15. cap. 10. Sunt qui piſcem coracinum dictum (ἀφ' οὗ τὸν καλάμβην κορακῖνον) arbori appendant, ac ſic interficiant formicas. Vide Rondeletium ſuprà in E.

Quantum thunnus uiliſſimis coracinis præfertur, tantundem conger cæteris piſcibus præſtat, Archeſtratus. Alij alibi piſces principatum obtinent, coracinus in Aegypto, Plinius. Princeps Niliaci raperis coracine macelli, Pellęæ prior eſt gloria nulla gulæ, Martialis lib. 13. Coracinum Niloticum nobilibus etiam marinis piſcibus adæquari tradit Xenocrates. Κορακῖνος δ' ὁ ἐκ τοῦ Νείλου, ἥδιστος δ' ὁ μέλας τοῦ λοιποῦ, καὶ ὁ ἁφὸς τοῦ ὀπτοῦ, ὅτι γαῖ' ἐστὶ δυσόμαχος καὶ δυκοίλιος, Diphilus Siphnius. Quem locum Natalis de Comitibus ſic conuertit: Coracinus è Nilo peior niger candido: ac elixus aſſato. hic ſiquidem ſtomacho uentriq; cõfert. Rondeletius pro ἥδιστος legit κράτιστος, cui aſſentior: & pro δὲ ſequente γὰρ repono, ut ita legatur: Κορακῖνος δ' ὁ ἐκ τοῦ Νείλου, κράτιστος· ἐστὶ γὰρ ὁ μέλας τοῦ λοιποῦ, &c. & Latinè uertatur: Coracinus è Nilo præſtantior eſt (quàm marinus:) & niger quàm albus: & elixus quàm aſſus. elixus enim tum ſtomacho tum uentri conducit. Niloum quidem anteferri marino, ſatis iam probatum eſt. elixum uerò aſſo ſalubriorem eſſe, quoniã duriuſculæ carnis eſt, (præſertim adultior paulò,) & uentrem magis mollire, (quod Diphilus δυκοίλιον eſſe dixit, hoc eſt bonam aluum facere,) non eſt dubitandum. Ἥδιστος quidem uocabulum Græcis nõ modò minus & inferius magnitudine, ſed etiam bonitate, hoc eſt deterius, ſignificare ſcio. Et ita Diphilus quoq; paulò poſt utitur: Τὸν δὲ κεφάλου καὶ περκίδος ἧττον ὁ κίτταρος, ἥδιστον δὲ ὁ μύξων, πλὴν τῶν ὁ κάλλων. Item Hiceſius, Ἄριστοι δὲ εἰσὶν οἱ κέφαλοι, εἶτα πέρκαι τὴν γλῶτταν, καὶ πέρκαι τὴν δυκοιλίαν, δ' ἥδιστοι δὲ εἰσὶ τούτων οἱ λαγάμβαι κίτταροι, ἥδιστον δὲ οἱ μύξωνες. Saperdes etiam grauidus commendatur, Ariſtoteles circa finem libri 8. de fluuiatilibus agens. Alibi idem de marino dicere uidetur: Coracinus cum uterit optimus eſt, ut alec, (mæna.) Minimè intus uitiantur (id eſt in uentriculo corrumpuntur) auratæ piſces. neq; ſolum aurata pura aut ſcarus, ſed etiam lolligo, &c. Celſius, malim, neq; ſolum aurata, coruus, & ſcarus, &c. nam & alibi ſic habet: Piſcium (inquit) eorum qui ex media materia ſunt, (id eſt, mediocriter alunt,) quibus maximè utimur, tamen grauiſſimi ſunt, ex quibus ſalſamenta quoq; fieri poſſunt, qualis lacertus eſt: deinde qui quantuis teneriores, tamen duri ſunt, ut aurata, coruus, ſcarus, oculata. Coracini marini parum alunt, & facilè excernuntur, bonitate ſucci mediocres, Hiceſius. Hippocrates in libro de internis affectionibus, in primo ſplenis morbo obſonium Gaditanum, aut ſaperdam: Et hæc eadem rurſus commendat, ſi hydrops à ſplene fuerit. Tarentinus eſcas piſcium deſcribens, meminit gari, ἐκ κορακινίδων, id eſt è coracinis: ni ſi quis coracidia fortè apuarum generis intelligat. Heminerus, id eſt Coracinus fluuiatilis, inter ſalſamenta facilè cõcoquitur, digeriturq; abundè nutrit, minimeq; mali eſt ſucci, Vuottonus. Coruus optimis piſcibus annumeratur. Coqui, ſiue magnus, ſiue paruus ut de uarrolo (Varrolus Romæ dictus lupus eſt) diximus, poteſt. frictum moreto cui modicum allij inſit, aut ſinapio ſuffundito, Platina.

Coracini piſces Nilo quidem peculiares ſunt: ſed nos hæc omnibus terris demonſtramus. carnes eorum aduerſus ſcorpiones ualent impoſitæ, Plinius: quaſi non omnes coracini, neq; marini, ſed Niloi tantùm hoc præſtent. Panos ſalſamenta coracini diſcutiunt, Idem. Carbunculos coracinorum ſalſamenta illita diſcutiunt: item mullorum ſalſamenti cinis. quidam capite tantùm ſtuuntur cum melle, uel coracinorum carne, Plinius. Corui marini fel inunctione adhibitum,

Digitized by Google

caligines tollit, albugines & cicatrices extenuat, carnes excrescentes compescit, fluoresq; oculorum reprimit, Marcellus Empiricus. Corasi (lego coracini) fel cum melle cuncta (cunctam, uel inunctum) uisus hebetudinem sanat. Huius quidem fel & coruí, & perdicis, & scari, & scorpionis, æqualiter, cum melle & opobalsamo illita, summè iuuant hebetudine uisus laborantes senes: & uulturis fel, Kiranides libro 3. inter remedia ex piscibus. ¶ Affirmat Palladius dolorem laterum sedari, si sub annulo gestatus lapis de capite coruí piscis, carnem attigerit, Platina. Lapides omnes qui in piscibus, cancris, coruo, & alijs gignuntur, prohibẽt generationem lapidum in renibus, genitosq; dissoluunt, Cardanus.

H.2. Coracinus dicitur uel à colore nigro (quí κόραξ Græcis est, unde & κόραξ, id est, coruus,) uel ab assiduo pupillæ motu, Cælius ex Oppiani interprete. Vide etiam in Cancro a. nam is quoq; κορακίνος, quasi κοράκινός τις dicitur. Κορακίας, ὁ μέλας, καὶ κολοιὸς, & κορακῖνος ὁμοίως, Hesych. Suidæ etiam κορακίας, nigrum significat. Aristoteles primum graculi genus coracian appellat. Antiphanes & Pherecrates apud Athenæum κορακινίδια forma diminutiua protulerunt. Coracinus forte est coruulus, corax uerò coruus, Niphus. sed forma diminutiuorum in ινος Græcis usitata non est. ¶ Coracinus penultimam circunflectit & semper producit: Χαλκία, τὴν κορακῖνον ἐπώνυμον ἄδουσι χορεῖαι, Oppianus. Κορκῖνος uerò corripit. ¶ Ἀλλ' ἥρακε (Cleonem intelligit) Φίλιε μιμνυμένος ἢ ἀρυσίμβας ὅς τε Κλέωνα σιωδήλεες Λακεδαιμονίων κορακῖνος, pro κόριος per iocum, Aristophanes in Equitibus. Archippus τοὺς κορακιῶντας dixit pro ijs qui coracinos pisces in cibis appetant.

Epitheta. Coracinum (quamuis rhacinum habent uitiati codices) pullum Plinius ex Ouidio cognominat. Μελανοπτερύγων κορακίνων, Aristophanes in Telmissensibus. Ἀσπάλιν κορακῖνον, Numenius. Κορακοειδῆ coracini Epicharmo cognominantur.

Coracina pix, apud Palladium, ut quidam legunt, hoc est atra: alij ibidem coracinum piscem legere malunt, uide supra in Rondeletij scriptis E. Vitruuius libro 8. coracinum colorem dixit pro nigro, à coruo aue nimirum. Coracina sacra legimus apud Ambrosium in Pauli epistolam ad Romanos, quæ Coraci præstarentur, siue is intelligatur coruus, seu eius nomenclaturæ deorum mutorum (*forte multorum*) unus, Cælius Rhodig. Coracine sphragis, pastillus quidam Asclepiadis est apud Galenum de compos. medic. sec. genera libro 5. cap. 2. ¶ Coracinus uiri nomen est in Epigrammatum Martialis libro 6.

f. Τῶν ἓν κορακίνων τεῖρεν ὀχὶ λεπάδας, οὐδὲ προχᾶν, ἀλλ' οἷον ἐνυδρίτην, Alexis. Apud Athenæum nominantur ex Mnesimacho φυξικῖνος ὅλος, κορακῖνος ὅλος, ἀλαπαπῖνος, &c.

DE CORACE, RONDELETIVS.

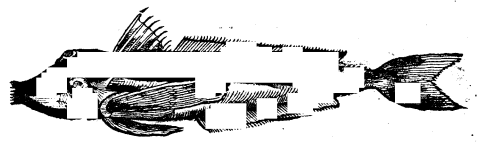

A Κόραξ piscis à Græcis, à Latinis coruus, à nostris cabote à capitis magnitudine dicitur, (*à qua & lyram Rondeletij, aliqui caponem uel capitonem uocant,*) à Romanis gallina, (*Cuculus etiam à Massilienſibus Galline dicitur, Rondeletio reſte*) à Burdegalensibus perlon, ut reliqui similes.

B Piscis est marinus, corporis forma miluo similis, aculeorum pinnarumq; magnitudine discrepans. Ossa branchias integentia cælata in aculeos desinunt. Pinnæ quæ ad branchias, minores q̃ in hirundine, maiores quàm in miluo sunt, ex uiridi nigricantes parte interiore, exteriore albescunt, cum maculis rubescentibus. Dorsum ex cæruleo nigricat, latera rubescunt. Venter lactei est coloris. Caput est magnum, locus inter oculos cælatus. In dorso uirgas ex ossiculis contextas, instar cuculi habet: in eodẽ pinnas duas, prior est breuior cum aculeis longioribus acutioribusq;, posterior longior est, cum multò minoribus aculeis. Linea simplex à capite ad caudam ducta est. Palato minus est flauo quàm miluus. Ventriculum paruum habet cum multis appendicibus, intestina tenuia, hepar ex albo rubescens.

F Carne puriore est quàm miluus, teste Athenæo, lib. 8.

Coracem esse, quem hic exhibuit, in Miluo probat Rondeletius.

COROLLARIVM.

Qui Coruus piscis & apud Latinos ueteres quosdam uocatur, ut Celsum: & hodie uulgò apud Italos, ut diximus, non alius quàm coracinus est. Rondeletius diuersum ut faceret, uno opinor

opinor Athenæi loco commotus est, ubi is scribit corui carnem duriorem esse quàm milui: insi-
nuans speciem reliquam esse similem, carnem duntaxat in cibo duriorem. Quæ igitur de coraci-
no corui nomine dicta sunt, non repetemus. Κόραξ piscis quidam, Hesychius & Varinus. ¶ Co-
rax Rondeletij quomodo Germanicè nominari possit, lege in Cuculo A. in Corollario. Xeno- Coracus.
crates κόρακον scribit piscem esse prædurae carnis, qui & in maiorem auctus magnitudinem duri-
or euadit, sapore uiroso: difficulter in corpus digeritur, Vuottonus. ¶ Coriax, salsamenti genus Coriax.
est, forte è coracinis. Diuturnos frequenter dolores discussit allium: item salsamentum, ut encal
tera dicta, & coriax, Trallianus in curatione hemicraneæ. Iacobus Gonpylus in Annotationi
bus suis: Suspicamur (inquit) hæc duo uerba, ἐγκατιρὰ & κοριάξ uel κοριάξ Θ, ex sermone uulgi Gre-
corum petita, quibus τῷ παχίῳ genus aliquod significatur: quo ægris utendum in his morbis,
quos humor frigidus, crassus, & uiscidus creauisset, auctor præcipere solebat, ut ex multis huius
libri locis facilè omnes uidere poterunt. Verbum autem ἐγκατιρὰ deductum arbitror à nomine Encatera.
ἔγκατα, quo significantur intestina, tum piscium, tum quadrupedum: quæ etiamnum παρεγδίεται,
id est sale condiuntur. Scio sitim à salsa pituita obortam, sedatam esse salsorum cibariorum usu,
ueluti à salsamento, & coriaxo, & encatera, & capparí, οἷον τοῦ παχέος, καὶ κοριάξου, & ἐγκατιρᾶς, καὶ
κεπφάρως, Idem Trallianus in capite de siti. Hoc in loco (inquit Goupylus) κοριάξ Θ dicit, quod su-
perius κοριάξ dixerat.

CORACON, Κορακῖνον, asiacum, nympham, ursam, cancrum, pagurum, ex malacostracis in-
ter se similia esse, dicit Speusippus libro 2. Similium, apud Athenæum. Vide an pro coracon, le-
gendum sit cárabon.

CORCHORVS, Κόρχορος, (ut Suidas habet, quod magis probo,) uel Corcorus, Κόρκορος, (ut
Hesychius & Varinus,) uile quoddam olus syluestre est, à quo & prouerbium natum, Corchorus
inter olera: in homines uiles & nullius æstimationis, qui ad maiorem quàm mereantur dignita-
tem aspirant. Sunt qui corchorum piscem interpretentur, sicut hippurum, uilem in cibo, Hæc
Suidas. Lycophron falsus est, κόρκορον putans esse piscículum quendam, Eratosthene teste, est e-
nim olus quoddam agreste & uile in Peloponneso: unde prouerbiũ: Καὶ κόρκορος ἐν λαχάνοις, Scho-
liastes in Vespas Aristophanis.

DE CORDYLO, RONDELETIVS.

*Hanc iconem ex Bellonij libro sumptam, posuimus etiam in Appendice de Quadrupedi-
bus, unà cum Bellonij descriptione.*

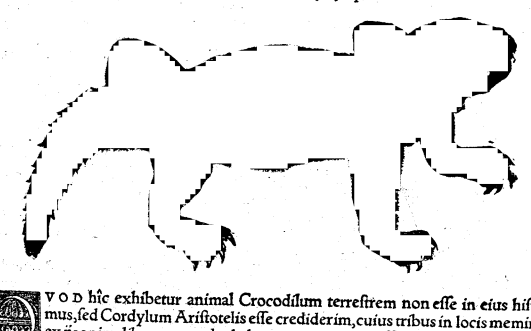

QVOD hîc exhibetur animal Crocodilum terrestrem non esse in eius historia docui-
mus, sed Cordylum Aristotelis esse crediderim, cuius tribus in locis meminit, annotãs
ex ijs animalibus quæ pedes habent unum tantum esse Cordylum qui branchias habe-
at. Vnus est libro 4. de partibus animal. cap. 13. Cordyli branchias habent & pedes, pin
nis enim carent, sed cauda illis soluta & lata. Alter est in libro de respiratione: Pedibus carent pi
sces omnes: etenim quæcunq; habent, ad similitudinem pinnarum habent. Verùm ex ijs quæ pe-
des habent, unum nouimus cui sint branchiæ, Cordylus appellatur. Tertius historiæ animalitã
1. 1. Hîc dissimulare non oportet in exemplaribus excusis aliquando Crocodilum uel crocodili-
um repertum fuisse. At rectè Cordylum legas testimonio Athenæi Aristotelem citantis. Κόρδυ-
λον, ὥσπερ Ἀριστοτέλης φησὶν ἀμφίβιον εἶναι, καὶ πολυτάραν τοῦτο τὸ ἰλὺν ἀναβήσεται, (αὐκαθήσεται, fortè) νεμόμενον ἐν τῷ
ὑδατικῷ κόρυλον αὐτὸν καλεῖ. Cum igitur quod hîc proponitur quadrupes scissuram branchiarum
& branchias habeat, non possum non existimare Cordylum esse Aristotelis, cui soli ex quadrupe
dibus contigit branchias habere. Est quidem Crocodilo similis, sed minor. In dorso cute tantùm

Digitized by Google

íntegitur: cortíce ſquamoſo, cauda, pedíbus, capite tectís. Capite eſt mínore, breuíore minuſq; acuto quàm Crocodílus. poſt oris rictum foramen unícum ſeu rímam branchiárum habet, pedes in digítos quínq; diuíſos, his & cauda natat.

COROLLARIVM.

Crocodílum alí cubi pro cordylo ſcríbi.

DE Cordulo quadrupede amphíbio iam ſcrípſimus in líbro de Quadrupedíbus, pagína 74. ítem in Appendice pag. 26. híc etíam alía quædam addemus. In Arístotelis codice Græco, líbro 4. de partíbus animalíum, cap. 15. crocodili pro cordyli, mendoſè legítur, Maſſaríus. Líbro 7. cap. 2. hiſtoríæ animal. Arístotelis uerba explícans Níphus: Non exploratum eſt (ínquit) quid cordulus ſit, in noſtris quídem codicíbus loco corduli, habetur κροκόδιλος, crocodílus: de quo loquens Epheſíus tradit crocodílum ſolum branchías habere, & pulmone carere, paſci tamen in terra. ídeo mihí conſonum (probabile) eſt, Arístotelem hæc dícere de crocodílo aquatíli, non de cordulo píſce aliquo, neq; de cordyla fœtu thunni, Hæc ílle. Ego in meo Arístotelis codice Baſíleæ

De genere & accentu huius uocabuli.

uulgato, κορδύλῳ paroxytonum ſcríbi reperío, in líbro de reſpiratione capite 10. noſtræ diuíſiónis: & ſímiliter Hiſtoríæ anim. lib. 7. cap. 2. Tractationis uerò de partib. anim. lib. 4. cap. 13. αἱ δὲ κορδύλαι, proparoxytonum: atq; hæc omnia maſc. genere: Rurſus Hiſtoríæ lib. 1. cap. 1. κορδύλη genere fœm. quod non placet, diſtinctíonis ením cauſa cordylum quadrupedem maſc. genere ſemper dixerim: cordylam uerò thunní fœtum fœmínino. Et κορδύλη quídem pro quadrupede cum ſemel duntaxat apud Arıſtot. ínueníatur, uitioſè ſcríptũ facílè alíquis ſuſpicéf: in maſculíno aũt genere & ſæpiùs ſcríbitur, & ex adiunctís ut artículis, & partícipijs, rectè ſic ſcríbi confírmatur. An uerò cordylus paroxytonum aut proparoxytonum ſcríbatur rectiùs, conſíderandum eſt, ego paroxytonum malim, ſícut apud Arıſtotelem bis reperío, proparoxytonum ſemel, apud Athenæum quoq; proparoxytonum efi. ſed uídeo nomina in λος triſſyllaba per lambda ſímplex, plerag; omnía proparoxytona eſſe: ut ἀκύλος, adiectíuum (nam proprium antepenacuítur) πτικίλος, ἀργίλος, γναυτίλος, μυτίλος, μυξοίλος, (nam Σίμυλος apud Suídam nõ rectè ſcríbi puto: ὀσμύλος, φρυγύλος, τραχίλος, ὀρχίλος, χαιρίλος, πεδύλος, μορμύλος, &c. per lambda uerò duplex, pparoxytona ſunt, ut βδέλλα, ἀφρόκυλλα. & ſi alia etíam conſona præcedat lambda, ut ἵππελος, χοινικλος. nam Αἴσιλος compoſítũ eſt, & accentum tranſtulit, ut & alia huíuſmodi, Θεόφιλος, Σώφιλος. ítem κάμιλος, ἀστράγαλος, ἀσχάλωθος: ſed hoc plurium ſyllabarum eſt. proparoxytona etíam ínueníes, βάθυλος, κήρυλος, κόρυλος, κόνδυλος, πίτυλος, σίσυλος, ἐρίθυλος, ſed hoc quoq; tres ſyllabas excedít. Hæc mihí curioſiùs fortè indagantur: ſed occaſionem fecit negligentia grammaticorum, qui hac de re nihil, quod ſciam, obſeruarunt. nam neq; apud Gazam aut Euſtathíum nunc reperío: neq; aliàs apud alíos tale quíd legiſſe memíni. Vide an Cordylo nomen ſit factum à ſpecie & mobilitate caudæ, qua cordylam, id eſt lígulam fortè refert, quod uel índe conijcímus, quoníam ſíluri caudæ comparatur, cui à motu caudæ índitum nomen eſt.

Vídimus in fonte paruulo Lugduni (ínquit Cardanus) píſcículos cum duobus pedíbus ín parte anteríore, quaſi ſub alís. Erant autem ueri píſcículi, quos ego capítones líbenter à capítis magnitúdine, quod ranís ſímile habent, lato ſcílicet & [illegible] ore, appellauerím. In his uídetur natura prouidíſſe, ut è ripa fírmiùs cíbum ſum[illegible] poſſent. An uerò è ranarum naſcentium numero? an Cordulus Arıſtotelis? ſed Cordulus quatuor pedes habet, Hæc ílle. Mihí quidẽ plane de gyrínis loquí uídetur, hoc eſt imperfecto ranarum fœtu: de quíbus multa ſcrípſi in líbro de Quadrup. ouíparís in Rana c. hos bipedes prímum eſſe puto, poſtea quadrupedes. De ijſdem nuper Martínus Benedíctus Bernenſis, uír pereruditus, rem míram ad me ſcrípſit: nempe in Stocchornio monte altíſsimo ditionis Bernenſium lacus duos ſpectarí meridíem uerſus: in quíbus animal nullum reperíatur præter lacertas aquáticas, ſalamándras, & ranarum ſoboles magno capíte, cauda longa, quatuor pedíbus, quos Græci (ínquit) gyrínos uocant; ranæ uerò omníno nullæ iſthic comparent, inſídent hæ beſtiolæ rípam ad Solem ſe apricántes.

Caudiuerberæ, quam Bellonius Crocodílum terreſtrem, Rondeletíus cordylum Arıſtotelis, facít, copioſa deſcríptio, ex literís ad me datís Bononía, à Thoma Eraſto Heluetío medico & philoſopho doctíſsimo. Animal eſt crocodílo ſímile, mínus, inferíus labrum mouens, ore & capite re[illegible] ſtudíni ſimílibus. Collum breue habet, ín parte inferíore inflatum, íta ut qua parte corpori & capíti coniungítur exíguum, in medio longè capacius exiſtat, quaſi tumefactum, idq; parte tantùm inferíore. Pedes quínis † digítis quatuor habet ínſtar lacertarum aut crocodilorum. Reliquũ corpus non ſquamoſum, ſed pelle duríuſcula contectum, cui ſuperínductum eſt ueluti ſerpentis exuuium album. Forma eius talis eſt cum ſubiecta cute, qualis cera molliuſcula, cuí pannus líneus ímpreſſus eſt, quaſi poroſa. Caudam habet rotundam in círculos diuíſam, modo ferè inexplícabili mihí ín hís rebus deſcríbendis nunquam uerſato. dícam ut potero. Squamæ ſunt duríſsimæ, uidenturq; oſſeæ, & ferè quadrangulæ & planæ, níſi quòd cauæ ſunt leuíter, ut caudam efficiant rotundam. Ita una alíj coniuncta eſt, ut regulæ, cerníturq; quaſi rímula quædam ínter adiúnctas mutuo ſquãmas in círcuitu, ſed ín extremitate prorſus pares ſunt, ut finis in círcuitu efficiat círculũ, ſ[illegible] Sequentes poſtea ſub hís ortæ eodem quo íllæ modo círculum faciunt, ſed tanto mínorem, quanta eſt ſquammarum craſsitudo, quæ tanta eſt, quanta ferè cultelli ea in parte, qua acíe caret. Hoc ordíne

† *In Bellonij pictura crocodili terreſtris, 4. tantum digiti pinguntur. Cauda.*

Digitized by Google

ordine uſque ad extremum deuenitur, ubi tres ſquamæ circumeunt & tegunt caudæ corpus, ut pote minimum iam redditum. Dicendum autem hoc quoq; eſt, in extremo cuiuslibet ſquamæ in parte ſuperiore quaſi ſpina acutiſsima inſidet, non tamen longa, & ſurſum ſpectat, non uerſus finem caudæ prominet. Fines enim ſquamarum exactè pares ſunt. Depingam in charta, quantum mihi pingendi imperitiſsimo licebit, diligenter imaginem. Pictor cuius opera utimur, iam pridē laborat, & qui habet non pharmacopola eſt, ſed nobilis, neq; uult cuiquam dare. Vocat caudiuerberam, quia continuo caudæ agitatione diuerberet. Putant quidam genus lacertæ eſſe, cuius fecerit mentionem Ariſtot. in ſuis de animalibus alicubi libris. Hoc quod uidi eſt paruum, decies maius uix æquaret crocod. magnitudinem. Squamæ, ut dixi, ferè ſunt quadrangulæ. Punctū quod in fine eſt, pede latiore extremitati inſidet, & ſurſum ſpectat, niſi parum uerſus caput reflecti quia dicat. Deſinunt autem in circulum hoc modo. Oportet tamen intelligere, ut eſt dictum, alios ſub alijs ordines ortos, per inde atq; regulæ ſub regulis prodeunt, & tantum ſemper in ambitu de magnitudine caudæ decedere, quanta eſt ſquamarum craſsities. Pellucidæ uidentur, flaueſcentes aut pallentes & oſſeæ, ſeu potiùs corneæ. Cauda tota eam habet flexionem ferè, & corporis proportionem, quam cauda crocodili ad reliquum corpus. Venter tamen in hoc quàm in crocodilo magis plenus, rotundus & inflatus eſt inſtar ſacci cuius extremitates paulò ſint anguſtiores. Tergum latum & quodammodo planum, ut ima quoque pars uentris, quæ tamen rotunda magis eſt. Tergum non uidetur prorſus inſtar lacertorum tergoris planum, ſed quandam, leuem tamen, habet rotunditatem efficiens prominentiam. Si aliqua ſaltem ſpinarum ſimilitudo requiritur, in Raiæ piſcis cauda fortaſsis reperiuntur; id quod affirmare non audeo, cum ad manum non habeam.

Caudiuerbera.

Lacertæ genus.

De Salamandra aquatica, ſiue Lacerto aquatico, quem Belloniꝰ cordylum eſſe putauit, multa ſcripſi in libro de quadrupedibus ouiparis: & plura etiam hoc in libro adferam, infra in Salamandra aquatica: unde cordylum hoc animal eſſe, facilè conſtabit.

Nunc quid ſit caudiuerbera uulgò dicta, (quam Græcè uromaſtigem uel potiùs uræomaſtigem Latini uocabuli imitatione dixeris,) inquirendum eſt diligentiùs: & primùm potiſsimumq; an reuera branchias habeat, ſicut Belloniꝰ icon repræſentare uidetur, quod mireris, cum in deſcriptione earum non meminerit, ut neq; Thomas Eraſtus qui ſceleton mihi deſcripſit. Rondeletius Belloniꝰ iconē imitatus uidetur, nec animal ipſum uidiſſe. Quid ſi hic Phattages ille Indicus ſit, de quo Aelianus libro 16. cap. 6. De animalibus, ſic prodidit: In Indis naſcitur beſtia, quæ crocodili terreni ſpeciem ſimilitudinemq; gerit. magnitudine eſt Melitenſis catelli, pellis eius adeò aſpera denſaque cortice munitur, (πρὸς πικρότητά τε φαλίδα τραχύτατον αὖρα ὅτου καὶ σκυτοτόμοι,) ut detracta ei limæ (χύτρης. Gillius non rectè ferram reddidit) uſum præbeat, & uel æs diſſecet, ac ferrum exedat & conficiat. eam Indi Phattagen uocant. καλοῦσι δὲ φατταγᾶν αὐτὸ (τὸ ζῶον.) Inſcriptio capitis habet, Φατταγᾶς ὁ ἰνδικὸς ὃς καλεῖται φαττάγης. ut phattages in recto ſingulari maſculino proferatur.

Phattages.

Cordylí amphibij & pedibus grandiuſculis hiſtoria, admonet me piſcium quorundam, qui pinnulis ceu pedibus gradiuntur: & hoc cum cordylo commune habent, quòd etſi branchias habeant, egreſsi tamen cibum petant in terra: quod Ariſtoteles alicubi ſoli aquatilium cordylo attribuit. Nam exocetus egreditur quidem, ſed non pabuli cauſa: ut & cetacea quædam pedibus prædita. Piſcium genera etiamnum à Theophraſto mira produntur: circa Babyloniꝰ rigua, decedentibus fluuijs, in cauernis aquas habētibus remanere. Quoſdam inde exire ad pabula pinnulis gradientes, crebro caudæ motu, contraq; uenantes refugere in ſuas cauernas, & in ijs obuerſos (ἀνυποστάτους) ſtare. capita eorum eſſe ranæ marinæ ſimilia, reliquas partes gobiorum, branchias ut cæteris piſcibus, Plinius. Leguntur autem eadem apud Ariſtotelem in libro Mirabilium narrationum: & in Theophraſti de piſcibus libello copioſiùs. Ariſtoteles inquit eos exire ὡὶ τὰς ἅλως, id eſt ad areas, quaſi frugibus aut ſeminibus ueſcantur. Theophraſtus cum cætera omnia ſimiliter habeat, hoc non habet: ut neq; Plinius. Sunt apud Indos piſciculi (inquit Theophraſtus) qui è fluuijs in terram exeunt, & ſaltant, ac rurſus in aquam abeunt, ſicuti ranæ: aſpectu ſimiles τοῖς μικροῖς, (μικρεῦσι, Athenæus ab initio libri 8. hæc citans.) Sunt & circa Babylonem, (&c. ut iam ex Plinio retuli:) qui in terram exeunt: & ſi quis inſequatur, recipiunt ſe fuga in aquam: & facies obuertunt. Sæpe enim accedentes aliqui eos irritant, quòd autem pedibus careant, & pinnis, quas bene magnas habent, ad ingreſſum ſe promoueant, ab ijs qui perſequendo multos ceperunt, cognitum eſſe. Hi piſces fortè cognati ſunt gobio fluuiatili noſtro maiori & capitato, uel potiùs muſtelę fluuiatilis generi quod lotam appellant Galli circa Lugdunum: quorum genus unum etiam alicubi foſsile reperitur: poteſt enim carere aqua: aſſipulatur oris ſpecies, ranæ ſiue paluſtri, ſiue marinæ ſimilis, & corpus reliquum gobio. Et circa Heracleam Ponticam Lyco amne decedente, ouis relictis in limo generari piſces aiunt, qui ad pabula petenda palpitent exiguis branchijs, author Plinius.

Piſces Babylonij.

Κόρδυλος piſcis quidam eſt, Varinus. Scordyli à Tarentino inter piſcium marinorum gene

ra numerantur. Σκορδύλαι, θηλάσεις ἰχθῦς, ἤτοι κορδύλαι, Hesychius. sed scórdyla scribi non placet, κορδύλαι placet. Σκορδύλαι, ζῷόν τι τῷ τυμπανίῳ (τυμπανίαν) ὅμοιον ἐκτρεφόμενον, Idem. hoc est, Scordyle, animal est paluſtre, ſtellioni ſimile: non aliud nimirum quàm cordylus. Córdylus etiam urbs eſt Pamphyliæ Hecatæo in Aſia, Stephanus. Cordylla (Cordyla potiùs per l. ſimplex, uel Cordyle, κορδύλα, appellatur partus qui fœtas redeuntes in mare autumno comitatur, Plinius. De hac plura leges in hiſtoria thunni. Ne toga cordylis, & penula deſit oliuis, Martialis lib. 13. Cordylis ſalſamentarius piſcis eſt, quem nos cordyllam uocamus, Græci & cordylida & dorylum, (*fortè cordylum.*) at cordila (*cordyle*) tumores in capite ſignificat. & mitellam quoq; Cypriis eam, quam Perſæ cidarin, Athenienſes crobylon appellant, Hermolaus. Numenius corydelidis (κορδυλίδ', lego κορδ'ηλίδος) meminit hoc uerſu: Ἢ μύας, ἢ ἵππας, ἢ γλαυκὸν κορδύλιν, Athenæus. Καὶ ὁ γρηγόν' ὀξύγαρον ἐκ τοῦ ἀαυϊδ', Ariſtophanes. id eſt, durum tumorem ex ictu clypei in capite ei excitauit. ἤτοι ναούειν (inquit Suidas) γρηγόνα dixit pro κορδύλλω. noſtri bullam uocant tumorem in capite ex ictu obortum, ein beulen. Ὑπὸ πάσης ὕσης κεκαύματα ὄψων, καὶ κρόσματα, ἅπερ κορδύλας φασί: καὶ χελιδόνες ἐξυδέφορες τοῦτα οὐκ ἀπρίβαντον, ἀφαυὴ παῖσιν: Scholiaſtes Ariſtophanis in Pacem, μωλωπας etiam mox, id eſt uibices, ſuggillata hæc appellans: quæ apud nos etiam ſtanneis uaſis impoſitis, delentur. Κορδύλη, τὸ πᾶν τὴ κεφαλῆ περιείλημα, Perſis Νιδ'αρίων, Suidas in Νιδ'αρίων. Sed recìùs fortè κιδ'αρίων legeretur, cidaris enim Perſicum capitis inuolucrum, tegumentum, aut pileus eſt, ut idem Suidas in Cappa docet. Κορδύλαι (uel potiùs κορδύλαι) baculus paſtoralis, uel clauæ caput (hoc eſt pars craſsior) eſt, Varinus in Καλάφρυξ. Forſitã & cordylus quadrupes à figura ſic nominatur, quòd caput ei pro reliqui corporis portione maius ſit, inſtar ranæ marinæ, ut dictum eſt: quæ ratio an etiam cordylis thunnorum conueniat, neſcio. conuenire tamen coniecerim. ſemper enim in fœtu nouello caput præ cæteris magnum apparet. Κορδύλη, παῦν τὸ ὀβίκιον καὶ σωκρεμ μώνιον: καὶ ὁ πᾶς τὸν ὦμον ἀστμός. id eſt, omne quod prominet, & contortum eſt uel nodoſum: & uinculum (fortè nodus ueſtimenti) iuxta humerum, Suidas & Varinus. qui prouerbium etiam, Κορδύλας ἐκ ἄξ', memorant. De quo Eraſmus Rot. Ne ligula (ſic cordylam interpretatur) quidem dignus, inquit, cìcebatur homo nequam & nullius precij. quod prouerbij durat etiam hodiernis diebus apud Latinos (*Germanos fortè dicere uoluit*) uulgò iactatum. Tametſi magis arbitror piſcis cordulæ utilitatem prouerbio feciſſe locum: cuius utilitatem oſtendit & Martialis lib. 11. Primum (inquit) apponentur lactuca & porrum: Mox uetus, & tenui maior cordyla lacerto, Sed quæ cum rutæ frondibus oua tegat, Hæc Eraſmus. An uerò cordulam rectè uerterit ligulam, dubitari poteſt. Ligula ſanè non à ligando dicitur, ſed à lingua diminutum eſt lingula, & per ſyncopen ligula: quod nomen inter alias ſignificationes, ſegmentum quoq; corij oblongum cui fibula calcei inſeritur, denotat. Non extrema ſedet lunata ligula (aliàs lingula) planta, Martialis. Et ligulas dimittere, ſolicitus, ne Tota ſalutatrix iam turba peregerit orbem, Iuuenalis. hanc ligulam ſi Eraſmus Græcè κορδύλιον dici putauit, idonei alicuius ſcriptoris teſtimonio comprobare debuit. Impoſuit ei fortè (ſimodo errauit, ut ſuſpicor, nondum aſſero) quòd grammatici quidam cordylen appellent, uinculum circa humeros. Ego cordylen non pro ligula calciamenti, ſed pro faſcia acceperim, qua caput uel alia pars corporis obuoluitur. in prouerbio autem, faſciám ne uel piſcem cordylam, accipere præſtet, dubitari poteſt: ideoq; uocem Græcam relinqui præſtat. Ligulas calceorum, Græcè etiam γλώτας uocari ſolitas puto. Μέρη ὑποδημάτων, γλῶτται, καττύματα, ἴχνια, Pollux 7. 20. ubi quid ſibi uelit uox ἴχνια non aſſequor: niſi quis ἴχνη legat, & calceamentorum ueſtigium intelligat, quo terra calcatur. Quòd ſi quis ligulam à ligando dictam eſſe putat, & cordylam, quaſi chordulam, id eſt funiculum aut lorum accipit, ineptus homo eſt. Dormit adoleſcens in Nubibus Ariſtophanis · ἐν πάσῃ σισύρᾳ ἐγκεκορδυλημένῳ: ἤγουν ἐγκεκορμένῳ. κορδύλλω γὰρ οἱ Κύπριοι λέγουσι τὸ περιείλημα τῆ κεφαλῆς, Scholiaſtes. ¶ Cordulas inteſtinorum hœdi Vegetius dixit: malim chordulas. Chorda, Χορδή, uocatur inteſtinum craſſum ouillum, Varinus.

CORIDESTRAES, Κωριδεστράης, animal marinum, Heſychius & Varinus.

CORIS nomen eſt piſcis. Vide infra in Eſcharo, in E. litera.

DE CORNVTA.

ATTOLLIT cornua è mari ſexquipedalia ferè cornuta, quæ ab his nomen traxit, Plinius libro 9. Ipſe potiùs legerem, (inquit Maſſarius:) Attollit cornuta è mari ſexquipedalia ferè cornua, ut omnes codices habent. Quis enim tam rudis eſt qui ſequentia uerba, ſcilicet quæ ab his nomen traxit, non ad cornutam referat? Cornuta uidetur eſſe piſcis magnus, cum Plinius inter piſces maiores connumerauerit libro triceſimoſecundo. Cornua habens ſexquipedalia, hoc eſt longitudinis pedis unius & ſemis, unde nomen accepit. ¶ Piſcatores Maſſilienſes mihi narrarũt, ſe aliquando piſcem cepiſſe, cuius cauda accederet ad duorum cubitorum longitudinem, largo ore, & duobus cornibus cubiti longitudine fuiſſe, & ad ducentas libras acceſsiſſe, eiuſq; nomen ignoraſſe. equidem ipſe ex Plinio arbitrabar Cornutam eſſe: is enim hunc inter maiores piſces numerat, & cornua ait ſeſquipedalia habere, Gillius. ¶ Cornuta Lyræ piſcis. Plinij belua eſt. Rondeletius etiam piſcem cornutam uocat, & alio nomine lyram alterã; eumq; etiam

etiam Plinij cornutam esse conijcit, quòd à maxilla superiore promineant ueluti cornua ad semipedem ferè interdum, unde semipedalia fortè legendum apud Plinium suspicatur. ¶ Ius in cornutam: Piper, ligusticum, origanum, cepam, uuam passam enucleatam: uinum, mel, acetū, liquamen, oleum, & coques, Apicius 10.3.

CORONE, Κορώνη, grammaticis Græcis, præter cornicem auem, & alia quædam, piscis quoque genus significat.

COROPHIA, uel Corycia, uel Corythia, uide in Muricum historia: & superiùs in Colycijs.

CORYCI, Κώρυκοι, à Macedonibus conchæ asperæ uocantur, Athenæus.

CORYPHAENA piscis idem qui Hippurus est. Quære in H.

CORYTHIA, lege Colycia.

COSTAS, Κόστας, uocauit Diphilus pisces quosdam salsamentarios, Hermolaus.

COTHVS, Κωθών, idē qui gobius, Numenio, hoc uersu: Ἢ σκάφερον, ἢ κωθὸν προσβίλω. Et Sophron fortalsis τὸν τοῦ ὠμογυδάρα υἱόν, id est thunnorum piscatoris filium ab hoc pisce Cothoniam, Κωθωνίαν, appellauit. Siculi quidem pro gobio κώθωνα dicunt, Athenæus. Κῶφος, κωθών, genus piscis. Varinus.

COTTVS fluuiatilis piscículus Aristotelí, ut Gaza transtulit; Græcè enim Boitus legitur, in Gobio fl. maiorí dicetur.

CRANGAE, uel CRANGONES, Crangines uertit Gaza, è genere Squillarum sunt.

CRAPATALLI, Κραπάταλλοι, pisces quidam, Hesychius. Κραπάταλλος· ἢ ὁ πολλοῖς ὁμωρός, ἢ νόμισμα, Idem. Κραπατηλίας, ἀνημόσυνος ἢ ἐσθμὸς, οἱ αἰνιγματα λέγων, ἢ μεμαγμένος λαχάνοις, Idem. hoc est, uentosus, infirmus, nugator.

CREMYS. Vide in Chromi.

CRIOS, Κρίος, Athenienses uocant conchas asperas, Athenæus.

CRISSA, Κρίσσα, nomē est ciuitatis, & piscis, Suidas. Nos thrissam semper, non crissam, apud authores pro pisce legimus.

DE CROCODILO.
RONDELETIVS.

CROCODILVS aqua destitutus diu uiuere negt. Animal est partim fluuiatile, scilicet Nilotícum, partim terrestre: quod ad quinde cim cubita excrescit authore Aristotele, uel plerunq; ad duodeuiginti, ut tradit Plinius. Inuenitur etiam in India noua in insulis Honoratæ urbis. Et flumen Darat Crocodilos gignit in Mauritania.

Magno est oris rictu, dentibus lōgissimis & ualidissimis, exertis, in utraq; maxilla pectinatim dispositis. Lingua caret Crocodilus Aegyptius, inquit Aristot. ea enim in re piscibus quibusdam similis est. cùm enim pisces spineam nec absolutam contineant linguam, tum uel maximè nōnullí adeò læuem indiscretumq; eum ipsum linguæ tributum locum sortiti sunt, ut nisi labrum admodū diduxeris, ne uestigium quidem linguæ inspicere possis. At reuera linguam habet, sed latā & breuem, ut in exiccatis Crocodilis cernere licet, quos mercatores ex Aegypto deferendos curant: linguam, inquam, multò interiore quàm in cæteris animantibus oris parte sita tam, & hærentem. Cùm igitur ualde imperfecta sit, ea carere existimatur. Maxillam superiorem mouet Crocodilus, ut docet experien

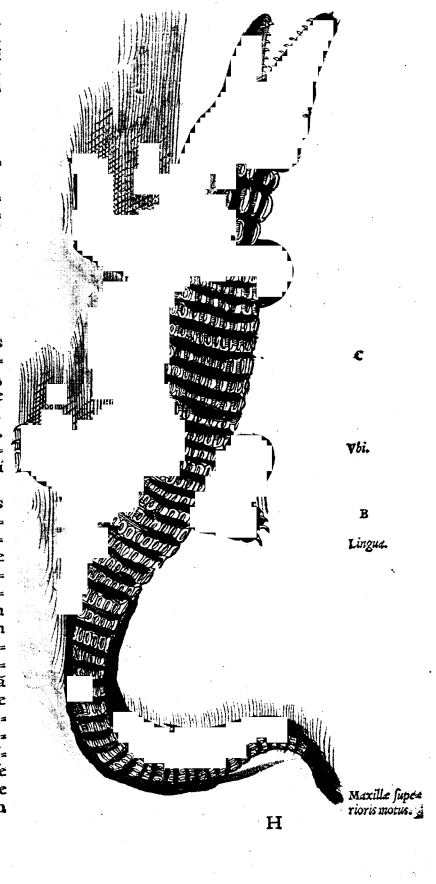

tia, id quod annotat etiam Aristoteles lib.3. de hist.cap.7. Maxillæ à capite protenditur ossa duo, quarum inferiorem animalia omnia mouent, excepto fluuiatili Crocodilo. Hic enim unus non inferiorem, sed superiorem mouet. Sed id non soli ex omnibus animalibus Crocodilo peculiare: nam inter aues phœnicopterus superiorem partem rostri mouet, ut annotauit Menippus Philosophus libro de Homine. Cute est corticea, dura, contra omnem ictum inuicta, in dorso tuberculis inæqualibus aspera, in uentre læui. Pedes quatuor habet breues pro corporis magnitudine, qui in digitos unguibus acutissimis munitos diuisi sunt. Lateribus adnexa crura tum priora tum posteriora, retro inflexa, & paulùm ad latus uergentia ut in lacertis. His in summa aqua expansis natat & cauda, in qua magnum inest robur. Interna lacertis similia habet.

Phœnicopterus.

D Terribilis hæc contra † fugaces belua est, fugax contra insequentes. Tradit Plinius lib.8.cap. 25. aliũ esse Crocodilo hostẽ Delphinũ, qui se ut territus immergens, cultellata dorsi pinna Crocodili aluum, cuius mollis tenuisq; est cutis, secat. Qua de re quid sentiam, in Delphino exposui.

† *fugaces*

E Sunt qui Crocodilum podice carere credant, sed falsò. Cùm enim oua pariat, meatu aliquo ea emitti necesse est, atq; eodem excrementa excerni, ut in lacertis & alijs animalibus quę oua pariunt, euenit. Sed ut in lacertis, ita in Crocodilis meatus non apparet squama siue cortice tectus, quamobrem eo carere existimantur. At ij quum egerere uolunt, cerni potest.

Podex.

E Crocodilos aliquando cicurari posse author est Aristoteles lib.9. de hist.cap.1. Carniuora mansuescunt commodi sui ratione, quale se genus Crocodili exhibet sacerdoti locis quibusdam propter cibi curam quæ ibi insumitur, quod idem fieri cæteris etiam locis intelligi licet. Strabo narrat in Arsinoe, quæ priùs Crocodilorum ciuitas dicebatur, cultui habitos sacrosq; fuisse Crocodilos, & à sacerdotibus nutritos pane, carne & uino, quæ à peregrinis afferrentur ad huiusmodi spectaculum uenientibus, à sacerdote uno Crocodili os aperiri, ab alio panem, carnem, uinum inijci, tum Crocodilos in lacum exilire.

Lib.17.Geogr.

DE EODEM quæ Bellonius scripsit, recitaui in Appendice de Quadrupedib. ouiparis.

DE CROCODILO TERRESTRI. RONDELETIVS.

Quinam autem reuera sit Crocodilus terrestris nescire se fatetur ingenuè, quod ego etiam fateor.

PLINIVS libro 28.cap.8. genera duo Crocodilorum constituit. Proximè fabulosus est Crocodilus, inquit, ingenio quoq; illo, cui uita in aqua terraq; communis, &c. Alter illi similis multùm infra magnitudinem, in terra tantùm, odoratissimisq; floribus uiuit, ob id intestina eius diligenter exquiruntur iucundo odore referta. Crocodileam uocant, oculorum uitijs utilissimam, cum porri succo inunctam, & contra suffusiones uel caligines. Hoc secundum Crocodili genus quale sit, ingenuè fateor me nescire, malo enim id fateri, quàm mihi ipsi studiosisq; imponere ac res incertas pro certis proponere. Igitur an hæc secunda Crocodili species Scincus sit mihi nondum certum est: quamuis dicat Plinius, Scincum quorundam sententia terrestrem esse Crocodilum. Non sum nescius pro Crocodilo terrestri à uiris doctis haberi, à quibusdam etiam exhiberi animal Crocodilo aspectu simile, corpore quidem læui, ceterùm capite, cauda & pedibus, cortice squamoso contectis. Verùm quia post oris rictum branchiarum rima apparet, neq; Scincum, neq; Crocodili speciem esse dixerim, propterea quòd Crocodili branchijs careant, sed solus Cordylus ex pedestribus habeat, quas subesse rima illa etiã in pictura authoris librorum de aquatilibus expressa indicat. Neque uerò Cordylus Aristotelis, Crocodilus terrestris esse potest, quoniam Cordylus partim in aqua degit, partim in terra, Crocodilus terrestris in terra tantùm, ad discrimen illius qui ancipitis est naturæ.

Scincus.

Caudiuerbera.

COROLLARIVM.

A Crocodili multi sunt in India, Germanicè dicti **Allegarden**: quorum crura sunt quatuor, breuia, magnis munita unguibus, cauda longa, corpore grandi. Captiui (in carceribus aqua circumfluis, uel insulis) horum metu, ne ab eis rapiantur, aquæ ad enatandum se committere non audẽt. Ex nauigatione Hamburgensis cuiusdam peracta anno Domini M. D. XLIX. Nomen quidem **Allegarde** Germanicum non est, sed factum (ut conijcio) ab Hispanico lagarto, quod lacertum significat. Cui uacat, plura de crocodilis in Hieroglyphicis Pierij Valeriani leget.

B Nilus & Indus crocodilos gignunt, Pausanias. Nearchus tradit in Indo flumine nec multos crocodilos inueniri, nec hominibus infestos, Strabo.

C Crocodilus de testeis ouis nascitur, qualia sunt uolantium, Macrobius. Oua parit candida, Bellonius. Oua crocodilorum cooperiuntur in arena calida & ficca, ut pullificent, Petrus Aponensis in Problemata 10.26. Vt primùm ab incubatione ouorum crocodili catuli fuerint excliusi, scorpium ex ipso (ἐξ αὐτοῦ, Philes habet ἐξ αὐτῆς, id est ex ipsis ouis) nasci audio, cuius caudæ aculeo uenenato ille ictus intereat, Aelianus de animalibus 2.33. Duo dicuntur esse pelecanorum genera, unum aquaticum quod piscibus: alterum terrestre, quod serpentibus & uermibus uiuit;

uiuit: & dicitur delectari lacte crocodilorum, quod crocodilus ſpargit ſuper lutum paludum: unde & pelecanus ſequitur crocodilum, Albertus: ſed ouiparo animali lac tribuere, ridiculum eſt. ¶ Circa Xaguaguara in Orbe nouo Hiſpani Colonum ducem ſecuti, crocodilis alicubi occurrerunt: qui aufugiebant aut mergebantur, odorem à tergo muſco uel caſtoreo ſuauiorem relinquebant. Nili accolæ de crocodilo fœmina idem mihi retulerunt: de abdomine præſertim, quòd Arabicos æquet odores quoſcp, Petrus Martyr Oceaneæ decadis libro 4. Veteres non aquatici, ſed terreſtris crocodili inteſtina (ut Plinius) iucundo odore referta eſſe aiunt, quod odoratiſsimis floribus uiuat. C

Iſin aiunt cum fratris Oſiridis corpus à Typhone diſiectum quæreret, in nauicula è papyro conſecta per paludes nauigaſſe. quamobrem in nauiculis è papyro contextis nauigantes, lædi à crocodilis negant, ac ſi illi papyrum propter hanc deam uel colant uel metuant, Plutarchus in libro de Iſide. D

Adeps crocodili illitus, draconis marini morſus curat, ut quidam ex Auicenna citant. G

Labyrinthi ædificia ſubterranea præpoſiti Aegyptiorum nolebant ullo pacto nobis monſtrari, quòd dicerent illic tum regum ſepulchra eſſe, tum ſacrorum crocodilorum, Herodotus lib. 2. H. 2.

SCINCVM aliqui crocodilum terreſtrem uocant: de quo nos copioſè ſcripſimus in libro de quadrupedibus ouiparis: & Bellonij de eo ſcripta in Paralipomenis recitauimus. ¶ De Salamandra aquatica, quam pro ſcinco indocti aut impoſtores pharmacopolæ ſupponunt (uenenum pro medicamento) quamcp cordulum Belloniꝰ eſſe putat, itidem in libro de quadrup. ouip. & in Paralipomenis ſcripſi, addamcp plura, infra in S. elemento. ¶ Ranæ, quas ſcincoides uocant, numeroſiores quàm par ſit, peſtilentiæ futuræ aliquando præſagia ſunt, Alex. Benedictus.

CTAſRA, κτάρα, piſcis omnium minimus, Heſychius & Varinus. Hictar, ἵκταρ, à Callimacho in nomenclaturis gentium cum encraſicholo, trichidijs, & chalcide nominatur, ut refert Athenæus, idcp in nominandi caſu. Quærendum eſt autem de genere eius, an ſit maſculinum ut μάκρος, an fœmininum ut ἡ ἄμαρ, an neutrum ut nectar. item an aſpirari debeat, quod probabile eſt, utpote à uerbo ἵκτω, à quo etiam ἰχθὺς formari uidetur, tenuibus in denſas conuerſis. Eſt autem hictar piſciculus uiliſsimus: id quod uel corruptum Byzantij in uſu nomen indicat: κτάρας enim appellant, Euſtathius in Odyſſeæ v. Eſt & aduerbium ἵκταρ, propè ſignificans: unde parœmia, οὐδ' ἵκταρ βάλλει, ἀντὶ τοῦ οὐδ' ἐγγὺς τοῦ σκοπὸν γίνεται, Idem. Inuenio & cum tenui (apud Heſychium & alios,) ἴκταρ ſcribi aduerbialiter. ἰκτάρα, ἐθνικῶς, ἰχθύς (τις,) Heſychius. Hictar.

CTEDON, κτηδών, piſcis quidam. κτηδόνδε, προϊόντος (hîc diſtinxerim) ἰχθύδε, καὶ θηελήσας, εἰ μὴ τὰ δύο ἄκρα τῶν γύλων ἐκφύσεις, Varinus. κτήδωρ, (malim oxytonum,) προϊόντας, Heſychius. Quidam in Lexico Græcolatino uulgari κτηδόνια interpretatur floſculum qualis lanæ eſt, pectinem ligneum: uenas & diuiſiones in lignis pectinum modo, hoc eſt, διαφύσεις, diſcriminationes. Vide Marcellum Vergilium lib. 3. cap. 1. & lib. 1. cap. 110.

DE CVCVLO, RONDELETIVS.

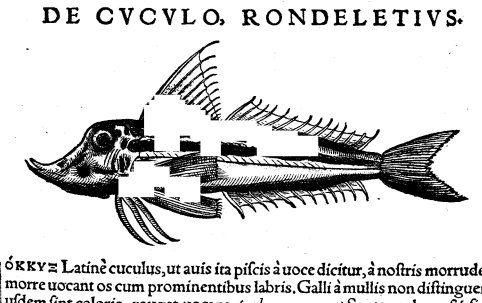

KÓKKVΣ Latinè cuculus, ut auis ita piſcis à uoce dicitur, à noſtris morrude ab ore; quia morre uocant os cum prominentibus labris. Galli à mullis non diſtinguentes, quòd eiuſdem ſint coloris, rouget uocant, (*ut lyram quoque*:) Santones hunc & ſimiles perlon, Maſſilienſes galline, (*Corax etiam ſimilis piſcis à Romanis Gallina dicitur, Rondeletio teſte.*) Agathenſes rondelle à corporis rotunditate. Neapolitani Græci nominis ueſtigia ſeruantes cocchou, quaſi coccygem, Maris Illyrici accolæ organo (*Lyram quoque ſimiliter à uoce organo uocari ſcribit apud Ligures*) à uoce. 4

Aper piſcis Acheloi amnis, uocalis eſt, & chalcis, & cuculus. alter enim quodammodo ſtridet: alter perinde ut cuculus auis obſtrepit, unde nomen accepit. Quæ omnia creditam uocem emittunt, aut attritu branchiarum (horridi enim aſpericp ſunt ij loci) aut uentris internis partibus, in quibus ſpirituum incluſum habent: quem dum atterunt atcp agitant, ſonos illos edunt. 6 *Piſces uocales qui & quomodo, ex Ariſtotele.*

Digitized by Google

B Cuculus piſcis eſt marinus, hirundini marinæ corporis ſpecie ſimilis, ſi os, alarum magnitudinem, ſquamarum copiam excipias. Ventre eſt candido, reliquo corpore rubro. Capite magno, angulato. Roſtrum in duos aculeos breues terminatur. Palpebrarum loco duo itidem ſunt aculei parui. Capitis quoq; poſterior, & ſuperior pars in duos aculeos ad caudam ſpectantes deſinit. Item os branchias operiens aculeos habet. Cute tenui integitur, præterquàm in medio corporis latere, in quo uirga protenſa eſt, ex ſquamis tenuibus contexta: & in dorſo, in quo à capite ad caudam duo ſquamarum aculeatarum ordines protenduntur, locum medium cauum relinquentes: è quo pinnæ duæ exoriuntur, quæ natando eriguntur, quieſcendo in cauo ueluti in uagina conduntur. Harum prior minor quidem eſt, ſed primos aculeos longiores & acutiores habet. Poſterior longior eſt, à medio dorſo ad caudam ferè protenſa: ſed aculeos minores, & pilis ſimiles habet. Pinnis quatuor natat, duabus ad branchias poſitis, mediæ longitudinis, quæ extremis paribus rubeſcunt: duabus alijs in ſupina parte æqualibus, candidis, ante has pendent ueluti fila, quæ admodum in hirundine diximus. Pinna alia eſt à podice ad caudam, qui ori quàm caudæ propior eſt. Toto corpore eſt carnoſo, ſpiſſo, rotundo, circa caudam latiuſculo. Cauda in pinnam latam terminatur, perinde ferè ac in hirundine. Branchias duplices habet, palatum flauum, gulam breuem. Ventriculi appendices multas. Hepar ex albo rubeſcens, ſine felle: ſplenem rubrum, ueſicã
(A) aëris plenam, ſpiſſam. Muſculos magnos habet & carnoſos, unde à Gallis quibuſdam reſait uocatur, quaſi dicas bene curatum & ſaginatum: utuntur enim hoc nomine πολυτελεκίαν ſignificare uolentes.

F Obſpiſsiora latera commodè in ſartagine frigi non poteſt: ideo Itali in duas partes ſectum frigunt, quam præparandi rationem per manus ab antiquis acceperunt. Nam Epicharmus & Dorion, apud Athenæum libro 7. per ſpinam diuiſos diu coqui iubent. (*Hæc in Corollario fidelius recitantur.*) Noſtri elixos in aqua & uino, ex aceto uel oxalidis ſucco edendos apponunt. Vel in olla coquunt, omphacio, croco, pipere, foliis apij condientes. Cuculus dura, ſiccaq; eſt carne, nihil aut parum admodùm glutinoſa, eſt tamen muluo tenerior, teſte Athenæo libro 8. ὁ δὲ ἱέραξ, σκληροσαρκότατος μὲν κόκκυγος.

A Hunc quem depinximus uerum antiquorum cuculum eſſe, docet illa cum hirundine & mulo ſimilitudo: maximè uox illa κὲ, quam edit, cum retibus capitur: tum color ruber, à quo Numenius apud Athenæum libro 7. ἐρυθρὸν appellat.

RVRSVS DE CVCVLO, EX BELLONIO: IPSE CVCVLVM SIMPLICITER nominat, uel minoris cognomen addit. maiorem enim illum facit, quem Rondeletius Lyram appellat, cui pinnas cœruleas, minori rubentes tribuit.

Icon Bellonij, omnino alia quàm Rondeletij eſt, ſimilis huic noſtræ, Lucernæ Venetijs dictæ, (ubi nos aliquando pingi curauimus, quanquam cæruleis ad branchias pinnis, quem colorem maiori cuculo ſuo Bellonius adſcribit,) niſi quòd tres utring; infra branchias cirros oſtendit: quales in Rondeletij cuculo, ab altera tantum parte terni ſpectantur.

A Nihil eſt Cuculo piſce in piſcarijs Gallicis frequentius, cuius corporis compages & habitus ad Callionymum accedit, & Miluo quodammodo eſt ſimilis. Grandibus eſt pinnis prædius, quamobrem Oppianus Cuculum celerem cognominauit. Cuculum rufum eſſe, Numenius eſt author, unde noſtris à rubedine Rougerus dicitur. Speuſippus tradit Mulo eſſe ſimilem, unde nonnulli Trigolam à ſimilitudine appellant, ut iam in Trigla diximus.

B Corio contegitur membraneo, ſquamis carente: niſi hæ ſint admodùm ſubtiles, atq; in dorſo minus quàm in uentre. Duos habet ordines aſperitatum in tergore, ueluti ſquamas in ſeinuicem incumbentes, inter quas duæ pinnæ tergoris continentur: quarum, quæ capiti uicina eſt, †nonis obfirmatur aculeis: altera ad caudam obtuſa ſine aculeo exporrigitur. uerumetiam unam iterum utrinq; ad latera habet: ac pro pinnis anterioribus, cirrhos hinc atq; inde ternos, ſpineos, qui in alijs piſcibus non uiſuntur: branchias utrinq; quatuor: Caput oſſeum, rugis exaſperatum, in quo aculeum utrinq; unum (ut in dracone marino dicetur) circa branchias exertum reperias. Dentibus caret, quorum loco aſpera tantùm habet labia.

†nouenis

F Carnem habet duram, friabilem, albam: quapropter à Romanis Caponis nomine appellatur, (*aut fortè potius à capitis magnitudine: ut & corax, & lyra Rondeletij,*) Tellinas, Chamas, Conchulas, Cancros, Vrſos, Aſtacos, Locuſtas, & id genus cruſtatula edere ſolet: quibus eius ſtomachus dum ſecatur, diſtentus eſſe comperitur. Diphilus Cuculum cum Miluo contulit. Ait enim Miluum durioris eſſe carnis quàm Cuculum: reliqua huic pertorum ferè ſimilis eſt, Hæc ille.

(C) Bellonij cuculus, quò nam à Rondeletio nomine dicatur, non conſtat mihi. nam figuræ ab eo poſitæ ſimilem nullam Rondeletius exhibet. Deſcriptio autem Bellonij anguſtior eſt: & ea quæ affert, duobus aut pluribus ferè huius generis piſcibus accommodari poſſunt, ut Cuculo Rondeletij, Lyræ eiuſdem, & coraci. Figuræ Bellonij adſcriptum erat piſcem hunc à Venetis Lucernam uocari: Rondeletius miluum ſuum Lucernam uocari ſcribit à ſuis, quod noctu ſplendeat, ſed figura

gura & deſcriptio mîlui ipſius non conueniunt. Eſto igitur Bellonij cuculus, ſiue primus, ſiue ſecundus, piſcis qui Venetijs Lucerna uocatur, (à Plinio etiam ſic dictus libro 32. cap. ultimo) cuius mortui etiam oculos noctu in cubiculo ſplendentes obſeruaui, à Rondeletij tum cuculo, tum miluo, quem item Lucernam uocari ſcribit, tum hirundine, quem Lucernam Plinij eſſe ſuſpicatur, diuerſus: pinnis circa branchias rotundioribus: eminentijs à maxilla ſuperiore nullis uel breuiſſimis: donec certiora alius quiſpiam docuerit. in præſentia enim (ingenuè fateor) extricare me ſatis, & Bellonium ac Rondeletium inter ſe conciliare non poſſum. Interim Rondeletij diſtinctionem magis probo: qui nigriorem in hoc genere piſcem, coracem facit: rubicundum, cuculũ. Vide plura in Lucerna.

DE ALTERO CVCVLI GENERE, BELLONIVS.

Eſt & alius piſcis Romæ tritiſsimus, quem piſcatores Griczo uel Riczo uocant: hic ſquamis obducitur craſsiſsimis, & tangenti aſperulis, uelut in Galeorum pellibus uidemus. Rougetũ Gallicum, atq; etiam Grundinum, (*lyram Rondeletij*) capite, pinnis, cauda, & toto corporis habitu refert, unde piſcatores plerique caponem nominant. Hirta ſquamarum congerie horret: duos habet aculeos in pinna, ad caudam ſpectantes, ut Draco. Roſtrum utrinq; oſsiculis duobus prominentibus communitum eſt, multò quàm in Grundino ſeu Gournauto longioribus. Rubet ut Cuculus & Lyra: Lyræq; ferè ſimilis eſſet, niſi aculeis illis minacibus & roſtro bifurcato careret.

CVCVLVS maior Bellonij, Rondeletij Lyra eſt: & Lyra Bellonij, Rondeletij Lyra altera: de utroq; in L. litera dicemus.

COROLLARIVM.

COCCYX nominatur coccygium diminutiua forma: nam apud Trallianum in curatione colicæ affectionis pro κόγκυγα, Iacobus Goupylus reſtituit κοκκύγια, è Pſello de diæta. Coccyx ſimilis eſt triglæ, id eſt mullo. & Typhon in libris de animalibus author eſt, putare aliquos trigólã, τριγόλαν, eundem eſſe cuculo piſcem, propter ſimilitudinem formæ, & partium poſteriorum ſuccitatem, Athenæus. Apud quem Sophron etiam hunc piſcem nominat, his uerbis: Τριγόλας ἁμφακοτόμῳ, καὶ τριγόλαν ἢ δυδιτίδιν. & rurſus, Τρίγλας γε πίονας, τριγόλαν δ' ὀπτιδίαν. (ὀπτίδιαν puto legendum: uidetur enim maſculinum eſſe, ὁ τριγόλας.) ¶ Coccygem Maſsilienſes Gallinam appellant: Neapolitani etiam nunc antiquitatis retinentes, Cœchum, (*Itali quidam el cuccho*) Siculi Cochum corruptè quaſi Coccygem. Hunc piſcem cum à uoce, quam Coccygis uolucris ſimilem mittit, nomen traxiſſe non ignorarem, ex piſcatoribus percontatus ſum, nunquamnam uocem mitteret: Reſponderunt hunc cum ſe irretitum ſentit, quiddam uocale ſtrepere, nihil præterea ſe obſeruaſſe. Quod quidem ipſum facilè credidi. Quicquid enim habent aurium, in quæſtum piſcium conferentes, ad piſcium uoces obſurduerunt, Gillius. Cuculus Agathenſibus Rondelle uocatur, à corporis rotunditate, Rondeletius. ego potiùs ab hirundinis piſcis ſimilitudine ſic dictum conijcerim, quam rondelam aut arondellam Itali & Galli quidam uocitant. Eſſe autem cuculũ tum mullo tum hirundini piſcibus ſimilem, teſtis eſt Speuſippus. ¶ Aut cuculus eſt, aut cuculo ſimillimus, magnitudine ſolùm fortaſsis aut colore differens piſcis, quem inferiores Germani Gor- Gornart.
nart, uel Gaernaert appellant: Angli Gurnarde: non à grunnitu (opinor) quòd more ſuis grunniat, ut conijcit Rondeletius: neq; enim Germanis aut Anglis uſitatum uerbi grunnire uocabulum eſt: ſed à craſſo (groſſum uulgus dicit) naſo fortaſsis. omnibus enim huius generis piſcibus capitis magnitudo communis eſt. Galli quidam Gronau proferunt: & hæc etymologia à groſſo naſo Gallicæ, Anglicæ, Germanicæq; linguis conuenit: nec non Latinæ, ſi craſſo dicas pro groſſo. Si quis tamen onomatopœiam eſſe contendat, quoniam & Ligures organo, ob ſonum quem ædit, appellent, concedo. Redfiſche, id eſt piſcem rubentem Angli gurnardo ſuo ſimilem eſſe ai- Redfiſche
unt. quare cuculum, cui color rubicundus in hoc genere maximè conuenit, Numenio teſte, Redfiſche appellârim: lyram uerò Rondeletij Gurnardum. (Sed alius eſt Rotfiſch Anglorum inter Oceani aſellos à Bellonio nominatus. Licebit & Redfiſch nomen (aliqui Germanorũ Rotahert uel Roetahert uocitant: Adamus Lonicerus ſcribit Rodtbart. ab authore Regiminis Salernitani Galbio uel Rogetus dicitur, piſcis marinus, notus, duræ carnis & ſalubris) ceu genus ad ſpecies aliquot inter ſe ſimiles extendere: nam & Galli Rogeti (Rouget) nomine ſimiliter à rubore facto, mullum, cuculũ & lyram comprehẽdunt. Græcè λυρωδὲς, id eſt Lyriformes huiuſmodi piſces appellârim, ut hirundinem, miluum, coracem, lyram utranq;, cuculum. hi enim omnes multa habent communia. Mullus quoq; parum ab eorum forma recedit: longiùs aliquanto uranoſcopus. Omnes ferè corpore tereti ſunt, capitibus craſsiores, poſticis partibus exiliores: aſperi & aculeati, præſertim circa caput & branchias; infra quas etiam cartilaginei cirri peculiares eis dependent: plerique etiam uerſus binos ſpinoſos per dorſum habent. pinnas in dorſo duas omnes, quarũ prior breuior altiorq;, & maioribus munita aculeis eſt. Quorundam uel os uel oculi noctu lucẽt, ut hirundinis, lucernæ, ſiue hæc eadem quæ miluus Plinij eſt, ſiue diuerſa. Vocem quoq; aut ſonũ potiùs ædunt, aſperitate branchiarum, (ut in Chalcide expoſitum eſt) cuculus, lyra, fortè & alij. Volant, hirundo, miluus ſiue miluago. Iraq; genus unum commune ſtatui poterit: cuius ſpecies

Digitized by Google

Germani differentijs expreſsis circunloquentur. Cuculus generis nomine appelletur ein Rodfiſch, ab excellentia rubicundi coloris. Hirundo & Miluus, fliegende Redfiſche, id eſt uolantes lyriformes: Corax ein ſchwartzlechter Redfiſch. Mullus, ein Rorbart: Lyra, ein Gornart oder Seehan/oder Seehaß: Lyra altera, ein geharniſchter Redfiſch. Diuerſus ab his piſcis eſt Gornus marinus, minimus, albus, ad longitudinem mediæ partis medij digiti: editur cum capite & ſpinis, ut legitur in Regimine Salernitano. Eſt autem nimirum apuarum generis piſciculus.

Curre. In quibuſdam Angliæ locis uel cuculum uel lyram piſcem, Curre indigetant: de quo Io. Caius his uerbis ad me ſcripſit: Hunc piſcem an in alijs partibus Angli Gournaurum (ut Bellonius ſcribit) appellent neſcio. Id ſcio, in partibus Auſtralibus uocant Curre, à uoce quã ædit eo ſono quo homo cum profert uocem curre. quod ipſe aliquando in mare obſeruauit, in uno huius generis capite: qui quoties tetigeram erigebat ſpinas, & curre ſonabat. ¶ Piſces quidam lati corporis habent quatuor alas, duas in uentre, & duas in dorſo, & alæ uocantur hæ pinnæ. & ſic per omnia habent hi piſces, quos nos Lepores maris, Galli autem Gornais uocant. hi enim duas pinnas habẽt in uentre, & duas directè ſuper eas in latere uerſus dorſum, Albertus. Et rurſus libro 24. Lepus marinus (inquit) præter uenenoſum (ueteribus memoratum,) alius eſt, (Germanis ſic dictus) capite lepori ſimilis, reliquo corpore piſcis, & ille bonus eſt, rubicundæ pellis, & duræ, & indigeſtibilis carnis: quem lepram generare ferunt, & uulgò gornellum uocant. Is habet poſt caput quatuor pinnas: duas, quarum motus eſt ſecundum longitudinem piſcis: & hæ ſunt longæ, ſicut aures leporis: & duas, quarum motus eſt à dorſo ad uentrem ſecundum profunditatem piſcis, quibus ſe eleuat antè, propter pondus ſui capitis reſpectu reliqui corporis ſui. Lyra (inquit Rondeletius) à Germanis inferioribus Lechan (lego Seehan) dicitur, quaſi gallus marinus. Puto autem eundem piſcem ab alijs Germanis Seehaß, id eſt leporem marinum dici, à longiuſculis iuxta branchias pinnis, (uel cirris ſub branchijs,) tanquam auriculis: ab alijs Seehan, id eſt gallum marinũ. Et fortè galli marini nomen lyræ imprimis conuenerit, quòd pinnam in dorſo criſtæ gallinaceæ ſimilem erigat: uel quòd huiuſmodi piſces ſuſpendi ſoleant aridi, ut pro uario corporis motu & capitis obuerſione uentos ac tempeſtatis mutationem, ſicut cantu gallinaceus, indicent. Lyra altera in ædibus exiccata ſuſpenditur, cauda, unde uentus ſpiret, indicante, Rondeletius. Talem nomine Seehan, id eſt gallum marinum, ad ſceleton (ut apparet) depictum, G. Fabricius ad me miſit: capite craſſo, ſpinoſo, ſed roſtro rotundiore, non ita oblongo neq; acuto ut in cæteris huius generis, ſi modo probè expreſſum eſt. nam ſceletorũ forma plerunq; à natura deflectit, tum ſponte, tum ui aut artificio. Quidam Seehan caponem interpretantur: quo nomine lyram quoq; Itali quidam nominant. Galli marini & Pergolici inter piſces numerantur à Chriſtophoro Encelio. Antuerpiæ piſcem longè diuerſum leporem murinum nominant, qui totus eſt mucoſus, & orbis ſcutatus à Rondeletio uocatur, ſuo loco nobis deſcribendus. Gyldenpole piſcis apud Angios ſimilis eſt lucernę (uel cuculo, ut audio) mixti coloris ex cinereo & rubro. Pole eſt ſynciput, quo lucet (nimirum etiam noctu) ut aurum, quod Angli gylde, noſtri gold appellant.

(F) Gornellus.

Seehan. Seehaß.

Gyldenpole.

B De ſimilitudine cuculi ad alios piſces, deq; colore eius, & alia quædam ad B. referenda, diximus in A. Cuculus piſcis aliquam cum lucerna formæ ſimilitudinem habet, Gillius.

C Cuculi piſces litorales ſunt, arena & iis quæ in arena naſcuntur, ueſcentes, Oppianus. Inter litorales & pelagios ambigunt. ¶ Cuculus piſcis uocalis fertur, & perinde ut auis eiuſdem nominis obſtrepere, Ariſtot. & Aelianus.

F Egregij cuculi, quos eſitare ſolent omnes, diſſectos, (κατακεκομμένους, dorſo nimirum aliquot per tranſuerſum ſectionibus inciſo,) aſſos atq; conditos, Epicharmus apud Athenæum. pro κεκιμένους legit κεκιμένους. Dorion quoq; aſſari eos iubet κατακεκαυμένους ἐπὶ ῥίζαν, id eſt per dorſum inciſos, & condire herba (χλόῃ, apio nimirum, aut etiam ruta) caſeo, rhoë, ſilphio, ſale, oleo. & inter aſſandum uersos inungere, & ſale modico ſpargere, & ablatos aceto conſpergere. Hierax (id eſt miluus uel lucerna piſcis) durior eſt cuculo, cætera ſimilis, Diphilus. A Galeno etiam libro 3. de alimentis inter duræ carnis piſces numeratur. Diocles libro 1. ſicciores ait eſſe carnes recentium piſcium, (τῶν νεκρῶν:) ſcorpios, cuculos, paſſeres, &c. (fortè in genitiuo legendum, ſcorpiorum, cuculorum, &c.) mullos uerò his minùs ſiccos eſſe, Athenæus. Typhon ait trigolan aliquos putare cuculum eſſe, propter formæ ad mullum) ſimilitudinem, & partium poſteriorum ſiccitatem: quam Sophron etiam indicauit, ſcribens: Τρύγλας γε πίονας, τριγόλαν δ' ὀπιδίαν. Hippocrates in libro de internis affectibus eandem ferè uim alimentariam tribuit ſcorpio, draconi, cuculo, callionymo, gobio, in morbis craſsis & pituitoſis uſum eorum concedens, uti in Callionymo recitauimus. In colico affectu ex calidis & biliioſis humoribus, ſumantur piſces duriore carne præditi, ut ceris, orphus, glaucus, ſcorpius, coccyx, (Goupylus enim ex Pſello coccygia hic legit, ut in A. prædictum eſt,) Trallianus. Leporem mar. lepram generare ferunt, & uulgò gornellum uocant: Albertus, ut recitaui in A.

a Yψilon in coccyge producitur, Oppiano & Numenio. Ὕπατοι, κόκκυγές τε θοοὶ, ξανθοί τ' ἐρυθροί, Oppianus.

Epitheta. Κόκκυγες ἀγλαοί, Epicharmo. Θοοὶ Oppiano. Ἐρυθροί, Numenio.

Digitized by Google

DE CVCVMERE MARINO.

RONDELETIVS.

CVCVMERIS marini meminit Plinius lib. 9. cap. 2. qui & colore & odore cucumeri terrestri similis est. Is est proculdubio quem proponimus, cucumerem paruum figurâ, colore, odore referens. Digiti est crassitudine & longitudine, tuberculis aliquot aspersis, ueluti in cucumere terrestri paruo. Partes internas indiscretas habet.

COROLLARIVM.

RERVM quidem, non solùm animalium, simulacra inesse in mari, licet intelligere intuentibus uuam, gladium, serras: cucumim uerò & colore & odore similem, Plinius. Cucumis piscis à Plinio dicitur, colore & odore Cucumeri similis. Sed is magis similis est ei, quem uulgo Peponem uocamus: nisi arbitremur Plinium peruulgatū Melonem Cucumerem appellare: quod ipsum simile uero uidetur legenti ea quæ idem scribit de Cucumeribus, Gillius.

CVRSIONES uel CVRSORES. Vide Dromades.

CVRYLVS. Vide in Cordylo.

DE CYBIO.

CYBIVM dictum, quia eius medium æquè patet in omnes partes, quod genus à geometris κύβος dicitur. unde etiam tesserlæ quadratæ κύβοι. Hinc & cybios genus piscis: quia piscantes id genus piscium ue ut aleam ludant, Festus. Post lacertos (Sexitanum & Parianum) sequuntur (inquit Plinius, nimirum quod ad precium & saporis bonitatem, præstantiores alijs) Mæotici: Cybium. ita uocatur concisa pelamys, quæ post 40. dies à Ponto in Mæotim reuertitur. Cordyla etiam dicitur pelamys pusilla, cum in Pontum è Mæotide exit. Plura de Cybio leges infra in Thunno: ubi Rondeletij caput ponemus, inscriptum, De thunni, pelamydis, orcyni, alijsq; similibus nominibus. Κυβεῖαι ab Oppiano libro 1. inter pelagios pisces nominantur, hoc uersu: ὀρκύνου γένυς καὶ πρωϊάδες, ἠδὲ κυβεῖαι: à recto singulari κυβεῖαι, ut conijcio. Orcynorum genera statuere uidetur Oppianus πρωϊάδες & κυβεῖαι, Vuottonus: ex iam citato poëtæ uersu id suspicatus, cum in eo simpliciter orcynos, prenades & cybeas pelagios esse dicat: non genus aliquod in species distinguat, nam ὀρκύνου γένυς, periphrasis est pro ὀρκυνοι. Vrea quidem, uel horæa cybia, sunt salsamenta de partibus caudæ proximis è pelamyde magna, quam & tritonem uocant. cybia uerò simpliciter dicuntur, ex alijs etiam partibus concisis, à quadam figura cubi: quod multo magis probarim, quàm quod piscantes id genus piscis uelut aleam ludant: hoc enim omni ferè piscationi commune est. Vrenæ apud Varronem quæ sint dubitatur, Soleæ, (inquit,) mustellæ, urenæ q̄s, Legendum fortè uræa: quæ & alibi à Varrone nominantur: Cybiū (inquit) & thynnus, & cuius partes Græcis uocabulis omnes, ut melandrya atq; uræa. Horæa quidem dici cœpta uidentur, tanquam modestiore & elegantiore uocabulo, pro uræis.

Imponuntur salsamenta & contra morsum canis rabiosi: & contra draconem marinum ex aceto. idem & cybij profectus, Plinius. Cybium aiunt utiliter imponi uulneri à cane facto, Galenus libro 11. de medic. simplic. Cybia uetera eluta in nouo uase, deinde trita, prosunt doloribus dentium, Plinius. Cybium optimum ac uetustissimum oliæ inditur, atq; argilla circumlini tur, & furno ardenti obijcitur, ut ad cinerem cybium excoquatur. tunc adiecto Pario lapide contuso, salsamenti suprà dicti fauilla conteritur. hoc dentifricium ita bonum est, ut ad inaniratem dentes non sinat peruenire, Marcellus Empiricus. Et cybia uetera eluta in nouo uase, deinde trita, prosunt doloribus, Plinius libro 32.

Cybium (inquit Budæus) appellatur illud uas à Græcis, quod prisci Latini quadrantal appellabant: ea ratione dictum, quæ iam in cybio pisce posita est. H.a.

CYLLVS uel Scyllus. uide in fine ferè Corollarij de Asellis ex ueteribus.

CYNOGLOSSVM in S. littera post Soleam (quam Græci buglossum nominant) dabimus.

CYNOPS, id est Canis oculus: uel CYNOPVS, id est Pes canis, nominat tantùm à Plinio libro 22. capite ultimo, inter acalephia animantium: ut & CYNOSDEXIA, id est dextera canis, aliqui sine s. cynodexia legunt, ibidem Rondeletius ignota sibi fatetur. quis uerò nosset quod nemo describit? Forte zoophyta quædam fuerint, qualia in mari fœcundissima rerum uariarum parente, & æmulatrice terrestrium, innumera sunt: ut etiam manus marina, quam suo loco exhibebimus.

CYNOSEVNA, piscis idem qui smaris apud Athenæum. qui circa finem libri 7. in Chalcidū mentione ex Epæneti de piscibus libro hæc uerba profert: τὰλλα σμαρίδας ἂν φάναι τις εἶναι, κυνὸς δὲ οὔ. Massarius in nonum Plinij capite 26. Smarides (inquit) uocantur etiam marides & cynoseu-

ma(ſic enim perperam habet codex eius impreſſus per m.)à nonnullis,ut inquit Athenæus,unde apparet eum pro σμαρίδας,legiſſe σμαρίδα: & rectè quidem: nam eodem libro de mænidibus ſcribens Athenæus Epæneti ex Opſartytico uerba hæc recitat: σμαρίδας, ἰδίῳ ὄψιον καλὸν καὶ ἡδύ. quare illic etiam ſimiliter legendum:& poſt γαλεῷ diſtinguendum, ceu piſcem diuerſum. ¶ Cynoſſema loci nomen eſt in Aegypto Straboni, Κυνόσσημα Stephano Libyæ locus, &c.

DE CYPRINO. RONDELETIVS.

Cyprini iconem ex noſtris poſuimus, quòd eam iam ante expreſſam haberemus,

A Si Cyprinorum nota propria ſit palatum carnoſum habere linguæ uice, plurima quidem ſunt Cyprinorum genera. Mam quæ Tinca & Brama nominatur, atq; plures alij piſces palatum carnoſum habent. Quoniam uerò quę Carpa à Gallis omnibus uocatur, inter cæteros omnes piſces maximè carnoſum palatum habet, atq; ita euidens, ut uulgus etiam linguam appellet, eam pro ueterū Cyprino hîc deſcribemus, & Cyprinum eſſe comprobabimus. Aliquot alios quibus nota hæc communis eſt cum quibuſdam alijs huic tanquā ſpecies ſubijciemus.

Cyprini ſpecies.

C Sed primùm id perueſtigandū, ſitne Cyprinus piſcis marinus an fluuiatilis, an lacuſtris. Oppianus libro 4. ἁλιευτικῶν cum marinis litoralibus recenſet:

Cyprinus in quibus aquis degat.

Σκόμβροι, κυπρῖνοί τε, καὶ οἱ φίλοι ἀγχιάλοισιν.

Et aliquanto poſt de partu marinorum piſcium loquens:

Ῥηγνὺ δ' ὑπὲρ κυπρίνοισι γονὰς μένοισιν ἔασαν.

Neq; hunc ſolùm, ſed etiam alios omnes quorum Ariſtoteles meminit, Oppianus marinos facit. Athenæus à marinis non ſeiunxit, etiam Ariſtotelem citans. Κυπρῖνος, φησὶν ὁ Ἀριστοτέλης φάγρῳ καὶ ὄτῳ, ὡς Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ, καὶ σιμωχγναθικῶν. At Dorion eodem Athenæo citante inter fluuiatiles & lacuſtres collocat. Δωρίων δὲ αὐτὸν ἐν τοῖς λιμναίοις καὶ ποταμίοις καὶ παλέγων γράφει ὅτως: Λεπιδωτὸν, ὃν καλοῦσί τινες κυπρῖνον. Prior locus eſt: Cyprianus ex carniuoris & gregalibus eſt piſcibus, ut tradit Ariſtoteles. Sed hunc locū poſtea excutiemus. Alter eſt: Dorion uerò in lacuſtrib. & fluuiatilibus numerans ſic ſcribit: Lepidotum quem uocant quidam Cyprianum. Ariſtoteles ſine controuerſia aliquot in locis fluuiatiles Cyprinos eſſe facit, ut quum nonnullis piſcibus palatum carnoſum pro lingua datum eſſe ait, ueluti in ter fluuiatiles Cyprino. Et alio in loco de fluuiatilibus & lacuſtribus tractās, ut Silurum, (Glanim,) ita Cyprinum tonitruo ſopiri magno ſcribit, ſed leuius. Item alibi de partu lacuſtrium & fluuiatilium ſcribens. Iam uerò experientia docet non ſolùm in fluuijs, ſed in lacubus magnis & in ſtagnis Cyprinos naſci. Quare non refert ſi inter fluuiatiles uel lacuſtres annumeres.

Lib. 7.

Lepidotus.

Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 8.

Lib. 8. de hiſt. cap. 20.

Lib. 6. de hiſt. cap. 14.

A A Gallis omnibus Carpe uocatur. Genere ab Italorum Carpione differt, ut poſt dicetur: quod propter eos dico, qui nominis affinitate in eum errorem inducti ſunt, ut Carpionem Italorū cum Carpa noſtra confuderint. Κυπρῖνος & Κυπριανὸς à Græcis uocatur.

B In lacubus & in fluuijs quibuſdam ad inſignem magnitudinem accreſcit, uidimus enim qui

trium cubitorum magnitudinem attigerit, nec ſolùm longo ſed ſpiſſo eſt corpore, ſquamis tegi-
tur maximis & latiſſimis, à quibus λεπιδωτὸν appellatum fuiſſe puto à Dorione. Vix enim alium
reperias qui ualidiores uel latiores habeat ſquamas. Colore eſt flaueſcente, maximè quum ſenuit.
Iunior colore eſt magis ad fuſcum inclinante. Capite eſt breui pro corporis ratione, Tincis hac
parte ſimilis. Ore eſt medio, labris adipoſis, carnoſis, flaueſcentibus. Ex ſuperioris labri lateribus
iuxta angulum ſciſſuræ oris extat appendix utrinq; una, mollis, flaueſcens, in acutum deficiens,
μύστακας poſsis appellare. Supra has aliæ breuiores ſunt, & ideo minùs euidentes, nigricãtes. Den
tibus caret Cyprinus: ſed horum uice os palati medio infixum planum habet, læue, triangulare:
ex aduerſo, in parte inferiore oſſa duo inciſa, in gulam recurua. Oculis eſt mediis, ante quos ſunt
foramina. Pinnis natat latis: duæ ſitæ ſunt ad branchias magnæ, in medio uentre duæ: inter quas
& caudam alia eſt unica, quæ ſerrato aculeo & ualido innititur: inter hanc & præcedentes eſt ex-
crementi meatus. Ex medio dorſo unica erigitur ad caudam ferè continua robuſto etiam inciſoq;
aculeo fulta. Cauda lata eſt, ex nigro rubeſcens, ut & poſtrema pinna.

Lingua caret, ut iam dixímus, ſed eius loco palatum carnoſum dedit natura ſaporum perci- *Lingua an ca-*
piendorũ cauſa. quod euulſum linguę formã adeò refert, ut non ſolùm uulgus, ſed etiã uiri docti *rent.*
linguã uocẽt, & linguã uerã eſſe præfractè defendant, adeò difficile eſt opinionẽ euellere, quæ in
animis hominum penitus inſedit. At qui in os uiuorum Cyprinorũ digitos immiſerit, qui uiuos
mortuóſ ue diſſecuerit, cernet ſuperiori oris parti ſiue palato carnoſam ſubſtantiam affixam, inſe
riori nullo modo hærentem, nec ullo pacto ſolutam aut liberam, ut lingua dici non debeat, niſi im
perfecta admodũm incertaq;. Itaq; non iam falſæ & inueteratæ opinioni nemo fidem adhibeat,
ſed πρὸς ἀύπνοιαν, Ariſtotelicq; ſic ſcribenti: Aquatilium generi quos piſces uocamus, data quidem *Lib. 4. de hiſt.*
eſt lingua, ſed imperfecta, incertaq;, oſſea enim nec abſoluta, ἀπολελυμένη. Sed palatum nonnullis *cap. 8.*
carnoſum pro lingua eſt, uelut inter fluuiatiles Cyprino, ita ut niſi diligenter inſpexeris, lingua id
eſſe uideatur. Huiuſmodi palato carnoſo præditi ſunt & alij piſces, ut Balerus, (*Cyprinus & Balerus*
dentes habent, ut nos obſeruauimus) Tinca, & plures lacuſtres qui lingua & dentibus carent. Qui den-
tes habent, quibus alimentum retinere queant, iidem & linguam obtinent oſſeam, imperfectam,
inferioriq; parti hærentem, uelut linguæ illi oſſeæ dentes infigi poſſent, quemadmodum nonnul
lis in palato: nullis autem horum palatum eſt carnoſum. Sed ad Cyprinum redeamus. Is pro cor-
poris ratione uentriculum uel magnum, uel paruum habet. Hepar medium, in quo fellis ueſica
nigricans. Splenem magnum, pinguedine obducta inteſtina.

Ouis diſtentum uentrem ſemper reperias, quia quinquies aut ſexies annò parit, authore Ari C
ſtotele: ſed ex ouis incrementum tardum eſt, ouaq; edita à mare ſeruantur quum congeſta repe- *De ouis & pa-*
rerit, reliqua pereunt. Cyprinus enim, Balerus, & ſimiles, uadis ſe intrudunt quum parturiunt, ac *tu Cyprini.*
ſæpenumero ſingulas fœminas, mares tredecim uel quatuordecim perſequuntur, fœmina oua
progrediendo emittit, mares ſectantes ſemen ſuum ouis aſpergunt, uerùm plurima pereunt: cùm
fœmina non ſtabilis, ſed mutans continuè pariat, diſsipari oua neceſſe eſt, uidelicet ea quæ non
in materiam incíderint aliquam, ſed excepta ab unda ferantur. Illud uerò notandum, non ſolùm *Cyprinos etiã*
maris & fœminæ commiſtione Cyprinos naſci, ſed etiam ſponte, & ſine ullo maris & fœminæ ſe- *ſponte naſci.*
mine, id quod experientia mihi confirmauit: uidi enim in aquis in caua loca & montibus ſepta re
ceptis & collectis ſponte generatos Cyprinos, in quæ loca nec riuus, nec ſtagnum, nec palus, nec
lacus, nec fluuius ullus, nulla denicq; aqua præter cœleſtem influxiſſet.

Quam Galli omnes Carpam uocant, ueterum Cyprinum eſſe ex ſuperioribus notis perſpi- A
cuum eſt, maximè ex frequenti partu, ex ſquamarum magnitudine: ex eo quòd lacuſtris ſit, & flu *Carpã uerè Cy-*
uiatilis, ſententia Dorionis & Ariſtotelis. Nam quantum ad Athenæi locum iam citatum attinet, *prinum eſſe.*
dicimus integrum non eſſe, neq; enim carniuorus Cyprinus ab Ariſtotele ponitur, cùm herbis, *Carniuorum*
muco, luto ueſcatur. Nec; uerba hæc ſenſum ullum habent: πλὴν ὑγλώσσου οὐκ ἔστιν ὀφθ' σώματι, ἀλλ' ἔστιν *non eſſe.*
ὃ σῶμα κύκλῳ. tradit enim Ariſtoteles linguam Cyprino deeſſe, ſed eius loco palatum carnoſum
habere, idq; maximè in piſce quem exhibemus conſpicitur. Sed de hac nota ſatis iam dixímus.

Noſtri Cyprinos in piſcinis & uiuariis includunt, alij in paludes & ſtagna conijciunt, magno E
prouentu: nam tertio uel quarto quoq; anno maximos quoſq; diuendunt, relictis paruis ad pro-
pagationem.

In lacubus Allobrogum & Italiæ, ut in Lario, capiuntur Cyprini admirandæ magnitudinis. B
Capiuntur in fluminibus & riuis, ut in Sequana, Arari, Lado. *Vbi, & magni-*
tudo.

Vniuerſè quidem carne ſunt molliore, humida, parum glutinoſa, ſatis inſipida, ſed pro loco- F
rum in quibus proueniunt, & nutriuntur differẽtia, magis minúsue ſalubres uel inſalubres ſunt.
Qui in fluuijs magnis urbibus uicinis, earumq; ſordes excipientibus degunt, mali ſunt ſucci, à
quibuſdam tamen cupediarum amatoribus ualde probantur, quod pingues ſint & prægrandes:
magis probandi qui in rapidis & puris aquis naſcuntur & uiuunt. Qui in paluſtribus & ſtagnan
tibus aquis, lutum olent.

Lapis palati ægris in graui febris æſtu alleuamentum aliquod adferre traditur, quòd ſitim ſe- G
det & refrigeret. Eodem ſanguinis è naribus fluxiones cohiberi, ſi ore contineatur, ſunt qui
affirment.

Digitized by Google

DE EODEM, BELLONIVS.

A Inter amnicos piſces antiquí Cyprinum optimè deſcripſerunt: Galli Carpam (quæ ex Sequana & Araríi laudatiſsima eſt) Placentini Carpanũ, Ferrarienſes (ut & multi accolæ Padi) Carpenã, Veneti Rainam, Romani Burbarum, Græci (quí Turcis inſeruiunt) corruptè Saſan, Strymonis amnis accolæ Grinadi uocant. Sed Aetoli antiquam Cyprini nomenclaturam retinẽt. Kyprinos enim adhuc uocant. Proinde ne Carpam cum Carpione confundas, imprimis tibi cauendum eſt: differunt enim inter ſe plurimùm, habent quoq; Padi accolæ ad Comaſcum, piſcem marinum Cyprino perſimilem, cui unica eſt in tergore pinna, atq; utrinq; in lateribus ad branchias una, duæ ſub uentre, piſcem Scarpam uocant; de quo ſam in Coracino dictum eſt: de Cyprino ſic Oppianus, Scombri, Cyprini, ſtabulantur littora iuxta. Ac paulò pòſt, In pelago fœtus quinos edit Cyprianus. (*Græcè eſt* κυπρῖνωσιν, *à recto* κυπρῖνος.)

B Fluuiatilis & lacuſtris eſt, & (ut Dorion author eſt) gregalis & carniuorus, cuius latera utrinq; latiore carne turgent. Squamarum quoq; rotundarum ſerie tam firmiter uallatur, ut meritò Lepidotus appellari poſsit: lapidum enim ictus facilè repellunt eius ſquamæ. Communis Cyprinorum longitudo ſeſquipedalis eſſe ſolet: at bipedalem menſuram excedere rarum eſt. Poſt Glaniam (ait Ariſtoteles) tardiſsimè augentur Cyprinorum oua: augentur tamen quę mares cuſtodiunt ad milij magnitudinem: Sopitur quandoq;.

F Cæterùm ex Cyprinorum ouis Cauiarium rubrum fieri ſolet, Iudæis dicatum: nigro enim (quod ex Sturionum ouis conficitur) eis ex lege eſt interdictum. Quapropter quí ad Capham urbem ad Tanaim ſiti ſunt, magnum ex rubro Cauiario lucrum conſequuntur.

B Cyprinus dentes in ore non habet, ſed tantùm in ingreſſu faucium.

COROLLARIVM.

A CYPRINVS nomen eſt piſcis, Heſychius & Varinus: quí primam acuunt: ego penultimã potiùs circunflexerim, quam Oppianus producere ſolet, ut coracini quoq;. Κυπρίωνες uerò quatuor ſyllabis ultimam acuit, ut & alia in ωνος. Oppianus cyperium nuncupauit, Vuottonus. Sed Oppianus κυπρῖνον tantùm dixit tribus ſyllabis: interpres uerò Latinus cyparinum ſemel. Balagri piſcis fluuiatilis meminit Ariſtoteles libro 4. hiſtoriæ, cap. ultimo: quí nec oua, nec ſemẽ prolificum habeat: ſed Græcè perperã legitur κυπρῖνος καὶ βατρῖνος, ubi Gaza reddit carini & balagri.

Lepidotus. Lepidotum aliquí cyprianum uocant, Dorion. Λεπιδώτης inter piſces à Tarentino nominatur: à Strabone & Athenæo inter piſces Nili. Orpheus in libello de lapidibus, ſquamis nitentem argenteis lepidotum dixit. ----καὶ φολίδεσσιν ἀργυφέοις λεπιδώτην ἐκρεκὲς ἔντος ἐλόντα. Oſiridis corpore dilaniato Typhonem aiunt pudendum eius in Nilum abiecisſe: & de eo guſtaſſe ex piſcibus lepidotum, phagrũ & oxyrynchum: ideoq; Aegyptios hos piſces deteſtari, ἐκφοβεῖσθαι, Plutarchus in libro de Iſide. Huic aduerſatur quod Strabo ſcribit libro 17. Animalia quædam Aegyptij uniuerſi colunt: ut ex aquatilibus duo, lepidotum piſcem & oxyrynchum. Et ubi Herodotus, Lepidotum & anguillam piſces, ſacros cenſent Aegyptij: Valla interpres ſquamoſum uertit: quod non probãrim, ſeruandum enim eſt homonymiæ uitandæ gratia Græcum huius piſcis nomen.

Cyprinus à quibuſdam recentioribus carpa nominatur, quo nomine aut ſimili, multi hodie Europæ populi in uulgaribus linguis utuntur. Deſtinet carpam Danubius, à Rheno ueniat an chorago, Caſsiodorus in epiſtolis 12. 4. de regio conuiuio ſcribens. Miratur Grapaldus nullam in ueterum ſcriptis carpani mentionem extare. Eraſmus Carpas dixit. alíj quidam carpones, (ut Albertus) & carpiones, Carolus Figulus. Nos de Carpione Benaci, planè diuerſo, & tructarum generi adnumerando piſce, ſuprà ſcripſimus. Græci (nonnulli, Gillius) in hodiernum diem antiquo nomine Cyprinum uocant, Maſſarius. ¶ Circa Larium lacum Italicè Burbaro uel Bulbers uocatur, maximus quí in eo naſcuntur, piſcium. Bulbulus, ante alios immani corpore piſces, Benedictus Iouius in Larij deſcriptione. Venetijs carpano, alibí reina: quod nomen à regina factum uideatur, quòd magnitudine inter fluuiatiles & lacuſtres excedat: & à ganeonibus pinguiores ex eis præcipuè appetãtur. ſic inter radices alpinas oreoſelini, uel petroſelini, uel laſeris genus, quod alij uulgò aſtrantiã uel magiſtrantiã nominãt, Rhæti & alíj quí Italiã uerſus montana incolunt, reinam appellant. Braſauolus in libro de purgantibus medic. pro carpa reginã dixit. Carpas Mantuæ Bulbaros uocãt, Platina. Hiſpani Cárpa. Germani ſuperiores **ein Karpf**: inferiores **Karp**, uel **Karpe**: & alicubi, ut audio, **ein Bũb**: quod ad Bulbulum uel Burbarũ Italorũ accedit. alibi **een Carper**, Flandri **Carpel**. Angli **a Carpe**. Bohemi Capr. Poloni Karp. Apud nos pro ætate etiam nominibus diſtinguitur. uocatur enim primo anno **ein Setzling**: ſecundo **ein Spȝoll** uel **Spȝall**: tertio **ein Karpf**.

Spiegelkarpen, Cyprini quidam ſunt in Franconia, ſic dicti à maculis. ¶ Cyprini nigricantes Venetijs è Venedis aduehuntur. ¶ Coracini quoq; in quibuſdam lacubus ſcarpæ uel carpæ piſces uulgò dicuntur, ut Bellonius tradit: capite ac dorſo in Cyprini modum gibberoſo, atq; in arcum conuexo. uide in Coracino A.

B Cyprinus piſcis fluuiatilis eſt, Kiranides. Cyprini nigri in Danubio capiuntur, Aelianus. In

In lacu Suerinenſi cum alij piſces abunde, tum cyprini capiuntur. ¶ Carpæ plerunq; non minùs latæ quàm longæ ſunt. Craſsiores ſunt quàm longiores ſecundum proportionem, Albertus. Carpo piſcis eſt magnitudinis mediocris, decem interdum librarum, Adamus Lonicerus. In unguibus egregij accipitris uidentur eſſe uelut líneæ quædam aut ſciſſuræ, & ſquamæ tanquam in cyprino piſce, Demetrius Conſtantinopolites. A ſquamarum quidem magnitudine lepidotus alio nomine uocatur: quas etſi ἀργυφέας, id eſt argenteas Orpheus dicat: non tamen neceſſe eſt albas eſſe: cum de coloribus poëtæ ſæpe loquantur impropriè, & epithetis aliquando abutantur. dixeris autem commune hoc ſquamarum epitheton eſſe. Squamas habet quaſi aureas, Author de nat. rerum. Carpa plus ſanguinis habet quàm cæteri piſces, pro ſua magnitudine: ideoq; minùs eſſe frigidi temperamenti probabile eſt, Greg. Mangoldus. Lapillum in capite iuxta linguam habet, candidum, durum, ad minimi numiſmatis magnitudinem, interdum paulò maiorẽ. Habet & in medio capitis ſubſtantiam quandam maiuſculam, craſſam, cordis ferè figura, duram ſed tenacem & flexilem dum recens eſt, ſub dentibus mordentis: tanquam in acetabulo quodam poſitam: ſimiliter ut leuciſcus fluuiat. quem Gardonum uocant Galli. De hac fortè ſenſit Enceſius, & impropriè lapidis nomine appellauit, his uerbis: In carpæ faucibus reperitur gemma ſeu lapis, forma triangulari, magnitudine pro portione piſcis, coloris candidi extrà, intus flaui. Linguam (ut uocant) ſeparatam à palato, in parua etiam carpa duos digitos latam uidi, linguæ in qua drupedibus propriè dictæ figura: ſubſtantia quoq; & guſtu ſaporè ue ſimili. uſum quoq; eius & facultatem guſtandi, ſimilem eſſe dixerim. quare linguam appellari nihil prohibet. neq; enim ut lingua uel ſit uel dicatur propriè, locus & ſitus facit: cum aliæ etiam partes ſitu diuerſo nomen idem retineãt. Cæterùm quod apud Athenæum legitur de hoc piſce, τὴν δὲ γλῶτταν οὐκ ἔχειν τοῦ σώματος, ἀλλ' ἔχειν τῷ σώματι κύκτῳ, & Natalis interpres Latinus ſimiliter ad uerbum tranſtulit, linguam ei non ſub ore, ſed ſub os eſſe: ineptè dictum & deprauatum apparet. legi poterat, τὴν γλῶτταν οὐ κάτω ἐν τῷ σώματι, ἀλλ' ἔχειν τὸ σῶμα κύκτῳ. hoc eſt, linguam non inferiore parte oris, ſed ſuperiore habet. Dentes etiam cyprinum habere dixerim οὐκ ἐν τῷ σώματι, ἀλλ' ἔχειν τὸ στόμα: hoc eſt, non in ore, ſed ſubtus. intra fauces enim dentes ipſius latent, neq; uel oculis diducto ore, neq; tactui immiſſo digito apparent: ſicut & balero, & alijs quibuſdam. Sunt autem in maxillæ recuruæ medio dentes quini ferè accumulati, chœradum inſtar, ſitu & magnitudine inæquales, tres maiuſculi, duo exigui, præduri, cauí, ſuperficie ſumma lata, ſiue plana, obtuſa, ſed lineis quibuſdam exaſperata, unus tantùm & candidior cæteris, & ſuperficie læui eſt in mucronem breuiſsimum faſtigiata. Hæc de cyprini dentibus ſtudioſiùs tradere uiſum eſt, quòd Bellonius nullam eorum mentionẽ faciat. Carpo & alij quidam piſces in lateribus gutturis mandibulas habent, ſub branchijs, nec illum in ore dentem, Albertus. uide in Barbo B. ¶ Cyprino quaternæ ſunt branchiæ, duplici ordine, nouiſsima excepta, Ariſtoteles. ego quaternas in eo reperi, ſed omnes duplices. ¶ Lactes in carpa circa calendas Nouembris reperi turgidulos.

Cyprini piſces litorales ſunt, Oppianus: gregales, & in arenoſis locis uictitant, Vuottonus. c
Decarpa fertur, quòd cum fœmina eius grauidam ſe ſentit, & tempus pariendi inſtat, motu oris (*reperiens pulſu leni, ut adiuuet parturam: tunc illum loco ſeminis lac emittere, quod fœmina ſuſcipiés ore, ſtatim ua pariat in ſobolem profuturã, Author de nat. rerum: qui & etymologiam quoq; ridiculam addit, carperam appellari, quòd carpens, uidelicet maſculi ſemen, pariat*) maſculum excitet, ut lac ſpargat; & ita demum eam parere. Eſt autem lac (genitura) huius piſcis ualde ſpiſſum. Quòd autem quidam dicunt fœminã lac ore ſuſcipere, & inde futura concipere oua, omnino falſum & alibi à nobis improbatum eſt, Albertus. ¶ Cyprinos, tincas, anguillas, apuas, è putredine, ſeu abſq; ſemine generari certum eſt, Cardanus in Varijs. Audio in piſcinis ſeu uiuarijs quibuſdam carpas reperiri, in quibus neutrum ſexum agnoſcas, in cibo ſuaueis. Quærendum an hæ ſint quæ abſque ſemine procreantur.
¶ Cyprinus, balerus, & cæteri ferè omnes uadis intrudunt ſeſe cum parturiunt, Ariſtot. Paritura carpa ad ripam, ubi tepidior eſt aqua, ſe recipit, & oua emittit. ſequuntur autem eam mares duo: qui genitura ſua tanquam linteolo oua excipiunt, & ad loca tuta commodaq; educationi ſeu cuſtodiæ deducunt, Greg. Mangoldus. Cyprini quinquies aut ſexies anno pariunt: partumq; ſyderum ratione potiſsimùm faciunt, Ariſtot. Soli quinquies anno pariunt, Oppianus: ſexies, Plinius. Carpæ noſtræ ſub Iunium & in ipſo Iunio parere ſolent. Cyprini poſt glanin tardiſsimè augentur, ouaq; ædita à mare ſeruantur. Ouum eorum, & reliquorum eiuſdem generis, eodẽ die, & poſt, magnitudine minùs fit, Ariſtot. Et alibi, Tum ſolùm oua ſua cuſtodit cyprinus, cum ea congeſta repererit. Cum autem cyprinus hoc faciat, quod & Ariſtoteles teſtatur, & experientia piſcatorum in carpa noſtra obſeruatum affirmat: mireris Plinium ſcribere, ſilurum ſolum omnium ædita cuſtodire oua. ¶ Carpæ cerebrum ad augmentum & decrementum Lunæ creſcere uel decreſcere dicitur, quod etſi omnibus piſcibus accidat, huic tamen præ cæteris: ſicut inter quadrupedes lupo & cani, Author de nat. rerum. ¶ Cyprinus canis exortu potiſsimùm ſideratur, & tonitruo ſopitur magno, ſed hoc leuiùs ei accidit quàm glanidi, Ariſtot. 8. 20. Quem locum Plinius ſic tranſtulit: Fluuiatilium ſilurus (*glanis dicere debuit*) caniculæ exortu ſyderatur, & aliàs fulgure (*tonitruo*) ſopitur, hoc & in mari (*Ariſtoteles nihil de mari: ſed ex profeſſo de fluuiatilibus hæc ſcribens agit*) accidere cyprino putant. Semini (*Soboli*) carperæ nonnunquam in anno primo natiuitatis niger

Digitized by Google

uermiculus quidam poſt aurem tabificus innaſcitur: & hoc ſæpiùs poſt Auguſtum, eaq; tabe mo-
ritur. remedium eius eſt aqua dulcis & fluuialis, Author de nat. rerum. Ariſtoteles ballero &
tilloni ex fluuiatilibus ac lacuſtribus uermem (hèlmintha, lumbricum) innaſci ait ſub Cane: quo il-
li infirmati ad ſummum aquæ efferantur: & illic æſtu (ui Solis) intereant. Lucijs & carpis (ut ex
perito quodam piſcatore accepi) peſtis aliquando ingruit, unde rumores etiam in corpore ipſorũ
apparent: carpis etiam ſquamæ decidunt, itaq; pereunt plericq; omnes infecti, præſertim cum in
piſcina aut uiuario plures coniuncti fuerint. Carpis priuatim ſanguis interdum circa coſtas co-
(F) agulatur, quod uel ex coloris, qui albus iſthic eſſe debebat, mutatione apparet. Sic affecti in cibo
etiam inſalubres ſunt, etiamſi uulgus id non obſeruet. Et hi morbi præcipuè accidunt, cum annus
ficcior fuerit, & aquæ imminutæ. In Palatina regione Germaniæ, in loco cui nomen à Mi-
chaële & campo, uel agro, (**Michelsfeld**) in foſſa circa arcem carpam eſſe, quæ centeſimum uitæ
annum attigerit, ex homine fide digno cognoui. ¶ Carpani herbas depaſcuntur cum fluuij au-
cti alueos excedunt, Platina.

D Marem oua ſua cuſtodire, in c. dictum eſt. ¶ Aſtutus eſt piſcis, & ut reti capiendus euadat,
uaria machinatur. Primùm enim circumiens foramen quærit: quo non reperto, tranſilire cona-
tur, uibrato in aërem corpore, aliquando ſub reti effugium quærit, (ſuffodiẽs in fundo, Albertus.)
Aliàs herbã ore tenẽs, retinet ſe ne trahat à reti, aliàs de ſuperficie ueniẽs, quantũ poteſt caput fun-
do infigit, ita quòd rete nõ niſi caudã tangens illabit, (aliàs ſuperueniens elidit,) Auth. denat. rerũ.

E Interdictum eſt apud nos piſcatorijs legibus, ne quis eo retis genere utatur quod ab arundi-
nibus denominant, (**den Rotzũg**,) imprimis uerò ne reti cuius anguſtæ ſunt maculæ inter arun-
dines quiſquam piſcari auſit: cyprinos tamen & praſinos (ut appellant) retibus quorum amplæ
ſunt maculæ expiſcari licet: modò praſini in eam ſint adulti longitudinem, quæ legibus piſcato-
rijs determinata eſt. Iſtri confluente per hyemem glacie aſtricta, piſcatores alicubi ea perfra-
cta, ſcrobem inſtar putei excauant, in qua cum alij piſces permulti, tum plurimi cyprini & cora-
cini capiuntur, Aelianus. Placentas è papaueris ſeminibus ad olei uſum expreſsis, piſcatores
aliqui in fruſtula comminutas mane, ueſperi & circa mediam noctem aquis injiciunt: & rete ſem
per ſuperinjiciunt: itaq; piſcium magnam copiam aliquando capiunt, & in forum aduehunt. gu-
ſtantur enim hæ placentæ ab omni piſcium genere, carpis tantum & lucijs exceptis. Circa
Argentoratum hæc ars noſtro ſeculo primùm exerceri cœpit: & cum increbreſceret, prohibi-
ta primùm, poſtea rurſus conceſſa eſt, à monacho Carthuſiano inuentam aut demonſtratã aiunt.
Argentorati quidem papauer copioſè colitur: ex ea urbe placentæ huiuſmodi in piſcandi uſum,
aliò etiam conuehuntur. Quòd ſi medicos audiret magiſtratus, piſcationis hoc genus, quo piſces
ſiue papauere ſiue alio medicamento torpore ſtuporeq; quodam affecti, ueluti ſopiti, capiuntur,
omnino damnaret. ¶ Carpo optimè ualet in fundo argilloſo tritico primo ſeminato, & poſtea
argilla deſuper ſparſa, & poſtea aqua ſuper effuſa, Albertus. Carperæ ſoboles paucis aquis (*fo-
rè annis*) prouenit: ſi in ſingulis foſsis decem cubitorum recenter factis ponantur ſingulæ carperæ
cum paribus ſuis ante partum proximè. opinio uulgi eſt earum ſic ſobolem prouenire. ſed poſt-
quam pepererunt, eximuntur. Soboles quoq; trium uel quatuor menſium tempore roborata, ſoſ
ſis reiecta (*exempta*) reponitur ubi habet creſcere cum perfectis, Author de nat. rerum.

F Carpæ pingues ſunt & dulces, ſed non ſalubres, & mollis carnis, Albertus. Gaynerius Ita-
lus carpiones concedit hecticis, carpas an carpiones Benaci intelligens neſcio. Carpa piſcis eſt
admodum uiſcoſus: quare & uino coquitur, ad tollendam eius uiſcoſitatem, Encelius. Parca
etſi ſquamoſior ſit alijs quibuſdam, ut perca & lucio, carnem tamen non habet adeò albam, friabi-
lem & ſubtilem, ſicut lucius & perca: & ſæpiùs reperitur in ſtagnis, Arnoldus in Regimine Sa-
lernitano. Inſalubres ſunt carpæ cum morbis laborant: quod ex ſquamarum defluuio, aut ſan-
guine circa coſtas coagulato apparet, ut diximus in c. Nuper audiui mulierem albo quod cir-
ca branchias eſt è carpa ſtagnenſi deguſtato, mox inflatam eſſe, & multo pòſt tempore ægrotaſſe:
cuius rei cauſa fortè in uermem aliquem uenenatũ, qui branchijs hæſerit, reijcienda fuerit. Com
mendantur apud nos circa Martium menſem præcipuè: bene habitæ tamen & pingues omni tem
pore placent, Maio & Iunio menſibus exceptis, cum genituram emittunt, aut emiſerunt recens.
Cibus ex eis mollis & phlegmaticus eſt, Adamus Lonicerus. Reginæ etſi tanta mollitie non
ſunt præditæ, quanta mænæ & anguillæ, eſitatæ tamen & ipſæ paulò copioſiùs, aluum ſubducũt,
Braſauolus. Præſtat mas fœminæ, ut etiam inter cæteros pleroſq; : lacuſtris ſtagnenſi, præſer-
tim ijs in locis lacuum, ubi fluuios ſubire poteſt. in his enim multò præſtantior euadit. Maiuſcu-
lum etiam minori præferendum puto, quod idem in cæteris carne mollí prædítis piſcibus obſer-
uatur. Quorum color flaueſcit, minus probantur cæteris, (nigris.) Carpæ caput ganeones
imprimis expetunt, linguæ maximè gratia. Lingua eius perdulcis eſt, (præſertim) aſſa, Alber-
tus. Carpani groſsi (obeſi,) & herbas, ubi flumina ob increſcentiam ex alueis exeunt, depaſti,
non inſuaues, cum leucophago aut alliato habentur. parui friguntur, Platina. Sanguine abun-
dat carpa præ cæteris piſcibus: exenterata intrinſecus abluenda eſt uino illo in quo elixabitur, ab
initio ſtatim frigido immiſſa, non ut alij molles feruido, (nimirum propter pulparum craſsitiem.)
Quod ſi gelu in patina facere libuerit, ſquamæ eius linteolo illigatæ ſimul cum piſce coquantur,
ut ius

ut ius reddatur craſsius. Acetum elixandis carpis additur, ſed mox auferetur colando, ne ſquamæ eis decidant, (ſed locus hic in Germanico libro unde transferimus, obſcurus eſt.) fruſta capitis primùm imponi debent, deinde quæ craſsiora fuerint, priùs, elixa donec ſpuma rubeſcat, cola inuerſo lebete ſuper linteo puro, & calida infer, Baltaſar Stendel. Idem paulò pòſt docet ius nigrum cum pane in carpa fieri.

Cyprini piſcis fluuiatilis fel inunctum (oculis) omnem obſcuritatem ſanat. Adeps Venerem excitat. Hoc liquato ſi quis in balneo ſexum ſe (*fortè, pudenda ſibi*) inunxerit, colorem (*calorem*) bonum, & poſt concubitum ſtatim conceptionem parit, Kiranides. Orpheus in Opallij gemmæ mentione, lepidotum ait neruorum affectionibus mederi: quæ autem eius pars uel quomodo id præſtet, non exprimit. de adipe inungendo fortè intelligendum, ad ſedandos dolores, præſertim in affectibus calidis. Καὶ πάλιν ἀλκυονὰς πτέρυξι λιπαίνουσιν ἀωτίνῃ. ¶ Lapillus de capite cyprini ad remedia quædam uſurpatur: extractum de piſce crudo efficaciorem putant. Sed ne pro lapide aliam quandam duram in faucibus ſubſtantiam accipias, cauendum. Lege ſuprà in B. contritus ſanguinē uulneribus manantem ſiſtit inſperſus, Incertus. Sanguis ēnaribus fluens ſi ſuper hunc lapidē defluat aut deſtillet, ſiſti creditur à Bohemis. Prodeſt calculoſis: & ore contentus aduerſatur ebulitioni flauæ bilis circa os uentriculi, quam Germani feruorem appellāt, (den ſod/oder ſoth:) præſeruat contra colicā paſsionē, & alia quædam efficit, Encelius. Vt carpæ, ſic & aliorū piſcium lapilli calculos renū pellere creditur: quorundā etiā pro amuletis aduerſus morbos quoſdā geſtantur, ut clupeæ contra quartanā: & coracini uel chromidis, contra coli malum.

Cyprinus penultima producta efferē, quæ & circūflectitur Græcis. Nomē ei à Cypride, id eſt Venere factū uidetur, tanc̄ fœcundiſsimo piſci, quinquies ēm uel ſexies anno parit: & adeps eius, ſi uerū Kiranides dicit, ad fœcū ditatē facit. Ioānes Herterus ciuis & amicus meus, iuuenis eruditus, cū aliquādo carpis alīs me donaſſet, hoc tetraſtichon ad eas datias egit:

Tu mihi cyprinos dona, Herterе natanteis,
Sic tibi ſit facilis Cypria diua potens.
Sic te formoſa donet Venus aurea nympha,
Augeat & pulchra prole benigna patrem.

Inter ſocularia piſciū nomina, quæ in libello quodā Germanico circūferunt, carpā nequā uel nebulonē eſſe (neſcio qua ratione) legitur: Ein karpfiſt ein ſchelm. ¶ Lingua carponis uel herba uulpis uel digitalis dicta quædā, interlunariæ ſpecies ab obſcuris ſcriptorib. collocat: tumoribus utilis, & ne nimia obeſitate corpora luxurienē, prohibēs, ut aiūt. Sunt qui linguā piſcis appellēt, uulgò fiſchzung, montanā quandā ſedi (aut phylli, ſecundū aliquos) ſpeciē, albicantē, preſertim marginib. foliorū, magis c̄p̄ ſedū maius urbanū in tectis naſcēs, à quo etiā magnitudine & ſucci copia uincitur. ¶ Carpę nominanē in oleis uermiculi, flatibus auſtrinis creati, ut ἴτρες in uitib. Hermol. Barb.

Cyprini adeps & hepar ſuffitu dęmones fugant, Kiranid. Orpheus ſuperſtitionū pater in Opallij gemmę mentione, miſceri cū ea iubet electrū, myrrhā, et ſquamas lepidoti (nimirum ad ſuffitū,) ut futura omnia præuideanē.

DE CYPRINIS RARIS ET monſtroſis.

HAC forma Cyprinus captus eſt in Acronio ſiue Cōſtantienſi lacu, prope Retz, duos ferè dodrantes longus, in præſentia illuſtris et generoſi uiri comitis Vuolff de Schaumburg, anno Saluris M. D. XLV. idibus Nouembris.

Cyprinus rarus & monſtroſus.

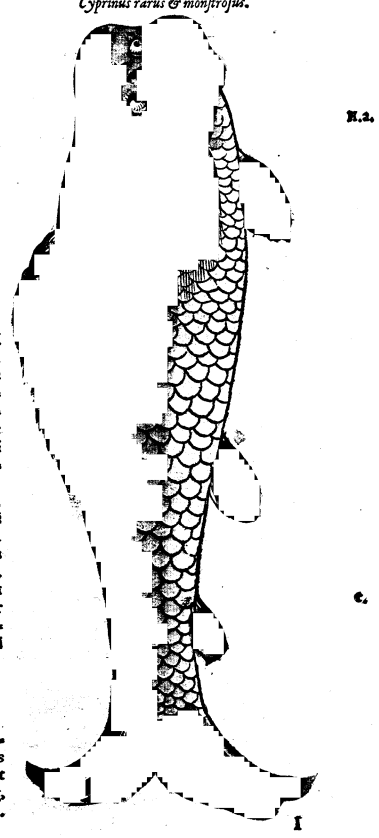

M.2.

e.

I

Picturam ad me misit Achilles Pyrminius Gassarus medicus hoc tempore Augustæ præstantissimus. Prona pars nigro colore picta est, latera fusco, supina luteo. Speciabilis in eo præcipuè facies, æmula humanæ latitudine sua, nec non oculis, ore, naso, buccis ac mento.

Hæc scripseram cum eundem piscem Raphael Seilerus iuuenis Augustanus clarissimi medici Geryonis filius, cùm omnimoda eruditione, tum iuris sctentia, & comitis Palatini dignitate nobilis, pictum ad me dedit, cum descriptione huiusmodi: Piscem hunc omnino qualem depictum mitto, fuisse captum in flumine Austriæ (quod uocant die Ens) in ditione comitis Iulij de Hardegg prope urbem Retz, anno 1545. mense Octobri, uiri quidam eruditi & graues, mihi ueluti testes oculati confirmauerunt. Faciem non auersam, prout reliqui, uel obtusam, sed repressam, ab obliquo in planum aspectu tendẽte, cum temporibus utrinq; latis, oculis binis, naribus, ore, mandibula, omnia effigie humana habuit. Pinnis, squamis, cauda, toroq; corpore posteriore, ipsaq; adeò magnitudine, atq; colore, carpam præ se tulit. Rete captus est solus, & ob raritatem, ac maximè quòd senibus etiam ignotus esset, diu conseruatus; & ueluti miraculum quoddam passim asportatus.

DE ALIA CYPRINI MIRA SPECIE, RONDELETIVS.

Iconem omiſi. monſtra enim pingere non inſtituimus.

NEC potui nec debui studiose lector silentio præterire miram Cyprini speciem quæ Lugduni in foro piscario uiua empta est, dum hæc commentaria mea prælo iamiam committẽda essent. Nullus fuit qui non, demptis capite & rostro, Cyprinum esse iudicarit hunc piscẽ. Nam squamarum figura & colore, pinnis, earundem situ, cauda, idem planè est cum Cyprino. Pinna dorsi initio aculeum incisum habet, ut in Cyprino. Eundem aculeum habet alia pinna quæ excrementorum meatum sequitur, quæ rubescit, item caudæ pars ei respondens. Tota cauda lata est ut in Cyprino. Duas alias pinnas habet ad branchias, similiter duas in uentre. Caput habet non protensum ut Cyprinus, sed Delphini capiti simile, rostrum satis longum sed obtusum, quale reuera pictura repræsentat. ex superiore rostri parte iuxta oris scissuram appendix carnosa utrinq; unà dependet, ut in Cyprino, hac superior est alia breuis & uix apparens, nisi propiùs inspicias utrinq; etiam unica, Hæc Rondeletius.

Similem cyprino monstroso, (sed barbulis insignem, quas in suo Rondeletius non expressit) quẽ Rondeletius exhibuit, Gilbertus Cognatus Nozerenus [redacted] in Nozerethano stagno repertum, anno Salutis M. D. LIIII. Februario [redacted] Cognati uiuario nouem tantùm diebus uixit.

Sed longè pulcherrimus fuit, nec specie, sed coloribus rarus & admirandus cyprinus ille, qui anno Domini M. D. XLVI. Ornburgi in ditione Comitis Palatini Marchionis Ioachimi Brãdenburgensis captus, & Augustam missus est ad Carolum V. Cæsarem in comitijs illic agentem, qui eum sorori Mariæ donauit. Coctus etiam colores retinuit. Picturam eius mihi communicauit Ioannes Thannmyllerus iunior, chirurgus Augustanus peritissimus, in qua longitudo apparet trium dodrantum; latitudo digitorum nouem, quæ est à medio dorso ad uentrem medium. Pinnæ dorsi initium partim aureo, partim rubro colore est, deinceps uerò pulcherrimè cœrulea, reliquis pinnis omnibus color aureolus, ut capiti etiam magna ex parte, ac uentri: sed passim etiam rubedo interuenit, quæ barbulas quoq; quaternas tingit. Dorsum ex uiridi cœruleum; latera superiùs uiridia, inferiùs aurea, &c. In summa suauissimis floridissimisq; coloribus undiquaq; adeò elegantèr pictus atq; distinctus est, ut uel cum rubri maris elegantissimis quibusdam maximeq; uarijs piscibus certare posset.

CAPTVS est aliquãdo apud nos cyprinus hermaphroditus, in quo utriusq; sexus notæ (hoc est & genituræ & ouorum uasa) comparuerunt. In piscinis uerò contrarium quandoq; reperitur, nempe neutrius sexus cyprini, nec mares, nec fœminæ. Et hi fortè sunt, quos sponte nasci Rondeletius author est.

IN Albi flumine pisciculi quidam carpis exiguis similes capiuntur, latiusculi, amari, ingrati: piscibus albis adnumerant, & Oberrottichen uulgò appellant: aliqui per conuicium rusticorum uel sarctorum carpas, Baurenkarpfen/Schneiderkarpfen.

DE CYPRINO CLAVATO SIVE PIGO. RONDELETIVS.

A Medio

A Mediolanensibus Pigus uocatur piscis, Græcis ueteribus ut arbitror incognitus, quã- A
obrem nomine Græco atq; etiam Latino uacat: etiamsi Plinius huius mentionem fece
rit, ut mox dicemus, nullo tamẽ proprio nomine imposito. Vulgi ergo appellationem
sequentes Pigum nominare possumus: uel, quia ex Cyprinorũ est genere à clauis qui
è mediis squamis existunt Cyprinum clauatum uel aculeatum rectè uocabimus, ut hoc maximè
discrimine à cæteris distinguatur. Hunc optimè expressum Pisis mihi dedit Guinus Medicus.

Est igitur Pigus ex Cyprinorum genere, qui in Lario & Verbano lacu tantùm reperitur; ut B
asserũt Mediolanenses: Cyprino ita similis, ut demptis aculeis Cyprinum esse affirmes. Est enim
eodem corporis habitu. Pinnas totidem eodem in loco sitas, os, oculos, palatũ eodem modo car-
nosum, interna omnia similia habet. A branchijs linea curua ducta est, punctis notata. colore est
glauco, uentre rubescente. Squamis magnis tegitur, è quarum medio oriuntur aculei acuti uelu-
ti crystallini. Vita, moribus, sapore, succo, Cyprino superiori similis, nisi quòd paulò melior est.

Pigum esse cuius meminit Plinius lib. 9. cap. 18. duæ certissimæ notæ demonstrant. Plinij uer- A
ba primum subijciemus, deinde notas declarabimus. Duo lacus, inquit, Italiæ in radicibus Alpi-
um, Larius & Verbanus appellantur, in quibus pisces omnibus annis Vergiliarum ortu existũt,
squamis conspicui, crebris atq; præacutis, clauorum caligarium effigie, nec amplius quàm circa
eum mensem uisuntur. Notæ sunt hæ, prior quòd in Lario & Verbano tantum lacu reperiuntur
hi pisces, testibus omnibus horũ lacuum accolis, relíquisq; Italiæ populis. Altera sumitur ex cla-
uis è mediis squamis enatis, ut pictura ostendit, quos clauis caligaribus comparat Plinius. Sunt
autem caligæ calceamenti militaris genus ad mediam usq; tibiam, ut in antiquis marmoribus, &
numismatis perspicitur, unde clauí caligares, qui caligis affigebantur uel ad constringendum uel
ad ornandum, quales Turcæ etiam hodie calceis suis affigunt.

COROLLARIVM.

Ego similem huius piscis picturam Comi ad Larium expressam olim accepi: sed caudæ pinna
maiore quàm Rondeletius pingat: & uentre albo, non rubescente, propter sexus discrimen fortè.
Pigum appellatum coniicio, quòd clauis siue aculeis suis pungat, quasi picum. nam & aui pico
rostro pungenti inde nomen esse factum arbitror. Tolosani rostrum olim uocabant beccum, un-
de beccassæ, id est gallinagini, apud Gallos nomen. Et nostri uerbis **becken** & **bicken**, pro tunde-
re uel pungere, ut aues rostro solent, (κόπτειν dicunt Græci,) usurpant. Circa Verbanum pic à
uulgo nuncupatur: aliis pigo uel picquo. Albertus hos pisces Vergiliades uocat: quoniam, ut
scripsit Plinius, Vergiliarum ortu apparent. Hi pisces (inquit idem) pulchras habent squamas, a-
cutas ut clauí, in capite autem sunt parui: & postea (post caput) caligarum modo dilatantur: atque
hoc ridiculè, ut ex Rondeletij scriptis apparet, ne plura addam. ¶ Qui Larium lacum accolunt,
Aprili & Maio mensibus piscẽ hunc florere dicunt, nempe cum clauos emittit duros, prominen-
tes pyramidis aut clauí caligaris instar, ita ut dimidium lati digiti è corpore extent, (uti Francí-
scus Niger ad me scripsit:) eosq; turbinatos, nullo ordine. Audio & cyprinum, uel cyprini ge-
nus candidũ capi aliquando in Athesi, similibus per squamas dorsi aculeis, frequentibus. Et huic
rursus similem esse aiunt piscem, cui Germanicum nomen est **Erflen**. Est apud nos lacus pi-
scosus nomine Gryphius: in quo piscium quos bramas (uulgò **Brachsmen**) uocitant, genus pecu
liare reperitur: (nam in nostro lacu nulli sunt,) quod **Steinbrachsmen** (ut in Acronio etiam Lin
dauiæ, alibi **Thornbrachsmen**) appellant: lautius ac delicatius cæteris, & sub tempus quo gene-
rationi uacat, aculeatum, ut fertur, & albius euadit: mares duntaxat, quanquam & alij cyprini la-
tiquum generant, squamis exasperantur, & alij fortè feriq; pisces: eoq; tempore ad cibum mi-
nus probantur. Quòd si hoc cyprini genus, cyprinus clauatus non est: Germanicè tamen eum
piscem sic appellemus licet, **ein Thornbrachsmẽ oder Steinbrachsmen/ oder Steinkarpf vß
dem Kumer see/ oder vß dem Langen see.**

DE CYPRINO LATO SIVE BRAMA.
RONDELETIVS.

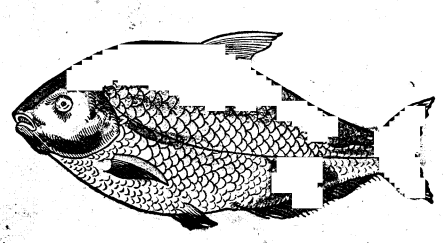

Digitized by Google

A B I Cyprinorum genera plura ſtatuenda ſunt, eis non ineptè piſcem ſubijciemus, quem Galli Bramam uocant, Itali Scardolam & Scardam. Squamis enim, corporis ſpecie, uita Cyprino ſimilis eſt: ſed latiore corpore & compreſſo, quod illi ex lacuſtribus & fluuiatilibus maximè conuenit, ac proinde ea differentia à Cyprino diſtinguetur.

(A) Sunt qui ob nominis affinitatem quam Bramam uulgus uocat, Abramidem eſſe putent, ſed non ſine errore, (ut in Abramide dictū eſt.)

B Eſt autem piſcis fluuiatilis & lacuſtris, maximus & latiſsimus, capite paruo pro corporis magnitudine, dorſo repando & cultellato, corpore compreſſo, ſquamis magnis tecto. Linea à branchijs ad caudā ducta curua eſt. Ad branchias pinnæ duæ ſunt, in medio uentre duæ aliæ, ab excremenū meatu alia eſt ad caudā continua. Huiuſmodi piſces in lacubus maximi naſcuntur. Vidi in Aruerniæ lacu quodam Bramas quæ binûm cubitorum longitudinem, pedum totidem latitudinem æquarent.

C Stagnantibus aquis delectantur, illicq; muco, herbis, luto ueſcuntur.

B Quare in his tantùm fluuijs reperiunt, qui tardè fluunt, turbidaq; ſunt, & craſsiore aqua, qualis eſt Araris, multi item in Gallia Belgica: nec in ijs ad eam unquā magnitudinem accreſcunt, ad quam in lacubus & ſtagnis.

Vbi.

F Carne ſunt molli, pingui, excrementitia, à nōnullis tamen habetur in pretio. In craticula aſſatur, uel farina bene ſubacta & piſta includitur aromatis condita: ſed ſuauior eſt quàm ſalubrior.

DE EODEM BELLONIVS, Abramidem fluuiatilem nominans.

Vide ſuprà in Abramide.

Abramidē Galli atq; Angli Greca dictionē ſecuti une Breſme, Placētini Arbolicā, Itali Scardolā ſiue Scardam, Veneti Ruſſatā uocauerunt. Latior & planior eſt piſcis q̄ Laſca: cuius generis qui mediocri ſunt magnitudine, Lutetiæ Haſeaux nuncupant.

COROLLARIVM.

Icon hæc Cyprini lati accuratè facta eſt ad unū ex lacuſtribus noſtris.

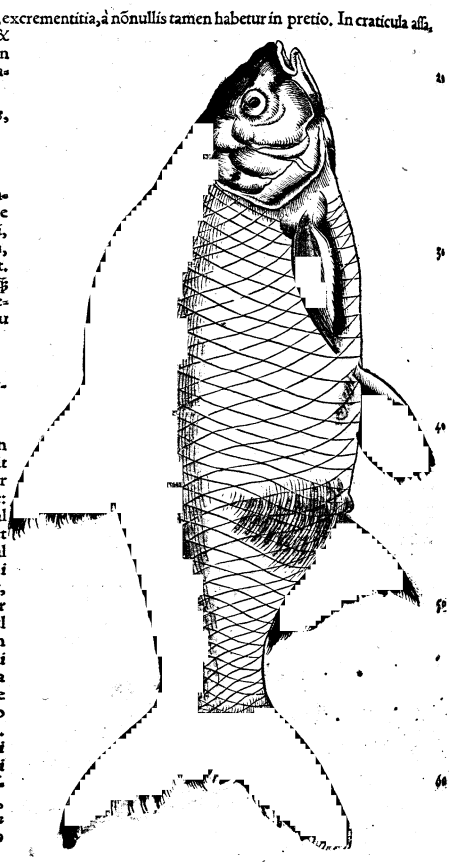

A PRASINVM piſcem recentiores quidā Germani uocāt Cyprinū latū Rōdeletij, Germanici nominis imitatione: Albertus Breſmā. Is an Balerus Ariſtotelis ſit, Eberus et Peucerus dubitāt. nos de Balero ſuprà ſcripſimus. Itali circa Lariū Scardua uocant, alij ſcardulam. Scarda dicitur à Platina. Scarduæ piſcis nullam in ueteribus ſcriptis mentionem haberi Grapaldus miratur. Scardula, & Incobia ex Pigis, & Plota, Salena, Benedictus Iouius in deſcriptione Larij lacus. Galli Braſme. ¶ Germanicè à noſtris nominā eum **Brachſme.** Sunt qui putant primo anno eundē eſſe piſcem dictum **ein Blick,** *(quem nos ſui generis piſcem eſſe in Balero*

Ballero oſtendimus:)ſecundo demum uocari **ein Brachſme**: atq; id nomen retinere. Alij Germanorum aliter proferũt: **Praſem** Saxones: **Braſem**, Friſij: circa Coloniam Agrippinam, **Bryſem**: alibi **Preſem**(ut circa Confluẽtiam,) **Preſſen/Brechſam/Praxme/Breme**: quod nomen politius, ad Gallicum accedit: ut **Scharlen** Tridenti, ad Italicum Scardula.

Praſinum piſcem uidi Aprilis die 22. qui aculeos, ſeu clauos quoſdã, paruos & paucos in capite habebat: & alios complures in ſquamis uerſus caudam, ſingulos aut binos in ſingulis ſquamis. Breſma piſcis lapidem album habet in capite, Albertus. Truyeue(id eſt porcus uel porca)Mediolani dicitur piſcis paruus ſimilis ſcardulæ, Bellonius in Gallico libro de piſcibus. hunc eſſe puto quem Galli Gardonum uocant, nos Leuciſci nomine inter Albos piſces deſcripſimus.

Abundant bramæ in lacubus Heluetiæ. Item in lacu qui Suerinum oppidum alluit, aulam principum Megalopolenſium non procul Oceano Balthico. Ex hoc enim lacu(ut Simon Paulus Suerinenſis prodidit) biduo ante ſacrũ nuptiale, quod fœlicis memoriæ Henricus dux Megalopolenſis cum illuſtriſsima principe Helena electoris Palatini filia celebrauit, quinq; millia Praſinorum, ut nominãt, ſimul capta ſunt. Quam piſcium nobilium ubertatem mirificam dux Henricus ipſe ſolebat narrare, ſe uelut teſtimonium diuinæ benedictionis ſecuturæ, fauſtiſsimi ominis loco accepiſſe.

Scardulæ apud nos in lacu Tigurino, non paſsim, ſed ſuperiore eius parte capiuntur, uſq; ad pagum **Sråſen** uel **Månedorff**, ut plurimum, ſoli nimirum ſeu fundi ratione. uadum enim argilloſum, uel albicanti argillæ ſimile amant. Scardulæ marinæ (ſpecie forſan differentes) uere iam adulto circa paſcha ex Oceano Germanico per flumen Varuon in lacum quendam prope Roſtochium tam denſis agminibus biduo triduóue ingrediuntur, ut haſta etiam conſiſtentibus eis inſerta, recta manere poſſet. Quidam in Polonia permultos horum piſcium coniecit in piſcinam, quæ mox ſuperueniente hyeme tota congelata eſt: & cum parandi conuiuij cauſa remoto gelu piſces capere uellet, ne unum quidem inuenire potuit, licet equis per fundum deductis excitandorum piſcium cauſa. Sequenti autem uere rurſus omnes apparuerunt, ut audio.

Brenna(lego Brema, uel Breſma) eſt piſcis fluuialis: qui cum uidet ſibi lucium imminere, declinat ad cœnoſa, aquarum limpiditatem à tergo perturbans, Alexander quidam obſcurus.

De legibus piſcatorijs apud nos capturam cyprinorum & ſcardularum attinentibus, lege ſupra in Cyprino E. ab initio nonnihil. Præfectus piſcatorum apud nos tabellam è ligno habet tres ferè digitos latam, triente digiti craſſam, cui filum bis circunuolutum menſuram conſtituit maculæ retis, quo bramas capere licet. ambitus totus maculæ, duodecim ferè digitorum eſt. In huiuſmodi reti brama ferè quinq; digitos lata contineri poteſt, minores euadunt. ſed refert etiam craſsitudo piſcis. nam in eadem latitudine alius alio craſsior eſt. In Bauaricis conſtitutionibus eandem eſſe longitudinem uideo, qua tum carpas tum bramas capi licet, nempe 16. digitorum: aut ſi quis menſuram à latitudine malit, ea requiritur in carpa, digitorum quatuor: in brama, ſex. In lacubus Suediæ uel Scandinauiæ uno retis tractu interdum ſcardulas ter mille, aut etiam quater mille capi aiunt. menſe Maio quidem per gramen eas ferri animaduertunt, & ueſtigia ſequentes indagant, non aliter quàm feras in terra uenatores ſolent.

Bramæ apud nos, ut & alij quidam piſces, è Gryphio lacu præſtantiores, quàm in Tigurino, qui urbem alluit, habentur. In Aruernia, ubi in lacu quodam magnæ & pingues capiuntur, in pretio ſunt: & uulgò Gallicum hoc diuerbiũ ab accolis uſurpatur: Qui ha braſme, peut bien braſmer ſes amys. hoc eſt, Ad lautum conuiuium, in quo opulentiã ſuam oſtentet, uocare amicos poteſt, qui bramas habet. Reginæ, ſcardulæ & huiuſmodi non uidentur reprobari, ſicut tincæ, anguillæ, & ſimiles qui ſquamas non habent, Ant. Gazius. Cupediarum periti, ut lucij caudam, cyprini caput, ſic ſcardulæ partem mediam expetunt. Commendantur apud nos ſcardulæ Iulio menſe: ego Tiguri circa finem Aprilis ſuaues & longè pinguiſsimas edi. Alibi Februario Martioq; menſibus, & quo tempore ſalices ſtillant(ſic enim in Germanico de piſcibus adeſpoto libello reperi) maximè probantur. Scardæ quouis modo coquantur, inſipidæ ſunt: & plus moleſtiæ ob minutiſsimas ſpinas inter edendum, quàm uoluptatis afferunt, Platina. Aliqui ſuper craticula torrent oleo uel butyro inunctas.

DE PISCIBVS DIVERSIS GERMANIAE NOtis, Cyprino lato cognatis.

CIRCA Roſtochium Praſinos uulgò (**Praſem**) uocant piſces è mari per fluuium Varuon in lacum quendam circa paſcha conferctiſsimè ſe recipientes, ut ſuprà dixi. qui an iſdem ſint praſinis noſtris, uel generis eiuſdem potiùs ſpecies diuerſa, non habeo quod affirmem.

DE Cyprinorũ genere, quod Germani **Steinbrachſmen** uel **Thornbrachſmen** nominant, dictum eſt ſuprà in Cyprino clauato.

Karaß/Karũntß/Karitß/Garitß, piſcis in Albi fluuio inter albos connumeratur, carpæ fermè ſimilis, latior & albior: ſed minor. Maiores enim ex hoc genere, carpam unius aut alterius libræ æquare aiunt; colore etiã, formaq; accedere, breuiores tamen eſſe, in cibo laudari, in piſcinis

Digitized by Google

apud Bohemos nutriri. De hoc an coracinus uel ei cognatus sit, subdubito. Vide suprà in Corollario de Coracino A. ad finem. Figuram eius qualem olim adumbratam accepi, hic apposui: in operis fine si meliorem interim nactus fuero, exhibiturus.

ROTFISCH, in Noruegia piscis marinus, Prasino nostro magnitudine & figura ferè similis, minoribus pinnis, totus rubens intus & foris. Laudatur in cibo. Erythrinus hic an pagrus sit quærendum. Bellonius ab Anglis Londini etiam asellorum quoddam genus Rotfisch appellari ait.

ROSEMVCKEN in Prussia appellantur pisces, qui in stagnantibus aquis, lacubus aut piscinis profundis capiuntur, cyprinis latis congeneres, quadruplo ferè maiores (ut audio:) præpinques, assari solent cum aromatibus. caput eis ferè spongiosum uel muscosum est præ corpulentia. Idem est puto piscis quem Albertus de animalibus libro 7. tractatu 1. cap. 7. nominat Hosemud, mendosè forsan librariorum culpa, quem capi scribit in mari Flandriæ & inferioris Germaniæ.

GOLDAME dictus Germanicè piscis ab auro (aureo fortè colore) similis est prasino nondũ adulto, quod ad formam, sapore enim plurimùm differt. hyeme capitur sub glacie in lacu Sueriensi. Est & Goldammer passeris auis genus, à colore dictum. Non dissimilis etiam apud Anglos prasino est, latior tamen (ut audio) & colore tincæ, quem Sozee uocitant. alij Sare, alij Sozry scribunt, aliqui du roy, uocabulo Gallico, quod regium significat. piscem enim lautissimum esse aiunt. Galli Fabrum piscem, siue Gallum marinum, ab aureo & micante colore, uocant Dorée, quasi Doradam, id est, Auratam, à qua tamen multum differt.

Massilienses ueram auratam Dorée uocitant, quam (ut alios complures similis figuræ) Galli Oceani accolæ (& similiter puto Angli) nimis communi Bremæ marinę nomine comprehendũt.

BREMAE marinæ nomen, ut iam dixi, Gallis, Anglis & Germanis latè patet, ad pisces diuersos, qui omnes tamen squamosi lati{que} sunt, & cyprino præsertim lato, ut Rondeletius cognominat, aliqua ex parte similes. Seebrãme/Meerbrachsme. quanquã certis in regionibus fortè speciem unam quampiam sic appellant: alicubi enim marinum piscem bremæ lacustri similem, sed crassiorem & maioribus oculis, priuatim sic nominari audio.

BVBVLCA Bellonij, piscículus est suprà inter Albos pisces descriptus. Is (inquit) Bremmã ac Castagnolam marinam toto habitu æmularetur, nisi corpore esset minimo, &c.

IN Picardia (inquit Rondeletius) Rosiere uocatur piscículus, qui dimidiati pedis longitudinem nunquam superat, bramis minimis corporis specie simillimus, colore luteo, &c.

PISCES MARINI ALIQVOT, A VETERIBVS MEMOrati, squamosi & lati, qui omnes uno generali nomine Bremę, uel Bramę marinæ, Seebrãmen, nominantur aut nominari possunt, adiecta aliqua (si uidebitur) coloris aliáue differentia; ordine literarum enumerati.

ANTHIAS, uide mox in Aurata.

Auratam Galli ad Oceanum Brame de mer uocitant: quo nomine etiam Sparum, Cantharum, & similis figuræ pisces nuncupant, Rondeletius. Video Sargum, Melanurum, Auratã, Sparum, Synodontem, Dentalem, ita similes esse, ut uix ab oculatissimo distinguí possint, Bellonius. Chromis, Pagrus, Erythrinus, Hepatus, Orphus, Anthias, Dentex, Synagris, similes sunt, Gillius ex Athenæo.

Cantharus Lutetiæ uulgo Bremma marina dicitur, Bellonius.

Charax Synodonti similis est, sed præstantior, Diphilus. At Synodon Auratæ persimilis est. Chromis.

Digitized by Google

Chromis. Vide in Aurata. Ein ſchwartzlechte oder braune Meerbrachſme.
Coracinus Melanuro confertur. ein ſchwartze Meerbrachſmen art.
Dentex uel Dentalis. ein Zanfiſch oder Zanbrachſme im meer.
Erythrinus, id eſt Rubellio. ein rote Meerbrachſmen art. ein Rotfiſch.
Hepatus Ariſtotelis & Athenæi. ein Meerbrachſmen art mit einem ſchwartzen flecken am ſchwantz/wie auch der Melanurus. Alius eſt Aeliani Hepatus.
Melanurus. ein Meerbrachſmen art mit ſchwartzen flecken am̃ ſchwantz: wie auch der Hepatus.
Orphus, Vide in Aurata paulò ſuperiùs.
Pagrus uel Phagrus. Ein andere rote Meerbrachſme/ein anderer Rotfiſch. nam & Erythrinum paulò antè ſimiliter interpretatus ſum. ſed hic è ruffo ad cœruleum uergit, & rotundior latiorq; eſt: erythrinus ſimpliciter ruber, &c. Pagri nomen proprium Galli non habent. fecit hoc affinitas, quam hic piſcis habet cum Bremma fluuiatili, qui Latinorum & Græcorum eſt Cantharus, (*Cantharus Bremma marina eſt, fluuiatili ſimilis*) unde non Galli ſolùm, ſed & Angli quoq; Cantharum & Pagrum, licet plurimum inter ſe diſſidentes piſces, Bremmam fluuiatilem (*lego marinã*) appellauerunt, Bellonius.
Rubellio, uide Erythrinus ſuperiùs.
Sargus. uide in Aurata ſuprà. ein Meerbrachſmen art. ein Geißbrachſme.
Scarus. ein Meerbrachſmen art/ blawlecht/ vnd mit breiten zänen wie ein menſch. Ein Zänbrachſmen art.
Sparus. ein kleine Meerbrachſmen art/ein Sparbrachſmen.
Synagris. ein anderer Zanfiſch oder Zanbrachſme. nam & Denticem ſic interpretatus ſum. Synagridem & Synodontem aliqui non genere, ſed ſpecie differre arbitrantur, Rondeletius ſola ætate.
Synodus, uide in Aurata: & proximè in Synagride.
Venetijs Raina de mer, id eſt, Carpam marinam uocant piſcem quendam, coracino fortè cognatum: quem exhibebimus in fine Operis.
CYTTVS, Κυτ῀ος, piſcis nominatur ab Athenæo inter piſces tanquã Dionyſio ſacer. ex quo & Maſſarius repetijt: ſed is aliter ſcribit: Cittulum (inquit) Libero patri ſacrum fecêre Græci. Euſtathius Athenæi uerba de ſacris piſcibus repetens, nihil de cytto. Ego cantharum inter piſces potiùs conſecrârim Baccho, ut inter frutices cittum, κιττὸν, id eſt hederam.

DE AQVATILIBVS QVORVM NOMINA D. LITERA INCHOAT.

DACTYLEVS, Δακτυλεὺς, id eſt Digitalis: aliâs Didactylæus, id eſt Bidigitalis, Mugilis genus eſt, à latitudinis menſura dictum, qua digitos duos non explet, Athenæus.
DACVS piſcis quidam à Tarentino nominatur, ſi modo in recto ſingulari ſic uocandus eſt, ipſe in gignendi caſu plurali ponit δάκυας. Dyces quidem Cyrenæis erythrini ſunt.
DASCILLVS cœno & ſtercore ueſcitur, Ariſtoteles hiſtoriæ 8. 2. nec alibi, quod ſciam, eius meminit, nec alius quiſquam. Codex Græcus noſter ſic habet, ὁ δ' ἀσκιλλὸς τοῦ βορβόρου καὶ κόπρου τρέφεται. Theodorus Daſquillum tranſtulit, ſicut pro ſcilla ſquillam dicimus. In expoſitione Niphi inuenio δ' ἀσκύλλας, in margine etiam δ' ἀσκύλλου & ἀσκύλλου. Idem daſcyllos ruſticè ait dici celace: quod ita accipi poteſt ac ſi uulgò in Italia ſic appellentur: & ita, ut poëta canit, Noſtri ſic rure loquuntur. ſed hoc uerum non eſt, rectiùs & clariùs in Alberti commentarijs, qui Arabicam translationem ſequuntur, (in qua pleraq; omnia piſcium nomina à Græcis quidem detorta ſunt, ſed adeò corrupta ut ueſtigium uix agnoſcas,) ita nominari daſcillum: quamuis noſtra Alberti editio non celace habet, ſed celeka: & eodem in loco ab Ariſtotele ſcarus & melanurus algis uescentes: & ſalpa, ſtercore & algis, nominantur: pro quibus omnibus Albertus ſic habet: Celeka citatur ſtercore ſiue cœno & herbis, & paſcitur quaſi quolibet & ſolus tempore per eſcã uuechim ſiue ſtercoris deprehenditur. Vnde pro daſcillo potiùs an ſalpa, Albertus Celeka poſuerit, neſcias. Abſurdiora hæc ſunt quàm immorari nos deceat: adferre tamen uolui, ut Niphi ineptiæ pro derentur. ¶ Daſcyllum piſcem ſibi ignotum Rondeletius fatetur.

Ruſticè dici, quid Nipho ſit rûre loquuntur.
ſignificet.
Niphi ineptiæ,

DELCANVM, δελκανὸν, piſcem à Delcone fluuio nominari, in quo etiam capiatur, & falſus ſtomacho quàm commodiſſimus ſit, author eſt Euthydemus in libro de ſalſamẽtis, Dorion uerò

Digitized by Google

Leptinus. Lebianus. in libro de piſcibus, Leptinum Lebianum nominans (τὸν λεπτῖνον, λεβιανὸν ὀνομάζων) eundem & Delphinum eſſe quoſdam aſſerere ait, Athenæus. Lebia, λέβιαι, piſces quidam lacuſtres ſunt Heſychio & Varino: τὰ λεπιδώτες ἔχοντα, τὰ γύγκαι, καὶ ἰχθῦς λιμναίους. Si Rhodios inuitâris, εἰσιὸν δὲς κωμῳδοῖς σίλφιον, ἢ λεβίαν, ἐφ' ᾧ κεχρὴ πολὺ μᾶλλον, ἢ μυρίνῳ πρόσεγχέας, Diphilus apud Athenæum, hoc eſt, Silurum aut lebiam coctum ſi appoſueris Rhodijs, multo magis quàm murrhino (generoſo aliquo uino) eis gratificaberis. Delcus, δέλκος, lacus eſt piſcoſus circa Thraciam, Heſychius.

DELEDONE, δελεδόνη, ὁ μυλλὸς ἰχθύς, Heſychius & Varinus.

DE DELPHINO. BELLONIVS.

F B F C (A) B C *Aſilus.* D *Hamiæ.* B *Nõ eſſe Delphinum incuruũ.* B *Interiora delphini & turſionis.*

DELPHINI nomẽ magis ubíq; receptum eſſe uideo, quàm eius carnis eſum, qua apud orientales plagas ueſci ſumma religio eſt.

Piſcis eſt omnibus maris litoribus frequens: in Ponto quidem minor, in Galliæ litoribus maximus, ditiorum popinas multis modis apparatus lautiores reddens, inter uiuipara connumeratus.

Fœtum enim producit, quadrupedum terreſtrium inſtar: unde illud Oppiani,

Et Delphin Ponti princeps, uitulíq; marini Hi pariunt fœtus, fœtus æquare parenti Poſſes.

Quinq; uel ſex pedes longus eſt: craſſus autem, quantum hominis amplexus concludere poſſit. Cæterum glaber, ac ſine ſquamis, liuente tergo, uentre albicante, roſtro tereti, tenui & oblongo in anſeris modum. Quamobrem uulgus noſtrum marinum anſerem appellauit, Oye de mer. Pinna illi utrinq; ad latera unica eſt, altera in dorſo erectior. Dentibus, quibus centum & ſexaginta poſt roſtri cuſpidem os communitum habet, pro armis utitur, branchiarumq; loco, fiſtulam inter oculos gerit, per quam & aërem attrahit, & aquã reijcit. Cauda illi eſt nigra, lunata, leuiter fiſſa, ac præter aliorum piſcium conſtitutionem tranſuerſa: cumq; ut cæteri piſces oculis præditus ſit, palpebras tamen præter eorum naturam gerit, quemadmodum & meatus ad audiendum, in quos ſi feſtucam adegeris, protinus eos ad oſſa petræa deſinere comperies. Proinde quod ad ſexus differentiam attinet, maſculo foramen quoddam apparet in uentre medio, è quo pudendum exerit quadrupedibus ferè ſimile. Fœminæ pudendi orificium, ano uicinum eſt, etiam ad terreſtria animalia accedens.

Mirum eſt, hunc piſcem inter marinos principes connumeratum, etiam à minoribus uiliſſimiſq; dejectamentis infeſtari, quale eſt œſtrum, quod Latini aſilum appellauerunt, à quo laterali pinnæ inhærẽti tantopere cruciatur, ut magno interdum impetu ex mari in ſiccum exiliat, illicq; uitam plerunq; finire cogatur.

Iam quæ de Hamiarum cum Delphinis pugna ab authoribus tradita ſunt, uera eſſe comperimus: ſiquidem utrorumq; agmina ad Helleſponti fauces ſpectabili prelio dimicãtia uidimus: ſed omnium qui nobiſcum in naui erant iudicio, Delphini uictoriam conſecuti ſunt: ea ſcilicet coniectura, quòd Delphini Hamias ui compellere ac præ ſe agere uiderentur.

Hîc ſequebatur icon Delphini, cum nomenclaturis: Delphinus, Gallicè Oye de mer, uel Marſouin. Nos Rondeletij icone contenti fuimus. 41

Falluntur plurimum, qui tales eſſe putant Delphinos, quales in antiquis marmoribus & numiſmatis depictos uident, hoc eſt, repando dorſo incuruos atq; inflexos: id enim ſtatuariorum ac pictorum libido effecit potius, quàm ut aliqua nos ad id credendum ratio adducere poſſet. Verũ quidem eſt, ingruente tempeſtate, dum ſaltantes Delphini, atq; ab undis exilientes, in mare præcipites ferri conſpiciuntur, noſtros oculos fallere ſolere, atq; incuruum quiddam præ ſe ferre: ſed ea ratio geometrica, qua oculus ob motus celeritatem plerunq; decipitur, quemadmodum ſi rectum lignum in obliquum præcipitem (*præceps*) trudas. Quamobrem ſtatuarijs ac pictoribus hoc concedendum eſt, quibus Gallica etiam lilia longẽ ab ipſa natura diuerſa primùm confingere placuit. Hoc tamen in antiquorum marmorum ac numiſmatum delphinis placidiùs ferendum eſt, quòd dempta incuruata figura, reliquum totius corporis naturam probè imitetur.

Quid Delphinus à Turſione diſtet.

Equidem non omnino abſurdè ſenſiſſe mihi uidentur, qui marinum ſuem, quem Marſuinum uocant, pro Delphino uſurparunt. Quanquam enim re uera Marſuinus ſit marinus Turſio, tamen tanta eſt utriuſq; piſcis partium interiorum cum porci terreſtris, atq; adeò hominis partibus ſimilitudo, ut Delphinum etiam marinum porcum dicere poſsis: adeò mollibus partibus, cerebro, corde, hepate, uentriculo, renibus, ac uaſis inde prodeuntibus: duriſq;, hoc eſt oſſibus, atque ab his cartilaginibus, inter ſe conueniunt. Hoc intereſt, quòd Delphini lien compactus non eſt, ſed in multos globulos diſtinctus: felliſq; folliculo, ac cæco inteſtino caret. Hoc præterea à Turſione diſtat, quòd Delphini inteſtina multò graciliora ſint: itemq; epiglottis quæ in palati foramẽ inſeritur, triploq; minore ſit pudendo, maiore corde, liene, hepate, pulmone ac uentriculo; lingua quoq;

quoq; multò longiore ob roſtri prominentiam. Præterea Delphini dentes in inferiore maxilla ſe mipedem longa, ſerratos, & acutos, utrinq; quadraginta, ſuperioribus minores conſpicies. Turſionis uerò obtuſiores in latum ſe diffundunt, ut in pecudum anterioribus inciſorijs cernere eſt. Cauda etiam lunata Delphinis apparet, Turſionibus laciniata, magisq; quadrangula. Denicq; Delphinus, ut plurimum Turſione gracilior eſt, magis tamen carnoſus, ac minus pinguis.

Porrò ut nihil intactum prætermitteremus, quod ad præcipuam huius piſcis cognitionem ſpectaret, utriuſq; piſcis fœminæ uterum aliquando diſſecuimus, quem conſpeximus ad humani formam propemodum accedentem. Cuius diſſecti formam ac figuram ſequens tibi pictura oſtendet.

Matricis Delphini cum fœtu effformatio: quæ Turſioni etiam conuenit.

Delphini caluaria.

Vt Delphinus quatuor & uiginti uertebras, atq; utrinq; duodecim ueras coſtas habet: utcp in eodē clauiculas, ſcapulas, cubitos, radios & ulnas facilè agnoſcere poſsis, & in lateralibus pinnis quandam ueluti manum in quinq; digitos articulatos diffiſſam: ſic eius caluaria, quantam habeat cum porco ſimilitudinem, uideto ex ea figura, qualis à nobis aliquando in Rauennati litore perſpecta eſt.

Simile huic delphini cranium nos quoq; olim accepimus à Cornelio Sittardo, Romæ depictum apud Gisbertum Horſtium medicum.

DE DELPHINO, RONDELETIVS.

Delphinus fœmina, cum fœtu maſculo.

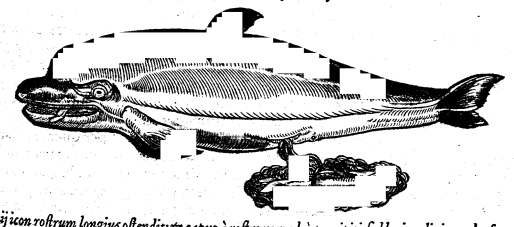

Bellonij icon roſtrum longius oſtendit: & caput à roſtro non adeò præcipiti, ſed leni accliuitate dorſum uerſus: ſicut & Gisberti Horſtij pictura Romæ ad uiuum facta, quam habeo: in qua etiam fiſtula in capite apparet è regione oculorū ferè, ſed paulò anterius, &c.

Digitized by Google

A QVI à Græcis Δελφὶς uel Δελφὶν & Δελφίων, à Latinis non mutato nomine delphin uel delphinus, & delphinulus dicitur, ab accolis maris mediterranei delphin uel dauphin, à quibusdam oceani accolis marsouin uel meerschouin, quasi maris suem dicas: à Gallis becdoye, quod promi nentiore sit rostro. Cognominatur ἱερὸς ἰχθὺς, & παιδεραστὴς & φιλάνθρωπος ab amore, quo pueros & homines prosequitur, & Simo, quòd hoc nomine delectetur. Nonnulli delphinos berellos uocant, eo quòd (ut Alberti uerbis utar) ante naues aquam euomant. Delphinus tanquã genus phocænam sub se comprehendit teste Aristotele lib. 6. de hist. anim. cap. 12. quum scribit phocænam delphino similem esse, sed minorem, & à compluribus delphini genus esse existimari. Et Aelianus libro 16. cap. 18. de Taprobanæ insulæ piscibus loquens, balænas delphinis (*thynnis est in Græco*) insidiari scribit, horum duo genera illic nasci: alterum ferum, dentibus serratis, & inexorabili immanitate piscatoribus infestum: alterum natura mansuetum circum homines natare, & more canum blandiri, & se contrectari sustinere, atq; obiectum cibum sumere. De delphino eo qui omnibus notior est, & hominum amans primùm dicemus, cuius partes tum internas tum externas eò diligentiùs explicabimus, quò plura ab Aristotele, Plinio, cæterisq; probatis authoribus de eo scripta sunt, & ut quæ prætermissa sunt addamus, & ut quæ ab ijs tradita sunt, dilucidiora reddamus: postremò ut intelligant studiosi, quantopere cetacei quidam siue belluæ marinæ cum quadrupedibus terrenis cõueniant. Ex delphinis quos multos uidimus, duos, fœminam matrem, & fœtum marem proponimus graphicè depictos, & ad uiuorum delphinorum ueriſsimam imaginem expressos.

Delphinum species sub se comprehendere.

De iconibus.

B Delphinus igitur cetaceus est piscis, corio læui & sine pilis, sed duro, contectus, corpore oblongo, tereti, dorso repando, rostro longo, rotundo, resimo, oris scissura longa, quæ ad unguem clauditur ueluti ceruorũ os, dentibus paruis, acutis, pectinatim coëuntibus: lingua carnosa, exerta, in ambitu parum serrata, mobili suillæ simili. Oculis magnis, sed cute adeò tectis ut pupilla solùm appareat, ij non procul ab oris scissura siti sunt, in eadem ferè linea. Nullum meatum nec ad odorandum, nec ad audiendum habet, si Aristoteli credimus, eum tamen & odorari & audire certum est. At meatus habere quibus audit nos ex anatome deprehendimus. Hi post oculos sunt tenues admodum & exigui ueluti in uitulis marinis, & multa pinguedine circũrecti, ut uix appareant, sed in caluaria auris internæ constitutio tota manifesta est. Post rostrum siue supra rostrum fistulam habet geminam, quæ ad caput arteriæ asperæ pertingit, foris figura C, internus sinus carne quadam molli & pingui oppletur, qua utrumq; foramen arctè clauditur, eaq; fistula ante cerebrum est, ne quis credat post cerebrum esse: nam spinæ dorsi continuus ductus fistula intercipe retur, sed à ueteribus dicitur in dorso esse, quia magis ad partem posteriorem spectat, quàm in balena, in qua fistula magis ad anteriora uergit. Eius usus est, ut per eam respiratio fiat & aqua cum cibo hausta reijciatur. Pinnis natat duabus ualidis, quæ ueluti hominis brachia cum omoplatis articulis iunguntur, earum musculi quatuor robusti dorso pectoriq; annectuntur. In medio dorso pinna unica surrigitur, partim ossea, partim cartilaginea, sine ullis spinis aculeisue: etsi Plinius, Appion, Pausanias spinas in dorso habere dixerint. Cauda ex duabus pinnis constat è lateribus ortis, quæ in semicirculum sinuantur. Inferior uentris pars æquali spatio à sese disiuncta hæc continet, umbilicum, pudendum, anum. dorso est nigro, uentre candido. Cute spissa & firma, sed molli ob pinguedinem, quæ subest ueluti in porcis terrestribus. Caro est nigricans, suillæ uel bubulæ similis. Non spinis uel cartilagine, sed ossibus, sustinetur. Sub peritonæo partes quæ ad nutritionem & generationem conformatæ sunt ad quadrupedum terrestrium magis quàm ad piscium partes accedunt. Nam epiploum habet, sed minùs pingue, quo uentriculus & intestina incalescunt & fouentur. Ventriculum magnum, cùm ad iustam magnitudinem accreuerit: in recès nato exiguus est, & geminus uidetur, eius fundo pancreas hæret, desinit in intestina, quæ in multos gyros conuoluuntur, eâdem ferè ubiq; crassitudine, præterquàm in extremis, quæ medijs paulò sunt latiora. Mesenterium uertebris annectitur, glandulas nigras, uenas arterias q; intertextas gerens. Lien in recens natis magnus pro corporis ratione, in adultis paruus & niger. Hepar coloris sanguinei, septo transuerso annexum, uentriculum totum complectens, in duos lobos diuisum. In caua parte umbilicalem uenam habet, quo loco uena porta exoritur. A gibba parte caua uena prodit sursum & deorsum ramos quamplurimos mittens. Fel nullum conspicitur. Renes uenæ magnæ trunco arteriæq; magnæ per emulgentes alligantur, sunt corporis proportione amplissimi inter hepar & testes siti, numerosis carunculis racematim compactis ueluti acinis constantes. Vrina per ureteras in uesicam percolatur: quæ terrestrium animalium uesicis similis, sita est inferiore uentris parte. In ijs qui utero adhuc gestantur, in urachum desinit, per quem urinam deponit in allantoidem tunicam ad diem usq; partus. Editi in lucem per pudendum urinam sicuti terrestria emittunt, & per musculum sphincterem retinent. Vracho arteriæ umbilicales adhærent, arteriæ magnæ inferioribus ramis insertæ. Vtrinq; sunt testes oblongi, quibus præparantia uasa præposita sunt, infiniti scilicet uenarum & arteriarũ è magna uena arteriaq; ortarum ramuli, qui post uarios & multiplices anfractus in epididymin inseruntur. Cùm enim magna sanguinis copia multo semini generando necessaria sit, quæ longo uasorum ductu ob spatij breuitatem transmutari & elaborari non potest, solerter admodum natura gyros illos uasorum instituit, ut illis, id quod

Fistula.

Interiora.

Ventris inferioris partes.

Digitized by Google

quod longitudini deeſt penſaretur, & quibus ſinguli meatus capreoli modo intorti dependent, & in glanduloſa corpora radici pudendi adnata deſinunt, ex quibus, meatu urinario, neruo cauo genitale conſtat humano ſimile, cuius extremum foris propender, in glandem tenuem linguis auium ſimilem deſinens, quæ præputio non omnino integitur, intus replicatum latet, ad ueneris uſum exeritur. Oppianus:

μὴδὲ τ' ἀιδρομέοιο πανείκελα καρφώσῃς· οὐσὶ δὲ πᾶφιν ἔοικε πόρῳ ἄφορον, ἀλλὰ οἱ ἔσται κώδυπτα, λαχέουσ' ὑγρῇ χρὶ ἑλκυστὴ ἐφῆ. Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Venas ſuas, neruos, arterias idem pudendum habet, oſsi innititur quod oſsi pubis proportione reſpondet. Inferiorem uentrem ſumus executi, de ſuperiore iam dicamus. Thorax coſtis ueris & mendoſis, ſterno, uertebris, muſculis conſtat, cuius capacitatem pulmones magni complent, denſiore ſubſtantia quàm in terreſtribus: craſsitudine & colore hepar quadrupedum referunt, tum ne aqua in rariorem ſubſtantiam altiùs penetrans eiici non poſſet, tum ne in magnis expirationibus, quibus in aquis ferè ſemper uti coguntur, tenuior ſubſtantia facilè diſrumperetur. Hi in duas partes diuulſi ſunt, parte inferiore adeò gracileſcunt, ut membranam eſſe affirmes, undiq; cor complectuntur pericardio concluſum, in medio thorace locatum, nulla in re porcorum cordi abſimile: duos ſinus, totidem auriculas, deniq; ſimilia omnia habet. Adhæc aſperam arteriam, œſophagum, muſculos, & quæcunq; in terreſtrium corporibus ſunt, clauicula exempta reperire eſt. Caput cum uertebris articulatur. Cerebri diſpoſitio eſt diuerſa. nam in anterius & poſterius diuiſum eſt, non in dextrum & ſiniſtrum, ut in homine. Neruorum coniugationes ex eo naſcuntur, plexus χοειοειδὴς in eo, rete mirabile, meninges duæ pro integumento. Vt omnia hæc in ſummam contraham, porco terreſtri maximè ſimilis eſt: differt autem colore, felle, renum forma. Thorax. Pulmones. Cor. Caput. Cerebrum.

Supereſt ut fœminarũ partes internas explicemus, quò fœtus generatio intelligi poſsit. Vulua ceruicem palmum unum longam habet: ea deinde in ramos duos diſtribuitur, ueluti in quadrupedibus terrenis uidere eſt, teſtes ad uteri cornua poſiti, pudendum inter umbilicum & podicem. Fœminarũ partes internæ.

Fœtum ex ſemine concipit, ſine ouo, & perfectum in lucem edit, ſingulos uno partu, interdũ tamen & binos, uterum gerit decem menſibus. Aeſtate parit, nec ullo tempore alio, ut rectè ſcripſit Ariſtoteles lib. 6. de hiſt. animal. cap. 13. Vnde Plinij locus is falſus uideri poteſt. Agunt uêre coniugia, pariunt catulos decimo menſe, æſtiuo tempore. Nam ſi uêre delphini cum fœminis commiſceantur, gerantq; uterum decem menſibus, qui fieri poteſt ut æſtate pariant? Dicã quod ipſe experientia comprobaui. Quum hæc ſcriberem, è matris utero fœtum, quem hîc depingendum curauimus uêre extraxi. Alteram Octobri menſe diſſecui, in cuius utero tum primùm formari cœptos catulos inueni. Ex quibus effici neceſſe eſt, eum quem ferè perfectum uêre compari proximæ æſtatis initio in lucem edi oportuiſſe: alterum initio autumni conceptum decẽ menſibus pòſt, nimirum æſtate, gignendum fore. Quare Plinij locum mendoſum eſſe exiſtimo: neq; eum intellexiſſe delphinos ueris tempore coire, cùm mox ſubiungat decimo menſe catulos parere, æſtiuo tempore. Sed legendum: Agunt uera coniugia, quod ex Ariſtotele ſumptum eſt. Διαγῆρι δὲ γαμοῦσιν ἀλλήλοις ὑπὸ συζυγίαις οἱ ἄρρενες τὰς θηλείας. degunt coniugatim mares cum fœminis. Chorio, amnio, allantoide tunicis fœtus in utero inuoluitur: ſanguine nutritur per uenas umbilicales, ſpiritum per arterias eaſdem trahit. Deniq; eodem planè modo quo quadrupes animal uel homo in utero concipitur & nutritur, & in lucem editur. Coëunt delphini ſupinis partibus admotis mutuis amplexibus inhærentes, hominum more. Oppianus lib. 1. ἁλιευτικῶν: Conceptus, fœtus, & partus. Perpenſus Plinij locus lib. 9. cap. 8. Lib. 9. de hiſt. anim. cap. 48. Coitus.

Δελφῖνες δ' ἄνδρεσσιν ὁμῶς γάμου ἐντύνονται. Quæ ἀφροδισιακῶς uertit interpres.

In faciẽ uerſi dulces celebrant hymenæos Delphines, ſimiles hominis cõplexibus herent.

Id quod à me aliquando in mari noſtro ſpectatum eſt. Lacte nutriunt catulos, geſtantq; eoſdem infirmos, adultos diu comitantur. Adoleſcũt autem celerrimè, quippe annis decem ad ſummam perueniunt magnitudinem. Viuunt anniscompluribus. Conſtat enim nonnullos uixiſſe annis uiginti quinq;, alios triginta: quod cognitum fuiſſe teſtatur Ariſtoteles, præciſa à piſcatoribus cauda, ut quos ita redditiſſent mari, captos item agnoſcerent, & ſpacium temporis ſcirent. Item Albertus tricenis annis uiuere ſcripſit. Dormiunt roſtro ſublato, ſiue fiſtula elata per ſummа æquoris, qua etiam ſpirant, pinnas ſuas leuiter mouendo, ſtertentes etiam leuiter audiêre nonnulli. Nutritio. Incrementum. Vita. Somnus.

Certiſsimum & hoc eſſe futuræ tempeſtatis prognoſticon aiunt, ubi in maris ſuperficiem frequentius ſe uibret, & quodammodo colludat, cuius rei cauſam D. Thomas hanc reddidit: Hyema li, inquit, procella ingruente, ab imo maris conſurgunt exhalationes, quæ hyemi fomenta ſuggerunt, tuncq; calor excitatur in delphinis. quoniam uerò calidi propria eſt agitatio, inde contingit id animal crebriùs erumpere, ac ſeſe oſtentare. Ex quo illud eſt Plinij lib. 8. cap. 35. delphini tranquillo mari laſciuientes, flatus ex qua ueniunt parte præſagiunt. item ſpargentes aquam, item turbantes (aliâs: item ſpargentes aquam turbato [ſcilicet mari,] & tranquillitatem) tranquillitatem. Id uerum eſſe affirmant piſcatores & nautæ. Non ſolùm uerò delphini, ſed & alia etiam animalia tempeſtatem præſentiunt, ut echini arena ſe ſaburrantes, ut ranæ ultra ſolitum uocales. Sunt & multò plura, Tempeſtatis prognoſticon. Mutuatus eſt hæc Ronde. & Celij Rhod. lib. 8. cap. 6.

Digitized by Google

quæ tempeſtates præſagiunt, de quibus Plinius libro 18. cap. 35. Quare crediderim piſces in aqua aëris agitatione mutationeq; affici, non aliter quàm imbecillos & ualetudinarios ob auſtrinos inſtantes flatus, dolorem in capite, uel articulis ſentire, quod euenit iis qui cum Neapolitano morbo diu conflictati ſunt, uel arthricis. Sic laterum uel thoracis doloribus obnoxij ſeptentrionales uentos prænunciant. Nam paulatim magis ac magis immutatur aër, priuſquàm omnino in contrarium permutetur. Leues autem immutationes facilè ferunt, qui proſpera ſunt ualetudine, magisq; externis cauſis morborum reſiſtunt. Ad alias delphini actiones tranſeamus.

Stridor et uox. Lingua. Lib. 9. cap. 8.

Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 9.

C Stridorem edit, uocisq; nonnihil: quia aſperam arteriam & pulmones habet, & linguam mobilem, quod ut intelligerent ſtudioſi exertam in pictura expreſsimus. Sed ſtatim reclamabit aliquis ex Ariſtotele, unaq; cum Plinio nos errare affirmabit, de delphini lingua hæc ſcribente: Lingua eſt his contra naturam aquatilium mobilis, breuis atq; lata, haud differens ſtillæ. Pro uoce gemitus humano ſimilis. Ariſtoteles autem diſſentire uidetur his uerbis: Ἀφ' ἑαυτῆ γὰρ καὶ ὁ ἄλλος, πρωΐμη, ὦ μάλ' ὅταν ἐξέλθῃ ἐν ᾧ ἐστὶ ἀέρα, ὁμοίως ἢ ὅσοι ἐφ' ἡμῶν· ὅτι γάρ τοῦτο (apparet hîc aliquid uitiatum, ego legerim· τινος γὰρ ὄντος) φωνὴν ἔχει οὐ πανθήμονα, καὶ ἀρτικύκλου· ἀλλὰ τὴν γλῶτταν οὐκ ἐκτελυμβάνει, ὥσθ' ἡδέως τὴν φωνὴν ποιεῖν. Delphinus ſtridet ac mutit efferens ſeſe in aërem, ſed non quemadmodum ea quæ ſuperiùs enumerauí (*non ut piſces illi qui uocales exiſtimantur, ut cuculus, chromis, lyra, &c.*) hic enim uocẽ & pulmonem, & arteriam habet: ſed linguam non ſolutam, neq; labra, ut articulatam uocem poſſit edere. At qui Ariſtotelis contextum propiùs inſpexerit, nobis Plinioq; minimè aduerſari intelliget. Etenim Ariſtoteles hoc capite oſtenſurus, quæ animalia uocem, quæ locutionem, quæ ſonum aliquem ſiue ſtrepitum edant, ſubtiliter hæc omnia diſtinxit: ut uox à pharynge & pulmonibus pendeat, ut quibus pulmo deſit, iis nulla uocis emittendæ ſit facultas, locutio uerò non niſi uocis per linguam explanatio ſit. quamobrem quæ linguam nõ habent, aut μὴ ἐκτελυμβάνει, id eſt, non liberam & ſolutam, ea neq; uocem emittunt, neq; loquuntur, at ſonos edere uel aliis partibus poſſunt. Lyra igitur & chromis ſonos ſtridoresq; mouent, quia neq; pulmonem, neq; arteriã habent, & pectines quoties per ſumma humoris nitibundi feruntur, quod uolitare dicunt, ſtridere ſentiuntur, atq; etiam marinæ hirundines quæ ſublimes uolitant mare non attingentes. Delphinus uerò non eodem modo ſtridet ac mutit, quo hæc omnia, quia uocem habet ob pulmonem & arteriam: præterea linguam mobilem ac liberam, ſed non ita liberam & ſolutam ut uoci articulatæ & locutioni efferendæ ſatis eſſe poſsit. Quare non negat Ariſtoteles delphinum linguam mobilem habere, ſed non ita mobilem & ſolutam, (*Ariſtotelis uerba, τὴν γλῶτταν οὐκ ἐκτελυμβάνει, ita accipi ac ſi diciſſet,* οὐχ οὕτω ἐκτελυμβάνει, *uel* οὐχ ἱκανῶς ἐκτελυμβάνει) ut uocem articulatam efferre poſsit, eſſe nam breuis, ut ait Plinius. Atq; hunc eſſe germanum Ariſtotelis ſenſum confirmo ex ipſiusmet teſtimonio, cuius paulò póſt hæc ſunt uerba: Pueri ut cætera ſua membra continere ac regere nequeunt, ſic etiam linguæ ſunt impotentes, & quidem imperfecti, & ſerò lingua abſoluuntur. itaq; magna ex parte balbutiunt, tortiq; ſunt lingua. Pueris igitur lingua non deeſt, neq; adhærens eſt, ſed mobilis & lata, queq; exeri poteſt: ſed nondum ita libera, ut uocem diſtinctè articulateq; enunciare poſsint. Ita delphinis lingua eſt lata, mobilis, quæ modò exeri, modò condi poſsit, non hærens palato, neq; oſſea, non ita tamen ſoluta ut uocem explanatè efferre queant. Porrò neq; labra, neq; palatum cameratum habet, quæ locutioni conferunt.

Auditus, eiusq; organum in delphino et piſcib.

Delphinum audire, cæteroſq; omnes piſces conſtat ex iis quæ diximus, quum de piſcium ſensibus ageremus. Huius uerò ſenſus organum nullum manifeſtum reperiri poteſt, ne in delphino quidem, ut putat Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. anim. cap. 8. At audire ſine meatu ullo parteq; huic rei deſtinata, nullum animal poteſt, per quam ſoni uoceſq; ad cerebrum perferantur. Qua ratione impulſus cum delphini cranium diligentiſsimè contemplatus eſſem, manifeſtiſsimum audiendi meatum, qui ad cerebrum uſq; patet, inueni: è regione uerò in uiui delphini capite foramen tam exiguum, ut ferè oculorum aciem fugiat, ſtatim poſt oculum, qui ſitus in cauſa eſt, cur difficiliùs reperiatur. ſunt enim oculi & foramina illa in eadem ferè linea cum oris ſciſſura.

Odoratus, eiusque organũ, in delphino & piſcibus.

Cùm uerò ſagaciſsimè odoretur, multò difficiliùs eſt inuenire quæ pars huius ſenſus miniſtra ſit: quod non ſolùm in delphino, ſed in omnibus aliis piſcibus admiratione dignum eſt: neque eſt quòd quis per foramina illa, quæ ante oculos ſunt narium loco, piſces odores percipere certò credat: ad cerebrum enim uſq; non permeant, ſed partim obſepta & cæca mox deſinunt, partim ad branchias feruntur. Omnes tamen odorari certum eſt, cùm eſca recenti abſtineant, nec iiſdem eſcarum generibus omnes capiantur, ſed uariis, ſcilicet ſui agnitione odoris, quippe cùm uel fœtidis nonnulli alliciantur. Quare meatus iſtos cæcos eſſe exiſtimo, & qui oculis noſtris cerni non poſſunt, per quos tamen odori ad cerebrum pateat aditus, ut qui tenuioris eſſentiæ ſit quàm humor. Quòd ſi in his qui branchias habent perſpicui non ſunt, quantò minùs eſſe debent in iis qui pulmonibus ſpirant? In illis enim branchiæ ualde patent, ut ſine inſpiratione magna odorari poſſint: hi, cùm reſpirationis organum intus lateat, ſine magna inſpiratione & aëris tractu odores nõ percipiunt, ut docet Galenus in libro de odoratu, quibuſcum unà in cerebrum penetraret aqua, ſi per apertos meatus permearent. Odores autem in cerebrum piſcium ſeſe inſinuare id maximo eſt argumento, quod ad eſcam nidoroſam accedunt, odoribusq; caput repleatur & grauitate tenetur. Et ut de cæteris taceamus, de delphino odore unguẽti grauiter offenſo hiſtoriam ex Plinio narremus.

Libro 9. cap. 8.

narremus. Alius delphinus inter hos annos in Africo litore Hipponis Diarrhyti, simili modo ex (D)
hominum manibus uescens, præbensq; se tractandum, & alludens natantibus, impositosq; por-
tans, unguento peructus à Flauiano proconsule Africæ, & sopitus (ut apparuit) odoris nouita-
te, fluctuatusq; similis exanimi, caruit hominũ conuersatione, ut iniuria fugatus, per aliquot men
ses: mox reuersus in eodem miraculo fuit. Qua in re delphino cum suibus conuenit, quibus ama-
racinum inimicum est, si Lucretio credimus, libro 9.

Deniq; amaracinum fugitat sus, & timet omne Vnguentum.

Quoniam uerò actiones sine partibus, quæ harum gratia à natura conditæ sunt, explicari uix B
possunt: ijs addamus quædam de delphini ore ab Aristotele & Plinio prodita, quibus fit ut dubi- De delphini
tare possit aliquis, sit ne delphinus uerorum, quem hic exhibemus. Cùm enim delphino nostro ore.
sit os ante & in promptu, longa etiam scissura & multum infra rostrum descendens, tamen Ari-
stoteles hæc scripsit: Cartilaginei, delphini & omnes cetacei resupinati (ὕπτιοι) cibos capiunt. ha- Lib. 9. de hist.
bent enim os subter, unde fit ut minores periculum facilius possint euadere, alioquí pauci admo- anim. cap. 2.
dum seruarentur: quippe cùm delphini celeritas, atq; edendi facultas mira esse uideatur. Et alio
loco apertiùs: Sunt & oris differentiæ, aliis enim os est ante & in promptu, alijs infrà parte supina, Lib. 4. de part.
ut delphinis & cartilagineo generi. quamobrem hæc nisi conuersa resupinentur, cibum corripe- anim. cap. 13.
re nequeunt. quod natura nõ solùm salutis gratia reliquorum piscium feciſſe uidetur (dum enim
illa sese conuertunt, mora intercedit, qua piscis quem insectantur euadere possit: nam omnia id
genus rapina piscium uiuunt) uerùm etiam ne nimis deuorandi auiditatem explerent. si enim fa-
cilius caperent, breui præ immodica satietate perirent. Præterea rostrum rotundum est & tenue,
quodq; diuidi in os non possit. (*Postrema Græce sic leguntur*: Ῥόσ᾽ τὸ στόμα πόρρωθεν καὶ λεπτὸν ἔχοντα πλὴν
παρὰ γνάθους φύσιν, ἔχ᾽ οἷον τε διαλύεσθαι ἔχειν.) Ex ijs sua mutuatus est Plinius: Nisi multùm infra rostrũ Lib. 9. cap. 8.
os illi foret, medio penè in uentre, nullus piscium celeritatem eius euaderet. Sed affert morã pro-
uidentia naturæ: quia nisi resupini atq; conuersi non corripiunt, quæ causa præcipuè celeritatem
eorum offendit.

In his Aristoteles & Plinius uidentur delphinis os in supina parte tribuere, quod galeis & a- Conclusio.
lijs multis cartilagineis proculdubio competit, delphinis non item: de quibus id uerissimè dici cre
diderim quòd † in supini conuersi cibos corripiant: tum propter causas quas reddit Aristoteles, † in abusu, uel
tum propter longam oris scissuram, & multùm infrà descendentem, ob quam si proni uescerentur resupini legen-
cibi uix bene corripi possent, atq; hinc & inde diffluerent, nec rectà in oris fundum, ac inde in dum
œsophagum deferrentur.

Addam aliud quod à ueteribus dictum est, uero haud consentaneum. Aulus Gellius inquit: Nullos in pinnis
Verba Appionis subscripsi eruditi uiri ex Aegyptiacorũ libro quinto, quibus & delphini aman na dorsi delphi-
tis, & pueri non abhorrentis consuetudines, lusus, gestationes, aurigationes refert: eaq; omnia se- nos aculeos esse,
ipsum, multosq; alios uidisse dicit. Καὶ αὐτὸς δ᾽ ἔν εἰδον πόλει Δικαιαρχίᾳ δελφῖνα ῥᾳθύμως παιδὸς, καὶ πεδὸς contra Gellii et
παιδιᾶν ἐπομένου φοιτῶντα. ἀπὸς δὲ καὶ πεδοπνιγόμενον ὁ ἰχθὺς, ὡσεὶ λιγετο τὴν πόλιν ἅπᾶσαν, καὶ πᾶς ἀ- Plinium.
κούσας πάσι δῆλος, ἵνα μὴ ὁ παιδίσκος ἀμύσσοι, καὶ ὑπαπαδὸν πολεβαπτισε μέχρι βλεφαρίσμου ἀνῆκε. σεβάσιον.
ἐξέγετο (ἐξέγετο, *in nostra editione: ex fic Gellius legisse uidetur. uertit enim, confluebat*) δ᾽ ἄρα ἡ Ῥώμη & πᾶσ᾽ ἡ Ἰ-
τολία θεᾶσασθαι ἰχθὺν νηχόμενον σὺν ὄχλῳ. id est, Et nos quidem uidimus apud Puteolos delphinum a-
mantem mirè puerum, inclamatum à puero accíri. Quinetiam adnatans dorso puerum admitte-
bat, ita ut pinnæ aculeos uelut uagina conderet, ne dilectum sibi corpus laceraret, receptumq; e-
quitis modo insidentem per magnum æquor, per ducenta stadia (*triginta ferè passuum milia, Gellius*)
deferret. Roma igitur tota, omnisq; Italia confluebat, ut piscem amoris causa uectorem pueri spe
ctaret. Paulò aliter rem narrat Plinius. Diuo Augusto principe Delphinus (*in Campania, Solinus*)
Lucrinum lacum inuectus, pauperis cuiusdam puerum, ex Baiano (*litore, Solinus addit*) Puteolos in
ludum literarium itantem, cùm meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine sæpius
fragmentis panis, quem ob id ferebat, allexisset, miro amore dilexit. Pigeret referre, ni res Mœ-
cenatis & Flauiani, (*Fabiani, Solinus*) & Flauij Alfij, multorumq; esset literis mandata. Quocunq;
diei tempore inclamatus à puero, quanuis occultus atq; abditus, ex imo aduolabat, pastusq; è ma
nu præbebat ascensuro dorsum, pinnæ aculeos uelut uagina condens, receptumq; Puteolos per
magnum æquor in ludum ferebat. Simili modo reuehens pluribus annis, donec morbo extincto
puero subinde ad consuetum locum uentitans, tristis & mœrenti similis, ipse quoq; (quod nemo
dubitaret) desiderio expirauit. Hi delphino aculeos in pinna dorsi tribuunt, quod falsum esse
sensus ipse conuincit: nullas enim omnino spinas, neq; aculeos in ulla corporis parte habet del-
phin. Quare uel fabulosa ista esse oportet, uel eos qui ista scripserunt parum diligenter delphinos
inspexisse. Pinna unica est in medio dorso satis rigida: aliæ duæ in uentre, ita sitæ ut non solùm na Pinnæ delphini
tatum, sed etiam ut motum quo sursum sese effert respirandi causa adiuuent. Aliæ duæ in cauda, Cauda.
quarum etiam magnus est usus, & diuersus ac in alijs situs. Non ex recto spinæ dorsi ductu oriun
tur, ut altera sursum, altera deorsum spectet, sed ex caudæ lateribus, altera dextram, altera sinistrã
partem uersus, ita ut cauda sua latitudine aquam uerberet. Cuius tanta uis est, ut prouerbio dictũ
sit, Ἀλφῖνα πεῖρ᾽ ἀγκύλον δεῖν, id est, delphinum cauda ligare, in eos qui frustra quidpiam conantur,
quod non dictum est propter caudam lubricam, etsi læuis sit, sed propter eius robur: nullus enim

quantumuis uiribus præstans delphinum hac parte retinere potest.

C *Velocitas & impetus.* Quum deorsum contendit, caudam sursum mouet, contrà quum in summa aquæ sese effert: sed ea celeritate, ut nullum eo uelocius animal esse dicatur. Aristoteles lib.9.de hist.anim.ca.48. Omnium tum aquatilium tum terrestrium animalium uelocissimi mihi uidentur esse delphini: supersiliunt enim nauigiorum magnorum malos: quod maximè faciunt, quum piscem quempiam cibi causa persequuntur: tunc enim si is fugit, ad fundum usq; fame urgente insequuntur: quod si longior fuerit reuersio, spiritum continent, quasi spatium apud se reputantes, & conuersi sagittæ modo feruntur, celerrimè itineris longitudinem emetiri uolentes respirandi causa, quo impetu nauigiorum, quę fortè illic fuerint, malos superant. Hoc idem urinatores faciunt, cum se in pro-
Lib.9.cap.8. fundum demiserunt. pro uiribus enim conuersi enixiùs efferuntur, ut spirent. Quæ Plinius ma-
iore ex parte expressit. Velocissimum omnium animalium non solùm marinorum delphinus, sed ocyor uolucre, acrior telo. Nam cùm fame concitati, fugientem in uada ima persecuti piscem, diutiùs spiritum continuêre, ut arcu dimissi ad respirandum emicant, tantaq; ui exiliunt, ut ple-
Delphini icon in Hieroglyphicis. runq; uela nauium transuolent uento euntium. Vnde qui hieroglyphicis literis res significabãt, uelocitatem per delphinum expresserunt: quod indicat celeberrima illa & omni Principe digni-
sima sententia σπεῦδε βραδέως, id est, festina lentè, quæ Octauio Augusto adeò arrisit, ut non in-
monibus modò quotidianis crebriùs usurparet, uerumetiam epistolis suis frequenter insereret: admonens his duabus uocibus, ut ad rem agendam adhiberetur simul & industriæ celeritas & di-
ligentiæ tarditas. Eadem Tito Vespasiano adeò placuit, ut numismatis insculpserit, quæ altera ex parte faciem Titi Vespasiani cum inscriptione præferrent, altera ancoram, cuius medium ceu te-
monem delphin obuolutus complectitur, ancora tarditatem, delphino celeritatem designante.
Lib.2.ἀγωνιστῶν. Eandem delphini celeritatem comparat sagittæ Oppianus:

Δελφῖνάς σ' ἀγέλαιον ἀλὸς μέγα κυδιόωντα Ἐξοχα ἰωχέῃσι, καὶ ἀγλαΐῃ κομόωντας,
Ἰητῆρσι τ' ὠκυβέλοις: ἅμα γὰρ βέλεσ' ὥστε θάλασσαν Ὑπταὶ τ' ὀκυβόλοι.

Ab hoc delphini in natando impetu ortum est prouerbium, δελφῖνα νήχειν διδάσκειν, delphinũ nare doces, in eos competens, qui monere quempiam conantur in ea re, in qua cùm sit ipse exercitatissimus, nihil eget doctore.

D *De hostibus delphini amijs & crocodilis.* Veruntamen delphinus etsi uelocissimus & fortissimus sit, aduersario non caret: amiæ enim cum eo pugnant, & expugnant, ut capite de amia fusiùs exposuimus. Idem crocodilos necat in Nilo, ut tradit Plinius lib.8.cap.25. Verùm in crocodilo maior erat pestis, quàm ut uno esset ei-
us hoste natura contenta, Itaq; & delphini immeantes Nilo, quorum dorso tanquam ad hunc u-
sum cultellata ineſt penna, abigentes eos præda, ac uelut in suo tantùm amne regnantes, alioqui impares uiribus ipsi astu interimunt. Callent enim in hoc cuncta animalia, sciuntq; non modò sua commoda, uerumetiam & hostium aduersa, norunt sua tela, norunt occasiones, partesq; dissiden-
tium imbelles. In uentre mollis est tenuisq; cutis crocodilo, ideo se ut territi immergunt delphini, subeuntesq; aluum, illam secant spina. Superiùs annotauimus delphinum non in dorso tantũ, sed & in toto corpore spinas omnino nullas habere, quamobrem pro spina, legendum opinor, pinna uel penna, quemadmodum ante cultellatam pennam dixit. Sed non sine causa dubitauerit is qui delphinum & crocodilum diligentiùs inspexerit, quî fieri possit, ut delphinus dorsi pinna crocodili aluum dilaceret. Nam crocodili cutis minùs est in aluo dura quàm in dorso, non tamẽ
ita mollis, ut cultro etiam peracuto penetrari possit: delphini uerò pinna non usqueadeo dura est neq; acuta, cui tamen uim magnam à celeritate addi non negârim.

A *Sturionem alii quidam delphinum putarunt.* Non desunt qui sturionem nostrum, ueterum delphinum esse crediderint, ob dorsi cultellata ossa, quæ clypeos referunt, quibus etiam ligna ueluti ferrâ secari possunt. Atq; in ea sententia fuit se scio uirum doctissimum, cuius iudicium his in rebus plurimi facio.

D *Delphinus an præcat balenæ.* Vulgus piscatorum ait delphinum balænæ præire, & iter præmonstrare, quod ueteres mu-
sculo tribuerunt. Sed eius opinionis occasionem inde ortam arbitror, quod ubi balænæ sunt, ibi delphini & lamiæ frequentes sint, à quibus balænæ dilacerantur. Delphinos fama est, si pompi-
lum aut urgente fame, aut casu aliquo degustarint, stupidos fieri subitò, & uiribus defectos nullo posteà negotio maris æstu in litus eiici, ibiq; à mergis, cæterisq; auibus maritimis dilaniari & ab-
sumi.

C *Occultatio delphinorum.* Tricenis diebus latêre circa canis ortum, occultaríq; incognito modo, scribit ex Aristotele Plinius lib.9.cap.8. quod eò magis mirum est, inquit, si spirare in aqua nequeunt. Neq; ego id ue-
rum esse crediderim, nisi in scopulorum specubus lateant, in quibus liberè spirare possunt, quem
Eruptio in terram. admodum faciunt & uituli marini. (*Sic & Massarius sentit.*) Solent etiam in terram erumpere, incerta de causa, ijsdem authoribus: sed id œstro diuexati faciunt, ueluti thunni & gladij. Præ do-
lore igitur in terram exiliunt, cuius rei oculatus sum testis, reperi ipse œstrum siue asilum delphi-
no, qui in litore iacebat, inhærentem. Idem eis accidit mugiles ueloces admodum persequenti-
bus: quum enim citatum cursum inhibere non possunt, in terram usq; impelluntur. Statim tel-
Terræ cõtactu nõ statim mori eos. lure tacta moriuntur, ait Plinius lib.9.cap.8. Et Ouidius:

Quem postquam bibulis iniecit fluctus arenis, Vnda simul miserum uitaq; destituit.

Ex eo natum fuisse prouerbium author est Plutarchus: delphini in terra uis, de ijs dictum, qui id in quo

in quo minùs ualeant toto conatu petunt, quòd delphinus tam ſtupendæ agilitatis animal terræ contactum non patiatur. Sed hoc falſum eſſe docet experiẽtia. Nam fœmina quam diſſecuimus, ut eam cum fœtu exhiberemus, uiua diu iacuit, & delphini uiui à noſtratibus Lugdunum uſque aliquando deportati ſunt. Citiùs moriuntur ſi iiſdem retibus quibus thunni capiãtur, ob id quod inuiti ſub aqua retinentur, reſpiratione priuati. Si ſagena noſtra uulgari capiantur, non capiuntur, (ſortè, moriuntur:) quia ſeſe efferendo reſpirant. Multò ocyùs moriuntur fiſtula obturata, quod argumento eſt magis per fiſtulam quàm per os reſpirare. Ichthyopolæ noſtri longiùs aſportare uolentes, & uiuos ſeruare, in fiſtulam uinum inſtillant, quod fiſtulam non obſtruit, ſed per eam in os & uentriculum penetrat, & diutius ſpiritus conſeruat.

Ferunt eos dignoſcere, qui è delphinis deguſtarint, illoſq; deuorare: ab alijs uerò abſtinere, qui nunquam delphinum contigerunt, ut ederent, tanta beneuolentia ſeſe mutuò proſequuntur. Tradunt etiã ueteres, delphinorũ opera homines in piſcatu uſos fuiſſe. Vnicũ ex Plinio exemplũ proferemus, & eò libentiùs, quòd in Gallia noſtra Narbonenſi ſolitũ fieri narrat eo in loco, qui à Montepelio parum diſtat, quicq; Monſpelienſibus noſtris tam notus eſt, quàm ſua cuiq; domus. Præterea locum Plinij in uulgaribus codicibus corruptis aliquot locis reſtituimus opera Guilielmi Pelicerij Monſpelienſis Epiſcopi antiquitatis peritiſsimi. Locus eſt huiuſmodi. Eſt in Nemauſienſi agro ſtagnum, Latera appellatum, ubi cum homine delphini ſocietate piſcantur. Innumeris mugilum ſtato tempore, anguſtis faucibus ſtagni in mare erumpit, obſeruata æſtus reciprocatione. Qua de cauſa prætendi non poſſunt retia, quæ molem ponderis ullo modo tolerẽt. Et iam ſi non ſolertia inſidietur tempori: ſimili ratione in altum protinus tendunt, quod uicino gurgite efficitur: locumq; ſolum pandendis retibus habilem effugere feſtinant. Quod ubi animaduertẽre piſcantes (concurrit autem multitudo temporis gnara, & magis etiam uoluptatis huius auida) totusq; populus è litore quanto poteſt clamore conciet Simonem ad ſpectaculi euentum: celeriter delphini exaudiunt deſideria, Aquilonum flatu uocem proſequente, Auſtro uerò tardiùs ex aduerſo referente. Sed tunc quoq; improuiſò in auxilium aduolant, propereq; apparet acies, quæ protinus diſponitur in loco, ubi coniectus eſt, pugna opponente ſeſe ab alto, trepidoſq; in uada urgent. Tunc piſcatores circundant retia, furciſq; ſubleuãt. at mugilũ nihilominus uelocitas tranſilit. At illos excipiunt delphini, & occidiſſe ad præſens contenti, cibos in uictoriam differunt. Opere prælium feruet, includiq; retibus ſe fortiſsimè urgentes gaudent: ac ne id ipſum fugam hoſtium ſtimulet, inter nauigia & retia, natantesq; homines ita ſenſim elabuntur, ut exitus non appareat. Saltu (quod eſt aliàs blandiſsimum his) nullus conatur euadere, ni ſummittantur ſibi retia, egreſſus protinus ante uallum præliatur. Ita peracta captura quos interemere diripiunt. Sed enixioris operæ quàm in unius diei præmium conſcij ſibi, opperiuntur in poſterum: nec piſcibus tantùm, ſed intrita panis è uino ſatiantur. Quæ de eodem genere piſcandi in Iaſio ſinu Mutianus tradit: hoc differunt, quòd ultro neq; inclamati præſtò ſint, parteſq; è manibus accipiant, & ſuum quæq; cymba è delphinis ſocium habeat, quanuis noctu & ad faces. Hac piſcandi ratione audio Hiſpanos aliquando uſos fuiſſe non procul ab urbe Palamos nuncupata. Eadem hodie quoq; uti poſſent piſcatores noſtri, nec dubito quin delphini offa uinoq; cicurari poſſent, & inclamati accurrere, cùm aliquoties ſibilo euocatos acceſsiſſe ad naues, & circũnataſſe uiderimus, nec minùs hodie quàm olim ad id accommodatæ ſunt ſtagni fauces ad oppidum Malgurium uocatum. Quæ ſi uera ſunt, nec illud mirum eſſe debet, quod Plinius ſcribit, delphinum hominis amicum animal eſſe, nec hominem expaueſcere ut alienum, obuiam nauigijs uenire, alludere exultantem, certare etiam, & quanuis plena præterire uela: uerùm & muſica arte mulceri ſymphoniæ cantu, & præcipuè hydrauli ſono. Hinc tantopere ab Herodoto primùm, deinde ab alijs celebrata hiſtoria, qua ferunt Arionem Methymnæum delphino inſidentem ad Tænaron fuiſſe euectum, qui erat citharœdorum ſui ſeculi nulli ſecundus, quiq; primus hominum, quod nouimus, & fecit, & nominauit, & docuit Corinthi Dithyrambum. Hunc Arionem ferunt cùm permultum temporis triuiſſet apud Periandrum, concupiſſe in Italiam Siciliamq; nauigare: rurſus parta ingenti pecunia uoluiſſe Corinthum reuerti, & quum profecturus è Tarento eſſet, quia nullis magis quàm Corinthijs fideret, nauigium uirorum Corinthiorum conduxiſſe. Quum altum tenerent, iſtos Arioni inſidiatos, ut eo deturbato pecunia potirentur. hoc illum intelligentem oblata eis pecunia, mortem tantùm fuiſſe deprecatum. Non perſuadenti nauitas iuſsiſſe, ut aut ſibi manus inferret, ut ſepulturam in terra nanciſceretur, aut illico in mare deſiliret. Arionem ad hanc neceſsitatem redactum obſecraſſe, ut, quandoquidem ipſis ita placitum eſſet, cernerent ſe omni ſuo ornatu coopertum, ſtantemq; ſuper foros audirent cantantem, & cùm decantaſſet ſibi ſe manus illaturum, atq; iſtos permittentes (inuaſerat enim eos libido audiendi præſtantiſsimum inter homines modulatorem) è puppe in mediam nauem conceſsiſſe. illum inducto ſibi ornatu, ac ſumpta cithara ſuper foros inchoaſſe carmen quod dicitur Orthium, eoq; decantato ſeſe ut erat ornatus, in mare eciſſe. Et hos quidem curſum tenuiſſe in Corinthum, illum uerò aiunt à delphino exceptum in Tænarum fuiſſe tranſuectum. Et cùm è delphino deſcendiſſet, Corinthum eodem habitu perrexiſſe. Et ubi peruenit, quicquid contigerat enarraſſe: & Periandrum (quia non crederet) tenuiſſe hominem in cuſtodia, ne quò prodiret: cæterùm curauiſſe ut nauras haberet; eos acci

Quòd dignoſcant, qui è delphinis deguſtarint.

Socij hominum in piſcatione, ex Plinio.

Ex Mutiano.

Erga homines amor.

Arionis hiſtoria, ex Herodoti lib. 1.

Digitized by Google

tos, ubi adfuerunt, percontatum ſi quid de Arione memorarent. & referentibus illum ſoſpitē cita ca Italiam agere, fortunatumq; Tarenti ſe reliquiſſe, Arionem apparuiſſe eodem quo deſiliſſet habitu, iſtos terrefactos nihil ampliùs habuiſſe quod conuicti inficiarentur. Hæc Corinthij ac Leſbij aiunt: extatq; in Tænaro ingens Arionis ex ære donarium ſuper delphinum ſedens, (*Herodotus.*) Eadem cecinit Oppianus. Iam ad magis neceſſaria conuertimur.

E Delphinum in menſas principum uenire, magnoq; in precio eſſe in principum aulis uidimus, ſæpeq; mirati ſumus: cùm ferinus ille odor omnē cibi gratiam, ſi qua ſit, ingratiſsimam reddat. Apud nos foſſores ipſi atq; infima plebs omnino abſtinent. hinc fit ut rariùs in foro noſtro conſpiciantur uenales. Ad eos mittuntur qui longiùs à mari abſunt, ut ad Auenionenſes, & Lugdunēſes, quia extra mare diutius uiuit, longiuſq; aſportari poteſt citra putredinem, quoniam dura eſt carne & corruptu non ita facili. Qualem ſuccum gignat in corpore delphini caro, ſatis ex eo perſpicuum eſt, quod ex cetaceorum ſit genere. Qua de re Galenus libro 3. de alimentorum facultatibus, Philotimum reprehendens: Poſthæc autem (inquit) canem adſcribit, quem in cetaceorum genere numerare oportebat, ut qui carnem duram & excrementitiam habeat. Quapropter in partes ſecto atq; ſalito uulgares homines ueſcuntur, ingrati enim ſaporis ac mucoſus: ideóque cum ſinapi & ex oleo atq; acribus condimentis eum mandunt. Ex hoc genere ſunt balænæ, delphini & uitulí marini, ad quos proximè magni thūni accedunt. Item alio in loco: Dixímus quidem iam antè de cetaceis animalibus, quæ marina ſunt, in quo numero ſunt phocæ, balænæ, delphini, libellæ, ac grandiores thunni, & præter illa canes, quæq; his ſimilia ſunt. Nunc autem de ipſis in ſumma dicendum, quòd omnia eiuſmodi duram & prauí ſucci, atq; excrementitiam habent carnem. Quapropter ſale potius condientes, ipſis ut plurímùm utuntur, alimentum quod ex ipſis in corpus diſtribuitur, ea ſalitura tenuius facientes, eoq; coctioni & ſanguini faciendocō modius. Nam recens eorum caro ni ualde probè coquatur, crudorum ſuccorum copiam magni in uenis congerit. His addam quod experientia ipſe didici, delphini carnem præterquā quod dura ſit & difficilis concoctu, etiam pinguem eſſe, quo fit ut uentriculum relaxet, & nauſeam moueat. Nunc de præparatione dicendum, cuius uniuerſe duo ſunt potiſsimùm genera. Vnum quo cibi uitium aliquod corrigitur, ueluti quum ſalitur, ut craſſus humor ſalis ui extenuetur, & generando ſanguini accommodatior fiat: uel quum cibus decoquitur ueterum more, cepa, porro, apio, anetho, atq; alijs huiuſmodi coctioni additis ad craſsi humoris attenuationem, qua præparatione meliora redduntur omnia, quæ craſſum glutinoſumq; ſuccum gignunt. Alterum eſt præparationis genus quo ſæpiùs utimur, uoluptatis potiùs quàm ualetudinis rationem habētes, quum condimentis ea permiſcemus quæ ad gulam irritandam titillandumq; palatum faciūt. Sic delphini carnem quidam præparant in ueru torrentes, quemadmodum & ſuillam recentem, & mali arantij ſucco intinctam edunt, uel ex condimento quod aceto, ſacchare & cinnamomo conſtat. Alij in craticula aſſant. Alij farina bene ſubacta concludunt caryophyllis, pipere, zingibere, nuce moſchata condientes, quibus odor ille ingratus euincatur. Elixam magis probārim quàm aſſam, modò in aceto & uino coquatur, iniectis apio, hyſſopo, origano. Partes delphini quę magis commendantur ſunt hepar, & lingua. Hepar tenera quidem eſt ſubſtantia, ſed malum ſuccum gignit. Lingua autem tenerior & pinguior, atq; hepati præferenda.

Galenus de alimento ex cetaceis, delphinis, &c.

Præparatio ad cibum.

Hepar & lingua.

G Delphini cinerem in medicamentis numerat Plinius, quæ líchenas & lepras tollunt, ex aqua illitum. Exulcerationem (inquit) ſequí debet curatio, quæ perducit ad cicatricem. Quidam delphini iecur in fictili torrent, donec pinguitudo ſimilitudine olei fluat, ac perungunt. Et febrium circuitus tollit iecur delphini guſtatum ante acceſsiones Plinio authore. Et hydropícis medetur adeps delphini líquatus, & cum uino potus. grauitati ſaporis (*forte, odoris*) occurritur tactis naribus unguento, aut odoribus, uel quoquo modo obturatis. Præterea delphini adipe linamenta accenſa excitant uuluæ ſtrangulatu oppreſſas. Infantium quoq; gingiuis dentitionibusq; multùm confert delphini cum melle dentium cinis, & ſi ipſo dente gingiuæ tangantur: adaliigatusq; idem pauores repentinos tollit.

Lib. 32. cap. 7.

Ibidem cap. 10.

D Abſurdum planè eſt, quod ſcripſerunt quídam, matres in os catulos recipere, quod fieri non poſſe perſpícue oſtendit oris compoſitio, œſophagi anguſtia, catulorum ipſorum magnitudo. Id faciunt galei, ut ſuo loco diximus.

Matres in os non recipere catulos.

COROLLARIVM.

A SCYLLA apud Homerum piſcatur δελφῖνάς τε, κύνας τε, ἠέ περ μεῖζον ἕλῃσι κῆτος. ubi Euſtathius, Delphines enim & canes (inquit) non ſunt piſces, ſed cete. Delphin apud Græcos nomen retinet hodieq; à uulgo enim Δέλφινας effertur. apud cæteras uerò pleraſq; Europæ gentes, etſi delphini nomen paſsim audiatur, & à pictoribus alijsq; figura eius effingatur: in Oceano tamen eo nomine piſcem nullum norunt piſcatores. alijs enim nominibus barbaris, ſingulæ ſuis, delphinum nuncupant, ut copioſè tradit Bellonius in Gallico libro, quem De delphino alijsq; diuerſis piſcibus maris ædidit. In hoc pleræq; gentes conueniunt, quòd porcum marinum ſuis uocabulis appellant: & ſanè Græca etiam Delphini nomenclatio, ad delphacem, id eſt porcum in eadem lingua ſic dictum accedit, pinguiſsimum enim animal eſt: & porco terreſtri, pinguedine lardoq;

doꝛꝫ non cedit, cui & interiora ſimilia habet, coſtas, iecur, inteſtina, & reliqua pleraꝙ. Porci quidem marini piſces diuerſi à ueteribus dicti longè alij ſunt, de quibus ſuo loco. Meerſchwein à Germanis dicitur, circa Suerinum & alibi, communi nomine phocæna & delphin. ſunt enim inter ſe ſimiles, niſi quòd roſtro porrectiore & anſerini inſtar prominente delphinus eſt, & ut plurimùm gracilior, magis carnoſus, minus pinguis, maior alioqui. Phocæna minor, ſed dorſo latiore, roſtro obtuſo, ut icones oſtendunt. Orcæ etiam quam Oudre Galli uocent, Bellonius commune hoc nomen facit: quæ delphino non parum maior eſt. Nos diſtinctionis cauſa, nomina imponemus, ut Delphinus dicatur ein Ganßſchwyn, cõpoſito ab anſere & porco nomine, uel ein Meer ganß, quod eſt anſer marinus. nam & Galli quidam ſic uocitant. Phocæna ſimpliciter ein Meer ſchwein, uel ein klein Meerſchwein, id eſt porcus marinus minor. orca uerò, maior: ein groß Meerſchwein. Porcum marinum † in Oceano Germanico dictum præpinguem eſſe, uarijs circa latera coloribus, cauda tranſuerſa, capite ferè ut Salmonis, ex Roſtochienſi quodam accepi. Vtuntur & Galli Germanico nomine, ſed corrupto, Marſouin. Britanni & Armorici ſeu Brittones, in Gallia Morhouch appellant, idem ſignificante uocabulo: quo & Galli eis uicini uocantur, alij perperam morho pronunciant, ut Bellonius obſeruauit. Angli Porpoſe appellant, Gallico nomine (ut apparet) ex porco & piſce compoſito, quanquam Gallis ipſis non uſitato. alij Purpoſe ſcribunt: Bellonius Porc piſch tanquam Anglicum profert, neſcio quàm recte. Ge. Agricola delphinum Germanicè interpretatur, Mehrſchwein/daruon kumpt ſalſpeck. Sed lardum illud quod ſalſpeck appellant, phocæ potiùs fuerit. Poloni Morska ſwinia nuncupant, idem puto ſignificantibus uocabulis.

Phocæna.

† Hæc ſequentia pleraq; nomina, delphino et phocænæ cõmunia ſunt, aut eſſe poſſunt.

Circa Propontidem delphinorum genera duo cognoſcuntur, maiores ſcilicet & minores, Bellonius. Delphini, ut Plinius, Seneca, Strabo: uel, ut Solinus, delphinum genus: ut Marcellinus, Delphinis ſimiles, Nilum immeantes è mari, uel (ut alij) ſimpliciter in Nilo, quomodo criſtatis ſerratis ue dorſis ſuis, in quibus cultellata ineſt pinna (ſpina) crocodilorum uentres (quòd ea tantùm parte molliores ſint) ſubeant, & ſaucient, pluribus à nobis expoſitum eſt in Crocodilo D. Meminit & Solinus cap. 35. Delphinorum in mari multa ſunt genera: hoc autem quod frequentius uidetur in mari, animal eſt nigræ pellis, caput habens breue, & dentes in ore continuos, ſicut ſunt molares dentes porci, Albertus: uidetur autem phocænam intelligere, cum caput breue ei tribuat. Cæterùm alibi porcum marinum nominans, & Plinium citans, Plinij porcum (cui uenenatæ in dorſo ſpinæ, neq; enim aliud de eo Plinius) & phocænam aliúm ue ſimilem piſcem confundere uideri poteſt. Porcus marinus (inquit) eſt piſcis eſculentus, porco magna ex parte ſimilis. capite enim ſimilis eſt porco, & linguam ſimiliter ſolutam habet. partes etiam interiores & coſtas ut porcus. tota ferè caro eius tranſit in pinguedinem. uoce tamen differt à porco. In dorſo eius quædam ſpinæ ſunt uenenum efficaciſsimum habentes. ſed fel eius eſt remedium contra punctúram ſpinarum illarum. Labore magno uictum conquirit. in fundo enim máris fodit terram ſicut porci, unde hunc alium eſſe apparet à porco (*delphino ſcilicet, aut phocæna*) quem nos ſic appellare conſueuímus, Hæc Albertus. Et alibi: Aliud eſt (inquit) genus delphinorum, quod os in medio ſui corporis habere ferunt, & hoc genus odit catulos ſuos, ita ut mas deuoraret eos, niſi fœmina occultaret, &c. ut in D. referemus. ¶ Carolus Figulus in Ichthyologia Sturionem, Siluꝝ rum & Delphinum, tria unius piſcis nomina eſſe ſuſpicatur. Sed huius opinionem ipſa ſingulorum pictura & hiſtoria triplex in uolumine noſtro facile refellit. Bellonius in Gallico de piſcibus libro ſturionem non eſſe delphinum aſſerit, hac maximè nota quòd non habeat caudam lunatam, uel ita falcatam, qualia dimidiæ ſinuantur cornua Lunæ. talem enim delphino authores tribuunt: cum alijs pluribus & ualidioribus argumentis idem conficere potuiſſet.

Porcus mar. Alberti.

In Pontum nulla intrat beſtia piſcibus malefica, præter uitulos & paruos delphinos: Plinius ex Ariſtotele de hiſtoria animal. lib. 8. οὐδ' ἔσω γὰρ τοῦ Πόντου θηρίον ἔξω θελάττης καὶ φωκαίνης. hoc eſt, In Ponto fera nulla eſt præter delphinos & phocænas. Theodorus phocænas, turſiones interpretatur: ut neceſſe uideatur, aut Plinium, aut Theodorum perperam uertiſſe. Phocas quidem uitulos marinos eſſe, ambo nouerant. ſed Theodorus aliud genus phocænas, aliud phocas accipit, quoniam Ariſtoteles libro 6. ita dicat, Theodoro interprete: Idem & phocænæ, id eſt, turſioni paruus, qui delphino ſimilis hic paruo delphino eſt, naſcens in Ponto: ſed intereſt, quòd minor eſt turſio, ampliore dorſo, colore cœruleo, complures id genus eſſe delphini opinantur, Hæc Ariſtoteles. Theodorum mouere potuit, quòd Plinius dixerat, libro nono capite nono: Delphinorum ſimilitudinem habere qui uocantur turſiones. diſtant & triſtitia aſpectus: abeſt enim illa laſciuia, maximè tamen roſtris (inquit) canicularum aſsimilati. Fortaſſe uerò dicat aliquis paruos delphinos à Plinio hîc relatos, pro phocænis capi, atq; ita cũ Ariſtotele Theodoroq; conſentiat: niſi quatenus uitulos adiungit, & maiores delphinos præterijt, Hermolaus qui multò ſimpliciùs fateri poterat, hallucinatum Plinium, ut ſæpe ſolet, pro phocænis non rectè phocas, qui uituli marini ſunt, legiſſe aut uertiſſe. Ammianus quoq; tradit nullam beluam immeare Ponto inimicam piſcibus, extra quàm paucos, inquit, delphinos. quem locum, ut pleraq; omnia in eo authore, deprauatum cenſeo: nec paucos, ſed aut paruos, aut phocas & delphinos ſcribendum, Idem Hermolaus. Oppianus libro 1. de piſcibus de Ponto Euxino ſcribens:

B

Vbi. Phocæna.

Digitized by Google

Ναῦροι μὲν δελφῖνες, ἀκριδὸν ὄντες ἢ καὶ αὐτοί Κυτέως γένους, καὶ ἀκριδῶς ἐγνωκέναι.

Nomen πώγωνος, magnitudine paruum, non numero paucum propriè significat. Pontus à ferís beſtijs liber eſt: ſoli delphini minuti illic errant, Gillius. Kiranides ſcribit, ſi modò rectè tranſtulit Cremonenſis, delphínum plurimum eſſe circa Euxínum Pontum. In Adriatico mari nō niſi rariſsimè capiuntur, ut Bellonius obſeruauit. Ariſtobulus author eſt nullum piſcem ex mari in Nilum aſcendere, præter mugilem, thriſſam & delphínum, crocodílorum metu: delphinos, quia præſtantiores ſunt: mugiles, quía à porcís piſcibus (quibus crocodili propter ſpinas abſtinēt) ob naturæ quendam conſenſum ſecus terram ducuntur, Strabo. Intrant alíquando delphini aquas dulces, ubí alíquandiu piſcibus paſcuntur, non multum temporis tamen immorantur, Bellonius.

Delphini cete. Natura omnium maximè animalium ſuperflua peculiarisq́ delphino, & ſi quid aliud tale in cetaceo genere, uel reliquo aquatili ſit, ut balæna & quæcunq́ fiſtulam gerunt. nam & terreſtrium naturæ participant recipiendo aëre, & aquatilium quod aquam recipiant, (in aqua degant,) Ariſtot. Et alibí, Delphinus inter cete numeratur: branchijs enim caret. arteriam & pulmonē habet: itemq́ fiſtulam, à dorſo (ante cerebrum, Rondeletius: inter oculos, Bellonius:) ſtatim animal generat. Cete fiſtulam habent prope cerebrum, Vuottonus: quí πῶς ἐν ἐγκεφάλῳ apud Ariſtotelem legere mauult, quàm πῶ τῷ ἐγκεφάλῳ, id eſt, ante cerebrum, ex ipſo Ariſtotele (inquit) de delphino, quí non à fronte, ſed à dorſo fiſtulam gerit, quanquam libro quarto de partibus animalium, & de reſpiratione, habetur, non πῶς, ſed πῶ τῷ ἐγκεφάλῳ, id eſt ante cerebrū, Hæc Vuottonus. ego cum uiris doctis & oculatis teſtibus, quos nominaui, ante cerebrum fiſtulam delphini poſuerim, inter oculos, ut Gisberti Horſtij etiam icon mihi communicata oſtendit: quanuis Plinius ſcribat, Balænæ & delphini fiſtulis ſpirant, quæ ad pulmonem pertinent, balænis à fronte, delphinis à dorſo. ¶ Delphinorum ſimilitudinem habent quí uocantur turſiones, (&c. ut ſuperiùs circa initium huius capitis B. recitaui,) Plinius. Phocæna in Ponto, delphíno ſimilis eſt, Ariſtot. φῶκαι (malim φώκαινα) κῆτος διαλάσιον ὅμοιον δελφῖνι, Heſychius. Habet & ſilurus alíquam cum delphino ſimilitudinem, fortè magnitudinis tantùm, et ſimilis uenandi naturæ: quamobrem Auſonius de eo canit, Amnicolam delphína reor. Sic & thunnum maiorem alíquos delphino comparantes audiui. In Gange Indiæ platanistas uocant, roſtro delphini & cauda, magnitudine autem quindecim cubitorum, Plinius. ¶ Delphinis magnitudine pares antacæi ſunt, Strabo lib. 17. Gladius piſcis crebrò delphini magnitudinem excedit, Plinius. Quantum delphinis balæna Britannica maior, Iuuenalis Sat. 10. Delphínos in Oceano Indico maiores apparere quàm in mediterraneo, Arrianus lib. 8. refert. Longè tamen maiores ijs, quí noſtris maribus ſunt, ſe uidiſſe Nearchus refert, cum è Meſſambria in Taornum annauigaſſet, Maſſarius. De longitudine, magnitudine, pinnis, dentibus, cute, cauda, & alijs exterioribus delphini partibus, multa diligenter annotauit Bellonius in libro Gallico ſuo de delphino, &c. libro 1. cap. 40. ¶ Dorſum delphíno repandum, roſtrum ſimum, unde & Simonis nomine gaudent, Plinius. Corporeq́ & preſſo ſpinæ curuamine flecti Incipit, & latiſ rictus ſunt, Ouidius: quí & alíbi curuos, alíbi pandos delphines dixit. Sed curuos non eſſe, ſuprà Bellonij uerbis oſtenſum eſt: idemq́ copioſiùs in libro Gallico ſuo id approbat. tales quidem eſſe uideri poſſunt uel in ipſa aqua ludentes, uel ſaltu ſuper æquora ſe uibrantes: Vt infrà etiam dicetur in loco de iconibus.

Partes exteriores. Delphini corio duntaxat integuntur, ut reliqua cetacea, Plinius. ¶ Delphini oculos habent in dorſo, & ora in parte oppoſita: unde non bene prædam ſuam capiunt propter diſtortionem oris à parte oculorum, hinc eſt quòd ora ſua conuertunt ad cœlum, & dorſum oculosq́ ad terram, ut prædam ſuam conſequantur, Phyſiologus. Non parum miror Ariſtotelem, & Plínium, ſcribentes infrà parte ſupina Delphínos ora habere. Equidem Delphínum cum in manibus habeō, ſole clarius uidi non infrà parte ſupina, ſed in roſtro Thunni modo ſciſſa ora habere, Gillius. De ore delphini, quodq́ niſi inuerſus piſces capere nequeat, (de quo etiam libro 2. cap. 3.) Bellonius in opere Gallico multa ſcribit, lib. 1. cap. 35. & de gulæ ipſius anguſtia, cap. 36. quæ nos hìc nō repetimus, quòd cum ipſius ex Latino de piſcibus libro, tū Rondeletij uerbis, eadē ferè ſummatim ſuperiùs à nobis comprehenſa ſint. ¶ Delphinus & reliqua cetaria carent auriculis, Ariſtoteles.

Auditus, & eius organa. Delphinus audit quidem, ſed nullis cauernis quæ uicem præſtent aurium, Idem, Rondeletius cauernas eſſe oſtendit, ſed minimas & quæ uiſum propè effugiant. Auriculæ omnibus, animal duntaxat generantibus, excepto uitulo marino atq́ delphíno: & quæ cartilaginea appellauimus, & uiperis, hæc cauernas tantùm habent aurium loco, præter cartilaginea, & delphinum: quem tamen audire manifeſtum eſt, nam & cantu mulcentur, & capiuntur attoniti ſono. Quónam modo audiant, mirum, Plinius. Iidem nec olfactus ueſtigia habent, cum olfaciant ſagaciſsimè, Idē & Ariſtoteles. ¶ Contra naturam aquatilium ſoli linguas mouent, Solinus. ¶ Falcata nouiſſima cauda eſt, Qualia dimidiæ ſinuantur cornua Lunæ, Ouidius de delphino. Tritonis Romæ à ſe uiſi caudam Pauſanias delphini caudæ comparat.

Interiora. Oſſa. De partibus internis delphini & phocænæ Bellonius uoluminis ſui Gallici lib. 2. prolixè ſcribit, primis ferè octodecim capitibus. ¶ Delphinis oſſa, non ſpinæ: animal enim pariunt, (*adde, & concipiunt initio, ut excludantur cartilaginea, quæ animal quidem pariunt, ſed ouum concipiunt,*) Plinius. ¶ Delphinus

phínus felle caret, idq; ſolus inter ea quæ pulmone carent, & mare excípiunt, Plínius & Ariſtot. *Fel.*
¶ Delphíno genitale foris eſt, teſtes intus ad aluum nectuntur, Ariſtot. Et alibi, Delphíno meatus genitales ad ſpinæ locum adhærent: teſtes uerò ſub aluo latent. Teſtes intus habet ultima cõditos aluo: nec meatus, ſed penem pertendentem habet, ut boues. Penis delphíni perinde quaſi hominum arrigitur: non tamen ſemper patet, ſed occultatur. cum autem ad coitionem inflammantur, extra eminentem proferunt, Gillius ex Oppiano. Teſtes delphíno prælongi, ultima conduntur aluo, Plínius. *Genitalia.*

Delphínus etiam mammas habet: animal enim cõcipit illicò, & creat. Continet hic ſuas mammas non parte ſuperiore, ſed prope genitale. nec modo quadrupedum papillas conſpícuas habet, ſed uelut alueolos quoſdam humoris duos, utroq; de iatere ſingularem, è quíbus lac fluit, quod ore catulorum ſectantium parentem excípiatur: idq; iam à nonnullis perſpectum eſt, Ariſtot. Delphíni binas in ima aluo papillas tantùm gerunt, nec euidentes, & pauló in obliquum porrectas. neq; aliud animal in curſu lambitur, Plínius. De maris & fœminæ delphíni diſcrímine Bellonius ſcríbit Gallicè libro 1. cap. 42. *Mãmæ, et lac.*

Delphíni & circa litora ſaxoſa degunt, *ἐκπίπτουσι πολυχειμαθόμοισι γαίωνται*: & mare profundum (pelagus) habitant: ut nuſquam mare ſine delphínis ſit, Oppíanus. Delphínorum gregatim natantium mírum ordinẽ exponemus in D. ¶ Delphínus cum mare accípit, redditq; per fiſtulam, tum aérem per pulmonem. habet enim hoc membrum, & ſpírat. Quamobrem retibus apprehenſus, breui tempore ſtrangulatur, ut qui ſpírandi faeultatem amíſerit. foris uerò diutius uíuere poteſt moriens, & anhelans modo cæterorum ſpirantium. quinetiam dormiens roſtrũ exerit ſupra mare, ut ſpíret, Ariſtot. ¶ Viſus delphínis acutiſsimus, *------φλογόων πρόσθας αἰμάσσων ὀπωπὰς ὀξύτατον*, ita ut píſcem etiam ſub lapíde uel in cauerna aliqua latitantem uídeant, Oppíanus. De auditu & odoratu, horumq; ſenſuum organis in delphínis, leges ſuprà in B. ¶ Delphíni carníuori tantùm ſunt, Ariſtot. Delphíni celeritas edendíq; facultas mira eſſe uídetur, Ariſtot. Quomodo in omne píſcium genus dominentur, & robore celeritateq; præſtantes, longè lateq; uenando perſequantur píſces, referetur in D. Piſcium quos ceperint, capita ſolùm deuorant, Bellonius. Pompilo deguſtato diſcruciantur & conuelluntur. uide in D. ¶ Delphínis os parte ſupina poſitum eſſe, (quod docti ferè omnes hodie negãt, eoſq; reíupinatos ſolùm corrípere eſcas, & quam obrem ita fiat, Ariſtoteles diſſerit libro 4. de partib. animal. cap. 10. ¶ Delphínum non aquatilibus tantùm, ſed etiã terrenís omnibus uelocitate ſaltuq; præſtare, (*ὀξύτατον καὶ ἁλτικώτατον ἐστί*,) ita ut nauíũ malos etiam tranſiliat, author eſt Ariſtoteles: & cauſam conatur afferre eiuſmodi. Quemadmodum enim urinatores animam continent, ſic ille primo ſpíritum comprímit, deínde corpus ſicut ſagittam neruo expulſam iaculatur. nam ſpíritus intus compreſſus, & illum & urinatores compellit, ac iaculatur, Aelianus de animal. 12. 12. Velociſsimum omnium animálium, non ſolùm marinorum, delphínus eſt, ocyor uolucre, ocyor telo. nam cum fame concitati fugientem in uada ima perſecuti píſcem, diutius ſpíritum continuêre, ut arcu emiſſi ad reſpírandum emicant: tantaq; uí exíliunt, ut plerunq; uela nauium tranſuolent ſaltu, Plínius, quam apud eum lectionẽ Maſſarius approbat. Celeritatem delphínorum ego ipſe (inquit Bellonius) in mari obſeruaui: & nauím noſtram pleno uelo & uentis ſecundis ocyſimè inuectam, delphínos celeritate uincentes animaduerti: quæ tanta eſt, ut nullius ſit maior in aére uolucrium. huius autem uelocitatis cauſam non equidem pínnas fecerim, quæ ad tanti corporis molem exíguæ ſunt, ſed corporis dunta xat pondus, *(imò robur & uires corporis, quibus uibrare ſeipſum, & neruorum agili contentione, tanquam eiaculari poteſt: ut non ſufficiat per ſe robur tantæ celeritati, niſi accedat agilitas, neq; contra: robur autem non in corporis magnitudine, ſed in tendinibus & neruis maximè poſitum eſt.)* nam ſi pinnarum magnitudo promoueret uelocitatem, hirundínem píſcem paruum, cuius pínnæ tamen nihilo quàm delphíni minores ſunt, celeriorem eſſe oporteret, Bellonius. Delphíno non minùs interdum exíiit gladius aſilo infeſtatus, Ariſtot. Nec ſe ſuper æquora curui Tollere conſuetas audent delphínes in auras, Ouídius 2. Metam. Turſiones (Phocænæ) delphínis ſimíles, diſtant triſtítia aſpectus. abeſt enim illa laſcíuia, Plínius. Delphínum ſimíles (de pueris ludentibus Troíam equeſtre certamẽ, nunc fugiendo, nunc renouando pugnam) qui per maría humída nando Carpathium, Líbycumq; ſecant, ludunt q; per undas, Vergil. 5. Aen. à recto delphín, uel pro delphínorum, Seruius. Delphínorum celeritatem in nando, quæ prouerbio locum dedit, eleganter deſcríbit Manílius 5. Aſtronomicõn: ut non minus eleganter eorum impetum in píſces reliquos cecinit Papíniusno no Thebaidos, his uerſibus: *Genitalia. Gregaria natatio. Reſpiratio. Viſus. Cibus. Velocitas & ſaltus.*

Qualis cœruleis tumido ſub gurgite terror Piſcibus: arcani quoties deuexa profundi
Scrutantẽ delphína uídẽt, fugit omnis in ímos Turba lacus, uiridesq; metu ſtipantẽ in algas,
Nec príus emerſi, (*emergunt*,) quàm ſumma per æquora flexus
Emicet, & uiſis malit certare carínis. Ad idem Sillíus líb. 15. ----rabídi ceu bellua ponti
Per longum ſterili ad paſtus iactata profundo Cum procul in fluctu piſcem malè faucia uídit
Aeſtuat, & luſtrans nantẽ ſub gurgite prædã, Abſorbet latè permixtum piſcibus æquor.

Hinc contrario ſenſu prouerbiali figura in diris à Marone dictum eſt:
Antè lupos rapient hœdi, uitulí antè leones, Delphíni fugient piſces, aquíſq; antè columbas,

Digitized by Google

Eruptio in terram. ¶ Quæritur quamobrem in terram erumpant. hoc enim interdum eos facere incerta de cauſa dicitur, Ariſtoteles & Plinius. Videntur autē uel aſilo infeſtari, uel morbi alicuius ui, ut ſub mortem, (unde aliqui ſepulturæ deſiderio in litus erumpere eos nugantur,) uel nimio dum perſequūtur piſces impetu, in terram aliquando efferri. nam quòd poſtquàm erupêre, ſtatim tellure tacta moriuntur, ut Plinius tradit, morbo aliquo eos conflictari indicium eſt. alioqui enim diutiùs in terra uiuere poſſunt, ut Rondeletius & Bellonius docent. Erumpunt etiam in litus nimio ſtre-

Vox. pitu piſcatorum eis inſidiantium grauati, & capiuntur, teſte Ariſtotele. ¶ Delphinis pro uoce gemitus eſt, humano ſimilis, Plinius & Solinus, quia pulmonem habent & uenam aſperam, & eorum lingua non eſt abſoluta, nec eorum labia proueniunt uel prominent ad diſtinguendam uocem, Author de nat. rerum. Sonum ædit delphin per fiſtulam, qua & aquam emittit, πρὸς ἐφὶ τὸ ξύλον ἀνεξέσλῳ, Paraphraſtes Oppiani. ¶ Edita per ſumma æquoris fiſtula, reſpirationis cauſa, dor-

Somnus. miunt. & iam delphinum ſtertentem etiam nonnulli audiuere, Ariſtoteles bis uel ter. Delphinum perpetuo motu prædirum eſſe ferunt, nec quoad uiuit, ne dormiens quidem, à motione conquieſcit: Cum enim neceſſe habet dormire, ex alto ad ſummam aquam elatus, ut totus uideatur, dormit: nō enim ſomni expers eſt: atq; ita dormiens, in profundum tandiu depellitur, quoad imā ſedem maris contingat: ad quam poſtquam funditus delapſus eſt, terræ pulſu è ſomno excitatur: deinde ex alto emergit, ac repetito ſomno ſimiliter atq; priùs ad maris fundum appulſus, experegiſcitur, tum rurſus eminet extra aquam, & hoc ipſum ſæpe facit, eamq; ob cauſam inter quietem ac actionem agens, nunquam omnino à motu quieſcit, Aelian. de animalib. 11. 22. Plutarchus etiam in libro Vtra animantium prudentiora, eadem refert: Dormiens (inquit, interprete Grynæo,) à ſummo per altum demittitur, tantiſper dum in uadum impingat, ſolumq; ſentiat, hic excuſſo ſomno, ronchoq; ædito ad ſummum rurſus meat, rurſusq; demittitur, ac pronus fertur, motu quodam mirabiliter compoſito quietem captans. Idem facere thynnus, ac eadem de cauſa fertur, Hæc ille. Sed de thynni ſomno aliter Ariſtoteles ſcribit: & cum delphinus reſpirationis cauſa

Coitus. ſubinde ſuperficiem petat, thynnus reſpirare opus non habet. ¶ Delphini ſimiliter atq; homines complexu Venereo iunguntur, Oppianus. hoc & Rondeletius à ſe ſpectatum refert. Ariſtoteles uerò, Delphinis quoq; (inquit lib. 5. hiſt. animal. cap. 5.) omniq; cetario generi hic idē (qui piſcibus) modus eſt coëundi. pianis enim admotis partibus agunt: nec parum multùmue temporis, ſed mediocre in coitu ipſo conſumunt. Et rurſus de generatione animaliũm libro 3. cap. 5. interprete Gaza, Eodē modo quo delphini piſces etiam coëunt, ammouendo ſupina per lapſum, 30 quibus impedimento cauda eſt. ſed delphinorum abiunctio diuturnior eſt: piſcium uerò huiuſce modi celerrima eſt. Qui locus Græcè ſic legitur: Τὸν ἀνδρα γὰρ πρόσπου ὧν τι ἀνελκύσθη ἐχθύοντα παρατάπουτάτ, καὶ οἱ ἰχθύδε ὅσοις ἐμπεδίκεα τὸ ὀφαῖον, ἀλλὰ τῷ μὲν ἀνελκύσαι χρονιωτέρα ἡ ἀποκλυσις ἔστ, τῷ δὲ ταύτην ἰχθὺ ὧν ταχεῖα. Clariorem fiet hic locus lectori, ſi conferat cum iis quæ hiſtoriæ lib. 5. ca. 5. ab Ariſtotele

Geſtatio uteri. Partus. produntur, nos feſtinantes præterimus. Piſces attritu uentrium coëunt, tanta celeritate, ut uiſum fallant: delphini & reliqua cete ſimili modo, & paulò diutiùs, Plinius. ¶ Delphinus utero geſtatur decem menſibus, Ariſtot. ¶ Pilo carentium duo omnino animal pariunt, delphinus (*immò & reliqua cete*) ac uipera, Plinius. Delphinos Oppianus ζωοτόκους, id eſt, uiuiparos eſſe dicit. Gemi-

Incrementum. nos parere (*ut plurimum*) Oppianus refert. Parit binos, & ſingulis ſingulas præbet mamillas, Paraphraſtes Oppiani. Delphini ſingulos magna ex parte ædunt, interdum tamen & binos, 40 Ariſtot. Adoleſcit celeriùs proles delphini, quippe quæ annis decem ad ſummam peruenit magnitudinem, Ariſtoteles & Plinius. Delphinorum catulos Plinius dixit libro 9. De mammis, lacte & lactatione delphinorum, uide ſuprà in B. Delphinorum & cetorum fœtus, lactantur, & ſequuntur matrem, Albertus. uide ſuprà in Cetis in genere C. ¶ A Græcis qui circa Pro-

Migratio. pontidem habitant, accepi, delphinos etiam inſtar aliorum (quorundam) piſcium migrare, è mari mediterraneo uidelicet Septentrionem uerſus Helleſpontum & Propontidem emetiri, & Euxinum ingreſſos certo tempore immorari: tum denuo loca priùs relicta repetere, Bellonius. ¶ Del-

Vita & mors. phinus felle caret: quare & longæuus eſt, Ariſtot. Viuunt delphini (quidam) annis tricenis, quod cognitum præciſa cauda in experimentum, Plinius. Solent in terram erumpere incerta de cauſa, & ſtatim (*aliàs nec ſtatim, quod non placet: non enim hoc ſenſiſſe Plinius uiderur, etſi ſententiam eius nō probo*) tellure tacta moriuntur, multoq; ocyùs ſiſtula obturata, Plinius. Mortem ſuam præſagiunt; & ad litus ſe recipiunt, ut in terra expirent, & uel ab homine aliquo, uel inducta maris æſtu arena, ſepeliantur: ne principem marinorum animantium inſepultū iacere quiſquam uideat, Oppianus. Nos cauſas aliquas cur in terram erumpat, ſuprà indicauimus. Extra aquam diu uiuere poteſt mutiens & anhelans, modo cæterorum ſpirantium, Ariſtoteles. Extra aquam diutiùs uiuere poſſunt, dum aëre fruantur, quàm intra aquam ſi prohibeantur reſpirare. nam & retibus incluſi aliquando ſuffocantur. Arimini captus noſtra memoria tres dies in terra uixit. Delphinus (inquit Cælius Rhodiginus) tam ſtupendæ agilitatis animal, terræ tamen contactum non patitur: quin inuectum in harenam emoritur confeſtim. Propterea in Demoſthenis uita Plutarchus: Delphinis, inquit, uim ignorans Cæcilius, in omnibus nimius, iuuenili calore, Demoſthe- 60 nis & M. Tullij collationem ædere adortus eſt. quod ſi unicuique obuium foret τὸ γνῶθι σεαυτὸν, haud fortè diuinum uideretur præceptum, Hęc ille; ſed conciſiùs quàm oportebat; Sic enim Plutarchi

tarchi uerba sonant: Τὰ δὴ σὰ λόγος αὐτῆς ἐστὶ ταῦτα, καὶ ἐκφαίνεσθαι, πόντῳ δελφὶν ἢ δενδρήῳ ἐπῶν, εἰσομένῳ. κἀκεῖ γὰρ ὧν φασιν ὁ ἴππος, ἀλλοῖῳ γὴ χρῄζων βίᾳ, ἢν ὁ πολιήτης ἐν ἄπασι κυκλάδες ἀγναίζεις, ἐφανιδίζεται συγκεισαι τὸ ἀκμοδύνως καὶ κικέρωνος: Tanquã diceret, Si ego comparare uellem Demosthenis & Ciceronis eloquentiam, obijci mihi posset Ionis illud, Delphĩ in terra uis. Videtur autem hoc prouerbium conuenire in eum qui alicubi quidem excellat, in diuerso autem genere nihil possit. sicut delphinus in mari uelocissimus, nihil potest in terra: quod quidem uere dici arbitror: non tamen inde conficitur eum in terra statim expirare. Pleniùs quidem prouerbium sic efferri posse uidetur, ἀλλοῖῳ γὴ χρῄζων βίᾳ δελφίς. Ergo qui rem in qua nihil potest aggreditur, uires suas ignorat, & delphinus in terra dici poterit. Erasmus Rot. huius prouerbij non meminit. In epistolis Plinius collusorem delphinum in terram extrahi solitum scribit, harenisq; siccatum, ubi incaluisset, in mare dilabi rursum, Cælius Rhod. *Prouerbium.*

Degunt coniugatim mares cum fœminis, Aristot. Quoquo eant coniuges euagantur, Solinus. Agunt uere (*aliàs ferè, & melius*) coniugia, Plinius. Delphini aliàs gregatim nant, aliàs mas & fœmina simul: nunquam uerò solitarij, Bellonius. ¶ Magna erga gnatos charitas in hoc animali est, Aristot. ¶ Nutriunt lacte & uberibus catulos, sicut balænæ: atq; etiam gestant fœtus infantia infirmos, Plinius & Aristot. Quin & adultos diu comitantur, magna erga partum charitate, Iidem. Inualidos aliquantisper prosequuntur, Solinus. Teneros in faucibus receptant, Idem. Sed hoc uerum esse aut fieri posse, Rondeletius negat: propter rostri & gulæ delphinorum angustiam, & catulorum magnitudinem. Admitti tamen posse uidetur, si catulos ore tantum ab eis gestari interdum, non penitus includi, intelligamus, quod Aristoteles dixit. Oppianus uerò prorsus recipi & subire canit: D *Coniugium.* *In fœtũ amor.*

Εὖ τε γὰρ ὠδῖνων ἀλιδύμων χρῄσθ' ὅτε φῶς ἔλθοι, Αὐτὴ ὁμῶς ἐνέμοντο, πόθῳ σφετέρῳ τε τοκῆϊ
Νηχόμενοι σκαίρουσι, καὶ ἀθρόοι ὀδύνησιν ὀδύνωσι Εἵσω, καὶ μητρῴου ἔτι σώματι δ' ἐνδύσωσι.

Mater uerò (inquit) gaudens facilè patitur, & mamillam utrisq; lactandam præbet. Iam robustiori bus mater ad uenationem præit, nec prius quàm adultos deserit. Ἀλλ' ἀεὶ ἐντὸς ἐπίσκοποι ἐγχὺς ἰόντων. Catuli, si quod periculum sit, in ora parentum ingrediuntur, Paraphrastes Oppiani. Paruos semper aliquis grandior comitatur ut custos, Plinius & Aristot. Maiores natu (parentes nimirum) duces se præbent minoribus, donec adoleuerint. Cum uerò grex eorum procedit, minores in prima acie sunt, Oppiani paraphrastes. Delphin & phoca unà cum catulis suis capiuntur, commoriuntur q; captis quoq; matribus pulli pariter capiũtur, Io. Tzetzes. Mulierum (inquit Aelianus de animalibus lib. 1. cap. 18.) in filios studium magnam quidem hominum admirationem habet. Veruntamen perspicio filijs qui è uita excesserunt superesse matres, nec ex eorũ casu more delphinorum perire, sed tristitia mitigata, in doloris obliuionem uenire. Delphinus autem fœmina, omnium maximè animalium, eorum quæ procreauerit studio tenetur. Ex sese geminos parere solet. Cum autem piscator aut tridente eius sobolem uulnerauit, aut spiculo ferijt (eminuero spicula ex parte superiori ubi funis oblongus inseritur, perforata sunt) cuspides uncinatæ defixæ in Delphini corpore eum retinent. Is quandiu dolens, & in omnes partes resiliendo se uersans aliquod robur habet, piscator funẽ relaxat, ne ui abrumpatur, eiusq; culpa cum ferro delphinus discedens ex captiuitate euadat. Cum autẽ ex uulnere delphinum labori succumbere, atq; aliquantũ de contentione insultandi remittere piscator animaduertit, sensim ad nauim subducit, prædaq; potitur. Iam uerò mater nec catuli sui casum perhorrescit, nec metu reprimitur, sed increbili desiderio filium insequitur: & quòd filium in media cæde uersantem sibi deserendum non existimat, nullis terroribus ab insequendo deterretur. atq; adeò eam filio uenientem subsidio per cutere manu facile est, ut collibuerit uolenti cædere, adeò propè accedit. itaq; unà cum filio capitur, cui sese ex periculis seruare & discedere integrũ erat. Ac si adsint ei ambo catuli, intelligatq; alterum læsum esse, atq; ut diximus, captiuũ abduci, integrũ alterum caudæ uerberatione persequitur, ac mordicus premens ablegat, atq; aspirationẽ quandam occultam mittit, tanquàm tesseram, ut fuga salutẽ adipiscatur. Cuius admonitu discedit ille, ipsa uerò remanet, ut capiatur, atq; simul cum filio altero moriatur, Hæc Aelianus. Eadem ex Oppiano referã in E. Aliud est genus delphinorum, quod os habere aiunt in medio sui corporis, &c. & hoc odit catulos suos, ita ut mas deuoraret eos, nisi à fœmina occultarentur. mater enim abscondit eos, & dum adolescãt secum ducit. adultos demũ & ipsa odisse incipit, ac deuoraret tandem eos adiuuante etiam mare, nisi proprijs uiribus ipsi sese defenderent, Albertus. *Cum catulis ea pi parentem, et contrà.*

Delphini parentes senio confectos alunt, & natationẽ etiã ipsorum corporis sui nisu promouent, Io. Tzetzes. Mare tranquillo solent natare delphini gregatim ut minores præcedant, maiores uerò sequantur: nec recedunt ab eis non magis quàm à teneris agnis pastores, Oppianus. Ex ætatum ratione dispositi, gregatim natant, etenim perparuuli etiamnum ex ætate infirmi in primo ordine locantur, hos natatione proximi sequuntur qui sunt confirmata ætate. nam Delphinus cum catulorum suorum amantissimum animal est: tum de ijs uehementer metuens, diligenti custodia eos conseruat: ac nimirum sic natant, ut tanquam in militari cuneo alij in prima acie, alij secunda, alij tertia constituantur. natu minimi ante prænatant, post uerò hos fœminæ sequuntur, deinde mares extremum agmen ducentes, filiorum & uxorum natationem inspiciunt, *In parentes pietas.* *Amor mutuus.*

Digitized by Google

atq; obſeruant. Quid ad hos Neſtor bone Homere? quem ais ad inſtruendas acies principē ſuæ ætatis præſtantiſsimum fuiſſe, Aelianus de anim. 10. 8. Fertur delphino apud Cariam capto atq; ſaucio, ingentem reliquorum multitudinem conueniſſe ad portum, immoratamq; , donec piſcator dimiſerit eum, quem ceperat. tum omnes ſimul recepto captiuo rediiſſe, Ariſtot. Ipſis quoque inter ſe publica eſt ſocietas. Capto à rege Cariæ, alligatoq; in portu delphino, ingens reliquorum conuenit multitudo, mœſtitia quadam, quæ poſſet intelligi, miſerationem petens, donec dimitti rex eum iuſsit. Vrbs Thraciæ, cui nomen eſt Aenos, præclarum dat teſtimonium Delphini amoris, quem erga ſuam nationem habet. Cum fortè euenisſet, Delphinus ut uulnere acceptо, non mortifero quidem, ſed ſanguinem mittenti, caperetur: reliqui non comprehenſi, id ipſum ut ſenſerunt, maximis ſaltibus ad portum gregatim profecti, probè ſtudium ſuum captiuo naturarunt. Piſcatores igitur de ſuis periculis pertimeſcentes, captiuum deſeruerunt. Itaq; delphini natu maiores, tanquàm ſocium quendam homines genere ſe contingentem, ſic triſtes pergebant illum comitari, & magno ſtudio ſubleuare: Cum uel homines ipſi cum intimis & neceſſarijs inſeliciбus ſuis ſtudium & curam perraro communicare ſoliti ſint, Aelianus 5. 6.

Cura in mortuos. Conſpecti ſunt iam defunctum portantes, ne lacerareturà beluis, Plinius. Iam conſpectus eſt delphinorum grex, maiorum & minorum promiſcuus, poſt quem, duo quidam paulò pòſt uiderentur delphinulum defunctum labentem in imum ſubire, & in ſumma pelagi dorſo euehere, quaſi miſerantes, ne ab aliqua bellua deuoraretur, Ariſtoteles. Delphinum Io. Tzetzes animalium ijs adnumerat, quæ cadauera ſui generis ſepeliant. Delphini etiam (inquit Aelianus 16. 6.) mortuorum memoriam non abijciunt: & eos quibuſcum conſuetudinem uiuis habuerant, extinctos quoq; non deſerunt, Itaq; ſui generis cadauera ſubeuntes, ad ſummam aquam alleuant: tum ad continentem (uelut funere) illos efferentes, hominibus ipſos ſepeliendos tradunt, Ariſtotele teſte: poſt uerò ſequitur magna Delphinorum multitudo, tanquàm funeri operam dantium, atq; in extinctos honorem conferentium, aut certè eos ab impetu aliarum beluarum ne deuorentur defendentium. Itaq; homines rei muſicæ intelligentes reuerentia ſtudij in Delphinorum muſicam adducti, humatione eos afficiunt. Vos uerò inſcitię ueniam agreſtibus hominibus qui à Muſis & Gratijs, quod aiunt, auerſi ſunt, Delphini tribuite: quandoquidem uel ipſi Athenienſes Phocionem probum uirum inhumatum proiecerunt: tum Olympias, quæ filium Iouis peperiſſet, ut ipſa gloriabatur, & ille profitebatur, inſepulta iacuit. Pompeius item Magnus cum tot tantasq; res præclaras geſsiſſet, ac ſummis uictorijs partis, ter triumphaſſet, interfectoris ſui patrem ſeruaſſet, & in regnum reſtituiſſet, Aegyptij non modò interfecerunt, ſed capite mulctatum, proiectum ad litus reliquerunt.

Amor hominū. Complura animalium nec placida, nec fera, ſed mediæ inter utrunq; naturæ ſunt, ut in uolucribus hirundines, apes: in mari, delphini, Plinius. Et alibi, Hominis amicum animal eſt, obuiam nauigijs uenit, & alludit exultans. Delphini nauibus appropinquare gaudent: & nautis ſonum aliquem ſibilum ue edentibus, diutiùs circa naueis immorantur. cumq; ad naues accedunt, ſonitus euidens ex fiſtulis earum, propter reſpirationem multo tempore ſuppreſſam auditur, Belonius. Nomen Simonis omnes miro modo agnoſcunt, maluntq; ita appellari, (*quam delphini,*) Plinius. Hoc quidem ipſum non eſſe fabulam expertus ſum, cum ad Antipolim urbem Prouinciæ Narbonenſis nauigarem, & Delphinū uel longinquo interuallo contenta uoce Simonē appellarem, confeſtim ad me propè acceſsit, ut manibus attingere potuiſſem, Gillius. Delphini quidam quomodo nauigationis quorundam duces fuerint, in Philologia dicetur infra in Apollinis Delphinij mentione. ¶ Delphinos piſcationis alicubi ſocios eſſe, & auxilium piſcatoribus

Societas cū piſcatoribus. ferre tanquam de induſtria, (inquit Bellonius) ueriſimile quidem uideri poteſt: ego uerò fortuitò id euenire dixerim, qui diuerſis in locis & portubus maris hæc obſeruaui: & cū amico quodam meo homine induſtrio ſæpe in diuerſis inſulis Illyriæ aut Græciæ magna cum uoluptate ſpectaui delphinos, qui modò gregatim: modò bini, mas & fœmina coniugati (neq; enim inuicem ſeparantur) uenantes, poſtquam minores piſces ex diuerſis partibus maris, ubi liberiùs uagabantur, in angуſtiam aliquam, aut locum minus profundum complures compuliſſent, impetu tandem in eos graſſari, & obuijs quibuſq; promiſcuè paſci. Quòd ſi in conferctos celerinorum aut ſardinarū greges inciderint, immodica helluatione, capita tantùm expetentes, reliquo corpore neglecto, detrimentum ingens populando afferunt. Itaq; magnus ſæpe confectorū piſcium numerus in æquore fluitat. Sunt qui irruentis delphini impetu conſternati perplexiq; in aërem quantum poſſint exiliant, unde tam denſo agmine in mare relabuntur, ut pluuiam repræſentent. Itaq; partim ab auibus laris & alijs, qui turmatim delphinos ſequuntur, deuorantur in aëre, partim in mari à delphinis. Partim etiā, ſi piſcatores adſint, uel manibus uel retibus capiuntur. Sic delphini uenantur mane, ut ſentaculum ſibi parent, ſic in meridie ut prandeant, ſic ueſperi ut cœnent, totos ferè dies uenando occupati. Quamobrem non temere à piſcatoribus amantur, quoniam piſces undequaque in retia ipſorum compellunt, pro quo beneficio hanc gratiam eis rependūt piſcatores, quòd nunquam eos offendunt: & retibus etiam incluſos, liberant: in Græcia uidelicet, & ijs in locis, ubi delphinis ueſci religio eſt, Hæc Bellonius. Euboicorum hominum ſermone huc narratio quædam perlata eſt: illorum piſcatores pariter æqualiterq; cum delphinis piſceis quos ceperint, communicare

munícare audío: ad huiuſmodi píſcatum tempeſtatū quietem opus eſſe. id quod ſi acciderit, tum de prora laternas quaſdam píſcatores ſuſpendunt, quæ etſi intra ſe ignem habeant, ſic tamen lucē tranſmittunt, ut ignis quidem obtegatur, lumen uerò transluceat, píſcibus ſplendor timorem facit, & moleſtiam affert, quare inſidiarum ignoratione obſtupeſcentes quíd ſibi uelit quod uident appropínquare aggrediuntur, cauſam tanti ſui timoris cognoſcere ſtudentes. Cuius rei conſideratione perterriti, aut ad ſaxum quoddam ſtant frequentes cum tremore & metu, aut ad littus ím pulſi exíliunt, ſic obſtupefacti, ut de cœlo tacti eſſe uideantur, facileq́ iam ſit tridente percutere. Delphíni cum ignem à píſcatoribus incendi animaduertunt, ſeipſos ſtatím ad ſubſidium ijs ferendum comparant. Et illi quídem ſenſim & pedetentím remígant: ij uerò formidíne exterrētes impellunt píſces, eorumq́ effugia reprímunt, ne elabi queant, ij igitur & ex delphínorum natatu, & píſcatorum remigatione undiq́ in anguſtias compulſi, quòd ſentiunt ſibi nullum ex tantis anguſtijs exítum patere, ídcirco ſtant & manent: unde efficitur, ut eorum magnus numerus capiatur. At cum delphíni uelut repetentes communis laboris remunerationem, ſibi debitam ex illa píſcatione, eò procedunt. Quibus prædæ auxíliatoribus ſi cum fide & grato animo píſcatores æquabilitatem diſtribuant, perſuaſum his habetur, quí in re maritima uerſantur, rurſus ad píſcandum, etiamſi minus inuitentur, adiutores fore: ſin autem píſcatores prædam cum his communicare omiſerint, hoſteis experíentur, quos antè amícos habuerant. Hæc omnía Gillíus ex Oppiani Halieuticorum quinto.

In marino etíam genere plurima de delphínis narrantur índicia morum placidorum ac míti- *In pueros amor.*
um, amores quoq́ in pueros, & affectus líbidinis, cum circa Tarentum, & Cariam, tum etíam locis alijs referunt, Ariſtot. Hiſtoriæ de manſuetudine delphinorū à Græcis uelut planè recentes hodieq́ paſsim memorantur, Petrus Bellonius. φιλοπαιδία eorum multis exemplís exprímitur.

DELPHINORVM IN HOMINES, PRAESERTIM PVEROS, amoris hiſtoriæ alíquot ordíne literarum expoſitæ.

A.

IN Alexandría urbe Ptolemæo ſecundo regnante Delphínum amore ſimili (in puerum quendam) flagraſſe audío, quo alter Iaſenſem puerum proſecutus eſt, Aelianus. De Iaſenſe puero inferiùs leges.

AMPHILOCHI de pueris delphínisq́ eadē narrāt, quæ de Arione circunferunt, Plínius.

ARIONIS LESBII EX OPPIDO Methymna, hiſtoría.

ARIONIS hiſtoríam, ſicut ab Herodoto deſcripta eſt, Rondeletius recitauit, nobis hic quæ præterea à apud alios authores obſeruauímus, adijcientur. Ex Herodoto repetijt etíam Gellius lib. 16. cap. 19. Quanto delphínis in ſtudio muſica ſit, ex Arione Methymnæo Aegyptij (Corinthij, Herodotus) & Lesbij teſtantur, Aelianus 2. 6. Idem libro 12. de animal. cap. 6. quantopere (inquit) delphíni φιλαυλοί & φίλαυλοι ſint, hoc eſt cantu & tibijs delectentur, Arionis hiſtoría nobis teſtimonium fuerit: quam & ſtatua eius in Tænaro, & ſubſcriptum epígramma repræſentant, hoc uidelicet diſtichon: Ἀθανάτῳ πομπαῖσιν Ἀείονα Κύκλωνος υἱόν, Ἐκ Σικελᾶς πελάγος σῶσεν ὄχημα δέλφις.

E pelago ſeruauit Arióna Cyclone natum Delphínus uector, díjs ducíbus, Siculo.

Cæterùm hymnus quo ſe Arion gratum Neptuno declarare, & ſimul delphínorum in muſicam ſtudium teſtari uoluit, tanq́ & illis mercedem pro ſe ſeruato & ſuperſtite exoluens, ab eo conditus eiuſmodi eſt: Ὕψιστε θεῶν πόντιε, Χρυσοτρίαινε Ποσείδον, Γαιήοχ', ἐγκυμονάλμαιε, (aliàs ἔγκυμον ἅλμαιε:) Ἐκ σέθεν γὰρ δὴ σε πλωτοὶ δῖοι Χορεύουσι κύκλῳ, Κύφωσιν ποσὶν (πτερύγων) ῥίμασιν Ἑλικρὰ ἀνὰ πέλαγα λιάζων: Σεσωμαί (Σεσοί τε) φοιβώνυχοι, Ἰλυσιβόμοι σκύλακες φιλόμολποι δελφῖνες, Ἔναλα θρέμματα κατὰ Νηρεΐδων θεάν, Ἀσχέναι' Ἀμφιτρίτη, Οἵ μ' ἐν Πελοπήιᾳ ἐπὶ ὤιδα Ταινάριον ἀκτὰν ἐπορεύσατε Ἁλαῖμονον Σικελᾶς ἐκ πόντου, Κυρτοῖσι νώτοις, χορεύοντες Ἅλοκα Νηρέως πλωτῆρες, Τέμνοντες ἀσθμῷ πόρον. Φῶτες δ' ἐλαροὶ μ' (Φῶτες δ' ἀείλαόν με) ἐκ ἁλὸς πλόον Ἁλκυονεῖς νῆες εἰς οἶδμα Ἁλιπόρφυρον λίμνας ῥίψαν. Quæ nos ita reddídimus Latiné: Neptune Deūm maxíme, Quí rex maris profundi Tridente clarus aureo Complecteris undiq́ terram: Te branchijs & pínnis Inſigne piſcium genus Mutæ colunt natantes. Præ cæteris te pandi Circumnatant delphines Canes marini, & errant Iuxtà, leueſq́ ſalíunt: Quandoq́ & inſtar iaculi Vibrant ſeipſos emínus Pernicitate mira, Ceruíce rigidi recta. Oblectat hoſce Muſica, Amant eos Nereides Suum pecus puellæ, Quas Amphítríte peperit. Vos me uagantem Sículo In æquore, ad Tænarium Litus tuliſtis equitem, Vectumq́ dorſis ueſtris. Veſter chorus me placidè Non peruium mortalibus Longè ſalum lateq́ Sulcans natando eduxit: In quod uírí me nautæ Deiecerant è naui Curua, marina, perfidi. Eandem hiſtoriam Gorgías apud Plutarchum in Conuiuio ſeptem ſapientum prolixè ac eleganter perſequitur, euarians nonnihil ab Herodoto, cum aliàs, tum quòd delphínos plures fuiſſe ait, quí alternis onus uehendi Arionis ſubeuntes, comitantibus alijs, præeuntibus item & ſequentibus alijs, ad Tænarum tandem ipſum ex-

Digitized by Google

poſuerint,&c. Inter alia ad Tænarũ donaria & Arion eſt citharœdus æneus, ſupra delphinẽ, Pauſanias in Laconicis. In Helicone cum alia quædam dedicata ſunt, tum Arion Delphino inſidens,Idem in Bœoticis. Io. Tzetzes in Varijs 1. 17. eãdem hiſtoria ex Herodoto & Oppiano recitata: Sic illi(inquit)hiſtoriam uelutí ueriſsimam referunt: Allegoricè autem ſic ſe habet: Vbi periclitans cecinit orthium carmen,Phœnices,uiri piratæ,nauí delphino inſignita, (νηῒ ἐλαφρῇ φῷ)eum miſerati in Tænarum euexerunt. Meminit & Plinius, ueroq; ſimilem hiſtoriam eſſe putat,ex eo quòd alia multa miri in homines amoris delphinorum argumenta celebrentur. De nomo ſiue carmine orthio,quod Arion decantauit,lege Cælium Rhod. lib.9.cap.8. Tænaron (inquit Solinus) eſt promontorium aduerſum Africæ, in quo fanum eſt Methymnæi Arionis, quem delphine eò aduectum imago teſtis eſt ærea, ad effigiem caſus & ueri operis expreſſa. præterea tempus ſignatum,olympiade enim undetrigeſima,qua in certamine Siculo idem Arion uictor ſcribitur,id ipſum geſtum probatur. Eſt & Arion equus in fabulis, natus ex concubitu Neptuni in equum mutati cum Cerere in equam mutata,&c. Cælius Rhod. Alciati emblema de Arione leges infrà inter icones. Aliqui dicunt lyram cœleſtem fuiſſe ſydus Arionis citharœdi omnium primi. Sunt qui delphinum Arionis in mari ſeruatorẽ,in ſidera relatum ſcribant. Strabo lib.13.Herodotum de Arione per delphinum ſeruato fabulari ſcribit.

B.

BYNE, eadem quæ Leucothea,hæc perſequentem Athamantem fugiens, cum filio Palæmone incidit in mare:& circa Corinthum à delphino expoſita eſt,βύνη,&c. Varinus in Byne. Vide etiam infrà in Melicerte.

C.

IN CAMPANIA delphinem puer fragmentis panis primò allexit,&c. Vide infra.

AD referendam gratiam delphini hominibus iuſtiores ſunt,cum tamẽ lege Perſarum (quam laudibus tollit Xenophon)minime teneantur. Cœranus ſic nuncupatus, natione Parius,à piſcatoribus delphinos ad Byzantium captos argento redemit,& liberos dimiſit: ex ea libertatis largitione hanc collegit gratiam, ut naue actuaria quinquaginta remorum (ſicut in ſermonem hominum uenit)Mileſijs uectoribus(quinquaginta, Plutarchus: piratas cæteros fuiſſe ſcribens) plena, in qua & ipſe uehebatur,in freto Parij maris funditus euerſa,& uectoribus naufragio perditis, illum ipſum delphini ex hoc periculo ſeruarint, eiq; ad parem gratiam cum beneficio quod priores ab ipſo accepiſſent,perſoluendam ſatisfecerint:quod quidem ipſum,promontorium nomine Cœranium,quo ipſum expoſuerunt,ubi & ſpelunca in ſaxo uiſitur,(iuxta Zacynthi ſpecũ,Plutarchus)facile oſtendit. Itaq; poſtea Cœranum mortuum ſecundum mare illud cognationis proximi ſepultura affecerunt:quod quidem ipſum,ut delphini ſenſerunt,frequentes tanquam ad iuſta funeri perſoluenda ad littus conuenerunt:& quoad pyra arderet,tandiu ſicut amicis fidi amici permanſerunt:Deinde reſtincto rogo diſceſſerunt. Non item certè homines, ſed potiùs uiuos colunt,& eos quidem diuitijs affluentes & opibus. Contrà uerò ab iſs defunctis,uel aliquo infortunio preſsis,ſe totos auertunt,ut ne gratiam pro beneficijs,quibus ab eis, dum uiuerent, affecti fuerunt,perſoluant, Aelianus de animal.8.5. Eandem hiſtoriam Plutarchus refert in libro Vtra animalium,&c.& Athenæus libro 13.

E.

ENALVM Aeolium aiunt cum Phineí filiam quam amauerat, Amphitrites oraculo monitæ præficæ in mare mortuam abieciſſent,eodem loci deſilijſſe, & hinc à delphinis Lesbum incolumem deportatum,Lesbius Myrtilus author eſt,Plutarchus in libro Vtra animalium,&c.interprete Grynæo. Eandem uerò hiſtoriam in Conuiuio ſeptem ſapientium paulo aliter refert.

H.

HERMIAS puer in Iaſſo inuectus delphino.uide mox in I.

HESIODI à latronibus interempti cadauer cum in mare iniiceretur,delphinorum grex ſuſcipiens ad Rhium & Molycriam exportauit, ut pluribus traditi in Conuiuio ſeptem ſapientum Plutarchus.

IN Africano mòx(*dixerat proximè de inſigni illo in Campania d. Auguſti tempore*) litore apud Hipponem Diarrhyton delphin ab Hipponenſibus paſtus tractandum ſe præbuit, impoſitos quoq; frequenter geſtauit. Nec populi tantùm manibus acta res eſt. Nam & proconſul Africæ Flauianus ipſe eum contigit, unguentis etiam delibuit, qui odoris nouitate obſopitus, aliquantiſper pro exanimi iactatus(iactitatus,ut legit Hermolaus)eſt, multísq; menſibus deſciuit à ſolita conuerſatione. Eandem hiſtoriam Plinij uerbis Rondeletius retulit. Hippones(oppida)duo ſunt, inquit Hermolaus,Regius & Diarrhytus. De hoc autem delphino Hipponenſi, non Solinus modò,ſed Cæcilius quoq; Plinius ſcribit ad Cannium Ruffum;ubi unguentum id nõ à Flauiano proconſule,ſed ab Octauio Auito proconſulis legato ſuperfuſum tradit.

DE PVERIS DVOBVS IASENSIBVS.

ANTE hæc(*Ante inſignes illos,in Campania alterum d. Auguſti tempore,alterum in Africo litore*)ſimilia de puero in Iaſſo urbe memorantur,cuius amore ſpectatus longo tempore dum abeuntem in littus auidè ſequitur, in harenam inuectus expirauit. Puerum Alexander Magnus Babylone

Neptuni

Neptuni ſacerdotio præfecit, amorem illum numinis propicij fuiſſe interpretatus. In eadem urbe Iaſſo † Egeſidemus ſcribit & alium puerum Hermiam nomine, ſimiliter maria perequitante, cum repentinæ procellæ fluctibus exanimatus eſſet, relatum: delphinumq; cauſam leti fatentem non reuerſum in maria, atq; in ſicco expiraſſe. Hoc idem & Naupacti accidiſſe Theophraſtus tradit. Nec modus exemplorum. Eadem Amphilochi & Tarentini de pueris delphiniſq; narrant, Plinius. Apud Aſſum urbem Babyloniæ puerum delphinus adamauit. quem dum poſt aſſidua colludia recedentem impatientiùs ſequitur, arenis inuectus hæſit, (&c. ſimiliter ut Plinius,) Solinus. Ad Iaſum urbem (inquit Aelianus de animalib. lib. 6. cap. 15.) Delphini amores iamdudum decantati erga formoſum puerum, non ſine mea commemoratione, & literarum memoria mihi relinquendi uidentur: Itaq; cum Iaſium gymnaſium, ubi pubes Iaſia exerceri ſolita eſſet, maria adiaceret, unde pueri, qui nondum ex ephebis exceſsiſſent, poſt exercitationes in curriculo ad mare peruenientes, antiquo more lauarentur, ex iſs natantibus ad unum aliquem formæ pulchritudine præſtantem Delphinus quem ardentiſsime amaret, proximè profectus, primò exterruit puerum: pòſt uerò conſuetudine utercp; in alterius amorem ſe inſinuans, beneuolentia coniuncti fuerunt, atq; inter ſe firmam amicitiam fecerunt: ac iam inuicem ludere cœperunt, modò adnantes inter ſe certabant, modò puer tanquam pullum equiſo, ſic in Delphinum ſubnatantem aſcendens & audaciùs exultans, in amaſio ſedebat: quod quidem facinus ſummam Iaſenſium & hoſpitum admirationem habebat. Enimuero Delphinus puerum amores ac delicias ſuas uehens longiſsimè in mari procedebat, atq; adeò tam longè, quàm puero inſidenti placeret, progrediebatur: Deinde ex alto reuertens, eundem illum litori reddebat, atq; mutua dimiſsione utercp; ab altero, hic quidem in maris altitudinem, ille uerò domum ſuam diſcedebat. Iam porrò ad tempus cum gymnaſia dimittebantur, ad excipiendum puerum Delphinus præſtò erat: Puer autem cum ex amatoſij expectatione, & eius colluſione uoluptate afficiebatur, tum ſupra humanam conditionem formoſus circumſpiciebatur, qui ſanè non modò hominibus, ſed beluis quoq; ratione carentibus formoſiſsimus, & ſi non certè diu, uideretur: ſiquidè fato quodam ſuccubuit. Nimium enim exercitatus & feſſus aliquando puer, cum toto uentre in uectorem ſuum delphinum temere ſe inieciſſet, non animaduertens aculeatam ſpinam dorſi erectam eſſe, atq; horrētem, acuminibus eius umbilicum ſibi exulcerauit, ex eoq; factum eſt, ut & uenæ quædam abrumperentur, & permultus ſanguis efflueret, ibiq; puer extremum ſpiritum effunderet. Id delphinus partim ex pondere ſentiens: non enim iam ut conſueuerat tam leuis & expeditus inſidebat, nempe qui ſpiritibus ſeſe nō ſubleuaret: partim ſanguine imbutum mare cernens, id quod res erat ut intellexit, amoribus ſuis ſuperſtes uiuere noluit. Quamobrem multo robore, quemadmodum Rhodia nauis (*plenis uelis propulſa,*) ſic ſimul cum defuncto in litus ſe eiecit: amboq;, hic iam mortuus, ille animi defectione expirans, humi ſtrati iacuerunt. Iaſenſes ciues ut illorum uehementem amorem cum honoris gloria compenſarent, ſepulchri monumentum commune amborum, & formoſi pueri, & delphini amatoris, conſtituerunt: & ſtatuam quæ forma eximia puerum in delphini dorſo ſedentem haberet, excitarunt: atq; etiam numiſmata ex argento atq; ære fecerunt, & eorum imaginibus ſignauerunt, Hactenus Aelianus. Ex Aeliano repetiuit etiam Io. Tzetzes Chiliade 3. cap. 117. Eandem hiſtoriam Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. refert, & poſt relíqua: Sedenim (inquit) oborta iam aliquando tempeſtate, nymboq; & grandine ualidis incumbentibus, delapſus puer ſub undis extinctus eſt. delphinus re animaduerſa & cadauer quocunq; iactaretur ſecutus, in continentem impete ſe tandem unà eiecit, nec antè diuulſus eſt quàm in ſicco expiraſſet. Monumentum calamitatis eius Iaſenſium monetæ etiamnum inſculptum, puer delphinum inequitans eſt. Dūris author eſt à delphino in Iaſo amatum puerum, ac per mare uectum, Dionyſium (Maſſarius ſcribit Poterum) nomine, tempore Alexandri Magni, à quo etiam accerſitus fuerit: de morte uerò eius non meminit. Quòd ad Iaſum urbem multum uariant ſcriptores, in quibuſdam Plinij codicibus Ialyſus legitur: ſed legendum Iaſſus (inquit Hermolaus) cum ex uetuſtis codicibus, tum ex Oppiano Aelianoq;, hoc ipſum de Iaſio delphine paucis immutatis tradentibus. ſed & Solino, qui tamen Babyloniæ putauit urbem Iaſſum, falſo. ipſe Plinium & Strabonem ſecutus in Caria ea ſtatuo, Hæc ille. Noſtra Solini æditio Aſſum habet, duabus ſyllabis. Ad oram Cariæ eſt Iaſſus inſula continenti adiacens, ſterilis, ſed piſcoſa, Strabo lib. 14. Sed Iaſum per ſ. ſimplex authores Græci, in quos incidi, plericq; habent: poëta forte aliquis carminis gratia geminârit, Μενεσθέα ἡγεμόν᾽ ἐκ τῆς Ἴασο πτόλιος, Dūris apud Athenæum. In noſtris Aeliani codicibus Ἴασο & proparoxytonum legitur: unde ciues Iaſenſes, Ἰασεῖς, dicuntur, eidem & Plutarcho. Stephano grammatico regio Ἰασώς oxytonum cum ſ. duplici inſula eſt Cariæ. Iaſos uerò proparoxytonum, ſ. ſimplici, ciuitas Peloponneſi. Ἴαδου ἄργος, id eſt Peloponneſus, dicta eſt ab Iaſo rege, filio Phoronei & Iāe: meminit Euſtathius ex Strabone, & inde Iaſides denominari ſcribit. Iaſenſium reipublicæ mentio eſt apud Heraclidem.

† *Hegeſidemus*

L

LESBII ſiue Methymnæi Arionis hiſtoriam recitauimus ſuprà. eam Oppianus quoq; deſcribit libro quinto Halieuticorum, Καὶ μὰν τῆς Λεσβίου παλαίφατον ὄρνυμι ἀοιδὴν Ἔκλυον, &c. deinde alias quoque hiſtorias addit, Libyci cuiuſdam pueri, & alterius Aeolij delphinis amatorum. Ioannes

L

Tzetzes Chiliade 5. cap. 117. memoria aut festinatione lapsus, Lesbium puerum ex Oppiano nominat, quem Aeolium dicere debuerat: de quo scribemus mox in P. litera. habitauit enim Peredoselenen.

IN LIBYCVM quendam puerum, qui pecora ad litus in Africa pascebat, delphini amores Oppianus eodem in loco his carminibus celebrauit:

Καί που τὸν Λίβυσ' ἀκτῆς πόθος οἶδ' ἀνέωγε,
Τὸ ποτε νομαίοντ' ἐβάσσατο βοσκὸν ἐόντα
Δελφίς, σιὼ δ' ὕδωρ πᾶν ὑπὸ νῶτα, καὶ κελάδεων·
Τὸν πόμπιλ' ἐσσυμένως, λιλαίετο πάντας ἀϊστοὺς
Μίσγεσθαι, πόντῳ τε λιπεῖν, ξυλόχους τ' ἀκρεμόνας.

Delphinus qui puerum per LVCRINVM lacum Puteolos in ludum ferre solebat, mox in P. memorabitur.

M.

INO Athamantis mariti iracundiam fugiens, in mare seipsam, & puerū (filium Melicerten) de rupe Moluride abiecit. MELICERTAE autem puero, quem delphinus in Corinthiorum Isthmum deportauit, quemq; mutato nomine Palæmonem appellant, honores cùm alijs sunt oblati, tum Isthmia quoq; in eius laudem quotannis celebrant, Pausanias in Atticis. Item in Corinthiacis, In Isthmo templum (Neptuni est,) ubi & alia quædam simulacra spectātur: & puer Palæmon delphino insistit, qui ipsi quoq; ex ebore autęq; auro sunt efficti. Et rursus, In uia quæ recta ad Lechæum deducit, simulacrum Neptuni est & Leucotheæ, & super delphinum Palæmonis. Vide etiam superiùs in Byne, ex Varino: & inferiùs in iconibus.

N.

NAVPACTI idem accidit circa delphini in puerum amorem, quod in Iaso. Vide suprà in Iasensibus pueris. Sub Cæsaribus in Puteolano mari, & aliquot sæculis ante apud Naupactum, ut Theophrastus tradidit, amatores flagrantissimi delphinorum quidam cogniti compertique sunt, Gellius 7. 8.

P.

PALAEMON delphino insistens, uide suprà in Melicerte.

Tarentini Delphis consecrarunt quasdam de barbaris Peucetijs decimas, inter alia sunt etiam Calynthi opera, statuæ tum peditum, tum equitum. Rex item Iapygum Opis, qui socijs Peucetijs uenerat suppetias, ita est effictus, ac si in acie cecidisset. Imminent iacenti ei heros Taras, & PHALANTHVS (Φάλανθος, *ut Strabo & Eustathius scribunt: is Tarentum coloniam duxit*) Lacedæmonius, & nō procul à Phalantho delphinus. Priusquam enim in Italiam appulit, sacrificio in mari Crisæo (aliàs Crisæo) naufragio, in terram aiunt exportatum Phalanthum à delphino, Pausanias in Phocicis.

Leonides autem Byzantius in urbe PLEROSELENO nuncupata, se cum Aeolida nauigando præterueheretur, delphinum in illius portu urbis habitantem, ciuibus huius tanquam hospitibus suis utentem, uidisse confirmat. Idemq; affert hunc delphinum de manu aniculæ cuiusdam, eiusq; mariti educari solitum fuisse, plenosq; inuitamentis cibos illi ab eisdem suppeditatos: neq; tamen, puer cum eis esset, insans pariter alendus, illum alere destitisse, sed ambos educasse: ex quo conuictu delphinus puerq; mutuum inter se amorem conciliarunt. Delphinus urbem, quam dixi, ueluti patriam suam flagranti studio amplexabatur, portumq; tanquam domum suam amanter incolebat: & suis nutritijs gratiam educationis sic persoluebat, ut cum ætate grandis factus esset, deq; manu educantium cibum capere non haberet necesse, iam longiùs progrediens, ex prædis quas capiebat partim sibi ad prandiū haberet, partim suis educatoribus adferret: quod illi cum scirent, hoc ceu uectigal libentissimè expectabant. nomē quoq; similiter delphino ut puero imposuerant. Puer ex illa uiuendi cum delphino consuetudine hanc collegerat fiduciam, ut ex crepidine, locisq; è mari eminentibus illum auderet appellare, facileq; ad se leni appellatione euocaret. Ac siue ille cum alicuius nauis remigatione contenderet, siue cum alijs gregatim errantibus luderet, & uarijs in quosuis assultibus gestiret, siue multa fame pressus uenaretur, ad puerum tamen tanta celeritate redibat, ut uehementi impetu more nauis plenissimis uelis impulsæ ferretur, atq; ad suos amores appropinquans luderet, & adsiliret, nunc circum illum adnans, nunc illum ipsum uelut prouocans, ad certamen secum amasium suum alliciebat. Et, quod magis mireris, ut honore ei cederet, seq; uinci in gratiam ipsius simularet, submittere se illi natando aliquando uisus est. Hæc suo tempore celebrata, inquit Leonides, tum peregrinis admirationi inter cætera urbis spectacula, tum puero simul cum parentibus lucro fuisse, Aelianus de animalib. lib. 2. ca. 6. Eandem historiam describere uidetur Oppianus Halieuticorum quinto, quæ suo seculo contigerit. Puerum enim in insula Aeolidis, cuius nomen non dicit, fuisse ait, à puerilia cum delphino paruulo educatum, & mutuum inter eos amorem atq; familiarem unà cum ætate increuisse: ita ut delphin per omnia se illi præberet, colluderet, uocanti ocyssimè adesset, ac dorso susceptum quoquò uellet gestaret: nec ipsum tantùm, sed alium etiam quemcunq; ab eo susciperi imperasset. Mortuo tandem adolescente, non amplius usquam apparuisse delphinum, creditumq; ipsum etiam illius quem tantopere adamasset fata secutū. Cęterùm apud Aelianum uitiatum esse insulę nomen puto, nec Pleroselenos legendum, sed Poroselenos. Πορθμὸς (inquit Stephanus) insula est

eſt iuxta Lesbum, cum urbe eiuſdem nominis. ciuis Pordoſelenites. aliqui ut ciuiliùs loquantur (uel ut prolationis aſperitatem (*λυσφωνίαν*) effugiant, Strabo lib. 13.) Poroſelenen nominant. Del phinum in Poroſelene (Ioniæ ciuitate) qui præmia puero ob ſalutem perſoluit (nam à piſcatoribus uulnerato ei ſanitatem medicamentis reſtituerat) hunc inquam delphinum uidi, & puero ac cerſenti obtemperare, & quoties uellet inſidêre, eum auehere, Pauſanias in Laconicis circa finẽ: unde & Lonicerus in Varia hiſtoria tranſtulit libro 1. cap. 53. Delphinos Venereos & amaſios eſſe (inquit Gellius libro 7. cap. 8.) non modò hiſtoriæ ueteres, ſed recentes quoq; memoriæ declarant. Nam & ſub Cæſaribus in PVTEOLANO mari, ut Appion ſcriptum reliquit, & aliquot ſæculis ante apud Naupactum, ut Theophraſtus tradidit, amatores flagrantiſsimi delphinorum quidam cogniti compertiq; ſunt. Neq; ij amauerunt quod ſunt ipſi genus: ſed pueros forma liberali, in nauiculis forte aut in uadis littorum conſpectos, miris & humanis modis arſerunt. (*deinde Appionis uerba ſubiungit Græcè Latinèq; quæ Rondeletius ex eo reperijt, ubi aculeos in pinna dorſi delphinum habere negat. Et mox:*) Ad hæc adijcit (Appion) rem non minùs mirandam. Poſtea, inquit, idem ille puer delphino amatus, morbo affectus obijt ſuum diem. at ille amans, ubi ſæpe ad littus ſolitũ annauit: & puer, qui in primo uado aduentum eius opperiri conſueuerat, nuſquam fuit, deſiderio rabuit: exanimatusq; eſt: & in littore iacens inuentus ab ijs qui rem cognouerãt, in ſui pueri ſepulchro humatus eſt. Hæc ille.

S.

De Delphino duce eorum, quibus SERAPIDIS & Dionyſij reuehendi negotium datũ fuerat à Ptolemæo Sotêre, dicetur infrà ex Plutarcho in Proprijs.

T.

TARENTINI eadem de pueris delphinisq; narrant, quæ Iaſenſes, Plinius. Iaſenſiũ puerorum hiſtoriæ expoſitæ ſunt ſuperiùs in I. De Tarentinis uide infrà inter icones.

TEITAE (*ciues Teo Ioniæ oppidi*) ex delphini amore erga eleganti forma puerum, quantopere amatorio affectu genus hoc animantis flagret, prædicant, Aelianus de animalib. 2. 6.

Viyſsis parma quòd inſigne delphinũ habuerit, Sreſichorus docet: qua uerò maximè de cauſa Zacynthij memorant, quemadmodum Critheus teſtatur. Puerulus adhuc TELEMACHVS cùm fortè in mare quod iuxta uorticoſum erat, per lubrica decidiſſet, excipientibus delphinis ab imoq; reuehentibus, euaſit. hinc ſculpturam annulo, & umboni ſignum pater delphinum inſcripſit, gratia ſic animali relata, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.

NEMEAEVM quendam cum fluctibus exanimis iactaretur, delphini excepêre: mox alter alteri alacritate mira tradentes expoſuêre Rhium, ut iugulatum oſtenderent, Plutarchus ibidẽ.

EPIGRAMMA Græcum in feram marinam, quæ hominis cadauer capillis aut ceruice apprehenſum ad litus tulit, & nimiùm relicto mari in litore periit, recitaui in Cetis diuerſis D. Broædus de delphino interpretatur.

Ipſa delphini humanitas grata dijs eſſe uidetur. Solus enim delphinus hominem hoc quidem ſolùm nomine diligit, quia ſit homo. cæterorũ quæ per continentem degunt, uel nullum, uel quæ manſuetiora ſunt tantum, canis, equus, elephas nutricatores modo & familiares colunt ſuos. Hirundines dũ umbra & opportunitate neceſſaria potiantur, cõmigrant cohabitantq; nobis, per cætera hominem uelut beſtiã fugere & auerſari ſolent. Delphinis autem longè quàm cæteris ſecus, illa ſummis philoſophorum tantopere deſiderata, ſordibus omnibus, omni fraude carẽs amicitia, ſolis cum homine naturâ intercedit. Nam qui haud ullius ulla in re mortalis opus habent opera, benigni omnibus, omnibus amici, etiam opem tulere multis, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.

RELIQVA IN D.

DE laſciuia & luſibus delphinorum, & quomodo nauigijs alludant exultantes, & de colluſore delphino in harenam extracto, ſcripſimus ſuprà in C. Delphino laſciuior, prouerbialiter dicipoteſt, Eraſmo Rot. teſte.

Vndiq; dant ſaltus, multaq; aſpergine rorãt: Emerguntq; iterũ, redeũtq; ſub equora rurſus: Inq; chori ludunt ſpeciẽ, laſciuaq; iactant Corpora: et acceptũ patulis mare naribꝰ. efflãt, Ouidius de delphinis. Delphinorum ſimilitudinem habent qui uocantur turſiones: diſtant uerò triſtitia aſpectus. abeſt enim illa laſciuia, Plinius.

Delphini cantu mulcentur, Plinius. Extat Philippi cuiuſdam carmen Græcum inter Epigrammata l. 40. de luſcinia, quæ boream fugiens quum per mare uolaret, delphini dorſo ſuſcepta uectaq; ſit, & illum nantem carminibus ſuis delectârit, ut uel hoc hiſtoriæ Arionis fidem faciat. Quam uehementi Delphini muſicæ amore teneantur, quamq; admirabili ad uocis cantum ſtudio concitentur, ſermone & literis multorum longè lateq; peruagatum eſt, Aelianus. Supra in Arionis hiſtoria leges delphinos eſſe *φιλῳδοὺς καὶ φιλαύλους*, hoc eſt cantu & tibijs præcipuè delectari. Cantu delphines moueri, teſtis locuples eſt Pindarus, Celius. Ioannes Aelmerus Anglus, eximiæ eruditionis uir, narrauit mihi gregem delphinorum ad buccinã ſe erigentium, aliquando ſibi uiſum in ora Angliæ.

Naufragum (hominem, uel aliter in mare delatum) ſi delphini carnes unquam guſtârit, à del-

phinis, si qui adfuerint, deuorari aiunt: sin minus, mortuum etiam ad littus euehi, Albertus. Persuasio quædam uulgaris est (inquit Bellonius) non inter Græcos solùm, sed Italos quoq; præsertim Venetos nautas, si quisquam coorta tempestate in nauí ipsorum inueníretur, quí aliquando occidisset delphínum, omnes circunquaq; delphínos collectum íri, ut nauí perniciem molíantur, in ultionem eius quí delphínum peremísset. Itaq; religiosè eis lædendis, aut etiamsi alíus interemerít in cibo sumendis, abstínent. Contrà uerò, homines eorum generí innoxios ab ipsis amarí putant, ideoq; comitarí eos naues, præsertim in periculis à tempestate, ut si opus esset, naufragos seruarent. Ab Italis delphínus non comeditur, nec eum piscatores uenantur: in nostro autem marí Germaniæ adiacenti delphíni capiuntur, & comeduntur, & ideo fugiunt homines, Albertus.

Delphínus frater hominis dicitur: quia morìbus humanis quodammodo assímilatur, Obscurus. Delphíni cum homines essent, à Dionysio in pisces mutati sunt, ut fabulatur Oppíanus,

Ἀλλ' αἶψα θυμὸς ἁμάσιμος ἐσέπτη φωτῶν Ἔνυσσεν ἀνδρομέλεα λιμῷ φρένας, λάθε κῆρ ἔβυσε.

Intellectus delphinorum. Nunc iam de intelligendi prudentia Delphíni dícere, non alienum est. Simul enim ut in retia Delphínus incidit, statim primo quidem quietè & líberè manet, neq; omnino fugere meminit: sed & epulatur, & alios secum captos depascitur: & tanquam huic condictum esset conuiuium, ex ijs exsaturatur. Deinde cum se extrahí atq; ad littus appropinquare intelligit, dentibus, lacerato reti, è seruitute liberatur. Iam si quando piscatores posteaquàm captiui Delphíni nares holoschœno iunco traiecerint: quodam obsequío atq; indulgentia eum ex potestate idcirco dimittant seruituteq; liberent, ut hac notionis nota inusta, si iterum capiatur, apertiora det indícia, se alias captum & seruatum fuisse: is uelut indícium & notam pristinæ captiuitatis ueritus, non ampliùs ad sagenam appropinquat, Aelianus de animalib. 11. 12. Et símiliter Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Irretitus delphinus (inquit, &c. ut Aelianus.) ubí uerò ad littus uentum est, erosò perruptoq; reti auolat, quòd si fuga quidem euadere primum capto non datur, periculi tamen nihil est, iunco quippe circa collum insuto signant, dimittuntq; rursus: deprehensum posteà uerberibus, suturæ cicatricibus agnitum, castigant. quod quidem perraro accídit. nam uenia data, uitaque semel restituta, plerìq; omnes in posterum continent se, ac ab iniuria facessunt. ¶ Præsagientes mortem suam, in terram erumpunt, Oppianus. Eruptionis quidem eorum in terram causæ diuersæ esse possunt, ut in c. retuli.

Captiuorũ gemitus. A captis Delphinis (inquit Gillius) tanti fletus gemitusq; fiunt, ut cum in nauí, ubi permulti Delphíni tenebantur, pernoctarem, mihi acerbissimum dolorem inusserint: adeò eos animaduerti humano gemitu, & lamentatione, & magna lachrymarum ui suam conditionem deplorare, ut ego huiusmodi piscium misericordia lachrymas tenere non potuerim: ut proximum, quem magis gemere sentiebam, dormiente piscatore in mare abiecerim: malpi enim lædere piscatorem, quàm mihi ad pedes stratum, quasi supplicantem non subleuare: sed nihil promoui hoc abiecto, reliqui alij magis magisq; gemitum auxerunt: ut non obscuris signis mihi uiderentur petere sui lem liberationem. Itaq; totam noctem in acerbissimo luctu uersatus sum.

Cõsensio & dissensio cum aliis animalibus. Delphinus pediculo pisci pabuli copiam suppeditat, Aristot. Vide in Pediculo. Sunt & in piscium genere parasiti, ut pedunculus (φθεὶρ) appellatus, qui ex ijs quæ delphinus ceperit (*superfluis nimirum & intercidentibus*) uíctitat. itaq; ex eius præda, tanquam ex locupleti mensa fertus pinguescit. Eo nimirum delphinus tantopere delectatur, ut cum ipso líbenter quæ comprehenderit, communicet, Aelianus de anim. 9. 7. Hirci marini in Cyrenaico & Sardoo marí cum delphinis oberrant, Volaterranus ex Aeliano. Mansuetudine, amore, celeritate, forma atq; robore, non in hoc tantum cetaceo, sed in omni marino genere, reliqua facilè superat delphinus, Vuotto nus. Delphínus (inquit Gillius ex Oppiano) in omne propemodum piscium genus dominatur: neq; modo robore præstat, sed & formæ pulchritudine & celeritate excellit: nam tanquam sagitta neruo expulsa, sic ad natandum uelox est. Et símiliter atq; uolucribus aquila, terrenis leo imperat, & serpentibus draco, in piscium natione hic dominatur. neq; enim ad eum pisces appropinquare, neq; intrueri audent: quòd sanè eum regem suum timeant. Is cum cibum inquirit, multos piscium greges turbat, eorundemq; longam & latam fugam facit, omnesq; maris meatus timore implet: nimirum optimum quenq; diripit & prædatur. ¶ In media natura quædam communitas retrusa leoni est, & affinitas cum delphino, (inquit Aelianus de anim. 5. 17.) non ex ea parte solùm quòd uterq; imperat, ille quidem terrenis bestijs, hic uerò aquatilibus: sed etiam quòd siue se nectute, siue morbo infirmis ambobus símia medetur, illi terrestris, huic marina. Delphíni δ' ὑγιαινόντων καὶ κρατησάντων τῶν ἄλλων, indicat poëta, hoc uersu: ὡς δ' ὅταν δελφὶν μεγακήτεϊ ἰχθύσι νίκα.

De amiarum siue trociarum pugna contra delphinos, ex Aeliano & Oppiano leges supra in Amiæ historia. ¶ Pompilum hostili odio delphíni persequuntur: neq; hoc ipsum tamen impunè faciunt. cum enim hunc gustauerunt, discruciantur & conuelluntur continuò: & quòd furere in flammati consistere non queunt, ideirco in litora expelluntur, atq; fluctu eiecti, à cornicibus marinis gauijsq; exeduntur & conficiuntur, Aelianus de anim. 15. 23. & Athenæus libro 7. Pancratem authorem nominans. In mari circa Taprobanen permultas balænas delphinis insidiantes esse aiunt, Aelianus interpretè Gillio. nostri codices Græci non delphinis, sed thunnis, habent: locus

ſocus eſt libro 16. de anim. cap. 18. Apud Philen tamen legimus, delphinum & phalænam inimicos eſſe.

Delphinum capere (ut canit Oppianus) nefas & impium eſt: & quiſquis ceperit (ſua ſponte occiderit,) is utpote impurus neq; ad deos accedere ſupplex, neq; aram attingere pie riteq; poteſt: & ſuos quoq; cõtubernales polluit. nec minus infeſtus eſt diis, quàm homicida aliquis. ſenius enim ingenium hominis habent, quare etiam amore proſequuntur hominem. (hoc deinde hiſtoriis aliquot approbat, iam enumeratis in D.) Thraces tamen & qui circa Byzantium habitant, barbari & immanes, eos capere audent. Tridentem ſiue iaculum triſulcum parant, longiſsimo funi annexum, piſcatores, & matrem alicubi cum geminis catulis oberrantem obſeruant: eisq; adnauigant, delphini ſine metu ullá ue ſuſpicione loco manent, donec alter ex catulis iaculo feriatur. per cuſſum piſcatores non attrahunt, neq; enim poſſent: ſed funem laxant, & remigando celeriter ſequuntur, donec ille tandem uiribus exhauſtus in ſummam effertur aquam. illum ubicq; miſera & mœſta ſequitur mater, nec uſquam deſerit: alteram interim adhuc incolumẽ, à ſe propellere, & ut fuga ſibi conſulat hortari uidetur. Saucio uerò adeò adhæret, ut nullo modo abſterreri, ne ictibus quidem, aut diuelli ab eo queat: itaq; ſimul cum filio capitur & occiditur, Hæc Oppianus. Eadem ex Aeliano retuli ſupra in D. ubi de amore huius animantis in fœtum mentio eſt. ¶ Capiuntur attoniti ſono, Plinius. Delphinorum captura talis eſt: Cum enim piſcatores repentè alueis uniuerſum circundederint gregem delphinorum, inde obſtrepẽtes in mare, efficiunt ut territi erumpant uniuerſi in littora, capianturq; tentato grauatoq; capite, præ ſtrepitus inflictu nimietate, Ariſtoteles. Retibus comprehenſi, breui tempore ſtrangulantur, Idem. quando uidelicet reſpirare eis integrum non eſt. Capti retibus facile ferunt, (*dummodo reſpirare liceat,*) donec ad littus uentum ſit. ibi enim reti mox lacerato euadunt, Philes. uide & ſuprà in D.

Ex delphinis fit delphineleum, id eſt piſcium colia, Kiranides interprete Gerardo Cremonenſi. ſed ueriſimile eſt cùm adipem ex delphinis liquatum ſeruari ad uarios uſus, quemadmodum & ex alijs cetis: tum ex alijs eius partibus confici ichthyocollam rem ab oleo ſeu adipe diuerſam. ſit enim ea ex diuerſis piſcibus, ut in Antacæi hiſtoria ſuprà docuimus. ¶ Pſyllo animali ſi piſcator utitur ad ineſcandos piſces, multis piſcibus potietur. ligari autem debet in pelle delphini, Kiranides.

Cum thynni circumretiti tenentur, Neptuno piſcatores uota faciunt, ne gladius piſcis, né ue delphinus in captiuorum numero ſit. hic enim ad moliendas retibus inſidias acerrimus, ijs pernicie affert, ac dentibus conficit. ille uerò, ſi ætate ſit confirmata, ſæpe lacerato reti, thynnorũ gregi irretito ad ſe exuendum ex laqueis facultatem dedit, Aelianus.

Delphini inflatus (*natatus potiùs*) uerſus arcton, boream flare facit: ad meridiem contrà, auſtrũ: ſimiliter & in alios uentos operatur, Kiranides. Cum delphini in portum ſe conijciunt, tempeſtatem ſignificari putant, Incertus. Non aſſentior illis, qui delphinos ſalientes tempeſtatem præſagire ſcripſerũt. Diligenter enim pluries & diuerſis in locis per mare obſeruaui, delphinos non minùs ſequi uentum, quàm contraire: nec minus turbato mari, quàm tranquillo placidoq; apparere, ſubinde enim per æquoris ſumma ſe oſtendunt reſpirationis cauſa, qua ut ſemper, ita & ante & poſt tempeſtates indigent, Bellonius. ſed aliud eſt apparere, aliud ludere & laſciuire. Vide etiam Pierium Valerianum in Hieroglyphicis. *Tempeſtatis prognoſticũ.*

De nutrimento ex cetis & cetaceis in genere, Galeni uerba & Rondeletij, habes ſuperiùs in hiſtoria Delphini ex Rondeletio. ¶ Delphinus quàm delicatus & precioſus exiſtimetur apud Gallos circa Oceanum, & quàm opiparè ſoleat apparari, & quæ gentes eo ueſcantur, quæ abſtineant, Bellonius prolixè ſcribit operis Gallici de piſcibus libro 1. capitibus quarto, quinto, ſexto, ſeptimo, octauo & nono. & rurſus de carne ipſorum libro 2. capite duodecimo & deinceps. In Britannia quidem hodie negligi, neq; in cibo expeti niſi à pauperculis fortè, audio. Ab Italis delphinus non comeditur, nec eum piſcatores uenantur. in noſtro autem mari Germaniæ adiacenti delphini capiuntur, & comeduntur, & ideo fugiunt homines, Albertus. Cauendum eſt ne piſces magni & duræ pellis, ut delphinus, ſturio & ſimiles comedantur recentes capti: ſed tandiu piſcis reſeruetur, & maximè euiſceratus, donec abſq; corruptione ſubſtantiæ tenereſcat, Arnoldus in libro de conſeruatione ſanitatis. Sunt & uiſcera quorundam, quia pinguia, grata: uelut ſturionum, balænarum, delphinorum. nam non ſolùm ſapore, ſed & odore quaſi uiolæ commendantur, Cardanus.

Echinus marinus combuſtus alopeciam ſanat cum adipe urſino, uel delphini, aut porci, Kiranides. Dentes delphini à collo ſuſpenſi, emittẽtibus dentes (pueris dentientibus) proſunt. Venter autem eius ſiccus & tritus potus, ſplenetícos ſanat. Iecur aſſum in cibo tertianam & quartanã, & omnem typum nocturnum ſummè ſanat, Idem.

Nomina quædam apud Græcos dicatálecta ſunt, (ut ueteres grammatici ſcribunt,) hoc eſt duplicis terminationis, ut in ἰψ oxytona, δἰψ, ἀκτἰψ, ἀδελφἰψ, quæ per ἰς etiam proferuntur: uerùm terminatio in ἰψ eis magis conuenit, quod uel obliqui caſus oſtendunt, in quibus ν. ſeruatur. Sunt qui in his uocabulis ν. in σ. conuerti aiunt. Dôrum dialecto, qua λἐγωμἐν etiam & ſimilia dicuntur, Euſtathius. In Oppiani libris ἀδελφὶς aliquoties legere memini, ἀδελφἰψ nunquam: quo modo & Pindarus,

Digitized by Google

& Pausanias alíq; proferunt. apud Theocritum duntaxat ἄελφὶν reperio. Latinè quidem delphis in recto singulari usitatum non est, sed delphin, aut delphinus. Delphinum similes, qui per maria humida nando, &c. Vergilius 5. Aeneid. ubi Seruius, Delphinum (inquit) uel uenit ab eo quod est delphin, delphinis: uel pro delphinorum, à delphinus, delphini. Delphina Ouidius dixit in accusandi casu singulari. ἄελφὶν masculino aut fœminino genere effertur, ut quidam in Lexicon retulit, authorem non citat. ego, quod meminerim, masculinum semper legi. ultima natura longa est. ἀελφὶς ἰλύσσοισιν ἐπιθρῴσκων, Oppianus. ἀελφῖνάς τε, κώπας τε, Marinus. ἄελφις sic dictus est παρὰ τὸ ἀέλφω, Varinus: quasi uerbum quoddam sit ἀέλφω, quod equidem nusquam legisse memini, ego delphinem potiùs dictum reor à nomine délphax, quod est porcellus. est enim porcus quidã marinus, & sic à nostris quoq; nominatur, &c. Vide in A. Nec à nomine ἄελφὺς, quod uulua uel uterus est, appellatos absurdum uideatur: quòd fœtum uiuum hac parte contineant, ut quadrupedes uiuiparæ, & reliqua etiam cete. Obscurus quidam delphinum fratrem hominis dixit, propter ingenium & mores, tanquam insinuans delphinum quasi ἀελφὸν uocitari. Delphinis rostrum est simum, qua de causa nomen Simonis omnes miro modo agnoscunt, maluntq; ita appellari, (*quàm delphini,*) Plinius. mihi eos hoc nomen agnoscere uidetur, non tanquam rostri sui figuræ conueniens: sed quòd & sibilum propter s. literam, & sonum altissimum propter o. magnum exprimat: ita ut si quis magno clamore sensim id modulateq; proferat, & procul exaudiant delphini, & non sine uoluptate aliqua: sibilo enim gaudere eos dixerim, sicut & tibiarum aliorũq; instrumentorum sono. Lasciuum Nerei simum pecus, Liuius Aegistho de delphinis. Delphiniscum Aristoteles paruum uocat delphina, sic Paniscum & Satyriscum dicimus, Cælius. Delphines, Aeolicè Βελφῖνες, Hesychius. Delphini, canes quidam marini sunt, sicut & canes cuniculæq; pisces, nam & hi & illi sic in mari uenantur, ut canes quadrupedes in terra. Δελφῖνες πολύγδυες ἰχθυοφάγοι σκύλακες, Philippus in epigrammate. ------ὁ δ' ἀρνευτῆρι ἐοικὼς Κάπτων' ἀφ' ὑψηλῆς πώεγου, Homerus Iliad. μ. Scholiastes ἀρνευτῆρα interpretatur urinatorem. Κυβιστητὴς δ' ἐοικὼς, ἅλτο τε μὴ βαθὺ κῦμα ἁλιπρήχῃ, πότε λαλαπτὶ, &c. Oppianus de delphino ab amijs infestato. Vide plura in Agno a. & in Vrinatrice aue. Σχέτλιος ἰχθὺς pro delphino, in grypho Simonidis apud Athenæum.

Epitheta. Epitheta delphini à Textore obseruata hæc sunt: Amasius, Arionius, Cæruleus, Blandus, Curuus, Incuruicæruicus, Lasciuiens, Pandus, Repandirostrus, Vagus, Venereus, Viridis. Pandos quidem & curuos delphines Ouidius dixit. Lasciuum Nerei simum pecus, Liuius Aegistho de delphinis. ¶ Δελφῖνος μεγακήτεος, Homerus Iliad. φ. Ἅλιοι ἄελφῖνες, Theocritus. Πολύγδυες ἰχθυοφάγοι σκύλακες, Philippus in epigrammate. Φορξακίζοντες, ὠκυδρόμαι σκύλακες, Φιλόμοσοι ἄελφῖνες, in hymno Arionis. Item in Halieuticis Oppiani, Ἐναλίῳ ἀγκτῆϊ: Δελφῖσι βασιλεῦσι: ἰχθυώμῳ βασιλῆϊ ἄελφίνων: Δελφίνων ἀγέλαις δύσεδ' ἐόν, ἰμερόεσσιν: Ἰφθὴν πρόχυν (προχίας *Varino est* ἀγχελεῖς, ἀκόλουθος,) Ἐννοσιγαίου: πρόπολοι Διὸς ἀλιγδήπου, Ministri Iouis marisoni, id est Neptuni: & Δελφὶς ὑῢγρίοιο, non à barba iubá ue, sed à maxillarum & dentium uí.

Icones. *Delphin insigne Gallorum, &c.* Delphinum tanquam regem marinorum animalium, in suis insignibus Gallorum reges habent, ita ut secundus ei post lilia locus attribuatur. quamobrem effigiem eius repræsentant in nummis diuersis ex auro, argento, ære, picturis insignium, & uexillis. sed ea falsa & monstrosa est, ac minimè genuina, Bellonius: qui hac de re copiosiùs scribit libro 1. (quem Gallicè de delphino &c. edidit,) capitibus 28. & 29. Et eiusdem libri capite 27. Athenæus author Græcus (*inquit, ego nihil eiusmodi apud Athenæum reperi*) & Valturnus in commentario de rebus Britonum, scribunt Cæsarem principi delphinatus regionis delphinum donasse, ut eo uteretur insigni, quòd ad debellandos Gallos suppetias ei tulisset, unde in quãta existimatione delphinus etiam olim fuerit consicimus. Porrò ut delphin regioni nomen fecit in Gallia, (Delphinatum uocant:) sic filio regis primogenito, nam hunc etiam Galli delphinum cognominare solent, & delphino utitur insigni.

Delphini effigies curua curri solita. In numis plerisq; & marmoribus antiquis, ubi delphini effigies spectatur, curua apparet: non quòd curuus sit, (uide suprà in B.) sed quòd delphinus cum in perpetuo ferè motu & agilitate sit, siue per lasciuiam ludens & saliens, siue pisces insequens uenando, siue nauigia comitans, plerũque talis apparet, præsertim cum capite prominente (sæpiùs autem emergit & effert caput necessitate respirationis, aut etiam admiratione circumspiciendi audiendi ue aliquid,) mox eo rursus in gurgitem fertur pronus, urinatori se demergenti similis. unde & κυβιστητῆρα eum Oppianus cognominat, & ἀρνευτῆρα apud Homerum alij urinatorem, alij delphinum interpretantur. Partim igitur hanc delphini urinantis agilitatem & gestum, partim quia uiuacior elegantiorq; huiusmodi eius forma, quàm simplex & recta, uidebatur, curuum hoc animal pictores & statuarij expresserunt: non temere aut libidine aliqua, ut Bellonius putat, neq; (ut idem) decepto eorum usu ob motus celeritatem, sicut rectum lignum si præceps in obliquum trudas (curuum apparet.) non enim apparere tantùm curuos, sed reuera incuruare corpus eos dixerim, cum saltu alió ue impetu se uibrant. nam cum pinnas ad natandũ binas tantùm habeant, ui & contentione corporis neruorum ac musculorum sese quàm celerrimè promouent. Cum deorsum contendit delphinus, (inquit Rondeletius,) caudam sursum mouet, (*hoc nisi incuruato corpore non fit:*) contrà, quum in summa aquæ sese effert. Cum fame concitati fugientem in uada ima persecuti piscem diutiùs spiritum continuêre,

continuêre, ut arcu dimíſſi (*corpore nimirum ſimiliter incuruato, ut ira ualidius ſeſe eiaculentur*) ad reſpiran dum emicant, &c. Plinius. Delphinorum effigies curuas Bellonius duas exhibuit, alterã è numiſmate ſumptam, quam nos quoq; poſuimus ſuprà cum ipſius deſcriptione; alterã è marmore antiquo, quam repetere nobis operæpreciũm non eſt uiſum.

Emblema Alciati in eum qui truculentia ſuorum perierit:

Delphinẽ inuitum me in littora compulit æſtus, Exemplum infido quanta pericla mari.
Nam ſi nec propriis Neptunus parcit alumnis, Quis tutos homines nauibus eſſe putet?

Eiuſdem aliud in auaros, uel quibus melior conditio ab extraneis offertur:

Delphini inſidens uada cærula ſulcat Arion, Hocq; aures mulcet, frænat & ora ſono,
Quàm ſit auari hominis, nõ tã mẽs dira ferarũ eſt, Quiq; uiris rapimur, piſcibus eripimur.

Pueri inſidẽtes delphinis: et numi inſignes ipſa dem.

Hoc quidem Io. Oporinus noſter [illegible] typographus, ſuos quos ſub inde plurimos optimosq; excudit libros, inſignire ſolet. In Tænaro Arionis ſtatua eſt, & ſimulacrum delphini, Higinus.

Puerum delphino inuectum numis inſculpebat Aſis, Ἄσης, Pollux libro nono: ex quo Cælius etiam Aſis reddidit. ego pro Ἄσης mallem Ἴασον, ut de puero Iaſenſi intelligatur: Aelianus enim & Plutarchus ſcribunt, ſtatuam ab Iaſenſibus excitatam quæ forma eximia puerum in delphini dorſo ſedentem haberet: & numiſmata quoq; ex argento & ære, imaginibus eorum ſignaſſe. Scio Aſidem terram ab Ouidio libro 9. dici pro Aſia: ſed de hac Pollucis uerba non accipio, ut neq; de rege ullo huius nominis, ſicut nuper quidam putauit. Pierius Valerianus tamen, Apud Aſiaticos (inquit) puerum delphino inſidentem fuiſſe in nummis tradit Strabo. Ego Strabonis hæc uerba hoc tempore non inueni: interpres quidem multa ineptè tranſtulit, quare rem in medio relinquo. Non temere frenatus delphinus pictus (inquit Pierius Valerianus) incolumitatis indicium fuit: quod dubio procul ob multos ab undis eius opera ſeruatos factum opinamur. In Neptuni ſiquidem templo, quod apud Iſthmon erat, uiſebatur Palæmon puer ſuper delphine & auro et ebore confectus, quem Herodes Athenienſis dicauerat. Nam & Palæmoni nautæ pro incolumi nauigatione uota faciunt. idem enim & Melicerta & Portunus eſt: cui, ut apud Virgilium habetur, Seruati uotum ſoluunt in littore nautæ, ut Glauco & Panopeæ. Huius Melicertæ corpus in Iſthmo à delphino expoſitum inuenit Siſyphus. Vide ſuprà quoq; in D. Taras Herculis (filius) delphino inuectus in numiſmate Tarentinorum fuit, teſte Ariſtotele, qui numiſma apud illos nummum appellari ſcribit, Pierius Valerianus. Alij Taram Neptuni filium faciunt, à quo Tarentum urbs Italiæ ædificata ſit, quæ ſimiliter à Græcis Τάρας dicitur. Tarentini quondam (inquit Bellonius in libro Gallico) numis ſuis inſculpſerunt delphinum, ad memoriam Tarantis filij Neptuni, quem (Neptunum) ab alijs diis in delphinum conuerſum fuiſſe fingunt. quamobrem Tarantem delphino frænato inequitantem fecerunt. Tarentini eadem de pueris delphinisq; narrant, quæ Iaſenſes, Plinius. Iidem Delphis Phalanthi Lacedæmonij ſtatuam dedicarunt, et non procul ab eo delphinum: illum enim facto in mari naufragio, à delphino exportatum aiunt, ut ſuprà in D. retuli. Delphinos repræſentatos uidimus in numis diuerſis, Auguſti, Ruffi, Tiberij, Domitiani, & Vitellij: & prætereà in Græcis quibuſdam, (ut coniecio, inſcriptio enim nulla erat) qui multò melius expreſſi ſunt: qualem hîc exhibemus unum utrinq; depictum; cuius margo rotundus erat, non anguloſus: & anſulæ binæ, una utrinq;, Bellonius.

Tarus.

Duo delphini incurui, dorſo repando, ex antiquiſſimo numiſmate æreo.

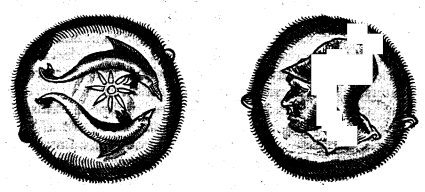

Vidi etiam (inquit Bellonius) numos Claudij Cæſaris, in quibus exprimitur Neptunus cum tridente inſidens piſci, delphino ſimili: mihi tamen orcam potiùs repræſentare uoluiſſe Claudius uidetur, is enim (teſte Plinio) in portu Oſtiæ orcam expugnauit, & ſpectandam populo Rom. exhibuit: cuius nimirum rei memoriam in numis ſuis relinquere uoluit. Illud Varronis monumentis proditum eſt, inſtitutum fuiſſe ueteribus, ut circa Liberum patrem delphini appingerentur, Cælius Rhod. Quòd delphinum Baccho adpingunt (inquit Pierius Valerianus) non ſolùm ad fabulam ſpectat, (*qua nimirum Tyrrheni nautæ à Baccho in delphines mutati finguntur,*) ſed etiã ad hiſtoriam, quòd uinum marina aqua mixtum facilius cõſeruatur, ut Columella ſcribit ſe ab agri-

Bacchus.

Digitized by Google

cola patruo didiciſſe. & Dionyſius hac de cauſa ad mare fugiſſe fingitur, quod apud Athenæum habemus. Circa forum Corinthi conſtructus eſt fons, & ſuper eo Neptunus æreus, cuius ſub pedibus delphinus aquam emittit, Pauſanias in Corinthiacis. Phigalenſes in antro quodã Cereris ſimulacrum conſecrarunt, cætera mulieri perſimile, præter caput, quod cum coma erat equi num, adnexis draconum & ferarum id genus item iconibus, delphin manu ſuſtinebatur: columba uerò altera, Cælius Rhod. Pierius Valerianus Veneris potiùs hoc ſimulacrum fuiſſe coniicit: Delphinum enim (inquit) amoris ſimulacrum eſſe, tam ex hiſtoria, quàm ex tot Veneris ſignis, quibus id genus piſcis admouetur, alibi comprobauimus. Pictores Amorem, formoſum adoleſcentem pingunt, ſagittarium, igniferum, alatum: qui manu altera delphinum, altera herbam teneat: alis eum aëri dominari indicantes: herba, terræ; delphino, mari, &c. Io. Tzetzes 5. 11, in Varijs.

Neptunus. *Ceres.* *Cupido.*

Emblema Alciati de potentia amoris:

Nudus Amor uiden' ut ridet, placidũq; tuetur? Nec faculas, nec quæ cornua flectat habet,
Altera ſed manuũ flores gerit, altera piſcem, Scilicet ut terræ iura det atq; mari.

Inuenio etiam ex delphini ſimulacro amorem in ſimpliciorem ætatem ſignificari, quem puerilis ætatis amaſium non uno exploratum eſt exemplo, ut non immeritò tot in nummis delphinũ cernere ſit ab alato Cupidine frænatum. Et Veneris ſtatuas pleraſq; uidimus, quibus adſculptus eſt Cupido, qui uel delphino inſideat, uel alio quoquo modo regat eum apprehenſum, Pierius Valerianus. Ita uerò delphinus (inquit idem) maris regem ſignificat, ut pro aqua mariq; ipſo paſſim in nummis excudatur. Præcipuè autem Sunij Neptunus ſub delphinis imagine colebatur. Neptuno uerò aquarum domino nullo non in ſigno eius adſculpebatur. (*Vide infrà in Delphino ſidere.*) Pulcherrimus extat nũmus, cuius inſcriptio eſt, NERO CLAVDIVS CAESAR AVG. GER. P. M. TRI. P. IMP. PP. ubi Neptunum ipſum uideas in portu ſedentem, id enim quietis indicium: dextera temonem terræ adprimentem, quod ſignum nauigationis eſt in portũ ſolſtilem: læua uerò delphinum amplectentem, quod maris blanditias & tranquillitatem oſtendit, &c. Atq; ut hinc hieroglyphicum quo de agitur interpretari aggrediamur, epigramma Græcum extat, cur Cupidinis ſignum una manu delphinum, altera flores contineat, in hunc modum interpretatione facta:

Neptunus iterum.

οὐδὲ μάτην πελάμαις κατέχει δελφῖνα κἀνθεα, Τὴν μὲν γαῖαν, τὴν δὲ θάλασσαν ἔχει.

Eſt & in nummo M. Agrippæ L. F. COS. III. Neptuno reduci ſignum S. C. cuſum, in quo Neptunus læua tridenti altè innititur, dextera uerò delphinum exporrigit. In Q. Naſidij nummo nauis eſt cum ſtella & uelo pleno, ab altera parte caput, tridente ab occipitio poſito: infrà delphinus eſt: inſcriptio, Neptuni, quod tutam Q. Naſidij nauigationem Neptuni beneficio peractam indicat, Hæc omnia Valerianus. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubra, in Circo Flaminio (ſunt,) Neptunus ipſe, & Thetis, atq; Achilles: Nereides ſupra delphinos & cete & hippocampos ſedentes, Plinius.

Athenæus libro 10. inter cæteros gryphos, hunc etiam Simonidis refert:

Μιξονύμφ τι πατὴρ ἔδιξε, καὶ ἡέτλιος ἰχθὺς Πλησίον ἐκλίνθη καμάτῳ, πτῶσιν ὑγυκὸς
Δεξάμενος βλεφάροισι Διωνύσου ἀίκακτος Βουφόνου οὐκ ἐθέλουσι πθλιοῖς θηρόπονε.

Hos uerſus aiunt in Chalcide ueteri cuidam donario inſcriptos fuiſſe, in quo hirci & delphini effigies fuerint. Alij in epitonio pſalterio hæc animalia expreſſa fuiſſe aiunt: & *βουφόνου* Bacchi miniſtrum, dithyrambum interpretantur. Alij aliter, &c. ¶ In Olympicorum carcerum embolo, id eſt roſtro, delphis æreus in canone erectus uiſitur: & in medio ara, quæ aquilam ex ære alis longè extenſis ſuſtinet. Eſt autem machina huiuſmodi, ut ea commota delphinus in terram cadat, aquila uerò ſurſum proſiliat, Pauſanias Eliacorum 2. ¶ Peruulgatum ſignum illud eſt, quod maturè agendum ſignificat, ſi delphinus anchoræ uel alligetur, uel, ut ueteres fecerunt, obuoluatur, unocontationem, altero celeritatem ſignificante: quæ ſimul iuncta, inuicemq; temperata, maturitatẽ faciunt: & quod Horatius ait, & properare loco & ceſſare indicant. Sunt qui hieroglyphici huius inuentum Auguſto tribuant, quòd & adagium & ſignum huiuſmodi ſolitus ſit identidem repetere. Habetur ea ſpecies, qua delphinus anchoræ ſe circumuoluit, in Titi Veſpaſiani nummis. Sed fortè non diſpliceat in huiuſmodi ſignificatum trahere, quod in nummo quodam æreo apud Maffæos inſpexi Romæ, bouem humana facie perſonatum, ſupra quem delphinus imminet. per hunc enim celeritatem, per bouem tarditatẽ intelligimus, quæ illius animalis propria eſt. Actionem uerò ex humana facie colligimus: quòd hominum proprium in primis ſit res gerere, Pierius Valerianus in Delphino. Etrurſus in Anchora: Animaduertendum (inquit) anchoram quæ in nummo Titi habetur, extrema dentium in uomeris ſpeciem dilatare: cuiuſmodi figuram Aldus noſter imitatus eſt in omnibus quos impreſſit libris. alia uerò forma eſſe, dentibus quippe in acutum recto ductu mucronatis, quam in nummo ueteri apud eruditiſsimum uirum Romulum Amaſæum uidimus. Hæc Valerianus, qui alterius etiam huius anchoræ figuram in Hieroglyphicis ſuis delineauit. Lege etiam ſuperiùs de hoc ſigno in Rondeletij ſcriptis.

Delphinus cum anchora.

Emblema Alciati, cuius lemma eſt, Princeps ſubditorum incolumitatem procurans.

Titanij quoties conturbant æquora fratres, Tum miſeros nautas anchora iacta iuuat.

Hanc

Hanc pius erga homines delphin cõplectit, imis Tutiùs ut possit figier ille uadis.
Quàm decet hæc memores gestare insignia reges, Anchora quod nautis se populo esse suo?

Vlysses in parma & annulo (& ense, Pierius Valerianus) insigne delphinum habuit, in memoriam Telemachi, quem puerum mari illapsum delphini seruarunt, ut in D. retuli suprà ex Plutarcho. Lycophron Vlyssem uocat ἀελφινόστομον κλῶπα: ubi Scholiastes, Stesichorus (inquit) & similiter Euphorion, Vlyssem in clypeo delphini typum habuisse tradunt, Isacius Tzetzes & Varinus. Sed ἀελφινόστομον dictum Vlyssem à Lycophrone, etiã ea de causa existimes, quòd Philostratus eum subsimum fuisse dicit, delphini enim simo admodum rostro sunt. ¶ Hesiodus in scuto Herculis delphinos argenteos cælatos fuisse canit, qui pisces æneos persequerentur, his uersibus: ἰχθῦσι γὰρ μιὺ ἀμικτὸν αὐτῷ δελφῖνες πῆ καὶ πῆ ἐδώδιμον ἰχθυόεντες, Νηχόμενοι ἑκάλει, δίκαι δ' ἐπὶ πομφολύγεσσι Δεγύρτας ἀελφῖνας ἀφρόεντα ἰχθύος ἑλκεσιπρῳρον ἐλάσσας: Τῶν ἑκὰς χέλκεαι πρῴμαι ἰχθύσι. Delphinum syluis appingit, fluctibus aprum, &c. Vide infrà inter prouerbia.

In Herculis scuto.

Delphin inter sydera numeratur apud Proclum de sphæra. Nominatur & à Varrone libro 2. de re rust. Arati interpres delphinum Musicum ideo signum dici scribit, quia nouem sit stellis insignitus, qui est Musarum numerus: sed stellas tamen in eo decem recensent alij, Cœlius Rhod. Delphinus qua de causa sit inter astra collocatus, (inquit Higinus) Eratosthenes ita cum cæteris dicit: Neptunum quo tempore uoluerit Amphitritem ducere uxorem, & illa cupiens conseruare uirginitatem fugeret ad Atlanta, complures eam quæsitum dimisisse: in his & Delphina quendam nomine, qui peruagatus insulas, aliquando ad uirginem peruenit, eiq; persuasit ut nuberet Neptuno, & ipse nuptias eorum administrauit: (*Vide hac de re etiam infrà aliter ex Oppiano, in h. circa initium, ubi de delphinis sacris agitur*) pro quo facto inter sidera delphini effigiẽ collocauit. Et hoc amplius: qui Neptuno simulachra faciunt, delphinum aut in manu, aut sub pede eius constituere uidemus, quod Neptuno gratissimum esse arbitrantur. Aglaosthenes autem qui Naxica conscripsit, Tyrrhenos ait fuisse quosdam nauicularios, qui puerum etiam Liberum patrem receptum, ut Naxum cum suis comitibus transuectum, redderent nutricibus nymphis. Nauicularij spe prædæ inducti, nauem auertere uoluerunt: quod Liber suspicatus, comites suos iubet symphoniã canere: quo sonitu inaudito Tyrrheni, cum usqueadeò delectarentur, ut etiam in saltationibus essent occupati, cupiditate saltandi se in mare inscij proiecerũt, & ibi delphines sunt facti: quorum cogitationem cum Liber memoriæ hominum tradere uoluisset, unius effigiem inter sidera collocauit. Alij autem dicunt hunc esse delphina, qui Arionem citharœdum ex Siculo mari Tænarum transuexit, & reliqua, nos in Arionis recensenda historia satis prolixi fuimus in D. Idem Higinus capite 3. ubi ea quæ deinceps dicturus est proponit, paruum delphinem nominat. Et in cœlestium corporum efformatione: Delphin (inquit) non longè ab Aquilæ signo figuratus, in curuatione caudæ nouissimæ tangit æquinoctialis circuli circumductionem, &c. Stellarum est omnino nouem. Aliqui dicunt lyram cœlestem fuisse sidus Arionis citharœdi omnium primi.

Delphini syduς.

Neptuni fabula.

Tyrrheni nauta ex Baccho in delphinos conuersi.

Delphinus Arionis.

ἀελφὶς non modo masculinum est pro delphino, sed etiam fœmininum adiectiuum pro ἀελφὶ, ut in uersu: ἀελφὶς γὰρ φάμα τόθ' ἑδήσατο φῶς, apud Suidam. ἀελφίδι βάσκετε, in Delphide regione habitantibus, Varinus.

Delphis pro ἀελφὶ. Delphica.

Τὸς ἀελφῖνας μετωρείζε, καὶ τὴν ἄκατον πρηΰβαλλε, Aristophanes in Equitibus, ubi Scholiastes: Delphis (inquit) est organum nauticum; quod in altum attollere iubet poëta: nam & delphinorũ subli mes sunt saltus. Aliter, Delphis, ὄργανόν τι τῶν πλοίων, ἐγκύφωμα: hoc est, instrumentum quod à nauibus suspendebatur, anchora quædam. Vel instrumentum quoddam è ferro plumbó ue delphini speciẽ factum, quod ab antennis mali (ἐκ τῶν κεράων) in pugna nauali solebant in hostium nauim, eius deprimendæ causa, immittere. (*Huiusmodi massam è ferro aut plumbo Galli hodie Salmonem uocant, Bellonius.*) Insinuat hoc Pherecrates in Agris scribens: ὁ δὲ δελφὶς ὅτι μολιβδ[illegible]ς. ἀελφινοφόρῳ τι κεφάλῃ ἔοικε τῷ ἀφῷ· αὐτῷ γὰρ ὑπάπτωμα καὶ κατασπᾶται. Et Thucydides dixit ἀελφινοφόρον τὴν ναῦν ἐξωτερικὸν ἔχουσαν ἀελφῖνα πάσσον. Nam libro septimo uerba eius hæc sunt: ἔπεμψαν αὐτοῖς καὶ κέρκουρα ἐκ τῶν Δυτικῶν ἃ ἐς τὰ ὀλκάδια ἀελφινοφόροι ἡμιόλιαι ἐκώλυον: Hæc ille, & similiter Suidas. De eodem Eustathius: Καὶ ἀελφῖνα δὲ ναύτιλον (fortè ναυτικὸν uel ναῦτιν) φασίν, id est delphinum appellant (instrumentum) à malo suspensum, è ferro aut plumbo, ut cataractæ instar (hoc est è sublimi magno cum impetu) nauigijs piratarum illideretur, authore Pausania, qui & alibi sic scribit: Delphinum esse quod et κέρκετης nominetur, machinamentum ferreum, quod à naui suspendatur in tempestate, ut contra uentos firmetur. Ex Eustathio Varinus quoq; repetijt. Delphines, moles uel pondera quædam, delphinorum forma, suspensa, ut in piratarum naues iniicerentur, Hesychius. Ὑπὸ τῶν ἐμβόλων ἀελφὶς ἵσταται, ὅταν ἡ νεὼς ἀελφινοφόρος ᾖ. Pollux. id est, Super embolum stat delphis, quando nauis fuerit delphinophoros, interprete Cælio Rhod. Nostris temporibus (inquit idem Cælius) celocium artius (*fortè alrius*) surrectum rostrum recuruum, uulgus nauticum delphina appellat. Delphis supra embolum, æreum instrumentum est, quo naues hostium diripi possunt, Cælius Calcagninus. ¶ Oppianus Halieut. libro 3. de anthiarum cantu canens, lupum piscem hamo transfigi ait, si uiuus habeatur: sin minus, plumbum quod piscatores delphinum nominant, in os inferi, cuius pondere piscis commotus, capite modo nutet, modo sublimior fit, ueluti uiuus. Εἰ δ' ἤτοι, στέγε οἱ περ ὑπὸ στόμα δῆκε μόλιβδον, ἀελφῖν' ὅν περ κλίσιον: ὃ δ' ἐστί.

Delphis instrumentum nauticum.

Delphis plumbeus, cuius ad piscationem usus.

Digitized by Google

βοίδιον μαλίβδῳ Νῆϊα τ', ἀγκλίνας κεκαφηότα, ζώουτι ἐοικώς. Et rurſus libro 4. ſimiliter de ſcarorum captura ſcribit, optimum eſſe ſi ſcarus fœmina uiua trahatur ad alliciendos alios: ------ αὐτὴ δ' ὑπὸ πόντον, Δελφῖνα μολίβδῳ μετὰ σῶμα δέδεται πτόρθῳ. Nec multò pòſt de merulis capiendis, piſcator (inquit) hamo inſerit Καρίδα ζώουσαν, ἐπ' ἀγκίστροιο δ' ὕπαφθε Βοῦβις ἀνηρτῆται μολίβδου κνέφ, &c. ¶ In organis chirurgicis quibuſdam delphines dentibus (tympani, quod eſt rotunda machina dentata) incluſi, machinas motu prohibent, quod unci quoq; efficiunt. Oribaſius libro de machinis, cap. 4. ¶ Genus quoddam uaſis Romani olim delphinum nominarunt, quo in cõuiuijs utebantur: cuius meminit Plinius ubi ſcribit de uaſis antiquis (lib. 33. cap. 11.) his uerbis: Delphinos quinis milibus ſeſtertijs in libras emptos C. Gracchus habuit. Videntur autem huiuſmodi uaſa, quibus miniſtri regum & principum utuntur, quæ uulgò Naues appellant, &c. Bellonius in libro Gallico. ¶ Delphinida, poculorum menſam uocat in Lexiphane Lucianus his uerbis: Ποτήρια δ' ἦκεν πικτοῖα ἐπὶ τὴν δελφινίδα τράπεζαν. id eſt, Pocula uerò omnimoda iacebant in menſa delphinide. Hanc Porphyrio Latinè Delphicam uocauit, quĩ in ſermonibus ait Horatius: Et lapis albus Pocula cum cyatho duo ſuſtinet. Iuuenalis item ſignificauit: Et recubans ſub eodem marmore Chiron, Cæliius Rhod. Quidam in Lexico Græcolatino delphinidem menſam interpretatur quæ pedes habeat ad ſimilitudinem delphinis.

Delphin chirurgicus.

Delphinus uas.

Delphinis menſa.

Delphæ. Δελφακὲς ſunt ſues, & propriè quidem fœminæ, ἃς δελφῖνας (lego δελφύας) ἔχουσαι: id eſt, quæ uuluas habent. δελφὺς enim uulua, uterus, ſeu matrix eſt, unde ἀδελφοὶ (id eſt, fratres uterini) dicti, Athenæus. ¶ Delphines nuncupatur ab Apollonio libro Argonauticõn ſecundo, draco ab Apolline confectus. cuius etiam uerſiculos appoſuit:

Delphys.

Delphines draco.

Ὡς ποτε πυτροάιν ὑπὸ δεράδι ναιετάοντα Δελφύνην τέξοισι πολυκρίου ὄφιος ἐρεχθέος.

Id ipſum uerò interpres item comprobauit: additq; à quibuſdam maſculino genere pronunciari, ab alijs fœminino: quod (inquit) melius eſt. Quod autem delphines uocaretur, qui Delphicum ciſtodiebat oraculum, Leandrus dixit & Callimachus, Cælius. Varinus etiam è Scholiaſte Apollonij repetijt: qui hoc addit, Callimachum tradere dracænam fuiſſe, hoc eſt draconem fœminam, & rectè fœm. g. efferri. Δελφίνης, παρὰ τὸ δέλφυς, ἤγουν μήτρα. Idem. Ab hoc dracone occiſo Delphinium cognominatum Apollinem aiunt, de quo plura referemus mox inter propria. Apollonij uerſus paulò ante recitatos à Cælio, Varinus Heliodoro adſcribit. Δελφύς, μήτρα: καὶ ὁ ὢν Δελφὸς ἐφίκετο, Heſychius: ſed pro dracone Delphico δελφώνης ſcribendum fuerit. Dionyſius Afer fœm. gen. delphynen dixit per ypſilon in penultima: In Pythico campo (inquit) iuxta Cephiſſum fluuium, ἐφώκευτο Δελφύνης τριπόδεσσι δεδεγμένος ὅλκοις, ὅλκοὺς ἀπαερσίησιν ὑπὸ φόβοιο φαίδεσσι. quem locum enarrans Euſtathius: Videtur (inquit) hoc in loco exuuium ſerpentis ſuſpenſum fuiſſe, & locus ipſe Pythòn ab eo denominatus. Vocat autem pellem ipſam ſynecdochicè ὅλκῶν, totum pro parte, ut βοῦς pro corio, & ἐλέφας pro dente uel cornu elephantis dicitur. Cæterùm pro maſculino ὁ δελφώνης, fœminino genere ἡ δελφύνη eum protuliſſe dicunt, more poëtico. ὑπὸ γῆρος κυνάντης. Porrò locus Πυθὼ Græcè dictus eſt, quòd draco in eo cõputruerit, à uerbo πύθω, quod eſt putreſco: uel ab oraculis quæ illic rogabãtur & audiebantur: παρὰ τὸ πυθέσθαι, τὸ μαθεῖν (ἐπειδὴ ἐκεῖ ἐχρῶντο, Suidas,) Hęc ille. Delphi, Δελφοί, Apollinis templum ſic dictum eſt, ab eo quod delphinen draconem ibi confecerit Apollo, Suidas in Πυθὼ. ¶ Triton filius Neptuni & Amphitrites, à capite ad umbilicum homo, inde delphinus: & tanquam ἰχθυοκένταυρος, Varinus.

Triton.

Stirpes. Delphinium. Delphides, ut quidam ſcribunt, fructus ſunt de genere cărotarum. ¶ Δελφίνιον, herba quædã, Heſychius. Delphinium Dioſcorides libro 3. deſcribit, maius & minus. Surculos (inquit) emittit à radice una ſeſquipedales, aut maiores, à quibus folia exeunt parua tenuia, diuiſa, (φυλλάρια ἐν πεζομήκεσι, λεπτὰ: Marcellus uertit tenuia & candida, quaſi λευκὰ καὶ λάϊνα legerit,) prælonga, quæ delphinorum effigiem repræſentant, unde tractum nomen eſt. flos leucoio non diſsimilis, purpureus, (ἐμπόρφυρον.) Semen in ſiliquis, milio proximum: quo non aliud utilius bibi poteſt à ſcorpione percuſsis. aiunt enim obiecta herba ſcorpiones reſolui, atq; ignauos torpeſcere. ſemora uerò ea, ſeſe recolligere. Prouenit in aſperis & apricis. Alterum delphinium ſuperiori ſimile, ſed folijs & ramis longè gracilius eſt. Viribus eiſdem pollet, ſed non ita efficacibus, Hæc ille. Hoc de delphinio caput Matthiolo & Cordo adiectitium uidetur: quòd Galenus & Paulus nullum huius ſpin cenſu ſimplicium mentionem faciant, quos tamen Dioſcoridem imitatos conſtat. Adde quòd id antiqua exemplaria nõ habent: nec ullam Dioſcoridi fuiſſe cauſam, cur ſiliquiferam umbellifer is herbis immiſceret, inſtituto ſuo compugnãs, Anonymus qui ſcholia condidit in Dioſcoridis libros Lugduni excuſos apud Baltaſarem Arnolletum anno Domini M. D. L. Marcellus Vergilius quoq; nihil de hac planta Plinium & Aeginetam agere miratur, Dubitamus (inquit) ob eam cauſam, latere in antiqua etiam medicina delphinium hoc ſub appellatione aliqua alia, auxitq; ſuſpicionem noſtram, quòd is quem uetuſtiſsimum habemus Longobardis literis ſcriptum Latinũ Dioſcoridem, nullum hoc loco delphinium oſtendit. Ego an delphinij deſcriptio Dioſcoridis ſit, & an ſuo loco poſita, ſam non controuerſor: & ſi cui ita uideatur, donabo nec; à Dioſcoride deſcriptam eſſe, nec; hunc locum inter umbelliferas eius deſcriptioni conuenire. Hoc potiùs nobis quærendum quæ nam herba ſit delphinium, quæ nam eius loco uſurpari poſsint, & quo cæteri ueteres medici nomine eam appellarint. quibus de rebus quoniam non pauca ſcripſi libro primo huius

huius historiæ, in Philologia de Lupo, pag. 740. non est quòd ijsdem hîc repetendis negotium lectori facessam. Sed quæ illic omissa sunt, hîc addamus. Lychnis à Dioscoride descripta, & alijs antiquis medicis pleriscp memorata, si non eadem delphinio est, proximè omnium saltem & descriptione & uiribus accedit. Nam & leucoio similis in ea flos est, & is purpureus: quorum utrunch delphinio quoch tribuitur. Semen (aut flos) contra scorpionum ictus bibitur. ferunt etiam admota scorpijs herba hac (lychnide syluestri) torpidos & inefficaces eos ad nocendum fieri. Horum etiam utrũch de delphinio Dioscor. tradit, nec plura de eius uiribus: ut nech de lychnide, nisi quòd semen eius potum bilem per inferna exigat. Sed delphinium asperis aprícisch locis prouenit Dioscoride: lychnis in humentibus, ut Marcellus Virgilius scribit. atqui Marcellus authorem non adfert: quemadmodum nech quòd lychnidis flos noctu fulgere credatur, quod ut scriberet fola puto etymologia commotus est. Sed ut aliquis conuincat delphinium & lychnin diuersas esse plantas, nos magnam earum & formæ & uirium cognationẽ esse ostendimus. Theophrastus (ex quo Gaza lucernulam transtulit) & Plinius eum secutus, lychnidem primum inter æstiuos flores numerant. Folijs quidem quo pacto delphinum imitetur lychnis, nemo satis exposuit. mihi animus inclinat, hanc similitudinẽ in eo esse, non modo cp oblonga sint, & ampliora initio paulatim attenuentur, (hoc enim cum multis commune habent,) sed quòd insuper in alteram partem, id est alterum marginem nonnihil incuruentur, ut urinantes & ludentes delphini assolent. Marcellus Vergilius senam hodie dictam delphinium esse putabat: & alij quidam consolidam regalem ut uulgò nominant, sed utrosch procul aberrare, ipsa delphinij descriptione mediocriter considerata, manifestum est. Ruellius herbam in aquosis nascentem, quam aliqui filium ante patrem uocant, (quòd siliquam (inquit) & intus semen ante floris exitum ostendat, rectiùs si partus ante conceptum ab eis appellaretur. Iam audio aptiùs ab teretis siliquulæ per extremum in expansum florem exeunte figura, buccinariam quadam similitudine dici) delphinium esse putat. Eius sententiæ accedit Amatus Lusitanus: & herbam à Ruellio demonstratam in Hispania etiam crescere scribit. quod facile credo, cum & apud nos, & in omnibus quas uidi regionibus reperiatur abunde circa ripas riuorum, fluuiorum, & alijs humentibus locis. quanquam Ruellius in asperis & locis totius diei solem accipientibus emicare referat: sed hæc etiam humida simul esse nil prohibet. Ego in parietibus etiam reperi, & umbrosis non raró. omnino ubi nascitur, aqua uel est, uel nuper fuit. In Italia quidam aliud delphinium ostendunt: uerùm nullus adhuc Matthioli sententia legitimum ostendit. Idem demonstratum à Ruellio delphinium, nunquam uerum ac legitimum sibi uisum ait. Ego nech lychnidem ueram hactenus quenquam protulisse puto. Et miror in Italia ubi frequentes sunt scorpiones has herbas ignorari. Lunaria Græca, quam in libello de Lunarijs exhibui, si lychnis non est, ei tamẽ affinis tum natura tum uiribus uideri poterit, & forsitan thlaspi maius appellari: nam & folia magna habet, & siliquas πλατυμβώλους, id est in latitudinẽ compressas: & uires thlaspeos aut nasturtij, hoc est insignem acrimoniam, quæ bilem per aluum exigere potest, seminum una aut altera drachma in potu sumpta de quocunch istorum trium. Scorpijs autem aduersatur nimirum non alia ui, quàm nasturtium, raphanus, eruca, & calamínthe, ut tradiderunt authores. In Græco libello de medicinis substitutis, (qui & cum Galeni, & cum Pauli Aegin. operibus habetur,) legimus pro acanthij semine lychnidem posse substitui: sed meliùs Martianus Rota ex emendatiore codice, pro lysimachio spinæ Aegyptiæ semen ad supprimendum sanguinem in usum recipiendum transtulit. Delphinij certè uim magnam esse ex hoc etiam constat, quòd in Constantini Geoponicis legimus: si delphiniũ herba masculà trita & cribrata in aquam injciatur, adeò pisces conuocari ut possint manibus comprehendi. Lunariæ Græcæ cognatam iudico herbam, quam aliqui hodie osyria esse putant: Caulis est singularis, (ut pictura, quam à Io. Kentmano accepi, ostendit, ipsam enim nondum uidi,) cubitalis, ut conijcio: in quo folia circiter septem singulatim digeruntur, simplicia, sesquidigitum lata in medio, unde finẽ uersus mucronantur, palmum ferè longa, in alterum latus recurua, delphinorum quadam specie, idcp natura, ut audio: ne quis picturam in hoc fallere arbitretur. superiora duo parua & marginibus incisa sunt. Superiùs siliquæ aliquot, sicut in leucoijs, sunt, sursum conuersæ: in summo caule corymbi florum, qui ex albo purpurascunt, foliis quaternis, leucoij floribus similes, uel potiùs lunariæ Græcæ. Herbam ouorum (Eierkraut) appellari uulgò in Saxonia & alibi, ab eo quòd folia dissecta ouis frixis aspergantur, saporis gratia, acrimoniam enim habent, à Bellonio cognoui: & eam ob causam in hortis coli. Hanc neminem hactenus uel descripsisse uel exhibuisse picturam miror. Foliorum magnitudo fortè remorabitur assensionem, quo minùs credatur delphinium, sed si conueniant reliqua, hanc solam impedire æquum non est: cum generis unius ubicp species reperiantur multæ.

Lychnis.

Dictynnæ Dianæ & Delphinij Apollinis (inquit Plutarchus in libro Vtra animalium, &c.) aræ templacp per Græciam multa passim sunt. Enimuero quem locum ipse sibi deus peculiarem elegit, eum Cretensium posteri delphino duce tenuerunt. Necp enim quod fabulantur quidam, sumpta delphini specie deus ipse, sed ab illo delphinus missus percp mare cursum dirigens, classem perduxit Cirrham. Iis etiam quibus à Ptolemæo Sotere Sinopi relictis, Serapidis & Dionysij reuehendi negotium datum fuerat, uentorum ui præter animi sententiam, supra Maleam ab-

Nomina prouinciæ. Apollo Delphinius, & forum Delphinium.

Digitized by Google

reptis, & iam à dextera Peloponnesum habentibus, ac ob id perturbatis tristibusq́, delphinũ ante proram conspectum narrant, ueluti uocantem, ac ducem se in stationem quandam ieni cursu præbentem: illos uerò de uia iam nihil solicitos tantisper prænatantem uiamq́ monstrantem secutos, dum constituerentur Cirrhæ. ibi factis pro reditu sacris, intellexisse è duobus simulacris alterum, Plutonis quod erat, tolli auferriq́: alterum Proserpinę, efficium expressumq́, relinqui oportere. Est autem uerisimile, etiam quia musicen delphinus amat, charum esse deo. Qua quidem in re huic se Pindarus conferens, non delphinum, inquit, abditum elici:

Quem placido ponti de pelago, Exciuit amabile tibiæ melos, Hucusq́ Plutarchus.

Delphinium Athenis locus erat in quo ius dicebatur. huius appellatio (inquit Cælius) inde uidetur fluxisse, quia Apollo ibi coleretur Delphinius: cuius & Plutarchus meminit, Marathonii taurum illi à Theseo immolatũ prodens, qui Tetrapolim infestaret. Sic uerò Apollo dicitur, quoniam Castalio Cretensi coloniam deducenti se obtulit ducem, (*meminit etiam Stephanus in* Δελφοί) delphini præferens imaginem, qui & nauem præcesserit usq́ ad Crissæum Phocidis sinum: unde & Delphi quoq́ dicti, qui locum tenuêre ab illo munitum: uel quòd draconem delphina (*delphinea*, ὃν ἀφιέντα δελφίνα: *uide supra in H.a. ex Suida*) peremerit in Pythone. Colebatur Delphinia item Diana, ut in thesauris Iulij Pollucis obseruauimus. Fuit & apud Aeginetas Delphinius mensis Apollini sacer Delphinio, Hæc Cælius. Non Neptuno & Baccho solùm, (inquit Pierius Valerianus) uerùm etiam Apollini delphines dedicantur: multasq́ eius aras apud Græcos delphinis insculptas fuisse Plutarchus attestatur. Adhæc nonnulli addunt, Apollinem delphini specie adnasse ad Delphos, apud quos præcipuè colitur. Sed Creticum hoc commentum aiunt: illi enim Apollinem omnis salutis authorem celebrabant, & ab unoquoq́ malo liberationem Apollini ferebant acceptam. nam & quòd fabulæ fabulantur homines in delphinos transmutatos, ea de causa confictum aiunt, quòd delphinis ducibus nautæ seruati fuerint. Templi Apollinis Delphinij Athenis Pausanias quoq́ in Atticis meminit. Delphinia quondam in Aegina festum & certamen pentathlum in Apollinis honorem celebrari solita fuisse, author est Pindari Scholiastes in Pythijs Carmine 8. Et rursus in Nemeis Carmine 5. Delphinius mensis (inquit) apud Aeginetas dictus fuit, Delphinio Apollini sacer, in quo sacrificant Apollini οἰκιστῇ καὶ σῳζοντι, uel in quo Apollinis certamen Hydrophoria dictum peragebatur. Δελφινίς τὴν ἄντρα καφείωσι θεὰ, Lycophron: cuius scholiastes Isacius Tzetzes Apollinem Delphicum interpretatur, & ea affert quæ nos iam superiùs Cælij Rhodigini uerbis retulimus. Et insuper: Aliqui uerò dicunt Apollinem sub forma delphini ingressum esse in nauim (Castalij è Creta ducentis coloniam,) & hoc in loco, ubi Delphi ab eo uocati sunt, & Delphinius Apollo, σωωδίδυσαι εἰς τὴν Θάλασσαν: sed magis placet ut Etymologus & Varinus habent, σωωδίδυσαι εἰς τὴν Θάλασσαν, hoc est in mare exilijsse. Itaq́ Castalius illic occupata regione & Delphos à delphino nominauit, & Delphinij Apollinis templum extruxit. ¶ Delphinium Athenis (inquit Pollux libro 8.) dicasterium erat, id est statio iurí dicendo, ab Aegeo constructum, iudicium in eo primum Thesei factum est, dum interfectos quidem à se latrones fateretur, sed iure diceret interfectos, Cælius. Pollux forum hoc iudiciale uocat δικαστήριον τὸ ἐπὶ Δελφινίῳ: (hoc est ad Apollinis Delphinij templum:) sicut & alia quędam Athenis similiter præpositione ἐπὶ adiecta nominabantur, ut τὸ ἐπὶ Παλλαδίῳ, (Aelianus in Varijs habet τῷ Παλλαδίῳ) τὸ ἐπὶ Πρυτανείῳ, τὸ ἐπὶ Λύκῳ. Pausanias in Atticis, Ad Delphinium (inquit, ἐπὶ Δελφινίῳ) iudicium de his exercebatur, qui iustam se cædis causſam habuisse contendebant: quo iudicio & Theseum absolutum perhibent, cum Pallantem qui seditionem mouerat, eiusq́ filios occidisset. Priusquam uerò Theseus absolutus est, occisorem semper fugere: aut si maneret, eadem morte perire necesse erat. Apud Suidam quoq́ & Varinum ἐπὶ Δελφινίῳ hic locus dicitur, item apud Aelianum in Varijs 5. 15. & mihi semper ita nominandus uidetur, non autem Delphinium ut Cælius habet. non refert autem ad Apollinem Delphinium interpretemur, (deorum enim nomina non rarò pro templis ipsorum ponuntur:) an ad Delphinium templum. Delphinium (inquit Scholiastes Aristophanis) templum est Apollinis Athenis, ᾧ θᾶττον ἢ ᾧ (melius ὧν) Δελφινίῳ δικαστήριον. Eustathius tamen Iliad. φ. locum hunc utroq́ modo nominari scribit, tum Δελφίνιον, tum ὧν Δελφινίῳ, sed authorem non adfert. ¶ Delphinium regio (χωρίον, Stephano φρούριον) est in Chio, Scholiastes Aristophanis. ¶ Delphûsa, fons Delphis in Phocide, Stephanus. Delphusia, urbs Arcadiæ, Idem. ¶ Euboici litoris principium est Oropus, portusq́ sacer quem Delphinium uocant, ad quem antiqua iacet Eretria, Strabo lib. 9. ¶ Delphis paroxytonum, nomen uiri apud Theocritũ Idyllio 2. ¶ Delphinatus hodie pars Galliæ uocatur, ut dictum est suprà inter icones. ¶ Delphinos hodie quidam canes suos appellant: non ineptè. nam & animantes alias uenantur in terra, & hominem amant, ut delphini in mari.

Delphinia Diana.

Delphinius mẽsis.

Delphinia festum.

Delphinium forum iudiciale.

b. Γήνεα γλαυκὰ, λοφιὰν, οὐρήν, & alias in delphini corpore partes nominat Oppianus 2. Halieut. Et acceptum patulis mare naribus efflant, Ouidius. nares pro fistula dixit. hac enim efflant mare.

c. Texuntq́ fugas & prælia ludo, Delphinum similes, qui per maria humida nando, Carpathium Libycumq́ secant, luduntq́ per undas, Vergilius 5. Aeneidos. Αἴ τε καμπτόμεναι καρῶν ὀλίγον τὸ δελφῖνας ἰχθύσαντο δελφῖνας δίκλιν, ἀρχεῖος author apud Athenæum. Υφ' ἅρμασιν ἵππος, ᾧ σὶ αἰόρτορι βοῦς: ἀπὸ νεῶν

πῶν δ' ἰδώσε πάχεσε ἀελφὶς, Pindarus. Vide inferiùs inter prouerbia. Equis Iberis uelociſsimis (inquit Oppianus) ſola fortè aquila contenderit in aëre uolans, aut circus, aut in aquis natans delphinus, Ἡ ἀελφὶς πολυοίστῳ ἀλιδάιῳ ῥοθίοισιν. Et alibi, Δελφὶς δ' αὖτ' ἀίσσος ἐπεὶ κλύε πευκέος ἰωὴν Κρατερὴν ἀκάστοιο φίλης ἔγχεσι θ' ἑπομένην. ¶ Ἐξέπι τυτθὸν Σκύμνος ἀεξηθείς, Oppianus de delphino. Delphinus fœmina πολύν ἀερίοιο κελεύθου πολλῷ δὴ γάλακτι θηλάζει τὸ βρέφος, Aelianus. Echneidem quæ lîmacis rubrí teſta carentis effigiem refert, uulgus Græcum partum delphini uocat, Bellonius. d.

Ὡς δ' ὁπόταν ἀελφῖνες ἐπ' ἰχθὺν δυσλόγχοντες Σπερχομένῃσιν ἀγχιαλοὺς ἐλίσσοντα πόδεσσιν,
Ἄλλοτε μὲν πόντοιο βαθὺν ἐπιπορφύροντες, Ἄλλοτε πηδαλίοιο πάϊπτον δὲ χαρμα τέτυκται:
Ὡς ἅ γε τοὺς ἐπέεσσι θέλγεσκον ἑπτάκτιμοι ὑλίσσοντο, Apollonius in Argonauticis libro 4. de Nereidibus cîr
ca nauim ſe oſtendentibus loquens. De luſu delphinorum lege etiam paulò antè in c.

Ὡς δ' ὅτε δελφῖνες μεγακήτεϊ ἰχθύσι δῆλα Φεύγοντες, πιμπλᾶσι μυχοὺς λιμένος εὐάγυιον
Δαιδιόωνται, μάλα γάρ τε κατηφείη σφι κε λάβῃσιν: Ὡς τρῶες, &c. Homerus Iliad. Φ. de Achille Troianos fugientes in fluuio occidente, ipſe quidem fluuium ingreſſus meritò delphino conferetur. ¶ Οὐ τόσσον εἰναλίαισι βροτὸς μύεται δελφῖν, Οὐδὲ πόδας θρήικεσσιν ὠκὺς ἀστὴρ μακρὰ χελιδὼν, Theocritus Idyll. 19. in epitaphio Bionis. Bianoris in delphinum Arionis epigramma legitur Anthologij Græci lib. 1. ſectione 40. item Philippi in luſciniam delphino inſidentẽ natanti per mare. ¶ Cephi aues in mari thunnos maximè comitantur, &c. ſequuntur etiam delphinos, & piſcium ab illis occiſorum ſanguine paſcuntur, Oppianus.

In canem caprophónon extinctum in mari, cum uiſis delphinis, feras eſſe ratus, inſiliſſet, e. Philippi epigramma legitur in Anthologio lib. 1. ſectione 33. ¶ Aduertendum quod qui ἀξόμενοι γαῖε literis mandarunt, haud omiſêre: Si quis ex delphine utrem ſibi quæſierit, ſecumq́ habeat, fiaturum quem is optârit uentum, Cælius Rhod. ex ſcholijs Iſacij Tzetzis in Lycophronem: cuius hæc uerba ſunt, ὡς ἐάν τις δελφῖνος (fortè δελφῖνα uel ἐκ δελφῖν@) ποιήσῃ ἀσκὸν, ἐκεῖθεν αὐτὸν, &c.

Delphinos ſacros eſſe piſces Epimenides tradit, Maſſarius. Nos ſacros olim eos fuiſſe habí h. tos, & quantum nefas exiſtimatum ſit eos occidiſſe, ex Oppiano ſuprà diximus in E. circa princi- *Delphini ſacri.*
pium: & plura de piſcibus ſacris in Anthia. ὦ δελφῖνες μοῦσαν Σουνιάρατε, Ariſtoph. in Equitibus. uidetur autem Neptunum Suniaratum dicere, à Sunio Atticæ promontorio, ubi ἀφὰς & precibus inuocabatur. Oppianus Ζηνὸς ἀλιγκέλιον πῶλον, hoc eſt Iouis marini (Neptuni) miniſtros nominans, delphinos intelligit. Et alibi delphinos, inquit, ubiq́ in mari ſpectari, charos enim eſſe Neptuno: eò quòd Amphitriten aliquando connubium eius fugientem, & in ædibus Oceani latitantem ipſi prodiderint: ubi rapta ab eo Amphitrite coniunx eius & maris regina ſit facta, & eam ob cauſam ſummus in aquatilium genere honor delphinis decretus. Vide etiam ſuprà in Delphino ſydere, ex Higino. & paulò antè inter icones, quibúsnam dijs conſecrati quondam fuerint delphini. ¶ Neptuni & delphinorum colloquium, inter Luciani dialogos marinos extat. Nonius Marcellus Menandri quoſdam uerſus recitat, quos etſi corruptos in codicibus noſtris, ut reperi, adſcribam: Vehutos hippocampus in æternæ uſus ſcire nocitur delphino cinctis uehiculis. Plinius quidem Scopam artificem tradit Nereides ſupra delphinos & cete & hippocampos ſedentes feciſſe.

Delphinus qui Puteolis puerum amauit, eoq́ mortuo eius deſiderio expirauit, inuentus in li *Sepulti.*
tore in eiuſdem pueri ſepulchro humatus eſt, ut retuli in D. Delphinos morituros in litus erum pere aiunt, tanquam ſepulturæ deſiderio. uide ſuprà in C.

Authoris incerti epigramma, quod habetur Anthologij libro 3. ſectione 17. in delphinũ in litore ſepultum, & rurſus marinis æſtibus erutum, perelegans eſt huiuſmodi.

Κύματα καὶ τοιχύς με κλυδ'ων ἔβαλ χέρσου ἔσυρεν Δελφῖνα, ξείνοις κοινὸν ὄρεμα τύχης.
Ἀλλ' ὦπ Ἅγαιε, ἐλέῳ πόπ@. οἱ γὰρ ἰδόντες Εὐθὺ με πᾶσι τύμβον ἐσηφαν δυσεβέσι.
Ναῦς ἢ πικρὸς θάλασσα, δίκλωσε. τίς ἅδε πάντῳ Ῥῆσις, ὃς δὴ ἰδίνις φείσεται σωτροφίης;

Tyrrheni nautæ à Baccho in delphinos conuerſi ſunt, (ex hominibus mutati ſenſus adhuc hu *Metamorpho-*
manos retinent, Oppianus:) uide ſuprà in Delphino ſydere. Et te (Neptunum) flaua comas fru *ſes.*
gum mitiſsima mater Senſit equum, te ſenſit equum crinita colubris Mater equi uolucris: ſenſit delphina Melantho, Ouidius.

Prouerbium Delphinus in terra, uel Delphini in terra uis, explicatum eſt ſuprà in C. ad finẽ. *Prouerbia.*
¶ Delphinum cauda ligas, uel alligas, in eos qui quippiã incaſſum conantur: uel qui ea uia quempiam aggrediuntur, qua nequaquam poſsit ſuperari, Eraſmus Rot. Δελφῖνα πρὸς τὸ ἰσχάλιον δ' ἐᾷς, ὦπ ἐπ' ἀδυνάτων, ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων, ἐξ ὧν ἀνελπίστως τινὰς πεπαυμένους, ἢ οἷς ἄπορόν τι, Suidas. Delphino & bouí nihil eſſe commune Aelianus ceu prouerbio dixit de animalib. 14. 25. item Suidas ex innominato, Τί γὰρ δὴ δελφῖνι καὶ βοΐ φησι κοινὸν εἶναι; Σύλα τε καὶ φιλοσόφως; Lecáne peluim indicat, unde illud parœmiodes in Lucullo apud Plutarchum, Λεκάνη δελφῖνα οὐ χωρεῖ, Delphina peluis non capit. ¶ utimur innuentes re pretioſa quem uiderí indignum: ſicuti apud Seleuciam ſuperbè pronunciauit rhetor Amphicrates, quum amplius rogaretur, artis ſuæ documenta inibi promeret, Cælius Rhod. ¶ Ὑφ' ἅρμασιν ἵππ@, ὑφ' ἁρότροις βόες, πρὸς ναῦν δὲ ἰδώσε πάχεσε ἀελφὶς, Pindarus. ¶ Delphinũ

Digitized by Google

ſyluis appingit, fluctibus aprum, Qui uariare cupit rem prodigialiter unam, Horatius De arte, indocti poëtæ (inquit Eraſmus Rot.) ſtultitiam taxans, qui multa non ſuo loco nec̃ tempeſtiuiter deſcribit, perinde quaſi pictor delphinum piſcem, iuxta Callimachi dictum, in nemoribus pingeret, rurſus aprum in undis. Confine eſt illi In lenticula unguentum. ¶ οὐδ' ἅλιαι δελφῖνα ἐπὶ χθονὸς, ὅτε τι ταῦροι Ἐν πόντῳ σείωσι, Theocritus Idyllio 20. ¶ Delphino laſciuior, prouerbiali ſpecie dici poteſt, ut placuit Eraſmo Rot.

DENTALES ſunt oſſa ſatis alba, quæ dentes canınos referunt: quibus tamē longiores ſunt, inanes intus & perforati. Oriuntur in cauernis lapidum in profundo maris: Siccantis, refrigerantis & abſtergentis naturæ. Miſcentur autem inter cætera unguento citrino uel citrio dicto (Nicolai,) Syluaticus. Et alibi, Bellículi (uel Bellirici) marini, lapides parui & albi inueniuntur in ri-
Antales. pis (litoribus) maris, cohærentes ſicut dentales. Dentales & maiores eis Antales, naſcuntur in fundo maris, in cauernis quibuſdam petrarum: ſunt autem oſſa candida, dentibus caninis ſimilia, pertuſa inſtar cannæ, Innominatus. Indocti quidam Dentale putarũt eſſe dentes piſcis, quem Itali uulgò Dentale uocant, (de quo in Synagride ſcribemus:) Braſauolus Dentale, Buccinum marinum interpretatur, Antale uerò purpuram. Plura de utroq; in Purpura leges.

DENTEX, ut Columella, Apicius: uel Dentalis, ut recentiores quidam uocãt, Synodus uel Synodon Græcorum eſt: & in S. litera depingetur. Aliud uerò eſt Dentalis uulgò dictus pharmacopœis, de quo iam diximus.

DIES piſcis eodē die oritur, & completur, & moritur, & habet duos pedes, & duas alas pinnales, quidam diutiùs eum ab ortu uiuere dicunt, à perfectione uerò diem unum duntaxat, Albertus. Sed apparet eũ ineptè hæc ex Ariſtotele tranſtuliſſe, qui non de piſce aliquo, ſed de ephemero inſecto hæc ſcripſit.

DIDACTYLAEVS. uide Dactyleus.

DIGITVS, quem Græci Solẽnem uocant, deſcribetur in Vngue.

DILYCHNVS, δίλυχνος, à Strabone libro 17. inter piſces Nili nominatur.

DIOX genus eſt piſcis frequens in Ponto, Feſtus. Idem fortè qui Ezox uel Izox, uide in E. elemento.

DOES, Δοῖς, tanquam piſcis nomen in carmine Numenij legitur apud Athenæum: ἢ σπάφον, ἢ κῶδον προφέλιν, κἠὐναυλίαν δοῖλιν. ſed diuerſa lectio habet λοῖλιν. Quærendum an per ἀναυλίαν, id eſt impudentem, intellexerit canem. Sunt autem canes è muſtelorum genere; & muſteli quidam λοῖαι, id eſt læues.

DRACO marinus. uide in Araneo piſce. Dracænis inter piſces ab Ephippo nominatur apud Athenæum. Hermolaus dracunculum Græcè δρακαινίδα putat nominatum Athenæo.

Dromo. DROMONES à curſu fortaſſe, Plinius pro ſpecie beluæ uſurpat. Ariſtoteles δρομάδας à cur-
Dromas. ſu piſces omnes eos appellat, qui in Pontũ aliunde excurrunt, quiẽ uix uno loco conquieſcunt, cuiuſmodi ſunt thunni, pelamydes, amiæ. Sic enim libro 1. cap. 1. de Hiſtoria animalium: καὶ τῶν πελωτῶν πολλὰ γρῆγε τῶν ἰχθύων, οἷον ὅσα καλοῦσι δρομάδας, θύννοι, παλαμύδες, ἀμίαι. Complura inter nantes piſcium genera gregatim degere ſcimus, ut quos curſores uocant, ut thunnos, pelamydas, amias, Rondeletius. Δρομάδας Theodorus curſores uocat, & curſiones, ut libro 6. animalium hiſtoriæ: Aeſtate omnes, qui curſiones uocantur, ultimi gregalium pariunt. Sunt enim piſces gregales. Sic & anadromi dicuntur, qui certo tempore è mari exeuntes fluuios ſubeunt & aſcendunt. Δρόμων Heſychio & Varino-paruum cancrum ſignificat. ἢ δρομίδιον χρύσεον ἐπ' ἐφέτσῃ ἱερὸν ἰχθύν, Eratoſthenes, uidetur autem de pompilo ſentire, niſi quis auratam potiùs intelligat.

DYCEN (Δύκλων) piſcem Cyrenæi erythrinũ appellant, ut Clitarchus ſcribit, Athenæus. Vocantur & daci quidam piſces in Geoponicis Græcis.

DE AQVATILIBVS QVORVM NOMINA E. VOCALIS INCHOAT.

DE ECHENEIDE VEL REMORA. BELLONIVS.

A B REMORA, quæ & Echeneis, piſcis minimè edulis eſt, totus exoſsis ac mollis. Hunc uulgus Græcum partum Delphini uocat.

Limacis rubri teſta carentis effigiem refert: lubricus eſt: ſerpit circa ſaxa in mari, ſed lentè, & iter prætendit cornibus. Ad ſpithamæ longitudinem, & ad manubrij ligonis craſsitiem plerunq; excreſcit. Coloris eſt herbacei, inferiorem partem planam habet, dorſum repandum, in gibbum conuexum, (*à qua ſpecie forſan delphini partus eſt appellatus*) lentoremq;

Digitized by Google

tentoremq; aut mucaginem, ut limax, ferpendo relinquit. Ac quod ad eius interanea pertinet, in eo reperies hepar, ſtomachum, inteſtina, lienem, fel, & reliqua terreſtris animalis potiùs, quàm aquatici effigiem ac naturam referre. In Corcyra frequentiſsimè euerriculis extrahitur.

DE EADEM, RONDELETIVS.

ΕΧΕΝΗΙΣ à Græcis dicitur piſcis, ἀπὸ τοῦ ἔχειν τὰς ναῦς, id eſt, à retinendis nauibus, ſic & à Latinis remora & remiligio ab iiſdem remorandis. Huius piſcis quanuis frequens fiat & celebris ab effectu mentio à ueteribus, rarò tamen hodie cernitur, imò paucisſimis cognitum eſſe putauerim, qua de cauſa inter peregrinos & ignotos repono. A

Cur autem parum notus ſit, in cauſa fuerunt diuerſæ à diuerſis ſcriptoribus traditæ huius piſcis deſcriptiones, ut ſi omnes uera ſcribant, neceſſe ſit pluribus piſcibus nauium retinendarum uim ineſſe, id quod non animaduertentes plurimi, quum remoræ notas ab Ariſtotele, Plinio, Oppiano traditas confundunt, perinde ac ſi omnes de eodem piſce loquerentur, euenit, ut neq; Ariſtotelis, neq; Plinij, neq; Oppiani echeneida internoſcant. Quòd autem alia atq; alia ſit uariorum autorum remora, iam demonſtrandum eſt. *Diuerſæ ueterum deſcriptiones.*

Oppianus tradit echeneida pelago amicam eſſe, longam cubitum unum, ſubfuſco colore, anguillæ ſimilem, acutum os habere ſubter, contortum, rotundi hami cuſpidi ſimile. de qua nautæ rem mirabilem narrant, omnibus qui non uiderunt incredibilem: nauem enim ſecundi uenti ui impulſam, paſsisq; uelis per mare currentem, echeneis tanquam eam uoratura ore admoto ſiſtit, inuitisq; nautis retinet, perinde ac ſi in tranquillo portu quieſceret. Oppiani uerſus citauimus, quum de lampetra diceremus, quos hìc omitto, ne prolixior ſim. *Oppiani deſcriptio.* *Lampetra.*

Plinius lib. 32. cap. 1. limaci magnæ ſimilem eſſe dicit eorũ teſtimonio, qui eam uiderunt, quæ Caij Principis quinqueremem tenuit. Libro autem nono diuerſorum diuerſas ſententias de eadem profert, ut ipſe monet libro trigeſimoſecundo: Nos, inquit, plurimorum opiniones poſuimus in natura aquatilium, cùm de eo diceremus, libri noni locum intelligẽs, quem iam citamus. Eſt paruus admodùm piſcis aſſuetus petris, echeneis appellatus: hoc carinis adhærente naues tardiùs ire creduntur, &c. Ibidem: Mutianus muricem eſſe latiorem purpura, neq; aſpero, neque rotundo ore, neq; in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice, concha utroq; latere ſeſe colligente. Et mox: Trebius Niger ſeſquipedalem eſſe, & craſsitudine quinq; digitorum, naues morari. Quàm diſsimilia ſunt iſta? remoram anguillæ ſimilem eſſe, longam cubitum unum, & piſcem admodùm paruum eſſe petris aſſuetum: deinde muricem eſſe purpura latiorem, tum limaci ſimilem eſſe. Poſtremò ſeſquipedalẽ eſſe, & quinq; digitos craſſam. Sed interim annotatione dignus eſt Plinij locus libro nono: Eſt paruus admodùm piſcis aſſuetus petris, echeneis appellatus. hoc carinis adhærente naues tardiùs ire creduntur, inde nomine impoſito: quam ob cauſam amatoriis quoq; ueneficijs infamis eſt, & iudiciorum ac litium mora, quæ crimina una laude penſat, fluxus grauidarum utero ſiſtens, partusq; continens ad puerperium. Pedes eum habere arbitratur Ariſtoteles, ita poſita pennarum (alijs pinnarum) ſimilitudine. Imò reprehendit Ariſtoteles lib. 2. de hiſt. animal. cap. 14. eos qui remoræ pedes tribuunt. Ἔστι γὰρ ἰχθύδιόν τι τὸ πετραῖον, ὃ καλοῦσι τινὲς ἐχενηίδα, καὶ χρώματί τινων αὐτῷ πρὸς ἅλικας, καὶ ὄλισθρος. ἔστι δὲ ἄβροπον. Τοῦτο δὲ φυσὶ ἔχειν πόδας, οὐκ ἔχον, ὅπερ φάσκουσι, οἷόν τε πρὸς πτέρυγας ὁμοίους ἔχειν τινά. Legendum igitur apud Plinium, pedes habere arbitrantur ex Ariſtotele, ita poſita pennarum (*pinnarum*) ſimilitudine, ut rectè emendauit Maſſarius. *Emendatus Plinij locus.*

Aelianus eandem quam Oppianus remoram deſcribere uidetur. Echeneis pelagius eſt piſcis, aſpectu niger, longitudine cum mediocri anguilla æquandus. Nomen à rebus, quas agit, habet, ab inhibendis nauibus. Echeneida Græcè ſcientes appellarunt. Nauis ſecundo uento & plenis uelis propulſæ extremam puppim mordicus premens tanquam indomitum atq; effrænatum equum fræno robuſto inhibens, uiolentiſsimè ab impetu reprimit, & conſtrictam tenet: fruſtraq; uentis uela dantur, fruſtra uenti afflant, quæ res uectores angit, & ſollicitos uehementer habet. Ex his id conſtare puto, quod initio propoſueramus, nimirum non unam echeneida à ueteribus deſcriptam fuiſſe. *Aelianus 2. 17.*

Nunc de eiuſdem piſcis ui facultateq; dicendũ, quam cùm cæteri authores, tum maximè Plinius lib. 32. cap. 1. ad ſtuporem uſq; admiratur, in diuerſis locis. Quid uiolentius mari uentis ue, & turbinibus ac procellis? quo maiore hominum ingenio in ulla ſui parte adiuta eſt, quàm uelis remiſq;? Addatur his & reciproci æſtus inenarrabilis uis, uerſumq; totum mare in flumen, tamen omnia hæc pariterq; eodem impellentia, unus ac paruus admodùm piſciculus echeneis appellatus in ſe tenet. Ruant uenti licet & fæuiant procellæ, imperat furori, uiresq; tantas compeſcit, & cogit ſtare nauigia: quod non uincula ulla, non ancoræ pondere irreuocabili iactæ. Infrenat impetus, & domat mundi rabiem nullo ſuo labore, non retinendo, aut alio modo quàm adhærendo. Hæc tantilla eſt ſatis contra tot impetus, ut uetet ire nauigia. Sed armatæ claſſes imponunt ſibi turrium propugnacula, ut in mari quoq; pugnetur uelut è muris. Heu uanitas humana, cùm roſtra illa ære ferróque ad ictus armata ſemipedalis inhibere poſsit ac tenere deuincta piſciculus. Feruntur Actiaco† mari tenuiſſe prætoriam nauim Antonij, properantis circumire & exhortari ſuos, donec tranſiret in aliam: Ideoq; Cæſariana claſsis impetu maiore protinus uenit. Tenuit & noſtra. *Vis mira remoræ ad retinendas naues.* *†Morte Antonij nauis.*

Caij nauis. memoria Caij Principis ab Astura Antium remigantis, ut res est, etiam aufpicalis piſciculus. & quidem nouiſsimè tum in urbem reuerſus ille imperator ſuis telis confoſſus eſt. Nec longa fuit illius moræ admiratio, ſtatim cauſa intellecta, cùm è tota claſſe quinqueremis ſola non proficeret, exilientibus protinus qui id quærerent circa nauim, inuenêre adhærentem gubernaculo, oſtenderuntq; Caio, indignanti hoc fuiſſe quod ſe reuocaret, quadringentorumq; remigum (*Notandum uideri ex Plinio, niſi in codice ſit menda, quinqueremem remos quadringentos, ex Polybio autem trecentos tantum obtinuiſſe, qui hunc ordinem tam à Carthaginenſibus quàm Romanis ſeruatum fuiſſe ſcribit, Maſſarius*) obſequio contra ſe intercederet. Conſtabat peculiariter miratum quomodo adhærens tenuiſſet, nec idem polleret in nauigium receptus. Qui tunc poſteaq; uidere, eum limaci magnæ ſimilem eſſe dicunt.

Echeneidis genera, plura eiuſdem effectus. Nos plurium opiniones poſuimus in natura Aquatilium cùm de eo diceremus. Nec dubitamus idem ualere omnia genera, cùm celebri & conſecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem, conchas quoq; eiuſdem potentiæ credi neceſſe ſit. E noſtris quidam Latinis remoram appellauere eam. Mirumq; è Græcis, alij lubricos partus atq; procidentes contineri ad maturitatem alligato eo prodiderunt. Alij ſale aſſeruatum alligatumq; grauidis partus ſoluere, ob id alio nomine

(G)
(A)

Odinolyon. odinolyontem appellari. Quocunq; modo iſta ſe habeant, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo

Lib. 9. cap. 25. de ulla potentia naturæ atq; effectu, in remediis ſponte naſcentium rerum dubitet? Et alibi: Mutianus muricem eſſe purpura latiorem, neq; aſpero, neq; rotundo ore, neq; in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice, concha utroq; latere ſeſe colligente, quibus inhærentibus plenam uentis ſtetiſſe nauem portantem nuncios à Periandro, ut caſtrarentur nobiles pueri, conchasq; quæ id præ

Gnidiorum Venus. ſtiterunt, apud Gnidiorum Venerem coli. Trebius Niger ſeſquipedalem (aliàs pedalem) eſſe, & craſſitudine quinq; digitorum, naues morari. Præterea hanc eſſe uim eius aſſeruati in ſale, ut aurum quod deciderit in altiſsimos puteos, admotus extrahat. Huius tam mirandi effectus cæcam, planeq; occultam eſſe cauſam, uidetur ſignificare Plinius.

Adamus Lonicerus, quòd nullam omnino cauſa naturalis inueniatur, cur piſciculus tantillus nauim moretur. Adamus Lonicerus in libro de aquatilibus huius nullam omnino cauſam naturalem reddi poſſe exiſtimat. Non immeritò, inquit, tantas in tantillo piſciculo uires aliquis miretur, magneti quidem ſua eſt in ferrum facultas, adamanterm coram toxico ferunt madere, turcheſiam appeten te periculo aut ſcindi, aut omnino rimam aut maculam aliquam concipere, ſed longè alia natura uenit admiratio in noſtra echeneide, lapidibus ſiquidem & metallicis naturalis pro materiei uaria conflatione, cæleſtiumq; corporum in ea elaboratione quadantenus cauſſa aſsignari poteſt, partim etiam natura ſecretis eſt relinquenda. Baſiliſcum ſerpentem adeò uenenatum eſſe ſcribunt, ut uiſu etiam in hominem uirus transfundat. Torpedo piſcis non tangenti piſcatori per lamum & uirgam torporem, (unde nomen etiam accepit, ſicut & Græcis ναρκη dicitur,) immitti, ac totum deinde corpus occupat, in quibus ueneno ea uis tribuitur. ſed quid de hoc piſciculo afferemus in medium? quam eius uiribus & potentiæ aſcribemus rationem? Hic ſicut & reliqui piſces in aquis agit. Non alibi niſi in aquis uires ſuas exercet, nulla adeſt magnitudinis in eo uiolentia, minutulus ipſe nauí ſe adiungit, nulla uis contra ipſum ſatis eſt, nullus impetus loco mouere nauem poteſt, niſi piſciculus hic nauí adhærere inuentus eſſet. Adſcribi illud poteſt, cur non aliæ ſimiliter naues fixæ manent? cur hæc tantùm, cui piſciculus hic ſe adiunxit? cur inuento hoc & amoto plenis mox uelis nauis procedit, nec impedimentum ampliùs ſentit? Fatendum eſt rationem hic naturalem adferri nullam poſſe. Et quis non uideat in eodem fatale quoddam indicium & præſagium quaſi futuri malí præſcium, periculum imminens cupiens auertere? Tenuit legatos Periandri de caſtrandis pueris nobilibus, tanquàm indignũ iudicante natura homini id quod conſeruationi ipſius donatum eſſet auferri: & idcirco nauem inhibuit, & à curſu reuocauit, ſed ſe curum & improuidum genus hominum uelut rem nihili floccipendit. Tenuit nauem Caij Cæſaris, non multò poſt Romæ interfecti. Condolens miſero Cæſaris exitio, ipſa natura cupit ab ipſo malum auertere, atq; à curſu infausto & infelici reuocare. Hactenus Lonicerus, cuius uerba ideo adſcripſi, tum quòd ea quæ de aquatilibus ſcripſit, rariùs leguntur, tum quòd huic loco ſint

Rõdeletius causam, quam ipſe putat, huius miraculi exponit. accommodata: Recenſemus enim quæ de remora literis prodita ſunt admiratione quidem dignißima, ſed quæ magna ex parte ceſſauerit, ſi tam mirabilis euentus cauſa reddita ſit. Nã, ut recte dixit Ariſtoteles, θαυμάζεται δὲ ὁ ἐπὶ φύσιν συμβαινόντων ἄτοπον ἀγνοούμενα τὸ αἴτιον. Idem in libro, ſi quem Μηχανικὰ inſcripſit, quærit cur clauus cùm paruus ſit, & in extrema nauí tantas habeat uires ut ab exiguo temone, & ab hominis uniꝰ uiribus alioquí modicè nitentis magnæ nauium moles moueantur. Cuí quæſtioni præter alia reſpondet facillimum eſſe mouentí ab extremo, mouere aliud: quía prima pars fertur celerrimè, ac quemadmodum in his quæ feruntur, in fine ceſſat impetus, ita in continuí quod mouetur fine, maximè imbecillis motus eſt. quí uerò maximè imbecillis eſt, facilè dímouetur: uel, ut dilucidiùs loquar, in puppí (extrema ſcilicet nauis parte) recte collocatur clauus, quoniam moles omnis continua ab eo extremo, cuí admotum ſit aliquid, quod moueat, facilè tota mouetur. Etenim ſicuti in ijs quæ uibrantur, ínitio uehemens eſt motio, quæ in fine langueſcit: ſic continuæ molis prius extremum, cuí id quod mouet cõiunctum eſt, celerrimè fertur: alterius uerò extremi imbecillis admodùm eſt motio & renixus. Imbecille autem omne facilè in quamlibet partem leuí momento impellítur. Ex quibus efficitur ſi in hanc uel illã partem clauus moueatur, proram quoq; uel dextrorſum uel ſiniſtrorſum ferri, in rectum uerò remorum

rorum impulsu. Idem aliis rationibus demonstrat Aristoteles, quas uolens omitto. Quare si recta & celerrimè currat nauis, & echeneis ore clauo uel puppi affixo caudam uel se totam modò in dextrum modò in sinistrum moueat, necesse est etiam in prora motionem hanc percipi, & ad echeneidis motum ambiguum, ambiguè quoq; moueri, ac proinde impetum eius inhiberi, cùm ab Aristotele demonstratum sit, & experientia comprobatum, ad exiguam unius extremi motionem, extremum alterum, atq; adeò totam molem continuam nutare. Lampetra igitur, uerbi gratia, uel quæuis alia remora, non in ipsa naue neq; ipsius lateribus, sed puppi uel gubernaculo adhærente, & caudam uel reliquum corpus motitante fluctuat nauis, nec progreditur, nec ultra fertur, non aliter quàm si tranquillo mari in prospero & celeri nauis cursu gubernator imperitiorem ad gubernandum admittat, qui clauum rectè tenere non possit, firmissimè enim in cursu tenendus est, ne fluctuet nauis, alioqui mox retardabitur impetus. Eadem de causa ualidis retinaculis ad puppim clauus alligatur, etiam in fluuiatilibus nauigijs, libero in obliquum motu non impedito, atq; in rapidis amnibus in terram altè defixis palis in utraq; ripa funes alligantur ad dirigendum iter, ne aquarum ui fluctuante naue progressus inhibeatur, neque rectà fluuius trajici possit.

Alias remoræ uires tribuit Aristoteles: hac enim uti quosdã scripsit ad iudicia & philtra: quod apertiùs Plinius: Amatorijs quoq; ueneficijs infamis est & iudiciorum ac litium mora; quæ uerò parum consentanea esse mihi uidentur, nec id affirmat Aristoteles, sed ex aliorum potiùs sententia, quàm ex sua profert. Qui id crediderunt, uidentur cæcam illam, quam putabant, remorandi naues facultatem ad mulieres firma amicitia deuinciendas transtulisse: quę cùm natura leues sint & inconstantes, nulla efficaciore remora quàm auro concíliari uel in amicitia retineri possunt. Non ad conciliandos uel irretiendos amatores, sed ad eorum liberalitatem eliciendam & exhauriendos loculos scorta Romana hypoglossum herbam domi curiosè alunt, quam ab effectu boni-faciam appellant. E *Vires alię huic pisci adscriptæ.*

Sed ne in remora explicanda diutius lectores remorer, iam finem facio, hoc uno annotato quod Hieronymus Cardanus libro 10. de subtilitatib. parum rectè de remora sensisse uideatur hoc in loco. Sunt & pisces (inquit) uiribus clari, ut torpedo, quam Ianuenses uocant tremorizam. Frequentissimus est, & ex echinorum genere, qui spinis abundat, quorum captura piscatorum manus hebescunt & obstupescunt innata quadam ui, quæ tamen solùm uiuentibus inest. Sed est alius echinus non è genere spinosæ torpedinis, sed ex concharum genere, quem remoram Latini uocant. Dictus echinus ἐχὲ πρὸ ἔχειν πλὶν ναῦν, quòd naues sistat fundo illarum hærens. Vnde C. Caligulæ Cæsaris triremem moratus est, malo illius omine. limaci magnæ persimilis est rarusq; ut qui post ea tempora non uisus sit: unde remoram aliam esse à torpedine constat, quanuis Aristoteles nominis similitudine & effectus unum genus existimauerit. Vide quot errores paucis uerbis complexus sit. Primùm id Aristoteli falsò adscribit, quòd remoram & torpedinem nominis similitudine & effectus genus unum esse existimauerit, cùm id ne per somnium quidẽ Aristoteli unquam in mentem uenerit. Nam libro 2. de histor. animal. disertè scripsit remoram piscículum esse saxis assuetum, torpedinem uerò libro quinto eiusdem operis inter cartilagineos numerat, & interplanos cartilagineos Plinius libro nono. Deinde torpedinem ex echinorum genere facere ui detur, quod planè à ueritate abhorret, ut ex ijs quæ de torpedine diximus, & ijs quæ de echinis dicemus, perspicuum est. Tum remoram echinum appellat, ἐχὲ πρὸ ἔχειν πλὶν ναῦν, cùm echeneida appellare oporteat: echinus enim longè aliud significat, nempe hirtum & asperum. Adhæc id omnino contra ueterum sententiam dicit, quòd remora naues sistat fundo illarum hærẽs. Scribit enim Plinius, circa nauim adhærentem gubernaculo inuentam fuisse remoram, quæ Caij Cæsaris nauem retinuerit, miratumq; eum fuisse quomodo adhærens tenuisset pisces, nec idem polleret in nauigium receptus. Postremò uehementer errat qui remoram Aristotelis limaci magnæ persimilem esse credit, cùm Aristoteles piscículum esse dicat saxatilem. A *Contra Hier. Cardanum, qui echeneidem, echinum, & torpedinem confudit, &c.* *Cap. 14.* *Cap. 5.* *Cap. 14.* *Lib. 32. cap. 1.*

COROLLARIVM.

Echeneis piscis alio nomine Naucrates dicitur, Ναυκράτης, Kiranides: & Suidas ex diuo Basilio. Vtriusq; nominis ratio eadem est, à nauibus scilicet retinendis: ἀπὸ τοῦ ἔχειν καὶ κρατεῖν πλὶν ναῦν: ἢ ἀπὸ τοῦ ἐχεῖσθαι ὑπὸ θαλάττιον νεῶν, Suidas. Καὶ πάνυ σπανία νεῦς ὑφ' ἡντυχεῖν ναυκράτει, Philes. Echeneidem non uidi, neq; ex quantumlibet infinitis percunctatus sim, quenquam piscatorem reperire potui, qui hunc ipsum hac ætate uiderit, Gillius. Qui ad hanc diem echeneida, uel conchã hanc (à Mutiano proditam) uiderint, neminem comperi uel nautam uel piscatorem, L. Greg. Gyraldus. Oppianus proculdubio quam lampetram nunc uocamus, ἐχενηίδα ab effectu appellauit, quæ Latinè remora dicitur: quam ita graphicè depinxit, ut nullus sit sanæ mentis qui eam pro lampetra nostra non agnoscat, Rondeletius: cuius plura hac de re uerba leges infra in Mustela Ausonij. De Mutice Mutiani, siue Concha Veneris, uide suprà in conchis diuersis. Echeneis Latinè remora & remiligo dicitur: authores, Festus & Plautus: nã echinus piscis alius est, erinaceus Latinè dictus: pudendo philosophi cuiusdam noui errore, qui piscium duorum quasi unius figuram proprietatesq; describit, in unum ceu monstrum diuersissimas naturas confundens, utinamq; solum hoc A *Lampetra.*

Digitized by Google

in hiſtoriam naturalem peccaſſet, ne de nihilo cognomentum Magni meruiſſet, Hermolaus. In Plinij quidem & Lucani codicibus echinus pro echeneide ab imperitis librarijs poſitum erat, à quibus deceptus uidetur Cardanus: quòd uerò idem remoram cum torpedine confundit, occaſionem ſumpſiſſe uidetur ab Italico tremorizzae uocabulo, quo torpedinem alicubi nuncupãt, colludentibus utriuſq; uocabuli literis. Albertus obſcurum de naturis rerum ſcriptorem ſecutus, echinum cum echeneide confudit. ¶ Echeneidem Germanicè nominemus licebit, ein Schiffheber, ein Schiffſumer, de quocunq; genere intelligatur: Bellonij echeneidem limaci ſimilem, priuatim, ein Schneckfiſch.

B Echeneis piſciculus eſt, magnitudine gobij, pinnis quatuor, Suidas ex Baſilio. Corpore eſt oblongo, cubitali, colore uerò ἀϋσταλόεσσα, (id eſt fuliginis: paraphraſtes innominatus habet σκοτεινὸν χρῶ, malim σκοτόχρῶ, ut idem ſignificet quod σκιερὸς, hoc eſt uarius, maculoſus: Aelianus quiex hoc poëta tranſtuliſſe uidetur, habet τὸν ὀλοὸν μέλανα, hoc eſt aſpectu niger: poëta paulò poſt ἀϋσὲ ποικίλος, uarius piſcis,) ore paruo, acuto, quod infra caput deorſum retorquetur, (&c. ut Rondeletius recitat,) Oppianus. Maſſarius formam turbinatam ei attribuit ex Oppiano, cum is ſimpliciter longam eſſe dicat. Chæremonianus Trallianus piſciculis aliquando uarijs appoſitis, unum oblongum capite paruo & acuminato oſtendebat, eiq; ſimilem eſſe echeneidem dicebat, in mari Siculo à ſe uiſam, Plutarchus in Sympoſiacis. Trebius Niger echeneidem (piſcem tradidit) ſeſquipedalem eſſe, Plinius. Vetuſti codices omnes (inquit Maſſarius) pedalem habent, non ſeſquipedalem. nam ſi ſeſquipedalis eſſet, hoc eſt unius pedis & ſemis, non eſſet paruæ menſuræ. neq; Ariſtoteles & Plinius echeneidem piſciculum ſeu piſcem admodum paruum eſſe retuliſſent. Quare uel pedalem, ut antiqua lectio, uel ſemipedalem legendum, ut in triceſimo ſecundo uolumine teſtatum reliquit, licet ad cubiti magnitudinem peruenire poſſe Oppianus tradiderit, cui quidẽ hac in re non aſtipulor, Hæc ille. Iiſidorus etiam ex Plinio ſemipedalem legit.

D Parua echeneis adeſt, mirum, mora puppibus ingens, Ouidius in Halieutico inter pelagios. Non (defuit) puppim retinens Euro tendente rudentes In medijs echeneis aquis, oculiq; draconum, Lucanus lib. 6. de uenefica necyomantiam exercente. Meatus nauium echeneis (echeneidis) morſus inter undas liquidas alligauit: aut Indici maris conchae ſimili potentia labris ſuis nauium dorſa fixerunt: quarum quietus tactus plus dicitur retinere, quàm exagitata poſſint elementa compellere. ſtat pigra ratis tumentibus aſtrè uelis, & curſum non habet cui uentus arridet, ſine anchoris figitur, ſine rudẽtibus alligatur, & reliqua: Caſſiodorus libro 1. Variarum, ut recitat Gyraldus in libro de nauigijs. ¶ Rondeletius Cardanum reprehendit, quòd ſcripſerit remoram fundo nauis hærentem, eam ſiſtere, cum idem Oppianus tradat: ἰχθὺς ἀμφίχαυνον ὀλιγοσάρκιον πόρρω ῥώμῃ ῥᾴζει (νηὸν) ἑστηκότα βιεπμιδῶ. id eſt, uim naui ſub carina inferens, mordicus totam detinet. Et paraphraſtes, διακωλύει δ' νηὸς πλῶ τρόπῳ. Et Plutarchus in Sympoſiacis 2. 7. ad latus nauis hærentem echeneidem, remoratam eſſe nauim refert. Quod ſi ita eſt, Rondeletius dum huius miraculi cauſam indagat, & piſcem hunc circa puppim tantùm aut temonem hærendo nauim remorari putat, fruſtra laborârit. Ego ne nihil ad hoc propoſitum conferã, cum quod de meo depromam ingenio, in re tam abdita non habeam, Plutarchi ſaltem hac de re inquiſitionem ex Sympoſiacorum libro 2 Problemate 7. (quamuis obſcurã deprauati codicis uitio) Latinè interpretabor, quoad eius poſſum: Chæremonianus Trallianus piſciculis aliquãdo uarijs appoſitis, unũ oblongum capite paruo acutoq; oſtendebat, cui ſimilem eſſe echeneidem dicebat, quam in mari Siculo uidiſſet, eiusq; uim admiratus eſſet, cum non parum impedimenti & moræ nauigationi attuliſſet, donec à proreta lateri nauis forinſecus adhærens caperetur. Tum alij Chæremonianum irridebant, ceu qui rei fabuloſæ abſurdæq; fidem adhiberet. Alij alias quoq; mirabiles in rerum natura diſcordias commemorabant, (tanquam ad confirmationem potẽtiæ echeneidis:) ut ſunt, quòd aries conſpectus elephantum furentem compeſcit: quòd uiperam ramulus fagi admotus ſuo contactu immobilem reddit: quòd taurus ferus (ἄγριος, *ferus uel efferatus*) ad ficum arborem alligatus, quietus & placidus manet: quòd ſuccinum leuia omnia, præter ocymum & oleo madida, mouet & attrahit: quòd ſiderites lapis non attrahit ferrum, ſi allio inungatur. Hæc enim cum ſic ſe habere indubitatis experimentis conſtet, eorum tamen cauſas eruere uel difficile uel etiam impoſſibile eſſe dicebant. Ego uerò hanc quæſtionis depulſionem magis, quàm ſolutionem eſſe aiebam. Quin ita potiùs uſu uenire exiſtimandum eſt, ſicut aliàs ſæpe fit, ut quæ rebus quibuſdam accidunt, cauſæ ipſarum eſſe non rectè iudicentur. Veluti ſi quis ex uulgari dicto, πίσσῃ δὲ αἰθὴρ, καὶ βότρυς ποτὰμοῖσιν: Salix amerina floret, uua coquitur; ipſam ſalicis amerinæ florum germinationem, maturitatis uuarum cauſam faciat: uel propter fungos lucernarum aërem denſari & obnubilari exiſtimet: uel unguium curuationem, cauſam non accidens eſſe ulceris pulmonis. Quemadmodum enim quæ iam diximus ſingula ad aliud quidpiam conſequuntur, propter communẽ aliquam efficientem cãuſam: ſic ego ſimiliter unam eſſe cauſam dicebam, quæ & tarditatem nauigio inferat, & echeneidem ad idem alliciat. Nempe cum ſiccior nauis eſt, neq; admodum grauatur humore, conſentaneum eſt carinam leuitate ſua facile per mare delabi, & aquas ligno puro & meanti facile cedere. Contrà cum humidior eſt, & aquæ nimium imbibit, multa alga & muſco innaſcẽte obducitur: quibus hirſutum lignum & aquam obtuſiùs ſecat, & aqua ipſa ligno tenaciori adiuncta

Plutarchi inquiſitio cauſæ, ob quam echeneis moretur naues.

Accidentia rerum ab imperitis ſæpe pro cauſis habeti.

adiuncta difficiliùs ſeparatur, quamobrem nautæ latera nauium abradere ſolent, ut muſcum atq; algam abſtergant: quibus adhærescentem echeneidem, propter earum uiſcoſitatem (*quaſi ſucci eius modi appetens*) tarditatis nauigij non quidem cauſam eſſe, ſed cauſæ illam efficientis accidens (συμπαθὲς καὶ ἐπακόλουθημα) eiq; ſuperuenire, iudicandum eſt, Hucuſq; Plutarchus. ¶ Echeneidis piſcis breue quidem (breue quid, parum aliquid) ex oſsibus ſi conſueris in corio equi, & habueris tecum, & aſcenderis nauim, non mouebitur nauis in aqua, niſi auferatur quod poſitum eſt, uel exieris de nauí, Kiranides 1.13. Atquí Caius princeps (utí refert Plinius) peculiariter mirabatur, quomodo adhærens hic piſcis tenuiſſet, nec idem polleret in nauigium receptus. ¶ Aliquí teſtu dinis etiam pedem dextrum uehentia nauigia, tardiùs ire tradunt, Plinius.

Echeneis in cibos non admittitur, Ariſtoteles & Plinius. F

Venerem inhibet echeneis, Plinius. Abortus cohibere echeneidem qua occaſione aliquí crediderint, dicemus mox in Echino G. ¶ Venenoſa an ſit dubitatur. lege infrà in Corollario de Echino G. ab initio remediorum ex eo intra corpus. G

Remeligines & remoræ à morando dictæ ſunt. Plautus in Patina: Nam quid illæ nunc ſam diutiùs remorantur remeligines? Feſtus. Ἐχενηΐς, uocabulum eſt oxytonum quadriſyllabum: nec piſcem modo ſignificat, ſed ancoram quoq; in epigrammate: Ἄγκυραν τ' ἐπὶ πρῷραις ἐχενηΐδας, δεσμὸν ἁλὸς, Varinus. H.a.

Epithera. Parua, Ouidio. ὀλιδηρά, Oppiano.

Ἐχενηΐς, nomen proprium uiri cuiuſdam rei nauticæ periti apud Homerum, Euſtathius.

Emblema Alciati inſcriptum, In facile à uirtute deſciſcentes:

Parua uelut límax ſpreto Remora impete uenti,
Sic quoſdam ingenio & uirtute ad ſydera uectos,
Anxia lis ueluti eſt: uel quí meretricius ardor
Remorumq; ratem ſiſtere ſola poteſt:
Detinet in medio tramite cauſa leuis.
Egregijs iuuenes ſeuocat à ſtudijs.

Aliud eiuſdem, ſub lemmate Maturandum:

Maturare iubent properè, & cunctarier omnes,
Hoc tibi declaret connexum echeneide telum.
Ne nimium præceps, neu mora longa nimis:
Hæc tarda eſt, uolitant ſpicula miſſa manu.

PISCICVLVS quidam Emdæ in Friſia ad Oceanum (ut amicus quidam mihi retulit) repertus eſt, quatuor digitos longus, cuticula tenuiſsima, ſine ſquamis. capite, pro corporis magnitudine, maximo, oculis paruis, reliquo corpore turbinato. ſub mento quiddam habebat figura acetabuli, quo probabile eſt eum ſaxis adhærere. nam cum cauitatem illam digito premeret, qui hæc narrauit, ita adhærebat, ut circumferri poſſet.

DE ECHINIS, RONDELETIVS.

DVBITARI non immeritò poſsit, inter cruſtatá ne, an inter teſtacea numerandi ſint echini: nam eos inter teſtacea Ariſtoteles recenſuiſſe uidetur, quum ſcribit: Τὰ δὲ ὀστρακόδερμα ὅσα ζώων, οἷον οἱ τε κοχλίαι, καὶ οἱ κόχλοι, ⟨καὶ⟩ πάντα τὰ καλούμενα ὄστρεα, ἔτι δὲ τὰ ἐχίνων γένη, &c. Plinius uerò inter cruſtata, cùm enim de cancris & locuſtis diciſſet, ſubiunxit: Ex eodem genere ſunt echiní, &c. quanquam non neſciam Maſſarium horum genus ad exanguium genus, de quo multò antè Plinius, referrí uoluiſſe: ſed ad propinquius cruſtatorum genus rectiùs mihi referrí uidetur. Si enim horum integumentum propiùs inſpicias, non durum, neq; ſiliceũ, ſed fragile potiùs cruſtæ tenuioris modo eſſe iudicabis. Sed quilibet ad utrum uoluerit genus referat pro arbitrio. Vtut res habeat, de his commodè iſto in loco dicetur, poſt reliqua cruſtata, antequam ad teſtacea aggrediamur. *Ariſtoteles uide ri teſtaceis adnumerare: ſe cum Plinio ad le cruſtaceis.*

Dicitur ἐχῖνος, ἀπὸ τοῦ ἐχθρὸν ἑαυτὸ, τῶν ζητούντων ἀφαιρεῖν ὁσπῶν: uel per antiphraſim, ἀπὸ τοῦ μὴ δυνάσθαι ἔχεσθαι ὑπὸ τῶν ἁπτόντων, ὡς ἀκρότατος, quòd teneri ob aculeos non poſsit. H.a.

Duplex eſt echinus, terreſtris, & aquatilis. terreſtrem Gaza erinaceum conuertit: aquatilis nomen Græcum retinuit, Plinium opinor ſecutus, qui echinum appellat. Vocantur echini à noſtris urſins corrupto ex erinaceis uocabulo, ab aliis caſtagnes de mar, quòd ueluti caſtaneæ echinato calyce contecti ſint. A Maſſilienſibus urſins & doulcins, quí ſint edules, etiam ſi dulces non ſint, ſed ſalſi & ſubamari: maiores, quíq; edendo non ſunt, raſcaſſes ab iiſdem appellantur. Hos noſtri migranes uocant, quía cùm detriti aculei deciderint, putamínibus malorum punicorum ſimiles ſint. Germanis dicuntur **meerigel**, Hiſpanis erízo di mar, Liguribus zinzin. A

Omnibus cruſta eſt tenuis, undiq; ſpinis ſiue aculeis armata, quæ pro pedibus ſunt. Ingredi eſt his in orbem uoluí, itaq; detritis ſæpe aculeis inueniuntur. Omnes carnem intus nullam continent: ſed nigra quædam uice carnis ſunt in omnibus oua, ſed nonnullis exigua, nec cibo apta. Alij nígricant, alij purpurei ſunt. Ampliorem partium deſcriptionem in ſingulis trademus. B (C)

DE ECHINO MAIORE, VEL OVARIO ET ESCVLENTO, RONDELETIVS.

Echinus integer.

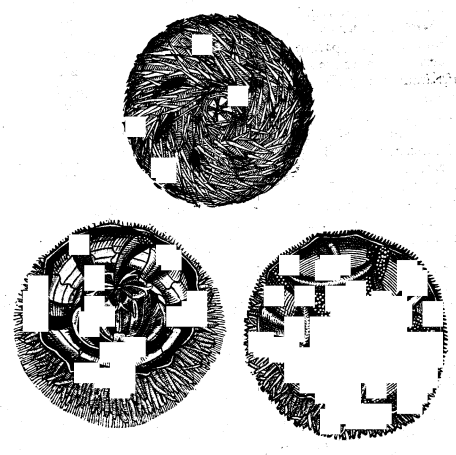

Echinus in duas partes diſſectus.

A PRIMVM echini genus, quod cibo idoneum eſt, in quo oua multa & magna ſunt, eſculenta, non ſolùm in maioribus, ſed etiam in minoribus: ſtatim enim paruí ouis pleni reperiuntur; & maximè plenilunijs diebus & tepidis redduntur pleniores. Ab ouorum multitudine & magnitudine ouarium hunc echinum appellat Hermolaus.

Ex Ariſtotele quarto de hiſt. animal.

B Forma eius in rotunditatem conglobata eſt, dempta una parte parum compreſſa, in qua os eſt rotundum quinq; dentibus incuruis intus cauis, & in idem punctum coëuntibus munitum: ij quinq; maxillis internis connexi ſunt, quæ ab ore intus erectæ, ex acuto in latum tendentes, & ambienti calyci non continuæ: tam mirabili ſtupendoq; artificio ſunt conſtructæ & cælatæ, ut nihil ſit in toto marí elegantius ſpectatuq; iucundius. Quinq; igitur ſunt oſsicula per ſymphyſim coniuncta, quorum ſuprema pars latior roſæ picturæ figuram repræſentat: ex ea dependent quinq; alia oſsicula minora, tenui membrana alligata, id totum eſt quod comparat Ariſtoteles ὃσ λεμνίσκους καὶ μαξίσκους ἔχουσι τὰ κίνλω ὀδόντας, id eſt, laternæ quæ pellucida aliqua pellicula ſiue membrana circundata non ſit. Inter dentes interna carunicula quædam eſt, quæ linguæ uice eſt, mox iungitur gula quæ in inteſtinum deſinit, longum per teſtam ſtellatim diſpoſitum, eius tenuibus fibris ſuſpenſum, tandem in paruum foramen terminatur, quod foramen ad egerenda excrementa deſtinatum eſt, ex aduerſo oris ſitum, ita ut os in terram uerſum ſit, excrementi foramẽ ſupra habeatur. paſtus enim ex imo petitur, unde fit ut os ad paſtum ſit uerſum, excrementum uerò ſuperiùs parte prona teſtæ contineatur. Excrementa rotunda ſunt exiguarum pilularum inſtar. Qualis inteſtinorum, talis ouorum ordo eſt. nam inter nigrum id quod carnis uice eſt & inteſtinum oua flaua cernuntur, quæ ſola eduntur cruda, oriq; grata ſunt etiam ſi ſalſa & ſubamara ſint. Sunt quidem omnibus echinis oua, inquit Ariſtoteles, ſed nõnullis exigua, nec cibo apta, (niſi in hoc echino.) Et alibi: Omnia teſtacea uere & autumno ea quæ oua appellant, habent: echini uerò edules, his quidem temporibus ouorum copia abundant, ſed & omni alio tempore habent, nec unquã ijs carent, ac maximè plenilunijs diebus q; tepidis reſtituuntur, redduntur q; pleniores, præterquàm illi quos Pyræus fert Euripus: nam illi hybernis menſibus meliores ſunt, paruí quidem, ſed pleni ouorum. Teſta tota intrinſecus foraminibus paruis plena eſt, per quæ mouendi facultatem nerui aculeis ſuppeditant: extrinſecus in exigua tubercula eriguntur aculeorum cotylen excipientia, uinculo, membranula ſcilicet obligata, ut in orbem moueri poſsint. Talis radij cum brachio articulatio. Aculeorum igitur caput cauũ eſt, craſsius, & in acutum illi deſinunt. His in gyrum mouentur. Hoc eſt admirandum Dei opt. max. in hoc animante opificium, quod ut clariùs perſpiceretur, ſuperiore loco echinum integrum, inferiore diſſectum in partes duas depingendum curauimus, ut quantum

Ibidem. Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 12.

Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 5.

De picturis ſuapoſitis.

quantum picturâ planâ assequi pictor potuit, internæ huius echini partes intelligi possent.

Tradunt sæuitiam maris echinos præsagire, correptisq; operiri lapillis, mobilitatem ponderе stabilientes, nolunt uolutatione spinas atterere. Quod ubi uidere nautici, pluribus ancoris nauigia infrænant, authore Plinio. D E

Vescuntur aqua, luto, arena.

Maiore ex parte quum uiuunt purpureo sunt colore, in mortuis floridus color euanescit. C B

Ab aculeorum quibus obducti sunt asperitate ortum est prouerbium ἐχῖνος τραχύτερος, id est, echino asperior, in hominem intractabilem & insuauibus moribus dictum. metaphora ducta est à marino, & à terrestri. uterq; enim asper est, sed marinus toto corpore asper, terrestris non item. Est & aliud ab his prouerbium, πρὸς δὲ δύο ἐχῖνοι εἰς φιλίαν ἔλθωσιν, ὁ μὲν ἐκ πτώσεως, ὁ δ' ἐκ χρόνου. Priùs echini duo inierint amicitiam, alter è mari, alter è terra, de ijs qui moribus ac studijs inter se sunt ita dissidentes, ut nulla spes sit aliquando necessitudinem inter eos coituram. *Prouerbia ab echino.*

Olim ante cœnam echini integri & crudi cum ostreis, spondylis, pectunculis apponebantur, quia horum succus aluum ciet. Vnde Athenæus ex Demetrio Scepsio festiuam narrat historiam de eo qui echinos integros deuorare uoluit. Laconem ait, ad cœnam uocatum appositis echinis, qui quomodo edendi essent cùm ignoraret, ac quomodo alij ederent non animaduerteret, unum in os immissum cum testa, dentibus comminuit, & stridere fecit. Cùm igitur miserè os discruciaretur ob duram eibi asperitatem: O sceleratum, inquit, edulium, neq; nunc te omittam emollitum, neq; posthac unquã sumpsero. Nostri lapide testam frangunt, & flauam siuè croceam partem, id est, oua edunt. Olim ex mulso & garo subducendæ alui gratia deglutiebantur, urinam etiam mouent. F

Crusta in medicamẽtis utilis est. Nam ut scribit Galenus, Erinacei utriusq; tam marini quàm terrestris corpus (*testa potissimum, & aculei*) ustum cinerem efficit facultatis tum detergentis, tum digerentis, tum detrahentis. Itaque eo quidam ad excrescentia, & ad sordida usi sunt ulcera. Ad capitis ulcera manantia ualere expertus sum, & ad eadem Paulus Aegineta commendat. Ex ijsdem cineribus fiunt dentifricia sicca, aut melle scilliticо excepta. Plinius tradit echinis uiuentibus tusis, & in uino dulci potis, egregiè profluuia purgari. G *Lib. 11. de facul. simpl. medic.* *Lib. 32. cap. 10.*

DE ECHINO SPATAGO ET BRISSO.
RONDELETIVS.

SECVNDI & tertij generis echinorum breuiter Aristoteles meminit his uerbis: Ἄλλα δὲ δύο γένη, τό, τε πρὸ αὐτοῦ καὶ τὸ πρὸ τοῦ καλουμένου βοΐσσου· γίνονται δ' ὅτε πολλοί, καὶ αὐξάνει. Secundum ac tertium echinorum genus, spatagi & brissi: quæ genera pelagia sunt, raraq; inuentu. Ex his Aristotelis uerbis, neque ex ullo alio authore uetere notas aliquas colligere possis, quibus hos echinos ab alijs differre intelligas. Sed cùm echinũ, quem hìc exhibemus, pelagium & inuentu rarissimum esse certo sciam, qui ab echinometræ, echini ouarij, echini parui, notis à ueteribus traditis facilè distinguatur, non dubitaui pro spatago uel brisso proponere. A B

Hic igitur echinus siue spatagus, uel spatangus (utroq; enim modo legitur) siue brissus, minùs rotundus est, quàm superior, à cordis figura non ualde recedens, aculeis paruis & raris septus, altera parte (in qua scilicet os est) magis planus quàm superior. Os dentibus caret: uerùm maxilla inferior superiore prominentior est, ad hauriendum aquam, arenamq; accommodata: his enim & luto uescitur. In interiore testa nulla talis spectatur fabrica, qualem in echino ouario descripsimus: sed est intestinum conuolutum, aqua & arena plenum, neque oua, neque nigrum illud continet, quod carnis loco est.

DE ECHINOMETRA.
RONDELETIVS.

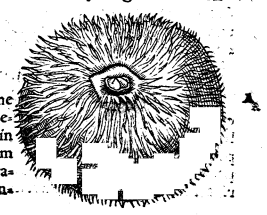

QVARTVM echinorum genus echinometram numerat Aristoteles, quasi matrem aut matricem dicas echinorum, inquit Gaza. quanquam sciendum est, in hoc genere marem à fœmina non distinguí: neq; enim ex semine uel ex ouo generantur, sed sponte oriuntur, ut ostracoderma. Echinometras magnitudine ab alijs omnibus distin-

Digitized by Google

Lib. 4. de hist. anim. cap. 2. Gyllius.

guit Aristoteles: ἔστι δὲ ἐχινομέτρα καὶ ἐλάττονα μεγέθει στρογγύλου μέγιστα. Sed hanc magnitudinem non id corpus siue calycem, uerùm ad spinas refert Plinius, quum scribit: Ex his echinometræ appellantur, quorum spinæ longissimæ, calyces minimi. Cuius sententiam Gyllius Aristotelis sententiæ præfert his uerbis: Aristoteles dicit echinometras cæteros magnitudine calycis superare, Plinius Echinometras spinis longissimis, & calycibus minimis descripsit: quod ipsum mihi uerosimilius uidetur, cùm ab aculeis nomen omnes echini traxerint, rectiùs nominantur echinometræ, qui aculeorum proceritate præstant, quàm ob magnitudinem calycis. Egò uerò à corporis siue calycis potiùs quàm aculeorum proceritate echinometras dici existimo, cur enim echinorum matrem uel matricem ab aculeis longis nominassent ueteres, cùm sit aliud quintum scilicet genus paruo calyce spinis longis durisq; hoc quidem genus pro echinometra usurpasse uidetur Plinius, & eum secuti contra Aristotelis mentem, cùm perspicuè utrunq; genus separet. Quare Aristotelem hic sequendum censeo ex quo sua transcripsit Plinius.

B Aristoteles igitur echinometram hîc exhibeo, qui magnitudine reliquis præstat, adeò ut ambabus manibus quaquauersum extensis capi uix possit; aculeisq; est mediocribus. Internæ partes ouarijs echinis similes sunt, demptis ouis siue flaua illa parte eduli, quæ exigua est & planè exucca.

F

DE ECHINORVM QVINTO GENERE.

RONDELETIVS.

Infra A. proximè est echinus paruus.
Infra B. Vrtica cinerea.
Iuxta C. Lepas adherens è regione.
Supra D. Lepas inuersa.
Supra E. Lepas parua.

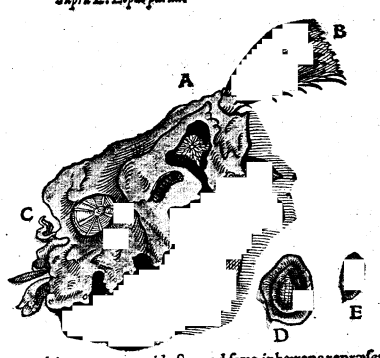

A QVINTVM echinorum genus id est, quod saxo inhærens repræsentamus, calyce paruo, spinis longis pro corporis ratione, & duris, quo ad urinæ destillationes fœlici successu sum usus, unde affirmare non dubitamus id esse quintum genus echinorum, de quo sic Aristoteles: Genus item aliud est minutũ spinis longis, prędurisq; gigni in alto gurgite solitum, quo nonnulli ad stillicidia urinæ medicamento utuntur.

Lib. 4. de hist. anim. cap. 5.

Echini candidi. Aristoteles author est echinos alios nasci, circa Toronem, qui candidi sunt, & spinis, & testa, & ouo, augentur forma productiore quàm cæteri, spina ijs parua, nec rigida, sed molliore: nigra autem illa ori applicata, plura à sese disiuncta, & ad foramen exterius coëuntia. *Circa Toronem candidi nascuntur, spina parua, Plinius.*

DE ECHINIS, BELLONIVS.

A Echinum, Gallicum uulgus à similitudine tegminis castaneæ, uocauit Chastaigne de mer; quodq; Erinacei terrestris modo in orbem conglobatus & contractus, undiq; aculeis circunuallatur, Erinaceus etiam dictus est: quod nomen imitati quidam Oceani incolę Herisson de mer appellarunt: Massilienses à dulcedine saporis, Dulcinum, Vn Dousin: eumq; qui magis est albus ac pelagius, addito cognomento, Dousin rascas nominarunt. Genuenses Zinzin, Itali Riccio marino. Nomen antiquum retinet in Græcia.

Verum

Verum Echinorum ſpecies deſcripturus, Ariſtotelicam ſecutus authoritatem, ab ijs qui ſunt edendo, inchoandum eſſe putaui. Nam nigri, minuti, ſpinis longis & calycibus exiguis prædicti, nullius ſunt ponderis in popinis: de quibus ſingulatim eſt dicendum. F

Fruſtra traditum eſt echinos ſæuitiam maris præſagire. Nam quum tam multis proboſcidibus muniti ſint, à fluctu minimè uolutari poſſunt: neq; ſpinas (ut creditum eſt) atterunt. E

Multis uerbis ius echinorum Galenus, Paulus, Aëtius & Plinius Secundus commendant: quo uocabulo aquam internam eſſe intelligendam puto; nam niſi recentes & crudi, non ſunt edendo. F

Manducandus eſt echinus (inquit Plinius medicus) ex interuallo phreneticis & epilepticis. aptus eſt ſtomacho, & urinam mouet. Melancholicorum quoq; cibus eſt idoneus. Dioſcorides autem ſcribit, ijs quibus atra bilis ſtomachum infeſtare ſolet, piſces in aquis petroſis degentes, & erinaceos recentes conuenire. Echini marini (inquit Aëtius) ex uino mulſo & garo præſumpti uentrem leuiter ſubducunt. Referuntur autem inter edulia modici alimenti. Cibos auerſantibus appetentiam excitant, ueſicam expurgant, urinam laxant: quod & Galenus libro de attenuante uictu, & item Dioſcorides confirmant. G

DE ECHINOMETRA, BELLONIVS.

Echinometræ appellantur, inquit Plinius, quorum ſpinæ longiſsimæ, calyces minimi. Ego uerò Ariſtotelis ſententiam ſecutus, Echinometras cæteros echinos calycis magnitudine ſuperare aſſeuero, minimisq; aculeis eſſe præditos, breuibus & obtuſis interceptos ſpiculis, colore ad extrema albicantibus, ad radices liuentibus, & ex purpureo nitentibus. Horum autem teſta cinerea eſt, pugni aut ouí anſerini magnitudine, rapi modo in uaſtitatem extuberans: ut quò antiquiores euadant, eò maiores reddantur, parte prona planæ, ſupina autem rotundæ. A B

Pelagiæ magis ſunt Echinometræ, quòd autem reliquis maiores ſunt, ideo cæteris anteponuntur. C F

Longurijs longioribus nautę multò egent magis, quàm in alijs echinis: Siquidem Echinometræ altiori gurgite merguntur: quas in inſulis maris Aegæi tanta craſsitudine profeciſſe contemplatus ſum, ut ad craſsitudinem binorum pugnorum extuberauiſſe uiderim: rariuſculè quàm alij echini capi conſueuerunt, ſed quò maiores ſunt, eò delicatiores exiſtimantur. E (F)

DE ALIIS ECHINIS EDVLIBVS, BELLONIVS.

Ab Echinometris, qui echini ſunt edules, maiores quidem aculeos habent: craſsitie autem minores ſunt, uixq; grandis gallinæ ouum magnitudine excedunt. Diuerſa in his colorum uarietas, & mutatio multiplex. Alij enim omnino nigri, alij albi, quidam uitrei, alij ruffi, aut flaui, alij gemmarum nitore conſpiciuntur: quidam ſunt cyanei, alij purpura ſplendent, ſubinde circumagentibus ſe igniculis micantibus ad aculeos, ſcintillæ modo. B

Hos piſcatores uenantur hoc pacto: Manum ferream conto longiore alligant, uel tridentem, cuius incuruí ſint dentes. hanc manum echinis ſubmouent, ut eos ab imo in ſublime attollãt, qui ſuis promuſcidibus ſeſe ita ſtabiliunt, ut plerunq; piſcatores teſtam priùs atterant, quàm inde integros diuellere poſsint. E

Semper crudi eduntur: ouis quæ eius teſtæ inhærent, in modum ſtellæ radiantibus, ac quinq; ordinibus diſtinctis, digito uel pane attritis atq; diuulſis, ut liberiùs abſorberi poſsint, emundata aqua ac ſtercoribus, quibus (ut oſtrea) interdum ſcatẽt. Ea autem oua guſtui dulcia ſentiuntur, ceu Ricini pulpa, quibuſdam echinis pallida, alijs flaua, alijs autem rubentia. F

Quòd autem ad eorum anatomicam deſcriptionem attinet: ſciendum eſt edules echinos in orbem cõglobatos, ac ſpiculorum ſerie armatos eſſe. Os parte prona, in medio corpore terram uerſus inclinatum habere; in cuius ambitu quina oſsicula bene diſpoſita dentium officio funguntur: prona autem parte plani ſunt, breuiſsimosq; aculeos ac promuſcides numeroſas habent. Supina rotundiorem oſtendunt teſtam perforatam, in qua quidam eſt meatus ad excrementi exitũ: quod ut muribus, cylindreum eſt, lapidoſum ac terreum, quibuſdam ueluti ſpiculis intertextum. Promuſcides autem Echinorum edulium, linguis Cicadarum uel Muſcarum ſimiles ſunt, Stellarum & Pudendorum marinorum modo, easq; tam crebras habent, ut dinumerari nequeant, quibus undiq; circunſepti adhæreſcunt: extrorſum autem non apparent: concidunt enim in ſeipſos contracti. Spinis conſtant paulò quàm Echinometræ longioribus. B

DE MINORI ECHINO, BELLONIVS.

Rondeletius hoc genus quintum facit.

Genus Echinorum aliud eſt (inquit Ariſtoteles) minutum, pelagium, ſpinis grãdibus, longis, præduriſq;, modo penè lapidis, gigni in alto gurgite ſolitum, quo nõnulli ad diſtillationes urinæ utuntur. Vulgus tum Italicum, tum Gallicum, atq; etiam Græcum Vn Iudæo uocat, quòd perpetuò nigreſcat, ſordeſcat, & guſtus ingrati percipiatur. Paſsim reperitur: quod aliter Briſsis & Spatagis euenit ex philoſophi ſententia. Hic porrò minimus Echinus reliqua genera ſpinarum B (A)

Digitized by Google

longitudine ſuperat: neq; colorem ut illa uarium habet: teſtam iuglande maiorẽ non promit, eſtq; reliquis omnibus uiuidior. Nam ſi ſupinum ponas, mox ſuas ſpinas deprimit, & ſe in pronam partem conuertit. Plures habet quàm alij proboſcides: idcirco citiùs repit, firmiuſq; hæret. Oua non fert ut alij, ſed ſanguineum quiddam nigrum ſaniei ſimile, quo manus cruentat atq; inficit. Dentes itidem in uerticilli modum habet quinos, circulari ordine diſpoſitos, ut & cæteri, quibus alias, ſaxa, & conchyliorum teſtas arrodit. In interna eius parte multos neruos annexos cernas: ex quo indigenæ coaceruatam dentium congeriem ita cum neruis exiccari ſinunt, ut annuli uice ad (E) ſignandum panem utantur: refert enim quinqueſolium, uel quidpiam ſimile affabrè delineatum. Ventrem in quinq; partes diſtinctum habent, perinde ac ſi plures illis uentres eſſent membrana quadam obducti. Ab oris autem uerticillo uentres illi teſtæ quoq; appenſi ad foramen excremenſi coëunt, ſed diſiuncti ſunt, & quaſi interuentu liminum diſcriminantur. Totidem promuſcides habent Echini, quot in teſtis foraminulis pertuſi apparent: ſunt enim ultra ſex millia in quolibet echino.

Echinus maris rubri. Echinum uidimus in rubri maris litore, inter fontes amaros, & urbem quam uocant el Tor, prona parte planum, ſuperiore gibbum, ſemipedem latum, minus quàm alij rotundum, paucioris busq;, ac minus frequentibus aculeis aut ſpiculis præditum: cuius os in terram conuerſum eſſet, ſuper quo excrementorum exitus appareret.

COROLLARIVM, DE ECHINIS IN GENERE.

A De echinis in genere quædam ſcripſit Rondeletius in deſcriptione Echini maioris uel ouarij. Plinius aliàs Herinaceorum tegmentum uocat cruſtam, aliàs teſtam: cum tamen Ariſtoteles religioſe ſemper Herinaceos inter teſtaceos numeret, & tegmentum eorum teſtam appellat: Gillius, qui Ariſtotelis ſubſcribit. Rondeletius cruſtatis echinos adnumerat. Ericius marinus ſpecies eſt habentium oſtraca, Auicenna. Ἐχῖνος πελαγίου τὸ ὄστρεον, Suidas. Vter melius ſentiat experiantur qui in manibus habere poſſunt. Rondeletius integumentum earum non durum, neque ſiliceum eſſe ait, ſed fragile cruſtæ tenuioris modo. Verùm etiam dura & ſilicea, ſi tenuitas accedat, planè fragilia ſunt, & magis etiam quàm minùs dura. flexilia autem, ut cruſtatorum corium, præſertim recens, non ſunt. Conchulas quoq; multas teſtam tenuem prorſus & fragilem habere uidemus, quæ tamen cruſtati generis non ſunt. Heſychio echinus eſt animal marinum edule: ſed ſpecies echini quaſdam non eſſe edendo, ex Rondeletij obſeruationibus ſatis apparet. ¶ Echinus non eſt erinaceus marinus, ut exponit Albertus: ſed eſt ueluti caſteus (*caſtaneæ*) cardus, plenus rubro humore, Niphus, qui alibi etiã echinum marinum, uulgò cardum (*carduum*) marinum appellari ſcribit, quòd autem echinus non ſit erinaceus marinus, cõtra Albertum abſurdè negat. Echinus alibi in Italia uocatur el riccio, rizzo de mare, zino, lo incino. Scoppa grammaticus Italus echinum interpretatur lincino de mare, bogancitola: & genus cancrorum facit, ineptè, Albertum & huiuſmodi ſolœcos authores ſecutus. Hiſpanis dicitur erizo de la mar. Germanis **Seeapfel**, id eſt mâlum marinum, circa Daniam, Noruegiam & alibi: quòd & rotunditate figuræ, præſertim aculeis demptis, & magnitudine mâlum referat. ad ſummũ enim inſtar magni mali inueniri audio in Oceano Balthico, durum, punicei ferè coloris, & ſpiculis ademptis maculoſum: nullum eius uſum eſſe, ſed pro ornamento in domibus ſuſpendi. Quòd ſi quis aliarum gentium ferè omnium ſimiliter appellantium imitatione, **ein Meerigel**, id eſt echinum marinum uocare uoluerit, reprehendi non poterit. ¶ Recentiores quidam echeneidem piſciculum de quo proximè dictum eſt, & echinum, qui piſcis non eſt, (branchijs enim caret,) imperitiſsimè confundunt. Vide ſuperiùs in Echeneide A. Echinus Græcis commune tum terreſtri tum aquatili nomen eſt: Latini ueteres ericium & erinaceum de terreſtri dicunt, de marino uix unquam, ſed Græcum echini nomen ſeruant, ut pluribus annotaui in Echino terreſtri inter Quadrupedes.

B Eratoſthenes dicit in inſulis ante Euphraten, miræ magnitudinis cancros atq; echinos reperiri: quorum alij pileis maiores ſint: alij δικότυλοι, id eſt binas cotylas capiant, Strabo libro 16. Haberi & fluuiatiles echinos Paulus Aegineta prodidit, Hermolaus & Maſſarius. Oſtrea (*meliora*) Circeis, Miſeno (*promontorio*) oriuntur echini, Horatius Serm. 2. 4. Echinus (maris) omnium maximè à natura munitus eſt: quippe qui teſta undiq; ſpinis frequentibus circũuallata cæletur: quã rem peculiarem hunc in genere teſtato ſortiri diximus, Ariſtot. lib. 4. de part. Echinus nihil habet carnis, in globum circumactus eſt, Ibidem. Plinius & Scholiaſtes Nicandri echini carnes nominant, oua nimirum eius & partem eſculentam intelligentes. ¶ Cruſtis & ſpinis teguntur echini, Plinius. Calyculos echinorum Apuleius dixit. Iſte licet digitos teſtudine pungat acuta, Cortice depoſito mollis echinus erit, Martialis lib. 13. ¶ Vidi ego (inquit Nicolaus Perottus) & ſæpe piſcatus ſum piſcem hunc (*echinum impropriè piſcem uocat*) in ſcopulis quibuſdam maris noſtri aqua contectis apud Antij reliquias, & iuxta Baias purpureo colore, cœruleo ac uiridi miſto: uſq; adeò grata oculis ea uarietate, ut ſi colores durarent, nulla eſſet cum gemmis comparatio: ſed mortuo piſce colores tabeſcunt, Hæc ille: & ſimiliter Gillius. ¶ Euenit, ut quod caput appellant & os, uerſum in terram ſit; quod uerò ad excrementi exitum deputatum eſt, id ſuprà habeatur, quod idẽ omnibus turbinatis, patellisq; euenit. paſtus enim de imis petatur, neceſſe eſt. Vnde fit, ut

sit, ut os inuersum ad pastum sit, excrementum uerò superius parte prona testæ contineatur, Aristoteles in historia. Ex eodem genere (*quo locustæ, scilicet crustatorum*) sunt echini, oua omnium amara, quina numero, ora in medio corpore, in terram uersa, Plinius. Dentes echinis quinos esse, unde intelligi potuerit, miror, Idem. Dentes quini echinis omnibus sunt, cauí intrinsecus: inter quos caruncula quædam interiacẽs linguæ officio fungitur, mox iungitur gula: deinde uenter in partes quinq; distinctus, (*perinde ac si plures numero uentres hoc animal habeat. sunt enim omnes distincti, pleniq; uacantis materiæ ex stomacho uno dependent, &c. ut hic, Aristot. in opere de partibus anim. lib. 4.*) plenus excrementi: cuius meatus omnes in exitu excrementi coëunt, quà testa forata est. Ventri autem subdita sunt, quæ oua appellant, membrana obducta diuersa, eodem in omnibus impari quinario numero: quorum quod nigricat, parti creditum est superiori, ex dentium origine pendens; amarum, nec esculentum, quale in multis inesse animaduertimus, aut certè eius proportionale. nam & in testudine, & in rubeta & in rana, atq; etiam in turbinato genere, & in molli, sed colore diuerso, & aut omnino ingustabili, aut magis ab usu cibario alieno. Corpus echinis priore atque nouissima parte spissum, & continens: cætera uerò non continuum, sed simile laternæ, cui non obducta membrana est, Aristoteles in hist. animalium. Et rursus, Echinis caro negata est: id ipsumq; habent peculiare, ut nullam intus carnem contineant. Nigra quædam in omnibus uice carnis spectamus. Echini oua stellæ speciem similitudinemq; gerentia, etsi amaro, non ingrato tamen sapore sunt, Gillius.

EX ARISTOTELIS DE PARTIBVS ANIMALIum libro 4. cap. 6. de ouis echinorum.

Caro in echinis, ut dictum est, nulla est circa uentrem: sed quæ oua appellantur, numerosiora testæ adhærent, membranulis singula obuoluta, & paribus distincta interuallis. Nigra etiam quædam circùm ab ore fusa sparguntur, nomine adhuc nullo appellata. Sed cum non unum, sed plura genera echinorũ sint, omniũ partes quidẽ eas omnes sortiunt̃: sed oua appellata, nec omnes cibo idonea, & parua admodũ continent, exceptis ijs quí uada incolunt. Omnino id ipsum cæteris quoq; testatis euenit, caro enim non æquè omniũ esculenta est. & excrementũ quod papauer uocatur, quibusdã cibo idoneũ, quibusdã non idoneũ est. Cõtinent hoc turbinata omnia sua clauicula: uniualuia, suo fundo, ut patellæ. biualuia, quà nodo ligantur. Quod autem ouum uocatur, latere dextro biualuia habent: altero latere ostium excrementi continet. Sed errore ouum id uocitatur, quippe quod tale sit, quale est pingue in sanguíneo genere, cum uiget, quamobrem fieri solet per id tempus anni, quo uigent, scilicet uẽre & autumno, laborant enim testata omnia per frigus & æstum, atq; exuperantiam temporis pati nequeunt. argumento est quod echinis euenit. habent enim id iam inde ab ortu naturæ, & plenilunijs uberiús: non quia per id tempus copiosiùs pascuntur, ut quidam putant: sed quòd noctes tepidiores sint propter lucem pleniorem. calorem enim desiderant, quoniam frigori patent, utpote quæ sanguine careant. ex quo fit, ut æstate potíus ubíq; uigeant, præterquàm in Pyrensi (*Pyrræo, Massarius*) Eurípo. nam ibí non minùs tempore hyberno probantur. Cuius rei causa est, quòd tunc uberiùs pabulentur, cùm pisces per id tempus ea loca relinquant. Habent echini omnes oua eodẽ numero, atq; impari: quina enim. dentes etiam uentresq; totidem, ratio, quòd non ouum est quod ouum uocatur, sed quòd bona animalis enutritione, alimoniaq; proueniat. fit oſtreis quidem in altero tantummodo latere, id quod oui nomine appellatur, idemq; est quod echinos habere dicimus: sed cum testa echini non modo cæterorum oſtreorum orbem colligat unum, sed in globum circumagatur, ut non partim talis, partim non talis formetur, sed usquequaq; similis sit: (undiq; enim in se nutibus suis cõglobatur:) idcirco ouum quoq; simili modo habeat necesse est, non enim ambitu, ut cætera, dissimili cõsitat echinus. nanq; ijs omnibus caput in medio situm est: quam quidem corporis partem situm tenere superiorem certum est. Nec uerò ouum habere continuum potest: quando neque cætera generis eiusdem sic habent, sed altero latere tantum sui orbis. Ergo cum id commune omnium sit, proprium autem illius, ut globi speciem gerat, oua numero impari sint necesse est: nam si pari essent, per diametrum dispositа haberentur, cum similem hinc atq; inde seruari rationem interualli conueniat, sic autem dispositis utroq; latere orbis ouum haberetur, quod in cæteris oſtreis non est. altero enim latere suæ oræ id habent & oſtreæ & pectines. itaq; terna aut quina, aut quolibet alio numero impari esse necesse est. at si terna essent, diducta inter se laxo admodum interuallo haberẽtur. si plura quàm quina, continuum propè ouum redderetur: quorum alterum non melius est, alterum fieri non potest. quina igitur oua echinos habere necesse est. quam ob causam uenter quoq; quinquepartitus est, & dentes totidem habentur. singula enim oua, cum quasi corpora quædam animalis sint, modum quoq; uiuendi similem habeant necesse est. hinc enim capitur incrementũ. nam si uenter unus tantummodo esset, oua aut longè distarent, aut totum alueum occuparent, ut echinus & difficile moueretur, & cibi minus impleretur. Cum autem quinq; numero interualla sint, uentrem singulis adiunctum quinq; partitum esse necesse est, eademq; de causa dentes etiam totidem habentur: ita enim natura similem rationem prædictis membris reddiderit. Sed quam ob causam oua numero impari, totq; numero echinus habeat, dictum est, cur autem alij parua

admodum, alij magna, causa est quòd natura constant alij alijs calidiore. calor enim cibum conco
quere pleniùs potest: quamobrem qui cibo inutiles sunt, in ijs excrementi plus est. mobiliores e-
tiam facit natura caloris, ut pascantur, nec stabiles maneant: cuius rei indicium est, quòd eorum
spinis aliquid semper adhæreat, tanquam crebrò moueantur. spinis enim ut retulimus, ut pedi-
bus utuntur.

Echinus Plinio carnes habet rubentes sicut minium, Albertus. Ego hunc Plinij locum legisse
non memini. Aristoteles carnem echinis omnino negat. Non omnibus idem uitreus (minij hic
fortè legit Albertus) color. circa Toronem candidi nascuntur, &c. Plinius. Idem Albertus &
eiusdem monetæ scriptores, echino partes quasdam attribuunt, quæ echeneidis sunt.

C Spinis suis echini utuntur perinde ac pedibus. his enim nitibundi mouentur, sedemq; permu
tant, Aristot. Et alibi, Echinorum spinæ uicem pedum eis præstant, non uillorum ut erinaceis
(terrestribus.) Echinis spinæ pro pedibus sunt. ingredi est his in orbem uolui. itaq; detritis fe-
pe aculeis inueniuntur, Plinius. Mouentur agilius & frequentiùs qui sunt cibo idonei: cuius
rei argumentum, quòd semper aliquid algæ suis spinis implexum gerant, Aristot. Καρκίνῳ δ' ἅ-
παντα ἐχῖνές τε, καὶ ἁλμυρὰν ἅλγαν μὲν ἐπ' ἴζουσι, τοῖσι δ' ἐμπορδύουσι μάνοι, Epicharmus in Nuptijs He
bes. Ἐχῖνῳ δ' ὄσφρησιν πορδυτικήν, Athenæus ex Aristotele. ¶ Echinus inter testacea quibus facultas
ingrediendi est, olfactum minimè habere uidetur, Aristot. ¶ Echinos marinos uiuentes obdu-
ctos testa, atq; aculeis communitos, si quis contriuerit, & alia separatim ab alijs frusta in mare ab-
iecerit, hæc tamen cohærentiam & coitionem inter se faciunt, & affinem partem recognoscunt,
& applicata cohærescunt, uelutiq; conseruntur simul, & naturali rursus quadã conciliatione (mi- 2a
rum dictu) integrantur, Aelianus 9. 47. & Philes. ¶ Echini oua plenilunijs habent hyeme, Plini
us. sed melius Aristoteles, Nullo tempore ouis omnino carent: sed maximè plenilunijs diebusq;
tepidis redduntur pleniores: præterquam ij quos Pyrrhæus fert Eurípus. nam illi hybernis mensi
bus meliores sunt. Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras, Lucilius apud Gellium:
á quo etiam Plinius mutuatus cernitur, ut scripsi in Mure B. De ouis echinorum plura retuli-
mus suprà in B.

D Fluctus & tempestas ad terram Echinos deuoluens è mari fundítus in aridum expellit & uio
lenter allidit. hi eius periculi metuentes, cum sentiunt mare inhorrescere, & uentorum acerbitate
procellas cieri, suis spinis lapillos ad gestandum faciles tollunt, ut libramentum ac firmamentum
habeant, ut ne procellarum incursus, ac suæ eiectionis periculum, à quo sibi timent, subeant, Ae- 3a
lianus de animal. 7. 33. Oppianus libro 2. tradit echinum præsagire tempestates, & lapillis ope-
riri, (*uide etiam infrà in E.*) ne agitatione procellæ spinas atterat, Massarius. Atqui Oppianus nihil
de spinarũ attritione, sed ne in litus à fluctibus eijciant metuẽtes, lapide unumquenq; dorsum suũ
aggrauare scribit. ------νήπιοι δ' ἀνορθίζουσιν ἔκας Κάλαμον βαρύδοντα πόδι σφετέρῃσιν ἐκείνους ἐπι-
δίλιτος φορίοιο, &c. Echini marini quoties æstum procellasq; præsensere, saburra grauant sese, ne
propter leuitatem iactentur, néue tempestate iam ingruente auferantur, sed petris firmè inhære-
ant, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Simone Grynæo interprete. Echini tum terre-
stres tum marini spinarum suarum obiectu & rigore, ceu uallo quodam, sese tuentur quo minùs
capiantur, Athenæus. Vide in Echino terrestri h. inter prouerbia. ¶ Echini corporis partes dis-
iectas rursus coire & redintegrari, peculiaris & admirandæ naturæ uis est, si uerè hoc tradit Ae- 4a
lianus, ut in C. retulimus. ¶ Vrticæ genus quoddam echinos, in quos offenderit, corrodit, Ari-
stot. Vrtica noctu pectines & echinos perquirit, Plinius. ¶ Echinum (*marinum, ut conijcio*) inte
rimit potamogiton, Aelianus & Philes. Et mox idem Aelianus: Echinus autem mergi fel non
tolerat: ubi echini uocabulum non rectè repeti suspicio est.

E Echini affigentes sese, aut harena saburrantes, tempestatis signa sunt, Plinius. Echinus in ma
ri cum uentorum procellam præsenserit, calculum ualidum arripit, eumq; uelut saburram uehit,
& tanquam anchoram trahit, ne excutiatur à fluctibus: sicq; qui non potest se suis uiribus libera-
re, alieno regitur pondere. Quo indicio etiam nautæ uelut signum futuræ perturbationis capes-
sunt, & sibi præcauent ne hos imperitos turbo inueniat, Ambrosius. Vide suprà quoq; in D.

F Author libri de naturis rerum & Albertus, echinum piscem cum echeneide confundunt, ut su
dictum est: & echinum uenenosum esse, nec edi posse, nisi mortis periculo aiunt: cum Aristoteles
echeneidem piscem non edulem esse scripserit. Echinorum uero alij sunt edules, alij ἄβρωτοι, id
est cibo inepti. Vide inferius in G. ab initio de remedijs ex echino intra corpus. Sunt echinis
omnibus oua, sed nonnullis exigua, nec cibo apta, Aristot. De ouis quidem echinorum suprà
etiam in B. diximus. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: Ante
cœnam echini, ostreæ crudæ, &c. Macrobius. ¶ Echini (ut Athenæus libro 3. recitat ex Diphi-
lo, Natali de Comitibus interprete) sunt teneri, bonumq; habent succũ: uiriosi sunt, facilè corrum-
puntur. Si cum oxymelite, apio, & mentha comedantur, stomacho sunt utiles, boniq; succi & dul
ces. Leniores sunt inter hos rubicundi, melini (*μήλινοι, id est luteí, Natalis uertit fraxinei: non probo*)
crassiores, & qui cum raduntur lacteum quiddam emittunt. Eorum qui circa Cephaleniam, Ica- 6a
riam & Adriam nascuntur, quidam sunt subamari. Qui circa Siciliæ scopulũ capiuntur, uentrem
soluunt. Mense Decembri (inquit Palladius) quibus litus in fructu est, ubi Lunę iuuabit aug-
mentum

mentum, quæ omnium clauſorum maris animalium atq; concharum iubet incremento ſuo membra turgere) echini carnes ſalibus condire curabunt, quod ſolito more cõficitur. Hanc quoq; rem per omnes menſes bene faciemus hybernos, Hæc ille, atqui Bellonius non niſi recẽtes & crudos edendo eſſe ait. Marinus echinus ſtomacho uentriq; utilis eſt, urinam cit, Dioſcor. Vrtica, echinorum oua, & huiuſmodi, nutrimentũ exiguum & humidum præbent: uentrem tamen ſolunt, & urinam promouent, Mneſitheus. Echini mar. caro eſitata uentrem mollit, & calculos qui per urinam redduntur ſummè ſanat cum condito ſumpta, Kiranides. Echini aluũ mouent, Celſus & Galenus in libro de attenuante uictu. Ventrem deiiciunt conchularum iura & echinorum mar. Aetius. Echini ex mulſo eduntur & garo alui ſubducendæ gratia. Parantur q; in patinis, ouis, pipere, melleq; iniectis. Imbecillis ſunt alimenti, ac medij inter ea quæ humores extenuant ac denſant, Galenus libro 3. De alim. facult. ¶ In echino: Accipies pultarium nouum, oleum modicum, liquamen, uinum dulce, piper minutum: facies ut ferueat: cum ferbuerit, in ſingulos echinos mittes, agitabis: iterum bulliat: cum coxeris, piper aſperges, & inferes. Aliter in echino: Piper, coſtum modicè, mentham ſiccam, mulſum, liquamen, ſpicam Indicam & folium.

Aliter: Echinum totum mittes in aqua calida, coques, leuas, in patella cõpones: addes folium, piper, mel, liquamen, olei modicè, oua, & ſic obligas: in thermoſpodio coques: piper aſperges & inferes. In echino ſalſo: Echinum ſalſum cum liquamine optimo, caræno, pipere temperabis & appones. Aliter echinus ſalſus: Liquamen optimum admiſces, & quaſi recentes apparebũt, ita ut à balneo ſumi poſsint, Apicius 9. 8. Echinos ubi coxeris, pipere & croco aſperges, Platina. Scinditur leui percuſſu hirta teſtudo, (cortex echini,) in duasq; partes diuiditur: abijcitur altera: altera uerò leuiter aqua abluitur: decidunt ſordes, quæ in ijs pro uiſceribus ſunt: remanent quinquepartita oua ſubruſa, ad ſtellæ imaginem formata. hæc cruda ſumuntur, ſapore non iniucundo, quamuis neſcio quid amaritudinis habeant, Nicol. Perottus. Præſtant qui Miſeni nascuntur. Oſtrea Circeis, Miſeni oriundẽ echini, Horatius. Inulas ego primus amaras Monſtrauí incoquere, illutos Cotillus echinos, Vt meliùs muria, quàm teſta marina remittat, Idem Sermonum 2. 8. Alex peruenit ad oſtreas, echinos, urticas, &c. Plinius. Echinus non ignotus eſt principum menſis, ſpinoſo caſtaneæ tegumento aſsimulatus, Iouius.

Echinorum teſtę contuſæ, & ex aqua illitæ, incipientibus panis reſiſtunt, Plin. Echini mar. apud Galenum (De compoſ. medic. ſec. loc. lib. 1. cap. 1.) recipiuntur in medicamento quodam quod caluescentes etiam prohibere, & pilis ueſtire promittitur: & paulò pòſt etiã terreſtris acanthion, Galenus erinaceum interpretatur. Ibidem cum medicamenta quædam pilos diſperdentia ex comptorijs libris Critonis enumeraſſet, ſubiungit: Quin & fortiora his componunt ex echinis (*marinis nimirum*) & ſalamandra in oleo coctis. ammiſcent autem ipſis & alcyonia & ſandaracben, & quæcunq; alia eius generis exiſtunt. Teſta cruda inaſſata cõmodè medicamentis admiſceatur quæ pſoras abſtergunt, Dioſcor. Echino mar. ſi corpus ſcabie infectum perungatur, ad ſanitatem redit, Aelianus. Teſtis contuſis & ex aceto illitis (adpoſitis, Marcellus) ſtrumæ curantur, Plinius. diſcutiuntur, Marcellus. Echini ex aceto epinyctidas tollunt, Plinius.

Echini tum terreſtris tum marini corpus uſtum, eadẽ præſtat. Vide in terreſtri inter Quadrupedes. Teſtæ crematæ cinis (Echinus cum teſtis crematus, Aelianus) ſordida ulcera expurgat, Dioſcor. & Plinius. Luxuriantẽ carnẽ reprimit, Dioſcor. Echini combuſti cinis illitus lepram ſanat, & omne ulcus illicò ad cicatricẽ & ſoliditatẽ reducit, Kiranides. ¶ Alopeciã quoq; idem cinis ſanat & denſat, cum adipe urſino, uel delphinio, aut porcino illitus, Idem. Cutẽ (in alopecijs) replet echini cum carnibus ſuis cremati cinis, Plinius. Galenus lib. 1. de compoſ. ſec. loc. cum remedia quædam ad alopecias ex Sorano præſcripſiſſet: Oportet autem (inquit) & partem affectam præfricare uel per alcyonium uſtum, donec morſum perſentiſcat, uel per echini marini uſti cinerem linteolo inuolutum, donec locus rubeſiat. Et paulò pòſt: Echinorum mar. teſtas uſtas, ex melle & aceto præraſis illine. Ad alopecíam expertum: Teſtæ echini mar. uſti, murcerdarum, iridis, ſingulorum uncia. bene cõtuſa irrigato cum oleo omphacino, & utere. Hoc in uulnerum etiam cicatricibus pilos creat, Nic. Myrepſus. Et rurſus: Aut echinorum mar. teſtas crematas bene tritas irrigato cum melle, & illine. ¶ Echinum comburi cum uiperinis pellibus raniſq;, & cinerem aſpergi potioni iubent magi, claritatẽ uiſus promittentes, Plinius. ¶ His quæ ob naturalem retentricis facultatis imbecillitatem abortiuntur, innata quadam proprietate erinacei terreſtris corium crematum opitulatur ſi aqua aut uino dilutum propinetur, & pudendi mulieris orificio illinatur. idem poteſt echinus marinus, & mitulæ uiuentes uſtæ, Aetius 16. 21. Licet autem ſuſpicari, ut echeneidem aliqui crediderunt alligatam partus continere ad maturitatem, ſic eandem contra abortus uim echino etiam adtribuiſſe, occaſione utrobiq; à uocabulo ſumpta, ἐκὶ τὸ ἔχειν, ac ſi non ſolum naues illa retinere, hic uerò ſuis infixa aculeis, ſed omnino arcana quædam cohibendi uis utriq; ineſſet. Et huiuſmodi quidem ſuperſtitiones in alijs quoq; rebus innumeræ ſunt.

Arceſilaus Batti Eudæmonis filius, cum in letalem morbum incidiſſet, marino echino in potionem per Learchum ei tradito, ad mortem compulſus eſt, Plutarchus de uirtutibus mulierum, in Eryxonæ mentione. Echinum quidem uenenatum eſſe alius ueterum nemo prodidit, quod

G *Remedia ex echinis nõ uſtis, extra corpus.*

Intra corpus.

Digitized by Google

ſciam: ſed tantùm echinorum quoſdam non eſſe edules, (de quibus inferius dicemus:) ſicut & cheneidem edendo eſſe negarunt, recentiores uerò echinum cum cheneide, ut diximus, confundentes, uim ei uenenoſam attribuunt. Contra dorycniũ echini maximè proſunt: & ijs qui ſuccum carpathi biberint, præcipuè eius *(eorum, ſcilicet echinorum)* iure ſumpto, Plinius. Contra dorycnium ſuccurrunt animalia quæ in litore & petris marinis degunt, ut gobij, & huiuſmodi, (ſiue cruda, ſiue elixa toſtáue edantur.) ſed multò magis iuuabunt in cibo ſtrombi, echini, &c. Nicander & Scholiaſtes. Morſis à cane rabioſo proſunt in cibo echini recentes cum uino mulſo, Rufus. ¶ Aretæus in curatione elephantiaſis: In cœna (inquit) apponantur marina quotquot uentrem ſubducunt, oſtrea, echini, &c. Epileptici ſi ex echino ſumere per interualla cupiant, non alienum eſt, quippe habet aliquid uentri ducendo, ſtomachoq; firmando, & urinæ citandæ commodum, Trallianus. Eorum qui uomica (empyemate) laborant, ſi ſordidum ulcus fuerit, ut puris euacuatio promoueatur, echinum eos ſumere non prohibeto, Idem. Ex oſtreorum genere purpuræ & buccina reliquis præferenda ſunt: deinde pelorides præſtant: poſtea echini recentes: deinde quæ propriè oſtrea appellantur, reliqua uerò relinquenda ſunt, Aetius in cura colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. In diabete echinus cauendus eſt, Trallianus. Ad ſtomachum hebeſcentem non parum proficit echinus mar. etenim uel omnium ciborũ faſtidio laborantem, in priſtinæ ualetudinis ſtatum reſtituit, atq; ueſicam (quemadmodum harum rerum bene periti affirmant) uacuam facit, Aelianus 14.4. ¶ In colico affectu ſumantur piſces duriore carne. utilis & echinus eſt: ut quí præterquam quòd contemperet refrigeretq;, præterea etiam ſtomacho gratus eſt, aluumq; & urinã mouet: quibus nihil eſt præſtantius, Trallianus. Ad dyſuriam id eſt urinæ difficultatem & calculum, echinos tere cum aculeis ſuis, & ex mulſa aqua frequenter accipito, Marcellus. Echini cum ſpinis ſuis contuſi, & è uino poti, calculos pellunt. modis ſingulis hemina bibitur, donec proſit: & aliâs in cibis ad hoc proficiunt, Plinius. ¶ Echini uiuentes tuſi, & in uino dulci poti, egregiè profluuia purgant, *(menſes promouent,)* Plinius. Vt ſecundæ expellantur: Echinos marinos tres totos tenuiter tritos, in uino odorato bibendos dato, Hippocrates libro 1. De mulieb. morbis.

Si echini aculei pedibus inhæſerint, aut alicui corporis parti, in lotio humano calenti pedem diu tene, facilè excutientur, Marcellus empiricus.

H.a. Plurima ad philologiam de echino pertinẽtia, iam in terreſtri echino à nobis expoſita ſunt. hic paralipómena adferemus. Σχῖνος, ἐχῖνος, Heſychius & Varinus. Hyſtrix, animal teſtatum, marinum, edule, Varinus. Vide in Hyſtriche quadrupede A. ad finem. Βατὺς ὁ, ἰδ' ἐχῖνος, σφάλαξ, Heſychius & Varinus. Euboi, id eſt luſcinia, echinus maris, Kiranides 1.5. ¶ Eſt & echinus pars uentris ruminantium. Ἡ ἐλάφου νησὶν, τὴν δὲ καλλίστην ἐχῖνον, Ἄλλοι δ' ἐγκατέσγυτα κικρίφου, Nicander in Theriacis. Scholiaſtes ἐχῖνον interpretatur πολύσπηλον, (meliùs πολύσπηλον, noſtri uulgò hanc uentris partem multiplex appellant: **das menigſalt**:) & propriè de boue dici addit. Ἀττικὸν χύτραν, ἐν ᾗ καλάμινον ἐχῖνον πέψαι φησὶν Ἱππακράτης, Varinus. Dorion τὸν ὑπὸ τὸ κεφαλῆς τὸ κοῖλον ἐχῖνον, σφόνδυλον ὀνομάζει, Athenæus. ¶ Echinis marinis, abſcq; aculeis, ſimiles etiam lapides uidi: unum hemiſphærica figura, paruí mali magnitudine: alterum lenticulari figura, magnitudine rapi mediocris, lati compreſsiq; utrinq; clauduntur cruſta quadam albicante, quinis diſtincta radijs, quæ circa baſin latiores, paulatim μυελίζουσι, hoc eſt ueluti caudę quędam, anguſtiores fiunt: inter binos radios interſtitium binos tuberculorum ordines habet, quæ ueluti uerrucę rotundæ aut ueluti oua quædam ſunt: ordo unuſquiſq; in minori lapide quina aut ſena tubercula continebat, in maiori iam pleraq; (uetuſtate, uel attritione, in fluuio enim quodam apud nos repertũ audio) alliſa & obtuſa uix apparebant. ¶ Squinada Maſſilienſibus Maia *(Bellonij)* appellatur, à ſimilitudine pectinis ad quem lina attenuantur, Bellonius. Squinada quidem Gallicũ nomen per aphæreſin ab echino factum uidetur. Noſtri hoc inſtrumentum uocant **ein Hechel**. Squinada Gallis quaſi echinata dicta uidetur. Latinè pecten appellari poteſt. Ad huius ſimilitudinẽ, quidam conſigant acus, ita ut cuſpides ipſarum in eundem locum porrigantur, & per ipſas cutem cõpungunt in alopeciæ curatione, ut Galenus ex Sorano annotauit. Pecten echini uocatur iureconſultis echini pellis ueſtium deterſui accõmodè concinnata, cuius auctor rei Plinius eſt, Cælius. Noſtris in uſu eſt tabella è ligno quadrata, & multis pertuſa foraminibus, quibus ſetarum penicilli inferciuntur, & ut aſperior, rigidior, æqualiſq; ſuperficies ſit, tondentur. hac ueſtes purgandæ perfricantur. **ein ryberle**. Echinum dixeris. Et ſimiliter inſtrumentum, quo pocula aliquando exterguntur, ſetis in manubrij lignei uel è filis ferreis cõfecti altero extremo tranſuerſè impactis, ad capituli in diſpſaco, (quem aliqui ſimpliciter carduum appellant) effigiem, oualem feré. Item inſtrumentum quo panni lanei pectuntur. uulgus à cardui capitulorum ſimilitudine, **Carrenſchen** appellat.

Epitheta. Echinus marinus, Horatius. ſed differentia hoc, non epitheton eſt. Ὀκειόεις, ὀξύκομος, Oppianus. Αἰδώεις, Nicander. Scholiaſtes interpretatur cuius caro ſit ruffa, ἐρυθρὸς καὶ πυῤῥὸς περὶ τὰς σάρκας. Καφηκομόων ἐκαλύβας, Matron Parodus. Plura in Echino quadrupede dedimus, quorum multa marino etiam quadrant.

Derivata. Echinophora, genus cõchæ, Plinio, lib. 32. Sinope ſita eſt in collo peninſulę cuiuſdam: cuius litora

litora petroſa ſunt, & foſſas quaſdam in petris excauatas habent, quæ mari tempeſtate elato complentur: quam ob cauſam non facile adiri poſſunt: & inſuper quòd petrarum ſuperficies omnis ſit ἐχινώδης (id eſt, aſpera & acuminata, echinata: interpres uertit echinis plena,) nudo pedi inacceſſibilis, Strabo libro 12.

Marinus huc echinus obuoluitur, (inquit in Hieroglyphicis Io. Pierius,) lenticulari propemodum figura, cochleari cruſta, ſcabritie uaria, crebris lineamentis rectilineis, quatenus in ſphærica figura fieri poteſt, picturata, &c. Atq; ut ad eius ſignificata aggrediamur, hominem difficilem atque morosum, qui cum difficulter, uel nulla unquam ratione conſuetudinem inire poſsis, ex hieroglyphico eius cõmonſtrabant: quippe quem quaqua tractare uolueris, aſperitate renitentia q; horridum experiare. atq; itidem ex hoc aſperitatẽ eam, quam Horatius damnat, agreſtem, inconcinnam, atq; grauem, per hoc animal notabant. Item iudiciorum ſeueritatem, (*picto echino deſignare licebit.*) erant enim apud ueteres uaſa (ahenea aut opere fictili facta) echini nomine nuncupata, quæ ſcilicet animalis iſtius imaginem referebant, quorum in iudicijs uſus erat: in quæ teſtiũm dicta ſcripta q; iudicia cõijcerentur: ex quo ſignificabatur, non licere cuipiam impunè illis manus admouere, nec; inuertere, aut immutare quicquam, ſine graui ſupplicio. Sunt etiam qui per echinum nauigationem tutam intelligant. ille ſiquidem imminentẽ tempeſtatem præſentiens, attractis lapillis ſeſe munit, arenaq; nauium inſtar ſaburrat, ne ui fluctuũ ulla uerſari iactariúe poſſit. Ad hæc macilentiſsimum hominem per idem animal intelligebant, cui quidem ſit hoc peculiare, ut nullam intus carnem contineat, foris & ſpinulas & cruſtam tantùm habeat. Annũ integrum cibo eum abſtinere aiunt. Poſtremò exercitum, aut quid huiuſmodi ex diſsipatis reliquijs inſtauratũ, ſi quis pingendo ſignificare uoluerit, non imperitè echini marini dilaniationem quandam figurabit. ille enim in fruſta diſcerptus, ſi proijciatur in mare, confluentibus ſponte in unum partibus, iterum cõmittitur, & efficaciſsimè ſolideſcit. Icones.

Echinion, hippophaes Dioſcoridi. Echinopus herba ab echinis dicta eſt, & memoratur in prouerbio, Τὰς ἀκανθὰς σωλῆνας ὠνεῖν ἐχινόποδας, Euſtathius in Iliad. β. Echinopus genus eſt ſpinæ ſic dictæ, quòd pedes ingredientium ſuper ea detineat & remoretur: uel quòd echini marini pedibus ſimilis ſit, Etymologus & Varinus. Λυκόφαινον, τὸν ἐχινόποδα, Μακεδόνιοι, Heſychius & Varinus. Riſu uti licet ad multa utiliter & ſeriò monenda: ὡς αὖ ἐχινόποδας καὶ ἀνὰ τροχεῖαν ὄνωνιν φύοντα μαλακῶν ἄνθια λευκοίων, Plutarchus in Symposiacis 1. 4. Ceras ex omnium arborum ſaltorumq; floribus apes confingunt, excepta rumice & chenopode, Plinius. legerim potiùs echinopode: licet herbam quandam ſuibus uenenoſam, noſtri chenopodem, id eſt anſeris pedem uocitent. Bellonius in ſingularibus obſeruationibus ſuis herbam uulgò Achinopoda uel Cachynopoda dictam in Lemno abundare ſcribit, quam incolæ in lignorum inopia urant. Vide etiam in Echino quadrupede. Glycyrrhizæ folia echinata ſunt Plinio; ego χίνου, id eſt lentiſci folia glycyrrhizam habere dixerim, non ἐχίνου nec ἐχινώδη. Plantæ.

Echini ciuitatis meminit Strabo lib. 1. Item lib. 9. ſupra Phalarã (inquit) à mari ora urbium xv. ſtadia L. imminet. Inde porrò nauiganti ſtadia C. Echinus incumbit. Plinius Acarnaniæ oppidum eſſe ſcribit. Echinæ uel Echinades inſulæ quædam ſunt: de quibus plura diximus in Echino quadrupede inter propria. οἱ δ' ἐκ Δουλιχίου, ἐχινάων θ' ἱερὴν νῆσον καὶ πείσονται τοῖσιν ἀλὸς ἔμμεν ἄνακτες, Homerus Iliad. β. ubi Euſtathius: Rectus (inquit) eſt ἔχινος, apud poſteriores autem Homero ἐχινάς, ſiue deriuatum ab ἔχινος, ſiue diminutiuum. Echinadum incolæ Epei dicebantur, Varinus. Apparet autem ab echinorum copia nomen eis eſſe factum, Euſtathius & Athenæus. Eaſdem Homerus in Odyſſea Θοὰς nominauit, Varinus. Dulychium inſula una eſt Echinadum: quæ quidem iuxta Acheloi fluuij oſtium ſitæ ſunt, Euſtathius in Odyſſeę α. Echinades inſulæ ab Acheloo amne congeſtæ ſunt, Plinius. Et alibi, Ante Aetoliã Echinades. Echinades inſulæ (inquit Pauſanias in Arcadicis) quòd ab Acheloo non fuerint diſsipatæ, nec ad noſtram uſq; ætatem in continentem redactæ, in cauſſa ſunt Aetoli: qui cum ipſi ſunt expulſi, tum ager omnis eſt deſolatus. Ergo in Echinadas, quippe cum ſementem in Aetolia non faciant, cœnum Achelous non ſimiliter inuehit.

Iuba tradit Arabicis margaritis concham eſſe ſimilem pectini inſecto, hirſutam echinorũ modo, Plinius. Κίλλαι, ſpinæ echinorum, Heſychius. In mari Indico purpuræ & buccina tanta ſunt, ut facile congium capiant: & echinorum teſtæ ſimiliter, (καὶ μύρται καὶ τῶν ἐχίνων τὰ χελώνια δύνανται εἰς τοσοῦτον συγχωρεῖν,) Aelian. 16. 12. Echinopus herba dicta eſt fortè quòd ſimilis ſit echini marpedibus, πόσι, Etymologus & Varinus. Et ſemel aſpecti litus dicebat echini, Iuuenalis Sat. 4. b.

Τοῖς δὲ Νηρεὺς τῶν ἐχίνων τοῖς σέλεσι
Ῥοδελεσπηκὼς πλέπλωσιν ὡς Βυβὼν κύρας,
Ὅπως φύγωσι πῶς ζέλως τὰ Ῥ' ζέλως, Suidas ex innominato. d.

Vtra magis piſces & echinos (*tanquam de cibo lauto*) æquora cælent, Pinguis ut inde domum poſsim, Phæaxq; reuerti, Horatius lib. 1. Epiſt. Lynceus conuiuium Atticum ceu parcum deſcribens apud Athenæum libro 4. appoſitos ait quinq; paruos pinaciſcos, in quorum uno fuerit allium, in altero duo echini, &c. Primùm oſtrea uidi & echinos: quæ quidem procœmia ſunt δείπνου χαεζόντως πεπρυτανευμένου, Quidam apud Athenæum. Πίναξ ὁ πρῶτος· ἔχων μεγάλων ὀγκώτατα, f.

Digitized by Google

Ἔχων ἐχῖνον, ὠμοπάϱδαλιν, κάπϱαιναν, Nicoſtratus apud eundem. Poſidippus nominat ἐχέλυν, ἰχθύας πϱωϱοφάγους, &c. Athenæus.

Αὐτὰϱ ἐχίνους ϱίψαντα παϱαπομπεύοντας ἀκάνθας. Οἱ δὲ κυλινδόμενοι πανταχῇ ἔχουσι πολλὰ πϱοσίσταμαι
Ἐν καθαϱῷ, δῆλα κύματ' ἐπ' αὐτῶν κλύζεται. Ῥοδίας δ' ἐκ κυφαλῶν πϱοβαλλόμενους ἵλεων ἀκάνθας, Matron Parodus.

Echini ſuperficiem Venetijs pictam hîc adiecimus.

Magi Zoroaſtrē ſecuti canes, gallinas, & terreſtres echinos bono deo attribuunt: aquaticos autem, malo, Plutarchus in libro de Iſide & Oſiride. ¶ Priùs duo echini amicitiam ineant, alter è mari, alter è terra. Vide inter prouerbia ab echino quadrupede ſumpta. ¶ ἔλαττον ἐχίνου λαβεῖν μᾶλλον ἢ ἀϕεῖναι, σωϊζεσθαι δὲ χαλεπὸν, οὕτω τὰ χϱήματα, Aelianus in Varijs 4.14. Lege in Echino terreſtri in fine Philologiæ.

DE ECHINOMETRA, ET RELIQVIS ECHINIS.

Echinometras Iulius Pollux metras appellat, Hermolaus. Ariſtoteles (inquit Gillius) dicit Echinometras cęteros magnitudine calicis ſuperare. Plinius Echinometras ſpinis longiſsimis & calicibus minimis deſcripſit, quod ipſum mihi uero ſimilius uidetur, cum ab aculeis nomē omnes Echini traxerint, rectiùs nominantur Echinometræ, qui aculeorū proceritate præſtant, quàm ob magnitudinē calicis. Ex hoc genere maximi ut uidimus, minimis aculeis ſunt: hos Maſſilienſes uocant Raſcaſſos. Huiuſcemodi uidi, qui quoquouerſus palmos dirigeres, pluſquam duorum eſſent palmorum craſsitudine: aliũm etiam inſpexi calice exiguo, & aculeis digiti longitudinem ſuperantibus, longitudine aculeorū præſtantes: à Siculis Maſculi appellantur. Maſſilienſes uulgò omnes nominant Ericios, Hæc Gillius. Rondeletius Ariſtotelis ſententiā potiùs ſequitur. ¶ Theophraſtus ἐχῖνον tres ſpecies facit, ex quibus tertia magnitudine & craſsitudine præſtans ὀλοέχινον dicatur, Varinus. Verùm Theophraſtus de hiſtoria plantarum lib. 4. cap. 13. non echini ſed κοίνου, id eſt iunci tres ſpecies facit, quarum tertia maior holoſchœnos, ὁλόχοινον, dicatur.

Spatangæ. SPATANGAS aut Patangas Hermolaus dicit, Vuottonus. Πάταγγας ἔνιοι καλοῦσιν ἐχῖνον πεζὸν, Pollux. Σπατάγγαι, οἱ μεγάλοι ἐχῖνοι οἱ βϱαδύποδες, Heſychius. Spatagus echini genus à Gillio & Rondeletio nominatur, ac ſi σπάτευς ut λόγος dicendum eſſet. ſed uideo authores σπατάγγας ut Χρύσης, in prima declinatione poſuiſſe, unde rectius pluralis σπατάγγαι apud Heſychium probè legitur. pro πάταγγες apud Pollucē, legerim σπατάγγες. Genitiuus pluralis eſt σπατάγγων apud Athenæum, qui Ariſtotelis etiam uerba recitans ſimiliter hunc caſum profert, non ut uulgati codices habent σπατάγων. Requirebat quidem inflexio prima genitiui pluralis ultimam circumflexam: ſed fieri poteſt ut hoc uocabulum, licet non animaduerterint grammatici, excipiatur, ſicut & χλένων, χήνων, ἐτησίων. Ariſtophanes in Holcadibus, Δαϱδανίδῶν τε, μεσύλλαντε, ἁμαλέχοντά μου τὴν κάτω σπατάγγιν, (melius σπατάγγιν, paroxytonum) ut citat Athenæus.

Briſi, brytti, &c. Ariſtoteles, & ex eo Athenæus, echinorū genus quoddam briſſos nominant, βρίσσους. Idem aliter brytus in Lexicis Græcis ſcribitur. Βρυτὸν genus eſt echini pelagij, ut ait Ariſtoteles. alij piſcem eſſe dicunt. aliqui tribus ſyllabis βϱυχάνιον ſcribunt, Heſychius & Varinus. Βρυτίον quoque animal quoddam eſt Heſychio. Ἔβρυτοι, echinorum marinorum genus, Iidem. Et alibi, Ἄμβρυτοι (Heſychius τ duplex habet) echini quidā marini, quos Ariſtoteles βρώνους (imò βρίσσους) uocat. Sed hæc uocabula corrupta uidentur ab ἄβϱωτοι. ſic enim Ariſtoteles nominat echinos qui edendo non ſunt, de quibus etiam Michael Epheſius quærit libro 4. de partibus animalium. Quomodo (inquit) Ariſtoteles echinos calidiores, qui etiam ad motum agiliores ſunt, plenos excrementis, ideoq; cibis ineptos eſſe dixit? nam ſi calidiores ſunt, melius eos concoquere & excrementorū minus habere par erat, nec eſſe ineptos cibo, an dicendum calidos quidem eſſe, ſed uoraces, & præ copia ingeſtorum, quæ calor natiuus eorum uincere non poteſt, cruditatē in eis fieri? Ibidem Epheſius Scholiaſtes plura adfert de dentium & uentriculorum in echinis ratione, quæ ne ſim prolixior, omitto. Non ἄβϱωτος modo, ſed etiam uenenoſus fuit echinus ille marinus, quem in potione per Learchum ei tradita Arceſilaus Battī Eudemonis filius, cum letali morbo laboraret, hauriens ad mortem compulſus eſt. meminit Plutarchus in libro de uirtutibus mulierum. Ἀβϱότων, genus cochlearum, uel locuſtarum, (quæ cum abundant fructus perdunt:) uel apicularum: οἱ δὲ ἀπϱότων φασὶν, ὃ δὴ μάτην ἀπὸ τοῦ λιτοῦ, Varinus.

Quintũ genus Rondeletio. In cauſa eſt frigiditas (inquit Ariſtoteles) non ſolùm ut pilus, ſed etiam cutis, terrena duraq; euadat. indicium uel echini pelagij (πόντιοι) faciunt: quorum uſus contra urinæ ſtillicidia eſt. quippe qui frigiditate maris prærali, in quo degunt (ſexaginta enim, atq; etiam amplius, paſſuum gurgite oriuntur) ipſi quidē exiguí ſint, ſed aculeos grandes durosq; gerant. cauſa magnitudinis eſt, quòd incrementum corporis in ipſos conuertitur. cum enim parum caloris obtineant, neq; concoquere poſsint, multum ob eam rem habent excrementi. aculei autem, & pili, & reliqua generis eiuſdem excremēto naſcuntur. Duri uerò & rigidi modo penè lapidis cōſtant, propter frigus & gelu, Hæc ille de generatione anim. 5.3. Hoc genus echini medici conterunt (ut ſcribit Philoponus) ac ſtranguria laborantibus, humori alicui admiſcentes, in potu tradere ſolent, Niphus.

SAGIT-

Digitized by Google

SAGITTARIVS (Τοξότης) in mari rubro procreatur: & quoniam echini ſpeciem ac ſimilitudinem habet, firmis & bene longis armatur aculeis, Aelianus 12.25. *Sagittarius.*

EDONE piſcis, qui & ophidion, Kiranides 1.7. Vide in Ophidio.

DE ELACATENE. RONDELETIVS.

IN piſciũ Catalogo ſtatim poſt hepar helacathenas Plinius numerauit, & Athenæus poſt hepatiũ. Sed animaduertendũ apud Plinium ſcribi helacathenes, apud Athenæũ elacatẽnes: quã poſtremã lectionẽ ſecuti Feſtus & Columella elacatenã dixerũt: quanq; apud Columellã nõ elacatena, ſed elacata legebaẽ, cui uoci elacatenã rectè ſubſtituit Hermolaus. Qui ſint aũt elacatenes, declarat Athenæus ex Mneſimacho: Μνησίμαχος δ' ἐν ἱπποτρόφῳ, Σκόμβρος, θύννος, κωβιὸς, ἐλακατῖνες, εἰσὶ δὲ κητώδεις ἐπιτήδειοι εἰς ταρίχευσιν. Mneſimachus in Hippotropho, Scomber, thynnus, gobius, elacatenes: ſunt autem elacatenes cetacei ad ſaliendum idonei. Feſtus: Elacatena genus eſt ſalſamenti, quod appellatur uulgò melandrya. Columella: Scombri, carchari, elacatenæq; uentriculos: &, ne ſingula enumerem, ſalſamentorum omnium purgamenta. (*Loquitur de eſca, quam piſcibus in piſcinis præberi conuenit.*) Ex his colligo elacatenã piſcem fuiſſe ex thunnorum genere, uel thunnis & lacertis corporis ſpecie conſimilem, longum ſcilicet & cetaceum, iaculi uel coli uel fuſi figura, in extremis tenuiore, in medio craſsiuſcula, à uerbo ἐλάσκω, quod ſignificat circumuoluor & circumuertor. Cum ſalituræ idoneus eſſet piſcis, factum eſt, ut non pro piſce ſolùm, ſed pro ſalſamento ſumeretur: quemadmodum garum, liquor, qui ex garo fit piſce. *Lib. 8. cap. 17.*

Quòd ex thunnorum genere ſit, uel thunnis ſimilis elacatena, ſuſpicari licet ex Feſto, qui elacatenam genus eſſe ſalſamenti ſcribit, quod melandrya uocatur; nam μέλανδρους autore Pamphilo & Athenæo, τῶν μεγίστων ἰχθύων εἴδη ὄντα. Sunt & μελανδρύαι, στὶ τεμάχη αὐτοῦ λευκότερα, id eſt, particulæ thynnorum pinguiores: quæ alibi, ut opinor, dicuntur Κόπαι τοῦ ὀρκύνου. His ſubſcribit Plinius de thynnis membratim cæſis loquens: Melandrya uocatur cæſis quernis aſſulis ſimillima. Prætereà ex eo quod ſimiles piſces coniungit Athenæus, in ijs quæ ex Mneſimacho profert, quę iam citauimus, perſpicuum eſſe poteſt, mendum unum eſſe, ut pro κωβιὸς, κωλίας legendum ſit. nam κωβιὸς diſsimilis eſt & uita & corporis forma, κωλίας uerò eiuſdem generis, ut ex ſuperioribus libris conſtat. *Libro 3.*

COROLLARIVM.

Elacatenem ego maſculino tantùm genere citra ullam aſpirationem protulerim, à recto ἐλακατεύω, ſicut ὑμεύω, ὑμεύσω. Videtur autẽ ſalſamentarius hic piſcis, uel pars aliqua eius & ſalſamentum ex eo factum, non quidem à uerbo ἐλάσκω (ut Rondeletius coniecit) ſed à nomine ἐλακάτη, quod colum ſignificat, denominari: quòd fortè coli ſpeciem aliquo modo repræſentet, in extremis tenuior, in medio craſsior, quod idem Rondeletius ſuſpicatur. Ἐλακατίω uerò muliebre nendi inſtrumentum ab ἐλάσκω deduci Etymologus coniectat. Apud eundem & alios grammaticos Lexicorum ſcriptores, plures uocabuli ἐλακάτη ſignificationes qui uoluerit leget. Porrò elacatenem ex thunnorum genere piſcem fuiſſe: uel thunnis & lacertis corporis ſpecie conſimilem, longum ſcilicet & cetaceum, idem Rondeletius putat: cui facilè aſſenſerim, itaq; apud Plinium: *Helacatenes ſunt lacertorum genera*, continuo orationis ductu legerim. Ἐλακατῖνες, θελασσίων ἰχθύων εἴ κητώδεις, Varinus. apud Heſychium alpha in ſecunda perperam omittitur. Κωβιὸς, ἐλακατῖνες, καὶ κωιὸς οὐραῖος, Menander apud Athenæũ libro 7. ubi ſimiliter fortè pro cobio colias legendum fuerit, ut eodem in loco in Mneſimachi uerbis Rondeletius caſtigat. Μνασίας δ' ὁ Ῥαγῳώς φησιν, ἰχθύδια δὲ γίνεται καὶ ἀστιχίδες ἢ ἀδελφοὶ γαλέωι, καὶ μύραινα, καὶ ἐλακατῖνες, Idem Athenæus. Apud eundem libro 9. nominantur ex Mneſimacho, κορακῖνος ὅλος, ἐλακατῖνος, (lego ἐλακατὶς, uel in plurali numero ἐλακατῖνες,) κωιὸς οὐραῖος, &c. Ἐλακάτη uſurpatur pro fuſo, colo, telo, arundine, ſuprema mali parte, quibus omnibus figura oblonga & recta conuenit. Feſto Elacatena genus eſt ſalſamenti, quod appellatur (inquit) uulgò melandria, quanquã aliud eſt propriè melandryũ, Hermolaus in Plinium. Et in Corollario, Ex orcyno ſunt & melandryæ: ſed & pubes eius talem accipit, ad modumq; pinguis eſt. ¶ Melandrys maſculino genere piſcis eſt, thunnus ſcilicet magnus, ſiue orcynus, ſiue ei ſimilis: melandryum uerò neutro genere, aut fœminino melandrya, tomus & ſalſamentum ex eo piſce. Μελανδρύαι inter ſalſamenta ſunt: unde τίμαχος καὶ τόπυρος μελανδρυάδεις (τόπυρος μελανδρυάδες apud Heſychium, perperam) Epicharmus dixit, Athenæus. Teq; iuuant gerres, & pelle melandrya cana, Martialis lib. 3. *Melandrya.*

Σταυροὺς δ' ἐκτὸς ἔλασσε δαμασπιὰς ἔνθα καὶ ἔνθα. Ῥυπωσὺς καὶ θαμέας, τὸ μέλαν δρυὸς ἀμφικάδωσας, Homerus Iliad. Ξ. de hara Eumæi ſubulci. Euſtathius μέλαν δρυὸς alij (inquit) interpretantur medullam quercus (τὴν ἐντεριώνην, τὸ ἐγκάρδιον, τὴν μήτραν,) quæ ut plurimum nigra eſt. Ariſtarchus corticem (τὴν φλοῦν, lego φλοιὸν) intellígit. Crates uerò opacam & denſam foliorũ abundantiam, μελανδρυον uocat, quòd ea propter umbrã nigredinem ligno inducat. Κρεμάσας πόρου πίτυος ἐκ μελανδρύου, Aeſchylus in Philoctete. Iocineri medetur herba melandryum, naſcens in ſegete ac pratis, flore albo, odorata, (odorato, Ruellius; & idem alibi odorata) eius cauliculus conteritur ex uino

Digitized by Google

uetere, Plinius 26.7. Melandryum (inquit Ruellius) aliqui nominis sequentes etymum pro quodam roboris genere sumunt, queis uel Theophrastus astipulatur. Alij censent apud Plinium melampyrū legendum: quando id Theophrasto inter Siculi frumenti uitia numeratur, lolio quidem simile, sed innocens, necp tentans caput, Hæc ille. Mihi melandryon herba Plinio descripta, cognata tum facie tum uiribus uidetur scandici seu pectini Veneris, & caucalidi seu dauco aruensi. Nam & Veneris pectē frutice est odorato, floribus candidis, è quibus cornicula acuum effigie prodeunt, &c. & scandicis decoctæ succus, renibus, uesicæ iocineri medetur. Et caucalidis succus bibitur arenis pellendis & uesicę pruritibus utilis. idem lienis, iocineris, renumęp pituitas extenuat. Melandryon apud Theophrastum est exalburnatum robur, de nigricie conciliato nomine, Cælius Rhod. ¶ Longè alius piscis est Melanderinus, de quo in M. elemento dicemus. 10

ELEGINI, Ἐλεγῖνοι, inter marinos pisces gregales numerātur ab Aristotele, historiæ animalium 9.2. Rondeletius sibi ignotos fatetur.

ELEOTRIS, Ἐλεωτρίς, inter Nili pisces nominatur ab Athenæo libro 7. Strabo libro 17. Nili piscium genera enumerans, nullam eius mentionem facit. Aleantris in Catalogo piscium Tarentini legitur in Geoponicis, idem an diuersus haud scio.

DE ELEPHANTO LOCVSTARVM GENERIS, ET ALTERO BELLVA.

PLINIVS tradit Elephantum locustarum nigrum genus, pedibus quaternis, bisulcis, brachijs duobus, duplici articulo, & forcipibus dentatis. Neapolitani genus quoddam crustatorum etiam nunc Elephantum uulgò nominant: sed hunc ne, an aliū appellent, iudicare non possum, cum piscem non uiderim, Gillius Elephantus Plinij Rondeletio non alius uidetur, quàm astacus. uide suprà in Astaco A. ex Rondeletio. In eadem sententia Bellonius est, qui Leonem insuper ostracodermum non alium esse putat; Rondeletius diuersum facit, ex quo & iconem & historiam Leonis inter cancros dedimus.

EST & bellua marina Elephas, Plinio libro 9. cap. 5. Tiberio principe (inquit) cōtra Lugdunensis prouincię litus in insula simul trecentas ampliùs beluas reciprocans destituit Oceanus, miræ uarietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum litore: interęp reliquas elephantos & arietes, candore tantùm cornibus assimulatis. Massarius hunc locum ita interpretatur: Cornua (inquit) harum beluarum, hoc est elephantorum & arietum, non in effigie siue forma, sed in candore tantum inter se similia sunt, utraęp enim cornua eboris candorem præferunt. ex quo facilè redarguuntur qui elephantos marinos candidam promuscidem habere prodiderunt. Posses & aliter interpretari, ut cornua harum beluarū non eodem modo quo diximus, assimulata à Plinio fuisse credas: sed quòd cornua elephanti marini sint candore similia cornibus, siue dentibus elephanti terrestris, & ea quæ sunt marini arietis, sint cornibus arietis quadrupedis, candore similia. Arietis nanęp quadrupedis cornua sunt magna ex parte candida.

Ceti genus in Oceano quod Rosmarum aliqui recentiores nominant, Galli Oceani accolæ un Rohart, elephantum tum magnitudine refert, ut Olaus Magnus prodidit: tum dentibus, quibus à rupe aliqua se suspendere solet somni capiendi gratia, (montes enim scandit, & gramine uescitur: & somno tam alto opprimitur, ut piscatores eum funibus ligatum capiant.) Plura de eo leges superiùs inter Cete.

SERratam spinam siue aculeum in paucis piscibus obseruaui, ut in pastinaca, & eo quem elephantem uel ibin uocant, Rondeletius in descriptione Anthiæ primi. Quem nam uerò piscem, elephantem aut ibin appellet, alibi (quod sciam) nusquam explicat.

ELEPOCES, Ἐλέποκες, piscis quidam similis phycidi, Hesychius & Varinus.

ELLYES, Ἔλλυες, animalia quædam in Smaragdo fluuio, Hesychius & Varinus. Smaragdus quidem fluuius cuius regionis sit, iam non inuenio.

DE ELOPE, RONDELETIVS. 59

ELOPEM ab acipensere & anthia differre anteà docuimus. Hunc sacrum piscem à poeta uocari existimant, ut scribit Aelianus. rarus inuentu creditur. In profundo Pamphylio capitur: sed tamen etiam inde non nisi uix & admodùm raró. Quòd si capiatur, coronis ob secundam piscationē sese non modò piscatores ornant, sed & piscatoria nauigia sertis redimiri curant, & plausu & tibiarum sono prædam testantes, ad terram nauem applicant. Alij non hunc, sed anthiam, sacrum existimant: quia locus quē anthias incolit, & beluarum expers, & urinatoribus tutus est, & cū piscibus pacem seruat: cuius fiducia pisces confirmati ibidem pariunt, Hæc ille, & similiter Plutarchus. De eodem elope ex Columella & Plinio plura, quum de acipensere ageremus. Hoc unum non possum non mirari, quòd scripserunt antiquorum quidam elopi soli squamas esse ad os uersas. hic enim squamarum situs maximè mihi à naturali constitutione alienus esse uidetur. Nam cùm piscibus, ut cæteris animantibus, sensuum sedes sint

sint in capite, quorũ ope nocitura declinent, profutura perſequantur, neceſſe eſt in anteriora natationem dirigi. quòd ſi ad os uerſæ eſſent ſquamæ, etiam in leniter fluente aqua impetus retardaretur, in rapida uerò prorſus inhiberetur. undis enim ſquamas ſubeuntibus, & leuantibus in aduerſum, pellerentur piſces. Cogitare itaq; non poſſum quid cauſæ ſit cur optimũ & piſcium conſtitutioni accõmodatiſsimũ ſquamarũ poſitum natura in elope mutârit: quæ id in piſcibus creandis maximè obſeruaſſe uidetur, ne quid eſſet quod natationem impediret: qua de cauſa auriculis, pedibus, manibus, pudendis propendentibus, mammiſq; omnes priuat. Hanc tam inſignem in elope notam non prætermiſiſſet Ariſtoteles, qui elopem uidit, ut iudicare licet ex iſs locis, in quibus particularum elopis meminit, de branchijs piſcium loquens. Alij (inquit) bínas utrinq; branchias habent, alteras ſimplices, alteras duplices, ut conger, ſcarus: alij quaternas utrinq; ſimplices, ut elops, ſynagris, muræna, anguilla. Item alibi quum de fellis ſitu uerba facit. Alij in inteſtinis; (πρὸς πύλῃ ὑπτίοις) ſitum fel habent: hi longius à iecore, illi propiùs, ut rana, elops, ſynagris. *Lib. 2. de hiſt. animal. cap. 13.* *Lib. 2. de hiſt. animal. cap. 15.*

COROLLARIVM.

ELOPS, ἔλοψ, piſcis cuiuſdam nomẽ ſine aſpiratione, lambda ſimplici, & ο breui in ultima ſcribi debet. Quamobrem non laudo qui primam aſpirarunt, ut in carmine Ouidij, Et precioſus helops, &c. In Catalogo piſcium Tarentini ἕλοψ legitur, perperã puto pro ἔλοψ, quanquam Andreas à Lacuna uertit ſalpam, diuerſam fortè lectionem ſecutus. In Iulij Pollucis Onomaſtici lib. 6. cap. 9. piſciũ aliquot nomina leguntur, ſed peraq; à librarijs corrupta: ut σιωόδους, κίχλα, ἔλοψ, κόχλα, ἐλοψ, σάλπα, &c. ſuſpicetur autem aliquis ἔλοψ in contextu ab aliquo per α imperite ſcriptum fuiſſe, & doctiorem aliquem in margine notaſſe ἔλοψ, idq; poſtea in textum irrepſiſſe, & aſpiratum etiam imperitè. (nam ε ante λ attenuari obſeruarunt grammatici, paucis exceptis, inter quæ tamen helops non eſt.) Idem circa κόχλα & κίχλα acciditſſe conjicio. Matron Parodus de cõuiuio quodam apud Athenæum, Appoſitus eſt (inquit) & ἔλωψ (per ω in ultima, meliùs per ο breue) omnium nobiliſsimus, ut uel deorum cibus uideri poſsit. Ἔσοψ, piſcis quidam, Heſychius & Varinus, (quanquam apud Varinum non rectè σέλοψ ſcribitur, quod literarum ordo arguit:) quod nomen an bene ſe habeat, an corruptũ ſit pro ἔλοψ, aut alio quopiã, afferere nequeo.

Belonius piſcem qui Romæ & Neapoli Fietola dicitur, callichthyn eſſe putat: Et de eodem, Sunt (inquit) qui callionymũ, nonnulli hellopem, alij lycon eſſe credunt. Anthiam aliqui ἔλοπα uocarunt, Rondeletius in Anthia ex Dorione. & mox de ſuo addit: Sed eſt etiam piſcis alius ἔλωψ qui ſquamas ad os uerſas habet. In quibus uerbis duo mihi animaduertenda uidentur: primum quòd ellopes duos diuerſos facit: unum, eundem anthiæ: alterum ſui generis: ac ſi ipſe certum aliquid ea in re haberet, de qua ſcriptores ueteres plericq; omnes dubitarũt. Deinde quòd elopi ſquamas ad os conuerti ait, ſine authore facit, non enim hoc de ellope, ſed de acipenſere Plinius ſcripſit: quos piſces inuicem diuerſos eſſe, Rondeletius ipſe in Acipenſere approbauit. Græcorum quidem nemo (quod ſciam) neq; de ellope, neq; de acipenſere tale quid prodidit: præter Plutarchum, qui ellopem acipenſerem putauit, & ſquamas eum ad os uerſas habere ſcripſit: id quod ex Latinis ſcriptoribus tranſtuliſſe uidetur. Helopem dicit Ouidius eſſe noſtris incognitum undis. ex quo apparet falli eos, qui eundem accipenſerem exiſtimauerunt, Plinius: quaſi accipenſer Romæ cognitus eſſet, cùm tamen Ouidius eum quoq; peregrinum eſſe canat. Dici poteſt utrunq; quidem peregrinum fuiſſe Romæ, ſed acipenſerem notum & Romam conuehi ſolitum, elopem non item. Theodorus ſecutus Appionem & Plutarchum ellopem conuertit accipenſerem, Gillius. Plura de elope ſcripſimus in Corollario ſuper Anthia. Elops piſcis eſt magnus, ſimilis glauco, & lapides in capite habet, Kiranides. Nec helopẽ noſtro mari, nec ſcarum ducas, Quintilianus libro 5. Et precioſus helops noſtris incognitus undis, Ouidius inter pelagios. Πολυτίμητος ἔλοψ, Epicharmus. Non ſi murænæ optimæ flutæ ſunt in Sicilia, & elops in Rhodo, continuò hi piſces omni mari ſimiles naſcuntur, Varro libro 2. De re ruſt.

Apriculum piſcem ſcito primum eſſe Tarenti, Surrenti ælopem facemas, *(al' facemus, locus eſt uitiatus:)* Glaucum apud Cumas: Ennius, ut recitat Apuleius Apologia 1.

Τὸν δ' ἔλοπα τόδε μάλιστα Συρακόσιαι γνῶ κλεναῖς,
Τὸν γὰρ κραταιὸν ὄντα· ὅτῳ γὰρ αὖ δὸς ἐκάθην
Τῷ ἀχρὶς γ' ἐγένοντο, (deeſt pes:) καὶ ἢ πόδι νάσος
Ἢ ποδὶ τῷδ' ἄλλῳ τοι ἀλῶ γὰ, ἢ ποδὶ Κρήτᾳ
Λεπτὸς καὶ εὐρὺς καὶ κυματοπλὴξ ἀμφιγένηται,

Archeſtratus apud Athenæum. Dicere autem uidetur, ellopem alibi durum & macrum eſſe, circa ſolas uerò Syracuſas optimum. Nec multum (*magnum uel precioſum*) munus piſcis ex ſalo captus helops, neq; oſtrea illa magna capta quiuit palatum ſuſcitare, Varro in fabula quadam recitante Nonio. Lynceus Samius (authore Athenæo) piſces aliquot Rhodios Atticis comparans, opponit glauciſco ellopem & orphum.

Elopis adeps & fel omnem caliginem oculorum curant. Iecur autem aſſum in cibo, hepaticos ſanat. In capite uerò lapides eius ſuſpenſi, omnem cephalalgiam & hemicraneam ſanant: dexter dextro, & læuus læuo (lateri competit.) Oculi uerò geſtati omnem ophthalmiam curant, Kiranides.

Elops uel elaps etiam ſerpentis cuiuſdam nomen eſt, quos inter innoxios Nicander in Theriacis recenſet: Δίψαδά γε μὴν ἄβλαπτα κυνάπτεται ὄλλῳ, οὖς ἔλοπας, λίβυάς τε, πολυσφόρους τε

μικρους φαλαγγους. Scholiastes interpretatur ἔλοπας, τοὺς ἀδηφάγους. Plinius lib. 32. cap. 5. scribit salsamenta prodesse ab elape percussis. Eiusdem serpentis meminit Aetius libro 13. cap. 32.

¶ Ἔλλοψ λ geminato, cõmune piscium epitheton est, ut & Rondeletius docet in Acipensere: pro specie uerò piscis λ simplici plerunq; ab eruditioribus scribitur, (nisi carminis causa geminetur,) etsi codices Aristotelis uulgati aliquoties ellops pro specie habeant. Οἱ δ' ἀναφωνοῦντες ἀγχόγλωσσοι ἐλλοψίτης ἰφθύτατον ἔλοπας ἰχθύς, Hesiodus in Scuto Herculis. Ἔλοπες, ὑλαίοντες ἢ ἀπὸ τοῦ τρίζειν ἄφθογγοι, ἄφωνοι: καὶ ὁλοσῶες, καὶ προσχεῖς, καὶ ποικίλοι. Ἐλοπιδεῖς, ἄφωνοι, καὶ οἱ λεπιδωτοί. Ἐλοπιδίων, ἰχθυάδιον, ἐλλοί. ἰχθὺς ἀγχοβίαν, ἰγνοβίαν. Ἔλοπες γὰρ οἱ ἰχθύς, Varinus. Est & ἑλλοί (prima aspirata) epitheton piscium apud Athenæum paulò post initium libri septimi. Ἐφίκεν ἑλλοῖς ἰχθύσιν ὁλκάδα σοι, Sophocles in Aiace flagellifero. Ἐν δ' αὖτε πλωτοῖσι χρυσόπτερες ἰχθύες ἑλλοί Νήχοντες παίζουσι δ' ὕδατι ἀμφιρόοισι, Author Titanomachiæ. Varinus ἑλλὼν interpretatur ἡθαλιάπλωτον, id est marinum: item hinnulum, (aliquí etiam ceruum,) & Dodonæum, & Græcum.

ENCATERA dicta muria purulentis semel aut iterum sumenda à Tralliano præscribitur, ut uomicæ ruptura promoueatur, præsertim si id quod expuitur fœdi odoris sit & sordidum, indigeatq; repurgatione. Si quis tamen immoderatius ipsa (aut salsamentis) utatur, magis ora uasorum adaperit, & humidiora excrementa efficit. Idem alibi refert diuturnos hemicraneæ dolores à salsamento, uel encatera dicta & coriax, discussos esse. Et de quartana scribens, ubi melancholicus humor, & tenaces in stomacho humores abundant, aut lien obstruitur: Optima (inquit) est quæ encatera dicitur. Iacobus Goupylus in Annotationibus suis in Trallianum: Suspicamur (inquit) hæc duo uerba ἐγκατηρὰ & κοιλαξ uel κοιλαξθ', ex sermone uulgus Græcorum petita, quibus τῷ ποιήσῳ genus aliquod significatur: quo ægris utendum in his morbis, quos humor frigidus, crassus, & uiscidus creauisset, auctor præcipere solebat, ut ex multis huius libri locis facile omnes uidere poterunt. Verbum autem ἐγκατηρὰ deductum arbitror à nomine ἔγκατον, quo significãtur intestina tum piscium, tum quadrupedum: quæ etiamnum sale condiuntur. Hæc ille.

Ego non salsamentum sed potiùs liquamen intelliexerim, non ex quadrupedum profectò, sed piscium quorundam salsis intestinis & liquatis. quidam enim integri salsi liquabantur, aliorũ certæ partes, iecur, intestina, &c. ut in garo dicetur.

ENCRASICHOLI uel ENCRAVLI, inter Apuas descripti sunt.

ENHYDRIS est coluber in aquis uiuens, de quo inter serpentes aquaticos dicemus, in S. elemento, ut de ENHYDRO, id est, Lutra quadrupede in L.

ENIAEVS pro Aetnæo à paraphraste Oppiani cap. 52. perperam nominatur, culpa nimirum librarij.

ENNEAE apud Aelianum de animalibus libro 16. cap. 12. pisces quidam sunt. In India (inquit) quo tempore fluuij augentur, & maiore iam profluentes impetu in agros exundant, hos pisces etiam *(lupos, amias & auratas, proximè nominauerat)* simul abreptos inundationẽ sequi, & per agros in pauca & tenui aqua ferri & oberrare aiunt. Postquam uerò imbres, ex quibus augentur fluuij, cessarint, & confluentes ad suos redierint alueos, in humilibus, planis, palustribus, & sinuosis locis, ubi & enneæ (ἐννέαι, aliàs ἀννέαι) dicti reperiri solent, pisces uel octo cubitorum relicti, & ægrè propter aquæ breuitatẽ tum natantes, tum uitam utcũq; sustinentes, ab agricolis capiuntur.

DE EPERLANO. RONDELETIVS.

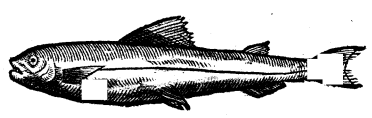

IN ostijs fluuiorum in Oceanum influentium, ut Rhotomagi & Antuerpię, frequens est piscis qui *Eperlan* dicitur, à nitido & splendido colore quo unionem *(perlam)* refert. Alia & præclara nota insignitur, nam uiolæ odorem resipit. Eius duplex est genus. Alius marinus est & litoralis, alius fluuiatilis *(Bellonius fluuiatilem & marinum longè diuersos facere uidetur. icones etiam duas pingit.)* Marinus asinos paruos refert, pedis magnitudinem uix superat, tenui est corpore & rotundo, oris hiatu satis magno. Dentes habet in maxillis, & in lingua. Carne est pellucida. Lapides habet in capite, pinnas easdem quas Salmonum genus, maximè posteriorem illam dorsi pinnam subrotundam & pinguem. Hepar illi rubescit. Ventriculus appendices aliquot habet, intestina sine gyris. Carne est molli & friabili, quodammodo uiolam redolente. Aestatis fine uel autumni initio capitur. In Sequanæ ostijs optimus est, & in Anglię fluuijs.

DE EODEM, BELLONIVS.

Saxatilis est Epelanus noster, uel hoc nomine præter saporem delicatissimum cõmendatus, quòd uiolam gratissimè redoleat: quamobrem quidam hunc piscem uiolam posse uocari censent, argumento Aeliani, qui ab odore thymi Thymalum nominatum putat. Cæterum Epelanus, Sequanæ litorum alumnus, partim marina, partim fluuiatili gaudet aqua. Neustricis Caudebeccanis uberrimus, cuius maior prouentus est circa uindemias: quanquã etiam toto anni tempore capiatur, sed nõ est post uindemias ita delicatus. Schmelt ab odore uel à pinguedine (*non à pinguedine, sed ab odore. nam* Smelle *Anglis odorari est*) uulgus Anglorũ (apud quos copiosissimus est) uocat. Teretí ac tenui est corporis compage, nonnunquã dimidium pedem æquante. Totus argenteus, transparetq; modo Atherinæ. Truttam præter cætera dentibus refert. Quinetiam appendicem mollem habet ad caudam, quam Carpio, Thymalus, Vmbra, Salmo, Trutta, Sario, Lauaretus & Vmbla gerunt. Oris rictu est amplo, dentibus (ut Vmbla) circumuallato: qui etiã linguam usq; ad fauces in gyrum reflexi obsepiunt. Cæterum glabro est corpore: unde falsò quidam aselorum generis esse iudicarunt: capite ad Merlucium accedente: lingua quasi gemina, hoc est, in cuius radice posterior quædã appareat, in qua multò plures dentes sunt, quàm in anteriore. Pinnam in tergore fert paruam, totum piscem in æquales ferè partes diuidentem. Caudam quoq; bifurcã, branchias utrinq; quaternas, decolores & uiolam olentes: Quatuor sub uentre pinnas profert, duas sub branchijs, alias huic oppositas, quas in tergore gerit. Transparenti est corpore, dempta linea nigra quæ spinæ internæ parti inhæret. Calculos habet in capite rotundos, albos, quosq; facilè forinsecus propter piscis transparentiam per cranium uidere potes, sub posteriore cerebri parte sitos, ubi medulla in cerebro desinit. Cor branchijs semicircularibus & simbriatis est admodum uicinum, ac scutiforme: desinit quoq; in angulos, rubrumq; est, cui molles ac sanguineę subsunt carunculæ, quæ huic tanquam aures in terrestribus famulantur. Illæ enim mouentur cum corde, quod septo ab hepate dirimitur: unius tantùm lobi, in longum demissi ad sinistrum latus. Stomachum desinentem in mucronẽ habet in v. literam efformatum: lienem admodum rubrum, seminis Atriplicis in modum latum. Cumq; stomachi dextrum latus sursum usq; ad hepar reflectit, illic geniculo intercipitur: ubi apophyses duas latas emittit, quæ ueluti secundum uentrẽ continuuntur. Aliud post hunc subsequitur, quod nec pylorum, neq; ieiunum, neq; ileon cõmodè nominare possis: siquidem sine anfractibus rectà ad anum procedit. Sed rectum geniculo intercipitur, estq; ruberrimum. Mesenterio nullam admixtam pinguedinem habet, quo stomachus & intestina obsidentur, ut nihil aliud in uẽtre quàm adipẽ esse dixeris. Caridibus, culicibus, aphyis, œstro, lendibus, millepedibus, pediculis, & eiusmodi deiectamentis uescitur.

DE EPELANO SEQVANAE SEV FLVVIATILI, IDEM.

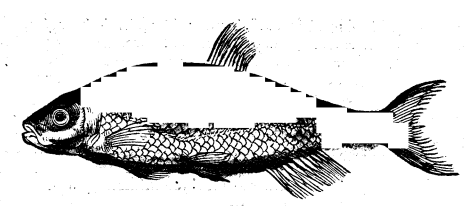

Epelanum Sequanicum Lutetiæ frequentem, quasi excellanum, à præstantia qua cæteros sui generis pisciculos excedit, Ferrarienses Borbolum uocant, Alburno simillimũ, atq; hoc tantùm ab eo dissidentem, quòd rufas radices pinnarũ Gardonis & Veronis modo habet, ac lineam quæ latera eius secat, uersus caudam admodum inflexam & uelut arcuatam. Quinq; digitorum longitudinem, pollicis latitudinem interdum exuperat. Piscículus est odoratus, de bonitate & principatu cum alijs omnibus cõtendens. Rothomagenses Ouellam eo argumento nominant, quòd semper ouis prægnans sit. Epelanũ si suas squamas habentem conspicias, præ nimia albedinis terssitudine tibi refulgere uidebitur. Squamis autẽ exutus tergus ostendit uarijs coloribus emicans, in iridis aut arcus cœlestis morem. Marino crassior est & breuior.

COROLLARIVM.

Celebratur & thymallus piscis ex Ticino amne, aut Athesi, cui à flore conciliatum creditur

nomen, inuulgato etiamnum dicto de eo qui gratam redolet ſuauitatem, Aut piſcem olet, aut florem: quo pronunciatum facetè eſt, eundem uideri odorem piſcis, qui & floris ſit. Illius enim ſpecie nil gratius, nil ſuauitate iucundius, aut odore fragrantius. Quod ipſum in piſce contingit quē Galli epelanem uocant, in Sequanæ oſtio frequentem Rothomagum uſq; modicum alioqui, & ſquammis argenti modo nitescentibus. ſi in propinquo ſit, putes uiolis te circumfuſum, Cælius Rhod. Eperlanum piſcem Angli **Smelte** uel **Schmelte** appellant ab odore.

Eperlano planè cognatus eſt piſcis lacuſtris apud nos, quē uulgò **Rötele** nominant, (quidam Latinè, ut coniicio, Vmbram lacuſtrem minorem,) à colore, quo forſitan differt, rubicundiore. Reliqua enim conueniunt, figura, magnitudo, color, pinnæ, dentes in maxillis & lingua, mollities carnis, ſuauitas ſaporis, lapides in capite. In Eperlano pinnæ uentris medij binæ, è regione uidentur respondere pinnæ dorſi mediæ: in Vmbla Bellonij poſteriores ſunt, Rondeletij non item. Sed illi Vmblam ſiue Vmbram maiorem pingunt, ſpecie diuerſam à minore. Eperlanus oris ritu eſt amplo, dentibus ut Vmbla circumuallato, Bellonius. Quamobrem Eperlanum Germanicè appellemus licet **ein Merrötele**. **Spiring**, (alij **Spirinck**, alij **Spirling**,) Germani ad Oceanum nominant piſcem marinum, uulgarem & uilem, ſimilem Eperlango, ut audio. Idem, ni fallor, **Sprat** uel **Spratte** ab Anglis uocatur, ſimilis harengo piſcis, ſed minor & ſui generis. **Strincfiſch** piſcis à fœtore dictus, ſimilis, non idem eſt, qui **Spirling**, (uel **Sperling** Anglis:) nam **Sprat** Anglorū boni odoris ſaporiſq; eſſe audio. Piſces ſunt fortè chalcidibus & ſardinis, uel apuarum generi cognati. ¶ Audio & **Hagen** Germanicè dictum piſciculum ſimilem eſſe Eperlango.

Alburnus, ex Sequana Epelano eſt ſimillimus, Bellonius. ¶ Eidem Epelano fluuiatili Bellonij perquam ſimilis eſt piſcis, quem Io. Caius medicus Angliæ ornamentum uariatam appellauit, & his uerbis mihi deſcripſit, delineata etiam quæ hic appoſita eſt, figura.

Variata.

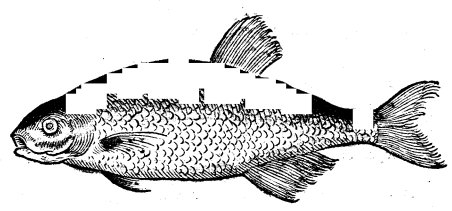

Variata (inquit) piſcis eſt marinus, illuſtris, aureus & reſplendens magis, uerſicolor tamen, ut ſi multo colori & ſplendeſcenti exiguum purpureum admiſceas. Is color, prout ad ſolem in hanc aut illam partem uerſes piſcem, ita alius atq; alius eſt, ut in collo columbino, unde piſci uariatę nomen dedimus, ea analogia qua aurata dicimus. Magnitudine eſt alburni, cute & carne percæ: in auſtrali noſtræ Britanniæ mari plurimus, inter ſcopulos atq; ſaxa frequens. Ipſe menſe Iulio anni 1555. captum uidi, & contrectaui, per ſerenitatem atq; tranquillitatem animi gratia expatiatus in mare in ſcapha piſcatoria ad mille paſſus, & ludentem colore naturam ſuſpexi. Mortuo marceſcit color, & ad pallorem degenerat, Hæc ille. Germani à coloris uariatione uocare poterunt **ein Schiler**.

EPISCOPVS piſcis, uide in H, elemento inter Homini ſimiles piſces.

EPITRAGEAE, id eſt ſteriles: uide in Balagro.

EPODES piſces latos Ouidius numerat inter piſces in herboſa arena degentes. Tunc Epodes lati, tum molles tergore Ranæ. Sunt de Anthiarum genere piſces plani & lati, quos uulgus Romanum Lopidas & Leczias appellat, &c. Bellonius.

EPVRVS, Ἔπαρος, genus piſcis, Heſychius & Varinus.

EQVISELIS. uide Hippurus.

EQVVS, Ἵππος, piſcis quidam, idem fortè quem Epicharmus ἱππίδιον uocat, Κορακοειδοῦς πίνες, ἱππίδια λεῖα, (id eſt Piſces coraci ſimiles, & equulei læues, nimirum ſine ſquamis uel ſpinis,) Atheneus ex Epicharmo. Ἢ ὕκκυ, (*fortè ὕικυ, propter carmen*) ἢ ἵππου, ἢ ὃν χίχλαι καλέουσιν, Idem ex Antiphane Colophonio. Ἱππίδιον, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Differt ab hippuro qui ab Oppiano uocatur hippus, ab Epicharmo dictus iſpidion, uel (ut alij legunt) liſpidion, Maſſarius. Ego utrunq; uocabulum corruptum eſſe puto, & in noſtris Athenæi codicibus rectè legi hippidion. Heſychius & Varinus Hippon magnum piſcem marinum eſſe ſcribunt, ut à magnitudine hoc nominis ei factum, (ſicut hippoſelino, &c.) non à ſpecie aut forma, conijciamus.

Hippalectryon Hippalectryonē quoq; aliqui eſſe putant marinū animal; qua de uoce plura diximus in Equo quadru-

quadrupede a, ubi mentio fit animalium ab equo denominatorum. Oppiano libro 1. Halieut. hippi pisces litorales sunt. Ἡ μὰν καὶ ἵππος, ἀὶ γλαυκὴν κορύθηλυν, Numenius.

Ad Cadaram rubri maris peninsulam exeunt & pecori similes beluæ in terram, pastæq; radices fruticum remeant: & quædam equorum, asinorum, taurorum capitibus, quæ depascuntur sata, Plinius. Nauta rei piscatoriæ bene peritus, & cætera quàm bonus, & à mendacijs alienus, mihi religiosè affirmauit, se beluam uidisse marinam, cuius non modò caput, sicut Plinius ait, sed etiam pedes Equi speciem similitudinemq; gererent, Gillius. Equus ceto similis post pectus in templo quodam Gabalis spectatur, Pausanias in Corinthiacis. *Equus belua marr.*

Hippocampum Plinius & Oppianus hippum uocarunt, Athenæus hippidum (lege hippidium,) Bellonius, sed cõiectura hæc tantùm est, (sunt enim sanè hippocampi, & hippidia, hoc est ueluti paruuli quidam equi, & λεῶς, hoc est læues, sine pilis & squamis.) nos plura de Hippocampo in suo elemento: ubi etiam de Hippopotamo, id est equo fluuiali dicemus. *Hippocampus.* *Hippopotamus*

Zydeath animal esse dicitur marinum, forma mirabile, sed innocuũ. Caput enim habet ut equus, sed minus: corpus uerò draconi habet in omni parte simile: caudam longam, sed proportione corporis sui gracilem: & est tortuosa cauda sicut serpentis: corpus totum diuersimodè colora- tum. loco alarum pinnas habet sicut pisces: et mouetur de loco ad locum natando, Albertus. Omnino quidem hunc esse quem Græci Latinique hippocampũ uocant, ex historia eius facilè cõstabit. *Zydeath.*

DE FABVLOSO EQVO NEPTVNI QVEM FALSO QVIBVSDAM HIPPOCAMPVM ET HIPPOpotamum appellare libuit, Bellonius.

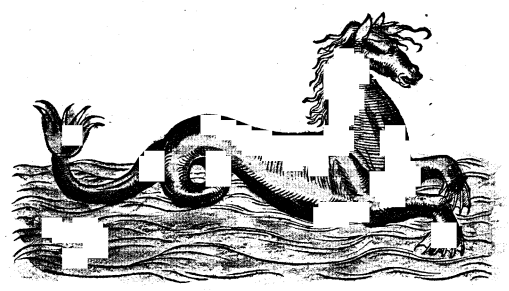

GERMAGNA fuit antiquorum in suis fabulis libertas, quarum uenustatem, dum obscura quadam ueritatis umbra obtegere conarentur, uerisimile quiddam efformauerunt, quod credulas hominum mentes fumosa quadam inanitate obtenebraret. Itaque factum est ab eis, ut quemadmodum uolantes in aëre columbas, pauones, aquilas, suorum Veneris, Iunonis ac Iouis numinũ currus ducere confinxerunt: sic etiam tridente insignem Neptunum à quibusdam ueluti hippopotamis per aquas deduci præeuntibus Nereidibus uoluerint. Horum autem hippopotamorum ac Nereidum formam pro pictorum libidine in magnam spectantium admirationem sic cõmenti sunt, ut Hippocampi cuiusdam potiùs, quàm Hippopotami rationem habuisse uideantur: quod etiam in Augusti, multa insigniora reddente numisma- ta, capricorno facilè apparet. Quis enim hanc capricorni formam genuinam esse unquam iudicauerit? Falluntur ergo plurimùm, qui uanis antiquorum picturis tantam adhibent fidem. non enim est re uera Hippopotamus cauda Delphinea, aut in girum contorta: neq; Romanis alius unquam apparuit fluuialis equus ab hoc, quem suprà ostendimus. Sed ea fuit principum, nominis sui celebritati atq; admirationi studentium, ambitio: ut dum se terra mariq; dominari significare uellent, duo insignia utriusq; elementi animalia, equum ac Delphinum, inter se coniungerent: quod effictum monstrum quia ad deiectamenti marini figuram (Hippocampum uocant) accederet, etiã Hippocampi nomen quibusdam retinuit, *Hæc Bellonius.* Bipedes equos Protei Vergilius dixit quarto Georg. & bipedes equos marinos Valerius 1. Argonaut. Ἵππους, τετράζυγας, ἐχμὰ δίωκτυς, Orpheus in hymnis de Neptuno.

ΕΡΙΘΑΚΩΔΕΣ ἰχθῦες cum alijs quibusdam piscibus nominantur ab Epicharmo apud Athenæum.

Digitized by Google

DE ERITIMO.

ERITIMOS pisces Dorion inquit eadem facere (in cibo nimirū) quæ chalcides, & fuisse eas esse in hypotrimmate. Epænetus in Piscibus, Mustelā ait, smyrnidem (legē, smaridem) quam canis cubile (cynosçuma) nonnulli uocant, chalcidas quas & sardinos dicunt, eritimos, miluum, &c. (*Simplex hæc piscium enumeratio est, non interpretatio, nisi quòd sardinos interpretatur chalcides: ut Vuottonus his erranerit, scribens Aristotelem eritimos dixisse sardinos: non enim ex Aristotele uerba hæc, sed ex Epæneto, non id tamen quod Vuottonus sentit, dicente, Athenæus recitat.*) Aristoteles libro 5. historiæ animalium sardinos ipsas appellat. Callimachus in Appellationibus gentium ita scribit: Encrasicholus, eritimus, Chalcedonij. Et alibi, ἴωπες, ἐρίτιμοι, Athenienses, Athenæus: tanquam unius piscis tria sint nomina, encrasicholus, eritimus, iops: uel duorum. Iopem quidem inter hepsetos, id est minutos pisciculos nominauit Athenæus: & Nicander etiam in Bœotico eorum meminit his uersibus: ὡς οἵ τ' ὀπτὸν ἅμ' ἀγλίσκωσιν ἰώπεσσιν ἰώπωψ, Ἢ φύσγαι, ἢ σκιῶπες ἀφύωνες, ἢ καὶ ἀθερίνη. Dorion encrasicholorum mentionem facit inter hepsetos, (& ab iopibus discernit:) Ἐλπιτὸς ἔστι μὲν ὁ ἐγκρασιχόλου, ἢ ἴωπας, ἢ ἀθερίνας, ἢ καβλίας, &c. Thrissa & cognati pisces, chalcis & eritimus (aliàs ἐρίτιμος, non probo) facilè digeruntur, Diphilus. ἴωψ pisces quidam est Callimacho, Hesychius, Varinus & Suidas. Eritimos sarda est, (*hoc falsum esse ex præcedentibus apparet*) uel sardæ similis, Hermolaus ¶ Est & adiectiuum ἐρίτιμος, pro ualde precioso, ut Aristophani in Equitibus, ἐρίτιμον ἐκ προπόλεως.

DE ERVCA MARINA. BELLONIVS.

C B VO modo terrestres erucæ stirpes depascuntur, sic marinæ uescuntur algis.

Marinæ colore & figura terrestres æmularentur, nisi pedibus carerent. Horum loco uillos habent, in ordinē ad tergus utrinq; dispositos, alumine fissili tenuiores, (*singulos*) floccis septuaginta quatuor tam in prona quàm in supina parte constantes, penicillis tubo infarctis similes: quibus pro pinnis ac pedibus utuntur. Horū enim inferiores gressum, superiores natatum subministrant. Non natant autem more piscium pinnis præditorū, sed suis uillis aquam impellunt, ac perpetuò in imo consident: moueri enim non possunt, nisi inferioribus uillis aliquid pertingāt. Coloribus tam numerosis uariegatæ sunt, ut nulla ars picturia hanc uenustatem imitari possit. Sex digitis longiores; unico crassiores, rarò conspicies. Maculas per- 30
multas, albas & rubras utrinq; in lateribus habent, lineam rectam, liuidam, in summo tergore, totidemq; articulis loricantur, quot floccis constant. Supina pars neruo rubro distinguitur, quo seipsas contrahunt ac dilatant, quatuor uillorū ordinibus circumstipatæ: totidemq; in dorso lineas transuersas luteas inter articulationes, quot uillorum tubulos habent. Cæterum erucæ inerti & molli sunt corpore.

D Has testudines marinæ, quæ potissimùm algas depascuntur, plurimùm appetunt, ut ijs dissectis integras erucas plerunq; repererim, Hæc ille.

Physsalus. Aliud uidetur erucæ marinæ genus, quod Rondeletius Physsalū Aeliani esse suspicatur, aut ei non ualde dissimile: cuius & imaginem & historiā in Physsalo dabimus. ¶ Est & phryganium Bellonij animal tenue, oblongum, paruæ erucæ simile, &c, ut in P. referemus. 40

DE ERYTHRINO. RONDELETIVS.

Pro Rondeletij icone nostram iam olim Venetijs pictam posuimus, etsi minus accuratè.

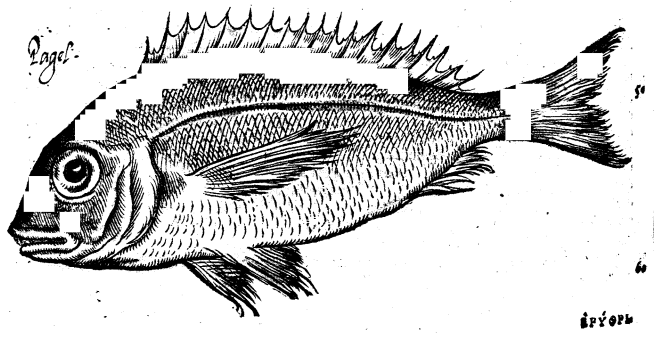

Digitized by Google

ΕΡΥΘΡΙΝΟΣ uel ἐρυθρῖνος, aliquando à Plinio rubellio, aliquando ſeruatò Græco nomine erythrinus dicitur. Gaza Plinium imitatus rubellionem uertit. nomen à rubro colore poſitũ eſt. Cyrenaï autore Zenodoro apud Athenæum *(ubi ex profeſſo de hycca agit libro 7.)* ὑκκλω uocabant, autore uerò Clitarcho, ut idem alibi ſcribit, *(eodem libro)* ὑκκλω. Qui Græciam nunc incolunt λίθρινον corrupto uocabulo, pro erythrinum. In Gallia Narbonenſi & Hiſpania pagel, Romæ phrangolino, uel phragolino, quaſi paruũ pagrũ. Cõfundunt enim iſti omnes pagros cum erythrinis. In Liguria, & quadã Italiæ parte pagro. Obſeruandum diligenter eſt cuculum, lucernam, alioſq; rubros piſces, Gallis, & maximè Pariſienſibus dici rougetz: nobis aũt Monſpelienſibus, mullos, rougetz nuncupari, ne quis Gallica nomina cum Græcis temerè confundens, illos erythrinos eſſe putet. A *Lib. 32. cap. 10. Lib. 32. & 9.*

Erythrinus piſcis eſt marinus, pelagius, autore Ariſtotele: ſecundum Oppianum, litoralis. C *Lib. 8. de hiſt. animal. cap. 13. Lib. 1. ἁλιευτικῶν.*

οἱ μὲν γὰρ χθαμαλοῖσι πὰρ ἀχιαλοῖσι νέμονται
ψάμμην ἐρευγόμενοι, καὶ ὅσ' ἐν ἠιόνεσσι φύονται,
ἵπποι, κόκκυγές τε θοοὶ, ξανθοί τε ἐρύθρινοι.

Nonnulli flauam piſces in litore arenam
Mandunt, & terra quicquid nutritur in alta,
Hippi, coccyges celeres, flauiq; erythrini.

Hyemẽ quidem in alto mari degunt, æſtate uerò terram petũt, & circa litora capiuntur. Sunt & quædam profunda litora, in quibus etiam quouis tempore degere poſſint.

Erythrinus colore eſt rufo ſiue rubeſcente, uentre candido, corporis forma, pinnarũ ſitu, numero, cauda, aculeis, branchijs, pagro ſimilis, roſtro acutiore & ſtrictiore, corpore minùs lato, oculis magnis, in quorum tunica cornea binæ maculæ aureæ apparent: ore eſt paruo, dentibus admodum paruis, rotundis acutisq;. Intus candidiſsimus eſt, uentriculum medium habet, cum pauceis appendicibus ſed craſsis & magnis: inteſtina craſſa, hepar ex albo rubeſcens, à quo pendet felleis ueſica oblonga, meſenterio & ſplenĩ alligata. Splen ex rubro nigreſcit, & magnus eſt, ſi corpus ſpectes. Lapides habet in cerebro. In erythrinis, paſſerũ generibus, & channis, nulla eſt diſtinctio maris & fœminæ, ſed omnes fœminas eſſe argumento eſt, quòd in omnibus oua reperiuntur æſtate, quum parere debent. B *Sexus.*

Capiuntur æſtate, rarò hyeme, uel quia pelagij cùm ſint, æſtate ad litus accedunt: uel quia piſcatores, æſtate quàm longiſsimè poſſunt à litore, retia ſua expandunt. E

Falſum eſt hos uerti in dentices. Qui error inde ortus eſt, quod cùm maiores fiunt, propiùs ad ſynagridis, denticis ue formam & colorem accedunt, minuſq; ſolito rufi ſunt, ac ueluti caneſcũt: quem colorem aptè refert minium pauco candido dilutũ, ſed facilè peritus maculis, & dentibus, à ſynagride diſtinguet, de qua poſteà. A *Quòd non uertantur in dentices.*

Eſt & illius error coarguendus, *(Pauli Iouij lib. 1. cap. 13.)* qui uulgò dictum pagellum ſiue phragolinum quem hîc repræſentamus non eſſe ueterum erythrinum exiſtimat. Verùm id me plurimùm mouet, inquit, ut ab illorum opinione recedam, quòd Ariſtoteles & Plinius erythrinos uel rubeculas grauidas, & ouis plenas toto anni tempore capi aſſerant: cùm in eo genere mares non ſint, quod phragolinis minimè accidit, qui pluribus anni temporibus, ſine ullo ouorum ueſtigio comedũtur. locus Ariſtotelis eſt lib. 1111. De hiſt. animal. Quemadmodum in oſtracodermis & plantis eſt quod parit & generat, non autem coëat: ſic & in piſcibus paſſerum genus & erythrini ſunt. Sed ouaria reperiuntur in omnibus. Cap. 11. Lib. 9. cap. 16. Lib. 3. cap. 5. *Erythrinos ab Ariſtotele & Plinio non omni anni tempore grauidos dici: ſed quo tempore grauidi ambigitur: omnes enim grauidi capiuntur: & Plinius in quodam genere omnino non ſunt mares, ſicut in erythrinis & channis: omnes enim ouis grauidæ capiuntur. Eſt & alius de eadem re Ariſtotelis locus libro de gen. anim. His in locis, & omnibus alijs in quibus aut Ariſtoteles, aut ueterum autorum quiuis, piſcis huius meminerunt, omni anni tempore ouis plenos erythrinos minimè dixerunt, ſed quo tempore uterum ferunt, (hoc autem illis uere accidit) omnes ouis pleni ſemper reperiuntur, unde omnes fœminas eſſe colligũt autores. Quis uerò tam fœcundus eſt piſcis, qui omni anni tempore ouis grauidus capiatur? (Nullus opinor,) ne mullus quidem, qui ſuper anno parere dicitur. Ex quibus perſpicuum eſt, ex eo quod pagelli noſtri ſiue phragolini, aliquando ſine ouis reperiantur, non effici eos non eſſe ueterum erythrinos.*

Qui piſces inter ſe ſimiliores ſunt quàm phagrus, erythrinus, hepatus, ſynagris? At hepatum & ſynagridem manifeſtæ notæ, & minimè dubiæ, à phagro & erythrino diſtinguunt, ut mox dicemus. unde fit, ut phagrus & erythrinus ſuperſint quàm ſimillimi, adeò ut etiam à uulgò confundantur, ut ex horum deſcriptionibus liquet. At de noſtro pagro nemò dubitat, quin is antiquorũ ſit pagrus. Quare reſtat erythrinus, proculdubio is qui pagel à nobis, à Romanis phragolino dicitur, quaſi paruus pagrus. *Quòd uterum erythrini ex hibeat, eiuſq; à ſimilibus diſtinctio.*

Olim piſcem iſtum neq; uilem, neq; cõmendatum fuiſſe comperio. Si quis tamen illius ſubſtantiam mediam glutinoſi humoris expertem conſideret, & deguſtet, is murænis & buglóſſo aliiſq; permultis, qui & apud ueteres fuerunt, & apud nos ſunt magno in pretio, præferet. nã neq; dura carne eſt, ut cuculus, draco: neq; molli uel diffluente, ut aphya: neq; tenaci glutinoſoq; ſucco, ut anguilla; ſed carne auratis cæteriſq; mediæ ſubſtantiæ piſcibus ſimilis; ideoq; bonum ſuc- F

Digitized by Google

cum gignit, ſatis alit, non difficilè coquitur, aluũ non ciet: quia mediocriter ſicca eſt carne. Pũratur ut aurata, frigitur etiam, & aceto, foliis lauri, myrti, citri, iuglandis aſpergitur, diutiuſq; ſeruatur. Aeſtate elixus, ex aceto roſaceo ſuauiſſimè editur.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Erythrinus Græcis à colore rufo, & à rubro Rubellio Latinis appellatur: alij Rubeonem (*Rubellionem potiùs*) uocant: qui, quòd Phagro ſimilis eſſe (dempta magnitudine) uideatur, ob id uulgo Gallico Pageu nominari cœpit, uel quòd impuberes nobilium pueri principibus ſeruientes Paggi dicantur. Maſſilienſes enim Pagium intelligunt, ad diſcrimẽ Pagri, quem etiam Pagre nominant: Veneti Arborem: Græcum uulgus, mutatis literis, Lethrinum: Romani Fragolinum appellant.

B Proinde Erythríni rubedo languet, neq; (quòd ad eius formam attinet) ut Mullus, teres eſt, ſed latus ut Aurata. Rubet equidem ut Mullus; ſed rubedo ambobus non conuenit. De qua Ouidius ita cecinit,

Orphus, cæruleaq; rubens Erythrinus in unda.

Pager Erythrino maior eſt: cætera ſatis inter ſe conueniunt. Erythríno frequentes quidem inſunt ſquamæ, & firmiter inter ſe coiunctæ: caput utrinq; planũ, ad Abramidem fluuiatilem accedens: caudam habet bifurcam, latam: pinnas oblongas, in cuſpidem abeuntes: quarũ quæ in tergore magis exporrecta eſt, ea continua eſſe cõſpicitur, in qua ſpinulæ ſeu aculei duodecim (*Rondeletij iuxta XV. oſtendit, noſtra XIX.* numerantur.) Oculos habet latos, quorum iris pupillam ambiens, argentea apparet: pupilla autem illis nigerrima eſt, nares patulæ: dentes exerti ac prominentes, ſupernè octo atq; infrà totidem, quorum molares multùm obtuſi ſunt. Rictum oris non ualde grandem oſtendit, in quo linguam aibam facilè cõſpicies, branchias utrinq; quatuor: cor, eruo paulò maius: Hepar lacteum, in mediocres lobos partitum, quorũ pars ſiniſtra longior exit, cui ſtomachus oblongus ſubſidet. (c) Cicadas, Locuſtas, Caricles, Piſciculos & Cancros uenatur. Splenem non habet aliis piſcibus proportione reſpondentem: paulò enim maior eſſe ſolet. Ouis plenus circa Aprilem eſſe comperitur.

COROLLARIVM.

A ERYTHRINVS piſcis à rubore dictus Græcis, uariis modis ſcribitur. Oppianus & Euſtathius habent ἐρυθῖν& properiſpómenon, rhô in penultima ablato, euphoniæ cauſa: & Ouidij Halieutico, in Gryphij æditione, quæ Aldinam imitata eſt. Maſſarius etiam apud Plinũ ſimiliter legit. Artemidorus rhô non omiſit: ut neq; Athenæus, qui etiam penultimam circumflexit, (quanquã alibi in eius codice, uitiato opinor, antepenultima acuitur,) Oppianus quidem & Ouidius in carmine producunt. ἐρυθῖνοι genus piſcis, Heſychius & Varinus, ultima acuta, nõ probo. In Ariſtotelis libris euulgatis alicubi etiam ἐρυθῖνος reperitur, per κ. in quod facilè tranſitur ex νῦ. Nos erythrinũ ſemper dicemus penultima longa, & Græcè circumflexa, &c. Ὑλ& (Varinus primam circumflectit, meliùs puto ὕκκυς,) ἐρυθρῖν&, Heſychius. ¶ Eſt erythinus qui rubellio, & rubellus, & rubrus (*ruber potiùs in recto: Gaza ex Ariſtotele alicubi rubrum tranſtulit*) Latinè dicitur, Maſſarius. Apicius rubellionem uocat, quo nomine Plinius etiam ſemel uſus eſt. Rubellio, à colore rufo, ni fallor: quanquã Oppianus libro ἑ. ἐρυθῖνοι τ' ἐρυθῖνοι, id eſt flauiſq; erythíni, dixit, Vuottonus. Rondeletius in Alpheſie ξανθῖν& & ἐρυθρῖν colorum nomina inuicem aliquando tranſponi diſertè docuit. Rubeonem etiam uocat hunc Theodorus ex Plinio, Idem Vuottonus: cum rubellionem dicere debuiſſet. Paulus Iouius rubeculam pro erythríno dixit, quo uocabulo erithacum auem ex Ariſtotele Gaza interpretatur. ¶ Rubellus piſcis uulgò rubella, Niphus Italus. Venetijs arboro uel laiboro uocatur, in Sicilia Sarofano. Arborem Michaël Suonarola Latinè nominauit: Platina Rouillionẽ, ſed hoc dubium eſt: uide infrà in ϝ. Phagros (*immò Erythrinos*) Romani, & magna pars Tyrrheni litoris accolarum Fragolinos, Veneti Albores: ipſi uerò Ligures antiquo nomine Pagros appellant: quos, quum ſeſquipalmi magnitudinẽ exceſſerint, in Dentices ſiue Synodontas euadere, cõmunis piſcatorum conſenſus exiſtimauit. Li piſces à colore ipſo (apparent enim rubro uino madefacti) Erythrínis & Iecinoribus piſcibus aſſimilantur à Speuſippo, Iouius. ¶ Erythríni ex miluorum genere **Rotfeder/Plötzen**, rubris pinnis, Eberus & Peucerus. Sed miluis piſcibus & erythrínis cõmune nihil eſt, niſi color fortaſſis, & facta à colore nomina, quæ ne cui imponerent circa hos piſces Rondeletius quoq; monuit.

Quamobrem Angli etiam errant, qui erythrinum interpretantur **a rocher**, ſimilem caponi piſci, ſed undiquaq; rubentem. Cuculum, Lucernam, & alios rubros piſces, Galli & maximè Pariſienſes uocant Rouget: noſtri uerò Monſpelienſes mullum ſic nominant. Cauendum autẽ ne quis Gallica cum Græcis temere confundens, illos erythrinos eſſe putet, Rondeletius. **Rotabert** (Adamus Lonicerus ſcribit **Rodtbart**, ænobarbum ſonat) in Regimine Salernitano Galbio, Rogetus, piſcis eſt marinus, notus, duræ carnis, & ſalubris: cognatus nimirum Lucernæ & Cuculis. Flandri **Roobaert** proferunt, & uulgò rubellionem interpretantur. Quoniam igitur Germanicum Erythrini uocabulum nondum inueni, (ut neq; Anglicum,) periphraſi interim appellabo, **Die kleiner rot Meerbraſſmen**, hoc eſt Cyprini lati marinũ genus rubicundum mi-

nus;

nus: pagrum enim ei ſimilem, ſed maiorem eſſe aiunt. Pager erythrino maior eſt, Bellonius.

Erythrinum Hiſpani pagel, (*Luſitani pargo,*) Romani phragolinum uocant, quaſi paruum pagrum, Rondeletius. Qui Iſtriam incolunt, Illyrij puto, Rybon, ut audio. Rotfiſch, (id eſt piſcis ruber,) in Noruegia piſcis eſt marinus praſino (cyprino lato) noſtro magnitudine & figura ferè ſimilis, minoribus pinnis, totus rubens intus & foris. Laudatur in cibo. Hic pagro aut erythrino cognatus fuerit, ſi non alteruter eſt. Sed cauenda eſt homonymia: quoniam Angli alium quoq; piſcem Lucernis aut miluis congenerem Redfiſſhe uocitant: & Rotfiſch Anglorum inter Oceani aſellos à Bellonio nominatur. ¶ Coruulus piſcis quidā, alio nomine capo groſſo circa Romam dicitur, & erythrinus ob colorem à quibuſdam creditur, ſed malè. Ruſcupa & Ruburnus barbaris uocabulis inter piſces nominantur à Murmellio. Hūc piſciculū (inquit idem, de Rupurno ſentiens puto) ſi quando ediſſet Cicero, proculdubiò elegans ei nomen indidiſſet. Harengam infumatam aliquí Ruſcupam neſcio quo idiomate appellant, Ge. Fabricius.

Ruburni quidem nomen cuiuſcunq; piſcis, à rubicundo colore fictum à recentiore quodam uetera ignorante apparet.

An in piſcibus quoq; fiat conceptus ſine mare, non æquè apertum eſt, ſed potiſsimùm in fluuiatili genere rubellionibus id accidere uiſum eſt. etenim nonnulli ſtatim habere oua uidentur, ut de his in hiſtoriis ſcripſimus, Ariſtot. de generat. anim. 3. 1. Hunc locum legenti (inquit Vuottonus) Erythrinus fluuiatilis etiam fortaſſe uidebitur: niſi mendoſus ſit codex, quod certè ſuſpicor. nam quod ſtatim in eo loco ſequitur, (Etenim nonnulli ſtatim habere oua uidentur, ut de his in hiſtoriis ſcripſimus,) de phoxinis potiùs uerum eſt. Sexto enim libro hiſtoriæ animalium probat Ariſtoteles oua etiam ſine coitu conſiſtere: quod argumento conſtat nonnullorum fluuiatilium: nam phoxini ſtatim, propè dixerim cum nati ſunt, & admodum parui adhuc oua habent, Hæc ille: ut erythrinus marinus tantùm intelligatur. Phoxini.

Simon Paulus Suerinenſis erythrinos capi ſcribit in lacu Suerinum alluente non procul Oceano Germanico. Dat rhombos Sinueſſa, Dicarchi litora pagros: Actius Syncerus Neapolitanus, erythrinos puto pagrorum nomine intelligens. ¶ Ariſtoteles, Dorion & Speuſippus in ſecundo Similium piſces ſimiles eſſe dicunt phagrum, erythrinum, hepatum, Athenæus. Et rurſus, Erythrinis hepatiſq; ſimiles pagri ſunt, roſtro duntaxat breuiore. Mihi aliquando erythrini Venetijs conſiderati, piſces pulchri uidebantur, ſubruſſi, magnitudine ferè qua auratæ, ſed figura oblongiores, ac minus rotundi, punctis quibuſdam cœruleis inſignes, præſertim in dorſo, oculis magnis, carne in cibo bona & albiſsima. ¶ In omnibus piſcibus, excepto rubro (erythrino) & hiatula hoc diſcrimen eſt, ut aut cōceptacula ſeminis prolifici habeant, aut uuluas, Ariſtot.

Et rurſus libro 2. de generatione animalium capite 4. Si quod genus eſt (inquit) quod fœmina ſit, & marem diſtinctum non habeat, id ex ſeipſo animal generare poteſt. quod etſi nondum fide digna exploratum habemus, tamen facit ut in genere piſcium dubitetur. eorum enim quos rubroſsiue rubelliones uocāt, mas nullus adhuc uiſus eſt, ſed fœminæ omnes fœtu plenæ reperiuntur. Verùm de his nondum compertum habemus, quod fidem faciat ſatis. Erythrini & channæ (*omnes, ut addit Rondeletius*) uuluas habere traduntur, Plinius. De ſexu erythrinorū & channarum, uide Rondeletij ſcripta ſuperius in Channa.

Optimi ſunt marini piſces & ſubtilis carnis, illi nempe qui degunt in litoribus petroſis aut arenoſis, ut auratæ, paſſeres, arbores, &c. Mich. Sauonarola. Rouilliones trillię (*id eſt mullo*) perſimiles, in lacu Albano & Tiberi præcipuè naſcuntur. paruí ſunt & inſuaues. coquuntur & condiuntur perinde ac lacteolini, Platina. nomē quidem Rouillionis à ruſſo colore factum uidetur, ab erythrinis tamen genus diuerſum: cum lacuſtris & fluuiatilis piſcis ſit, & magnitudine ſaporeq; diuerſus, ut apparet. Ius in piſce rubellione: Piper, liguſticum, careum, ſerpillum, apij ſemen, cepam ſiccam: uinum, paſſum, acetū, liquamen, oleum: amylo obligas, Apicius 10. 7. ¶ Fragolini uulgò dicti (inquit Iouius) ex his qui aſſant piſcibus longè probatiſsimi. Sunt enim & guſtui gratiores, & ſtomacho nequaquā moleſti, utpote qui rationabiliter febricitantibus ipſis conceduntur. nam præter id quod de omnibus ſaxatilibus Auicenna intellexit, Pagri (*Erythrini*) nullam uiſcoſi lentiq; humoris exuberantiam habent: qui etiam ipſo iure conceduntur, quoniam quum uniuerſum piſcium genus frigidæ atq; humidæ ſit naturæ, humida frigidaq; cibaria febricitantibus Hippocratis authoritate debentur, ut aliquando mirer quoſdam ſcrupuloſiores medicos, quum febris adſit, totum propè piſciū genus perdamnare. Hos piſces hyeme longè ſapidiſſimos experimur, ſed ad ſummam ſaporis gratiam accerſendam, ganeonū iudicio tres omnino conditiones requirere dicuntur, ſcilicet ut ſint & recentes, & frixi, & frigidi: ita tamē ut Arancij malí ſucco ac modico pipere torpeſcentes eorum pulpæ aliqua ex parte molliantur & excitentur.

Erythini in cibo ſumpti Venerem concitant, aluum ſiſtunt, Plinius. Erythrinus ſapore iucundo eſt, & alimentum præbet copioſum. in cibo ſiſtit aluum: ſi in uino ſuffocatus moriatur, Venerem ciere dicitur uinum illud epotum, ut ait Xenocrates: uel, uti refert Plinius, rubellio in uino putrefactus, iis qui inde biberint, tædium uini (*idem Plinius refert de uino in quo anguillæ duæ ſint necatæ*) affert, Vuottonus.

Erythrini epitheton ξανθὸς eſt Oppiano, rubens Ouidio, ¶ Κρῶμυών τ', λιγκλόν τε, καὶ ὀξυλίδας

Ἐρυθίνους, Homerus Iliad. B. Scholiastes Erythinos, montes Paphlagoniæ aut Ponti interpretatur: Hesychius (in cuius uulgato codice ultima malè acuitur) ciuitatem & regionem Paphlagoniæ, & genus piscis. Erythini, Ἐρυθῖνοι, inquit Eustathius, urbs est Paphlagoniæ, dicta à rubore, ut refert qui scripsit περὶ ἐθνικῶν (*Stephanus de urbibus, &c. in cuius uulgato codice ultima acuitur.*) Strabo autem duos scopulos esse tradit, qui nunc Erythini dicantur, idq; à colore, qui pisci etiam erythino nomen dedit.

E. Super omnia erythrino & sepia uescí prohibebat Pythagoras, Laertius. Gyraldus in libro de symbolis Pythagoræ, symbolum μὴ ἐρυθῖνον ἐσθίειν: hoc est, Ne Erythinũ edito, interpretans: Cum uerò (inquit) erythinus piscis genus sit coloris rubri, nos à sanguine & uindicta abstinere monet Pythagoras, imitatus Hebræos, quibus ideo præceptum est ne sanguine uescantur. Ficinus non recte hoc symbolum transtulit, Rubrum quid ne suscipias.

ERYTHROPHTHALMVM Carolus Figulus nominauit piscẽ fluuiatilem, qui Germanis alicubi idem significante uocabulo **Roteugle** dicitur. Circa Acronium lacum, alburnum Autonij sic uocant, piscículum minimum, cui rubescentes oculos etiam Rondeletius tribuit. Vide suprà inter Albos pisces, in Corollario ad Leucíscum Rondeletij, pagina 30. Sed & alium paruum piscículum fluuiatilem, quẽ Galli Veron appellant, Rondeletius Varium, Græci quidam (eodem teste) ab oculorum colore ἐρυθρόφθαλμον uocant.

ESOX piscis à Plinio semel nominatur, his uerbis: Præcipua magnitudine thynni sunt, &c. Sunt & in quibusdam amnibus haud minores, silurus in Nilo, esox in Rheno. Rondeletius exos legendũ putat, & piscem Antacæum intelligit qui sine ossibus est. Plura leges suprà in Corollario de Husone, (quem docti plerique antacæum interpretãtur,) pagina 60. Albertus ezox per z. scribit, & alios lachsum (id est salmonem) uulgò dictum: alios husonẽ interpretari ait, sed Plinium de salmone sensisse uerisimile non est, cum eum piscẽ alibi suo nomine appellet. neq; de huisone uel antacæo, opinor. is enim non in Rheno, sed Danubio & quibusdã aquis in Danubium influentibus (teste Alberto) capitur. Cæterùm in Rheno maximum esse puto sturionem, deinde lucium, quem Germani **Hecht**, circa Coloniam **Schnucht** appellant: alij **Schnack** uel **Snoc**. Vltimum quidem uocabulum e. litera præposita (præponi aũt potuit pro Germanico **ein**, quod nostri cum nominibus pro more, ut Galli & Itali Vn, præponunt, plærunq; decurtant, & e. uel a. duntaxat efferunt,) ad esox Plinij satis accedit. Plinium sanè Germanicum nomen, ut potuit, expressisse coniecerim, non autem Latino nomine (ut Rondeletius, nulla ueterum codicũ authoritate fretus, conijcit) exossem appellasse. De Lucij autem magnitudine suo loco dicetur. Sturioni magnitudo quidem faueret, sed nomẽ non item. Si **Lachs** uulgò dicius, id est Salmo, esox Isox. Plinij esset, elox potiùs per l. scribi deberet, **ein Lax**. Idem uidetur ἴοξ Hesychij, quẽ piscem Diox. quendam cetaceum facit. Est & Diox genus piscis frequens in Ponto, authore Festo.

Ad primum iactum in reti Cato diaconus pro modico (pisce) immanem esocem extraxit, & ad monasterium lætus accurrens detulit: nec mirum, ut dixit poëta nescio quis (utimur enim uersu scholastico,) Captiuumq; suem mirantibus intulit Argis, Sulpitius Seuerus in uita B. Martini episcopi Turonensis.

DE ESCHARA, RONDELETIVS.

QVOD hic repræsentamus nostri piscatores giroflade appellãt, à similitudine pulchri & bene odorati floris, quem nostri giroflade, Galli œillet uocãt. Suspicor tantũ, nec dum pro certo habeo, sitne ueterum Eschara, cuius mentionem à solo Athenæo fieri comperio ex Archippo. Libr. 3. Super saxa enascitur ex pediculo exurgens, aliquando supra ligna in mare deiecta, nonnunq; pediculo caret. Ex dura terreaq; substantia cõstat, cute rubra contegitur, qua sublata totum corpus specíatur cribri instar perforatum, lactucæ crispæ, siue capitatæ foliis simile. In cibis inutile prorsus est. Aduersus ulcera maligna prodest. Vehementer enim siccat, & superuacuam carnem absumit.

COROLLARIVM.

Dorion nominat pisces latos buglossum, ψῶπες, ἔχαροι, quem & κώειν uocítent, Athenæus. Rondeletius dubitat an hæc sit species illa soleæ, quam oculatam ipse cognominat. Καρὶς, piscis quidam, uel herba, quam alíqui chamæpityn uocant, Hesychius & Varinus. Λεπάνη, ἐχῖνος, ἐχάραι, βελόναι τε, τοῖς κτήνεσί τε, Archippus apud Athenæum. Eschárum quidem Dorionis, piscem esse apparet, de genere latorum, quem Mnesimachus etiã cum alijs piscibus nominat: eschara uerò Rondeletij piscis nõ est, sed planta quædam marina, fuco uel bryo marino fortè cognata.

descrip

describitur enim hoc lactucæ foliis, rugosum, ueluti contractum, sine caule, plusculis ab ima radice exeuntibus foliis. Nascitur in lapidibus testaceis q. Præcipua ei siccandi spissandiq; uis, &c.

Κωλιάσπάσις, animal marinum, Hesychius & Varinus. Conjecio autem corruptum esse uocabulum, & diuidendum in duo, ut legatur, κόλις, ἴχθυος: quoniam, ut iam retuli, κόλιν piscem alio nomine escharon nuncupant.

ETELIS squamosus est, & oua parit, Aristot. Hesychius auratam interpretatur. Vide in Corollario H. a.

EVONES pisces ab Epicharmo memorantur hoc uersu, ἔυονες, φάγρα τε, λάβραξές τε θύννος, ut citat Athenæus in Salpe. sed inferiùs in Phagro pro ἔυονες legitur λάβρε. Natalis de Comitibus interpres posteriore loco præteriuit, priore usus transtulit, ac si legisset εὐωνοι. Sunt & Euopes uel Euopi pisces, de quibus suprà in Anthijs scripsimus. sed in ijs secunda syllaba per o. magnum scribitur.

EXOCOETVS Adonidis nomine descriptus est.

DE AQVATILIBVS QVAE F. ELEMENTO INITIALI SCRIBVNTVR.

DE FABRO SIVE GALLO MARINO, RONDELETIVS.

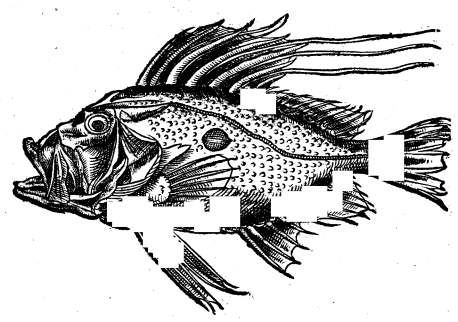

DVBITAVI aliquando in quam piscium classem piscem hunc referrem, nec enim inter squamosos, nec inter cartilagineos, nec inter beluas rectè collocari potest, quoniã ijs omnibus dissimilis est, nec inter πλατυστόμους recen. sendus: quippe qui una parte candidus, altera, nigricans, non sit, sed corpore concolore dempta unica macula. A planis uerò oculorũ situ differt. At cùm exigua sit hæc differentia, corpore q; plano sit, & figurâ rhombo capite tenus quodammodo simili, non ineptè planis piscibus adnumerari posse uidetur. *Cur planis adnumerauerit hunc piscem.*

Sequitur alia multo q; maior dubitatio, quo nimirum nomine piscis hic à ueteribus nuncupatus sit. Variæ enim hac de re fuerunt sententiæ. Sunt qui κύπρον Athenæi esse suspicentur, sola nominis affinitate moti, quia à Romanis hodie citula (*cetola, Bellonius*) nominatur. Sed ijs, cùm nulla prorsus ratione suspicionem hanc confirment, assentiendum non arbitror. A Cyttus.

Iidem aliquando Acanthiam esse putauerunt, ob dorsi aculeos, sed non fine magno errore: cùm Acanthias ueterum Græcorum Latinorumq; sententia, ex Galeorum sit genere, hic autem piscis de quo nunc agimus minimè sit χαλκίδος. *Non est acanthias, qui in Mustellorum genere est.*

Quibusdam uidetur esse chalcis de genere rhomborum apud Columellam. Hinc esca iacentium mollior esse debet, quàm saxatilium: nam quia dentibus carent, aut lambunt cibos, aut integros hauriunt, mandere quidem non possunt: itaq; præberi conuenit tabentes haleculas, & salibus exesam chalcidem, putremq; sardinam, nec minus squalorum branchias, & quicquid intestis- *Non est Chalcis. Lib. 8. cap. 17.*

ni pelamys, uel lacertus gerit. Ex his liquet chalcidē inter uiles piſciculos numerari, qui ad alio-
Libro 7. Libro 8. rum eſcam in uiuaria conijciebantur. Athenæus quoq; trichijs & thriſsis aſsimilat: Χαλκιδ'ες δὲ, καὶ τὰ ὅμοια, βέλονες, σφυρίδες. &, Θέλονε καὶ τὰ ὁμοιγνῆ, χελκὶς καὶ ἐφύπνεφ. Poſtremò hanc opinionem fun-
ditus euertit Ariſtotelis lib. 6. de hiſt. animal. cap. 14. authoritas, qui chalcidem inter fluuiatiles
Chalceus. piſces recenſet. His igitur refutatis noſtra quidem ſententia, piſcis iſte fuerit qui ab Athenæo
Faber. Ζεύς. χελκὶς, à Chalcide diſsidens, uocatur: Διαφέρει δὲ ὁ χελκὶς ὁ χελκὶς. A Plinio faber ſiue zeus, li-
Libro 7. Cap. 18. Cap. 11. bro IX. Zeus, inquit, idem faber appellatur. Et libro XXXII. faber ſiue zeus. A Maſsilienſibus
Vulgaria nomina. trueie, quia dum capitur, ſuum more grunnit. In Lerino inſula, & Antipoli rode uocatur, id eſt,
rota, quia rotæ modo rotundus ferè ſit, roſtro non exerto nec hiante, & in medio corpore macu-
lam nigram habeat, ueluti centrum.

Rota Plinij lib. 9. cap. 4. Caue autem rotam Plinij hic accipias: eam enim inter uaſtiſsimas beluas cōmemorat. Appa-
rent rotæ appellatæ à ſimilitudine, quaternis diſtinctæ radijs, modiolos earum oculis duobus u-
trinq; claudentibus. Romæ piſcis hic noſter citula, ut dictum eſt, & piſcis ſancti Petri cognomi-
Citula. S. Petri piſcis. natur. ferunt hunc piſcem fuiſſe quem iubente Chriſto d. Petrus ceperit, ut in eius ore numiſma
pro tributo reperiret, unde digitorū impreſſorum ueſtigia in medio corpore relicta fuerunt. Gal-
li doree uocant, ab aureo laterum colore. Noſtri cum Hiſpanis gal. Santones & Baionenſes iau,
Chriſtopferos. id eſt, gallum, à dorſi pinnis ſurrectis, ueluti gallorum gallinaceorū criſtis. Greci hodie χριστόφερας,
aiuntq; Chriſtophorū, dum Chriſtum humeris geſtans, mare traijceret, piſcem hunc apprehen-
diſſe, & impreſſa digitorum ueſtigia reliquiſſe.

Faber piſcis eſt planus, uel certè compreſſo admodum corpore, uarij coloris: caput enim &
dorſum obſcura ſunt, pinnæ nigricant, latera aurea ſunt. In medio corpore nigram (*Hinc forte dicti ſint faber à fuliginis colore*) maculam habet utrinq; minimi nummuli magnitudine. Squamis tegi-
tur tam paruis tenuibusq;, ut niſi digito ſcalpas, uix appareāt, læuiq; corpore eſſe uideatur. Linea
obliqua à capite ad caudam ducta eſt. Oculum unum utrinq; magnum habet. Supra oculos acu-
lei duo ſunt acuti. Spina dorſi decem aculeis inæqualibus firmatur, poſtremi minimi ſunt, primi
maiores, medij maximi. Inter binos aculeos eminent ueluti pili longiſsimi, ſetis porcinis ſimiles,
ad quorum radices oſsicula ſunt, ueluti claui bifidi & inæquales: quorum alter in anteriorem, al-
ter in poſteriorem partem uergit: è quorum medio naſcitur pinna tenuibus radijs contexta, uſq;
ad caudam protenſa. Huic ſimilis alia eſt in uentre pinna, quinq; tantū aculeis conſtans. Pars uen
tris, utrinq; oſsibus inſtar acuti cultri ſecantibus firmatur. Ex ea duæ longiſsimæ pinnæ propen-
dent. Duæ ſunt aliæ ad branchias. Cauda in unicam deſinit. Ore eſt admodùm hiante. Branchias
quaternas habet. Gulam manifeſtam. Inteſtina tenuia in gyros conuoluta. Hepar candidum ſine
fel'e. Lienem rubeſcentē, exiguum, meſenterio hærentem. Inter inteſtina oua rubra latent. Cor-
dis pars infima rubet; ſuprema quemadmodum & media, ex albo rubeſcit, quòd in paucis piſci-
bus ſpectatur.

Orthragoriſcū aliū eſſe piſcē. Lib. 32. cap. 2. Ibidem cap. 5. Carne eſt minus dura quàm rhombus. Non deſunt qui orthragoriſcum Lacedæmoniorū eſſe
putent, & porcum marinum Latinorū, nec ſine ratione, nempe quòd grunniat dum capitur. Pli-
nius: Appion maximum piſcium eſſe tradit porcum, quem Lacedæmonij orthragoriſcū uocant,
grunnire eum quum capiatur. Eandem ſententiā confirmant dorſi ſpinæ, quas idem Plinius por-
co marino tribuit. Inter uenena ſunt piſcium (inquit) porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu ma-
gno læſorum. remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorū corpore. Sed cùm porcus uel orthra-
goriſcus in maximis piſcibus habeatur, is eſſe non poteſt de quo nunc loquimur, & ſi ſatis mag-
Fabri color. Lib. 1. ἀνωνυμ. cap. num in Oceano captum Antuerpiæ uiderim. Duo ſunt quibus à noſtra ſententia deduci ali-
quis poſsit. Vnum eſt quod faber ab atræ fuliginis colore dictus eſſe uideatur, idq; ab Oppiano
indicari his uerbis:

Πέτρας σκεπτὸν ἔχοσιν ἐφέσσιον, ἠδὲ σκίασκαν,
Χαλκέα, καὶ κορακῖνον ἐπώνυμον ἄμφοτα χρεών.

Sed quod de nigro colore hic dicitur, ad coracinum ſolum referendum eſſe perſpicuè liquet
Faber ubi capiatur. Libro 8. ei, qui uerſus rectè diſtinxerit. Alterum eſt quòd Columellæ Gadium freto, & Atlantico mari
fabrum proprium eſſe placet. Vt litorum (inquit) ſic & fretorū differentias noſſe oportet, ne nos
alienigeni piſces decipiant: non enim omni mari poteſt omnis eſſe, ut elops qui Pamphylio pro-
fundo, nec alio paſcitur, ut Atlantico faber, qui & in noſtro Gadium municipio generoſiſsimis
piſcibus adnumeratur, eumq; priſca conſuetudine Zeum appellamus. Quæ ſit accipienda eſſe
puto, ut maximè in Atlantico mari, & Gaditano freto reperiatur faber, illicq; potius quàm alibi
Lib. 9. cap. 18. principatum obtineat, non quòd nullo alio in loco naſcatur. Quod Plinij authoritate confirma-
tur. Et hæc natura, ut alij alibi piſces principatum obtineant, coracinus in Aegypto: Zeus, idem
faber, Gadibus. Nō equidem diffiteor piſces quoſdam eſſe, qui quibuſdam in litoribus ſolùm aut
fluuijs aut lacubus reperiantur. At plurimos etiam piſces eſſe conſtat, certis locis à ueteribus aſ-
ſignatos, qui alijs in partibus maris etiam tum capiebantur, uel poſtea capti ſunt: ita tamen anti-
quorum literis proditum fuit, uel quia horum locorū piſces optimos & frequentiſsimos, alibi ra-
riſsimos celebrare uoluerunt: uel quia indigenarum incuria, aliarum maris partium ſiue aliarum
aquarum, quas ipſi non perluſtrauerant, piſces ignoti erant. Quare cùm nulla ſatis firma ratio eſſe
uideatur

uideatur quæ propositam sententiam possit conuellere, in ea permaneo, uterumq; fabrum seu zeum esse puto, qui hoc capite descriptus fuit.

DE EODEM, BELLONIVS.

Conspicuus & insignis est admodum piscis, cui ob colorem, ex auro ad latera concinnè admodum refulgentem, uulgus nostrum (etiam si antiquorum Auratam planè ignoret) Doradæ, hoc est Auratæ nomen indidit. quem piscem, alij Christo, alij Diuo Petro dedicarunt: Gillius ab antiquis Græcis Zefs dictū fuisse putat, à Ioue qui Zefs Græcis dicebatur. Massilienses ob insignē eius uoracitatem Trueiam quasi Porcam uocauerunt: Genuenses ab orbiculari eius forma Rotulum: Baionenses ab aureo atq; micante colore, quem habet cum adulti Galli rustici maioribus plumis communem, appellauerunt Vn Iau, uel Vn Cocq. A

Romæ paruo erat in precio, antequam Galli Cardinales, mortuo Paulo Pontifice tertio, illuc proficiscerentur: estq; in ea regione multò minor, quàm Lutetiæ: squamis caret, tenuiq; est ac lato corpore, carniuorus, ore extento atq; latissimo, oculis magnis ac profundis. F B

COROLLARIVM.

Quidam (inquit Massarius) confundunt zeum, siue quod idem est, fabrum piscem cum coracino, eundem esse uolentes, utpote qui Plinij uerba hoc modo perperam interpretati fuerint. Coracinus in Aegypto. Zeus idem, scilicet Coracinus, qui & faber Gadibus appellatur. qui quidem sensus peruersus est, & præter intentionem Plinij, qui libro trigesimo secundo coracinum à zeo siue fabro apertè distinxerit. Verus tamen sensus Plinij talis est. Coracinus in Aegypto principatum inter pisces obtinet: similiter zeus qui & faber appellatur, obtinet principatū Gadibus. Idem fabrum à colore atræ fuliginis minùs rectè appellari prodidere, in sensu uerborum Oppiani fortè decepti, libro primo Halieuticôn dicentis, ut Lippij utar interpretatione, haud medius fidius usquequaq; aspernanda: Et faber, & nigro cui nomina dicta colore, Hæc coracinus habet, quæ uerba non ad fabrum sed ad coracinum referenda sunt. Hi enim crediderant ut zeus piscis faber diceretur à similitudine fabri ferrarij, qui fuliginosus est, Hæc ille. Fabrum piscem figura orbiculata nunc in templis suspendunt et Christophoron ideo arbitror appellant, quia olim Zeus Iupiter nuncupabatur. Romani uocant piscem sancti Petri, siue Situlam. Dalmatæ etiã hac ætate Fabrum: qui, cum ex eis percunctarer, cur sic nominarent, mihi pulchrè respondebant, se ideo ita nuncupare, quòd omnia instrumenta fabrilia in ipso reperiantur: quod quidē ipsum statim uerum esse periclitatus sum. Hispani nuncupant Gallum: & quemadmodum olim inter lautissimos pisces, sic nunc apud eos numeratur.

Quòd autem quibusdam modo uideatur Chalcis, modò Galeos, modò Citharus & Situlus, (*Situlum dicere uoluit, uel potius cyttrum. nam Athenæi cyttrum, ut Rondel. scribit, aliqui hunc piscem esse suspicati sunt. Hæ quidem tam uariæ opiniones super antiquo huius piscis nomine Pauli Iouij sunt.*) possem amplissimè confutare, nisi amarem eos, qui primi conati sunt huic parti lucē aliquam afferre, Gillius. Belonius hunc piscem Anthijs (quo nomine alios quoq; pisces latos, ut fietolam uulgò dictam, ceu generali uocat) adnumerat. ζεὺς, id est Iupiter qua ratione sit appellatus miror: coniecerim autem ab alio eius nomine χελκεὺς, prima syllaba ablata, & κ. in ζ. mutato, sic appellari potuisse.

ζαὺς, genus piscis, Hesychius & Varinus, uidetur autem non alius esse piscis quàm ζεύς. Et rarus faber, Ouidius in Halieutico inter pelagios. Chalceus, (χαλκεὺς, id est Faber) alius quàm chalcis, in Cyzicenorū regione nascitur, rotundus & orbicularis, (πάντῃφανὴς καὶ κυκλοειδὴς,) Athenæus, & qui ex eo repetijt Eustathius. Vide plura in Corollario nostro de Chalcide. Cerola nomen, ut Romæ uocant, à ζεὺς fortè factum est, ceu diminutiuum. Doree quasi aurata, à Gallis appellatur: quod nomen Anglis quoq;, ut & **Sare**, nescio an de eodem pisce, usitatum esse audio. Germanicè nominemus licet **S. Peters fisch**, hoc est S. Petri piscē, ut & Romani appellant. Ligures Zaphirum appellant, Iouius. alibi tamen de aurata scribens, scarum ei similem faciens, zaphirum uulgò nominari insinuat.

Piscem è genere planorum, similitudine histricis, ipsa dorsi acie aculeatum, capite extento, ore latissimo, cuius maxillæ ex perspicua membrana constare uidentur, Romani Citulam appellant, Iouius. B

Chalceùs circa petras herbosas pascitur, Oppianus libro 1. Chalcis quamuis carnem pascatur, non uagatur tamen, Aristot. hoc fortè de chalceo, non de chalcide accipiendum est: sicuti etiam quòd uocem aut sonum aliquem ædat chalcis, uerum non est, sed de chalceo intelligendum: ut pluribus ostendi in Corollario de Chalcide. C

Sapore, precio & effigie, si caput abscideris, rhombo persimilis est, Iouius. E

FALX piscis Venetijs dictus. Quære in Tænia.

FARIO. Vide in Salmone.

FESTVCAS, assulas, resticulas, algam, Apuleius in Apologia 1. nominat, tanquam maris ecfamenta.

FLVTAS pisces Gaza ex Aristotele cõuertit pró Græco *ῥυάδες*. Flutæ (Rhyades) quo-

ties piſcium lotura, uel natiis ſentina eiecta eſt, fugiunt ut odorem ſentientes. Alij ex anguillis & murænis quæ ſupernatant ſole torrefactæ, πλωτὰς uocant Græci, flutas reddiderunt. Idem Gaza rhyádas aliâs ſpargos, aliâs piſcium genera ſolitaria uertit. Vide in Coroſſario de Chalcide C. Spargus, rhyas, uulgò fluta, Niphus. ego flutæ nomen nuſquam in Italia uulgo uſitatum puto.

DE FOSSILIBVS PISCIBVS.

Ex Theophraſto.

EXTAT Theophraſti libellus de piſcibus inſcriptus, in quo ille aliud nihil quàm de illis aquatilibus inquirit quæ in terram egrediuntur, & aërem uidentur haurire: deinde de piſcibus foſſilibus, quam poſteriorem eius libelli partem, etſi ualde deprauatam, nos hîc interpretabimur Latinè. Multa quidem in Mirandis narrationibus Ariſtoteles, & Athenæus ab initio libri 8. eadem habent: unde nos quædam emendauimus. Piſces (inquit) alicubi foſſiles (ἀρυκτοὶ terreni Plinio, χωγεῶνες, id eſt ſubterranei, Polybio) ſunt, ut circa Heracleã & alibi in Ponto, (& circa Tium Ponti, Mileſiorũ coloniã, Athenæus, in Rhegio, Ariſtot. Cromnina fortè legendum, ex Plinio 9. 57. ubi tamen aliqui Torone legunt.) Naſcuntur autẽ circa fluuios & aquoſa loca. quæ cum ſiccantur (certis temporibus) paulatim, piſces ſubinde humorẽ ſectando terram ſubeunt: qua demum (prorſus) ſiccata, remanent in ea, ueluti uiti ſepulti (χώματι κεκρυμμένοι ὑφ' ὕδατος) uel ut animantia quædam in ſuis latibulis hyeme condita durant, ſine ſenſu ferè & motu torpida. Quòd ſi loca illa, priuſquam denuo aqua accedat, fodiantur, piſces illi mouentur. Sic & in Ponto contingit piſces glacie & gelu occupari, neq; ſentire aut moueri priùs, quàm in ollas coquendi inijciantur. Præ cæteris autẽ gobio hoc accidere uidetur. Ferè autem (ὅλως δὲ) foſſiles piſces fiunt, eò quòd ab inundatione fluuiorum, in locis quæ reſiccantur uel oua, uel alia principia gignendis idonea piſcibus relinquantur. nonnulla enim non ex ouis oriunt, ut anguilla & centriſcus. Et hoc in Heraclea circa Lycum fluuium contingit. Principia autem hæc in terra relicta, perficiuntur durantq; neq; abſurdum eſt hos piſces durare. Multa enim huiuſmodi animantiũ exiguo egent nutrimento, ſicuti ſerpentes quoq;, & quæ latibulis ſe abdunt. Primùm ſcilicet ipſa oua humore è terra manante, deinde eodem nati ex ouis piſces nutriuntur. Ad magnitudinem tamen aliquam eos excreſcere neq; ueriſimile eſt, neq; fertur, cum & loci anguſtia & alimenti penuria impediant. Cæterum durare in aere hi piſces non æquè ualent, ac illi qui ab aquis ad paſtum egrediuntur: qui ſcilicet exigua refrigeratione, & quæ ab aëre eis præſtari poſſit, indigent: nam uel ipſa branchiarum anguſtia indicat, non multa refrigeratione eis opus eſſe. quamobrem & anguilla tum in aëre multum temporis uiuit, tum in aquis turbidis illicò ſuffocatur. Et ſimiliter foſſiles piſces à terra eos ambiente quantum ſatis eſt refrigerantur. Sed quod circa foſſiles in Paphlagonia piſces contingit, peculiarem & abditam rationem habet. Illic enim profundè admodum multos & bonos piſces effodi aiunt: cum neq; inundare aquam amnũ ijs in locis, neq; aliter (*neq; ab aquis calidis, Athenæus,* οὔτε θερμῶν ὑδάτων: *ſed præſtat* φανερῶν *legere ex Ariſtotele, hoc eſt neq; ab aquis manifeſtis*) colligi animaduertatur, unde ſeminia & principia generationis relinqui dicimus. Reliquum eſt ut ſua ſponte naſcantur, idq; continuò. neq; enim coire inter ſe poſſunt. Aut igitur hoc fieri exiſtimandũ eſt ratione loci, qui humidus ſit, & omnino ferax huiuſmodi piſciũ, propter certã calidi humidiq; cõmoderationẽ. oriuntur autẽ quandoq; & alij quidam (καὶ ἐνίοι τινές, Plin. legit καὶ ἐν φρέασί τινες, id eſt, in puteis quoq; aliqui) piſces ſponte: aut humores quoſdam alicunde manare cogitandum eſt, qui generationis principia ſecum adferant: quæ mox locus idoneus & recipiat & alat. Præterea hoc inquirendũ de utriſq;, tum illis qui in aëre uiuunt, tum foſſilibus, utrum in aquam immiſſi uiuere ualeant, an in proprio duntaxat loco, qui eis naturalis ſit, ſicuti ſua & marinis & fluuiatilibus aqua. nam ex his quoq; non niſi pauci mutationẽ ſuſtinent. Nam qui aquis reſiccatis terram ſubeunt, & qui glacie gelati detinentur, ijs familiarẽ eſſe humorem, magis quàm alijs (è foſſilium genere) conſtat. Ergo piſcium alij ſimplicis naturæ uideri debent, alij amphibij ſecundum Democritũ, ut & aliæ quædam animãtes. Vtuntur enim aëre quædam (ex aquaticis,) ſicuti prædictum eſt, Hucuſq; Theophraſtus. Tranſtulit multa ex hoc libello Plinius libro 9. cap. 57. ex quibus quæ huius argumenti ſunt, adſcribam: Circa Heracleam & Cromnã (*aliâs additur & Lycum amnem: probè nimirum, mox enim ſequitur: eodemq; Lyco amne*) & multifariam in Ponto unum genus eſſe Theophraſtus prodit, quod extremas fluminum aquas ſectetur, cauernasq; faciat ſibi in terra, atq; in his uiuat, etiam reciprocis amnibus ſiccato littore. effodi ergo. motu demum corporum uiuere eos approbant. Circa Heracleam eandem, eodemq; Lyco amne decedente, ouis relictis in limo generari piſces, qui ad pabula petenda palpitent, exiguis branchijs, quod fieri non indigo humoris, (*Anguſtas idcirco branchias habent, quòd non multa refrigeratione indigeant: & quæ non ab aqua ſolum exigua, ſed etiam ab aere extra aquã eis præſtari poſſit, Theophraſtus:*) propter quod & anguillas diutius uiuere exemptas aquis. Oua autem in ſicco maturari, ut teſtudinum. Eadem in Ponti regione apprehendi glacie piſcium maximè gobiones, non niſi patinarum calore uitalem motum fatentes. In his quidem, tametſi mirabilis, eſt tamẽ aliqua ratio. Idem tradit in Paphlagonia effodi piſces gratiſsimos cibis, terrenos, altis ſcrobibus, in his locis ubi nullæ reſtagnent aquæ, miraturq; & ipſe gigni ſine coitu. Humoris quidẽ uim aliquam ineſſe, quam (*quæ-*

Ex Plinio.

(qualem &) puteis arbitratur, cum in nonnullis reperiantur pisces. Quicquid est, hoc certè minùs admirabile talparum facit uita subterranei animalis: nisi fortè uermium terrenorum & piscibus natura est, Hæc Plinius. In Rubro mari dissectis lapidibus, innati intus pisciculi, & squillæ, & *Theophr.*
alia quædam animalia apparent, Theophrastus in fine libri de odoribus: ad quē quidem non pertinere hęc obseruatio uidetur: sed potiùs ad libellum de piscibus iam citatum, si uera animalia intelligit, ut eadem fermè ratione lapidibus inclusi pisces, sicut fossiles terræ, uitam degant. Sin animantes non ueras, sed lapideas earum species, (quales multæ reperiuntur, tum saxis inclusæ, tum extrà,) ad librum de lapidibus referenda hæc erant. Albertus libro 24. Eracloides hos pisces *Albertus.*
uocat, Theophrastum citans, cum Heracleoticos dicere debuisset. Hic piscis (inquit) multùm sequitur aquam dulcem, ita quòd terram scindens de aquâ transit ad aquam, & aliquando in cauernis latitat, ubi amnes sub terra confluere inuenerit. Aristoteles tradit in Massilienſium regione stagnum esse quoddam, quod statis quibusdam exæstuans temporibus tantam ex sese piscium effundat copiam, ut audiens quiuis haud facile dictis fidem præstare possit. Idem spirantibus postea etesijs sic repleri scribit, ut camporum planitie pauimenti in morem æquata, latè omnia profundo etiā puluere obducant. Rastris igitur incolæ & sarculis altas defodientes scrobes, inde copiosissimos cibisq; gratissimos nullo negotio pisces extrahere perhibent, Nic. Leonicus Variæ historiæ 2. 5. ¶ His subscribit Polybius libro 34. historiarum (ut recitat Athenæus circa initium *Ex Polybio.*
octaui) qui narrat in agro qui Pyrenæos montes & Narbonem fluuium interiacet, agrum esse per quem feruntur fluuij Illeberis & Roscynus (qui urbes eiusdem nominis alluant, Gallis inhabitatas) in quo fossiles pisces reperiūtur, solo macro, copioso gramine, sub quo terra arenosa est, ad duos & tres cubitos altitudine, subterfluente aqua quæ à fluuijs aberrauit. eam pisces pabuli gratia sequuntur. graminis enim radicibus imprimis delectantur, sic locus iste piscibus subterraneis repletur, quos effodiunt incolæ. Transtulit hæc ferè similiter Nic. Leonicus Variæ historiæ 3. 12. Idem (inquit Rondeletius) experientia nostra frequens nobis persuadet. nam in terra *Rondeletius.*
anguillas, ranas, aliosq; pisciculos ibidem etiam generatos sępenumero uidimus: & è terra defossas anguillas aliquoties spectauimus in uilla Ioannis Scironij uiri doctissimi, Monspeliēsisq; scholæ principis, in qua sophistarum barbarie medicinam miserè conspurcatam suo nitori restituit.
Pomponius Mela libro 2. cap. 5. in Gallię Narbonensis descriptione: Atan fluuium (inquit) ex *Mela.*
Pyrenæo monte digressum lacus accipit Rubresus nomine. Vltra est Leucata (*nomen hodie retinet*) litoris nomen, & Salsusæ fons, (*hodie Salses.*) Iuxtà campus minuta arundine gracilique peruiridis, cæterùm stagno subeunte suspensus. Id manifestat media pars eius, quæ abscissa proximis, uelut insula natat, pellicq; se atq; attrahi patitur: quin & ex ijs quæ ad imum perfossa sunt, suffusum mare ostenditur. Vnde Grajis, nostrisq; etiā autoribus, uerine ignorantia, an prudentibus etiam mendacij libidine, uisum est tradere posteris, in ea regione piscem è terra penitus erui, qui ubi ex alto hucusq; penetrauit, per ea foramina ictu capiantū intersectus extrahitur. Inde est ora Sardonū, & parua flumina Thelis & Thicis, ubi accreuēre perſæua, colonia Ruscino, (*Perpinnan hodie, caput comitatus Rosilionis,*) uicus Eliberri magnæ quondam urbis & magnarū opum tenue uestigiū.
¶ Seneca naturalium quæstionum libro 3. cap. 19. Magna uis aquarum in subterraneis occulitur, *Seneca.*
fertilis fœdo situ pisciū. Si quando erupit, affert secum immensam animaliū turbam, horridam aspici, & turpem ac noxiam gustu. Certè cum in Caria circa Myndum urbem talis exilisset unda, periere quicūq; illos ederant pisces, quos ignoto ante eum diem cœlo nouus amnis ostendit. Nec id mirum. Erant enim pinguia & differta, ut ex longo ocio, corpora, cæterùm inexercitata, & in tenebris saginata, & lucis expertia, ex qua salubritas ducitur. Nasci autem posse pisces in illo terrarum profundo, sit indicio, quòd anguillæ quoq; latebrosis locis nascuntur, grauis & ipse cibus ob ignauiam, utiq; si altitudo luti penitus abscondit. Virum bonum tam rarum fuisse suo tempore Iuuenalis Sat. 13. conqueritur, ut pro monstro haberi potuerit, non minùs quàm pisces inuenti sub aratro, &c. Pisces fossiles (inquit Ge. Agricola in libro de animantibus subterraneis) *Ge. Agricola.*
duorum generum inueniuntur, sed intra terram nonnihil teretes, ut anguillæ, sed pelle carent tenaci: squamis etiam, ut & gobij. duramq;, nec admodum iucundam gustui habent carnem. Maiores crassi sunt ferè duos digitos: minores, digitum. illi longi, circiter palmos quatuor: hi tres. Somum edunt acutum. Eos pharmacopolæ in uitrum inclusos de trabe suspendunt, ut spectaculum hominibus præbeant: longoq; tempore alunt pane & alijs quibusdam. Ex fluminibus autem quæ currunt in locis paludinosis egressi per riparum uenas longiùs penetrant in terram: & interdum in proximi oppidi cellas usq; subterraneas, in quibus uinum uel zythum solet condi. Deindè cum Theophrasti uerba de piscibus fossilibus recensuisset, subdit: Verùm nullos pisces, qui in fluuijs uersari semper soliti fuerūt, post inundationes in locis siccis relictos subire terram uidemus, sed omnes de uita decedere. Itaq; cum fossiles pisces etiam in locis, quos non inundauit aqua, solent inueniri, certum est illos eò per uenas & fibras penetrare. De qua re ultra Albim Orterani, quod oppidum est ad Polsenicium fluuium, diligenter aduerti. Pisces fossiles (ut Ge. Fabricius ad me scripsit,) qui à nostratibus Peißker nominantur, sunt longitudine palmi, crassitudine digiti: quanquā maiores etiam multò reperiuntur. Dorsum coloris cinerei, cum punctis multis, maculisq; transuersis, partim nigris, partim cœruleis. In lateribus linea utrinq; nigra & alba, *Ge. Fabricius.*

Digitized by Google

Venter flauus, cum maculis albis, & punctis rubris ac nigris, ita paruis, ac ſi acu factæ eſſent. Ab ore carneæ particulæ eminent, quas nando extendunt, extra aquam contrahunt. In Miſena trans Albim duobus locis, quod ſcio, fodiuntur. Ad Polnitiũ amnem, prope Ortrantũ: & ad Dobram riuum, prope Hanam oppidũ. Itẽ in pratis ad Rederã fluuiũ copioſè effodiuntur, ſi flumen inundet. Ex terræ cauernis ingrediuntur etiam lacus & paludes. Cùm aquæ extra ripas excreſcunt, è terra prodeunt. A quis autem reſidentibus, in pratis campisúe relinquuntur, & ubi greges ſunt, reliƈti uorantur à ſuibus. Sordes amant, & in cloacas, quæ alia purgari ratione nequeunt, iniecti, omnia conſumunt. Cum in riuis paludibusúe capiuntur recentes, ſolent à tenuioribus etiam menſis adhiberi. Seruiunt in primis fraudi Agyrtarum, qui eos alunt, & uitris incluſos multitudini oſtentant pro ſerpentibus, quia forma à paruo ſerpente non multum figura differunt. Sunt qui eos ſpirare putent. Vbi enim plures huius generis piſces ſimul ſunt, ſpuma ſupra eos effertur. Vitro incluſi ore anguſto, creſcunt, & ſuo quodam ſucco uiuunt uſq; ad ſemeſtre. Eudoxus ſcripſit piſces foſſiles reperiri in Paphlagonia etiam in locis ſiccis. In humidis circa lacum Aſcanium, qui apud Chium eſt, & in Ceſtriade, ubi è limoſa aqua fuſcinis extrahi, tradit Strabo libro XII. & libro IIII. ¶ Germanici nominis **Beißker** uel **Beiſecker** rationem ignoro. Eruditi quidam piſcem muſtelis cognatum eſſe putant, & Muſtelam foſſilem nuncupant. Ge. Agrícola non per ſ, ſed per f, ſcribit **Peifker**. alij **Meerputten** (*nos* **Meerttriſchen** *diceremus*) uocant, inquit: qui ſunt craſsiores. E riuis in Albim uenire aiũt. Iconẽ eius à Io. Kentmanno medico accepi huiuſmodi.

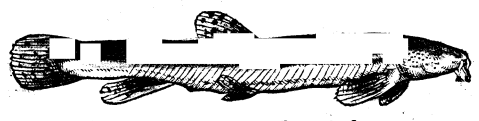

Pfülfiſch Germanicè, piſces foſſiles, ut Henricus Eppendorfius interpretatur ex Plinio, neſcio qua ratione.

Anguillas foſſiles memorauimus in earum hiſtoria in C. paulò pòſt initium.

FVCA. uide Phycis.

FVLLO piſcis eſt in Theodori Gazæ translatione ex Ariſtotelis de hiſtor. anim. libro 6. ca. 13 pite 14. quem Ariſtoteles ψύλλων nominauit. eſt autẽ gregalis, & pariturus litora petit tranquilliora. Quærendum an idem ſit γναφεὺς piſcis apud Athenæum ex Dorione, cuius decoctum (τὸ ἐκ τοῦ ἰχθύος αὐτοῦ ὑγρὸν) omnes maculas & ſordes eluere aiunt. Meminit eius Epænetus quoque. γναφεὺς quidẽ Græcis idem ſonat quod Latinis fullo, qui artẽ fulloniam exercet, & (ut ait Vlpianus) curanda poliendáue ueſtimẽta accipit: ut piſcis cuius decocti ſucco abſterguntur ueſtes, non immeritò Latinè etiam fullo dicatur. ψύλλῳ uerò cur fullo dicatur, ratio nulla eſt, niſi nominis ſimilitudo, ψῖ Græco in f. Latinum (nulla etiam ratione) mutato. Quamobrem miror Aug. Niphum ita ſcribentem: Fullo piſcis (inquit) Græcè Chylon, Latinè tum tullo, tum fullo, ruſticè apud nos tyllon appellatur. Eſt & tyllo piſcis Ariſtoteli memoratus inter fluuiatile & lacuſtre genus. ¶ Carabo ſcarabeo (quem Theodorus modo taurum uocat, modo fullonem) antennæ ante oculos prætenduntur, ut papilioni: & albis inſignitur guttis, (*à quibus fullonem forte Gaza nominauit,*) ¶ γναφεύς, idem quod κναφεύς, mutato κ. in γ. Heſychius. Et alibi, quòd γναφεὺς & γναφεῖον facta ſint à γνάπτω, quod eſt βάπτω. γναφεὺς, genus piſcis, Idem. Sunt qui tincam, Ariſtotelis ψύλλων eſſe putent, &c. Vide plura in Tinca Rondeletij.

FVNDVLVS. quære inter muſtelas fluuiatiles.

FVNGVS marinus. uide in Lepore mar. A.

DE AQVATILIBVS IN QVORVM NOMINIBVS G. CONSONANS INITIALIS EST.

GADVS in Aſello eſt.

GALEOTES idem qui Gladius eſt.

GALE Græcis γαλῆ uel γαλέη, Latinis Muſtela.

GALEVS eiſdem, γαλεὸς, Latinè Muſtelus, Theodoro Gaza interprete.

GALARIAS, uel Gallarias, uel Callarias, uel Clarias, Aſelli ſpecies.

GALEONYMVS alius uidetur à Callionymo. Vide in Corollario primo de aſellis.

GALLINA uulgò nominatur Maſsiliæ Cuculus piſcis, ut Romæ Corax, ſpecie inter ſe ſimiles.

GALLVS

GALLVM Hiſpani & Celtæ circa Monſpelium, Santones quoq; & Baionenſes lau, id eſt gallum uocant piſcem quẽ antiquo fabri nomine ſuprà deſcripſimus: à dorſi pinnis ſurrectis (inquit Rondeletius) ueluti gallorum gallinaceorũ criſtis. ¶ Lyra etiam piſcis (inquit idem) à Germanis inferioribus **Seehan**, quaſi gallus marinus uocatur. Conuenerit autem ei (ut ipſe conjicio) galli nomen, fortè quòd pinnam in dorſo criſtæ gallinaceæ ſimilem erigat: uel quòd huiuſmodi piſces ſuſpendi ſoleant aridi, ut pro uario corporis motu & capitis obuerſione uentos ac tempeſtatis mutationem, ſicut cantu gallinaceus, indicent. ¶ Audio & alium quendam piſcem Oceani Septentrionalis, dorſi parte media ualde eminente, ſpinis quibuſdam diſtincta pelle, &c. quem in fine operis dabimus delineatum, ab agyrtis circumferentibus gallum nominari. ¶ Bellonius cancrum Heracleoticum ſuum, qui Rondeletij urſus eſt, uulgo Italorum gallo de mare nominari ſcribit, quòd eius brachia in criſtæ galli modum tornata ſint. ¶ De Hippalectryone marino animante quære in H. elemento.

GAMMARVS à nonnullis Latinis dicitur, Græcorũ cammarus, de quo dicemus in Squilla.

DE GARO, ALECE, ET MVRIA.

GARVS, γάρος, gen. maſ. dicitur, quamuis in Conſtantini Geoponicis etiã neutro gen. legatur: apud Dioſcoridem γάρον rhô duplici. eſt autem nihil aliud quàm σαπρολίαν, (id eſt ſanies quædam, Seneca tabem dixit,) Suidas & Varinus. Athenæus gáron gen. neutro protulit, ut Latini ferè ſemper. Grammaticus quidam interpretatur liquamen piſcium ſaxatilium & minutulorum, quæ ſalamuria uulgò (Italis) dicatur: Maſſarius rectè diſtinguit, ut paulò pòſt referam. Scoppa grammaticus Italus non rectè interpretatur lo cauiale. Cauiarium enim uulgò dictum, oà taricha ſunt, hoc eſt oua piſcium ſalita & exiccata, ut ſturionum, mugilum, luporum: Galli botargues uocant. Fiunt & ex ouis cyprinorum pro Iudæis, ut ſcribit Bellonius. hi enim ſturiones, & alios ſine ſquamis piſces non guſtant. Garum appellatus liquor (inquit Bellonius in Singularibus Obſeru.) non minùs in frequente uſu Romæ erat olim, quàm nobis hodie eſt acetum. Ego Turcis hodieq; uſitatiſsimum eſſe reperi, ita ut nulla ſit ichthyopolarum taberna Cõſtantinopoli, in qua non uæneat. Qui garũ uendebant, cetarij olim dicebantur, Galli nullum eorum nomen habent, niſi quis harengarios (harenniers) uocare uelit. Romæ uulgò piſcigaroli uocantur, compoſito nimirum à piſcibus & garo nomine. Huiuſmodi inſtitores Conſtantinopoli ut plurimum degunt in loco Pere dicto, & cum quotidie piſces recentes uendant, pleroſq; iam frixos, inteſtina & branchias eis auferũt, immittuntq; muriæ (ipſe Gallicè ſcribit, en la ſaulmure,) ut in garum uertantur. Imprimis uerò trachuri & ſcombri ad hoc utiles ſunt, alij perpauci. Non dubitarim tamen è piſcibus ſquamoſis etiam fieri poſſe, Iudæis idoneum: ſicut oà taricha quoq; pro eis fiunt ex ouis cyprinorum, cum ſturione (ex cuius ouis alioqui plerunq; fieri ſolent) eò quòd ſquamis caret, abſtineant. Hæc ille. Germanicè garum appellabimus **Schmeltzbũ von fiſchen**, ad imitationem Latini liquamen. tabeſcere enim & liquari, noſtri **Schmeltzen** dicunt. Partem uerò eius puriorem, & defæcatam, quam liquamen per excellentiam uocant, **Feine oder lautere ſchmeltzbũ**: alecem uerò quę impurior eſt, **Grobe ſchmeltzbũ**/ **Die hepſe von der ſchmeltzbũ**. ¶ Eſt etiamnum (inquit Plinius lib. 31. cap. 7. & 8.) liquoris exquiſiti genus, quod garon uocauere, inteſtinis piſcium, cæterisq; quæ abijcienda eſſent (*ut branchijs*) ſale maceratis, ut ſit illa putreſcentium ſanies. Hoc olim cõficiebatur ex piſce, quẽ Græci garon uocabant. nunc è ſcombro piſce laudatiſsimũ in Carthaginis Spartariæ (*nihil ſuper hoc loco Hermolaus, aut Gelenius. equidem conijcio Carthaginem à Plinio hîc intelligi, non illam quæ in Africa fuit, ſed Hiſpanicam ſiue ueterẽ ſiue nouam. ambæ enim in eodem litore fuerunt. illic enim cetariæ inſignes, & ſcombrorum, quibus de loquitur Plinius, captura fuit. Cornarij coniecturas ponam inferius*) cetarijs: ſociorum appellatur, ſingulis milibus nummũm permutantibus congios penè binos. Nec liquor ullus penè præter unguenta maiore in precio eſſe cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidẽ & Mauritania, Bæticaq; & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud utiles. Laudantur & Clazomenæ garo, Pompeijq; & Leptis: ſicut muria Antipolis ac Thurij: iam uerò & Dalmatia. Vitium huius (*gari ſcilicet, non muriæ, ut Rondeletius ſcripſit*) eſt alex, imperfecta, nec colata fæx. Cœpit tamen & priuatim ex inutili piſciculo minimoq; confici, apuam noſtri uocant. Foroiulienſes piſcem ex quo faciunt lupum (*lycoſtomum apuarum generis intelligo*) appellant. Tranſijt deinde in luxuriam, creueruntq; genera ad infinitum: ſicuti garum ad colorẽ mulſi uteris, adeoq; diluitam ſuauitatem, ut bibi poſsit. Aliud uerò ad caſtimoniarũ ſuperſtitionem, etiam ſacris Iudæis dicatum, quod ſit è piſcibus ſquama carentibus, (*legerim non carentibus: ut ſint duo genera gari, unum è piſcibus ſquama carentibus, ſcombris, apuis, lycoſtomis: alterum è ſquamoſis quibuſdam, Iudæis dicatum, qui piſcibus non ſquamoſis abſtinent: uti Bellonius quoq; ſentit, in Plinij tamen lectione nihil mutat, ut neq; Hermolaus.*) Sic alex peruenit ad oſtrea, echinos, urticas, cammaros, mullorum iocinera, innumeriſq; generibus ad ſaporem gulæ cœpit ſal tabeſcere. Hæc obiter indicata ſint deſideriſs uitæ, & ipſa tamen nonnulli uſus in medendo, Hucuſq; Plinius. Garum ſanies inteſtinorum piſcium eſt, hálme (ἅλμη) uerò muries & ſalſugo piſcium inueteratorum: hoc eſt, ius ſalſum in quo ſeruantur,

Ex Plinio.

Alex.

Maſſarius.

Halme.

Muria.

oà taricha.

Bellonius.

Salimuria. quam uulgò ſalimuriã appellant, Maſſarius. ¶ Plura de alece leges ſuprà in elemento A. ¶ Smaridem piſcem (qui leucomænis, id eſt mæna alba etiam à Græcis dicitur) garum eſſe ut ſuſpicer,

Rondeletius. nominis affinitas facit, (inquit Rondeletius,) cum pro garo cerrus (ut Gaza uertit, Neapoli uulgò cerres nominantur, Venetijs giroli, & gerruli) dicatur, & à Plinio & Martiali multitudinis numero gerres: & Antipoli hodie garon. Præterea ex hoc piſciculo optimum fieri garum, experientia quemlibet docere poteſt. E ſcombris optimum conficitur garum, Athenæus. Ad ſalien dum autem idonei ſunt ſcombri garumq; parandum: quia eorum caro facilè conficitur, ſpinis caret, uerè pinguis eſt, quæ enim dura, ſicca, macraq; ſunt, ſalíri (*uel liquari ad garum*) cõmodè nequeunt, Rondeletius. Garum eſt liquamen ex piſce ſiluro confectum, Cælius Aurelianus.

EX IANI CORNARII COMMENTARIIS IN GALENI LIBROS de compoſ. med. ſec. locos, De garo ſociorum uel primario, & de gari ſignificatione & odore in uniuerſum.

Garum Hiſpanum calefactum per ſtrigilem inſtillato, Archigenes ad aurium dolores apud Galenum de cõpoſ. med. ſec. loc. libro 3. cap. 1. ubi Cornarius in Cõmentarijs: Garum Hiſpanum (inquit) hîc Archigenes appellat, quod infra Aſclepiades ſociorum, itemq; Nigrum uocat. Hoc enim ex omnib. laudatiſsimũ, & ingentis precij fuit, è ſcombro piſce, & hoc ipſum Plinius quoq; pro aurium medicamento celebrat. ¶ Ad fœtorẽ & nomen (ſiue ulcus depaſcendo proſerpens) aurium, compoſitio Hiſpanorum appellata: Garí nígri quod Romani ſociorum appellant: aceti ſcillitici, utriuſq; ſextarium, mellis Attici ſeſquiſextarium. ad denſitudinẽ iuſtam coquito, & in uitreo uaſe repoſitis utitor, Aſclepiades eodem libro & cap. Hoc loco (inquit Cornarius) exemplar Græcum habet γάρου μέλανος ῥωμαϊκοῦ λεγομένου ὀκτώρου, (noſter codex Baſilęæ cuſus, ὀκτώρου, oxyporum quidem genus eſſe gari, quod aliter oxygarum dicitur, Hermolaus ex Columella affert) ſed falſò, nam σπυρόγουμι legi debet. Nulla eſt enim in Romana ac Latina lingua ocitoni uox:

Sociorũ garũ. uerùm garum optimum Hiſpanum ac Carthaginenſe, Sociorum Romæ fuit appellatũ: nimirum quo ganeones & gulæ dediti lurcones, ſociatim eo uterenẽ, ipſumq; in maximis delicijs haberent. Plinius lib. 9. cap. 17. de mullo loquens: M. Apicius ad omnem luxum ingenio mirus in ſociorum

Miratur garũ liquorem fœtidum in tanto precio fuiſſe. garo (nam ea quoq; res cognomen inuenit) necari eos præcellens putauit. At uerò mirum uideri poſsit, hodie garo penitus exolero, hoc liquoris genus, præſertim è ſcombro piſce, ob precipuã quæ inter ſocios caperetur uoluptatem, Sociorum appellatum eſſe: quando ſanè Plinius aliàs inteſtinis piſcium, cæterisq; quæ abijcienda eſſent ſale maceratis id fieri prodit, ut ſit illa putreſcentium ſanies: quæ uticq; res non uidetur adeò magni luxus eſſe: maximè cum Plinius eodem loco (lib. 31. cap. 7.) florem ſalis appellari dicat, rem odore quoq; ingrato ceu gari: & Martialis poëta unguenti odorem in gari fœtorem corruptum olfactu Papili libro 7. epigrammatum ait, his uerſibus: Vngentum fuerat quod onyx modo parua gerebat, Nunc poſtquam olfecit Papilus, ecce garum eſt. Verum eodem item Plinij capite, apparet hunc liquorem certo ſalis condimentarij

Garum certo ſalis condimentarij genere præparatum fuiſſe. genere præparatum fuiſſe, ut ex eo & iucunditas, & gulæ inuitamẽta ſint quæſita. Et (*Quanquam*) quid adeò mirum ſit gari ita expetitum fuiſſe liquorem? cum etiam hoc noſtro ſeculo, multa ſalſamentorum genera, apud Septentrionales maximè, & ultra citraq; Oceanum magnum habitantes in delicijs ſint, quæ mediterranei homines, & ſuperior adeò Germania, penitus non expetãt, imò etiam faſtidiant. Plinij uerba hæc ſunt de ſale: Conditur etiam odoribus additis, & pulmentarij uicem implet, excitans auiditatem, inuitansq; in omnibus cibis, ita ut ſit peculiaris ex eo intellectus inter innumera condita. Ita eſt in mandendo queſitus & garo. Ex his uerbis Plinij, uelut dixi, apparet garum certo ſalis condimentarij genere præparatum fuiſſe. Cæterum Martialis poëta ex ſcombri ſanguine primo, quem adhuc ſpirans effudit, garum Sociorum quod fæcoſum nominat, conſtare dixit in Xenijs. Garum Sociorum. Expirantis adhuc ſcombri de ſanguine primo Accipe fæcoſum munera cara (*al' chara*) garum. Quare quod Nigrum hîc appellat Aſclepiades garum, idem eſſe uidetur quod Martialis dixit fæcoſum, à colore uidelicet cruoris appellationibus deductis. Videtur autem Paulus Aegineta lib. 3. cap. 59. hoc ipſum garũ πρωτεῖον, hoc eſt, primarium, appellare, reliquorum ex alijs piſcibus reſpectu. nam ad infinitũ garigenera creuiſſe Plinius teſtatur. Dioſcorides non piſcium tantùm, ſed etiam carnium garum dixit. Democritus apud Conſtantinum Cæſarem locuſtarum quoq; garum dixit, tanquam generalem muriarum nomenclaturam, quæ poſtea tamen ſit ad certum liquorem contracta, ex ſcombri uidelicet ſanguine, & certo ſalis condimentarij genere conſtantẽ. adiectæq; certæ poſtea diſtinguendi gratia uoces, ut ſcilicet Hiſpanum, Nigrum, Sociorum, Fæcoſum, & Primariũ uocaretur. Cõſtantinus certè Cæſar libri 20. de agricultura fine ἀμιάντου γένεσ· ex thynno habet, ſic appellatum quòd unà cum branchijs ac inteſtinis thynni, etiam cruor ſanioſus ac ſanguis (*unde nimirum color niger accedebat, ut idem ſit Nigrum, Io. Langius*) ſale cõdiatur, ita ut ex his omnibus emanans liquor garum hæmatium appelletur. Quo loco etiam liculmen, barbara, ut opinor, uoce, appellatũ garum

Ex thynno.

Liculmen. habet, ex inteſtinis piſciũ, & paruis piſciculis atherinis, mullis, mænulis, lycoſtomis, aut alijs quibuſcunq; paruis ſalitis ac inſolatis conſtans, ita ut ſit liquamentum ex uaſe in cophinũ perſtillans, & quod reſtat craſsius retrimentum Alex uocetur, quanquã ſocíorum pro liculmen legi debere ſuſpi-

ſuſpicarer, niſi ex ſcombro non fieret, & Bithynum ac hæmatium ipſi præferretur. (*Ego liculmen corruptum eſſe conijcio pro liquamen, ut Hermolaus quoq; Apicio frequens liquaminis uox eſt.*) Quod ad uerba Plinij: Nunc è ſcombro piſce laudatiſsimum in finibus Carthaginis ſpartariæ & cetarijs: ita ſanè in omnibus exemplaribus quæ ego uidi legitur, uerùm corruptam lectionem exiſtimo, ſic reſtituendam. Nunc è ſcombro piſce laudatiſsimũ in finibus Carthaginis, & Hiſpaniæ cetarijs. atq; ut ita legendũ putem, ex eiuſdem Plinij loco lib. 9. cap. 15. adducor, ubi de ſcombris loquens ait, Hiſpaniæ cetarias his replent. Neq; enim placet quòd quidam Spartariam epitheton Carthaginis eſſe uolunt, ob ſparti abundantiam, de qua idem Plinius teſtatur. Quòd ſi quis autem hanc lectionem non admittat, & tamen coniecturæ locum ampliorem concedat, auſim credere Scombrariæ pro Spartariæ legendum eſſe. Scombrariam enim Strabo libro 3. ait inſulam à noua Carthagine ſtadijs 24. ſitam, quæ à ſcombrorum captura, ex quibus optimum garum fit, nomen acceperit. Porrò non aliud quàm Sociorum garum eſſe opinor, quod Martialis libro 7. arcanum appellauit. Sed coquus ingentem piperis conſumet aceruum, Addet & arcano miſta Faleruna garo, Hæc omnia Cornarius.

Locus Plinij emendatus.

Scombraria.

Garum arcanum.

Garus aſſociorum (inquit Io. Langius in epiſtolis medicinalibus) fuit olim præcipuè ex piſcibus, & aliquando ex carnibus ſale maceratis, putrilaginis liquamen. Quanuis enim ſal reliqua à putredine conſeruat, ingenioſa tamen gula ipſum ad gari, alecis & muriæ liquorẽ tabeſcere multiariam coẽgit. Deinde Garorum compoſitiones ex fine operis Geoponicorum Conſtantini preſcribit: quas nos, ut in eo opere inuenimus, iiſdem uerbis, authoris ſcilicet Tarentini, ex tranſlatione Andreæ à Lacuna (à nobis collata ad Græcũ codicem) adſcribere maluimus. Sic autem habent: Quod liculmen (*liquamen*) dicitur, ſic præparatur. Viſcera (ἔγκατα, *inteſtina. uide ne Encatera quoq; ſuprà nobis memorata, aliqua gari ſpecies ſit*) piſcium (ſcombri aut ſcari, addit Io. Langius, malim ſauri) in uas aliquod iniiciuntur, ubi condiuntur ſale: ac ſimiliter tenues piſciculi, potiſsimumq; atherinæ, mulliue exigui, aut mænides paruæ, aut lycoſtomi, aut ij prorſus qui admodum minuti uideantur: omnesq; ſale pariter inſperguntur: Solíq; expoſiti inueterantur crebrò & aſsiduè agitando: ubi autem inueterati iam fuerint per calorem (τῆ θερμότητι, Io. Langius uertit in uêre. Andreas à Lacuna poſtridie, quaſi legerit τῆ ὑστεραίᾳ, & ad ſequentia retulerit) & diſſoluti, ſic ex illis garum extrahitur. Oblongus corbis denſo uimine intextus, in uas piſciculis plenum inferitur: garum autem ipſum confluit in corbem, colatumq; per ipſius corbis rimulas colligitur (*uaſculo nimirum alio quo exhauriendum*) quod liculmen uocatur. Reliquum uerò quod ſupereſt, alex efficitur. τὸ δὲ λοιπὸν πάτταμα, γίνεται ἅλεξ. Bithyni porrò garum hoc modo præparãt: Accipiunt ſcallium, (Cornarius hanc uocẽ omittit,) aut mænas exiguas, aut etiam magnas: ſin minùs, lycoſtomos, aut ſauros, aut ſcombros: aut horum omnium miſcellam: quos quidem conijciunt in piſtoriam ſcapham aut mactram, in qua ſcilicet mos eſt farinam ſubigere. Cæterùm ad modium piſciũ ſalis ſextarios duos Italicos adijcientes tandiu permiſcent, donec exactè piſces ſali miſceantur. Quos quidem ſic relinquentes nocte una, poſtea in fictilem ollam injiciunt, Solíq; ſine operculo exponunt duũm aut trium menſium ſpacio, ferula agitantes per interualla. poſteà uerò operculum imponentes, reponunt. Sunt qui ſingulis ſextarijs piſcium, uini ueteris ſextarios duos infundant. (*ſic præparatam, beau coopertam reponunt in uarios uſus, ænogarum uocant, Io. Langius.*) Si uelis garo confeſtim uti, hoc eſt minimè ſoli exponere, ſed elixare, ſic facies: Accipito ſalſuginẽ liquidam (ἅλμην σακτὴν: Cornarius uertit, muriam ſtillatitiam & excolatam) probatamq; ſic, ut ouũ, ſi illi injiciatur, natet: ſiquidem ſi deſcenderit, nondum ſatis ſufficientem portionem eſt nacta. Dein uerò in ſalſuginem ipſam infuſam nouæ ollæ conijciens piſcem, addensq; origanum, ollam igni moderato admoueto, donec feruefcat, hoc eſt, paululum minui incipiat. nonnulli ſæpam adijciunt, poſteaq; ubi totum refrigeratum fuerit, id in colum infundito, eodemq; ſecundò & tertiò, donec euaſerit quàm puriſsimũ, percolato. Quo tempore garum ipſum, ollam operculo obturans, reponito. At uerò Garũ præſtantius, quod nimirum cruentum (αἱματῶδες) dicitur, ſic præparatur. Viſcera Thynni, (aut ſcombri, addit Io. Langius) unà cum branchijs, ſanie, & ſanguine ſufficienti ſalis portione inſpergunt: uaſeq; aliquo incluſa ad duos menſes, ut plurimùm, ſic immota ſeruantur: Quibus expletis, uaſeq; ipſo pertuſo egreditur garum hæmatium dictum, ac ſi dixeris ſanguiculum, aut ſanguinolentum, Hactenus ex Geoponicis.

Garum ex tempore.

Garus hæmatium.

Io. Langius in epiſtolis ſuis, eruditis ſanè & cognitu dignis, garum non ſociorum, ſed aſſociorum dicendum putat, quaſi aſotorum. aſoti enim (inquit) dicebantur prodigi helluones, qui cibariorum & potus luxuria paterna decoxerant bona. quare gari cognomen apud Apicium, Plinium ac Martialẽ, abiecta litera a, mutilaſſe credo librarios, Sic ille. Mihi ueriſimile non eſt apud hos omnes, eodem modo corruptã fuiſſe lectionẽ: & ſimiliter apud Senecã. Quid illud ſociorum garum, precioſam malorum piſcium ſaniem, non credis urere ſalſa tabe præcordia? Quod ſi aſotorum legendum intelligendumq; eſt, quorſum attinet ſcribi aſſociorum?

Sociorum garum.

Quod ad muriem attinet, (inquit idem Langius,) ut uarios eius ad ſalgamorum, uini, & ſalſamentorũ uſus, ita tres ipſius ſpecies reperio. Prima ex aqua cœleſti uel fontana, ſale & melle unà maceratis, conſtabat: qua ſolùm in uindemijs uina, ut fierent defæcatiora, condiebant, cuius præparationem in epiſtola de uini cum ſale miſtura, ex ueterum cõmentarijs abunde docuimus. De

Muriæ ſpecies tres.

Prima ad uinũ curandum.

Digitized by Google

Altera ad salgamorum conditu-ram.

muria qua uina curabantur scribit Columella lib.12.cap.25.& M.Cato cap.104. Altera uerò muriæ species, qua ueteres ad olerum, radicum, pomorum, salgamorumq; omnium condituras utebantur, Græci ἄλμιλλα καττυβὶς, muriam uel salsilaginem colatam, & à fæcibus depuratam (*Ex Geoponicis paulò antè ἄλμιλλα καττυβὶς nominauimus, &c.*) Columella uerò aridam (& durâ lib.12.cap.6.)appellat: quam hac methodo conficere docet. Dolium patentissimi orificij in aprica parte uillæ, qua plurimùm Sol feruet, locato, & id aqua cœlesti repleto, aut fontana: tum indito sportam iunceã, uel ex sparto plicatam, sale candido, quo muria candidior fiat repletam. Cum salem per aliquot dies uideris liquescere, necdum muriam esse maturam intellexeris, tum subinde alium salem ingeres, donec integer in sporta permaneat, nec diminuatur amplius, quod muriæ maturitatem indicat. Et si meliorem habere uolueris, hanc in uasa picata diffundes, & opertam Soli exponito. omnẽ enim mu corem uis Solis auferet, & odorem bonum præbebit. Est & aliud, inquit, maturitatis muriæ experimentum, ubi dulcem caseum in eam dimiseris, si pessum ibit, immaturam: si uerò emerget, maturam esse scito. Et quoniam ex sale candido fiebat, illius præparationem, ut ex M. Catonis libro de re rust. cap. 88. adscribam, esse operæprecium arbitror. Salem, inquit, candidum sic facito. Amphoram defracto collo puram impleto aquæ puræ, in Sole ponito. ibi fiscellam cum sale populari suspendito, quassato, & identidem suppleto. id aliquoties in die facito, usq; adeò donec sal desierit tabescere biduum. id signi erit: menam aridam uel ouum demittito: si natabit ea, muries erit, quo (*qua*) carnem uel caseos uel salsamenta condias. Porrò, ait, muriam in labello uel patina ponito in Sole: & usq; adeò in Sole habeto, donec concreuerit: inde flos salis fiet, ubi nubi labitur, sub tecto ponito. quotidie cum Sol erit, in Solẽ reponito. De oliuis muria conditis scribit Dioscorides libro 1.cap.129. & Athenæus libro 2. Dicitur quoq; postremò muria, quum de salgamis, carnibus ac piscibus sale sicco maceratis, illorum madore sal tabescit, liquamen. Vnde Hesychius, inquit, ἅλμη, τῶν ἰχθύων ζωμός. & muria in Xenijs Martialis ait: Antipolitani, fateor, sum filia thynni: Essem si scombri, non tibi missa forem.

Tertia, falsamentorũ, præcipuè piscium, liquamen.

Muria (inquit Christophorus Encelius) habet effectum salis, & aquæ marinæ: à Germanis dicitur **saltzwasser/oder salle.** Estq; duplex, scilicet: quædam est natiua, unde fit seu coquitur sal nostrum cõmune, ut fit Hallis in Saxonia & alijs locis. Quædam est factitia, cum miscemus cœlesti aquæ salis parum. Hinc sal leue (*imò muria liquida, & muria dura, ut supra retulit Langius*) dicimus, cum liquefit sal iniectum: & econtra sal durum, cum non liquefit. & ita probatur etiam obiter sal an sit bonum. Huius species sunt, garum liquamen illud ex piscibus carnibusq; sale maceratis, fischlacken/oder peckel, (*de harengis* Heringlack) ut uocant Saxones. Præterea huius altera est species, oxalme, id est acida muria, quę fit ex aceto & aqua marina. Plinius muriam cum garo miscere uidetur, Hæc ille. Ego quod Garum ipse putat, & Germanicè fischlacken interpretatur, garum esse non puto, sed alteram speciem muriæ: nos nostra lingua Heringbüe/Bäe von heringen oder dergleichen gesaltzner fischen: nominare possumus. Muriam de carnibus salsis manantem, uocamus beitze oder saltzwasser.

Horatius Serm.2.8. in principio conuiuij, inquit, fuit Lucanus aper, &c. ---acria circà Rapula, lactucæ, radices, qualia lassum Peruellunt stomachum, siser, alec, fæcula Coa, &c. Et mox, Adfertur squillas inter muræna natanteis. His mistum ius est oleo, quod prima Venafri Pressit cella, garo de succis piscis Iberi.

Ex Hermolao. Insectorum garo legebat apud Plinium in codicibus quibusdam corruptis, libro 9.cap.17. Vbi Hermolaus, Scribendum in sociorum garo: partim ex uetustis codicib. partim ex Plinio, ubi garum laudatissimum in cetarijs, sociorum appellari tradit: item Martiali, & Ausonio, sed & Seneca. Fiebat hoc è scombris in Hispania, quod & Strabo affirmat: Herculis (inquit) insula obiacet Carthagini, Scombraria uocata, quòd ibi capiantur scombri, ex quibus optimum garum conficitur. Castigauerit locum hunc Merula prior an Domitius, ambigitur. Iam & aliquot exemplaria Romæ impressa, non Insectorum garo, sed sociorum habent.

Garus Latinum non habet nomen, ut Ausonius poëta author est, qui & liquorem sociorum uocauit. Nec sentio cum quibusdam, qui Ausonium id uelint dicere, quod nõ dicit, quasi sociorum garum appellauerit antiquitas, ut Græcũ nomen garum, Latini nominis, hoc est, sociorum, accessione mollesceret, ita ut quasi Græcum uideri desineret. Non hoc Ausonius intelligit, sed illud: Malle se, inquit, uocare muriam, cum scientissimi ueterum & uocabula Græca fastidientes Latinum in gari appellatione non habeant. Sed quocunq; (inquit) nomine liquor iste sociorum uocetur: Iam patinas implebo meas, ut parcior ille Maiorum mensis apuarum succus inunder.

Differt porrò garum à muria & alece, quòd garum ex extis scombri, & quondam gari piscis fiebat: muria ex thynno ferè Antipolim, Thuriam, inde uerò & Dalmatiam nobilitans. (*atqui hoc quoq; garum in Geoponicis uocatur, non muria.*) quanquam muria, siue muries Catoni, Palladio, Columellæ, non liquamen ex piscibus, sed salsilaginem factitiam ad caseos condiendos uinaq; significat. Erat & sua Vestalium muries, ut inquit apud Festum Verrius, certis præscriptisq; rebus cõdita, ut quæ ritualis esset, & ad religionis quæsita cerimonias. Habetur & halme dicta, Latinè salsugo & salsilago apud Dioscoridem & Plinium: quanquam in medendi usu salsugo hæc à muria nihil distat. Habetur & oxalme appellata, quòd ex aceto & sale fiat, nam gari genus acidi

Halme.

Oxalme.

oxygarum

oxygarum appellatum, ipſo nomine ſignificatur. Columella oxygarum moreti genus facit, & oxyporum quoq; dici poſſe uult, rationem eius condendi totius operis fine reddit. Videtur id nominis habere, quia cum uſus exigit, aceto garoq; diluitur. Sunt & ſua medicis oxypora, ſicut & hydrogara, & œnogara, & elæogara. alioqui elæogaron & ferculi genus erat delicati, quod Sybaritícum miſſum in cœnis appellabant: quoniam Sybaritæ, quo anno id ganeæ inuenißent, perißſent, autore Spartiano, Hæc Hermolaus Corollario 234. Et rurſus Corollario 963. Salſugo, id eſt halme, itemq; muria uocari poteſt: quanquam & aliud genus muríę inter ſales diximus. A garo differt halme, etiamſi utrunq; ad piſces, Galeno teſte, pertinet. Garus eſt ſanies inteſtinorū ipſa. halme uerò muries & ſalſilago piſcīū inueteratorū, hoc eſt ius ſalſum in quo ſeruantur, quam mulieres noſtræ uulgò ſalimuriam appellant. Hæc à ueteribus & ſalſugo Thaſia uocari ſolita eſt: ita condebantur inueterabanturq; piſces ij, quicūq; in pruna & craticula cōmodè coqui poſſent. ob id eos Ariſtophanes anthracidas, hoc eſt prunarios & carbonarios uocauit: nos, ut arbitror, aleculas. Huiuſmodi ſunt ſmarides & mænæ: item chalcides, quas & chalcidicas & ſardas, & ſardinos quoq; appellant. item trichides uel trichiæ, &c. Eiuſdem ſortis arbitror hepſetos à coquendo nominatos, quos Artemidorus etiam pleſtos uocauit. His generibus proximę ſunt & thriſſæ. Ex aceto & muria fit quod oxalme dicitur: ſicut apud Cratinum ex allio & muria ſcorodalme. Qui iocularem quæſtionem ſiue gryphum in conuiuio propoſitum non ſoluiſſent, multabantur hauſtu muriæ: ſed ita, ut in uino paulatim, & cū interſpratione biberetur. Apud alios uictis meracum, uictoribus oſculum dabatur, Hermolaus. Ebria Baiano ueni modo concha Lucrino, Nobile nunc ſitio luxurioſa garum, Martialis libro 13. de oſtrea. Gari uel potiùs oxelæogariex encraſicholis parandi rationem meliorē quàm ueteres tradiderint, ex Rondeletio ſuprà interpuas (pagina 78.) præſcripſimus. Prouinciæ uulgus & qui litora Liguſtica colunt, mache tam uulgò uocant liquamen ex piſciculo eiuſdem nominis, ut à Bellonio cognoui. Garū quomodo fiat alicubi in Germania piſciculis ſupra lapides ſale conſperſis, Bernardus Deſſenniius in libro de compoſitione medicamentorum alicubi deſcribit. His miſtum ius eſt oleo, quod prima Venafri Preſsit cella, garo de ſuccis piſcis Iberi, Vino, &c. Horatius 2. Serm.

Apicius Cælius libro 1. cap. 7. De liquamine emendando, ſi odorem malum fecerit. Cap. 31. Oenogarum in tubera. Cap. 34. Oxygarum digeſtibile. ¶ Libro 2. cap. 2. Iſicia hydrogarata.

Siſtit omne ex ſalſis piſcibus, itemq; animaliū carnibus garū, nomas, hoc eſt quæcunq; paſcendo ſerpunt, ſi eo foueanē, (κατεπαλαξθὲν. i. illitum, ſed Marcellus legit κατεπωτουμένην ex codicib. manuſcriptis: & cōuenit, inquit, quoniā liquidū eſt.) Medeī idem morſibus canū, (*Marcellus addit rabidorum.* κυνοδήκτοις ἰάτρια.) Injicitur præterea clyſtere in dyſenteria, ut quæ exulcerata ſunt ſiſtat & emendet: & in dolore coxendicis, ut quæ exulcerata non ſunt, proritet, (Marcellus addit, ad exulcerationem. ἵνα τὰ ἀνέλκωτα βέλτιον.) Dioſcorides libro 2. Vbi Matthiolus: Fuit olim (inquit) garum, complurium ciborum condimentum, adeò ut nullus ferè liquor, quí ad gulæ luxum magis præſtaret, ab antíquis fuerit excogitatus. Veruntamen de hoc non intellexit Dioſcorides: ſed generatim de omni piſcium & carnium muria, qua hæc diutiùs aſſeruari ſolent. Garum pluríùm calefacit & exiccat: quamobrem à nonnullis medicis ad putrída ulcera adhíbetur. Clyſtere etiam injicitur ad dyſentericos & coxendicum dolores, Galenus & Aëtius. Muria ſalſorum piſcium more gari putridis ulceribus congruit, dyſentericisq; ac coxendicū doloribus injecta meretur. ſui enim acrimonia humores coxendicem uexantes trahit, ac per inteſtina educit. putrída uerò ulcera in dyſenteríjs abluit & exiccat, præcipuè tamen ſilurorum mænularumq; muria quídam medici ad huiuſmodi morbos utuntur, quam nos interdum ad putrída oris ulcera accōmodauimus, Idem. Salſarum uerò oliuarum muria ad dyſentericos iugiter utimur injicientes expurgandorum ulcerum gratia, horæ ſpatio anteaquam clyſter pro cruſta inducenda infundatur, Aëtius. Garo ambuſta recentia ſanantur, ſi quis infundat, ac non nominet garum. Contra canum quoq; morſus prodeſt, maximeq; crocodili, & ulceribus quæ ſerpūt, aut ſordidis. Oris quoque & auriū ulceribus aut doloribus mirificè prodeſt. Muria quoq;, ſiue illa ſalſugo, ſpiſſat, moret, extenuat, ſiccat. Dyſentericis utilis eſt, etiamſi nome inteſtina corripit. Iſchiadicis, cœliacis ueteribus infunditur. Fotu quoq; apud mediterraneos aquæ marinæ uicē penſat, Plinius. Garipiſcis capite uſto, ſuffitu extrahi ſecundas morantes aiunt, Idem. De medicina ad aures ex garo, lege ſuperiùs ubi Cornarij uerba retulimus, circa principium. Garus piſcis eſt cuius fel recens, & inueteratum uino, auribus utiliſsimum eſt, ut quídam (Textor Rauiſius, ſi bene memini) ex Plinio recitat. Sunt qui præcipuè contra omnia aurium uitia laudent gari excellentis ſociorum cyathum in calice nouo lenta pruna decoquere: deinde ſpuma pennis deterſa, poſtquam deſierit ſpumare, tepidum infundere: ſi tumeant aures, coriandri ſucco priùs mitigandas ijdem præcipiunt, Vuottonus. Et tuæ medetur garum cochlearibus ſubditum, Idem. Cornu ceruí in acído garo incoquitur, & inde dentes dolentes utiliter colluuntur, Galenus ex Archigene, libro 5. de compoſ. ſec. locos. Alex deferuefacta unguium ſcabriciam extenuat, Plinius. Sed de Alece, & remediis ex ea, pluribus ſcriptum nobis eſt in A. elemento. Hoc ampliùs hic notabimus, haleculā diminutiuū ſemper pro piſciculo accipi, nec legi niſi bis apud Columellam, ut illic citauimus. Alex uerò in fœm. gen. ſine aſpiratione, etſi in Græci codicis Geoponicorum

Oxygari nat...

Halme.

Muria.

Anthracides.

Mache ta piſcium, & liquamen.

Alex.

Halecula.

Digitized by Google

fine ἅλς legitur: & halec gen. neutro apud Horatium ac Plautum, (alibi tamen apud Horatium non aſpiratur, Siſer, alec, fæcula Coa. Mihi quoquo modo ſcribatur hoc nomen ſemper aſpirandum uidetur) ſemper liquorem tantùm, ſiue æmulum gari, ſiue uitium eius ſignificare apparet, nam ſicubi grammatici pro piſce accipiunt, ut apud Plautum aut Martialem, pro liquore etiam cõmodè, aut cõmodiùs, interpretari licebit. ¶ Garum cathartícum, melancholícum humorem educens, deſcribitur in libro de dynamidijs, inter nothos Galeni.

Garum facit ad delectationem, Galenus de uictus ratione in morbis acut. Commentario 1. Caricæ ſi cum alio quopiam eorum quæ facultatem habent acrem, aut omnino incidendi ac extenuandi, aſſumantur, iuuabunt non ſolum illos quibus iecur (aut lien) obſtructum aut ſcirrho affectum eſt, ſed etiam ſanos. Siquidem iecoris meatus apertos eſſe, non ægrotis modò, ſed ſanis etiam eſt tutiſsimum. Ad eum igitur modum uulgò ficubus cum ſale tenuante, aceto & garo præparatis ueſcuntur, quòd ipſas utiles eſſe experientia didicerint, Idem lib. 2. de aliment. fac. cap. 8. Et rurſus cap. 11. Ex cibis omniũ primi ſumendi ſunt, qui celeriter peruadunt, corrumpuntur autem ſi in uentrículo morentur diutius. Nec omnino ignorare homines mihi uidentur, qui ordò in ijs quæ mandunt, ſibi ſit ſeruandus: quandoquidem ipſos uideas in plurimis cibarijs eum ſeruare. Præſumunt enim radiculas, oliuas, & fœnumgræcum ex garo: poſt hæc, maluas, betam, & alia id genus olera cum oleo & garo. Et capite 20. Cum Protas rhetor quídam uentrem ſibi poſt eſum pomorum ac pirorum auſterorum deijci narraret, rogaui ut mecum uel unum diem uiueret, ut ſcirem quo tempore & quàm multis ueſceretur aſtringentibus. Ac primùm hominem ſtatim ſum hortatus, ut more ſuo uiueret, néue ulla in re conſuetam ſibi uictus rationem immutaret, ipſe autem cum poſt balneum paucula aqua præbibita, fœnumgræcum, radiculam, & id genus alia (quæ ante alios cibos omnes ferè ſumere conſueuerunt) ſimiliter & ipſe ſumpſiſſet, uinumq; dulce quantitate mediocri adbibiſſet, comedit deinceps maluas cum oleo & garo, & pauco uini: & poſt illa piſcis quídpiam, ſuillæ & auis: deinde, cum ſecundo bibiſſet, pauco tempore intermiſſo, ſumpſit pira auſtera. Poſtea deambulatum progreſsi, non multùm deambulauimus, cum uenter illi maiorem in modum eſt ſolutus. Quæ cum eſſem conſpicatus, pactus ſum cum amico, ut poſtri die, quæ ad ſuam uictus rationẽ pertinerent mihi cõmitteret. Qui cum mihi promptè eſſet aſſenſus, prima omnium, poſt balneum, pira exhibui: deinde alia deinceps, ut cõſueuerat. quibus peractis, non modò non uehementer, ſed ne mediocriter quidem aluum deiecit. Mirabatur ſanè (ut par eſt) rei euentum, cauſamq; eius à me ſciſcitabatur. Cui ego: Nam cum garum (inquam) unà cum ijs quæ cum eo ſumpſeras, aluum ſuapte natura ſubducat, idq; iam antè fecerit, aſtringentia poſtremo loco ſumpta, ijs potiſsimùm, qui ſtomachum habent imbecillum, deiectionis ſunt cauſa, uentrículum roborantia, & ad expellendum deorſum, quæ in ſeſe cõtinet, incitantia, quod magis (inquam) fatebere, ſi cras prima omnium aſtringentia ſumpſeris: ſecunda autẽ poſt illa, carnoſa: omnium poſtrema, quæ cum oleo & garo manduntur. Minimè, inquit: repentè enim uomerem, ſi maluas ultimas cum oleo & garo manderem, &c. Idem Galenus libro 5. de ſanitate tuenda, (& rurſus libro 6.) ex garo & oleo ante cibum aſſumptis oleribus, aluũ (præcipuè in ſenibus) ſolui ſcribit. Et Cõmentario 1. in Hippocratis librũ de uictus ratione in morbis acutis: Qui cerebrum (inquit) cum oleo & garo condiunt, totum ex ipſis tum diſſimilare, tum ſibi ipſi pugnans efficiũt: cerebro quídem ſtabili & tardè meante, miſtis uerò ipſi ad deiectionem excitare idoneis. Pari modo & de ouo dicendũ, ſiue cum melle, ſiue cum ſale, ſiue cum garo aſſumatur. Et lib. 1. de alim. facult. Ex beta & lente edulium ſi cum garo dulci paretur, aluũ magis ſubducit. Idem lib. 5. de compoſ. ſec. locos, acidi gari meminit. ¶ Confectio gari Ioachi martyropolitæ, ex Galeni de medicamentis parabilibus libro 3. cap. 134. (quanquam ſpurius eſt.) Accipe fruſtulorum panis non fermentati, non conditi, putrefacti libram: nigellę tziaricam, ſemicontuſam mentham, calamintham buniſam, aridam, utranq; ſemilibræ pondere. rutæ, ſylueſtris thymbræ, fœniculi, ſingulorum tramía quadraginta. aneſi tramía trigínta. nanachuam tramía quadraginta. uuarum paſſarum pinguium maturarum ſemilibram. palmularum mundarum tziaricam. mellis ueri hilari meliſq; ſemilibram. ſacchari cantij tziaricam. roſarum aridarum, aut humoris ab ipſis per ignẽ extracti tramia centum. Hæc in dolíolum cum aqua conjcienda ſunt, Soliq; per quadraginta dies exponenda. Ipſis uerò adijcere oportet in puro linteolo deligata ligni aloes tramia quinq; ſpicæ tramia ſeptem. caryophyllorũ tramia duo. croci tramia tria. maſtiches, thuris, utriuſq; tramia decem. ſtruthij corticis tramia quíndecim. muſci tramium. ampar tramia duo. Omnia linteolo inclu ſa in dolíoli medium ſuccum demittito: & per quadraginta dies quotídie terito, & exprimito, ſuſpendens uidelicet in dolio, in medio ſucco. Et poſt quadraginta dies aquam ſucco ſuperfluitantem colligito, & in altero uaſe reponito: & in ſuccum alteram aquam inijcito, & utraq; inſolato. ſed poſtquam totum ius coactum fuerit in altero uaſe, tunc in nitído cacabo, aut in olla uſq; ad tertias decoquito, & coroneis maturis impleto. Linteolum autem nunquam de medio garo exímito. Et optimum garum, omnibusq; hominibus utile conficies. ¶ Apicius mullos piſces in garo enecatos ſapidiores fieri docuit, Io. Langius. Sic congrũ quoq; coquus apud Sotadem Comícum ſuffocat ἰχθῦν ἅλμῃ δυσωδεστέρᾳ: & noſtri ganeones lampredam in uino Cretico.

¶ Γάρος, γάρου, καὶ ἅλμη, Heſychius. elæogarum.

GAZAS

ϵAZAS, γάζας ἰχθὺς πολὺς γάζης, κεκαρφισμένος, Hesychius. Videtur autem Gazas piscem significare: & γάζης alia esse dictio à nouo principio, satiatum significans.

GEMMA maris, inquit Albertus libro 7. circa litora nostri maris capitur. Ego nullum huiusmodi Germanorum uocabulum hactenus audiui, & imperitum librarium pro ipuma, gemma legisse suspicor. Vulgò enim Meerschum, id est Spumam marinã, uel Seeschwum, id est Fungum marinum uocitant animal, quod uel lepus marinus Bellonij est, uel ei cognatum.

GENARIDES, γεναρίδες, nominantur à Tarentino in Geoponicis Græcis.

GERRES in numero multitudinis à Martiale poëta nominantur pisces salsi & inueterati soliti, ideoq; odoris fœtidi: ut libro 3. In Bæticum:

Capparin, & putri cepas alece natantes, Et pulpam dubio de petasone uoras.
Teq; iuuant gerres, & pelle melandria cana. Resinata bibis uina, Falerna fugis.

Et alibi, Fuisse gerres aut inutiles mænas, Odor impudicus urcei fatebatur. Rondeletius eundem hunc piscem esse putat, quem Græci Garum, & alio nomine smaridem uocarint, Gaza cerrum reddidit, Neapoli etiamnum uulgò dicuntur cerres, Massiliæ gerres, &c. ut suprà in Garo recitaui. Plinius tamen in piscium catalogo ad finem libri 32. gerres à garo segregat. Indocti quidam literatores, gerres piscículos generi locustarum adscribunt. ¶ Cæterùm gerræ à Græcis primùm crates uimineæ appellabantur. ea uox posteà uulgò pro nugamẽtis rebusq; friuolis usurpata est, authore Festo Pompeio, &c. Plura leges in Dictionarijs.

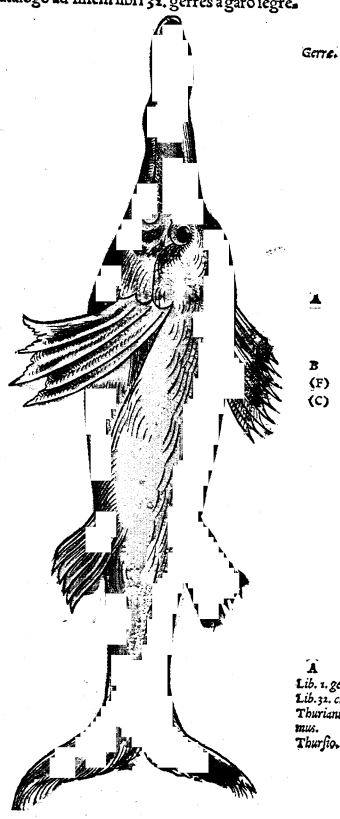

DE GLADIO SEV XIPHIA PISCE, BELLONIVS.

Iconem Bellonius nullam dedit, nos qualem olim accepimus à nobili quodam uiro in Oceano Germanico delineatam, etsi minus accuratè, hìc apposuimus.

XIPHIAS Græcis, Latinis gladius, Venetis Spada, Genuensibus Imperator, nostris Ardea marina, Heron de mer: Burdegalensibus, Grand espadas.

Cetaceus est piscis, ad Thynnum plurimùm accedens: quo, sale condito, nostrates (quibus infrequens est) pro Thynno interdum utuntur. Pelagius magis est, quàm litoralis, Byzantinis frequẽs: hoc à Simia marina (quam etiam Genuenses piscẽ spadam nominant) distans, quòd hęc cauda, ille uerò rostro sit ensiformi. Proinde à Thynno non ipso tantùm rostro, uerumetiã cute minus nígricante differt: sub qua præter aliorum piscium morem, plurimæ squamæ delitescũt. Cætera Thynnum refert, nempe ipsa corporis crassitie, pinnis lateralibus, atq; adeo cauda, quæ illi etiã lunata est. Quinetiam prouectiori Xiphiæ ensis sesquicubitalis longitudinis uice rostri à natura exhibitus est.

DE EODEM, RONDELETIVS.

Ξιφίας à Græcis dictus, à Gaza & Plinio gladius uertitur. Strabo γαλεώτου & κύνα nominari testis est. Et Plinius: Tomus Thurianus, quem alij xiphiam uocant. Et marini canis partem à Romanis thursionem dictam fuisse apud Athenæũ legimus. A nostris emperador. A Massiliensibus & Italis pesce spada. Hìc aduertendum alium esse piscem ex galeorum genere qui à nostris peis espase (*Hanc in Mustelorum genere uulpem alibi facit Rondeletius, Bellonius simiam*) nominatur, ne quis ob nominis nostri cum Italico affinitatem decipiatur.

Digitized by Google

Gladij piſcis roſtrum expreſſum eſt, ad figuram à Ioan. Caio Anglo nobis miſſam (cuius deſcriptionem in Corollario poſuimus,) corpus reliquum ut à Rondeletio exhibitum eſt.

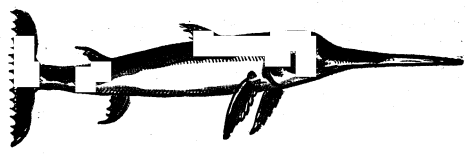

Xiphias piſcis eſt cetaceus, aliquando decem cubitorum magnitudinem attingens in noſtro mari, roſtro mucronato, maxilla ſuperiore ad duorum cubitorum longitudinem accedente, valde dura & oſſea, gladij figuram referente, quæ ob id ξιφος dicitur, id eſt gladius, unde toti piſci nomen. Inferiore maxilla breuiſſima, trianguli forma. Dentibus caret ξιφίας, ſed horum uicem quatuor oſſa oblonga & aſpera in palato habet. Oculi rotundi ſunt & prominentes, ante hos foramina. Pinnas habet duas ad branchias, in medio fere uentre unicam. Magnam aliam in medio dorſo, & paruam non procul à cauda. Extremum corporis priuſquam cauda incipiat, latum & planum: in cuius plani medio erigitur tuberculum, unde incipit cauda creſcentis lunæ figura, thynni modo, ſed latior. Reliquo corpore eſt rotundo, cute aſpera, ſi à cauda ſurſum manus ducatur: ſin cõtrà, læui. Dorſum nigricat, ſplendeſcitq; panni ſerici inſtar. Venter candidus eſt planeq; argenteo et ſplendente colore, maximè in aquis. Branchias octonas & duplices habet, teſte etiam Ariſtotele. Internæ partes eædem cum internis partibus thunni.

Lib. 2. de hiſt. cap. 13.

F Carne eſt longè candidiore quàm thunnus, nõ inſuaui, ſed cõcoctu difficili, multũ nutriente.

C & D Aeſtate ab œſtro ita diuexatur, quemadmodũ & thunnus, ut in terram & naues inſiliat. Sub pinna uerò hæret exiguum animal: quia ob pinnæ articulum cutis illic mollior teneriorq; ſit, facileq; illinc ſanguinem exugere poſſit: & ita tenaciter hæret, ut nulla corporis agitatione poſſit excuti. Roſtro xiphiæ tantum ineſt robur, ut eo naues perforentur. Trebius Niger, ut refert Plinius, xiphiam, id eſt, gladium roſtro mucronato eſſe tradit, ab hoc naues perfoſſas mergi in Oceano ad locum Mauritaniæ, qui Cotta uocetur non procul à Lyco (Lyxo, Vuottonus, aliàs Lixo) flumine.

Lib. 32. cap. 2.

E Piſcem hunc maximè pertimeſcũt piſcatores noſtri: ſi enim in retia inciderit, roſtro, ſummaq; ui omnia diſrumpit, ut multò plus damni adferat q̃ lucri, quod ex eius captura ſperare poſſint.

COROLLARIVM.

A Gladius non cetus eſt, ſed piſcis cetaceus. Græcè xiphias dicitur & inflectitur, ut Aeneas: non xiphius, ut lupus, ſicut recentiores quidam imperitè uſurpant: quanquam in Heſychij dictionario, in quo innumera ſunt corrupta, legitur: Ξιφίας, ιχθὺς ποντος, καὶ σίλλος, ξιφιὸς ὁμοίως. Apud eundem pro ξ. ſcribitur etiam σκ. σκιφίας pro ξιφίας. Σκίφθ., ξίφθ., οἱ μὲν τὸ ἐγχειρίδιον, ἄλλοι δὲ τὸ ἀκόντιον. Athenæus quoq; ex Epicharmo σκιφίαν nominat. Aelianus de animalibus 13. 4. ex Meſſenia Menandri hos uerſus recitat: Ἐὰν με κινῇς, καὶ ποιήσῃς τὸν χολιὸν Ἄπτασαν, ἅστερ καλλιωνύμου ζῶσαι, Ὃν ἡ δεξιφίων τὸ ὀξιφίας κυνίς. Verſus quidem poſtremus apparet corruptus. ¶ Αὐτὸ δ' ἰχθύδια σκῶπα λεγ' ὡς ἐμὲ μακμώσετα Δελφῖνάς τε, κύνας τε, καὶ εἴ ποθι μείζον' ἔλησι Κῆτος, Homerus Odyſſeæ μ. de Scylla. Thynni (inquit Polybius, ut Strabo recitat lib. 1.) cum gregatim præter Italiam acti elabuntur, & Siciliam attingere prohibentur, in maiores incurrunt belluas, utpote delphinos, canes, aliosq; ceraceos piſces. Ex quorum uenatione galeotas, quos & xiphias aſunt, & canes nominari, (ὃς καὶ ξιφίας λέγεσθαι καὶ κύνας φασί, Strabo. ὃς καὶ ξιφίας φασί, καὶ κύνας καλοῦσιν, Euſtathius) pinguescere ferunt. Latinus interpres ineptius hæc tranſtulit. Scribitur autem Græcè γαλεώτης, ut Χρύσης, prima inflexione pariſyllaba. Quanquam Maſſarius galeos etiam in recto proferri putat, unde genitiuus galeotis formetur. Huius piſcis (inquit) Plinius meminit libro xxxij. cum dixit: Nihil eſt uenenatius uſquam quàm in mari paſtinaca, utpote cum radio eius arbores necari dixerimus. hanc tamen perſequitur galeos, idem & alios quidem piſces, ſed paſtinacas præcipuè. Nam & Oppianus trygona, id eſt paſtinacam: & xiphiam, hoc eſt gladium, ſiue galeotẽ, diras pugnas inter ſe cõmittere ſecundo uolumine tradidit: quod quidem retulimus, ut errorem Sipontini, aliorumq; refelleremus. non enim galeus, hoc eſt muſtellus, ſequitur paſtinacam, & alios piſces ut ait Plinius, cum ſit generale, non ſpeciale nomen, ut autor eſt Ariſtoteles & Galenus: ſed galeos, quem xiphiam ſiue gladium uocari diximus in hodiernum diem Græcis xiphiam, & noſtris piſcem

Gladij, aliàs canes dicti.

Galeotæ.

ſcem ſpatham cognominatum, Hæc ille, qui in hoc fallitur quòd Oppianũ ſcribit libro 2. pugnæ inter paſtinacam & gladium meminiſſe, cùm is ſimpliciter, & gladio & paſtinacæ, utriq; ſua arma naturam eſſe largiatur dicat, huic in cauda, illi in roſtro, ut in B. recitabimus. Mihi ſanè reſtius γάλεως, à quo γαλέωτ& gignendi caſus procedat, minimè placet: neq; enim apud Græcũ authorem aliquem reperitur: neq; aliud ſimile nomen proparoxytonum. nam νέως, (cuius accuſatiuus νεῶτα cum εῶς præpoſitione in uſu eſt,) accentu differt: μυΐλεως declinatione, ut νέγκως quoq; & huiuſmodi: νεφέγκεως, εὔγκεως, & ſimilia, his quidem utriſq; conueniunt, ſed in ως purum non exeunt. Galeos quoq; uocatur xiphias, & θρᾶσυς, Vuottonus: Maſſariũ ſcilicet ſecutus. θρᾶσυς uocem corruptam eſſe puto, & thurio uel thurſio pro ea legendum. ¶ Canes quidem alioqui piſces de muſtelorum genere uocantur, de quibus ſuo loco diximus: Gladios uerò poëta eodem nomine nuncupaſſe uidetur, quod ſimiliter ut canes galei (id eſt muſteli) cæteros piſces perſequantur. Quamobrem ut canum nomine ab illis, ſic etiam galeotæ, tanquam galei quidam dicti ſunt. cetaceos enim galeos referunt magnitudine, robore, pinnarum ſitu: cauda etiam lamiam Rondeletij, quæ & ipſa galeorum generis eſt.

¶ Fuit etiam marinus canis carmine Homeri celebris, cuius fruſta Romæ thuriani pulmenti nomine uendebantur Rutilij Ruffi ætate, qui res geſtas populi Romani condidit, Maſſarius ex Hermolao. Marinus canis eſt (inquit Athenæus interprete Hermolao) cuius fruſta Romæ Thuriani tomi ſiue pulmenti nomine uendebantur tribus obolis in libras. Hoc & thurſionem dici ſolitum affirmat Latina lingua, ſuauiſſimum id ac lautiſsimũ prodendo. Galeoten & Xiphian quoq; dici ab aliquibus hunc piſcem uideo, ex Strabonis & Plinij hoc in loco ſententia. Fortè uerò thurianum uel thurionem dictum quis putet à Thurijs oppido Italiæ, ceu illuc primò ſit conuectus è Sicilia, ubi frequens eſt. De Thurſione delphino ſimili, & roſtrato ut canicula, dictũ eſt alibi, ut inde forſitan & huic nomen datum ſit, Hermolaus in Plinij librum 32. cap. ultimo. Et in Corollario, ubi de ſibro quadrupede agit: Hic & à Plinio Tomus Thurianus, ut ego quidẽ primus comperiſſe ſuſpicor, appellatus eſt. Athenæus & Thurionem ſiue Thurſionem dici obſoniũ hoc Latina lingua ſolitum affirmat, ſuauiſſimumq; id ac laudatiſsimum fuiſſe. Dictum (hunc piſcem) & ſcyllam, & lamiam & carchariam quoq; arbitror à nonnullis: unde coniecturari liceat, aut eum eſſe thurionem, quem nos uulgò ſturionem appellamus: aut quod uerius exiſtimandum eſt, ab eo quaſi delicato & cupediario piſce nomen accepiſſe. Notandum Ariſtoteli aliud quodammodo, ſed affine tamen genus uideri ſcyllam, & canem marinũ, Hæc ille. Et mox, cum & prædictos piſces nominaſſet, & phocænam: quæ Latinè à Gaza tirſio ſiue turſio uertitur: in Plinij codicibus torſio: ſubdit: Aut ſi non iſdem omnino ſunt piſces, quod & ratio nonnulla ſuadet, certè ſimiles fateri eos neceſſe eſt. Nos de ſturione longè alio piſce in Acipẽſere ſcripſimus. Lamiã quoq; uel ſcyllam aut carchariam canem, ſui diuerſiq; à gladio ſimul & ſturione generis eſſe, ex iis quæ ſuprà in Canum piſcium hiſtoria ſcripſimus, liquidò conſtat. ¶ Tomus de parte ſeu segmẽto piſcis propriè dicitur: ſed totus etiã piſcis gladius ſynecdochicè tomus Thurianus dici fortaſsis poterit, ut Cybium & ſalſamentũ eſt à cubi figura dictum, & κυβάκις piſcis Oppiano. Rutilius Rufus à piſcatoribus propriis, tribus obolis minã opſonij, & maximè Thuriani dicti, emebat. Eſt autẽ hæc pars marini canis ſic appellata, Athenæus. ὀξυρυγχος, xiphias piſcis, Heſychius, & Varinus, eſt quidem hoc uocabulũ Thuriano confine, ut ab eo corruptũ uideri queat. Gladius à noſtræ ætatis Græcis etiam rectè Xiphias appellatur: Maſsilienſes piſcem imperatorẽ nominant, quòd gladium ueluti imperatores picti gerant. Iidemq; alium piſcem Spatam ex eo appellant, quòd eius cauda gladij ſpeciẽ ſimilitudinemq; gerat. Itaq; cum audies in prouincia Narbonenſi nominare Spatam, non exiſtimes eſſe, quem Itali Spatam piſcẽ appellant, ſed alium hũc, quem modò dixi, Petrus Gillius. ¶ Gladius eſt piſcis quem noſtrates militem uocãt, Albertus.

Sed idem alibi barchoram, id eſt teſtudinem marinam, aut eius ſpeciem quandam uulgò militem uocari ſcribit. Roſtri quidem enſiformis in hoc piſce tam euidens eſt nota, ut ab eadem in diuerſis linguis nomen ei eadem ſignificatione ſit factum, Xiphias Græcis, Gladius Latinis, Spada (pro ſpatha) Italis, Schwertfiſch Germanis, Schwerdefiſſhe Anglis. Bellonius gladium apud Cenomanos Gallos ardeam marinam nominari ſcribit, à roſtri ſcilicet rectà produ- *Ardea mar.* cti longitudine. quare cum acum etiam piſcem in Oceano (Hornfiſch appellant in lacu Suerí- *Acus.* nenſi & alibi) roſtro ardeam referre dicant qui uiderunt, & gladio piſcis non diſsimilem eſſe, ſed non longiorem cubito, idem utriq; nomen in uulgaribus linguis, maioris duntaxat & minoris expreſſo diſcrimine, attribui licebit: quod tamẽ, cum toto genere differant, non probo: preſertim cum alia eorum nomina propria habeamus. Eſt & grus marinus in Corinthiaco mari, quinde cim pedum magnitudine, cuius caput & os gruis alitis ſimilitudinem gerit. Quærendum an ſerra quoq; piſcis gladio cognatus ſit, non uerè cetus ut Rondeletius pingit. *Grus mar.*

Xiphias in Danubio capi, Aelianus duobus in locis refert. In Dania, in lacu Suerinenſi, & B paſsim ad Oceanum Germanicum notiſsimi ſunt. Capiuntur xiphiæ circa Zephyrium, quod extremum eſt Italiæ promontorium, Spartiuentum à nautis hodie nuncupatum. Noſtra quidem (*circa Romam nimirum*) litora rarò adeunt, ueluti qui perpetuis maris æſtibus, ut in freto accidit Siculo, gaudere uideantur, Iouius. ¶ Gladius à roſtri mucrone ſic dictus, branchias habet octonas

duplices, *(Idem Rondeletius cõfirmat, Gillius uerò quadruplices ei adtribuit,)* Ariſtot. Fel eius collectum intreſtinis commiſſum eſt, Ariſtot. Vnicum ei inteſtinum eſſe rectà extenſum audire meminì: quod ſi uerũ eſt, miror & ueteres & recentiores hoc tacuiſſe. Fel habet à iecore ſemotũ, Vuotonus. In mari Tyrrheno xiphiæ nauicularum magnitudinem æquant: quorum, dum natant, tertia ferè corporis pars ſupra mare eminens fertur, ut Strabo author eſt. Crebrò delphini magnitudinem excedunt, Maſſarius. Ge. Fabricius effigiem gladij ad ſceleton delineati ad me miſit, cuius longitudinem fuiſſe ſcribit pedes uiginti, latitudinẽ tres, roſtri per ſe, pedes ſex cum tribus quadrantibus. Xiphiam Ariſtoteles habere ait roſtri partem inferiorem paruam: ſuperiorem magnam, reliquo corpori longitudine æqualem, oſſeam, hoc & ξίφος uocari, id eſt gladium, dentibus carere, Athenæus. In ipſis quidem Ariſtotelis quí extant libris, hæc de gladio prodita non reperio: neq; uerum fortaſſis eſt quod de roſtri longitudine ſcribitur, ὃ δὲ καθ' ἑκάστην ὀκτάπηχυ, μέγα, ἴσον τῷ ὅλῳ αὐτὸ μεγέθει. Rondeletius piſcem hunc aliquando decem cubitorum magnitudinẽ attingere dicit in mari ad Narboneñ. prouinciam, maxilla ſuperiore ad duorum cubitorum longitudinem accedente. In pictura uerò quam proponit, maxilla eadem (ſi à mucrone ad oculum uſq; & interiorem oris angulum metiaris) paulò minùs (cauda dempta) quàm tertiam totius longitudinis partem explet: (quam proportionẽ in illa quoq; icone, quam Bellonij ſcriptis appoſui, obſeruatam deprehendi: & fermè in illa etiam, quam ad ſceleton factam Ge. Fabricius ad me dedit.) ſi uerò accuratiùs conſideres, ita ſe habet maxilla ſuperior ad totam longitudinem, ut tria ad decem: inferior uerò (in Rondeletij icone, ſimiliter à mucrone eius ad angulum oris interiorem ſumpta menſura) ut unum ad decem. ¶ Rerum quidem, non ſolùm animalium, ſimulacra ineſſe mari, licet intelligere intuẽtibus uuã, gladiũ, ſerras, Plin. Oppianus ξιφίας φερωνύμους cognominat, hoc eſt uerè à gladij ſimilitudine ſic dictos. ¶ Xiphiæ gladium Oppianus ait acutiorem ferro exiſtere, cuius horribilem mucronem haudquaquam durus lapis ferre poſsit, neq; priuſquam ſpiculo transfixerit, quidquã comedit. Idemq; ſcribit, extincto piſce, ſimul etiã corrumpi gladium, armaq; unà cum domino extingui, & deinde os manere inefficax, neq; cum eo quidquam efficì poſſe. Ego tamen cum ad portum Monœci Herculis, à piſce huius gladij iam abſciſsi robur tentarem, dura ſaxa mucrone excauabam, Gillius. Sed ipſos Oppiani uerſus recitemus aliquot ſuper hac re, tum quòd perelegantes ſunt, tum ut Maſſarij lapſus, quí paſtinacam & gladium inuicem pugnare ex hoc loco aſſeruit, redarguatur.

Τρυγόνι π, ξιφίῃ τε θοὸς κραιπνώτατα πάντα ῥυσὶς ἐγκατέβακεν, ἑοῖσιν ἔπλου ἑκάστῳ
Καρτύναις. κρὰς γὰρ μὲν ἑοῦ γράμμα ἐσκεδάνυσι Ὀρθιον, αὐτοβάρικον, ἀκαχμένον, ἔστι σιδήρου
Φώσγανον, ἀλλ' ἐπ' ἀμαυτῷ ἰσοδρυὲς, ὄμβριμον ἄορ. Οὐ κέντρου κρύπτουσαν ὑπηνέος ἐστιν ἀκωκὴν
Οὐδὲ μάλα σιφνὸν πλοῖα λίθῳ συνάπτουσα. Τοίη οἱ ζαμενὴς τε κέλευ, πανύστατα τ' ἐρωή.
Τρυγόνι δ' ἐκ νώτης ἀνατέλλεται ἄγκιον οὖρης Κόντροφον, ὁμοῦ χελιτόν τε βίην, καὶ ἀλέθεσιν ἴσον, & reliqua.

Gladij quí in Iſtro capiuntur (inquit Aelianus de animalibus lib. 14. cap. 23.) conuenientiſsimum nomen habent, cum enim omni reliquo corpore teneri ſunt & tactu mites: tum dentes eorum nec admodum curui, neq; immanes ſpectantur: καὶ οὐδ' ὠκὺς οἱ οὐ πάνυ (aliàs πάντα) σκωλοί, οὐδὲ ἐπιλωβᾶς ἰδεῖν. *(Athenæus ex Ariſtotele dentes omnino eis negat, ut Rondeletius quoq;, & uerìſimile eſt materiã omnem quæ dentibus cedere debuerat, in talem tantumq; gladium eſſe conſumptam: ſicut in ruminantibus cornutis quadrupedibus ſuperioris maxillæ dentes primores deſunt, in cornua nimirum materia eorum translata. Albertus maxillam inferiorem huius piſcis dentatam facit.)* nec ſic horret ſpina in dorſo quemadmodum delphinorum, nec in cauda: ſed quod magnam uel audientium uel uidentium admirationem moueat, ſub ipſis naribus, quà reſpirant *(at piſces aut non reſpirant, aut non per nares)* & aqua ad branchias eis influit ac refluit, in mucronem roſtrum procedit, & rectum porrigitur, ſenſimq; & leniter in longitudinem & craſsitudinem augetur: & dum ad cetaceam magnitudinem peruenit, illius etiam mucro tandem uel triremis roſtro comparari poteſt, neq; modò cum cibi inopia urgetur mucronati roſtri incurſu piſces interficit atq; exeſt, ſed etiam maxima cete propellit & ulciſcitur, non quidem armis ex ferro confectis, ſed natura comparatis: ut ij qui magnitudine proceſſerunt, contra nauem mucronem in eam defigentes, uenire audeant. Quídam gloriantur ſe ſpectauiſſe nauem Bithynicam in litus extractam, ut carina eius iam uetuſtate fathiſcens reſarciretur, atq; in ea Gladij caput affixum inſpexiſſe: cuius, cum in nauem mucronem ſuum defixiſſet, & nullis uiribus ipſum retrahere quiuiſſet, corpus quidem reliquum à ceruice auulſum fuerit: roſtrũ uerò infixum, ut à principio inhæſerat, remanſerit, Hactenus Aelianus: qui maxillam huius piſcis γνάθον appellat, his uerbis, εἰς ὀξὺν οἱ πρόσωπον ἡ γνάθος, &c. quamobrem libro 9. cap. 40. mendum eſſe apparet. In qua parte (inquit) inſitam uim habeat præclarè nouit quodq; animal, cuius & cum inſidias facit, & cum ſe defendit, fiducia nititur. Itaq; gladius piſcis pinna (τὸ πτερυγιον. lego τὸ γνάθινον, id eſt maxilla) tanquam gladio, unde & nomen traxit, ad ſe defendendum utitur. Paſtinaca aculeo ſe tuetur, muræna dentibus. Hunc piſcem uidi mortuum integrum & manibus contrectaui. eſt autem præpinguis, & adipem in dorſo habet inſtar porci, Albertus. Et alibi, Pellem habet delphini, & formam ſturionis: niſi quòd pellis plana eſt, non aſpera: & ubi finitur ad caudam, paulatim in terminatur in gracilitatem, tum ſtatim quaſi abſciſſo corpori infigitur cauda lata & biſurca. Dicitur autem gladius, quia naſus (maxilla ſuperior) eius longus eſt, ultra cubitum cum dimidio, & directè

directè habet mucronē & figuram gladij: ſubſtantia eius durior eſt cornu, mollior oſſe, colore nígra. Sub naſo autem non habet os ad ſugendum ut ſturio, ſed ad mandendum ut ſalmo. Inferior maxilla eius triangula & dentata eſt. ¶ Gladij roſtrum leuiter in enſem procedit, non minus durus hic quàm ferrū exiſtit: Dentibus & ſquammis caret, aſpero corio ut natio canúm obducitur: pinnam, ex membrana conſtantem, in dorſo habet; adeò hebetibus aculeis, ut oſsicula díceres intertexta, Gillius. Gladius piſcis longum roſtrum habet, ſimile roſtro ciconiæ, ſeu gladiolo, cætera non multum diſsímilis lucío, Eberus & Peucerus. Extremum gladij eius mucronem paulatím attenuante ſe maxilla, prorſus acutum eſſe audio, quod & Io. Caius nobis pulchrè expreſſit, in Rondeletij figura non apparet. Cognationē aliquam huíc piſci cum thunnís intercedere, ex iis quæ Rondeletius & Bellonius tradiderūt, non eſt obſcurum: nam & internæ partes eædem ei ſunt: & cauda ſimíliter Lunæ creſcentis ſpecie: & æſtate œſtro ut thunnus díuexatur.

XIPHIAE ROSTRI DESCRIPTIO ACCVRATA, AD SCELETON, Io. Caío medico Anglo authore, in epiſtola ad nos.

Xiphíæ piſcis ſummam roſtri partem, quæ gladio ſimílis eſt, ad naturale roſtrū depínximus induſtria Ioannis Betti nobilis apud nos pictoris. Ima enim roſtri pars, oculus, & reliquū corpus uetuſtate abſumpta ſunt. Pars illa roſtri ſuperior, tota oſſea eſt & dura. Sicca etiam noſtra eſt. Superficie ſua ſumma & extíma leuiter aſpera eſt: intíma & prona, læuior. Componitur ex duobus oſsibus, quæ ab ultímo ſuo fine mucronato ad caput uſq; ita coniuncta ſunt, ut unum quid eſſe to proceſſu uideantur. Vbi ad caput peruentum eſt, paulatim ſe diuídunt & díducunt, ita ut ſuperior pars ad cranium conficiendum latius aſſurgat: alterum, palati os facit, rectoq; ductu à lato in acutum tendit, parí cum ſuperiori longitudine. Medium rictum & hiatum inter utrunq; os bona ſua parte occuparunt cerebrum atq; oculi, quæ iam uetuſtate deleta ſunt. Relíquum adhuc occupat in modum cuneí materia quædam ruffa, carioſa, pínguetudine quadam unctuoſa, etiã in tanta uetuſtate, medío modo ſe habens inter durum & molle, friabilis, ita ut dígitis facile deteratur, materiei illí carioſæ, quæ in ſalícum putredíne uiſitur, non abſímilis, intertextis quibuſdam membranulis continentiæ cauſſa. Aequè & ea parte qua ſe findere occípiunt, oſsi ſuperiori incumbit media ſua parte alterum os tenue & mucronatum, eo modo quo uagínis gladiorum incumbit altera ad cultrum excípiendum uagínula. Ab eo mucrone ad extremum roſtrum, in medío latitudinis ſuæ ſpatio, ſulculus quídam eſt, uti in multis enſibus ferreis uídere eſt. utrinq; eius ſulci, leuiter in ſummo decurrit ad ultímum ferè mucronem alter ſulculus, ſed non ita altè impreſſus aut excauatus, ut eſt medíus ille. In íntima ſeu prona ſua parte ſuturam quandam habet, in media latitudine per omnem longitudinem leuiter ſe attollentem. Conſpícua tamen hæc non ita ſunt, niſi in ſicco roſtro, propter πρόσωψ & cutem, quíbus obducuntur adhuc recentia, ut in hoc noſtro quantumuis ſicco quibuſdã in locis, maxímè ubí ſe diuídit, apertū eſt. Gladius ipſe ſine pelliculis, colore eſt obſcurè pallido. Vnde tñ diuiſio illa incipit, ſemper eſt nígrior unctuoſitate materiæ, quę in ipſo rictu inter os utrūq; cõtineť. Longũ eſt os illud noſtrū (quod paruí xiphíæ roſtrū uideť eſſe) à fine ad ſummū capitís, pedes tres & ſemiſſem. Sed ad hiatū (quotenus gladíj armati homínis refert figurã) pedes duos, palmos tres. Pẽdit libras tres, uncías duas, ſiccatū ſam & annoſum.

Xiphías Oppianus inter pelagíos piſces numerat, ut Ouidius quoq;. Vide etiam ſuperiùs in B. circa príncipium. Rarò litus adeunt, Vuottonus. Capiuntur in marí & Danubío, quòd & ſalſa & dulci aqua delectentur, Aelianus. ¶ Ac durus xiphías ictu non mítior enſis, Ouidius. C

Quanta uí & piſces infeſter, & roſtrū in naues adígat, leges inferiùs, hoc in E. illud in D. ¶ Gladij & thunni agitantur aſilo canis exortu. híc tanto dolore infeſtat, ut non minus interdum, quàm delphinus exiliant. unde fit, ut uel in nauígia ſæpenumero incídant, Ariſtotel. Animal eſt paruum, ſcorpionís effígie, aranei magnitudine, &c. ut dictū eſt ſuprà in Aſilo in A. elemento. Sub canis ortum aſilum circa pínnas habent: alío autem certo quodam tempore, etiam in capite, Euſtathius in Odyſſeæ x. Idem malum Oppianus ſecundo Halieuticorum eleganter deſcribit.

Ex Aeliano ſuperiùs retulí, (in B.) quòd in eſurie roſtri ſuí incurſu, non piſces modò interfíciat, ac uoret: ſed magna etíam cete propellat & ulciſcatur. Cetus quídẽ aut balæna (der Wallfiſch) à gladío tanquam hoſte capitali ſibí timere, accolæ Oceaní Germaní referunt. De galeotis aut galeotæ potiùs pugna cum paſtinaca, lege quæ ſuprà in A. annotauímus. Xiphías balænam conſpícatus uſq; adeò metu cõſternatur, ut gladíum ſuum in terram, aut ſaxum, aut obuíum alium quemcunq; uadi (fundi) locum impíngat, & íta capite infixo ſe contineat. Balæna uerò truncum aut aliud quídpíam eſſe putans, negligens præternatat. Solæ utem mænides eum conficiunt, eò quòd pellem tenuiſsimã habeat. nam cum uíderint eum, adproperant & exedunt, Oppianí paraphraſtes capite 47. Retulit Ioannes Marius Caraneus Nouarienſis multarum literarum notítia inſígnis, quí Locrenſi in litore xiphíarum piſcationí interfuit, eos tanta eſſe ingenij docilitate, ut Græcanícum ſermonem quo ille magnæ Græciæ tractus utitur, ab Italíco diſtín guere uídeantur: idq; admírandis argumentís deprehendi, quum Græcas uoces minimè reformident, ad Italicarum uerò ſonum repentè diffugíant, quod complures Brutij teſtatí ſunt, Iouius. D

Iſtri confluente per hyemem glacie aſtricta, piſcatores alicubi ea perfracta ueluti puteum ex- E

cauant: ubi ut in ſtricta ſcrobe cum permulti alij piſces facile capiuntur, tum xiphias qui necdum confirmata ætate, nec confirmato roſtro exiſtit, (καὶ ξιφίας, ἀλλ' ὔπω μέγας, καὶ ἔτι τὸ κέντρον τὸ κῶμα πωτικὸν ἄμυσσον,) Aelianus 14. 26. ¶ Polybius (ut recitat Strabo libro 1.) Vlyſis errores circa Siciliam cõtigiſſe colligit, nam & uenatio galeotarum piſcium (quos à Scylla Homerus deuorari fabulatur, canes eos nominans, unà cum delphinis & alijs cetis) circa Scyllæũ Siciliæ tractum (περὶ τὸ Σκύλλαιον. *Scyllæi freti meminit Archeſtratus apud Athenæum in Lato piſce*) fit huiuſmodi. Manentibus in ſtatione frequentibus remorum duorum ſcaphis, ſpeculator aliquis cõmunis cõſtituitur eſt. Duos ſingulæ ſcaphæ tenent: quorum alter remigat, alter haſtatus in prora ſtat. Cum primùm uerò ſpeculator ſupereminentiam galeotæ ſigno indicat, (beluæ quidem ſupra mare pars tertia eminẽs fertur,) ſcapha propiùs appellitur. Deinde iacto manu telo, (ὁ μὲν ἐπαφῇ τὴν χεῖρα,) uulnus in incutit. Tum euulſa ſine cuſpide de corpore haſta, quod telum ſanè eſt hamatum (ἄγκιστρωδὲς γάρ ἔστιν ἡ ἀκίδιον,) & cui haſtile laxiùs inſeratur idoneum. Ab eadem cuſpide alligatus eſt funiculus longus, quem piſci lauciato relaxant, donec agitatus ſuffugiensq; laſſetur. Tunc in terram ſubducunt, aut intra ſcapham accipiunt, niſi prorſus immenſum corpus exiſtat. Quòd ſi etiam in mare telum exciderit, haud ſanè perit. eſt nanq; è quercu pariter & abiete compactum, adeò ut querna grauitate demerſum, deinde in ſublime relatum facilè poſsit apprehendi. Contingit autem interdum & remigem in ſcapha (ὅλῃ τῷ σκαφιδίῳ, id eſt per ſcapham) propter magnitudinem galeotarum gladij uulnerari, & quòd uis beluæ ueluti apri (συαγρώδους) ſit, & ſimilis ferè uenatio. Talibus ex rebus quadam coniectura colligi poſſe, inquit Polybius, Vlyſis errorẽ circa Siciliam ſecundum Homerum fuiſſe, quoniam huiuſmodi uenationẽ Scyllæ adtribuit, quæ Scyllæo tractui uſitata eſt. Et ex iſs quæ de Charybdi memorant, quæ freti illius periculis ſimilia ſunt, &c. ¶ Oppianus libro 3. Halieuticorũ, xiphiam canit etiam hamis capi, licet nulla eis inſixa ſit eſca. nudus enim hamus, nec occultatus à linea dependet, duplici recuruus unco. Supra eum uerò, mollem aliquem piſcem è genere alborum, palmos (palæſtas) circiter trés ſuperiùs, ſummo labro artificioſe alligant. quem dum inuadens xiphias uorat, partes eis aliquæ delabentes circa hamum inhærent, quas ille dolo non animaduerſo ſimiliter deuoraturus capitur & extrahitur. Porrò circa Tyrrhenum mare, Maſsiliam & Galliam, ubi ingentes xiphiæ reperiuntur, piſcatores nauicu las ipſis piſcibus tum corpore tum gladio & mucrone roſtri ſimiles fabricant. Illi alios ſui generis piſces uidere ſe rati, nõ refugiunt, donec à cymbis undiquaq; circundati fuſcinis feriantur, adeò ut effugere nequeant. Fit quidem quandoq; ut gladio ſuo belua nauim penetrando perforet, tum piſcatores illico ſecuri maxillas eius confringunt, & nauim perforatam clauo obturant, ac piſcem uiribus defectum extrahunt. Quinetiam ſinuoſis retibus incluſus aliquando xiphias capitur: & ſtolidus oblitusq; roboris ſui ad maculas trepidat, nec audet appropinquare. itaq; ad litus extracti caput clauis aut ſudibus cõminuunt piſcatores, (*Atqui contrarium Aelianus & Rondeletius tradunt, piſcatores à gladio ſummopere ſibi timere, quòd ſi in retia incideris, ſumma ui omnia diſrumpat.*) Hæc Oppianus. Hippuro iuli & xiphię ineſcantur, Idem. Cum thynni circumretiti tenentur Neptuno malorum depulſori piſcatores uota faciunt, ne gladius piſcis, néue delphinus in captiuorũ numero ſit. nam ſæpe ſtrennuus aliquis gladius, lacerato reti thynnorum gregi irretito ad ſe exuendum ex laqueis facultatem dedit, Aelianus de animalibus 15. 6.

Xiphiæ in Oceano Indico in tantam augentur magnitudinem, ut ualidiſsimis roſtris Luſitanarum nauium latera ad ſeſquipalmum aliquando perforarint, Iouius. Retulit mihi quondam amicus, uir doctus & fide dignus, affinem ſe habuiſſe, qui cum in Syriam nauigaret, natantẽ iuxta nauim hominem uiderit medium ab hoc piſce roſtro diſcindi.

Gladius præpinguis eſt, & adipem habet in dorſo inſtar porci, Albertus. Ego etiam pinguiſsimum uel ad faſtidium eſſe audiui. Xiphiæ bonitate & precio ſturis (ſic ſturiones uocat, non rectè) fermè ſunt æquales, Iouius. Et rurſus, Thynni pariter ac Xiphiæ quum œſtirum patiuntur, ueluti noxij damnantur menſis. Salſamentis cõmendatiſsimi ſunt, Maſſarius. Xiphias piſcis eſt mali ſucci, & multarum ſuperfluitatum, difficiliſq; concoctu, ac nauſeam afferens, & propterea ab hoc edulio prorſus abſtinere melius eſt. At ſi quis nonnunquã eo uti uelit, acrioribus condimentis uitia eius emendet, uinumq; ſuperpotet & ualde uetuſtum & tenue, Symeon Sethi. In fruſta ſecatur xiphias. carnem habet aridam, concoquitur difficulter, ſed plurimũ nutrit ſi rectè conficiatur, ſicuti & cæteri grandiores piſces omnes, ut inquit Mneſitheus. In cibum ſinapi conditur. eſt enim ſapore ingrato, uiroſo. eius abdomen cæteris partibus præfertur, Vuotonus. Xiphiæ crudos humores generant, Pſellus.

Ἀλλὰ λάβε ξιφίην πέμψαν Βυζαντιὰς ἐλεύσῃ, οὐραίας τ' αὐτὴν τὴν σφόνδυλον. ἔσθε δὲ καθ' ὑός
Καὶ πορφυρέῳ πᾶς ἔκρυσιν πελωριάδ' ἀθρήσαις, Archeſtratus apud Athenæum.

H.2. Γαλεώτην etiam ſtellionem, aliqui ſelem interpretantur. Vide in Stellione A. inter Quadrupedes ouíparas. Item Galeotæ dicebantur uates quídam in Sicilia, lege ibidem H.a. ¶ Ξιφίας etiam cometæ genus eſt in mucronem faſtigiati Plinio, Theon ξιφιφόρον appellat. Ξιφοειδὲς os, id eſt enſiforme, uel potius χόνδρῳ ξιφοειδὲς, id eſt cartilago enſem referens, in fine ſterni, hoc eſt oſſis medij pectoris, à medicis appellatur. Deriuatiua quídem nomina rerum in ίας non pauca uſitata ſunt, ut ab ὠχρὸς, ὠχρίας, ὠχρίας, ὠχρίας, de homine natura pallidi aut rubicundi coloris: ſic à ξιφίας

ξιφοειδὴς. ¶ Trebius est in Oceano qui duro nares perforat rostro, Obscurus: sed ineptissimè: cum Plinius à Trebio Nigro hoc de gladio pisce tradi referat.

Epitheta. Ἀλκυὼν ἰχθὺς, φαρόμυκος, Oppianus. Ἀκανθοπὸς ξιφίας μεγακάρηνος, Idem de xiphijs circa mare Tyrrhenum.

Caput xiphiæ piscis suffitum cum myrrha, uelut dæmoniacos faciet adorantes. Tu autem nares tuas unge ungento ualido, & nullo modo fies rabidus uel insanus, Autor Kœranidum lib. 1. c.

In xiphia lapide, id est sapphiro, sculpe accipitrem, & sub pedibus eius xiphiam piscem: & reclude sub lapide radicẽ herbæ, (*xiphij, id est gladioli,*) & habe. hic annulus est castus, quem si habueris circa te, in oraculo uidebis quicquid uolueris. Et si posueris eum in animali uel idolo aliquo, oraculum æder de omnibus rebus quas uolueris scire, Idem. *Xiphias lapis.* *Xiphiũ herba.*

Gladius sorte aut gladio cognatus est TIBVRONVS piscis, de quo Petrus Martyr Oceaneæ Decadis tertiæ libro 8. sic scribit: Baiꝺoa prouincia est (noui Orbis,) in qua lacus est salsus & amarus. Putant autem esse amplas adeò profundasq; cauernas eius, ut è mari per eas magni etiam marini pisces emergant: inter quos piscis quidam ab eis dictus Tiburonus, qui hominẽ in ictu dentis (*ut gladius rostri*) secat medium & uorat. In Hozamam urbis primariæ fluuium è pelago ascendunt tiburoni, & multos dilacerant ex incolis: præcipuè qui se nullo pacto abstinent, quin quotidie lauandi gratia se immergant fluuio. Et paulò pòst: Tẽpestates in hoc lacu excitatæ, Tiburonum lauta conuiuia sunt. Sed & alius quidam noui Orbis piscis cetaceus eodem nomine dictus uidetur, de quo suprà leges in Cetis diuersis, pagina 252. *Tiburonis.*

DE GLANIDE. RONDELETIVS.

Alteram iconem piscis barbati, quam ego olim ad Rondeletium misi, hìc non posui, in Siluro eandem melius expressam exhibiturus.

SOCEBIMVS pròximò capitè Silurum eundem cum Glanide piscem non esse, sed ei persimilem: qualis est quẽ hic exhibemus, capite crasso & magno, ore dentibus armato, qualem à bono & docto uiro figuram accepi, talem exhibeo: (*Atqui in primis libris, ubi de mansuetudine piscium agit, Glanos se inquit uidisse ad manum uenire:*) nec certi aliquid statuo: nunquam enim temere mihi iudicandum, & affirmandum aliquid statui de ijs piscibus quos neque uidi, nec; dissecui. Piscem alium pro Glanide usurpant nonnulli, qui ab Heluetijs Saluz nominatur, & in Iuerdunensi lacu capitur, ea adducti ratione, quòd ab accolis lacus modò dicti obseruatum sit quod de Glanide scripsit Aristoteles: Fluuiatiles & lacustres à peste quidem immunes sunt, sed nonnullis morbi incidunt proprij. Glanis enim maximè canis exortu, quod sublimis natet, syderatur, & tonitruo sopitur magno. A

Piscis hic in eam accrescit magnitudinem, ut centum librarũ pondus superet, cutè dura contegitur sine squamis, capite lato & compresso, circa os appendices multas habet, ex superiore maxilla dependent duæ, ex inferiore sex. Pinnæ duæ (*unica & parua esse debebat, in summo dorso, pictor male expressit,*) sunt in dorso, aliæ ad branchias, ab ano unicam cum pinna caudæ continuam habet. Caudà ipsa lata est, & depressa. B

Carne est dura & insuaui, & ab ipsis lacus in quo capitur, accolis negligitur. credunt enim ab eo tempestates induci, nec unquam maiores capi sine proxima tempestate, *Hæc Rondeletius. Nos plura in Siluro de hoc pisce.* F E

DE EODEM BELLONIVS, GLANIN ENIM ESSE PVTO QVEM ipse silurum nominauit, nec ullam adiecit iconem.

Ichthyocollam refert, qui Græcis à motus caudæ celeritate Ælurus & Silurus: Oppiano, ab animalis terrestris similitudine, Hyæna dicitur; habet enim ueluti iubas quasdam à ceruice deorsum exporrectas, quæ totam ipsius caudam ambiunt. Byzantinum uulgus, apud quos frequens ex Strymone conspicitur, antiquam dictionem retinens, Glagnũ ab insigni glabritie nominauit. A B

Digitized by Google

C F Piſcis eſt fluuiatilis, haud ita delicatus. cuius caro ſale condita, præter alimentum, eum etiam uſum præbet, quòd ſpiculis corporibus infixis extrahendis ſit utilis.

C E Pellis, quæ in morem anguillæ læuis, ſed multò magis dura eſt, contegendorum Tur carum tympanis, membranæ loco, inſeruit.

B Agonum Mediolanenſem referret, niſi maior eſſet; atq; etiam hoc dempto, quòd Agonus caudam ſeorſum à tergoris pinnis ſeiunctam habet. Hyænæ autem cauda, Corduli caudæ ſimilis eſt, quemadmodū & Corduli anguillæ, qui tres piſces in natando corpus in ſpiras agunt ſerpentium more. Verùm etiam cōfuſos in ore dentes habet Silurus, multis ordinibus in maxilla diſpoſitos; os magnū & amplum; branchias utrinq; quaternas, easq; duplices, nouiſſima excepta: ſel maximum iecori annexū, maioráq; in fluminibus quàm in æquore euadit, in quo etiam rariùs reperiſ. h

F Huius piſcis eſu, ex ſuæ legis interdicto, Iudæi abſtinent, quòd glaber ſit, & ſquamis careat.

COROLLARIVM.

Glanin eſſe puto ſiluri ſpeciem minorem. icones autem ſpecierum eius duarum, cum ipſius hiſtoria dabimus.

A Glanis nomen piſcis apud Græcos, & Latinos uariis modis ſcriptum reperio: ex quibus Latinè quidem glanis, (non glanus, aut glanius,) ſcribi laudo, duabus ſyllabis, maſculino gen. inflectendum ut Paris, Paridis. ſi quis tamen etiam fœmininé uti uelit, ut Pauſanias, & inflectere ita ut nauis, nauis, eſto. Græcè uerò γλάνις rectè ſcribitur, uocabulum paroxytonum, cum ſōta in ultima, ſimiliter flectendum, ut genitiuus ſit γλάνιδ@: uel etiam Atticè γλάνεως, ut ὄφις, ὄφεως, quod tamen rarius eſt. Et paucas alias in ις dictiones, quæ ſimiliter duobus his modis declinentur, inueniri puto. Euſtathius tamen nominum in ις quæ per υος flectuntur, quædam etiam per εως Atticè declinari ait, ut Ἄμαστρις, Ἀμάστριδ@ uel Ἀμάστρεως. Glanus qui & glanis uocatur, in quibuſdam Plinij exemplaribus legitur. ſed uetus lectio (inquit Maſſarius) melior eſt. non enim glanius, neq; glaucius, ſed cautiùs qui & (*& abundat*) glanis uocatur (*agit,*) &c. Apud Volateranum modò glanius, modò lagnis, (ex Aeliano nimirum, cuius codices quidam manuſcripti λάγνεις pro γλάνεις habent) diuerſis in locis, utrunq; pro glanide perperam ſcribitur. Sic in uulgatis Athenæi codicibus γλανίδ@ pro γλάνιδ@: & apud Ariſtotelem γλανῆς circumflexum in plurali numero Attico propenacuto: & γλανίς [illegible] regulari oxytonum pro paroxytono: & γλανίων ſemel ac iterum in genitiuo plurali, pe[illegible]o antepenacuto. Glani iecur, pro glanidis, apud Plinium alicubi. In libro de remediis paratu facilibus inter nothos Galeni, γλανίων, pro γλάνιων genitiuo plur. proparoxytono Atticè. Cæterum in aliis Athenæi locis probè legitur γλάνιδ@ & γλάνιδας. In Equitibus Ariſtophanis cum quidam interrogaſſet, utrum Bacidis haberet oracula: reſpondit alter, non Bacidis, ſed Glanidis fratris ſenioris, γλανίδ@ ἀδελφοῦ τοῦ Βακιδίδ@ γεραιτέρου. ubi Scholiaſtes: Iocatus eſt (inquit) terminationum ſimilitudine, τὸν Βάκιν καὶ τὴν γλάνιν εἰπών. eſt autē genus piſcis ὁ γλάνις. γεραιτέρου δὲ, σωφεωτέρου. Pauſanias fœm. genere effert αἱ γλάνεις & πολὺς γλανίς, q̃d meliùs proparoxytonū ſcribetur γλάνιδι cōmuniter: uel γλάνιδα Atticè, Ionicèue, ὁ γλάνις ὁ ἰχθύλλιον, Ariſt. hiſtoriæ 9. 37. alibi etiam maſc. genere utitur. Glanis, γλάνις, fluuius eſt Cumæ, (Italiæ & Cumæ, Varinus: apud quem ultima non rectè per ypſilon ſcribitur:) cuius meminit Lycophron: γλάνις (ſic habet codex impreſſus per ν. in ultima) δὲ ἑπτάρους ὀξυστόμου πόγωνος χθόνα. Ab hoc etiā piſcis glānis dicitur, qui nominatur γλάνος, (hac terminatione apud nullum alium Græcum inueni.) Eſt & Iberiæ fluuius, item tertius Italiæ circa Tiberim amnem, Stephanus. Idem puto fluuius apud Latinos Glanicus uel Lyris appellatur, in cuius ripa templū fuit Maricæ nymphæ Minturnēſis. Vide Clanius, Glanicus & Lyris in Onomaſtico noſtro.

Glanis ſt.

Hyæna.

Belloníus in Obſeruationibus Singularibus quoq; ſilurum ad Strymonē fluuium uulgò hodie glaignon aut glanon uocari ſcribit, eundemq; piſcem alio nomine hyænam uocari: & Coſtantinopoli in foro frequentiſsimū glagnion appellari. Itaq; uel duos, uel potiùs tres diuerſos piſces in unum confundere uidetur. Glanin enim & ſilurū diuerſos eſſe iam conſtat: à quibus hyænam quoq; differre oſtendemus infrà. Nuper cum per urbem noſtram iter Bellonío eſſet, ac uariis de rebus inter nos conferremus, inſpecta piſcis quē **Schaid** & **Weller** noſtri uocant pictura apud me, cum hunc planè ſilurum eſſe mihi uideri dicerem, aſſentiebatur. Leonicenus Plinium reprehendit, qui ut aliorum quorundam animaliū nomina alibi Græcè, alibi Latinè proponat, tanquam de rebus diuerſis agens, ut capreæ, dorcadis; ueſpertilionis, nycteridis, &c. ita ſiluri & glanidis quoq; quaſi non utrunq; uocabulum Græcum ſit: aut ſi hoc non dixit Leonicenus, quaſi tamen res non ſint diuerſæ. Decepit illum forſan Theodori Gazæ authoritas, ut & alios quoſdam ex eruditis: Theodorū autem Plinius, qui alicubi ex Ariſtotele transferens, pro ſiluro glanin poſuit. Rondeletius in Siluri hiſtoria à glanide eum differre monſtrat. Silurum Plinio (inquit Hermolaus) eundem uideri qui ſit & glanis, probamus ad hūc modum. Ariſtoteles libro 6. Glanis (inquit) tardiſsimum habet incrementum ex ouo. quamobrem mas ſæpe uel quadraginta & quinquaginta diebus aſsidet, ouorum cuſtos, ne abſumantur à piſcibus. Plinius autem libro nono: Silurus (inquit) ſolus omniū ædita cuſtodit oua, ſæpe quinquagenis diebus, ne abſumantur ab aliis. Sed cum hoc ipſum, ut ait Ariſtoteles, cyprinus faciat: mirū unde Plinius ſiluro tantùm tribuerit. an ſolus ideo, non quòd ſolus oua cuſtodiat, ſed quòd ſolus quinquagenis diebus?

Hæc

Hæc ille. Sæpe tamen aliàs Plinius in cõmemorandis ex glanide & ſiluro medicinis, eos tanquam diuerſos ponit: atq; etiam uno eodemq; capite, primo medicinas ſiluri, deinde glanidis cõmemorat, Gillius. Aelianus diſertè diſtinguit, cum glanim incolam facit Mæandri & Lyci Aſianorum fluminũ, & in Europa Strymonis, ſpecie ac ſimilitudine ſiluri. Quin & Pauſanias cum dicit Rhenum, Iſtrum, Euphraten & Phaſin, feras ſimiles glanibus hominum deuoratoribus in Hermo & Mæandro uerſantibus procreare: per feras quarũ nomen non exprimit, ſiluros intelligere uidetur. Non probo Vuottoni coniecturam: Si quis authorũ loca (inquit) diligenter cõferat, uidebitur eadem eſſe belua apud Pauſaniam, cui nullum nomen ab eo eſt inditum, cum eo qui ſilurus uocatur ab Aeliano, & qui ſilurus eſt graſſator Plinio, & uorax D. Ambroſio, & item glanis Athenæo. Alius deinde erit ſilurus qui mari extrahitur porculo marino ſimilis: & in Boryſthene memoratur, &c. Et qui ab Auſonio deſcribitur: atq; fortaſſe idem qui Antacæus Herodoto & Straboni. Et mox, Glanius, ni fallor, alius eſt, ut qui marinus eſt, non fluuiatilis. de glani non memini legiſſe quòd ſit marinus, Hæc ille. Sed falſus utrobiq; codicum Plinianorũ uitijs uidetur. Ego ſilurum unum duntaxat deſcriptum cõtenderim, quòd ſi hodie ſpecies eius piſcis, quem ego ſilurum arbitror, diuerſæ reperiuntur, ſicuti puto, & in Siluri hiſtoria exhibitis declarabo iconibus: id uel non tradiderunt ueteres, uel altera ex eis, minor nimirum, glanis eſt. Glanium uerò piſcem nullum eſſe dixerim: ſed hoc nomen ſicubi legitur, à glanide corruptum: & glanin tamen marinum non eſſe, ſed fluuiatilem tantùm: ſilurum autem & marinum, & fluuiatilem & lacuſtrem. ¶ Silurum Germanicè nominari puto **ein Schaid / ein Weller / ein Welß / ein Salut**: & ſimiliter glanidẽ quoq; parui tantũ differẽtia adiecta nominãrim, **ein kleiner Schaid**, &c. **Schaidle**: (quanquã & alium fortè piſcem in Danubio **Schaidle** uocitant:) **ein groſſe trüſchen art**.

Qui glanin uulgo **Lucium marinum** dici rentur, ij plurimum à uero aberrant.

Albertus magnus libro de animalibus 24. Garcanen pro glanide ſcripſit. nam ouorum cuſtodiam ſimiliter ei, ut Ariſtoteles, attribuit, iiſdem penè uerbis: ut poſtea etiam Sumo piſci. quod no men ab Illyrico Sum deriuatum uidetur. ſic enim illi ſilurũ uocant. Et mox Solarẽ piſcem, (quod à ſiluro factum nomen apparet,) ut Ariſtoteles glanin tardiùs cæteris piſcibus increſcere tradit. Solaris (inquit) eſt piſcis qui Soli *(quaſi à ſole potiùs ei nomen factum ſit, quàm à Siluro corruptum)* in ripis fluminum ſe exponit libenter. caput habet magnum, orificium *(os uel rictum oris)* latum. cutem nigram & lubricam, ſicut eſt cutis anguillæ: iecur ueſcum & dulce. Excreſcit autem in longum & uaſtum piſcem cum diu uixerit. tardiùs enim quàm cæteri piſces incrementum capit. Idem in mentione muſtelæ piſcis, quem truſchium noſtri uocant, ipſe **Bozbochem**: De hoc piſce (inquit) dicitur, quòd cum duodecimum ſuperauit annum, in maximam molem excreſcit, & tunc Solatis *(Solaris, Sabaudi & finitimi Heluetij)* **Salut** nominant) appellatur. ¶ Silurus nuſquam ab Ariſtotele nominatur, quod ſciam: unde nimirum faciliùs Gaza piſcẽ glanidi eundem exiſtimauit, &c. Quærendum an Siluri è mari ſemper aſcendant in flumina maiora, Rhenum, Danubium, Viſulam, Albim &c. **die Welſen oder Schaiden**. Glanides uerò non item, minus nigri, infirmioresq;. Ego picturas quinq; huius generis diuerſas habeo, unam ex Murtio lacu Bernenſium, breuiore, craſſiore. & albiore corpore: alteram nigriorem, & longiorẽ è lacu prope Rauenſpurgum, tertiam ex Danubio, quartam ſine coloribus delineatam, neſcio ex Rheno an Oceano circa oſtia Rheni, quintam è ſtagno iuxta Argentinam. Pinnis inter ſe, & oris rictu, barbulisq;, & reliqua ferè ſpecie omnes conueniunt. Magnitudine, caudæ figura, & coloribus differunt. Omnes quidem ſiluros generali nomine propter formæ naturæq; ſimilitudinẽ, & agilem caudæ mobilitatem appellari nihil prohibet. *Garcanen.* *Sumus.* *Solaris.* *Siluorum ſpecies quinq;.*

Silurum piſcem *(Glanim dicere debuit)* Byzantinum uulgus, apud quos frequens ex Strymone conſpicitur, antiquam dictionem retinens glagnũ, ab inſigni glabritie nominauit, Bellonius. Nos ſuprà à Glani Italiæ fluuio denominari hunc piſcem oſtendimus. Glabrum Græci dicunt γλαὺν & λάϐρον, & aliis fortè uocabulis, non autem glanum. impoſuit fortè Bellonio glaber uox Latina. Quòd ſi à Glani fluuio etymologia non approbetur, cuius tamen author Stephanus eſt, grammaticus ille regius: ab adiectiuo γλαυὸς, quod ὀχρῶδες, id eſt inutile ſignificat Varino, deducere licebit, potiùs quàm ab ullo nomine glabrũ ſignificante. (De origine uocabuli diſcepto. ipſum enim piſcem reuera glabrum eſſe, non dubito.) Vilem autẽ hunc piſcem eſſe uidetur & Bellonius fateri, haud ita delicatum eſſe ſcribens. Ita Blax etiam piſcis, ſi non idem, omnino tamen cognatus, uideri poteſt: nam & ipſe ſiluro ſimilis perhibetur: ſed inutilis adeò, ut ne canes quidem eum guſtare uelint, & adiectiuum nomen βλαξ ſignificat mollem, diſſolutum, inertem. Vide ſuprà in Elemento B. Sed obijciat aliquis, latum ſic dictum in Nilo piſcem, albiſsimum eſſe, ſuauiſsimũq;, quoquo modo apparetur, ſimilem glanidi qui in Iſtro capitur, ut ſcribit Athenæus. Non poteſt autem hæc ſimilitudo de ſpecie corporis intelligi. Latus enim de genere coracini eſt, ſed maior. reſtat ut de ſapore ac bonitate in cibo accipiatur. Quamobrem nihil dum definio. ¶ Glanis piſcis incola Mæandri & Lyci Aſianorum fluminum, & Europæi Strymonis, ſpeciem ſiluri ſimilitudinemq; gerit, Aelianus. Beluas hominibus pernicioſas Græcorum fluuij ferre non ſolent, ſicut Indus, Nilus Aegyptius, Rhenus, Iſter, Euphrates, & Phaſis. hi enim feras inter ſe ſimiles, *Blax.* B

& maximè hominũ uoraces alunt, similes specie glanibus Hermi & Mæandri alumnis: nisi quod & color eis nigrior est, & uires prestantiores: glanides & nigræ minus sunt, & imbecilliores. His uerbis Pausanias non quidem glanides, homines deuorare ait, ut Gillius trãstulit: sed feras quasdam in alijs quibusdam (extra Græciam) fluuijs, tum inter se, tum glanibus similes in homines grassari ait. οὗτοι γὰρ δὴ (οἱ ἐρημικοὶ ποταμοὶ) ἄκεῖα ἄμεινα πᾶσι (uidetur hic aliquid corruptum, καὶ forte uel ἀλλήλοις pro πᾶσι legendũ) μάλιστα ἀνδροφάγα ἀπέφηνεν, πλὴν ὅμου καὶ Μαιάνδρου γλανιστῆ· ἰσοῦται δὲ πλὴν χρόας τε μελανούρας καὶ ἄλκῆς. ταῦτα δὲ ἀπ' γλάνιδος ἀκριβέστερον. Aristoteles glanin ætate prouectum ἔγκεφαλόφαγον dixit, Gaza uertit hamifragã, Aelianus sic protulit: ἱκανὸς δ' ἐστὶ καὶ ἔγκεφαλον κατεσθίειν, ὡς Ἀριστοτέλης φησί. tanquam faucibus, utpote laxis, eum deuoret; non autem dentibus confringat. Sed Aristoteles aliter: Si glanis, inquit, peritus sit & hamifraga, morsu dentis sui durissimi rumpit hamum: ὅταν δὲ ὀδόντα ὅταν σκληροτάτῳ στωμίακῳ, ἀλεξιβόλῳ τὸ ἔγκεφαλον. ¶ Glanis in Nilo capitur, & corij eius usus est Aegyptijs ad lyras, Bellonius in Singularibus. Atqui nullus ueterum hunc piscem in Nilo etiam inueniri prodidit; & Athenæus scribens Latum in Nilo piscem, similem esse glanidi Istriano, eundem in Nilo capi negare uidetur. quamobrem ad silurum potiùs hoc, quàm glanidem, retulerim. Idem silurum suum (hoc est glanin, quanquam similis utriusq; forma est) agonum Mediolani dictum piscem referre ait, nisi maior esset: in ea comparatione memoria forsitan lapsus. nihil enim agonus piscis siluro simile habet. Strinsiam uel Botarissam Mediolani dictum piscem dicere debuit, qui mustelæ lacustris genus est, ein grosse Seetrüsch. in huius enim descriptione sic tradit: Glanum piscem refert, quem Insubres & Taurini Botarissam nominant, dempta tamen magnitudine. Sunt enim tam propinqua similitudine, ut eorum alterũ maiorem, alterum minorem dicere possimus. Quin & ichthyocollam hunc piscem referre inquit, nimirum corporis magnitudine, g'abritate, & barbulis.

Silurus Bellonio in diuisione piscium, similiter ut sturio, ouiparus & cartilagineus est, ossibus, spinis & squamis caret. Ego cum Massario silurum (& similiter cognatum ei glanin) spinas habere sentio. Cinis spinæ siluri uicem spodij præbet, Plinius. Glanidi quaternę branchiæ duplici ordine sunt, nouissima excepta, Aristot. Fel in iecore habet, Idem.

C Fluuiatilium silurus caniculæ exortu syderatur, & aliàs fulgure (tonitruo, Aristotel. historiæ lib. 8. cap. 20. ubi glanin fluuiatili & lacustri piscium generi adnumerat) sopitur, Plinius. Aristoteles uerò hoc de glanide tradit: ut non semel tantùm, sicut opinatur Rondeletius, pro glanide silurum ex Aristotele cõuerterit Plinius, ubi silurum marem solum omnium edita custodire ouа ait: sed hîc etiã denuò. Glanides uel à dracone angue (ὑπὸ δράκοντος τοῦ ὄφεως) gurgite parum alto ictí intereunt, Aristot. Et alibi, Glanides & percæ continentem emittunt suum fœtum, ut ranæ. adeò enim fœtus ipse continuo filo sibi cohæret, ut percæ quidem, quoniam latior est, piscatores in lacu arundine glomerent. pariunt glanides grandiores stagno altiore, (ὡς πρὸς βάθος:) quippe cum nonnulli uel trium passuum altitudine pariant. minores breuiore contenti sunt gurgite, præcipuè ad radices salicis, aut cuiusuis arboris. atq; etiam inter arundines, & algas, & muscosam congeriem, non solum pares cum paribus, sed etiam admodum grandes cum paruis ueniunt: admotisq; meatibus, quos aliqui umbilicos uocant, fœmina ouum, mas liquorem uenereũ depromit. & oua, quæ liquor ille uitalis contigerit, candidiora extemplo cernuntur, maioraq; reddi eodem die propemodum dixerim. Paulò autem pòst oculi fœtus existunt conspicui, qui in quouis piscium genere perinde ut in cæteris animalibus statim patescunt, prægrandesq; apparent. Quæ ex ouis non attigerit liquor masculi ille uitalis, hæc sterilescunt, & superuacua sunt: ut in marino etiam genere incidit. fœcundis iam ouis piscicu'o increscente, detrahitur uelut putamen, quod membrana est ouum ambiens, & piscículum oua tacta à fœtifico maris semine, admodum glutinosa redduntur, ad cespites coëuntia, aut ubi pepererint. Mas oua quæ ædita sunt, custodit: fœmina abit cum pepererit. Tardissimum glanidis incrementum ex ouo est: quamobrẽ mas sæpe uel quadraginta & quinquaginta diebus assidet, custodiens oua, ne à piscibus occurrentibus absumantur. Secundæ est tarditatis generatio cyprinorum: pariq; modo oua ædita à mare seruantur. At minorum nonnulla oua uel tertio die speciem piscículi capiunt. augentur oua, quæ semen maris attigerit, ut dictum est: & eodem die, & pòst, fit ouum glanidis, quantum eruum, Hęc Aristot. 5. historiæ anim. 6. 14.

D Ex piscibus suorum fœtuum amantissimus est glanis. nam simul ut fœmina peperit, cura quidem illa de partu suo liberatur, ac uelut puerpera quiescit. At uerò assiduum se præstans mas custodem, ad conseruationem eius, quam procreauerit, sobolis, eam tuetur, & insidias omnes arcet, Aelianus. Glanis fœmina ubi pepererit, mas plurimũ curæ proli impendit: fœmina ut peperit, abit. sed mas quo in loco plurimus fœtus cõstiterit, perseuerans oua custodit. nec alium præbet usum, nisi ut piscículos ne diripiant fœtum, arceat: idq; ad quadragesimũ & quinquagesimũ diem facit, donec satis iam aucta soboles se tueri à cæteris piscibus ualeat. prehenditur sæpe à piscatoribus ubi oua custodit. dum enim arcet piscículos, quatit, prosilit, & ictum sonumq; mouet. manet apud oua tam ardente animo, ut cum sæpe à piscatoribus oua si prælatis gurgitibus subsidũt, educantur, quoad magis fieri potest, in uadum, ipse tamen eodem studio fœtum sequatur, neque deserere usquam (al' unquam) patiatur. tunc si minor sit natu, minusq; usu exercitatus, facilè hamo ca-

mo capitur: ſed ſi peritus & hamifraga eſt, morſu dentis ſui duriſsimi rumpit hamum, & fœtum aſsiduè cuſtodit, Ex Ariſtotele de hiſtoria animalium libro nono. Silurus (*Glanis dicere debuit*) ſolus omnium ædita cuſtodit oua, ſæpe & quinquagenis diebus, ne abſumantur ab aliis. Cæteræ fœminæ in triduo excludunt, ſi mas attigit, Plinius. ¶ Glaucius (*Caurius, aliàs, idq; melius, Cauriùs ſci licet quàm uulpes marinæ faciunt & ſcolopendræ, &c.*) qui & (*copula abundat*) glanis uocatur, auerſos (aliàs auerſius) mordet hamos, nec deuorat, ſed eſca ſpoliat, Plinius. Atqui Ariſtoteles hunc piſcem hamos deuorare ſcribit, (ἀγκιστροφάγον nominans,) Maſſarius.

De glanidis fœtum ſequentis captura dictum eſt ſuprà in D. E

Archippus pariter nominat mæotas, ſaperdas, & glanidas, apud Athenæum: & Ephippus ac F
Mneſimachus apud eundem πιμάχη γλαύνοις. Latus in Nilo albiſsimus eſt, ſuauiſsimusq; quoquo modo paretur, glanidi Iſtriano ſimilis, (mirum ſapore & carne. de corporis enim forma intelligi hoc non poteſt,) Athenæus. Sunt contrà aliæ rationes, quæ uiſem & non adeò lautũ hunc piſcem eſſe perſuadent, ut in B. dixi. Glanis in cibo damnatur cum uterum fert: & cum cæteri omnes mares ſuis fœminis ſint præſtantiores, glanis fœmina præſtat ſuo mari. Iudæi hoc piſce abſtinent, quòd ſquamis careat, Bellonius. Totus eſt δυσόμαχος, Kiranides.

Glani (Glauci, Vuottonus) iecur illitum uerrucas tollit, Plinius. Ad pharmacias: Caridij G
& platycymini & zochij radicis in uino uetere ad tertias decoctum bibat: & geſtet etiam glanidum (γλαυκίων) oſſa, hæc enim ſuffitu dæmones pellunt, Author libri de paratu facilibus Galeno adſcripti cap. 241. Idem ſcribit Kiranides, & præterea fel inunctum albulas curare, & iecur eſtatum ab epilepſia liberare.

A Matrone Parodo inter alios piſces conuiuij nominantur & γλαύνος, qui nominatiuus plur. H.a.
cõmunis eſt, flectendo ut ὕες. γλανίς, ἀχρ γος, (γλανὸς, ἀχρὰς, uide ſuprà in A. (κρὰς εἰδος ἰχθύος. οἱ δὲ γλανὸς. ¶ γλάνις nomen eſt uiri ἀλλαντοπώλου in Equitibus Ariſtophanis. Glanis frater Bacidis uatis. quære ſuprà in A. ubi & de Glani fluuio diximus.

GLANDES. uide Balani.

DE GLAVCISCO.

EST & glauciſcus Diphilo & Athenæo piſcis, qui alius uideri eſſe quàm glaucus, ex Plinio triceſimo ſecundo uolumine poſt mentionem de glauciſco & cæteris aliis piſcibus tradente, Maſſarius. Vocabuli ipſum diminutiuæ à glauco formæ eſt, ut glaucidium quoq;. Glaucidium eundem eſſe glauco piſcem dubium mihi nõ eſt: quoniam Amphis apud Athenæum ſimiliter glaucidij caput, ut alij glauci, in delicijs ponat. ſed & glauciſcus idem uideri poteſt. uide mox in F. A Glaucidium.

Quòd ſi illi qui uilioribus ueſcuntur piſcibus, ſcarum haberent, aut ex Attica glauciſcum, aut F
ex Argo caprum, aut è Sicyone congrum, omnes ſanè his guſtatis fierent dij, Eudoxus apud Athenæum. Dorion etiam opſophagus glauciſcum, orphum & congrum, non piſces, ſed deos eſſe dicebat, ut retuli in Congro H.f. Lynceus Samius piſces aliquot Rhodios Atticis comparans, ellopem & orphum glauciſco opponit. Quùm igitur adeò lautus & preciosus exiſtima- (A)
tus ſit glauciſcus, idem cum glauco uideri poterit, cuius caput præcipuè in ſummis erat delicijs. Etſicut elops uel ellops, cui confertur glauciſcus, piſcis facer habitus fuit: ita etiam glaucus, ut aliquilegunt apud Theocritum in Berenice: Σφὼν ἰκερόνυχον ταύτην θεῷ ἱερὸν ἰχθῦν, ὃν λεύκην (aliàs γλαύκην) καλέουσιν, ὁ γάρ θ' ἱερώτατος ἄλλων. Kiranides ſimpliciter elopem glauco ſimilem eſſe tradit: quod ego non de forma, ſed ſapore & bonitate acceperim. ¶ Coquus apud Archedicum, glauciſcum drachmis tribus ſe opſonaſſe ait, item congri caput, &c. tanquam ſummas delicias.

Peritum eſſe oportet coquum, & noſſe τίν' ἔχῃ διαφοράν, πρῶτον, ὦ βέλτιστε σὺ γλαυκίσκον ἢ χρώμιν, καὶ ὅτι ἕρφε, Athenæus libro 3. Glauciſcus in cibo ſimilis eſt cephalo & mugili, Diphilus.

Non defuerunt qui mugiles etiam γλαυκίσκους uocauerint: ſed perperam, cùm λευκίσκους legere (A)
oporteat. Leuciſcum autem aliqui genus faciunt mugilum omnium, ſiue marinorũ, ſiue fluuiatilium. Galenus leuciſcum fluuiatilem tantùm mugilem facit, Rondeletius. ¶ Mulieribus lactis copiam facit glauciſcus è iure ſumptus, Plinius.

DE GLAVCO (MAIORE HEXACENTRO,) RONDELETIVS.

PISCIS γλαῦκος, Latinè ſeruato Græco nomine Glaucus: is eſt proculdubio qui à noſtris Derbio, à Romanis Lechia, (*Vide mox in Glauco ſecundo, ubi à Romanis Lopida uocari dicit hunc piſcem. Laccia quidem eſt throiſſa:*) à Prouincialibus Biche, & Cabrolle, & Damo, (*quaſi capreolus & dama, neſcio quam ob cauſam:*) ab Illyricis Polauda: à quibuſdam Lampugo (*ut à Bellonio,*) ſed falsò uocatur. (*Rondeletio Lampugo piſcis eſt Hiſpanici maris, quæ ipſe hippurũ facit.*) Glaucus eſt dictus à colore. Eſt autem glaucus color cæruleus, qui & cæſius dicitur & cyaneus: B
qui duplex eſt, aliquando ex albo cæruleus, ut cùm glaucos oculos dicimus: unde toties apud Color.

Digitized by Google

Homerum γλαυκῶπις ἁλίων, id eſt, cæſia, ut ait apud Gellium Nigidius, de colore cæli, quaſi cælia. Aliquando eſt cæruleus exaturatus, & ueluti nigricans ac obſcurior, ut cæruleum mare cùm turbatum fuerit, laceſsita enim & incitata ſuperficie, paucis in eam incidentibus radijs, luce iam diuulſa atq; diſsipata umbroſum nigricans ſe offert, ut docet Ariſtoteles in libro de coloribus, Item
Lib. 9. cap. 36. Plinius: Color auſterus in glauco & iraſcenti ſimilis mari.

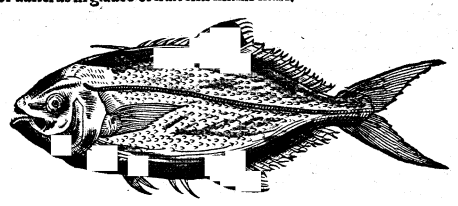

B. reliquum. Glaucus piſcis eſt in alto mari degens, corpore longo, compreſſo uentre, dorſo falcato. A branchijs ad caudam linea recta protenditur. Tricubitalem aliquando uidimus. Nitida eſt cute, ſquamis paruis tecta, ſed uix apparentibus niſi cute exiccata. Dorſo eſt planè cæruleo, uentre candidiſsimo, ore paruo, oculis mediis. Statim à capite aculeos habet, quorũ primus in anteriorem partem uergit: quinq; alij ad caudam ſpectant, breues ſed acuti, nulla membrana cõnexi. Iuxta anum duo alij ſunt, qui ueluti in uagina conduntur. Aculeos pinna ſequitur ad caudam uſq; continua, initio magna, macula nigra lata notata, inde breuis & tenuis, non aculeis ſed tenuibus tanquam uillis conſtans. Ore eſt paruo, maxillis aſperis potiùs quàm dentibus munitis. Corpus à capite ad podicem latius eſt. A podice ſenſim gracilius fit, in caudam deſinens inſtar ſemicirculi rotundatam, deinde duabus pinnis terminatã. Pinnæ aurei coloris breues & latæ ad branchias ſitæ ſunt. Aliæ duæ in uentre paruæ & tenues. Rima potiùs quàm foramen eſt pro podice. Ventriculo eſt magno cũ unica appendice. Hepar felle caret: eius enim ueſica inteſtino adhæret. Splen paruus eſt, caro candida, pinguis & ſuauis.

A Piſcem hunc falsò lechiam exiſtimari iam diximus. Glaucum autem uerum eſſe conuincit co
Lib. 2. de hiſt. anim. cap. 17. & lib. 8. ca. 15. Athe. lib. 7. Lib. 2. cap. 16. lor, à quo nomen piſci poſitum. Præterea appendices uentriculi paucæ teſte Ariſtotele, quodq; æſtate lateat, eodem autore. Deniq; πρόσωμα illa, id eſt, pars anterior corporis cum capite, olim ab Archeſtrato, delicatioriſq; gulæ hominibus tantopere celebrata, quæ in hoc piſce pinguis ſuauiſsimaq; eſt.

D De glauco piſce (*Glaucus, non hic, ut mox dicit, ſed galeus glaucus fœtum ſuum timentem ore admittit*) mirum quiddam ſcripſit Aelianus: Glaucus piſcis pater factus, quos ſuſtulit ex coniuge, diligentiſsimè cauet, ne inſidijs impetantur, & ne pernicies ulla eis inferatur. itaq; donec læti ac ſine timore natant tandiu ille cuſtodire non intermittit, nunc à tergo cum eis natans, nunc uerò non à tergo, ſed adnatat modò ad unum eorũ latus, modò ad alterum. Si quis uerò ex paruulis timere comperit, ille timore cognito, ore hiante paruulum excipit: deinde timore præterito quem deuoraue
Lib. 6. de hiſt. cap. 10. rat, reuomit qualem acceperat, ille rurſus natat. Idem de galeis & torpedine ſcribit Ariſtoteles: Galei fœtus ſuos & emittunt, & intra ſeipſos recipiũt, & ſquatinæ, & torpedines. Solus ex galeis acanthias non recipit propter ſpinam, ex planis autẽ paſtinaca & raia non recipiunt propter caudæ aſperitatẽ. Quare nec glaucus ille quem depinximus, catulos ſuos in ſe recipere poteſt, propter dorſi aculeos ſemper erectos. De hoc igitur glauco illa non ſcripſit Aelianus, ſed de galeo glauco, qui uulgò à noſtris cagnot blau nuncupat, id eſt canicula glauca: quæ cùm aculeis careat cuteq; ſit lęui cęterorũ galeorum modo, catulos ſuos intra ſe recipit & emittit. Sed de galeo glauco plura, quum de galeis ſcribemus.

DE SECVNDA GLAVCI SPECIE, VEL GLAVCIDIO, RONDELETIVS.

GLAVCORVM non unicum eſſe genus, non ſolùm appellationum uarietas, ſed etiam notarum differẽtia demonſtrat. Secundam igitur glauci ſpeciẽ dicimus eſſe eam quam prouinciales liche uocant, cùm ſuperiorem biche appellarint. Romani piſcatores ſtellam, qui priorem lopida uocant. Noſtri illam derbio, hanc palamide uel uadigo. Hęc autem glauci ſpecies à priore differt, quod eius magnitudinem nunquam attingat, unde γλαυκίδιον
Glaucidium. Libro 7. iure dici poteſt, cuius etiam meminit Athenæus.

Præterea quòd hic ſeptem aculeos in dorſo habeat ad caudam ſpectantes, prior quinq; dumtaxat. In hoc glauco à ſuperiore branchiarũ parte ad medium corpus linea tortuoſa admodum demittitur,

mittitur, hinc recta ad caudam protenditur, in illo à branchijs ad caudam, rectam lineam duci diximus. Pinnæq; posteriores tam superna quàm inferna parte maculam nigram habent, qua hic caret. Ille corpore est latiore, hic strictiore: alioqui corporis figura, reliquisq; partibus tum internis, tum externis ualde similis.

DE TERTIA GLAVCI SPECIE, (VEL GLAVCO SINVOSO,) RONDELETIVS.

TERTIVM Glauci genus à secundo non multum differt, nisi quòd huic dentes sunt acuti, linea à branchijs ducta longè magis flexuosa tortuosaq; est, nimirum instar serpentum aut uermium corporis flexibus gradientium, uel undarum sese attollentiũ & mox deprimentium. Dorsum ex cæruleo nigrescit ad lineam prędictam usq;, lineæ pars subiecta candidissima. Pinnis, aculeis, cauda, partibus internis, alijs glaucis planè similis. B

Carne est pinguí, suaui, dura. Hic litoribus nostris uix notus est.

Hæ sunt tres glauci species, quibus color glaucus, id est, cæsius siue cæruleus nomen dedit, distinctionis uerò gratia primum glaucum simpliciter appellabimus, secundum γλαυκίσκον, tertium glaucum sinuosum. F A

DE ALIO PISCE, GLAVCO BELLONII.

Hic quanquam Vmbræ cognatus sit, à Rondeletio tamen describi non uidetur, nec Vmbræ, nec Coracini, nec Lati nomine: quos pisces tres cognatos & simillimos facit.

GLAVCVS (inquit Bellonius) pelagius piscis, à squamarum colore dictus, ex eorum piscium numero, qui in partes diuiduntur, pluresq; patinas implent, Lutetiæ inusitatus, Genuensib. frequens: apud quos Fegarus appellatur: Venetis Corbetus, quasi Coruulũ dicerent: Massilienſibus & Romanis nullo alio quàm Vmbrinæ nomine cognoscitur: quamuis ab hac quibusdam notis dissidear, uti postea ostendemus. A

Digitized by Google

B Puſillus dum eſt, tranſuerſis atq; undantibus lituris ſuggillatur: in quo Chromidi adeò ſimilis eſt, ut pro ea plerunq; diuendatur. Prouectior autem adeo Vmbram marinam refert (præſertim cirrho quem ſub labro inferiori erectum habet) ut à pleriſq; ueluti iam dictum eſt, alter pro altero aſſumatur. Cæterùm huius piſcis color ex liuido in aureum effulget: roſtroq; eſt obtuſo, cuius labri pars inferior quinq; exiguis foraminibus, ſuperior tribus tantùm peruia eſt. Oculi magni & nigri, ſub quorũ canthis, gemina ſunt utrinq; foramina, dentes in maxillis confuſi atq; exigui. lingua rotunda: ad cuius radicem quæ ad fauces eſt, circa epiglottidem aſperitas quędam oſſea aliorum quorundam dentium formam prę ſe fert: atq; ob hoc magis experitur Glauci caput, quòd in eo lapillos duos gerat medicamentis utiles. Tergoris pinnam non habet continuam ut Coruus, (*Coruum pro coracino ſuo dixit*) ſed diuiſam ut Chromis & Vmbrina. Laterum quoq; pinnas acutas non habet, uerùm quæ ab ano ad caudam fertur: ea certè robuſto aculeo uallata eſt, quo ſe aduerſus piſces defendat. Caudam gerit ſubrotundam, ani foramen magnum ac diſtentum: multas intus lactes: omentum admodum pingue, circunfuſa, ac multis in gyrum reuolutionibus complicata, & nodulis intercepta inteſtina complectens. Hepar habet ſpongioſum, in duos lobos diſtinctum: quorum ſiniſter latior eſt: à dextro autem lobo ueſicula fellis parua, piſi magnitudine, uelut ex filo trium digitorum longo dependet, atq; in fundo ſtomachi quandam apophyſin in nullo alio piſce à me conſpectam gerit, præter quinq; alias in pyloro uentriculum obſepientes. Porrò ueſica non caret, ut nec etiam renibus (*Ex ijs quæ ouа pariunt aues piſcesq; neq; ueſicam neq; renes habent, &c. Rondeletiuæ in. Teſtudine corticata*) atq; ab his ad hanc productis ureteribus, filis tenuiſsimis haud abſimilibus.

C Veſcitur hic piſcis carcinis, ſcolopendris, caridibus, & alga: quorum reliquiæ in eius ſtomacho nonnunquam reperiuntur.

RVRSVS DE RONDELETII GLAVCIS, QVOS BELlonius Anthias eſſe putauit.

A SVNT etiam de genere Anthiarum (inquit Bellonius) piſces plani & lati, quos uulgus Romanum Lopidas & Leczias appellat. Quorum ut rariores quidam Lopidæ, ſic etiam maiores: Stellæ uerò, minores, non uſqueadeò frequentes: Leczíæ frequẽtiſsimæ ſunt, quas cum his piſcibus libenter contulerim, quibus Maſſilienſes Lampugarum (*ſed falsò, Rondeletius*) nomen indiderunt.

B Omnino Romanorum Leczia Thynnum ac Pelamydem (*Hinc nimirum ſecundam ſpeciem Galli in Prouincia palamide uocant. & forſan prioris etiam nomen lopida, per metatheſin inde corruptũ eſt*) referret, niſi corpore eſſet latiuſculo, cauda magis lunata, & minore corporis mole. Proinde ſeptem ſunt illi in tergore aculei ſingulares, firmi ac breues: cutis glabra, minimè ipſo conſpectu ſquamoſa, niſi impacto ungue ſcarificetur. Nam tunc ſquamulæ quædam exiliunt ijs ferè perſimiles, quibus Dryinus ſerpens præditus eſt. Branchias habet duplices utrinq; quaternas. Tergus atrum, uentrẽ candidum, anum in medio ferè corporis: cui quæ uicina eſt pinna, duobus aculeis armata eſt. Oſſilli paruum, dentes exigui, duæ ſub uentre pinnæ. Linea arquata, nigra, totum piſcẽ per medium diuidens, lingua candicans. Superioris quoq; & inferioris pinnæ extremitates, nigris & latis maculis ſuggillatæ. Cæterùm corpore eſt compreſſo ac tenui, ut planus ac latus eſſe uideatur. Septem utrinq; ſpinas pro coſtis habet: quæ ubi deſinũt, illuc uertebræ, ut in Rhombis & paſſeribus, protenduntur, atq; ad utrancq; pinnam tergoris ac uentris pertingunt. Cor ſub branchijs poſitum eſt, triangulum, membrana incluſum. Hepar arctiſsimè ſtomachũ amplectitur, in duos lobos diſtinctum: quorum dexter oblongo folliculo incluſam plurimam bilem flauam continet. Stomachus ſub inteſtinis ſic collocatus eſt, ut niſi detegatur, uiſum protinus effugiat. Apophyſes innumeræ pylorum ambiunt, tribuſq; in obliquum reflexionibus inteſtina contorquentur. Oua fert in uulua bicorni, ſquillasq; in mari deuorare ſolet.

C F Hunc piſcem Romani in maximis delicijs habere ſolent, apud quos eſt etiam admodum uulgaris.

COROLLARIVM.

A Glaucus & coloris, & piſcis ab eodem dicti nomen eſt apud Græcos: accentu tamen diſtinguitur. γλαυκὸς enim oxytonum, adiectiuum eſt, & colorem ſignificat, ſiue cæruleum, &c. ut Rondeletius docet: ſiue ſubalbum, & qualis eſt in foliis oleæ, ὑπόλευκον καὶ ἀόρατον, ἢ ἐκ τοῦ γλαύσσω τὸ ὁρῶ, Euſtathius. γλαῦκος uerò penanflexum, ſubſtantiuum, piſcis nomen, & ſic à plerisq; omnibus eruditis ſcribitur, niſi librariorum culpa forte erratum ſit alicubi: item proprium hominis & dei marini. Glaucus piſcis à colore dictus eſt, eo quòd ſit albus. Græci enim albũ glaucon dicunt, Iſidorus. Dorſo eſt planè cæruleo, uentre candidiſsimo, Rondeletius. Sic etiam λεύκος piſcis eſt, λευκὸς color. & apud Theocritum ubi λεύκος piſcis ſacer nominatur, alij γλαῦκος legunt, ut in Glauciſco paulò antè notaui. Scripſi enim de glauciſco ſeorſim, quòd nonnullis recentioribus à glauco differre uideatur: nos coniecturam cur idem uideri poſsit, attulimus. Glaucidiũ quoque, γλαυκίδιον, ſimiliter diminutiuum à glauco, quin idem ſit piſcis dubium non eſt, ſicut itidem in Glauciſco dixi. Amphidis quidem & Antiphanis de eo uerba referam in Η. f. Glauci Hippocrates

λεύκος.

Glauciſcus.

Glaucidium.

pocrates quoq; meminit, & Polycharmus, Massarius. ¶ Glaucis Rondeletij tribus unum cõmune Germanicum nomen finxerim, **Groß Meerſticḣling**. sunt enim magni pisces marini, & in dorso aculeos habent, similiter ut fluuiatiles pisciculi, quos **Stiḣling** Argentinæ nominant. Bellonius glaucum coracino cognatum esse putat. Vide suprà in Co. ollario ad Chromin Bellonij, de confusione, distinctione & nominibus Germanicis, coracini, lati, umbræ, & glauci Bellonij. Ego Rondeletij potiùs sententiam sequor. *Coracini genus diuersum à glaucis esse.*

Glaucus piscis est maximus, similis elopi, Kiranides. Athenæus Mnesitheus quoq; in genere magnorũ piscium, qui πωμοὶ & pelagij nominantur, glaucum ponit. Ennius in Phagiticis, recitante Apuleio, glaucum apud Cumas optimũ esse canit. nos glanin piscem à fluuio eiusdem nominis apud Cumas Italiæ nominatum, suprà scripsimus. ¶ Glaucus squamis tegitur. Paucæ appendices supernè circa uentriculum ei exeunt, Aristot. Glaucum Aristoteles è genere serrarum & carniuorum facit, colore nigrum, Volaterranus. ego hæc Aristotelis uerba non reperio. Glauci illius, quem Rondeletius tertiũ facit, dorsum ex cæruleo nigrescit, dentes eidem sunt acuti, ut carniuorum esse uerisimile sit, nam & piscibus inescantur, ut dicemus in E. Hippurus glauco colore internisq; partibus similis est, sed ille à capite sensim tenuior fit, strictiorq;: glaucus à podice tantùm, donec in latam caudam desinat, Rondeletius. B

Piscis est generosus (inquit Iouius) magnitudine & colore medius inter thynnũ & umbram, quem Romani pariter & Ligures Lechiam appellant. Eam aliqui centrinam antiquitus fuisse arbitrantur, (*sed falsò, quoniam centrines inter galeos est,*) quoniã pugnacissima sit, & atris solidioribusq; aculeis, quanquam non omnino longis, circa dorsum armata, ut Oppianus de centrina expresit. At Lechia corio integit minimè squameo, sicuti in thynnis uidemus: sed læui & splendido: quod argenteum est, & cæruleo colore perfusum. Caudæ uerò pinna crescentis Lunæ figuram efficit, concaua illa rotunditate ad circini ductum effigiata. Eiusdem generis piscem, qui latiorem habet uentrẽ, uulgò piscatores Lopidam: & alium Lopida aliquanto minorem, Steliam appellant. Hæc ille, qui hunc piscem antiquis amiam fuisse putat, & rationes aliquot adducit, sed friuolas. A B

Glauci pisces sunt pelagij, Athenæus, Aristoteles, & Ouidius. In petris & arenis pascuntur, Oppianus lib. 1. Συκλῶ, ἢ καλαχθῶ, ἢὲ χρόμιν, ἠὲ γλαῦκον οἷ ὀφρύι, Ἠ γλαύκοιο πέρ ἰόντα ἰδὲ μύκε σιγαλόεντα, Numenius apud Athenæum. Volaterranus glaucum carniuorum esse scribit. Vide superiùs in B. ad finem. ¶ Glaucus æstate etiam latet circiter dies sexaginta, Aristot. Quidam æstus impatientia medijs feruoribus sexagenis diebus latent, ut glaucus, aselli, Plinius. Glaucus æstate rarò apparet, nisi in nubilo, Isidorus. Ac nunquam æstiuo conspectus sydere glaucus, Ouidius. Plinius libro XXXII. cap. ultimo eum pisces ab authoribus nominatos enumerasse: His adijciemus (inquit) apud Ouidium posita nomina quæ apud neminem alium reperiuntur: & inter cæteros glaucum dicit æstate nunquam apparere, ac si ab Aristotele à quo oblitus est accepisse, & alijs de eo mentio facta non fuisset, Massarius. C

Glaucus fœtum cum metuit ore recipit, rursusq; emittit, ut Oppianus libro 1. Halieut. Aelianus, & Io. Tzetzes authores sunt. Sic & pithecalopex quadrupes fœtũ, non ore quidem, sed intra uentrem quendam receptat. D

Mugil esca est glauci, Oppianus libro 3. Esca ad pisces omnes magnos in mari, cuiusmodi existunt glauci, galei, orphi, atq; alij id genus: Testiculorum gallorum exiccatorum drachmas octo strobilorum torrefactorum drachmas XVI. ex quibus accuratè contusis atq; farinæ permistis finguntur pastilli, quibus postea inescantur pisces, Tarentinus in Geoponicis. Et rursus: Ad glaucos: Amias, callichthyas & alausas marinas assans, exossansq;, bryon illis hordeaceamq; farinam adijcito, ijsq; in pastam coactis utitor ad inescandum. E

Glaucus eadem bonitate est, siue uterum ferat, siue non. cæteri uerò squamis tecti, omnes fere deteriores sunt grauidi, Aristot. Pelagij & magni pisces, ut auratæ, glauci, phagri, difficiliùs concoquuntur: concocti uerò permultum alimenti præbent, Mnesitheus. Glauci capitis in cibo præcipua laus: uel, ut Archestrato uidetur, rostri maximè, πρωτομιὼ uocant: sicuti in congro capitis totius. Caro illi dura est, in omnibus lupo inferior est. &, ut Xenocrates prodidit, non minùs à lupo uincitur, quàm ipse sparum superat, Vuottonus. Plura uide in Glaucisco superiùs. F

Plinius medicus ait glaucum cibos meliores & sine mordicatione generare, humoresq; reddere in corpore pinguiores, Bellonius. Κρεανίου γλαύκου εὐστόμου ἰῶ, Pollux. Commendatur huius piscis caput, & maximè oculi, Eustathius. Ὅτις κορακίνου ἰδίως θελατήσειν γλαύκου ἤγουν ὄντος ἐκ τῆς ἀγόρας, Amphis apud Athenæum. ¶ Glaucus cum oleribus & marto (garo) coquitur ac comeditur, Kiranides. ¶ Qui dolore oculorum ex bilioso & acri humore laborat, uescatur alimentis mitibus, minimè mordacibus, & incrassantibus, ut orpho, & alijs durioribus piscibus, glauco, buccinis, Trallianus. In colico affectu sumantur pisces duriore carne præditi, ut ceris, orphus, glaucus, &c. Idem. Stomachicis in cibo conueniunt, ex his qui duras carnes habent mulli. ex testaceis maximè buccina, purpuræ, pectines: (item) glauci, smarides, Galenus de compositione sec. locos 8. 4. ex Archigene. ¶ Lechia (inquit Iouius) laudatissimo sumine & sapore præpinguium pulparum preciosa est. Eius capita sturionum umbrinarumq; capitibus Romæ omnium iudicio præferuntur. Probatissima in Ligustinis litoribus capitur. Ottobonus Fliscus genere ac

hoſpitalitate illuſtris, quum Genuæ eſſem, feſtiuo matronarum conuiuio tricubitalem nobis appoſuit Lechiam; quæ non modò Romanorum, ſed & pelagiorũ piſcium omnium laudes magno interuallo ſuperauit, ita ut aliqui ſubtilioris gulæ homines pulparũ ſuauitate allecti ſemeſa ex Lechijs opſonia, in contumeliam auium atque quadrupedum, in alterum diem reponi ſibi plerunque præcipiant.

G Ius glauci potum lac multum creat, Kiranides. Glaucus è iure ſumptus, (uel, uti alijs placet, glauciſcus) mulieribus lactis copiam facit, Vuottonus. noſtri quidem codices Pliniani glauciſco, non glauco hanc uim adtribuunt. Glauci (Hermolaus legit glani) iecur uerrucas tollit, Plinius. Fel eius glaucophthalmiã puerorum denigrat, & albulas ſanat. Adeps autem ad multa utilis eſt, maxime ad ani & matricis paſſionem, Kiranides. h

H.a. Philologiam aliquã circa uocabula glaux & glaucus, noctuæ aui adiunximus. Plura etiam dabit Euſtathij enarrationũ in Homerum index. Galalca pro glauco apud Albertum lib. 24. deprauatum eſt.

Δύο ῥᾳδίως ἀσπάλοι καὶ κελοὶ τῷ ναυτίλῳ πολλάκις
Ἕλιν φαυήτῳ τελαγίοις ἐν ἀγκάλαις,
Οὓς καὶ τὰ ὕπνιθεν φεσίν ἀχιλλέως πάθη.

Γλαύκων λέγεις; Ἐγνωκας, Nauſicrates apud Athenæum libro 7. ubi etiam plura de Glauco dæmone marino traduntur. Γλαύκα ἢ ὀρφὼ ὄψεται γρύψ, Numenius.

Ἐν πυκνοῖς δεσμοῖσιν ἐμπεπλεγμένη Κύτει βορᾷ γλαυκίσκῳ πρόκειμαι, Ariſtophanes in Theſmophoriazuſis: Andromeda loquitur. 20

Ἐᾷ γλαῦκας: prouerbiale dictum eſt, quo uti aiunt eos qui tempeſtatibus in mari periclitantur. Videtur enim Glaucus (*nimirum marinus dæmon*) conſpectus, tempeſtatem ſignificare, Heſychius.

e. Ex Kiranide. Glaſti auis & glaſti piſcis (*lege Glaucis, id eſt noctuæ auis, & glauci piſcis*) oculos cum modica aqua marina contere & repone in ampulla uitrea. præſtat autem & ſel utrorũq; ſoluere, & recondere in uitreo uaſe. Quando autem uis admirandam uim naturæ oſtentare, ſcribe de prædicto molli collyrio in mundis membranis: & in die quidem non apparebit in tenebris autem legetur quod ſcriptum eſt. Quòd ſi libuerit in pariete depingere animal quoduis, nocte facta qui ſunt in tenebris uidebunt, putantes dæmones aut deos eſſe qui uiderint. Vt uideatur aliquis robuſtus & glorioſus, & fidelis erga omnes, & ut ſomnia conſpiciat uera: Si quis in lapide gnatio (ſic habet codex noſter manuſcriptus) ſculpſerit glaſtum (glaucẽ) uolucrẽ, & ſub pedibus 30 eius piſcem (glaucum,) & hic oculos clauſerit ſubtus ac portauerit, abſtinens ſe à porcina carne, & ab omni immunditia, obſcurato aëre apparebit elegans homo, putabunt enim cõſpicientes diuinum eſſe. In die etiam quicquid dixerit, credetur ei. In lecto uerò habitus uiſiones oſtendet ueras, Hæc nugator ille libro 1. Et rurſus his ſimilia quædam libro 2. Elemento 3. in Hyæna quadrupede. Itẽ libro 4. in Glauco piſce, ubi glaucus bis ſcribitur: priore quidem loco pro glaride.

f. Φώνῃ, ὀρφώς, γλαῦκῳ: Cratinus in Plutis, tanquam de lautis piſcibus, ut conijcio. Σαῦροι, γῆ γλαῦκοι πίονες, Epicharmus in Nuptijs Hebæ. Ἐγκωμιάζων τόπον ἀπίλαιον χάειν, Γλαύκα βιβρώσκειν τέμαχος ἰρφοῦ τμηθέν, Δύσιον ἦθλον τόν ἔχειν οὐκ ἀχάομαι, Paraſitus quidam apud Axionicum referente Athenæo. Idem anguillam Bœotiam, glaucum, & thynni abdomen inter ſummas delicias ex Eubulo recenſet. οὐκοῦν τὸ μὲν γλαυκιδίου ἄπαγε ἄπιθι. Ἔψειν ὦ ἅλμη φημί, Antiphanes. 40 Γλαύκου φέρε κεφάλαια πτεμιεῖδι δ' ὑὸς Ἐν λεπτίδι μεγάλῃ, ταῦτα λυτοῖς πρόσαγ' ἀεὶ Χλόη, κύμινον ἅλας, ὄξος, ἔλαιον, Coquus apud Soradem Comicum. Cranium (Caput uel cerebrum) lupi piſcis Ariſtophanes in Lemnijs nominat ceu rem lautiſsimam, ſicut & glaucorum cerebrum eſt, Scholiaſtes Ariſtophanis in Equitibus. Archeſtratus inquit, Sit nobis glauci anterior pars, congri caput, &c. Maſſarius. Ἀλλά μοι ὀψὸν (fortè ὀψὼν) γλαύκου κεφαλὴν ὦ Ὀλύμπιε Καὶ Μυγάλου. σμυνοῖς γὰρ ἁλίσκεται ὦν τραγεστάτοις, Archeſtratus. Ἔχειν καθαρείως ἐγχελιδίου τι, ᾧ γλαυκιδίου κεφάλαια, Amphis. Γλαύκου προτομή nominatur Antiphani apud Athenæum, cum alijs quibuſdam lautiſsimis cibis. F Ὦ βατίδες, ὦ γλαύκων κάρα, Sannyrion, tanquã de magnis delicijs. Ὁ πρῶτος ὠνὴρ ἀφὼν πολυτελὴς τιμᾶτο μέγα Γλαύκη πρόσωπον, τὸν δ' ἀκύμονα δ' ἅμες Φῶνα, τὰ δ' ἄλλα βράματ' ὀβελίσκοις ἅλὸς Νικεύς κατεκεῖ τόνδε πάντα δὴ τόπον, Anaxandrides apud Athenæum. Γλαύκα δ' ἅλιος ἡγεῖται πρωΐαν μέρη Εὐσπορκα, Amphis. Τὸν δ' ὠπρόσωπον λεπίδ' ἐπὶ τῷδε τῷ Θαλαττίου γλαύκα φέρεται ὑγρότερον, Λάβρακα δ' ἑρίφου ἅλμη μίαν, Eubulus apud Athenæum.

GNOTIDIA. Vide in Mullo.

DE GOBIIS. ET PRIMVM DE GOBIONE MARINO NIGRO, BELLONIVS.

Gobius hic niger Bellonij, ab omnibus Rondeletij gobijs diuerſus uidetur, etiam à nigro ipſius gobio.

A B GOBIONES marini, Venetis Goi, Genuenſibus Guigiones, Romanis Miſſori uocantur: quanquam Miſſoris uox ad pleroſq; alios piſces transferatur. Incolæ urbis de ſua ſpecie, & qui Portum Veneris ac Genuam inhabitant, Zozeros nominant. Eminentes ac turgentes ſupra caput oculos gerunt, cornea tunica, alba, &, ut ſerpentibus,

Digitized by Google

pentibus, dura obductos: aduersus aquarum impetum, aut ut sursum facilius (quemadmodum Vranoscopus) cernant. Vix excedunt duorum pollicum crassitiem, aut palmi longitudinem. Rarò enim pedales & brachiales euadunt. Etsi autem lubrici sunt, tamen squamis integuntur hirtis, pinnamq; habent unam in tergore, continuam, mollem, & sine aculeis: Branchias (*Pinnas*) utrinq; quatuor, latas atq; obtusas: ac præter has sub uentre etiam duas, sed ea quæ caudam constituit, rotunda est. Dentes præterea exerunt paruos, tenues & subrubros. Corpus teres est, paucis spinis refertum: color uarius. etenim qui gobiones circa algas uersantur, ad uiridem inclinant, alij ad cinereum colorem accedunt, nonnulli albicant, alij ex fuluo in nigrum degenerant. Omnes gradiore sunt capite, & lata ceruice. Ac, quod ad internas eius piscis partes attinet, peritonæū *Interiora.* gobionibus foris album est, intus nigerrimum: Hepar dextro lateri magis incumbit, pallidum: de quo fel dependet, ueluti ianthinū: intestina multis circumuolutionibus inflectuntur. Stomachus illi est oblongus, pylorus multis apophysibus præditus: uulua undecunq; ouis referta.

Gobio (inquit Galenus) litoralis est piscis, ex eorum numero qui paruí perpetuò permanēt. F
Præstantissimus autem ad uoluptatem, coctionem, distributionem, & succi bonitatem est is qui in arenosis litoribus aut saxosis promontorijs uiuit. Non autē æquè est iucundus, neq; boni succi, neq; ad coquendum facilis, qui in fluuiorum ostijs aut stagnis maritimis uersatur.

Hic subiungebatur gobij non marini, sed fluuiatilis figura, à librarijs transposita.

DE GOBIO ALBO, BELLONIVS.

Hic Rondeletij gobius simpliciter est, maior flauescens, &c.

Gobius albus qui etiam marinus est, à priore multùm differt. Veneti Paganellum nominant. A
Hicesio magis quàm niger cōmendatus.

Cute integitur scabriore, neq; unquam ita adolescit, crassioreq; est capite. Ac, quod ad insigne B
utriusq; discrimen attinet, aduertendum est Gobios unicam in tergore pinnam gerere: Paganellos geminam. Præterea ut Paganelli saxatiles sunt: sic magis ad rufum colorem uergunt, tenerioremq; habent carnem, ut Diocles prodidit. Gobij (Diphilus ait) Percis simile præstant alimentum; qui uerò ex ijs paruí sunt & candidi, teneram habent carnem, minimeq; uirus olent. Gobionem saxatilem κώθωγ uocant: De quo plura in fluuiatili dicemus. F

DE GOBIORVM DIFFERENTIIS PRIMVM IN GENERE: DEINDE de gobio marino maximo, flauescente (Viridem non rectè appellant, Græci χλωρὸν & χαλκίδιον) & uerè saxatili, quem subiecta effigies repræsentat.

RONDELETIVS.

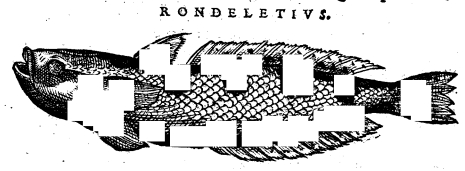

Gobionum differentiæ. *Gobionum multæ sunt differentiæ: quocirca nihil mirum, si diuersi autores diuersa de his scripserint, & rerum ipsarum distinctio difficilior inde facta fuerit. Horum igitur, ut aliorū omnium differentiæ, sumuntur à loco uiuendiq; ratione, à substantia, à magnitudine, à colore.* A loco & uita. *A loco qui-*
dem & uita, quòd gobiones quidam litorales sint, teste Aristotele; teste etiam Galeno libro tertio Lib. 8. de hist. anim. cap. 13. *de facultatibus aliment. Gobio litoralis est piscis, ex eorū etiam numero, qui paruí perpetuò ma-*
nent. Alij sunt saxatiles, ut Athenæus ex Diocle profert, cuí Galenus etiam subscribit: Præstan- Libro 7. *tissimus autem ad uoluptatem, coctionem simul ac distributionem, & succi bonitatem est is go-* Ibidem. *bius, qui in arenosis litoribus, aut saxosis promontorijs uiuit. His uerbis perspicuè distinxit Ga-*
lenus litorales à saxatilibus. Nam inter ueros saxatiles nullum manifestum discrimen ipse consti-
tuit, ut qui perpetuò in purissimo marí degant. Quare quum litorales saxatilibus præstare dicit,
hos ab illis apertè secernit. Sunt eodem Galeno authore, qui in fluuiorū ostijs, aut marinis stag-
nis uiuunt. Præterea fluuiatiles globiones facit Dorion apud Athenæum. & Ausonius:

Gobio non maior geminis sine pollice palmis.

Substantiâ differre liquet ex ijs, quæ modò ex Galeno citauimus. Hicesius apud Athenæum Sc... albos nigris præfert. Flauorū uerò caro siccior est & macra. Porrò alij albi sunt, alij nigri, alij flaCol...
uescentes siue pallidi, quos uirides non rectè appellant, ut mox docebimus.

Postremò alij magni, nimirum flauescentes: alij parui, albi: alij inter hos medij, nigri. Mag...

Primùm de marino omnium maximo, & uerè saxatili, κώθως nomen est omnium commune, A

Athen. lib. 7. Latinè gobio siue gobius, siue gouius. Numenius in Halieutico suo κώβιας gobiones appellauit, & Siculi testib. Nicandro Colophonio & Apollodoro κώβιους uocabant. Et gobij χλωροὶ dicti sunt etiam κεφαλῖναι, (*à recto singulari* κεφαλῖνη, *prima declinatione.*) A nostris boulerotz, (*Atqui inferias gobionem nigrum priuatim boulerot dici scribit.*) à Massilien sibus gobi, à Venetis paganelli nominantur.

B Is, cuius ἐκτονem capiti hinc præfiximus, saxatilis est, palmi longitudine, toto corpore rotundo, non compresso & spisso, squamis rotundis tectis, colore uario. Etenim χλωρὸς est, & dicitur, id est, flauescens siue pallidus, maculisq; nigris consperſus, oculis sursum potiùs quàm deorsum spectantibus. Ad branchias pinnas duas habet, in uentre nō duas cæterorum modo, sed unicam non diuisam, qua nota gobij maximè à reliquis piscibus internoscuntur. A podice aliam. In dorso non unicam, ueluti alij saxatiles, sed duas, quarum prior minor est, altera ad caudam usq; extenditur. Caudam latam habet non diuisam. Labijs caret. Dentes habet paruos, os magnum, uentriculum satis capacem cum multis appendicibus: hepar album, & in eo fel.

C Gobij ad litora inter saxa pariunt oua lata & friabilia, similiter & alij. quoniam tepidiora sunt litora, & plus alimenti suppeditant, & tutiora ne fœtus à maioribus absumantur. Quare in Ponto circa Thermodontē fluuium plurimi pariunt, tranquillus enim locus est, tepidus, & aquis dulcibus abundans. Gobiones aliquando etiam in alga nidificant. Iidem alga, musco & reliqua euanescente materia uiuunt, ut Aristoteli placet libro 8. de hist. animal. cap. 2. Athenæus: Gobij χλωροὶ sicci sunt & macri. Præparatur aliorum saxatilium modo. Hæc de gobionum differentijs & prima eorum specie, qui χλωροὶ uocati sunt: quibus finē faceremus, nisi scrupulus eximendus esset, qui nonnullos impulit, ut crederent, eum quē depinximus gobiōnem χλωρὸν nōn esse. Tota autem difficultas in nomitis χλωρῷ significatione uertitur. Cùm enim Galeni, Dioscoridis, & aliorum ueterum interpretes χλωρὸν uiridē conuerterint, hic uerò noster gobius minimè uiridis sit, sed flauus siue pallidus, concludunt eum gobionem χλωρὸν esse non posse. Quibus respondemus, χλωρὸν non semper uiride, sed ex flauo uirescens, uel ex uiridi flauescens significare: qualis est color in segetibus messis tēpore, infelici & macro solo natis, aut humoris penuria laborantibus: ex uiridi enim flauescunt. Eundem colorē exemplis aliis illustrauimus libro secundo. Deinde χλωρὸν non solùm in hac significatione, sed etiam pro pallido usurpari autor est Galenus in cōmentarijs in librum secundum Hippocratis de ratione uictus in morbis acutis. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν κρομμύοις ὁυκεῖν τὰ ἀπλήγχνα τοῖς ὑγιείας διαιτυβέσιν φασὶ, καὶ οὐρεῖν ἠρεμὸν ἢ χλωρὸν· ἠρεμεῖν λέγων ὀλιγονεῖν, τὸ σωιζόμενον ἠρεμότερον. Χλωρὸν δὲ, κατὰ τὸ ἦθος τῆ λέξει Ἑλλήνων ἰέθεν, ὃ δὴ καὶ νῦν ὀξυτονοῦμενον. Ὥστε ὅσοι γὰρ τῶν ἰδιωτῶν ἐρωτῶσι τὸν ἀσπάζομενον, ὀξὺ τὸν τρόπον ἐρωτῶσιν· ὅσοι δὲ ὑπὸ τῶν γραμματικῶν ἐπαιδεύθησαν, βαρύνουσι τὴν ἀντέκθλιψιν. Ὅτι δὲ ὠχρὸν καὶ χλωρὸν ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ, μαρτυρεῖ Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ χρωμάτων λέγων οὕτως· ἔστι δὲ ὠχρὸν καὶ χλωρὸν ἐν τοῖς ἀνθεσι, καθάπερ ἐν τοῖς ἴοις καὶ τοῖς κρομμύοις καὶ τοῖς πράσοις καὶ τοῖς ἀμπελίνοις φύλλοις. Ἔστι γὰρ τὸ ἐν τοῖς ἴοις ὠχρὸν, καὶ τὸ ἐν τοῖς πράσοις καὶ τοῖς ἀμπελίνοις χλωρόν. Ἐπὶ δὲ τῶν ἀνθρώπων ὁμοίως· ὁ μὲν γὰρ τῶν ὠχρῶν χρῶμα ἔχων ἐστὶν ὁ λευκόχρους, τὸ δὲ χλωρὸν ἐστὶ τὸ ὠχρόν. Hactenus Galenus, qui quanuis χλωρῷ interpretetur ὠχρῷ, adhibito etiam exemplo bilis flauæ cum aquoso excremento permistæ, (quæ permistio colorem uiridem non efficit, sed flaui & nigri permistio,) tamen Latinus interpres à uulgari significatione non recessit, & χλωρὸν uiride conuertit, non satis aptè gradum coloris quem Galenus declarat, exprimens. Rectius Linacer qui libro V I I I. methodi med. capite 11. locum Hippocrat. ex libro I I. de ratione uictus in morbis acutis à Galeno citatum sic interpretatus est, Κρομμύοις ὀυκεῖν τὰ ἀπλήγχνα, καὶ οὖρον ἠρεμὸν καὶ χλωρόν. Stispensa illis uiscera uidentur, & calidum pallidumq; mingunt. Sic igitur Galeni locus conuertendus fuit. Quinetiam suspensa esse uiscera ijs uideri ait, qui parciùs cibum sumpserunt, eosq; calidum & pallidum meiere. Calidum intelligens solito calidius: χλωρὸν uerò, id est, pallidum, secundum quandam Asiaticorū Græcorum consuetudinē, quæ etiam nunc seruatur: quum enim pallidos aliquos uident, causam quærunt cur ita χλωροὶ facti sint, nihil interesse rati, an χλωρὸν dicant an ὠχρὸν, id est, pallidum. Vidisse autem aiunt aliquem seipso χλωρότερον, pallidiorem uolentes dicere. Est autem pallidus color reuera, qualis est ignis color, & ὄχρας uocatæ, (cuius prior syllaba in pronunciatione acuitur,) & fit is color bile quæ pallida siue amara siue flaua dicitur cum aquoso excremento permista. Quantùm etenim à rubro colore ad candidum abscedit flauus, tantùm à flauo pallidus. Vides, ut Galenus χλωρὸν pro ὠχρῷ sumi dicat, & ne qua in χλωρῷ significatione sit ambiguitas, ὠχρὸν id esse docet, quòd à flauo ad candidum recedit. Eiusdem τὸ χλωρὸν significationis ignorantia multos impulit, ut crederent nos optima myrrha carere, omnemq; quæ ad nos aduehitur unà cum medicamentis, quæ eam recipiunt, esse reijciendam, quòd nulla subuiridis reperiatur. Sic enim Dioscoridis interpres Ruellius χλωρὸν conuertit, cùm subflauam dixisse debuisset: talis enim myrrhæ laudatissimæ color est. Dioscorides libro primo cap. de myrrha, τετραχοῦ δὲ προσηλθυτικὴ καλουμένη, ἐκ μὲν χρυσοειδὴς εἰς λίθους χόρας, ἐστὶ χλωρὸν καὶ διακαὲς ὅσπε, διαυγές, id est: omnium prima est quæ Troglodytica appellatur, accepto cognomine à loco in quo prouenit, subflaua, mordens ac splendens. His accedit Phuorini testimonium. Χλωροὶ ταυτὸν δὲ τῷ ὠχροί. διὸ καὶ τὸν ὠχρὸν πράσινον φασὶν ἐκ τοῦ χλωροῦ, μεταθετοῦ τοῦ ω, καὶ ἀπωλισθέντος τοῦ λ. ἀκριβέστερον δὲ ποιοῦντες ἐν πολέμῳ χλωρότητα φησίν. Id est, χλωροὶ idem quod ὠχροὶ, id est, pallidi. quare etiam dictionem ὠχρὸς, ex dictione χλωρὸς deductam esse nonnulli affirmant, transposita litera ω, & sublata λ, effectus huius in bello palloris est fuga. His satis comprobatum

Galeni locus conuersus.

Cap. 78.

tum esse arbitror χλωρὸν pro eo gradu coloris sumi, qui aliter pallidus, siue flauescens, uel subflauus à Latinis dicitur, aliter à Græcis ὠχρὸς uel ὑπόξανθος. Et ea significatione gobionem χλωρὸν à ueteribus dictum fuisse contendo, qualis est hic, cuius ●conem oculis subiecimus. Non tamẽ negarim pro uiridi & herbaceo colore, sed diluto etiam à ueteribus nonnunquam usurpari, ut Aristoteles in libello de coloribus usurpasse uideri potest, cuius uerba ideo libẽtiùs adscribam, quòd ex ijs facilè colligi possit, cur χλωρὸν non solùm pro uiridi, sed etiam pro pallido siue subflauo sumatur. Ἐν πᾶσι δὲ τοῖς φυτοῖς ἀρχὴ τὸ πρῶτον εἶναι τὴν χλωρότητα: καὶ γὰρ οἱ βλαστοί, καὶ τὰ φύλλα, καὶ οἱ καρποί γίνονται κατ' ἀρχὰς πρῶτον ὑγρὰς καὶ ὧν τὴν ὄψιν καὶ ὧν τὴν ὑγρότητα ὑγιαίνειν, ὅτι καὶ πλείστην χρόνον συσῴζεται τὸ ὕδωρ, πάλιν ἐκφαινομένου γίνονται ὑπὸ χρόνου τὰ χρώματα πρῶτον. ἔστι λόγον δὲ συμβαίνειν καὶ τὸ πρῶτον ἐν πᾶσι τοῖς φυομένοις τὸν αὐξάνεσθαι τὴν χλωρότητα. τὰ γὰρ ὑδατώδη πάντα χαυνοῦται, κατ' ἀρχὰς μὲν γίνεται χλωρὰ κεραυνύμενα ταῖς τῶν ἀέρων αὔραις, ἔπειτα μικρὸν δὲ μελανόμενα, πάλιν μεγνύμενα ὑπὸ χλωρὸν γίνεται πυῤῥόν. τὸ γὰρ ὑγρὸν, ὥσπερ ἄρτος, καὶ ἑαυτὸ πεπαίνομενον, καὶ καταξαινόμενον μελαίνεται, καθάπερ καὶ τὰ ἐν ταῖς ἐξαμηνίαις, κονιάμασι. Καὶ γὰρ πάντων ὅσα μὴ ἔσχε ἀεὶ καθ' ὑδατος, ταῦτα μὲν ὕσπληνα γίνεται μέλανα, διὰ τὸ κατ' αὐτὰ μὲν ξηραίνεσθαι διαψυχόμενον τὸ ὑγρὸν, ὅσον δὲ ἐσπάνισε λούμενον ἁλιοῦται, τὸ μὲν πυῤῥὸν γίνεται διὰ τὸ ἐκεῖθεν ὑπὸ μέλανι κεραύνυσθαι: τὸ δὲ μεῖναν τὸ ὑγρὸν μελανομένα, τὸ πυῤῥὸν γίνεται κατεψυγὸς ἰσχνῶς, καὶ πρασοειδὲς. διὸ καὶ πάντων οἱ βλαστοὶ πολὺ μᾶλλον εἰσὶ τὴν νίκην μέλανες: οἱ δὲ ξανθότεροι, διὰ τὸ μίσγειν τὸ ὑγρὸν ἐν αὐταῖς μελάνεσθαι. Plura sequuntur quæ ad id quod uolumus demonstrandum pertinent, sed quia uereor ne in his citandis prolixior sim, ad ea studiosum lectorem remitto. Primùm igitur quum dicit plantas omnes initio πυῤῥὰς esse, id est herbaceí coloris: id de colore herbaceo diluto, nec dum exaturato, sed in quo flaui aliquid insit, intelligi, liquet ex ijs quæ consequuntur, quum dicit ramulos recentiores ueteribus flauiores esse, causamq; cur id fiat exponit. Item ex eo quòd ait humidum, nisi splendore & radijs solis illustretur, illisq; permisceatur, candidum manere, nisi inueterascens, & siccescens priùs nigrum reddi: eum sit, ob eamq; causam omnia ex plantis quæ supra terram sunt, primùm χλωρὰ fieri: quæ sub terra, alba, ut radices. Hunc primum plantarum colorem aquarũ exemplo declarat, quæ diutiùs loco uno moratæ initio fiunt χλωραὶ solis radijs permistæ, paulatim uerò nigrescunt: rursus τῷ χλωρῷ cõmistæ, fiunt herbaceí coloris. Quòd si aquas χλωρὰς, uirides interpretarí libet, non admodùm repugno, modò flauitie diluta uiriditas intelligatur. nam cùm dixerit τῷ χλωρῷ permistum nigrum, fieri πυῤῥὰς: idem aquæ exemplum persequens mox subiunxit, τὸ πυῤῥὰς fieri ἐξ τὸ ξανθὸν nigro permistum, id est, herbaceum colorem fieri flauo cum nigro cõmisto: maiore uerò nigrore admisto fieri πυῤῥὰς καὶ πρασοειδὲς, καὶ πρασοειδὲς, id est, herbaceum exaturatum, & porraceí coloris, ut differat ab herbaceo diluto de quo priùs. Quæ differentia in ratione maioris minorisq; tantùm consistit. Iam uerò coloris τὸ χλωρὸν gradum flauo colori affinem esse alio loco eiusdem libelli ad finem ostendit Aristoteles, docens frumentum & omnia quę à terra existunt, postremùm fieri flaua, humor enim, ait, nondum nigrescens, ideo quòd citiùs exiccetur, coloris mutationem facit, nam quod nigrescit τῷ χλωρῷ cõmistũ, fit herbaceí coloris. Imbecilliore uerò humore & semper magis ac magis euanescente, rursus paulatim fit color χλωρὸς, id est, ex uiridi flauescens, postremò flauus. Quare cùm τὸ χλωρὸν significet uiride flauescens, siue uiride, flauitie aliqua dilutũ, & non exaturatum, deflexa est ad pallidum & subflauum significatio, factumq; ut Græci τὸ χλωρὸν pro pallido usurpauerint, quemadmodum ex Galeno docuimus. Necq; solùm τὸ χλωρὸν colorem significat, sed etiam quía eorũ quæ è terra existunt prima germina, ramuli, folia, statim χλωρὰ sunt, id est, ex flauo uiridia, ὡντὶ τοῦ πρόσφατα καὶ νεαρὸν sumitur, id est pro recenti & nouo. Sic dicitur χλωρὸς τυρὸς, caseus recens, cui opponitur ξηρὸς, id est, siccus. Coẽgit me inueteratus error prolixiùs πυῤῥὸν τὸ χλωρὸν dicere, ne ob uoculæ unius malè intellectæ significationem, in rerum cognitione cæcutiamus.

DE GOBIONE NIGRO, RONDELETIVS.

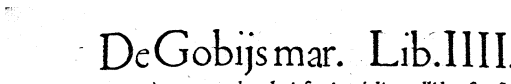

Κωβιὸς μέλας gobio niger, à nostris boulerot, à Venetis go dicitur. A
Digiti est magnitudine & crassitie, corpore ferè rotundo, non compresso: priori similis, ni mi- B
nor esset, & nigri coloris maximè parte anteriore. Loco binarum pinnarum quæ cæteris sunt in uentre, unicam habet nigram, barbam esse diceres. Quæ nota facit ut credam hunc esse piscicu-
lum, quem Athenæus libro 8. τράγον uocat, id est, hircum, cui ἐξώκοιτον confert, his uerbis. Τὸ δὲ Τράγον.
σιλόδον, ὁμαλόστατός ἐστι τῷ κάλουμένῳ τράγῳ ἰχθυλλίῳ, πλὴν τοῦτο τὸ σημεῖόν μέλαν ἔχει, ὃ κάλουσι τὸν τράγου τὸν γόνατα. Exocœtus omnino similis est pisciculo qui hircus dicitur, præter nigrum illud quod uen- Athenæi hircũ, aliũ esse ab Aristotelis hirco, id est mænã mare.
triculo subest, quod hircí barbam uocant.
Quòd hic Athenæi hircus, non possit is esse qui ab Aristotele libro 8. de hist. animal. cap. 30. mæna mas dicitur, quum fœmina fœtu implerí incipit, perspicuum est ex his quæ de mæna dixi-

Digitized by Google

mus. neq; enim mæna barbæ nigræ ſimile quid habet, ſed duas in uentre pinnas, cæterorum piſcium modo: neq; rotundo eſt corpore, ſed lato & compreſſo. At ſi ſimilis ſit hic hircus exocœto, rotundo corpore eſſe debet. Quare diſtinctionis gratia, alium Ariſtotelis, alium Athenæi πρόμυν eſſe dicemus.

C Viuit gobius niger in litoribus & ſtagnis marinis. Quamobrem ſemper ferè ſordibus obſitus capitur.

DE GOBIONE ALBO, RONDELETIVS.

A B Gobius albus, qui à Græcis dicitur κωβιὸς λευκὸς, omnium minimus eſt, non ita quidem candidus, ut cum aliorum multorum piſcium candore poſsit cõtendere, ſed quòd cæteris gobionibus candidior ſit.

F De his Athenæus: Gobij (inquit) percis ſimiles ſunt, (ὠναλωγῶσι) ex quibus parui & albi, teneri ſunt, uirus non reſipientes, boni ſucci, concoctu faciles, ſubflaui (χλωροὶ) uerò, qui caulinæ (κωλῖναι) uocantur, ſicci ſunt & macri, ἀλιτρῶδες. Caulinæ.

Iconem gobij nigri, ut Rondeletius nominat, Venetijs expreſſam, quanquam maiorem quàm paganelli, qui maximus gobiorum à Rondeletio dicitur, hic appoſui.

DE GOBIONIBVS IN STAGNIS marinis, Rondeletius.

Gobionibus litoralibus ſimiles reperiuntur in marinis ſtagnis χαυόχλωροι, id eſt, ſubflaui, nigricantes, & albi, qui quanuis in ſtagnis degant litoralibus, tamen multò inferiores non ſunt, licetq; ijs in litoralium penuria uti, neq; enim lutum multùm olent, quia herbulis & piſciculis alijs magis ueſcuntur, quàm aqua lutóue.

COROLLARIVM.

A Gobius & gobio uocatur, & Cobio quoque per c. à Plinio libro 32. Græcos imitante. nam Græcè κωβιός oxytonum ſcribitur. Gouius in Halieuticis Ouidij legitur, u. pro b. poſito. Cubiones in Garioponti medici libro pro cobiones. Cobij & cobitides Athenæo inter hepſetos piſciculos cõtinentur, de quibus dictum eſt ſuprà in Apuis. Athenæus de gobijs agens: Διοκλῆς φησι τὸς πωτραίους αὐτῶν μελανοτέρους εἶν. Νικάνδρος δὲ κώβους αὐτὸς καλεῖ, &c. Ex quibus uerbis uel gobios ſimpliciter & omnes cothos uocari à Numenio, & à Siculis cothones: uel ſaxatiles tantũ, de quibus proximè dixerat, ut Maſſarius & Vuottonus ſentire uidentur, aliquis colligat. Mihi rem diligentius æſtimanti, prior ſententia magis placet. Κωβὸς, κωβῖδος, Varinus. ſic enim legendum eſt. Σωσίστιοι, οἱ κωβιοί, Heſychius & Varinus. ¶ Gobiorum alij ſunt paluſtres (*nigri nimirum Rondeletij*) qui foraminibus quibuſdam in cœno uictitant, Venetijs frequentiſsimi, eosq; uoce mutilata, hoc eſt prima tantũ ſyllaba proferimus. Alij uerò ſaxatiles paganelli Venetijs appellati, carne, ut Diocles author eſt, molliore, ꝙs & Cothonas à Siculis cognominari Nicander & Apollodorus prodidere, atq; etiam cottos (κώττος, cothos) Numenius appellauit, Maſſarius. Gobiorum alij paluſtres ſunt, alij ſaxatiles, uulgò Goatæ uocati, quos Cothonas, ſicut Nicander

Digitized by Google

der inquit, Siculi appellant: quosdam alios Gobioni saxatili propemodum similes, Aristoteles Cottos (imò κωθος Athenaeus) nominat, quos adhuc nonnulli Coranos nuncupant, Gillius. Vercellenses rustici gobium fluuiatilem (quem alij chabotum) paganellum uocant, Rondeletius. Italicum nomẽ go, ab alijs guo scribitur. nominatur & gobi, nescio an eadem species: & paganello, (cui fortè nomen inditum à ruffo colore quo ad pagrum accedit,) aliàs faganello. Germanicum nomen fingo **ein Meergob**, quoniam & gobij fluuiatilis genus **Kop** uel **cab** Germani uocant, nostri **gropp**. Sed blennum supertùs, interpretati sumus, **ein Meergropp**, quòd fluuiatili persimilis sit: itaq; differentiæ causa gobium, **ein Meergob** (alludentes simul ad Latinum gobij uocabulum) interpretabimur: album quidem uel nigrum significaturi, colorum differentias exprimemus.

Paganelli, id est gobij maioris (licet pictor superiorem feceris maiorem) & subflaui, Venetijs delineata effigies.

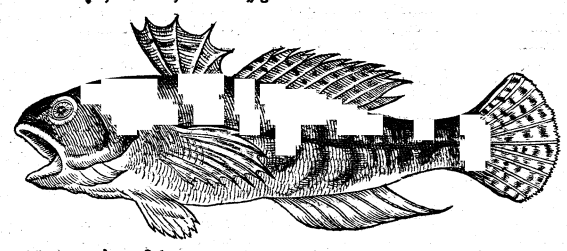

Gobijs, aut potiùs mustelarum generi cognati uidentur pisces, alauda seu galerita utraq; Rondeletij, pholis & scorpioides eiusdẽ: blennus Bellonij, & piscis gurturosula Venetijs dictus, quem suprà cum alaudis Rondeletij exhibuimus: & galetta (uel galleta) ibidem dicta, forma diminutiua tanquam galea, id est mustela parua. Omnes enim ferè corporis specie, in qua caput prægrande est, & cutis plerunq; maculosa, cum gobijs conueniunt: ut pinnis quoq;. Sed ijsdem cum mustelarum genere congruunt, ac insuper læuitate cutis, & molli mucosaq; carne. Galletam Venetijs cum Petro Gilliio ostenderem, gobij genus pessimũ esse dicebat. Nos eam inter Mustelas pluribus describemus. Mustelæ sanè fluuiatiles, quas Galli lotas uocant, & lacustres quoq; minores, aliqua similitudine gobios referunt. ¶ Blennus est specie similis κωβιῷ, Athenæus: hoc est cotho, uel cothio, Rondeletio interprete. nam utrouis modo (inquit) legi posse puto, nisi malis κωβῷ legere. huic enim satis est similis: sed cotho (*cotto*) multò similior. Vix enim quis blennũ à cotho discernat: nisi qui nouerit hunc in fluuijs, illum in alto mari degere. *Gobijs cognati*

Apua cobitis (id est gobionaria, ut Theodorus uertit) fœtus est gobiorum paruorum & praeuorum qui terram subeunt, Aristotel. Gaza hunc locum peruertit. Vide suprà in A. elemento de Apua cobitide Rondeletij scriptum, qui figuram quoq; posuit, & ibidem Corollarium nostrum, quo cum piscículum depinximus quem Venetijs Marsionem uocant, hunc enim aliqui ueterum cottum esse putant. Eberus & Peucerus cobitas interpretantur Germanis **Kaulheuptlin**: ego potiùs **Meergrundel/Meersmerlin**, id est fundulos marinos: nam Galli quoq; eodem sensu loches de meer uocant. Sunt enim ijs piscículis quos Galli loches nominant tam similes, ut uix ab eis distinguantur, inquit Rondeletius, & idem loquitur pictura. At **Kaulheuptlin** Saxonũ, genus illud gobij fluuiatilis est, cui blennum in mari simillimum esse diximus: nostri **Gropp**, alij **Kop** uocitant. ¶ Cobitides fluuiatiles Rondeletij trium generum, paulò pòst dabimus. ¶ Gobio similis est gubernator ceti, Plutarchus.

Scorpios & gobios (in mari rubro, Aelianus de animalibus 17. 6.) nasci aiunt, bicubitales, & tricubitales etiam, non tamen maiores, Io. Tzetzes. Venenum pisces quidam pungendo immittunt, non tamẽ letale, ut gobius, draco, hirundo, Aelianus de animal. 2. 50. ex Halieuticorum Oppiani secundo: B

Κώφατα δὲ πτυκίσκετα μετ' ἰχθύσιν ἅπλόσανθα, Κωβιὸς, ὃς λαμάδοισι, καὶ ὃς πετρηρὸν ἐχεῖνε
Σκορπίοι θ', ὠκεῖαί τε χελιδόνες, ἠδὲ δράκαινες: Καὶ κώπες, οἱ κέντρουσιν ἐπώνυμοι ἀργαλέοισιν:
Τοίτοις ἀπαφρηγοῖς τοῦτο νύγμα τοῖν ἐόντες. Hoc si uerum est, non rectè scripsit Ouidius, Lubricus & spina nocuus non gouius ulla, ubi Lubricus pro epitheto gobij accipio, etsi Olisthos, id est Lubricus, sui generis piscis est Oppiano prope ostia fluuiorum. Gobio Venetijs frequens, rarissimè Romæ conspicitur: pro squamis uariam cutẽ habet, & ualde lubricam, Iouius & Niphus. Semipedalem longitudinem non excedit, Niphus. Cobiones omnes uarij sunt, & squammosi, ex quo apparet falli eos, qui Cobiones pro squammis uariã habere cutẽ prodiderunt, Massarius. Gobioni complures appendices supernè circa uentriculum exeunt, Aristot. Piscis

Digitized by Google

paruus gobio eſt, & ex iſs qui parui perpetuò manent, Vuottonus. Turdi genus unum aureo colore eſt, & gobionem flauum refert, Rondeletius. Paganelli Venetis uulgò dicti, ruſſi uel punicei coloris ſuat, uarij, &c. ſpecie autem & magnitudine muſtelas fluuiatiles fermè referunt, ut ſuprà quoq; diximus.

c Gobionem Ariſtoteles alibi ſaxatilem, alibi litoralem eſſe tradit. Ouidius inter litorales ponit. In petris & arenis degunt Oppiano & Symeoni Sethi. Ἐν δὲ χέρσῳ, κἂν ἐν κυβίστησι ὦσι κωβιοί. Non quòd non aliæ gobionum ſpecies ſint, quæ in cœno uel paludibus degunt. E gobionibus ſunt qui in fluuiorum oſtijs, aut paludibus maritimis uictitant, Vuottonus. Gobionem album Euripi non eſſe pelagium, certũ eſt, Ariſtot. Et alibi, Gobio hyeme manet in Euripo Pyrrhæo, cæteris propter frigus enatantibus. Theophraſtus in libello de piſcibus, cum de foſſilibus dixiſſet, qui in terra torpidi manent, nec mouentur donec effodiantur, ſubdit: Huic ſimile contingit circa piſces (quoſdam) in Ponto, qui glacie occupati gelantur, neq; mouentur priùs, quàm in patinas coquendi inijciantur: quod uel imprimis gobio accidit. A Theophraſto proditur in Ponti regione apprehendi in glacie piſcium maximè gobiones, non niſi patinarũ calore uitalem motum fatentes, Plinius. C. Plinius paulò minus quàm in eo genere gobium numerauit, in quo terreni piſces cenſentur: quoniam paluſtris & quaſi incola terræ ſit cõtra aliorum piſcium naturam, Marcellus Vergilius. Gobij paluſtres (*nigri nimirum Rondeletij*) foraminibus quibuſdam in cœno uictitant, (Goi Venetijs dicũtur,) Maſſarius. Cobitis apuæ genus gobiones paruos ignobiles creat, qui terram ſubeunt, Ariſtot. ¶ Gobij gregatim degunt, Idem. Apud Cretam ſatis pingueſcunt, Ariſtot. In fluuijs etiam pingueſcunt, Idem. Vuottonus in fluuios ſubire, & ibi pingueſcere ſcribit. An uerò Ariſtoteles hoc ſenſerit, uel gobionum genus in fluuijs peculiare eſſe, (ut eſt,) conſiderandum. Gobius in ſalſis pariter & dulcibus aquis uiuit, Galenus. ¶ Pariũt iuxta litora gobiones, ſuaq; oua lapidum amplexibus (lapidibus, Vuottonus) mandant, latiuſcula & arenida, Ariſtot.

z Gobij uerricu'is & plagu'is capiuntur, Plutarchus Simone Grynæo interprete. Piſcibus incluſis in piſcinas, nutrimentum inijcere oportet, herbas teneras, piſcium portiunculas, ſquillas, gobios, &c. Florentinus.

r Gobius piſcis eſt uiliſſimus, inquit Marcellus Vergilius, ob quam cauſam in Satyra Iuuenalis ait: Nec mullum cupias, cum ſit tibi gobio tantùm In loculis. Laudauit contrà Martialis in Xenijs, dicens: In Venetis ſint lauta licet conuiuia terris, Principium cœnæ gobius eſſe ſolet. Gobius pingui teneritudine delicatus eſt, Iouius. Guſtu perſuauis eſt, quòd carnem habeat tum pinguem, tum etiam friabilem, Matthiolus. ¶ Gobiorum caro, inquit Galenus, ut aſellorum & ſaxatilium piſcium carne durior, ita mollior eſt quàm mullorum: craſſitudine uerò & tenuitate mediocrem generat ſuccum. Præſtantiſsimus autem eſt gobio, tum ad uoluptatem, tum uerò ad concoctionem digeſtionemq;, & ad probum gignendum ſuccum, is qui in arenoſis litoribus aut inter ſaxa uiuit. qui uerò in fluuiorum oſtijs aut paludibus maritimis degunt, (*ut pluribus ſcribemus in lupo piſce*) diuerſam planè carnem habent ab iis, qui in puro mari uictitant, neq; enim æquè iucundi ſunt ſaporis, neq; ſuccum tam bonũ præſtant. Quòd ſi limoſa fuerit aqua, aut urbem fluuius expurget, deterrimus euadet qui in illa aqua gignitur gobio. ¶ Non igitur ſimpliciter gobius ſiue litoralis ſiue ſaxatilis, boni ſucci eſt & facilis cõcoctionis, ut Symeon Sethi ſcribit: ſed litoralis aut ſaxatilis, ſi comparetur illis qui in oſtijs fluuiorum aut paludibus degunt, præſtantior eſt, ſuccí præſertim bonitate, ut Galenus ſcribit. ¶ Copioſum (inquit Hieſius) ſed non bonum procreant ſuccum gobiones, ſapore grati: facile excernuntur, nec multùm nutriunt. Guſtui gratiores ſunt candidi nigris. uiridium (χλωρῶν) autem gobionum caro, ſubſtantia eſt rariore, magis pinguedinis expers, ſuccumq; præſtat tenuiorem, neq; adeò copioſum: ob magnitudinem magis alit. Gobios, qui ſaxatiles ſunt, teneriorem habere carnem Diocles prodidit. Fucæ, gobij & cæteri μαλακόσαρκοι omnes, facilius quàm alij (ſcilicet duræ carnis piſces) conficiuntur, Philotimus apud Galenum. Saxatiles piſces, gobij, ſcorpij, paſſeres, & ſimiles, corporibus noſtris ſiccum præbent alimentũ, ſed ὠμόχυμοι ſunt & πρόσιμοι, (hoc eſt, nutrimenti ſolidioris & corpulentiæ ſatis addunt,) & breui concoquuntur, nec multa excrementa relinquunt, nec flatus excitant, Mneſitheus. Gobij tenerrimi ſunt, & facillimè ſecedunt: alimentum autem plurimũ roburq; corpori addunt, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Hippocrates in libro de internis affectibus eandem ferè uim alimentariam tribuit ſcorpio, draconi, cuculo, callionymo, gobio: in morbis craſsis & pituitoſis uſum eorum concedens, uti in Callionymo recitaui. Gariopontus hydropicis dari iubet turdos, cubiones, oſtreas.

c Si recentem gobium ſuillo uentri inſutum in aquæ ſextarijs duodecim, donec duo tantùm ſuperſint, decoxeris: tum percolatum & ſub dio expoſitũ propinaueris, aluum leniter deijcies. Contra canum ſerpentiũq; morſus, idem illitus (κατακλασθὲν) auxilio eſt, Dioſcorides. Contra dorycnium iuuant animalia quæ in litore & petris marinis degunt, ut gobij, & huiuſmodi, ſiue cruda, ſiue elixa toſtáue edas, Scholiaſtes Nicandri. Gobium in mortario tuſum antea iubet adhi deijciendum aluum Paulus Aeginera decoqui in aqua, Marcellus Vergilius. Gobij cocti in aqua & ſalibus, donec ſoluatur, potum ius, maximè cum lacte, ſolutionem uentris facit, Kiranides,

Digitized by Google

des. Gobius assus sine sale & comestus, dysenterias & lienterias, & inania egerendi desideria cum dolore facta (τὰς ταπεσμώδεις πεθυμίας) sanat, Symeon Sethi.

De uenenoso gobij ictu, lege suprà in B.

Κωβίδια Sotades Comicus dixit: κωβιδάρια & κωβίδια Anaxandrides. Κώβιον non modo gobium Siculis significat: sed etiam pro poculi genere, & pro ipso conuiuio accipitur, ut notat Eustathius. H.a.

Lubricus & spina nocuus non gouius ulla, Ouidius. Epitheta.
Κοῦφοι κυδιστῆρες κωβιοί, Oppianus.
Χάλκεοβρου (aliàs χαλκοῖ) κωβιοί, Epicharmus.

Gobios, tithymalli nomenclatura apud Dioscoridem.

Κωβιὸς proprium nomen uiri est apud Athenæum libro 8. Idem κωβίου τοῦ Σελαμινίου τύχην ex Archippo memorat. Alexidi apud eundem Κωβίου parasiti nomen est. ¶ Thynnotheræ (id est piscatoris thynnorum) filium Cothonian (Κωθωνίαν) appellauit, fortè à gobijs quos cothones Siculi uocitant, Athenæus. ¶ Κρώμναν, Αἰγίαλόν τε, (aliàs Κρωβίαλόν τε) καὶ Ὑλίκους Ἐρυθίνους, carmen Homeri ex Catalogo, refertur à Strabone libro 12. Propria.

Physsalus pisces in mari rubro gobio ætatis perfectæ magnitudine nõ est inferior, Aelianus. b.
Circa Babylonis rigua pisces quidam in siccum egressi, in arido pascuntur: capita eorũ aiunt ranæ marinæ similia esse, reliquas partes gobiorum, ut in Cordylo dixi.

Piscantes circa quoddam Africæ litus loco petroso, cõmeatu destituti in nauigatione, οἱ μὲν ὀγκλίας, μυρίκας τε καὶ καρύδους ὑμενγίδας ἤσθιον· τὰ δὲ μαράκια κωβιοὺς ὑπετέλει καὶ ἰούλους, Synesius in Epistolis. c.

Κωβιοὺς ἐφθούς, hoc est gobios elixos Anaxandrides nominat, in Cotyis Thracum regis conuiuio. Τῶν ἐγθυοπωλῶν αὖτῶς τις πεῖσαι Δραχμῶν ἐτίμα κωβιοὺς σφόδρα, Menander apud Athenæũ. f.
Antiphanes in Timone κωβιοὺς laudat, & unde habeantur optimi his uersibus indicat, Dijs (inquit) thus emi, heroibus liba (ψαιστὰ) offero, Vobis uerò mortalibus κωβιοὺς emi, Ὡς πᾶσι θελεῖν (effundere) δ' ἐκέλευσε τὸν πυχρφύλον Τὸν ἐχθυοπώλην, πᾶσι τίθημι φημί σοι (φησί σοι) Τὸν δεῖνα τὸν ἐμὸν αὐτῶν. αὐτὸ γὰρ φαλήρικοί. Ἄλλοι δ' ἐπώλουν, ὡς ἔοικε, τριμίχους. ¶ Κωβιδ' ἄσπα, καὶ πετρῶτα δ' ἡ πινα ἐχθύδια. τούτων ἀποκτείσας τις κρανία, Ἐμόλυνε λευκὸν πῶτον τινί, Coquus apud Sotadem Comicum. ¶ Archephon parasitus à Ptolemæo rege uocatus, cum ex Attica in Aegyptum nauigaret,

Ὅλον πετρῶδες βρέντα θύννου ποικίλου, Ἐπὶ δ' ἀραχίδας, κεφάλους τ' ἀλιδινῶν,
Ἐπὶ πᾶσι τοῖσδ' ἐσηνεχθείσης ἀθρῶς Ἐν ὑπερβολῇ τρεῖς ἥψησεν κωβιοί,
Οὓς κατεπλάγησαν πάντες οἱ κεκλημένοι· Τῶν μὲν σκόρδων ἀπέλαυε, τῷ πρασίλλῳ δ' ἅμα,
Καὶ φυκιδίων ὧν πλεῖον Ἀχελῴου πάνυ, Ἀνθρώπου τοῦ μανιδίου καὶ μυρρινιδίου,
Φελλικῆς ἀφύης τε δίπυρον μύδος· Τῶν κωβιῶν δ' ἀπέφυγε· ἐγκατέκειτο.
Ῥάιν δ' ἡ ῥᾳδ' ὀξὺ γομφιάσασ' πράγματος, Καὶ τὸ βασιλέως πυθμενίδιον Ἀλκίμου,
Μὴ πεφώρακεν Ἀχελῴου τοὺς κωβιούς; Ὁ κυρτὸς ἔστε, πάνυ μὲν οὖν τοιοῦτον
Πτολεμαῖ', ὦναξ, πρῶτος, ἀλλ' οὐκ ἔσπετα. Τοῦ ψου δὲ σίδηται τοῦτο, καὶ δ' ἰδικὸς πως.
Οὐδ' ἔστιν οὗτος πέστροιον, οὐτ' ἀσυμβολον Ἰχθῦν, ἔχοντ' ἀψορον ἀδικεῖν ὑδάτων, Machon apud Athen.
Mnesimachus in Hippotropho: Σκόμβρος, δαῖνες, κωβιός, (Rondeletius mauult κολίας,) ἀλλαντόλιθες. h.

Græci Latiníq; ueteres Gobionis fluuiatilis nullam, quod sciam, mentionem fecerunt, sed solùm marinum agnouerunt, qui litoralis est, & saxatilis. Primus Ausonius, ut arbitror Gobionis fluuiatilis nomen piscículo ei posuit, qui si non alimenti natura, saltem figura marino ualde símilis est. Fallunt ergo medici, qui gobiones fluuiatiles ægris apponi uolunt, his eam inesse succi bonitatẽ existimãtes quam Galenus in marinis commendat, à quibus illi hac dote multum superantur.

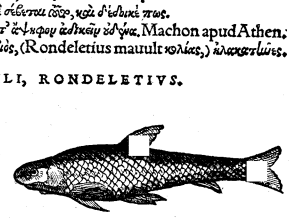

Notissimus est in Gallia Gobio fluuiatilis, Gouion dictus, Lugdunenses Goiſon, Germani Gob uocant. De eo hæc cecinit Ausonius in Mosella:

Tu quoq; flumíneas inter memorande cohortes
Gobio, nõn maior geminis sine pollice palmis,
Præpinguis, teres, ouípara congestior aluo,
Propexíq; iubas imitatus Gobio Barbi.

Propter duas oris appendices quæ breues sunt quasi μύσσους imitatum esse ait Barbi iubas. Cæterum squamis tegitur paruis. In dorso pinnam unicam habet, maculis nigris uariatam, reliquas in uentre relíquorum fluuiatilium modo.

Carne sunt molli, insipida, uirus nonnunquã resipiente: uescuntur enim aqua, luto, & cadauerum carne. Qui enim piscículis istis insidiantur, capita equorum boum ue in aquam conjciunt; quò statim permulti coëunt, & cerebrum saniemq; hauriunt. dentibus enim carent.

A
F
A
B
F
C
B

Digitized by Google

DE EODEM, BELLONIVS.

A Pisciculũ quendam fluuiat. Parisienses Gouion uocãt, Lugdunenses Gotfor, Mediolanensibus Vairon dicitur. (Etenim quẽ nos Gallicè Veron uocamus, illi Esbreson, Hetrusci Ionctium appellant: *nempe phoxinum Aristotelis, ut conijcio.*) Vulgus Italicum ad mare positum nullum agnoscit gobionem fluuiatilem sub nomine Gobij, quod neq; olim Latini & Græci: imò nusquam gobionis fluuiatilis meminerũt prisci. Nam etsi è gobionibus dixerint quosdam in fluuiorum ostijs aut paludib. uictitare, tamen semper de marinis intellectũ est. Fluuiatilis sic est ubiq; promiscuus, ut non alter frequentior piscis, aut magis plebeius occurrat. Itaq; de illo Gobione agimus, quem Ausonius barbis insignitum hoc carmine notauit: Propexiq; iubas imitatus Gobio Barbi. De marino minimè intellexit: siquidem ille barbis caret. Porrò Gobij fluuiatiles retinent in popinis Gallicis claritatem, quam eis idem poëta tribuit,

Gobio non maior geminis sine pollice palmis,
Præpinguis, teres, ouipara congestior aluo.

Romani pisciculorum minutorum nullum habent discrimen, omnesq; mixtim conchulis exceptos diuendunt, & Morellos nominant.

C Porrò noster hic Gobius caluarijs bubulis in aqua proiectis oblectatur, illicq; degit: quod scientes Ligeris accolæ, boum caluarias studiosè adseruant, quibus in Ligerim immersis Gobios alliciunt, quo facilius eos postea capiant.

B Quemadmodum autem duo sunt in mari Gobiorum genera nominibus distincta, sic altera etiam est Gobij fluuiatilis species à superiore dissidens, de qua sequenti capite docebitur. 2a

COROLLARIVM.

Pictura hæc gobij fluuiat. melius quàm Rondeletij expressa est. sed maior iusto.

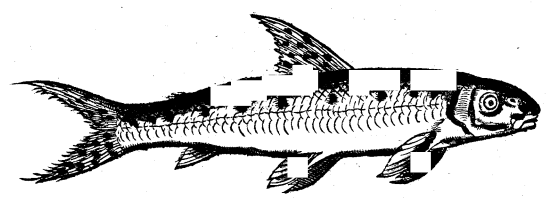

A In fluuijs etiam Gobiones pinguescere Aristoteles testatur; qui de marinis ne an fluuiatili aliquo peculiari genere intelligat, quærendum est. Fluuiatilium quoq; gobiorum Dorion apud Athenæum meminit. Italicum gobij fl. nomen Varon uel Vairon, Latinæ originis uidetur à uarietate factum, uarius enim & distinctus est piscículus utrinq; maculis rotundis nigris. Phoxinus quoq; quem Galli Veronum uocant, cute est maculosa uarius. ¶ Gobius fluuiatilis à nostris uocatur **Grießling**, ab alijs **Kreßling/Grieß/Kressen/Bachkressen**: à quibusdam **Grundele**, quod nomen nostri cobitidi barbatulæ Rondeletij adtribuunt. Vterq; piscis forsan circa fundum seu uadum aquæ degere solet, ut ab eo Germanicè **Grundele**, id est fundulus, ut recentiores quidam loquuntur, denominetur. **Schmerle** piscículum id est fundulum nostrum, in Alsatia uocant **ein Kreß**, quod Ge. Fabricius nos admonuit. quare cauendum, ne res etiã diuersæ, propter uocabulorum homonymiam confundantur. Sunt qui thymalos paruos **Kreßling** appellent, imperitè. hi enim & suí generis sunt, & cum aliàs, tum pinnula dorsi altera parua discernuntur. ¶ Gobij fluuiatiles Tigurí **Grießling** appellantur, in superiore uerò nostri lacus parte **Grundelin** (ut 50 ab accolis Albis fluuij, **Grundling**) aliqui **Litteſſer**, id est anthropophagos nominant, quòd cadaueribus hominibus submersis uescantur. Argentinæ gobiones paruos **Sandkressen** appellant. Ad Acronium lacum circa Lindauiam longè diuersum piscículum (præsertim nondum adultum) **Grässig** nuncupant, quem nostri **Laugelen**, Galli Vendosiam uocant, inter pisces albos leuciscí nomine nobis descriptum.

Gobium (fluuiatilem) uulgari lingua Germani (inferiores) appellant **ein göbe**, Gallí ung gouuion. descriptio quidem Ausonij ei conuenit, Carolus Figulus. Eberus & Peucerus gobionem interpretantur Saxonicè **Cob/Quapp**. sed quærendum, inquiunt, an **Coben** differant à **Quappen**. Ego omnino differre puto: & **Cob** uel gobium esse de quo hic agimus, uel alterum de quo proximè agemus: quem alij **Cab**, & **Gropp** uocant. **Quapp** certè mustela fluuiatilis nostra est, **ein trüſch** nobis dicta. De hoc pisce etiam Iodocum Vuillichium sentire puto cum scribit: Sueui fluminis aqua nigricat propter alnorum copiam per quas fluit, ut conijcimus: & pisces in co-

in eodem, præſertim gobiones nigriores: & cute & carne denſiore, palatoq; ſapidiores. idem ſit in Varta flumine Bohemiæ. **Gufen** dictus Coloniæ piſciculus, nominis uicinitate gobius uidetur: niſi fortè is ſit fundulus noſter, id eſt cobitis barbatula: & **Grundele** ibidem uocatus, gobius. ¶ Anglis appellatur **Goion**: uel, ut alij ſcribunt, **Gougeon/ Gogion/ Gudgione.**

Gobio piſciculus eſt forma rotunda, ſquamis paruis argento ſimilibus, Author de nat. rerum. B
Paruus eſt piſciculus, forma ferè rotunda, ſquamis albis, interpoſitis maculis nigris depictus, Albertus. Piſciculus fluuialis albus, ſed nigris maculis reſperſus, Obſcurus. Alburnus Auſonij pinnas eaſdem habet quas gobio, Rondeletius. Gobius noſter (**der Grefling**) quem nuper captum in lacu noſtro, inſpexi, menſe Ianuario ouis grauidus erat: barbatulus cirris ſingulis in angulis labiorum perbreuibus. Pupilla oculorum nigra, ambitu candicante. Maculæ à capite caudam uerſus per media utrinq; latera nigricantes, rotundæ, magnæ proportione, circiter decem, ſingulæ deinceps digeruntur: & ſimiliter per medium dorſum. Cauda etiam maculoſa eſt, & dorſi pinna. Veſica biſida, magna proportione. Longus eſt plerũq; quinq; aut ſex digitos. Fel habet ſubuiride, caudam biſurcam. Os cum aperitur rotundum, & ueluti è præputio ſe exerens, deorſum nutat. Lapilli in cerebro perexigui ſunt.

Piſciculi ſunt gregales, qui cadauera hominum ſubmerſa depaſci creduntur, unde & anthropo- C
phagos quidam appellant. In fundo & cœno degunt: unde & funduli à quibuſdam dicuntur, ſicut & cobitides barbatæ. Vtriq; etiam cadaueribus ueſci putantur. unde & inter iocularia piſcium cognomenta hoc uſitatum arbitror, Gobium fluuiatilem eſſe pollinctorem aut ueſpillonẽ,
(*ratione*) **Ein kreß iſt ein todtengräber.** Gobionem quidam dixerunt ueſci cadaueribus. ſed à piſcatoribus deprehenditur hoc eſſe fabuloſum: qui dicunt eos potiùs in aqua liquidiſſima uerſari, & pabulo nutriri, Obſcurus. Hic piſcis apud nos (*Miſenos*) è cerebro equi naſci dicitur, quod non credo: ſed eo in aquas abiecto ueſci, uerìſimile eſt, Ge. Fabricius. Degunt in lacubus & fluuijs. Veſcuntur muſco uel alga, item arenulis, uermiculis, & hirudinibus minimis lacuum. ¶ Fœminæ Ianuario & Februario menſibus, ut puto, grauidæ ſunt: memini & in fine Maij ouis plenam reperire. Aliquãdo bis aut ter anno pariunt. ¶ Aeſtate uermiculis quibuſdam in uentre uitiari dicuntur, Albertus.

Hamis infiguntur ad ineſcãdos lucios. Capiuntur facilè & magna in copia circa ripas lacus B
noſtri retis genere quod **ſtoßbären** appellant.

Cœnum aliqui reſipiunt. In cibo uiles ac deſpicabiles reputantur, utpote aquoſi & minimè E
ſolidi, Obſcurus. Vbi aquas arenoſas lapillulis in nutrimentum habent, ſalubriùs alunt, Author de nat. rerum. Salubres ſunt qui in fundo degunt arenoſo. æſtate quidem dicuntur uermiculis in uentre uitiari, Albertus. Optimi iudicantur Martio & Aprili menſibus, Maio deteriores fieri incipiunt. Galbio, aliâs Gouio, in Regimine Salernitano piſcibus cibo idoneis adnumeratur, ubi Villanouanus interpres: Gouio (inquit) eſt piſcis paruus dulcis aquæ, longitudine digiti longi, rotundus & ſuauiſſimus, Gallicè gòuion. ¶ Piſciculus hic elixus ſatis ſolidus eſt, nec contemnendus in cibo.

DE COTTO, RONDELETIVS: QVEM ITIDEM GOBIVM fluuiatilem, ab Auſonij Gobio diuerſum, eruditi quidam appellant.

Eicon hæc Cotti noſtri eſt, diuerſa nonnihil ab illa quam Rondeletius exhibuit pinna dorſi ſingulari, & cauda penicilli inſtar longiuſcula, &c. ut genus aliud cotti circa Monſpelium haberi ſuſpicer.

Piſcem qui ab Ariſtotele βῶτος dicitur, Gaza Cottum conuertit, neſcio qua ratione motus. A
Quòd ſi Latinum hoc nomen ſeruemus, interim meminerimus diuerſum eſſe piſcem ab eo qui à *Lib. 4. de hiſt.* Numenio ex Athenæo κῶβιος dicitur: ſic enim ille Gobionẽ appellabat, qui à reliquis Græcis κω- *cap. 8.* βιος uocatus eſt. Galli Cottum chabot nominant à capitis magnitudine. Noſtri eadem de cauſa teſte daze.

Piſciculus eſt fluuiatilis Ranæ piſcatrici ſimilis, ſi parua magnis conferre licet, corporis figu- B
ra & colore. Capite enim magno eſt, lato, & depreſſo: oris magno hiatu, ſine dentibus. Oculi ſurſum ſpectant. Pinnas habet duas ad branchias, magnas pro corporis ratione, in uentre duas minores, in dorſo unicam continuam ad caudam uſq; cauda in unicam deficit. Intus branchias quaternas habet, hepar magnum cum felle. Si corpuſculum ſpectes, uentriculũ magnum. Ariſto- E

Digitized by Google

teles huius piſcis meminit, quo loco piſces in aqua audire probat. Ἔτι δὲ ὧν πᾶς πυνθάνοιτ' ἂν ἠδύ θε ὑπὸ τῶν πέτρων, ἃ καλοῦσί τινες Βοίτους, (ædition noſtra habet Βοίτους duabus ſyllabis.) καὶ τοῦτο συμβαίνει τινες, ὅσοι τὸ ὑπὸ τῶν πέτρων ὑποδεδυκέναι, κόπτοντες τὰς πέτρας λίθοις. τὰ δὲ ἐμπίπτοντα πληγὴν φεύγει, ὡς ἐκ ἐν τῷ, καὶ καρηβαρεῖν τὸ ὑπὸ τὸ ψόφου. Sunt præterea piſciculi fluuiatiles qui ſub ſaxis ſtabulant, quos Cottos (*Boitos*) uocant. Capiuntur à nonnullis ſaxo percuſſo ſub quo latent: protinus enim inde exturbantur, ut qui audiant, & caput per ſtrepitum tententur.

C Capiuntur cum Cobite fluuiatili in fluuijs & in fontibus.

F Carne ſunt molli, ſuaui, & minimè negligenda.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Multis cognominibus exprimitur alter fluuiatilis gobio. Nam quòd grandi capite conſtet, Galli Chabotum dicunt, Romani Miſoris nomine appellant. Quòd autem in riuis piſtrinorum aquaticorũ uerſetur, Cenomani Vn Muſnier appellauerunt, Mediolanenſes Vn Scatzot & Bot. Hic enim eſt cui propriè uox Botoli adſcribi debet, quo nomine eum Ferraria quoq; uocare conſueuit. Quemadmodum autem Paganellum marinum iam diximus plurimùm à Gobione diuerſum eſſe: ſic de hoc fluuiatili dicendum eſt, (*eum à Gobione altero fl. quem ſic Auſonius nominat, plurimùm diſtare.*) Cõmunis autem Botorum appellatio alludit ad antiquam Boitorum nomenclationem. Eos enim Ariſtoteles Βοίτους appellat, quos in fluuijs ſub ſaxis ſtabulari tradit. Vercellenſes Bouteiolum uocant: ruſtici uerò Paganellum.

COROLLARIVM DE GOBIONE FL. CAPITATO. SIC ENIM perſpicuitatis cauſa nominare libet.

A Apud Ariſtotelem hiſtoriæ anim. 4. 8. boitus ſemel legitur, Βοῖτος, duabus ſyllabis, in noſtra
Cottus. æditione: non tribus ut alij quidã legunt, & per τ. non per θ. Gaza uidetur κόττος legiſſe, quoniam ita tranſtulit. Nos ſuprà poſt Apuam Cobitidem Rondeletij piſciculum pinximus, qui Veneris Marſio nominatur. Petrus Gillius ueterum cottum eſſe putabat. Piſces quoſdam (inquit) gobioni ſaxatili propemodum ſimiles, Ariſtoteles cottos nominat: quos adhuc nonnulli coranos nuncupant. Eſt ſanè piſcis hic quo de agimus, blenno marino ſimillimus, ut dictum eſt, ut æquiùs
Blennus. ferè blennus fluuiatilis, quàm gobius fluuiatilis dici mereatur. ¶ Capitonem recẽtiores quidam Latinè uocant, ſed alius eſt capito Auſonij, de quo ſuo loco diximus. alij capitellum minùs pro-
Italica nomina bando uocabulo: Alberti Magni ætas capitatum. Nos differentiæ cauſa gobionem capitatũ uocare poterimus. ¶ In agro Tridentino pauci admodum ſunt fluuij qui gobios non alant: hos inibi quidam uulgò uocant Capitoni, quidam uerò Marſoni. at in Hetruria, ubi tamen rariſſimi habenti, corrupto à gobijs uocabulo, uulgò dicũtur Ghiozzi, Matthiolus. Sunt etiã fluuiales gobij, ex Verbano præſertim & Lario lacubus, (inquit Iouius,) qui inſignes habentur, ipſis iecinoribus palato gratiſsimis. eos & Strincios & Botetriſsias Inſubres appellant. (*Hos quidem piſces nos muſtelarum fluuiatilium generi potiùs quàm gobionum adtribuimus.* Trüſchen *appellant noſtri.*) In Etruria quoq;, in Marina præſertim amniculo, qui ex Appennini iugis apud Pratũ oppidum in Arnum euoluitur, Iocij (*Ghiozzi ſcribit Matthiolus*) ſunt piſciculi delicatiores, gobionibus admodum ſimiles: qui quum effigiem illam mirè exprimant, etiã in tantula carne eundem ſaporem habent, Hęc ille. Ego piſciculum Iozzo Florentiæ uulgò dictum ſub lapidibus inueniri audire memini, paulò minorem cotto noſtro, ſine oſsibus, (ſine ſpinis nimirum, uel molliſsimis illis:) qui fortè non cottus noſter ſeu gobio, quo deſcribimus, ſed cobitis barbatula, id eſt fundulus barbatulus noſter fuerit. Bellonius gobium fluuiatilem Auſonij ab Hetruſcis Ionctium uocari ſcribit. In diuerſis Italiæ locis gobius hic capitatus aliter atq; aliter nõminatur: Scazon uel Scazion circa Comum: Maieron, Veronæ: Marſon Vincentiæ, Michaël Sauonarola Marſiones dixit, quamuis codex impreſſus Manſiones habet. Botto Cremonæ, Botulus à Grapaldo dicitur. hinc & Botetriſsia compoſitum Inſubribus uocabulum eſt, pro genere muſtelæ fluuiatilis, ut paulò antè dictũ eſt. Italicum nomen botto, ad Græcum Βοῖτος accedit. Bellonius caput de gobio fl. Auſonij inſcribit de boẽta, neſcio quomodo. in ipſa enim deſcriptione huius nominis non meminit. uideri autem poteſt conficium à Græco Βοῖτος: quod tamen maſculini generis eſt, & non Auſonij gobium, ſed capitatum ſignificat. Cardanus muſtelam fluuiat. illam, quam Galli Iotam, bottam uocat: alij Itali botatriſsiam. Germani quidam Quap uocant, alij uerò Pitit: quæ duo nomina alioqui ranã rubetam ſignificant: ut botto Italis quoq;. Itaq; bott uel botto hunc piſciculum appellatum arbitror: q patulo ac deformi oris ritu tum ranam, tum muſtelam fluuiatilem, quam diximus, referat. Capidono, id eſt capito, Tridenti. Alibi Iouians, quaſi gobiani: ut goi quoq;, id eſt gobij, alibi Lagioni, ſi rectè quondam notaui, appellantur. Cæterum Baſsianus Landus Italus in libro de peſte, cum ſcribit: Ex putreſcente aqua oriuntur uermes, magna copia ranarum & aliorum animalium, quæ ortum habent de putredine: cuiuſmodi ſunt piſces capitones uulgò dicti: non propriè dicendos piſces, neq; gobiones capitatos, ſed gyrinos, id eſt ranarum fœtus, quos nos etiam à capitis magnitudine hippocephalos uocitamus uulgò, intelligere uidetur. Cagador circa Luſitaniam in mari uocatur piſcis gobioni fl. capitato perſimilis, blennus fortaſsis. ¶ Gallicè Chabot;
Hiſpanicum. *Gallica.*

circa

circa Neocomum uerò Sabaudicè Chasso uel Chassot: quod nomen ad Italicum Seazon accedit. Iuxta Tolosam Caburlaut. Capito Ausonij etiam à capitis magnitudine Gallicum nomen Tessart adeptus est, quod quidam gobio capitato non rectè adscribunt: quanquā idem capito Ausonij Lugduni appellatur Vn Mutnier: quo nomine Cenomanis etiam gobius capitatus uenit, ut Bellonius refert. ¶ Germanicè Gropp inter Heluetios: Cop uel Kopp in Carinthia, alibi Kab/ Kopt/ Gropt/ Kaoltapp in Franconia: alicubi Babst, id est Papa, quòd episcopum Romanū forte triplici mitra insignem, capitis sui mole quodammodo referat. Est & Mull usitatū nonnullis nomen, & Tholiman circa Tridentum. Saxones & Miseni à capite, quod ferè globi instar rotundum habet, sed compressum, uaria ei nomina fecerunt: Keuling/ Kūlingk/ Kuling/ Kulheit/ Kaulheupt. Eberus & Peucerus qui in Saxonia scripserunt, κεφάλους interpretantē Kaulheuptlin. Sed cobitides pisciculi quorum ueteres meminerunt, marini sunt, quos in fluuiatilium genere non capitati gobij, sed omnium minimi & barbatuli repræsentant: de quibus mox scribemus. ¶ Anglicè a Bulhed, à capite taurino: quasi bucephalum dicas: nempe ob magnitudinem, non similitudinem formæ. nam bul Anglis taurus est. nisi fortè corruptum hoc nomen est à Saxonico Kulheit, hoc est Rotundiceps. Alibi a Gulle: uel a Myllersthombe, hoc est Molitoris pollex. ¶ Glauoche, id est capitatus, Illyricè, Polonis Glouuacz nominatur, ut audio. ¶ Inter ludicra piscium nomina hoc etiam legitur, Gobionem capitatum esse clauum equi, hoc est quo soleæ ferreæ equorum ungulis affiguntur, à similitudine formæ nimirum, id est capitis ad reliquum corpus proportione. Ein kopt ist ein rossnagel. *Germanica.* *Anglica.* *Illyricum.*

Lacustres gobij capitati apud nos à fluuiatilibus specie differunt, ut in B. exponetur.

Capitatus (piscis perparuus, ore rotundo & amplo, Author de nat. rerum) caput habet ferè ad magnitudinem reliqui totius corporis. colore niger aut fuscus est, raro semipedem æquat: bonæ cōmixtionis & duræ carnis: figura ceu clauæ. Abundat in fluuijs Germaniæ & Galliæ. Maior quidem inuenitur in Danubio, & aquis Danubium influentibus, quàm alijs aquis, Albertus. Dracunculus cotto fluuiatili non multùm absimilis est, rostro acutiore, & capite latiore, Rondeletius. Gobius capitatus, piscem marinum quem Angli Curre uocant (is cuculus aut lyra est) refert, magnitudine, figura & colore similis, si spinas demas. nempe magnum habet caput, minori corpore, ut Io. Caius Britannus nos admonuit. ¶ Pro dentibus labra instar limæ aspera habet: pinnas binas ad branchias, rotundas, & ambitu pulchrè cristatas: duas alias inferiùs paruas, longiusculas, albicantes in medio summi uentris. aliam ab ano ad caudam: in dorso quoq; geminas, non singularem ut Rondeletius scribit, qui aliam fortè speciem nobis ignotam uidit: nam & cauda quam suo adtribuit cotto, proportione multò longior est quàm in nostro. Ex his dorsi pinnis breuior est, quæ capiti propior: altera longior, caudam uersus, quā tamen non attingit: idq; in fluuiatili & lacustri genere similiter. Fœmina ouis immodicè turget, quæ in pectore in globos collecta geminas uelut mamillas præ se ferunt: & membrana uestiuntur nigricante. Lapillos in capite habent. ¶ Gobij non in mari tantùm reperiuntur: uerùm etiam in flumínibus & lacubus, quod Galenus etiam annotauit: (*Atqui Galenus sentire uidetur, gobios eiusdem speciei, nempe marinos, dulces aquas subire, libro de cibis boni & mali succi, cap. 9. nostri autem gobij fl. omnes à marinis genere differunt*) quemadmodum testantur ij qui in Lario lacu, itemq; Verbano capiuntur, laudatissimi quidem, propterea quòd eorum iecur maximam cum palato ineat gratiam. In fluuijs uniuersim minores exiliunt, quanq; ex ijs etiam nonnullos inuenias, qui duas aut tres uncias pendant. In agro Tridentino pauci admodum sunt fluuij, qui Gobios non alant. nanq; & Athesis, & Nosius, & Lauisius & Sarca ijs refertissimi sunt. Hos inibi quidam uulgò uocant Capitoni, quidam uerò Marsoni, & in Hetruria Ghiozzi, Matthiolus. Videtur autem ille diuersa gobionum genera his uerbis confudisse: nempe Mustelas fluuiatiles, quas Insubres Strincios & Boterrisias nominant, ut Iouius tradit: qui similiter illas gobiorum generi adscripsit, earumq; iecur cōmendauit. Et hæ in lacubus maiores reperiri solent, quàm in fluuijs, etiamsi species earum uidentur diuersæ, ut suo loco docebimus. Gobij uerò capitati, qui capitoni ab Italis & Marsoni uocantur, nec magnū, neq; delicijs quæsitum habent iecur, neq; in fluuijs maiores quàm in lacubus reperiuntur: sed contrà. Certè in lacu Tigurino nostro capitati gobij non solùm magnitudine inferiores sunt fluuiatilibus: rarò enim ultra digiti medij longitudinem excrescūt. sed specie etiam differunt: etsi uulgus fortè non discernat, nempe colore magis albicant, cum illi nigriores sint. (corpus uarium est, partim albicantibus, partim fuscis punctis, & maculis etiam nigricantibus trāsuersis distinguitur.) Spinulis circa branchias pluribus & acutioribus, breuissimis tamē illis & uisum penè latentibus horrent: quibus digiti etiam, si retrò ducas, configuntur. Pupilla oculorum aliqua ex parte pulchrè uirescit, & gemmæ instar resplendet, præsertim ad Solem. E lacu in fluuium non migrant, ut neq; fluuiatiles in lacum. Gustus etiam suauitate fluuiatilibus longè sunt deteriores. B

De lacustribus dictum est. Fluuiatiles in riuis montanis præcipuè, aut frigidis, & fluuijs quanquam rapidis ac præcipitibus capiuntur. Fluuios incolunt, & sub lapidibus aut inter saxa libenter delitescunt, Albertus & Obscurus. Plura leges inferiùs in Cobitide fl. barbatula. In aquæ fundo non tam natant, quàm subito impetū teli instar se uibrant, & quò uolunt eiaculantur, ac trāsiciunt, magis quàm ulli alij pisces: Græci eos ἀκόντους dicerent, nostri schiessen. Omni- C

uoros esse puto: à se mutuo etiam eos uorari certum est. Pariunt (parere incipiunt) circa paſcha, uel mense Martio.

B Capiuntur naſsis per fluuios præsertim, in lacu, longiſsimis retibus, quæ propter umbras lacustres minores fiunt & denominantur à noſtris Rötelegarn, & ad paſſus circiter quadraginta demittuntur. Fuſcina etiam in fluuiorum ripis feriuntur à piſcatore, qui ocreatus circumit, & lapidibus cautè leuiterq; motis, eis inſidiatur, nempe interdiu: nam nocte ad Lunæ ſplendorem latibula ſua relinquunt, ut facilè feriantur, nec opus ſit lapides dimoueri. In riuis montanis & hi & alij piſces qui inſunt, nullo negotio affatim capiuntur, ſi diuertantur ita ut aluei ſine aqua relinquantur. Gobios capi in flumine à Calendis Nouembris uſq; ad paſcha, legibus piſcatorijs apud nos licet: extrà uerò illud tempus nec genere illo retis, quod Strozberen appellant, neq; fuſcina, (Groppyſen uocant,) neq; alio modo. Hamo capi nunquam licet. Retibus illis quæ Gropenbären appellant, certa menſura eſt conſtituta. Naſsis uti permiſſum eſt à die d. Marci uſq; ad exitum Maij, non arctius tamen contextis, quàm ut gobij capitati, & piſciculi bambeli uulgò dicti euadere queant. ¶ Gobios capitatos à muſtelis (ſtirincijs uel triſsijs) appeti audio, eisq; hamo infixis inefcari, lineis ad LX. paſſus longis, in lacu noſtro.

F Sunt hi piſciculi non modo concoctu facillimi: ſed & ori ſuauiſsimi, atq; gratiſsimi, præsertim cùm ouis turgent. hæc enim in his & pinguia, & copioſa ſunt, guſtui uerò ſuauiſsima. Quo fit ut ſolertiſsimi piſcatores, horum fœturas obſeruãtes, non minùs expiſcandis ouis operam nauent, quàm piſcibus ipſis, Matthiolus. qui iecur etiam eorum maximam cum palato inire gratiam ſcripſit, id quod non gobijs capitatis ſed triſsijs muſtelarum generis conuenire monui ſuprà in B. Iocirij in Etruria dicuntur piſciculi delicatiores, gobionibus (*muſtelarum ſcilicet generis, non marinis, ut puto*) admodum ſimiles, qui quum effigiem illam mirè exprimant, etiam in tantula carne eundem ſaporem habent, Iouius. Veſcẽtes capita reiſciunt, quæ ſpinis tantum cute ſine pulpa cõſtant. In delicijs habentur apud nos quoq;, propter ſaporis bonitatẽ, ſed fluuiatiles duntaxat, lacuſtres non item: idq; circa brumam & menſe Ianuario potiſsimùm. Sunt qui à calendis Decembris uſq; ad calendas Aprilis eos cõmendent: alij circa calendas Februarij optimos faciunt, & paulò poſt uſq; ad eundem terminum. Capitatus piſcis eſt bonæ cõmixtionis, & duræ carnis, Albertus. Alexander Benedictus in curatione inexplebilis auiditatis: Iuuant (inquit) etiam piſciculi recentes (in cibo) fluuiatiles, gobijs marinis ſimiles, ac præpingues auiculæ. Et in libro de peſte: Saxatiles piſces omnes à noſtris medicis maximè probantur: inter quos à magnitudine capitis Foroiulienſes noſtri capitones uocant. Verùm hi propriè ſaxatiles non ſunt: quod Michaël Sauonarola etiam animaduertit, de nutrimento ex piſcibus ſcribens: Medici ueteres cum piſces paruos ſaxatiles laudant, nõ uidentur mihi de marſionibus ſentire, ut quidam interpretantur. Marſiones enim carent duabus conditionibus unde piſces boni cõmendantur. nam & muſcilaginoſi ſunt: & parum exercentur, cum in locis petroſis iaceant ſub lapidibus. ¶ Elixari debent ut cobitides barbatulæ: hoc eſt, in uinum calidum impoſiti elixari, non diu, & tandem aceto modico affuſo ad eius ferè conſumptionem coqui. Placent etiam frixi, Greg. Mangoldus.

DE ASPERO PISCICVLO, GOBIONI PERSIMILI, RONDELETIVS.

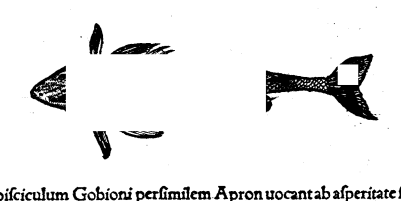

Lugdunenſes piſciculum Gobioni perſimilem Apron uocant ab aſperitate ſquamarum.

A In Rhodano tantùm inuenitur, ſed non quouis eius loco, uerũ ea ferè in parte quæ inter Vienam & Lugdunum eſt interiecta. Eſt igitur piſciculus Rhodano peculiaris, capite latiore q̃ Gobio, in acutum deſinente. Ore eſt medio, dentibus caret: ſed maxillas aſperas habet, foramina ante oculos. Colore eſt rufo, maculis nigris latis, à dorſo ad uentrem obliquè deſcendentibus uariato. Pinnas ad brãchias & in uentre ſimiles cum Cottis habet, ſed in dorſo diſsimiles: duæ enim ſunt (*in noſtris quoq;, id eſt Heluetiæ cottis, binæ ſunt*) à ſeſe ſeiunctæ.

C Vulgus ait piſciculum hunc auro ueſci, quia arenam, cum qua nonnunquam auri laminulæ ſunt, haurit.

F Carne eſt ſicciore quàm Gobio.

DE COBITE FLVVIATILI, RONDELETIVS.

Cum antiquis piſciculi fluuiatiles minùs cogniti ſint, euenit ut nomine uetere careant. Qua de cauſa marinorum eis ſimilium appellationes iis accommodare uſum fuit. Hunc igitur quem hîc proponimus Cobitem fluuiatilem nominamus, quòd marinę (*ępuæ cobitidi marinæ, non hîc exhibitus cobites fluuiatilis: ſed quæ mox ſubijcietur cobitis barbatula ſimilis eſt, tũ ſpecie corporis, tum quòd ſquamis caret*) perſimilis ſit, cuius tria ſunt genera, quæ nominibus ſuis Galli diſtinxerunt. Primũ genus loche franche uocant, alterum loche. Vtrunq; genus, quum paruũ eſt, lochete. De primo genere nunc agimus, quæ loche franche nominatur, uel quòd tota læuis ſit, (*an totam læuem dixit, quòd etiam ſquamis careat? has tamẽ pictura repræſentat, deſcriptio non meminit,*) & aculeis careat, uel quòd mollior ſit & ſalubrior.

Eſt autem Cobites hæc fluuiatilis piſciculus, in riuulorum & fluuiorum ripis degens, digitali magnitudine, roſtro ſatis prominente. Corpus flaueſcit, & maculis nigricantibus notatur, ſubrotundum eſt & carnoſum. Pinnæ duæ ſunt ad branchias, duæ in uentre, unica ab excrementi meatu, unica in dorſo.

Carne eſt humida & uiſcida. Si in aqua ſordida & cœnoſa nutriatur, pingueſcit: ſed multò infalubrior redditur. *Cobiten fortè hunc piſciculum nominat, quòd ad gobionem fluuiatilem Auſonij accedat, non ad marinam cobitin. quare piſcis quem* Ryſerle *noſtri uocant, ſi non hic eſt, ab eadem tamen ſimilitudine ſic & ipſe uocari poterit. Alij* Ryßling *uocant. Digiti longitudinem paruũ excedit, colore per dorſum è cæruleo uireſcente, per latera & uentrẽ candido. In Silo torrente ad urbem noſtram capitur circa lapides: & ex eo Limagum amnem ingreditur, inter lautos piſciculos habitus. Effigies eius hæc eſt.*

DE COBITE ACVLEATA ET BARBATVLA, RONDELETIVS.

Cobites ſecunda, quæ non ſolùm Loche, ſed etiam Perce (*id eſt aculeata*) à Gallis uocatur, ſupradictæ ſimilis eſt, ni paulò maior eſſet & latior, non rotunda, ſed compreſſa. In branchiarum operculis aculeum utrinq; habet. Spina interna dura rigidior eſt, quo fit ut piſciculus iſte inter edendum moleſtior ſit quàm cobites læuis. Sæpius ichthyopolæ parum cautis imponunt, & pro leuibus uendunt, quæ impoſtura inter edendum facilè deprehenditur.

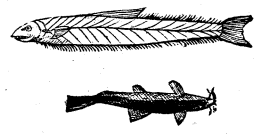

Tertia cobites barbatula, omnium minima eſt, quæ ipſo nomine ſtatim ſeſe prodit, nomẽ dedimus à cirris tenuibus, è roſtro barbæ modo pendentibus, quemadmodum in Barbo. *Cobitis barbatula.*

DE EISDEM, BELLONIVS.

Delicatiſsimus eſt ſaxatilis piſciculus ubiq; frequentiſsimus, quem Galli une Loche, Mediolanenſes Viſel, Placentini & Parmeſani Gouſangle, Locham Romani piſcatores, alij Morellam uocant, quod poſtremum noſtro Veroni fluuiatili magis debetur: Lodenſes Zedole, Ferrarienſes Squaiola nominant. In Riſileto amne (finitimo urbis Italiæ cui nomen eſt Ciuita de Caſtella) Lopole uocantur. Duo ſunt horum genera: quorum quæ Gallis Loche franche dicitur, palato quidem delicatior eſt: quæ uerò cœnoſum limoſumq; tractũ incolit, craſſo & obeſo corpore conſtans, atq; ob id pinguis Lochia cognominatur: ualetudinarijs admodũ pernicioſa eſt. Cæterum Lochias quidam Galli nominare malunt des Perces, quòd cùm riuulorum indigenæ oblongo, tereti ac lubrico ſint corpore, petras uideantur perforare: Duos enim habẽt in branchijs aculeos, utrinq; unum, ad caudam ſpectantes, dentium ceraſtis longitudine, quibus ſeſe impellunt, ut minima inter lapides foraminula ſubeant. *Genera duo.*

Viuax eſt admodum piſciculus, minoris digiti craſsitudinem non excedens.

Pinguis uerò Lochia, indicis digiti craſsitudine eſt, quinq; digitos longa, tota liturис ſeu punctis diſtincta: notaſq; in tergore & lateribus habet, nunc grandes, nũc paruas ac nigricantes, quibus ipſa etiam quodammodo pulla apparet: ſed uentre eſt candido. Pinnam utrinq; unam in la- *Lochia pinguis. B*

Digitized by Google

teribus gerit: item ſub uentre duas: in tergore uerò ſummo unam admodū paruam, item ſub cauda ad anum alteram. Pinna caudæ rotunda eſt: reliquæ omnes tranſparentes, obtuſæ & latæ. Cirrhis quaternis (*utrinq;*) duobus (barbi modo) tanquā myſtacibus inſignis eſt. Os habet paruum ſub longo naſo: eiuſq; inteſtinum ſtatim à ſtomacho (quem hepar fouet) recta per uentrem ad anum ducitur. Fel dextro hepatis lobo adſutum: Lienem inſignem, & rubrū habet. Cor ſub branchijs, ſuo pericardio obuolutū. Oua ſingulari ueſicula, ut alijs piſcibus bicorni folliculo concluſa.

COROLLARIVM I. DE COBITIDE FLVVIATILI BARbatula. Et primùm de tribus huius generis ſpeciebus.

Iconem hanc addidi, etſi maiuſculam quàm uellem, quòd plenius & accuratius facta uideatur quàm Rondeletij.

A Rondeletius Lochæ piſciculi ſic dicti à Gallis, genera tria facit, & picturas totidem exhibet: Bellonius duo tantùm, & neutrum depingit. Idem Lochias ab alijs inquit Perces Gallicè uocari, quaſi uocabulum cōmune hoc ſit, non unius ſpeciei, ut Rondeletius docet, cui aſſentior: ea puto **Steinbyſſer** à noſtris dicitur. Hoc etiam notandum Lochiam pinguem Bellonij, cobitidem barbatulā Rondeletij eſſe: noſtri **Smerlin** uel **Gzundelin** uocant. An uerò Loche france Rondeletij eadem ſit, quæ à Bellonio ſic uocatur, non facilè dixerim. in præſentia quidem nō uidetur. Bellonij Lochia franca, minor, Germanicè **Steinſchmerlin** appellatur, ut conijcio. Hoc uticq; mireris, cobiten ſecundam Rondeletij, ſimilem dici primæ, cum ex pictura tum ſpecie corporis planè diſſimilis ſit, tum ſquamis: quibus altera caret, prima habet, ſi pictor probè expreſſit. Sed duobijs hiſce & ſimilibus relictis, ad certiora accedamus. Et primùm quidem de cobitide barbatula dicamus. Placet autē non cobiten efferri, ſed cobitidem, à recto ſingulari fœminino Cobitis: nam & Græcè κωβῖτις ſcribitur, & ſubaudiē apua marinus piſcis: cui fluuiatiles illi, quibus de agimus, præſertim barbatulus, comparantur, adeò ut etiam nomen ab eo ſibi aſſumant.

Latina nomina. Albertus Magnus de animalibus lib. 7. tract. 1. cap. 8. hunc piſciculum fundulam uocat genere fœminino: Piſciculi parui, inquit, quos loſtas uel loxas (*lochas Galli*) ſiue fundulas uocant, latent hyeme in luto, &c. Recentiores gen. maſculino potiùs fundulum dicunt, Germanici uocabuli imitatione à fundo aquæ, ubi degere ſolent. Carolus Figulus fundulum ſeu grundulum dixit. Idem Auſonij thedonem ab aliquibus fundulum exiſtimari ſcribit: ipſe trutam, Bellonius capitonē fluuiatilem eſſe putat. Vide in **Capitone fl.** in Corollario A. Quidam turdos **Gzundling** (ſiue fundulos hoſce noſtros, ſiue **Gobiones Auſonij** intelligentes) interpretantur, ſed impercè. neq; enim macularum uarietas ad imponendum hoc nomen ſatis eſt, adde quòd turdi, marini ſunt. Rondeletius cobitides barbatulas appellat: quòd marinos piſciculos apuarum generis, quos cobitides cognominant, omnino referant, ut dictum eſt: quam ego nomenclaturam magis probārim, quàm Bellonij, qui lochias nuncupat, uulgare Gallis uocabulum imitatus. Quòd ſicubi nomenclaturas uulgi imitari libet, eruditas, hoc eſt quæ Græcam aut Latinam originē præ

Muſtela minima. ſe ferant, præcipuè deligendas cenſeo. Ita hunc piſciculum muſtelam fluuiatilem uocare poteri-

Gallica nomina. mus, adiecta minimæ differentia. Muſtelam enim marinam quodammodo refert, corporis longitudine, læuitate, barbulis: & muſtela Burgundis hodie dicitur, uulgò une Mouſtelle. ſolent enim Galli ſ. ante t. mollioris pronunciationis cauſa omittere. alij ſcribunt Mouſtoile: alij deprauatius Eſtoille, (niſi quis à punctis & maculis tanquam ſtellares, ita dictos conijciat.) Aliqui apud eoſdem Burgundos muſtelam fœminam eſſe dicūt, & marem Veron appellant. Sed cæteri Galli piſciculum quem Phoxinum putamus Veron uocant, nimirū à uarietate: ut Inſubres gobium

Italica. Germanica. fl. Auſonij Vairon. Brabantos etiam, qui ferè Gallicè loquuntur, Muſtele uel Muſc appeliare audio: & Germanos quoſdam **Mœß**. Vocabulum etiam Vſel, Mediolani uſitatum, & Griſella circa Verbanum, à muſtela detortum uideri poteſt, (licet aliqui à colore id factū putent:) ut & Germanicum quadrupedis nomen **Wiſel**. Vocatur & fondola alicubi in Italia: quod nomen Albertus uidetur imitatus, eodē gen. fœminino. ¶ Heluetij & Germani plerique **Gzundlen** appellant, aliqui apud nos **Zirle**, quod ad Saxonicum **Smerle** accedit. alij **Zirdele**, cui ſimile eſt nomen, quo in Italia Lodenſes utuntur, Zedole. Carolus Figulus, qui ad Confluentiam Rheni literas docuit. **Gzundel** uel **Gzündlin** ſcribit. Saxones **Schmerle** uocant: Ge. Agricola gobionem fluuiatilem interpretatur, Auſonij puto gobionem intelligens, quòd, ut ille de ſuo canit, barbatulus ſit: ſed nos diuerſum ab hoc Auſonij gobionem dedimus ſuprà, cui præter barbulas uulgare etiam nomen aſtipulatur; (Auſonium autem in Gallia ſcripſiſſe conſtat:) & eruditorum conſen-

Digitized by Google

ſus. Saxonicum nomẽ alij aliter ſcribunt, dum c. aſpiratum uel addunt, uel omittunt: & in terminatione uariant, ut ſolent in pleriſq; uocabulis Germani: **Schmerel / Schmerling / Smerling / Schmirlin / Schmerlin / Smerlin / Schmorle.** Verbum **Schmiren** Germanis ungere ſonat, (μύρον Græcis unguentum eſt: & ijſdem uſitatum, ut ſ. ab initio ſæpe abundet, preſertim ante μ.) & **ſchmär** aruinam uel axungiam unctioni aptam. Quare & piſci huic nomen impoſitum à pinguedine conjcio: quòd cute non quidem pingui ſit, ſed ita lubrica tanquam pingui uel lardo eſſet inuncta. **Smerlin** & **Grundele** unus idemq; piſcis eſt: primum nomen Miſenenſibus uſitatum à lubricitate, ut opinor: alterum Sileſijs, à fundo, in quo capiuntur, Ge. Fabricius in epiſtola ad nos. Et rurſus, Piſciculum **Schmerle** in Alſatia appellant **ein Kreß**, (quod nomẽ Germanorum pleriq; gobioni Auſonij adtribuunt. uide in Corollario de eo.) Vocabulum etiam **Meergrundel**, memini olim nominatum audire, de gobij marini quodam genere puto, aut muſtelæ marinæ. Apua ſanè cobitis Rondeletij hoc nomen meretur, quoniam & perſimilis fundulo fluuiatili eſt, & Gallicè quoq; locha marina nominatur. In Heſsia uel alibi in Germania fundulus uocat̃ **ein Moëß**, uel **Möß**, Brabantis **Muſe**, ut dixi. Coloniæ **Gufen**, neſcio hic noſter fundulus, an gobius Auſonij potiùs. nam & aljus ibidem piſciculus **Grundele** uocatur. Inter iocos Germanicos de piſcium nomenclaturis fundulus cognominatur uirgo: **Ein grundelen iſt ein jungfrow.** Encelius ſcribit caput funduli repræſentare caput uirginis ornatum. **Sengle** uel **Sengele** à Sueuis & aljs appellantur funduli adhuc teneri & recens nati. ¶ Polonj hunc piſciculum indigetant Kielb uel Slyſs. *Illyrica.* Bohemi Mrzen. ¶ Angli Gallicum nomen retinent, *a* **loche.** *Anglicum.*

Duo ſunt huius piſciculi genera, (inquit Ge. Fabricius in epiſtola:) unum commune, quod in delicijs habetur, & inſigni magnitudine capitur apud nos (*Miſenos*) in Flohi amne: alterum & tenuitate corporis, & colore & ſapore diuerſum, quod à ſaxis nomen eſt conſecutum, **Steinſmirlin.** ¶ Fundulus in noſtris aquis cum circa ripas ſtagnantes & paluſtres degit, uocatur **Moßgrundel.** ¶ Bellonius nuper cum apud me fundulos uidiſſet, in hoc diſsimiles eſſe lochijs Gallicis aiebat, quòd in branchijs ſpinas nullas haberent, & breuiores eſſent, barbaruli quidem ſimiliter. Sed hoc diligentiùs conſiderandum. Rondeletius quidem meliùs diſtinxiſſe mihi uidetur. *Genera duo.*

Lochiæ francæ Bellonij, quærendum an ijdem ſint piſciculi **Pfell** dicti Germanis (de quibus infrà in Phoxino agemus, elemento P.) potiùs quàm **Steinſmirlin.** nam & minores ſunt, & eiuſdem puto naturæ, maculoſi, læues: & coquuntur ut gobij capitati: & eodem tempore placent à Decembri ad Paſcha.

Longi ſunt palmo, uel paulò plus: læues, lubrici, maculoſi. B

Capiuntur funduli in lacu apud nos, & fluuio Limago: plurimi in riuis, præſertim illo quem Glattum uocamus. Apud Miſenos optimi in Floha fluuio. E riuis in flumina maiora ingrediũtur, ut in Albim apud Miſenos. Capiuntur & in Atheſi: & magni apud nos Arouiæ, in riuis puto & Arula. Limpidis & ſaxatilibus locis gaudẽt, Adamus Lonicerus. In lacu tamen apud nos circa ripas etiam & in cœno degunt. Piſces quidam cauernas ſibi faciunt in arena: aljj in luto, & extra eas non emittunt niſi os, ut puram aquam frigidam attrahant, reddantq; per branchias: ut piſcis apud nos ſimilis anguillæ, quem **Quappen** uocant: & ſimiliter ferè piſciculi paruj, quos fundulas nominant, & aljj quidam paruj magnis capitibus, (*gobij capitati,*) Albertus. Medio Maij menſis fundulos hic è lacu captos, ouis grauidos uidi. Poſt paſcha parere incipiunt: quamuis non deſint qui uel ſingulis menſibus eos parere aſſerant. C

Vere apud nos præcipuè capiuntur, Februario, Martio & Aprili, retis genere quod **Strobären** appellant, iuxta ripam lacus, locis herboſis, non autem nudis: & ſimul cum eis plerũq; gobij capitati. ¶ Hamis quibus muſtelæ, triſsiæ dictæ, in lacu apud nos capiuntur, longiſsima linea ad LX. ferè paſſus demiſſa, infigi ſolent gobij capitati aut funduli, quibus ineſcentur. E

Fundulus piſciculus inter omnes ferè primatum tenet, Adamus Lonicerus. Teneri præſertim & nuper nati in delicijs habentur. ijq; cum iure cocti, ex eodem cum pane cochlearibus eduntur: quas delicias aliquando circa ſummum Acronium lacum guſtaui: apud nos enim tantillos capi uetitum eſſe puto. Miſeni optimos eſſe aiunt circa paſcha priuſquam migrant, **ehe ſy ſtreychen**: de migratione puto è riuis in fluuios uel contrà intelligentes. Salubres uulgò exiſtimantur, ita ut medici etiam ægrotis alicubi eos permittant. Sunt ſanè ſolidiuſcula carne, & odore non piſcoſo ut aljj plericq;, ſed ſatis grato: & cum exigui ſint, nec pingues, non multum repleant. Præferunt Miſeni maiores: nam qui **Steinſmirlin** à ſaxis denominantur, colore ſaporeq; differunt, corpore tenuiore, carne duriore, & quæ in elixis tenaciùs ſpinis hæreat. Commendantur maximè à natali domini uſq; ad paſcha. tum enim parere incipiunt, ut diximus. Aljj Februario, Martio & Aprili menſibus eos præferunt, uſq; ad initium Maij. Teneros uerò nunquã non laudant, ſi cum apio edantur. Vino calido iniecti elixari debent, idq; breui tempore, & ſub finem modico aceto affuſo ad eius ferè conſumptionem coquendi: quo modo gobij etiam capitati parantur, & piſciculi uulgò **Pfellen** dicti. Baltaſar Stendelius qui artem co- F

Digitized by Google

quendi Germanicè condidit, fundulos bene coqui iubet: tum (colari) & aceto (calidum) affundi, in quo parum adhuc bulliant. ita colorem cœruleum eis induci, & carnem solidiorem fieri.

G Caput funduli piscis euisceratum, (repræsentans uultum uirginis ornatum,) præsens esse remedium dicitur in frangendo calculo uesicæ, Christophorus Encelius. Ad achores capitis: **Wider den eerbgrind**: Funduli decoquantur in butyro quod mense Maio collectum sit; & inde expresso liquore linatur caput, Innominatus. Quidam catis ægrotis fundulos mederi aiunt.

COROLLARIVM II. DE COBITIDE ALIA, QVAM Rondeletius aculeatam cognominat.

Iconem adiecimus, quòd ab ea quam Rondeletius Cobitidis aculeatæ nomine exhibuit, discrepet, pinnis & aliter.

A Cobitis aculeata, uel Cobites aculeatus Rondeletij, suí generis piscículus est, lochijs seu fundulis cognatus, & similis, rostro acutiore, à quo si quis cobiten oxyrynchum appellet, nõ fecerit inepte. Albertus Magnus nullo alio nomine hunc piscem nouit quàm Germanico; Vulgò (inquit) Mordens lapidem uocatur. Græcè eadem significatione dacólithum dixeris. Nam & Gallis Perce uocatur, quòd rostro penetret uelut perforaturus: & à Sabaudis circa Neocomũ & Bielam, Mort pierre. At quí Perce pierre à Gallis uocatur, piscis marinus est, alauda Rondeletij. Foragua circa Vincentiam Venetorum in Italia: Gua enim Italicè est genus reticuli à baculo suspensum, cui inclusus hic piscis non continetur, sed foras euadit, & egrediens ueluti perforat. Circa Verbanum lacum Grisella dicitur, alibi Vsella uel Vrsella, quemadmodum & lochia barbatula prædicta: nominibus scilicet à mustela corruptis, quare hanc etiã si Latinè circumloquendo mustelam fluuiatilem paruam imberbem nomines, bene erit. Sed nomen unum singulare ei imponi præstiterit, quale est dacólithus: aut periphrasin non pluribus quàm duobus fieri, ut cobites aculeatus uel oxyrynchus: uel echeneis fluuiatilis. non quòd reuera uí retinendi naues aut aliud quicq̃ polleat: sed quoniam ore mordens retentionem minatur. In iocosis piscium congressibus, quæ in libello Germanico circunferuntur, nescio quam ob causam custodis seu uigilis nomẽ hic piscículus inuenerit: **ein Steinbeyß ist ein wechter**. Nostri **Steinbyſſer** proferit.

B Nullus aut rarissimus apud nos est, frequens circa Argentinam. In Misena optimi capiuntur in Mulda prope Doblam oppidum, Ge. Fabricius. Rondeletius & Bellonius suæ percæ, id est dacolitho (quanquam hic non æquè distinguit) aculeos in branchijs attribuunt. Albertus libro 2. de animalibus, tract. 1. cap. 7. brãchijs omnino carere ipsum ait: Ge. Fabricius uerò nuper foramina parua circa oculos eis, sicut in lampredis, esse nos monuit. Sed quoniã hic non reperiri, quod affirmem in præsentia non habeo. Ibidem Albertus: Piscículus (inquit) quí uulgò Mordens lapidem uocatur, eodem colore est quo Fundula. non est autem rotundus, sed quasi columnalis compressus. & habet spinam acutam iuxta os, qua cum recuruato capite uulnerat manum se tangentis. Piscículus est exilis seu tenuis, & oblongus, fundulo similis, paulò longior: nam quatuor aut quinq; digitos æquare solet: maculosus, capite acuto & deorsum uergente.

C In aquis fontanis & riuis præcipuè degit. E riuis migrans cum alios fluuios tum Albim subit. Rostro lapidibus mordicus se affigit, & aliquando uasis etiam, licet æneis, quibus in foro piscario à mulieribus empti injiciuntur, ita ut fugere uideantur. Est quando complures gregatim lapidi hærentes inueniuntur. In herbis, algis & cœno degunt, atq; inde uictitant. Maio mense cum fundulis pariunt: aliquando uel bis aut ter pariunt, ut gobiones Ausonij etiam, & leuciscí illi quos uendosias Galli uel dardos uocant.

E Retibus angustis (id est quorum perangustæ sunt maculæ) capiuntur cum alijs piscículis circa ripas fluminum.

F Vilissimi sunt, carne tenaci, fundulis multò ignobiliores. Aprili mense & Maio minùs improbantur. Præferuntur grauidi. Frigi debent butyro. Miseni circa Bacchanalia & Martio mense eos cõmendant, antequam migrent, quòd tum ouis grauidi sint. Præstantiores apud eosdem non in Albi, sed in Mulda capiuntur.

GRINADIES nescio quí pisces Strymonis fluuij, memorãtur à Bellonio in libro Gallico Obseruationum, inter Strymonis fluuij pisces, quorum nomina à molitoribus ad eum amnem Græcè loquentibus se cognouisse scribit: ut Platanes quoq;, Celli, & Turnes.

DE

DE GRVE MARINO. EX AELIANI DE ANIMALIBVS LIBRO XV. CAP. IX.

GRVEM piſcem marinum Corinthiaci pelagi alumnũ eſſe audiui. Declinabat autem ea pars Corinthiaci maris, qua grus piſcis captus eſt, Atticã uerſus, iuxta latus Iſthmi quod Athenas reſpicit. Procedebat hic piſcis ad quindecim iuſtæ menſuræ pedũ longitudinem: craſsitudine anguillam, non tamen maximam (ut audio) æquabat. Eius & caput & os, alitis gruis ſpeciem ſimilitudinemq; gerit. Squammæ (λεπίδες, fortè πτέρυγες, id eſt pinnæ, dicere uoluit author) pennis gentilis auis ei ſimiles ſunt. Natat autẽ non conuoluto in ſpiras corpore, ut alij piſces anguillarum inſtar anguſti & oblongi. Tanto robore ſaliendi eſt, ut tanquam emiſſum à contento neruo telum feratur. In ſermonem Epidauriorũ uenit, hoc animal ex nullo piſce generari: ſed cum uolucres grues Thracium frigus & reliquum ad Occidentẽ fugientes obuio uento, tum fœminæ ad coitum exardeſcentes, tum mares ueneris libidine conflagrantes, inter ſe complexu uenereo iungi cupiunt: fœminas ſuſpenſum coitum ſuſtinere non poſſe, idcircoq; ſemen temere emittere quòd uoti compotes fieri non poſsint. Ac ſi ſupra terrã uolent, id ipſum ad nihilum recidere & perire: ſin ſupra mare, id delapſum, tanquam theſaurum per manus traditum, ſic à mari hunc fœtum aſſeruari, animantemq; effici, neq; uelut in aluum ſterilem illapſum perire. Hæc Epidaurij. Sed & Demoſtratus, cuius ante mentionem feci, Hunc, inquit, piſcem uidi, & magnopere conſideraui, cumq; (ut alijs oſtendere poſſem) exiccare uellem, atq; coquis ipſum ſecãtibus uiſcera intuerer, tum ex utroq; latere ſpinas exortas, rurſum inferiùs inter ſe ſuis extremis coire: & (ſimiliter atq; tabulas legum) triangulas eſſe: tum eius iecur in longitudinem procedere, aſpexi: tum iecori ſubiectum fel longum, inſtar manticæ aut bulgæ, ut faba (*fynecdochicè fortè pro ſiliqua fabæ*) recens uideretur. Vbi uerò primùm iecur & fel exempta fuiſſent, ambo ſtatim intumuiſſe, ut iecur inſtar hepatis maximi piſcis uideretur: fel uerò lapidem, ſuper quem fortè poſitum fuerat, liquefeciſſe.

GRACVLVS. Vide Coracinus. nam Gaza & quidam eum ſecuti pro coracino graculum uertunt. Plinius draconem graculo ſimilem dixit.

GRAEAE ab Epicharmo in Nuptijs Hebæ nominantur inter piſces apud Athenæum: Γώλυποί τε, σκπίαι τε, καὶ πόταναι τανυβίδες, καλυσώδεες βολβίτης, γραῖαί τ' ἐχεβακίδες.

GRAMON, aliàs GRANVS, apud Albertum & alios obſcuros ſcriptores, pro thynno corruptum eſt nomen: ut conſtat ex iſs quæ ei adtribuunt.

GRYLLVS piſcis ſimilis eſt anguillæ, ſed inſuauis, Diphilus. Vide ſuprà inter Muſtelas poſt Aſellos, & in Congro A.

GRYLLVS inſectum fluuiatile. Vide Squilla fluuiatilis.

GRYTE. Γρύτη. Tarentini codex noſter ſic habet: προσπαυταμίαν, σκορδύλων πᾶς τὸν ἀκαπῆ κωδὼν θαλασσίαν. ego ſic legerim, Γρὸς ποταμίαν γρύτλιν, καὶ πᾶς τὸν λεπῆ. nam in ſequẽtibus etiam capitibus γρύτη ποταμία legitur, & γρύτη λεπῆ, minutos piſciculos tum fluuiatiles tum marinos intelligo. (nam & friuola fictilia uaſa γρυτίδια nominant, & γρυπποῦλλιν eum qui talia uendit.) Licebit ita interpretari: Eſca ad piſciculos fluuiatiles, (quorũ aliſquos fortè ſcordylos uel ſcordylas uocat, quo nomine in mari dicuntur parui thunnorum fœtus,) & marinos minutos, ut gobios.

DE GVAICANO VEL REVERSO PISCE INDICO.

DE nouo piſcationis genere Petrus Martyr Oceaneę Decadis primæ libro 3. Non aliter (inquit) ac nos canibus Gallicis per æquora campi lepores inſectamur, illi (*piſcatores Cubæ inſulæ in Nouo orbe: in cymba, id eſt caua arbore piſcantes, Chriſt. Colũbus*) uenatorio piſce piſces alios capiebãt. Piſcis erat formæ nobis ignotæ, corpus eius anguillæ grandiori perſimile; ſed habens in occipite pellem tenaciſsimã, in modum magnæ crumenæ. Hunc uinctũ tenent in nauis ſponda funiculo, ſed tantùm demiſſo quantũ piſcis intra aquam carinæ queat inhærere: neq; enim patitur ullo pacto aëris aſpectum. Viſo autem aliquo piſce grandi, aut teſtudine, quæ ibi ſunt magno ſcuro grandiores, piſcem ſoluunt. ille quum ſe ſolutum ſentit, ſagitta uelociùs piſcem aut teſtudinem, qua extra teſtam partem aliquam eductam teneat, adoritur: pelleq; illa crumenaria iniecta, prædam raptam ita tenaciter apprehendit, ut exoluere ipſam eo uiuo nulla uis ſufficiat, niſi extra

Figura hæc deſumpta eſt ex tabula quadam deſcriptionis orbis terrarum.

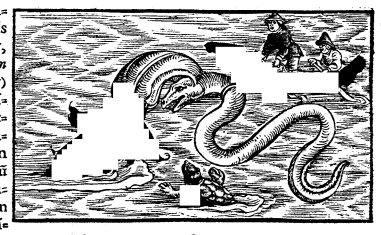

aquæ marginem paulatim glomerato funiculo extrahatur. Viſo enim aëris fulgore, ſtatim præ-
dam deſerit. Præda igitur iam circa aquæ marginem euecta, in mare ſaltat piſcatorum copia tan-
ta, quanta ad prædam ſufficiat ſuſtinendam, donec è nauí comites eam apprehendant. Præda in
nauim tracta, funiculi tantū ſoluunt, quantum ſatis eſt uenatorí ut ad locum ſuę ſedis intra aquam
redeat, ibíq; de præda ipſa per alium funiculum eſcas ei demittunt. Piſcem incolæ Gaícanū, no-
ſtri Reuerſum appellant, quòd uerſus uenetur. Quatuor teſtudines (Calandras prægrandes iiij,
Columbus) eo modo captas, quæ nauículam illis ferè implebāt, noſtris dono dant. Cibus eſt enim
apud eos non illautus. Hæc ille. Huíus piſcis, (inquit Chriſt. Columbus) forma eſt nobis in-
cognita: & niſi grandiuſculum caput haberet, inſtar anguillę formaretur, capite geſtat pelliculam
quandam, ad ſimilitudinem crumenæ alicuius, & reliqua ſimiliter.

DE ALIO PISCE INDICO EIVSDEM NATVRAE, SED formæ diuerſæ, quem Rondeletius deſcribit, & ſimiliter REVERSVM nominat, neſcio ex quo authore.

A Mirabilis eſt piſcis, quem Indi reuerſum uocant.

D E Eodem quo elephas ingenio eſſe uidetur. nam facilè cicuratur, docilis eſt, & loquentes intel-
ligere uidetur, adeò ut Indi cum eo piſcari ſoleant. Piſcis eſt palmi magnitudine, ſquamis rugo-
ſis contectus: ſpinis acutiſſimis, & maximè in dorſo, munitus eſt, & ab umbilico ad caudam, qui-
bus piſces etiam maximos ferit, & ueluti affixis hamis retinet atq; trahit. Hunc cum alijs captum
ſeruant & cicurant, ut eo poſteà phocas, tiburones, manatos uenentur, alioſq; huiuſmodi piſces,
quí ideo quòd pulmonibus ſpirent, in ſumma aqua ſæpiùs natant. Funiculis igitur alligant, anne-
xis aliquot ſuberis fruſtis: blandiſq; uerbis hortantur & incitant, ut magno animo in fortiores &
meliores impetum faciant, atq; ad litus cogant. tum in mare iniectum natare ſinunt, atq; cum præ
da reuerſum laudant, & gratias agunt: perinde ac ſi piſcis ratione præditus & in eos beneficus,
monitus atq; hortationes audiat, cùm ipſe αὐτοδιδάκτος & ſolutus idem faciat, quemadmodum
alij plurimi ſunt, quí alios etiam feroces perſequuntur, ut in ſingulorum hiſtoria ſæpe dictum eſt.

F Aiunt piſcem hunc in cibis bonis haberi, quòd neq; ſicca ſit nimiùm carne, neq; glutinoſa.

GVLLISCI, γυλλίσκοι, piſces quídam, Heſychius & Varinus. γύλιος (ſicut & χοῖρος) por-
cus eſt, unde fortè γυλλίσκος diminutiuum, porcellus, ut hys etiam & hyſca, de piſce, eadem ſig-
nificatione.

DE AQVATILIBVS ANIMALIVM, QVORVM NOMINA INITIO ASPIRANTVR.

HABRAMIS, uide Abramis.

HALEC, genus liquoris: gari fæx aut uitium: garum imperfectum, uide ſuprà in Alec, & in Garo.

HALECVLA pro piſciculo uili & ſale inueterari ſolito. Vide ibidem. Si bos cibū non appetat, proderit fauces allio tunſo, & hallecula (*malim per l. ſimplex*) li-
nire, Columella.

HALESVRION Rondeletius inter aquatilia ſibi ignota ponit. Hermolaus inquit quoſdā pro Callionymo piſce accipere, neſcio qua ratione, nam genitale marinum non temere Haleſu-
rion dicitur, uel potiùs Haloſurion, quaſi ἁλὸς οὐρά, id eſt marina cauda. Vegetius quoq; zoophy-
tis quibuſdam marinis caudam adnumerat. Vide in Pudendo marino, Elemento P.

HALIPLEVMON in Pulmone marino tradetur.

HAMIA & Hamio à quibuſdam imperitè pro Amia ſcribitur.

DE HARENGO. RONDELETIVS.

A HARENGI nomen barbarum eſt: neq; ulla eſt, quod ſciam, huius appellatio ſiue Lati-
na ſiue Græca. ſunt quí non rectè halecem uocent. Quid autem ſit halec uel alex ſuprà
declarauimus. In penuria igitur Græci Latiniq; nominis, notiſsimo & uulgatiſsimo
utemur.

B Harengus ex thriſſarum eſt genere, quí in Oceano tantùm reperitur, minoribus thriſsis, &
ſardinis maioribus planè ſimilis, dorſo cæruleo, uentre albo & falcato, ſquamis acutis & tenaciùs
hærentibus munito aloſæ modo, reliquis facilè deciduis. Inferiores (*Interiores*) partes aloſæ ſimi-
les habet.

C Aqua uiuit. Gregalis eſt piſcis.

E Tam magni ſunt aliquando harengorum greges, ut præ multitudine capi non poſsint. Sed poſt

Digitized by Google

poſt autumni æquinoctium in acies ſe diuidunt, locaq; mutant, & gregatim per Oceanũ uagantur. Quò fit ut multi ſimul capiantur.

Icon Harengi partim ad Rondeletij, partim ad Bellonij iconem expreſſa eſt.

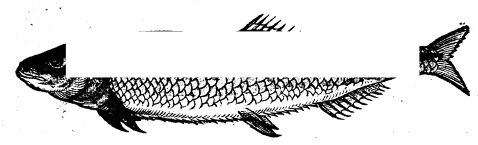

Condiuntur, & in muria ſeruantur. Alios modicè ſalitos ſuſpenſosq; in fumo exiccant. Illos harengos albos, hos nigros Gallicè ſorez appellant: ſiue harengos nocturnos, uel à nigrore, uel quia quæ noctu fit captura felicior, & iſs diutiùs ſeruandis accõmodatior melioríq; iudicatur. F A

Citiſsimè extra aquam moriuntur, ob magnam branchiarum ſciſſuram. C

Pingui ſunt & molli carne. Tam ſunt aloſis paruis thrattisq; paruis ſimiles, ut eas in craticula coctas, butyroq; immerſas Normanis apponi iubẽs, eis impoſuerim, credentibus harengos eſſe: adeò figura, ſapore, ſpinis ſimiles ſunt, ut utx diſcerni queant, niſi à diligenter animaduertentib. Sunt tamen harengi dorſo ſpiſsiore, maculisq; carent, quas aloſæ paruæ habent. F B

Quare uehementer errat, qui mediterraneo mari harengos naſci aſſerit, ſeq; Romæ uidiſſe in foro: nam formæ ſimilitudine decipitur. Qui enim harengi ſpecie, non ſolùm Romæ, ſed etiam Maſsiliæ & Venetijs uidentur, harengi non ſunt, ſed thrattæ paruæ, harengis & ſardinis adeò ſimiles, ut eas pro harengis facilè accipiant etiã Galli, quibus hi notiſsimi ſunt. Sed his notis diſtinguuntur. Thrattis & aloſis ſpinæ multò aſperiores uentrẽ firmant, harengis minùs aſperæ: quam ob cauſam ſi paulò diutiùs aſſeruentur, diſrupto uentre inteſtina procidũt. Præterea ſpinæ in his tenuiores, & edendo minùs moleſtæ, in aloſis & thratis & chalcidibus multò moleſtiores.

A. Cõra Bellonium, quòd non capiantur in Mediterraneo mari. Et quòd à thrattis uel thriſſis (ipſe enim eaſdem putat, nos in Alauſa diſtinximus) & chalcidib. differãt.

BELLONII de Harengo ſcripta in Chalcide ſuprà poſui, pagina 257.

COROLLARIVM.

Belgæ, Menapij & Germani aleces uocant piſces quoſdam ſale inueteratos, harengas dictas, clupeis ſimiles, Maſſarius. Gaza mænas diuerſos piſces ex Ariſtotele aleces interpretatur. Author de naturis rerum, & Iſidorus, deinde Albertus & imperita poſteritas barbaros authores ſecura, alec uel allec pro harengo dixerunt. nos Germanicum nomen ad Latinitatem deflexum uſurpare malumus, quàm antiquo alecis nomine longè aliud ſignificãte, (ut in A. elemento, & in Garo copioſè docuimus,) abuti. Germani pleriq; Hering ſcribunt & efferunt, e. obſcuro, & ada. uel à accedente: Flandri Harinck. Galli aſpiratione, ut ſæpe ſolent, omiſſa, per a, un areng. Vnde Latinum uocabulum aliter formant, aſpiratione uel addita uel omiſſa, & ſecunda ſyllaba per e. uel per i. ſcripta: terminatione uerò alij maſculina, alij fœminina, arenga, aringa, Haringa, Arengus, Harengus. Ego quoniam Germanicam dictionẽ eſſe agnoſco, & Gallos quoq; à Germanis accepiſſe, Haringus uel Heringus ſcribendum putarim, ut & genus maſculinũ, quo Germani proferunt, ſeruetur, & orthographia reliqua magis ſuam originem fateatur. Arengam Iouianus Pontanus dixit in libro de libert, ut quidam citat: Vnuſquiſq; ſuam manibus contrectat arengam. Ego hunc Iouiani librũ inter opera eius nõ reperio: neq; in libro de liberalitate, qui extat, hunc uerſum. Harengi Bellonio uidentur dicti ab ordinibus, quibus in doliis conduntur. rengus enim Gallis eſt ordo: ad quam uocem accedunt noſtræ ein rey / ein rancẽ. Ego potiùs à Græco παρὰ & deduxerim, quod ſalſamentum ſignificat: t in ſpiritum cõuerſo, ut haringus quaſi hariſchos, id eſt tariſchos appelletur, nullum enim ſalſamenti genus uſitatius per omnem Germaniam reperias, quamuis aũt propriè παρὰ partes ipſæ piſcium maiorum conciſorum falſæ & inueteratæ nominantur, tamen ipſos quoq; minores piſces inueteratos eodem nomine uenire, in Salſamentorum mentione oſtendemus. Haringa piſcis ex Cimbricis ac Daciæ & Norwegiæ Boruſsiæq; littoribus (*quæ omnia ad Germaniam pertinent*) uaſis incluſus & ſale conditus: aut ſale fumoq; inueteratus, tum haringa paſſa, Germanicè Bocklingen (*noſtri* Bücking *nominant, Saxones* Bückling) appellatus, cratibus aut ſportulis impoſitus ad nos perfertur, Ioannes Langius. Arenga paſſa ſeu infumata, Germanicè ein Bucking / oder Buckling. Aliqui ruſcupam neſcio quo idiomate appellant. Arenga muriata, ein Pickelhering / ein Roſchering. Arenga macerata, ein geweſſerten Hering / ein Bratherling. Ge. Fabricius. ¶ Illyricum uel Polonicum eius nomẽ eſt Sledz, uel Sliedz. Infumati uerò, Platanij Sliedz. ¶ Sigiſmundus Gelenius in Lexico ſymphono Germanicũ nomẽ à Græco ἕλκω deducit, quod ego hoc tẽpore apud nullũ authorẽ in-

uenio. Et rursus hæc quatuor inter se componit, Haraca Latinum, Haring Germanicum, ἀρέγξις Græcũ, Herynk Illyricum uel Bohemicum. Bellonius Sarachum nominari docet ab Epirotis seu Albanensibus hodie piscem, qui Agonus Mediolani dicitur. ¶ Anglis harengus dicitur an Heryng, uel an Hearynge: alij r. geminato, Herring. Infumatus uerò a redde He ryng, à colore rubeo. Qui piscẽ hũc Anglicè adultũ duntaxat Herring uocant: paruulũ adhuc, Sprat: mediocrem, Pylcherd, falluntur. non enim ætate tantũ hi pisces differunt, sed prorsus diuersa sunt genera, ut Ioannes Caius nos admonuit.

B Alec piscis est perparuus in occiduo mari, qd mediterraneum est inter maiorem Britanniam & Germaniam, Author de nat. rerum. Longus est palmum, (*dodrantem. ad nos quidem uix unquam longiores dodrante cum tribus digitis uehuntur*) maximè abundans in Oceano circa Galliam, Angliam, Germaniam & Daciam, Albertus. Häringsee Oceani partem uel sinum nominãt Germani, ex quo harengi capti copioscè ad nos mittuntur. Harenga longitudinis est pedalis aut spithames, obesus piscículus, Io. Langius. Harengades Massiliæ dicti pisces, paruis alosis similes sunt: uide in Apua mẽbrade Rondeletij. Lacus Suerinũ alluens, non procul Oceano Germanico, gignit inter cæteros pisces halecem, (harengum,) & Murenas uulgò Germanicè dictas (Marenen) haleci (harengo) símiles, sed aliquanto minores, argẽteis squamis, carne dura & friabili, Símon Paulus Suerinensis. Est & Murte piscículus quidã uilis in Noruegia, magnitudine harengi. Oculi harengorum nocte lucẽt instar luminis: quæ uis cum ipso pisce emoritur, Author de nat. rerum. Audio harengos recens captos per aliquot etiam dies posteà noctu relucere. item noctu gregatim natantes, uentribus uersus summum æquor obuersis, tantum de se (*squamis nimirũ, sed maximè circa oculos, ut audio*) splendorẽ emittere, ut mare fulgurare uideaẽ. Itaq; noctibus etiam facilè ex splendore à piscatorib. deprehenduntur. Agmẽ huiusmodi harengorum densissimè natantium Angli uocant a Scull. Piscis est squamosus, nec aliud intestinum habet quàm ieiunum, Albertus.

C Fertur halecẽ ex puro aquæ elemento uiuere, sicut salamandram ex igne, Obscurus. Omnium ferè piscium solus aqua uiuit tantùm, nec nisi in aqua uiuere potest. Nam statim ut aëris serena contigerit, expirat: nec ulla mora est inter contactum aëris & expirationẽ, Author de nat. rerum. Intestinum ieiunum duntaxat habet: & ideo in uentre eius nihil inuenit: propter quod quidam falsò dixerunt, harengum solo & simplici elemento uiuere: quod nos alibi falsum esse ostendimus, Albertus. Litoralis est, & semel parit autumno, (circa æquinoctiũ autumnale,) Idẽ. Harengi símiles sunt thrissis, sed minores, nec in dulces aquas ascẽdunt, Cardan.

D Acus piscis (der Hornfisch) persequitur harengos, & perquàm damnosus est piscatoribus, ut audio: ego de gladio pisce id potiùs dixerim. Belluæ marinæ sæpiùs capiuntur, dum persequuntur harengos, & in litus impingunt uadosius, quàm ut inde redire ualeant, Albertus.

E Agmina horum piscium noctu ex splendore deprehẽdi à piscatoribus, dictum est suprà in B. Dum in grege toto natat, capi præ multitudine non potest. Cum autẽ post æquinoctium autumnale acies se diuidunt, capiuntur: tumq; aliquando in magnis & multis sagenis colliguntur, adeò ut funes retium incidi oporteat, eò quòd trahi retia non possunt, Albertus. Vbicunq; super æquas in mari lumen uident, gregatim adnatant. Et hoc actutum (*hoc æstu*) ad retia dictis, (*certis, tempe*

Figuram hanc, qua olim Haringam inuenerat tam repræsentauimus, non omittendam duxi.

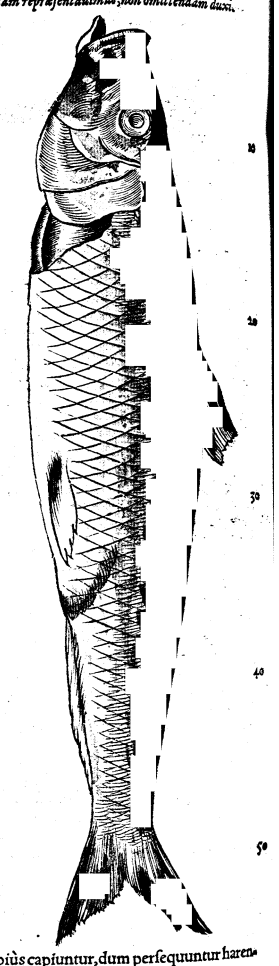

nempe autumno) temporibus allicitur, quasi parati ad capiendum diuino munere in usus hominũ deducantur. Hybernis autem temporibus secreti mari usq; ad tempus debitum absconduntur; & hoc circa Germaniã, Author de nat. rerum. Iustinus Goblerus uir iurisconsultissimus capturæ harengorũ ueterẽ quandam & uerã mappam ad Sebastianũ Munsterũ pro illustranda sua cosmographia miserat superiorib. annis: quam à morte Munsteri non apparere doleo. Certi sunt piscatores ad Oceani litora inferioris Germaniæ, quibus solis hos pisces piscari permissum est. Ex ijs si quis diem obeat, relicta eius uidua nisi intra triduum alteri nupserit, ius suum harengos intra destinatum ei spatiũ (das Fach) capiendi amittit, ut audio. Capiunt interdum uno tractu innumeri. Mirum hoc: cum quidam à uidua, quæ marito nuperrimè amiserat, iactũ unum trecentis florenis emisset, sperans se plurimũ lucri facturum, quoniam plerunq; semper ingens eorũ copia pariter irretitur: eo iactu tribus tantùm piscibus captis miser longè frustratus est. Sed admirabilius quod fertur de Terra sancta Oceani Germanici insula, circa annum Virginei partus M. D. XXX. ex captura harengorum bis mille homines uitam sustinuisse; & cum aliquando per petulantiam harengum uirgis cecidissent, adeò imminuti sunt hi pisces, ut hoc tempore (annis post XXIIII.) uix centum homines ex eo quæstu uiuant, quod Hubertus Lagnetus, uir doctus & fide dignus, Ge. Fabricio nostro retulit. Harengorũ copia in Oceano incredibilis est, ut ad CC. millia coronatorũ in singulos annos capturæ preciũ ascendat, sæpe etiã multò ampliùs, Card.

Harengorũ capita plura filo conserta, pone inter stramina lecti, & fugabis cimices, Andreas Furnerius. ¶ Häringlack Germani uocant muriam columbarum. Escam columbarũ quò multas alias uenentur eradice carlinæ conficiunt hac ratione: Radici adiungunt lutum adustum declibano, mel, urinam, muriamq; qua harengæ conditæ fuerint: & massam inde formatã columbarijs imponunt, Hieronymus Tragus interprete Dauide Kybero. Pinguedine harengæ plurimùm utuntur ad corium sutores, Adamus Lonicerus.

Piscis est sapidus, Albertus. Ex Cimbricis littoribus Aringhæ pedales pisces, in cratibus, sale ac fumo inueterati nobis afferuntur, Iouius. Aringarum muria conditarum esu crudo superior Germania abhorret, qui tamen proximis Oceano & mediterraneis Germaniæ populis, æquè diuitum ac pauperum mensis expetitur: & à Liuonibus ac Rutenis unà cum muria uoratur: ac quantò putridior est, tantò magis appetitur ac probatur, Cornarius. Harengus ad cibũ uel recens usurpatur: uel passus infumatusq; elixandus: uel muriatus, uel maceratus aqua recenti. Halece salito crudo cum aceto & cæpe, nihil uel meo stomacho gratius est, Ioachimus Vadianus. Harengus etiam, ut unumquodq; ferè genus piscium marinorum habet tempus suum, in quo solo sit bonus, scilicet ab Augusto usq; ad Decembrem. Cum recens captus fuerit, delicatiorem cibum præbet, salsus autẽ in usum hominũ diutiùs quàm alij pisces sanus durare potest, Author de nat. rerum. Inter marinos pisces præcipuè laudantur Rogetus & Gornatus, siue Gornus. post hos Plagitia (Passer) & Solea: aut potiùs Merlangus: minus scilicet crassus & uiscosus Passere & Solea, satis friabilis. sed consideratis sapore, odore, colore, & substantiæ puritate & nobilitate, minùs bonus est Rogeto & Gornato. quod de Alece quoq; similiter accipi debet, Arnoldus Villanouanus. ¶ Harengi pisces sunt suaues, similes thrissis, Cardanus. Etrursus, Sũt hi, & Sardoni, ac Celerini ex eodem genere: sed harengi sapore cæteris præstant.

Vesicas harengorũ, nostri animas eorum appellant. has equis in cibo uel potu dant, ut impeditum lotium promoueant: & similiter hominibus, his quidem circiter nouem numero. Muria ex istis piscibus ad quid prodesse queat, lege suprà in Garo, elemento G. Pinguedo harengæ exulceratam cutem pectoris sanat, & morsus à serpente medetur, Adamus Lonicerus: ineptè. aliter enim Plinius. Alece (liquore, non pisce) scabies pectoris sanatur, &c.

Inferiores Germani prouerbijs quibusdam ab hoc pisce sumptis utuntur: quale est: Mittetur pro harẽgis recentib. Wan wirt jn nach grünen hering schicken. Sic Latini Mittere in aquam, *Prouerbia.* H.h.

HELEDONA. Vide in Polypis. (pro auferre è medio.

HELOPS. Lege Elops.

HEMEROCOETVS piscis nomen est, ut indicat Suidas: Phoca, ut opinatur Erasmus. Olim uulgari ioco ἡμεροκοίτους fures dicti uidentur. Sic enim Hesiodus: Μὴ ποτε σ' ἡμεροκοίτου ἀλκὴ ἐξ ἀγαθοῖο ἔλωνται. Sed Oppianus callionymum piscem ἡμεροκοίτην nominat, quòd interdiu in arena dormiat, &c.

HEMINERVS, Ἡμίνηρος. quære in Coracino.

DE HEPATE DEIECTAMENTO MARINO, BELLONIVS.

SON solùm per mare discurrit ac diuagatur Hepar, uerumetiam algarum profundo implicitum persæpe reperitur: unde Propontidis piscatores, quoties sagenas in mare demiserunt, Hepar solent ad litus cum algis attrahere: quumq; uile prorsus deiectamentũ sit, hepati cocto (ut omnino hepatis lobum referant) persimile, fœtidum, fragile, rubrum, porosum, ob id tanquã inutile respuunt. uomitiones enim comestum excitat, aut saltem nauseas. Est & aliud lecinoris atq; Hepatis genus ab hoc longè diuersum, sanguine preditum, de quo in saxatilibus superiore libro disseruimus.

Digitized by Google

DE HEPATO PISCE, BELLONIVS.

A Hepatis color ac magnitudo Hepato piſci nomẽ dedit Græcis ac Latinis, uocatur etiam à colore rutilo & ſubobſcuro ἡπατὶς. Vulgus Venetorum Sachetum, ut etiam Camadellam, (*cui ſuprà locum dedimus in C. mox poſt Chamam*) indifferenti nomine appellat; ſolo enim colore (qui paulò magis in Hepato fuſcus eſt) inter ſe differunt.

B Eius dentes obtuſiores ſunt quàm Phycidis, & pectinatim coëunt, ut in Cinædo: ſquamis integitur aſperis, colore cum Phagro aut Erythrino ſimili.

E Calamis ut plurimùm decipi ſolet; raro enim euerriculis capitur.

F Huic piſci Galenus carnem inter duritiem ac mollitiem mediocrem eſſe docet.

C Saxatilis eſt, ut Diocles prodidit, & in cauernis latitat in alto mari.

B Calculos in capite gerit ut Saxatiles omnes.

DE HEPATO (ALIO QVAM BELLONII,) RONDELETIVS.

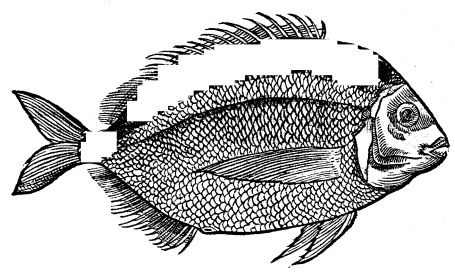

A Hepatus ſimilis eſt pagro & erythrino, inquit Speuſippus. ἧπατος, ἢ ἡπλείας Græcis dicitur, Gaza uerbum è uerbo exprimens iecorinũ interpretatus eſt. Hermolaus modò iecur marinum, modò hepatum appellat. Huius piſcis nullum uulgare nomen, neq; in Gallia, neq; in Hiſpania, neq; in Italia potui à piſcatoribus extorquere, à ſolis Græcis huius temporis didici σπάτορον hodie uocari: cæteri omnes anonymum eſſe dicunt ob raritatem, & pro mæna uendunt, à qua tamẽ plurimùm oculorum magnitudine, corporis latitudine, colore differt.

B Hepatus piſcis eſt pagro ſimilis, oculis maioribus quàm pro ratione corporis, ut melanurus, colore obſcuro, ſeu ex cæruleo nigreſcente, pinnarum numero, ſitu aculeiſq; pagro ſimilis, latiore, maioreq; cauda: nigram in ea maculam habet, melanuri modo; ad quem (*quam*) alludit is, qui apud Athenæum dicit ſe bilem non habere, ut nec hepatus habet, ſeq; ex ijs eſſe, qui μελανύπυγοι (μελαμπυγοι) ſunt. Dentes non latos, ſed rotundos, acutos, ſerratos. uentriculum magnũ cum appendicibus quatuor, inteſtina tenuia, hepar album ſine felle, cor angulatum; branchias quaternas utrinq; in crebro lapides duos.

Lib. 3.

A Hunc piſcem, quem proponimus, ueterum hepatum eſſe, notis omnibus diu multumq; conſideratis, & cum alijs frequenter collatis, mihi ipſe perſuadeo, & æquos rerum æſtimatores mihi aſſentiri cogunt notæ omnes, hepato à ueteribus tributæ: quarum nulla omnino huic noſtro piſci repugnat. Primùm pagro ſimilis eſt, deinde colore eſt nigro, poſtremò ſine felle: quæ tres præcipuæ ſunt hepati notæ. Quas ne cõminiſci uideamur, audiamus Athenæũ de hepato loquentem; Diocles hunc ex ſaxatilibus eſſe dicit, Speuſippus autem ſimilem pagro hepatum. eſt autem ſolitarius, ut ait Ariſtoteles. carne ueſcitur, ſerratis eſt dentibus, (καρχαρόδοντος, *Vuottonus neſcio qua ratione dubitat an legendum ſit* κοιλιόδοντος:) colore nigro, oculis, habita totius ratione, maioribus, cor trigonum, album. Et alio in loco Athenæus ex Archilocho ſcribit eum felle carere: ex Hegeſandro duos lapides in capite habere. Huc accedit, quòd paucas uentriculi (*ſupernè circa uentriculum*) appendices tribuit Ariſtoteles, ſicuti in hoc quatuor tantum inuenimus, ut priùs eſt dictum. Quòd ſolitarius ſit, id ipſimet piſcatores fatebuntur, qui & rarò uel potiùs nunquam multos ſimul capiunt. Quòd carniuorus, oſtendunt ea quæ in uentre & inteſtinis reperiuntur. Dentibus eſſe ſerratis, colore nigro, oculis maioribus αὐτοψία ipſa docet. Quòd cor angulatum habeat, hoc illi cum multis cõmune eſt. Quum uerò albũ eſſe dicit, mendum ſubeſſe opinor. Cùm enim in corde maximè abundet, & perfectiùs coquatur ſanguis, ne in candidiſſimis quidem piſcibus, album eſſe poteſt, niſi partem ſupremam cordis accipias, quam ὠλόν φλεβονυχώδη uocat Ariſtoteles, de qua fuſiùs

Verum ſe dare hepatum.

Libro 7.

Libro 3.

Lib. 2. de hiſt. anim. cap. 17.

Cap. 14.

fuſius libro tertio, quare legendum eſſe puto ἧπαρ λευκόν. huic enim piſci hepar eſt huiuſmodi, ut priùs diximus.

Sed argutus quiſpiam fortaſſe hic obſtrepet, & nos noſtro iugulabit gladio. Cùm enim, dicet, in hepate ſanguinis ſit officina, cur non rubrum erit, ut cor, uel quî candidum dici poterit? Animaduertendum eſt hepar in piſcibus nonnullis, ut in muſtella marina, in aſellis, & aliis multis album ab autoribus dici, non certè quòd de candore, cum niue poſsit contendere: ſed quòd cum aliorum piſcium, uel animantiũ hepate collatum, candidum dici poſsit, & ut magis exprimamus ex rubro albeſcat, qui enim branchijs ſpirãt, minusq; calidi ſunt, ſanguinem magis pituitoſum & magis album gignunt, non aliter quàm qui anaſarca laborant, quòd pituitam pro ſanguine gignant, candidiores fiunt. Quare in iſtis hepar minùs rubeſcit. Cor uerò multò calidius ſanguinẽ coquit, perficit, rubrumq; efficit: ſplen uerò quia ſanguinẽ atrum trahit, non poteſt non rubere quouis ſanguine cum atro permiſto. Hæc omnia me impulerunt, ut apud Athenæum legendum putem καρδίαν πρόγωνον, ἧπαρ λευκόν. *Hepatis color.*

Sunt qui piſcem eum qui Lutetiæ egrefin uulgò dicitur, hepatum eſſe arbitrentur, ob id fortaſſe quòd magno & delicato ſit hepate. Sed hoc falſum eſſe multa coarguunt: nihil enim illi eſt cum pagro ſeu erythrino commune. Prætereà nigro colore non eſt, ut hepatus: deniq; notis ferè nullis hepato ſimilis eſt, qui egrefin dicitur: quis uerò is ſit, ſuo loco oſtendi. *Piſcem uulgò Egrefin dictũ, non eſſe hepatum.*

Aelianus uno loco iecorini meminit, quẽ ſi ἧπατον Græcè uocat (penuria enim codicis Græci facit, ut dubitem) certè is hepatus non eſt, quem ex Ariſtotelis & Athenæi ſententia exhibemus: ſcribit enim citante Petro Gyllio iecorinum muſtellæ ſimilem eſſe, quæ ab hepato noſtro pluſquã δὶς ὅσῳ πατεῖν diſtat. Alio loco ait in ſpecubus (ἐν τοῖς μυχοῖς τῆς θαλάττης) abditos latere maris incolas oues, & hepatos, & à piſcatoribus prépontes nominari ſolitos, ij quidem quanquã maximi uideantur, tamen ad natandum ſegnes ſunt, non enim à ſuis latibulis longè aberrant, imò uerò circum ea ipſa ſemper uolutantur, infirmioribus piſcibus adnatantibus inſidias faciunt. Et Oppianus libro 1. παρόδιατον καὶ ἧπατον in fundo & ſaxis cauis delitеſcere ſcripſit. Sit'ne is hepatus noſter, non facilè eſt iudicare: nullas enim notas appingunt, quibus internoſcatur. *Hepatus Aeliani aliud. Nos eius uerba Græca in Corollario dabimus. Lib. 9. cap. 38.*

Diocles apud Athenæum ſaxatilem facit, uerùm ſaxatilis propriè non eſt, ut ſaxatiles piſces appellant Medici, qui ſunt omnium optimi, carne molli & friabili. Hic autẽ quia carniuorus eſt, duriore eſt carne. Rectè igitur dicemus cum Galeno hepatum in medio eſſe piſcium durę carnis & mollis: quemadmodum auratam, pagrum, umbram & alios huiuſmodi. Præparatur ut pagrus uel aurata. *Autumno uileſcit, ut author eſt Xenocrates, Vuottonus.* *An hepatus ſaxatilis ſit.* *Lib. 3. de alim. facul.*

COROLLARIVM.

De hac icone lege, quæ ſcripta ſunt mox ab initio Corollarij.

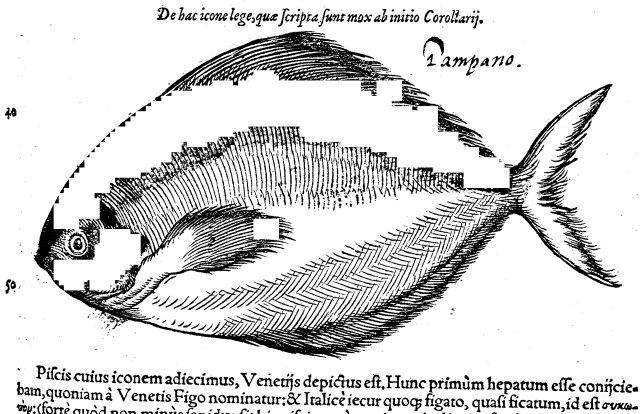

Piſcis cuius iconem adiecimus, Venetijs depictus eſt. Hunc primùm hepatum eſſe coniiciebam, quoniam à Venetis Figo nominatur: & Italicè iecur quoq; figato, quaſi ficatum, id eſt συκωτὸν: (fortè quòd non minùs ſapidus ſit hic piſcis, quàm animantis alicuius ficubus paſtæ, ut anſeris aut ſuis iecur. Ἔξεστι δὲ εἰπεῖν ἧπατα σουκαμίνα, ἧπατα συῶν σιτουμένων τραγικώτερα, ἢ χλωεόων ἱππείων, Pollux:) & figura hepati à Rondeletio poſita ad hanc proximè accedere uidebatur, color etiã nigricans conueniebat. Sed cum nuper hac iter faceret Bellonius, admonuit me, piſcem hunc potiùs eſſe Callichthyn ſuum (Rondeletius Stromateum facit; quanquam non ſint eidem colores & maculæ: idq; animaduerti cum ex figura eius, tum quòd, ut dicebat, & in Callichthye etiã ſcri- A

bit, ſolus hic piſcium pinnis ſub uentre careat, nec aliam parte ſupina habeat, quàm quæ ab ano eſt. Rotundior etiam apparet, magisq; rhomboides, quàm Hepatus Rondeletij, à quo & capitis figura multum differt, & quòd ſquamis careat, ut pictura oſtendit, cum ille ſquammoſus ſit. Superior corporis pars magis fuſca eſt, in ſummo ſubcœrulea: inferior ex cinereo albicat (ſicut & cauda quam gerit lunatam) perbreuibus etiam lineis candicantibus aliquot parallelis diſtincta. Venerijs, ut dixi, uulgare ei nomen eſt figo, uel etiam Truellia, à Græcis uulgò Goſidaria uocatur, ut audio: & à Luſitanis Pampano. Bellonius etiam glaucum ſuum (qui piſcis eſt Vmbræ cognatus,) Fegaro nominari ſcribit à Genuenſibus, ei quoq; forſan à iecore nomine poſito. Nicea nõ procul à Varo amne in Liguſtico littore ſita, piſcẽ uocat Figon, quẽ noſtræ ætatis Græci Myllocopion appellant. Oppianus & Plinius inter piſces numerant Myllon, quem Oppiani cõmentaria eum interpretantur, quem uulgò nominant Græci Myllocopion. Hũc Maſſiliæ uidere non potui, an ſit iecorinus, an myllus, an alius, certi nihil habeo, Per. Gillius.

Hepar pro piſce legitur apud Plinium in Catalogo, qui eſt ad finem libri XXXII. à Græcis ſemper tribus ſyllabis Hepatus, ἥπατος, nominatur: quanq; & Kiranidæ, interprete Cremonenſi, hepar dicitur. Hepatus aliter lebias dicitur, λεβίας, apud Athenæum libro 7. ſcribitur autem λεβίας ea terminatione & accentu, qua ὠδῖας, λἰνέας: non λεβιὰς oxytonum, ut alibi reperitur, librariorum uitio: neq; λέβιος, ut λόγος. Saperdæ, lebiæ & coliæ ab Ariſtophane in Holcadibus nominantur: myllus, lebias, ſparus, à Mneſimacho comico, Athenæus. Plura de lebia uel lebiano, fluuiatili lacuſtriue piſce, ſcripſimus ſuprà in Delcano. *Lebias.*

De Hepato Bellonij plura lege ſuprà in Corollario ad Chanadellam, initio paginæ 263. figura quidem poſita eſt in fine paginæ 262.

Eos qui piſcem uulgò Egrefin uel Eglefin Lutetiæ dictum, hepatum arbitrantur, redarguit Rondeletius. Nos huius piſcis iconem & hiſtoriam, ex Rondeletio ac Bellonio dedimus ſuprà inter Aſellos, pag. 100.

Rondeletij hepatũ circumſcribemus Germanicè, **ein Meerbrachſmen art mit einẽ ſchwartzen flecken am ſchwantz/wie auch der** Melanurus. Bellonij uerò, **ein Meerberſich art**, hoc eſt Muſtelę marinæ cognatum piſcem. Sic enim ſcribit Aelianus libro 15. cap. 11. Εἰσὶ δὲ αὖ καὶ ἰχθύες γαλῆ μικρὸς οὗτος, καὶ οὐδὲν τοιοῦτον πρὸς τοὺς καλουμένους γαλεοὺς ἔχων. οἱ μὲν γὰρ εἰσι σελάχιοι καὶ τελάχιοι, καὶ μεγέθει πρωτεύοντες· ἔστι μέντοι καὶ κυνῶν εἴδεσιν, ἡ γαλῆ δὲ, φαίλῳ ἀκανθώτῳ ἔοικε τοῦ καλουμένου ὑπάστου, ἰχθύος δὲ ἔσχε αὖτη βραχὺν, καὶ τὸ ὀφθαλμῶ κόρας δὲ ἔχει κυανᾶς χρόας πρασεκαστικὰς, καὶ τὸ μὲν ἥμισυ ἔχει τὸ ὑπάστου μεῖζον· ἐπῆκται δὲ αὖ πλευρᾷ τὸ χρῶμα τοῦτο καπί γε ὀλίγον. Hoc eſt: Eſt & paruus piſcis Muſtela nomine, qui nullam cum Muſtelo dicto piſce cõmunitatẽ habet. hic enim cartilagineus eſt, & pelagius, & magnitudine præſtans, ſimul & Caniculæ piſcis ſpeciem ſimilitudinemq; gerit. Muſtelam uerò diceres eſſe Iecorinum, nam piſcis eſt breuis, & oculis conniuentibus. Pupillæ oculorum ad cyaneum colorem accedũt. Eius barba quàm Iecorini maior eſt, & minor quàm Chremetis. ¶ Quærendum an Ophidion Rondeletij, Gryllus marinus Bellonij (de quibus ſcriptum eſt ſuprà, paginis 105. & 106. inter Aſellos, & nonnihil pag. 112.) idem ſit piſcis qui Hepatus Aeliani, nam & piſcis galia alicubi in Italia uocatur, à ſimilitudine muſtelæ, quæ γαλῆ uel γαλέα eſt.

Hepatis & erythrinis ſimiles pagri ſunt, roſtro duntaxat breuiore, Athenæus. Apud eundem Ariſtoteles, Speuſippus in ſecundo Similium, & Dorion piſces ſimiles eſſe dicunt phagrũ, erythrinum, & hepatum. Hepar piſcis molle, pigrum (forte pingue) & magnum iecur habet, Kiranides. Idem fel eius cum melicrato potum hepaticos ſanare tradit, cõm Athenæus fellis prorſus expertem eum faciat. nam libro 3. ſic ſcribit: Hepatum piſcem Eubulus in Laconibus ait carere felle, his uerbis: οὐκ ὤμην δ' ἐμὲ χολὴν ἔχειν, ὡς δ' ὑπάτῳ μοι διελέγου. ἐγὼ δέ γ' εἰμὶ πῶ μελαμπύγῳ ἔτι. id eſt: Rebaris carere bili me, nec mecum aliter quàm cum hepato piſce loquebaris: Ego uerò nondum melampygus eſſe deſij. Quaſi diceret, Mitionem me putabas, qui adhuc ſum Demea. Vide in Melanuro H. Hegeſander etiam hepatum in capite duos lapides habere ait, colore ſplendoreq; oſtreis ſimiles, figura autem rhombi.

Καὶ λεβίαν λαβεῖν ὄγκιστον ὑπάστου (Malim, Καὶ λεβίαν λαβὲ, οὗ φασιν ὑπάστου, ὃν πολυκλύσῳ Δήλῳ τίμιον, Archeſtratus. Vide ſuprà in Corollario de Citharo F. ex Galeno.

Fel eius (Aelianus fellis expertẽ facit) cum melicrato potum, hepaticos ſanat. Hepar autem eius tritum, & emplaſtri modo impoſitum, omnem tumorẽ & podagram ſanat. Capitis eius combuſti & triti cinis inſperſus antiqua ulcera & depaſcentem carnem ſanat. Idem.

HEPSETI piſciculi memorati ſunt ſuprà inter Apuas, pag. 82. Theodorus ex Ariſtotele pro hepſetis naricas tranſtulit. Hepſeti piſciculi eiuſdem generis ſunt, cuius eſt cobitis, Athenæus. ἐψιτὸς, edulium quoddam ex paruis piſciculis, Euſtathius. ἐψιτοῦ λίπας (lege ἐψητοῦ λοπὰς) ὄντελές τι βρωμάτιον ἐστὶν, ὥσπερ καὶ τραχίας, (τροχίας,) Pollux 6. 9. ¶ Ἀκούδας ἐκλέγειν ἐψητῶν τὰ καὶ ἐσθιεσθῶν, Minimorum piſciculorum ſpinas excerpere, &c. in eos qui ſcrupuloſius & curioſius in rebus minutis uerſantur. Vide ſuprà in Corollario de atherina, ad finem, pagina 85. ¶ Ἀγαπῶν τὰ καὶ ἐψητὸν ἢ τάριχος εἶναι Διὰ δ' ὠοδεκάστης ἐφόρλεον ἡμέρας ἅδην, Eubulus.

HERACLOIDES piſces Albertus nominat ineptè, foſsiles illos qui circa Heracleam Ponti eruuntur; de quibus in F. elemento diximus.

HER-

HERPILLA apud Athenæum libro 7. genus insecti marini longis pedibus præditi uidetur, quo pisces inescare solebant, sicut & lumbricis. Τοῖσί κεν ἔρμινα πάντα, πέρκαλίσσαιο δὲ μύρα, κόρυλον, ἠ τερψίων, ἠ αἰναλίων ἐρπίλλων, Numenius. Cuius etiam paulò antè, uerba hæc de escis piscium recitat: Ἢ καὶ ἐρπίλλας (legerim ἐρπίλλαις) ὀλιγόποδας, ὅταν ὀπὴ πίσηται ἀμμώδεις κλύζωνται ἐπ' ἔδεσχε κύματ' ἄγνη, (fortè pro ἄγνη legendum ἀχνὴ, nam Apollonius lib. 1. Argonaut. dixit ἀχλὺς πολιάς, litrus canum, ubi franguntur undæ & expumant:) Ἔνθεν ὀρύξεσθαι, θύμινοί τ' ἐς ἄχνη & ἰούλοι.

HESYCHI, Ἅνυχες pisces nominantur ab Aeliano de animalibus libro 14. cap. 23. In Danubio (inquit) capiuntur multi & diuersi pisces: Coracini, Mylli, Antacæi, & nigri colore Cyprini, item Porci, & Hesychi albi, Percæ & Gladij. Quinam uerò sint Hesychi illi, à Danubij in Pannonia & inferiùs accolis inquirendum fuerit, qui forsitan huius nominis uestigium aliquod sua retinent lingua: qua enim per Germaniam & Austriam rex ille fluuiorum descendit, neq; piscem hunc, neq; nomen extare suspicor.

HIATVLAE nomen à Theodoro cõfictum est, quo aliàs pro Channa pisce utitur, aliàs pro chamà concha. Nos Græca retinere uocabula præstiterit, ne res diuersæ confundantur.

HICTAR minimus piscículus. Vide in Ctara superiùs, pagina 363. item in Atherinæ Corollario inter Apuas, ad finem paginæ 84.

HIPPALECTRYON, HIPPIDION, HIPPVS, Piscium nomina. Vide suprà in Equo.

DE HIPPOCAMPO. RONDELETIVS.

Icon hæc Venetijs facta est: Rondeletij melior erat, quoniam & pilos ab eminentibus singulis in capite & dorso paribus singulos ostendit, & pinnulam in extremo dorso.

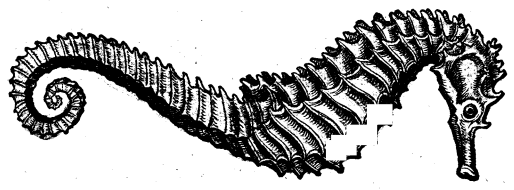

ΙΠΠΟΚΑΜΠΟΣ à Græcis dictus, apud Latinos idem nomen retinuit: compositum est ex dictione ἵππος, quę equum significat, & κάμπη, quæ flexuram: nam ἵππος hìc magnitudinem non significat, quemadmodũ Marcellus Dioscoridis interpres arbitratus est, ut fusiùs posteà demõstrabimus, sed figuræ & similitudinis nota est. Capite enim & iuba equum æmulatur: κάμπη uerò uox addita, quia repando est corpore, & in arcum se curuante, prætereà uilloso, & incisuris multis distincto, quemadmodum quæ in arboribus & oleribus reperiuntur κάμπαι à Græcis dictæ, à Latinis Erucæ, à nonnullis Bruci, sed non sine errore. est enim Brucus aliud insecti genus. Ergo cùm Hippocampus Erucas maximè cauda referat, reliquo corpore equum, ut pictura exprimit, ἱπποκάμπος optimo iure uocatus est. Romani, Illyrici, Genuenses Chaual, Massilienses, & nostri Cheual & Cheualot uocãt. Veneti Draconem. Nonnulli Gallum marinum. Qui nunc Græciam incolunt ἀσπάλακα. Quidam Salamandram marinam.

Hippocampus toto corpore incisuras habet. dodrantalem magnitudinem non superat, sæpe minor reperitur. Pollicis est crassitudine: rostro oblongo, tubuli modo cauo sine scissura. ab inferiore eius parte operculum foramini opponitur, ad claudendum, uel demittitur ad aperiendum. Oculos habet rotundos, satis prominẽtes. In capitis uertice pili erecti sunt, qui adeò tenues sunt, ut non in mortuis et exsiccatis, sed in uiuentibus tantùm Hippocampis, & natantibus appareant, quemadmodum & qui in reliquo sunt corpore. Toto capite, collo graciliore, uentre protuberante, equo ualde similis est. Post oculos quo in loco in cæteris piscibus branchiæ esse solent, pinnulæ duæ auriculis similes sunt, maximè ob situm, utrinq; unica. Branchiæ uerò nullæ sunt, neq; testæ neq; detectæ, sed supra dictas pinnulas duo sunt foramina sursum spectantia. Sub uentre rimulas duas habet. Ex una alui excrementa, ex altera oua foras emittuntur. Cauda reliquo corpore tenuior est, quadrata, cum exochis aculeatis. toto etiam est corpore similiter aculeato, ueluti ex cartilagineis circulis compacto, ex quibus aculei extant, membranis intermedijs, ut nulla caro appareat. Colore est fusco, punctis albis notato, uentre albicante. Ventriculum pro corporis ratione satis magnum habet, hepar rubrum, similiter oua rubra, cor exiguum. Caudam quouis modo inflectas, & qualem uiuo figuram tribueris, talem mortuus & exsiccatus seruat. Est profectò & cognitu & aspectu pulcherrimus, iucundissimusq; hic piscículus, denicq; huiusmodi ut in eo Naturæ solertiam, atq; dei Optimi Max. summũ artificium admireris. Ob id summi olim pícto-

Digitized by Google

res artis suæ peritiam in eo ostentarunt, tum ob difficultatem, tum ob elegantiam. Plinius de nobilitate operum & artificũ loquens, Hippocampi meminit. Sed in maxima (ait) dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubro, in Circo Flaminio Neptunus ipse, & Thethys, atq; Achilles: Nereides supra Delphinos & Cete, & Hippocampos sedẽtes. Item Tritones, chorusq; Phorci, Pristes, ac multa alia marina, eiusdem manus omnia, magnum & præclarum opus, etiam si totius uitæ fuisset.

A Hæc est ueri Hippocampi descriptio, quæ ut certissima ab omnibus esse iudicetur, quæ ab aliis de eo literis prodita sunt refellemus. Primum in eo lapsus est Marcellus Dioscoridis interpres, quòd uoce ἵππος magnitudinem denotari scripsit in Hippocampo, ut in Hipposelino, Hippomarathro, eius uerba sunt. Credimus olerum & plantarum erucas, quas Græci κάμπας dicunt, marino pisci à similitudine nomẽ dedisse. In locustarum enim genere Hippocampus à ueteribus numeratur. Breuem paruumq; piscem scriptor hic esse ait, & nihilominus magnitudinis nota ei coniuncta est. Quòd enim Græci multis in natura ἵππος adijciunt, grande significat, ut in Hipposelino, Hippomarathro, & Hippolapatho indicauimus. Sed id sic intelligendũ est, ut hoc animal comparatum olerum aut plantarum erucis, grande sit: marinis uerò beluis, aut piscibus, breue & paruum. Nec aliud hic intelligi uoluit dicens paruum esse animal, Hæc Marcellus. Primùm à nullo ueterum Hippocampus in locustarum genere recensetur. nullus enim est apud ueteres recentiores ue Græcos aut Latinos scriptores locus, in quo non solùm diserte id scriptum sit, sed ex quo uel leuissima coniectura, uel suspicio huius rei colligi possit. Deinde uoculæ unius significatione, & rei ipsius ignoratione, coactus est à Dioscoride dissentire, friuola quadã excusatione adhibita. Cùm enim scribat Dioscorides Hippocampum βραδύσωμον σὺν ὄγκῳ μικρῷ, id est marinum esse animal exiguum, tamen ob magnitudinis notam adiectam, ait breue esse animal cum beluis marinis collatum: cum olerum aut plantarum erucis, grande. Quid obstat quæso, quo minus ἵππος in compositionem nominum admittatur pro equo? an oportet uerba rebus, an res uerbis accommodari? Cùm igitur Hippocampus corpore maximè equum referat, cauda erucam, cur non dicemus dictionem ex utraq; compositam, eaq; significari paruum animal, cum id diserte scribat Dioscorides, qui & uiderat, & penitus nouerat?

Verum se Hippocampum dedisse.
Contra Marcellũ Vergiliũ.
Lib. 2. cap. 3.

Anceps est hac de re Andreæ Matthioli sententia, qui in suis in Dioscoridem commentarijs duos Hippocampos descripsit: unum ex locustarum genere, quod tamen ueterum scriptorũ nullus tradidit, ut iam diximus, & ut magis perspicuũ fiet ex locis quos postea citabimus. Alterum uerum, si modo ueram eius picturam expressisset, ea enim in multis à naturali dissidet. Hanc de Hippocampo opinionem nec probat, nec improbat. Non dubito tamen quin si insecti huius naturam & uires, de quibus postea dicemus, penitus prospexisset, expertusq; fuisset, in meam sententiam discessionem faceret.

De Matthioli sententia ancipiti.

Multò magis ridiculè Hippocampum depinxit autor libri de aquatilibus. Cùm enim equinũ caput & collum ei tribuisset, os ei equi modo rescissum, nariũ foramina addidit: collum uerò, caudam, corpus reliquum tam absurdè pinxit ut monstrum potiùs aut cõmentitium quoddam animal exhibuerit, quam Hippocampum. Sed in his redarguendis prolixior esse nolo. De uiribus Hippocampi dicamus.

Contra Bellonij iconem.

G Hippocampi cremati cinis exceptus cum liquida pice, aut axungia, seu amaricino unguento illitus, alopecias replet, ait Dioscorides. Ex quo hæc descripsit Galenus his uerbis: Hippocampum animal marinum si totum usseris, alopecijs prodesse à quibusdam proditum est, ipsumq; uidelicet desiccantis esse facultatis, & tenuium partium, aut certè eius cinerem, quem quidam unguento amaricino cõmiscent, quidam pici liquidæ, alij ueteri adipi fusillo. Plura tradit Plinius: Leporis marini ueneficium restinguunt poti Hippocampi. Et alio in loco inter ea quę lichenas & lepras tollunt, ponit Hippocampi & Delphini cinerem ex aqua illitum. Et Hippocampi necantur in rosaceo, ut perungantur ægri in frigidis febribus. Et ipsi adalligantur ægris.

Lib. 11. simpl. med. cap. 41.
Lib. 32. cap. 5.
Ibidem cap. 7.
Ibidem cap. 10.

De Hippocampi uentre uenenato solus Aelianus scripsit, hoc modo: Rei piscatoriæ bene periti homines dicunt Hippocampi uentrem in uino decoctũ, si quis dederit cuipiam bibere, eum primo ex ea potione acerrimo singultu affici, deinde tussire, & sicca quidem tussi uehementer torqueri; etenim nihil excreare, sed & superiorem ei uentrem intumescere, & calidas fluxiones in summum caput efferri, & uerò per nares rursus tenues & aquosas defluere, ac pisculentũ odorem reddere. simul & oculos eius sanguine suffusos igneo colore flagrantes uideri, & eorundem oculorũ genas inflari: & uomendi quidem cupiditate ardere ferunt, uerùm nihil emittere. Quòd si natura etiam euicerit, (*uomitum promouerit,*) id tamen mortis esse signum, & hominem mox in obliuionem & dementiam incurrere. Sin in uentrem inferiorem delapsum fuerit, nihil horũ iam fieri, omnino tamen hominem è uita excedere. Ex morte porrò qui euadunt, mentí capti aquam summo studio persequuntur. Hanc enim ipsam idcirco expetunt aspicere, tum stillantem audire, quòd sanè eis ægritudinis leuationem afferat, & somnum conciliet. Itaq; ad perennes fluuios, aut ad litora, aut iuges fontes, aut lacus, cõmorationes eis gratæ sunt, cùm tamen non magnopere desyderent bibere: sed & natare, & pedes aqua madefacere, & abluere manus eis plurimùm iucunditatis affert. Sunt qui non hæc mala dicant huius bestiæ uentrem creare, sed Hippocampum algam

De uenenato uentre Hippocampi, ex Aeliano.
Lib. 14. ca. 20.

Digitized by Google

gam peramarã; ex qua ita afficiatur, depasci. Hæc Aelianus de Hippocampi ueneno, quo etiamsi hodie nulli uescantur, tamen solo uentre non alijs partibus uenenatum crediderim, quod, ut alia animantia omittam, in alijs piscibus euenit. Draco siue Araneus spinis solis, Pastinaca solo radio, Iulides solo morsu uenenum infundunt, aliæ partes sine pernicie sunt edules. Quòd hanc uenenati uentris causam quidam ad algam referunt, id non uerè dicitur. neq; enim alga uescitur Hippocampus, ut oris structura demonstrat, sed aqua tantùm & luto. Nèq; alij multi pisces alga uictitantes pernicioſi sunt, sed quidam ex his optimi, ut scarus, atq; saxatilium maior pars, quorum intestina non reijciuntur. (F) (C)

Vt ex Hippocampo uenenum, ita ex eodem remedium docet Aelianus. Solertia, inquit ueterani piscatoris, & ad res maritimas bene prudentis, salutaris etiam repertus est Hippocampus, is & Cretensis erat, & filios adolescentes piscatores etiam habebat. Accidit autem, ut hic piscator Hippocampos simul cum alijs piscículis caperet, & adolescẽtes à rabida Canicula morderentur. Cum uerò eorum in Methymna Cretica ad litus iacentium uicem dolentes spectatores, interficiendam caniculam censerent, & illius iecur medicamentum ad rabiem edendum iuuenibus dandum esse: alij consulerent à Diana salutem petendam esse, senex piscator eos de consilijs quæ adferrent, laudatos dimisit, & Hippocamporum diligenter exenteratorum (uentrículo & intestinis abiectis) alios assos eis comedendos dedit, alios in acetũ & mel contriuit, eoq; cataplasmate morsus ulcera obligauit, atq; filiorum adolescentium (excitato in ipsis per Hippocampos aquæ desiderio) rabiem uicit, eosq; ad incolumitatem quantuis serò restituit. Hęc Aelianus de remedio aduersus canis rabidi morsum ex Hippocampo petito. Quod mihi cum ratione cõiunctum esse uidetur: Venenum enim ueneno alio expugnatur, & sæpe, ut ait Ausonius, Bina uenena iuuant. Quare cùm ob canis rabidi morsum ὑδροφοβίας ægri laborent, rectè malũ hoc curatur Hippocamporum cibo qui ὑδροφιλίαν inducit. Ad pellendos uermes plurimũ ualere mihi indicauit Græcus quidam si rotũ sumendi dentur, cum aqua absinthij, uel portulacæ, uel uino. *De remedio ex eodem, aduersus Canis rab. morsum.*

DE EODEM, BELLONIVS.

Hippocampus nomen ab equo & eruca contraxit. Equinũ enim caput & collum gerit, corpus autem erucæ. Plinius hippum, ut Oppianus uocauit, Athenæus hippidium. (*Coniectura hæc Belloniĳ est, sine autore. Videtur enim potius sui generis piscis esse hippus, ut & hippidium, siue idem cum illo, siue diuersus. Vide suprà in Equo pisce.*) Piscatores Veneti Faloppa, Massilienses & Genuenses Gaballum marinum. A

Digito crassior non euadit, estq; ferè cornea cute cõtectus: nemini, imò neq; ipsis quidem piscibus, edulis: quibusdam locis nigrior, alijs autem candidior. Branchias ad latera habet, estq; collo, ut equus, contorto. Pinnam in tergore elatiusculam, alteram in latere utrinq; ad branchias exerit, aliam quoq; modicam supra ceruicem: tubulum oblongum, in quo eius os situm est. Viuus in mari non est ita contractus, ut nobis iam siccus extra aquam apparet. Contrahit enim caudam in orbem cùm moritur: quod etiam Chamælus (*Chamæleo*) facit. Spiculis in gyrum obtusis uallatur accõmunitur. Caudam habet quadrangularem. Eius longitudo non excedit senos digitos. Iubam habet obtusis spiculis, ut equus crinibus, exornatam, atq; aurium loco elata etiam spicula ostẽdit. Strias quoq; in transuersum actas, quę ab obtusis eius spiculis procedunt. Natura enim ad equum terrestrem alludens, caput, ceruicem, collum, thoracẽ ita affabre in hoc pisce ementita est, ut hæc omnia sibi inuicem respondeant. B

Hippocampi cinerẽ alopecias replere cum pice liquida aut axungia seu amaracino unguento illitum, tostosq; & assumptos lateris dolores sedare, & urinæ continentiam cohibere authores tradunt. Hippocampi quoq; in rosaceo enecati, frigidisq; febribus illiti, aut etiam adalligati, multùm prodesse censentur. C

COROLLARIVM.

Καμπὴ oxytonũ Græcis flexuram significat, unde & gambæ, id est criuris nomen, Italis, & iambæ Gallis factum apparet. inde & hippocampo animalculo flexuoso, præcipuè cauda. Κάμπη uerò paroxytonum erucam significat, genus uermis, quod & ipsum παρὰ τὸ κάμπτεσθαι, quod uerbum flecti & incuruari significat, dictum est. imitatur autem hippocampus erucam, non modo corporis flexura in arcum se incuruãtis, sed etiam circulis quibus ut insecta distinguitur, & insuper uillis. Siue igitur ab eruca, siue ab flexuoso nomine flexionem significante, hippocampũ aliquis alteram sui nominis partem habere significat, nihil interest, modò orthographiæ & accentuum ratio habeatur. Campas (Melius Hippocampos) marinos equos Græci à flexu posteriorum partium appellant, Varro. Marcellus Empiricus hippocampum intellexit, pisciculum nominans qui equum marinum similet. Hippocampi, equi marini, à flexu caudarum quæ piscosæ sunt, & est Græcum. Nonius. Veri [illegible]m hippocampi cauda piscosa (id est piscium caudæ similis) non est, sed sepuloso Neptuni[illegible], (quem falsò quidam hippocampum & hippopotamum appellarunt,) eidem affingebant ouum pictores, ut superiùs in Equo retulimus ex Bellonio: ubi hippocampum etiam Zydeath barbaro uocabulo Albertum nominasse ostendimus. Caballiones marini (hippocampos interpretor) nominantur à Vegetio in Hippiatricis 4. 12. Sunt qui pro A

Digitized by Google

certo uelint hippocampum esse pisciculum illum, uel potiùs marinũ monstrum, qui quibusdam dracunculus, alijs uerò equiculus marinus uocat, cuius nullus in cibis usus, Matthiolus. Germanicè nominari licebit, ein Meerroß/ ein Seeroßle. nã & Hispanicè, ut Amatus Lusitanus scribit, uocatur Caualinho marino. Italicè Caualin marino, Caualin ritorto, Dragonetto, Gallicè Draconeto. ¶ Indoctus quidam nuper hippocampi iconem pro basiliſco ridiculè exhibuit & publicauit in tabella typis excusa per Germaniam.

B Hippocampum piscem equi in piscis caudam desinere Nic. Perottus scribit, Noniũ puto sequutus. hoc autem falsum esse (quod ad caudæ speciem, nam capite equum refert,) iam in Adiximus, & figura ipsa ad uiuum expressa, monstrat. Marinũ animal est, exiguum, Dioscorides, Capite & collo equino & rostro oblongo sunt, & sic ab eorum fronte tanquam equorum coma propendet, & eo loco quo equi iubam habent pilis diffluunt, horum cauda draconis speciẽ similitudinemq; gerit, Gillius. Hæc autẽ quæ de coma & pilis scribit Gillius, amicus quidam meus, qui uiuos aliquot Venetijs apud piscatores inspexit, uidisse se negat: fortè quòd hæc in uiuis tantùm & natantibus, Rondeletio teste, appareant. Marcellus Empiricus sel etiam ei adtribuit.

F Nullus in cibis usus est per Italiam, ut Rondeletius & Matthiolus scribũt. credit interim ille, quanquam in cibum non ueniat, non alijs partibus quàm uentre uenenatum esse.

G Venerem concitat hippocampus alligatus, Plinius. Philes eadem de ueneno & remedio ex hippocampis scribit, quæ Aelianus: sed in hoc aberrat, quòd non hippocampos ipsos exenteratos, ac tostos, ut Aelianus, sed uentriculum eorum tostum, (qui tamẽ uenenum est) in cibo aduersus canis rab. morsum sumi iubet. Hippocampus marinus tostus, utiliter comedi proditur à rab. cane morsis. illius enim sanguinem aquæ amorem inducere, & propriẽtate opponi terrori aquæ. propterea bis ac ter hippocampum comedi cogunt. eundemq; ex acerrimo aceto tritum uulneri applicant, rabiemq; hoc medicamento frequenter peruicerũt, Aëtius. ¶ Sepia aceto sufocetur, idq; acetum cum oleo mixtum propinetur illi, qui marini hippocampi uenenum hauserit, Idem libro 2. cap. 188. ¶ Alopecias replet hippocampinus cinis nitro & adipe suillo mixtus, aut syncerus ex aceto, Plinius. Probè faciunt etiam post excitatas bullas hippocampi marini usti, & cum modico atramento sutorio crudo trito insperſi, Archigenes ad alopecias apud Galenum de compos. sec. locos lib. 1. Mulieres Anconitanæ pisciculo isto in puluerem redacto, & uino excepto, pro lacte euocando, in potu utuntur. Ad ea quoq;, ad quæ à Dioscoride cõmendatur (*ad defluuium capillorum & alopeciam*) ipsum potentẽ esse, experimento compertum habeo, Amatus Lusitanus. Lateris doloris leniunt hippocampi tosti sumpti, Plinius. Pisciculi quiequum marinum similat fel, ouorum albumini mixtum, & cum lana succida oculis adpositũ, mollius remedium suprascriptis oculorum causis, (*proximè nominauerat caligines, albugines, cicatrices, &c.*) quàm ullum aliud medicamen præstare manifestum est, Marcellus Empiricus. Hippocampi tosti & in cibo sepiùs sumpti, urinæ incontinentiam emendãt, Vuottonus: ex Plinio, ut conijcio. Hippocampus cum syluestris ficus nigræ foliijs uel rusticinæ (rusticanæ) cum aceto solutus, albositatem (leucen uel alphos) & lepram curat. Circumligatus autẽ ischiadem quietat, & tremulis prodest, Kiranid. ¶ Caballiones marini nominantur à Vegetio de re ueterinaria lib. 4. cap. 12. in suffitu contra languorem morbi pestilentis, cum alijs quibusdam medicamentis.

H ἱππόκαμπος, σφυρίον τι, hoc est auicula quædam, Hesychius & Varinus. ἱπποκέμπτας, ὄλιθος λίαν μεγάλως, ἱππους * λικεμμαδιλιν, οἱ δὲ ζέφυρον, Hesychius. ¶ His Menandri & Lucilij uerba ex Nonio, utcunq; deprauata, adscribam. Menander, Vehutor hippocampus in æternę usus scitur, Delphino cinctis uehiculis, hippocampisq; asperis. Lucilius, Transuerso ordine posuit hippocampi elephanto camillos. ¶ Hippocampum interpretantur aurigarum scuticam, flectendis equis accõmodam, unde nomẽ. Et apud Helicen ciuitatem dicitur stetisse Neptunus æneus, habens hippocampum in manu, Cælius Rhod.

DE HIPPOPOTAMO, BELLONIVS.

Hippopotamus ex Colosso, qui Nilum Ægyptium Romæ in Vaticano refert.

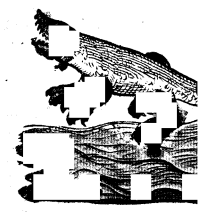

Digitized by Google

Vndis quoq; mergitur hippopotamus, & dubiam uitam agit. quadrupes est, monstriq; aquatici speciem referens: sed marinus non est, Niloq; tantùm gaudere percepimus. C

De eius nomenclatura, hoc non sine magna ratione controuersum esse uideo, quòd non tam eius speciem ac forma equum terrestrem, quàm porcũ, uitulum, aut bouem referat. Est enim eius formæ capite, quod uel bouinum, uel uitulinum dici possit: reliquo corpore ad porci figurã magis accedente. Quamobrẽ Byzantini, apud quos mihi aliquãdo uiuus hippopotamus cõspectus est, uulgari lingua modò porcum, modò bouem marinum appellarunt: quæ res nonnullos, eosq; paulò eruditiores, cõmouit ut dicerent, nostris temporibus uisum nunquam fuisse hippopotamum. Cui sententiæ nisi ego rerum potiùs, quàm uocabulorum essem studiosus, facilè subscriberem. Verùm in diuersum me pertrahit antiquorum numismatum atq; hippopotamorũ figura: quæ si (quemadmodum in Delphino diximus) naturalem referat, certè plurimũ accedit ad eam quam ante uiuum animalis corpus Byzantij delineare iussimus. Priùs igitur antiquam effigiem te inspicere cupio, ut quantum ad nostram quæ deinceps tibi proponetur, accedat, facilius iudices. Desumpta est autem ab aurei Adriani numismatis altera facie, cuius nobis aliquando fecit copiam Io. Grollerius Insubrium quæstor, antiquarum rerum studiosissimus. A

Hippopotamus numismatis Adriani, cuius nobis copiam fecit Quæstor Grollerius: qui alia quoq; argentea & ærea numismata habet, in quibus eadem belua similiter expressa est. Facies est Adriani imperatoris. sphingi innititur sinistra, dextra tenet Cornu copiæ: circa hastim Crocodilus & Hippopotamus: in quibusdam etiam ibides adduntur. Figura tota Nilum repræsentat.

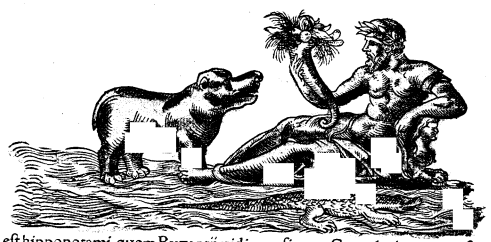

Talis autem est hippopotami, quem Byzantij uidimus, figura. Caput huic enorme fuit, & ad reliqui corporis collationem indecentissimum, quale uaccinum esse diceres, nullis prædituũ cornibus, auribus ursinis, breuibus ac subrotundis: oris rictu usqueadeò uasto, ut leoninum superaret; certè humanum caput æquare potuisset. Patulas habebat nares, labra repanda atq; resima: dentes prorsus equinos, obrusos tamen: oculos ac linguam prægrandes: collum, ut piscibus nullum, aut admodum breue: caudam, ut porci ac testudines, rotundam: reliquum obesissimi cuiusdam porci corpus esse diceres: pedes ita breues, ut quatuor à terra digitos uix attolleretur: ungulæ in porci formam diffissæ: quæ res nos inducebant, ut id animal non bene natare, sed fundum fluminis inhabitare, ac pascim in Nili profundo diuagari crederemus. Omnino enim quicquid huius monstri, ludis publicis à Romanis imperatoribus populo ostendebatur, id è Nili paludibus adferri solebat: imò etiam quod Turcarum imperatori oblatum, atq; à nobis conspectum fuerat, inde processisse certissimũ est: cuius rei fidem faciet Colossi figura, Nilum Aegyptium Romæ in Vaticano referens, ex qua nos Hippopotami picturam excerpsimus. Insunt autem & aliæ aliorum animalium picturæ. B

COROLLARIVM.

De hac figura & symbolo Hieroglyphico, lege infrà in H.

A Bellonius etiam in libro Gallico de piſcibus aliquot marinis rarioribus conſcripto, multa de Hippopotamo affert, quæ nos breuiùs excerpta ſuis locis digeremus. Itali (inquit) præſertim qui Conſtantinopoli degunt, Bo marin, id eſt Bouem marinũ nominant. Turcæ & Græci, utriq; uocabulis ſuæ linguæ porcum marinum. Etenim uetus Hippopotami nomen prorſus ubiq; hodie obliteratũ eſt, & ne in Cairo quidem in Aegypto cognitum ampliùs. nam cum de Hippopotamo ſeu Equo fluuiali illic interrogaſſem, nihil præter fabulam referre poterant: aliqui ueterem hanc de ipſis famam repetebãt, animal eſſe perquam terribile & crudele: quòd non niſi ſcrobibus effoſſis caperetur. aliam quidem eius ac diuerſam ab ea quam exhibui formam nemo docere me potuit. Rondeletius de capriſco piſce ſcribens, eum inquit uerum eſſe Nili porcũ (*à ueteribus ſcilicet ita nominatum, Græcè χοῖρος*) non magnum illum qui in hortis Pontificis Romani Belueder nuncupatis, circa Nili ſtatuã ſculptus ſpectatur, porcuſq; uulgò dicitur, cum ſit Hippopotamus. Hippopotamum uerò me exhibuiſſe cõfirmare poſſum (inquit Bellonius) antiquis Aegyptiorum & Romanorum ſtatuis, & priſcis imperatorum Romanorum numiſmatis: in quibus Hippopotami tam exactè repræſentantur, in porphyrite, marmore, ære, auro, argento: ut eundem eſſe quem uiuum Cõſtantinopoli uidi, nihil omniuo dubitationis mihi relinquatur. Vidi etiam effigies in obeliſcis repræſentatas, ab iſs quas exhibemus nihilo differentes. ¶ Equus fluuiatilis in Nilo iandudum amphibius eſſe deſijt: Sigiſmundus Gelenius, quaſi uel in Nilo non ampliùs ſit, uel prorſus nuſquam inueniatur, uel in continente tantùm iam degat: quorũ nihil opinor uerum eſt, ut ex iſs quæ deinceps referemus apparebit. Aequoreos ego cum certantibus urſis Spectaui uitulos, & equorum nomine dignum, Sed deforme pecus, quod in Nilo naſcitur, Lycotas ruſticus in Bucolicis Calphurnij referens quæ Romæ in ſpectaculis uiderit. Ἱπποπόταμος Græcè dicitur, quod nomen etiam Latini plerique omnes uſurpant: Herodotus duabus dictionibus Ἵππος ποτάμιος, id eſt Equum fluuiatilem dixit. Obſcurus de naturis rerum ſcriptor Equonilum appellat, Albertus diuiſis dictionibus Equum Nili, & Equum fluminis, & Ipodromũ corrupto uocabulo pro Hippopotamo. Equus aquaticus eſt ſpecies piſcis ſimilis equo, Andreas Bellunenſis: de hippocampo ne an hippopotamo ſentiens, neſcio. De fabuloſo Neptuni equo, quem falsò quidam hippocampum & hippopotamũ appellarunt, ſuprà in E. elemento, Bellonij obſeruationes dedimus: & de Equo belua marina etiam nonnihil annotauimus. ¶ Germanicum Hippopotami nomen fingemus uel ad Græcorum imitationẽ, ein Waſſerroß: uel ut hodie quidam appellãt, ein Waſſerochs/ein Waſſerſchwyn. Et Gallicè ſimiliter Cheual de riuiere, &c.

B Nilus Hippopotamos Crocodilosq; uaſtas beluas gignit, Mela. Plurimi ſuper Saiticã præ
Vbi. fecturam, Plinius. Ἡ Ἵππου τὴν Νεῖλος ἔσω Σάϊν ἀλιεκλύσασαν Βύσκει, Nicander. Bellonius etiam illum quem Conſtantinopoli uidit, captum ait in Aegypto inter Cairum & Sain urbem, quæ hodieq; Saet dicatur. Bambothum amnis iuxta Atlantem Africæ montem, crocodilis & hippopotamis refertus eſt, Solinus cap. 27. In extremæ Africæ ora circa Licham lacus quidam dulcis hippopotamos alit, & crocodilos, Strabo libro 16. Non igitur in ſolo flumine Nilo naſcit, ut Solinus ſcripſit. In India quoq; reperitur, ut Oneſicritus eſt autor, amne Indo, Hermolaus. Soli fluuiorum Indus ac Nilus crocodilos educant & fluuiatiles equos, Philoſtratus. Apollonius & ſocij cum per flumen Indum nauigarent, equos fluuiales complures ferunt ſibi occurriſſe, Idem. Hippopotamos in ædilitate Scauri uidit Romanus populus primùs: & per ætates exinde plures ſæpe huc ducti, nunc inueniri nuſquam poſſunt, ut coniectantes regionum incolæ dicunt, inſectantis multitudinis tædio ad Blemmyas migraſſe compulſi, Ammianus Marcell. Blemmyæ (Βλέμμυες Stephano m. ſimplici) mõſtroſi populi apud Aethiopes ſunt, Plinio 5. 8. meminit & Mela libro 1. in fine deſcriptionis Africæ. Atqui hodie Conſtantinopoli è Nilo aducti oſtenduntur, non quidem eo in loco, ubi multæ beſtiæ inanes habentur cicuratæ (ut lynces, tigrides, leones, pantheræ, urſi, lupi,) qui locus Hippodromo uicinus eſt, in uia ad ædem S. Sophiæ: ſed in Palatio Conſtantini, ut nominant. Iacobus Gaſſotus etiam qui iter ſuum Conſtantinopolim literis mandauit, (*Gallicè puto:*) porcum marinum, uel, ut alij nominant, bouem marinũ, in ea urbe ſpectari refert, è Nilo aductum, nec porco tamen nec boui ſimile animal, omnium turpiſſimum deformiſſimumq;. Equus fluminis dicitur eſſe animal aquaticum in partibus noſtris (*pro noſtris, lego Aegypti,*) Albertus.

Magnitudo. Apud Aethiopes eſt etiam fera quæ uocatur eale, magnitudine equi fluuiatilis, cauda elephanti, &c. Plinius. Hippopotamis comparatur eale, & ipſa ſanè aquis fluminum gauder, Solinus cap. 55. Herodotus maximi bouis, Ariſtoteles aſini magnitudinem ei tribuit: Bellonius etiam minorem aſino facit: capite (inquit) excepto, reliquum corpus obeſiſſimi cuiuſdam porci eſſe diceres. Equi quem uocãt magnitudo haud mi[illegible] eſt cubitis quinq;, Diodorus Sic. ſi rectè trãſtulit interpres. Sed ad magnitudinem plurim[illegible] fert ætas, regio, & uita: nam eos qui liberè & ſecundum naturam ſuam utroq; elemento fruũ[illegible]iores fieri probabile eſt. captiuos autem minus excreſcere. nam is quẽ Bellonius uidit, duobus aut tribus annis aquam ingreſſus non erat. Et ad cicurandum minores ferè capiuntur, non iam adulti.

Partes corporis. Equũ fluuiatilẽ (inquit Ariſtot.) gignit Aegyptus: curuba (κάμπη, Herodotus κορδὼ dixit,) equi, ungula biſulca qualis bubus, roſtrum reſimum, (πλὴν δὲ ὕπερ στόμα.) Talus etiam biſulcorum modo:

modo: dentes exerti, sed leuiter, (χαυλιόδοντας ὑποφαίνοντος:) Cauda suis, uox equi, (Herodotus λο-
γίῳ dixit) magnitudo asini: tergoris crassitudo tanta, ut ex eo uenabula (δόρατα, *uide in* E.) fiãt.
Interiora omnia equi & asini similia. Maior (inquit Plinius) quàm crocodilus altitudine in
eodem Nilo belua hippopotamus æditur, ungulis binis (bifidis, Solinus) quales bubus: dorso e-
qui, & iuba, & hinnitu: rostro resimo, (resupino, Solinus:) cauda & dentibus aprorum aduncis,
sed minùs noxijs: (Cauda tortuosa, Solinus; & apud Plinium quoq; aliqui caudam tortam legunt.
cauda & uoce equi, Herodotus. cuius interpres Valla non rectè transtulit, fulgida cauda. quan-
uis equi etiam cauda ei non conuenit, etsi Diodorus quoq; equinam ei caudam tribuat.) Tergo-
ris ad scuta galeasq; impenetrabilis, præterquam si humore madeat. Valla ex Herodoto χαυ-
λιόδοντας, dentes eminentes & cancellatos transtulit: cum eminentes simpliciter uertisse satis sit.
Dentes ex utroq; latere tres habet, ultra reliquas feras eminentiores: aures, caudam, uocem equi
similem. reliquum corpus haud dissimile elephanto. pellis est ultra cæteras beluas durissima, Dio
dorus Sic. si rectè reddidit interpres. Græcum enim codicem desideramus. Dentes è parte læ-
ua, dolorem dentium scarificatis gingiuis sanant, Plinius. quod si dentes eius scarificare possunt,
acutos esse oportet. Bellonius tamẽ, ut mox recitabo, acutos esse negat. ¶ Hippopotamus is quẽ
uidi, (inquit Bellonius) erat corpore tanquam porci optimè saginati, undiquaq; pleni & crassi,
& satis proceri. pellis etiam cum porcina conuenit, tum colore tum aliâs. de porco loquor dome
stico, neq; nigro. Hiatus oris tantus est, ut facile moles aut pila aliqua humano etiam capite maior
immitteretur. Frons depressa est, ueluti in orca. Dentes habet equinos, eadem forma, ualidos, ob- Dentes.
longos, à maxillis prominentes, non acutos ut in animalibus carnuoris. Oculos magnos & uelu
ti bubulos. linguam omnino solutam. Caudam breuem, rotundam & crassam, tanquam porci, aut
testudinis potiùs. Et, si bene memini, pedes quoq; porcinis similes habet, non admodum diuisos:
(*atqui picturæ à Bellonio exhibitæ multifidos, nempe quinquepartitos, eos ostendunt: Pierij Valeriani uerò bisul-
cos ceu bouis.*) Nuper tamen quidam Constantinopoli reuersus, pedes testudinum pedibus similes,
in hoc animali se obseruasse nobis retulit, Hæc ille. Crura, pedes & ungues habet ut crocodi-
lus, sed multò maiora, Obscurus. Hippopotami sunt ad speciem equorũ, bifidas habentes un-
gulas, caudasq; breues, Marcellinus. Corio & pilis teguntur, Plinius. Et alibi, Corij crassitu
do talis est, ut inde tornentur hastæ: & tamen quædam ingenio medica diligentia: ut non omni-
no uera sit illorum opinio, qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putant, sed cu-
te operimentisq; corporum magis aut minus bruta esse, &c. Pellis unius cubiti spissitudinem
habere dicitur, Obscurus: qui apud Plinium forte pro talis legit cubitalis. ¶ Hippopotamis & a- Dentes.
pris dentes exertos inferior maxilla profert, Pausanias. Plinius simpliciter dentes eis exertos esse
tradit. Apud Proconnesios matris Dindymenæ simulachrum fuit aureum, cuius facies pro e-
bore è dentibus equorum fluuiatilium erat confecta. id Cizyceni bello uictis abstulerunt, Pausa-
nias in Arcadicis. Nympharena gemma urbis & gentis Persicæ nomen habet, similis Hippo-
potami dentibus, Plinius. Vide etiam paulò antè ex Bellonio, qui quoniam equinis hos dentes
comparat, eosdemq; ualidos, oblongos & obtusos esse dicit, in mentem mihi uenit dens nescio
cuius animalis, qualẽ nuper amicus meus Christianus Hospinianus uir eruditus in torrente quo-
dam, ni fallor, agri Tigurini à se inuentum mihi donauit. Formam & magnitudinẽ hic delineaui
mus. Accepi & ante annos aliquot alium simile à ciue quodam nostro, qui ad-
huc alterum habet. Tales autem ac tanti aliquot, (ut idem mihi retulit) ante pau-
cos annos in agro Salodorensi Heluetiorũ inuenti sunt. Aiunt à fossore quodam
ædificij causa terram eruente, repertũ craneũ figura rotundum, unde hominis
id fuisse coniecerit: quod instrumento fossorio ab eo percussum (apparuisse enim
tum primum cum iam destinaret ictum, nec posset cohibere) mox uniuersum in
puluerem abierit, ita ut soli dentes superfuerint. An uerò hominis hoc craneum,
an alterius animantis, hippopotami, aut cameli, elephantis fortè, fuerit, nõ habeo
quod dicam. Dens quem habeo, quamuis circa radicem non integer, duas uncias
appendit, cum humani dentes plæriq; omnes, etiam maiusculi, drachmam, id est
octauam unciæ partem singuli non excedant: unde coniiciendum esset, quemad-
modum dens ille cõmunem sedecies excedit, ita hominem quoq; illum, si homo
fuit, toties aliorum hominum corpora excelsisse. Qua ferè proportione Anteĩ gi-
gantis corpus (illius enim esse putabatur, quod in Tinge Mauritaniæ urbe in se-
pulchro repertum est) nostra superauit, utpote sexaginta cubitos longum, qui ex-
cessus ad quatuor quindecuplus est. Sed figura humanis dẽtibus absimilis uide-
tur: quadrangula ferè. latera duo utrinq; plana sunt: ex cæteris alterum partem ex-
tantem latam ostendit, alias utrinq; depressas: alterum media parte angusta emi-
nente, utrinq; in sulcos carinatur. ¶ Io. Boccatius in deorum genealogia scribit
temporibus suis in Sicilia haud longè à Drepano urbe, gigantis corpus inuentũ,
quod attrectatum in puluerem est resolutum. Coniectura autem ex coxæ osse inita, quod inte-
grum remanserat, longitudinis ducentorum cubitorum fuisse existimatum est. Tres autem illius
dentes, qui soli inuenti fuêre, ponderis trium rotulorum (ita regio pondera nominat) fuisse ait;

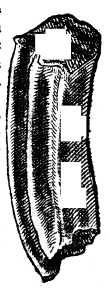

quí ut memoria rei ſeruaretur, ante aram Virginis (cuius titulus Annunciationis dicitur) poſiti fuerunt, pleriſq; exiſtimantibus illud Erycis corpus fuiſſe.

HIPPOPOTAMI AVT SIMILIVM FERARVM DESCRIPTIOnes ex recentioribus Noui orbis deſcriptoribus.

Bellonium equidem uerum hippopotamum nobis primũ noſtro ſeculo, cum iam extra naturam abiiſſe & nuſquam ampliùs apparere hanc feram, aliqui crederent, exhibuiſſe iudico, & magnas ei gratias habeo. Quanq; enim equini corporis ſpecies, quam nomen præ ſe fert, in eo non ſit, notæ tamen pleræq; omnes à ueteribus traditæ, ei conueniunt. Quòd ſi dorſo iubaq;, ut Plinius ſcribit, equum refert, & inſuper hinnitu: item interioribus omnibus, nõ eſt quòd aliam in noſtri corporis ue equinam formam in eo requiramus. Fieri etiam poteſt ut in diuerſis regionibus, Aegypto, Aethiopa, India, ſpecies huius feræ diuerſæ reperiãtur, aut magnitudine ſaltem formaq; nonnihil euarient: ut ex iis, quæ apud recentiores ſcriptores duos habentur deſcriptionibus (quí tamen hippopotamum ueterum quod utriq; depingunt animal eſſe ignorarunt) hic ſubijciendis lector ſtudioſus colliget.

Qui nouum orbem obiuerunt, in flumine Gambra nuncupato, teſtantur piſcem procreari Vituli marini ſpeciem ſimilitudinemq; gerentem, præter caput, quod equinũ exiſtit. Nam quemadmodum uitulus partim aquatilis, partim terrenus habetur, ſic is in utraq; ſede uiuit, eademq; eſt qua bos fœmina corporis uaſtitate, præterquam quòd cruribus eſt longè gracilioribus: Itemq; biſulcis pedibus, cum duobus dentibus ad latera eminentibus, atq; adeò magnitudine ad duos dodrantes (*Gillius dodrantes dixit, author ex quo tranſcribit palmos, eodem puto ſenſu*) accedentibus, ſicut aper, armatur. Egreditur interdum hoc animal flumen, & terram petit, ut quadrupedes: nec alibi quàm hac in regione huiuſmodi animal inuenitur, Aloyſius Cadamuſtus Nauigationis ad terras ignotas capite 44.

Ex libro Nauigationis Hamburgenſis cuiuſdam, quæ peracta eſt anno Salutis M. D. XLIX. Inſula Noui orbis eſt **Merſenbick** nomine, regi Portugalliæ ſubdita, non procul Arabia Nigra in Oriente ſita, religionis Mahumedicæ: illic ad litus maris uiſuntur piſces equina ſpecie, cruribus breuibus & pinnatis, pilis breuiſsimis. Verſantur illi ut plurimũ circa litora fruticoſa aut ſyluoſa (Germanicè ſcribit, **an den Seekanten wo buſche ſeind**,) & hominibus inſidiantur, quos comprehenſos uorant. Quamobrem accolæ fruteta reſecant, ne in eis latitare poſsint, qui præuiderit, facilè euadit.

Morſs animal. Circa oſtia Petzoræ fluuij (inquit Sigiſmundus Liber Baro in Cõmentarijs rerum Moſcouiticarum) quæ ſunt dextrorſum ab oſtijs Duuinæ, uaria magnaq; in Oceano dicuntur eſſe animalia. Inter alia autem animal quoddam magnitudine bouis, quod accolæ Mors appellant. Breues huic, inſtar caſtorũ, ſunt pedes: pectore pro reliqui corporis ſui proportione aliquanto altiore, latioreq;, dentibus ſuperioribus duobus in longũ prominentibus. Hoc animal ſobolis ac quietis cauſa cum ſui generis animalibus, Oceano relicto, gregatim montes petit: ubi antequam ſomno, quo natura profundiore opprimitur, ſe dederit, uigilem, gruum inſtar, ex ſuo numero conſtituit, qui ſi obdormiſcat, aut fortè à uenatore occidat, reliqua tum facilè capi poſſunt. Sin mugitu, ut ſolet, ſignum dederit, mox reliquus grex excitatus, poſterioribus pedibus dentibus admotis, ſumma celeritate, tanquam uehiculo, per montem delapſi, in Oceanum ſe præcipitant: ubi in ſupernatantibus glacierum fruſtis pro tempore etiam quieſcere ſolent. Ea animalia uenatores, ſolos propter dentes inſectãtur: ex quibus Moſci, Tartari, & in primis Turci, gladiorum & pugionum manubria affabrè faciunt: hiſq; pro ornamento magis, quàm ut grauiores ictus (ut quidam fabulatus eſt) incutiant, utuntur. Porrò apud Turcos, Moſcos & Tartaros hi dentes ponderẽ uæneunt, piſciumq; dentes uocantur, Hactenus ille. Ego quanquam ſuprà elemento c. inter Cete Roſmari nomine de hac belua egerim, libuit tamen hoc in loco tam exactam nobiliſsimi ac fidedigni ſcriptoris de eodem hiſtoriam proponere: ex qua cum Hippopotamo nonnihil ei commune eſſe conijceris: nempe uitam ambiguam, magnitudinẽ bouis, pedes quaternos, eosq; breues, dentes eminentes: quæ omnia etiam præter dentes cum phoca quoq; ei conueniunt, & inſuper mugitus, & uita in mari, non in aqua dulci: ut inter phocam & hippopotamũ ambigere quodammodo uideatur. Reperitur etiam in Oceano apud Samogetas, eodem teſte. Alibi etiam è Moſcouia in Lithuaniam & Turciam hos dentes exportari ait.

Tiburo Indicus inter Cete deſcriptus nunquid ad hippopotami naturam accedat, uti & Manatus & Catullus, an ſui omnino generis ſint, quærendum.

C *Amphibius.* Equi fluuiatilis natura eſt, ut uiuere niſi in humore non queat. Nam & terreſtres equi balneũ omnino adamant, & aquæ dediti ſunt, Ariſtot. Et rurſus: Equi fluuiatiles pariunt educantq; in ſicco. Humore nec omnino carere poſſunt, nec in ipſo aliter agere quin certis interuallis reſpirẽt. Eſt crocodilo cognatio quædam amnis eiuſdem (Nili,) geminiq; uictus cum hippopotamo, Plinius. Hippopotamus animal eſt terræ, mari atq; amni cõmune, Vuottonus. ſed in mari etiam reperiri, ueterum, quod ſciam, nemo tradidit. Albertus libro 24. de animalibus ex authore obſcuro de naturis rerum, cuius uerba plerunq; recitat. *Equus marinus Alberti.* Equus marinus (inquit) anteriore parte ſpeciem

ciem equi præ se fert, posteriùs desinit in piscem. Pugnat contra multas in mari animantes, uescitur piscibus. Hominẽ ualde timet, & extra aquam nihil potest. Statim enim moritur ab aqua extractus. Sed tale animal nullus ex idoneis authoribus nobis descripsit: neq; si in rerum natura extet, hippopotamus fuerit. Hippopotamus aquatilis ac terrestris bestia, die quidem in imis aquis latet: noctu in terram egressus, fruges & fœnum depascitur, destruens passim propinquas agrorum messeis, Diodorus. Quo astu quidem segetes depascatur, ut insidias caueat, amplius explicabitur mox in D. De Hippopotamo dubium est an recte scripserint ueteres, sine humore eum uiuere non posse, non minùs quàm castorem, phocam & crocodilum. is enim quem uiuum uidi, per duos aut tres annos in aquam ingressus non fuerat, ut referebãt illi à quibus regebatur,
10 Bellonius. Idem hoc animal negat habere dentes acutos ut carniuora. Viuit enim (inquit) a Cibus. rundinibus, & cannis sacchari, & foliis papyri herbæ. Cicuribus brassica, melopepon, fœnũ, panis, & huiusmodi obsciuntur. Animal crudelissimum est hominibus occidendis, & nauibus subuertendis, Albertus. Nilus producit etiam equos, nõ minus malum hominibus quàm crocodili: Pausanias in Messenicis, de beluis fluuiatilibus androphagis loquens. ¶ Lingua ei peni- Vox. tus solura est: qualem uerò uocem emittat, cum intendere libet, nescio: cum non audierim nisi sonum quendam gutturis, ab eo fauces aperiente, ædi. Veteres aliqui hinnire eum, equi instar, tradiderunt, Bellonius. ¶ Fœcundissimum prole animal est, ut quod singulis annis parturiat, Dio- Partus. dorus. Parit educatq; in sicco, Aristot. ¶ In aqua natationi non uidetur idoneus, sed ingredi Natationi
20 stes στέλλων πᾶς αὐτὸ μεσολιὼ τῷ κολυμβᾶν ἐστι, νικᾶν γὰρ δεῖ τὸ ζῷον. Verè ne autem animal natatile esse dicat, dubitari potest. ineptus.

Hippopotami ultra animalia cuncta ratione carentia sagacissimi sunt, Marcellinus. Atqui fluuiatilem equum quidam dixit pro homine stupido, ut infrà referemus in H.h. Corĩu adeo crassum habent, ut inde tornentur hastæ, nec medica interim quædam diligẽtia ingenio deest, ut non omnino uerum sit subtilitatem animi cute operimentis q; corporum cõsiare, ut in B. recitauimus. Cum distenditur nimia satietate, arundines recens cæsas petit, per quas tandiu obuersatur, quoad stirpium acuta pedes uulnerent, ut profluuio sanguinis leuetur sagina. Plagam deinde cœno oblinit, usq; dum uulnus conducatur in cicatricem, Solinus. In quadam medendi parte etiam magister extitit, assidua nanq; satietate obesus exit in littus, recentes harundinum cæsuras perspe
30 culatus: atq; ubi acutissimũ uidet stipitem, imprimens corpus uenam quandam in uentre (al' crure, super calamos recens exectos, femora conuoluit & crura, Marcellinus) uulnerat: atq; ita profluuio sanguinis morbidum aliàs corpus exonerat, & plagam limo rursus obducit, Plinius. Ab hoc medici eximere in morbis sanguinem, quod phlebotomiam uocant, didicere, Massarius. D

Alibi & Plinius repertorem detrahendi sanguinis eum appellat. ¶ Depascitur segetes, destinatione antè (ut ferunt) determinatas in diem, & ex agro ferentibus uestigijs, ne quæ reuertenti insidiæ cõparentur, Plinius. Noctibus segetes depascitur, ad quas pergit auersus, astu doloso, ut fallente uestigio reuertenti nullæ ei insidiæ præparentur, Solinus. Ego rem aliter accipio: nempe aduersum eum ingredi segetes: auersum deinde, id est retro pascentem, in fluuiũ regredi, non tam ut uestigijs fallat, quàm ut si quæ insidiæ à terra ei tenderentur, (ex fluuio enim nihil metuit,)
40 ita non lateant. Fluuiatiles equi Nili alumni, segetum ut maturitas uenit, & flauent spicæ, non eas continuò depasci ingrediuntur, sed extrinsecus cõiecturis assequuntur quantum ad se explendos satis sit. Post talem considerationem pascere in agrum ingrediuntur, & inter pascendum retro uersus Nilum cedunt. Hoc enim ipsum eo pacto machinantur, ut agricolas, quos ante se, non à tergo aduturos expectant, longiùs uidere, & in Nilum facilius se recipere possint, Aelianus de animalibus 5. 53. In eandem sententiam Nicander in Theriacis canit: --- ἠμὲ Νείλου ἔπαϊε Σείριος ἀκτὴ
ἠελίοιο, βοσκὰ ἀμέσσονται δὲ κακὴν ὑπὸ λιμὸν ἀγέλαι. ὅς τε καὶ ἐκ ποταμοῖο λιπὼν ζέλον εἰλυόεντα,
χλοιοῦσι χλοάουσι, νέον δ' ἀπεκείρατο (enallage est numeri, singularis pro plurali) πεδίλα: τόσσον ὑπὸ σκέλεσσιν
λείπ' ὕδατος, ὅσσ' ἀπόβροχα πόρσω ἐκείρεται γλήνεσι πελιόσυπον ὄγμον ἐλαύνων. Inter arundines celsas & squalentes nimia densitate hæc belua cubilibus positis, otium perutigili studio circumspectat, la-
50 xataq; copia ad segetes depascendas egreditur. Cumq; iam cœperit redire distenta, auersis uestigijs distinguit tramites multos, ne unius plani itineris lineas insidiatores secuti, repertũ sine difficultate confodiant, Ammianus. ¶ Equus Nili, ut dicit Michaël, monstrum est ingens ac fortissimum in Nilo: crura, pedes & ungues (Crura & dentes, Albertus) habet ut crocodilus, sed multò maiora. Humanarum mortium cupidissimũ est. nam cum ei nauis in portu occurrerit, unum pedem in terra figens, altero nauem anteriùs arripiens facillimè scindit, uel inclinatam aliquando mergit, unde in locis quæ frequentat magna multitudo hominum ab eo perditur, sed hoc malum rarissimè inuenitur, Albertus & Author de nat. rerum. Qui hippopotamum animal terribile & crudele esse putarunt, falsi mihi uidentur. uidimus enim nos adeò mansuetũ hoc animal,
60 ut homines minimè reformidaret, sed benignè sequeretur. Ingenio tam miti est, ut nullo negocio cicuretur, nec unquam morsu lædere conatur, Bellonius. ¶ Antiquitus (ut author est Suidas) in regũ summo sceptro ciconiæ figura ponebatur, in imo hippopotamus: ut ipso gestamine admonerentur pietatem plurimi facere oportere, uiolentiam cohibere, nam hippopotamus animal es-

Digitized by Google

ferum est,ac uiolentum,atq; adeò,impium: quippe quod interfecto patre matrem init, teste Plutarcho,Erasmus Rot.in prouerbio ὑπὸ τὰ λαχήνια, de quo plura scripsimus in Ciconia D. Meminit etiam Varinus,& Aristophanis Scholiastes in Aues. Impijssimus est fluuiatilis equus,qui patrem quoq; suum exest & conficit,Aelianus. Cum ad confirmatam ætatem peruenit,statim periclitatur an uiribus superior parente suo euaserit:ac si pater cedit,eũ uiuere permittit, ipse uerò cum matre coit. Sin quò minus cum matre libere uenereo cõplexu implicari possit, pater obsistit,eum ipsum interficit,Gillius. Equi terrestres alunt suos parentes: fluuiatiles uerò occidunt,ut ipsi matres ineant,Porphyrius libro 3. de abstinendo ab animatis.

E *Captura.* Scrobibus effossis aliqui capi hoc animal dicunt,Bellonius. Capiuntur arte quadam hominum,illos telis appetentium. Quum enim apparent,circunstant undiq; homines, uulnerantq; telorum,quæ alligant funibus, iactu, laxantq;, quoad exangues facti capiatur, Diodorus Siculus. Nullis capi potest hæc belua instrumentis, nisi reti ferreo, ex cathenis apud Damascenos in hoc opus fabricatis. Capta quoq; malleis tantum ferreis occiditur, propter pellis crassitudinem, Author de nat. rerum & Albertus. *In spectaculis exhibitum.* Captus facile cicuratur. Vide in D. ¶ Primus hippopotamũ & quinq; crocodilos Romæ ædilitatis suæ ludis M. Scaurus temporario euripo ostendit, Plinius & Solinus. Fuit hic Scaurus pater illius Scauri, quem defendens Tullius imperat Sardis, ut de familia nobili ipsi quoq; cum orbis terrarum autoritate sentirent. Et per ætates exinde plures sæpe huc (Romam) ducti,nunc inueniri nusquã possunt, *(&c. ut in B. retuli,)* Ammianus. Hippopotamũ & rhinocerota primùm uisos Romæ scribit Dion, Augusto de Cleopatra triumphante: etiamsi Pompeij ludis factum id Plinius tradat,Cælius. Edita munera in quibus crocodilos atq; hippopotamos (&c.) exhibuit, Iulius Capitolinus in Antonino Pio. Fuerũt sub Gordiano Romæ elephãti XXXII. hippopotamus & rhinoceros unus, & alia animalia innumera,quæ omnia Philippus ludis secularibus uel dedit uel occidit,Idem. Constantinopoli nostro tempore in palatio Constantini dicto elephanti & hippopotami ostenduntur peregrinis pecunia aliqua oblata. Hippopotamum è stabulo solutum exire permittunt,nec metuunt ne mordeat. Rectior eius,cum spectatores oblectare libet,caput aliquod brassicæ capitatæ, aut melopeponis partẽ, aut fascem herbarum,aut panem,manu è sublimi protendit feræ: quod ea conspicata tanto rictũ hiatu diducit, ut leonis etiam hiantis caput facile suis faucibus caperet. Tum rectior quod manu tenebat,in uoraginem illam ceu saccum quempiam immittit. Manducat illa & deuorat,Bellonius. *Noxa ab eo.* ¶ Segetes & fœnum in proximis Nilo agris uastat hæc belua,ut in D. dictum est. Homines an inuadat & uoret,dubitatur. Vide in C. de cibo eius. Recentiores quidam, naues quoq; in Nilo ab eo deprimi tradunt. *Vsus.* ¶ Aduliton oppidum,maximum emporium est Troglodytarũ & Aethiopum: deferunt plurimum ebur,hippopotamorũ coria,&c. Plinius. Tergoris hippopotami crassitudo tanta est,ut ex eo uenabula (δόρατα, Niphus non rectè scuta interpretatur) faciant, Aristoteles interprete Gaza. Herodotus corium tam crassum esse prodidit, ut ex eo arefacto fiant ξυσὰ ἀκόντια, hoc est pila missilia, interprete Valla. Corij crassitudo talis *(quidam inepte cubitalis legunt)* ut inde tornentur hastæ, Plinius. Et rursus: Tergus ad scuta galeasq; impenetrabile, *(quod nullo iactu aut ictu penetrari queat,)* præterquam si humore madeat. ¶ De usu dentium diximus in B. ¶ Sanguine utuntur pictores, Plinius.

F Carnibus est durissimis, & ad digerendum difficillimis. Interiora singula inutilia ad uescendum, Diodorus Sic.

G Cinis corij hippopotami cum aqua illitus,panos sanat,Plinius. Panos discutit, Galenus ad Pisonem. Eundem Archigenes apud Galenum ad alopecias illini iubet: & Galenus in Parabilibus 2.86. Alopecias explet, Plinius. Maculas oculorum & totius corporis abstergit, Bellonius. ¶ Pellis è sinistra parte frontis in linteolo adalligata inguinibus, Venerẽ inhibet, Plinius. ¶ Adeps eius febres frigidas sanat, Plinius. ¶ Dentes è parte læua dolores dentium scarificatis gingiuis sanant, Plinius. Testes exiccati ac triti contra serpentium morsus bibuntur, Dioscorides. Plinius & Nicander ad idem auxilium drachmam ex aqua bibendam præcipiunt. ¶ Fimum suffitu febres frigidas sanat, Plinius. Praxagoras in epilepsia cum accessionẽ uiderit cõmoueri, deprimit partes quæ fuerint in querela, atq; defricat castoreo, & uituli marini uetro, siue uirilibus hippopotami, Cælius Aurelianus hæc illum facientem improbans.

H *Icones.* De iconibus hippopotamorũ antiquis, in statuis & numismatis, uide suprà in A. Ciconia in regum summo sceptro antiquitus effingebatur, hippopotamus in imo, ut docuimus in Ciconia D. & superiùs etiam in hac ipsa historia D. ¶ Celebratissima est species illa (inquit Pierius Valerianus in explicatione symboli illius, cuius ab initio Corollarij picturam posui) quæ uisebatur olim Hermopoli: ea scilicet pictura, ut Hippopotamus esset, supra quẽ sculptus erat accipiter cum serpente dimicans. Cuius argumenti significatum id esse tradunt Aegyptiarum literarum periti, ut Typhonem ab Osiride ui domitum, cum de principatu certamen cõseruissent, intelligendum autument: per fluuialem equum Typhonem ab Osiride ui domitum, per anguem principatũ interpretantes: *(per accipitrem uerò uim & principatum: quo ille uiolenter sibi quæsito, sæpe per improbitatem suam ipse turbari, tum alios perturbare sua sponte uoluerit, Plutarchus in libro de Iside & Osiride.)* atq; ita improbitatem potiores sibi partes asserere conantem, uirtuti demum cedere subinnuant. Eadem de causa

cum

cum ſacra faceret eo die, quo Iſidis aduentus è Phœnicia celebratur, fluuialem equum religatum libis inceſſere per ludibriũ conſuerant. Non diſſimularim hîc Aureoli tyranni tumulum ad pontem Aureolum Inſubriæ ſupereſſe, à Claudio Cæſare ſex elegorum ueruum epitaphio nobilitatum, in cuius conditorij parte prima Hippopotamus ſit inciſus, quẽ ſerpens cauda mordicus apprehenſa complectitur. Id puto ſignificare, tyrannidem tandem temporis ſpatio domitam, &c. Hæc ille ſub lemmate Improbitas edomita. Porrò pedes ne & ungulæ hippopotami in hoc Pierij ſymbolo meliùs expreſsi ſint, an in ijs quas Bellonius exhibuit iconibus, oculatus tantũ teſtis aliquis probè dijudicârit. ¶ In Sai in ueſtibulo ædis Mineruæ ſculptura uiſebatur huiuſmodi: Primò infans, deinde ſenex, accipiter, piſcis, poſtremò equus fluuiatilis impudentiam ſignificans, &c. Reliquam interpretationem leges in Accipitre H.h. ¶ Meritò etiam Aegyptij ſacerdotes (inquit idem Pierius) cùm impium, cùm ingratum, cum iniuſtum quempiam notare uellent, Hippopotamum proponebãt. Admoniturí uerò mortales omnes, uitia ea omnino eſſe declinanda, totaq; animi fortitudine ſupprimenda, duas eius animalis ungulas deorſum inuerſas facere conſueruntſiquidem is ab ineunte ſtatim adoleſcentia patri incipit infeſtus eſſe, tentatq; ſi poſsit eum decertando ſuperare, quem ſæpe in pugnã prouocat. quòd ſi acciderit ut uictor euadat, matris coitum affectat, uita patri condonata: ſin uictus aut cohibitus à patre fuerit, neq; tam ſceleratí uoti compos fieri potuerit, perdurante tamẽ prauitate tantiſper conatum differt, donec adoleſcat: factuſq; iam robuſtior atq; ualidior, deteriorem ætate factum patrem inuadit, fœdiſsimeq; necatum petulantiſsimè dilaniat. Inuerſas igitur ungulas eas ideo ſtatuebant, ut qui rem ſpectarent, quid illæ ſibi uellent cõmonefacti, propenſiores fierent ad pietatem. Id quod tantæ apud eos curæ ſunt, ut principum ſceptra, & huiuſmodi pleraq; inſignia, atq; geſtamina & monumenta, armaq; aliquot, quorum quotidianus eſſet uſus, ita inſignirent, ut in ſumma potioreq; parte ciconiã præfigerent ex ære, uel ex auro argentóue faciam, inferne uerò ungulam Hippopotami ſubijcerent, quod impietati præferendam eſſe pietatem indicaret. ¶ Horas etiam Aegyptij ſacerdotes (inquit idem) per fluuialem equum ſignificare ſoliti ſunt. qua uerò de cauſa id facerent, neq; Horus ſcripſit, neq; nos apud quempiam traditum inuenimus. ſi quid tamen ariolari liceat, dixerim ego, quia depaſcit ſegetes deſtinatione, ut ferunt, antè determinatas in diem, &c. Horæ uerò nomen plerunq; pro tempore cuiuſcunq; maturitatis accipitur apud Græcos. (*An quia certum agri ſpatium ingreditur, quantum ſibi retrogredienti paſcendo ſufficere iudicârit? Eſt autem hora quoq; certũ temporis ſpatium.*) Vel ea fortè de cauſa horas indicare dictus, quòd diem & noctem duplici natura dimetitur. Siquidem interdiu in imis aquis latet, noctu in terram egreditur. Apud Aegyptios autẽ nox cum die parí propémodum horarum numero aſsiduè diſpeſcitur.

Heliogabalus hippopotamos habuit, Lampridius. ¶ Ἅναγε, ἄναγε πλὴν θύραν· ἐλαύνωμεν Ῥάλλαι h.
ἀβεπτεπτῶν, ἀνδριὰς, ἀλλᾶσθαι ὄνου, Ποτταμοῦ ἵππου, πεῖχος, ὁ Σελεύκου πήχεις, Alexis in Pyrauno apud Athenæum: uidentur autem hæc omnia prouerbialia quædam conuicia in hominem ſtupidum, quem aſinum aut lapidem dixeris. ¶ Fluuiatiles equi in plaga Papremitana ſacrí ſunt, in cætera Aegypto non ſacrí, Herodotus.

DE HIPPVRO. RONDELETIVS. *Campuga*

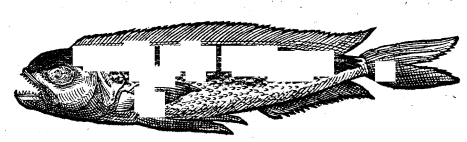

ΙΠΠΟΥΡΟΝ Gaza equiſelem uertit. Plinius Græco nomine uti maluit. Dorion & Epænetus ἱππούραιναν etiam uocari ſcripſerunt. Hiceſius ἱππάδεας nominauit ἱππουρεῖς. Numenius ἵππουρον ἀφρωτίλιν uocat, Hiſpani lampugo. (*Supra Glaucum maiorem à quibuſdam lampugo uocari ſcripſit. ſed falſò.*) A Athen. lib. 7.

Piſcis eſt marinus noſtris undis incognitus. Ego quidem in Hiſpania tantùm natos hactenus uidi. Hæc præ alijs omnibus piſcibus illuſtris eſt & ſpectabilis in iſto piſce nota, quòd ſtatim à roſtro uel à capite ueluti criſta erigitur, continensq; pinna magna ad caudam uſq; protenſa. Huic ſimilis alia eſt à podice ad caudam uſq;, ſed breuior. Pinnæ branchiarum breues, latæ, aurí æmulæ. Quæ in uentre, ſunt longiores, nigricantes, podicem ferè attingentes, quí in medío corpore ſitus eſt. Os mediocre eſt, dentes exiguí, acutí in maxillis, palato & lingua. Oculí magní. Squamæ minutiſsimæ. Glauco, colore internisq; partibus ſimilis eſt, ab eo diſsidens, quòd hîc à capite ſenſim tenuior fit ſtrictiorq;, ille à podice tantùm donec in latam caudam deſinat. B A

Hunc ueterum hippurum eſſe rationibus confirmare oportet. Ac primùm ipſius etymum id docet, ἵππουρος enim à cauda equina nomen habet, quòd pinna à capite incipiens caudæ equinæ ſit. A *Quòd ueterum hippurus hic ſit.*

Digitized by Google

ſimilima ſit, id eſt, longa continens uilliſq; multis conſtans, cuiuſmodi in nullis alijs piſcibus repe
ritur. Nemo enim exiſtimet à cauda piſcis, equi caudæ ſimili hippurum nominatum, id eſſet ho
minis (*omnino fortè, non hominis*) partium uſum ignorantis. Cùm enim cauda ad dirigendam nata
tionem clauí inſtar à natura condita ſit, ſi tam longa propenderet, uilliſq; à ſeſe ſeiunctis cõſtarer,
non facilè huc illucq; flecti poſſet, neq; ſolùm natationem non iuuaret, ſed ei maximè obeſſet.

Coryphæna un de dicta. Præterea κορυφαίνης nomen ad id aliudit. Nam à pinna quæ à uertice incipit, in eoq; ueluti criſta
erigitur, κορύφαινα dicitur ἐκ τῆ κορυφῆς: eſt enim κορυφὴ uertex, pars capitis inter occiput & ſyn
Ex piſcis natura, & primum incremento. ciput, & per metaphoram cuiuslibet rei ſummũ & extremum. Quæ ſequuntur rationes ma
gis ex piſcis natura petitę ſunt. Ariſtoteles lib. 5. de hiſt. animal. cap. 10. ſcribit, hippuri ex ouis fœ
tus ex minimis celerrimè in maximos euadere, quod in nullo piſce manifeſtiùs quàm in hoc ob
ſeruari poteſt. Cùm enim Hiſpani piſcatores paruos hippuros ceperint, naſsis includunt, illicq;
creſcere ſinunt breui tempore, utpote quorum incrementũ indies conſpiciatur. Præterea hippu
Partus. rus (ut Ariſt. ibidem tradit) uere tantùm parit. Et eodem Ariſtotele autore, cùm piſces multi ſer
Occultatio. pentum more hyeme lateant, apertiſsimè hippurus id facit & coracinus. Nam hi ſoli nuſquam ca
Lib. 9. cap. 16. piuntur niſi ſtatis quibuſdam temporibus, eiſdemq; ſemper. Id Plinius literis prodidit. Quum a
ſperæ hyemes fuerint, multi cæci capiuntur: itaq; his menſibus latent in ſpeluncis cõditi, ſicuti in
terreſtrium genere retulimus, maximè hippurus & coracinus hyeme non capti, præterquã æſta
tis paucis diebus & ijſdem ſemper. Quæ in hoc piſce ueriſsima eſſe comperi. Cùm enim in Hiſpa
niam huius piſcis recipiendi gratia ſcripſiſſem frequentiùs, diuerſis anni temporibus, nunquam
niſi autumno ad me miſſus eſt, id omni aſſeueratione affirmantibus piſcatoribus nunq; niſi æſta
Carniuorus. tis certis dieb. capi. Gaudet hippurus naufragijs & naufragiorũ fragmẽtis, quia carniuorus eſt.

F Carne eſt pingui, ſuaui & dura, qualis thynnorum, glaucorumq; eſt caro. Archeſtratus apud
Athenæum hippurum Caryſtium commendat.

Hippus. Meminerunt Athenæus lib. 7. & Plinius lib. 32. cap. 11. hippi piſcis, quis is ſit nondum planè
ſcio, niſi idem ſit cum hippocampo, de quo ſuo loco dicemus.

COROLLARIVM.

A Hippuro piſci nomen unde ſit impoſitũ, non conſtat: caudam enim eius equinæ ſimilem eſſe,
etſi nomen præ ſe fert, probabile non eſt, neq; authorum aliquis tradit. Fortè ita dictus fuerit
ἀφ' τὸ ἵππου δίκλιν ὀρούειν καὶ ἀζάλλεσθαι, unde & ἀφρυκτὸς uocatur. Apud Homerum quidem ἀφρυ
κτῶ aliqui delphinum interpretantur, hoc eſt urinatorem, quæ uox Latina detorta eſt à Græcis.
Scribitur autẽ Græcè tum ἀφρυκτὸς, tũ ἀφρυκτὸν, ἀπὸ τῆ ἀφροῦ, id eſt ab agnis ſimiliter ſalientibus, de
miſſo capite, parte poſteriore ſublimi, ut dixi in Agno H. a. Gaza Equiſelim tranſtulit. Κο
ρύφαινα, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Ἔππυρος genus piſcis apud eoſdem, corruptum
forte ab hippuro nomen. Mullus eſt Σκόπυρος uulgò dictus à Græcis, nempe hepatus Rondeletij. ¶ Hippuri nomen Germanicum fingemus ein Federkopff, id eſt Pinniceps, quoniam pin
na dorſi à capite ei incipiat. uel circũſcribemus, ein Meerfiſch vñ Hiſpaniẽ Lampugo genañt.

C Hippurus piſcis eſt pelagius Oppiano libro 1. Hippuri celeres, Ouidio in Halieut. inter
pelagios.

B Hippuri (ut canit Oppianus Halieut. quarto) ſi quid in mari uagum & fluctibus obnoxium
uiderint, omnes ſtatim frequentes proximè comitantur: maximè uerò ſi naufragæ nauis diſiecta
oberrent fragmenta. In hæc qui inciderit piſcator facilè uberem horum piſciũ prædam conſequi
tur. Sed naufragia deus auertat. nam aliter quoq; capiuntur hippuri. Confercios harundinum fa
ſces lapide inferiùs alligato quo deprimantur in mare deijciunt. Circa hos illico hippuri umbræ
amantes congregantur, & dorſa harundinibus affricare gaudentes manent. Tum piſcatores ha
mos eſcis inſtructos demittunt: quos illi certatim apprehendere feſtinant, ita ut permultos dein
ceps facillimè capiant: magis enim auiditas piſcium nimia in hamos propera ruit, quàm piſcato
res ipſi feſtinare hamis immittendis & extrahendis queant. ¶ Hippuris xiphiæ & iuli ineſcan
tur, Idem.

F Hippurus ualde aptus eſt & ſuauis ad comedendum, Kiranides. Hippurus Caryſtius opti
mus eſt, cum alioqui uiles ferè piſces circa Caryſtum ſint, Archeſtratus. ὀξύρυγχοι ἰαθῖδες, ἵππου
ροί τε, Epicharmus in Nuptijs Hebę. Τοῖσί κε βαρβήσαιο φαγὼν λελιμμένος ἰχθύν, Hic μέγαν σιλόδοντ',
ἢ ἀφρυκτὸν ἵππουρον, Numenius. A Matrone Parodo quoq; in deſcriptione conuiuij Attici no
minantur hippuri.

G Fel eius cum melle fine fumo inunctum, omnem hebetudinem, uel nigredinem, uel obſcuri
tatem ſanat. Et omni modo eandem habet uim quam fel hyænæ, Kiranides.

H Hippurus etiam muſcæ fluuiatilis genus eſt, magnitudine anthedonis, colore ueſpæ, piſcibus
expetitum, Aeliano 15. 1. Sciurus animalculum quadrupes, alio nomine campſiurus & hippu
rus uocatur, Heſychius & Varinus. Hippuris etiam herba eſt, equiſetum Latinè dicta. Huius
genera duo à Dioſcoride deſcribuntur. Tertium uidetur, quod polygonum ſylueſtre à Plinio uo
catur, circa Bergomũ in Italia hodie uulgò ab herbarijs Cauda equina maior, alibi ferè hactenus
incognita, neq; deſcripta quod ſciam à quoquam noſtri ſeculi. ¶ Denicq; hippuris Homero ga
leam

leam ſignificat. uide in Equo quadrupede.
Hippuri celeres, Ouidio. Ἀγωνιὸς ἵππουρος, Numenius. φιλόπωλε φῦλε ἱππούρων, Oppian. Epitheta.
HIPPVS. Vide ſuprà in Equo piſce.

DE HIRCIS PISCIBVS.

HIRCVS piſcis, τράγος, alius eſt Ariſtotelis, nempe Mæna mas: alius Athenæi. Vide ſuprà in Gobione nigro Rondeletij. Nominantur & ſpongiæ quædam hirci, de quibus infrà. Hirci quadrupedis hiſtoriam, & huius uocabuli philologiam in Quadrupedibus habes. ¶ Hircos marinos ex Aeliano Volaterranus non rectè pro arietibus marinis conuertit.

DE HIRVDINE. RONDELETIVS.

HIRVDO à Græcis βδέλλα nominata eſt ἀπὸ τοῦ βδέλλειν, id eſt à ſugendo, quemadmodum à Latinis quibuſdam Sanguiſuga. A

Paluſtre eſt inſectum, unde à Theocrito λιμνᾶτις cognominata eſt. B

Sub lapidibus latet, quieſcitq́ in ſeſe contracta fabæ latitudine & longitudine, ac ueluti ex circuliſ aliquot conſtans. Priore parte os eſt, poſteriore acetabulum. quum repit os acetabuli modo ita applicat ut hæreat, reliquũq́ corpus trahat, tum extenta uermis ſpecie eſt. In ore tres illi dentes eſſe cõtrario occurſu ſeſe collidentes ex eius demorſu colligimus. Partes internas indiſcretas habet. Variæ hirudines reperiuntur, aliæ nigræ ſunt, aliæ rufæ, aliæ diuerſis coloribus notatæ. (C) Hirudines uariæ.

Nullus eſt planè earũ in cibis uſus, ſed in medicina non infrequens. nam ad hæmorrhoidum ſanguinem exugendum admouentur, uel alijs partibus ad ſanguinis euacuationẽ, quando ægri exciſorij ſcalpri uim ferre non poſſunt, uel pars tolerare non poteſt. Equorum ora ſubeunt, & ſugendo emaciant. Venenatæ creduntur potiſsimùm rufæ. Quòd ſi dentes reliquerint in carne infixos, ulcera fiunt dyſepulota. C

COROLLARIVM.

Icon hæc hirudinis maioris & uariæ eſt.

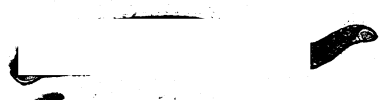

Hirudo quanquam inſectorum generis eſt, & uermis quidam: quia tamen in aquis uiuit, Aquatilium hiſtoriæ accedit. Hirudinem priſci ſemper dixerunt, Plautus, Horatius, Cicero. Poſteriores ſanguiſugam quoq́. Hirudinem ſanguiſugam uulgò cœpiſſe appellari aduerto, Plinius. A

Sunt qui irudinẽ ſine aſpiratione ſcribant, quod non probarim. Hirudo ſi dicatur ex eo quòd hærendo ſanguinem ducat, aſpirationem habebit, ſed non conuenit in quantitate ſyllabæ, Iouianus Pontanus. ¶ Aluka, עלוקה, Dauid Kimhi ex magiſtrorum ſententia multis uerbis deſcribit hirudinem uel ſanguiſugam, quæ uulgò dicatur אירודיה. Quanquam R. Saadias priuationem intellexit tantùm Prouerbiorũ 30. R. Leui ben Gerſon & interpres Cabuenaki ſanguiſugam intelligunt. Septuaginta interpretes βδέλλα. Hieronymus ſanguiſuga. Chaldæus uocẽ Ebræam retinet. Plura de hac uoce leges in Quadrupedibus ouiparis in Crocodilo A. quidam enim crocodilum conuertunt. ego hirudinẽ potiùs dixerim: quoniam Arabicæ uoces huic finitimæ ſunt, quas apud Syluaticum legimus pro ſanguiſuga, nempe Aleca, Alelica, & Alethariitem Alag apud ueterem gloſſographum Auicennæ. Anaka, אנקה, alij aliter interpretantur, ericium, uiuerram, (uel fibrum potiùs,) mygalen, hirudinem. uide in Echino quadrupede. Græcè βδέλλα ſcribitur per alpha, dictione trochaica, ut & reliqua quæ λ. duplex habent, σκίλλα, κόλλα, &c. ut docet Herodianus & alij grammatici. deriuatur autem à uerbo βδέλλειν, quod ἐκμυζᾶν, id eſt exugere ſignificat. Idem & Nicander inſinuat hoc uerſu: ἀδρὰς πῶσ φύοντα ἀμελγόμεναι χροὸς αἵμα. Eſt & βδέλλιον diminutiuum, apud Etymologum. βδέτυξ, (prima uidetur circunflectenda, ut in κάτυξ,) hirudo, Heſychius & Varinus. Apud eoſdem βλέκυγας, βλέτυις, σκεμβλοὺς, & φιλάκους ſecundum Elienſes, pro hirudinibus exponuntur. ¶ Scoppa Italus hirudinem interpretatur la ſanguiſuca. Alibi in Italia ſanguettole uocãt, ut audio, alibi magnate. Galli Sanſue. Germani Egle, nomine forſan facto ab aculeo. os enim aculei inſtar, & quidem triſulci, morſu infligit. Sic & perca fluuiatilis Egle à pinnis dorſi aculeatis. Inferiores Germani, ut Flandri, Lake, uel Lyckelake. Angli Horſe leche, uel Horſelich (proferunt autem ch. ut nos ſch.) quòd medeatur equorum cruribus admota, nam Horſe eiſdem equus eſt, alij lowch leache. Eliota Anglus ſcribit a

Digitized by Google

Horseleache uel Blud sucker. Poloni Pijawka.

Hirudines ruffæ à medicis damnantur, ut in G. referam: ubi in electione earum ad remedia alias quoq; earum differentias recenſebimus. Apud nos ſunt nigræ penitus & planæ: & ſunt uirgulas rubeas in dorſo habentes, & aliquantulum rugatæ, Albertus. Et rurſus, Quædam earum inuiſibiles ſunt, & ſilares. Nigræ uel fuſcæ apud nos (Tiguri) minores ſunt, & frequentiores, eædem ignauiores: aliæ maiores, ſubuirides (ex nigro fere) lineis ſeu ſtrijs per longitudinem ſubflauis, aut ruffis, in quibus puncta aliquot nigricant, diſtinctæ: hæ cõmodæ ſunt medicis. Venetijs uirides uidere memini, ceu paruas lacertas, maculis hinc inde nigris. Germani maximas hirudines ab equis denominant Roſsäglen: quarũ nouem aiunt ſugentes uel equum occidere poſſe. Sanguinẽ illas aiunt quidam inter ſugendum ſtatim ano reddere, & inſatiabiles hærere. Mihi hoc probabile non eſt. In aquis ſtagnantibus & paludibus, hirudines quales dixi, reperiuntur: nigræ ſcilicet, ſubuirides, uariæ. In purioribus & fluentibus etiã albæ perexiguæ, quales uel piſcibus nonnunquam adhærent: ore utrinq; lato in circulum, ſed altero duplò latiore. ¶ In iecinoribus etiam boum & ouium aliquando genus quoddam hirudinum adnatum reperitur, putrefacto corruptoq; hoc uiſcere. Vermes quidam ſunt albicantes, tertiam digiti partem longi, dimidium digitum tranſuerſum lati, folliculis quibuſdam incluſi, pertenues: neq; in uentriculo illi, neq; alibi quàm in iecinore inueniuntur, uiui quidem, & mobiles: quod non ubiq;, non circa montanas & recentes aquas, ſed putridas tantùm contingit. Sic aſſectum iecur lanij abijcere iubentur. ¶ In Mauritaniæ quodam flumine aiunt hirudines gigni ſeptenũm cubitorum, quæ gulam perforatam habeant per quam reſpirent, Strabo.

B Sanguiſugæ oſsibus carent, & pedibus, ac pinnis, nec ullum membrum habent, ut uidetur, ſed toto corpore ſimiles ſunt, ut columna. Os habent inſtar trianguli, quod ex inflicto ab eis uulnere apparet, Albertus & Author de nat. rerum. Culex fiſtulam in ore habet, qua terebrat cutem ut ſanguiſuga, Arnoldus Villanou. Eraſmus Rot. hirudini tribuit linguam biſulcam ac fiſſulatam, quam penitus infigat cuti. Obſeruaui in genere maiore, quod aptius medicis eſt, os non ita rotundum ut in minoribus, ſed acutius, quod facillimè cutim penetrat, & per lintea etiam tenuiora euadit. In minore os planius & rotundius, inſtar ſphincteris aut muſculi rotundi. In omnibus, foramen in medio exile eſt: ab ore ad aluum unus continuus meatus, corpus totum circulis quibuſdam, ut in lumbricis, ambitur: quibus extenſis contractiſq; ue mouetur & ἑλικοειδῶς lumbricorum inſtar. In mortuis pleriſq; longitudo circiter digiti. Lineis & punctis nigris notantur omnes: reliquo colore uariant, ut dictum eſt.

C Hirudines aquis ſtagnantibus & algoſis gaudent, paludibus ad ripas lacuum præcipuè, nigræ magis in aquis putridis & foſsis degunt. albæ parũm [illegible] imus, etiã in riuis & fluuijs. Si quis è fluuio biberit ſiti urgente, λεπτὰ ἑρπετὰ, πολλάκις μικρὰ καὶ ὄφεις, periculum eſt ne hirudinem ſimul cum potu deglutiat. ¶ Hominem [illegible] ac beſtias, ut ſanguinem eorum ſugant, cuius ſatietate nimia mortem ſibi ſæpiùs accerſunt, Author de nat. rerum, &c. Aequè eſt mira, ut ricini, ſanguiſuis & hirudinum generi in paluſtri aqua ſitis. nanq; & hæ toto capite conduntur, Plinius. Auiditate ſugendi dulcem ſanguinem hominis, ſuccum emittunt, & alium cõtinuè recentiorem ſugunt, Albertus. Cum carni adhærescunt, quantò magis trahuntur, tantò fortiùs inſident, do nec rumpantur. itaq; ſanguinem putridum extrahunt, & alios ſanando ſeipſos occidunt, Author de nat. rerum. Sugendo triſidum uulnuſculum imprimunt, ita ut radij ab uno centro terni æquidiſtantes procedant. Lutum capitis boni odoris & ſaporis eſt. quod in regionibus ad orientem ſeplaſiarij uulgò uendunt. id edi ſolet, & à mulieribus prægnantibus & alijs quorum corruptus eſt appetitus expetitur. mulieres maximè utuntur eo in balneis, illinendis capillis (unde nomen ei à capite factum) ut in longitudinem excreſcant. Dicunt etiam Arabes gratiſsimum id eſſe ſanguiſugis: & ſi locus aliquis eo illinatur, ſanguiſugas ſponte illi adhæſuras. Vocatur & alijs nominibus Arabicè, Lutum Coraſcenum, Lutum alniſaburi, & aromaticum, & alcubrugi, & Cyprium, & alnahagi, Andreas Bellunenſis. ¶ Gradiendo quędam uolutationibus uruntur, ut quæ terræ inteſtina uocantur, & hirudines. Siquidem hæc præcedente parte progrediuntur, & reliquum corporis ad eandem ipſam conducunt, atq; ita certis abiuncta ſedibus uagantur, Ariſtoteles in libro de cõmuni animalium greſſu. Mouetur ſanè hirudo extenſione & contractione corporis ſui ceu annulis conſtituti, ſicut lumbrici: non tamen cuiuis corporis parti, ut illi, innititur, ſed caudæ tantùm & ori. nam caudæ innitens corpus reliquum quantum poteſt aut uult extendit, ſiue rectà ante ſe, ſiue retrò & reflexum: tum ore fixo caudam & reliquum corpus arcuatim attrahit, uel ad os uſq; contiguè, uel quouſq; libuerit os uerſus, ut ad medium ſpacium, non tamen ultra os. Poteſt & retrò moueri, quòd uidi cum unam incluſiſſem cannæ. retrorſum enim exibat. Eluctatur corpore ſuo etiam per anguſtiſsima loca, ſi uas nõ obturatum optimè fuerit, ubi nemo putaret: adeò enim in tenuitatẽ ſe extendere, & os acuere poteſt, maior præſertim, ut per linteum etiam rariùs contextum euadat. ¶ Generentur ne ex putredine tantùm, an etiam ex ouis, nondum ſatis conſideraui. ¶ Tepôrem amant, nec priùs in aqua comperiuntur, quàm ſol tepefecerit. nam circa calendas Maij apud nos primùm apparere incipiunt, & circa meridiem potiſsimũ: autumno rurſus conduntur & latent. Per hyemẽ nunq; inueniri puto: aliqui ad uſum ſeruant

eas

eas in aquæ pleno uase. Vêre pectines, limaces, hirudines eodẽ tempore euaneſcunt, Plinius.
¶ Ex hirudine procreatur œſtrus, id eſt aſilus, Scholiaſtes Nicandri, mihi id ueriſimile non fit.
Crocodilus cum in aqua uitam degat, os fert introrſum hirudinibus refertum. poſtquam egi- D
tur ex aqua in terram egreſſus eſt, ac deinde hiauit (ſemper enim ferè hoc ad Zephyrum facere
ſolet) tunc in eius os trochilus penetrans deuorat ſanguiſugas. qua utilitate delectatus crocodi-
lus, nihil omnino trochilum lædit, Herodotus. Noctua ſanguiſugis contraria eſt, Plinius.
Gobius fluuiat. Auſonij inter alia ueſcitur etiam hirudinibus minimis. Silurus (der Welß)
poſt ſolſtitium æſtate inter ſaxa latitat, niſi ab hirudinibus extimuletur.
Cimices extinguuntur (è lectis aut locis ubi ſunt) incenſis ſanguiſugis, Palladius. San- E
guiſugæ ſuffitæ interficiunt cimices; & cõtrà, cimices ſuffiti educunt potas (ab homine uel quo-
uis animali) ſanguiſugas, (*Vide inferius in* G.) eſt enim antipathia, Kiranides. Natura earum
aduerſatur cimicibus, & ſuffitu eos necat, Plinius. Quidam ut fugentur cimices, hirudinibus
uſtis locum ſuffiri, aut decoctione earum lauari iubent, Plinium citantes teſtem. ¶ Cancri fluuia
tiles aquis cõmodi fuerint. nam & uenas aperiunt, & ſanguiſugas perdunt, Paxamus in Geopo-
nicis 2.4. ¶ Sanctus Guliel mus Lauſannenſis epiſcopus noſtro tempore (inquit Felix Malleo-
lus in tractatu de exorciſmis: qui uixit circa annum domini 1554.) cõtra ſanguiſugas diebus no-
ſtris piſces maiores, præſertim ſalmones, mirabiliter inficientes, letaliter quoq; pungentes, & ad
ripas aquarum propellentes, exorciſmi dictamina de ſacris ſcripturis collecta dictari fecit, & per
certa dierum interſtitia publicari, itaq; ad effugandum & repellendum huiuſmodi beſtiolas mul-
tipliciter profecit.

DE HIRVDINIBVS EX GALENO: VEL POTIVS VT AVGVSTI-nus Gadaldinus Mutinenſis tranſtulit, ex ſermonibus Antylli de euacuantibus remedijs. Gadaldinus in ſua translatione utiliter quædam adiecit, quæ in uulgatis Galeni codicibus Græcis non leguntur, perfectiorem fortè aliquem codicem nactus.

Quidam captas hirudines diu includunt, eisq; ad multa utuntur. Ipſę enim ſi miteſcunt (ἐκμα-
λάττουται. *malim* λαμβάνουται, *id eſt famelicæ*,) carnem facilè apprehendunt: cùm aliq; nonnunquam pe-
regrinè ſeſe gerant. Oportet autem has quidem, cum primùm eas experti fuerimus, applicare:
quæ uerò nuper captæ ſunt, per dies (*diem*) ſeruare, exiguum ſanguinis pro nutrimento inijcien-
tes. ita enim earum uirulentia tranſpirabit (ἀναπνεύσουται, *quidam uertit exprimetur. Gadaldinus uide-
tur legiſſe* ἀναπνευθήσονται.) Sanè cũ eis uti uolumus, locus cui hirudines applicãdæ ſunt, (τὸ δὲ πρὸς
ἄρθρον μέρος) nitro priùs fricãdus, ac ſanguine alicuius animalis, uel argilla humida inungendus,
uel ſouendus, uel unguibus ſcalpendus: (*pars cui applicandæ ſunt, nitro fricari debet, dulciſſimaq; lauari a-
qua, deinde ſanguine illinis, Aëtius.*) promptiùs enim apprehendent. oportet autem ipſas in aquam tepi-
dam & puram, in uaſe lato magnoq; contentam, inijcere, ut cõmotæ uirus abijciant: mox, ubi eas
ſpongia comprehenderimus, ac mucorẽ lentoremq; purgauerimus, manu admouebimus. Atq;
ubi (omnes) inhæſerint, oleum tepidum particulæ, ne retrigeſcat, infundemus. At ſi manibus pe-
dibus ue affigendæ ſunt, pars ipſa in aquam, ubi hirudines ſunt, immittẽda eſt. Quòd ſi etiam eis
ubi repletæ fuerint, uti oporuerit, uel quia paucæ hirudines præſtò adfuerint, uel quia paucæ ap-
prehenderint, earum caudas forpice incidere oportet. Nam effluente ſanguine trahere nunquam
deſinunt, quouſq; nos ſalem, uel nitrum, uel cinerem, earum oſculis inſpergamus. Vbi uerò exci-
derint, ſi locus cucurbitulam capere potuerit, per eius appoſitionem, uirus extrahere debemus:
ualidè nimirum ipſam apponentes celeriterq; auellentes. Si uerò cucurbitulæ capax non fuerit,
ſpongijs ſouendus is eſt. Cæterum ſi corpora uel oſcula ſublacryment, mannam, uel cuminum,
uel farinam inſpergito, ac poſteà lanam pauco madentem oleo conuoluito: ſin ſanguis etiam inde
erumpat, linteola, uel aranearũ telas ex aceto inijcito: aut gallam uſtam aut ſpongiam nouam pi-
ce liquida intinctam ac uſtam imponito: deinde chartula aceto irrigata, imponenda ac illiganda
eſt. Hæc autem in partibus quæ in medio corpore habentur, ſunt peragenda. Nam in brachijs &
cruribus, quæ Græcè uno nomine κῶλα, id eſt, membra longa appellantur, ſolum etiam uinculum
pro cohibendo ſanguine ſatis eſt; quod poſtero die ſoluendum eſt: Sicq; ſanguis cõſtiterit, abijcien-
dum: ſi uerò non conſtiterit, eiſdem utendum eſt. Scire autem oportet hirudines non ex profun-
do ſanguinem trahere, ſed eum qui carnibus adiacet, exugere. Eas autem in illis uſurpamus homi-
nibus, qui ſcarificationum inciſiones pertimeſcunt: uel in illis partibus, in quibus cucurbitula ob
earum paruitatem, uel gibboſitatẽ & inæqualitatẽ aptari non poteſt. Hirudines auellimus, quan-
do eius ſanguinis quem arbitramur exhauriri oportere, dimidiam partem attractam fuiſſe conie-
cerimus. Et poſtea uſq; adeò effluere permittimus, quoad qui ſatis ſit, excretus fuerit. Quoniam
uerò particula tũ ab hirudinibus, quæ natura frigidæ ſunt, tum ab aëre refrigeratur, fouenda ipſa
eſt, ac recalfaciẽda: ſanguinisq; fluxus non per refrigerantia, ſed per aſtringentia & emplaſtica,
ut diximus, eſt cohibendus.

Digitized by Google

DE HIRVDINIBVS EX MENEMACHO, EODEM INTERPRETE.

Hæc non ſunt in noſtris codicibus Græcis, impreſsis.

Hirudines locis affectis applicantur, uel (*in*) eis qui proximi nõ pinguibus ſunt, Nam oleum, earum appetentiam ſubuertit. Porrò in anguſtiam ſtricti calami ab utraq; parte haud (*negatio abundat*) perforati, uel per quidpiam ſimile, cum aptandæ ſunt, demitti debent. Earum numerus à duabus magnitudinibus, loci nimirum & affectionis, ſumendus eſt. Auferantur, oleo calido earum labijs infuſo. ** Quod poſt earũ ablationẽ effluit, digitus impoſitus cohibet. Excretionis quantitas ab hirudinum erectione conſpicitur: ſed euidentius ea etiam apparet, ſi congregata fuerit, quando hirudines à corporibus diuulſæ, ſanguinẽ euomuerint. ** Sanè loci, quibus aptari hirudines debent, ſuperficietenus ſcarificandi ſunt: ubi enim illæ ſanguinem guſtauerint, auidiùs ipſum appetunt. ¶ Aëtius 3. 22. Galeni uerba, ut in impreſsis noſtris codicibus habentur, repetijt; & Oribaſius Synopſeos libro 1. cap. 15.

Alia quædam in genere, de hirudinum applicatione.

Hirudinum ad extrahendum ſanguinem uſus eſt, quippe eadem ratio earum, quæ cucurbitarum medicinalium ad corpora leuanda ſanguine, ſpiramenta laxanda, iudicatur, Plinius. Hirudo non eum qui in profundo eſt attrahit ſanguinem, ſed eum modò qui adiacet carni emulget, Campegius. Non probè igitur forſan Auicennæ interpres, profundiùs hirudines trahere conuertit, quàm uentoſas. Huic etiam pugnare uidetur, quod paulò poſt ſcribit: hirudinum uſum aduerſus morbos ſubcutaneos prodeſſe, ut ſafati, impetiginem & ſimiles. Galenus ſcribit hirudinum uſum pro cucurbitulis eſſe poſſe, cum tamẽ hirudines dicat eum qui circa cutim eſt ſanguinem tantùm attrahere, cucurbitulas uerò etiam profundiùs, & exuberantem materiam in corpore minuere, in capite ſcilicet de ſcarificatione. Sed ſcarificatio alia in ſuperficie cutis tantũ fit, pro qua nimirũ hirudines uſurpari licet; alia profundiùs adigitur: quod & ante nos doctiſsimus Mundella ſcripſit: qui dialogo Medicinalium ſuorũ tertio, plura de hirudinibus admouendis ſcribit, & quomodo earum uſus pro cucurbitulis eſſe poſsit. Sed uitium, quòd admiſſæ ſemel, deſiderium faciunt circa eadem tempora anni ſemper eiuſdem medicinæ, Plinius. quod tamen ita euenire neceſſarium mihi non uidetur: ſi uel ſublata fuerit cauſa, propter quam adhibebantur; uel non ſublata quidem illa, conueniens tamen uictus & auxilia alia adhibita. Hirudinum uſus non tam ad nimium in ſanis, quàm utiatum in neutris uel ægrotis ſanguinem extrahendum admittendus eſt, Incertus. ¶ Hoc epithemate pro cucurbitis & hirudinibus utimur ad arthriticas & podagricas affectiones, nam ſeroſos ſanguinis humores exugit. facit & ad tofos ac duritias, ut inde diſſoluantur: Farinæ fœni græci, floris lapidis Aſij, lomenti fabæ nigræ molitæ, farinæ lupinorum, ſingulorum ſextarium unum. Omnia mixta, & aqua calida ſubacta, calida imponito, & faſcia conſtringito. Oportet autẽ priùs affectos locos perfundere, aut etiam in ſolio lauare. Cum uerò faſciæ circundatæ, madidæ ac cruentæ factæ fuerint, pharmacum tollimus, & fotis locis, paſtillo ex amygdalis amaris utimur, & malagmate quod crocum, irídem & ariſtolochiam habet. ¶ Hirudinum uſum noſtro ſeculo frequentiorem eſſe, quàm Galeni tempore fuerit, Mundella teſtatur, docetq; idem non ante quàm tempus inanitioni opportunum in morbo aduenerit, admoueri debere: ac ne in hæmorrhoidibus quidem cum dolor uiget: ſed in remiſsione morbi, uel ſymptomatum, doloris, tumoris, caloriſq;, ne materia magis attrahatur. Sanguiſugæ non paſsim adhibentur, ſed iis tantũ particulis, quibus propter anguſtiam cucurbitulæ affigi non poſ- 40
ſunt, ut ſunt labia, gingiuæ, & ſimiles: aut quæ excarnes ſunt, ut digitus, naſus, & ſimiles, Albucaſis. Applicantur aliquando illis qui uenæ ſectionem non ſuſtinent.

Electio.

Capiendæ ſunt in aquis dulcibus, non putridis, Albucaſis. Ruffæ maximè formidandæ, ut inferiùs recitabo ex Plinio. Indi quidam (*inquit Auicenna libro 1. Fen. 4. cap. 22.*) hirudines aliquas non ſine ueneno eſſe tradunt. Cauendæ quarum magna ſunt capita: & quæ colore nigro, uel antimonium referente, uel uiridis ſunt, item lanuginoſæ, & ſimiles marmaheigi: & in quibus apparent ſtriæ coloris cærulei: & quarum color ſimilis eſt almebacalbũ. Siquidem hæ omnes uenoſæ ſunt: & excitantur ab eis apoſtemata, ſyncope, ſanguinis fluxus, febris, laxitas, & ulcera mala. Vitandæ etiam quæ degunt in aquis prauis: quarũ limus aluei eſt niger & cœnoſus, & quæ cõmotione ſtatim turbantur & fœtent. Eligendæ autem ſunt ex aquis in quibus eſt altaleb, & in ſ
quibus morantur ranæ. neq; auſcultandum illis, qui hirudines ex aquis ubi uerſantur ranæ, uituperant. Color earum ſit ſimilis colori almes, in quibus eſt uiriditas: & tendantur ſuper eas fila duo
colore arſenici. Probantur etiam ruffæ, rotundæ, colore iecinoris: Et ſimiles paruæ locuſtæ, uel caudæ muris ſimiles: item minutæ parua habentes capita. Præſtantiſsimæ in quibus uenter rubet, dorſum uiret, præſertim ſi ex aquis fluentibus fuerint. ¶ Meliores ac minùs noxiæ ducuntur, quæ rugatæ ac lineatæ in dorſo ſunt, (quæ uirgulas rubeas in dorſo habent, aliquantulum rugatæ, Albertus:) deteriores uerò nigræ, Scriptor de nat. rer. Varias eligit Trotula. Præſertim apud nos maiores, ſubuirides ex nigro, ſtrijs per longitudinẽ ruffis in quibus maculæ nigræ ſunt. facilius enim & ampliùs ſugunt. minores & nigræ, ne incipiunt quidẽ, aut minimũ ſugunt.

Præparatio.

Sanguiſugæ priuſquã applicentur per unum ferè diem colligendæ ſunt, & conſtrictione (*conuerſione capitis earum ad inferiora, Bellunenſis. uide ne potiùs dicendum, compreſsione corporis earum, qua uelut emulgeatur contentus in eis ſuccus*) faciendum eſt ut euomant, donec quod in earum uentribus ineſt effluxe-

effluxerit, si fieri potest, deinde parum sanguinis agni aut alterius rei (*animalis alterius, aut lactis*) ipsis obijciatur, ut inde nutriantur antequam adhibeantur. Tum comprehendantur spongia, aut aliquo simili, ut uiscositas & sordes earū abstergantur. Locus preterea cui apponentur, cum baurach lauetur, & fricatione rubificetur. Demum cum admouere libuerit, in aquam dulcem projciantur, mundentur, & apponantur, Auicenna. Captæ dimittantur die & nocte in aqua dulci, donec famelicæ sint, & nihil in uentribus earum relinquatur. ¶ Euacuandum est autē corpus in primis phlebotomia & uentosis: deinde fricet membrū infirmi donec rubeat, & sanguisugæ iterū apponendæ, Albucasis. Adhibentur corporibus, ut superfluum sanguinem exugant. Sed quia etiam uenenosa aliquando sugunt, & timendū est ne ueneno infecti sint, priùs in olla noua paucō sale aspersæ sunt maturandæ, ut uenenum euomant, & postea calido sanguine agni parum cibandæ, ita quòd eo aspergantur, & post duas horas uel tres post hoc corpori apponendæ, Albertus. Sanguisuga urticis ac tribulis pungitur, ut uenenum euomat: scilicet quod è bestijs, ut bufonibus, aut serpentibus aquaticis hauserit, Author de nat. rerum. In canna tum hæmorrhoidibus, tum alijs uenis locisq; cōmodè apponuntur. Trotula locum priùs uino lauat, cui hærere debent.

Vt libentiùs adhæreant, locus luto capitis (*de hoc scripsimus suprà in* c.) linatur, aut sanguine, Auicenna. Si detrectent mordere & sugere, aspergatur locus sanguine recenti: aut fige acum in locis, donec emanet aliquid sanguinis: quem ubi senserint admotæ, statim adhærebunt, Albucasis. *Vt libentiùs adhæreant.*

Sanguine uel potiùs lacte locus madefiat, Amatus Lusitanus. Adhærent etiam cauda, non sugunt tamen ut uix queant auelli. In aqua calida, (tepida,) & tempore calido, citiùs ad sugendum se applicant, Incertus. Dum mordent & sugunt, dolor quidam, sed exiguus sentitur, tanquam pungant simul & attrahant.

Cum eas cadere uolueris, insperge eis parum salis, aut cineris, aut baurach, aut setæ combustæ, aut lini, aut spongiæ combustæ, aut lanæ combustæ, (aut aloës tritæ, Albucasis,) & cadent, Albertus. Sale multo aspersō, statim remittunt, Albertus. Violenter reuellendæ non sunt, ne capita aut dentes in uulnere relinquāt. sale aspersō, uel irrorato aceto decidere uidi: cùm cinis frustrà aspergeretur. Audio posse etiam remoueri pilo equino, inter os sanguisugæ & cutem districto. sed modus hic minùs placet. Cum iam repleri sugentes incipiunt, emittunt primò humorem quendam phlegmaticum, albicantem: quo scilicet ipsæ nutriebantur. postea repletæ cadunt. *Vt cadant.*

¶ Decidunt satietate, & pondere ipsō sanguinis detractæ, aut sale aspersæ. Aliquando tamen adfixa relinquunt capita, quæ causa uulnera insanabilia facit, & multos interimit, sicut Messalinum è consularibus patricijs cum ad genua admisisset. Inuehunt uirus remedio uersō, maximeq; ruffæ ita formidantur. Ergo sugentia ora (sic habent æditiones Plinij uulgatæ. malim sugentium caudas) forcipibus præcidunt, ac ueluti siphonibus defluit sanguis, paulatimq; morientium capita se contrahunt, nec relinquuntur, Plinius. Si uelimus hirudines appositas easdem subinde sugere ut non decidant, donec nobis iam satis suxisse uideantur: caudas forpice incidere (ψαλίζειν τὰς οὐρὰς, amputare, quàm incidere, potiùs uerterim) oportet, ut Galenus uel Antyllus monet. Debet autem abscindi cauda cum iam sugere cœperunt, (quanquam memini caudas iam sugentibus secias uidere, ipsasq; mox cecidisse, fortè q; iam ferè plenæ essent. quare diligentiùs hoc cōsideradum,) non anteà, ne apprehendere recusent. eā resectā dum sugere pergunt, sæpi usculè digitis pertractandæ sunt, ut non repleantur & sanguis transeat. *Caudæ præcidendæ.*

Si necessaria est iteratio sanguisugarum, mutare eas oportet, si plures sunt, Albucasis. Aceto perfusæ aut sale aspersæ, postquam remoueris aut ceciderint, sanguinem reuomunt.

Cōsultum est postquàm cecidêre, cucurbitulam loco applicari, & de sanguine locí parum detrahi, ut morsus earū malignitas (*si quæ est*) remoueatur, Auicenna. Cum impletæ ceciderint, optimum fuerit cucurbitulam adhiberi, si fieri poterit. Sin minus, ut si locus angustior est, abluatur aceto, deinde aqua multa, & fricetur, & exprimatur, Albucasis. Iubebat Galenus cucurbitulam hirudinibus remotis apponere, & locum per spongiam fouere, ut si quid ab illis uenenosum relictum esset tolleretur. At nostræ hirudines nihil uenenosi habere uidentur, quamobrem ista negliguntur, Mundella. *Apotherapia, postquam ceciderint.*

Cum ceciderunt iam plenæ, permittunt eas aliqui in uase quopiam sanguinem reuomere, ut appareat quantum suxerint: & nisi sufficere uideatur, admouent denuò, locum interim aqua mediocriter calida fouentes, ne sanguis densetur, ut rursus sugere possint. Sed quoniam uulnuscula multò pòst etiam fluunt, plus minùs pro diuersis corporum constitutionibus, non satis certò ex ea quam reuomuerint hirudines copia, modus conijci potest. *Modus detrahendi sanguinis.*

Sanguis etiam postea aliquandiu fluit, præsertim si parum ipsæ suxerint. ¶ Quòd si sanguis non constringatur, gallæ cōbustæ, aut calx, aut cinis, aut tegula læuissimè trita superponatur, aut alia ex eis quæ sanguinem constringunt, Auicenna. Si nimius sanguis profluat, zegi tritū insperges, aut gallas, & similia illis ex styptícis, donec sedetur. Aut ponant̄ super locum medietates fabarum excorticatarum, & dimittantur donec adhæreant fabæ in loco. nam sanguis sistitur hoc modo, Albucasis. Sanguisugæ in testa combustæ cinis imponatur, Albertus. Potest & bolo Armenia sisti, uel aloë cum aqua rosacea applicata. Ego unam aliquando cum apposuissem *Vt sanguis cohibeatur.*

Digitized by Google

manui experſundi gratia, & mox ſale inſperſo remouiſſem, per horam unam poſtea ſanguis effluxit, ſed parũ & guttatim. Aegroto cuidam ex crure tumido & ulceroſo hirudines aliquot adhibui, craſſo, corpulento & multi ſanguinis homini. fluxit autem per biduum ferè poſtea ſanguis è uulnuſculis, & bene tulit. Mulier quædam cùm nimis multas (circiter xx.) hirudines admouiſſet cruri, donec iam plenæ caderent (neſciebat enim modum aſperſo ſale eas pellendi) & ſanguis etiam poſteà aliquandiu copioſus fluxiſſet, in maximam debilitatem & periculum incidit, crure tamen poſteà meliùs habuit.

Vbi adhibeantur. Quauis parte corporis adhibentur, uenis etiam magnis pro uenæ ſectione, in manibus, pedibus, malleolis, poſt aures, fronti, capiti, dorſo, &c. Sunt qui uenis ipſis ſemper admouẽdas putẽt, alij nihil referre ubi ſugant, tantundem prodeſſe. Sed hoc dignoſcere prudentis medici eſt: refert enim qua parte ſit morbus, & in ſuperficiẽ ne an altiùs. Medicũ qui hirudinẽ uenæ nigræ brachij dextri adhibuerat puero octo annorũ in febri continua ob ſuccos bilioſos unà cũ pituita corruptos, reprehendit Mundella in dialogis medicinalibus 3.2. Amatus Luſitanus Curationum ſuarum 1.10. ubi de febris ſanguineæ curatione in puella ſeptẽ annorũ ſcribit: Alui beneficio præcedente (inquit) uenam internam brachij ſecare iuſſi, & ſi non (ſponte) flueret, uulneri hirudinem admoueri, ut inde ſanguinem traheret, donec ſua ſponte caderet, quod ſi caſus (inquit) maiorem poſtulat euacuationem, aliam ſubiungimus. Idem alio in loco ſcribit de hirudine uenæ ſectæ appoſita in puero quatuor annorum.

PER QVAE CORPORIS LOCA VTILITER APPONANTVR hirudines, particulatim, à capite ad pedes.

Ad quauis partem. Vulnus ab animali uenenato inflictum, ſi anguſtũ ſit, amplietur phlebotomo, (loco prius ligato arctè poſt uulnus:) deinde cucurbitula imponatur, aut ſanguiſugæ circa uulnus, Arnoldus Villanou. Nicander etiam ictibus uel morſibus uenenatis hirudines utiliter admoueri monet. Sanguiſugæ & cucurbitulæ ſuper uulnus canis rabidi ponantur, Arnoldus Vill. ¶ Io. de Vigo in curatione gangrænæ: Cum uideris (inquit) locum ad nigredinẽ tendere, tum ſtatim nulla melior curatio eſt, quàm ipſam nigredinẽ diuerſis ſcarificationibus ſcarificare & profundè, cum applicatione etiam ſanguiſugarum in circuitu corruptionis gangrænoſæ, &c. ¶ Ad impetiginem & alia cutis uitia applicatas prodeſſe Auicenna teſtatur.

Ad capitis partes. In lethargo hirudines occipitio uel ſyncipiti adhibendas Gariopontus docet. ¶ Cũ epilepſia fit ex melancholia, ſanguiſugæ apponendæ ſpleni: Vide infrà ad ſplenem. ¶ In capitis fluxione uel dolore alijſq; morbis, quidam eas admouent uenis retro aures. item ad uenas quaſdam in oſſe coronali, quæ loco raſo ad cutem & confricato apparent. Hippocrates cucurbitulas oſsi coronali apponi iubet. Aliqui ſanguiſugas poſt aures ad exhauriendum ſanguinẽ collocari docuẽre, quæ omnem ferè uertiginis cauſam leuant, Alexander Benedictus. Inſano cuidam uenis poſt aures feliciter admotas audio. ¶ Oculis rheumatizantibus fronti ſuperpoſitæ conueniunt, Kiranides. ¶ In doloribus & rheumatiſmis dentium aliqui ſanguiſugas gingiuis collocant, Alex. Benedictus. Idem ſub mento eas apponi ſcribit, (certas ob cauſas uel dentium, uel alias.) ¶ Ad tollẽdos rubores faciei, Sanguiſugas, quæ uariæ ſunt, apponimus in calamo, loco prius loto cum uino cui debent adhærere, ſcilicet circa nares & aures ex utraq; parte: aut uentoſas ponimus ſuper ſcapulas, Trotula. Io. Bauerius in Conſilio ad ruborẽ faciei puſtuloſum, poſt alia remedia, Poſt tres dies (inquit) ponantur ſanguiſugæ duæ, primo iuxta aures, una in quolibet latere: demum ponantur aliæ duæ, una ab utroq; latere naſi ut ſanguinẽ exugant. Author Additionum ad Breuiarij Arnoldi Villanou. lib.2.cap.4. in curatione botij gulæ, Cum botium (inquit) poſt remedia præſcripta iam diminuitur in defectu Lunæ, anteq; deficiat Luna triduo ante, plures ſanguiſugæ ponãtur in circuitu loci: quantũ ſcilicet locus fuerit capax. Et remotis ſanguiſugis, dum exiuerit de ſanguine competenter, appone in plagis quas ibi fecerunt, pulueris elleborí nigri: & id fiat ſemel quotidie per hoc triduum. Demum cura plagas illas ungẽto albo. Probatiſsimũ eſt.

Ad iecur. Archigenes apud Aëtium in curatione iecoris indurati circa initium: Si cataplaſmatis (inquit) & malagmatis idoneis nihil proficias, hirudines admouendæ. plurimũ enim momenti habet ad curationem ſanguis earum ſuctu extractus. ¶ Admotæ hydropicis conueniunt, Kiranides. coniecerit autem aliquis, quoniam iecur ferè in hydrope primò affectum eſt, iecori applicandas eſſe, quanquam & aliis partibus nimio humore turgidis eas adhiberi alienum non fuerit.

Ad ſplenem. Splenèticis, qui ex liene malè affecto laborant, hirudines ad ipſum uiſcus utiliter imponi tradunt Serenus, Gariopontus, Kiranides. ¶ Cum epilepſia fit ex bile atra, ſtercus columbinum tritum, cum ouis coruorũ miſce, & ceu cataplaſma ſpleni impone, appoſitis priùs ſanguiſugis, hoc enim cataplaſma materiam trahit à capite ad ſplenem, & generat febrem, & ſic epilepticum liberat, & maximè ſi fiat in autumno, Arnoldus.

Ad ſatyriaſin. Ad depulſionem ſatyriaci mali, defigantur in coxa cucurbitulæ. optimæ ſunt autem & hirudines ad ſanguinem deorſum attrahendum: & ſuper uulnera cataplaſma imponatur micæ panis cum althæa, Aretæus. Alexander Benedictus quoq; de ſatyriaca intemperantia & ſeminis incontinentia ſcribens: Si ſuperabundans (inquit) materia fuerit, etiam ſanguiſugæ impactæ (*nimirum circa renes & lumbos: uel in coxis, ut Aretæus uoluit*) iuuant.

Vtrũ

Vt hæmorrhoides diuersas ob causas, aperiantur, & sanguinem atribiliarium remittant, hirudines uel manu uel potiùs per cannulam applicandæ sunt: quod utiliter fieri Alex. Benedictus & Amatus Lusitanus monuerunt: & nos etiam obseruauimus in homine melancholico feliciter hoc genus auxilij succesisse. ¶ Hirudines in febri continua cum melancholia hypochondriaca, ano apponi, & sanguinis uncias sex detrahi, Mundella consuluit, ut ipse scribit in Dialogis 4.3. Idem Dialogo tertio refert, ad hæmorrhoides cuiusdam hirudines suo iussu appositas: quem post illas admotas cum iam saturæ cecidissent, ministri in balneo aquæ tepidæ posuerunt, ut ampliùs exiret. exiuit autem tantum ut is ferè exanimatus sit, nesciente medico: pulsus omnino paruus, & uisus ferè amissus. Addit quòd alij etiam in simili casu (multo sanguinis profluuio aut uisus aut alterius sensus, aut membri alicuius, ut brachij, crurum) maximam debilitatem inciderint. Leniri dolores hæmorrhoidum, uapore aquæ calidæ: sed eo solo interdum ulcuscula à sanguisugis inflicta ita aperiri ut sanguis sisti uix possit: quodq; ipse aliquando nõ aliter sistere potuerit quàm medicamento Galeni ex aloë, thuris manna, & oui albumine, & pilis leporinis. *Ad hæmorrhoi des.*

Sunt qui mensium prouocandorum gratia mulieribus ad uenas malleolorum applicant. ¶ Mundella cruri inflammato apposuit, Dialogi primi 3.3. ¶ Multi podagræ quoq; admittendas censuere, Plinius. Sunt quibus apposita siccatur hirudine sanguis, Serenus ad podagræ malum iam fixum. Nouimus nos podagricum cui ad malleolum apposita sanguisuga profuit. ¶ Equorum cruribus admotæ, salutares existimantur, unde etiam ab equis hirudines ab Anglis denominari putant, nostri non quasuis sed maiores tantùm ab equis denominant. *Ad malleolos, crura, & pe des.*

ADVERSVS HIRVDINES SI CVM POTV HAVSTAE FVERINT, & uel ori uentriculi uel faucibus adhæreant.

Quòd si pluribus deinceps diebus aliquis cruorem & screauerit, & emunxerit, idq; citra capitis uel dolorem, uel grauitatem, siue præsentem, siue præteritam: neq; is ex ictu procedat: huius totum per nares meatum, atq; eam oris partem, qua ad nares foramen tendit, accuratè considerare oportet. Nam fieri potest huiusmodi accidens, hirudine huic loco adhærente, quæ quidem in dies augeri solet. quamuis enim primis diebus, utpote exigua, sensum effugiat, tertio tamen, quarto die, haud obscurè uideri potest. Eâdem ratione ex uentriculo quoq; cruor epotâ sanguisugâ euomitur: sed est huiusmodi cruor tenuis ac serosus, siue is ex uentriculo, siue naribus, siue ex ore feratur. Igitur cum talem uideris, ac hominis considerato habitu, super præteritis eum interrogaueris, ex omnibus, rei ipsius ueritatem facile conijcies. Equidem cum uiderem hominem integra ualetudine, huiusmodi cruorem euomentem, interrogaui qua uictus ratione antea fuisset usus: ille uerò inter alia quæ narrauit, hoc quoq; addidit: quòd cum nocte quadam sitiret, missso puero qui aquam afferret, ex immundo fonte bibisset. Quibus auditis, scisitatus sum, apparuissent ne aliquando sanguisugæ in ipso fonte. Qui cũ id quoq; fateretur, epoto subinde idoneo pharmaco hirudinem uomitione reiecit. Porrò cum alius quispiam huiusmodi cruorem emungeret, & expueret, ipso narrante audiui, eum rure, æstatis tempore, in stagno quodam, cum cæteris iuuenibus iuuenili ludo, qualem adolescentes in aqua ludere solent, exercitatũ. Tum ego sciens in eo stagno sanguisugas esse, duxi laborantem ad splendorem, cõuersoq; directè ad Solis radios narium foramine, in eo meatu ubi nasus ad oris regionem perforatur, hirudinis in meatu latentis caudam conspexi. *Galenus, de fig nis hausti hiru dinis,*

Deuoratæ cum aqua hirudines, si ori uentriculi adhærent, tractione partium, nonnullam sectionis imaginem præbent. eo enim argumento hausta hirudo deprehenditur. Has muria sorbitione excurit, & Cyrenaicus succus, aut laserpitij folia, aut betæ, cum aceto, aut pota niuis glebula cum oxycrato, nitrum ex aqua gargarizatur, aut atramentum sutorium aceto dilutum. Si faucibus hæreant, iniecta lupinorum farina, aqua frigida ore contineatur: & ad eam hirudines exilient, Dioscorides libro 6. cap. 32. Io. Ruellio interprete. Participium ἑλκόσας ab initio, ubi uertit tractione partium, à uerbo ἕλκω, licebit etiam ulcerantes interpretari, à uerbo ἑλκόω. Sed maioris est momenti, quod circa finem transtulit, iniecta lupinorum farina, ubi Graeca uerba sunt, ἐμβάσας εἰς ἔμβασιν θερμοῦ: Marcellus Vergilius meliori fide, facito (transfert) in calidam aquam descendant. Eadem ex Dioscoride uerba Paulus Aegineta repetijt, qui causam quoq; huius consilij addit. Si in embasin (id est solium uel labrum) aqua calida plenum descenderit, cui faucibus hirudines adhærent, simulq; frigidam ore continuerit, exibunt illæ, frigidioris aquæ desiderio. Vnde conijcimus sic affectum non simpliciter aquæ calidæ insidere oportere, sed profundiùs ut collum etiam mergatur: ita ut locum calentem refugiant hirudines, neq; in gulam descendant, sed frigidam quæ in ore est sequantur: quam sententiam Aetius quoq;, cuius mox uerba recitabimus: & alij quidam ueteres, probant. De lupinis nemo quicquam. lupinos quidem Graeci θέρμους appellant. sed quid hoc ad illud ἐμβιβάσας εἰς ἔμβασιν θερμοῦ; Non probo quod Alexander Benedictus scribit, conuenire balneum pleno aquæ tepentis ore. frigidam enim, non tepidam, ore contineri oportet. Remedium ex niue cum oxycrato pota, in quibusdam Dioscoridis æditionibus non legitur, ut Goupyli: Marcellus Vergilius quoq; notat tanquã in quibusdam exemplaribus Graecis non reperiantur. apud Aeginetam tamen & Aetium legitur. Nicander quoq; oxy- *Dioscorides. Aliahistoria. Historia.*

Digitized by Google

cratum uel per ſe dari iubet, uel cum niue. Καὶ σὺ πότ' ἐν ἀπράτοισι κεραύμενον ποτὸν ὄξους. Νάμασι, ποτὲ λάπτε σωμίσια χιονόσσαν, πολλάκι κρυσάλλεον νίφ βορήιον πεφυρῆσθαι. Mixtum aceti potum, oxycratum interpretor. λάπτε σωμίσια, potum mixtum. πολλάκι uidetur abundare ad ſenſum. Niuem enim ſi haberi queat, ut cum nuper boreas aquam gelauit, miſceri iubet: ſin minùs, oxycratũ per ſe dari. Sed hirudines eo tẽpore quo niues cadunt, uix reperiri puto, in terra occultatas per hyemem. Per æſtatem niuis repoſitæ & ſeruatæ uſus eſſe poterat, aut pro niue glaciei. In Polonia hodie locis hypogeis & glaciei fruſta complura ſibi inuicem impoſita, ſine alio tegumento, & niuẽ ipſam ſcobe lignorum (quæ colligitur ubi runcinarum (ſic ſerras magnas appello, quæ rotarum impetu ut molæ apud nos aguntur) raptu arbores diuiduntur in axes) opertam, facilè ſeruari audio: & ſimiliter olim Romæ etiam ſeruare ſolebant. Salſa quidem omnia ſanguiſugis aduerſantur, præſertim ſi cum aqua calida ſumantur, ut ſal ipſe, & ſalis flos, & aqua marina, hæc enim Nicander cõmendat: qui cum fodere iubet ſalſam terræ glebam, de ſale foſſili loquitur, quem bibi cum aqua præcipit. cum uerò dicit, ἢ ἀνδλὶν ἅλα βάπτε, &c. de ſale marino, ſiue Solis ſiue ignis ui denſato. Deinde πολλάκι δ' ἢ ἅλα πικρὸν, de utroq; intelligi poterat, ſed de marino potiùs ſentit poëta, (cũ de altero ſatis iam dixerit,) quem bibi ſimiliter iubet. Scholiaſtes nec ſatis aptè diſtinguit, neq; rem ſatis declarat. Acida muria hirudines ſorbitione aut gargarizatu necat, Dioſcor. 5.16. Acetum ſi ſorbeatur uoratas hirudines eiicit, Idem 5.14. Aëtius libro 13. cap. 56. diſtinctiùs & meliùs cæteris pleriſq; de hirudinibus hauſtis tradidiſſe mihi uidetur: quamobrem eius primùm, deinde aliorum quoq; uerba recitabo. Hirudines (inquit) cum aqua deuoratæ faucibus adhærent, aut iuxta quempiam ſtomachi locum, aut ipſi ori uentris. Et primum quidem ſenſim exugunt ſanguinem: expletæ autem, his quæ deglutimus uiam obſtruunt. Superexpletæ uerò etiam ſanguinem quem exuxerũt foras profundunt, (ſanguis floridus ſcreando expuitur, Aegineta,) ut imaginationem inducant tanquam ſanguis ex internis locis reiectetur. Cæterùm qui affectis contingit exuctionis ſenſus, (ex eo quòd ueluti ſugitur & mordetur os uentriculi, Aegineta,) is ſignum ſit tibi hirudinem deglutitam eſſe. Excutit autem ipſas muria, continuè & paulatim abſorpta: atq; multò magis muria acida (oxalme) cui admixtum eſt laſer. Idem facit & nix aceto diſſoluta, & aſſiduè abſorpta. Gargariſſet inſuper nitrũ cum aqua, aut aquam marinam, aut atramentum ſutorium cum aceto, aut ſinapi, aut hyſſopum, aut origanum. Si uerò infernè circa os uentris hirudo adhæreat, prædicta itidem omnia bibenda dato, præter ſutorium atramentum. Vtendum etiam his quæ aluũ ſoluere poſſunt, aut medicamento purgante. cũ excrementis enim exire conſueuerunt. Nos autem per allij multi eſum (*ex Galeno de ſimplic. medic. lib.* 11.) has eiicientes, nullo ex prædictis opus habemus. Quòd ſi allia ad manum non ſint, cepe, aut porri, aut nepita uiridis, aut lepidium proderunt. At ſi hirudo in narium meatibus adhæſerit, per medicinas purgantes per nares curationem moliemur: quæ ex aceto acri, nigella, elleboro, elaterio & ſimilibus conſiant. Et cum ſpecilli nucleo in os impellemus hirudinem: uel cimices tritos narium foramini, in quo hirudo eſt, imponemus. Quæ poſtremò gutturi affixæ ſunt, hoc modo excutere oportet: Aegrum in ſolium calida expletum uſq; ad collum immittito, & frigidiſſimam aquam ore tenendam exhibeto, eamq; frequenter permutato. egredietur enim inde hirudo, frigidæ appetentia prolecta. Hucuſq; Aëtius. Aegineta libro 5. cap. 37. præterea nihil affert, & pauciora etiam quàm ille. ¶ Galenus lib. 2. de antidotis ſic ſcribit: Hirudinem deuoratam alij muriæ potu, alij niuis excutere hortantur. Aſclepiades autem lauare præcipiebat, & ſpongiam teneram frigida imbutã faucibus demittere, ut hirudo ſpongiæ infixa extraheretur, ac deinde lenticulæ ſuccũ porrigebat. Externam colli regionem refrigerantibus obducere (καταπλάττειν) hortabatur. At Mys Apollonius acetum quàm acerrimũ propinabat, item cum muria, ille niuis gleba calefacta ſolutaq; utebatur: & eſculentis poculentisq; aluum tempeſtiuè purgantibus hirudinum excernendarum gratia. nam has unà cum ijs quæ per aluum eiiciuntur deferri ſæpe adfirmat. ¶ Idem Euporiſton 3.147. Eos qui hirudines deuorarunt, aduerſus ſolem conſtituito, & locum ubi inhæreant, animaduertito, & garum ipſis inſtillato, ſtatim enim locum relinquunt & expuuntur. aut acetũ cum butyro miſtum, in quo ferrum candens extinctum ſit, potui dato: hirudines enim eiicit, aut eum, qui hirudinem deuorârit, in calidam aquam mento tenus demittito: phialam uerò frigidæ, plenam ori eius admoueto, ſed potui ne dato: ſtatim hirudo exibit. Aliud. Hirudines deuoratas calidum acetum abſorptum excutit, aut ſuccus ſyrincus epotus, aut ſuffiti cimices. Et rurſus cap. 225. Ad hirudines: Ariſtolochiã terito, & ſale cõſpergito. ¶ In eo aceto, in quo priùs ferrũ ferues ſit extinctum, butyrũ miſſum & calefactũ paulatim, (*malim uerbũ paulatim ad ſequẽtia referre*) ſi abſorbeat, eiiciet de ſtomacho ſanguiſugas, Marcel. & Plin. Si ſanguiſuga epota eſt, acetũ cũ ſale bibendũ eſt, Celſus. Hirudinẽ deuoratã & adherentẽ faucibus, eoq; ipſo moleſtiã titillationẽq; quandã preſtantẽ, excutere oportebit aceto quamplurimo epoto per ſe, uel cũ ſale, aut nitro, aut laſere. Idẽ faciũt & niuis glebulæ quamplurimũ deuoratæ, Scribonius Largus. Fructus arboris garab (*que naſcitur iuxta Euphraten, Bellunenſis. noſtro orbi, & eruditis hodie ignotã puto*) extrahit ſanguiſugas, Auicenna. ¶ De ſanguiſugis in potu hauſtis Auicenna lib. 2. Fen. 9. cap. 5. Hirudines quædã (inquit) adeò ſunt paruæ, (ſilares, Albertus) ut difficile ſit ab eis cauere. hæ deglutitæ aliquãdo ita adhærẽt gutturi ut uiſu deprehendantur; aliàs interiùs gulã (meri) aut ſtomachũ (os uentriculi) ipſum infeſtãt; & immo-

Nicander. Aëtius. Allium. Aegineta. Galenus. Celſus. Largus. Auicenna.

& immorantes multũ ſanguinis exugũt: unde auctis eorũ corporibus manifeſta earũ magnitudo fit. Inde affecto accidit anguſtia, triſtitia, ſputum ſanguinis. Ergo ſi quis ſanus aliquoties ſanguinem expuerit ſubtilem, fauces inſpiciat, an alicubi hæreat hirudo. Pelluntur autẽ gargariſmis & traporibus, ſi prope guttur fuerint, uel chirurgia, ſicut dicetur: caputpurgijs, ſi circa naſum. Si uerò in profundo & in ſtomacho fuerint, cum eis quæ uomitu & ſolutione uermes educunt, & ſimilibus. Aut ſubmergat ſe homo in aqua calida, præſertim poſt aſſumpta allia (*ſi hirudo circa fauces affixa ſit, ac ſurſum educi poſſe ſpes fuerit, non conuenient fortaſſis allia, deorſum impellentia.*) Deinde indeſinenter aquam frigidam ſubinde recentẽ ore aſſumat, donec hirudo remittat, & locum frigidum ſequatur. quod ſi etiam opus ſit ob nimium calorem ſyncopem ſuſtinere, fiat. optima enim hęc educendi ratio eſt. Sæpe quidem uel allia ſumpſiſſe ſatis eſt, & morari in Sole, ore aperto iuxta aquam frigidam. Sunt qui alfeſafes, id eſt cimices propinent cum aceto & uino. aut ſuffitum ex eis ad guttur emittant per colum. Acetum ſolum etiam quandoq; extrahit eas è gutture, præſertim cum ſale. Ex gargariſmis confert qui ſit cum aceto & aſſa fœtida ſolùm: uel de ſinapi cum duplo baurach: uel de ſinapi cum æquali ſale ammoniaco: aut gargariſmus cum ſceha cum dimidio ſulphuris, aut abſinthij cum æquali nigella: aut acetum cui incocta ſint allia, & ſceha, & lupini, & colocynthis, & ſirachs. aut aceti unciæ duæ cum drachmis tribus baurach, & ſalis ammoniaci drachma ſ. & allij dentibus duobus. Succus etiam foliorum algarab, peculiari quadam ui gargariſſatus eas educit, ſicut & acetum cum aſſa fœtida, aut alchalchotar & aqua. Sin iam deſcenderit ad ſtomachũ, remedio utemur, quod recipit ſcehæ, abrotoni, abſinthij, nigellæ, lupinorũ, coſti, brengi, (*Vetus interpres pro brengi habet naſturtij, & mẽtaſtri*) kebuli ſirachs, ana drachmas duas. miſceant cũ aceto. Veſcatur etiã affectus allijs, cepis, porris, calamintha aquatica, ſinapi condito, & alijs calidis atq; acribus. deinde uomat, ſi facilis ad uomitum fuerit. ſin minus, res ſalſæ & acres ei conuenient. At ſi naribus inhæſerit hirudo, fiat caputpurgium cum aceto & nigella, & ſucco cucumeris aſiniini, & elleboro. Cumq; iam remiſerit, caueat ſibi affectus à clamore & loquela. Quòd ſi fluat ſanguis, ſiue euomatur, ſiue per aluum copioſiùs deſcẽdat, curatione fluxui ſanguinis debita curetur. Hermodactyli uim inſignem habent expellendi illud (*nimirum hirudines ſtomacho aut uentriculo hærentes.*) Porrò è faucibus chirurgico inſtrumento extrahetur hac ratione: Affectus os ſuum in Sole aperiat, & lingua eius extremitate inſtrumenti cochleario ſimilis deprimatur, cumq; apparuerit ſanguiſuga, ponatur inſtrumentũ chirurgicũ in radice colli eius, ut non inciatur. Eodem quidem inſtrumento hæmorrhoides quoq; remouentur, ſcilicet ex naſo. Hæc Auicenna. ¶ Hirudines rarò in alijs aquis inueniuntur, quàm in paluſtribus, lacuſtribus, & ſtagnantibus. quandoquidẽ in probatiſſimis fontibus, & arenoſis & ſaxoſis fluuijs, non niſi rariſſimè uiuunt, cum ſuapte natura cœno ac limo delectentur. Quamobrem caueant qui paluſtres uel ſtagnantes aquas bibunt, ne hirudines ſimul ingerant, quemadmodũ inexpertis uiatoribus nõnunq; euenit. nanq; æſtatis tẽpore, calore & ſiti defatigati, dum aquã, cuicũq; in itinere obuiauerint, auidè potant, ſæpe imprudenter hirudines hauriunt. quo fit ut & ſanguinẽ ſibi exugi ſentiant, & (ut Auicenna inquit) cruenta expuant, ac præ timore melancholici fiant. (*Anguſtiam & triſtitiam Auicenna ſic affectos comitari ait, non melancholiam. Verius imaginationem induci ait, tanquam ſanguis ex internis locis reiecteretur, unde triſtitia nimirum & quaſi melancholia quædam excitatur.*) Inueſtigandũ igit primo eſt, an animal ori uentriculi, an gulæ adhæſerit, an ipſis faucibus, id quod facile intelligi poteſt ex eorũ, qui hirudines hauſerint, relatione. quoniã ubi ſuctionẽ ſentiunt, nimirũ ibi hirudinẽ fixã eſſe ſignificatur. Quòd ſi ori uentriculi affixa fuerit, auxilijũ præſtat lixiuijũ cum ſale & aceto, aut raphani domeſtici ſuccus cũ aceto: aut oleum crudũ hauſtũ, quod per ſe tantũ hæc interficit animalia. Si uerò guttur mediũ ab hirudine obſideatur, proderit acre lixiuijũ gargarizare, aut aquam in qua alumẽ cum aceto inferbuerit, uel chalcanthũ: aut muriã cum lixiuio, aceto & ſinapi ſimul cõmiſtis. Interdum cõtingit q; ſtatim ſub linguæ radicibus, uel in primis fauciũ partibus adhæreſcit, ita ut depreſſa lingua uideri poſſit: tunc roſtratis forcipibus facile extrahi poterit, uel quouis alio inſtrumento quod cuiq; in promptu fuerit. ¶ Ex Alexandri Benedicti Curationum 7.27. Alex. Benedictus.

Sanguis (ut tradit Galenus) tenuis deſtillat, cum anguſtia animi ac languore, irrequieto corpore, cæteris membris immunibus. Aceto calido (ut tradit Dioſcorides) ſponte abſcedit è gula, mali medici item ſucco, uel folio ficulneo cõmanducato, allioq; ex aceto, ebuli ſucco, ſalicis, ſinapi ex aceto, melãthio, lupini decocto. Omnia denicq; amara & ſalſa gargariſmate efficaciſsima ſunt. Armoniacũ cum rutæ ſucco potum ualet, & melanthion quoq; ſuffitu. Butyrum quoquo modo datum ualet. ¶ Florentinus ait cimices ſuffitu adhibitos, hirudines pernecare: ab illisq; pari uiciſsitudine & ipſas è medio tolli, ſi tentorijs undiq; circumcludatur grabatulus, ut graueolentia expirare non poſsit. Sanguiſugæ ſuffitæ cimices interficiunt: & contrà cimices ſuffiti, educunt potas ſanguiſugas. eſt enim mutuum naturæ diſsidium, Kiranides. Suffitu cimicum abigere ſanguiſugas adhærentes (docent aliqui:) hauſtasq; ab animalibus reſtringere in potu datos, Plinius. Cimices poti cum uino aut aceto, adhærentes ſanguiſugas abigunt, Dioſcor. Cimices.

Cimices cum in carbonibus poſitorũ fumus remedio eſt, ſi ore hianti & faucibus apertis excipiatur. eijci enim & expelli deuoratas ſanguiſugas hac ratione certiſsimũ eſt, Marcellus Empiricus. Quærẽdũ an fumus omnis per ſe aduerſari eis poſsit, utpote mordẽs & penetrãs, & calefaciẽs: ut nihil

Digitized by Google

momenti huc odoris adferat fœditas. ¶ Constantinus Afer de morbis noscendis & curandis 3.9. præter ea quæ cum aliis scriptoribus cõmunia habet: Hirudo (inquit) si in palato aut uicinis partibus, ore ad Solem aperto uideatur, forcipibus extrahi debet. Si uerò non apparet, gargarismi & alia remedia idonea adhibeantur. Affectus aquam ne bibat. Mittamus uasa uitrea in Sole aqua plena, quæ moueamus ante os infirmi. Tragacanthæ pollinem inflemus ori, (*item*) carbonũ (*cineris*) nigellæ uel absinthij. Gargarismus fiat è sapa uel aceto: uel lotio caprino cum sale. Quòd si reiectis illis sanguis adhuc nimiũ fluat, astringãt remedijs in capite de sanguinis screatu traditis.

Si sanguisuga (inquit Albucasis libro 2. chirurgiæ, cap. 39.) apparuerit in gutture alicuius ad Solem, lingua instrumento depressa, extrahe eam uncino paruo, aut gesti (*instrumentis*) subtilibus & idoneis. Hoc si fieri nequit, cannulam concauam in guttur immitte, & per concauitatem cannulæ ferrum ignitum infere. Fac hoc multoties, & abstineat infirmus ab aqua die tota, deinde accipiat uitreatam (*pateram uitream*) plenam aqua frigida, & aperiat os suum in ea, & simul colluat os eadem, nec inde quicquã deglutiat, & moueat aquam una atq; altera hora manu sua. Sanguisuga enim illicò cum sentit aquam cadit. Si autem non egreditur hac ratione, suffiatur cimicibus, aut asa, instrumento de quo dixi in mentione de suffitu uuæ. Hoc fac multoties, & cadet. Suffitus autem cõmodè fiet per ollam, in qua sint prunæ ignitæ, & olla sit clausa operculo suo per medium perforato, foramini inseratur extremitas instrumenti: alteram extremitatem recipiat ore affectus, & os claudat, ne fumus egrediatur, donec ad sanguisugam peruenerit. Impatiens enim illa fumi, cadet. Quòd si non citò cadat, perseuerandũ in suffitu, quandiu infirmus ferre potest. In cibis conueniunt salsa & allia: abstinendum autem aqua. (*Post hæc uerba delineatur instrumentum, quo extrahitur sanguisuga, si in conspectum uenerit.*) Et est simile, inquit, forcipibus, nisi quod curuum est ut possit intromitti ad guttur. Extremitas eius est similis roſtro ciconiæ, limæ instar exasperata (*intus,*) ut, quod apprehenderit, nullo modo remittat.

SI QVADRVPES ALIQVA HIRVDINES HAVSERIT.

Eadem quæ homini qui hirudines hauserit, remedia & obseruationes, quadrupedibus etiam conueniunt, quæ tamen in quibusdam, præsertim iumentis, efficaciora maioriue copia dari oportet. ¶ Ruta quadrupedum quoq; morbis in maximo usu est, &c. si sanguisuga exhauserit, ex aceto: & quocunq; in simili morborum genere, ut in homine, temperato, Plinius. De hirudinis à boue hausti pernicie in Boue diximus: item à cane, elephanto, equo, oue, in singulorũ historia, litera C. Absyrtus equo resupinato, oleum calidum uino mixtum, per cornu infundit. aut cimices prope nares eius urit, aut in ipsis naribus eius occidit. sic enim (inquit) statim uel excidet, uel morientur. idemq; auxilium bobus quoq; & aliis animalibus utile est. Si hos aut alia quadrupes hauserit potu hirudinem, contundens cimices animali eos olfaciendos apponito, statimq; illam abijciet, Anatolius in Geoponicis 13. 17. Cruciatum elephantes in potu maximum sentiunt hausta hirudine, hæc ubi in ipso animæ canali se fixit, intolerando afficit dolore, Plinius.

ALIA EX HIRVDINIBVS REMEDIA: ET PRIMVM EX EIS crematis ad psilothra: deinde in uino uel aceto putrefactis, &c.

Sanguisugarum in olla combustarum tritus delicatissimè cinis, & uulsis pilis palpebrarum impositus uel inspersus, renasci eos non sinit: Marcellus Empiricus, & Aëtius 7. 67. Sanguisugæ tostæ in uase fictili (nouo) & ex aceto illitæ, psilothri contra pilos (palpebrarum euulsos) habent effectum, Plinius duobus in locis. Idem Kiranides tradit, additq; non ampliùs renasci. Et Samonicus his uerbis, sub lemmate Si oculi infestentur pilis palpebrarum: Nec non & stagnis cessantibus exul hirudo Sumitur, & uiuens Samia torretur in aula. Hæc acidis ungit permista liquoribus artus. Probabile autem est non in palpebris solùm, sed in aliis etiam corporis partibus eandem uim ualere similiter. ¶ Capillum denigrant sanguisugæ, quæ in uino nigro diebus sexaginta (*aliàs quadraginta, ut Marcellus quoq; habet*) computrũrẽ. Alij in aceti sextarijs duobus sanguisugarum sextarium in uase plumbeo iubent putrescere totidem diebus, mox illini in sole. Sornatius tantam uim habere tradit, ut nisi oleum ore contineant qui tingunt, dentes quoq; eorum denigrare dicat, Plinius. Idem remedium Marcellus Empiricus his uerbis transferi psit: Sanguisugarũ sextarius duobus sextarijs nigri uini miscetur, & 40. diebus in uasculo plumbeo diligenter clauso maceratur, postmodum cum ipso uino conteruntur hirudines, & in sole calido capiti derasо, ad permutandos capillos, earum succus imponitur, oleo, ne dentes inficiantur, donec siccetur medicamen, in ore detento. ¶ Sanguisugas quomodo naturalib. adhibeant sponsæ mentientes uirginitatem, Arnoldus Villanouanus describit in Breuiario 3. 6.

Sanguisugas super tegulis urunt quidam, & miscent cum aliis quibusdam aduersus tineas accipitrũ, ut locos affectos illinant, ut scripsi in Accipitre E. Easdem in cibo datas per se, uel cum carnibus, uel pluuerem ex eis, mutationem pennarum in accipitre accelerare aiunt, Albertus.

H.a. Hirudo, quòd ad prosodiam, primam breuem, mediam productã habet. Non missura cutim, nisi plena cruoris hirudo, Horatius. Per translationem usurpatur pro exhaustrix. Accedit ils lud,

lud, quòd illa concionalis hirudo ærarij, misera & ieiuna plebecula me ab hoc magno unicè dilí-
gi putat, Cic. ad Att. lib. 1. Βδέλλα trochæus est Nicandro & Theocrito. Ineptè quidam pí-
sciculos Germanis Pfellen dictos, βδέλλας appellant, uocabuli quadam similitudine, nulla rerum
affinitate, nullo ueterum exemplo. ¶ Βδέλλῳ (lege βδέλλα) apud Hippocratẽ in maiore Prorrhe-
tico & secundo, ut quidam inscribunt, uenam uaricosam sic nominari scribit Dioscorides. mihi
uerò nomen hoc propriè de animali illic posità uidetur, Galenus in Glossis. Locus est circa me-
dium eius libri. Quibus guttur (inquit) sanguine impletur die & nocte, neq; ullus dolor capí-
tis, &c. (neq; certa alia causa) præcesit, nares illius & fauces inspicito, si forte ulcus in ea parte uel
βδέλλα appareat. Βδελλίζειν uerbum pro eo quod est hirudines exugendi sanguinis causa appo
nere, Anthyllus usurpat. Βδελλάρυγες, homines gulosi, tanquam hirudines epularum lautio-
rum. Τῶν βδελλοφεύγων ἀπεπαγέλτων (ἀκλήτων interpretatur Suidas) ὡτῷ φορτίσας ὧδι δέπνου,
Cratinus ad Dionysalexandrum.

Fluuialis hirudo, Serenus: sed palustris potiùs cognominari debebat. Limosa, Pierius Va- Epitheta.
lerianus. ¶ Βδέλλα ἀιμοχαρὴς, Philes. Φιλάιματος, Nicander. λιμνᾶτις, Theocritus. Ἀειρὰς δὲ γονὰς
κυανώχροα λίμνης Ἑρπετὰ τεθρομμένου ὑδὶ χροὸς ἐσέκεξε, Oppianus de medico hirudines apponente.

Hirudo quoq; aquatile animal significata quædam habet hieroglyphica, inquit Pierius Vale- Icones.
rianus. Primùm enim sanguinarius homo, deinde insatiabilitas per eam innuuntur. Crudelis-
simum siquidem hominem, & humani cruoris auidissimum, per eam significari notius est, quàm
adnotare oporteat. Et Cimætha apud Theocritum pharmaceutria, non aliter ab amore sibi san-
guinem exactum lamentatur, quàm si limosa hirudo corpori suo applicita fuisset.

Αἰ αἰ ἔρως ἀνιαρὲ, τί μευ μέλαν ἐκ χροὸς αἷμα Ἐμφὺς, ὡς λιμνᾶτις ἅπαν ἐκ βδέλλα πέπωκας;

Heu crudelis amor, nostro saturate cruore, Summæ affixa cuti uelut hunc suxisset hirudo.
Verùm ea etiam insatiabilitatis est signum: quandoquidem ad suctum admota non prius ab ope-
re desistit, quàm tota sit supra modum sanguine tumefacta. quod ita expressit Horatius: Nõ mis-
sura cutem nisi plena cruoris hirudo.

Hirudinaria herba quædam, palustris, ut puto, alicubi à Germanis quibusdã appellatur: qua
deuorata oues hirudinibus repletas emori aiunt. Galli, ut audio, herbam Duue, nuncupant; & si-
militer ipsas hirudines paruas, quæ in corrupto ouium iecore sæpiùs reperiuntur.

Iam ego me uortam in hirudinem, atq; horum exugebo sanguinem, Plautus Epid. c.

Prouerbij speciem habet Horatianũ illud in Arte poetica: Non missura cutem nisi plena cruo- h.
ris hirudo. Quadrabit in homines nimiùm sedulos, & quibusuis in rebus immodicos. Cuiusmodi
nonnullos uideas, qui cum semel cœperint, nullum faciunt finem, donec defatigati desistant: nec
rationem ullam habent alieni fastidij, sed suo tantùm animo negotij modum metiuntur, Erasmus
Rot. Horatiani carminis uelutí paraphrasin Oppianus dedit his uersibus:

Ὡς δ' ὅταν ὑπνῳ πολυμήχανος ἔλκε ἀφύσσων Οἰσυλέου, ᾧ πολλὸν ἀνάρσιον ᾐδήσιν ἄλμα
Ἐννέμεται, ἀνδρὸς δὲ γονὰς κυανώχροα λίμνης Ἑρπετὰ τεθρομμένου ὑδὶ χροὸς ἐσέκεξε
Δαίνυσθαι μέλαν αἷμα, τότ' αὖτίκα γυρωθέντα Κυρτοῦται: κοὐ λύθρου ἐφιλκέται, ἀλλ' ἀνίωσιν
Ἐσσυμένῳ ἀλιεῦσιν, ζωρὸν πόνον ἀν ὑφύσαντα, Ἐκ χροὸς αὐτοκύλιστα πίειν μιθύουσιν ὁμοῖα.

Hirudine bibacior, prouerbialiter ab Erasmo Rot. dicitur. sic Græcè superiùs Βδελλάρυγες.

¶ Sanguisuga duas habet filias clamantes, Affer, affer, Prouerbiorũ Salomonis 30. Vide in Cro- 40
codilo A. inter Quadrupedes ouiparas.

DE HIRVDINE MARINA, RONDELETIVS.

In mari Hirudo & marinis stagnis uiuit, ei quę in aquis B
dulcibus nascitur persimilis. Digiti est magnitudine. Cer-
uice est graciliore, cauda paulò crassiore. Os & caudæ ex-
tremum Polyporum acetabulis similia sunt, ut eorum ad-
hæsione sese trahant. Corpus insectorum modo ex multis
annulis circulisue cõstat, sed duriore cute quàm palustres:
quod in causa est, cur non ita in globum se contrahere, nec
ita se colligere possint, sed caudam tantùm & caput proferunt & retrahunt. Interna omnia con-
tinuo ductu producta & indistincta.

In luto uiuit, uirus olet. C

Cibo idonea non est: pisces tamen lutosi & litorales ea uescuntur. F

In oleo antiquissimo decocta aurium dolorem sedat; in oleo amygdalino, uel chamæmelino, G
dolorem hæmorrhoidum. In uino, uulneribus neruorum & conuulsionibus utilis est. Vstæ alo-
pecias cum aceto curant.

Idem Rondeletius alibi de lampetra pisce sic scribit: Βδέλλαν, id est hirudinem, marinam uo- Lampetra.
cemus licet, Strabonis exemplo, qui scripsit in quodam Libyæ fluuio nasci βδέλλας septenũm cu-
bitorum, quæ branchias habeãt perforatas, ita ut per eas respirare possint. Nam lampetræ ore ita
laxis & nauiũ clauis hærent, ut optimo iure βδέλλαι ἀπὸ τοῦ βδέλλειν, id est ab emulgendo dicantur.

Digitized by Google

DE HIRVNDINE. RONDELETIVS.

A Ex piſcibus rotundis & rubeſcentibus (quorum alij ſunt ſquamoſi, alij minimè) omnes uel apud antiquos celeberrimi ſunt, uel notas certiſsimas & maximè illuſtres habent, quibus ab alijs diſsident. Ex his eſt χελιδὼν Græcis, hirũdo Latinis dicta, ſanè perquàm ſimilis uolucri hirundini. Quam ob cauſam idem nomen ab omnibus ferè gentibus ſeruatum eſt, nam huius ætatis Græci χελιδόνα uocant addita uoce ἰχθὺς, ad diſtinguendum piſcem ab aue. Noſtri arondelle. Maris Adriatici accolæ rondela uel rondola. Maſsilienſes rondole. Hiſpani Volador. Gallorum nõnulli Volant, quod auis inſtar ad lapidis iactum extra aquam uolet. Alij papilionem. Alij ratepenade, id eſt, ueſpertilionem, quod colore, alarum magnitudine maculisq; ueſpertilionem æmuletur. Quæ tamen ſi attentiùs conſideres, tum etiam uolatum (demiſſè enim uolat, quemadmodum aues è flumine aquam hauſturæ, uel è terra feſtucas cibum'ue colliguræ) hirundini uolucri magis quàm ueſpertilioni aſsimilaueris.

B Hirundo igitur piſcis eſt marinus, pinnis caudaq; expanſis hirundini uolucri perſimilis. Capite eſt oſſeo ut teſtudo, quadrato, duro, aſpero, cuius poſterior pars in aculeos duos deſinit ad caudam ſpectantes. Branchiarum opercula oſſea ſunt, in duos itidem aculeos deſinentia, qui pinnam quæ ad branchias eſt ferè attingunt. Vtrinq; in oris ſciſſuræ extremo duos globulos unionibus ſimiles conſpicias. Oculis eſt magnis, rotundis, rufis uel rubeſcentibus, ueluti noctuæ oculi. Corpus totum ſquamis aſperis & oſſeis contegitur: quarum ſinguli ordines ſingulas lineas efficiunt, corpusq; utcũq; angulatum uel ſtrictum reddunt. Circa caput caudamq; quadrato eſt corpore, circa uentrem rotundo & candido, dorſo uerò ex nigro rubeſcente. Pinnæ ad branchias ſitæ longiſsimæ ſunt & latiſsimæ, ad caudam ferè pertingentes, nigreſcentes, ſtellulis, maculisq; uarijs aſperſæ, ueluti papilionum alæ. Ante has pinnas pendent ueluti pinnarum appendices, quæ omnibus ferè piſcibus de quibus hoc libro agimus, propriæ ſunt, ut cuculo & miluo. In his enim ante branchiarum pinnas ſiti ſunt ueluti cartilaginei pili. Sunt aliæ duæ pinnæ in dorſo erectæ, eiſdem coloribus notisq;, quibus branchiarum pinnæ, depictæ. Cauda in pinnam unicam deſinit, hirundinis auis caudæ ſimillimam. Corporis color maiore ex parte ex nigro rubeſcit. Aliquando hirundines omnino rubræ Romæ uiſæ ſunt. Noſtræ magis nigricant, maioresq; ſunt. Oris partes internæ rubræ ſunt, coloris iucunditate & ſplendore, ſandaracham uel cinnabarin ſuperantes. Iis partibus hirundo noctu lucet, uideturq; candentes carbones ore continere. Quæ faciunt ut hoc loco non dubitem quod ſentio exponere: Hirundinem ſcilicet ob cauſam modò dictam, piſcem eum exiſtimari poſſe, qui à ueteribus lucerna appellatur, Plinijq; locum hũc (lib. 9. cap. 26. & 27.) inemendatum eſſe. Volat hirundo perquàm ſimilis uolucri hirũdini. Item miluus ſubit in ſumma maria, piſcis ex argumento appellatus lucerna, linguaq; ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet. Verba iſta, Item miluus ſubit in ſumma maria, loco ſuo mota eſſe ſuſpicor, ut ſit hoc pacto legendum: Volat hirundo ſanè perquàm ſimilis (*uolucri*) hirundini, piſcis ex argumento appellatus lucerna, linguaq; ignea per os exerta tranquillis noctibus relucet. Itẽ miluus ſubit in ſumma maria; uel uerba iſta, Item miluus, &c. ſi ita legantur ut in uulgaribus noſtris codicibus extant, parentheſi eſſe includenda, & reliqua ad hirundinem non ad miluum eſſe referenda. Piſci enim qui à noſtris lucerna dicitur, lingua ignea non eſt, neq; is aliter in tenebris ſplendet, quàm cæteri piſces quibus oſſea ſunt branchiarum opercula. Quare non dubito quin æquus lector, lucernæ hirundinisq; palatum linguamq; & oculos contemplatus, ſententiæ meæ ſubſcripturus ſit. Eſt etiam aliud cuius admonitũ lectorem uelim, nimirum neq; lucernam, neq; hirundinem, lingua per os exerta noctu relucere, quicquid dicat Plinius. Piſces enim linguam habent affixam hærentemq;, præter paucos, ut delphinum, cui libera eſt, ſoluta & exerta. Reliquas hirundinis particulas perſequamur. Gulam breuem habet. Ventriculũ cum multis appendicibus.

De Lucerna Plinij, de qua etiam in Miluo ſcribit.

C Fellis ueſicam in hepate, cor angulatum. Oua rubra.

Lib. 1. ἱστορικῶν. Volat extra aquam hirundo, ne piſcium maiorum præda fiat, ut ſcribit Oppianus. Et Ariſoteles: Strident etiam marinæ hirundines, & ſublimes uolant, haudquaquã mare attingentes: ſunt

Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 9.

Digitized by Google

enim ijs pennæ longæ & latæ. Stridoris autem causa est branchiarum scissura parua & stricta, aër enim affatim per angusta loca emissus, sonum stridorem ue ædit. Eadem de causa cuculus piscis obstrepit, ut eodem in loco docet Aristoteles. Præterea eandem ob causam hirundo diutiùs in aëre uiuere potest extra aquam, quoniam aër neq; subitò, neq; affatim per angusta branchiarum foramina ingreditur, permeatq;, & ingressus facilius intus retinetur.

Hirundo carne constat dura siccaq;, quæ multùm nutrit, sed difficilè cõcoquitur. Hanc Athenæus Polypi, seu potiùs Pompili carni comparat. (*Videsis Corollario A. circa finem.*) Quo Athenæi loco ineptissimè abuntur nonnulli, ut hirundinem marinam polypo assimilent, cum Athenæo ne per somnium quidem, id unquam in mentem uenerit: nam substantiam cum substantia, non figuram corporis cum figura confert, ut in Thunno fusiùs declarauimus. Cùm hirundo carne sit dura, diutiùs seruata tenerior fit & melior, unde fit ut Romam aduecta melior sit quàm in litore. F *Lib. 8.*

Hirundinis fel contra oculorum suffusiones ualere ipse sum expertus. G

Ne quis similitudine deceptus pro hirundine aut mugilem alatum, aut quemlibet alium uolantem piscẽ usurpet, illius loci Athenæi libro 7. meminerit: Speusippus ait similes esse cuculum, hirundinem, mullum. Sic is, quem hìc depinximus, cuculo, mulloq;, colore, corporis specie similis est, longissimas latissimasq; pinnas habet, uolat extra aquam, cuius rei testes sumus oculati. sunt & testes qui ad Herculis columnas nauigarunt, ubi tanta aliquando uolantium hirundinum turba conspicitur, ut non pisces sed aues aquatiles esse credantur. A *Hirundo piscis quid ab aliis & alatis & uolantibus differat. Volatus.*

DE EADEM, BELLONIVS.

Hirundo Gallis Arondelle de mer uocatur, Massiliensibus Landola. A

Nullis horret aculeis, quaternis admodum grandibus alis in lateribus prædita. Grandi est ut Cephalus capite, oculis magnis, ore non ita amplo, nullisq; dentibus referto: ceruice plana: Vnicam fert in tergore pinnam, caudæ uicinam. Lineam, quam alij pisces in lateribus sursum habent, illa deorsum sub pinna gerit, quod nulli præterea pisci accidere memini. Hæc enim linea piscem in partes æquales minimè intersecat. nam quæ ad uentrem spectat, ea minor est: quæ uerò ad tergus, maior. Cephalum ferè magnitudine æquat, ijsdemq; contegitur squamis. Caudam bifurcam & latam habet: in qua peculiarè obseruare notam poteris, quòd inferior pars, superiori latior sit. Præterea, si pinnas laterum ad caudam cõuertas, eas totum corpus longitudine præcellere uidebis. Squamas habet latas, nigras pinnas. Caput & reliquũ corpus ad Harengũ accedit. Oppian. B

Lolligo, miluusq; rapax, & mitis hirundo.

Volat (inquit Plinius) hirundo sanè perquã similis uolucri hirundini. Nobis alioquí rarior, neq; adeò cognita, nisi propter naturæ miraculum (quòd tam grandes alas habeat) homines eam siccam asseruarent, & in domibus suspenderent. C

COROLLARIVM.

Miluus à Bellonio pictus hirundinem Rondeletij propiùs refert, quàm hirundo ab eo picta, quæ ad sceleton fortè facta est, non ad uiuum piscem. miluus autem Rondeletij diuersus est. A

Sunt qui piscem quem Venetí Lucernam uocant, Miluum esse credant, Bellonius, ipse uerò Lucernam Venetorum, Cuculum facit. Piscem Romæ Nibio dictum, quem pro miluo exhibet Bellonius, multi (inquit) contendunt uocari debere hirundinẽ: sed quum ferat minaces aculeos, & pinnas spinis munitas, non uideo quòd rectè ita esse possit, Sic ille: qui fortè hirundinẽ piscem sine aculeis esse putauit, ex eo quòd ab Oppiani interprete Lippio mitis cognominatur, libro primo Halieut. ubi de piscibus uolantibus scribit poëta: Lolligo, miluusq; rapax, & mitis hirundo. sed Oppianus ipse nullum huiusmodi epitheton ei tribuit: Τυβιδες, ἰρήκων τε γλίσ, Βυβίν τε χαλκίδων. Rondeletius hirundinem cõfecit esse lucernam, & Plinij locum, ut ad suam opinionem quadret, mutare conatur, nulla codicum fide ei suffragante. Quin & hodie uulgò Venetijs alium piscem hirundinem uocant, (rondola uel zisila uulgus dicit,) alium lucernam. Nos de Lucerna quędam scripsimus iam in Cuculi historia, & plura in L. elemento addemus, ubi iconem quoq; exhibebimus. Hirundinem noctu lucere, ita ut Rondeletius scribit, non dubito: sed non continuò omnis qui noctu lucet piscis, in hoc etiam genere, Lucerna fuerit. Vidi ego Lucernam Venetijs ab Hirundine diuersam, noctu in cubiculo meo, mortuam quoq; recens, oculis lucere. Non me latet, inquit Vuottonus, locum Plinij (libro 9. in fine capitis 26. & principio capitis 27.) à nonnullis aliter distinguí. Sunt enim qui ita legant: Volat hirundo perquam simílis uolucrí hirundini; item miluus: ut scilicet hic finis sit illius capitis. Deinde alterius principium: Subit in summa maria piscis ex argumento appellatus lucerna, &c. ut scilicet diuersi sint pisces miluus & lucerna. Nos à uetustis exemplaribus non recedimus. Et certè Plinius ipse libro 32. cum lucernã inter marina numerat, miluum non numerat, Hæc ille. Atqui Sigismundus Gelenius, qui & ipse nihil, cẽ ex uetustis codicibus summo iudicio in Frobenìorum Basilienſi ædítione immutauit, eam lectionem quam Vuottonus reprobat, asserit, ab initio capitis 27. sic annotans: Has uoces, itẽ miluus, adiunximus fini præcedentis capitis, quas inde resectas nescio quis non suo loco assuit. Her- *Plinij locus de lucerna.*

molaus nihil hic annotauit, Maſſarius ſimiliter ut Vuottonus legit. Ego Gelenio meo aſſentior, & codicū quos ipſe ſecutus eſt authoritati: cui & phraſis ipſa accedit, magis Pliniana, ni fallor, ſi has uoces item miluus (ſubaudi, uolat,) in fine capitis 26. legeris. Sed hæ cō iecturæ ſunt noſtræ, aliorum oppoſitæ coniecturis, ne quem illorū moueat authoritas, quo minùs res in medio relinquatur, aut in noſtrā potiùs ſententiam eatur. Hirundo piſcis lucernæ ualde ſimilis eſt, Maſſarius. Χελιδὼν piſcis quidam eſt, Heſychius & Varinus: fortè idem qui χελιδὼψ, id eſt hirundo: uel qui χελὼν, id eſt labeo, ex mugilum genere fuerit. ¶ Græcus quidam non ineruditus Venetijs χελιδόνα piſcem Italicè caponem dici mihi narrabat, & ſpecies eius duas haberi, maiorem ac minorē. ego caponis nomen cuculo & ſimilibus quibuſdā piſcibus, (quorū ſpecies eadē quę hirundinis, ſed alæ breuiores ſunt) attribui puto. Hirundo Venetijs rondola uel zizila uocat, in Sicilia rondine: quæ tria nomina etiam aui hirundini tribuuntur. Veſpertilio marinus tam natatilis quàm uolatilis eſt, Niphus. uidē autem hirundinem piſcem intelligere, quē Rondeletius à Gallis etiam aliquibus ueſpertilionē uocari tradit. Luſitanis peixe uoator, uel potiùs uolator, uocatur. ¶ Maſſilienſes nominis Græci extremas ſyllabas adhuc ex antiquitate ſua retinentes, Lendolas appellant, quaſi Chelidonas, Gillius. ¶ Germanicè nominari poterit **ein Schwalmfiſch**, uel **ein fliegender Rotfiſch**. De alijs Germanicis nominibus huius generis piſcium plura leges in Cuculo, Corollario A.

Chelidonias piſcis alius eſt, qui pelamydi comparatur, durior ea, &c. Vide ſuprà in Elemento C. Chelidonias pelamydū genus eſt, quem & tritonē appellari diximus, Maſſarius. Horcynus maior ſimilis eſt chelidonię duritie ſua, Diphilus. Idem χελιδόνα piſcem polypo ſimilem memorat, &c. ubi uocabulum depraua tum eſſe puto, & non χελιδόνα, ſed ἐλεδόνα legendum, ut in Chelidonia piſce declarauī. Hirundinis piſcis, quem Chaldæi uocant ἰχθὺν χελιδονίαν, caput habere ferē piſcis cœleſtis iuxta Andromedam, Theon in Aratum.

Maſſarius ex Strabone repetit hirundines (*hirudines dicere debuit, βδέλλας enim Græcè legimus*) in quodam Mauritaniæ flumine gigni ſeptenūm cubitorum, &c.

B Chelidòn piſcis eſt paruus, Kiranides. Bellonio ſua hirūdo nullis horret aculeis: atqui Rondeletius ſuæ & caput in binos aculeos, & branchias in totidem deſinere ſcribit. Vnicam fert in tergore (*tergo dicere uoluit*) pinnam, Bellonius, at Rondeletio duas in dorſo erigit. Fel habet ſeorſum à iecore inteſtinis cōmiſſum: Vuottonus, nimirum ex Ariſtotelis hiſtoriæ anim. 2. 15. ubi Rondeletius de alijs quibuſdam piſcibus probè hoc dici putat, de hirundine & paſſere non item: Vide infrà in Paſſeris hiſtoria ex Rondeletio circa initium. Henricus Stephanus, Caroli filius, multijugæ eruditionis uir, hirundinem piſcem ex Italia ſuperioribus annis pulcherrimè picturn ad me dedit, alis in latum, piſcis nimirum uolantis ſpecie expanſis: ea colorum uarietate & pulchritudine ut uerbis exprimere ſatis non poſsim. Circuli oculorum tres in picīura apparent, medius rubet, interior & extimus cœrulei ſunt. Rubent & oris interiora: & cirri ueluti pinnæ exiles ſub branchijs. Pinnę omnes, & cauda quoq;, maculis rotundis elegantiſsimè diſtinguuntur. Alarum ſtriæ ſeu uirgæ cœruleæ ſunt, inter has partium aliæ uirides, aliæ nigræ, aliæ ad luteum colorem

Hirundinem ad ſceleton effictam cum iam olim haberem, hìc etiam apponere libuit.

Digitized by Google

colorem tendunt. Macùlæ in eiſdem rotundæ, aliæ maiores atro colore ſplendent, minores aliæ cœruleæ ſunt, &c. Simílem huic, ſpecie, coloribus diuerſum, pleriſq; partibus magis rubentẽ, Io. Voglerus, ciuis meus, clariſsimi uiri Ioannis filius, itidem ex Italia ad me miſit, hirundinis nomine, quanuis eruditi quidam miluum eſſe arbitrentur.

Membranis uolant humentibus hirundines in mari, Plinius. Ex piſcibus uolantibus lolligines ſublimiùs & longiore tractu per aërem feruntur. hirundines humiliùs uolant. accipitres uerò paulò ſupra ſummam aquam maris tolli ſolent, ut natent ne an uolitent dubites, Aelianus 9. 52. ex Oppiani Halieut. primo. unde alas accipitrum, quàm hirundinum breuiores eſſe conijcio. Euolare autem tum ſolent, cum in mari quippiam metuunt, Aelianus: ὅτε τραχύτερον ὑπαίθριον ἐγκαθεζόμενον ἐγείρωσιν ὑδάτων ἐχθύων. Hirundo in nauigia uelis euntia ſæpe uolitat, Maſſarius. Alas (*id eſt pinnas latas*) habet, & ad amœna eleuatur aëris, Albertus. Quatuor cubitis extra ſummam aquam piſcem hunc eminentem in Gallico littore maris interni uidi ad factum lapidis uolare, Gillius. Piſces etiam uolantes in mari naſcuntur, (inquit Cardanus libro 10. de ſubtilitate, uidetur autem non de alijs quàm hirundinibus ſentire,) quos ego uidi. Paruí ſunt, & alati. alas habent iuxta branchias, longas ut ipſi piſces, palmo ſcilicet amplitùs: quæ dum hument, piſcem ſuſtinent: cùm ſiccantur, decidunt. Gregatim eunt, & cum Oratis inimicitia intercedit. Multi iuxta Bernudam ſeu Garzam inſulam inueniuntur. C

Intercedere eis inimicitiam cum auratis, in C. iam diximus. D

In nauigia uelis euntia ſæpe uolitant. nautæ uerò piſces huiuſmodi captos ſolent templis offerre ac ſuſpendere, Maſſarius. Mox uolat ſuper undas in tempeſtatibus. His multis emergentibus ſimul, & iterum ſe ſubmergentibus, norunt nautæ, qui uentum & tempeſtatem futuram prædicunt, Kiranides. E

Chelidòn (*lego heledona, ut in Chelidonia piſce expoſui*) polypo ſimilis, ſucco ſuo bonum colorem facit, & ſanguinem mouet, Diphilus. F

Chelidonis philologiam in Hirundine aue dedimus. H. a.

Mitis hirundo, Lippius Oppiani interpres dixit, ubi Græcè legitur *Βυθὶν χελιδὼν*, hoc eſt marina hirundo, ad differentiam auis. Epitheta.

Chelidonẽ ſi quis aridam portet in naui, erit uelociter currens, & (uoti) compos in omnibus rebus, Kiranides. c.

χελιδόνες piſces Epicharmus nominat in Nuptijs Hebæ. f.

Cum inter Breſiliam & Portugalliam nauigaremus, tandem omnino meridiem uerſus defleximus, inuenimuſq; paſsim plurimos uolantes piſces, qui alios fortè perſequentes fugiebãt, denſis agmínibus, ita ut cateruæ aliæ circiter centenos, aliæ ad millenos caperentur. Eorum aliquando unus & alter in nauim noſtram incidebat. Longi ſunt circiter pedem, ſpecie ferè gobij fluuiatilis illius, quem muſtelam aliqui uocant, non plenè adulti: cute læui, pinnis in dorſo geminis: Ex nauigatione Hamburgenſis cuiuſdam, peracta anno Salutis 1549.

HOLOSTEVS piſcis Nili, uide Oſtracion.

DE HOLOTHVRIIS. RONDELETIVS.

GAZA conuertendis Ariſtotelis libris de Hiſtoria, partibus, generatione animalium, & Theophraſti libris de Hiſtoria & cauſis plantarum Latinam linguam locupletiorem, auctioremq; reddere ſtuduit. Sed quoniam Latinè ſcribendo Græca maximè fugiens, nominibus Latinis omnia exprimere uoluit, aliquando tenebras rebus ipſis offundit, ita ut de ipſis difficile ancepsq; iudicíũ reliquerit. Id quod in Holothurijs & Tethyis dilucidè apparet: Græcis enim uocibus abſtinens ὁλοθούρια uertibula uocauit, Callos, & Tubera. Τύβια uerò iiſdem nominibus Latinis exprimit, (*ut libro quarto hiſtoriæ, cap. 4.*) ex quibus uocibus rerum confuſio ſequitur: neq; enim eadem ſunt ὁλοθούρια, quæ τύβια. Quare diuerſis nominibus uocanda fuerunt. Hanc ſententiam noſtram Ariſtotelis autoritate confirmamus. De Holothurijs enim ita ſcripſit: πολλὰ δὲ ἀχλελυμμένα μᾶλλον ἀκίνητα δέ; οἷον ὄστρεα, καὶ τὰ καλούμενα ὁλοθούρια. Multa ſaxis quidem ſoluta ſunt, ueruntamen immobilia, ut oſtrea, & quæ Holothuria uocantur, quibus de ſuo quædam addit Gaza ita interpretatus. Non deſunt complura quæ cùm abſoluta ſunt, mouere tamen ſe nequeunt, ut Oſtreæ, & quæ tota ſimplici, mitiorique teſta operta, uertibula appellantur, & Calli, aut Tubera. De Tethyis uerò ſic lib. 4. de hiſt. cap. 6. Τὰ δὲ καλούμενα τύβια τούτων πάντων ἔχει φύσιν περιπλοκώτερον, κάκρυπτει γὰρ αὐτῶν μόνον (μόνον) τὸ σῶμα ἐν ᾧ ὀστράκῳ ἐστίν. Τὸ δὲ ὄστρακον ὅλη μεταξὺ διῆρται τοῦ καὶ ὀστράκου. διὸ καὶ τέμνεται ὥσπερ βύσσα σκληρά, πυκνὰ ἐφυκὼς μᾶλλον ταῖς πέτραις ἢ ὀστράκῳ. Quæ Tethya dicuntur, inter hæc (teſtata) omnia naturam maximè particularem (*peculiarem*) ſortita ſunt. His enim ſolum uniuerſum corpus teſta occulitur, quæ inter corium & teſtam media eſt naturæ. Quare bubuli corij modo ſecatur, ſaxis igitur teſta ſua adhæret. Quare cum Holothuriorum genus à ſaxis liberum ſit, Tethya uerò his affixa ſint, non dubium quin Ariſtoteles diuerſas res eſſe exiſtimauerit. Idem de Tethyis ſcripſit Plinius: Tethyæ torminibus & inflationibus ſuccurrunt, inueniuntur hę in ſolijs marinis ſugentes, fungorum ueriùs generis quàm piſcium. Ex quo

A Gazam Holothuria & Tethya res diuerſas, iiſdem Latinis nominib. interpretando, confudiſſe. Vertibula, Callí, Tubera. Holothuria. Lib. 1. de hiſt. cap. 12. Tethya. Lib. 9. cap. 9. Plinij locus emendatus.

loco, etiam si corruptus sit, satis clarè colligitur Tethya hærere. Sic uerò emendãt, ut pro Tethyæ legamus Tethya, ex Aristotele, & Athenæo. Cui emendationi illa etiam adiungenda, ut pro foliijs, scopulis legamus ex Aristotelis loco suprà citato, maximè cùm fungis comparet, qui semper hærentes reperiuntur. (*Inueniuntur tethya etiam in musco marino, aut alijs in herbis foliijs ue marinis, V uot-*
Lib. 9. cap. 47 *tonus. Vide in Tethyis Elemento* T.) Holothuriorum uerò alibi meminit Plinius: Multis eadem natura quæ frutici, ut Holothurijs, Pulmonibus, Stellis. Sunt igitũ diuersa Holothuria à Tethyis. Quare seperatim de ipsis agendum, idq; inter Zoophyta de utriusq; quia minimùm sensus & motus habent.

DE HOLOTHVRIORVM PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

F Paucissima sunt ab Aristotele & Plinio de Holothurijs literis prodita, ab alijs nihil: quia inter
C B cibos non habentur, sed in litoribus neglecta iacent.

Sunt autem Zoophyta saxis non hærentia, aspero corio contecta.

B Id genus quod hîc proponimus altero extremo obtusum est & planũ, in quo rosæ pictæ imaginem insculptã esse dicas, cirea quam sunt acetabula. Inde parua appendix & mollis dependet, Pisculentũ odorem resipit, nec minùs ingratum ac insuauem quàm Lepus marinus. Altero extremo tenuius est. Intus partes omnes sunt indiscretæ.

DE HOLOTHVRIORVM SECVNDA SPECIE, RONDELETIVS.

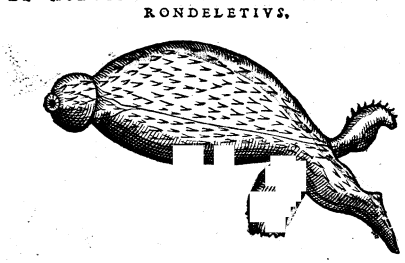

B Inter maris purgamenta id reperi, quod hîc repræsentatur: quod quia uita, integumenti asperitate & duritia, partibus internis indiscretis cum Holothurio conueniat, Holothuriorũ speciem esse puto. Altero extremo caput discretũ habere uidetur rotundũ, os in medio rotundũ, rugosum, quod aliquando dilatat, aliquando cõstringit. Sequitur corpus crassius, aculeis multis rigens: uidetur in caudam deficere, ex cuius utraq; parte duæ sunt appendices, pedum, pinnarum ue loco, sed differentes. Superior enim strictior est, in ambitu incisa, in acutum desinens, ad quam à ceruice producta est linea: altera latior ubiq;. Harum beneficio motum aliquem habere uidetur, cuius
C prorsus expers est primum genus: quod aliquando acetabulis suis, saxis hæret, sed soluitur: quo differt à Tethyis quæ semper hærent firmissimè, uel saxis, uel ostreorum testis.

COROLLARIVM.

A Bellonius Holothuria & Tethya modò cõfundit, (ut Massarius quoq; à Theodoro deceptus,) modò res esse diuersas suspicatur ex Plinio. Tethya Theodorus uertibula & callos conuertit, holothuria uerò, tubera, Vuottonus. quæ eius obseruatio uera est libro 4. de partibus animalium, capite quinto, ubi holothuria interpretatur tubera: tethya uerò uertibula, eademq; alibi callos. At historiæ lib. 1. cap. 1. ut Rondeletius obseruauit, omnia hæc Latina nomina holothurijs attribuit: ubi etiam de suo addit, tota ipsa (holothuria dico,) simplici mitioriq; testa operta esse. Testato-
rum quidem generis ea esse non dubito, quoniam lib. 4. de partib. anim. loco iam citato, testatorum differentias explicans, ipsorum quoq; inter alia meminit; quanquam & spongiarũ ibidem, non

non tanquam eiuſdem generis, ſed quòd ſimiliter ferè ut tethya, in mediò plantarū animantiūq; generis ambigant. ſed integrum (ferè) Ariſtotelis locum recitari non abs re fuerit. Tethya (inquit) parum ſua natura à plantis differunt. ſunt tamē ſpongijs uiuaciora, (ζωτικώτερα. hoc eſt propiùs ad animalia accedunt.) Spongia quidem cùm adhærendo tantùm uiuere poſsit, abſoluta autem nequeat uiuere, ſimilis plantis omnino eſt. Quæ autem holothuria uocant, & pulmones, atque etiam plura eiuſmodi alia in mari, parum ab ijs (à plantis) differunt, ſua ipſa abſolutione. Viuunt enim ſine ullo ſenſu, perinde ac plantæ abſolutæ. Nam & in terreſtrib. plantis ſunt nonnulla eiuſmodi, quæ & uiuant & gignant, aut in alijs plantis, aut abſoluta, quale etiā eſt quod Parnaſus ferè, uocatū à quibuſdā epipetrū. hoc enim diu uiuere poteſt, etiā à paxillis ſuſpēſum, Hæc Ariſt. ¶ ὀλοθούριαν, genus (animalis) marinū, Heſychius & Varinus. Vocabulū compoſitū eſſe apparet: ſed unde & qua ratione, nō uideo. θουρᾶσθαι & θοῦρον, Heſychius interpretatur, impetuoſum, ſalientem, bellicoſum, audacem, fortē, magnum, ualidum, libidinoſum, cupiditate in aliquid procliuem. Sic & θοῦρος Ἄρης dicitur: & θούριδι ὠλκῇ, ἢ πολεμικῇ, ἀπὸ τοῦ θορεῖν, ὃ ἐστι πηδᾶν. Sed θουρίαν libidinoſum ſignificat, & θουρήτρια ὀχείαν, & θορὸς genituram. Holothuria quidem Rondeletij, præſertim ſecunda ſpecies, genitalis uirilis quandam ſimilitudinem præ ſe ferunt: ut holothurium dictum uideri poſsit, quaſi toto corpore ſuo ad huiuſmodi ſpeciem conformatum. Niphus non cum tethyis tantùm holothuria, ſed cum urticis quoq; confundit.

DE HOMINIBVS MARINIS. ET PRIMVM DE MONACHO ET EPISCOPO piſcibus, ex Rondeletio.

DE PISCE MONACHI HABITV, RONDELETIVS.

INTER marina monſtra eſt & illud quod noſtra ætate in Nortuegia captū eſt mari procelloſo, id quotquot uiderunt, ſtatim monachi nomen impoſuerunt.

Humana facie eſſe uidebatur, ſed ruſtica & agreſti, capite raſo & læui, humeros contegebat ueluti monachorum noſtrorum cucullus. Pinnas duas longas pro brachijs habebat. Pars infima in caudam latam deſinebat, media multò erat latior, ſagi militaris figura. Hanc effigiē mihi dono dedit illuſtriſsima Margareta Nauarrę Regina, generis ſplendore, ingenij, doctrinæ, uirtutis, ſummæ pietatis laudibus ita cumulata, ut omnes eius ætatis ſpectatas & illuſtres fœminas ſuperârit. Ea à uiro nobili effigiem hāc acceperat, qui ſimilem ad Carolum quintum Imperatorem in Hiſpania tum agentem deferebat: ille reginæ affirmauit ſe monſtrū hoc in Nortuegia captum uidiſſe poſt grauiſsimas tēpeſtates undis & fluctibus in litus eiectum, locumq; deſignabat Dieżum iuxta oppidū Den Elepoch. Eiuſdē monſtri picturam mihi oſtendit Gisbertus medicus ex eadem Nortuegia Romā ad ſe miſſam, quæ pictura nonnihil à mea differebat. Quare, ut dicam quod ſentio, quædam præter rei ueritatem à pictoribus addita fuiſſe puto, ut res mirabilior haberetur. Crediderim igitur monſtrum hoc humanam formam eo modo referre, quo pars capitis ranarum: tum quia poſt caput partes erant utrinq; latæ, hominum omoplatis reſpondentes, muſculis mouebantur, qui cuculli monachorū figuram repræſentant: qualis in nobis ſpectatur ſecūdus muſculus omoplatas mouens, ſcilicet eas partim ad ſeſe attrahens, partim attollens, cuculli monachorum formam aptiſsimè referens. Adhæc non ſquamis, ſed cute dura & rugoſa ueluti cortice contectum putârim, quemadmodum de leone marino dicemus.

Eſt inter beluas marinas homo marinus, eſt & triton. Harum utrauis belua ſit quam propo- A
nimus, non affirmo. De homine marino Plinius libro 32. cap. 11. & libro 9. cap. 5. Autores habeo *Homo mari.*
in equeſtri ordine ſplendentes, uiſum ab his in Gaditano Oceano marinum hominem, toto cor-

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK

Digitized by Google

Triton.

pore absoluta similitudine, ascẽdere eum nauigia nocturnis temporibus, statimq; degrauari quas insederit partes: &, si diutiùs permaneat, etiam mergi. De tritone ibidem lib. 9. cap. 5. Tiberio Principi nuntiauit Olysiponensium legatio ob id missa, uisum, auditũq; in quodam specu concha canentem tritonem, qua noscitur forma. De quo & Vergilius:

Frons hominem præfert, in piscem desinit aluus.

Pausanias uerò tritonẽ uidisse meminit Romæ, capite specie comoso, ut ranis palustribus, etiam colore, ne discerni tamen capillus à capillo queat: sed corpore squamoso, forma ueluti squatinæ, branchijs sub aures, naso hominis, ore ampliore, dentibus ferinis, oculis glaucis, manibus, digitis, & unguibus conchularum testis similibus, cauda subtus aluum uice pedum, ut delphini. Quæ fabulosa esse puto. Est & triton pelamydum generis magni, de quo cum thunnis dicetur.

DE PISCE EPISCOPI HABITV, RONDELETIVS.

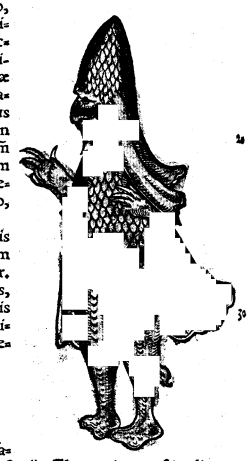

Monstrum aliud multò superiore mirabilius subiungo, quod accepi à Gisberto Germano medico, cuius antè aliquoties memini, quod ipse ab Amsterodamo cũ literis acceperat: quibus ille affirmabat anno 1531. in Polonia uisum id monstrũ marinum, Episcopi habitu, & ad Poloniæ Regem delatum: cui signis quibusdam significare uidebatur, uehementer se cupere ad mare reuerti, quo deductus statim in id se cõiecit. Sciens omitto plura, quæ de hoc monstro mihi narrata sunt, quia fabulosa esse arbitror. Ea est enim hominum uanitas, ut rei per se satis mirabili præter uerum plura etiam affingant. Ego qualem monstri iconem accepi, talem omnino exhibeo: uera ea sit an non, nec affirmo, nec refello. Hæc Rondeletius.

Vt sunt permulta naturæ in terris pro arbitrio ludentis miracula: sic etiam in mari ob raritatẽ, & formæ uarietatem propè incredibilia eiusdem artificij monstra obuersantur. Quis enim nõ admiretur, quòd ab antiquis de Tritonibus, Sirenibus, Nereidibus, Naiadibus, ac plerisq; alijs marinis monstris scriptum est? Vix enim fabulosa esse putant quidam, quæ de Tritone, quæq; de Nereidibus tradunt ueteres, Bellonius.

COROLLARIVM.

Primùm de hominibus marinis in genere, deinde de monacho & episcopo.

De Tritone, deq; Nereidibus & Sirenibus, quibus faciem humanam uetustas adtribuit, plura in singulorum historijs, Elementis T. N, & S, dicemus: nunc de ijs qui simpliciter marini homines à quibusdam uocati sunt.

Alchusi est piscis habens formam humanam, non certa tamen de eo habetur cognitio apud Arabes, Andreas Bellunensis.

Rumor est, postremis hisce diebus in Noruegia, ab infinita populi magnitudine, squamis armatum piscem uisum fuisse, atq; humana facie: qui posteaquam secundum maris litus diutissimè ambulasset, confestim in mare se proiecerit, Bellonius.

Cum Venetijs essem (inquit Gillius) quidam Dalmatæ, spectata fide uiri, mihi religiosè testati sunt, se ad oppidum Dalmatiæ, Spalatum nuncupatum, uidisse marinũ hominem: qui se spectantibus summum terrorem iniecisset, cùm se in terram incitauisset, ut mulierem, quæ circũ litus fortè tum uersabatur, corriperet: uerũ ubi eam fugere prospexisset, statim ad mare regressus, imam maris sedem petiuit. Eundem mihi descripserunt, hominis omnino speciẽ similitudinemq; gerere. Itemq; magna fide homines, qui ad mare rubrum permultum temporis uersati essent, sanctissima asseueratione mihi affirmarunt, illic marinos homines sæpe capi solere, quorum durissimis pellibus calceamenta tam robusta conficiant, ut ad quindecim annos durent.

Non igit quod de Tritonibus, & Nereidibus, hominibusq; marinis iam usq; ab heroicis temporibus in sermonem hominum uenit, uanum esse constat. Cum ex Plinio, tum ex hominibus, & patrum & memoriæ nostræ: nam (ut prætereã ueteranos piscatores, qui mihi testati sunt, cum mare uicinum est ad pariendas tempestates, se ex alto humanos gemitus sæpe exaudiuisse:) cum nuper Massiliæ essem, piscator & senex & probus mihi narrabat, se puerum de parente suo audiuisse regi Renato à piscatoribus captum munerí missum fuisse marinum hominem. Et similiter Alexander Neapolitanus ait, Draconettum Bonifacium ciuem suum sibi narrasse, dum in Hispania militaret, non dissimilem hominẽ marinum ex Mauritaniæ Oceano ad regulos suos, sub quibus stipendia faceret, allatũ fuisse: senili facie, capillo & barba horrida, colore cœruleo, & maiore proceri-

proceritate quàm humana, tum pinnis membranula interlucente intertextis.

Autor innominatus quí de Terra ſancta Italicè ſcripſit, ſe uidiſſe teſtatur piſcem capite inſignem humano, facie uidelicet, ore, dentibus, naſo, oculis, & modica colli parte, reliquum corpus omne à piſcium forma non receſsiſſe.

In Tachnin remotiſsimo Moſcouiae fluuio piſcis quidam capitur, capite, oculis, naſo, ore, manibus, pedibus, aliſq; (partibus) humana prorſus forma, nulla tamen uoce, quí, ut alií piſces, ſuaue ex ſe præbet opſonium, Autor incertus itinerariì Moſcouiae lingua Ruthenica ſcripti, un de Sigiſmundus Liber Baro interpretatus eſt. Verum is parum fide dignum in quibuſdam itinerarij illius autorem iudicat, cum aliis, tum illis quæ de monſtroſis hominum formis refert, piſceq; humana effigie, de quibus etſi ipſe quoq; (inquit) diligenter inueſtigauerim, nihil tamen certi à quopiam, quí ea oculis ſuis uidiſſet (quamuis omnium fama rem ita ſe habere prædicarent) cognoſcere potui.

Sub Gregorio & Mauricio, in Nilo Aegypti fluuio uiſa ſunt animalia humana forma, uir & mulier, uſq; ad lumbos, quí adiurati per deum, à matutino tempore uſq; ad nonam ſe uidendos dederunt. Vir erat pectoroſus, ruffa coma canis permixta, mulier mamillas habebat & cæſariem prolixam. erant nudi, Nauclerus. Idem habet Palmerius in ſuis Chronicis referente Vadiano in Melam.

In lacum quendam Pomerianae per inundationes maximas (poſt ſæuas maris tempeſtates, Cardanus in Variis) delatum piſcem mulierem, captumq;, & ad Edam eius regionis urbem deportatum, Cornelius Amſterodamus ſcripſit: cui ad muliebria munera exequenda, promptitudinem quandam fuiſſe recenſet, (mutam & ſalaciſsimā fuiſſe Cardanus ſcribit:) atq; aliquot poſt annos, cum eius locí mulieribus uixiſſe: ſed ea nunquam loquí potuit, Bellonius.

Ad homines marinos Moſchopuli quoq; ænigma pertinet, quod extat huiuſmodi:

Ἐγκύρσας νεπτόλεσσιν ἀνὴρ δ' ἅλαο θ' ἁλιπόρφω, Κάντος ἐὼν οὐ πολλὸς ὥραις νέπτ θ' ἑλιφαύδη,
Καὶ φωνῆς μὲν ὅσ' ἐν ὕδατ' ἐνὶς, ὅλοπτι ἔοπε. Αὐγαστάμεν δ' ἑτέρου νεπόδεσσι βροτῶν ἐκέλευσ' ἀνέρεσ',
Καὶ ὃσσ' ἐν ἠπείρῳ ἐκέκαστο, ἔφραδέ τε στι ἕπεσθαι.

Derceto (Δερκετὼ) nomen eſt cuiuſdam deæ, de qua Diodorus libro 3. Iuxta Aſcalonem lacus eſt, ubi templum inſignis deæ, quam Syrí uocant Δερκετοῦν, muliebrí facie, reliquum uerò corpus figura piſcis: cuius filia Semiramis à columbis educata ſit. Ob id ſacras genti aues eas eſſe oſtendit Tibullus: Alba Palæſtino ſacra columba Syro. Plura Gyraldus dabit in hiſtoria deorum, Syntagmate 1. & aliis in locis. Eadem dea aliter Derce uocat, à Syris Atergatis: Hebraicè Dagon in ſacris hiſtoriis Regum 1. 5. Idolum hoc (inquit Munſterus) ab umbilico & infrà, habuit figuram piſcis: ſuprà uerò figuram hominis: unde truncatis brachiis habuit integram formā piſcis.

Venio ad Monachum piſcem à Rondeletio deſcriptum, cuius ſimilem ferè iconem Ge. Fabricius ad nos miſit, cum deſcriptione huiuſmodi: Piſcis hic captus eſt in mari Balthico iuxta Elboeam oppidū, quod quatuor milliaribus diſtat à Coppenhaga, Danici regni metropoli. Caput, collum, humeri, thorax, humana ſpecie, caput raſum, ut monachi, de collo, humeris, thorace cucullus quaſi pependit, quí nigris & rubeis maculis fuit uariatus. Cucullus deſijt in fimbriam, quaſi perizomate lumbos & femora tegere ſolemus. brachiorum loco pinnae fuerunt, pedum quoq;, cauda piſcis. Totius monſtri longitudo IIII. cubitorum. ad Regem delatum & toſtum ob raritatem & miraculum aſſeruatū eſt, captum anno Salutis M. D. XLVI. Picturam eius typis quoque excuſam & publicatam uidi cum metris Germanicis: in quibus præter alia iam indicata, faciem tanquam Aethiopis nigram fuiſſe legitur: & uelutí ueſtem thoraci inductā, ſimilem illi qua miſſam celebraturi ſacerdotes induuntur, punctis & maculis uariam: thoraci inferiùs gremium ſinuoſum uelutí aſſutum apparuiſſe: triduo poſtquam captus eſt ſuperuixiſſe: regi oblatum eius iuſſu à pictore delineatum, inde multos apographa in diuerſas orbis partes, ad ſuum quenq; amicum miſiſſe. Eandem picturam Hector Mythobius quoq;, iuuenis eruditus, nobiliſsimi medici Burchardi filius, cum ſuperiore anno hac iter in Italiā faceret, mihí attulit: qua cum præter cætera, hæc etiam annotabantur: Monſtrum hoc reti eodem cum harengis piſcibus captum, & regi oblatum, à rege ad ducem Meccelburgi miſſum: inde picturam eius ad Senatum Luneburgenſem peruenisſe. Bellonius addit: Tres tantùm dies uixiſſe aiunt, ac nullam uocē edidiſſe, præterquam ſuſpiria quædam, ſummum mœrorem ac luctum referentia. Huíe ſimile monſtrum in Gallico etiam Oceano prope Burdegalas noſtro ſeculo captum, Gallus quidam mihi retulit.

Monachus maris.

¶ Monachum maris (inquit Albertus) quídam dicunt piſcem in marí Britannico aliquoties uiſum. Is in craneo habet pellem albam, & circa eam eſt niger circulus, ſicut pílí monachi recenter raſi. Sed os & mandibulas habet ſicut piſcis. Hoc animal blanditur ſuper mare euntibus, donec illiciat, & in profundum demergat, & ſaturetur de carnibus eorum.

Episcopus mar.

Neq; hoc quoq; prætermittendum, quòd in Batauinis annalibus de piſce Epiſcopo ſcriptum eſt, quem prope Poloniam anno 1531. captū fuiſſe Cornelius Amſterodamus Gilberto Phyſico Romæ ſcripſit, ac Regi Poloniae oblatum: cuius corporis magnitudo, facies ac cultus talis erat omnino, qualem uídemus Epiſcopí cuiuſdam Romani, ſua mitra, ſuiſq; reliquis ornamentis induti figuram, Bellonius.

Digitized by Google

MONSTRVM MARINVM, EX TABVLA QVADAM impressa in Germania olim.

Monstrum hoc marinū uisum est Romæ in Ripa maiori, tertio die Nouēbris, anni Salutis millesimi quingentesimi uicesimi tertij: magnitudine pueri quinquēnis, ea omnino specie qualis hic exprimitur. Eodē anno, Septembris die XVIII. quanuis sereno, nimbus ingens Neapoli tanto impetu & abundantia cecidit, ut damni inde illati ratio inirí non potuerit, &c.

HORCYNVS, alij Orcynus scribūt sine aspiratione. Vide in Thynno.

DE HYAENA.

HYAENA, quadrupedis & piscis nomen est, Hesychius & Varinus. Χάρσον μὲν ὑπερέχουσαι ὕαιναι, Γαλαὶ δ' ὑπὲρ ῥόθιος κρυεροῖσιν, Oppianus libro 5. Halieutic. terrestres feras cum marinis cōparans. Idem libro primo cete enumerans, ἐπτάκοιλον ἄγχιθ' ὑαίνης nominat, cum lamia, maltha, arietibus & canibus. Vnde maximum quidem, uoracem & crudelem hunc piscem in mari esse apparet: sí ne uerò propriè cetus, dubium est: cùm alios etiam pisces magnos, quí cete propriè dicta non sunt, ibidem adnumeret poëta. Hyænam piscem nominat Dionysius in Opsartytico. item Numenius in Halieutico, Καυλιορίδια πυραυέουσαν, ὑαινάν τε, τρίγλην τε. Athenæus dubitare uidetur, utrum tria hæc nomina ὕαινα, ἥς, & κάπρος, trium, uel duorū uel unius piscis nomina sint. Ego hyænam aliquando eundem cum glanide piscem esse conieci. quoniam quadrupes etiam hyæna (ut apud Aristotelem legitur,) alio nomine glanus, γλάνος, appellatur: ut pluribus scripsi in Hyæna quadrupede A. Bellonius, quí glanidem & silurum piscem unum existimauit, hyænæ etiam nomen ei adtribuit. Γαυλιόδες τε βόγλωσσοί τε, καὶ κίβακος, Epicharmus in Nuptijs Hebes. Syæ- nam (Hyænam puto dicere uoluit) piscem Græci recentiores chœrillam interpretantur, hoc est porculum, Hermolaus in Plinium. Hyænam piscem nonnullí centrinam esse putant, Hermolaus. Quærendum an Rondeletij aper marinus, hyœnæ, uel porci, uel capriscí (quo cum plurima habet cōmunia) species fortè sit. In Septentrionali ad Scandinauiā Oceano, cetus quidam comparuit anno domini 1537. effigie porci, quem suprà inter Cete hyænam cetaceā nominauit.

Hyæna cetacea G

Fel hyænæ adhibetur ad oculorum cicatrices, suffusiones, & alias hebetudines, apud Aëtium 7. III. sed hyænæ quadrupedis, non piscis, acceperim: ex qua alia quoq; multa remedia in Quadrupedum historia indicauimus.

H.c. Sí piscis hyænæ nuncupati (eodem quo terrestris nomine) pinnam dextram ad hominē somno consopitum admoueas, sanè quàm eum ipsum perturbabis. Etenim formidolosa secundum quietem species & simulacra uidebit, acerbaq; insomnia perpetietur, Aelianus de animalibus 15. 26. ¶ In hyetio (*hyenio*) lapide sculpe aquilam dilaniantem piscem hymon (*hyenam*) & sub lapide mitte radiculam hypericí herbæ, & extremitatem pennæ alarū aquilæ uel accipitris, & claudens habebis magnum phylacterium ad omnes affectus matricis, &c. Kiranides 1, 20.

DE HYCCA ET HYSCA.

HYCCES masculino genere, Ὕκκης, ut Anchises, uel Hycca fœminino, Ὕκκη ut φώκη, piscis nomen est, ut ex diuersis ab Athenæo prolatis authorum locis iam apparebit. Nam quod apud Hesychium & Varinum ὕκος legitur, ut λόγος, non probo, interpretantur autem erythrinum piscem. Zenodotus Cyrenæos ait τὸν ὕκκλιν uocare erythrinum. Hermippus uerò Smyrnæus in ijs quæ de Hipponacte scripsit, hyccam (ὕκκλιν) pro iuride accipit: & captu difficilem esse ait, (ἔστι δὲ αὐτῶν δυσθήρατον:) unde Philetas etiam dixerit: οὐδ' ὕκκη ἰχθῦς ἕρκεσι θηρεύεται. Ἡ ὕκκυν (fortè ὕκυν propter uersum) ἣν ἵππον, ἣν ὦν κίλλιν καλέουσιν, Antiphanes Colophonius. Ὕκκλιν Callimachus in Epigrammate sacrum piscem nominat, Θεὸς δ' ἐς αἰ ἱερὸς ὕκκης. ¶ Ἡ κατάκρου, ἣν ὕκκας ἀγκλώσιας, ἣ ὧδι φάσγρου Ῥεγρες ἀλωόμενον, Numenius. Timæus historia 13. scribens de Hyccaris oppidulo Siciliæ, sic nominatum id ait, ὅτι τὸ οὖν πρῶτος τῶν αὐθρώπων ἐλθόντας ὧδι τὸν πόπον, ἰχθῦς νύμφην οὐ καλουμένης ὕκκας, καὶ τότος ἰγκύους, ἀλ' ὡς οἰωνισαμένους ὕκκαρον ὀνομάσαι τὸ χωρίον,

Hysca. Athenæus. Sunt qui hyscam siue hyccam, hoc est porculum, pro sturione capiant, Hermolaus. sed illi solam uocabuli affinitatem, argumentum suæ sententiæ habent: nec merentur audiri, cum hyccam sturionem faciunt. nam alius piscis hysca est, quem sturionem esse non negauerim. Id uerò nomen haud scio an apud alium autorem, quàm Symeonem Sethi in libro de alimentis, reperiatur.

Digitized by Google

riatur. Hysca, ὕσκη (inquit Symeon,) piscis qui cõmuniter ὗς nominatur (Porculum interpretatur Gyraldus) succum phlegmaticum & prauum generat; quanquam multi suauiter eo uescantur, tanquam cognationẽ quandam cum nostra natura habeat; ac simile uel potiùs analogum in piscium genere nutrimentum ex eo, ut inter quadrupedes ex porcis, homini accedat. unde & nomen hysca factum uidetur ab hys quod porcũ significat. Condiri debet hic piscis condimentis calidissimis, & uinum superbibendum est tenuissimum uetustissimumq́, Hæc ille. Itali etiam sturiones paruos, porcellas appellant. ¶ Gyllisci pisces quidam sunt Hesychio, apparet autem diminutiuum hoc esse à gylio, id est porco.

HYGROPHOENIX. uide Phoenix.

HYDRECHOES, ὑδρηχόος, pisces, Hesychius & Varinus. Videtur autem hoc piscium omnium epitheton esse, uel per antonomasiam pro piscibus poni posse.

DE HYDRO, ID EST SERPENTE PALVSTRI AVT FLVVIATILI, RONDELETIVS.

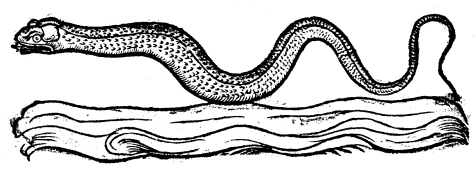

SERPENTES ut in terra, ita in mari, lacubus, paludibus, fluuijs nascuntur & uiuunt. De marinis aliàs. nunc de palustribus, siue fluuiatilibus, dicendum.

Serpens aquatilis, ὕδρος ab Aristotele nominatur. Gaza Natricem conuertit, similiter & apud Dioscoridem Ruellius. A

Lib. 1. de hist. cap. 1.

Eum Vergilius libro III. Georg. sic depinxit. B C

Est etiam ille malus Calabris in saltibus anguis,
Squammea conuoluens sublato pectore terga,
Atq; notis longam maculosus grandibus aluum:
Qui dum amnes ulli rumpuntur fontibus, & dum
Vere madent udo terræ ac pluuialibus austris,
Stagna colit, ripisq́ habitans hic piscibus atram
Improbus ingluuiem, ranisq́ loquacibus explet.

Vocatur & Chersydrus χέρσος ὑδρος, quoniam in aqua & in terra degit. In huius appellatione Plinio non conuenit cum Aristotele. Nam ἔνυδρις Aristoteli (lib. 1. de hist. cap. 1.) est Lutris, Plinio uerò (lib. 32. cap. 7.) serpẽs aquatilis, sic enim scribit: Enhydris uocatur à Græcis Coluber in aquis uiuens. Et alibi: Item Enhydris. Est autem serpens masculus & albus. Eundem his duobus locis serpentem intelligi declarant uires, quas similes omnino utriq; tribuit, ijs ferè uerbis, Enhydris, inquit, uocatur à Græcis Coluber in aquis uiuens. Huius quatuor dentium superioribus in dolore superiorum gingiuas scarificant: inferiorum, inferioribus. Et: Item Enhydridis. Est autẽ serpens masculus & albus. Huius maximo dente dentes dolentes circumscarificant. Atin superiorum dolore, duos superiores adalligant: ediuersò, inferiores. A Enhydris Aristoteli quadrupes, Plinio serpens.

Serpens fluuiatilis in longum ualde accrescit, colore uario est: nam uiridi, flauo, albo, cinereo notatur, qua uarietate à terrestribus differt. ¶ B

In Lado nostro capiuntur Serpentes cum anguillis mutuo complexu colligatæ, qua de causa multi ab Anguillis abstinent. C

COROLLARIVM, DE HYDRO, CHERSYDRO, NATRICE, HYDRA.

Quoniam Rondeletio in Aquatilium historia de Serpentibus etiam aquatilibus scribere uisum est, addam & ipse hoc in loco quæ inter nostra de serpẽtibus Collectanea reperi: plura fortassis aut certiora quædam in libro de serpentibus traditurus: præsertim si Bellonij (qui multas exteras regiones adiuit, in quibus cõplures à ueteribus memorati serpentes inueniuntur) de eisdem Obseruationes ædantur: nam apud nos quidem dei gratia paucæ serpentium species, quas nosse hactenus potuerim, deprehenduntur. ¶ Serpentium alij terrestres sunt, alij aquatiles, quanquam

Digitized by Google

maxima pars sit terrestris, exigua uerò aquatilis, scilicet fluminum incola. Sunt etiam maris indigenæ serpentes terrestribus similes, Aristoteles.

A

Hydrus. ¶ Ὕδρος, ὄφεως εἶδος, id est, Hydrus, genus est serpentis, Hesychius & Varinus. Accipitur quidē hydri nomen apud Græcos plerunq; pro certa specie, quæ in aquis dulcibus degit. uerùm Aelianus marinos etiã hydros dixit, quos alij (ut Arrianus in Periplo) simpliciter ὄφεις ἁλιτικοὺς, Indicum mare (inquit ille libro 16. cap. 8.) hydros gignit marinos. Lacus etiam (*nimirum Indiæ λίμνας, marinos lacus & salsos acceperim, non mediterraneos aut dulcis aquæ*) hydros maximos producunt. Solinus etiam capite 57. hydros marinos nominat. Quam Latini natricē, & Dioscorides hydrum uocat, Nicander Chersydrum appelare uidetur, hic in locis parum aquæ habētibus aut paludibus uersans, ranis infestissimus existit. Cum uerò palus iam Solis ardoribus exiccata est, tum in aridō uiuens, mortiferam plagam infligit, Gillius ex Nicandro. Canit autē Nicander similem esse Chersydrum aspidi. Scholiastes ἴσους interpretatur tum specie corpori similes, tum magnitudine pares: & hydrum ait primùm esse appellatum: postea etiam Chersydrum, quòd in utroq; elemento uiuat. Cum Sol aquas in quibus degebat, siccārit, Καὶ τότ' ὀγ' ἐν χέρσῳ πλείεα ψαφαρὸς πὼ ἔχους, Nicander. hoc est, tum uerò in terra manet squalidus & decolor: quasi in aqua pulchrior colore & nitidior sit. Chersydrus principio in aquosis degit locis (inquit Aëtius) unde & hydrus appellatur: posteà uerò siccos incolit locos, & compositum chersydri nomen inuenit. redditurq; seipso sæuior. Cæterùm similitudine est aspidis terrestris paruæ, præterquàm quòd ceruicem non ita latam habet, hoc enim insigne solum aspides præ his habent. Sophocles alibi hydram, alibi echidnam nominat serpentem qui læsit Philoctetē, quare inquirendū, an duo hæc unius serpentis nomina sint, Eustathius. mihi quidem proculdubio serpentes duo diuersi uidentur, echidnam uerò dixisse poëtam speciem pro specie, uel speciem pro genere accipiendo, ut sæpe fit à poëtis. hodie etiam uiperarum & natricum nomine tum uulgò, tum eruditi quidam abutuntur. Viperæ quæ aquas habitāt (*id est Colubri aquatiles*) parum aut nihil uenenī retinent, Cardanus. ¶ Enydris (meliùs Enhydris cum aspiratione) Plinio coluber est in aquis uiuens, lutrix à Theodoro dicta, Hermolaus in Plinium. Vide in Lutra quadrupede A. Miror ego cur nouum potiùs nomen Gaza cōminisci uoluerit, quàm prisco natricis uocabulo uti, quo Cicero, Columella, Lucanus & alij boni authores usi sunt. aquatilem autem esse serpentē etymologia indicat, à nando uel natando dictam. Natrix cum speciem anguis significat masculinum quoq; inuenitur, Priscianus libro 5. Et natrix uiolator aquæ, Lucanus libro 9. Et natrix inimicus aquis, Mantuanus in Alphonso. Cur deus omnia nostri causa cum faceret (sic enim uultis) tantam uim natricum uiperarūq; fecerit, Cic. 4. Acad. Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua Chersydros, Lucanus. ¶ Hydra, fœmina est hydri, Perottus. Hydram (Lernæam) se arbitrari Pausanias scribit, feram magnitudine hydros excedentem alios, Cælius. Sed de hydra illa ab Hercule confecta, paulò pòst seorsim agetur. Hydra, ὁ ἔχις, id est uipera, Hesychius: qui hydram, etiam hydrū interpretatur, & iuxta alios chersydrum. Aelianus etiam hydras (fœm. genere) in Corcyra procreari dixit, serpentes uel afflatu uenenosos, qui chelydri uel dryini uidentur. ¶ Ὑδραλὶς, serpens aquaticus, Hesychius. ¶ Καρφὶς, hydra, apud Cretenses, Idem & Varinus.

Hydra.

Ὑδραλὶς. Καρφὶς. Boa.

Boa serpens est aquatilis, quam Græci hydron uocant, à qua icti obturgescunt, Festus. Nota est in Punicis bellis ad flumen Bagradam à Regulo imperatore ballistis tormentisq;, ut opidum aliquod, expugnata serpens cxx. pedum longitudinis, Pellis eius maxillæq; usq; ad bellū Numantinum durauēre Romæ in templo.

Faciunt his fidem in Italia appellatæ boæ: in tantam magnitudinem exeuntes, ut diuo Claudio principe, occisæ in Vaticano solidus in aluo spectatus sit infans. Aluntur primo bubuli lactis succo, unde nomen traxere, Plinius. Solinus capite octauo, boam à chersydro diserte separat. Calabria (inquit) chersydris frequentissima est: & boam gignit, quem anguem ad immensam molem ferunt coalescere. Captat prima greges bubulos: & si quæ plurimo lacte rigua bos est, eius se uberibus innectit: suctuq; continuo saginata, longo seculo ita funebri satietate ultimo exuberat, ut obsistere magnitudini eius nulla uis queat. postremò depopulatis animantibus, regiones quas obsederit ad uastitatem cogit, &c. ut Plinius. Turpi boa flexilis aluo, Mantuanus. Boa uel Boua (utroq; enim modo dicitur) serpentis genus est, Perottus. Albertus boæ morsum uenenatum & malignum esse scribit, sicut & aliorum draconum: in quo sibi non constat, nisi librariorum lapsus est. paulò antè enim boam de genere draconum tertij ordinis esse dixerat. Venenum autem tertij ordinis statuit, quod minimum sit, & non curandum. Ge. Agricola boam Germanicè **Vnke** interpretatur. Boæ (inquit idem) ex natricum sunt genere. aluntur primò (Plinio authore) bubuli lactis suctu. sunt enim nihil aliud quàm domesticæ atq; uernaculæ natrices. ¶ In regno Senegæ miræ magnitudinis absq; pedibus & alis inueniuntur, quales boas esse diximus, Cardanus. ¶ Boa appellatur morbus papularum, quum rubent corpora: sambuci ramo uerberatur. Opinor (inquit quidam) morbum esse hactenus incognitum, qui uulgò rubello dicitur. Crurum quoq; tumor uiæ labore collectus, boa appellatur, Festus. Boua siue Boa morbi genus est, cum corpora papularum multitudine rubent, ad similitudinem eorum qui boa serpente icti obturgescunt. Ignorauit hoc Festus Pompeius, qui boam scripsit esse crurum tumorē uiæ labore colle-

Vnke.

collectum, Perottus: qui papularum, quibus corpus exasperatur & rubet, genera duo describit: & à Græcis hydracia nominari scribit, ab hydro (ut quidam existiment) cuius ictus huiusmodi papulas excitet cum tumore. Ebuli folia contrita, & ueteri uino imposita, boam sanant, id est rubentes papulas. Est & Boa meretricis nomen apud Athenæum libro 13. *Βόα*. Munsterus in trilingui Lexico Zepha nomen Hebraicum, צפע, hydrum interpretatur: in dictionario autem Hebraicolatino aspidem, aut regulum: nocentiorem esse addens quàm sit nachasch, id est serpens simpliciter dictus.

Barbara aut corrupta è Græco nomina apud Auicennæ interpretem, item Arnoldum, & Albertum leguntur hæc: Handrius, Andrius, Audrius, Abides. Tyrus animal aquaticũ est, uocatum trihane, Albertus. Echidrus, serpens in aqua degens, Syluaticus. Aspisticon, id est serpens qui degit in aqua propter uehementiam siccitatis suæ, Idem.

Hydrum, Chersydrum & Natricem Ge. Agricola Germanicè interpretatẽ **Natter**. alij **Wasserna-ter/ Wasserschlang**. Eliota Anglus chelydrum a *sea snayle* Poloni hydrum uuodny uuaż, id est aquatilem serpentem. Albertus Naderum serpentẽ nominat, quasi Latinam uocem, quæ à Germanica deflexa est. Angli **Nader** proferunt, nostri **Nater**. apud Vincentium monachum Belluac. Padera nomen corruptum est, ut & Pader, & Panthera, pro Nadera. Videtur autem Germanicum nomen à Latino, quod est natrix, factum.

Quænam sit serpens à Germanis propriè **Nater** dicta, nisi chersydrus fuerit, ignoro. De **Nater.** ea quæ apud Vincentium Belluacensem, & innominatum de naturis rerum scriptorem reperi, huc adscribam. Nadera est serpens in Germania, crassamento brachij, colore uentris aureo, dorso uirenti. Huius flatus adeò noxius esse dicitur, ut si uirgam recẽter cæsam ori eius adhibeas, in cortice uirgæ uesicæ felleæ excitentur. Quin & fulgentem gladium ori eius admotum, linguâ ueneno inficit: quod usq; ad summum gladij delatum, tetro cœruleoq; colore ipsum tingit, ac si flamma uiolenta corriperetur. Hominem si in pede momorderit, momento uenenũ per corpus omne spargitur. Vim enim habet igneam, quare semper superiora petit: & cum ad cor peruenerit, cadit ac moritur homo. Remedium inuentum est, ut morsus pedibus suspendatur, capite demisso, ita uenenum ascendere non potest. Locus infectus excinditur, & medicamẽtis sanatur æger. Hæc illi. Naderam serpentem (inquit Albertus) aiunt esse ordinis secundi (hoc est ueneni interficientis, licet non intra paucas horas.) Inuenitur in Germania, duorum & ampliùs cubitorum longitudine, & crassitie brachij humani sub cubito. Venter eius declinat ad cinereitatẽ (sic loquitur) auream, & dorsum uiret aliquantulùm. Venenum eius serpit ex loco morsus in totum corpus, nisi citiùs excidatur. dicitur etiam inficere uirgas & gladios contactu linguæ, ita ut colorem eorũ immutet. Si nadera in uentre fuerit, urinam propriam cum sudore equi in balneo propinato, Ex Germanico libro manuscripto.

Tiberius sagacissimus senex C. Caligulæ ingenium ita perspexerat, ut aliquoties prædicaret, **Natrix.** exitio suo omniumq; Caium uiuere: & se natricẽ (serpentis id genus) pop. Romano, Phaëthontem orbi terrarum educare, Suetonius. Natrix uocatur herba, cuius radix euulsa uirus hirci redolet, Plinius. Natrix pro serpente: Lucilius lib. 2. Si natibus natricem (*penultima breui, si prorè legitur. scuticam fortè aut uirgam intelligit, quæ serpentis instar curuetur & mordeat*) impresit crassam & capitatam. Quòd si pro fœmina nandi perita accipiatur, notum est produci, Despauterius.

Vnck à Saxonibus & alibi uocari audio serpentem magnum, ij. cubitos longũ, percrassum, uiridem, collo uarium, innoxium ferè. Eundem quoq; aut alium ei similem, alio nomine **Hußunck**, id est serpentem domesticum nominant, (nostri **Hußschlang** proferunt) in huius capite utrinq; aliquid eminere aiunt ceu murium auriculas: non esse nocentem, & circa domos uersari: oberrare noctu potiùs, parci eis à plerisq;, sæpe magna caudæ parte abscissa diu eos superuiuere. Hic forsitan Myagrus ueterum fuerit: quem cum alijs serpentibus plerunq; innoxijs Nicander in Theriacis numerat, & *πολυσφίκες* (multis coronis & lineis insignes, Schol.) cognominat. Scholiastes *μυόθηρες*, id est murium uenatores esse scribit, & alio nomine *ῥοφίκες* dici, ego *ὀροφίκες* scribendum asseruerim, id est domesticos. Nam *ὀροφίκες ὄφεις* apud Pollucẽ legitur. Mures ac serpentes *ὀροφίκες* dicuntur, qui circa *ὀροφὰς* (hoc est ædium tecta) uersantur, easq; erodunt, Varinus ex Scholijs in Vespas Aristophanis. Mures quidem ab hoc genere serpentum captari uerisimile est, cum circa domos degat, ubi uictus alius non facilè suppetit. Spathiurus quoq; serpens Aëtio, similiter ut Pareas innoxius, (non enim interimunt morsu, sed inflammationem tantũ inducũt,) mures comedit. ex crasso in caudã abit tenuẽ, latũ caput habet. In locis iuxta Chalcidem præcipuè inuenitur. Dictus fortè quòd ex corpore crassiore & latiore spathæ instar in *ὀρὰν*, id est caudam, tenuem desinat. Nomen **Vnck** ab Italico ancca factũ uideri potest. Vide infrà in Angue: unde & **Schlang** fortassis, cõsonantibus aliquot præpositis. Idem scilicet fuerit coluber Virgilij Georg. 3. Aut tecto assuetus coluber succedere & umbræ, sed de colubro plura dicã inferius. ¶ Plura occurrunt de serpente domestico nostro nigricante, partim exauditu hæc dum conderem, partim ex inspectione aliàs mihi animaduersa. Circa Lucarnum & Verbanum lacum, ideo non occiditur in uinetis, quoniam infestus est muribus, quin & muscis eum insidiari audio, unde non myagros modò à muribus, sed à muscis etiam *μυίαγρος* uocari poterit. Aliqui in

Myagrus.

Oropbias.

Spathiurus.

Digitized by Google

Italia ſerpentẽ nigrum appellant, ut Matthiolus Senenſis, uulgò Serpe nero: alij ab eodem colore, Carbon uel Carbonazzo. Circa Verbanum Amiroldo uel Baron, (ſed Baronis nomen Pareæ potiùs conuenit, de quo infrà.) Luſitani Cabra, ſiue à carbone, ſiue à colubra per metathe ſin facto nomine. ſed aliud id genus eſſe puto. morſu enim occidere aiũt. Galli Anguille de haye, id eſt anguillã ſcpium. Homines ferè non lædit, nec imperit morſu: ſed cauda uerberat, ut qui percutitur ab eo uideatur ſibi ſe baculo percuti. Requirit à Matthiolo ad remedia morbi Gallici. Capite & cauda amputatis, (Inteſtina quoq; uiſcera, pingue & fel auferuntur,) corpus reliquũ ad remedia quædam editur. Aluntur à nonnullis furfure in ampullis uitreis. Circa domos & ſterquilinia uerſantur, caloris nimirum gratia, & in iiſdem aliquando pariunt. Vaccas aliquando fugunt cauda cruribus earum circumplicata. Ante annos aliquot ex pago Horgen ad lacum noſtrum ſito, Maio menſe ſerpentem hunc ad me delatũ his uerbis deſcripſi. Caput ei latum eſt, compreſſum & reſimum. Color in ſyncipite cinereus, obſcurior quàm alibi: dorſo toto cinereus color obſcurus. Maculæ utrinq; ad latera nigræ, oblongæ, paribus interuallis, maximas autem & latiſsimas ſplendentes maculas nigras utrinq; in collo gerit. Latera capitis poſt oculos ceu galli quidam eminent, ut de aſpidibus ſcribit Nicander. Poſt medium corporis ante principium caudæ, ſquamæ magis diſtant: ſic ut appareat inter ſingulas cutis nigricans: alibi uerò admodum conferctæ ſunt. Lingua nigra, bifida. Longitudo totius pedes hominis mediocris tres cum dimidio. Collum anguſtius, uenter percraſſus. Laterũ ſquamæ parte ima & latiores ſunt, & paululum candicant. Venter ſquamas habet tranſuerſas, ita ut ſemicirculis ſquamoſis compactus uideatur. Illiorum quidam in extremo maculas nigras refulgentes habent, quæ per interualla ordine inter oblongiores laterum maculas (de quibus iam dixi) conſpiciuntur. Sunt autem iſti ſemicirculi uarij. in ſupino capite paruæ & multæ ſquamæ albæ. deinde in collo ſemicirculi albi, cum paucis maculis nigris. hinc dorſum uerſus plus eis nigri, minus albi ineſt: paulatim ampliante ſe nigredine, hoc eſt plus ſpacij obtinente, decreſcente autem albedine. Eſt autem iſta uentris nigredo, præſertim quæ longius à capite diſceſſit, obtuſior, nec ita ſplendet ut in maculis quas prædiximus. Cauda longa digitos viij. paulatim attenuatur. initium eius ſupina parte maximè conſpicuum eſt, ubi deſinunt ſemicirculi, & excrementi foramen patet, deinceps autẽ inferior eius pars, binis ad exitum uſq; ſquamis conſtat, ſuperior pluribus & minoribus. Dentes habet multos, paruos, ſerratos, duplici ordine.

In Thermis noſtris ad Limagum fluuium ſitis angues aliquando reperiuntur, in ipſis balneorum alueis, à quibus tamẽ neminem hactenus læſum audiui. Ego catulos tantùm binos uidi, initio Maij, dodrante paulò longiores, colore fuſco uel cinereo obſcuro. Vnius cauda paulatim ſe attenuabat, alterius uerò uentrem uerſus incraſſabatur citiùs, quæ ſortè fœmina erat. Venter albus maculis nigris diſtinguebatur, ut in aliis ferè ſerpentibus. Oculi adhuc pulchri & integri erant, (quanuis ante biduũ occiſi eſſent,) paruí: pars media albicans, ambientibus circulis duobus pallidis, ſiue ex luteo albicantibus. Caput longiuſculum, non latum. Redemptores balneorum qui cauere uolunt ne alueos ſubeant, laminas ferreas crebris pertuſas foraminibus emiſſarijs addunt: per hæc enim caloris deſiderio irrepere ſolent. Satis magnos fieri audio. Vnum ex his pictũ cum apud me uideret Bellonius, hydrum eſſe dicebat. Similis quidem & Rondeletij pictura eſt, ſed in noſtra non adeò in exilem & longam tenuitatẽ cauda deſinit, & ceruix minus craſſa eſt: niſi per ætatem forſan increſcat. Solent enim capita in minori ætate proportione maiuſcula eſſe.

Natrix torquata.

Aliud ſerpentis genus apud nos reperitur, (cuius effigiem hîc exhibemus,) quod ſimiliter in aquis aliquando reperiri audio, & apparere interdum per lacum à felibus denominatum noſtris, uelocí natatione traijcere. Colore ferè cinereo ſunt, & ad magnam longitudinẽ perueniunt, craſſitiem uerò minorem quàm nigri noſtræ regionis ſerpentes. Nota eorum inſignis in collo maculæ candicantes è pallido, torquis inſtar, non tamen abſoluentis circulum. Inter utraſq; maculas in

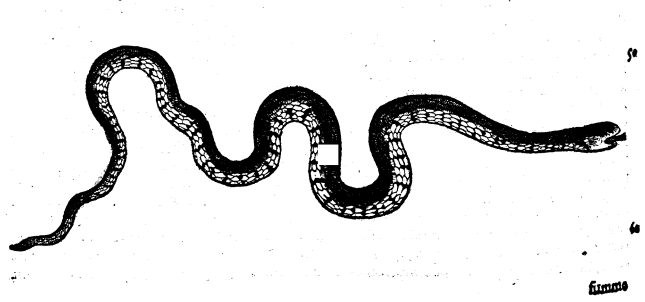

ſummo

Digitized by Google

ſummo ceruicis anguſtum eſt interſtitium, duarum fortè ſquamularum, ubi maculæ utrinq; tanquam trianguli forma in acutum deſinunt. Dentes omnino exigui, & mihi ferè inuiſibiles, ore in duas partes diſſecto, & ſupino inſpecto, apparebant: ſunt enim interiùs, hamati retrorſum. Maculæ nigræ ſplendidæ utrinq; ſingulæ poſt torquē ſunt. Vidi huius generis unū, Septembris decimo mihi allatū, tres dodrātes cum quatuor digitis longū, aliàs etiā maiorē: uenter albus eſt, præſertim ſuperiori parte, (quam pectus dixeris, oblongum, album,) interſtiùs nigricat. Maculæ latera uerſus nigræ ſunt. Dorſi color fuſcus uel cinereus eſt. Caput ſimum, depreſſum. Has narrices torquatas aliqui noſtratium Natern, alij Heckenatern, id eſt natrices uenenū inſtigentes uocant inferiores Germani, præſertim Flandri, Schnacken. Iidem uaccarum ubera (ut ueteres de bois ſcribunt) ab his ſerpentibus ſugi aiunt, & poſtridie ſequi ſanguinem. Eoſdem aliquando in dormientium ora irrepere ferunt: & homines illos, quos ſubierint, ſuauiter canere. Elici autē ſerpentes, ſi ſupra lactis feruidi uaporem hiantes ſe contineant. Non morſu tantùm, ſed aſtrictionē etiam partium quas inuaſerint, nocere audio: degere fermè in pratis & locis umbroſis: interdum in aquis uel has ipſas, uel ſimillimas. uocem ædere ſatis ſonoram, ſimilem rubetarum quarundam uoci, ſed magis continuam & ſuauiorem. Ego huius generis ſerpentem torquatam, unam aliquando uiuam habui, prope finem Iunij menſis: quæ poſtridie quàm mihi allata eſt, ova quatuordecim peperit. Erat is annus admodum pluuioſus: quamobrem plurimos huiuſmodi ſerpentes apparere aiebant. ¶ Hydros Chriſtophorus Encelius interpretatur Vnſere grawen waſſerſchlangen: id eſt, aquaticos ſerpētes noſtros (Germanicos) coloris fuſci. Angli Watter ader nominant: Itali Maraſſo de aqua.

Acontias.

Acontias, ut aiunt, idem eſt cherſydro ſerpens: qui (*primùm in aqua, deinde*) multo tempore in ſicco degit, & omni animantium generi inſidias molitur. Huius cautio in faciendis inſidijs eiuſmodi eſt, ut ſecundum uias publicas abditè lateat, perſæpe etiam correpens in arborem aſcendat: ibiq; ſeſe contortè concludens, & in orbem coarctans, caputq; in ſpiram occultans, ut prætereuntes tacitus ex occulto perſpexerit, in id ipſum quod præterit, ſiue fuerit beſtia, ſiue homo, ſe iaculetur. Nam ualet ſaltu, ut uiginti cubitorū ſpatium tranſilire queat, protinusq; ad ea quæ ſaltu appetit, inhæreſcat, Aelianus 8. 13. de animalibus. Quanquam autem nullus aliorum authorum, quod ſciam, acontian eundem cherſydro faciat, & ſerpentes diuerſos eſſe ipſe etiam ſentiam, quoniam tamen pauca de ijs ueteres prodiderunt, omnia huc adſcribam: eo maximè cōſilio, ut docti in externis regionibus uiri, ſi qui hæc legere meq; propter ſtudium meum amare dignabuntur, de pluribus quæ in hoc de hydro eapíte ſcripſi, (propter aliquam ad hydrum uel nominis uel rei cognationem,) maturè me admonendi docendiq; occaſionem habeant, ut Serpentium quoq; hiſtoriam olim, ſi deus fauerit, pleniorem conſcribere mihi liceat. ¶ Acontias Ammianus Marcellinus inter Aegypti ſerpentes numerat. Nicandro ἀκοντίαι innoxij ſunt ſerpentes, *οἱ νῦν τὰ ἀκόντια διαπτόμενοντες*, ut Scholiaſtes annotat: qui tamen & alia quædam animalia eodem nomine dicta ait, *ὅτε τὸ ὁρμᾶν ὅλον τὰ ἀκόντια*: quaſi inſinuet, acontias ſerpentes, alios curſu celerrimos eſſe, eosq; innoxios: alios uerò non curſu, ſed eiaculandi ſe impetu. Nos inter inſecta nouimus cantharides quaſdam paruas, colore fuſco, in hortis, quæ ſeipſas cum crepitu quodam eiaculantur, tactæ præſertim & in timore. Acontiæ ſerpentes, qui & ἀκοντιδοὶ à quibuſdam dicunt, Heſychius. Κάνναβος, auis quædam, aut coturnix: & genus ſerpentis, Heſychius & Varinus. Videtur autem ἄκοντος cum ſerpentem ſignificat ſic nominari quaſi ἀκόντιλος: quo modo ſcriptum nomen magis probārim quàm illud apud Heſychium ἀκοντιδος. ¶ Serpens eſt quæ Græcis Acontia (*inquit Matthiolus Senen. ſed melius Acontias gen. maſc. effertur, prima declinatione*) appellatur, quòd iaculi uel ſagittæ modo in hominem proſiliat, de hac cum nihil à Dioſcoride proditū ſit, ſciamq; eam in Italia reperiri, non alienū duxi de eius hiſtoria ac ueneni curatione, ea hoc loco cōmemorare, quæ ex probatis authoribus excerpſi. Hanc itaq; deſcribens Galenus, libro de Theriaca ad Piſonem, inquit: Acontias ſerpens, ubi ſe multùm extenderit, (*modum quo ſe eiaculatur, indicat. Aelianus etiam libro 6. cap. 18. de animalib. cùm ſerpentium gulam anguſtam & oblongam eſſe dixiſſet, ideoq; ipſas cum cibū ingeſtum deſcendere uolunt, celſas & erectas ſe conſtituere, extrema cauda nitentes, ut in aluū prochiuior delabatur cibus: mox etiam iaculos ſerpentes memorat, qui iaculorum inſtar ſemetipſos iaculentur, tanquam hi quoq; eodem modo, corpore ſcilicet extenſo erectoq;, id faciant,*) ceu iaculum quoddam corporibus inſiliens ſic perimit. Hęc, ut Aëtius ſcriptis tradidit, ſerpens eſt duorum cubitorum magnitudine, figura autem craſſa in tenuem abeunte, colore uiridi (*Græcè puto χλωρὸν legi, quod nomē non ſolum uiridem, ſed etiam luteum colorem ſignificat, milij quidem color, non uiridis, ſed luteus eſt. Et rectè Syluaticus: Miliares (inquit) ſerpentes ſunt, quorum color propter citrinitatem, eſt quaſi color milij*) præſertim iuxta uentrem, ut milium colore referat, unde & cenchrias, hoc eſt miliaris appellatur, (*noſter Aëtij codex lib. 13. cap. 27. cenchrites habet in titulo, cenchrias in contextu.*) Aiunt hanc fortiorem fieri cum milium floret. Porrò ubi ſe ad lædendum parat, extendit ſeipſam, ac ueluti iaculum uibratum corporibus inuolat, atq; hoc modo uerberat, (*mordet*). Ad huius morſum omnia quæ de uipera dicta ſunt ſequuntur accidentia, atq; etiam grauiora, adeò ut etiam putrefactiones & carnium defluxus conſequantur, ac grauior item mors ſuccedat. Cæterùm remedia ſimiliter eadem quæ ad uiperæ morſum his conducunt.

Aëtius.

Eſt qui referat inter recentiores non obſcurus author, quòd cùm paſtor quidam miſellus, ſub cuiuſdam arboris umbra æſtate

Hiſtoria.

Digitized by Google

media quietem ſomnumq́ caperet, cuius ſocij non procul oues paſcebant, ab acontia, quæ in arborem aſcẽderat, ita percuſſus fuerit in ſiniſtram mamillam, ut illico perierit. At ſocij audito percuſſionis ſonitu, uiſo ſerpente, quem nouerãt, ſuper defuncti pectus, relicto grege in propinquũ rus, pauore territi, aufugerunt. Reperitur hoc ſæuiſſimi ſerpentis genus, ut quidam mihi retulerunt, in quibuſdam Calabriæ & Siciliæ locis, ubi ipſum incolæ à ſagitta ſaëttone uernaculo nomine appellant, Hucuſq́ Matthiolus. ¶ Serpens qui in Lemno Sagittari uocãt (inquit Bellonius) is eſt quem ueteres (Latini) Iaculum dixerunt. Sed Lemnij non cõueniunt cum Andrijs & Parijs in huius ſerpentis nomenclatura. Verus quidem Iaculus maculis nigris dorſum diſtinguentibus pingitur, quæ oculum planè referunt, quales in Torpedine oculata etiam notæ conſpiciuntur, Bellonius in Singularib. lib. 1. cap. 31. Et rurſus lib. 2. cap. 14 (ubi iconem etiam huius ſerpentis ponit) Iaculum in Rhodo ſe uidiſſe ſcribit, maculis exiguis (non maioribus lente, nigris rotundis, oculi inſtar circulo ſingulas ambiente candido,) quales in parua torpedine apparent, diſtinctũ. A Græcis (inquit) hodie Saëtta, id eſt Sagitta uocatur: à Turcis Ochilanne, à ueteribus (Græcis) Acontias. Longus eſt tres palmos, non craſſior paruo digito. color eſt cinereus, & ad lacteis colorem accedit, ſub uentre omnino albus: ſquamis per dorſum, laminis per uentrem ſimiliter ut in reliquo ſerpentium genere digeſtis. Collum ſupernè nigricat, lineis duabus albis diſtinctum, quæ cum à capite incipiant, per totũ dorſum ad caudam uſq́ extenduntur. ¶ Iaculum ex arborum ramis uibrari: nec pedibus (*id eſt ne pedes noſtros è terra inuadant*) pauendas tantùm ſerpentes, ſed & miſſili uolare tormento, uulgatum eſt, Plinius. Et natrix uiolator aquæ, iaculiq́ uolucres, Lucanus. ¶ Iaculum dicunt Plinius & Iorach eſſe ſerpentem alatum (*non hoc Plinius dicit, ſed dum ſe uibrat & iaculatur uolare uideri: unde & Lucanus iaculos uolucres cognominat*) in arboribus latere, & inficere fructus arborũ (*ex idoneis ſcriptoribus nemo hoc tradit*) ita ut omne animal, quod inde guſtauerit, moriatur. Addit Iorach hunc ſerpentem eſſe duorum generum: unum morſu ſine ſenſu doloris interimere: alium uerò, dolore diuturno fatigare, & demum conſequi mortem. Vtroſque eſſe ordinis primi, Albertus. Idem: Altynatyti (inquit) ſerpentes dicuntur, ſicut & Caſezati (aliàs Cafezaci, in c. litera iib. 25. de animalib. ubi hæc duo nomina nõ omnino eiſdẽ ſerpentibus, ſed duabus unius generis ſpeciebus attribuit) parui, breues, & minuti: ſed perquàm aſtuti, callidi & maligni: qui quandoq́ occultant ſe inter folia ſub arboribus, ut inſiciant ſe tranſeuntibus ſub arboribus, & interficiant eos, ut ſcribit Auicenna: aut ſi hoc non poſſunt, procedunt ex antris & inſiliunt in tranſeuntes. Colore ad rubedinem declinant. Morſum eorum conſequitur dolor uehemens: qui à loco morſus ſerpit in totum corpus: & qui morſus eſt, moritur: quamobrem ſunt ordinis primi. Acoran (corruptum pro Acontias) iaculus ſerpens, Syluaticus. ¶ Acontiam Germanis ignotum Ge. Agricola putauit. Ego quanquam ſerpentem ipſum hoc nomine à ueteribus deſcriptũ non noui: hiſtoriam ſaltem ſiue eiuſdem, ſiue alterius ſerpentis ſimiliter ſe ubrantis, recitabo. quoniam & apud nos cõtigit, & hominem à ſerpente afflictum ego ipſe uidi. *Hiſtoria.* Riuus eſt ſatis magnus in agro Tigurino, Glatt nomine: & denominatus ab eo pagus Glattfeldẽ: Iuxta hunc tum riuum tum pagum, ante paucos annos, ſerpens quidam baculi craſitudine, & triũ aut ampliùs pedũ longitudine, in ruſticũ frondes illic colligentẽ inſilire conatus eſt, corpore in quatuor ſpiras ſeu arcus cõuoluto: q̃d ille cernẽs ſacco, quẽ in uſum colligendi ferebat, relicto, fugit. Serpens autem proſiliſt ſpacio circiter xvi. pedum, non tamen attigit ruſticũ. Deinde cum ſacci accipiendi cauſa rediret, ſerpens denuo in eum proſiliens, brachium eius ſiniſtrũ totum ſpiris ſuis implicauit, (parte caudæ adhuc dependente, collo autẽ erecto,) idq́ comprimendo (non ſatis memini an nudum, induſio tectum fuiſſe puto) adeò arctè conſtrinxit, ut ueſtigia ſpirarum imprimeret. non tamen momordit. nam ruſticus ſtatim altera manu capite cõprehenſum abſtraxit reiecitq́. Brachium uerò paulatim putrida quadam ſanie contabeſcens carne nudatum eſt, & tandem curatus æger omni carne putrida extracta per chirurgum pulchrè reſtitutus eſt, quotannis in eo brachio bis uenam incidere iuſſus. fluit autem ſanguis craſſus & niger. Hæc ego ab ipſo ruſtico audiui, & plurimas brachij cicatrices uidi. Serpentem carbonario quem pictum oſtendebam, ſimilem fuiſſe aiebat. Idem mihi retulit ſerpentes illic circa Glattum fluuium eſſe cum diademate flauo uel aureo in capite: intrare illos interdum aquam & pisces uorare præſertim ſub lapidibus latentes, ut gobios fluuiatiles aut alios. Complecti eos ſpiris ſuis lapidem, ut fuga piſci nulla pateat, & ſic eum capere. ¶ In Vngaria (ut narrauit mihi Ioannes Vitus Vngarus iuuenis pereruditus) reperiuntur ſerpentes breues, duorũ palmorũ longitudine tantũ, nulla cauda. Vulgò decurtatos uocant, æquali per totũ corpus craſsitudine. Hos in hominẽ eminus, etiam iaculi inſtar, inſilire aiunt. *Decurtati.* Veteres quidam (ut Aëtius) amphisbænã & ſcytalam ſerpentes, non ex craſsis in caudam tenuẽ abire, ſed æqualis craſsitudinis per totũ exiſtere dicunt, ut neq́ cognoſcant uidentes eas iuxta utrãq́ partẽ caput aut cauda ſint ſita. ¶ Ἀφωνὰς herba qua canes à ſerpentibus morſi curantur, Varinus. quærendũ an hæc eadem quæ dracontium ſit, id eſt dracunculus.

Cenchrias. Iam quoniam Aëtius acontiam alio nomine cenchriten quoq́ uel cenchriam appellari dixit, quòd milium colore referat, & cum milium floret maximè uigeat, eadem digrediendi occaſione, de ſerpentibus etiam à milio denominatis nonnihil adferemus. Κεγχίνη uel κεγχίνης, genus eſt ſerpentis, & hydrus, Varinus. Nominaſ & à Lycophrone κεγχίνης. A Lucano & Plinio cen-

chris

chris. Cenchrines & maxima magnitudine eſt, & leonẽ uocant, ſiue quòd eius ſquammę uariſs Nicand. maculis diſtinctæ ſunt, (*hoc leonibus non conuenit: niſi fortè Libycis, quorum omnia membra nigris floribus eya neo colore diſtinctis ornantur, ut refert Aelianus.*) ſiue quòd caudâ erectâ ſe ad pugnã incitat, ſiue etiam quia leonum more humanum ſanguinem exſorbet, Gilliús ex Scholijs Nicandri. Et mox ex ipſo poëta: In maximis caloribus inſidias pecori molitur per montes. Caue quantumlibet magno animi robore ſis, neue occurras, neue contra hunc pugnes: ne ille te implicatum cauda flagellet, & iugulis utrinq; apertis ſanguinem exugat. Quin potiùs fugias, non tamen rectâ: ſed diuerticulis, flexionibusq; beſtiæ curſum retardes. Nam ſerpentum hoc genus cum rectâ iter facit uelociſſimum eſt, cum autem uiam ſæpiùs flectit, tardiùs ſerpit, (propter corporis nimirum longitudinem.) Hinc & Lucanus libro 9.

Et ſemper recto lapſurus limite cenchris:
Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum,
Quàm paruis tinctus maculis Thebanus ophites.

Nicander non aluum eius modò, ſed totum hunc ſerpentem uarium eſſe canit: In Lemno (inquit & Samothracia (ſic enim Σάμος ὀνομάζεσθαι interpretãtur) inſulis ſitis in Thracio ſinu, cenchrinen ſerpentem oblongum reperies: quem leonem uarium ſquamis diſtinctũ appellant: cuius magna eſt corporis & craſsities & longitudo. Δύεις κεγχλίαι (malim per ῐ ὦτα in ſecunda) ὀλιγὸν πᾶσαι, ὧν πλάτος Διὸλου αὐλίζεσθαι πέρισσον φολίδωσι. Τοῦ πάχεος, μῆκός τε πολύφορον, malim πολύτροφον. Ad huius morſum caro putreſcit, ſerpitq; per membra putredo, & hydrops uentrẽ cũ dolore mediũ circa umbilicũ grauat, Hæc Nicander. A Dioſcoride Cenchrus, κέγχρος uocat: quanq; facilè κέγχρου pro κεγχρίνου à recto κεγχρίνης: uel pro κεγχρίου, à recto κεγχρίας, ſcribi potuit: quorum utrumuis magis probârim: Aegineta qui Dioſcoridis uerba tranſcripſit, κεγχρίνου habet. Cenchri morſum (inquit Dioſcorides) qui uiperino ſimilis eſt, putridum ulcus ſequitur. Carnes antea, ut in aqua inter curem, prætumidæ, defluunt. Lethargo corripiuntur, & ueterno preſsi ſomnos captant. Eraſiſtratus eos iocinere, inteſtino ieiuno, coloq; conflictari author eſt. quippe diſſectis ipſis omnes ferè partes corruptæ reperiuntur. Morſus ab hac ſerpente (τοῦ κεγχρείου, rurſus lego κεγχρίνου) auxiliatur lactucæ fructus cum lini ſemine illitus, & ſatureia trita, & ſylueſtris ruta: & ſerpyllum cum aſphodelo tritum. In potu autem confeſtim: (*Reſtituimus hæc ex Aegineta, & ſimiliter legit Hermolaus Barb.*) Centaurij radicis drachmæ duæ cum uini cyathis tribus, aut ariſtolochiæ radix ſimiliter, item naſturtium (κάρδαμον, *Aegineta. Dioſcorides habet cardamomum, utrunq; conuenit*) & gentiana eodem modo. Hunc in locum annotans Matthiolus: Quanuis (inquit) Aëtius cenchrum ammoditen appellauit, & acontiam cenchriten: non tamen propterea cenſendum eſt, cenchrum Dioſcoridis ammoditen aut cenchriam eſſe: quòd hic nullam cum illis habeat cognationẽ aut ſimilitudinem. Ea autẽ de cauſa cenchrus dictus eſt, quòd maculis perquàm minimis (ut Lucanus eſt author) milij magnitudine, & colore, uniuerſum eius corpus reſperſum appareat. Auicenna cenchrum famoſum appellat. ¶ Serpyllum ſylueſtre aduerſus ſerpentes efficax eſt, maximè cenchrin & ſcolopendras terreſtres ac marinas, & ſcorpiones, decoctis in uino ramis foliiſq;. fugat & odore omnes, ſi uratur, Plinius. ¶ Belloníus in Singularibus libro 1. cap. 31. In Lemno (inquit) cenchriti uulgò nominatur ſerpens, cenchris dictus antiquis. Apponit & iconem eius, in qua per ſingulas ſquamas ſingula puncta notantur. Vnde cenchrinem dictum apparet: (Germanicè nominare licebit **ein Punterſchlang/ein Bergſchlang**) ſicut & tinnunculus auis accipitrum generis ſimiliter cenchris uel cenchrines à Græcis uocatur. Vide in Auium hiſtoria philologiam de tinnunculo. Ammodytes ſerpẽs diuerſus cenchrias dicitur, à caudæ milij inſtar duritie, ut tradit Aëtius. Ammodytas Aëtius cenchrias nominat, cubitales eos deſcribens, cauda ſuperiore parte ſciſſa & prædura: unde nomen, inquit, cenchriæ: ut cerchriam potiùs quàm cenchriam putem legendum. nam cenchrites, ſiue cenchrinus, ſiue cancros, (*cenchros legendum,*) aliud ſerpẽtis genus eſt, quod & acontion, & acontitem, & acontiam aſpidem, hoc eſt iaculum, uocant aliqui. ut idem uoluit Aëtius, (*noſtra Aetij editio Latina hæc nomina non habet, ſed caput 27. libri 13. ſimpliciter de cenchrite ſiue acontia inſcribitur. neq; Oroſcius qui translationem Latinam cum Græco codice cõtulit, quicquam hîc annotauit,*) longitudine cubitorum binûm, in exilitatem faſtigiata, utríde, præſertim ſub aluum, ut milio (cum recens eius ſeges eſt,) [*parenthesin de ſuo addit Hermolaus*] uideatur perſimile, robuſtum, Hermolaus. qui quòd ammodytẽ ſerpentem alio nomine cerchriam potiùs quàm cenchriam nominandũ putârit, neſcio unde ſit motus: niſi κέγχρου pro duro fortè acceperit: quam uocem ego nuſquam reperio, ſed κέγχρου pro aſpero accipiendum uidetur. Κεγχρῶ, τραχύνω, Κεγχρωμα, τράχυσμα. Κεγχρώδη, ποικίλα, τραχέα, πολύπτωτα, Varinus. Κέγχρου uocant aſperitatem gutturis & ſonitum in pulmone, inde adiectiuum κεγχραλέον, quod cerchnon inducit. Καὶ τὸ κέγχρεται δὲ, καὶ αἱ κεγχρασμοί, τὸ ἀνάλογον δηλοῦσι, Galenus in Gloſsis. Quare non cerchrias, ſed cerchnias potiùs dicendum eſſet. ſed cum Aëtius ipſe, ſi probè tranſtulit Cornarius, rationem nominis in milium referat, quid eſt quòd mutemus? Mirari tamen ſubit, quod rei duræ à milio ſemine parum duro, nomen fecerit: à quo aſpera uariaq; magis quàm dura denominari debebant. quare centriam aut centritem ſerpentem, ſi caudæ duritiei nominis cauſa eſſe debeat, potiùs appellarim. Centrum enim authoribus pro duritie uſurpatur. Inueniuntur in arboribus quibuſdam, ſicut in marmore,

Cerchrias.

Centrites.
Centrum pro duritie.

Digitized by Google

centra, id est durítia clauo símilis, ínimica ſerris, Plínius líbro 16. Ab eodem líbro 13. centroſa ſcobs dícitur, id eſt límatura admodum dura, ueluti centrum quod ín marmore uel íunípero ínue nitur. Facit cum coníectura noſtra Aelianus lib. 6. de animalíb. cap. 51. ubí dipſadem alíjs nominibus melanurum, ammobaten, & centrídem, κεντρίδ'α, uocarí ſcríbit: ut probabile ſit, cum ammobates etíam centrís dícatur: ammodyten quoq; etſí díuerſum à dípſade, alío nomine ſímiliter centrídem centríam ue nuncupari. Idem líbro 9. cap. 11. Aſpís (ínquit) uel ſolo tactu ínterdum ínterímit, & afflatu quoq; ut & centrites & rubeta, ὥσαυτως ὁ κεντρίτης καὶ ὁ φρύνη. Albertus Lucani carmen recítans, Et ſemper recto l. l. c. pro cenchrís, legit centrís, quod non probo. Idem

Miliaris. míliares nomínat, cenchrínas íntelligens: ut & Auícēnae interpres 4. 6. 3. 44. Serpentiū (ínquit) huíus generis color propter citrínitatem ſuam eſt quaſí color mílij. Et accídunt eí quem mordent accídentia malarum uiperarum. Et cura eorum eſt eadem. Deínde capite 46. quod inſcríbitur, Serpens Aracís uel Aſpís, habens colores díuerſos: Quídam (ínquit) díxerunt quòd eſt maligenus, ínterficíens ín die ſecundo, cum corroſione hepatis, & confractione inteſtínorum. Et curatio eius eſt curatío uíperarum prauarum. Videntur autem hæc quoq; ad Cenchrínen pertínere, nec rectè ab Auícenna diſiuncta eſſe. ¶ In Sicília audío reperíri ſerpentē, quí uulgò dícatur ſerpa Serena: quí an cenchrínes ueterum ſit, conſíderandum eſt, accedit enim nomen ferè, & longitudo & craſsítíes corporís. Eum Hieronymus Maſſarius Vicentínus, medícus eruditus, hís uerbís mihí deſcrípſit: Serpa Serena, eſt ſerpens uenenoſus, albus, uel potiùs ſubpallídus, ín Sicília frequens, longitudínis alíquādo corporís humaní, & craſsítudínis brachíj círca Carpum. Alíj ſunt apud Iſídorū Syrenae (aliàs prima per ío̱ta ſcríbitur,) ſerpentes ín Arabia alatí, quí & equis uelociùs currere, & etíam uolare dícuntur: tam uehementis uenení, ut morſum ante mors ínſequatur quàm dolor.

Serena uulgò in Sicília.

Syrenae.

Coluber. A COLVBRVM etíamſi ueteres uídeantur alíquando pro ſerpente ín genere nomínare, aliàs tamen ſpecíem peculíarem hoc nómine denotant, ut ex ſequentíbus teſtímoníjs patebit: Gaza pro aquatíco accepiſſe uídetur, nam cum Theophraſtus hiſtoríae plantarum 2. 6. ſcríbat hydrum ſtagnis exíccatís marceſcere: ipſe pro hydro colubrum tranſtulit. Deceptus eſt autem fortè Gaza, non intellectís Plínij uerbís: Coluber enim (ínquit Plínius) eſt ín aqua uíuens, &c. ubi certè colubrí nomen tanquam generís, non tanquā ſpecíei poſuit. Et alíbi, Enhydrís uocatur à Grǽcis, coluber ín aquís uíuens. Vuottonus etíam uír noſtro ſeculo ín Anglía eruditus, de colubro ínter aquatícos ſerpentes agit: & colubrí nómine pro genere quoſdam abuti ſcríbit. Certé uíri eruditi pro cōmuní Graéco ſerpentíum nomíne ὄφις, colubrum alíquando reddunt Latinè. Erasmus Rot. & alíj.

Diſce & odoratam ſtabulís accendere cedrum,
Galbaneoq; agitare graues nídore chelydros.
Sæpe ſub immotís præſepíbus, aut mala tactu
Vípera delituit: cœlumq; exterrita fugit.
Aut recto aſſuetus coluber ſuccedere, & umbræ,
Peſtis acerba boum, pecorísq; aſpergere uirus,
Fouit humum, cape ſaxa manu, cape robora paſtor:
Tollentemq; mínas, & ſíbíla colla tumentem
Deíjce. íamq; fuga tímídum caput abdídit altè:
Cum medíj nexus, extremæq; agmína caudæ
Soluuntur, tardosq; trahit ſínus ultímus orbes,
Eſt etíam ílle malus Calabris ín ſaltíbus anguís, &c.

Vergíl. tertío Georg. ubí colubrum uídetur ſpecíem ſerpentís facere, eam quam nos ſuprà oraphiam & myagrū nominauímus: eamq; ab alíjs ſpecíebus, chelydro, uípera & cherſydro, (quem anguē ín ſaltíbus Calabríae nomínat ac deſcríbit ín ſequentíbus,) diſtínguit. In anſerum ſiruendis cellís ſeruanda ſunt eadem quæ ín alíjs generíbus pullorum, ne coluber, ne uípera, feleſq; aut etíam muſtela poſsit aſpírare. Iecur aquatící colubrí, ítem hydrí tritum potumq; calculoſis prodeſt, Plínius: ac ſí coluber aquatícus aliús quàm hydrus eſſet: ego nō ſeparārím. Coluber abeo dícíus eſt, quòd colat umbras (*quaſi ad hoc alluſerit poëta iam recitato carmine, Aut recto aſſuetus coluber ſuccedere, & umbræ:*) uel quòd ín lubrícos tractus flexíbus ſínuoſís labatur. nam lubrícum dícitur, quícquíd labítur dum tenetur, ut píſcís, ſerpens, Iſídorus. Gelenius noſter Latínum nomē deducit à Graéco κολόβους: quod ubí ípſe legerit neſcío. ego neq; apud authores, neq; apud grammatícos reperíre memíní, ſígnificat autem mutílum cauda. Quòd ſí de orígíne huíus uocabulí díuínandum eſt, à chelydro uel cherſydro, nō magna líterarum mutatíone, colubrum alíquís dedúxerít, etſí pro uocabulo uel cōmuní, ut dictum eſt, uel ſpecíeí díuerſae à Latínís plerunq; uſurpétur. Domeſticí quídem angues, ſæpe cuadís per homínes mutílatís reperíuntur, ac uíuūt, potiùs quàm ſylueſtres. ¶ Coluber à Scoppa Italícè redditur lo ſcorzone, ſcorſoní, colubra, la ſcorzonara, la ſcorſona. Gallí coleuure, Hiſpaní culébra proferunt. Νεφρὸς Graécè hodíe uulgò dícíus ſerpens, ab alíquíbus coluber uertítur. ¶ Coluber, gen. maſcul. eſt: quandoq; fœmínínum etíam colubra ín uſu eſt. Lucílíus Satyr. líb. 20. Iam diſrumpetur medíus, íam ut Marſus colubras Diſ-

rumpit

rumpit cantu, uenas cùm extenderit omnes. Turpilius Leucadia, Arripuit cõlubram mordicus. Varro Eudæmonibus, Quid dubitatis utrùm nunc sitis cercopitheci, an colubræ, an belluæ? Notauit hæc Nonius Marcellus. ego Horatium quoq; Vergilium, & Corn. Celsum fœm. geh. colubram dixisse obseruaui.

Coluber longus est ut anguilla, Obscurus. Colubros uirides Horatius dixit: longos, Virgilius: uariæ cum dente colubræ, Ouidius. Linguis micat ore trisulcis, Vergilius de colubro. Columella hirtum colubrum cognominat, nimirum à squamarum asperitate. *Coluber* E.

Grammatici quidam colubrum scribunt umbras nemorum incolere, alludentes ad etymologiam. Vergilius nõ nemorum, sed simpliciter umbram, eum subire canit, Aut tecto assuetus coluber. *Coluber* C.

ſ. & umbræ. Cum omnis serpens, tum coluber speciatim, per foramẽ transiens senectutẽ exuit: sed ieiunio priùs carnes attenuat, ut faciliùs transeat. Tortuosè incedit & sibilat, Obscurus.

Qualis ubi in lucem coluber mala gramina pastus,
Frigida sub terra tumidum quem bruma tegebat:
Nunc positis nouus exuuijs, nitidusq; iuuenta,
Lubrica conuoluit sublato pectore terga
Arduus ad solem, & linguis micat ore trisulcis, Vergilius Aeneid. 2. Est autem comparatio sumpta ex Homeri Iliad. X. ut Macrobius annotat lib. 5. cap. 6. Saturnal.

ὡς δὲ δράκων ὕπνῳ χειμήριος ἐρέξας εὖδεται ἐν σπῆϊ, &c.

Hirtus & ut coluber nodoso gramine tectus
Ventre cubat flexo, semper collectus in orbem, Columella.

Coluber (ut scribitur in epistolis d. Hieronymi) bibiturus uenenũ priùs euomit, ne ipse suum cum aqua exhauriat. ¶ Nudum hominem timet, operimentis indutũ persequitur, Cælius Rhod. Buso quandoq; cum colubro, uel etiam cum serpente prælium subit, Physiologus. Optima uinetis satio est, cũ uere rubenti Candida uenit auis, longis inuisa colubris, (id est, ciconia,) Vergilius 2. Georg. Coluber ceruum fugit, leonem interficit, Ambrosius. Coluber est in aqua uiuens: huius adipem & fel habentes qui crocodilos uenenẽ, mirè adiuuari produntur, nihil contrà belua audente: efficaciùs etiamnum si herba potamogiton misceatur, Plinius. *Coluber* D.

Spargantur cæcis nasturtia dira colubris, Columella. *Coluber* B.

Venenũ serpentis, ut quædam etiam uenatoria uenena, quibus Galli præcipuè utuntur, non gustu, sed in uulnere nocent. ideoq; colubra ipsa tutò estur, ictus eius occidit, Celsus. *Coluber* F.

Colubra ipsa tutò estur, ictus eius occidit. uide proximè retrò in F. Hirtus & ut coluber nodoso gramine tectus, Noxius exacuit morbos æstatis iniquæ. Coluber transeuntibus insidiatur: & mordens, lingua uenenum infundit. Vnde scriptum est in sacris: Fiat Dan coluber in uia. Et alibi: Qui dissipat sæpẽ, mordebit eum coluber, Obscurus. In anserum struendis cellis seruanda sunt eadem, quæ in alijs generibus pullorum, ne coluber, ne uipera, felesq;, aut etiam mustela possit aspirare: quæ ferè pernicies ad internecionem prosternunt teneros, Columella. Si animal (*iumentum*) mordeatur à uenenatis bestiolis, ut colubris, scorpijs, quomodo curari debeat Vegetius docet Artis Veterinariæ 3. 77. Nec uirides metuunt colubros, Nec Martialis hœdilia lupos, Horatius 1. Carm. ¶ Cõtra rubetæ uenena auxiliatur coluber uiuens in aqua, Plinius lib. 33. Colubri, aut uiperæ, olla noua inclusi & operculati, maza uel luto circunlita, uruntur igni ex sarmentis uitium in clibano. amborũ cinis ex oleo illitus scrofulas liquefacit, Syluius. Senecta anguis (γῆρας ὄφεως, aliqui reddunt colubri,) maximè uerò uiperæ, à Dioscoride ad remedia quædam laudatur, ut referemus in Serpentium historia, de serpentib. in genere G. *Coluber* G.

a. Epitheta. Breues colubri, Ouidius in Epist. Longi, Vergil. 2. Georg. Venenati, Lucretius lib. 5. Virides, Horatius 1. Carm. Niueisq; frequẽs Sinuessa colubris, Ouidius 15. Metam. de specie quadam peculiari, ut apparet. Erebeæ felle colubræ, Idem. Et alibi, Variæ cum dente colubræ. Hirtus, Columellæ. Et apud Rauisium: Tumidus, lubricus, cæcus, noxius, latens, terrificus, sæuus, cæruleus, Medusæus, squamosus, tristis, Cinyphius, tortus, ater, lethifer, dirus, Libyssinus, sinuatus, mordens, maculosus, tortilis, gorgoneus, niger, uenenosus, flexilis, trux, immanis. ¶ Lac colubri (Laict de coleuure) uulgò uocant Galli genus tithymali, foliis myrti, circa uias & sæpes uulgare. Iisdem colubrina est uitis alba, ut Ruellius scribit: & eodem nomine Romanis, lonchitis altera. Ruellius etiam cantabricam herbam in Gallia colubrinam uocari author est. Nummularia quoq; Fuchsij, colubraria quibusdã dicitur, nostris uulgò Natricum herba. De hac Ruellius lib. 2. de natura stirpiũ cap. 12. Inuenitur (inquit) fruticans herba cubitalibus penè ramulis, humi reptans serpuli modo, foliis lenticulæ, sed maioribus, utrinque in ordinem digestis, radicibus paruis per summa cespitum uagantibus. Pratis & humẽtibus locis serpit. super cuius nomine rusticos consului: qui referebant se audiuisse de suis maioribus colubrorum herbam appellari, quòd dissectum in partes anguem huius herbæ confricatu in pristinam coire unitatem, & unà partes diuortio secretas coalescere adstrmabant. ¶ Colubraria, maioris mediterranei Iberici insula est, de qua Pomponius Mela libro 2. Colubraria (inquit) cum scatear multo ac malefico genere serpentũ, & sit ideo inhabitabilis, tamen ingressis eã intra id spaciũ quod Ebusitana humo circunsignauerũt, sine pernicie tuta est: ijsdem illis serpentibus, qui solent *Coluber* H.

Digitized by Google

obuios appetere, aſpectum eius pulueris, aliud´ue (quod uerius) procul & cum pauore fugientibus. De eadem Plinius lib.3.cap.5. Ebuſi terra ſerpentes fugat, Colubrariæ parit: ideo infeſta omnibus, niſi Ebuſitanã terram inferentibus. Græci Ophiuſam dixere. Ebuſus hodie Ayiuſſa uocatur, Colubraria uerò la Dragonera, ut Oliuarius annotauit. Ophiuſa, ὀφίουσα, etiam olim Rhodus uocabatur propter ſerpentium multitudinem, quaſi ſerpentaria, authores ſunt Strabo lib.3. & Plinius 5.31. item ex Cycladibus tum Cythnus, tum Tênus apud Stephanum. ¶ b. Mutilatæ cauda colubræ, Ouidius 6. Metamorph. ¶ e. Vtq; lupi barbam, uariæ cum dente colubræ Abdiderint furtim terris, Horatius Serm.1.8. de mulieribus ueneficis. Pectoraq; (*Furiæ Ibidis inimici*) unxerunt Erebeæ felle colubræ, Ouidius. ¶ h. Te ſenſit equum crinita colubris Mater equi uolucris, (id eſt, Meduſa,) Ouidius de Neptuno. Dic qua Tiſiphone, quibus exagitãre colubris? Iuuenalis Sat.6. Tam ſæuæ facies, tot pullulat atra colubris, Vergilius 7. Aeneid. de Alecto furia. Colubriferum monſtrum, Ouidius 5. Metam. Cerbero colla colubris horrent, ſexto Aeneidos Vergilij. Idem libro 7. de Alectone furia quæ in ſinum Amatæ ſerpentem iniecerit, ut diſcordia domum turbaret eleganter ſic canit: **nunc anguem,** nunc colubrum, nunc uiperam appellans:

Huic dea cœruleis unum de crinibus anguem
Conijcit: inq; ſinum præcordia ad intima ſubdit:
Quo furibunda domum monſtro permiſceat omnem.
Ille inter ueſtes, & læuia pectora lapſus
Voluitur attactu nullo, fallitq; furentem,
Vipeream inſpirans animam, fit tortile collo
Aurum ingens coluber: fit longæ tænia uittæ:
Innectitq; comas, & membris lubricus errat.

¶ Colubrum in ſinu fouere Eraſmus Rot. dixit, translato Græcorum prouerbio quod ſonat, ὄφιν ἐν κόλπῳ θάλπειν.

Anguis. ANGVES aquarum ſunt, ſerpentes terrarum, dracones templorum, Seruius in ſecundum Aeneidos: ubi poëta cum primùm angues nominaſſet, eoſdem paulò poſt ſerpẽtes nominat. Sic & Aeneidos ſeptimo, canẽs de Alectone furia, quæ ſerpentẽ in ſinum Amatæ iniecerit: anguem primum appellat, deinde colubrum, & uiperam. uerſus poëtæ paulò antè recitaui, ad finẽ eorum quæ de colubro ſcripſi. Ex his & alijs quæ ſubijciam teſtimonijs, anguem nomen generis eſſe conſtat, ut & ſerpentem, magis etiam quàm colubrum. contrahitur enim aliquando coluber ad ſerpentem domeſticum, ut indicaui. Anguium genus eſt quod in aqua uiuit, hydri uocantur, nullis ſerpentium inferiores ueneno, Plin. Eſt etiam ille malus Calabris in ſaltibus anguis, &c. Vergilius de Cherſydro. ὄφις Gaza angues tranſtulit (de hiſt. animal. lib.1.) uetus interpres ſerpentes. intereſt autem, nam ſerpens eſt nomen generis, at anguem Valerius lib.1. pro ſerpente in aquis degente accepit. Sed nimirum angues in genere pro ſerpentibus dixit more oratorum, Nipanus. Sed melius Vuottonus, uir circa uocabulorum & linguarum proprietatẽ longè præferendus Nipho, ſerpentem, anguem & ὄφιν pro ſynonymis accipit. Serpens, inquit, nonnunquam unam ſpeciem ſignificat. Plinio lib. 29. ſerpentis oculorum dexter adalligatus contra epiphoras prodeſt, ſi ſerpens uiua dimittatur. Nec aliter apud Græcos ὄφις pro una ſpecie, ſcilicet uipera accipitur: ut apud Oppianum de murænæ & ſerpentis coitu, id eſt uiperæ. Anguis generale nomẽ non minùs eſt, quàm ſerpens, ut apud Celſum lib.5. Serpentium quoq; morſus (inquit) non nimiùm diſtantem curationem deſiderant. quanuis in ea multùm antiqui uariarunt, ut in ſingula genera anguium, ſingula medendi genera præciperent: atq; alijs alia. Item illud ignorari non oportet, omnis ſerpentis ictum & ieiuno magis nocere. utiliſsimumq; eſt, ubi ex anguibus metus eſt, non ante progredi, quàm quis aliquid aſſumpſit. Et aliàs frequenter anguis unam etiam ſpeciem, ut apud Plinium libro 29. cap.4. (*de angue ſacro Aeſculapio, quem locum inferiùs mox recitabimus.*) Hæc ille. Nos pleraq; anguis nomine de ſerpentibus in uniuerſum prodita hìc omittemus, ad Serpentium hiſtoriam differenda: referemus tamen aliqua, ut bonos autores hoc nomine progenere uſos nemo dubitet. Baculus quo anguis rana excuſſa ſit, parturientes adiuuat, Plinius: uidetur autem cherſydrum, aut alium quempiam aquaticum ſerpentem intellígere: quoniam ranæ ferè in aquis morantur. ¶ Anguis uenenatus non eſt, (inquit Plinius 29.4.) niſi per menſem luna inſtigatus. Sed prodeſt uiuus comprehenſus, & in aqua contuſus, ſi foueatur ita morſus. Quin & ineſſe ei remedia multa creduntur, ut dicemus, & ideo Aeſculapio dicatur. Democritus quidem monſtra quædam ex his conficit, ut poſsint auium ſermones intelligi. Atqui anguis Aeſculapius Epidauro Romam aduectus eſt, uulgoq; paſcitur & in domibus. Ac niſi incendijs ſemina exurerentur, non eſſet fœcunditati eorũ reſiſtere, Hæc Plinius. Serpentis hoc genus per excellentiam anguem uocatum exiſtimo, quòd ſolus Aeſculapio ſanitatis numini ſacer ſit, meritò quidem cum ſolus ferè inter ſerpentes innoxius & homini tractabilis ſit. Hunc ego eſſe conijcio qui in Italia, præſertim circa Bononiam Ange, uel biſſe Ange, uel biſſe ſimpliciter uocatur, non tanquam angelus, ut quidam putant, ſed interpolato anguis nomine. Alij ancca (unde fortaſsis & Germanicum nomen Ant detortum eſt, ſiue eiuſdem, ſiue ſimilis ſerpentis domeſtici) uel

Serpens pro ſpecie. *ὄφις ſimiliter.*

Anguis Aeſculapio ſacer.

uel antza proferunt. Serpentem aiunt esse oblongum, colore subluteo, morsu innoxio, ab aliquibus etiam in cibo sumi. Sceleton eius Bononia Ioannes Pellinus Lucēsis uir literis clarus & me- *Io. Pellinus.*
dicus egregius ad me misit, & hæc uerba adiecit in epistola: Hoc serpentis genus ubiq; ferè in agro Bononiensi, multisq; alijs in locis Italiæ reperitur: & ita domesticè se gerit cum hominibus, ut multoties in lectis, ab his qui dormitum eunt (*sine pauore*) inueniantur: animosioresq; pueri ĩsæpe sinu manibusq; absconditos gerunt, ut timidas mulieres & pueros alios perterrefaciant. Per hyemem propter frigus aut moritur, aut (*potius*) latitat. Hæc tibi significare uolui, ut eius natura facilius innotesceret, serpentemq; hunc uerè innocuum intelligeres. Hæc ille. Ex alijs audiui Parauij hunc serpentem antza uocari, excrementum eius instar moschi bene olere, notam quandam ceu crucis (fortè ex squamarum seu laminarum certo positu: quanquam ego in arido nihil tale deprehendi) in capite habere. Is quem Pellinus misit, longus est dodrantes quinq; cum totidem digitis: caput proportione oblongum. in ceruice utrinq; duæ eminentiæ paruæ, & inter eas locus uacuus apparet in sceleto, nescio an similiter in uiuis. Postrema pars paulatim attenuatur in magnam caudæ exilitatem. Dentes in maxillis utrinq; plusculi, acuti reflexiq; apparent. Aiunt aliquos uel refrigerij uel ostentationis causa, collo eos appendere uiuos, & in sinum inserere. De eodem Thomas Erastus Heluetius medicus & philosophus insignis, cum Bononiæ adhuc hæreret, his uerbis ad me scripsit. Hic serpentem uidemus porracei coloris, obscurioris & magis nigricantis in tergore, prorsus uiridis (albescentis tamen) coloris in parte inferiore, longum, à pueris omnibus circumferri sine noxa aliqua aut læsione: quem ipsi uocant biscia buona, id est serpentem benignum. Videtur herba pastus, indeq; colorem illum adeptus. Mordet iratus non minùs alijs serpentibus, sed innoxiè. Vidi ego monachum habere unum, longiorẽ credo duabus ulnis, quem in nodum implicauit, hoc est nodum ex eo formauit, non aliter ac si funẽ habuisset. cumq; extremas partes caput & caudam in diuersas partes traheret, ut nodus magis coiret in medio: ex eaq; re doleret serpens, infixit caput; & dentes in manum monachi ita defixit, ut per quatuor uulnuscula copioseè effluueret sanguis: neq; ullum nocumentum inde cõsecutum est, nullo prorsus remedio adhibito. Veneni itaq; expers animal existimo: quod uulgares omnes pueri intelligentes sine metu persequuntur, & capiunt audacter manibus, & toto die in sinu & manibus circumportant. Reliquos omnes fugiunt & metuũt, ut par est, pernicioli cum sint. Hactenus Erastus. ¶ Valerius Maximus libro 1. Exemplorum, capite 8. Triennio (inquit) continuo uexata pestilentia ciuitas nostra (*Roma,*) cum finem tanti & tam diuturni mali, neq; diuina misericordia, neq; humano auxilio imponi uideret, cura sacerdotum inspectis Sibyllinis libris animaduertit, non aliter pristinam recuperari sanitatem posse, quàm si ab Epidauro Aesculapius (anguis) esset accersitus. Itaq; eò legatis missis, quod petebant, benignissimè impetrarunt. Et tam promptam Epidauriorum indulgentiam numen ipsius dei subsecutum, uerba mortalium cœlesti obsequio comprobauit. Siquidem is anguis quem Epidaurij rarò, sed nunquam sine magno ipsorum bono uisum, in modum Aesculapij uenerati fuerunt, per urbis celeberrimas partes, mitibus oculis & leni tractu labi cœpit, triduoq; inter religiosam omnium admirationem cõspectus, haud dubiam præ se appetitæ clarioris sedis alacritatem ferens, ad triremem Romanam perrexit: pauentibusq; inusitato spectaculo nautis, eò conscendit, ubi Q. Ogulini legati tabernaculũ erat, inq; multiplicem orbem per summam quietem est conuolutus. Tum legati perinde atq; exoptatæ rei compotes, expleta gratiarũ actione, cultuq; anguis à peritis accepto, læti inde soluerunt: ac prosperam emensi nauigationem, postquàm Antium appulerunt, anguis qui ubiq; in nauigio remanserat, prolapsus in uestibulo ædis Aesculapij (*Apollinis. Sic Ouidius 15. Metam. Templa parentis init flauum tangentia litus*) myrto frequentibus ramis diffusæ supereminentẽ excelsæ altitudinis palmam circundedit: perq; tres dies positis quibus uesci solebat, non sine magno metu legatorum, ne in triremem reuerti nollet, Antiensis templi hospitio usus, urbi se nostræ aduehendum restituit: atq; in ripam Tyberis egressis legatis, in insulam ubi templum dicatum est, transnauit: aduentuq; suo tempestatem, cui remedio quæsitus erat, dispulit. Eandem historiam persequitur Ouidius libro xv. Metamorph. & inter alia Aesculapium noctu legato dormienti apparuisse canit, baculũ agreste manu tenentem: & his uerbis allocutum esse:

Pone metus, ueniam, simulacraq; nostra relinquam:
Hunc modò serpentem, baculum qui nexibus ambit
Perspice, & usq; nota, uisum ut cognoscere possis.
Vertar in hunc: sed maior ero, tantusq; uidebor,
In quantum uerti cœlestia corpora possunt. Et paulò pòst, Cùm cristis aureus altis
In serpente deus prænuncia sibila misit.

Verùm ut ex aliorũ poëtarũ carminibus ferè licẽtiosis, ut ne historias quidẽ sine aliquo figmento puras proponant, formæ rerũ genuinæ non satis agnosci possunt: ita neq; Ouidij autoritas, ut anguem Aesculapio sacrum, cristatum esse dicamus, sufficerit: neq; tantum, ut triremis eius pondere moueatur. Finxit hæc nimirum poëta ad excitandam in animis hominũ religionẽ, augendamq; admirationem. Dici etiam potest non naturalem eum fuisse serpentem: sed Aesculapium, aut alium quempiam genium, anguinam hanc speciem maiestatis aliquid præ se ferentẽ sibi assum-

Digitized by Google

pſiſſe. Cur in amicorum uitijs tam cernis acutum, Quàm aut aquila, aut ſerpẽs Epidaurius? Horatius Serm. 1. 3. Aeſculapius cum alijs in locis cultus eſt, tum Romæ, præcipuè in inſula Tiberina: quæ biremis formam habere uidetur, & formam accepiſſe eius nauis, qua Aeſculapius Romam eſt aduectus. Nunc quoq; in D. Bartholomæi hortis nauis marmorea cernitur, in cuius nauis ſpõda ſerpentis reptãtis imago efficta eſt, in rei memoriã, Gyraldus Syntagmate vij. de diis. Et paulò antè in eodem: Aeſculapij ſimulachra (inquit) uariè effinxit antiquitas. Pauſanias, Aeſculapij ſimulachrum ex auro & ebore à Thraſymede Pario elaboratũ deſcribit. Is in throno ſedebat, uirgam tenens in manu: ſuprà uerò draconis caput manum alteram habebat, cui etiam canis aſsiſtere uidebatur. Hæc Pauſanias: qui & alibi, hoc eſt, apud Sicyonios, Aeſculapij templum fuiſſe ait: in cuius ueſtibulo imberbis erat Aeſculapius, ex auro atq; ebore confectus, Calamidis opus. ſceptrum una, altera uerò manu domeſticæ pinus pomum tenebat. Dicebant ipſum in draconis ſpeciem ad ſe ex Epidauro, mulorum bigis uectum. Adeò non Romanis tantùm ſerpens Epidaurius eſt impertitus. Euſebius etiam ſimulachris Aeſculapij in manu baculũ attribuit, quaſi (ut ait) ægrotantium ſuſtentaculum. Serpentem uerò inuolutum, animæ & corporis ſalutare ſignum: quo loco multa Euſebius de ſerpentib. tradit, ut ſpiritualibus, ex recondita diſciplina. Hinc & Macrobius, Aeſculapij ſimulachrum ait draconem ſalutis ſymbolum ſubiungi. Idem & Phurnutus: qui & cur baculum gerat, exponit. Sed & Hyginus in Aſtronomico de baculo & angue, ſeu dracone, ita in Ophiucho ſcribit: Cum Aeſculapius Glaucum cogeretur ſanare, incluſus quodam loco ſecreto, bacillum tenens manu, cum quid ageret, cogitaret, dicitur anguis ad bacillum eius arrepſiſſe: quem Aeſculapius mente cõmotus interfecit, bacillo fugientem feriens ſæpius. Poſtea fertur alter anguis eôdem uenisſe, ore ferens herbam, & in caput eius impoſuiſſe: quo facto, loco fugiſſe. quare Aeſculapium uſum eſſe herba eâdem, Glaucum reuixiſſe. Itaq; anguis in tutela Aeſculapij eſſe dicitur.

H. 2. *Anguis.* Eſt apud authores anguis nomẽ, ſæpiùs maſculini generis: rariùs fœminini. Cuius ut aſpexit torta caput angue reuinctum, Varro. Subitò ab una parte aræ prolapſum anguem proſpexit, Valerius. Vnum omnino anguem in cubiculo uiſam narrare ſolitus eſt, Tacitus. Abiatius caſus inuenitur angue & angui, ut Priſcianus obſeruauit. Angue ter excuſſo, Statius lib. 4. Alter Miletí textam cane peius & angue Vitabit Chlamydem, Horatius 1. Epiſt. Anguiculus *Anguium epitheta.* diminutiuum, apud Ciceronem 5. de finib. Serpere anguiculos, nare anaticulas. ¶ Addemus & epitheta ex authoribus: quorum tamen alia cõmunia toti ſerpentium generi ſunt, alia certarũ ſpecierum differẽtię. Aliger anguis, Valerius 1. Argonaut. Ater, Ouid. 4. Metam. Atrox, Statius lib. 6. Auidus, Ouidius in Ibin. Cœruleus, Verg. 4. Georg. Criſtatus, Seneca in Herc. Criſtis præſignis, Ouidius 3. Metam. Ferus, Idem 11. Metam. Frigidus, Verg. 3. Aegl. Gorgoneus, Ouid. 7. de Arte. Intortus capillis Eumenidum, Horatius 2. Carmi. Lætifer, Statius 5. Theb. Lubricus, Verg. 5. Aen. Lucidus, 1. Georg. Maculoſus, 3. Georg. Martius, Ouid. 3. Metam. Minax, Statius 4. Theb. Purpureus, Claud. in Ruff. Salutifer, Statius 3. Sylu. Squalens, Silius Ital. lib. 13. Squameus, Verg. 2. Georg. Terribilis, Ouidius 3. Amor. Teter, Claud. Tortus, Ouid. 2. Metam. & Verg. 3. Georg. Toruus, 6. Aeneid. Trux, Ouid. 4. Triſt. Tumidus, 5. Triſt. Venenatus, in Ibin. Venenoſus, in Philom. Viridis, Claud. Et præterea apud Rauiſium, Horrendus, Horridus, Horribilis, Implicitus, Libycus, Marſus, Maurus, Peſtifer, Reflexus, Retortus, Sæuus, Sibilans, *Ab angue deriuata.* Squamiger, Squamoſus, Sinuoſus, Textilis, Veneniger. ¶ Angueus, adiectiuũ. Vt uiſentibus procul lapſus angueos, fracta uertigine mentiatur, Solinus cap. 37. Anguifer ſydus eſt cœleſte, (quod & Anguitenẽs uocatur, Ciceroni 2. de Nat.) de quo ſic Columella lib. 11. Anguifer, qui à Græcis dicitur ὀφιοῦχος, mane occidit, tempeſtatem ſignificat. Anguifera domus, Statius 2. Sylu. Eſt & anguineus adiectiuum, poëticum magis: Anguinus cõmunius. Anguineus cucumer dicitur à Columella. Id eſt oblongus, & ad anguis ſimilitudinem contortus: idem anguinus & erraticus Plinio. Anguineæ comæ Meduſæ, Ouidius 4. Triſt. Anguina ceruix, Cic. 2. de Diuin. Anguina uernatio, pro pelle quam uerno tempore angues exuunt, Plinius lib. 30.

Anguinũ ouũ. Ouorum genus eſt (inquit idem libro 29. cap. 3.) in magna Galliarũ fama, omiſſum Græcis. Anguines innumeri æſtate conuoluti, ſaliuis faucium corporumq; ſpumis artificiosa complexu glomerantur, anguinũ appellatũ. Druidę ſibilis id dicunt in ſublime iactari, ſagoq; oportere intercipi, ne tellurem attingat: profugere raptorẽ equo, ſerpentes enim inſequi, donec arceantur amnis alicuius interuentu. Experimentũ eius eſſe ſi cõtra aquas fluitet, uel auro uinctũ. Atq; ut eſt magorũ ſolertia occultandis fraudibus ſagax, certa luna capiendũ cenſent, tanq; congruere operationẽ eam ſerpentiũ humani ſit arbitrij. Vidi equidem id ouũ mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis uelut acetabulis brachiorum polypi crebris, inſigne Druidis. Ad uictorias litium ac regum aditus mirè laudatur: tantæ uanitatis, ut habentem id in lite in ſinu equitem Romanũ è Vocontijs, à diuo Claudio principe interemptũ non ob aliud ſciam. Hic tamen complexus anguium & efferatorũ concordia, cauſa uidetur eſſe, quare exteræ gentes caduceũ in pacis argumentis, circũdata effigie anguiũ fecerint. neq; enim criſtatos eſſe in caduceo mos eſt, Hæc Plinius. Noſtro quidem ſeculo, utcunq; ſit olim celebratũ hoc ouũ Gallis, nullam eius mentionẽ ſcribendo quiſq; fecit

fecit, quod ſciam: neq; fama de eo, apud nos quidem (Heluetios dico, Gallis quondam adnumeratos, & Druidarū ſuperſtitionis non expertes) ulla ſupereſt. Quis uerò hoc crederet? ouum aut quiduis aliud inanimatū, etiam auri pondere accedente, fluuio tamen aduerſo ferri. Habeo ego in meo lapidum theſauro duos raros, ſpecie globoſa, duros, ſolidos, graues, cruſta albiore & duriore cẽ interior ſubſtantia ſit, intectos, alter pugni humani magnitudinis eſt, lenticulari forma: alter longè minor, g'obi figura, non integri, ſed maiore quàm hemiſphærica. Apparent in eo per interualla æquidiſtantia, caudæ quædam tanq; ſerpentiū (aut hirudinū) orbem cõplectentes, quinæ maiores, & minores breuioresq; totidem, ſingulæ inter ſingulas maiores. Inſunt & acetabula, ceu puſtulæ quædam (papillæ ue aut uerrucæ) rotundæ: ita digeſtæ, ut ſingulis uerſibus, qui to- to circuitu deni ſunt, puſtulæ ſenæ habeãtur, pleræq; diſiunctæ, paucæ ferè contiguæ. De his plura, ſi uixero, in libro de lapidibus ſcribam. Nunc q; ouum anguinum à Plinio deſcriptū repræſentare mihi uideañ, præterire nolui. Accedit, q; ſucceſſum & uictoriæ ſpem nomen, quod eis quidã indunt, (uulgò Siegſtein,) promittere uidetur. Belloníus cum apud me uideret hos lapides, echinis marinis, dempta cruſta aculeata, ſimiles eſſe dixit. Vide etiã infra in B. de lapide ex hydris: & ſuprà in Corollario de Echinis in genere H. a. pag. 424. Anguimani uocati ſunt elephãtes: quia proboſcis eorū, quæ manus appellañ, in omnẽ partẽ anguiū more, facilè flectiť & uertiť. In genere anguímanos elephantos, Lucretius lib. 2. Anguipedes à poëtis dicti ſunt gigantes, quaſi loripedes: propterea q; pedes tortuoſos habuiſſe fingunt. ¶ h. Deuolant angues iubari deorum in impluuiū duo, Plautus Amphitr. Emerſit anguis ab infima ara, Cic. 1. de Diuin. ¶ L. Sylla cõſul ſociali bello, cum in agro Nolano ante prætorium immolaret, ſubitò ab una parte aræ prolapſam anguẽ, pſpexit: qua uiſa Poſthumij aruſpicis hortatu cõtinuò exercitū in expeditionẽ eduxit, ac fortiſſima Samnitū caſtra cepit: quæ uictoria futuræ eius ampliſſimę potẽtiæ gradus & fundamentū extitit, Valerius Max. 1. 6. Et paulò pòſt, T. Gracchus grauiſſimus ciuis cū cõſul in Lucanis ſacrificaſſet, angues duo ex occulto prolapſi repentè hoſtiæ, quã immolauerat, adeſo iecinore, in eaſdem latebras ſe retulerunt: ob id deinde factum inſtaurato ſacrificio, idem prodigij euenit. Tertia quoq; cæſa uictima, diligentiuſq; aſſeruatis extis, neq; allapſus ſerpentum arceri, neq; fuga impediri potuit: quod quamuis aruſpices ad ſalutem imperatoris pertinere dixiſſent, Gracchus tamen non cauit ne perfidi hoſpitis ſui Flauij inſidijs in eum locū deductus, in quo Pœnorum dux Mago cum armata manu delituerat, inermis occideretur. ¶ Frigidus, ò pueri, fugite hinc, latet anguis in herba, Vergilius 3. Aegloga. ¶ Saurítæ ſerpentes apud Heſychium, à colore uiridi ſortaſsis lacertorum dicti fuerint: quod ſi uerum eſt, quærendũ an ijdem ſint anguibus Plinij per excellentiam dictis. Sunt & apud Valleſianos uirides ſerpentes, quos à colore uulgò Grüńling appellant. ſed eos perquam uenenatos eſſe audio.

Anguis in. *Prodigia.*

Hactenus de angue dixerim, ad eũ digreſſus: quoniã anguẽ pro hydro accipit Seruius. Oſten- *Pareas.*
dimus autẽ authoritate Plinij anguẽ aliquando pro certa ſpecie accipi, quæ innocua & Aeſculapio ſacra ſit: quorũ utrunq; cũ pareæ quoq; dicto Græcis ſerpẽti adſcripſerit Aelianus, de eo etiã dicere non alienũ fuerit. Pareas ſerpens uult Paruas (Παρέας uel Παρέας) ſic enim uult Apollodorus) igneo (πυῤῥὸς, ruffo) colore eſt, & acerrimo oculorũ ſenſu, (οὗτω πις τὸ ὄμμα) & largo (lato) ore, nihil mordendo nocet: ſed mitis cum ſit, deorũ humaniſsimo Aeſculapio ipſum conſecrarunt, & eius miniſterio dedicarunt, Aelianus 8. 12. Pareæ (Παρέαι) quidam ſerpentes nominantur, q; buccas uel genas (πάῤῥιδας) maiuſculas habeant. Hyperides in oratione contra Demadẽ dicit, rhetores ſimiles eſſe ſerpentibus. ſerpentes emi oẽs quidẽ odio dignos (μιαιρὸς) eſſe: ex ipſis uerò uiperas nocere hominibus: pareas aũt deuorare uiperas, Suidas & Varinus. Videť aũt ſentire Hyperides, rhetores oñes malos eſſe, ſed ex ipſis alios alijs nocẽtiores hominibus: nõ impunè tamẽ, qm hi quoq; ab alijs uincañ aut deuorenť rhetoribus. Et rurſus idẽ Suidas in Φρὰς. Serpentes pareas (πάῤῥιας, malim per ε. diphthongũ penultimã) inquit uocant, quorũ buccæ ſunt inflatæ, πάῤῥιαι ἐπιπεφυκυῖαι. Videnť aũt mites eſſe, nõ lædere homines, uorare uiperas; & ſacri eſſe myſterijs. Παρέαι (præſtat penultimã circũflecti) ſerpẽtes, genus eſt ſerpentiũ magnis buccis, q̃d minimè mordet homines, Heſych. Παρέας apud Aelian. per ε. diphth. nõ placet: aut emi per ε. diphth. propriã, deriuando à πάῤῥιαι, aut per ι. iota ſubſcripto impropriã à πάῤῥιων, ſemper ſcripſerim. Nam & μιλτοπαρέων (& καλλιπαρέων) inquit Varinus, debebat per diphthongũ (ει) in penultima ſcribi, à πάῤῥιαι. ſed uſus obtinuit ut per ι. ſcribať: tanq; à primitiuo πάῤῥιων tetraſyllabo fiat μιλτοπάῤῥιων, & per ſynæreſin μιλτοπάῤῥων. Non exprimit aũt ſubſcribendũ eſſe ἰõta, quod tamen apud eruditos obſeruari uideo. Παρέαι cõmune eſt, πάῤῥαι Doricũ, πάῤῥαις (ut Παλλάς) poëticũ. Πάρειον etiã pro πάρεον, quod eſt mite et mãſuetũ accipi inuenio: ut pareã ſerpentẽ inde fortaſsis appellatũ aliquis cõiecerit: ſed magis probo ſuperiorẽ originẽ, quæ doctorũ cõſenſu nitiť. Παρέας, πάρα τὸ παρφυσωμένας ἔχειν τὰς γνάθους, ἤγουν τὰς πάῤῥιδας, εἰ δὲ φοῦγναι (buccæ) λέγονται. Morſus eius innoxius eſt, Etymologus. Euſtath. πάῤῥιαι etiã in brutis animalib. dici annotat, ſed impropriè. Παρέας adiectiuũ uideri poteſt, quoniã ὄφεις πάῤῥιαι apud Suidã & Heſychiũ legimus, hoc eſt ſerpentes bucculentos. Bucculentũ aũt pro eo qui grandi ore ſit, uel malis pleniorib. Plautus dixit ἐρυθρίας, ὠχρίας, & huiuſmodi nomina, inter adiectiua & ſubſtãtiua ambigere uidenť. Germanicè hũc ſerpentẽ ad exprimendũ etymon Græcũ interpretari licebit ein Baggẽſchlãg. Eſt enim nobis Baggẽ, q̃d Latinis bucca uel mãla.

Digitized by Google

Et contentus iter cauda sulcare pharias, (aliâs phareas: meliùs pareas, ut Isidorus legit, & Vuotonus quoq;) Lucanus libro 9. Grammatici serpentem esse dicunt, qui serpens sulcum in terra faciat cauda, & super eam ferè ambulet. Alberto etiã hoc carmen citanti phareas serpens est, qui quasi totus erectus graditur super caudam, & partem corporis caudæ coniunctam. Lonicerus apud Nicandrũ Moluros quoq; serpentes interpretatẽ, quasi cauda ingredientes. Pareas (Vuotonus legit Parous aut Pareas) serpens in Syriæ locis reperitur: colore autem, alij quidem æs referunt, alij uerò nigricant. Morsum etiam si inflixerit, non enecat: uerùm quemadmodũ amphisbæna & scytala, ita & hic plaga sua tantùm inflammationẽ inducit. Quare ex ijsdem etiam curentur, & ex his quæ de chersydro referentur, Aëtius 13.31. Παρεὰς, oxytonum, sunt genæ hominis: πῆχυας uerò penanflexum, serpentes quidam quorũ sublimes sunt buccæ, Ammonius. Carion in seruus in Pluto Aristophanis, cum noctu in æde Aesculapij anus ollam atharæ seu pulmenti plenam custodiret, & manum obtenderet: clam, inquit, sibilans arrepsi, & mordicus manum illius, tanquam pareas serpens (*hic enim nimirum in huius dei templo tanquam sacer ei alebatur*) arripui, ὡς ἐμοῦ λαβόμενου ὡς πῆχυας ὄφεως ἄρα ἤκουσ', &c. Scholiastes hunc anguem mordere negat: uel, si mordeat, non obesse. Meminit (inquit) eius & Demosthenes, οὐ ἄφας οὗ πῆχυας (*per appositionem scilicet*) dicens, & Lycurgus (*Hyperides, Suidas*) in oratione contra Demadem. Habetur autem hoc genus etiam in Alexandria, & in templis Dionysij. Est & Pyrrhias, πυῤῥίας, serpens à colore dictus apud Hesychium & Varinum: haud scio an idem qui pareas. pyrrhus quidẽ color ruffus est: & pareæ quidam colore æs referunt Aëtio: potest autem æris color ruffus dici. Sunt & paroi equi colore ruffo, de quibus dixi in Equo B. Rauisius Textor phariam serpentem pedes habere propè caudam absurdissimè scripsit. ¶ Paream esse puto serpentem illum qui à Marsis in Italia hodie Baron uocatur: cuius generis unum Venetijs olim manibus contrectaui uiuũ, apud Marsum quendam: à quo Baron nominabatur, (quod nomen etiam colubro domestico nigro aliquos attribuere audio,) & Buba (id nomen à Boa uel Boua factum uidetur,) & serpagerina: (quo nomine & alium serpentem cætera huic similem, sed bicipitem uocabat.) Caput ei elegans, subflauum: reliquum corpus nigricat, & maculis purpureis distinguitur. caudam uersus paulatim attenuatur. Longus est (de eo quem uidi loquor) circiter dodrantes quatuor cum dimidio. Adfertur ex regionibus ad Orientem sitis, (unde Germanicum nomẽ ei facere licebit **ein orientischer Vnk**.) In lateribus linea quædam secundum longitudinem conspicua eminet, quæ paulo citra caudam desinit, & circiter palmum (digitos quatuor) retro caput incipit. Veneni nihil habet, neq; mordet. Totum ipsius caput circulator ori suo inferebat: addens (si bene memini) ubi hic serpens degeret, nullos alios noxios inueniri. Videtur & Pagerina nomen à Pareia factum esse.

Quoniam uerò anguis & pareas serpentes innoxij sunt, ex Nicandro omnes qui pro innoxijs ab eo habiti sunt, enumeremus: οὔς ἔλοπας, λίβυάς τε, πολυσπίρεις τε μυάγρους φαίζοντας; σιμὸ δ' ὄπωπα ἀκοντίαν, ἠδὲ μόλουρον. Καὶ ἔτι τοὺ τυφλῶπας ἐπιμαυρτὶ φορεῶντας.

Dryinus. De hydro Nicander sub chersydri nomine differuit: DRYINVS uerò eius, quem hydrum appellat, alius est, Matthiolus. Serpens (inquit Nicander) quam alij dryinan, (δρυῖναν prima inflexione,) alij hydrum & chelydrum uocant, in concauæ quercus fagiue latebras abstrusa uiuit: & relictis paludibus, domesticis sedibus, in pratis moluridas (animalia locustis similia) & ranas paruas uenatur. Quod si à myope (id est asilo, Gillius uertit crabrone) infestetur, statim in concauam quercum bene penitus perfugit. Colore per dorsum nigro est, (ἀβαλόεις τὰ νῶτα,) capite lato & plano (*humili, non acuto*) sicut in hydro, (*chersydro.*) Corporis odor teter est, talis ferè qualis corij equini madidi (πεπαλιωτοῦ) dum cultro raditur. Ab eo percussi hominis teterrimus odor (ἐκπνεύσασα ὀδμὴ) manat. Cutis in corpore flaccida & fœtida fit: ῥινοὶ δὲ πεπαλίωσιν ὥσι χοαί. Venenũ enim serpendo eam celeriter depascitur. Oculis etiam offusa caligo miserum grauat & inquietat. Sunt qui ueluti balantes uocem ægrè, tanquam in suffocationis periculo, emittant. Vrina cohibetur. οὖρα δ' ἀπίσυτα: ubi Scholiastes, ἤγουν ἐκκενοῦται, ἀντὶ τοῦ οὐχὶ φαίνεται, quod non placet. Aliqui dormitantes stertunt, (*id est, asperè sonant, propter impeditam respirationem,*) & crebrò singultiunt: & uomitum uel biliosum uel cruentũ reddunt, denicq; sitientes corpore tremunt. Hæc Nicander. Scholiastes dryinan in palude perenni (ὑγρῷ ἀχνάῳ λίμνης) morari scribit, &c. Disce & odoratam fabulis accendere cedrum, Galbaneoq; agitare graues nidore chelydros, Vergilius. ¶ Ex Aëtij lib. 13. cap. 29. Serpentis dryini (*magis placet δρυῖνος in prima declinatione, ut Nicander habet*) appellati abundant magis iuxta Hellespontum; latibula autem habent in quercuum radicibus. Est autem dryinus fœtidus; unde & si quis eum non uideat, fœtore loci cognoscitur. Est autem cubitorum duorum longitudine, obesus, & asperrimis squamis circa uniuersum corpus munitus. In his ipsis squamis muscæ pennis æreis latibula sua habere dicuntur, quæ tandem ipsos serpentes occidunt. Adeò autem malignæ ac nocentis naturæ est, ut si quis eum calcet modò, illius pedes excoriet, & tumorem ingentem circa crura inducat. Et quod magis mirum uideri potest, aiunt etiam medici curantis ægrum manus excoriari. Si quis autem, inquiunt, animal ipsum occidat, omnia quæ odoratur ab eius fœtore corrupta putat, (ita ut alium odorem nullum percipiat: Aegineta, & & Galenus ad Pisonẽ.) Porrò qui ab eo percutiuntur, his tumor insurgit nigricans, (tumor circa morsum cum rubore, Aegin.) dolor uehemens, nome, delirium, corporis siccitas, singultus, uo-

Aëtius.

mitus

mitus bilioſus, aut omnino uomitus ſimplex; urinæ ſuppreſsio, tremor, interceptio uocis, ſtupor, ſciſſura & mortificatio percuſſorum locorum. Plurimi etiam intereunt. Porrò & hi ipſi quoq; ex his quæ in uiperæ morſu dicta ſunt, opem ſentiunt: itemq; ex cõmunibus remedijs iuxta conſequentium acceſsionum proportionem adhibitis, Hucuſq; Aëtius, cui & Aegineta multa ſimiliter tradit. ¶ A dryino (inquit Dioſcor. τοῦ δρυΐνου, *qui genituus poteſt à recto tum* δρυΐν@, *tum* δρυΐνας Dioſcorid. *qui potior eſt: formari apud Aeginetam legitur* ὁ δρυΐν@ *paroxytonum in o, in noſtro codice: unde corruptum eſſe apparet. nam in os proparoxytonũ eſſe deberet: in as uerò, quod probamus, rectè penacuitur*) morſis uehemẽtes ciuntur dolores, & puſtulæ circumcirca oriuntur, (*emendauimus hæc ex Aegineta,*) aliquando (ὅπερ *loci aduerbium pro temporis aduerbio*) & aquoſa ſanies emanat (*nimirum ex iiſdem puſtulis.*) Cõſequitur & eroſio (δηγμός, *mordicatio ſcilicet ſtomachi. nam Aegineta habet* κατὰ τὸν στόμαχον: *dolor in ore ſtomachi, Conſtantinus*) & ſtrophi, id eſt torſiones. Prodeſt autem eis ariſtolochia cum uino pota, trifolium præterea, & aſphodeli radix ſimiliter ſumpta. Proſunt tritæ potæq; de quouis quercuum genere glandes. Ilicis etiam radices tuſæ & loco pro cataplaſmate impoſitæ, dolorem leniunt, πῶγωνα. Aeginetæ noſtri ædítio habet ἀφήνουσιν, id eſt auxiliãtur. Hæc ille, & Actuarius inde mutuatus. ¶ Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua Cherſydros, tractúq; uia fumante chelydri, Lucanus lib. 9. fumum enim eum emittere dicunt (grammatici) quà ſerpit: ego non tam fumum quàm tetrum odorem ab eis moueri puto. Hinc & Mantuanus, ---clades fumoſa chelydrus. Et Pamphilus, O quæ fumiuomos geris chelydros. Et Macer, ut quidam citant: ---ſeu terga expirant ſpumantia uirus, Seu terra (*tellus*) fumat, qua teter labitur anguis. Chelydrum ex recentioribus quidam cum cherſydro confundunt. Seruius quoq;, Chelydri (inquit) dicti ſunt quaſi cherſydri, quia in aquis & in terris morantur. Sed & ueteres quidam, ut Vergilius, Lucanus, & Aelianus ſcriptor Græcus non diſtinxerunt, quod ex tetro, quem ei attribuunt odore deprehenditur: qui chelydro proprius eſt, non hydro hydræue aut cherſydro, nec alij, de quo authores meminerint, ſerpenti. Verba eorum referam. Vipereo generi & grauiter ſpirantibus hydris Spargere qui ſomnos cantuq; manuq; ſolebat, Vergilius Aeneid. 7. de Vmbrone ſacerdote. Ab hydro percuſſum dicunt ſtatim odorem teterrimum reddere, ex eoq; quòd tam malè oleat, ei nemínem appropinquare poſſe. Idem quoq; ait, eundem percuſſum cum obliuione circũfundi, eiusq; oculis multam caliginem offundi, tum rabiem & ſummum tremorem eidem exoriri, tertioq; die perire. Aelianus de animalib. lib. 4. cap. 57. Et rurſus libro 8. cap. 7. In libro Theriaco (inquit) Apollodorus ait, eum qui Cherſydrum conculcauerit, etiam ſi morſus non fuerit, mortem cum uita cõmutare: quòd eius tactus quiddam omnino tabificum habere dicatur: tum ei qui curare & quoquo modo remedium afferre morienti tentauerit, ex ſola eius, qui conculcauit, tactione puſtulas ipſi exoriri. Et rurſus eiuſdem libri cap. 15. In Corcyra hydræ (ὕδραι) ſerpentes procreantur, quæ ſe retrouerſus ad inſequentes retorquent: & ſpíritũ malum anhelantes (φυσίωσαι πνεῦμα ἄτοπον) ab impetu ſuos inſectatores reprimunt, ab ſeq; auertunt. ¶ Tũ modò dependens trichili, modò more chelydri Intortus cucumis, prægnanſq; cucurbita ſerpit, Columella. Et bellare manu, & chelydris cantare ſoporem, Vipereũq; herbis hebetare & carmine dentem, Silius de Marſis. Georgius Fabricius ſcribit ſe uidiſſe Romæ in templo Bacchi, quod nũc eſt S. Cõſtantiæ, propè infracto ſepulchri marmore Bacchantium turbam, qui angues ore geſtarent, & caprum ducerent: de quo more Prudentius Chriſtianus poëta in libris contra Symmachum: ---Baccho caper omnibus aris Cæditur, & uirides diſcíndunt ore chelydros, Qui Bromiũ placare uolunt, quod & ebria iam tum Ante oculos regis Satyrorum inſania fecit. ¶ Semper directi ambulant: nam ſi torſerint ſe dum currunt, ſtatim crepant, Solinus ut quidam citant, Lucanus cenchrin ſemper recto límite ferri cecinit. ¶ Epitheta chelydri apud Rauiſium. Meduſæi, Silius lib. 7. à Meduſa dicti, cuius crines erant ſerpentes. Fumiuomus, fumoſus, ſinuoſus, maculoſus, rigidus. Item teter, & nigri Vergilio 2. Georg. nocentes interpretatẽ Seruius. Cheriſidai ſiue alidras (Cherſydrus uel potiùs chelydrus) legerim: genus ſerpentis quod terram fumare facit, naſcitur in Africæ parte interiore, Obſcurus quidam author deſcriptionis orbis terrarum in tabula. Ilicinus ſiue duriſſos, (pro dryinos,) Auicenna 4. 6. 3. 42. & Albertus. A Conſtantino glandoſa dicitur. Chelydrus dictus anthoroma, Arnoldus. Alíqui marinã quoq; teſtudinem chelydrum uocant, ὡς προχόλιθρον ἀπὸ τοῦ γίγρας, Varinus. Apud eundem & Heſychium Cylindri, κύλινδροι, ſerpentes memorantur. ¶ Dryini nomen Germanicum fingi licebit ein Eichſchlang, ut Ge. Agricola quoq; finxit, à quercubus: uel à fœtore, ein Stinckſchlang. *Cylindri.*

Chriſtophorus Encelius ſerpentem à corylis denominatum alicubi in Germania rariſsimum deſcribit: qui an chelydro ſit cognatus, inquirendum. Credibile eſt, (inquit) quod aucupes & uenatores ferũt, gallos de ſylueſtribus gallinis, quæ à corylis nomen inuenêre (bonoſas uocant recentiores) ſenio confectos oua more fœmellæ ponere, quæ excludant buffones, & ex illis naſci baſiliſcos ſylueſtres, (non probo hoc nomen,) die Haſelwürm: ſicuti ex ouo galli domeſtici poſt nouem annos excluditur baſiliſcus per rubetam domeſticus. id quod teſtatur experientia, (*fama, imo mò fabula, non experientia,*) &c. ut recitaui in Hiſtoria auium inter Gallinas feras in Attagene. Sed redeo tandem ad Hydrum.

Digitized by Google

DE HYDRO B.

Quæ ad noſtros hydros & cognatos eis ſerpentes undequaq; pertinent, à recentioribus tradita uel à nobis obſeruata, in præcedentibus dicta ſunt. His attexemus deinceps quæ de hydro uetere s tradiderũt quod ad B. & ſequentes literas. ¶ Calabria cherſydris frequentiſsima eſt, Solinus. Calabris in ſaltibus anguis Natus & ambiguæ coleret qui Syrtidos arua Cherſydros, Lucanus. In Corcyra hydræ (ὕδρας) procreantur, Aelianus. ¶ Enydris eſt ſerpens maſculus & albus, Plinius. Quædam in fluido degunt, partim greſsilia: partim ſine pedibus, ut natrix, Ariſtot. Orpheus hydrum nigrum cognominat. Dryinæ caput eſt planum (& humile) ſicut hydro, Nicander. De lapide in capite eius paulò pòſt dicam. Cherſydri linguas duas habent, Scholiaſtes Nicandri. atqui hoc ſerpentibus omnibus & lacertis commune puto, ut linguas non quidem duas ſed biſidas habeant. Linguis micat ore triſulcis, Vergilius. Natricum ſel adnexum iecori eſt, Ariſtot.

Hydri lapis. Hydrus lapidem habet in capite, quem excoriatus euomit. Suſpende ſerpentem uiuũ, & ſuffito eum cum lauro, coniurans eum ſic: Per dominum qui te creauit, *(ſuperſtitioſum & impium uniuerſum hoc genus incantandi eſt,)* quem ſæpe digeoras *(fortè, dignè oras)* biſida lingua tua: quòd ſi dederis mihi lapidem non tibi nocebo, immò remittam ad propinquos tuos. Poſtquam autem euomuerit lapidem, collige eum panno ſerico mundo, & ſerua. Vis eius ita probatur. Imple concham æneam aqua, & circunliga lapidem conchæ ſignatæ: & inuenies quotidie decreſcere cotylas duas, id eſt uncias xviij. aquæ. Ego enim cuidam mulieri hydropicæ circũcinxi lapidem, & liberata eſt. cuius uentrem cum menſurarẽ, quotidie decreſcebat ultra quatuor digitos, donec ad locũ ſuum uenter rediit: quo tempore mox abſtuli. Nam ſi diutiùs reliquiſſem lapidem, naturalem quoque humiditatem deſiccaſſem. Amplius itaq; eſt lapis *(ſic habet codex noſter manuſcriptus, pro amplius legi poteſt utilis)* ad menſuram geſtatus. Neq; uerò hydropi ſolum, ſed etiam rheumati pedum, & fluxui lachrymarum, & capiti, denicq; cuiuis particulæ fluxionibus tentatæ ſtrenuè ſuccurrit, & naturali quadam ui omnem nimiam humiditatem conſumit, Kiranides. Hydrinus (inquit Camillus Leonardus Piſaurenſis libro 3. de lapidibus) ab aliquibus ſerpentinus dicitur, rheumatizantibus compatitur: & ab omni nimia humiditate humanum corpus curat. Hydropicorũ corpora ad priſtinum ſtatum reducuntur, ſi per tres horas cum eo in ſole ſteterint. nam fœtidiſsimam aquam per ſudorem emittent. Sed cautè utendum monent: quoniam non ſolùm extraneam humiditatem, uerùm etiam naturalem & complantatam ex naturali humido extrahit. Venenoſos uermes fugat, ac eorum morſibus remedium præſtat. Sumptum uerò dicunt lapidem ueſicæ frangere, Hęc ille. Scribit & Guido de Cauliaco aliquid de colubri lapide, locũ iam non inuenio. Mirum eſt quod affirmant: Coluber fluuiatilis funiculo à cauda præligatus ſuſpenditur, ſubiecto uaſe aqua pleno, in quod dehiſcat; ore aliquot pòſt horis uel diebus lapidem eructat, qui exceptus uaſe quod ſubiacet, totam aquam ebibat. Alligatur lapis hydropicorum uentri, atq; in totum exhauſta aqua liberat, Iacobus Hollerius. Chriſtophorus Encelius cum de draconite lapide ſcripſiſſet, ſubdit: Noſtri quoq; hydri & chelydri *(cherſydri)* **vnſere grawen waſſerſchlangen** in capitibus gemmas ferunt nonnunquam, ut uidi, *(lapides eum uidiſſe apparet, an uerò in ſerpentibus uel alibi ſcantur, non conſtitiſſe ei,)* quas dicere poſsis draconites à ſimilitudine. Forſitan hæ quoq; ex illorum cerebris naſcuntur: uel, ut uolunt alij, ex ſpuma quam uerno tempore excitant attritione mutua, *(ſic ſuperiùs ex Plinio ouum anguinum quibuſdam dictum generari retulimus:)* uel ore ſibilanti, indurata ſole: **wañ ſie den ſchlangenſteyn blaſen**, ut de bufonibus diximus. Tales noſtras draconites uidi coloris cærulei, aut nigri, in forma pyramidis. Albertus ſeſe draconitem uidiſſe dicit exemptam tali noſtro chelydro, *(hydro uel cherſydro,)* nigram, non perlucidam, in circuitu coloris pallidi, pulcher rimam habentem deſcriptam ſerpentem in ſuperficie. Fugat & hæc uenenata, ut uera draconitas, & ſanat uenenatos morſus, Hæc ille. Et mox in capite de ophite lapide: Ophites (ueterum) ſic dicitur, quia colore ſerpentes repræſentat. Et illa ſpecies lineis cinereis & nigricantibus omnino eſt noſtris chelydris (*hydris*) colore ſimilis ad oſtiũ Tangræ, ubi fuit olim regia ſedes Caroli iiii. In arce templum eſt uarijs ornatum gemmis, in quo undiq; parietes ophite tali ſplendent. Videtur autem cum huiuſmodi lapides forma pyramidis à ſe uiſos ait, de illis ſentire quos linguas

Gloſſopetra. natricum uulgò nominant, **Naterzungen**: ego gloſſopetras Plinij eſſe cõſcio: quarum ſpeciem maiorem delineatam exhibui ſuprà pag. 210. inter canes in Lamiæ hiſtoria. Ad linguam penè habet ſimilitudinem ea gloſſopetra nigricans, quam Germani natricis linguam uocant, cui ſimilis non eſt, ſed magis linguæ pici. In Saxonibus Luneburgi reperitur in terra aluminoſa, Ge. Agricola. Sunt qui ſudore hunc lapidem uenenum prodere dicãt, ut & alia quædam: mihi quidem rationi conſentaneum non uidetur, quando tot uenenorum diſcrimina ſunt, ex æquo ad omnia affici. Oppidum Germaniæ Aenipontem nominant, in quo gloſſopetram huiuſmodi ſeſquicubitalem oſtendi audio. Sed de his lapidibus plura fortaſsis olim, ſi uitam dederit deus, in libro lapidibus dicato adferemus. Olim Gallus quidam ſua lingua Suyne uocari gemmam retulit è ſerpentibus ſeptem caudas complicantibus: colore pullo, quæ aureis denarijs Gallicis dennis uæneat. Ego ſerpentes huiuſmodi reperiri, aut omnino in ullis ſerpentibus lapides, antequam grauior aliquis & oculatus id teſtetur, non facile aſſenſero.

Natrix

Natrix in aquis degit, uictumq; inde emolitur: sed aërem non humorem recipit, & foris pa- C
rit, Aristot. Paludes pleræq; omnes quòd aquas cõtineant corruptas, piscibus carent, ranis & serpentibus plenæ sunt: atq; interdum hirundinum (*fortè, hirudinum*) nexibus, ut palus Agnani inter Puteolos & Neapolim, Ge. Agricola. Hydrus in aquis plurimùm degit, & in paludibus frequenter natat, super aquas pectus erigens, Kiranides. In thermis etiam, id est calidis aquis reperiri, suprà dictum est. Hydrus primùm in terra uiuit, & chersydrus appellatur, deinde in aqua, Hermolaus. sed authores ueteres contrarium tradunt. ¶ Hydrum in ἕλεσι, id est uiperam transire, stagnis exiccatis, legimus Geoponicorũ Græcorũ 15.1. ¶ Aristides chersydros λίχνους, id est gulosos esse scribit, Scholiastes Nicandri. ¶ Interit & cuuis frustra defensa latebris Vi-
10 pera, & attoniti squamis astantibus hydri, Vergilius de peste canens.

Hydros ranis uesci authores sunt Nicander, Aratus, Vergilius. Hydrum ualde & metuit & odit rana: quamobrem multo clamore illum uicissim terrere ac perturbare conatur, Aelianus 12. 15. de animalibus. Idem Variorum 1.3. Peculiari quadam sapientia (inquit) præditum est genus ranarum Aegyptiarum. Si enim in Hydrum Nili alumnum incidat Rana, subitò demordet frustum arundinis, & id obliquum gerens, fortiterq; tenens, non remittit pro uirili parte. Ille uerò Ranam cum ipsa arundine simul deglutire nõ potest. Non enim tantam amplitudinem os habet, quantum arundo extenditur. Atq; ita Ranæ prudentia uincunt, & superant Hydrorum robur. Hydrò conspecto rana Physignathus murem in dorso gestans submergitur, in Batracho-
20 myomachia Homeri. Audio terrestres etiam ranas à serpentibus quæ in terra & syluis degunt, uorari.

Enydridis serpentis masculi & albi (*Hydri è Nilo nimirum*) adipe perunguntur qui crocodilum I
captant, Plinius.

Hydrus animal est astutum, Kiranides. Vulpes & Nili angues dissident, Plinius. D

Hydri in aqua uiuunt, nullis serpentium inferiores ueneno, Plinius. Paludem (inquit Cõ G
lumella 1.5.) non oportet esse ædificijs uicinam, nam caloribus noxium uirus eructat, &c. & na- *Hydri uenenũ.*
tricum serpentiumq; pestes hyberna destitutas uligine, cœno & fermẽtata colluuie uenenatas emittit: ex quibus sæpe contrahuntur cæci morbi, quorum causas ne medici quidem perspicere queunt. Rubeta ranæ species est, quæ palustris uitæ conditionem in terrestrem mutauit. hac autem mutatione, similiter ut chersydrus, ægrè curabilem afflictionem eis qui in eam inciderint,
30 inducit, Aetius. Et rursus in capite de chersydro: Equidẽ in humectis locis humido uictu exsatiatus, non purum uenenũ habet: quum uerò terrestris sit, maximè merum & nocentius id acquirit. Aqua in qua hydrus uel habitat, uel moritur, assumpta, eadem quę cantharides mala infert, Bertrutius. Natrix serpens aquas etiam & fontes ueneno inficit, Isidorus. Et natrix uiolator aquæ, Lucanus. Viperæ quæ aquas habitant, parum aut nihil uenení retinent, Cardanus. ὑπὸ δὲ ἐκπιόντος ὕδρης ἰὸς, Nicander de toxico: quasi id ex hydræ hydriue sanguine fiat. Vide mox in Hydra fabulam Herculis. ¶ Hydro simpliciter & chersydro, quidam etiã ueterum attribuunt quæ dryini sunt, in Dryino superiùs, hoc ipso capite, requirenda. ¶ De serpen
40 tisquem Germani natricem uulgò (Nater) uocãt ueneno, suprà in A. dictum est. ¶ Ab hydro *Morsus signa.*
demorsis ulcus dilatatur, & ampliatur (*subinde,*) & liuidum euadit. Sanies ex eo multa & atra & malè olens, non secus atq; ex nomis, id est ijs quæ serpunt ulceribus, expuitur, Dioscor. & Aegineta. Qui à chersydro morsi sunt, eis cõmuniter eadem accidunt, quæ in aliorum serpentium morsu: ueluti est tumor, continuus dolor ardens, liuidus locus & feculentus, uertigo oculorum, exolutio, uomitus bilioſi fœtidi. propriè autem motus totius corporis inordinatus, ut & per uentrem quædam inordinatè ferantur. Mors autem intra tres dies, Aetius. Nicander cutim circa morsum putridum humidumq; aridam intrinsecus tendi ait, & putredine rumpi: dolores ingen-
50 tes & æstuantes affligere: frequentes passim per membra pustulas (πομφόλυγας) exoriri. ¶ Mor- *Curatio.*
sis medentur, origanum tritum & aqua subactum (φυραθὲν, *Marcellus maceratum: sed præstat subactum uertere, ut cõmodius imponatur morsui, imponendum enim esse Aegineta monet.*) Lixiuia cum oleo indita, (*ut Ruellius uertit. Lixiuia oleo temperata, ut Marcellus. neutrum probo. Græcè legitur* νονίας τε ἐγκεῖσθαι ἐλαίῳ: *pro* ἐγκεῖσθαι *repono* ἀνεῖσθαι, *uocabulum idem quod* φυραθῆσαι *significans, ex Paulo: qui tamẽ non simpliciter lixiuium, sed è quercu requirit: & quod mox sequitur è quercus radice remedium omittit. Lixiuium igitur iubet Dioscorides*
60 *cum oleo subigi & agitari: nisi quis* νονίαν *hîc non lixiuium, sed uel calcem uel cinerem interpretetur: nam hæc quoq; eadem uoce interdum significari Cornarius in suis in Galen. libros de compos. sec. locos cõmentarijs docet. Verumuis cum oleo subactum magis instar cõmodius imponeretur, quàm lixiuium oleo, nimis liquida mixtura. Actius etiam Cornario interprete iuxta locum affectum calcem uiuam & similia cum oleo imponi iubet.*) Aut Aristolochiæ cortex, aut querna radix minutim contrita; & hordei farina cum aqua & melle ad ignem pariter colliquata. Bibuntur autem (*locus hic apud Aeginetam corruptus est. nam præcedens medicamentum imponi, non bibi oportet*) binæ aristolochiæ drachmæ in oxycrato (*uel cramate, id est uino aqua permixto, Aegineta*) cyathis duobus, (sex, ut Marcellus Vergilius habet, & codices Græci nostri. Ruellius uertit
70 duobus ex Aegineta.) Marrubij (πράσιον, *Hermolaus non rectè legit* πράσον, *id est porri*) succus uel decoctum alterius (ὁπτέρου, *Aegineta omisit*) cum uino. Fauus etiam recens datur in aceto, Dioscorides. Aegineta addit inter ea quæ sumuntur, nasturtiũ syluestre, aut asphodeli fructũ florem ue,

Digitized by Google

aut fœniculi ſemẽ cum uino, ſalutaria eſſe. Eadem & Actuarius habet, ſed mutilata eius lectio eſt, quam à Ruellio conuerſam habemus. Curatio multo uix tempore & magno negocio procedit, Aegineta. Cõmunia remedia & antidoti theriacæ aduerſus hunc quoq; morſum auxiliantur: priuatim uerò cupreſsi pilularum, & myrti baccarũ, utriuſq; drachma trita, & cum melle roſaceo aut uino mulſo in potu exhibita. Aduerſus cherſydri ictũ proficit panaces, aut laſer, quod ſit ſcrupulorũ P. II. * (aliàs 1115. *.I.) uel porri (*praſi nimirum legit pro praſij*) ſuccus cum hemina uini ſumendus eſt, & edenda multa ſatureia. Imponendum autem ſuper uulnus ſtercus caprinum ex aceto coctũ, aut ex eodem ordeacea farina, aut ruta, uel nepeta cum ſale contrita melle adiecto; quod in eo quoq; uulnere, quod ceraſtes fecit, æquè ualet, Celſus 5.27. Hydrorum iecur ſeruatum aduerſus percuſſos ab ipſis auxiliũ eſt, Plinius. Ad canis rab. & hydri morſum: 11
Verbenacam in uulnus apponito, Apuleius ſi bene memini. Morſus à cherſydro moritur ut plurimùm hora tertia, (*die tertio, Aetius,*) & non tranſit tertiam. Si autem euadit, quoniam eſt aquo ſus, (*an quoniam hydrus in aquis degit, & nondum in terram egreſſus eſt?*) aut quoniã natura morſi eſt fortis, comitantur eum ægritudines à quibus forſitan nõ ſanabitur, Auicenna 4.6.3.29. ſequenti deinde capite curationem adiungit, ſimiliter ut Aëtius: ex quo & cætera pleraq; mutuatus uidetur. Et mox capite 51. de hydra agit, (hydro ſcribendum,) ſigna morſus eius eadem quæ Dioſcorides exponens. Auicennæ uerba Albertus etiam tranſcripſit libro 25. de animalibus, in uocabulo Andrius. ¶ Homerus Iliad. B, in Catalogo, Philoctetem nauium aliquot ex Methone, Thaumacia, Melibœa & Olizône ducem, in Lemno morſum ab hydro, ibidem à Græcis relictũ, & magnis doloribus afflictũ fuiſſe tradit: Ἕλκεϊ μογθίζοντα κακῷ ὑδρόεντι ὄφιος. Philoctetes in Lemno 12
cum purgaret aram Mineruæ aureæ cognominatæ, ab hydro morſus eſt, & propter incurabile uulnus ibidem à Græcis relictus, nouerant enim Vulcani (cui ea inſula ſacra eſt) ſacerdotes à ſerpentibus morſos curare. Sed cum in fatis eſſet Ilium capi non poſſe abſq; ſagittis Herculis, quas ille Philoctetæ reliquerat, (eò quòd rogum in quo uitam finiturus erat in Oeta, aliis omnibus detrectantibus, ipſe ſuccendiſſet,) poſtea à Græcis uocatus eſt, Scholiaſtes. Philoctetes ab Hercule amatus eſt, Porphyrius. Hic cum ab hydro morſus eſſet in pede, & uulnere, neq; lethali, neq; tamen facilè curabili, affectus: eo ſerpente & erodente, cum perpetuis lamentationibus & clamoribus, Græcis moleſtus eſſet, in Lemnum ab eis expoſitus eſt, poſteà uerò uocatus authorem malorum Paridem occidit. Porphyrius ſecundum aliquos Philoctetem morſum eſſe ait circa Tenedum aut Imbrum, & deinde in Lemno demum expoſitũ eſſe: alij circa inſulam quandam Chryſen nomine. Hydri quidem morſum dolor & putredo comitatur; ſiſtitur autem putredo aqua marina aſperſa. Cum autem Sophocles non modò hydrum, ſed echidnam quoq; nominauerit in Philoctetæ hiſtoria, eiuſdem'ne animantis duo nomina ſint hydrus & echidna quærendum, Euſtathius. Philoctetes (ut memorant Grammatici) Pœantis filius & comes Herculis fuit: cuiidem moriens in Oeta monte mandauit, ne cui corporis ſui reliquias indicaret: idq; iurare eum adegit, dedit q; pro munere pharetram, & ſagittas Hydræ felle intinctas, &c. Vide Onomaſticon noſtrũ. Dædala (τὰ) urbs Lyciæ, à Dædalo ibi ſepulto: cum eum coluber aquaticus ex amne Nilo in paludem, in quam Dædalus cõmeabat, egreſſus, momordiſſet, Plinius 5.27. Meminit etiam Stephanus. Orpheus, Melanippum cõſobrinum ſuum, uenatorem & amatorem Euphorbi cum ater hydrus in pede momordiſſet, atq; is periclitaretur de uita, ſcobẽ oſtritæ (aliàs oritæ) lapidis iuſſit inſpergere uulneri: quo facto mox liberatus eſt, ut canit Orpheus ipſe in carmine de oſtritelapide. 14

---tibi has miſerabilis Orpheus
Haudquaquam ob meritum pœnas (ni fata reſiſtant)
Suſcitat: & rapta grauiter pro coniuge (Eurydice) ſæuit.
Illa quidem dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Seruantem ripas alta nõ uidit in herba, Proteus ad Ariſtæum apud Vergilium 4. Georg.

Ex hydro remedia. ¶ Dentes dolentes circunſcarificant enydridis ſerpentis maſculi & albi maximo dente. At (*Ac*) in ſuperiorum dolore duos ſuperiores adalligant: ediuerſõ, inferiores. Huius adipe perunguntur qui crocodilum captant, Plinius. ¶ Iecur aquatici colubri, item hydri, tritũ potumq; calculoſis prodeſt, Idem. Et alibi, Hydri iecur (utiliter) bibi contra calculos traditur. Hydrorum iecur ſeruatum aduerſus percuſſos ab ipſis auxilium eſt, Idem. ¶ Habet ſyphar hydrorum noſtrorum ſuas uires in medicina, ſuffitu enim ſanat ſedem & uuluam prolapſam, Chriſtophorus Encelius. ¶ De lapide hydri, & remedio ex eo, dictum eſt ſuprà in B. ¶ Baculus quo anguis rana excuſſa ſit, parturientes adiuuat, Plinius.

H.a. Epitheta. Μέλας ὕδρος, id eſt niger hydrus, Orpheus. Vergilius etiam hydros nigros dixit; Ouidius longum. Sunt & hæc apud Rauiſium: Immanis, turpis, ſtridens, ſæuus, Cadmæus, Echionius, ſons, Gorgoneus, pinguis, toruus, liuẽs, rabidus, Niligena, cæruleus, Libycus, intortus, ſepulchralis. Chelydri ſuperiùs dicta epitheta pleraq;, huic etiam conuenient: præſertim 6
cum chelydrum ab hydro multi non diſtinguant.

De hydro quadrupede, hoc eſt lutra, ſuo loco diximus in Quadrupedum hiſtoria: & dicemus plura inferiùs hoc in libro, in L. elemento, quoniam amphibium eſt animal. Hydrus, ὕδρος, nomen

nomen ſyderis eſt Proclo: alijs Hydra. uide inferiùs in Hydra. ¶ Corinthi erat palma ærea, ſub qua ſculpti erãt hydri, & ranæ, anathema è templo Apollinis Delphici allatum. Vide in Rana h. inter Quadrupedes ouiparas. ¶ Inſulæ paruæ, Africæ adiacentes prope terram à Ptolemæo numerantur, Ὕδρους, Δρεπάνην, &c. Aliàs legitur Hydra, inſula Libyæ iuxta Carthaginem. Hydrûs, Hydrũntis, urbs eſt in litore Adriatici maris inter Leucas & Brunduſium, Perottus. dicitur & Hydruntum, Italiæ oppidum in Calabria. Eſt & montis Apuliæ nomen, & fluuij, &c. Vide Onomaſticon noſtrum. Propriè.

Fabulam de hydro ranarum rege cõſtituto à Ioue, & ranis ueſcente, in Rana h. ex Seruio recitaui. h.

¶ Hydris immitior, prouerbiali ſenſu dicitur ab Eraſmo Rot. Hydrus in dolio, Ὕδρος ἐν πίθῳ: Prouerbium hoc, ut ingenuè fatear, (inquit Eraſmus,) nondum apud ullum ueterum author reperi, neq; Græcum, neq; Latinum: & haud ſcio an de uulgo ſumptũ ſit. neq; enim libet credere uirum eloquentem, & in literis non poſtremi nominis ex ſeſe cõmentum eſſe. Nam refertur ab Antonio Sabellico in epiſtola quadam familiari. Addit & fabulam prouerbij parentẽ, huiuſmodi. Ruſticus quidam cum ſenſiſſet minui uinum in dolio cõditum, admiratus quid eſſet rei, circumſpicere cœpit, num qua rima extillaret liquor. ubi nihil eiuſmodi comperiſſet, pergit uicinos in ſuſpicionem apud ſeſe uocare, ne ſeſe abſente uas relinerent, uinumq; potitarent. Obſignat itaq; diligenter dolium ad opus exiturus. At reuerſus ſignis illæſis uinum nihilominus imminui uidet. Tum uerò fortunam agricolarũ deplorare, quibus non in uite ſolùm, uerùm etiam in dolijs calamitas præſtò eſſet. Ad extremum exhauſto dolio hydrus in imo repertus eſt, uini potor. Ea res in uulgi iocum abijt. Admonet Plinius lib. 10. cap. 72. ſerpentes quanquam exiguò indigeant potu, tamen uinum, cum eſt occaſio, præcipuè appetere. Iuuenalis de muliere uinoſa Satyra 6. Tanquam alta in dolia longus Decíderit ſerpens, bibit & uomit. Adagium ipſum haudquaquam inelegans, nec aſpernandum. Quòd ſi quem nihil mouet recens author, licebit uſurpare, cum quis occulta calamitate premitur, cauſa atq; authore non extante. Aut cum diuturni mali tandem author deprehẽditur. ¶ Coruus aquatum miſſus ab Apolline, cum diutiſſimè expectaſſet dum ficus matureſcerent, iſs tandem maturis ſaturatus, nigris longum capit unguibus hydrũ, & hunc aquarum obſeſſorẽ in mora ſibi fuiſſe fingit, ut retuli in Coruo h. ¶ Diriguêre oculi: tot Erinnys ſibilat hydris, Vergilius 7. Aeneid. Hæc loca (Italiam) non tauri ſpirantes naribus ignem Inuerêre ſatis immanis dentibus hydri, Idem 2. Georg. Prouerbia.

DE HYDRA MVLTICIPITE, FABVLOSA, QVAM HERCVLES CONFECIT.

HYDRAM fœminino genere ueteres aliqui pro hydro, aut cherſydro, chelydróue dixerunt: ut ſuprà in Hydro indicauimus. Nos hîc de fabuloſa tantùm illa multorum capitum fera, quam Hercules confecit, agemus. Fera eſt multorum capitum, & multas ſerpentium facies habens, Varinus. ¶ Iuxta Amymonæ fontẽ platanus excreuit, ſub qua hydram fuiſſe alitam aſſerunt, Pauſanias circa finem Corinthiacorum; ubi etiam ſcribit hydram ſe arbitrari feram magnitudine hydros excedentem alios, cuius uenenum ita foret ἀκέστου, (incurabile,) ut Hercules eius felle ſagittarum ſpicula tingeret. Caput præterea habuiſſe unum probabile eſſe, etiamſi Piſander Camireus, quo uideretur res meticuloſior, & poëma plauſibilius, plura ei contribuit. Hydra ſerpens criſtatus ab authore Culicis (poëmatij Virgilio attributi) multis deſcribitur. Serpentes alati quidam ſunt in Arabia: quorum figura qualis hydrarum eſt, alæ non pennatæ, ſed glabræ, Herodotus.

Hydram nonaginta capitum ſerpentẽ, ut Simonides: ut Alcæus, quinquaginta: ut alij ſeptem, uel quinq;: (*uel octo, ut Eraſmus Rot. uel nouem, ut Suidas,*) quorũ unum immortale uocabatur, in Lerna palude, unde tot ſunt uulgò facta adagia, igne ſuperauit: uel, ut ab alijs proditur, ſagittis (πάξαις) confecit, à quibus hydræ ſanguine infectis toxici uocabulum effluxit, uel quòd ex ipſius hydræ ſanguine natum eſt, ut Nicandri ſcribunt expoſitores. Cum autem hydræ uno amputato capite alia (*plura, Suidas: duo in unius exciſi locum, Palæphatus: tria, Iſidorus*) facem ferunt ab Iolao uulneri apponi ſolitam, atq; ſic demum deuictam & extinctam hydram tradunt, (ex Diodoro.) Cancrũ quoq; hydræ ſuppetias ferentem interemit, implorato, ut dicitur, Iolai auxilio: ex qua re illud emanauit, Ne Hercules quidem contra duos: tametſi alij in alias hiſtorias prouerbium hoc referant. Sũt qui hydram & cancrum ſophiſtas fuiſſe interpretentur ex Platone: quorum ſophiſmata & cauillos Hercules ingenij ac mentis ui abſoluerit: (*Sophiſtarum quidem mos eſt cauillari, & quæſtiones dubias ita proponere, ut uno ſoluto dubio multa renaſcantur, Perottus. Plato in Euthydemo aſſerit Hydram fuiſſe callidiſſimum ſophiſtam, cui pro uno ſermonis capite amputato, multa repullulabãt, Innominatus*) licet id potiùs, ſi quis modò ſanè uerba perpendat, per ſimilitudinem quandam à Platone dicatur. Alij (ut pluribus refert Palæphatus in libro de fabulis) Hydram arcem ſeu turrim quampiam minutiſsimam (*oppidulum, Palæphatus*) fuiſſe opinantur, quæ à quinquaginta uiris cuſtodiretur. arcis uerò rex Lernus uocabatur: qui à Carcino, id eſt Cancro uiro quodam fortiſsimo adiutus contra Herculem pugnauit. Hercules autẽ ab Iolao Thebanis copijs auctus ambos ſuperauit, Hydramq; caſtellum euer-

Ex Lil. Gyr. Gyraldi Herc. Cule.

Digitized by Google

tit incēditq;. Alij secretiore arcano fabulæ locum datum uolunt, quod scilicet Hercules animi sui ac continentiæ ignita tanquam face identidem renascentia libidinum cæterorumq; uitiorū Lernæa capita repressérit, atq; penitus extinxerit. Nec desunt qui per Hydram & Lernā, inuidiam, seu mauis inuidentiam, significari existiment: quæ difficillimè extinguitur, cum abiecti animi indicio sit, ut planè ex Ouidij & Plutarchi descriptione conspicitur. Græci scriptores illud de Herc. cule Lernæ uiru infecto obseruant, eum oraculum accepisse, se aliter liberari non posse, nisi ad flumen herbam inquireret: cuius radix colocasion, caulis uerò qui supra terram est, ciborion uocatur, quo nomine uas etiam dicitur. Vnde cum apud Belum fluuium eam reperisset, ueneno est liberatus. idq; quoniam in Phœnicia contigit, urbs in eo loco condita est, quæ Ace ex re (*remedio*) nomen sumpsit, quæ & Ptolemais dicta est, Hæc omnia Gyraldus in Hercule. 10

Lerna malorū. Lerna malorum, Λέρνα κακῶν, prouerbium est (ut & Ilias malorum, & mare malorum, & thesaurus malorum,) de malis plurimis simul in unum congestis & accumulatis. Parœmiam Strabo cōmemorat libro 8. scribēs, Lernam lacum fuisse quempiam, Argiuorum ac Mycenæorum agro cōmunem, in quem cum passim ab omnibus purgamenta deportarentur, uulgò sit natum prouerbium Lerna malorum. In hoc lacu poëtæ fingunt Hydram illam septem capitum cōstitisse, quam Hercules igni Græco confecerit. Eam autem Hydram Hesiodus scribit, ex Echidna & Typhaone prognatam, alitam à Iunone: nimirum in odium Herculis. Zenodotus ait, locum quempiam fuisse in Argolica: in quem cum omne sordium genus promiscuè conijcerent, fœtidas inde ac pestilentes nebulas solitas exhalare. quanquam rectiùs autumant ut adagium ad Danaidū fabulam referatur, &c. Itaq; quoties hominem significamus uehementer infamem, atq; omni turpitudinis genere contaminatum, aut cœtum hominum pestilentium, quasiq; sentinam & colluuiem facinorosorum, rectè dicemus Lernam malorum. Apud Hesychium Cratinus comicus theatrum, quod ex uaria mixtaq; hominum colluuie constaret, Λέρνην θεατῶν appellauit, Erasmus Rot.

Poëtæ finxerunt (inquit Perottus) Hydram multorum capitum in Lernæa palude fuisse, quorum aliquot excisis totidem (*pro uno duo uel plura, ut suprà dictum est*) continuò renascebantur. Quod monstrum cum totam eam regionem deuastaret, tandem ab Hercule claua primò ictum, deinde propter pestiferum afflatum sagittis petitum, postremò cum sese solitis cauernis cōdidisset, lignorum congesta strue igne consumptum est. Seneca: Quid sæua Lernæ monstra, numerosum malum? Non igne demum uicit, & docuit mori? Hoc ideo factum quidam existimant: quia cum Lernæ palus frequente. siccaretur, ac denuo impleretur aquis, Hercules deprehendit uenas terræ incendio posse præcludi: atq; ideo postquam exhausit eam, ignem adhibuit, & si qua unda prorumpebat, obstruxit. Hinc monstro Hydræ nomen fabulæ imposuerunt: quoniam ὕδωρ aquam significat. Ego inde datum huic fabulæ locum existimo, quòd anguiū genus, sub quo hydra continetur, omnium fertilissimum sit: & nisi incendijs semina exurerentur, non esset fœcunditati eorum resistere, Hæc ille.

Constat (secundum Historicos) Hydram in Lerna palude extitisse aquas euomentem, quæ uastabant uicinas ciuitates: in qua uno meatu clauso multi erumpebant. quod Hercules uidens loca ipsa exusit, & sic aquæ meatus clausit. nam Hydra ἀπὸ τοῦ ὕδατος, id est ab aqua, nomen accepit, Isidorus. ¶ Hydram Echidnæ filiam Hesiodus facit, matrem Chimæra. Ouidius ipsam quoque Echidnam nuncupauit. Pars quota Lernęæ serpens eris unus Echidnæ, Latinè quidam excetram, quòd uno excisо capite tria excrescerent, inquit Isidorus. Cum excetra, cum Anteo delucta ri maluelim, quàm cum amore, Plautus in Pers. Hiberam excetram scitè obtrectatorē dixit uirulentum Hieronymus, Cælius. Idem in Procœmio Esdræ cōtra detractores suos loquens: Licet hydra (*aliàs excetra*) sibilet, uictorq; Sinon incendia iactet, nunquam meum iuuante Christo silebit eloquium. ¶ Panaces Asclepium contra serpentium morsus prodest. Hoc Aesculapius decerpsit iuxta ripam Melanis fluuij Bœotiæ, & percussum ab Hydra Iolaum Iphicli filium hoc remedio sanauit, Nicander in Theriacis.

H.2. Anaxilas comicus fabulosa quædam ueterū monstra pro improbis scortis interpretatur. Eius uerba recitaui in philologia de cane carcharia, pagina 210. Plangon meretrix tanquam Chimæra quædam πυρπολεῖ δὲ βακχεύουσ. Οἱ Σινώπην δ' εἰ σωσόντες, οὐχὶ δρᾶς σωίεσι νῦν; Γραῖς μὲν αὖτη. πῦρ δ' πίφυκε δ' ἡ Τυφῶνα πάσιν, ὡς τὰ πολλά γ' οἱ τοιοῦτοι, δὶς διπλάσιον κακόν, ut Athenæus libro 13. ex eodem refert. Versus ultimi sensus uidetur, Gnathænam Sinopæ uetulæ subnascentem, duplò ipsa deteriorem esse. ¶ Et centumgeminus Briareus, & bellua Lernæ, Vergilius 6. Aen. Hydram Lernæam decantent poëtæ, & ueterum fabularum opifices, quorum è numero est Hecataeus hi-

storicus, Aelianus.

Epithet. ¶ Hydræ epitheta à Rauisio memorantur hæc: Renascens, Lernæa, stridens, immanis, colubrifera, dira, uallata colubris, ramosa, improba, fœcunda, uirens, Argolis, superba, nocens, ferox, multiplex, horrenda, septemplex, frigida, rediuiua, tumens, populosa.

Icones. ---clypeoq; insigne paternum
Centum angues, cinctamq; gerit serpentibus hydram, Vergilius 7. Aeneid. In Elide Iunonis templum est, in quo (præter alia simulacra) Hydram fluuij Amymonæ beluam sagittis confi-cienti Herculi, astat Pallas, Pausanias in Eliacis.

¶ Hydra

¶ Hydra ſydus eſt in cœlo (Proclus Hydrum nominat) in qua coruus inſidere exiſtimatur, &c. ut ſcribit Higinus, & nos in Coruo h. recitauimus. Ea tamen non eſt quam Hercules confecit. Cancer etiam ille qui Hydram aduerſus Herculem defendit, à Iunone inter ſydera relatus exiſtimatur: ut in Cancro fluuiatili H. recitauimus. *Sydus.*

Hydra inſula eſt Dolopum. Plura uide ſuperiùs in Hydro h.

Toxicum aliqui natum fabulantur è ſanguine Hydræ, quam Hercules τόξοις, id eſt, ſagittis interemit, Scholiaſtes Nicandri. Hercules Philoctetæ donauit pharetram & ſagittas Hydræ felle intinctas. Vide in Onomaſtico noſtro. Veſpæ in uiperam quam mortuam perſpexerint inuolantes, ueneno aculeum imbuunt: ſic & Hercules hydræ ueneno iacula tinxit, Aelianus. *Propriè. h.*

¶ Quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra Intus habet ſedem, Vergilius 6. Aeneid. de inferis. Proxima (*pugna*) Lernæam ferro & face contudit hydram, Vergilius de laboribus Herculis. ¶ Hydram ſecas, prouerbium eſt apud Platonẽ libro de repub. quarto: Ἀγνοοῦντες (inquit) ὅτι ὡς ὕδραν τέμνουσιν, id eſt, Ignari ſe reuera tanquam hydram ſecare. Eſt autem hydram incidere, ita unum aliquod incõmodum tollere, ut in eius locum alia plura recipias. Adagium natum à fabula Hydræ Lernææ, cuius uno reciſo capite plura renaſcebantur. Plutarchus in Cõmentario de fortuna Alexãdri: Ὕδραν τιμωσιν ἀεί τινι πολεμοις ἀναβλαστάνουσαν, id eſt, Hydrã ſecans ſemper aliquibus bellis repullulantem. De Alexandro loquitur, cui uno bello cõfecto ſubinde aliud atq; aliud exoriebatur. Cyneas cogníta Romanorum multitudine identidem poſt acceptam cladem copias inſtaurantium, dixit ſibi uideri aduerſus Lernæam hydram pugnare. Hinc Horatius in Odis, Non hydra ſecto corpore firmior Vincí dolentem creuit in Herculem. Accommodari poterit ad eos qui litibus inuoluuntur nunquam finiendis. Lis enim litem parit, & ſæpenumerò una enecta tres ſubnaſcuntur, &c. Eraſmus Rot. Meminit & Suidas huius prouerbij, & uſum eſſe dicit ἐπὶ τῶν ἀμηχάνων, id eſt de rebus quas nunquam aliquis perficiat, (utpote quæ ſubinde grauiores & intricatiores ſe exerant.) ¶ Magis uarius quàm hydra, prouerbium ad hydrum pertinet, & explicatum eſt ſuperiùs. *Prouerbia.*

Hydram ſeptícipitem eſſe (inquit Nic. Erythræus) tam uerum eſt, quàm Caſtorem & Pollucem ortos ouo, Plutonem in inferno regnare, natos è ſerpentum dentibus armis inſtructos homines: & quæ præter alia primus finxit Homerus, arma à Vulcano Achilli fabricata, uulneratam à Diomede Venerem, perlatum utribus Vlyſſem, &c. Hæc autem admonuimus propter nonnullos uſq; adeò rerum imperitos homines, qui proximis diebus Venetijs hydram ſeptem capitibus terribilem ad poëtarum exemplum ſummo artificio fictam ſpectantes horruerunt, etiam de tam terrifico monſtro naturam ipſam uehementer accuſantes, Hæc ille. Videtur autem de fictitio illo mõſtro ſentire, cuius hîc figurã ſubijciemus, qualis in charta quadã typis impreſſa et euulgata eſt.

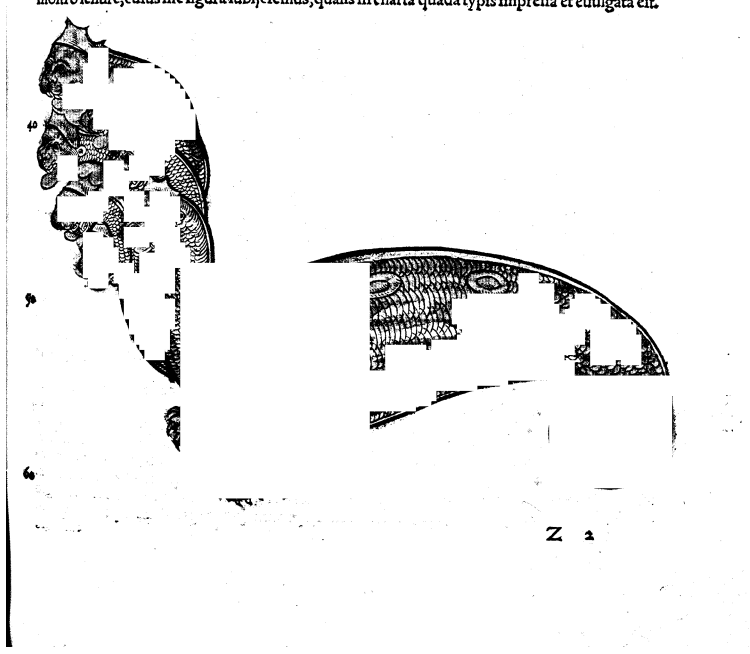

Digitized by Google

Inſcriptio erat hæc: Anno à Chriſto incarnato triceſimo ſupra ſeſquimilleſimũ, menſe Ianuario, ſerpens monſtroſus, cuius typum imago hæc cum magnitudine, tum colore refert, è Turquia ad Venetos perlatus: deinde Francorum regi datus, ſexcẽtis millibus ducatorum æſtimatus eſt. Addidit & coniectatio authoris innominati, ſed Germani, ut apparet, his uerbis: Nõ dubiũ eſt monſtra ſignificare mutationem rerum. Sed Germania aut orbis Chriſtianus ita eſt afflictus, ut ei præter exitium accidere nil grauius queat. Vnde in ſpe ſum ea monſtra non eſſe ipſi ad maiorem calamitatem extimeſcenda. Sed res Turchæ ad ſummum potentiæ & felicitatis peruenerunt, quali etiam ſtatu maxima, quæ hactenus fuerunt imperia, corruerunt. Illi minari iſta diuinârim, ſub cuius ditione monſtrum natum & repertum eſt. & capita eius ab occipitio referunt geſtamen pilei Turchici, &c. Hic diuinator quiſquis eſt, primum res ne uera an ficta eſſet quærere debuerat. Mihi cum Erythræo planè cõmentum artis uidetur. Auriculæ, lingua, naſus, facies, toto genere à ſerpentium natura diſcrepant: quòd ſi figmenti author, rerum naturæ (quæ in ipſis etiam monſtris plerunq; non undiquaq; degenerat) non imperitus fuiſſet, multò artificioſius potuiſſet imponere ſpectatoribus. Sed eſto res uera: cur tamen Turcæ potiùs quàm nobis minabitur? Ita ne molles & blandi nobis, ne dicam cæci, erimus, ut culpam noſtram non agnoſcamus, & omne malum omen in hoſtes noſtros reijciamus? Quòd ſi ab illis malis & peccatis, quorũ cauſa Deus hũc potentiſſimum hoſtem tot iam ſeculis in nos graſſari permiſit, pœnitudo aliqua & emendatio in nobis appareret, ut propitiũ deum, ſic mala omnia à nobis auertenda, & noſtros ac ueræ religionis inimicos ruituros, ſpes non dubia foret. Nunc quoniam nulli aut (pròh dolor) pauciſſimi reſipiſcunt ac emendantur, quis non metuat magis magisq; ſemper hanc pœnam, & hoc flagellum in aduerſum nos inualiturum, donec uel funditus pereamus, uel cauſa malorũ cõmuni tandem ad optima quæq; conſenſu (quod equidem opto magis quàm ſpero) tollatur. ¶ Venetijs in theſauro principum ſepticipitem ſerpentem aſſeruatum, incredibili ferè pretio ob raritatẽ redemptum, olim quidam mihi ceu teſtis oculatus retulit, haud ſcio quàm uerè.

DE SERPENTIBVS AQVATICIS DIVERSIS.

Anius lacus Puteolis uicinus eſt, quem ego arbitror hodie Sudatorij lacum uocari à balneo, quod in eius eſt margine, &c. Eminet inter alios huic ad Auſtrum mons ſilicibus plenus, ex quo Iunio uenìente menſe tot ſerpentum inuicem glomeratorum globi ſe præcipitant, ut mirabile uiſu ſit, omnesq; in ſubditum ſe demergunt lacum: nec eſt qui unquam exeuntem uiderit aliquem, aut innatantem, uel aliter prodeuntem, Io. Bocatius in libro de lacubus.

Iuba dicit in Troglodytis lacum inſanum malefica ui appellatũ, ter die fieri amarum ſalſumq;, ac deinde dulcem: totieſq; etiam noctu, ſcatentem albis ſerpentibus uicenũm cubitorũ, Plinius.

Aſpides quædam cherſææ, id eſt terreſtres cognominantur: ad diſcrimen earum quæ chelidoniæ dicuntur, & circa fluuiorum ripas, præcipuè Nili, latent.

Paluſtribus draconibus criſta non eſt: montanis uerò, iuuenibus quidẽ adnaſcitur criſta, mediocriter prominens: prouectis uerò ætate, grandior, Philoſtratus.

Olaus Magnus in Tabula Septentrionali aues duas aquatiles pingit in lacu quodã, quarum altera ſerpentem ore tenet.

In Cuba inſula ſerpentes noua totius corporis ſpecie ac forma prædìti, ſed & pedibus plerunq; longitudine, qui ex terra & ex aqua uiuũt, in lautioribus erant epulis, Pet. Bembus hiſtoriæ Venetæ libro 6.

MERGVLI dicti ſerpentes, ut audio, ex Africa adferunt: qui quales ſint, & an in aqua mergantur ut nomen ſonat, non habeo quod dicam.

Cteſias Cnidius refert in flumine, cui nomen Argades, quod ad Perſicã Sittacen eſt, Serpentes abunde gigni, capite albas, reliquo corpore nigras. quatuor cubitorum longitudinem habere, & quos perculſerint interimere. interdiu eas haudquaquam uideri ſolere, ſub aqua natantes: noctu uerò uel aquantibus uel lintea lauantibus (idq; fieri non rarò) perniciem inferre, Aelianus de animalibus 16. 42.

Anno natiuitatis domini milleſimo quadringenteſimo nonageſimo nono, Maij die 21. Lucerijs in Helueticis urbe præclara, inuſitatæ formæ & magnitudinis ſerpens ſub ponte Vrſæ fluminis tranare uiſus eſt, cum è lacu deſcenderet: auriculis latis, longitudine ad ſex paſſus, ut conijciebant qui uiderunt, corpore alioqui ſimilis (*equalis*) uitulo: Ex codice manuſcripto qui Chronica Tigurinorum continet.

Draco Romæ uiſus in Tyberi.

Scriptum eſt in Rom. annalibus ac ſæpius notatum, tempore dracones, uel qua magnitudine, in urbẽ Romam delati ſint. Nam inundante maximo Tyberis fluuio uiſi per urbem traduntur: quod ipſum temporibus noſtris contigit. Sed illud propè incredendum quibuſdam uideri ſolet, quod imperante quidem Mauricio Aug. Romæ accidit: qua uidelicet tempeſtate exundationes aliquot maximæ extiterunt & Atheſis & Tyberis flumina, (quando ob ingentem urbẽ undarum Veronæ urbis mœnia dicuntur alicubi diſiecta ac diruta: Tyberis autẽ fluuius in tantam excreuiſſe magnitudinem traditur, ut eiuſdem alluuiones ſupra muros urbis influerent, ac regiones latè occuparent:) quo factum eſt, ut cùm multa ſerpentum genera per alueũ Tyberis æſtuante fluuio

te fluuio essent deuecta, inter hæc draco mira quadam & insigni magnitudine, per urbem transiens usq; ad ipsum mare descendit. quod & mox horribili prodigio pestis maxima secuta est, Petrus Crinitus de honesta discipl. 20.3.

HYS, Vs, id est Sus uel Porcus, piscis quidam est. Athenęus dubitat an ὗες pisces Epicharmo nominati ijdem sint κάπρῳ. Vide in Hyæna pisce A. De piscibus diuersis qui porcorum quadrupedũ nominibus appellantur, aut cum eis aliquid simile habent, in P. elemento scribemus.

HYSCA. Vide Hycca superius.

DE AQVATILIBVS ANIMANTIVM. QVORVM NOMINIBVS I. LITERA ANTEPONITVR.

IBIS uel Elephas piscis aculeũ habet ut pastinaca, Rondeletius ubi de Anthiæ prima specie scribit: alibi quidem nusq; ibidis piscis mentionem ab eo factam reperio.

ICHNEVMON quadrupes & piscis, Varinus.

ICTAR pisciculus. Vide in Corollario ad Apuam Atherinam, ἰκτάρα, ἰδνικῶς, ἰχθύς, Hesychius.

IECVR marinum, Iecorinus. Lege Hepatus.

ILLI, (Ἴλλω paroxytonum, aliâs oxytonum,) pisces quidam magni nominantur à Tarentino in Geoponicis.

MEGASTHENEM audio dicentem in mari INDICO quendam pisciculum nasci, eumq; quoad uiuit, in profundo quidem natantem non apparere: mortuum uerò ad summã aquam existere, & fluitare. qui eum contigerit, animi defectionibus primùm tentari, deinde obire mortem, Aelianus de animal. 8.6. & Philes.

DE INSECTIS ALIQVOT AQVATICIS, QVAE AB ANTIQVIS MEMORATA NON SVNT.

ANIMALIA quę faciunt tædium in nullis aquis plura gignuntur quàm cisternarũ, Plinius 31.3. In cisternis quidem aquæ pluuiæ per tecta, canales, & aliter (ut Venetijs per uicos etiam loco circa cisternam decliui undiq; uersus medium, ut confluere possit, & per foramina quædã quibus arena subest cisternæ colata influere) collectæ, minùs puræ, si animalia plura generent, mirum non est. Nam & aqua pluuia mollior est, tepidior, fœcundior, & facilius immutatur: & aqua minùs pura, tum per se, tum quia seminaria quædã fortè per tecta & aliunde secum trahit, facilius aut putrescens generat: aut quorum semina accepit, perficit animalia. Nec nihil huc facit fundum cisternarũ immobile, in fundo enim ferè gignuntur: quod innatiuis fontibus perpetua scaturigine semper mouetur. Pulchrè autem aquarum tædia communi uocabulo quæcunq; in aquis nascentia homines abominantur animalium, Plinius dixit: ut pro pediculis alibi ciuilius capitis tædia.

DE SQVILLA FLVVIATILI, (GRYLLVM FLVVIAT. fortè cõmodius nominabimus,) Rondeletius.

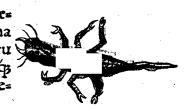

In fluuijs insecta quædam uiuere deprehendi, quæ uaria sunt. quædam enim uermium, quædam muscarum, quædam scarabeorum forma sunt. De his cùm nihil apud scriptores ueteres legerim, non ineptè factu rus uideor, si aliarum bestiolarum quarum imaginem similitudinemq; habent, nomina eis imponam. Ab his incipiam quæ tenui crusta integuntur, qualis est Squilla fluuiatilis quam hîc exhibemus. A

Sex pedes ternos utrinq; habet. Cauda in duo longa & tenuia ueluti fila desinit; digitali est longitudine. Capite est rotundo & cõpresso instar lentis leguminis. Cornicula quatuor habet. Cum squillis marinis magna est figuræ affinitas. Quare non uideo quo aptiore nomine donetur quàm Squillæ fluuiatilis. B

DE PHRYGANIO VERMICVLO FLVVIATILI ET marino, Bellonius.

Phryganium fluuiatile æquè ac marinum delectamentum, Galli Charree appellant, quod clanerum recrementis sit persimile. Pisciculus est aut potiùs uermiculus, quo piscatores utuntur pro esca: sic appellatus, quòd Phrygana, id est fremia, cremia, siue festucas suæ thecæ aut tegumenti laboribus, filo tanquam araneæ ab eius ore dependente (nouit enim nere ut aranea) agglutinans atq; alligans, circumponat: ex quibus augescens, casam ampliorem sibi cõstruit, in quo pinnoteren imitaretur: nisi pinnoteres sibijpsi domũ facere nescirent. Senos utrinq; pedes habet, quibus

Digitized by Google

in aquæ etiam rapidiſsimæ riuulis incedit: nare enim neſcit. eſtq; animal tenue, oblongum, paruę erucæ ſimile, quem auidiſsimè appetunt Truttæ: eſt enim profluentibus aquis ac torrentibus frequens. Eo etiam piſciculi, ſi ſua theca ſeu inuolucro nudetur, affatim capiuntur. Chryſippus Philoſophus (inquit Plinius) tradit Phryganion alligatum remedio eſſe quartanis, quod autem eſſet id animal nec ipſe deſcripſit, nec nos inuenimus qui nouiſſet.

COROLLARIVM, DE EODEM ET SIMILIBVS aliis fluuiorum animalculis.

Phryganij nomen uetus Plinio uſitatū, ſed quid eſſet ignoratum, an rectè aquatico uermiculo, quem Galli Charree uocāt, attribuerit Bellonius, ne de nominibus magis quàm rebus uideat eſſe ſolicitus, non diſceptabo. hoc tantùm dixero, à ſola etymologia argumentū minimè firmum ſumi: nec quoduis animal quod phryganis hæreat, phryganium dici poſſe. Sed ita appellemus licet, potiùs quàm contendamus: quoniam nullū inde incōmodum ſequetur opinor. Gallicum nomē Charree, ad Germanicum **Kerder** uel **Kärder** accedit, quod uermiculis aquaticis pleriſque puto cōmune eſt: uſus omnium ad ineſcandos piſces, à quibus appetuntur. Ex omnibus æſtate muſcarum quædam genera naſcūtur, ex aliis alia. Necp; hæc animalcula tantū noſtri, ſed eſcam omnem ad piſces capiendos comparatam & infigendam hamis, **Kerder** appellant: à qua uoce non aliena eſt délear Græca. Priuatim uerò **Steinbyſſen** appellant, quaſi dacolithos Græcè à morſu lapidum dicas, (quo nomine gobij etiā fluuiatilis genus quoddam indicauimus ſuprà) uermiculos thecis quibuſdam arenaceis incluſos, qui in aquis fluentibus & lacu etiam adhærent lapidibus infernè, & à piſcatoribus leguntur ad ineſcādos piſces. mouentur unà cum thecis ſuis, quibus forma cylindri: caput & pedes ſenos exerunt. Audio & in frigidis quibuſdam fontibus uermiculos thecis duris incluſos inueniri. Noſtrates plericp; hoc genus **Kerder**, ut dixi, uel **Kerderle** nominant: **Rückle** genus diuerſum appellant in lacu noſtro, in fundo aquæ, quod nec lapidibus hæret, nec thecis includitur: fortè quaſi eruculas. uideri enim poſſunt erucæ quædam aquaticæ. alij **Quercken**, & **Waſſerlüſz**, id eſt pediculos aquaticos. Eadem enim hæc nomina puto, hoc eſt eorundem animalium, uel omnino, uel ſaltem genere proximo. Vermiū quædam genera & multipedum ex aqua cum retibus piſcatorum frequenter extrahuntur, Albertus. Ego hyeme aliquando, circa Ianuarij calendas inſecta huiuſmodi erucis ſimilia inſpexi: digiti aut pollicis tranſuerſi longitudine, ſenis pedibus, ore forcipato, cauda bicuſpide: anteriùs, ubi caput & pedes ſunt, nigricant: poſteriùs è uiridi colore fuſca ſunt. Quædam ex eis maiuſcula, alia perparua erant. Reperiuntur maximè locis aquarum limoſis, & ubi algæ naſcuntur, præſertim illæ, quarum una fœniculum, altera abietem uel hippurim foliis refert.

Feruentium aquarum ſcaturiginibus uermiculi quidam innaſcuntur, qui alibi ducere uitam nequeunt, Cælius 10.10.

Mira uidetur Martij ratio mēſis, (ut doctiſsimus iuuenis Samuel Quiccelbergius ad nos ſcripſit) qui procreet tantum fœtum in aquis fœtentibus, & aliquando ſatis claris, uulgo ruſticorum (in Germania) notum: qui ſi pedibus nudis in illam ingrediantur aquam, ubi hoc genus animalis in ſummo aquæ detinetur, circulum ſibi fieri narrant, ad eum uſq; locū quò aqua peruenerat in cruribus, eumq; circulum ita punctum, ut ſanguis confluat, & inflammationem aliquam uel ſcabiem crura præ ſe ferant: uerùm hoc ſine noxa. Animalcula ipſa à mēſe appellantur **der Mertz**.

Muſcarum genus quoddam exile pulicum inſtar, per ſummam aquam innatans, è fundo eructum, apud nos reperitur: nec puto uolare.

Sunt & Cantharides aquaticæ, in paludib. circa lacū apud nos, quæ per ſuperficiē aquę motu irrequieto huc illuc circa eundē ferè ſemper locū mira celeritate ſe trajiciūt: nec in ſummo tantū, ſed etiā profundiùs feruntur. Magnitudine & forma cimices referūt. Cruſcula ſena habent ſubruſſa. Vaginæ è nigro uirides, præſertim ad Solē, & ſplendentes, alas tegūt: ſed nō penitus: ad caudam enim alarum extremitas prominet, quæ cum in aqua celeriter feruntur, ut ſolent, mirabili candore ſplendoreq; conſpicua argentum uiuum quodammodo refert. unde & pygolampides aquaticas ſi quis appellet, nomen ipſorum naturæ cōueniens poſuerit. In aërem ſi prorepſerint, uolare etiam poſſunt. Icon earum hæc eſt.

Scarabeos quoſdam maiuſculos, corpore laro compreſſoq;, **Waſſergugen** appellari audio: qui in quarunuis aquarum fundo reptent.

Waſſergugen.

DE TINEIS VEL SCROPHVLIS AQVATICIS.

Limus aquarum uitium eſt: ſi tamen idem amnis anguillis ſcateat, ſalubritatis indicium habetur: ſicuti frigoris, tineas in fonte gigni, Plinius. Has eſſe puto quas noſtri **Gytzen** appellant, alibi **Gypſen/Strabyſen/Meſchen** uel **Mäſchen**, & **Waſſerſchaben**: ex quibus poſtremum tineas aquaticas ſignificat. Reperiuntur in fontibus, non quibuſuis, ſed bonis & frigidis duntaxat, præſertim Martio menſe. Sunt autem uermiculi perparui: & quoniam conglobari conuoluiq; tanquam in arcum ſolent, minores etiam apparent, ut fallant aliquando bibentes. Colore albicant.

albicant. Pedibus nituntur plurimis, cõtiguis per totius ferè corporis alueum, si bene memini: ab ore etiam ueluti pedes prominent: ut multipedes uel asselli aquatici nominari mereantur. Pedes molliores sunt, quàm ut extra aquã ingredi queant: nisi fortè non mollities in causa est, sed pedum contiguorum multitudo, quos nisi in aqua non facilè diducãt. In aqua mouentur & currunt corpore non recto aut æquali, sed in alterum latus inclinato. Retrorsum quoq; incedunt, si bene memini. Cauda oblonga in aculeum desinit. Oculi sunt perexilia puncta alba, cum centro nigro longè minutissimo. ¶ Cum potu hausti periculum creant, ut aliqui putant, etiam uitæ. Ventrem ijs qui biberint, inflari audio. Rusticum noui qui cùm huius generis uermem in potu hausisset, mox in stomacho dolorem percepit: qui sumpta theriaca descendit ad umbilicum. Medicamento purgatus est frustra, quanuis copiosè soluta aluo. Demum cum uinum abundè bibisset, uermem uiuum aluo reddidit, cum iam tres dies retinuisset. Et uerisimile est, nisi cum potu multo promouentur ac proluatur hoc animal, expelli non posse: quoniam in sicco, ut diximus, moueri nequit: humorem autem siue sponte sequatur, siue ablutionis ui, exibit facilius. Prodesset fortè & terebinthina aut larigna resina, aut oleum butyrum ue copiosius sumpta. hæc, ut intestina lubrica fierent: illæ, ut animal secum inuoluerent descendendo. Quòd si quis aut aquæ aut uini potum copiosiore uitare uelit, minore periculo forsan lac aut lactis serũ, polypodio præsertim aut alio molliente aluum incocto medicamento, affatim hauriet. Quòd si non cesserit malum, idem remediũ clystere infundi poterit. Ab initio autem statim, antequam ad intestina descẽdat uermis, â multo tepidæ oleiq; potu uomitum concitandum suaserim. ¶ Iidem sunt uermes Gallicè dicti Scrophulæ aquaticæ (uulgò Agroueles, uel Escroëlles:) Aiunt enim multipedes esse, corpusculo breui, cauda reflexa: inueniri in fluuijs, puteis, fontibus: & bibi aliquando ab imprudentibus: unde uulgò scrophulas illas (strumas seu chœrades) ulceratas & exedentes, sine tumore, in gutture, procedente etiam aures uersus interdum malo, & fauces aliquando penetrante, oriri putant. Hinc & uermibus ipsis nomen impositum. Hoc scrophularum genus à regibus Gallorum solo contactu curari aiunt. Tu princeps generosissimè (inquit Dionysius Corronius in epistola, qua Actuarij librum de compositione medicamentorũ à Ruellio translatum Francisco Valesio Gallorum regi nuncupat) plerisq; ueteris memoriæ regibus, & inuentis tuendis solertior, & sanando fortunatior diuiniorq; extitisti: qui non carmine, non superstitione ulla, ut ueteres fecisse produntur, sed sincera in Christũ fide ductus, eiusq;, ut uidere est, spiritu afflatus duce, tuo cœlestisq; dei digito, tot milia strumosorum, hoc est morbo perditorum, nulli mortaliũ quàm tibi curabili, etiam leuiter contacta sanas & seruas, deorum (quos imitaris) instituto, qui soli quosdam in nobis affectus amoliri creduntur, Hæc ille. Ferunt autem omnes Galliarum reges hac eadem sanandi ui ceu miraculo pollere: eandemq; cõmunicare posse filio cuiuscunq; hominis septimo nato, ita ut nulla filia interim nata sit: id quod aut uerum non esse, aut superstitione non uacare puto. Audio & Anglorum reges hoc malum sanare solitos, & qui id sanent legitimos reges existimari. Vocant autem morbum regis, uel malum regium. Per annum semel aut bis aiunt admitti ad regem hoc morbo laborantes: inspectos priùs à chirurgis, qui & morbum hunc esse, & remedijs incurabilem iudicarint. Genus esse serpiginis uel impetiginis audio in lateribus colli, profundioris, leuiter exulceratæ & fluentis. Rege igitur admittente, æger accedit in genua procidens. Rex precibus quibusdam dictis (fortè & ceremonijs peractis,) numum aureum, cui ab angelo, quo insigniatur, nomen, manu flectit: eoq; malum (auulso, si quod impositũ est, medicamento, prohibens deinceps quicquam imponi) contingit: & numum ægro donat. Tum malum paulatim arescit & curatur. Interdicitur autem singulis ita contactis, ut per septenniũ intra septem miliaria non accedant ad locum ubicunq; rex moratur: sin minùs, malum repetiturum. Sed hoc etiam superstitiosum esse quis non credat?

Scrophulæ aquat.

In aquis nonnullis audio uermes esse breues, capite & proxima parte crassos, retro exiles, articuli longitudine, colore subfusco uel incano, noxios si in potu hauriantur.

DE SETA VEL VITVLO AQVATICO.

Vitulus Aquaticus à nostris, ein **Wasserkalb**, nescio qua ratione uocatur: nisi quòd à uitulis per ætatem incautioribus, nonnunquam in aqua bibatur, magno etiam uitæ periculo.

Vituli aquatici icon, quæ setæ equinæ crassitiem excedere non debebat.

Alij ex recentioribus Setam aptiùs uocarunt, siue à simplici & tenuissima corporis figura, siue quòd è seta equina in aquis putrefacta nasci existimetur. Seta est uermis, ut quidam dicunt, serpens à re nomẽ habens. est enim tenuissimus instar setæ, (ut seta uel pilus, de iuba caudáue equi putetur, Albertus) ferè cubitalis longitudine, durus & albus: nihil differens utraq; extremitate, quippe cui caput non est, sed serpit in utranq; partem, (*inde amphisbænam aquaticam fortè dixeris.*) In aquis corruptis, (In aquis stantibus non multùm corruptis, Albertus) nec tamen fœtidis nascitur. durus est adeò ut uix pedè conteri possit, (& si bulliatur, non emollitur, Albertus) Author de natur. rer.

Digitized by Google

Caput ei nullum esse uidetur, & ad utranq; partem natat. Fortè autem de pilis nascitur equorum, hi enim in aqua stante positi, uitam & spiritum accipiunt, & mouentur, sicut multoties experti sumus, Albertus. Huius uermis è pilo equino in paludes uel stagna coniecto nascentis (ut uulgò creditur) caput & caudam primùm crescere aiunt. Insectorum'ne generis sit dubitari potest, quoniam pellis una continua ei est, nec ita ut lumbrici mouetur. Eadem per totum crassitudine est, dodrante longior, albicans. In fonte bono & frigido olim reperire memini: & alias in horto super folio quòdam, hic longus erat quinq; aut sex digitos, crassitudine setę: dorso fusco, uentre albicante, Cauda undiquaq; albebat. Intricare se solet instar Gordij nodi, ut duobus aut tribus in locis nodi huiusmodi elegantissimè ducti in eius corpore appareant. ¶ Huius uenenitanta uis est, ut ab homine potu haustus, elanguere eum & tabescere faciat, donec cum diro cruciatu uitam exuat, Author de nat. rerum. Haustus ab homine cum cruciatu & languore uitam aufert. aliter autem tactus, non nocet, Albertus. Ego etiam uitulis aquaticis potis quosdam mortuos accepi. Vir quidam hoc uerme epoto mox malè habuit circa præcordia: tū mulier quædam centaurij minoris in uino decoctum ei propinauit. Vomuit ille ac simul uermem reiecit. Si cui uitulus aquaticus in uentre nascitur, perungendus est uentre ac uentriculo liquefactis pariter butyro, cera & oleo. Vitulus aquaticus (inquit Bertrucius in Methodo de cognoscendis morbis) uermis paruus est, ueluti duos cubitos (*immò palmos duos, id est octo digitos*) longus, subalbo colore, habitans in paludibus & aquis corruptis: quem qui uidet, putat esse caudæ equinæ pilum, huicnanq; similis est. Potus hic busonis mala comparat. ¶ Mihi ratio curandi eadem profutura uidetur, quæ aduersus tineas aquaticas à nobis præscripta est. Vituli, præsertim per ætatem incautiores, hos uermes aliquando deglutiunt, autumno maximè cum herbis: in potu uerò rarius. Sunt qui ex bruchis, quos nostri **Hewsteffel** appellant, oriri eos existiment: quod mihi uerisimile non fit: alij ex herbis in aquarum alueos, unde pecus potat, dependentibus. Deglutiti illi circa guttur & arteriam hærent: unde uituli paulatim contabescunt: succurri aiunt quidam uino per nares cornu infuso in quo decocta sint allia: alij remedium contra hoc malum exploratum esse negant. ¶ Ololygon, animal est palustre, simplex, gracile, Theon in Aratum. Et paulò antè, Ololygon auis est solitudine gaudens: uel ἡμιεφὸν (uox uidetur corrupta) ζῶον, palustre, frigiditate gaudens, oblongum, indistinctum, (ἀδιάζωστον,) terræ intestino simile, sed multò gracilius: (*quærendum an idem qui Vitulus aquaticus à nostris dicitur,*) ignoratum Aristoteli, qui ololygona uocat tantùm maris ranæ uocem, allicientis ad coitū fœminā. Plura leges in Rana c. inter Quadrup. ouip.

IONISCVS, ἰωνίσκος, ab Ephesijs appellatur aurata, authore Ephesio apud Athenæum.

IONVS, ἰωνὸς, piscis quidam, Hesychius & Varinus.

IOPS. Vide in Eritimo.

ISICVM pro pisce Trallianus aliquoties nominat, solus opinor apud Græcos: & imitatus eum inter Latinos Plinius medicus. ¶ Si capilli defluant propter raritatem meatuum, & quòd digesto humore consumptoq; unde nutriebantur excremento, contabescant, refrigerantibus & astringentibus auxilijs uti conuenit, & uictu minimè acri. Proderunt igitur lactucæ, maluæ, pones, pisces duriores, & carnes suillæ non pingues, maximè bubulæ, & pedes bubuli, & isycus, & pectunculi, & buccina, Trallianus 1.2. Quo in loco Goupylus, pro ἰσυκὸν (inquit) emendat mus ἰσικὸν, ex Athenæo & Alexandro Aphrodisiensi. Athenæus quidem libro 9. Dipnosoph. in uentre porcelli míro artificio parati & conditi, cum alia quædam, tum isicia reposita fuisse ait, his uerbis: Καὶ τὰ ἐκ σαρκῶν εἰς λεπτὰ κατατεμόμενα, καὶ μετὰ συστροφῆς συμπαστηθέντα. ἰσίκια γὰρ ὀνομάζουσι Λοῦμμον τὸν οὐλοπαιδῶν, καὶ πρὸς ἑστιῶν ἑαυτοὺς χρώμενον. Apicius Cælius etiam multa quæ ad hanc rem spectant, scribit lib. 2. de opsonijs & condimentis: quo in loco isicia ex piscibus fieri docet, cuius rei auctorem fuisse Heliogabalum historiæ narrant, Hæc Goupylus. Athenęus quidem non esse Græcum hoc uocabulum insinuat, ideoq; circumscribere maluit, Vlpianum hoc uocabulo uti, cum uerecūdia miratus. A recētioribus Græcis ἰσικὸν genere masculino, tribus syllabis scribitur: Latinis neutri generis est, & quatuor syllabarum, isicium. Alex. Aphrodisiensis problematum physicorum 1.21. ad quæstionem, Cur ægrè id genus edulij concoquitur, quod insitium (ὁ ἰσικὸς) appellatum est? Quoniam (respondet) sua leuitate fluitat in uentriculo per cibi humidi medium, nec eius (*uentriculi*) corpus attingit: quo tactu fieri concoctio potest: sed iuxta gulam redundat: cuius officium cibis non coquendis, sed appetendis delegatū est. Quinetiam foris aquę iniectum nō subsidet, sed innatat. quoniam dum carnes teruntur, (ἐν τῷ τρίβεσθαι τὰ κρέατα,) spiritus admittitur præleuis, qui corpus eleuet, & in humore fluitare aptissimum reddat. Hinc etiam molle laxumq; propter ipectusum spiritum, isicium euadat necesse est. Transtulit hunc locum in suas quæstiones Macrobius Saturnaliorum 7.8. Dicas quæso (inquit) quæ causa difficile digestu facit isitium: (quod ab insectione insitium dictū est. amissione enim literæ, postea, quod nunc habet nomen obtinuit,) cùm multùm in eo digestionem futuram iuuerit tritura tam diligens? &c. ¶ In cardialgia conueniunt cibaria quæ non facilè corrumpantur, & quæ acrimoniæ ac mordacitati infestantium humorum aduersentur, ut sunt astaci, isici, (ἰσικοὶ oxytonum, malim paroxytonum,) pectunculi, buccina, (&c.) Trallianus. Diabete laborantibus conuenit ex piscibus, isicus, orphus, aut alius quispiam duræ carnis, Idem. Et alibi in curatione doloris oculo-

oculorum ex bilioſo & acri humore: Veſcatur æger alimẽtis mitibus, minimè mordacibus, & in craſſantibus, ut orpho & alijs piſcibus durioribus, glauco, buccinis, ἃ πᾶς ἐξ αὐτῶν ἄνθρ. ubi Gourpylus legendum cenſet, ἃ ὑφ' ἐξ αὐτῶν ἀνίκ. ¶ Nihil ex eis quod pingue eſt ſumant, ut (ſed) iſicos, pectines & conchylia, Plinius medicus 5.1.

ISOX. Vide Eſox.

ISPIDION. Vide in Equo ſuprà.

ITELLINAE. Lege Tellinæ A.

DE IVLIDE. BELLONIVS.

PVLCHRIOREM piſcem Iulide mare non habet, quamobrem hunc Veneti & Maſſilienſes Donſellam & Domiſellã uocant: Genuenſes una Zigurella, hoc eſt, puellam, nominant. Vulgus Græcũ non Iulidem, ſed Illecam, uel Iglecquam pronunciat, Rhodium Aſdelles. Nonnulli etiam Zillo malunt pronunciare. (*In ſingularibus obſeruationibus à Græcis hodie Sgourdelles uocari ſcribit.*) Vulgaris eſt admodum piſciculus. A

Et quanquam cum Phycidibus & Iecorinis, quas Lambenas uocant (*alibi Phycidem tantùm uulgò Lambenam Venetis uocari docet: Hepatum uerò Sachetum, à Rondeletij Hepato diuerſum*) magnã habeat ſimilitudinem: uulgus tamen hos piſces ab inuicem peroptimè diſtinguere nouit. Non una eſt Iulidum ſpecies, euariant enim colore, ſed ſemper reuertuntur ad ſuas notas, quibus ab inuicem diſcernuntur. Iulis uix excedit palmum longitudine. Habet enim corpus gracile & oblongum ut Sphyræna: cuius craſsitudo raro excedit, quantùm pollex cum indice capere poſsit. Tanta eſt colorum in huius tergore uarietas, ut in eo Iridem depictam utrinq; uideas. Squamis enim contegitur tenuiſsimis multorum colorum, ſuper quibus ductæ lineæ rectæ, cæruleæ, uirides, melinæ, rubræ ac fuſcæ apparent. Pinnam in tergore continuam, ac reliquas totius corporis, ut & rotundam caudam, habet, omnes uerſicolores. Verùm linea quæ utrinq; corpus intercipit, haud rectà fertur, ſed ad caudam aliquantulum incuruatur. Oculos habet paruos, pupillam nigrã, horumq; rubentem iridem. Dentes oſtendit albos, acutos, aduncos, ut ueſpertilio, multò plures in inferiore maxilla, quàm in ſuperiore: labia quoq; craſſa. B

Raro quidem retibus, calamis & hamo frequentiùs capitur.

Singularis inter ſaxa degit. Quamobrem Galeno & Dioſcoridi meritò inter generoſos ſaxatiles, & qui mollem ac friabilem habent carnem, annumeratur. C B

DE EADEM, RONDELETIVS.

Rondeletij figuram non poſui, ſed noſtram eiuſdem piſcis, elegantiùs expreſſam. Bellonij pictura oris acumen non ſatis oſtendit, uariam uerò illam medij corporis lineam ſimiliter ferè ut noſtra, multò clariùs quàm Rondeletius monſtrat.

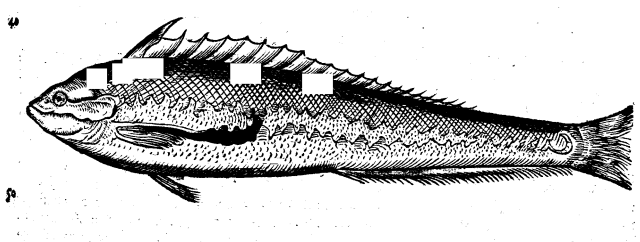

ἰουλὶς à Græcis dicitur, quæ à Gaza iulia, cuius nominis uice, Græcum retinere maluiſſem, à Liguribus girello ſiue girella, à nonnullis donzella, noſtris incognita eſt, quia uix in toto noſtro litore reperiatur. A

Piſcis eſt marinus, gregalis, teſte Ariſtot. ex ſaxatilium genere, autore Galeno libro 3. de facultatibus alimentorum. Digiti magnitudinem uix ſuperat, uarius eſt: nimirum dorſo uiolaceo, à capite ad caudam ſubauream lineam ductam habet, hinc & inde roſtri modo dentatã, cui pars quæ ſubeſt colore eſt cæruleo, uenter candido flaueſcente. Squamis tegitur paruis, pinnarum numero, ſitu, labijs, dentibus recuruis, cauda, alijs ſaxatilibus ſimilis. Roſtro eſt acutiore, oculis paruis, B *Lib. 9. de hiſt. animal. cap. 2.*

Digitized by Google

rotundis. Podicem habet in medio ferè corpore, internis partibus à saxatilibus alijs non differt, corpore est breuiore strictioreq; Antipoli & in toto Ligustico sinu frequentissimus est piscículus, & ob paruitatem uilis.

C Numenius apud Athenæum ἰουλίδ' α μάζονα appellat, id est, uoracem, siue edacem. Memora-
Libro 7. bile est id quod de hoc pisce scribit Aelianus, Iulides pisces saxatiles sunt, quibus os ueneno refer-
F G tum est. Quemcũq; piscem degustarunt, inhabilem ad edendum, pernicioſumq; ei qui posteà gu-
stauerit, efficiunt. Piscatores cùm squillam quam media ex parte iulides exedissent & cõsecissent, sine ullo precio parabilem offendissent, cumq; inopia pressi gustare cœpissent, illorum aluos ue-
D. Quòd homi- hementes cruciatus exceperunt. In piscatu urinatores & natatores infestissimè persequuntur, ac
nem mordicus ut terrenæ muscæ mordicus premunt, similiter iulides frequentes, in eos, quos dixi incurrentes, io
infestent. morsu affligunt, quas repellere necesse habent, aut ab his demorsi cruciabuntur: in quibus repul-
sandis totus urinandi & natandi labor perit. Haud dissimilia de ijsdem scribit Oppianus. Iuli-
des hominibus saxa rimantibus, (*urinantibus & spongiatoribus*) ore uenenato infestissimas esse, den
so enim agmine saxis erumpunt & circundant, nec morsu petere desistunt, quantumuis illi pedi-
bus manibusq; excutere à se conentur: easq; muscis comparat, quæ messores fessos & sudore dis-
fluentes cateruatim inuadunt, nec nisi sanguine plenæ abigi possunt.

Αἳ δ' ἐπὶ πετράων μάλα μυρίαι ὁρμηθεῖσαι Κύκλοσε πόδεσσιν, καὶ ἀλεόμαι ἀμφιχέουσαι·
Καὶ μιν ὁδὸν βλάπτουσι πονεύμενον ἄλλοθεν ἄλλαι Κυκλόσε σωμάτεσσιν ἀναιδέες, αὐτὰρ ὁ κάμνων
Ὑδρηλὰς καὶ συγκρύσιν ἰουλίσιν ἀντιόλησας. Χερσὶ δ' ὅσην δύνῃ, σὺν ἐγχριμφθείσαις τε πόδεσσιν
Σκύζ ἀμαιμάκετον δηρὸν σφετέρην ἀπερύκει· Ἀσπερχὲς μύσαις ζωαλίγκιοι, αἳ ῥά τ' ἐπ' ἠῶ ἔγρονται
Ἀνέρας ἀμητῆρας ὀπωρινὸν μογέοντας Ῥώοντ', ἀμπαύρῃσι δέρῃ σίγας, ἀμφιπένονται.

Cùm aliquando Antipoli & sanitatis & uoluptatis causa, corpus in aqua marina lauare & pi-
scículos capere uellem, uidi equidem piscículos istos non aliter quàm fucos adproperare, & mor-
su tibias petere, ne calce quidem, etiam si pars calloſa sit & dura, abstinentes. Idem mihi narrarũt,
qui in comitatu erant Gulielmi Pelicerij episcopi Monspelienſis, uiri in uario doctrinæ genere
excellentissimi, cùm Niceam nauigaret, ad conuentum trium summorum totius Europæ prin-
cipum FRANCISCI Gallorum Regis, literarum alumni, Caroli quinti Imperatoris, & PAV-
LI tertij Pontificis Romani. His adducor, ut credã iulidẽ ueterũ eam esse quam hîc exhibemus.

A Cùm Pisis Portius magni nominis philosophus eundem piscem affabrè atq; egregio artifi-
cio depictum mihi ostendisset, sciscitatusq; essem quem piscem existimaret, ille iulidem respõdit; 30
non, ut aiebat, ueterum scriptorũ descriptione aliqua persuasus, sed suspicionibus quibusdam &
cõmuni consensu. Sunt enim qui iurelam alij iulam nuncupent, quæ magis ac magis opinionem
meam confirmant.

Huius obiter tantùm meminit Aristoteles, inter gregales recensens. Galenus quarto loco in-
ter saxatiles collocat. Oppianus & Artemidorus in libro de somniorum interpretatione inter ua-
rios pisces numerant. Plinius nullam omnino mentionem facit.

F Est carne tenera & fragili, (*friabili.*) Sed quæ litorum & portuum saxa frequẽtat, deterior est: quæ procul inde uiuit in saxis, melior. Ius ex ea aluum subducit. Paratur ut reliqui saxatiles, sed melius farina consperſa coquitur in sartagine.

COROLLARIVM.

A Cum Venetijs pictum piscem, quem suprà exhibui, Gillio ostendissem, is statim iulidem esse me docuit, idq; se omnium primum obseruasse. Ex picturis Cor. Sittardi habeo non formã sed coloribus ab ea quam exhibui nonnihil differentem: quæ & dentes ore aperto ostendit. tincã ma-
rinam ab aliquibus uocari adscriptum erat, nimirum quòd magna ex parte uiridi colore sit iulidis illa species. Sed Itali merulam ac phycidem pisces tincam marinam uocitãt, ut scribit Bellonius. Hyccam pro iulide Hermippus Smyrnæus accipit. uide superiùs in Hycca: & mox in E. Dif-
fert ab Iulide iulus piscis: qui balænis oculorum uice fungitur. Musculus altãs dictus: de quo in Balæna D. diximus, alia quædam in M. elemento addituri. Est & insectũ iulus, asellum & mul-
tipedam alij uocant. Numenius etiam terræ intestina ἴουλος nominauit. Synesius tamen in epi-
stolis iulos pro nostris iulidibus dixisse uidetur: Piscantes (inquit) circa quoddam Africæ litus loco petroso, adulti quidem capiebant murænas & locustas grandes: minores uerò natu, uiles go-
bios & iulos, κωβιοὺς ὑπερλεῖς καὶ ἰούλους. ex quibus uerbis & uilem & paruum esse hunc piscem appa-
ret. Donzellam seu domicellam piscículum Venetijs dictum, squamis & colorũ uarietate spe-
ctabilem, quo nomine antiquo uociteẽ Cælius Calcagninus à Iacobo Zieglero petit ut à Massa-
rio inquirat. Piscem alium rubicundum, Donsellæ nomine alicubi (in Italia puto) dictum, de-
scripsi suprà in Corollario de Alpheste, pag. 42. Rondeletio Ophidion Plinij (asellorum ge-
neris piscículus, suprà nobis descriptus pag. 105.) circa Monspelium uulgò Donzelle uocatur. Iulis à Græcis hodie nonnullis ζῆλος appellatur, quod nomen fortè per aphæresin à donzella fa-
ctum est, hoc per syncopen à domicella. Donzella piscis (ut Sigismũdus Gelenius ad nos scri-
psit) Sclauonico more scribit knezik: nec significatu discrepat ab Italica uoce, nisi quòd hoc ma-
sculinũ est, æquè ut illud diminutiuę formulæ à knez primitiuo, Germanicè diceres Jünckerlin. diminu-

Digitized by Google

diminutiuum knezik: (fortè quasi γνησίσκ@, hoc est, germanè nobilis, quos uulgus Italorum gentilhomines uocat.) Causa nominum uulgarium una eademq; apparet, quòd inter pisces uideatur cultior, nimirum prasinatus, ceu quispiam aulicus, aut puella aulica. ¶ Alauda non cristata (piscis suprà in A. exhibitus) piscatores mordet: unde iulidē esse aliquando sum suspicatus: sed cùm minimè uenenatum esse eius morsum comperissem, ueramq; iulidem tandem cognouissem, utrunq; piscem rectè mihi uideor distinxisse, Rondeletius. ¶ Doncellæ uel iulidi cognatus uidetur piscis, cuius meminit Ouidius, Tum uiridis teragus paruo saxatilis ore. Vulgati codices habent, Tum uiridis squamis paruo &c. Sed ita deesset pisci huic nomen suum (nam præcedentes & sequentes uersus nullum ei cōueniens habent:) & nullus alius piscis ab Ouidio paruus appellatur, in his qui extant uersibus, cùm alioqui extent omnes qui piscīū nomina à Plinio citatorum continent. Citat autem Plinius etiam inter cæteros paruum teragum. quamobrem pro squamis repono teragus, qui piscis quoniam & saxatilis est, & ore paruo, & colore uiridi, iulis uel aliqua potiùs species eius uideri potest. Habet ciuis quidam noster piscículum aridum, Venetijs ad sē missum, undiquaq; uiridem, iulide breuiorem, sed proportione latiorē, tenuem admodum quod ad crassitiem, ore paruo, dentato per margines, inferior pars oris paulò magis prominet quàm superior. In Italia alicubi uel hunc uel iulidem regis piscem, & regis priapū appellari audio. Quid si hæc decima turdorum species Rondeletij sit: uiridis, ore paruo, &c. ut neq; teragus fortè neq; squamis legendum sit apud Ouidium, sed turdus. Effigiem quidem ad sceleton delineare non libuit: q; eadem uel simillima sit, quam pro decima turdorum genere Rondeletius exhibuit. *Teragus.*

Donzellæ nostræ os paruum & oblongum est. Kiranides piscem esse marinū scribit, parum & uarium, facilem inuentu, omnibus notum. Βελιὰς, id est uarias iulides Oppianus quoque dixit: & alibi σῶμα ποικίλον ἰελίδο@. B

Gregales sunt Aristoteli: & Oppiano. nam in urinantes (inquit hic) densis agminibus ingruunt: μυρία ὁρμᾶθόσαι ἄνδρα προσπορθοῦσι, καὶ ἀθρόαι ἐμφαγόντα. unde & muscis comparantur: quæ æstate (κύνωπες θερε@ σίγες, molestus æstiuus exercitus. hyeme enim non comparent) messores undiq; frequentes molestant. Circa petras muscosas degunt, Idem Oppianus lib. 1. Numenius iulidem μάγγαν, id est uoracem cognominat. C

Callidas esse audio: nec mordere hamum, sed escam paulatim præmordere. D

Hippuris inescantur iuli, (duces balænæ intelligo:) iulide uerò lolligines, Oppianus. Astutæ creduntur, ut dixi, nec mordere hamū, sed escam paulatim præmordere. Hinc est nimirum quòd Hermippus Smyrnæus iulidem (quam alio nomine Hyccā appellat) captu difficilem esse dixit: ideoq; Philetam dixisse: οὐδ' ὑπὸ ἰχθύος ἕλκετ@ ἰδεφυγαν, Athenæus: nisi quis propter paruitatem & uilitatem contemptum hunc piscem arbitretur, ut nisi in magna penuria, nulla eius capiendi ratio habita sit. Sed Athenæi sententia in explicando Philetæ dicto magis arridet. Plutarcho etiam iulides uerriculis & plagulis capiuntur: nimirum quòd hamis non facilè decipiantur. Kiranides quidem piscem omnibus notum & inuentu facilem esse ait; quod prædictis non aduersatur. E

Cardanus in libris de uarietate rerum scribit, iulidem, murænam, & colubrum dentibus uenenum atq; saliua continere: & quòd uario colore distinctæ sint iulides, (uarium autem inquit aliter accipiendū quàm maculosum, qualis in hinnulis & turdis piscibus est,) uenenatæ earum siccæq; naturæ indicium facit. Ego uenenum in his piscículis si quod est, perexiguum esse dixerim; idq; non ex humore aliquo aut saliua, sed solo morsu prouenire putārim: ita ut morsum eorum molestia potiùs & dolor breuis temporis, quàm aliud ueneni periculum cōsequatur: sicuti ad apum & uesparum puncturas. Gillius quidem ex Aeliano non rectè transtulit his piscibus os sceleratissimi ueneni refertum esse: cum sceleratissimi uox in Græco nulla sit, sed simpliciter ueneni. Oppianus libro 2. cum de uenenosis morsu piscibus agit: primùm scolopendram suo morsu in corpore pruritum, & calidum ruborem tanquam ab urtica herba excitatū inducere ait. deinde iulides similē illis ore uenenum continere ait, molestas infestasq; urinantibus muscarū (& culicum) instar: (quasi non maius etiam quàm illæ uenenū relinquant.) postremò polypum & sepiam morsu non noxio & uenenato esse. Rondeletius morsus & molestias earum in mari se expertum ait, periculi uerò non meminit ullius. ¶ Donzella Venetijs hodie in cibo ullis habetur. Galeno iulides & phycides & percæ cōmendantur inter saxatiles post scarum, merulam & turdum. Dorion iulides coqui iubet in muria uel aqua marina, (ὑφ' ἁλμυρ:) assari autem in sartagine. *Iulis quomodo uenenata.* F

Iulides an uenenatæ sint, & quomodo, dictū est in F. Ex iulide pisce priuatim ius fit ad alui subductionem, Dioscorid. Omnium piscium ius aluū emollit. idem & urinas ciet, & uino maximè optimum è scorpionibus & iulide, & saxatilibus, nec uirus resipientibus, &c. Plinius. ¶ Iulis elixata epilepsiam sanat, & illæsum facit, Kiranides. G

Epitheta. Variæ & uoraces à Latinis cognominari possunt. nam & Græcè Oppianus βαλιὰς & ποικίλας dixit: & Numenius μάγγον, his uersibus apud Athenæum, Κεῖνο δὲ δ' ἀ σκεπτῶμεν, τό κεν ἰελίδια μάγγον ῥηλὸν ἀκεστροπόωντο, καὶ ἰοδόρον σκολόπεσσιν. describserat autē, ut conijcimus, pharmacum aliquod his bestijs arcendis potens. Epitheta. H. 2.

Iulis, ἰελίς, oppidū fuit insulæ Ceæ uel Cō, Simonidis patria. Ἐς π' ἔτι νῦν πᾶσι βίνας ἰελίδας, ὄφρα. Propria.

Digitized by Google

χθύωμαι Σοὶ τὸ πρίσκιπτον πάλγιγον ἀρσενικὸς, Callimachus in Epigrãmate in Nautilũ piſcem. Reliqua propria nomina hominũ & locorum, ut ſunt, Iulus, Iulius, Iulianus, Iulium, Iuliobona, &c. quid attinet referre?

c. Iulidis dentes geſtati dæmonia & phantaſmata exagitant frequenter, Kiranides.

g. In iaſpide ſculpas miluum dilaniantem ſerpentem: & ſub lapide iulidem (piſcem) redu. de. Hoc in pectore geſtatum omnem dolorem ſtomachi fugabit, & appetitum comedendi & bonam concoctionem præſtabit. Habet & alias uires ſimiliter geſtatum, Kiranides. Superſtitio ſorè hinc orta eſt, quoniam ut miluus auis, ſic iulis piſcis animalia ſunt uoracia.

IXYAS, Ἰξύας, piſcis quidam eſt, Heſychius & Varinus.

DE AQVATILIBVS QVORVM NOMINA L. CONSONANS INCHOAT.

LABRVS Ouidij. Vide in Melanuro A.

LACERTI Aquatici quadrupedes. Vide Salamandræ aquaticæ.

DE LACERTO. BELLONIVS.

A Colias. ENVENSES quoddam Scombri genus uulgò Lacertum uocant, cuius tergus mulò magis, quàm alijs Scombris uiret, & uenter eſt uariegatus, quem re uera Coliam eſſe Scombrini corporis paruitate liquet. Cæterùm quod ad Lacertũ attinet, ego equidem genus piſciculorum cum Galeno & Philotimo eſſe cenſuerim, non autẽ ſpeciem. Conſtituit enim ille tertio alimentorum Lacertos inter piſces mediæ carnis inter duram & mollem, (F) aitq; facilè eos in uentriculo confici poſſe. Fatebor quidem picturam cuiuſdam piſciculi oſtendiſſe mihi Romæ agenti dominum Amſterdamũ, (*Gisbertum Horſtium*) cuius caput ueluti lacertæ terreſtris eſſet, inſignibus dentibus præditum: ex quo contendebat Lacertũ piſcem uocari debere: Verùm eius quidem generis non eſt, de quo antiquiſſimi authores intellexerint. Vnde etiam illud Oppiani:

Atq; lacertorum gentes, quæ putrida paſcunt
Inter cœnoſas uoluentes corpora ſordes, Saurides, Scepani, &c.

DE LACERTORVM GENERE QVOD TRACHVRVM Græci uocant, Idem.

A Romanum uulgus non Trachurum, ſed Suuarum uocat, quem Veneti un Suro. Maſſilienſes autem maiorẽ huius generis piſcem Suueram, (un Suuereau:) minorem uerò un Egar, uel un Coquin appellant. Genuenſes un Sou uel Surelle nominant. De hoc piſce nuſquã dubitatum fuit: quandoquidem uſqueadeò inſignibus notis præditus eſt, ut facile ubiq; cognoſcatur. Reflexos enim uerſus caudam quadragenos utrinq; habet uncinos, unde nomen illi inditum. Trachuris Genuenſes uaſa uiminea implent, quibus (maximè uerno ieiunio) Mediolanenſes ac Laodicenſes, alijq; Longobardi, mari remotiores ueſcuntur: Argentinoſq;, à colore quem ſale conditi (F) præ ſe ferunt, appellant. Trachuros de genere lacertorum eſſe cõfeſſum eſt; Scombroſq; colore, figura, & ſapore referre.

B Branchias ut Harengus & Celerinus duplices utrinq; quaternas, atq; in ore crenatas habent. Os ut Scombri admodum grande, in quo dentium loco quædam apparet ſcabrities: magnos (ut Melanurus) oculos: dorſum ex cyaneo in cæruleum relucens. reliquum corpus quod ſine ſquamis eſt, argentum terſiſsimum de coloris principatu prouocare, imò etiam ſuperare poteſt. Vndantes in tergore habent lituras. Mugilem aliquando magnitudine æquant. Caudam bifurcam & oblongam gerunt: pinnas laterum ualde faſtigiatas, utrinq; unam ad branchias & ſub uentre. Ea autem pinna, quæ eſt uicina ano, duobus aculeis præmunita eſt. Porrò lineã utrinq; tabellis aſperulam per latera à branchijs ad caudam productam oſtendit, quæ etiam illi nomen dedit: unde illum quadrangularẽ caudam habere dixeris. Linea hæc ubi caudam pertingere incipit, in arcum reflectitur, quo in loco tabellæ multò aſperiores apparent. Duas in tergore pinnas habet, ſpinis non multum rigentibus præmunitas: Cor ſubrubrum, oblongum, & quaſi trigonum: Hepatis lobos duos, quorum ſiniſter dextro longior, ex quo fel dependet: uuluam ouis undecũq; refertam: ueſiculam uento turgidam, ſpinæ incumbentem.

A Τραχῦρον eundem & Σαῦρον, à nonnullis uocari proditũ eſt. Quæ appellationes mihi lacertum quærenti exhibuerunt negotium: nam quum uulgare nomen id ſignificare uideatur, facilè credidi, ex Græco Sauro, qui Latinis Lacertus dicitur, uulgus in Italia Surum effeciſſe. Quum autem Oppianum diuerſo carmine Trachurum à Sauro diſtinxiſſe animaduerterem, credidi diuerſum à Trachuro eſſe debere.

F Trachurum Galenus & Aëtius ægrè confici putauerunt, neq; enim hoc piſce, niſi ſalito, Græci, Itali, atq; adeò Galli ueſcuntur.

Gallis

Digitized by Google

Gallis nullum peculiare nomen habuit: hi enim quum Trachurum Scombris esse persimilem animaduerterent, (ut Rothomagenses & Parisini,) Spurium Scombrum nominarunt, Maquereau bastard. A

DE EODEM LACERTO SIVE TRACHVRO (SCOMBRIS SIMILI,) RONDELETIVS.

Τραχῦρος idē esse creditur qui & σαῦρος, cui opinioni uulgaris appellatio consentit. A nostris enim saurel (*forma diminutiua uidetur à sauro*) uel sieurel dicitur. A Romanis, sauro. Ab aliquibus nostrū gascon, A Santonibus cicharou. A Gallis maquereau bastard, id est, scombrus spurius. Aristoteles trachuri nusquā meminit: sed σαύρου tantùm, quem gregalem esse scribit, quod trachuro quoq; cōuenit. Nam æstate in nostro & Hispanico litore, multi simul magnā copiā cum scombris capiuntur. Athenæus diuersis locis de sauro & trachuro loqui tur, ut diuersos existimasse uideri possit. Opianus proculdubio diuersos facit Τραχύρου τ' ὠγλαὸ. Et paulò pòst σαύροί τε σκόπαινοί τε: illic enim uarios & differentes pisces recenset. Siue eundem cum Sauro, siue diuersum trachurum existimes, haud equidem ponam in magno discrimine, nam utut res habeat, uerū trachurum nos certè depingimus.

Effigies hæc est Trachuri Venetijs olim mihi delineata. Rondeletij icon pinnas duas dorsi contiguas ostendit: & lineam per medium utring, corpus serratam melius exprimit, circulis perexiguis in medio cohærentibus deinceps, eminentibus sursum ac deorsum spinis. A

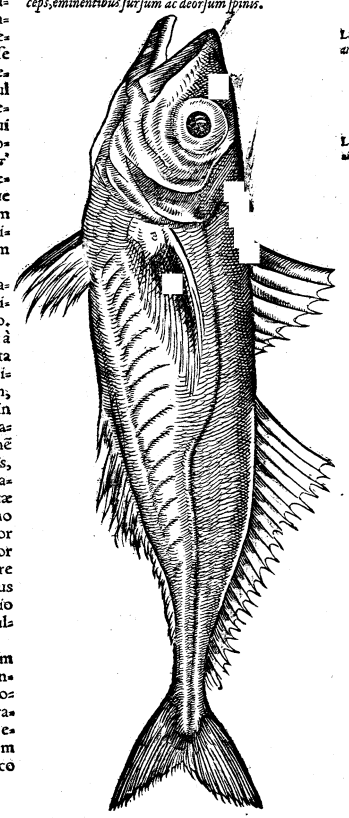

Lib. 9. de hist. anim. cap. 2. B

Lib. 2. de uenis. C

Piscis est marinus, gregalis, minoribus lacertis seu scombris colore similis, corpore minùs spisso, rotundoq;, sed paulùm compresso. Squamis caret. In medio corpore lineā habet à capite ad caudam deductā multis osiculis ita horridam ut serra esse uideatur: non rectā quidem, sed media sui parte inflexā & obliquam, in cauda eminentiorem, asperioremq; quàm in alijs partibus, quæq; ob id caudam ueluti quadratam efficiat. Ab hac caudæ asperitate nomē traxit. Rostro est minus acuto quàm scōbrus, oris scissura media, maxillis asperis, oculis magnis & uirescentib. Pinnis quatuor natat, duæ maiores ad branchias sitæ sunt, duæ aliæ minores in uentre. Aliæ duæ in dorso eriguntur, prior aculeis membrana connexis constat, posterior mollioribus ueluti pilis & longioribus. Postrema est à podice ad caudam continua, duobus statim à podice aculeis nixa. Podex in medio fere est corpore. Cauda similis caudæ acus uulgaris. D

Trachurus carne est sicca duriore q; quàm scombri. Rectè igitur, Galeno etiā approbante, Philotimus inter pisces duræ carnis reposuit. Illud non omittendum, uehementer errare eos, qui trachurum eum esse credant, qui etiam trachinus dicatur. Nam trachinum eum esse ex Plinio constat, qui araneus uel draco nominatur. E

DE LACERTO VEL SAVRO ACVBVS SIMILI, RONDELETIVS.

Speusippus apud Athenæum sphyrænam, belonen, saurida similes esse ait. Nos hic de eo tantùm, qui σαυρὶς uel σαῦρος dicitur, tractabimus. A Gaza lacertus nominatur, à quibusdam ex nostris aiguille, ab alijs becasse. A

Libro 7. Lib. 9. de hist. anim. cap. 2.

Digitized by Google

Quærendum an hæc ſit acus Bellonij, maximè propter pinnas illas paruas uerſus caudam, &c. Sed cognatus uidetur potiùs piſcis, quàm idem. Suũ ex Oceano Bellonius habuit, hunc ex Mediterraneo Rondeletius.

Piſcis eſt marinus, pedis magnitudine, acubus breuior & craſsior. Roſtro acutiore, ſed breuiore & ſurſum recuruo. Huic, loco dentium maxillæ ſunt ſerratæ. Branchiæ quaternæ: quibus, & oculis, & ante hos foraminibus, uentriſq; ſquamis ac lineis, quæ uentrem ferè quadratũ efficiunt firmantq;, acubus eſt ſimilis. Reliqua uerò corporis parte à podice ad caudam, caudaq; ipſa ſcombris par, ſiue partis huius, caudæq; figuram, ſiue eiuſdem pinnulas ſpectes. Ventriculo eſt oblongo, inteſtinis gracilibus, longis, in gyrum non conuolutis. Hepate longo, rubeſcente, in eo fellis ueſica eſt. Fel & ſplen nigricant.

Carne pinguiore eſt quàm acus, nec à ſcombris differente.

Quare cùm & carnis ſubſtãtia, & poſteriore corporis parte ſcombris, qui etiam lacerti dicuntur, ſimilis ſit, roſtro uerò & priore corporis parte acubus, exiſtimaui acubus ſubiungendum eſſe, & ob ſimilitudinem ſaũrum nuncupandum.

Rarus eſt admodum piſcis, & à piſcatoribus noſtris ueluti nouus aliquando ad me delatus,

DE LACERTO PEREGRINO, SEV MARIS RVBRI, RONDELETIVS.

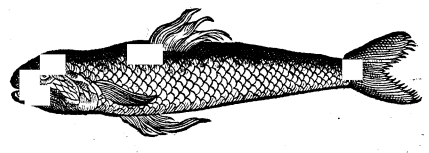

Viriditate iucunda coloratus eſt piſcis, quẽ præfiximus, à quo colore, necnon ab oris totiuſq; capitis ſimilitudine cum lacerto terreſtri, multi (*Dracunculum etiam uulgò Lacertum uocari ſcribit*) lacertum uocant.

Piſcis eſt cubiti magnitudinem attingens, capite craſſo, ore magno & hiante, dentibus acutis munito.

Sunt qui σαῦροι uel σαυρίδια eſſe credant, non ſine errore: quia, ut anteà docuimus, σαῦρος uel σαυρὶς acui & ſphyrænæ ſimilis eſt, quibus nulla eſt cum eo de quo nunc loquimur affinitas.

Lacertus maris rubri.

Alijs placet lacertum eſſe maris rubri, quem his uerbis deſcripſit Aelianus de piſcibus maris rubri loquens. Eiuſdem maris lacertus eſt, cuius magnitudo ei qui naſcitur apud nos, æqualis eſt; ſed uirgatus ſpectatur, lineis nimirum aureolis circũdatur à branchijs ad caudam pertinentibus, quas media argentea diſtinguit. Ore eſt hiante, maxilla inferior eminet in ſuperiorem, uiridesq; oculos habet, quos aureo fulgore palpebræ ambiunt. Hæ oẽs notæ cũ ſatis expreſſæ ſint, non dubito quin maris rubri lacertus ſit. His accedit aliud quo magis in eadem ſententia confirmor, quòd piſcem hunc ex ea regione in qua eſt mare rubrum, delatum & mihi à uiro pererudito Gulielmo Pelicerio epiſcopo Monſpelienſi donò datum depinximus.

COROLLARIVM I. DE LACERTO LATINORVM & ſauro Græcorum.

Lacertus & quadrupes animal eſt, & piſcis: ſic & σαῦρος Græcis, uocabulum maſculinũ penanflexum. Apud Heſychium tamẽ & Varinum σαῦρα (penanflexum, ſed meliùs penacuitur) fœm. genere quadrupes eſt: σαυρὸς uerò maſculino (oxytonum: meliùs penanflexum,) piſcis maximus. Nominatur & ab Ephippo, ut Athenæus citat: apud quem ſemel rectè penanflectitur, ter malè acuitur. καλαθίσκος piſcis quidam, & lacertus, Heſychius & Varinus. Alexander Tralliã-

Trallianus in curatione podagræ pituitosæ uitare iubet inter cætera cancros, astacos, sepias, smylas, betas, &c. quem locum explicans Iacobus Goupylus: Legimus (inquit) in Grammaticorum cõmentarijs σμύλαν: qua uoce significatur piscis σαύρᾳ. Atqui Hesychio μύλλαι non pisces, sed simpliciter σαύραι, exponitur: quod pro quadrupede ouipara potiùs acceperis. adde quòd apud Trallianum per λ. simplex scribitur. Fortè legendum ὀσμύλας, hoc est osmylas pisces polypis cognatos. Alij quidem authores, osmylos uel osmylias (utrunq; masc. genere) eos appellant. Videtur ex Plinio lacertus genus esse, (quod species aliquot contineat,) & in his colian esse minimum: Hicesius tamen scombrum colia minorem affirmat, Vuottonus. Plura leges suprà in Colia. Elacatênes etiam sunt lacertorũ genera Plinio: sic enim uidetur legendum: ut suprà in Elacatênis historia notauimus. Rondeletius quoq; elacatênes thunnis & lacertis corporis specie consimiles esse putat. ¶ Saurus (inquit Iouius) antiquum nomen adhuc retinet, nec pedis magnitudinem excedit, minores, fricturæ nomine ueniunt. Sunt enim multa piscium genera, quæ ob paruitatem in sartagine frixoria feruenti oleo coquuntur, sicut triglæ, bocæ, scombri, trachuri, (*dracones uel araneos non rectè trachuros uocat,*) pagri & auratæ. ac propterea uno nomine fricturæ uulgariter appellantur. Scombrum uerò nostri lacertum appellant, qui à Venetis antiquo nomine nuncupatur. Cornelius quoq; Celsus eum pro lacerto accipere uidetur, ex quo salsamentum fieri ait. Interpres etiam Galeni antiquior, Saurum Lacertum appellauit. Rondeletio σαύρᾳ & σαυρὶς *Saurio.* piscis unus uidetur: nescio quàm rectè. Considerandum enim an sauris forma diminutiua, non alius speciei nomen sit, quàm illius quæ ad acum parte anteriore accedit. Saurida enim, acum & sphyrænam similes esse Speusippus prodidit. Σαύρᾳ quidem & de hoc ipso & de trachuro tanq; genus prædicari uidetur. non tamen ita latè patet apud Græcos hoc uocabulum, ut lacertum Plinius accepisse uidetur. ¶ Lacerta rarò capitur. uagatur enim in alto mari. pellucida est, estur. uulgò racanus dicitur. Lacerta autem uocatur, quòd caput eius quandam cum lacerta similitudinem habeat. Dentes omnes habet mobiles. Hæc ex Cor. Sittardi annotationibus: de quo autem pisce loquatur, mihi nõ liquet. ¶ Pancrates Arcas turdum piscem multis nominibus ait uocari, & inter cætera σαύρᾳ quoq;, (σαυρᾷ oxytonũ habet codex noster,) Athenæus. ¶ Lacerta, chromis & aper pisces, grunniunt, Aelianus de animalib. 10. 11. sed pro lacerta, quanquam & Græcè legitur σαύρᾳ librariorũ culpa. lyra legendum est, ex Aristotele. ¶ Dracunculum piscem Plinij hunc esse putò qui à nostris (inquit Rondeletius) lacert uocatur, quòd lacertis terrenis corporis figura similis sit. Historiam eius requires suprà cum Araneo pisce. ¶ Stauris uulgò hodie in Græcia alicubi uocatur, & alio nomine Sarachus, Italorũ Agonus: alius quàm Sauris. ¶ Piscis Iberus, ex quo garum fieri canit Horatius, scomber uidetur: aut genus aliquod lacerti, colias nimirum. nam & Athenæus inter colias laudat Amyclanum, uel Hispanum qui Sexitanus dicitur: & Martialis lacertũ Saxetani (*fortè Sexitani*) meminit. Plura leges in Colia. Haud scio an idem sit salsamentum Gaditanum, quod in libro de internis affectionibus Hippocrates nominat, & concedit hoc opsonio uti in primo splenis morbo: item in hydrope à splene.

Fricatura.

Sauria.

Piscis Iberus.

Viuunt lacerti in cœno & paludibus maris, ὑγρὰ πελάζοντα καὶ ὑγρὰ πρωάγνυσι θαλάσσης, Oppianus, in litoribus cœnosis & in saxorum cauernis, Vuottonus. C

Mox uetus & tenui maior cordyla lacerto, Sed quam cum rutæ frondibus oua tegant, F
Martialis. Et alibi: Secta coronabunt rutatos oua lacertos, Et madidum thynni de sale sumen erit. Et alibi: Vel duo frusta rogat cybij, tenuem ue lacertum, Nec dignam toto se botryone putat. Hermolaus citato hoc loco botryonem interpretatur ollares uuas, & cõdititios racemos. Cum Saxetani ponatur cauda lacerti, Et bene si cœnas conchis inuncta tibi est: Sumen, aprum, leporem, boletos, ostrea, mullos Mittis, habes nec cor Papile, nec genium, Martialis libro 7. In thermis sumit lactucas, oua, lacertum, Idem libro 12. Alterius conchem, æstiui cum parte lacerti, (al' æstiuæ lacertæ,) Iuuenalis Sat. 14. Aut Byzantiacos colunt lacertos, Papinius in risu Saturnalitio ad Plotiũ. ¶ Gobiones, fucæ, iuliæ, percæ, lacerti, &c. atq; molles carnes habentium genus uniuersum, facilius quàm alij pisces conficiuntur, Philotimus apud Galenum: non quidem μαλακοσάρκους pisces lacertos adnumerans puto, sed similiter illis facilè eos concoqui indicans. Galenus indistinctè Philotimũ scripsisse ait: & lacertos mediocriter modo esse inter pisces carnis mollis ac duræ. nullus tamen (inquit) memoratorum piscium aceto aut sinapi, aut origano indiget, ueluti pingues, lenti ac duri. Piscium eorum qui ex media materia sunt, (*hoc est mediocriter alunt,*) quibus maximè utimur, tamen grauissimi sunt, ex quibus salsamenta quoq; fieri possunt, qualis lacertus est, Celsus. Crudos humores generant thynni, lacerti, &c. Psellus Ge. Valla interprete. ¶ Patina ex lacertis & cerebellis: Friges oua dura, cerebella elixas & eneruas, gigeria pullorũ coques. hæc omnia diuides præter piscem. compones in patina præmista. salsum coctum in medio pones. Teres piper, ligusticum. Suffundes passum uel mulsum, ut dulcis sit. Piperatum mittes in patinam, facies ut ferueat. cum ferbuerit ramo rutæ agitabis, & amylo obligabis, Apicius lib. 4. cap. 2. Et paulò pòst. Patina de lacertis: Lacertos rades, lauas, oua confringis, & cum lacertis cõmisces. adijcies liquamen, uinum, oleum. facies ut ferueat. cum ferbuerit, œnogarũ simplex perfundis, piper asperges & inferes. Et libro 10. cap. 9. Ius in lacertos elixos: Piper, ligusticum, cuminum, rutam uiridem, cepam: mel, acetũ, liquamen,

Digitized by Google

uinum, oleum, defrutū: calefacies, & agitabis rutę ſurculo, & obligabis amylo. Alexis coquum de ſauri apparatu cum altero colloquentem his uerbis inducit:

Ἐπίσταμαι τὸν σαῦρον ὡς δεῖ σκεύασαι; ἀλλ' εὖ διηλάσασ', ἐξελὼν τὰ βραγχία
Ῥιπίσας, πφιακόψας τὰς ἀκάνθας τὰς κύκλῳ Ῥαφάνισον χεύσῃς, ἁλιπλύνας δ' ὅλον
Τῷ σιλφίῳ, μάσσειν εὖ γε καὶ καλῶς, Τυρῷ τε σάξον, ἅλσι τ', εἶσ' ὀπτᾶν ἔνω.

Bithyni cùm ex aliįs piſcibus, ut mœnis, lycoſtomis, ſcombris, tum ſauris quoq; garum prepa-rant, ut in Garo recitauimus. Σαῦροι πόντος, Epicharmus in Muſis.

e Ad dentium dolorem bene facit muria ex piſcibus lacertis ueteribus, ſi quis ea ſubinde os col-luat, Marcellus. ¶ Sauri piſcis fel illitum mammis lac multum confert, Kiranides.

a. Κάκκυν', ὀλίγας πτυφωρίδας, ἄλλοτι σαῦρον, Numenius. Philologia ſauri lacertiq; nominū, cum in Lacerto quadrupede ouipara requiratur.

COROLLARIVM II. DE TRACHVRO PRIVATIM.

A Trachurum Iouius non rectè putauit eum eſſe piſcem, qui uulgò Trachina dicitur. is enim a-raneus ſiue draco piſcis eſt, quod ex ipſius Iouij deſcriptione apparet. Σκορπίον, τράχων, He-ſychius & Varinus. Groſſen in Germaniæ maritimis uocari audio piſcem lacerto trachuroue ſimilem, qui hamum ex ore emittat. Ego donec certiùs aliquid cognouero, lacertorum gene-ra Germanicè ſic nominabo, pleroſq; à ſimilitudine quam cum ſcombro habent, (ſcombrū autē Germani & Angli uocant Maccarell/Macrell/Macrill:) Lacertum ſimpliciter, ein Macrel len geſchlecht. Trachurum, (qui ſcombrū figura, colore & ſapore refert: & à Gallis quoq; Maque-reau baſtard dicitur,) ein baſtard Macrell/oder ein rucher Macrell. Sauridem, ein Macquer alſen, compoſito ex duobus piſcibus quos refert nomine, ſcombro inquam & acu. (ſcio alſen à quibuſdam Germanis alauſam uocari: ſed quoniā eadem uox ſubulam quoq;, quæ uelut acus an-ſata eſt, ſignificat, accōmodare ad hoc nomen libuit, cui componendo cæteræ acus piſcis uſitatæ Germanis nomenclaturæ ineptiores ſunt.) Coliā Rondeletij, ein groſſe Macrellen art. Coliam Bellonij, ein kleine Macrellen art. Denicq; lacertum peregrinū, qui toto genere à prædictis dif-fert, ein Meerheidoy/ein Heidoxfiſch vß dem Roten meer. ¶ Qui lacertum Germanis Al-rupen (quod muſtelæ fluuiatilis genus eſt) interpretantur, prorſus aberrant.

C Trachurus piſcis eſt gregarius & litoralis, quod ex Oppiano conſtat: qui τραχύρων ἰχθύας & ἴδρις nominat. 30

E Ad capiendas thriſſas, chalcides, larimos, & trachuros, naſſam in mari ſuſpende, cui incluſa ſit eſca, maza uidelicet de eruis fricтis, & myrrha uino odorato excepta, Oppianus.

F De trachuris tanquam ſiccioris nutrimenti piſcibus mentionem facit Diocles.

G Si poſtea quàm Trachuri caudam abſcideris, ipſumq; in mare liberum remiſeris, eam equæ uentrem ferenti appendas, non multò certè pòſt abortum pariet.

a. Ἀκανθίας κυγκάλους τε, καὶ ἀλλοπίλω τράχυρον, Numenius. ſed uerſum apparet eſſe corruptum cum-liâs, tum quòd ſyllabarum ratio non conſtet. Oppianus primam in trachuro producit.

LACHIA hodie Romanis dicta, Alauſa eſt: Nec ſcio an eadem ſit lacia, cuius Platina (ſi bè-ne memini) his uerbis meminit: Piſces quos optabis integros, ad focum pones, dempta ſalpa & lacia, quorum inteſtinum per branchias euellitur. Sunt & Leczíæ uel Lechiæ ut aliį ſcribunt, 40 piſces lati, glaucorum generis Rondeletio.

Quos uulgus LACTERINOS, (Lattarini uulgò Romæ,) ego Lacteolinos appellauerim à lacte & albido colore, quo etiam translucentem ſpinam integro & uiuo licet cernere: adeò dia-phani ſunt. Mari & lacubus (*fortè marinis*) capiuntur. Fricti, moreto uiridi aut agreſta ſuffundi de-bent, Platina. ¶ Eſt autem omnino ueterū Atherina hic piſciculus, inter Apuas iam exhibitus.

LAGOIS nominat ab Horatio 2. Serm. Nec ſcarus aut poterit peregrina iuuare lagois, Vbi Acron, Aut auis eſt quæ carnem leporis habere perhibetur: aut genus piſcis quod in mari Italo non inuenitur. Heſychio quidem λαγωΐνης auis quædam eſt, eadem fortè aut cognata lagopodi & (attageni-

LAMBA, eadem quæ Lamia. Vide in Cane Carcharia.

LAMIAE hiſtoria explicata eſt in Cane Carcharia. Thannin nomen Hebraicum legitur 50 in Sacris Threnorum 4. ubi interpres uertit Lamiæ.

LAMYRVS. Lege Larimus.

LARIMVS, λάρυμος, piſcis, nomen dactylicum, legitur apud Oppianum libro 3. Halieuti-corum: qui quomodo capiatur, diximus paulò antè in Corollario de Lacerto E. Idem fortè fue-rit qui Plinio Lamyrus nominatur. In Ouidiano carmine corrupto, Fœcundumq; genus Mene-relamirosq;, Smarisq;: inter piſces qui in herboſa arena paſcūtur, legendum ſuſpicor, Mœnæ, La-myrosq;, Smarisq;: niſi quis Larimum malit ex Oppiano, cuius tamen primam ille producit. Me-nas quidem fœcundas eſſe conſtat. Apud Varinum λάρωψ ſcribitur per ν. Λάμυρος adiectiuū (proparoxytonū: ego oxytonū malim) hominem uoracem ſignificat. Γάστρην καλοῦσι καὶ λάμυρον, 60 ὃς ἂν φάγῃ, Ἡμῶν πατρῴων, Antiphanes & Epicrates apud Athenæum libro 6.

LARVS auis nomen accepit à laris piſciculis, quos appetit, ſi uerò ſic appellantur & capiun-tur, in lacu quodā, qui Theſſalonica diſtat itinere biduī, Siderocapſa uerò dimidij diei, Bellonius.

DE LA-

DE LATO. RONDELETIVS.

De similitudinem à coracino & umbra latus disiungi non debet, (*nos ordine literarum ita seruente disiunximus.*) λάτος Græcis dicitur, Latino nomine caret. eum esse putamus, quem nonnulli pro umbrina uendunt. Sunt qui coracinum album esse credant, quorum sententiam nec probo nec improbo. fit enim persæpe ut idem piscis, diuersis in litoribus, diuersis nominibus nuncupetur. A

Piscis est marinus, reperitur & in Nilo: coracino & umbræ similis, uerùm maior, candidior tum carne tum squamis. Tuberculo in mento caret, qua nota ab umbra discernitur. Corpore minus est lato quàm coracinus: squamis obliquè sitis, argenteis. Cauda, pinnis, oculis, naribus, foraminibus ante oculos, branchijs, partibus alijs internis coracinum æmulatur. Dentes euidentes habet, lapides in capite. Frequentissimus est Romæ & in Adriatico mari, apud nos nõ ita frequens. Vocamus Peis rei, ut in Capite de Vmbra diximus, (*Audio & atherinam Gillij, quæ anguella Venetijs dicitur, ab Hispanis sic uocari,*) quòd delicatissimus, suauissimusq; sit, & dignus Regum mensis. De hoc plura Athenæus, quàm ueterũ quiuis. Τὸν γὰρ τῶν ἐν παλαίᾳ κράτιστον εἶναί φησιν Ἀρχέστρατος λέγων Libro 7. ὧδε. Τὸν δὲ λάτον τὸν κλεινὸν, ὃν ἐν πελιτ πολυδ'ψέσθαι, ὁ σκυλλαῖος ἔχει πορθμὸς, θαυμαστὸν ἰδέσθαι. id est, Archestratus in Italia optimum dicit esse latum, his uerbis: B F

Arboribus fœcunda, latum celebrem Itala gignit
Terra sinu Scyllæo, gratum & suaue alimentum.

Qui uerò (*addit ibidem Athenæus*) in Nilo fluuio sunt lati, inueniuntur tanta magnitudine, ut duarum librarum pondus superent. Piscis hic candidissimus est, & quouis modo paratus suauissimus, similis glanidi Istri. Hæc Athenæi uerba potissimùm me in eam opinionẽ induxerunt, *Verum esse latum* ut credam piscem, quem nunc exhibemus, uerum esse latum. nam nullibi frequentiùs uidi, quàm *tum quem exhibet.* in Italia, eo potissimum in loco, qui Schilazo hodie quoq; dicitur, Romã quoq; aduehunt quamplurimi ex Caieta, Neapoli, & tota illa extrema Italiæ ora, quæ magna Græcia olim dicta est. Præterea, ut annotauit Athenæus, candidissimus est, & suauissimus. Eum etiã Strabo in piscibus Nili numerat, libro 17. locum protulimus capite de Coracino.

Præparatur latus umbræ uel coracini modo, succi bonitate & suauitate minimè his inferior. F

COROLLARIVM.

Latilus piscis, λατίλος, à Tarentino nominatur: Cornarius lamiam uertit, quod non probo. A Andreas Lacuna uocem Græcam reliquit. Idem'ne sit qui Latus piscis, quærendum. ¶ De Coracini, glauci Bellonij, lati & umbræ piscium confusione distinctioneq;, & nominibus Germanicis, lege suprà in Corollario ad Chromin Bellonij. Apud Strabonẽ in codicibus nostris Græcis λάτης habetur, perperam pro λάτος. ¶ Latopolites inter Aegypti præfecturas est, Plinius. Latum piscem in Nilo Latopolitani colunt, Strabo libro 17.

LEBIANVS & LEBIAS. Vide suprà partim in Delcano, pag. 380. ab initio: partim in Hepato, pag. 488.

LEIES, λεὶς. Quære Dœes.

LELEPRIS, idem qui Phycis, Hesychius. Liparis piscis nominatur à Plinio, tanquam à pinguedine dictus: quo tamen in loco aliqui Lelepris legunt, Rondeletius.

LELICCVS, λελικὸς, piscis quidam, Hesychius & Varinus.

DE LEONE CRVSTACEO.

De Leonibus marinis Hippocrates, Aristoteles uerò nullibi pertractat, Massarius. Belonius Astacum adultum, à Latinis (ut Plinio) elephantum etiam dictum fuisse putat, eundemq; à Græcis Leonẽ. nam & Aelianus (inquit) eam descriptionem tribuit Leoni, quam Plinius Elephanto, &c. Vide suprà pag. 116. Rondeletius quin idẽ sit Aeliani Leo & Plinij Elephantus non contradicit: Plinij uerò Leonem & Elephantum diuersos esse liquidò ostendit. (Iouius quoq; Leonem Plinij ab Astaco nõ separauit.) Leonis autem Ron-

deletij iconem & hiſtoriam dedimus ſuprà, pag. 196. poſt Cancros. Hoc in loco, quæ Corollarij uice illic addenda fuerant, ponemus. Marinum Leonem (inquit Aelianus de animalib. 14. 9.) Locuſtæ fermè ſimilem eſſe ſcio, præterquam quòd renuior & gracilior apparet, & ex aliqua cruſtarum ſuarum parte cæruleus, (*cæruleo colore eſt & ſubnigris maculis diſtinguitur, Gillius.*) Ignauus eſt, (*vaabing.*) Forcipes illius maximæ Cancrorum forcipibus figura ſimiles ſunt. A piſcatoribus bene peritis, membranas quaſdã habere dicitur appenſas ex teſtis & colligatas, ſub quas ſubiectæ ſint molles carunculæ & teneræ, quæ Leonis adeps appellentur. Is ad hoc ipſum (aiunt) homines adiuuat, ut ſqualidam & infuſcatam faciem ad nitorem adducat. Cum roſaceo in unguentum conformatus, formæ pulchritudinem conciliat, & uenuſtum ſplendorem enitere facit. Id etiam audi-
tione accepi, terrenum Leonem ſummè timere marini aſpectum, abſurdum ſcilicet ac formidabilem: ſed neq; odorem eius ferre: itemq; illum ipſum (terreſtrem leonem) dicunt marini extrita-
rum cruſtarum puluerem in aquam infuſum bibentẽ à uentris morbo liberatum iri. ¶ Leonem
aſtacus. marinum ideo cancrum (*cammarum legerim. ſic enim aſtacum aliqui uocant, quem à Leone, uti Iouius quoq; non ſeparant*) à uulgaribus dictum puto, quòd Leonis & colorem, & ſimilitudinem quandam habet. Eius os, id eſt, foramen quod ſub cauda habet, lana occluditur, & in furno admodum calido, ſine aqua, liquamine uel oleo lentè coquitur. Sunt qui eum carbonibus circumuallent, crebroq; uoluant, ne cõburatur. Coqui item ex aqua & aceto poteſt, ut cancros (*aſtacos*) fluuiales ſolemus. Plus tamen coctura requirit, quia craſſior & durior eſt, Platina 10. 47.

DE MONSTRO LEONINO.
RONDELETIVS.

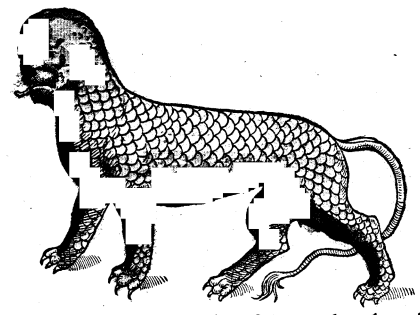

MONSTRVM eſt id, quod hîc exhibemus & perfectũ animal, partibus nullis ad natandum aptis præditum. Quamobrem quum dubitarẽ extitiſſet ne reuera aliquando monſtrum iſtud marinum, Gisbertus (*Horſtius*) Germanus, (qui Romæ medicinam facit, uir proculdubio in rerum cognitione præcellens & minimè uanus,) omni aſſeueratione affirmauit certò ſe ſcire, nõ diu ante obitum Pontificis Pauli tertij Centucellis captum in medio mari fuiſſe. Quare ex illius fide quale fuerit hoc monſtrum deſcribere non dubitaui. Id, ut referebat, magnitudine & figura leonis erat: quatuor pedes habebat, nõ mutilatos nec imperfectos, ut uitulus marinus, non membranis mediis iunctos ueluti fiber & anas, ſed perfectos, in ungues & digitos diuiſos: caudam longam, tenuem, in pilos deſinentem: aures ualde patentes, ſquamas in toto corpore. non diu uixit proprio naturaliq; loco & alimento deſtitutum.

Afficta quædam huic monſtro uideri.

Hæc quanuis bona fide mihi narrârit Gisbertus medicus, tamen exiſtimo pro pictoris arbitrio quædam detracta, quædam addita fuiſſe, ut pedes longiores factos fuiſſe quàm aquatilibus beſtijs eſſe ſoleant, uel omiſſam membranam digitos coniungentem, aures patentiores contra aquatilium naturam: ſquamas præter ueritatem additas pro cute aſpera & rugoſa, quali cute pedes & alæ teſtudinum marinarum conteguntur. neq; enim ſquamas habent quę pulmonibus ſpirant, & oſsibus ſuſtinentur. Non ſolùm in hoc, ſed in alijs monſtris & beluis marinis pictores multa pro arbitrio appinxerunt, ut intueri licet in tabulis illis regionum pictis, quas chartas ſeptentrionales appellãt. In quibus & Munſteri coſmographia, balenæ pictæ ſunt cum fiſtulis duabus prominentibus, cum fiſtulam unicam habeant, id eſt, foramen in fronte in aſperam arteriam deſinens. Item cum branchiarum ſciſſura, cum pedibus, unguibus, ſquamis: quibus omnibus certiſsimum eſt balænas carere. Prætereà ex teſtudine marina finxerunt monſtrum à quo uitulus marinus auriculas habens præter ueritatem, deuoratur. Nec minùs abſurdè orcam pinxerunt, quæ balænam perſequi-

Contra picturas Olai Magni: quarum nos ſuprà quæſtionem inter Cete dedimus.

perſequitur, & naues euertit. Abſurdiſsimè uerò phyſeterem forma equi cum patulis naribus & fiſtulis duabus prominentibus, cum auriculis aſininis, cũ lingua longiſsima & prominente. Nec minùs monſtroſam finxerunt Scolopendram cetaceã quadrato capite, promiſſa barba. Non minore errore porcum marinum repræſentarunt, & orcæ ſpeciem quandam cui à celeritate nomen poſuerunt, & uaccam marinam, & monſtrum aliud rhinoceroti ſimile.

Hæc ſibi in chorographia illa ſeptentrionali permiſerunt pictores, quæ tamen uera nonnulla continet, ut aſtacum marinum, onocrotalum ſatis rectè expreſſum, & terreſtria aliquot.

COROLLARIVM DE LEONE MONSTRO, ET BELVA marina huius nominis apud ueteres.

Ad Caſtrum oppidum in mari Tyrrheno captus piſcis eſt, leonis forma, anno ſupra milleſimum ducenteſimum quarto & octuageſimo, (*aliàs anno 1274. al' 1295. menſe Februario, Seb. Francus. ego Martinũ* IIII. *pontificem, ad quẽ allatus eſt, electũ inuenio anno domini* 1281. *& quinto deinde anno ſucceſsiſſe ei Honorium* V.) clamorem hominis ululatui ſimilem edidit, & cum admiratione in urbem miſſus eſt ſpectaculi cauſa ad Martinum IIII. Romanum pontificem, Innominatus: & Philippus Foreſtus lib. 13. Chronicorum.

Leo κρύσιος, id eſt terribilis, ab Oppiano libro 1. Halieut. inter cete numeratur, ex quo & Aelianus & Suidas repetiêre. In mari circa Taprobanen inſulam Cete quædam habere ferunt capita pantherarum, leonum, & arietum, Aelianus 16. 18.

LEPIDOTVS & Oxyrynchus à Strabone inter piſces Nili, tanquam maximè noti, numerantur. Lepidotum appellabant etiam πίλτου πάσχοντ, ut Plato Comicus: Καὶ πρώτιστ' ἅμα πίλτου πάσχοντ' ἐπριάμην σοῖς οἰκέταις. Ariſtophanes uerò, Τὸν σπαρίδιλλον ἐκπίλας χρή, καὶ καπαλῶναι, καὶ κατεκπιῶναι, καὶ ἐξαπλῶναι, Pollux 6. 9. Verbum ἐκπίλαι euellere ſignificat, ut & πίλειν uerbum primitiuum, unde nomen πιλτὸν fit, quod eſt uulſile, oxytonum: ut fortaſsis ſalſamentum πιλτὸν, id eſt uulſile nominandum ſit: cuius fibræ exiccatæ euelli queant: uel quòd diuelli ſoleat antequam coquatur. Quidam apud Antiphanem recitante Athenæo: Emi, inquit, Τίλπον (fortè πίλπον uel πιλτὸν) μέγιστον ἄξιον ἑξακοσίων, ὀψοῖν ὀλολοῖν, ὃν οὐκ ἂν καταφάγοιμ' ἡμιέρων τριῶν Ἡδέως καπεδίοντες, οὐ δ' ὠδικὸς γ' ὁ ἰχθὺς Μέγιστον γάρ ἐστι. ¶ Τίλπον, εἶδος πορφύρας, Heſychius & Varinus.

DE LEPRADE VEL PSORO.

BELLONIVS.

Ψώρ& καὶ λεπρὸς Græcis, Lepris Latinis: Vieille Gallis: Poulle de mer, Armoricis: aliis Roſſe.

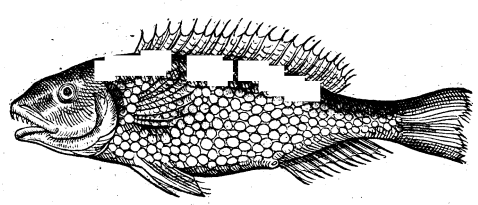

SAXATILES quidã piſces ab Oceano in mediterraneis deferri ſolent, Leprades, Merulæ, Turdi, Phycides, & id genus cæteri: quibus uaria (ob antiquę uocis defectũ) nomina imponere ſolent: alij enim des Roſſes: alij (ut Armorici) Galiinas marinas uocãt. A

Nihil iſtius piſcis colorũ uarietate pulchrius. Vix autem palmo (*dodrante*) longior in mari Adriatico excreſcere ſolet, cùm pedem & ampliùs in Oceano excedere cõperiatur. Prõinde Lepradi nomen è reipſa probè inditum eſt, quòd eaſdem ſugillationes habeat, quæ in pſora uel lepra laborantibus uiſuntur: quamobrem Numenius etiam Ψώρον appellauit. Caudam & pinnas, quas utrinq; ad branchias & ſub uentre habet, eodem modo rotundas eſſe uidemus. Continuam tergoris pinnam gerit, ſedecim aculeis munitam, atq; aliam ſub uentre ano uicinam. Multiplici colorum reſperſu diſtinctus eſt: omnesq; pinnas tranſparentes habet, leues, molles, luteo, rubro, cæruleo, uiridi, & aliis coloribus maculatas: totum denicq; corpus tam exactè polymitum, ut maculas nunc cancellatas, nunc rectas, nunc in obliquum ſparſas, in ipſo piſce cõperias: quanquam omnes ferè ſquamas, ad oram rubore ſuffuſas habeat. Cæterũ os habet paruum, dentes albos, aeutos, Cynedo breuiores & obtuſiores: maxillam ſuperiorem tubi in modum cranio infarctam, ut penè duo labia carnoſa eſſe credas. Squamas exerit latas: linguam albam, penè ſolutam. Spinea pinnula exterior branchiarum carnoſa eſt. Linea quæ piſcibus utrinq; latera diuidit, nequaquam in hoc piſce rectâ procedit, ſed à ſuperiori branchiæ angulo arcuata ſecundum tergus (A)

Digitized by Google

deducta est: mox ubi tergoris pinna desinit, illuc quidem linea reflectit̃, & quidem arcuatur: dein de rectà per mediam caudam defertur. Caput ipsum non ita multis coloribus cancellatum est, sed lineas hinc inde diductas, ex cæruleo, uiridi ac rubro mixtas ostẽdit. Oculos habet paruos, rotundos, quorum pupilla nigra est: iris uerò aëri similis, quem si quando in gyrũ contorqueat, cyaneũ, deinde aureũ, postremò argenteũ circulũ in crystallini coloris fulgorẽ referre conspicies. Quòd autem ad internas eius partes attinet, peritonæum illi cõspicies esse album: Cor exactè triquetrũ: Hepar ex pallido lacteum, ad sinistram magis protensum, tribus constitutũ lobis, sed uno tantùm longo & duobus breuibus, multis uenulis rubicundis circunductis: Lienem planum, oblongum, minoris digiti magnitudine rubrum: fellis aũt uesicula duos digitos longa est. Est omnium ferè eius intestinorũ eadem capacitas, ut propriè in eo stomachus uideri non possit. semel tantùm ab stomacho ad anum reuoluuntur, multisq; obducuntur omentis, ac multa pinguedine perfunduntur. Lactes habet copiosas, uuluam utrinq; bicornem.

C Eius est naturæ Lelepris, ut etiam omnes saxatiles deuoret, nihilq; in stomachum demittat, quod non antè optimè dentibus attriuerit.

COROLLARIVM.

Icon hec piscis est qui Venetijs Marzapan uocatur: quam apud me uisam Bellonius eandem suæ lepradi esse asseruit. Idem omnino, aut maximè cognatus mihi uidetur scarus uarius Rondeletij.

Melanderini mentionem Athenæus dun taxat fecit: qui significare uidetur Melanderinum à Speusippo ψύγρον, à Numenio ψόφον appellatum: quod si ita res habeat, utrobique mendum esse suspicor, atq; in priore loco (legendum) ψογρόν, id est, ἀσχρόν & turpem: in altero ψόθον, id est, nigrum & squalidum, Rondeletius. Ego circa nomina nõ facile quicquam mutauerim. Ψογρός adiectiuum est: nec solent adiectiua nomina pro substantiuis piscium usurpari, præter pauca admodum, eaq; mutato accentu, ut γλαῦκος, λεύκος. Hesychius ψοθὸν interpretatur nigrum, & ψοθίαν fuliginosum: ut coloris ratione coniecerit Rondeletius, si idem piscis sit melanderinus qui psorus, psothũ potiùs appellandum esse, præsertim cum melanuro similis sit, qui & ipse à nigredine denominat̃. quæ coniectura si nos mouet, non magis ψόθον quàm ψόλον, à fuligine, (usitatiore ni fallor uocabulo,) nominandum aliquis diuinauerit. Sed uerba Athenæi quoniam ambigua sunt, ut in nostris codicib. habentur, recitabo. Μελανδέρινος. ὅμοιον δὲ τῷ μελανούρῳ φησὶ Σπεύσιππος· τὸν δὲ δευτέρῳ ὁμοίων, τὸν καλούμενον ψύγρον, ὃν Νουμήνιος καλεῖ ψόφον, οὕτως. Ἡ ψόφον, ἢ σκληρὰς, ἢ ἀσχαλῶσι δράκοντα. Ego in præsentia nomen μελανδέρινος hoc in loco abundare puto, ut præcedentia sequentibus respondeant: neq; piscis nomen ponatur, nullo cuiusquam authoris testimonio adhibito, quod alibi nusquam neglexit Athenæus. Ergo cũ de Melanuro proximè dixisset, psygrũ melanuro similẽ esse subiungit, authore Speusippo: atq; eundem à Numenio psorũ appellari. Vt autem & constructionis uerborum & sententiæ integritas magis cõstet, sic legerim: Ὅμοιον δ' ἐστὶ τῷ μελανούρῳ φησὶ Σπεύσιππος τῷ δ' ὡστέρῳ ὁμοίων τὸν καλούμενον ψύγρον, &c. Melanderini uox alijs scriptoribus inusitata, adscripta fortè ad marginẽ fuit, & in textum ab aliquo ascita, aut si ad contextum pertinet, locus fuerit mutilus. Natalis de Comitibus locũ hunc Athenæi sic transtulit: Tum melanderinum similem esse ait melanuro Speusippus secundo similium, purum (*psygrum*) dictum: quem sic

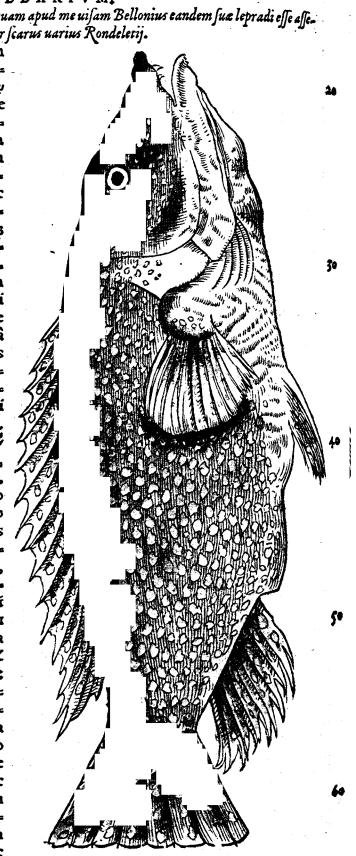

Digitized by Google

ſic Numenius pſorum uocat: Aut pſoron, aut ſalpam, uel littoreũ inde draconem. Melandrys quidem piſcis eſt alius, nempe thunnus magnus, aut ei ſimilis. melandryum uerò aut melandrya tomus ac ſalſamentum ex eo, utſin Elacatene diximis, Hæc Hactenus. ¶ Iam quod Bellonius exhibitum à ſe piſcem pſorum & lepradem Græcorũ eſſe putat, & leleprin Latinorum, multifariam lapſus uidetur. Primum leuis eſt coniectura, eaq; ſolo ex nomine, pſorum piſcem ideirco eſſe putantis, quòd eædẽ in eo ſuggillationes, quales in pſora uel lepra laborantibus uiſantur, atqui pſora uel lepra affectus eſt turpiſsimus, & fœda cutis aſperaq; facies: huius uerò piſcis colorum uarietate (ut Bellonius ipſe refert) nihil pulchrius. Hoc etiam non animaduertit huius piſcis nomen per o. breue ſcribi, pſoram cutis uitium per o. longum. quanquam ψωριτικοὶ piſces ſunt uiles apud Heſychium. Deinde lepradem piſcem cum nullus, quod ego ſciam, authorum dixerit, non debuit nobis tanq; uſitatum ueteribus Græcis nomen proponere: neq; Lelepris, quod Græcum eſt, Latinum facere: neq; eundem cum pſoro piſcem. eſt enim λελεπρὶς, Heſychio teſte, non alius quàm phycis. Vide Lelepris ſuperiùs. Quod ad Gallica nomina, Vieille inquit à Gallis nominari, nempe Lutetiæ, quod addit in Gallico ſuo de piſcibus libro. At Rondeletius turdũ ſuum à Gallis uielle uocari author eſt, in primo turdorum genere: & rurſus ſimiliter duodecimum atq; ultimum. Videtur autem mihi hic quoq; piſcis turdis cognatus eſſe, tum ſpecie corporis, tum colorum uarietate inſigni, primo præſertim generi quod Rondeletius ponit. Alterum nomen Gallicũ Roſſe, à colore rubicundo factum opinor. nam & alius quidam fluuiatilis (aut lacuſtris piſcis) Roſe uocatur Gallicè, à rubore caudæ: ut in Phoxinis memorat Rondeletius. Piſcis, quem exhibui, Venetijs Marzapan uocatur, nimirum quòd æquè in delicijs appetatur, ac Martius panis uulgò dictus, qui cum amygdalis, ſaccharo, aqua roſacea, &c. parari ſolet. Pictura quã habeo quatuordecim fere digitorum eſt. quanquam Bellonius in Adriatico uix palmo (dodrante) longiores excreſcere ſcribit. Pinna dorſi non ſedecim tantùm, ut Bellonius ſcribit, (quanuis ab illo quoq; exhibita figura plures oſtendat,) ſed pluribus aculeis munitur. Coloribus omnino multis & uariè diſtinctis ornatur, ſed plurimum rubri habet: maculas rotundas pleraſq; cæruleas præſertim ſuperiori corporis parte, quæ dorſum uerſus eſt: inferiore albicantes. Attagenus apud Athenæũ piſcis eſt, qui alio nomine ſcepinus dicitur à Dorione: cui fortè à maculis aut punctis, quibus ſimiliter ut auis attagen diſtinguatur, nomen impoſitum fuerit: aut quòd inter piſces ferè lautiſsimus ſit, ut attagen inter aues. hic an ſit quem exhibemus, conſiderandum. Scepani tamen (per a, non per i, in medio) Oppiano paſcuntur in cœno & paludibus maris: hic de quo agimus ſaxatilis eſt. Germanicè uocari poterit, Ein roter Punterfiſch/ein roter Kramerfiſch: hoc eſt Turdi genus rubicundum.

LEPTINVS. Vide in Delcano.

Lepras.

Lelepris.

DE LEPORE MARINO. RONDELETIVS.

LEPVS marinus hactenus à paucis cognitus fuit, tum ob raritatem tum ob uariam à ueteribus traditam eius deſcriptionem. Fuerunt etiam qui quæ legendo uel percontando, non oculata fide didicerant, de lepore marino literis mandarunt. Plinius offam informẽ uocat. Aelianus cochleæ exenteratæ ſimilẽ facit, Dioſcorides

A Variæ circa leporis mar. formam ſententiæ.

Lib. 9. cap. 48

Lib. 2. cap. 29.

loligini paruæ. Sunt qui (*ut Albertus*) gronaut uulgò dictum leporem marinum eſſe putent, (*Germani uulgò genus orbis mar. uocant* Seehaß:) piſcatores noſtri eum qui φωλὶς à nobis exiſtimat leporis nomine uendunt, alij liparim eſſe credunt. Quæ omnia unica ratione falſa eſſe conuincuntur, nam modò nominati piſces frequentiſsimè menſis apponuntur, ipſiq; ſine ullo periculo ueſci omnibus licet: cùm ueterum omnium teſtimonio lepus marinus maximè ſit uenenatus, & eò magis cognoſcendus, non ſolùm ut à menſis omnino reijciatur, ſed etiam ne uel odoratu uel diutino eius intuitu lædamur: uerùm ad alia quæ præſtat remedia utamur, uel noxæ ab eo fortè contractę antipharmacis occurramus.

Lepus igitur marinus à Latinis dicitur Græcorum imitatione, qui λαγωὸν θαλάσσιον uocant, noſtri imbriago, (*ut mullum imberbem quoq; ab inſigni rubore.*)

A

Piſcis eſt ex mollium genere in mari naſcens, atq; in ſtagnis præſertim cœnoſis: ſubſtantia loligini ſimilis eſt, autore Dioſcoride.

Vbi.

Aelianus cochleæ teſta exemptæ aptiſsimè comparat, ei enim perquam ſimilis eſt. Plinius offam informem, id eſt, maſſam carneam potiùs quàm piſcem uocat. neq; enim oculos, neq; pinnas neq; alia membra aptè diſtincta in hoc uideas, quemadmodum in alijs piſcibus, ob id ſubſtantia ſiue carne loligini, non corporis ſpecie, aſsimilauit Dioſcorides. Quum uiuit, colore eſt ex rubro nigricante, unde noſtri imbriago, id eſt ebrios uocauerunt, quòd ebrioſi eo colore eſſe ſoleant: mortuus, ex fuſco albicat. Sed cùm hoc ſit colore, quomodo ab eo nomen illi poſitum eſt: nam, ut

B

Color.

Digitized by Google

ſcribit Plinius, colore tantum lepori terreſtri ſimilis eſt. Veteres colorem leporinũ ἰατίζοντα uocabant, quod ſit percnæ (ea eſt oliuæ non acerbæ, nec omnino nigreſcentis ſpecies) ſimilis. ab eo igitur colore lepus marinus dictus.

Leporis mar. genera aliquot

Primum genus

Huius genera aliquot reperimus: quæ cauſa eſſe potuit cur diuerſæ ab autoribus traditæ ſint eius deſcriptiones. Primum genus quod hîc exhibemus maximè letale eſt, ex mollium genere, cochleæ exenteratæ ualde ſimile, maximè poſteriore corporis parte. Os habet in dorſo ueluti ſepia, tenue, uolutæ inſtar contortum, qua parte ad caudam ſpectat, in lateribus ſepiarum modo pinnas habet alueum ambientes, replicatas. mox cornicula duo carnoſa, qualia ſunt in cochleis, altera tantùm capitis parte zygænæ caput imitatur: altera parte foramen eſt, per quod carnoſam quandam ſubſtantiam exerit, ut in pictura uides: eandem pro arbitrio retrahit. In harum duarum partium medio rima eſt pro ore. Atramento, & reliquis partibus internis loliginem refert. Id in hac leporis ſpecie mirandũ, quod cùm in omnibus animantib. partes ſiniſtræ dextris ſimiles ſint, in hoc ualde ſint diſſimiles, unde offa informis meritò dicitur. Odore eſt piſculento tetroq;

C Veſcitur limo, aqua, ſordibusq; ob eam cauſam in ſtagnis marinis lutulentis libens uerſatur.

G Venenatum eſſe piſcem ex Nicandro, Dioſcoride, Galeno, Paulo Aegineta, Aëtio, Plinio (libro 32. cap. 1.) didicimus. Plinius: Non ſunt minùs mira quę de lepore marino tradunt. Ve-

De ueneno ex lepore mar. Plinium.

nenum eſt aliis in potu, aut in cibo datus, aliis etiam uiſus. ſiquidẽ grauidæ ſi omnino aſpexerint, fœminam ex eo genere duntaxat, ſtatim naufea & redundatione ſtomachi uitium fatentur, ac deinde abortum faciunt. Remedio eſt mas, ob id induratus ſale, ut in brachialibus habeant. Eadem res in mari & tactu quidem nocet. Veſcitur eo unum tantùm animalium, ut non intereat, mullus piſcis: & tenereſcit tantùm, & ingratior uilioríq; fit. Homines quibus in paſtu eſt, piſcẽ olent, hoc primo argumento ueneficium id deprehenditur. Cæterò moriuntur totidem diebus quot uixerit lepus. incertíq; temporis ueneficium id eſſe author eſt Licinius Macer. In India affirmant non capi uiuentem, inuiſcemq; ibi hominem pro ueneno eſſe, ac uel digito omnino in mari tactũ mori. eſſe autem ampliorem multò, ſicut reliqua animalia. Iuba in his uoluminibus quæ ſcripſit ad C.

(B. Magnitudo.)

Cæſarem Auguſti filiũ de Arabia, tradit lepores marinos (*Noſtra æditio Frobeniana, habet, tradit minutulos ternas heminas capere, quod placet. loquitur enim de capacitate teſtæ tanquam uaſis*) ternas heminas capere: ſic enim legendum non uitulos marinos, ut habent uulgata exemplaria, quí longè plures heminas capere poſſunt. Sunt enim ualde magni, maximè in India, ubí omnia maiora ſunt. Mirum uerò leporem marinum modicæ magnitudinis ternas heminas in India capere.

Dioſcorid.

Dioſcorides lib. 6. cap. 30. uenení eiuſdem indicia, ſymptomataq; ſic docet. Quí leporem marinum biberunt, piſcium uirus olent. (Ἀγριολαβὲς χυθὲις ὁμοία ἰχθύσι βρωμώδησιν, *id eſt, piſculentus quidam & uirioſus in ore ſapor ab eis percipitur.*) procedente tempore aluus dolore afficitur, & urina ſiſtitur: & ſi quando eam reddere contingat, purpureum colorem refert. Omne piſcis genus auerſantur, & odio habent, fœtido ac graui ſudore manant: biliioſus uomitus interdũ ſanguini promiſcuus ſubſequitur. Eadem Actius libro 13. cap. 53. & paulò apertiùs. Lepus marinus (inquit) reperitur ferè

Aëtius.

inter loliginas, animal paruum, uirioſum odorem habens. Comitatur autẽ eos quí in corpus eum ingeſſerunt, ſapor in ore ſimilis piſcibus, uirioſus: paulò pòſt aluum dolent: & color corporis adquaſi ſimilitudinem permutatur, deinde plumbeus redditur, cum faciei tumore. Incenduntur autem pedum plantæ, (---ἄλλοτε μὲν ἰνὸς ἄκρου ὑποδιδύουσ᾽ ὀφρὺς πιμπράσασα, Nicander. ubí uerbum πίμπρασα forſan ſimpliciter turgere & plenitudine extendi ſignificat, non incendi.) & pudendum tumefactum cohibet urinæ effuſionem. Progrediente uerò malo etiam cæruleí coloris lotiũ (ἄλουρ ὑακίνθινον, *uiolaceam urinam, Auicenna interpres*) emingunt, quandoq; etiam ſanguinolentum: deinde naufeabundi facti bilioſa uomunt ſanguine permiſta, & piſcium loturam olentia. Exudant item

Aegineta.

graueolentia, & omne piſcis genus auerſantur præter cancrum. Idem tradit Paulus Aegineta libro 5. Leporis marini uenenum epotum ſequitur guſtus piſcem redolens, uirioſus, (*& reliqua, ut Dioſcorides: niſi quòd locus poſtremus in Aeginetæ codice mutilatus uidetur.*)

Leporis mar. ueneno non ulcerari pulmonem, cõtra Galenum.

Hæc ideo ex uarijs autoribus fuſius à me citata fuerunt, ut diligentius expendatur Galeni locus de lepore marino ex libro de Theriaca ad Piſonem: Quædam (inquit) inueniuntur quæ corporis partes quaſdam peculiter lędunt. lepus enim marinus pulmonem ulcerat. Et libro 1. de medicamentorũ compoſitione τῶν ἡθῶν ſtatim initio ſophiſtis eos cauillantibus qui de medicamentis ſcripſerunt, quæ certas corporis partes uel lędunt, uel iuuant, reſpondet: At hoc cauillum, inquit, eos qui ita iocantur arguit facultatis medicamentorum adeò eſſe imperitos, ut pulmonem ſolùm ex omnibus corporis partibus à lepore marino exulcerari ignorent. Quod quidem ut ueriſsimè à Galeno ſcriptum eſt, medicamenta eſſe quæ certis corporis partibus uel proſint uel obſint, ic̃q; quotidiana experientia cognitum nobis ſit: non ita ueritati cõſentaneum eſſe puto ſolum pulmonem à lepore marino lædi. Nam Paulus Aegineta, Aëtius, qui omnia ferè ſua ex Galeno tranſtulerunt, uenení huius grauia ac ſæua ſymptomata uarijs in partibus tradiderũt, de peculiari pulmonis ſolius affectu ne uerbum quidem. Dioſcorides & Plinius quanta ſit eiuſdem uenení pernicies ſatis fuſè declarant, at de ſolius pulmonis noxa mentionem nullam fecerunt. Neq; ſolùm ſententijs omnium qui de lepore marino ſcripſerunt, ſed etiam experientiæ aduerſatur Galenus, quam

Nicander.

paulò pòſt fuſiùs enarrabo. Nicander piſcis iſtius uenenum non omiſit, cuius uerſus eleganter uertit

uertit Ioannes Gorræus medicus:

Diſce uenenatos leporis cognoſcere potus
Peſtiferi, mediis peperit quem fluctibus æquor,
Viroſi ſquamas & purgamenta marini
Piſcis olet, &c.

Is interpres ſententiam Galeni huc quantùm poteſt accõmodat, maximè quum dicit Nicander carnes tabeſcere ſenſim, & paulò pòſt:

Vndiq; malas,
Ceu flos exoriens, tumidas rubor occupat ambas.

Corpus, inquit, interpres in Annotationibus, nutriri deſinit, uel quòd corruptos à lepore humores nõ poſsit ſibi aſsimilare, uel propterea quod pulmones malo quodam leporini ueneni occulto tandem exulcerentur, unde febris & tabes fiunt: quod quidem ulcerati pulmonis malum Nicander apertè indicauit, ſcribẽs genas rubeſcere, & uelut roſeo colore pictas uideri genas. hoc enim fit humorum in pulmonibus putreſcentium calore in faciem ſublato. At hæc multorum aliorum morborum & ſymptomatum cõmunis eſt nota, neq; neceſſariò ex febre & tabe pulmonum exulceratio concluditur. poteſt enim uel ob eryſipelatis, uel ob alicuius interioris partis, ut cordis aut hepatis inflammationem rubor in facie apparere, & tabes uitiatam nutritionem & aſsimilationem ſequitur. Denicq; malarum rubor peripneumoniæ nota eſt propria atq; certa, non ulceris pulmonum, niſi ulcus cum inflammatione coniunctum ſit. Quare Nicander ex his quæ de ueneni ui tradit, effici non uult pulmones ſolos à lepore exulcerari.

Sed hæc de ueneno ſatis: de antipharmacis nunc dicendum. Ea ferè omnia paucis complexus eſt Dioſcorides libro 6. cap. 30. His, inquit, qui leporem marinum biberunt, dandum lac aſininũ, uel paſſum continuè, aut radicis maluæ foliorumq; decoctũ, aut trita cyclamini radix cum uino, aut ueratri nigri, aut ſcammonij ſuccidrachma cum aqua mulſa, punicicq; mali acinis. Cedria contrita cum uino efficax eſt. Anſerinus ſanguis, ut tepebit potus. Sed cùm piſces omnes reſpuant, aſpernenturq;, ſolis fluuiatilibus cancris ueſci poſſunt, bibuntq; eos admiſto uino, adiutiq; ab his percoquunt. Quumq; appetere & comeſſe piſces cœperunt, ſuæ ſalutis indicium habent. Eadem ex Dioſcoride mutuati ſunt, qui de ueneni huius remedijs ſcripſerunt. *Remedia cõtra ſumpti leporis mar. uenenum.*

Age iam, ſi qua ſint piſcis iſtius cõmoda, inquiramus. Dioſcorides: Lepus marinus per ſe tritus, aut cum urtica marina illitus, capillos euellit. Plinius aduerſus ſtrumas ualere ſcripſit: Pungi (inquit) piſcis eius qui rana in mari appellatur oſsiculo de cauda, ita ut non uulneret, prodeſt. Idem faciendum quotidie donec percurentur. Eadem uis eſt paſtinacæ radio & lepori marino impoſito, ita ut celeriter remoueatur. Idem tradit leporis marini ſanguinem, uel fel, uel oleum in quo lepus necatus fuerit, pſilothrum eſſe. *Remedia ex lepore mar. Lib. 2. cap. 8.*

Supereſt ut oſtendam ueterum leporẽ mar. eſſe, de quo nũc agimus. Sunt enim qui aliter exiſtimauerunt, in quibus eſt Latinus Nicandri interpres: Lepus marinus, inquit, ex lacertorum genere eſt, (*apud Lonicerum, qui Nicandrum Latinè reddidit proſa, & ſcholia adiecit, hoc non inuenio*) parumq; loligini ſimilis, informis magis offa quàm piſcis, ſolo colore leporem refert. Quòd ſi ex genere lacertorum ſit, quomodo paruæ loligini ſimilis eſſe poteſt, quæ corporis figurâ, ſubſtantiâ, toto denicq; genere à lacertis differt? Nam hi ſanguine prædíti ſunt, læues, corporis partibus diſtinctis: lepus uerò ex mollium genere & *ἀνάιμων*, informis: qui cum loliginibus capitur, in cœnoſo ſtagno degit, ſtomachum diſſoluit, abortũ facit, uentrem ſæuis doloribus torquet: deniq; niſi ſuccurratur mortem affert, quæ omnia quomodo à me experientia comperta ſint, ueriſsimè exponam. A *Verum ſe leporem mar. uetera exhibere.*

Cùm ego piſcium naturæ, uarietatisq; cognoſcendæ ſtudioſiſsimus piſcatoriũ forum frequentiſsimè inuiſerem, cumq; piſcatores propoſito præmio allecti, certatim ad me ſi quid rari aut noui in mari caperent, uel in litus eiectũ reperirent, ad me deferrent: ecce piſcator leporem marinum cum aphyis & loligínibus in faucibus Malgurianis captum, nunquam à ſe aliàs antè uiſum, aſpectu fœdo, odore tetro, betæ foliis inuolutum mihi offert, quẽ cùm diligentiùs contemplarer, mihi multisq;, qui unà mecum erant, nauſeam mouit. Sed ne hac quidem à piſcis inſpectione reuocatus, diſſecabam, partesq; omnes internas ſedulò rimabar: quum interuenit mulier quædam de mariti morbo me conſultura, cui quum ad diſſectionem attentior ſtatim non reſponderem, odor piſcisq; cõſpectus uomitum diſſolutionemq; uentriculi protinus creauit, & de uentris dolore (erat autem grauida) grauiter queri cœpit, ut iam abortus timendus foret: quem adſtringentibus emplaſtris ad retinendum fœtum uentri lumbisq; admotis prohibui, & ut aliquot dies cancris ueſceretur conſului. Permulti ſunt huiuſce rei locupletiſsimi teſtes uiri boni & ſtudioſi, qui ea quæ dixi ſymptomata, & in ſe, & in grauida muliere experti ſunt, & uiderunt: ut omnino ex his, quæ de lepore marino ueterum literis prodita ſunt, huic noſtro competere experientia docuerit, à qua ita ſum confirmatus, ut ab ea ſententia deduci nunquam poſsim uel debeam. *De lepore marino ſibi allato, cuius odor tantum nauſeam mouebat.*

Poſt menſes aliquot alius ad me delatus eſt, ſed lingula illa carnoſa, de qua initio locuti ſumus, carebat: os in dorſo nullum erat: cæteris omnibus partibus internis & externis omnino ſimilis. Hunc, de quo nunc loquor, marem eſſe iudico, alterum fœminam, quòd in ea ſimile quid polyporum ouis repererim. Eſſe autem in hoc genere marem & fœminam teſtis eſt Plinius. Grauidæ, *Alius ei alius ſimilis.* *Lib. 32. cap. 1.*

Digitized by Google

inquit, si omnino aspexerint fœminam ex eo genere duntaxat, statim nausea & redundatione stomachi uitium fatentur, ac deinde abortū faciunt. Remedio est mas, ob id induratis sale, ut in brachialibus habeant.

Alius lepus Aeliani, terrestri similis, lib. 16. cap. 19.

Aelianus aliam leporis marini speciem adfert, quam etsi nunquam uiderim, nec eius æconem proferam, tamen eius uerba subiungam: quoniam in leporum marinorum tractationem incidimus, ut si quis forte in hunc inciderit ex descriptione possit agnoscere. Magni maris lepus, inquit (nam alterum, qui in alio (*mediterraneo*) mari nascitur, antè dixi) ex omni parte ad terreni similitudinem accedit, præter pilos. nam terrestris pili & molles sunt, & ad tactum haudquaquam resistentes. contrà illius spinosi & erecti. hunc qui cõtigerit, lædetur. Ipsum in summa aqua maris natare, non in altitudinem demergi dicunt. Celeri ac concitata natatione uti. Viuum eò difficillimũ ad capiendum esse, quòd neq; in rete incidit, neq; ad lineæ escam accedit. Quum ægritudine afficitur, natare nequit, simul & funditus expellitur atq; ejicitur. Quisquis tum manũ ad eum admouet, nisi medicina adhibeatur, perit, ac si bacillo eum tetigerit, hoc idem periculum ei procreatur, quo basiliscus baculo tactus afficit. *Quæ sequuntur omnia, ex Græco Aeliani nostri codice adiecimus.* Radicem ad idem mare in insula quadam nasci ferunt, haudquaquam in uulgus ignotam, quæ animi defectionibus illius qui sic affectus fuerit, medetur. Ea enim animo deficientis naribus admota, sacit ut is reuiuiscat & recreetur. Sin negligitur, tam sanè ualida pernicie hic lepus præditus est, ut ad mortem usq; homini morbus procedat. Hæc Aelianus. Idem fortasis fuerit, eiusdem certè naturæ ac loci, piscículus, de quo idem Aelianus sine nomine, libro 8. cap. 7. Megasthenem (inquit) audio dicentem, in mari Indico quendam piscículum nasci, eumq; quoad uiuit, in profundo quidem natantem non apparere: mortuum uerò ad summam aquam existere; & fluitare: qui eum contigerit, animi defectionibus primum tentari, deinde obire mortem.

DE SECVNDA LEPORIS MARINI SPECIE, RONDELETIVS.

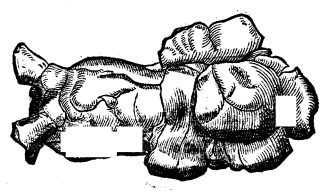

Secundum leporis genus substantiâ, atramento, partibus internis superiori simile est. Differt autẽ partibus externis. sinistræ & dextræ similes sunt. Parte priore duas latas appendices carnosas habet, in quarũ medio rima est: paulò infrà, cornicula duo, qualia in superiore descripta sunt, nisi quòd acutiora & breuiora sint. In dorso os nullũ, neq; posterior pars cochleæ exenteratæ similis est, huius posterioris partis utroq; latere, ueluti in sepia sunt pinnæ, magis expansæ & non replicatæ. Est & hoc genus superiore maius.

DE TERTIA LEPORIS MARINI SPECIE, RONDELETIVS.

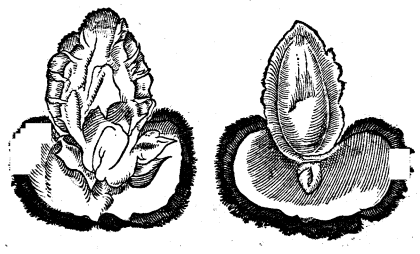

Tertium

Tertium genus leporis marini ſubſtantiâ, uiribus & facultatibus ſimile eſt, quam ob cauſam inter lepores marinos numerandum duximus. Hîc partem pronam & ſupinam repræſentamus. Quod in partis ſupinæ ferè medio uides, eſt os: ſuprapoſita ori pars, alueus, qualis in ſepijs, oui figurâ, ſed in ambitu crenatus. Ori ſubiecta pars, membrana eſt tenuis, carnoſa, magis expanſa in rotundum, cuius ora fimbriata eſt, fimbriæ nigræ ſunt. Intus cerebri nigri parum eſt, gulam excipit uentriculus, ex quo oritur inteſtinum inſtar capreolorum uitis conuolutũ. In medio ſubſtantia quædam eſt fungoſa ſuccum fuſcum continens: fortaſſe μίκωψ eſt cum atramento ſuo, (*Hæc ad Bellonij leporem accedunt.*) Toto corpore eſt ſplendido, cryſtallum uel pituitæ maſſam concretã congelatamq; eſſe dicas. Rarò admodum capitur, & uix unquã niſi in ſummo æſtu. tum enim à ſummis feruoribus omnia cõturbantur, ea etiam quæ in maris imo latent. Odore eſt ualde ingrato & piſculento, nauſeam mouet. Splendore diutius inſpectantibus dolorẽ oculorum capitiſq; adfert, id quod in me ipſo ſum expertus. Denicq; ijſdem uiribus ſed imbecillioribus eũ eſſe cenſeo, quas ex ueterum ſententia & experiẽtia noſtra primò generi tribuimus. Hoc etiam fortaſſe diſcrimen fuerit, quòd hic in alto mari, ille in cœnoſis locis maris, ſtagnis ue lutulentis degit.

DE LEPORE MARINO, BELLONIVS.

Bellonij lepus ab ijs quos Rondeletius exhibet omnibus diuerſus uidetur, niſi cum poſtremo conueniat.

Leporis marini deſcriptio apud antiquos authores admodum uaria eſt: Hunc enim Dioſcorides Lolligini paruæ, alij uerò caudatæ ſimilem fecerunt. Aelianus ex omni parte ad terreni lepo- ris ſimilitudinem præter pilos accedere tradit. Apuleius (*in Apologetico de lepore marino: dubitat tamẽ an ſic ſit uocandus*) Cùm ſit cætera exoſsis (inquit) duodecim tamẽ numero oſſa ad ſimilitudinem raiorum ſuillorum in uentre cõnexa & catenata gerit. Ariſtoteles huius deſcriptionem ſubticuit, q̃ fortè deiectamentũ inutile eſſe uideret: imò neq; Oppianus de hoc quicq; meminiſſe uiſus eſt. *Authorũ uariæ ſententiæ.*

Ego uerò (ut quod de hoc piſce comperi liberè affirmem) dicam leporem marinum animal paruum eſſe inter Lolligines, Lollios, aut Sepias: nonnunq; etiam unà cum Apuis capi ſolitum, odore retro, nullam aliam habens formam, quàm (ut ſcribit Plinius) oſſæ cuiuſdam informis: cuius inter Cycladas magna eſt copia. Fuluum leporis terreſtris colorem imitatur. Pulmonis marini more per mare diuagatur, tametſi pinnis careat. Pellucidum habet corpus, oui anſerini craſsitiem non excedens, quod pro libidine huc atq; illuc transfert. Gibba eſt illi forma parte externa, qua etiam glaber eſt: conuexam internam partem oſtendit: qua eadem parte nerui permulti recti atq; obliqui apparent: quibus eo modo ferè ſtriatus eſt, ut cõuexa fungi pars, ijſdemq; adſtrictum corpus diffundit, diffuſum uerò contrahit: ſeſe enim conſtringendo aquam percutit, ut in ipſa natatione fungi figuram referat. Septem habet appendices, innumeris promuſcidibus ſtipatas, ex indico in cyaneum uergentes, quibus ſugendo alimentũ corpori ſuggerit: appendicum autẽ ſubſtantia fungoſa eſt. Cæterum ex aqua emergens, ſuam figuram amittit, & in ſeipſum concidit, ut Pulmo marinus. quapropter, in uaſe aquam habente hunc contemplari oportet. B

Natat tranquillo mari: facileq; digitis cedit ſi comprimatur. Tota nanq; corporis eius ſubſtantia mucoſa eſt, ac ueluti cartilaginoſa. Os ad cirrorum radices in concaua parte ſitum habet. Linguam demorſus uellicat ut Arí radix, paulò tamẽ remiſsiùs. Quinetiam in tenuia fruſta diſciſſus, & in mare coniectus, uiuit tamen ac mouetur. Marinam præterea ſquillam, ſi quando ſuis cirris contigerit, eam non ſecus atq; Vrtica marina retinet. Viuit abſolutus, & liberè uagatur in mari, nullisq; flatibus aut procellis euinci, aut ad litus eiici poteſt. C (B)

COROLLARIVM.

Lepus dirum & uenenatum animal, in noſtro mari offa informis, colore tantùm lepori ſimilis: in Indis & magnitudine & pilo, duriore tantùm, nec uiuus ibi capitur, Plinius libro 9. Alia lectio erat: & pilo duriore, tantùm uiuus ibi capitur. Sed Plinius (inquit Maſſarius trigeſimo ſecundo libro) negat in India capi uiuentem his uerbis, In India affirmãt non capi uiuentem, quod ueriſimilius eſt, tum quia id animal uiſu etiam uenenoſum eſt, tum etiam quia ſequitur, inuicemq; ibi hominem pro ueneno eſſe, ac uel digito omnino in mari tactum mori. Quare legendum exiſtimo: In Indis & magnitudine, & pilo duriore tantùm, nec uiuus ibi capitur: quaſi uiuens pernicioſior ſit, & ſic non erit contradictio. ¶ Leporis quidẽ nomen ueneno huic aquatico à lepore quadrupede inditũ eſſe, quòd eum colore tantùm referat, in noſtro quidem mari, & Plinius ſcripſit, & approbauit Rondeletius: ut mirer Cardanum libro de rerum uarietate ſeptimo, cum tria leporis marini genera ex Rondeletij opere deſcripſiſſet, hæc ſubdere: Hæc uelut reiectanea quædam maris (inquit,) non ut lepores marinos deſcripſi. quid enim his cum leporibus ſimile? nec ueneni quod potiſsimum ſignum, quodq; in eis letaliſsimum habetur, ulla mentio fermè habita. Propior forſan deſcriptio alterius reiectanei à Bellonio recitati, quanquam nec hoc forſan lepus marinus dici poſsit, &c. Atqui color rebus multis nomina fecit, & inter piſces, leuco, leuciſco, melanuro, glauco, erythrino: & animantium diuerſi generis nomina, cum terreſtrium aquatilibus, tum aliis, coloris tantùm ratione cõmunicata ſunt quædam, ſic ab auibus, paſſere, merula, turdo, A *A colore multis animantium indita nomina.*

Digitized by Google

forſan & attagẽne, ad piſces concolores tracta ſunt nomina. Coloris ratio chelidonijs leporibus & ficubus quoq; nomen dedit: quæ an chelidoniæ etiam cõueniat, nunc non habeo quod aſſeram. A iumento ad aſellos inſecta translatum eſt nomen, propter colorem tantùm: fortè & ab inſecto cantharo ad piſcem eiuſdem nominis. Nihil igitur prohibet cum Plinio fateri terreſtri marinoq; lepori præter colorẽ cõmune nihil eſſe. nec refert ſi non idem omnibus mariní leporis ſpeciebus color fuerit. Satis enim eſt unam aliquam eo colore eſſe, quæ nomen ſuum deinde cæteris cognatis cõmunicârit. Eſt & Lageos uua, quam Latinè leporariam interpretantur, & ipſa fortaſsis à colore nominata. De percno & epipercno, ut Græci nominant, leporis colore, plura ſcripſi in Lepore quadrupede B. Quòd autem uenení nullam ferè mentionem in lepore marino ſuo feciſſe Rondeletium ſcribit Cardanus: in eo uel non perlegiſſe ſe Rondeletij ſcripta, uel non meminiſſe declarat. ¶ Amelbacarim, id eſt lepus marinus, Syluaticus. Alarnabo, id eſt baccarine, id eſt lepus marinus, Idem. Sed uitioſa hæc iudico, & meliùs legi Arnebbahari apud Auicennã 2. 397. ex editione Andreæ Bellunenſis. ¶ Pulmo marinus Belloníj pluríma habet cõmunía cum lepore marino, ut ſpecies unius generis uideantur. Pulmo quidem Belloníj à Gallis uulgò obſcœna uoce Pota marina dicitur: Rondeletius non pulmonem mar. ſed urticæ genus hoc facit. (Germanicè honeſtiùs dicetur **Meerſchaam**.) Aliqui **Meerſchum**, ut audio, uocitant: hoc eſt ſpumam maris. edendo eſſe negant. ferri in ſumma aqua, radijs ab uno quodam centro ſtriatam eſſe: colore candido. nec uiuere extra aquam. (Holothurij etiam Rondeletij prima ſpecies non minùs ingratum ac inſuauem odorem reſipit, quàm lepus marinus.) Lepus marinus ueterum, maſſa quædam ſiue offa carnea informis, Rondeletio teſte, ne oculos quidem habet. Idem uidetur animal, quod Albertus hiſtoriæ animalium libro quarto tractatu primo capite 8. his uerbis deſcribit: Animal quoddam abundat in maribus Germaniæ & Flandriæ, oui albo ſubſtantia ſimile, figura hemiſphærij: in extremis tenue, & in medio circa polum hemiſphærij ſui ſubſtãtiæ eſt ſpiſsioris: ubi etiã lucent duo quaſi oculi (*Nota Albertum non oculos dicere, ſed quaſi oculos*) magni intra ſuperficiem ſphæræ contenti. Membrum in eo nullum eſt diſtinctum. Extra aquam immobile eſt, & omnino non diffunditur, amiſſa figura ſua, ſicut album oui, & concidit totũ. Rurſus aquæ immiſſum, paulò pòſt recipit figuram ſuam, & mouetur (ſicut antè) motu dilatationis & cõſtrictionis. Idem eſt fortè, uel cognatum, quod **Meerſchum** appellant. Gemma maris alicubi ab Alberto nominatur, inter piſces litoris Germanici, corrupto uocabulo à ſpuma maris, ut conijcio. Vide ſuprà in Elemento G, Gemma. In Aquatilium genere unum eſt quod ualde abundat in mari Germanico: & uocatur phlegmaticum, eò quòd phlegmati uiſcoſo, ſicut eſt albumen oui, omnino ſimile ſit, Albertus. Phlegma & mucum pituitoſum Germani uocant **Schnuder**, alij **Schnot**, ut inferiores Germani: à quibus hoc phlegmaticum animal **Schnottolf** uocatur: quod nomen tamen etiam alijs quibuſdã pituitoſis & mucoſis piſcibus attribuitur. Nam **Seehaß**, id eſt Lepus marinus Germanorum (alius quàm Græcorum & Latinorum) ſiue ab oris figura, ſiue aliam ob cauſam dictus & à muco, **Snottolf**, duorum aut trium generũ (ni fallor) reperitur, quibus communis eſt figura orbicularis. Eſt & alius piſcis oblongus eodem nomine. Nos de omnibus poſt Orbes Rondeletij ſcribemus. Ab alio quodam accepi **Snottolf** alicubi appellari, non piſcis forma animal, ſed rotundũ quiddam, oculis binis, menſibus Aprilis & Maio: ab eo tempore mutari in alium piſcem, aliqui genituram piſcium eſſe aiunt. ¶ Muſtelæ uideri poterat, aut Muſteli marini genus, nomine tantùm conſyderato, quod **Seequapp** appellant maris accolæ Saxones. ijſdem enim uocabulum **Quapp** (& **Alquapp**) muſtelam fl. noſtram ſignificat. Sed audio animal eſſe marinum: ſubſtantiæ flauæ, oui propè uitello ſimilis, glabræ, mollis, & quæ ictibus cedat, tenuis, & inſtar oui in aquam effuſi: moueri, cõtrahi, dilatari, inſtrumenta corporis nulla habere. Eximi ab aqua non poſſe, niſi aliquo uaſe excipiatur, exemptum protinus motu deſtitui, nullius omnino uſus. Quærendum an hic ſit Lepus mar. Belloníj. Hoc animal Germanicè puro nomine poſſet **gälber Meerſchum**, ad differentiam alterius ei cognati quod ſuprà deſcripſimus colore albo. Licebit & **Meerſchwum**, id eſt fungum marinum, nominari à ſubſtantia fungoſa & molli: & quia conuexa etiam ſiue interna eius pars fungi modo ſtriata eſt, & in natatione fungi figuram refert, ut ſcribit de ſuo lepore marino Bellonius. Quod ſi rectè leporibus adnumerari poterit hoc animal **Seequapp** dictum, id eſt Rubeta marina: (Saxones enim & rubetam, & muſtelam fl. **Quapp** uocant) alterum etiam illi maximè cognatum, ſed albi coloris, quod **Meerſchum** nominauimus, id eſt marinam ſpumam. Leporum aliquod genus fuerit. Rubetæ quidem nomẽ uel à ueneni, uel alia ſimilitudine indi potuit. Hæc hactenus dixerim, non ut aſſeram quicquã, qui nihil iſtorum uiderim: ſed ut alijs inquirenda diligentiùs proponam: ut proximè dicta Germanis ad Oceanum uſitata uocabula, cum leporis, pulmonis & urticæ marinorum hiſtorijs conferant & iudicent. Fongo marino, (id eſt fungus marinus, appellatur) uulgò, materia quædam coagulata (*tanquam*) è ſpuma marina: quæ quidem uiuit, mouetur, & ſentit, ſed corpus membris diſtinctum non habet, Alunnus Italus. ¶ Lyram piſcẽ uulgò Gallis Gronaut, (alijs Gornart) dictum aliqui leporem marinum eſſe putant. Germani quidam **Seehan**, id eſt Gallum marinum appellant, ut Rondeletius ſcribit. ego ab alijs etiam **Seehaß**, id eſt Leporem marinum dici puto: quandoquidem hic lepus ille ueterũ uenenatus nõ eſt, cum in cibo cõmendetur. Lepus marinus duplex eſt:

eſt: unus uulgò Gornellus dicitur, Gallicè Gornais, Albertus. Plura lege ſuprà in Corollario de Cuculo piſce, A. circa finem. Nos Germanicè leporem marinum ueterum, hoc eſt uenenatum, ne quid confundamus, circumloquutione nominabimus, **ein giffriger Meerhaß/oder ein giffriger kleiner Kurtelfiſch**: donec certiora aliquis, prulerit. ¶ Liébre de la mar, Hiſpanicũ eſt.

Lepus marinus ſuperficie niger eſt, Scholiaſtes Nicandri. Ῥυπόεις, id eſt ſordidus à Nican- B
dro cognominatur. Scholiaſtes dicit: quoniam γλιωδέστερος eſt, ego γλιωδέστερος legerim per ῶτα in pri-
ma. nam γλίσχρος per ῶτα, rhypon, id eſt ſordes ſignificat Varino. Lepus mar. (inquit Auicenna
2. 397.) eſt animal oſtracoſum, lutoſum, (*Bellonius pro lutoſo reponit durum: oſtraco, id eſt cruſta teſtáue hoc animal tegi nullus idoneus author ſcripſit,*) declinans ad rubedinẽ aliquantulam, inter partes cuius ſunt
10 quædam ſimilia foliis aluſnen. Lolligini paruæ ſimilis eſt, Dioſcorides. Specie cochleæ nu
dæ (*natura nimirum tegmine carentis, non eo ſpoliatæ*) cernitur, Aelianus. Hîc in mentẽ uenit quòd Echeneis quoq; in mari (ut Plinius ſcribit) limaci magnæ ſimilis eſſe dicitur à quibuſdam; & ei-
dem an uis aliqua ueneni inſit, dubitari poteſt, ut ſcripſi in Corollario de Echino ab initio reme-
diorum quæ ex eo intra corpus dantur.

Lepus mar. in cœno gignitur, & ſæpè unà cum àpuis capitur, Aelianus. Inter lollígines ſe C
rè uerſãt, Aëtius. Οἷς δ' ἐν τοῖς ῥυπόεις μάλ' ὑπὸ ὀλίγῳσιν (ſub comis, flagellis, crinibus) ἀφαυρὸς τοῦ-
δ' ἐμφέρεται νηλὴς χόνδρ', ἢ ἅττε τυφλὸν, ἢ ἅττε σκιπάδ' φυβίλλ': ἢ τε μελαίνῃ οἷσ' ἐμὰς χολὴ (atra-
mento) ἀλλόφυτε (pro ἀλλόφυτον) μαθοῦσ' ἀχρώσῃ ἀρμῷ. In his carminibus leporem mar. inter lolli-
gines & huiuſmodi piſces tum uerſari, tum paruo eorũ fœtui ſimilem eſſe exprimitur: quod Aë-
20 tius quoq; retulit. Verbum ἐμφέρεται interpretantur ὁμοιάζει, quod magis placet, quàm ſi pro ſi-
milis eſt accipiatur. ſimilitudo enim per aduerbium ἅττε indicatur: id quod ut cum lollío & ſepia
exprimitur, ita cum lollígine ſubaudiendum eſt. Hîc enim ſenſus eſt: Lepus mar. inter cirros lolli-
ginis aut lollij ſepiæ ue degit, tanquam paruus quídam eorum fœtus. ſemper enim ſi illis confe-
ras magnitudine minor eſt, & tanquam imperfectus cirros ipſe non habet. quòd ſi ἐμφέρεται pro
ſimilis eſt accipias, præpoſitio ὑπὸ abundabit.

Lepus mar. ut ipſe homini pernicioſus, ſic apud Indos inuicem homo ei pro ueneno eſt: ut uel D
digito omnino in mari tactus mori dicatur, teſte Plinio. ¶ Veſcitur eo unum animalium, ut non
intereat, mullus piſcis, Plinius. Scari recentes non carent ſuſpicione (ueneni,) quoniam lepo-
res mar. captant ac deuorant: quare & interanea eorum choleram mouent, Diphilus.

30 Nulli fermè piſces uenenoſi ſunt: (propter humiditatem, quę uenenũ, cuius uis in ſiccitate eſt, G
diluit.) quòd ſi ſint, ſiccíſsima parte tales ſunt, ut lepores marini felle: & ſpinis aranei piſces, &c. ut *Leporem mar.*
quídam ſcribit, Cardanus ſi bene memini. ego tota ſubſtantia, non felle tantùm, uenenatum eſſe *uenenatũ eſſe.*
leporem mar. putárim. Eleuſine ſacris initiati, idcirco Mullo piſci honores habent, uel quòd ís
ter anno pariat: uel quía mortiferum homini leporem mar. exeſt, planeq; conficit, Aelianus 9. 51.
At Hegeſander Delphus, referente Athenæo, in Artemiſijs (Dianæ ſacris) Mullum inter cæte-
ra geſtari (ἀναφέρεσθαι) ait, eò quòd uideatur lepores mar. homini letales magno cũ ſtudio uenari,
& conſumere: ut piſcis magna hominum utilitate uenator deæ etiam uenatrici conſecreẽ. ¶ Non *Hiſtoriæ.*
indignum relatu, imperatorem Titum ab Domitiano leporis marini peſtifera ui peremptũ: quũ
eo ſciſcitante, Ἀπόλωμαι δὲ τίνα τρόπον; prædictum fuiſſet ſatis, moriturũ uidelicet, ſicuti fertur de-
40 ceſsiſſe Vlyſſes, ἐκ Θαλάσσης. Sed is tamen trygonis, id eſt paſtinacæ ictu periit, Cælius. Locus eſt
apud Philoſtratum libro 6. ubi hæc etiam addit: Titum cum poſt mortem patris annos duos rega-
naſſet, à marino lepore interfectum dicunt. Is autẽ piſcis humores quoſdam occultos habet, mor-
tíferos ſupra omnia uenena quæ mari terráue naſcuntur. Et Neronem hunc ipſum piſcem epulis
miſcuiſſe quandoq; tradunt, aduerſus homines ſibi inimiciſsimos. Domitianus quoq; hoc eodem
contra Titum fratrem uſus fuiſſe putatur, quòd graue moleſtumq; ſibi uideretur ſimul cum fratre
humano benígnoq; uiro imperare. Io. Tzetzes quoq; in Varijs 6. 43. Titũ hoc ueneno extin-
ctum tradit. Lepore mar. cibis admixto multos ſuſtulit Domitianus, eodemq; Titum fratrem
ſuſtuliſſe creditur, Eraſmus Rot.

Dioſcoridis & Aëtij partim uerba Rondeletius recitauit. Notandum autem in Dioſcori- *Signa & remedia hauſti lepo-*
50 dis uerbis, iubere eum dari decoctum maluę, aut cyclamini radícem cum uino, ἢ ὑδαθύρου μέλανος, ἢ *ris mar. Dioſcor.*
ἢ σκαμμωνίας ὀπός: id eſt aut elleborum nígrum, aut ſcammoniæ liquorem, (*non expreſſo pondere: ut uer-*
bum δυτέον, in eadem periodo & cum accuſatiuo conſtruatur, & cum genitiuo, partem ſcilicet rei ſignificante, quod
uſitatum eſt Græcis: Ruellius pondus expreſsit, nempe drachmam utriuſq;, ex Aegineta, qui modus tamen in ſcam-
monio nimius uidetur.) Deinde cum uertit Ruellius hoc ueneno tentatos, ex piſcibus ſolos fluuia
tiles cancros in cibo admittere, addendum, elixos, quoniam Græcè ſcribitur ἑφθούς. Et mox pro *Cancri.*
his uerbis, καὶ πίνουσιν οἴνῳ μιγνυμένῳ ἐπ' αὐτῶν, in antiquis codicibus (inquit Goupylus) legitur, καὶ
πίνουσιν ὠφελοῦμενοι. hoc eſt, Cancros ſolos ex piſcibus admittunt, & concoquunt, & utilitatem ex
eis percipiunt. Codex quidam noſter manuſcriptus habet, καὶ τούτοις μόνοις πίνουσιν. Aegineta can
cros, fluuiatiles duntaxat, pro remedio dari iubet, ſi admiſerint. cuius loci lectio fortè melior eſt
60 apud Aëtium: Edat & cancros (inquit) adſiduè. piſcem enim nullum admittit. Quòd ſi piſcem e-
dere poſsit, ſignum id ſalutis iudicabis. Et Actuarius, Quòd ſi ægri piſces ingerere nequeunt, ſo-
los fluuiatiles cancros coctos edant, bibantq; uinum cui ipſi ſint admixti, cæterum ſalutare eſt, ſi

Digitized by Google

piſcem edere ſuſtinent. Solus Plinius Valerianus cancros marinos coqui, & in cibo ſumi iubet. Cancri fluuiatiles triti potiq; ex aqua recẽtes, ſeu cinere adſeruato, cõtra uenena omnia profunt, priuatim contra ſcorpionum ictus cum lacte aſinino, uel quocunq;. Eadem uis contra uenenatorum omnium morſus, & contra leporem marinum, Plinius. Cancrorum fluuiatilium carnem contritam crudam è lacte propinato, ac omnium reptilium ictibus medeberis: & deſperatum epoto marino lepore confeſtim ſanabis, Aëtius. His qui leporem mar. hauſerunt (inquit idem libro 15. cap. 53.) lac aſininum recens mulſum cum paſſo aſſiduè præbeat: aut, ſi hoc non adſit, bubulum, aut maluæ decoctum. indeq; confeſtim uomant. Deinde radicis cyclamini tritæ drachmæ quatuor (*contra regium morbum cyclamini drachmæ tres dantur, &c.*) cum uino diluto dentur. Aut ueratri nigri drachma una: aut ſcammoniæ ſcrupuli duo cum bubulo lacte aut aqua mulſa. Aut mali punici acini. Vel cedrides, hoc eſt, cedri fructus, triti ex uino. Aut picem liquidam, aut cedriam modicam cum paſſo delingendam dato. Anſeris item ſanguinem adhuc calentem cum paſſo bibendum præbeto. ¶ Aegineta non cyclamini, ſed peucedani radicem è uino propinat: qui lapſus fortè librariorum eſt. nam Dioſcorides ſecundo etiam libro de cyclamino agens, radicẽ eius contra uenena, præſertim leporis marini, è uino bibi docet. Leporí mar. aduerſatur & cyclaminos, Plinius. ¶ Pro κυδρίδας λείας μετ' οἴνου apud Dioſcoridẽ, legerim κυδρίδλας, id eſt cedri fructus, ſicut & ἀρκευθίδ'ας dicimus, multitudinis numero, idq; ex Aëtio. nam reſinam cedri, numero ſingulari cedriam dicimus: quam itidem Aëtius in hoc malo, non cum uino bibi, ſed cum paſſo delingi præcipit. Sic & Dioſcorides libro 1. Cedría in paſſo ſumpta cõtra hauſta leporis marini uenena auxiliatur. Contra uenenum leporis mar. ſuadent cedrum (*lego cedriam*) bibere in paſſo, Plinius. Et alibi, Cedrides, id eſt fructus cedri, contra lepores marinos cõmendantur. Has & alius quidam innominatus per ſe edi iubet. ¶ Punici mali acinos Dioſcorides cum ſcammonij ſucco & melicrato ſumi iubet. Aetius per ſe etiam cõmendat. Incertus de remedijs morborum ſec. locos author Græcus, (liber nondum publicatus Dioſcoridi falſò attribuitur,) mala Punica uinoſa in cibo & eorum nucleos laudat. Ex malo Punico acerbo (inquit Plinius 25. 6. fit medicamentũ, quod Stomaticè uocatur, utiliſsimũ oris uitijs, nariũ, auriũ, oculorũ caligini, &c. Contra leporem marinum hoc modo: Acinis detracto cortice tuſis, ſuccoq; decocto ad tertias, cum croci & aluminis ſciſsi, myrrhæ, mellis Attici ſelibris. Sed hic locus apud me ſuſpectus eſt. quoniam remedia aduerſus leporem mar. intra corpus ſumuntur, Stomaticè uerò iſta propter alumẽ non tutò uidetur intra corpus ſumi poſſe: & cætera uitia omnia à Plinio eumerata, quibus medetur, externa ſunt. ¶ Lepore marino aſſumpto (inquit Aſclepiades apud Galenum libro 2. de antidotis) prodeſt lac bibere, maximè aſininum: ſin minus, uaccinum, aut caprinum. Dari autem debent eſui etiam caules maluæ diligenter incocti: uel pulegij quantum manu comprehendi poteſt cum paſſo triti, potandum. uel cyclamini radix trita cum uino. cedriæ uue obolus aut ſemiobolus paſſo ſolutus potui datur. ¶ Leporis mar. guſtus (inquit Scribonius Largus capite 186.) nõ abſimilis eſt illotis piſcibus, aut etiam putentibus, (*ſic & Nicander.*) Qui ſumpſerunt autem, ſtomacho ueſicaq; adficiuntur: ita ut urinam quidem difficulter, & cum dolore, purpureiq; coloris reddant. Stomacho item tento & dolenti ſunt, auerſoq; ab omni eſca, præcipuè piſce. Nauſeant præterea, & ſubinde reſciunt ſpumoſa: interdum bilioſa aut ſanguinolenta, & maximè cum ſimulauit aut nominauit aliquis piſcem. In ſomnis litoris pulſi fluctus uidentur ſubinde audire. Oculi eorum exhulceran-tur, genæ inflantur. Coloris mali & ueluti plumbei fiunt: minutatimq; per tabem quaſi phthiſici conſumuntur. Adiuuari autem debent hoc malo circumuenti lacte muliebri, uel equino, uel uaccino, aut aſinino quamplurimo quotidie per ſe, aut cum melle ſumpto. Prodeſt & maluæ ſerbitio bene uncta & ſalſa. Item proſunt malorum Punicorũ grana adſiduè data. Benefacit & pix cedria, ſiquis inde bina ternáue cochlearia eius ſumpſerit per ſe, uel ex paſſi cyathis duobus tribúsue. Item benefaciunt (*baccæ*) iuniperi tritæ, quamplurimo cum paſſo, aut per ſe datæ. ¶ Nicander inter remedia genus omne mali Punici cõmendat: & muſtum quoq; uuis expreſſum, ita ut ex oliuis oleum ſolet exprimi.

Βρύκει δ' ἄλμοπα κῆ. πὸν ἕλις φοινώδεα σίδ'ας Κρυσίδ', οἰνωπᾶς τε, καὶ ἢν Προμιδέσιον ἔπουσι,
Σιὼ δὲ καὶ Διγανῆτην· ὅσαι τὰ σκληρίαι κάρφη Φοινὶ ἀραχνώεντι διαῤῥώσουσι καλύπτρῃ.
Ἄλλοτε δ' οἰνοβρῶτα βορᾶν ὑγρετίδι θλίψαις, Ὣς πὲρ νοσφίσσασιν ὑπὸ τριετηρίσιν ἐλαίῃ.

Scholiastes οἰνωπᾶν, Προμιδέσιον, & Διγανῆτην, tres diuerſas mali Punicæ ſpecies facit, & forſan tres ſſlę ſpecies ſunt, quorum una acidum ac uinoſum, altera dulce, tertia μέσον (id eſt mediũ ſaporis, muzum uulgò nuncupant) pomum profert. His quartam ſpeciem addiderim apyrenon dictam, quam Nicander quoq; uidebitur cõprehendiſſe, ſi ita legamus, ὅσαι τ' ἀσκληρίαι κάρφαι, &c. id eſt, & quæ molles nucleos rubentes tenuiſsima diſtinguunt membrana. nam licet τὰ σκληρίαι legamus, per antiphraſin tamen molles nucleos interpretatur Scholiaſtes. Idem inter ſigna ſumpti huius uenení ponit colorem per membra tanquam icteri, ſed obſcurum: corporis imminutionẽ & carnium tabem paulatim: faſtidium cibi: cutis tumorem, præſertim circa malleolos, in pedibus: & in mãlis faciei non ſine rubore. urinæ perpaucam excretionem, colore aliquando purpureo, uel cruento, quod poſtremum Aegineta de ſudore dixit, Dioſcorides de uomitu. His addam quæ ſcripſit Auicenna 4. 6. 2. 4. omiſsis tamen quibuſdam, quæ à Græcis omnino eadem tradita uidentur.

Accidunt

Accidunt (inquit) ex ipso in potu dato constrictio anhelitus, & difficultas eius, & rubedo oculorum, & tussis sicca, & sputum sanguinis, &c. & icterus, & angustia, & dolor renum. Vrinæ uiolacea: & eiusdem coloris egestio, quandoq; mucosa. Aeger à cibo abhorret: & saporem piscis fœtidi in ore sentit, & in ructibus cum salsedine etiam. Plures qui euadunt, incidunt in phthisin. Auxilio est potare lac caprinum, & asininum, & muliebre ex mamilla. Iuuant & coliculi maluæ, & folia althææ recentia elixata, (al', semen althææ recens elixatum,) & ius concri fluuialis propriè, quo quidem uesci potest sine reliquis lenificantibus. & echinus assus recens, aut sanguis eius. Et lacertum marinum non refugit, & comedit ex eo. Remedia autem ualidiora sunt calamintha fluuiatilis, calida, recens (*hoc potius ad sequens remedium referatur, nempe sanguinem anseris, qui recens extractus*
10 *tepidusq; bibi debet:*) & sanguis anseris: & urina hominis antiqua. & radicum buchor mariēn (cyclamini) octo oboli cum uino. aut kitram (*cedriæ*) illa quantitas, & in uino: & ellebori parū cum uino. Cum autem aduenit dies secundus excitationis accidentium & quiescūt, fiant ei pilulæ de elleboro nigro & scammonio, & agarico, cum succo liquiritiæ & tragacantho, partibus æqualibus. Inde exhibeatur drachma uel paulò plus cum iuleb. Quòd si in phthisin incidérit æger, curetur ut phthisicus. ¶ Rasis etiam libro 8. cap. 32. post signa tradita, ut sunt, uentris solutio, anhelitus an- *Rasis.*
gustia, asthma, &c. nisi citò (inquit) morte præoccupetur, incidet in phthisin, si non congrua medendi ratione ei succurratur: & si non lac & uinum, siue mixta, siue unumquodq; per se multoties data fuerint. Ante hoc (remedium) tamē dari conuenit s. citrolorum (*&*) succum, & maluauiſci uiridis foliorum succum in potu sumant. In die autem secunda postquam accidentia quieuerint,
20 pilulæ fiāt de elleboro nigro (*&c. ut iam ex Auicenna retulimus.*) Hoc si perduxerit ad tussim, & asthma superuenerit, istarum affectionum curatio, ut suo conscriptū est loco, perficiatur. prius tamen secetur uena: & remedijs abscessum in pulmone patientium curetur ægrotus. ¶ Codex Græcus quem manuscriptum habeo de remedijs *ἐξ ὑπάτου*, Dioscoridi attributum: Lac muliebre laudat: & elleborum album. neq; enim (inquit) metuendus ab eo uomitus est. Iuuat ab initio urina humana quoq; pota, & uomitu reddita, *οὖρον ἀνθρώπινον πινθὲν καὶ ἐξερασθέν*. ¶ Lepus marinus sumptus fæ-
penumerò mortem intulit: uentris saltem dolores excitauit, Aelianus 2. 45. ¶ Lepus dirum & uenenatum animal, in Indico marí etiam tactu pestilens: (*Vide plura ex Aeliano, ad finem historiæ Leporis primi Rondeletij superiùs:*) uomitum dissolutionemq; stomachi protinus creat, Plinius. ¶ Ex leporis mar. assumptione laboratur ut à cantharidibus, Bertrutius. ¶ Alismatis utriusq; usus est in radi-
30 ce, aduersus ranas (*rubetas,*) & lepores mar. drachmæ pondere in uino pota, Plinius. ¶ Maluæ (*tum reliqua genera, tum althæa*) decoctæ cum radice sua, leporis mar. uenena restringunt: &, ut quídam dicunt, si uomatur, Idem. ¶ E lepore mar. ueneficium restringūt poti hippocampi, Plinius. ¶ Asinino lacte poto uenena restinguntur: peculiariter, si hyoscyamum potum sit, aut lepus marinus, &c. Idem. Lac bubulum priuatim medetur his qui biberint leporem mar. Plinius. Lacte equino uenena leporis mar. & toxica expugnantur, Idem. Contra hausium leporem mar. præsidio est humanum lac, Dioscorides. Lac muliebre peculiariter ualet potum contra uenena quæ data sunt è marino lepore, bupresticq;, Plinius. ¶ Cōtra uenena marini leporis, & rubetæ, remedio est cinis eorum in aqua potus, Innominatus & Albertus. ¶ Peculiariter contra leporis mar. uenena, ostrea aduersantur, Plinius. Ostrea fricta & in cibo sumpta prosunt, Plinius Valerianus. ¶ Ranæ fluuiatiles, si carnes edantur, ius ue decoctarum sorbeatur, prosunt contra lepo-
40 rem mar. Idem. ¶ Anseris sanguis calidus (ut fluit de uulnere, Kiranides) bibitur contra lep. marini uenenum, Dioscor. Eundem Aëtius calidum adhuc cum passo bibendum consulit: Plinius uerò cum olei æqua portione. Galli sanguis sanat eos qui leporem marinum comederunt, Kiranides. ¶ Scammoniæ liquor à Dioscoride & Nicandro commendatur: ab hoc etiam contra salamandram.

¶ Prætereà (ut Aggregator citat) fistulæ pastoris aureus unus uel alter liberat, Auicenna. Item lutum sigillatum, Idem. Terra quoq; sigillata, authore Galeno, pota, liberat uomitu, Aggregator. Ossa asini pota remedio sunt, Plinius libro 28. & Auicenna. ¶ Idē Aggregator auxilia quædam aduersus morsum leporis mar. recenset: ridiculè nimirum, cum nullus authorū pe-
50 riculi ex eius morsu meminerit: nec alia quàm quæ simpliciter priùs contra uenenum eius sumpti retulerat: nisi quòd ex Haliabbate (lapsu fortè interpretis) leporem ipsum mar. emplastri instar impositum, suo morsui mederi recitat. ¶ Præfertur quibusdam aduersus hoc malum humanus sanguis calens è uenis potus: humanū item lac, ab ipsis uberibus exuctum: & uulpis caro inassata, quin & theriaca diatessaron tribus diebus pota, Matthiolus Senensis.

REMEDIA EX LEPORE MAR. HOMINI VTILIA.

Pro lepore mar. cancrum fluuiatilem substitui ad remedia posse, tanquam æquipollentem, in libello *Ἀντιδοτομιλίων*, qui cum Galeni & Aeginetæ libris cōiungi solet, legimus: sed proculdubio uitiosè. nam cancros fluuiatiles uim leporis mar. ueneno aduersam habere, nō similem, ex supra-
60 dictis constat. ¶ Lepus mar. per sese tritus, aut cum urtica mar. illitus pilos euellit, Dioscor. Solutus & inunctus præuulsos pilos palpebrarum non sinit renasci, Kiranides. Galenus etiā de simplicib. med. lib. 11. lepore marino aliquos usus scribit perdendi pilos gratia: & psilothris eum

Digitized by Google

miſceri, Crito apud eundem libro 1. de compoſ. ſec. locos. Oleum in quo incoctus ſit marinus lepus, ne pili renaſcantur efficere nonnulli prodidêre: Ita Galenus, Vuottonus. Pſilothrum: Sanguinẽ recentem leporis mar. inunge, Galenus Euporiſton 2. 85. Pſilothrum eſt lepus mar. ſanguine & felle, uel ipſe in oleo necatus, Plinius. Leporem mar. uel eius ſanguinẽ cum oleo tere: atq; ex eo uulſorum de oculis pilorum loca frequenter perunge: poſt quod etſi renaſcentur pili, molliores erunt: quibus iterum euulſis, ſupradictum medicamẽ inducitur, tum uerò non renaſcentur, Marcellus. Ad ægilopes: Lanæ tomentum cum ſanguine marini leporis tinctum inde, Archigenes apud Galenum de compoſ. ſec. locos. Lepore mar. impoſito, ita ut celeriter remoueatur, ſtrumas ſanari aiunt, Plinius. Marini lepores oleo ueteri iniecti benefaciunt diſcutiendis ſtrumis, ſed cum ipſo oleo in plumbeo pyxide cluſi: quam diebus quadraginta diligenter alligatam oportet haberi. poſtea ex eo pinnula oblinendæ ſunt ſtrumæ, ſuperq; eas pellis lanata non nimiùm tonſa, tegendi gratia imponenda eſt. præcipi autem oportet, ne quis hoc medicamento manus inquinet, aut inquinatas, priuſquam bene eluerit, ad os referat, Marcellus empiricus. Iubent & lepore marino recenti podagram fricari, Plinius. Sanguis eius & fel in oleo necati cõtra carbunculos ualet, ut quidam è Plinio citat. ¶ Leporis mar. ſanguis (inquit Auicenna 2. 397.) eſt calidus, purgans morpheam & pannum. Caput eius aduſtum generat pilos in alopecia, propriè cum adipe urſi, & in tyria ualde. Cum autem ex eo fit emplaſtrum ſicut eſt, abradit pilos. Abſtergit uiſum more emplaſtri ſuperpoſitum, & ſicut collyrium. Hæc ille. qui præcedenti etiam capite de lepore terreſtri ſic ſcripſerat: Sanguis eius expurgat pannum: & cinis capitis eius remedium eſt utile aduerſus alopeciam, & propriè marini. Sed hoc uidetur echinis magis conuenire, (nempe ut echinus mar. efficacior contra alopeciam ſit quàm terreſtris) & forſan ex diuerſis animalibus remedia in unum permiſcuit Auicenna. Lepus mar. ipſe quidem uenenatus eſt, ſed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulſos cohibet. & ad hunc uſum utiliſsimi minimi, Plinius. Contra uenena marini leporis & rubetæ remedio eſt cinis eorum in aqua potus, Albertus. Dionyſij Mileſij ad pilos palpebrarum pungentes: Leporem mar. in figulino nouo uri to, & cinerem tritum ricinorũ ſanguine excipito: & repoſito in cornea pyxide utitor, euulſis antea pilis, Galenus de compoſ. ſec. locos 4. 7. inter Aſclepiadæ oculares compoſitiones. Enteroceles lepus illinitur tritus cum melle, Vuottonus ex Plinio, tanquam de lepore mar. cum Plinius proculdubio de terreſtri hoc ſcripſerit.

M. a. Leporis philologiã habes in Terreſtri inter Quadrupedes uiuiparas. Leporis marini meminit etiam Hipponax, Scholiaſtes Nicandri. λαγὼς de terreſtri, per ω. λαγὸς uerò per ο. breue de marino & fluuiatili dicitur, Heſychius & Varinus. Ego hanc diſtinctionẽ non probo, neq; fluuiatilem leporem ullum agnoſco, ut in Terreſtri dictum eſt. Βαμβαλόνες, κίχλαι τε καὶ λαγοί, Epicharmus in Nuptijs Hebæ, ut citat Athenæus. ſed meliùs alibi, βεβραδόντες (id eſt membrades) & λαγοί: quanquam ſi qui piſces λαγοὶ dicuntur, nuptijs & conuiuijs apti, illi planè à lepore uenenato, quo de agimus, diuerſi fuerint. ¶ Nec ſcarus, aut poterit peregrina iuuare lagois, Horatius 2. 2. Serm. ubi Acron dubitat an lagois ſit genus piſcis quod in mari Italo non inueniatur, aut auis quæ carnem leporis habeat.

Epitheta. Λαγῶο κακοφθόρε, Nicander. Ῥυπόεις, Idem.

Icon. Qui marinum leporẽ pingunt (inquit Pierius Valerianus) humano tactum digito, mihi uidentur ſignificare uoluiſſe, uel hominem minima de cauſa exanimatum: quandoquidem ferunt eum qui non modò digito, uerùm etiam uirga Leporem mar. attigerit, quamprimùm exanimaſcere, & niſi promptuarium ſit remedium, etiam mori. Vel mutua damna ex eadem pictura libet interpretari: (nam hieroglyphicum hoc apud ueteres non inueni:) quia humanus attactus Leporis etiam eſt exitialis, in Indico præſertim mari.

h. In eos qui contabeſcunt, nec ulla medicorum ope poſſunt reſtitui, dici poterit, Edit leporem marinum, Eraſmus Rot.

LEVCISCOS ex noſtris quidam appellant piſces in fluuijs genitos, à Capitonibus ſpecie diuerſos eſſe exiſtimantes, &c. Galenus lib. 3. de aliment. facult. cap. 24. ut recitatũ eſt ſuprà, ab initio paginæ 31. in ſecunda Leuciſci fluuiatilis ſpecie Rondeletij. Hiceſius marinos etiam mugiles omnes generali Leuciſcorum nomine comprehendit. Leuciſcorum (inquit) plura ſunt genera, nempe κίφαλοι, κεστρεῖς, χελῶνες, μύξωνοι. Nos in Mugilibus de ſingulis agemus.

LEVCOPIS, λευκῶπις, à Tarentino in Geoponicis Græcis nominatur.

LEVCOMAENIDES, aliàs Smarides, in Mænis ſunt.

LEVCVS, ΛΕΥΚΟΣ, piſcis nomen, quem aliqui ſacrum ab Homero nominatum putant, ut refert Varinus in ἱεροῖς. Lege ſuprà in Glauciſco A.

LIBELLA piſcis cetaceus à Græcis Zygæna uocatur. Vide in Z. elemento.

DE LIBELLA INSECTO FLVVIATILI, RONDELETIVS.

INſectum hoc libellam fluuiatilem libuit appellare, à ſimilitudine quæ illi eſt cum fabrili inſtrumento, & cùm Libella marina. Hæc beſtiola parua eſt admodum, T. literæ figuram referens, pedes

pedes tenuios utring habet. Cauda in tres appendices desinit, quæ uiridi sunt colore: ijsdem & pedibus natat. LIBELLA.

LIBIBATTES piscis nomen uidetur. Nam Athenæus libro 3. inter Hesiodi cuiusdam de salsamentis omnibus carmina hoc quoq; citat: Καὶ σκόμβρου βυβίου τε, καὶ ὠὸς ὀρτυγομήτρεω λιβιβάτεω.

LIGNEI cuiusdam zoophyti meminit Albertus libro quarto de animalibus, tractatus primi cap. 8. Iam expertus est (inquit) aliquis piscatorum maris, in mari esse animal, cuius creatio (*forma*) est tanquam frusti alicuius ligni, nec cognoscit esse animal: nisi quia dum est in mari mouetur natando de loco ad locum. Est autē nigrum, rotundum, æqualis per totam longitudinem spissitudinis, nec pascitur nisi in se resudanti humore, nec excrementum ullum in se, nec excrementorum meatus habet, nec ulla sensuum organa. Est enim animal ualde imperfectū: &, propriè loquendo, medium inter plantam ac animal. quamobrem etiam animal ligneum uocatur.

LIMARIAE & LIMOSAE, uide in Thunnis. Limosæ à luto pelamydes incipiunt uocari, &c. Plinius.

LINGVLACA genus piscis, uel mulier auguratrix, Festus. sed pro auguratrix, fortè garrix uel blateratrix legendū, id est multiloqua. Lingulacæ (inquit Nonius) dicunt uerbosi. Varro πρὸς ὑγκωμίων: Quare residentlingulacæ, obtrectatores tui iam nunc murmurantes dicunt, Μωμέονταί σε μᾶλλον καὶ μισέουσι, (lego, Μωμέονταί σε βάσσον ἢ μισέουσι.) Plautus Casina: Vin' lingulacas? S. Quid opus est, quando uxor domi est? Ea lingulaca est nobis. nam nunquam tacet. Vocabula piscium plerag; translata à terrestribus ex aliqua parte similibus rebus sunt, ut anguilla, lingulaca, Varro. Lingulaca piscis aut solea est, aut ei non absimilis, Hermolaus in Plinium. Et alibi: Lingulacæ piscis nomen à Græco sumptum est: quando Aristoteles glottida eum uocauit, si Theodoro credimus: aut bugloſſon, ut libro 9. diximus. Nos plura de solea in Passerum historia. Glottis apud Aristotelem nullibi pro pisce (quod sciam) accipitur, sed pro aue duntaxat. Gaza Lingulacam transtulit. Pisces qui dicuntur linguæ (*uulgò etiam* Tungen, *nos* Zungen *proferimus*) in inferiori Germania litorales sunt, Albertus. Est & herba Plinio Lingulaca nomine, circa fontes nascens: ea fortè quam Fuchsius ophioglosson nominauit, uulgarem Germanorum imitationem secutus, parum propriè tamen, cum folium simplex sit, serpentium autē linguæ spectentur bifidæ. ¶ Linguas (uulgò Lengue) in Italia circa Genuam dici audio piscículos quosdam paruos sine squamis & intestinis. sed intestinis fortè animal nullum caret. Apuarum generis esse putārim. ¶ Lingua promontorij genus, non excellentis, sed molliter in planum deuexi, Festus. nostri non promontoria, sed colles & cliuos huiusmodi, uocant Halden. nam & uerbum halden leuiter inclinare significat, sic & cliuus Latinorum ab inclinatione, ἀπὸ τῆς κλίνειν, dictus uidetur.

DE LIPARI RONDELETIVS.

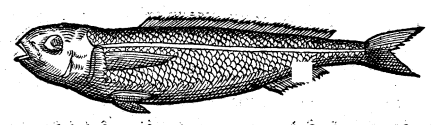

VOLVITE, candide lector, piscem hunc tam rarum & spectatu dignissimū celare: quem cùm aliquandiu seruare uellem, totus in oleū abijt, qui euentus me impulit, ut liparim, cuius meminit Plinius, nominem, quasi λιπαρόν, id est, pinguem. Quanquam sint qui Plinij locum emendent: & pro liparis, legant lepris, qui piscis alio nomine ab Hesychio Lib. 32. cap. 11. A

σφυρὶς dicitur.

Piscis hic, quem liparim uocamus, capite terrestrem cuniculum refert: ore est paruo, sine dentibus, sed maxillis asperis. uirgā habet satis latam à capite ad caudam, squamis paruis tegitur. Pinnas ad branchias, & in uentre binas habet, aliam à podice ad caudam, aliam à ceruicis loco ad eandem continuam, sine aculeis. Cauda in duas desinit. Adeò pinguis est, ut nō uentri intestinisq; solùm infarcta sit pinguedo, ueluti in mugilibus & lupis, sed etiam sub cute carnis loco nihil aliud uideatur esse quàm pinguedo, ut liparis siue λιπαρὸς optimo iure nuncupetur. B

Succo est molli, pingui, insipido, quo uentriculus euertitur, aluusq; cietur. C

Eum non temere huic loco (*ordini mugilum nos eum ordinem non sumus sequuti*) apposuimus. est enim corporis habitu, & uictus ratione mugilibus similis.

Audio ab his, qui nunc Græciā incolunt, alosam quandam λιπαρὸν uocari. Hactenus Rondeletius. qui agonum quoq; liparin à nonnullis appellari scribit à pinguitudine, quòd cum in craticula assantur, pinguitudo uelut oleum destillet. A

Digitized by Google

DE LIPARIDE, MACEDONIAE PISCICVLO, BELLONIVS.

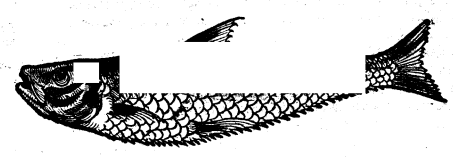

A Est in Macedonia lacus, quem uulgus Conium uel Limnum Pischiae nuncupare solet: in quo Liparides affatim capiuntur. quae toto habitu Sardinam referrent, nisi uentrem magis in latitudinem distentum haberent. His meritò à pinguedine nomen est inditum, quòd uel leuiori ignis calori appositi pisciculi, toti ferè in pinguedinem resoluantur.

B Caput illis est ut harengis tornatum: labrum tantùm inferius asperitate leui denticulatum. Cutis argentea. Leui contactu squamas exuunt. Laterum, uentris, tergi & caudae pinnae ut Sardinis esse solent, lineam quoq; sub uentre asperam habent ac transuersam, quam piscatores circa anum secant, ut inde humor, qui in uentre continetur, effluat: deinde sale cõditas holoschœno per oculos trahunt, atq; ita diuendunt.

E Liparidum captura uêris uigore uberior esse solet: sunt enim eo tempore meliores. Horum pisciculorum ex Conio pago multa scortomata Thessalonicam mittuntur, & ad Chrysitem (quam

(F) nunc Siderocapsam uocant) transmittuntur: quas illic Harengum gustu æmulari, & ori gratissimas ac delicatissimas esse comperi. Liparis plerunq; mixtim cum Lestya (*Plestya*) ferri cõsueuit; quae quanquam multò minor sit, tamen eodem quo Lestya (*Plestya*) pretio uenditur. Ea pars lacus Peschiaci, quae Conium pagum alluit, Liparidibus tantùm scatet: quas eodẽ ferè modo, quo thrissas in palude Mæotide decipere solent, nempe cantu & testarum concrepantium harmonia: ad quam saltantes accurrunt, atq; incautae retia subeunt. Macedones autem scientes Liparides tum matim uagari, retia circumponunt, earumq; examen quaerũt: quod ubi inuenerint, lintribus obsident: deinde remis aquam quatientes eas terrent, quas pecudum modo, magno grege abigunt, persequunturq; quousq; in retia inciderint: mox omnes ad litus adducunt.

LISPIDION. Vide in Hippuro.

DE LOCVSTA MARINA, SEV CARABO, BELLONIVS.

A VANQVAM Astaci Oceano quidem multùm sint populares, Locustae tamen in eo maris tractu rariores esse solent. Has Massiliẽses Langoustes, Genuenses Alagoustas uocant. 49

B Locusta siue Carabus & Vrsa tam maior quàm minor, nullos habẽt forcipes: quo nomine ab Astaco maximè differunt. Crusta intectorum (inquit Aristoteles) primum genus Carabus, id est Locusta: cui proximum alterum est, quem Astacum uocant. Differt is à Locusta brachijs, quae denticulatis forcipibus protendit: atq; etiam quibusdã alijs discriminibus, quanq; non multis. Haec ille. Proinde qd ad reliquas differentias attinet, Carabus & Maia hirto (*aspero*) sunt corpore; Vrsa uerò, Astacus, Pagurus, Cicadaq; læui. Et quemadmodum Maia à Paguro, sic Carabus ab Astaco ipsa asperitate dissidet. tota enim corporis anterioris pars Carabi aculeis riget. Dentes primores binos habent magnos & concauos, in quibus humor continetur: atq; inter hos quaedam est caruncula, quoddam ueluti linguae rudimentum ostendens. Gula quoq; illis est ante uentrem exigua: Stomachum habent conspicuum, in quo etiam dentes inesse conspiciuntur. 50 Mox à uentre intestinũ rectà ad caudam finit. Meatus quoq; à pectore dependens, ad excrementi ostium pertinet: qui fœminis pro uulua, maribus pro genitalis seminis est receptaculo. Is in descriptae carnis parte cõcaua, intestinum uerò in deuexa apparet, ut media inter hos caro insideat.

C Locustae dum coëunt, fœmina caudam supinã exponit, cui mas suam applicat. Fœminae item sub aluo oua in rugas deponunt. Cornibus duobus, asperis, longis, sine prætenturis ante oculos longè proiectis palpant iter, more Astaci, quibus alia minuta & leuiora subiacent: inceduntq; sua natura antè (cùm nihil metuunt) demissis in latera cornibus: at ubi metuunt, fugiunt retrò, longeq; sua cornua porrigunt. Natat Carabus pinnulis quas sub cauda gerit, atq; extrema etiam caudae pinna, tum quaternis pedibus quos utrinq; habet. Anteriores autem pedes maiores in natatu non mouentur. 60

B Pinnas habet in cauda quinas: reliquum quoq; caudae corpus, quinis tabellis læuibus loricatur. Cor Locustae ex nigro ruffescit.

Consultò

Conſultò quidem Locuſtas clibanis aliquando incoximus, atq; hoc pacto ſapidiores eſſe perſpeximus, quàm quæ inſerbuiſſent. Nam quouis modo aliter incoctæ, Mutim (id autem eſſe putant piſcis ſtercus) expuunt: cùm tamen ea Mutis totius piſcis pars ſapidior ſit. reliquę enim pulpę duriores ſunt, hęc uerò fluida & mollis: unde uulgare illud apud Prouinciales, De la languſta, meglior la merda, que la gruſta. Eſt aũt reuera Mutis in oſtracodermis, ea humida ac mollis pars, ad quam tendit gula: eiq; parti proportione reſpondet, quæ in ſanguineo genere hepar uel cor appellãt. Galenus locuſtas inter ſolidæ carnis piſces enumerat. Has porrò Simeon Sethus difficulter concoqui ſcribit, ſed admodum nutrire, & ſalſi humoris ſiccíq; participes eſſe: &, ſiquidem ſæpius aqua dulci coquantur, uentrem cohibere: feruntq; (inquit) ſi eorum teſtæ combuſtæ bibantur cum meraco, renes calculoſos repurgare, multumq; arenoſi lotij educere. F (E) Mutis. G

DE EADEM, RONDELETIVS.

Afferuntur etiam in hoc capite quædam cruſtaceis omnibus cõmunia.

Cruſtatorum quatuor ſunt ſummà genera autore Ariſtotele, locuſtæ, aſtaci, ſquillæ, cancri.

Dicitur locuſta à Græcis κάραβος, quem etiam ἄσκηρον uocauit Archeſtratus, ut ex Epicharmo confirmat Athenæus. Dicta etiam eſt locuſta χερνῆτος à Græcis, ut Diphilus ſcribit. A noſtris langouſte, à Liguribus alagouſta, ab alijs lanchrina. A

Locuſta duo habet cornua ante oculos magna, initio aſpera & aculeata: deinde rotunditate præpilata, in exortu craſſiſſima, quæ paulatim magis ac magis ita gracileſcunt, ut tandẽ in tenuiſſimum cirrum deſinant, in omnemq; partem pili inſtar flecti poſſint. initio quaternis articulis diſtincta ſunt, ut cùm nullus ingruat metus recto meatu cornibus ad latera porrectis, in pauore iiſdem erectis obliquè in latera procedant. His alia duo cornua articulata, læuiora, minora, tenuióra ſubſunt: quibus piſciculos, ut opinor, allicit & uenatur. Oculi cornei ſemper prominentes & exerti, in obliquum mobiles, aculeis acutiſsimis firmiſsimisq; utrinq; tanquã propugnaculis muniti. Oris lateribus additæ appendiculæ tanquam paruí pedes ad tutelam. Dorſum aſperrimũ eſt & aculeatum, ueluti è fronte aculeus magnus eminet. In lateribus branchias (βραγχιοειδῆ, *id eſt, uelut branchias*) habet ueluti è pilis coagmentatas: pedes plures quaternis: quia ſanguine carentia pluribus mouentur notis quàm quatuor, ſiue terrena ſint ut ſcolopendræ, multipedæ: ſiue aquatilia, ut mollia & cruſtata. Sunt igitur locuſtis pedes utrinq; quini, annumeratis extremis chelis, quas Gaza modò forcipes denticulatos, modò brachia forcipata interpretatus eſt. χηλὴ propriè eſt ὄνυξ ungula, & dicitur ἐπὶ τῶν ἀμφιόνυχων ζώων, de animalibus quibus biſida eſt ungula, quaſi χηλὴ, ἐκὰ τὸ ἀναχίδαι; ὡς ὁπλὴ, ἐπὶ τῶν μονονύχων. Inde igitur accepta ſignificatione chelas in cruſtatis dixerunt non unico aculeo conſtantes, ſed duplici & articulato ueluti in forfice. Flectuntur omniũ pedes in obliquum, chelæ uerò introrſum. Cauda læuis & ſine aculeis ex quinq; tabellis cõtexta, in pinnas quinq; deſinens, natandi cauſa. ei quaſi remo locuſta innititur, eſtq; in ea ſitum totius corporis robur. quod experiẽris ſi ea parte locuſtam apprehendas: nam ualida frequentiq; agitatione è manu elabitur, nec niſi cauda corpori appreſſa, uel è cornibus ſuſpenſam, retinere queas. Differt mas à fœmina, quòd fœminæ primus pes duplex, mari ſimplex. Præterea in caudæ ſupina parte fœmina appendices pinnis ſimiles, duplices habet, ad contegenda & conſeruanda oua: mas ſimplices, & paruas. (*Hæc ex Ariſtotele: apud quẽ nos aliter legimus Gaza interprete: ut referetur in Corollario.*) Sunt & qui magnitudine corporis diſtinguant, ut fœminæ maiores ſint, mares minores. Poſtremò mari in nouiſsimis pedibus ueluti calcaria maiuſcula prominent, acuta: quæ fœmina parua habet, & lęuiora. (Omnia hæc ex Ariſtotele ſunt.) Locuſtis bini ſunt dentes magni (*maiuſculi, primores*) in lateribus poſiti contrà quàm in cæteris piſcibus, in ore caruncula linguæ ſpecie, ſequitur gula breuis. Hanc uentriculus membraneus excipit, cuius oſtio tres infixi ſunt denticuli duo ad-

Digitized by Google

uersi, reliquus infra. Inde intestinum ex uentriculi latere simplex, pari semper crassitudine in cau-
dam terminatur, quà excrementa excernit, & oua edit. Præter ista in locustis meatus est, qui à pe-
ctore pendens in anum terminatur: in fœminis uulua est, in maribus seminis receptaculum. hic
meatus iuxta carnis cauum continetur, ita ut media caro inter intestinum & meatum sita sit: mea-
tu, carnis cauum, intestino conuexum contingente. Hoc meatu, mas à fœmina non differt: nam
in utroq; à pectore pendet, tenuis est, candidus, humorem quendam pallidum intra se continens.
Hæc Aristoteles, quæ uera esse docet dissectio, nisi quod in fœminæ meatu qui pro uulua est, non
semper humor pallidus ineſt: sed oua, quæ cocta rubescunt: unde corallum appellant nostri, quo
tempore melior est locusta. Capitis colliq; testa subtus tota perforata apparet.

C Coëunt locustæ (*inquit Aristot.*) more quadrupedum retro meientium, scilicet ut fœmina cau-
dam supinam exponat, mas suam superponat & applicet. Coëunt uere iuxta terram, oua utero ge
runt tribus mensibus, Maio, Iunio, Iulio. Deinde oua in appendicibus illis supinæ partis caudæ
(*sub aluo in rugas deponunt, Gaza*) reponunt, quæ deinde uermium more augentur, (*quod idem de mol-
libus etiam ac piscibus ouiparis intelligitur. ouum enim omnium ita accrescit.*) Crusta exuuntur quemadmo-
dum angues senectute, id quod consultò à natura factum est. crusta enim densior reddita motum
impedit, eiq; ueluti grauiori oneri succumbentes locustæ longè segniores ad motum redduntur.
ijs igitur excrementis quæ in eam abibant, in aliam quæ subest gignendam absumptis, formaq; à
superiore accepta, illa alimentis destituta siccior efficitur, facillimeq; colliditur. Testaceis idē non
euenit, quia locum non mutant, sed stabili in sede uiuunt. Locustæ carniuoræ sunt. Murænas in-
terimunt & uorant, contrà à polypis uincuntur. Cibos ore conterunt. hoc ostendit oris constitu-
tio, & gulæ angustia. Lædi non possunt nisi sub cauda.

F Duræ sunt carnis & difficilis cōcoctu. quæ superiora, teneriora sunt: quæ caudæ proxima, du-
riora, candida. Nostri ore & ano diligenter stupa obturatis, ne succus interior effluat, in furno as-
sant, alij in feruente aqua elixant, alij crusta spoliatas in frusta diuidūt, aromatis, aceto cōdientes,
Libro 8. apijq; folijs aspersis. Dorion quidā tibicen apud Athenæū festiuè admodū dixit locustā tria in se
habere, ὀψαρτυσίαν, καὶ ὠιοτοκίαν, καὶ ὑποδοχήν, id est, exercitationē, (*Græci ὀψαρτυσίαν dicūt, quod animi gratia,
& terendi temporis consumendiq; ocij gratia fit*) edulium, & contemplationē. Quum enim integra men-
sis apponitur, frangendis pedibus & brachijs, thorace diuellendo, cauda distrahenda, manus ocu-
liq; exercentur, tum edulium est cibusq; cōuiuis non ingratus. Intereà mirabilis & ingeniosa spe-
ctatur animalis huius fabrica: cornua mobilia, tum ad prætentandum iter, tum ad pugnandum; ite
ītē aculei: magna toto in dorso & capite asperitas tum ad propulsandas, tum ad inferendas iniu-
rias; articulorum uincula, tabellarum connexus: quæ omnia imitati milites loricas suas fabricati
sunt. Hic, inquam, triplex fructus ex locusta integra appositā percipitur in conuiuio minimè mu
to, & in quo non solùm corpus cibo potuq; reficitur, sed animus doctis sermonibus lepôre aliquo
semper conditis recreatur.

CORÒLLARIVM.

A Locustarum marinarum genera plura sunt; ut ex Aristotele secundo & quartò de partibus
animalium intelligi potest. ita enim libro quarto inquit: Crustata omnia ingredi possunt: itaq; pe-
des complures obtinuerūt. Summa eorum genera quatuor numero sunt: locustæ, astaci, squillæ,
cancri: quæ singula in plures species diuiduntur: quæ non modò formâ, uerū magnitudine etiam
multo inter se differant. alia enim magna, alia parua admodum sunt, Massarius. Marinus Leo
cum Locusta similitudinem habet, præterquàm quòd maiori habitus tenuitate & gracilitate est,
Aelianus. Elephantum etiam aliqui Locustarum generis faciunt, uide in E. elemento, & in As-
taco A. Iouius Leonem Plinij esse putat eum qui uulgò cammarus dicitur, eundemq; astacū Op
piani: quasi non idem huius poëtæ & aliorum authorum astacus sit. Idem rursus, Oppianus
(inquit) pro carabo (*per carabum*) leonem intelligit, qui Theodoro sit cammarus. Mihi Oppiani
Carabus, non alius quàm aliorum scriptorum, nec à Locusta differre uidetur. Minimè intus
uitiantur lolligo, locusta, polypus, Celsus libro 2. Locustas hoc in loco cum legis (inquit Guliel-
mus Pantinus) tenui testa totū genus cōtectum cōprehēde, ut gāmaros, cancros, astacos, &c. Sed
uerba hæc de ratione alimenti accipi debent, quæ una propemodum his omnibus est, non quòd
Locusta ueluti genus reliqua ceu species sub se cōprehendat. Quæ ex crustatis oblongiora sunt,
Aristoteles καραβώδη nominat, Gaza uertit locustacea: ut rotunda, cancros, uel cancrarij generis.
Cancrorum genera, carabi, astaci, maiæ, paguri, leones, & alia ignobiliora, Plinius. ¶ Locustis
cōmunia quędam in Cancris diximus. ¶ Carabi modò pro locustis marinis, modò pro camma-
ris (*de astacis sentire uidetur, non squillis illis quas cammaros uocari Atheneus tradit*) à ueteribus accipiun-
tur, ut Athenæo placuit. Plinius libro 9. cum de locustis scripsisset, de carabis protinus subiunxit,
quasi genus aliud existimaret, etsi non diuersum maximè, Hermolaus. Locusta, siue contro-
uersia carabus est, quanquam, ut ait Hermolaus, hæc nomina cōfundantur, Iouius. Cùm uerba
Plinij mutuata esse cernantur ab Aristotele, atq; id quod carabus in illo legitur, locusta conuerti
Plinio Latinè uideatur: erunt locusta & carabus eadem non diuersa, etiam si Barbarus in castiga-
tionibus Plinianis libro tricesimosecundo, carabum & locustam pro diuersis haberi hoc loco à
Plinio

Plinio existimauerit. nam quando Plinius inferiùs, Cancrorum genera, inquit, carabi, astaci, mæ, &c. non propterea fecit, ut carabos diuersos esse à locustis superiùs nominatis ostenderet, sed ut cancrorum genera quæ nobiliora forent indicaret, Massarius. Trallianus libro 7. nomi-nat λυκόσσας uel carabides (καραβίδας) dictas, ubi Iacobus Goupylus: Inducimus (inquit) hæc uer ba, ἢ λυκόσσας, suspicantes ab aliquo adscripta, ut τῷ καραβίδῳ significatio ostenderetur. Nam κάραβοι & καραβίδες à Latinis locustæ appellantur: Hæc ille. Sic cammari etiam & cammarides non diffe-runt. Ex recentioribus qui locustas (marinas) Græcè ἀκανθίδας dici putant, longè falluntur. in-secta enim duntaxat, quæ Latini locustas, Græci ἀκανθίδας uocant. Bisas (aliàs Visas) pagurus est marinus, qui & carabus dicitur, à similitudine uisalon, id est, tegularum rubearum, Kiranides
10 1.2. ἔστι βυσσάλων ἀσπιδόειδες, Trallianus in capite de dysenteria hepatica, ubi Goupylus: Vir quidā Cretensis (inquit) doctissimus nos docuit hac uoce significari à uulgo Græciæ carbones incen-sos ad assandos pisces comparatos, (*fortè quasi physalos, quod inflando igniri soleant.*) Φαγέφρας, οὓς πῦς ἐπὶ τῷ καράβῳ, Scholiastes in Equites Aristophanis. Græci carabon, & Itali locustam modò etiam cognominant, Massarius. Locustam memoria nostra nominant Massilienses & Ligures, Gil-lius. Hispani etiam loguſta, ut audio. Syluaticus astacum non rectè locustam interpretatur. Karabus, astacus dictus est ab Archestrato, Vuottonus. A locusta corruptum est Anglicū no-men **Lopster**, uel **Lopstar**. Eliota Anglus diuersis locis Astacum, Locustam & Leonem inter-pretatur **a Lopster**. Io. Caius Creuisse Anglorum locustam esse ad me scripsit. Germanicè circunscribemus **ein Meerkrebs oder Humer art**. uide in Corollario Astaci A. ¶ Obscurus
20 quidam & Albertus fluuiatilem quoq; karabum nominant, quem astacum fluuiat. melius dixis-sent. Karabus marinus similis est karabo fluuiatili, sed multò maior, Albertus.

Locustæ ab astaco discrimen, suprà in Astaco expositum est. Locusta omnis forcipem dex- B trum grandiorem ualentioremq; habet: astaci uerò non certum, sed alterutrum æquè ut fors tule-rit, forcipem habent grandiorem, tam mares quàm fœminæ, Vuottonus. Et mox: In locustis quæ brachia chelæ ue dicuntur, longa sunt, pedes uerò parui. In pectoris carne bina quædam candicantia constant, discreta à cæteris partib. colore formaq;, (τῷ σύσκιῳ, id est substantia:) Hæc ille ex Aristotele. Locustæ in Euripo nullæ sunt, Aristot. Carabi carnosiores sunt cancris, Diphilus. Crustis teguntur locustæ, Plinius. Et alibi: Locustæ crusta fragili muniuntur in eo genere quod caret sanguine. Quod autem hic Plinius (inquit Massarius) locustas crusta fragi
30 li muniri tradidit: ei est in oppositum quod Aristoteles quarto de historia, ubi post mollium ge-nus, quod inter ea quæ sanguine uacant primum ut modo dixi obtinet locum, mox crustatorum genus subiungit, dixit: Secundum quæ crustis tenuibus operiuntur, hoc est quæ partem solidam foris, mollem carnosamq; intus continent. Durum illud eorū tegmen non fragile sed collisile est, quale cancrorum genus & locustarum. ea autem quæ tegmine siliceo non crustaceo muniuntur, testa fragili atq; ruptili (*ruptile & fragile confundere uidetur: quæ quomodo differat, pestendū à medicis de cōri-mua solutione agentibus: & ex quarto Meteororum Aristotelis*) esse prodidit. ita enim subsequitur ibidem, tertium quæ silicea testa concluſa muniuntur, hoc est quibus pars carnea intus solida, foris fragi-lis atq; ruptilis, non collisilis, quale genus concharum & ostrearum est, Hæc Massarius. Crusta fragili incluſis oculi rigent, locustis squillisq; magna ex parte sub eodem munimento præduri e-
40 minent, Plinius. Apud Plautum cum quidam interrogasset, Oculi num tibi obdurescūt: Au-dit, Vah quasi ego locusta sim. Plinius cum inter cancrorum genera carabos numerasset: mox subiecit: Carabi cauda à cæteris cancris distant. Locusta marina iuxta Plinium, quatuor habet cubitos in longitudine, Obscurus. ego corruptum hunc Plinij locum uel nullum esse iudico.

Ex Aristotele quædam. Differt mas locusta à fœmina, quòd fœminæ primus pes duplex, mari simplex. pinnæ etiã parti supinæ adnexæ, fœminæ maiores, & quæ collo proximæ sunt, mi-nores habentur. mari omnes æquè minores, nec usquam per diminutionē dissimiles. Ad hæc, ma rii in nouissimis cruribus, uelut calcaria maiuscula prominent, acuta: quæ fœmina parua habet, & læuiora. utriq; tamē cornua ante oculos bina, longa, & aspera, quibus alia minuta, & læuiora cor-nicula subiacent. Oculi ijs omnibus duri, & apti, tum intro, tum foras, tum etiam in obliquū mo-
50 ueri: quales etiam sunt parti plurimæ cancrorū, imò uerò mobiliores. Item libro 4. de anima-libus capite quinto: Crustata etiam (inquit) tum locustacea, (καραβοειδῆ,) tum cancri, binos dentes habent primores, & inter dentes caruncula linguæ effigie illam, ut dictum iam est. tum stoma-chum ori continuò iunctum, exiguum, proportione suorum corporum magnitudinis. Hunc ex-cipit uenter, in quo locustæ & cancrorum nonnulli dentes alios habent, quoniam superiores illi secare non satis queant. Hinc intestinum simplex usq; ad exitum excrementi (rectà) dirigitur. Et in eodem libro: Carabi, (inquit,) hoc est, locustæ caudam habent: cancri non habent. locustis enim ut nantibus cauda utilis est. natant enim cauda quasi remo innitēdo. At cancris inutilis est, quum uitam agere terrenam, cauernasq; subire soleant. Et alibi: Locustæ cum mare excipiunt ore, id transmittunt ad suas branchias, (τὰ βραγχειδῆ) quas ipsæ plures quàm cætera crusta inte-
60 cta habent. Gula eis ante uentrem exigua est: in cæteris crusta tectis, nulla. Item alibi: Pedes lo custis utroq; ex latere quini, ultimis annumeratis, qui in forcipem exeunt denticulatum. (πόδας δὲ ἑκάστῃ πλήν τῶν ἐσχάτων χηλάς, Locus est historiæ anim. 4. 2. Gaza chelam forcipem

denticulatum transtulit. At Rondeletius astaci chelas sine denticulis esse scribit, dentium uel denticulorum nomine tubercula chelarũ seu forcipum interiora intelligens. Gaza fortassis utranq; chelæ partem dentis nomine accepit. Gillius reliquos locustæ pedes dentatos, postremos forcipatos facit. Pectus eius aculeatum & asperum est: pinnæ in cauda quinæ. Hæc omnia Aristoteles.

De oculis cancrorum & caraborum (interpres non recte uertit scarabeorum) uide quæ scripsi ex Galeno suprà in Corollario de balæna B. ad finem. ¶ Rondeletius in locusta chelas nominat, quas etiam Gillius eas habere contendit, ut nunc recitabitur: at pictura à Rondeletio exhibita, non chelas in anterioribus pedibus, sed rudimentum aliquod earum ostendit. perexigua enim & uix subquadrupla pars altera chelæ ad maiorem dentem seu digitum articulatum & mobilem apparet. Bellonius (in cuius libro de piscibus Latino, locustæ figura à librarijs ad astaci locũ trãsposita est) ne rudimentum quidem hoc, sed pedes omnes ex æquo simplices pinxit. ¶ Locusta (inquit Gillius) astaci speciẽ similitudinemq; gerit: ex pedibus quos utrinq; quinq; dentatos habet, postremi forcipibus armantur. Valde miror quosdam etiã doctos scripsisse ex Aristotele Locustis forcipes deesse, cum non semel Aristoteles aliter doceat. Eius dorsum quod ad caput pertinet, aculeis horret: quorum duo ferrea durítate tanquam cornua supra oculos eminent, nec minus duri: alij duo infra oculos ad horum tuitionem eriguntur; simul & inter aculeos, tanquã uuæ ex racemo longa radice nitentes, oculi foras eminent: os habet in parte supina, duobus dentibus buccam implentibus, munitum; in rostro bina flagella bene longa prętendit, quorum rostro uicina pars spinis horrida est, cætera caret aculeis; huius cauda crustaceis obducitur uertebris uiolaceis, supinæ partes molli pelle uestiuntur. ¶ Locustæ pars anterior (inquit Massarius) quam caput appellant, tota spinulis horret, eminent à fronte duo ossicula acuta denticulataq;, quibus subiacent oculi exerti duri, myrti seminis magnitudine: cornua ante oculos bina longa et aspera prodeunt, à principio crassa, dura, articulata & spinulis hirta, cætero lenta & flexilia, in tenuitatẽ deficientia: quibus bina item alia minora, leuiora articulataq; & in extremitate bifurcata cornicula subiacent. Pars autem posterior quæ ad caudam exit carne solida intus crustaceis obducta uertebris constat. ¶ Locusta marina gammari (*astaci*) fluuialis similitudinẽ haber, longè tamen maior atq; uastior est, & albicantior, cùm grammari subnigricent: quanquam & nigricantes admodum locustas in Ligustico mari esse conspexi, Pierius Valerianus.

C

Asperis & saxosis locis degunt.

Locustæ uiuunt petrosis locis, cancri mollibus. Hyemẽ aprica litora sectantur: æstate in opaca gurgitũ recedunt, Plinius. Carabus & astacus petras incolunt, & in eis pascuntur, Oppianus. Locustæ asperis, saxosisq; locis proueniunt: astaci læuioribus ac terrenis. neutrum genus limosa amat: unde fit, ut grammari apud Hellespontum, & circa Thasum gignantur: locustæ circa Sigæum, & Athon.

Natatio & motus.

Cõiectantur loca aspera, limosáue piscatores, oris littoralibus, atq; alijs id genus indicijs, quoties capturam in alto libet exercere, littora potius uernis, hybernisq; temporibus expetunt, conferunt se in altum, æstate uidelicet, cum aliàs calorẽ, aliàs frigus persequũtur, Aristot. ¶ Crustata, uelut locustæ, etiam natant, Aristot. Idem in libro de cõmuni animalium gressu: Locustæ (inquit) pedibus non gressus (ut cancri) sed natatus causa subnituntur. Cancri nandi studiosi non sunt, & uropygio carent, quo tamen locustæ prædítæ sunt: quandoquidem ad natatum usui est, illi autem à natatione abhorrent. Locustæ suis caudis natant, celerrimeq; retrorsum, pinnarum caudæ adiunctarum beneficio, Idem. Cætera in aquis natant, locustæ reptantium modo fluitant, Plinius. id est, Crustata omnia in profundo natant, exceptis locustis, quę anguium modo supernatant, Massarius. Incedit locusta sua natura ante, cum nihil metuit, demissis in latera cornibus: at ubi metuit, fugit retro, longeq; sua cornua porrigit, Aristoteles. Verba Græca eius hæc sunt, historiæ anim. 8. 2. Βαδίζει δὲ οὕτω φύσιν μὲν εἰς τὸ πρόσθεν, ὅταν ἄφοβος ᾖ, καταβάλλων τὰ κέρατα πλάγια. ὅταν δὲ φοβηθῇ, φεύγει ἀνάπαλιν, καὶ μακρὰν ἐξακοντίζει. Vuottonus uertit, seq; longiùs eiaculatur. sed uidetur ἐξακοντίζει referendum ad κέρατα, ut Gaza quoq; fecit. Non conuenit hac in re cum Aristotele Aelianus, qui historiæ animalium lib. 9. cap. 25. Locusta (inquit) cum nullius rei metu afficitur, tum anteuersus progreditur, obliquatis in latera cornibus, πλαγιάσας διεύρω ἐκεῖσε τὰ κέρατα, ut ne aqua contra natationem ueniens reprimat cornua, & inde ultra progredi prohibeatur. Sin fugit & retrocedit, tum penitus demittit & laxat sua cornua, ἧττον ἀυτὰ πλίους: & tanquam remis altiùs demissis scapham propellens, sic sese cõmouens, multum conficit itineris. Si nullus ingruat metus, recto meatu cornibus, quæ sunt rotũditate præpilata, ad latera porrectis: iisdem erectis in pauore, oblique in latera procedunt, Plinius. ¶ Pascuntur uenatu piscículorum circa sua cubilia, quæ in alto locis asperis, saxosis, cauernosisq; faciũt. quicquid ceperint ori admouent suo forcipe, ut cancri, (& pisces etiãmaiores uincere possunt,) Aristot. Lutũ & herbas comedũt, Albertus. ¶ Latent mensibus quinis: similiter cancri, qui eodẽ tempore occultanť, Plinius. ¶ Locustæ, squillæ & cancri ore coëunt, Plinius. Fit locustarum ouum (inquit Aristoteles) arenidum (*rubidum, ad carnem usq; protensum, Vuottonus*) in partes octo diductũ: singulis enim operimentis, quæ de latere extant, singula quædam cartilaginea iunguntur, quibus oua adhærent: totumq; ea quasi species uuæ consistit: unumquodq; enim illorum cartilagineorum in plura scinditur: quæ si discreueris, patent; sin aspicis tantũ, compositũ quiddam apparet. fiunt maxima, non quæ iuxta

Victus.

Latitatio. Coitus, ouá & partus.

meatum,

meatum, sed quæ media sita sunt, minimaq; nouissima continentur. Magnitudo minimis, quanta granis ficuum est, nec meatum ipsum ulla contingunt, sed per mediũ hærent: utraq; enim ex parte, caudam dico, & aluum, bino maximè distinguitur interuallo: sic enim operimenta quoq; disposita sunt. Sed quoniam latera ipsa complecti satis nõ possint, addito extremo cuncta teguntur, idq; uelut operculũ obturat. Videtur prorsus locusta cartilaginosis illis particulis mandare oua, cum enititur, caudam adducens, & protinus comprimens, inflectensq; sese, parere. Cartilagineæ uerò illæ appendices per id tempus augentur, atq; ouorum capaces redduntur. partus enim in ijs recipitur, ut sepiarum in sarmentis, & qualibet colluuione collocatur. locustæ ad hũc pariunt modum, mox ubi ea sui corporis parte intra diem maximè uigesimum oua concoxerint, abigunt uniuersa, conglomerataq; ita in idem, ut & foris congesta appareant. Tum ex eo locustæ proueniunt intra diem maximè decimumquintum. & sæpe minores, quàm ut digiti magnitudinem expleant, capiuntur. excludunt igitur oua ante arcturum: abigunt iam concocta, atq; absoluunt ab arcturo. ¶ Locustæ & reliqua tenuioris crustæ ponunt oua super oua, atq; ita incubant, Plinius. ¶ Theophrastus astacos, & squillas senectam exuere ait, Athenæus. Crusta sua, & locustæ & cancri, tam nuper nati, quàm post, exuuntur per Ver, quemadmodũ angues membrana uernationis, quam senectutem appellant, Aristoteles. Locustæ & cancri uetĕris principio senectutem anguium more exuunt renouatione tergorum, Plinius. Locustæ inter marina, & astaci exuunt aut uere, aut autumno post partum. Iam captæ aliquæ sunt locustæ, mollem habentes partem superiorem, quod crusta iam circumrupta detractaq; esset: inferiorẽ autem duram, quia nondum esset disrupta. non enim similis in his atq; in anguibus exutio fit. latent locustæ menses circiter quinq;, Aristoteles. ¶ Locusta (Omnia eius generis, Plinius) hyeme læditur, autumno & uere pinguescit, & plenilunio magis, Physiologus. ¶ Locustis omnibus uita diuturnior data est; Aristoteles. *Crustam uetĕrem exuunt.* *Corporis habitus.*

Cornibus inter se dimicant, Plinius. Dimicant inter se more arietum cornibus, quæ extolentes uibrantesq; feriunt aduersarium. sed uniuersæ etiam plerunq; tanquam gregis collegium uisuntur, Aristoteles & Aelianus. Gregatim & aciebus instructis pugnant cum alijs aciebus generis sui pro pascuis, uel fœtu, uel fœminis, Albertus. Locustæ uel pisces maiores conuincere possunt. euenit usu, ut locustis polypi superiores sint, & adeò, ut si eisdem in retibus senserit locusta polypum, præ metu emoriatur, Aristoteles & Aelianus. Polypum in tantùm locusta pauet, ut si iuxtà uiderit, omnino moriatur. Locustam conger, rursus polypum cõgri lacerant, Plinius. Locusta ideo inimicitias cum Polypo graueis habet: quòd hic cum illius brachia circumplexus fuerit, aculeis, quos in dorso insitos habet, præclarè contemptis, & pro nihilo habitis, illam ipsam circumplicans, suffocat. Cuius sanè rei haud inscia Locusta, à Polypo summe refugit, Aelianus 9.25. Carabum polypus odit, carabus murænam, Philes. Locustæ congros conuincunt. nam elabi non queunt propter asperitatem, Aristoteles. Rursus conger polypum superat. Qua ratione autẽ ex tribus istis unusquisq; à uicti sui victo, (hoc est ab alio, qui inferior sit illo quem ipse uincere solet,) uincatur, explicatum est pluribus clariusq; suprà in Congro D. Carabus murænas & congros intra brachiorum complexum nactus conficit quidem, nil læuore aduersus asperitatem proficiente. ipse uerò intra polypi acetabula compulsus, perit, Plutarchus, Malum ingens (inquit Aelianus de animalibus 1.32.) & morbus agrestis & inhumanus inimicitiæ, atq; odium inhærens, penitusq; insitum: quod etiam ratione carentibus natura ingenuit inexpiabile, atq; implacabile. Muræna cũ Polypo capitali odio dissidet. Polypus cum Locusta graues gerit inimicitias. Murænæ etiam teterrima hostis est Locusta, atq; infestissima. Muræna Polypo brachia abscindit, dentium firmitate: post autem in eius uentrem subiens, his malis eum, quibus uerissimile est, afficit. Hæc enim è genere nantium est, ille uerò serpentium more graditur. Quòd si Polypus in saxorum colorem se uertat, nihil ei astutiæ hæ fallaces prosunt. Murena enim eius ueteratoriam planè tenet. Cum uerò Polypus Locustas à se comprehensas strangulârit, exugit carnes, atq; earum succum exhaurit, ac nimirum Locusta cornibus erectis iracundia furens, in eum modum Murænam mulieri iratæ similem lacessit. Hæc igitur aculeos quibus hostis præmunita est, mordicus tenet, illa uerò pedes acutos tanquam manus prætendens, utrinq; cuti inhærere fortissimè non intermittit. Muræna indignatur seseq; huc & illuc uersat, & acutas testas amplectitur, quibus confixa remollescit & succumbit: denicq; remissa iacet. Locusta ex hoste instituit prandium. Hæc Aelianus, ex primo Halieuticorũ Oppiani: unde infrà etiam eadem copiosius in Muræna D. ex Petri Gillij paraphrasi referemus. Horus locustam polypo superiorem facit, id quod falsum est. Vide inferiùs H.a. inter icones.

Ad carabos (capiendos:) Vbi mormyrum ad forte quid alligaueris, purpuras decem cum oleo contundito, & muscí parum (κρὰ βρύου τι μικρὸν, *Andr. Lacuna uertit, ex bryo, pauxillum madens,*) insputo, (sic Andr. Lacuna: exponito, Cornarius, Græcè est πάτησον) in saxum, & capies, Tarentinus in Geoponicis 20.44. ¶ Carabus esca est cantharo pisci capiendo idonea, Oppianus lib. 3. Halieut. ¶ Locustam corpore rubenti, aculeato, & aspero esse constat: ut ex Suetonio etiam apparet: qui Tyberium (Cæsarem) ait apud Capreas piscatori facié (os, Rondeletius) locusta perfricari (crudeliter dilacerari) iussisse: quòd ille à tergo insulæ per deuia atq; aspera, ut locustam

dudum captam offerret, ad ſe improuiſus erepſiſſet, Iouius. Vide in Mullo h.

Carabi apponuntur diſpnoſophiſtis apud Athenæum. Carabum & Aſtacum inter cæteros pisces lautiores Matron parodus in conuiuio quodam Attico appoſitos ait, apud eundem. Locuſtæ optimæ habentur cum grauidæ ſunt, ut & reliqua teſta cruſtáue intecta, Ariſtot. Vnum hoc animaliū niſi uiuum ferueuti aqua incoquatur, fluida carne nō habet callum, Plinius. Locuſtæ coqui poſſunt ſimiliter ut leones marini, (*aſtacos ſic nominat:*) quæ ex genere cancrorum, ſed leone maiores habētur, Platina. ¶ Ex Apicij libro 9. cap. 1. Ius in locuſta & carabo induta: Cepam pallacanam conciſam, piper, liguſticum, careum, cuminum, caryotam: mel, acetum, uinum, liquamen, oleum, defrutum: hoc ius adijcito ſinapi in elixaturis. Locuſtas aſſas ſic facies: Aperiunt locuſtæ (ut aſſolet) cum teſta ſua: & infunditur eis piperatum, coriandratum: & ſic in craticula aſſantur. cum ſiccauerint, adijcies eis in craticula quoties ſiccauerint, quouſq; aſſantur bene, & inferes. In locuſta elixa cū cuminato: Teres piper, liguſticum, petroſelinū, mentham ſiccam, cuminum pluſculum: mel, acetum, liquamen: ſi uoles, ſolium et malobathrum addes. Aliter locuſta: Iſicia de cauda eius ſic facies: Foliū nardi, uuam priùs demes & elixas: deinde pulpam concides: & cum liquamine, pipere & ouis iſicia formabis: In locuſta elixa: Piper, cuminum, rutam, nucleos: mel, acetum, liquamen & uinū. ¶ Idem Apicius lib. 2. cap. 1. Iſicia (inquit) fiunt marina de cammaris, aſtacis, locuſta, loligine, ſepia. iſicium condies pipere, liguſtico, cumino, laſeris radice. ¶ Carabi, cancri, ſquillæ, & ſimilia: ægrè quidem coquuntur, multò tamē facilius ęſſ alij pisces. conuenit autem ea aſſari potiùs quàm elixari, Mneſitheus. Locuſta hyeme læditur, autumno & uere pinguescit, & pleniluniō magis, Obſcurus quidam ex Plinio. at Plinius hęc non de locuſtis tantùm, ſed omnibus huius generis (id eſt malacoſtracis) ſcribit. Galenus in aphoriſmos 2. 18. locuſtas inter ea quæ tardiùs & paulatim alunt, numerat. Pſellus in libro de ratione uictus inter ea quæ multum alunt & difficulter concoquuntur, carabides nominat. Etruſus: Duræ carnis piſces difficulter concoquuntur & multum nutriunt, ut aſtaci, paguri, fluuiatiles & marini (*Vide ne hæc differentia paguris, non carabis ſit attribuenda*) carabi, & alia id genus. Celſius locuſtam minimè intus uitiari (*in uentriculo corrumpi*) docet, quem locum explicans Gulielmus Pantinus: Locuſtas (inquit) cum legis, tenui teſta totum genus contectum comprehende: ut gammaros, cancros, aſtacos: quæ duritie carnis quadam, ſimiliter ac teſtacea, cōſtant, quanquam minus ſalſi humoris continent, & uix ægrè tandem concoquuntur. uerùm concocta firmum item præbent alimentum. Secus autem, crudum humorem mirum in modum accumulant. Carabum cibarijs Venerem mouentibus adnumerat Alexis. uide in Cochleis G. Locuſtas ſtomachicis in cibo conuenire docet Archigenes apud Galenum de compoſit. ſec. locos 8. 4. Oſtracoderma in cibo non admodum utilia ſunt partibus circa thoracem ulceratis, & pus excreantibus: tamen cum humor (morbi cauſa) ſalſus & bilioſus fuerit, nihil abſurdi eſt præbere pectunculos, buccinas, aſtacos, locuſtas, Tralliānus libro 7. in capite de empyematicis.

G Puerpera edat polypos, & locuſtas ut meliùs purgetur, Hippocrates libro 1. de muliebribus. Carabi aſtaciq; (*coctieſtaci,*) & eorum ius potum, cōtra dorycnij uenenum proſunt, Dioſcorides. Confectio medicaminis miri aduerſum dyſenteriam: Teſtam locuſtæ, id eſt illam ſpinoſam uel aculeatam quæ eſt iuxta caput, combures nitidè, & poſtea teres, ut in tenuiſsimum puluerem redigas: & ſic ei qui uentris fluxu uel raſura laborabit, ex uino uetere, ſi nō febricitabit: aut ſi inaquoſus erit, ex calida aqua dabis: ita ut de ſingulis locuſtis teſtas ſingulas integras exuſtas per triduum bibat. mirè ſanabitur, Marcellus empiricus.

H.2. Κάραβος, animal marinum, inde dictum quod capite incedat, ἀπὸ τοῦ τὴν κάρα βαίνειν: hoc eſt capite multum prominente: (*cancrorum enim genus capite caret.*) De nauí etiam κάραβος dicitur: (*quòd ſuper carina uideatur ingredi.*) κάρα enim carinam ſignificat, Etymologus & Varinus. Καραβίδες, γράες, Methymnæis, Heſychius & Varinus. Ego carabides non alios quàm carabos eſſe puto, ut in A. dixi. iſdem autē ut aliquibus γραῦλαι dicti ſunt, nimirū ab aculeis πρὸς τὸ γράφειν καὶ χαράττειν ideoneis: ita ſortè etiā γράες alijs, id eſt uetulæ, à ſiccitate & ſcabritie teſtæ ſuæ, quam nimis exiccatam quoq; (ut & reliqua huius generis) ueluti ſenectam exuunt. At Cælius Rhod. ſimpliciter hunc locum ita uertit. Carabides uetulæ dicunt apud Methymnæos. Αἰγιλόφος, carabus, Heſychius & Varinus: forſan à caudæ motu, à quo ælurus etiam (id eſt felis) alio nomine ægilurus dictus uidetur. Καραβάρια, carabi, Iidem. Κάραβις, carabus, Iidem. Karbanus (*malim Karabus*) id eſt, cancer marinus, Syluaticus. Agaſſi (*fortè Aſtaci uel Locuſtæ*) ſunt cancri marini, Idē. ¶ Κάραβος uocabulum eſt dactylicum Oppiano. ¶ Κάρηγος (Varinus non rectè habet Κάραβος) ὁ ἰχθὺς (fortè πραχὺς) λόφος, οἷον πρίων, Heſychius.

Epitheta. Carabi epitheta Oppiano uſitata ſunt hæc: Αἰκτικὸς, πραχὺς, μαιμητὴς, ὀξυπαγής.

Ariſtoteles carabos nominat, quos Latinè ſcarabeos tauros dicere licet, Cælius Rhod. Carabus, genus eduli ſuper prunis aſsi: & porta, Macedonum lingua: & qui in arentibus lignis ſuccreſcit uermiculus: & animal marinum, Heſychius. Καραβίδια, lignum biſurcum, Heſychius & Varinus: nimirum quod ſimiliter biſurcatur, ut carabi chela: furca. Αἰγίπυγος, herba quædam, uel carabus, Heſychius. ſed pro herba legerim ἀιγίπυρος, nam apud Varinum ægipyrus planta eſt ſpinoſa, uel herbæ genus, folio lato, ut φακὸς: colore ſubglauco: ulceribus inflammæ

flammatis utile. Pro carabo autem ἀιγύπυρῳ, eiusdem significationis uidetur: cuius supra ἀιγυπύρου. Aegipyros herba quasi caprarum triticum, quòd eam fortè appetant in pabulo, uel quòd ad promouendam in eis copiam lactis, sicut & cytisus, utilis sit ipsis, eandem esse conjecio cum glauce. Glaux enim Dioscoridis cytisi aut φακοῦ, id est lenticulae folia habet, quae supernè uirent, auersaq; cādidiora (*magis glauca nimirum, ut ab hoc colore ei nomen sit factum*) spectanī, &c. Nascitur iuxta mare. Coquitur cum polenta, sale & oleo, ut in sorbitione extincti lactis ubertatē reuocet. Quòd autem additur apud Varinum ulceribus inflammatis eam prodesse, ad glaucium herbae refrigerantis succum, non ad glaucem retulerim. Quòd si folia lenticulae sunt, non erūt lata: ut in hoc etiam error sit apud Varinum: & in his uerbis, τὸ δὲ φύλλον ἔχῃ πλατὺ ὥσπερ φακὸς, uel omittendum πλατύ: uel legendum, τὸ δὲ φύλλον ἔχῃ ὡς κύπρος ἢ φακὸς, ex Dioscoride: cuius tamen codex Graecus noster pro κυπίρῳ habet κυπέρῳ. Sed de aegipyro plura scripsimus in Corollar. de Capra.

Quòd si hominem Aegyptij (inquit Pierius Valerianus) municipij sui longè principem, sed tyrannica in ciues dominatione utentem, notare uellent, polypum & locustam adpingebāt. locustae siquidem dominationem uidentur in polypos exercere, primasq; inter eos obtinere parteis, ut apud Horum legitur. Caeterum Aristoteles priores polypo tribuit, &c. *& uerè quidem. uide suprà in* D. Icones.

Popularis seditionis studiosum hominem (inquit alibi idem Pierius) significare qui uolunt, locustas duas marinas sese inuicem incursantes pingunt, uidere enim saepe est uniuersas tanquam gregis collegium celebrare, dimicare interim inter se cornibus arietū modo, ac mutua flagellatione inuicem saeuire: & genuinum est ciuibus (inquit Pindarus) inuicem inuidere.

Callimedon rhetor Carabi cognomen est assequutus, quòd eo cibo insigniter oblectaret. Vixit is Demosthenis tempestate, opsophagia praecipuè celebratus. propterea in eū Alexis: Ὑπὲρ σπάρας μὲν πᾶς τις ἐκθανίσκειν θέλει, Ὑπὲρ δὲ μύτρας Καλλιμέδων ὁ Κάραβος, Caelius. Ab eodem Alexide inter parasitos Καλλιμέδων ὁ Κάραβος numeratur. Pueri accedebāt (inquit Athenaeus lib. 3.) in discis ferentes carabos maiores Callimedonte rhetore, qui Carabus inde cognominatus est, ꝙ hoc opsonio apprime delectaretur. hunc ait Alexis aeneam statuam Στῆσαι Φανοθλυαίοισιν ἐν ποᾶς ἐμβύσιν Ἐγκεκαμμένον κάραβον ἐν τῇ δεξιᾷ. Euphronis etiam elegantem hunc locum Athenaeus recitat: ὁμῶς διδάσκαλόν δὲ μάγειρον σκευάσας Παρέδωκε Καλλιμέδοντι, καδίσκῳ δ' ἅμα Ἐντείνοντα πηδᾷ, ὦθεν ἐκλύθη κάραβος. hoc est, Magister meus (coquus aliquis) uuluam adeò lautè apparatā Callimedonti apposuit, ut ille uoluptate & delicijs captus inter edendum saltārit, atq; inde Carabi sit nomen adeptus. Et rursus libro 8. Callimedon quidam (inquit) Φίλιχθυς καὶ διάγραφος οὐ δοκῶν ἀφελεῖν, Carabus cognominabatur. Vbi & Antiphanis uersus hos recitat: Τὸν κάραβον δὲ τόνδε πῶς πᾶς μαγείρων Ἀπόλλων. Παχύς γε νὴ Δί'. ὦ Ζεῦ: τίς ποτε Ὁ Καλλιμέδων σε κατέδεται ἄρτι γ' ἢ Φίλων; Οὐδεὶς ὅς οὐ μὰ κεκτεπόδηκε τὰς συμβολάς. ¶ Sarambus quidam caupo Carabus cognomine celebrat quòd optima uina parārit, apud Athenaeum libro 3. ¶ Carambis, Κάραμβις, promontorium Paphlagoniae, ἀφ' οὗ τὸ κάραβος καὶ τὸ βάραβος, caput enim eius multùm in pelagus procedit, Etymologus: qui & carabi animalis eandem originem facit. Cárabis, nomen loci, Suidas: legendum fortè Carambis. Propria.

Speusippus ex malacostracis similia esse scribit, κορακῖνον (malim κάραβον,) ἀσπερῖνον, νύμφλιν, πάγουρον, &c. Athenaeus, Squillae Indicae locustis maiores sunt, Aelianus. Cicada marina maximae paruī carabi speciem similitudinemq; gerit, Idem. ¶ Mensis remotis puer euerrat ὀστέων κόγχας, καὶ καράβων ὀστρακα, Pollux. ¶ Oppianus dixit carabi, νῶτα ὀξυκέλη, ἄκρῃ θ' ὀξύστομα. & de eodem, σκληρῶσιν ἀκρωκῶς γυῖα χετῶσιν. Item, Ἐν οἷ' ἐπάγῃ σκολόπεσσι καὶ ὀξείῃσιν ἀκωκαῖς Ὀστάκα, de muraena aculeis testae locustae transfixa. Cornua locustae idem poēta uocat κύντρα, id est stimulos: & chelas eius ὀλοιχεῖς, id est, oblongas cognominat: rijsq; muraenam ab ea cōprehendi ait, & forcipibus comparat. Medicus apud Plautum à Menaechmo interrogat, an unquam ei soleant oculi duri fieri. respondet ille: Quid, tu me locustam censes esse homo ignauissume? b.

Multi olim locustas in cibo affectasse dicunt, Athenaeus. Locustae Scyriae, id est, circa Scyrum captae, ab Antiphane apud Athenaeum cōmendantur. Piscantes circa quoddam Africae litus loco petroso, adulti quidem muraenas & carabos bene magnos capiebant: minores uerò natu, gobios, &c. Synesius in epistolis. Aristophanes in Thesmophoriazusis inter alios cibos carabum magnum nominat: Anaxandrides apud Athenaeum carabos assos. f.

Ad dispnoicos, hepaticos, & nephriticos: In beryllo sculpe cornicem, & sub pedibus eius carabum reclude, & modicum sauinae, & modicum cordis uolucris sub lapide. & porta ut uis, Kiranides libro 1. g.

Mæuij Quinti epigramma in carabi testam Priapo dicatam à piscatore, ex Anthologij libro 6. sectione 3.

Ἀκταίης ὑποδὰς ἀλεξάνδροισι γείτων Χοιράδεσι, καὶ τραχεῖ πεφυπὼς θρασὺ κύματι,
Σοὶ ναέτης ἱερεὺς ἁλίερμον τόδ' ἐυδμήτοισι λαμυκτὴς Ὀγκαίνυς καλάμοις κάραβον ἐκρέμασε.
Σώζεαι μὲν ὑπὸ στέγος αὐτὸς ὑφ' ἡμιδέρωτον ὀδόντα Θεὸς μάκαρ, αὐτὸ δ' ἐσοῖ ἴσον ποτὲ σκύβαλον.
Τῷ σὺ δ' ἴδιον μὴ πάλαι· δὸς ὠκέος δὲ λίνοιο Δᾶμον, ὑλακτούσης ναὸν ὑπ' ἰσυχίης.

Digitized by Google

DE LOLIGINE MAGNA, TEVTHO GRAECORVM, LOLIO GAZAE, RONDELETIVS.

Insunt huic capiti cõmunia quædam utriq;,uel potiùs triplici loligini.

B Teuthus et teuthis quid differãt in magnitudine & figura. & parui quoq; teuthi esse genus quoddam. Lib. 4. de hist. anim. cap. 1.

TRIVSQVAM ad loliginum historiam ueniamus, de nominibus τευθὶς καὶ τευθὸς aliquid dicendum, ne nominum uarietas rerum cognitioni obstare possit. Aristoteles libro 4. de hist. animal. cap. 1. τευθίδ' καὶ τευθὸν magnitudine differre scripsit, ut τευθοὶ maiores sint, τευθίδες minores. Sunt hæc eius uerba, Τῶν τευθίδων οἱ τευθοὶ καλούμενοι ἐπιπολὺ μείζους. γίγνονται γὰρ καὶ πήχεως πήχυιον τὸ μέγεθος. Teuthidibus multò maiores sunt teuthi, quippe qui in cubita quinq; excrescant. Athenæus ex Aristotele cùm de teuthide dixisset, subdidit: ὁ δὲ τευθὸς μόνῳ τούτῳ διαφέρει τοῦ μεγέθει. γίνεται δὲ καὶ τριῶν σπιθαμῶν. A teuthide magnitudine sola teuthus differt: accrescit autem ad tres palmos maiores. Veruntamen paruí etiam sunt teuthi. Aristoteles: ἔστι δὲ τὸ ῥύγος ὀλίγον τῶν τευθῶν. Est etiam paruum teuthorum genus. Vides hîc τῶν τευθίδων καὶ τῶν τευθῶν in magnitudine discrimen. Præterea τῶν τευθῶν alios magnos, alios paruos esse. Iam uerò figura etiam differre τὰς τευθίδας καὶ οὓς τευθὸς docet idem Aristot. Διαφέρει δὲ τοῦ σχήματι τῶν τευθίδων οἱ τευθοί. πλατύτερον γάρ ἐστι τὸ ὀξὺ τῶν τευθῶν. ἔστι δὲ τοῦ κύκλῳ περίγυια πρὸς ἄκρον ὃ ἐστι τὸ κύντερ. τὸ δὲ τευθίδιον ὅλον στρογγύλον. ἔστι δὲ πελάγιον ὥσπερ ἡ τευθίς. Figura à teuthidibus dissident teuthi, pars enim teuthorũ quæ exit in acutum, latior est. Præterea pinnulæ totam aluum (*totum alueum, Gaza*) ambiunt, quæ in teuthide sunt minores, (ὅλον τοῦ *Græcè, gen. neutro, quod referendũ uidetur potiùs ad* τὸ ὀξὺ *quàm ad pinnas. quam quam Gaza ad pinnulas retulit, his uerbis: cum in lolligine partem aliquam relinquant.*) Pelagius uerò est teuthus, ueluti & teuthis. Et alio in loco Aristoteles de mollibus loquens: Περιγύιον δ' ἔχουσι πάντα τὸν κύκλῳ πρὸς τὸ κύτος. ὅσον δὲ ὦν μὴν ἄλλου σωματοῦμενον καὶ σωγχές ἐστι, καὶ ὦν τῶν μεγάλων τευθῶν, οἷον δὲ ἐλάττους, καὶ καλοῦμενοι τευθίδες, πλατύτερόν τι ὄσον ἔχουσι, καὶ οὐ στρογγύλον, ὥσπερ οἱ σηπίαι, καὶ οἱ πολύποδες: καὶ ὅσον ἐπὶ μέσου περιγύιον, καὶ οὐ κύκλῳ ὥσπερ πάντες. Pinnam habent omnia hæc aluum ambientem, quę quidem in alijs iuncta continuaq; est, atq; etiam in magnis teuthis: minores autẽ quæ teuthides nominantur, latiorẽ habent, & non anguſtam ueluti habent sepiæ & polypi, non totam aluum ambientem, sed à medio initium sumentem. Hæc natant & se dirigunt, ut aues cauda pennis condita. Rursus hîc habes teuthos magnos, ut à paruis discernanẽ, & teuthidas paruas, earũq; à teuthis differentiã.

Lib. 4. de part. anim. cap. 9.

Teuthi Gazæ lolius, nozo uocabulo. Plinius tũ τευθὸν tum τευθίδα loliginẽ conuertit.

His declaratis, quibus nominibus τευθίδ' καὶ τευθὸν ueteres Latini expresserint, inquirendum. Gaza τευθὸς lolios, τευθίδας loligines interpretatus est. At lolij uocabulo nullus ueterum Latinorum, quod sciam, usus est. Ideo nomẽ hoc à Gaza factum fuisse perspicuitatis gratia iudico. Etenim si eodem, loliginis scilicet nomine τευθίδ' καὶ τευθὸν expressissset, incertam obscuramq; interpretationem reddidisset. Plinius quem τευθὸν uocauit Aristoteles, loliginem Latinè dixit. Quæ enim Aristoteles περὶ τευθῶν dixit: Γίγνονται γὰρ ἐκ πήχεως πήχυιον τὸ μέγεθος, γίγνονται δὲ καὶ σπιθαμιαῖαι διπλάσιος, Plinius sic conuertit: In nostro mari loligines quinũm cubitorũ capiuntur, sepiæ binũm. Alibi quas Aristoteles τευθίδας dixit, Plinius etiam loligines interpretatus est. Αἱ δὲ σπιθαμιαῖαι ἐκ τῶν τευθίδων ἐλάττους ὦσαι συμπεπλεγμέναι, τὰ σώματα καὶ τὰς πλοκτάνας ἐφαρμόττουσαι, κατωτικοὺ ἀλλήλαις νέουσι ὥσπερ κώπαις. Plinius: Sepiæ & loligines coëunt linguis componentes inter se brachia, & in contrariũ nantes. Ex quibus efficitur, ut interim maculam unam deleamus, pro νέουσι legendum esse ἐχεύουσι uel ἐχεύοντα. Idem cõfirmat ipse contextus & Gazæ interpretatio. His addam ex Athenæo lib. 7. mollia omnia τὰ τευθώδη nominata fuisse. Μαλάκια, inquit, καλεῖται τὰ τευθώδη. Quare cùm Plinius & ueteres alij loliginem dixerint, eodem nomine semper utemur. Dicemusq; aliam loliginẽ esse magnam, aliam paruam, illudq; inter has discrimen esse quod Aristoteles explicauit.

Lib. 9. cap. 30. Lib. 5. de Hist. animal. cap. 6. Lib. 9. cap. 51. τεύθιδες, omnia mollia.

A B Loligo igitur magna, quæ τευθὸς rectè dicitur, ea est quam calamar nostrí uocant, à thecæ scriptoriæ (*quam calamarium uulgò nominant*) similitudine: siue quòd in ea reperiantur, quæ ad scribendum necessaria sunt, uidelicet atramentum & gladiolus, qui altera parte cultrum, altera calamum siue pennam refert, minimè uerò osicula duo ut quidam (*Grammaticus aliquis in Promptuario linguæ Lat.*) impudenter contra αὐτοψίαν scripserunt, quorum alter cultri, alter calami loco sit. Prouinciales tothena corrupto nomine pro teutho uocant. Baionenses cornetz & corniches magnam loliginem à parua distinguentes.

B Piscis est pelagius, gregalis, ex mollium genere, pedibus, promuscidibus, capite, oculis, ore, lingua, fistula, partibus internis quibusdam, coëundi modo, sepiæ similis. His uerò dissidet. Corpore

pore est longiore, rotundiore, in acutum desinente. Sepia breuior est & latior, durioreq; carne. Sepiæ os internũ in prona parte situm quod sepium uocatur, robustum, latum, media natura inter os & spinam, friabile quid & fungosum cõtinens. Loliginis τὸ ξίφος, id est, gladius, tenuis est, angustus, cartilagineus, pellucidus. Promuscis dextra crassior. Atramentum nigrũ non infrà ut in sepia, sed prope mutin. Pinnulæ latiores sunt quàm in sepia, non totam aluum ambientes, & in angulum acutum in lateribus desinentes. Loligo mas à fœmina differt, quòd intùs meatus duos habeat, quibus mas caret, sicuti in sepijs euenit. Quamobrem errant qui loliginem fœminam esse putant, lolium uerò à Gaza nominatum, marem, cùm etiam in lolio differentia maris & fœminæ modo dicta reperiatur. Præter atramentum, succum quendam purpurascentem continet, unde subpurpureas loligines coctas reddi puto. Hunc succum loliginẽ in metu effundere, ut se seruet, scripsit Oppianus lib. 3. ἁλιευτικῶν, quemadmodum à sepia atramentum, negatq; loligini atramentum esse. Τοῖς δ' ἴσα περᾴζουσι καὶ ἠερόφωτα χιτῶνα Τευθίδες: οἱ δ' ἄρα τῶν μέλανες δολίοι, ἀλλ' ὑπὸ γυῖα θορόντες ἐντρέφεται: μῶλυ δὲ πανείκελον ὑστατιόωντες. Hac in re ab Aristotele dissentit Oppianus. Aristoteles enim autor est mollia omnia uisceribus carere; sed mutin habere, & atramentum, quod omnia in metu effundunt.

Atramentũ eis inesse, & (D) insuper succum quendam purpureum. *Lib. 4. de hist. cap. 1.*

Parit loligo oua connexa sepiarum modo, non in litore ut sepiæ, sed in alto: quam ob causam rariùs oua loliginum quàm sepiarũ inueniuntur. Promuscidibus cibum capit oriq; admouet sepiarum more. Neq; huic, neq; sepiæ bimatu uita longior. C

Habetur hodie inter delicatos & bonos cibos. Sed de carnis substantia & præparatione proximè dicetur. F

DE LOLIGINE PARVÁ, QVAM TEVTHIDEM Græci uocant, Rondeletius.

Vide quædam huic communia in præcedenti capite.

Loligo parua ea est quæ à Gallis, præsertim Santonibus, casseron dicitur: à nostris glaugio, corrupta uoce, opinor, ex gladiolo. quanquam Monspelienses nostri calamar & glaugio sæpe cõfundant. Alij magnitudine distinguunt. Τευθὶς est Aristotelis; nunquam enim in magnitudinem accrescit. A

Pinna lata inferiore loco oritur quàm in loligine magna, quam τευθὶν appellauimus cum Aristotele. præterea extremum acutius est, gladiolus etiam ipse acutior: quibus notis τευθίδα à teutho secreuit Aristoteles. Alioqui pedículorum numero, promuscídibus, oculis, capite, corporis forma, gladioli substantia, atramento, denicp partibus omnibus tum internis, tum externis persimiles sunt. B

Mollitie & tenerítudine carnis præstant loligines paruæ, magisq; à nostris cõmendantur. Hęc Athenæus de teuthide ex Aristotele: Aristoteles scribit teuthidem (loliginẽ paruam) ex gregalibus esse, in plurimis sepiæ similem, maximè pedum numero, promuscídibus. Pedum autem alij minores, qui inferiores: alij maiores, qui superiores sunt. Ex promuscídibus dextra, crassior. Huius corpusculum totum tenerum ac longiusculum est. Habet autem in uesica humorem, non nigrum, sed pallídum, testam (ostracum) paruam admodum & cartilagíneam. Quæ omnia perappositè quadrant, & ex Aristotelis sententia dicta sunt, præter illud quod de atramento dicit: negat enim nigrum humorem Teuthidi inesse, cum Aristoteles mollibus omnibus τὸν μολὸν tribuat, id est, atramentum quod in metu effundunt, ut eo infuscatà aqua absondantur. Quare quum Athenæus atramenti uice humorem pallídum loliginibus inesse scribit: mutim quę pallído uel subflauo humore suffusa est, pro humoris huius folliculo siue uesica usurpauit. Atrũ loliginis humorem μεταφορικῶς pro liuore hominis atrí, id est, maleuoli posuit Horatius: Hic nigræ succus loliginis, hæc est Aerugo mera. Vbi Porphyrio ex loliginis succo liuorem mentis uult intelligi, ex ærugine uenenum. *Contra Athenæum de atramenti colore.* *Libro. 7.* *Lib. 1. sermõ. satyra 4.* G

Loligines paruæ ob mollitiem à multis carnivoris piscibus expetuntur, maximè à lupis ma- E

Digitized by Google

Volatus. rinis, sed uolatu uitæ suæ consulunt, teste Oppiano.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν. Ἠέρα δ' οὐ τίμωσιν ἀναλκέες πορφυρίωνες Τευθίδες, ἰχθύων τε γένος, βυθία τε χελώνη.
οἱ δ' ὅτε περ σπασσῶσι τανύτριχον ἐγγύθεν ἰχθὺν ἐξ ἁλὸς ἀνθρώπους, καὶ ἄεθλια πορσύνονται.

Quanquam etiam sine metu & citra periculum loligines extra aquam uolitantes sese efferãt, tanta multitudine aliquando ut nauigia demergant, inquit ex Trebio nigro Plinius, quod omnino incredibile non est. nam loligines plurimæ mutuò sese complexæ natant, qua de causa euenit ut multæ simul capiantur.

Lib. 32. cap. 2.

A Plutarchi interpres τευθίδας gladiolos interpretatur, non satis rectè, cùm longè aliùs sit piscis qui à Latinis gladius, à Græcis ξιφίας dicatur. *Monspelienses quidem hunc piscem glaugio uocare quasi gladiolum, suprà dictum est: audio & circa Rupellam in Gallia, eadem significatione Couteau nominari, siue per synec. ie dochen ab ossis sui specie, siue ab aluei eius ad capulum cultri similitudine.*

H.h. Minimè silentio prætereundum perelegans Themistoclis in Eretrienses scomma, quo eos timiditatis & ignauiæ notans loliginibus similes esse dixit, & μάχεσθαι μὲν ἔχειν, καρδίαν δὲ οὐκ ἔχειν, id est, habere quidem gladium, cor uerò non habere: *ut annotauit Celius Lectionum antiquarum 24. 28. ex Plutarcho.*

F Vilem hunc fuisse piscículum præsertim Athenis indicat prouerbium inde sumptum, ut qui ita inopia premeretur, ut ei uilissima quæq; corroganda essent, etiã teuthide egere diceretur. Aristophanes in comœdia cui titulus ἀχαρνῆς: Οὐ γὰρ ἔθ' ἥδιμι τευθίδ' ἑψήσου, id est, quem etiam uideam teuthide egentẽ. (*Meminit Suidas in* Τευθίδες: *& Celius Antiquarum lectionum 24. 28.*) Contra hoc tempore loligines paruæ à diuitibus, & à gulæ proceribus maximè appetuntur, & magnopere commendantur, præsertim à perito coquo apparatæ. Sunt autem cum atramento suo coquendæ, & oleo siue butyro, pipere, omphacio condiendæ. Alij farina conspersas cum oleo uel butyro in sartagine frigunt. Sed mihi duriuscula carne ac proinde difficilioris cõcoctionis esse uidentur, maximè si paulò grandiores sint. Alexis (citante Athenæo) in Eretrico coquum exponentem facit, quonam pacto ex loligine placentæ, siue libi, siue farciminis genus fieret, scilicet abscisis pinnis, infarcta pinguedine, & aspersis recentioribus & delicatioribus aromatis. Atq; id farcimen (πίμμα quoddam [*panificij genus intelligo*] *ab Iatrocle in Artopœico teuthidem uocari Pamphilus refert, Athenæus*) etiam τευθίδα appellatum fuisse scripsit Pamphilus. Τευθίς, πίμμα πλακουντώδες, Varinus. *Panificij aut placentæ genus fortè fuit instar teuthidis in cirros quosdam diuisum.*

Libro 7.

DE LOLLIGINE, BELLONIVS.

B Lolligo longiori, quàm Sepia, corpore prædita est, atq; eodem modo mollis est. Pinnulam habet non adeò angustam, nec; per totum alueum circumactam, sed de medio orsam.

A Gallis Casseron uocatẽ: Romanis, Venetis ac Neapolitanis Calamaro, quasi atramentariũ dicere uellẽt: Genuẽsib. & Massilienſib. Totena: iijs uerò qui Baionã incolũt, Cornet uel Corniche.

B Octo cirros ut Sepia habet, multò quàm Polypus breuiores, Sepia tamẽ longiores. Atramentum nigrum continet Sepiæ modo. Grandem quoq; habet aluum & fistulam ut Sepia: gladium etiam in tergore, alteri tantùm huius parti inhærentem. Duo crura siue duas proboscides longas exerit ex cirrorum congerie, teretes, multis in extremo torulis seu acetabulis concauas, quibus cuncta quæ uenatur, capit, & ori admouet: & ad saxa quibusdam ueluti iactis anchoris cõfirmat. His etiam utitur, quoties de more palpat, & piscículos retinet: quibus maiores quoq; nonnunq; euincit. Rostrum porrò illi est Psittaco simillimum.

C Lolligo diligenter, quicquid in stomachum demittit, rostro atterit. quocirca cuncta, quæ in eius stomacho percipiuntur, pulmenti faciem habent.

B Bina sunt illi uentris conceptacula, ut & alijs mollibus: sed alterum magis ingluuiem imitatur. Inter Lolliginem marem & fœminam hoc interest, quòd fœmina intestina cõtineat duo, quibus mas omnino caret.

C Coëunt ora applicantes, & brachia inter se cõplectentes, pariuntq; in alto. Sola enim ex mollium genere pelagia est Lolligo: consertumq; ac continuum huic ouum quale Sepijs est. Viuendi quoq; spatium ut Sepijs breue, nam exceptis paucis, bimatũ non complet. Inter eos pisces qui se extra aquam in aëre efferunt, Lolligo numeratur ab Oppiano his uersibus:

Volatus.

Lolligo, miluusq; rapax, & mitis hirundo,
Cùm timeant magnum uenientem è marmore piscem,
Prosiliunt ponto scindentes aëra branchis, (*pinnis.*) Et paulò pòst:
Effugit horrendos pisces hominemq; sagacem Lolligo.

F Est autem, ut Diphilo placet, concoctu facilior quàm Sepia, atq; ori magis grata: quanquam uterq; uilis est piscis apud omnes nationes.

DE LOLLIO, BELLONIVS.

(A) B Lollius, Romanis ac Venetis Totena dictus, ipsa quidem Lolligine maior est, ut cubitorum interdum quinq; esse soleat, inquit Aristoteles. Exteriore quoq; corporis nota aliquantulũ à Lolligine discernitur. Pars enim Lollij, quæ exit in acutum, in Lolligine latior est. Quinetiam pinnulæ totum Lollium ambiunt, (*picturæ Rondeletij hoc non ostendit*) iunctæ perpetuæq;, quæ alioqui in Lollio

Lolligine partem aliquam uacuam relinquunt. Minùs autem accedit ad Polypum quàm Sepia. nam corpus ei oblongum est, cartilagineum, duabus pellibus obductum: gladium arctiorẽ et magis cartilaginosum in tergore cõtinens, translucidum uitri modo, tenui theca inclusum. rostrum aquilinũ, psittaci figura. Sed eodem modo atramentum, quo Sepia, emittit. & cirros octonos habet, breues tamen: in quibus totidẽ acetabula conspiciẽs, quot in Sepijs. Ac præter illos octonos, duo quoq; longa flagella seu promuscides multis in extremo acetabulis circunsessa uidebis: quibus à longè cancros, ursos, astacos, paguros, & omnè piscium genus arripit. Porrò Lollij acetabula, præter Sepiarum & Polyporũ morẽ, tribus introrsum aculeis osseis robustis, in gyrum munita sunt: quibus ueluti uncinis arripit quod cupit, ut nõ omnino sit tutum Lollium manu in ipso mari contrectare ac prehendere. Latas in gyrũ diffundit pinnas: à cuius ore corneo gula prætenditur angusta, & usq; ad stomachũ longa, quem habet amplissimum, atq; adeò ingluuiem oblongam, quæ hunc præcedit.

Quicquid exest, multùm antè cõminuit ac mandit. Non secus natat, ac Polypus & Sepia.

Eius caro eadẽ est quæ & Sepiæ uel Lolliginis, atq; eodem modo cum suo atramẽto elixari ex aceto solet.

Loliginis maioris hanc formam, etsi minùs exquisitam quàm Rondeletij opinor, ut Veneris olim mihi confecta est, addidi.

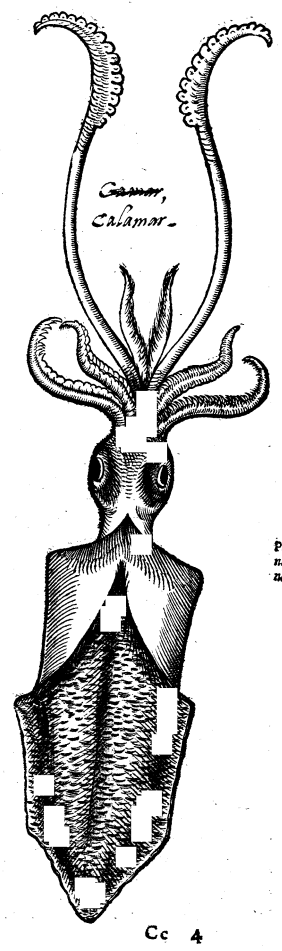

Piscium nomina in is terminata.

COROLLARIVM DE LOLLIO, VEL Lolligine maiori.

Lollius à lolligine an specie differat, an solo sexu, q scilicet lollius mas sit, lolligo fœmina, considerandum: uidebitur certè eadem species ex Aristotele, tam libro historię quarto, quàm quarto de partibus, Vuottonus. Nicandri etiam Scholiastes Græcus πώδων marem esse putat, πωδίδα fœminã. Sed Rondeletius specie quoq; hos pisces differre, satis ostendit. Lollium, qui maior est Lolligine, & pinnas propius accedentes ad extremam caudam habet, Massilienses quasi Latinè nuncupant Lollium, ad Sepiæ quidem similitudinẽ accedit, sed & longior & strictior est; octo pedibus, ijsq; quàm Polypi minoribus nititur, Gillius. Πωδός in nostris Aristotelis codicibus plerũq; oxytonum scribitur: unde & genitiuus pluralis πωδῶν ultimam circunflectit: quem tamen etiam paroxytonũ reperias πώδων (lib. 4. cap. 1. historiæ anim.) à recto singulari penanflexo πώδ῀: sicut apud Athenæum quoq; scribitur. Hoc peculiare, πώδ῀ & πωλὶς, species significare diuersas: cum in alijs pleriscq; piscium nominibus similiter dicatalectis, nihil diuersum, nisi fortè sexu tantũ indicent. Cantharus & cantharis, piscis unus uidetur. sic cammarus & cãmaris: carabus & carabis: phycus & phycis Vuottono, at batus & batis sexu differunt, ut thynnus quoq; & thynnis. Ex his fœminina in is omnia apud Græcos oxytona sunt: masculina in os barytona, nisi quis πώδων excipere uelit: ego propter analogiam, & ea quæ citaui loca authorum, πώδων quoq; barytonum fecerim: uti apud Nicandrũ quoq; reperio in Lepore mar. & eius Scholiasten. Calamaro nomẽ Italis usitatum est pro lolligine minore: ei similem esse aiunt qui uulgo Totano dicatur, Lollium intelligo: quanquam aliqui per e, in penultima scribunt Totena Romanis ac Venetis de Lollio usitatum nomen, ut Belonius: Genuensibus uerò & Massilienſibus, de Lolligine (*minori.*) Rondeletius similiter per e. scribit, & Prouincialibus Lolium (id est Loliginem maiorem) sonare docet. ¶ De Germanico nomine diceẽ paulò pòst in Lolligine minori. ¶ Ἔστι δὲ τὸ γένος ἀλίγον τῶν πωδῶν, διαφέρουσι δὲ τῷ σώματι τῶν πωδιδίων οἱ πωλοί, Aristoteles historiæ 4. 1. Gaza sic

Digitized by Google

uertit: Sed lolliorum (teuthorum) genus pusillum admodum est, & facie quoq; à lolligine dissidens. Mihi uerò Aristotelis sententia hæc uidetur: Cum paulò antè dixisset: Teuthi multò maiores sunt quàm teuthides: subiungit: Est autem & paruum quoddam teuthorum genus. Differunt præterea teuthi & teuthides figura quoq;. Similiter & Rondeletius sentit: sed Gazæ translationē non reprehendit: nec Græca Aristotelis uerba emendat, apparet sanè legendum, ἔστι δὲ καὶ μικρὸν (non τὸ) μικρὸν ὀλίγον, &c. uel, ἔστι δὲ καὶ μικρὸν ὀλίγον.

B Teuthus à teuthide magnitudine tantùm differt, accedit autem ad tres dodrantes, colore subruffo est, ὑπέρυθρος. Ex dentibus inferior in eo minor est: superior uerò maior, uterq; niger, & accipitris rostro figurâ non absimilis, discisso alueo uentriculus suillo similis uidebitur, Athenæus tanquā ex Aristotele. ¶ Aristoteli teuthi pisces sunt molles: peculiares binas fortiuntur promuscides, &c. Vide in genere de mollibus.

C Teuthi gregales sunt, Aristoteles. ¶ Teuthum & sepiam breuis esse uitæ Aristoteles author est, Athenæus.

COROLLARIVM DE LOLLIGINE MINORI, & de Loligine simpliciter.

A Loligo ut & cætera mollia, ossibus, sanguine & uisceribus carent, Aelianus. Loligo sic dicta est quasi Voligo, quòd subuolat, litera cōmutata prima, Varro. Sed hæc origo primā breuem requireret, quæ tamen produci solet, ab Horatio, Ouidio: & per l. duplex à Gaza & alijs recentioribus ferè scribitur: doctiores plerique l. simplici scribunt, ueterum opinor codicum imitatione. 20 nonnulli in carmine gemino l. scribi debere tradunt, cum producitur: tanquam innuant, corripi etiam posse cum per simplex l. effertur: ut relliquiæ, relligio. Vlgines indocti quidam (ut Syuaticus) pro loligines dicunt. Lolliginem Ligures, atq; plerique alij Itali ex eo Calamarium appellant. A Massilienſibus etiam nunc antiquitatis suæ retinentibus Taute appellatur, quasi Graecè ταυθὶς, Gillius. Hispanis etiam Calamár uocatur. Sepias & lolligines Germani una uoce uocant **Blackfisch**, ab humore atramento simili, quē habent loco sanguinis, eum enim humorem Germani **black** appellant, Eberus & Peucerus. Anglis **blak** nigrum significat. Adamus Lonicerus sepiam duntaxat **blackfisch** appellari scribit. Quòd si generale nomē hoc ad mollia faciamus, species sub eo contentas differentijs adiectis, Germanis nostris ita interpretabimur: Loligo maior, **ein grosser langer blackfisch**. Loligo minor, **ein kleiner langer blackfisch**. 30 Sepia, **ein breiter blackfisch**. **Sise rry haben all kurtze füß / ein großlachten leib / können nit gaan**. Polypus, **ein blackfisch mit eim kleinen leib / vnnd langen füssen / darumb er auch gaan kan**. Sepiam quidem Angli uocant **Cuttel** uel **Cuttle**: quòd carnis mollitie & substantiâ, intestina quadrupedum referat. inde genus omne mollium Germanicè rectè nominabimus **Kuttelfisch**, (uocabulo nostræ dialecto magis conueniente quàm **Blackfisch**,) & differentias præscriptas adijciemus. uel sic, Loligo **ein Raankuttel**: nam **raan** gracile & oblongū nobis significat. Germani, præsertim superiores ad quos aduehitur, Sepiam **Meerspin**, id est Araneū marinum nominant: quo nomine si quis pro genere uti uoluerit, utatur: mihi quidem non placet, quoniam alia quoq; marina quædam animalia, præsertim crustata, araneæ nomine ueniunt, ut suprà in A. elemento ostendi. Quòd si quis cōmune Gallis, Hispanis, & Italis calamarij de loligine 40 ne nomen, Germanicum facere uoluerit, & expresso magnitudinis discrimine duo eius genera distinguere, sic efferat licebit: **Kleiner Schreibzeüg**: **Grosser Schreibzeug**. Loliginē piscem quem Itali calamarium uocant, **Sleue** ab Anglis nominari, Io. Fauconerus me docuit.

B In Ponto sepia non est, cum loligo reperiatur, Plinius. Speusippus sepiam & teuthidem similes esse ait. Loligo sepiæ similis est, uerùm oblongior & angustior, (nam sepia latior est, Aristot.) Sepias quoq; & loligines eiusdem magnitudinis, (*cuius Polypus, ad Carteiam captus, hoc est, pondo* D C C.) expulsas in litus Bæticum, Trebius Niger author est. In nostro mari loligines quinūm cubitorum capiuntur, sepiæ binūm, Plinius. Inest loligini gladiolus perspicuus & crystallo persimilis. Eidem & sepiæ, sunt barbæ, crines & acceptabula, aliquanto breuiora quàm polypo, quibus escam corripiunt: corporum uerò aluei, aliquanto capaciores quàm in polypis: quod natura prolixioribus postea capillamentis in polypo compensauit, Iouius. ¶ Aquatilium mollibus ossa nulla: sed corpus circulis carnis uinctum, ut sepiæ atq; lolligini, Plinius. Inter lolliginem marem & fœminam hoc interest, quòd fœmina intestina continet duo, uelut mammas: quę si aluo dissecta inspectes, facile uideris. Mas omnino ijs caret, Aristot. ¶ Mollia sunt loligo, sepia, polypus, & cætera eius generis, his caput inter pedes & uentrem: pediculi octoni omnibus, Plinius. Sepiæ, lolligini & lollio alueus amplus est, crura breuia, ita ut potestas nulla sit ingrediendi, cum polypi uel ingredi possint. Eadem genera peculiares binas fortiuntur promuscides, longas, asperiusculas: quibus capiunt & ad ora admouent cibos, Vuottonus ex Aristotele & Plinio. Cæteri (*id est reliqui sex pedes*) cirri sunt, quibus uenantur, Plinius. ὀκτάπουδα quædam animalia sunt, ut mollia in mari, polypus, sepia, teuthis: inter insecta scorpius, de quo prouerbium extat, Octapedem excitas. Lolliginum ligulas Apuleius dixit Apologia 1. Proboscis, προβοσκὶς, de elephantis dicitur, (& pronomæa quoq;,) προνομαία: nec impropriè idem uocabulum in muscis quoq;,

quoq; ſepijs & loliginibus uſitatum eſt, Athenæo teſte. Nos de proboſcidis uoce plura in Elephanto diximus. Sepijs & loliginibus oua gemina apparent: quoniam uulua earum ita articulata eſt, ut bifida cernatur, Ariſtot. de generat. 5. 8. Lolliginibus bina conceptacula uentris ſpecie gerunt: ſed alterum minus ingluuiem imitatur, & tactu diſcrepat. quoniam corpus etiam tum carne molliore conſtat. Eædem & polypi ſuprà apud mutim poſitum atramentum habent, Ariſtot. de partibus. Loligini partes duræ ac ſolidæ intus per dorſum & corporis prona continentur, gladiolum uocant, Idem. in ſepia priuatim ſepium uocatur, quod tamen uocabulum etiam pro gladiolo uſurpat idem author in opere de partibus alicubi, Gaza interprete ſcribens: Lollígo ſepiũ cartilagínoſum ac tenue gerit, & minus atramenti continet quàm ſepia. Locus iam non occurrit, & an Græcè etiam ſepium hîc legatur, dubito. ¶ Albertus & Iſidorus imperitè loligini ſquamas adtribuunt.

Sola è genere mollium pelagia eſt lollígo, Ariſtoteles interprete Gaza. ſed hoc in loco Græcè πυθὸς legi, quem Gaza lollíum uertit, à Vuottono animaduerſum eſt: ut Gaza uideatur legiſſe πυθὶς. Ouidio lolligo inter litorales piſces numeratur. Sepiæ & loligini pedes duo ex octonis longiſſimi & aſperi, quibus ad ora admouent cibos, & in fluctibus ſe uelut anchoris ſtabiliũt; cæteri (ſunt) cirri, quibus uenantur, Plinius. ¶ Sepiæ & lolígines bínas, quibus paſcuntur, promuſcides (προβοσκίδας, ut ita appellem, propter figuram earum ſimul & uſum) prætendunt. Eiſdem (ταῖς ἀγκύραις πρόσληξις) ueluti anchoris, cum tempeſtas & fluctus mare agitant, petris firmiſsimè adhærentes, aduerſus omnem concuſsionem ac fluctuationem tutæ exiſtunt. Et rurſus cum tranquillitas redierit, ijs ſolutis liberè natant, non inutili hac ſcientia, qua ſe contra hyemem & pericula muniunt, inſtructæ, Aelianus de animalibus 5. 41. ¶ Lolligo tum pedibus tum pinnis natat, Ariſtot. ¶ Loligo etiam uolitat extra aquam ſe efferens, quod & pectunculi faciunt, ſagittæ modo, Plinius. Vbi Maſſarius: Hoc (inquit) excerpſit à Trebio Nigro, & M. Varrone, ubi de lingua Latina dicit: Lolígo (*dicta*) quòd ſubuolat, litera cõmutata prima, uolígo. Trebius Niger loligines euolare ex aqua tradit, tanta multitudine ut nauigia demergant, Plinius. Lolígines, accipitres marini, hirundo pelagia cum quippiam metuunt, ex mari exilire dicuntur: ac lolígines quidem pinnis ſuis longiſsimo & ſublimi tractu gregatim more auiũ efferri. hirundines uerò humiliùs uolant, accípitres paulò ſupra ſummã aquam maris tolli ſolent, ut natent ne an uolitent ad iudicandũ ſit difficile, Aelianus 9. 52. ex Oppiani Halieut. 1. Lolígo alis (*pinnis*) ſuis in aërem ſe attollit. ſed quia flatus uentorũ ſuſtinere non poteſt, paulò pòſt ubi uentis concutitur, ad aquas redire cogitur, & in profundum relabitur, Iſidorus & Albertus. ¶ Lolígo & polypus atramentũ præ metu mittunt: ſed accreſcit denuo poſtquam miſerunt, ut nunquam copia deſit atramenti, Ariſtot. ¶ Lolígines atq; ſepiæ uel maiores piſces euincũt, Ariſtot. ¶ Loliginum idem coitus eſt qui mollium omnium. Ariſtoteles libro 5. hiſtoriæ, cap. 6. de coitu ipſorum loquens: primum in genere, ſimiliter omnia coire inquit: ore ſcilícet iuncto ex aduerſo, & cirris ad cirros applicatis. Sed polypus (*fœmina nimirum*) quod in eo caput uocatur, ad terrrã inclinat, eiq; innititur. Sepiæ uerò & lolígines νέουσιν ἅμα συμπεπλεγμένα, τὰ σώματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφεξομένους κατωτικοὺς ἀλλήλους, νέοντες ἐναντίους. id eſt natant inuicem cõplicatæ ex aduerſo, ita ut os ori, cirri cirris reſpondeant è regione, natantes (*interim*) in contrarium. Naſum etiam dictum (ἐπὶ μυκτῆρα) alter in alterius naſum inſerit. Hoc in loco Rondeletius pro νέουσι ponit ὀχεύουσι uel ὀχεύοντα: quod quidem clarius dicitur, ſi quis iam recitata Ariſtotelis uerba ſeorſim conſideret. ſi uerò apud ipſum Ariſtotelem argumentũ, hoc eſt ea quæ præcedunt & ſequuntur, reſpicias: nihil mutari opus eſt. tractat enim ex profeſſo de animalium coitu. & cum polypos terræ niti dixiſſet in coitu, ὁ μὲν οὖν πολύπους ὅταν τῷ λεγομένῳ κεφαλίῳ ἐρείσῃ πρὸς τῇ γῇ, &c. ſepias & lolígines natare ſimul & coire ſubiungit: natando autem utrunq; ſexum in contrarium ferri, utpote corporibus è regione & ex aduerſo applicatis. Athenæus quoq; Ariſtotelis uerba recitãs, νέουσι legit. Plinius libro 9. cap. 51. Sepiæ & lolígines (inquit) coëunt línguis, componentes inter ſe brachia, & in contrarium nantes. ore & pariunt. Sed polypi in terram uerſo capite coëunt, reliqua mollium tergis, ut canes. Qui locus cum ex Ariſtotele ſit conuerſus, línguis tamen mollium ulla coire is non dixit: ſed neq; tergis ut canes. In uerbis Ariſtotelis ἅμα συμπεπλεγμένα τὰ σώματα καὶ τὰς πλεκτάνας ἐφεξομένους, noſtri codices rectè poſt συμπεπλεγμένα diſtinguunt, & ſequentia pariter conſtruunt, hoc eſt σώματα ſimiliter ut πλεκτάνας referunt ad ἐφεξομένους: apud Athenæum uerò hæc recitantẽ, diſtinctio eſt poſt σώματα: quod Plínium induxiſſe uidetur, ut ore & línguis ea coire putaret: cum tamẽ proximè dixerit Ariſtoteles eundem coëundi modum mollibus cunctis eſſe. περὶ σώματα γὰρ συμπλέκονται, &c. ſed longè aliud ei eſt συμπλέκεσθαι, aliud ὀχεύειν et ἀφροδισιάζειν, quod non animaduertit Plínius. quamobrem quòd Gaza etiam lib. 1. cap. 15. de generatione animalium uertit, mollía ore coëunt, non probo: cum Græcè legatur συμπλέκεται, Ariſtoteles certè de partibus 4. 5. mollia non línguas, ſed pro ijs carnoſum quiddam habere tradit, quo uoluptatem eſculentorum diſcernant. Ore etiam parere ſepias & lolígines, ut contra Ariſtotelis ſententiam, ſic omnino contra naturam Plínius dixit. Scio legi hæc Ariſtotelis uerba hiſtoriæ 5. 6. Ἐκτικτὰ δὲ περὶ τὸν φυτῶρα καλούμενον, καθ' ὃν χύσιν καὶ ὀχείαν φασὶν αὐτούς. Gaza reddit: Pariunt (*ſepiæ nimirum & lolígines, forſan & polypi: nam & de ijs ſimile quid proximè dixerat*) ea ſui corporis parte, quæ fiſtula dicitur: qua & coire eas nõnulli arbitrantur.

C

Volatus.

Coitus.

Partus.

Digitized by Google

Sed hoc ex uulgi, uel piſcatorum quorundam potiùs quàm ſua ſententia ab Ariſtotele dictũ apparet. alioqui dubium non eſt quin & coitus & partus eadem omnino parte, non locis diuerſis, fiant. Gazam uideo pro φυτικῶς legiſſe φυσητικῶς. ſic enim aliqui uocant fiſtulam ſeu foramen, qua animalia quædam aquam cum cibo receptam reiiciunt: Ariſtoteles αὐλὸν uocare ſolet: ut libro 8. hiſtoriæ cap. 2. Quibus per cibum (inquit) humor illabitur, iſs fiſtula (αὐλὸς) in ſanguineo genere data eſt, (*ut cetis*:) mollibus etiam & cruſtaceis hoc idem adhibitum eſt. Ego ὑπὲρ τοῦ μυκτῆρας κεκαλυμμένους, legere malim, quoniam & proximè τοῦ κεκαλυμμένου μυκτῆρα nominauit, hoc eſt appellatum naſum in mollibus: naſus enim uerus (hoc eſt figura ſimul & uſu naſus) non habetur niſi in ſanguineis reſpirantibus. & polypum marem paulò antè dixerat, exiſtimatum eius à nonnullis genitale in uno crinium, inſeri ὡς τὸν μυκτῆρα ὑπὸ θηλείας. Et rurſus de loliginibus & ſepijs: ἐκπεμέσῃσιν ἀπὸ δὲ κοίλου τοῦ κεκαλυμμένου μυκτῆρος ὡς τοῦ μυκτῆρος. Sed ſiue fiſtulam ſiue naſum legamus: neutrâ iſtarũ partium uel coire reuera uel parere poſſunt mollia. Clariùs ſententiam ſuam exponit Ariſtoteles libro 1. de generatione anim. cap. 15. Mollia (inquit) ore iunguntur, renixu complexuq; mutuo brachiorum, ſic enim coniungi neceſſe eſt: quoniam natura exitũ excrementi in os inflectendo adduxit. Habere fœminas omnes in hoc genere membrum uuluale apertum eſt. Continent enim ouum primò indiſcretum, mox diſcretum in plura, & pariunt omnia imperfecta modo ouiparorum piſcium. Meatus (*Gaza de ſuo addit, ille interior*) idem excrementi & uuluæ eſt, tum in iſs, tum etiam in cruſtatis. eſt enim qua ſemen genitale (τοῦ θορίου, *ut habet æditio noſtra, & Gaza ſimiliter legit. malim* τοῦ θελέος *per λ. in medio, hoc eſt atramentum. excrementum enim quoddam hoc in mollibus eſt: ſemen uerò an emittant mollia, incertum eſſe eiuſdem libri mox capite 17. teſtatur*) per meatum emittunt, idq; parte 2a corporis ſupina, qua putamen diſtat, (ἔστι τὸ κέλυφος ἀφίσταται, *qua cutis dehiſcit, uel rimam oſtendit,*) & mare illabitur. (*Dubium mihi hoc, nec uerisimile mare illãbi eádem parte.*) Quamobrem ea parte mas cum fœmina copulatur. nam ſi mas ſiue ſemen, ſiue membrum, ſiue uim aliam mittat, admoueri ad meatum uulualem neceſſe eſt. crinis uerò inſertio maris polypi per fiſtulam, (ἔστι τὸ αὐλοῦ,) qua piſcatores criue coire polypos aiunt, complexus gratia fit, non quaſi inſtrumentum id ſit utile ad generationem. etenim extra meatum corpusq; eſt. Interdum tergis quoq; (ὥσθ' ὑπτιάζειν. *Plinius cum ex hiſtoria anim. rectè uertiſſet, polypi* [*fœminæ nimirum*] *in terram uerſo capite coëunt: ex hoc loco non rectè adieci, reliqua mollium tergis, ut canes*) mollia copulantur: ſed generationis ne gratia, an alia cauſa, nondum exploratum habetur. ¶ Quod Ariſtoteles hiſtoriæ 6. 5. de coitu ſepiarum & loliginũ agens, ſcribit: τοῖς δὲ νεύσαι, ἢ μᾶλλον ὥσθ' ὑπτιάσθαι, ἢ δὲ ὥσθ' ὑπτιάζειν τὸ σῶμα ποιοῦνται: & Gaza trãſtulit: Natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os agit: quo pacto quadret, non aſſequor. nam ſi partibus ſupinis iunctis coëunt: & os ori, cirri cirris è regione reſpondent, ut dixerat, νέουσι οἱ γόνιμοι, id eſt & oppoſita inuicem natatione utuntur: non conuenit ſexum alterum retro, alterum os uerſus natare, ſed os uerſus utrunq;. Clariùs hæc explicent, qui inſpicere ipſi hæc poſſunt, uel ex oculatis teſtibus idoneis audire. ¶ Loligines in alto pariunt. confertum iſs quoq; ouum, quale ſepijs eſt, è ſingulis ouis ſinguli fœtus exeunt, Ariſtot. In alto conſerta oua ædunt, ut ſepiæ, Plinius. Sepijs & loliginibus oua gemina apparent: quoniam uulua earum ita articulata eſt, ut bifida cernatur, Ariſtoteles. ¶ Sepijs & loliginibus uita non longior bimatu, Plinius. Viuendi ſpacium eis breue eſt. nam, exceptis paucis, bimatum non complent.

D Lepus mar. inter loligines ferè, ceu paruus earum fœtus, uerſatur, ut dictũ eſt in Lepore mar. 44. ¶ Aliquod earum genus aſperrimum eſt, quæ pugnaturæ turmis ſe munientes ſtabiliunt, Obſcurus: ſed ineptè. de locuſtis enim non de loliginibus hoc tradunt authores. Atramentum in metu fundunt, ut alia quoq; mollia.

E Sepiæ & loligines in metu atramentum emittunt, ut in aqua ſic infuſcata lateant, Oppianus. Idem quarto Halieuticorum, ad capiendas loligines lignum ſimile fuſo parari iubet, & frequentes in eo hamos infigi, eosq; inſerta (ſuperinducta) eis iulide piſce occultari. hanc eſcam linea per mare trahi. mox enim ea conſpecta loliginem ſuis inuadentem cirris, transfixam & comprehenſam iri. ¶ Loligo uolitans, tempeſtatis ſignum eſt, Plinius. Gubernatores cum exultantes loligines uiderint, tempeſtatem ſignificari putant, Incertus. Quid eſt quòd loligo cõſpecta magnæ tempeſtatis præuncia eſt? An quia mollium genus omne natura frigoris impatiens eſt? caro ſi enim eorum nuda & glabra eſt: non teſta, non pelle, non ſquamis munitur; duram uerò oſſeamq; partem interiùs gerunt. unde & mollium nomen eis datum eſt. quamobrem cum adeò facilè patiantur, imminentem tempeſtatem illico percipiunt. Vnde polypus in aridum procurrit, & lapidibus (περιπολίας) adhærens, uentum iam iam adeſſe ſignificat. Loligo autẽ exultat, frigiditatem & in profundo maris cõmotionem fugiens. habet enim hæc mollium omnium partem carnoſam imprimis mollem ac teneram, Plutarchus Quæſtionum Naturalium 18.

F Mollia dicta, (ut polypi, ſepiæ, loligines,) cutẽ inſtar humanæ mollem, neq; ſquamoſam, neq; aſperam, nec teſtaceam habent: & mollia ſunt tangenti, duræ tamẽ ſunt carnis, & ad coquendum difficilia, exiguumq; in ſe ſuccum ſalſum continentia. Si tamen concoquantur, alimentum non paucum corpori exhibebũt. cæterùm hæc quoq; ſuccí crudi (*nimirum ut etiam teſtacea,*) plurimum ge-
gignunt, Galenus de alimentorum facultatibus 3. 35. Et rurſus in libro de ſuccorum bonitate & uitio: Ex aquatilibus (inquit) mollia omnia craſſo glutinoſoq; ſucco cõſtant, ſicuti & inter piſces,

Oua.

Vita.

sces, cetacea. Loligo facilius quàm sepia cõcoquitur: κρὰς ὀπτὸν ὥστε Θ, Diphilus apud Athenæũ. Massarius uertit, sed insuauiis est, id quod Diphili uerba sonant: Vuottonus contrario sensu, ori gratam esse, Bellonius etiam magis gratam dixit. Iudicent quibus recentes hos pisces gustandi facultas est.. Lolligo à Celso ponitur inter ea quæ minimè intus uitiantur (*in uentriculo corrumpuntur*) cibaria. Aëtius libro 9. cap. 13. in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Loligines (inquit) sepiasq; & polypos, omniaq; simpliciter mollia, ut quæ difficulter cõcoquantur, inflationes pariant, noxios humores generent, censeo reprobanda. At in colico affectu ex calidis & biliosis humoribus orto: Sumantur pisces (inquit Trallianus) duriore carne præditi, ut sepiæ & lolligo. ¶ In Coryis Thracum regis conuiuij descriptione Anaxandrides τευθίδας ὀπτὰς, id est, lolligines assas nominat. Antiphanes τευθίδα σκευῶ, id est, loliginem farctam, inter lautissimos cibos. Eadem fortè fuerit τευθὶς ὠνθυλευμένη, nominata à coquo apud Sotadem comicum: Ἀσῶν ὥρθυ τευθὶς ὠνθυλευμένη, in quam & Charmus Syracusanus, (qui in promptu habebat uersiculos & paroemias de unoquoq; ferculo,) hæc uerba accõmodabat: σοφὰ, σοφὰ σύ: scitè nimirum & sapienter coctam & apparatam insinuans. est enim & sua coquorum sapientia. ὠνθυλευμένον, τὸ δικτεγμένον (fortè ἠμιστεγμένον) ὄρτυμα, ὅπερ γίνεται μεμονθυλευμένον, Varinus. Ἀλλὰ τὰς μὲν τευθίδας, Τὰ πτερύγι' αὐτῶν σωτεμὼν, σταστὸν Μικρὸν πέμμιξας, πάντα πάσας ὑπὸ ὑσμαῖν Λεπτῶσιν. χλωροῖς ὠνθύλευσα, Coquus apud Alexim. Rondeletius loliginem ita paratam, placentæ aut farciminis genus esse putat, quod & ipsum teuthis appelletur. Τὸ μὲν πάχιστον τευθίδιον Ἐφεστάναι σίζον: id est, Ad sartaginem loliginum (*in qua lolligines friguntur*) stridentem, astare, Aristophanes in equitibus. Scholiastes addit piscem esse usitatum. ¶ Isicia de loligine: Sublatis crinibus in pulmentum tundes, sicuti assolet pulpa; & in mortario & in liquamine diligenter fricatur; & exinde isicia plasmantur, Apicius 2. 1. In loligine in patina: Teres piper, rutam: mel modicum, liquamen, carænum, olei guttas, Idem 9. 3. Et mox, In loligine farsili: Piper, ligusticum, coriandrum, apij semen, oui uitellum, mel, acetum, liquamen, uinum, oleum, & obligabis. ¶ Lolligines & sepiæ stomachicis in cibo conueniunt, Archigenes apud Galenum de compositione sec. loc. Polypi assati, item lolligines, torminosis in cibo prosunt, Marcellus Empiricus.

Sunt ex Græcis qui teuthidas nunc sepias interpretentur, nunc uiliorem piscículum, Plinius & Theodorus lolligines interpretantur, Cælius. Theulis (Scripserim Teuthis) genus piscis, Syluaticus. Emito sepiolas lepidas, loliguncúlas ordeias, Plautus Casina. Sic Græcè etiam diminutiua uoce τευθίδια frequenter ab authoribus, quos Athenæus citat, nominantur, Dorion etiam hepsetis (de quibus inter apuas scripsimus) σκπίδια καὶ τευθίδια adnumerat. ¶ Τευθίδες penaflexum aliquoties in codicibus Aristotelis perperam habetur, corrípitur enim media ab Oppiano & Nicandro. Lepus marinus in cirris Τευθίδ' ἀμφίεται ναλὸς χίν Θ, ἃ ἅτε τεύθου, Nicander. H. 2.

Lolligo nigra, Horatio. Ἠερόφωτα χρύσλα τευθίδες, Oppianus: quoniam per aërem uolant. Epitheta. Ῥοπτὰν τευθίδες, Epicharmus, sed hoc recentes fortè significat, non epitheton est. Ῥοπτικὲ, τὰς περόσφατε, Doricè. Ῥοπτὰν, πεφοφάτας, At πτερωτὰς, & ποτανὰς epitheta fuerint, eiusdem significationis, uolucres, uolaces. Τευθιδίοις ἁπαλοῖς, Pherecrates.

Mollia omnia cõmuni uocabulo τευθίδα nominantur, hoc est loligini símilia, apud Athenæũ. Τευθὶν, ὁ καπίσκον Θ, Suidas. Fuit & Arcadiæ ciuitas Teuthis: & eodem nomine dux in Auli de cum Græcis alijs, quem tamen Hornytum uocant quidam, &c, Cælius. Vide Onomasticon nostrum. b.

¶ Loligini paruæ símilis est lepus marinus, Dioscorides. Ὑπ' ὀλιγοσιν ἀκμαῖς τευθίδ Θ, Nicander. Τευθίδων ἢ σκπίων κόμας ἢ τρίχας Nicander ὄλιγας uocat, Scholiastes. Ἰκμαλέοις θυτίνοισιν, Oppianus de cirris loliginis. Sciendum sepiæ, lolligini, lollio, capillamenta inesse quædam, Cælius. De his in Polypo plura.

Τευθίδιον nominatur in cõuiuio, quod Philoxenus Cytherius describit. Τευθίσιν ὀπτᾶις, Metagenes. Τευθὶς ἰζωπημένη, Eubulus. Κοινὴ π χυλίσιν τευθίσιν σκπίδια, Ephippus. Τευθὶς μετακρολίζεται λευκὴ φύσιν Σαρκὸς, πυρωθεῖσ' ὑδρόκωον γαστίσματι Ζωμὸν ἀύραις (id est flammis) σῶμα πᾶν ἀγάλλεται Δεῖπνον πθφόρλιν λιμὸν ἐκκαλεῖται, Antiphanes apud Athenæum. c. d. e. f.

De sepijs & loliginibus pronunciat Matro apud Græcos poëta, pisciũm solos nosse, quid album sit, quid ue atrum, Cælius: fortè quia caro earum alba est, atramentum uerò in se continet. Sed Athenæus ex Matrone de sepia tantum hoc refert: potest tamen etiam de loligine alijsq; mollibus atramentum fundentibus accipi. Infamiam atramenti symbolo poëtæ significant, ut Horatius: Hic nigræ succus loliginis, hæc est Aerugo mera, Erasmus Rot. in prouerbio, Sutorium atramentum. Themistocles, ut in ipsius uita refert Plutarchus, Eretrieo cuidam exprobrans ignauiam dixit: ἦ γάρ ἔφη καὶ ἡμῖν πρὸς πόλεμον τὶς ἔσι λόγ Θ· οἱ, καθάπερ οἱ τευθίδες, μάχαιραν μὲν ἔχετε, καρδίαν δ' οὐκ ἔχετε. id est, Sanè, (*uidetur interrogatio potiùs*,) inquit, & uobis aliquid de bello dicendum est, qui teuthidum in morem gladium quidem habetis, cor autem non habetis, Erasmus Roter. g.

LONES. Vide Euones.

LVBRICVS. Vide Olisthos.

Digitized by Google

DE LVCERNA, MILVO ET MILVAGINE.

SVBIT in ſumma maria, piſcis ex argumẽto appellatus lucerna: linguaq; ignea per os exerta, tranquillis noctibus relucet, Plinius. Lucernã Venetijs uulgò uocãt, quem exhibuimus piſcem: uel potiùs ſimilem ei alium, nigriorem, cœruleis ad brãchias pinnis, cuius ego recens extincti oculos noctu lucere obſeruaui. Rondeletius cõnjcit hirundinem piſcem eundem eſſe qui à Plinio lucerna ſit appellatus: Lucernã uerò hodie uulgò dictam, miluum eſſe Plinij, ἱέρακα (id eſt accipitrem) Græcorum. Vide ſupra Rondeletij ſcripta in Hirundine A. pagina 514. Vbi & locũ Plinij de his piſcibus perpenſum reperies: & eundem rurſus à nobis in Corollario. In Cuculo hos & alios quoſdam piſces generis nomine λυροειδῆς, id eſt Lyriformes appellaui: & multa eis cõmunia oſtendi. Bellonius hirundinem piſcem læuem & nullis horrentem aculeis putauit: cum Oppianus libro 2. Halieut. piſcibus, quorum etiam uenenati ſint aculei, eas adnumeret. ¶ Miluus ſiue Lucerna piſcis eſt rufus, ſine ſquãmis, aſpera cuticula, pinnis lõgis, & tam bene latis, ut multũ accedant ad Hirundinis piſcis pinnas: & Græci hodie ob eam ſimilitudinem falsò Chelidonem uocent. Accolę Adriatici ſinus, etiam noſtra ætate antiqui nominis retinentes, Lucernam appellant: Maſsilienſes Belugam: Romani Caponem. Hunc Plinius Lucernam nuncupari ait, quòd huius lingua per os exerta tranquillis noctibus luceat: ſed id omnes piſcatores negant, & non uero proximum uidetur, ex Ariſtotelis libro ſecundo de partibus animalium: atq; ex eiuſdem Plinij libro nono, cum de Delphinis loquitur: itemq; ex undecimo, ubi ait, piſces linguam explanatam & mobilem nõ habere. Itaq; ſi immobilis ſit, atq; minùs explanata, quomodo exerta eſſe poterit? Fortè potiùs lucerna appellata fuit, uel quòd pinnæ uerſicolores noctu fulgorem quendam mittunt, uel quia antiquæ lucernæ ſpeciẽ ſimilitudinemq; gerit, Gillius. ¶ Et nigro tergore milui, Ouidius in Halieutico inter Pelagios. Miluago (*idem qui miluus piſcis, ut & Rondeletio uidetur*) quoties cernatur extra aquam uolitans, tempeſtates mutari Trebius Niger author eſt, Plinius. Cuculus piſcis aliquam cum lucerna formę ſimilitudinem habet, Gillius. Vranoſcopus uulgò Italis Bocca in ca, nominatur: ab alijs lucerna de petre, ideſt lucerna ſaxatilis. ¶ Vt lucernæ Venetijs dictæ oculos noctu lucentes pridie captæ obſeruaſſe me dixi: ſic Plinius, Quin & in tenebris (inquit) multorum piſcium oculi refulgent aridi: ſicut robuſti caudices uetuſtate putres. Primatim de harengo author de naturis rerum tradit: oculos eius inſtar luminis de nocte lucere in mari; ſed eam uim cum ipſo piſce emori. Dilychnus à Strabone libro 17. inter piſces Nili numeratur: dictus forſitan, ut ex nomine eſt conijcere, quòd uel oculis, uel branchijs, uel aliunde noctu duplici lumine fulgeat. Nos rebus quæ in tenebris

Venetijs hunc piſcem Lucernam uocant: Monſpelienſes Gabot ut audio, uel Cabote: Galli quidam Roucher, uel Rougette. Luſitani peſce Cábra. Angli **Redfiſch** *uel* **Gurnard**: *& ſimilem huic, ſed nigriorem, minorem,* **Rotchet**. *Sed pleraq; ex his nominibus, alijs etiam eiuſdem generis piſcibus adtribuuntur. quare cauenda eſt confuſio. nam ne eruditi quidem, ſpecies huius generis omnes, etſi non multas, ſatis adhuc diſtinxerunt.*

tenebris lucent peculiarem commentarium nuper dicauimus. ¶ Miluus siue lucerna, quem Graeci hieraca & irica uocant. De hoc pisce meminit Oppianus, Athenæus, & Diphilus, qui durioris esse carnis quàm cuculus, in reliquis (*quod ad alimentum scilicet*) similem testatus est. hunc pisce Romani piscem caponem hodie cognominant, ut mirer aliquos (*Iouium notat: qui fortè non lucernam de qua hic agitur, sed lyras Rondeletij, capones Romæ uocari sentit*) lucernam piscem Venetijs minime reperiri, ac de genere mullorum esse asserentes: cum mulli squamas habeant, ut autor est Plinius, quibus lucerna omnino caret. sed hi non nouerant caponem piscem antiquis Romanis pariterq; Venetijs lucernã cognominari. Sciendum tamen, uolucrem quam Aristoteles Ictinon uocauit, miluum à Theodoro conuerti: qui & uolucrem hieraca ab Aristotele uocatam, accipitrem interpretatus est, Massarius. ¶ Ἰάχεξ piscis quidam est, Dorica dialecto (*nam ἰηξ Ionicum est, ἱέραξ commune:*) sic dictus, quòd eiusdem nominis aui similis sit. & lychnus in sacris adhiberi solitus, Hesychius & Varinus. Lychnis quidem siue candelabris templorum alæ affingi solent, tanquam accipitrũ. Aquila piscis est sine squamis, similis hieraci, id est, accipitri (*aui scilicet, nõ pisci. Bellonius eam capite & oculis fere miluinis esse tradit*) sed nigrior, per omnia similis trygoni pisci, Kiranides. Hieraces pauò supra summam aquam maris tolli solent, ut natent an uolent dubites, Aelianus ex Oppiano. Hirundines enim paulò altiùs uolant, utrisque sublimiùs loligines. ¶ Corax durior est hierace, hierax autem coccyge durior, Diphilus. ¶ Milago ab Alberto pro Miluago scribitur, Murmellius Germanicè interpretatur **ein Bolch**: sed imperitè, quoniam piscis **Bolch** dictus de asellorum genere est. ¶ Nibium (sic Itali miluum uocant) marinum uulgò dictum piscem uolare tradunt piscatores, Niphus. Haud scio an idem sit piscis, de quo nuper amicus quidam meus ex Gallia his uerbis ad me scripsit: In mari mediterraneo Galliæ prope Aquas mortuas, inuenitur piscis, qui extra mare cum euolat (quod sæpe fit) moritur: & uocatur Vit uolant, à similitudine membri uirilis: cui caput persimile habet. ¶ Miluus si sit capo Italicè dictus, nobis erit a **Gurnard**, Ioan. Fauconerus Anglus. Inter marinos pisces ad cibum præcipuè laudantur Rogetus & Gornaeus siue Gornus. nam eorum caro & substantia est purissima, Arnoldus Villanou. De nomine **Gornart** Anglis & Germanis inferioribus usitato: deq; Anglico **Redfisch**, & Germanico **Rodtbarr**, quibus uel miluus uel cuculus, uel uterq; tanquam communi nomine indicantur, plura leges suprà in Cuculo A. & alia quædam ibidem. Miluus piscis nominari posset Germanicè **ein Meerwye**: nisi id nomen ad haligetum potiùs pertineret. Circũloquemur igitur, **ein art vom Gornard/oder Currfisch/oder Redfisch: ein fliegende Redfisch art/die bey nacht scheynet**: uel uno nomine ficto appellabimus **ein Scheinfisch**. Sunt ad Oceanum Germani qui **Seehan** indigetent, hoc est, gallum marinum: de quo nomine plura scripsi supra in Cuculo A. hîc quę Ge. Fabricius mecum communicauit, adscribam. Gallus paruus Oceani piscículus, **ein Seehan**, sonouocis significare tempestates futuras dicitur. In gutture tenuissimæ sunt, & planè perspicuæ membranulæ, aptę nimirum ad formandum sonum: uidetur enim non tam à forma, quàm à uoce adeptus nomen, ut Gallus uocetur. Capite grandiusculo est. Corpus totum palmi longitudine. Per undas celerrimè, quasi uolatu quodam fertur, propter membranarum in branchijs & pinnis subtilitatem. Pinnæ striatæ sunt, & maculis uariatæ, & transuersim coloratæ. Inter branchias in imo uentre pinnulæ binæ sunt, quæ cursus celeritatem adiuuant. ijs enim quasi remulis utitur. Hæc ex relatione amicorum, & ex inspectione corporis cognoui. Affertur ad nos è Dantisco: nam est in Borussiæ littoribus frequens, Hucusque Fabricius. ¶ Erythrinum qui putant esse piscem Gallis rouget, Anglis **rocher**, utrisque à rubicundo colore dictum (Murmellius Rubur-
num uocare uidetur,) fallũtur. miluus enim is uel miluorum generis est, Germani **Rotfedet** & **Plötzen** appellant. uide in Erythrino A.

RVRSVS DE LVCERNA SEV MILVO, RONDELETIVS.

Icon hæc quid à nostra differat, partim pictura ipsa, partim descriptio authoris ostendunt. Generis quidem unius species proximas esse certum est.

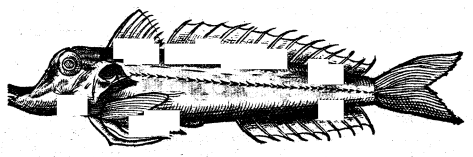

Digitized by Google

A ΙΕΡΑΞ non ſolùm auis, ſed etiam piſcis à Græcis dicitur: quem cùm Latini accipitrem
Lib. 1. ἀκρωτη- conuerterint, non miluum, qui ab iſdem ἰκτῖνος nominatur: tamen ἱέρακα, uel ut eſt apud Op-
ριαν. Lib. 9. cap. 27. & lib. 32. ca. 2. pianum ἴρηκα, piſcem eum eſſe exiſtimo, qui miluus ſiue miluago à Plinio appellatur. A noſtris lucerna, quòd noctu ſplendeat, eádem de cauſa à Prouincialibus belugo: nam beluguez fauillas appellant.

B Miluus igitur piſcis eſt marinus, corporis formâ coruo perſimilis, corpore magis rubro, capite minùs lato, utrinq; compreſſo. Pinnarũ numero, caudaq; ſimilis, magnitudine & colore diſſidens. Quantum ad colorem attinet, parti pinnarum quæ ad branchias ſunt externæ, nullæ maculæ rubræ inſunt: interna ex uiridi non nigricat, ſed pinnæ iſtæ partim flaueſcunt, partim nigricant. Linea à branchijs ad caudam ducta ſimplex non eſt, neque læuis, ut in coruo: ſed ex acutis breuibusq; aculeis horret. Non ſquamis ſed cute aſpera contegitur. Partibus internis multo imberbi ſimilis. Palatum parum flauum eſt.

F Carne eſt ſicca duraq;, ut ſcripſit Athenæus libro 8. ὁ ἱέραξ σκληροσαρκότερος μὲν κέκυνος.

E Miluago quoties cernatur extra aquã uolitans, tempeſtates mutari Trebius niger autor eſt, tradente Plinio libro 32. cap. 2.

C Oppianus etiam lib. 1. ἁλιευτικῶν prodidit miluum in ſummo mari uolitare.

Ἡνίκα δ' αὖτις ἅλμης ἀμέλγων ἠερίων τ' Ἄκρου ὑπὲρ ἁλὸς πόρον, ὅσσον ἰοῖς
Λίμνην νηχομένοισιν, ὑπ' ἰσπαμένοισιν ὁμοῖον. At radunt ſummam milui lati æquoris undam,

Hos nanti ſimiles dicas, ſimilesq; uolanti.

A Quam noſtri lucernam uocant, miluũ: quem uerò cabote, coruũ (coracem) eſſe exiſtimamus, his adducti rationibus. Coruo piſci à nigrore nomen eſt datũ: ſic coruus noſter, omniũ huius generis, de quo nunc agimus, piſcium nigerrimus eſt. Præterea carne eſt multò duriore quàm miluus: quod coruo tribuit Athenæus. Miluus uerò poſt coruũ minùs cæteris rubet, per ſummũ mare uolitat, ut ſæpe uidimus. Necq; me latet alios aliter huiuſmodi piſces diſtinxiſſe, ut eum qui à nobis coruus (corax) dicitur, cuculũ eſſe aſſerant: non animaduertentes cuculum ἰερηνόν, id eſt rubrum dici, eum uerò quẽ pro cuculo exhibent nigrũ eſſe. Deinde miluũ eſſe quem coruũ appellamus, ob pinnarum quæ ad branchias ſunt longitudinem. Sed ſatius eſt ob prædictas cauſas ita diſtinguere, ut nos diſtinximus.

Miluum hîc, et ſuprà Coracẽ, uetos ſe exhibẽt ſe.

DE ALIO MILVO, BELLONIVS. 30

Miluus à Bellonio pictus, ſquamoſus ſolus in hoc genere, ad hirundinem Rondeletij propiùs, quàm hirundo ipſius (Bellonij) accedit.

A Milui piſces Maſſiliæ cognoſcũtur, ſed falſò uulgari nomine Landolæ appellantur, quũ id nomen potius hirundini debeatur. Venetijs raro in foro piſcario adferri uidimus: Romæ uerò tũ populares ſunt, ut ferè pro nihilo habeantur: uulgus Nibiũ uocat. Eſt aũt uulgari eorũ lingua Nibius, idem quod Miluus. Multi contendunt eum uocari debere hirundinem, ſed quũ ferat minaces aculeos, & pinnas ſpinis munitas, non uideo quòd rectè ita eſſe poſsit. Sunt qui piſcẽ, quẽ Veneti Lucernam uocant, Miluum eſſe credant: (*ipſe Cuculum hunc facit.*)

B (C) Nullum ſcio piſcẽ (dempta hirundine) cuius alæ maiores ſint, quàm Milui. uolatu enim opus habuit. Vnde Oppianus, Quumq; timent magnum uenientẽ è marmore piſcem, Hos nanti ſimiles dices, ſimilesq; uolanti. Ita enim in ſublime efferuntur Milui, dum ab alio piſce in mari percuſsi ſunt, ut alati eſſe uideantur. Horum tria genera obſeruari ſolent. Proinde tereti corpore Miluus eſt, ſeſsilibus ſquamis undiq; contectus, ut in ſerpentibus dicemus. Pinnas utrinq; ad latera habet, ſed tam longas, ut palmũ excedãt: latas uerò totidem, quæ corpus ipſum longitudine ſuperant. Poſſet Miluus totus à ſuis pinnis circũduci: ex quarũ latitudine non miror, ſi aliquando perculſus metu in aërem ſe efferat. Si quis Miluí uentrẽ, caudam & cutem obſeruet, in utroq; latere duos ſquamarũ ordines (aſperarum ferè, ut in Trachuro) uidebit, quas pro maximo robore habet: quibus fit, ut ea parte ferè quadrangularis appareat. Roſtrũ illi eſt ſimũ & recuruũ. Oculi magni atq; elati. Caput oſſeum, in quo ſunt aculei quatuor, ad caudã ſpectantes. Cucullam habet oſſeam, cuius duo ſuperiores aculei, nequaquã mouentur: inferiores uerò attolli ac deprimi poſſunt. Liturís in tergore notatur ex cyaneo uirentibus: dẽtibus caret. Lienem habet oblongũ, ſubrubrũ.

LVDOLATRA, ut dicunt, animal eſt marinum, quatuor aliis prædítum, duabus in facie, & totidem in dorſo, quibus magna uelocitate fertur quocunq; libuerit, Albertus, ego nec nomẽ apud bonos authores huiuſmodi, necq; animal ipſum in natura extare puto.

DE LVCIO, RONDELETIVS.

C Vbi. ENTER fluuiatiles Lucium collocamus: quanuis non ſolùm in fluminibus, ſed etiam in paludibus, ſtagnis & lacubus uiuere comperiatur. Eſt igitur Lucius omnium dulcium aquarum communis, quem cetaceis fluuiatilibus ante deſcriptis (*nos eum ordinem non ſequimur*) ſubiungimus, quia in magnitudinem inſignem accreſcit.

Marinus

Marinus planè non est, nec nisi rarò in ipsis etiam fluuiorum ostijs reperitur, nisi aut undarum ui, aut suo impetu illuc feratur. Has ob causas aliquando in ostijs Rhodani, uel in stagnis marinis capitur, sed prorsus exuccus & insuauis, ac uelut tabidus, non alimenti quidem penuria: nam ibidem permulti pisces commodè degunt, & pingue sunt, sed quòd in alienum locum & à natiuo diuersum ultro compulsus sit.

Ausonius primus ex Latinis, quod sciam, Lucij nomine usus est, deducto, ut opinor, à Graeco nomine τῷ λύκῳ, quod Lupum significat: quia hic inter fluuiatiles sit uoracissimus & edacissimus, quemadmodũ inter marinos Lupus, cui Graeci à uoracitate λάβραξ nomen dederũt. Sũt qui Sphyraenam Lucium marinum uocẽt, quem Itali spetto, nostri spet appellant. Sed Sphyraena & Lucius ualde à sese seiuncti sunt, ut ex capite de Sphyraena colligere licet. Burdigalae Luez nominatur, à Gallis Brochet, uel ab alijs Bequet, uel Bechet, à rostro prominente: Bec enim lingua nostra rostrum significat. Aulici nostri Lucium pede uno minorem Brocheton uocant: maiorem, Lanceron: qui pedum duũm triumue est magnitudine, Brochet.

Est igitur Lucius piscis longus ad duũm triumue cubitorum magnitudinẽ attingens in magnis lacubus Galliae & Germaniae: quadrato ferè dorso & perpetuò aequali, donec ad postremas pinnas uentum sit: aliquãdo tamen uentre distento & prominentiore quum pinguior factus est, quod etiam aliquando Ichthyopolarum impostura accidit: qui piscium quorundam uentrem herbis infarcientes, algam & uiles alias herbulas cariùs uendunt, quàm pisces ipsos, quod Romae fieri deprehendi. Cauda est breui, capite quadrato, striato, foraminibus paruis excauato. Rostrum anserino rostro non absimile est: maxilla inferior superiore lõgior, & cochlearis modo excauata. Dentes multos habet uario modo dispositos. nam in maxillae inferioris anteriore parte dentes paruí sunt, in os recurui: in superiore maxilla nulli sunt. quia cùm ea latior sit, dẽtes extra os prominentes, & inferioribus non occurrentes inutiles forent. Horum igitur loco natura duos dentium ordines palato infixit. Oculi coloris aurei sunt æmuli, ante quos duo sunt foramina in unicam cauitatem coeuntia. Corpus squamis tegit paruis tenuibusq; adeò, ut ijs carere uideatur, & cum ijs coquatur: & inter edendũ, si paruus sit Lucius, negligantur, sin maior, duriores & euidentiores abijciuntur. Corpori maculae quaedam asperae sunt. Venter candidus est: dorsum nigricat uel liuescit: latera argentea sunt, in magnis & senioribus aurea. Pinnis natat quatuor, duae sunt ad branchiarum ima: qui pinnarum situs est fluuiatilibus piscibus cõmunis, ut facilius in aqua suspendantur & efferanẽ. contrà altius sitae sunt eaedem pinnae in marinis. quia dulcis aqua tenuior est & liquidior, marina crassior & spissior. ob id haec põdus magis sustinet, illa minus. Inferiore uentris loco duae aliae sunt magnae & ualidae. In dorso nulla est: sed non procul à cauda duae sunt, una superior, altera inferior. Superior aurea est, nigris maculis notata. Cauda in duas pinnas desinit similiter pictas. Linea medium corpus dirimens uix cernitur, quia ex minutis punctis constat. Interna omnia corporis figuram sequuntur. Etenim oblonga simul, (*sunt fortè, non simul legendum,*) maximè uentriculus pinguitudine obductus, cuius permultae sunt appendices: in quibus chylus confectus seruatur, ne ob gulae laxitatem facilè reijciatur. Intestina tribus longis conuolutionibus constant. Hepar uentriculum amplectitur, in quo uesica est felle uiridi distenta, in suffusionibus & oculorum maculis utili.

Carne est dura, nec ualde glutinosa, si in fluuijs & magnis lacubus alatur: sed mali succi & glutinosa, si in stagnantibus aquis & palustribus degat. De quo Ausonius in Mosella:

Lucij figura haec nostra est, nõ ad illius quem Rondeletius dedit imitationem expressa.

Lucius obſcuras ulua, cœnoq; lacunas
Obſidet. hîc nullos menſarum lectus ad uſus
Feruet fumoſis olido nidore popinis.

In piſcinis etiam cum Tincis & Cyprinis includuntur Lucij. hi omnes pro loci & uictus ratione, uel meliore uel deteriore ſunt ſucco. Galli magnos Lucios & in puris aquis educatos uale de cõmendant, alios item piſces duræ carnis: eosq; rident qui ut carnes, ita piſces aſſeruant, ut teneriores reddantur. Qua in re uehementer errant. quę enim dura difficiliùs concoquuntur quàm mollia: quæ intelligo tenera & friabilia, non humore nimio & ſuperuacaneo diffluentia.

G Oſſa maxillarum à quibuſdam in medicamentis uſurpantur uſta, in cinerem & in puluerem redacta. Drachmæ pondere ad calculos renum cõminuendos ualere creduntur, non alia opinor ratione, quàm calculum in meatibus urinæ morantem deorſum pellendo, uel pituitam qua calculus retineturabſumendo. Itaq; ad ueſicæ calculum nihil prodeſt. Alij ex iiſdem maxillis cinerem mentulæ ulceribus aſpergunt ad exſiccandum, quod efficacius præſtant ſaliti Lucij oſſa, ut ſpodij uice eſſe poſſint, quemadmodum & Siluri ſaliti oſſa.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Quantùm fallantur, qui Lucio Lupum eſſe putant, in Labrace ac Sphyræna diximus. Nam & Græci qui Venetis ſeruiunt, Sphyrænam Luczium marinũ nominant: qui uerò Turcis ſubiiciuntur, Turcies uocant. Minores Lucij in Anglia Pike: cùm autem adoleuerint, Luz uocantur. Gregalis non eſt Lucius: & quanquam nuper editus ſit, tamen nunquam niſi ſolus euagatur.

(C) Solertis eſt in comparando ſibi uictu naturæ piſcis. ſiquidem ſtans contra fluentis aquæ raptum, quoties ranam uel aliud quidpiam delabi aut moueri aduertit, illuc ſeſe protinus emittit, atq; eiaculatur in prædã: unde Galli Lanzon uel Lanceron uocant. Alij ab eius ore prægrandi Becquetum: alij quòd oblongo ſit corpore ut ueru, Brochetum dicunt.

B Angli pingues admodum Lucios habent ac magnos. Omnes autem Lucij tereti atq; oblongo ſunt corpore, capite in acutum protenſo, albo, ac liuido, aut etiam ſubnigro: Squamis paruis, hiatu grandi: dentibus caninis, longis & tranſparentibus, in gyrũ per maxillas inflexis: branchijs utrinq; quaternis, cauda biſurca. quatuor ſub uentre pinnas habent: duas caudæ uicinas, quæ inter ſe mutuò opponuntur ad pinnarum teli effigiem. Hepar illis eſt pallidum, per uentrem ad latus ſtomachi porrectum: à cuius lobo fel porraceum in grandi uaſculo pendet: lien ſub reuolutione ſtomachi, ad quem fibra ex felle demittitur. Tres tantùm reuolutiones inteſtinorũ habẽt, apophyſes nullas. Cor magis turbinatum, quàm trigonum. Cæterũ inter Italicos & Gallicos hoc eſt diſcriminis, quòd Gallici in longum protenduntur, ſuntq; delicatiores: Italici uerò uentre ſunt prominente, & corporis ueluti truncata mole atq; in latum exporrecta.

A Oxyrynchus. Cęterum an ſit Oxyrynchus Strabonis, quem Niliaci piſcatores ſacrum habent, id mihi controuerſum eſt.

COROLLARIVM.

A Lupus. Lucij nomine ex idoneis ſcriptoribus primus & ſolus (quod ſciam) Auſonius uſus eſt. Author de naturis rerum & ſecutus eum Albertus, lucium & lupum aquatilem nominarunt. Lucius ubiq; ſtagnis ac lacubus frequentiſsimè reperitur: nuſquã mari. qua una ratione qui eum antiquitus lupum fuiſſe exiſtimant, manifeſtè cõuincuntur, Iouius. Lucium fl. longè à lupo ueterum differre, contra Simonem Genuenſem & Franciſcum Philelphum, Maſſarius docet: & Lupi hiſtoriam mox ſubijciendam conſideranti, dubij hac in re nihil relinquetur. Eruditus quidam nuper ſilurum eſſe putauit: cuius opinionem Rondeletius in Siluro refellit. Bellonius in Singularibus lucium in Nilo frequentem eſſe ſcribit: eundemq; uideri ueterum oxyrynchum. Nili quidem oxyrynchum carnium eſſe in o. elemento confirmabimus. Macrella piſcis quidam apud inferiores Germanos uocatur, (*nomine etiam Gallis noto: neſcio an de fluuiatili piſce: nam ſcombrum piſcem marinum Galli Maquereau uocant, Angli Macrel*) quem Carolus Figulus Lucium Auſonij eſſe ſuſpicatur: & Lupum ueterum quem noſtri Hecht, Galli brochetum appellant: utraq; opinione plurimùm deceptus. Sequitur eum Adamus Lonicerus quoq; quoniam lucius Auſonij uilis ſit piſcis, brochetus uerò maximè inter oẽs nobilis. Atqui regionibus diuerſis eiuſdem piſcis nõ eandem eſſe bonitatem: aut ſi eadem eſſet, meliores tamen piſces alibi deeſſe, alibi abundare: denicq; temporum & ætatum iudicia uariare, cogitare illi debuerant. Lucium ergo (inquit Lonicerus) putamus eſſe Macrellam uulgò dictã, Germanicè ein Macrell, per antiphraſin uidelicet, quòd lucem fugiat. Confirmat etiam hoc quòd ferunt Macrellam in aquarum fundis, tanquam fugientẽ lucẽ, delitescere: unde noctu cum face piſcatores adnauigant. quam conſpiciens Macrella, uelut attonita ſtupet & capitẽ. Editur hîc piſcis toſtus potiſsimũ igni, unde Germani etiã Bratfiſch eũ uocant, Hæc Lonicerus. Eſocẽ Plinij quem maximũ in Rheno piſcẽ eſſe tradit, lucio eſſe non deſunt cõiecturæ, quas in E. elemento retuli, pagina 438. nã ſi qui alij etiã maiores in Rheno reperiunt, ij Rheno proprij non ſunt cũ è mari aſcendãt, ut ſalmo & ſturio. ¶ Lucium Itali

Siluru. Oxyrynchus. Macrella.

Eſox.

Itali Luzzo nuncupant. Hiſpani Sollo. Galli (inquit Gillius) qui accolunt Lygerim & Sequanam, Brochetum appellant: prouincia Narbonenſis Lucium. Brochet Gallicum nomẽ factum coniecio à broche quod eis ueru ſignificat: unde diminutiuum brochette: quòd os acuminatum hi piſces habeant, unde & oxyrynchi putantur. Noſtri Hecht appellant, & differentiam à locis faciunt: eorũ enim qui in lacu degunt, alios qui circa harundines uerſantur, Rorhecht uocitant, alios qui in altiori gurgite, Seehecht. In Albi, alij à Martio menſe Mertzenhecht uocantur: alij poſt paſcha, groſſe hecht, id eſt, magni lucij. Circa Coloniã uſitatũ eſt nomẽ Schnucht, alijs Schnack, Snok, Snouck, ut Flandris: à roſtri figura forſan prominente: nã & culices Germani Schnacken nominant à promuſcide longiuſcula. Argentinæ lucios minores & eodem anno natos, Hürling appellant: quod nomen percis fluuiat. paruis noſtri attribuunt. Apud Anglos Lucij maximi Luces dicuntur: medij, Pikes: minimi, Picrelles. Angli Lucium piſcem Luſitanica uoce Picque nuncupant, Amatus. Anglí plerique ſcribunt a Pyke: quod ad Gallicum Bequet accedit, à roſtro factum, ac ſi roſtricem dicas. ¶ Polonicum eius nomen Sezuka uel Stzuká. Bohemicum Sſcika.

Lucio caret Hiſpania uniuerſa, Amatus Luſitanus. Thraſymenus lacus in Italia huius generis piſces (inquit Iouius) longè maximos atq; optimos nutrit, bicubitalem enim aliquãdo exceſſere magnitudinem. Poſt Thraſymenios è Cymino (qui hodie Ruſilloni lacus dicitur, fuit is uicus antiquitus rus Syllanum) laudatiores Romæ habentur, nam quos præbet Bracciani lacus, qui olim Sabatinus fuit, & ſapore & magnitudine ſunt inferiores. In Germania paſſim abundant: præcipuè in Heluetijs, quorũ regio amnes & lacus multos magnosq; habet. Mediocres ab Odera flumine multis plauſtris euehi audio. Simon Paulus Suerinenſis in lacu alluente Suerinum non procul Oceano Germanico, cum alijs piſcibus lupos (*lucios autem intelligere uidetur*) capi ait. ¶ Si fluuialis aqua & alimentum lucio abunde ſuppetat, progreſſu temporis in longitudinem maximam eualeſcit, Author de nat. rer. Argentinæ anno Chriſtiano M.D.XLIIII. lucius in illo amne captus eſt, qui libras (ſedecim unciarum puto) 26. appendit: ſecum autem eius uncias tredecim cum dimidia. Sphyrænam aliqui lucium marinũ uocant, à ſimilitudine quadam, alij turdi genus quoddam, undecimum Rondeletij, aut ei perſimile: quẽ piſcem Bellonius Hepatum facit: ſed illi Lucij mar. nomen minus conuenit. ¶ In Oceano Germanico circa Boruſſiam, piſcis quidam marinus Janz uocatur, lucio ferè ſimilis, magnitudine, figura, ſquamulis, ut ferunt. Audio & piſcem, qui à Rheno denominatur in mari, Rheinfiſch, (aſellorum generis, ni fallor,) una ex parte ſalmonem, altera lucium referre. ¶ Lucium à lucendo Bellonius dictum arbitratur (ut ipſe mihi retulit) quòd ſiccatus nocte luceat. Roſtrum habet longum, & rictum magnum, Albertus. Et alibi, Os magnum, & ualde ſciſſum, inſtar quadrupedũ quorundam. Os latum & dentes acutiſsimos, Obſcurus. In cerebro lapidem cryſtallo ſimilẽ gerit, ſed hoc cum ætuum in longum duxerit, Author de nat. rerum. Ego in capite lucij etiam parui lapillos geminos candidos reperi. Oſsium ſeu ſpinarum in capite eius formæ diuerſæ reperiuntur: una nam uulgò cruci cõparant: aliam lanceæ: tres alias clauis ſeu paxillis, paſsionis Dominicæ inſtrumentis. In quibuſdam (*piſcibus*) nõ apparet aliquid ſimile linguæ omnino: ſed locus inuenitur lenis, continuus: eo quòd guſtus animalium nõ eſt in lingua, ſed in tota oris interioris ſuperficie: & talis piſcis eſt apud nos lucius, qui fauces ſuperiores habet plenas dentibus, Albertus. Dentes habet acutos diuerſarum acierum, Idem. Soli equidem lucio piſcium qui apud nos capiuntur, branchiarum exortus ſpinoſos ac dentatos eſſe puto. Branchiæ quædam ſunt diuaricatę & extenſæ à corpore piſcis, ut lucij & ſalmonis. Lucius quidẽ paucas habet branchias, & operimentum earum oſſeum, Albertus. Sunt qui uentriculos tres eis attribuant. Fellis color è uiridi ſubluteus eſt: folliculus è cœruleo uiridis apparet. eſt autẽ meatus à fellea ueſica longo ductu (ad ſex digitos fortè) per inteſtina extenſus. ¶ Minores lucij colore elegantiores, magisq; uirides ſunt. ¶ Nullæ pulpis earum ſpinulæ intercurſant, ut alijs fluuiatilium pleriſq;.

Lucius ſtagna, paludes, fluuios incolit, Gillius. Lucius ubiq; ſtagnis ac lacubus cum tincis frequentiſsimè reperitur, nuſquam mari. Auſonius quoq; lucium nominat cum tinca, Iouius. Lucius obſcuras ulua cœnoq; lacunas Obſidet, Auſonius. In lacubus noſtris alij ad ripas inter harundines, alij in alto degunt, unde & denominant, Rorhecht / Seehecht. Differunt piſces plurimùm ſecundum loca, in quibus uerſantur. omnes enim ſaxatiles pinguiores ſunt, & ſaniores (*Ianum Alberti ætas & pro ſano & pro ſalubri accepit. utraq; ſignificatio hîc conuenit:*) ut truta, lucius, thymallus, Albertus. ¶ Stomachum (*uentriculum*) habet ita continuatum gutturi, ut aliquando eum eiiciat auiditate glutiendi piſcem. quos autem ceperit piſces, capite introrſum uerſo digerit: & aliquando parũ ſeipſo breuiorẽ glutit piſcem: & tunc capite introrſum uerſo, & aliquanta parte extra os dependente, paulatim digerit, attrahitq; partes piſcis ſecundum longitudinem, donec totum digeſſerit, Albertus. Tantæ auiditatis eſt, ut piſcem, quem totum quantitas eius deglutire non ſuſtinet, dimidiũ incorporet, Obſcurus. Cibus eius ſunt piſces, & quicquid ranarum more repit. Piſcem ad magnitudinem propè ſui comedit: nam ubi uictũ ſubegerit, caput primùm ore deuorat: quo digeſto, paulatim addit ſequentia, donec totum conſumat, Author de nat. rer. Lucius uoraciſsimus (inquit Rondeletius in Siluro) dentibus acutis, longis, firmisq; armatus

B

C

Vbi. Cibus & uoracitas.

est, quem uerè dicere possemus in animalia grassari. Cuius rei exemplū proferam. Narrauit mihi uir fide dignissimus, uidisse se mulæ, quam iter faciens in Rhodanum potatum duxerat, labrum inferius à lucio dentibus apprehensum, cuius demorsu cruciatam & territam inde fugisse: & crebra capitis quassatione lucium in terram deiecisse, quem ille palpitantem & in aquam redire conantem cepit, domumq; tulit. Certum est feles paruos & canes in uiuaria luciorum coniectos ab ijs deuorari. Cracouiensis quidam Polonus nuper nobis retulit, anseris pullos duos in uentre lucij à se uisos: & huius generis piscem aliquando pedem ancillæ in piscina apprehēdisse. Apud nos etiam fulica in uentriculo lucij reperta est. Pisces minores deuorat, uescitur etiam uenenosis, ut buforibus & huiusmodi, Obscurus. Si quando piscē asperæ squamæ & acutæ spinæ inuenerit, (sicut est perca, Albertus:) hunc apprehenso capite uorat. nam si per caudam arripuerit, glutire non potest: sic enim & squamæ & spinæ in aduersum rigentes impediunt, Author de nat. rerum. Ego tamen uidi & consideraui, quòd cùm piscem (*percam nimirum*) capit, primùm in ore per transuersum dentibus perforatum diu portat, & deniq; mortuum glutit, Albertus. Perca squamis & branchijs (*immò pinnis dorsi*) asperrimis armata ei resistit, ne dentibus eius præda fiat, Obscurus. Sunt qui percam piscem lucij socium esse aiunt: ex eo fortè id suspicati, quòd percæ, præsertim maiores, illæsæ circa lucios degant: non quòd eis faueat, sed quia nocere nō potest. Piscibus uescitur, & ne suo quidem generi parcit, (cum pastus aliunde non supperit,) Albertus. Hinc uersiculus ille Arnoldo Villanouano citatus ex authore incerto, Lucius est piscis rex & tyrannus aquarum. Pari quoq; generis sui parcere recusat, uel ob naturalem crudelitatem: uel quia auidus est cibi, rapinæq; impatiens. Nam & propria semina persequitur ubi piscis formā susceperint, Author de nat. rerum. Animalia eiusdem speciei non sunt cibi animalibus suæ speciei, quibusdam aquatilibus exceptis quæ uorant indiuidua suæ speciei, ut lucius & alia id genus, Niphus. Τὸν δὲ χερ ἀνθρώποισιν νόμον διέταξε Κρονίωνι, Ἰχθύσι μὲν καὶ θηρσὶ, καὶ οἰωνοῖς πτερόεσσιν Ἔδμεν ἐπὴ ἀλλήλους, ἐπεὶ οὐ δίκη ἔστιν ἐν αὐτοῖς. Ἀνθρώποισι δ' ἔδωκε δίκλυν, Hesiodus in Operibus. Lucium Germani inter iocularia piscium cognomenta, prædonem appellant: Ein hecht ist ein rauber. Trutæ & lucij dum pisces ab ima aqua ad summam persequuntur, nimio celeritatis impetu aliquando supra aquam efferuntur, ut uel in scaphas interdum incidant. ¶ Lucius uelox est natatu, Arnoldus Villanou. Dicūt aliqui eum per flumina ascendere dulciciris aquæ desiderio, quæ tanto semper est dulcior, quanto fonti propior, Incertus. Albertus fœminam lucij tantùm, cum oua spargit, fontes uersus ascendere prodit. ¶ Lucium Britanni ligneis uiuarijs innatantem uendūt: quorum uentrem q; illis ultro cultris aperiunt ad ostentandam eorum pinguedinem, quæ plagis exprimitur, ut emptores aspectu suminis alliciantur: neq; refutati propterea cōmoriuntur. Coëunt enim protinus patentia uulnera tincarum contactu: quòd earum tenaci illuuie, ueluti glutinoso medicamine soldentur, Iouius. Mirum est illud quod à tot audiui uiris, ut impudentius fuerit tot testibus mendacium non credere, quàm ueritatem aduersus eorum autoritatem tueri: Lucium sciſſo uentre ostendendi lactes causa, inde consuto, atq; inter tincas in uiuarijs repositio, sanari humore earum, dum se illis lucius uentre affricat. Hoc tamē causam habet manifestam, cum uiscera non sint oblæsa, & humor ipse glutinosus sit, aëreq; ad corruptionem minimè paratus. nec scio an in Italia experienti hoc sit successurum, Cardanus. Audiui & ipse ab oculato teste, fieri hoc solere apud Anglos, uentrem lucij dico ad duos aut ampliùs digitos rescindi: & si emptorem non inueniat, piscē uulnere consuto, reddi uiuario, in quo tincæ insint. ¶ Et fortè cognatio quædam lucijs est cum tincis. siquidem lucios (inquit Cardanus) è tincarum semine generari creditum est amicitiamq; inter illos intercedere. Certum est uerè lucios in piscinis ex alieno semine generari, quòd neq; soli, neq; fati, sponte procreentur in eis, Cardanus. Tincæ & lucij & absq; semine & ex semine generantur. nam in piscinis non fati inueniuntur, Idem. Luciorum oua uiuarijs immissa facile prouenire putant. nam si uel ardea lucij oua deuorârit, & de arbore in piscinā aliquā excreuerit, lucios inde prouenire creditur. Fœmina lucij cum oua spargit multū ad originem aquarum ascendit propter dulcedinem aquarum, quæ conuenit ouis imperfectis: quæ in aquam proiecta incrementum debent accipere, Albertus. Paritura quò longiùs potest à loco suo, ubi morari consueuit, ascendit: ne oua pateant prædæ sobolis suæ, (aliorū luciorū,) Author de natur. rerum. Lucij ut primùm ex ouo editi sunt, susceptī intra branchias certorū piscium, (ut sunt murileguli, Seveln Germanis dicti: & Ploceni, Gusteri, Vkelangi, & qui à rubore oculorum denominantur Rotaugen) fouentur. quamobrē etiam tales non comedunt, nec lædunt, ne nutrici malam referant gratiam, Christophorus Encelius. Vide in Anguillæ Corollario c. Mihi quidem uerisimile hoc non fit: ut neq; hoc, quod aliqui putant, anguillas è luciorum semine oriri: quòd ijs in locis ubi oua sua sparserint sæpiùs anguillæ minutæ reperiantur. In Albi fluuio lucij mense Martio ouis abundant, & pariunt. apud nos & in Acronio lacu mense Aprili oua spargere incipiunt, perguntq; per duos menses. ¶ Morbus etiam pestilens lucios aliquando inuadit, & tubercula quædam satis magna lateribus innascuntur: unde plurimi pereunt, & si in piscina aliqua concluſi fuerint, plericq; omnes.

Natatus.

Venter eorum apertus, tincarum tactu sanatur.

Generatio.

D De lucij crudelitate cum in alienos, tum in sui generis pisces, abunde diximus in c. Socii aiunt esse tincæ, aliqui etiam percæ, & alijs quibusdam tum amicum esse, tum parcere: ut ibidem dictum

dictum est, alij uerò percam, si cauda ipsam arripuerit, ab eo uorari aiunt. Cernua fluuiatilis à Bellonio dicta, lucio caudam obuertit, & pinnas erigit, ne possit deuorari. Brema piscis est fluuialis, qui cum uidet sibi lucium imminere, declinat ad cœnosa, aquarum limpiditatẽ à tergo perturbans, Alexander quidam obscurus. ¶ Cancer (Astacus) fluuiatilis, ut referunt periti piscatores, etiam in gurgustia ad lucium accedit, & arrodit eum, Albertus.

Lucium in nostro lacu capi uendíq; non licet, qui non digitos sedecim mediocres magnitudine (in Bauaria quatuordecim) æquet. Pœna etiam ijs constituta est, qui lucium hamo ceperint, drachmæ ferè quatuor cum dimidia. Interdictum est quoq; ne quis à medio Aprilis usq; ad finem Maij, retium genere ullo (weder hecht bären / noch hecht netze) aljs ue instrumẽtis lucium capere ausit. pœna est, argenti Marca dimidia. Capitis supplicíũ olim illis erat decretũ, qui lucios iusto minores, aliosq; pisces prohibitos retibus ab harundinibus denominatis (mit Rotzügen) aljsq; instrumentis cepissent, nec reddidissent aquæ. sed mitigata est pœna, & ad cõmunẽ (drachmarum ferè quatuor cum dimidia, puto) reuocata. Genus retis Wygarn appellant nostri à laxitate macularum, quo lucios & percas piscantur in lacu, duobus trahentibus: & ministro in naucula sequente: id quod à fine Maij usq; ad diui Martini diem concessum est. Sunt qui lineæ hamos quatuor acutos annectant, & linea raptim sursum attracta lucij, quem stantem, id est in loco manentem obseruarint, (manere autẽ aliquando per horam ferè solent,) uentrẽ configant, capiantq;. Sunt qui gobiones fluuiatiles hamis inserant ad inescãdos lucios. Apud Anglos capiunt ranis & piscibus quos Blecas nominant, affixis hamo, trahendo funẽ per ripã. non statim autẽ extrahunt, sed iam defatigati. Placẽtis relictis ab expressione seminum papaueris ad oleũ usum, aliqui ad pisces stupore ita inducto capiendis utuntur. omne aũt genus piscium eas degustat, cyprino & lucio tantùm exceptis: ut pluribus scripsi in Cyprino E. ¶ Si quando nassa, cui inclusus fuerit, ex aqua leuata lucem diei uiderit lucius, rarò uel nunquam accidit ut postea diutius remaneat: sed quæsita sibi uia euadit, Obscurus. ¶ Lucij sanguis in Sole siccatus & tritus, uino albo iniectus, rubellum subitò facit, Ex libro manuscripto.

Lucius Ausonij tempore nullo in precio fuit, nunc inter lautos fluuiatiles censetur, Gillius. Hic nullos mensarum lectus ad usus, Feruet fumosis oliuo nidore popinis, Ausonius de lucio. Lucij plebeia inter obsonia censentur: ita ut nunquam, nisi in summa marinorum penuria, sicut aliquando accidit piscatione tempestatibus sublata, in mensam ueniant: & id tum etiam ad honestandum potiùs patinam, ut dicunt, quàm ad conuiuas eo edulio conciliandos. Dicebat Pogius Lucio, etiam ex Cymino lacu, & ei quidem præpingui, nullam unquã inesse gratiam, nisi quum solus in maxima conuiuarum inedia prandijs apponeretur, Iouius. In quibus Italiæ aquis magis minusue laudati sint lucij, ex eodem Iouio relatum est suprà in B. Luciũ Belgæ omni tempore uiuum uenditant, Iouius. Et mox: Hic piscis admodum salubris omnium medicorum iudicio putatur. Cæterum ab insulsa quadam pulparum siccitate nullam unquam in optimatũ mensis laudem uel cõmendationem adeptus est: ita ut ij nostrates lucij cum Gallicis dignitate minimè sint comparandi: & te tuosq; cõuiuas lautissime Ludouice aliquando deceperint: quum obsonatores Galli incomperto adhuc agresti illorum sapore dum emerent, sola proceritatis specie decerentur. non enim maximi semper optimi. nam in omni genere piscium media ætas, quę nondum summam magnitudinem impleuit Cornelij Celsi autoritate cõmendatur. ¶ Anguilla ætate proiectior, salubrior est minore, ut quidam uolunt: lucij & percæ, contrà, Arnoldus. Lucij parui delicatissimi habentur circa Argentinam, mense Iulio. Cauda & pars posterior in hoc pisce præfertur. ¶ Lucij etiam in Germania alicubi satis precioси sunt, ut circa Basileam, non minùs quã trutæ, apud nos uiliores. ¶ Inter pisces duleis aquæ consideratis prædictis conditionibus, perca & lucius mediocris primũ gradũ bonitatis obtinent, modò sint pingues: deinde uendosia, tertio loco. Et quanuis carpa sit squamosior prædictis, carnẽ non adeò albam, friabilẽ & subtilẽ habet, sicut lucius & perca, & sæpius reperitur in stagnis, Arnoldus Villanou. ¶ Iulio mense optimus existimatur: apud nos etiã Octobri. ætate prouectior omni tempore probat, præterquã cũ oua spargit: id quod facere incipit Aprili mense, & pergit ad duos menses. Mas (ut in cæteris etiã) fœminæ præfertur. ¶ Pisces saxatiles (*qui in aquis saxosis & purioribus degunt*) pinguiores & saniores (*salubriores hîc interpretor: quanquam & ipsos in talibus aquis meliùs ualere dicendum est*) sunt: ut trutta, thymallus, lucius, Albertus. Lucius quanquã uenenosis interdũ uescitur, ut bufonibus & huiusmodi, ægrotis tamen salubris esse dicitur, Obscurus. ego piscẽ illũ qui uenenis uescitur, eo præsertim tempore, omnino noxiũ putârim. Luciũ piscẽ cõmendat inter salubres, ut & trutã Amatus Lusitanus. Piscis est duræ carnis, Arnoldus. Alexander Benedictus tẽpore pestis quoq; cõmendat ex piscib. procerũ lupũ tũ marinũ tũ fluuiatilẽ, (id est luciũ:) eiusdẽ em̃ (inquit) sunt nominis atq; similitudinis. ¶ Lucius piscis est salubris, & carnis bonæ: unde esus eius puerperis, cũ reliquorũ sit interdictus, conceditur, Adamus Lonicerus. ¶ Pisciũ in tenui uictu usus esse, præcipuè lucij, temeli, carpionis: quodq; carnibus præferanr optimi pisces ad tenuem uictũ, Aloysius Mundella docet Medicinalium Dialogo 2. sect. 4. partícula 5. Sed lucius, & carpio, (Benaci) ampliùs fortè crassiusq; nutriunt, & alij quidã fluuiatiles lacustresq; pisces ac piscículi, ut leuciſci, alburni, &c. ¶ Hecticis conceduntur pisces aquæ dulcis saxatiles, ut striguli, lucij, temuli, &c. Gaynerius.

Digitized by Google

Lucium fluuialem exenteratum elixabis.cocto squamam cum pelle auferes: ac ex leucophago aut alliato,aut sinapio comedes.Paruũ lucium,si uoles, assato. Hic piscis inter alios minùs insalubris habetur,Platina lib.10.cap.39. Et rursus cap.62.quod inscribitur Pisces in gelu. Gelu ex aqua,uino & aceto fit: & quò diutiùs seruetur, multa aromata indi oportebit. Ex iure mænæ (*tincam ipse mænam uocat*) aut lucij præpinguis,exenterati tantùm,nec exquamati,optimum fiet gelu. Sed is piscis lento igne,& in tanta aqua ut uix tegatur, bene coquendus est. Cocti & exempti pellem rursum in cacabum pones, ac ebulliat aliquandiu sines. Reliqua deinde quæ in gelu carnium facienda diximus,obseruabis.Congelari ac constringi & reliqui pisces,elixi præsertim,tam marini quàm fluuiales,hac conditura poterunt. ¶ Lucij oua aliqui similiter ut barbi, cholericam passionem excitare aiunt. Platina tamen lib.8.cap.41. tortam ex eammaris componens, lyci (sic lucium uocat) oua adijcit. Vide in G. ¶ Ex Gregorij Mangoldi libello Germanico: Laudat lucius elixus,assus,& frixus.Cum exenteratur & ad elixandũ præparatur, felle eius superficies tota oblini debet.ut sanguine suo Cyprinus.uel cum reliquis intestinis coquatur fel.Elixãdus aquæ feruidæ immittatur,& sal affatim adijciatur.non amplius enim salis sibi attrahit quàm conueniat. Quòd si ita elixare libuerit,ut cœruleus in eo color eniteat,sic facies: Concides in tomos, & sanguinem diligenter ablues: deinde per horæ dimidium aut amplius in acetum acre infusos sines. Tum aquam (quæ sit dupla ad acetum) in cacabo feruefacies,bene salies:& cum iam satis feruet, piscem unà cum aceto aquæ feruenti infundes,& decoques quantũ satis est. Ita piscem planè cœruleum,pulchrũ & boni saporis habebis. ¶ Lucius paruus ritè paratus,cauda in os immissa, butyro in sartagine frigitur:& in iure mensis infertur:qui cibus hodie nostris in delicijs habetur.Ius autem hoc modo fit:Acetum,aqua,uinum,saccharum,modicè miscentur, cum polline aromatico,ex caryophyllis ferè,cinnamomo ac pipere aut zinzibere.hæc omnium mistura pisci frixo,butyri parte cum eo relicto,superinfunditur:& tantum adhuc temporis coquitur quantum elixando ouo sufficeret. ¶ Baltasar Stendelius in opere Germanico artis Magiricæ libro 4.de lucijs frixis artocreas conficere docet:& rursus ferculum quoddam in integram lucij pellem detractã farciminis instar ingerendum.& rursus eodem libro de lucijs frigidis apponendis: deq; ijsdem cum lardo parandis. Habent & Gallicè conditi Magirices libri suos apparatus, quos tanquam curiosos prætereo.

G *Ventriculus. Cor. Fel.* De luciorum uentriculis particulam aliqui clauis (quos nostri picarum oculos uocant) impo nunt,& tertio quoq; die nouam:idq; ter repetunt. ¶ Sunt qui cor lucij uiuum deglutiant, ut febrim depellant. ¶ Fel de lucijs paruis aliqui tuendæ ualetudinis gratia edunt. Nonnulli luciorum trium fella cruda aduersus febres deuorant. Pro callionymi felle ad oculorũ remedia,sunt qui lucij fel usurpent ex eruditis. ¶ Farina de lucij maxillis egregiè siccat,quare & inueteratis ulceribus inspergitur. Ad ficos ani: Maxillas luciorum inferiores, & quæ in capite gerit oscula peculiaribus distincta figuris, pariter cremabis super testa uitreata. inde læuigatum puluerẽ mariscis insperges,& linamenta uulsa indes.sic biduo sanabis,Ex libro Germanico manuscripto. *Maxillæ & os sa capitis.* Si sanguis è uulneribus nimiùm profluat,& ut meliceria (sic appellat à Celso 2.16. humor ex neruosis articulorum partibus uulneratis emanans,**das glidwasser**) sistatur:aliqui componunt medicamentum è bolo Armenia,ossibus lucij,thure,mastiche,tormentilla,sulfure,oleo,&c. Maxillæ lucij puluis uel cinis ex uino potus urinam ciet efficacissimè,Alexãder Benedictus. Mandibulæ tostæ in puluerem; redactæ,si aurei pondere cũ uino sumantur, in uesica & renibus calculos frangere consueuerunt,Iouius. Inuenio in Germanicis quibusdam codicibus manuscriptis remedia quædam composita,quibus hæ mandibulæ adduntur: quorum unum in Astaco fluuiatili G.præscripsi. Calculum renum cõminuit,& urinam prouocat mandibularum lucij (uel ericij terrestris) cinis è uino albo potus, Marianus sanctus. Piscis quidam ustus antidoto nephriticæ è cicadis miscetur apud Nicolaum, interprete Fuchsio. ¶ Ossa faucium lucij adusta aliqui compositis ad alba mulierum profluuia medicamẽtis addunt:alij dentes eius tritos per se exhibent. ¶ Ad pleuritin uel punctura laterum remedium experimento constans: Ossa de solo capite lucij,& folia ilicis aquifoliæ trita mixtaq; dabis,Incertus. Ad secundas pellendas: Maxillarum lucij,sacchari, ana unciam 1.lapidis specularis, macis, ana unciam semis. Trita misce & propina.proderit,Ex libro manuscripto Germanico.modus exhibendi non exprimitur. uidentur autem sufficere drachmæ binæ. ¶ Ex eodem,ad punctionis sensum,(pleuritin fortè intelligit,) in corpore: Vnde nos oculos (humores crystallinos nimirũ induratos) luciorũ rere, & cum pauca theriaca è uini cochleario bibe:si morbus cum perfrictione inuaserit: sin cum calore, ex aceto. bene tectus sudato.hoc ter aut quater continuè repetito,& sanaberis. *Oculi.* Apud Rolandum chirurgum oculi lucij adduntur medicamento contra morpheam albam. ¶ Oua luciorũ piscatores circa Argentinam tanquam medicata abijciunt:uidentur enim æquè noxia ut barbi oua: similiterq; cholericam affectionem inducere. Sunt qui arida trita purgandi aluum causa exhibeant. ¶ Eorundem cinis mitigat dolores in locis pudendis,Incertus. *Oua.*

Morsus Lucij. Morsum lucij non innoxium esse audio,& ægrè sanari. 60

H.a. Platina lucium piscem lycum etiam, & lycium appellat. Sed lycus nomen Græcis pro pisce rarissimum est,pro lucio quidem pisce nunquã usurpatum. Blennos pisciculos Græci quidam

dam, etiam λύκους, id est lupos appellant. Lycostomum apuarum generis piscículum, Forolienses lupum nominant, & garum ex eo faciunt, uti ex Plinio colligimus. Lucij nomen Græcum, nisi oxyrynchus est, nescio. Bellonius (ut dixi in B.) à lucendo deriuat. Lucīi non deduci à lyco, hinc probo, quod lycos corripit priorem syllabam: sed lucius apud Ausonium producit antepenultimam, Carolus Figulus.

Epitheta esse possunt, uorax, auidus, agilis, crudelis.

Lapis Eislebanus refert aliquando effigiem lucij, percæ, aut alterius piscis, Ge. Agrícola.

Lucij cœperunt appellari (uiri) qui ipso initio lucis orti erant, aut (ut quidam arbitrantur) à Lucumonibus Hetruscis, Author libri de prænominibus qui Valerio Maximo attribuit. Claudiorum familia Romæ Lucij cognomen cōsensu repudiauit, postquam è duobus gentilibus præditis eo, alter latrocinij, cædis alter conuictus est, Suetonius.

Teutones in generoso equo cum aliorum animantum aliquot uirtutes requirunt, tum de lupo (lucio) pisce uoracitatem & exiliendi facultatem, Ioach. Camerarius. ¶ Rusticus quidam iureconsulto lucium attulerat, ille respondit, nunquam se in iure Lucium sine Titio reperisse: innuens tincam quoq; ab eo (aut alium quempiam piscem) afferri oportuisse. ¶ Scarduam dat ut lucium lucretur, qui usi aliquo dato, maius sperat, Italicum prouerbium.

His scriptis à piscatore quodam nostrate accepi, lucios in lacu nostro capi nō raro quindecim librarum: uendi sæpe drachmis septem aut octo etiam. perças quoq; mediocris magnitudinis ab eis uorari: & perças paruas hamo infixas, præ cæteris ferè piscículis eos appetere. Parere circa medium Martij in Gryphio lacu, in nostro uerò circa finem Martij.

DE LVMBRICIS, SEV VERMIBVS STAGNI MARINI, RONDELETIVS.

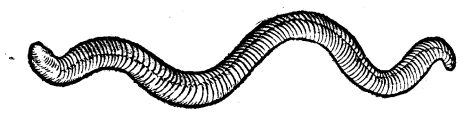

VERMIVM eadem genera in stagnis proueniunt, quæ in mari, à marinis non diuersa. A
sed inter stagni uermes frequentior est longus lumbricus, ijs qui in corpore humano procreantur similis, sed breuior, si modo uerum est lumbricos quosdam ad ternūm cubitorum magnitudinem aliquando peruenisse. Lumbrici stagni binūm cubitorū magnitudinem non superant: polícis sunt crassitudine, nullas partes discretas habent. Dícas esse intestinum tenue arena plenum. B

In sedandis doloribus terrestribus non cedunt, si priùs arena expurgati & in oleo amygdalino cocti artuum doloribus adhibeantur uel tepidè in aurem dolentem immittantur. G

A mensis omnino reijci debent. Z

DE EISDEM, BELLONIVS.

Lumbricus marinus, terrestri maior, stabulatur in littore intra arenam, atq; in eo potissimùm tractu, quem æstus alti maris contegit: unde interdum discedens siccum relinquit. Piscatoribus ad escam plurimùm confert: quem dum consectantur à recrementis, quæ more terrestris super arena relinquit, agnoscunt: quæ quo loco perceperint, eo pala ferrea impacta lumbricos è profundo extrahere solent, quos canistris in usum diligenter adseruant. His natura ad excauandam humum mucorem in anteriore parte dedit, quem humi applicant: ex quo cum impetu spongiosum quidpiam egerit, quod euomuisse uidetur: paulatimq; in arenam subingressus, iterum in corpus regerit, quoad se totum arena contexerit, quod idem terrestri lumbrico accidere solet. C

Vtrisq; transuersi branchi (*circuli*) per ambitum insunt, quibus totam corporis molem cōtrahunt atq; extendunt, ut ex pedali longitudine breuissimi, & ferè orbiculares euadant. Verùm marinus lumbricus teres est, pedem longus, digitum crassus, uiscosus admodum: croceum colorem fundens, quo naues inficiuntur, qui etiam triduum perdurat. Villos in articulationibus pro pinnis habet. Arena & limo uescitur. (E)

LVMBRICOS fluuiatiles Alexander Benedictus Lampetras nominat; de quibus inter Mustelas agetur. B

LVNA piscis. uide in Orthragoriſco. C

DE LVPO. RONDELETIVS.

Icon prior, maioris Lupi & lanati est: posterior uarij & minoris.

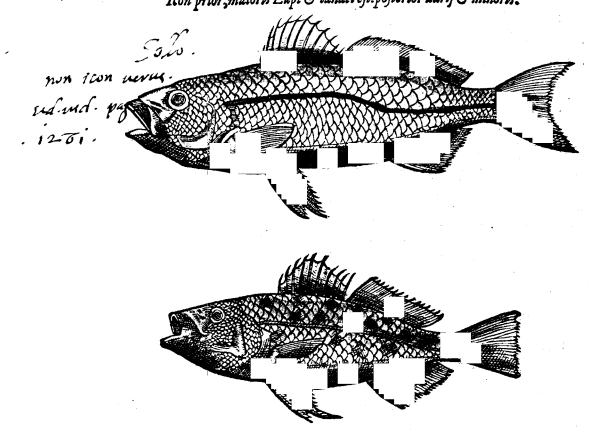

A ΛΑΒΡΑΞ piſcis à Græcis dicitur, qui à Latinis lupus. Hodie à Romanis lupaſſo & ſpigola. A Ligurib⁹ louuazzo. A Venetis uarolo. A ſolis Hetruſcis araneo, ab Hiſpanis lupo. A Gallis lubin pro lupin à lupo. Apud nos pro ætate nomenclationem habet, minor enim lupaſſon, quaſi paruum lupum dicas, ut apud Græcos λαβράκιον, maior loup uocatur. Lupi uerò nomen à uoracitate poſuerunt Latini, non quòd à Græcis λύκος, ſed λάβραξ à ui & uoracitate dicaſ. Athenæus: Nominatus eſt λάβραξ ἀπὸ τῶν λαβρόντων. & Suidas: τῶν δὲ ἀθρόως ἐσθιόντων. πεπόηται, ἤτοι κίχλην πίνοντα τὸ σῶμα, καὶ ἀθρόως καὶ λάβρως τὸ ἐλλεῖπον καταπίνοντα, ὅθεν καὶ ὠνόμασται ἁλίσκεται. Ideo appellatus eſt λάβραξ, quia illi hiat os, & repente ac cum impetu uoracitate{que} eſcam deuorat, qua de cauſa facilè capitur.

B Luporũ duo uidentur eſſe genera. Alius enim uarius eſt, teſte Columella, id eſt, cuius dorſum
Lib. 8. cap. 17. ex albo cæruleum eſt, uenter candidus, nigris maculis conſperſus. Alius ſine maculis, qui appel-
(c) latur laneus, ſiue lanatus à candore mollitiaq; carnis, authore Plinio lib. 9. cap. 17. Vterq; in mari, marinis ſtagnis, fluuiorum oſtijs, & fluuijs reperitur, non quòd in fluuijs naſcatur, ſed quòd è mari marinis ue ſtagnis fluuios ſubeat.

Eſt igitur lupus piſcis marinus, magnus, ſpiſſus, ſquamis tectus mediis, ſerratis: capite oblongo, magno oris rictu & hiatu, ſine dentibus, uel quia ob oris magnitudinem facilè prædam deuoret, uel quòd ita uoluerit natura, ut illi piſcibusq; reliquis conſuleret. Si enim os dentibus armatũ foret, uix piſces eius impetum effugerent, ipſeq; præ inſatiabili uorandi cupiditate interiret. Dentium autem loco oſſa habet aſpera in palato, linguam oſſeam & adhærentem. Operculum branchiarum oſſeum, ſerratum. Branchias quaternas. Oculos magnos. Lapides in capite: quapropter
De lapidibus in capite piſcium. Lib. 8. de hiſt. anim. cap. 17. lupum in ijs numerat Ariſtoteles, qui à frigore infeſtantur. Ob lapides enim à frigore cõgelantur & moriuntur. cui aliam rationẽ addere poſſumus: quod lupi in ſublimi natent, eoq; magis frigoris iniurijs opportuni ſint, maximè ſeniores. Qua de cauſa frigoris ui mortuos ſæpe in noſtris ſtagnis reperiunt piſcatores. Qui uerò in imis & abditis gurgitibus hyeme latent, minus à frigore læduntur, nec hyeme moriuntur, etiamſi lapides habeant in cerebro, ut ſoleæ, paſſeres, aſelli, coracini, ſcari, lati, umbræ, hepati. Lupus uentriculo eſt longo, magno, cum aliquot appendicibus, latis inteſtinis & in gyros contortis, pinguedine obductis. Splene magno, rubeſcente. Hepate magno, in quo ueſica fel uiride continens. Locus eſt ſub ſpina dorſi multo aëre plenus. Ad branchias & in uentre pinnæ binæ ſunt. In dorſo acuti & inæquales aculei, tenui membrana colligati. Caudam uerſus pinna alia aculeo unico innixa, tribus uerò ea quæ eſt à podice ad caudam. Cauda in pinnam unicam deſinit. Linea à capite ad caudam ducitur. Qui minor eſt, inſperſas nigras maculas habet, quibus caret maior; (*Icon maioris etiam nõ maculas, ſed puncta pauca nigra oſtendit.*) Qui in mari degit, dorſo eſt ex cæruleo candido, qui uerò in oſtijs fluminum, totus ferè candidus eſt.

C Lupus carne ueſcitur, nõnunquam alga*, luto: & ſquilis, quæ deuoratæ aculeo quem in fron-
Ariſtot. lib. 5. de hiſt. cap. 5. te geſtant lupum interficiunt. Bis anno parit, maximè ubi amnes in mare influunt, præſertim in ſtagnis noſtris.

Hæ ſunt

Hæ ſunt à ueteribus omnibus traditæ lupi notæ, quæ cùm præter gentium ferè omnium appellationes maximè conſentientes, lupo noſtro appoſitiſsimè conueniant, nos lupum uerum exhibuiſſe conſtat. A

Fuerunt tamen qui longè ſecus exiſtimarint. Nam alij lupum eum eſſe tradiderunt, qui nunc ſturio uocatur, quòd lupus Tyberinus longè omnium piſcium apud Romanos eſſet laudatiſsimus, & is maximè qui inter duos pontes caperetur. Cuiuſmodi cùm ſit nunc ſturio, omnium ſcilicet piſcium qui lautioribus menſis apponuntur præſtantiſsimus, eum lupum ueterum dici oportere. Sed quàm uana futiliſq; ſit hæc ratio, nemo non uidet. Sic enim quicunq; in Tyberi delicatiſsimi optimiq; eſſent piſces, lupi dici poſſent. Præterea notæ utriuſq; ualde inter ſe pugnant. lupus enim ſquamoſus eſt, ſturio minimè: lupus carniuorus & uoraciſsimus eſt, ſturio autem minimè. Sed hæc quia nota ſunt, longiore probatione non egent. *Lupus non eſt ſturio.*

Probabilior eſt, falſa tamen eorum ſententia, qui lupum eſſe arbitrãtur quem Latini lucium, Galli brocher appellant, uocis ſignificatione in hunc errorem inducti, quia Lucius quaſi λύκος, id eſt, lupus dicatur: eſt enim lucius etiam uoraciſsimus. Sed hoc intereſt: quòd lupus marinus ſit piſcis, aut ſi in fluuijs reperiatur, huc ex mari ſubierit; teſtibus Ariſtotele, Galeno, Athenæo, Plinio, cæteriſq; omnibus ueteribus. Lucius uerò fluuiatilis eſt, paluſtris & lacuſtris. *Non eſt lucius.*

Nonnulli quas troctas uulgus uocat, cenſuerũt lupos eſſe maculatos. Quam opinionem duo maximè falſam eſſe arguunt. Nam troctæ uulgò dictæ (de his enim hîc loquimur) in Tyberi, præſertim inter duos pontes non capiuntur: ſed harum copiam maximam, ſuburbani amnes omni tempore ſuggerunt, ut ex Reatinis, Sublaqueaniſq;, & ipſo Tyburtino amne quotidie uidentur. Deinde troctæ in fluuijs fontibuſq; tantùm capitur, frigidioribuſq; locis gaudet. At lupus in mari & marinis ſtagnis degit, frigoriſq; iniuriam uehementer pertimeſcit, adeò ut præ frigore emoriatur, quemadmodum iam dictum eſt. Quare refutatis his ad lupum uerum quem oculis ſubijcimus, reuertamur. *Troctas nõ eſſe lupos maculatos.*

Galenus alimentum quod ex pelagijs lupis prouenit, ſanguinem ait conſiſtentia tenuiorem gignere, quàm quòd ex pedeſtribus animalibus prouenit, adeò ut non copioſè nutriat, & celeriùs diſcutiatur. Et apud Athenæum Hiceſius, λάβρακοι δύγυλοί εἰσι, καὶ ὀ πολύτροφοι. Quum uterum gerit deterior eſt, contra cæterorum piſcium naturam. Qui in Agathenſi portu capiuntur, alijs ſunt candidiores, ut diuerſi piſces eſſe uideantur, non colore ſolùm, ſed etiam ſapore: ſunt enim hilaxiore & molliore carne, ſapore minùs grato. F *Lib. 3. de alim. facult.* *Libro 7.*

Apud Miletum Aſiæ ciuitatem maximos & plurimos fuiſſe lupos, author eſt Suidas (*ex Ariſtophanis Scholiaſte*) propter ſtagnum influens in mare: gaudet enim hic piſcis aqua dulci, unde Labrax Mileſius prouerbio in ſtolidum & auidum dicebatur, quia piſcis lato eſt oris rictu, ob id eſcam totam unà cum hamo ferreo faucibus corripit, qua de cauſa facilè capitur. Ariſtophanes tamen apud Athenæum labraca piſcem ſapientiſsimum appellat: λάβραξ ὁ πάντων ἐμφρονέστατος. Obaſtum fortaſſe, quo ut ſe ſeruet, utitur. Plinius ex Ouidio ſcribit, Lupum piſcem rete circumdatum arenas arare cauda, atq; ita conditum tranſire rete. Idem cecinit Oppianus: E *Labrax Mileſius.* *Libro 7.* *Lib. 32. cap. 2.* *Lib. 3. ἁλιευτικῶν.*

Λάβραξ ὁ πτερύγεσσι θοὴν ψαμάθοιο λαχήνας
Ἐκλινθεν, λιάζοντι μάλ' ἐπ' ἠόνας καπύοντα
Καπασίως ἤλυξε, καὶ ἔκφυγεν ἀρκιον ὀλέθρου.
Βάθρην, ὅθι σίελος ὑγρὸς ἁλὸς ἐσσυμένοιο,
Δίκτυον ἀμφαλόωσα· ὁ δ' ἰλύϊ κέρμα θ' αὕτως

Luporum optimi ſunt pelagij: his ſuccedunt qui in marinis ſtagnis, tum qui in oſtijs fluminũ capiuntur, poſtremò fluuiatiles: humidiore enim excremento redundant. Omnium inſaluberrimi ſunt, qui in Tyberi inter duos pontes, qui circa Arelatem, aut in portu Maſsiliæ aluntur. Illic enim luto, ſordibus, ſtercoribus, piſciculiſq; ex his alitis nutriuntur. Hinc conſtat ueteres nõ ſemper quæ ſalubria, ſed quæ gulæ tantùm palatoq; lenocinarentur probaſſe, qui lupum inter duos pontes iactatum tot laudibus efferebant. Eadem ratione uituperandi ſunt cyprini, qui Lugduni in Arari capiuntur: cùm contrà uulgus imperitum eos multùm præferat ijs, qui procul ab urbe in pura aqua degunt. Quocirca ex uictus ratione, locisq; in quibus piſces degunt, ſucci probitas uel improbitas colligenda eſt, ut rectè docet Galenus. Lupus elixus in aceto & iure albo febricitantibus conuenit, ſanis etiam aſſus in craticula. Hepar aſſum & mali arantij ſucco conditum, delicatiſsimum eſt: quod neq; galli gallinacei, neq; anſeris hepati tantopere à ueteribus celebrato cedat. Sunt etiam luporum ὠὰ πάστε, quæ etiam Botargues uulgus uocat. F *Cyprini in Arari.* *Lib. 3. de facul. aliment.*

Lapides, qui in capite inueniuntur, aduerſus nephritidem conferre creduntur, quemadmodum multorum aliorum piſcium lapides, cuius rei cauſam eſſe arbitror, non cæcum aliquem horum lapidum effectum, ſed grauitatem tantùm, à qua deprimitur renum calculus. G *Lapilli in capite contra calculum.*

Hoc poſtremo loco non inutile fuerit locum Plinij lib. 31. cap. 8. expendiſſe. Foroiulienſes, inquit, piſcem ex quo garum faciunt, lupum appellant. Suſpicor Plinium non intellexiſſe ex lupo, de quo hoc capite diximus, garum fieri: ſed cùm ex aphyis garum confici ſolitum diciſſet, ſubiunxit à Foroiulienſibus fieri etiam ex piſciculo, qui inter aphyas numeratur, & encraſicholus uocatur, uel lycoſtomus ab oris ſciſſura: ut docuimus cùm de piſciculis ageremus, ut quẽ alij lycoſtomum, hîc Plinius lupum nuncupârit. *Apua lycoſtomus Plinio etiam lupus.*

Digitized by Google

DE LVPO STAGNI MARINI, RONDELETIVS.

LVPVS fluuios & ſtagna ingreditur cum Mugilibus, ut ſuprà dictum eſt.

F In ſtagno marino pingueſcit, magiſq; tum palato placet quàm marinus, qui carne eſt ſiccior. re. Omnium ſtagni marini piſcium ſaluberrimus eſt & optimus Lupus: quia carniuorus eſt, lutoq; non ueſcitur.

B In miram magnitudinem accreſcit, uidimus enim aliquando tricubitalem.

C Quum ſtagna frigoribus conglaciant, moriuntur Lupi, & in ſummo fluitantes apparent. Quare dicendum magis ab his frigus timeri quàm ab Auratis, Mugilibus & cæteris. Cuius rei cauſam ſuprà reddidimus, neq; enim eam lapidi qui in capite eſt tantùm aſsigno: nam & Auratis & Mugilibus inſunt in capite lapides: & in nonnullis, ut in Coracino, multò maiores: tamen ij omnes frigore non intereunt.

F Hyeme & uere optimi ſunt Lupi, æſtate minùs probantur, utpote qui ſiccíores ſint. Saliti nõ æque boni ac Mugiles, niſi recens saliti edantur: tunc enim meliores ſunt quàm ſi diutius ſeruentur. Recens capti duriore ſunt carne. Caput maximè commendatur, ut caput Glauci, omniumq; piſcium qui pingues ſunt: propterea quòd circa caput pinguiora ſunt omnia. Contrà, caudã Mugilum noſtri magis probant, quia cùm Mugiles præhumidi ſint, & pinguitudine moleſta referti, caudam ob crebras exercitationes minùs pinguem præferunt. Parui Lupi, maximè qui in foſsis & magis lutoſis locis degunt, minùs probandi: magni, contrà, illi enim ad prædam perſequendã non tam ualidi, herbis ac radicibus in luto altis contenti ſunt, alij non niſi piſcium bonorum præda uictitant.

DE LVPO, BELLONIVS.

A Lupum marinum piſcem Latini omnes uocauerunt: ac poſt eos Maſsilienſes ac Genuenſes: apud quos Louuazzo, uel quòd ſit admodum uorax, uel quòd ferè laneo ac maculoſo tegmine conueſtiatur: unde quibuſdam Græcis ἐπισημότερος, ac Latinis uarius & maculoſus appellatus eſt. alioqui hunc Græci Lauracem à uoracitate nominant, quod uocabulum detruncatum ac mutilã noſtri retinuerunt, dum dicunt un Var, uel un Bar: niſi etiam à uario colore nomen putes deducũm. Veneti Varolum, Burdegalenſes Lubinam nominant.

C Hunc piſcem inter aſpratiles connumerat Plinius medicus: Galenus pelagium facit: ſtagna tamen maritima non refugere, nec fluuiorum oſtia, tradit.

B E puſillo magnus ac cetaceus, ut Salmo, euadere ſolet, ut ex Oceano libras quindecim non nunquam pendere uiſus ſit. Cæterùm ſquamis ſeſsilibus ſibi inuicem arctiſsimè coniunctis, pellucidis, corpori ualde inhærentibus contegitur: eſtq; colore ſatis iucundo. duas in tergore pinnas habet, quarum ea quæ capiti uicina eſt, octo aculeis eſt horrida. item ad latera utrinq; unam circa branchias: & rurſus aliam ſub medio uentre etiam geminam ac mollem. Lineam utrinq; gerit, non ut Cantharus aut Sargus arcuatam, ſed à ſummis branchijs rectà ad caudam per mediũ corpus delatam. Branchiarum autem tegumenta ſpinea ſunt, horrida, & ſpiculis aſpera, atq; in crenas à ſummo denticulata, ut duplicatas eſſe dixeris. Os illi magnum eſt atq; amplum, tenuibus denticulis confuſo (ceu in cantharo) ordine diſpoſitis undecunq; armatum. Linguam oblongam habet: Carnem in Salmonis modum rubentem, quam noſtri ichthyopolæ (dum multùm increuit piſcis) in taleolas diſſiliam, Salmone cariùs diuendũt. Eam enim tenuiſsimum atq; optimum ſanguinem gignere Galenus autumat, ſi præſertim è mari in aquas dulces exilierit. Cæterùm bis anno parere ſolet, unde Oppianus, Atbis Lucinam Labrax toto inuocat anno.

B Diſciſſum Lupi corpus, hepar oſtendit pallidum, in duos lobos diſtinctum: ſub quorum dextro ueſicula fellis auellanæ magnitudine adſuitur. Lien quoq; in ſiniſtro purpureus atq; oblongus apparet: plures illi quàm duæ apophyſes in inteſtinis non uidentur, à duodeno exilientes, neque enim eius inteſtina numeroſiores anfractus habent, quàm S. literæ maiuſculæ figura.

COROLLARIVM.

▲ Vocabula piſcium pleraq; translata ſunt à terreſtribus ex aliqua parte ſimilibus rebus, ut anguilla, ſudis, alia à ui quadam, ut hæc: Lupus, canicula, torpedo, Varro. Lupus dictus eſt quòd & uorax ſit, & ſolus natet, Volaterranus. Violentũ omnino animal eſt, & quod à ſuis uiribus præſidium petat: ex quo noſtri lupum, Græci lábraca dixêre, Cælius Calcagninus. ¶ Luporum laudatiſsimi qui appellantur lanati, à candore mollitiaq; carnis, Plinius. In piſcinis ſæpe animaduertimus pelagicos greges rapacis lupi, Columella 8.17. Et mox: Tum etiam ſine macula (nam ſunt & uarij) lupos includemus. Laneus Euganei lupus excipit ora Timaui, Martialis. Quos ſine macula lupos uocat Columella, iſidem fortaſſe ſunt (*non eſt dubium*) quos Plinius lanatos dicit: quos uerò Columella uarios, eos Oribaſius ἐπισημοτέρους, id eſt maculoſos. Lanatus igitur uel laneus lupus dictus eſt, qui candore ſimul & mollitie carnis lanas refert. Lanę enim & candidiſsimę & molliſsimę, prima laus. Lanarũ quidem colores ſunt quatuor præcipui: albus, niger, rutilus uel ruffus: denicq; fuluus & ſuæ pulliginis Tarentinus. Labrax dictus eſt Græcè ἀπὸ τοῦ λαβρύττειν, Athenæus: Iouius interpretatur ab ipſa uehementia. Euſtathius ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ ἐσθίειν λαβρότητος, id eſt, à uoracitate & edendi uehementia dictum ait. Vtrunq; ſatis conuenit, nam & cęterа & eda-

Labrax.

& edacitate uehemens & uiolentus hic piſcis eſt. A Tarentino λαῦραξ per αυ. dipthongum ſcribitur, & ſimiliter à Polluce: quod minùs laudo. Apud Galenum modò per υ. modò per β. ſcriptũ reperio. Sed de uocabulis λάβραξ & ac λαῦρος adiectiuis, eorumq; uí, nonnihil inferiùs adferemus in H.a. Labri piſces cauda placentes à Plinio nominantur ex Ouidio: in cuius tamen de piſcibus fragmento nullum labri nomen extat: ſed Melanuri laude inſignis caudæ. quare apud Plinium quoque ita legendum monuerim, nec eſt quòd labri nomine labracem fortè aliquis accipiat. quoniam lábrax lupus eſt, paulò ante à Plinio nominatus. nec refert quòd melanurum quoq; anteà nominârit: cum aliorum etiam quorundam nomina repetierit, memoriæ nimirum lapſu, tanquam nouorum, ut Orphi & Erythrini. ¶ Lycos, quanuis lupum quadrupedem Græcis ſignificat: & pro piſcibus quibuſdam interdum ponitur: ut Anthia, blenno: nunquam tamen labracem Græcorum quẽ Latini lupum uocant, ſignificat. Vide in Anthia A. Lupus Foroiulienſium è quo garum faciunt, lycoſtomus Græcorum uidetur, apuarum generis. ¶ In tanto itaq; honore lupus apud antiquos habebatur, ut per excellentiam piſcis nomen ſolus fuerit adeptus, quaſi nullum alium piſcis nomine dignum uocari exiſtimarẽt, ut ex dicto illo luxurioſo apud M. Varronẽ libro de re ruſtica tertio, percipi facile poteſt. Cum enim (inquit) ad Minidium hoſpitem Caſſini Philippus (*L. Philippus, ut Cœlius Calcagninus legit. Columella 8. 16. habet M. Philippus*) diuertiſſet, & ei è uicino flumine lupum piſcem formoſum appoſuiſſet, atque ille guſtaſſet & expuiſſet, dixit: Peream ni piſcem putaui eſſe, Maſſarius. Vide etiam in F. Extat apud Columellam (inquit Iouius) dictũ illud Philippi admodum luxurioſum: qui apud hoſpitẽ Caſſinoin oppido lupum ſibi in cœna appoſitum guſtabundus expuit, addens: Peream, inquit, niſi piſcem putaui: quaſi uellet innuere, ſolos Tyberinos lupos piſcis nomine dignos eſſe: cæteros autem lupos interiſquilias potiùs quàm inter piſces eſſe reponendos. ¶ Lucilius poëta pontes Tyberinos inter captum catillonem pro lupo dixit. uide infra in F.

Lupi effigies Venerijs picta hæc eſt.

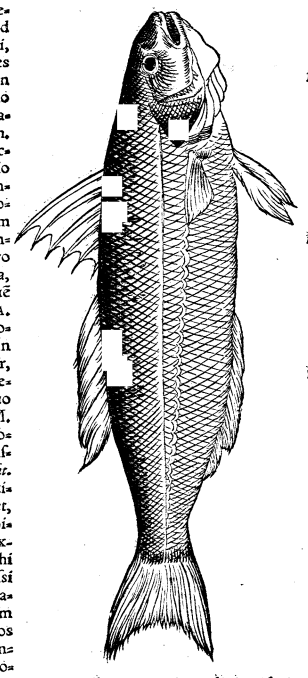

Labrus.

Lycos.

Piſcis per excellentiam.

Catillo.

Luporum duo genera ex Columella, alterum ſine macula, alterum uarium: ex quo etiam hac ætate Veneti Vairolum quaſi uarium corruptè appellant: littus Liguſticum & Gallicum uocat Lupum. Græci nondum ceſſant rectè appellare Labraca, Gillius. Cælius Calcagninus libro 5. *Vulgarium lingarum nomina.* Epiſtolarum ad Baptiſtam Angiarium ſcribens, ijs aſſentitur, qui lupum ſpicolam (uulgò dictã) eſſe uoluerunt. noſtri (inquit) Variolum dicunt: quod nomen tamen magis conuenit generi alteri, quod ueteres etiam à maculis uariũ appellarunt. Lábrax, id eſt Varolus piſcis, omnibus notus, Gerardus Cremonenſis Kiranidæ interpres: et Alexander Benedictus Veronenſis in libro de peſte. ubi & lupum marinum à labrace diuerſum facere uidetur. lupum enim marinum præcipuè ſuauem eſſe tradit, longo roſtro, nullis ſpinis intercurſantibus. Suſpicor equidem eum ut lupum fluuiatilem pro lucio dixit: ita marini etiam lupi nomine piſcem uulgò alicubi lucium marinum dictum, ſiue ſphyrænam, ſiue alium, accepiſſe. Lupum piſcem Picentes mei Varolum nominant, Romani uulgò Lupum, Perottus. Spigola hodie apud Romanos eſt, qui in Venetia Varollus, Lupacius in Liguria, in Hetruria Araneus, & Lupus in Hiſpania uocitatur, Iouius. Venetijs Varolus dicitur, & paruus etiamnum Baſcolo. Hiſpani Robalum appellitant, Amatus Luſitanus. ¶ Lupum eſſe qui ab Anglis appelletur a Baſe, doctiſsimus Fauconerus mihi aperuit. is enim eſt (inquit) qui à Venetis Varolus appellatur. Piſcem mugili ſimilem eſſe audio, candidiorem ſquamis. Galli Cenomani Bar quaſi uarium uocant: unde & Anglicũ nomen Bas (nam e. finale non proferunt) unius literæ mutatione factum uidetur.

Platina lupum eſſe ſuſpicatus eſt piſcem, qui Lacia uulgò uocatur Romę. ſed is proculdubio alauſa ſiue clupea eſt. *Lupus non eſt Lacia.*

Digitized by Google

Non est lucius. De Lupo piſce uariæ fuerunt recentiorum autorum ſententiæ, inquit Maſſarius. Prima fuit Simonis Ianuenſis, quem Franciſcus Philelphus imitari uidetur. hi nanq; uolebant lupum piſcē eum eſſe, qui nunc materno tritoq; uulgi ſermone lucius uocaretur: cōiectura ducti, quòd lupus piſcis Græce lycos (pudendo errore) appellaretur, ut y. tenui in u. uerſo lucus, ac dein lucius cognominatus eſſet. quæ opinio, tum ratione, tum etiam autoritate Galeni facile confringitur. nam lupus piſcis (uti retulimus) labrax Græce dicitur, non lycos. etenim lycon Latini lupum animal quadrupes interpretantur. Præterea lupus piſcis, quanuis amnes ſubire ſoleat, non eſt fluuiatilis uti lucius, ſed marinus: quod Galeni autoritate confirmari uidetur, de lupo piſce ita libro de uirtute alimentorum tertio ſcribentis: Lupum in dulcibus aquis natum non uidimus, ſed ex mari in flumina ac lacus aſcendentem conſpeximus, &c.

Non eſt ſturio. Sententiam illorum, qui ſturionem uulgò dictum, lupum ueterum eſſe putabāt, (ut primùm Poggius Florentinus ſenior, deinde Raphaël Volaterranus,) pleniſsimè refutauit Iouius. Lupus Ariſtoteli ſquamas habet, & pinnis quatuor natat. neutrum conuenit ſturioni. Laneus Euganei lupus excipit ora Timaui, Martialis. Is fluuius (inquit Iouius) hodieq; Varollis abundat: ſturiones (qui magnos tantùm amnes libenter ſubeunt) non habet. Paulus Aegineta cephalo lupum ſimilitudine comparuit: quod Sturioni minimè conuenit, Maſſarius.

Iouius credit lupos uarios maiores apud Ambroſium eſſe de genere luporum, quos & troctas appellat. Troctam enim (inquit) eſſe lupini generis apparet, ut aſpectu, mutuaq; naturæ collatione perſpicitur. Nuper etiam Germani quidam ædito de rerum nomenclaturis libello: Forella Germanorum (*inquiunt: hæc autem truta eſt*) à Latina appellatione Varíolus nomen tulit. & aliqui nomine moti, lupum uarium nominant. Horum opinionem ſatis redarguit Rondeletius.

B Prægrandes lupi apud Miletum Aſiæ ciuitatem eſſe dicuntur. Lege infrà inter Prouerbia in h. Nos autem (inquit Maſſarius) affirmamus lupos multò maiores reperiri in dulci portu, qui nunc dicitur Phanarius: ibi enim dulcis aqua eſt: quem intrat amnis Acheron ex Acheruſia palude profluens apud ſinum Ambracium: ſimiliterq; in Eloro amne, ut autor eſt Nymphodorus Syracuſanus. Circa Berenicen Libyæ fluuius eſt Lethon, in quo naſcitur Labrax, Aurata, &c. Ptolemæus Euergetes apud Athenæum. In Indico mari innumeri piſces prægrandes ſunt, præſertim Lupi, Amiæ, & Auratæ. Fertur autem quo tempore fluuij augentur & in agros exundant, hos piſces etiam ſimul abreptos inundationem ſequi, & per agros in pauca & tenui aqua ferri & oberrare, &c. ut ſupra ex Aeliano recitaui in Enneis piſcibus. Labrax piſcis eſt ſimilis cephalo, Kiranides. Paulus quoq; Aegineta cephalo eum comparauit. Perſæo piſci maris, rubri aſpectus ſimilitudo eſt cum lupo, Aelianus. Thymalus lupi & cephali communem & mediam ſpeciem ſimilitudinemq; gerit, Idem. ¶ Lupus ſquamis tegitur, Ariſtoteles. Carnem candidā & mollem habet, præſertim maior, quem & lanatum inde cognominant, ut diximus. Lupi argentearum ſquamarum candore, & ſummo lactearum carnium albore, cæteros omnes piſces ſuperant, Iouius. Bellonius tamen ſuo lupo carnem ut in ſalmone rubentem adſcribit, ſiue deſpecie diuerſa loquutus: ſiue quòd Oceanus aliquid mutat. Pinnas binas parte prona, & totidem ſupina habent, Ariſtoteles. Prægelidam hyemem omnes ſentiunt, ſed maximè qui lapidem habere in capite exiſtimantur, ut lupi, coracini, &c. Plinius. Autores habeo piſcatores primi nominis, & ipſe cōminus annotaui, in uariolorum capite oſſiculum eſſe, dum primæ adhuc ſunt ætatis, quod deinde ætate ingraueſcēte obdureſcat in lapidem, Calcagninus. Atqui in dulcium aquarum piſcibus quicunq; lapillos habent (cancros excipio) ab initio ſtatim etiam paruuli habent, nec ullum in eis oſſiculum in lapidem durefcit.

Dicamus cum Sipontino, lupum eſſe uarolum, piſcem ſquammoſum, ſquāmis aliquanto minutis, candicantibus præſertim ſupina parte, ore immenſo ſine dentibus, interiùs tantùm aſpero: à capite uirga quædam nigra ex utroq; latere in caudam uſque protrahitur, Maſſarius. Rondeletius quoq; dentes ei negat: eorumq; loco oſſa in palato aſpera habere ait. Bellonius in ore tenues denticulos confuſo ordine undecunq; haberi. Iouius dentes ſerratos lupo tribuit, quibus hamorū lineas abrodat. Lupus dentibus ſeuit, quibus prorſus caret ſturio, Calcagninus. Noſtra quidem huius piſcis effigies depicta Venetijs labra etiam denticulata oſtendit. ſed maioris apud me ſunt grauiſsimi conditores Rondeletius & Maſſarius, qui lupum edentulum faciunt. ¶ Lupi linguam habent oſſeam & adhærentem, cor trigonum, Athenæus ex Ariſtotele.

C *Vbi.* Lupum (inquit Galenus) nunquam uidi natum in dulcibus aquis: è mari uerò fluuios aut ſtagna (λίμνας) ſubiiſſe uidi. quamuis enim in profundo maris uerſari ſit ſolitus: non refugit tamē ſtagna ſalſa, (λιμνοθαλάσσας, paludes maritimas,) nec oſtia fluminum. In paludibus maritimis & fluuiorum oſtijs frequens eſt, præſertim ubi copia dulcis aquæ influit, & fundum eſt cœnoſum, iniabiq; pingueſcūt, Vuottonus ex Oppiano. Sed in ipſos quoq; fluuios lupus aſcendit, Oppianus. Spigola cum ex alto mari, tum ex amne Tiberi quotidie hamis uel retibus extrahitur, Iouius. Laneus Euganei lupus excipit ora Timaui, Aequoreo dulces cum ſale paſſus aquas, Martialis. E mari in Tybrim uarolos aſcendere, tuncq; euadere pinguiores ac meliores uidemus, quod & lupos facere autores ferè omnes memoriæ prodiderunt, Maſſarius. De lupis qui Romæ in

mæ in Tyberi inter duos pontes capiuntur, multi meminerunt: ut referemus in F. Marinos ali quot pisces, & cum cæteris lupos, dulcibus aquis olim Romanos inclusisse, leges in E. ¶ Μονήρεις, hoc est solitarij sunt lupi, Athenæus ex Aristotele, atqui Aristoteles historiæ 5. 9. piscibus χυτροῖς, su- *Solitarius.*
sancos Gaza interpretatur, eos adnumerat, qui retibus capiuntur. Vide in Corollario de Chalcide c. & Rondeletius, Vidimus (inquit) mugilum luporumq; capturam uno retis iactu centum aureis coronis uæniisse. ¶ Ore plerunq; est hiante, utpote auido prædæ: & in hoc etiam quadru- *Hians.*
pedem lupum refert: à quo prouerbium etiam factum est, Lupus hians. Lupus Tyberinus an alto Captus hiet, Horatius. Κέχηνεν αὐτοῦ τὸ στόμα, καὶ ἀθρόως τὸ ὀλκάδιον κατέπιεν, Scholiastes Aristophanis. ¶ Fuscina interdiu saepenumero dormientes capiuntur, Aristoteles. ¶ Lupus inter *Somnus.*
pisces liquidius audit, Aristoteles & Aelianus. Proditur clarissimè audire mugil, lupus, sal- *Auditus.*
pa, chromis, & ideo in uado uiuere, Plinius. ¶ Constat à lupo quadrupede animali appellatum *Cibus & uora-*
hunc piscem fuisse, cuius tanta auiditas & uoracitas est, ut deficiente cibo terra uescatur. Sic etiã *citas.*
uarolos pisces uoracissimos esse constat: quippe qui pisces & purgamenta quæcunque uel etiam putrida insectentur. quare Lucilius eum qui inter duos pontes captus esset quasi ligurritorem appellauit catillonem, scilicet qui latrinarũ stercore inter duos pontes uesceretur, Massarius. Lupus à uelocitate (*uoracitate*) appellatur: in quo lupo terrestri assimilatur, quia scilicet improba uoracitate alios persequitur, Isidorus. Græcum etiam nomen lábrax Eustathius ei positum ait, διὰ τὸ ἁρπαγῇ ἰδίᾳ λαβρύνεσθαι. Rapidi lupi, Ouidius. Carniuori sunt, Athenæus ex Aristotele. Carniuori tantùm, ut apud ipsum Aristotelem legimus. At idem alibi: Lupus, amia & thunnus magna ex parte aluntur carne: sed algam etiã tangunt. Lupus piscis admodum uorax subire cloacas solet: & mediæ cryptas intrare Suburræ, ut ait Iuuenalis. Circa sterquilinia & eiectitias fordes moratur. obuia quæq; deuorat, nec piscibus ullis, uel corruptissimis escis parcit. Paucis ante mensibus quum in foro piscario ingens spigola exenteraretur, oblongus serpens in uentre repertus est. Quibus de causis in Tyberi mirum in modum pinguescit & adolescit, Iouius. Cancros marinos maximè adsectatur, Volaterranus. ¶ Oua parit: idq; ijs maximè locis, quà flumina exe- *Partus.*
unt in mare, Aristot. E fusaneis piscibus (qui Græcè χυτροὶ uocantur) solus bis anno parit: sed posterior partus infirmior est, Idem. Alibi etiam æstate, alibi hyeme eum parere scribit: & ne sibi aduersari uideatur, bis anno alibi eum parere tradit: quod idem Oppianus, Aelianus & Plinius testantur. ¶ Prægelidam hyemem omnes sentiunt pisces: sed maximè qui lapidem in capite exi- *D*
stimantur habere, ut lupi & pagri, cunq; asperæ fuerint hyemes, multi capiuntur cæci, Plinius. Lupum audio præclarè intelligere, se in capite possidere lapidem hyberno tempore perfrigidũ, sibiq; infestissimum, Itaq; illo ipso anni tempore eum lapidem calefacere, haudquaquam insciũ contra lapidis frigus remedium esse, ipsum repetere, Aelianus. ¶ Alcæus ait lupum sublimẽ *Natatus.*
natare, Athenæus.

Lupum cæteros pisces sapientia superare Aristophanes tradit, quippe qui cautiùs insidias euitare sciant, id quod Plinius & Oppianus confirmare uidentur, Massarius ex Athenæo: qui hũc *Solertia.*
Aristophanis uersum citat: λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος. Vitæ enim præsidia, inquit, solerter excogitat, seq; ipsum tuetur. ¶ Minus (quàm mugil) in prouidendo lupus solertiæ habet, sed magnum robur in pœnitendo, (*id est, mox quum pœnitudine ducitur. Vuottonus legit, in pernitendo, quod minus probo. prouidere quidem & pœnitere pulchrè opponuntur.*) Nam ut hæserit hamo, tumultuoso discursu laxat uulnera, donec excidant insidiæ, Plinius. Idem tradit Plutarchus in libro, Vtra animaliũ, &c.

-------Lupus acri concitus ira Discursu fertur uario, fluctusq; ferentes
Prosequitur, quassatq; caput, dũ uulnere sæuus Quassato cadat hamus, & ora patentia linquat, Ouidius. Hoc idem Italiæ piscatores de spigolis uulgò dictis referunt: quare hoc etiam inter cætera argumento spigolam à lupo non differre, colligit Iouius. Idem inquit & lupos, omnium ferè scriptorum testimonio, & hodie spigolas, hamorum lineas dentibus serratis abrodere solere. At qui hoc de lupo tradat uterum ne unus quidem nunc occurrit. De anthia quidẽ quem aliqui lycon uocant (id est lupum, sed à labrace quo de agimus, longè diuersum,) Ouidius canit: ----his tergo quæ non uidet utitur armis: Vim spinæ nouitq; suæ, uersoq; supinus
Corpore lina secat, fixumq; intercipit hamum. Λάβρακος δ' ἀγκίστρου τυπεὶς δυκαμπέϊ ἀγκῷ
Ὑψοσ' ὠναθῴσκων λιφαιλίῳ ἀζηχὲς ῥέεθρα Αὐτὴ γὺ ὁρμιὴ βελεμνιόϊ, ἄρρατα οἱ ἕλκει
Ἐνσύστροφόν τε χρίσπο, καὶ ἀγκίστρου φύγεσκε, Oppianus 3. Halieut. ¶ Lupus rete iam trahi sentiens, solum interea magna ui ruendo diuidendoq; cauat: ac ubi latibulum aduersus insultus communi uit, iniicit abditq; se, & hic tantisper hæret, dum rete præteruehatur, Plutarchus. Clausus rete lupus, quanuis immanis & acer, Dimotis cauda latitat submissus arenis, (*sic enim lego,*) Ouidius. Hamo captum uulnera cõtempto dolore fortissimè laxare: retibus uerò inclusum uado sulcato subterlabi Oppianus author est: & hodie piscatores, maioribus etiam miraculis additis, uno consensu fatentur, Iouius. Deprehensi, infra rete fodiunt arenam, & quasi per cuniculum elabuntur. quod si rete se implicitos senserint, quanto possunt impetu in rete grassantur ut discerpant. Hæc omnia in uariolo se animaduertisse nostri piscatores magno consensu testantur, Cælius Calcagninus. Nymphodorus in Eloro amne inquit esse lupos, & anguillas magnas, adeo mansuetos ut è manibus etiam porrigentium panem capiant, Athenæus. Apud Mæotidem pa-

Digitized by Google

Iudem lupos esse piscatorum familiares aiunt, & nisi partem suam à piscatoribus acceperint, retia cum in terra expansa resiccantur, lacerare, Aristot. historiæ animalium 9.56. de lupis quadrupedibus scribens. λύκους enim nominat, ut Albertus non rectè de lupis piscibus intellexerit. Ego enhydros potiùs, id est Lutras quadrupedes, alicubi circa Mæotin & ulteriùs piscatoribus familiares esse, & ad piscationem iuuare putârim. Vide in Lupo quadrupede D. De Lutra paulò pòst dicemus: quanquã & Quadrupedibus uiuiparis historia eius adiuncta est. ¶ Lupus & mugilis quanquam inimici sunt capitales, tamen statotempore congregantur. coëunt enim in gregem sæpius, non solum quæ eiusdem generis sunt, sed etiam quibus idem aut similis pastus appetitur, dummodo sit abunde cibarij. sæpe mugiles cauda abscisa uiuunt: absciditur autem mugilis cauda à lupo: Aristoteles & Athenæus ex eo citans. Nigidius autor est prærodere caudam mugili lupum, eosdemq; statis mensibus concordes esse. Omnes autem uiuere quibus caudæ sic amputentur, Plinius. Mugil, κεφαλὼς, & lupus mutuo odio flagrant, Idem & Philes. Mugil & lupus pugnant Aristoteli: & nos Puteolis sæpenumero cum lupo mulum (*mugilem puto dicere uoluit*) acriter pugnantem, Bessarione nostro præsente, animaduertimus: mugilemq; in metu (*timentem sibi scilicet à lupo hoste*) cum caput occultasset, totum se absconditum esse existimãtem, Perottus.

Quomodo à squillis quas deuorat occidatur lupus.

¶ Lupus piscis (inquit Aelianus 1.29.) à squillis superatur, quanquam piscium, ut ita dicam, maxima uorago est. Lupi igitur qui circa paludes maris degunt, squillis quoq; paluftribus insidiantur. Sunt enim & aliæ quædam squillæ quæ algis uictitant: & tertiæ saxatiles. Cum ergo seipsas defendere squillæ non queunt, pro ultione extremum spiritum in uictoria effundere non dubitant. Equidem earum astutias & fraudes non grauabor narrare: Cum se interceptas sentiunt, fasti gium quod eminet à capite, quodq; simile est acutissimo triremis rostro, atq; etiam secturas habet modo serrulæ uncinatæ: hoc inquam animosæ illæ bestiolæ cum incuruarint, summa leuitate saliunt, & tanquam saltatorium uersant orbem. Lupus ore maximè hiante atq; imminenti cum sit, pelle tenera & molli squillam ex lassitudine uiribus defectam comprehendit, atq; prandium fore arbitratur. Squilla primùm in gutturis laxitate saltat, pòst aculeos in miserum uenatorem defigit. huic interiora exulcerantur, tumescentiaq; plurimum sanguinis mittunt. deniq; suffocatione iumpum periclitantem interficiens interficitur. Hæc ille. Oppianus libro 2. Halieut. squillas à lupo deuoratas: cum neq; resistere ei, neq; effugere possint) in ore ipsorum celeri frequentiq; motu circumagi scribit, & cornu acuto, quod è summo ipsorum capite promineat, medium lupi palatũ uulnerare: illum in præsentia cibi cupidum negligere: postea uerò serpente & depascente uulnere præ cruciatu emori. ὀλόμενοι δ' ἐλίκωπα, τὰ δὲς πέφυκεν φονῆας. Sua lupo ingluuies in causa est, ut à squillis intereat, Eustathius.

Lupi pisces fuscina interdiu sæpenumero dormientes capiuntur, Aristot. alioqui minimè fuscina capi posse existimantur, Vuottonus. Verriculis & plagulis capiuntur, Plutarchus. Ab Aristotele adnumerantur piscibus χυτοῖς, qui retibus capiuntur. Escam auidè (totam) deuorãt, itaq; facile capiuntur, Scholiastes Aristophanis. Squilla pingui inescantur, Oppianus. Vidimus mugilum luporumq; capturam uno retis iactu centum aureis coronatis uæniisse, Rondeletius. Quo astu & rete circundati, & hamo transfixi sese liberent, expositum est iam in D. Piscium curam (inquit Columella 8.16.) maiores nostri celebrauerunt, adeò quidem, ut etiam dulcibus aquis marinos clauderent pisces: atq; eadem curâ mugilem scarumq; nutrirent, qua nunc muræna & lupus educatur. Inde Velinus, inde etiam Sabatinus, & item Vulsinensis & Ciminus lupos auratasq; procreauerunt: ac si qua sint alia piscium genera dulcis undę tolerantia. Mox istã curam sequens ætas aboleuit. Et rursus capite 17. Frequenter animaduertimus intra septa pelagicos greges inertis mugilis, & rapacis lupi. quare qualitatem litoris nostri contemplemur, si uitemus scopulos, an probemus. Turdi complura genera, merulasq; & auidas muscelas: tum etiam sine macula (nam sunt & uarij) lupos includemus. ¶ Lupus esca est anthiæ iliciendo commoda, Oppianus Halieut. 5. Et rursus, Anthias decipitur hamo ualido, cui inseritur lupus uel uiuus: uel, si mortuus sit, plumbum inditur ori, ut nutans uiuere uideatur.

F

Pisces precíosos & magnos aliqui anthropophagos nominabant, ut anthiam, lupum, (anguillam, & alios,) propter magnitudinem sumptus, qua ganeonum opes exhauriuntur. alij deos, ὅτι πολύτιμοι, Eustathius. sed τιμὴ ad deos honor cultusq; est: ad pisces, precium. Lupum Milesium Archestratus θεόπαιδα cognominauit, Idem. De lupis circa Milerum prestantissimis, diximus aliquid suprà in B. uide etiam infra in h. ¶ Post elopem uel acipenserem præcipuam autoritatem fuisse lupo & asellis, Cornelius Nepos & Laberius poëta mimorum tradidere. Luporum laudatissimi qui appellantur lanati, à candore mollitiaq; carnis, Plinius. Et mox, At in lupis (*Quidam corrigunt, At lupi*) in amne capti præferuntur.

De lupis Tyberinis.

Meliores sunt lupi pisces in Tyberi amne inter duos pontes, Idem. Romanus inter Tyberinos captus pontes (inquit Iouius) consensu palmam obtinet. Constat enim piscatorum testimonio, qui pluris illum quàm in alto captum mari, lautorum obsonatoribus uendunt. is admodum uorax subire cloacas solet, obuia quæq; deuorans, (*ut in C. scripsimus*:) quibus de causis in Tyberi mirum in modũ pinguescit & adolescit. Lautati apud ueteres existimati sunt interpontani nuncupati: soliti (ut ille inquit) mediæ cryptas intrare Suburræ. In magno, uel dicam maximo, apud prodigos honore fuit Tiberinus lupus:

& omnino

& omníno omnes ex hoc amne píſces, quod equídem cur íllís ita uíſum ſit, ignoro, Macrobius. Vnde datū ſentis, lupus hic Tyberínus an alto Captus hiet, pontēs ne inter factatus, an amnis Hor. Hoſtia ſub Tuſcí: laudas inſane trilíbrem Mulum, in ſíngula quē mínuas pulmēta neceſſe eſt. Ducit te ſpecies uídeo, quò pertinet ergo Proceros ódiſſe lupos? quía ſcílicet íllís Maiorem natura modum dedit: hís breue pondus. Ieiunus ſtomachus rarò uulgaría temnit, Horatius Sermonum 2.2. ubí contra luxuríoſos frugalitatem commendat. Sed ut poëtæ ſenten- Expoſitus Hor. tia minùs dubia ſit, ſubobſcura interpretemur, & aliter quædam quàm plerícq; hactenus. Sic igi- ratij locus. tur ſentit Oſellus Stoícus, cuíus perſonam poëta hic aſſumpſit. Si ſtomachus ſecundum naturam affectus eſſet, quod fit in íllís qui & mediocríter exercentur, & cíbo potuq; nec nimijs, nec intem peſtiuis, nec exquiſítis utuntur: non tot differentías luporum faceret, nec guſtu ſtatim ubi quiſq; captus eſſet, diſcerneret: non alíos alijs præferret, ita ut honoris & bonitatis alíquos gradus ſtatueret. Vnde igitur ſubtilitatem hanc diſcernendi, niſi ſtomachi uítio luxu diffluentis, & contemnentis uulgaría, luxuríoſis homínibus datam putas? Illí enim (inquit Acron) qui ſubtilitate palati gloriantur, melioris ſaporis aíunt eſſe píſces íllos, qui rapidíore unda exercentur, quàm qui languidíore torpeſcunt. Mihí uerò ſalubríores quidem íllí uidētur, qui exercentur magis: at ganeones non tam ſalubritatem quàm ſaporem ſpectant, & pinguitudinem, quæ maior eſſe ſolet in ocioſis píſcibus, & qui impuríoribus locis degunt. An alto captus hiet.) quía píſces ſtatim cum capti ſunt, hiant, Acron. atqui lupís præ cæteris píſcibus híare magis peculiare eſt, ut in C. díximus. Trilíbrem mulum, id eſt quàm maximum in ſuo genere. non quòd magnitudo ipſa iuuet: nam in lupis eadem ſpernitur: ſed quía palato ſubtiliori, & ſtomacho faſtidioſo, mulus maior, lupus uerò paruus uel mediocris delicatior uidetur. Non probo hic Iouij ſententiam, qui Satyrícum hoc in loco ait, non quidem lupos magnos cum minoribus, ſed ſimpliciter lupos cum mulis, qui ſemper minores ſunt, comparare. Acron etiam lupos proceros ideo improbari ait, quía lupi grandes (*ſic enim uitioſam lectionem reſtituo*) duríorem carnem habēt. Et Xenocrates: Lupus (inquit) quo maior eſt, eò durior euadit. optimus autem eſt, qui magnitudíne mediocris eſt, &c. ut infrà recitabitur. In ſíngula quem mínuas pulmen. ne. eſt) id eſt, quem facías comedendo breuiorem, Acron. Quía ſcílicet íllís maiorem) Ac ſi díceret, totum ſuaue eſt, quod finitur, Acron. ego certi níhil ex his Acronís uerbis elício. Poſſum uerò hoc dícere puto: ideó ne mulum maiorem præferís, lupum uerò minorem, quòd natura ipſa hunc minorem, illum maiorem eſſe uoluerit: ut ironía ſit, & gulæ iudícium plerunq; naturæ aduerſari oſtendatur. Vulgaría) uſitata, quæ citò inueníuntur, Acron.

Vos anguílla manet longæ cognata colubræ, Aut glacie aſperſus maculís Tyberínus (*ſcilicet lupus*) & ípſe Vernula riparum pinguis torrente cloaca, Et ſolitus mediæ cryptam pene trare Suburræ, Iuuenalis Sat. 5. M. Varro enumerans quæ in quibus Italiæ partibus optima ad uíctum gígnātur, píſci Tyberíno palmam tríbuit, his uerbís in líbro (ut ait Macrobius) rerum humanarum undecímo: Ad uíctum optima fert, ager Campanus frumentum, Falernus uínum, Caſínas oleum, Tuſculanus ficū, mel Tarentínus, píſcem Tyberís. Hæc Varro de omnibus ſcilicet huíus flumínis píſcibus: ſed inter eos præcípuum locum lupus tenuit, & quídem is qui inter duos pontes captus eſſet. Id oſtendunt cum multi alij, tum etiam C. Titius uír ætatis Luciliānę in oratione qua legē Fanniam ſuaſit: cuíus uerba ideo ponentur, quía non ſolùm de lupo inter duos pontes capto erunt teſtimonio, ſed etiam mores quibus plerícq; tunc uíuebant, facile publicabūt. Deſcríbens enim homines prodígos in forum ad iudícandum ebríos commeantes, quæq; ſoleāt inter ſe ſermocinarí, ſic ait. Ludunt alea ſtudioſe, unguentis delíbuti, ſcortís ſtípati. Vbi horæ decem ſunt, iubent puerum uocarí, ut comítium eat percontatum quíd in foro geſtum ſit, qui ſuaſerint, qui diſſuaſerint. quot tríbus iuſſerint, quot uetuerint. inde ad comítium uadunt, ne lítem ſuam faciant. Dum eunt, nulla eſt in angiporto amphora quam non impleant, quippe qui ueſicā plenam uíní habeant. Veníunt in comítium triſtes, iubentur dícere: Quorum negocium eſt, narrant. iudex teſtes poſcit, ipſus it mínctum. Vbí redit, ait ſe ómnia audíuiſſe, tabulas poſcit, líteras inſpícit. Vix præ uíno ſuſtinet palpebras. Eunt (aliâs, Eunti) in cōſílium. ibi hæc oratio, Quíd míhi negocíj eſt cum iſtís nugatoribus, potiùs quàm potamus mulſum mixtū uíno Græco, edimus turdum pinguem, bonumq; piſcem, lupum germanum qui inter duos pontes captus fuit? Hæc Titius, referente Macrobio. ¶ Iam cum auorum memoría circunfertur M. Philippi (uelut urbaniſſimum, quod erat luxuríoſiſſimum) factum, atque dícťum. Nam is forte Caſíni, cum apud hoſpitem cœnaret, appoſítumq; è uícino flumine lupum deguſtaſſet: atq; expuíſſet, improbum factum dícto proſecutus: Peream (inquit) niſi píſcem putaui. Hoc ígitur periurium multorum ſubtiliorem fecit gulam, doctaq;, & erudita palata faſtidíre docuit fluuialem lupum, niſi quem Tyberis aduerſo torrente defatigaſſet. Itaq; Terentius Varro, Nullus eſt inquit hoc ſæculo nebulo, ac rhynton: qui non ſam ducat, nihil ſua intereſſe, utrum eiuſmodi píſcibus an ranís frequens habeat uiuarium, Columella 8. 16. ubi de píſcínis loquitur. De hoc Philippi dícto lege etiā ſuprà in A. 66 Refert Macrobius Lucílium acrem & uehementem poëtam, oſtendere ſe ſcire hunc píſcem egregij ſaporis eſſe, qui inter duos pōteis captus eſſet, eumq; quaſi liguritorem appellare catillonem, propriè autem catíllones dícťos guloſos, quaſi catíllorum ligurítores. Lucílij uerſus hí ſunt:

Digitized by Google

Fingere præterea afferri quod quiſq; uolebat. Illum flumina ducebant, atq; altilium lanx: Hunc ponteis Tyberinos inter captus catillo, Perottus. Et rurſus, Optimi inter duos pontes lupi capiebantur, propter urbis latrinas & cloacas: quas inſectantes maximè pinguescunt: quæ res præcipuè cauſa eſt, ut è mari nantes inter fluminum hoſtia meliores ſint, utpote pinguiores.

Lupus grauidus deterior eſt, ut & mugilis, & omnes ferè ſquama intecti, Ariſtot. Summa ineſt ſaporis gratia hyeme captis, & Ianuario præſertim menſe. Tunc enim & teneritudine, uti diuus ait Ambroſius: & mollitie candoreq;, ut Plinius aſſeuerat, maximè commendantur, Iouius. Illud mirari ſubit cur Plinius lanatum a candore & mollicie dictum putarit: quom lupus nulla magis dote cenſeatur, quàm quòd callum habeat, quem frequenti natatu & aſsidua agitatione ſibi conquirit. Vetus enim dictum eſt, eos eſſe optimos piſces, qui carni ſunt ſimillimi: optimas uero carnes, quæ piſcibus proximæ ſint, ad quod alluſit Philoxenus illo carmine: τῶν κρεῶν τὰ μὲν κρέα, ἄλλα δὲ τὰ ἰχθύων οἱ μὲν ἰχθύες. ceu ex duobus illis contrarijs, duricia carnis ſcilicet, & mollicia piſcium, cinnus quidam fiat palato gratiſsimus, Calcagninus. ¶ Inter cibos ne diis quidē contemnendos Strattis cerebum lupi numerat. Eubulus quoque λάβρακα & κρανίον δὶς μάγειρε nominat. ¶ Heliogabalus murænarum lactibus & luporum (piſcium) in locis mediterraneis ruſticos pauit, Lampridius. ¶ Oua piſcium ſicca in cibo ſumpta, omnem laborem & morbum curant, & omne faſtidium: maximè cephalorum et labracum, & ſphyrænarum, & ſimilium, recentia & arida eſa omne faſtidium pellunt, Kiranides in fine quarti.

Cerebrum. Lactes. Oua.

Lupum in aquis dulcibus natum non uidimus: ſed è mari in flumina aut ſtagna aſcendiſſe cõſpeximus. ideoq; prauus (μοχθηρὸς) rarò, quemadmodum mugilis ſæpe inuenitur. Alimentum ſanè quod tũ ex hoc, tum ex alijs (*pelagijs uidetur addendum, ut & paulò poſt*) piſcibus prouenit, ſanguinem gignit conſiſtentia tenuiorẽ (*tenuiorem dico comparatione ad ſanguinem medium inter extrema*) quàm quod ex pedeſtribus animalibus ſumitur, adeò ut non affluenter nutriat, & celeriùs diſcutiatur. Eſt autem laudatiſsimus ſanguis exactè (*inter extrema, nimis craſſum & aquoſum*) medius: qui fit ex pane optimè præparato, & animalibus uolucribus, perdice ſcilicet alijſq; id genus: quibus ex marinis piſcibus pelagij ſunt propinqui. Lupus quidem quanquam pelagius ſit, ſtagna tamen maritima non fugit, nec fluuiorum oſtia, Galenus de alimentorũ facult. 3.26. Lupus proximus temperamentò eſt cephalo, ſimiliter enim ſanguinem tenuem gignit & pituitam: ueruntamen quia ſuauior eſt, cephalo utilior fuerit, Simeon Sethi. ¶ Culpa propè omni uacant piſces, qui in mari uerſantur dulcis aquæ experti, cuiuſmodi ſunt quos pelagios uocamus, & ſaxatiles: qui cæteros ſucci bonitate ac cibi ſuauitate longè antecellunt. Tales igitur ſumpſiſſe perpetuò tutiſsimum fuerit. Quòd ſi aliquis ex illis ſit qui ex aquis utriſq; (dulcibus & ſalſis) uictum capiunt, ut capito, lupus, gobius, muræna, cancri, anguillæ, quærendum priùs ubi nam captus ſit: tum iudicandum de hoc ex odoratu & guſtu. Nam qui in aqua degunt uitioſa, grauiter olent inſuaues q; ſunt, ac mucoſi: pinguiſq; ad hæc plus alijs habent, ac citò putreſcũt. At qui in mari uerſantur puro, cum odore inculpato ſunt, tum guſtu ſuaues, pinguedineq; aut minima aut nulla, ac longiſsimè perdurant citra putrefactionem, præcipuè ſi quis eos niue circunder. Hoc planè nomine commendantur etiam magis qui duriores habẽtur, ut qui carne ſic fiant friabili magis, æquè ac ſaxatiles & aſelli: quod enim natura his adeſt, id dura carne præditis conciliat nix. Atq; hoc cauſæ eſt cur contrarijſsimam carnis ſubſtantiam habeant capitones, qui ex puro mari petũtur, & qui in uitioſa aqua diuerſantur: nec diſsimiliter ſe habent gobij, lupiq;. hiſq; adhuc etiã magis reliqui. Quin muræneq; quoq; ipſæ in huiuſmodi aquis deterrimæ. Pro alimenti etiam diuerſorum locorum differentia, ipſi ſeipſis piſces meliores deteriores q; redduntur. Reliquorum caro materia conſtat durior e, non modò quàm ſaxatilium & aſellorum caro, ſed etiam capitonum luporumq;, & aliorũ pelagiorum, ideoq; cum & ægrius concoquatur, & alimenti plus præſtet, ſucci mali nihil interim obtinet, Hæc omnia Galenus libri de ſuccorum bonitate & uitio, capite 9. Lupus proximè aſellos utilis cibus eſt in calidis & ſiccis temperaturis, Idem Methodi med. 7. Galenus quoad nutrimentum damnare uidetur piſces omnes, qui iuxta fluminum oſtia uiciſſitant, propter latrinas & coquinarum ſordes, & alia quæ abluunt, quapropter lupos Tyberinos damnaſſet, Maſſarius. ¶ Hiceſius ait lupos boni ſucci eſſe, nec multùm nutrire: palato gratiſsimos eſſe ut uel principem locum obtineant, πρῶτος ἢ πλὴν ὀλίγων ἥδοντας, id eſt non facile autem excerni, Athenæus. Lupus marinus (inquit Xenocrates) quò maior eſt, eò durior euadit. optimus autem eſt, qui magnitudine mediocri eſt. tenellus enim & ſtomacho gratus, bonicq; ſucci eſt: ſuauis quoq;, & copioſum præbens alimentum: facileq; & per corpus digeritur, & per aluum defertur. Contrà qui in piſcina ſeruantur incluſi, ſapore ſunt minùs grato. Idem tradit fluuiatiles lupos optimis quoq; marinis piſcibus æquari, maculoſos uarios ue (ποικιλογραμμους) ex Tiburtino Aniene. Anio quidem fluuius eſt in Tiburtino agro, Strabone teſte: qui in Tiberim influit tertio ab Vrbe miliario, ut refert Blondus in Vmbria. In hoc fluuio tradit Iouius magnam eſſe eorum piſcium copiam, quos trocas (trutas) uocamus, Vuottonus: quibus uerbis cum Iouio ſuſpicari ille uidetur trutas de genere luporum fiuuiatiles eſſe: quam opinionem Rondeletius refutauit. Glauco caro dura eſt, in omnibus lupo inferior: &, ut Xenocrates prodidit, non minùs à lupo uincitur, quàm ipſe ſparum ſuperat, Vuottonus. Luporum carnes longè tenerrimæ ſunt, & leuis alimenti, Iouius.

Eligantur

Eligantur è piſcibus maximè lupi, & aſelli mediocri magnitudine, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Lupi, ut teſtatur Celſus, medij inter teneros duroſq; piſces ſunt, atq; leuiores planis, boniſq; ſuccí. Venerem piſces quidam in cibo promouent, delicatiores nempe aromatibus conditi, ut anguillæ, lupi marini, &c. Alexander Benedictus.

Atq; ut luxu quoq; aliqua contingat autoritas ſiglinis: Tripatinum, inquit Feneſtella, appellabatur ſumma cœnarum lautitia. Vna (patina) erat murænarum, altera luporum, tertia myxonis piſcis: inclinatis iam ſcilícet moribus, ut tamẽ eos præferre Græciæ etiam philoſophis poſsimus, Plinius. Lupus ubi optimus, & quomodo parandus ſit, Archeſtrati uerſus referam inter Mugiles in Capitone F. ad finem. ¶ Patina de piſce lupo: Teres piper, cuminum, petroſelinum, rutã, cepam: mel, liquamen, paſſum, olei guttas, Apicius 4. 2. ¶ Labrax præfertur aſſus, Diocles. Apparatus.

¶ Varrolum paruum, utpote quatuor aut quinq; librarum, nec exquamatum, nec exenteratum aut in craticula, aut in oleo coquito. Si in craticula, aſpergere cõtinuò ſalito oleo & aceto memento. Multam cocturam amat, propter eius exuberantem humiditatem, Platina 10. 26. Appetitur poſito uilis oliua lupo, Martialis libro 9. Lupi os repandum & latum ſemper uidemus: ſoléntq; ad elegantiam obſonatores, laſſatas (*laxas*) illas hiantis oris maxillas malo Arantio adimplere, Iouius.

Lupus marinus, id eſt piſcis, tantæ efficaciæ eſt aduerſum ſtrumas, ut ad quamlibet partem corporis admotus, ſtrumarum uitium omne perſanet, Marcellus. ¶ Lapilli in capite labracis reperti dolorem capitis leuant, & ad hemicraniam faciunt appenſi dexter dextræ parti, ſiniſter ſiniſtræ, Galenus (uel quiſquis eſt) Euporiſton 3. 16. ¶ Venter eius eſtatus digeſtionẽ facit, & ſtrenuè edere. Idem geſtatus præſtat, Kiranides. ¶ Fel eius cum melle illitum, uiſus acumen parat, & albugines oculorum curat, Idem. Et rurſus: E labracis felle fit molle collyrium, faciens ad hebetudinem oculorum, ita ut triduo uiſum exacuat. Facit etiam ad initium ſuffuſionis, & axillas, & albugines uel nebulas, & retuſiones & aſperitatẽ, & mydriaſin, & nyctalopem, & aquationes, (*nimirum hydatides,*) & pruritum, & ſiccitatem oculorum, & uulſos, & ad angulos eroſos oculorũ. ad hæc omnia ſummè facit inunctum. Conficitur autem ſic. Thuris maſculi drachmæ quatuor, lyncurij lapidis drachmæ duæ, fellis uulturis drachmæ ſex, fel labracis integrũ, piperis drachmæ tres, mellis optimi (hoc inueteratum melius fit) drachmæ ſex. Omnia miſcentur. Collyrium autẽ à Kiranno traditum, huiuſmodi eſt: Thuris maſculi, lyncurij, fellis uulturis, ſingulorum drachmæ ſex, piperis drachmæ tres, mellis acapni unciæ tres, miſcentur. ¶ Oua lupi eſitata recentia uel arida, omne faſtidium ſanant, ut ſcripſi in F. G

De Lupo Philologia, Lupo quadrupedi ſubnexa eſt Libro 1. Λάβρακα σφετέρωσιν ἐδωδιμίας λαβρο σωΐαν, Oppianus libro 2. ex quo eius uerſu & etymologia uocabuli, & ſyllabarum ratio apparet. Archeſtratus tamen primam corripuit: Κεφαλὴν δ' ἡ κέφαλον, καὶ δ' ἡ θυννοειδὴς λάβρακα. Λάβρακα ἡ ὠμὴ ἢ ἑφθὴ ἐδώδιμος λαβρότης σῆμαίνει, Euſtathius. Βορὰ cibus eſt: inde fit λάβρος, uorax: & per ſyncopẽ λάβρ: unde λάβραξ deducitur, ut à λιθ, λίθαξ, eſt enim edaciſſimum animal, Etymologus. Labrax dictus eſt, quoniam ore hiat, ἡ ἀπὸ τοῦ λάβρως καὶ λάβρως τὸ ὀξέως καταπίνει, Scholiaſtes Ariſtophanis. Sunt qui λάβρον componi putent à λα particula intendente, & idem quod λίαν ſignificãte, & βῶ quod eſt βαίνω. Vel λάβρον dicitur (ut mihi quidem uidetur) παρὰ τὸ λίαν βαρὺ καὶ ἀβρόως κινούμενον, hoc eſt omnẽ quod magna ui magnoq; impetu, ſubitò conferctumq; mouetur, præſertim inanimatum. Ῥοπαμοὶ λάβροι καπόντων ἐκ δ' πλημμύρεις, Aelianus. Per translationem uerò etiam de animatis dicitur, ut ſermone. Λάβρον apud Grammaticos eſt ἀβρόγυιον, πτωτικὸν, πακτὸν, μανιῶδες, ἄκαιρον, βρασύ. & quoniam à λα. & βαρὺ deriuatur, plerunq; per β, ſcribi ſolet. Τὸ λαβρότατον ὕδωρ rectè ſcribitur per β. Euſtathius. Sed cum de uento dicitur, aliqui πᾶν ἀπὸ τοῦ αὔραν, id eſt ab aura deducunt, & per αυ. diphthongum ſcribunt, Euſtathius & Varinus. Λάβρον ἐπαγίζον, uehemens aſpirans, de borea uento. Λαῖλαψ magnum ſignificat, & de tribus elementis dicitur; ut λαῖλαψ ὑετός, λάβρος ἄνεμος: λαῖλαψ πῦρ, τὸ μέγα καὶ πολύ, hinc etiam ad alia transfertur, Varinus. Λαβρεύω aut λαβρεύομαι uerbum, copioſe & temere deblaterare ſignificat: τὸ λάβρως, ἀβρόως καὶ ἀσκόπως λαλεῖν: ἢ σωμύλλεσθαι, καὶ λίαν βαρύνειν τὴν ἐκκλησίαν. Inuenio & λαβροσωμεῖν & λαβραγορεῖν eiuſdẽ ſignificationis uerba, σωμφλεῖν, μεγαλορρημονεῖν. Hoc qui facit, λαβραγόρας dicitur. ¶ Λαβρωνία, genus poculi Perſici, πᾶν ἀπὸ τοῦ ἐν ᾧ πίνειν λαβρότατα, Euſtathius. Λαῖλαψ uicus eſt publicus, ἐκ τοῦ λαοῦ ῥεῖν δι' αὐτῆς, ypſilo Aeolicè inſerto. ¶ Labros nomen eſt canis apud Ouidiũ, celeris pariter & ualidi. ¶ Λάβραξ, λάβρακος, Heſychius & Varinus. Λαβράκιον diminutiuè protulerunt Antiphanes & Amphis. ¶ Apud Plautum lenoni Labracis nomen eſt. H. a.

Λάβρακα ἅλμυρον ἰχθύν, Oppianus. Θυννοειδὲς, Archeſtratus. ¶ Lupus rapidus, immanis & acer, Epitheta. Ouidius. b.

Λάβρακα πίνειν, Epicharmus in Nuptijs Hebæ. Οὐ πρωΐου λάβρακος, οὐδὲ κέφαλος πολλοῦ, Ariſtophanes in Lemnijs: tanquam magna lupi cerebro authoritas fuerit, ſicut etiam glauci, Athenæus. Τὸ δ' λαβράκιον ὀπτὸν ὅλον, Antiphanes. Λαβρακίου τεμάχια, Amphis. Λάβρακα μετὰ ταῦτ' ἐπεὶ ἑφθὰ μέλη καλοῦ σφόδρα, Ἔστι δ' ἅλμης λιπαρὸς ἐφθὸς ὢν χλόη, Ἀποδὸς ὅς (ὅσ') ἔδην ἀκριβολογοῦ ὀπτὰ, Coquus apud Sotadem Comicum. Τὸς λάβρακας ὑπτιάζειν, Archippus. Pythagoras à mugilibus & labrace, id eſt lupo, abſtinebat, quòd ſint, ut Græci dicunt, ἀσφμολόγοι, hoc eſt, ſeminum leguli: & c. e.

Digitized by Google

cætera, quæ Plutarchus in octauo Sympoſiacõ enumerat, Gyraldus, ſed ineptè, nã Plutarchus libro 8. Sympoſiacorum, cap. 8. quod inſcribit, Cur Pythagoríci ex animatis præcipuè piſces guſtare noluerint: expoſita primùm illorum ſententia qui Pythagorã & Aegyptiorũ ſacerdotes, mare, ſalem & piſces, odio quodam proſequutos exiſtimabant: mox ijſdem patrocinatur, & nihil in piſcibus eſſe docet, quod tanquã noxium ſibi accuſare homines poſsint: quodq; Pythagoras & Aegyptij piſcibus non tanq̃ odio, ſed potiùs amore dignis abſtinuerint. οὔτε γὰρ πρίγλαν ἔδει λιπεῖν ἐσθίειν, ὅτι σκάρον προυγιφάγον, ὅτι κεστρεὺς πᾶσι καὶ λάβραξι καταμολόγως πρόσεστιν, ὡς τὰ χρήσιμα κατηγορεῖν τοῦ ἀνομάζοντος. Itaq; contraria prorſus quàm ſenſerit Plutarchus Gyraldi interpretatio eſt.

h. Lupus Mileſius, prouerbiale dictum in ſtolidũ & auidum, Eraſmus Ror. Ariſtophanes in Equitibus: Ἀλλ' ὦ λάβρακες καταφαγὼν Μιλησίους Κλεωνύμους. Eraſmus uertit, Haud cũ lupos uoraueris Mileſios Facies tumultũ. Notat autem Cleonem tanq̃ perturbare & contumelijs afficere Mileſios ſolitum. Poterit etiã in hominem uoracem torqueri.

LVPI quadrupedis marini effigiẽ & hiſtoriam ex Bellonij de piſcibus libro, dedimus iuxta finẽ Appendicis de Quadrupedibus uiuiparis. ¶ Lupum marinum Germani quidã nuncupãt qui uitulus marinus Latinis eſt: phoca, Græcis. ¶ Lupum marinũ uulgò Romæ uocant genus quoddã cãcri, de quo poſt Cancros hirſutos Rondeletij ſuprà ſcripſimus.

DE LVTRA.

A LVTRAE hiſtoriam in noſtro de Quadrupedibus uiuiparis libro reperies: & quæ de eadẽ Bellonius prodidit, prope finem Appendicis de ijſdem Quadrupedibus. In præſentiarũ pauca adijciemus; quoniam Rondeletio quoq; & Bellonio aquatilium hiſtoriæ amphibia adiungere placuit, etſi Rondeletius Lutræ nullam fecerit mentionẽ. ¶ Lutra uel lytra, uel etiam lutris ut Gaza uertit, Græcè ἔνυδρις dicitur, uocabulo oxytono. Ariſtoteles hiſtoriæ 8. 5. huius animalis meminit, ubi & rectius ἔνυδρις, & gignendi caſus ἐνύδριδι & leguntur. Ab Herodoto libro 2. ἐνύδριες multitudinis numero dicuntur: nimirũ à recto ἔνυδρις proparoxytono, flectendo ut ὕφις, ſed genere fœminino. ſic enim ait: Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ ποταμῷ, τὰς ἱρὰς ὑγιὰς νομίζω εἶναι. hoc eſt, Naſcuntur & enhydrides in Nilo, quas ſacras exiſtimant. Valla ineptè tranſtulit, Aquatilia quædam. Sed Ariſtotelem de noſtris lutris ſentire non dubito: Herodotus uerò ichneumones aliter dictas peculiares Nilo quadrupedes intellígere mihi uidetur, nã ichneumones quoq; ſacros Aegyptijs eſſe legimus: & Marcellinus eoſdẽ hydros uocat, Iſidorus enydros. Obijci quidem poteſt, Herodotum enydrium teſtes utero mederi tradere; id quod de caſtorum præcipuè, ſed etiam lutrarum teſtibus aliqui ſcripſerũt; de ichneumone nullus. Reſpondeo animalia eſſe naturæ cognatæ; ideoq; remedijs etiam fermè conuenire. Viroſa certè & grauis odoris pleraq;, ut caſtorum & lutrarum teſtes (ſicut appellantur: teſtes enim non ſunt) utero prodeſſe cõſtat eſt autem ichneumoni ſuũ uirus, quod etiam uenenata fugiunt, Plinio teſte. Vel potiùs dicendũ: Herodotum cum Nili enydrides nominat, ichneumones intelligere: alio autẽ loco lutras; quũ ſcribit in maximo apud Gelonos lacu capi enydrias, & caſtores, & alias feras πεζαγωνοπροσώπους, (id eſt forma oris quadrata:) quorum (*omnium ſcilicet ex æquo*) pelles circa ſiſyras pro fimbrijs aſſuuntur: teſticuli uerò locorum remedijs apti ſunt. Apud Gelonos quidẽ & Scythas omnes, lutræ abundant: q; in regionibus eorũ flumina, & ſtagna permulta ſint.

Lupi

Lupi apud Mæotin paludem niſi partem à piſcantibus (*quibus cum ſocietatem inierint*) ſuam accepere, expanſa eorum retia lacerant, Plinius: & Ariſtoteles hiſtoriæ 9. 36. Ego lutras potiùs quàm lupos, talem cum piſcatoribus ſocietatem inire crediderim, nam & faciliùs cicurātur, & piſcibus maximè ueſcuntur: & circa Mæotin, ut paſsim ſeptentrionem uerſus, plurimæ ſunt: ingenij, ut fertur, aſſuti atq; maligni animal. Plura quæ hanc coniecturā noſtrā confirment, leges in Quadrupedum hiſtoria, in Lutra D. ¶ Anates feræ noſtri lacus, noctu ſæpe tranſuolant ad uicinum fluuium Silum, tanq; tutiores illic à uulpibus & lutris, ut audio. D

Lutras in fluuijs noſtris hoc modo capi audio. Naſſa ponitur, qua piſces continentur, eam lutra piſcium auida ingredi conatur: & quoniam medius ad introitum funis obſtat: illum dentibus erodit: quo protinus eroſo, moles (truncus fortè) lignea funi alligata & ſuſpenſa, cadit, & lutram acuſeis ferreis incuſſam detinet. Simili quodam modo (opinor) aliqui etiam talpas uenantur. E

Teſtes lutræ ad comitialem morbum prodeſſe, quidam tanquam expertus mihi affirmauit. In epilepſia aliqui mandi iubent teſtes uel uerertum marini uel fluminalis canis, Cælius Aurelianus: qui tamen huiuſmodi auxilia non approbat. Vocatur autem lutra alio nomine canis fluuiatilis, ut in Quadrupedum hiſtoria docuimus. ſed lutram mari nuſquam accepimus mergi, inquit Plinius. Seruius caſtorem quoq; canem Ponticum nominat. is tum dulcibus tum ſaliſ. s aquis immergitur. Idem remedium poſtea etiam ex hippopotami teſtibus tradit Aurelianus. G

LYCHNVM in Arcadia modò uocitant, ut nos interrogauimus, exocœtum olim dictum, Maſſarius. Alius uidetur dilychnus Nili piſcis, memoratus Straboni.

LYCISCA. Apud Simeonem Sethi de Hyſca piſce ſic habet codex noſter impreſſus: Ὕσκα ἰχθὺς, ὃς καινῶς ὕγκα ὀνομάζεται. Lilius Gregorius Gyraldus aliter legiſſe uidetur. Sic enim uertit. Porculus piſcis, ſiue, uti uulgus dicit, lyciſca, ſiue lycina lupáue. Cæterùm integrum Symeonis de Hyſca locum, ſuprà in Hycca piſce recitaui, Elemento H.

LYCVM à quibuſdam uocari piſcem ſacrum, Hiceſius tradit. niſi fortè legendum ſit λυκῶπα ex Theocrito: ἰχθὺν ἰχθῦσι, ὃν λεύκωπα (carmen hîc nō admitteret λύκον) καλέουσι: ὁ γὰρ δ' ἱερώτατος ἄλλων. Vide quæ Rondeletius in Anthiæ prima ſpecie ſcripſit, ſuprà pagina 65. & nos in Corollario.

Crates comicus apud Athenæum libro 3. neſcio quos piſces παντοδαπὸς λύκους nominat, poſt teſtudinem & cancros, in mentione ſalſamenti elephantini. Vide etiam ſuprà in Corollario de lupo A.

LYCOSTOMI inter Apuas prædicti ſunt. Præparatur ex eis garum quoq;, ut dictum eſt in Garo, ex Tarentino.

DE LYRA. RONDELETIVS.

LYRA piſcis nomen eſt, apud Græcos & Latinos, qui à noſtris gronau, uel grougnaut uocatur, quòd grunniat more ſuis, (*aut fortè à groſſo naſo.*) A Liguribus organo, (*Cuculū quoq; ad mare Illyricum organo uocari ſcribit à uoce.*) ob ſonum quem edit. A Gallis rouget, à rubro colore. A Germanis inferioribus lechan, (Seehan, *id eſt gallus marin. niſi malis* Seehas, *id eſt lepus mar. nam Albertus hunc piſcem pro lepore mar. accipit. Et Rondeletius ipſe alibi refert non deeſſe qui pro lepore mar. hunc piſcem accipiant*) quaſi gallus marinus. A

Lyra piſcis eſt marinus, teres, ruber. Capite oſſeo, magno. In poſteriore eius parte, in oſſe branchias tegente, & in dorſo aculeis magnis & robuſtis armatus. Roſtrum in duo cornua lata protenditur, quibus lyræ antiquæ formam refert, ſquamis paruis & aſperis contegitur. Partibus internis ſuperioribus ſimilis eſt. Plus oſsium quàm carnis habet, quæ dura eſt, ſiccaq;, ſatis ſuaui tamen, ſi elixa ex aceto edatur. B

A. Quòd dicat ſi ſint piſces, Capito, &c. Orphus. Erythrinus.

Variæ fuerunt de hoc piſce ſcriptorum ſententiæ: Alij capitonem à capitis magnitudine uocauerunt. ſed κεφαλὸς, id eſt, capito eſſe nequit, cum ex mugilum genere non ſit. Alij orphum. Alij erythrinū, ob colorem rubrum, ſed falſō; hi enim pagro ſimiles ſunt, ut ſuis locis docuimus.

Citharus. Non desunt qui pro citharo acceperunt, *(fortè quoniam cithara quoq; ut lyra, instrumentum musicum est)* At citharus rhombo similis est, authore Galeno lib. 3. de alim. facult. Quare cùm rhombus, eiq; similis citharus plani sint pisces latiq;: lyra uerò piscis teres, longus, crassoq; capite, ea citharus dici nequaquã potest. Prætereà citharus carne est dura & friabili: lyra dura quidem, sed glutinosa.

Lyram uerã se exhibere. Quare piscem quem hîc depinximus, eum esse contendimus, cui lyræ nomen à ueteribus datum sit. Primùm quia rostri cornua, lyræ antiquæ figuram referunt: ut comprobant, cùm multa antiquorum monimenta quæ Romæ hodie uisuntur, in quibus lyræ antiquę forma insculpta est: tum illud maximè quod uidi Romæ, initio pontificatus Iulij tertij, in quo Atlas cæli globum humeris sustinens, signa cæleftia, & in his lyræ antiquorum figura, expressa erant. Lyram uerò cornua habere, testis est Plinius, de testudinibus loquens. Troglodytæ corniferas habent, ut in lyra, annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum innatando remigio se adiuuant. Deinde uocalis est, qualem lyram esse affirmat Aristoteles lib. 4. de hist. cap. 9. Ψόφος δ' ἔνιαις ἀφώνοις, καὶ τραυλὸς, ὃς λέγουσι φωνῆεν, οἷον λύρα (σαῦρα, id est lacerta, habet Aelianus de animalib. 10. 11. non probo) καὶ χρομὶς, ὅπου γὰρ ἀφώνοις ὥσπερ γρυλισμός. Pisces quidam strepitus stridoresq; edũt, quos uocales esse dicũt, ut lyra & chromis: hi enim ueluti grunnitum quendam edunt.

Lib. 9. cap. 10.

Vocalem esse.

DE CORNVTA, SIVE LYRA ALTERA, RONDELETIVS.

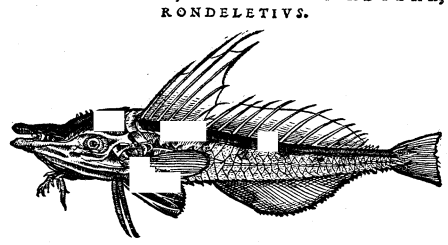

A PLINIVS locis duobus cornutæ meminit, priore, quum de uolantibus piscibus loquitur: altero, quum de cetaceis. De Cornuta cetacea aliàs dicemus: nunc de altera, quæ cornua attollit è mari, quæq; uolare nititur. Eum piscem esse existimo, qui à nostris malarmat, id est, per antiphrasim malè armatus uocatur. Nos eundẽ cataphractum uel θλάσσιον primi nominauimus, quòd undequaq; armatus, totusq; osseus sit. A Liguribus malearmato pesce. A Romanis forchato & pesce forcha, à duobus cornibus nominatur. Nonnulli lyræ superioris marẽ esse arbitrantur, sed falsò: nam in huius uentre oua rubescentia sæpe reperiuntur.

Lib. 9. cap. 27. *Lib. 33. cap. 11.*

B Est igitur cornuta marinus piscis octogonus, colore phœniceo, totus squamis osseis contectus, in quarum medio tumor durus erigitur, qui in omnibus continuatus corpus angulatum efficit. Capite est duro, osseo, in duo lata cornua desinente. Os in supina est parte, sine dentibus. Ex inferiore maxilla cirri carnosi, breues, molles propendent. Aculeorem, pinnarum numero situq; & cauda, cuculo, mullo imberbi, & lyræ similis. Pinna dorsi longis constat uillis, rubris. Totum quoq; corpus rubrum est dum uiuit, extincto color tile euanescit. Ventriculum paruũ habet eum appendicibus paruis. Hepar magnum pro corporis ratione, album, in quo uellis uesica. Splenem paruum, rubrum. Vesicam magnam aëris plenam, ob squamarũ pondus opinor. Branchias quaternas duplices. Carnis parum habet, ob eam causam facilè exiccatur, fitq; leuissimus.

F Caro sicca est duraq;, minùs tamen quàm cuculi, uel miluí.

E In ædibus exiccatus suspenditur, cauda, unde uentus spiret, indicante.

A Nos piscem hunc aliquando lyram esse putauimus: sed cùm uocalis non sit, etiam si cornua maiora habeat, cornutã rectiùs dici nunc arbitramur. Nec obstat id quod de cornuta scripsit Plinius lib. 9. cap. 27. cui sesquipedalia ferè cornua tribuit. Attollit cornua è mari sesquipedalia ferè cornuta, quæ ab his nomen traxit. Nam de maximis cornutis intelligit: quæ uerò sæpiùs capiuntur, semipedalia ferè, uel etiam minora cornua habent, ut fortasse apud Plinium semipedalia pro sesquipedalia legere oporteat.

Cornutam hãc potius quàm lyram esse, quoniam uocalis non sit.

DE EODEM PISCE, BELLONIVS, IPSE COCcygem alterum seu maiorem nominat.

A Coccyx alter, quem à grunnitu nostri, atq; adeò Angli Gournautum (uel Grundinum) uocãt, Cuculorum generis est, Rothomagenses Tumbam appellare solent.

B Hic quidem superiore Cuculo multò maior euadit, ac nigriori cute coregitur: quanquam etiam fuscæ cuiusdam rubedinis sit particeps. Latas habet pinnas ad latera, cœruleas, quas utrinque pec-

per medium ferè corpus expandit, miluinis breuiores: duas præterea in tergore. Corpore est crassiore ac recurto, uentreq; grandiore, Genuenses Orgam uel Organum (*nomen accedit ad Gornart, per metathesin*) uocant: alij Canistrum, Vn Cofano. Hoc in summa præcipuè interest inter utrunq; Cuculum (præter magnitudinem) quòd Cuculus primi generis pinnas ubiq; ferat rubras; alterius uerò notæ, de quo sermo est, cœruleas.

Vtrunq; nostri in delicijs habent, primum tamen præferunt. F

DE LYRA ALTERA, VEL CORNVTA Rondeletij, Bellonius.

Lyra cuculorum (ni fallor) generis, à prominentibus furculis osseis dicta, inter eos pisces numeratur, qui uocales esse creduntur. Quis autem pisces uocis expertes esse ignorat? Sed uocis loco quosdam ueluti stridores ac sonos nonnulli exprimunt, qui facilè nostris auribus percipi possunt, ut Lyra, Chromis, & alij permulti, quos ob id prisci existimauerunt esse uocales: Græcis ἠχόδη φωνοῦντα dicuntur, quorum similes in Aorno Arcadiæ fluuio esse traduntur, ab incolis πυκνὰ ἰάνα uocati. Ego uerò (inquit Pausanias) hos pisces, quum caperentur, aliquando me uidisse memini: uocem autem, quanuis uel ad uesperum apud fluuium expectassem (quo maximè tempore uociferari creduntur) nunquā equidem audiui. (*Rondeletius hunc piscem uocalem esse negat.*) Cæterùm Massilienses Lyram Malarmat uocant: Genuenses, Pesce armato; Romani à bifurcato rostro, Pesce forca. A

Squamas non habet, sed earum loco ossеorum uallo bene munitur: ex quo Characē esse conijciebam: unde Massilienſium cognomen. Pisci autem exsiccato ossea illa dura integra permanent, unde à quibusdam Holosteos nominari posse contenditur. Porrò Lyræ pauca carne constant: quamobrem nisi paulò maiores edi non solent. Hoc sanè à Cuculo differunt, quòd Cuculus ternos habeat utrinq; in lateribus cirrhos crassos: Lyræ tantùm duos. Labrum inferius multis cirrhis barbatum, neq; continuam habent tergoris pinnam, sed duas. Quòd ad reliquum attinet, hepar pallidum gerunt, in tres lobos distinctum; quorum utrinq; est unus, tertius stomacho incumbit: Intestina qualia in Exocœto comperiuntur, nisi quòd rectum intestinum habent angustissimum, Hæc Bellonius. Et in Gallico libro: Venetijs (inquit) rarus aut nullus est, Romę autem quotidie frequens. B

COROLLARIVM.

Lyræ pisci cornuum'ne figura, quibus summo rostro bifurco lyram ueterem quodammodò refert, an sonus quem ædit (nam & lyra instrumentum est sonorum) nominis occasio fuerit, dubitari potest. Ab hoc alij non pauci forma ei consimiles, λυροειδεῖς appellari poterunt, hoc est lyriformes: ut Corax à Rondeletio dictus, Cornuta eiusdem, Miluus, Cuculus, Hirundo: & mulli aliqua ex parte, præsertim imberbes. Galli (inquit Rondeletius) Cuculum piscem à Mullis non distinguentes, quòd eiusdem sint coloris, Rouget uocant. Sunt & apud Germanos Anglosq; cognatorum piscium nomina, Seehan uel Seehas/ & Rodfisch: item Gornarde & Turre per onomatopœiā facta. ¶ Capo (inquit Iouius, de lyra Rondeletij sentiens) litoribus nostris familiaris, Venetis autem ignotus, caput habet ualde magnum, & illud quidem enorme, quadratum, & nullis uestitum pulpis. Oculi in eo sunt admodum rigentes, extenta supercilia, os languidum, minuti dentes: sub mento autem oblongæ ac rubentes pinnæ, ad impexæ barbæ similitudinem. Cætero autem corporis trunco rotundus est, & teres, decrescitq; in caudam æqualiter extenuatus, quousq; in postremam desinat caudæ pinnam. Porrò uentrem habet ualde candidum, sed puniceo colore mulorum similitudine uariegatum, dorsum autem flauescere potiùs quàm rubescere uidetur. Solidis quoq; & albicantibus constat pulpis: sed qui (*quibus*) tamen aliquanto salubrior sit quàm sapidior, eruditioribus præsertim ganeonibus, qui illum ueluti aridiusculū aspernantur. Romani eum Caponem, Organum Ligures, Galli uerò Roscettum, quod eorum lingua Rubetum sonat, appellant. Volaterranus imprudēter Caponem putauit esse Labeonem. Orphum quidem deprehendimus maiorem esse piscem, & unica etiam traiectum spina: quod in cæteris rarissimè accidit. Erythrinum quoq; esse non posse: quòd is toto anno ouis grauidus capiatur: capones autem magna ex parte uentre uacuo reperiantur. Nos eum proculdubio de mulorum genere esse putamus, paratí mutare sententiam, si acutiores meliorem attulerint. Siquidem mulum expressissimè refert & capitis effigie, & ipso colore puniceo, qui nullis alijs in piscibus, excepto capone & mulo, ea claritate conspicitur. Mulorum autem genera duo esse apud Athenæum perspicitur, barbatum scilicet & imberbem. (*Caponem mulum imberbem sibi uideri, alutarium à Plinio dictū, insinuat. De cornuta quidem sua uel lyra altera, Rondeletius: Aculeorum, inquit, pinnarum numero, situq;, & cauda, cuculo, mullo imberbi, & lyræ similis est &c.*) Nec etiam absurdum foret, si pro capone citharus accipe- (A) (F) (A) *Mulis cognatū esse caponem.* *Citharus.*
retur, natura enim qualitateq; pulparum, ut Galenus innuit, citharum à capone non multùm differre deprehendimus. Hucusq; Iouius: cui aliqua ex parte Massarius contradicit: Miluum, inquit, siue lucernam, Romani piscem caponem hodie cognominant: ut mirer aliquos (*Iouium*) lucernam piscem Venetijs minimè reperiri, ac de genere mullorū esse asserentes; cum mulli squam *Citharus.*

Digitized by Google

mas habeant, ut author est Plinius, quibus lucerna omnino caret. sed hi non nouerant caponem piscem antiquis Romanis pariterq; Venetis lucernam cognominari. ¶ Galli indistincte Rouget appellant à colore mullum, cuculum, & lyram. ¶ De Germanicis nominibus lyræ utriusq; & similium piscium, ut hirundinis, lucernæ uel milui, coracis & mulli, plura leges in Cuculi Corollario A. per totū ferè: uel ubi per margines notantur hæc uocabula: **Gornard/Redfisse/Curre**, Gornellus **Seehan/Seehaß**, pagina 365. & sequente. Et amplius de uocabulo **Seehan**, quod Gallum marinum significat, (alij **Seehaß**, leporem mar. significantes proferunt,) ad finem paginæ 566. in Corollario de Lepore mar. A. ¶ Rubicundus color non in cuculo tantùm excellit, ut illic scripsi, sed in lyra etiam: ut uterq; simpliciter **Redfisch** Germanis ab eo colore denominari uideatur, uti Gallis etiam Rouget. Cæterùm **Curre** Anglicè dictus per onomatopœiam piscis, quoniam fusco colore est, non rubro ut **Gornard** eorundem, non longè diuersus alioqui piscis: sicut postea ex Io. Caio cognoui, nec lyra nec cuculus fuerit, ut tum suspicabar, sed alia eiusdem generis species, córax ne an alia, dubito. Coraci Rondeletij dorsum ex cœruleo nigricat, latera rubescunt. Cornuta etiã eius toto corpore ruber, dum uiuit: adeò color ille huic generi communis est. Gobius fluuiatilis capitatus ab Anglis uocatur **Myllerosthombe**, hoc est, Molitoris pollex. Hic similis est, inquit Io. Caius, pisci **Curre**, magnitudine, figura & colore, si spinas demas. hoc est, magnum habet caput, minori corpore. Videtur & Vranoscopus his cognatus, tum re, tum nomine: nam & lucernam saxatilem Italorum quidam appellant. sed nigrior est, & oculos altiùs in capite gerit.

Lyræ utriusq; Germanica nomina.

LYRA altera, siue Cornuta potiùs Rondeletio dicta: Germanicè uocari poterit, **ein geharnischter Redfisch**, hoc est Lyriformis armatus: **oder ein Gable/ein Gabler**, à rostro præ cæteris huius generis piscibus bifurcato. ¶ Reperiuntur & alij capones (inquit Iouius) qui bifurcata habent rostra, & dorsum osseis squamis armatum: quos in genere caponum piscatores ipsi mares esse testantur. ego autem aliud genus esse crediderim. ¶ Cornutæ nomen apud Plinium in nostris exemplaribus non legitur, sed insinuatur, his uerbis: Attollit è mari sesquipedalia ferè cornua, quæ ab his nomen traxit. Quærendum autem de ceto ne potiùs aliquo sentiat Plinius, quàm pisce. ceto enim magis quàm pisci hæc cornuum magnitudo conuenit: sicut & hoc, quòd è mari ea attollit, siquidem aëris inspirandi causa ceti plerunq; capita ad summam aquam efferunt. Plinius quidem libro 32. cap. ultimo, cornutas cum beluis numerat. Vide suprà in Boue, pagina 152. ¶ Bellonius Rondeletium secutus hunc piscem holosteõ appellauit: & eodem nomine Nilõum quendã piscem, quem nos Ostracionem uocabimus ex Strabone. nam holostei nomen ueteres de herba tantùm usurparunt, Dioscoridi descripta.

DE AQVATILIBVS, QVORVM NOMINA AB M. SEMIVOCALI INCIPIVNT.

DE MAENA. RONDELETIVS.

A

MAINIΣ à Græcis, à Plinio lib. 9. cap. 36. mæna dicitur, Gaza lib. 8. de hist. anim. ca. 30. halecem non rectè uertit, neq; τὰ μαινίδια haleculas: &c. Vide supra in Alece, Elemento A.

Mæna à Liguribus, ac Romanis seruatis Latini nominis uestigijs menola hodie uocatur, à Massilienſibus mendole: ab aliquibus cagarel, quòd aluum cieat. A nostris in Gallia Narbonensi iuscle. Ab ijs qui Adriaticum sinum incolunt, sclaue.

B Mæna piscis est marinus, ex squamasorum genere, boopi similis, aliquanto latior, & minor: apud nos uix palmũ attingit. Rostro est acuto, capite compresso, oculis minoribus, quàm boops, dentibus paruis, hyeme candida, uere & æstate uaria: Maculis cœruleis toto corpore, & potissimum in capite, & dorso sparsis. Pinnis, aculeis, caudâ, boopi similis. Vtring; magnam & rotundam maculam habet in medio corpore. Lapides habet in capite: interni s partibus à boope non differt: mas in eo fœminæ dissimilis, quòd latior sit, & porrectior, fœmina rotundior. Cùm fœtu fœmina impleri incipit, maris color in uarietatem quandam, & nigrorem mutatur, & pessima ad cibum carne efficitur, uocaturq; hoc tempore τράγος, (ob fœtorem, opinor.) Martialis libro 12.

Aristo. lib. 8. de hist. cap. 30.

(F) τράγος.

Fuisse gerres, aut inutiles mænas, Odor impudicus hirci (*urcei legendum, ut & codices nostri habent, & carminis ratio ac sensus requirunt*) fatebatur.

Sic etiam dicuntur Aristoteli (lib. 5. de genera. animal. cap. 7. & sect. probl. 4. & 25.) τραγίζειν, id est, hircum olere, qui incipiunt Venere uti, uocemq; inæqualẽ mittunt, quiq; libidine accenduntur: hoc est, malè olere. An uerò is sit qui ab Athenæo τράγος dicitur, alio loco inuestigabimus.

Cùm

Cùm Roma Venetias uenissem, mænas tanta coloris uarietate conspexi, præ his quæ hyeme uenduntur, ut uix primo aspectu agnoscerem. In nostro enim litore minus uario colore depictæ sunt, neq; solùm ideo quòd magna ex parte perijt color in forum delatis, sed etiam in ipsa sagena.

Mænæ hæc imago Venetijs facta est C: macula in medio talis esse debet, qualis in smaride mox sequente: & pinna à pone longior quàm sit.

Color.

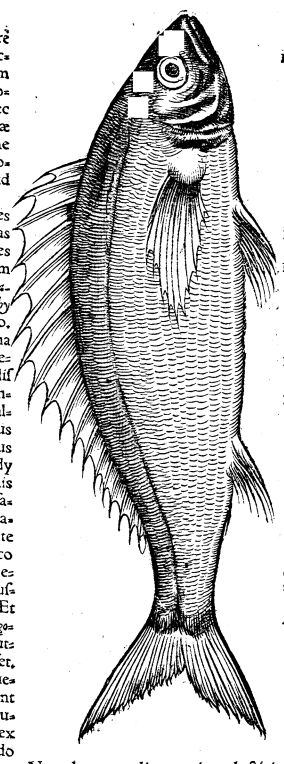

C
F
Libro 7.

Mæna parit brumæ tempore.

Quo tempore uterum fert, melior est, ut reliqui ferè pisces omnes. Apud Athenæum Hicesius melioris succi mænas esse censet, quàm gobiones, nõ tamen ori tam gratas esse, neq; tam facilè aluo deijci, qua in re falli ipsum existimo: quoniã gobiones friabili carne sunt, nec saxatilibus multò inferiores: quarè non possunt mænæ melioris esse succi. Non negarim tamen mænas carne esse media, boniq; succi. Coctas in sartagine magis probo, quàm elixas. Cæterùm nullo in precio fuisse apud ueteres ostendunt uersus Martialis paulò antè citati.

Earum aliquem esse in medicina usum, Dioscorides docet: Mænarum ex capitibus cinis si illinatur, callosas sedis rimas abolet. Eius etiam garum, oris putrilagines collutione sedat. Et Plinius, capitis mænarum cinis cum allio tritus, ad thymia crudis illinitur. (*Editio nostra sic habet: Capitis mænarum cinis cum allio tritus, uerrucas tollit: ad thymia crudis utuntur.*) Quid autem sit hîc crudis non uideo. Quamobrem sedis legendum esse puto. Hanc uim smaridibus tribuit Dioscorides. Sed cùm sint eiusdem generis pisces, carne & facultate arbitror non multùm differe. Præterea, mænę salsę cum felle taurino illitę umbilico, aluum soluunt. Earum etiam ius assumptum aluum soluit, quam ob causam fortasse à Prouincialibus quibusdam cagarel mæna à cacando dicta est. Rursus Plinius, Capitis mænarum cinis, ad rhagadas, & condylomata utilis est. Et mænarum muria, & capitum cinis cum melle sanat strumas. Et Anginas mænarum salsarũ ex capitibus cinis, ex melle illitus abolet. Porrò Galen. li. 3. de fac. simp. med. Capitibus mænidũ sale inuetę ratarum ad sedis rimas utebatur quidam, & is ipse ad columellam diu induratam. Videtur ergo uis illarum desiccare, non admodum acriter. hoc enim adustis quibusdam inest, quemadmodum desiccandi uis omnibus. Et Paulus Aegin. de eadem reloquens: Καὶ γαργαρεῶνας χρονίους ὀνυκοβρωμικὸς ἀφελῶσιν. Vbi interpres γαργαρεῶνας guttur malè cõuertit, cum gurgulionem uertere debuisset. Est enim carnosa particula, è palati extremo suspẽsa, ueluti plectrum ad formandam uocem conferens: uocant etiam Græci κίονα, Latini columellã uel uuulam. Fit autem scirrhus à materia crassa uel glutinosa, aliquãdo ex inflammationis malè curatę reliquijs: cui malo curando exiccantia non conuenire, & ratio & experientia docent. Nam durata medicamentis malacticis egent, non ijs quæ multùm siccent uel digerant. Hæc enim id quod tenue est discutiunt, quo discusso morbus curatu difficilior redditur, nimirum manente eo quod crassius & durius est. Nisi quis contendat, ea non omnis scirrhi curationi conducere, sed eius tantùm, qui ex pituita crassa, & ut ita dicam, congelata ortus est, uel ex intempestiuo aut immodico medicamentorum refrigerantium usu. Propterea quòd crassum, uel glutinosum humorem incidant & attenuent, postremò siccitate sua absumant: congelatum uerò dissoluant calefaciendo, & dissolutum discutiãt. Sed quæ Galenus de capitibus mænidum scribit, non ex sua, sed alterius cuiusdam sententia profert. Capita mænarum cùm salsa & exiccata sint, uim exiccandi habere constat, & multò magis si assa in cinerem redigantur. Quare nec mirum si cinis ad anginas ualeat, ut & illa omnia quæ affluentem humorum copiam absumunt, quemadmodum cinis hirundinum, & stercus canis. Eadem ratione ad oris ulcera, cinis è capitibus mænarum conducit, quod putridum est exedendo, ob quam causam etiam thymos sanat.

G
Lib. 2. cap. 30.
Lib. 32. cap. 10
Ibidem.
Ibidem cap. 8.
Ibidem.
Quomodo ad columellæ scirrhum prosint capita mænidũ sale indurata.
Libro 7.

Digitized by Google

DE EADEM, BELLONIVS.

A (C) Herbosis litoribus gaudent Mœnæ, quæ & *Μαυρίδες* Græcis dictæ sunt, gregales quidem, & fa-
rò (quod sciam) in Oceano capi consuetæ: Massilienses Mendolas, Veneti Menolas uocant.

B Lituris utrinq; notantur, Smaridibus, Boopis & Giris persimiles, nisi paulò latiores ac breuio-
res cernerentur, & squamis Smaride tenuioribus contegerentur, breuioriq; essent capite. Lineæ
in lateribus rectam habent, quæ in Smaride arcuata est, rarissimeq; palmum excedens. Porrò
Mœnarum in colore differentias obseruaui duas: aliæ enim luteo, aliæ lituris cyaneis aut asureis
conspersæ sunt. Pinnæ tergoris, laterum, & caudæ transparent, & maculatæ sunt: quę uerò dorso
incumbit, ea duodecim aculeis riget, posterior obtusa est. Os si Mœna clausum contineat, minimũ
quidem apparet: sed dum hiat, rictum magnum ostendit: cuius superius labrum tubi in modum, ut
in harengo, infractum est. Oculos habet rotundos, quorum iris subrubra est. Maxillæ asperita-
tem quandam dentium uice præ se ferunt. Mœna si desquametur, albissima atq; argentea specta-
bitur, sed tergus liuore quodam sub oculis in purpureum gemmante depingitur. Eius hepar sun
gosum ex lacteo pallescit: sub cuius lobo dextro fel luteum oblongo uasculo includitur. Splen illi
est in sinistro latere nigrum, stomachus oblongus.

C Omnium piscium fœcundissima, post brumam parit, quo tempore melior esse solet.

COROLLARIVM.

A Mœna melius per æ. diphthongum scribitur, sicut & muræna: quoniam Græcè per αι. scribun-
tur: quod tamen recentiores multi negligunt. Pergei mœnides uocant sarapios, (*Σαραπίους*, Hesy-
chius & Varinus. Asir, genus piscis parui, & sunt melæ (*lego mœnæ uel mœnulæ*) marinæ, Syluati-
cus. Mœnam non modo speciei, uerùm etiam generis nomen esse ex eo cõiicio, quòd uarium
& multiplex est earum genus, aliæ in utroq; latere nigram maculam orbiculatam habent: quas si
qui Adriaticum sinum accolunt, uulgò Mœnas sclauas appellant: aliæ leucomenides, hoc est albe
mœnæ, à Græcis smarides nuncupatæ. itemq; sunt mœnæ boopes appellatæ, Gillius. Nos de
smaride paulò pòst: de boope siue boce, suprà in B. elemento scripsimus. Theodorus Mœni-
Aleces. das, in Aristotele Mœnas, & Aleces, & Menidia, id est, Mœnas paruulas, Aleculas appellat: ut A-
Aleculæ. lecula nomen generis sit, hoc idem Latinè significans, quod Græcè, ut Hermolaus putat, Anthra
cides, hoc est, pisceis qui succensis carbonibus commodè coqui possint, cuiusmodi sunt Smarides
& Mœnæ. Equidem ipse generatim pisciculos ignobiles significari ex Columella arbitror, qui A-
leculas rituales pisciculos, ignobiles uocauit: atq; alios pisceis sale exesos, Areneos (*Harengos*) nun
cupatos, Thrissis similes, Gillius. Pisces quosdam sale inueteratos, harengas dictas, clupeis
similes qui ex Belgis & Menapijs in Germaniam & Pannoniam afferuntur, ipsi aleces uocant,
Massarius. Aleculam arbitratur Hermolaus genus, non speciem esse: idemq; apud nos signifi-
care aleculas, quod anthracidas apud Græcos, id est prunarios aut carbonarios: quicunq; scilicet
in pruna & craticula commodè coqui possent: uerùm ex Columella apparet species (*speciem*) esse,
Vuottonus. Etrursus: Alex Plinio non piscis, sed gari uitium est. nec sanè occurrit locus quis-
piam apud ueterem aliquem authorem, qui planè ostendat alecem aut alec piscis genus esse: est
Nonius citans Horatij locum: ---ego fecem primus & alec Inueni, piscem significare dicit.
Vilem & alecularium piscem esse gerrem Martialis tradit lib. 12. Fuisse gerres, aut inutiles mœ-
nas, Hermolaus. Plura de alece lege suprà in A. elemento. Mœnas Græci mœnidas appel-
lant, uulgus mœnulas: aleculam quasi ex Plauto Theodorus interpretatur, Hermolaus. Ligu-
res Mœnulam, Massilienses Medolam uocant, Gillius. Venetijs la menola schiaua uulgò di-
citur. Smarides marini pisces adeò mœnis similes sunt, ut eodem nomine utræq; mœnulę nunc
uulgò dicãtur, Manardus. Mœnulam Italorum à Germanis inferioribus Houtinck uocari
olim accepi: sed certi adhuc nihil habeo. Alius est piscículus qui ab Anglis Menow uel Me-
now uocatur, à paruitate: quòd piscium minimus sit, is fluuiatilis est, in Phoxino nobis descri-
bendus. Celerinum à Gallis in Oceano dictum, aliqui mœnam esse suspicati sunt: sed Ronde
letio celerinus apua membras est: Bellonio magnitudine tantùm à sardina mediterranei maris dif
fert. Euenit ut cum fœtu implerí fœmina incipit, maris color in nigriorem pluriscq; uarietatis
Hirci. mutetur, & caro deterrima cibo efficiatur: uocantur à nonnullis per id tempus (*τράγοι*) hirci, Ari-
stot. Hircum quidem alium uideri Aristotelis, alium Athenæi, in Gobione nigro Rondeleti-
us explicauit. Sunt & alij hirci in mari, de quibus diximus in Elemento H. ¶ Hepatum pro
mœna uendunt aliqui, longe diuersum, Rondeletius. Mœnarum & mugilum fœtura est genus
quoddam apuæ, Aristoteles, *Μαινὶς, ἣν & ἰχθὺν ἀφύας*, Suidas: tanquam mœnis apuæ species
sit. Iocus forte est mutilus, ut idem sit dicendum, quod proximè ex Aristotele diximus. ipse qui-
dem Suidas in *ἀφύη*,, apuæ speciem unam ait esse *γένους* (melius *γένους*) *μαινίδων*. ¶ *Μαινομίδια* pisciculi quidam nominantur à Tralliano, ut recitaui suprà circa finem historiæ apuarum, ubi de Apuis
diuersis scripsi.

B Mœnæ pisces sunt parui, Antiphanes. Speusippus mœnidi similes facit boacem & smaridem.
Mœna & smaris mutantur, ut ex albedine rursus æstate ad nigredinem redeãt: quod maxime suis
pinnis & branchijs declarant, Aristoteles. Mutant colorem candidæ hyeme mœnæ, & fiunt
æstate

æstate nigriores, Plinius, quem locum Massarius explicans: Dixit (inquit) æstate fieri nigriores: quia suscipiunt colores cœruleos, qui, quod ad albedinẽ, sunt obscuriores & nigriores. Et rursus: Mæna piscículus est digitalis longitudinis, hyeme candida, æstate uaria picturis cœruleis obliquis. ¶ Aestate cœrulea uarietate pingitur, Gillius. Mæna & phycis quomodo colores suos mutent lege apud Rondeletium in Merula.

Mænæ, hirci & smarides, pascũtur inter herbas in litore algoso, *αἱ δἰνα πρασοφαγοι*, Oppianus. Antiphanes mullos & mænas Helenæ fuisse cibos dicit, quòd anthropophagi non sint, cùm pisces magni deuorent homines, (*ganeonum opes. Vide in h.*) itaq; hos damnat (in cibo:) illos commendat. Gladium piscem exedunt, uide in D. mox. ¶ Piscium omnium fœcundissima, mœna esse uidetur, Aristot. Bruma parit, Idem. Fœcundumq; genus mœnæ, lamyrusq; smarisq;, (*sic enim lego.*) Ouidius inter pisces qui in herbosa arena uictitant. Euenit ut cum fœtu impleri fœmina incipit, maris color in nigriorem magisq; uarium mutetur, Aristot. Mænarum & mugilum fœtura est genus quoddam apuæ, Idem.

Mœnæ gregales sunt, Aristot. ¶ Gladius quomodo balænam deuitet, & à mœnis exedatur, ex Paraphraste Oppiani anonymo scripsi in Gladio D.

Mœnides esca sunt chrysophryi, Oppianus. Apiarij uespas hoc modo capiunt: Ante earum nidos nassam, in quam priùs paruulam mœnã, aut membradem cum chalcide imponi conuenit, appendunt, &c. Aelianus. Vide in Vespis.

Vilem & alecularium piscem esse gerrem apparet ex Martialis uersibus libro 12. Fuisse geres aut inutiles mœnas Odor impudicus urcei fatebatur. Smarides & mœnæ, piscículi sunt plebeij & uiles adeò, ut non numero aut pondere, ut ferè reliqui: sed aceruatim, inuitato etiã emptore, Venetijs uendantur, Manardus. Qui enim uoluptates ipsas contemnunt, eis licet dicere, se acipenserem mœnæ non anteponere, Cicero de finib. bonorum & mal. Mœnæ laudatissimæ sunt ex Lipara, Polluci, Athenæo, Clementi in Pædagogo. Antiphanes Carystias cõmendauit. Mœnas gobijs præstare bonitate succi Hicesius ait: (& sparos rursus mœnis,) minùs tamen suaues esse, aluumq; promouere minus, Athenæus. Cum fœtu impleri fœmina incipit, maris caro deterrima cibo efficitur, uocaturq; à nonnullis per id tempus, hircus, Aristot. Smarides stomachicis in cibo conueniunt, Archigenes apud Galenum. Michaël Sauonarola mœnulas in litore perroso aut arenoso & suo tempore captas inter pisces salubres, boni & non crassi succi, numerat. Liquamen genus gari sic fit: Viscera piscium in uas aliquod inijciuntur, ubi cõdiuntur sale: ac similiter tenues piscículi, potissimùm atherinæ, mulliue exigui, aut mœnæ, aut lycostomi, &c. ut in Garo recitaui ex Tarentino. Sal etiam è muria salsamentorum recoquitur, iterumq; consumpto liquore ad naturam suam redit, uulgò è mœnis iucundissimus, Plinius.

Proserpinaca cum muria ex mœnis & oleo trita, uel sub lingua habita, anginæ medetur, Plinius. Muria (*ἅλμη*, salsugo) salsorum piscium putridis ulceribus congruit: dysentericisq; ac coxendicum doloribus iniecta medetur, præcipuè tamen silurorum mœnalarumq; muria quidam medici ad huiusmodi morbos utuntur: quam nos interdum ad putrida oris ulcera accommodauimus, Galenus in fine libri 11. de simplicibus medic. (& Aëtius.) Et superiùs in eodem libro: Capitibus mœnidum (inquit) sale inueteratarum ustis, ad sedis fissuras utebatur quidam: & is ipse ad columellam diu induratam. Videtur ergo uis illarum esse desiccatoria, non admodum acris. nam id adustorum quæpiam obtinent, sicut omnia communiter desiccationem. Vuam diu iacentem supprimit hoc remedium: Gallæ, æris floris, ana denarios 11. mœnarum sine ouis, id est piscium salsorum capita x. hæc comburuntur, & ita cæteris bene tritis trita admiscentur, sed postea nihilominus in unum diutius teruntur. Oportet autem tangi digito humido medicamentum, & sic uuam ab imo rectam diu supprimi sursum uersus, Marcellus Empiricus. Mœnarum salsarum ustarum de capitibus cinis ex melle inlitus faucibus, anginam cohibet, Idem. Vlcera quæ serpunt, & quæ ex ijs excrescunt, mœnarum cinis uel siluri coërcet, Plinius. Dioscorides smaridis inueteratæ capiti usto hoc adscribit. Cinis ex capite mœnarum uerendorum pustulas discutit: item carnes decoctæ & impositæ, prosunt & smarides illitæ, Idem. Andromachus apud Galenum de compositione sec. locos in curatione dysenteriæ, clysterem præscribit huiusmodi: Sandarachę drach. viij, calcis uiuæ recentis drach. decem, chartæ ustę drach. viij. alij drach. xxx. malicorij, gallarum, acaciæ, singulorum drach. v. mœnarum aceto conditarum ad dies uiginti unum, ac ustarum drach. iij. auripigmenti drachmas xvi. Vruntur mœnæ in olla cruda. Et aliqui arido medicamento utuntur, aliqui in pastillos cum myrti baccarum decocto cogunt. Si uerò non mouetur pharmacum retentum, ante eius usum polygoni succum aut muriam infundito. Mœnidis caput ustum impositum ficos & leprosos ungues, & rhagades ani, & thymos curat. (Dioscorides smaridis inueteratę caput ustum thymos & clauos absumere scribit.) Garum autem uel seminã (*salsugo uel muria*) passarum (*id est aridarum*) mœnidum aphaseis (aphthas) & marcores faucium ac depastiones collutum sanat mirabiliter. Ipse uerò piscis comestus assus dysuriam & renes sanat. bonum stomachum & digestionem facit, Kiranides. Percarum uel mœnarum capitis cinis, admixto sale & cuniculi oleoq;, uuluæ medetur: suffitione quoq; secundas extrahit, Plinius. Forationis seu carieí hominis medicamentum: Mœnarum capita urito cineremq; cum melle exceptum

ſedi impone, ut expertum & præſtantiſsimum ad huiuſmodi, Nic. Myrepſus. Idem cinis ſcabriciam unguium extenuat Plinio.

H.2. Oppianus μαινίδα penanflexum protulit lib. 1. Halieut. Βόσκωνται μαινίδαι, ἰχθὺς πρόγονοι, καὶ ἀδφὶς ναε. In proſa quidem ſemper iota breue inuenio, & accentu acuto notatum: & in quibuſdam ſcriptis quoq; ab Athenæo citatis: ut ſunt, Ἄνδρωπ & Ἐπὶ τῇ μαινίδι καὶ μεμβράδι φαλυρικὸς ἰχθύς τε ὀψαρτυτικός, Machonis: & ille, ὁμῶς τε χαίρει μαινίσιν σπαρίδαι, Eubuli. Antiphanes quoq; corripuit. In 15. biſſyllaba ſi ante is. immutabilem habeant, & declinentur per delta, ultimam acuũt, ut μαινίς, &c. Suidas. ¶ Μαινίδια diminutiuè Pherecrates dixit.

Epitheta. Breues mænas, Martialis: ὀλίγαι μαινίδες, Numenius.

Mænaria (Μαναρία) inſula eſt, cuius meminit Plinius lib. 3. cap. 5. contra Magonem: ſic dicta à piſcium multitudine, quos mænas appellant.

f. Mænaq; quòd prima nondum defecerat orca, Perſius Sat. 3. Ab Antiphane mænis inter
h. lautiſsimos cibos nominatur. Idem in Butalione mænas & mullos Helenę cibos uocat, ut refert Athenæus: in Agreſti uerò Hecatæ, his uerſibus:

Τὸς γὰρ μεγάλως τότες ὄπτωντας νενόμικα Ἀνδροποφάγως ἰχθῦς. Τί φὴς ὦ Φίλτερε,
Ἀνδροποφάγως; πῶς ὧν ἄνδρωπ φάγοι. (fortè, πῶς ὧν ὦ ἄνδρωπ φάγοι; ſcilicet οὐ πιότης.)
Δηλονότι πεῖπτα δὴν Ἑκάτης βρώματα, Ἃ φησιν ὅτ μαινίδας καὶ τραγλίδας.

Piſces precioſos & magnos aliqui anthropophagos nominabant propter impenſas, quibus lurconum & prodigorum opes abſumuntur, Euſtathius. Athenęus Hecates cibaria uocari ait ὅσα πλὼ βροχύντατα: hoc eſt, à breuitate. ſed poëta inſinuat ab eo conſecratas eſſe Hecatæ, quòd homines non infectentur ſicuti magni piſces. Melanthius in libro De myſteriis Eleuſiniis ait Hecatæ mullum & menidem ſacrificari: quoniam & ipſa dea marina ſit, Athenæus. Dianæ ſiue Hecatæ (id eſt, Lunę) męna rem ſacram fieri aiunt: eò quòd hæc dea quibuſdam uideatur inſaniæ (μαίνεσθαι Græcis inſanire eſt, mania inſania) cauſa eſſe illis qui uulgò σελιναζόμενοι, hoc eſt Lunatici dicuntur, Euſtathius & Varinus. Mihi nõ alia quàm alludentis uocabuli ratione męna deæ maniam aliquando cõcitanti, ut creditur, dicata uidetur: ut & citharus Apollini, box Mercurio, & alij quidam piſces alijs diis. Quòd ſi quis hominem quem parum mente conſtare innuerit, Hecatæ mænam uouere aut ſacrificare iuſſerit: argutius hoc fuerit quàm ſi elleborum bibere aut Anticyras nauigare conſuluerit. ¶ Καὶ μαίνη ζαλεκῶς, καὶ ἀγκπαγὴς ἀλίτυρ, Philodemus uernũ tempus circumſcribens in epigrammate in mortem, Anthologij libro 1.

DE MAENA CANDIDA, SEV SMARIDE, RONDELETIVS.

A SMARIS & Græcis & Latinis dicitur, Gaza lib. 8. hiſt. cap. 30. cerrum Latinè uertit: ob id fortaſſe q; Neapoli ſmarides uulgò dicuntur cerres, Maſsiliæ gerres. Mirum cur non potiùs Plinij & Martialis appellatione uſus ſit, qui gerres dicunt. Plinius libro 32. in catalogo piſcium. Martialis in uerſibus ſuperiori capite citatis. Smaris ea męnæ ſpecies eſt, quę λδυκομαινὶς etiam à Græcis dicitur, id eſt, mæna alba: quia ſemper alba remanet, cùm mæna prior colorem mutet. Venetijs hodie giroli & gerruli, in Gallia noſtra Narbonenſi, & Hiſpania, picarel: ob id fortaſſe

Bellonij icon ſquamas non exprimit: ſed ſex ſeptémue lineas à capite caudam uerſus.

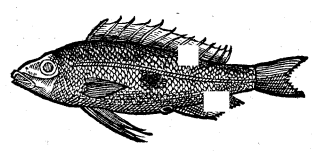

Cap. 11.

(F) quòd ſalitus hic piſcis, & fumo exiccatus, linguam acrimonia quadam pungit & mordet. Ve-
Harengos non eſſe leucomæni des. hementer errant, qui leucomænides eſſe putant, quas harengades uel harengs nos dicimus, nonnulli halęculas. Sunt enim ex thriſſarum, non ex mænarum genere, & maximè in Oceano capiuntur: quò non penetrauerant ueteres, qui de piſcibus ſcripſerunt.

B Smaris marinus eſt piſcis, męnæ ſimilis, ſed minor. Eſt enim digiti tantùm magnitudine, corpore ſtrictiore, roſtro acuto, maculam utrinq; nigram habet: notis cœruleis, uerſicoloribusq; caret. Sed candida eſt, lineas quaſdam argenteas, & ſubaureas obſcuras à capite ad caudam ductas habens, pinnis, aculeis, cauda, partibus internis, męnæ ſimilis.

A Quòd hic piſcis garus ſit, optimumq; ex eo garum fieri. Hunc piſcem garum eſſe nominis affinitas facit ut ſuſpicer, cùm pro garo cerrus dicatur, & à Plinio & Martiale multitudinis numero gerres. & Antipoli hodie garon. Prętereà ex hoc piſciculo optimum fieri garum experientia quemlibet docere poteſt. Ex Garo uerò piſce optimum fieri garum teſtis eſt Plinius lib. 31. cap. 7. Aliud eſt (inquit) liquoris exquiſiti genus, quod garum uocauêre, inteſtinis piſcium, cæteriſq; quæ abijcienda eſſent ſale maceratis, ut illa putreſcentium ſanies. Conficiebatur ex piſce quem Græci garum uocabant.

F Smaris eodem ſucco carneq; eſt, qua mæna.

Ad

Digitized by Google

Ad eadem quoq; ferè omnia ualet, ad quæ mena, eiq; Plinius tribuit quæ Dioſcorides mene. G
Plinius: Smarides tritas, illitas ad thymia ſedis conferre ſcribit, uti cinerem capitis mænarum. & *Lib. 32. cap.*
Dioſcorides lib. 2. cap. 30. Smaridis piſcis caput exuſtum, excreſcentes ulcerum oras, puluillosq; reprimit, nomas cohibet, thymos clauosq; abſumit. Caro non ſecus ac omne ſalſamētum prodeſt à ſcorpione percuſsis, aut à cane demorſis. Galenus poſt mænam de ſmaride nihil ſcripſit, hanc opinor ab illa nihil differre exiſtimans. Paulus Aegineta menis ſmarides ſubiungit. Smaridis, inquit, caput roſtum ad pilorum defluuia cum adipe urſino conducit. Ex his colligat lector, qui bus, & quot remedijs quæ minimo pretio comparari poſſunt, careat is qui piſcium hiſtoriā ignorat. Præparatur ſmaris ut mena, & ut ſquamoſi alij.

A piſcatoribus ſale conſpersa, aëri exponitur, uel in camino ſuſpenditur, & exiccatur. Alij anti- F
quorum more in muria ſinunt tabeſcere, ut garum faciant. Ex qua optimum & ſuauiſsimum garum paratum uidi, apud Gulielmum Pelicerium epiſcopum Monſpelienſem, uirum ſumma lau de digniſsimum.

DE EADEM, BELLONIVS.

Litoralis quoq; eſt Smaris, Græcis & Ouidio dicta, ſquamis paulò quàm Mena latioribus. Li B
neam à capite ad caudam habet arcuatam. Corpore eſt penè tereti & minori quàm Mæna, ſex digitos longo. Color ex cyaneo hilari in argenteum micat, tergore obſcuriore, uentre candidiore. Vnicam in dorſo pinnam & caudam bifurcam gerit. Pinnas habet in lateribus acutas, ſub uentre geminam. Græcos apud Anconam uidi, qui Giros ſalitos coëmentes Maridas uulgò uocarent. Eſt tamen in Smaride peculiaris nota, qua à ſui ſimilibus dignoſci poterit. Nam cùm os aperit, la (A)
bia exerit, tanquam ex tubo pyxidatim infarcto. Græcos uulgò eoſdem piſces uocare Smarides audiui, quos Veneti uulgò Girolos nominãt. Tametſi Smaris, Boca, & Mena diuerſi piſces ſint, (A)
ſimillimasq; notas habeant, quibus ab inuicem diſtingui poſſunt. Boca enim lituris caret, quibus Smaris prædita eſt. Smaris quoq; aſperiores fert ſquamas: lineasq; rectas, ſerie quadam in lateribus diſpoſitas, quales & in Mæna cernimus: ſed Mæna nullo ſeruato ordine confuſas.

Vulgus Romanorum Smaridem, Spigarum nominat, ad differentiam Spigolæ, id eſt, Labra A
cis. Sunt qui nō Spigarū, ſed Rotonetū dicere malint, affinitate decepti: nam uox illa ei piſci de betur, quem ego Boopem uocaui. Maſsilienſium uulgus ab antiqua uoce Latina aliquantulum deflectens, pro Giris Giarets pronunciat.

Tantam habet Boca cum Smaride affinitatem, ut diſcriminis palàm nihil penè intercedat, B
quàm in capite. Boca enim roſtrum habet quaſi reciſum: Girus uerò ſiue Smaris longiuſculum. *Cum Boca affinitas.*
Cæterum Bocæ corpore ſunt rotundiore, unde Rotoneti Romanis uocantur.

Girulorum aliud genus eſt album, & ad Menas magis accedēs: unde uulgus Maſsilienſium, *Genera duo.*
laretos blancos uocare ſolet.

Giruli Cerri ſeu Menæ planiores ſunt, quàm Boopes, quanquam ambo tereti ſint corpore. B

Dioſcorides Smaridi proprium caput adſcripſit, eiuſq; multa medicamenta connumerat, G
quem ſequuti Galenus, Paulus & Aëtius, eadem ferè habent.

Smaris colorem non aliter, quàm Mena mutat. C

COROLLARIVM.

Smaridi pleraq; cum mæna cõueniunt: & quędam ab authoribus de ſmaride prodita, in mæ A
na paſsim prędiximus, hîc non repetenda. Sunt leucomænides, hoc eſt menæ candidæ ſmarides à Græcis proprio nomine uocatæ, quas illi hodie quoq; ſmarides & noſtri girrulos ſiue gerrulos cognominãt. hi nanq; candidiores ſunt ex hoc genere. Vnde ab ea piſcis qualitate, homines, ubi præ metu aliquo exangues & pallidi ac quaſi candidi, cuiuſmodi ipſi piſces ſmarides dicti, effecti ſunt, ſmaritos appellare ſolemus. Theodorus ſmarides cerros uidetur conuertiſſe, ut fortè Gerres piſces ignobiles, gerrulos modò uocari exiſtimãs. Gerres ſcripſerit, & librarius corrupe rit, Maſſarius. Siculi hodieq; ſmaridas uocant. Maſsilienſes, Gerres: Neapolitani Cerres, per c. quos Theodorus ſecutus Smarides Cerros uidetur conuertiſſe: non Gerres, ut Martialis nomi nat, Gillius. Hermolaus gerres & ſmarides piſcitia diuerſa eſſe putat: ſed Rondeletius alijq; eruditi eadem eſſe monſtrant, quibus facilè aſſentior. Antipoli hodie garon uocari hunc piſciculum Rondeletius refert: ab eo nomine deflexa uidentur uſitata in diuerſis Italiæ locis, girus, girulus, cerrus: & olim gerres multitudinis numero tantùm. apud Dioſcoridem quoq; γάρος liquoris nomen (ex eiuſdem nominis piſce alijſq; confici ſolitum) r. duplici legimus. Martialis & uiles & fœtidos (ut saliti plerique ſunt) piſciculos eſſe indicat: Fuiſſe gerres, aut inutiles mænas Odor impudicus urcei fatebatur. Et alibi: Teq; iuuant gerres, & pelle melandria cana. Apud nos (inquit Hermolaus Barbarus Venetus) mænarum ſpecie, candidiores tantùm ac minores quidam piſciculi uiſuntur: quos girros & girrulos uulgò dici conſtat. ſint hi, nec ne ijdem qui gerres Plinij & Martialis, non conſtat. Theodorus quoq; cerros uocat mænarū genus illud, quod Græci ſmarídas appellant. Sed Plinius tamē apertiſsimè à ſmaridibus hoc ipſo capite (ultimo libri 32.) diſtinguit. Nec illud præteribo, tria Græcis admodum germana reddi genera: mænas, ſmaridas,

Digitized by Google

bocas: uti mirum nõ ſit cõfundi nomina interdum, & ſmaridas aut mænas accipi, quę ſint bóces. Speuſippus: Boces ſunt (inquit) leucomænides: hoc eſt męnæ candidiores, (*cum hæ uerius ſmarides ſint, & ipſæ mænarum generis,*) Hæc Hermolaus. Leucomænides aliqui boaces nominãt, Athenæus: qui etiam hos Polyochi uerſus recitat: Ὅπως σε πείσω μηδὲ ὡς πρὸς ἥβην τὰς βόακας ὦν πορ' ἰλὺν λάβῃσι μικρίδας κατιών. Smarides, piſciculi paruí optimi: alijs mænides, (*melius, leucomænides,*) Heſychius & Varinus. Smarides uocantur etiam marides Athenęo. Sic & alia multa apud Græcos uocabula à mi inchoata, aliquando cum ſ. præpoſito reperiuntur, ut μικρόν, σμικρὸν: μύῤῥαι, Aeolicè σμύρναι: μύρσαινα, σμύρσαινα: σμυκτὴρ, μυκτὴρ. item φάζω, σφάζω. Euſtathius docet multas dictiones quæ à σμ. incipiunt, olim ſcribi ſolitas fuiſſe per ζμ. ceu compoſitas à ζε. particula intendente: ut σμῆνος, pro ζεμῆνος, ὁ ἄκρος ὄγκος βλέπω: & σμικρὸς pro ualde paruo. alibi uerò ſimpliciter quæ ab σμ. incipiunt, ueteres per ζμ. ſcripſiſſe: ut ζμυρὶς pro σμυρὶς, ζμύρναι pro σμύρναι. ¶ Σμαρὶς, genus piſcis, Heſychius & Varinus. idem fortè qui ſmaris. Σμυρὶς (lege Σμαρὶς, ut in Cynoſeuna oſtendimus) quam aliqui uocant λιμνὸς δύνα. Epenetus in libro de piſcibus. Maſſarius non rectè ſcripſit Cynoſeuma per m, ſed librariorum potiùs hæc culpa eſt. ¶ Smaris Italicè giro uocatur: ab alijs diminutiua uoce girolo. eſt enim quaſi parua mænula. alijs zerlo. imperitiores è uulgo à męna nomine non diſtinguunt, ſimiliter mænulam uocantes. ¶ Quòd ſi Houtinck Germanis mæna eſt, appellemus ein wyſſer Houtinck.

C Smaris in herboſa arena laxatur Ouidio. Oppiano paſcitur algoſo in litore inter herbas.

E Ad capiendas ſmarides eſca: Cum pane, caprillo caſeo, uaccino, & puriſſimo polline ſimul alia contundens, paſtasq; (*mazas*) formans, eas in locum inſpergito, Tarentinus.

F Smarides piſciculi ſunt optimi, Heſychius. Plura uide in Mæna.

G Vide quædã in mæna ſuperiùs. Smaridis piſcis caput exuſtũ, excreſcentes ulcerũ oras pũ uilloſq; reprimit, nomas cohibet, thymos clauoſq; abſumit. caro non ſecus atq; ſalſamentum prodeſt à ſcorpione percuſsis, aut à cane demorſis, Dioſcorides. Kiranides libro 4. poſt remedia ex męna: Oandos (*inquit. iudico autem uocabulum corruptum pro Smarides*) combuſtæ tritæ ac ſuperſparſæ, myrmecides, thymos & acrochordones eradicant, cum marathro uerò coctarum ius potum lac nutricibus auget. Similiter Plinius: Mulieribus lactis copiam faciunt ſmarides cum ptiſana ſumptæ, uel cum fœniculo decoctæ. Sed idem Kiranides paulò pòſt, eodem libro: Xitos piſcis eſt (inquit) quẽ quidã ſmarida dicunt, huius caput paſſum (*ſiccatum*) & combuſtũ, ſuperexcreſcentes carnes cohibet: & reliqua ut Dioſcorides de ſmaride. ¶ Smarides tritæ illitæ uerrucas tollunt, & uerendorum puſtulas diſcutiunt, Plinius.

H.a. Smaris primam & ſecundam corripit, etiam in obliquis. Fœcundumq; genus męnæ, lamyrusq;, ſmarisq;, Ouidius. Xitos piſcis eſt quem quidam ſmaridem dicunt, Kiranides. adſcribit autem ei remedia eadem quæ ſmaridi Dioſcorides. Σμαρίδιον, χρέας, Heſychius & Varinus: qui tamen alibi καραβίδιον, χρέας intepretantur, uide in Locuſtę Corollario H.a. Σμαρὶς ultimam acuit, eadem ratione qua μανὶς, ut prædictum eſt.

f. Bóces, apuæ, ſmarides, nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Hebæ.

MAENVRGVS, Μαίνουργος, genus piſcis, Varinus: neſcio ex quo authore. Heſychius non meminit.

MAEOTAE, Μαιῶται, piſces Nili memorantur: quod mireris, cum Mæotis dicta palus, in ultimo mediterranei maris Septentrionem uerſus receſſu ſit: & Mæotæ Stephano gens Scythica maxima & populoſa. Sed à piſcibus iiſdem circa Mæotin & Pontum abundãtibus nomen tranſlatum apparet. Nilus inter alia piſcium genera mæotas dictos alit: quorum & Archippus meminit. Τοὺς μαιώτας, καὶ ζαπρόδιτας, & γλανίδας. Sunt autem męotæ multi in Ponto, à Mæotide palude appellati, Athenæus. Strabo Nili piſces recenſens mæotarum nomẽ præterijt. ¶ Aegyptij Syenitæ ſacros piſces Pagros ducunt: atq; Elephantinem ſic nuncupatam incolentes, eadem exiſtimatione Mæotas piſces (οὓς μαιώτας) ornant. Cauſa uerò cur huiuſmodi piſcium genus hanc apud eos populos uenerationem habeat, & magnã religionem poſsideat, ex eo profecta eſt: quòd aduentantem Nilum hi præcurrentes, futuram aquam prænunciant, & mirifica quadam ui eius acceſsionem præſentientes ex ſua anteceſsione ſuſpenſas Aegyptiorum mentes optima ſpere creant. Idcirco etiam eo honore illos afficiunt, quia in eo permanent nullum ut ſui generis comedant, Aelianus de animalibus 10. 19. ¶ Apud Stephanum grammaticum regium μαιῶτις ſcribitur penanſlexum, genere fœm. in ις. quod minùs placet.

MAIAE. Vide in Cancris.

MALACHIVS, Μαλάχιος, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Sed boni authores Græci omne genus mollium μαλάκια nominant.

MALLEOLVS. Quære Sphyrena.

MALTHA, Μάλθη, bellua eſt δυσεμπαγὴς: hoc eſt, inexpugnabilis uel difficilis expugnatu, Suidas & Varinus. Vuottonus dubitat idẽm ne ſit bos cetaceus, an ſimilis. Oppianus certè diſtinguit. Μάλθη δ', ἡ μαλακὸν ἐπάνυμον ἀδμῆνι κήτει, Oppianus lib. 1. Halieut. cum præcedente uerſu prêſtin & lamiam nominaſſet, quod moneo ne quis prêſtin cum maltha confundat: quod forſan aliquis malè conſideratis Suidæ uerbis faceret; ea ſunt, Κῆτος θαλάσσιον ὑγρὸν πολυειδὲς:

ἓν

ἔστ γὰρ λίαν, ζύγαινα, πτόρθελος, φύζελος, πρῆστις, ἡ λεγομένη μάλθη, ὃ καὶ ὑσαιναγώνισον ὄν: καὶ κεῖος. Sumpta est autem hæc simplex cetorum enumeratio, ex Oppiano: & post πρῆστις rectè distinguitur. At in P. elemento prestis cum maltha prorsus confunditur, his uerbis: πρῆστις ἐπὶ κήτεος θελαστίς, ἡ λεγομένη μάλθη. ¶ Μάλθη, μυκαλαγμὸν κηρός, ἢ ῥύπος, ἢ μελαχία καὶ τρυφερή, Hesychius. μάλθων, mollis, effœminatus. μαλδάω, mollio.

DE MALO INSANO MARINO.
RONDELETIVS.

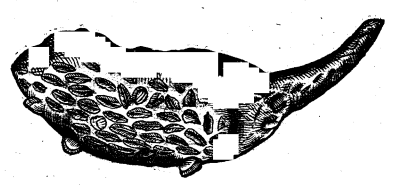

REBVS nouis seu anonymis noua nomina imponenda sunt, quod hîc facimus coacti. A B Nam cùm nomen nullũ apud ueteres recentésue scriptores repererim huius zoophyti, à similitudine malorum insanorum, (quæ Albergaines nostri uocãt, alij pommes damours,) Mali insani nomen huic accommodare uisum fuit. Vuæ marinæ species quibusdam uideri posset, sed quia flores uuæ nullos refert, uerùm foliorum potiùs, uel plumarum formã; quia etiam pediculo differt: dilucidioris distinctionis gratia ab Vua marina secreuimus, & à similitudine mali eius terrestris, quod oblongius est (nam est & alterum rotundius) malum insanum appellauimus.

Facultate ab Vua marina non differt.

MANATVS. Vide suprà inter Cete, pagina 253.

DE MANV MARINA.

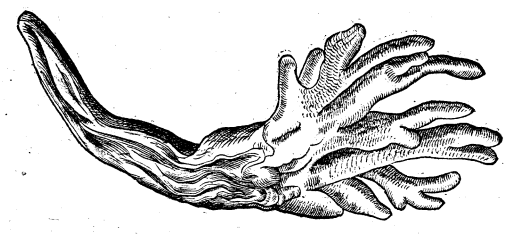

MANVS marina dicta à similitudine quadam, zoophyton quoddam est: cuius picturam olim à Cornelio Sittardo accepi, edendo esse negabat, neque apud authores de ea repe risse se quicquam.

MATRICVLI nominantur ab Ennio inter res marinas.

MAZINAE pisces nominantur à Theophrasto in libro de piscibus, μαζῖναι, οἱ. Τὰ δ' ἐν ἁλσὶ ἰχθύδια, τὰ ἐκ τῶν ποταμῶν εἰς τὴν γλυκεῖαν ἐξιόντα, καὶ πάλιν εἰς τὸ ὕδωρ ἀπιόντα, καθάπερ οἱ βάτραχοι, θαυμαστὰ μικρὰ ὄντα, ἐκ ὁμοίως ἢ τόποις (τοῖς ὕπνου ἢ προφῆς ἕνεκα ἐξιοῦσιν: ὅσῳ τὸ ὀλίγον χρόνον, ἢ πολὺ ἐν πολλῷ πλείονι (διαμένειν ἐκ τοῦ ὕδατος,) ἧττον θαυμαστόν. ἃ δ' ὅλως ὁμοίως τούτοις μαζῖναις καλοῦμεν. Hæc Theophrastus, parenthesibus inclusa de nostro addidimus. Ego sic uerterim. Cæterùm Indici pisciculi, qui è fluuijs in terram egrediuntur, & saliunt, & rursus in aquam redeunt, sicuti ranæ: admiratione quidem digni sunt, sed minus alijs, (qui somni cibi ue gratia exeunt:) siquidem minùs

Digitized by Google

mirari oportet ea quæ breui tempore, quàm quæ longo uel omnino, ubi ſemel exierint, in terra manent. Referunt hi piſciculi aſpectu mazinas dictos. Apud Athenæum paulò pòſt initium octaui μαξεανοὶς ſcribitur, non μαζίναις. MAZOS quoſdam piſces nominat Epicharmus, ζωμοῦσθαι, μαζῶς τε, συιόδοντάς τε. Myxini inter Mugiles dicentur.

Maxini. Mazi. Myxini.

DE MARGARITIS. RONDELETIVS.

A DE MARGARITIS concharum quarundam ueluti fœtu nunc dicemus. Has uniones Latini uocant, non quòd in unica tantùm Concha (*non quòd ſingulæ in unica concha*) reperiantur: Nam Aeliano teſte, pleræq; adeò multos uniones poſsident, ut ſint qui dicant in unica Concha uiginti procreatos fuiſſe, ſed quòd nulli duo indiſcreti (*ut Plinius docet 9. 35. dicit autem indiſcretos, qui non inuicem differant, candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere*) reperiantur: unde nomen unionum Romanæ ſcilicet impoſuere deliciæ, nam apud Græcos non eſt, neq; apud Barbaros inuentores eius aliud quàm Margaritæ. Latini quidam Margaritum dixerunt neutro genere & maſculino, (*ego maſcul. genere à nullo adhuc idoneo ſcriptore Latino poſitum reperi.*)

Lib. 13. cap. 26.

B Inueſtigare nunc oportet quid ſit unio, ſitne Conchæ pars, uel excrementũ, uel morbus quidam: de hac enim re ſummi uiri dubitarunt. Chares Mitylenæus uniones oſſa appellauit Athenæo lib. 3. teſte, his uerbis: Chares Mitylenæus ſeptimo libro Hiſtoriarum Alexandri ait: Capitur uerò in Indico mari & circa Armeniam, Perſidem, Suſianam, Babyloniam Oſtreo quiddam ſimile: quod magnum (*ἀεδρόν, uegetum, plenum*) eſt & oblongum, habetq; intus carnem multam, albam, ſuauiſsimi odoris, cuius exempta oſſa Margaritas uocant: ex quibus monilia componunt et armillas, manus atq; pedes ornant. qui cultus magis affectatur apud Perſas, Medos, & Aſianos omnes, quàm quæ ex auro confecta ſunt. Quæ ſententia à ueritate abhorret. Nam ſi uniones Oſtreorum oſſa eſſent, ij ſemper in omnibus Oſtreis reperirentur, cùm oſſa ad corporis fabricam neceſſaria ſint, ueluti partium reliquarum fulcra, quod falſum eſſe docet experientia. Idq; contra Oſtreorum naturam eſt, quæ ſimiliter atq; cruſtata molle intus habent, nec durum quicquam, ſed foris, ut rectè ſcripſit Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. anim. cap. 1. & 4. Fuerunt qui exiſtimauerint uniones Concharum ueluti nucleos eſſe. Alij Concharum partus, quam ſententiam Plinius libro 9. cap. 35. refert. Has ubi genitalis anni ſtimulauerit hora, pandentes ſeſe quadam ſcitatione impleri roſcido conceptu tradunt, grauidas poſtea eniti, partumq; Concharum eſſe margaritas, pro qualitate roris accepti. Si purus influxerit, candorem conſpici: ſi uerò turbidus, & fœtum ſordeſcere: Eundem pallere, cælo minante conceptum: ex eo quippe conſtare, cæliq; eis maiorem ſocietatem eſſe, quàm maris: inde nubilum trahi colorem, aut pro claritate matutina ſerenũ. Si tempeſtiuè ſatientur, grandeſcere & partus. Si fulguret, comprimi Conchas, ac pro ieiunij modo minui. Si uerò & tonuerit, pauidas ac repentè compreſſas quæ uocant phyſemata efficere, ſpeciem modò inanis inflatam ſine corpore. Hos eſſe Concharum abortus. Hæc Plinius, quibus non conſentiunt ea quæ apud Athenæum iſta de re ſcripta ſunt. Aiunt uerò quum ſæpe tonat, & largius pluit Pinnam tum magis concipere: margaritasq; plures & magnas procreari. Hyeme autem in profundos maris gurgites condi ſolere. Aeſtate hiantes ſurſum enatare noctu (*τὰς δὲ ἡμέρας κεχάσθαι ἐν βυθῷ καθεύδειν*) interdiu conniuere. Quæ ſaxis, ſaxorúmue cauis adnatæ fuerint, radices agunt, & illic commorantes procreant margaritas. Hæc ab iſs excogitata ſunt, qui particularem Oſtreorum naturam ignorant. Nam Pinnæ radice innituntur, ſuntq; immobiles, nunquã ſedem in qua hærent ſponte naturæ mutantes, ut uerè ſcripſit Ariſtoteles lib. 4. de Hiſt. cap. 4. Sed nec ſuperior etiam opinio, quam ex Plinio recitauimus, uera eſt. Etenim teſta ſilicea intecta omnia ſponte, & non ab alijs, procreantur: neq; aliud quicquam procreant. Neq; idem partus à diuerſis editur, quemadmodum uniones à diuerſis ſpecie Conchis ſiue Oſtreis. Adde quod omnia quæ procreant, ſuatis quæq; temporibus fœtus ſuos & concipiunt, & emittunt in lucem, cùm in uarijs Oſtreis aliquando uniones reperiantur, aliquando nulli: modò hoc tempore, modò illo. Aegyptij hodie externis mercatoribus in Aegyptum proficiſcentibus narrant de piſce Columbo, quẽ Orbem uocauimus, eadem ferè quæ Plinius de Conchis margaritiferis, eum ſcilicet ore hiante rorem excipere, ex quo deinde uniones efficiat. Sed fabuloſa ſunt iſta: neque enim unquam in huiuſmodi piſce inuenti ſunt uniones, neq; ros hauſtus non poſſet non in uentriculo immutari & concoqui, uel unà cum excrementis alijs excerni.

Vnio ſit ne Cõchæ ſuæ pars, uel excrementum, uel morbus, &c.

Quòd non ſit oſſiculum.

Vniones alios concharũ partus eſſe, alios abortus, iuxta Plinium.

Pinna.

Pinnas immobiles eſſe.

De partu margaritarum contra Plinium: quòd quæ uniones parturiunt non ſint.

Contra Aegyptios, qui Orbẽ piſcem rore cõcepto, uniones parere aiunt.

Quare his reiectis opinionibus Androſthenì aſſentior: qui ſcripſit, τὸν λίθον ἐν τῇ σαρκὶ τοῦ ὀστρέου γίνεσθαι, ὥσπερ ἐν τοῖς συείοις τὴν χαλάζαν, id eſt, in carne oſtrei gigni unionem, quemamodũ in ſuum carne grandinem. Idem Iuba tradit, referente Plinio lib. 9. ca. 35. Arabicis Concham eſſe ſimilem Pectini infecto, hirſutam Echinorum modo, ipſum unionem in carne grandini ſimilem. (*Lege etiam ſuprà in Concha matre unionum, pag. 319.*) Grandinem autẽ in porcis intelligere oportet, grana compacta, & ſatis dura, per carnem ſparſa, ex craſſa & uiſcida pituita concreta, atque exiccata, ut glandium in neruoſis partibus, ad cuius generationem pituitæ craſsitudini & glutino, facultatis alsimilatricis imbecillæ uis accedit. Galli in porcis lepram uocant, quam ex lingua, maximè inferiore eius parte dignoſcunt: in ea enim grana illa manifeſtè apparent. Ariſtoteles cauſam grandinis ſuum,

In oſtrei carne unionem gigni, ut in ſuibus grandinem.

sinum, & eius dignotionem sic docet: Grandinosi sues fiunt, quorum crura, & collum, & armi car ne constant humidiore, quibus partibus uel plurimæ grandines innascuntur. Caro dulcior est, si grandines habent paucas: sed si multas, humida ualde & insipida est. Facilè qui grandent cognoscuntur: parte enim inferiore grandines habentur, & si setam dorso (ἐκ τῶ λοφιᾶς) euellas, cruorem in radice pili euulsi uideris. pedibus etiam posterioribus constare non possunt qui grandent. Et Aëtius de elephantiasi scribens, inter alias notas hanc quoq; affert, sub lingua uenulas uaricosas fieri ac nigrescere, quod signum est etiam uiscera ipsa in simili constitutione esse eiusmodi plane, qualis in porcis quibusdam circa interna uidetur, quæ grandinis nomine insignitur. Quemadmodum igitur in porcis grando, in Conchis quibusdam uniones efficiuntur ex humore crasso et uiscoso, puro tamen, nec luto aut sordibus externis infecto, qui uel alimenti conuenientis redundantia est, uel excrementorum. Id in Mytulis, & Ostreis, & Conchis quibusdam recentibus non hiantibus & semicoctis contemplari licet, in quibus humorem iam crassiorem effectum pellucidumq; cernas: ea est generandorum unionum materia. *Lib. 8. de Hist. cap. 21.*

Non autem semper in media carne reperiuntur, sed alijs atq; alijs locis, inquit Plinius (lib. 9. cap. 35.) Vidimusq; iam extremis etiam marginibus uelut è Concha exeuntes, & in quibusdam quaternos quinosq;. Et: Crassescunt etiam in senecta, conchisq; adhærescunt, nec ijs auelli queũt, nisi limâ. Quibus una tantùm est facies, & ab ea rotunditas, auersis planities, ob id tympana (*tympania quatuor syllabis legit Massarius. Græcè malim in prima inflexione, gen. masc.* τυμπανίων & κοσκινίαν μαγαδίαν *dicere*) nominantur. Quo ex loco tympanorum antiquorum figura discenda est, quibus in sacrificijs Matris Deũm utebantur. Vergilius: Tympana uos, buxusq; uocat Berecynthia matris Idææ. Illa altera parte plana, altera rotunda erant, non utraq; plana qualia sunt nostra. Illis etiam hodie utuntur Aphri, atq; Turcæ. Talibus etiã Monspelienses nostri utuntur quæ Tymbaules uocant, quæ uasa sunt fictilia omnino rotunda, dempta anteriore parte plana, membrana exasinina pelle clausa. Bina gestant è zona appensa, quæ baculo pulsant, adhibitoq; fistularum rustícarum, tum geminarum laminarum, quæ chalybeæ sunt & rotundæ, atq; inter se colliduntur, sono, satis impudicam saltationem canunt. Ex his illustrabitur etiam Galeni locus libro 6. de differ. & caus. morb. & sympt. in quo lapsus est interpres doctus & elegans, qui τυμβαύλας scribit similes esse tympanis nostris quæ Tymbaules appellari diximus, nominis quidem similitudine in hunc errorem inductus: sunt enim τυμβαύλαι non tympana, neque qui tympana pulsant, uerùm qui ad mortuorum sepulchra tibijs canebant, nominis ratione id indicante. τύμβος enim sepulchrum est, tumbam nos uocamus, & αὐλὸς tibia. Hi Latinè fiticines dicuntur, quòd apud fitos canere solíti essent, hoc est uita functos. Quod de tympanis nihil hîc cogitarit Galenus, uerba ipsius clarè ostendunt. Βομβοῦσιν δ' αἱ σίφωνες τοῖς μὲν ὀξυτάτοις αὐλοῖς ἐοικότες, ὁποίοις ἔχουσιν αἱ τυμβαῦλαι καλούμεναι, σμῖκρὸν μὲν τὸ εὖρος ἔχουσι, μῆκος δὲ οὐκ ἐλάττονα τῶν ἐκείνοις· διὰ τε τὸ ὀξύτατα τῶν πνευμάτων ὀδοῦς, βαρύτατα φθέγγονται. Alij sunt bombis similes, referentes sonos qui à latissimis tibijs eduntur, quales habent qui τυμβαῦλαι uocantur, materia quidem ex qua fiunt in causa est cur clarè non sonent: latitudo uerò uiæ spiritus, cur grauissimè. Perspicuum est hîc de tibijs latioribus non de tympanis sermonem fieri. Sed ad unionum materiã redeamus, quam etiam non ineptè calculorum in rebus generationi comparare possis: uidi enim, ut iam annotauimus, è renibus eductum calculũ è pituita uitrea, ut conijcio, concretum, tam splendidum & candidum, ut ijs dotibus cum unione certaret. *Tympana. Gale no quid. Siticines. Vnionum generationem. similem esse calculorum in renibus generationi.*

Vniones non in unica Concha gigni tradunt diuersi authores. Indicus maximè hos mittit Oceanus, inquit Plinius lib. 9. cap. 35. Indis quoq; in insulas petuntur, & admodùm paucis. Fertilissima est Taprobane & Toidis. Item Perimula (*Perimuda,* Περιμοῦδα, *urbs est Indiæ, Aeliano de animalib. 15. 8.*) promontorium Indiæ. Præcipuè autem laudantur circa Arabiam in Persico sinu maris rubri. Et aliquantò pòst, In nostro mari, ait, reperiri solebant. Crebriùs circa Bosphorum Thracium (*quem nunc Strictum Constantinopolis uocant*) rufi ac paruí in Conchis quas Myias (*Myas habet nostra ætate*) appellant. At in Acarnania quæ uocatur Pinna gignit. Quo apparet non uno Conchæ genere nasci. Nam et Iuba tradit Arabicis concham esse similem pectini insecto, hirsutam echinorum modo. Conchæ non tales ad nos afferuntur. Nec in Acarnania ante (*aliâs, autem*) laudati reperiuntur, enormes ferè, coloríscq; marmorei. Meliores circa Actium, sed & hi paruí: & in Mauritaniæ maritimis. Idem apud Athenæum legere est: alij enim in Ostreo Pinnis simili gigni tradunt, alij in Indico Ostreo Pectini simili, quod Berberim uocant; alij in Ostreo magno & oblongo in India, Armenia, Perside, Babylonia: alij in Persico pelago. *Quòd regionibus & conchis diuersis inueniantur. Myiæ. Pinna. Berberis.*

Principium culmenq; omnium rerum pretij margaritæ tenent, ait Plinius. Cleopatra superbissimo ac procaci fastu, ut regina meretrix, lautitiam Antonij omnem, apparatumq; detrectãs, quærenti eo quid-afrui magnificentiæ posset, respondit: Vna se cœna centies sestertiũm absumpturam: duos maximos uniones per manus Orientis Regum sibi traditos, quos auribus tum gerebat, intelligens. Androsthenes scripsit in Asia, Perside, & alijs Orientis regionibus tanti pretij fuisse, ut pari auro penderentur. Nostro æuo multis alijs gemmis postponuntur. Venetijs nullæ fœmina satis ornata esse censetur, quæ non è collo suspensos uniones gestet. Puellæ nostræ in capite gestant, aliæ paruulos & perforatos consuunt. Americus Vespucius in secunda sua nauiga- *Precium. Americus Ve-*

Spucius de unionum copia & utilitate.

tione (circa finem) ſi non diſertè, ſaltem uerè, ut puto, de unionum copia & utilitate hæc prodidit. Ad gentem, inquit, quandam peruenimus, quæ nos cum maxima ſuſcepit amicitia: & quam quidem unionum perlarumq; Orientalium comperimus numerũ maximum tenere, propter quod quadraginta & ſeptem diebus ibi perſtitimus. Et centum, decem & nouem unionum marchas, precio, ut æſtimabamus, quadraginta nõ ſuperare ducatos, ab eis comparauimus: nam nolas, ſpecularia, cryſtallinosq; nonnullos, nec nõ leuiſsima electri folia eis tantùm propter ea tradidimus, nempe quotquot quilibet obtineret uniones, eos pro ſola nola donabat. Didicimus quoq; interdum ab eis quomodo & ubi illos piſcarentur, qui quidem Oſtreolas in quibus naſcuntur, nobis plures largiti ſunt. Et pariter nonnullas mercati ſuimus, ubi in quibuſdam centum & triginta uniones, in quibuſdam uerò non totidem reperiebantur. Nouerit maieſtas ueſtra quod niſi permaturi ſint, & à Conchylijs in quibus gignuntur per ſeſe excidant, omnino perfecti non ſunt: quinimò in breui, ut ſæpius expertus ſum, emarceſcunt, & in nihil redacti ſunt. Cùm uerò maturi fuerint, in Oſtrea ipſa inter carnes, præter id quod carnibus ipſis hæreant, ſe ſeparant; huiuſmodi optimi ſunt. Hactenus Americus.

Maturitas.

Electio.

Color.

Dos omnis unionum eſt (tradente Plinio lib. 9. cap. 35.) in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, quas notas ſingillatim perſequemur. In candore ipſo magna eſt differentia. Clariores ſunt in mari rubro reperti. Indici ſpecularium lapidum ſquamas abſimilant, aliàs magnitudine præcellentes. Circa Boſphorum Thracium rufi ſunt & paruí. In Acarnania coloris ſunt marmorei. In Britãnia decolores. Flaueſcunt & pelagię, præcipuí alioquí candoris, in ſenecta, rugiſq; torpeſcunt, nec niſi iuuenta conflat ille qui quæritur uigor. Vſu etiam atteri non dubium eſt, coloremq; indiligentia mutari. Summa igitur laus coloris eſt, exaluminatos uocari, (id eſt, ad alumnis colorem accedẽtes,) quod optimum cenſetur, quum candidiſsimum eſt autore Dioſcoride libro 5. cap. 123.

Exaluminati.

Magnitudo.

Magnitudine differunt, ut in Acarnania magni naſcuntur, ſed coloris non laudandi. Circa Actium meliores ſunt, ſed paruí. In Britannia contrà paruí, ſed haud boni.

Figura.

Figuræ uarietate diſcernuntur, quod aliæ ſint totæ rotundę, alijs una tantùm eſt facies, & ab ea rotunditas, auerſis planities. Sunt alij proceriores faſtigiata longitudine, alabaſtrorum figura in plenio rem orbem deſinẽtes. Hos digitis ſuſpendere, & binos ac ternos auribus, fœminarum gloria eſt.

Elenchi.

Has elenchos appellabant author Plinio: Item Iuuenale Saty. 6.

Turpe putat nil Quum uirides gemmas collo circundedit, & quum
Auribus extenſis magnos commiſit elenchos.

Crotalia. Phyſemata. Pondus, &c.

Crotalia etiam (*quaſdam*) nominabant à ſono & colliſu ipſo margaritarum. Quidam ſunt rugati, ut qui ætate deteriores redditi ſunt. Nonnulli ſunt lęues, & inani inflati, qui ob id phyſemata Græco nomine uocantur. Pondus ad hoc æui ſemunciæ pauci ſingulis ſcrupulis exceſſere. Differunt quoq; ætate, & Concharum ſiue Oſtreorum in quibus naſcuntur uarietate, ut ex ſuperioribus liquet.

Quomodo colligantur.

E Colliguntur diuerſis modis. Quidam eos ſponte ſua decidere, & in ſaxis iiſdem reperiri putant, in quibus Conchę & Oſtrea. Ego uerò nõ niſi poſt Oſtreorum mortem abſumpta carne decidere puto. Etenim carni & teſtæ adhærent.

Conchis duces eſſe, & retibus eas capi, falſum eſt.

Quidam tradunt (aſſerente Plinio libro 9. cap. 35.) ſicut apibus, ita Concharum examinibus, ſingulas magnitudine & uetuſtate præcipuas eſſe ueluti duces, mirę ad cauendum ſolertiæ: has urinantium cura peti; illis captis, facilè cæteras palantes retibus includi. Multo deinde obrutas ſale in uaſis fictilibus, exeſa (aliàs eroſa) carne omni, nucleos quoſdam corporum, hoc eſt, uniones decidere in ima. Hæc quidem poſteriora ueriora eſſe puto, priora non item: Nam Conchis duces eſſe & retibus capi falſum eſt.

Conchã ipſam comprimere ſe gnaram cur peratur, fabuloſum.

Illud quoq; fabuloſum eſt, Conchã ipſam (*ut Plinius ibidem ſcribit*) quum manum uiderit, comprimere ſeſe, operireq; opes ſuas, gnaram propter illas ſe peti: manumq;, ſi præueniat, acie ſua abſcindere, nulla iuſtiore pœnâ, & alijs munitâ ſuppliciſs. Quippe inter ſcopulos maior pars inuenitur, ſed in alto quoq; comitantur marinis canibus, nec tamen aut res fœminarum arcentur. Etenim Conchis omnibus tactus tantùm ſenſus, atq; guſtatus parũ exquiſitus à natura tributus eſt, aliorum omnium ſunt expertes. Nec in eis ſolùm ſenſus, ſed & mentem ineſſe dicas ex Plinio. Idem periculum uenantium margaritas: & qua ratione uiteretur, ſic explicat Athenæus: In periculo uerſantur qui uenantur margaritas, ſi in hiantes conchas manũ recta (κατ' ὀρθὸν) immiſerint. tunc enim comprimunt, ac ſæpe digitos præcidunt, aliquando nonnullis ſtatim morientibus. Qui uerò à latere (ἐκ πλαγίου) manum ſubiecerint, facilè Conchas à ſaxis a-

Lib. 3.

uellunt.

G Vniones in medicina ab Arabibus uſurpabantur, aduerſus cordis affectus. hodie quoq; horum imitatores iiſdem utuntur. Inde celebres & frequentes in officinis duæ antidoti Diamargariton frigidum, & calidum, hoc eſt ex unionibus: quarum prior in frequentiori eſt uſu: atq; alia, quæ manus Chriſti perlata ab unionibus nominatur. Serapio in ſuo Aggregatorio ex Raſi uniones frigidos & ſiccos eſſe in ſecundo ordine tradit. Cardiacis proſunt, cordiſq; ſyncope laborantibus conferunt, ad ſpirituum confirmationem, ad fluxum ſanguinis exiccandum, ad oculorum claritatem. Ob eam cauſam collyrijs admiſcentur, non quòd digerendi uí præditi ſint: neq; enim utiliter ad cordis imbecillitatem, & ſpirituum robur confirmandum adhiberentur, ſed ob eam quam

Digitized by Google

quam dixi exiccandi uim. Melancholicis conuenire non uideo cùm frigidi sint & sicci, nisi quòd spiritus puriores efficiant, uaporesq; atros ad cor conscendentes siccitate sua absumant, qua ui menses retinere sum expertus. Nullam mea quidem sententia facultatem ad prerygia & suffusiones curandas adferūt, etiam si quidam ijs utantur. His dentes candidiores reddi traditum est, sed idem præstant testæ concharum & Ostreorum in quibus inueniuntur. Solent Pharmacopœi in marmoreo mortario in puluerem redigere, ne aliquid uel coloris, uel substantiæ, uel saporis ingrati à metallico contrahant. Possunt & aceti acerrimi asperitate, uel uuæ acerbæ, uel citrij pomi succo dissolui. Id comprobauit Cleopatræ luxuria, quam fusiùs explicat Plinius libro 9. Nō (E) desunt Chemistæ, qui ex multis paruis in aquam dissolutis, se posse magnos conficere uenditent, qui splendore, læuore, pondere atq; omni alia dote Cleopatræ unionibus inferiores non sint. Sed qui id dixerint permultos audiui, qui id præstiterint nullos uidi. Serapio in unionum uicem *Antiballomenō* Conchylia magna & splendida, & fulgentia usurpari posse tradit, modò dimidio pondus augeamus.

DE MARGARITIFERIS CONCHIS, BELLONIVS.

Plinius Secundus Cochlearum margaritiferarum genera multa esse tradit: Cuius notæ sunt Pentadactyli, Melicembates, Echinophoræ, & permultæ aliæ. In summa, dubium non est multas conchas Margaritiferas esse, multò quidem magis, quàm uulgares nostras ostreas ac Mytulos: qui quum his etiam abundant, eò minus mirandum est, etiam minimas exterarum nationū conchas longè ditioribus margaritis refertas esse: id enim de quibusdam conchis, quod de nonnullis fluminibus auriferis dicere possumus.

COROLLARIVM.

Margarita à Latinis authoribus semper ferè masculino genere profertur: rariùs neutro. Varro utroq; genere, & margaritam, & margaritum dixit, ut annotauit Nonius. Macrobius Saturnaliorum 2. 4. Augustus refert in epistola ad Mecœnatem, (quem familiariter amabat) ut insolentem eius & affectatum sermonem notaret, hanc clausulam adiecisse: Vale mel gentiū, ebur ex Hetruria, adamas Supernàs, Tyberinum margarita, &c. Solinus etiam affectatæ dictionis studiosus author margaritum gen. neutro dixit. Apud Græcos tribus aut quatuor modis enunciatur: Μαργαρίτης masc. genere à Theophrasto, Arriano, & Aeliano. Ἡ μαργαρίτης λίθος, Androsthenes apud Athenæum. Μάργαρος ἰνδός, Aelianus & Io. Tzetzes. Τὰ μαργαρα, Pausanias. ¶ Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, læuore, pondere, haud promptis rebus, intantùm ut nulli duo reperiantur indiscreti: unde nomen unionum, (*nimirum quòd unus quisq; ab altero differat,*) Plinius. Nunquam duo simul reperiuntur: unde unionibus nomen datum, Solinus. Sed duos nunquam simul reperiri in una concha uerum non est, cum simul innumeræ aliquando inueniantur, ut referetur in c. Singuli quidem, & discreti, hoc est non cohærentes inter se reperiri solent: uerùm non ab eo uniones dictos Plinius innuit, sed quoniam nullus alteri ita simillis inueniatur, quin uel magnitudine, uel colore, uel figura, uel alio quopiam discrimine differat. Quanquam & hæc Plinij uerba leguntur: Cohærentes uidemus in conchis hac dote unguenta circunferentibus, ubi cohærentes pro eo quod est suis conchis & testis adnatos uniones accepe- rim, non ipsos inter sese concretos. Aliud sensit Marcellinus, his uerbis: Testæ rore grauidæ margaritas edunt minutas binas aut ternas: uel uniones, sic appellatas, quòd eius terræ *(eiusmodi)* conchulæ, singulas aliquoties pariunt, sed maiores. Aelius Stilo Iugurthino bello unionū nomen impositum maximè grandibus margaritis prodit, Plinius. ¶ Margaritam generali nomine uocamus etiam lapillum, nam lapillus & gemmarum & margaritarū commune est nomen, subintelligiturq; pretiosus. quòd si maiusculi fuerint, pretiosi lapides dicuntur. Nam quod Seruius scribit, gemmas diuersi coloris esse: margaritas uerò albas: uel gemmas integras, margaritas pertusas, planè ridiculum est. Sabinus iurisconsultus margaritas scribit lapillorum nomine non contineri: sed hoc falsum esse multorum exemplo docetur. Curtius: Lapilli auribus pendent. Idem: Pendebant ex auribus insignes candore & magnitudine lapilli. Horatius: Nec magis huic intra niueos uirideisq; lapillos. ubi profectò de margaritis & smaragdis intelligit, Perottus. Τῶν δὲ μαργαρίτων ἡ λίθος δὲ καὶ ὁ μαργαρίτης καλεῖται, Theophrastus. Nego ullam gemmam aut margaritam fuisse, Cicero 6. Verr. Cardanus margaritas propriè lapides esse negat: quoniam & celerrimè senescunt, & alia quædam lapidum naturæ dissentanea habent. ¶ Margaritæ lingua Indica sic appellantur, teste Arriano. Hermolaus uerò uidetur indicare hoc loco uniones alio etiam quàm margaritæ nomine apud barbaros appellatos fuisse: allegans Androsthenem in Paraplo Indiæ, ut Athenæus autor est, scripsisse ostrei genus illud margaritiferum in India uocari berberim, specie pectunculi, non tamen cælata sed leui testa, nec auriculas habere duas ut pectines, sed unam: cum tamen Plinius non de conchis ijs margaritiferis ut Androsthenes, sed de margaritis siue unionibus ipsis loquatur, alio profectò carētibus nomine. Immo Plinius dixit, uniones non uno conchæ genere nasci, earum nomina ferè omnia reddens. nam genus unum haud multum ostrearum conchis differens esse meminit, &c. Massarius. Et rursus: Sunt autem marga-

A

Vniones unde dicti.

Margaritam la pilli nomine cō prehendi.

Digitized by Google

ritæ (ita enim lingua Indica appellantur, ut Arrianus autor est) quas Romani soli (ut inquit Plinius) uniones appellarunt, quòd nullæ duæ margaritæ simul reperiantur, sed semper discretæ & unæ: (*mihi quidem Plinius aliud sentire uidetur, ut suprà exposui.*) Græca Arriani uerba hæc sunt libro 8. qui est de rebus Indicis. Καὶ πόδε μεγέθει Ἰνδῶν πόδι Ἡρακλέα λέγουσιν. ἐπελθόντα αὖ τὸν παῖδα γλιὼ καὶ θάλασσαν, ἐς καθέζωντα ὅ, τι πόρρω κακοῦ, κίναιδον ὄζ ἀνδρῶν ὧν τὴ θαλάσσῃ, κόσμου γυναικείου· ὧν πινα καὶ ἐς πόποτ ἔτι οὔ μ. ὄζ Ἰνδίων τῆς χώρας τὰ ἀγώγιμα πρὸ ἡμέας ἀγωνιστάν, ἀσμενίς ὠνούμενοι ἐκομίζοσι. καὶ Ἑλλήνων ὁ πλεῖστος, ἡ Ῥωμαίων ναῦν ὅσοι πολυκτέανοι καὶ δυσ'αίμονές μείζονες ἔτι ἀσμενίς ὠνίονται· τὸν μαργαρίτην δ'ὰ ἀ θαλάσσιον, ὅτιπερ τὴ Ἰνδῶν γλίσχρῃ καλεόμενον. τὸν γὰρ Ἡρακλέα, ὡς καλὸν οἱ ἐφάνη τὸ φόρημα, ἐκ πάσης ὁ θαλάσσης ὃν τὸν Ἰνδῶν γλίσχρην τὸν μαργαρίτην διὰ πόρρω, τὴ ἐωυτῶ ἐὸν κόσμον. Id est: Hoc quoq; aliæ Indorũ gentes de Hercle affirmãt, q̃ cũ mare (*Indicũ*) & terrã undiq; pagrasset, purgassetq; eã omni uitio, in mari inuenerit cinædũ, (*Bartolemæus Facius margaritã uertit: sed Indi fortè margaritã cinædũ uocant, ut ex sequentibus iollegimus*) ornatũ muliebrẽ: quales qui ad hæc usq; tẽpora lucri causa merces inde deferũt, multo sũt dio cõparare solent. Sed & ex Græcis olim, & Romani hoc tẽpore, quicũq; diuites & beati putantur, maiore etiamnũ studio sibi cõparant: margaritã scilicet è mari, quam Indorũ lingua sic (*cinædũ scilicet*) nominat. Earũ uerò pulchritudinẽ admiratũ Herculẽ, ceu ornamẽti maximè decori gestatu undecunq; ex mari quas filiæ (Pandeæ) ornãdæ donaret, cõquiri iussisse margaritas. Hæc ex Arriano recitare uolui, ut inde iudicarẽt studiosi, cinædús ne, ut nobis uidet, an margarita, ut qui busdã nostri seculi eruditis, Indicũ unionis nomẽ sit. ¶ Vniones in Paria & Curiana regionibus noui Orbis Tenóras uocãt, Pet. Martyr. Margarita Arabicè dicit hager (.i. lapis) allulo siue alba lo, Syluat. uel, ut Monachi interpretes Mesuæ legũt, albato seu albaro. ¶ De cõchis margaritiferis tradãt qui de animantiũ naturis scripserũt, q̃ noctu litora appetãt, & ex cœlesti rore margaritam concipiãt, unde & eceolæ nominẽtur, Isidorus. ego eceolæ nomẽ alibi nusquã inueni: & fictũ conjũcio ad innuendũ margaritã è cœlo à sua concha concipi. ¶ Græcè hodie μαργαρίτην dicitur. Italis uulgò Perla uel Perna, ut quidã scribunt. Gallis, Germanis & Anglis Perle. Conchã ipsam margaritiferã, si de genere biualuiũ sit, Germanicè uocabimus Perlemuschel: sin cochlearũ generis, Perleschnegg: qualis est cochlea margaritifera uulgò dicta: quã tamẽ uniones ferre Rondeletius negat, in biualuibus tantũ gigni asserens. Aelianus uerò in India margaritiferas conchas magnis strombis similes facit. ¶ Margarita à Seb. Munstero in Lexico trilinguí, Hebraicè scribitur, מרגליות, margelit: & יהר בים, iahar ciphe.

Cinædus.

Eceolæ.

In quibus conchis reperiantur uniones.

Conchæ aliæ habẽt in se margaritã, aliæ nõ habent: licet conchæ omnes aliquid habeãt de natura margaritæ, Albert. In cõcha rugata, quã ex Rondeletio dedimus inter Conchas diuersas, idẽ Rondeletius uniones reperirí nõ dubitat, suprà, pagina 316. cui simílẽ esse puto, aut eandẽ forte, quã Venetijs olim matrẽ plarũ nominari audiui: hac ferè ualuarũ alterius magnitudine speciẽq.

Concha rugata, quam aliqui matrem perlarum uocant.

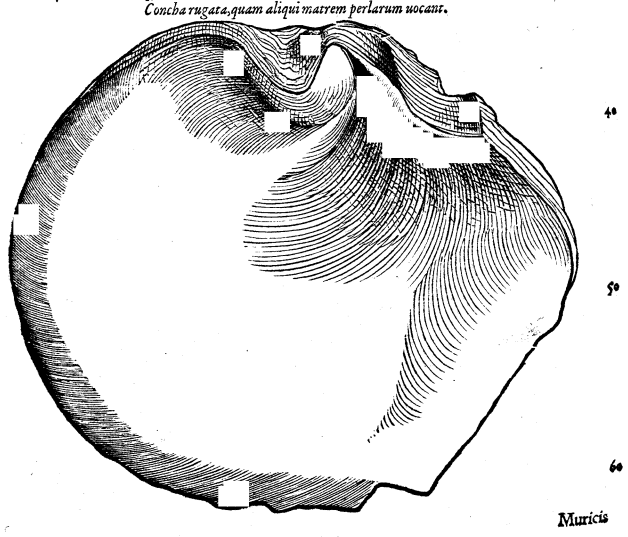

Muricis

Muricis genus orientale infrà inter Muricos dabimus, margine ſeu labro in latũ ſe protendente, roſeo intus colore: in eo quoq; margaritas gigni uir eruditus quidã mihi retulit. De cochlea margaritifera uulgò dicta, ab unionũ colore ſplendoreq; (nã uniones in ea nõ reperiũtur: ſed in iis quę cochis binis cõſtant, Rondeletio teſte) ſuprà inter Cochleas ſcriptũ eſt, pag. 284. Vidi ego genus huiuſmodi cõchæ argẽto cõcluſum, ſpeciẽ uſumq; poculi præbere: pede nimirũ addito ex argento, & labris eodẽ intectis. Concha tota, forma ferè nauiculã præ ſe ferr, & interſtitia quædã tabula torũ inſtar intrinſecus habet, in ſummo operculũ mẽbranę inſtar obtendi audio. ¶ Naſcunt margaritæ ex conchylijs rotundis nobiliores, ſed tamẽ minùs rotũdæ: aliæ ignobiles rotundæ ex oblongis, quaſi contraria ratione. ſtriatũ eſt genus conchyliorũ utrunq;, & in imo mari moram du-
10 cit, Cardanus. Et rurſus: Ignobile margaritarum genus ex Nacaronibus (ſic enim oſtrea uocãt Nacaro. longa: ſeu meliùs dicam, conchylia, quòd ſtriata ſint) naſcitur. Bellonio Nacre de perle uulgò Gallicè appellatur margaritifera cochlea, de qua dictum eſt pagina 284. ſed Nacaro Cardani aliter uidetur, cum oſtreum longum eſſe dicat, in quo reperiantur uniones. Belloniꝰ Nacra rotundior eſt, (ut oſtendit icon, pag. 284.) nec ferax unionum, Rondeletio affirmãte: quare potiùs fuerit berberi, quæ concha eſt oblonga & à Rondeletio ſimiliter Nacre de perles uocatur Gallicè, pro matre perlarum. ¶ In concha echinata etiam, (quam ſupra inter Conchas diuerſas exhibuimus, pagina 315.) uniones reperiri teſtatur Plinius, Rondeletius. Hìc obiter illud annotãrim, Concha echinata. Plinium & Androſthenem, de eadem planè concha ſentire mihi uideri, non diuerſis ut putauit Rondeletius. Sic enim Plinius: Iuba tradit Arabicis (margaritis) concham eſſe ſimilem pectini infecto (id eſt, ut ego interpretor, aliter quàm Rondeletius, non ſecto, nõn cælato. ὁ δὲ λεγλινθίαν γράφει λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχειν, inquit Androſthenes) hirſutam echinorum modo. Pro quo Androſthenes dixit, ὂν δασὺ τὸ ὄστρακον ἔχειν. Græcis enim δασὺ hirſutum, nõn ſpiſſum ſignificat. Addit & aliud ex Androſthenis eodem loco translatum: Vnionem in carne ipſa eſſe grandini ſimilem. Quamobrem dubito an rectè Rondeletius Plinij uerba de concha ſua echinata accipiat, (deſcripta ſuperiùs, pag. 315.) Androſthenis uerò uerba de berberi: cum uel Plinium uel Iubam ex Androſthene ſua mutuatum appareat, (uel contrà:) & cætera quidem rectè translata uidentur, ſicut & δασὺ, hirſutum: echinorum autem modo, de ſuo adiectum, quaſi hirſuta aliter eſſe nequeant, niſi echinorum modo rigeant. Nec eſt quòd aliquis teſtam ſimul læuem atq; hirſutam eſſe miretur: cum læuitas ad ſuperficiem pertineat, hirſuties ad enaſcentem materiam, ſic & mytulorum quorundam teſta læuis ſimul hirſutaq; eſt. Sed cum berberi Rondeletij hirſuta non ſit, rem in medio diligenter æſtimandam relinquo. Interim conchã echinatam uocari, quam ſic aptè à re ipſa uocauit Rondeletius, probo: an uerò Plinij concha hirſuta echinorum inſtar, &c. eadẽ ſit, dubito. ¶ Margaritifera concha Indis berberi dicta, (pectini alterã aure ſimilis,) ſuprà inter Conchas deſcripta Berberi. eſt, ex Rondeletio, pag. 319. Nihil autem prohibet, conchã quidem berberi Indica lingua nominari, cinædum uerò eãdem unionem. Berberi ab Arriano uocantur noſtræ matres perlarũ, Gilius. Sunt qui conchã Cytheriacam à Martiali dictam, eandem exiſtiment. mihi uerò Cytheriaca non alia uidetur, quàm Venerea à quibuſdam dicta concha, & uulgò porcellana. Vide ſupra in Conchis diuerſis, pag. 338. ¶ Vniones in noſtro mari reperiri ſolebant, crebriùs circa Boſphorum Thracium, ruſſi ac paruí, in conchis quas myas appellant, Plinius. Plura leges ſuprà de Myes. 40 hiſce conchis inter alias diuerſas, pag. 330. Vniones minimos ex mytulorum conchis extraxi, Syluius. In riuis etiam & fluuijs muſculos mytulos ue aliquando margaritas ferre audio, ut circa Hornbach Germaniæ oppidum: & in lacu Acronio quandoq;. In Scotiæ fluuijs plurimæ gignuntur margaritæ, ut mox in B. referam. ¶ Origo atq; genitura (*unionum*,) conchæ (*conchæ*) eſt, Concha ſimilis oſtreæ. haud multùm oſtrearum conchis differens, Plinius. Chares Mitylenæus quoq; naſci ſcribit in concha ſimili oſtreo, quæ ſit ὀξυτὰ καὶ πρωμήκης: id eſt plena uel craſſa, & oblonga: carnem continẽs magnam, albam & ualde odoratam. Videtur autem berberi alijs dictum intelligere. Vide etiam infrà in B. de magnitudine tum unionum, tum concharum quarundam eos ferentium. ¶ Iuba Pectini ſimilis. tradit Arabicis margaritis conchã ſimilem eſſe pectini infecto, hirſutam echinorum modo, Plinius. Nos ſuper hoc loco plura annotauimus paulò antè in conchæ echinatæ mentione. ¶ In A-
50 carnania quæ uocatur pinna, gignit uniones, Plinius. Proueniunt in oſtreo pinnæ ſimili, ſed Pinnæ ſimilis. minori, Athenæus ex Theophraſto. ¶ In India margaritiferæ conchæ magnorum ſtromborum Strõbo ſimilis. ſimilitudinem gerunt, Aelianus.

De nominibus margaritarum à figura deſumptis, ut crotalia, tympania, &c. dicemus ad finem proximi ſegmenti B.

Vniones in Britannia paruos atq; decolores naſci certum eſt, Plinius. Aelianus etiam in Oceano occiduo, ubi exiſtit Britannia, naſci memorat: ſed magis fului coloris minusq; ſplendidos iis qui in mari rubro procreantur. Britanniæ Oceanus margarita gignit, ſed ſuffuſca & liuentia, Tacitus de uita Agricolæ. Margaritæ in Britannis quoq; ſunt & alibi, partim pallidæ, partim giluæ, partim non bene rotundæ, Io. Tzetzes. Conſtat in Oceano ubicq; inueniri poſſe, 60 cum & in meridionali plaga tanta ſit illarum copia, & ſub Septentrione in Scotia plurimæ inueniantur. Vidi in capite puellæ Edimburgi in Scotia ſertum è ſeptuagínta circiter margaritis Scoticis, pari & inſigni magnitudine. Sunt etenim & ipſæ candidæ, rotundæ, lucidæ, ut Indicæ: ſed

Digitized by Google

ſplendore tamen & magnitudine Indicis inferiores. nam Scoticæ quæ maximæ ſunt, unguis minimi digiti magnitudinem uix unquam ſuperant. Vidi etiam Mediolani è Scotia delatas, nec uile illis precium, nec tam ingens ut Indicis. Cur autem non niſi in Oceano, nec in temperatis illius regionibus, ut neq; in Gallijs aut Hiſpanijs? Cauſa eſt, quoniam calor maior eſt in his regionibus, aut à continente, aut propter antiſpaſim; (*per antiperiſtaſin potiùs, ut in Scotia: à continente uerò, ut in India,*) Cardanus. Margaritæ nobiles in Gotthia, Suedia & Finlandia, Septẽtrionalibus regionibus capiuntur, ut author eſt Olaus Magnus. ¶ Conchæ quæ torno faſtigiatas à capite teſtas habent, maculiſq; aſperſas (inquit Boëthius Scotus,) longo interuallo reliquas (ut etiam fœtum ſi leam) ſuperant. Quippe adeò nonnullis in locis ſunt delicatæ, ut non immeritò apud ueteres gulæ primatum obtinuerint: ut uiduarum uulgò cupediæ (*Sophron ſolẽnes, id eſt, digitos concharum generis, χηρείων γυναικῶν λάχνδυμα nominat*) ſint: quanquam in quibuſdam fluminibus, idq; præſertim Dea Donaq; eſui ineptę iudicẽtur. Hæ apud nos magno numero repertæ, limpidiſſimis puriſſimisq; amnibus, ac nullo unquã limo turbidis, qua profundiſſimi ſunt, agere gaudent: in eiſq; ſolis margaritas concipiunt. Sub auroram enim cœlo ſereno temperatoq;, in aërem ſe, donec capitibus aqua exiſtant, ſubleuantes, roridum liquorem oſcitatione auidè excipiunt, pro concepti ſeminis multitudine, partu aut exili, aut grandi futuro. Senſus illis tam acutus ineſt, ut ſi altiorem in litore aſtans uocem emiſeris, aut lapillum quantumuis minutum in aquam conieceris, repentè ſe ſub trahentes ſubſidant uniuerſæ. Ea enim illis theſauri cuſtodiendi naturalis indita eſt ſolertia, haud ignorantibus uidelicet, quanti ſit precij apud mortales, luxus ex fœtu ſuo comparatus. Itaque piſcantes quoq; id maximè obſeruant, ut primo attractu teſtas coniunctas arctiſsimè detineant, protinus illis alioquin unionem euomituris. Quaterni aut quini humerorum tenus flumen ingreſsi, atq; in orbem ſtantes, contum alterutra manu, quò firmiùs conſiſtant, fundo fixum tenent. Inde oculis per aquæ limpiditatem prædas colluſtrantes, pedum digitis (nam manibus id fieri prohiber altitudo) teſtarum torturas placidè comprehendunt, atq; aſtantibus uacua manu excipiendas præbent. Sunt etiam eiuſdem ferè generis conchæ in oris Hiſpanicis, quarum teſtas qui peregre à diuo Iacobo redeunt, adferunt: ſed haud fœcũdæ, propterea quòd aqua ſalſa uiuant, nam & circunquaq; in litoribus Scotici maris ingens natat, ſed ſterilis multitudo, Hæc Boëthius. Multa hîc mira enarrat (inquit Cardanus, qui Boëthij uerba recitauit de rerum uarietate libro 7.) & quę etiam inuicem pugnare uideantur. nam matricem hanc è genere turbinatorum conſtituit: & quę in fluminibus degant, inde, ut ſponte ad aquæ ſummum emergere poſsint: cum nec inſtrumentũ habeant, quo ſe collidant, (*attollant:*) nec aërẽ intus, ut piſces, contineant. Quòd etſi impetu (quod tamen difficillimum eſt) emergere poſſent, quomodo continere ſe poſsint, haud uideo. Ipſe etiam cùm dixit, coniunctas teſtas tenere qui piſcantur: ſui oblitus uidetur, niſi operculum pro teſta alia intelligat. Hiſpani etiam referunt, præciſas quandoq; manus piſcatoribus à margaritiferis oſtreis: imò & ob hoc edictum pietate plenum à Cæſare noſtro emanaſſe. Quod quomodo à turbinatis contingere poſsit, non intelligo. neq; audiui unquam in fluminibus, ſed in Oceano, margaritas uenari ſolitas. Vt modò res ſe habeat, conſtat in turbinatis uix eſſe locum margaritis, cum animal ipſum adhæreat teſtæ: & ut commodè exerere ſe poſsit, totam compleat: ut mihi uideatur relata potiùs, quàm cognita ac uiſa ſcripſiſſe: aut non diligenter ſcripſiſſe. Si enim modò turbinata ſunt, duabus conchis tamen conſtant, (*obſcura hæc mihi ſunt,*) aliter ſuaues non eſſent. Oriuntur igitur è teſta, non è rore. hoc enim abſurdiſsimum, tum magis, quòd quantò maiores gignuntur, eò profundiore mari: nec res tam grauis (ut dixi) abſq; ſpiritu & pinnis aſcendere poteſt, Hucuſq; Cardanus. ¶ Eſt fluuius qui alluit pagum Huſsinetz in Bohemia, abundans magnis lapidibus & piſce truta copioſus. præterea æſtate accolæ ſolent ex eo aceruos concharum eijcere, è quibus perlas eximunt, aliàs maturas & ſplendidas, quæ etiam annulis includuntur: aliàs immaturas, quę medicis uſui ſunt. Immaturas aliquando anatibus deuorandas obijciunt, & aluo redditas ſplendidiores colligunt. Cum eximi debent, cauent ne aëre tangantur, & illico ore excipiunt. ſaliua enim ablutæ conſtantiùs ſplendorem ſeruant. ¶ Vnio in rubri maris profundo quęritur, Plinius. Ex rubro mari colligitur, Philoſtratus. Optimus Indicus & in mari rubro procreatus exiſtimatur. Iuba in Boſphoro etiam freto naſci ſcribit, qui & Britannicis inferiores ſint, & cum Indicis ac Erythræis nullo modo comparandi, Aelianus. Eratoſthenes dicit in Perſicæ præternauigationis initio inſulam eſſe, in qua multæ ac precioſæ margaritæ gignãtur, Strabo. Aliemen eſt regio, quæ incipit ab exitu ſinus maris rubri uſq; ad principium ſinus Perſici: in quo eſt dictus locus Duo maria, non multùm diſtans ab inſula Ormus, & in loco Duo maria dicto expiſcantur margaritas cæteris præſtantiores, Andreas Bellunenſis. Capitur in Indico mari, & circa Armeniam, Perſidem, Suſianam, & Babyloniam oſtreo ſimilis margaritifera concha, Chares. Ad Bararen uicum maritimum adferuntur margaritæ multæ & egregiæ, Arrianus in Periplo maris rubri. India & inſulæ quædam maris rubri margaritam ferunt, Theophraſtus. Apud Indos & Perſas margaritæ reperiuntur in teſtis marinis robuſtis & candidis, Marcellinus. In Indico mari conchæ margaritiferæ ſunt, teſta candida, Philoſtratus. Margaritas Indicus maximè mittit Oceanus: inter illas beluas tales tantasq;, quas diximus, per tot maria uenientes, tam longo terrarum tractu, è tãtis Solis ardoribus. Indica urbs eſt nomine Perimuda, cuius incolæ ichthyophagi

Ex Boëthio Scoto.

phagi margaritas retibus comprehendunt, Aelianus. Ostrea quæ margaritas ferunt, nasci aiūt in mari Indico, insulis Perimuda & Elyra, & alijs quibūsdam insulis, mari non profundo & purissimo, Io. Tzetzes 11.376. Variorum. In Byblo parua insula Indiæ capitur in ostraco albo lapis margarita, quæ in ostreis locum cordis dicitur obtinere, Philostratus de uita Apollonij libro 3. Est & Tylos insula (Plinio libro 6.) plurimis margaritis celeberrima, cum oppido eiusdem nominis. Mittit Indicum mare boreale iuxta Cubagua insulam: Australe iuxta Terarequi. nascuntur & alijs pluribus locis, Cardanus. Man lacus est Indiæ, & alius Lama dictus, in utroque piscantur perlas, Obscurus. Prouinciæ Tebeth adiacet ab Occidente prouincia Caniclu, quæ regem habet tributarium magno Cham. Est ibi lacus, in quo tanta est margaritarum copia, ut precium earum omnino uilesceret, si pro arbitrio hominum asportari permitterētur. quare capitis pœna cautum est, ne ullus in hoc lacu piscari absq; magni Cham uenia ausit, Paulus Venetus. In Paria & Curiana regionibus noui Orbis uniones abundāt, ut Pet. Martyr testatur Oceaneę Decadis primæ lib. 8. his uerbis: Christophorus Colonus in Paria unionibus torquatos armillatosq; tam uiros quàm fœminas reperit. Cæterùm Petrus Alfonsus Nignus in sua Nauigatione, Cumana & Manacapana regionibus postergatis, in regionem incidit, quam Curianam uocari ab incolis ipse refert. Vbi in litore pro tintinnabulis, aciculis, spintheribus, armillis, uitreis calculorum sertis, anulisq;, & alijs huiuscemodi institorū mercibus, cum incolis in horæ momēto, unionum, quos collo & brachijs appensos gestabant, uncias quindecim permutat. Certatim incolæ unionum serta, nostrarum mercium cupidissimi ferebant. Vniones appellant tenóras. ¶ Megasthenes, incolas Taprobanæ auri margaritarumq; grandium fertiliores quàm Indos esse scribit, Plinius. Taprobanæ incolę margaritas legunt plurimas maximasq;, Solinus. Tumaccus regulus in noui Orbis parte Vascho Nuñez, (qui magnam remotissimamq; regionum illarum partem Castellæ regis nomine occupauit,) præter aurum, munera attulit ducētos quadraginta egregios uniones. è minutis autem copiam maiorem afferri iussit. Vniones nostri admirabātur, licet non ritè candidos: quia è conchis illos minimè eruunt, nisi priùs assis, quò facilius sese ipsæ aperiant, & caro inclusa sapidiùs coquatur. Tumaccus ergo tanti facere uniones, nostros inspectans: familiaribus suis ut piscationi se accingant, imperat. Dicto parent. Quarto abinde die regrediuntur: libras octunciales unionum afferunt duodecim, Petrus Martyr Oceaneæ Decadis tertię libro 1. Et paulò pòst: In eodem sinu aiunt grandiorem quandam esse insulam, in qua conchylia gigni feruntur umbellam æquantia magnitudine: à quibus uniones, conchylium corda, eruuntur, faba, & interdum olea, grandiores: & quos Cleopatra optare potuisset.

Coloris sunt margaritæ, ac si parua lux penetraret in multum album, & ideo nitentes, Albertus. Colos eis ut pseudopalo, scilicet qui ex aspectu mutetur. causa est, quoniā corticibus constant margaritæ: quæ superficie una politæ sunt, altera rudes. Experimentum sume pluribus speculis simul iunctis eodem ordine, ita ut nitida superficies tegat rudem alterius. Inde si paruas eas finxeris, atq; adeò tenues, ut solùm scabrum non diuisum aut uarium corpus efficiant: intelliges tandem qua de causa aspectus ratio colorem ac splendorem mutet. Colos tamen margaritæ plerunq; est candidus, nitidus, modicè fuscus, hunc à suis conchylijs mutuantur, Cardanus. Corticibus quibusdam constat rotundis, Idem. Sani quidem partus multiplici constant cute, non improprie callum ut existimari corporis possit. itaq; & purgantur à peritis, Miror ipso tantùm eas cœlo gaudere, Sole rubescere, candoremq; perdere ut corpus humanum, quare præcipuum (*candorem*) custodiunt pelagiæ, altiùs mersæ quàm ut penetrent radij. Cætero in aqua mollis unio, exemptus (*euisceratus, Solinus: conchæ suæ exemptus nimirum*) protinus durescit, Plinius. ¶ Margarita natura sua translucida est, Theophrastus. Earum corpus solidum esse (excipe physemata dicta, in fine huius segmenti) manifestum est, quòd nullo lapsu franguntur, Plinius. ¶ Magnitudine sunt (*ad summum scilicet, quod ipse uiderit,*) quanta oculus piscis bene magnus, Athenęus ex Theophrasto, noster quidem Theophrasti de lapidibus codex hæc uerba non habet. Vltra semunciales inuentas negant, Solinus. Petrus Alfonsus Nignus & socij cum ex Curiana discederent, sex & nonaginta se libras unionum octunciales, precio fortè quinq; solidorum comparasse cognouerunt. Vnionum auellanas multi æquant, orientalibus similes. sed quoniam malè perforati, nō tanti precij sunt. Me præsente, cum apud illustrem Methynæ Sidoniæ ducem inuitatus pranderem Hispali, unā (*unum dicere debuit, si unionem intelligit. sed de uno incredibile hoc pondus est: fortè unà legendum, nam pluralis numerus mox sequitur*) supra centum uncias uenum ad eum tulerunt. Sua profecto pulchritudine ac nitore me delectarunt. Sunt qui Nignum ferant non in Curiana, quæ centum uiginti ampliùs lequas distat ab Ore Draconis: sed in Cumana & Manacapana regiunculis, ori & Margaritæ insulæ uicinis, uniones habuisse: negantq; Curianam feracem margaritis. adhuc sub iudice lis est, Petrus Martyr Oceaneæ Decadis primæ libro 8. *Margarita in fula.* Ad insulā Solo Castellani margaritas magnitudine ouorum turturum, aut aliquando gallinarum (reperiri) intelligunt: sed propter anni tempus non ceperunt. Ostreum (*Concham margaritiferam*) tamen cepisse se testantur, cuius caro septem supra quadraginta librarum fuerit, ut Maximilianus Transsyluanus scribit. Regem Pornæ insulæ uniones duos gestare aiunt in diademate, oui anserini magnitudine, Idem. *Figura.*

Margaritarum nomina diuersa à figura. Elenchos appellant (*ouales*) fastigiata longitudine, *Elenchi.*

Digitized by Google

alabaſtrorum figura in pleniorem orbem deſinentes, Plinius. Elenchi ſunt uniones facie turbinata, ex amplo ſcilicet in tenue deficientes, quos pira modo uocant, Maſſarius. Et rurſus: Elenchon Latini indicem interpretantur, cuiuſmodi eſt apud Plinium primi libri inſcriptio. nam & libros elenchorum ſcripſit Ariſtoteles. Alabaſtrum uerò erat uas unguentarium forma turbinata, ſine anſulis, quod ex lapide alabaſtrite onyche antiquitus appellato, fiebat, quoniã, ut inquit Plinius 36. uolumine, optimè unguenta incorrupta in eo ſeruari dicitur. Elenchi dicuntur margaritæ, (inquit Perottus,) quia Græci elenchum propriè indicem appellant. etenim quo modo librorum indices & pulchritudine, ac uarietate colorum, & magnitudine literarum, libros exornant, & res alias ſui indices: ita hi geſtantium habitum illuſtrare, & quaſi indices eorum uidentur eſſe. Iuuenalis: Auribus extenſis magnos committit elenchos. Magna eorum ſtultitia eſt, qui cy-
Cylindri. lindrum & elenchum idem eſſe affirmant. Quippe cylindri, lapilli ſunt teretes, hoc eſt, oblongi atque uolubiles, inſtar eius columellæ, qua æquandis areis utimur, huiuſmodi enim formam cylindrum uocamus ἀπὸ τοῦ κυλίειν: hoc eſt, à uoluendo. Virgilius: Area tum primùm ingenti eſt equanda cylindro. Atq; tali forma non reperiuntur margaritæ quas natura, non ars, facit. etenim ſi artificium addas, ſtatim deficit fulgor, in quo omnis earum dos conſiſtit. Cæteri uerò lapilli magna ex parte fieri teretes poſſunt: utputa beryllí, ſmaragdi, & alij ſimiles: quos non auribus ſuſpendere mulieres, ſed circundare collo, aut innectere monilibus, ſiue alijs ornamentis conſueuerunt. Iuuenalis: Tu nube, atq; tace, donant arcana cylindros. Idem: Nil non permittit mulier ſibi, turpe putat nil, Dum uirideis gemmas collo circundedit. Hos antiqui cylindros à forma, quemadmodum aliarum figurarum lapillos gemmas uocauere, à ſimilitudine gemmarum, quas in uitibus ſiue arboribus cernimus, Hactenus Perottus. Elenchum (inquit Bayfius) Galli poyrette uocant. Elenchorum meminit Iureconſultus in l. Pediculis. Paragr. finali hoc tractatu. Cum autem ait Plinius, Et procerioribus ſua gratia eſt: de illis fortaſſe ſentire uidetur, quos cylindros Paulus uocat in l. Pediculis ad finem in eodem. Siquidem cylindri lapilli ſunt teretes & oblongi: fiebantq; etiam ex alijs lapillis. Plinius libro 37. ubi de beryllis: Indi mirè gaudent longitudine eorum. Et mox ſubdit: Ideo cylindros ex iis facere malunt, quàm gẽmas: quoniam eſt ſumma commendatio in longitudine, Hactenus Plinius. Quibus Plinij uerbis intelligere eſt, cylindros & elenchos in eo differre, quòd elenchi ſint faſtigiatæ longitudinis: cylindri uerò proceritatis æqualiter orbiculatæ. Quod ſi uerum eſt, noſter Sipontinus iſta non ſatis percepiſſe uidetur. ¶ Tym-
Tympania. pana apud Plinium dicti uniones, parte altera tumidi ſunt. Codices antiqui (inquit Maſſarius) tympania ſcriptum habent, ut ſit à tympano: quemadmodum & inferius crotalia à crotalo, non crotala nuncupauit. Eſt autem tympanum inſtrumentum ex una parte tumidum & rotundum, ex altera planum membrana clauſum, intus uacuum, uulgo uaccarum uocatum: quod baculo feritur, cum turmæ equitum ad pugnam concitatæ ſunt, inde margaritæ quæ ab una parte tumidæ ſeu rotundę ſunt, & ab altera planæ, à tympanorũ ſimilitudine tympania nominantur. Feneſtella (qui nouiſſimo tempore Tiberij Cæſaris claruit) tympana ſcribit ſe iuuene appellata patinas & lances, quas antiqui magidas appellauerunt, Perottus. Tympanorum unionum meminit etiam Paulus iureconſultus in l. Pediculis, Bayfius. Crotalia hæc à ſono uocantur, propter colliſionem ipſam margaritarum, quòd ſono crotala inſtrumenta imitarentur. eſt enim crotalum inſtrumentum rotundum circulo ligneo factum, cum lamínis quibuſdam ex ære rotundis, numiſmatis magnitudinis, ſonum ex colliſione reddentibus, dictum à pulſatione: nam manu pulſatur. utebantur hoc inſtrumento Aegyptij in deorum ſolẽnitatibus. Virgilius:

Copa Syriſca caput Graia redimita mitella, Criſpum ſub crotalo docta mouere latus.

Cuius & Macrobius meminit, nunc cymbalum uocant, illud dico quod membrana caret, Maſſarius. Phyſemata margaritarum quidem ſpeciem habent, uerùm aëre ſunt inflata, (ſine corpore, id eſt, non ſolida) à bullarum ſimilitudine, quæ in aqua ſpiritu excitantur, præcipuè dum bullit, bullas enim phyſemata Græci uocant, Idem.

C Teſtæ rore grauidæ margaritas edunt minutas, binas aut ternas: uel uniones, ſic appellatas,
Margaritarum generatio. (*melius appellatos, maſc. gen. ſed ad margaritas quoq; referri poteſt*,) quòd eius terræ (*quòd eiuſmodi*) conchulæ, ſingulas aliquoties pariunt, ſed maiores, idq; indicium eſt, ætherea potius deriuatione, quàm ſaginis pelagi hos oriri fœtus, & ueſci: quòd guttæ matutini roris ijſdem infuſæ, claros efficiunt lapillos & teretes: ueſpertini uerò fluxuoſos contrà & rutilos, & maculoſos interdum. Minima autem uel magna pro qualitate hauſtuum figurantur caſibus uariatis. Concuſſæ uerò ſepiſsimè metu fulgurũ inaneſcunt, aut debilia pariunt, aut certè uitijs defluunt abortiuis, Marcellinus. Permixtione roris, anni tempore præſtituto concipiuntur: Idem, qui & hæc & alia ex Solino mutuatus uidetur. Conchæ ſunt in quibus hoc genus lapidum requiritur, quę certo anni tempore, luxuriante conceptu, ſitiunt rorem uelut maritum, cuius deſiderio hiant. Et cum Lunares maximè liquuntur aſpergines, oſcitatione quadam hauriunt humorem concupitum. Sic concipiunt, grauidæq; fiunt, & de ſaginæ qualitate reddunt habitus unionum. nam ſi purum fuerit, quod acceperint, candicant orbiculi lapillorum, ſi turbidum, aut pallore langueſcunt, aut rufo innubilantur. Ita magis de cœlo quàm de mari partus habent. Denique quoties excipiunt matutini aëris ſemen, fit clarius margaritum: quoties ueſperę, fit obſcurius. Quantoq; magis hauſerit, tanto magis

proficit

proficit: lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruscatio, intempestiuo metu comprimuntur: clausæq; subita formidine, uitia contrahunt abortiua. Aut enim perparuuli fiunt scrupuli, aut inanes. Conchis ipsis inest sensus, partus suos maculari timent. cumq; flagrantioribus radijs exanduerit dies, ne fuscentur lapides Solis calore, subsidunt: & se profundis ingurgitant, ut ab æstu uindicentur. Huic tamen prouidentiæ (*uidetur hic aliquid deprauatum*) ætatis opitulatur. Nam candor senecta disperit: & grandescentibus conchis flauescunt margaritæ, Hucusq; Solinus cap. 56. Massarius super his Plinij uerbis: Præcipuum candorem custodiunt pelago altiùs mersæ, quàm ut penetrent radij: Videtur (inquit) Plinius ex uerbis quæ paulò suprà retulit sibi ipsi contradicere. nam si conchæ hæ margaritiferæ altiùs & in profundo maris stabulentur, ut hîc & libro tricesimotertio testatur, ubi ait: ut iam minùs temerarium uideatur è profundo maris petere margaritas, tanto nocentiores fecimus terras: quo pacto tanto aquæ interuallo pandentes sese quadam ocitatione implerí roscido conceptu, & pro qualitate roris accepti uniones candidi & fordidi atque pallentes fieri poterunt? Propterea cum in profundo maris conchas degere secundum naturam sit, censeo margaritas neq; concipí, neq; eiusmodi qualitates roscido humore suscipere: sed ex carne sua generari, qualitatesq; huiusmodi eis per ætatem accidere, Hæc Massarius. Cui & Cardanus adstipulatur. Fabulosum (inquit) eas ex cœli rore concipere. Et rursus: Generari margaritas in testa, non in carne, substantiæ primùm similitudo ostendit. uisa etiam est margarita, testæ suæ iuncta: & ob id testæ earum intus inæquales sunt. margaritæ ipsæ forma diuersa, pleræq; tamen ad rotunditatem uergunt: & quo maiores fuerint, referunt eò limbo esse propinquiores.

Et alibi: Vidi ego nuper frustum matricis: in quo plures uniones intus concreti erant, non secus ac in lapidum coagmentis (quæ rochas, id est conos, à figura uocant) gemmę. nam profundiores aliæ, aliæ altiores, rotundæ, planę, informes, uelut in cinere castaneæ, ita in matrice sepultæ erant. Verisimile igitur est, postquam ab initio tam facile auelluntur, expressum liquorem è testa ueluti guttas in rotundam formã cogi. inde facta additione, ex eodem lento humore per cortices augeri, atq; concrescere. demum forsan electas alia ostrea producere: uelut piscium ouа pisces. Et utcunq; sit, prægrauatas magnitudine testas illas sponte eijcere. Non sunt tamen margaritæ duricie lapidea: neq; scio quicquam quod in animali durius oriatur umbilicis marinis. ¶ Margarita maris fœtura est: quam ad partum deduci aiunt, cum in apertas cõchas fulgura affulserint, Aelianus. Ex fulgure eas nasci tradunt, conglobariq; statim cum fulgur in conchas huiusmodi hiantes fulserit. sed hoc ita se habere uerisimile mihi nõ fit. Dixerim potiùs quà purissimum est mare, lapillos produci argentei coloris: quo eodem cum conchæ etiam margaritiferæ niteant, quicunq; in eas inciderint lapilli, ex earum læuore splendorem accipiunt, & margaritæ uocãtur, Io. Tzetzes Variorum 11. 376. Alexander Benedictus Veronensis libro de curandis morbis 32. cap. 34. de lapidum in diuersis animalium partibus generatione quædam scribit: & mox sequenti capite: Vidimus (inquit) lapides ex uesica eiectos magnitudine oui gallinacei: quos paulatim uiscosa materia obducta, ueluti in crustas, uarij interdum coloris, igneus calor indurauit: atq; ita increscere sensim traduntur. Margaritæ etiam in conchis fieri eo modo cernũtur, gemmarijs uarios ueluti in cepis cortices torno detegentibus. ¶ In maxima Concha, paruam inuenire est: contrà in parua, magnam. Alia inanis est, alia non plus quàm unam habet. Multæ etiam multos uniones possident: tantúmq; sint qui dicant, in una Concha uiginti procreatos fuisse. Quòd si quis ante legitimum patiendi tempus Conchas aperuerit, carnem quidem reperiet, huius autem palmam piscationis nõ assequetur, Aelianus de animal. 10. 13. Americus Vespucius, qui nostro æuo liburnicis omnem ferè australem oceanum exploraуit, talem ibi concham se quãdoq; habuisse testatur: in qua uniones ultra centum & triginta reperti sunt, quod nõ modo confirmãt ij, qui post ipsum ad occidentales Indias nauigarunt: sed etiam addunt numerosiores ibi uniones in una tantùm concha nasci. & alia plura de margaritarum historia referunt, quæ à Plinij sententia plurimùm dissident, Matthiolus. ¶ Piscantium insidias timent conchæ: inde est, ut aut inter scopulos, aut inter marinos canes plurimum delitescãt, Solinus & Ammianus Marcellinus. Inueniuntur apud nos tripliciter: aliquãdo in coniunctione concharum: aliàs in ipsis ostreis: aliàs inter lapides sub quibus ostrea delitescunt, Albertus. ¶ Non etiam illud me fugit, aulsis his lapidibus, (*unionibus è conchis,*) quasi redemptionis præmio persoluto, Conchas liberas dimitti, iterumq; uniones renasci. Quòd si priusquam lapis eximitur, huius altrix bestia moriatur, unà cum carne putrescere, & perire dicitur, Aelianus. ¶ Aceto resoluuntur & mollescunt, Albertus. Τὸ μαργαρον ἐστ' ὀδυνδεις πίφυκεν ἐκ τοῦ ὄστρεους, Pausanias. Vide plura in E. ¶ Gregatim natãt (conchæ margaritiferæ,) Solinus & Aelianus. sed reprehendit hoc Rondeletius.

Numerus uniones in una concha.

Gregatim natãt. Certa examini dux est, illa si capta sit, etiam quæ euaserint, in plagas reuertuntur, Solinus. Regem his conchis esse aiunt, qui maiorem quoq; & pulchriorem margaritam proferat, Io. Tzetzes. Indica urbs est nomine Perimuda, cui eo tempore cum in Bactris Eucratides regnaret, Soras ex generis regij stirpe natus imperauit. hanc quidem ipsam Ichthyophagi incolentes, Margaritas, reibus in orbem circa litus amplissimum extensis, comprehendunt. Margaritiferæ Conchæ magnorum Stromborum similitudinem gerentes, gregatim natãt, & quemadmodum Apium examina reges, sic & ipsæ habent, tum coloris pulchritudine, tum ma

D

De regibus earum.

Digitized by Google

gnitudine præſtantes. Summa autem contentione urinatores ideo certant ad capiendum gregis ducem: quòd eo capto, cunctum gregem rectione orbatum, nō loco ſe mouentem, aſſequuntur. Et quàm diu rex fugiendo elabi poteſt, ſapienter eas regit & conſeruat. Iam porrò captas in paruulis doliis ſale condiunt, ubi cum contabuerit caro, & defluxerit, unio ſolus relinquitur, Aelianus de animalib. 15. 8. Eadem ferè Plinius, ſed paucioribus. Item Arrianus libro 8. qui eſt de rebus Indicis: Megaſthenes (inquit) ſcribit conchas in quibus margaritæ gignuntur, retibus capi circa Indiā. Gregatim autem multas in illo mari ueluti apes depaſci, regemq; ſuum habere, aut reginam, ac ſi contingat regem comprehendi à piſcatoribus, facile reliquum etiam examen circundari reti. At ſi rex effugerit, reliquas capi non poſſe. Earum carnes Indos corrumpi ſinere, oſſe ad ornatum uti. ¶ Concham ipſam, quum manum (piſcantis) uidet, cōprimere ſeſe, operireq; opes ſuas, gnaram propter illas ſe peti: manumq;, ſi præueniat, acie ſua abſcindere, Plinius tradit. Rondeletius fabuloſum putat. Hiſpani (inquit Cardanus, de illis loquens qui noſtro ſeculo in Nouum orbem nauigare cœperunt) referunt præciſas quandoq; manus à margaritiferis oſtreis; imò & eb hoc edictum pietate plenum à Cæſare noſtro emanaſſe. Aelianus etiam tradit in mari rubro conchas quaſdam, quamcunq; piſcatoris natantis partem labris ſuis (marginibus teſtæ acutis) apprehenderint, abſcindere, ut recitauimus ſuprà in Corollario de Conchis diuerſis ordine literarum, pagina 327. ¶ Non duræ nodus hyænę Deſuit, &c. Non Arabum uolucer ſerpens, innataq; rubris Aequoribus cuſtos preciosæ uipera conchæ, Lucanus lib. 6. de uenefica mortuum excitante.

An concha ſe comprimat, & manum piſcantis præcidat.

E Captura. Bona tempeſtate, & tranquillo mari Conchæ margaritiferæ capiuntur: eas poſtea quam piſcatores comprehenderunt, ab illis Margaritam animorum libidinoſorum illecebrā eximunt, Aelianus. ¶ Vaſchus Nunnez (qui Caſtellæ regis nomine magnā remotiſsimamq; Noui orbis partem occupauit) Chiapen & Tumaccum (regionum quarundam Noui ad meridiem orbis regulos) retia habere, & piſcaria concharum margaritas gignentium littora, pro prædis, intellexit. quas tanquam è uiuarijs eripiunt regulorum egregij urinatores, ad id exercitium à teneris educati: ſed quieto tranquilloq; mari littus eſtu deſerente, quò facilius ad earum ſtationes ſubmergi queant. Et quò maiores conchæ ſunt, eò profundiùs inhabitāt: minores uerò, uti filiæ, propiores aquæ margini: minimę autem, uti neptes, ſupercilio uiciniores degunt. Ad ima conchylia ſtaturas uiriles tres, quatuor interdum, deſcendunt. Ad filias aut neptes, dimidio ſemore tenus, & breuiùs aliquando, ſubnatant, quarum etiam poſt ſedatum à feris tempeſtatibus æquor, multitudinem in arena ab undis diuulſam proiectamq; in littus reperiunt. Quæ in arena leguntur, minutis pollent baccis, Petrus Martyr. Ludouicus Romanus Patritius libro 3. Nauigationū ſuarum, qui eſt de rebus Perſicis cap. 2. Ormus urbs (inquit) in inſula ſita eſt. Procul illinc itinere dierum trium leguntur conchæ, quę pariunt margaritas uenuſtiores, grandioresq; cæteris baccis. Sunt ibi nonnulli qui piſcatu concharum uictum quæritant. Hi uectii cymbis in mare factum faciunt prægrandis ſaxi dependente ſune: idq; fit ab gemina cymbę parte, ut utrinq; factis in profundum lapidibus, confiabiliri nauis, nō aliter quàm ſi in anchoris foret, poſsit. Firmata ſuo pondere cymba, alius cui id munus obtigit, in æquor iacit funem ſaxo dependente. In naui media alius, mantica in pectus tergumq; dependēte, alligato pedibus lapide, ſe uibrat in pelagus, ſubtusq; aquas urinantium more natat: actusq; in profundum ad paſſus quindenos, tantiſper urinat, donec legerit conchas, in quibus deliteſcūt uniones ac margaritæ. collectas manticæ indit: lapideq; protinus quo pedes grauabantur, abijcit, funiq; innixus in ſuperiora euadit. ¶ India maior (inquit M. Paulus Venetus) in regna quinq; diuiditur. In primo eius regno nomine Var, inueniuntur margaritæ in maxima multitudine. Nam eſt ibi inter continentem & inſulam quandam ſinus maris fermè uadoſus: quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decem paſſuum, in quibuſdam trium, & duorum, ubi leguntur margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores, adducentes multas naues, magnas & paruas. & conducunt homines qui in profundum maris ſe demittant, piſcenturq; marinas conchas, ex quibus uniones colligantur. Porrò piſcatores illi quando aquam ampliùs ferre nequeunt, enatant: & rurſus ſe præcipites dant in mare, quod per diem multis replicant uicibus. Sunt etiam in ſinu illo grādes piſces, qui homines facilè occiderent, niſi ſuhuic periculo ſuccurreretur in hunc modum. Conducuntur à negociatoribus magi quidam, qui Abraſamim dicuntur: & hi incantationibus ſuis, & diabolica arte coniurant piſces illos, ut nemi nem lędere poſsint. Nocte uerò quando à negociatoribus margaritarum piſcatio intermittitur, relaxant magi coniurationem ſuam, ne fures nocte ſine periculo ſeſe in mare demittant, & tollāt conchas cum margaritis. Fit autem hæc unionum piſcatio non per totum annum, ſed duntaxat per Aprilem & Maium. Verùm in tantillo tempore colligitur immenſa margaritarum multitudo. Soluunt autem mercatores ex eis regi decimam partem: Magis uerò tribuūt uigeſimam partem, & piſcatoribus quoq; commodam præbent mercedem. Cæterùm à medio Maij margaritæ non inueniuntur ampliùs in illo loco: ſed in alio quodam, qui trecentis miliaribus ab iſto diſtat, & ibi colliguntur per Septembrem & Octobrem. ¶ Plura de huius generis concharum captura leges ſuperiùs in D.

Luxus, & pretium unionum.

Margaritas Romę in promiſcuum ac frequentem uſum uenisſe, Alexandria in ditionem redacta;

dacta: primùm autem cœpisse circa Syllana tempora minutas & usles, Fenestella tradit manifesto errore, cum Aelius Stilo Iugurthino bello unionum nomen impositum maximè grandibus margaritis prodat. Et hoc tamen æternæ propè possessionis est. Sequitur hæredem, in mancipatum uenit ut prædium aliquod. Conchylia & purpuras omnis ora (*hora*) atterit, quibus eadem mater luxuria, paria penè etiam margaritis precia fecit, Plinius. Mauris plurima arbor cedri & mensarum insania, quas fœminæ uiris contra margaritas regerunt, Idem.

Ex Plinio de luxuria circa uniones Lolliæ Paulinę, Cleopatræ, & Clodij tragœdi Aesopi filij.

Lollia Paulina.

Lolliam Paulinam, quæ fuit Caij principis matrona, ne serio quidem aut solenni ceremoniarum aliquo apparatu, sed mediocrium etiam sponsaliorum cœna, uidi smaragdis margaritisq; opertam, ma alte: no textu fulgentibus, toto capite, crinibus, spiris, auribus, collo, manibus, digitisq; quę summa quadringenties sestertiûm (*aliàs H.S. & similiter in sequentibus ter*) colligebat: ipsam confestim patratam nuncupationem tabulis probare. Nec dona prodigi principis fuerant, sed auitæ opes, provinciarum scilicet spoliis partæ. Hic est rapinarum exitus: hoc fuit quare M. Lollius infamatus beret, ut neptis eius, cccc. sestertiûm opera spectaretur ad lucernas. Computet nunc aliquis ex altera parte, quantum Curius aut Fabritius in triumphis tulerint: imaginetur illorum fercula; & ex altera parte Lolliam, unam imperij mulierculam accubantem: non illos curru detractos, quàm in hoc uicisse malit?

Cleopatra.

Nec hæc summa luxuriæ exempla sunt. Duo fuêre maximi uniones per omne æuum, utrum que possedit Cleopatra, Aegypti reginarum nouissima, per manus orientis regum sibi traditos. Hæc cum exquisitis quotidie Antonius saginaretur epulis, superbo simul ac procaci fastu, ut regina meretrix, lautitiam eius omnem apparatumq; obtrectans, quærente eo quid adhuc magnificentiæ posset, respondit, una se cœna centies sestertiûm absumpturam. Cupiebat discere Antonius, sed fieri posse non arbitrabatur. Ergo sponsionibus factis, postero die quo iudicium agebatur, magnificam aliàs cœnam, ne dies periret, sed quotidianam Antonio apposuit, irridenti, computationemq; expostulanti. At illa corollarium id esse, consumpturamq; se ea in cœna taxationem confirmans, solamq; se centies sestertium cœnaturam, inferri mensam secundam iussit. Ex præcepto ministri unum tantùm uas ante eam posuêre aceti, cuius asperitas uisq; in tabem margaritas resoluit. Gerebat auribus tum maximè singulare illud & uerè unicum naturæ opus. Itaq; expectãte Antonio, quid nam esset actura, detractum alterum mersit, ac liquefactum absorbuit. Iniecit alteri manum L. Plancus iudex sponsionis eius, eum quoq; paranti simili modo absumere, uictumq; Antonium pronunciauit homine irato. Comitetur fama unionis eius parem, capta illa tantæ quæstionis uictrice regina dissectum, ut esset in utriusq; Veneris auribus Romæ in Pantheo dimidia eorum cœna. Non ferent tamen hanc palmam, spoliabunturq; etiam luxuriæ gloria. Prior id fecerat Romæ in unionib. magnæ taxationis Clodius tragœdi Aesopi filius relictus ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumuiratu suo nimis superbiat Antonius, penè histrioni comparatus: & quidem nulla sponsione ad hoc productus, quò id magis regium erat, sed ut experiretur in gloria palati, quid saperent margaritæ: atq; ut mirè placuêre, ne solus hoc sciret, singulos uniones conuiuis absorbendos dedit, Hucusq; Plinius. Lolliam Paulinam Caij principis conIugem uulgatum est habuisse tunicam ex margaritis sestertio (sesterciorum, Hermolaus) quadringenties extimatam, Solinus: atqui Plinius non tunicam, sed ornatum capitis, colli & manuum ex margaritis eam habuisse tradit. Idem Solinus (inquit Hermolaus) Manlium, non M. Lollium; item filiam eius, non neptem, fuisse Paulinam tradit: exemplaribus, ut arbitror, ambustis, de hoc Dion, itemq; Tacitus: Lollia (inquit) Paulina, M. Lollij consularis filia. Suetonius: Lolliam Paulinam Caij Memmij consularis exercitum regentis nuptam. Plinij uerborum de Cleopatræ & Antonij sponsione super epularum magnificentia paraphrasin contexuit Macrobius Saturnal. 3. :7. hoc interest, quòd unionem à regina absorptum non quadringenties ut Plinius, sed centies sestertiûm ualuisse scribit: & Plancum certaminis arbitrum non Lucium, ut Plinius, sed Numatium prænomine appellat. Budæus libro 2. de Asse centies sestertiûm, aureorum (coronatorum) ducenta quinquaginta millia conficere tradit. De Aesopi tragœdi filio Valerius Maximus quoque meminit libro 9. & idem refert. & Horatius Sermonum 2. 3.

Clodius tragœdi Aesopi F.

Margaritæ ut molliescant.

Filius Aesopi detractã ex aure Metellę, Scilicet ut decies solidum exorberet, aceto
Diluit insignem baccam: qui sanior, ac si Illud idem in rapidũ flumen, iaceret ue cloacã.

Cæcilia Metella (inquit Acron) filia Metelli, Aesopum actorem tragœdiarum ditissimum adamauit. Eius uxoris ac Aesopi filius dines & luxuriosus fuit, qui gemmam triuit, & misit in poculũ, ut uideretur decem milia deuorare, quo suas posset deuorare diuitias. Margaritæ uelut testa oui aceto molliescunt & resoluuntur, Obscurus. Aceti uis dissipat & dissoluit, ouum, plumbũ, æs, &c. item margaritam, Vitruius 8. 3. Vide etiam supra in c. Destillantur etiam & coliquantur quæ lapidea sunt (inquit Cardanus in Varijs) sed molliora, ut margaritæ, coralli, smaragdi. Vt ergo margaritas dissoluas (nam hoc propono, quia expertum est) ipsas integras laua, succumq; limonum bis aut ter cola, inde merge, & Soli expone: in quinq; aut sex diebus colliquãtur, ut mel lis, quod ad substantiam attinet, similitudinem referant. Ego, si hoc olim nouissem, dines in pau-

Digitized by Google

cis diebus euasissem. Hoc enim intellecto, quod nuper sciui, atq; alio secreto, quod experientia didici, poteram ad sex millia coronatorum in quadraginta uel paulò pluribus diebus superlucrari. Existimo, sed non sum expertus, aceto destillato eas etiam posse liquari. Paucis adiectis etiam aurum his dissolui posse affirmant. Hæc Cardanus. Ego hæc dum conderem, uniones aliquot perexiguos filo æneo insertos aceto satis aspero ad dies x. macerauí, unde emolliti quidem sunt, & friabiles facti, præsertim superficie: pars interior, durior quidem remansit, sed & ipsa digitis atteri poterat. in fundo uasis arenosa asperitas uidebatur, sicut in matulis calculosorum. Emolliuntur igitur aceto & resoluuntur uniones, non liquantur aut contabescunt. nam quæ propriè liquari dicuntur, siue per se, ui caloris, ea tota in liquorem abeunt: siue in alio liquore, ut sal in aqua, miscentur ac uniuntur. quorum neutrum margaritis accidit: sedimentum enim, ut dixi, arenosum in fundo relinquunt, uel totę potiùs in farinam resolutæ subsident, si tempore longiore nimirum relinquantur. Acetum destillatum uim pristinam, sicut odorem, saporemq; seruat: ut proculdubio eadem omnia, quæ non destillatum, præstet: sed purius subtiliusq; est. ego ante multos annos in cineribus destillatum ter repetita destillatione acetum seruo, non uehementius tamen inde, quàm acetum aliquod acre ante destillationem, factum mihi uidetur. Cleopatræ margaritã tam citò dissolui potuisse, ualdè miror. acerrimum omnino acetum illud fuisse oportet, quale in nostris regionibus non reperitur. Conchas quasdam (rugatas Rondeletij, uel similes) artifices aliqui Venetijs alibiq;, superficie externa, quæ fusca & aspera est, præmollita nimirum aliquo liquore, fixiuio acri fortè, ita expoliunt, ut pulcherrimè niteant. Cochleæ eplatæ testa (inquit Rondeletius) in aceto macerata, superiore ueluti cute uel crusta spoliatur, redditurq; cochleæ margaritiferę modo splendens, nitida, & unionis modo colorata. Dissoluuntur aceto forti (inquit Syluius) præsertim destillato, uel succo limonum, (*pro eo nobis succum berberis accipere licebit,*) margaritæ, testæ uorum, lapides renum, uesicæ, coralium utrunq;: eaq; post siccata promptè friantur. Sed aliud mihi uidetur dissolui, aliud friabile reddi. Aquæ etiam acidulæ calculos corporis humani potæ comminuunt. Teanum Sidicinum cognomine in Campania est. ibi aquam acidulam calculo

Rursus de luxu circa margaritas.

sis mederi author est Plinius 31. 3. ¶ Redeo ad luxum circa margaritas. Sed quota hæc portio est (inquit Plinius, cum priùs de luxuria concharum in cibo dixisset) reputantibus purpuras, concylia, margaritas. Parum scilicet fuerat in gulas condi maria, nisi manibus, auribus, capite, toto corpore à fœminis iuxta uirisq; gestarentur. Et lib. 37. cap. 2. Pompeius Romam tertio triumpho suo transtulit, coronas ex margaritis triginta tres. Museum ex margaritis, in cuius fastigio horologium erat. Imaso (*fortè, in eodem fastigio erat etiam imago*) Cn. Pompeij è margaritis: illa regio honore grata, filius probi oris uenerandiq; per cunctas gẽtes: illa inquam ex margaritis, seueritate uicta & uerecundiæ luxuriæ triumpho. Quàm profectò (*ironicè uidetur*) inter illos uiros durasset cognomen Magni, si prima uictoria sic triumphasses. E margaritis Magne, tam prodigare, & fœminis reperta, quam gerere te fas non sit, hinc fieri tuos uultus? sic te preciosum uideri? Nonne illa similior tui est imago, quam Pyrenæi iugis imposuisti? Graue profectò fœdumq; probrũ erat, ni ueriùs iræ deorum ostentũ credi oporteret: clareq; intelligi posset, iam tum illud caput orientis opibus sine reliquo corpore ostentatum. Tolerabilior tamen fecit causam Caij principis, qui super omnia muliebria soleas induebat è margaritis: & Neronis principis, qui sceptra, & personas, & cubicula uiatoria unionibus construebat. Quinimò etiam ius uidemur perdidisse corripiendi gemmata potoria, & uariæ supellectilis genera, anulos transeuntes. Quæ enim nõ luxuria innocentior existimari possit? Et alibi: Vnio in rubri maris profundo, smaragdus in in ima tellure quæritur. Ad hoc excogitata sunt aurium uulnera: nimirum quoniam parum erat collo crinibusq; gestari, nisi insuderentur etiam corpori. De elenchis unionibus Iuuenalis Satyr. sexta: Cum uirides gemmas collo circumdedit, & cum Auribus extensis magnos commisit elenchos. Hos etiam (inquit Massarius) puto Senecam intellexisse septimo De beneficijs libro in furorem mulierum scribentem: Video inquit uniones non singulos singulis comparatos. iam exercitatæ aures oneri ferendo sunt. iunguntur inter se, & insuper alijs binis superponuntur. non satis muliebris insania uiros subiecerat, nisi bina aut trina patrimonia auribus singulis pependissent. Persæ adsuefacti sunt armillis, monilibusq; aureis & gemmis uti, præcipuè margaritis, quibus abundant post Indiam uictam & Crœsum, Marcellinus. E margaritis Indi faciũt monilia preciosa, οὐ πολυτελῆς ὅρμους, Theophrastus. Faciunt ex eis (inquit Chares Mityleneus) ὁμοίους τε καὶ ψέλλια περὶ τὰς χεῖρας καὶ οὐ περίλεις: hoc est, monilia parua & armillas manuũ pedũq;: his enim student Persæ, Medi, & omnes Asiani, potiùs quàm aureis ornamentis. Affectant (*Vetus lectio, Cupiunt*) iam & pauperes, licitatorem fœminæ in publico unionem esse dicitantes. quin & pedibus: nec crepidarum tantùm obstragulis, sed totis soleis addunt. Neq; enim gestare iam margaritas, nisi calcent, ac per uniones etiam ambulent, satis est, Plinius. Obstragula, (inquit Massarius,) ut arbitror, sunt ligacula illa quæ calceos & crepidas obstringunt, ab obstringendo dicta, quibus solebant Romanæ mulieres uniones appendere, obseruantiq; in hunc diem, uniones & pilulas argenteas alligantes. Diuus Iulius thoracem, quem Veneri genitrici in templo eius dicauit, ex Britannicis margaritis factum uoluit intelligi, Plinius: subiecta inscriptione testatus est, Solinus. Quantum apud nos Indicis margaritis precium est, tantum apud Indos curalio.

Digitized by Google

curalio, nanq; ista persuasione gentium constant, Plinius. Et alibi: Autoritas baccarum curalij non minus Indorum uiris quoq; preciosa est, quàm fœminis nostris uniones Indici. ¶ Non in alia parte (quàm auribus) fœminis maius impendium, margaritis dependentibus. In oriente quidem & uiris aurum gestare eo loci decus existimatur, Plinius. Insano hominum uel precio uel sermone celebris est atq; illustris Margarita, & simul mulierum admirationem habet, Aelianus. Margarita ex ijs quæ in animalibus nascuntur lapidibus, preciosissima est, Cardanus. Sunt & montes natiui salis, ut in Indis Oromenus: in quo lapidicinarū modo cæditur renascens: maiusq; regum uectigal ex eo est, quàm ex auro atq; margaritis, Plinius. Margaritæ frequentari sueta litora propter piscantium insidias declinantes, ut quidam conijciunt, circa deuios scopulos & marinorum canum receptacula delitescunt: quare captu difficiles sunt, & ampla earum precia, Marcellinus. Principium culmenq; omnium rerum precij margaritæ tenent, Plinius. Et alibi: Linum quod ignibus non absumitur, in desertis Indiæ cum inuentum est, æquat precia excellentium margaritarum. Megasthenes tradit apud Indos margaritam ter tanto aurí purissimí (nam hoc quoq; Indi fodiunt) pondere æstimari, ἐπὶ τριπλάσιον πρὸς χρυσίου τὸ ἴσον σταθμοῦ, Arrianus lib. 8. Arabiæ felicius mare quàm continens est: ex illo nanq; margaritas mittit: Minimaq; computatione milies centena millia sestertiûm annis omnibus India & Seres peninsulaq; illa imperio nostro adimunt. Tanto nobis delitiæ & fœminæ constant. Quota enim portio ex illis ad deos quæso iam uti ad inferos pertinet? Plinius. Alexander Seuerus gemmas sibi oblatas uendidit: muliebre existimans gemmas possidere, quæ neq; militi dari possint, neq; à uiro haberi. Et cum quidam legatus uniones duos uxori eius per ipsum obtulisset magni ponderis, & inusitatæ mensuræ, uendi eos iussit: qui cum pretium non inuenirent, ne exemplum malum à regina nasceretur, si eo uteretur quod emi non posset, inauribus Veneris eos dicauit, Lampridius. Multa ad hunc locum pertinentia de magnitudine & precio unionum, tum olim, tum nostro seculo, leges apud Guil. Budæum libro 2. de Asse: quæ breuitatis causa hîc relinquimus. Sexagies sestertiûm uatent centies quinquagies mille solatos, precium unionis dono dati Seruiliæ à Cęsare, erat autem hæc Seruilia M. Bruti mater, Robertus Cenalis. Guil. Budæus memorat unionem in Gallijs tribus aureorum millibus emptum, auellanæ magnitudine, pondere quadragenario: & aliū quatuor millibus aureorum. Pharmacopolæ nostri unionum minimorum utilissimorumq; unciam emere se aiunt denarijs argenteis octonis. elegantiorū uerò, quibus ad uirginum & matronarū ornamenta quædam, uestium dico & tæniarum aut mitrarum, aurifabri utuntur, uncia denarijs ferè quadraginta octo uænit.

Margaritas esse plurimas in una concha, haud dubium est, cum tanta paruitate sint & copia, ut libra dimidiæ unciæ auri pondere commutetur, Cardanus. Vniones si fuerint candidi, magni, globosi, læues, ponderosi: quales interdum Indici & Arabici esse solent, maximi præter unū adamantem sunt precij, Ge. Agricola.

Vniones cohærentes uidemus in conchis hac dote unguenta circumferentibus, Plinius.

Præferuntur ex oriente, Albertus. Omnibus præstant Indici margari candidissimi, splendidi, & bene rotundi, Io. Tzetzes. Sed pro regionum diuersitate quæ quibus anteferantur, dicum est in B. Qui uendunt, aut emunt margaritas, earum pulchritudinem & precium ex candore & magnitudine æstimant: & quidem hanc artem facitantes, plericq; ex eis locupletati fuerunt, Aelianus. Summa laus coloris est exaluminatos uocari, Plinius. Exaluminati (inquit Massarius) uniones illi appellātur, qui colore maximè præstant, & perlucidi sunt: ij nanq; summo habentur pretio. Magnæ raræ sunt quæ uitio careant: & magnæ sunt rarissimæ, Cardanus. Margaritæ magnitudine paruæ nucis (*auellanæ, quā leprocáryon uocant Græci*) & egregiè rotundæ, nominantur apud Heliodorum Aethiopicorum 2. Alexander Polyhistor & Sudines senescere eas putant, colorem q; expirare, Plinius. Senescit celerrimè margarita, nec in hoc lapidibus similis, Cardanus. Recentiores igitur tum ad ornatum, tum ad remedia præstabunt. Quò maturiores fuerint, eò albiores & magis splendidæ sunt, & translucidæ, minusq; habent de colore conchæ, qui aliquando (non in ueris puto margaritiferis conchis, sed alijs quibusdam,) arcum ferè cœlestem refert uariantibus pro diuerso ad lucem posito coloribus, rutilo, cœruleo, subuiridi. Talis in unione color aut immaturum, aut fictitium esse arguit, ni fallor: nam & è concharū testis finguntur, ut dicemus. Electio.

Si artificium addas, statim deficit fulgor, in quo omnis earum dos consistit, Perottus. Suapte natura rotundus & læuis est, probeq; circumscriptus. Si quem ex eis uelis affabrè aliter quàm natus est expolire, is artificium prodit. non enim cedit, sed asper fit, & se fraudibus atque insidijs ad speciem indicat attentari, Aelianus de animalib. 10. 15. Io. Tzetzes Variorum lib. 11. segmento 375. uniones alios τυπωτούς, alios χειροποιήτους esse scribit. Priores sic fieri: Ingreditur (inquit) aliquis (*mare*) cum ueru & typario (instrumento aut uasculo) ferreo, idoneo ad speciem rotundam margaritis conciliandam: Hoc proximè concham posito, ostreum (*carnem animantis*) ueru pungit. fluit è uulnere sanies, quæ uasculi formulis excepta densataq;, margarita fit. Et paulò post: Arte autē sic parant: E paruis margaritis comminutis, alias maiores in orbem effingunt. Mutuatus autē hęc uidetur Tzetzes ex Philostrato sub finem tertij libri de uita Apollonij, non satis plenè tamē. Fictæ margaritæ.

Digitized by Google

quare nos ipſa Philoſtrati uerba, Zenobio Acciolo interprete, ad Græcum exemplar à nobis emendata, ponemus: Dignum quoq; (inquit) exiſtimaui, quæ de altero margaritarum genere (*arte facto ſcilicet: nam naturales calculos in conchis quibuſdam albæ teſtæ circa Byblum paruam Indiæ inſulam reperiri, qui in oſtreis illis locum cordis obtineant, paulò ante dixerat*) traduntur non prætermittere: quando quidem nec ipſi Apollonio res uiſa eſt leuis, ſed auditu iucunda, & mirabilium omnium mirabiliſſima. Nam qua parte inſula pelagus reſpicit, immenſa eſt maris altitudo. fert autem oſtreum in teſta alba, (ὑπ' ὀλύτροφι λάυκοι,) quadam pinguedine referta. Lapidem autem nullum producit. Inde maris tranquillitatem obſeruant, & aquæ ſuperficiem etiam ipſi olei effuſione lætigant. Tum ad oſtrea capienda ingreditur aliquis, ita inſtructus paratuſq;, ſicut qui ſpongias colligunt. Eſt autem ei ferreus later (πλινθὶς σιδηρᾶ, *non* πλινθὸς, *ut interpres legiſſe uidetur. eſt autem* πλινθὶς, *ut quidam dicunt, ſcilicet pellum quo cæmentarij utuntur ad æquandam & poliendam laterum ſcabriciem. uel, ut alij interpretantur,* πλακὶς, *id eſt, pugio maior & quadratus inſtar trabis. Alij aſſerculum eſſe putant, uel tabulam, qua mulieres lanam uellentes utuntur, Gybertus Longolius*) & alabaſtrum unguenti: atq; ita prope oſtrea conſidens Indus unguento, quaſi eſca ad fallendum utitur. nanq; illo perfuſa oſtrea ſeſe aperientia inebriantur. Tunc ferreo ſtilo perforata quaſi ſaniem quandam emittunt. Hanc uenator ferreo latere excipit: qui in uarias multiplicesq; formas concauatus eſt, ea uerò poſtmodum ſanies lapideſcit: atq; in modum naturalis margaritæ albus ille ſanguis obdureſcit. Et hæc eſt quæ ex rubro mari colligitur margarita. Huic autem uenationis generi etiam Arabes intendunt, ex oppoſito maris habitantes, Hæc Philoſtratus. Margaritæ oculorum labracis à Kiraníde nominantur: & hodie non deſunt, ni failor, qui ex humore cryſtallino oculorum piſcium quorundam, utpote albo, ſolido, rotundo, & magnitudine mediocres margaritas referente, eas mentiantur. fieri enim poſſe puto, ut præparatione aliqua translucidus reddatur is humor, ſicut & in uiuo piſce erat. Tempore meo Murianenſes uitrearij uniones adulterabant. primum uniones uitreos uacuos, ſed translucidos faciebant, deinde materia implebant, qua ſplendidi, & unionum coloris redderentur intantum, ut uix à ueris unionibus diſcerni poſſent. Quapropter fuerunt decemuirorum decreto uetiti, Maſſarius. ¶ Non leuis eſt lucri ſeplaſia, cum ex concha margaritarum pulcherrimi finguntur uniones. Adeò autem rectè fraus hæc ſuccedit, quòd nec à gemmarijs dignoſcuntur: color, ſplendor, ſubſtantia, pondus reſpondẽt. Sunt qui etiam ex duobus fruſtis ob conchæ tenuitatem uniones conficiunt. Dum hæc ſcriberem, his agebatur de margarita ſexagintaocto aureis empta à gemmario, quæ ex concha facta erat: precium æſtimationis aurei ducenti. Sperabant imponere Germanis aut Gallis: quòd ingenio & arte minùs ualeant. hos enim barbaros putant, cùm nos ueriùs ſimus barbari, ſiquidem magis barbarum eſt decipere quàm decipi, Cardanus ad finem libri ſeptimi de ſubtilitate. Idem libro 10. de uarietate: Nuper (inquit) inuentum eſt, quod uidi, ut margaritæ fiant adeò ueris ſimiles ſplendore, ut ſi forma, quæ ſolum dimidium orbem implet, non obſtaret, aſperitasq; quædam, omnino pro ueris atq; optimis etiam ex eis aſſimilarentur. Quoniam ſolum iuxta litus maris effici illas poſſe affirmabat, (*qui hanc artem callebat*) ſolumq; uêre: & hemicycli (ut dixi) forma: coniectura aſſequor ex lapidibus aſtacorum aut pagurorum, uel eius generis illas confici. Coquebat autem eas cum aqua, liquorem circumponens illum à quo tam ſplendidæ euaderent. Certè ſi rotundæ pro dimidijs fieri poſſent, etiam ipſos gemmarios fallerent: quando & nunc in egregia opera inſerantur. Quod uerò optimum eſt, tardè ſeneſcunt, multis annis ſplendorem ſuum ſeruantes. Leues ſunt, & pondere ipſo etiam parum à natiuis differunt. Cùm uerò peteret centum coronatos ut doceret, non tanti hoc exiſtimaui, ut docerer fallere. Sed conſtat originem hoc adulterinum à talcho ducere, Hæc Cardanus. ¶ Conchas paluſtres aliqui in acri lixiuio coquunt, donec cortices earum nigri ſeparari poſſint: reliquum album contundunt, & rore inter Pentecoſten & Auguſtum collecto deſtillatoq; excipiunt, ſubigunt, & globulos minutos formant, pertunduntq; acicula, & filo inſertos ad Solem indurant, &c. ut recitaui in Columba E. ¶ Perforatæ, ſunt artificioſæ, Syluaticus. Cum è conchis extrahuntur, integræ ſunt: arte autem perforantur, ut filo inſertæ meliùs ad monſtia, dextrocheria, & huiuſmodi ornamenta aptentur, Monachi in Meſuen. ¶ Sunt & foſſiles quædam ac ſubterraneæ margaritæ, cryſtalli fœtura, ut ſcribit Aelianus.

F Incolis Pariæ & Curianæ cibi ſunt maiori ex parte conchylia, ex quibus uniones legunt: quorum plena habent littora, Petrus Martyr. Idem libro 1. Oceaneæ Decadis tertiæ: Vniones (inquit) noſtri admirabantur, licet non ritè candidos: quia è conchis illos minimè eruunt, niſi priùs aſſis: quò facilius ipſæ ſeſe aperiant, & caro incluſa ſapidius coquatur. Sunt nanq; edulia regum & obſonia carnes earum, quas maioris pendunt quàm margaritas ipſas. Et alibi: Conchyliorũ quæ margaritas ferunt, caro eſui eſt, uti noſtrarum oſtrearum, accommodata: ſed laudabilioris eſſe ſaporis illa oſtrea ferunt. Fames fortè omnium eſcarum optimum condimentum id fateri noſtros monet. ¶ Clodius Aeſopi tragœdi filius, ut experiretur in gloria palati, quid ſaperent margaritæ, unam (aceto) tabefactam abſorpſit: atq; ut mirè placuit, ne ſolus hoc ſciret, ſingulos uniones conuiuis abſorbendos dedit, Plinius.

G Vniones ſint corpulenti, integri, non perforati: Sunt qui à natura perforatos præferant, quòd per foramen excrementis ſint purgati, Syluius. Et alibi: Integri potiores his quos ars pertudit.

Ad re-

Ad remedia requiſitæ non perforatæ intelliguntur. Sunt & obſcuræ quædã ſubcitrinæ, non perforatæ, quæ perforatis æquipollent, idcirco eligendæ ſunt claræ & albæ. obſcuræ & quaſi albidæ (*pallidæ*) non ſunt miſcendæ medicamentis, Syluaticus. Maturæ ſplendent & translucidæ ſunt ad ornatum eligendæ: minùs maturas aliqui in medicina præferunt. In iunioribus conchis reperiæ, meliores ſunt, Albertus. Pharmacopolæ compoſitionibus quibuſdam medicis addunt margaritas minutas, phrygionibus inutiles, & fœminarum deſideriis ineptas. ¶ Margaritæ eligendæ ſunt maiuſculæ, claræ, lævues, non anguloſæ. Frigidæ & ſiccæ ſunt in ſecundo gradu, cum pauca ſubtilitate, ſecundum Raſin: quod uerius uidetur, quàm quod Iſaac elben Amram ſcribit, in omnibus qualitatibus primis eas temperatas eſſe. Deſiccant humiditates. Cum diſſoluuntur, & linitur baras (*baras uel albaras Arabicè, eſt leuce Græcorum, id eſt, uitiligo profundior, Manardo*) cum eis, ſtatim eam abolent. Quòd ſi quis ſodam (id eſt capitis dolorem) patiatur, propter dilatationẽ neruorum opticorum, & fiat caputpurgium cum iſta aqua, ſtatim ſanatur. Oculorum humiditates deſiccant: roborant enim neruos per quos humiditas ad oculos defluit. eorumq; obſcuritatem, al bedinem (*nubeculas*) & ſordes emendant. Antidotis uiſcerum admixtæ, uim earum augent: ſanguinem enim ſubtiliorem reddunt. Cor corroborant: quamobrem conueniunt in eius debilitate, tremore, & accidentibus à melancholia factis: ſanguinem enim craſſum & fæculentum clarificant. itaq; ſuccurrunt cardiaco affectui, & timori melancholico. Menſes retinent. In locum earum ſuccedere poteſt tantundem & dimidium ponderis earum, è conchis earum magnis ac ſplendidis, (ut pro drachma margaritarum, conchæ partis, ſcilicet interioris, quæ ſola ſplendet, ſeſquidrachma,) Serapio & citati ab eo authores. Conteri non debent in mortario æreo ſiue cupreo, ne inde aliquid ſubſtantiæ in margaritas deradatur: ſed omnino ſuper lapidem porphyrium diu conterendæ ſunt, Bernardus Deſſennius Cronenburgius. Margaritæ ſimiles ſunt karabe (electro) natura & luciditate: ſed efficaciores ad cor roborãdum quàm karabe: & ineſt eis proprietas ualde magna, Auicenna. Cor confirmant, Auicenna de uiribus cordis. Cor roborare, & putredini circa ipſum reſiſtere creduntur, frigidi, ſicci. ob hæc remediis imbecillorum febricitantium, peſtilentium, miſcentur, Syluius. Margaritę ui ſua temperata temperant & confirmant calorem natiuum. Proſunt cardiacis & timidis, & ſanguinem cordis propriè clarificant. in qua uidi quoſdam eliquaſſe, (*locus uidetur mutilus,*) & ægritudines multæ ex eis curatæ ſunt, Arnoldus in libro de conſeruanda iuuentute. Recentiores quidam medicamentis aduerſus comitialem inſcripris, margaritas immiſcent. Inijciuntur & paſtillo ad cardiacos apud Nicolaum Myrepſum, numero 70. Valent contra fluxum ſanguinis in lienteria & diarrhœa. Reparant ſpiritus ſubtiles, ut quidam aiunt, ſed falſò, imò particulas corporis aſperitate ſua abſtergunt, & eas aſtringendo confirmant, Albertus. ¶ Margaritæ perforatæ & non perforatæ, emplaſtro ad cordis ſyncopen & imbecillitatem corporis apud Nicolaum Myrepſum adduntur. Teſta interius lævis ac perlucida, ad dealbandam faciem ſine nocumento præclara res eſt, ſi eam in puluerem minutiſſimum cultro raſeris, poſtmodumq; aquæ exiguo maceratam nocte ori circumliueris, ac mane poſtea fruſto telæ tenuiſsimæ aqua madefacto leuiter abſterſeris, Maſſarius.

Baccæ propriè dicuntur minutiores arborum fructus, ut lauri & oliuæ, &c. ab earum uerò ſimilitudine etiam gemmæ & lapilli, ut grammatici annotant. ego margaritam præcipuè baccam dici animaduerto. Virgilius in Culice: Cochea bacca maris pretio eſt à pectore puro. Claudianus: Et uarijs ſpirat Nereia bacca figuris. Horatius Serm. 2. 3. Filius Aeſopi aceto diluit inſignem baccam. Idem Epodon 8. Nec ſit marita quæ rotundioribus Onuſta baccis ambulet. Virgilius 1. Aeneidos: Colloq; monile Baccatũ. ¶ Μαργαρὶς, μαργαρίτης, genere fœm. pro margarita legitur apud Heliodorum & Io. Tzetzen. Μαργαρὶς λίθος, Philoſtratus. Inda cõcha pro margaritifera, Propertius. Diues concha, precioſa concha, pro eadem, apud Claudianum puto. Λίθοι, οἱ μαργαροι, Suidas. Argiphora gemma, margarita, perna alba, albica, Syluaticus. Pinna piſcis (concha) margaritarum, interdum pro ipſa margarita, Syluaticus. Lapis ad æſtatem, eſt margarita: et eſt lapis luminis, quòd confert oculis, Vetus gloſſographus Auicennæ. H.2.

Margarius, negociator margaritarum, apud Firmicum. Margaritiferæ cochleæ, Plinius libro 32. Vnionem fœm. genere recentiores quidam pro concordia dicunt, haud ſcio an etiam ueteres.

Cacalia ſiue leontice uocatur, ſemen margaritis minutis ſimile, dependens inter folia grandia, in montibus ferè, Plinius. Vide in Leonea. Lithoſpermon lapillos gerit candore & rotunditate margaritarum, Idem. Et alibi: In meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem palmę ſyagri, proximamq; margarides. Eæ breues, candidæ, rotundæ, acinis quàm balanis ſimiliores. Quare & nomen à margaritis accepere. Vna earum arbor in Chora eſſe traditur. Meminit earum & Aelianus. ¶ Galli margaritam uulgò uocant florem urbanum, quem medici quidam uulgò primulam ueris, uel conſolidam minimam. ¶ Vnio dicitur alterum cepæ genus, capitatum, quod ferè citra ceruicem in caput extuberauit: in cuius nominis ambitu eſt quæ ſimplex nõ frutticauit, nec habuit ſoboles adhærẽtes, ut teſtatur Columella li. 12. Marſicam ſimplicem, inquit, quam uocant unionem ruſtici, eligito. Galli de cepis hodieq; hoc nomen ſeruant. *Stirpes à margaritis denominate.*

Margarita Indica, fulgens, apud Rauiſium. His alia addi licet ex notis electionis, ut in E. *Epithete.* præſcriptæ ſunt.

Digitized by Google

Margarita Indica terrena dicitur naturam habere non propriam, ſed fœtura eſſe cryſtalli, nõ gelu concreſcentis, ſed foſsitij, Aelianus de animalib. 15.8. Cryſtallus quidem in alpibus noſtris foditur, eaq; maior & pulchrior eſt, quàm quæ ſaxis & rupibus adnaſcitur: & beryllus lapis tum cryſtallo ſimilis eſt, tum nomine ad perlam, id eſt, margaritam accedit: ſed figura ac magnitudine neutra margaritæ reſpondet.

Margareta nomen proprium ſexui muliebri in baptiſmo imponi ſolitum, à margarita factum uidetur, & à blanditijs & amoribus primitus profectum.

b. Raſadaſa (alibi, Sabaſa uel Sedaſa) coculæ (conchulæ) quæ à ſancto Iacobo apportantur, poſtquam exterior cortex fricando ablatus fuerit, ſimiles margaritis, Syluaticus. Teſtudines quædam maximæ ſunt, habentes domos ut ueræ margaritæ, & nitentes, Albertus apud Syluaticum, lo

c. Vlpianus Digeſtorum nono, ad legem Aquiliam, ita inquit: Si maritus uxori margaritas extricatas dediſſet in uſu, easq; inſcio uiro perforaſſet, ut pertuſis in linea (*filo*) uteretur, tenetur lege Aquilia. Sed apertiùs idem Digeſtis De furtis, libro 47. Si linea margaritarum ſurrepta ſit, dicendus eſt numerus, Cælſus Rhod. Et alibi, Extricatos uniones iureconſultis dici opinãtur perpoli tos, & ab genitiuis maculis depuratos. ¶ Si tanti uitrũ, quãti margaritũ? uide mox in Prouerbijs.

h. Μαργαρίτας δ' ἀλλοῖον δ' ἀκερώιμι χόωι: ſenarius eſt onirocriticus apud Suidam. inde Pierius Valerianus in Hieroglyphicis uniones, uel concham eorum pro lachrymarum ſymbolo accipit: fortè q̃ lachrymarum guttæ, uniones magnitudine, perſpicuitate & orbe ſuo referant. ¶ Veneri in ornatu gemmas omnes aliquí deberí putant: imprimis uerò uniones ad eam pertinere uidentur: uiriliór enim paulò ex reliquis gemmis ornatus, unionum planè fœmineus eſt. Cæſarem Venerige nitrici ex unionibus Britannicis thoracẽ conſecraſſe Plinius refert. Alias quoq; cur conchæ Veneri ſint ſacratæ cauſas in Pinna oſtendit idem Valerianus. & nos ſupra inter conchas diuerſas de ijs quoq; diximus quæ à Venere denominantur. ¶ Conchas rationales libros nomino: quibus ſententiæ ceu margaritæ inſunt, Io. Tzetzes.

Prouerbia. D. Hieronymus in epiſtola quadam ad Demetriadem uirginem: Solent miſeri parentes, & non plenæ fidei Chriſtiani, deformes, & aliquo membro debiles filias, quia dignos generos non inueniunt, uirginitati tradere: ſi tanti, ut dicitur, uitrum, quanti margaritum? Vtitur eodem prouerbio (inquit Eraſmus) idem Hieronymus compluſculis alibi locis: uſurpatur & à Tertulliano in libello ad martyres. Hoc dicto ſumma rerum inæqualitas ſignificabatur, &c. ¶ Creta notare, puerbialis eſt locutio, pro eo quod eſt approbare: & Carbone notare, quod eſt damnare. propterea quòd Pythagoras aiebat id, quod eſſet colore candido, ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Ad hanc formam pertinet etiam illud, Vnione ſignare: quod ſæpiùs apud autores eſt, pro eo quod eſt, inter felicia proſperaq; numerare. ductum à ueterum ſuperſtitione, qui unumquenq; anni diem, miſsis totidem in urnam, aut ut apud Scythas, in pharetram, calculis ſignabãt: quem arbitrabantur proſperum abijſſe, candido calculo, aut creta: quem egregiè felicem, unione: contrà, quem inauſpicatum, nigro lapillo notabant, Eraſmus Rot.

Margaritarum mẽtio in ſacris literis. Ne detis quod ſanctum eſt canibus, neq; proiecerítis margaritas ueſtras ante porcos: ne quando hi conculcent eas pedibus ſuis, & illi uerſi in uos lacerent uos, Seruator noſter Matthæi 7. Et rurſus Matthæi 13. Simile eſt regnum cœlorum homini negociatori, quærenti pulchras margaritas: qui cùm inueniſſet unam precioſam margaritam, abiẽs uendidit omnia quæ poſsidebat, & mercatus eſt illam. Ἐν πολλοῖς γὰρ τοῖς μαργαρίταις τοῖς μικροῖς ὁ εἷς, ᾧ δὲ πολλὴ ἡ ἡδονὴ ἐγγραφὴ ἐκκλησιαστικὴ, Clemens Stromatum 1. ¶ Volo mulieres amictu modeſto cum uerecundia & caſtitate ornare ſemetipſas, non tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, d. Paulus ad Timotheum 1.2. ¶ Mulier erat circundata purpura, & coccino, & inaurata auro & lapide precioſo, & margaritis, d. Ioannes Apocalypſ. 17. Negociatores lugent, quoniam merces eorum nemo emit amplius: non merces auri & argenti, & lapides precioſi, neq; margaritæ & byſsi, Ibidem 18. Oſtendit mihi ſanctam Hieruſalem, deſcendentem de cœlo, habentem portas duodecim, &c. & duodecim portæ, duodecim margaritæ ſunt: & ſingulæ portæ ſingulis conſtabant margaritis, Ibidem cap. ultimo. ¶ Inauris aurea & margarita fulgens, qui arguit ſapientem & aurem obedientem, Prouerb. 25. Munſterus uertit, Monile aureum, & ornamentum auro incluſum, &c. חלי, cheli, Hebraicum nomen, quod hîc ornamentum ſimpliciter, in dictionario monile interpretatur.

E Nec in Acarnania ante (aliâs, autẽ) laudati reperiuntur uniones, enormes ferè, coloriſq; marmorei, Plinius. antiqua lectio melior, enormes ferè concoloresq; marmori, Maſſarius. Idem Plinius puto alicubi de margaritis: Subeunt (inquit) luxuriæ eius nomina & tædia exquiſita, perditione portatu. ubi (inquit Hermolaus) ſunt qui legant perditiore, ex ſequentibus.

MARINVS, Μαρῖνος, piſcis apud Ariſtotelem alicubi nominatur tantùm: Gaza Græcã uocem reliquit. Μαρῖνος, κεδαρὸς ἰχθὺς θαλάσσιος, & uiri nomen, Heſychius & Varinus.

MARIO. Vide in Antacæo.

MATRICVLI nominantur ab Ennio in Phagiticis, hoc uerſu, ut citat Apuleius Apologia 1. Purpura, matriculi, mures, dulces quoq; echini. Vrticæ marinæ dicuntur etiam μητρίδες Græcis. Vide ſuprà in Corollario de Conchis Porcellanis, pag. 336.

MECONES, Μήκωνες, (penultima per o. breue,) piſces gregales, nominantur ab Ariſtotele hiſtoriæ

floriæ 9. 2. Gaza uertit papaueres. Μάκων quidem cum papauer herbam ſignificat Græcis per o. magnũ in recto & obliquis ſcribitur. Poſidippus apud Athenæum Meconia piſcibus adnumerat, his uerbis: Ἐγχέλυε, ἰχῖνες πθσφάτης, μακώνια, τραχῆλος. Atramentum in polypo tunica continetur membranea: tunicam hanc in polypo μάκωνα uocat Athenæus, Vuottonus. In teſtatis meatus à uentre duplicatus longus, porrigit ſe uſq; ad id quod papauer appellatur, μάκωνα Græci uocant: quod fundo commiſſum eſt. Eſt autem hoc quaſi excrementitium quoddam membrana contentum, magna ſui parte in omnibus teſtaceis generibus: quod uel eſculentum eſſe præcipuè ſentitur, Idem ex Ariſtotele. ¶ Apud Ariſtotelem alicubi μύκωψ (uel μάκωψ) legitur, pro μύξωψ, ut Rondeletius obſeruauit, quanuis Gaza papauer conuertit.

MEGARIS (*uocabulum conijcio corruptum*) eſt piſcis maris, ubi capitur non magni precij, etſi recens melioris ſit ſaporis. ſalſus uerò longiùs defertur, propter raritatem magis deſideratus, Albertus.

DE MELANDERINO, RONDELETIVS.

ΜΕΛΑΝΔΕΡΙΝΟΣ Græcis à nigrore cutis dicitur. Sunt qui pícium Venetijs dici autumant, & eum eſſe, quí à noſtris in Gallia Narbonenſi dento dicitur, ſed perperam: dento enim noſter uerus eſt ſcarus, cui dentes lati & acuti, nõ ſerrati, ſed hominis dentibus ſimiles, ut ſuo loco demonſtrabimus. Melanderini nullam quod ſciam, mentionem fecerunt Ariſtoteles, Plinius, Oppianus: ſed Athenæus duntaxat, quí ſignificare uidetur melanderinum à Speuſippo ψυχρὸν, à Numenio ψέφον appellatum: quòd ſi ita res habeat, utrobiq; mendum eſſe ſuſpicor: atq; in priore loco (*legendum*) ψογρὸν, id eſt, ἀσχρὸν & turpem: in altero ψόθυ, id eſt, nigrum & ſqualidum. (*Vide ſuprà, Corollarium ad Lepradem Bellonij.*)

A

Scarus.

Is in noſtro mari reperitur, & ſargi nomine uenditur, ob ſimilem corporis figuram. *Vbi.*

Et eſt melanuro ſimilis, ſed corpore paulò rotundiore. Toto ferè corpore nigreſcit, circa caput ex nigro purpuraſcit, ſicuti uiola. Dentes habet acutos, paruos ſicuti pagrus. Pinnarum etiã ſitu, & numero ſargo ſimilis, cauda differt: quia in duas pinnas non deſinit, ſed in unam latam ſaxatilium ritu, uentriculum gulamq; habet. circa uentriculum appẽdices quatuor magnas, hepar ex rubro candidum, à quo fellis ueſica pendet: ſplenem magnum, nigrum ſcari uel lati modo: fel aqueum, cor priùs deſcriptorum piſcium cordi ſimile. Lapides habet in capite. B

Carne eſt non ita molli, ſed ferè media, ſatis boni ſucci: ut aurata uel ſargus præparandus, Hęc Rondeletius. F

Gillius pícium Venetijs uulgò dictum Melanderinum eſſe putat: Rondeletius ſcarum eſſe oſtendit.

MELANDRYS ſpecies eſt maximorum thynnorum, Pamphilo teſte: à quo melandrya ſalſamenta dicta. Vide ſuprà in Elacatene. Idem fortè Melanthynnus fuerit, de quo nũc dicemus.

MELANTHYNOS ſolus Oppianus nominat, pro piſcibus fortaſſe potiùs quàm pro bellis, Rondeletius. Ἐν ᾗ μελανθύνων ἔκμυλος γένος, Oppianus lib. 1. Halieut. inter cete: quibus tamẽ canes quoq;, & alios cartilagineos piſces magnos adnumerat, quí propriè cete nõ ſunt. Quod ad ſcriptionẽ, penultimã malim per *v.* duplex ſcribere, & uocabulis diuiſis μέλαν θύνων. Cõſcio eſſe thunnorum generis hunc piſcem maximum eſſe: eundemq; alio nomine Melandryn dici, à colore nimirum nigricante. Vide Melandrys proximè retro.

DE MELANVRO, RONDELETIVS.

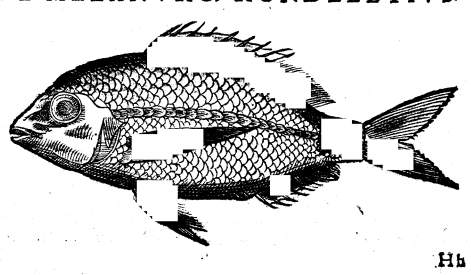

Hh

A COGNITO Sargo haud difficile eſt melanurum agnoſcere. Eſt enim, autore Hiceſio, ſargo ſimilis melanurus, & nominis ipſius ratio, melanuri ideam nobis præponit, ut ex caudæ nigra nota ſtatim ab alijs internoſcamus. At nota hæc illi cum alijs cõmunis eſt. nam ſparus & ſargus ἐρύθρινοι ſunt, id eſt, in cauda notã habentes, quemadmodum melanurus, qua nota decepti multi eum à ſimilibus diſtinguere non potuerunt. Quare alia deſcriptione opus eſt, & alijs notis à reliquis ſecernendus. Ac primùm qui μελάνουρος Græcè dicitur,

Oculatam eundem melanuro piſcem eſſe.

à Gaza Latinè oculata dicitur. Vtraq; appellatio apud Plinium reperitur libro 32. cap. 11. in catalogo piſcium. Melanurus, mæna, meryx, mylius, myſtus, murex, oculata, &c. Quo argumento moti quidam, diuerſos piſces eſſe cenſuerũt. Plautus (*in Captiuis*) ophthalmiam uocauit: Pernam, ophthalmiam, horæum, ſcombrum, trygonem, cetum: aut ophthalmia (*ophthalmias potius, ut anthias*) à melanuro diuerſa uideri poſsit. Ego uerò eundem piſcem eſſe exiſtimo. Neq; mirum cuiquam uideri debet, Plinium diuerſis nominibus piſcem hunc deſignaſſe, in alijs enim multis idem fecit. Plautus autem quem alij melanurum à nigra cauda, ipſe ab oculorum magnitudine ophthalmiam appellauit, id eſt, oculatam, ſicuti & nunc Romani ochiado. M[illegible]lienſes oblado ex oculata, c, demendo & u, in b, mutando. Nicenſes iblada, noſtri Monſpelienſes nigr'oil, id eſt, nigrum oculum. Omnes igitur ab oculis nomen poſuerunt, demptis Græcis qui à nigra cauda melanurum nominarunt.

C Is in litorum ſaxis & eorum locis arenoſis degit.

B Oculis eſt, habita ratione corporis, admodum magnis ex cæruleo nigreſcentibus, ore paruo, dentibus paruis, pinnis, caudæ forma auratæ ſimilis. Corpus ex cæruleo nigreſcit, cauda antequã in pinnas rubeſcentes deſinat, maculã notatur nigrã, à quã & μελανούρα & ἐρύθρινος nomen habet, (*ut Athenæus ex Ariſtotele citat.*) Squamis tegitur latis, facilè deciduis. A capite ad caudam ducta eſt linea latior, ex ſquamis maioribus & rotundioribus, lineolis alijs frequentibus & nigris diſtincta, ob quas πολύγραμμος & μελανόγραμμος etiam dictus eſt. Huic hepar eſt magnum, à quo felis ueſica pendet: uentriculus medius, cor angulatum: in uentre ueſica ære plena, craſſa denſaq;. Palmi magnitudinem non excedit.

C D E Imbecillus eſt piſcis, ſed callidus, qui uel retibus, uel naſſa uix capiatur, à ciborum illecebris abſtinet, tranquillo mari in arena deſes quieſcit: perturbato tum, perinde ac ſi intelligeret à piſcatoribus mare non adiri, liberè ſpaciatur. Quæ Oppianus pulchre deſcribit:

Libro 3.

οὐ μὲν οἱ μελάνουρον ἐφίσταται, ὅστ' ἀνὶ κύτῳ — Fruſtrà ſibi ſæpe ſagittæ ὀμπνεύμενος ἠδὲ λινοσπὰς κόλπῳ. — 30

Haud facilè paruus melanurus fallitur arte, Nec curua capitur naſſa, nec retibus amplis.

Cætera ex ipſo autore petas. Aelianus eadem ferè prodidit. In Stabiano Campaniæ ad Herculis

Lib. 32. cap. 2.

petram, inquit Plinius, melanuri in mari panem abiectum rapiunt: iſq; demq; ad nullum cibum, in quo hamus ſit, accedunt.

F Melanurus ſecundum Hiceſium (apud Athenæum lib. 7.) minùs nutrit quàm ſargus, (*non parum tamen & ipſe nutrit, & ſargo quoq; minùs aſtringit:*) neq; ea eſt ſucci bonitate, neque tam ori gratus.

(C) Carne eſt molli, alga ueſcitur, ut ſcribit Ariſtoteles. Veſcitur etiam cœno, is deterior eſt. Qui in

Lib. 8. de hiſto. animal. cap. 2.

purioribus litoribus degit, & piſciculis ueſcitur (nam in uentriculo melanuri piſciculos ſæpe inuenimus) is magis probandus. Vt ſargus uel aurata paratur. 40

DE EODEM, BELLONIVS.

A Melanurus Græcis appellatus, Venetis Ochia, Genuenſibus Oia, Maſſilienſibus Oblada, & circa Niceam Auguyata uel Oyata, ab oculorum magnitudine, in Oceano Gallico perrarus, in Adriatico ac Mediterraneo frequentiſsimus eſt. Sunt Maſſiliæ qui Oilladigam uocare malint. Vulgus Romanum ab inſignibus oculis Ochiatam nominauit, ad diſcrimen Torpedinis oculatæ, quam Ochiatellam appellant.

B Piſcis hic latitudine, longitudine & corporis circino cum Dentali, Sargo, Aurata & Sparo conuenit. Longè diuerſus eſt à Melanderino. gerit enim Melanurus latas ſquamas; atque unicam in tergore pinnã, eſtq; gregalis & ſaxatilis. Dentes habet robuſtos, colorem ut Sargus: branchias utrinq; quatuor, aculeos in pinnis, quales Cantharo eſſe uidemus. Craſsitudine ac magnitudine eſt mediocri, neque ampliùs quàm unam uel ſeſqui libram uel duas ad ſummum pendet. 50

C Saxatilis eſt Melanurus (inquit Ariſtoteles) & prope litora in locis arenoſis, alga paſcitur, Co

(B) racino perſimilis.

COROLLARIVM.

A Si melanuros, oculata piſcis eſt, ut Theodoro placuit, uidereẽ erraſſe Plinius, qui paulò pòſt de oculata quaſi diuerſo piſce loquitur: ut alter eorum neceſſariò ſit lapſus, Hermolaus. Et rurſus, Oculatus is uidetur eſſe piſcis, quem Plautus Ophthalmiam appellauit. Plinius inter alios ex Ouidio piſces labrum cauda placentem nominat, corrupta (ut ſuſpicor) pro melanuro uoce. nam labrum pro piſce nemo dixit. labrax uerò lupus eſt, proximè ab eo nominatus. nec refert quòd hunc Ouidij piſcem ceu nouum Plinius proferat priùs quoq; ab eo nominatum, cùm in alijs etiam idem fecerit, uel oblutione, uel ignorantia, ut orpho & erythrino. Nominatur quidem ab Ouidio

Digitized by Google

ab Ouidio in eo quod extat fragmento laude insignis caudæ melanurus: at labrus nusquã. Rondeletius tamen labrum Ouidij (Plinij melius dixisset, aut corruptæ lectionis Plinianæ) chelonem è mugilum genere esse putat, quem Gaza labeonem transfert.

Icon hæc Venetijs pro Oculata, id est ¶ Melanuro, facta est ¶.

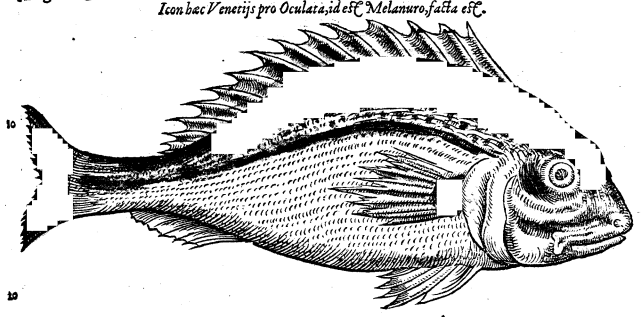

Melanurum Massilienses Olhadam, hoc est oculatam corruptè: Siculi Ochiadam uocant, Gillius. In schedis meis reperio hunc piscem Siculis alibi okada, alibi marilia dici: posterius à melanuro corruptum uidetur: non memini tamen ubi hoc uel legerim uel audiuerim. Præterea Venetijs Ochiada uocari, eo sono quo nos Otschada scribimus atq; proferimus: alibi in Italia lã Ochia. ¶ Oculata ab Anglis uocatur *a* Seebreme: (nos diceremus, ein Meerbrachsme,) ut Io. Fauconerus monuit. Ego nomen illud Meerbrachsme, pluribus eiusdem formæ piscibus attribui, inter Cyprinos ostendi, quamobrem distinguendi gratia melanurum (etsi rarius puto in Oceano Germanico capi, sicut & in Gallico, Belloniõ teste) uocari licebit nostra lingua, ein Brandbrachsme, à titionis extincti colore nigro. nam & uulpis genus quoddam ab hoc colore Brandfuchs denominant Germani: & cerui, Brandhirtz. & Græci quidam similiter à titione melanurum *Αιθλὸν* appellant, ut Hesychius & Varinus scribunt. Est etiam hepatus Aristotelis & Athenæi forma nõ admodum dissimilis melanuro, & macula ad caudam similiter atra insignis: quem suprà interpretati sumus, ein andere Meerbrachsmen art mit einem schwartzen flecken am schwantz/wie auch der Melanurus. Ab eo diuersus Aeliani hepatus est. ¶ Elíota Anglus melanurum interpretatur *a* Ruffe: qui piscis fluuiatilis est, non marinus ut melanurus, nos in Cernua fluuiatili (sic enim Bellonius appellat) de eo scripsimus: & in perca fluuiatili quædam addemus. Germani enim eundem piscem percam rotundam uocant, ein Kulparß. ¶ Sunt ex recentioribus qui mustelæ fluuiatilis genus, quod enneophthalmum uulgò dicitur, oculatũ uocitent, Germanici nominis imitatione.

Neapoli frequens est Melanurus, Romæ rarò conspicitur, Iouius. Ennius in carminibus, B quibus qui pisces ubi præstantiores reperiantur explicat, melanurum quoq; nominat, citante Apuleio Apologia 1. sed codices nostri sunt deprauati, nec expressum regionis nomen. ¶ Melanderinum similem esse aiunt melanuro, Athenæus: apud quem Speusippus coracino quoq; melanurum comparat. Gillius Picios uulgò Venetijs dictos, (Rondeletius scari speciem facit,) sargis aut melanuris similes esse tradit. Aristoteles cùm de scaro mentionem facit, semper melanurũ illi coniungit, Iouius. ¶ Melanurus uarius est, & frequentibus guttis consparsus, non absimilis auratæ, Iouius. Laude insignis caudæ melanurus, Ouidius in Halieut. uocabulum laude simpliciter pro nomine accipio. Græci enim à cauda (à macula caudæ nigra) melanurum denominant. Laudare (inquit Macrobius 6. Saturn.) significat prisca lingua nominare, appellareq;. Sic in actionibus ciuilibus author laudari dicitur, id est nominari, (*nominatim citari*,) Budæus. Plura inuenies in Promptuario.

Melanuri Columellæ saxatiles sunt, & in petris stabulantur: Oppiano litorei, *χθαμαλοῖσι πὴξ ἀιγιαλοῖσι νέμονται*, Ouidius in Halieutico saxatilibus an pelagijs adnumeret dubitari potest. ¶ Alga uescuntur, Aristoteles. Timidissimi piscium Melanuri, suæ timiditatis testes habent piscatores, neque enim capiuntur nassa, nec; ad eam accedunt. Siquando uerò sagenam eis circundederis, imprudentes comprehenduntur. Idem cùm placidum & quietum est mare, ad imam maris sedem in petris aut algis (in arenis, Oppianus lib. 3. unde nimirum Aelianus transcripsit) quiescunt, tegumentoq; proteguntur, quocunq; corpus occultari potest. Contrà cùm aduersa tempestas est, pisces; alios uident in altitudinem ex fluctuum impetu descendere, hi tum (uniuersi, Oppianus) fiducia implentur, simul & ad littus appropinquant, & ad petras adnatant: atq; spumam super se fluctuantem, ipsosq; cooperientem, satis esse ad se tuendũ arbitrantur. Nescio quomodo

Digitized by Google

enim pernoſcunt, eo die, noctéue cum feritas maris & immanitas efferueſcit, tum à piſcatoribus
Cibus. non adiri mare. Ac cùm maris tempeſtates ſunt, ex his uiuunt cibis, quos è faxis partim eruunt, partim è terra euellunt: nec tamen niſi ſordidis paſcuntur, & abiectis: quibus non facilè alius piſcis, niſi fame oppreſſus, ueſceretur. Cum maris tranquillitas uiget, in ſolo fabulo pabulum inquirunt, hinć paſcuntur, Aelianus de animalib. 1. 41. ex quo etiam Philes mutuatus eſt. ¶ Oppianus ἀδῤῥωνίας, id eſt infirmos hos piſces cognominat: & ἀνάλκιδας, & οὐπιδ'ωΐς, eodem ſenſu: quòd & corpore puro imbecilli, & animo timidi ſint.

D Quàm timidi ſimul & cauti ſint melanuri, proximè in C. ex Aeliano ſcriptum eſt. ¶ Athenęus libro 7. nullo authore refert huiuſmodi prouerbium: Ἔπινον τὸν μέλανα ὀφθαλμόν: id eſt, Comitem ſibi ducit ſepia percam. Libro 10. ex Ariſtophane adducit: nec addit in quem ſenſum ſoleat uſurpari, niſi quòd coniȷcio dictum de improborum ſocietate. Apud eundem paulò inferiùs adducuntur hi uerſus:

φυκίδας, ἀλφεσὶν τε, καὶ ὃν χρυσᾶν ὀφθαλμὸν Σκορπίον, ἢ πέρκαισι καθαγνεῖν μελάνουρον, Eraſmus Roterod. Qui primùm in eo errat, quòd melanurum ſepiam conuertit, deinde, ni fallor, in eo quoq; quòd Athenæum hoc prouerbium ex decimo Ariſtophanis citare ſcribit. Ego apud Athenęum libro 7. Numeniȷ tantùm uerſus iam recitatos adduci inuenio: & prouerbium Ἔπινον τὸν μέλανα ὀφθαλμόν, ſine authore: niſi quis ad Ariſtotelem referat, cuius librum περὶ ζώων proximè nominarat. Idem Athenæus libro 10. in obſcuro quodam gripho Eubuli hæc uerba refert: Βελόμενός τινα πέρκα μελανόφθαλμον. id eſt, Perca ducem ſequitur melanurum ſponte per æquor. Vnde coniȷcio familiaritatem quandam & cognationem naturæ his piſcibus inuicem intercedere. Vtercȷ quidem ſaxatilis eſt, ut in ȷſdem locis eos reperiri ſit ueriſimile. Et quoniam utricȷ à nigro colore inditum nomen eſt, nigrum uerò infauſti uel improbi ſignum ferè habetur: improborum hominum familiaritatem: uel uitium aliquod alterum natura ſubſequens, ut ebrietatem, libidinem uel contumeliam, ſignificare licebit. Φρκνὸν grammatici interpretantur, μέλαιναι κατάσκοποι: πέρκαι δέ, μελάνιδες πέρκαι ναί, ἀλλοκοτικῶς εἴρηται. Legimus autem & πέρκας, ἀώλους τε καὶ γραμμοποικίλους θεῶν: & malanuros, μελανοχρώμους, πολυγράμμους, καὶ ὀξύπτυγοσίκτους. ¶ Melanurus piſcis admodũ temperans eſt, λύχνα δ' ἐς ὅπτ' ἑλιὼν' ὠμήστας, Oppianus.

E Ad naſſam (κύπρον) melanuri non accedunt, capiuntur autem ſagena, Aelianus. Plinius hos piſces in Strabiano Campaniæ ad Herculis petram, ad nullum cibum, in quo hamus ſit, accedere prodit. ¶ Oppianus Halieut. 3. melanuros ſic capi ait: Cum mare tempeſtatibus agitatur, & hi piſces profunditate relicta circa petras oberrant, (ut in C. dictum eſt:) piſcator ſuper ſaxo prominente, ubi uel maximè furit mare, caſeum pani permixtum in fluctus diſpergit: donec melanuri complures huius eſcæ cupidi cõgregentur. Auertit autem corpus in obliquum, ne umbra ſui in aqua comparens piſcibus terrorem incutiat. Iis collectis à parua harundine exilem & ſimplicem lineam multis inſtructam exiguis hamis eadem refertis eſca, in æſtuantes maris undas demittit: illi adproperãt, & ſuum ſibi exitium glutiunt. Subinde autem ille, nunquam ferè quieſcente manu, è uorticibus hamos extrahit, ſæpe etiam uacuos. necȷ inter æſtus maris facile dignoſcit, piſcisne aliquis hæreat, an temere ab undis agitetur linea. Quòd ſi quis hamo transfixus inhæreat, repentè extrahitur, ne dolo cæteri animaduerſo perterreantur. ¶ Eſca ad capiendos melanuros: Hepate caprillo hamos inducito. Inuenimus & eſcam aliam, qua utimur in mari tranquillo, aut dum capere uarios piſces eſt animus: eaq; eſt ungula aſinina, aut caprilla, Tarentinus. Idem ad trachuros & melanuros capiendos: Vrticas (inquit) madefaciens ſucco uiridis coriandri: ex eisq; cum ſimila paſtas conficiens, utitor. ¶ Optimè ſaxoſum mare, nominis ſui piſces (id eſt ſaxatiles) nutrit: ut ſunt merulæ, turdicȷ nec minùs melanuri, Columella 8. 16. de piſcinis loquens.

F Melanuri rationem auratam ſequi Diphilus teſtatur. Piſcium eorum qui ex media materia ſunt, (id eſt mediocriter alunt,) quibus maximè utimur, tamen grauiſsimi ſunt, ex quibus ſalſamenta quoq; fieri poſſunt, qualis lacertus eſt: deinde qui quanuis teneriores, tamen curi ſunt, ut aurata, ſcarus, oculata, Celſus. Xenocrates melanurum ſtomacho gratum eſſe prædicat, probumq; gignere ſuccum: & qui facilè digeritur, abundeq; nutrit, atq; haud difficulter excernitur, Vuottonus. Melanurum piſcem uilem habitum, & à ganeonibus non magni æſtimatum, Matron Parodus his uerſibus innuit: πέρκαι τ' αὐθαιτίγωσι: καὶ οἰνοποτὸς μελάνουρος, ὃς καὶ θνητὸς ἰὼν ἔπιεν' ἰχθύσιν ἀθανάτοισι. Hippocrates in libro de internis affectionibus, curationem præſcribens hominis laborantis tertio genere rabis: Quarto menſe (inquit) opſonia ei ſint caſeus & carnes ouillæ, &c. inter piſces autem abſtineat mugile, anguilla, & melanuro.

G Melanurus aſſus & comeſtus uiſum acuit: ius uerò eius colicos ſanat, Kiranides. Ex ophthalmia piſce, ſi oculus erutus fronti hominis appendatur, & ipſe uiuus dimittatur, remediũ ophthalmicis eſſe Volaterranus ſcribit. additq; oculum piſci renaſci: & altero eum capi lumine, qui uiuentem non dimiſerit. Sed hoc de Myrone tradit Aelianus. Vide infra in Corollario de Murę na mare circa initium.

H.a. Melanurus Græcè dicitur, id eſt nigricauda uel atricilla, Iouius. Meminit huius piſcis Artemidorus quoq;, Onirocritícon 2. Aelianus dipſadem ſerpentem alio nomine melanurum uocari author eſt.

Melanurus

Melanurus ἀσφαὶς, ἄψαλλις, ὑπόδαυος, σώφρων, Oppiano: Δελόπτερος, Aeliano: ἀμώμητος, id eſt ple Epitheta. beius & utilis, Matroni Parodo.

Inter Pythagoræ ſymbola hoc etiã legitur: Μὴ γεύεσθαι τοῦ μελανούρου: id eſt, Ne guſtes ex iis qui- Proverbia. bus nigra eſt cauda. Interpretatur Plutarchus in commentario de liberis inſtituendis, ne cõmercium habeas cum improbis, & iis qui ſunt nigris ac infamibus moribus. Tryphon grammaticus Græcus inter ænigmatis exempla hoc quoq; commemorans, interpretatur hoc modo: Ne mendacem ſermonem protuleris. mendaciũ enim in extremis partibus nigreſcit & obſcuratur. Quidam (*recentiores, & harum rerum imperiti*) ad ſepiam piſcem referunt: qui atramento, quod in cauda geſtat, ſemet occulit, Eraſmus Ror. Monuit ſcienter Pythagoras, animal cauda nigra non attingendum: innuens eſſe declinandum uitium, cui ſuccedat mentis nigredo, & uoluntatis conflictatio moleſta: ſiquidem uitij facilitatem, uitæ mox miſerabilis cõſequitur difficultas, Cælius Rhod. 25.33. Melanuros ne guſtato: quod ſic Græcè ſcribitur, Μὴ γεύεσθαι μελανούρου: Marſilius Ficinus, ut reor, (inquit Lilius Gre. Gyraldus) quòd illum fugeret Melanuros ex piſcium genere eſſe, ſic uertit: Ab eo quod nigram caudam habet, abſtine: terreſtrium enim deorum eſt. Secutus uidetur Marſilius Guarinum, in Plutarchi libello πρὸς παίδων ἀγωγὴς ſimiliter interpretatum. Guarinum & Marſilium eſt Eraſmus in prouerbijs æmulatus, & Reuchlinus. Symbolum uerò ſic Plutarchus explicat: Pythagoram eo monere uoluiſſe auditores ſuos, ne cum improbis commerciũ haberent. quare & Antiphanes poëta, ſuo ænigmate, ut diximus, à melanuro & mugile cauendum ſuaſit. & noſtri quoq; ſcriptores, malos & improbos, nigros & atros uocant. ut illud Catulli, Albus an ater. & Horatius: Hic niger eſt, hunc tu Romane caueto. Quidam peſsimè ad ſepiam referunt. quin & ſepiam ipſam Melanuron uocatam, perperam autumant: quos inter Laërtij eſt interpres. Suidas certè, alijq; nonnulli, Melanurum piſcis genus eſſe aiunt, à quo abſtinendum quidẽ uoluiſſe Pythagoram: ſed ſecretiore occultioreq;, eo quem ſuprà diximus, ſenſu, Hæc Gyraldus. Ego huius ſymboli explicationem apud Suidam nunc non inuenio: in Pythagoræ quidem mentione ſimpliciter eum ne quis uel erythinum, uel melanũrum, uel mullum ederet, acerrimè interdixiſſe refert. ¶ Melanurum aliquis ludẽs melampygum quoq; dixerit. Eubulus in Laconibus: ——ἐκ ὧν δέ μ᾽ ἀχολὼ ἔχειν· ὡς δ᾽ ἀπάτεω μοι δύλεγε. Ἐγὼ δέ γ᾽ εἰμὶ τῷ μελαμπύγῳ ἴση: tanquã & melampygus quidam piſcis ſit: alluſione nimirum ad melanurũ facta. Melampygus alioqui pro homine duro, forti & ſeuero accipitur: ut leucopygus pro effœminato. Hepatus piſcis felle caret, quod iracundiæ calcar eſt. quare mollem & lenem hominem, hepati inſtar, felle uacuum dixeris. Vide ſuprà in Hepato B. & Suidam in prouerbio, Μελαμπύγου τύχοις. ¶ Sequitur perca melanurum. Lege ſuprà in D.

MELYS piſcis à Rondeletio numeratur inter ignotos ei. ego authorem à quo piſcis ullus ſic nominetur, iam non habeo. apud Plinium forte alicubi talis aliqua uox deprauata reperitur. Tarentinus σμήλων piſcium (ſic enim nominat in genitiuo plurali) meminit.

MEMBRAS cum apuis eſt.

MENTVLA marina. Vide Pudendum marinum.

DE MERVLA. RONDELETIVS.

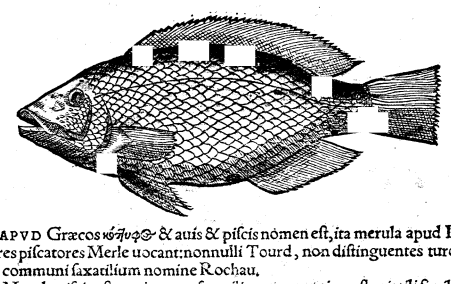

TAPVD Græcos κόσσυφος & apuis & piſcis nomen eſt, ita merula apud Latinos. Peritiores piſcatores Merle uocant: nonnulli Tourd, non diſtinguentes turdum à merula: alij communi ſaxatilium nomine Rochau. A

Merula piſcis eſt marinus, ex ſaxatilium genere, tincæ fluuiatili ſimilis corporis habitu: colore ex indico nigreſcente. maris color magis ad uiolaceum accedit: fœminæ ex uario nigreſcit. os dentibus acutis & recuruis munitũ. labris, oculis, pinnis, ſquamis reliquiſq; partibus, ſaxatilibus alijs ſimilis. hepate eſt magno, à quo fellis ueſica pendet: inteſtinis latis, uentriculo longo, ſplene paruo, corde angulato: branchijs, alijs ſaxatilibus ſimilis. B

Veſcitur muſco, alga, piſciculis, cancris, echinis paruis & integris, cuius rei teſtes oculati ſu- C

Digitized by Google

mus: id enim aliquoties ex eius dissectione deprehendimus.

Color. Hæc de merula Aristoteles lib. 8. de hist. animal. cap. 30. Mutant (inquit) colorem pisces, qui merulæ & turdi appellantur, atq; etiã squillæ, pro anni temporibus ut aues quædam. Vêre enim nigrescunt, postea candorem suum recipiunt. Quem Aristotelis locum sic intelligere oportet, ut turdi & merulæ suum quidem seruent colorẽ, sed magis exaturatus fit circa uer: æstate uerò magis diluitur, minusq; niger est, quæ causa est, cur pisces hos candidos fieri scribat. Idem de phycide, & mæna sentiendum.

F Merula inter saxatiles laudata, inquit Plinius: carne est tenera & molli, facilis concoctionis, parum nutrit, & bonum succum gignit. Elixa febricitantibus saluberrima, si coquatur in sartagine farina conspergenda, ut partes contineantur.

Exhibere se uetam merulam. Indicus color. Quibus autem rationibus adducti piscem quem hic depingimus, merulã esse existimemus, paucis dicemus, ut inde eorã refellatur error, qui alium à nostro pro merula ostendunt, (*de Bellonio forrè sentis.*) Admonitum autem prius lectorem uelim, ut meminerit à ueteribus colorem indicum, aut purpureum exaturatum, nigrum uocari, ut purpuram nigram, uiolam nigram: circæam flore nigro, qui tamen purpureus aut indicus est. Eodem modo nigram merulam dici putet. Iam uerò merulam piscem à similitudine coloris merulæ auis nomen accepisse nemo est qui negare possit. At merula auis nigra est. Quare hunc nostrum piscem nigrum saxatilem merulam esse antiquorum constat. Quòd autem merula piscis nigro sit colore, testis est Numenius apud Athenæum. *Lib. 7.* γλαύκα, ἣ ὀρφῶ (*alibi*, γλαύκους, ἢ ὀρφῶς) φύκλοψ χρώς, ἢ μελάγχρως (*alibi*, μελάγχροι) κόσυφοι.

Huc accedit quòd hic noster mutat colorem, est enim aliquando nigrior, aliquando minùs niger. Postremò ex saxatilium est genere, carne molli & friabili.

Merularum genus aliud. Aliud merularum genus inuenio quòd dorso est nigro, uentre indico, quibusdam partibus cæruleis, ut pinnis, cauda, & circa branchias. Non differt substantiâ à superioribus.

DE EADEM, BELLONIVS: QVI TAMEN ICONEM ALIAM, QVAM Rondeletius, exhibet: nescio an diuersi pisces. Suum enim Rondeletius tincæ fl. corporis habitu simílem esse scribit: & suum Bellonius ab Italis tincam marinam appellari, &c. sed corporis species differt, ut apparet.

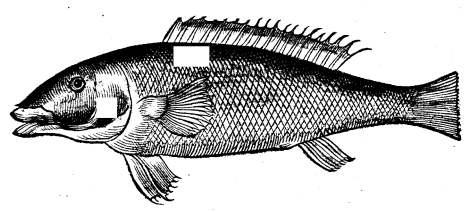

A Vulgaris Merulæ nomenclatura multò constantior, quàm Turdi esse uidetur. Nam piscatores maris Ligustici, Adriatici, & nostri quoq;, hoc est Mediterranei, ad unum, Merulam agnoscunt, quam cum Phycidibus etiam confundunt. Romani tamen inter cæteros unum sibi constituerunt piscem, quem proprio nomine Merlo nominarunt, sæpe etiam Canarellas, Canadellas & Phycides Merulæ nomine uocant. Merulam Itali æquè atque Phycidem Tincam marinam uocant.

B Vnicum non seruat colorem. Latiores habet, quàm Turdus, squamas: pinnã in tergore multis fissipatam aristis. quæ autem illi sunt ad latera & sub uentre, hæ aculeo muniuntur, ut Turdus. Caudam non habet bifurcam. Cæterùm hoc unum mihi in Merulæ anatome dignum occurrit: quòd cùm hepar habeat album in duos grandes lobos partitum: fel tamen exerit tenui uasculo in cíusum, & reuolutionibus duplicatum, cuius longitudo est sesquipedalis, quod nusquam nisi in hoc pisce obseruaui. Quanquam Aristoteles Hamiam (*Amiam*) recenseat uesiculam fellis habere, suo intestino pari processu annexam: sæpe etiã replicatam, reducíamq; aliquatenus. Proinde Merula uertebras dorsi habet ualde crassas.

F Plinius medicus piscem aspratilem uocat. Idem, Dandi sunt (inquit) pisces Merulæ, Turdi aut Scorpiones epilepticis. Idem de diæra distemperantiæ hepatis, Merulam, Cossyphum & Ceredam (*Trallianus de hepatica dysenteria ex intemperie frigida scribens: Ex piscibus (inquit) dare conuenit*, κόσυφον, κιχλίδα, χρύσοφρυν) offerendos esse ijs, qui hepate sunt calidiore, recenset: sed ego eum pro Cossypho Turdum puro intellexisse, alioqui Merula & Cossyphus idem sunt.

COROLLARIVM.

A Merulam piscem Varro à colore quem referat (auis scilicet eiusdem nominis) ait appellari, Iouius.

Digitized by Google

uius. Merula mas est, uti Oppianus tradit (libro 4. Halieut.) turdus uerò, λίχλω uocant, fœmina, Vuottonus. Hoc quidem forte nonnullis persuasit formæ similitudo, quæ facit ut hodieq; piscatores quibusdam in locis horum piscium nomina permutent. Terminatio quoq;, quæ in merula Græcis masculina est, in turdo fœminina (Latinis plerunq; contrà. etsi Lippius Oppiani interpres merulus masc. g. de pisce dixit, ut Apicius quoq; 9. 9.) hanc persuasionem promouisse uidentur. κόσσυφος (malim per iota penultimam) de aue, κόττυφος de pisce dicitur, Suidas: cum tamen proximè scripsisset: κόσσυφος, ἰχθύος εἶδος. κόσσυφες auis, quæ κόττυφος à nonnullis dicitur: item piscis marinus, Hesychius & Varinus. Ego nomen utrunq; pro aue recitè usurpari puto: pro pisce uero κόττυφον tantùm dici communiter, Atticè κόττυφον. ¶ Turdum & merulam Massilienses promiscuè Roquaudos (*ut & alios saxatiles*) uocitant: Hispani & Sardi adhuc utriusq; nomen Latinum retinent, Gillius. Merula turdo simillima est, nisi quòd merula nigrior est: quam, quoniã tincæ formam habet, tincam marinam Veneti cognominant, Massarius. Cauendum ne quis Merlu dictum à Gallis piscem (Merlucium recentiores quidam Latinè efferunt) pro merula accipiat. ¶ Germanicum nomen fingo, **ein Merlefisch / oder Amßelfisch**. nam & in Gallia peritiores piscatorum Merle uocãt, similiter ut auem merulam, à cuius colore nomen nactus est hic piscis: & Germani inferiores pro aue eodem nomine utuntur. Sed magis placet, **ein Meerschlye**, id est tinca marina. quanquam & phycis quibusdam Italis eodem hodie nomine uenit: **ein andere Meerschlyen art.** ¶ Qui merulam Germanicè **Treffen** interpretantur, longè errant. is enim gobius fluuiatilis Ausonij est.

Saxatilium turdus & merula, in Ponto desunt, Plinius. Ennius in carminibus, quibus qui pisces ubi lautiores reperiantur, explicat: merulam quoq; nominat, citante Apuleio Apologia 1. sed codices nostri sunt deprauati, nec expressum regionis nomen. Pisces ex alio colore in alium mutabiles sunt, ut turdi, merulæ, &c. Aelianus. Κίχλη auis est, & piscis ποικιλόστικτος καὶ αὐτὸς ἄπτερος ὁ κόσσυφος, μελανόστικτος, Varinus. Merulæq; uirentes, Ouidius. Merula colore est subobscuro, uiridante, Vuottonus. Κόσσυφος ἄθως, id est nigricans, ab Oppiano cognominatur: Lippius ardens transtulit. Sunt & turdi subuiridi colore & frequentibus guttis, ut in uolucribus (eiusdem nominis) uidemus, uariegati atq; insignes: itemq; merulæ, coccyges (*colsyphi legendũ*) à Græcis appellatæ: quæ ab medio quodam colore inter atrum atq; subfuluum, merulis auibus assimilantur, Iouius. Inter nostras piscium picturas merula est, (quam cum alijs multis Dominicus Monthisaurus Veronensis medicus doctissimus, deq; bonis literis optimè meritus, ad me dedit,) tinca marina uulgò Italis dicta: cuius oculorum iris è fuluo rubescit. Pars corporis superior, partim indico uel nigricante, partim cœruleo & uiridante colore insignis est: inferior, laterum partem dico cum uentre, tota ferè lutea est, &c. Sunt qui iulidem piscem, cui dorsum è cœruleo uiret, & linea lata, flaua, angulosa per corpus medium tendit, &c. tincam marinam uocitent. *Tincæ mar. nomen uagum.*

Merulæ pisces saxatiles sunt, Aristoteles, Columella, Plinius. Merula domiciliorum & sedicularum loco in petris & cauernis stabulatur, Aelianus. Ouidius in Halieutico saxatilibus an pelagijs merulas adnumeret, dubitari potest. ¶ Ex obuijs quiddam gustatura merula, primò tentat & premit, deinde iacere sinit: uidensq; hoc idem non palpitare, & iam mortuum esse, comedit, Aelianus.

Merularum marium quisq; (inquit Aelianus) cum fœminis multis complexu uenereo iungitur. Quod ego genus matrimonij, luxuriosum: multarumq; esse studiosum, delicatorum ad res uenereas dicerem esse Barbarorum: Et ut ioco aliquis de re seria dixerit, Medicam aut Persicam uitam. Omnium autem piscium est maximè zelotypus in hoc genere mas, cum semper aliàs, tum maximè cum eius uxores pariunt. Cum enim parturiendi doloribus eæ tenẽtur, domi quiescũt: mas autem, tanquam maritus, foribus incubans, cauet ne extrinsecus insidiæ inferantur, metu paruulorum. Videtur is nondum genitos amare, metuq; paterno motus, his timere: & totos dies in eorum custodia permanet, nihil gustans. cura ipsum alit. Sub crepusculum uespertinum (Nocte, Oppianus) intermittit hanc custodiendi necessitatem, cibumq; exquirit. Singulæ uerò coniugum, quæ sunt intus, siue sint in partus doloribus, siue iam enixæ cubent, algas multas in cauernis, & circum petras ad uictus comparationem reperiunt, Hæc ille ex Oppiani quarto Halieut. ut apparet. Vide mox in E. Sargi & merulæ pluribus gaudent fœminis: canthari & ætnæi, singulis, Oppianus. Zelotypiam merulis, ut capiantur, causam esse, referemus nunc in E.

Experiens piscator cum insidias Merulæ molitur, hamum plumbo degrauatum, & Squilla magna implicatum deiicit: & mox submouet lineam, excitans & exacuens piscem in prædam. Squilla uerò mota speciem quandam sui præbet ingressuræ in cauernas Merulæ: quod quidem hæc capitaliter odit. Quamobrem cum id fieri sentit, inuadit, existimans eam hostem esse: non enim tum cibus curæ illi est. cumq; Squillam (dentibus) compresserit, discedit, cibo præstabiliorẽ & antiquiorem curam uigilandi ducens. Fœminæ uerò quandiu marem uident propugnantem, domi manent, formamq; tuendæ familiæ seruant. Cum uerò perijt, eæ præ mœrore acquiescere nequeuntes, errant. eas enim tristitia foras educit, tumq; capiuntur. Quid ad hæc poëtæ dicunt, Euadnen Iphidis filiam & Alcestin Peliæ dudum nobis glorioſè lugentes? Hæc Aelianus ex Op

piani Halieuticorum quarto, unde hîc etiam uersus aliquot recitare libet.

Κίχλην merulam fœminam nominant.

Ἔξοχε δ' ἐκ πάντων νηπόδων ἀλγεινὸν ὄφιστα
Οἰσῦρο τε, ζηλῳ τε, βαρύφρονι δ' αἴμονι θύων.
Οὐ θέλγμασ', πολλὰ δ' ἄλογοι, πολλὰὶ ἧ χερὰδραις
Τῆσιν ἀεὶ πανύμερ' ὑπὸ γλαφυροῖσι μυχοῖσι
Porrò merula mas ὠὴ νύμφαις
Νυκτὶ δ' ἐν οἰ βρώμης τε μέλει, καὶ πάντα δρῆγμα
Οὐ πόντῳ ὠνίνωσιν, ἐπ' ἤκεστα τῆμος ἄϊσσει
Εἰς ἄλογον. Et mox cum de Assyriorum similiter multas uxores habentium zelotypia dixisset:
Ὣς ὀδὲν ζήλοιο κακώτερον ἀνδράσιν ἄλγος.
Δμωδίδας. Tum de captura eorum, ut iam ex Aeliano retulimus, canit.
Κίχλαι δ' ἐν πᾶσι φρεσὶ πάσας ἐκπρὸ ἴσασαι
Κόσσυφος ἀθλίως, κίχλας * δ' ἐπὶ δ' αὖτις ἵπτο
Κοσσύφῳ ὅτ' ἐπὶ μία σιώπωμος, ἐ δίαμαρ οἴη,
Κεκειμένοις κοίλοισιν ἐφίστατο λίκτρα γαμεκῶν:
Κίχλαι ναιετάουσιν, ἀλίγκιαι αἰγιγάμοισι Νύμφαις.
Μοχθίζει δ' ὑσμίνῃ ἀεικέσσιοισι πόνοισι.
Τυτθὸν δ' ὄφρ' φυλακὰς ἔσχεθ'. ἀλλ' ὅτε κίχλαι
Ἀμφιπεδητρομέωσι, τὸν δ' ἕρκεται ἄλλοτε ἄλλῃ
Saxosum mare optimè saxatiles pisces nutrit, ut sunt merulæ turdiq; , Columella de piscinis loquens libro 8. cap. 16. Et mox cap. 17. Turdi complura genera, merulasq; , &c. includemus.

F Philotimus apud Galenum libro 3. de alim. facultatibus, merulas piscibus molli carne prædi-tis adnumerat, qui facilius quàm alij pisces conficiantur. Ibidem Galenus: Inter saxatiles (inquit) scarus excellere suauitate creditur: post hunc merulæ ac turdi. Apud Athenæum etiam merulas Mnesitheus & Diocles carne molli esse scribunt, & hîc quidem μελανοσάρκους simul & πετραίους οὐ κοινοὺς facit: ille distinguit, his uerbis: Τὸ πετραῖοι ἢ (τοὺς πετραίους) ὅμοιόν ἐστι ῥήτορι τὸ καλεῖσθαι μελανόζωνον, κίχλαι, καὶ κόσσυφοι, καὶ τὰ ὅμοια. ἔστι δὲ ὑγρότερα μὲν ταῦτα τῶν ἑκείνων, πηδᾷ ἢ τὰς αὐλῶνας ἀπολείπουσιν ἔχει πλέω. τὸ μὲν κοιλίας καὶ θρέψεως ἀνακτικώτερα ταῦτ' ἐστὶ τῶν ἑκείνων, σβεστικὸ δὲ ὑγροτέρου, &c. ¶ In epilepsiæ curatione: Ex piscibus (inquit Tralliianus) ex hîc habeantur qui superfluitate uacant, ut merula, scorpius. Idem in hepatica dysenteria ex intemperie frigida, è piscibus commendat turdum, merulam, &c. præcipuè uerò mullum. Turdi & merulæ in aquatilium genere non eam habent saporis nobilitatem, quam auibus eiusdem nominis ueteres attribuêre: siquidem & turdi admodũ insulsi sunt: & merulæ, ut Athenæus ait, difficillimè concoquuntur: in quarum conditura Archestratus cum caseo, maloq; granato (*rhoëo, qui acini sunt, uulgò sumach dicti, quæ uerò malus punica est*) & sale atq; oleo, silphium admiscuit, Iouius. Sed primùm is non uerè ex Athenæo refert merulas difficilè concoqui: & nos iam ex Galeno facilis concoctionis eas esse docuimus, cùm & saxatiles & mollis sint carnis. deinde hoc etiam falsò, quod ex Archestrato eorum condimentum refert: Id enim Athenæus libro 7. ex Dorione, non cossypho, id est merulæ: sed coccygi, id est cuculo attribuit: unde Iouium coccygem & cossyphum confudisse apparet: ut in A. quoq; notauimus: hanc ipsius, non librarij culpam esse. ¶ Adrianum papam merula pisce quanquam uili, maximè delectatum, accepi uel legi nescio ubi. ¶ In merulis (ius:) Liquamen, porrum concisum, cuminum, satureiam, passum, uinum mixtum facies aquatius, & ibi merulos coques, Apicius 9. 9.

H Merulæ Philologia inter aues est.

Epitheta. Viridans. Virens, Ouidio. ¶ Μελάγγαυς, Numenio. Αἴθων & δύσζηλος, Oppiano.

DE (MERYCE, ID EST) RVMINALI PISCE, RONDELETIVS.

ASA ruminalem piscem nominant, qui Græcè dicitur μῆρυξ ab Aristotele libro nono cap. 50. de Histo. animal. Μηρυκάζει δὲ τὰ μὲν ἀμφόδοντα, οἷον βόες, καὶ πρόβατα, καὶ αἶγες. ὧν ἡ ἀγρίων ὀλίγη πω συνῆκται, οἷα μὲν σιωπερφυτα ζώιοτε, οἷον ἔλαφος. οὗτα δὲ μηρυκάζει, πάντα ἢ κατακεκμηκε μηρυκάζοσι μᾶλλον. μάλιστα δὲ τὸ χειμῶνος μηρυκάζοσι. τά τε κατ' οἰκίαν τροφόμενα, χρόνῳ ἐσθίει μᾶλλον ἢ πρότερον, ἢ ἐλάττονα χρόνον μηρυκάζῃ, οἷς δὲ νέμεσθαι ἔξω. μηρυκάζοσι ἢ τῶν ἀμφοδόντων ζώια, οἷον οἱ τε μῦες οἱ Ποντικοὶ, καὶ οἱ ἰχθύες, ἢ (*malim ὡς quàm* καὶ) ὁ λέγουσι ζώιοι ἐκ τοῦ γαμήκα. Quæ sic cõuertit Gaza: Ruminant quæ superiore dentium ordine carent, ut boues, oues, capræ. Ex feris nullum adhuc ruminare constat, præterquàm ea quæ aliquando cum hominibus exigunt, ut ceruus: hunc etenim ruminare planum est. Iacent potissimùm quum ruminant omnia: & hybernis præsertim mensibus solent ruminare, septem ferè mensibus hoc faciunt, quæ intra tectum aluntur, gregales leuius minusq; temporis ruminant: quoniam foris pascãtur. Sunt etiam ex dentatis utrinq; nonnulla quæ ruminant, ut mures Pontici, & pisces quem ab ea re ruminalem quidam appellauêre. Sed horum postrema pars à Gaza perperam mihi uidetur esse conuersa: sic enim uertendum fuerat: Ruminant & quædam utrinq; dentata animalia, ut mures Ponti, & pisces quidam, & qui ab ea re μῆρυξ uocatur, id est, ruminalis, si uerbum uerbo reddere uoluerimus: ut μῆρυξ diuersum sit animal à piscibus ruminantibus, quanquam in quo animantium genere numerari debeat, mihi adhuc sit incertum. Hæc ut uera esse credam, facit Aristotelis ipsius authoritas, qui duobus in locis tradit ex piscibus omnibus scarum solum ruminare. prior est, in quo de piscium uentriculo uerba facit: Μίαν γὰρ καὶ ἑπτὰλίω ἔχουσι, διαφέρειαν τοῖς ἡμέροις, ζώιοι γὰρ πάμπολυ πρὸς ἑτερόκοιλ' ἢ ἔχουσι, οἷον οἱ καλοῦσι σκάρον, ὃς δὲ καὶ μόνος ἀνθρώπους ἀνακεῖ μηρυκάζειν. Ventriculus ijs unus & simplex, sed figura uaria est, ut ei quem scarum uocant; qui & ruminare solus piscium creditur.

Lib. 2. de histo. anim. cap. 17.

Alter

Alter est: Δακὸς δὲ καὶ ὁ ἴχθυν καὶ ὁ καλούμενος σκάρος μαρυκάσθαι, ὥσπερ τὰ τετράποδα μόνον. Scarus u= nus inter pisces ruminare quadrupedum ritu uidetur. Quæ cùm ita sint, secum ipse pugnaret Aristoteles, si præter scarum piscem alium esse diceret qui ruminaret: ut necesse sit, uel ruminalis piscis nomine scarum intelligi: uel ruminalem, aliquod aliud animal esse, ex eorum numero quæ utrinq; dentata sunt, tamen ruminant. Lib. 8. de Hist. animal. cap. 2.

COROLLARIVM.

Meryx, μέρυξ, penanflexum, per ypsilon in ultima, ut κήρυξ. nam apud Hesychium non rectè per iôta scribitur: Μήρυκας, ἰχθύας. Vuottono, ut Rondeletio quoq;, ex Aristotelis uerbis incertum adhuc uidetur in quo animalium genere numerari debeat meryx. Mihi omnino piscis uidetur, isq; non alius quàm scarus: de quo Aristoteles de partib. animalium 3. 14. Piscium (inquit) generi dati sunt dentes: sed serrati, propè dixerim, omnes. genus enim quoddam exiguum est quod non serratos habeat dentes: ut qui scarus uocatur, qui unus & ruminare meritò ob eam rem creditur.

METRIDIA. Vide Matriculi.

MILES, ut recentiores quidam uocant, genus ceti est. (Vide suprà ceti genus descriptum inter cete noui orbis à Ludouico Romano, pag. 254.) Vel potiùs testudinis: Albertus Zytyron & Barchora barbaricis nominibus uocat. Quære infrà in Testudine.

MILVVS. Lege Lucerna.

MINVTAL, genus condimenti ex rebus minutim concisis, autore Apicio. Fiebat inter cætera minutal Septembri, Iuuenalis Satyr. 14. Hinc exit uarium coco minutal, Martialis libro 11. Grammaticus quidam nostri seculi (Raulsius Textor, si bene memini) minutal interpretatur piscem maximum: quem Apicius (inquit) ac dito liquamine, oleo & uino condiebat. Minutal de piscibus uel isicijs describit Apicius 4. 3

MITVLORVM historia, suprà est inter Conchas diuersas.

MONACHI maris dicti sunt quia caput habent ut monachi recenter rasi: coronam desuper rasam & candidam: & circulum in modum crinium super loca aurium: faciem tamen non habent prorsus similem homini: quia nasum habent pisci similem, & os naso continuum. Cæterùm inferior corporis pars, piscis speciem gerit. Hoc monstrum homines in litore ambulantes libenter alicit, & coram eis super aquas ludit. quòd si hominem admirantem appropinquare uiderit, appropinquat etiã ipsum: & si qua potest, hominẽ rapit & trahit in profundum; sicq; carnibus eius satiatur, Author de nat. rerum. Plura lege suprà inter homines marinos. Monachus monstrum.

EST & piscis monachus ab Alberto dictus, capito fluuiatilis Ausonij, ut conijcio: de quo suprà in C. elemento diximus. Piscis monachus (inquit) numen (Ὦ ὀne legendum puto) uel Klane (uox uidetur corrupta) lapidem habet in capite. Et alibi: Palatum carnosum & molle habet piscis carnosus fluuialis, qui à Germanis monachus uocatur: unde multi uidentes & tangentes hunc piscem, putant in palatum diuisam esse linguam ipsius. Et rursus: Pisces quidam in fluuijs Germaniæ & Galliæ, duas habent mandibulas mobiles in gutture, unam ad dextrum, alteram ad sinistrum latus sub branchijs, motu inuicem opposito. & hi mandibulis tantùm illis (intrinsecus) dentati sunt, ore edentuli: sicut barbellus, & piscis qui uocatur monachus, & carpo, & uindosa. Et in Catalogo piscium: Nasus piscis est in Danubio, sed tenuior, naso ualde crasso. Vide suprà in Capitone fl. pag. 216. sub medium. Monachus piscis. scis.

MONEDVLAE pisces, Gaza interprete, sunt qui ab Aristotele νῆλαι dicũtur: fusinei, siue gregales, semel anno pariunt. Subeuntes Pontum capiuntur, exeuntes autem minùs. Optimi in Propontide sunt antequàm pariant, Aristoteles. Reliqua protulimus suprà in Colia, pag. 304.

MONOCEROS est monstrum marinum, habens in fronte cornu maximum; quo naues obuias (pisces & naues aliquas, Albertus) penetrare potest, ac destruere, & hominum multitudinem perdere. Sed in hoc clementia creatoris humano generi prouidit: quia cum tardum animal creatum sit, naues eo uiso possunt effugere, Author de nat. rerum. Nos suprà inter Cetos diuersos, pag. 247. monocerotem belluam mar. ex tabula Septentrionali Olai Magni depictam, forma ut apparet) fictitia, dedimus.

DE MORMYRO. RONDELETIVS.

ΜΟΡΜΥΡΟΣ uel μόρμυλος à Græcis dicitur, à Gaza mormur, hodie à Romanis mormillo, à Venetis mormiro. Massiliæ & in toto Liguriæ sinu mormo: in Gallia Narbonensi morme, in Hispania marmo nuncupatur. Nostri ichthyopolæ quandoq; synagridem pro mormyro uendunt, qui admodùm frequens apud nos non est, sed Romæ & Neapoli frequentissimus. A

Piscis est marinus, litoralis, auratæ similis, sed corpore minùs rotundo, compresso, capite longiore, rostro acutiore & magis compresso: ore medio, dentibus paruis, colore argenteo. Lineas habet transuersas à dorso ad uentrem, nigras uel pullas æqualibus spatijs distãtes: quarum prima B

Digitized by Google

maior, altera minor, & sic deinceps. quibus sargo similis est, & pinnis et aculeis dorsi, et cauda. Ob has lineas dicitur ab Oppiano μορμύλος ἀνάλος ἰχθύς, id est, uarius: quod non satis rectè expressit interpres, & picto mormylus ore. neq; enim in ore, sed in lateribus pictus est. (*Hæc priùs etiam Gillius notârat.*) Recitiùs Ouidius, qui pictas mormyras dixit. Squamas habet, quæ facilè excutiuntur, dorso est ex albo cæruleo, uentre argenteo. Internis partibus ab aurata non multùm differt. Branchias quaternas habet, cor angulatum, uentriculum paruum & album, intestina alba, peritonæum nigrum, hepar rubrũ, splenem nigrum.

Lib. 1.

In Halieutico.

F (C) Carne est molli, præhumida, lutum olente, uescitur enim terræ excremẽtis, luto, cancellis, loliginibus paruis. Quare nisi coctus in sartagine, uel craticulâ, non est edendus: non immeritò igitur neq; apud ueteres fuit, neq; apud nos est in pretio: quicquid dicat apud Athenæum Hicesius, mormylum esse προβώσκοπον, id est multum nutrire. Rectè uerò apud eundem Archestratus:

Lib. 7.

Μόρμυλος ἀργαλέος, κακὸς ἰχθύς, οὐδὲ ποτ' ἐσθλός.
Mormylus est prauus piscis, non utilis ullo Tempore, litoribus gaudet.

C Parit æstate.

E Difficiliùs à piscatoribus capitur, eâdem enim arte qua lupus utitur, teste Oppiano. Nimirum effossa arena se occulit ad uitanda retia.

Lib. 3.

Τοῖσι δὲ πηγάλεα καὶ μορμύλος, οὔτ' ἄν ἄγχιλυ φράσσαιτο πόρος ὑγρὸν ἐπιστείβων, ὁ δ' ὑπὸ ψαμάθοισι.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Veteres à marmoreis maculis & eiusdẽ albedine Mormyro aut Mormylo nomẽ indiderunt: (*sed hoc ueterum nemo scribit: & marmarum, non mormyrum dici oporteret à marmore:*) quã appellationem uulgus adhuc retinere comperio: nam & Byzantini Mormyrum nominant. Theodorus Gaza uertit Mormurum.

B Eadem ferè esset ei cum Melanuro corporis compositio, nisi longior esset, & denis lineis transuersis suggillaretur. Melanurus præterea oculos multò maiores habet: caput, ut Erythrinus. Corporis autem constructio aliquantum ad formam Mænæ accedit. Totus Mormylus lacteo, aut, si mauis, argenteo colore niteat, sed eius caput potissimùm refulget: Melanuri autem color magis opacus est. Labia habet carnosa, squamis pellucidis ac tenuibus conuestitur. Salpa & Mormylus pictorum epitheton obtinuerunt, hoc tamen inter se distant, quòd Salpa rectis pingatur lineis luteis: Mormylus uerò, duodecim (*denis paulò antè dixerat: & in Rondeletij icone, denæ tantùm apparent: nostra quidem pictura Venetijs expressa, quatuordecim ostendit*) subnigris transuersis super albissimum corpus in cinereum opacum declinantibus. Labium superius in modum tubi, ueluti in calua insertum habet: dentes exiguos, exertos, in maxilla superiori deinceps dispositos: in inferiori non item. Continuam tergoris pinnam duodecim aculeis communitam ostendit posteriori parte inermem. Eius cauda bifurca est: laterum pinnæ in acutum desinentes. Linea quæ latera intersecat, ab angulo branchiæ incipit, & (ut in Boope) arcuata ad caudã perducitur. Huius oculi parui sunt, paulò altius ad ceruicem siti; caput quoq; longiusculum. Si quispiam

Figura hæc non Rondeletij est, sed nobis adumbrata Venetijs. Ea quam Rondeletius ponit, denticulos labris diductis ostendit: & à superiore labio perbreuem sursum eminentem cirrum. Bellonius angustiorem hunc piscem pingit, nec satis latitudinis proportionem seruat.

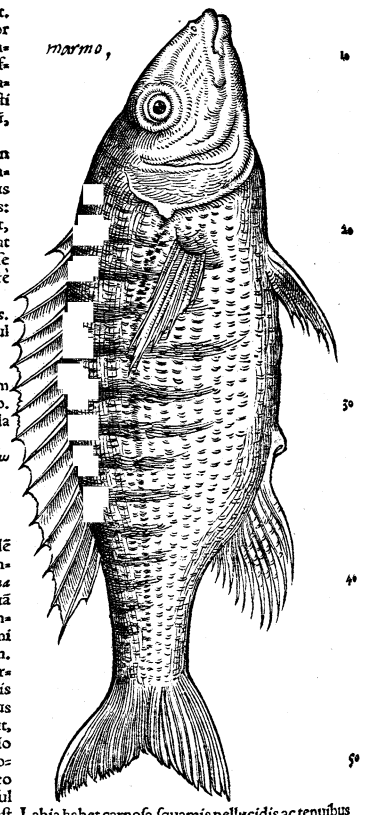

Digitized by Google

quiſpiam rictum eius contempletur, oſsicula duo utrinq; protendi conſpiciet, & linguam albam ac breuem. Cor illi ſitum eſt inter anteriores pinnas, trigonum: Peritonæum nigerrimum, ut Salpæ: Hepar utcunq; magnum, ſtomachum ambiens. Pylorus (quod miror) ſine apophyſibus comperitur. Tres habet inteſtinorum reuolutiones. Lienem in latere ſiniſtro exiguum, nigrum.

Conchas, Tellinas, Channas, Carides, & omnis generis piſciculos edit: quod idem Trigla faciet ſed Trigla (ut iam diximus) integras deglutit: caret enim dentibus. c

COROLLARIVM.

Mormyrus, ab Ouidio mormyr genere fœminino dicitur. Epicharmus in Nuptijs Hebæ A
μόρμυρα appellat, (nimirum à recto μόρμυς) niſi fortè is alius piſcis eſt, his uerbis: Κελεδόνδε τε, μόρμυρα τέ τε (aliàs μυρμίαι, ὑσί τε. legerim μόρμυρ' τ', οἵ τε) κιθαρίδαν (fortè κιθαρίδων, quia mox etiam ſcombros nominat) μίζοντες ὤπτη: Καὶ σκόμβρους ἀπτὸς ταυθυμένους γε μύσσῳ, (locus uidetur corruptus,) Athenæus. ¶ Μορμύρειν de aqua æſtuante (*cum murmure & ſonitu, per onomatopœiam*) dicitur, ut apud Homerum Μορμύρων ἀφρῷ, de Oceano murmurante & ſimul ſpumam agente. (*Vide Lexicon Varini.*) Deriuatur autem ab hoc uerbo μορμύρω piſcis, (*neſcio qua ratione:*) fortè & μορμώ, unde μορμολύκειον dictum, ſicut à uerbo μύρειν ἢ μύζεσθαι, μύξαντα, Euſtathius in Iliad. Σ. Et rurſus in Iliad. Φ. Fluuij (inquit) ἑλμυρίζοντες, (id eſt, mariſoni) cognominantur à poëta, οἱ γὰρ τῇ ἁλὶ μυρόμενοι, πυντίσι μετὰ νῆας ἐόντες, quòd cum ſonitu in mare profluant, ſuis ſcilicet oſtijs: uel ut uſitatiùs (& aſperiùs) aliquis dixerit, μορμύροντες. nam à μάσσειν uerbo, fit μαρμάσσειν: ſic à μύρειν fit μορμύρειν: unde & piſcium licet genere diuerſorum nomina μύρος ac μορμύρος deducuntur, Hæc ille. Sed animaduertendum quòd μύρος, μύρειν, μύξειν. Μύρος. δῶκε, μυρίος, μύξαντα, & μορμύρω, ypſilon ſuum ſemper producunt. ---- πόδε δ' ἰὸν ὠκεανοῖο Ἀφρῷ μορμύροντος ἔπασσεν, Homerus Iliad. Σ. Et Iliad. Ε. Στὰν ἐπ' ὠκυρόῳ ποταμῷ ἅλαδε πεδίοιο Ἀφρῷ μορμύροντι ἰδ' ὤμῳ. Et Iliad. Κ. οὐλομένῃσι (μλῶιγ') ἃ μυρί' Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκε. Videtur autem & μυρίος πᾶς ὁ μύρος dici deduci Euſtathio teſte. Et Iliad. Τ. ---- πολίεσσι οἵ' ἄμφ' ὠνδρὶ ἑταῖροι μύρονθ'. ἃ δ' ἦν πάσσι ἐφίσσετο δῆμα θοάων. Auratis murænanotis, Ouidius, &c. At in mormyro corripitur ypſilon. Ταῖς δὲ παραίξας καὶ μορμύλος, εἶτ' ὤν δε ἄγχιμος, Oppianus. Et rurſus, ---- καὶ μορμύλος ἀκόλος ἰχθύς. Μορμύλος ἀεργελίνης, κακὸς ἰχθύς, εἰδίπποτ' ἀόλλος, Archeſtratus. Sed obſtat poteſt quòd in carminibus ultima per lambda ſcribatur: Ouidius quidem in mormyres produxit penultimam: Et rarus faber: & pictæ mormyres, & auri, &c. Videtur autem meliùs ſemper paroxytonum hoc nomen ſcribi, ut Euſtathius habet, & Oppiani codex. quòd ſi quis dubitet, legat quæ ſuprà in Cordylo annotaui, pagina 358. Hoc quoq; non omittendum μορμύρος duplici rhô magis propria & primaria ratione dici uideri, μορμύλος uerò propter euphoniam, & uitandæ aſperitatis ſoni gratia. ¶ Maſſilienſes et Ligures Mormurum: aiij non modò literati, ſed etiam rudes appellant Mormylum, Gillius. Rufticè marmur dicitur, Niphus Italus. ¶ Germanicè circunloquemur, ein Meerbrachſmen geſchlecht. eſt enim auratæ ſimilis piſcis, &c. inquit Rondeletius, eademq; eſſet cum melanuro corporis compoſito, niſi longior eſſet, Bellonius. eſt enim in eo piſcium genere, quos bremas marinas Germanicè (Meerbrachſmen) ceu communi nomine appello, lõgior proportione, minusq; latus. Vel uno uocabulo nominabimus ein Malbrachſmen, quoniam pictas Ouidius cognominat mormyres. uel ein Marmelbrachſme. nam corpus eius albiſsimum eſſe, & lacteo argenteo ue colore nitere (maculis tantùm ſeu lineis tranſuerſis exceptis) marmoris inſtar, Bellonius ſcribit.

Mormylus in dorſo peracutos habet aculeos. per eius utrunq; latus lineæ nigræ tranſuerſæ à dorſo ad uentrem decurrunt, Gillius. Piſcis eſt marinus, omnibus notus, paruus, Kiranides. B

Litoralis eſt, Archeſtratus. In litoribus uictitat ex arena, & ijs quæ in arena proueniunt, Oppianus. Ouidius mormyras ſaxatilibus uel pelagijs adnumerare uidetur: neutrum probè, opinor. ¶ Aeſtate pariunt, Ariſtoteles. C

Mormyri uerriculis & plagulis capiuntur, Plutarchus. ¶ Polypos ineſcabis, mormyris tenuibus circa robuſtum quid uinculo deligatis, Tarentinus interprete Andrea Lacuna. Græcè legitur, Ζωστῆρσι μορμύρας ἀρᾳδίτας δήσας πρὸς σύστασιν πν. Lacuna pro ἀρᾳδίους fortè legit ἀραιούς. Idem Tarentinus ad carabos eſcam præſcribit huiuſmodi: ubi mormyrum ad forte quid alligaueris, purpuras decem cum oleo contundito: & muſci pauxillum mandens inſpuito in ſaxum, piſcibusq; fruêris. Vide ſuprà in Locuſta E. E

Mormylus uocabulum eſſe dactylicum in A. docuimus. Μορμύρος in carmine apud Græcos non reperio: quod rhô duplicis aſperitatem fortè uitarint poëtæ. Ouidius tamen pictæ mormyres dixit penultima longa. H. a.

Μορμύλος ἀκόλος, Oppiano. Ἀγχιμελεύς, Archeſtrato. Pictæ mormyres Ouidio. Epithet. g.

In medio lapide mormyrum piſcem (ſculpe,) & reclude in pyxide ferrea, & ſubmitte oculum uel corculum (gemmam) mori arboris ſurſum reſpicientem, & geſta. Proderit ad hæmorrhoides omnes, & ad anum, ad hæmoptoicos, & ſanguinem narium, &c. Kiranides lib. 1.

DE MVGILVM GENERALI NOMINE ET DIFFERENTIIS, RONDELETIVS.

Digitized by Google

Mugilum genera le nomen, alijs cephalus, alijs leuiſcus: Ariſtoteli ceſtreus.

QVANQVAM mugiles & frequentiſsimi, & uulgo notiſsimi ſint piſces, tamen in horū generibus diſtinguendis non minorem affert difficultatem appellationum uarietas, quàm in thunnis & Pelamydibus, alijſq; multis. Sunt enim qui κέφαλον genus mugilū omnium ſiue marinorum ſiue fluuiatilium conſtituunt, ut Galenus lib. 3. de Aliment. facult. Alij λδυκίσκον. Athenęus: Ικέσιός φησι, τὸν ὑπὸ καλουμένων λδυκίσκων πλείονα ὄγκον ἐσθίειν. Hiceſius ait leuiſcorum plures eſſe ſpecies. Galenus uerò leuiſcum fluuiatilem tantùm mugilem facit. Ariſoteli lib. 5. de hiſt. cap. 11. κέφαλος ſpecies eſt, quæ cum alijs κεστρέως nomine continetur. ἄρχονται δὲ κύειν τὸν κεστρέων οἱ μὲν χελῶνες, τὸ πρωϊαίτατον, καὶ ὁ ζαργὸς, & ὁ μύξων καλούμενος, καὶ ὁ κέφαλος, κύουσι δὲ τριάκοντα ἡμέρας. Decembri menſe concipiunt, ex ceſtreis, chelones, ſarginus, & qui myxon uocatur, & cephalus. Gerūtq; diebus tricenis. Alibi: ἀλλιλοφαγοῦσι δὲ πάντες οὐ πολὺ κεστρέως μᾶλλον· οἱ γὰρ κέφαλος καὶ ὁ λέφαλος καὶ ὁ κεστρεὺς ὅλως μόνοι ἀζαργοφαγοῦσι. Mutuò ſe uorant omnes præter ceſtreū, maximè uerò congri. Cephalus uerò & ceſtreus (*addo in uniuerſum, id eſt omnes eius ſpecies, inter quas & cephalus eſt*) ſoli omnino à carne abſtinent. Hic rurſus cephalum à ceſtreo diſtinxit Ariſtoteles. Non defuerunt qui mugiles etiam γλαυκίσκους uocauerint, ſed perperam, cùm λδυκίσκους legere oporteat.

Lib. 8. de hiſto. anim. cap. 2.

Mugilum ſpecies diuerſæ.

Hæc de nomine generis. Nunc de eiuſdem formis. Mugilum multæ ſunt formæ autore Hiceſio apud Athenæum libro 7. Alij enim ſunt λέφαλοι, quos Gaza capitones, noſtri cabotz appellant. Alij κεστρεῖς, mugiles uertit Gaza. Alij χελῶνες, Gaza labeones interpretatur. Alij μύξωνες, Gaza mucones. χελῶνες etiam βάκχοι nominantur, Ariſtoteles loco paulò antè citato ceſtreis, chelonem, ſarginum, myxonem, cephalum ſubijcit. Alio loco cephalum à quibuſdam chelonem uocari ſcripſit. Dorion libro de piſcibus mugilis marini ſpecies duas fecit λέφαλον καὶ νῶσιν. Ab Oppiano duę ſolùm ſpecies numerantur. Κεστρεῖς αὖ, κέφαλοί τε, δικαιότατον γήθῳ ἅλμης.

Lib. 8. de Hiſt. cap. 2.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Cùm tanta nominum uarietate res ipſas ita implicatas uiderem, ut longè obſcuriores redderentur, piſcatores aliquando conſului, ut de mugilum generibus certior fieri poſſem. Horum igitur alij duas duntaxat mugilum ſpecies eſſe affirmabant, unam eorum quos cabotz uocant, alteram ſamez. Alij capitones cùm ſenuerint in mugiles mutari aiebant, ſamez in eos quos uergadeiles uocant. Cùm uerò ex hac diſquiſitione nihil proficerem, ad rei ipſius diligentem conſiderationem, locorumq; qui in optimis autoribus ea de re extant collationem, confugiendum mihi eſſe putaui, ex quibus (*Hiceſio præcipuè*) collegi mugilum omnino quatuor eſſe genera, reliquas differentias non rerum ſed nominum eſſe. Primùm igitur genus eorum eſt, qui κεστρεῖς ſiue νῶσοι dicuntur, à noſtris ſamez. Alterum eorum qui λέφαλοι à capitis magnitudine, à Latinis capitones, à noſtris cabotz. Tertium eorū qui μύξωνες ſiue μύζωνες ſiue μύξινοι, à Liguribus maxons. Quartum eorum qui χελῶνες, à noſtris chaluz nuncupantur. Eoſdem autem eſſe qui & κεστρεῖς & νῶσοι dicantur declarat paroemia λεπτοῦ νεοττός: Ceſtreus ieiunat; cuius meminerunt Suidas & Athenæus ex Ariſtotele. Chelones βάκχοι etiam dicti ſunt teſte Hiceſio apud Athenæum loco antè citato: ὀνίσκοι quoq;, id eſt, aſelli, βάκχοι dicti ſunt teſte eodem Athenæo. Sunt etiam myxones bacchi ſiue banchi nuncupati. Plinius de felle piſcium loquens: Item Banchi quem quidam myxona uocant. Sunt & ceſtrei plores appellati. Athenæus: Καλοῦνται δὲ οἱ κεστρεῖς ὑπό τινων πλῶτες, ὡς φησι Ῥωϊλίμων, ἐν τῷ περὶ τὴν Σικελίαν πόντῳ, καὶ Ἐπιχαρμος ἐν Μούσαις ὅτως αὐτὸς ὀνομάζει. Sunt & murænæ πλωτὰ dictæ teſte Archeſtrato.

Mugilum genera 4.
1. Ceſtreus & ejus idem.
2. Cephali.
3. Myxones.
4. Chelones.
Chelones, alias Bacchi.
Bacchorum nomen inconſtans. Vide etiam infrà in Chelone.
Banchi, Myxones.
Ceſtrei Plotes.

Ἰταλίαν δὲ μεταξὺ ἰχθὺ σφυρίνης πορθμὸν Ἢ πλωτὴ μύραινα κελεύθου, ἣν ποτε λαφθὲ, ἰδοῦσ᾽.

Superſunt alia duo nomina, quæ ſpecies mugilum ab alijs diſtinctas non efficiunt, ſed uel epitheta ſunt, uel ſynonyma, πράϊαι καὶ ζαργὸν. πράϊαι, quem tranſlitoranū interpretatur Gaza, eſt idem qui & κεστρεὺς & νῶσις dictus eſt: legendumq; potiùs πράϊαι quàm πρᾶϊ uel φρᾶϊ, ut apud Athenæum citantem locum Ariſtotelis legitur. Locus eſt huiuſmodi: Ἔστι δὴ ὁ κέφαλος, ὃν καλοῦσι τινὲς χελῶνα, πρόσγειος· ὁ δὲ πράϊαι, ὃ βόσκεται δὲ ὁ πράϊαις ἢ μύξαν τὴν ἀπ᾽ αὐτοῦ, διὸ & νῶσις ἔσθ᾽ ὅτε. Capito, quem alij labeonem uocant, litoribus gaudet, alter (eiuſdem generis) tranſlitoranus eſt, qui non niſi mucore ueſcitur ſuo. quamobrem ſemper ieiunus eſt. Quòd ſi quis hunc cum myxíno eundem eſſe uelit non repugno, præſertim cùm dicat Ariſtoteles muco tantùm ſuo ueſci. ζαργὸν uerò, ſi mugilis ſpecies eſt, eundem eſſe cum ieiuno exiſtimo. Ariſtoteles enim quum mugiles aliquot locis recenſet, tribus, ſcilicet myxoni, cheloni, cephalo, ſarginum ieiuni loco annumeraſſe uideri poteſt, ceſtreo pro genere poſito. quibus in locis pro ζαργὸν mendoſè σάργον in uulgaribus noſtris codicibus legitur, emendationemq; noſtrā cùm de ſargo ageremus comprobauimus, ad quem locum prolixitatis uitandæ cauſa lectorem remitto.

Πράϊαι, idē qui ceſtreus et νῶσις

Sarginus, idem qui νῶσις.

Quare ad quatuor tantùm ſpecies, mugiles omnes optimo iure reuocabimus. Primus mugil erit κέφαλος, capito. Alter ceſtreus, qui & νῶσις, & βάκχος, & πράϊαις (*æquiualens in ſequentibus peraū, myxoni eundem facere uidetur*) & ζαργὸν dictus eſt. Tertius χελών, labeo. Quartus μύξων ſiue μύζων ſiue μύξινος. Hi omnes in mari marinisq; ſtagnis naſcuntur. Sunt & fluuiatilium non pauciores differentiæ. Iam de marinis ordine dicemus.

DE CEPHALO, RONDELETIVS.

QVI κέφαλος à Græcis dicitur, Romæ & in tota ferè Italia ſeruata eâdem appellatione cephalo uocatur. A noſtris ſeruato eodem etymo cabot, quaſi capitatū dicas. Capite enim magno, craſſo,

craſſo, latoq; eſt. Vnde Euthydemus teſte Athenæo dictum eſſe ait ὑπὸ τῶν βαρυτέρων τῶν κεφαλῶν ἔχειν. Gallí mullet uocant.

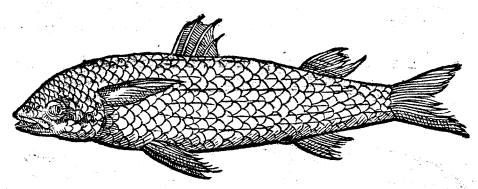

Degit Cephalus maximè in marinis ſtagnis & fluminibus, ſquamoſus eſt. Cubiti magnitudinem aliquando ſuperat. Capite eſt maiore, latiore, ſed breuiore quàm reliqui mugiles. Branchiæ huic ſunt quaternæ: oſſea earum opercula, tumida. Oris ſciſſura magna, ſed in uentrem deſcendens. Os ſine dentibus, labra tenuia. Oculi magni, mucagine quadam tenui obducti, palpebram eſſe diceres. Lineæ nigræ, à branchijs ad caudam extenduntur, minùs quàm in labeone euidentes. Dorſum latum, nigricans, uenter candidus. Pinnæ ad branchias duæ: totidem in uentre, minores. A podice una. In dorſo duæ: altera ex aculeis conſtat: altera aculeis caret, ad caudam ſpectans. Peritonæum nigro colore perfuſum eſt. Hepar cum fellis ueſica paruum, tanquam manu uentriculum amplectens. Fel rufum ſiue flauum, aqueæ conſiſtentiæ. Ventriculus longè alius eſt quàm in carniuoris piſcibus. carnoſus enim eſt, denſusq; inſtar uentriculi auium, foris planus, intus rugoſus, figurâ uerticilli uitrei, quod mulieres fuſis appendunt. Ventriculi appendices magnæ, craſſæ. Inteſtina in gyros acta. In ijs latet ſplen. Cor angulatum. Sub pinna locus ære plenus. B

Non ſolus capito, ſed etiam alij mugiles menſe decembri concipiunt, geruntq; utero tricenis diebus. Stagna noſtra ingreditur: in illis parit & hybernat perlibenter. quoniam à carne omnino abſtinẽs, limo, aquaq; dulci ueſcitur: quibus ſtagna abundant, ob flumina ſubeuntia, & terræ purgamenta. Carne uerò omnino non ueſci demonſtrat uentriculi figura. Eſt enim uentriculus rotundus, parum capax, ut ne piſciculum quidem exiguum capere poſsit, in quo præter mucum nihil unquam reperias. Vnde Pauſanias πηλάδας uocat. Et Ariſtoteles: Capitones omnes limo paſcuntur, quo fit ut grandes (*non grandes, ſed graues*, βαρεῖς) & ſordidi ſint. Piſcem nullum omnino uorant. Et quamuis in limo uerſari ſoleant, efferunt ſeſe aliquando, urinanturq;, ut corporis ſordes abluant. C *Ariſt. lib. 5. de Hiſt. anim. cap. 11.* *Lib. 8. de Hiſt. cap. 2.*

Aeſtate magis lutum olent. Hyeme & uêre magis probantur: quippe cùm ſtagna æſtate exiccentur ſalſioraq; fiant, minoremq; dulcis aquæ copiam contineant. Tum igitur limo putreſcente nutriuntur, marinisq; longè ſunt præſtantiores. Hiceſius apud Athenæum capitones cæteris mugilibus præfert. Commendantur apud nos qui prope montem Setium capiuntur in ea ſtagni parte quæ Tau uocatur. Locus enim ſaxoſus eſt, profundus, ſine limo, multæq; ac puræ aquæ marinæ capax. Optimi ſunt, & qui in inſula Martegue nuncupata capiuntur. Inſalubres admodùm qui Maſſiliæ & in omnibus Liguſticis portubus, maximè prope magnas urbes, ut Genuã, Neapolim, & in oſtio Tyberis. Omnium deterrimi qui Venetijs. Illic enim in aqua, ſtercoribus, omnijq; ſordium genere referta degunt. Marini ſuauitate ſaporis reliquis præſtant. In marinis ſtagnis educati pinguiores ſunt, ſed ferè inſipidi. Fluuiatiles magis inſipidi, magisq; putredini obnoxij. In noſtro ſtagno quotannis ferè circa Decembrem tanta mugilum captura eſt, ut ſalire neceſſe ſit, & toti Galliæ Narbonenſi ſuppeditare: Idq; peropportunè, quoniam mox inſequitur tempus quo ſublatis carnium obſonijs, ſolis piſcibus eſt ueſcendum. In meliorum autem inopia ſalſamentum hoc boni conſulimus, iuxta ueterum prouerbiũ: ἂν μὴ πᾶρ᾽ κρέα, σάρκιον δ᾽ παρέχω. id eſt, Si non adſint carnes, ſalſamento contentos eſſe oportet. Ex ſalſis igitur optimi ſunt qui pinguiſſimi, ſed ſi diutiùs ſeruentur, fiunt rancidi. Fiunt à noſtris piſcatoribus mugilum ὠὰ πάρυγε, id eſt, oua ſalita, & exiccata ſeruantur, quæ à bibacibus magno emuntur: deſectam enim appetentiam excitant, ſitim proritant, uinijq; guſtum iucundiorem reddunt: uulgus botargues appellat. Recens capito editur in iure albo coctus, cui uice anethi porrijq;, ciues noſtri apij folia inijciunt: ruſtici cepis, allijſq; condiunt. Editur etiam aſſus in craticula, oleo, omphacioq; conſperſus, aut in ſartagine frixus. Farina bene ſubacta & piſta concluſus additis ſuauibus aromatis optimus eſt, & ob pinguem humiditatem ſatis diu aſſeruatur. D *Oatáricha.* *Apparatus.*

Cæterùm etſi aqua dulci capitones & reliqui mugiles delectentur, tamen à copioſioribus imbribus lædi certum eſt. Excæcantur enim facilè, mortuiq; interdum capiũtur. Id quod non ſolùm imbrium copiæ, ſed etiam frigiditati adſcribendum crediderim. Lapides enim habent in ca- E

Digitized by Google

pite, maximéque in litoribus degunt.

D Capito adeò ſtupidus eſt, ut capite occultato totum corpus latere putet, autore Ariſtotele lib. 8. de hiſt. animal. cap. 2. (*Non de capitone priuatim: ſed de ceſtreo, id eſt mugile, ſicut Plinius quoq; eo in loco id tradit Ariſtot.*) Sic animantes omnes quæ multùm humidæ, parum calidę, magnoq; capite ſunt, ſtupidas hebetesq; eſſe uidemus, ut de illis id dici poſsit: O quale caput, & cerebrum non habet.

DE CESTREO, RONDELETIVS.

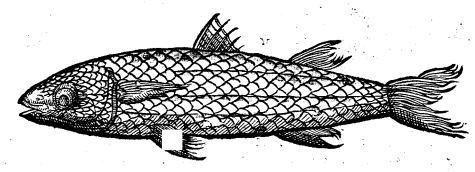

A VT ſucci bonitate, ita ordine cephalum ſequitur κεστρεύς: qui mugil à Gaza Latinè dicitur, à noſtris ſame dictus eſt. Ceſtreus à ceſtro, quia teli modo publica Athenienſium pœna intret aduleteros: eſt enim ceſtron miſsilis genus, quod Latini uiriculum (*nam & terebram uulgò ita dicimus*) uocant: Hæc Hermolaus. Et κέστρον, inquit Suidas, genus erat teli Perſico bello inuenti. Caue autem ceſtreum cum ceſtra confundas, etſi à ceſtri miſsilis figura utriq; nomen poſitum ſit: ille enim à capitis, hæc à roſtri figurâ, utrâq; figuræ teli ſimili, nuncupatur.

In annotat. in cap. 11. lib. 15. Plinij.

B Ceſtreum cephalo ſimilem omnino, imò eundem eſſe diceres, niſi capite eſſet minore, & acutiore, lineasq; à branchijs ad caudam ductas breuiores haberet. Hepar illi ex albo rubeſcit, fel aqueum eſt. Caro mollior, laxior, minùs candida, minusq; pinguis quàm cephalo. Gulam habet: in appendicem longam deſinit uentriculus, cum inteſtinis ſemper inanis. Lapides habet in capite, quod ex Dorione profert Athenæus: Τὸν δὲ περὶ τὰ κεφαλὴν τοῦ κεστρέως ἐχῖνον, σφόνδυλον ὀνομάζει. Qui locus ut intelligatur, ſciendum echinum hîc pro lapillo echinata ſpecie accipi, id eſt aſpero: quemadmodum etiam echinus præter alia ſignificata partem fræni ſignificat, orbiculum ſcilicet echinatum, quo coërcetur equus contumax. Huiuſmodi lapidem σφόνδυλον appellat Dorion à ſimilitudine uerticilli, quo mulieres fuſos aggrauant: id enim eſt Græcis σφόνδυλος uel ἀστράγαλος: nã utrunq; dicitur. Inde etiam partes ſpinæ dorſi ἀστράγαλοι nominantur. Sed & calculus æneus, quo ſuffragia ſua Athenis iudices dabant ſpondyli uocabantur, ut eſt apud Iulium Pollucem.

Echinus.

C Muco ſolùm & aqua ueſcitur ceſtreus, qua de cauſa ieiunus uocatur. Hinc parœmia, κεστρεὺς νηστεύει, ceſtreus ieiunat, quæ uel de famelicis & uoracibus dicitur: (*ut annotauit Eraſmus,*) unde & qui fame oſcitant κεστρεῖς dicuntur, & κεστρεύειν, (*fortè κεστρῖνοι, ut Athenæus & Euſtathius habent: uerbum κεστρεύειν nondum reperi*) quod conuicium olim in Athenienſes iactum tradit Heſychius. uel de ijs qui uitam innocuam agunt, & ab inferendis iniurijs abſtinent, nec ullum emolumentum ex ſua innocentia ferunt, in qua ſententia eſt Athenæus: quoniam piſcis hîc & cephalus minimè carniuori ſunt, necq; mutua deuoratione uictitant, nihil enim huiuſmodi in eorum captorum uentriculo inteſtinisq; reperitur: necq; animantium carne pro eſca ad hos capiendos utuntur, ſed offa pannis, autore Ariſtotele. Ventriculi enim figura, de qua proximè diximus, piſcium, aut aliarum huiuſmodi eſcarum deuorationi repugnat.

Cestreus ieiunat, parœmia.

Lib. 7.

Lib. 8. de hiſto. animal. cap. 2.

B Denicq; os ipſum nullis munitum dentibus, quicquid dicat Eraſmus in explicatione prouerbij Ceſtreus ieiunat. Nam mugiles omnes dentibus carere αὐτοψίᾳ ipſa conuincit. Quamobrem locus ille Athenæi corruptus eſt, quem ex Ariſtotele citat: Ἐν δὲ ἅπασι φασὶν ἀριστοτέλης, ὁ κεστρεὺς καρχαρόδοντος ὢν, οὐκ ἀλλαλοφαγεῖ, ἅπτε δὲ καὶ ὀλοὸς ζαρκοφαγῶν: id eſt, Ariſtoteles ait, ceſtreum, ſerratis dentibus cùm ſit mutua deuoratione non uictitare, utpote qui carniuorus omnino non ſit. At necq; ceſtreo necq; mugili cuipiam Ariſtotelem dentes tribuiſſe comperias. Locus uerò quem citare uidetur Athenæus, eſt huiuſmodi, ἀλλαλοφαγοῦσι δὲ πάντα μὲν πλὴν κεστρέως, μάλιστα δὲ οἱ γόγγροι. ὁ δὲ κέφαλος καὶ ὁ κεστρεὺς ὅλως μόνοι οὐ ζαρκοφαγοῦσι, ubi dentium nulla planè mentio. Cùm enim mugiles carniuori minimè ſint, quid dentibus opus eſt?

Mugilum nulli dences eſſe. Lib. 7.

Lib. 8. de hiſt. animal. cap. 2.

D Plato teſte Athenæo Ceſtreos appellauit ἀσίτους, id eſt ieiunos. Eandem ob cauſam Oppianus iuſtiſsimos. Cæterùm horum innocentia ab inimicis minimè tuta eſt: deuorantur enim mugiles à lupis, uiuuntq; etiam ſublata cauda, ut refert Athenæus ex Ariſtotelis libro de animalium moribus & uita. Idem etiam Ariſtoteles libro 9. cap. 2. de Hiſt. animal.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

C. *De cibo & uoracitate ipſorum.* His omnibus atq; adeò ſibijpſe repugnare uidetur Ariſtoteles, quum ait: λαμπαγὼν μάλιστα ἰχθύων ὅδε ὁ κεστρεύς, καὶ ἄπληστος, διὸ καὶ ἀσίτους φασί τινες αὐτοὺς εἶναι· καὶ ὅταν ᾖ μὴ νήστις, φαῦλος. Maximè omnium piſcium

piſcium guloſus eſt ceſtreus, & inſatiabilis. quare uenter diſtenditur: & quando ieiunus non fuerit, iners eſt. Verùm ſi iſtud attentiùs expendas, nedum non repugnans, ſed maximè ſuperiorib⁹ conſentaneum eſſe intelliges. Cùm enim Mugiles nihil ſolidi cibi capeſſant, neq; etiam ſi uelint, is in uentriculum influere poſsit: neceſſe eſt omnino, ut uel limum uel mucum, uel aquam ſubinde ingerant atq; intrudant, quo refici ſuſtinerique poſsint: quoniam quæ liquida ſunt, citiùs permeant nutriuntq;, ac uelocius excernuntur. Quare frequentiùs cibum ſumere coguntur, qui huiuſmodi ueſcuntur cibis, ſicuti & ij qui lubrica ſunt aluo. Contra quæ craſſa, denſa ac ſolida, tardiùs pertranſeunt: hærentq; diutiùs ac firmiùs, atq; diſsipatu difficiliùs nutrimentum partibus corporis ſuppeditant. His igitur qui ueſcuntur, diutius famem ferre poſſunt. Quæ certiora ſunt, mugiles efficit cibus liquidus frequentiſsimè ingeſtus, ut mucus uel aqua: ita etiam ſalaces, ut opinor, ob flatuum, quos is cibus gignit, copiam. Plinius lib. 9. cap. 17. Mugilibus tanta ſalacitas, ut in Phœnice & in Narbonẽſi Prouincia coitus tempore è uiuarijs marem linea longinqua per os ad branchias religata emiſſum in mare, eademq; linea retractum, fœminæ ſequantur ad litus: rurſusq; fœminam mares partus tempore. Hac libidinis ueluti eſca, ad mugiles capiendos utuntur piſcatores: quam capiendi rationem deſcripſit Oppianus lib. 4. ἁλιευτικῶν. *Salacitas.*

Parit mugil maximè qua flumina ingrediuntur in mare. Mugil inter primos partum accelerat, inquit Ariſtoteles: parit enim hyeme. Vehementi motu cietur ceſtreus, donec pepererit: à partu quieſcit. Amnes ſubit, teſtibus Ariſtotele, Strabone, Galeno, Plinio. Idem nos experientia docet. Nam in Garumna, Rhodano, Sequana, Ligeri capiuntur. *Lib. 5. de hiſt. anim. cap. 17.*

Magna mugilum copia, in ſtagno noſtro capitur: quod etiam annotauit Plinius, quo loco narrat, quonam pacto homines cum delphinis mugiles piſcentur. Et nos uidimus mugilum luporumq; capturam uno retis iactu centum aureis coronatis uæniſſe. *Lib. 9. cap. 8.*

Quin & ſaltu retia aliquando tranſiliſſe uidimus. hac enim ratione euadunt, & uitæ ſuæ conſulunt, quod etiam eleganter deſcripſit Oppianus: *Lib. 3. ἁλιευτικῶν.*

Κεφαλὴ μὲν πλακτῆσιν ὑφ' ἀγκοίνῃσι λίνοιο
Ὑψόσ' ἀναθρώσκει λελιημένος ὕδατος ἴκτῃ·
Ὀμπνίσσαι, βαλίης δὲ ζοφοῦται σκιήματος·
Ῥιπίδιος καφαλὴ, καὶ ἐλιξυσι μόρσιμος.

Ἑλκόμενον θ' ὑπὸ πρηΐδρομον ἀγκοίνοιο,
Ὀρθὸς ἄνω ἀπόδιλον, ὅσσον δύμ' ἅλματι κάψῃ·
Πολλάκι γὰρ ῥηγῖσι καὶ ὑστερα πείσματα φυλῶν

Ventriculus mugilum (*nam & ipſe ad concoctionem iuuandam, cum animal ſit inſatiabile, modo auium uentriculi compoſitus & craſsiuſculus eſt*) in cinerem redactus, & in cibo ſumptus, uentriculi exoluti uires non minùs reficit, quàm uentriculi gallinarum pellis interna. Corroborat enim, & redundantem humiditatem abſumit. Idem præſtat in furno ſiccatus, ablutusq; uino albo & aqua abſinthij uel menthæ. Elixus in uino, & ex aceto ſumptus uomitum compeſcit. Idem efficiunt inteſtina ſublato pingui. Nam lomne pingue uentriculum laxat. Lapides in cerebro reperti aduerſus nephritidem ualent. (*Inueniuntur in banchi piſcis capite ceu lapilli. hi poti ex aqua calculoſis præclarè medentur, Vuottonus.*) Fel aduerſus oculorum ſuffuſiones, eſtq; minùs acre quàm paſtinacæ, draconis aut ſcorpij fel.

DE MYXONE, RONDELETIVS.

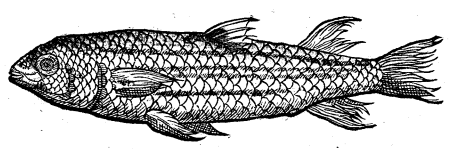

MVCONEM quem à muco appellauit Gaza, eadem ratione Græci uocant μύζωνα, ſiue μύξωνα, ſiue μύξωνον, à nomine μύξα, quæ nihil aliud eſt quàm mucus, & pituitoſus humor. Galenus in commentarijs in Aph. Hippocratis: Ἀθροίζεται πολλάκις ἐν τοῖς ἀρθροις χυμὸς φλεγματώδης, ὃν ἀνομάζει μύξαν. Aceruatur ſæpe humor pituitoſus in articulis, quem μύξαν nominat, Ariſtoteles: οὐ βόσκεται δὲ ὁ πυράλις, ἢ μύξων τῶν ἐστι· αὐτῷ. (*Nos hæc uerba aliter legimus, etſi eodem ſenſu.*) Peræas muco tantùm ſuo paſcitur, (unde huic piſci nomen.) (*Superiùs peræam eundem ceſtreo & noſtridi facit: hic myxoni eundem facere uidetur.*) Plinius Græcam uocem retinuit: nam myxona uocat. Prouinciales & Ligures maxon. Noſtri communi uocabulo muge. *Libr. 6. aphor. comment. ultima.* *Lib. 3. cap. 7.*

Sapore ſuccio; præſtantia capitoni & ceſtreo poſtponit Hiceſius apud Athenæum. Ἄεισυ δὲ ἐσθ' οἱ κέφαλοι, καὶ πρὸς τοῦ γεῦσιν, καὶ πρὸς τοῦ ὀψωνίαν· δ' οὗτοι δὲ εἰσι τόποις οἱ λιγόμυλοι καλούμενοι, πόσουτοι δὲ οἱ μύξωνες. Caue autem πόσουτοι referas ad corporis magnitudinem: certum enim eſt hic ſucci bonitatis collationem fieri, non quãtitatis. Eſt enim myxon ceſtreo omnino ſimilis, ſed magis mucoſus, (B) *Libro 7.*

Digitized by Google

capite minùs acuto, carne magis glutinoſa. Eaſdem partes internas habet quas ceſtreus.

A Bacchum uocatum fuiſſe priùs diximus, fortaſſe quia caput quodammodo rubeſcat circa la-
Bacchus. bia & branchiarum opercula, ſoleantq; bacchos ebrioſos uocare: uel quia natando, huc illucq; te-
Ibidem. mere feratur ebrioſorum more. Locus eſt Dorionis apud Athenæum. Διαφέρειν τι φασὶ κεφάλα κα-
Cephalinus & Blepſias. φαλῖνον, ὃν καὶ Βλεψίαν καλοῦσι, qui quidem locus cùm me diutius torſiſſet, neq; de eo certi quicquā ab ullo extorquere potuiſſem, uenit tandem mihi in mentem Βλεψίαν mendosè legi, cùm nuſquā alibi uocabulum hoc pro piſce reperias, neq; ulla ratione ab aſpectu mugilem ullum Βλεψίαν poſ-ſis appellare. Quare μύξινον dici κεφαλῖνον crediderim, quòd cephalo capitis magnitudine ferè par ſit, eoq; minus acuto quàm ceſtreus, & pro Βλεψίαν legendum Βλιχνὸν uel Βλιχνώδη, id eſt, inertem
Lib. 8. de uſu part. cap. 6. uel mucoſum. Idem enim ſignificat Βλίχνη quod μύξα, ut ſcribit Galenus: Μεγάλη γ' ἡ πίτυς ἡ ἀραιότερος τῶ κατ' αὐτὸ τὸ μόριον σκιρτήματος, καὶ ἡ πολλάκις γινομένη ἐν ὠσὶ ἢ ἐν ἄλλῳ τῳ ἀνθρώπου σώματι, ἣν ἅπαντες Βλίχνας ἴσμεν, οἱ παλαιοὶ καὶ κόρυζαν ὀνομάζουσι, μύξας δὲ οἱ νεώτεροι. Non abſurdè igitur Βλίχνα uel Βλιχνώδης (hic piſcis) à Βλίχνα, ut μύξινον à μύξα dici poterit. Si quis tamen certiora, & huic Athenæi loco accō-modatiora adferre potuerit, libenter ei aſſentiar.

DE CHELONE, RONDELETIVS.

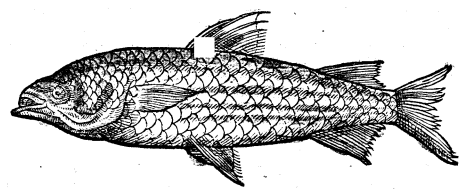

A ΧΕΛΩΝ ſiue χελών Græcis, Labeo Latinis, Ouidio labrus, (*Vuottonus etiam an labrus Ouidij Che-lon ſit, dubitat. nos ſuprà in Melanuro oſtendimus, labrum inter Ouidianos piſces apud Plinium, perperam pro me-lanuro legi*) noſtris chaluc.

B Piſcis eſt cephalo ſimilis, capite paulò minore, oculis prominētioribus, ſine pellicula illa mol-li, ueluti pituita concreta, quam ueluti palpebram habet capito. Lineas nigricantes à branchijs ad
(A) caudam æqualibus ſpatijs diſtantes, protenſas habet, unde uergadelle à quibuſdam uocatur. La-bra craſſa, ſpiſſa, prominentia, unde χελῶν & labeonis nomen. Partes internas capitoni ſimiles habet, niſi quòd capitonis fel magis flaueſcit.

C Limo ueſcitur, nec admodum pingueſcit, ut ceſtreus. Quamobrem ἰεῖυνι epitheton nonſo-lùm ceſtreo, ſed etiam reliquis mugilibus conuenire poteſt: omnes enim à carne abſtinent.

F Labeo, quantùm ad ſucci bonitatem ſuauitatemq; attinet, omnibus poſthabetur. Hiceſius a-pud Athenæum, Κεφαλίδος φησὶ πάντων οἱ χελῶνες. Omnium infimi ſunt labeones. Quod uerò ſequi-tur οἱ λεγόμενοι βάκχοι: εὔχυλοι δέ εἰσι σφόδρα, καὶ ὁ πολύτροφος, καὶ ἀνίκητος: ſi ad chelonas, qui & bac-chi dicuntur, referas, locus conſtare non poteſt, ſi enim chelones omnium deterrimi ſunt, qui fie-ri poteſt, ut ſint & boni ſucci & excretu faciles? Quare ſic legendus locus uidetur. Κεφαλίδος φησὶ
Bacchi. πάντων οἱ χελῶνες. οἱ δὲ λεγόμενοι βάκχοι, εὔχυλοι, &c. ut alij, ſcilicet uel capitones uel myxini dicantur bacchi. Nam autore Plinio myxones dicti ſunt banchi: qui quamuis capitonibus ceſtreiſq; poſi-ponantur, tamen non ſunt deterrimi, ut labeones, ſed ſatis boni ſucci & excretu faciles. Quanquā bacchi uel banchi nomen in plures competere in ſuperioribus oſtendimus.

DE MVGILE ALATO, RONDELETIVS.

Ordinis ratio. POSSET mugil alatus ſiue uolans, cum hirundine & alijs uolantibus depingi & deſcribi. Sed quia & corporis figurâ, & uictus ratione planè mugil eſt: ideo mugilibus alijs ſubiunxi. De-latus eſt ad me frequenter ex ea parte maris noſtri, quæ Rhodanum excipit. Miſit etiam ad me
A. Hirundo mar. aliquando Franciſcus Valeriola, uir optimus, & medicus doctiſsimus, pro hirundine marina, quòd ſe extra aquam efferat uolétque. Neque me latet Romæ etiam pro hirundine haberi & Rondola uocari: quem uerò pro hirundine exhibebimus miluum credi & uulgò dici miluo. Sed
Libro 7. hæc falſa ſunt, & à ueterum ſententia aliena. Nam Speuſippus apud Athenæum ſimiles eſſe ait, cuculum, hirundinem, mullum, ut clariùs oſtendimus in Hirundine. Quare cùm iſti à nobis hic depicto piſci nulla planè ſit cum cuculo, aut mullo ſimilitudo, ſed planè mugil ſit, & figurâ & uic-tus ratione, longiſsimis pinnis, quas alas uocant, ſolùm additis, mugilem alatum appellare opor-tet, & ab hirundine diſtinguere. Agathenſes falconem marinum uocant.

Piſcis

Piſcis eſt marinus, litoralis, maris ſtagna aliquando ſubit, cubiti magnitudinem attingit, ce- B
ſtreum corporis habitu, colore, figurâ planè refert, pinnis caudaq; exceptis. Os illi paruum, ma-
xilla inferior ſuperiore maior. Dentibus caret. Oculi rotundi ſunt: & magni. Caput dorſumq; la-
tiuſcula mugilum modo. Squamis regitur magnis. Pinnæ quæ ad branchias ſunt longiſsimæ la-
tiſsimæq; ad caudā uſq; pertingunt. Ventris pinnæ inferiore loco quàm in alijs ſitæ magnæ ſunt
ad caudam uſq; extenſæ. Alia eſt parua à podice, cui quæ ſuprapoſita eſt, magnitudine par eſt.
Cauda in duas pinnas deſinit, inferior ſuperiore maior eſt, contrà quam in uulpe, aut ſturione. Li-
neam nō à branchijs, uel à capite, aliorum piſcium inſtar, ſed à pinnis uentris ad caudam ductam
habet. Internæ partes, huic omnino eædem ſunt, quæ reliquis mugilibus.
Carne quoq; & ſucco ſimilis eſt. F

DE MVGILIBVS STAGNI MARINI, RONDELETIVS.

MVGILES in mari, in fluuijs, in ſtagnis capiuntur, teſte etiam Ariſtotele. οἱ μὲν κεφαλοὶ ἐκ θα- C
λάττης εἰσὶ καὶ εἰς αὐτὴν ὅταν τι πάθωσι λίμνας, καὶ οὗ ποταμούς. Hi figura à ſeſe non differūt, ſed ſapore & ſucco. Vbi. Lib. 6. de hiſt. cap. 4. (F)
Nam quamuis omnes, ſiue in mari, ſiue in fluuijs, ſiue in ſtagnis, carne abſtineant: tamen ſtagno-
rum Mugiles pinguiores ſunt: marini ſicciores, ſed ſaporis gratioris: plus enim ſordium & limi
in ſtagnis eſt quàm in mari, ob id libentiſsimè in ſtagna ſe recipiunt, nullicq; ferè piſces in ſtagnis
frequentiùs reperiuntur quàm Mugiles: necq; tutiùs alibi uiuunt, uelut factis inducijs cum Lupis
capitalibus hoſtibus. ſtato enim tempore congregantur, & coëunt in gregem hyemis tempore
quum ſtagna ſubeunt.
Sale conditi Mugiles diu aſſeruantur. F

DE MVGILE NIGRO, RONDELETIVS.

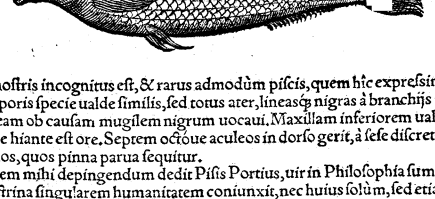

VNDIS noſtris incognitus eſt, & rarus admodùm piſcis, quem hîc expreſsimus: ſquamoſus B
eſt, mugili corporis ſpecie ualde ſimilis, ſed totus ater, lineasq; nigras à branchijs ad caudam pro-
ductas habet: eam ob cauſam mugilem nigrum uocaui. Maxillam inferiorem ualde diductam ha
bet, ob id ualde hiante eſt ore. Septem octōue aculeos in dorſo gerit, à ſeſe diſcretos, nullaq; mem
brana connexos, quos pinna parua ſequitur.
Hunc piſcem mihi depingendum dedit Piſis Portius, uir in Philoſophia ſummus, & qui cum
excellenti doctrina ſingularem humanitatem coniunxit, nec huius ſolùm, ſed etiam multorum a-
liorum uidendorum copiam fecit, quo nomine magnam illi perpetuò gratiam ſum habiturus: li-
beralis enim eſt & ingenui hominis, fateri à quo beneficium acceperis.

DE MVGILIBVS FLVVIATILIBVS IN genere, Rondeletius.

Digitized by Google

IN fluuijs **Mugilum genera** duo reperiuntur, unum eorum qui **relicto mari illue subierunt**, & sæpius in eorundem ostijs capiuntur, id quod in Garumna, Ligeri, Rhodano, alijsq; multis fluminibus perspicere licet. Alterum eorum qui in fluuijs nascuntur & perpetuò uiuunt, de quibus nunc loquimur. Sunt qui Κεφαλον genus Mugilum omnium siue marinorum siue fluuiatiliũ constituunt, ut Galenus. Alij leuciscum, inquit idem Galen. Mugilem tantum fluuiatilem faciunt à Cephalo diuersum. Hicesio apud Athenæum Leuciscus Mugilum omnium genus est. Sed de hac nominum uarietate satis multa diximus alibi. Ac quemadmodum Mugilum marinorum genera plura esse docuimus, ita nunc eorum piscium species aliquot proponemus, quæ non nisi ad Mugilum naturam referri posse mihi uidentur. sunt enim qui succo, substantia, colore, corporis aspectu similes, capite tantùm & rostri figura differunt, quemadmodũ marini inter sese. De quibus deinceps dicemus.

Lib. 3. de alim. facult.

DE MVGILIS FLVVIATILIS QVADAM SPECIE, RONDELETIVS.

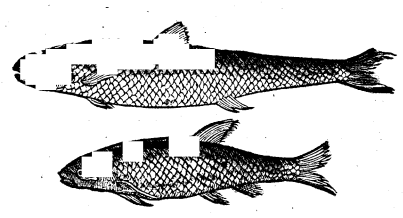

FREQVENTISSIMVS est piscis in riuulis & fluuijs labentibus ex montibus Cemeneis, qui à uulgò Siego uocatur. Hunc ad aliud quàm ad Mugilum genus reuocare possum: quemadmodũ nec piscículum illum qui à Lugdunensibus Fritou & Friteau nominatur, qui superiori ferè similis est, sed minor. palmi enim longitudinem uix superat: superior in Arari, & in alijs etiam aquis, etiam cubitalis est. Hic corporis aspectu Mugilibus (*fluuiatilibus*) similis est: nec nõ pennis, (*pinnis*) earum numero, situ, cauda, partibus internis. Rostro est acutiore, sine dentibus. Idem cum inferiore, qui in Arari frequens est, uictus ratione, carnis mollitie & succo maximè conuenit.

DE CEPHALO fluuiatili, & duabus Leuciscí speciebus fluuiatilibus, Rondeletij uerbare citauimus suprà, Elemento A. in Albis piscibus.

DE CEPHALO SEV MVGILE, BELLONIVS.

A Etsi permulta authores Cephalorum genera tradiderint, tamen una tantum species uulgò nobis est cognita, quam Galli (etymo fortassis à Mugile deducto, quem Massilienses Vn Muge appellant) uocant Vn Mulet. Græcum uulgus Cephalum maiorem (ex quo Botarghæ fiunt) Coclano uocat. Veneti Vna Ceuola. Aristoteles primum Cephalum, deinde Chelonon, postea Sargũ, postremò Myxinũ nominauit. Padi accolæ Cephalos grandes Miesine uocant, uocc ad Myxinũ aliquantulum accedente. Stœchadum uulgus Vergado: Massilienses Calug. Quanquam autem Cephalus multas habeat species, tamen marinorum duæ tantum esse creduntur, Cephalus scilicet & Ieiunus. Qui ad oras Padi agunt, eos uarijs nominibus pro magnitudine appellant: Canestrellos enim minimos, quos in canistris ferre solent, Græcum uulgus Gillaros nominat. Alios quoq; Bastardos, medios inter maiores & minores. Alios Letreganos cæteris paulò latiores. Boseguas alios, mediam magnitudinem inter Letreganum & Miesine sortitos. Sed quum omnes peculiari differentia ab una specie non multum alieni sint, ausim proferre Ausonijũ eundem (*Cephalum seu Mugilem*) Capitonem uocauisse: cuius hæc sunt carmina:

Squameus herbosas Capito inter lucet arenas, Viscere pręteneris fartim congestus aristis,
Nec duraturus post bina trihoria mensis. (*Æquí Capito Ausonij fluuiatilis non marinus est: de quo in C. elemento scripsimus.*)

D Oppianus de Mugile: In pelagi populis nõrit qui pascua, solum Ingenio mitem Cephalum, iustumq; uocabit.

C Non gaudet saxosis, sed maritimis paludibus, & fluuiorum ostijs, ubi copia influit dulcis aquæ. Acutissimè audit, tamen interdum dormiens fuscina capitur.

B Ventriculum habet auium modo carnosum: ex cuius altera parte plures exeunt appendices.

F Optima eorum Mugilum caro (inquit Galenus) qui in puro mari uiuunt, præsertim si uentorum flatibus agitetur.

C Inter cæteros pisces Cephalus maximè utranque aquam perfert, marinam scilicet & dulcem;

Digitized by Google

cem: & hanc habet naturam, ut aduerſo flumine natans quàm longiſsimè à mari diſcedat.

COROLLARIVM.

1. *De Mugilibus in genere.*
2. *De ſpeciebus eorum diuerſis, & quibuſdam innominatis, & aquarum dulcium.*
3. *De Cephalo, ſpecie una.*
4. *De mugile uel ceſtreo, ſpecie. Multa interim tum in cephalo, tum in mugile, tori huic piſciũ generi communia depromuntur.*
5. *De labeone, qui & bacchus ſeu banchus aliàs dicitur, &c.*
6. *De Myxino.*

1. DE MVGILIBVS IN GENERE.

Diuerſa mugilum & cephalorum nomina, modò tanquam genera, modò tanquam ſpecies uſurpantur, ut Rondeletius docet, quare ſi quis plenius horum omnium & ſingulorum naturam noſſe uoluerit, perlegat atq; conferat inuicem omnia oportet. Dorion κιτρίνες marinos & fluuiatiles facit: ac rurſus marini ſpecies duas κεφάλου καὶ νώτης. Hicefio leuciſcorum genera quatuor ſunt: optimi (in cibo) cephali, tum ſapore, tum bonitate ſucci, deinde ceſtrei, tertio myxini: peſsimi chelones, qui bacchi dicuntur, &c. ſed Rondeletius bacchos potius myxones eſſe putat. Inuenio & σφυρὶς & λευκυλὸς, alibi λιυδλευκυλὸς, mugilum ſpecies haberi. Cephalus πηφάλης, id eſt translitoranus, ſic dicitur ad diſcrimen chelonis litoralis piſcis, uterqu im genere cephalus eſt: πηφάλης uerò, ceu adiectiuũ, differentiæ uocabulũ. Mugil uidetur generale nomen ad cephalum & ceſtreum: Gaza ad ceſtreũ contraxit. ¶ Faſtalecn (corruptũ, à cephalo fortè) piſcis ſolus, non attingit genus ſuum, cum cæteri ſe mutuò uorent, Obſcurus. ¶ Mugiles etiam nunc à Gallis appellantur: (*Rondeletius cephalos tantùm ſpeciem unam, uulgò mullets uocari ſcribit:*) Veneti omne mugilum genus cephalos nominant, Gillius. Vulgus circa Venetias Cieuali, Scieuoli, Seboli. alii qui etiam tragani. ¶ Mugil uel cephalus à noſtris Germanicè appellari poterit, **ein Meeralet**. nã & eum piſcem quem noſtri uocant **Alet**, Auſonius capitonem uocat, Itali ſqualum quaſi cephalum. Scio Anglos à Gallis mutuatos mugilem uocare **a mullet**, & Albertum Germanico nomine **Harderen**: (Flandros **Mullenaer**:) ſed hoc nobis inſolens, & ignoræ ſignificationis eſt, illud originis Latinæ, & Gallis uſitatum. **Hardeten** piſcis quem Galli Mullettum uocant, (inquit Albertus Magnus) lati capitis, dulciſsimæ carnis, unde dicitur mullus (*fallitur. eſt enim mugil, nõ mullus*) quaſi molliis, quia tener eſt & dulcis. Eidem Mulus eſt piſcis, quem non gignit (inquit) niſi Septentrionalis Oceanus qua uergit ad Occidentem. Cuius plura ſunt genera. Vnum paſcitur alga & oſtreis, ignobilius. Alterum his quæ in ſereno in litoribus naſcuntur, quod uarium eſt & delicatius. A

Mugil (ipſe Mullus ſcribit, imperitè) piſcis eſt lati capitis in craneo, & palmi & dimidij, Albertus. B

Mugiles capiuntur in litore noſtri maris, Albertus. Cephalus chelon prope paludes maximè uiciſſitat, aut ad fluuiorum oſtia, &c. Ariſtoteles puto recitante Vuottono: Euthydemus & Dorion hæc non de cephalorum, ſed mugilum generibus referunt, ſed uariè, Vuottonus. Sunt qui omne mugilum genus ſponte oriri opinentur: ſed non rectè: nam & oua, eorum fœminæ, & ſemen genitale mares habere cernuntur. Verùm genus quoddam eorum eſt, quod non coitu, ſed ex limo, arena'ue enaſcatur, Ariſtot. Ieiuni epitheton non ſolùm ceſtreo, ſed etiam reliquis mugilibus conuenire poteſt. omnes enim à carne abſtinent, Rondeletius. Paſcuntur limo cephali omnes: διὸ βαρεῖς καὶ βλαισώδεις εἰσὶ: quò fit ut graues ſint & ſordidi, Cælius Rhod. (*ex Ariſtotele ſub ceſtreo cephalum ac alios complectitur. & cephalum rurſus in ſuas ſpecies diuidit.*) Ariſtoteles 8. 2. πᾶς κεφεὺς, id eſt mugil omnis (inquit) fuco & alga alitur: cephali autem limo. κέφαλοι δ' νέμονται πηλὸν ὕλλιν, (lego ἰλύν.) Et ibidem: ὁ δὲ κέφαλος, καὶ ὁ κεφεὺς ὅλως, μόνοι ὀ Ζαρκοφαγοῦσιν. id eſt, Cephalus & ceſtreus in uniuerſum, ſoli piſcium carnibus abſtinent. Mugiles ueſcuntur alga (μυίῳ) & limo: & ſua inuicem corpora lambunt, Oppianus. Mugiles omnes carne omnino abſtinent, cuius rei argumentum reddit Ariſtoteles octauo de hiſtoria, quod neq; in uentre tale quid unquam habentes capiuntur: neq; eſca in eos ex carne utimur, ſed offa paris. Nos uerò terræ inteſtinis maritimis hamis affixis piſcamur eos, Maſſarius. In uniuerſum mugiles ſunt uelocitate admirabili: ut ſagittæ arcu emiſſæ, quum laſciuiunt, uel retia ſaltu tranſuolant, eſſe uideãtur. E mari aliquando omnes, & ex fluuijs ipſa maria ingrediuntur, Iouius. C

Mugiles gregarij ſunt, Albertus. Animal eſt minimè maleficum: utpote quod alga tantùm ac herbis, atq; his quæ in profundo uado ac ripis ſunt quiſquilijs nutriatur. propterea cæteri piſces qui minimè in alios graſſari ſolent, mugilem ut ſanctum ac optimum in honore habent & uenerantur, Iouius. Vide etiam infrà in Corollario de Capitone c. D

Terræ inteſtinis maritimis hamis affixis mugiles piſcamur, Maſſarius. E

Dulciſsimæ carnis eſt piſcis, mollis, tener & dulcis, Albertus. F

Pythagoras cum alijs piſcibus, tum mugilibus abſtinebat. Vide in Lupo f. Antiphanes poëta ſuo ænigmate à melanuro & mugile cauendum ſuaſit; hoc eſt ab improborum commercio, Gyraldus. Vide ſuprà in Melanuro in prouerbijs. H. f4

Digitized by Google

II. DE FORMIS MVGILVM DIVESIS, ET QVIBVSDAM innominatis, pleriſq; aquarum dulcium.

Oxyrynchus. Mugilis naſcitur in mari, lacubus & fluuijs. fluuiatilis alio nomine oxyrynchus dicitur, Diphilus. Vide in Oxyryncho, Elemento o. ¶ Leuciſci nomen Hiceſio genus omne mugilum
Leuciſcus. comprehendit: Galeno piſcis eſt ſuæ ſpeciei, fluuiatilis & lacuſtris, &c. Lege ſupra inter Albos piſces, Elemento A. in ſecunda leuciſci ſpecie ex Rondeletio. eum piſcem noſtri **Laugelen** appellant: Galli Vendoſiam, ut primam Leuciſci ſl. (ſicut Rondeletius diſtinguit) ſpeciem, noſtri
Sarginus. **Schwal**: Galli Gardõ; unde Bellonius uidetur motus, ut ſargum (*legendum erat ſarginum*) è mugilũ genere à ueteribus eũdem piſcem dictum exiſtimaret. at ſarginus marinus eſt, idem ceſtreo cum pro ſpecie una ſumitur, ut Rondeletio uidetur. Eſt & alius fluuiatilis mugil, quem Naſum uul gò appellant, à labri ſuperioris craſsitie. Eſt & cephalus, id eſt capito fluuiatilis, in Capitone expoſitus, Elemento C. **ein Alet** noſtris. & alia eiuſdem ſpecies minor, **ein Haſel**: deſcripta cũ Albis piſcibus, pag. 32. ¶ Mugilis eſt piſcis uelox in fluminibus, æſtate concors cum lucio, propter cibi abundantiã: hyeme uerò inimicus, ꝓpter eiuſdẽ inopiã, Albertus, qui pro lupo lucio imperitè poſuit. Veteres marino nõ fluuiatili mugili, & uelocitatẽ, ut in retibus tranſilitẽdis, & æſtiuã cũ lupo concordiã, &c. tribuerũt: ut nihil ſit quod Albertus hîc dicit: neq; notaturus ego fuiſſem, ni ſi in ipſo piſciũ catalogo ſcripta hæc uerba, eiuſmodi mihi uiſa eſſent, preſertim ꝓpter lucij mentionẽ, ut incauto alicui imponere potuiſſent. ¶ Dorion ceſtreũ fluuiatilẽ nõ probat, Athenæus, uidetur aũt cephalũ fluuiat. id eſt capitonẽ Auſonij ita uocare. Cephalũ inuenio etiam inter Strymonis fluuij piſces nominatum à Bellonio. ¶ Mugilibus quos lacus Sipharum gignit binæ pinnæ iuxta branchias hærent, Ariſtoteles. An ſunt hi mugiles potiùs ex anguillarum genere? Vuottonus. ¶ Animalia quædam uerme naſcuntur: tum exanguia, quæ non ab animalibus gignũtur: tum etiam ſanguinea, ut mugilum genus quoddam, & aliorum fluuiatilium piſcium. ad hæc, anguillarum genus, Ariſtot. Et alibi: Mugilum generis piſciculi, qui per coitum alioqui procreantur magnitudine haleculæ paruæ, ſponte nati aliquando reperti ſunt, ſtagnis ſub canis ortu reſiccatis, & limo iam arido, ubi primum imbribus reſtagnare loca incipierent. Et rurſus: Mugiles aliquos non coitu, ſed limo arenáue naſci conſtat. Idem alicui uideri poſſet piſcis, quẽ obſcuri quidam authores Alphoram nuncupant. is enim piſcis (inquiunt) nõ gignitur (per coitum)
Alphoram. ſed loco limoſo, ubi deficit aqua, ex ipſius luti putredine in modũ uermiculi creatur. poſtea cum aſcenderit aqua, creſcit in piſcem. durat autẽ modico tempore, citoq; diſſoluitur. Sed hîc apua eſt, non mugil: quod ex apuarum hiſtoria conſtabit. ¶ Mugilum & mænarũ fœtura eſt genus quoddam aphyæ, Ariſtot. ¶ Mugilum genus quoddam in fluuijs lutulentis nec mas, neq; fœmina eſt, Idem de generat. 2. 4. ¶ Græci hodie mugiles minimos, gillaros nominant, Bellonius. Idem in obſeruationib. ſuis Gallicè æditis: Circa lacũ Coniũ (inquit) uel Piſciacũ, qui à Sideroca ſa dimidij diei itinere abeſt, à Theſſalonica biduj: uidi in ferũ adferri piſciculos quoſdã marinos, captos ad oſtiũ paruj cuiuſdam fluuij: quos Græci nominabant Cyllari. ego eos eſſe putabam, qui ab Euthydemo Gelarij dicuntur. ſunt autem exigui mugiles, qui ab incolis Propontidis Cephalopola
Gelarij. nominantur. Ego gelarios nullos in mugilum genere ueteribus memoratos inuenio, ſed gelarias (à recto γελαεύς) qui & galariæ, & chellaræ, &c. uocantur, inter Aſellos: ut pluribus oſtendi ſuprà Corollario 1. de Aſellis, pag. 107. ſed quærendum diligentius an Cyllari illi Græcorum nõ magnitudine ſolùm & ætate à cephalis differant, ſed ſui ſint generis, nempe chelônes à ueteribus, etiam ipſi πρόσγεοι.

Liparis marinus piſcis corporis habitu & uictus ratione mugilibus ſimilis, deſcriptus eſt ſuprà, L. elemento. ¶ Alias quaſdam mugilum ſpecies mox poſt Corollarium de Ceſtreo deſcribemus.

Mugilem alatum Rondeletij, Bellonius pro hirundine accepiſſe uidetur.

III. DE CAPITONE, SEV CEPHALO marino.

De mugilibus in genere quædam diximus paulò antè: deinde etiam de uarijs mugilum differentijs, & ijs quoq; qui in dulcibus aquis degunt: utrobiq; eſt quod ad capitones pertineat, non amplius repetendum. Κέφαλοι, ὧν κεστρέων τινὲς ὄντως καλοῦνται, Heſychius & Varinus. ¶ Cephalorum genera duo ſunt Ariſtoteli, &c. libro 8. hiſtoriæ, cap. 2. ubi contextus orationis malè diſtinctus ſic legi debet. Ἔστι δὲ ὁ μὲν κέφαλος, ὃν καλοῦσί τινες καλλῶνα, πρόσγεως· ὁ δὲ, πέραιας. ὁ δὲ κεστρεὺς, ὃν μάλιστα τοῦτο ποιοῦσι, διὸ καὶ νῆσις ἔστιν ἐπ' αὐτοῦ. Hoc eſt, Cephali genus illud, quod aliqui labeonem appellant, litorale eſt. aliud uerò translitoranum, (*hoc eſt longiùs à litoribus degit, Vuottonus:*) & hoc non aliunde quàm ſuo muco uiciſſitat: quare etiam ſemper ieiunum eſt. Inde uidetur πέραιας, non eſſe ſubſtantiuum certi cephalorum generis nomen, ut neq; translitoranus apud Latinos, ſed differentiæ loci uocabulum, opponit enim Ariſtoteles πρόσγεως, & πέραιαν: aut ſi pro nomine alterius ſpeciei cephalorum uſurpetur, quoniam nomen aliud ea ſpecies non habet: non tamen erit idem hic piſcis qui κεστρεὺς & νῆσις, ut Rondeletius putauit, neq; enim quòd ſemper νῆσις, id eſt ieiunus reperitur, (ut ſcribit Ariſtoteles) ideo κεστρεὺς erit: de quo extat prouerbium, Κεστρεὺς ναυδίῳ; cùm in

Digitized by Google

eo prouerbio κεφαλὸς ceu generis nomen accipi queat. Rondeletius quidem ieiuni epitheton mugilibus omnibus conuenire posse fatetur, cum omnes carne abstineant. mihi uerò imprimis cephalo peraeæ congruere id uerisimile fit, qui suo tantùm muco uiciitat: cæteri enim algis aut limo uescuntur. hic præ cæteris & est & dicitur νῆστις. Porrò Dorion cestrei marini species duas faciēs, cephalum & nēstin, alium fortè nēstin intelligit. Μύξων quidem an idem cum peræa sit dubitari potest: quod si idem est, cùm à muco denominetur, quo peraeas alitur: duæ cephali species solum fuerint: cephalus ipse scilicet translitoranus, idemq; myxinus: & litoralis chelon. Sed magis placet diuersos esse, myxinum & peraeam myxa uiciitantem: nam & Hicesius distinguit, leuciscorū species quatuor statuens, cephalum, cestreum, myxinum, & chelonem: & Aristoteles ipse libro 5. historiæ, cap. 11. Locus ex Aristotelis historiæ 8. 2. iam recitatus, apud Athenæum libro septimo reperitur, sed admodum deprauatus. Pro πέφαλαις aliàs πέφαυ legitur, aliàs φέφαυ, hoc omnino deprauatum, illud tolerari potest. πέφαυ simpliciter est trans locum aliquem situs: πέφαλαις uerò qui non semel, aut rarò aut aliquoties: sed semper uel ut plurimum in eo sit loco. Sic differunt etiam ἀγρὸς, ἀγέλαις: φρυδρὸς, φρυδαίας. ¶ Cephali nomen modò genus omne mugilum comprehendit, ut Galeno: modò speciem unam sub cestreo comprehensam significat, ut Aristoteli. Et hæc species rursus alias sub se duas complectitur, peraeā (qui & ipse forsan sæpe simpliciter, cephali, id est generis proximi, nomine nuncupatur, cum proprio careat) & chelonem ut dictum est. Capitonum genus quod translitoranum uocant, etiam mucore uiuunt suo, Plutarchus in libro Vtra animalium. Scholiastes Aristophanis κεφαλὰς cum cephalo confundit. ¶ Cephali barbara & corrupta nomina apud Albertum & alios inuenio hæc: Fastaleon, Corez, Kalaos. ¶ Capitones Massilienses Calugos: in sinu Adriatico Capitellos, siue Capistellos à capitis magnitudine nominant, Gillius. Capitonem quidam Gallicè Testart interpretantur: sed id nomen capitoni Ausonij, qui fluuiatilis est, cōuenit. ¶ Quidam Illyricè Czypo. ¶ Nomina eius Germanica petes ex Corollario 1. De Mugilibus in genere inscripto.

Lábrax (id est Lupus) similis est cephalo, Kiranides. Paulus quoq; Aegineta cephalo lupū similitudine comparauit. Thymalus piscis lupi & cephali communem & mediam speciem similitudinemq; gerit, Aelianus. Ab Anglis etiam audio lupum (quem uocant a base) similem esse illi quem mullet dicunt, (id est mugili, uel capitoni,) squamis candidiorem, &c. Symeon Sethi hos duos pisces temperamenti ratione & succi in hominis nutrimento similes facit. Būpes (*Boopes*) pisces sunt similes paruis cephalis, Kiranides. Cephalus qui è mari ascendit, spinas illas numerosas & paruas, sicut fluuiatiles, nō habet: sicut nec marinorum quispiam alius. uerùm qui ex fluuio aut palude in mare descendit, non secus ac congeneres huiusmodi, spinarum plenus est, Vuörtonus è Galeno. ¶ Cephalus subalbus est, satis magnus, in dorso planus: capite curto & crasso, Platina. B

Amant cephali & cestrei mare uicinum fluuijs aut stagnis ob dulcem aquam, & collectum illic cœnum, quo pascuntur, Oppianus lib. 1, Halieut. Pascuntur limo omnes capitones, Theodorus ex Aristot. historiæ 8. 2. sed in Graeco non legitur omnes. & proximè dixerat, capitonis genus alterum non nisi mucore uesci suo. Ouidius inter pisces degentes in herbosa arena squalū numerat. cephalum marinum puto intelligens. nam & fluuiatilis squalus est, ut diximus in Capitone, Elemento C. Cephali, utpote pisces cœnosi, (πηλαῖοι,) fluuios turbidiores amant, Pausanias in Messenicis. Inter pisces cephalus maximè utraq; aqua utitur, marina scilicet & dulci, & hanc habet naturam, ut aduerso flumine natans, quàm longissimè à mari discedat, Galenus. C *Squalus.*

Etrursus: Lupum in aquis dulcibus natum non uidimus, sed è mari in flumina aut stagna ascendisse ideoq; prauus rarò, quemadmodum mugilis sæpe inuenitur. ¶ Cœno uescuntur, quamobrem & graues (*in nutrimento hominis nimirum*) & mucosi sunt. piscem nullum omnino edunt, Aristoteles. Græcè, ἰχθὺν δὲ ὅλως οὐκ ἐσθίουσι. potest autem ὅλως commodè de toto mugilum genere accipi: hoc sensu, ut non soli cephali, sed reliqui etiam huius generis, hoc est mugiles omnes, piscibus abstineant. Nam & paulò antè sic scripserat. Capito & mugilis in uniuersum (οὔ) κέφαλος, καὶ ὁ κεστρεὺς ὅλως. *Gaza hic nihil pro aduerbio* ὅλως *reddidit*) soli carne omnino abstinent. cuius rei argumentum est, quòd neq; in uentre tale quid unquam habentes capiuntur: neq; esca in eos ex carne utuntur, sed offa panis. De continentia eorum in uictu, plura leges mox in D. ¶ De amore inuicem capitonum & libidine, quæ causa est ut capiantur, dicetur inferiùs in E. ¶ Capito ultimus parit uēre. nouissimè enim eius apparet, Aristot. ¶ Capitones quoniam uersari in limo solent, efferunt se, urinanturq; sæpe, ut corporis sordes abluant, Idem. ¶ Capitoni, mugili, & murino (*myxino rectè legit Rondeletius, non murino*) imbres nocent, & de facile eos excæcant, si modum excesserint. Solet autē per hyemem potiùs capito ita affici. nam oculi eius albescunt, & maculentus (λοὺς, Gaza legit λεπίς) per id temporis capitur, atq; ad postremum malo eodem interit. quod non magis imbrium copia, quàm algore accidere uidetur. Iam enim cum alibi tum in Nauplio agro terræ Argiuæ, in uadis (πηλὸν ὑγρὸν) multi capti sunt cæci, cum hyems fuisset asperrima. multi etiā albos habentes oculos capti sunt, Aristot. historiæ 8. 19. D

Capito è piscium genere est, qui in paludibus degunt. continentissimus, ac in uictu temperatissimus esse creditur. Etenim nullam animātem inuadit, sed cum omnibus pacem seruare solet, E

Digitized by Google

(*quamobrem iuſtiſsimum cognominatur ab Oppiano totum hoc genus capitonum ac mugilum. omnes enim carnẽ abſtinent, & piſcibus aliis innoxij ſunt.*) Si uerò in quempiam iacentem inciderit, hunc in ſuum prandium conuertit. non priùs tamen eum attingit, quàm caudam mouerit, tum ſi immobilis ſit, hunc prædam ſibi facit: ſi uerò moueatur, eo intacto diſcedit, Aelianus de animalibus 1.3. ¶ Oua fœtuſq; eorum (*ſiue cephalorum, ſiue potiùs mugilum omnium: proximè enim dixerat*, ἰχθὺς δὲ ὅλος ἐκ τοῦ ἰσου. *ubi ὅλος de genere toto mugilum rectè accipi ſuperius oſtendi*) à nulla bellua uiolantur. quapropter copioſi exiſtunt. ſed cum adoleuerint, tunc à cæteris piſcibus corripiuntur: maximeq; ab archana (codex Græcus noſter habet ἀπὸ τοῦ ἀρχαγοῦ,) Ariſtot. hiſtoriæ 8.2.

E Eſca in capitones ac mugiles (quoſuis) non ex carne utuntur, ſed maza, (Theodorus interpretatur offam panis,) Ariſtot. Eſca ad mugiles & capitones: Panẽ gyriten (hoc eſt, ex tenui confectum polline) caprillum caſeum, & calcem uiuam ſimul contundito: infundensq; marinam aquam, ex ipſis paſtas conficito, & ineſcato, Tarentinus. ¶ In mari Ionio ad Leucadium & Actiũ Epirotica loca, Capitones uelut confertis turmis frequẽtes natant. Ipſorum captura quæ ad hanc rationem fit, mirifica eſt. Piſcatores bini obſeruato tempore cum luna ſilet, nauem cœnati conſcendunt, & à terra ſoluentes, (modò mare à tempeſtate conquieſcat) ſilentio & moderatè remigant, ſimul & eorum alteruter ſenſim ac leniter remo nauem impellit: alter recubans, ſuam nauis partem uſq; eò deprimit, quoad eius labrum proximè ad aquam acceſſerit. Capitones horumq; ſpeciem ſimilitudinemq; gerentes mugiles, ſiue quod ex nocte lætitiam & uoluptatem percipiunt, ſiue etiam quia à trãquillitate maris delectantur, latebras relinquentes, ſic ad ſummam aquã efferuntur, ut ex aqua ſummo roſtro emineant, & natare uſq; eò pergant, donec ad littus propius acceſſerint. Quod quidem ipſum piſcatores poſtquam perſpexerunt, ſedata remigatione & pedetentim acceſſu ad piſces facto, nauigant. Vbi uerò ex piſcatoriæ (nauiculæ) motione fluctus cieri ac agitari cœpti ſunt, à terra ſtatim piſces refugiunt, & frequentes in partem nauis inclinantem & præcipitantem ſine retibus innatant, & uerò ſub poteſtatem piſcantium cadunt, Hæc Gillius tanquam ex Aeliano: ego in duobus, quos uidi, manuſcriptis codicibus Aeliani nihil tale inueniſſe memini. Adriatici quoq; maris piſcatores, ad Lunam ſaltantes ſupra rates, cephalos (ut audio) capiunt. ¶ Vim & numen multa genera piſcium nouerunt Cupidinis, ne hos quidem qui in ſumma maris altitudine degunt, contemnentis. Etenim Capito diuinum huius nomen colitat que ueneratur. Non tamen omnis Capito, ſed ille quem à faciei acumine (ἀπὸ τοῦ ὀξέως πρωσώπου) nominant, qui piſcium genera & differentias nouerunt. In ſinu Achaico multi quantum audio, capiuntur: idq; uariis modis. maximè uerò eorum in res uenereas libidinis furorem captura teſtat. Cum ex Capitonibus fœminam piſcator uenatus fuerit, alligaueritq; aut longa arundine, aut ſune etiam longo, in littore pedetentim ingrediens adnatantem piſcem & ſalientem pertrahit. Per eius ueſtigia alius ſubſequens retia fert, obſeruans quàm diligentiſsimè quà & quomodo ſit euentura piſcatio. Itaq; agitur fœmina, mares uerò qui hoc uiderint: ueluti adoleſcentes libidinoſi formoſæ puellæ prætereuntí cupidos oculos adijcientes, in eam feruntur, libidinis furore agitati. Ille autem retia deijcit: & in ea quidem ſæpe piſcium ueneris appetitione accedentium magna copia incidit. Oportet autem initio uenator curet, ut fœmina captiua formoſa ſit & bene corpulenta, ut plures ad eam accedant pulchritudinis illecebra, tanquam eſca illecti. Nam ſi macilenta ſit, & ſine corpore, multi ea ſpreta diſcedunt. quicunq; tamen horum eſt uehementi amore ductus, non diſcedit, me hercle nõ formæ, ſed coitus deſiderio detentus, Aelianus de animalibus 1.12. Eſt autem paraphraſis ex Oppiani Halieuticorum quarto: ubi tamen is poëta cephalos ſimpliciter, non illos tantum qui à faciei acumine denominantur (oxyrynchi nimirum, de quibus in 0. elemento dicemus) ſic capi cecinit: eſſeq; mares in tantum ſalaces, ut fœminam etiam in litus uſque extractam ſequantur. Plinius de mugilum captura, ſimilia refert: cuius uerba in Ceſtreo Rondeletius recitat. Mirum quoddam Tarenti cum eſſem uidi, id referam: Piſcis eſt, quem cephalon uocant. eius generis mas fœminam roſtro ligatam, à piſcatoribusq; filo uinctam per undas inſequitur: atq; ita ardenter, ut licet tridenti, multis à piſcotore uulneribus acceptis, feriretur, fœminã inſequi nunquam deſiterit: quoad tridenti ſaucius captusq; in cymbam à piſcatore mortuus deijceretur. Tanta amoris eſt uis, tantum in Venere ipſa dulcedinis reperitur, Beliſarius Aquitanus.

F Lupum in aquis dulcibus natum non uidimus: ſed è mari in flumina aut ſtagna aſcendiſſe cõſpeximus: ideoq; prauus rarò, quemadmodum mugilis ſæpe, inuenitur, Galenus. Et rurſus: Contrariſsimam carnis ſubſtantiam habent capitones, qui ex puro mari petũtur, & qui in uitioſa aqua diuerſantur. Plura etiam Galeni uerba recitaui in Lupo F. quomodo alimentum expiſcibus quibuſdam uariet pro locorum in quibus degunt diuerſitate. Idem de alimentorum facult. lib. 3. cap. 25. Cephalus (inquit) ex eorum piſcium genere eſt, qui ſquamis integuntur. naſcitur autem non in mari ſolùm, ſed in paludibus ac fluuijs: quo fit ut cephali non paruum inter ſe diſcrimen habeãt: ut uideri poſſit cephalus pelagius alterius eſſe generis, carneq; ipſa plurimùm differre ab eo, qui in palude uiuit, aut fluuio, aut limoſo aliquo ſtagno, aut cloaca, qua expurgantur urbium ſtercoraria. Eſt enim eorum caro qui in cœnoſis & ſordidis aquis uiciti̇ãt, excrementi mucioſq; plena: ſicut optima eorum qui in puro mari uiuunt, præſertim ſi uentorum flatibus agitetur.

Digitized by Google

tetur. Marini & qui è mari flumina subeunt, numerosas illas ac paruas spinas nõ habent, sicut fluuiatiles: ut neq; alij marinorum. Etrursus: Cephali præstantiam statim indicat gustus: qui enim præstantior est, & suauior sentiri et acrior, (δριμύτερος,) pinguedinisq; expers: at contrà qui pingues sunt atq; insipidi, (τὸν γλυκὺν ἔκλυτον,) ij tum in gustu, tum uerò ad concoctionem sunt deteriores, stomachoq; aduersi, & malum procreant succum. Leuciscus apud nos dictus in fluuijs piscis, cephali fluuiatilis species est, & nutrimenti ex eo ratio eadem. Hic piscis (*De marino an fluuiatili cephalo dicat, dubitari potest*) sale etiam adseruatur. Stagnalis quidem (ὁ λιμναῖος) salsus, longè quàm antè præstantior euadit. nam quod in eo mucosum uirosumq; est, id totum deponit. Recens autem salitus sanè diu in sale adseruato melior existit. ¶ Cephalus difficulter concoquitur, nec bonus est stomacho. pituitam enim gignit, præsertim fluuialis. pelagius autem & qui in alto mari degit, non adeò difficulter concoquitur, succiq; melioris est: tenuiorem tamen sanguinem imbecillioremq; gignit, Symeon Sethi. Et alibi: Lupus proximus temperamento est cephalo. similiter enim sanguinem tenuem gignit, & pituitam: ueruntamen quia suauior est, cephalo utilior fuerit. ¶ Cephali cœno pascuntur: quare & graues mucosiq; sunt, Aristoteles. uidetur autem de labeonibus præcipuè sentire, qui litorales sunt, & propiùs terram. Mugiles (λισσοὶ) qui non similiter cœno, sed algis & arena pascuntur, salubriores esse insinuat. Hicesius uerò & Diphilus cephalos cestreis præferunt. Cephali (Ceuoli ipse scribit) suo tempore bonum nutrimentum præbent, sunt tamen difficilis digestionis, Michaël Sauonarola. ¶ Optimi saporis est cephalus Septembri mense. Magnum in cacabo coques: paruum in craticula, salimola continuò inspergendo, ne deficcetur. Magnum cum leucophago, paruum cum muria ipsa comedes, Platina. ¶ Vlpianus apud Athenæum Μυελιωνὸς (πτερύγος) tam utiles esse ait, ut ne canis quidem insanus eos gustaret.

Μυελιωνὸς δ' ὠφελεῖ ἀκρόπτως, οὗ ἴσως δαῦσαι ὀπτὸς λισσὸς ἔκτισεν πυρός, Sopater Paphius.

Archestratus apud Athenæum de cephalis & lupis, ubinam optimi sint, & quomodo parandi, sic scribit: Λάμβων δ' ἐκ Γαίσων (Γάισον uel Γαισωνὶς, lacus est inter Prienen & Miletum, mari coniunctus. Ephorus uerò fluuium esse ait circa Prienen, qui in lacum influat, Athenæus) ὅταν μὲν λιπὴν ἴκηαι, Κεφρίδα τὴν λισσοῦ, καὶ τὴν θυννοειδέα λαβρακα.
Εἰσὶ γὰρ ἡδίστοι ἀμῖσαι. ὁ γὰρ πόντος δὲ ποιεῖ. Ῥύγχεσι δ' ἔστιν πολλοὶ κεκυλισμένοι κλεινοῖς,
Ἐμβρακίᾳ τ' ἠὲ πλατοφόρῳ, Βολβῇ τ' ἠὲ λίμνῃ. Ἀλλ' ἐκ θυόεντα γεφυρὸς κίκλησται ἀλοιφῷ,
Οὐδ' ὅτῳ ἁρμαίαν, ἐκείνοι δ' ἀσπὶς ἔτυξε. Τῷ ἀφετὴν θαυμαστοί, ὅλους δ' αὐσταλέ πίσσῃ,
Ὀπτῆσαι μαλακοὺς χρηστῶς πεφυλαγμένος δ' ἅλμης, Μηδὲ πρόσθεν λῦσαι τοὺς πρὶν ἔσω τοῦτο ποιῆσαι
Πρὶν Συρακόσιον μαθεῖς, μή τ' Ἰταλιώτης. Οὐ γὰρ ἐπίστανται χρηστὸς σπλάγχν' ἰχθῦς:
Ἀλλὰ διαφθείρουσι κακῶς τυρῷσιν ἔπειτα, Ὅστις δ' ἀφανύσαι ὀψοφαγίας ἅλμης. Saxatiles uerò (inquit) optimè parant. ¶ Inflammatio aliquando in pulmone fit, maximè à uinolentia & gulositate piscium capitonum & anguillarum. hi enim pinguedinem habent naturæ hominis infestissimam, Hippocrates si bene memini. ¶ Cephali ij præsertim sunt pessimi, qui sua sponte in stagnis atq; paludibus ex limo nasci dicuntur: ut sunt qui in Etruria ex Prillino lacu apud Orbatellum ad mediterranea deferuntur: ita ut & illos etiam uituperare liceat, quos Paduæ, atq; ipsi lutui lenti Fossæ Clodiæ canales uiscere prætenero Ferrariensibus & Venetis copiosissimè præbent. Nos cephalos omnes, plenius eos in cœna comedentibus dolorem capitis (quem morbum medici recentiores cephalæam dicunt) post paucas horas inducere sæpe deprehendimus, maximè si ad lautiores cœnas stomachi tenuiores accesserint, Iouius. Et alibi: Maxima nunc gratia est cephalorum ouis: quæ geminis folliculis circuncisa parte suminis, recentibus cephalis eximuntur: quæ Græco nomine passim oà táricha, id est salita, nuncupantur. Oua cephali (inquit Platina de honesta uolupt. 10. 63.) sale trito conspergesq; reseruata membranula illa, in qua oua ipsa tanquã in folliculis nascuntur. Post diem à salitura inter duas tabulas per diem & noctem opprimes: inde ad fumum suspendes procul flamma, ne uehementem calorem sentiant. Sicca, in uasa lignea cum furfuribus repones. Edi hoc modo non insuauiter poterunt. Verùm si cocta uoluerís, sub cinere, aut in * foculari calido & terso sæpe uoluta; cõcalefacies, ac peredes. Cum Sophiano meo hoc nil sauuius edisse me memini. Delata è Græcia illa putárim, unde optima salitura aduehi solet, Platina. *oà táricha.*

Cato capite 158. in descriptione iuris ad aluum deiiciendam, inter cætera requirit piscem capitonem (*marinum intelligo*) & scorpionem, &c. ¶ Cephali piscis caput combustum, & cum melle inunctum, ficus de sede, & exochádas curat, & quæ in alijs locis sunt. Caput quoque pelamydis idem facit. Oportet igitur ambobus mixtis uti, Kiranides. ¶ Oua piscium seruata arida comestáque, omnem laborem & morbum curant, & omne fastidium: maximè cephalorum & labracum, & sphyrænarum, & similium, recentia & arida esa omne fastidium sanant, Kiranides in fine quarti. G

Cephalum à Græcis uocatum Perottus suspicatur, ab eo quòd cum caput in metu occultauit, totum se latere putat, at non inde, sed à capite proportione maiusculo sic dictum doctiores anno tant. Dicitur etiam capito de homine qui magnum caput habet, Ciceroni 1. de Nat. & duri capitones, qui nunquam de sententia sua immutantur, apud Plautum in Persa. H. a.

Κεφαλὴν οὖν κέφαλόν τε δικαιότατον γράψω ἅλμης, Oppian. Latinè iustos & innocẽtes dixeris: itẽ salaces, stolidos. Epitheta.

Digitized by Google

Cephaleam carnem Lucilius dixit, ut citat Gellius libro 10.

Cephalinus, κεφαλῖνος, qui & βλεννίας, alius quàm cephalus, Athenæus. Apud Hesychium penultima per ὑπσ scribitur. Cephalinum Rondeletius eundem myxoni arbitratur: & problepsia legendum blénnon uel βλεννώδη.

In Ionio iuxta Actium Cephalenides insulæ sunt, ab horum piscium frequentia nominatæ, Volaterranus.

IIII. DE MVGILE, VEL CESTREO TANQVAM SPECIE una: quanquam & in genere quædam admiscentur: præsertim quæ ex Aristotele de Mugilibus scribuntur.

A De Mugilibus quædam in præcedentibus dicta sunt, tum Corollario primo quod est De Mugilibus in genere, tum tertio De Capitone: quæ nunc non repetentur. Mugil ex eo nomen habet, quòd sit multùm agilis, Isidorus. Effertur hoc nomen dupliciter in recto singulari, Mugil, Ouidio, Plinio: Mugilis, Horatio, Iuuenali, Gazæ: sicut as & assis, quamuis apud Horatium alia lectio habet Mitilus. Promptuarij recens author Mugilus legit, ut dominus: quod non probarim. ¶ Græcè κεστρεῖς dicuntur à recto κεστρεύς, ut βασιλεύς: quam uocem Latinè imitantur quidam, sedrectum ceſtreus trium syllabarum faciunt, & paribus syllabis obliquos formant, ut dominus. Vocantur & πλῶτοι à nonnullis, ut Polemon scribit. Epicharmus quoq; in Musis sic eos nominat. Sed & pisces omnes πλῶτοι ἁλός ab Oppiano dicuntur. Vide infrà in Corollario de Muræna A. Cestreus est qui dicitur cephalus, magnis & crassis squamis præditus, quæ pro numismate alicui fallere possent, Scholiastes Aristophanis in Vespis: ubi Philocleon conqueritur de Lysistrato, quòd quum drachmam cum eo diuideret, pro tribus obolis dederit ei τρεῖς λοπάδας (pro λοπάδας, Scholiast.) κεστρέων. quos ipse obolos esse putans in os (seruandi gratia, ut quidā solent, Scholiast.) receperit: mox autem odore offensus expuerit. καὶ μὴν κεστρέως καλεῖθ' οὗς περφέρους, Idem Scholiastes in Nubibus. ¶ Κεστρεῦν πιμάχη μεγάλαν ἀγαθῶν, Aristophanes in Nubibus: ubi Scholiastes: Non ijdem sunt (inquit) pisces οἱ κεστρεῖς, & οἱ κεστρῖται. aliqui murænas (μυραίνας, melius σφυραίνας) interpretantur, alij diuersos quosdam pisces. Vtitur autem poëta dialecto Dorica in his uerbis: & κεστρεῦν genitiuus pluralis est à recto singulari κεστρίτα, si in Scholijs rectè legitur οἱ κεστρῖται. Sphyrænam piscem Attici cestram uocant, Latinè Sudim appellatam: quia rostratus sit, & similis belonæ, ut inquit Athenæus, Hermolaus. Cestram Dorion & Pollux eandē esse cum sphyræna uoluerunt, maioris alimenti quàm congri, ut autor est Diphilus, Massarius. Sophocles cestram pro stimulo siue stilo dixit, ut Pollux auctor est, Cælius. ¶ Mugiles uulgò cephali appellantur, Massarius. Mugil hodie notissimus uulgò, nec nomen mutauit, Volaterranus. ¶ Germanicè Mugilem siue Cestreum, cum speciem unam significat, circunloquemur, adiecta capitis minoris differentia: Ein Harderen mit einem kleineren Kopff. Cephalum enim simpliciter uocant Harderen.

B Mugiles pisces sunt candidi, Massarius. Squamas habent, Aristot. Os paruum, Plutarchus. Auium modo uentriculum habent & carnosum, Aristot. de partibus 3. 14. Appendices eis supernè circa uentriculum exeunt, parte altera plures, altera una tantùm, Idem.

C Mugiles ex mari fluuios subeunt, præstantq; in fluentis & lacubus, Aristot. Et alibi rursus, De mari in lacus & fluuios ascendunt. Idem Mnesitheus apud Athenæum tradit. Cestrei & cephali cœno & mari aquæ dulci permisto pinguescunt, Oppianus. Author est Aristobolus nullum piscem ex mari in Nilum ascendere præter mugilem, alosam, & delphinum, propter Crocodilos: delphinos, quia præstantiores sunt: mugiles, quia à porcis secus terrā ducantur, ob quandam naturalem conuenientiam. Crocodili enim à porcis abstinent, qui cum rotundi sint, & spinas ad caput habeant, periculum beluis afferunt. Ascendunt itaq; mugiles (ut ille inquit) in uere cum prægnantes sunt, descendunt autem paulò ante Pleiadis occasum, unà omnes pariturí: Tūc etiam in septa incidentes capiuntur. Idem de alosa licet coniectare, Strabo 17. Eadem de mugilibus ex Artemidoro refert Vuottonus. Mugil apud Varronem, etiam in piscinis dulcibus seruatur, Vuottonus. ¶ Piscis est litoralis, Aristot. Adonis piscis similis est paruis mugilibus litoralibus, qui longitudine octo ad summum digitos æquant. in uniuersum uerò simillimus est trago dicto pisciculo, &c. Clearchus peripateticus. ¶ Vescitur mugilis unusquisq; alga atq; arena, Aristot. Se inuicem non uorant ut alij pisces, Idem. Vide infrà prouerbium, Cestreus ieiunat. Ieiuni epitheton non solum cestreo, sed etiam reliquis mugilibus conuenire potest. omnes enim à carne abstinent, Rondeletius. Vagantur maximè & oberrant piscium qui carne alluntur, carniuori autem sunt ferè omnes, præter paucos, ut mugilem, salpam, mullū, chalcidem, Aristot. historiæ 9. 37. quo in loco Gazæ translatio mutila est. Gulosus omnium maximè mugilis est, atq; insatiabilis, Aristoteles. Oppiano δ' λίχνος, id est minimè gulosus. ¶ Produntur liquidiùs audire, mugil, lupus, salpa, Aristoteles, Aelianus, Plinius. ¶ Mugiles fuscina interdiu sæpenumero dormientes capiuntur, Aristot. ¶ Mugilem quasi maximè agilem grammatici quidam dictum coniiciunt. Piscium omnium inter squammatos uelocissimi sunt, Massarius. Piscium quidam, mugiles maximè, aliorū uim timentes, tam præcipuæ uelocitatis sunt, ut transuersa nauigia

naufgia inter ſe ſuperiactent, Plinius. ¶ Mugiles, mulli, & reliqui generis eiuſdem autumno uigent, Ariſtot. ¶ Mugili & capitoni quàm noxia ſit pluuia, in Capitone dictum eſt. ¶ Oua pariunt, idq; ſemel anno, Ariſtot. Et alibi, Inter primos partum accelerant: pariunt hyeme, locis ijs maximè quà flumina exeunt. ¶ Mugiles præcipuè dum ferunt uterum grauiter laborant: unde fit ut tunc potiſsimùm ruant in terram ac excidant. feruntur porrò graui ſtimulo agitati in terram, atq; omnino id temporis motu perpetuo incitantur, donec pariant: ſed requieſcunt à partu continuò, Ariſtoteles.

Mugiles piſces ſuſanei ſunt, Ariſtot. hoc eſt, gregales: Scit & mugil eſſe in eſca hamum, inſidiasq; non ignorat: auiditas tamen tanta eſt, ut cauda uerberando excutiant cibos, Plinius. Vide etiam in E. ex Plutarcho. At mugil cauda pendentem euerberat eſcam, Excuſſamq; legit, Ouidius. ¶ Mugil ubi diſpoſitas ſenſerit piſcatorum inſidias, confeſtim retrorſum rediens ita rete tranſilit, ut uolare piſcem uideas, Iſidorus. Mugiles irretiti, non ſe inſidijs circumuallatos eſſe ignorantes, in ſublime efferuntur, & nituntur retia tranſilire, neq; à prudenti conſilio aberrant. nam ſæpe retium excelſitatem traſcientes, ex mortifero periculo euadunt. Quòd ſi primi ſaltus aberratione in rete rurſus dilabuntur, non poſtea amplius tentant tranſilire, ſed anxij quieſcunt, & proſtrati à prædone cædem expectant, Gillius ex Oppiani Halieut. 3. Emicat, atque dolos ſaltu deludit inultus, Ouidius in Halieu. Apparet autem locum eſſe mutilum, & ceſtrei ſeu mugilis nomen priùs nominari debere. ¶ Mugiles piſces ſunt timidi, Aelianus. ¶ Nymphodorus Syracuſanus mugiles & anguſſillas tantopere inquit cicures eſſe, ut de largientium manu cibum ſumant. In Arethuſa Chalcidenſi mugiles etiam manſueti & anguillæ inauribus ex argento auró ue ornatæ accipiunt à largientibus cibos, à ſacerdotibus uiſcera & caſeos, Gillius ex Athenæo. ¶ Mugilum natura ridetur, in metu capite abſcondito, totos ſe occultari credentium, Pliníus & Ariſtoteles. ¶ Ex omnibus piſcibus Mugiles mitiſsimi & iuſtiſsimi ſunt. nullius enim neque ſui generis, neq; alterius piſcem lædunt: ſine damno cuiuſquam paſcuntur: à ſanguinis & carnis uſu ſe abſtinent, algis & cœno uiuunt: mutuò inter ſe linctu corpora permulcent. Sed neque aliorum quiſquam (ceu reuerentia quadam innocentiæ ipſorum) ipſorũ fœtus exedit. Alij piſces hoſtilem in modum inter ſe infeſti ſunt: itaq; aſsiduè uigilant, qui ſemper à maioribus periculum ſibi creari timent, Gillius ex Oppiani Halieut. 2. Lege infrà in prouerbio Ceſtreus ieiunat.

¶ Mugilum cauda à lupo abſcindi ſolet: qua abſciſſa ſæpe etiam uiuere uiſi ſunt, & quanquam lupus & mugilis inimici ſunt capitales, ſtato tamẽ tempore, Ariſtotelis & Nigidij teſtimonio, congregantur, Maſſarius. Vide in Lupo D. ¶ Mugilem uelociſsimum omnium paſtinaca tardiſsimus piſcium in uentre habens reperitur. ¶ Mugiles aliquando, non ſolùm piſciculos, prælongis ſuis prætenturis ſepia uenatur, Ariſtot. Mugilem à congro deuorari, Athenæum ſcribere, falſò refert Eraſmus in prouerbio Ceſtreus ieiunat.

Rotundis hamis (στρογγύλοις, Gillius uertit anguſtis, Gryneus curuis) ad mugiles amiasq; utitur ideo, quoniam os illis anguſtius eſt, tum quia rectos uitant. Quanquam curuos etiam perſæpe mugil ſuſpectos habens circumnatat diu, cauda ab omni priùs parte percellens eſcam, ac tantùm quod reuulſit glutiens. quod quidem niſi ſucceſsit, ore in anguſtum collecto cõtractoq;, ſummis tantum labris ac uellicatim ſtringit eſcam, Plutarchus in libro Vtra animalium. &c. Grynæo interprete. ¶ Oppianus Halieuticorum tertio Mugilum capturam his uerſibus deſcribit:

Ναὶ μὴν καὶ κισσῆσι, καὶ ὑ λίχνου πρὸ ὁάντε Ἡ ποι φορυ, ἀγκίστροισι πόθι σαινοῖσιν ἐχόντα
Εἰδὼ ἀφ' ὑμῆ σίμωνγροι μεμιγμένου, ἀσὲ γάλακτος Ρικνοῖσι δ' ὠρύοισιν, ἐφυγάζονται ὃ πόνῳ
Τοῖσιν ὁμῆ μίνθῳ δύοδε τε. Hanc eſcam hamis infigunt:
Κισσεὺς δ' ὁ μεσὸς δ' ἀμφὶ, ἑπεὶ ῥά μιν ἶξεν ἀϋτμὴ Ἀντιάζας, πρῶτον μὲν ἀξεσὸν ὀφ ἀγκίστροιο
Δεξιὸν κατ' ὀφθαλμοῖς ὁράᾳ δ' ἅλοε. Diu autem cunctatur, quaſi dubitans ſit ne guſtaturus, & dolum ſuſpicans:
Ἀλλ' ὅτε δειροίας πελάσσῃ χερσὶν ὑφ μέλ' ἐπείμως
Ἄγκιστρον, μὰ οἱ τὸ ὖδε χροὶ θρῴσκει ἀϋτμὴ.
Ἔνθεν ἐπειτ' ἄκρῃσι σιμαίζει σομάτεσσι
Ῥῆξεν ἀνακρῴων.

Eſt prouinciæ Narbonenſis & in Nemauſienſi agro ſtagnum Latera appellatum: ubi cum homine delphini ſocietate piſcãtur. Innumeratis mugilum ſtato tempore anguſtiis faucibus ſtagni in mare erumpit, obſeruata æſtus reciprocatione: & reliqua, ut Rondeletius in Delphino recitauit ex Plinio. Circa Phœnicem piſces uel mutuo ſexuũ aſpectu capi accepimus. mugiles enim mares à piſcatore ſubducuntur, quorum aſpectu fœminæ congregantur, atq; ita obretiuntur. uerſaq; uice mares capiuntur, ſubductis fœminis, Ariſtoteles: & Plinius ferè ſimiliter, ut Rondeletius repetijt. Mugiles Ariſtoteli è piſcibus ſunt ſuſaneis, hoc eſt illis qui retibus capiuntur. Verriculis & plagulis (ἀμφιβλήστροις καὶ σαγηναίοις) capiuntur, Plutarchus. Fuſcina interdiu ſæpenumero dormientes feriuntur, Ariſtot. ¶ Eſca ad marinos Mugiles. R. folij Malabathri orbiculum j. piperis grana x. melanthij, grana iij. ſchœni floris, nonnulli autem interioris partis, pauxillum. conterens omnia, miſceto. Dein uerò medullam panis puriſsimi hemina una Mareotici uini perfundens, ſicca ſimul excipito, itá unamq; redigens maſſam, diſpergito. Alia elegãs, nec

aliud quàm abſolutos mugiles capiens: Recipe Thynni hepatis, drach. iiij. caridum marinarum, drach. viij. ſeſami drach. iiij. lomenti fabacei, drach. viij. anitorum, (ἀνίτων, Cornarius legit ἀμίτων, id eſt, amiarum) crudorum, drach. ij. quæ quidem ubi contriueris, ſapam eis inſtillato, confícitoq; paſtillos, atq; ineſcato. Alia etiam ad marinos Mugiles. Pudenda arietis in ollam crudam inji-cito: cooperiensq; ex alia, ſic conſtringito, ut nullatenus perſpirare poſsint. imponitoq; in uitream fornacem, ut ab aurora uſq; ad ueſperam concoquantur. Ac tunc quidem inuenies ipſa inſtar caſei molliſsima: ex quibus tandem piſcibus eſcam parato, Tarentinus in Geoponicis. Alia ibidem ad marinos mugiles, ſcaros & mullos: Sepiarum teſtulis cum ſiſymbrio uiridi, quod eſt bryon, aqua, farina, & caſeo bubulo miſtis, utitor, dum retibus nauas operam. ¶ Mugile ineſcatur glaucus, Oppianus libro 3. ¶ Marinos quoq; mugiles antiqui in piſcinis, lacubusq; dulcium aquarum claudebant, M. Varrone & Columella tradentibus, Maſſarius. Noſtro quidem ſeculo piſcinam nemo ferè habet, niſi dulcem: & in ea duntaxat ſqualos ac mugiles piſces. Quis cõtrà nunc rhynton non dicit ſua nihil intereſſe, utrum his piſcibus ſtagnum habeat plenum an ranis? Varro. Piſcium curam maiores noſtri celebrauerunt adeò, ut etiam dulcibus aquis marinos clauderent piſces, atq; eadem cura mugilem ſcarumq; nutrirent, qua nunc muræna & lupus educatur, Columella. Et rurſus: Frequenter animaduertimus intra ſepta pelagicos greges inertis mugilis, & rapacis lupi. ¶ Mugil piſcis ideo λικριὼς uidetur à Græcis appellatus: quia teli modo, publica Athenienſium pœna, intret adulteros, Hermolaus. Necat hic ferro, ſecat ille cruentis Verberibus, quoſdam mœchos & mugilis intrat, Iuuenalis Satyra 10. Ah tum te miſerum, maliq; fati, Quem attractis pedibus patente porta, Percurrent raphaniq;, mugilesq;, Catullus ad Aurelium. Ὁ δ' ἀλοὺς γε μυγὸς, οἷα σὲ πτο (Plutum alloquitur) πᾶχτίλεται, Ariſtophanes in Pluto, ubi Scholiaſtes: Ἐπὶ τῶν λιὼ πολὺν μυγέας πᾶχτίλλεσθαι, ἵνα δῆς αἰγύπεσσι πονῆς λυθῇ. πᾶχτίλεται δέ, ἀλγύνεται, τὰς πτέρυγας τῷ πτερικτῷ πίλλεται. οὕτω γὰρ ἄθεσιν εἶπε τοὺς μυγεῖς πονῆσαι, ἀπραγμάτευτον καὶ πᾶχτιλμὸς, οἱ γὰρ πλέοντα χρήματα πᾶχέοντες ἀπελύοντο. δ' ἡμοσίας ἢ τοῦτα ἔπραττον. Item in Nubibus: Τί δ' ἢν ῥαφανιδωθῇ γε πεθυμένος ὤν, (ἢ ἀνίκα λάγω,) πέρδομαί τε πολύ; Vbi rurſus Scholiaſtes: οὕτω γὰρ ἐν ἀλόντας μυγὸς ἐκίζοντο: ῥαφανίδας λαμβάνοντες καθίζειν εἰς ὕδ. πρωικὸν τόπων: καὶ πᾶχτίλλοντες ἀνὼν πέφευν ὑφ' ἡμῶν ἀπέπτασον, (ἐπέπτασον,) βασάνου ἕνεκα ὃ γὰρ ὄμεθα.

F Dorion mugiles admirabiles (in cibo optimos) eſſe tradit, qui circa Abdera capiuntur: deinde qui circa Sinopen, eoſq; etiam falſos ſtomacho utiles eſſe, Athenæus. Mugilis grauidus deterior eſt, & omnes ferè ſquama intecti, Ariſtot. Subeunt etiam fluuios, præſtantq; in fluentis & lacubus, Idem. Difficilè concoquũtur & grauiſsimi ſunt ex marinis piſcibus, qui è mari flumina lacúsue ſubeũt, ut mugil: & in uniuerſum omnes piſces qui in utriſq; aquis uiuere poſſunt, Mneſitheus. Lynceus Samius mugilem hyeme laudat, Κιθρίνα δὲ θερμασθὲν ὅταν χειμὼν ἀσθενῇ. Cæteri ferè omnes ouipari piſces uêris tempore, mugiles autumno uigent, Maſſarius ex Ariſtotele puto. Vide etiam in Cephalo F. quædam de mugile. Mugil inſatiabilis eſt, quamobrem uentriculus eius circumtenditur: καὶ ὅταν ᾖ μὴ νήστις, φαῦλος, Ariſtot. hiſtoriæ 8. 2. Gaza uertit: Et niſi ieiunus ſit, hæret iners. Conſiderandum an potiùs uertendum: & niſi ieiunus fuerit, utilis eſt, in cibo uidelicet: quoniam repleto uentriculus diſtenditur, ut ex eo laborare uideatur. Vuottonus reddit: Cum eſt ieiunus, utilis eſt. Nos (inquit) Aldinam ſequuti literam Græcam, quam & iiſdem uerbis citat Athenæus, ita reddere maluimus. Locus Athenæi eſt libro 7. ubi de ceſtreis ex profeſſo: Ἀριστοτέλης ἱστορεῖ, ὅτι ⊖ νήστις ὢν, φαῦλός ἐστι. Inter falſamenta mediæ materiæ ceſtreus eſt, Idem Vuottonus. Et rurſus: Sunt mugiles (ut Hiceſius author eſt) boni admodum ſuccí: facilè excernuntur, nec multùm alunt. Porrò ex alto mari mugil optimus habetur, ſapore iucundo, ſubacri, lupo nihilo inferior. Subiens hic purum lympidumq; flumen, carnis duriciem temperat, euadítque delicatior: quí uerò in limoſis lacubus ſtagnantibus ue locis capitur, uiroſior eſt. ¶ Mugilis et uiles pellent obſtantia conchæ, Horatius 2. Serm. aliquí pro Mugilis legunt Mitulus; quod nomen irrepere in textum potuit, ex annotatione alicuius qui conchas uiles ſorſitan mitulos interpretatus eſt. nam horum etiam ius aluum ſoluit. Mugilis autem probè hoc loco legi, Samonici etiam authoritas confirmat: cuius inter remedia uentrem mollientia hi uerſus extant: Quodq; ſatis melíùs uerbis dicemus Horati, Mugilis, & uiles pellent obſtantia conchæ. Cato cap. 158. ad ſcriptionem iuris aluum deficientis inter cætera capitonem requirit. ¶ Hippocrates in libro de internis affectionibus, mugile & carne ſuilla abſtinere iubet in primo ſplenis morbo, & in tertío tabis genere. Patinam de mugile Apicius deſcribit libro quarto, cap. ſecundo. & ius in mugile falſo, libro nono, cap. undecimo.

G Carnes ex capitibus mugilum ſiue mullorum decoctæ, & cum melle ſubactæ atq; impoſitæ, uitiis ani plurimum proſunt, Marcellus. ſed locus uidetur corruptus, & legendum ita ut noſtri códices Pliniani habẽt, unde ſua Marcellus tranſcripſit: Sedis attritus ſanat cinis è capite mugilum, mullorumq;. comburuntur autem in fictili uaſe. illíni cum melle debent. In capitibus piſcium, id eſt mugilum aut mullorum ſpina inuenitur cani ſimilis. hæc renibus appoſita uel alligata, miro remedio eſt, Idem. 60

H. a. Νῆστις ſpecies eſt λικριὼς, id eſt mugilum, Athenæus. Videtur autem modò abſolutè pro mugile poni, modo pro epitheto ei adiici. Dorion mugilis marini ſpecies duas facit λιθραλον καὶ νῆστιν.

Νήστις.

Rondeletius

Digitized by Google

Rondeletius quoq; νῆστιν & λειρίαν eundem esse iudicat. Νάσας λειρίας, κεφάλους, Archippus. Κεστρεὺς ἔχων ἄλλως σχετλιάσῃς τυγχάνει νήσεως, Antiphanes. Ἐγὼ γὰρ λειρεὺς νῆστις οὐκαπ' ἄκρα τρίχα, Alexis. Ἐγὼ δ' ἰδίᾳ περᾶσομαι εἰς τὴν ἀγορὰν ὄψον λαβεῖν. ἔπειτ' ἐὰν οὖν νῆστις καθάπερ λειρεὺς ἀκολουθήσῃς ἰμοί, Ammonias. Αἰσχρὰ μισθὰς κεστρεὺς ὄσα, νῆστις πόθ' ἁπανταχοῦ, Euphron. Ἡγόραζε νῆστιν λειρέ, ὄπτον, ὡς μέγαν, Philemo. Ἆρ' ὑμῖν δοκῶ κεστρέως ἀπεικάζεσθαι; Ὡς μὲν γὰρ ὄσα (fortè εἰσὶ) νῆστις δῆτ' γιγνώσκεται, Aristophanes. Ὀπτὸν πεπαχυτὴν ἡμέραν βεβηκότα, Νῆστιν πονηρὸν (lego πονηρὸς paroxytonum, hoc est ἀδηλιν, ἀδόκητον) κεστρέως τρίβωνα βίου, Eubulus. Οὗτοι δειλαιότατοι, οἳ τὰς πλείστας ἐγὼ Κεστρεὺς αὖ εἶμι γίγνομαι νησέας ἄκρας, Diphilus. Κεστρέως νῆστις χρεὼς Λαχανώδεσιν, ὥσπερ φυλλοβόλοις μύσοις, Theopompus. Τὰ πολλὰ δειλαιότατον πάντων τὸν Κεστρέως ὄσα νῆστις, Anaxandrides. Ἐξαντλεῖ μοι Ἀλκὴς ἀπλῶς τὸν φόρτον μοι λειρέως Ἰχθὺς κατ' ἄκρας τὰς κοιλίας (lego πονηρὸς paroxytonum) ἤγε μοι, Plato Comicus. In omnibus autem iam recitatis testimonijs νῆστις non species peculiaris λειρέως, sed simpliciter eorum epitheton esse apparet. Si tamen cestrei nomen pro genere accipias, speciem eius νῆστιν esse cum Dorione dicere poteramus. Νῆστις solus piscium cestreus uocatur, hoc est ieiunus: quòd neq; carnem, neq; escam animatam ullam attingat, Athenæus. Aristophanes in Thesmophoriazusis νῆστιν absolutè dixit; Ἢ πωλοῦντος, Ἢ νῆστις ὀπτᾶντα. Νῆστις interestini etiam nomen est, quod ieiunum fere & uacuum reperitur. Grammatici, ut Eustathius, formant hoc uocabulum, à νη, priuatiua particula & ὄστεον: ut pro νηόστις dicatur νῆστις per syncopen, idem significans quod ἄοστος & ἄπους, his enim omnibus in eadem significatione Homerus utitur. ¶ Λαινὸς, mugil piscis, Hesychius & Varinus. Apud eosdem κόδαλα quoq; pro eodem pisce legitur. ¶ Hiantes & famelicos homines λειρεῖς appellãt; & (*Comici*) Athenienses hoc nomine traducebant. est enim hic piscis gulosus & insatiabilis, Varinus. Cestrinus, Κεστρῖνος, idem quod κεστρεὺς significat, piscem scilicet: aut hominem famelicum, ut Athenienses dicteria & scommata cõminisci solitos usurpabat: qua de re elegantes Anaxandridæ uersus, ut apud Eustathium in Odysseæ nonum extant, recitabo: esse autem huius poëtæ ex Athenæo constat: Ἂν μὲν γάρ τι σμικρὸν παντελῶς ἀνθρώπου, καλέσῃς αὐτὸν σκελαγμόν. Ὀπισθογενοῦς ἀπολουθεῖ κόλαξ τῳ; λέμβος ἐπινέκλυστος. Τὰ πολλὰ δειλαιότατον πάντων τὸν Κεστρέως ὄσα νῆστις. Ὑφέλετ' αὐτὰ ποιμαίνοντ' ἀπὸ λύκου; Ἀπρονοήτως ἐκλίθη. Ἐὰν γὰρ κοιλίαν δ' ἀναπλήσῃ ἀρίστου, ἰᾶσθαι. ¶ Κεστρῖνος, τὸ πομὰς καὶ τυμάγχη Ἡσύχιος, Etymologus. Larinum bouem in Pace Aristophanes nominat. Scholiastes, Lycus Rheginus (inquit) à Larino quodam bubulco (qui ab Hercule boues Geryonis acceperit, & ad mirabilem corpulentiam prouexerit) sic nominatum hoc genus boum ait, alij à laro (*aue nimirum*) dictos putant. Sunt qui rhì. syllabæ aspirent, & λαρῖνος dictos interpretentur, (*à magnitudine pellium: ut ego interpretor, εἶνος enim pellis est, non à magnitudine narium, ut Cælius Rhod. uoluit. sic enim λαρῖνοι potiùs dici debuissent, ut ὄνεωνοι*) aiunt autem in Chaonia huiusmodi boues esse, & cestrinos quoq; uocari, Clearchus apud Athenæum λευκανίσκους Ἀχαιγαλίτας dixit paruos mugiles iuxta litus degentes.

Mugil iners, Columella, Velox, Aristoteli & Plinio. Νάσεις, id est, ieiuni, poëtis diuersis, ut citaui in H.a. Πόνηροι, hoc est miseri uel infirmi, Eubulo & Platoni Comico. Ῥωμαῖος, γνώσῃ, δὲ καὶ πατρὸς, id est, Mites, benigni, iustissimi, Oppiano. Ὀπτὸν (fortè ὀπτᾶλέον: quanquam & ὀπτεῖον uocatur locus ubi carnes assantur) ἀπ' εὐσταλὲς πτελέᾳ ἱππάσατο κεστρεύς, Matron Parodus, cognominauit autem equitem ab eo fortassis, quòd & uelocitate & saltu ualeat.

Saltu pollere mugilẽ & suprà in c. & modò inter Epitheta diximus. hinc & Diocles Θαλάττης ἄλλεται ἀ' ὑφ' ἡδονῆς λειρεύς. c.

Ῥόδα σὺ λειρέως Ῥωλῶς, ἀλλ' ὄντως λίκ' ὀδολῶν φησι, Βαρύ. Ὀκτὼ λάβοις ἂν, ἔπαρ ὠνῇ ἓν μόνον ἑτέρου, Alexis. c.

Mugil è Sciatho apud ueteres celebris erat, Pollux & Clemẽs in Pædagogo: Athenæi codex pro Sciatho habet Symæthо. Ἔστω δ' ἡμῖν κεστρεὺς Ὑμήττιος, Antiphanes inter lautissimos cibos. Κεστρέα δ' Αἰγίνης ἢ Ἀμφιτρύτης ἀγοράζε, Ἀνδράσι τ' ἐσθίουσιν ὁμιλήσεις, Archestratus. Κεστρέα ἐφθὸν in Coryis Thracum regis conuiuio Anaxandrides nominat. Ἔστιν ἡμέραν καὶ νύκτ' ὅλην Κεστρεὺς λεπιδεὺς, καὶ παιδεὺς, χρωδεὺς, σκαφεὺς, &c. Antiphanes. Anaxilas Matonis sophistæ edacitatem taxans, inquit: Τὸ κεστρέως κατελίδεσκε τὸ κρανίον Ἀναξιπτίδης Μάτωνι: ἐγὼ δ' ἀπώλυμαι. f.

Κεστρεὺς πασθύει, δηγομία ἐστὶν ἢν δικαιοπραγούντων, ἐπεὶ καὶ ὁ ζωροφαγῶν ὁ λειρεύς, Athenæus. Suidas interpretatur ἐστὶν ἢν δικαιοπραγόντων, ἅτερον δὲ φθορμένου εἶδος, καὶ μισθὸν πλέον ἐκ τ' δικαστικῆς ἐκφορᾶται, ἐπεὶ καὶ ὁ ἰχθὺς καθαρός ἐστι. Apostolius de gulosis: quoniam insatiabile sit hoc animal. Plura ad hoc prouerbium lege suprà in C. & in H.a. de uocabulo νῆστις. h.

DE CESTREI GENERIBVS DIVERSIS. VIDE ETIAM suprà, Corollario 11. De Mugilibus, &c.

ADONIS uel Exocœtus piscis saxatilis est, de genere mugilum, γένος λειρέως, Aelianus de animalibus 9.36. Clearchus apud Athenæum cestrinos scis, id est paruis mugilibus litoralibus, qui longitudine octo maximè digitos æquent, similem esse tradit Adonin, &c. nos eum in A. clemento descripsimus.

DACTYLEVS, id est Digitalis, aliàs DIDACTYLEVS, id est, Bidigitalis, Mugilis genus est à latitudinis mensura dictum, quæ digitos duos non explet, ut tradit Euthydemus in libro de salsamentis, scribit enim ἔδος λειρέων εἶναι σφυρὶς καὶ δακτυλίς. καὶ σφυρὶς μὲν λέγεται, ὅταν πλατεῖα καὶ πεπυκνωμένη ᾖ. Sphenisc.

Digitized by Google

γωνοι. hoc est, & ſpheneas ſic nominari, (*quaſi Cuneales à figura ſphênis ſeu ſpheniſci, id eſt, cunei,*) quòd & graciles & quadrati ſint, (*nam & cuneus qua parte craſſior eſt, quadratus uel quadrangulus potiùs apparet: in alteram uerò partem gracileſcit & attenuatur. ſic & piſces iſti nimirum à capite craſſiore, unde & cephalis nomẽ ſu ctum, ex quorum genere ſunt, paulatim attenuantur.*) Τὰ δὲ ἧττον διπλακτυλαίων ἐν πλάτει ἔχει (*Legerim,* Τὰ δὲ ἧττον δ' ἀκτυλίας, *uel* οὗ δὲ διπλακτυλαίος, *ſſ.* ἐν πλάτει) ἔλασσον ἢ τὸν ἥμισυ δ' ἀκτύλιον.

SARGONES etiam inter Mugiles ſunt: de quibus Ariſtoteles quinto de hiſtoria meminit, Sarges (Sargínos legit Rondeletius) eos appellando. Meminit & Athenæus. Sargus quidem piſcium genus diuerſum eſt, Maſſarius. Rondeletius Sargînum à ceſtreo uel ſeiuno differre non putat: cuius hac de re uerba reperies ſuprà in Capite de Mugilibus in genere.

SIPHARVM in lacu Mugilum genus naſcitur quod pinnis ſupinis caret, Ariſtot. de partibus animal. 4. 13. Eorundem meminit in libro de communi animalium greſſu, ubi quo pacto natent, oſtendit.

V. COROLLARIVM DE LABEONE, QVI ET BACchus ſeu Banchus aliàs dicitur.

A De Chelone quædam iam ſuprà ſcripſi, in Corollario de Cephalo A. Nomen huic piſci cum à craſsiuſculis & prominẽtibus labris inditum ſit, χειλὼν, per ει. diphthongum in prima ſyllaba ſcribi debebat, ἀπὸ τοῦ χείλη, ſicut ab Ariſtotele ſcribitur Hiſtoriæ 8. 2. ſed frequentiùs reperio per ε. nudum χελὼν. A labrijs ſunt labeones & χείλωνδι, Camerarius: ſed authorem nõ producit: & ut de homine dicatur χείλων, de piſce adhuc non inueni. quanuis enim orthographia ſic poſtulabat ſcribi, conſuetudo tamen ferè obtinuit, ut per epſilon ſcribatur, & ultimam acuat. per diphthongũ quidem χειλὼν Heſychio etiam gallinacei genus eſt. Χειλίνη quoq; pro labrijs inuenitur. Non probo χελλῶνδι in Euſtathij commentarijs duplici λ. neq; κολλῶνδι apud Athenæum ex Diphilo: apud quẽ & χείλωνδι, quidam codices perperam habent pro χελῶνδι, in recitatis Ariſtotelis uerbis de mugilum generibus. Χελμὼν, piſcis quidam, Heſychius. uidetur autem uox corrupta pro χελὼν uel χελίδων, ut uel labeo uel hirundo piſcis indicetur. Chilon uel Chylon apud obſcuros quoſdam, Albertum & huiuſmodi ſcriptores pro chelon legitur, & cum cephalo uel peræa, ſuo tantùm muco uictitante confunditur. ¶ Labeonem ætas noſtra caponem, ex magnitudine labiorum & capitis, appellat, Volaterranus. Nos ſuprà piſcem caponem Romæ dictum, Lucernam eſſe, ex Gillio annotauimus.

Germanicè labeonem uocabimus **ein Strymhardteren**, id eſt ſtriatum mugilẽ: nam & Galli aliqui à lineis, quæ à branchijs ad caudam æqualibus ſpacijs ſtriarum inſtar protenduntur, (ſicut & in alijs quibuſdam mugilibus, ſed minùs euidentes) uirgadellam nominant. Vel circumloque mur, **ein Harderen mit groſſen leſtzen.**

Bacchus. Bacchum potiùs quàm Banchum legendum eſſe apud Plinium, pro genere aſelli piſcis, ad-
Banchus. monet Maſſarius, cum ex uetuſtis codicibus, tum ex Euthydemi & Diphili recitatis Athenæo uerbis. Banchum uerò alium piſcem eſſe inter mugiles minimum putat: Hermolai ſcilicet uerbis deceptus, qui & ipſe banchum inter mugiles minimum eſſe ex Athenæo refert, duplici errore. non enim banchus apud Athenæum nec alium ullum quod ſciam Græcum ſcriptorem legitur, ſed bacchus tantùm, βάκχος, ſiue de aſello, ſiue de mugile dicatur. eſt enim homonymõ ad utrunque. Magnitudine quidem inter mugiles hic piſcis minimus non eſt, ſed dignitate & ſalubritate poſtremus. Ταυνίσκοι, κίφαλοι, λιζηροὶ, μύξινοι, κολλῶνδι, (lego χελῶνδι,) ὁμοιοι εἰσι τῇ τῶν πόρτων φορᾷ, τὸ δὲ κεφάλου καὶ πελέσσου ὅσιν ὁ κεστρεὺς· ἧσσων δὲ ὁ μύξινος, πολύπους ὁ κόλιος, (lego χελιὼν,) Diphilus. Ἰκέσιος φησι· Τῶν δὲ καλουμένων λοβιόσκων πλείονά ἐστιν εἴδη. Λέγεται δ' εἶναι οἱ λίσσαλοι καὶ πρὸς τοῖς χείλεσιν, καὶ πρὸς τοῖς ὄγχναις, διδύτροι δ' εἰσὶ τέτταρες οἱ λεγόμενοι κεστρεῖς, ἧσσονες δ' οἱ μύξινοι· κατωδέστεροι δὲ πάντων οἱ χελῶνδι, οἱ λεγόμενοι βάκχοι. ὄγχναι δ' εἰσὶ σφόδρα (uidetur hic locus mutilus: addendum ſuſpicor οἱ λίσσαλοι) καὶ ὁ πολύτροφοι, καὶ εὐέκκεστοι. Euſtathius quoq; in Iliados N. hunc locum citans, legit χελῶνδι οἱ καὶ βάκχοι. Quòd autem poſtrema uerba, εὔγχναι δ' εἰσὶ σφόδρα, &c. non de chelonibus accipienda ſint, apparet: quoniam illos mugilum peſsimos eſſe ſentit: ſed de cephalis, quos omnibus præfert: illis nimirum, qui non in litore & limo ut chelones: ſed longiùs & in puro mari degunt: quos boni ſucci eſſe Galenus quoq; fatetur: uentrem quoq; illos promouere iam diximus: qua ratione etiam minùs alere uidentur. Rondeletij coniecturam non probo: qui in Hiceſij uerbis, poſt κατωδέστεροι ὁ πάντων οἱ χελῶνδι, punctum notat, deinde à nouo initio legit, οἱ δὲ λεγόμενοι βάκχοι, ὄγχναι. ut alij ſcilicet (inquit) uel capitones, uel myxini dicantur bacchi. Cum enim lectionem, qualis eſt, & Euſtathius quoq; legit, & Natalis de Comitibus ſimiliter, (qui nuper Latinum reddidit Athenæum, multis, ut ait, codicibus Græcis collatis,) defendere poſsimus, nihil opus eſt innouari. Proximè dixerat Hiceſius, Leuciſcorum genera ſunt, λίσσαλοι, κεστρεῖς, χελῶνδι, μύξινοι. quòd ſi nunc Bacchorũ nomine, (ſi ita legamus ut Rondeletius) uel aliud quintum genus, uel unum ex prædictis intelleXiſſet, monere debuerat. At ſi ita, ut nos, & ut impreſsi ac manuſcripti codices habent, legas: nihil, ut apparet, difficultatis eſt. In capite de mugilibus in genere Rondeletius ſcribit, chelones quoq; bacchos dici, Hiceſio teſte: neq; in lectionem an legitima ſit inquirit. Itaq; eodem in capite bacchos piſces quatuor diuerſos facit: unum, aſellorum generis: tres, mugilum: nempe chelonem, myxonem, & ceſtreum. Ego aſelli genus, & chelonem mugilem aliter bacchi nomine uocari fateor.

Digitized by Google

teor. ceſtreum autem eodem nomine uocatum, nullo opinor authorum teſtimonio cõprobari poſſe. Plinius quidem triceſimo ſecundo uolumine de felle piſcium loquens: Auribus (inquit) utilissimum bati piſcis fel recens, ſed & inueteratum uino. item banchi quem quidam myxona uocant. Sed is locus mihi ſuſpectus eſt: & fuit Hermolao quoq; cuius hæc ſunt uerba: Eſt & aſellus marinus, quandoq; banchos appellatus Plinio. propterea additum hic (libro 32. cap. 7.) putauerim, poſt Banchi, quem quidam myxona uocant. Plinium quidem pleraq; ſua à Græcis transtulisse conſtat, hunc præcipuè locum. uſitata enim Græcis nomina ſunt Banchus (uel Bacchus potius) & Myxon. ſed cum neq; banchus per n. apud eos legatur, neq; bacchum eſſe myxonem, ſed chelonem (utrunq; mugilum generis) memoria ipſum eſſe lapſum, uel aliter locum uitiatum ſuſpicabimur: præſertim cum hoc paſsim frequentiſsimum Plinio ſit, in iis maximè, quæ à Græcis transfert. ¶ Inueniuntur & in banchi piſcis capite ceu lapilli. hi poti ex aqua calculoſis præclarè medẽtur, Plinius. Vbi iterum bacchi lego, nec referre puto eo nomine aſelli an mugilis aliquod genus intelligas. omnium enim ferè lapilli, qui eos habent, piſcium, ſimili mihi uidentur ad calculos pellendos facultate præditi. Rondeletius de ceſtreo: Lapides (inquit) in cerebro reperti aduerſus nephritidem ualent, quem locum fortè ex Plinio tranſtulit, cum ceſtreum alio nomine etiam bacchum dici exiſtimaret. Lapillos autem aſello etiam piſci ineſſe conſtat.

Ariſtoteles libro 8. Hiſtoriæ cap. 2. cum cephalum χελῶνα πρόσγειον, id eſt litoralem eſſe dixiſſet: peræam uerò non litoralem, ſubdit, βόσκεται δὲ ὁ πηδαλὶς ἥ (πλῆ potiùs) μύξαι πλὴν ἐφ' ἑαυτοῦ: διὸ καὶ νήσῳ ὕδωρ ἀεί. οἱ δ' κέφαλοι νέμονται πλὴν ἰλυώ. Hîc pro his uerbis, οἱ δ' κέφαλοι, res ipſa poſtulat ut legamus, οἱ δὲ χελῶνες. eademq; lectio ex Athenæo confirmatur, hunc locum ſic recitante: ὁ δὲ φάραξ (πηδαλὶς) ἔ. καὶ προσόχ χρῶνται, ὁ μὲν φάραξ (πηδαλὶς) τῇ ἐπ' αὐτοῦ γινομένῃ μύξῃ. ὁ δὲ χελὼν, ἔμμυσ καὶ ἰλύι.

Deterrimus mugilum chelon eſt, ut diximus: ut qui in litore cœnoſo, & prope paludes, & ad fluuiorum oſtia maximè uictitet. F

Chelõnis piſcis adeps (& hepar) cum ſucco fœnugræci ſolutus & illitus in labris & pelmaſin, id eſt plantis pedum, fiſſuras egregiè ſanat. Fel autem eius chimetla curat, Kiranides. G

Labeones à prominulis inferioribus labris dicuntur: qui hæc cognomenta Romanis familijs indiderunt, Iouius. Camerarius Labiones per i. ſcribit. Labra, à quibus brocci, labeones dicti; & os probum durius ue animal generantibus, Plinius libro 11. H. 2.

VI. COROLLARIVM, DE MYXONE.

Myxinus ſcribitur apud Athenæum, μύξινος properoxytonum: Euſtathius penanflectit, ut φρυδῖνος. Ariſtoteles μύξου habet: quod magis placet quàm μύξος, ut Athenæi codex noſter ex eo repetit. Μύζων quidẽ per ζῆτα non probo; & ſi quis etiã ita ſcriberet, o. magnũ ſeruandũ eſſet in obliquis. De hoc piſce iam in præcedentibus paſsim inter Mugiles quædam prolata ſunt. Ἡ μύξα κατὰ μύζαν λέγεται: & metaphoricè etiam μύκης (in ſepia) ab eodem uerbo, & μυξῖνος, parui mugilis genus, Euſtathius. Et rurſus: Et quoniam myxini leuciſcorum, qui ab albo colore denominantur, ſpecies ſunt: ueriſimile eſt ipſorum quoq; nomen à muco lacteo, ut Oppianus appellat, eſſe factum, ἀπὸ τοῦ γλαγόεσσαν μύξαν. Banchum aliqui myxona uocant, Plinius. ſuper quo loco conieſturam noſtram expoſuimus proximè retrò in Chelõne. Eſt apud Ariſtotelem pholis, quæ mucorẽ, quem ipſa emittit, ſibi obducit, ita ut in eo quaſi cubili quieſcat. De hoc Vuottonus dubitat, idẽm ne ſit myxoni piſcis, an eiuſdem ſaltẽ generis, ſed Rondeletius probè diſtinxit. Myxones ſiue Myxones Mugilum genus etiam hac ætate Græci Myxones appellant: qui Niceam accolunt Maſſonos nuncupant, Gillius. ¶ Germanicè Myxonẽ probè uocabimus ein Schlymbatderen. nam quòd Græci myxam, Latini mucum, noſtri Schlym appellant. Qui myxonẽ eſſe putant piſcem à noſtris Trüſch, Gallis Lotam uocatum, falluntur. A Pholis.

Tripatinum nominat Plinius, ex muranis, lupis & myxone piſcibus. Vide in Lupo F. F

Myrinus, mugil & capito, ſi pluuiæ modum exceſſerint, facilè excæcantur, Ariſtot. Hiſtoriæ 8. 19. Rondeletius pro myrino, myxinum reſtituit. Vt alibi quoq; pro μύκωνι (ubi Gaza papauer tranſtulit) legit μύξωνι.

DE MVLLO. BELLONIVS.

TRIGLA ijs potiſsimùm, qui mari abluuntur, notiſsima eſſe ſolet, longiùs tamen in Mediterraneis ferri, ſi cum pipere in paſta incocta condiatur. Pariſienſes uulgò Rougetos barbatos, uel Surmuletos appellitant, ad aliorum piſcium diſcrimen, quos *Mulli Geneatis nomine, id eſt imberbis illis uenire ſolet. Veneti à barbis Barbonos, Burdegalẽſes & Baſonæ Barbarinos dicunt. A (x)

Perpaucos admodum piſces noui, qui Triglæ naturã ſortiantur. Nam is nec lingua, nec dentibus os communitum habet. Squamis Mullus latiuſculis contectus eſt, ſed quæ leui contactu auferantur: tamẽ ubi ablatæ ſunt, rutilus color multò pulchrior in cute apparebit. Tota piſcis moles B

Digitized by Google

rubet quidem, ſed uelut uerſicoloribus lituris notata rubris & luteis, & in quibuſdam purpureis comperitur. Mulli ut plurimùm non excedunt palmum, neq; binis libris grauiores fiunt, quod iam ab omnibus antiquis teſtatum eſt. Ideo perſæpe Mullum bilibrem dixerunt. Mullus Scarum propemodum referret, ni Scarus paulò latior eſſet: uentrem ferè planum habet: ideo non falli creduntur qui trilaterales trigias cenſuerunt. Caudam habet bifurcam, idcirco laterum pinnas ueluti in acutum tendentes. Pinnas duas in tergore gerit, quarum anterior ceruici multum uicina eſt. Altera uerò non longè à cauda diſtat: duas præterea ſub uentre gerit, alteram inter anum & caudam. Oculos erui magnitudine: Barbis duabus ſub mento ſeu cirris albis, mollibus, flexilibuſq;, ueluti Myſtus barbatur. Stomachum forma rotundum: œſophagum habet gracilẽ, oblongum & tenuẽ. Integras deglutit Chamulas, Tellinas, Mitulos, Pectines & Conchulas paſſerum modo, quas in ſtomacho conficit. Hepar in latere ſiniſtro ſitum habet. Felle non eſt admodũ grandi præditus. Cæcis ſiue appendicibus pluribus communitus eſt.

(C)

F Veneti Trigias, apud quos affatim capiuntur, incoquũt, & in ſucco acido & piperato immergunt: Sciunt enim eas dura carne conſtare, ut tali modo diu incorruptas ſeruent: Siquidem hac ratione conditas per urbem uendentes circunferunt. Aëtius eadem quæ Galenus de Mullo habet: Ex pelagijs piſcibus (inquiunt) eſt Mullus. is æſtimationem apud homines reperit, tanquam excellenter in cibo iucundus ſit. Habet autem duriorem omnibus pelagij generis carnem, non pinguem, ſed friabilem: & propterea magis quàm alij piſces nutrit, ubi probè concoquitur. Quidam iecur eius & caput uoluptatis gratia magnifaciunt. Hic quoq; pelagicis piſcibus annumeratur, inquit Galenus. Celebratur autem apud homines, tanquam uoluptate cibos reliquos ſuperet. Omnium fermè aliorum carnem habet duriſsimam, & ualde friabilem: quod idem eſt, ac ſi dicas, nihil in eo eſſe lentoris neque pinguedinis. Nutrit certè, cum probè confectus fuerit, omnibus alijs piſcibus copioſiùs alit. Diximus autem anteà, quòd cibus durior, ac craſsiorum partiũ, & (ut ſic dicam) terreſtris, alimentum corpori præſtat copioſiùs, quàm humidior ac mollior: præſertim quando præter id, ſubſtantiam habet corpori alendo accommodatam ac familiarem, quæ ſubſtantia uoluptate iudicatur. Nam alimenta quæ tota ſubſtantia ab alendis animalibus ſunt alienа, ea aut non prorſus, aut inſuauiter manduntur. Ex familiaribus uerò quemadmodum humidius minus nutrit: ita coquitur facilius ac diſtribuitur. Ergo Mulli caro iucunda quidem eſt, ut quæ alimentum eſt hominum naturæ accommodum. Et quanquam alijs piſcibus ſit durior, manді tamen quotidie poteſt, propterea quòd friabilis eſt, & pinguedinis expers cum quadam acrimonia. Nam pinguia & lenta cibaria, ſtatim ut ſumpta fuerunt, celeriter implent, & appetentiam euertunt. Præterea, quod maius eſt, compluribus deinceps diebus ipſorum eſum non ſuſtinemus. Verùm Mulli hepar à guloſis propter uoluptatem ſummopere expetitur. Quidam uerò ipſum per ſe mandere nolunt: ſed garelæum, quod uocant, in uaſe cum pauxillo uini præparantes, in eo uiſcus ipſum tantiſper comminuunt, quoad totum ſimul ex ipſo & humidis præparatis ſuccus unus fiat ſimplex ad ſenſum & ſimilaris, in quo Mulli carnes intinctas mandunt. At mihi profectò nequaquam tantæ ſuauitatis eſſe uidetur: neque tantam corpori utilitatem adferre, ut tantopere ſit concupiſcendum, uti nec ipſum caput. Quanquam guloſi hoc quoque laudant, ac ſecundas poſt iecur ferre prædicant. Cæterùm intelligere nequeo, cur permulti grandiſsimos Mullos emptitent: cùm nec adeò ſuaui ſint carne, ut minores: nec ad coquendum faciles, ut quæ dura admodùm eſt. Ob eam igitur cauſam, cùm quendam aliquando interrogaſſem, qui ingenti pecunia prægrandes Mullos emerat, quid eſſet quòd illos tantopere expeteret: reſpondit, ſe primùm propter hepar illos tanti emiſſe, tum autem propter caput. Verùm hactenus de Mullis hęc dixiſſe, huic ſermoni, in quo utilitatem inquirere inſtituimus, ſatis fuerit. Porrò optimi Mulli ſiunt, ut alij etiam omnes piſces, tum propter mare purum, cùm propter alimenta. Nam qui cancellos uorant, & grauiter olent, & inſuaues ſunt, & ad coquendum difficiles, & mali ſucci: hos porrò dignoſces, ſi prius quidem, quàm ueſcare, uentrem reſecueris. Inter ueſcendum uerò ipſe ſtatim guſtus ac olfactus iudicium adferet. Hactenus Galenus. Idem alibi ſic de Mullo ſcribit, Mulli uerò quòd dura eorũ caro ſit, & ab excrementis pura, nõ ſunt ad faciendum accõmodi. Iẽ libro de attenuante uictu ita habet: Qui autem uitam in maiore otio, ac quietè degunt, iſs non modò ab eiuſmodi ſuum eſu eſt temperandum, uerumetiam à ſylueſtribus: Abundè enim fuerit eis auibus montanis ueſci, & piſcibus ſaxatilibus, utputa Iulide, Fuca, Merula, Turdo, Scaro: & in ſumma, omnibus quæ habent carnem molem ſimul ac friabilem. Mullorum friabilis quidem eſt, non tamen mollis. Item paulò poſt habet, Quum igitur ſaxatiles deſunt, Aſellos, Mullos, & alios eiuſdem generis pelagicos poſſumus exhibere, & eos potiſsimùm qui cum ſinapi manduntur: cuius generis eſt Scorpius.

Aëtius.

Galenus.

Hepar.

Caput.

Maximi mulli.

Lib. 3. de alim. facult.

DE MVLLIS, RONDELETIVS.

A Mulli, hirundinibus & cuculis ſimiles ſunt, (ut ex Speuſippo diximus) plus æquo à ueteribus laudati. Horum plura ſunt genera, quæ ſingillatim exponemus. Dicitur à Græcis τριγλα, non τρίγλαι, ut docet Athenæus. Nam fœminina nomina in λα deſinentia, alterum λ poſtulant, ut σκύλλα: quæ uerò γ annexum habent, in α deſinunt, ut τρώγλα, χάγλα, ζώγλα. Quanquam in excuſis

Libro 7.

Ariſtotelis

Aristotelis exemplaribus sæpe πρίγλαι legitur. Cur πρίγλαι dicatur, ostendit ex Aristotele Athenæus: Scribit Aristoteles in quinto de animalibus, mullum ter parere, piscatores id conijcere ex eo quòd quibusdã in locis ter fœtura appareat, fortasse igitur inde nomen habet. Id cõfirmat Oppianus lib. 1. Ἁλιευτικῶν, Τρίγλαι δὲ τριγόνοισιν ἐπώνυμοί εἰσι γενῆται. Accipiunt triglæ à terno cognomina partu. Non igitur quòd triformis sit, sed quòd ter pariat, πρίγλαι nominata est. Mulli nomẽ Festella à colore mulleorũ calceamentorũ datum putat, autore Plin. lib. 9. ca. 17. De mulleis uerò hæc Festus Pompeius: Mulleos genus calceorũ aiunt esse, quibus Reges Albanorum primi, deinde patritij usi sunt, quos putant à mullando, id est, fuendo dictos. Mulleos igitur purpureos fuisse oportet, cùm mulli sanguinei, id est, purpurei sint. Ouidius in Halieutico: Tenui suffusus sanguine mullus. Et Oppianus roseí coloris esse ait: Τρίγλας δὲ ῥοδόχροα φῦλα νέμεσθαι. Vel uarios mulleos fuisse oportet, cùm mulli magna ex parte purpurei sint, aliqua parte candidi, alia liuidi: habent & lineas aureas parallelas. Maximè cùm expirant, colorem mutant. Plinius: Mullum expirantem uersicolori quadam, & numerosa uarietate spectari proceres gulæ narrant, rubentium squamarum multiplici mutatione pallescentem, utiq; si uitro spectetur inclusus. Ego frequenter in litore expirantes & uariè colorem mutantes uidi. Epicharmus πρίγλας κυφὰς nominat apud Athenæum, quòd capite sint repando, ut opinor, maximè barbam habentes. Sophron apud eundem τρίγλας πιονας, id est, pingues, parum apto epitheto. Nam mulli, autore Galeno, omnium ferè aliorum carnem habent durissimam, & ualde friabilem, quod idem significat, ac si dicas, nihil succi in ea lentoris, neq; pinguedinis.

Libro 7. *Lib. 3. de alim. facult.*

Mullus hodie à Romanis, cùm iam uetus Latinum nomen exoleuerit, trigla dicitur: à Venetis barboni: à Burdegalensibus barbeau: à Gallis surmulet: à nonnullis barbarin: ab alijs moil, id est, maris perdix: (*à mullo potius hoc nomen detortum coniecerim,*) à Cretẽsibus nomine composito ex Græco corrupto & Veneto τριγλαμπέζιμπόν: ij enim β per μπ efferunt.

Nomina gentium diuersarum.

Mullorum ut diximus, plures sunt differentiæ: alij enim barbati sunt, qui γρυλλόδην à Sophrone dicuntur: ἐπεὶ οὖν τὸ γρύσειον ἔχουσαι εἰδ' ἰονίες εἰσὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων: quoniam qui barbam habent, cæteris sunt suauiores. Alij barbati non sunt, qui distinctionis gratia ἀπώγωνοι, id est, imberbes à nobis dici possunt. Rursus barbatorum differentiæ à loco succiq; bonitate inueniuntur. alij enim in alto mari degunt, qui omnium sunt optimi. alij in marinis stagnis & cœnosis litoribus, unde lutarij dicti, uel quòd lutum oleant, uel quòd luto uescantur. Plinius: Lutarium ex his utilissimi generis appellant. Huiusmodi permultos habemus in stagno nostro. Itaq; quemadmodum Plinius purpurarum genera plura pabulo & solo discreta facit: ita & mullorum genera discernere possumus, ut aliud sit lutense, putri limo: aliud algense, alga enutritum: aliud quod aliorum piscium carne uescatur. Eodem modo à locis differentiæ sumentur.

Differentiæ.

Libro 9. cap. 17.

Lib. 9. cap. 37.

DE MVLLO BARBATO, RONDELETIVS.

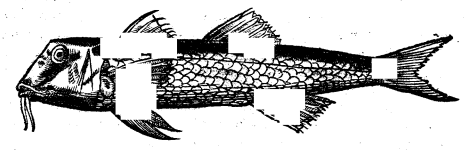

MVLLVS barbatus in alto mari, in marinis stagnis, & litoribus uiuit: rarò inter saxa, nisi luto, arena, musco obducta sint. frequentissimè in mari nostro capitur. C

Pedalem magnitudinem attingit. Plinius lib. 9. cap. 17. Mullis magnitudo modica, binasq; libras ponderis rarò admodum exuperant, nec in uiuarijs piscinisq; crescunt. Septentrionalis tantùm hos & proxima Occidentis parte gignit (*Alia lectio, non gignit*) Oceanus. Martialis: B

Nolo mihi ponas rhombum, mullumq; bilibrem. Horatius trilibrem dixit,

Laudas insane trilibrem mullum. Seneca in epistolis scripsit mullum quatuor librarũ ponderis Tiberio Imperatori donatum, quem in macellum cùm deferri & uenire iussisset, ab Octauio quinq; sestertijs emptum fuisse. Mullum octoginta librarum in mari rubro captum Licinius Mutianus prodidit, teste Plinio, quod credibile nõ est. Mullus à capite ad caudam lineas habet aureas. Color eius purpureus per squamas nõ aliter quàm per pellucidum cornu conspicitur: sunt enim eæ magnæ, tenues, serratæ, obliquo situ dispositæ, facilè deciduæ. quæ cùm decidérint, ruber ille color ueluti nitens purpura apparet, lineæ uerò aureæ euanescunt. Capite & dorso est gibbo, oculis rufis, ore paruo, sine dentibus. Ex inferioris maxillę extremo cirri duo, molles, eã dídi pendent, unde barbatuli à Cicerone, & barbati à Varrone (lib. 3. de re rust.) cognominanť. Et has maxillæ apophyses seu appendices barbam appellauit Plin. lib. 9. cap. 17. Mulli, inquit, barba gemina insigniuntur inferiori labro. Pinnas habet duas ad branchias aurei coloris: in supina parte itidem duas candidas, à podice aliam, in dorso duas. prior ex firmioribus, posterior ex mollioribus

Libro 15.

Lib. 9. cap. 18.

In Parad.

Digitized by Google

Partes internæ. aculeis conſtat. Cauda rubet. Gula parua eſt, uentriculus paruus cum innumeris appendiculis, bus. Hepar ex albo rubeſcit, felle caret, quam ob cauſam ex hepate condimẽtum paratur, de quo poſteà. Splen nigricat exiguusq́ eſt, cor triangulare, branchiæ quaternæ & duplices.

C Partes internæ facilè putreſcunt, quamobrem cùm mulli longa uectura ſeruari non poſſint,
(F) rarò Lutetiæ, & in magnis urbibus procul à mari diſſitis uenales reperiuntur, Cumq́ in Oceano ſint maximi, præſertim in Britannia, qui procul amandare uolunt, priùs coquunt, farinaq́ probè ſubacta piſtaq́ concludunt. Cur facilè putreant, in cauſa eſſe puto uictus rationem: luto enim &
Partus. ſordibus ſæpiùs ueſcuntur, ut mox fuſiùs oſtendemus. Mullum ter anno parere autores ſunt Plinius, Oppianus, Athenæus Ariſtotelem ſecuti. Oppiani & Athenæi locos ſuperiore capite
Lib. 9. cap. 17. protulimus. Plinij uerò locus eſt huiuſmodi: Mulli pariunt ter anno: his certè toties fœtura apparet. Quæ ex Ariſtotelis libro 5. cap. 9. de hiſtoria animal. ſumpta ſunt, quo loco docet Ariſtoteles alios piſces ſemel tantùm parere anno, ut thynnum, ceſtreum, cæteroſq́ quos χυτὸς uocat, Gaza fuſaneos: alios bis, ut ſargum uere & autumno, triglam uerò ter. Quę tam apertè dicuntur, ut hoc loco de Ariſtotelis ſenſu dubitare nemo poſſit: at qui alium eiuſdem operis locum cum hoc diligentiùs contulerit, non parum certe de mulli partu ambiget. Locus is eſt: Vltimi gregalium pariunt mullus & coracinus, pariunt autem autumno, (πρὸς τὸ μετόπωρον.) Mullus in limo parit, quare ſerò fœtificat: lõgo enim tempore limus frigidus eſt. Si mullus autumno tantùm parit, ultimus ſcilicet gregalium, atq́ ſerò: qui ſit ut ter anno pariat? Nam ter autumno uno parere ueriſimile
Libro 7. non eſt. Athenæus recitata Ariſtotelis ſententia, qua ter anno parere aſſerit, ſubiungit ter tantùm uitâ parere: reliquo tempore ſterilem eſſe, quòd in ipſius utero uermiculi naſcantur, qui ſemen deuorant. Sed locum Athenæi, quia in iſs quæ extant exemplaribus, indiſtinctè & inemendate legitur, adſcribere non grauabimur, ut lucem ei aliquam afferamus. τὼ τρίγλιω φησὶν Δεινόλοχος τρὶς τίκτειν τὸ ἔτος ἐν πέμπτῳ ζώων, τεκμαίρεσθαι λέγων οὐ ἁλιεῖς ὅσῳ ἂν τὸ γόνυ (τρὶς additur in nostro codice. & sic habet Aristot. historiæ 5. 9.) φαινομένου περὶ τινας πόρους. Μήποτε ἐν ὑποπτίῳ ὄντι καὶ τὸ Φι ἀνομαστέον; ὡς ἀμέλει ὅτι ὁ νῦν μέν φόρυνται, ἀλλ' ἀγκυλιδὺν σκάρου ϑ', ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, (καὶ σκαῖρε, additur. fortè καὶς: nisi σκάρου & σκαῖρε, ita sit unus piscis, ut τρίγλη, τριγλὶς: καμμαρὸς, καμμαρὶς, &c. Eustathius quidem hunc locum repetens, σκαῖρε habet, ut & Natalis interpres Latinus.) ἀσφύαι δέ, ὡς αὖ ἀφυεῖς ὄσαι, τινὲς δ' υσφυεῖς; θυΐνου δὲ ἀπὸ τοῦ θύω. δοκεῖ γὰρ ὁμωνύμως νῦν τῷ κωδὶ ὠνομάσθαι, εἶδός τι ὂν τοῦ Φι καφαλῶς οὕτως ὀνομαζόμενον. ἔστι δὲ καρχαρόδους, συναγελαστικὸς, (συναγελαστικὴ habet codex noster, ut referatur ad τρίγλη: ut sensisse uidetur Athenæus. nam post ἀφύαν, non legitur τρίγλη, quod Rondeletius apposuit, sed τὸ δὲ τρίτον τοκέσαι, tanquam de eodem adhuc pisce. quanquam καρχαρόδους non est. Rondeletio enim & Bellonio testibus dentes non habet, ut in hoc aberrârit Athenæus, sicut & in cestreo. Natalis quidem Latinus interpres non ubique probatus, ad thynnum hæc, sicut Rondeletius, refert.) πεντέσκατ', καὶ ϑερμάγυον. τείγλη τρίτον τοκέσαι (codex impressus habet πλοῦτε, sed Eustathius & Varinus melius τοκέσαι.) ἀγονός ϑε. γίνεται γάρ πως σκωλήκια αὐτῇ ἐν τῇ ὑσφράϊ (ὑσφρᾷ) ἃ τὸν γόνον τὸν γινόμενον κατεσθίει. Hæc si quis cum uulgari lectione conferat, longe dilucidiora esse fatebitur. Cùm autem de trigla cœpisset dicere Athenæus, ac in eius atq́ aliquot aliorum piscium etymum diuertisset: de eadem continenter scribit, post tertium partum sterilem esse. hoc satis demonstrat sequens
Loci in quibus agit. contextus, in quo de trigla plura tradit. Aristoteles lib. 8. de hist. anim. cap. 13. mullum inter literales numerat: item Oppianus lib. 1. ἁλυτικῶν, & Plinius lib. 9. cap. 17. Galenus inter pelagios.
Victus. Qui barbati sunt, in litoribus sæpius capiuntur, imberbes in alto mari. Vt locis, ita uictus ratione, & proinde succi bonitate mulli à sese differunt. Aristoteles (lil. 8. de hist. anima. cap. 2.) scribit, alga, conchis, cœno, carne uesci. Oppianus sordidissimis quibusq́ cibis, ut hominum cadaueribus, nullumq́ in mari esse piscẽ qui sordes tam auide appetat, tantumq́ aquatilia omnia spurcitie uincere, quantum sus terrena reliquas animantes.
Lib. 3. ἁλιευτικῶν.

Τείγλης δ' ὅ τινα φημὶ χρὴ κατὰ θυμὸν ἑλωλεῖν
Τρῴκτην δ', πᾶζειν γὰρ ἔπος ἔλος ἦμι κέ κήρων
φορβέεται, ἰλύϊ δὲ δ' υσπαι & ἕρπε δ' αὐτός.
Σάργανον δ' ἐκπάγλως ὠϊστεύπτατα ἀνδρομέοιτο
Ῥυθμοὶ δ' ὧν, οὐ τ' ἄν τιν' ἔλῃ σοινόσατα θάλασσα.
Εἴκελα τ' τρίγλῃσι, σύεσσί τε, φημὶ πετύχθαι
Ἥδιστα, φυρομένοισιν ἐεὶ πόδι γαστρὶ & ὀμιλεῖ.
Ἐμφρὼ δ', ἁ μὴν ἔπεσι διάκριτα γ' ἐνὶ πείδεσιν,
οἷσί γε νῦν χρήσαίσιν ἐπισθόνα ἀγλαΐσιν.

F Mulli ij optimi iudicandi sunt, qui in maxime puro mari, cibis optimis, minimeq́ sordidis uescuntur. Vt Diphilus apud Athenæum scribit, mulli caro stomacho grata est, subastringẽs, dura, corruptu difficilis, aluum sistit, maxime super carbones assa. In sartagine frixa, grauis est, con-
Libro 8. coctu difficilis, quouis autem modo parata omnis, sanguinem elicit. Laudatissimi, inquit Pli-
Lib. 9. cap. 17. nius, qui conchylium sapiunt. Hæc cùm ita sint, iure mirum uideri possit: cur tam prodigo luxu insignis & pretiosus ab antiquis habitus sit mullus. Nam si alimenti copiam, quam præstat, spectes, omnes alij pisces qui præterquàm quòd dura, etiam glutinosa sunt carne, copiosiùs alunt. si suauitatem gratiamq́ succi, à multis saxatilibus, alijsq́ ea laude superatur. M. Apicius, ut scribit Pli-
Lib. 9. cap. 17. nius, ad omnem luxum ingenio mirus, in sociorum garo mullos necari præcellens putauit, atq́ è iecore eorum alecem excogitare prouocauit. Id enim est facilius dixisse, quàm quis uicerit. Ego
Hepar. in garo ex encrasicholis, in oleo & aceto igni liquatis confecto hepar mulli comminuo, cultellõque tantisper misceo, dum unus ex omnibus succus fiat, ex eoq́ condimento carnem mulli edo:
Caput. caput uerò, quia multũ huius condimenti ebibit, fugitur: ideoq́ laudatur, non quòd aliquid aliud quod

quod probandum ſit, habeat. cõtinet enim duntaxat cerebrum, annexæ ſunt branchiæ quæ eden
do non ſunt.

Mullorum aſsiduo cibo aciem oculorum hebetari tradunt Plinius lib. 32. cap. 7. & Dioſcori- G
des lib. 2. cap. 24. Et mullos in cibo inutiles neruis inuenio fieri, inquit Plinius: uel quia ſpiritum *Ibidem cap. 10.*
animalem abſumit, (*hic cibus, quæ Rondeletij coniectura eſt*) uel conturbat. Si mullus uiuus in uino ſuf-
focatus fuerit, & id uir biberit, rei uenereæ operam dare non poterit, inquit apud Athenæũ Ter- *Lib. 7.*
piſcles. Si uerò ex eodem uino mulier biberit, non concipiet. Cùm igitur ueneris incendia reſtin
guat, eam ob cauſam contra omnia ueneficia ex menſtruis mulierum auxiliatur, ut etiam author
eſt Plinius. Mulieres enim huiuſmodi philtra parant, ueneris inflammandæ cauſa: qua uti cùm *Lib. 32. cap. 15.*
mullorum eſu uiri prohibeantur, à mulierum amore abhorrent, illaſq; fugiunt. multò uerò ad id
efficaciores reddentur mulli, ſi edantur ſaliti uel aſperſi ea chryſocolla (*aliqui tamẽ chryſocolla factitia
in corpus ſumpta uenerem accendi putant*) qua nunc aurifices aurum ferruminant, quamq; Arabico uo
cabulo baurach appellant.

Fortaſſe ob id quòd caſtos uiros efficiat, Dianæ ſacrum eſſe mullum, non ineptè aliquis cum H. h.
ueteribus fabulari poſsit, quanquam alij ueteres Hecatæ attribuant (quæ eadem eſt cum Luna &
Diana, ut author eſt Ariſtophanis interpres, & in natura deorum Phurnutus) ob nominis cõmu-
nionem: eſt enim, ut ait Athenæus τριοδῖτις, καὶ τρίγλωσσ, καὶ ταῖς τριακάσι γὰρ τὰς δεῖπνα φέρ'ουσι.
id eſt, triuia eſt Hecate, tres habet oculos, trigeſimo & ultimo die menſis, ſiue in neomenia cœnã
illi mittebãt. uel quia, autore Apollodoro, ut citat Athenæus, τρίμορφος ἡ θεός, id eſt, triformis eſt
dea. unde Vergilius dixit: Tergeminamq; Hecatem, tria uirginis ora Dianæ. Et Ouidius:

Ora uides Hecates in tres uergentia partes, Seruet ut in ternas compita ſecta uias.

Hegeſander mullum in Dianæ ſacris circumferri ſcripſit, quia cenſetur lepores marinos homini-
bus mortiferos ſedulò uenari & deuorare: quod cùm ſummo mortalium commodo faciat, uena-
tricí deæ uenator piſcis dedicatur. Simile quid tradit Plutarchus, Mullum Eleuſiniæ ſacerdotes *In libello περὶ φυγῆς, &c.*
colere, & Iunonis apud Argiuos antiſtitem (fœminam τὴν ἱέρειαν) ob animalis reuerentiam eo ab-
ſtinere: marinum enim leporem exitialem homini mulli necant, cumprimiſq; infeſtant. Quare
tanquam hominum amantia, & ijs ſalutaria animantia ſecuritatem hanc obtinere. Item Plinius: *Lib. 32. cap. 1.*
Lepore marino ueſcitur unum tantùm animalium, ut nõ intereat, mullus piſcis, & tenereſcit tan-
tùm, & ingratior uiliorq; fit: Eundem leporem marinum uenatur & deuorat ſcarus, autore Athe *An ſcarus etiã*
næo libro 8. cap. 2. Sed quibus de cauſis hoc loco Athenæus lapſus ſit, uel locus is ſit mendoſus *lepores marin.*
in Scaro expoſuimus, non ſolùm Plinij, ſed etiam Ariſtotelis autoritate freti, qui diſertè tradunt *deuoret.*
ſcarum alga, herbiſq; ueſci, non alijs piſcibus. His probatiſsimorum autorũ teſtimonijs rationem
addidimus quam ſuo loco leges. Locus uerò Athenæi is eſt: ὁ δὲ σκάρος ἀπαλόσαρκος, ψαθυρός, γλυ-
κύς, κᾆτα, ὀλίγαιμος, εὐναιμόβιος, ἀνωμάλως. τούτῳ δὲ ὁ πέρκη, ἐπειδὴ οὐ θαλαττίοις λαγὼς δια-
φέρουσιν σιτοῦνται.

Cùm igitur mulli lepore marino uenenatiſsimo animali ueſcantur, ob hanc maximè rationem E
non ſolùm quia in lutulentis ſordidiſq; locis degunt, ex Galeni conſilio exenterandi ſunt, contra
coquorum conſuetudinem qui integros coquunt: reiectis enim inteſtinis, uentriculoq;, minùs
periculoſi erunt. quanquam aliquando gallinas ederimus in quarum ingluuie ſerpentes reperti
fuiſſent, & lacertos marinos quos ſcolopendris marinis ueſci anatome nos docuit.

Mirum illud quod de mulli torpedinisq; antipathia ſcribit Alexander Aphrodiſieus. οὐδ' εἰς δὲ D
τὴν τοῦ θαλασσίου ναρκὴν, πῶς ἔχει ἡ μελίνδη· ἐν σώματι ναρκῆ: τρίγλη δὲ κρατεῖται ἀντιπαθῶς τῇ ναρκῇ. *In præfat. lib. 1. problem.*
Nemo ignorat torpedinem marinam per funiculum corpori ſtuporem inducere, cui trígla con-
tectata contraria ui reſiſtit.

Hæc de mullo tantopere à ueteribus celebrato, quem nos graphicè depinxiſſe certiſsimum A
eſt id enim confirmant cum cuculo, & hirundine corporis ſimilitudo: color ille magna ex parte *Mullum uerum*
roſeus, qui uel cum minio certare poſsit, alia ex parte uarius color, maximè quum expirat. Præte *à ſe exhibitũ.*
rea illa barba inferiori labro propendens, tum carnis ſubſtantia dura, ſicca, & maximè friabilis. ad
hæc magnitudo modica. Poſtremò nominis Græci ueſtigia ad hæc uſq; tempora à quibuſdã gen-
tibus ſeruata.

DE MVLLO IMBERBI, RONDELETIVS.

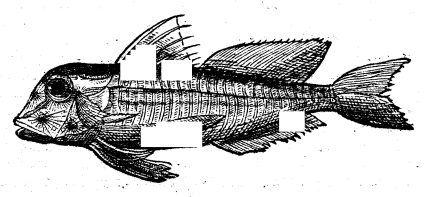

60

BIBLIOTECA - MADRID - ALIA

Digitized by Google

A IMBERBIS mullus is eſt, qui à noſtris imbriago (*Sic etiam lepus mar. quòd expreſſus ſuccum remittat inſtar uini rubri*) dicitur, ab inſigni rubore: ebrioſis enim, quos imbriagos noſtri uocant, ſæpius rubet facies. Ab hoc igitur exaturato & ſplendido rubore piſci iſti nomen à noſtris datum eſt.

B Piſcis eſt marinus, rarus, hirundini & cuculo corporis figura ſimilis, colore magis rubro. Capite magno, ſtellulis cælato. Oculis magnis. Ore paruo, cuius pars interna cinnabaris colore eſt, ut in hirundine, ſine dentibus. Os branchias operiens in aculeos terminatur ad caudam ſpectantes. Ad branchias pinnæ ſunt duæ rubræ cum appendicibus aliquot, ut in hirundine & cuculo diximus: in uentre duæ aliæ. Cutæ aſpera contegitur & rubra in dorſo & lateribus: nam uentre eſt candido, ad quem à dorſo lineæ multæ ductæ cernuntur. A capite ad caudam dorſo medio duo ſunt acutorum oſſiculorum ordines cauum efficientes: è cuius medio pinna rubra aculeis conſtans erigitur, cuius pinnæ aculei parum ſerrati uidentur, id quod in nullo alio piſce præterquam in eo qui ſagittarius uocatur, comperi: quanquam anthiæ idem tribuant ueterum ſcriptorũ nonnulli. Sequitur alia pinna ueluti è mollioribus pilis conſtans. Cauda rubra eſt, ſcorpionis caudæ ſimilis: Ventriculum paruum habet cum appendicibus multis & longis. Deniq; partibus omnibus internis mullo barbato ſimilis eſt.

C Vêre ouis multis diſtentum uentrem habet.

F Carne eſt dura ſiccáque.

A Hunc piſcem ex mullorum genere eſſe, certiſsimo ſunt iudicio tum maxima cum hirundine, cuculo, mullo barbato ſimilitudo, tum inſignis ſplendidusq; rubor: nihilq; omnino reclamat, niſi quòd ueteribus parum notus fuiſſe uidetur, qui de ſolo mullo barbato uidentur ſcripſiſſe.

Ex mullorũ genere eſſe hunc piſcem.

DE MVLLO ASPERO, RONDELETIVS.

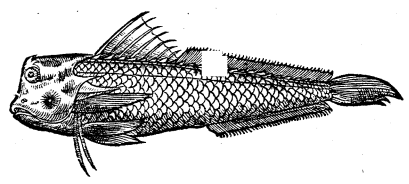

A EX genere mullorum imberbium is eſt, qui à noſtris cauillone dicitur à clauí lígnei, qui cauille à noſtris uocatur ſimilitudine.

B Eſt enim corpore breui, rotundo, digiti magnitudine: colore miniũ, uel ualde purpureo. Capite, branchijs, pinnis, mullo proximè deſcripto ſimilis: ſed ſquamas habet paruas, ſerratas, obliquè ſitas. A capite ad caudam lineam ex ſquamis contextam. Pinnarum quæ ad branchias ſunt, color eſt uarius: nam parte exteriore candidæ ſunt, parte interiore ex uiridi nigreſcunt, quemadmodũ miluí pinnæ. Ventriculo eſt paruo cum appendicibus paucis. Hepar habet candidum, ſine felle, longius quàm in alijs huiuſmodi piſcibus: ſplenem paruum ex rubro nigricãtem. Branchias quaternas duplices.

F Carne eſt dura ſiccaq; à cuculi carne non diſcrepante.

A Hunc piſcem ob ſimilem corporis figuram, ſimilem colorem, mullorum generi ſubiecí, & à ſquamarum aſperitate mullum aſperum nominauí, cum nullum aliud nomen, imò ne mentionẽ quidem ullam piſcis iſtius, apud antiquos ſcriptores legerim.

DE MVLLO MARINI STAGNI, RONDELETIVS.

A EX aliquot mullorum generibus lutarium Mullum utiliſsimi generis Plinius appellat à luto.

D Hunc ſemper Sargus ſequitur, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum.

C Hic Mullus litoralis eſt, ſed & optimo iure qui in ſtagnis degunt, lutarij uocari poſſunt, quod illic cœno uíuant.

B F Multò maiores marinis fiunt, non tamen ideo meliores: quos tamen nonnulli magnitudinis cauſa præferunt, cùm tamen bonitate & ſuccí præſtantia multùm diſtent. Figura ſimiles ſunt, colore minùs purpureo, ſquamis tenacioribus, lineis aureis à capite ad caudam ductis euidentioribus. Nec litoralibus gratia, nec lutarijs ſtagni. Laudatiſsimi qui Conchylium ſapiunt, ait Plinius: quod non ſine cauſa quis miretur, quòd Conchylia multò duriore ſpiſſioreq; ſint teſta, quàm ut Mulli ea diffracta carnem internam uorare poſsint. Cancellis ueſci nil mirum, quorum eſu deteriores fieri tradidit Galenus: cruſta enim molli admodum ueſtiuntur, nec ſemper intra teſtas alienas toti conduntur, ſed ſæpius partem anteriorem proferunt, aliquando extra teſtas reperiuntur, quum

quum capaciores quærunt. Laudatiſsimos igitur Mullos dixerim, qui Conchylium ſapiunt, non qui Conchyliorum carne ueſcuntur, ſed qui inter edendum eandem odoris ſaporiſq; gratiam referunt quam Conchylia.

COROLLARIVM.

Iconem hanc Mulli Venetijs depictam olim accepimus.

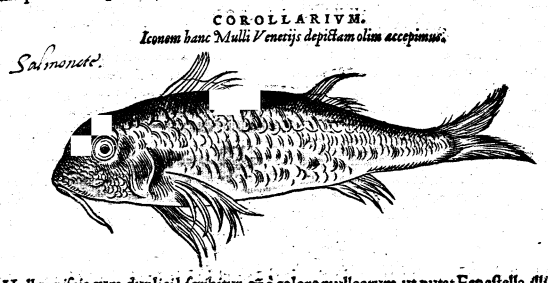

Mullus piſcis cum duplici l. ſcribitur, cũ à colore mulleorum, ut putat Feneſtella, illi ſit nomẽ inditum, Maſſarius. Sunt qui à mollitie deriuent, ut Iſidorus: quòd molliſsimum hoc genus piſcis ſit, non quidem in cibo, ſed ſeruituris indignantiſsimum, Columella teſte. quare in piſcinis non creſcit. Proinde non laudo quòd indocti pleriq;, & ex doctis Hermolaus, Perottus, Iouius, mulum l. ſimplici, ſicut iumentum quadrupes ſcribunt. Mulio piſcis eſt Garioponto, non alius, ut ſuſpicor, quàm Mullus. ¶ Τρίγλα communiter dicitur, Atticè *πρίγλη*, ut habet Index in Parecbolas Euſtathij. Κίχλα & *πρίγλα* aliqui dicunt, non rectè. nullum enim fœminini nomen in λα. reperitur: ſed omnia in λη. ut *πτίλη, ὀμίχλη, ἀρβύλη, κροκύλη*, præter ea quæ λ. duplex habent, ut *σκίλλα, βδέλλα, κῶλλα*, &c. quod Herodiano etiam placet, Varinus. Oppianus tamen *πρίγλα* protulit ultima breui: Καὶ κιθάρῃ, καὶ *πρίγλα*, καὶ ἀσβαντίδι μελάνυρα. Alibi uerò per ε. Τρίγλη δ' ὀρφῶ ἔπτε φῶς. ¶ Τρίγλαν ἀπ' ἰώδρακῶνος, καὶ φυκίδ' ἃι λιμηνῆτις, Suidas ex Epigrammate. Τρίγλις fortè idem *τριγλίς*. eſt piſcis, qui *πρίγλη*, ſunt enim multorum piſcium nomina, quæ præter terminationem propriã, aliam quoq; in ις fœminini generis cum accentu acuto accipiunt: ut cantharus, cantharis: thynnus, thynnis, &c. Vide in Lollígine maiore ſuper hac re annotata. Τριγλίσιν ὦν παλοῖσι, καὶ ὦν τριγλίχθυσι θαλάσσης φερόντας, Oppianus, cum paulò antè triglam dixiſſet, tanquam diuerſum piſcem in litoribus arenoſis uerſari. Dorion *πριγλίδιας μικρὰς*, hepſetis piſciculis adnumerat: unde coniectura ſubit, eandem fortaſsis eſſe triglitidem, cuius meminit Dorion, apuarum generis. nam à triglitis per ſyncopen dicetur triglis. Vide ſupra in fine paginæ 81. In ις biſſyllaba, ſi ante ις immutabilem habeant, & declinentur per σι. ultimam acuunt, ut *σμαερὶς, τερηλὶς, μαινὶς*: ſin per τ. grauantur, Suidas. Dubitat Vuottonus an triglis Oppiani ſit genus mulli lutarium, quod in cœnoſis litoribus uíctitat. ¶ Mullum Græci etiam nunc rectè, ſeruato nomine antiquo triglam uocant, Gillius. Veneti barbonem à gemina barba cognominant, Maſſarius. Mullum Volaterranus eum exiſtimat, quem hodie barbum appellant: probè, ſi de marino barbo intelligas: de fluuiatili non item. ſunt enim toto genere diuerſi. & quanuis utríq; barbi aut barbonis nomen, quòd barbis uterq; inſigniatur, attribui poſsit: mullum tamen ſolum marinum rectè uocabimus: quod nomen etiam fluuiatili Alexander Benedictus immeritò tribuit. Ab Italis quibuſdam hodie treglia uel tríglia nuncupatur. Platina libro 10. de honeſta uoluptate cap. 3. de mullo agit: & rurſus cap. 31. de trillia tanquam diuerſo piſce. Medici quidam, ut Galeni uetus interpres Latinus, trilíam pro mullo dicunt. Ligures & Maſsilienſes corruptè trígam uocitant, quaſi triglam: corruptiùs qui Niceam à Maſsilienſibus conditam incolunt, Strílham, Gillius. Mullum Hiſpani ſalmonetum appellant, Amatus Luſitanus. Alíqui in Hiſpania, ut audio, barbum marinum, Báruo de la már. Galli cuculũ Rouget uocant, non diſtinguentes à mullis, quòd eiuſdem ſint coloris, Rondeletius. Alibi etiam mullum, cuculum, lyram à Gallis indiſtinctè Rouget uocari ſcribit. Lucernam uel miluum, & ſimiles rubros piſces, (*ut mullos,*) ne quis cum erythrinis confundat cauendum. Vide in Erythríno A. ex Rondeletio. Alibi in Gallia Surmulet nomẽ uſurpatur, quod quidem maioribus tantùm in hoc genere cõuenire uidetur. nam & auratas magnas Subredaurades nominant. ¶ Mullum Germanicè nominabimus ein **Meerbarbel**, id eſt Barbum marínum, quanquam Bellonius etiam Myſtum piſcem marínum Barbo fluuiatili comparat, uel **ein Rodfiſch art/ein Rotbart**. Vide plura in Cuculi Corollario A. Mullum uerò imberbem, **ein glatten Rotbart**: id eſt glabrum & ſine barba mullum: & mullum aſperum eiuſdẽ, **ein ruchen Rotbart**. ¶ Albertus mullum cum mugile confundit: & Germanicè **Harderen** interpretatur: quod nomen ſicubi uſitatum eſt, ad mugiles pertinet.

Mullus imberbis & aluarius.

Sophron mullum barbatum nominauit, qui enim in hoc genere barbam habent, multò ſuauio

res ſunt cæteris, Athenæus. Piſcem caponem uulgò Romæ dictum, (Venetijs Lucernam,) nullum imberbem ſibi uideri, eundemq; alutarium Plinij, inſinuat Iouius, ut recitaui in Lyra. Ego Rondeletij magis ſententiam circa hos piſces probo. Mullum litoralem quidam non lutarium, ſed alutarium appellare malunt: Ipſe lutarium potiùs, partim ex ueteſtis exemplaribus omnibus, partim cum utiliſſimi ſit generis, & cœnum Ariſtotele & Plinio tradentibus fodiat, unà cum Hermolao appellandum eſſe cenſerem, Maſſarius.

B Dat Rhombos Sinueſſa, Dicarchi litora Pagros, Herculeæ Mullum rupes, Actius Synce. rus. ſed de locis ubi præſtantiores hi piſces reperiantur, dicam in F. ¶ Cuculum, hirundinem & triglam, Speuſippus ſimiles eſſe tradit. Epicharmus τρίγλας κυφὰς, id eſt mullos gibbos dixit à figura, ἀπὸ τοῦ συμβεβηκότος, Athenæus. ¶ Mullus piſcis eſt ſquammis pallentibus, ſeu ad uiredinem uergentibus, uirgis quibuſdam aureis parallelis: qui ſi uiuus deſquammetur, colorem ſanguineũ recipit, Maſſarius. Triglæ epitheton apud Plutarchum χρυσωπὰς inuenio, ab aureo colore, aliqua ſcilicet ex parte, in libro Vtra animalium, &c. Τρίγλη μιλτοπώγων, Matron Parodus: idem minij circa genas colore inſignis. Memini ego Venetijs mullum uidere, qui nihil ferè aut minimum rubri coloris habebat. Ραφιδωτὸς, id eſt undiquaq; uarius uel punctis notatus ab Athenæo dicitur: ſed eum locum Rondeletius ad thunnum referre mauult. Mullus Pelagius, qui & optimus, perquàm rubicundus eſt, igneoq; fulgore, & ueluti minio auroq; ſplendeſcens, quo à ſaxatili genere maximè differt. barbam quoq; gerit, Xenocrates: quaſi mullus ſaxatilis, neq; ita pulchrè coloratus, ut pelagius, neq; barbatus ſit. Τρίγλης ῥοδίζουσα φύλα, Oppianus. ¶ Mullo complures appendices ſuperne circa uentriculum exeunt, Ariſtoteles.

C Mullus piſcis eſt litoralis, Ariſtot. Idem libro 5. cap. 9. hiſtoriæ: Fuſanei (inquit) ſemel anno pariunt: excepto lupo, qui ſolus eorum bis parit. Trichias etiam & ſaxatiles bis pariunt: Τρίγλαι μία τοκάς: id eſt, mullus uerò ſolus ter. quod ex fœtu ipſo intelligitur. ter enim aliquibus in locis partus apparet. Gaza in huius loci conuerſione non rectè tranſtulit: Sarda quoq; & ſaxatiles bis, excepto mullo: quaſi mullum etiam Ariſtoteles hoc in loco ſaxatilem eſſe dixiſſet, aut innuiſſet. Trigle ſola ſaxatilium ter anno parit, Vuottonus: deceptus nimirum uerſione Gazæ. Et rurſus: Litoralis eſt, & in arenoſis ferè litoribus uictitat. ab aliis inter pelagios numeratur: quandoquidem ſecedit nonnunquam & in altum mare. Scio interim aliquos mullum ſaxatilem facere, ut Senecam Naturalium quæſtionum 3. 18. & authorem libri de rerum affectibus dignoſcendis ac medicandis. Pelagij & ſaxatilis mulli diſcrimen ex Xenocrate paulò ante in B. retuli. Mullorum nonnulli λεπρώδεις (aſpratiles uerterim, potiùs quàm ſaxatiles ut Gillius. Λεπὰς Euſtathio ſaxum eſt, cui λεπάδιον, id eſt, patellæ innaſcuntur) appellantur, à locis quæ incolunt nomẽ trahentes: quæ quidem loca habent minuta & rara ſaxa, (πέτρας λιπαρὰς καὶ αἰχμώδεις,) crebraſq; algas inter hæc interiectas, ac intermedias, ubi ſubſidet limus uel arena, Aelianus de animalibus 2. 41. Leprades Oppianus Halieut. 1. de petris marinis loquens, humiles eſſe canit circa mare arenoſum. Ἅλικαι δ' ὑπὸ ψαμμώδεα κῦμα θαλάσσης λεπρώδεσσι, Has petras Aelianus in Cantharo uidetur ἄκανθας nominare. Canthari (inquit) piſces gignuntur in locis quæ ἄκανθαι nominant. Et Oppianus, Καὶ θαὶ ὅς πέτρῃσιν ἀεὶ λεπρῇσι μέμηλε. Videtur autem uox aſpra à Latinis ſumpta eſſe: ut loca petris exiguis aſpera intelligantur: quare & piſces ipſos λεπρώδεις, Latinè aſpratiles dixerim, Græci quidem recentiores ἄκανθαι pro albo dicunt. Gariopontus aſpratiles piſces nominat pro ſaxatilibus. Ge. Pictorius aſpratilis nomine piſcem unum intelligit, illum opinor quem Bellonius cernuam fluuiatilem uocat. Sæpius (inquit) aſpratili neglecta, mugiles, oculatas, fundulos, moruas, ſaturatim deuorant. Oppiano lib. 1. Halieut. trigla circa humilia litora uictitat ex arena, & iis quæ in arena naſcuntur. triglides uerò in luto & paludibus (τριγώνοις) maris. Mullus etiã maritimis lacubus gignitur, Ariſtoteles. Ouidio inter piſces in herboſa arena degentes recenſetur. De mullo lutario, lege ſuprà in A. circa finem. ¶ Mullorum genera plura. (*atqui uictus differentia, non facit diſcrimen generis.*) nam & alga ueſcuntur, & oſtreis, & limo, & aliorum piſcium carne, Plinius. Mullus piſcis edaciſsimus (λαφύστατος) eſt, & omnia ſibi obuia promiſcuè immode ſta quadam intemperantia helluari cupit. Hominum quoq; & piſcium cadaueribus ueſcitur, & ſordidiſsimis maleq; olentibus delectatur, Aelianus ex Oppiano. Vagantur maximè & oberrant piſcium qui carne aluntur: (ſunt autem carniuori iis ferè omnes, uerba hæc Gaza omiſit:) præter paucos, ut mugilem, ſalpam, mullum, æricam, Ariſtot. hiſtoriæ 9. 37. Verba Græca ſic habent: Cum priùs dixiſſet, Aquatilium tum ea quæ loco mouentur, tum ſtabilia, iis maximè locis paſci, in quibus nata fuerint, ac ſimilibus: ſubdit, πλανῶνται μάλιστα τὰ ζαφοφάγα, πάντα δὲ καθ' ὁμοιότητα τὰ ζαφοφάγα, πλὴν ὀλίγων, οἷον κιτρέως, καὶ σάλπης, καὶ τρίγλης, καὶ χελιδόνος. Ceſtreum quidem carne abſtinere: & chalcidem quamuis in mari oberret, carniuoram non eſſe, ſuo loco diximus. Salpã alga & ſtercore ueſci inuenio. De mullo dubitari poteſt, cum Ariſtoteles ipſe alibi, non limo tantum & alga, ſed oſtreis quoq; & aliorum piſcium carne ueſci eum affirmet. An cæteri piſces pleriq; ita carniuori ſunt, ut per uim quoq; & uiuos aggrediantur: mullus uerò cadauera ſolùm guſtat? Mulli etiam putrida (inquit Maſſarius) & humana cadauera inſectantur ex Oppiano, quod haud uerũ exiſtimo. Antiphanes enim in Buralione piſces paruos commendat, magnosq; damnat, quia homines deuorant; & propterea dixit mullos & mænas Helenæ fuiſſe cibos, quòd homines nõ inſectarentur.

Vbi in mari degant mulli.

Cibus.

ſtarentur. Athenæus mullum dentibus ſerratis (quod falſum uidetur) & carniuorum eſſe ſcribit: quanquam ea uerba Rondeletius (ut dixi) ad thunnum refert. Mortiferum homini leporē marinum exeſt mullus, planeq; conficit, Aelianus. Vide ſuprà in Lepore mar. G. circa initium. Sargus mulli (nempe lutarij) reliquias ſequitur. Nam ubi ille luto excitato abijt (fodere enim poteſt) hic deſcendit & paſcitur, imbecillioresq; ne eodem adnatent, arcet, Ariſtot. Lutarium ſemper comitatur ſargus nomine alius piſcis, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum, Plinius. Mulus bonus ſimo delectatur, adeò ut in ipſo iaceat, & tinctura caro piſcis ex ſimo mutetur, Alexander quidam obſcurus. ¶ Mullum ter anno parere, nomen eius ſignificare aiūt, Aelianus. Vide infra in H.a. & ſuprà ab initio huius capitis C. ¶ Autumno uigent, Ariſtot.

Mulli gregales ſunt, Ariſtoteles & Athenæus. ¶ Animalium ſolus lepore marino ueſcitur ut non intereat: tenerescit tantùm, & ingratior uilior q; fit, Plinius. Mortiferum homini leporem exeſt planeq; conficit, Aelianus. Trigla orphum deuorat, Oppianus Halieut. 3. de piſcium eſcis loquens. Τρίγλαι δ' ὀρφῶν ἔστιφανε κοὐ ἔασιν. ¶ Sargus mullum lutarium ſemper comitatur, & cœnum fodiente eo, excitatum deuorat pabulum, Plinius. ¶ Mulli & menſium muliebrium repugnantia naturalis exponetur in G.

Quicquid in mari ſordidum, inquinatum & fœtidum eſt, præcipuè uerò putreſcentia naufragorum cadauera, mullus appetit. quamobrem fœtidis eſcis facilè eum alliciunt, Oppianus. Betarum foliis mulli decipiuntur. nam hoc olere gaudet hic piſcis, eoq; facilè ineſcatus capitur, Aelianus. Ad marinos mugiles, ſcaros, & mullos eſca: Sepiarum teſtulis cum ſiſymbrio uiridi, quod eſt bryon, aqua farina & caſeo bubulo miſtis, utitur, dum retibus nauas operam, Tarentinus. Mullus orphum deuorat, Oppianus Halieut. 3. de eſcis piſcium loquens. Piſcis eſt βολιτικός (hoc eſt, ut quidam interpretatur, ſagenis & reticulo extrahitur,) Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Τὰ δὲ βολιτικὰ καλούμενα, σφύραιναν χρυσοφρύν καὶ σκορπίον, χρίνους τε καὶ ζαγλώσσας σύμπαν ποδὸς λαμβάνουσιν. ¶ Mulli in uiuarijs piſcinisq; non creſcunt, Plinius. Sitq; nobis antiquiſsimū (inquit Columella 8. 17.) meminiſſe etiam in fluuiatili negotio (*atqui de piſcinis marinis ſeu maritimis hoc loco agit*) quod in terra præcipitur: Et quid quæq; ferat regio. neq; enim ſi uelimus, ut in mari nonnunquam conſpeximus, in uiuario multitudinem mullorum paſcere queamus, cum ſit molliſsimum genus, & ſeruitutis indignantiſsimum. Rarò itaq; unus aut alter de multis millibus claſtra patitur. At Varronis & Ciceronis teſtimonio mulli quondam in piſcinis alebantur. Ceterùs uoluntate Hortenſij ex equili educeres rhedarios ut tibi haberes mulos, quàm è piſcina barbatum mullum, Varro 3. 17. Et rurſus: Hortenſius maiorem curam ſibi habet ne eius eſuriant mulli in piſcinis: quàm ego habeo ne mei in Roſea eſuriant aſini. Noſtri autem principes digi toſe putant cœlum attingere, ſi mulli barbati in piſcinis ſint, qui ad manum accedant, Cicero ad Atticum libro 2. Item in Paradoxis: Et uideant aliquem ſummis populi beneficijs uſum, barbatulos mullulos exceptantem de piſcina, & pertractantem. ¶ De precij mullorum magnitudine, lege mox in F.

Plinius cum de ſcaris dixiſſet, quibus ſuo tempore principatus dabatur, & muſtelis, ſubdit: Ex reliqua nobilitate & gratia maxima eſt & copia mullis. Et alibi: Mullum octoginta librarū in mari rubro captum Licinius Mutianus prodidit, quanti mercaturā eum luxuriā ſuburbanis Italis fecerit

hodie occisus est. Nescio de re magna tibi credere. Ipse oportet mihi credam: huc afferatur, coram me animam agat. Ad hunc fastum peruenêre uentres delicatorum, ut gustare non possint pisc̃, nisi quem in ipso conuiuio natantem, palpitantemq; uiderint. Quanto ad solertiam luxuriæ plures eunt, tanto subtiliùs quotidie & elegantiùs excogitat furor, usitata contemnens. Ilia audiebamus: Nihil esse melius saxatili mullo. At nunc audimus: Nihil est moriente formosius. Da mihi in manus uas uitreum in quo exultet, in quo trepidet. ubi multùm diuq; laudatus ex illo perlucido uiuario extrahitur, tunc ut quisq; peritior est, monstrat. Vide quomodo exarserit rubor omni acrior minio. Vide quas per latera uenas agat. Ecce sanguinem putes uentrem: quàm lucidum quiddam cæruleumq; sub ipso tempore effulsit. Iam porrigitur, & pallet, & in unum colorẽ componitur. Ex his nemo morienti amico assidet. nemo uidere mortem patris sui sustinet, quã optauit. Quotus quisq; funus domesticum ad rogum prosequitur? fratrum, propinquorumq; extrema hora deseritur, ad mortem mulli concurritur. Nihil enim est illo formosius. Non sunt ad popinam dentibus & ore contenti, oculis quoq; gulosi sunt.

Proceriores mulos ideo quærebant ganeones, quòd in maioribus & maiora capita & ampliora iecinora, ad condienda uaria pulmenta inuenirentur: ut ex Horatiano carmine, quum dicit:

Precij magnitudo. Mulum in singula quem minuas pulmenta necesse est, &c. Iouius. Mullus antiquorum prodigo luxu adeò insignis & pretiosus fuit: ut sæpiùs argenti puri pondere à priuatis etiam Quiritibus emeretur, quum pedis longitudinem superaret, Idem. Eadem res si gulæ datur, (inquit Seneca epistola 96.) turpis est: si honori, reprehensionem effugit. Non enim luxuria, sed impensa solennis est. Mullum ingentis formæ, quare autem non pondus adiicio, & aliorũ gulam irrito? quatuor pondo & ad selibram fuisse aiebant. Tyberius Cæsar missum sibi cum in macellum deferri et uænire iussisset: Amici, inquit, omnia me fallunt, nisi istum mullum aut Apicius emerit, aut Publius Octauius. Vltra spem illi coniectura processit. Licitati sunt. Vicit Octauius: & ingentẽ consecutus est inter suos gloriam, cum quinq; sestertijs emisset piscem quem Cæsar uendiderat, ne Apicius quidem emerat. Numerare tantum Octauio fuit turpe. Nam ille qui emerat, ut Tyberio mitteret (quanquam illum quoq; reprehenderim) admiratus est rem, qua putauit Cæsarem dignum. ¶ Asinius Celer è consularibus hoc pisce prodigus, Claudio principe unum mercatus octo milibus nummûm: quæ reputatio aufert transuersum animum ad contemplationem eorum, qui in conquestione luxus cocos emi singulos pluris quàm equos quiritabant. At nunc coci triumphorum pretijs parantur, & equorum pisces. Nullusq; propè iam mortalis æstimatur pluris, quàm qui peritissimè censum domini mergit, Plinius. Macrobius non octo millibus, sed septẽ millibus nummûm inquit mullum ab Asinio emptum fuisse: cuius uerba hæc sunt: Asinius Celer uir consularis (ut idem Sammonicus refert) mullum unum septem millibus nummûm mercatus est: ut in alterutro sit menda, Massarius. In qua re (addit ibidem Macrobius, Saturnal. 3. 16.) luxuriam illius seculi eò magis licet æstimare, quòd Plinius Secundus temporibus suis negat facilè mullum repertum, qui duas pondo libras excederet. At nunc & maioris ponderis passim uidemus, & pretia hæc insana nescimus. Quis modò octo millibus nummûm Mullum piscem emat? Equidem nisi insipiens palati insulsitas me fallit, huic non paucos longe anteponerem, Gillius. Sex sestertijs mullum piscem emptum ab Asinio uiro cõsulari (*immò à Crispino quodam*) meminit Iuuenalis. sic enim ait: ----Mullum sex millibus emit Aequantem sanè paribus sestertia libris. Est autem hæc summa trecentarum librarum iusta æstimatione, Robertus Cenalis. Vide etiam apud Budæum in libris de Asse.

Mulli quibus è regionibus celebrati. Mulli Ionici apud priscos celebrabantur, Pollux. Archestratus cum laudasset mullos qui iuxta Tichiuntem Miletiæ regionis capiuntur, τοὺς ἀπὸ Τειχιοῦντος τοὺς Μιλησίας τρώγλας, subdit: Καὶ ὅσους ἀνώνας τρύγλας, καὶ χήρονας λάβῃς (scilicet ἀπὸ Μιλησίας,) ἐν δ' Ἐρυθραῖς ἀγαθὴν ὑπερβάντας ἀγχιάλου τις. Est Tichius castellum prope Trachinam Campaniæ oppidũ. Erythræ uerò ciuitas Asiæ non longè à Chio. Vide etiam in H. f. Mulli nunc præstantissimi capiuntur in mari Tyrrheno iuxta Corniculum & Tarquinios, Perottus. Apud nos (Romæ) hyeme & suburbano in mari capti maximè laudãtur. Liguscis enim & Venetis, itemq; Neapolitanis, non ea saporis gratia: quanquam sæpe multò grandiores in conuiuia ueniant, Iouius. ¶ Mullus pelagius, qui & optimus, perquàm rubicũdus est, igneoq; fulgore, & ueluti minio auroq; splendescens, quo à saxatili genere maximè differt. barbam quoq; gerit, Xenocrates: quasi mullus saxatilis, neq; ita pulchrè coloratus, neq; barbatus sit. Sophron quoq; mullum barbatũ dicere uoluit, ut excluderet imberbes, qui minùs suaues sunt, quod Athenæus animaduertit. Mulli autumno uigent, Aristot. Mullorũ plura sunt genera, autore Plinio. Aristoteles de mullis duntaxat littoralibus fuisse locutus uidetur, quibus Plinius gratiam saporis inesse negauit. Qui enim ex eo genere inquit, uilissimus est, lutarium nominant, Massarius. Præstant in mari puro, non herboso, non limoso. Triglides paruas (id est mullos paruos, nisi triglitides apuarum generis potiùs accipias) hepsetis pisciculis connumerat Dorion. Celsus boni succi, atq; medios inter teneros durosq; pisces mullos esse testatur, Galeno etiam id ferè asseuerante libro de uirtute alimentorum tertio, Massarius. Piscium eorum qui ex media materia sunt (id est, mediocriter alunt) quibus maximè utimur, tamen gratissimi sunt, ex quibus salsamenta quoq; fieri possunt, qualis lacertus est: deinde qui quanuis teneriores, tamẽ

Electio ad cibũ.

duri

duri sunt, ut aurata, coruus, tum plani: post quos etiam leuiores lupi mulliq; & post hos omnes saxatiles, Celsus. Speusippus similes (*nimirum corporis specie*) esse ait cuculum, hirundinem, mullū. unde Typhon tradit aliquos trigólan putare cuculum esse, propter similitudinem formæ; & posteriorum partium siccitatem, quam & Sophrō insinuauit hoc uersu: Τρίγλας γε πίονας, τροιγάλεω σὺ ἐπιδίαν, Athenæus. Diocles triglam esse ait duræ carnis. Idem recentium (πρασσῶν) pisciū sciores esse carnes ait, scorpios, (*deberant forte hæc piscium nomina gignendi casu efferri,*) cuculos, passeres, sargos, trachuros. Τὰς δὲ τρίγλας ὕστερον ἐκφορίζεσθαι. οἱ γὰρ πετρῶδες μελανουροχάραδροί εἰσιν, Athenęus. Mullus quouis modo paratus, sanguinem elicit, Diphilus. quod sic accipio, ut postea de scepia dicit: nempe quòd succus eius sanguinem attenuet, & hæmorrhoidum excretionem moueat. Mullorum cibo (assiduo, Dioscor.) aciem oculorum hebetari tradunt, Plinius. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio, Idem. Philotimus apud Galenum (de alimentorum facult. 3. 30.) mullos & omnes durioris carnis pisces, concoctu difficiles esse ait, & crassos gignere succos, itemq; salsos: quod postremum refellit Galenus. Psello etiam triglæ difficilè concoquuntur, sed multùm alunt.

Mulli & scorpij & passeres, nutrimenti quidem ac roboris gratia omnium gratissimi existūt; grauiorem autem omnem habitum reddunt, ut ob eam causam frequentiorem eorum usum uitare oporteat, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Polypi assa tit torminosis in cibo prosunt, item mulli, Marcellus Empiricus. Mulli stomachicis in cibo cōueniunt, Archigenes apud Galenum de compos. sec. locos 8. 4. Ex piscibus dare conuenit præ cæteris mullos. hi enim assi ingesti omnibus conueniunt, magisq; in prunis (ἐπὶ βωτίλων) assi, Trallianus de hepatica dysenteria ex intemperie frigida. Gariopontus hydropicis dari iubet sargos & mulliones, (mullos intelligo.) Alexander Benedictus tempore pestis ex piscibus commendat mullum barba insignitum & marinum & fluuiatilem: sed longè diuersa utriusq; natura est, & fluuiatili ne nomen quidem mulli conuenit. *In morbis quibusdam.*

Nostri gulæ nepotes lampretam piscem, uino Cretico ebriam & submersam, inserta eius ori nuce myristica, obturatis externè cum caryophyllis infixis ex utroq; latere colli septenis fistulis, ne uinum absorptum regerant, enecare solent. sic Apitius, artis culinariæ ad omnem luxum archimagirus, mullos pisces in garo enecatos, sapidiores fieri docuit. Vnde & Plato comicus inquit: Ἐν ζωπῷ γάρ βυσσόντάδ' ἐκπνιγήσοί μι. id est, In putrido garo mergentes suffocant me, Io. Langius. Alios necant in garo, & condiunt uiuos, Seneca. Ab ijs qui artem culinæ callent auditione accepi, Mullorum uentres non rumpi, sed integros permanere, si priùs eorum os cocí osculentur, Aelianus de animal. 10. 7. Patina mullorum loco salsi, describitur Apicio lib. 4. capite 2. bis. Item mulli apparatus lib. 9. cap. 13. & ius in mullum libro 10. cap. 4. Mullus rectè atq; salubriter in craticula coquitur: eritq; longè sapidior, si petroselini subfrixa folia, atq; instillatus cum oleo arancinus succus accesserint, Iouius. Capti & uulnerati ferula, quia aliter percoqui non possunt, ad elixum & assum tendūt. Elixos, eo modò quo & thynnum: assos, pipere, ruta, nucleis tunsis, & aceto aut agresta perfundes, Platina 10. 3. Et rursus eiusdem libri cap. 31. Trillia (inquit, tanquam de diuerso pisce, cum omnino idem uideatur. nam mullum Græci triglam uocant, cum olim, tum hodie, atq; Itali plerique hodie trigliam) curti capitis piscis est & grossi; caudam item in acutū ducit. Integra nec exenterata assanda est, ac muria aspergenda. Ad dies octo aut decem durabunt, si patina altera super alteram posita, salimola conspersa fuerit. ¶ Alex peruenit ad ostreas, echinos, urticas, cammaros, mullorum iocinera, Plinius. Quod ex garis liculmen (liquamen) dicitur, sic præparatur: Viscera piscium in uas aliquod inijciuntur, ubi condiuntur sale: ac similiter tenues pisciculi, potissimumq; atherinæ, mulli ue exigui, &c. ut in Garo recitauimus. *Apparatus ad cibum.*

Qui sæpe comedit mullum, piscem redolet, Albertus: sed ineptè. nam Plinius de lepore mar, quo solus animalium mullus sine periculo uescitur: Homines (inquit) quibus in pastu est, piscem olent, &c.

Mullus piscis si crudus atq; dissectus admoueatur, marini draconis, aranei, ac scorpionis morsibus medetur, Dioscorides, crudi nomine (Græcè ὠμοῦ scribitur) intelligendus est recens & non coctus. Galenus (libro 11. de simplicibus, cap. 46.) animalia quædam uiua dissecta locis affectis imponi ait, ut draconem marinum, aduersus ictum proprium: & similiter mullum aduersus draconis ictum, &c. Auxiliatur mullus contra pastinacas, & scorpiones terrestres marinosq;, & phalangia, illitus sumptus ue in cibo, Plinius. Et alibi, Percussis à pastinaca medetur mullus ac laser. Sæpius diximus quantum ueneficium præstaret (*extaret, inesset*) menstruis mulierum: contra omnia ea auxiliatur, ut diximus, mullus, Plinius. Et rursus: Bythus Dyrrhachinus (autor est) hebetata aspectu specula recipere nitorem, ijsdem (*fœminis quæ menses patiuntur*) auersa rursus contuentibus: omnemq; talem uim (*quæ à mensibus procedit*) resolui, si mullum piscem habeant secum. ¶ Si quis oculos triglæ triuerit, & alicuius oculos perunxerit, hebetudinem uisus mox patietur. Solutio huius rei est: fel piscis cum melle inunctum, uisum acuit, Kiranides. Quidam mullorum capite cum melle ad carbunculos discutiendos utuntur, Plinius. Carnes ex capitibus mugilum siue mullorum decoctæ & cum melle subactæ atq; impositæ, uitijs ani plurimum prosunt, Marcellus Empiricus. Et rursus: In capitibus piscium, id est mugilum aut mullorum spina inue

G Extrà corpus.

Digitized by Google

nitur cani ſimilis, hæc renibus appoſita uel alligata, miro remedio eſt.

E mullo erratico. Trigla tota combuſta, & cum melle ſoluta ac ſuperpoſita, carbones eradicat, perfectiéq; curat, Kiranides. uidetur autem uel librarij lapſu, carbones pro acrochordones poſitum. nam ſmarides quoq; combuſtas, thynnos & acrochordones eradicare inſperſas, idem author ſuperiùs tradidit. Vel interpres Latinus pro anthraces reddidiſſe carbones. Plinio quidem mullorum falſamenti cinis carbunculos diſcutit. Mulli recentis de capite cinis contra omnia uenena ualet, & priuatim contra fungos, Plinius ut quidam citant. Sedis attritus cinis (*Marcelli codex uitioſus pro cinis habet carnes*) è capite mugilum mullorúmque ſanat, comburuntur autem in fictili uaſe, illini cum melle debent, Idem.

Intra corpus. Mulli cibo tradunt libidinem inhiberi, Iſidorus. Vino in quo ſuffocatus mullus fuerit potio, uir quidem ad Venerea impotens reddetur: mulier uerò (& ſimiliter gallina) non concipiet, Terpſicles in libro de Venereis. Huius maleficij cauſa uidetur, quoniam neruos lædit. Mullos in cibo inutiles neruis inuenio, Plinius. Τρίγλαι δ' ἐκ ἰδίλαι ὑδάτων ἔδωδαι. Ῥαῤδῶσι λεπίμα δὲ γὰρ ἥκιστα, καὶ σύμπτωμασι, Plato Comicus in Phaone ut recitat Athenæus. Quæ Venerē excitant, ea ferè neruos uel roborant, uel inflant & intendunt. hinc prouerbium: οὐδ' ἢν σ' ὀνίσῃ βολβός, ὦ μὴ νεῦρ' ἔχῃς. quod Martialis hoc diſticho tranſtulit: Cum ſit anus coniunx, cum ſint tibi mortua membra, Nil aliud bulbis quàm ſatur eſſe potes. Conceptus quidem fœminarum à menſtruis dependet, quibus cum mullus naturali quadam ui aduerſetur, non mirum ſi conceptum impediat. Σπάσματα nomen pleriſq; inuſitatum, à uerbo σπάω, quod arrigere & coire ſignificat, deducitur, μ. ſimplici ſcribendum: nam σπάσμα per μ. duplex, ſpiſſamentum unguenti ſignificat, à uerbo σπάω. Nomen Aſtyanax (inquit Euſtathius in Iliad. x.) acre ſcomma in uirum frigidum & minimè promptum ad Venerem occultat, à uerbo σπάω quo Comicus utitur, ut alibi indicauimus. à quo etiam ἄσπετος, pro inſœcundo & ſterili deriuatur. Ῥιλοπόλιος ἄσπετος οἶνος, Xenarchus. Lactucæ etiam genus ἀσπάρια uocari aiunt à mulieribus, quod Pythagorici eunuchum nominãt, Veneri exoſum, &c. Videtur & trigla ἄσπετος eſſe (*uel dici poſſe,*) ut apparet in carminibus Platonis: οὐκ ἰδίλαι ὑδάτων ἔδωδαι (βρᾶσιαι) ἔσω, hoc eſt non uult amare membrum genitale hominis, quod Ariſtoph. in Auibus neruum (νεῦρον, ut alij ἀρδῶνα) dixit, alij honeſtiùs δ' ἐμᾶς. itaq; ſubdit, καὶ σύμπτωμασι, ἧκεν ἀιδοῖς πάσοις. Dixerat autem Plato priùs de bulbo, ὅτι τὸ δ' ἐμᾶς, (ἔστι αἰδοίου) ἥκιστά ἐστι, Hæc Euſtathius. Ergo quod Græcè dictum eſt à Platone, οὐκ ἰδίλαι ὑδάτων ἔδωδαι ἔσω, licebit interpretari, mullum non eſſe amicum neruis, id eſt generi neruoſo in uniuerſum, ut Plinius uidetur accepiſſe: uel potiùs, ut Euſtathio placet, inimicum eſſe genitali, καὶ πᾶν ὦν τὸ πάσει. ¶ Vomitiones mulli inueterati tritiq; in potione concitant, Plinius. ¶ Mullus in uino necatus, (uel piſcis rubellio, uel anguillæ duæ: item uua marina in uino putrefacta) iis qui inde biberint, tædium uini affert, Idem. ¶ Vinum in quo trigla necata ſit, potum, difficilè pariẽtes iuuat. Ius autem eius exhauſiũ, eos qui noxium aliquid biberint, ſanat, Kiranides.

H.a. Mullis nomen Feneſtel: a à colore mulleorum calciamentorum datum putat, Plinius. Mulleos genus calceorum aiunt eſſe, quibus (*purpurei coloris, Gellius*) reges Albanorũ primi, deinde patritij uſi ſint, M. Cato Originum libro ſeptimo: Qui magiſtratum curulem cepiſſet, calceos mulleos alutatos, cæteri perones. Item Titinnius in Seciana: Iam cum mulleis te oſtendiſti, quos tibiatis in calceos: quos putant à mullando, id eſt ſuendo dictos, Feſtus. Vopiſcus in Aureliano: Calceos, inquit, mulleos, & cereos & albos & hederaceos uiris omnibus ſuſtulit, mulieribus reliquit. A milando (*mullando habet Feſtus*) mullei, id eſt ſuendo. unde millus, collare canum uenaticorum conſutum, Perottus. Mulus dictus à colore muleorum calciamentorum, languidũ ruborem illum, uti in perſici & cyclamini herbæ inuerſis foliis conſpicitur, repræſentat, ut Feneſtella exiſtimauit, referente Plinio, Iouius. ¶ Diuerſus à mullo mullus piſcis eſt à Græcis dictus. ¶ Mullulus, diminutiuum, Cicero in Paradoxis: Et uideant aliquem ſummis populi beneficijs uſum, barbatulos mullulos exceptantem de piſcina, & pertractantem. Mullum ter ſinguli annis uentrem ferre, eius nomen ſignificare aiunt, Aelianus & Artemidorus in Onirocriticis. Alij non quotannis, ſed in uniuerſum ter parere aiunt, deinde ſterileſcere. Τρίγλα, quaſi τρίγνα, τριγένεως γενεᾶς ἑπώνυμον ἄζα, Euſtath. ex Athenæo. non rarò autem (inquit) ν. in lamda uertitur, ut νωγεύς, ναγιλός: νίτρον, λίτρον: ζώστης pro ζίστος. ¶ Τραγώπας, mullos uel hircum, Heſychius & Varinus. quid ſi legas γραιώπας, id eſt barbatos? quod epitheton & mullo & hirco conuenit: ſed mullos fœminino genere Græci triglas uocant, & γραιόπους cognominant.

Epitheta. Τρίγλαι πίονες, Sophron. Galenus tamen mullos minimè pinguem, ſed ſiccam, duram & friabilem carnem habere docet. ¶ Κυφαί, Epicharmus: id eſt, gibbæ. ¶ Τρίγλαν γραπάν, Sophron. Hã γραιάτλω τρίγλαν, ἢ πορκάδια κίχλαν, Eratoſthenes. Mullos barbatos Latini dicunt, ut Varro. Cicero utrunq; diminutiuè protulit, mullulos barbatulos. ſed hoc epitheton uni tantùm & præſtantiori generi conuenit. genus enim alterum imberbe eſt. ¶ Αἰξωνίδια φυδρόχροα τρίγλια, Cratinus. De mullis Aexonicis uide mox in f. ¶ Μιλτοπάρῃον, Matron Parodus. ¶ Τρίγλας ῥοδόχροα φῦλα, Oppianus. ¶ Λίχνοι uel λιχνόστομοι, id eſt guloſiſſimi, edaciſſimi, Aeliano. ¶ Χρυσωπάς, apud Plutarchũ. ¶ Αἱ ξανθοχῶτες, Nauſicrates de Aexonicis mullis; quos etiam γαλακτοχῶπας cognominat. Τρίγλας ἑστιοῦ ἅμιλλα κρατεῖς, Matron Parodus.

Triglis

Triglis & triglitis piſces. uide ſuprà in A. ¶ A trigla, id eſt mullo, diuerſus eſt qui trigolas uocatur, Hermolaus. Sophron piſces quoſdam τριγόλας nominat, his uerbis: Τειγόλας ἀμφαλοτόμους, καὶ τριγόλαν τὴν ἀνδριάντος. Typhon ait trigolan aliquos putare cuculum eſſe, propter ſimilitudinem (formæ,) & partium poſteriorum ſiccitatem: quam Sophron etiam indicauit, his uerbis: Τρίγλας γε πίονας, τριγόλαν δ' ὀπισθίαν. Porrò cum trigla ſimilis ſit cuculo, eidemq; trigolas tam ſimilis, ut pro cuculo à quibuſdam accipiatur, ipſum quoq; trigólan ſimilem triglæ eſſe oportet, ut non immeritò nomen ab ea ſit mutuatus, ac ſi mullaſtrum Latinè dícas. Et probabile eſt eundem eſſe mullum imberbem: quoniam idem Sophron alibi de barbato loquens, ceu præſtantiore, (ut ſuprà dictum eſt,) τρίγλαν γενειᾶσαν cognominauit. ¶ Trigles lapillus à muli colore dictus eſt, Perotus. legendum triglites, ex Plinij libro 37. cap. 11. Derivata. Trigolas.

Trigla Athenis nomen proprium erat loci, ut in h. referemus.

Triglæ ſi quis barbam abſciderit ea uiuente, eamq; in mare uiuentem remiſerit, dederitq; de barba illa mulieri in potu, amorem magnum, & delectationem accendet in ea. Geſtata autem barba fortunam, omnemq; utilitatem parat, Kiranides. e.

Vt gobio piſcis eſt uliſiſimus, ita preciоſiſsimus mullus, unde in Satyra Iuuenalis: Nec mullum capias, cum ſit tibi gobio tantùm In loculis. ¶ Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta mulli, Martialis. Mullum dimidium, lupumq; totum, Idem. Et alibi, Nec mullus, nec te delectat Bętice turdus. Et libro 14. Spirat in aduecto, ſed iam piger, æquore mullus Langueſcit: uiuum da mare, fortis erit. Laudas inſane trilibrem Mulum in ſingula quem minuas pulmenta neceſſe eſt, Horatius Sermonum 2. 2. locum integrum recitatum & expoſitum habes in Lupo F. f.

Mulus erit domino, quem miſit Corſica, uel quem
Tauromenitanæ rupes, quando omne peractũ eſt Et iam defecit noſtrũ mare, dum gula ſæuit
Retibus aſsiduis penitus ſcrutante macello Proxima, nec patitur Tyrrhenũ creſcere piſcem,
Inſtruit ergo focum prouincia, &c. Iuuenalis Sat. 5. Heliogabalus exhibuit palatinis ingentes dapes, refertas cerebellis phœnicopterorum, & perdicum ouis, &c. Barbas ſanè mullorũ tantas iubebat exhiberi, ut pro naſturtijs, apiaſtris & facelaribus, & fœnograeco exhiberet plenis fabarijs & diſcis, quod præcipuè ſtupendum eſt, Lampridius. ¶ Aexonici mulli, Αἰξωνίδες τρίγλαι, uidentur omnium optimi, & cæteris præſtare, Varinus. Apud Athenæum Ἐξωνικὸς & Ἐξωνίδιον reperio per epſilon, librariorum puto culpa. Aexonia urbs Magneſiæ eſt, & Aexone pars tribus Cecropidis, Stephanus. Αἰξωνὶς, δῆμος φυλῆς Κεκροπίδος, Varinus. Οὐσὶ δ' Αἰξωνίδια ὀψοφάγειν ἐνδιέμ τρίγλιον, Cratinus apud Athenæum. Nauſicrates tamen mullos Aexonicos laudat: Μετ' αὐτὸν δ' ἐσὶν ἐκπρεπὴς φύσιν Αἰ ξεωνοχῶτες, ἃς κλύδωνες Αἰξωνικὸς Νασῶν ἀρίστας ὧν πόντος ποτὲ δέντρα. id eſt, Sunt inter mullos præſtantiores quidam, flaui coloris, quos Aexonicum mare omnium optimos in illis locis alit. Subinde autem addit: Αἷς καὶ θεὰ τιμῶσι φωσφόρος κόρη, Δείπνων ὅταν πέμπωσι δῶρα νουτίλοι. Τρίγλαν λέγεις, γελασποιῶντα Σικελὸν ὄν Ῥήγνυσ' (an πάγνυσιν uel φαμίζεις) ὄγκος ῥόμβου; (lego ῥόμβον.) ſed trigla quidem Proſerpinæ ſacra eſt, quam tamen nemo puto ῥόμβον uocat. Atqui Athenæus hoc teſtimonium uidetur adducere ut probet ψῆτταν non τρίγλαν etiam rhombum dici, quamobrem locus hic corruptus uidetur, in fine libri 7. Καὶ σκάρον δ' ἑψέοντα ζώνην, χαμαὶ δὲ τρίγλαν Ἐδδ' ὑπὸ λαφαρῇ λιφθεῖσαν τειχίοσιν Μιλήτης κώμης, λασῶν πάλας ἀγκυλοκέλευθον, Archeſtratus. qui alibi etiam laudat τὰς ἠδὺ Τειχιόπε τ' Μιλησίας τρίγλας. Τειχίοις Stephano caſtellum eſt prope Trachinam. Τρίγλαν ἀπ' αὐθρακίης, Suidas ex epigrammate. Τρίγλας καλὰς ἀγόρασε, καὶ κίγλας καλάς. Ἐξῆρνα πάντας τοὺς τὴν αὐθρακίν, ὡς ἔγω, Ἀλμὴ τε λιπῆς πλατυπόρου ἀείγανον, Coquus apud Sotadem. Ὑμᾶς (mullos alloquitur) δ' ἐπαφᾶ δεῦρο πρὸς τὰ δεξιά Τρίγλας, ἑκάστας τοῦ καλοῦ Καλλιδήμας. Καταδέομαι γὰρ ὑμῶν πάνυ σφόδρα, Antiphanes, Ψῆτταί τε χοιροψαφυσὶ, καὶ τρίγλαι μιλτοπάρῃοι. Τὸ δ' ἐγὼ ὧν πρώτιστος ἐπέχομ κεφαλὴν χεῖρα, οὐδ' ἐφθὸν πρώϊζας ἵνα εἶσιν φοῖβος Ἀπόλλων, Matron Parodus. Et mox: Τρίγλης ἵππος δ' ἀμείνων κακοῦ. Cognominat autem fortè malum & hippodamum hunc piſcem, quòd emptoribus magnitudine pretij noxius ſit, & eorum ſubſtantiam utcunq; magnam (qualis uel equeſtris cenſus erat) perdat atq; conſumat. nam ἵππος in compoſitione auget. Vel quoniam circa equorũ curam ingens ſit ſumptus: Νόσος μ' ἐπέστειλεν ἱππικὴ, θεοὶ φέρουσι, Strepſiades apud Ariſtophanẽ. Vel equeſtrem pro magnifico dixit, ut ſermonem ligatum ἔπαχυν, id eſt equitem & ſublimem uocant, ſolutum uerò pedeſtrem. Ἵππος etiam proprijs nominum, nobiliorum hominum, ut magnificentiora eſſent, in compoſitione addi ſolebat: ut Hipparchus, Philippus, Hippocoon, &c. ¶ Philoxenus Cytherius poëta piſcium delicias mirè appetebat. is cum aliquando apud Dionyſium cœnans, mullum magnum, ſibi uerò paruum appoſitum uideret: auribus paruum admouit, cuius facti cauſam cum ab eo rogaret Dionyſius, dixit, ſe cum hoc tempore Galateam conderet, uoluiſſe à piſce de rebus Nerei aliquid cognoſcere. Illum uerò reſpondiſſe, ſe natu minorem captum eſſe, nec; dum his de rebus aliquid nouiſſe. maiorem autem Dionyſio appoſitum, ex quo reſcire omnia poſſet. Tum ſolutus in riſum Dionyſius, grandiuſculum ſuum mullum Philoxeno miſit. Solebat autem etiam compotando interdum ſuauiter cum illo inebriari, Athenæus libro 1. ex Phania. ¶ Pythagoras inter cætera triglis etiam abſtinere iuſsit, Laërtius & Suidas. Ideo autem à trigla (inquit Lilius Greg. Gyraldus) Pythagoras abſtinuit, quòd ea deæ Hecatæ ſacra putaretur, (ut dicemus in h.) Vel quòd per eam terniónis numeri myſterium coleret: eum quando numerus, Pythagorei ſcur trigla abſtinuerint.

Digitized by Google

rum in ſacris adhibendũ putauit, ut alibi ex Ariſtotele & Auſonio & Euſebio oſtendimus. Iamblichus tamẽ, Pythagoram ait Apollini ex ternario numero ſacrificaſſe, propter (ut ait) tripodem, Veneri autem ex ſenario. Scribit Theon Smyrnæus Platonicus, ternarium numerum in libaminibus ea cauſa adhiberi ſolere, quòd primus ipſe inter numeros dicitur omnia eſſe. in numeris enim eo minoribus non omnes dicimus, ſed unum uel ambos: de tribus uerò, omnes. ¶ Archephon paraſitus à Ptolemæo rege uocatus, τῶν ἡ σκάρων ἀπέλαυε, τῶν τευθλῶν δ' ἅμα, &c. Machon.

b. Griphus ex Antiphane de pinna & mullo, apud Athenæum libro 10. qui incipit, Πίννα καὶ τευθλὰ φωνὰς ἐχθύδι' ἔχετε, πόθ' ἑλάσω, &c. obſcurior eſt quàm ut inde certi quicquam proferre poſſim. ¶ Tiberius Cæſar in paucis diebus quàm Capreas attigit, piſcatori qui ſibi ſecretum agenti grandem mullũ inopinãter obtulerat, perfricari eodem piſce faciem iuſſit, territus quòd is à tergo inſulæ per aſpera & deuia erepſiſſet ad ſe. Gratulanti autem inter pœnam, quòd non & locuſtam, quam prægrandem ceperat, obtuliſſet, locuſta quoq; lacerari os imperauit, Suetonius.

Mullus ſacer Dianæ, Hecatæ, &c. Mullum piſcem Proſerpinæ, item Dianæ ſacrum fecêre Græci, Hermolaus. Mullum numquam attingunt, neq; ſacerdotes deorum quos prædixi, (τοῖν θεοῖν. *Cererem & Proſerpinam intelligo, quos Athenienſes* θεὼς [θεὰς] *uocabant, ut Lacedæmonij Dioſcuros* σεὼς [σεὰς,] *Varinus. Plutarchus in libro Vtrũ animalium, &c.* οὓς ἐλάυσιν μύστες, *id eſt Sacerdotes deûm qui in Eleuſine uoluntur, dixit, &c. ut Rondeletius citat: Aelianus* οὓς μυσμύκες ἢ μύστες τοῖν θεοῖν:) nec fœmina Argolicæ Iunonis ſacerdos. Cauſas uerò cur ab eo abſtineant quodam in loco antè me dixiſſe memini, Aelianus de animalibus libro 9. cap. 65. Supra autem (eiuſdem libri cap. 51.) huius rei cauſam eſſe dixerat, quòd uel ter anno pareret hic piſcis, uel quòd leporem mar. hominis uenenum abſumeret. Videtur autem idcirco conſecratus Dianæ mullus, quòd Venerem reſtinguat: etſi Plato comicus contrà putauit ideo Venerem cohibere, quoniam pudicæ & uirgini deæ ſacer ſit: Τευθλὰ δ' ἐκ ἐθέλει νόσῳ ἀπέχεσθ' οὖν: παρθένῳ θεᾷ γὰρ ἔφυ, καὶ σύμπαντα μισῶ. quos uerſus ſuprà in G. expoſui. Apollodorus Hecatæ ait ſacrificari mullum, propter nominis (*quod ad ternarium numerum*) affinitatem. triformis enim dea eſt. Melanthius uerò in libro De myſteriis Eleuſiniis tum mullum, tum mænam (ei ſacrificari prodidit:) quoniam & ipſa Hecate marina ſit, Athenæus. Athenis etiam locus quidam Trigla uocabatur: in quo hîc piſcis Hecatę Triglathenæ ſacratus erat, Athenæus. Græcè... gitur, καὶ αὐτὸν δῆμ (ἀ τεύγλη ſubaudio) ἀνάθημα τῇ Ἑκάτῃ Τευγλαθήνῃ, Euſtathius legit Τευγλαθλίῃ, quod placet. Gyraldus uertit: ubi & ſimulachrum fuit Hecatæ. Hinc Chariclides: Δίασιον Ἑκάτη, τευθίδιον, τείμασθε, τεισπόσοπε, τεύγλας καλλυμίδη, id eſt Θελγομίδη, χαίρεθε, ut Euſtathius interpretatur. Trigla ſecundum antiquos Dianæ ſacra eſt, ἀρτέμιδι δ' ἄγαλμα: quoniam ter anno parit. Diana uerò, ſiue (quod idem eſt) Luna, τριτάλα μετὰ χρόνους ἕξ φῶς ἀνακαλύπτει, (hoc eſt, tertio à coitu uel ſilẽtio die clarè iam apparet, Euſtathius & Varinus in πόλη. Diana ſyluicultrix marino culta ſimulacro eſt. nam ea per mullum piſcem exprimebatur, Pierius in Hieroglyphicis. Τεύγλαν ἀπ' αὐθρακίδης, καὶ φυκίδια σοι λιμένῃσι Ἄρτεμι σῶα ῥύεσθαι, Suidas ex Epigrammate. Antiphanes piſces partos commendat, magnosq; damnat, quia homines deuorant: & proterea dixit mullos & mænas Helenę fuiſſe cibos, quòd homines non infectarentur, Athenæus. alibi non Helenæ, ſed Hecatæ legitur, quod probo. nam & Melanthius apud Athenæum Hecatæ tum mullum tum mænam ſacrificari prodidit. Vide ſuprà in Mæna f.

Emblema Alciati, Aemulatio impar, inſcriptum:

Altiuolam miluus comitatur degener harpam, Et prædæ partem ſæpe cadentis habet.
Mullũ proſequitur, qui ſpretas, ſargus, ab illo Præteritasq; auidus deuorat ore dapes.
Sic mecũ Oenocrates agit; at deſerta ſtudentum Vtitur hoc lippo curia tanquam oculo.

DE MVRAENA, BELLONIVS.

TH I L eſt Muræna in Oceano rarius, cùm tamen aliis litoribus planè ſit uulgaris. Anguillam magnitudine ac figura refert: ſed recurto & craſſo eſt magis corpore, cùm tamen adulta anguilla omnibus modis hunc piſcem magnitudine exuperet. Colore eſt ut plurimùm ſuluo, cute glabra & laxa, qua facilius quàm Anguilla exuitur. Duas Murænarum ſpecies eſſe comperio: Marem pauciioribus maculis diſtinctum, ac quibuſdam ueluti ſtellis conſperſum. Fœminam pluribus aureis notis, ac ueluti guttis undecunq; uariam. Proinde omnes prominentem cutem in uertice per tergoris longitudinem, ut ſui generis piſces habent: ſolaq;, præter ſui generis Serpentinos piſces, Murena pinnis lateralibus caret, magnamq; cũ Serpente inire ſocietatem traditur; unde Oppianus,

Serpenti nubit, prompteq; ex æquore ſaltat In littus.

Foramen utrinq; ad latera circa ceruicem habet, per quod ad latentes branchias ſanguíneas, quę utrínque ſunt quatuor, ſubtus incluſas, aquam ſubinde immittit, atque egerit. Roſtrum exporrectum habet ut anſer, aſt nullo linguæ rudimento conſpicuo prædita: Oculos paruos, rotundos, glaucos, pupillam nigerrimam: Dentes longiuſculos, acutos, in ordinem per maxillas diſpoſitos.

Interiora. Oeſophagum latum ab eius rictu incipientem, in cuius orificio hamuli leuiter uncinati ad gulã circa fauces ſpectantes, linguæ uicem ſupplent ac ſtatim à branchijs folliculus teres ſpinæ ineum

bit,

bit, flatu turgidus, natationis cõmodioris usum præbens. Hepar habet subfuscũ, oblongum, stomacho incumbens, longiusculum, cui fel cyaneum magnitudine auellanæ contentum inhæret. Lienem oblongum stomacho annexum. Vertebras minus frequẽtes, sed oblongiores quàm Anguillæ: in quibus hoc etiam animaduertendũ est, processus inesse transuersos, ac sursum spectantes, præter aliorum piscium naturam. Cæterùm carnem habet candidissimam, sub cute ductibus obliquis ac transuersis, ut in mustelo dispositam, uarijs musculis hinc & inde abeuntibus communitam, suauem ac delicatam: sed multis spinulis breuibus ac recurtis consperſam, quę manducant ibus plurimùm fastidij adferre solent.

Deterrima est (inquit Galenus) Murenarũ caro ex fluuiorũ ostijs, qui culinas, balineas, aut la F
trinas expurgant piscatorũ: quanquã nec flumina ipsas subire, aut in stagnis uersari putauit.

Quod reliquum est, morsus Murenæ admodum piscatoribus pernicios esse solet. Quamob G
rem ubi hanc ceperũt, & ex nassis intra lintres immiserunt, forcipibus apprehensum eius rostrũ (E)
baculo atterunt: spinamq; frequentibus ictibus diuerberant, ne postea dissiliat.

Marinus est piscis, nec q; quicquam habere uidetur cum nostra Lampetra commune, quam in A
Galleonymo Galeni descripsimus.

DE EADEM, RONDELETIVS.

Bellonij icon flexuosa pingitur, maiores per interualla maculas ostendit, & à superiore labro duo seu coronicula protendit: (quæ tamen ea quoq; quam Fracastorius ex Italia ad me muræ-
næ picturam misit, non habet:) & rostrum longius latiusq; superio-
re eius parte ultrà inferiorem prominente, &c.

morena.

MVRAENA corporis habitu lampetræ affinis est. A Græcis μύραινα & συμύραινα uocatur. A no A
stris, ab Italis & Hispanis Mourene.

Muræna piscis est pelagius, aliquando litoralis: ad duorum cubitorum longitudinẽ accedens, B
anguillę aspectu proximus, sed latior: oris scissura magna, superiore maxilla aquilina, in cuius extremo duæ sunt breues apophyses, uel uerrucæ, ut in congro. Dentes habet longos, acutissimos, in os recuruos, nõ solùm in maxillis sed etiã in palato, quã ob causam lingua carere uidetur, adeò illa imperfecta est, sed huius loco carnosum palatũ obtinuit. Oculos albos. In utroq; latere unicũ & rotundum foramen branchiarũ: quas integras nõ esse Aristoteles, Plinius nullas esse scripsit, cùm tamen utrinq; simplices esse sensus doceat. Colore est fusco, unde κελαινὴν eam uocauit Oppianus, cute læui, albicãtibus maculis aspersa, dorso cultellato, spina nimirũ acuta, & ferè ut in cõgro pinnulã constituente. Pinnis quibus natare possit caret, *ideo muræna cæteriq; longi flexuoso corporũ impulsu ita mari utunt, ut serpentes terra. in sicco quoq; repunt, ideo etiam uiuaciora talia. Cuius causam reddit Theophrastus in libello de piscibus: (uel, ut Massarius citat, lib. 5. de ijs quæ degunt in sicco) Πολὺν χρόνον οἱ ὄφεις καὶ ζωὴν ἔχουσι πολὺ τῆς ἡμέρας, ὅτι τὸ μικρὰ τὰ βράγχια ἔχειν, καὶ ὀλίγον δ' ἐχόντα τὸ ὑγρὸν, καὶ ἡ μύραινα, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον, ἢ καὶ τὸ ὅλον ἀζωώδεστον. Longiori tẽpore extra aquã uiuũt muræna, et si quod aliud est serpentibus simile, quia paruas habẽt branchias, & parũ aquæ admittũt. Eãdẽ uerò de causã longi pisces qui serpentis sunt specie, pinnis carẽt, qua serpentes pedibus. Cùm enim omnia animalia sanguine prædita quatuor solũ notis moueantur, ut demonstratũ est ab Aristotele in libro de animalium ingressu: aut malè, aut omnino non moueren̄ longi pisces, si quatuor pinnas: & serpentes, si quatuor pedes haberent. Nã siue iuxta se posita haberent pinnas, siue longius disiunctas, moueri uix possent. in illis enim altera alteri impedimento ad motũ esset: in his, ob longius interuallũ, nullo adiumento. Si plures mouendi notas haberent, animalia sanguinis expertia forent. Pinnis autem carentes pisces longos, ut serpentes pedibus ob longitudinem flexusq; corporum, quatuor moueri notis demonstrat Aristoteles in libro modò citato.* *De motu seu natatione muræ-næ & similiũ.*

Quantum ad interiores partes attinet, muræna prepositam gulam habet: in causa est corporis longitudo. Ventriculum ipsum longum: à cuius medio oritur intestinum sine spiris, ad anũ protensum, iuxta quem cellulas habet instar intestini eius quod in terrenis animalibus κῶλον uocant Græci. Hepar magnum, longum, flauum, à quo fellis uesica longa pendet intestino annexa, splenem nigricantem. *Interiora.*

Muræna carne solùm uescitur. Frigidioribus hyemis mensibus latet in saxis, quamobrem nõ E
nisi fato tempore capitur. Parit quocunq; tempore. Partus eius numerosior est, & ex paruo celeri incremento augescit, ut hippurus, Aristoteles historiæ 5.

Digitized by Google

An omnes sint fœminæ, & an coëant cum serpentibus.

Ob tam frequentem partum exiſtimo nonnullos in eam ſententiam adductos, ut nullos mares eſſe crederent in hoc genere, ſed omnes fœminas, easq; ſerpentibus commiſceri. Plinius libr. 32. cap. 2. Licinius Macer murænas tantùm fœminini ſexus eſſe tradit, & concipere è ſerpentibus, ob id ſibilo à piſcatoribus euocari & capi. Hanc ſententiam ſecutus Oppianus tradidit murænã & ſerpentem mutuo amore ardere, ac ſerpentem ueneno mortifero in ſaxis depoſito è litore ſibilo murænam euocare: quo audito hæc telo ocyor ruit, ille pontum ſubit: ubi expleto ueneris deſiderio, uenenum relictum repetit, quo non inuento præ dolore emoritur.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Ἀμφὶ δ᾽ μυραίνης φάσις ὄρχεται ὠκὺ θέλουσα,
Προφρονέως ἰμείρουσα πρὸς ἰμείροντα γάμοιο.
Μαίνεται εἰς φιλότητα, καὶ ἐγρύδι σύρεται ἀκτῆς
Τῷ δ᾽ γὰρ λοίγιον ἰὸν ἀπήμυσε, πάντα δ᾽ ὀδύρτων
Ὅφρα γάμου πεπύθετο, καὶ δύδ᾽ ὠὰ τίκτουσα.
Κικλήσκων φιλότητα, θοῶς δ᾽ ἀνάκωκα κελαινὰ
Ὠς μὲν ὅθ᾽ ἱμερόεσσα πρὸς ἱμείροντα γαμοιο
Φοιτᾶλιν μύραινα δ᾽ ἰόεντα οἷδ᾽ μαπε πόντα,
Ἔκφατα δ᾽ ἀμφαγύουσα, καὶ ἀσπασίλιν ὤπᾶ δίφλω
Ἀλλ᾽ ἄπτοι πρῶτον μὲν ἀτυζομένῳ δεδίνηται
Ἕρπων νηχομένῳ τι καὶ ἄπτεται μαιμώωσιν.
Ῥίπτων δ᾽ αὖτ᾽ ἀέκοντι ὁδοῦς κατὰ μαίνετ᾽ ἀνάγκας.
Ἀμφὶ δὲ οἱ μελέεσιν ἑλίσσεται, ἄλλοτε δ᾽ ἄλλας
Τυγχάζων, ἤ πως μιν ὀρέστασε βρόχοισιν
Ῥεῖα γὰρ ἀμφιτυθέντ᾽ ἀλιδινοῖς μηλέασιν

Ὡς μὲν ὅθ᾽ ἱμερόεσσα πρὸς ἱμείροντα γάμοιο
Ἡ δὲ τοι ὁ μὲν φλογέῃ πεδομιθῷ ᾠδίδι λύσας
Χηρὸς ὅθι τάχε δὲ γλαφυρῇσι δικλίδεσσι πύτρῃσι,
Ἐπῆυσε πανικλιδὸν ἔκφατον χέλυν, ὅλεθρε,
Στᾶς δ᾽ αὖ ὑπὸ γυμνῷ, ἑὴν νόμον ᾠδοίζων
Ἰύγλιν μύραινα, καὶ ἔσυτο θέσκελον ὄἰστὸν.

Athenæ. lib. 7.

Cætera ex ipſo authore petenda. Idem Aelianus literis prodidit, Athenæus quoq; ex Andrea, cuius hæc uerba ſunt: Andreas in libro de his quorum uenenatus eſt morſus, ait murænas quæ ex mare uipera genitæ ſunt, morſu interficere: ipſas uerò eſſe minores, rotundas, uarias. Ibidem Athenæus Nicandri uerſus ex Theriacis profert, quæ etiam nunc extant: ijs horrificam murænam eſſe ait, quoniam ueluti è uiuario prodiens, laborioſos piſcatores præ metu fugientes ſæpe frendens uel mordens (utrunq; enim ſignificare poteſt ἐμβρύαξαι teſte Scholiaſte, aut ἐκβρύαξαι, *ut impreſſus Athenæi codex habet. ſed perperam*) è nauiculis in mare præcipitauit. Siquidem uerum eſt eam cum uenenatis uiperis coire, in continente, mari relecto:

Nicandri teſtimonium.

Μυραίνης δ᾽ ἔκπαγλον· ὅτε μεγάθεϊ ὠλιάσιν
Εἰς ἅλα φυξηθέντες, ἐχετλίδι δέκανται·
Θέρνυσιν πεδιηδὸν ἁλὸς νομὸν ἠπεύροισι, *pro* ᾧ ἠπείροισι, ἠϊόνιον *nauis locus eſt & ueluti uiuarium ubi piſces reponunt, Scholiaſtes.*
Πολλάκις ἐμβρύαξαι, κατεπρήνιξεν ὑπάκτορων
Εἰδ᾽ ἔτυμον κέλλει γε σὺν ἰοβόλοις ἐχίνοις

Lib. 9. cap. 23. Myrus, Myrinus.

At hanc opinionem paucis refellit Plinius de murænis loquens: In ficcũ litus elapſas uulgus coitu ſerpentum impleri putat. Ariſtoteles myrinum (*myrum*) uocat marem qui generat. Locus eſt Ariſtotelis libro quinto de Hiſtor. animal. cap. 10. quo murænæ & myri diſcrimen explicat, de quo proximo capite plura. Et Nicandri Scholiaſtes Græcus ſcribit Archelaum exiſtimaſſe murænas in terram exeuntes cum uiperis coire, illiſiq; dentes eſſe uiperinis ſimiles: Andream uerò affirmaſſe id falſum eſſe, ac neq; uiperã in mari uerſari, neq; murænam in terra. Eadem Athenæus ex Andrea profert: Ἀνδρίας δὲ φησὶ περὶ μὲν τοῦ δῆξαι τὸν ἄνθρωπον ψεύδεσθαι φησὶν οὕτω· τὸ μύραινον ἔχει μίγνυσθαι, πεδιοχωρεῖν ἐπὶ τὰ τενάγη δι᾽ αὐτὰ γὰρ ἐπὶ τοιούτους τόπους ἔρχεσθαι νηνεμίᾳ. Φλαδωνᾶται λιμνάσθην βηνίαις. Andreas (inquit) in libro de his quæ falsò creduntur, ſcribit falsum eſſe murænam ad lutulenta loca (ἐπὶ τὰ τενάγη δι᾽, *ad paluſtria & limoſa, Maſſarius*) uenientem cum uipera commiſceri: neq; enim uiperę in huiuſmodi locis degunt gaudentes limoſis (λιμνάσθην *habet codex noſter, Rondeletius reposuit* λιμνάδεσιν. *quid ſi* ἀμμάδεσιν;) ſolitudinibus.

Concluſio.

Fabulæ occaſio.

Fabuloſum igitur murænas cum ſerpentibus cõgredi, cùm ſerpens ſeu uipera ſui generis marem habeat, quòd ſi cum ſerpentibus coirent, cum marinis potiùs quàm cum terrenis copularentur. Sed fabulæ occaſionem dedit myri maris cum ſerpentibus tanta ſimilitudo, ut qui myrũ murænæ copulatum uiderint, ſerpentem eſſe crediderint, maximè cùm ſerpentum more corpora commiſceant, teſte Ariſtotele. Quę pedibus carent, inquit, & longo ſunt corpore, ut ſerpentes, ut murænæ, ijs coitus complexu mutuo partium ſupinarum peragitur.

Lib. 5. de hiſto. animal. cap. 4.

Reliqua. Lib. 32. cap. 2.

C In alto mari & circa litorum ſaxa uiuit muræna carniuora: circa fluuiorum quoq; oſtia uerſatur, at fluuios nunquam ſubit. Pingueſcere iactatu Licinius Macer author eſt a[illegible]d Plinium, ſuſte non interimi; eandem ſerula protinus, caudáque icta celerrimè exanimari[illegible]ictu, diſficulter.

Odis in congrũ & polypum.

D De mutuo congri & murænæ odio dixímus, capite de congro. Multò uerò magis in polypũ ſæuit muræna: quorum pugnam luculenter expreſsit Oppianus lib. 2. ἁλιευτικῶν, ſcribens polypũ cùm nullis artibus murænam uitare poſsit, ad neceſſariam pugnam inuitum uenire, flagellisq; ue lutí ſpiris & uinculis murænam implicare, ſed fruſtra: quoniam illa tam lubrica ſit, ut inſtar aquæ dilabatur. Omnibus itaq; fruſtra tentatis polypum miſerè dilaniari.

Ἡ μὲν ἅπαξ ἐκ πέντε πολυσθενέος ὁρμηθεῖσα
Φοβερῇσι μανιῇσι· πάχε δ᾽ ὅσσε πολύποιο ἀκοῦσ
Ἔδυτο γαδοσυνῇ· τὴν δ᾽ ἐ λάθον ἐγγύς ἐοῦσα,
Ἐς φόβον, ἐσθ᾽ αἷμα μὲν ἔχεν μύραινα ἀλύσσει
Αἶψα δ᾽ ἐς μιν κατέμαρψε, γήρυι δ᾽ ὑφρίσσε λεπτοιῇσι.
Ἀμφὶ δὲ οἱ μελέεσιν ἑλίσσεται, ἄλλοτε δ᾽ ἄλλας
Τυγχάζων, ἤ πως μιν ὀρέστασε βρόχοισιν
Ῥεῖα γὰρ ἀμφιτυθέντ᾽ ἀλιδινοῖς μηλέασιν

Φοιτᾶλιν μύραινα δ᾽ ἰόεντα οἷδ᾽ μαπε πόντα,
Ἔκφατα δ᾽ ἀμφαγύουσα, καὶ ἀσπασίλιν ὤπᾶ δίφλω
Ἀλλ᾽ ἄπτοι πρῶτον μὲν ἀτυζομένῳ δεδίνηται
Ἕρπων νηχομένῳ τι καὶ ἄπτεται μαιμώωσιν.
Ῥίπτων δ᾽ αὖτ᾽ ἀέκοντι ὁδοῦς κατὰ μαίνετ᾽ ἀνάγκας.
Ἀμφὶ δὲ οἱ μελέεσιν ἑλίσσεται, ἄλλοτε δ᾽ ἄλλας
Τυγχάζων, ἤ πως μιν ὀρέστασε βρόχοισιν
Ῥεῖα γὰρ ἀμφιτυθέντ᾽ ἀλιδινοῖς μηλέασιν

Ibidem.

Verùm, ut ait Homerus, Ξυνὸς ἐνυάλιος καὶ ἴσον κτανέοντα κατέκτα. id eſt, Mars communis uicißim perimentem perimit. Nam, ut idem Oppianus cecinit:

Καρδίῃ

Καράλλου δὲ μύραιναν ἐπὶ λυκὸς πόρ μελλ' ἐσθίειν ἐδδία, αὐτοφόνητον ἐγλωσσῶν ἀγριαίνειν.

Id est, locusta murænam quantumuis sæuam deuorat, sua ipsius audacia domitam, ultroq; ad interitum ruentem. Quæ prolixiùs ab Oppiano descripta prætermittimus, ne tædium lectori adferamus.

Piscatores nostri dentium murænæ maleficam ualdeq; noxiam uim reformidantes, uiuã non nisi forcipe arripiunt, uenenatum enim eius demorsum esse dictitant, qui cinere capitis eiusdem murænæ curatur, autore Plinio. Idem cinis (inquit) strumas tollit: nec non murænarũ muria, quæ hodie quoq; Antipoli & in Lerino insula fit. Pars à Muræna demorsa nisi tota abscindatur, à morsu liberari non potest ob uncinatos dentes, maximeq; in os recuruos. Hoc magno multorum malo nouerat Vedius Pollio eques Romanus, &c. (Vide infra in Corollario E.) C

Neque solùm dentibus audaciaq;, sed etiam astu, miroq; in uitandis periculis ingenio murænas donauit natura. Amplius (inquit Plinius) deuorant quàm hamum, admouentq; dentibus lineas, atq; ita erodunt. Pytheas id tradit. Idem infixas hamo inuertere sese, quoniam sint dorso cullellato, spinaq; lineam præsecare. Ouidius prodidit murænam maculas (foramina retis intellig it, Galli malles quasi macles uocant) appetere ipsas, conscium teretis ac lubrici tergi, tum multiplici flexu laxare fores donec euadat. D *In Halieutico.*

Molli sunt & pinguí carne, nec magis alunt quàm anguillæ, longè uerò minùs quàm congri, ut rectè dixit Hicesius. E

Plín. scribit Hortensiũ oratorẽ murenã adeò dilexisse, ut exanimatã fleuisse credat. Cęterùm quod Hortensio Plinius, L. Crasso illi diserto & censorio uiro Macrobius (Saturn. 3. 15.) tribuit, qui murænam in piscina domus suæ mortuam atratus tãquam filiam luxit, neq; id obscurum fuit, quippe collega Domitius in senatu hoc ei tanquam deforme crimen obiecit: neque id confiteri Crassus erubuit, sed ultro etiam (si dijs placet) gloriatus est censor, piam affectuosamq; rem fecisse se iactans. F *Hortensij & Crassi murænæ.*

Idem Macrobius ex Varrone scripsit, in Sicilia manu capi murænas flutas, quod hæ in summa aqua præ pinguedine fluitent: quas ibidem optimas esse secundo libro de re rustica tradidit Varro. Accersebantur autẽ murænæ ad Piscinas Romanæ urbis ab usq; freto Siculo, quod Rhegyum à Messana dispescit; illic enim tam murænæ quàm anguillæ optimæ à prodigis esse creduntur, & utræq; ex illo loco Græcè πλωτὰι uocantur, Latinè flutæ: quòd in summo supernatantes solem torrefactæ curuare se possent, & in aquam mergere desinunt, atq; ita faciles captu fiunt. Huiusmodi murænas Columella quoq; commendauit. His accesit poëtarum testimoniũ. Iuuenalis: *Murænæ flutæ seu Siculæ.*

Virroni muræna datur, quæ maxima uenit Gurgite de Siculo, Et Martialis:

Quæ natat in Siculo grandis muræna profundo, Non ualet exustã mergere sole cutem.

Archestratus uoluptarius philosophus murænam ex freto Siculo celebrat; id enim appellat σγωμὸν πορθμὸν apud Athenæum: *Lib. 7.*

ἰπελίης ἡ μεταξὺ τῆσ σγωκύμονα πορθμὸν Ἣ πλωτὰι μύραιναι κελουσιόθι ἂν πυκνὰ λιφθῶ,
εἶτα, ὅσον χαῦ ὄσσε ἐκεῖ δεικμήσειε ἑλίσσων.

Viuaria murænarum tantùm fiebant: quòd hæ fœcundissimæ sint, nec ulli alij pisces nisi cibi gratia iniiciendi, ob uoracitatem. Sed ne id quidem sine magno sumptu fieri potuit: ut uerissimè scripserit Varro, uiuaria ædificari magno, secundo impleri magno, tertio ali magno. G

DE MYRO, RONDELETIVS.

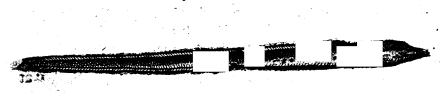

A B Aristotele σμύρῳ muræna mas dicitur, quem etiam μύρον dici posse puto, quemadmodum σμύραινα & μύραινα dicitur. Id indicat Gaza qui in conuersione sua murum uocat. Barbari zmyrum, Piscatores nostri peculiariter non agnoscentes, serpentem uocant. A

Huius à muræna discrimen docet Aristoteles lib. 5. de Hist. animal. cap. 10. his uerbis: Διαφέρει δ' ὁ σμύρος καὶ ἡ σμύραινα. ἡ μὲν γὰρ σμύραινα ἕλκεσιν ποικίλη, καὶ ἀδρότητι σάρκὸς, καὶ ἰσχυροῖς, καὶ τὸ χρῶμα ὅμοιον ἔχει τῇ πίτυϊ. καὶ ὀδόντας ἔχει καὶ ἐσωθεν & ἔξωθεν. φασὶ δὲ ἅπαντα καὶ τὰ ἄλλα, τὸν μὲν ἄῤῥενα, τὴν δὲ θήλειαν εἶναι. Differunt myrus & muræna. est enim muræna multis modis uaria & infirmior: myrus concolor, & robustior, colore larici, (ut uertit Gaza, sed meliùs meo quidem iudicio, pino arbori) similis. huic sunt dentes intrinsecus & extrinsecus. Aiunt hunc, ut in alijs, marem esse, murænam fœminam. B *Muri & Murænæ discrimen.*

Plinius locum hunc transtulit, cuius uulgares codices habent myrinum pro myro, non sine mendo, ut ex Aristotele & Gazæ interpretatione liquet. Hanc tamen lectionem si quis tueri uelit Aristotelis ipsius authoritate, à quo myrini piscis alibi fit mentio, respondemus hunc quoque Aristotelis locum mendosum esse, ut pro μύρου legendum illic sit μύξου. Id contextus ipse & Aristotelis sensus aperte docent. Τοῖς μὲν ὖν πλάτους ἰχθύσι συμφορὰ μᾶλλον (de im- *Lib. 8. de hist. anim. cap. 19.*

Digitized by Google

bre loquitur) πισρεῖ καὶ πιφέλω, καὶ ὃν καλοῦσι τινὲς μύσνον τὸ ὠμωντίον. Τοῦτο γὰρ ἧττον ὀλίσιτον εἰ πολλοὶ εἰσῆλθ ἀσιτυφλωῦνται διὰτοῦτο, ὧν τοιαῦτα γίνεται. Plurimis piſcibus imbres conducunt. Mugili tamen & capitoni, & ei qui à nonnullis myrinus uocatur, nocent: multi enim ex iſs à pluuiſs aquis, ſi immodicæ fuerint, obcæcantur. Mugilum ſpecies hic coniungit, in quibus eſt μύξων, quem etiam μύξωνα uocat, ut ſuo loco docuimus. Ex eodem Ariſtotelis loco quem de myro citauimus liquet, de myri à muræna diſcrimine, quædam à Plinio prætermiſſa fuiſſe. Locus Plinij eſt huiuſmodi. Ariſtoteles myrum uocat marem qui generat: diſcrimen eſſe, quòd muræna uaria & infirma ſit, myrus unicolor & robuſtus, dentesq; extra os habeat. De coloris ſpecie, de dentibus qui intra os ſunt nihil dixit. Poſtremò inde etiã reſtituendus Athenæi libro 7. depraua-
Athenei locus reſtituitur. tus locus. ὁ δὲ μύρων, ὡς φησιν Ἀρισοτέλης ἐν πεμπτῳ ζώων, διαφέρει ὁ μυραίνης, ὁ μὲν γὰρ ποικίλον καὶ εὐθηνέσερον, ὁ δὲ μύρων λείχρως καὶ ἰσχυρὸς, ⁊ τὸ χρῶμα ὅμοιον ἔχει ἰνγμι ὅλον, πάντα ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Nam pro λείχρως, ὁμόχρως: pro ἰνγμι, πάντα. Pro ὅλον, πάντα, &c. καὶ ὀδόντας ἔχει ἰσχυροὺς ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Myrus ſerpenti magis ſimilis eſt, quàm muræna, roſtro acuto, longo corpore nigricante, tenui, rotundo, ſine maculis, ſine ſquamis. Vnicum utrinq; branchiarum imperfectarum foramen habet. Pinnulas duas ualde exiguas cutis ſubſtantia, (*unam*) à ceruicis loco ad caudam uſq;, & (*alteram*) ab ano ad eandem, quarum ora nigra eſt ut in congro. In utroque latere à ceruice punctis aliquot aureis notatur, quæ magis in uentibus apparent quàm in mortuis. Gulam uentriculo præpoſitam habet, inteſtina longa, rectà ad podicem porrecta: iecur longum, rubeſcens, ſine felle. Splenem longum, tenuem.

F Carne eſt tenera, ſine ullis ſpinis, aut certè pauciſsimas habet. Apud Athenæum ex Dorione duæ ſunt myri ſpecies. Δωρίων δὲ τὸν μύρον φησὶ, τινὲς δὲ ἰχθῦς ἀκάνθας οὐκ ἔχειν, ἀλλ' ὅλον εἶν χρέασιμον, καὶ ἄσπαλὸν ἐσθιόμενον, εἶναι δ' αὐτῶ γένη δ'ύο. εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν μέλανες, οἱ δὲ ἐρυθροειδέσεροι. κρέασονται δ' οἱ ἐσὶν οἱ μελανίζοντες. Dorion ſcripſit myrum per carnem ſparſas ſpinas non habere: quare totum utilem eſſe, & ſupra modum tenerum. Ipſius autem genera duo eſſe, ſunt enim nigri myri, & ruſi, meliores uerò ſunt qui nigricant.

COROLLARIVM.

A Muræna, Græcè myræna dicitur, Varro. Multi penultimam per e. uocalem ſcribunt, ſed orthographia Græca, diphthongum æ. requirit, ut in mæna quoq;. Epicharmus μύραινα ſcribit abſq; σ. item Sophron. Plato uerò uel Cantharus in Symmachia, cum σ. μύραινα, Athenæus, ſic maris quoq; & ſmaris, &c. Vide ſuprà in Corollario de Mæna alba. Smyrænam Plato Doricè appellauit, Maſſar. Zmyræna pro Smyrẽna apud Kiranidẽ eſt, z. pro σ. μύρων, & μύραινα à uerbo μύρειν uel μύρεσθαι deducunt Euſtathio. Lege in Mormyri Corollario A. Μύρων (ſcribendũ fortè μῦρων penanflexũ, cum ypſilon producat, ut in Mormyro dictum eſt. Codex alter Aeliani manuſcriptus ex duobus quos uidi, μύρων habebat: ut Gillius quoq; legit) piſcis eſt, neſcio unde dictus. *Fluta.* ſerpentem marinum eſſe aiunt, Aelianus. ¶ Optimæ ſunt in hoc genere quæ à Latinis fluctæ, & Græcis plotæ quaſi nauigabiles dicuntur, quòd in ſumma aqua fluitantes mergi non poſſint, Maſſarius. Cur autem mergere ſe (uel ut mergantur, curuare) nequeant, plericq; cutem à Sole toſtam cauſantur: id quod ea facilius patitur, cum nullis muniatur ſquamis. Macrobius uerò præpinguedine eas in ſumma aqua fluitare tradit. Πλωτὸν Græcè uocabulo oxytono ſcribuntur recte, non peanflexo. Theodorus non modò murænas & anguillas plotas cum Sole torrefaciæ ſuperna tant, ſed etiam rhyades piſces ex Ariſtotele ſimiliter fluras conuertit, &c. ut pluribus in Chalcide monuimus. *Πλώτου.* Πλῶτον quidem (cuius nominis numerum ſingularem nondum legi) ceſtrei, id eſt mugiles alicubi dicuntur. Oppianus Halieut. 3. piſces omnes ſic nominauit: Πλώτου δ' ἀπνοιήν ὑφαυσίαν καὶ ῥοθίων Πλῶτον ἀλὸς θώωσιν. Et alibi in eodem: Ἡ γὰρ ἀεὶ πλωτὸν σφιν βίον ὑγρὰ διάντων. Vide plura in F. ¶ Almarmaheigi Arabicum uel Perſicum nomen commune longis & lubricis piſcibus, require in Anguilla A. Auicenna 4. 6. 3. 56. de uenenatis animalibus agens, Haren carmen uocat, eadem de ea ſcribens, quæ Aëtius de muræna. ¶ Vbiq; gentium in hunc diem murena nuncupatur, Maſſarius Italus & Gillius Gallus. Itali la Murena, uel Morona proferunt, ſed cauendum eſt ne antacæus etiam piſcis cetaceus, quem recentiores aliqui (& Itali uulgò) moronam uocant, cum muræna confundatur. Draco marinus, qui & murenula, Arnoldus Villanouanus. Myrum piſcatores noſtri (inquit Rondeletius) peculiariter non agnoſcentes, ſerpentem uocant. Sed de alijs Serpentibus marinis infrà dicemus: de dracone etiam diuerſo dictum eſt ſuprà in Araneo. ¶ Germanicum nomen ignoro: & ſanè Belloníus nihil muræna in Oceano rarius eſſe ſcribit. Idem in Singularibus ſuis Murænas in Gallia eſſe negat: excipere autem (puto) debuerat oram ad mediterraneum mare. At Plinius: In Gallia Septentrionali (*inquit, uidetur autem de Oceano ſentire*) murænis omnibus dextra in maxilla ſeptenæ maculæ. Circunloqui licebit, **ein Meerſchlangen art**: hoc eſt, Serpentis marini genus: uel nomen fingere, **ein Muraal**, nomine à Latino Muræna, & Germanico **Aal**, quod eſt anguilla compoſito. eſt enim piſcis haud longè anguillæ diſsimilis, teſte Gillio & alijs. non probo quidem compoſita ex diuerſis linguis uocabula: ſed ea quoq; tolerantur cum meliora deſunt. ¶ Alius longè piſcis eſt Muræna uel potiùs Marena uulgò Germanicè dictus: de quo Simon Paulus Suerinenſis: Lacus Sueri-
Marenen. num alluens (inquit) non procul Oceano Germanico, gignit inter cæteros piſces halecem, (haren gum:)

gum:) & Murenas uulgò Germanicè dictas (Marenen,) haleci (harengo) ſimiles, ſed aliquanto minores, argenteis ſquamis, carne dura & friabili. ¶ Lampetram, murænam fluuiatilem appellaram fuiſſe ex Dorione perſpicuum eſt, (&c.) Rondeletius. uide inferius in Muſtela. Murænam fluuiatilem Iouius quoq; ſuſpicatur eſſe piſcem, qui uulgò lampetra dicatur. Eſt & murena fluuiatilis ex Athenæo, quam aliqui mendaciſsimè (*Iouium notat*) gallariam à Dorione uocari, Athenæum falsò interpretantes, prodiderunt. Nam Dorion in libro de piſcibus, fluuialem inquit murenam habere unicam ſpinam ſimilem aſello, qui appellatur gallaria. Eſt enim gallaria, non murena, ſed aſelli ſpecies minor ex Plinio & Athenæo, Maſſarius. Carolus Figulus Murænam Germanis interpretatur ein Prick: ſed ea quoq; lampredæ, id eſt muſtelæ ſpecies eſt. Albertus quoque murænam pro lampreda accepit. *Murena ſt.*

Smyræna & Sphyræna piſces ſunt longè diuerſi: quorum tamen nomina à librarijs Græcis olim confuſa (facili inuicem tranſitu φ. & μ. literarum) aliquot in authorum locis oſtendam. Oppianus Halieuticorum 3. ſphyrænas lubrico corpore eluctãdo penetrandoq; per maculas retium euadere canit, his uerſibus: Σφύραιναι δ' ὅτε κέν ποτ' ἐϋπλόκῳσι πλόκεσσιν, ὀκρυόεσσ' ἐπάλῃσι, &c. uide Eustathium) Λίνεαι, δίζονται βρόχον ὀλκαὶ ὑφ' ἑρκεῖ σινδύοσαι. Τὸν δ' ἀμείψασθαι ἰξύος νόμον ὁρμηθεῖσαι, Φάσγανα δολοφρονέοντι διεξοπίσω μελέεσσι. Hic σφύραιναι librarius imperitè ſcripſit pro σμύραιναι, uel μύραιναι potius. alibi enim ſine ſigma μύραιναν ſcribere hic poëta ſolet. In argumentis Halieuticorum authoris innominati, quæ uitæ Oppiani ab initio editionis Aldinæ ſubijciuntur Græcè, rectè pro hoc loco μύραινα ſcribitur: ſic enim legitur. Περὶ σπανοτροφίας κεφάλων, μυραίνης, καὶ τῶν ἄλλων. Lubrica etiã membra, & penetratio ſerpentis inſtar, murænæ non ſphyrænæ conueniunt. Sed iam olim hic error in Oppiani poëma irrepſit: quem Aelianus quoq; (de animalibus libro 1. cap. 31.) malè æmulatus eſt. plurima enim ille ab Oppiano mutuatur. Sphyræna (inquit) piſcis eſt pelagius: qui cum ſe reti incluſum ſenſit, circunquaq; natat: & quà euadat, ubi uel rariores laxiores ue ſunt maculæ, uel etiam diſruptæ, callidiſsimè quærit. Quòd ſi talem aliquem locum inuenerit, è reti elapſa, priſtinã natandi libertatem recuperat. Vbi uerò una quæpiam ſic euaſerit, reliquæ etiam eiuſdem generis, ſi quæ pariter captæ fuerint, eâdem elapſæ, illam ceu uiæ ducem ſequuntur. Meliùs Ouidius: Et Muræna ferox teretis ſibi conſcia tergi, Ad laxata magis cõuerſa foramina retis, Tandem per multos euadit lubrica flexus: Exemploq; nocet, cunctis interuenit (*cuius quòd præuenit*) una. Bene etiam ex Ouidio Plinius: Muræna maculas appetit ipſas, conſcia teretis ac lubrici tergi: tum multiplici flexu laxat donec euadat. ¶ Αἱ δὲ σφύραιναι τῶν γλάνεων ἐσὶ προσμιάτορες, ex Diphilo Athenæus. Et alibi ex Hiceſio, σφυράινας δὲ προσμιάτορας γλάνεων, ἀπαθεῖς δὲ τῶν γύσεων καὶ ἀσόφους, ἀσυχολίας δὲ μέσας: qui locus Rondeletio etiam ſuſpectus eſt. Non eſt uera (inquit) hæc Hiceſij ſententia, niſi ſphyrænæ alium piſcem ſubſtituas. ſed ipſe quidem nullum ſubſtituit, ego murenã, facili (ut dixi) tranſitu. Congris certè, qui & ipſi anguillis ſimiles ſunt, non ſphyrænæ, ſed murænæ comparari merentur. Et Athenæus libro ſeptimo de murænis ex profeſſo agens, ſic habet: Πρόσμιας δ' ὡσπερεὶ φησιν ὁ Ἱκέσιος ὀλίγῳ πρὸ γλάνεως, ἀλλὰ καὶ πρὸ γόγγρου. unde ſuperiores duos locos à librarijs corruptos eſſe facile apparet. ¶ Hactenus quibus in locis mihi cognitis ſphyræna pro muræna legatur, oſtendi. aliquando uerò contrà contingit, ut in Scholijs in Nubes Ariſtophanis: Ceſtras (inquit Scholiaſtes) interpretantur murænas: ubi ſphyrænas legendum, ceſtram enim eandem ſphyrænæ eſſe, Rondeletius in ſphyræna ueterum authoritate docet. *Smyrenæ & Sphyrenæ uocabula aliquando à librarijs permutata.*

De murænis flutis è freto Siculo lege infrà in F. De Tarteſijs (nam circa Tarteſum maximas fieri aiunt) in H.h. Circa Carteiam locis exterioribus murenas minarum ſupra octoginta reperiri Strabo meminit, Maſſarius. Locus eſt apud Strabonem lib. 3. ubi & cete & oſtracoderma multò maiora fieri ſcribit, quàm in mediterraneo mari. Quin & cõgri, inquit, ἀκανθωτοῦνται (hoc eſt efferantur, ut ita dicam, uel belluarum inſtar grandeſcunt) multò noſtris maiores factæ: item murænæ, & alij complures huius generis piſcium. ¶ Σκλάγγια ſunt quæ ſquamis carent, (ut ſmyræna, bos, torpedo, paſtinaca,) nec oua pariunt, Suidas. ſed ſmyrænam & oua parere, & ſelachiorũ, id eſt, cartilagineorum generis non eſſe conſtat: unde Suidam (uel quiſquis eſt è quo tranſcripſit) deceptum eſſe conſtat: aut pro ſmyræna nomen aliud ſupponendum, zygæna fortè. ¶ Piſces alij qui ſunt longi, ut muræna, conger, Plinius. Lampredæ uulgò dictæ anguillis puſillis & murænulis ſimillimæ ſunt, niſi quòd ſeptem habent à capite in collum foramina, Hermolaus. Murænis ſimiles ſunt muſtellæ: quanquam aliqui pro murænis apud Plinium perperam marinis (*ſcilicet muſtellis*) legant, Idem. Maſſarius quoq; omnino murænis legendum eſſe contendit. Vide infrà in Muſtela ſiue Lampetra A. Typhlôpa ſerpentem murænæ caput habere ſimile in ſermonem hominum uenit, Aelianus. ¶ Tenuiſsimum his tergus, Plinius. Murænæ cutem leuiores uocandam quàm mollem, & ita legendum apud Plinium lib. 9. pluribus docet Maſſarius: Legendum (inquit) arbitror leui ut murenæ, ex Ariſtotele quarto de partibus animalium unde Plinius hæc mutuatur: Cutis, inquit, alijs ſquammata: alijs aſpera, ut ſquatinæ, raiæ, & reliquis generis eiuſdem: alijs leuis, ſed pauciſsimis: intelligendo anguillas, congros & murænas, quę omnia fæpenumero inter lõgos & leues enumerauit, ut primo de hiſtoria. inquit enim: Pinnas alij tantũ binas habent, qui longi leuesq; ſunt, ut anguillæ, ut congri: aut nullas omnino habent, ut murena. quod Plinius quoq; fecit, licet piſces eos non leues, ſed lubricos appellauerit hoc libro, ubi de pin

Digitized by Google

nis piſcium loquitur, binæ, inquit, omnino longis & lubricis, ut anguillis & congris, nullę ut mu-
renis: quod in 32. uolumine etiam confirmare uidetur, cum dicit murenam maculas appetere ip-
ſas, conſciam teretis ac lubrici tergi, ex Ouidio: leui igitur potiùs legendum cenſeo: neque enim
ita proprium fuiſſet dictum, murenam molem, hoc eſt teneram habere cutem, cum ex Ariſtote-
le mollem cutem etiam habeant, quæ mollia appellantur, ut loligo, ſepia, polypus, qui ad tactum
etiam molliores ſunt quàm murenæ, ut mox uidebitur: qui & lacertorum & ſerpētium corticem
interdum cutem mollem (uti retulimus) appellauit, quod & Plinius libro undecimo ſerpentibus
potius tribuiſſe uidetur, ubi de palpebris loquitur, dicens: ſed quadrupedi in ſuperiori tantū ge-
na, uolucribus in inferiore, & quibus molle tergus, ut ſerpentibus: ubi non intellexit piſces illos
longos & leues ſerpentibus ſimiles. nam piſces genis omnino carent, Hucuſque Maſſarius. Py- 10
theas tradit murænam infixam hamo inuertere ſe, quoniam ſit dorſo cultellato, ſpinaq; lineā pre-
ſecare. Ardens auratis muræna notis, Ouidius. Maculas habet nigras in dorſo & in pelle, Ki
ranides. Murenarum alia colore eſt ſubnigro, luteis maculis diſtincto: alia albo, nigris maculis
diſtincto, oris ritu non aliter quàm Anſeres largiſſimo: ijs foraminibus, quibus Lampetra prædi
ta eſt, caret, Gillius. Piſcis eſt haud diſsimilis anguillæ, uarius maculis luteis & nigris, Maſſari
us. In Gallia Septentrionali murenis omnibus dextra in maxilla ſeptenæ maculæ, (*ceu ſtellæ,*) ad
formam Septentrionis, aureo colore fulgent, duntaxat uiuentibus, pariterq; cum anima extin-
guuntur, Plinius. Pinnæ piſcium quibuſdam nullę, quibus nec branchiæ: Plinius, eumq; ſecu
tus Gillius. Murenæ nullæ omnino ſunt pinnæ, (*Rondeletius addit, quibus natare poſſit.*) nec bran-
chiæ integrę (articulatæq;, Vuottonus,) ut cęteris piſcibus habentur, Ariſtot. Et alibi, Quater- 20
næ ei utrinq; branchiæ ſimplices ſunt. ¶ Fel murenæ ſemotum à iecore inteſtinis commiſſum eſt,
Vuottonus ex Ariſtotele. Fel quibuſdā inteſtino tantùm iungitur, ut murenis, Plinius. ¶ Mu
ræna dentibus eò commodiùs ſe defendit, quòd eorum prædita ſit duplici ordine, Aelianus.

c Muræne ambigunt inter piſces litorales & pelagios, Ariſtoteles. Muræna neq; in ſtagnis
gignitur, nec temere fluuios ipſam ſubire inuenias: nonnunquam tamen & quæ in utroq; uicī-
tent, in mari ſcilicet & aqua dulci, reperiuntur, (teſte Galeno in libro de cibis boni malīq; ſucci.)
Partim pelagia, partim litoralis muræna eſt, ſed ferè in ſaxorum cauernis degit: & ſola exprecio-
ſis piſcibus (quanuis Tharſenſis, Carpathijq; pelagi, quod eſt ultimum, uernacula) quouis hoſpes
freto, peregrinum mare ſuſtinet, Vuottonus. Murenæ incolunt petrarum caua, Oppianus.
Et alibi: Degunt in petris quæ plenę ſunt chamis ac patellis. Piſcantes circa quoddam Africæ 30
litus, loco petroſo, *οἱ μὲν γὰρ ἀλὸς μυρώνας τε, καὶ ἠιόνας ὑμεναίους ἔχεσκον· τὰι δὲ μυρώνια, κωλιὰς δυσπλόους τε
ἴδοντες*, Syneſius in epiſtolis. ¶ Piſces longi, ut anguillæ, congri, murenæ, quomodo natent, & de
pinnis eorum, lege Ariſtotelem in libro de cōmuni animalium greſſu. Pinnis carent. ſic enim
utuntur mari, ut ſerpentes terra, & ſimiliter in humore repunt, Idem in Hiſtoria. Cur autem
pinnę, quibus natent, murænis, aliiſq; ſerpentum ſpeciem referentibus piſcium deſint, explicat
Ariſtoteles libro 4. tractationis de partibus, cap. 17. ¶ Anguilla, & quicunq; ſerpentis ſpeciem
referunt (ut murenæ) quoniam branchias habent pauciores minusq; continentes, diu extra aquā
uiuere poſſunt. non enim multum refrigerationis deſiderant, Ariſtot. lib. 4. cap. 13. de part. Exe
unt in terram murenæ, Idem & Plinius. ¶ Carnituræ tantùm ſunt, Ariſtot. Degunt in petris
quę plenæ ſunt chamis & patellis, Oppianus: nimirum quòd conchis huiuſmodi ueſcantur. Po 40
lypis ineſcantur, Idem. Vedius Pollio ſeruos damnatos murenis deuorandos obijciebat, ut in
E. referretur. Polyporum generis eſt ozæna dicta à graui capitis odore, ob hoc maximè mure-
nis eam conſectantibus, Plinius. ¶ Murenæ coëunt ut ſerpentes, Ariſtoteles. Cum libidinis
impetu plena eſt Muræna, in aridum progreditur: & ſponſi iniquiſſimi deſiderio permota, latibu
lum Viperæ intrant, ibiq; ambo inter ſe colligantur, atq; coitu implicantur: ut uulgi quidem ho-
minum opinio ait. Vipera quoq; mas ſimulis libidinis concitata, ad mare accedit: & ut adole-
ſcens in amoribus diſſolutus, cum tibia fores pulſat amatæ: ſic Vipera mas ſibilo edito amatam e-
uocat. ea è mari exit, natura diuerſorum locorum incolas in cupiditatem unam, & cubile idem co
gente, Aelianus de animalibus lib. 1. cap. 50. Idem (lib. 9. cap. 66.) Cum proximum eſt, inquit, ut
Vipera mas complexu uenereo iungatur cum Murena, uenenum uomitione eijcit, atq; expel- 50
lit, ut blandus decorusq; ſponſus uideatur. Poſtea edito ſibilo (tanquam Hymenæo quodam ante
nuptias miſſo) ſponſam appellat: atq; ubi mutuam ueneris libidinem inter ſe expleuerunt, hæc
quidem ad mare regreditur, illa uerò exſorpto ueneno & recollecto, ad domeſticam ſedem reuer
titur. Eadem Oppianus ſimiliter: ſed addit præterea; Quòd ſi uenenum illud uipera, cum mare
ingrederetur à ſe in petram aliquam depoſitum, non inuenerit, aqua forſan à prętereunte aliquo,
cui conſpecta fuerit uipera, ablutum: indignabundus huc illuc ſe iactat donec uita excedat, ſuis
ſe armis, quib. tutum ſe arbitrabatur, priuatū dolitans. *πέπρωται δὲ σωώλιον τοῦτο θνήσκειν ὑφ' ἑωυτοῦ*. id eſt, & in ea-
dem petra ut uenenum amiſerat, ſic ſimul mox etiam corpus uitamq; perdit. Orus in Hiero-
glyphicis non uiperam in mare, ſed murænam in continentem coitus gratia prodire ſcribit, Mu-
rena (inquit) è mari egreſſa uiperis admiſcetur: ac ſtatim recurrit ad mare. Vipera nequiſſimū 60
genus beſtiæ, ac ſuper omne quod ſerpentini generis eſt, aſtutius, coëundi incentiuis exæſtuans
muræne prægnitam ſibi copulam requirit, uel nouam inſtruit, progreſſaq; ad litus ſibilo præ-
ſentiam

ſentiam teſtatur, & ad complexum illam prolicit coniugalem, quæ illecta non deeſt, ac uenenatæ ſerpenti expetitos uſus ſuæ impertit coniunctionis. Quin ubi aduentare comparem ſenſerit uipera, uenenum euomere narratur, marito (*Græci authores omnes aut pleriq; ſerpentem ſiue uiperam marē cum muræna fœmina congredi aiunt*) ſic reuerentiam quodam modo exhibens, ac nuptialem reuerita gratiam, quod tamen concubitu peracto reſorbeat mox, Cælius Antiquarum lectionum 6.13. So ſtratus in opere de animalibus, murenas cum uiperis coire aſſentitur, Athenæus. Alij quoque non pauci, cum obſcurri quidam ſcriptores, ut Iorath: tum theologi illuſtres, ut Baſilius, Ambroſius, eadem de horum animantium coitu, uulgi opinionem, & uulgarem quorundam ſcriptionē ſecuti, literis mandarunt. Quemadmodum ignis non poteſt præterita ſine damno materia, in qua primùm conceptus eſt, priuſquam prorſus ipſam conſumat, ad aliorum noxam conuerti: ne que murena priùs aquaticos angues (οὓς ὑγιόδρους ὄφεις) in alienam perniciem parere poteſt, quàm proprium uentrem, in quo concepti fuerant, eroſerint, ut Nicander Colophonius & Archelaus phyſicus teſtatur. Ita quiuis iniuſtus malitiam ſuam primus experitur, antequàm in alio emittat, Hierax in libro de iuſtitia, ut citat Stobæus in ſermone de iniuſtitia. ¶ Omnibus anni temporibus parit, eſtq; partus eius numeroſior, Ariſtot. Oua parua parit, nec arenida ut piſces ſquamoſi, Idem. Quocunq; tempore parit, cum cæteri piſces ſtato pariant. oua eius citiſsimè (ſumma celeritate, alibi) creſcunt, Plinius. ¶ Hyeme latent, Ariſtot. Hyeme non capiuntur, præterq; ſtatis diebus paucis, Plinius. ¶ Ferula contactu murænas occidit, Plinius. Et alibi: Natura ferularum murænis infeſtiſsima eſt, tactę ſiquidem ea moriuntur. Item: Licinius Macer murenas ait pinguescere iactatu, (alias lactatu:) fuſte non interimi, eaſdem ferula protinus. animam in cauda habere certum eſt, eaq; icta celerrimè exanimari: at capitis ictu, difficulter. Muræna quę plagam unam accepit, torpeſcens perſtat: ſin plures inferas, fundítus ira incenditur, Aelianus de animalibus 1.37. Similia etiã de ſerpentibus, ſi arundine feriantur, ibidem tradit Aelianus. ¶ Murænas ferunt aceti guſtu præcipuè in rabiem agi, Plinius.

Quomodo è retibus eiuctent murenæ, ex Oppiano, Aeliano, Plinio & Ouidio ſcripſi ſuprà in A. ubi pro muræna aliquando ſphyrænā ineptè ſcribi oſtenſum eſt. Obſcurus de nat. rerū autor non rectè ex Plinio citat, murenam libenter ſe tenêre inter harundines & ligna, ut ſi fortè reti concludatur, flexu multiplici euadat. Murænā ferocem cognominat Ouidius. ¶ De murena Craſſi quæ ad uocantem ipſum aduentabat, leges mox in E. D

Nec proprias uires neſcit muræna nocendi, Auxilioq; ſibi, morſu: nec eo minus (*fortè nimis*) acri Deficit, aut animos ponit captiua minaceis. Hoc eſt, Murena etiam non ignorat uires proprias tum nocēdi aliis, tum ad auxiliandum ſibi in morſu eſſe ſitas. nec; mordendi uim remittit, donec (*uel abroſerit lineam, uel*) omnino debilitata ſe captam & uictam fateatur. Murenæ (inquit Plinius ex Ouidio, tanquam aliam lectionem ſecutus) amplius deuorant quàm hamum, admouentq; dentibus lineas, atq; ita erodunt. Muræna dentibus eò commodiùs ſe defendit, quòd eorum prædita ſit duplici ordine, Aelianus. ¶ Muræna caudam congri abſcindit, Ariſtot. Nos certè Puteolis ſæpenumerò congrum cum murena acriter pugnantem animaduertimus, Perottus. Conger & murena caudas inter ſe prærodunt, Plinius. ¶ Locuſta murænas & cōgros conficit. Si ſmyræna & carabus ambo coquantur unà, euaneſcit ſmyræna, & non apparebit, Kirani des. Suprà in Corollario de Locuſta D. Aeliani uerba de certamine polypi, murenæ & locuſtę recitauimus, quæ ille ex Oppiani Halieuticorum 1. mutuatus eſt, ſed breuius: hîc ex eodem poëta paraphraſin copioſiùs à Petro Gillio redditam, adſcribemus. Odio inimicitiarum capitaliter inter ſe diſſident Polypus, Murena, & Locuſta, & mutuis inter ſe cædibus pereunt. Cum Murena ex ſaxo ad inquirendum cibum prodiens, Polypum inſpexit, in ſumma aqua paulatim errantem flagellis natantem: ſtatim incredibili gaudio elata, hanc iucundam appetit prędam, ſeſe ſentiēs ſe in proximum diſcrimen adductum, ſeſe in fugam impellit. At nulla machinatione tardus in natando effugere poteſt Murenam, expeditiſsimo lapſu natantem. Itaq; mordicus eum premēs, inuitum pugnare cogit. Hic igitur coactus magnum & difficile inire certamen, primum uarium & multiplicem gyrum agens, brachia huc illuc uerſat, conans horum iactatione ipſam à ſeſe depellere: at enim nulla arte euadere poteſt. Contrà Muræna Polypi lubricis membris circumplicata, facilè ex his tanquam aqua effluens elabitur. Is uerò modò dorſum illius, modò collum modò caudam circumplectitur, modò in os eiuſdem incurrit. ac nimirum quemadmodum in luctatione homines ſuas oſtentant uires, donec tandem defeſſi manibus inaniter fluctuent: ſic Polypi acetabula non palæſtricè iacta, Murena acutis dentibus diſcerpit & lacerat, & partim ex his mandit, partim ſemicomeſta & palpitantia, huc illuc diſtrahit. Nec prodeſt polypo hærere ſaxis, eorumq; ut lateat imitari colorem. nouit enim hunc eius dolum muræna. Iam rurſus magna fiducia Locuſta Murenam ad pugnam laceſsit: extenſis tanquam iritans, iuxta petram, cuius incola eſt muræna, geminis cornibus. Hæc iritata, in certamen deſcendit, at etſi animo infeſto hanc contra uenit, tamen ipſam duro tegmento circummunitam parum lædit: & fruſtra ideo dentes defigit, quòd tanquam à ſilice repulſi, ſic eius duriſsimo regmine retuſi, hebeſcunt & debilitātur. Veruntamē Murena magis magisq; tantiſper animo incitatur, dum ſuum collum tantopere ſtricte longis illius brachijs quàm ferreis forcipibus teneri ſentit, nihilq; remitti quantumlibet uiolen

ter ſeſe in fugam impellere conetur, & ſummo doloris ſenſu affecta quoquo uerſum corpus ſuum intorqueat. Cum enim aculeatum locuſtæ dorſum temere inuadit & circumplectitur, interea acu leis transfigitur, tandemq; multis uulneribus acceptis, ſua imprudentia conficitur. Iam porrò locuſtam ſilíceis forcipibus & robuſtis aculeis armatam & uelocem, tardus Polypus & molliſſima pelle obductus expugnat. Hic enim cum eam in ſaxea aliqua cauerna morantem deprehenderit, in eius dorſum latenter inuadit, & uincula circunijcit, & fortibus acetabulis fauces intercludit, ne ſpirare poſsit. Locuſta uerò illius circumplicatione uicina ad moriendum, nunc quieſcit, nunc mouetur, nunc ad ſaxa alliditur. is uerò non intermittit tandiu oppugnare, quoad exederit & confecerit: nec aliter carnes fugendo ex eius teſta exhaurít, quàm infans aliquis ex uberibus nutricis lac.

a Murenæ exeunt in terram, & ſæpe in ea capiuntur, Ariſtoteles. Fluteæ dictæ, ut in freto Siculo, Sole torrefactæ curuare ſe poſſe, & in aquam mergere deſinunt, atq; ita faciles captu fiunt, Macrobius. Polypis ineſcantur murænæ, Oppianus. Eſca ad ineſcandas murenas: Aeluri (Siluri legit Cornarius) fluuiatilis drachmas ſedecim. ſeminis rutæ ſylueſtris drachmas octo. adipis uitulinæ tantũdem. ſeſami drachmas ſedecim. Conterens omnia, ex eisq; paſtillos fingens, utitur, Tarentinus. Murænas quoq; & thriſſas piſcium genera euocari concentu & tintinnabulis, exploratum uulgò: quamuis murenas genituræ tantùm tempore, utpote quæ ſerpentium ſequi ſibila feruntur, quibus eas admiſceri tradunt, Pierius Valerianus. Licinius Macer murenas tantùm fœminini ſexus eſſe tradit, & concipere è ſerpentibus: ob id ſibilo à piſcatoribus, tanquã ſerpentibus, euocari & capi tradit. fuſte non interimi. eaſdem ferula protinus. animã in cauda habere certum eſt, eaq; icta celerrimè exanimari: at capitis ictu, difficulter, Plinius. ¶ Piſcium curã maiores noſtri celebrauerunt, adeò quidem ut etiam dulcibus aquis marinos clauderent piſces: atq; eâdem cura mugilem ſcarumq; nutrirent, qua nunc murena & lupus educatur, Columella. Et alibi: Piſcinis præter alios piſces includemus ſtutas, quæ maximè probantur, murenas. Piſcina ſi ſemper influente gurgite riget, habere debet ſpecus iuxta ſolum; eorumq; alios ſimplices & rectos, quò ſecedant ſquamoſi greges: alios in cochleam retortos, nec nimis ſpacioſos, in quibus murenæ delitescant. Quanquam nonnullis commiſceri eas cum alterius notæ piſcibus non placet, quia, ſi rabie uexantur, quod huic generi uelut canino ſolet accidere, ſæuiſsimè perſequũtur ſquamoſos, plurimoſq; mandendo conſumunt, Columella. ¶ C. Hirrius circum piſcinas ſuas ex ædificijs duodena milia ſeſtertia capiebat. Eam omnem mecredem eſcis, quas dabat piſcibus, conſumebat. Non mirum. Vno tempore enim memini hunc Cæſari ſex millia murænarum mutua dediſſe in pondus, & propter piſcium multitudinẽ quadragies ſextertio uillam ueniſſe, Varro. Murenarum uiuarium priuatim (*nimirum abſq; alijs piſcibus. alij legunt primus. quod per ſe etiam intelligitur in uerbo excogitauit: & rurſus in uerbis, ante alios*) C. Hirius excogitauit ante alios: qui cœnis triumphalibus Cæſaris dictatoris ſex milia numero murænarum mutuò appendit. Nam permutare quidem precio noluit, aliá ue merce. Huius uillam intra quàm modicam quadragies piſcinæ uenierunt. (*Locum hunc clariùs paulò ante ex Varronis uerbis intelliges.*) Inuaſit deinde ſingulorum piſcium amor, Plinius: & ex eodem Macrobius (Saturn. 3. 15.) Hirrij uillam, inquit, quamuis non amplam aut latam, conſtat propter uiuaria quæ habuit, quadragies ſeſtertiũm uenundatam. Hirrius in codicibus Varronis r. duplicí ſcribitur: in Plinianis ſimplici: apud Volaterranum Hircius. Sola ex precioſis piſcibus murena, quamuis Tarſenſis Carpathijq; pelagi, quod eſt ultimum, uernacula, quouis hoſpes freto peregrinum mare ſuſtinet, Columella. Lucij Craſsi oratoris ætate prior Licinius Muræna reliquorum (*præter oſtreas*) piſcium uiuaria inuenit, Plinius. Veteres Romanos à uiuacitate potiùs, quàm à ſaporis præcellentia murænas æſtimaſſe crediderim, quoniam magna eorum copia in quotidianos uſus uiuarijs incluſa diutiſsimè poterat aſſeruari, cæteris piſcibus aut tædio carceris, aut uitio piſcinarum facile pereuntibus, Iouius. Apud Baulos in parte Baiana piſcinam habuit Hortenſius orator, in qua murænam adeò dilexit, ut exanimatam fleſſe credatur, Plinius. Cæterùm Valerius Maximus libro nono, & Plinius libro decimo ſeptimo, qui L. Craſſum Cenſorem cum Cn. Domitio fuiſſe confirmant, ſcribentes cum inter ſe de luxuria atq; libidine decertarent, ſibiq; nonnulla inuicem obiecíſſent, nullam de murenæ à Craſſo defletæ obiectione mentionem faciunt, forſitan quia non niſi de obiectionibus ad luxuriam & exquiſitiorem cultum pertinentibus altercatio fuerat, hoc ego lectoribus æſtimandum relinquo, Maſſarius. Muræna Craſsi Romani omnium prædicatione celebrata, ſic inauribus, & gemmis diſtincto monili, tanquam ſanè eximia formæ pulchritudine puella, ornabatur: & appellantis uocem Craſsi agnoſcebat, atq; ad eum adnatabat: cumq; quippiam ei porrigebat, prompto & parato animo accipiebat. Hanc ille mortuam fleuit uberiùs, atq; honore ſepulturæ affecit. Et cum aliquando Domitius in hunc dixiſſet: Stulte Craſſe, Murænam fleuiſti mortuam. Ad hæc reſpondens Craſſus: Equidem (inquit) de beſtiæ morte fleui: Tu uerò nullos, ne extrium quidem uxorũ interitu, quas ad ſepulturam dediſti, luctus percepiſti, Aelianus de animalibus 8. 4. Cum obijceret Domitius, An tu murænam luxiſti Craſſe? retorſit ille: At tu uxores tres cum extuleris nunquam lachrymaſti, Plutarchus in libro Vtra animaliũ, &c. Ex Aeliano mutuatus eſt Io. Tzetzes Variorum Chiliade 8. cap. 173. Item Porphyrius libro 3. de abſtinentia ab animatis: Craſsi (inquit)

inquit) Romani muræna nominatim uocata ad ipsum Crassum aduentabat: quem etiam adeò commouit, ut mortuam luxerit, cum trium antea liberorum amissionem moderatè tulisset. ¶ Antonia Drusi in uilla apud Baulos in parte Baiana (ubi & Hortensius piscinam habuit, & in ea muræna dilexit) murenæ quam diligebat inaures addidit; cuius propter famam nonnulli Baulos uidere concupiuerunt, Plinius.

Inuenit in hoc animali documenta sæuitiæ Vedius (*Verrius, Platina*) Pollio eques Rom. ex amicis diui Augusti, uiuarijs earum immergens damnata mancipia, non tanquam ad hoc feris rarum non sufficientibus, sed quia in alio genere totum pariter hominem distrahi spectare nō poterat. Ferunt acceti gustu præcipuè eas in rabiem agi, Plinius. Vedius Pollio (inquit Crinitus de honesta disciplina 6. 10.) cum piscinas magno studio ac diligentia haberet, solitus est seruos suos occidere, eosq; piscibus uorandos præbere: ut hominum cruore pastos comesset: quod hercle in Romana quidem ciuitate non scelestum modò: sed imprimis nefarium haberi debet, Octauio præsertim imperante. de quare Septimius Tertullianus copiosè scribit in libro quem de pallio fecit. Anneus uerò Seneca cum Cæsarem Neronem ad elementiam instrueret, sic inclamat: O Vedium mille mortibus dignum qui deuorandos seruos murænis obiiciat, quas erat esurus. Et in libro quem de ira scripsit ad Nouatum: Cum diuus (inquit) Augustus apud Vedium (aliàs Atedium) Pollionem cœnaret, fregit unus è seruis crystallinum: ex quo rapi eum ad mortem Vedius iussit, nec uulgarem quidem. nam murænis obiici iubebatur, quas ingens piscina continebat. Quis non putaret hoc illum causa luxuriæ facere? sæuitia erat. (*Nec luxuria fuit ista, sæuitia erat, Celius Rhod.*) sed euasit è manibus puer: & ad Cæsaris pedes confugit, nihil aliud petiturus, quàm ut aliter periret, nec esca (piscium) fieret. In quo adeò motus est nouitate crudelitatis Cæsar, ut illū quidem dimitti, & crystallina potiùs omnia perfringi iuberet, piscinamq; compleri. Hęc Crinitus ex Seneca. (sed pars postrema in codice nostro sic legitur: Motus est nouitate crudelitatis Cęsar: & illum quidem dimitti, & crystallina ante omnia coram se frangi iussit, complerique [compleri oblimariq;, Cælius] piscinam. Fuit Cæsari sic castigandus amicus, bene usus est uiribus suis.) Noster quidem Senecæ codex libro 1. de clementia, capite 8. sic habet: Quis non Vedium Pollionem peius oderat, quàm serui sui? quòd, murænas sanguine humano saginabat, & eos qui se aliquid offenderant in uiuarium quid aliud quàm serpentibus obiici iubebat? O hominem mille mortibus dignum, siue deuorādos seruos obiiciebat murænis, quas esurus erat; siue in hoc tantùm illas alebat, ut sic alereť.

De flutis murænis nonnihil in A. diximus, hic plura. Non enim si muræ optimæ flutæ sunt in Sicilia, & elops in Rhodo, continuò hi pisces omni mari similes nascūtur, Varro. Murenæ in Sicilia optimę sunt, Plinius. E Siculo freto commendabantur, Athenęus & Clemens in Pædagogo. Αἱ πλωτοὶ ἐκ Σικελίας ἥδισται τῶν πελαγίων διαδικάσαι, Pollux. Et rursus: Μύραινα ἐκ προβάτου, καὶ μύραινα Ταρτησσία ἥδιστα τῶν πελαγίων διαδικάσαι. Habet etiam delicatam murænam urbs Hispaniæ Tartessus nomine, adeò ut inter cibos electiles numerata sit, authore Gellio. ¶ Muræna in tantis deliciis olim fuit, ut & nomen Liciniorum familiæ dederit, Varrone teste. ¶ Muræna Hiceſius ait multum alere, non minùs (aut etiam magis, ut in A. scripsimus) anguillis & congris, Hiceſius. Murænæ etiam ipsæ in aqua uitiosa (cœnosa, & aliter impura, & circa fluminum ostia) deterrimę sunt, Galenus. sed quomodo alimentum ex muræna alijsq; piscibus pro locorum in quibus degunt diuersitate uariet, supra ex Galeni scriptis recitaui in Lupo F. Omnium minimè improbantur edulia, quæ tenuem aut crassum succum facientium in confinio sunt, & in excessuum medio, ut carnes gobiorum & murænarum, &c. Galenus in libro de cibis boni & mali succi. Vuotonus inter duram quoq; & mollem, murænarum carnem mediocrem esse tradit. Philotimus (apud Galenum de alimentis 3. 30.) murænas piscibus molles carnes habētibus adnumerat, quod genus facilius concoqui tradit. Galenus distinctionem addit, si in puro mari uersentur. Saxatiles enim (inquit) semper sunt optimi, quod asellis minimè contigit, nec muræna, ut ne gobionibus quidem. etenim quidam ex his in fluuijs & stagnis, alij autem in mari nascuntur: alij in stagnis maritimis, quæ uocant: aut omnino in aquis permistis, ubi magni fluuij ostium mari cōmittitur, plurimum certè particulatim inter se dissident, ut mugilis & muræna. ¶ Murænas & omnia mollia, ut lolligines, sepias, &c. ut quæ difficulter concoquantur, inflationes pariant, noxios humores generent, censeo reprobanda, Aëtius 9. 30. in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Periculosum est eas in cibum sumere, nisi prius in uino optimè ac diutissimè decoquantur, & speciebus aromaticis, maximeq; pipere, condiantur. Venenoso nanq; abundāt humore, unde nec de facili cedunt coctioni, Author de nat. rerum. Pellem eis duram esse audio, cædiq; baculis antequam coquantur. Iura diuersa in murænam tum assam tum elixam describit Apicius 10. 8. Tripatinum ex murænis, lupis & myxone memoratum Plinio, uide suprà in Lupo F. Coquitur muræna exossata more maiorum, ut anguilla, sublato corio, capite & cauda. assam, moreto uiridi suffundes, Platina. Sanga Romanus poëta lepidus, quum Pyrgorum in litore piscaremur, docuit murænas ab antiquis exossari, Plauti authoritate, ut eorū carnes nullis impeditæ spinis gratiores redderentur: ingentemq; ille murænā binis bacillis utraq; manu cōprehensis mediam astringendo detergendoq;, rectè & festiuè admodum exossauit, Iouius.

Digitized by Google

Tu Machęrio Congrum, murænam exdorſua, quantum potes, Plautus Aululaŕia. De uerbo exdorſuare, lege ſupra in Congro H. f. ¶ Ob duriciem quandam innatam, & tenacem humorem laborioſiſsimè digeruntur: ſed à lactibus eximijs ſummam commendationem accipiunt, Iouius. Heliogabalus murænarum lactibus & luporum (piſcium) in locis mediterraneis ruſticos pauit, Lampridius.

G
De morſu murænæ.

Muræna uenenata eſt (morſu,) & impetuoſa in homines, Kiranides. Dentibus maleficam non modò legi, ſed etiam expertus ſum, cum Maſsiliæ illius naturam perſcrutans, temere lubricum roſtrum cepiſſem, non ſine magno dolore uulnus accepi, Gillius. Morſus à muræna (inquit Aëtius 13.38.) eadem accidunt quæ morſus à uipera: quapropter etiam ſimilia remedia eis adhibenda. Dato autem & fici ſuccum cum ſerpillo, ut prædictum eſt. Eadem ex eo repetijt Auicenna 4.6.3. capite 56. de Haren carmen. A paſtinaca marina aut muræna morſus auxiliantur liquoris de fico guttæ quatuor, aut paulò plures cum ramulis ſerpylli tribus aut quatuor poti; & quæcunq; ad uiperas, Aegineta. Murænæ morſus ipſarum capitis cinere ſanantur, Plinius. Murænæ morſui medentur lumbrici terreni, Kiranides ut Aggregator citat. ¶ Non uerò pernicioſus ſemper, ſed & ſalutaris aliquando muræna morſus eſt, ut ſcribit Aelianus de animalibus lib. 11. cap. 34. Vir quidam Ciſſus nomine (inquit) Serapidis cultui deditiſsimus, petitus inſidijs mulieris, quam priùs amatam, deinde uxorem duxerat, cum oua ſerpentis deuoraſſet, angebatur, & miſerè affligebatur, ita ut à morte parum abeſſe uideretur. Rogatus autem ab eo deus, murænam uiuam præcepit emendam, & manum uiuario ſeu uaſi in quo ſeruaretur, immittendam. Pareret ille, manum immittit: cui muræna mordicus inhæret. & cùm auelleretur, ſimul cum ea morbus etiam iuuenis illius euulſus eſt.

Remedia extra corpus.

Lichenes & lepras tollit murænarum cinis cum mellis obolis tribus, Plinius. Murenarum pellium exuſtarum cinis ex aceto fronti inlitus prodeſt aduerſus capitis dolorem, Marcellus. ¶ Smyrænæ dentes ſuſpenſi conueniunt pueris dentientibus, Kiranides.

Intra corpus.

Smyræna in iure piperis eſa nephriticos ſanat, & lepram ſcabioſasq; paſsiones perfectè curat, Kiranides.

H. a.

Muræna Latinis, Myræna Græcis primam producit, ut monſtrauí in Mormyri Corollario A. quamobrem maſculinum etiam μῦς & prima circunflexa ſcribendum uidetur. Mullorum & murænarum copia, Cicero in Paradoxis. ¶ Muræna ab Aeliano & Artemidoro non rectè cartilagineis adnumeratur, Rondeletius.

Epithets.

Ferox, Ouidius. Ardens auratis muræna notis, Idem. Delicata, Martialis lib. 10. Tarteſſia, ab oppido Hiſpaniæ. Oppiano, ἐπὶ λωὶς, ἀϋπνεᾶ, κελαινὴ, ὀτροπαλὲη, φοιταλέη.

Ὦ περόεσσα, ὦ πθαγωγε, καὶ μύραινα σύ, Suidas è poëta quodam, interpretatur autem μύραινα, παιπαφαὶς, id eſt prona ad libidinem, ab huius piſcis natura. Μύραινα, ὦπ τὸ κακὸν (ὦπ γὰρ κακὸς potiùs) ἐλέγετο, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, Heſychius. Παράγωγε (ſed præſtat oxytonum ſcribi) fortè deceptricem interpretari licebit, nam & πθαγωγὴ aliquando deceptionem ſignificat: niſi quis πθαγωγὲ potiùs legat. eſt autem πθαγωγὸς (oxytonum) leno, proſtitutor, in utroq; ſexu. Muræna uocatur uitium ligni in menſa ex cedro, nigro tranſcurrens limite, uarijsq; corticum punctis apprehenſus papauerũ modo, & in totum atro propior color, maculæ ue diſcolores, Plin. Μάραινα, μάσιξ, ῥᾳβδοῖδες, γωνία, Heſychius & Varinus. ſed μύραινα legendum uidetur: quamuis literarum ordo apud illos prohibeat. muranæ enim corpus lubricum & flexibile, flagello & uirgæ flexibili rectè comparatur. Sic & ἔκτυπόν tum ſerpentis genus, tum ſcuticam ſeu flagellum ſignificat. Sed apud Pollucem libro 5. cap. 10. legimus Platonem comicum μαράγναι τῶν μάσιγα nominaſſe. Τωρεία quid ad murænam pertineat, non uideo. Μαρύναι quidem apud eoſdem Lexicorum ſcriptores γῆ τωρεία exponitur. ¶ Murænulam colliaurum nuncupat uulgus, Hieronymo tradente: quòd ſcilicet metallo in uirgulas lentéſcente, quadam ordinis flexuoſi catena, contexitur, ex piſcis utiq; imagine uocabulo conformato, Cælius Rhod. Scoppa grammaticus Italus uulgari etiam hodie uocabulo la murenella interpretatur, uel lo collaro d' oro. Murænam Græci uocant, quòd plicet ſe in circulos, Iſidorus. ſed nihil huiuſmodi ex etymologia Græca conſtat, per circulos ille forſan torques & monilia intellexit, quæ à muræna piſce murænulæ (ut diximus) nominantur, non contrà. ¶ Muræna ria dixit Platina, pro murænarum uiuarijs.

Icones.

Per murænam pictam Aegyptij ſacerdotes hominem procum alienigenarum, uel alienigenarum concubitum appetentem, externiſue matrimonio copulatum intelligebant, Pierius ex Hieroglyphicis Ori. A uiperis etiam ait (*Pierij uerba ſunt, uidetur autem uerbum ait referendum ad d. Ambroſium, quem proximè nominauerat*) ſibilo murænas euocari, idq; perinde ac ſi hieroglyphicum eſſet, interpretatur: id ſcilicet ex hoc innui, ut mulieres admoneantur ferendos eſſe mariti mores, ſit licet fallax uir, aſper, inconditus, temulentus, lubricus, multaq; in hanc ſententiam. Baſilius ex hoc cõgreſſu anguis & murænæ adulteriũ interpretari uidetur. admonet enim eos qui nuptijs inſidiantẽ alienis, diſcant cuinã feræ, cui reptili ſint ſimiles, cùm naturæ quoddam adulteriũ uiperæ murænæq; coniunctio uideatur. atq; huc potiùs reſpicit Aegyptiorum hieroglyphicũ. Non etiam incongruum erit hieroglyphicum, ſi occultam quandam ſignificaturi, ſanguinariam quippe crudelitatem, in molli alioqui atq; effœminato homine, per irritatam murænã expreſſerimus, immani

immani Romanorum procerum exemplo, qui seruitia olim murænis exponebant excarnificanda: cùm ea alioqui bestia exedentula sit, ut diceret Tertullianus, atq; etiam exanguis & excornis, Hæc Pierius. Vide infrà in fine huius capitis Emblema Alciati.

Muræna uiri nomen à neruoso corpore dictũ Cassiodorus putat. Licinios, Murænas cognominatos, quòd hoc pisce effusissimè delectati sunt, satis constat. Huic opinioni M. Varro consentit, asserens eodem modo Licinios appellatos Murænas: quo Sergius, Orata cognominatus est, quòd ei pisces qui auratæ uocantur charissimi fuerint, Macrobius Saturn. 3. 15. Meminit & Columella 8. 16. Vulgati codices Varronis de re rust. pro Licinius Muræna, non rectè habent Lucius. L. Crassi oratoris ætate prior Licinius Murena reliquorum (præter ostreas) piscium uiuaria inuenit, Plinius. Idem libro 33. cap. 3. C. Antonius ludos scena argentea fecit, item L. Murena: ubi similiter fortè Lucius pro Licinio legitur. Extat & Ciceronis pro Murena oratio. Quidam Græcè hoc nomen Μυρμίλιος scribunt, cum uiri proprium est. ¶ Μυρίνα, ἀρωΐς, παρὰ ἁλιεῦσιν, Hesychius. Batea (βάτεια) oppidum memoratur Homero, quod dij sepulchrum Myrinæ appellent: σῆμα πολυσκάρθμοιο Μυρίνης. Scholiastes locum sic nominatum ait ab una Amazonum illic defuncta, cum aduersus Troiam mouerent: excitato in eius honorem oppido, Varinus. Propria.

Oppianus in muræna nominat νῶτα πανείλατα, & ὀλιδηρὰ μέλη. De dentibus eius, quos σφῶϊν, hoc est solidos cognominat, ἀγκύλον ἔρκος dicit, id est uallum recuruum. Ἡ δὲ μιν ὀξυτόμοισιν ὑπαὶ γενύεσσιν ὀδοῦσιν Δερδάπτει, Idem de muræna polypum uorante. Item, χθίσαι δ' ἀνέρασε δ' ἀφαυρὸν. Ναχμυθέων τε καὶ ἀσπετα μαιμώωσαν, Oppianus de muræna. Cuius & sequentia sunt: Πολύποδι δ' ἐνόησε σιδηρείῃσι μάχεσθαι. Et, θᾶσσα γὰρ ἀμφιπεσόντος (πολύπους) ἁλιδηροῖς μελέεσσιν Ὀτραλέως μύραινα διαῤῥήσει, οἷά περ ὕλην. Et, Ἡ μὲν τοῦ' ἐκ πέτρης ἁλιμυρέος ὁρμηθεῖσα Φοιταλέη μύραινα δέδοικε πάντα. Item, μύρμηκα γυρώσασα, χόλῳ μέγα πιαφόωσα Ἀντιάᾳ, de muræna contra locustam pugnante.

Affertur squillas inter muræna natantes In patina porrecta. Sub hoc herus: Hæc grauida, inquit, Capta est, deterior post partum carne futura, Horatius Serm. 2. 8. Μύραινα ἐφλὼ in Cotyis Thracum regis conuiuij descriptione Anaxandrides nominat. In conuiuio etiam Attico, quod Matron describit apponitur muræna, Ζώνιλλος δ' ἦν ἀγαθὸμιλίη πρὸς ἑαρινὸ Εἰς λέχος ἀνίκ' ἔδεαν ἀμφιπάλλοις (id est serpenti, ut medicorum filij pro medicis) μεγαθύμῳ.

Μυσάεις δὲ ὁ Πατροῦις φησιν, ἰχθὺν ὃ γίνεται καὶ ἐν σηψίαις γαλίαις καὶ μύραινα, καὶ ἀλαπαστιῶδε, Athenæus. ¶ Aeacus (in Ranis Aristophanis) iratus Dionysio qui ad inferos descenderat, Herculem esse putãs (propter clauam & exuuium leonis, quæ gerebat) à quo Cerberus antea eis abductus erat, sic eĩ interminatur: Ἐχιδνῶν θ' ἑκατὸν τακεφάλων, ἣ σὰ καταλάγχᾳς σου Διαπαρᾴξει, πλευμόνων τ' ἀνδάλντας Ταρτησίας μύραινας. ubi Scholiastes: Muræna (inquit) nominat pro dæmone aliqua terribili. Imitatur autem Eurípidem qui similia in Theseo protulit. Tartesiam quidem cognominat, ut maiorẽ metum incutiat, ob loci longinquitatem, διὰ τὸ ἐκπεπτωμένον, (tanquam in Tartesso murænæ nascantur maximæ, Suidas.) Sic & mustelam Tartesiam dicunt pro magna. Tartessus urbs Iberica est circa Auernum (Ἄορνον, alijs iuxta columnas Herculis) paludem. Murena quidem piscis est marinus à poëta nominatus, cum uiperam nominare debuisset. Eadem Varinus repetit. Habet etiam delicatam urbs Hispaniæ Tartessus (s. duplici, alij simplici scribunt) nomine murænam, adeò ut inter cibos electiles numerata sit, autore Gellio. Pollux quoq; Tartesiam murænam antiquis in precio fuisse tradit. Mustelæ quædam apud Afros nascuntur in Silphio, similes Tartessijs (scilicet mustelis. Valla non rectè uertit, similes murænis,) Herodotus.

Emblema Alciati, inscriptum: Reuerentiam in matrimonio requiri.

Cùm furit in Venerem, pelagi se in litore sistit Vipera: & ab stomacho dira uenena uomit.
Murænamq; ciens ingentia sibila tollit: At subitò amplexus appetit illa uiri.
Maxima debetur thalamo reuerentia, coniunx Alternum debet coniugi & obsequium.

COROLLARIVM DE MVRO, VEL MYRO, id est, Muræna mare.

MYRVS (aliàs Myron) serpens est marinus, ut aiunt, nec unde nomen habeat satis constat. (*Nos etymologiam in Mormyro indicauimus.*) Traditur de eo si oculus alteruter capto eruatur, ipso uiuo dimisso, & pro amulero gestetur, ophthalmiam siccam sanare, pisci uerò rursus renasci. præterea altero eum capi lumine, qui uiuentem non dimiserit, Aelianus. ¶ Plinius & Gaza oculatam eum appellant: Plautus uerò ophthalmiam: Volaterranus, oculatam piscem (qui Græcorum Melanurus est) cum myro confundens. Smyrus etiam à Plinio inter marinos pisces numeratur, uerùm tanquam alterius generis à muræna, Vuottonus. Atqui non genere aut specie, sed sexu tantũ à muræna differre, ex prædictis liquet. Scribitur autem myrus aut smyrus: ut myræna quoque & smyræna: Græcè μῦς uel σμῦς penaltexum semper scripserim, quoniã penultima producitur, ut indicauimus. Aristoteles myrinum uocat marem, Plinius. legendum myrum, non myrinum. Itemq; inferius rursum myrus, tum ex ueruſtis codicibus, tum etiam Aristotele Athenæo, qui hũc piscem myrum appellauerunt, Massarius. Μῦς, ἰχθὺς ποιός, καὶ ὁ ἑψόμενος μύραινα, Hesychius. Σμύρων, (Σμῦς malim,) ὁ αὐστηρὸν ἰχθὺς, καὶ ὁ θηλεὰς σμυραίνας, (σμύραινα,) Idem. Μύραν, ὁ μύραινα· ἀφ' οὗ καὶ μύρον αὐτὸν καλοῦσι, ἔστι δὲ καὶ (melius, ἔστι) ὁ ἑψόμενος, Idem. Myrinus

ſemel apud Ariſtotelem legitur pro myxino, ut Rondeletius oſtendit. id non animaduertit Nicephus: Myrinus enim (inquit) qui etiam à Plinio ſic nuncupatur, uulgò & Romanè murus dicitur: quaſi Romæ uulgò muræna mas diuerſo quàm fœmina nomine uocetur. ¶ Ariſtoteles myro colorem πίτυϑ, id eſt pini arboris tribuit: pro qua uoce Athenæus habet ἴυγξ, hoc eſt ſyngis auis. cui lectioni (inquit Vuottonus) conſentire uidetur & uetus Ariſtotelis interpres.

DE MVRICE. RONDELETIVS.

H.2. *Murex pro aſperitate ſaxi prominente.*

NOMEN murex eſt polyſemum. ſignificat enim acumen ſiue aſperitatẽ ſaxi prominentis Nonio teſte. Virgilius Aeneid. 5. Concuſſæ cautes, & acuto in murice remi Obnixi crepuêre.

Aliquando Muricis machinulæ ſunt ferreæ, doloſæ, tetragona forma, quæ in quancunq; partem incubuerint, unum aut plures aculeos infeſtos protendũt. Vocantur à Græcis τριβολοι, ut rectè annotat Budæus. Sumitur etiam murex pro Purpura. Martialis (*Lib. 13. ſub lemmate Murex:*) Sanguine de noſtro tinctas ingrate lacernas Induis: & non eſt hoc ſatis, eſca ſumus. Inde & Murex Tyrius à Virgilio Aeneid. 4. Tyrioq; ardebat murice læna, Demiſſa ex humeris. Et ab Ouidio Phocaicus.

Τριβολοι. Purpura.

Genus ad conchas Venereas & buccinum. Ibidem ca. 36. Buccina.

Nonnunquam Murex generis nomen eſt, cui ſubijciuntur Concha uenerea, & Buccinũ. Plinius lib. 9. cap. 25. Muricem eſſe latiorem Purpura, neq; aſpero, neq; rotundo ore, neq; in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice concha, utroq; latere ſeſe colligente. His uerbis Concham ueneream deſcripſit, ut ſuo loco docuimus. Et alio in loco Murices pro Buccinis uſurpauit. Purpuræ uiuunt annis plurimùm ſeptenis, latent ſicut Murices circa canis ortum tricenis diebus. Ariſtoteles lib. 8. de hiſt. cap. 13. Τὰ μὲν γὰρ ὀστρακόδερμα πάντα φωλεῦει, οἷον τήν τε πορφύραν, καὶ κήρυκα, καὶ πᾶν τὸ τοιοῦτον γένος. Et Plinius ibidem: Congregantur uerno tempore, mutuoq; attritu lentorem cuiuſdam ceræ faliuant: ſimili modo & Murices. ſic Ariſtoteles cùm procreationẽ Purpurarum docuiſſet, ſubiunxit: Τὸν αὐτὸν δ' τρόπον ἐγγίνονται τοῖς πορφύραις καὶ οἱ κήρυκες. Ex his notũ eſt Plinium hæc ex Ariſtotele deſcripſiſſe, & pro Buccinis Murices conuertiſſe.

Lib. 32. cap. 7.

Denicq; generis nomen eſſe, non Conchæ tantùm uniuſ, ſatis declarat Plinius, quũ dicit: Muricum generis ſunt quæ uocant Græci Colycia, alij Corythia (*Eadem libri eiuſdem cap. ultimo concharum genera uocat: quanquam pro corophia ibi legitur corythia*) turbinata æquè, ſed minora, multò efficacio ra etiam, & oris halitum cuſtodientia. De his ſuo loco dictum eſt. Quare eum Muricis nomẽ pluribus accommodatum ſit, Gaza Plinij imitator κήρυκας non Murices conuertit, ſed Buccinas. Nunc ad Muricum turbinatorum ſpecies conuertatur oratio.

DE MVRICE MARMOREO, RONDELETIVS.

A. Iconem Rondeletius exhi' ait: cui nos ſimilem alteram B. adiunximus conchæ cuiuſdã ſeu muricis orientalis, quã Venetijs nacti ſumus. in ea margaritas quoq; gigni quidã nobis retulit, neſcio quàm uerè. color formoſecus palleſcit, intrinſecus cum pulcherimo ſplendore ex albo roſeus eſt. labrũ exterius protendit ſe & dilatat in marginẽ, mucrones in fra caput ſeu conũ teſtæ duo magni ſed obtuſi prominẽt. in ipſo cono parui admodum & ſubrotundi per ſpiras deinceps non aculei ſed tumores niſuntur.

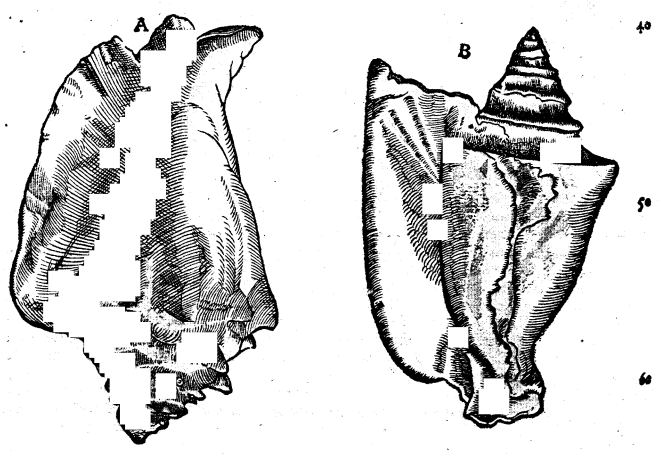

Digitized by Google

MVRICVM qui sequitur copiam mihi fecit Gulielmus du Choul Allobrogum praefectus, G. du Choul.
uir procul dubio antiquitatis peritissimus, si quis alius in tota Europa hodie extet. Is nullis à me
prouocatus officijs, sed planè regio & liberali animo, quo erga omnes literatos utitur, erga me
quoque usus, non solùm Muricem Conchyliáque mihi communicauit, sed & aliarum pulcherri-
marum & uariarum rerum copiam maximam, maximis sumptibus comparatam, ex quò ueluti
penu ditissimo & abundantissimo tandem aliquando depromet, & literarum luce illustrabit mul-
ta, quae hactenus à paucissimis aut potiùs nullis cognita in tenebris iacuerunt, quae tamen ad Phi
losophica, Poetica, Historica intelligenda planè necessaria sunt, ut hoc nomine literatos omnes
maximopere sibi sit deuincturus.

Muricis hic appello, qui & turbinati sunt, & longos firmósque aculeos siue clauos habent, Muricis.
quos, ut internoscerentur, quàm maximè proprijs nominibus potuimus, distinximus. Eum
quem hic exhibemus, à candore duritiáque, qua marmor candidum æmulatur parte externa,
marmoreum appellamus. Parte interna ex albo purpurascit. Testa grauis est, densa, solida, acu-
leis multis horrens, figura inter Buccinum & Conchylium media, ampla, ut merito ἀκανθωτὸν dici possit, quemadmodum Purpurae species quaedam.

Terreae est substantiae, & frigidae & ficcae cum detergendi ui, ob salsuginem quam seruat. G
Quare ad dentifricia uti possumus, & in epuloticis medicamentis. Vritur facilè atque in cine- Remedia ex
rem redigitur, & acrimoniam aliquam ob empyreuma acquirit, quam diligenti ablutione depo- muricibus in
nit. Caleis itaque modo elota cum oleo rosato in unguentum reducitur. Ambustis medetur, ci- uniuersum.
catricemq; pulchram inducit. Ad hec omnia feliciter uti possumus. Carnem atq; operculum,
Purpurarum, Buccinorum carni operculisq; rectè assimilari iudico. Sed haec in uniuersum de
Muricum substantia dicta sint.

Icon Muricis triangularis.

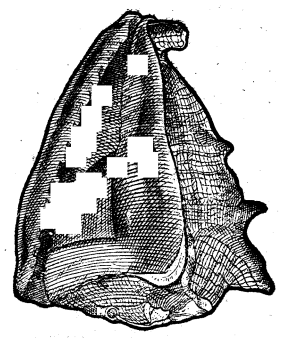

Icon Muricis lacteis.

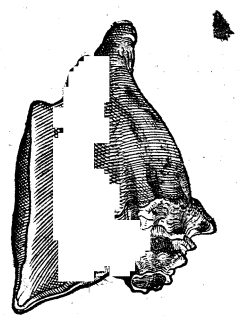

DE MVRICE TRIANGVLARI, RONDELETIVS.

HIC altera parte murex planus, altera ferè rotundus, sed ita ut utrinq; duo sint latera, tertium B
plana pars efficiat, à qua figura, quae huic propria est, triangularis iure dicitur; aculeos habet bre-
ues & firmos. Vario est colore, foramen duplex habet rugosum, quo ob testae amplitudinem &
breuitatem, sonus editur grauis & tristis. Testa tota ad Conchylij testam magis accedit.

Operculum quum uritur fumum emittit, ob id pinguè aliquid habet. Quare in oleo amygda- G
lino decoctum in aurium doloribus utiliter usurpatur.

DE MVRICE LACTEO, RONDELETIVS.

MVRICEM quem hic repraesentamus à lacteo colore lacteum nuncupauimus. Turbi-
ne obtusiore est quàm caeteri. Exochas & tubercula potiùs habet quàm clauos siue aculeos. Te
sta ad fucos uti possumus Concharum uenerearum uice.

DE MVRICE CORACOIDE, RONDELETIVS.

Digitized by Google

VT Anatomici omoplatæ appendicem à roſtri coruorum ſimilitudine coracoidem appellarũt, ita & nos Muricem hunc coracoidem ab aculeis incuruis, & roſtris coruorum ſimilibus, à nota illuſtriore & huic propria nomen ponentes.

COROLLARIVM.

A Firmioris iam teſtæ murices & concharum genera, Plinius: cùm proximè de quibuſdam fragilioris teſtæ dixiſſet. Perottus muríces dici exiſtimat ab aſperitate murorum, quoniã Vergilius dixerit; Concuſſæ cautes, & acuto muríce remi Obnixi crepuêre. Ego à Græco uocabulo ceryces, κήρυκες, Latinũ muríces deſumptum potiùs conieccrim, literis quibuſdã tranſpoſitis & mutatis. A muricibus autem metaphoricè tum tribolos (ut Græci uocitant) ferreos, tum ſimiles in ſaxis alibi ue mucrones duros & acutos prominentes: non autẽ contrà. Idem Perottus purpuram inter conchas potiùs numerat, muricem inter oſtrea ob ſcabriciem corticis: quod idcirco non laudo, quoniam ſcabricies teſtarum longè diuerſa eſt, in oſtreis ſuperficie tota exaſperata, in muricibus uerò & purpuris eminentibus per interualla aculeis quibuſdam. Muríces Rondeletio propriè dicuntur qui turbinati ſunt, & longos firmoſq; aculeos ſiue clauos habent. Hos Germanicè Stachelſchalen uel Stachelſchneggen nominabimus commodè, nomine ab aculeis & concha compoſito. nam & aculeatos piſciculos fluuiatiles aliqui Stachelfiſch appellant.

Plinium ceryce modò muricẽ, modò buccinũ uertiſſe.

Maſſarius collatis aliquot Ariſtotelis & Plinij locis, Plinium oſtendit cerycem modò muricem, ex eo quòd uertígo conchæ in acutũ maximè tendat, (murex enim, inquit, pro acuto quandoq; capitur:) modò buccinum, quia ſit alteri turbinato generi buccino dicto ſimilis, conuertiſſe, quem Theodorus (inquit) uocis ſignificationem imitatus, buccinum ſemper interpretatus eſt. Ceryx enim idem quod præco ſignificat. uerùm quæ aporredes uocantur muríces conuertit, ut muricis nomen generaliùs eſſe quàm buccini coniectare liceat. Ceryx igitur qui ſecundum Plinium Latinè murex & buccinum uocatur, concha eſt è turbinato genere, purpuris magnitudine inferior, ſimilis buccino illi turbinatorum generi, quo ſonus editur, oris tantùm rotunditate in margine incíſa differens, promuſcidem modo muſcarum habens, firmam & toroſam, quæ linguæ effigiem præ ſe fert: cuius flore illo purpureo antiqui ueſtes inficiebant, quę muricea & conchyliatæ dicebantur, Hæc Maſſarius. Et rurſus, enarrans hæc Plinij uerba: Quæ durioris teſtæ ſunt, ut murices, purpuræ, ſaliuario lentore proueniunt: Saliuarium (inquit) lentorem appellat mucoſam illam congeriem fauaginem dictam, quam purpuræ, & muríces ſiue buccinæ conſtruunt. Vbi etiam comprehenditur Plinium murícem pro Ceryce, hoc eſt, buccino accepiſſe. Hæc enim duo genera purpura ſcilicet & buccinum fauificare ſoliti ſunt, ex Ariſtotele quinto de hiſtoria. Murex etſi unam ſpeciem ſignificet, ſcilicet buccinum, generale tamen eſt, ut recte admonet Hermolaus, ſicuti & conchylium, purpuram enim comprehendit murex, & alia, Vuottonus. Murex per excellentiam conchylium aliquando dicitur, Perottus. Vide etiam ſuprà in Conchylio A.

Purpura.

Murex pro purpura interdum accipitur, & eius colore, ut Rondeletius oſtendit: & nos plurìbus mox in E.

Aporrhais.

Muricum generis uidetur & aporrhais in A, elemento dicta. Ariſtoteles bis tantùm earũ meminit, Gaza muríces interpretatur.

Colycia, uel corythia.

Muricum generis ſunt, inquit Plinius, & quæ uocant Græci colycia, alij corycia, turbinata æquè ſed minora multò: efficaciora etiam & oris halitum cuſtodientia. Athenæus hæc non muricum, ſed chamarum generibus contribuit, easq; in Macedonia κωχύλας dici, Athenis κρέας, in cætera Græcia tracheas, hoc eſt aſperas uocari prodit: quod & Plinius ferè ſecutus aliubi uidetur, Hermolaus. Noſter Plinij codex libro 32. cap. 7. ſic habet: Muricum generis ſunt, quæ uocãt Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, ſed minora multò. Hermolaus corycia ſuſpicatur legendum, quod Athenæus ſcribat, Chamæ genus quoddam Græcis uocari κωχύλας in Macedonia, quas Athenis κρέας dicant. Sed muricum & Chamarum genus diuerſum eſt. Hoc etiam animaduertendum, poſt corophia, aut potiùs corythia in uerbis Plinij, commatis non puncti notam eſſe ſignandam, ut per appoſitionem mox ſequatur, concharum genera. Vuottonus tamen coryphia (ſic enim legit per y. non corophia) à colycijs corythijs ue non diſtinguit. Congenerum omnium (inquit idem Vuottonus) quæcunq; ſcilicet turbinati ſunt generis ſuauiſſima iudicantur coryphia. Suntq; & ori & ſtomacho grata: aluumq; & urinã cient, atq; oris bonum reddunt odorem. Copioſius alunt iurulenta, aſſa uerò dura ſentiuntur. Horum papauer buccinorum more alutum ſtringit potiùs.

Murex Mutiano.

Mutianus (prodidit echeneidem) eſſe murícem, latiorem purpura, neq; aſpero neq; rotundo ore,

ore, neq; in angulos prodeunte roſtro, ſed ſimplice concha (*Maſſarius legit, neq; in angulos prodeunte roſtro, ſimplice concha, &c.*) utroq; latere ſeſe colligente: quibus inhærentibus plenam uentis ſtetiſſe nauem portantem nuncios à Periandro, ut caſtrarentur nobiles pueri: conchasq; quæ id præſtiterunt apud Gnidiorum Venerem coli, Plinius. Rondeletius Veneream hanc concham nuncupat: uulgus porcellanam. Vide ſuprà inter conchas, pag. 335. in prima ſpecie conchæ Venereæ. De hoc muricis genere (inquit Maſſarius) quòd eiuſmodi potentiæ ſit libro etiam ſecundo & triceſimo refert Plinius hoc modo: Nec dubitamus idem ualere ad omnia genera, cum celebri & conſecrato etiam exemplo apud Gnidiam Venerem conchas etiam eiuſdem potentiæ credi neceſſe ſit. Periandri hiſtoria quonam modo nobiles Corcyrenſium pueros Sardas miſerit exſecandos, habetur apud Herodotum libro 3.

Nicqui (ut audio) uulgò in Hetruria uocatur genus quoddam muricum.

Myaces piſces intelliguntur murices. ſed & pro conchula accipitur myax, qua humores exciuntur, Cælius. Sunt qui myes etiam, ut Philoſtrati interpres Zenobius Acciolus, murices interpretentur. nos Myes & Myaces inter concharum genera à muricibus planè diuerſos dedimus. *Myaces.* *Myes.*

Trachali appellantur muricum ac purpuræ ſuperiores partes: unde Ariminenſes maritimi homines cognomen traxerunt Trachali, Feſtus. Sed Trachelus potiùs per e, ſcribendum, quod ceruicem ſignificat, Græcè τράχηλος. Vide in Corollario purpuræ B. B

Quæ durioris teſtæ ſunt, ut murices, purpuræ, ſaliuario lentore proueniunt, Plinius. Ariſtoteles hoc de cerycibus, id eſt buccinis tradit: ſed communis hæc generatio his omnibus uidetur. ¶ Myaces aceruantur muricum modo uiuuntq; in algoſis, Plinius. Purpuræ, murices, eiuſdemq; generis uere pariunt, Idem. C

Limoſa regio idonea eſt conchylijs, muricibus & oſtreis, Columella de piſcinis loquens. D

Murex eſt color purpureus, Nonius. Accipitur interdū pro purpura, & eius colore: quoniam ex eius ſucco (ſanguine ſeu flore color purpureus tingebatur, præſertim circa Tyrum & Sidonem urbes Syriæ, ut grammatici annotant. Murices quoq; purpuræ uſum præſtant, in Tyro nobiles, ut ait Cælianus, Bayſius. Murex alio nomine conchylium dicitur: eò quòd circuciſa (*circunciſus*) ferro lachrymas purpurei coloris emittat, ex quibus purpura tingitur: & inde oſtrum appellatum eſt, quòd hæc tinctura ex humore teſtæ (*animalis teſtati, quod Græci oſtreum uocant*) elicitur, Iſidorus. Sacrum muricem apud iuriſperitos ideo dici opinantur nonnulli, quia eo inficerentur ueſtes imperatoriæ, Cælius. Murice purpuram colore præſtantiorem credidérim, Platina. Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atq; conchylium tingit, nec quærit in profundis muricibus, Plinius. Minùs miror incomperta quædam eſſe equeſtris ordinis uiris, iam uerò & ſenatorij, cum ebori citroq; ſyluę exquirantur, omnes ſcopuli Getuli muricibus ac purpuris, Idem 5. 1. Obſcuri quidam ex Plinij uerbis ea attribuunt muricibus, quæ Plinius nominatim purpuræ. ¶ Muricis color grauis odoris erat. Hinc Martialis libro 1. Olidæ ueſtes murice. Et iocus eiuſdem in Philænim: Tinctis murice ueſtibus quòd omni Et nocte utitur & die Phi lænis, Non eſt ambitioſa, nec ſuperba, Delectatur odore, non colore. Te bis Afro murice tinctæ ueſtiunt lanæ, Horatius 2. Carminum. Et alibi in Epo. 12. Muricibus Tyrijs iteratæ uellera lanæ. Et Epiſt. 2. Getulo murice tinctæ ueſtes. Martialis, Quòd bis murice uellus inquinatum. ¶ Sidonio murice tincta lana, Tibullus lib. 3. Eleg. 3. Nec quæ de Tyrio murice lana rubet, Ouidius. Et ſexto Metam. Phocaico bibulas tingebat murice lanas. Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti Murice, Vergilius 4. Aegloga. Picta croco, & fulgenti murice ueſtis, Idem Aeneid. 9. Aurato præfulgens murice ductor, Silius lib. 4. E

Murex intortus tuba erat Phorcyos apud Valerium 3. Argonaut.

Muricum cum aliis conchis ante cœnam apponuntur in epulo, quo die Lentulus flamen inauguratus eſt apud Macrobium. Murice Baiano melior (*aliàs potior*) Lucrina peloris, Horatius Sermon. 2. 4. ¶ Conchula marina, purpura, murices tanquam cibi ſtomachum roborantes laudantur à Scribonio Largo Compoſitione 104. Celſus quoq; murices cibis ſtomacho aptis commerat. ¶ Muricis & purpuræ coquuntur eo modo quo cætera conchylia, Platina. F

Muricum cinerem cum nominat Plinius (nam is ferè ſolus ex eis hoc nomine remedia præſcribit) ex teſtis duntaxat crematis cinerem intelligo: id quod aliquando exprimitur, plerunq; omittitur. Semel tamen ad diſcutiendas uerendorum puſtulas, Muricum (inquit) uel purpurarum teſtæ cinis cum melle prodeſt: efficaciùs crematarum cum carnibus ſuis. Videtur autem eadē fermè uis & communis teſtarum maris omnium cineri ineſſe: niſi quòd efficaciorem ex durioribus ſolidioribusq; teſtis exiſtimo. Et quoniam ceryces Plinius aliàs murices, aliàs buccina interpretatur: remedia quæ ſuperiùs (pag. 155.) buccinis attributa ſunt ex Græcis authoribus, muricibus etiam Plinianis prorſus conuenient. Mituli quoq; cremati eundem buccinis effectum præbent, teſte Dioſcoride. addiderim ego, ſed paulò ignauiorem: purpuræ uerò & conchylia undiquaq; ſimilem. Pro buccinis oſtrea ſubſtituit author Antiballomenon. ¶ Mituli quoq;, ut murices, cinere cauſticam uim habent: & ad lepras, lentigines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo, ad genarum craſsitudines, & oculorū albugines, caligines q;, atq; in alijs partibus ſordida G *Cinis teſtæ.*

Digitized by Google

ulcera, capitisq; puſtulas, Plinius, ex quo ſequentia etiam remedia omnia, ubi alterius autoris nō men non addetur, decerpſimus. Myaces cremati, ut murices, morſus canum hominumq; cum melle, lepras, lentigines ſanant. Muricum cinis cum oleo tumores tollit. Muricum uel purpurarum cinis utroq; modo, ſiue diſcutere opus ſit incipientes, ſiue concoctos emittere, panis reſiſtit. quidam ita componunt medicamentum: ceræ & thuris drachmas xx. ſpumæ argenti xl. cineris muricum x. olei ueteris heminam. Capitis ulceribus muricum uel purpurarum teſtæ cinis cum melle utiliter illinitur, (*item*) conchyliorum: uel, ſi non urantur, farina ex aqua doloribus. Muricum uel conchyliorum teſtæ cinis maculas in facie mulierum purgat cum melle illitus, cutemq; erugat, extenditq;, ſeptenis diebus illitus, ita ut octauo candido ouorum foueantur (*aliàs ſo ueatur.*) Muricum generis ſunt quæ uocant Græci colycia, alij corythia, turbinata æquè, ſed mino ra multò, efficaciora etiam, & oris halitum cuſtodientia. Parotides muricum teſtæ cinere cum melle, uel conchyliorum ex mulſo curantur. Teſtis cadi ſalſamentarij tuſis cum axungia uetere, muricumq; cinere ex oleo ad parotidas ſtrumasq; utuntur. Muricum cinis dentifricij eſt. Dentifricium, Ceruino ex cornu cinis eſt, aut ungula porcæ Torrida, uel cinis ex ouis, ſed nō ſine uino: Muricis aut toſti, uel bulbi extincta fauilla, Samonicus. Mammas muricum uel purpuræ teſtarum cinis cum melle efficaciter ſanat. Carbunculos de uteretris exterminat muricum uel purpurarum in carbonibus uſtarum cinis cum melle permixtus, Marcellus Empiricus, Plinius hoc remedio, efficaciore ſi cum carnibus ſuis crementur, puſtulas uerendorum diſcuti ſcribit. Oleum cicinum cum cinere muricum, ſedis inflammationibus prodeſt: item piloræ.

Carnes. Muricum carnes appoſitæ, pilos in mamma tollunt. De malo quidem pilari in mammis qui uoluerit legat ſupra in Cancris fluuiatilibus G.

H.a. *Epibeta.* Murex intortus, Valerio in Argonauticis. Afer, Getulus, Tyrius, Sidonius, fulgens, ſuaue rubens, olidus, auratus, ſacer, diuerſis authoribus ut citauimus ſuprà in E. Baianus Horatio. Item apud Textorem: Phocaicus, Tarentinus, Aſſyrius, Oebalius, radiatus, ſtellans, rutilus, ardens, purpureus, puniceus, flagrans.

Murices pro machinulis ferreis, &c. ut Rondeletius recitat. noſtri **Fußyſen** appellant, Galli Chauſſes trappes, Græci tribolos: ut & herbas quaſdam, muricatis ſimiliter ſeu mucronatis pericarpijs, unam terreſtrem, alteram aquaticam. Bion quidam transfuga nunciat regi murices ferreos in terram defodiſſe Darium, quà hoſtem equitem emiſſurum eſſe credebat, Curtius libro 4. Suadentibus quibuſdam ut circa mœnia urbis, quam obſideret, ferreos murices ſpargeret, ne ſubita eruptione hoſtes impetum in præſidia noſtra facere poſſent, &c. Valerius lib. 3. de Scipione Aemyliano. ¶ Murices uetuſtas (antiquitas) etiam ſaxorum aſperitates tela omnia uoluit poſſe dici, Nonius. ¶ Muricatus, adiectiuum, quod eſt muricis modo factum. Scolymo muricata cacumina, Plinius. Et alibi, Carduo tum ſatiuo tum ſylueſtri, folia pauca, ſpinoſa, muricatis cacuminibus. Muricati greſſus Fulgentio, id eſt, formidoloſi & pauendi. Intuemur (inquit) artua, quibus adhuc impreſſæ bellantium plantæ, muricatos (quod aiunt) ſigillauerunt greſſus, Budæus. ¶ Muricatim, aduerbium: conuolutim, inquit Budæus, in modum muricis. Vertice muricatim intorto, margine in mucronem emiſſo, Columella lib. 9. ¶ In Codice Iuſtinianí (libro 11. titulo de monetarijs & murilegulis) murileguli dicuntur, quaſi muricarij à muricibus legendis, Budæus in Pandectas. Vide ſuprà in Concha in genere H.a. pag. 311. ¶ Colores, oſirinus, muriceus, conchyliatus, à Thyleſio nominantur cum purpureo.

DE MVRIA: DE QVA PLVRIMA ETIAM LEGES SVPRA IN GARO.

MVRIA genus eſt ſalſamenti, quod ex piſcium liquamine fiebat, præſertim thynnorum, ut grammatici ſcribunt. Tingat olus ſiccum muria uafer in calice empta, Perſius Satyra 6. Antilitani (fateor) ſum filia thynni, Eſſem ſi ſcombri non tibi miſſa forem, Martialis lib. 13. ſub lemmate Muria. Simplex è dulci conſtat oliuo, Quod pingui miſcere mero, muriaq; decebit, Non alia quàm qua Byzantia putruit orca, Horat. 2. Sermon. Muria quoq;, ſiue ulla ſalſugo, ſpiſſat, mordet, extenuat, ſiccat, Plinius 31. Maximè autem ad hoc neceſſarium eſſe aceti, & duræ muriæ uſum, Columella lib. 12. Eæ optimè conduntur, uel uirides in muria, uel in lentiſco contuſæ, Cato cap. 7. Vt enim obſcuratur & offunditur luce Solis lumen lucernæ, & ut interit magnitudine maris Aegæi ſtilla muriæ, & ut in diuitijs Croeſi teruncij acceſsio, &c. Cæterùm muries, muriei, ſal eſt in pila tuſum, (ut quidam interpretantur, & in ollam fictilē coniectum: quo deinde in aquam miſſo Veſtales utebantur in ſacrificio. Quidā tamen (*& melius quidem*) exiſtimant idem eſſe muriem & muriam, ſignificareq; ſalſamentorum aquam. A mari nomen deductum. Cato cap. 88. Si natabit (inquit) ea muries erit, qua uel carnē, uel caſeos, uel ſalſamenta condias. ¶ Muriaticus, adiectiuum, quod in muria diu fuit. Soror cogita Amabo, item nos perhiberi, quaſi ſalſa muriatica Eſſe autumantur, ſine omni lepore, et ſine

ſine ſuauitate, Plautus Pœnulo. Muriaticam uideo in uaſis ſtanneis, naricam bonam, &c. Feſtus ex Plauto. Muria laudantur Antipolis ac Thurij: iam uerò & Dalmatia, Plinius. ¶ Ὦ κακὸ δαιμων, ὅστις σὺ ἤλιε πρῶτον προχοΐδων ἐπεθέαρθε, Ariſtophanes in Holcadibus. piſces enim idoneos ut ſuper pruna aſſarentur (inquit Athenæus) intingebant in muriam, quam & Thaſiam cognominabant. ¶ Ad dentium dolorem bene facit muria ex piſcibus lacertis ueteribus, ſi quis ea ſubinde os colluat, Marcellus Empiricus. Murænarum muria ſtrumas ſanat, Plinius. ea hodie quoque Antipoli, & in Lerino inſula fit, Rondeletius. ¶ Πρὸμ' ἰχθῦς ἁλῶν σὺ τὼν ἅλμιν κυπᾶς: id eſt, Tu muriam agitas ante quàm piſces capis, de ijs qui tempus præueniunt, Suidas. Senarius eſt prouerbialis in eos qui ante tempus gloriantur: uel euentum incertum pro certo ſibi pollicentur. Simile eſt, Ante uictoriam encomium canis.

DE MVRE PISCE.

PHILVS Mya, id eſt, murem, piſcem dicit eſſe quendam, cui & capriſco nomen ſit. Vide ſuprà in Capriſco. μῦς θαλάττιος, id eſt, Mus marinus, piſcis eſt mediocris magnitudinis, Cretenſibus familiaris, inter ſanguine præditos (*quod addit, ne quis cum mye uel myrilo concha confundat*) connumerandus, Bellonius. qui ſi hunc piſcem uidit, pluribus deſcribere debebat, ut qualis eſſet nobis conſtaret. Rondeletius quidem capriſcum ſuum & pictum & plenè deſcriptum exhibuit. Mures domeſtici omnes timidi ſunt, quanquam domeſtici magis quàm agreſtes: marini uerò etſi non magno corpore, inexpugnabili tamen ſunt audacia muniti: quippe qui ad propugnandum duplici confidunt armaturæ, præduræ nimirum pelli, & dentium roborí. cum enim ualidis piſcibus, & rei piſcatoriæ peritiſsimis hominibus pugnant, Aelianus de animalib. 9. 41. ex Oppiani Halieuticorum 1. Rondeletius hos Oppiani mures, eoſdem capriſcis piſcibus facit. ¶ Qui ab Epicharmo nominatur mus in Nuptijs Hebæ piſcium propriè dictorum (id eſt branchijs præditorum) generis uidetur, cùm aliorum etiam piſcium duntaxat propriè dictorum pariter meminerit: Μῦς ἀλφεσί τε, κορακῖνοί τε, &c. Item à Numenio, Ἡμῖνες, ἵππες, αἳ γλαυκιλὶὼ κορύδαλλε. ¶ Et ab Alexide, cum inquit: μῦς ἑπτὰ χελκῶν, ἐν πύθιον τριωβόλου. ¶ Athenæus inter σιλάχια, id eſt cartilagineos piſces unà cum paſſere & bugloſſo μῦν quoq; numerat, tanquam ex Ariſtotelis libris de animalibus: in quibus hoc nuſquam extare puto, nec approbo. ¶ Apuleius Apologia prima, ex Ennij Phagiticis piſcium aliquot genera quibus in regionibus præterătur, recitat; unde hìc uerſus aliquot in quibus mus nominatur, licet corruptos, afferam: Mures ſunt Aeni, (aliâs Teni,) aſpra oſtrea plurima Abydi. Mus Mitylenæ, &c. Purpura, matriculi, mures, dulces quoq; echini.

MYES etiam à Græcis dicuntur conchæ quædam, de quibus leges ſuprà inter Conchas diuerſas, pag. 327. & deinceps.

MVS marinus à Plinio dictus generis teſtudinum eſt. Quære infra in T. elemento.

MVS aquaticus quadrupes, ad finem Appendicis Quadrupedum uiuiparorum deſcribitur Bellonij uerbis, eius hæc effigies eſt, illic omiſſa.

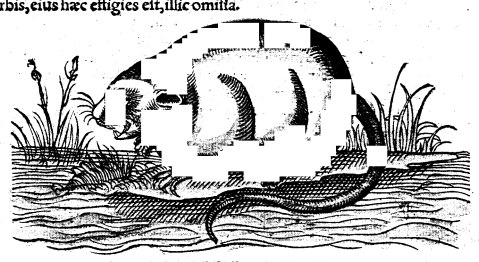

DE MVSCA FLVVIATILI
RONDELETIVS.

MVSCAS uolantes in aquæ extremitate ſæpe uidimus æſtate. Oculis ſunt magnis pro corporis magnitudine, dorſo rotundo, uentre plano, ſenos habent pedes, poſteriores maiores ad corpus in aqua impellendum. Inter natandum geminas alas extendunt. Quare & in aëre uolare, & in aqua natare poſſunt. Natant uentre in cælum conuerſo, contrario ſitu uolant. Vtrunq; per uices facium. Venter lineis nigris & uiridibus diſtinguitur, his piſces inſidiantur. ¶ Sunt permulta alia in aquis dulcibus inſecta atque beſtiolæ nondum ab

omnibus ſatis animaduerſæ, quæq́ uix bene pictura exprimi poſſunt. Quare hortor ſtudioſos uiros, & ſedulos rerum perueſtigatores, ut in fluuiorum aliarúmue aquarum quas incolunt animalibus cognoſcendis, & ijs poſterorum memoriæ mandandis operam ponant.

MVSCVLVS Plinio aliàs belua eſt, Μυσίων & Ariſtotelis: aliàs non belua, ſed balænarum dux piſcis, quem Oppianus ἡγεμόνα, id eſt ducem nominat. Vide ſuprà in Balæna ex Rondeletio, paginis 135. & 135. & in Corollario noſtro de Balæna D. pagina 140. Piſciculus quibalænis oculorum uice fungitur, muſculi nomen habet & iuli, Hermolaus. Hippuris ineſcantur iuli, Oppianus.

Sunt & MVSCVLI Conchæ, ſuprà inter Conchas diuerſas.

DE MVSTELA, SIVE LAMPETRA.
BELLONIVS.

A GALEORVM generis eſt, quæ noſtris à lambendis petris Lampetra, uel Lampreda dicitur: quòd integrum ferè diem ore ſuccifo, denticulis circumuallato, ſaxis, quemadmodum & picatis nauium clauis, ſic inhæreat, ut ea lambere uideatur. Hanc Græci, inquit Galenus, Galeonymum & Galexiam appellarunt; Latini Muſtelam, à maculati huius nominis quadrupedis regminis ſimilitudine.

B Huic piſci Plinius proximam menſam poſt Scarum tribuit, ac Murenæ æmulum eſſe affirmat. Fuit enim apud antiquos (ut & Acipenſer) inter præcipuæ authoritatis piſces. ſed Murena æquorea tantùm, ac ſpinoſa eſt. Muſtela autem & fluuiatilis & marina reperitur, ambæ prorſus cartilagineæ: quanquam Dorion cuiuſdam fluuiatilis Murenæ meminiſſe uidetur, cui ſpinam unicam eſſe tradit, ei Aſellorum generi perſimilem, quod quidam Calariam dicunt. Cæterùm marina cacochyma eſt, nautis præcipuè infenſa, dum temonibus ferè triduum inhærens, caudam in contrarium uertit, recenſq́ picatæ nauis lateribus picem lambendo ſic infigitur, ut nautas ab itinere remoretur.

Fluuiatilis duplex. Maior. Fluuiatilis eſt duplex: maior, in Illyrico ſinu, ac per ſtagna binominis Iſtri frequens: Gallicæ Moſellæ ac Ligeri, atq́ adeò Alpinis quibuſdam lacubus peculiaris, qualis eſt Rhetiæ Brigantinus Plinio dictus, lautiores popinas per uerna quadrageſimæ ieiunia celebriores reddens; quo maximè tempore cartilaginea ipſorum ſpina (cordam appellant) nondum induruit.

Minor. Minor, uix palmi longitudinem, pollicisq́ craſsitiem excedit. Viuis fontibus, riuulis, ac limpidorum fluminum litoribus gaudens, Romæ, Lugduni ac Lutetiæ frequentiſsima. Lampredotum Romani, Lampredonem Pariſini, Lugdunenſes Ciuellam uocant. Ac ne quis id Muſtelæ genus in maiorem degenerare credat, unicum hoc nobis argumentum eſſe poteſt, quòd ea, quanquam puſilla, oua tamen ac fœtus edat. Cætera maiori ſimilis. Porrò maiores Lampetræ ſuis ſexibus diſtingui ſolent, quarum (fluuiatilium præſertim) mares, expetibiliores ſunt, ob carnis ſuauitatem ac firmitudinem.

Partes corporis. Omnes, uiuiparorum cetaceorum more, fiſtulam in ceruice habent, per quam dum nauibus aut ſaxis inhærent, aquam ad branchias attrahunt, quas utrinq́ ſub cute ſeptenis foraminibus in rectum ordinem diſpoſitis, præter aliorum piſcium morem, reconditas habent. Maculoſo alioqui ſunt tergore, ſupernè quidem ex atro in liuidum ac cinereum colorem deſinente, ſubtus candido, undecunq́ glabro, atq́ anguillæ modo lubrico: cum qua hoc etiam habent commune, quòd per longitudinem diffiſſæ, atq́ in fruſta conſectæ, diutiùs adhuc uiuere conſpiciãtur. Cor habent ſub branchijs ac foraminibus reconditum, cartilaginea membrana, ſpongioſa ac prætumida incluſum, ſubrotundum, ciceris craſsitie. hepar oblongum, unius tantum lobi, felle carens. Minor autem Lampetra fuſcum habet tergus, uentrem candicantem, cor ex ſubrotũdo anguloſum, milij magnitudine. Vnicum omnes habent inteſtinum rectum, minimè complicatum: reliquũ corporis in fœminis, matrix ouis referta, occupat. Proinde nullas habent laterales pinnas, ſinuoſoq́ impulſu natant, ut Silurus ac Murena.

C Spumarum indicijs comperiri ſolent, captæq́ perpetua aqua immergi, cum qua ex longinquis partibus in urbem deferuntur.

DE EADEM, RONDELETIVS.

Figura hæc lampetræ ad piſcem Baſileæ captum expreſſa eſt, ab ea quam Rondeletius dedit nonnihil uariam, præſertim caudæ pinna.

Lampreia.

A LAMPETRA ex genere eſt cartilagineorum piſcium, qui longi lubriciq́ ſunt. Ea à lambendis

bendis petris nomen traxit. Diuersi diuersis nominibus appellant. Nam plota, fluta, uermis marinus, asterias, hirudo marina, muræna fluuiatilis & echeneis Oppiani, nominatur. (*De his nominibus, quæ bene aut male lampetræ attribuantur, dicetur in progressu.*) A Gallis Lamproye. A nostris Lamprezze. Lampetra piscis est marinus & fluuiatilis. Veris enim initio fluuios ingreditur, ut illic oua pariat, in mare deinde reditura: sed tum magna earum fit captura, aliàs in mari rarissimè capiuntur, nec unquam ferè nisi quum rostro nauibus adhærent. *Vbi.*

Anguillæ, uel muræ marinæ ualde similis est Lampetra, si caput excipias. Os enim neq; in longum, neq; in latum scissum est, sed excauatum ueluti in hirudinibus, quas sanguisugas uocãt. In cauo illo sparsi sunt dentes flaui coloris, in eiusdem imo partícula est contrario occursu foramẽ interius occludens. Prætereà corpore est rotundiore quàm muræna: cauda tenui & latiuscula. Venter lacteo est colore, dorsum maculis partim cæruleis, partim albicantibus est aspersum. Cute læui, sed dura & firma. Vtrinq; septena sunt branchiarum foramina rotunda. Inter oculos, id est, in supremo medioq; capite, fistulam habet, quæ ad palatum usq; patet: qua, ut pulmonibus spirantes pisces, & aërem trahit, & haustam aquam reijcit, eamq; ob causam in summa aqua fluitat, facileq; suffocatur, si inuita sub aqua diutius retineatur. Oculos rotũdos & profundos habet. Lingua caret. Nullis ad natandum pinnis donata est, sed flexuoso corporis impulsu agitur: & pinnulis duabus iter dirigit, una ferè supra caudæ extremum erigitur, altera paulò superior est. Cor pericardio cartilagineo concluditur: cui annexum est hepar cæruleum punctis aliquot notatum, fel deest. Ab ore ad anum unicus ductus est longus, initio strictior, in medio latior, rursus ad anum angustatus. Ossa nulla habet, sed pro uertebris & spinis cartilaginem, cui medulla inest, illam nostri chordam uocant: *quæ uere tenerior, æstate durior est, multoq; insuauior, unde tum in pretio esse desinit lampetra: cum uere, quo tempore uterum fert, in lautissimis cibis habeatur, & à diuitibus, luxuq; deditis maximo pretio ematur, ut eorum opsonatores aliquando in foro piscatorio superbiùs ambitiosiusq; contendendo licitentur. B *F C (E) F

Mare repetunt lampetræ cum suis fœtibus, quos Burdegalenses pibales appellant. Aqua & muco uescuntur. Sunt qui esca quadam composita in fontibus & alijs dulcibus aquis nutriunt & seruant. A partu contabescunt, & paulatim emoriuntur. Annos duos duntaxat uiuunt.

Carne sunt satis molli & nonnihil glutinosa.

Magna fuit, & est hodie inter doctos uiros disceptatio, de uetere huius piscis apud Græcos sue Latinos appellatione. Quibusdam galeum asteriam esse placet, quæ opinio parum ualidis rationibus confirmatur: quanuis enim maculata sit lampetra, tamen maculæ stellarum figurâ non sunt, ueluti in asteria. Prætereà à galeorum natura planè abhorret: neq; enim uiuos parit, neq; fœtus ore suscipit & remittit, quæ maximè galeo asteriæ competunt. Sunt qui acipenserem esse falsò dixerunt: quia longiore rostro non est, neq; trigoni figura, ut scribit Athenæus. A *Quòd nõ sit galeus asterias.* *Non est acipenser. Libro 7.*

Fuerunt qui lumbricum marinum esse crediderint, ob ualde similem cum lumbricis terrenis corporis speciem. Quibus adhibent Plinij lib. 9. cap. 20. autoritatem, quippe qui lumbricorum mentionem fecerit, quum de piscium pinnis loqueretur. Binæ, inquit, omnino longis, ut lumbricis, & anguillis, & congris: nullæ, ut murænis. At hunc Plinij locum corruptum fuisse liquet ex Aristotele lib. 1. de hist. anim. cap. 5. Τὰ δὲ μόνιμα δύο πτερύγια ἔχουσιν, ὅλως πτωμάτια καὶ λεῖα, οἷον ἔγχελυς, καὶ γόγγρος: τὰ δ' ὅλως οὐκ ἔχει, οἷον μύραινα. Alij pisces binas pinnas habent, quicunque longi sunt & læues, (*ut Gaza interpretatur,*) ut anguillæ & congri: alij nullas omnino, ut muræna. Quæ cùm à Plinio cõuersa fuisse constet, nemo est qui non uideat λεῖα lubrica interpretatum fuisse, ut omnino legendũ sit: Binæ omnino lõgis & lubricis, ut anguillis. (*Obseruauit hæc primus Alcyonius uir doctus, teste Iouio,*) Quare cùm neq; Plinius, neq; ullus alius lumbrici marini meminerit, lampetræ uetus hoc nomen fuisse non potuit, *quemadmodum neq; uermis aquatilis. Caret enim omnino pinnis, ut muræna. Quanquam Castellanus episcopus Matiscon. uir ætate nostra doctissimus, & qui doctrinæ causa maxima in gratia fuit apud Franciscum Regem illustrissimum, & optimum literarum patronum & alumnum, lampetras uermes esse aquatiles crediderit, eidemq; Francisco Regi persuadere conatus aliquando fuerit, nec id sine ratione. Hæc enim Plinius lib. 9. cap. 15. In Gange Indiæ Statius Sebosus, haud modico miraculo affert, uermes brachijs binis sexaginta cubitorum cæruleos, qui nomen à facie traxerunt. His tantas esse uires, ut elephantos ad potum uenientes mordicus comprehensa manu eorum abstrahant. Color cæruleus lampetræ, item mores quadrãt: nam petris & natibus ita hærent lampetræ, ut auelli non possint, neq; repugnat cubitorum sexaginta longitudo: in India enim omnia grandiora sunt. *Nõ esse uermẽ aquatilem, qualem in Gange Plinius describit.*

Alijs lampetra, Ausonij mustella esse uidetur. *Mustellam Ausonij & Plinij esse lampetrã, ut & Massaria, Perottus & Iouius sentiunt.*

Quæq; per Illyricũ per stagna binominis Istri — Spumarum indicijs caperis mustella natantũ,
In nostrum subuecta fretum, ne lata Moselle — Flumina tam celebri defraudarentur alumno.
Quis te Naturæ pinxit color? atra superne — Puncta notant tergum: qua latea circuit iris,
Lubrica cæruleus perducit tergora fucus. — Corporis ad medium fartim pinguescis, at illinc
Vsq; sub extremam squalet cutis arida caudam.

Hæc pictura cùm lampetræ nostræ optimè cõueniat, de eadem intelligendam esse cum Massario puto: nec illi assentior, (*Petrum Gillium notat*) qui piscem qui Lugduni uulgò appellatur,

uersus Ausoniũ accommodat, cùm lota in fluuijs duntaxat nascatur: Ausonius uerò mustellam sur am è mari fluuios subire significet. Eandem lampetram, mustellam Plinij esse censet Massari- *Mustella Plinij. Lib. 9. cap. 17.* us. Proxima est his mensa generis duntaxat mustellarũ, quas mirum dictu, inter alpes lacus quo- que Rhetiæ Brigantinus æmulas murænis generat. In eadem est sententia Sipontinus, cuius hæc uerba sunt in commentarijs Cornucopiæ inscriptis. Mustellæ in lacu Brigantino Rhetię mu rænis ferè similes, & cæteros omnes pisces nostra ætate excedentes pretio, quas à lambendis pe- *In lib. de piscib. Roman.* tris nunc lampetras nominant. Idem confirmat Paulus Iouius his uerbis: Vt arbitrer lampe- tram antiquitus fuisse mustelam, Plinius apertissimè suadet, quum dicit in lacu Rhetiæ Briganti- no mustelam esse marinæ æmulam. nanq; is hodie lacus Hydrius est, in Tridentinorum finibus, qui proculdubio antiquis fuit Brigantinus. Is emittit amnem Clisium, in quo lampetræ reperiun tur. Sebinus quoq; Brixianorum lacus, Brigantino proximus, qui hodie Hiseus dicitur, & Olli- um amnem emittit, ut plures eius accolæ mihi affirmarunt, aliquando lampetras Hetruscis ac Romanis specie saporeq; simillimas præbuit: Hæc Paulus Iouius. In Gallia quoq; huiusmo- di lampetræ reperiuntur, & maximè in fontibus & riuulis, in quos lampetræ marinæ nunquam penetrare potuerunt, quæ reuera marinis æmulæ sunt, & figurâ & sapore similes, magnitudine sola disidentes. Quòd si mustellæ lampetræ sint, à mustellino colore, id est, subliuido (*Quid si à cor- pore oblongo potius? ut marinæ etiam puto*) dictas fuisse arbitror.

Quòd si quis mustellam Plinij, Ausoniũue non esse contenderit, nihilominus tamen ueteres eam ἀνώνυμον minimè reliquisse, affirmare ausim.

Lampetrã posse Hirudinẽ ma rinam dici. Quid ni enim βδέλλαν marinam, id est, hirundinem marinam uocemus Strabonis exemplo? qui scripsit in quodam Libyæ fluuio nasci βδέλλας septenûm cubitorum: quæ branchias habent perforatas, ita ut per eas respirare possint. Nam lampetræ ore ita saxis & nauium clauis hærent, ut optimo iure βδέλλαι, ἀπὸ τοῦ βδέλλειν, id est, ab emulgendo dicantur, quemadmodum sangui- sugæ.

Item Murænã fluuiat. Iam uerò lampetram murænam fluuiatilem appellatam fuisse, ex Dorione perspicuum est, qui in libro de piscibus ita scripsit, referente Athenæo: Τὴν ποταμίαν μύραιναν ἔχειν μίαν ἀκανθαν μό- νην, ὁμοίαν τῷ ὀνίσκῳ τῷ καλουμένῳ γαλαξίᾳ. id est, Fluuiatilem murænam unicam habere spinam si- milem asello qui gallarias nominatur. Itaq; cùm duo sint quæ unica spina constent (nam per ἔχειν θαι, πλὴν ῥάχιν, id est, dorsi spinam) murena fluuiatilis, & asellus gallarias: perspicuum est lampetrã, quòd unicam huiusmodi spinam habeat, murænam fluuiatilem hîc dici: fluuiatilem quidem, ut ab alia muræna quæ nunquam mare egreditur, ut fluuios subeat, distinguatur: murænam uerò à corporis similitudine, est enim similiter longa, lubrica, colore uario, nullas habet pinnas ad natan dum, sed corporis flexu impellitur. Asellus uerò gallarias longè alius est, ut suo loco declarauis- mus.

Item Echeneidem Oppiani. Quòd si ne hoc quidem uetustum fluuiatilis murænæ nomen tibi placeat, age aliud ex Oppi ano proferamus. Is enim proculdubio quam lampetram nunc uocamus ἐχενηΐδα ab effectu appel lauit, quæ Latinè remora dicitur: quam ita graphicè depinxit, ut nullus sit sanæ mentis qui eam pro lampetra nostra non agnoscat. Est, inquit, pelago amica echeneis, longa, cubiti scilicet longi- tudine, subfusco colore, anguillæ similis: acutum est illi os subter, contortum, rotundi hami cuspi di simile. de quo pisce nautæ rem mirabilem narrant, omnibus qui non uiderunt incredibilem. nauem enim secundi uenti ui impulsam, passisq; uelis per mare currentem, piscis tanquam eam uoraturus ore admoto sistit, inuitisq; nautis retinet, perinde ac si in tranquillo portu quiesceret. Hæc ferè sunt, quæ sequentibus uersibus cecinit Oppianus libro 1. ἁλιευτικῶν.

Καὶ μὲν δὴ πελάγεσσιν ὁμῶς ἐχενηΐς ἔτυψεν, Εἶδέ τοι πεναὶ μὲν ἰδ' εἴη, μῆκος δ' ὑσπήχυς,
Χερσὶ δ' ἀσπαλίευσα, φυὴ δέ οἱ ἐγχελίοσιν Εἶδος πᾶν. ὄφυν δὲ οἱ κεφαλὴς σῶμα νῶτά τε νέουσι
Καμπύλον ἀγκίσσει πρῳρικὸν ἔκπλαγε θυμῷ. Φαῖμα δ' ὁλοθρῷς ἐχενηΐδι θ' ἑρμάσσατο
Νεωτίλοι. ὃ μὲν δὴ τις ἰὼν φρεσὶ πισύσαντο Εἰζέμεν· ἀιὰ μὲν ἀπειρήτων νόον ἀνδρῶν
Δύσμενες θ', οἵδε θέλουσι κακὸν ἀστρεκέως πιθέσθαι. Νῆας πεπαυομένοισιν ἀνέμου ζαχρεὲς θ' ὁρμὴ
Λαίφεσι πεπταμένοισιν ἑλὼν δίξῃ μέτρα θείων, Ἰχθὺς ἀμφιχανὼν ὀλίγον σῶμα νόῳ θρῴσκῃ σύκε
Πᾶζαν, ὑπαντιόωσι θ' ἑλικρινέῃ τέμενε Κῦμα, καὶ ἱεμένη: ἰδὲ δ' ἔμπεδον ἐσχέτα,
Ἠύτ' ἐν ἀκλύστοισιν ἐὼν μυχίοις λιμένεσσι.

His omnibus quæ nulli alij melius quàm lampetræ nostræ competere possunt, accedit experi- *Experientia.* entia ipsa, cuius primùm me admonuit Guliel mus Pelicerius episcopus Monspelien sis singulari eruditione præditus: ex qua experientia constat lampetram nauibus, ijs præsertim quæ recens pi ce illitæ sunt, ore adhærere, picis, ut aiunt, exugendæ gratia. Quòd si triremis clauo os affixerit, eius impetum retardari certum est. Id nobis euenit Romam proficiscentibus cum clarissimo Car dinali Turnonio. Vidimus enim optimè triremis cuius citissimo cursu uehebamur impetum in- hibitũ: cuius incertam causam cùm uectores perquirerent, tandem compertum fuit lampetræ o- re clauo affixæ ui id effici, quæ capta, & conuiuio appolita moræ allatæ pœnas dependit. Cuius rei locupletissimos testes habeo nobiles & graues uiros, qui eadem naui uehebantur.

Echeneis Aristo telis & Plinij dia. Non me latet aliam esse Aristotelis lib. 2. de Hist. cap. 14. & Plinij lib. 9. ca. 25. Echeneida siue remoram pisciculum saxis assuetum, pinnas pedibus similes habentem, quo carinis adhærente

naues

.natues tardiùs ire creduntur, de quo ſuo loco dixímus. Nec mírum cuíquam uideri debet diuerſos piſces eodem nomine à diuerſis autoribus nominatos fuiſſe, ueluti nec eũdem piſcem diuerſis nominibus nuncupatum: id enim permultis & olim, & nunc accidit, quemadmodum ex aliis multis & antehac dictis, & deinceps dicendis, perſpícuum eſt.

De carnis ſubſtantia iam dictum eſt. de eiuſdem condimento quod ex delicatioribus aromatis & eiuſdem ſanguine conficitur, deq; immodico huius piſcis pretio uide Platinam. F

COROLLARIVM.

De lampreda non conſtat. ipſe tamen lampetras dici crediderim fontanas tíneas & uulgò nominatas lampetras quaſi à lambendis petris. ſunt qui à fulgore lampyridas uocent eas, ſed auctorem nullum habent, Hermolaus Barb. cum epiſtolis Politiani. Item in Corollario: Salubritatis aquæ argumentum eſt (inquit) anguillis ſcatere amnes, ſicut uitij limus: ut quæ uulgò nominãtur lampetræ. Ego fontium tíneas, quas frigoris eorum indices facit Plinius, non lampetras, ſed inſecta quædam eſſe arbitror: de quibus dixi ſuprà inter Inſecta aquatica, pagina 546. Hermolaus ídcirco fortaſsis tíneas appellare uoluit: quoniam & lumbrici, præſertim in homine, tineę ab authoribus nominantur: & ſuo tempore quídam ex eruditis lampetras quoq; uocabant lumbricos: quod nomen tamen pro piſce apud nullum ueterum reperitur, Iouio teſte, ex corrupta quídem Plinij lectione, ubi lumbricis pro lubricis legitur (ut Rondeletius annotauit) lumbricum aliqui piſcem eſſe ſuſpicati ſunt, eumq; lampretam uulgò dictam eſſe coniectarunt, idq; eò magis opinor, quòd lampetræ etiam nomen ad lumbricum (u. in a. mutato) alludat. Mihi lampredæ nomen, pleriſq; Europæ linguis uſitatum, ad quam propriè pertineat dubium eſt, quanuis enim docti non pauci ueluti Latinum à lambendis petris deriuent: alij Lumbricum uel Lombricũ fluuiatilem Latinè nomínantes, Lampretæ uocabulum inde factum inſinuant: (Germanicum quoque **Brick** à Lumbrico deſcendiſſe uideri poteſt ablata prima ſyllaba. Eſt & Lubricus piſcis marinus, oliſthos Oppiano dictus, à Lampreda forte non multùm diuerſus. Vide in o.) quia tamen apud nullum ueterum reperitur, dubitari poteſt. Suſpicari quidem licet Germanicum eſſe, inde, quòd à ſaxis dependere ſoleat, factum. **Lampen** enim Germanis dependere ſignificat non ſine aliquo motu: unde **lumpen** ueſtes laceras, quarum aliquæ partes pendulæ ſunt, appellant, quas Græci ῥάκη: & **lempen**, aliarum quoq; rerum lobos, (λοβοὺς,) ſeu prominentes & pendulas particulas. Muſtelæ lacuſtris ſeu fluuiatilis ſpeciem, inferiùs deſcribendam, in lacu Conſtantienſi, quẽ Rhenus efficit, Albertus **Alquappen** Germanicè, ab aliis **Lumpen** uocari ſcribit: quæ tamen ore à ſaxis non dependet, ut lampreta: ſed lubrica facilíq; & flexili in gyros corporis agilitate, lampredã & ſimile piſcium genus, etiam ipſa imitatur, ueluti faſcia aut tenia quædam oblonga, mollis & fluxa criſpante motu, ut quæ uexillis caſtrenſibus adduntur, ex craſsiore paulatim attenuata. Subit & alia coniectura, lampretæ nomen (ſic enim in pleriſq; omnibus linguis ſcribitur, r. ſiatim poſt p. ſequente, potiùs q̃ lampetra) piſcem in hoc genere longiorẽ ſignificare, **ein lange Puick: oder ein lang Bärle.** eſt enim lampreta longior inter ſpecies huius generis tres. Germanicæ hæ etymologiæ ſi cui non placent, perpendat Græcam, quam in Alabe uel alabeta Nili piſce expoſuimus in A. elemento, pagina 19. & aliam itidem Græcam, quã paulò pòſt in Anguillæ apyreni mentione dicemus. ¶ Lampetram eſſe muſtelam Auſonij Plinijq;, inter doctiores pleroſq; conuenit, ut Rondeletius docet. ſed cauendum ne quis muſtelam piſcem genere fœmínino, cum muſtelo genere maſculino confundat, ſicuti fecit Niphus. Muſtelæ (inquit ille) Græcè dicuntur galeæ, uulgò lampretæ: rectè hoc quídem: ſed conſiderato Ariſtotelis loco de generatione animalium 3.3. quem interpretatur, non rectè. loquitur enim philoſophus de muſtelo non muſtela: hoc eſt de galeo piſce cartilagineo uiuiparo, quem Græci γαλεὸν ſemper nominant, marinorum taxat. Muſtelæ autem piſcis, quem Græci γαλῆν uel γαλέαν uocant, omnino diuerſi (quanquã et ipſe ſimiliter oblongus eſt, & cartilagineus, & branchijs detectis) nec Ariſtoteles, nec alius (quod ſciam) ueterum Græcorum, præter Aelianum meminit, ut ſcripſi ſuprà in Corollario de Muſtelis marinis, uel aſellis muſtelinis. Sed illa quam Aelianus deſcribit, marina eſt tantùm: Plinij uerò & Auſonij dulcium aquarum, è mari tamen ſubuecta, ut monet Auſonius: In noſtrũ ſubuecta fretum, ne lata Moſellæ Flumina tam celebri defraudarentur alumno. Danda itaq; opera eſt ne piſces adeò diuerſos confundamus: & ne ipſa inflexio quoq; errorem pariat, quoniã muſtelis, dandi caſus in multitudinis numero, utriq; ſexui communis eſt, uel præter conſuetudinem in fœminino genere diſtinctionis gratia muſtelábus efferamus licet, ſicut equabus. Iouius quoq; linguæ Græcæ imperitior, muſtelam fœm. g. Græcis putauit galeum dici. eum reprehendit Maſſarius: Qui muſtelam (inquit) ſiue lampetram pro eò capiunt, qui galeos ab Ariſtotele dicitur, muſtelus à Theodoro tralatus, in errore non mediocri uerſantur: quippe cum galei qui è genere cartilagineo ſunt, non oua ut lampetra, ſed animal pariant. Quam ob rem muſtela, cum oua ſolùm non animal excludat, cum galeis chartilagineis admiſcenda non erit. Et eò quidẽ magis ab hac ſententia temperare debuiſſent, quòd muſtelas branchias habere negauerint, quibus Ariſtoteles lib. de hiſt. primo, galeos præditos eſſe affirmauerit his uerbis: Alteris branchiæ detectiæ, ut galeo, hoc eſt muſtelo, raiæ, reliquiſq; generis eiuſdem. & ſecũdo etiam eiuſdem hiſtoriæ;

Tineæ fontanæ A

Lumbrici.

Lampretæ uarię de dicta.

Alabeta.

Muſtela.

Muſtelus.

Galeus non eſt lampreta.

Digitized by Google

Qui autem branchias habent, aut intectas continent eas, aut detectas, ut cartilaginea genera omnia. Hæc Massarius, contra Iouium, qui lampetræ branchias negauit: quas tamen habent, sed detectas, mustelis uiuiparis in eo similes. Illi certè qui ex corrupta Plinij lectione (ut dictum est) lampetram, lumbricum nominarunt: ab hac opinione dimoueri debebant, quòd eo in loco Plinius, pinnas binas piscibus longis & lubricis (ubi ipsi lumbricis legunt) attribuat, sicuti congris & anguillis: cum lampetræ, sicut & murenæ, in hoc cum congris anguillisq; minimè conueniant, bi-

Galeus asterias non est lampreta.

nis enim illis ad branchias, quibus natant, destituuntur. Cæterùm cum galeorum species sint plures, Iouius galeum asteriam præcipuè, lampetram esse putabat: quòd is ab Hicesio ceu melior molliorq; celebretur. Verùm cùm toto galeorum genere, ut ostendimus, excluſa sit lampetra, ne asterias quidem esse poterit. Simili modo (inquit Massarius) coarguuntur, quando Hicesium pro lampetra galeum asteriam uocatum intellexisse dicunt, nam galeos asterias est, quem Theodorus mustelum stellarem Latinitate donauit, inter chartilagineos, ut dictum est, animal parientes, cute aspera, nigris stellata maculis, nunc à Venetis piscis cattus cognominatus, mustelam igitur, non galeon à Græcis, tum rationibus antedictis, tum etiam quòd galeos non proprium nomẽ sit piscis, sed genus ad omnes pisces chartilagineos longos, ut uulpeculam, caniculam, hinnulum, spinacem, stellarem, & reliqua generis eiusdem: sed galeon (ut autor est Herodotus) potiùs appellandum interpretandi ratio deposceret: non alia de causa, nisi ob eam, quam cum mustelis siue galeis habet, uti retulimus, cõuenientiam & affinitatem. Iis igitur confutatis opinionibus, dicamus unà cum Sipontino mustelam esse, quam modò lampetram uocant, Hucusq; Massarius. ¶ Idem

Gallariat.

Iouius gallariam Athenæi, & galaxiam Galeni, & stuuialem murænam Dorionis (*probè hoc, & ex Rondeletij quoq; sententia*) piscem unum esse suspicatur, nec à lampetra diuersum: quam Bellonius etiam galeonymum uel galexiam Galeni uocitat. At Rondeletius asellum galariam, uulgò sturionem dici putat, & uerum acipenserem esse. Plura lege suprà in Corollario de mustelis marinis, uel asellis mustelinis, ad initium paginæ 112. Albertus lampetram, eiusq; species, murænas no-

Quòd sit è genere murenarũ lampetra.

minat. Sunt etiam (inquit Massarius) qui lampetram è genere murenarum esse uoluerunt, argumento, quod lampetra pinnis careat: quod idem de murena Aristoteles de natura animalium libro primo testatus est. Piscium, inquiens, alij pinnas duas tantùm habent, qui longi & lubrici sunt, ut anguillæ, ut congri: aut nullas omnino habent, ut murena. quod similiter quarto de partibus animalium dixit, cuius quidem rei Plinius quoq; meminit, ut mox dicemus. Mouentur præterea alia cõiectura, quod Plinius dixit in septentrionali Gallia murenis omnibus dextera in ma-

Quòd non sit.

xilla septenas perspici maculas, pro foraminibus maculas interpretantes. Sed ij à uero maximè declinare uidentur, ut branchiarum ratio suadet. Caret enim murena branchijs integris, ex Aristotele secundo de historia, & Plinio hìc inferiùs, (libro 9.) quas lampetra, uti retulimus, detectas uelut chartilaginea obtinet: ut qui lampetras branchias habere neget, eas è murenarum esse genere fateri omnino necesse sit, quum ex longis cuiparis nulli alteri generi præterquã murenis branchiæ integræ deesse uideantur, eisdem tradentibus autoribus. Præterea si maculæ illæ quæ murenis in maxilla dextra sunt, foramina essent, Plinius neq; murenis septentrionalis Galliæ tantùm, neq; maxillæ dextræ duntaxat uiuentibus inesse maculas dixisset. ¶ Rondeletius cum inter di-

Plota.

uersa lampredæ nomina plotam quoq; seu flutam eam uocari dixisset, aliorum quidem in progressu rationem aliquam uel authores affert, plotæ uerò amplius non meminit, nec mihi ullus aut ueterum aut recentiorum occurrit, qui hoc lampredæ attribuerit nomen. nam ueteres, ut alibi diximus, de anguillis tantùm & murænis plotæ nomen usurparunt. Est tamen lampreda ueluti fluuiatilis quædã murena, & sic à Dorione nominata existimatur: & nisi in summa aqua natet, Rondeletio teste, ut aërem trahat, facilè suffocatur. quamobrem si quis plotæ etiam uocabulo lampredam nominare uoluerit, esto, ego nominum confusionis uitandæ causa, præsertim cum idoneus author desit, & alia huius piscis uetera uocabula habeamus, nihil hìc nouárim. Anguillæ quidem & murenæ, nec semper, nec omnes, sed cum Sole torrefactæ supernatant, plotæ (id est flutæ, interprete Gaza) cognominantur. ¶ Vnde lampetram antiqui mustelam appellarint, incertũ est.

Mustela.

Verùm ego piscem illum à longitudine candoreq; uentris, & à tergoris superioris subluteo colore, uti in quadrupedibus mustelis uidemus, dictum esse putauerim, Iouius. Nos suprà etiã quæ-

nam cum galeis, id est mustelorum genere marino communia haberet hic piscis, ostendimus: ut ab illorum similitudine & ipsum mustelam dictum, coniecturam faciam. Lampetra mustela dicitur. nam ut gale (γαλῆ, id est mustela) serpentes persequitur: ita & galeus piscis uenenatum piscem pastinacã dictum, Carolus Figulus. sed hic quoq; mustelum ac mustelam, γαλεὸν & γαλῆ confundit. Huius opinionis (lampretam esse mustelam) ex recentioribus Sipontinus author fuit, qui in suis commentarijs Cornucopiæ inscriptis, ita loquitur: Mustellæ in lacu Brigantino Rhetiæ murenis ferè similes, & cæteros omnes pisces nostra ætate excedentes precio, quas à lambendis petris, nunc lampetras nominant. quam quidem opinionem præ cæteris puto ueriorem maximè autoritate Ausonij, qui mustellam pro lampetra examussim descripsit: Et Herodoti scriptoris antiqui libro suæ historiæ quarto, ubi de Pœnorum pastoralium regione loquitur. Sunt præterea (inquit) mustellæ, quæ in Silphio nascuntur murenis simillimæ, Massarius. Sed illũ Laurentij Vallæ translatio decepit; qui cum Herodotus scribat mustelas (terrestres nimirum) apud

Afros

Áfros naſci in Silphio, ſimiles Tarteſſijs (nempe mũſtelis:) pro Tarteſijs, conuertit murænis, occaſionẽ ſcilicet erroris ex Ariſtophane nactus qui Tarteſiæ murænæ meminit, &c. Vide in Muſtela quadrupede B. ¶ Proxima eſt his (ſcarîs, quibus Plinij tempore principatus dabatur) menſa generis duntaxat muſtelarum: quas mirum dictu inter alpes lacus quoque Rhetiæ Bigrantinus æmulas marinis generat, Plinius 9.17. Vetus lectio (inquit Maſſarius) Brigantinus non Bigrantinus habet. Ptolemæus Brigantium oppidum in Rhetia nõ procul ab ortu Danubij eſſe poſuit: cuius populos Brigantinos Strabo etiam appellauit, ut à Brigantio Brigantinus, non Bigrantinus deducatur. Itemq; murenis, non marinis, habet, hoc modo: lacus quoq; Rhetiæ Brigantinus æmulas murenis generat, quaſi muſtelam murenæ ſuò ſimili, quæ tunc in maximo erat precio, comparauerit, qui autem marinis leguñt, muſtellas marinas eſſe fluuiatilibus & lacuſtribus meliores, inſigni mendacij uanitate dicere cogentur. Sunt enim inuſtellæ piſces longi, tenues & lubrici, nunc uulgò lampetræ cognõminati, ſine pinnis, murenæ ſimiles, colore nigricantes, branchijs detectis inſtar foraminũ quæ ſeptem numero ex utroq; latere ſunt, roſtro ſcilſõ contrà quàm cæteri piſces habent: ſic forte (ut opinor) appellatæ, quod longæ ſint, & ſpinam chartilagineam ac branchias detectas, hoc eſt non intectas oſſeo operimento ut cæteri piſces habeant, quemadmodum galei, quos Theodorus muſtellos interpretatus eſt. Etenim galei ſunt piſces è genere chartilagineorum longi, qui ſpinam chartilagineã & branchias detectas obtinent, Hæc omnia Maſſarius. Quod ad Brigantinum lacum, non rectè ſenſit Iouius eum eſſe lacum Hydrium hodie di *Brigantinus lacus.*
ctum in Tridentinorum finibus. Omnino enim Brigantinus lacus is eſt, qui uulgò ab urbe Conſtantia, aliarum ad eum lacum maxima, denominatur: de quo Ioachimus Vadianus noſter in doctiſsimis ſuis in Melam commentarijs: Rhenus (inquit) lacum Acronium geminõ alueo ingreditur: quem lacum Solinus Brigantinum, Amminanus Brigantiæ lacum à Bregantia uetuſtiſsimo oppidulo nominauit. id adhuc haud longè à Rheni oſtijs (in lacum ſe exonerantibus) meridiem uerſus priſtina lacus litora tenet. Inter montium celſorum anfractus (inquit Marcellinus) impulſu immani Rhenus decurrens extenditur: iamq; adiutus niuibus liquatis ac ſolutis alta diuortia riparum abradens, lacum inuadit rotundum & uaſtum, quem Brigantium (Brigantinum) accola Rhetius (Rhætus) appellat. Aegidius Scudus quoq; Claronenſis, uir noſtro tempore clarus inter Heluetios, hiſtoriarum & geographiæ doctiſsimus: Comitatus Brigantiorum (inquit) quorum nomen & ciuitas adhuc manent, infimum antiquæ Rhetiæ à latere Germaniæ tenet lacum, confinis apud lacum Podamicum (*idem autem & Acronius, & Brigantinus eſt*) Vindelicis, hoc eſt Líntzgoijs. Supra Brigantium eſt ſylua grandis, atq; uallis plena oppidis & uillis, uocaturq; Brigantiorum ſylua: per quam deſcendit amnis **Bregentz**, labiturq; iuxta urbem ipſam in lacũ. Populi per circuitum habitantes fuerunt olim Brigantij appellati. Alius & paruus eſt lacus in Bernenſium Heluetiorum agro, quem uulgò **Brienzerſee** nominant; quem ne quis pro Brigantino nominis ſimilitudine inuitatus accipiat, cauendum. De Brigantino igitur lacu conſtat. Lampetræ uerò in eo hodie nullæ, quod ſciam, reperiuntur. nam & à piſcatoribus ad eum lacum aliquando interrogare memini: & qui de piſcibus eiuſdem lacus libellum Germanicum nuper edidit, Greg. Mangoldus nullam lampetrarum mentionem facit. Egò ſanè lampetrarum genera in pauciſsimis lacuſtribus & ſtagnantibus aquis reperiri arbitror: atq; in fluuijs & riuis maximè degere. Iouius, qui Hydrium lacum, Brigantinum exiſtimauit: non in ipſo, ſed amne Cliſſio quẽ emittit, lampetras reperiri tradit: quanquam idem de Sebino Brixianorum lacu ſcribit, reperiri in eo aliquando lampetras: & Benedictus Iouij frater in Larij lacus piſcium catalogo lampetram quoq; numerat. Sed eam minorem eſſe puto, quæ etiam in Verbano capitur: apud nos neq; in Límago amne, nec in lacu è quo emittitur: ſed in minore fluuio quem Glattam uocamus, reperitur. Lampredas maiores in mari pariter & dulcibus aquis capi aiunt: minores in dulcibus tantùm, præſertim fluentibus. In Neocomenſi lacu Heluetiorum, quem Teſila fluuius efficit, lampetras & magnas & paruas degere audio. At muſtelarum genus illud quod Galli barbotas uel lotas nominant, noſtri **Trüſchen**, in omnibus ferè lacubus inuenitur, & in Sabaudiæ lacubus quibuſdam muſtelæ etiamnum nomen retinet. Id autem in Brigantino quoq; reperiri duorum generũ indicabimus infrà. Quamobrem diligentiùs conſiderandum, de lampredis ne an alijs muſtelis ſenſerit Plinius. Sunt quidem lampredæ murænis ſimiliores: ſed marinis etiam légi, ſicuti æditio noſtra habet, quam cum antiquiſsimis exemplaribus Sigiſmundus Geleníus contulit, nihil fortè prohibebit, neq; enim uideo quàm uerè ſcribat Fr. Maſſarius: Qui marinis (inquit) legunt muſtellas marinas eſſe fluuiatilibus & lacuſtribus meliores, inſigni mendacij uanitate dicere cogentur. Certè ex Plinij uerbis nullus huiuſmodi ſenſus, etiamſi marinis legas, elicietur. Locus apud Plinium eſt libro 9. cap. 17. quod moneo ut lector curioſus rem omnem diligentiùs æſtimet. Lampredas dulcium aquarum, in cibo præſtantiores eſſe marinis, concedam illis qui id ſcribunt, & utraſq; forſan guſtarunt. At ſi muſtelas pro Lotis Gallorum, Botetriſſijs Italorum accipias: marinas quoque muſtelas inuenies, (de quibus ſuprà poſt aſellos dixímus: Vide pagina 103. & deinceps,) carne bona ſuauiq; fluuiatilibus fortè & lacuſtribus præferendas. de quarum una (quam Ophidion Rondeletius nomínat) Bellonius refert, carnis eam admodum delicatæ eſſe, & Romanis antiſtitibus in delicijs haberi. Plinius cum in Brigantinõ lacu æmulas marinis naſci tradit, ne-

Lota Gallorum.

an potiùs mu-ſtela Plinij ſit, quàm lãpetra.

Digitized by Google

que inferiores eas, neq; potiores facere, ſed utraſq; propemodum ex æquo poſt ſcarum optimas, æmulationis enim uocabulum certi nihil exprimit, utrum ſit præſtantius: ſed confinem quandam ſimilitudinem in huiuſmodi rebus inſinuat. Notandum etiam quòd lacum Brigantinum Plinius muſtelas generare ait, cum lampredæ in dulcibus aquis non generentur, ſed ſubuehantur è mari. Vuottonus etiam, Potiùs (inquit) legendũ arbitror marinis: ut ſcilicet comparentur muſtelæ quæ lacuſtres ſunt, marinis piſcibus uel optimis: uel marinis, ſcilicet muſtelis: quarum & Plinius alibi & Columella & Ennius meminerunt. Non propterea dixit Plinius marinæ æmulam (inquit Iouius) quia captam mari intelligere uelit, marinæ enim ſunt quæ in Arno ac Tyberi capiuntur. Diſtant ſiquidem longo interuallo pulparum bonitate ab his quas in alto mari expiſcari aliquando ſolemus: quum ſubaridæ agreſtesq; ſint: ita ut exprimere Plinius uoluerit muſtelas, quæ nunquam mare attigerint, ſapore commendandas dulcibus in aquis reperiri. Neq; enim Plinij lampetras paruas (quas lampetroccias uocamus) marinis comparare uoluiſſe credendum eſt. nam ſi de paruis intellexiſſet, ad Brigantinum ignobilem (*nos alium ſuprà nobilem & magnum hoc nomine lacũ eſſe monuimus*) lacum, & ipſis abſtruſum in alpibus minimè fuiſſet recurrendum: quum (uti ſuprà diximus) tota Gallia Ciſalpina, in omnibus fluuiolis ac riuis copioſiſsimè reperiantur. Gillius harum rerum diligentiſsimus indagator, Plinij uerba ſic accipit: Cum ſint marinæ (inquit) & fluuiatiles, & paluſtres Muſtellæ: ſolæ illius generis quas lacus Brigantinus gerat, dignitatem habent: nam fluuiatilis lauti cibi eſt: marinam uerò non boni cibi eſſe percepi. Muſtella quam Auſonius deſcribit huic (Lotæ Gallorum) magis quàm lampetræ ſimilis eſt, cum ait: Quæq; per Illyricum per ſtagna binominis Iſtri, &c. ut Rondeletius recitat. Hæc quam dixi Lotam ſquammis caret, & corporis ad medium fartim pingueſcit, lutea iris huius corpus diſtinguit, atra puncta ſupernè notant tergum. Vidi fluuiatilem piſcem (inquit idem Gillius) Muſtellæ marinæ, quam Maſsilienſes & Ligures ſic nominant, omnino ſimilem. Vterq; iuxta branchias utrinq; pinnas habet cuteas, & in labro inferiori unicum filum: uterq; etiam in gutture pinnas quaſdam habet, ſimiliter & in utroq; opimus uenter eſt, & terrenæ Muſtellæ ambo ſimilitudinem quandam habẽt. In utriuſq; capite lapillos inueni, Hæc ille.

Echeneis. Venetijs olim Nicolaus Sophianus, uir doctus, natione Græcus, lampredam uulgò dictam, echeneidem (nimirum Oppiani) eſſe mihi narrabat. Si lampetra eſſet echeneis, multi in Ligeri lintres curſum tenerent ab his retenti: quod quis aut uidit unquã aut accepit? Io. Brodæus. ¶ Ar-
Anguilla ἀπύρηνος. cheſtratus fortè lampredam, anguillam ἀπύρηνον dixerit: ut retuli ſuprà in Anguilla F. pagina 52. 30 nam ut apyrena è malorum Punicorum genere nucleos habent non duros nec magnos: ſic lampreda oſſa duriora, quæ ueluti πυρῆνας, id eſt nucleos quoſdam dixeris non habet, ſed pro oſsibus ſpinis & uertebris cartilaginem. Quod ſi apyreno liquidam ueluti articulum præfigas, lapyrenum & lampyrenũ (ſolet enim m. ante p. abundare recentioribus Græcis) efficies. ¶ Lampetrã piſcem aliqui Muſtellam uocant, ipſe Hirudinem potiùs appellandam eſſe crediderim, à quadam hirudinis paluſtris, quæ ſanguiſuga eſt, ſimilitudine, Grapaldus.

In Germania orientali inueniuntur tria genera murænarum, unum quidem ualde paruum in Danubio quaſi calami quantitatem & palmi longitudine non excedens. Alterum autem maius illo inuenitur in aquis Septentrionalibus, quod eſt longum pedem cum dimidio ad ſummum. & habet nouem guttas in corpore iuxta caput ex utroq; latere, & ideo ab incolis Nouem oculi uocatur. Tertium eſt magnum ad ſpiſsitudinem brachij hominis, & ad longitudinem cubiti uel amplius: & non habet oculos, Albertus: cuius ego uerba generibus illis quæ apud Germanos noſcuntur, non ſatis accommodare poſſum. nam qui à nouem oculis uulgò denominatur piſcis, paſſim uulgaris & minimus eſt in hoc genere: lampredam maximam eſſe puto, neq; oculis (id eſt foraminibus branchiarum detectis) à cæteris differre. Priccam uulgò dictam non uidi, magnitudine autem media eſſe arbitror. Sed nomen à nouem oculis factum, lampredis maioribus tribui audio in Pruſsia, quæ ad ulnæ longitudinem accedant, è mari in Viſtulam aſcendant, lampredis ibidem dictis maiores, in delicijs habitæ, & cute detracta coqui ſolitæ. ¶ Qui muſtelã ſtellarẽ, γαλεὴν ἀστερίαν, ein Lamprets Germanis interpretantur, muſtelam uerò læuẽ, γαλεὴν λεῖαν, ein Neunaugen: & muſtelam uariam, γαλεὴν ποικίλην, ein Beißger, ij & muſtelum à muſtela non diſtinguunt: & marinos cum dulcium aquarum piſcibus confundunt. ¶ Hieronymus Tragus oculatam fluuiatilem (ut à marina, quæ & melanurus dicitur, diſtingueret) ficto nomine Latino appellare uoluit tum lampetram, tum à nouem oculis (branchijs) uulgò dictum piſcem.

Lampetra (ut dixi) in pleriſq; Europæ regionibus nomen unum habet, terminatione ferè tantùm uariat. Italis lampreda, Hiſpanis lampréa, (Luſitanos anguillæ nomine appellare audio.) Gallis lamproye: Sabaudis ad Neocomenſem lacum, Lambri. Germanis Lamprɛd/Lamprɛt/Lempfrid: Baſileæ Lampheryn/groſſe Nünɛug, per inferiorem Germaniam Lambrɛij: Coloniæ Lampereij. Equidẽ in alijs atq; alijs Germaniæ regionibus hæc nomina Lamprɛd/Nünaug/Berlin/Prickẽ confundi arbitror. Carolus Figulus Gallus, ſed qui in Germania ichthyologiam ædidit: Muſtellam (inquit) piſcem uulgò Lampetram & Lamprenã dicunt. Anglis Lamprɛye/Lamprɛye/Lamprɛll/Lamprɛon. Vocant autem ſic præcipuè maiorem, abſolutè: minori diſcrimen magnitudinis addunt: a Eleane lamprɛlle/a ſmal lamprɛlle. Sunt qui maiorem, anguillam

guillam nouem oculorũ uocitent, *a nyne eede eale*: quod noſtri efferrent, *eins nünengaal*. ¶ Ponſonis Ninog.

Lamperę in (Gallia) Ciſalpina paruæ, in Hetruria mediocres, Romæ ex Tyberi permagnę capiuntur, Platina. Subeunt Arnũ et Tyberim, atq; in iſs præſertim amnibus ad generoſum habitum adoleſcunt. In omnibus aũt Galliæ Ciſalpinæ riuulis, ipſiſq; præſertim Ticini atq; Adduæ emiſſarijs multæ reperiunt̃ pretioſæ admodũ, quanq; minimi digiti craſsitudinẽ rariſsimè ſuperẽt, Iouius. Apud nos quidẽ lampreda ſimpliciter dicta (id eſt maior) rara aut nulla eſt. Capitur aliquando in Rheno, & fluuijs riuiſq; Rheno ſe admiſcentibus: & alijs, in quos nimirum è mari ſubit. In lacubus paucis, aut nullis fortè, de quo dubitauimus ſuprà in A. In lacu tamẽ alluente Suerinum non procul ab Oceano Germanico, præter alios piſces muſtelæ etiã capiuntur, ut Simon Paulus Suerinenſis: quẽ Muſtelarũ nomine Lampredas intellexiſſe cõiicio. Is quidẽ lacus, ut opinor, aquas dulces cõtinet: oritur enim ex eo Stęra flumen. Eſt in ora Germaniæ, circa Hollandiã puto, & oſtia Rheni, ſinus uel receſſus maris, der Häringſee ab Harengis denominatus: in quo priccas etiam uulgò dictas, lampredæ genus alterum capi audio.

Lampetra anguillæ multùm alsimilis eſt, breuior tamẽ, Platina. Anguillis uel paruis potiùs murenis alsimulantur. ſunt enim lubricę & nigricantes, tendente tamẽ earũ parte prona ad cœruleum colorẽ: utroq; aũt gutturis latere foraminulẽtæ. ſiquidẽ ſeptenis paribus fiſtulis mirabili ordine à natura fabricatis acceptã aquã emittunt: quũ branchijs (*ſpineo operculo tectis*) omnino careãt: nec cubitalẽ excedere magnitudinẽ ſoleant, Iouius. Lampetræ raro capiunt̃ quæ libram excedãt, Alex. Benedict. Lampredæ interim (*aliquando*) anguillarũ amplitudine reperiuntur, parte plurima digiti minimi craſsitudine, palmi lõgitudine, cętero anguillis puſillis & murenulis ſimillimę, niſi q; ſeptẽ habent à capite in collũ foramina, Hermol. Lampredæ ſimiles ſunt ſerpentibus in anteriori parte corporis, à medio aũt uſq; ad extremũ ſimiles anguillis: ab eodẽ medio uſq; ad finem caudæ corpus per latera ambiẽ pinnulis. os eis idoneũ quo ſugant, non quo mandãt, Albert. Et rurſus: Spinas nõ habẽt, ſed cartilaginẽ loco ſpinæ dorſi, (*quæ propter teneritudinẽ in cibo etiã apperitur*) corpus ualde æquale, quamobrẽ diu uiuũt in partes diuiſæ. Felle carent lampredarũ genera omnia. Hepar lampredis tenue eſſe audio, uiridis coloris. ¶ Tyberim in Italia, Sequanã in Gallia, Seuerinum fluuiũ in Anglia, lampredas grandes, triginta unciarum aliquando nutrire aiunt.

Corporis deo ſcriptio, et partes.

Lampredam maximam & pulcherrimã ante paucos annos Baſileæ in Byrſa flumine captã, uir clarus & de uniuerſa re literaria magnificè meritus Hieronymus Frobenius typographus ad me miſit, conducto adoleſcente ualido, qui in ligneo uaſe pleno aqua ad me deferret: adiuncta etiam icone, ut ſi fortè contingeret in uia eam expirare, piſcem tamen ad uiuum depictum haberẽ. Ea longa fuit dodrãtes quatuor, corpore mox à branchijs ea craſsitie, ut circuli diameter ad quinque digitos accedat. Vix maiorem, ea in urbe uiſam aiunt. Ex illius inſpectione, lampredam his uerbis deſcripſi. Cutis nigricans pallidis quibuſdam anguloſis maculis diſtinguitur, ut in muſtelis illis ferè quas Lotas Galli uocant. Tenax ea quidem, non æquè tamen craſſa eſt ut anguillis, nec detrahi ſolet ad cibum præparandis. Ore loculorum inſtar (qui ad ſeruandos numos loro contracti clauduntur) conſtricto lignum aut lapidem ita apprehendit ut ſugere uideatur, idq; tanta ui ut ægrè auellatur, cucurbitularum medicinalium quadam ſimilitudine. Quanquam autem os rotundum eſt, in longitudinẽ tamen id contrahere & claudere poteſt. Macula albicans in uertice in medio oculorum interſtitio apparet: & contiguum ei anteriùs foramen paruum, membrana parum prominente circundatum. Branchiæ intra foramina, ſeptena utrinq;, latent, undiq; affixæ, non abſolutæ. Margo oris rotundus fibris quibuſdam lacinioſus eſt: quæ nimirum ut firmiùs hæreat ſugatq; efficiunt: hos aliqui dentes fortè putarunt, qui lampredam dentes picatos habere putant, quòd tanquam pice oblitis tenaciter eis adhæreſcat. Sed dentes propriè dictos interius habet: ex quibus interiores quinq;, maiores ſunt. Dentium ordines circiter uiginti, tanquam à centro ad circunferentiã digeruntur: ordinibus ſingulis quaterni, quini ſeni ue dentes inſunt. Eſt & in ipſo oris receſſu duplex dentium minorũ ordo: maior omnino ſerram denticulis utrinq; denis refert. ij denticuli continui ſunt, & ab uno initio: cæteri cutem habent interiectã. Carnes & pulpæ (ſeu muſculi) in corpore contorquentur. Iecur uiride. Plura non addam: quòd ex Bellonij & Rondeletij deſcriptionibus cætera ſatis cognoſcantur.

Lampredã maiorem è mari ſubire flumina, & alia quædã quæ huc referri poterant, prædicta ſunt. Veris initio migrare dicuntur, & circa diui Donati diem (qui ſeptimus decimus Februarij eſt) nullæ ampliùs apparent: aut enim recedunt: aut intereunt corpore reliquo tabeſcente, licet capitis moles magna relinquatur, ut ex uiro docto Miſeno accepi. Veris tempore fluuios ingrediuntur oua pariturę, indeq; ad mare cum fœtibus redeunt, Cardanus. Sturio & lampreda toto ore extrahunt humorem eorum quæ ſugunt, ad ſuum nutrimentum, Albertus. ¶ Obſeruaui ego lumbricos illos aquaticos, die Neünengen: item anguillas & murænas (lampredas) gigni uiſcoſitate terræ: deinde mutua attritione ex ſaliuario lentore quem faciunt: tertio ex ouo, more reliquorum piſcium, &c. Chriſtophorus Saluelden ſis. plura uide ſuprà in Anguilla c. ¶ Lampreda æqualis eſt ualde corporis, & ideo diu uiuit in partes diuiſa, Albertus. Ego caput multo tempore poſtquam abſciſſum fuerat, moueri uidi.

Digitized by Google

Quæ ſequuntur ex Argentinenſi perito quodam piſcatore cognoui. Lampredæ ſalmonès è mari flumina ſubeuntes comitantur, adhærendo eis. Initio Maij optimæ ſunt: ab eo tempore quotannis irrequieto motu & natatione adeò exhauriuntur & emaciantur, ut pleræq; intereant, priuſquam pariant, circa finem Maij, aut poſtea. Quòd ſi etiam fortè pariant aliquando, (quorum paruulorum congeriem) ſoboles euaneſcit, nec unquam apparet fœtus earū in noſtris (circa Argentinam) aquis. Adultæ etiam quæ non pereunt, cum fluuio aqua ſecunda exacto Maio auferuntur, nec ampliùs toto anno apparent.

Capiuntur circa Argentinam genere retis, quod uulgò **Wurffgarn** appellant: & in naſis quoq; qua profundiſsimus uel rapidiſsimus eſt Rhenus. ¶ Dum per Ligerim fluuium iter ageremus, hærentes proræ ſex aut ſeptem lampetras grandiores anguillis nautæ ceperunt.

Muſtelam Ambroſius guſtu ſuauem dicit, Iouius. Lampreda nunquam melior eſt quàm Maio menſe, Innominatus. Initio Maij cur optima ſit cauſam lege in c. ¶ Spinæ ipſarum quoque, uel cartilagines potiùs, tam teneræ ſunt, ut in cibo appetantur. Cæteros omnes piſces noſtra ætate excedunt precio, quos uulgò lampetras nominant, Sipontinus. Lampetra non adeò ſuauis eſt guſtu, ut mihi uidebatur, ut anguilla: durior enim eſt: tametſi mihi non aſſueto delicatior uideri debuiſſet, Cardanus. Nobilis quidam coquus aulæ procerum (Romæ) lampetras coturnicibus comparabat, Iouius. Romanis præcipua nobilitas à magnitudine atq; ſapore, adeò ut denis ſæpe aureis ſingulæ uæneant, ipſo præſertim uere quo maximè probantur, Iouius. Romæ ex Tyberi permagnæ capiuntur. Et bene à natura actum eſt, quandoquidem illic delicatiſsimum ac ſatis magnum produxerit piſcem, ubi uallatæ gulæ inter ſe auctis rerum precijs certant. Emi frequenter lampetras quinq;, ſex, ſeptem aureis, & olim à quodam laticlauio uiginti, cum alter ſecum auctionaretur, ſcimus. Nec paſſa eſt ingenua gula tantam audaciam gratuitam eſſe. Diſpenſatori enim, quòd ſuiſpſius arrogantiam & faſtum (nolo dicere ſtultitiam) imitatus eſſet, centum aureos dono dedit, ne ſecundò ad ſingulare certamen prouocatus, timidus ac infractus animo ſuccumberet, Platina. ¶ Dulcis hic piſcis, ſed non ſalubris eſt: & cum editur, calidis aromatibus eſt condiendus & generoſo uino, Albertus. Craſſum & uiſcoſum ſuccum generat, minùs tamen quàm anguilla. & timendum eſt ne quid his piſcibus ueneni inſit: quare in optimo uino ſubmergendæ ſunt uiuæ, donec moriantur: deinde præparentur cum gelu optimis condito aromatibus: præſtat tamē ut antea duabus uicibus ebulliant in uino & aqua: & (rurſus) ea abiecta decoquantur ad perfectionem: & fiat gelu in patina, uel paſtillus, uel aſſentur cum ſalſamento (embammate) idoneo, ut ſalſa uiridi cum acribus aromatibus, & uino hyeme, omphacio autem & aceto æſtate, Author annotationum in Regimen Salernitanum. qui etiam anguillam ſimiliter præparari docet. Lautiorum hominum lampetras uiuas, priuſquam coquantur, alij in uino malua tico aut alio dulci, alij in lacte dulci ſuffocant. Lampredæ paruæ præferendæ ſunt anguillis, & minùs periculoſæ, ut quæ minùs uiſcoſum minuſq; craſſum ſuccum generent, Idem. Lampetras omnibus prætulerim, ſed quia rarò capiuntur quæ libram excedant, raritas laudem ademit. optimi enim ſunt ſucci, Alexander Benedictus in libro de peſte. Ex piſcibus delicatiores ſubueniunt aromate conditi, quales anguillæ ſunt & lampredæ, Idem. ¶ Lampetram (inquit Platina) erutis dentibus ac lingua, (*linguam ei negat Rondeletius*) & extracto per obſcœnas partes ſolo, quod eò tendit, intraneo, cum aqua calida bene lauabis, nullibi comminuta pelle. Colligendus eſt item ſanguis, quo condimentū fieri ſolet. In os eius nucem muſcatam: in foramina quæ circa aures habet (*in branchias*) caryophylli integri grana indes. Inuolutam deinde in ſpiram, in tegano ad focum cum ſemiuncia optimi olei, pauco agreſtæ, uini albi & optimi, ſalis quantum ſat erit, lento igne percoques. Vbi feruere occeperit, ſanguinem è capite in teganum ipſum exprimito. Idem etiam fieri, antequam ferueat, poteſt. Eius moretum hoc modo facito: Amygdalas aut auellanas cum ſua pelle toſtas ac terſas, ne cinis inſit, bucellam item panis uſtulatam, cum paſſulis contundito. tunſa, cum agreſta, defruto, aut in parte coſturæ diſſoluito, ac per ſetaceum in catinum tranſmittito, indendo ſemper parum gingiberis, caryophyllorum, cinnami, & id ſanguinis quod dixi mus colligendum. Hanc impenſam in teganum infundes, donec lampetra cocta uidebitur: unà efferueant finito. Aliter: Aſſam ſi uoles, dum coquitur, ſanguinem & adipem colliges. Hoc item, eo quo prædiximus modo, edulium condies. Sunt qui minimas, quas lampetrocias uocāt, in craticula lento igne percoquant, ſuffundendo continuò ex oleo, agreſta, ſale, aromatibus ſimul mixtis, Hucuſq; Platina. ¶ Lampetra (inquit Iouius) ſuauiſsimæ ſunt: Martio tamen Aprilíq; menſibus tantùm. nam incipiente æſtate [illegible]reſcit neruus interior, qui illis pro ſpina eſt. Cæterum delicatiore quodam condimento multò maiorem, quàm ab ipſis pulpis nobilitatem accipiunt. Necare enim hunc piſcem in Cretico uino ſolent: eiq; myriſtica nuce os claudere, & foramina illa (*branchiarum utring, ſeptena*) totidem caryophyllis adimplere: in teganoq; conuolutum in ſpiras, additis auellanis tritis, medulla panis, oleo, uino Cretico aromatibusq; ad temperatiores prunas certis momentis ſedulò excoquere. quo condimento Leo X. in minore fortuna, ioci cauſſa, ut conuiuium exhilararet, Marianum cucullatum, ſalſum & ridiculum hominem, memorabili impoſtura decepit. Nanq; funem inſtar lampetræ incoctum, multoq; illo iuruléro immerſum, grandi in patina appoſuit, ut notam omnibus eius edacitatē gulamq; eluderet: qui iam magna pultarij parte

Lampetrocia.

parte absumpta spetudolampetram aggressus, diu multumq; cum ea maxillis ac dentibus inhæ-
rente colluctatus, cachinnum cunctis tollentibus facetissimè respõdit: Vtinam sic mihi sæpius il-
ludatis. nam in hoc condimento non modò funes, sed & ipsas catenas, (quibus insani uobis simi
les uinciuntur,) & cum uoluptate quidem absumerẽ. Cæterùm lamperrarum pulpis nullam uim
noxiam inesse putandum est: quandõ & duricie & lento pingui prorsus expoliatæ sint: quibus
maximè conditionibus pisces stomachis incommodi esse consueuerunt. Dicere autem eas ab oc-
cultiore potestate neruis aduersari, impudentis uel scrupulosioris ingenij esse putamus, Hæc Io-
uius. Quemadmodum nostri gulæ nepotes lampretam piscem uino Cretico ebriam & submer
sam, inserta eius ori nuce myristica, obturatis externè cum caryophyllis infixis, ex utroq; latere
colli septenis fistulis, ne uinum absorptum regerant, enecare solent: sic Apicius artis culinariæ ad
omnem luxum archimagirus, nullos pisces in garo enecatos, sapidiores fieri docuit. Vnde & Pla
to comicus inquit: ἐν ζωρῷ γάρῳ βεβαπτωτὸν ἐκπεπνιξμένοι με, id est, In putrido garo submergentes suffo-
cant me, Io. Langius medicus in epistolis. Cæterùm ut lampredas hodie, sic & gallinas olim
ut tenerescerent, si subitò coqui opus esset, uiuas in generosum uinum mergebant, teste Horatio
2. Serm. Si uespertinus subitò te oppresserit hospes, Ne gallina malùm responset dura palato,
Doctus eris uiuam misto mersare Falerno: Hoc teneram faciet. ¶ Lampredam ego semel gu
staui: cuius pars assa erat in uero, ut anguillæ assantur: pars in dulci & aromatico iure elixa, quæ
quidem meo palato suauior erat. Sanguinem in his piscibus non separant ut in anguillis, quòd in-
noxium existiment. Angli maiusculas pastillis, ut
uocant, includunt. ¶ Lampredas salsas dolijs inclu-
sas Dantiscum mittit: Hamburgum maiores insuma
tas.

Mustelæ Philologia cũ Qaadrupedibus est. In-
ter uulgares quosdam circa piscium nomina iocos
Germanis quibusdam usitatos, lampreda tibicinis
nomine uenit: Ein Lempfrill ist ein pfeiffer: fortè
ob oris rotunditatem.

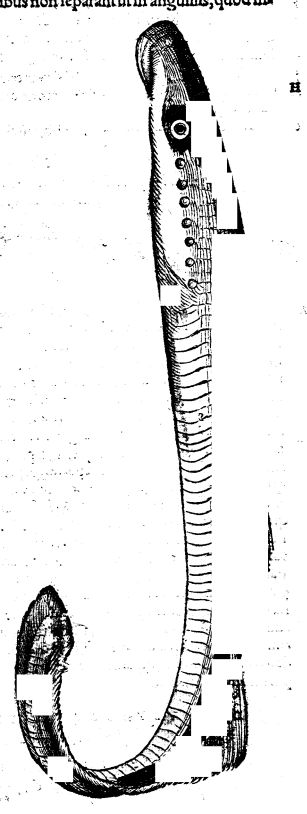

DE ALTERO GENERE Lampredæ.

GENVS Lampetræ alterum, cuius iconem ut ab Argentinensi pictore accepi, posui, Argentinæ uocatur **Bärle/Berlin/Berling**. Francofordiæ, Coloniæ & apud inferiores Germanos, **ein Pricke**, uel **Brick**. aliqui ineptè murænam interpretantur. De eo iam nonnihil in Lampredæ historia diximus: ad quam remitto lectorem. Piscium Germanicè dictorum **Pricken & Neünawgen**, infinitus numerus capitur in Visurgi fl. in Oceanum labente, quod Iustinus Goblerus nobis indicauit. ¶ Ex sene quodam Argentinensi piscatore cognoui, hos pisces sui generis esse, nec; fieri ex eis lampredas ut quidam putant, digiti crassitudinem non superare. Parere extremo Aprili una cum lampredis paruis enneophthalmis dictis: nec probari eo tempore: postea non reperiri usq; ad diui Adolphi diem. tunc enim rursus apparent, & laudantur mensis usq; ad initiũ quadragesimæ, (aliàs usq; ad diui Michaëlis diem.) capi ut plurimũ nasis, qua profundissimus est Rhenus. nihil in eis cibi aut excrementorum reperiri, ne fel quidem. quamobrem coquendas leuiter incidi carnem satis esse, ut sanguis effluens sartagine excipiatur uino pauco adiecto: aliter enim tenaces fieri. Sale condiri salmonum instar: & è uase, in quo seruantur, furcula eximi, ut in craticula assentur lucanicarũ instar: assas iure à caryophyllis denominato condiri: id principum esse edulium, & nominari uulgò **ein Buckenpfeffer**. ¶ In libello quodam innominati authoris de piscibus Germanico, reperio, Berlam uulgò dictam sororem esse lampredæ: (sed nostra lingua utriusque piscis nomen masculino genere esse.

rens, fratres facit: Ein Berlin iſt des Lempfrids brůder:) & placet menſis à duodecimo die (ménſis nomen omittitur, Ianuarium aut Februarium acceperim) uſque ad annunciationem diuæ Virginis in Quadrageſima.

DE LAMPETRA PARVA ET FLVVIATILI, RONDELETIVS.

Rondeletius & Bellonius duo tantùm genera faciunt: nos tria, & ex eis hanc minimam.

10

Vbi. IN fluuijs & riuulis paruæ Lampetræ proculdubio in ijs natæ reperiuntur, utpote quæ illic capiuntur, quo nullus marinis aditus patere poteſt: cùm neq; illi in mare confluant, neq; mare cũ ijs ulla parte ſit coniunctum. Tales in Aruerniæ riuis inueniuntur.

A Vocantur à Gallis Lamproyons, & Lamprillons.

B Marinis ſunt partibus internis & externis & colore ſimiles, ſola magnitudine differunt: quædam enim magnitudine ſunt digitali: aliæ uermibus terreſtribus, craſſioribus aſsimilantur. Thoſæ frequentes uenduntur, & illic chatillous uulgò nominantur. 20

(A)

E Carne ſunt molli, glutinoſa, excrementitia. frixæ & elixæ eduntur, ſuauioribus aromatis, additis oleo & omphacio, conditæ. Sic apparatæ ab ijs qui gulæ delicias ſectantur, magis commendantur quàm à medicis.

C Luto & aqua ueſcuntur, ijſdemq; in locis degunt in quibus uermes.

COROLLARIVM.

Minimæ lampredæ iconem, qualis à noſtro pictore olim efficta eſt, adiunxi: quòd à Rondeletij pictura, accuratius fortè facta, differre uideretur.

30

A DE lampreda minima in præcedentibus duobus capitibus iam explicata ſunt quædam. Galli Senones & alij quidam Chatoille nuncupant, à titillatione. uidetur enim dum manu tenetur hic piſciculus, ueluti titillationis ſenſu uarijs flexibus contorquere ſe & elabi. Germani Neunaug: quod nomen tamen etiam maiori & marinæ lampredæ attribuunt, ut dictum eſt. Idem à nobis mutuati Bohemi quoq; & Poloni retinent. proferunt enim Neynok, & Naſinog. Germani quidam literati ad noſtri nominis imitationem Latinè etiam oculatum uel oculatam appellant: quod non probo: quoniam ueteres Latini oculatam piſcem marinum nominant, quem Græci melanurum. ¶ Huius piſcitij genus alterum quoque inueniri audio à noſtris piſcatoribus, cui à cœno nomen ponunt Mûrneunеugen, in quo degunt: nigriores eſſe aiunt: nec admitti menſis, ſed infigi hamis ad piſces capiendos, præſertim anguillas, thymallos, &c. ¶ Si in olla fictili aqua calida elixetur lampetra parua, ollam frangi ſeu findi aiunt. Capitur ea ſæpius reti cum Variis ſiue Phoxinis piſciculis. ¶ Februario & Martio menſibus ad cibum præfertur. Sunt qui laudent circa diem diui Iacobi, (qui uigeſimus quintus Iulij eſt,) & deinceps ad quadrageſimam uſque. poſtea perit aut euaneſcit, ut audio: ſed quærendum diligentiùs, de maiori ne tantùm lampetra hoc accipiendum ſit, quoniam Enneophthalmi nomen Germanicum, ut dixi, conſtans non eſt. ¶ Decimo Aprilis olim hos piſciculos guſtaui, è Glatta flumine, ouis grauidos: quæ planè ingrati ſaporis mihi uidebantur. Exenterari non ſolent. Caro eſt tenax: ſpina nulla: pro ſpina dorſi unus continuus neruus cauus, quo humor albus continetur, ſimplex, abſq; ullis neruorum coſtarúmue ramulis. Inteſtina tenuiſsima. Ventriculum animaduertere non potui: neq; miorum, cum ſolo ſuctu uiuat. Foramen in capite ſuprà, ſicut lampredæ maiores, habet. ¶ Iocus quidam uulgaris hunc piſcem inter cæteros puerum nominat, Ein Neunaug iſt ein kind: propter paruitatem nimirum.

DE MVSTELARVM FLVVIATILIVM ET LACVſtrium genere alio, eiuſq; ſpeciebus aliquot.

ET PRIMVM DE LOTA GALLIS DIcta, ex Rondeletio.

LVC-

LVGDVNENSES piscem qui in Arari inuenitur Lotã uocant, qui à Gebennensibus Mo- A
tella quasi Mustella nominatur.

Piscis est fluuiatilis & lacustris, Mustellæ marinæ vulgari, de qu- alibi diximus, similis admo B
dum, nisi esset corpore rotundiore & spissiore. Ex maxill- infer-o- ex- emo pilus unicus ue
luti ex mento barba propendet, nullus in superiore em- , ut in ma -na. (*In nostris puto etiam supra*
duo pili sunt, sed in mortuis ferè latent, ut in maxima obseruaui.) Pinnis quatuor natat, duæ sunt ad branchi
as sitæ, duæ in uentre, ab ano unicam continuam habet ad caudam, huic æqualem & similem in
dorso, quam præcedit alia pinnula. Cauda mucroni gladij figura similis est. Paruulis squamis cor
pus tegitur, quod è rufo fuscum est, & maculis nigris undulatim dispositis conspersum. Dentes
paruulos & (*instar limæ*) tenues habet. Muco oblita & lubrica est Lota, ut Anguilla. Ventriculum
paruum habet cum multis appendicibus, intestina conuoluta; hepar albicans, in quo fellis uesica,
quæ ex uiridi flauescit; splenem rubrum; uesicam oblongam, aëre plenam. Branchias quaternas
& duplices.

Nascitur in lacubus & fluuijs leniter fluentibus, ut in Arari. C

Hepar pro corporis ratione magnum est, & delicatum habetur. Oua noxia, quemadmodum F
oua barbi, quæ uentriculum lædunt, & aluum turbant. Caro tota à Lugdunensibus habetur in
pretio.

Si quis Lotam, Mustellam lacustrem uel fluuiatilem appellauerit, non ineptè mea quidẽ sen- A
tentia fecerit, modò non eam accipiat, quæ ex mari fluuios petit qualis est Mustella Ausonij: qui
Mustellæ nomine Lampetram nostram describere uidetur.

DE PISCE QVI A VVLGO BARBOTA VO-
catur, Rondeletius.

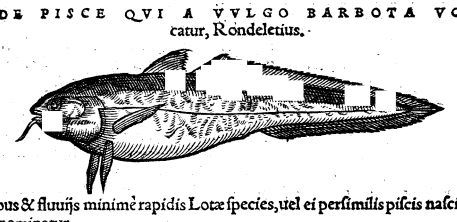

IN lacubus & fluuijs minimè rapidis Lotæ species, uel ei persimilis piscis nascitur, qui à vul- A
go Barbota nominatur.

Lotam corporis specie refert, nisi quòd rostro est acutiore, item cauda tenuiore & magis in B
acutum deficiente, uentre prominentiore, alijs omnibus similis: Nam ueluti ẽmento cirrus pro-
pendet, ab excrementi meatu pinna unica est continua ad caudam, huic alia respondet in dorso
paulò longior, hanc præcedit altera paulò longiùs quàm in Lota à posteriore disita. Corpus eo-
dem modo coloratum & maculosum, cutis læuis est & lubrica.

Vita etiam & moribus conuenit. Hepar habet magnum *& delicatum, albicans. Carne gluti- C
nosiore est quàm superior, muco enim & cœno uescitur, in eoq; delitescit. *E

DE STRINSIA SIVE BOTATRISSA, (ID EST
Mustelę genere lacustri maiore,) Bellonius.

GLANIM piscẽ refert is quem Insubres & Taurini Botetrissam nominant, dempta tamen A
magnitudine. Sunt enim tam propinqua similitudine, ut eorum alterum maiorem, alterum uerò
minorem dicere possimus.

Huius piscium generis alij (*species nimirum duæ unius generis*) in flumine capiuntur, alij in lacu. B
Qui ex Verbano, hoc est, maiori Italiæ lacu adferuntur, libras quatuor grossas, id est, septem li-
bras communes pendent. Qui uerò in Ticino capiuntur, (*Lotæ scilicet uel barbotæ fl.*) libram unam
grossam, seu libras tres communes non excedunt: Ideo hos Mediolanenses paruos ad discrimen
maiorum uocant. Colore præterea dissident: Nam qui in flumine capiuntur, nigricant, & sunt u-
nicolores: qui autem ex Verbano sunt lacu, ex flauo in cinereum colorem uergunt, & fuluis ma
culis distinguuntur. Cùm autem ad Luganum lacum uentum est, pagorũ incolæ nomen eis mu-

Digitized by Google

tant, & Strincza nominant. Nam quum aliis eius nomen à Botto qui Gobius est, componatur, Botatrissæ dicuntur. Mediolanenses pro bottis eos intelligunt, quos Romani Missoros nuncupant: quorum progenitos Veneti Marsiones appellant: adulti autem, Gobij albi dicuntur, uulgò Paganelli.

A Lota siue Barbota fluuiatili, (*Clariùs diceret, Lacustris à fluuiatili: quanquam sola magnitudine eas differre uerum non est: colore etiam eas discerni, ipse Bellonius proximè retrò dixit. nos à pinnis quoq; discrimẽ ostendemus.*) sola etiam magnitudine differt: nam Botatrissa Verbani, aut maioris lacus Barbota, duplo maior excrescit, estq; popularis Mediolanensium cibus. Longitudinis semipedalis plerunq; esse solet: crassitudinis uerò quantùm pollex cum indice amplectatur. Caput ueluti cõpressum, crassum & latiusculum habet, reliquum corpus ut Anguilla lubricum. Anguillam quoque referret, nisi curto esset corpore. Habet praeterea fert in tergore pinnas carnosas: quarum anterior capiti uicina multò minor est, quàm secunda quæ in summo est, & ad caudam desinit. Alias habet pinnas in lateribus molles & latas ut conger aut Anguilla: duas iterum sub uentre minores: caudam latam & mollem: unde mihi dubium (*addo, non*) est, piscem hunc inter Gobiones minimè adscribi debere. Sunt enim squamæ Gobioni, & pinnæ spinosæ. Cæterùm colore luteo prædita est Botatrissa, & cinereis ac fuluis maculis uariegata Camelopardalis in modum. Ventrem grandem habet, & facilè putrescentem. Nam & mollis & tenellus est piscis, dulci carne & palato gratissima præditus. Mediolanenses hunc piscem cum cute, ut Græci Anguillas, frigunt: sed fricticæ Botatrissæ pellem in membranæ modum sequacem & lentam habent.

DE LOTA SEV BARBOTA RVRSVS EX BELlonio: qui Clariam fl. appellat.

Rondeletius Lotam & Barbotam duo nomina in specie duas diuersas refert.

A Claria marina in Asellis iam descripta est: fluuiatilis autem, quam hîc adducimus, utilis est pretij ac nominis. Cœnosa est, ubiq; satis frequens: uulgus Barbotam, non à barbis aut arunco nominat, sed ex hoc quod Galli barbotare, cœnum & limum rostro, anferum modo, commouere dicunt: Lugdunenses Lottam nominant: sunt qui Marmotum uocent. Itali Botola, alij Botum uel Botam.

B Anguillæ aut Congri modo glabram cutem habet, atque idem caput. Cirrho recto breuiq; & simplici in maxilla inferiori barbatur. Continuam in tergo pinnam gerit mollem, ad caudam (quæ illi rotunda est) desinentem. In nonnullis duas pinnas in tergo uideas: quarum exigua est quæ capiti magis est uicina: sed & inter anum & caudam rursus aliam pinnam gerit: unã præterea utrinque in lateribus circa branchias, quas utrinq; quaternas habet: duas uerò sub uentre capiti multùm propinquas. Cæterùm duos in inferiori maxilla habet denticulorum ordines, admodum paruos: atq; in superiori maxilla totidem, ut nihil quàm asperitas in eis sentiatur: nam alios etiam in fornice palati gerit. Tergus & latera fuluum uel subliuidum colorem habent: uenter autem albicat. Semipedalem non excedit longitudinem. Hepar lobum oblongum ad sinistrum latus demittit, sub quo est stomachus. In pyloro apophyses seu cæcos uigintiquinq; connumerare potes: lienem quoq; uideas, neq; dextro neq; sinistro, sed in medio spinæ stomacho inhærentem. Anus eius propinquior est capiti, quàm caudæ. Intestina pluribus quàm tribus inflexionibus non circunducuntur. Oua in bicorni uulua fert utrinq; permulta.

DE MVSTELAE FLVVIATILIS GENERE IN NILO: quod Clariam Niloticam Bellonius nominari posse conijcit.

Alabes Nili fortè hic piscis est, cuius meminit Strabo: nisi Lampetra potiùs fuerit.

A Memphi pisces quidam edules circunferuntur è Nilo capti: quorum nonnulli sunt insipidi, alij ita uiles, ut à pauperibus tantùm edantur: quorum ex numero quendam obseruaui, cuius glabra pellis ut Anguillæ erat, Clariam, hoc est, Lotam Gallicam referentem; unde Clariam Niloticam uocari posse credidi.

B Pedalis est longitudinis, brachijq; crassitiei. Caput Callionymi habet, grande, carnosum: magnum inter oculos spatium, sesquidigiti mensura. Oculos emittit grandes, eodem ferè modo quo in Callionymo sitos: quorum pupilla ex nigro fulua est: iris autem albet. Merlangum colore quodammodo refert: cirrhos duos semipedem longos ac molles gerit: unde Barbatulam plerique in Aegypto uocãt. Superius labrum paruos admodum dentes duobus ordinibus dispositos habet: inferna autem maxilla tantùm exasperata est. Linguam uix habet conspicuam: caudam latam & bifurcam: in qua forinsecus duæ sunt appendices corneæ, rotundæ, palmum longæ, quæ in nullo alio pisce cernuntur. Branchias ostendit utrinq; quatuor, sub quibus pinnas uideas utrinq; oblongas, singulari aculeo serrato munitas. Pinnas iterum alias sub uentre duas, ac rursus unicam continuam, in tergo carnosam, uno tantùm aculeo munitam. podicem longè à cauda: hepar in multos lobos partitum: stomachum oblongum: intestina paucis anfractibus reflexa. Cœno, spurcitijs &

& piſciculis ueſcitur. Folliculum, quí piſcibus datur ad natandum, faui in modum crebris foraminibus pertuſum habet, ut corpus quoddam ſpongioſum uideatur: oua edit paruula. Memini me unum huius ſpeciei piſcem in litore proiectum circa Buſtrim uidiſſe, qui cubiti longitudinem exceſsiſſet.

COROLLARIVM.

Icon hæc muſtelæ fluuiatilis noſtræ eſt, maior proportione quàm oportebat: & pinnula dorſi anteriore caret, incuria pictoris.

A

Nomen uetus.

Ενχαροκο.

Nomina Italicè & Gallicè.

Germanicè.

Fluuiatilis.

Muſtelam eſſe quo de agimus piſcem, ſi non Auſonij, nihilominus tamen hoc nomine dignum, & muſtelæ marinæ, quam Aelianus etiam Græcè γαλεὸν uocat, ſimilem indicaui ſuprà in Lampetra A. Sabaudi quidem plerique hodie Latinum muſtelæ nomẽ de hoc piſce hodieq; retinent. Iouius hoc piſcium genus gobios fluuiales nominat: Bellonius omnino diuerſum eſſe oſtendit. Murmellius multò ineptius alauſas nuncupat. Falluntur & qui lacertum, & qui myxonem exiſtimãt. Bellonius clariam uocat ex Oppiano, ſed clarias marinus eſt piſcis, aſellorũ generis, idem qui callarias, &c. de quo in Aſellis multa diximus. Vide in fine pag. 103. & deinceps. ¶ Inſubres hos piſces Strincios & Botetriſias appellat, Iou. Circa Comũ Strintz, Boſtriz, & Strinco nomina uſitata ſunt. Bottamiſa, ad lacũ Verbanũ: alijs Trinca. A Benedic. Iouio Pauli fratre inter Larij piſces Triſius appellat. ¶ Luſitanis Enxaroquo. ¶ Gallis Senonib. Bouilauſe uocari audio: forte & plerũq; uenter ei ceu builis infletur. Sabaudi Mouſtelle uel Mouttoille nominãt: Mouſtoile, ad lacũ Neocomenſem. Circa Rhodanũ alicubi (haud ſcio an Valleſij) Setchot.

Trúſch apud Heluetios commune nomen, ſpecies tres aut quatuor complectitur, ut referemus. accedit autem ad Italicum nomen Triſsius, uel Triſſa potiùs, nobis quoq; fœmininogenere uſitatum: Triſcam aliqui efferunt ceu Latino nomine ad Germanicum etiam. In ueteribus legib. piſcatorũ manuſcriptis noſtris, reperio etiã Thryſcheli, q̃d diminutiuũ eſt. ¶ Fluuiatiles apud nos ſpecie differũt à lacuſtribus. ſunt enim minores, colore nigricant, carne albiore ſolidioreq; in cibo lautiores: duabus per dorſum pinnis, ſicut et Rondeletius pingit: Idẽ puto Gwellfiſch in lacu Conſtantienſi dicuntur. Olim fluuiatilem fœminam (eam puto quam nigricantem modò dixi) Ianuario menſe diligenter contemplatus, his uerbis (ex quibus tamen nonnulla aliis quoq; huius generis ſpeciebus conueniunt) deſcripſi. Piſcis eſt forma & flexibus ſerpentem fermè referens: capite lato, caudam uerſus ualde attenuatur. Branchiæ ei quaternæ. Pinna ad latera branchiarũ utrinq; una nigricat: & aliæ duæ paulò inferiùs in pectore paruæ albicãt. A podice exorta una oblonga, paulò citra caudam deſinit. Item in dorſo oblongior alia ultra med

Digitized by Google

dium dorſum continua tendit. (*& alia ante eam minor caput uerſus eſt, ſi bene memini.*) Pinnæ omnes molles ſunt, & ſine ſpinis. Caruncula ſub mento pſili inſtar prominet. Cauda non bifurca, ſed circularis: nuſquam omnino diuiſa, ſed ubiq; ſibi inſtar membranæ continua: colore uario è fuſco & nigro. Dorſum teneru albicat: latera iuxta dorſum minimis punctis nigris in colore ſubalbido diſtincta ſunt. Os aperitur hiatu rotundo. Totus piſcis ſine ſquamis & uiſcoſus eſt. Maxillæ minimis denticulis ferratæ. Color ſubalbus (*linea ſubalba nimirum*) à capite incipiens, obliquè per latera caudam uerſus procedit: nam cauda in colore nigricante uariat. membranea uerò caudę extremitas partim nigricat, partim ſubflaua eſt. Lapillos duos in capite gerit albiſſimos, & bene duros, figura & magnitudine granorum oryzæ. ¶ In lacubus aliæ maiores ſui generis reperiũtur, in noſtro, Gryffio, Lucernano, Dunenſi, & aliis. Maximas quidem capi audio circa Dunum in lacu: ut in Lucernano quoq; ſed has cum magnitudine excedant, in cibo noſtris inferiores eſſe aiunt. Perſequuntur præcipuè fœturam generis cuiuſdam trutarum lacuſtrium, quas à rubicundo colore noſtri denominant. Iecur earum magnum, inq; cibo lautiſsimum eſt: ſed aliquando grandine morbo, ut ſues, uitiatur: in lacuſtribus duntaxat quibuſdam, fluuiatilibus nullis, in Gryffiola cu hoc malum eis accidere negant: in noſtro autem, præſertim quo tempore pariunt & aliquandiu pòſt, hoc morbo laborant: excepta parte lacus quæ ſupra Rapperſuillam eſt, in qua ſalubriùs degunt. Conſyderata olim à me triſsia mas in Gryffio lacu capta, huiuſmodi erat: Longa dodrantes duos cum palmo: filum ambiens uentrem trium palmorum. Denticuli minimi, frequentes, ut ſerpentium. Superior pars oris duos ordines dentium habet: unum ſcilicet interiùs in medio, cui infrà nullus reſpondet. Sunt & in intimo oris receſſu, duo denticulorum ordines ceu in maculis duabus. Branchiæ quaternæ. Squammulæ rotundæ minimæ, quæ dum pellis cultro radi tur, apparent: (in paruis uerò generibus, tum fluuiatili, tum lacuſtri luteo minore, nullæ prorſus.) per cutim paſsim ceu foramina, ſeu puncta caua rotunda, conſpiciuntur: quæ ſi quis caput uerſus ualidè radat, albiſsima uidentur: ſin iterum caudam uerſus, rurſus obſcurantur. In uentre meatus duo, unus excrementi: alter genituræ: qui compreſſus lacteo ſucco manabat. Et rurſus aliàs alia ex eodem lacu, huiuſmodi: Subflaua, punctis nigris, barbula à mento demiſſa, albicans. Ante initium pinnarum in dorſo, carnoſa particula, mollis, teres, intusq; caua, prominet. Inde mox ſequitur pinna breuis, longitudine pollicis, deinde una continua, octo uel nouem digitos longa. ab ea nudũ pinnis dorſum eſt per tres ferè digitos. tum ſequuntur aliæ duæ paruæ, triangulares ferè, inter quas digiti propemodũ ſpaciũ intercedit. ex quibus infima & ultima, minor & caudæ conjuncta eſt. Fel ſubuiride. ueſicula eius tum iecori tũ inteſtinis affixa. In uentriculo piſces duo integri erant, uterq; digitos ſeptem longus, tres latus: nec aliud quicquã. Pondus totius, unciæ quinquaginta. Coctę pellis ſubuiridi & deformi colore erat. caro albiſsima, bona, ſatis ſolida. iecur album, non, ut in minoribus, ſubruffum, grande, ſuauiſsimum. In alia triſsia parua, fluuiatili fortè, digitos decem longa, pinnæ dorſi ſic ſunt: Primũm, caruncula illa breuis non eſt, ſed pinnula digito breuior: &, minimo ſpacio intercedente, alia duos digitos longa. deinde poſt ſpacium duorum digitorum, alia paulò breuior, media. & mox cauda. Rurſus ab hac differt alia, paulò longior, (ut ſemel animaduerti: non enim ſimpliciter hæc accipi debẽt, quod ad magnitudines & colores:) cui minus erat flaui in corpore, plus nigri, & eius ſplendidioris. primum enim pinna illa breuis eſt, deinde una longa continua uſq; ad initium caudæ. Ergo magna triſsia lacuſtris, præter caruncularn illam, pinnas in dorſo quaternas habet: ex minoribus, nigricans binas: luteola uerò maior ternas, minor binas: ſi modò ſpecies duæ ſunt luteolæ: quod accuratiùs conſiderandum eſt. ¶ Minoribus lacuum triſsis pinnæ in dorſo binæ, adeò propinquæ inuicem ſunt, ut unica putentur: colore fuſco, non pulchro. Differentia à pinnis certior. nam colores multas ob cauſas uariare poſſunt. ¶ Triſsia (uulgò Trüſch/Treüſch/Trieſch) circa Acronium lacum uocatur priuatim huius piſcis ſpecies quæ in profundo uerſatur: quæ autẽ in ſumma aqua & procellis ob noxia natat, Conſtantiæ Wellfiſch, Lindauiæ Gwellfiſch dicitur: eſtq; ea minor, pulchrior, nigrior, inq; cibo delicatior, quàm quæ in gurgite manet. Eiuſdem generis piſcis magnitudine & ætate minor, Moßerle à muſco & alga nominatur: & quidam Latinum Muſconis nomen ei finxerunt. Cõſtantiæ tamen alterius generis, quod in profundo agit, paruum adhuc piſcem Moſſerle nominant: deinde maiorem, loco etiam uictuq; mutato, triſcam: quæ plerunq; iuſtam pedis longitudinem, pondus autem bilibre attingit. Ex his nuſquam circa totum illum lacum plures maioresq; capiuntur, quàm iuxta arcem cui Rhenus & angulus nomen faciunt, qua fluuius lacum ſubire incipit. Illic & caupones reperiri aiunt, qui iecinore horum piſcium ceu præcipuas delicias eximant, & piſces ipſos fonti ſeu uiuario ad dies quatuordecim reddant, (uulnere nimirum rurſus conſuto;) quod & apuq; Miſenos, & circa initium Lucernani lacus, ubi Vrſa fluuius influit ad Fluelam pagum, aliquando fieri audio: ſunt qui addunt iecur in eis breui tempore renaſci, quod ueriſimile non eſt. ¶ Sueui fluminis aqua nigricat, propter alnorum copiam per quas fluit, ut conjicimus, & piſces in eodem, præſertim gobiones (*hoc nomine triſsias eum intelligere puto*) nigriores, & cute & carne denſiore, palatoq; ſapidiores ſunt. Idem fit in Varta flumine Bohemię, Iodocus Vuilliehius. ¶ Strinſia ſeu Botertriſsia Bellonij eſt Muſtela maior lacuſtris, paulò ante à me deſcripta: Ein groſſe Seetrüſch mit gälben fläcken. Eiuſdẽ clarias fluuiatilis, Die kleiner

Lacuſtris.

In Acronio lacu.

Trüſch

Trüſch in flieſſendem waſſer. Clarias Niloticus, **ein Aegyptiſche Trüſch vß dem Nilo.** Barbotam Rondeletij nominabimus **ein Spitztrüſch**: uel circunloquemur, **ein Trüſch mit einem ſpitzern ſchnabel/vnd den ſchwantz auch geſpitzt.** Triſsia Danubij, ut ex pictura uidi, ſatis magna eſt, & noſtra fluuiatili nigrior.

Species hactenus enumeratas omnes, (& alias infra dicendas,) ſi uno Latino nomine comple ctí libeat, Muſtelas uocabimus, differentia ſingulis à magnitudine, colore, pinnis, aut loco, uel alíunde adiecta. Multa quídem omnibus communia ſunt, tum enumeratis ſpeciebus inter ſe, tum etiam ſiluro: quem ſi quis Muſtellam maximam nominârit, non fecerit ineptè: quod & Bellonius monet: Glanim (*inquit, ſic autem uocat ſilurum*) Botetriſſa refert, dempta magnitudine. ſunt enim tam propinqua ſimilitudine, ut eorum alterum maiorem, alterum uerò minorem dícere poſsimus. Communia autem, quæ díco, in eís obſeruaui hæc: Corpus lubricum ſine ſquamis, (licet in quibuſdam ſquamulæ mínimæ radendo appareant:) flexuoſum, quod caudam uerſus attenuatur ut luti in tæniam. Coloris uarietas maculoſa. Pinna ab ano ad caudam ferè, oblonga, præterquam in muſtela foſsili. Binæ omnibus (lampetras excípe, quæ etſi communia quædam cum hoc genere, plurima tamen díuerſa habent: ita ut nomen idem non niſi ὁμωνύμως eís attríbuamus, tanquã generi díuerſo) ad branchias: & aliæ binæ eodem círculo inter caput & uentrem. Pupilla oculorum (in multis) alba, pars ambiens nigra. Branchíæ quaternæ ſímplices. Caput magnũ, latum & ueluti compreſſum. In cerebro lapilli. Os grande, reſcíſſum. Barbulæ circa os, infra ſuprácq; numero & magnitudine differentes in díuerſis generibus. Dentes nulli (exceptis lampetris) ſed ueluti in lima exaſperatum os. Voracitas piſcium, quos deuorare poſſunt. Caro mollis & dulcis. Iecur magnum, in delicijs. Veſica (aut folliculus aéris) nulla. Inteſtinum parũ anfractuoſum, ferè ſimplex. Stomachus: ab eo uentrículus, & in circuitu multæ appendices. *Communia Muſtelis diuerſis & Siluro.*

A noſtris hunc piſcem **Trüſch** appellari dixi, &c. & quoníam ſpecies in noſtris tum fluentibus tum ſtagnantibus aquís díuerſæ reperiuntur, ad eas deſcribendas, & explicandas differentías, & ea quæ pleriſq; aut omnibus communia ſunt memoranda, díuerti. Nunc ad relíqua Germanís in díuerſis regionibus uſitata eiuſdem piſcis nomina referenda, redeo: in quibus adeò uariant Germaní, ut uix magís in ullo alío piſce. Circa Auguſtam uocant **Rugget.** In Auſtria, Carinthia, alijſq; Danubij accolæ, **Rutte.** Ad Rhenum inferius **Ruffelck**, uel **Rufolck**: ab Alsatijs & Sueuis **Rofolck.** Alibi **Rup/Raup**: & præpoſito anguillæ nomine (qua cum ſimílitudo quædam ei intercedẽs, alía quoq; plura nomina compoſita ei conciliauit) **Alrupp/Olrupp**: ut Miſeni & Saxonum aliqui appellant: Coloniæ **Oelrappe.** ¶ Piſcis eſt ex genere anguillarum, capitoſus, quem Germaní à ſono uocis uocant **ein Quappe.** Illum piſcatores ferunt ore coire cũ ranis aquaticis maioribus: ſicuti uidemus ſæpe animalía díuerſæ ſpeciei inuícem coíre, &c. & neſcio quíd ille ipſe piſcis raníni præ ſe fert ore, deínde pínnis inferioribus ad caput, colore, tempore coítus, poſtremo quod omnium maximum eſt, ſtomacho, Chriſtophorus Encelius Saluelden-ſis. In cuius uerbis primùm non probo, quòd piſcem anguillæ ſímilem anguillarum generis facit. deínde quòd ore coíre cum ranis aquaticis piſcatoribus temere aſſerentibus non ſolùm non contradicit, ſed etíam patrocínatur. quanquam enim animalia quædam ſpecie díuerſa inuícem coíant, genere tamen ea díuerſa non ſunt, ut lupus & canis, uulpes & martes: nam quæ de uipera & murænæ coítu quídam prodidêre, falſa ſunt. piſces autem omnes toto genere à ranis diſſident. Adde etíam ore animal nullum coíre: etſi tum piſcibus tum auíbus quíbuſdam talem coítum Encelius falſò attríbuat, uulgi fortè credulitatem aut aliquam ueri ſimílitudínem ſecutus. De uentrículi figura, cuí pedes ceu ranarum appíngit, ne id quídem uerè, dícam in B. Quod ad nomen etiam piſcis, uerba hæc eíus: Hunc piſcem à ſono uocis Germaní uocant **ein Quappe**: non intelligo. neq; enim uocalem hunc piſcem eſſe unquam audíui. Sunt quídem ex piſcibus quí branchijs aut aliter ſonum quendam, non uocem ædant. ſed à muſtela talem ſonũ, unde per onomatopœiã **Quapp** nominetur, nequaquam ędí puto: & multò minùs ranę ruberę, quam Saxones **Quapp** appellant ſímilem, quín potiùs ab alíqua corporis ſimilitudine, quam ipſe mox indicat, cum rana rubetá ue, non autem uocis, ab ea nomen mutuarí ueriſimile eſt. Quamobrem & alij quídam inferioris Germaníæ populí, ut Flandri & Friſij, uocabulis quídem díuerſis, ſed idem ſignificantibus, hunc piſcem indigetant **Pudde**, (ut & Angli **Powte**,) alij **Puiit/Alputt/Aelputt**, Hollandi **Puitael**: hoc eſt ranam ſimpliciter, uel anguíllam ſimul & ranam: (ut Saxones quoq; **Quapp** & **Alquapp** dícunt) nam corpore anguíllam fermè refert hic piſcis: oris rictu ranam ſiue ſimpliciter, ſiue ruberam. hanc quídem Itali bottam uocant: unde & gobio fluuiatilí capitato, cuí os ſímile, Botti apud Italos nomen eſt: & compoſitum botetriſſiæ piſcis nomen. Docti quídã Germaní gobionem interpretantur, **Coben uel Quappen**: ſed quærendum (inquíunt) an **Coben** differant à **Quappen.** Ego Germanícum nomen **Cob** accípio pro gobione fluuiatili capitato: **Quapp** uerò pro muſtela, qua de agímus: & fortè coníecerit aliquís illud quoq; nomen à Gobio Latino deriuatum eſſe: (nam inter c. & q. maxima eſt affinitas, ut cocus & coquus:) & gobionum generí hos piſces Iouius quoq; adnumerat. cuius tamen ſententiam non probamus: & ab oris rictu ranarum inſtar appellatos eſſe hos piſces Germanis Germanico nomine probabilius eſt. *Germanica nõmina diuerſa.*

Seequapp non muſtelam marínam, ut nomen præ ſe fert, Oceaní accolis ſignificat, ſed fungum

quendam, uel leporis marini, uel pulmonis urticæ ue ſpeciem. Vide ſuprà in Lepore mar. Boc-boche dicuntur piſces fluuiatiles & lacuſtres, anguillis ferè ſimiles, ſed breuiores & uentroſi, qui profunda ſemper petunt: ita ut in lacu Acronio ad trecentos paſſus ſub aqua hamis capiantur. Hic piſcis Germanicè à quibuſdã Abmuizes (aliàs Almutzen: lego Alputtten) uel Alquappen uocatur, nonnulli etiam Lumpen uocant. De eodem fertur quòd circa duodecimum ætatis annum cum in maximam quantitatem excreuit, Solaus appelletur, Albertus. Ego pro Solaus lego Salaut uel Salut: ita Sabaudi & uicini Heluetij ſilurum nominant, quem Muſtelis ſimilem eſſe, ſed multò maximum, antea diximus. ſed ex Borbocha Salutum naſci neutiquam uerum exiſtimo. Equidem coniecerim pro Borboche, aliud legendũ: fortè Barbote: (ſunt quidem omnia in Alberti libris quàm deprauatiſsima. & paulò ante etiam Boche pro Bothe, qui paſſeres piſces ſunt, legitur.) eſt enim piſcis barbatulus. Huſonem quoq; uulgò dictum Danubij piſcem ab accolis Tanais Barbotam nominari ſcribit Belloniꝰ, à barba ſcilicet. Strinciam tamen, id eſt mu ſtelam hanc noſtram, barbotam dici putat, non quaſi barbatam, ſed à cœno: quod non placet, quoniam cœnum Galli bourbe nominant, per ou. non per a. ex Alberto quidem Germanos etiã hoc nomine uti apparet, (inferiores tantùm opinor,) qui etſi à Gallis quædam uocabula mutuentur, cœnum tamen & limum ſimiliter ut Gallis nominari ab eis non puto. Rondeletius barbotæ nomine ſpeciem unam ſolùm indicauit, licet omnium maxilla inferior cirro ueluti aruncо barbata ſit. ¶ Eſt & Milker uel Melker, à lacte deriuatum nomen, inferioribus Germanis de hoc piſce uulgare: galaxiam fluuiatilem Græcè dixeris, (nam alius galaxias ſiue galarias marinus eſt,) hoc autem nomen eis datum à lacteo iecoris colore puto: quale in magnis lacuſtribus noſtris præcipuè uiſitur: quarum cutis etiam ſi caput uerſus radatur, punctia quædam albiſsima apparent. Rondeletius iecur albicans Lotæ etiam ſuæ tribuit, & Barbotæ. Hæc mihi condenti Geldrus quidam narrabat, Milker à Geldris uocari piſcem muſtelæ noſtræ prorſus cognatum, ſed breuiorẽ, craſsiorem, & nigriorem: & alio nomine Rutt appellari. (uerùm poſterius hoc diuerſi etiam piſcis nomen eſt.) Iidem Milker uocitant harengum marem priuatim, nõ omnem piſcem marem ut noſtri.

Anglicè. Illyrici. Angli Powte nominant: & Elepowte: ſicut & Germani inferiores Putt & Alputt: quorum nominum rationem explicaui ſuperiùs, aliter & meliùs fortè, quàm ab Anglo quodam nuper accepi: qui Elepowte uocari aiebat, quaſi anguillam uentricoſam. ¶ Poloni Mientus, Bohemi Mnik.

Multa quæ ad muſtelarum corporis, eiuſq; partium deſcriptionem pertinent, expoſita ſunt in A. Muſtelam Conſtantiæ tantam aliquando captam eſſe, ut drachmis duabus cum dimidia uenderetur, admirationi fuit. Prægrandes etiam in Rheno capi aiunt ſupra Acronium lacum in ualle Rhenana dicta. Ad duas aut tres libras ſedecim unciarum aliquando accedunt. Nigriores quidam fieri aiunt circa ripas: in profundo autem, ubi minus alget aqua, magis ruſſas. ¶ Carnem habent dulcem: hepar magnum, rotundum, dulciſsimum: pellem uiſcoſam, non craſſam, Albertus. ¶ Circa fodinas Mansfeldenſes Germaniæ lacus quidam magnus eſt, & qualia ille uiua animalia aquatilia producit, puta piſcium ſpecies, ranas, & alia reptilia, tales figuras pingit & effingit natura cupro puro in ſuperficie petrarum mineralium. Ego unum huiuſmodi lapidem habeo, in quo deformatus eſt piſcis, quem Germani uocant Olruppam & Treiſam, habetq; ingens hepar, Munſterus Coſmographiæ ſuæ libro 3. ¶ Genera quædam piſcium ramos habent exeuntes à ſuis inteſtinis, tanquam unum inteſtinum in multa diuidatur, ſicut manus diuiditur in digitos: & hoc uidetur in inteſtino ſalmonis, & piſcis cuiuſdam anguillæ ſimilis, qui apud nos uocatur alcute (fortè alpute,) & quidam uocant eum alrupte, quidam autem ſimpliciter ruptam uocant, Albertus. Stomachus Quappæ piſcis ex quinq; uel ſex raninis pedibus conſtat & compactus eſt. Hinc Saxones dicunt prouerbio: Es ward ein Quapp no nie ſo gůt/ Sie beſt iñ ſick ein patten fůth. pedem enim uocant ein fůth, ranas uerò patten, quamobrem etiam piſcis hic ab eis odio habetur. Vulgò etiam ſtomachum huius piſcis Saxones nominant Quappenfůth/Quappen hendicken, hoc eſt pedem uel manus piſcis Quappæ, Chriſtophorus Encelius in libro de lapidibus & gemmis: ubi figuram quoq; uentriculi huius piſcis depictam exhibet, quã ego hic imitari nolui, quòd non uerè nec ad uiuum facta mihi uideatur. è medio enim uentriculo tria quaſi brachia articulata extendit: & ſingulis brachijs manum addit, palmam uidelicet, id eſt latitudinem quandã: quæ in digitos quinq; ipſos quoq; articulatos, quales omnino humani ſunt, & longitudine impares, finditur. Sed artificium pro natura exhibere, illudere eſt lectori. Ego in muſtela noſtra, tum maiori, tum minori, appendices obſeruaui, non ab ipſo uentriculo enatas, ſed inferiùs paulò circa inteſtinum, neq; brachiatas illas, palmatas & articulatas ut Encelius pingit: nec tantas ut tam longè diduci extendiq; poſsint, ſed multò breuiores: neq; etiã quinas ſeu quintuplices omnes, ſed alias binas, alias ternas eſſe memini in maiori muſtela: in minori non ſatis memini quotæ fuerint. ¶ Non multifariam in his piſcibus conuoluta inteſtina, ſed triplicata tantùm habentur. ſunt enim uoraces. ¶ Similitudo cum anguilla quædam eſt: & quoniam uentre magno & protuberante eſt, Hollandi uulgò dicunt hanc matrem eſſe anguillæ. ¶ Rictus oris latus amplusq; conuicio in hominem quoq; à noſtris traducitur: ein Triſchen mul.

E piſcibus

E piscibus (inquit Cardanus de rerum uarietate lib. 7. cap. 37.) qui in aquis dulcibus inueniuntur, quidam marinis talde similes sunt, uelut botta gobioni, ideo non immeritò aliqui fluuiatilem gobionem appellauêre: quem quia à nemine diligenter descriptum uidi; hîc describere placuit. Habet is sub branchiarum fine pinnas duas breues, ut pedes esse uideantur. sub mento in inferio re labio cirrum unicum carnosum. in dorso pinnam paruam primùm: pòst, aliam longam, priori proximam, quæ ad caudam extenditur. caput latum & depressum: dentes in utraq; mandibula paruos. oculos quasi in capitis superiore parte, linguam fermè solutam, uentrem tumidum. dorsum & latera flauescunt cum maculis nigricantibus. iecur magnum, molle, suaue. Caro, ut plerunque fit, iecoris naturæ respondens, sed non adeò tamen mollis ac suauis. Bottam uocarunt, quòd utri similis sit. Mediolanenses autem utrem uocant bottã. Grandi est capite, & in eo lapillus quasi dentatus, lunari forma. Paruæ, caput grandius pro corporis ratione habent. ¶ Lacus est uulgò Pisciacus dictus uel Couius (aliàs Conius, inquit Bellonius Singularium Obseruationum libro 1. cap. 53.) qui dimidij diei itinere Siderocapsa, bidui uerò Thessalonica distat. in eo præter alios pisces clariam quendam nominant. (*Ego non ipsos indigenas sic nominare puto: sed Bellonium ex Oppiano hoc nomen huic pisci posuisse: apud quem clarias per syncopen pro calarias legitur: qui tamen à sellorum generis & mari nus piscis est.*) Cuius generis unum cum publicè protulissem, multi Iudæi hoc pisce uesci soliti accesserunt, squamis eum esse tectum asserentes, ideoq; mensis eorum non interdictum. Ego uerò cum nullas in eo squamas animaduerterem, tantam inter ipsos disceptationem excitaui, ut rixa propemodum ad manus uenirét. Qui nuper ex Hispania uenerant, malæ consuetudinis cæteros arguebant. Qui uerò aderant sacerdotes, diligentissimè perscrutantes, cum rudimenta quædam squamarum reperissent, concluſum est tandem inter eos licere his piscibus sine aliqua contradictione uesci. Ego tamen clariam squamis carere deprehendi: & eundem esse piscem qui Lugduni Lotte, Lutetiæ Barbote dicitur, Hæc Bellonius. Rondeletius quidem Lotam paruulis squamis tegi tradit. ego in lacustri maiore tantùm squamas, dum cultro pellem raderem, exiguas inueni. Iecur cum pinguiusculum sit, calore Solis aut ignis in oleum soluitur, sicut mustelorum marinorum: & suaue delicatumq; est, similiter ut mustelarum marinarum.

An squamosus hic piscis sit.

Piscis hic uoracissimus est: nec ullus puto pro sua magnitudine pisces maiores deuorat. Sepe in paruis etiam pisciculi integri inueniuntur. ¶ Profunda semper petunt; ita ut in lacu circa Constantiam ad trecentos passus sub aquâ hamis capiantur, Albertus. Nos in eodem Lacu genus unum in summo natare, & ab eo, Wellfisch appellari diximus suprà in A. ¶ Pisces quidam parant sibi cauernas in arena: & quidam in luto, & extra illã non emittunt nisi os, ut puram aquam frigidam attrahant & emittant branchijs: ut piscis apud nos similis anguillæ, quem Quappen uel Aßurem (ego Aßputten) quidam uocant Germanorum, Albertus. Ranæ per hyemem aliquando reperiuntur circa tepidiores aquarum scaturigines in ipsis lacubus: & aliquando cum mustelis piscibus in profundo agentibus (quas inde Grundtrüſchen appellant nostri) in lacu nostro extrahuntur, ore eis adhærentes, tanquam exugendi gratia alimẽti. Hinc fortè suspicati sunt aliqui hos pisces cum ranis etiam coire: quod suprà in A. refutauimus. ¶ Parere incipiũt in Acronio lacu mense Decembri, aliàs tardiùs aliàs citiùs in eo mense, pro caloris & frigoris ratione. Apud nos circa finem Ianuarij ferè. ¶ Soli piscium senectute obcæcari creduntur. ¶ Lacustres (præsertim luteolæ minores) minus agiles minusq; ualidæ sunt nigris, præsertim fluuiatilibus.

C

Piscem dolosum & insidiosum esse aiunt: fortè quoniam plerunq; in fundo degit, & ex cauernis uel aliter latens, (facilius autem latet qui colore est fusco & concolor uado) ex improuiso magna celeritate in prædam fertur: ut mustelæ etiam terrestres ac feles solent. Quamobrem aliqui furem inter ioculares piscium nomenclaturas cognominant. Ein Ruſolcẽ iſt ein dieb.

D

Circa Constantiam in lacu ad trecentos passus sub aqua interdum hamis capitur, Albertus. In nostro lacu piscatores lineas ad passus (id est orgyias, Albertus fortè passum pro gressu accipit) sexaginta demittunt, hamis numerò quinquaginta quinq; instructas, ita ut singulæ passus interuallo digerantur, gobijs capitatis aut illis quos fundulos nominant, infixis. hos enim mirè appetunt. Has lineas à pisce denominãt Trüſchenſchnůr: quibus per hyemem trutas etiam à rubicundo colore dictas, capiunt. Retibus quoq; ijsdem (Rõtelegarn appellant) & trutæ quas dixi, & mustelæ capiuntur. ea ad passus quadraginta demitti solent. Mustelas in fluuio nostro nisi ad certam mensuram adultas capi lex uetat.

E

Commendantur à nostris hi pisces Septembri mense, alibi uerò Aprili & Maio. Fluuiatiles, præsertim in puris & rapidis fluuijs carne albiore solidioreq; lautiores habentur: inferioribus Germanis, quorum minùs puri & tardiores amnes fluunt, in contemptu sunt, tanquam neq; salubres, utpote glutinosi, neq; sapidi. Oua eorum ualde noxia putant quibusdam in locis, ut circa Neocomensem lacum Sabaudiæ, uel potiùs Heluetiæ. In Verbano & Lario lacubus botetrissiæ insignes habentur, ipsis iecinoribus palato gratissimi, Iouius. Laudantur apud nos iecinora earum præcipuè ante Natalem Dominicum: circa partum improbantur: quo tempore etiã nonnullis in aquis grandinosa fiunt, ut in A. diximus. Apud Turingos aiunt olim comitis cuiusdam Bichlingorum matronam, omnes principatus sui redditus in iecinorum istorum delicias insumpsisse. Multi quidem huius generis pisces capiuntur in amne Vnstruto, qui post Salã aptid

F

Digitized by Google

Turingos præcipuus eſt. Caupones aliqui exciſis iecinoribus piſces uiuos aquæ reddunt, ut in A. retuli. ¶ Coqui peritiores elixandam muſtelam in uino frigido igni imponunt. Stendelius qui de arte coquinaria Germanicè ſcripſit: Muſtelæ (inquit) in ſartagine, aquæ frigidæ immiſſæ, nec multùm ſalſæ, optimè elixentur: & tandem modico aceto, aut potiùs uino affuſo, parum adhuc ebulliant. Licebit autem uel feruidas apponere, uel in iure croceo (*frigidas.*)

G Ventriculus Quappæ piſcis cum ſuis appendicibus miras habet uires. Inueteratus enim, ut fit in Saxonia à matronis, trahit mirificè ſecundas hærentes aut relictas in partu, in potu datus: & magni momenti eſt ad omnia uitia matricis, Encelius. In Sueuia paſsim in cauponis & diuerſorijs parietibus hærentes hi uentriculi circa æſtatum fornaces uiſuntur, ab edentibus illuc reiecti, ut exiccati ſeruentur, & cum potione aliqua hauſti à colicis cruciatibus liberent. ¶ Colligitur & oleum ex hepate ad ſolem uel ad fornacis calorem ſuſpenſo intra uas uitreum: clarum id oleũ & flauum eſt, aduerſus oculorum ſuffuſiones utile, uel (ut alij ſentiunt) aduerſus nubeculas & maculas quæ ab angulis oculorum naſci incipiunt.

MVSTELAE huius generis pulcherrimis diſtincti coloribus, flauo, croceo, candido, roſeo, atro, oculorũ pupilla nigra, parte ambiente cœrulea, ante paucos annos in Bohemia captæ ſunt: & Pragæ propter pulchritudinem regi ſeruatæ uiuæ in uaſe amplo aqua pleno, non ſine limo fundi. Earum unius iconem hîc exhibeo, qualem Io. Thanmyllerus iunior, chirurgus Auguſtanus, ad me dedit.

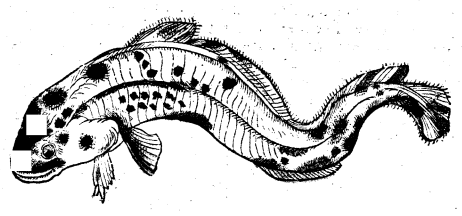

Muſtela minima. Burgundi & alij minimum etiam piſciculum fluuiatilẽ, (quem ſuprà deſcripſimus inter Gobios, pag. 479. cobitidis barbatulę nomine,) fundulum aliqui uulgò uocitant Germanici nominis imitatione, Muſtelam appellant: nec immeritò aliquis Muſtelam minimam nominârit. De hac uir quidam literatus Lemanni lacus accola, his uerbis nuper ad me ſcripſit: Moteila (*ſic uulgus profert pro muſtela*) dictus piſciculus, magnitudine ferè piſcis Chaſſot (*id eſt* Cobij capitati,) cinerei eſt coloris, & fiellis inſignis, in delicijs maximè, & propter caritatem à diuitibus tantùm delicatulis emitur.

Muſtela foſſilis. MVSTELAE uariæ à quibuſdam hodie uocantur, piſces quidam foſsiles, de quibus pluribus egimus inter Foſsiles ſuprà, pag. 445. Piſcis (ut audio) eſt oblongus, lineis punicei coloris & multis maculis puctisue diſtinctus, lacerto ferè ſimilis. Aliqui **Meergrundelen** appellant, à corporis ſpecie, maculis & barbulis, quibus fundulum noſtrum, id eſt gobium fl. refert, alij **Peiß ger**, per onomatopœiam fortè, ſonum enim acutum ædit, teſte Ge. Agricola. Alij **Meerkutt**, id eſt Muſtelam marinam, (quanquam & alius quidam piſcis **Kutt** à Germanis dicitur.) Hunc maculis aureis diſtingui aiunt, ſonum ab eo cum tangitur uel premitur ceu felis ædi. In cibum à paucis admittitur. Diu ſeruatur in uitreo uaſe, ſi tertio quoq; die aqua mutetur. Iidem aut ei ſimiles fortè ſunt, quos Theophraſtus prodidit, circa Babylonis rigua in ſiccum egreſſos, (*melius fortè, in ſicco relictos,*) in aridò paſci, capita eorum ranæ marinæ ſimilia eſſe, reliquas partes gobiorũ. Fortè & ijdem Pœciliæ dicti, de quibus plura dicam in P. elemento.

DE MVSTELARVM MARINARVM GENERIBUS diuerſis.

MVSTELAS marinas diuerſas dedimus ac deſcripſimus ſuprà, inter Aſellos, pag. 103. & pagina 111. in Corollario de muſtelis marinis uel aſellis muſtelinis, ubi ab initio ſtatim Aeliani de Muſtela marina uerba recitaui. Muſtelam aliam ab ea eſſe quam Perottus primus Lampetrã exiſtimauit, ex Aeliani deſcriptione colligimus, Gillius. ſed Aelianus muſtelam mar. deſcripſit: Perottus uerò lampetram ſentit eſſe muſtelã Auſonij, (& Plinij in Brigantino lacu,) quæ in dulcibus aquis degit, quanuis è mari ſemper fluuios ſubeat. ¶ Maſsilienſes & Ligures (inquit Gillius) Muſtellam appellant piſcem marinum non è genere longorum: qui ſanè pinnam in dorſo ex pelle molli habet, ad caudam pertinentem: atq; alteram in ima corporis parte ſimiliter cuticula perpetua ad caudam uſq; conſtantem. Vidi fluuiatilem piſcem, huic omnino ſimilem, quem Lugdunenſes uulgò uocant Lotam, &c. Hæc ille. Rondeletius aliam Muſtelam uulgò dictam circa Narbo-

Narbonenſis Galliæ oram exhibet, & aliam Maſsiliæ, ut ſuprà inter Aſellos reperies. Idem Muſtelam illam mar. de qua Gillius loquitur, Muſtelæ genus ſecundum facit. Sed muſtelæ marinæ omnes, ita & inter ſe & triſsiæ noſtræ ſimiles ſunt, ut primo quiſq; intuitu ſtatim omnes unius generis ſpecies eſſe facilè dijudicet. Ex eis genus illud quod ophidion Rondeletius, Grillū uulgarem Belloníus nuncupat, callariás ne potiùs uel hepatus Aeliani ſit, conſiderandū. γαλέαι inter piſces à Tarentino nominatur: ſed uſitatius eſt apud eruditos nomen γαλῆ, per contractionem factum. Epenetus quoq; in libro de piſcibus γαλεῶν nominat. Galenus galaxiā è genere γαλεῶν, (id eſt muſtelorum) eſſe tradit: & fortè muſtelos à muſtelarum genere non ſatis diſtinxit. Vide in Corollario primo noſtro de Aſellis, paginæ 107. uerſu 42. ¶ Piſces de quibus diximus omnes communi Germanico nomine uocabimus, Meerrtriſchen/Meerputten: Muſtelam dico & Hepatū Aeliani, & Chremetem & Callariā: quanquam Meerputten (ut dixi) aliqui appellant etiam foſſiles quoſdam mediterraneos piſces, ipſos quoq; (ut cōjicio) muſtelis cognatos. ¶ Omnibus ut clypea præſtat muſtela marina, Ennius in Phagiticis ut citat Apuleius Apologia 1. quærendū an Clypea hīc ciuitatis nomen ſit, & fortè legendū, Omnibus è Clypea præſtat m. m. nam & ſequentibus piſcibus locorū, in quibus præſtant, nomina addit. ¶ Muſtelæ marinæ ſecus datur ad comitiales, eruditi quidā pro marinis, murænis potiùs legunt. Columella maritimis piſcium uiuarijs, turdos etiā, & merulas, & auídas muſtelas includi iubet. Peſce galea uel galia Venetijs uocatur, muſtela marina illa, quā Rondeletius genus ſecundū facit: item grillus marinus hodie dictus, quem Rondeletius ueterū Ophidion interpretatur, peſce galia à nōnullis uocatur. Mihi piſces cognati uidentur, Rondeletij ſcorpioides, & blennus Belloníj: galerita utraq; Rondeletij, pholis eiuſdē: item galetta Venetijs dicta, & gutturoſula: cognati inquā, tum inter ſe, tum gobijs, uel potiùs muſtelarum generi: unde & galetta fortè γαλεωειδῶς dicta, ea tum corporis ſpecie, tum pinnis, & læuitate cutis, & molli mucoſaq; carne, ad piſces prædictos accedit. Gillio cum oſtendiſſem Venetijs, gobij genus peſsimū eſſe aiebat. Oculorum iridem una parte rubentem habet. Pinna ei una per totum dorſum continua. duæ ad branchias, quæ maculis rubris diſtinguuntur. duæ anguſtæ biſidæ in acutū exeunt in mento. eſt & una continua ab excrementi principio ad caudā uſq; cauda continua, non biſulca, ſubflauis maculis diſtinguitur. Branchiæ ſex aut ſeptem. Denticuli in extremis labris ſubflaui. In extrema mandibula inferiori utrinq; ſinguli ſunt dentes reliquis maiores. Cutis ſub mento laxa ceu præputium à reliquo corpore ſolui poteſt. Maculæ corpus pingunt, partim nigræ, partim albæ maiuſculæ.

Galea.

Galetta.

DE MVSTELIS SEV GALEIS DEINCEPS AGETVR HOC ORDINE.

Primùm ex Rondeletio.

1. *De Galeis in genere.*
2. *De Galeo acanthia.*
3. *De Læui.*
4. *De Aſteria, id eſt ſtellato uel uario.*
5. *De Glauco.*
6. *De Centrine.*
7. *De Rhodio.*
8. *De Maltha, ſuper qua Corollarium reperies ſua.*

De Cane & Caniculis dictum eſt ſuprà, Elemento C. (*prà pag. 618.*

Deinde ex Bellonío.

1. *De Galeorum ſpeciebus in genere.*
2. *De Spinace, id eſt C. Acanthia.*
3. *De Læui.*
4. *De Stellato. Facit autem Stellatum, non quem Rondeletius: ſed alium, quem ille Ariſtotelis Caniculam uocat, &c.*
5. *De Vulpecula. ſic uocat Rondeletij Centrinen.*

Tertiò Corollaria accedunt.

1. *De Muſtelo in genere.*
2. *De ſingulis, acanthia, læui, ſtellari, centrine, alijs diuerſis.*

DE GALEORVM NOMINE, &c. IN GENERE, Rondeletius.

SVMVS nunc de longis cartilagineis dicturi, in quibus ſunt γαλεαί, quos muſtellos uertit Gaza. Nomen à corporis habitu muſtellis terrenis ſimili datum eſt. γαλεὸς uerò ſiue γαλεώδης generis nomen eſt apud Ariſtotelem: cui epitheta, ut formas quæ generi ſubſunt, diſtinguat, adijcit: dicitur enim galeus acanthias, galeus afterias, galeus læuis. Galeos Plinius lib. 9. cap. 24. ſqualos appellaſſe uidetur. Planorum (inquit) piſcium alterum eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet: raiæ, paſtinacæ, ſquatinæ, torpedo: & quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ nominibus Græcia appellat. quo nomine ſunt ſquali quoq;, quanuis non plani. Quo loco nō ſquali ſed galei legendum cenſet Maſſarius, quia galeos uocauit Ariſtoteles, ex quo hæc mutuatus eſt Plinius. At non ſemper Græcis uocibus uſus eſt Plinius: nec huius loci lectionem mutandam eſſe arbitror, præſertim cùm alio etiam loco ſqualos nominauerit. Plurimi piſcium, inquit, pariunt tribus menſibus, Aprili, Maio, Iunio: Salpæ, autumno, ſpari, torpedo,

A

Squali.

Lib. 9. cap. 5.

Digitized by Google

squali circa æquinoctium: molles, uêre. Et Columella piſcibus, qui in piſcinis aluntur, eſcam præberi iubet tabentes haleculas, & ſalibus exeſam chalcidem, putremq; ſardinam, nec minùs ſquatorum branchias: uel quicquid inteſtini pelamys, aut lacertus gerit. Quanquam eo loco pro ſquatorum, ſcaurorum uel ſcarorum legitur in uulgaribus exemplaribus, ſed mendoſe. Nam cùm, ut ipſe Columella ſuperiore capite ſcribit, ſcarus totius Aſiæ Græciæq; litoribus Sicilia tenus frequens eſſet, uerùm Romæ rarus: qui fieri poterat, ut ſcarorum branchias pro eſca in piſcinas conijcerent: uel ipſorum inteſtina, quæ præterquàm quòd rarus erat piſcis, à gulæ proceribus auidè expeterentur, ſummiſq; in delicijs haberentur? Rectè uerò galei ſquali uocantur, quaſi ſqualidi, id eſt, horridi aſperiq;: ſunt enim omnes aſpera cute. Nam ſqualidum dicitur quicquid ita obſitũ incultumq; eſt, ut horridum aſperumq; uideatur & ſentiatur, & ſqualam rem pro ſordida dixerũt antiqui, ut Ennius citante Nonio Marcello: Elauere lachrymas, ueſtem ſqualam & ſordidam.

B Galeis cartilagineiſq; piſcibus proprium eſt, branchias habere detectas, id eſt, ſine oſſeo operculo, ſed huius uice foramina quinq; habent: prope branchias pinnas duas, à podice alias duas, præter quas maribus quibuſdam, ut in rana piſcatrice uidere eſt, duæ ſunt apophyſes ſiue appendices. Galei nulli ſquamis, ſed cute aſpera integuntur. Iecur eſt illis geminum, quod in oleũ abit. Carent pinguedine galei omnes.

A Eorum differentiæ conſtitui poſſunt, ut alij galei ſimplicites, alij galei cetacei ſint, cui generi Galenus lib. 3. de fac. aliment. canes & libellas ſubijcit. His uulpes, malthas, alioſq;, qui in magnã molem accreſcunt adiungere poſſumus.

Galeorum differentiæ.

DE GALEO ACANTHIA, RONDELETIVS.

Alius eſt galeus centrines infrà.

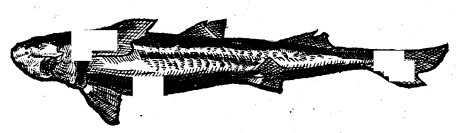

A GALEO qui ἀκανθίας cognominatur, incipiemus, quòd is facilè agnoſci, & à reliquis ſeceerni poſsit. Ἀκανθίας dicitur ab aculeis, quos in tergore gerit; ſpinacem conuertit Gaza. A noſtris & Maſſilienſibus Aguillat, ab aculeis nominatur: acus enim à Gallis Eguille dicitur. Eàdem de cauſa à Venetis Azio, quaſi aculeatus: ea enim uox illis ſtimulum ſignificat, quo punguntur boues. Item à Liguribus Aguſeo, A Gallis Chien de mer.

B Galeus (hic) corpore eſt longo, coloris cinerei, duos aculeos in dorſo habet, quibus pinnæ innituntur, detectos, firmos, acutos, non admodum latos, ueluti in centrina. Roſtro eſt primùm lato, deinde in acutum deſinente. Oculis magnis, poſt quos foramina duo habet. In ſupina parte oris rictum latum, dentibus ad latera ſpectantibus munitum: eâdem in parte ante os foramina duo pro naribus. Branchias detectas in lateribus. Omnium enim cartilagineorum, quæ longo ſunt corpore, branchiæ detectæ ſitæ ſunt in lateribus, teſte etiam Ariſtotele, ut in quouis galeorũ genere. Branchias ſequuntur pinnæ duæ ad natandum. In parte ſupina nullæ ſunt: præterquàm ex podicis utraq; parte, quæ in fœmina minores, in mare maiores ſunt. Prætereà mas appendices paruas illic habet, qua nota à fœmina diſtinguitur. Corpus ſenſim gracileſcens in caudam deſinit geminam: cuius ſuperior pars longior eſt, inferior breuior. Colore, dum uiuit in mari, ferè eſt argenteo: quum expirauit, ex cinereo rubeſcit. Ventriculum habet magnum & latum, inteſtina lata: hepar geminum, ut galei omnes, flaueſcens, in quo fellis ueſica latet. Splenem in duos lobos diuiſum, rubeſcentem. Cor angulatũ. Vuluam iuxta diaphragma ſitam: in qua oua alia iam conformata, alia quæ adhuc conformantur, reperias: uitellis ouorum gallinæ maximè ſimilia, ſed maiora.

Lib. 2. de hiſt. anim. cap. 13.

C Galeus hic uentre fœtus excludit per uenam, quam Anatomici umbilicalem uocant, ouis adhærentes. Oua uerò nullo uinculo utero alligata ſunt. Itaq; ex ouis alimentum trahunt fœtus, donec perfecti foras emittantur. Fœtus editos rurſus intro non recipit, neque enim poteſt, ob dorſi (*catulorum*) aculeos, qui antequam in lucem edantur, molles ſunt, poſteà duri, acuti, pungentesq; fiunt.

A Hunc, quem depinximus, galeum acanthiam eſſe, præter aculeos dorſi, à quibus nomen poſitum, demonſtrat generationis modus, de quo Ariſtoteles: ὁ δὲ ἀκανθίας γαλεὸς ᾠοβλαστήσει τὰ ᾠὰ ἔνδοθεν ἕως μεσοῦν, ὅταν δὲ κατακῇ τὸ ᾠόν, ἔξω τέτταρα ἐκτετελεσμένα γίνεται ὁ νεοττός. Galeus qui acanthias dicitur, ad ſeptum tranſuerſum oua habet, ſupra mammas, in quibus iam abſolutis, cum deſcenderint, fœtus naſcitur. Vidi equidem ſex in uentre perfectos fœtus, ex ouis, per uenam quam diximus, pendentes, multis aliis ouis nondum excluſis.

Galeũ acanthiam uterum ſe exhibere. Lib. 6. de hiſt. anim. cap. 10.

B Acanthiæ peculiariter cor pentagonũ attribuit Athenæus libro 7, ſed id huic cum aliis omnibus

Cor galeorum.

Digitized by Google

bus galeis commune est.
Carne dura est, ferinum olente, nec apud nos nisi in summa piscium inopia à pauperibus emi F
tur. Elixos ex butyro Galli edunt.
Fel ad oculorum suffusiones ualere expertus sum. Ex hepate oleum fit, quo ad lucernas uti G
possumus, & ad induratum hepar emolliendum, doloremq; sedandum.

DE GALEO LAEVI, RONDELETIVS.

De fœtus huius pictura leges infra circa finem huius capitis ad *

γαλεὸς λεῖος cùm nullum aliud Latinum nomen habeat, galeus læuis dicetur. A nostris Emis- A
sole uocatur. A Romanis pesce columbo: (*Alibi Orbem piscem Venetis Columbum uocari scribit: Massari uero Pastinacam Venetijs sic nominari.*)
Galeus læuis ab acanthia aculeis dorsi differt: rostroq; est breuiore, sed latiore, oris rictu mi- B
nùs lato: maxillis in angulum obtusum desinentibus, sine dentibus, sed horum loco os asperum dedit natura, ueluti rajis multis. Foramina pro naribus habet, his alia minora sunt post oculos. Branchijs à superiore non differt: neq; pinnarum numero aut situ, nisi quòd cauda ex tribus constat pinnis, nam inter superiorem & inferiorem media una interiacet. (*Pictura tamen pinnæ in supina parte posteriori tergi pinnæ oppositam ostendit, quæ in acanthia non pingitur.*) Colore est cinereo, partibus in- C
ternis superiori similis.
Hunc galeum læuem esse, quanquam tota cutis admodùm læuis non sit, docet ipsa generan- A
di ratio, de qua Aristoteles lib. 6. de hist. anim. cap. 10. οἱ δὲ κεκλυσμένοι λεῖοι τῶν γαλεῶν, τὰ μὲν ὠὰ ἔχουσι μετὰν τῶν ὑσφύων ὁμοίως τοῖς σκυλίοις. πόδια δὲ τὰ πρόσθια εἰς ἐκατέρων τῶν ὑσφύων ἢ ὑσφῦς κατατέταται, καὶ τὰ ὄπισθα γίνεται, τὸ ὁμφαλὸν ἔχοντα πρὸς τῇ ὑσφύι· ὥστε ἀναλισκομένου τοῦ ὠοῦ, ὁμοίως ὅλακεῖν ἔχειν τὸ ἔμβρυον πῶς πεπράπται. πόδας δ' ἔφυκε δὲ μακρὸς ὢν ὁ ὁμφαλὸς, ἢ μὲν ὑσφὺς πρὸς τῷ κάτω μορίῳ, ὥσπερ ἢ κοτυληδὼν ἐκ κοτυληδόνος· τὸ δὲ ἔμβρυον ἐπὶ τὸ μέσον ἢ τὸ κοῖλον. Galei, qui læues uocantur, oua in media uulua ge- *Verum hūc galeum læuem esse.*
stant, ut caniculæ: quæ postea in utrumq; uteri sinum descendunt, mox animal gignitur, umbilico hærente ad uuluam, ita ut ouo absumpto partus non aliter quàm in quadrupedibus contineri
40 uideatur. Adhæret umbilicus ille prolixus capite altero ad partem uuluæ inferiorem, uelut ex acetabulo quisq; annexus: altero ad medium fœtum, qua in parte iecur est. Nos fœtum cum umbilico matri adhærente pingendum curauimus, ut à caniculis, uulpibus, alijsq; galeis discerneretur, cùm nullus ex galeis alius sit, cuius fœtus secundis, membranisq; inuoluatur, uteroq; matris per umbilicum affigetur. Neque me latet alium esse galeum in quo cutis quàm in hoc sit læuior: sed cùm eo quem iam diximus, generationis modo non procreetur, galeum læuem ueterum esse negamus, uerùm Aeliani glaucum esse asserimus, de quo paulò pòst dicemus. *De pictura.* * *Glaucus Aeliani.*

DE GALEO ASTERIA, ID EST STELLA-
to uel uario, Rondeletius.

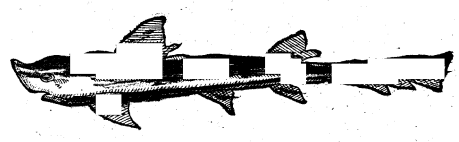

A GAZA galeus stellatus dicitur, qui à Græcis γαλεὸς ἀστερίας: à nostris lentillat à maculis al- A
60 bis, lentis magnitudine quibus depictus est: unde à quibusdam ποικίλος, id est, uarius cognominatus est.
Cute læuiore est quàm galeus læuis; alioqui ore, branchijs, pinnis, caudâ ei omnino similis. B

Digitized by Google

Maculæ dorſi aliæ ſtellarum ſpeciem referunt, unde illi nomen: aliæ rotundæ ſunt. Partibus etiam internis à ſuperioribus non differt.

C Ariſtoteles (lib. 6. de hiſt. cap. 11.) ſcribit ex cartilagineis ſæpiſsime ſuperfœtare galeos ſtellatos, quippe qui menſe bis pariant. (initium autem coitus menſe Septembri.) Alio uerò loco, (lib. 5. cap. 10.) uideri galeos ſtellatos bis menſe parere: ſed hoc accidere, quia omnia eorum oua ſimul non perficiantur.

Libro 7. F Hicęſius apud Athenæum author eſt galeorum optimos eſſe ſtellatos & tenerrimos.

A Sunt qui galeum ſtellatũ eſſe credunt eum, qui à noſtris catto rochiero, à Maſſilienſibus catto algario uocatur, (*Gillium & Bellonium notat:*) ſed non rectè, cùm is oua teſtaceis quibuſdam, ut ita dicam, membranis incluſa gerat, id quod caniculis, raiſq; tribuit Ariſtoteles lib. 6. de hiſt. animal. cap. 10. minimè uerò galeis ſtellatis. Quare galeus ſtellatus is non erit, etiam ſi maculas nigras aſperſas habeat, quarum nonnullæ ſpeciem aliquam ſtellarum referant, ut in hoc noſtro, quem pro ſtellato exhibemus.

Verũ hunc galeũ aſteriã eſſe.

DE GALEO GLAVCO, RONDELETIVS.

B GALEVS Glaucus ex cartilagineorum genere eſt: quatuor aut quinq; cubitorum magnitudinem attingit. Dorſum cærulei eſt coloris exaturati, unde illi cognomen, uenter candidi. Roſtro eſt acuto, oculis ſatis magnis, ex quorum inferiore parte enaſcitur membrana candida, quæ ad oculos ſurſum attollitur, eisq; ueluti nubes caliginem offundit. Os habet in ſupina parte. Dentium acutorum, latorum, quodammodo ſerratorum, ad latera ſpectantium ordines duos. In palato ſubſtantiam quandam fungoſam & mollem, digitiſq; cedentem, quæ ſupernam internamq; oris partem replet. Linguam craſſam, latam, aſperamq;. Ventriculum ampliſsimum ac longiſsimum. Huic ſplen annectitur longus, ex multis particulis carnoſis rotundisq; inſtar racemi compactus, renum delphini modo. Inteſtina primùm gracilia ſunt, deinde lata, ſine ullis ſpiris. Ex uenis meſaraicis rami duo oriuntur: quorum alter ad hepar, alter ad uentriculum perducitur, in eo in alios multos ramulos diuiſus. hepar adipoſum in lobos duos diſſectum, quorum alteri ueſica fellis hæret, fel uiride eſt, cor angulatum. Ventris parte infima in maribus ſeminis uaſa in partes duas diuiſa conſpicias, in fœminis uuluam. Præterea in maribus ſubſtantiam quandam carnoſam, digitali magnitudine, penis ſpecie. Branchiæ detectæ ſunt, prope has pinnæ duæ magnæ, ad podicem aliæ duæ minores. Aliæ duæ ſunt in tergore, prior in medio ferè maior: poſterior prope caudam minor. Cauda ex duabus conſtat, ſuperior multò longior eſt, quàm inferior, ſurſumque ſpectat. Cute læui tegitur.

A Hunc galeum, Aeliani glaucum eſſe multis rationibus adducti arbitramur, non eum glaucum quem iam ante deſcripſimus qui derbio uocatur. Cùm enim aculeos multos, præacutos ualidóſque quamuis breues in dorſo gerat, non poteſt à parente intro (*ore, quod Io. Tzetzes etiam de glauco refert*) recipi, quod de glauco ſuo ſcripſit Aelianus. At hic ore eſt uentriculoq; ampliſsimo, nec procul ab ore diſsito: quam ob cauſam facilè quicquid in uentriculo continet, euomit, ſi cauda ſuſpendatur, ita ut uentriculus in os decidat. Aeliani uerba, cum de glauco tractaremus, protulimus. Item Ariſtotelis, qui galeis hoc tribuit, ut fœtus ſuos intra ſe recipiant, & foras emittant, demptis aliquot. His accedit color glaucus, id eſt, cæruleus, qui in nullo alio galeo ſpectatur: unde etiam noſtri cagnot blau, id eſt, canem glaucum ſiue cæruleum uocant, à cane galeo, de quo proximo capite egimus diſtinguentes.

Galeũ hunc Aeliani Glaucum eſſe.

Idem Plinij auctoritate confirmat.

Porrò glaucum iſtum ex caniculorum eſſe genere confirmo ex Plinio, qui caniculis nubeculam quandam attribuit, qualis eſt in planis piſcibus: quæ ex omnibus galeis in hoc ſolo, & in cane galeo ſuperiore comperitur, cui cane galeo, glaucus fœuitia audaciaq; non cedit: humanas enim carnes eodem modo appetit, cuius rei ipſe oculatiſsimus fum teſtis. Cùm enim æſtate puer, qui militi cuidam erat à pedibus, in litore ambularet, eum diu ſecutus glaucus, calces tibiasq; quin arriperet, parum abfuit, & à puero gladio confoſſus in litus eiectus eſt. Plinij locum, quo de nube caniculorum, & earum cum hominibus dimicatione tradit, in Galeo cane (*Vide ſuprà pag. 197. Elemento C.*) explicauimus.

Carnes humanas cum appetere.

Carne

Carne ueſcitur hic galeus, eſtq; uoraciſsimus. C

Carne eſt dura, ferinum olente, concoctu difficili, ſed concocta plurimùm nutrit. Hepar quí- F
buſdam eſt in delicijs, ſale conditum aſſeruatur, editur in uino coctum uel aſſum: ſed elixum cum origano, hyſſopo, lauri foliis, additis cinnamomo, nuce moſchata, caryophyllis, ut ferinus odor euaneſcat, optimum redditur.

Ex eodem (iecore) oleum conficitur ad hepatis durities emolliendam, & ad doloris articulo- G
rum alleuamentum. Infantium gingiuis, dentitionibusq; multùm confert, dentium caniculæ utriuſq; modo deſcriptæ cinis. Huius etiam dente gingiuas tangi prodeſt, quam uim etiam lamiæ dentibus ineſſe ferunt, adeò ut è collo ſuſpenſos lamiæ dentes prodeſſe uulgus exiſtimet.

DE CENTRINA, RONDELETIVS.

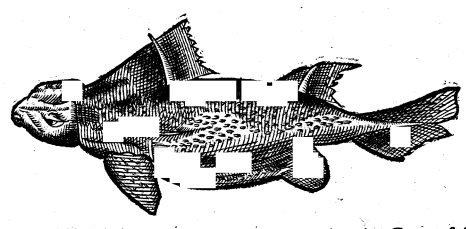

QVAE Κεντρίνη à Græcis dicitur, Latino nomine caret: quamobrē Græco uſi ſunt Latini in- A
terpretes. Plinius nuſquam huius meminit, neq; ipſe Ariſtoteles, in libris qui nunc extant. Quanquam Athenæus Ariſtotelem citet, centrinam in galeis numerantem. Ὁ δὲ Ἀριστοτέλης ἐν πέμπτῳ ζώων Libro 7.
ὧν καὶ κεντρίνῃν φησί τινα γαλεὸν εἶδος καὶ νωτιδανὸν ἐπαίνετον δὲ ἐν ὀλιγοτυπίᾳ πάνυ καλεῖ. χείρονα δὲ τῶν (ἐν, in noſtro codice, & melius) κεντρίνων, καὶ ὀλυσώδη. Centrinam alij Bernadet, alij renard, alij humanthin uocant. Noſtri & Maſsilienſes porc, nec id ineptè, uel quia ſpeciem porci referat, uel quia porci more in cœno ſe uolutet.

Centrina igitur ex galeorum eſt genere, teſte Athenæo ex Ariſtotele, ſi reliquos galeos ſpe- B
cies, breuis craſſaq; & ſpiſſa. A capite ad podicem trianguli eſt figurâ: uentre nimirum planoſa-toq;, unum trianguli latus: partibus quæ utrinq; dorſo adiacent, reliqua duo latera conſtituentibus: itaq; in ſupremo dorſo unus eſt angulus, reliqui duo in uentris dextro ſiniſtróque latere. In dorſo pinnæ duæ cum ſingulis aculeis eriguntur. Prior pinna ſtatim à capite incipit, multùm ſurrecta criſtæ inſtar. eius aculeus longus eſt, magis ad caput inclinatus: eadem cum aculeo, poſterior maior eſt. Poſterior rectior eſt. Vtriq; in radice lati, membrana ferè ad extremum uſq; circunte cti, albi, etſi Oppianus nigros appellauerit: Τὸ μὲν κέντροισι κελαινοῖς Κεντρίνας αἰολόωντας ἐπώνυμον. Lib. 3. ἁλιευτ.
Quod ob integumentum dictum fuiſſe intelligendum eſt: intus enim candidi ſunt, foris mem- κῶν.
brana nigra obtecti. (*Nigrum poëtæ aliquando pro pernicioſo dicunt.*) Pinnæ aliæ duæ ad branchias: totidem ad podicem, inter quas & caudam nulla pinnula eſt, multorum galeorum modo, qui eo in ſpatio ſupinæ partis pinnulam habent. Cauda in breuem pinnam deſinit. Cute aſperrima integ-itur, nimirum aculeis breuibus frequentibusq; conſperſa, robuſtioribus in capite & dorſo. Capite eſtſatis paruo & depreſſo, maximè inferiore parte ſuis caput referente. Oculis magnis, pupilla ui reſcente, uitriq; modo pellucida. Poſt oculos foramina duo triquetra habet, alia duo ante oculos ſupina roſtri parte pro naribus. Branchias in lateribus galeorum modo. Os magnum: in cuius maxilla ſuperiore tres dentiū ordines ſpectantur, in inferiore unicus tantùm, dentes lati ſunt acutiq;.

Quod ad interiora attinet, uentriculus oblongus eſt: inteſtina lata, non multùm conuoluta. hepar Interiora.
album, pingue, in duos lobos inæquales diuiſum: in eo fel eſt album, aquoſum. Splen etiam in duos lobos diuiſus colore carnis eſt. Cor compreſſum ex rubro albeſcens.

Centrina oua uigínti parit ouis acanthiæ ſimilia, ouorū gallinæ uitellos magnitudine æquan- C
tia. Sulcando natat, in cœno habitat.

Carne eſt uſqueadeò dura, fibriſq; duris adeò intertexta ut uix cultri aciem admittat, neque à F
cute diuelli poſsit. Rarò capitur hic piſcis: captusq; negligitur etiam à ruſticis noſtris, in piſcium penuria. duriſsimus enim eſt, ut diximus, & uirus reſipit.

Hunc, quem depinximus, centrinam ueram eſſe, primùm ratio nominis oſtendit; à centris e- A
nim, id eſt aculeis & ſtimulis nuncupata eſt, autore Oppiano loco antè citato. deinde quæ ex Ari- Quòd uerā centrinā pinxerit.
ſtotele profert Athenæus, qui cùm centrinam ex galeis peſsimum ſuccum gignere, maleq; olere dixiſſet, ſubiunxit: τυγχάνω δ' ἐκ τῶν περὶ τὴν πρώτην λοφιὰν ἔχειν κέντρον, διὸ ἐμοσάλπιγγι ἐικέναι. id eſt, Cognoſci autem centrinam ex eo quod in ceruicis priana aculeum habeat, quo quę eiuſdem ſunt ſpeciei carent. λοφιὰ uerò (ut interim interpretationis noſtræ rationem reddamus) de ſue propriè di λοφιά.

citur, (ut χαίτη, id est, iuba de equo & leone) estq; in suis ceruicibus surrecta seta: λόφος uerò apex, siue id quod in auium quarundam capite eminet. μετωποσκοπικῶς igitur τῶν περὶ τὸν κορυφὴν Centrinę appellat pinnam illam quæ ceruicis loco est erecta. Sic λόφος ceruicem aliquando, & galeorum cristam, & quicquid aliud eminet significat. Sed ad centrinam redeamus, quam ex certissima nota ab Aristotele tradita cognitã proponimus. At galeus acãthias in dorso aculeos habet. Cur igitur hic potiùs quàm ille centrina dicetur? aut quo acanthias à centrina secernetur? Procreationis ratione permultùm differunt. Acanthias enim èx ouo uiuum fœtum parit, ut fusiùs ex Aristotele antè docuimus, centrina uerò oua duntaxat. Quare cum ex galeis duo sint tantùm qui aculeos in tergo gerãt, nempe acanthias & centrina, qui procreandi ratione manifestissimè distinguantur, efficitur tum Acanthiam tum Centrinam Aristotelis rectè nos distinxisse. His suffragatur Aelianus (lib. 1. cap 55. de animalib.) de galeis scribens. Reliquum genus qui centrinas appellárit, non errabit. ij pa: ui & pelle dura sunt, & capite acutiore, & coloris albedine à galeis (priuatim dictis) differunt, eisdem innati sunt aculei duri, & aduersus omnia resistentes: quorum alter capitis summo uertice, alter in cauda: atq; uenenatum quiddam habent. quæ in galeum acanthiam non competunt, utpote qui in dorso potiùs quàm in ceruice aculeum gestet.

Ab acanthia ei. tas distinctio.

Aelianus.

Contra Belloni um qui Centri= nam pro Vulpe cula pinxerit.

Ex his perspicuum est errasse eum qui in libello de Aquatilibus nuper edito, quam nos centrinam esse comprobauimus, uulpeculam nuncupauit, uulgi appellatione deceptus: sunt enim qui centrinam renard appellent. Quam opinionem conuellere utile fuerit. Vtar autem Athenæi authoritate, à qua nullus sanæ mentis dissentiet. Parit galeus plurimùm ternos, & fœtus in os recipit, rursusq; emittit, maximè uerò galeus uarius, & uulpes, (ὁ ποικίλος, καὶ ὁ ἀλωπηκίας,) reliqui non item propter asperitatem. Cùm uulpecula maximè fœtus intra se recipiat & emittat, qui potest id efficere ea quam describit sciolus ille, cuius dorsum acutissimis aculeis armatum est: cuius cutis tanta est asperitate, ut non possit non introitu exituq; partes internas parentis uulnerare, & dilaniare? His adde eam non magis odorem uulpinum referre, quàm reliquos galeos. Ex quibus sole clarius fit, non sine magno errore pro centrina uulpeculam ab eo propositam fuisse.

Contra uulpe= culæ picturas Cæsarij.

Sed & cùm uulpeculas duas proposuerit, in utraq; exprimenda plurimùm hallucinatus est. nam priorem dorsi pinnam minorem, posteriorem maiorem contra naturalem piscis figuram effinxit. In secunda, pinnarum uice quæ ad branchias & ad podicem esse debent, nescio quid informe, & pinnis nullo modo simile appinxit. Præterea in eadem dentes lati sunt tantùm, cùm lati simul & acuti esse debeant. Plura prætermitto, quæ diligens lector animaduertere poterit, si has picturas cum nostra, & utraq; cum ipso pisce contulerit.

Sed ad ea quæ de centrina superstunt referatur oratio. Hepar eius, ut reliquorum galeorum, in oleum abit: quod ad hepatis humani duritiem emolliendam confert, idemq; similitudine substantiæ corroborat, maximè si adstringentia quædam admisceantur, ut cyperus, spica nardi, absinthium, ladanum, styrax, sed tum minùs emolliet. Id etiam dolores articulorum leuat, quæ quidem magno cum successu experti sumus. Eodem oleo ad lucernas uti possumus. Fel suffusiones delet, melli permistum & palpebris illitum. Cute artificum opera poliri possunt. Cinis ad psoras & capitis ulcera manantia detergenda, exiccanda, miraq; celeritate percuranda valet cum cerata admotus. Vrinas non minùs mouet quàm cancrorum uel erinaceorum cinis. (E)

DE GALEO RHODIO, RONDELETIVS.

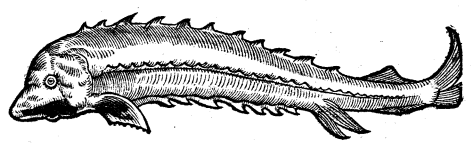

HIC piscis quem hìc repræsentamus à nonnullis Cops uocatur, & eo nomine designatum, atq; optimè figura expressum misit ad me doctissimus Medicus & uir humanissimus Antonius Musa Brasauolus. Alij nominis affinitate decepti Copso appellant. est enim id nomen alterius piscis, (*Gillius quem nostri Husonem, Bononienses Copso uocitant, alij Itali Colpesce.*) Ego uerò hunc Galeum Rhodiensem esse, siue uulpem Rhodiensem existimo, cuius obiter meminimus alibi, quum de Acipensere siue Sturione loqueremur, quem Archestratus eundem esse cum Acipensere credebat, non sine ratione in hanc opinionem inductus: est enim piscis iste Acipenseri siue Sturioni persimilis, non solùm corporis specie & partibus, sed etiam gustu ac sapore, dempta unica differentia, quam non nisi ij percipient, qui citra ingurgitationẽ cibum hunc sumpserint, quiq; exquisito gustatu fuerint. Ad communes igitur & uniuersas notas attenti, & non ad cuiusq; rei maximè proprias, sine quibus rerum differentiæ penitus cognosci non possunt, facilè Galeum Rhodium

dium cum Sturione confundent, quod Archeſtrato euenit: cuius ſententiam refellit Athenæus, cuius uerba ſubiungam, non ut Acipenſeris ſolùm à Galeo Rhodio diſcrimen cognoſcatur, ſed ut uerum Rhodiorum Galeum ſeu Vulpem à nobis hîc exhiberi comprobem. Archeſtratus inquit) qui Sardanapali uitam uixit, de Galeo Rhodio ſcribens, eundem eſſe opinatur cum eo qui apud Romanos cum tibijs & coronis in cœnis circunferebatur, coronatis etiam ijs qui geſtarent, uocantéq; acipenſerem. At hic quidem acipenſer paruus eſt, & porrectiore roſtro, & figurâ triangulari magis quàm ille. Et paulò pòſt: Archeſtratus de Rhodienſi Galeo loquens, amicis pario more conſulens, ait: Galeum in Rhodo, quem uulpem uocant, ſi tibi uendere noluerint, tiel mortis periculo rape. Nominant illum Syracuſani κύνα πίονα, id eſt canem pinguem, Hæc ille. Quòd ſi Galeum Rhodium cum Sturione ſeu Acipenſere contuleris, nullum planè comperies qui ei ſimilior ſit eo quem proponimus: his exceptis, quòd Sturio longiore eſt roſtro, & corporis figura magis triangulari. nam alioquí Sturionem totius corporis figura, tergi oſsibus acutis & clypeorum modo efformatis, aliſs item in lateribus diſpoſitis, pinnis, cauda, ore in ſupina parte ſito, omnino refert. Is, quemadmodum Sturiones, relicto mari amnes ſubit. reperitur enim in Pado, & in Rhodano, & pro Sturione uenditur: nec ab eo diſtinguitur, niſi ab exercitatiſsimis & exquiſiti guſtatus hominibus. Hanc differentiam me docuit Guliélmus Pelicerius Monſpelienſis epiſcopus, uir ſingulari doctrina prædítus. Tum ex capite craſsiore, & roſtro breuiore obtuſiore: tum ex guſtu Galeum Rhodium ſiue uulpem deprehendit. Ferinum quid reſipit, quod de Sturione dici non poteſt, carneq; eſt duriore: à quo ſapore Galei & Vulpis nomen habet. Galei enim & Vulpes ex Galeorum genere ferini ſunt ſaporis & ingrati. Ego quoq; non uiſo capite, inter edendum diuerſam piſcis huius naturam à Sturione facilè iudicaui. Si tamen in dulci aqua diu natauerit, in cibis haud aſpernandus eſt, Hucuſq; Rondeletius. ὁ πίων κύων nominatur etiam ab Epicharmo in Nuptijs Hebæ.

DE MALTHA, RONDELETIVS.

De Maltha obſeruationes noſtras, poſuimus ſuprà, hoc ipſo elemento, ubi literarum ordo requirebat, pag. 618. ad quem locum hæc etiam referenda fuerant.

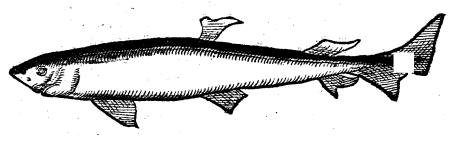

QVAE μάλθη à Græcis dicitur, Latino nomine caret. Græco igitur utentes maltham appellamus. Noſtri ſorrat uocant, Romani lamiolam, à dentium ſimilitudine, dentes enim latos & acutos lamiæ modo habet.

Maltha piſcis eſt cetaceus ex galeorũ genere, roſtro breui. Os habet in ſupina parte, non multùm infra roſtrum: dentium multos ordines. Pinnis, cauda, internis partibus à cane non differt, niſi quòd alba oculorum nebula caret. B

Caro huic eſt laxa mollisq;, non ſenſu modò, ſed & facultate. Aluum enim mollit cietq; ſuccilentore, inde etiam nomen habet. dicitur enim μάλθη quaſi μαλθακή. Oppianus: μάλθη δ', ὅ μαλακώτην ἐπέων τετύκται & ἐδωδιμώτερον. P

Malthæ meminit Plinius lib. 36. non pro piſce, ſed pro permiſtione quadam. Maltha (inquit) ex calce fit recenti. gleba uino reſtinguitur: mox tunditur cum adipe ſuillo & ficu, duplici linamento, quæ res eſt omnium tenaciſsima, & duritiam lapidis antecedens. quod malthatur, oleo perfricatur antè. Hæc Rondeletius. qui alibi quoq; Caniculam Plinij à Romanis lamiolam uocari ſcripſit. Nos Canem carchariam ſiue Lamiam ſuprà interpretati ſumus **ein Fraßhund**: & nũc Maltham ſimiliter Germanis per circunſcriptionem interpretari libet: **ein kleiner Fraßhund**, id eſt lamia minor: uel **ein art des Fraßhunds**, id eſt ſpecies Lamiæ. H. 2.

In Comagenes urbe Samoſata ſtagnum eſt, emittens limum (maltham uocant) flagrantem, quum quid attigit ſolidi, adhæret, &c. (Vide ibi plura,) Plinius lib. 2. Noſtri tale glutini genus uocant **ein Kütt**. ¶ Maltha etiam ueteribus dicebatur mollis, teſte Nonio. Lucilius, Inſanum, quem maltham, & fœminam dici iubet. Sanè malthacia Græcis, mollicies Latinis eſt: & malthacus, mollis, effœminatus. Proinde maltham uocant ceram mollitam, aut quippiam ſimile ad tabularum ferrumination em aptum, ut Promptuarij conſarcinator tradit. H. 2.

RVRSVS DE MVSTELIS EX BELLONIO.

DE MVSTELIS SEV GALEORVM. SPECIEbus in genere, Bellonius.

A SVOS Græci galeos, tam marinos quàm terrestres, Latini autem Mustelos, nostri nullo discrimine Marinos canes appellant. Horum multæ sunt species, multa etiam nomina consequutæ. Quidam enim ab asperitate uel læuitate, spinaces, aculeati aut læues: alij à maculosa cute, (ut) Nebrides, qui & Hinnuli, ac Stellares dicti sunt. Omnes litorales cartilaginei generis, ex ouis quæ intus concipiunt: uiuos deinde fœtus miro naturæ artificio emittentes, qui etsi generis (ut dictum est) sunt eiusdē, tamen figura, magnitudine, corporis constitutione, atq; internis partibus, præsertim utero, plurimùm inter se differunt. Quamobrem diuersa nomina pro diuersis speciebus sunt adepti.

B Maribus geminæ uelut apophyses ad excrementi ostium propendent: fœminis folliculus cartilagineus oblongus in uuluæ introitu, quasi testaceus, apparet: in quo albugineus humor concrescit, quem ante conceptum emittunt. Matriculam marinam è re ipsa uulgus uocat. Ea autem tricas quasdam à quatuor angulis tam multiplicibus nexibus intertextas habet, ut fidium inter se conuolutarum speciem referant. (*Iconem huius matriculæ dedimus suprà cum Canicula Rondeletij pictam.*)

Secus discrimē.

Matricula marina.

C Proinde, ut Galeorum historiam absoluamus, hoc etiam animaduertēdum est, fœminas suis maribus maiores esse: easq; senos uel octonos, atq; interdum plures, omnibus partibus absolutos fœtus, pedali longitudine diuersis temporibus parere. Persæpe autem uiuo emergente fœtu, ouis adhuc crudis & inexclusis scatet uterus, superiorem eius partem, quæ ad septum est, occupantibus: quorum alia dextro matricis cornu, alia sinistro concluduntur. At in catulis hoc præcipua admiratione dignum est uisum, quòd nulla ipsi secundina contegantur, atq; ab umbilici uenosa quadam parte nutriantur. Quum enim oua foras non exeant, certisq; uinculis matrici obuinciantur, amnio tantùm tunica opus habuisse uidentur: quo iam efformato fœtu, & rimam quandā in sterno inter pinnas, quæ ad branchias sunt, ducente, alimentum à matrice per uinculū seu umbilicum suscipit, adeò quidem tenuem, ut lyræ fidiculam non exuperet. Id autem alimentum, secundum tenuem ac exilem fidiculam in quandam ueluti perulam fertur, quam uentriculum esse diceres, quo tanquam oui uitello perpetuò repleta esse conspicitur: cuius positio est in uentre medio, duobusq; hepatis lobis subiicitur. Ac, quòd ita res habeat, catulum à matris utero exectum, si per uentrem disseces, uerum eius uentriculum perpetuò uacuum ac ieiunum comperies: nihil enim per os assumit aut deuorat. Rectum uerò intestinum recrementis liuidis turgere conspicies, lienemq; sub sinistra stomachi parte collocatum; ex iecore autem nihil fellis emergere. Quin etiam uiuum piscículum à matris utero si quando iliæsum exemeris, atq; in aquam proieceris, protinus uiuere ac natare cernes: ac nihilominus in uteri profundo oua permulta reperies: quorum sena, interdum octona, crassiora, mollia, lutea, tenuissima membrana contecta ac coaceruata, ad nouos fœtus producendos iam esse destinata conijcies. Super quibus infinita alia minora, ac futurorum ouorum rudimenta cernes, quæ nusquam interiuræ Galeorum prolis tibi spem aliquam adferre possint. Sed est nunc de singulis Galeorum speciebus dicendum.

Partus.

Ouū.

DE MVSTELO SPINACE, BELLONIVS.

Omnium Galeorum aut Mustelorum marinorum crassissimus ac lōgissimus est, qui à rigentibus ac spinosis duobus aculeis, quibus in tergoris pinnis maximè horridus apparet: Græcis Acanthus, Latinis Spinax, Venetis Azio: Genuensibus Aguseo, quasi Acænam dicerent, in cuius extremo infixus est aculeus ad pungendos boues: Massilienſibus Egullats dicitur. Lutetiæ et reliquis litoribus Oceani particulare nullum nomen habet, cùm unico, ut dictum est, nomine Canis omnes galeos comprehendant.

B Huius speciei permulti Lutetiam plerunq; Autumno adferuntur: nam alijs anni temporibus rarissimos cernas, tunc quidem ulnæ longitudinē, cruris q; crassitiem adæquantes: quo tempore fœminas fœtas esse, oua super mammis ad præcordia continentes, catulosq; pedis longitudinem æquare in utero persæpe conspeximus. Hoc à cæteris discrepat, quòd dentes longos, acutos & prominentes, & caudam Rhinæ quodammodo similem gerat. Colore externo, internisq; partibus quantum ab alijs discrepet, ex sequentibus descriptionibus intelliges.

DE GALEO LAEVI, BELLONIVS.

A Læuium & aculeis carentium Galeorum peculiare, ac sibi ueluti præcipuum Aristotelis nomen obtinuit, qui Massilienſium uulgo à cutis colore Palumbus appellatur: hunc enim solū λεῖον dixit.

B Differt à Spinace, quòd etsi aspera cute conuestiatur, tamen aculeis caret. Ab Hinnulo uerò, quòd cute minimè sit maculosa, dentesq; acutos & raros, distentam caudam & admodum latam, ac can-

Digitized by Google

ac candidum hepar præ ſe ferat. Cætera, non utero modò, aut maſculorum propendentibus apophyſibus, ſed reliquis etiam partibus cum alijs conuenit.

DE GALEO STELLATO BELLONII: QVEM RONDELETIVS Ariſtotelis Scylion, hoc eſt Caniculam facit; cuius iconem ac deſcriptionem in C. elemento præmiſimus.

Muſteli aliud genus aſsignarunt Græci, quod Ariſtoteles *πικίλον*, hoc eſt Catulum (*Varium*) dixit: nonnulli *ἀστερίαν*, Latini Stellare: Oppianus à cute uerſicolori Pardalionem, alij Pantheram, Veneti Guattam: Maſsilienſes, un Gatto: noſtri à ruſſa & ſubflaua cute Roſſettam nominarunt. A

Viuiparum eſt piſcis genus, cuius dentium morſus non ſecus eſt lethalis, ac Draconis aculei punctura. Vnde illud Oppiani, C C

Exitiale facit uulnus Panthera tremendis Dentibus in terra, fluctu magis aſpera Ponto.

Huius cutis facilè glubitur, quemadmodum & Caniculæ, qua exiccata, fabri lignarij perpoliendis operibus ſuis uti ſolent. E

Tres huius piſcis ſpecies animaduerti poſſunt: alius enim eſt craſſus, niger; & recurtus, quẽ uulgus Maſsilienſium Guattum auguerum uocat, (*cattum algarium uidetur interpretari Rondeletius, eſt icon ab eo poſita, cum illa quam Bellonius dedit, non conuenit:*) cuius figura hæc eſt. A *Species huius piſcis tres.*

Muſtelus ſtellaris alter uulgaris eſt, & paulò magis candidus, (*quàm Guattus auguerus Maſsiliæ dictus. Huius etiam iconem addit, ſimilem ferè iconi Caniculæ ſaxatilis Rondeletij: & ſimiliter, ut ille, Rouſſettam nominat.*) Tertius Tyrrheno tantùm (quod ſciam) litori cognitus, carnis iucunditate ac redolentia cæteros exuperans. Quamobrem Romanum uulgus Guattũ muſcarolum nominauit. Nunquam is ſeſquilibram exuperat, ſtellulisq; ut & toto corpore candidioribus eſt conſpicuus.

DE VVLPECVLA, BELLONIVS. EST AVTEM Galeus centrines Rondeletij.

ἀλωπέκιον Græci, Latini Vulpeculam dixerunt, cartilagineum piſcem muſtelini generis ſeſquicubitalem, atq; interdum longiorem: fulua, aſperrima, minimè tamen ſquamoſa cute prædi- tum, quæ perpoliendis artificum operibus apprime idonea eſſet, niſi difficillime à copioſa quæ illi ſubeſt pinguedine diuelleretur; quamobrem Italorum uulgus piſcem hunc Porcum marinum appellauit. A B

Proinde inſulſam & cacochymam carnem habet, operariorum ac ruſticorum cibo deſtinatã, ellychnijs ac pellium concinnatoribus utilem: cuius etiam hepar ſex interdũ olei libras colliquatum effundat. F E

Corporis huius piſcis moles eſt triquetra: capitis ſuperior pars, ad Buſonem uel Aquilam marinam, inferior ad porcum accedit. Branchiarum foramina muſtelæ aut catti ſimilia gerit: ac quo loco cæteris animalibus aures uideas, eo in loco natura ſub pinnis ad hoc deſtinatis foramina quædam, quina utrinq; occultauit, excipiendæ atq; emittendæ aquæ accommodata. Cæterùm lucidiſſimos habet oculos, per medium nigerrimos: os ſemper apertum, Sturionis modo: cuius maxilla ſuperior pectinatim inſertos dentes exerit, quibus accedunt alij paruuli in partes diſſeminati. Roſtrum quoq; ueluti porcinum habet, quatuor foraminibus pertuſum, quorum ſuperiores inferioribus minores eſſe conſpicies. Dorſum duabus pinnis communitum, quarum quælibet ſuo armata eſt aculeo. Caudam ad imum latiuſculam, ſurſum in angulum abeuntem: nauiculæ temonem eſſe diceres. Ac quod ad interiores partes attinet, iecore eſt ſupra modum magno, albicante, in duos lobos diuiſo, quorum uterq; uſq; ad imum uentrem porrigitur, folliculum ſub dextro latis latum habet, nigrum, copioſo felle turgentem. Lienem præterea rubrum, circinatum, ſtomacho inſidentem, huicq; circa mediam uentris regionem incumbentem: paucas inteſtinorum ſpiras, quarum munus utrinq; ad ſtomachum cuiuſdam (*quidam*) ueluti uterculi abſoluere uidentur. B *interiora.*

DE MVSTELO COROLLARIVM. Et primùm in genere.

GALEVS Græcum eſt uocabulum, *γαλεὸς*: unde & adiectiuum *γαλεώδης* deriuatur: uocantur autem *γαλεαὶ* uel *γαλεώδεις*, id eſt muſteli piſces ut Gaza interpretatur, uel muſteligenæ, ut idem, (id eſt, muſtelini generis,) omnes oblongi, cartilaginei, minores præſertim: nam maiores & cetacei, Canes caniculæ ue, aut alijs nominibus ſuis appellantur. Philotimus galeonymos inter piſces duræ carnis, & qui ægrè conficiuntur, ſuccoſq; craſſos & falſos in corpus diſtribuunt, recen- A *Galeus.* *Galeonymus.* (F)

Digitized by Google

ſet, apud Galenum de alimentorum facultatibus 3. 31. (Sed ſuccos falſos ex his gigni non ſimpliciter uerum eſt, ut Galenus mox ſequente capite diſtinctiùs docet.) Latinus interpres pro galeonymis uertit muſtelos: nimirum quia Galenus monet, lectionem aliam eſſe, galei: hoc eſt in Græcis Philotimi uerbis, aliàs γαλώνυμοι, aliàs γαλωοὶ legi. Muſtelorum (inquit ibidem Galenus ἡ γαλεῶν) non una eſt ſpecies. nam qui piſcis apud Romanos in maximo eſt precio, quem Galaxiam (meliùs fortè galariam) appellant, ex genere eſt muſtelorum: qui ne in Græco quidem mari uſquam naſci uidetur: quæ cauſa eſt cur & Philotimus ipſum ignoraſſe uideatur. Et liquet ſanè celebrem illum apud Romanos galaxiã, in eorum numero, qui molli carne conſtant, eſſe habendũ: reliqui uerò muſteli dura magis carne ſunt præditi, Hæc Galenus. Callionymum quidem longè alium eſſe piſcem ex hiſtoria eius liquet.

Canes. Canum (κυνῶν) nomen Oppiano Aelianóque communius eſt quàm galeorum. nam canum alios magnos & pelagios eſſe dicunt, (ut carchariam:) alios minores quidem, ſed piſcibus præſtantiſsimis adnumerandos, in cœno profundo degere, omnes ſpecie corporis, moribus, & uictu inuicem ſimiles: uocariq; minores priuatim galeos, præter centrinas, tanquã illi genus proprium conſtituant: & canes quidem minores ſint, galei autem non ſint, aut ſaltem uulgò non ita uocẽtur. Sed ipſa Aeliani Oppianiq; uerba recitaui ſuprà, in Corollario de Canibus, pag. 200. Alibi tamẽ idem Aelianus: Galeus (inquit) pelagius eſt, & magnitudine præſtans, ſimul & canis (*cetacei nimirum*) ſpeciem ſimilitudinemq; gerit. Galeorum ſpecies faciunt, σκύμνος, λεώς, ἀκανθίας, ἐλωπεκίας, πτικίλους. ¶ Squalus, ut equidem arbitror, apud Plinium libro 9. capitibus 24. & 51. galeus eſt. quanquam Maſſarius in priori capite non ſqualum, ſed galeum legi mauult, Vuottonus. Aelianus γαλεῦν, id eſt muſtelam, nullam cum galeo, id eſt muſtelo, communitatem habere ait. Sed fortè ſi quis diligentiùs perpendat, commune aliquid fuerit, neq; temere utriq; à muſtela quadrupede terreſtri factum nomen. nosq; communia quædam iam in capite de muſtela oſtendimus: præter quæ iecur etiam dulce, & adipoſum, quodq; facilè in oleum reſoluatur, utríque eſſe nunc ſubit. Vtriq; oblongo (& maculoſo ferè) corpore ſunt, ſicut & terreſtres quadrupedibus cæteris comparatæ, longiuſculæ ſunt reſpectu ad craſsitiem habito. Sed ore etiam parere muſtelam quadrupedem fabulantur aliqui, & ſimiliter muſtelos piſces, ut in Quadrupedum hiſtoria pluribus expoſui. Aut igitur ab eo quòd uulgò exiſtimentur ore parere, (uide mox in c.) aut quòd catulos ſuos ſimiliter ore recipiant ac geſtent interdum, ut muſtelæ terreſtres, muſteli marini forſitan dicti fuerint: aut quòd parte ſupina albicent, (ſiue omnes, ut puto, ſiue aliqui, ut acanthias, in quo hæc colorum diſcrimina obſeruauit) ſuperiore fuſca. ¶ Galata & Celethy pro galeo, corrupta aut barbara nomina ſunt. ¶ Germanicè **Hundfiſch** nominatur, id eſt Canes, omne canum & galeorum genus. Anglicè **Dogge fiſche**. Polonicè Morski pies, uel Pſia ryba. Licebit autem differentiæ cauſa cetaceos appellare, **Groſſe Hundfiſch**: galeos uerò priuatim dictos, **Kleine Hundfiſch**.

Galei, id eſt canes minores non cetacei, ad cubiti magnitudinem excreſcunt, Aelianus.

Ex Ariſtotelis libris de animalibus. Galei in Euripo non gignuntur. Cartilaginei ſunt. Muſtelino generi piſcium branchiæ lateribus adhærent, detectæ, duplices, (nouiſsima excepta, Vuottonus) & quinæ utraq; ex parte. Appendices eis complures ſupernè circa uentriculum exeunt. Iecoris partes ſepoſitæ ſunt, nec eádem certâ origine continentur, (iecur ipſum fiſſum eſt: & partes in utroq; latere, dextro ſcilicet & ſiniſtro, ita ſepoſitæ ſunt, ut non eádem origine contineri uideantur, ſed bina eſſe iecinora, Vuottonus.) Fel eis in iecore ſitum eſt. Mares omnes bina quædam circa excrementi oſtium pendentia habent, quibus fœminæ carent. Differunt tum inter ſe, tum etiam à planis ratione uteri. habet eorum uulua paulò à præcordijs inferiùs, ueluti mammas albidas, quæ non niſi grauidis inſunt. (nonnullis medio uuluæ circa ſpinam ouа adhærent, ut caniculis: ſpinaces uerò galei ouа ad præcordia cõtinent ſuper mammas, Vuottonus.) ¶ Ariſtoteles ait hos piſces nec ſeuum nec adipem habere, eò quòd cartilaginei ſint, Athenæus.

c Canes cetacei, pelagij ſunt: minores uerò, id eſt galei, in cœno profundo degunt, Aelianus: qui tamen alibi muſtelum magnitudine præſtantem & pelagium eſſe, & canis ſimilitudinem gerere tradit. ¶ Specie moribus & uictu conueniunt omnes, Idem. ¶ Parit galeus ut plurimùm tres (catulos,) eosq; recipit ore, & rurſus emittit, (excepto ſpinace,) imprimis quidem uarius & alopecias, cæteri non item propter aſperitatem, Athenæus. Galeus in mari ore parit: & fœtum eodem denuo recipit, redditq; eadem uia uiuum & incolumem, Aelianus. Et alibi: Galeum piſcem aiunt nunquam deorum (τῶν θεῶν, *Cererem & Proſerpinam intelligo, quos Athenienſes* θεὰς θεᾶν *uocabant*) ſacerdotes edere: non enim, quoniam ore parit, mundum cibum eſſe. Quidam non ipſum ore parere ferunt, ſed inſidiarum timore perculſum, ut occultet catulos ſuos, deuorare: deinde cũ nihil ab inſidiarũ comparatione timet, uiuos euomere, (libro 9. cap. 65.) Idem tradit Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. & quos hic Aelianus μύστας τῶν θεῶν, ipſe οὓς ἐλαυρὸν μύστας appellat. Galata (Galeus) præter morem aliorum animalium cum fœtus in utero uiuere ſenſerit, eos extrahit, (emittit.) Et ſiquidem eos ad uitam maturos inuenerit, foris relinquit. ſin minùs, eos in uterũ fouendos reſumit, Author de naturis rerum. Plura lege mox in D. Cæteri galei bis anno pariunt: excepta canicula, quæ ſemel: & qui ſtellares uocantur, ſæpiſsime, quippe qui bis menſe pa-

tantur

tantur parere: quod ideo uidetur, quia ouа eorum non ſimul perficiuntur, Vuottonus. Ariſtote
le ſecundo de hiſtoria tradente, pariunt ouа omnes qui ſquamma conteguntur, animal omnes qui
genere chartilagineo continentur, excepta rana. quod etiam libro ſexto meminit: Galei (inquit)
id eſt muſteli, genuſq; omne muſtelinum, ut uulpecula, ut canis: & planí, ut torpedo, raia, leuira-
ia, paſtinaca: modo quo dicimus gignunt animal, cum intra ſe ouа pepererint. & quarto de par-
tibus animalium: Chartilaginea & uiperæ animal edunt in lucem, ubi primum intra ſe ouа pepe-
rerint. Etenim primum hæc ouum concipiunt, deinde ouo in uentre diſrupto animal excludũt,
Maſſarius. Galeus exit è profundo maris, & parit prope terram, idq; propter calorem, & ut ca
tulos ſuos metu liberet, Obſcurus tanquam ex Ariſtotele.

Aegyptij ſacerdotes hominem qui ſumptoſ cibos uomitu reddit, & auidè rurſum ſe ingurgi- D
tat, ſignificantes, γαλεὸν ἐμοῦντα (id eſt galeum piſcem, non felem aquaticum ut quidam uertit)
pingunt. Hic enim ore parit, & natans (denuò) fœtum abſorbet, Orus. Galei fœtus ſuos & e-
mittunt & recipiunt intra ſeipſos, præterquam ſpinax, Ariſtoteles. Vide plura proximè retro
in C. Sunt qui hæc etiam tanquam ex Ariſtotele recitent: Muſtela (Muſtelus) ſicut delphinus
& phoca uiuos fœtus de corpore ſuo edunt: & cùm partus ediderint, ſi erga ſuos catulos inſidias
quenquam moliri præſenſerint, ipſos tuentur, ætatis teneræ pauorem affectu materno compri-
munt, oraq; aperiunt, & innoxio dente partus ſuos ſuſpendunt. Interno quoq; corpore recipere
ac genitali aluo feruntur abſcondere, donec illos ad ſecuritatem deferant, aut ſui corporis obie-
ctu defendant. Galei paterna quadam indulgentia nulli animalium uel ſuauitatis, uel bonita-
tis ſummæ palma cedunt. ouа primum, mox animal, non foris, ut cætera, ſed in ſeipſis ædunt, tũ
educant geſtantq; ceu partu ſecundo quodã. ac ubi iam adoleuere, foris emittunt: ludere & nata-
re circum ſe docent: mox in ſe rurſum per os recipiunt: inhabitandum, incolendumq; corpus præ-
bent: locum, cibum, refugium, tantiſper dum ipſis ex ſeſe præſidium certum ſit, ſuppeditantes.
Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Idem in libro περὶ φιλοστοργίας: Μάλιστα δὲ οἱ γαλεοὶ, ζωογο-
νοῦσι μὲν ἐν ἑαυτοῖς, ἐκβάλλουσι δ' ἔξω χαίροντες ἐκτὸς καὶ νήχεσθαι τοῖς σκύμνοις, εἶτα πάλιν ἀναλαμβάνουσι, καὶ σκεπτοῦσα
σι ἀναχωμένοις (fortè ἐγκεκωμωμένοις) τοῖς σκυλάκυξιν. Glaucus, galeus & canis, piſces marini, ingruen
te periculo prolem ſuam abſcondunt: priores duo, ore: canis uerò in uterum recipit, ac rurſus eos
parit metu ſublato, Tzetzes Variorum 5. 126. Abremon piſcis corrupto uel barbarico nomi-
ne dictus, in tempeſtatibus ſobolem ſuam uentre admiſſam tuetur, & poſtea rurſus euomit, ut Io
zorath author obſcurus tradit, de galeo nimirum uel glauco intelligeris.

Eſcam ad galeos & omnes piſces magnos ex Tarentino deſcripſi in Glauco E. ¶ Galeos pa- E
ſtinacas perſequitur, Plinius. Vide infra mox in H. a.

Galei dura ſunt carne & concoctu difficili, & ſuccos craſſos gignunt, excepto galaxia: ut retu F
li ſuprà in A. ex Galeno. Cæteris ſuauitate præſtat quæ aſterias uocatur, teneriorq; eſt & me-
lior, ut Hiceſius author eſt. Canicula galeus (ut Xenocrates tradit) & qui illi ſunt ſimiles, ſapore
uirus referunt, & malum procreant ſuccum. ¶ Hippocrates in libro de affectionibus internis, ei
qui laborat tertio genere tabis edere conſulit torpedinem, ſquatinam, raiam, galeum, tanquam ci
bos ſcilicet ſi concoquantur multùm ſolideq; nutrientes. Et rurſus: Hepaticus quidam (inquit)
morbus eſt pleuritidi non diſſimilis, quod ad dolentes locos, &c. in hoc æger poſt indicationem
morbi ex piſcibus ueſcatur galeo, torpedine, paſtinaca, & raijs paruis, omnibus coctis. Itẽ in eo
dem libro: Ab hepate laborans aquâ intercute, &c. poſt præſcriptam decem dierum diętam inter
alios cibos utatur galeo & torpedine aſſatis.

Philologia muſtelæ & galei uocabulorum in Quadrupedibus uiuiparis expoſita eſt: & par- H.a.
tim in Stellione, in libro de quadrupedibus ouiparis. Γαλῆ Græcis biſſyllabum fœminínũ ple-
runq; in uſu eſt pro muſtela terreſtri, γαλεὸς triſſyllabum maſculinum rariſsimé. Γαλεοὶ ὠοκτόκοι τοῦ βρα-
χέος λύσαι τὰ νόσου, Aretæus in curatione comitialis morbi. Galeus, galei, piſcis eſt cartilagí-
neus, quem Theodorus muſtellum uertit: alius uerò qui paſtinacam perſequitur, galeos, (ut rhi-
noceros,) galeotis, Maſſarius. Nihil eſt uenenatius uſquam, quàm in mari paſtinaca. hanc ta-
men perſequitur galeos, idem & alios quidem piſces, ſed paſtinacas præcipuè, Plinius: quò in lo-
co Maſſarius galeotem, à recto galeos, xiphiam, id eſt gladium interpretatur. ſed Græcis gladius
in recto γαλεώτης, non γάλεως, uocatur. Vide plura ſuprà in Corollario de gladio, pag. 452.

Hominem uomentem & inſatiabilem innuentes, galeum pingebant. Vide ſuprà in D, ab Icon.
initio.

Galeotæ Siciliæ populi aut uates. Lege infrà in Muſtelo ſtellari.

Galeorum prolem catulos appellabimus. nam & Ariſtoteles νεοττοὺς dixit, & Plutarchus σκύμ- c.
νους. quamuis ſcymnus alioquin ſpeciem galei adulti ſignificat, nempe σκυλίον, id eſt caniculam
Ariſtotelis.

Φώνει πιμάχε, γαλεᾶ, ῥίνας, Ephippus apud Athenæum. Αἰγινῆτ' μαῤῥωτικῶ τῷ ἰχθύων κέφαλῶ f.
ἐρμαίῳ, ὃς βίᾳ διῤῥοῳ ῥίνας, γαλεᾶς τε πωλεῖ, Καὶ σὺ λάβρακας ὠνοῦ, Archippus. Ἡνίκ' ἐπῆκτ', ὦ
γαλεὸς, ὦ πολυδίψιε, Ariſtophanes in Theſmophoriazuſis. Γαλεὸς ἐλεπᾶτο μεγας, Ὥσπερ τὸν μέγα-
πᾶν δὲ λοιπὸν χρυμέων Ἐψω, πουλύπους τρίμμα συνηλμένον, Coquus apud Soradem Comicum. Τρυμέα uo
cabulum rarum eſt. apud Pollucem libro 10, cap. 36. χρυμᾶα ſcribitur: ἀγχόων τε εἰς ἀποδεσιν, ὁ ὄγκος πᾶσ

ρων νομίζων. Γρυμαία, ἡ σκυλοδίκη, Varinus. Γρυμαία, (uidetur corruptum nomen pro γρυπαία,) ἐδώδιμος: καὶ ἰσχνόν, σκυλοδίκη, ὃν ὧν ἡ γρύπη, (malim γρύπη,) ἥδιστος καὶ τὰ λευκὰ σκυμαίνα, ἃ καὶ χρυσὸν λέγεται, Hesychius & Varinus. Ego coquum apud Soradem ita sentire puto: Partem galei mediã & meliorem, magisq; carnosam se aflauisse: reliquas uerò minutiores eius partes, quas grymeã appellat, (ut solemus minutiora & uiliora uascula, nostri **grümpel**, & aliam supellectilem uiliorẽ,) elixaturum se, & conditurum moreto. Τὸν γαλεὸν ὀψ ἐκτρίμματα ζώδια, (διώδια,) Antiphanes apud Athenæum. Γαλεὸς καὶ βατιδίας, ὅζε τι ἥμιον, Ἐμ ὀξυλεπίᾳ τρίμματα σκυμαίνεται, Timocles.

h. Καὶ ἡ γαλεός, καὶ λεοβατος, καὶ ἔχενις, Plato Sophistis. ¶ Sacerdotes in Eleusiniis galeo abstinebãt, ut memorauimus in c.

Galei læuis effigiẽ ex Rondeletio legitimã suprà dedimꝰ. Quæ uerò hic posita est icon, non memini ubi mihi olim expressa, uel eiusdem Galei læuis, uel saltem ei coniungenda uidetur.

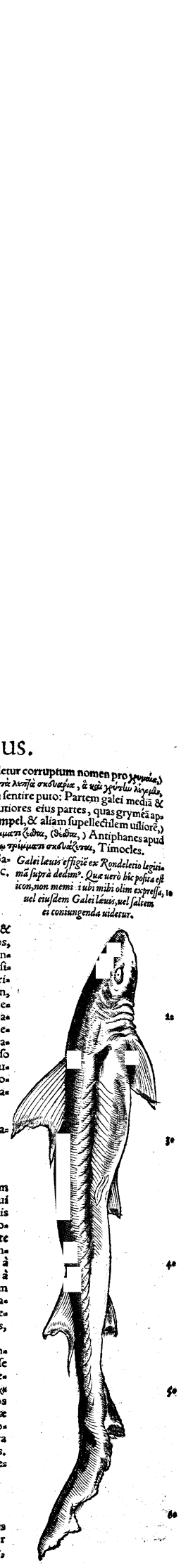

DE GALEIS DIVERSIS.
Et primum de Galeo Acanthia.

A Acanthiæ mustelí, id est spinaces, sic à spinis quæ binæ & albæ eminent dorso, nuncupati sunt, quos Veneti Asilatos, quasi aculeatos uocant. nam stimulum quo animalia pungunt Veneti, præcipuè Patauini, à similitudine proboscidis asili tergora animalium penetrantis, asilum nominant, Massarius. Galli quidam hunc piscem Aguillade uocãt, alij Ferran, (quòd aculei nimirum ceu ferrei quidam mucrones eminent: unde & pastinacã aliqui Ferraza hodie uocitant;) Hispani Musole, ut audio: quod nomen à mustelo corruptum uidetur. Rondeletius tamen non hunc, sed læuem, Emissole uocari ait. Colore est dorsi mustelino, infrà albo. Pinnas in dorso duas habet, & iuxta utranq; aculeum, quo pro dentifricijs utuntur. Sunt & qui careãt illis aculeis, (læues nimirum,) duorum pedum longitudine. ¶ Acanthiam Germanicè nominabimus, **ein Thornhund**.

B Spinaces Euripus non habet, Aristot.

C Hi soli ex mustelis sobolem emissam recipere, propter aculeorum impedimentum, nequeunt, Idem.

DE GALEO LAEVI.

A Læues mustelí non à cutis læuitate sic dicuntur (sunt enim mustelí omnes aspera cute, alij magis, alij minùs. glaucus quidem Aeliani secundum Rondeletium, læuiorem quàm læuis mustelus cutim habet:) sed quoniam aculeis carent, ut opponantur acanthijs. Germanicè circunloquemur, **ein glatte Hundfisch art.** ¶ Mustelli læues & stellares idcirco uocantur, quod tanquam stellis quibusdam, sic maculis uariantur: à Massilienſibus Gatti algarij appellantur, Gillius. sed læues à stellaribus discernendi erant. Rondeletius gattum algarium Massiliæ dictum, nec læuem nec stellarem mustelum, sed caniculam saxatilem nominat, &c. Vide suprà inter Canes elemento c. Ἡ σκύμνος, ἢ κύων ἄγριος λίθου, ἢ αἰναιδὴς λαλεῖ: Numenius, αἰναιδὴς, id est, impudentis nomine Canem fortè intelligens.

C De Galeis læuibus Aristotelis uerba Historiæ 10. 6. Rondeletius recitauit: sed hæc etiam addenda erant. Cibum, si resecces fœtum, ad oui similitudinem uideris, etiamsi non præterea ouum habeat, (ἐὰν δὲ τροφὴ ἀναστομώσῃς, (τὸ ἔμβρυον,) καὶ μὴ ἔχῃ τὸν ὠόν, ὡοειδὲς.) Secundæ, membranæq; singulæ fœtus singulos modo quadrupedum continent. Caput prolis in utero nouæ adhuc, partem spectat superiorem. auctioris iam & perfectioris inferiorẽ uersus transferf. mares in læua, fœminæ in dextra ingenerantur: atq; etiam parte eadem una fœminæ, & mares. uilcera etiam fœtus habet, ut iecur: perinde atq; in quadrupede magna, cruentaq; resecto cernuntur.

DE GALEO STELLARI
seu Vario.

A Mustelus stellaris, aliàs ποικίλος, Vuottonus. Oppianus & alij ποικίλους, id est uarios, nominant galeos illos, qui aliter asteriæ,

Digitized by Google

ἀστεριαὶ, id est stellares dicuntur. Sunt etiam ἀστεριαὶ aues in ardearum, & aquilarū & accipitrum genere, maculis ceu stellis quibusdam uariæ: quibus inter accipitres opponi uidentur λεῴοι ab Aristotele dicti, id est lęues: concolores nimirum, nec maculis ueluti exasperata superficie: (galei uerò læues alia ratione dicūtur,) ut pluribus exposui in Auium historia, Capite de accipitrū generibus & differentijs. Quanquam autem ποικίλος γαλεὸς species una hîc à nobis nominantur, Aelianus tamen communiùs accepit. canū enim non cetaceorum genera duo facit: unum καστανόμιλον καὶ ποικίλον, quod priuatim γαλεὸν uocat, alterum paruum, (concolor,) ut in Centrine mox dicam. Sunt & caniculæ maculis uariæ, ideoq; nebriæ, id est hinnula res cognominantur. Porrò pœciliæ, ποικιλίαι, sui generis pisces sunt.

Stephanus in Galeotarum mentione dubitare uidetur, Galeotæ Siciliæ populi aut uates, dicti ne sint à Galeota Apollinis filio; an ab astutis animalibus siue galeo terrestri, quem ascalabotem interpretatur: siue galeis, id est mustelis marinis. Adfert autem hos uersus, φύλλ' ἀίγω. ὁ πάππος ἦν μοι γαλεὸς ἀσφάλειος. ὅστις ὅλα πεποίκιλται πάλαι. καὶ ἄρχεται ἰχθύων. Τί λέγεις σὺ μάντις; εἰσὶ γὰρ δικάδιοι γαλαί γε πάντων μάντεων σοφώτατοι. Plura de Galeotis Siciliæ annotauimus in Stellione quadrupede ouipara. ¶ Mustelum stellarem Oppianus à cute uersicolori pardalionem dixit, alij pantheram, Bellonius. ego pardalio nomen neq; Oppiano, nec erudito cuiquam usitatum puto, sed pardalis tantùm, ut Paris, flectendū, genere fœmininо. Pantheram quoq; pro pisce nemo dixit, sed Lipsius Oppiani interpres, pro Græco pardalis, Latinè pantheram reddidit, ut pro quadrupede etiam reddere plerique solent. porrò quòd pardalim seu pardalidem Oppiani Bellonius galeum stellarem (qui & ποικίλος dicitur) esse putat: facilè conuincitur ex ipso Oppiani poëmate: qui cum libro primo Halieuticorū inter cete & belluas marinas pardales numerasset, hoc uersu: παρδάλιές θ' ἅμαδες, καὶ φώσκελοι ἀιδωτῆρες; (unde & Suidas repetijt, in Κῶος:) paulò pòst Canum alios esse cetaceos inquit: alios minores, licet præstantissimis piscibus adnumerandos, eosq; uel centrinas, uel galeos. galeorum rursus species esse, caniculas, læues, acanthias, alopecias & ποικίλους.

Ico hæc Venetijs efficta ad Mustelum stellarem pertinere uidetur. Is piscis colore è subruffo pallet, maculisq; crebris in dorso nigricantibus, alibi fuscis distinguitur. Pinnæ eis in dorso tres, post brachias binæ: nec alias pictor ostendit: qui (ut suspicor) neque brachias, neq; pinnas recte expressit. Rostrum etiam latius obtusiusq; quàm in cæteris galeis apparet: & ad mustelam magis accedit.

Galeota.

Mustelum stellarem aliqui Anglicè uulgò nominari aiunt a Sonehownd uel Sonecow: id est, fuscus canis. Sone enim Anglis significat colorē fuscū, ad canū (griseum) uel cœruleum inclinantem. Towe ijsdem uacca est. Hunc piscem maculis nigris in cœruleo distinctum aiunt. Sit ne is uerè stellaris, uel alia quædam caniculæ galeiue species maculosa, uiderint qui ad Oceanum habitant eruditi.

Germanicè non ineptè uocabitur, ein Sternhund/ ein Fläckhund/ ein Punterhund/ ein gestirnter oder gefläckter Hundfisch.

Digitized by Google

DE CENTRINE.

A Centrina fœminino genere à recentioribus pleriſq; ſcribitur, ſed ineptè. eſt enim caſus rectus κέντρινος: à quo formati obliqui omnes eiuſmodi ſunt, ut etiam à κέντρινα fœminino deduci queat, ſed maſculinum eſſe primæ declinationis (ut Anchiſes) par eſt. ſubauditur enim κύων uel γαλεός, ut trunq; maſculinum. & centrines uelut adiectiuum eſt, à centro formatum, ut ab acantha acanthinas, &c. Aeliano quidem & Oppiano centrinæ non galei, ſed canes ſunt. latiùs enim illi canum genus extendere uidẽtur, galeorum anguſtiùs: Ariſtoteles uerò piſces longos & cartilagineos ſimul uiuiparosq; omnes uel γαλεὰς uel γαλεώδεις appellat. ---κέντρινα πελαγοῖς κυνηγετικὰ ἐπώνυμον, Oppianus. ego ἐπώνυμοι in recto plurali potiùs legerim, nam & paulò ante de maltha ſic cecinit: Μάλθη δ', ἣ μαλακὴσιν ἐπώνυμος ἀδρανίησιν. Apparet autem iôta in centrine corripi. Apud Aelianum & Philem κέντρινος legitur per τ, quod minùs probo: & licet ita efferri poſſet, molliùs tamen & ſuauius eſt centrines uocabulum. Cur autem canum genus à galeis, id eſt canibus minoribus, diuerſum & peculiare centrinas quidam fecerint: inducti uidentur à corporis ſpecie nonnihil uariante: ſunt enim cæteri galei (inquit Aelianus) uarijs, pelle molliore, capite latiore: centrinæ uerò parui, quanquam paulò antè dixerat canes minores omnes ad cubiti menſuram accedere: (*concolores*,) pelle duriore, capite acutiore, & colore magis albicante: &, ut Rondeletius ſcribit, breuiores, craſsiores, figura corporis triangulari, &c.

Hyæna. Hyænam piſcem nonnulli centrinam eſſe putant, Hermolaus. Mihi certè animalia longè diuerſa uidentur: quoniam & diuerſis locis nominibusq; ab Oppiano nominantur: & centrinę quidem cum piſcibus, nempe galeis minoribus, (& ſecundum Aelianum inter eoſdem minimi:) hyænæ uerò cum belluis marinis, epitheto etiam ab immani magnitudine adiecto, ἀπαίσιον ἄχθος θαλάσσης.

Lechia Romæ uns. Lechiam quoq; Romæ dictum piſcem, aliqui centrinam eſſe putarũt, Iouius amiam: Rondeletius glaucum eſſe oſtendit, non quidẽ muſtelini, ſed ſui generis piſcem. ¶ Germanicum nomen fingo: **Ein ſpitzhund**, à binis dorſi aculeis: **ein Sauwhund**, quoniam Galli & Ligures porcum nominant. **ein Stachelhund**: nam & aculeatos piſciculos fluuiatiles aliqui uocant **Stachelfiſch**. **ein Rochhund**: à cute aſperrima, aculeis breuibus frequentibusq; conſperſa.

B Centrinæ quomodo capiantur, dictum eſt ſuprà in Corollario de Canibus E.

G Aculeos uenenatos gerunt, ſcorpius, draco, &c. Καὶ κιὼν, οἱ κέντρωσιν ἐπώνυμοι ἀργαλέοισι, τοῦτον ἀπαρτηρῷς ἔχει νύμφαισιν ἰὸν ἰόεντα, Oppianus lib. 2. Halieut. Idem lib. 4. de piſcatione eorum ſcribens, (ut nos inter Canes deſcripſimus,) φῦλα πελαγῶν κεντροφόρων, periphraſticè pro centrinis dixit. Retulit mihi uir quidam literatus, accepiſſe ſe à nautis Balthici maris, piſcem uocatum **Hundfiſch** (ſpeciem potiùs eius: hoc enim nimis commune eſt nomen) aculeum in tergo habere, quo lædat naufragos; & captus fortè in nauim proiectus, aſſerem quertum etiam perforet.

GALEVS Glaucus à Germanis nominari poteſt, **ein Blawhund/ ein blawer Hundfiſch.**

DE GALEIS ALIIS DIVERSIS.

De Canibus tum ſimpliciter dictis, per excellentiam nimirum pro maioribus & cetaceis, id eſt carchariis: tum minoribus qui galei, uel canes galei differentiæ cauſa nominantur: dictum eſt ſuprà in C. elemento: ubi obiter quoq; de aliis quibuſdam galeis quædam protulimus.

SCYLIA, id eſt, Caniculæ ſunt, quos aliqui uocant NEBRIOS (meliùs Nebrias) galeos, Ariſtoteles.

Galeus è RHODO apud ueteres celebratus eſt, Pollux.

Eruditi quidam Galli, ut Iacobus Syluius, Rouſſette uulgò dictum ex Oceano piſcem, citharum malè interpretantur. Rondeletius caniculam ſaxatilem hoc nomine à Gallis dici demonſtrat.

De VVLPE ſeu Galeo alopecia, in V. elemento leges.

De GALAXIA Muſtelorum generis, uide ſuprà à principio Corollarij de Muſtelo in genere.

Eſt & ΝΩΤΙΑΝΟΣ galeus dictus ab Ariſtotele de animalibus libro 5. quem Epænetus Ἐπαινητικὸν uocat, Athenæus. ſed hic locus apud Ariſtotelem non extat, ut & alia multa, quæ eius nomine citat Athenæus. Nominatum autem Νωτιανὸν coniecio ab eminente dorſo, ac ſi doſſuarium Latinè dicas.

Bugaleus, Βουγάλεως, tanquam piſcis cuiuſdam nomen, à Gelenio noſtro ſcribitur: quod ab eo confictum ſuſpicor: quoniam apud authores hactenus non inueni.

MYACES, MYES, MYIAE uel MYISCAE, MYSCAE ue, & MYTVLI, Conchæ deſcriptæ ſunt ſuprà inter Conchas diuerſas, pagina 328. & deinceps. Sed integrum de pleriſque iſtis Plinij locum, illic non totum poſitum, adſcribam. Purgant (inquit, aluum) & myaces, quorum natura tota in hoc loco dicetur. Aceruantur muricum modo, uiuuntq; in algoſis, gratiſſimi autumno, & ubi multa dulcis aqua miſcetur mari, ob id in Aegypto laudatiſsimi. Procedente hyeme, amaritudinem trahunt, coloremq; rubrum. Horum ius traditur aluum & ueſicas exinanire, interanea diſtringere, omnia adaperire, renes purgare, ſanguinem adipemq; minuere: itaque utiliſsimi ſunt hydropicis, mulierum purgationibus, morbo regio, articulari, inflationibus.

Item

Item prodeſſe felli pituitæq; pulmonis, iocineris, ſplenis uitijs, rheumatiſmis. Fauces tantùm ue-
xant, uocemq; obtundunt. Vlcera quæ ſerpunt, aut ſint purganda, ſanant: Item carcinómata. Crè
mati autem ut muricis, & morſus canum hominumq; cum melle, lépras, lentígines. Cinis eorum
potus emendat caligines: gingiuarum & dentium uitia, eruptiones pituitæ: & contra doryenia
aut opocarpathon antidoti uicem obtinent.

Degenerant in duas ſpecies: in mitulos, qui ſalem uirusq; reſipiunt: myſcas, quæ rotunditate differunt, minores aliquanto atq; hirtæ, tenuioribus teſtis, carne duriores.

Mituli quoq; ut muricis cinere cauſticam uim habent: & ad lepras, lentígines, maculas. Lauantur quoq; plumbi modo ad genarum craſsitudines, & oculorum albugines, caligines q; atq; in alijs partibus ſordida ulcera, capitisq; puſtulas. Carnes uerò eorum ad canis morſus imponuntur. Hæc omnia Plinius.

DE MYLLO.

MYLLVS an idem coracino ſit, ut quidam docent, dubitari poteſt: ut pluribus expoſui productis in utranq; partem argumentis, ſuprà in Corollario de Coracino A. pagina 352. Myllus legitur etiam apud Plinium lib. 32. cap. ultimo, in Aquatilium animantium enumeratione: ubi alia lectio habet Mitulus. Meminit Myllí piſcis Pollux quoq;: & Ariſtophanes in Hoſcadibus apud Athenæum: Σκόμβροι, πολίαι, λεβίαι, (aliàs λεβίαι,) μύλλαι, ζωπυρίδιαι, δωτιδίδες: uidentur autem hi omnes ſalſamentarij piſces eſſe. ¶ Athenæus Myllum & Platiſtacon & Platacum (*melius Platacem, à recto πλάτακ ξ. nam apud Athenæum πλάτακας legitur, accuſativus pluralis*) appellari tradit, utriq; maiuſculum: ſicut media ætate Myllum: & cum puſillus eſt, Gnothidia. Sunt tamen (inquit) nonnulli, qui Platiſtacos & Platacos (*Plataces*) eoſdem eſſe cum Coracinis putent: Myllum uerò qui dicatur à Græcis uulgò Mylocopíon, Hermolaus. ¶ In Iſtro flumine permulti & diuerſi piſces naſcuntur: Coracini, Mylli, Antacæi, &c. Aelianus de animalibus 14. 23. quam Græci codices habent μυκλοί, deprauata indubiè uoce pro μύλλοι. ¶ Piſces mollis carnis & excrementis uacui, ut ſaxatiles, & aſelli qui in puro mari degunt, ad ſaliendum non ſunt accómodi. Coracini uerò, pelamydes, myli (μύλοι, l. ſimplici,) ſardæ & ſardenæ, ad ſaliendum ſunt appóſiti, Galenus de alimentorum facult. 3. 41. Et paulò pòſt: Præſtantiſsima autem ómnium quæ mihi experientia cognoſcere licuit, ſunt, quæ à ueteribus medicis ſardica ſalſamenta nuncupantur, hodie ſardas uocant: & myli, (alibi μῦλαι, perperam) qui ex Ponto aduehuntur. Secundum autem poſt illa locum habent coracini, & pelamydes, & quæ Saxitina (*Sexitana ſalſamenta, de lacertis*) appellant. ¶ Ex cucurbíta ſuauiſsimus fit cibus, ſi cum aliquo ſalſamento (præſertim) ex Pontícis, quæ mylli dicuntur, mandatur, Oribaſius Synopſeos 4. 35. eſt autem locus deſcriptus ex Galeni de aliment. facult. lib. 2. cap. 3. ¶ Ergo cum mylli ſaliti ex Ponto aduehi ſoliti fuerint, ijdéq; ſaperdæ: ſaperdæ etiam uocari, ut in Coracino A. dictum eſt, in illo Perſij, ---en ſaperdam adueho Ponto, ſaperdam pro myllo accipiemus. Eruditus quidam natione Græcus, Venetijs olim, piſcem uulgò dentale dictum, myllum ſibi uideri mihi narrabat. ¶ Δελεσλάνη, ὁ μυλλὸς ἰχθύς, Heſychius & Varinus.

Myllus Græcorum longè alius piſcis eſt, quàm mullus Latinorum. ¶ Heſychius μύλλον & piſcem interpretatur: & incuruum, obliquum, tortuoſum: & paræmiam de ſimulantibus. Sed pro piſce penultimam acuit, in alijs ſignificationibus ultimam. Verùm plura de his reperies in Lexicis & Chiliadibus Eraſmi, in prouerbio, Mylus omnia audiens. ¶ Μύλος l. ſimplici, idem μύλη eſt, nempe mola. & quoniam latus eſt hic piſcis, (unde placacis & platiſtací nomen factum) nihilo aut parum fortè longior quàm latus, à rotunditate forſan nomen ei factum fuerit. ſcribitur quidem l. ſimplici, ut diximus, Oppiano & Galeno alicubi: eidem alibi per duplex l.

MYRINVS apud Ariſtotelem alicubi legitur perperam pro Myxinus.

MYRMAS. Vide in Corollario Mormyri A.

MYRVS, Muræna mas eſt.

MYSCAE. Lege Myaces paulò ſuperiùs.

MYSTVS quidam marinus à Belloníο memoratur. Barbum marínum dixeris: ſed à mullo diuerſus eſt. Vide ſuprà cum Barbo, pagina 44. Vt marinus Lucius fluuiatilem, ſic myſius etiam marinus fluuiatilem refert, Bellonius alicubi. Idem in Singularibus Gallicè ſcriptis inter piſces Strymonis fluuij muſtacatum ſeu myſtum numerat, tanquam ab accolis Græcí ſermonis reliquias ſeruantibus, uulgò hodie ſic nominetur. Myſtax quidem Græcis authoribus ſuperioris labri barba eſt, &c. Vide Mythus.

MYSTICETVS uel Myſtocetus piſcis cum Balæna habetur. Vide ſuprà, pagina 133. & in Corollario D. pag. 140. Plinius pro myſtoceto muſculum uertit. Muſculus (inquit Iſidorus, author ſæpe ineptus) dictus eſt, eò quòd ſit balænæ maſculus. eius coítu hæc belua concípere perhibetur. Sunt item muſculi cochleæ, quorum lacte concipiunt cochleæ. Et alibi: Muſculus mari nus qui balænam antecedit, nullos habet dentes, ſed pro his ſetas intus. ob id etiam hirſutam dicunt appellatam. Hermolaus hunc piſcem Græcè iulum quoq; uocari tradit; quòd Latinè hir-

Muſculus.

Hirſutus.

Digitized by Google

ſutum ſonat. Sic ruit in rupes amiſſo piſce ſodali Bellua, Claudianus in Eutropium.

MYTLVS uel MYTVLVS. Vide Myaces ſuprá. Mytilus aliâs. Mytilus, (aliâs Mugilis, quod placet. nam & Samonicus ſic recitat,) & uiles pellent obſtantia conchæ, Horatius 2. Serm. de molliendа aluo.

MYTHVS Rondeletio inter piſces ignotos ponitur. quod nomen ubi legerit neſcio: niſi forte in Aquatilium enumeratione Plinij, ad finē libri 32. ubi codices Miſcus habent: Hermolaus ſuſpicatur legendum Myſtus, uel Myſtocatus, uel Mytlus.

MYTIS, μύτις, uocatur atramentum in ore ſepiæ, (de quo plura leges in Sepia:) & eodem nomine piſcis quidam ab Hippocrate, Galenus in Gloſsis. ¶ Aliqui naſum μύτιν non ineptè uocarunt. nam & ueteres hac dictione utuntur, ſed de marinis (animalibus.) Nempe Ariſtoteles ſepiam ait teſtam habere in dorſo, ὧν δὲ τῇ μύτηι ἐν ᾗ δολὸν (id eſt, in mytide uerò atramentum:) ea uerò ſita eſt (inquit) iuxta os ipſum (πλησίον τοῦ στόματος αὐτοῦ,) ueſicæ locum obtinens. Et fortè eadem hæc particula, μυκτὴν quoque ab eo nuncupatur, cum ſcribit: Αἱ σηπίαι καὶ αἱ τευθίδες νήσην ἅμα στόματι πλησμονῆς, καὶ τὸ στόμα τε καὶ τὰς πλοκτάνας ἐφαρμόσασαι καταπνεῦσιν ἀλλήλαις. ἐφαρμόσασα δὲ καὶ τὴν μυκτῆρα εἰς τὴν μυκτῆρα. Et fortè ut μύξα à uerbo μύζειν deducitur: ſic metaphoricè etiam μύτις, & myxinus piſcis, Euſtathius in Iliad. N. Et alibi in Iliad. Δ. μύζειν eſt mî literam efferre: uel clauſis labiis ſonum quendam naribus ædere, (ut ſolent aliquando indignantes:) quanquam & aliter hoc uerbum de ſono quodam dicitur, abſque aliqua animi affectione. Ab eo deriuantur μυκτὴρ, μυγμὸς, μυχθίζειν, μύξα, ἀκροσχοινία, καὶ αὐτὴ ἡ μύτις. ¶ μύτις, piſcis eſt fœmina, quæ ſine mare non paſcitur: item mutus, & diſſolutus uel ineptus ad Venerem, Heſychius & Varinus, ſed pro piſce fœmina μύτις, per ῦ ὦτα in ultima potiùs ſcripſerim, fœmininо genere: pro muto autem uel frigido ad Venerem per ὖ ὖπα, maſculino. μυττίς, (oxytonum, τ. duplici,) atramentum ſepiæ, (τὸ μέλαν ἡ σηπίας,) quod ore continens excernit, Heſychius & Varinus. μύττις, (paroxytonum, τ. geminato,) μύττωσ, καὶ τὰς μύττεις, Suidas ſine ulla interpretatione. ¶ Impendiò tacitus, aut in Venerem ſolutior, (*prouerbiali uocabulo*) dicebatur μύτης, quaſi dicas mutitor, à μὺ mutorum ſyllaba, de quo nobis aliâs dictum eſt. Eſt huius nominis piſcis fœmina, quæ ſine mare non paſcitur. Hinc & in libidinoſos, aut ſupra modum uxorios, rectiùs autem in uiroſas fœminas. Author Heſychius, Eraſmus Roterod. ſed imperitè. nos Heſychij uerba, à nobis conuerſa proximè recitauimus. Ea Græcè ſic habent: μύτις, ἡ διὰ ὑλείας, ἥτις ἀνδρὶ ἀξύγῳ ὑ νεμίται. καὶ ὁ ὑγιὴς, καὶ ὁ πᾶς· τὸ ἀφροδίσια ἐκλελυμένον. Eraſmus ἐκλελυμένον uertit ſolutum in Venerem, & libidinoſum: cum omnino contrarium dicat Heſychius. neque enim Græci ita accipiunt ſuum ἐκλελυμένος, ut Latini participium ſolutus, pro eo quod eſt effuſus & nimiùs in aliquod uitium, (ut luxu ſolutum Quintilianus dixit: & libido ſolutior, Liuius: per metaphoram fortè ab animalibus ferís, quæ uincta teneri debebant, ſolutis: uel translatione à corpore laxo, diſſoluto, & flaccescente, ad animum) animo circa id diſſoluto & effœminato. ſed potiùs ἐκλυτικὸν aut ἔκλυτον, eis is eſt, qui uim corporis aut particulæ alicuius laxam & diſſolutam ad motum ſenſumue aut ſuam functionem habet. In Lexicis ἔκλυσιν interpretantur fractum, uiribus defectum, flaccidum. Forſitan autem μύτις, ut mutum ſignificat, id eſt impotentem ad loquendum, ita quoque ad Venerem. nam & apud nos homines è plebe uulgò pro frigido ad Venerem, ſurdum dicunt. aut μύτης fortè, ut plebs uocabula peruertit, præſertim ea quibus aliquid obſcuriùs inſinuare uult, detortum eſt à μύσης. myſtis enim, id eſt initiatis aliquibus ſacris, interdictum erat Venere. aut à μυτύλος, quod eſt mutilus, ſine cornibus: Μυτύλον λέγουσιν ἄκρα, τῶν μὴ ἐχόντων κέρατα, Varinus. aut μύτης dicitur quaſi μέσης, τῆς τὸ μὶ σύσης, ὁ ἄσυτος.

Apud Plinium libro 32. cap. ultimo, in Aquatilium Catalogo legitur Meryx: quo loco codices manuſcripti Hermolai habebant Meris: ipſe meryx legendum ſuſpicatur. ſed liceret etiam Mytis legi, faciliore tranſitu, ſi diuinandum eſt.

Mitys. Cæterùm ut mytis de excremento ſepiæ nigro dicitur: ita uocalibus tranſpoſitis μίτυς, excrementum quoddam ceræ ſimiliter atrum: quod & commòſis uocatur, de quo in Apum hiſtoria dicendum.

Eſt & Mitys uiri nomen, Μίτυς, de quo Ariſtoteles in libro de poëtica: In Argo ſtatua Mityis (τοῦ Μίτυος) authorem necis eius interfecit. Meminit etiam Plutarchus in libro de iis qui tardè diuinitus puniuntur: ubi genitiuus Μιτία legitur, & accuſatiuus Μίτιαν, neſcio quàm rectè.

MYXINVS uel MYXON genus eſt mugilis. quære ſuprà inter Mugiles.

Digitized by Google

DE AQVATILIBVS N. LITERA INITIALI SCRIBENDIS.

NARICA eſt genus piſcis minuti. Gaza pro hepſetis naricas reddidit apud Ariſtotelem. Vide ſuprà inter Apuas in Hepſetis, pag. 82. Muriaticam uideo in uaſis ſtanneis, naricam bonam & canitam, Plautus apud Feſtum. Nariex, id eſt Hepſeti, piſciculi ſunt minuti: quos Artemidorus in libro de interpretatione ſomniorum ſectos appellat, Niphus: neſcio quàm rectè. nam Græcus codex ad manum non eſt. Mneſitheus maiorum piſcium genus, ab alijs πιμπλη, ab alijs pelagium appellari tradit. πεπτὸς autem ſectos interpreteris, nimirū quòd concíſi in patinis miniſtrentur, uel quòd diſſecti in ſalſamenta adhibeantur. A

DE NASO PISCE FLVVIATILI.

NASVS piſcis eſt in Danubio, & aquis in Danubium influentibus: ſimilis monacho (*id eſt*, *capitoni fluuiatili*,) ſed tenuior, naſo ualde craſſo, Albertus. Noſtri etiam uulgò hunc piſcem appellant ein Naßen: hoc eſt Naſum: niſi quis Naſonem, aut Naſutum dicere malit. Peculiare nec illaudatum genus piſcium eſt, in amnibus & aquis Lani degens, carnoſum, molle & rotundum ferè, Barbatulorum (*Barborum fluuiatilium*) pénè gu-
3° ſu, duorum triúmue palmorum magnitudine: quod Germani Naſen, quaſi Naſutum nominant, Adamus Lonicerus. Circa Tridentum Saueſi uulgò dicitur duabus ſyllabis. Galli & Itali multi puto nomina eius cum capitonis fl. (cui aliquo modo ſimilis eſt) nominibus confundunt: ut ſunt Villain, Cheuena, Muſiner. Labrum ſeu roſtrum ſuperius craſſum, ſimum obtuſumq; habet: unde & Simus Latinè, Græcè Σιμὸς dici poterit. nam eodem nomine piſcem in-
4° ter Niloos legimus. nempe ut fluuiatiles quidā mugiles ſiue leuciſci à roſtri acumine oxyrynchi uocantur: ita hic ab eodem ſimo craſſoq; ſimus & pachyrynchus, rectè uocabitur. Gene re quidē Leuciſcis fluuiatilibus adſcribi debet.

Idem (ni fallor piſcis eſt) quem Suetæ nomine Italico Belloníus deſcribit: Sueta (inquit) Ferrarienſis Leuciſco quàm Squalo magis ſimilis, ſemipedalis eſt, roſtro uel ore Lauareti, ſed ſubobtuſo, neque ut Squalo in gyrum grandi. Capite
5° acuminato, cauda & brāchijs ut Leuciſcus. Branchias enim habet paruas, tenuibus fibris conſtantes: ſub quibus mox in ingreſſu œſophagi ſeni utrinq; dentes comperiūtur, pyxidatim in ſe inuicem infixi, alioquí maxillæ huius piſcis omni dentiū ueſtigio ſunt deſtitutæ. Squamis eſt paulò latioribus quàm Leuciſcus. Peritonæum interna parte ei nigerrimum eſt, ut in Salpis: cor ſpongioſum: inteſtina in multos anfractus circunuoluta: hepar in duos lobos diſciſſum: quo-
6° rum ſiniſter longius progreditur, & ſtomachum fouet, quem ferè uſq; ad anum comitatur. Lien lateri ſiniſtro ſtomachi incumbit. Fel ei eſt admo

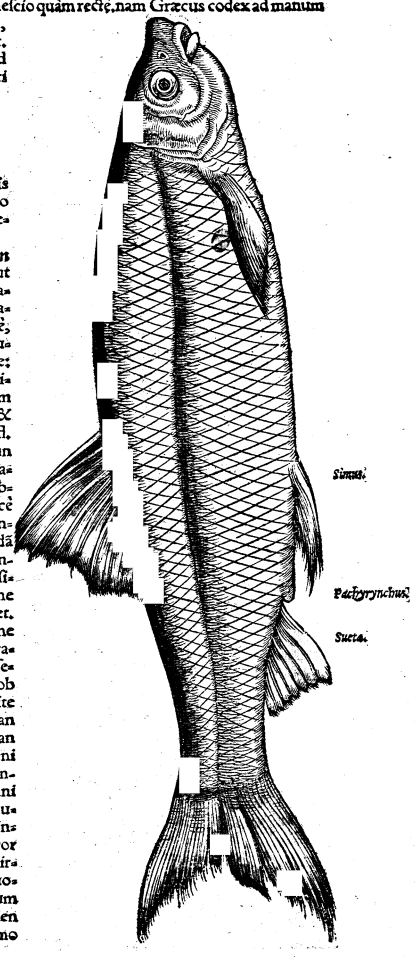

Digitized by Google

dum grande. Cœno & ſpurcitijs ueſcitur ut Sturio. Adamat flumina quę magno impetu ex montibus deuoluuntur: ideo in Pauera flumine rapidiſsimo, (quod quindecim à Bononia milliaribus, quatuor autem à Modena diſtat, & in Padum influit,) affatim capiuntur. Hæc Bellonius.

In Rheno inferiùs, ut circa Coloniam, Makrill uocari puto: & ſuſpicor eundem eſſe, de quo Macrillæ nomine quædam ſcripſi, in Corollario Lucij A. ex Adamo Lonicero: quanquam is de Macrilla & Naſo, utroq; ſeorſim, agit. Vterq; in Rheno capitur, uterq; aſſari ſolet, non illaudatus uulgò.

B Naſos aliqui barbis fl. comparant, quod ad corporis ſpeciem: aliqui piſcibus Erflen uulgò dictis apud Germanos. Mihi ſpecie, ſquamis & colore capitonem fl. referre uidentur. ſed ad eam magnitudinem non peruenium, & oris formam peculiarem habent. Venter eorum intrinſecus nigerrima membrana ambitur: unde ioculari nomine hunc piſcem Germani ſcribam cognominant. Ein Naſe iſt ein ſchreyber. Caro alba laxaq; eſt, ſpinulis referta, ut & capitonis & aliorum multorum fluuiatilium, præſertim circa caudam. Os modicè deorſum uergit. nam cœno & ſpurcitijs ueſcitur, ut ſcribit Bellonius de Sueta. ¶ Naſo dictus piſcis in aquis Danubij lapidem in capite habet, Albertus. ¶ Plura in A. prædicta ſunt.

C Naſi apud nos in fluuijs & riuis capiuntur. libenter enim in riuos aſcendunt. In lacum nõ ueniunt, niſi ad initium eius tantùm, præſertim uêre.

F Verno tempore præferuntur & pingueſcunt. apud nos tamen Nouembri menſe laudantur: ſi modò unquam laudandi ſunt. nam caro eorum ſemper laxa & inſipida eſt. quamobrem aſſare eos potiùs quàm elixare peritiores coqui ſolent. In Rheno præſtantiores habentur. In libello quodam Germanicè uulgato de piſcibus, Februario & Martio, & cum ſalices ſtillant, eos præferri legimus.

NATEX. Vide infra in Nerite.

NAVCRATES piſcis non alius eſt quàm Echeneis ſuo loco poſita.

NAVPLIVS cum Nautilo mox ſequitur.

DE (NAVTILI SIVE) TESTACEI POLYPI PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

Teſtam Nautili Bellonius huic ſimilem pinxit: & conditum in ea polypum extantibus cirris omnibus, multò proportione teſtæ longioribus, nempe triplo & ampliùs quàm Rondeletius pingit: ita ut terni eorum utrinq; criſpati demittantur, bini in obliquũ erigantur, nullâ intermedia membrana. eam enim uelí loco ad planam teſtæ extremitatẽ (ſiue prorã) erexit. Oppianus binos pedes erigi ait, interq; eos tenuem membranam, uelí inſtar. binos uerò utrinque demitti, gubernaculis (οἰακοσι) ſimiles. Sed Bellonij icon, & quam ex Anglia accepi, ternos utrinq; demittit. Videntur autem remis, non gubernaculo, comparandi ij. Plinius ſolus cauda media ut gubernaculo hunc piſcem uti ſcribit, neſcio quàm rectè. quæ enim pars caudæ nomine in polypo appellari poſsit, & extra teſtam emitti, non uideo.

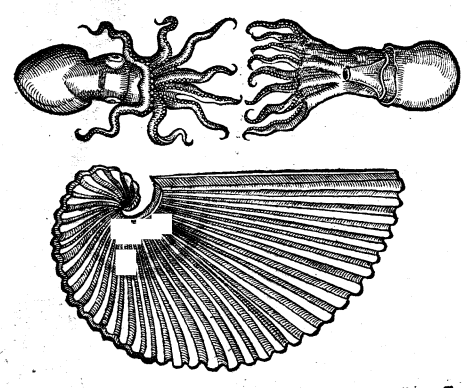

IN librum de teſtaceis, polyporum genera duo conchis indita reijci poſſent, *Rondeletius Nautilos poſt polypos deſcripſit: nos ut in pleriſq; ita hîc etiam ordinem literarum ſecuti ſumus:*) ſed cùm polyporum tractationem aggreſsi ſimus, ſuperioribus utpote quorũ genera ſint, ut Ari-

Digitized by Google

ut Aristoteli lib. 4. de hist. cap. 1. placet, rectè adiungentur. Ἔστι δ' ἄλλαι δύο ὧν ὀστρεώδεις· ἃ, τε καλούμενον Nautilorũ genera ex Aristotele, duo.
ναυτίλου ναυτίλος, καὶ ὁ ναυτικός, ὃν ἔνιοί τινες πολύποδ' ὀνομάζουσιν. ὁ δὲ ὄστρακον αὐτὸ ἔξω ἔχει οἷον κύτος κοῖλος, καὶ οὐ συμφυὲς ἔστος νέμεται πολλάκις πρὸς τὴν γῆν, ἐφ' ὧν κυμάτων ἐκκλύζεται εἰς τὸ ξηρὸν, καὶ πάλιν ὑπονοστοῦντος τοῦ ὕδατος ἐξέρπει, καὶ (ἢ) ὧν τὴν γῆν ἐκβεβήκασι. εἰσὶ δὲ αὐτοῖ μικροί, ὅσοι ἐν ἰλύϊ δὲ ὄμοιοι ταῖς βολυστώναις. Καὶ ἄλλο ἐν ὀστράκῳ οἷον κοχλίας, ὃς ὅκ ἔξ ἀρχῆτου ἐκ τοῦ ὀστράκου, ἀλλ' ἔστιν ὥσπερ ὁ κοχλίας, καὶ ἔξω ἐνίοτε πορεύεται τὰς πλεκτάνας.
Id est, Duo alij sunt polypi testis conclusi: is qui dicitur à nonnullis nautilus, siue nauticus, siue ouum polypi. testa huius pectinis testæ similis, quæ caua est, nec ita ut ei cohæreat. sæpius is iuxta terram pascitur, unde fit ut in eam à fluctibus eijciatur, & testa excussa capiatur, uel in terra pereat. isti parui sunt, & facie similes bolitænis. Alter cochleę modo testâ munitur, quam nunquam deserit, sed brachia duntaxat interdum exerit. Ex his conjcio prioris generis testam esse eam, quam capiti præfiximus: ea enim unica concha constat caua, & (ut inquit Plinius) acatij modo carinata, puppe inflexa, prora rostrata (*Plinij quidem hæc uerba sunt de nauplio, tanquam altero genere nautilus: in Corollario referemus.*) His subijciemus polypum pronum & supinum, qui paruus est & facie similis bolitænis, ut ait Aristoteles. nam alueo est rotundo. Brachia unico constant acetabulorum ordine. Quòd is sit nautilus, quem exhibemus, quodq; simplici testa constet, maximè Athenæi authoritate confirmatur. Eius hæc sunt uerba libro 7. ὁ δὲ ναυτίλος καλούμενος, φασίν Ἀριστοτέλης, ἔχειν τὸν ὄστρακον ὅμοιον τοῖς κτενίοις, ἐμφερῆς ὢν τῷ πλεκτάνας. Ἔχει δὲ τῶν τοιούτων ὀστράκων ἑκατὸν ἀριθμόν. ἀναδύεται δὲ ἐκ τοῦ βυθοῦ ἐφ' ἑαυτὸν ἐπιπλέων, ἵνα μὴ τῶν θαλαττίων ἅλκῃ. Ἔστι καὶ τετράφεις ἃ ὠνόμασται πουλύπους μὲν ὁ ἐκ ἔστιν, ἐμφερὴς δὲ τῷ πλεκτάνας. ἔχει δὲ ὑπὸ τὴν ὀφρὺν ὑμένα ὑπόλευκον ὃν ἐπιπλέων ἐπὶ τὸ ὕδωρ ἐκτείνει, ὡς καὶ τὴν ὀφρὺν ὑπὲρ τὸν ὀφθαλμὸν ἔχειν ὥσπερ ἱστίον, ὑφ' οὗ

DE EODEM, BELLONIVS.

Nautilum uulgus Neapolitanum Muſcardinum & Muſcarolum nominat: quod etiam nomen Oſmylo commune eſt.

B Eius concha tribus fragmentis conſtare uidetur, (*carina ſ. & lateribus: cum tamen una & ſimplex ſit*) quorum latera utrinq; ceu carinæ iuncta apparent, ea ut plurimùm magnitudine, quam ambę manus amplecti poſſunt: latitudine autem quantum pollex cum indice comprehendat. Omnes autem non excedunt craſsitudinem membranæ pergamenæ, ſtrijsq; in oblongũ ductis ad oras crenis laciniatæ ſunt, in formam rotundam abeuntes. foramen autem, per quod Nautilus alitur atq; exit de concha, magnum eſt. Ea fragilis eſt, lacteí coloris, lucida, admodum polita, omnino nautis rotundæ effigiem referens.

C De generatione, incrementoq; huius piſcis nihil adhuc exploratum habuit Ariſtoteles: non autumat tamen hunc ex coitu gigni, ſed ut cæteras conchas prouenire: neq; uerò an concha ſolutus uiuere poſsit Nautilus, certum adhuc habuit.

B C Cæterum pſittaci roſtrum habet, ſuisq; cirrhis Polypi modo graditur, atque eodem modo acetabulis ſorbet.

COROLLARIVM.

A Nautili picturam Io. Fauconerus medicus egregius ex Anglia olim ad me dedit, his uerbis in epiſtola adſcriptis: Mitto ad te hic picturam cuiuſdam piſcis ex teſtaceorum genere, puto Ariſtotelis Nautam eſſe: quam mihi primum, cum in Italia eſſem Cæſar Odonus Doctor medicus Bononienſis exhibuit, uir ut humaniſsimus, ita in exteros admodum hoſpitalis. poſtea uerò hic in Anglia ipſum piſcem uidi, quem pro loci ac temporis opportunitate pingendum curaui. Teſtam habet externa parte ex fuſca ruffeſcentem; internam uerò partem ita nitentem & ſplendentem, ut cum unionibus preciоſiſsimis de coloris amœnitate certare poſſet, multa quoq; habet in ipſa teſtæ carina tabulata eodem colore nitentia. Velum conſtat ex pellicula tenuiſsima, πλευτικὸν ab utroq; latere demiſſæ carneæ ſunt & molles, ut polyporum cirrhi, reliqua corporis pars confuſa erat & indiſcreta ut reliquorum teſtaceorum generum: Hæc Fauconerus, Anglicum huius piſcis nomen ignorare ſe confeſſus. nos Germanicum fingimus, **ein Farkuttel/ oder Schiffkuttel**: quo & è mollium genere eum eſſe, & nautam, indicatur. ¶ Ariſtotelis ex libro quarto hiſtoriæ, capite primo uerba de nautilorum generibus Rondeletius Græcè recitauit: & mox interpretatus eſt, meo quidem iudicio probè, tanquam duo tantum genera eorum Ariſtoteles deſcripſerit: non, ut Gaza, & alij eum ſecuti, tria, quòd ſi pro uerbis iſtis, καὶ ὁ ναυτιλὸς, legas, ὁ καὶ ναυτιλὸς, nihil prorſus dubitationis ſupererit. Plinium quoq; pro genere uno omnia hæc Ariſtotelis uerba accepiſſe apparet. Alterum deinde genus eſt, καὶ ἄλλο ᾧ ὀστρακον οἷον κοχλίας, &c. Enallagæ etiam numerorum, caſuum, & huiuſmodi, nimium familiares Ariſtoteli, hîc quoq; mouere Gazam potuerunt, ut genus unum in duo diſtraheret. nam cum in ſingulari numero uerba & nomina aliquot rectè poſuiſſet philoſophus, mox numero temere mutato ceu de pluribus uno loquens, inquit: εἰσὶ δὲ κάτωθι μικροὶ, &c. Sed quilibet etiam mediocris iudicij, perlectis philoſophi uerbis, genera ſolum duo eum ſtatuere animaduerteret: unum in teſta pectunculi, teſtæ ſuæ non adnatum: alterum uerò in cochlearí teſta, & adnatum ei. Si quis tamen Gazæ translationem adhuc deſideret, ea huiuſmodi eſt: Duo item uiſuntur genera (polyporum) conchis indita: quorum alterum nautam aliqui uocant, alterum pompilum, ſiue ouum polypi, teſta ijs, (ὧν τὸ eius, Græcè in ſingulari numero,) ut pectunculis, &c. Eſt etiam qui cochlearum more ſilíceo tegmine ita muniatur, ut nunquã egredi ſoleat, ſuaq; interdum brachia exerat. ¶ Plinius cum de nautilo paulò antè diſſeſſet, (ex Ariſtotele:) mox tanquam de altera eius ſpecie: Nauigeram ſimilitudinem (inquit) & aliam in Propontide uiſam ſibi prodidit Mutianus: concham eſſe acatij modo carinatam, inflexa puppe, prora roſtrata: in hanc condi nauplium, animal ſepiæ ſimile ludẽdi ſocietate ſola: duobus hoc ſie- *Nauplius.*
rí generibus. Tranquillo enim uectorem demiſsis palmulis ferire ut remis: Si uerò flatus inuitẽt, eaſdem in uſu gubernaculí porrigi, pandíq; concharum ſinus auræ. Huius uoluptatem eſſe ut ſe-
rat,

rat, illius ut regat: simulq; eam descendere in duo sensu carentia: nisi forte trisli (id enim constat) omine nauigantium humana calamitas in causa est, Hæc Plinius. pro ultimis aliquot uerbis alia lectio sic habebat: simulq; eam descendere incluso sinu, fluctu hausto territā uisu. id enim ubi contra rumore nauigantium humana calamitas in causa est, sed priorem, ceu clariorem antiquioreq; probat Massarius. Mihi nauplius à Plinio Mutiani uerbis descriptus, non alius quàm nautilus proximè ex Aristotele ab eo memoratus uidetur. nauplij quidem hoc nomine alius nemo memi nit quod sciam. uidetur autem casus rectus esse nauplius, & per appositionem dictum à Plinio, in hanc condi nauplium animal sepię simile. Nauplium quidem, si rectè scribitur, dictum aliquis *Conchæ Venereæ.* coniecerit, à nomine ναῦς & uerbo πλέω: hoc nauigare, illud nauem significat. Nauplius alioqui proprium uiri est, filij Neptuni & Amymones, &c. lege in Onomastico nostro. ¶ Si non eædem, at certè similiter nauigare uidentur conchæ, quæ Veneriæ dicuntur: de quibus Plinius: Nauigāt Veneriæ, præbentesq; concauam sui partem, & auræ opponentes, per summa æquorum uelificant. In nonnullis codicibus habetur: Nauigant ex ijs Nerites, &c. Vuottonus. Nos de Veneriis conchis suprà inter diuersas scripsimus pag. 335. de Nerite paulò inferiùs scripturi. ¶ Rondeletius reprehendit Bellonium, qui concham margaritiferam uulgò dictam, secundam nautili speciem esse putārit. Vide suprà inter Cochleas diuersas marinas, pagina 284. ¶ Nautilus è genere Polyporum Concha una prædītus est, is cum ex ima maris sede ad summam aquam effertur, inuertit & mutat Concham deorsum uersus, ut ne hausta aqua rursus demergatur: ubi uerò ad summam æquoris peruenit, & mare ab aduersa tempestate cōquiescit, supinam Concham uertit, hac enim tanquam scapha nauigatione fertur: & duo brachia in utrumq; latus demissa, sensim atq; moderatè mouens remigat, domesticamq; & natiuam nauem propellit. quòd si uentus flat, brachia, quæ tanquam remos priùs longè lateq; porrigebat, gubernacula constituit. at quæ cęterorum brachiorum media est membranula pertenuis, ea passa, & intenta pro uelo utitur: sicq;, cum est sine metu, nauigat. sin quippiam à ualentioribus beluis metuit, se demergēs Concham aqua complet, & simul ex pondere in profundum delabens, sese occultat, atq; ita hostem effugit. Post ubi mare est tempestate uacuum, & à beluis quietum, de imo maris gurgite se extollens, rursus per summū mare nauigat, unde nomen habet, Aelianus de animalib. 9. 34. Oppianus tradit nautilum πρανῆ, id est pronum è gurgite sursum natare: Plinius supinum: uterq; quidem rectè, sed alter fortè ad testam, alter ad animal ipsum respexit, sensus quidem clarus est. nam si quis uas uacuum in aquā cauta parte præmissa adigat æqualiter, rursusq; etiam eximat, aqua non intrabit, obstante aēre. ¶ Pedes utrinq; quatuor extendit nautilus: quorum primus utrinq; erigendi causa ueli leuatur: terni demittuntur. Cum uerò sibi metuit, præsertim à laris, alijsq; auibus maritimis, testam demergit, Bellonius in libro Gallico de piscibus.

Nautilos & piscem & nautam significat, Varinus. *Nautilos* etiam est inter fabulas Timothei Milesij. H. 2.

Plaustra maris naues qui primus repperit, ille Siue Deus, seu mortali de semine natus,
Audax orauit fluctus tranare marinos, Nauigium spectans piscis: dum robora nectit,
Fecit opus simile, hinc & uentis uela tetendit Funibus, aptauit retrò dehinc frena carinæ,

Lilius Greg. Gyraldus ex Oppiano. Nauim quæ remis impellitur ζωὸν πολύποδ': comparauit Synesius in epistolis. ¶ Circa Troezenem olim (ut Clearchus scribit) neq; sacrum appellarum polypum, neq; remigem (τὸν κωπηλάτην) polypum (*nautilum intelligo*) fas erat piscari; sed tum hosce pisces, tum testudinem marinam attingere uetitum, Athenæus. b.

In Nautilum piscem Callimachi Cyrenæi epigramma apud Athenæum libro 7.

Κέγχ' ἐγὼ Ζεφυρῖτι πελώριον, ἀλλὰ σὺ νῦν μοι	Κύπρι σελασσίμβροτον ἐνθεμα πρῶτον ἔχεις
Ναυτίλον, ὃς πελάγεσσιν ἐπ' ἀπλοΐαν· εἰ μὲν ἀπ' ἀκτῆς,	Τέκνας οἰκείων λαῖφος ἐπ' πόντου:
Εἰ δὲ γαλαζονίαν λοιβὴν θεός, ἄλλος ἀφ' ἑτέρου	Ῥοσίῃ, ἵν' ὦσιν φ καὶ τόνομα συμφέρηται.
Εἰς σὲ ἑτοῖσιν ἥβᾳ δίνας ἰσοδόλους, ὄφρα γλάσσῃ	Σοὶ δ' ἀρίσκοπον πάγυιον ἀρωνός.
Μαῖά μοι ὦ θαλάμῃσιν ἐὼ ὡς πάρος, εἰμὶ γὰρ ἔπνοις,	Τίκτει τ' ἀνστόρμοις ὠκὺν Ἀλκυόνης.
Κλαυσία ἄλλα δυγατροὶ δ' ἰδίαν χέσιν. εἰδὲ γὰρ ἐσθλὰ	Ῥίζαν, καὶ Σμύρνης δὴν ἐπ' Αἰολίδ'.

In hoc epigrammate quoniam obscuriora quædā sunt, paucula explicabo. O Venus Zephyritis (Nautilus loquitur) quanquam ego concha sum ipsa etiam Luna antiquior, nunc primùm tamen tibi sum consecrata, eiecta in litus, & allata Arsinoæ. hæc autem Ptolemæi filij Lagi filia fuit, præstantissimæ formæ, Venerís & uenustatis studiosa. οὖλος, crispus: id est, crispantibus pedum cirrhis, (ἄκαρφ καὶ τόνομα συμφ.) id est ut nauta. ἴνα in eodem uersu abundare uidetur. Iulis oppidum est insulæ Co, Stephanus. Μαῖά μοι ὦ θαλάμῃσι) lego, Μαῖλε μοι ὦ θαλάμῃς βάθρ', ὡς πάρος, &c. Smyrnæ plures fuerunt, & earum una Aeolica. De quo Alcyones non habeo quod dicam. Idem Athenæus mox recitat epigramma Posidippi in Venerem illam quæ in Zephyrio colebatur, Τὴν καὶ ὦ ποταμῷ καὶ ὧδ' χθονί τ' φιλεπίλεφρε Κύπρι σὸ ἱλάσκεσθ' ἱερὸν Ἀρσινόης, &c.

De nautilo uelificante simul & remigante per altum, Plinius dicit: Ita uadit alto, Liburnicarū gaudens imagine, de nauplio uerò, concham esse acutij modo carinatam, inflexa puppe, prora rostrata. De Liburnicis multa Bayfius in libro de re Nauali: nos quæ Appianus tradit, recitasse contenti erimus. Fuerunt (inquit) Liburni alterum Illyriorum genus, qui Ionium mare & quæ in eo *Liburnicæ.*

Digitized by Google

ſunt inſulas prædabantur celeribus & leuibus nauigijs: unde etiam nunc leues & celeres biremes Romanis Liburnicæ uocantur. Talis nauigij formam quoq; exhibuit Bayfius. Idem acatium docet à Strabone poſitum pro prædatorio nauigio: A. Hirtium ſimpliciter nauigiũ dixiſſe, quod Plutarchus acation, & Tranquillus ſcapham, fuiſſe & maxima quædã acatia. acaton apud Thucydidem & Lucianum uelis potiùs quàm remis agi. acatij ambiremis prædatorij Thucydides meminiſſe. Laurentium Vallam ἀκάτιον interpretatum (nauigium) actuarium: quàm recte ſe habitare. quoniam actuarium à Græcis putat dictum κουπήρεα (ναῦς,) uel κουπῶδες πλοῖον. *Acatium.*

NEMEADES piſces quidam ab Heſychio memorantur, cuius hæc ſunt uerba. Νεμεάδες, ἰχθύες θύννοι, βλαττοί, ὄρυγες ἀνωμαλίαι, ἀπόγονοι, λεμῶνες. Sunt illi & Nemeades portæ in Argo dictæ, inde quòd Nemeam uerſus ſpectent: non autem Corinthiæ, ut quidam malè interpretati ſunt.

DE NEREIDE. RONDELETIVS.

POETAE Nereides eſſe finxerunt Nerei & Doridos filias: quarum pars nare uidetur, inquit Ouidius: Pars in mole ſedens uirides ſiccare capillos, Piſce uehi quædam, facies non omnibus una, Non diuerſa tamen, qualem decet eſſe ſororum.

Id non omnino fabuloſum eſſe exiſtimat Plinius. Et Nereidum falſa opinio non eſt, ſquamis modo hiſpido corpore, etiam quà humanam effigiem habẽt: nanq; hęc in eodem (ubi Triton quidam in ſpecu quodam concha canens auditus: ut Olyſipponenſium legatio obiid miſſa, Tiberio principi nunciauit) ſpectata litore eſt: cuius morientis etiam gannitum triſtem accolæ audiuere longè. Et diuo Auguſto legatus Galliæ complures in litore apparere exanimes Nereidas ſcripſit. Vt igitur homines (*Viri, uel ſimpliciter Homines. Vide ſupra Elemento H.*) ſunt marini, ita Nereides mulieres marinæ fuerint: qualis à Gaza uiſa eſt. Similem audio (ſed pro uero non affirmo) ab Hiſpano quodam nauta in naui educatam, quæ tandem in mare ſe deiecit, nec poſtea uideri unquam potuit. *Lib. 9. cap. 5.*

Nereides eſſe æquè forſitan uerum eſt, atq; id quod de Faunis ac Satyris ab antiquis eſt proditum: quorum monſtrorum nonnullos ſe aliquando uidiſſe quidã ex ſanctiſsimæ uitæ, noſtræq; religionis principibus uiris, ſuis ſcriptis teſtati ſunt, Bellonius.

COROLLARIVM.

Tiberio principe contra Lugdunenſis prouinciæ littus in inſula, ſimul trecentas ampliùs beluas reciprocans deſtituit Oceanus, mirę uarietatis & magnitudinis: nec pauciores in Santonum littore: interq; reliquas, elephantos & arietes: Nereidas uerò multas, Plinius. Non falſam eſſe Nereidum opinionem Plinio aſtipulari quid uetet: cum plerique nauigantes referãt uidiſſe piſces humana effigie ſquammis duntaxat hiſpido corpore exanimes in littus eiectos, quæ deſcriptio cum ea quæ Nereidum eſt ſatis conuenire uidetur, Maſſarius. ¶ Balara emporium eſt Indiæ. Opponitur autem regioni illi ſacra Inſula, quam Sceleram uocant, ea freto ſtadiorum centum à continenti diuiditur. Hanc tenere dicunt Nereidem deam ſæuã atq; infeſtam, & præternauigantium multos rapientem: quæ nec anchoras inſulæ applicare nautas patitur, Philoſtratus de uita Apollonij libro 3. ¶ Nereides ſunt beluæ marinæ, toto corpore hirſutæ & hiſpidæ: habentq; ſpeciem aliquam formatam (*conformem*) cum homine. Horum aliqua cum mortalis conditionis imitatrix emori debet, auditur procul gemitus eius ac planctus, Iſidorus. ¶ Theodorus Gaza uir Græca facundia clarus, & philoſophiæ præceptis imbutus egregiè, apud Iouianum Pontanum, ad quem frequens uentitabat, complureſq; noſtrates, ſcitè admodum & luculenter ratiocinabatur, ſe dum in Peloponneſo ageret, & fœda maris tempeſtate oborta, duriſsimo tempore anni, nonnulla piſcium monſtra procellæ ad litus illiſiſſent, inter cætera uidiſſe Nereidem in litore, fluctibus expoſitam, uiuentem iam & ſpirantem, uultu haud abſimili humano, facie quoq; decora, necq; inuenuſta ſpecie, corpore ſquamis hirto ad pubem uſq;, niſi quòd cætera in locuſtæ (*marinæ nimirum*) caudam deſinebant, ad quam propere uiſendam cum frequens concurſus fieret, ipſeq; & nonnulli è propinquis oppidis uicini affinesq;, eò ſe contuliſſent, illiam frequenti turba circumdatam, mœſtam & animo conſternatam, ut ex uultu coniectari erat, in litore iacentem, crebroq; ſuſpirio fatigatam conſpexiſſe: mox cum à tam frequenti corona conſpiceretur, ſeq; in ſicco deſtitutam uideret, præ dolore gemitus ſpirantes & lachrymas uberes dediſſe. cuius miſericordia motus ipſe, ut erat mitis placidusq;, cùm turbam decedere de uia iuſsiſſet: ipſam interim brachijs & cauda, quo maximè modo poterat, humi reptantem paulatim ad aquas perueniſſe. Cumq; ſe præcipitem magno nixu in mare dediſſet, ingẽti impetu fluctus ſecare cœpiſſe, momentoq; temporis, elapſam ex oculis nuſquam apparuiſſe. Georgius quoq; Trapezuntius, uir multi nominis & magnæ eruditionis, aperta profeſsione referebat amicis, ſe cùm haud procul à litore in fonte quodam ſpaciaretur, puellam conſpexiſſe eleganti forma undis extantem pube tenus, & quaſi laſciuiret, ſubinde emergentem ſummergentemq; ſe, quoaduſq; ſe conſpectam intelligens haud ampliùs apparuit.

H.a. De Nereidibus nymphis marinis & Nereo deo marino, plura leges in Euſtathij commentariorum

rforum in Homerum indice: & in Varini Lexico, in Vocabulis Νηρεύς, Νηρεῖς, Νηρηΐδες, Νηρηΐδ' ἀν, & apud Gyraldum de diis Syntagmate quinto, &c. Νηρεύς, θαλάσσιος δαίμων: Ἀλκμὰν καὶ Ἡσίοδος ὀνομάζει, Hesychius. Pictores hodie ferè pro Sirene Nereidem pingunt, ut in Auium historia in Sirenibus dixi. Nereidem Germanicè nominabimus **ein Meerfröwle**, id est Mulierculam marinam. ¶ In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubra, in Circo Flaminio Neptunus ipse, & Thetis, atq; Achilles: Nereides supra delphinos, & cete, & hippocampos sedentes, Plinius 36.5.

In mari circa Taprobanem insulam cum alia cete admiranda, tum quædam muliebri facie existunt, eisq; pro crinibus spinæ dependent, Aelianus. De Homine marino dictū est suprà: & inter alia de uiro & muliere in Nilo, pag. 521. & de muliere pisce nostro seculo in lacum quendam Pomeraniæ delato; item de Derce uel Derceto dea muliebri facie, reliquo corpore piscis figura: & mox sequenti pagina exhibitum est monstrum marinum specie humana, muliebribus mammis, &c.

Quod ad philologiam circa uocabula, plura reperies mox in Nerite. ¶ Τὰς Νηρηΐδας ὀλιγωρεῖν πεποιημένος, ἀντὶ τοῦ πολυτελὲς ἢ τὴν ἀθάνατον ἐπιστήμονας, Eustathius in Iliad. A.

DE NERITA (ARISTOTELIS.)
RONDELETIVS.

A

Neritam turbinatorum speciem esse.

SVAS Aristoteles Νηρίτας uocat, Gaza Natices cõuertit, à natando, ut opinor. Sintne in turbinatorum genere dubitauerit aliquis ex Aristot. qui sic scripsit libro 4. de Hist. animal. cap. 4. Τρομικώτερα δὲ διὰ τὸ ἔχειν ἐν τοῖς στρόμβοις (καχρύνια) ἢ ἐν τοῖς νηρίτοις, ἀστρέφει γὰρ ὁ στρόμβος· διὸ καὶ τὰ τῶν νηρίτων, τὰ μὲν ἄλλα πεζοπλάνων, &c. Longior est qui Turbinem subit, quàm qui Neritam Cancellus. genus enim diuersum est quod in Nerite degit, cætera quidem non absimile, &c. Et paulò post: Ὅσῳ γὰρ μείζων ἡ περιφέρεια πόδια, τοσοῦτο ἐν μὲν τοῖς στρόμβοις ἐγγίνεται, ἐν δὲ τοῖς νηρίτοις ἐγγίνεται. Quibus sinister pes grandior est, ij nunquam cum turbinatis hospitantur, sed cum Neritis tantùm ineunt societatem. Hic Aristoteles de Turbinibus & Neritis, ut de diuersis loqui uidetur, atq; ab his Neritas seclusisse. Sed si rem diligentiùs expendas, eam aliter habere comperies. Nam Nerita à turbinatis non genere, sed specie differt. Cum turbinatis igitur conuenit, quod testâ sit clauiculatim intorta, sed rotunda & ampla, qua, ab ea turbinati specie distat, cui testa est longa strictaq;. Ideo Cancellus (de hoc enim in locis modò citatis loquitur Aristoteles) longior est qui in turbinatis longis hospitatur, quàm qui in Neritis, turbinatis quidem, sed non longis. Qualis uerò sit Nerita, & quòd sit inter turbinata collocanda, ita explicat Aristoteles, Ὁ δὲ νηρίτης, ὁ μὲν ὄστρακον ἔχει λεῖον, καὶ μέγα, καὶ στρογγύλον· τῶν δὲ μαλακίων πεζοπλανίων τοῖς κόχλοις· πολλὰ γὰρ ἐκείνοις τῶν μακρῶν μέλανα, ἀλλ' ὁ ῥυθρός. πᾶσαι δὲ νηρῖναι ἡβῶσι μέλαιναι· ὁ δὲ μίσυς. ἐν δὲ τοῖς πλείοσι τῶν ὀστράκων ἐστὶ τὸ μίσυς· οἱ δὲ νηρίται πανταχοῦ μέν, καθάπερ αἱ λεπάδες, &c. Id est, Nerita testa est læui, ampla & rotunda: forma Buccinis proxima, papauer tamen non nigrum, ut Buccina, sed rubrum habet. Testę annexum corpus eius medium firmiter est. Pascuntur in mari tranquillo à saxis soluta: (*enallage generis: pro neritæ solutæ*:) at quoties flatus urgent, Cancelli hospites sese in saxa recipiunt, Neritæ saxis adhærent Lepadum more & aporrhaidum, ac cæterorum generis eiusdem. nec nisi tegmine dimoto adhærent, quod uelut operculum possident. Vsum enim quem bivalvibus pars utraq;, eundem altera exhibet turbinatis. Caro intus & in eâdem os. Modus hic idem est aporrhaidi, purpuris, atq; omnibus generis eiusdem, Hæc Aristot. Huiusmodi est Nerita, cuius imaginem ueram non magnitudinem expressimus. Est enim Concha ampla & capaci, rotunda, læui, turbinata, ad formã Buccinorum accedente. De Neritis hæc Plinius. Nauigant ex his (è *Concharum genere*) Neritæ *Lib. 9. cap. 33.* (*alia lectio Veneriæ. Vide in Conchis porcellanis, Elemento C.*) præbentesq; concauam sui partem, & alteram (*melior lectio, non habet hic uocem, alteram*) auræ opponentes, per summa æquorũ uelificant. Hæc de Nerita Aristotelis.

DE NERITA AELIANI, IDEM.

A

AELIANVS longè aliter Neritam describit quàm Aristoteles, ut ex eius uerbis liquet, quæ sunt huiusmodi. Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine eximia spectatur. eo maris ubi sordium uacuitas est, & tranquillitas uiget, & in saxis ad imam maris sedem adhærescentibus nascitur. hæc Nerite appellatur. Hoc maximè ab Aristotelis Nerita differt, quòd illa magna sit, hæc parua. Nec mirum esse debet Aelianum ab Aristotele & Plinio in piscium descriptionibus dissentire, id quod in pleriscp facit. Ex paruitate, & formæ pulchritudine Aeliani Neritam esse colligimus eam quæ capiti præfixa est.

Punctis nigris eleganter distinguitur, testa intus purpurea, in margine candida. Quòd si quis Neritam inter Cochleas reponere uoluerit non ualde refragabor.

Digitized by Google

DE NERITE COCHLEA, BELLONIVS.

Bellonij Nerites, an cum alterutro Rondeletij Nerite conueniat, dubito: genere saltem, si non specie, conuenire uidetur.

B Nerite quoq; turbinati generis cochula, testam in anfractum intortam habet: qua penitus illa eluſa, nulla ex parte præterquam capite conſpicua eſt.

A Virlis Lutetiæ, Armoricis Bigornet & Bigorneau uocari ſolet: apud quos tanta eſt huius pi-
(F) ſciculi frequentia, ut ſummo prouentu indigenæ, dum æſtus abſceſſit, magnos aceruos è ſaxis le-
gant ac bulliant (*bullire faciant,*) carnemq; è teſtis (quò leuius ferantur) exi-
mant, & accolis mediterraneorum tractuum diuendant. Pulmenta au-
tem quæ ex his conficiuntur, minio tincta eſſe dixeris: quod à rubro ip-
ſarũ papauere prouenit. Priſci enim (*Ariſtoteles, ut recitat Rondeletius*) Na-
ticem ſiue Neriten, teſtam habere aiunt leuem, amplam, rotundam, buc
cino ſimilem: papauere tamen non (ut Buccinum) nigro præditam, ſed
rubro. Eſt autem id papauer, excrementitiũ quiddam, membrana obuo
lutum, omnibus teſtaceis generibus præcipuè eſculentum. Natices ſua
ſaxa relinquunt mari tranquillo, ac ſordibus uacuo, ut paſcantur.

Ariſtoteles audire eas & olfacere ſcribit: ſubterfugiunt enim piſcatores, ſi uocem ediderint.
In Mediterraneo mari, in quo æſtus non ita recíprocantur, piſcatores conchulas legentes in lin-
tre eſſe oportet: quos ſi Nerites, quæ tunc ſaxo extra aquam hærent, ſenſerint, tunc eſſe à ſaxo ſol
uentes, in mare præcipites ruere conſpexi: atq; hoc quidem eſſe puto, quod Ariſtoteles ait piſca-
tores Neritas legentes tacere, ne ipſos fugiant. Athenæus Anartes & Anarites uocat.

B Teſtam habent læuem, rotundam, exiguam, ut neq; in Oceano, neq; in Mediterraneo pollicis craſsitudinem excedant.

F Huius autem carnes uulgus Græcum crudas edit, quibus appetentiam maximè excitari ait, & potiſsimùm ſi cum cæpis etiam crudis comedantur.

COROLLARIVM.

Cancellum in Nerite Concha exhibui ſuprà in Corollario de Cancello, pagina 193.

A A recentioribus Nerite uel Nerita Latinè effertur, genere fœm. declinatione ſecunda, ut grã-
matice uel grammatica. ego Nerites maſc. genere, declinatione prima, ut Anchiſes, dicere ma-
lim. Sic enim Græci ſemper uſurpant. habet autem ſyllabas omnes longas in omnibus caſibus,
quamobrem paroxytonum ſemper eſt: excepto nominatiuo multitudinis penanflexo, Νηρῖται. ſic
enim ſcribendum eſt: quanquam euulgati quidam codices Græci id non obſeruent. Εἰ καὶ ὄφρα
νίσσαι, βυθὸς ἄντε βάσκετου ἅλμης, Νηρῖται, σφῆμοί τε, πολυκάλλεα νημάτα τε, Nicander Colophonius.
Νηρίτης, cochlea eſt (κόχλος, Suidæ, κοχλίας Varino) marina, à uerbo νέω, νῶ, quod eſt nato, (*cuius futu-
rum eſt* νήσω, *unde &* νῶς,) fit νηρός, quod concauum aut humidum ſignificat: ut νηρὸς ἰχθύς, & apud
Lycophronem νηρὸς μυχός, ὁ κοῖλος ἢ κάθυγρος. (Apud Heſychium quoq; legimus: Νηρίδας, τὰς κοίλας
πέτρας. & Νηρόν, τὸ πεπανόν.) A νηρός autem deriuatur νηρίτης. nam ſi à Nereo fieret, ἐκ τοῦ Νηρεύς, utaſi
qui uolũt, penultimam per diphthongum haberet Νηρέϊτης, Suidas. ſicut Ἀπαρνεύς, Ἀπαρνέϊτης. ὃ Τυ-
χικὸς λέγει, ἀπὸ τοῦ Νηρεύς ὄντι, Varinus. Neriten ſanè concham à Nereo deo marino ſic dictam, ra-
tione non caret: quòd is fortè tali concha, tanquam elegantiore, buccinæ loco uti fingeretur: ſi-
cut & Triton: quem uiſum auditumq; in quodam ſpecu Olyſipponenſis oræ concha canentem,
Plinius refert. Nec ineptus ad hunc uſum nerites uidetur, utpote amplus & buccino ſimilis, Ari-
Nereus. ſtotele teſte. Nereus (inquit Gyraldus) ex Mari & Terra natus, grandæuus & ſenior dictus,
Græci ἅλιον γέροντα uocant, Nereidum Nympharũ pater, mirificè laudatus ab Heſiodo in Theo-
gonia. Huic hymnũ Orpheus concinuit. Vxorem Dorida habuit; dictus ἀπὸ τοῦ νεῖσθαι, ut ait Phur-
nutus, hoc eſt à natando. Marinorum deorum princeps eſt Neptunus, & eo antiquiores Nere-
us & Oceanus. ¶ In Oppiani Halieut. lib. 1. Νηρίτης ſcriptum inuenio per η, diphthongum in pri
ma ſyllaba. Teſtata (inquit) animalia quædam in petris, alia in arenis paſcuntur: Νηρῖται, σφόμβοι τε
γήθουσι, καὶ ποφύρεα αἰτυά. Etrurſus: Εἴτέ τε νηρίτης ἕλατο σκέπτες, εἴτέ τε κύρυξ, de eancellis loquens
uacuas ſibi conchas quærentibus. Nerites Vuottono & Bellonio idem uidetur, qui &
Anarites. ἀνάρτης & ἀναρτὴς apud Athenæum dicatur: quibus cum ego facilè ſenſerim, quoniam & nomen idẽ eſt,
prima litera tantùm abundante in Anarite, ut ſolet hæc uocalis multorum uocabulorum initijs a-
bundare: & genus quoq; idem, nempe teſtaceum: & ſpecies, cochlea, & natura, adhærere petris.
Vide ſuprà, pag. 320. inter Conchas diuerſas. Apud Heſychium Νήριτος ſcribitur, ut ἄνθρωπος,
terminatione & accentu, his uerbis: Νήριτος, ὁ νηρίτης: eſt autem conchylium cochleæ ſimile, & (co
lore) uarium. Sed hoc modo ſcriptum adiectiuum potiùs fuerit nomen, pro magno, copioſo, ex-
cellente, incomparabili: quo cum nihil aliud in eodem genere conferatur aut contendat: à νη. pri-
uante particula & uerbo ῥίζειν compoſitum, inde νηριπόμυδος, ὁ οὐκ ἂν τις ῥίζαις πόδες μύδοι, & νηριπό-
φυλλον, πολύφυλλον. Idem Heſychius Νήριτον interpretatur pro monte Ithacæ è regione Epiri: (qui
aliqui ſic dictum accipiunt quaſi νήριτον, ὃ ἔστιν ἀνήριτον, διὰ τὸ πολὺ ῥιζῶδες, Euſtathius,) & adiectiuè,
πολύ, ὑγρόν, ἀεὶ ῥέον, χλωρόν, ὄπιλον, ἄσπιλον. ſed pro copioſo & innumerabili uſitatius eſt ſcribere
νηριτμός,

νηρίτης, à νη. negatione, & αρ. θμὸς, quod eſt numerus. Ergo ſi quis Neriten cochleam à magnitudine; uel pulchritudine qua aliàs eiuſdem generis excellat, nominatam uelit, bene eſt. ¶ Gazza pro Nerite naticem reddit ex Ariſtotele, quoniam & natex Latinis à natando dictus uidetur, ut νηϊ- ας Græcis à νέω, νήσω, ſicut è Suida retuli. Naticem piſcem leges apud antiquos per t, non per r. & uidetur à natando dictus, Feſtus mox poſt Naricam piſcem diuerſum. ¶ Neriten qui accolũt ſinum Adriaticum etiam nunc antiquo nomine appellant, Hiſpani Caragolum, Gillius. Quidã Gallicè interpretatur Petit Limaſſon de mer, id eſt paruam cochleam maris. Hiſpani cochleam marinam in genere uocant Almèia, uel Caracól de la mar. Itali quidã neritas, Naridole. Germanicè circunſcribemus, Ein Meerſchnecken art/ hat ein runde groſſe ſchalen/ nit ſchmal vnd langlacht wie die Strombi genañt/ die wir Straubſchnecken nennen mögend.

Natex. Nerite. Natices. Strombi. Straubſchnecken.

Natices, ut & reliqua turbinata, operculo quodam congenito carni patulæ appoſito claudun B tur, Ariſtot. Rotundiorem eſſe nerites teſtam, quàm ſit turbinis, hinc apparet: oblongiorem enim formam recipit cancellus ille concharum hoſpes, à turbinis teſtæ forma, qui turbinem ſubit, quàm qui neriten, Vuottonus. Teſta quidem neritæ Ariſtotelis cum cauitatem amplam habeat, nauigationi idonea uidetur. poteſt enim aërem copioſum capere, & innatare facilius, uentoq; impelli.

Rimis cauernisq; ſaxorum generantur, celeriq; incremento augentur, uertibula, glandes, & C quæ per ſumma (petrarum) adhærent, ut patellæ, ut natices, Ariſtot. hiſtoriæ 5. 15.

Et alibi: Natices qui capiunt non aduerſo flatu, ſed ſecundo adeunt, quoties eſcam perſequun B tur: nec uoce ulla, ſed ſilentio agunt, utpote cum & olfaciant, & audiãt, nec fieri poſſe aiunt, quin ſubterfugiant, ſi uox proferatur.

Vertibula. Glandes. Petrarum.

DE NERITE AELIANI, EX LIBRI DE ANIMALIBUS 14. capite 28. ſecundum noſtram interpretationem.

Cochlea marina magnitudine exigua, formæ pulchritudine eximia ſpectatur. eò maris, ubi ſordium uacuitas eſt, & tranquillitas uiget, & in ſaxis tum tectis mari, tum eminentibus modicè (chœrades uocant) naſcitur, hæc Nerites appellatur, & duplex ſuper ea narratur fabula: quas (ut accepi) referam. Nam in longo opere modicè ad fabulas deflectere, tum animi recreandi, tum condiendi edulcandiq; ſermonis gratia, nihil prohibet. Nereo (dæmoni) marino, quem uerè Nereum. & minimè fallacem eſſe hactenus omnes prædicant, Doris Oceani filia (ut canit Heſiodus) filias peperit quinquaginta: quarum Homerus quoq; in Megaris poëmate meminit. Poſt tot uerò filias etiam filium unicum ei natum eſſe, non illi quidem authores ſunt, ſed uulgus piſcatorum prædicat, cui nomen fuerit Nerites, hominum ſimul atq; deorum formoſiſsimo: quo cum Venus etiam in mari ſe oblectârit, magno illum amore proſecuta. Cum uerò iam tempus fatale aduenisſet: & Venerem dijs cœleſtibus, iuſſu patris, inſcribi oporteret: audio eam de mari exeuntem, Neriten quoq; delicias ſuas ſecum abducere uoluiſſe: illum uerò recuſaſſe, quòd inter parentes ac ſorores uiuere, quàm cœlo potiri mallet. Et cum alas etiam, quandocunq; libuiſſet, ad uolandum ſibi producere (ἀναφύσαι) poſſet, hoc quoq; munus à Venere (ni fallor) acceptum, aſpernatus negle xit. Quamobrem indignata Iouis filia illum in cochleam eiuſdem nominis conuertit: comitem ue Metamorphoſis. rò & miniſtrum illius loco Cupidinem, ipſum quoq; iuuenem & formoſum, ſibi delegit: & alis, quas Nerites habuerat, eundem induit. Altera uerò fabula, Neptunum ait amaſſe Neriten, et Altera fabula. pariter ab eodem redamatum eſſe: unde nomen & celebritas Anterotis (id eſt, Amoris mutui) Anteros. inter homines exorta ſint, & hunc Neptuni amaſium, tum aliàs familiariter cum ipſo uiuere ſolitum eſſe: tum currum eius & equos, ſi quando per æquora ueheretur, quàm proximè ſemper ſecutum, marinis beſtijs omnibus ſua celeritate ſuperatis. Nam piſces cetacei, Delphini, Tritones, alijq; è penetralibus maris excitati, circumſiliendo currum, & tripudiando, (quod eos facere Homerus etiam in Iliade teſtis eſt,) omnes mox ſeſsi deſiſtebant, & relinquebantur à tergo. Puer uerò pergebat ſemper, fluctibus etiam ei (ob reuerentiam Neptuni) ſe ſubmittentibus, & locum aquarum diuortio cedente mari; quòd Neptunus uoluiſſet tam præſtantis formæ puerum, tum cæteris in rebus excellere, tum corporis habitu & uiribus præ cunctis florere. Solem igitur inquit fabula pueri celeritate commotum ſuccenſuiſſe, & in hocce Cochleæ genus uertiſſe. Quam uerò ob cauſam Sol iratus hoc fecerit, non exprimit fabula: ueriſimile tamen eſt riualitate inductum id feciſſe.

DE NIGRIS PISCIBVS DIVERSIS. DE QVE VENENATIS TVM NIgris tum alijs.

6a NIGRI piſces diuerſi ſunt, alij uenenati, alij non, ut dicemus. ¶ Cteſias in Armenia ſcribit eſſe fontẽ, ex quo nigros piſces illico mortem afferre in cibis: Quod & citra Danubij exortũ audiui, donec ueniatur ad fontem alueo appoſitum, ubi finitur id genus piſcium. Ideoq; ibi caput eius amnis intelligitur fama. Hoc idẽ & in Lydia in ſtagno nymQq 4

pharum tradunt. In Arcadia ad Pheneum aqua profluit è saxis, Styx appellata, quæ illico necat, ut diximus. Sed esse pisces paruos in ea tradit Theophrastus, letales & ipsos, quod non in alio genere mortiferorum fontium, Plinius. Ego cum ad Danubij fontem olim, in pago Doneschinga uocato, ulli ne pisces nigri aut uenenati illic caperentur aut noti essent, inquirerem, nihil tale cognoscere potui. Sed de nigris in Armenia uenenosis, quorum Plinius meminit, Aeliani quoq; audiamus: is libri de animalibus 17. cap. 31. ita scribit. In Armenia excelsum saxum audi tione accepi permultam aquam emittere, atq; sub ipsum subijci fontem undiquaque quadratum, treis passus profundum, singulaq; eius latera stadij dimidiū occupare: & simul cum aqua pisces frequenter excidere, cubiti magnitudine, tum maiores, tum non multò minores: & ex ijs partim delabi semimortuos, partim adhuc ualdè palpitantes emori. Et peruagatum est eos colore esse nigerrimos, & non aspectu insuaueis. Veruntamen si quid eorum uel homo uel fera bestia gustarit, statim mori. Propterea uerò Armenios quòd ferarum multitudine redundent, primum eos collectos ad Solis radios exiccare: deinde ne hausta piscium aspiratione grauí & pestilenti, aut excitato inde puluere hausto, pereant, ore & naribus obturatis hoc piscium genus contundere, & in farinam redigere: & ad ficus admistas in ea loca, quæ maximè abundant feris, disseminare. Bestiæ primùm ut eas attigerunt, statim moriuntur. atq; ea fraude Apri, feræ Capræ, Cerui, Dorcades, Vrsi, Asini syluestres necantur. nam eiusmodi animalia ficuum & farinarum auidissima sunt. Iam uerò alio modo tollunt Leones, Pardales, Lupos. Nam in domesticarum Ouium & Caprarum discissum latus farinas ex ijs piscibus temperatas abdunt. Post uerò hanc escam ad eos alliciendos obijciunt. Ac cum eiusmodi quippiam Pardalis, Leo, Lupus gustarint, continuo moriuntur, Hæc Aelianus. ¶ Georgius Agricola libro 2. de natura eorum quæ effluunt ex terra, de aquis animantium generi mortiferis scribens: Quin quædam pestilentes aquæ (inquit) aluntpisces, quí etiã ipsi mortẽ afferunt in cibis: ut in Caria iuxta Idimum urbẽ, ibi enim cum nouus exiliisset amnis, pisces lethales simul effudit, ut scribit Seneca. (*Vide suprà in fossilibus piscibus, pag. 443. al' non Idimum, sed Myndum legitur. Est quidẽ Idyma uel Idyme urbs Cariæ, et Idymus fluuius, Stephano: sed Myndus quoq; eiusdem regionis urbs est.*) Aqua Stygis ad Nonacrin (*quæ & ipsa pisces letiferos habet*) qualis sit, ex effectu intelligitur. quia enim Plinius scribit, profluentem lapidescere, non obscurè significat succo lapidescente esse infectam, ut iam antè dixi. Nec eadem res latuit Senecam, cum de eadem scribit his uerbis: Summa celeritate corrumpit, nec remedio locus est, quia protinus hausta durat̃ur, nec aliter quàm gypsum, sub humore constringitur, & alligat uiscera. Quòd autem eadem aqua erodendo perrumpit uasa ænea & ferrea, multùm atramentosam esse colligimus, &c. Et paulò pòst: Sybaris aquas (unde equí potantes agitantur fiernutamentis) atramentosas esse, ex eo perspicuum est, quòd eædem nigros faciunt, non tantùm boues & oues, sed etiam hominum capillos. atramentum enim sutorium, ut alia res acerba, nigrore tingit: ut acris, sternutamenta mouet, &c. Et mox: Ex amnibus quidam poti, oues nigras faciũt, ut Cereus Eubœæ, Melas Bœotiæ, Axius Macedoniæ, Peneus Thessaliæ, flumen quoddam in Galatia: aut tam bobus quàm pecoribus faciunt nigrorem, sicut Sybaris in Thurijs: atq; etiam homines qui eum bibunt, nigriore, duriore, magis crispo capillo sunt. In Ponto, inquit Plinius, fluuius Astaces irrigat campos: in quibus pastæ, nigro lacte equæ gentem alunt. Quanquam autem non facilè ex effectibus temperatio aquarum dignosci potest: tamen quia in aquis quibusdam nigris, quarũ mistura nobis prorsus non est ignota, nigriores pistes sunt, hinc de ignotis coniecturam aliquam fieri posse arbitror. Sunt uerò salares subnigris maculis in Misena, & in riuis ad Crotendorfum, & in fluuiolo quem nigram aquam appellant, is Suarceburgum præterfluens in Muldam infunditur. Primò autem nigras aquas colorem contrahere uidemus ex foliis arborum putrefactis, quercus scilicet, ilicis, roboris, fagi, alni, & similium. riui autem id genus in maximis syluis fluunt: quorum aquas si solas potarent greges ouium, nigræ perinde ac pisces qui in ipsis uersantur, fieri possent. Deinde fluuij qui multas capiũt aquas palustres, nigri fiunt: ut Allera, qui in Visurgim influit: & Isa, qui in Alleram in tractu Luneburgensi: & Spreuus, qui in Hauelam. Aquæ autem pauco, & quod uix sensu percipi possit, atramento sutorio, & melanteria, alijsq; infectæ, tametsi ipsæ non uideantur esse multum nigræ, animantium lanas, setas, pilos nigros potæ efficere possunt, &c. Deinde docet aquas aliquas propter uim peculiarẽ quandam carere piscibus. Et mox: Aquæ multùm suffuratæ, quales Anigri: multùm atramento sutorio infectæ, quales Ochræ, non alunt pisces, siue calidæ, siue frigidæ fuerint: modicè aut parum, alunt, sed coctis sapor non est bonus, Hucusq; Agricola. ¶ Sueui fluminis aqua nigricat propter alnorum copiam per quas fluit, ut cõijcimus: & pisces in eodem, præsertim gobiones, (*id est mustelæ, quas thryssias uulgò nominant,*) nigriores: & cute & carne densiore, palatoq; sapidiores. Idem fit in Varta flumine Bohemiæ, Iodocus Vuillichius. ¶ In Thurijs fluuius Lusias appellatus, tametsi perlucidos liquores habet, nigerrimos pisces tamen procreat, Aelianus de animalib. 10. 38. ¶ Minyas uel Minyeius (quinq; syllabis) fluuius, qui alias Anygrus dicitur Geographo, pisces habet ἀβρώτους, hoc est minimè edules, &c. Varinus in Μανίαις. ¶ Genus est mustelarum piscium, quas nostri à nouem oculis (hoc est branchijs septenis, & oculis binis,) denominant, Neunaugen: harum species à cœno uocata Würmneunaugen, cæteris nigrior, in cibum admitti non solet. ¶ Salamandræ aquaticæ, non pisces, sed ueluti lacerti

Stygis aqua.

Aquæ denigrantes.

lacerti aquatici ſunt, parte prona nigricante, ſupina flaua: uenenoſæ. ¶ Piſces nigri, ſed optimi ſa poris, capiuntur (naſsis) in nigro flumine profundiſsimoq; regionis Septentrionalis quam uocãt Kareliam, Olaus Magnus in Tabula Septẽtrionali ad literas F. f. ¶ Mugilis nigri ſuprà inter Mugiles, ex Rondeletio iconem & deſcriptionem dedimus. ¶ Iuxta Rutlingam Germaniæ oppidũ amnis labitur, in quo Trutæ nigræ, punctis diſtinctæ rubentibus, capiuntur, ut audio.

DE NOVACVLA PISCE, RONDELETIVS.

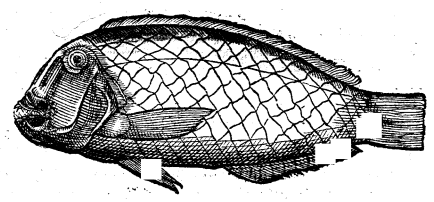

SVNT qui piſcem hunc, quem hic exhibemus, uerum erythrinum eſſe exiſtimant, hac ratione moti, quòd colore rubro ſit, ſiue ruſſo, pagri modo. At cùm corporis figurâ pagro diſsimilis ſit, & capite tantùm quodammodo ſimilis, ab his diſſentio, ſequorq; in hoc piſce, uulgarem appellationem, quam ex Latina ſumptam arbitror: dicitur enim raſon, quæ uox nobis, & Hiſpanis nouaculam ſignificat: à Plinio uerò, qui ſolus ex ueteribus piſcis huius meminit, nouacula piſcis. Eius uerba ſunt; Nouacula piſce quæ tacta ſunt, ferrum olent: nam in uulgaribus codicibus perperam locus hic legitur, eo quo citaui modo reſtituendus, & meritò quidem nouacula dicitur: eſt enim dorſo cultellato, quo maiorem nouaculam aptè repræſentat. Piſcis eſt marinus, ſquamoſus, palmi magnitudine, tres digitos latus, unum ſpiſſus, capite pagrum quodam modo refert, poſteriore corporis parte buglosſum. ore eſt paruo, dentibus acutis, magnis, & recuruis: oculis eſt paruis, à quibus deſcendunt ad os lineæ obliquæ purpureæ, & cæruleæ: ſquamis tegitur magnis rubeſcentibus. A capite ad caudam protenſa eſt pinna unica & continua: altera à podice, quí ori quàm caudæ propior eſt, ad caudam. In arena uiuit. Piſcis eſt Rhodi frequens, & in Melita inſula, ex quo poſt Rhodum à Turcis expugnatam illuc migrarunt milites, qui Rhodij appellantur. Capitur & in Maiorica Minoricaq; inſulis, inde à Pigno diſcipulo quondam meo ad me miſſus. Carne eſt tenera, & delicatiſsima, ac in illis inſulis, quas modò nominaui, ſummo eſt in pretio, Hæc Rondeletius. *Lib. 32. cap. xi.*

Aconias piſces Numenius apud Athenæum nominat, quí an Plinij Nouaculæ ſint, conſiderandum. acône quídem Græcis cotem ſignificat, ad quam nouaculæ exacui ſolent. Olim Cornelius Sittardus medicus, piſcem, quem Rondeletius Nouaculam nominat, Romæ depictum, Pauonis nomine ad me miſit, pulcherrimis coloribus, quos ſcribendo aſſequi nequeo. Pinna dorſi colore aureo uel croceo flauet, ſpinæ in eadem, & ſuperiores interuallorum partes rubent. dorſum puniceum eſt. latera partim albicant, partim puniceo colore multùm diluto ſunt. Pinnæ ad branchias ſubluteæ. quæ ab ano ad caudam uſque tendit, flaua, ſpinulis fuſcis intercipitur, & lineis ex aduerſo eas decuſſantibus, iiſdemq; tortuoſis, partim rubris, partim ſubcœruleis diſtinguitur. Caput totum lineis deſcendentibus inſigne eſt. ſynciput coloris punicei ſaturati eſt, lineæ elegantèr cœruleæ: latera, hoc eſt, ſub oculis partes & branchiæ, albicant: lineæ cœrulei puniceiq; coloris ferè mixti ſunt. Oculorum pupilla nigra, ambitus luteus. Piſcis hic Romæ raro capitur. carnis eſt durioris & delicatiſsimæ. Pauonis quidem nomen aliis quoq; piſcibus attribuitur, ut in P. elemento dicam.

NVBES ſecundum Ariſtotelem eſt piſcis in aqua uiuens, applicatus ad petram, à qua non diſcedit, nec ſeparatur, niſi per attractionem inſpirationis concitus, Author de nat. rerum. egò nullum huiuſmodi nomen apud Ariſtotelem extare puto: neq; animal aliud ferè, præter patellas & neritas, adhærere ſaxis.

NYMPHA, Νύμφη, apud Athenæum ſemel legitur. Speuſippus (inquit) libro 2. Similium, ſimiles eſſe ſcribit, Aſtacum, Nympham, Vrſam, Cancrum, Pagurum.

Digitized by Google

DE AQVATILIBVS. IN QVORVM NOMINIBVS LITERA PRIMA EST O. VOCALIS.

OA TARICHA, τὰ ταρίχη, Græci uocant oua piſcium ſalita & inueterata: ut mugilum, capitonum, cyprinorum, ſturionum; de ſingulis ſuis locis diximus. Vulgus hodie Cauiarium uocat. Vide in Corollario de Cephalo inter Mugiles: & in Capitone marino Rondeletij, ibidem. Aliud eſt Omotarichus, de quo in Salſamentis dicam.

OCVLATA is uidetur eſſe piſcis, quem Plautus Ophthalmiam appellauit, Hermolaus. Vide ſuprà in Melanuro.

OLISTHOS nominatur Oppiano Halieutic. 1. cum piſcibus qui mare uicinũ fluuijs aut ſtagnis amant, ubi aqua dulcis & ſalſa miſcentur, & cœnũ copioſum colligitur: ὑδατι νέμονται ἑαυτῶν ἐλίῳ ἐμφρτέῳ, γλυκερὴ δ' ἰὼν πάϊνυται Γαλαμύδων, γλήχωνί τε, καὶ ὁμῦ κολίκεσσιν ὀλισθεῖν. Piſcem à lubricitate dictum apparet. quærendum an idem forte ſit Lubricus memoratus Ouidio inter litorales, hoc uerſu: Lubricus & ſpina nocuus non gouius ulla. niſi quis hoc nomen potiùs epitheton gouij faciat. Locus eſt mutilus, & uerſus præcedentes aliquot deſunt. An Oliſthus lampreda eſt? nam & hic piſcis lubricus eſt, & locis huiuſmodi in mari eum gaudere puto, cum fluuios etiam ipſos ſubeat. quanuis eruditi quidam, ut Iouius & alij, lampredam non Lubricum, ſed Lumbricum appellant.

OMOTARICHOS, id eſt falſi Thunni caro. Vide infrà in Salſamentis.

OMYDION & OMYS in Teſtudine ſunt.

ONIAE cognominantur Scari quidam ab æolis diuerſi.

ONOS Græcis eſt, qui Aſellus Latinis.

ONYX, & Dactylus, & aliſs nominibus Græcis appellatur, quem in Vngue deſcribemus Elemento V. Alius eſt Onyx, id eſt Vnguis, odoratus, Purpuræ operculum: quem aliqui Oſtracion uocant, teſte Plinio. De eo dictum eſt ſuprà in Cochylio, pag. 341. Rondeletij uerbis, & nõnihil in ſequente Corollario: diceturq; ampliùs in Purpura.

OPHIDION piſciculus eſt gongro ſimilis, Plinius lib. 32. cap. 9. ut uetuſti codices habent, nam in quibuſdam minùs uetuſtis Scombro pro Gongro legitur. Aeſtimandum relinquimus. Dubitandi cauſa fuit, quòd Ophidion à ſerpẽte cognominatus eſt, ut gongro potiùs quàm Scombro ſimilis uideri poſsit. Ariſtoteles ſerpẽtis genus puſilli nominat Ophidion. is & OPHIN thalaſſion, id eſt marinum anguẽ nominat, Hermolaus Barbarus. ¶ Kiranidæ codex manuſcriptus, qualem habeo deprauatiſsimum, libro 1. Elemento Vij. Edonen piſcem nominat, (& delectationem interpretatur,) qui aliàs Affidion dicatur. ſed Græcè ſcriptum apparet, ἡδυλὸν & ἡδύ τι. Arbitror autem Edonen pro Adonide ſcriptum. nam Adonis piſcis (de quo multa ſcripſimus in A. elemento, pag. 14.) flauo eſt colore, ξανθὸς Oppiano, κιτρινόχρως & Athenæo: ab eodemq; colore cirrhis & ceris uocatur: & Ophidij ſpecies una Rondeletio flaui coloris eſt. Plura de Ophidio protulimus ſuprà inter Aſellos, pag. 107. ex Rondeletij & Bellonij obſeruationibus: quibus nõnihil addidimus in Corollario 3. de aſellis. Rondeletio ſuum Ophidion barbarum & maculoſum eſt, uulgò Donzella, quod nomen aliqui etiam Iulidi attribuunt: uideri autem poteſt per apharesin & diminutionem à Græco Adonis factum. Non ſoli igitur piſcium cinædi, ut Plinius putauit, lutei ſunt. ¶ Alius eſt piſcis Nerophidion uulgò hodie dictus, nempe acus Ariſtotelis, uel typhle Bellonij.

Adonis.

Nerophidion.

OPHTHALMIAM piſcem Plautus nominat, is uulgò Oculata dictus uidetur. Vide in Melanuro.

OPSON, ὄψον, id eſt opſonium, pro piſce per excellentiam dicitur. Athenæus lib. 7. Cum ſo multus & uarius apparatus diuerſorum ac grandium piſcium eſſet, Myrtilus (unus ex dipnoſophiſtis) dixit: Meritò amici cum πεζοφαγίαν (πεζοφάγια Suidas, [quod commune & è uulgò uocabulum eſſe Euſtathius monet] quæcunq; igne parata, id eſt cocta, cum pane eduntur) omnia nominentur ὄψα, piſcis tamẽ ſolus omnium propter ſuam in cibo excellentiam ſic nominari obtinuit: propter illos nimirum, qui ſummam in hoc cibo lautitiam maximasq; (ne dicam, inſanas) delicias ſibi quæſiuerunt, adeò ut præ piſcibus reliqua guſtare contemnerent. Hos igitur opſophagos, ὀψοφάγους, appellamus: qui piſcibus inquam auidiſsimè ueſcuntur; non qui bubula ſatiantur, neq; φιλόβουκον aut φιλόμαλον, id eſt qui ficus aut mala appetat: aut φιλόβοτρυν, quem botri delectent; ſed illos qui πρὸς ἡδυπάθειαν, id circa piſces emendos uerſantur. Non uerò me latet ὄψον propriè dici id omne, quod igne præparatur, coquitur aut aſſatur ad cibum; ut ita dicatur ueluti ἑψητὸν, (quanquam aſpiratio aduerſatur. ſed ab ἕπω quoq; fit ὀπτὸς, & ab ἕψω fortè amia piſcis gregalis, Euſtathius:) uel πρὸς τὸ ὠπτᾶσθαι, (ὀπτᾶσθαι, Euſtathius.) Apud Suidam quoq; ὀψοφαγία nominatur: & ὀψοφάγον, λάμιαν τὸν, ὄψα ἐσθίοντα. Philoxenus

Philoxenus Leucadius (inquit) adeò guloſus (opſophagus erat) ut palàm in balneis manum aquæ ca-
lidæ infertam aſſueface ret ferre calorem, & ſimiliter os aqua calida colluendo, ut à calore minùs
offenderetur. Quinetiam coquos eum ſibi conciliare ſolitum aiunt, (οὓς ὀψοποιοῦντας ἐφοπτιώδεις,)
ut fercula quàm calidiſsima apponerent, quò ſolus ipſe conſumeret cum cæteri non poſſent aſſe-
qui. Eadem de Cytherio Philoxeno tradunt, & Archyta, alijſq; pluribus, &c. Deſcripſit autem
hæc, ſed non integrè, ex Athenæi primo Suidas. qui etiam uerbum ὀψοποιῶδες, interpretatur ὄψα
ἐσθίειν, id eſt opſonare, opſonia emere, & authoris innominati hæc uerba citat: ἔναγχος δὲ σπουδή τι
ἐγὼ ὀψοποιικὸς ἐγενόμην, nos latinè in iſs quæ ex Athenæo recitat, οὓς ὀψοποιοῦντας, coquos in-
terpretati ſumus. Eſt & ὀψοπώλιον apud Suidam, forum piſcarium, uel in quo alia etiam opſo-
nia uenduntur. ὁ δὲ ὑποτίλων ἔφη τὸν ἀπολύοντα αὐτὸ ὀψᾶλον προωθοῦντα τῷ μυελῷ τὸ ὄψον, (deeſt uerbũ
emebat,) καὶ μέλλοντα τὸ σκευαῖον καλουμένον μαγεῖρον οὐκ ἂν εἶσορᾶν τὸ θαλάττιον κυμός, Athenæus. Strabo lib.
3. de piſcibus circa Turdetaniam loquens ὄψα nominat. τίνεται δ' ἀνεκπόστοφον ἄσπαγ ὄψου, τοῖς σκιβίαις
ἅπασι ἐπιπολῆς ἀφροδὴς τὰ δὲ πετραῖα καὶ τὰ ἐνδυτὰ, ἁπλῶς σκιβαλόδηκτα, Mneſitheus. ὄψα πετραῖα ἔφασθαι
αὐτὸν πυκνόν, Machon. Panis ab obſonijs appellatur oſtrearius, Plinius 18. 11. Hippocrates ge
neraliùs accipit: Quarto menſe (inquit) obſonia ſint ægroto, caſeus, & carnes ouillæ: reliquo uerò
tempore, cartilaginea, In libro de affectib. internis. Apud Athenæũ libro 8. cum Vlpianus ὀψᾶριον, οὑτέρα
quocabulum à nemine uſurpatum putaret, Myrtilus poëtarum aliquot teſtimonia adducit, qui
ὀψᾶσιον pro piſce protulerunt, Platonis, Pherecratis, Philemonis, Menandri, Anaxilæ. nam in A-
nagyro Ariſtophanis (inquit) ὄψαρια interpretatur πεζοψάματα: ut & in Pannychide Alexidis. Eſt
quidem diminutiuæ formæ nomen, quod tamen Tarentinus in Geoponicis ſimpliciter pro pi-
ſcibus uſurpat: neq; enim ſolum τὰ μικρὰ ὀψάρια, uerùm etiam μεγάλα ὀψάρια dicit, non minùs ine-
pte ac ſi quis piſciculos grandes diceret. Suidas ὀψᾶσιον, probè interpretatur ἰχθύδιον. ¶ ὀψαρτύ-
ται, μάγειροι, Suidas. Τίμαιος ἀπὸ λοιδοπόλιδι ὀψαρτύνοντα ὀψοφάγον ἔθη καὶ λίχνου, Idem in Δεκρὸς.
¶ ὀψαρτυκοὶ, μαγειρικοὶ. Δεκρυλίωνος ὁ λοιδοροῦντος συνῆξεν ὀψαρτυκὰς λέξεις, Idem. Opſartyticorũ
authores memorantur Athenæo libro 12. qui non ſolùm de piſcibus, ſed alijs quoq; diuerſis opſo
nijs ſcripſerint. Glaucus Locrus, Mithæcus, Dionyſius, Epænetus, &c. Idem uerſus aliquot
ex Opſophagicis Philoxeni Leucadij refert, libro 1. Forte & Ennij Phagitica, ex quibus uer-
ſus aliquot de piſcibus refert Apuleius in Apologia, Opſophagica meliùs inſcriberentur. Api
cij de opſonijs & condimentis librorum, nonus Thálaſſa, id eſt Mare; decimus Halieus, id eſt, Pi
ſcator, inſcribuntur. ¶ ὀψάσια λίθια in Euangelio Ioannis pro duobus piſciculis legimus: ubi cæte-
ri Euangeliſtæ ἰχθύδια habent. φίλιγχος Athenæo idem qui ὀψοφάγος eſt, & per periphraſin πόλε-
μόν τινα τοῖς ὄψοις. Sic Φιλόξενος Euſtathio, qui piſcibus delectatur. Ichthyophagi neceſsitate qua
dam piſcibus famem pellunt, quòd alia cibaria non ſuppetant: opſophagi conſulto ad uoluptatem
& luxum iſs ſe ingurgitant.

Ex Euſtathij in Homerum commentarijs: ὄψα τὰ τοῦ σίτου διαλύσματα, διότι ἐχ ἕωθεν, ἀλλ' ὀψὲ πως τοῦ
αὐτοῦ τροφὰς πωματοφόρους· ἢ μᾶλλον ἐξ οὗ τὸ εἰς χεῖρας ἐλθεῖν τοῖς ἀνθρώποις τὰ πικτὰ ἐπὶ τροφῇ, ὅτως ἔφρασε τὸ
πᾶν. ὀψάριον, ὁπωσοῦν τύπου, ἐπὶ ἰχθύος ἀφωρισμένως, (ἐπ' ἴσης καὶ παρὰ τινα ὀξυχολίᾳ,) ἐπικῶς δὲ ἐπὶ παντὸς
τοῦ ὀψήματος. ὀψοφαγεῖν, τὸ πρὸς τὸ ἥδιον ὄψεσι χρᾶσθαι. Homerus Iliad. λ. κρόμυον ποτοῦ ὄψον, id eſt ce
pam opſonium potus nominat, metaphora quadã. propriè enim piſces & caro opſonium eſt pa-
nis: quoniam cum illis plus panis & ſuauiùs conſumimus: & ſal tum pani tũ alijs cibarijs pro op-
ſonio eſt. cepæ uerò & tragemata (id eſt, bellaria) dicta, quoniam ſitibundos faciunt, & ad potum
excitant, ποτῷ ὄψον ab Homero uocantur, ut Euſtathius docet. Vt τίμαχος (inquit idem) non de
quouis ſegmento, ſed piſcium duntaxat tomis dicitur: ſic ὄψον ſæpe abſolutè pro piſce ponitur.
Ab opſo fit paropſis, παροψὶς, τὸ πρυτάνιον, genus uaſis: Platoni tamen eadem uox genus quoddam
opſonij uarium ſignificat. Hinc etiam fit uerbum ὀψᾶσθαι. item ἀνοψία, opſoniorum copia: ut
ἀνοψία, eorundem inopia. ὀψωνῆν (id eſt Opſonare) dicuntur, qui piſces, præſertim precioſos
coëmunt: & qui eoſdem in cibis abſumunt, ὀψοφαγεῖν. contra quem luxum Athenis placuit ſena-
tui ut duos aut tres ὀψονόμους conſtituerent. οὗτος ὀψωνῆν ἐοικὼς ἐπὶ τυραννίδι, Ariſtoph. in Veſpis de
homine piſces precioſos & regios coëmente. Τὰς Νικηράτου ὀψωνῆν τῆς ἐκκαιδεκαετίας ἔστι, ἡμᾶς τὸ πολυτελὲς
καὶ βασιλικὸν ἰχθύων ἀγοράσαι, Euſtathius in Iliad. λ. Ab opſophago ſuperlatiuus gradus eſt ὀψοφαγίστατος:
idemq; apud Sophoclem intendendi gratia geminatus, ὀψοφαγίστατος. cuiuſmodi & hæc ſunt, βλα-
κίστατος, λαγνίστατος, λαλίστατος, κλεπτίστατος. Socrates non ut uulgus hominum in cibis & condi-
mentis, quò uel ederet uel biberet ampliùs ſuauiusq; ſed in exercitio opſonij rationem colloca-
bat. quare ueſperi ſerò inambulãs, quid faceret interrogatus: reſpondit ſe opſoniũ pro cœna que
rere, ὄψου ἕνεκα δειπνεῖν ἐπορεύετο. Socratem ferunt, quum uſq; ad ueſperum contentiùs ambularet,
quæſitumq; eſſet ex eo quare id faceret: reſpondiſſe, ſe, quò meliùs cœnaret, opſonare ambulan-
do famem, Cicero 5. Tuſcul. Quoniam uerò opſonium ceu condimentum (ἄδυσμα) quoddam
inuentum eſt, τὸ πρῶτον ὄψου, τὸ μέλι δὲ εἰς πλέονα (lego σιτίου. nam ut Euſtathius alibi tradit, σῖτος gene-
re neutro & σιτίον, cibum è frumento confectum uel panem ſignificat. σῖτος δὲ ὁ ἐκκαθάρατος) ne id
quod Socrates in quendam immoderatiùs opſonio (τῇ ἐπιψύσει) utentem, torqueri in ipſum poſ-
ſit: nempe, ὦ πρόγονοι, τίς ἡμῶν ἔφη μᾶλλον ἔφη μᾶλλον ἄρτῳ ὡς ὄψῳ χρῆται, ἔφη δ' ὄψῳ ὡς ἄρτῳ; Vbi animaduertendum
obiter tria uocabula, ὄψον, προσόψημα, ἐπόψημα, rem unam ſignificare, Hæc omnia eodem in loco

Digitized by Google

Eustathius. Et alibi: Veteres (inquit) ὄψον communiùs acceperunt, posteriores (magis iam proni ad luxum) ad pisces contraxerunt, per excellentiam: ut uulgò etiamnum ὀψάριον pro pisce dictum indicat. Opsonatorem nunc uocãt, (ὀψωνάτορα,) opsoniorum emptorem, quem ueteres, ut Xenophon, ἀγοραστὴν: quod uocabulum communiùs (pro quouis aliquid emente) usurpatur. Aristophanes ὀψωνὴν nominauit. Παροψωνεῖν uerbum Cratini est, ἀφεψοφαγεῖν Alexidis, Athenaeus, qui & Archestratum opsodædalum nominat, quòd circa opsoniorum structuram & apparatum curiosa eius peritia fuerit: sicut λογοδαιδάλους orationis poliendæ artifices appellant. Apicii (nepotum omnium altissimum gurgitem) Græci opsophagi cognomento insigniunt, Cælius. Opsophagos dici putat Xenophon, uel apud eum Socrates (libro 3. de factis & dictis Socratis) qui modico utantur pane, obsonio (*sic scribit per b. non per p.*) autem multo, Idem. Et alibi, Scimus dignum illud quoq; apud Eleos cultum quandoq; Apollinem Opsophagi cognomẽto, uelut gulonem dicas. eius meminit Polemo, in ea quæ ad Atralum, epistola. Euenum dicere solitum, accepimus, ignem uideri omnium bellariorum iucundissimum, Cælius. arbitror autem Græcè ab Eueno dictum esse ὄψον: quam dictionem non bellaria, sed opsonia uertere oportebat. ὀψοποιικὴ τέχνη, nominatur à Platone in Gorgia. Alia quædam ad huius uocabuli philologiam pertinentia, quæ in Lexicis Græco-latinis uulgaribus annotantur, hîc prætereo. Plura etiam in Vocabularijs Latinis leges, Promptuario & alijs. Terentius alicubi pisces opsonij nomine intellexit.

Sunt & OPSOPHAGI (ὀψοφάγοι) pisces Oppiano dicti, Halieut. 1. degentes in petris, quæ plenæ sunt chamis & patellis. Rondeletius putat opsophagum, epitheton tantùm esse piscis alicuius, cuius nomen proprium ab Oppiano sit omissum.

ORATA. Vide Aurata.

DE ORBE VEL ORCHI. BELLONIVS.

A B EDVLIS non est piscis, Aegyptijs ex Nilo familiaris, quæ à testis forma Græcis ὄρχεις dicitur: nec; ad aliud amplius capi solet, quàm ut illi eius pellem tomẽto impleant, & alienigenis diuendant. Capitur circa Saiticam præfecturam, uulgo el Saet dictam. Duo sunt eius genera, ambo rotunda, corio duro contecta, ut lagenam imitari uideantur: unde Græcum uulgus Flascopsarum, id est, lagenam piscem dixerunt. Piscem rotundum apud Plinium legas. sine squamis, (*atqui in icone quam exhibet squamæ pinguntur, & os nimis prominulum:*) totumq; capite constare, contectumq; durissima pelle: cuius notæ huic propemodum pisci conueniunt: quem antiqui testem ob rotunditatem, alij uerò orbem appellarunt. Venetum uulgus perperàm columbum nominauit.

DE EODEM, RONDELETIVS.

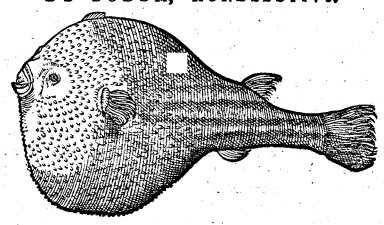

A ORBICVLATOS pisces uel orbes sic appello, quòd in orbem & rotundam figuram circumacti sint. Horum aliquot sunt genera: quorum primum ex Orientis, alia ex Septentrionis plaga delata uidi. Est igitur orbis primus is, qui à Venetis pesche columbo, (*Massarius Passeracam, Venetis piscem columbum dici author est: & Rondeletius alibi, Galeum leuem Romæ similiter uocari,*) à Græcis quibusdam huius ætatis flascopsaro nominatur, quòd lagenæ figuram referat.

B In Nili ostijs capitur. figura est spharica, si caudam excipias: prorsus à squamis nudus, unde eum hallucinatum fuisse constat, qui totum squamis opertũ exhibuit. Cute dura admodùm contegitur: quam asperã efficiunt aculei parui, quibus tota conspersa est. Ore est paruo, dentibus quatuor latis munito. Vnicum utrinq; foramen, & pinnam unicam habet ad branchias caprisci modo: pinnulam aliam in prona parte prope caudam, aliam huic ferè respondentem in supina. (*Pinnulæ quam in summo dorso pictura ostendit, hîc non meminit. Belloni; quidem pictura nullam eo in loco habet: sed in ventre magna, Corollario antepositæ.*) Cauda in unicam & latam desinit.

F E Piscis hic esculentus non est: totus enim capite uel potiùs uentre constat: quare exiccatus & tomento

tamento uel alga oppletus, inter templorum anathemata, uel cubiculorum ornamenta ſuſpendi-
tur, cæli partem à qua flat uentus, roſtro ad eam conuerſo indicans.
Ex his omnibus perſpicuum eſt piſcem eum eſſe, qui à Plinio orbis dicitur, quanquam eo in A
loco pro orbis in exemplaribus quibuſdam legitur orchis, id eſt teſtis, à figura etiam rotunda. Lib. 32. cap. 2.
Verba Plinij ſunt: Duriſsimum eſſe piſcem conſtat, qui orbis uocetur, rotundus eſt & ſine ſqua-
mis, rotuſq; capite conſtat. Quæ omnia noſtro orbi conueniunt: duriſsima eſt & propter aculeos
aſpera cute, cui cuticula alia tenuis ſubiacet. figura eſt rotunda, denicq; totus caput eſt: roſtrum e- C
nim duntaxat paulùm prominet, reliquum exertum non eſt: uel, ut diximus, totus uentre con-
ſtat & cauda. E mari Nilum ſubire conſtat: aiuntq; uniones ex rore ore excepto concipere & pa
10 rere, quod falſum eſſe exiſtimamus.

DE ORBE SCVTATO, RONDELETIVS.

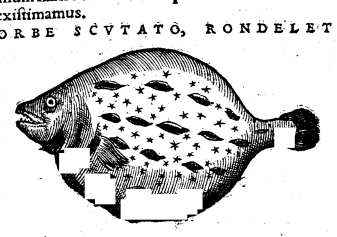

22

SCVTATVM Orbem uocamus quem hic exhibemus, ut à ſuperiore & alijs orbiculatis di
ſtinguatur, cuius nominis imponendi cauſa fuit os illud ſcuti forma, quod ea in parte, in qua in
terrenis animantibus pectus eſt, ſterni uice habet. Sunt qui ſcutiferum appellant: qua appellatio-
ne inductus quidam (*fortè in libro de nat. rerum, aut alio ſimili: ubi figuræ animalium pleræq; omnes falſæ ſunt, non naturæ ſed picturæ monſtro. Sed Albertus militem marinum, ſcutatum, & ueluti galea opertum longè alium fa
cit, q; Teſtudinum genere, Barchoram & Zyzyron uocans atq; deſcribens libro 25. de animal. lib.*) pro ſcutifero pi
20 ſce, ridiculè hominem capite galea operto, ſcutum manu tenentem depinxit. Holandi apud quos
piſcem hunc uidi, Suetolt, alij Bufolt (melius Snotolf) nominant à muco quem ore emittit. B
Eſt igitur hic piſcis corpore terete, mucoſo, capite magis exerto quàm ſuperior: oris ſciſſura
maiore, dentes in eo ſunt plures & minores. oculi parui, & exquiſitè rotundi. Branchiarum ri-
mam multò maiorem habet: infra has, pinnas duas. Subeſt pro ſterno os illud, quod ſcuti ſpecie
eſſe diximus. Nec; prona nec; ſupina parte pinnas habet, cauda in unicam latam deſinit. A capi-
te ad caudam uſq; oſſa oui figura diſpoſita ſunt, inter quorum interualla aculei interiacent.
Piſcis eſt rarus & non edulis.

DE ORBE ECHINATO SIVE MVRICATO, RONDELETIVS.

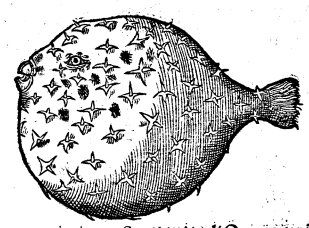

40

50 TERTIVM Orbis genus quod etiam in Septentrionali Oceano capitur, manifeſtis notis ab A
alijs diſsidet, nempe aculeis plures cuſpides habentibus, cui ob id echinati ſiue muricati nomen
dedimus. Echinus enim aſperum & hirtum ſignificat, unde echinati calyces caſtanearum Plinio. Lib. 15. cap. 23.
Nuces (inquit) uocamus & caſtaneas, quanquam accommodatiores glandium generi: armatum
iis echinato calyce uallum, quod inchoatum glandibus. Muricati uerò nomen à muricibus dedu
citur. Sunt autem muricis machinulæ ferreæ, quadrati figurâ, quæ doloſe aduerſus fures, aut ho-
ſtes in terram conijciuntur: quia in quancunq; partem incubuerint, unũ aut plures aculeos tran-
ſituris infeſtos protendunt. (*De quibus diximus ſuprà in Muricibus conchis, Elemento M.*) Ab his orbes
muricatos appello ob aculeos.
60 Muricatis igit aculeis totus hic orbis tiget, ut manu tollere nõ poſsis, niſi cauda extrema appre B
hẽſa. Capite eſt multò minùs exerto q; proximè deſcriptus: corpore magis rotũdato & maiore, in
quo nullæ ſunt pinnæ præterq; in cauda, quæ in unicã deſinit. Sunt qui hyſtricẽ ab aculeis nõ ine- A. Hyſtrix.

Digitized by Google

Sagittarius. Lib. 11. cap. 50.

ptè appellent. Posset etiã nõnullis uideri Aeliani sagittarius, quẽ rubri maris piscẽ esse scribit. Sagittarius in eo mari procreat, & quoniã herinaceí speciẽ & similitudinẽ habet, firmis & benelongis armat aculeis. Sed de hac re iudicẽt ij, qui maris rubri pisces uiderũt, nihil temere de rebus parum cõpertis affirmare uolo.

COROLLARIVM.

Effigies primæ speciei Orbis Rondeletij, quã ad scleton huius piscis Francfordiæ olim delineari curauimus.

Digitized by Google

Pliniani codices noſtris temporibus uulgati, omnes piſcis rotundi nomen qui totus capite conſter, ſine ſquamis, habent Orchis: ſed Iſidorus, & alij, ut Aggregator, legerunt Orbis. ¶ Veneris piſcem Columbum uulgò nominant: & qui ſceletos in Germania uendunt aut oſtentant inſtitores, columbam marinam. Angli Lumpe: quod nomen per apharesin à columba factũ coniiciebam olim: ſed admonuit me uir quidã Anglus eruditus, Lumpe à ſua gente uocari inaſſam rotundam, informem, cuiuſmodi ferè hic piſcis ſit. noſtris hoc uocabulum id ſignificat quòd Græcis ῥάκος, id eſt linteum attritum, ueſtem laceram, centonem. Muſtelæ etiam fluuiatilis genus aliqui Lump appellant, ut ſuprà dictum eſt. Eundem uel prorſus, uel genere ſaltem puto eſſe piſcem, qui inferioribus Germanis, (Hollandis, & circa Antuerpiam, & alibi) Schnorrholf uel Snottolf dicitur, id eſt Mucoſus. nam Snot Hollandis, ſicut & Anglis, idem quod nobis Schnuder, hoc eſt mucum & pituitam uiſcoſam ſignificat. piſcem eſſe ferunt cinereo colore, carne prorſus mucoſa, ut nihil quàm mucus uideatur. In alijs oræ Germaniæ locis, ut circa Suerinum, uel ſimilem, aut eiuſdem generis ſpeciem Seehaß appellant, id eſt leporem marinum: qua ratione, neſcio: niſi fortè à forma oris. Veterum quidem Lepus marinus longè alius eſt. ego Seehan, hoc eſt Gallum marinum potiùs nuncuparem: quòd eius ſceletos, ut ſcribit Rondeletius, ſuſpenſus, à qua parte uentus ſpiret, roſtro ad eam conuerſo, indicet: ſicut Gallus auis tempeſtatis mutationem cantu denunciat, unde & Lyram Rondeletij, Germani ſimiliter uocant ein Seehan. ¶ Apuleius Apologia prima inter alios piſces Caluariæ marinæ meminit, ex Ennio ut conijcio. fuerit autem is fortè quo de agimus. neq; enim alium inuenio, qui ad cranij formam, magnitudine, rotunditate, & dentibus humanorum ſimilibus, magis accedat. Luſitanicum quoquè nomen Talparie, inde corruptum uideri poteſt. ¶ Phyſa à Strabone & Athenæo inter Nili piſces memoratur: nomine, ut apparet, ab inflatione facto. & quoniam Orbis quoq; in Nilo capitur, ut Bellonius ac Rondeletius affirmãt, idemq; ueſicæ inſtar inflatæ eſt, phyſam appellari quidam uetat: Grammatici phyſan (à recto φύσα, ἡ) interpretantur follem, utrem, flatum, aërem, pharetrã, & Nili piſcem. ¶ Ante annos aliquot Gallus quidam homo doctus, per Aſiam & Aegyptum peregrinatus, cum in colloquium mecum ueniſſet, Coracem (id eſt Coruum Græco nomine) mihi appellabat piſcem, totum globoſum, excepto roſtro prominente nigro, & cauda exigua: corpore ſubalbo: quem Galli ballam, id eſt pilam, à figura uocitarent. Sed ille Coracis nomen huic piſci aut ipſe finxit, aut fictum ab alijs accepit, à roſtri nimirum figura aut colore. nam ueterum Graecorum Corax longè alius eſt, ut ſuo loco C. elemẽto, oſtenſum eſt.

Anglica et Germanica nomina.

Phyſa.

Corax.

Sceletos piſcis illius quem delineaui, Francfordiæ olim mihi uiſus, planè ad caluariam, ſeu pilam ligneam, qua in ludo pyramidum dicto utuntur, rotunditate & magnitudine accedebat: aculeis plurimis, breuiſsimis, aſperis, echini inſtar, refertus. dentibus in ore binis, magnis, candidis. extenſa retrorſum cauda (ut aliorum piſcium) ad palmi minoris longitudinem. Talem inſtitores quidam ſeptem uel octo drachmis indicabant. Is quem Angli Lumpe indigerant, lautiſsimus & pinguiſsimus eſt, ut audio: frequens in Anglia. cutis ei detrahi ſolet. Rubens colore infantis recens nati laudatur: albus non item. Sanguinem habet copioſum.

B

Sunt & aliæ non poſitæ à Rondeletio, huius piſcium generis ſpecies: quas omnes ſi quis ordine communi nomine propter figuram orbiculatam & mucrones in cute eminentes complecti uoluerit, permittemus. quanquam prima ſpecies, quæ dentes quaternos planos oſtendit, hoc nomine dignior uidetur. quæ & ſola, ni fallor, in cibum uenit: reliquæ fortè, propter mucum & pituitam qua abundant, non item: dentibus etiam, oris ſpecie, alijſq; notis diuerſæ. eas uulgò Snotolf, quaſi myxinos & mucones appellant Germani. de quo nomine plura dixi ſuprà in Corollario Leporis mar. A. pag. 566. Ex ijs ſpeciem unam, qualem ab amico quondam accepi, ad uiuum (ut aiebat) depictam, hic appoſui.

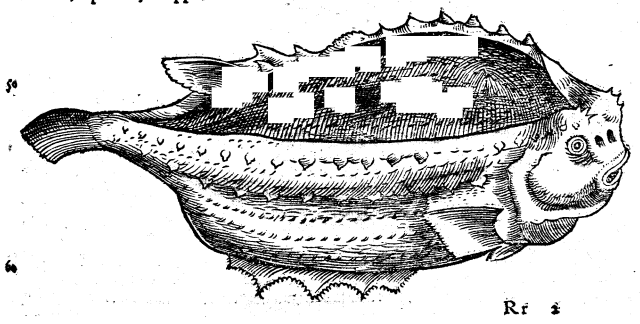

Digitized by Google

Color in huius piſcis effigie erat, circa dorſum, qualis in terreſtribus ranis uidetur: circa latera & inferiùs, ex ſubcœruleo & uiridi permixtus. Antuerpiæ cinereo colore capi audio.

Aliud etiam genus oblongum Adrianus Marſilius à Dongen pharmacopola Vlmenſis ad me miſit, depictum ad ſceleton, non marini quidem Leporis, ſed Snotolfi nomine: quem breuiter deſcribam, quantum ex icone apparet, ſiue ea omnino naturalis, ſiue aliquid etiam in ea artificioſum eſt. Longa eſt dodrantem & palmos duos. lata palmo uno, circa medium præcipuè: ad caput attenuatur, ſed magis ad caudam: dorſum medium faſtigiatur. punctis notatur uarijs, ſubrotundis, & eminentijs exaſperatur triangulis, per tres aut quatuor ordines digeſtis per interualla. Oris aperti hiatus figuram ferè oualem refert. Pinnæ ad branchias binæ: una in fine dorſi, altera in fine uentris, inter quas corporis pars extrema ueluti diſcreta & articulo diſtincta uidetur. cauda tripartita, ſiue natura, ſiue potiùs arte. Mucoſus admodum eſt, inquit Marſilius: non oſſeum, non carneum quicquam habet, mucoſo tantum lentore expletur. captu difficillimus. nam ubi hamum uel retia ſenſerit, ſuum illum mucum euomendo, lubrica reddit omnia, contractoq; in orbem exuuio proſilit. Hæc ille. Mollem quidem & mucoſam carnem, & eminentias trigonas, cum alijs Snotolfis communes uidetur habere. Pictura eius hæc eſt.

Orthragoriſcus Rondeletij, & altera eius ſpecies à nobis exhibita, commune aliquid cum prima ſpecie Orbis habere uidentur, corporis rotunditate ferè, & dentibus latis planisq;, &c.

DE ORCA. RONDELETIVS.

In Rondeletij icone latitudo ferè dimidia eſt ad longitudinem. At Orca Bellonij longior, Delphino ſimilior, & roſtro reſimo eſt, &c. Vide ſuprà in Delphino, mox poſt numiſmata ex Bellonio poſita, pag. 403. item ex Olai Magni Mappa, Balænam cum adiuncta Orca, pag. 137.
Sed huius picturas reprehendit Rondeletius, ut dicemus.

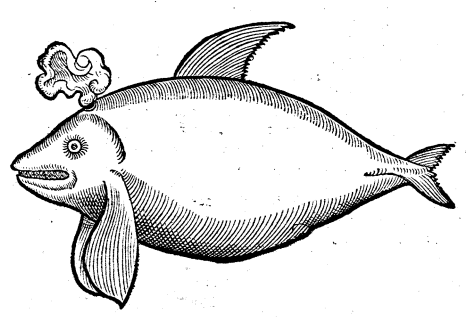

A ORCA ex beluarum marinarum eſt genere, cui nomen poſitum eſt à uaſis olearij ſiue uinarij ſimilitudine, quod tereti (*rotundo*) eſt, & uniformi ſpecie. eo hodie in Prouincia & Gallia Narbonenſi ad hauriendam & ſeruandam aquam utimur, & parum mutato nomine dorgos uocamus, quaſi orchos, id eſt, orcas. Talis eſt huius beluæ figura: nam toto corpore eſt ualde craſſo & rotundo, extremis non ualde prominentibus & tenuioribus. Santones eſpaulars uocant, ab humerorum ſeu potiùs ſcapularum latitudine & craſſitudine.

B Eſt igitur orca roſtro, & fiſtula, pinnis & cauda delphino ſimilis, corpore uigeſies (*quater aut quinquies, Bellonius in libro Gallico*) craſſiore, potiſsimùm circa uentrem. Dentes habet ualde latos in acutum deſinentes, ſerratos.

D *Belluas, alias perſequitur.* Dentibus balænam perſequitur: quam quum mordet, ueluti mugitum tauri à canibus comprehenſi cogit edere. Quam ob cauſam nautæ qui piſcatus cauſa in nouum orbem nauigant, barbaros rogant, uel ſi liceat, imperant, ne orcas lædant, aut uenentur: quoniam orcarum opera balænas,

lænas, phocas, aliásq; beluas capiunt. Orcæ enim truculentis dentibus beluas alias impetentes, maris gurgites cogunt relinquere, & ad litora confugere, quas illic sagittis telisq; alijs interficiũt. Ex quo colligere licet uerum id esse, quod de balænarum & orcarum pugna Plinius lib. 9. cap. 6. literis mandauit. Balænæ (inquit) & in nostra maria penetrant. In Gaditano Oceano nõ ante bruma conspici eas tradunt. condi autem æstatis temporibus in quodam sinu placido & capaci, mirè gaudentes ibi párere. Hoc scire orcas infestam his beluam, & cuius imago nulla repræsentatione exprimi possit alia, quàm carnis immensæ, dentibus truculentæ. Irrumpunt ergo in secreta, ac uitulos earum & fœtas, uel etiamnum grauidas lancinant morsu, incussoq; ceu Liburnicarũ rostris fodiunt. Illæ ad flexum immobiles, ad repugnandum inertes, & pondere suo oneratæ, tũc quidem & utero graues, pariendiue pœnis inualidæ, solum auxilium nouêre in altum profugere, & se toto defendere Oceano. Contrà orcæ occurrere laborant, seseq; opponere, & cautium angustijs trucidare, in uada urgere, saxis illidere. Spectantur ea prælia ceu mari ipso sibi irato, nullis in sinu uentis, fluctibus uerò ad anhelitus ictusq; quantos nulli turbines uoluunt. *Orcarũ pugnæ cõtra balænas.*

Ab huius beluæ similitudine puto prægrandes Oceani naues ourchez uocari. H.2.

Fuit aliquando in ea sententia uir quidam doctus, ut eam beluam quam depinximus, xiphiam esse crediderit: sed xiphias rostrum prælongum habet ensis specie, non dentes: hæc uerò dentes infestissimos & maximos, quare xiphias esse non potest, id quod etiam ex ijs quæ suo loco de xiphia diximus clarius fit. A *Xiphias aliud piscis est.*

Rursum hic turpiter impegit autor libri de aquatilibus, qui orcam & orcynum confundit ex Oppiano lib. 1. ἁλιευτικῶν, quod falsum esse docêt Oppiani uersus, qui orcynum cum thunni s numerat. Θυννοι μὲν θυννοῖσ ἐν ὑγρόπι ἕσπετοι ὁρμῇ, Κῆτεα πόντιοι, ἠμὲν ὀρύγγας τε φορβάσιμοι, ἠδὲ δελφῖνες, Ὀρκύνοι τε, καὶ ἀργυρόγαιοι ὀρῆες. *Sed in Thunni historia, Elemento T. quisnam sit uerus Orcynus, liquidò apparebit.* *Contra Bellonium, Orcynum thynnis cognatum esse, ab orca bellua diuersum.*

DE EADEM, BELLONIVS.

Orcam (ὄρκυναν Oppianus uocat) inde dictam aiunt, quòd eius capitis ac caudæ extrema in A
uasis eiusdem nominis figuram gracilescant, corporis autem crassitudo uastè per medium intumescat: Vulgus nostrum (fortassis ex eodem argumento) utrem uocauit, une Ouldre. Dubium est an Strabonis ὄρυξ huic respondeat. Constituit enim Orygem inter cetacea maiora, qui ab Orygе Aegyptio quadrupede Gazella uulgò dicto, suum fortassè nomen mutuatus est.

Cæterùm Orca, piscis est cetacei generis, crassa admodum corporis compagè, reliqua quæ B
ad nos perueniunt cetacea, præter Balænam, facile excedens: ut alteram (quæ minor erat) octingentarum librarum pondus, alteram uerò plus mille libras excedere aliquando uiderimus. maiorem pedes ampliùs quàm octodecim longam, crassam autem per medium decem & ampliùs: alteram porrò duodecim tantùm pedes longam, crassam autem pedes sex. Ambæ (*ambæ*) Delphino ac Tursioni ita similes, ut non solùm Marsuini nomen sibi uulgò uendicent, sed & pro Marsione publicè exponantur. Orca, cute quasi corio integitur, admodum glabra ac politissima, ad dorsum liuente, ad uentrem albicante. Pinnas habet utrinq; unam, pusillas quidem, si cum corporis magnitudine conferantur: quemadmodum oculos etiam paruos: tertiam gerit alam (*aliam*) in dorso erectariam, Delphini ac Tursionis more, caudam lunatam, ac multùm latam, ut mediam ulnam distenta excedat. Rostro est simo, sursum repando: cuius labri inferioris tanta est crassitudo, ut à superiore seiungatur, dum piscis pronus est, idq; quadraginta truculentis dentibus armauit natura: quorum anteriores obtusi & graciles, posteriores acuti & crassi sunt. Cætera Delphino similis est, masculusq; pudendum in medio uentre reconditum gerit: quòd si unguibus primùm, deinde digitis exeras, (*extrahas*,) duorum pedum longitudinem excedere comperies, in mucronem attenuatum. Fœminæ pars uerenda, ano uicina, muliebribus respondet: ad quam utrinq; ad duorum digitorum interuallum (quemadmodum Delphino ac Tursioni) quædam sunt foramina, in quibus mammarum papillæ delitescunt. Cæterùm de interna huius piscis anatome multa persequerer, nisi ea ad Delphinum ac Tursionem accederet: dempto liene tamen, qui contra ipsorum formam, unico orbiculari globo in placentæ formam efficius, neq; ullo pacto distincto si-

similis est.

COROLLARIVM.

Petrus Gillius Capitoleum uulgò dictam belluam, balænam potiùs quàm orcam (contra Iouij sententiam) esse arbitratur: Rondeletius uerò eandem nec orcam, neq; balænam, sed physeterem. Vide suprà in Corollario de Balæna A. pag. 136. Sunt qui marinas orcas à Strabone orygas uocari rentur, Hermolaus: suam tamen cuiq; existimationem relinquo, Massarius. Meminit autem orygum Strabo libro 3. In mari extero (inquit) cete & plura & maiora fiunt: circa Turditaniam uerò imprimis, ubi fluxus atq; refluxus augentur: quæ causa nimirum & multitudinis & magnitudinis est, propter exercitationem: ut oryges, (in Græco est genitiuus pluralis ὀρύγων,) balænæ, & physetêres. ὄρυγξ pro pisce apud Hesychium & Varinum scribitur: ego sine ὀρύγμαλιν. ¶ Capitoleum uulgò dictum aliqui Balænam ueterum putant, Iouius orcam, Rondeletius physetêrem. Vide infrà in Physetêre. ¶ Bellonius Gallicum (sed originis Germanicæ) Marsouin nomen, commune phocænæ, delphino & orcæ (quam tamen Galli priuatim Oudre nomi- A *Oryx.* *Capitoleum.*

Digitized by Google

nent) Bellonius facit in Gallico libro de piscibus, ita ut subsitiuum unum tribui possit omnibus, adiectiuo singulis ad indicandam magnitudinis differentiam apposito. phocæna enim paulò minor est delphino, orca longè omnium maxima. Vide suprà in Corollario de delphino A. pagina 389. Ergò orcam Germanis interpretabimur **ein Vterfisch / Vterwal / Schlauchwal / Walschwein / groß Meerschwein.** Memini quidem Olaum Magnum tradere, genus ceti, quod **Springwal** Germanis Noruegis nuncupatur, (quasi dicas salientem balænam, à uelocitate,) ab alijs balænam, ab alijs orcam existimari: cui altus quidam & latus supra dorsum mucro emineat: qualem belluam pictam ex Olai tabula dedimus suprà in Corollario de balæna, pag. 137. hac inscriptione, Balæna cum adiuncta orca. sed plerasq; omnes cetorum in ea tabula picturas absurdè pictas arguit Rondeletius, cuius uerba hac de re nos suprà in Leonino monstro posuimus. Orcas, (*Orca,*) duabus alis ingentibus uelitat (*uelificat*) super maria, terrorem potiùs quàm periculum triremibus afferens. atq; hæ ambæ (*alæ forsan extensæ*) prætorias domos uastitate quandoq; æquant. Vnde lusus ille Lucianicus in ueris narrationibus, Cardanus libro 10. de Subtilitate. Et mox: Est in eodem mari (Getico) orcadis (*orcæ*) genus quoddam, gibbero & agilitate insigne, **Springual** uocatum: ob magnitudinem autem immensam è genere orcadum esse creditur. pisces enim maximos & incredibilis uastitatis orcades uocant, simili nomine insuiarum quę Britanniæ in Oceano adiacent, Sic ille. Sed insulæ Oceani illæ Orchades dicuntur, ὀρχάδες: belluæ uerò marinæ, Orcę: quarũ Græcũ nomẽ, nisi ἅρπυιαι Strabonis sint, ignoratur. ¶ Bellua **Whirlepoole** ab Anglis dicta, quę per caput aquã eijcit: quarũ duę aut tres in Thamesi fluuio captæ sunt anno Salutis 1555. orca an physeter sit, Angli inquirant. ¶ Channa piscis à nostris rusticè dicitur orcana, Niphus Italus.

B Orcæ teretes sunt atq; uniformi specie, unde & uasa dicta, Festus. Bellonius in opere Gallico de piscibus plura scribit de orcæ nominibus, magnitudine, forma, partibus cùm exterioribus tum interioribus, libri primi duobus ultimis capitibus: & rursus libri 2. cap. 10. & 11. Sed ea ferè omnia, in ijs quæ Latinè scripsit, in compendium contraxit.

C Orca magnitudinis immensæ est: & ipsa quoq; fluctum aquarum, ut physeter, adeò in altum reflat, ut perinde ac fumus eiaculantis bombardæ procul spectantibus esse uideatur, Massarius.

D Orca cum uuit balænis occurrere, angustijs saxorum, quibus permeaturæ sunt sese opponit. De pugna harum beluarum lege Oppianum libro 5. Massarius. Nos suprà pag. 137. picturam ex Olai Magni tabula dedimus, qua orcam repræsentat persequentem balænam.

E Orca in portu Ostiensi uisa est oppugnata à Claudio principe. Venerat tunc exædificante eo portum, inuitata naufragijs tergorum aduectorum è Gallia, satiansq; se per complures dies, aluearum in uado sulcauerat, accumulata fluctibus in tantum, ut circumagi nullo modo posset: & dum saginam persequitur, in littus fluctibus propulsa, eminente (*aliàs, emineret*) dorso multùm super aquas carinæ uice inuersæ. Prætendi iussit Cæsar plagas multiplices inter ora portus, profectusq; ipse cum prætorianis cohortibus populo Ro. spectaculum præbuit, lanceas congerente milite è nauigijs assultantibus, quorum unum mergi uidimus reflatu beluæ oppletum unda, Plinius.

Orca retibus capta nihilò ualentior est quouis alio exiguo pisce: præsertim si cauda eius impediatur. pinnas enim habet nimis paruas comparatione suæ molis: itaq; cum iuuare seipsum, & corpus suum aliqua ui impellere aut eiaculari nequeat, remanet infirma: & si diutiùs reti detinetur sub aqua suffocatur, ut & alia propriè dicta cete quæ pulmones habent ac respirãt, Bellonius.

H.2. Orca genus est uasis. Ceruſſa usta casu reperta est incendio Piræi, ceruſſa in orcis cremata, Plinius 35. 6. quem locum explicans Hermolaus: Orcam (inquit) Probus in illo Persij uersu, Angustæ collo non fallier orcæ, interpretatur amphoræ speciem. Omnino ueteribus & uinarium, et olearium uas erat orca. item salgamarium, ut in quo fici quoq;, ut Plinius inquit, asseruabantur. item salmentarium, hoc est salsamentarium. Tanta fuit (uasorum precioſorum Pompeij) multitudo, ut peculiare theatrum trans Tyberim hortis expoſita occuparent, Idem Plinius lib. 37. ca. 2. ubi rursus Hermolaus: Legendum orcis, non hortis. Orcæ gemmis pigmentisq; fœminarum, (*hoc puto sine auctore dicit:*) item ficis dicantur. Festus: Orcæ, genus beluæ marinæ maximum: ad cuius similitudinem uasa ficaria (*uinaria, in nostris codicibus Festi*) orcæ dictæ. sunt enim teretes atque uniformi specie. Probus non uniformi, sed amphoræ specie: ut in alterutro sit error. Flauius Vopiscus in Aureliano de Phagone: Bibebat (inquit) infundibulo appoſito, plus orca. ¶ Simplex è dulci consiat oliuo, Quod pingui miscere mero, muriaq; decebit, Non alia, quàm qua Byzantia putruit orca, Horatius 2. Serm. Quòd sæpe ubi conditum uinum nouum, orcæ in Hispania feruore musti ruptæ, Varro de re ruſt. lib. 1. Angustæ collo non fallier orcæ, Persius Sat. 5. ubi grammatici: Orca (inquiunt) uas aleatorium est, quò coniecti agitatiq; tali emittuntur in tabulam aleatoriam. Alij orcam uas fictile interpretantur, lata aluo, angusto ore ac fundo, longiori collo: in quam inter ludentes pueros qui nucem iniecisset uictor erat. ¶ Vbi copia ficorum abundat, implentur orcæ, in Asia cadi, &c. Plin. lib. 15. In orcas bene picatas meridiano tempore calentem ficum condere, Columella lib. 12. cap. 15. ¶ Cyminum, fœniculum, rutam, mentam in orculam condito, Caro de re ruſt. Mænaq; quòd prima nondum defecerat orca, Persius Sat. 5. Cælius Calcagninus de talorum ludo scribens, Ad summouendas, inquit, aleatorum fraudes, qui

subdola

ſubdola manu uti callent: inſtitutum eſt, ut in conditorio, ſeu tu pyxidem mauis appellare, repoſiti tali promerentur in abacum: id conditorium Perſius orcam, ſumpta ex monſtro marino tranſlatione, appellauit. Sic & Pomponius poëta Bononienſis, Dum contemplor orcam, taxillos perdidi, Hæc Calcagninus. ¶ Oryx ſcaphij genus eſt: Vide in Oryge quadrupede H. 2. Ad Latinam dictionem orca, accedit proximè Græca ὕγκη. Ὕγκαι, κόφαμμα ἐκγάϊα, ναυσθκπικὰ ταρίχων, οἱνο γηρ. ὑπία ἐγγεγπε, Suidas. Εἰ δὲ καὶ λεπτοφώνης ὀνόμασεν ὄγκας (malim ὕγκας, paroxytonum) οἶνε, ὀλκεῖ μὲν ἡ λέξις τὸ πρόσωπον τοῦ βίκου (lego βίκου. nam βίκου, paulò ante inter uaſa uinaria numerauit) κόφαμμον. ἔστι δὲ λιμενικὸν τόνημα, Pollux. Orcam uas Germanicè interpretor, **ein Weinuaß**, fortè etiam **ein ſtanden**, quod eſt ſolium, & Hiſpanis tina: unde etiam fortè tinet ab eis dicitur piſcis orca. ¶ Eſt & orca gemma barbari nominis, quæ è nigro fuluo ſq; ac uiridi & candido placet, Plinius lib. 37.

DE ORPHO. (GRAECIS HODIE SIC DICTO,) BELLONIVS.

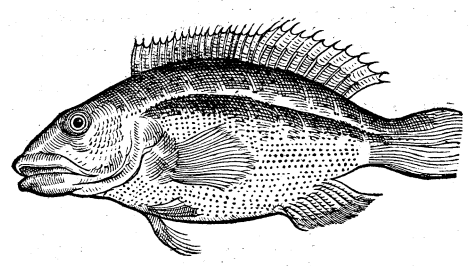

VLLVS eſt marinus piſcis, qui Cernuæ nomine poſsit appellari, neq; uideo quòd ille piſcis (quem uulgus Romanum & Neapolitanum Cernam uocant) cum eo conueniat, quem Græci Orphum nominant, quo magis miror, cur paſsim qui Orphus legitur apud bonos authores Græcos, Cernuam Latinè conuertant: quum nullus ſit inter Latinos authores antiquos, qui unquam pro piſce marino Cernuam Latinè pronunciauerit aut intellexerit. Tametſi Romanum uulgus Merulas, & quos Genua Canadellas uocat, Cernas appellet: & Cernæ uox triuialis in ore piſcatorum percipiatur, unde alij Chanam, alij Percam marinam, Cernuam uocant: tamen Cernæ uox eis inconſtans eſſe ſolet. Quamobrem quum nullus ex Latinis authoribus antiquis fidem faciat, quòd Orphus Cernua uocari debeat: mihi uiſum eſt Orphi potiùs, quàm Cernuæ appellationem retinendam eſſe. Eſt autem Cernua, piſcis fluuiatilis, quem ſuo loco pinximus ac deſcripſimus. Legitur quidem Cernuus in uerſione Oppiani Latina: Cernuus in ſcopulo, Ponti quem uerberat unda. Sed hoc loco non de Cernua piſce intellexiſſe uidetur, ut ex carminibus Græcis conſtat. De Orpho Oppianus (*immò Ouidius*) tanquam pelagio piſce meminit. Vulgus Græcorum multa ei nomina imponit. Sed quia in litore Gallico uideri non ſolet, nomen Gallicum non inuenit. Orphus (inquit Ariſtoteles) breui ex paruo inſignem magnitudinem accipit. Orphum (ait Oppianus) Trigla capit. De hoc ſic Ouidius: (B) (E)

Cantharus ingratus ſucco, tum concolor illi Orphus, cæruleaq; rubens Erythrinus in unda.

Nam piſcis, quem nunc Rophum (Orphum, Rondeletius) Græcum uulgus uocat, rubet, quanquam etiam aliorum colorum uideri poſsit. Cretenſes Cheludam, alij Acheludam, plericq; Petropſaro nominant.

Magis compreſſus eſt quàm teres, hoc eſt, plus in latum quàm in longum effuſus, ut Phycis. Os habet paruum ut Cantharus: ſquamas, quibus contegitur, aſperas, corpori firmiter inhærentes, ita ut uix poſsit deſquamari. Pinnæ tergoris, laterum, uentris & caudæ, uarijs coloribus inſignes ſpectantur. Pinnam aliam in tergore continuam, decem aculeis munitam habet: Caudam minimè bifurcam: item laterum pinnas & uentris obtuſas. Labra, ut Scarus, carnoſa: dentes quoque Scaro perſimiles, minores tamen: branchias utrinq; quatuor. A media ſui corporis parte ſecundum dorſum liuet ac nigricat, albicat ſub uentre. Caput eſt illi penè rubeum, ut Channæ. herbis ueſcitur, ut Salpa & Sparus. Maculam in radice caudæ, ut Melanurus, nigram gerit. (C)

Piſcis hic lautiores Græcorum epulas honorare ſolet, apud quos ſiue frigatur, ſiue elixetur, aut aſſetur, ſemper eſt magno in pretio. Orphi uox apud Galenum paſsim legitur, ſed Latini Cernuam conuertunt: quum tamen (ut iam dixi) Cernua pro piſce marino nuſquam legatur. uerùm hoc ex Theodoro manauit, ex quo demiror interpretes Galeni, Aëtij, Pauli, & aliorum, Cernuã exprimere maluiſſe, quàm Orphum. (A)

Digitized by Google

DE (ALIO) ORPHO VETERVM, RONDELETIVS.

B ORPHVM Hiceſius apud Athenæum, eiuſdem generis eſſe, cum chromi, pagro, ſynagride, cæteriſq; huiuſmodi aſſerit: (*Vide in Corollario B.*)

A Nos quidem Orphum hîc non depingimus eum, qui à Græcis quibuſdam hodie uulgari lingua ὀρφῶ nomine dicitur: eſt enim noſtro longè maior, utpote qui pondere uiginti libras æquet, nec ſit litoralis. Sed orphum depingimus ex Ariſtotele, Athenæo, Plinio. ὀρφὸς igitur, & ὀρφὼς Attice dicitur, Latini ueteres Latinum nomen retinuerunt. Gaza Cernuam interpretatus eſt. Paruus orphus orphacine (ὀρφακίνλω λίγα κεκλῆσθαι. *eſt autem accuſatiuus à recto orphacines, ut Anchiſes, ſicut Euſtathius habet*) dicitur Dorione (apud Athen. lib. 7.) authore.

B Piſcis eſt marinus, litoralis, pagro quodammodo ſimilis, colore ex purpureo rubeſcẽte, ideo rubentem appellauit Ouidius. (*Hæc apud Plinium ex Ouidio non rectè citata leguntur.*) Oculis eſt magnis, dentibus ſerratis: pinnarũ ſitu numeroq; & aculeis pagro ſimilis. podice admodum paruo: habet enim rimulam tantùm, quam uix animaduertas, niſi uentrem comprimas. ſeminis meatibus caret. Talis eſt orphus noſter, cui conueniunt omnia quæ Athenæus libro 7. & Ariſtoteles
(C) lib. 5. de hiſt. animal. orpho tribuunt: Breui è paruo magnus fit. eſt carniuorus, dentibus ſerratis, ſolitarius, proprium huic eſt ſeminis meatibus carere: & hoc quoq; quod diſſectus diutius uiuat: (unde ὀλιγοβίων γένος ὀρφῶν, id eſt, genus tardè morientium orphorum Oppianus libro 1. dixit.)

C Latet hyemis tempore, litoralis eſt magis quàm pelagius, uiuit duobus annis non ampliùs, Hæc Athenæus tanquam ex Ariſtotele.

Non ſolum Oui dii meminiſſe orphi, contrà Plinium. Mirum eſt Plinium lib. 32. cap. 11. inter eos orphum repoſuiſſe, qui apud Ouidium tantùm, & apud neminem alium reperiuntur, cùm libro 9. cap. 16. uideri poſſit ex Ariſtotele in iis numeraſſe, qui hyeme conditi iacent in ſpeluncis. Sunt & alij plures quos citat Athenæus, qui orphi mentionem fecêre. Oppianus eum ſaxatilibus adnumerat, ſed ſaxatilem ſuperiorum quorundam modo intelligere oportet.

H. 2. *Orphi ſacri.* Archippus apud Athenæum ait orphum ſacrum eſſe piſcem, quod fuſiùs exponit Aelianus de animalib. 12. 1. In Myrenſi Lyciæ ſinu (Μύρεων urbs eſt Lyciæ) Apollinis templum eſt, ad cuius ſacerdotem uitulinas carunculas diſpergentem, orphi gregatim adnatant, & tanquam ſanè conuiuæ ad epulas inuitati, carnes comedunt: & uerò immolantes ex eo magna uoluptate afficiuntur, quòd piſces ſua ſacrificatione paſcantur. quod quidem ipſum, res ſuas bene & ſoeliciter caſuras eſſe ſignificare ſibi perſuadent: idcircoq; propitium ſibi Deum eſſe dicunt, quòd ſuis cibis piſces expleantur. Quòd ſi caudis carnes in terram eijciant, tanquam ſordidas à ſe deteſtantes, inde ſibi iram Dei portendi arbitrantur. Huiuſmodi ſanè piſcium genus ſacerdotis uocem & agnoſcit: & ſi ad eos, à quibus appellatur, acceſſerit, ſic incredibilem ipſis lætitiam adfert: ut ſi contrà fecerit, magnum dolorem eiſdem inurit.

F De eiuſdem ſucco & ſubſtantia hæc Athenæus lib. 8. ὀρφὸς σύγκλος, πολύγκλος, γλίσχρος, σύσφιγξ πος, πολύτροφος, χρηστικός: τὰ δὲ πρὸς τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ, γλίσχρα, σύντηκτα. τὰ δὲ ζαρκώδη, σύντηκτα, βαρύτερα: ἀπεπλώτροφος ὁ δὲ ὄρεξικὸς ὁ ἰχθὺς, καὶ δύσπεπτος. Orphus boni & multi ſucci eſt, glutinoſus, corruptu difficilis: multùm nutrit, urinam ciet. partes circa caput glutinoſæ, faciles concoctu: carnoſæ uerò difficiles concoctu, magisq; grauant. tenerior eſt cauda. Pituitam gignit piſcis iſte, & difficilè coquitur. Quæ omnia non omnino mihi uera uidentur: nam partes circa caput, ſi glutinoſæ ſint, quî poſſunt eſſe concoctu faciles? Glutinoſa enim hærent inter ſe tenaciùs, ob id maiore caloris ui, longiore tempore incidenda, attenuandaq; : quare & grauant magis, & difficiliùs coquuntur: unde fit, ut ſuſpicer, locum tranſpoſitum fuiſſe, & ſic legendum: τὰ δὲ πρὸς τῇ κεφαλῇ, γλίσχρα, βαρύτερα: τὰ δὲ ζαρκώδη, σύντηκτα. Multam pituitam gignit, qua ratione χρηστικὸν eſſe opinor, ut multa alia quæ ob ſolam humoris copiam urinas cient. Cùm enim glutinoſus ſit, neque ſubſtantiæ tenuitate, necq; acrimonia id præſtare poteſt. Ob eandem glutinoſi humoris copiam, uniuerſè quidem difficilis concoctu rectè dicitur, etſi aliæ partes aliis collatæ concoctu ſint faciliores. Auſonius cernuæ (*Cernuæ mentionem apud Auſonium in Moſella nuſquam reperio, &c. ut in Cernua fl. Bellonij ſuprà dixi, Elemento C.*) meminit, ſed ea fluuiatilis eſt, nos hîc de orpho marino agimus.

COROL-

COROLLARIVM.

ὀρφὼς, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. A Polluce inter piſces nominatur ὀρφὶς, uel magis Atticè (inquit) ὄρφ⊙: ſed corruptus apparet codex impreſſus, & Atticè ſcribendum ὀρφὼς oxytonum cum o. magno in ultima. ὀρφὶς, qui & ὀρφὶς ſecundum Pamphilum, Athenæus. In Veſpis Ariſtophanis legimus ὀρφῶς in accuſandi caſu plurali, ultima circunflexa, librariorum cul pa opinor, cũ acuí debeat. ὀρφῶς (inquit Scholiaſtes) plerique codices habẽt, aliqui uerò ὀρφῦς. & for tè in ſingulari etiã numero huius piſcis ſic proferebãt ὀρφὼς, (*hìc probè accipitur: & in accuſatiuo plurali etiam acci innuitur: dicit enim ὅτως, id eſt ſic, ſimiliter, eadem ſcribendi ratione.*) Nominatiuus ὀρφὶς ſcribitur etiam per ω. ὀρφὼς. ſic & λαγὸς, & πρὸς (ſecundum aliquos,) & κάρος dupliciter efferuntur, à recto quidem ὀρφὶς per o, breue, datiuus pluralis eſt ὀρφῖσιν, in his uerbis: ὀρφῖσι, σιλαχίοις τε καὶ φάγροις βοᾶν. Cæterum orphus adhuc puſillus, à nonnullis orphacines (ὀρφακῖνος) uocatur, forma diminutiua, ranquam ab ὄρφαξ, ὀρφακος, ut (μείραξ,) μείρακος. ¶ ὀρφακῖνος, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. ἀλλ' ὅπου' ἄμφ' ἀγελείαιν εὐηρέσιαιν ἰάπτων, Ἡ φάγροι, ἢ σκιῶπες ἀρέονται, ἢ καὶ ὀρφῶς, (lego ὀρφὼ,) Nicander in Bœotia apud Athenæum. ¶ De cernæ ſeu cernuæ nomine plura diximus ſuprà in Corollario ad Cernuam fl. Belloníj, pag. 227. ¶ Græci etiamnum orphum appellant, Gillius. Bellonius in Lemno hodie Ropho uocarí, in Singularibus tradit. ¶ Orphum Rondeletij Germanicè circunloquemur **ein rotlachte Meerbrachſmen art.** Orpho Belloníj nomen aptum non inuenio, quanquam enim à Græcis multis Petropſaro, hoc eſt piſcem S. Petri uocari ſcribit Belloníus: non libet tamen id nomen imitari, cum Romæ Fabrum quoq; piſcem ſic appellẽt. ¶ Sunt qui Orphum piſcem illum arbitrentur, quem Germani uulgò **Oꝛſen**, alij **Würſling** appellant. Sed illum ego nuſquam marinum eſſe puto. ¶ Orphum aliquí (*imperiti*) uoluerunt eſſe capitonem ab oculorum aſpectu & rubro colore. alíj, quía orphus eſt capitone maior, uoluerunt orphum eſſe piſcem ſui generis: quoniam unica eſt traiectus ſpina, quod non accidit in capitone. tardiſsimè etiam moritur, licet cultro medius diuidatur, ut ueteres tradunt, quod nec ipſum capitoni cõuenit, Niphus. ¶ Orphi meminit Ariſtoteles in multis locis: ut Plinium demirer libro triceſimo ſecundo, orphi piſcis nomen apud neminem alium quàm Ouidium reperiri tradidiſſe, ceu oblitum quod de orpho hìc loquitur ſe ab Ariſtotele mutuatum fuiſſe: quod ſanè credidiſſem, ut aliud orphi genus intellexiſſet, ni idem de channe, glauco, & alijs nõnullis piſcibus feciſſe etiam uiſus eſſet, cum eadem de ijs Ariſtoteles commeminerit, Maſſarius. ¶ Orphos nominans Galenus, pelagicos puto intellexit, nec improbat, etſi duriores piſces habeantur. nam orphi lacuſtres, quas tincas uulgò uocamus, impuri & damnati ſunt alimenti, Alexander Benedictus de uictu pedagricorum ſcribens: qui qua ratione tincas, orphos lacuſtres appellárit, non uideo.

Capito. A

B

Tarentinus orphos piſces magnos eſſe ſcribit. Vide mox in E. Hiceſius phagros, chromín, anthiam, acarnanes, ſynodontes & ſynagrides, ſimiles facit: non forma, nec magnitudine pares intelligens: ſed nutrimenti ratione. lege mox in F. Recentiorum quidam orphum piſcem oblongum, anguillæ ſimilem eſſe, falſò prodidit. ophís enim potiùs quàm orphus fuerit. ¶ Numenius orphum πιδιτροχίλε, id eſt undequaq; aſperum cognominat orphum. Dentibus eſt ſerratis, Athenæus.

Orphus piſcis marinus eſt Aeliano & Kiranidi. Ouidio pelagius, Ariſtoteli litoralis, Χαίρει πρόγαιον μᾶλλον ὤρ ἢ πυλαγίον, Athenæus ex Ariſtotele. Aelianus circa continentem libenter eum commorari ait: Διατρίβει ἄρα οὗτος τῇ γῇ μᾶλλον φίλαις οὔσῃ. Oppiano Halieutic. 1. non quidem pelagius eſt, ut Bellonius putauit: ſed degit in petris cauernoſis, quæ plenæ ſunt chamis & patellis, (quibus nimirum uescitur.) Numenius quoq; thalamis & cauernis eum delectari inſinuat, his uerbis: Τύσοι κρν (de eſca aliqua) θυμαρίοις θαλάμοις ἔπι μακρὸν ἄϋσας Σκορπίον, ἢ ὀρφὸν πολύτροχίλε. ¶ Carnuorum eſſe Amipſias etiam apud Athenæum indicat hoc uerſu: ὀρφῖσι, σιλαχίοις τε, καὶ φάγροις ἰὼν βορά. Qui & in Platonis Cleophonte legitur: ---- σὺ γάρ μοι συγκατῴκισαι ζῶντι ὀρφοῖσι, σιλαχίοις τε καὶ φάγροις βορά. ¶ Breui ex paruo inſignem magnitudinem accipit, Ariſtoteles. ¶ Latet hyeme, Idem. Hybero tempore in ſpeluncis ſe continet, ὑπὸ τοῖς φωλεοῖς οἰκοῦσιν χαίρει, Aelianus. ¶ Orphum ſi poſtquam ceperis, diſſeces, ſtatim non moritur, ſed motum non parum diu retinet, Aelianus & Oppianus.

C

Mullus orphum deuorat, Oppianus Halieut. 3. de piſcium eſcis loquens. ¶ Eſca ad omnes piſces magnos in mari, cuiuſmodi exiſtunt glauci, galei, orphi, atq; alij id genus, ex Tarẽtino deſcripta eſt ſuprà in Glauco E.

D

Orphus, glauciſcus, conger, ueluti diſj quídam inter piſces habentur à guloſis hominibus: ut oſtendi in Congro H. f. Lynceus Samius, authore Athenæo, piſces aliquot Rhodios Atticis comparans, glauciſco Attico, ellopem & orphum Rhodios opponit. Ἦ μὲν οὖν τοί τοὺς ὀρφῶς, (ὀρφὼς potiùs oxytonum,) μεμβράδας δὲ μὴ ἴδῃς, Εὐδοκῶς ἔχει ὁ πωλῶν πλησίον τὰς μεμβράδας, οὕτω δ' ὀλίγου νεῴκμακ' ἄνδρωπ⊙ ὑπὸ τυραννίδι, Ariſtophanes in Veſpis: tanquam regij & tyranníci tantùm piſces ſint orphi, membrades uerò plebeíæ. Τέμαχ⊙ ὀρφῶ χλιαρὸν, Cratinus. κλᾶδες dicuntur partes quædam thunnorum: ſic & orphorum κλάδες, ut in his uerbis (authoris inpominati:) Ἐν τοῖς ὀρφῶν κλάδες τὸν ὀρφῶν κλάδ' αὐτὸ παρεγδώσουσι, Euſtathius. ¶ Phagri, chromis, orphi, ſynodontes, genere ſimiles ſunt, διὸ γρῶσι πρὸς πλῆσιν: nẽpe dulces ſunt, ſubaſtringunt, πρὸς ὑφαίρεσιν: abunde alunt, ideoq;

E

F

etiam difficiliùs excernuntur. Magis autem alunt ex eis qui carnosi sunt magisq; terrestres (sicci) ac minùs pingues, Hicesius. Orphi, glauci, scari, canes, &c. & omnes duræ carnis pisces, difficiles sunt concoctu, & crassos salsosq; succos efficiunt, Philotimus apud Galenum de alimen. facult. 3. 30. cuius cætera quidem uerba Galenus approbat: quòd autem tum pisces tum alia duriora nutrimenta, succos salsos reddant, non item, etsi enim duriora diutius coqui desiderant, multa coctione tamen non cibus ipse solidus salsior euadit, (immò contrà insulsior,) ius uerò & liquor in quo aliquid diu coquitur salsius amariúsue reddit. ¶ Trallianus in curatione doloris oculorum ex bilioso & acri humore: Vescatur (inquit) æger, alimentis mitibus, incrassantibus, minimè mordacibus, ut orpho, & alijs durioris carnis piscibus, glauco, buccinis, &c. Et in colico affectu: Sumantur pisces duriore carne præditi, ut ceris, orphus, glaucus, scorpius. Item in diabete: Ex piscibus dari possunt, orphus, aut alius quispiam dura carne præditus. ¶ Ὀρφὼς, φαολίκες, σιμὸς πλωτὸς τε, καὶ χαλκεύς τε Μὴ τίμα τοι, μή σοι νέμεσις θελξῃ κατὰ θυμόν, ἀλλ' ἄλλον ἀσπίδος ἄξιδε. πολλὰ γὰρ ἄμεινον, Plato Comicus.

e. H.a. Epithets. Ῥεμπρικὸς, Numenio. Ὀψιμαρῶ, Oppiano.

c. Ex orpho pisce, & onychite lapide, &c. amuletum quoddam præscribit Kiranides 1.15.

f. Οὐὶν Θ', ὀρφώς, γλαῦκ Θ', ἐγχελυς, κύων: Cratinus in Plutis, tanquam de lautis piscibus, ut conjicio.

h. Ἱερεὺς γὰρ ἁλδ' αὐτοῖσιν ὀρφὼς τὸ θεῖ, Archippus in Piscibus. In Lycia erãt ἡδυσμαίνετες, id est uates è piscibus diuinantes: apud quos sacerdos responsa dabat, cum uel orphi, uel balænæ, uel prestides (pristes) magnæ multæq; apparebant, Eustathius.

DE ORTHRAGORISCO SIVE LVNA PISCE, RONDELETIVS.

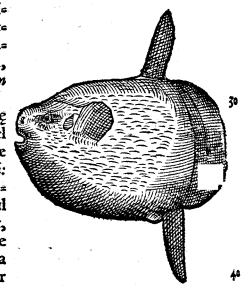

INTER cartilagineos (*At neque planos cartilagineos, neq; longos refert*) magnos siue cetaceos poterat piscis, quem hîc expressimus, rectè collocari: nam etiam in nostro mari aliquando capitur: sed cùm rarissimè id contingat, strq; peregrina & parum usitata forma, inter peregrinos recensere uisum fuit. *Nos Rondeletij ordinem non sequimur.*

A Nostri Lunam uocant, quia extrema corporis parte, quæ pinnis subest, Lunæ crescentis figuram aptissimè refert, uel quia demptis pinnis toto corpore rotundo est Lunæ plenæ instar, Massilienses mole (*Rotam quoq; puto molam uocari alicubi: sed hæc non est rota, ut infrà docet*) uocant à rotunditate, quòd molæ molendinariæ similis sit. Hispani bout appellant. Nonnulli ex nostris qui Prouinciam, Hispaniamq; frequentarunt, utraq; coniuncta appellatione molebout nominant. Quo uerò nomine ueteres Græci Latiniue piscẽ hũc designarint partũ constat. Nam quãuis à nostris Luna dicat, uel propter corporis extremũ Lunæ in cornua curuatæ simile: uel propter rotundam totius corporis figuram Lunæ in orbem sinuatæ

Aeliani Luna, lib. 15. cap. 4. specie, uel quòd noctu splendeat: tamen Aeliani Luna dici non potest, ut ex eius uerbis perspicuum fiet. Demostratus uir à piscandi scientia, eatenus instructus ut probè rem piscatoriam interpretetur, piscem formæ pulchritudine eximium dicit appellari lunam, exigua magnitudine, lata figura. Idemq; affert cyanei coloris speciem similitudinemq; gerere. in dorso pinnas habere molles & læues, (non duras, nec asperas:) easdemq; in natando explicare, & ad similitudinem Lunæ semicirculum efficere: simul & eum ipsum (ut Cyprij piscatores aiunt) quum est plena Luna, tum impleri: tum implere arbores, si ex his illum appenderis, decrescente uerò Luna exiccari atq; interire: ac si ad plantas admoueris, eas marcescere & euanescere: item si iam plena uel crescente Luna, in id aquæ quod in perfossis puteis reperitur, quis hunc piscem iniecerit, aquã iugem & perennem fore: sin extrema aut decrescente Luna, aquam exarescere. Quòd si hunc eundem in fontem scaturientem conieceris, quomodo dixi de puteo, is ad rationem Lunæ modò euanescet, modò implebitur. Cum in his multa lunæ pisci tribuantur, quæ huic nostro desint, Aeliani luna dici non potest, hic enim noster magnus est & cetaceus, argentei coloris in mari, non cyanei. pinnis dorsi mollibus caret, neq; cum Luna impletur, neq; mirabilia alia efficit quæ narrat Aelianus: à quibus cum discesseris, nullus, quod sciã, piscis est cui melius reliqua quæ scribit Aelianus com-

Seserinus. petant quàm seserino. exiguus enim est & rotũdus, latusq; cyanei coloris, pinnas molles leuesq; in dorso habet. Quare cùm piscis hîc noster Aeliani luna dici non possit, uideamus num rota Plinij esse possit, cui Massilienssium appellatio affinis est, mole enim à rotunditate uocant.

A Quòd nõ sit rota Plinij. At quæ rotæ tribuit Plinius lib. 9. cap. 4. à pisce de quo loquimur alienissima sunt. Apparent, inquit, rotæ appellatæ à similitudine, quaternis distinctæ radijs, modiolos earum oculis duobus utriacq;

utrinq; claudentibus, neq; enim noſter hic quatuor radijs conſtat: neque tam magnos habet oculos, ut ſi quatuor radijs diſtingueretur, totum rotæ modiolum, id eſt, medium id cuí radij rotæ affixi ſunt, occupare poſsint. Quocirca cùm rem attentiùs conſideraſſem, non potui non exiſtimare piſcem iſtum eſſe quí orthragoriſcus à ueteribus dictus ſit. De quo hæc Plinius: Appion maximum piſcium eſſe tradit porcum, quem Lacedæmonij orthragoriſcum uocant, Grunnire eum quum capiatur. In hanc opinionem tres potiſsimùm coniecturæ me induxerunt. Prima eſt quòd Plinius ex Appione piſcium maximum eſſe dicat, quod certè noſtro aptiſsimè quadrat; nam ad mirandam molem accreſcit, utpote quí quatuor uel quinq;, uel ſex cubitorum molem æquet, neq; quicquam obſtat, quòd beluæ multæ marinæ multò ſint grandiores, ut balænæ, phyſeteres, priſtes, ſcolopendræ cetaceæ: cum reliquis enim piſcibus, non cum beluis marinis, quæ pro priè piſces non dicuntur autore Ariſtotele, Appion orthragoriſcum contulit. Altera coniectura eſt qua magis moueor, quòd porcí modo grunniat dum capitur, cuius ego rei auritus ſum teſtis, eius ſoni cauſa rima eſt brachiarum ſtricta: id quod, quum de aliis piſcibus ſonum edentibus tractaremus, ex Ariſtotele expoſuimus, neq; ſolùm porco grunnitu, ſed etiam aſpectu, cauda porci pedibusq; demptis, ſimilis eſt. Orthragoriſcum igitur eſſe exiſtimamus, quem hic repræſentauimus. Hermolaus ex Athenæo lactantes porcellos atq; adhuc ſubgrumos ὑοδέρμους nominatos ſcripſit Lacedæmone, ἐπὶ πρὸ ἠῶ καὶ ἀγορᾶζεσθαι, quoniam matutinis omnibus uenales circunferrentur. Orthragoriſcus. Libro 4.

Obiiciat nobis aliquis Plinij (lib. 32. cap. 5.) autoritatem, qui alſo in loco de porco marino hęc prodidit: Inter uenena ſunt piſcium porci marini ſpinæ in dorſo, cruciatu magno læſorum. remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore. At alij ſunt præter orthragoriſcum quí porci dicti ſunt, ut capriſcus, quí porcus à Strabone etiam dicitur: & aper, quibus ſunt in dorſo ſpinæ acutiſsimæ & noxiæ: de quorum alterutro Plinij modò citatum locum intelligendum eſſe arbitror. Sunt & alij quí uel à figura, uel ab aliqua cum porcis morum affinitate porci nuncupati ſunt. Nulla igitur reclamante nota orthragoriſcus rectè à nobis exhiberi uidetur, qualis uerò ſit ex deſcriptione melius agnoſcas. Porcus mar. alius, ſpinis in dorſo uenenatis. Capriſcus. Aper.

Itaq; piſcis eſt maximus, longus, latusq;, tereté uel potiùs ouata figura: etenim pars anterior acutior eſt, poſterior latior & rotundior. Cute integitur aſpera, argentei coloris. Ore eſt paruo, dentibus latis continuisq;. Oculis paruis & rotundis. Pro branchiarum ſciſſura foramē eſt in medio circuli ueluti centrum. Ad branchiarum foramina pinnæ ſitæ ſunt breues & rotundæ, ac latę, quæ pinnarum conſtitutio ad ſurſum deorſumue impellendum corpus accommodata eſt. Prope caudam aliæ duæ ſunt aliter conformatæ, nempe longiores & ſtrictiores: quibus corpus dextrorſum ſiniſtrorſumq; mouetur: altera harum in dorſo eſt, altera prope anum. Cauda creſcentis Lunæ figurà eſt, ſuperiore inferioreq; parte articulata eſt, ut tum in dextrum tum in ſiniſtrum moueatur, iteriq; dirigat. Caro huius cocta glutinum ex tergoribus boum cōfectum refert, uel ſepiarum ſalſarum & coctarum carnem. Præter carnem adipis multùm habet porcí modo. Partes internæ, ob totius corporis rotunditatem conglobatæ ſunt. B (F) Partes internæ.

Totus piſcis ferini odoris eſt: unde à noſtris piſcatoribus ſi quando capiatur, quod rarò fit, negligitur. Quum aliquando Freſconios ſcopulos, quí in Agathenſi ſunt ſinu, & in his hærentia oſtracoderma inſpicerem, illic grunnientem orthragoriſcum audiuimus: randem à piſcatoribus capi uidimus: quí quidem mihi affirmarunt, ſe aliàs etiam & grunnientem audiiſſe & cepiſſe. Alius multò maior ex Magalonenſi ſinu ad me delatus eſt. E F (C)

Noctu quibuſdam partibus ita lucet, ut ex iis ignis ſplendidiſsimus, uel aliquod aliud illuſtriſsimum lumen emicare uideatur: ita ut ſeruus aliquando meus, cùm noctu in locū in quo orthragoriſcus erat, incidiſſet, territus inde fugerit.

Piſcis huius pinguedo multa eſt & candida. quæ liquefacta ad lucernas ualet: ſed hoc habet incommodi, quòd piſculentum fœtorem redolet, ueluti balænæ adeps. B

Eandem pinguedinem ad dolorem articulorum & neruorum contractionem ſiue rigorem ualere experti ſumus. Cum farina frumenti, abſceſsibus impoſita, ſuppurationem promouet. Tu moribus duris hepatis, lienis, uel aliarum partium molliendis confert, ſtyrace addita. Dentes uſti ſpodij uice eſſe poſſunt. G

COROLLARIVM.

Orthragoriſcus pro porcello, Lacedæmoniorum gloſſa ſeu dialectus uidetur, ſiue de quadrupede, ſiue de piſce dicatur. Athenæus libro 4. de Lacedæmoniorum diæta agens, γελαδίωνας ἐξοθρασγοίσκους nominat. ¶ Germani Mon uocare poterunt, quod uocabulum eis Lunam ſignificat, uel Monfiſch: quoniam & Galli circa Monſpelium ſic appellant. uel Sawfiſch, id eſt Porcum piſcē, ut differat à delphino, quí ſimpliciter Meerſchwein, id eſt Porcus marinus dicit. piſcis enim non eſt, ſed cetus. ¶ Hoc loco commodè Aloyſij Cardamuſti uerba, ex Nauigationis eius capite 66. de piſce quodam craſsiſsimo ſuem referente, recitaturus mihi uideor: ſiue is ad Orthragoriſcum pertinet, ſiue ſui generis piſcis eſt. Claſsis noſtra (inquit) nono Martij è Portugallia ſoluit: & ſuperatis inſulis Canarijs, iam die 22. præteriuit Capitis uiridis inſulam. Demum uigeſimaquarta

Aprilis, uidit Continentem quandam, &c. Illic inter cæteros piſces unum uidimus, qui dolium non quidem mediocri craſsitudine excedit: & rurſus idem longitudine duo dolia ſuperat, formæ eſt obrotundæ. Caput habet ut ſus, uerùm oculos paruos, dentibus caret, ſed aures (*ſortè branchias, intelligit, uel pinnas,*) longitudine & latitudine brachij menſuram excedunt. In inferiori parte corporis duo habet foramina, cauda illi eſt oblonga, eademq; lata ſupra brachij menſurã. Loripes erat. In aliqua corporis parte uidebatur habere ſuis cutem; corium denſum ſuprà digiti menſuram. Hæc ille.

Iconem orthragoriſci amicus quidam Venetijs pictam ad me miſit, ſimilem ferè per omnia illi quam Rondeletius exhibuit: colore ruſſo uel teſtæ figlinæ. Piſcis uiuus longus fuit palmos (*dodrantes*) nouem: largus undecim, ut adſcriptum reperi. ſed icon ipſa piſcem duplo ferè longiorem quàm latum oſtendit, ſicut & Rondeletij: & pinnæ illæ binæ, quarum una in fine dorſi erigitur, altera ab ano demittitur, magis cæterorum piſcium pinnas referunt, & circa initia latiores ſunt, quàm quæ à Rondeletio pinguntur cornuum ferè inſtar: quem tamen, utpote teſtem oculatum, iconem probè expreſſam dediſſe non dubito. Italicè Bota uocatur, uel Bottaccio, quod uocabulum eis dolium ſignificat, ſiue labrum aut lacum: nobis ein büttinen oder ſtanden.

Orthragoriſci ſpeciem aliam ſimiliter Venetijs ad uiuum depictam uit nobilis Gallus ad me miſit: qualem hîc appoſui. In epiſtola uerò his uerbis eã deſcripſit. Piſcis Cal. Martij anno Salutis 1552. non longè à Venetiarum ciuitate captus eſt: qui primo aſpectu maſſa carnea potius exiſtimatur quàm piſcis, forma in orbẽ uergebat. Corio ſine ſquamis & pilis tectus erat. Os in arctum colligebatur, ut pro beluæ magnitudine miraculo fuerit. Oculi patentes, prominentes, & amplio res quàm bobus. Branchiæ detectæ, (*non apparent in pictura,*) carnoſæ, læuesq; Pinnæ in lateribus dodrantales. Tuberculũ habebat in fronte duriſsimum. Maxillæ utrinq; dentium uice continui oſsis ſoliditate armabantur. Lingua inferiori maxillæ adhærens, ut multis elinguis uiſus fuerit. Cauda paulo minus pedes quatuor longa erat. Pinnæ in cauda tres, ita ut in altitudinem cauda cum pinnis nouem pedes efficeret. Longitudo piſcis pedum octo erat: altitudo quinq;, paulòq; amplius. & quancunq; in partem uoluueretur ſuam ſeruabat altitudinẽ. Exenterati cor, hepar, lien, bubulo maiora reperta ſunt; ac unicum inteſtinũ perueniens ad meatum excrementarium ſub aluo collocatum. in imo inteſtini glomus quidam erat ex neruis quaſi contuſis inſtar fidium contuſarum: (*Neruos contuſos uocat, quòd non teretes, ſed lati & plani eſſent.*) Caro lactea ſolidaq; tanquam in ſue, lardo quinq; aut ſex digitos craſſo ueſtita, nimirum ut in balænis. Hæc ille. Color in ea quam miſit pictura partim fuſcus eſt ad ruſſum accedens, quales præcipuè in utroq; latere lineæ quaternæ non ſine latitudine apparent: reliquæ partes ferè albicant, præſertim pinnæ in cauda: ita tamen ut fuſcus ille quem dixi color nuſquam omnino deſit. Eundem hunc piſcem alius quidam à ſe uiſum retulit: quem magnitudine dicebat fuiſſe duplici fermè bouis: nulli ne doctiorum quidem cognitum; emptũ à quodam drachmis aureis quadraginta, pinnis laterum etiam naues ab eo ſubuerti.

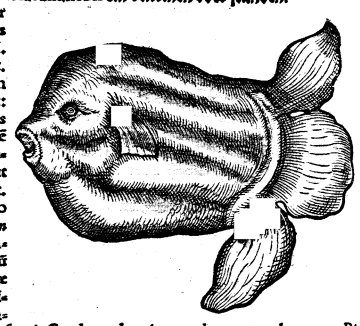

Duo foramina, quæ ante oculos uides, non profunda erãt.

Orthragoriſcus uterq; (Rondeletij & noſter) cõmune aliquid cum prima ſpecie Orbis Rondeletij habere uidetur, corporis rotunditate ferè, & dentibus latis planisq;, &c.

ORYX. Vide in Orcæ Corollario A.

OSMYLVS Polypi ſpecies eſt, in quo deſcribetur.

DE OSTRACIONE NILI QVEM BELLONIVS HOLOSTEVM APPELLAT.

NIDIMVS quoq; (inquit Bellonius) alterius piſcis Nilotici ſceleton holoſteon à circulatoribus circunferri, cuius forma ad pentagonum accederet, pedalis interdum longitudinis. quem cùm nacti eſſent incolæ, curabant ab interaneis protinus emundari, deinde uerò teſtam illam duram, qua contegitur, multos annos incorruptam ſeruabant, ut inde lucrum conſequerentur, quòd à negotiatoribus externis nouitatis gratia huiuſmodi piſcis emi ſit ſolitus. Cæterùm dum uiuus eſt, penicillũ in cauda habet, & pinnas ſupra & infra caudam: ac rurſus pinnam aliam utrinq;: oculos albos, os paruum. Color eius lacteſcit, & uelut in pallidum languet. Eius iconem proximè cernito. Cæterùm eius nomen me hucuſq; latuit.

Hæc

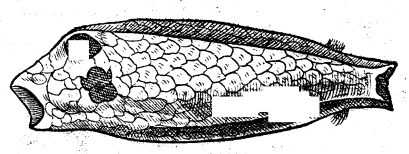

Hæc ex Belloniſ libro. Ego oſtracionem hunc piſcem nominandum conijcio, nam & teſtā oſtracei inſtar duram habet, & ὀστρακίων piſcis à Strabone inter Niloos numeratur. In noſtris quidem Strabonis codicibus impreſsis σφακίων ſcribitur: ſed interpres Latinus ὀστρακίων legiſſe uidetur. uertit enim ex teſtaceis, imperitè; & in Epitome legitur ὀσφακίων. Oſtracion.

DE (OSTREIS, SIVE) BIVALVIIS TESTA DVRIORE CONTECTIS, BELLONIVS.

BIVALVIVM teſta duriore contectorum maior pars Oſtreæ uel Oſtrea Latinis, Gallis des Huiſtres uel Oeſtres, Maſsilienſibus Hoſties, Italis Oſtrege appellantur. Multorum ſunt generum, tum ipſo operculo nonnuliis aſperiore ac magis ſcabro, tum etiam ipſa magnitudine inter ſe diſsidentium: Grandes enim ſunt quæ Pelagiæ ex Oceano Lutetiam adferuntur. Sed cùm præ teſtæ nimia mole ichthyopolas prægrauare ſoleant, neq; longiùs in mediterranea loca deferri poſsint, carnoſam partem ſeiungunt, ac ſine teſtis mittere conſueuerunt: quod rarò, aut nuſquam in Græcia, rariſsimè in Italia fieri ſolet. Nam quæ à Brunduſio in Lucrinum lacum transferebantur (quum Romana res magnitudinis atq; luxuriæ faſtigium teneret) ut uelut dulcium aquarum gaudentes aduentu pingueſcerent, integræ cum teſtis diuendebantur. A

Diſcrimen etiam oſtreorum facere ſolent nationes ac litora, ut alibi atq; alibi meliora inueniantur. Optima ſunt quæ iuxta paludes ac fluuios reperiuntur: maiora enim, dulciora, melioriſq; ſucci euadunt. Quæ uerò ad litus marinum, aut inter ſaxa reperiũtur, ubi deeſt limi aut aquæ dulcis copia, praua ſunt, dura & guſtu amara, mordacia, cibo ingrata. F

Grandeſcunt ſy deris quidē ratione, ſed priuatim circa initia æſtatis, ubi ſol penetrat in uada. C

Oſtreorum dos in medicina non eadem coctis quæ crudis tribuitur. Oſtrea enim uel cruda F
mandi ſolent, tunc q; molliſsimam habēt carnem, ſed glutinoſam: & (ut Galenus tradit) ſalſum humorem generant, minùs nutriunt, magiſq; aluum ciēt, quàm ut ſtomacho idonea ſint. Elixa quo
que eduntur, aut aſſa, ſeu in ſartagine frixa. Qui uerò lautitiæ popinali ſtudent, in teſtis ſuis ſuper cratem addito butyro, in aqua quam continent, incoqui curant: quibus minimum piperis adjiciunt, ut tenuiginem ſalacem adaugeant. Aliàs tamen ſi in conchis ſuis decoquantur, uti clauſa per uenerunt, mirè diſſullationibus prodeſſe Plinius tradit. Idem author cruda oſtrea ſtomachum unicè reficere, faſtidijs mederi, ac leuiter aluum mollire ſcribit.

Cùm è teſtis uſtulatis optima calx fiat, cinerem oſtreorū eādem cum calce facultate eſſe puto. G

Cęterùm inter biualuium genera hoc peculiare eſt Oſtreæ & Pectini, ut partem habeant pro B
nam ac ſupinam. quarum altera ſit turbinatior ac prætumida, altera uerò plana.

Omnium aliorum teſtatorum Galenus oſtream nobiliſsimam habere carnem teſtatur. Cuius F
ſententiam comprobat Celſus, eo maximè, quòd aluum mouere dixit. Aëtius Buccinas, Purpuras, Chamas, Patellas, Pectines, & omnia teſta intecta, ut etiam oſtrea, multùm craſsi ſucci gigne reſcribit.

DE OSTREA GAIDEROPODA, BELLONIVS.

Rondeletius Spondylum nominat.

Eſt genus quoddam oſtreæ uulgò cognitum in Græcia, quam Gaideropodam uocant, quaſi A
pedem aſini dixeris.

Cautibus adnaſcitur: non enim more oſtrearum ſoluta in ſalo iacet. ob id in eo tantùm mari, (C) B *Vbi.*
quod nunquam æſtu reciprocatur, innaſcitur. Aegæi autem maris, Helleſponti, Propontidis & Ponti ora (*oræ, litora*) non augentur, nec; decreſcunt, ſed perpetuò in eadem altitudine permanēt. Nam inde aquæ deorſum ſemper delabuntur, eandem plenitudinem ſemper obtinentes. Non eſt omittenda (inquit Plinius) multorum opinio, priuſquam digrediamur à Ponto, qui maria omnia inferiora illo capite naſci, non autem Gaditano freto, exiſtimauēre; haud improbabili argumen-

Digitized by Google

to: quoniam æstus semper è Ponto profluens, nunquam reciprocetur.

B Quanquam autem ostrea hæc scopulis hæreant, clusilem tamen & reseratilem testam habẽt: & à saxo, nisi magna ui percutiantur, dimoueri uix possunt. Quoniam uerò multùm profundè immerguntur, indigenæ longurios ferro munitunt, quibus seriùs ictibus ualido mucrone conchã quatiunt: quã uel confringunt, uel, si integram deturbent, rupis partẽ aliquam secum auferunt: uix enim aliàs cederet. deinde manu ferrea eodem longurio indita, è maris fundo in sublime attollunt.

Quòd autem aqua per fauces Bosphori Thracij deorsum tanto impetu feratur, signum est locum illum esse Gaditano altiorem: nam si æqualis foret, haud equidẽ tanto impetu delaberetur.

F Quemadmodum autem Græcorum Gaideropoda à uulgari nostra ostrea ipsa forma differt, sic etiam gustu ingrata, dura, amara, ac nauseabunda percipitur.

B Huius testa aut concha eximio naturæ artificio superior inferiori infarcta est, ut quibusdam ueluti cardinibus annexa, nigroq; neruo in eius medio inter tubercula & sinus coaptato uincta ac constricta esse uideatur. Tubercula quoq; superiora duobus acetabulis inferioribus bene correspõdent, ut & inferiora superioribus, quæ in nostra uulgari ostrea desunt. Proinde apertas Gaideropodas, si quis attentè intuebitur, in his branchias (*atqui nullum ex testaceis branchias habet*) & stomachum ac reliquas partes nutritorias contemplabitur: imò etiam auriculas fungi crispi figuram referentes, magnitudine grandioris acetabuli Polypi, quæ dilatari ac contrahi solent; umbilicum uulgus esse putat.

F Hæc ostrea aliis carnosior est, minùs tamen gustui grata. Nam uenter eius atq; hepar pessimi sunt saporis.

Cæterùm nulli etiam in hac Cancelli seu Pinnoteres reperiuntur.

OSTREA TRIDACNA MARIS RVBRI.

In Toro, Arabiæ ciuitate, ad oras maris rubri sita, Græcum uulgus magnum quoddam ostreæ genus Aganon uocat, quod Caloieri ac cœnobitæ qui eò loci plurimi degunt, Tridacnam nominant. Ea unico tantùm cardine occlusa est: superiore quoq; est quadruplo maior, & pectinatim in ambitu, pyxidatim in alterius sinu strijs septem coniuncta, ac totidem crenis imbricata est: tantumq; humoris complectitur, quantum uno hausto sitienti exiccandum sit. Tridacnam autem ab antiquis uocatam puto, quòd ea magnitudine sit, quæ tres edenti morsus faciat. Aequè frequens est in mari rubro, ac reliquæ in nostro Oceano: eiusdemq; ferè saporis.

DE OSTREIS, RONDELETIVS.

A OSTREA pro genere uniuerso testaceorum sumi, & unde dicta sint, alibi docuimus. Nunc specialim pro ijs testaceis usurpo, quæ Galli Huistres uocant. Nos Peires ostres. De quorum differentijs dicemus, à loco, à testarum uarietate, à carnis substantia petitis. Sunt igitur quædam quę in stagnis marinis nascuntur, quædam in ipso mari. illa Λιμνόστρεα uocat Aristoteles, apud quem alí quoties Λιμνόστρεα perperam legas pro Λιμνόστρεα: quæ à loco nomen habent: Λίμνη enim stagnum significat, unde Λιμνοθάλαττα marina stagna à Galeno dicuntur. Gaza semper Ostrea uel Ostreas conuertit, non satis rectè meo quidem iudicio, cum stagni Ostrea dicere debuisset. Hanc differentiam non omisit Athenęus quum dicit: Τὰ δ' ὄστρεα γίνεται μὲν ἐν πνταμοῖς, καὶ ἐν λίμναις, καὶ ἐν θαλάσσῃ. Procreantur Ostrea in fluuijs, & stagnis, & in mari. Aristoteles lib. 5. de hist. cap. 15. Τὰ δὲ λιμνόστρεα καλούμενα, ὅπου ἂν βάθος ᾖ, γινόμενα σωιζεται πρῶτον αὐτοῦ ἡ ἀρχή. Limnostrea quæ uocantur, ibi primùm sui originem capiunt, ubi cœnum est. Plura sunt loca in quibus Limnostreorum meminit Aristoteles, quæ in sequentibus commodiùs exponentur.

Gaza notatus.

Libro 3.

(C)

DE OSTREIS QVAE IN STAGNIS MARINIS & in aquis ex marina & dulci commistis procreantur, Rondeletius.

B LIMNOSTREA ex duabus testis componuntur modicè concauis, & parum in dorsum elatis, foris inæqualibus & asperis, & in tenues laminas facilè sectilibus, intus læuibus, candidis. Testæ paruę sunt, caro mollis, suauis, concoctu facilis: maior in his quàm in alijs Ostreis, quorum testæ multò ampliores sunt. Cruda eduntur à pluribus sine ullo uentriculi pręter naturam affectu. Sic ueteres cruda Ostrea esitasse certum est ex Galeno & Athenæo. In Pontificali cœna scribit Macrobius appositos fuisse Echinos initio, Ostreas crudas. Sic

Lib. 3. Saturn.

Sic noſtri non ſoiùm Echinis & Limnoſtreis, ſed & Oſtreis marinis & Lepadibus crudis ueſcuntur. Conchis (uerò) ſtriatis, Pectinibus non niſi coctis, ob carnis duritiem, alij piperis pauxillum adjiciunt. Huiuſmodi Oſtreæ ſunt in oſtijs Rhodani antiquis, ubi nunc ſunt lacus, ob immutatũ Rhodani alueum. Huiuſmodi uenduntur Lutetiæ ex Sequanæ oſtijs, & Burdigalæ. Cur dulciores, ſuauiores, ſucculentioresq; ſint, in cauſa eſt dulcis aquæ admiſtio. gaudent enim dulcibus aquis, inquit Plinius lib. 32. cap. 6. & ubi plurimùm influunt amnes, ideo pelagiæ paruæ ſunt & rariores. (c)

Illud uerò pauló diligentius excutiendum eſt, maiorá ne ſint pelagicis Oſtrea quæ in ſtagnis mariſáis, aquis ue ex dulci permiſtis proueniunt. Athenæus lib. 3. Oſtrea naſcuntur in fluuijs, lacubus & mari. Marina optima quando lacus aut fluuius ex proximo influit: tunc enim fiunt boni ſiccí, maiora, dulciora. Quæ uerò in litoribus (πρὸς ἠόνι) & ſaxis limi & aquæ dulcis expertibus gignuntur, parua ſunt, dura, acria, (ὀλυκπικά.) Verna & quæ capiuntur æſtatis principio, meliora ſunt, maris humore plena, (πλήρη, διπλασιόνται: fortè πλήρη hìc oportet interpretari plena, pro carnoſis, uegetis, ſucculentis, id eſt non ſiccis nec duris: διπλασιόνται uerò ad ſaporem pertinet, quæ mare reſipiant: ſicut & οἰνίζειν & ὀξίζειν uerba ad ſaporem pertinent: ita tamen mare ſapiant, ut cum dulcedine ut ſapor ſit coniunctus: ſic & Vuotto nus tranſtulit:) cum dulcedine uentriculo utilia, aluo facilè deſcíuntur. Quæ cum malua aut lapatho, aut piſcibus, aut per ſe ſola elixantur, abundè nutriunt, & aluum ſoluunt. Loci ígitur commoditas, & alimenti copia hæc Oſtrea grandiora & meliora efficit. His contraria, pelagia Oſtrea parua & rara. Plinius hanc cauſam reddit. Grandeſcunt quidem ſyderis ratione maximè, ut in natura aquatilium diximus. Sed priuatim circa initia æſtatis multo lacte prægnantia, atq; ubi ſol penetrat in uada. Hæc uidetur cauſa quare minora in alijs locis reperiantur: opacitas enim prohibet incrementum, & triſtitiâ minùs appetunt cibos. Solis quidem ſyderis maſculi, ut alibi ait Plinius, mirificam uim in ortu & procreatione rerum nemo eſt qui ignorat, ut quæ eius radijs illuſtrata non fuerunt, longè infœliciùs proueniant. Sed Oſtreas triſtitiâ minùs appetere cibos more ſuo metaphoricè dixit Plinius: neq; enim triſtitia in Oſtreas cadit, neq; ſenſus ullus his ineſt præter tactum & guſtatum aliquem. Illud addam cuius initio capitis memini: Oſtrea marina, teſtâ quidẽ longe maiora eſſe ijs quæ in dulcibus aquis reperiuntur, carne uerò interna minora: quia mare, ut rectè ſcripſit Ariſtoteles, humidum eſt, calidius, craſsius, multoq; magis corporatum quàm aqua dulcis, ideo ad gignendum habilius. Cur ergo non etiam maiorem carnem in Oſtreis efficit? quia humor dulcis frigidior quidem eſt, ſed πότιμός ἐστι καὶ πρόσφυσ, potui aptus & nutriens. Quãobrem Oſtreæ in ſtagnis marinis & iuxta amnium oſtia alimentum à dulci aqua, teporem à marina accipiunt. Ineſt in Limnoſtreis humor quidam candidus. Lac appellat Plinius loco paulò antè citato. Et alibi: Nuper compertum in Oſtrearijs humorem Oſtreis fœtificum lactis modo effluere. In eo ineſt uis illa ex qua partim generantur. Ariſtoteles lib. 3. de gene. anima. cap. 11. Oſtracodermorum natura conſiſtit partim ſponte, partim emiſſa à ſe aliqua facultate, quanquam ea ſæpe ſponte oriantur. Petrus Gyllius uir eruditus & fide dignus affirmat ſe de uiris non pauci ſpectatæ fidei accepiſſe Byzantinos Oſtrea ſerere, & eorum quaſi lac ſeminare: idipſum enim in aquam abiectum ad ſaxa ima adhæreſcere, & Oſtrea fieri. Sic ex decocto fungorum in terram proiecto fungi enaſcuntur.

Maiorá ne ſint pelagicis oſtrea quæ in ſtagnis marinis aquis ue ex dulci permiſtis proueniunt.

Lib. 32. cap. 6.

Lib. 2. ca. 100.

Lib. 3. de gene. ra. anim. ca. 11.

De lacte humore fœtifico oſtrearum.

DE OSTREIS (MARINIS SIVE PELAGIIS,) Rondeletius.

Traduntur in hoc capite etiam in uniuerſum quædam, non de oſtreis ſolùm quibuſuis, ſed etiam oſtracodermis omnibus.

A B

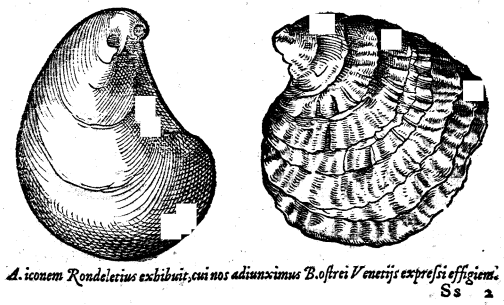

A. iconem Rondeletius exhibuit, cui nos adiunximus B. oſtrei Venetijs expreſsi effigiem.

B OSTREA quæ neq; in ſtagnis, neq; in fluuiorum oſtijs, ſed procul ab aquis dulcibus inue-
niuntur, marina ſiue pelagia nominantur. Sunt perſepe magna, adeo ut in India pedalia ſint. Quę
ex Oceano Lutetiam deferuntur, ſæpe multò maiora ſunt ijs quæ in noſtro Mediterraneo capi-
untur: aliquando multa ſimul connexa & ſupra ſeſe poſita. Inter hæc repunt Scolopendræ, &
uermes in canaliculis incluſi uiuunt. Teſtæ foris ſordidæ & luto obductæ, ex croſtis multis ſiue
laminis conſtantes, intus lęues & albæ. Caro mollis: circa eam fibræ multę ueluti fimbriam con
ſtituentes, eam aliquando ambiente purpureo crine, quæ præſtantiæ nota eſt, authore Plinio.
Lib. 32. cap. 6. Addunt, inquit, peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generoſa
Ibidem. interpretantur, calliblephara appellantes. Noſtra pallidâ ſunt teſtâ, alibi colore differunt. Va-
riant coloribus ait Plinius, rufa in Hiſpania, fuſca in Illyrico, nigra & carne & teſta Circeis. Ta-
lia nonnunquam uenduntur Burdigalæ Medokina, à loco uicino Medoc appellato allata. His ca
put nigrum eſt, caro minùs candida.

Ibidem. F Palma menſarum diu illis tributa eſt, ut ſcribit Plinius: ſunt & apud nos in pretio. Et quem-
Ibidem. admodum diuerſorum in procreandis Oſtreis olim diuerſæ erant laudes quas perſequitur Pli-
nius, Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, & cætera: ita noſtro æuo cupediarum a-
matores Oſtreorum cenſuram faciunt: ſunt enim, ut uerbis Horatij utar, Oſtrea qui callent pri
mo deprendere morſu: et acria à dulcibus ſtatim diſcernunt. Britannica omnibus præferunt.
Santonica magis ſalſa & acria iudicantur. Britannicis Burdegalenſia ſuccedunt, inter quæ Me-
Satyra. 4. dokina nigra, ſuauitate præcellunt: quemadmodum Circæa quæ nigra ſunt, ab Horatio commen
dantur:

Lubrica naſcentes implent conchylia lunæ. Sed nõ omne mare eſt generoſæ fertile teſtæ:
Murice Baiano melior Lucrina Peloris, Oſtrea Circæis, Miſeno oriuntur Echini,
Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum.

E Nec locis ſuis contenta ſunt, ait Plinius libro 32. cap. 6. Gaudent enim peregrinatione, tranſ-
ferriq; in ignotas aquas. Sic Brunduſina in Auerno compaſta, & ſuum retinere ſuccum, & à Lu
crino adoptare creduntur. ubi Compaſta uocat, quæ ex Brunduſio allata, propter famem longæ
aduectionis compaſcebant in Lucrino. Sic Oſtreorum uiuaria olim facta ſunt, quæ primus om-
nium Sergius Orata inuenit in Baiano, ætate L. Craſſi oratoris ante Marſicum bellum, nec gulę
cauſa ſed auaritiæ.

F Athenæus de Oſtreorũ ſubſtantia ex Mneſitheo: Mneſitheus Athenienſis (inquit) libro de ci-
bis ait, Oſtrearũ, Concharũ, Muſculorũ, ac ſimiliũ carnẽ uix concoqui, ob ſalſum humorẽ qui in
ipſis ineſt. Quamobrẽ quũ cruda eduntur, ob ſalſuginẽ aluũ ſubducere: quũ uerò elixanſ, ſalſugi-
nem ſuã uel omnino uel magna ex parte in humore quo incoquunt deponere. Itaq; Oſtreorum
decoctũ perturbat, & citat aluũ. Elixa uerò eorũ caro humore ſuo deſtituta, murmura excitat. al-
ſa aũt, modo rectè id fiat, noxia minimè eſt. Etenim igne uicta non perinde ac cruda cõcoctu di
ficilis eſt, exiccato humore qui in ipſa inerat, quicq; ſolutã aluũ reddebat. Alimentũ humidũ con-
Lib. 3. de facult. alim. coctu contumax Oſtreũ omne præſtat, nec facile ad urinæ excretionẽ. Cæteris omnibus præ-
ferenda Galeni ſententia, qui ſcribit, omnium Oſtracodermorum commune eſſe, ſuccum ſalſum
in ſe habere, quo uenter ſubducatur: ſed ratione maioris & minoris differre. Oſtrea enim molli-
ſimam omnium carnem habent: Chamæ autem paruæ, Spondyli, Solenes, Purpuræ, Buccina, at-
que alia huiuſmodi, duram. Iure igitur Oſtrea, uentrem quidem magis promouent, minùs au-
tem alimentum corpori ſuppeditant. duriora uerò, concoctioni magis reſiſtunt, ſed magis nutri-
unt. & hæc quidem coquuntur, Oſtrea uerò non cocta eduntur. Quemadmodũ autem illa con-
coctu, ita etiam corruptu difficilia ſunt, ijſq; apponuntur bis in aqua pura incocta, quibus cibi in
uentriculo corrumpuntur. Ex noſtris plerisq; Oſtrea additis pipere, oleo uel butyro ſuauiora red
dunt. nonnulli in ſartagine frigunt, ſed duriora tum fiunt.

G Non ſolùm in cibis ſed etiã in medicina magnæ ſunt Oſtreorũ dotes. Peculiariter cõtra Lepo
Lib. 32. cap. 6. Plinius. ris marini uenena Oſtrea aduerſanſ, ſi Plinio credimus. Stomachũ (inquit idẽ) unicè reficiũt, fa-
ſtidijs medenſ. Addita q; luxuria frigus obrutis niue ſumma montiũ & maris ima miſcens. Teſtę
Oſtreorũ cinis uuã ſedat, & rõſillas admiſto melle. Eodẽ modo parotidas, panos, mãmarumq; du
ritias, capitũ ulcera ex aqua: cutẽq; mulierũ extendit. Inſpergit & ambuſtis, & dentifricio placet.
Pruritibus quoq;, & eruptionibus pituitæ ex aceto medet. Crudæ ſi tundanſ (*& in puluerẽ molliſſi-
mũ minuantur*) ſtrumas ſanãt, & perniones pedũ. Quæ Galenus de Oſtreorũ facultatibus ſcripſit
Galenus. pete ex lib. 1. de facul. ſimpl. med. Ego experientiâ cõperi ex cinere ſiue ex calce teſtarũ Oſtreo-
rum factã aquam lixiuã ad minuẽdos tumores *& inueteratos* pedũ & genuum plurimùm confer-
re: exiccat enim, multũ digerit & calefacit, ſi poſt uſtionem cinis nõ lauetſ: lotus, minùs calefacit.

Cur lunæ incrementum oſtracoderma omnia ſequantur. Deq; Solis & Lunæ effectib. in uniuerſum. Illud poſtremò addendũ cur luna creſcente Oſtrea atq; adeò oſtracoderma omnia & cruſta-
cea augeſcant, ſucculentioraq; ſint: cõtrà decreſcente minuanſ, quod tradit Plinius lib. 2. cap. 41.
Iam quidẽ lunari poteſtate Oſtrearũ, Conchyliorumq;, & Concharũ omnium corpora augeri &
rurſus minui. Hæc Plinius. In cauſa ſunt propriæ lunæ effectiones, quæ ſunt rigare, & modico ca-
lore humectare corpora. Luna igitur humores alit & regit, quemadmodũ Sol ſuo calore fœcun-
dat omnia: quoniam omnium uita oritur à calidi & humidi commiſtione, & fouetur utriuſque

tempera-

Digitized by Google

temperamento. Sol maſculũ ſydus, marisq; uicẽ gerit; Luna, fœminæ. fœmineũ enim ſydus eſt, & molle atq; nocturnũ, ſoluit humorẽ & trahit, non aufert, ut ait Plinius. Sed Lunæ corpus craſ- *Lib. 2. cap. 101.*
ſius, (quia elementis uicinius,) nõ ſuo lumine, non ſuis radijs, ſed Solis luce ac radijs perfuſum et accenſum, uires ſuas in inferiorem hunc orbem immittit. Quare cùm uariè Solis radios excipiat, uariè quoq; temperatas eſſe eius uires & effectiones eſſe neceſſe eſt. Itaq; eâ abundè à Sole illuſtratâ, corpora quoq; humentiora ſunt, & contrà. Neq; id ſolùm in Oſtreorum, uel cruſtatorum, aut aliorum animalium corporibus, ſed etiam in noſtris efficitur. Vnde prudentes Chirurgi trypano caput uix aperiunt, plena Luna: quia tum cerebrum diffundi magis, & totam cranij capacitatem impleri compertum eſt. Idem in medulla oſsium cernitur. Morbis pituitoſis obnoxij, huius ſyderis uim ſentiunt, ac unà cum eo pituitam augeri experiuntur. Sani uerò & non animaduertentes, has atq; alias leuiores immutationes non percipiunt.

DE OSTREIS SYLVESTRIBVS, RONDELETIVS.

OSTREA reperiuntur in noſtro mari quæ à uulgò Scandebec uocantur, propterea quòd ſapore ſunt acri: ob id delicatorũ labra nimiùm calefaciunt & ulcerant. nam Scandebec, idem eſt quod roſtrum urens. A

Teſta conſtant pellucida partibus quibuſdam flaueſcente, alijs purpuraſcente, foris crinita & criſpa, intus ſplendida, læuiſſima, candidiſsima. B

Caro parua, ſalſa, ſubamara atq; inſuauis eſt. Quare etiam à plebe negligitur. F

Hanc Oſtreorum ſpeciem eſſe puto ſimilem iſs, quæ tradit Plinius lib. 32. cap. 6. gigni in petroſis, carentibusq; aquarũ dulcium aduentu, ſicut circa Grynum & Myrinam: uel potiùs Oſtrea eſſe ἄγρια quæ uocat Athenæus lib. 3. *Εἰσὶ δὲ καὶ ἄγρια ὀστρέα. πολύστροφα δ' ἐστὶ, καὶ βρωμώδη, πεφυκότα ἐν πέτραις ἢ ξύλοις ἢ λίθοις γοῦν.* Sunt quædam Oſtrea quæ ſylueſtria nominant, multi alimenti, ſed uirus olentia, & ori ingrata. A

Teſta ſylueſtrium Oſtreorum in fucis mulierum, lapidis ſpecularis uice uſurpari poteſt, & exſiccantibus pulueribus utiliter admiſceri. G

DE SPONDYLIS, RONDELETIVS.

Bellonius nullo ueteſto nomine, ſed Oſtreas gaideropodas, ut hodie Græci, appellat.

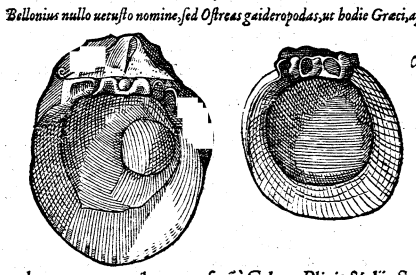

IN Oſtracodermorum generibus recenſent à Galeno, Plinio & alijs, Spondyli, ab Athenæo πτερυγόδη nuncupati, à Græcis hodie Gaideropa, ob magnam ſimilitudinem quam cum aſini ungula habent. gaidaron enim hodie aſinum uocant. Galeni interpres ἀστραγάλους, uertebras conuertit, ſed utendum nomine Græco cenſeo, Plinij exemplo qui aliquot locis Spondylium uocauit: & Macrobij, quum Spondylos inter cœnæ Pontificalis prima fercula numerat. Item Columella cũ reliquis teſtaceis Spondylos recenſet. A *Lib. 3.*

Spondylus duplici teſta conſtat intus caua & læui: foris ſcabra, ad ungulæ aſini formã rotundata, latiore parte, quæ & inferior dici poteſt, tenuior eſt, & multò minùs denſa, minùs concaua, ſuperior pars, quà teſtæ colligantur, ſtrictior, foris elata, intus magis caua, arcta ualde & firma articulatione connexa. utriuſq; enim teſtæ binæ apophyſes ſunt, ſiue tubercula quæ binis acetabulis uicißim recipiunt & recipiuntur; uinculo medio, nigro & ualido cohærent. Caro interna Oſtreorum carni ſimilis eſt: circa hanc frimbriata eſt membrana. Branchias Spondylis falſò nonnulli tribuunt. Omnia enim oſtracoderma ſanguinis expertia, & exiguo calore prædita, toto corpore per ſenſum fugientes cutis meatus πρὸς ἀραιότητα reſpirant, (*Ariſtoteles ſic ea refrigerari dicit, non reſpirare,*) quemadmodum inſecta autore Ariſtotele. B

F Intus caro eſt iuris multa, ſed durior, uirus olens, *inſuauis & ingrata.* Galenus lib. 3. de facult. aliment. inter oſtracoderma quæ duram habent carnem recenſet.

C E Spondyli ſaxis adnaſcuntur, & ita hærent, ut non niſi malleo, aut fracta ſaxi parte capiantur. In mari noſtro pauci reperiũtur. Ego in ſaxis Freſconijs Agathenſis ſinus reperi, ſed ij parui ſunt. ita hærent, ut in litus reijciuntur.

Teſta craſsiorum eſt partium quàm teſta Oſtreorum. difficiliùs uritur, magisq; ad lapidis naturam accedit. In Spondylis Cancri parui reperiuntur, quemadmodum in Oſtreis, & Mytulis marinis.

A Horum nullam, quod ſciam mentionem fecit Ariſtoteles. Athenæus lib. 3. προέχουσιν, ἐκ δὲ τῆς πρεχνότητος, id eſt, ab aſperitate, mea quidem ſententia, appellauit. Spondylos ueros à nobis exhiberi oſtendit firmior in his & magis exquiſita teſtarum articulatio, quàm in ullo alio oſtracodermorum genere, à qua Spondyli nomen ſortiti ſunt: quòd uertebrarum ſpinæ modo firmiſsimè articulati ſint, quæ uertebræ σπόνδυλοι à Græcis dicuntur.

COROLLARIVM, DE OSTREIS PRIVATIM DICTIS OMnibus, & de Oſtracodermis in genere quædam.

Oſtreorum nomen generale.

A Oſtrea genere neutro apud Græcos Latinósque dicuntur, cum de ſpecie qua de hîc præcipuè ſcribimus, tum in genere de oſtracodermis ſeu teſtatis omnibus. Oſtreæ uerò fœminino genere Latinis tantùm, de ſpecie una. Græcis quidem ὄστρεον per e. breue, & ὄστρεων per diphthongum, diuerſas plerunque ſignificationes habent, ut dicemus: aliquando promiſcuè ponuntur. Latini id diſcrimen ignorant. ¶ Oſtrea Galenus modò animalia eſſe dicit, ut libro decimo quarto de uſu partium: modò inter animal & plantam media, hoc eſt zoophyta facit, ut in libro de formatione fœtus. In conchylijs aliqua (nomina) ex Græcis (deducta ſunt,) ut peloris, oſtreæ, Varro. ὄστρεα uocant aliqui omnia quæ Ariſtoteles ὀστρακόδερμα nominauit: cuius ſpecies una ſit ὄστρεον, & aliæ plures, ut buccina, purpuræ, chamæ, pinnæ, Galenus libro 11. de ſimplic. medic. facult. capite autem proximè ſequente de buccinis & purpuris agit, & mox de oſtreis ſpeciatim dictis. Idem libro quinto de compoſ. ſecund. locos, capite 5. nominans teſtas uſtas buccinorum, purpurarum, aliorúmque oſtreorum in genere hoc nomen uſurpat: Græcè quidem per diphthongum ὀστρέων ſcribi puto. Sed non modò ὄστρεον, uerùm ὄστρειον quoq; nonnunquam generale eſt ad omnia teſtata: aliquando uerò ea ſola comprehendit, quæ ſua natura immobilia (*nimirum ut cochleæ excipiantur*) ſunt, Vuottonus. ſed ad eam ſignificationem oſtrei, quę teſtata immobilia tantùm, ceu genus peculiare comprehendat, authoris idonei teſtimonium iam non inuenio. Vt oſtrea, ſic conchas etiam in genere pro quibuſuis teſtatis aliqui dixerunt. Veteres ὄστρεα dicebant per α. recentiores per ε. ut Plato in Phædro, ὀστρέοις πρόσπῃ διδόντες μᾶλλον. & in Timæo, τὸ τῶν ὀστρέων φῦλον συμπάντων, Athenæus. Ἡ σκύλλα γὰρ τὰ ὄστρεα πεσόντα ἐσθίει ἀσπαλάω, Euſtathius. Firmioris teſtæ piſces conchæ & oſtrea dicuntur. conchæ dicuntur, quæ teſtam læuem habent ac politam, ſiue uniformiter rugatam, ſiue denticulatam. Oſtrea uerò, quæ aſperam ſcabrámque: quanuis generali nomine oſtrea quoque conchæ uocentur. item quæ ex uno tantùm latere teſtam habent, altero ſcopulis aut lapidibus, aut alteri materiæ adhærent. nam teſtæ ipſæ duriores propriæ conchæ dicuntur, quales ſunt cochlearum. Ouidius, Oſtreáque in conchis tuta fuêre ſuis. Τὰ ὀστρακόδερμα καὶ κογχυλία pro omni genere teſtatorum Strabo dixit: alij quidam ὀστρακώδη.

Ἠὲ καὶ ὄστρεα πόντια βυθοῦ ἔπι βόσκεται ἕλμινς, Μυρῆται, τρόμεοί τε, πελωριάδαι τε, μύδαί τε, Nicander Colophonius. Τὰ ὀστρακόδερμα τῶν ζώων: οἷόν τε κογχύλιαι, καὶ κόγχοι, καὶ πίνναι τε καὶ χελιδόνια ὄστρεα, Ariſtoteles 4. 4. hiſtoriæ. Gaza uertit: Vmbilici, cochleæ, purpuræ, (*quod tamen non eſt in Græco,*) & omnia quæ oſtrei aut conchæ nomine appellamus. Γίνεται δὲ ἐν ὀστρέῳ πινὶ παραπλησίῳ ταῖς πίνναις, Theophraſtus in libro de lapidibus de margarita loquens. Κογχύλια, τὰ ὄστρεα, Heſychius & Varinus. λιχάδιον, oſtrea omnia: alij lapides, calculos & conchylia interpretantur, Idem.

Arabica & barbara nomina.

Albertus alzun ex Auicenna interpretatur oſtreum. Antiqui, id eſt oſtrea, Syluaticus. Caugilen, (Caugilel, Auicennæ nominatur 2. 537.) id eſt oſtrea, Idem, uidetur autem nomen corruptum à conchylijs. Guadai (Bellunenſis emendat Vdha) eſt ſpecies teſtatorum: cuius facultates in G. referemus. Latalus, id eſt oſtrea, Syluaticus. Oſtracorum ſiue conchyliorum quędam ſunt magna, quæ dicuntur Arabicè Barcora, (hoc & Serapio habet:) quædam parua, quæ Arabicè dicuntur Sades, (Sadaf quidem pro limace, & pro purpura accipitur) Syluaticus. Canifis, (Carufis, Auicennæ 2. 547.) id eſt, oſtrea, Syluat. Canifeties eſt ſpecies oſtrací, & gaugiel ſimiliter, Vetus gloſſographus Auicennæ. Seigi eſt genus oſtracorum, & eſt Venereum, Idem.

Vulgaria hodie

Oſtrea Græci uulgò ὀστρίδια uocitant, Pſellus oſtridia, interprete Valla. Itali Oſtreghe, in ſingulari numero oſtrega. Hiſpani Oſtia de la mar. Galli (ut innominatus quidã ſcribit) Ouitres, ut Bellonius Huiſtres & Oeſtres: alicubi Ittre alle calle. ¶ Angli **an Oyſter.** Flandri & alij Germani inferiores, **een Oeſtre:** in plurali, **Oeſters.** Puto & **iitetle** uocabulum diminutiuum nonnuſquam uſurpari.

In Pon-

In Ponto conchylia desunt, cum ostreæ abundent, Plinius. ¶ Ostrea mittit Corsica, sed rarò, & serpe olida: quoniam aduersis tempestatibus impedita nauigatione, uel prædonibus Mauris intercluso mari, non facile ad urbem perueniunt. Eæ uerò quæ à Pisauri litore paucis ante annis asferebantur, extincta ueluti earum progenie penitus abierunt, Iouius. Ostrea & conchylia (τὰ ἐσχάτως κρίνεσθαι) omnia & multitudine & amplitudine in mari extero excedunt: hîc uerò (circa Turdetaniam) imprimis, quòd scilicet fluxus ac refluxus hîc augeantur: qui causa, ut par est, magnitudinis ac multitudinis propter exercitationem (eorum) existunt, Strabo. Ostrea in Indico mari Alexandri rerum autores pedalia inuenirí prodidere. nec non inter nos nepotis cuiusdam nomenclator tridacna appellauit, tantæ amplitudinis intelligí cupiens, ut ter mordenda essent, Plinius. Circa Byblum paruam insulam Indiæ, ostrea petris adnascuntur, decuplo maiora his quæ apud Græcos reperiuntur: Philostratus, de spondylis nimirum sentiens. hi enim ex ostreorum numero saxis adhærent. Circa Caput uiride piscati sumus dentales & ostreas uetares, quæ singulæ appendebant decem uel quindecim libras, Aloisius Cadamustus. Ostreorum pro regionibus differentias Plinij uerbis referemus infrà in F. ¶ Ostreæ testas habent scabras, Aristot. Quædam siliceum duritia teguntur, ut ostreæ & conchæ, Plinius. Ostreorum quorundam testas uereres noctu lucere audio, parte superiori interna. ¶ Variant coloribus, russa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra & carne & testa Circeijs, Plinius. Vide etiam infrà in F, nonnihil. ¶ Ostreorum (in cibo) præcipua spondylo breui sunt, atq; non carnoso, nec fibris laciniosò, ac tu in aluo, Plinius. Spondylus in ostreis dicitur callosum illud rotundum albicans, quod intus habent in medio, à similitudine spondyli: quod nos uerticulum dicimus appositum fusis, ut melius nendo uertantur. nam reliqua caro circũsparsa, lacinia dicitur, Perottus. ¶ Ostreis labra sunt crassa, Aristot. Quod oui nomine appellatur, in altera tantùm parte eis sit, idemq; est quod echinos habere dicimus, Idem. Quod ouum uocatur, non semper, sed uêre habent ostreæ. mox enim tempore procedente minuitur, demumq; totum propè aboletur, Vuottonus. ¶ Meatum habent quo excrementum secedat parte superiore, Aristot. ¶ Capita ostrearum generi nulla, Plinius. pili nulli, Galenus lib. 2. de temperamentis. Oculi etiam plerisq; nulli, ut scribit idem Galenus lib. 2. cap. 5. de semine. sed melius Plinius, qui ostreis omnibus oculos negat. ¶ Sexus quoque discrimen eis non est, ut in C. dicetur.

Gaudent dulcibus aquis, & ubi plurimi influunt amnes: ideo pelagia parua & rara sunt. Gignuntur tamen in petrosis, carentibusq; aquarum dulcium aduentu, sicut circa Grynium & Myrinam, Plinius. ¶ Ostrea licet uictum in humore exerceant, nec foris uiuere queant, nihil tamen uel aëris uel humoris recipiunt, Aristot. Corpus eorum humidissimum est, Galenus libro 2. de temperamentis. Vim uitalem (*quæ à corde per arterias diffunditur*) non habent, Idem libro 4. de præsag. ex puls. Sensum non habent præterquàm tactum, Author libri de anatome uiuorum. Tactus sensus omnibus est, etiam quibus nullus alius. nam & ostreis, & terrestribus uermibus quoq; existit, Plinius. Et alibi: Silicea testa inclusis fatendum est nullum inesse sensum, ut ostreis. Etrursus: In marinis ostreis auditum esse non est uerisimile, sed ad sonum mergere se solent. ideo & silentium in mari piscantibus. ¶ Non desunt complura, quæ cum sint absoluta, mouere tamen sępe queant, ut ostreæ, Aristot. ¶ Ostreæ in Hellesponto nutriuntur phyco, id est, alga, Aristot. ἰλυὶ λιχμάζοντα, καὶ ὕδατος ἐχραύοντα, Oppianus de ostreis. ¶ Ostreis q; & conchylijs omnibus cõtingere, ut cum Luna pariter crescant, pariterq; decrescant, Cicero 2. de Diuinat. Ostreæ quum appositæ fuissent, & multę quidem sed inhuberes, macræq; essent: Luna, inquit Annianus, nunc uidelicet senescit, ea re ostrea quoq; sicuti alia quædam, tenuia exuctaq; sunt, Gellius lib. 20. Apud eundẽ extat hîc Lucilij uersus: Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras. ¶ Ostreis quà cœnum, ibi origo consistit, Aristot. In limo cœnoso oriuntur, Idem: apud quem plura de ostrearum generatione leges circa finem libri 5. de generat. animalium. Quę siliceo tegmine operiuntur (inquit Plinius lib. 9.) putrescente limo proueniunt, aut spuma circa nauigia diutius stante, defixosq; palos & lignum maximè. (Alibi tamen in petrosis, carentibusq; aquarum dulcium aduentu ostrea gigni tradit.) Nuper compertum in ostrearijs humorem ijs fœtificum lactis modo effluere. Et rursus: Grandescunt syderis quidem ratione maximè, ut in natura aquatilium diximus: sed priuatim circa initia æstatis multo lacte pregnantia, atq; ubi sol penetret in uada. Hæc uidetur causa quare minora in alijs locis reperiantur. Opacitas enim prohibet incremẽtum, & tristitiâ minùs appetunt cibos. Musculi cochleæ (*conchæ potiùs. somniant autem Grammatici quidã musculos quasi masculos dici,*) quorum lacte (*utpote genitura marium*) concipiant ostreæ. Ostrea neq; coitu, neq; parente procreantur, ac nimirum omnia ex cœno nascuntur. illorum enim neq; fœmina, neq; mas distinctus est, sed eiusdem naturæ sunt, atq; adeò inter se similia, ut non marem à fœmina internoscere possis, Gillius ex Oppiani Halieut. 1. Neutrum est & ostreis genus, & cæteris adhærentibus uado uel saxo, Plinius. Posteaquàm (sicut ait Nicolaus Damascenus, quarto & centesimo libro historiarum) ad Apameam Phrygiæ urbem, Mithridatici belli temporibus è motu terra discessisset, lacus qui antè ibi nulli comparuissent, repente extitisse, fluuiosq; & fontes nouos ex eisdem locis terræmotu excitatos fuisse, ueteresq; multos exaruisse, ac nimirũ plurimam aquam tum dulcem, tum salsam, tametsi ab eis locis mare lõge abesset, ex uisceribus terræ

ſic emanaſſe, ut tractum uniuerſum illum tum Oſtreis, tum aliis piſcibus marinis referſerint, Gellius (ex Athenæi libro 8.) ¶ In oſtreis cancri naſcuntur, de quibus alibi dictum eſt.

D Sunt qui ſubtilitatem animi conſtare non tenuitate ſanguinis putent: ſed cute operimentisq; corporum magis aut minùs bruta eſſe, ut oſtreas & teſtudines, Plinius. Cancer oſtreis uelcitur, ſed quia oſtreum clauſum, nulla ui aperiri poteſt, periculoſumq; eſt, ſi chelam eius includat, ad argumenta confugit, & inſidias noua fraude molitur. Explorat enim ſi quando oſtreum, remotis in ſocis ab omni uento, contra ſolis radios dipticum * in illud ſuum aperiat, ut aëre libero uiſcerum ſuorum uoluptatem quandam capiat: & tunc clanculo calculum immittens oſtrei concluſionem impedit, ſicq; aperta clauſtra reperiens turò chelas impendit: uiſceraq; interna depaſcitur, Ambroſius. Eundem dolum author de nat. rerum ex Ambroſio & Iſidoro ſic recitat. Cum teſtas aperit oſtrea, ut clementioris auræ delicijs glorietur, cancer inſidias ei repentinas prætendit, & lapidē inter eius teſtas proijcit, ne illas coniũgere poſsit, & ſic oſtreæ carnes corrodit. Oſtrea quidem in ſicco iacens, iam ut in domo conchas tenet, tempore acceſsionis maris. Vide etiam ſupra ex Oppiano in Corollario de Cancro, pag. 175. Stellæ marinæ molli cruſta intectæ, (Ariſtot. hiſt. 5. 15. ſtellas inter oſtracoderma numerat) Oſtreis tam crudeliter inimicæ ſunt, ut hæc ipſa exedant, & conficiant. Ratio inſidiarum quas eis moliũtur, eiuſmodi eſt: Cum teſtacea ſuas patefaciunt Conchas, cum uel refrigeratione egent, uel ut aliquid pertinens ad uictum incidat: ex uno de ſuis ſiue cruribus ſiue radijs intra teſtas oſtrei hiantes inſito, eas claudi prohibentes, carne explentur, Aelianus de animalibus 9. 32. ex Oppiani Halieut. lib. 2.

2 In marinis oſtreis auditum eſſe non eſt uerisimile: ſed ad ſonum mergere ſe ſolent, ideo & ſilentium in mari piſcantibus, Plinius. Γωνάμων (melius γωγγάμων, ut Heſychius habet) quæ & γογγύλα uocatur: inſtrumentum eſt, in quo piſcatores oſtrea colligunt, Heſychius & Varinus. ¶ Oſtrearum uiuaria primus omnium Sergius Orata inuenit in Baiano, ætate L. Craſſi oratoris ante Marſicum bellum: nec gulæ cauſa, ſed auaritiæ, magna uectigalia tali ex ingenio ſuo percipiēs, ut qui primus penſiles inuenit balineas: ita mangonizatas ſubinde uendendo, Plinius. Hæc ſumpta eſſe uidentur à M. Varrone, ut Macrobius tertio Saturnaliorum teſtatur libro, Maſſarius. ¶ Nuper compertum in oſtrearijs (*id eſt, oſtrearum uiuarijs*) humorem ijs fœtificum lactis modo effluere, Plinius. Limoſa regio maximè idonea eſt conchylijs, muricibus & oſtreis, &c. Columella. ¶ Oſtrea, quum Romana res magnitudinis & luxuriæ faſtigium teneret, Brunduſio in Lucrinum lacum transferebantur, ubi mirificè pingueſcebant. Vnde Martialis, Oſtrea tu ſumis ſtagno ſatu- 30
rata Lucrino. Fueruntq; adeò in honore ipſis gulæ proceribus, ut in remotiſsimas à mari regiones ligneis lacubus apportarentur. Eſt autem Lucrinus lacus Campaniæ (inquit Maſſarius) in ſinu Baiano, contra Puteolos propinquus Auerno lacui, dictus à lucro propter multitudinem piſcium, qui ibi capiebantur, in quem oſtrea aliunde aduecta, depaſtaq; ibidem melicra fiunt. Gaudent enim (ut inquit Plinius libro trigeſimo ſecundo) & peregrinatione, transferriq; in ignotas aquas: Sic Brunduſina in Auerno compaſta, & ſuum retinere ſuccum, & à Lucrino adoptare cetera duntur.

Oſtreorum conchis ichthyophagi ad domicilia utuntur, Incertus. Maltha calidaria ad balnea: Ficum & picem duram, & oſtrei teſtas ſiccas ſimul tundes: his iuncturas diligenter adlines, Palladius. 40

F Tiberius Cæſar Aſellio Sabino H. S. ducenta donauit pro dialogo, in quo boleti & ficedulæ, & oſtreæ, & turdi certamen induxerat, Suetonius. Pinguem uitrijs albumq;, nec oſtrea,
Nec ſcarus, aut poterit peregrina iuuare lagois, Horatius Serm. 2. 2. Refert Athenæus Apicium nobilem paraſitum, qui ſuperioris nomine appellari promeruit, uaſis ſumma induſtria fabricatis, ad Traianum in mediterraneis Meſopotamiæ contra Parthos bellum gerentem, recentiſsima oſtrea detuliſſe, Iouius.

Oſtreorũ differentiæ ſecundũ regiones. Dicemus & de nationibus, ne fraudentur gloria ſua littora, ſed dicemus aliena lingua, quæq; peritiſsima huius cenſuræ in noſtro æuo fuit. Sunt ergo Mutiani uerba quæ ſubijciam: Cyzicena maiora Lucrinis, dulciora Britannicis, ſuauiora Edulis, (*Getulicis, Maſſarius:*) acriora Lepticis, pleniora Lucenſibus, ſicciora Coryphantenis, teneriora (*tenuiora, Maſſarius*) Iſtricis, candidiora Circeienſibus. Sed his neq; dulciora, neq; teneriora eſſe ulla compertum eſt, Plinius. Oſtrea Abydena à ganeonibus olim celebrari ſolita memorat Clemens in Pædagogo. Τὸς μὶς Ἀϐύδηθεν ὄγκια μεγάλους, ὄστρεα δ' Ἀϐύδηθεν, Archeſtratus. Mures ſunt Aeni, aſpra oſtrea plurima Abydi, Ennius apud Apuleium. Oſtrea concharum generis nobiliſsima ſunt, inter lautiſsimos recepta cibos, laudabiliora quæ capiuntur ubi dulcis admiſcetur aqua, ut quæ in dulci portu capiuntur, qui nūc portus Phanarius appellatur, quem intrat amnis Acheron ex Acheruſia palude profluens: & quæ in lacu Lucrino depaſta optimum habeant ſaporem: quamobrem excogitatum eſt, ut aliunde aduecta in Lucrino compaſcerentur, unde Martialis: Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino, Maſſarius. Nondum Britannica ſeruiebant litora, cum (*Sergius*) Orata Lucrina (*ſ. litora*) nobilitabat: poſtea uiſum tanti in extrema Italia petere Brunduſium oſtreas: ac ne his eſſet inter duos ſapores, nuper excogitatum, famem longæ aduectionis à Brunduſio compaſcere in Lucrino, Plinius. Sergius Orata primus optimum ſaporem oſtreis Lucrinis adiudicauit, Macrobius

Lucrina.

Saturn.

Saturn. 3. 15. item Plinius. Ebria Baiano ueni modo concha Lucrino, Martialis. Non me Lucrina iuuerint conchylia, Horatius. ---- Lucrinis Eruta litoribus uendunt conchylia coe nas. Vtrenouent per damna famem, Petronius Arbiter. Tu Lucrina uoras, me pascit aquo sa Peloris, Martialis libro 6. Concha Lucrini delicatior stagni, Idem de Erotio puella. Mu rice Baiano melior Lucrina Peloris: Ostrea Circeis, Miseno oriuntur echini, Horatius Serm. 2. 4. Tunc nuptiæ uidebant ostreas Lucrinas, Varro apud Nonium. Ostrea Britannica post Lucrina inuenta sunt, quæ & Rutupina ab oppido litorali Iuuenalis appellauit, Massarius.

----Circeis nata forent, an Lucrinum ad saxum Rutupino ue edita fundo

Ostrea callebat primo deprehendere morsu, Iuuenalis Sat. 4.

Ostreis suburbanis (*circa Venetias*) & Hadriaticis Bembus palmam dedit: qui forte idem de O- *Hadriatica.*
streis putauit, quod de Lupis inter duos pontes captis Romani existimauerunt: quos ea ratio ne meliores palatoque aptiores pronunciarunt, quòd propinqua illuuie, quæ ex cloacis & fori cis defluit, faginentur. Etsi non me fallat, Plinium ostrea neque in luto capta, neque in areno sis commendasse. Tametsi ego in Bembi gratiam, longè diuersum putem, an in luto, an in pin gui pabulo quis capta dixerit. Illic spurca & immunda, hic pleniora habitioraq; efficiuntur. Ad equòd in mari nata, aquis uerò dulcibus educata, primo censu habentur. ex quo fit ut optima iudicentur, quæ ijs alumtur locis quò flumina inuehuntur: qualia suburbana Venetæ urbis uide mus, quæ multis fluminibus alluuntur: quæ res potest ostrea multò reddere commẽdatiora. Hæc illa sunt scilicet, quæ gloriam mensis pepererunt: quorum spondylus (ita carnem interiorem uo camus) plus habet calli. Hæc sunt deniq; quæ uulgato prouerbio, uiduarum cupedias appellauit antiquitas, Cælius Calcagninus epistolarum libro 5.

Præcipua uerò habentur in quacunque gente spissa, nec saliua sua lubrica, crassitudine po- *Notæ meliorũ.*
tius spectanda quàm latitudine, neque in luto capta, (*& si Veneti ea cæteris antecellere opinentur,*) ne que in arenosis, sed solido uado, spondylo breui atque non carnoso, nec fibris lacinioso, ac to ta in aluo. Addunt peritiores notam, ambiente purpureo crine fibras, eóque argumento gene rosa interpretantur, calliblephara appellantes, Plinius. Omnia tunc meliora in cibis existi mantur, cum oua appellata habuerint, quæ tamen nihil ad generationem conferunt: sed indi cio sunt melioris nutricationis, ueluti pinguedo in sanguineis, ut Aristoteles asserit de genera tione animal. lib. 3. Grapaldus. Maximè probantur quę magnarum nauium carinis adhærent, & ab urinatoribus de manu colliguntur, Iouius. Galenus in libro de boni & uitiosi succi nu trimentis, ostreorum carnem humidiorem & tenaciorem esse docet, admodum crassi succi: & par tes eorum solidiores serius ob crassitudinem concoqui, ac generare humorem crudum, crassum & frigidum. In uniuersum ostrea, ut ait Galenus, salsum humorẽ aggenerant, præsertim si cru da comedantur: propterea tentiginem in salacibus plurimùm adaugent, Iouius. Ostrea quia demortuam Venerem excitant, apud lautos & libidinosos in precio sunt, Platina. Facilè intus corrumpuntur, Celsus: qui inter ea etiam quæ stomacho apta sunt, ostrea connumerat. ¶ Patellas Hicesius facilius excerni tradit quàm chamas: ostrea uerò minùs his alere, facilè replere, (πλύσ μασι) excerniq; promptius. ¶ Aluum mouent: Celso, Aretæo, & Plinio medico authoribus. Molliunt aluum leniter, Plinius Secundus. Conchularum maris, cæterorúmque ferè ostreo rum succus, planè tum salsus est, tum uentrem soluendi uim obtinet: quamuis eorum caro uen trem reprimat. Verum quod dico deprehendes, si ea quoq; quo modo brassicam censuimus, præparare non graueris, Galenus de simplic. medic. facult. 3. 15. Aluum simul & urinam cient, Athenæus. ¶ In colico affectu sumantur pisces duriore carne præditi: et ex testaceis pectines, o strea, Trallianus. Gariopontus hydropicis etiam ostreas dari iubet. ¶ Multum ostreorum esum damnat Galenus in libro de attenuante uictu: quem & senibus interdicit, libro 5. de sanit. tuenda. in consilio etiam de puero epileptico, ostrea omnia ei cauenda præcipit.

Alex peruenit ad ostreas, echinos, urticas, Plinius. ¶ Ebria Baiano ueni modò concha Lucri *Apparatus.*
no, Nobile nunc sitio luxuriosa garum, Martialis. Ostrea cocta in carbonibus, atq; testis exem pta, frigi in oleo, & aromatibus atq; agresta suffundi possunt, Platina. In ostreis: Piper, ligusti cum, oui uitellum, acetum, liquamen, oleum & uinum: si uolueris, & mel addes, Apicius 9. 6. Ostrea uel cruda ab aliquibus esitari, Galenus refert. Ὄστρεα συμμεμυκότα, Τὰ δικλεῖ μὲν δὴ χαλε πὰ, κατεφαγεῖν δ' ὀμαχέα, Epicharmus.

Pro buccinis ostrea ad remedia assumi licet, ut in tabulis Ἀντιβαλομένων legimus. Bucci- G
na marina aut purpuras ustas, melle aut axungia exceptas imponito parotidibus, & confestim *Ex Galeno.*
discutientur. idem etiam ostreorum testa usta, & cum melle imposita facit, Galenus lib. 3. de com pos. pharmac. sec. locos. Idem alibi quoq; uim eandem prope testis purpurarum, buccinorum, & aliorum ostreorum attribuit, ostrei nomen generaliùs usurpans: quamobrem si quid remedio rum in una aliqua specie omissum uidebitur, in alterius historia requiratur. ¶ Ostreorum testa usta (inquit Galenus libro 11. de simplic. medicament. facult.) similis est facultatis buccinorum testis, tametsi etiam subtilioris: immò ut certiùs ueriúsque dicam, minùs crassæ. nam terre nam durámque corporis sortita consistentiam concretione emq; impendiò omnia crassarum sunt partium, itaq; accuratè ea lequigare necesse est. Cum autem dicimus horum aliud alio esse tenuius,

Digitized by Google

(*cum tamen omnia craſſa ſint, ſed alia magis, alia minus,*) ita accipiendum eſt, ut ſi Vlyſſem Theriſite dicamus maiorem, cum tamē uterq; fuerit paruus. Cæterùm omnia id genus, ut & antea eſt dictū, cogendi quandam in ſe facultatem obtinent: per quam condenſata eorum eſſentia, dura terroſaq; ſunt reddita: quam ubi per uſtionem depoſuerint, contrariam adſciſcunt facultatem, quam uocāt digerentem. Porrò ſi laueris ea uſſeriſq; (*ſic & Græcus textus habet: ſed præſtat legere, Si uſſeris laueriſq; prius enim uruntur, deinde lauantur huiuſmodi medicamenta,*) ignea in aquam natura depoſita, ipſam efficiunt cum tenuitate excalfacientem, adeò ut & putrefaciat. ſed nonnunquam reliquum illud terrenum eſt, morſus expers: id quod maximè implendis cicatriceſq; claudendis ulceribus humidis eſt utile. Igitur teſta eorum quæ peculiariter uocantur oſtrea, combuſta utor ad diuturnas ex fluxione, ægreq; carne implebiles cauitates, nempe quę fiſtuloſæ ſunt atq; profundæ, eam foris cum ſuillo adipe ueterato (uulgò axungiam nuncupant) circumponens. At in ſinum ipſum aliquid eorum quæ talia carne implent, immitto: quale eſt etiam uſtum diaphanes: quod ſpecarium (*lego ſpecularium, nomine deprauato. Latini enim ſpecularem lapidem uocant: interpres Latinus in margine diuerſam lectionem adſcripſit, æs uſtum, diphryges*) nominant. Parem in genere facultatem habent & cęterorum oſtracodermorum teſtæ deuſtæ, maximè uerò (ut dixi) oſtreorum: deinde buccinorum & purpurarū. Itaq; cinis eius generis emplaſticis miſcetur facultatibus digerentibus, & cum quouis adipe digerit. Sed quoniā uetus plus digerit, illi magis miſceri ſolet. Porrò potentiùs hoc medicamen digeret, ſi acrem illi adipem quempiam miſceueris: de quibus ſuperiùs determinatum eſt. Quin & dentes ſplendidiores talium omnium cinis efficit, non tantùm extergendi potentia, ſed & aſperitate ſubſtantiæ, uelut & pumex, & teſta clibani. Verùm in uſu eiuſmodi non eſt neceſſe quæ ſic uſta ſunt, admodùm læuigare. At in ulceribus rebellibus præ omnibus diligenter ſunt læuiganda ac inſpergenda. Porrò excreſcentiam carnis mediocriter exterunt comprimuntq;. Ad hæc cum ſale omnia id genus uſta dentium ſmegma reddunt efficacius, adeò ut non modò laxitatem mollitiemq; gingiuarum deſiccet, uerùm etiam ulcera putreſcentia adiuuet, Hæc omnia Galenus.

Guadai (*Bellunenſis emendat Vdha, & porcelletas interpretatur: nos de porcellanis conchis ſuprà C. elemento ſcripſimus*) eſt oſtracum, (*ſpecies oſtracorum,*) quod extrahit ſurculos & ſpinas. quod ex eo tritum eſt, abſcindit uerrucas infixas, ſiue profundas in carne & cute, & pendentes, ſiue eleuatas in carne & cute, Auicenna 2.301. Eſt autem fortè aliud quoddam oſtreorum hoc genus, ab oſtreis peculiariter dictis diuerſum. nam attributæ ei uires cochleæ ſiue limaci conueniunt: quam idem Auicenna eiuſdem libri cap. 537. ſadaf nominat, & uires partim cochleæ terreſtris, partim purpuræ ei adſcribit.

Oſtreorum teſta ſiccisſima eſt, Galenus 2. de temperamentis. ¶ Labiorum ulcera & omnia maligna ſanans medicamentum: Oſtrea uſta tenuiſsimè trita inſperge. Ego uerò non uſtis contritis uſus ſum, & bene ceſsit, Nicolaus Myrepſus. Galenus lib. 1. cap. 5. de compoſ. medic. ſec. locos, teſtas uſtas tum buccinorum, tum purpurarum, aliorumq; oſtreorum, pharmacis pilos attenuantibus adnumerat. Ad uulnera iumentorum, oſſa ſepiarum & teſtas etiam oſtrearum in puluerem rediges, & ærei quoq; uaſis fuliginem pariter miſcebis: quæ bene tunſa ſi frequenter aſperſeris, ſiccatum uulnus ducet celeriùs cicatricem, Vegetius Veterinariæ 2. 62. ¶ Oſtrea ex mulſo & pipere cocta, utiliter contra teneſmum accipiuntur, Marcellus Empiricus. ſed aliter Plinius, ex quo ille mutuatur ſua pleraq;: Cocta (inquit) cum mulſo, teneſmo, qui ſine exulceratione ſit, liberant. Veſicarum ulcera quoq; repurgant. In conchis ſuis cocta, ſiue uti (*aliàs, cocta, ſicuti*) clauſa uenerint, mirè (*aliàs, urinæ*) diſtillationibus proſunt. ¶ Oſtrea ita ut lecta ſunt, adhuc teſtis ſuis clauſa, in carbonibus coquuntur, atq; ita cibo dantur ei qui narium grauedinem patitur, Marcellus. ¶ Frixam oſtreorum carnem à ueneno comeſti marini leporis liberare teſtatur Plinius medicus, Iouius. Ad pernionēs: Sepum ceruinum combuſtum ſimul cum oſtrea teſta minuta commixta & factum quaſi malacma impone, mire ſanat, Sextus Platonicus.

Ad procidentem ſedem, ex Aëtio: Oſtreorum teſtas crudas tritas, & ſubtiliſsimo cribro excuſſas appone, Aëtius.

Oſtrea uſta. Emplaſtro albo Ariabarzanio, quo Xenocrates abſceſſum iam inalteratum circa tarſum diſcuſsit, (apud Galenum de compoſit. ſec. genera 1. 16.) buccina uſta inſciuntur: Vbi Galenus, Vaſ lidè (inquit) exiccat ob buccinorum cinerem additum, non diſsimilis autem quodammodo facultas eſt & purpuris & oſtreis concrematis. notum eſt autem ſine carnibus horum animalium teſtas concremari. Mox etiam cap. 18, oſtrea concremata, purpuras, buccina, & ſepiæ partem oſſeam cum iis recenſet quæ propoſiti emplaſtri (aduerſus ulcera cacoēthe & dyſepulota) candorē tueri poſsint. ¶ Buccinorum teſtas concrematas, purpurarum, oſtreorum, aliorumq; id genus ſi aridas ulceribus malignis ac contumacibus inſperſeris, mirificè uidebis citra mordicationem ea deſiccari, Galenus eiuſdem operis 4. 1. Plura ex Galeni libro 11. de Pharmac. ſimplic. facult. de uiribus oſtreorum uſtorum, tum lotorum ab uſtione tum illotorum, recitaui ſuperiùs. ¶ Puluis ex oſtreis: Cadmiæ, thuris, ſingulorum uncia ſemis, oſtreorum uſtorum, uncia una ſemis, Nicolaus Myrepſus: qui uſum eius non explicat. uidetur autem utiliter inſpergi poſſe ulceribus maligнis uel dyſepulotis. Labiorum ulcera, & omnia maligna ſanans remedium: Oſtrea uſta tenuiſsimè trita inſperge. Ego uerò non uſtis contritis uſus ſum, & bene ceſsit, Idem Myrepſus. Ex

Digitized by Google

Ex oſtreis combuſtis & fermento medicamentum, pro humore ſuppurato, libro 2. Galeni de arte curatiua ad Glauconem deſcribitur. Veteri urinæ miſcetur cinis oſtreorum aduerſus eruptiones in corpore infantium, & omnia ulcera manantia, Plinius. ¶ Sæpe ita peruadit uis frigoris, ac tenet artus, Vt uix quæſito medicamine pulſa recedat. ----- tum caſſis oſtrea teſtis Vſta dabit cinerem, qui pro ſale ſumptus in eſcis Deducit gelidum tepefacto uertice uirus, Serenus. Oſtrei teſtarum combuſtarum cinis cum melle impoſitus parotidas citò ſoluit, Marcellus. Emplaſtra quæ ſimplices parotidas curant laxatoria appellata, omnibus nota ſunt. Exempla ipſorum ſunt, Emplaſtrum Mnaſeæ, & quod ex ſuccis conſtat, & quod ex ptiſana. His adhuc molliora ſunt cerati forma, tum ex butyro, tum ex œſypo confiata, oſtreis aut buccinis, aut purpuris uſtis additis, adipeq; porcino, ſingulis quadrantis pondere. Præſtat & hoc, Butyri unc. unã ceræ ſextantem & unciæ dimidium, oſtreorum uſtorum quàm tenuiſſimè tritorum ſextantem. liquefcibilia liquefacito, oſtreaq; infarcito, ac unitis utitor confidenter. Efficaciſſimum hoc ad parotidas, Galen. de comp. med. ſec. locos 3.2. Et paulò ſuperiùs: Buccinis, purpuris & oſtreis uſtis, in durefcentibus ac uetuſtis parotidibus uti oportet. Eſt enim pharmacum quod omnẽ afflictionem & acrimoniam mitigat & diſcutit: non ſolùm ſi melle quis eorũ cinerem imbuat, ſed & multò magis ſi adipem ſuillum inſulſum, uetuſtum & à fibris depuratũ admiſceat. citra omnem enim moleſtiam omnes inueteratas inflammationes diſcutit, etiamſi ex rheumatica affectione ſint obortæ. ¶ Cinis teſtarum ex oſtreis ſi in morem ſalis pane colligatur & uoretur, ſtatim ad remouendam grauedinem narium proficit, Marcellus empiricus. ¶ Cinis teſtarũ uſtarum ex oſtreis cum melle tenuiſſimè contritus uuæ inlitus prodeſt, Idem. ¶ Plinius medicus oſtreorum teſtas ambuſtas dyſentericis prodeſſe tradit, Iouius. Succinum de ceraſo ſiluatica exures, & de teſta oſtreæ quefacies, paribuſq; menſuris puluerem tritum, cum melite, (*fortè oxymelite, aut tale quid legendũ*) aut cum uino auſtero candenti ferro calefacto, bibendum dyſenterico dabis, mirè proderit, Marcellus empiricus. ¶ Ad coli inteſtini dolores: Oſtreorũ teſtæ crematæ & tritæ potui dentur: duarum ligularum modus ſit ex calentis aquæ cyathis tribus, Galenus Euporiſt. 2. 48.

Lucilius, Plinius & Iuuenalis, oſtreum gen. neut. dixerunt. Item Varro citante Nonio: H. 2.
Non poſſe oſtrea ſe Rome præbere & echinos. Sed idem quoq; Lucilius gen. fœm. Oſtrea nulla fuit, non purpura nulla Pelori. & alij, ut Turpilius Demetrio: In acta cooperta age in oras oſtreas, et Varro, Nec oſtrea illa magna capta quiuit palatum ſuſcitare. ¶ Oſtreas marinas, Afranius. Tanquam poſſet uel in tegulis proſeminare oſtreas, M. Tullius in Hortenſ. ¶ Ὄστρεον dictũ uidetur ab ὀστέον (quod eſt os, quòd teſta ueluti oſſea tegatur,) abundante rhô, Euſtathius & Varinus. ¶ Ὑγρικὸς, oſtreum, Heſychius. Sicut nos à teſta teſtudinem uocamus: ſic Græci oſtrea τὸ ὀστρακοδερμον nominauerunt. ¶ Oſtridion ab oſtreo diminutiuum eſt apud Pſellum.

Oſtrea ἱεροίκτητα, id eſt roſcida ab Oppiano cognominantur. Μυλόκητα, à Matrone Parodo: Epitheta.
quòd nimirum in ſuis teſtis ceu oſſibus, medullæ inſtar contineantur.

Oſtreariæ (gen. fœm.) dicuntur, ubi oſtreæ uiuũt, & reperiuntur, ut Grammaticus quidam recentior annotauit. citat autem ſolum Plinij teſtimonium, ubi is dicit: nuper compertum in oſtreis, ego in recto ſingulari oſtrearium protulerim, ut uiuarium: quanquam & fœm. g. oſtrearia forte dici poteſt, ut ſubaudiatur piſcina. Sergius Orata primus oſtrearia in Baiano locauit, Macrob. Saturn. 3. 15. ¶ Panis ab opſonijs appellatur oſtrearius, Plinius 18. 11. hoc genere panis ſcilicet cum oſtreis ueſci ſolebant. ¶ Oſtreatus pro duro atq; aſpero accipitur, Perottus. Itaq; iam quaſi oſtreatum tergum ulceribus geſtito propter amorem ueſtrum, Plautus Pœnulo. ¶ Oſtrifer, locus in mari oſtrea gignens, ut quidam ſcribunt.

Oſtrum dicitur ab oſtreis. ego conchylium, muricem, oſtrum in eadem ſignificatione accipio, Perottus. De Conchylio multa ſuo loco diximus. Oſtrum dicebatur color celeberrimus, qui ex oſtreis, purpura ac murice eruebatur. & Sarranum, nomen ab Sar urbe Phœniciæ, quæ poſtea Tyrus appellata eſt, ſumpſiſſe conſtat: ut apud Vergilium, Et gemma bibat, & Sarrano dormiat oſtro, Platina. quare & Tyrium cognominatum eſt: Tyrioq; ardebat murice læna, Vergilius. Regali conſpectus in auro nuper & oſtro, Horatius de Arte. Inſtratiq; oſtro alipedes, pictiſq; tapetis, Vergilius 7. Aeneid. Vilis adulator picto iacet ebrius oſtro, Petronius Arbiter. Stratumq; oſtro quem ceperat ipſe Cornipedem, Silius. Oſtrinam (*ſcilicet ueſtem dicunt*) ab oſtro colore, qui eſt ſubrubens, Nonius: qui & Turpilij hæc uerba citat. Interea aſpexit uirginem uectari, in capite riculam indutam oſtrinam. & Varronis, Aurora oſtrinam (*oſtrinum*) huc indutus ſupparum. Vtebantur autem, ut conijcio, non tinctores ſolùm ſeu infectores ueſtium hoc colore: ſed & pictores. Oſtrum.

De pictorum coloribus ſcribens Pollux: Colores (inquit) ſunt andricelon, oſtreon, (ὄστρεον,) prafinon, &c. Cælius. Τὰ δὲ σώματα οἱ μὲν ἐκ τῆς ἀσπίδος, τινὲς δὲ μίλτῳ καὶ χρώμασιν ἑτέροις, Athenæus in descriptione pompæ Ptolemæi Philadelphi. Philogynos gemma, quam & chryſiten uocant, oſtreæ Atticæ aſsimulata inuenitur in Aegypto; Plinius. ſed pro oſtreæ legerim ochræ. hæc enim Attica probatur: & color aureus accedit. Oſtrinus color à Thyleſio quo que memoratur.

Oſtracum Græcis teſtam ſignificat, ſiue terream, ut ex fractis ſiglinis: ſiue concharum anima lium generis, quæ omnia etiam inde communi nomine oſtraca, oſtracóderma, ὀστρακώδη & ὄστρεα Oſtracum.

Digitized by Google

dicta ſunt. & quoniam oſtrei quoq; uocabulum ab oſtraco ſumptum uidetur, plura hîc de hac dictione, & alijs inde compoſitis aut deductis adferemus. Chama eſt oſtracum (id eſt, oſtracoderm um animal,) Euſtathius. Oſtracóderma ab Ariſtotele dicuntur animalium aquatilia, quæ & ſanguine carent, & teſta ſilicea, ſiue ſilicis inſtar dura operiuntur: ut concharum & oſtreorũ cochlearumq; & turbinum genus omne: malacoſtraca uerò, quæ teſtam illam molliorem, id eſt minùs duram habent, ut cancri & locuſtæ, &c. Caraborum (id eſt locuſtarum) oſtraca Pollux dixit. Ex ouis etiam oſtracóderma dici Cælius Rhodiginus annotat, putamine intecta teſtaceo, ut in auibus: malacóderma uerò quæ molli obducuntur cute. Didymus inquit ſolere aliquos lyræ loco conchylijs & oſtracis colliſis concinnum quendam ſonum ſaltantibus ædere, Athenæus. Ταύτα τὰ ὀστρακόδερμα γίνεται καὶ ἐν τῇ ἰλύι, Athenæus ex Ariſtotele. Puto etiam ὀστρακοχρὰ idem genus animalium à Græcis uocari, præſertim ab Ariſtotele annotauit hoc uocabulum Vuottonus, tanquam ſynonymum oſtracodermo. φωλεύουσι, ὀστράκινά τινα βραμώδη, Heſychius & Varinus. Euſtathius in oſtraco dictione, rhô abundare ſcribit. Idem meminit prouerbij, ὀστράκου πόδισφα, dererum mutatione, ex ludo quodam deſumpti, quem pluribus deſcribit, & ὀστρακίνδαν alio nomine appellari docet, ex Polluce nimirum. Oſtracum teſta à Græcis uocatur: unde teſtaceum pauimentum, uulgò nunc oſtracum uocant, (Itali ſcilicet, ut noſtri etiam Germanicè Eſtrich:) & oſtracina ſuffragia Athenienſium dicebãtur, quòd Athenienſes ea in figulinis uaſis dare conſueuerunt, Perottus. Cum Athenienſes (inquit Cælius Rhodig.) apud quos puniebatur uirtus, Ariſtidem teſtularum exilio, quod oſtraciſmum uocant, mulctare deſtinaſſent, adijt eum homo quidam illiteratus & agreſtis, qui teſtulam teneret, iubebatq; Ariſtidis nomen inſcribi. Rogabatis, an ecquid Ariſtidem noſſet? Negauit ille, addiditq; nil ſibi aliud in eo uiro, quàm iuſti cognomen eſſe moleſtum. Tacitus Ariſtides ſcripſit quod rogabatur, & hominem dimiſit. Hęc ille. Plura de hoc genere exilio damnandi, reperies in Promptuario Linguæ Latinæ Theodoſij Trebellij, & alijs forte Dictionarijs. Cliſthenem Athenienſem ferunt oſtraciſmi ſeu teſtularum rationem omnium principem induxiſſe, primumq; eiſdem damnatum ſuffragijs, Cælius Rhod. Hyperbolum nouimus poſtremum omnium exilio, quod oſtracophoriam uocant, mulctatum fuiſſe, Cælius. Hinc factum uerbum ὀστρακίζειν: & nomẽ ὀστρακισμός, relegatio temporaria in locum certum, quæ bona non adimit, ut quidam recentior interpretatur. ¶ Mneſitheus ὀστρακίδας nominat nucleos conorum (ſiue ſtrobilorum) id eſt pineos. Eſt & inter placentarum genera ὀστράκινα Athenæo. ¶ Vnguem odoratum, purpuræ operculum, oſtracion item appellant, uel oſtracon quoq;, Cælius. Inuenio apud quoſdam oſtracium uocari, quod aliqui onychem uocant, Plinius. Vide Onyx ſuperius. Oſtracum primitiuum, oſtracium diminutiuum eſt. ¶ Oſtracias, ſiue oſtracites (oſtraciis gemma) eſt teſtacea, durior: altera achatæ ſimilis, niſi quòd achates politura pingueſcit, duriori tanta ineſt uis, ut aliæ gemmæ ſcalpantur fragmentis eius. Oſtraciti oſtrea nomen & ſimilitudinem dedêre: Hæc Plinius lib. 37. Idem lib. 36. Oſtracitæ ſimilitudinem teſtæ habent, uſus eorum pro pumice ad læuigandam cutem. Georgius Agricola oſtraciten Germanicè interpretatur, Topfſtein: oſtracian alteram uerò, Luyſaffyr.

b. Tethya ſimilia oſtreæ, Plinius. Hegeſander hepatum piſcem in capite duos lapides habere ait, colore ſplendoreq; oſtreis ſimiles, Athenæus. Origo atq; genitura conchæ (quæ margaritas fert) eſt haud multùm oſtrearum conchis differens, Plinius. Menſis remotis puer euerrat ὀστρέων πόγχας, καὶ ἰχθύων λέπτα, Pollux. Pinnotheri (Cancello potiùs) ſolertia eſt inanium oſtrearum teſtis ſe condere, Plinius.

c. Oſtreorum concharumq; uarij generis teſtas in mediterraneis alicubi reperiri, ex Strabone & alijs ſcripſi ſuprà, in Conchis in genere H.a. pagina 311. Diuerſas nuper huiuſmodi teſtas lapideæ ſubſtantiæ, Dominicus Montiſaurus Veronenſis medicus & eruditus & antiquitatis ſtudioſus ad me miſit, in proximis Veronæ montibus puto repertas. In Heluetijs quoq; agro Solodurenſi inueniuntur.

e. Tanquam poſſet uel in tegulis proſeminare oſtreas, Cicero in Hortenſio.

f. Dromeas paraſitus interrogatus, in urbe an apud Chalcidem lautiùs pararetur conuiuium: reſpondit procœmium Chalcidenſis cœnæ gratius eſſe (toto) conuiuij in urbe apparatu. Vocabat autem cœnæ procœmium, δεῖπνου πρόοιμιον, copiam & uarietatem oſtreorum, Athenæus. Apud eundem quidam: Primùm (inquit) oſtrea uidi & echinos: quæ quidem procœmium ſunt δείπνου ἐχίνων τε καὶ πτερυγοπανδημίου. ¶ Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cœna hæc fuit: Ante cœnam, echinos, oſtreas crudas quantum uellent, peloridas, ſphondylos, patinam oſtrearum, &c. Macrobius Saturn. 3. 13. ¶ Ex horto plebei macellum quanto innocentiore uictu? Mergi enim credo (ironia) in profunda ſatius eſt, & oſtrearum genera naufragio exquiri, &c. Plinius. Dignus morte perit, cœnet licet oſtrea centum Gaurana, & Coſmi toto mergatur aheno, Iuuenalis Sat. 8. Grandia quæ mediis iam noctibus oſtrea mordet, Idem Sat. 6. His itidem in cœna dabis oſtrea millibus nummûm Empta, Lucilius apud Nonium. Traiano imperatori cũ in Parthia eſſet procul à mari, Apicius ὄστρεα πεμφθῆναι ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ αὐτῷ πεζεύοντι, Athenæus ſi bene memini.

h. Oſtrea apud Indos margaritas producunt: Io. Tzetzes, oſtreorum nomen communiùs accipiens.

Digitized by Google

pient. Idem libros nominat ὄστρεα λογικὰ, id est Conchas rationales: margaritas autem, sententias & sermones qui in eis continentur. ¶ Si quis omidia & ostreas comedere se somniet, in morbum incidet, Innominatus. ¶ Prouerbium ὅλως ὡς λεπὶς πεσοῦσα, id est Patellæ in morem hæret, Erasmus Rot. nimis generaliter Ostrei in morem uertit. id in Patella referetur. ¶ Καθαροὶ καὶ ἀκάθαρτοι ἐκπίνουσι γάστρα, ὁ καὶ σῶμα πόλεμόν τε ὀνομάζομεν, ὀστρέῳ παρόμοιον δέκτο μυθίου, Clemẽs circa finem quinti Στρωματέων. ¶ Antiphili carmen in murem ab ostreo comprehensum, recitauit in Mure terrestri H. d.

DE OSTREIS DIVERSIS.

Ostreorum nomen, ut abunde explicauimus, non rarò communiter genus totum testatorum complectitur. sic Suidas Echinum, θαλάσσιόν τι ὄστρεον esse tradit: & Hesychius ὄστρεα, τὰ κογχύλια, μυῶν δὲ θαλάσσια. Et Cælius Rhodig. Sunt (inquit) inter ostrea, quæ dicantur βαβδίωτα, perinde ac dicamus uirgata: alia item, quæ uocemus ἀβάβδωτα, id est, minimè uirgata. Meminit Aristoteles quoq; sed βαβδίωτα, pectinatim diuisa Theodorus interpretatur. ¶ Animalia in mari testata sexus discrimen non habent, ut ostrea & conchylia. quanuis enim ostreum quoddam unius conchæ inueniatur, quod habet speciem uirilis uirgæ inferiùs: & aliud eiusdem generis, quod habet similitudinem uuluæ muliebris: tamen hæc non sunt instrumenta coitus in eis, sed partes corporum ipsorum. Huius ostrei concha refert cochleam, & est spinosa extrinsecus: in cibo gratę & delicatæ carnis. In eodem sæpiùs margaritæ reperiuntur. abundat autem in litore maris Germanici & Flandrici, Albertus explicans Aristotelis historiæ animalium caput 11. libri 4.

Arabiorum animalium uarius color & forma multiplex, omnem picturam longè multumq; superat. Locustæ etiam & serpẽtes illic aurei coloris sunt: & pisces magis uario insignes ornatiq; colore, admirabiles sunt spectatu. Et maris rubri ad Arabiam pertinentis ostrea huius splendoris expertia haudquaquam sunt: immò uerò flammeis illustrantur zonis, ea ut diceres uarij coloris temperatione ad iridis similitudinem accedere: adeò lineis perpetuo ductu æquè inter se distantibus distinguũtur atq; describuntur, Aelianus de animalib. 10. 13.

OTION uel Otarion Græci uocant Patellæ genus, describendum infrà Elemento P. Τὰ θύα ἤλιγα τῶν ὀστρίων λεπτίδας, ἃ ἡμεῖς ὠτία λέγομεν: ὁ δὲ Λεωνικὸς ὄστρεα, καὶ ὅμηρος κοινῶς τὰ ὄστρεα, Scholiastes Nicandri. Τύθεα, ostrea uel genus ostreorum, Scholiastes Homeri Iliad. ϖ.

Quæ CALAINA ostraca nominat Aëtius, pilos extenuantia, consyderantibus relinquo, Hermolaus. Callais quidem (Callainus alicubi) Plinio lib. 37. gemma est uiridis, pallens. Remedia pilis attenuandis apta memorantur Aëtio lib. 6. cap. 65. inter quæ ostraca Callaina nominari iam non uideo: cui uacat, inquirat amplius. Cornarius in cõmentarijs in Galeni de cõposit. medic. sec. locos libru̇ 5. titulo, Ad dentes denigratos, ubi testa Callaina assata ac trita dentibus affricari iubetur: Testam Callainam (inquit) quam hîc Apollonius ὄστρακον καλαϊνὸν appellat, non aliam esse puto, quàm uasorum Callainorum: de quibus libro 1. huius operis Galenus inter ea quæ pilos attenuant, mentionem fecit. ita enim legi debere me suspicari tum indicaui, & non τὰ μάλαινα, uelut exemplar uulgatum habet. Quemadmodum autem eo loco ad attenuandos pilos, ita hîc ad dentifricium probantur. An uerè Callaina uasa ex callaï lapide facta fuerint, indeq; appellationem traxerint, ut libenter credíderim, ita non potest alicuius authoritate confirmari, quando hodie ignota Italiæ ac Romæ sint: quæ tamen tempore Galeni fuisse aduecta ex Alexandria, ex Galeni loco iam citato apparet, & Alexãdriotica uocata, patria (ut palàm est) appellatione. Porrò si neq; hîc callainam testam uasorum callainorum accipiendam, neq; suprà callaina uasa legenda esse conuincamur: suprà quidem τὰ λαΐνα, pro τὰ καλλαΐνα, uelut ibidem diximus, legemus: Hoc uerò loco Callainam testam ostreorum Callaici Oceani accipiemus: quando sanè tum ostreorum tum fictilium uasorum testa ὄστρακον Græcis appelletur: & Callaici ostrei testa, non ineptum dentifricium exhibeat. quemadmodum etiam suprà post Callaina uasa, purpurarũ, ac muricum & aliorũ ostreorum testæ ustæ, attenuandis pilis itidem ut illa aptæ prodũtur, quanquam horum ostreorum testæ accipiendæ sunt, Καλλαϊνὸν potiùs quàm Καλλαϊνὸν legendum erit. qui lapis facilè potuit cõtingere ob similitudinem characterum. Martialis: Accipe Callaicis quicquid fodit Astur in aruis. Et rursus: Callaicum mandas si quid ad Oceanum, Hæc omnia Cornarius. Callaici Hispaniæ populi, Straboni quoq; memorantur.

CALLIPHLEBARA quædam ex ostreis dicuntur apud Plinium, ambiente purpureo crine fibras, eoq; argumento generosa interpretantur, Plinius. Meliora existimantur ambiente fibras purpureo crine, Parata (*corruptum hoc nomen suspicor, pro calliphlebara*) quia cruda meliora sunt, Perottus.

Chama (χάμα) genus est ostrei, Suidas. Ex chamis crassioribus paruæ & exilem carnem habentes, ostrea dicuntur, Diphilus.

Spartianus ostreas & liostreas cum dixit in Heliogabalo, chamas tracheas & chamas leas intellexit, etiamsi lithostreæ scriptum erat. id ex Athenæo sumitur, qui ait: chamas tracheas ostrea quandoq; dicitata, Hermolaus in Plinium.

CONDYLOS ostrei genus est Paulo Aeginetæ. Idem conchylium Indicum, condylion alter appellat.

Digitized by Google

MYES genus eſt oſtrei. Vide in Teſtudine Aquatica A. in libro de Quadrupedibus ouipa-
ris: & ſuprà in Conchis diuerſis, ubi de Mitulis & Muſculis agitur, pag. 327. & deinceps.

OSTREI quoddam genus Pictoribus uſui eſt. Craſsitudine plurimum excedit, & florem ha-
lum non inter teſtã, ſed foris habet. Cõperiri id genus locis Cariæ potiſsimùm ſolet, Vuottonus.

SPHONDYLOS & oſtreas &c. in cœna Lentuli flaminis Martialis Macrobius nominat.
Licet & ſpondylos proferre. Rondeletius ea eſſe docet ex oſtreorum genere, quæ hodie à Græ-
cis dicantur Gaideropa, uel potiùs Gaideropoda, ut Bellonius ſcribit, hoc eſt aſini pedes: (idem
in Obſeruationibus 1. 68. ab aliquibus Acynopoda nominari refert:) cuius imitatione nos etiam
Germanis Ἐσχάρα interpretari nihil uetat. Bellonius Singularium Obſeruationum ſua-
rum lib. 1. cap. 32. Lemni incolas hæc oſtrea hoc modo capere tradit. Piſcator (inquit) tenet perti-
cam longam, ferro plano (non inflexo) præpilatam, ab una extremitate: qua conchas ſaxis hæren-
tes ferit: delapſas uerò in uadum manu ferrea alteri perticæ extremitati adiuncta extrahit: eadẽq;
ad capiendos echinos marinos utitur. ¶ Circa Byblum paruam inſulam Indiæ oſtrea petris ad-
naſcuntur, decuplo maiora his quæ apud Græcos inueniuntur, Philoſtratus. uidetur autem de
ſpondylis ſentire: niſi patellas communi nomine oſtrea uocârit.

TRIDACNA appellauit inter nos nepotis cuiuſdam nomenclator, tantæ amplitudinis in-
telligi cupiens, ut ter mordenda eſſent, Plinius. Apud Syluaticum Clacora trigdana, pro o-
ſtrea tridacna, perperam legitur. Bellonius ad oram rubri maris, circa Torum præſertim, uul-
gò agana dici ſcribit: & à cœnobitis etiamnum tridacna. Rondeletius Conchã imbricatam no
minat, (uide ſuprà pag. 312. ubi & iconem reperies,) tridacna autem Plinij eſſe negat: quòd Pli-
nius oſtrea ſimpliciter apud Indos maiora naſci ſcripſerit, eadémque à magnitudine tridacna uo
cari. Mihi uerò Plinius lib. 32. cap. 6. tridacna ab Indicis omnino diuerſa facere uidetur: his
uerbis: In Indico mari Alexandri rerum authores pedalia inueniri prodiderunt. Nec non inter
nos nepotis cuiuſdam nomenclator tridacna appellauit, tantæ amplitudinis, &c. Ex his uer-
bis Plinium de genere uno eodémque oſtreorum loqui nemo affirmauerit: quin uerſimilius eſt
de diuerſis eum ſenſiſſe, cum dicat inter nos, hoc eſt quæ in Italia etiam reperiantur. quæ certè
ex India uſque aduecta non exiſtimem. Indica ſanè pedalia, non ter ſolùm, ſed ſæpius mor-
denda fuerint. ¶ Gariopontus hydropicis in cibo dat oſtreas, mordicas: neſcio quid per mor-
dicas intelligens: coniectura eſt, oſtreas trimordicas Græci nominis interpretatione, legi poſſe.

OSTREA Pergami uermiculata, nominantur Apuleio Apologia 1.

Aiunt etiam in LEMANO lacu Oſtrea haberi, quæ ducentis ferè paſsibus à ripa piſcentur.
Vulgò Quaras uocant, ut Ioan. Ribittus Lauſannæ [redacted] ad me ſcripſit. Differunt autem (inquit) à mytulis & quantitate & qualitate. Quarę
enim ſiue oſtrea maiora ſunt, & gratioris ſaporis. Mytulos rariſsimè piſcantur propter utilitatem.

DE OVIBVS MARINIS.

Oues piſces. ARIETES Cete ſuprà deſcripſimus A. elemento, pagina 96. Oues, πρόβατα, Oppianus nominat, ſed beluæ ſint, nec ne, non indicat, Rondeletius. Ego piſces pro-
priè dictos, non beluas aut cete Oppiani oues eſſe iudico, nam libro 1. Halieuticorum,
ubi loca & ſtationes piſcium deſcribit, de nullis interim cetis agens, ſed de ijs poſitea
ſeorſim, ſic canit: Ἄλλαι δ' ἂν Βριθοσιγὴς ἐσάδδυγος μυκάζουσι Φωκαιοῖς, πρόβατόν τε, καὶ ἵππιον, ἠδὲ καὶ ἀγ-
Prepontes. πουτὸν Ἴφθιμοι μεγάλοι τε φυλὼ, νωθροὶ δὲ κελεύθου Εἰλύονται, &c. Quem locum Aelianus de ani-
malibus 9. 58. ſic reddidit: In latebris abditæ latent maris incolæ Oues, & Hepati, & à piſcato-
ribus Prepontes nominari ſoliti. Ii quidẽ quanq; natura maximi uideantur, tamen ad natandum
ſegnes ſunt: non enim à ſuis latibulis longè aberrant, immò uerò circum ea ipſa ſemper uolutan-
tur. Infirmioribus piſcibus adnantibus inſidias faciunt. Aſellus quoque inter eos numerari po-
teſt. ¶ Piſces quidam magni (πελώριοι) ut boues, oues, (πρόβατα,) raiæ, hamo capti, eo mordi-
cus apprehenſo, ſequi nolunt: & graui corporis mole ad arenam aut aquæ fundum adhæren-
tes, trahentibus renituntur, elabuntúrque interdum ab hamo, Oppianus libro 3. Halieutico-
rum. Rondeletius umbram piſcem à Græcis huius temporis ouem marinam appellari ſcri-
bit. Bellonius aſelli ſpeciem, quam uulgò Merlangum uocitant, ouem facit.

Oues beluæ. Diuerſum ab his ouium marinarum genus dixerim, quarum Plinius commeminit, his uer-
bis: Ad Cadaram rubri maris peninſulam exeunt pecori (*pecus ferè de ouibus dicitur*) ſimiles beluæ
in terram, paſtæq; radices fruticum remeant.

De OXALME dixi in Muria & Garo nonnihil.

OXYGARI mentio eſt apud Galenum in uno ex libris de remediis paratu facilibus.

OXYLIPARON genus eſt condimenti ſiue moreti, aut embammatis piſcibus quibuſdam
adhiberi ſoliti, ſaporis ſcilicet & appetitus excitandi gratia, ut hodie oleo acetóque mixtis, non
olera ſolùm acetaria condiuntur, ſed pro aliis etiam cibariis aliquando intinctius ſit eiuſmodi.
Athenæus libro 8. Timoclem comicum oxylipari meminiſſe refert, his uerbis: [illegible]

Digitized by Google

ἅλας, ἔξω τε τῆς χρωτὸς ὀξυλεπτύρῳ τρίμματι σκληράζεται. Ibidem gallinaceum cum oxylíparo ſuauiſsimè eſitatum legimus. Τετμημένον ὠκείως τοὺς αὐθινὸν ταυτολαπόν, ἐψικὸν δὲ μετὰ τοῦτ' ὄξυλίπαρον τοῦτις ἑλίκατε χυμίων, Coquus apud Sotadem Comicum de piſcibus quibuſdam loquens.

Eſt & oxylipes panis memoratus Galeno lib. 8. Methodi, cap. 5. quod inſcribitur: De diariis febribus quæ ſuperueniunt cruditatibus ciborū: Cibandi uerò (inquit) his ſunt: fluente quidem etiamnum uentre, polenta & pane, quem Græcè oxylipe uocant: qui utique minimum aceti habeat, non ſicuti in dyſenteria & diutina diarrhœa præparare ſolemus, &c. Hunc locum enarrans uir diligens Ioan. Agricola, Oxilipes (inquit) panis eſt, qui parum aceti habet. neque inuenire aliud quicquam (huiuſmodi) licuit, quàm quòd quarto de ſanitate tuenda his uerbis extulit Galenus: Exiguum (inquiens) farris, eodem quo puſana modo præparatum, cum paulo aceti adiecto, præſertim ſi cruditatis abundantiam uel in uenis, uel in toto corporis habitu ſubeſſe ſuſpicamur. quippe ſi nihil prorſus aceti ſit alicę admixtū, glutinoſior erit quàm ut propoſitis conducat. itaque obſtruet magis quàm detergebit habitus meatus, Hæc ille. Cæterùm Ioan. Manardus in epiſtola ad Ioan. Agricolam (commentariis eiuſdem Agricolæ in Galeni libros de locis affectis præfixa) ſic ſcribit: Cibus ille qui oxylepes à Galeno in cura febris diariæ ex cruditate factæ appellatur, proculdubio eſt panis, cui acetum eſt commixtum. minimum enim in eo caſu aceti miſceri iubet. quem quidem panem Hermolaus Barbarus in Corollario acidum & ſquaroſum intelligit: non ut Aetij interpres ex aceto & pinguedine confectum. alioqui non uideo quo pacto fluore uentris diutius perſeuerante poſsit pinguedo illa non obeſſe: præcipuè cum omnis panis damnandus etiam ſano homini uideatur, cui pingue aliquid ſit admixtum. Error autem non interpreti, ſed Græco codici adſcribendus, in quo non oxylepes, ſed oxylipes legebatur, ſicuti & in libro octauo Curatiuæ Methodi Galeni. Quē panem ſi, ut ſcribit Hermolaus Barbarus in Corollario ſuper Dioſcoridem, Aegyptij Cyllaſten dicunt, in Athenæi quoque libro 3. error erit, & pro ὑποξύζῳ, legendum erit ὑποξυζῳ, Hæc Manardus. Acidus & ſquaroſus panis Græcè oxylepes uocatur ab Aetio febrientibus eum dante, quibus uenter fluat. Hunc Aegyptij cyllaſtin dicunt. alij ex hordeo confectum accipiunt qui cyllaſtis uocetur, Herodotus ex ſiligine, Hermolaus. Manardus in Græcis literis parum exercitatus, apud Athenæum ὑποξύζῳ per ypſilon in penultima non rectè legendum cenſet: bene enim habet, ut in uulgatis codicibus legitur, per ἰῶτα. ſic & ὀινίζειν & θαλασσίζειν uerba de ſaporibus dicuntur. Αἰγύπτιοι δὲ ὑποξίζουσι αὖτην κυλλάστιν καλοῦσιν, Athenæus libro 3. Manardus κυλλάειν per κ. legiſſe uidetur. Κυλλάς τις, ἐξ [illegible] Αἰγύπτῳ ὑποὸ ῥίζων, ἧς ὀλύρας, Heſychius & Varinus: ſed legendum Κυλλάεις una dictione ἐξ, & pro ὑποὸ ῥίζων, ὑποξίζων.

Oxylipes panis.

DE OXYRYNCHIS PISCIBVS.
RONDELETIVS.

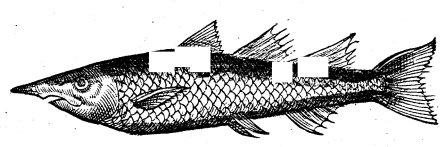

OXYRYNCHVS Nili alumnus eſt, (&c. *Vide in Corollario.*) Oxyrynchus Nili.

Alius eſt Oxyrynchus quem mare rubrum procreat: ore prælongo, oculis ad ſimilitudinem auri fulgentibus, palpebris albis. Eius dorſo puncta pallore inſignita ſunt. Pinnæ priores illi nigræ exiſtunt: quæ uerò in dorſo, albæ. Cauda prolixa eſt & uiridis, quam mediam aureola linea interſecat. Alius maris rubri, Aelian. 11 24.

His Oxyrynchis, quos non uidimus, prætermiſsis, eum proponimus qui Antuerpiæ crebrò cernitur, & Hautin nominatur. Roſtro eſt longo, tenui & maximè acuto, unde Oxyrynchum recte à nobis appellatum fuiſſe puto: niſi mauis Sphyrænam fluuiatilem uocare, quia marinæ Sphyrænæ roſtrum ſimile habet, ſed molle & nigrum. ſquamis mediocribus tegitur. Pinnas in dorſo tres habet, inæquali ſpatio à ſeſe diſtantes. totidem in uentre habet quot Barbus. Oxyrynchus cuius icon eſt præmiſſa.

COROLLARIVM.

MVGIL tum marinus naſcitur, tum lacuſtris, tum fluuiatilis, hic quidem oxyrynchus nominatur, Diphilus apud Athenæum. Rondeletius primam Leuciſci fluuiatilis ſpeciem, quam Gardon uocant Galli, (noſtri Schwal,) oxyrynchum mugilis fluuiatilis genus eſſe inſinuat. Vide in Albis piſcibus Elemento A. Cæterū oxyrynchus ille, Antuerpiæ dictus Hautin, Oxyrynchus Mugil.

quem pinxit atq; deſcripſit Rondeletius: idem fortè eſt qui **Snepel à Friſijs dicitur, marinus**, ut audio: ſimilis piſci dicto Cheuen, (id eſt Capitoni fluuiatili,) capite ſuis: roſtro ſuperiore carneo, prominente, nigro, pedalis. Sed alius puto eſt, qui **Schneppelfiſgen** in Albi dicitur: paruus, candidus, certæ uulgò dicto ſimilis. Certam aũt uocant in Albi piſce aſſari ſolitũ, oblongum, tenuẽ, latum, ut audio. De oxyrynchi mugilis captura ex Aeliano ſcripſi inter Mugiles, ſuprà, in Capitone E. Oppianus cephalos ſimpliciter, non oxyrynchos tantùm, eo modo quo Aelianus peculiariter oxyrynchos capi memorat.

Oxyrynchus Nili. Oxyrynchum inter Nili piſces Strabo numerat. ¶ Oxyrynchus Nili alumnus, ex acumine roſtri nomen trahit, ut apparet: & ab eo etiã præfectura quædam in Aegypto. illic enim uenerationem & religionem habet adeò, ut nullum hamo captum piſcem attingere uelint, metuentes ne quando is piſcis apud eos ſacer, & magna religione præditus, eodem fuerit hamo traiectus: atq; cum piſces retibus comprehenduntur, diligenter etiam atq; etiam perſcrutantur, nunquem horũ piſcium imprudentes unà cum alijs ceperint. Maluntenim nihil piſcium excipere, quàm hoc retento maximum piſcium numerum aſſequi. Eum accolæ dicunt ex Oſiridis uulneribus eſſe prognatum. Oſirin autem ſentiunt eundem cum Nilo eſſe, Aelianus de animalibus 10. 46. & Plutarchus in libro de Iſide & Oſiride, nominantur autem ab eo Oxyrynchitæ (ὀξυρυγχῖται) populi qui hunc piſcem uenerantur, & oxyrynchus piſcibus marinis adnumeratur, unde aliquis è mare Nilum ſubire eum coniecerit. Sic enim ſcribit: Ἰχθύων δὲ θαλαττίων πάντων μάλιν (ἀλιγυπῖῶν) ἐ πάντων ἐλλιμενίων ἀπέχονται, καθάπερ ὀξυρυγχῖται τὸν ἐπ' ἐγκέφαλον, &c. Et rurſus: Iſis (inquit, ut narrant Aegyptij) ex diſiectis à Typhone Oſiridis membris, pudendum ſolum non inuenit: mox enim ut in flumen abiectum fuit, guſtarunt de eo lepidotus, & phagrus & oxyrynchus, quos præcipuè piſces deteſtantur. Inde oxyrynchum Nili carniuorũ eſſe colligimus, & tum à ſturione, tum à mugilibus diuerſum. Et alibi in eodem libro: Cum Cynapolitæ noſtra memoria oxyrynchum piſcem eo mediſſent: Oxyrynchitæ canes comprehenſos maſtarunt, & ueluti uictimam deuorarunt: unde exorto inter eos belio, tum ipſi ſe inuicem cladibus affecerunt, tum à Romanis poſtea puniti & malè tractati ſunt. Vltra Cynopolitanam præfecturam eſt Oxyrynchus ciuitas, & præfectura eodem nomine, hîc oxyrynchus colitur, & oxyrynchi templum eſt. enimuero & cæteri Aegyptij omnes oxyrynchum piſcem colunt, ut & lepidotum, &c. Strabo libro 17. cui id quod modò ex Plutarcho recitauimus, de Cynopolitis refragatur. ¶ Oxyrynchites & Latopolites inter Aegypti præfecturas ſunt, Plinius. ¶ Lucius piſcis frequens eſt in Nilo, & uidetur is qui olim dictus fuit oxyrynchus, Bellonius. Plutarchus oxyrynchum quem Aegyptij colunt, marinũ facit, ut diximus, neſcio quàm rectè, tanquã è mari in Nilum intret.

Oxyrynchus Caſpius. In maximo Caſpiæ lacu Oxyrynchi ab acumine roſtri nuncupati, magnitudine octo cubitorum procreantur. Eos Caſpij captos diſtrahunt, & ſale conditos atque exiccatos Camelis doſſuarijs Ecbatana uehunt. Quin & adipe detracto, farinas ex ijs conficiunt, & huiuſmodi ſalſamenta quidem utendunt: oleo uerò pinguiſſimo & ſuaueolenti unguntur. Atque etiam exempta ex ijs uiſcera excoquunt: unde ad permultos uſus accommodatum fit glutinum. nam non modo ad quæcunque applicatum fuerit, adhæreſcit, ſed & firmiſſimè retinet, ut & decem diebus madefactum nunquam poſtea diſſoluatur, neque remittat. Itaque etiam artifices, qui circa ebur laborant, eo utuntur, & opera conficiunt pulcherrima, Aelianus de animalibus 17. 32. Sturio uulgò dictus piſcis, ξυρίχη, hodie à Græcis uocatur, tanquam per aphæreſin pro oxyrynco: & quanuis ſturionem noſtrum Rondeletius acipenſerem, alij alio nomine antiquo appellent, (ut in Acipenſere dictum eſt,) idem tamen oxyrynchus Caſpius uideri poteſt. Vide ſuprà quoq; in Antracæo, in Corollario de Huſone. Accedit acuminata roſtri forma, & glutini ex eo piſce uſus: & ſalſamenti, forſan & regio. Heſiodus (*Archeſtratus nimirum, quem alibi Heſiodum opſophagorum uocat*) de ſalſamentis agens oxyrynchi etiam meminit, his uerſibus: Νὰι μὰν ἐκ αὐ ἀλὸς θυννὶς ἠδ' ὀξυρύγχε, (ὀξυρυγχε,) Οὐ μὰν ὅλον γε τιμᾶεν ἀλεξητοὶς (neſcio qui populi) ἐκόμισσαν.

Belonas, id eſt acus piſces, Epicharmus oxyrynchos, id eſt exacuminati roſtri cognominauit, Cælius Rhod. Epicharmi uerba ſunt, ὀξύρυγχοι ἰχθύδια, ἵππουροί τε, quæ duobus in locis apud Athenæum citantur: in uno poſt ὀξύρυγχοι cõma eſt, ut piſcis per ſe intelligatur: in altero non eſt, tanquam raphidium, id eſt acuum, epitheton ſolùm ſit.

Gobij fluuiatilis genus unum roſtro admodum acuminato (à morſu lapidum noſtri denominant) cobites oxyrynchus, à roſtri figura, dici poſſet.

OZAENA & OZOLIS inter Polypos dicentur.

Digitized by Google

DE AQVATILIBVS ANIMALIVM, QVAE A P. LITERA INCIPIVNT.

DE PAGRO, RONDELETIVS.

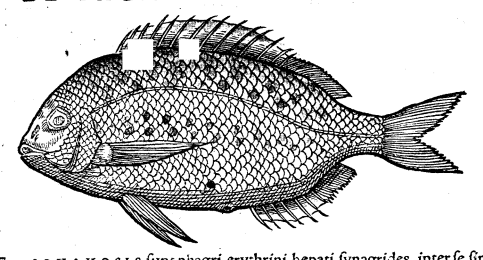

IN SQVAMOSIS sunt phagri, erythrini, hepati, synagrides, inter se similes. De quibus deinceps agemus, ob similitudinem quandam quæ illis etiam est, cum aliquot iam descriptis. De pagro autem primùm dicemus, quòd is notissimus sit. *Ordinis ratio: sed nos illum se cuti non sumus.*

φάγρος autem uel πάγρος, Græcis dicitur. Latini Græcam appellationem, populi multi eiusdem uestigia constanter retinuerunt: quod maximo argumento est, uerum pagrum esse quem hic exhibemus. In toto litore Galliæ nostræ Narbonensis, pagre dicitur, Italis pagro, nonnullis phagorio. Hispanis quibusdam bezogo: Dalmatis & Lusitanis phagros. φάγρος dictus est quasi φάγερος, id est uorax, inferendo g. quemadmodũ in ὄσφυς pro ὀσφύς, quæ etymologia naturæ huius piscis optimè quadrat, de qua mox. Caue autem pagrum cum pagro confundas, quod docti quidam fecerunt, nominis affinitate decepti: plurimùm enim à sese dissident. nam pagurus est in cancrorum genere, de quo suo loco. A *Pagrus, alius à pagro.*

Pagrus piscis est marinus, litoralis, aliquando pelagius, & inter Niloticos ab Athenæo lib. 7. & à Strabone lib. 17. connumeratus. Corporis forma, pinnis, earundem situ, numero, aculeis, cauda, paruæ auratæ similis: colore dissimilis: est enim colore russo, qua nota cum erythrino conuenit, cum eo capitur, ac pro eodem uenditur. ab erythrino tamen dissidet, quia è russo ad cæruleum hyeme magis uergit, erythrinus semper rubet. Pagrus rostro est spissiore, rotundiore, ad aquilini nasi formam accedente, toto corpore rotundiore & latiore. Ventriculum maiorem, splenem minorem habet erythrino, uesicam quoq; aëre plenam maiorem. Appendices & intestina eadem quæ auratæ, hepar sine felle, cor angulatum, lapides in cerebro. Quam ob causam frigus perimescit, ut lupus, umbra, cæteriq; omnes, quibus lapides sunt in capite. B (C) (C)

Vescitur luto, alga, carne, ut sepiolis, squillulis, loliginibus, cochleis. sunt qui echinis etiam uescipurent, sed an propter aculeos possit attingere, dubito: quanuis latas maxillas, & dentes anteriores acutos habeat. Aristoteles citante Athenæo scribit, ζῳηφάγον εἶναι αὐτὸν, καὶ μονήρη, καρδίαν δὲ ἔχειν πρίγωνον, ἀκμάζοντα πέπερι. quæ in Aristotelis libris, qui nunc extãt, non reperiuntur, suntq; dili genter expendenda. sarcophagum esse pagrum nemo ambigit. solitarium uerò esse, uix credat ali quis, cùm maximè in litore nostro non nisi multi simul capiantur, nisi quis πωάγρω hoc adscribat, *Lib. 7. Solitarius an sit.*
id est, huic retis generi, quo omnia capiantur, omnia nimirum quæ obuia sunt, & ad quæ pertinent rete. Cor trigonum intellígit angulatum, cuiusmodi est in plurimis piscibus. Quid uerò sit illud, ἀκμάζοντα πέπερι, satis ambiguum est. num uêre uigere dicit, ut significet eo tempore edendum esse, quòd tunc sit ueluti in ætatis flore, ideoq; carnosior, succi plenior, suauior, minusq; excrementis abundans, ob crebras exercitationes & natationes? At Archestratus ad omnem luxũ ingeniosissimus apud eundem Athenæum ait, ζαρὸς ἀναπλώοντος δ' ἔαρ ἠὲ φάγρου ἰδέσθαι, (ἀλλὰ τ' Εἰρεσίης τε καὶ ἅλμης ἀλὸς οἶκος;) id est, Canicula oriente, edendum esse phagrum: quo fit ut mendosum esse locum suspicer. Cumq; piscium alij uêre, alij autumno, alij æstate, alij hyeme, alij uêre & autumno; alij uere, æstate & autumno, ut mullus: alij uere & autumno pariant, sitq; pagrus ex his qui uere pariant (certum est enim circa ueris finem parere) legendum esse puto, πίκτει δ' ἔαρ, id est, uêre parit. (B) *An uerno uigeat.* *Partus.*

Hicesius hæc de pagris & similibus: Phagri, chromis, anthias, acarnanes, orphi, synodontes, synagrides, genere quidem similes sunt, siquidem dulces & adstringentes, (τρόπον τινὰ συμφωνοῦσι) satis nutrientes, & iure quidem (οὐ λόγου δὲ καὶ, id est; & pro ratione etiam) difficilè excernuntur. magis E

Digitized by Google

autem nutriunt carnoſi, & magis terreni, minuſq; pingues. Dulces quidē ſuaues & palato gratos accipere oportet: nam quod dulce eſt, ut mel, ſaccharum, ſapa, tantum abeſt ut adſtringat, uel alui ſiſtat, ut potiùs leniat, conſtringentes uerò non aufteri uel acerbi, ſed qui non facilè excernantur. Sunt igitur pagrus & ſimiles ſuaues, media carne, uel ſatis ſicca: unde fit ut aluū nō cīēant, ut molles & præhumidi, & ſatis nutriant. Pagrus marinus fluuiatili ſalubrior eſt, ut & alij piſces qui recto mari flumina ſubeunt, cuius rei cauſam expoſui capite de coracino. Hinc demere oportet pisces eos, qui uirus, uel ferinum quid redolent, uel nimis ſtrigoſi ſunt, ut ſturionem, lampetram, aloſam & ſimiles, qui & ſuauiores & ſalubriores & magis opimi in aquis dulcibus efficiūtur. Archeſtratus pagri caput præfert.

Marini fluuiatilibus ſalubriores: & qui excipiantur.

G Plinius lib. 32. cap. 10. inter remedia, quæ febrium circuitus tollunt, & hoc recenſet. Pagri fluuiatilis lōgiſſimus dens capillo adalligatus, ita ut quinq; diebus eū qui allīgauerit, nō cernat eger. quem locū corruptum eſſe facilè iudicabit is, qui pagrū nouerit, cui dentes alij alijs longiores nulli ſunt. Alij paguri fluuiatilis ſubſtituunt, ſed eadē dubitandi occaſio eſt, quid per paguri dentem longiſſimum intelligi oporteat, niſi fortè è forficulis denticulatis (his enim uerbis utitur Plinius eodem libro) longiſſimum. Quare hunc locum doctis æſtimandum relinquo.

DE EODEM, BELLONIVS.

A Pagros quum ex Oceano nonnunquam uiderimus, miror quòd Galli propria horum appellatione careant. Fecit hoc ſanè affinitas quam hic piſcis habet cum Bremma fluuiatili, (*marina ut ſuprà in cantharo ſcribit*) qui Latinorum & Græcorū eſt Cantharus: unde non Galli ſolùm, ſed & Angli quoq; Cantharum & Pagrum (quanquam falsò: plurimùm enim inter ſe diſſident, ut mox dicetur) Bremmam fluuiatilem (*marinam*) appellauerunt. Vulgus Græcum antiquam uocem imitatum, Fangro dixit: Itali Vn frago: eſt enim is Fragi colore, ſed paulò magis diluto: unde Ouidius Pagrum rutilum facit, ut & fuluum Synodontem.

C Solitarius ac carniuorus piſcis eſt, modò pelagius, modò litoralis, in ſaxorū cauernis degens.

A Eſt & alius fluuiatilis marino inferior: cuius generis refert Aelianus in Aegypto aduentum Nili præcurrere, ac paludum inundationem prænunciare.

B Pagrus extuberat uſque ad magnitudinem Sargi: caput tamen habet craſsius, pupillam nigram ac iridem in eius ambitu, coloris aurei. Superiorem maxillam cum labio in tubi modum ceruici ueluti infarctam, neque cranio inhærentem, quam (dum oſcitat) exerit, poſtea uerò contrahit. Foramina duo utrinq; ad oculorum fontes habet: dentes acutos, quorum quatuor anteriores, tenues quidem & parùm falcati, caninos referrent, niſi breues & ueluti ſerrati eſſent, quos utrinque alij tenuiores ſubſequuntur: ac poſtremò molares duplici ordine diſpoſiti, rotundi, obtuſi, ied inferiores ſuperioribus breuiores: eſtq; illi quoddam in ore ueluti exiguum linguæ rudimentum. Squamas gerit rotundas, tenues, &, ut mulus, latas. Caudam biſurcam, atque obid pinnas in acutum deſinentes. Cæterùm Pagrus non magnitudine tantùm ac craſsitie Cantharo perſimilis eſt, ſed ipſis etiam dentibus ab Erythrino diſsidet, quod Venetijs aliàs patritio Daniell Barbaro me oſtendiſſe memini. Præterea ore Pagri ac faucibus adapertis, totam eius partem internam ruberrimam & ferè ſanguineam cōtemplari poteris. Argenteam inter oculos utrinq; habet oſsiculorum maculam, oculoſq; admodum grandes. Peculiaris quoq; illi eſt litura utrinq; nigra, lata in lateribus circa ceruicem, ubi linea eſt quæ piſcium corpora interſecat, qua maximè cæteris atq; Erythrino piſcibus diſtinguitur: ea nonnihil nigricantis habet coloris, tactúque aſpera perſentitur. Continuam præterea in tergore pinnam, rubram, duodecim aculeis communitam oſtendit.

F Galenus Pagrū inter duræ carnis piſces annumerauit. Verùm quū Pagrus multò Erythrino maior extuberet, uolui Pagellum cum eiuſdem magnitudinis Erythrino componere. Magna enim eſt inter hos piſces ſimilitudo, ſed Pagellus craſsiori corpore conſtat, Erythrinus tenuiori. Tergoris pinna Pagello craſsior, Erythrino minor. Caput Pagello breuius, Erythrino longius. Pagello pupilla oculi cryſtallina, iris rubet: Erythrino iris albet, & pupilla nigreſcit. Pagelli pinnę & cauda craſſę, Erythrino tenuiores. Pagrus recurtus piſcis, ut Sargus: Erythrinus magis eſt protenſus ut Aurata.

Erythrini à Pagro paruo differentia.

COROLLARIVM.

A PAGVR in Halieutico Ouidij legitur: pagrus uel pager legerim. Inter Nili piſces apud Strabonem phagorius eſt, (*ſic habet interpres Latinus,*) quem & phagrum uocant. Græcè φαγρώριος legitur per rhō in penultima ſimul & antepenultima. Apud eundem libro 17. Phagroriopolis Aegypti ciuitas, & Phagroriopolitana præfectiura memorantur. Apud Heſychium & Varinum φέγαρος ſcribitur. Dentex uel pagrus à re nomen habet, quia dentes habet magnos, multos ac duros, quibus graſſatur in oſtreas & piſces innocuos, Author de nat. rerum. & Albertus. nos Denticem à Pagro diuerſum oſtendemus in Synagride uel Synodonte. quanquam & hodie quidam uulgò dentalem uocitent piſcem Græcorum phágron, in Italia (ut puto) alicubi Phagrin dictum. Hos piſces in hodiernúmque diem Græci phagros: & Dalmatæ, Hiſpaniq; ac Luſitani pagros uocant. Hiſpani uerò erythrinos, quoniam ſunt pagris ſimiles, minoréſque.

Digitized by Google

resque, pagellos uocant: quemadmodum & Romani phragolinos, quasi phagorinos à phagorio, id est pagro, diminutiuo nomine appellant, Massarius. ¶ Germanicè pagrum circunioquor: Die gröſſer rote Meerbrachſme. Vide in Erythrino A. ¶ Pagrorum alterum genus est fluuiatile, ex Strabone, Athenæo, Plinióque 32. uolumine, Massarius. Phagri ab Oppiano nominantur, simul & ἀκαδθίδων ἐγχιόφαγροι, tanquam duæ unius generis species, ut apparet.

Inter Rubellionem & Pagrum tanta est similitudo, ut eadem magnitudine inter se collati, non ab imperitis internoscantur, ut Ligures Rubelliones etiam Pagros imperitè uocent: & tota prouincia Narbonensis atque Hispania Pagellos, quòd Pagri longè maiores euadunt. Sed à piscatoribus facilè distinguuntur. nam Pagrus capite est rotundiori, Rubellio longiori: tum hic tenuiori est habitu, & cauda longiore: ille crassiori & cauda breuiore. Huius extrema pars magis attenuatur, illius multum larga & crassa: Pagri pinnæ in imam uentris partem inflexæ, Rubellionis uerò magis in dorsum eminent. Rubelliones Græci memoriæ nostræ uocant Lethrinos corruptè, quasi Erythrinos. Massilienses rectè Pagrum, & Græci Phagrum adhuc uulgò nominant, Gilliius.

Afferuntur (inquit Oribasius) phagri ex Indico mari sale conditi, duri & cetacei, Vuottonus. B
Dat Rhombos Sinuessa, Dicarchi litora pagros, Actius Syncerus Neapolitanus in ludis piscatorijs. ¶ Maiorum piscium genus ab alijs τμητὴν, ab alijs pelagium appellatur: ut auratæ, glauci, phagri, Mnesitheus. τμητοὶ, ut equidem arbitror, uocantur, (inquit Vuottonus,) qui in partes dissecti in patinis ministrentur: uel, ut in salsamenta condiantur. Rondeletius tamen paruæ auratæ similem facit pagrum, tanquam non magnum piscem. ¶ Recentior quidam phagrum anguillæ similem facit: falsò, & sine authore, opinor. ¶ Ouidius rutilum cognominat. ¶ Pagri dentices interim magnitudine superant, rubri coloris, erythrinis hepatisque similes: (Aristotele,) Speusippo & Dorione tradentibus, apud Athenæum: rostro duntaxat breuiore, dentibus longis, quibus echinos frangunt & pascuntur, Massarius. ¶ Phager lapidem fert in capite, perque algorem plurimùm infestatur: ut etiam reliqui qui lapidem gerunt, scilicet chromis, lupus & umbra. efficit enim lapidis rigor ut per algorem gelentur & excidant, Aristoteles.

Litoralis est, aliquando pelagius, Rondeletius. Ambigit litoralis ne an pelagius sit, Aristot. C
Phagri & agriophagri manent in petris plenis chamis aut patellis, Oppianus. Maiorum piscium genus ab alijs τμητὴν, ab alijs pelagium appellatur, ut auratæ, phagri, Mnesitheus. φάγρου τὸν πρωϊαίτερον Numenius dixit. Sunt et fluuiatiles, nimirum è mari subeuntes fluuios, Diphilo. ¶ Carniuori sunt. Vnde hæc Platonis comici uerba Athenæus recitat: Σὲ γὰρ γεραὸν συγκατῳκίσαν ὄρφιν, σπαχίοις τε καὶ φάγροις βορὰν. & similia Amipsiæ. Chamis inescantur, ut canit Oppianus. Duros dentes habent, ita ut ostreis in mari alantur, Isidorus. ¶ Prægelidam hye mem omnes sentiunt, sed maximè qui lapidem habere in capite existimantur, ut lupi, pagri. cum asperæ hyemes fuere, multi cæci capiuntur. itaque his mensibus iacent in speluncis conditi, Plinius.

Phagros Syenitæ in Aegypto, Mærotas uerò qui Elephantinen incolunt, sacros existimãt: tum D
quòd aduentantem Nilum præcurrentes, futuram aquam prænuncient, tum quòd nullum sui generis comedunt: ut in Mæotis recitaui ex Aeliano.

Chamis inescantur phagri, Oppianus. Ad marinos pagros: Acridas atq; lumbricos, cum fru E
menti polline & decocto melanthij contundito. dein uerò infundens aquã, producito ad crassitudinem mellis, & inescato, Tarentinus. ¶ Aduentantem Nilum præcurrentes futuram aquam denunciant. Vide in D.

Quis ex nostris non tantùm lautus atq; urbanus, sed etiam agrestis est, qui post acipenserẽ, ex F
omnibus piscibus præcipuam autoritatem Asellis, sicut Plinius, daret: Ego potiùs Pagris, aliquãtis non paucis sapientiùs attribuerem, Gillius. Afferuntur (inquit Oribasius) phagri ex Indico mari sale cõditi, duri & cetacei, Vuottonus. Mnesitheus Atheniensis pagros dixit difficulter confici, confectos uerò multum alimenti præstare: quos & Galenus (de aliment. facult. 3. 30.) & ante eum Philotimus, durioris esse carnis tradidere, Massarius. Duram habent carnem, quæ nec corrumpitur facilè, nec aluum ciet, Vuottonus. Pagrus (quem Symeon φάγρον) piscis est qui difficulter concoquitur, pituitamq; gignit. Qui autem inter hos natu maiores sunt, peiores sunt & difficiliores, qua ex re satius est eos mensæ adhibere, qui ætate ac magnitudine minores sunt, quando hi quàm maiores concoctu faciliores, Lilius Gregorius Gyraldus. ego in Græco Symeonis Sethi de aliment. facult. libro, hunc locum iam non inuenio. Phagrus marinus fluuiatili præstat, Diphilus.

Fel pagri quidam admiscent medicamento ad pilos pungentes in palpebris, apud Galenum G
de compos. sec. locos 4. 7.

Græci fagrum (phagrum) nuncupant, quòd duros dentes habeat, ita ut ostreis in mari a- H.a.
lantur: Isidorus, innuens πᾶρὰ τὸ φαγεῖν, id est ab edacitate ita dictum. A uerbo φαγεῖν (à præsenti φάγω, uel φάγο) cum alia quædam deducuntur, tum fagus (φηγὸς) arboris nomen, per excellentiam, propter usitatũ antiquis è glandibus uictũ. fortè etiã phagrus piscis; & proculdubio etiã eos,

Digitized by Google

dialecto Cretenſium φάγρος dicta, ut Simmias apud Athenæum tradit. nam & exedit ea quibus atteritur, ac uiciſsim atterit ipſa, Euſtathius. ¶ Pagrum (πάγρον) brinthus odio perſequitur, Phi les de animalium mutuis concordijs atq; diſcordijs loquens. Ariſtoteles brenthum, larum & harepam diſsidere ait. Brenthum & Brinthum aues diuerſas memorauí in Hiſtoria auium inter Anates. ¶ Τὸν δ' οἷα δίνῃσιν κυφύλου σμᾶ σφῶ αὐλῶνος οἷσιν κῦμα γυμνίτιν φάγρον, Lycophron de Aiace Locro. Κάπρος significat aprum, & pudendum uiri, & aprum piſcem, Varinus.

Epitheta. Et rutilus pagur, Ouidius. Numenius φάγρον λοφίην dixit: nimirum quòd corporis pars quę ceruicí reſponder, (Græci λοφιὰν nominant,) alta & ſublimis in hoc piſce ſit. Muſtelus centrines πᾶς τῇ πρώτῃ λοφιᾷ ἔχει τὸ κέντρον, Athenæus. Vide quæ Rondeletius in eo piſce annotauit de uocabulis λάφος & λοφιά. A λάφος uel λοφιὰ ſubſtantiuis, Numenius adiectiuum λοφίας formaſſe uidetur. φάγροι καὶ ἀναιδεῖαν ἀγριόφαγροι, Oppianus.

Phagroriopolis, ciuitas Aegypti. uide ſuperiùs in A.

c. ὡς δ' ὁπότ' ἀμφ' ἰχθύσσιν ἐϋχρυσείοισιν ἰόπτοις Ἡ φάγροι, ἢ σκιόπαδα περίσσαδε, ἠὲ καὶ ὀρφώ, Nícander in Bœotíaco. uidetur autem loquí de piſcibus carníuoris ualídioribus, quí ín minores graſſentur. Iopea autem piſcículos eſſe in Eritimo oſtendimus.

f. Πολλὰς δὲ μεγάλους τε φάγρος ἐγκέλλας, (legerim ἐγκέλλας,) Strattis. Et ídem alíbi: Κατ' ἐκ τοιχωλαβὸν τὰν ἀσφόδους ὀψώνισαι μεγάλους τε φάγρους. Phagrí Eretrící (ſic enim legendum, ex Archeſtrato) commendantur ab Antiphane.

h. Pagros Syenitæ in Aegypto ſacros ducunt. Lege ſuprà in D. Syenitæ phagro abſtinent. uidetur enim unà cum increſcente Nilo apparere, eiuſq; incrementum ueluti nuncius ſua ſponte accedens omnibus exoptatum denunciare, Plutarchus in libro de Iſide. Et rurſus in eodem: Iſis (ut narrant Aegyptij) ex diſectis à Typhone Oſiridis membris, pudendum ſolum non inuenit. mox enim ut in flumen abiectum fuit, guſtarunt de eo lepidotus & phagrus & oxyrynchus: quos præcipuè piſces deteſtantur. ¶ Præternauigantes magnæ Canariæ inſulas ſecundum Aphricam Occidentem uerſus, piſcium quorundam, quos Parghi nuncupant, (*Hiſpani nimirum,*) numerum maximum in æquore cepimus, Americus Veſpucius.

PALLA Marina nominatur apud Vegetium artis Veterinariæ libro 4. cap. 12. in ſuffitu contra languorem morbi peſtilentis cum alijs quibuſdam medicamentis. ¶ Eadem fortè fuerit quę palea marina barbaris quibuſdam ſcriptoribus dicitur: ut apud Arnoldum Villanou. in deſcriptione puluerís ad bocium. Videtur autem palla nomen corruptum à pila, nam & Germanino ſtrí pilam, qua luditur, ballam uocant. ¶ Marinæ ballæ uel pilæ magís nuncupandæ, areſacientem naturam habent. quid ſint, nuſquam apud antiquos reperí. In ſpongiarum genere eas repono: quanuis zoophyta non ſint, id eſt inter plantas & animalia media, qualia ſpongiæ ſunt. Ex maris ſpuma ad litora colliſa, & cuiuſdam herbæ minutiſsimis feſtucis fiunt. Nonnulli ex fracíis ſpongijs & ſpuma: alij arte faciunt ex glutino & taurinis pilis, ignaros pharmacopolas decipientes. Ita fit maris impetus in maris æſtus. in minimas feſtucas herbam reddit, & ad litora detrudit: quæ mixta ſpumæ conglobantur, & ob motum ſupra litus ex fluctu collidente in gyrum tendunt, & pilæ formam, Braſauolus. Volui autem hoc loco huius pilæ mentionem facere, quoniam à mari denominatur: ne quís fortè animal quoddam marinum aut zoophytum eſſe interpretaretur. nam ui quidem ſua & dignitate naturæ, non zoophytorum modò, ſed etiam ſtirpium ordine inferior eſt.

PAN, πάν, piſcis quídam cetaceus. Aeſopus Mithrídatis Anagnoſta (id eſt, Lector) ſermonem de Helena ſcripſit, in quo refert Panem (πᾶνα) piſcem quendam cetaceum uocarí, in eoq; æſterítem lapídem inueníri, quí à Sole accendatur, & utilis ſit ad philtra, Suídas in ἴχθυς.

PAPAGALLVM, id eſt Pſittacum, piſcem quendam hodie appellarí accepí.

PAPAVER (μήκων) pro piſce quodam accípitur. ítem pro excremento uel tunica qua íd continetur, ín polypo & ín teſtatís. Vide ſuprà in Mecones, & Rondeletium infrà in Pínna. μήκων, papauer herba. Ariſtophanes ín Auíbus μήκωνα, πᾶ, ſemína papauerum uocat. Cæterùm pars de interaneís polypí ſic dicta, ſupra uentriculum ueſicæ inſtar poſita eſt, atramentum in ſe continẽs, ut Aelianus ſcribit.

PAPRACES piſces memorantur ab Herodoto libro 5. Apud Pæones (inquit) quí Praſiadem paludem habítant (unde breuís admodum ín Macedoniã uía eſt) iuxta montem Orbelum, equís & ſubiugalibus piſces pro pabulo præbent. Porrò piſcium tanta eſt copía, ut quoties quis ianuam compactam reclínauerit, demiſſam fune ſportam uacuam, aliquanto poſt retrahat piſcibus plenam: quorum duo ſunt genera, unum quod uocant papraces; alterum tílones, Herodotus lib. 5. ínterprete Valla.

PARDALIS quadrupes eſt, quam Latíní quídam ſcriptores pantheram uocarunt, ídemq; nomen beluæ etiam marinæ ob ſímilem macularum uarietatem attribuítur. Pantheræ meminerunt Aelianus & Oppianus, an ut de belua, an ut de piſce, dubito, Rondeletius. Arqui díſertè Oppianus libro 1. Halieuticorum de cetis, id eſt beluis, agens, Κήτεα δ' ὅσσ' ἐχεμύθεα πέλωρα δαίμονι ᾧ πεπότηται: inter ea Pardales recenſet hoc uerſu: Παρδαλίδες τ' ὦλαί, καὶ φύσακλοι ἀδηκτῆρες. Et rurſus libro 5. (paulò poſt initium,) de cetis expreſsè ſcribens, Κήτεα δ' ὅσσα πέλωρα Ῥιπαίου ὠκεανοῖο ἐκτρέφεται:

Digitized by Google

ἀνηρίθμητα: mox addit: πᾶσα δ' ἁλὸς γαῖα ὁλοὴν σίδηρον, ἀλλὰ θαλάσσης λινόστροφα. Quamobrem Bellonij quoq; sententiam non laudo, qui pardalin eundem mustelo stellari piscem existimauit: nam et pardales Oppiano seorsim, & musteli stellares ab eodem πικίλοι nominantur. Pardalis piscis, ut ij qui ipsum uiderunt, dicunt, in mari rubro nascitur, colore & maculis orbiculatis, similis est terrenæ Pardali, Aelianus de animalib. II. 24. ¶ Mare circa Taprobanam infinitos pisces procreare ferunt, habentes capita leonum, pantherarum & arietum, Idem. Pardalis à Suida quoq; (nimirum ex Oppiano) cetis connumeratur, in κήτ. ¶ Piscis quidam ingens, maculatarum uarietate præsignis, ad Britanniam nuper captus est: quem exhibui descripsiq; suprà circa finem tractationis de cetis diuersis, pag. 256. ¶ Itali quidam pardillam uocant fluuiatilem piscículum uarium, qui eruditis nonnullis phoxinus uidetur.

PARVS piscis Rondeletio ignotus est. Ego parí nomen pro pisce nusquam reperio: præterquàm semel, in recitatis Ephippi uerbis: βοῦκε, λιβίας, πηρός, &c. ubi κατὰς legendum conjicio, hoc nomine enim piscis à Mnesimacho uocatur.

PASSERINI GENERIS PISCES DEINCEPS HOC ORDINE DESCRIBENTVR.

Ex Rondeletio.

PASSERES in genere, (ex Bellonio.)
Rhombi, aculeatus, læuis, Rhomboides.
Passer simpliciter, Quadratulus: Asper uel squamosus, uulgò Límanda: Flesus & Fleteletus uulgò dicti Gallis.
Buglossus, id est Solea, simpliciter & oculata.
Cynoglossus, uulgò Pola: Arnoglossus, Solea parua.
Hippoglossus, uulgò Fletta in Oceano.

Ex Bellonio.

Rhombus aculeatus, læuis. Passer simpliciter, Flesus, Fleteletus, Límanda.
Solea, Solea altera, Tænia.
Ex Rondeletio, passeres & reliqui plani stagnorum marinorum.
COROLLARIA sunt IIII. Primum de Rhombo.
Alterum, De Passere specie una. Admiscentur autem etiam in genere quædam, piscibus planis non cartilagineis communia.
III. De Bugloßo seu Solea.
IIII. De passeribus alijs diuersis.

DE (PASSERIBVS SIVE) SPINOSIS OVIPARIS PLANIS IN GENERE, BELLONIVS.

PLANOS pisces Græci πλατυεῖς, Latini Passerinos uocant, quorum natatio à recta figura diuersa est, ut Cochlitum modo plani per æquor incedant, nullos subtus oculos habentes. Multa sunt huius generis apud nostros Gallos nomina, multoq; plures species, quàm apud antiquos, de quibus in sequentibus disseremus. Quòd autẽ ad generalẽ horum piscium descriptionem pertinet, Limosa regio (inquit Columella) planum educat piscem, ut Soleam, Rhombum, ac Passerem, qui postremi hoc inter se differunt, quòd Rhombo resupinato, dexter corporis situs, Passeri lævus appareat. A B C

Omnes boni succi atq; optimi nutrimenti sunt Passeres, molliq; carne præditi: quamobrem Galenus Philotimum admiratur, quòd neq; Soleam inter molli carne præditos, neq; Scarum inter saxatiles annumerarit. F

Pectinum genus omne quaternis pinnis præditum est, squamatorum in morem, quarũ duas in prona parte, ac totidem in supina ostendit: sed & hoc præter cæteros pisces habet, quòd pinnulis in gyrum circumvallatur: huic quaternæ utrinq; insunt branchiæ; Lingua caret, oculosq; in supina corporis parte habet: ac (quicquid ab antiquis aut recentioribus circunferatur) hos certè pisces maris ac fœminæ discrimen uel hoc argumento suscipere facilè crediderim, quòd in quibusdam oua, in alijs lactes reperiantur. Ac quod ad internam eorum anatomen spectat: illud imprimis nobis compertum fuit, nullis eos ad pylorum apophysibus præditos: cor illis esse rubrum, atque ab una parte gibbum, cui caruncula quædam atra, quadrangula (puluini modo) subsidet: ad cuius partem superiorem, uesicula, pulmonis officio fungens, annectitur: hepar præ se ferunt latum, in ea parte situm, quæ uentriculum amplectitur: à cuius extrema fibra fellis folliculus dependet. Lienem his piscibus atrum conspeximus sub stomacho situm: uentriculum quoq; non ita turbinatum, imò etiam latum, ac cum intestinis anfractuosè circunductum, quæ meseraicis circunfulta, ac permultis orbibus implicata, ad anum deferuntur. Dentes in maxillis exertos non habent, sed eorum loco maxillas, rugosa quadam scabritie asperas ostendunt. Gulam in his uideas B

cuiusdam ueluti ingluuiei persimilem, uentriculo adiacentem.

c Quanuis ore sint admodum paruo, mirum est tamen horum piscium maiores, etiam conchas integras, & conchylij genus omne deuorare: unde præcipuè uescuntur, ac sanum nobis uictum exhibent. Pusillos autem, minoribus Tellinis, Chamis, Mitulis, Cancris, & Caridibus uictitare.

DE RHOMBO ACVLEATO, RONDELETIVS.

Icon hæc non Rondeletiana est, sed à Veneto pictore nobis efficta.

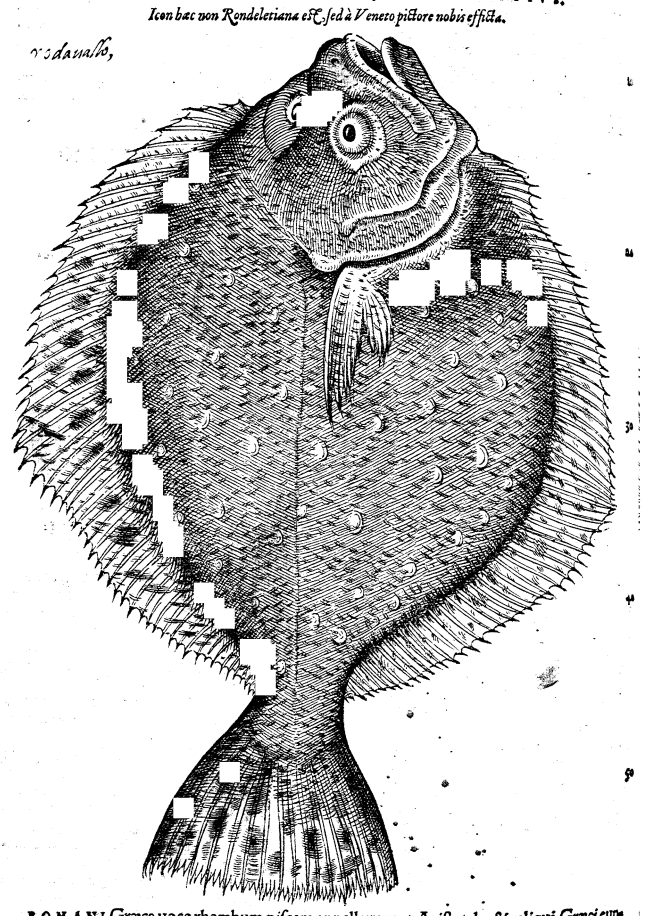

A Rhombus Græcorum pisces.

ROMANI Græca uoce rhombum piscem appellauerunt. Aristoteles & reliqui Græci eundem ψῆτταν, Gaza passerem interpretatus est. Athenæus (lib. 7.) Ῥωμαῖοι καλοῦσι τὸν ψῆτταν ῥόμβον, κατὰ τὴν τάνυσιν τὴν ἐπωνυμίαν. Nec Aristoteles lib. 9. de hist. cap. 37. usquã rhombi meminit. Præterea quod ei Aristoteles lib. 9. cap. 42. Pisces tribuit, nempe quòd Arena obruat sese, ut pisces alliciat: idem Plinius rhombo, eo in loco quem ex Aristotele mutuatum esse quilibet facilè indicabit, si locum hunc

hunc cum illo conferre uoluerit. Sumitur etiam passer siue ψῆτ͂τα pro diuerso pisce à Rhombo. Plinius lib. 9. cap. 20. Marinorum (inquit) alij sunt plani, ut rhombi, soleæ, ac passeres, qui à rhombis situ tantùm corporum differunt. Galenus quoq; libro tertio de alimentorum facult. & Diphilus apud Athenæum Psettas à rhombis manifestè seiunxerunt. Rhombus piscis à rhombo figura nomen habet, quæ quatuor æqualibus lateribus constat, non autem rectis angulis. A Gallis lozange dicitur. Itali omnes & Massilienses, rhombo piscem appellant, nostri romb, Gallí turbot. Normani bertoneau. Græci huius temporis ψῆτ͂τα. Rhomborum duas species facimus, rhombum aculeatum & læuem, quibus rhomboidem addemus. *Psetta aliquando diuersus à rhombo.*

Primùm aculeatũ describemus. Is piscis est planus, litoralis, parte prona fusca, in qua multi sunt aculei maximè circa caput, & à capite caudam uersus. In eadem parte linea ducta est nigra, pinnæ quoque illic nigræ sunt, alibi candidæ. Os magnum habet, hiansq;, sine dentibus, sed horũ uice maxillas asperas obtinuit. Ab inferiore maxilla propendent appendices duæ, tenues barbæ modo. Non procul hinc podicem habet. E regione pinna incipit magna ad caudam usq; continua. Huic similis alia statim à capite. Vtraq; paulatim ab initio ad medium usque crescit, inde eâdem proportione, ad caudam usque decrescit. Hæ totum ferè corpus ambiunt, rhombicq; figuram efficiunt. Branchias quatuor habet rhombus, duplices. Cor compressum. Ventriculum magnum, oblongum, in superiore parte complicatum, dorso annexum, quem intestinum excipit. Sed intestinum duas apophyses habet magnas, sed breues, in angulos duos desinentes, inter quos uentriculi epiphysis alligatur. Hæc uentriculi cum intestinis coniunctio propria est, in hoc rhomborum & passerum genere. Ventriculũ hepar tanquam manu comprehendit, ex albo rubescẽs, cui hæret uesica multo felle distenta. Splen ex nigro rubescit, inter intestinorũ spiras latitãs. Oua rubra sunt replicata uẽtriculi modo: facit em̃ uentris breuitas, ut omnia ferè interna replicata sint. B

Carne uescitur, maximè cancris. uorax est, piscesq; multos ingerit. Quamobrem in fluuiorũ stagnorũq; ostijs plurimùm est, ut pisces subeuntes persequatur. In mari nostro, & in ostijs Rhodani magni capiuntur, sed in Oceano multò maiores. Vidimus Oceani rhombum quinq; cubitos longum, latum quatuor, spissum pedem unum. Quanuis igittur ab Ouidio dicatur, & Adriaco mirandus litore rhombus: & à Martiale lib. 13. C

Quanuis lata gerat patella rhombum, Rhombus latior est tamen patella:

Tamen nunquam rhombi Adriatici, nostriue magnitudinem attingunt eorum qui in Santonico, uel Britannico litore capiuntur.

Cùm gulosus sit pisces, facilè hamo capitur. Ad gulæ uerò libidinem explendam multùm illi confert piscandi solertia à natura data, de qua Plinius. Nec minor solertia ranæ, quæ in mari piscatrix uocatur, eminentia sub oculis cornicula turbato limo exerit, assultantes pisciculos pertrahens, donec tam propè accedant, ut assiliat. Simili modo squatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent specie uermiculorum, itemq; quæ uocatur raia. Quæ ex Aristotele sumpta esse apparet, quo in loco ψῆτ͂τα pro rhombo dixit, ut initio capitis docuimus. Καταμιμίζονται δ' ἐαυτοὺς τῷ ὄνῳ τῷ βατράχῳ, καὶ ψῆτ͂τα, καὶ ῥίνη, καὶ ὅταν ποιήσωσιν ἐδώδιμα, ἐάν τις ἁλῷ ἀνέτια πρὸς τῷ σώματι, ἃ καλοῦσι οἱ ἁλιεῖς ῥαβδία, τὰ δὲ μικρὰ ἰχθύδια προσέρχονται ὡς πρὸς φυκία ὑφ' ὧν προφωνοῦσι. Obruũt sese asellus, rana, & passer, siue Rhombus, & squatina, cumq; se totos occultauerint, uerberant oris sui uirgulis, ut uocant piscatores; ad quas pisciculi adnatant tanquam ad algas, quibus uescantur. D

Reperiuntur in hoc genere mares & fœminæ: alij enim semen, alij oua habent. B

Rhombus dura est carne & friabili, quanquam Galenus Philotimum reprehendat, qui inter pisces, qui molli sunt carne, cùm citharos numerarit, eis similem rhombum prætermiserit, qui tamen molliore sit carne, quàm citharí, carneq; asellorum multò inferiore. Locus est huiusmodi: Lib. 3. de facult. aliment. Ἐκπλήττομαι δὲ καὶ πάνυ θαυμάζω τὸ φιλοτίμου Πραξαγόρου γεγραφὸς οὐ τὸν ῥόμβον αὐτῷ μαλακώτερον ἔχει τῶν σιαγόνων, ἀποκεκριμένον ἐκλεπτύνεσθαι οὐκ ὀλίγῳ. Sed qui Rhombum, præsertim aculeatum, gustauerit, is procul dubio dura carne esse iudicabit, maximè si grandior sit: qui enim paruí sunt, humidiores molliores q; sunt. (*Vide paulò pòst in Rhombo læui F.*) Elixus ex aceto uel in sartagine coctus editur, cum mali arantij succo. Rhombum inter delicatissimos cibos habuit ueterum luxus, unde prouerbium, Nihil ad rhombum, de his quæ minimè conferenda sunt. F

Lieni medetur rhombus uiuus impositus, ut tradit Plinius, deinde remissus in mare. G

DE RHOMBO LAEVI, RONDELETIVS.

RHOMBVS alter est, quí ut à superiore distinguatur, læuis à nobis dicitur, quòd aculeis prorsus careat. A Gallis Barbue. A nostris per similitudinem Passar dictus, quasi passer, à nonnullis Pansar, id est, uentriosus: nos enim Panse uentrem appellamus. Sed Passar meo quidem iudicio rectiùs dicitur, quanquam uerus passer seu ψῆτ͂τα non sit, sed ei figura duntaxat similis, situ uerò dissidens: huic enim dexter resupinatus est, passeribus læuus, quo situ cùm rhombí à passeribus differant, autore Plinio, eum quem capiti huic præfiximus, in rhombis haberí est necesse. *Lib. 9. cap. 20.*

Est igitur rhombus læuis rhombo aculeato figura partibusq; tum internis, tum externis omnino par, demptis aculeis: nullos enim neque in supina neq; in prona parte habet. Præterea latior est, & tenuior rhombo aculeato, carneq; molliore, suauiore quàm passer. Quare de rhombo B

Digitized by Google

Rhombi læuis ſpecies, ab amico Venetijs ad nos miſſa, alia quàm à Rondeletio poſita: cuius iconem addere ideò minùs neceſſarium uiſum eſt, quoniam læuem ſuum aculeato per omnia parem facit, dempto quòd aculeis careat.

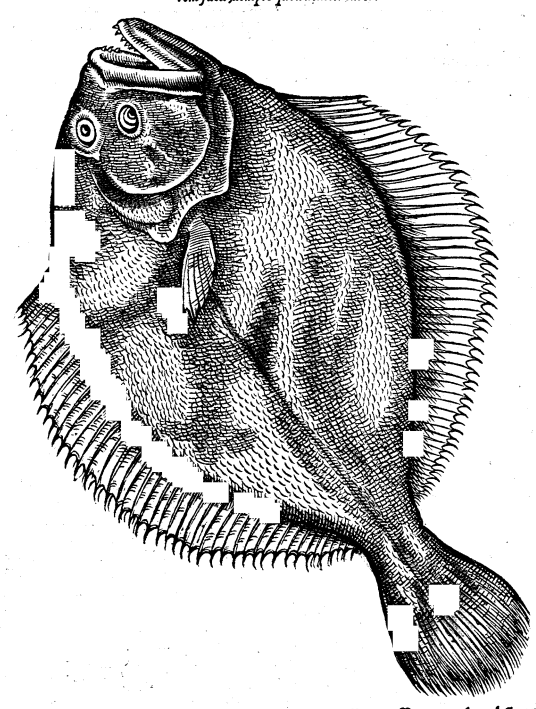

Galeni locus. læui Galeni locus (*recitatus ſuprà in Rhombo aculeato F.*) intelligi poſſet, quo rhombũ cum piſcibus mollis carnis connumerandum cenſet. Vel fortaſſe non abſurdè quis exiſtimauerit, rhombum lęuem Galeni citharum eſſe, quòd is mollis ſit carnis, cuiuſmodi rhombum læuem eſſe conſtat, quodq; eum rhombo ſimilem faciat. Aelianus autem longè alium ex mari rubro citharum deſcripſit. Et Athenæus cithari ſpecies duas alias tradidit, de quibus nos alibi.

Citharus.

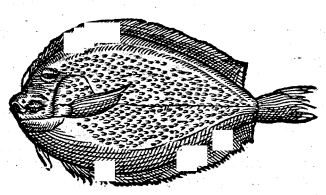

Digitized by Google

ROMAE piscem sæpe uidimus, qui ab ichthyopolis Rhombi nomine uenditur, quem tamẽ à superioribus rhombis diuersum esse sensus ipse doceat, etiam si figurâ rhombũ imitetur. Quare hunc rhomboidem appellauimus, ut tantùm à rhombo pisce differat, quantùm figura rhomboides à rhombo figura: est enim rhomboides figura, quæ neque latera æqualia, neque angulos rectos habet.

Est igitur rhomboides piscis rhombo uel passeri similis, sed à passere situ differens: squamis paruis intectus, oculis multùm à sese distantibus. Linea à capite ad caudam per medium corpus ducta, initio sinuosa, deinde recta, corpus in duas æquas partes dirimens. Corpore est exiguo & breui: nunquam enim, quantum obseruasse mihi licuit, palmi magnitudinem superat. Internis partibus à rhombo non differt.

Carne est media, neque molli nimiùm, neque dura.
In litore nostro rarus est, semelq; tantùm uidisse mihi contigit.
Huius mentionem nullam à ueteribus factam fuisse comperio.

A
B
F
C
A

DE PASSERE, RONDELETIVS.

Passeris effigies Venetijs facta, ab ea quam Rondeletius dedit differens cum aliâs nonnihil, tum quod pinna superior à Rondeletio ad oculos usq; procedit, paulatim humilior, &c.

A

PISCIS πλατὺς à Græcis, à Latinis passer dicitur. Piscis alius σπάρος, id est, passer, ab Aristotele dici uidetur, cùm de felle piscium loquitur: οἱ δὲ ἄλλοι πρὸς τοῖς ὑποχοίοις, ἃ μὲν παχύτερον, οἱ δὲ ἐμμύστροφον οἷον βάτραχος, ἔλλοψ, σιμυκγρὶς, σμύραινα, βάτος, χολιὰς, σπάρος. In alijs fel in testino hæret, his propiùs, illis remotiùs à iecore, ut in rana, ellope, synagride, muræna, gladio, hirundine, passere. Sed hoc loco hirundinem & passerem expungi oportere censeo. Suspicionis huius occasionem mihi præbet primùm Gazæ cõuersio, in qua hæc omissa sunt: deinde ex sententia, quæ proximè sequitur, huc translata esse uidentur duo hæc nomina, quæ pro auibus non pro piscibus posita sunt. Sed ad Pisettã reuertamur, quæ ab Italis nostrisque plane, ab alijs platuse, à Gallis plye nominatur.

B

Lib. 2. de hist. animal. cap. 15.

Piscis est rhombo figura similis, sed cõtractior, bugloisso latior. In parte prona fuscaq; oculos habet. Pinnæ totum fere corpus ambiunt. Cauda in unicam, latamq; desinit. A capite ad caudã, linea parum sinuosa per medium corpus ducta est. Os paruum habet bugloisi modo, sine dentibus, cuius situ à rhombis differt. si enim passerẽ ita erigas in latus, ut maxilla inferior humum uersus spectet, supina pars, læua erit: prona uerò, dextra. Contrà in rhombis: quibus eodem modo in latus eris, supina pars dextra erit: prona, sinistra. Plinius: Marinorum alij sunt plani, ut rhombi, soleæ, passeres, qui à rhombis situ tantùm corporum differunt: dexter resupinatus est illis, passeri lęuus. Partibus internis rhombo similis est. Stagna subit & fluuios: delectatur enim aqua dulci,

Lib. 9. cap. 20.

Digitized by Google

Vbi. C In ſtagno noſtro magna paſſerum captura eſt hyeme. In Ligeri flumine ſæpe etiam capiuntur, minùs nigri molliores{que} marinis: qui proculdubio non genere, ſed alimenti uarietate ſolùm à marinis differunt.

Sexta. In hoc genere mas eſt, & fœmina: in alijs enim oua, in alijs ſemen reperitur, quòd lac uulgus
Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 11. appellat, quia lactis inſtar candidum eſt: quod propter Ariſtotelem dico, qui hæc literis prodidit. Ἔτι δὲ ᾠὰ καὶ σπέρμα τοῖς ὀστρακοδέρμοις καὶ φυτοῖς, τὸ μὲν πλατὺ ἄρρεν καὶ γόνιμον, τὸ δ' ὀχεῦον οὐκ ἔστι. ὅτου δ' ἐν τοῖς ἰχθύσι τὸ ἄρρεν γόνιμον, καὶ τὸ θῆλυ ὠοτοκοῦν, καὶ αἱ χέλναι, ὃ πάντα τε ποιοῦντα καὶ φαίνεται ἔχοντα. In teſtaceis & ſtirpibus eſt quod pariat & generet, quòd autem maris officio fungatur deeſt. Sic etiã inter piſces, genus paſſerum & rubellionum & channarum: oua enim in his omnibus reperiuntur. Quod ſi de omni paſſerum genere intelligatur, falſum eſſe experientia docet. 10

Reliqua. C Quæ. Hyeme uentrem ouis diſtentum habet paſſer, idq; potiſsimùm obſeruant qui emunt: oua enim meliora ſuauioraq; ipſa carne habentur. Paſſer uere parit. In Gallia rariùs cum ouis capitur, in noſtro litore ferè ſemper. Cuius rei ea eſt cauſa, ut arbitror, quòd piſcatores noſtri in ſtagno tantùm hyeme piſcantur, quo fœminæ pariendi cauſa ſubeunt: in Gallia in mari tantùm piſcantur mares potiùs quàm fœminas, quæ ouorum copia preſſæ in imo latent. Paſſeres & plani omnes in limoſis locis fœliciter proueniunt, ut annotauit Columella, ob eam cauſam in ſtagna noſtra ſe è mari recipiunt. In Oceano uerò planorum omnis generis maxima eſt copia. Vidimus Antuerpiæ in taberna quadam paſſerum, planorum{que} piſcium omnis generis exiccatorum tantam copiam, quanta cuiquam credibilis eſſe queat. Latent enim in arena & limo, ob id recíprocante Oceano facilè capiuntur. 20

F. Paſſeres marini minùs humida molli{que} ſunt carne quàm qui in ſtagnis uixerunt, qui præter quàm quòd molles ſunt, lutum etiam reſipiunt. Molliores ſunt, & ferè inſipidi in dulcibus aquis educati. Præferendi itaq; ſunt omnibus marini. Secundum locum obtinent in ſtagnis uerſati. Poſtremum fluuiatiles. A noſtris friguntur in ſartagine, & pro bono, gratoq; cibo habentur. Galenus pſettam buglosſo ſimilem eſſe annotauit, nõ tamen eiuſdem planè eſſe generis: mollius enim cibo{que} gratius, deni{que} omnino melius eſſe buglosſum pſetta.
Lib. 3. de Alim. facult.

DE (QVADRATVLO) ALIA PASSERIS SPEcie, Rondeletius.

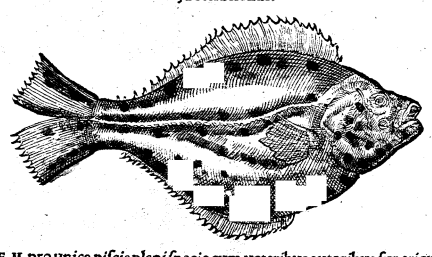

A PASSEREM pro unica piſcis plani ſpecie cum ueteribus autoribus ſuperiori capite uſurpauimus. Nunc ſi pro genere accipiamus cui ſpecies aliquot ſubſint, de quibus deinceps dicemus, nihil abſurdi nos facturos arbitror: nam Ariſtoteles τὸ ἅπλατυ γένος conſtituit libro de Hiſtoria animal. & οὖς ὑγροβατεῖς libro de animalium ingreſſu omnes eos appellat, qui plani cùm ſint oculos habent in prona parte, ideoq; ita natant, ut ſtrabones ingrediuntur. Omnes igitur huiuſmodi plani dicti ſunt paſſeres, à colore paſſerum auium: nam parte ſupina albicant, prona fuſci ſunt & terrei coloris, inſtar paſſerum auium. Igitur paſſerum generi eum planũ ſubijcimus, qui quarelet à Gallis, id eſt, uerbum è uerbo quadratulus nominatur. Sunt qui eum hoc tantùm nomine appellent, cùm minor eſt: quum uerò ſenuit, plye. Ego uerò ſpecie hunc ab illo differre exiſtimo; magis enim quadrata eſt forma is qui ab ea quadratulus nuncupatur, maculaſq; rufas ſiue ſubflauas plures habet. Totus læuis eſt. Carne candida, molli, ualde humida. Huius magna copia in Oceano capitur.
Lib. 4. cap. 11.
(B)
(F)

DE (LIMANDA) PASSERE ASPERO SIVE ſquamoſo, Rondeletius.

A OCEANVM mare planis piſcibus abundat, in quibus numeratur paſſerum ſpecies, quæ à Gallis limande uocatur, ab Anglis brut.

B Squamis, aſperitate{que} à ſuperiore differens. Flauas maculas in pinnis, quę corpus ambiunt, et in reliquo corpore habet. Linea corpus interſecans ſinuoſa, in paſſere noſtro rectior eſt.

Carne

Carne est candida, humida, molli, minùs tamen quàm superior, parum glutinosa, non mul- F
tùm buglossis inferiore. Antuerpiani exiccatos uendunt, magnóque suo lucro aliò conuehen
dos curant.

DE PASSERIS TERTIA SPECIE, RONDELETIVS.

De Flesso & Flezelero, ut Bellonius Gallicis uulgaribus nominibus appellat.

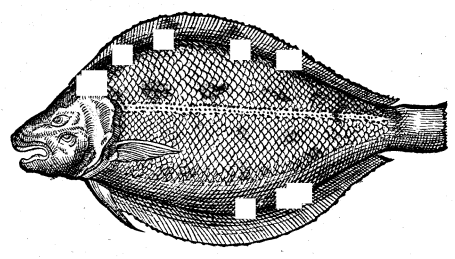

EST & alius piscis planus passerum generi subiiciendus flez à Gallis nominatus. A
Squamis paruis integitur. Colore est nigro. In corpore pinnisq; id ambientibus maculas ru B
bas habet. Ossiculis munitus est in capite, medioq; corpore, in parte supina. Carne est candida (F)
& molli.

Hac & superiore passerum specie mare nostrum prorsus caret, ac fuisse utranq; ueteribus in- C
cognitam affirmare ausim: quia ad Oceanum usq; non penetrauerunt, nec in Oceani piscibus co *Quòd in Oceá no tantùm sit, & quomodo fluuiatilis.*
gnoscendis operam studiumq; posuerunt. Sunt qui flez fluuiatilem piscem esse putent, (*ut Bello-nius.*) Quòd si intelligant in fluuijs nasci & uiuere, id planè falsum est: nã in mari reperitur. Quòd si in mari natum flumina subire sentiant, rectè dicunt. Non solùm enim hæc, sed etiam aliæ passe-
rum species in fluuios migrant.

Istius species duæ uidentur esse, una minor quæ flez dicitur, altera maior quæ fletelet, etiam A
si diminutiuũ nomen id esse uideatur, ab Anglis **helbut**, nostris litoribus incognitus, in Anglia *Species duæ.*
frequens, Lutetiæ rarus, & ob raritatem solùm commendatior: neque enim priore salubrior, de- (F)
licatiór ue est, sed paulò duriore carne.

DE BVGLOSSO, VEL SOLEA, RONDELETIVS.

SVBIVNGIMVS rhombis passeribusq; buglossa: nam uictus ratione locoq; conueniunt, *Ordinis ratio. Lib. 7.*
& ut apud Athenæum scripsit Speusippus libro 2. similiũ. Similes pisces sunt psetta, buglossum, tænia. Huius generis species aliquot constituimus, quæ deinceps exequemur. Ac primùm de bu
glosso proprie sic appellato dicemus.

Βόγλωσσα καὶ Βόγλωσσαι, Βόγλωσσον καὶ Βόγλωσσου uel Βόγλωσσ& à Græcis dicebatur, hodie γλῶτται. A
A Varrone & Plauto lingulaca, à linguæ figura, quæ Græcis est γλῶττα: cui *Bo* particulam addi-
tam fuisse puto, ut magnitudinem potiùs quàm bubulæ linguæ figuram significet. A Plinio So-
lea. Item ab Ouidio, Fulgentes soleæ candore & concolor illis Passer. A figura soleæ quæ *in Halieuticis.*

Digitized by Google

solo pedis subijcitur. In tota Gallia sole, in Hispania linguado, Romæ linguata, Venetijs sfoia à folij alicuius maioris similitudine.

Soleæ quam subiecimus figuram Venetijs nacti sumus, ijs quæ Rondeletius pingit omnibus dissimilem.

B Solea piscis est planus tenuis, longiore contractioreq; corpore quàm passer, (ita ut passer inter soleas & rhombos medius sit,) pedali magnitudine, uel maiore in Oceano, supina parte candida: prona nigricante in qua oculi insunt. Ore est incuruo, sine dentibus. (*figura tamen exhibita denticulos habet.*) Branchias quatuor, cor compressum, deniq; uiscera omnia eadē cum passeribus habet. Squamis tegitur paruis. Linea recta à capite ad caudā ducta est. Corpus sepiunt pinnæ breues: quarū altera à capite ad caudam continuatur: altera è regione podicis, non procul à brāchijs diuisantis orta, itidē ad caudā usq; protenditur. Hæ colorē à proxima parte mutuantē: Etenim parte supina cādidæ sunt, prona nigricāt, similiter et quę ad brāchias sunt, & in uētre. Cauda lata est, unica pinna cōstās. Fel
(d) in hepate habet aduersus suffusiones utile.

C Hyeme uado maris excauato cōdun
Lib. 9. cap. 19. tur, torpedo, solea, & pectta, authore Plinio. Frigus igitur solea pertimescit, tum quia lapides in cerebro habet, tum quia corpore est tenui.

F Carne est dura, & nonnihil glutinosa, quæ ob id difficilē corrumpitur, diutius seruatur, neque longa uectura putrescit, imò melior efficitur & salubrior. Id uerissimum esse iudicabunt ij qui diligentiùs omnia expendunt, quibusq; sapit palatum. Hinc fit ut Lutetiæ sapidiores melioresq; sint soleæ quàm in ipso litore. Nam caro omnis calore externo primùm tenerescit, eiusq; sapor ille dilutus, & ut ita dicam ferè insipidus, acrimoniam quandam non ingratam acquirit: postremò putrescit, molestaq; acrimonia linguam palatumq; torquet, qua tamen acrimonia quidam delectantur, quibus stupidus est, hebesq; gustatus sensus. Et maris nostri soleæ Lugduni meliores quàm in Montepelio, ubi sæpius uiuæ adhuc coquuntur: quam ob causam duriores sunt, difficiliorisq; con-
Lib. 3. de facul. aliment. coctionis. Galenus similes quodammodo inter se esse passerem & soleam scribit, non tamen omnino

nino eiusdem esse speciei. Soleam enim molliorem esse, cibóq; suauiorem, ac omnino passere prę
stantiorem. Suauitate quidem, alimenti copia, succi bonitate solea præstatior est. At carne du
riore solidioreq; esse experientia sensusq; conuincunt.

Necp; uerò est quòd quis de bugloſſo dubitet, is ne sit quem descripsimus: omnia enim ad a- A
mussim conueniunt, omnium etiam qui hactenus de piscibus aliquid literis mandarunt, consen- *Verum se bu-*
su. Necp; quicquam obstat Athenæi locus libro 7. ex Aristotelis libro de animalibus hæc citantis: *glossum dare.*
Σελάχη, φασὶ, βοῦς, τρυγὼν, ναρκὴ, βατὶς, βάτραχος, βόγλωσσα, ψῆττα, ὠτὶς. Cartilaginea sunt, inquit, bos, pa *Bugloſſum non*
stinaca, torpedo, raia, rana, solea, passer, mus. Nemo est enim qui statim non iudicet, locum esse *esse cartilagi-*
corruptum, cùm necp; Aristoteles necp; Plinius, necp; ulli alij qui in piscium cognitione exercitati *neum.*
fuerunt, quicp; diligenter cartilagineos pisces enumerarunt, in eorum numerum bugloſſum uel
passerem reposuerint: quibus, utpote peritioribus, fidem adhibendam esse iudico potiùs quàm
Aeliano, & Artemidoro, qui non satis rectè cartilagineos definierunt. Cartilaginea uocantur, in- *Cartilaginei pi*
quit Aelianus, quæ squamis carent, ut muræna, conger, torpedo, pastinaca, bos, mustellus, delphi *sces qui, contra*
nus, balæna: hæc enim sola sunt de aquatilibus uiuipara. At muræna spinas habet, non cartilagi- *Aeliani & Ar*
nem, nisi muræna fluuiatilem intelligat. Delphinus uerò & balæna, necp; spinas, necp; cartilagi- *temidorum.*
nem propriè habere dicuntur, sed solida ossa terrenarum animantium modo. Artemidorus uerò; *Lib. 4. de inter*
Quicunq; inquit, pisces cartilaginei sunt, ex his longi omnes uanum laborem significant, & quæ *pret. somn.*
speramus non perficiunt: quoniam elabuntur, & squamas non habent, quæ corpori circumlitæ
sunt, uelutti hominibus colores. Sunt autem hi, Muræna, anguilla, congrus. Quibus reiectis Ari
stotelem, Plinium q; excellentis doctrinæ uiros, & rerum cognitione præstantes sequimur, ex
quorum sententia bugloſſus, & passer plani quidem sunt pisces, sed spinosi, & non cartilaginei.

DE SOLEA OCVLATA, RONDELETIVS.

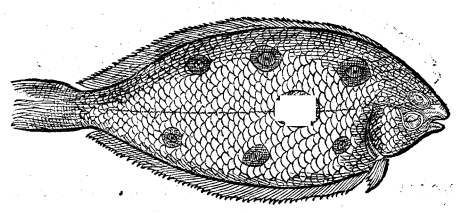

SPECIEM Bugloſsi alteram facimus eam quæ Massiliæ satis frequens est, quæq; illic & a- A
pud nos pegouse dicitur, à squamarum ut arbitror tenacitate: ita enim tenaciter hærēt, ut nisi diu
in aqua calida maduerint, desquamari non possit.

Est alijs soleis corporis habitu, & partibus internis omnino similis, sed in prona parte macu- B
las habet magnas, oculorum effigiem cum iride & pupilla referentes. Vnde soleam oculatam A
appellandam esse censeo: quemadmodum torpedinis oculatæ, item raiæ oculatæ species una est.
Huius mentionem nullam à ueteribus factam fuisse comperio, nisi quis eam esse dicat, quã Athe- *Libro 7.*
næus ὀφθαλμὸν uel κύκλον ex Dorione uocat: Δωρίων γὰρ τοῦ ποιητοῦ γράφει· Τῶν δὲ πλατέων βόγλωσσον, ψῆττ
αν, ὀφθαλμὸν, ὃν καλοῦσι κύκλον. Sed hoc alijs æstimandum relinquo.

DE CYNOGLOSSO, RONDELETIVS.

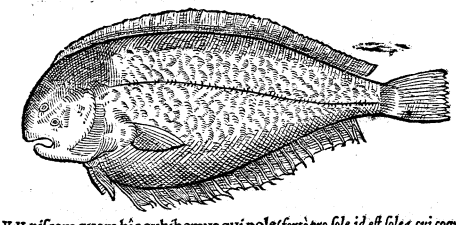

PLANVM piscem quem hìc exhibemus qui pole (*forrè pro sole, id est solea, cui cognatus est*) à Gal- A
lis nominatur, necesse esse inter bugloſsi species numerare, forma ipsa satis arguit, qua bugloſsi B

Digitized by Google

planè ſimilis eſt. Eſt tamen corpore ſpiſsiore & breuiore, ſquamis tegitur paruis, in ambitu ſerratis. Colore eſt fuſco. Vt rhombus à paſſere, ita hic à prima bugloſsi ſpecie differt ſitu corporis, nec
(F) non ſapore. Verus enim bugloſſus ſuaui eſt ſapore, & perdici comparatur, quemadmodũ rhombus phaſiano. At hic inſuaue quiddam & graue redolet, quod inter edendum facilè percipiunt ſi, qui uel ueræ ſoleæ ignorantia, uel pretio paruo inducti hunc pro illa emunt. Sunt qui non ni-
Specie, non pabuli tantùm ratione hunc piſcem à bugloſſo differre. ſi pabuli ratione differre credant, quod equidem non probo. Etenim ſi pabuli uarietas ſaporem, ſuccumq; immutare poteſt, non ita (*non tamen*) ad corporis habitum formamq; immutandam nullam (*ullam*) uim habet. De colore nihil dico, qui pro alimentorum differẽtia uariari poteſt. Quare cùm uictus ratione, notisq; aliis quas ſupra poſui piſcis hic à bugloſſo diſsideat, rectè aliã à bugloſſo ſpeciẽ conſtituimus. Ea fortaſſe eſt quam Epicharmus apud Athenæum libro 7. κυνόγλωσσον appellauit. Vel ſi Epicharmi κυνόγλωσσον non ſit (nihil enim certi ex tam paucis uerbis Epicharmi ab Athenæo citatis colligi poteſt) optimo quidẽ (*tamen*) iure, ut à cæteris bugloſsi generibus diſtinguatur, cynogloſſum nuncupabimus: neq; aliud eſt genus cui nomen hoc aptiùs quadret.

2 Eſt autem cynogloſſum carne dura, glutinoſa, difficilioriſq; concoctionis, feriniq; ſaporis, ob algas, herbasq; alias quibus ueſcitur. In mari noſtro non reperitur.

Vbi. 3 In Oceano frequens eſt. Sunt qui ſimilitudine decepti in mari noſtro capi putent, (*Bellonium notat,*) eumq; eſſe piſcem quem Maſsilienſes ſeruantin uocant. Sed hoc ſuo loco (*ubinam id faciat Rondeletius iam non occurrit*) refellemus.

DE ARNOGLOSSO, (VEL SOLEA LAEVI,) Rondeletius.

Azeria. 2a

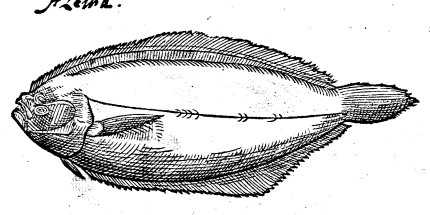

3a

A ARNOGLOSSVS læuis ſiue Arnogloſſus ſimpliciter ea bugloſsi ſpecies à nobis uocatur, quæ ſquamis carere uidetur, prorſusq; læuis eſſe. Nã ut plantagini herbæ à figura uel foliorũ læuitate, arnogloſsi, id eſt, agninæ linguæ nomẽ poſitũ eſt, ita ſpecies hæc arnogloſſus à læuitate uel figura rectè nominabitur, quæ à noſtris perpeire uocatur. Eſt reuera ex bugloſſorum genere, quod corporis habitus, figuraq; indicat. A cæteris differt, quod multis ſquamis tenuiſsimis, & ſtatim deciduis integatur, ut meritò læuis dici poſsit, tenuiq; tantùm cute opertus eſſe uideatur.

B Corpore eſt ualde gracili, pellucido, candido. Carne eſt tenera, delicata, palmi magnitudinem nunquam attingit. Statim atq; ignem uidit coctus eſt, quemadmodum aphya.

A *Quòd non ſit tænia.* Sunt qui hanc bugloſsi ſpeciem tæniam eſſe exiſtimauerunt, hac tantùm moti coniectura, quòd tænia, pſetta & bugloſſum ſimilia ſunt autore Speuſippo libro 2. ſimilium. Sed hæc ſententia facilè conuellitur Ariſtotelis lib. 3. Hiſt. animal. cap. 13. autoritate, qui tæniæ pinnas duas duntaxat tribuit, cùm hæc ſpecies quatuor habeat, duas ad branchias, duas alias quæ corpus ſepiunt, quemadmodum in bugloſſo.

DE SOLEA PARVA SIVE LINGVLA, Rondeletius.

5a

A HANC Bugloſsi parui ſpeciem diminutiuo nomine lingulam appellamus, quòd ſit bugloſſorum omnium, quæ à linguæ figura nomen traxerunt, minima. Necq; deber exiſtimare aliquis ma-
B ſiorum fœturam eſſe. Certa enim nota à bugloſsis omnibus diſcernitur. Eſt enim piſcis planus bugloſsis reliquis ſpecie quidem ſimilis, ſed ſemper paruus, dodrantalem magnitudinem nunquam excedens.

Digitized by Google

excedens. Linea quæ corpus dirimit, ſpinamq; firmat uel tuetur, ex ſquamis contexta eſt longè eminentioribus quàm in toto corpore, dempta ea parte quæ circa maxillam inferiorem eſt.

Duriore eſt carne quàm buglossus læuis, glutinoſiq; nonnihil habet. ſatis rarus eſt piſcis, & ob corporis tenuitatem uilis. Solent enim magni corpulentiq; piſces probari: parui uerò reiici, niſi ex Aphyarum ſint genere, ut unà cum ſpinis edantur. Exigui alij, quibus eximendæ ſunt ſpinæ, moleſti. F

DE HIPPOGLOSSO, (ID EST BVGLOSSO maximo, in Oceano,) Rondeletius.

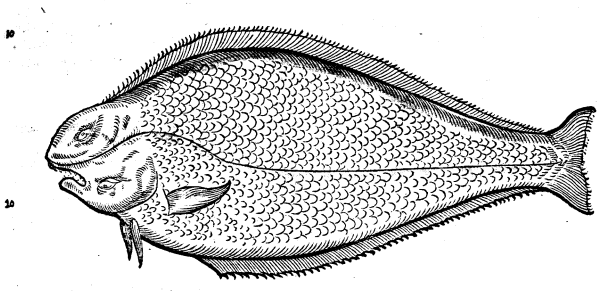

HIPPOGLOSSVM uocamus bugloſsi ſpeciem, quam Galli flettan appellant, quòd fluitando natet, ut opinor. Huius nomen nullus apud Ariſtotelem, Plinium, Oppianum requiras: ueteribus enim incognitus fuit, Oceani tantùm accolis notus. Quare huic pro ipſius natura nouum nomen impoſuimus, quod faciendum eſſe cenſent Plato & Galenus. Hippogloſſum igitur à nobis uocatur, quòd bugloſſa omnia magnitudine ſuperet. Græci enim rei magnitudinem indicant ἵππος & ἱππο particulis, ut in Hippoſelino, Hippomarathro. Sic hippogloſſum dicimus à magnitudine non à ſimilitudine cum hippogloſſo herba. A

Quod autem bugloſsi ſpecies ſit hippogloſſum noſtrum, nemo eſt qui non ſtatim primo aſpectu iudicet: oblongo enim contractoq; eſt corpore, altera parte candido, altera nigricante, in qua oculi ſiti ſunt. Ore eſt cõtorto, dentibus munito cithari modo, quibus bugloſsi carent. Pinnæ corpus ambiunt. Vt breuiter dicam, Bugloſsus eſt cetaceus. Vidimus enim hippogloſſum quatuor cubitos longum. Carne eſt dura ſed ſuaui, ad rhombi naturam proximè accedente. Oſſa ſpongioſa habet, quibus ineſt medulla, quæ à cupediarum amatoribus expetitur. Piſcis eſt maris Oceani. Antuerpiæ ſalitus & in fruſta diſſectus uenditur. Capitur etiam ſæpe in Oceano iuxta Galliæ Boloniam. Ibi huius fruſta farinæ maſsâ probè ſubactâ & piſtâ incluſa, aromatisq; condita in furno coquunt, ut diutius ſeruari poſsint, & aſportari. B

Hæ ſunt omnes bugloſsi ſpecies quas uidiſſe contigit, quæ cùm omnes ueteribus cognitæ nõ fuerint, nemini mirum uideri debet, ſi pro rei natura noua nomina fecerim. F

DE RHOMBO, BELLONIVS.

Rondeletius hunc aculeatum cognominat.

Rhombum Latini, ac poſt eos Itali à turbinata corporis figura uocauerunt, quem Galli Turbotum pro turbinato dicere maluiſſe uidentur, Vn Turbot. Pſittam nullo cum Paſseribus diſcrimine apud Ariſtotelem Gaza conuertit; quemadmodum & Oppianus hoc uerſu: Et Claríæ, Pſettæ, Scepani, Tríglis, Aſellus. Galenus tamen Rhombum à Pſitta ſeorſim nominauit: Eſt enim Pſitta, ut poſtea docebimus, Gallorum Plya. A

Maximus ex noſtro Oceano Rhombus adfertur, tantæ interdum molis ac carnis (quam multam ac delicatam habet) ut quadraginta librarum pondus excedat, lautioribus ob hoc menſis in Francia præter cæteros expetitus. Pelle eſt rugoſa, cineritia, notis albicantibus diſtincta, acutis ueluti clauibus (*clauis*) oſſeis undecunq; armata, ut in altera Raiæ ſpecie dictum eſt, uerùm id non ſemper: Sed & linea quædam candida incurua, cutem à lateribus utrinq; intercipit, quæ & cæteris omnibus communis eſt. Quod reliquum eſt, Rhombi (ut & Doradæ) caput multis ſpinoſis oſſibus refertum eſt, tantæ inter ſe differentiæ ac uarietatis, ut omnia ferè fabrilia inſtrumenta in eo reperiri poſſe uulgus exiſtimet. Atq; ut Rhombum à Paſsere facilè diſtinguas, utrunq; piſcem ſic in latus diſponito, ut oculi cælum, mentum dorſum uerſus ſpectent: reperies in Rhombo partem ſupinam dextram eſſe, Paſseris autem ſiniſtram. Quinetiam in Rhombis, quidam, præter alios, B

Digitized by Google

mihi conſpecti ſunt, oculos in ceruice quaſi in tergore collocatos habuiſſe: quod ideo à me dictũ eſt, ne tu in alijs decipiaris.

DE RHOMBO ALTERO GALLICO, BELLONIVS.

Rondeletius hunc læuem cognominat.

A Gallis tantùm peculiare nomen à Rhombo diuerſum habet, quæ Barbua aut Barbata neſcio qua ratione dicitur. Nam etſi Venetijs, Romæ, & Maſſiliæ frequenter reperiri ſoleat; tamen & Rhombi nomen habere, & pro Rhombo apud eas nationes diuendi ſolere, perſæpe conſpexi. un
B de hoc mihi plurimùm admirandum eſſe uiſum eſt, quòd tam inſignem formæ uarietatem, nulla etiam nominis diuerſitas conſequeretur. Nunquam enim Barbua ad eam magnitudinem, quam Rhombus, accedit: eſtq; leuiore ac magis plano corpore, minusq; carnoſo, ſolido, ac delicato: capite etiam magis elato ac grandi. Cætera, etſi cum Rhombo conueniunt, tamen ita oculis omniũ obiecta ſunt, ut ne mulierculam Pariſinam fallere poſſint.

DE PASSERE, BELLONIVS.

A Paſſerum permultas apud noſtros ſpecies comperio: quarum enumerationem dum ſigillatim ac breuiter perſequor, hoc imprimis animaduerto, maximam huius piſcis ſpeciem (hoc eſt, quę in maiorem molem excreſcit) Gallis Plyam, neſcio qua ratione, quotidie uocari. quæ à quadratulo
B ſibi congeneri piſce (uulgò Carlet,) non niſi ipſa forma ac magnitudine differre uidetur: Eſt enim Plya quadratulo tantùm maior: qui ad quadrangulum proximè accedit. Proinde uterque piſcis flauis lituris in ſupina ac cinerea tergoris parte ſuggillatur: quæ alioqui ſubtus, ut in reliquis planis, albicat.

DE PASSERE FLVVIATILI, QVI VVLGO Fleſus dicitur, Bellonius.

Paſſerum quædam ſpecies fluuiatiles dici poſſunt, ſed improprié. non enim in fluuijs naſcuntur, ſed è mari in eos migrant.

A Fluuiatilis eſt piſcis ad Paſſerem (demptis luteis maculis) accedens, qui Britannis ex Tameſi flumine adductus Phlonder, noſtris Gallis Fleſus appellatur, Vn flez: paulò longiore quàm paſſeris corpore, ac dum adoleuit, craſſiore.

B Aſpera quadam linea ſecundum ſpinam in prona, ac candida, atq; adeò ſupina, ac liuida eius parte inſignis. Sed et in branchiarũ ſpineo operimento, quiddam ipſo contactu aſperum percipies, punctis nigrioribus, ceu ab acu quodam impreſsis aſperſum, in quo à reliquis ſuæ notæ piſcibus facilè diſcrepat. Eſt & illi quædam aſpera linea, ad radices pinnarum poſita, eius latera utrinque ambiens.

DE FLETELETO, BELLONIVS.

A Martius (*An à menſe Martio? uel marinus potiùs?*) eſt piſcis, atq; adeò fluuiatilis, & Paſſerini generis, qui Fleteletus dicitur; ab Anglico tractu ad nos circa quadrageſimam, ac paulò pòſt, deferri
B F ſolitus: Fleſo ut plurimùm maior, ſed carnis æquè candidæ: quam, feſtucis craticulæ admotis, noſtrates exaſſare ſolent, ac butyro condire, quemadmodum & reliquos Fleſos ac Limandas: cui
A piſci Britannicum uulgus Helbut nomen indidit. Hoc uocabulum quanquam apud pleroſque noſtri uulgi ichthyopolas tranſierit, mirum eſt tamen cur maior eius pars diminutiuo uocabulo uſa, Fleteletum appellauerit, cùm & Fleſo & Limanda ſit multò maior ac delicatior, immò uel ob hoc magis apud nos rariſsimus.

DE LIMANDA, BELLONIVS.

A Fleſorum ac Paſſerum ſpecies, ipſa corporis magnitudine ad Quadratulum accedens, ob tenuitatem corporis, (quam cum dolabra diffiſſis aſſeribus in laminas communem habet: uulgus limandas uocat,) Limandæ nomen adeptum eſt. Aquatile hoc piſcis genus, Italis ut & Fleſus ignotum, Anglis admodum uulgare, apud quos Buut (Bzette *quod eſt aſſer*) uocari ſolet.

B Surſum eſt fuluum, deorſum uerò candidum: Fleſo rotundius, Quadratulo longius, quodq; aëri lucidiori expoſitum, pellucidum apparet. Dentes cæteris ſui generis piſcibus lõgiores, ſquamas conſpicuas, ualde tenues fert atq; aſperas, quæq; difficillimè à cute adimuntur, quod cum ſolea quidem magis commune, cum cæteris paſſerinis minus habet familiare.

F Exiccatur in litore ob maximum prouentum, & ad mediterraneos Germanos transfertur. Gallis autem noſtris ex ipſo litore Britannico ac Neuſtrico, recens adferri ſolet.

DE SOLEA, BELLONIVS.

A Soleam à quadam maioris arborum folij forma Venetorum uulgus nominat: (*Romanum uulgus aliud quoq; paſſeris genus, quod Bellonius infrà Teniam, ſimiliter nuncupat.*) Latini ab ea quam cum calceorum ſoleis ſimilitudine habet, Soleam uocauerunt, nonnulli falsò Paſſerem: unde Philotimũ reprehendit Galenus, quòd Paſſeris aut Pſittæ uocabulum ad Bugloſſum (ſic enim Græci Soleã à linguæ bubulæ figura nominãt) nulla ſpeciei habita ratione, temere trãsferret; Eſt enim (inquit ille)

ille) Solea mollior, præstantior, ac cibi iucundioris. Bugloſſam quoq; appellauit Oppianus, Tra churûmq; greges, Bugloſſæq;, (Βούγλωσσοι,) & Platyuri. Quod uocabulum imitatus Plautus, Lin gulacam nominauit: unde etiam Romanorum uulgus Lenguatam uocat.

Soleæ (inquit Plinius) cum Rhombis non intrant Pontum. Illæ enim ad flumina è mari tran C
ſeuntes, multùm pinguescunt, ac craſsiores euadunt: quales nos Londini è Tameſi uidimus, et in mediterraneis urbibus per paria diuendi, ut craſsiores emptori appareant.

Vulgus noſtrum à carnis delicata (ſolida tamen & candida) iucunditate, Perdicem marinam A
cognominauit, ut & antiqui Scepanum Attagenem marinum dixerunt.

Oblongiori eſt, quàm quiuis alius Paſſerinus piſcis, corpore, ac minus omnium lato, pinnis B
undecunq; uſque ad caput (quod breuiſsimum habet) circunſepto: cute (ſi contrectetur) ſquamu lis uiſum effugientibus, aſperiuſcula. Surſum ſubnigra, nullis maculis diſtincta, per medium in duos ueluti muſculos diuiſa, ſubtus candida. Cætera cum reliquis huius generis piſcibus habet fe rè conſimilia.

Optimæ Soleæ ex Nouo portu, quem Neuportum uocant, ad nos adferuntur: quæ frixæ, ac F
per medium diſſectæ, ſiccam, minimeq; uiſcoſam habent carnem, ſpinamq; integram, nullo ne gotio (ut uera Perſica nucleum) relinquunt. Quæ uerò ex Stapulenſi portu (uulgus uocat Eſta ples) ad nos ueniunt, ut breuiores ſunt ac nigriores: ſic carne uiſcoſa conſtant, neq; ſpinam relin quunt. Quamobrem has ad aliarum differentiam uulgus noſtrum Polas appellauit, de qua (*qui-* Polæ.
bus) mox diſſeremus.

DE SOLEA ALTERA, BELLONIVS.

Rondeletius Cynogloſſum hunc piſcem nuncupat.

Dubium non eſt, quin id Paſſeris genus, quod uulgus noſtrum Polam appellat, à Solea ſit A B
longè diuerſum. hoc enim ab ea differt, quòd os ei oppoſitum oſtendat, quemadmodũ & Rhom bus Paſſeri: Hanc enim, ſi iuxta Soleam eodem ſitu componas, os Polæ in ſiniſtrum, Soleæ ue rò in dextrum reperies latus uergere. Corpus huius Soleæ ſpeciei breuius eſſe ſolet, ac lumini ex poſitum translucet. Os habet dentibus tenuibus obſeptum, eiuſq; corporis pars ſupina ſquamis caret, quas prona oſtendit.

Polam hanc Maſſilienſes Seruantinum, (ut & Aſelli ſpeciem aliquam ſuperius dictam, ab al A
bedine Capellanum) uocauerunt: (*Sed negat hoc Rondeletius.*) Romanum uulgus Linguam nomi nat, ad Soleæ, quam Lenguattam uocare ſolet, differentiam.

Vilioris eſt pretij quàm Solea. F

DE TENIA, ALIA SOLEAE SPECIE, Bellonius.

Teniam (*Prima melius ſcribitur per æ. diphthongum*) Ariſtoteles & Oppianus uocauerunt, Alexan A B
driæ, Canopi, & Seleuciæ in Antiochia frequentem piſcem, ad Soleam plurimùm accedentem (ac cibi æquè delicati) niſi gracilior eſſet, pinnasq; tantùm haberet binas. Hunc Gaza Vittã con uertit: Romanum uulgus Sfoliam uel Sfolium eodem quo & Veneti nomine Soleam, appella reconſueuit. Cui ob corporis tenuitatem atque exiguitatem imbellis epitheton tribuit Oppia- C
nus hoc uerſu, Teniæ imbelles, & picto Mormylus ore. *Hæc ille. ſed alia eſt & Rondeletij Tænia in*
Tittera nobis deſcribenda. Huius quidem Teniæ Bellonij Rondeletiũ meminiſſe nõ puto: niſi Rhombóides eius ſit.

DE PASSERIBVS ET RELIQVIS PLANIS PIſcibus ſtagni marini, Rondeletius.

VT Cœnoſa regio planum educat piſcem, Soleam, Rhombum, Paſſerem: ſic in ſtagnis mari nis omnium iſtiorum, præſertim Paſſerum copia magna reperitur, quia lutum amant, quo abun dant ſtagna, & commodiſsimè illic pariunt. Paſſeres cum ouis & ſemine (lac uulgus appellat) ca- *Paſſeres.*
piuntur, molliore ſunt carne, lutum redolente: minus maculoſi ſunt, & minùs flaueſcentes quàm marini.

Soleæ in iiſdem ſtagnis paruæ ſunt, & prætenues, nigriores, odore qui lutum reſipit, à mari- *Soleæ.*
nis diſtinguuntur. Hyemẽ capiuntur.

Eodem tempore & Rhombi aculeati, maximè ad fauces ſtagnorum marinorum, ubi piſcibus *Rhombi.*
aliis inſidiantur, nec multùm à marinis aut odore, aut ſubſtantia ſuccóue differunt. Læues autem cum Paſſeribus in ſtagnis capiuntur, à quibus parum differunt, inter eos (Paſſeres & Rhombos aculeatos) medij.

I. COROLLARIVM DE RHOMBO.

Piſtta genus uidetur ad rhombum, paſſerem & ſoleam, Iouius. Vide infrà in Paſſere A. Sya- A
cion nominatum animal, id eſt porculum, apud Symeonem Sethi, aliqui pro rhombo accipiunt. quære infrà in F. ¶ Rhombus Hiſpanis Rodouállo dicitur. Maſſilienſes & Ligures Rhom bum uocant, Galli ulteriores Turbotum: noſtræ ætatis Græci nondum antiquum nomen Ψήτταν commutarunt, Gillius. Gallis Turbot uel Turbur, (aculeatus proprié:) & Anglis ſimiliter: Ger manis Tarbutt, Friſijs Terbur. poſſunt autem uideri hęc nomina deriuata uel à Latino Turbo,

Digitized by Google

idem quod rhombus Græcis significante: uel ab origine Germanica **Thoenbut.** compositum enim hoc uocabulum, aculeatum passerem significat. Arnoldus Villanouanus etiam turbotũ Latina terminatione dixit. **Butt** quidem inferioribus Germanis passerẽ significat: (alij enim quidam Germani fluuiatilem quendam piſciculum (phoxinum, eiue cognatum **Butt** appellant) **Putt** uerò muſtelæ fluuiatilis ſpecies eſt. Inde cõpoſitæ ſunt uoces **Tarbutt/Heiligbutt/Steinburt.** Ex his **Steinbutt,** ni fallor, non alius eſt quàm **Tarbutt:** nomen hoc partim à lapidibus factum, illud à ſpinis: quoniam corpus eius acutis eminentijs oſſeis & lapillorum inſtar duris, (baſis ſingularum inſtar calculi rotundi eſt) ceu rubi ſpinis, ut raiarum quoque, exaſperatur. **Schollen** Germanis quibuſdam uſitatum nomen, ad Soleam ne, ut nomen præ ſe fert, & eruditi quidam tradunt, ſolùm pertineat: an rhombos etiam alioſq; paſſeres, dubito. ¶ Rhombum læuem, quem Galli Barbue, Germanos **Meerbutten** uocare puto, ut ab ijs (conjecio) qui flumina ſubeunt diſtinguant: quanquam & alij quidam marini duntaxat huius generis piſces ſunt, audio enim **Meerbutten** dictos piſces prorſus eſſe læues, ut anguillas: carne etiam ſimili. Hunc piſcem in Gallia aliqui (etiam ex coquis) ſexu tantùm à rhombo aculeato differre rati, rhombi fœminam temere appellant. In eadem opinione fortè & Germani quidã ſunt: memini enim audire quendam rhombos mares duriores eſſe, ſalubrioresq;, & ſpinis rigidos mihi narrantem. Itali rhombum læuem ac ſine ſpinis Suazo uel Cuco uocitant, aliqui (Itali an Galli neſcio) ſoagia.

Rhombus Leuis.

B Dat rhombos Sinueſſa, Actius Syncerus Neapolitanus. ¶ Paſſer & rhombus corporũ duxat ſitu differunt. ſi enim rhombum ſic in latus componas, ut oculi cœlum ſuſpiciãt, & mentum deorſum uerſus ſpectet, pars ſupina, erit dextra. ſed ſi ſimiliter paſſerem conſtituas, ſupina pars erit læua, Gillius & Maſſarius. Rhombi econtrario quàm paſſeres capita tenẽt. Eſt igitur rhombus piſcis planus paſſeri ſimilis, ſed amplior, oſſa quædam rotunda aculeata habens, qualia & zamiæ ineſſe cernuntur, Maſſarius. ¶ Rhombi eminentias habent hinc inde aſperas, raras: cutim craſſam. ¶ Citharum bugloſſo uel rhombo ſimilem deſcripſimus ſuprà Elemento C. ¶ Piſcis eſt maximus: & (ut ſcribit Iouius) longè latiſſimus, ouali figura rotundior. ¶ Rhombi mentionem facit Iuuenalis, quem fingit Domitiani temporibus incredibili magnitudine captum fuiſſe, (his uerſibus:)

Cum iam ſemianimum laceraret Flauius orbem Vltimus, & caluo ſeruiret Roma Neroni,
Incidit Adriaci ſpacium admirabile rhombi Ante domũ Veneris, quã Dorica ſuſtinet ancon,
Impleuitq; ſinus: neq; enim minor hæſerat illis, Quos operit glacies Mæotica, ruptaq; tandem
Solibus effundit torpentis ad hoſtia Ponti Deſidia tardos, & longo frigore pingues. Multa autem de eodem piſce per totam illam Satyram ſcribit: et inter alia: ----- peregrina eſt bellua: cernis Erectas in terga ſudes? ¶ --Et Adriaco mirandus litore rhombus, Ouidius. ¶ Rhombus in parte nigra (ſupina) pictus eſt rubeis angulis & maculis: & illa ſuperficies tota eſt plena ſpinis acutiſsimis, & recuruis aliquantulum anteriùs, Albertus. Omnium & temporum & locorum piſcis eſt, Iouius.

C Adriaco mirandus litore Rhombus, Ouidius inter piſces degentes in herboſa arena. Circa pinguiorem arenam & arenulas, extremasq; litorum margines natat tranſuerſus, conuoluitq; ſe certis flexibus ſtrabonum more, ut ſitus oculorum uitium emendet: ſuaq; potiùs latitudine, q; pinnarum adminiculo fretus, curſum dirigit, Iouius. Piger eſt ad natandum propter ſui corporis latitudinem, Albertus.

D Rhombus cum ſit tardiſsimus omnium piſcium, mugilem tamen uelociſsimum in uentre ſæpiſsimè reperitur habere; Author de naturis rerum & Albertus: ſed ineptè, ſic enim Plinius, Mugilem uelociſsimum omnium paſtinacæ tardiſsimi in uentre habentes reperiuntur.

E Capitur toto anno, Iouius. Piſcis eſt omnium & locorum & temporum, Idem. Quomodo in ſinibus uadoſis plani piſces, rhombi alijq; capiantur, leges mox in Paſſere E. ex Aeliano.

F Rhombus inter planos obtinet principatum: quem nobilis quidam aulæ procerum, circa popinales delicias ingenioſiſsimus aquatilem phaſianum appellare ſolebat, non abſurda quidẽ comparatione: ſicuti & ſoleas externis, lampetras coturnicibus, lupos altilibus capis, ſturiones uerò pauonibus adæquauit: ut ex coquinarijs commentarijs, quæ eius coci nomine circunferuntur, liquet intueri, Iouius. Et rurſus: Delicatus & ſalubris hic piſcis eſt, omnium & temporum & locorum: hyeme tamen quàm æſtate, & in Italia Rauennæ quàm alibi multò laudatior. Rhomborum pulpæ ſunt candidæ, & preſſo quodam humore ſucculentæ: quæ affatim & ſalubriter alunt, modò in prima concoctione, quæ celebratur in ſtomacho, ſuperfluæ earum partes perfectiſsimè ſecernantur. Galenus in alendis conualeſcentibus rhombos in iure ſimplici cum modico ſale, poris & anetho intritis percoquebat. Sanis autem, & his qui ſenſum appetentis ſtomachi deiectum habuiſſent, toſtos in crate, aceto q; conſperſos, uel frixos cum garo ac uino apponere conſueuit. ¶ Rhombus delicatus eſt, & teneræ & dulciſsimæ carnis, Albertus. Paſſer, bugloſſus, boni nutrimenti & ſuaues ſunt: quibus etiam rhombus confertur, (ὠμαλογῶ.) Diphilus. Rhombum in Adriatico captum, maximè uerò in ſinu Rauennate, ſuauiſsimum eſui crediderim, quòd apud maiores non niſi principum menſis apponebatur, Platina. Rauennę ſunt optimi, magni & pulcherrimi: Lynceus Samius cum in epiſtolis inquit pſettas circa Eleuſina Atticæ pulcherrimas eſſe,

esse, rhombos intelligit, Massarius. Mediocritatem obtinet rhombus inter duram & mollem carnem, ait Galenus: asello tamen durior est. Xenocrates autem duram esse eius carnem, nec facil corrumpi posse: oportere uerò rhombum magnũ uno die adseruatum, postea coquere. in uentriculo ægrè concoctionem pati, sed nutrire abunde, Vuottonus. Pisces quorum mollis est caro non indigent aceto, aut sinapi, aut origano ueluti pingues, lenti ac duri. quidam frixis ijs in sartagine uescuntur: alij assant, aut in patinis condiunt, ut: rhombos & citharos. Verùm hi coquorũ in patinis apparatus, cruditatis in totum sunt causæ, Galenus de aliment. facult. 3. 30. Salmones & Turboti & Maquerelli multò inferiores sunt optimis ad sanitatem piscibus marinis. sunt enim longè magis crassi & uiscosi, difficiliores concoctu, magisq; excrementitij. quare non conueniunt præterquàm robustis iuuenibus, idq; cum condimentis, quæ uiscosam eorum crassamq; & frigidam naturam emendent, Arnoldus Villanou. ¶ Rhombi mares (ut alicubi uocant, aculeatos puto intelligentes, ut læuium nomine fœminas, specie diuersam) durioris & salubrioris carnis existimantur quàm fœminæ. ¶ Syácion (Gyraldus porculum interpretatur: & addit aliquos rhombum piscem putare, alios terrestre animal notum) non est mali succi, atq; imprimis cũ concoctũ fuerit. nutrit enim abunde. maximè uerò qui temperamento calidi sunt, eo iuuant. Huius caro persimilis est gallinarũ carni. neq; enim dura nimium est, neq; mollior ac laxior: sed mediocritatem quandam habet suauitatemq;. & propterea uim ac robur corpori comparat concoctum, sanguinemq; temperato proximum gignit, Symeon Sethi. Rhombo quidem alij eadem omnia attribuunt, quæ ipse syacio, ut non ineptè piscis eiusdem nomina duo existimari possint. de porcis quidem & porcellis quadrupedibus alibi agit in χοίρῳ. est etiam porcellorũ caro crassior, mollior & glutinosior, quàm quæ gallinarum carni conferri debeat. ¶ Rhombum in calatho uinctum, aut pinnaci annexum, in cacabo coques. facillimè enim, si hoc modo coquatur, dissumpitur. efferueat item lento igne necesse est, coctum cum leucophago & aromatibus & turò et suauiter edes, Platina. Syácion. G

Rhombi carnes tritæ & ex aqua mulsa datæ, febricitantibus proficiunt, Plinius lib. 32. ut quidam citant. H.a.

Ῥομβίας, (nomen proprium, Suidæ,) μετέωρος πόντομις· σύναρσις, ὅτε αὐτὸς (αὐτὸ, Varinus) καὶ ἐγκάθηται τῇ πλατείᾳ. καὶ ὁ ἐν τοῖς ὀπτοῖς γόμφος, Hesychius. Τοῦλαν λέγεις, γαλεκτηρᾶτα Σικελὸς ὀψ γονῦ (fortè καλεῖν, aut φωνῇ(σι) ὄγκος γόμβος; (γόμβους;) Nausicrates apud Athenæum, in fine septimi: tanquam mullus etiam à Siculis rhombus dicatur. sed locus apparet deprauatus. ¶ Rhombus Græca uox est: significatq; propriè figuram quadratam solidam, cuius latera omnia sunt æqualia, anguli uerò omnes obliqui hoc modo <>. Hic rhombus si in terra iactetur, uoluitur ad similitudinem instrumenti illius fusi uocati, quod mulieres nendo digitis uoluunt, (*uel ut Perottus scribit, ad similitudinem cylindri.*) Vtebantur eo maleficæ mulieres, quibus maximè Thessalia abundat, ad deducendam lunam. Martialis lib. 9. Quæ nunc Thessalico lunam deducere rhombo. Idem: Numerare pigri damna quis possit somni? Dicere quot æra uerberent manus urbis, Cum secta Colcho luna uapulat rhombo? Solebant quippe ueneficæ mulieres ad deducendam lunam (no ctu, ut Perottus addit,) æra percutere. Ouidius de anu lunam deducente: Themesæaq; concutit æra. Theocritus in ecloga quam Pharmaceutriam inscripsit, mulierem maleficam inducit amore adolescentis captam, inter multa alia quibus allicere sibi amantem conabatur, hoc rhombo usam fuisse. Vt rhombus iste (inquit) æneus uertitur, ita uertatur meus amãs ad meas fores, Massarius. Verba Theocriti Græca sunt, Ὡς ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ὃν ἀφορδίτας, Ὣς κεῖνος σὺν τοῖ τὰν θύραν ἐλθέμεν ἔλκοι. Rhombus instrumentum est incantatorium rem magicam adiuuans: in quo significatu accepit Ouidius in Amoribus: Scit bene quid gramen, quid torto concita rhombo Licia, quid ualeat uirus amantis equæ. Et Propertius lib. 2. Elegia 29. Staminea rhombi ducitur ille rota. ¶ Est etiam rhombus, cylindrus: item torques: & instrumentum illud, quo uertendo mulieres nent, Perottus. uel ut alij, machinula illa, quam uertendo mulieres tramam ad lanicium nent. Germani uocant **ein Spinnrad.** ¶ Ἤ ποι μὲν ποσόωσιν ὑπὸ πλοκάμοιο κάρηνα Ῥάσσιοι λοξοῖσι κελαινεφέος ἀπὸ νηκὺς ἀκρὶς ῥόμβοιο, Dionysius de figura & situ Indiæ: ubi Eustathius interpres: Notandum est (inquit) rhombum hic significare geometricam figuram quadratam, quæ dimetientes suas non decussatas (ὡς πρὸ χιασμοῦ) habeat, sed rectà ferè sè inuicem secantes. maximè uerò (μᾶλλον δὲ, magis proprièt) ut geographus tradit, rhombus est, figura quadrata distorta (σκαληνωθὲν, dimota à pristino statu) non rectangula, sed angulis duobus acutis prædita, reliquis inuicem oppositis obtusis. Talis figuræ aiunt etiam γλήχωνα fuisse, scutum scilicet quadratum, non rectangulum. Lignea etiam cauea autis, (ξύλινον ὀρνεοθήκην, ἄγχι κλωβίου) à primo & legitimo suo laterum situ dimota, (πεσκαληνωθὲν, modicè distorta) rhombi figuram efficit. Est & piscis hoc nomine, ut Athenæus tradit, & Thessalorum lingua balbutit, (πεφυκαλεῖ.) Significat & rotam quandam, quam loro uertentes & ferientes sonum ciebant, per onomatopœiam. Tali rhombo & tympano à Phrygibus Rheam placari Apollonius in Argonauticis author est. Est denique ueneficarum rota rhombus, qui inter uertendum incantabatur. Sunt qui rhymbum per ypsilon scribant: ut Euripides in Perithoo ἀνδρῶν ῥύμβων. pro cœli uertigine & motu in orbem dixit, ἐκ τότε καὶ τὰς κύνησις ὁ Ἀπολλώνιος ῥομβώνας καλεῖ. Et fortè dubia apud Aelianum dictio ἐξορυμβῶνα, à tali nomine deriuata fuerit, ubi is scribit de quodã,

ὅπ ἐκαν ὦσι τὰ χρώματα, καὶ εἰς ἀστρίαν ἐρέγυμ ἔοικε τὰ πυιώπατα, Hucuſq; Euſtathius in Dionyſium. Idē in Odyſſeæ A. Ῥυτὴρ (inquit) & Aeolicè βρυτὴρ, χαλινόν, id eſt, frænum ſignificat: item trochiſcum, hoc eſt rotulam, quæ & rhombus dicitur, quam loris exagitantes cum ſonitu uertebant. Eupolis per ypſilon rhymbum dixit. Rhombus quidem per omicron, uidetur etiam inſtrumentum textoriumeſſe, ut in his uerbis (authoris innominati:) ἱμάτια πορφυρᾶ καὶ κρόκινα ῥόμβους ὑφαινόμενα. De eodem plura requires in commentarijs in Theocritum. Et rurſus in Odyſſeæ ι. A uerbo δίνω (circumagere) fit nomen δῖνος, quod eſt πόρνος. ſunt autem interdum ſynonyma δῖνος, ῥόμβος & κῶνος, Hucuſq; Euſtathius. Mulierculæ noſtræ fuſum, quo digitis uertendo, fila ducunt: filis iam repletum, uocant **ein trâieten**, quòd figuram ceu torno factam præ ſe ferat: à qua Latinè & Græcè eundem, rhombum appellare licebit. ¶ Author innominatus commentariorum in Homerum, to Iliados ξ. ſic habet: Σρόμβος, ὡς ῥόμβος πόδιφφῶ, λέγα δὲ τὸν καλάμινον βόμβικα. δίκλω δὲ ῥόμβε ἐσείοντον αὐτὸν σρέφωδι, σφοβοῦς πλίκας. Plura de hoc pueriſi ludo Phauorini Lexicon dabit in uerbo Βομβυλιοῦσα & deinceps. Noſtri tale inſtrumentum ludo pueriſi uſitatum, uocant **ein Schnurren**, per onomatopœiam. Ab hoc diuerſum eſt aliud quod pueri noſtri nominant **ein Glotz** uel **Klotz**, rotundo uentre, capite eminente parum, ſtilo infrà ferreo infixo. hoc fune circunuoluto proiiciunt in terram, funis extremitate manu retenta, ut in orbem frequenti uertigine actum uertatur, &c. De utro intellexerit Cato ille qui de moribus formandis diſtícha reliquit, & pueros trocholudere iubet, inquirant alij: mihi in præſentia de priore intellexiſſe uidetur. Indoctuſq; pilæ, diſcíue, trochíue quieſcit, Horatius de Arte. Trochus (inquit Acron) eſt rota, quæ à ludentibus pueris ſcutica agebatur. Grammatici quidam interpretantur turbinem, quo pueri luſitent. Ῥόμβος, ὕφος, τὸ σρόφος, ἠχῶ, σίνος, κώνος: ξυλάριον ὃ ἄγκηται σχοινίῳ, καὶ ᾧ ταῖς τελεταῖς δινοῦνται, Heſychius. Multa etiam ſuper rhombi uocabulo apud Suidam reperies. Ῥομβεῖν, σφενδονᾶν. καὶ ῥομβεῖται, τὸ μακρὰν ἀκοντᾶν, (nimirum quòd in orbem uerſaretur ut lõgiùs emitti poſſet id genus iaculi,) ἢ μάχαιρα, &c. Οὕτως εὐκυλίοντο λίνοι ὑποσάμασι ῥόμβοι φοιξέωντες, γλαυκαῖς ὑπ' ἠδόσι πελάγεσι, Innominatus in Epigrammate, apud Suidam deprauata eſt lectio. Senſus eſt: Diſcurrebant in litore, geſtantes rhombos funiculis circundatos. Σπειρηδὸν βασσαρικὸν ῥόμβον διάσιον μύωπα Κύλινδρον, Ibidem. hoc eſt, Rhombū uerſatilem cylindri figura factum, calcar Baſſaricæ (Bacchanalium) feſtiuitatis. illius enim ſonitu, uti etiam tympano, animi bacchantium excitabant. Ἐμὲ δὲ χρὴ ἑῆντα, ἄγυιαι βάλλοντα, ῥόμβον, αἰτὴ τὸ λιὼ ἀκόντων δυθέαιρ, ὀκ ἔξω τὸ σκοπὸ ἐρέσ' ἐν τὰ πλέω βέλη σὺς τῶν χειρῶν, Scholiaſtes Pindari in Olympiorum Carmen 13. Rhombi figuram in ſuperficie plana noſtri uocant **ein ruten**. Ῥομβωδὲς adiectiuum, rhombi figura factus: quæ (ut diximus) propriè ſit, cum in quadrato æquilatero, anguli duo acuti inuicem oppoſiti ſunt, & rurſus duo obtuſi: eadem ſcilicet manente capacitate, quæ in quadrato rectangulo erat: à quo rhombus modica dimotione angulorum duntaxat differt. Hac figura uitrearij noſtri ad feneſtras ſeu ſpecularia utuntur. Ῥομβωτὸν Heſychius interpretatur oblongum. apud Athenæum ῥομβωτὴν ὀσφρησιν legimus libro 5. ¶ Eſt etiam rhombus uinculi ſeu deligationis ſpecies, quo in capite præſertim utuntur chirurgi, ut in Galeni de faſciis libro legitur. Simile puto genus eſt illud nodi, quod noſtri dubium appellant, **ein zwyfelſtrick**. Rhombus figura eſt ouali rotundior, quæ etiam in inſtruendis aciebus rhombi nomine à ſcriptoribus rei militaris appellatur, Iouius. ¶ Rhombus (inquit Cælius Rhodig.) eſt quadrilatera figura, quæ tamen rectiangula non eſt: ſicuti rhomboides, quod in contrarium collocatas lineas atq; angulos habet æquales, non autem rectis angulis neq; lateribus æquis continetur. Præter hæc uerò omnes quadrilateræ figuræ trapezia, hoc eſt menſulæ nuncupantur. Inſuper apud Theocritum eſſe magicum inſtrumentum uidetur rhombus. corymbum ab Athenienſibus quidam putant dici. Apollonij interpres rhombum eſſe rotulam dicit, quam loris diuerberantes circumagunt, atque ita ſonum inde eliciunt. Quidam etiam didymon uocant rhombum dimidiatum in re militari, etiam transformatum in triquetrum, cuneum ſeu roſtrum uocamus. Rhombū præterea lego communiùs ſtrumbam dici, quæ & bombix (*immò bembex*, βέμβηξ) nũcupetur: uerùm & ſtrombus, unde στρομβηλὰν inflectitur.

f. Quanuis Putet aper, rhombuſq; recens, mala copia quando Aegrum ſollicitat ſtomachum, Horatius Serm. 2.2. Et rurſus ibidem, Grandes rhombi patinæq; Grande ferunt unà cum damno dedecus. Et Serm. 1.2. Num eſuriens faſtidis omnia præter Pauonem, rhombumq; quæ uerba Seneca quoq; ad Lucilium citat. ¶ Olim ex quauis arbore menſa fiebat, At nunc diuitibus cœnandi nulla uoluptas, Nil rhombus, nil dama ſapit: putêre uidêtur Vngenta, atq; roſæ, latos niſi ſuſtinet orbes Grande ebur, &c. Iuuenalis Sat. 11. Inguſtata mihi porrexerit ilia rhombi, Horatius Serm. 2, 8. Vide in Paſſere.

II. COROLLARIVM, DE PASSERE, SPECIE VNA.

Admiſcentur & in genere quædam piſcibus planis non cartilagineis communia.

A PASSER piſcis eſt πλατὺς, id eſt latus, uel planus potiùs: non tamē cartilagineus, ut Athenæus, tanquam ex Ariſtotele, ineptè ſcripſit. A colore paſſerum auium paſſeres dicti ſunt. parte etenim ſupina candidi, prona uerò terrei coloris, ut paſſeres aues ſunt, Maſſarius. Paſſer à paſſere auicula, cui ferè aſsimilis eſt: capite enim tantùm differunt, nomen accepit, Platina. Plinius uidetur

Digitized by Google

uidetur genus esse ad rhombum passerem & soleam, Iouius. ¶ Nusquam Aristoteles (quod me minerim) rhombum nominat, sed ψήτταν: & (ut refert Athenæus) Latini ψήτταν rhombum uocant, Theodorus passerem interpretatur. Galenus ψήτταν à rhombo distinguit, & pro una specie ψήτταν accipit: quam Plinius passerem uocat, & nonnunquam psettam: ita & Athenæus frequenter. itaque ψήτταν quasi genus uidetur esse rhombo & passeri: & item unam significabit speciem, passerē scilicet, uti sentit Hermolaus in Annotationibus in Plinium, Vuottonus. Aristoteles libri de gressu animaliū capite 17. Passer, inquit, eiusq; generis pisces qui ψηττοειδεῖς dicuntur, &c. Vuottonus interpretatur passerina specie pisces, qui & plani uocantur. idem psettaceum genus dixit, ut à ceto ceraceū. ¶ Psetta uidetur alicubi etiam rhombus dici. uide suprà in Corollario de mul- Rhombus.
lis f. Rhombum nostræ ætatis Græci antiquo nomine adhuc ψήτταν appellant, Gillius. Vbi Aristoteles psettas nono de historia animalium harena sese obruere inquit, Theodorus passeres interpretatus est, quæ uerba Plinius mutuatus inferiùs hoc libro rhombum conuertit dicens: Similimodo squatina & rhombus abditi, pinnas exertas mouent, specie uermiculorum. Proindeq; Athenæus, quem Græci inquit psittam, Romani rhombum (Græco nomine) appellant. Quapro pter Lynceus Samius cum in epistolis inquit pulcherrimas esse psittas circa Eleusina Atticæ, rhombos intelligit, Massarius. ¶ Ἡ βούγλωσσος piscis est, à quo cynoglosi differunt. Attici eā (bu- Buglossus.
glossum scilicet) psettam uocant, Athenæus. Ψήττα piscis est latus, quem aliqui buglossum quosdam, Suidas & Varinus. Dorion apud Athenæum ex piscibus latis distinctè nominat buglossum, psettam, escharum. Leonicenus Plinium notat, quòd piscem eundem modò passerem Latinè, modò Græcè psittam nominet, tanquam diuersos. Ψήττα, pisces, Suidas, per ἰῶτα cum acuto in prima: ego per ψῆτται apud authores plerosq; omnes semper scriptam hanc dictionem & penaflexam inuenio, quamobrem Latinè quoq; psettā per e. quàm per i. efferre malim. Στρουθὸς Græ- Στρουθὸς.
cis passer auis est: Aelianus de animalibus 14. 3. piscem quoq;, passerem scilicet, uel aliquam eius speciem similiter nominat, unà cum rhombo, psetta & torpedine. quare apud Aristotelem quoq; historiæ 2. 15. idem nomen pro pisce rectè legi aliquis coniecerit, quanuis diuersum sentiat Rondeletius. Psision, Ψισίον, apud Symeonem Sethi, & Psellum de diæta, non alius quàm passer pi- Psision.
scis mihi uidetur. Vide infrà in F. ¶ Pectinem Alberti Magni ætas imperitè pro passere accepit: Pecten.
inde forsan quòd spinæ huius generis piscium rectæ & parallelæ pectinis instrumenti speciem præ se ferant. Sed ueterum pecten animal testaceum est, ut suo loco uidebitur. ¶ Eundem piscē Ausonius plateſſam nominat, & mollis epitheton attribuit, his uerbis: Letalisq; trygon, mollesq; Plateſſa.
plateſſæ. Videtur autem nomen factum à Græco πλατύς: est enim de genere planorum & latorū. à qua origine forsan & Gallica quædam & Germanica nomina mox dicenda deriuantur. Galli quidam plane, alij platuse uocitant. nostri **Platyßle**. unde Anglicum **Plaise**, per syncopen factū uidetur: & fortè etiam Gallicum Plye, pluribus literis abiectis. Item barbarum nomen pro Latino usurpatum Arnoldo Villanouano, Plagitia. Plagitia.

Passeres hodieq; nuncupantur à Romanis, Iouius. In multis litoribus Italiæ passer etiam nunc uulgò appellatur, Gillius. Trita etiamnum uoce passeres dicuntur, Massarius Venetus. Pronunciant Itali fœminino genere passara. ¶ Passer doctis quibusdam hominibus nostra Pleza est, Gallus innominatus. In Gallia non distinguitur à solea, Gillius. ¶ Nostri uocant **Platyßle**: alij Germani **Plateiſe**: cuius nominis & similium in alijs linguis etymō esse Græcum pauló antè monui. Pecten (*Passer*) quidam **Pleydis** (**Plateis** *potiùs*) uocatur, alius butha, alius rhombus, Albertus. **Plattgin**, Flandricum nomen est. **Bot** uel **Butt**, unde diminutiuum **Büth** inferioribus Germanis, Flandris & alijs, passerem sonat. Vnde huius generis piscibus diuersis nomina sunt composita, **Steinbut**/**Tarbutt**, &c. Vide in Rhombi Corollario A. In Alberti libris de animalib. uariè scriptum reperio, **Bothe**, Butha, & Bocha (perperam nimirum pro botha.) **Butt** (ut audio) in lacubus seu stagnis dicitur, marinis crassior, pinguior ac nigrior: in mari **Schollen**, qui ad nos uehuntur. capiuntur enim maiore copia. Sed nomen **Schollen** aliqui putant ad soleas tantùm pertinere, ut nomen præ se ferat: ego an alij quoq; passerini generis pisces eo comprehendantur, subdubito. hinc quidem speciei unius nomen **Platyßſcol** compositum apparet. **Gangfiſch** & **Halbfiſch**, hoc est integri & dimidiati pisces, genera quædam passerum nominantur apud inferiores Germanos: sola (ni fallor) magnitudine diuersa. Plye Gallica passeris nomenclatura est: sed eodem nomine Germani in lacubus aquarum dulcium ad Septentrionem, haud scio an passerini generis, appellant. Pisces latos planosq; omnes, tum cartilagineos, tum spinosos, communi nomine Germanico **Flachfiſch** appellārim: passeres uerò & similes priuatim **Platyßſiſch**. ¶ Passer Anglis est **Plaiſe**/**Playſe**. Plais est piscis notus & usitatus apud nos, &c. Obscurus, nimirum Anglus.

Passeres passim & in omni puto mari inueniuntur, Oceano, mediterraneo, & stagnis quoq; B
marinis. Ad Liuoniam pinguissimi capiuntur, induratiq; exportantur ad mediterranea, ut ab alijs quoq; multis Germaniæ oris. ¶ Ab auis gentilis suæ colore nomen duxit passer. quemadmodum enim uolucris passer, sic parte supina candidus, prona terreus est, Gillius. Fulgentes solea candore, & concolor illis Passer, Ouidius. ¶ Marini pisces plani sunt, rhombi, soleæ ac passeres: qui (*soleæ simul ac passeres, Iouius*) à rhombis situ tantùm corporum differunt, dexter (situs)

Digitized by Google

reſupinatus eſt illis, paſſeri læuus, Plinius. Paſſeres magnitudine ſaporeq́, & figura etiam oblongiore, à rhombis differunt: ſitu etiam diſſimiles, &c. Iouius. De ſitu leges etiam ſuprà in Corollario de Rhombo B. ¶ Speuſippus ſimiles eſſe ait piſces, paſſerem, bugloſſum & tæniam. ¶ Auſonius plateſſas molles dixit: Matron Parodus pſettam χονδροφαγῶν, hoc eſt cartilagineam: non quòd reuera cartilaginei generis ſit, ſed quoniam ſpinas præ cæteris ſpinoſis molliores habet. ¶ In paſſerum piſcium genere oua omnibus inſunt, Ariſtot. ¶ Bothæ (*ſic Germani uocant*) una parte nigri ſunt, rubris maculis diſtincti, (*Bellonio paſſer tum maior, tum minor, quem quadratulum uocat, ſic uiis lituris in ſupina ac cinerea tergoris parte ſuggillatur,*) ſcilicet in dorſo: uentre albi. toto (corporis) circuitu pinnulas habent, Albertus. Pinnas, quarum impulſu & attractione moueantur, non habent, Idem.

c Bugloſſus loca arenoſa magis, paſſer cœnoſa amat, Vuottonus. Ψῆτται γὰρ κατὰλοῖσι καὶ ἐν πυκιν[illegible] θελάσσης φρίξωσι, Oppianus. Ouidio paſſeres in herboſa arena degunt. Mneſitheus apud Athenæum ſaxatilibus adnumerat. ¶ Quomodo moueantur & natent piſces qui paſſeris uel rhombi effigiem habent, docet Ariſtoteles in libro de communi animalium greſſu, capite 17. Natant οἱ ψηττοειδεῖς, eo modo quo coclites & altero oculo orbati incedunt, Vuottonus. Bothæ piſces littorales (*immò è mari fluuios ſubeuntes*) natant latitudine ſui corporis, (per totum nempe circuitum pinnulas habent:) tenuiſſimi enim ſunt, & ualde lati, Albertus. ¶ Flatibus auſtrinis impinguantur, Idem. ¶ Semel anno pariunt, Ariſtot. ¶ Terra, hoc eſt uado maris excauato, condi per hyemes torpedinem, pſittam, ſoleamq́ tradunt, Plinius.

D Paſſeres Ariſtoteli piſces ſunt χυτοί, id eſt fuſanei, nempe gregales. Paſſeres quomodo arenæ ſe obruant & piſciculos uenentur, in Aſellis (in primo Rondeletij de aſellis capite) dictum eſt ex Ariſtotele. Cum piſcatorem ſenſerit paſſer, in fundum deſcendens terræ adhæret, & aquam turbat ne uideatur. dorſo quidem coloris terrei eſt, Albertus.

E Paſſeres piſcibus fuſaneis, qui fuſim retibus capiuntur, Ariſtoteles adnumerat. ¶ Capiuntur piſces, etiam ſine naſsis, hamis ac retibus, hoc modo. Sinus maris multi definunt in paludes quaſdam, quæ quidem uadoſæ ſunt. Ad hæc loca periti piſcatores, eo tempore cum à procellis & tempeſtatibus conquieſcunt, multos mortales adducunt: eoſq́ iubent inambulare, & arenam eatenus proterere, & conculcare, quoad ex uehementi pedum impreſsione bene alta ueſtigia faciat, quòd ſi nec ipſa ueſtigia concidens arena confundat, neq; uentorum perturbatione aqua concietur: non longo interuallo eò ingreſsi in ueſtigijs impreſsis planos piſces conſopitos, Pſettas, Rhombos, Struthos (id eſt Paſſeres,) Torpedines, & pleroſq́ alios eiuſmodi capiunt, Aelianus de animalib. 14.3. Paſſer cum piſcatores ſenſerit, in fundum deſcendens, terræ adhæret, (cuius colorem dorſo refert,) & aquam turbat ne uideatur, Albertus. Paſſeres noctu facilius quàm interdiu à piſcatoribus capiuntur, Maſſarius: ¶ Quæ limo cœnoq́ luteſcunt, conchylijs magis, & iacentibus apta ſunt animalibus. neq; eſt eadem lacus poſitio, quæ recipit cubantes, atq; eadem præbentur cibaria & proſtratis piſcibus, & erectis. Nanq; ſoleis ac rhombis, & ſimillimis animalibus, humilis in duos pedes piſcina deprimitur, in ea parte litoris, quæ profluo receſſu nunquam deſtituitur, &c. Columella 8.17. de piſcinis loquens. Notandum hîc quòd Columella piſces plano s nominat iacentes, cubantes, proſtratos: cæteros uerò, erectos.

F Nos (inquam) cœnamus aueis, conchylia, piſceis, Longè diſſimilem noto cælantia ſuccum; Vtuel continuò patuit, cum paſſeris, atque Ingufiata mihi porrexerit ilia rhombi, Horatius Serm. 2.8. Pſettæ ex Eleuſine celebrantur, Pollux. Lynceus Samius cum in epiſtolis inquit pſittas circa Eleuſina Atticæ pulcherrimas eſſe, rhombos intelligit, Maſſarius. BVGLOSSI caro, ut Galenus affirmat, tenella magis eſt, & in cibo ſuauior, atq; in omnibus præſtantior, quàm paſſeris: quanquam nec illius caro dura eſt, ſed mediocris. Xenocrates autem BVGLOSSVM & pſettam carnem habere duram & corruptioni minimè obnoxiam, probumq́ gignere ſuccum, & aluum mediocriter ciere prædicat. ut uerò Diphilus, pſettæ & BVGLOSSI ſuaues ſunt, & copioſum præbent alimentum, Vuottonus. Philotimus apud Galenum paſſeres inter mollis carnis piſces, & qui facilè concoquantur, ponit: Diocles uerò inter ſicciores piſces, apud Athenæum: qui rurſus alibi Dioclis uerba hæc recitat: τῶν μὲν ναπρῶν φησιν ἰχθύων ξηροτέρας εἶναι τὰς σάρκας, σκληροτέρας, κόκκυγας, ψήτας, ἀεσγοὺς, τραχύτερος, &c. Mneſitheï uerò hæc: Τὰ δὲ ἁπαλώτατα πετρώδη, καὶ ἠιόνια, καὶ σκορπίοι, καὶ ψῆτται, καὶ τὰ ὅμοια, τοῖς τε σώμασιν ὑμῶν ξηρὰν τε δίαιταν τῇ τροφῇ, δύσχρα δὲ ἔστα καὶ τροφίμα, καὶ πέπτεται τοιχέως, καὶ ὀκ ἐγκαλέπτει πόλλ' ἥμαστε πολλὰ, πνευμάτων τε ὀκ ἔστι πολυπεπτικά. Sed nullus aliorum quod ſciam paſſeres ſaxatiles facit: rationem fortè nutrimenti non multum diſſimilem habent. Pſiſion (ψισιον) boni ſuccí piſcis eſt, & facilis concoctu. quamobrem huius uſus his commendatur, qui de morbo ſe reficiunt & confirmantur, & imbecilliori propterea indigent nutrimento, Symeon Sethi. Gyraldus interpres, de pſiſſio (inquit) non habeo amplius quod afferam, niſi quòd & idem nomen reperio apud Pſellum de diæta ad Conſtantinum imperatorem. Ego paſſerem eſſe non dubito. Pſellus libro 1. de uictus ratione, Georgio Valla interprete, torpedinẽ, turturem, BVGLOSSA & pſilia (*puto autem legendum pſiſia*) cum cibis attenuantibus numerat. Trallianus in curatione epilepſiæ inter alios piſces ſuperfluitate uacantes, pſettam quoq́ exhiberi permittit. ¶ Mulli & ſcorpij & paſſeres, nutrimenti quidem ac roboris gratia omnium graciſſimi

Digitized by Google

fimi existunt: grauiorem autem omnem habitum reddunt, ut ob eam causam frequentiorem eorum usum uitare oporteat, Aëtius lib. 9. cap. 30. in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. Inter marinos pisces ad cibum præcipuè laudantur rogetus & gornatus. nam eorũ caro & substantia est purissima. post hos plagitia & SOLEA. sed hi magis sunt uiscosi, & minùs friabiles: minùs etiam albi: magis crassi, minùs subtiles. nec sapor aut odor eorum adeò placet, Arnoldus Villanouanus. ¶ Passeres è Liuonia, alijsq; Germaniæ ad Septentriones oris, frigore indurati, ad mediterranea exportantur: ubi per hyemem & uernum tempus, maximè ubi quadraginta dierum ieiunia obseruantur, frequentissimus eorum usus est. Triduo ferè aqua præmacerantur, affusa quotidie recenti. Cocti pipere condiuntur. Sat boni succi mihi uidentur, glutinosio ris tamen: faciles concoctu, & sitim reprimere. Minorum genus quoddam Norinberga ad nos mittit: qui ferè albiores, molliores ac delicatiores sunt. Cocti pipere condiuntur. placent & uuis passis simul elixis. ¶ Passeri elixo, petroselinum: asso, malarancij succum indes, Platina.

Passerem aliqui aiunt, cum iam putrescere & malè olere incipit, in cibo sumptum, ualde perturbare aluum. G

Quod ad passeres Latinè dictos, & στρουθὸς Græcè, philologiam habes in Passere uolucre. ¶ Passer marinus non solum piscis est, quo de agimus: sed auis quoq; quam uulgus uocat struthiocamelum, apud Festum, Sipontinus stritomellum legit, & auis genus esse dicit. Curriculo uola. Piscis marinus passer per circum solet, Plautus Persa. nempe struthocamelus cursum suũ alis tanquam ad uolatum extensis promouet. ¶ Ψῆττα per duplex π. plerique omnes scribunt: apud Tralianum tamen ψῶσα per duplex σ. reperi: tanquam hoc communis linguæ sit, illud Atticæ. Solet & prima per ἦτα scribi, per iôta nunquam aut rarissimè inuenias, hinc ψιὸν fortè ceu diminutiuum à Symeone & Psello usurpatur: quod parum probo: sed minùs etiam ψιοπίας, apud Suidam repertum. Anaxandrides apud Athenæum ψεττάδιον diminutiuè dixit, id est passerculum. H. a.

Plateſſæ molles, Ausonius. Ψῆττα πονηροφυὴς, Matron Parodus. Ψῆττα μεγάλη, Archestratus laudat, sed quæ perpetua non sunt, epitheta quoq; non sunt. Epitheta.

Passerinus, Pſettaceus, Ψηττοειδὴς. Vide suprà in A. ¶ Lapis Eislebanus refert aliquando effigiem passeris marini, Ge. Agricola.

Ψεττάλαι parua quædam insula est circa Athenas, Suidas. coniecerit autem aliquis à passeribus piscibus ei factum esse nomen: quanquam per π. melius ψέτταις scribi, quàm per iôta, monui suprà.

Passer uidetur aliquibus è duabus pellibus compositam habere (habuisse) corporis speciem, sed per medium diuisum esse, uesparum modo: (*uesparum diuisio & aliorum huiusmodi insectorum longè alia est, nempe transuersa per medium inter caput cum pectore, & uentrem: alia uerò ea quam in planis piscibus imaginamur.*) Vel auis est in medio secta instar uesparum: (*hoc uerisimile non est.*) Ἐγὼ δὲ καῦ ὡσπερεὶ ψέττην διχῆ Δῶναι ἐμαυτὸν πρόθυμος ἦ δ' ἥμισυ. pro eo quod est, Etiamsi medium me secari oporteret, uolo, Suidas in Ψῆττα. Germani etiam qui passeris speciem Halbfisch appellant, id est dimidiatum piscem, per medium uelut diffissum apparere insinuant. b.

Ἔστα δ' ἡμῖν Βακτριδὸν νῶτον, κέσπρας ὀσφύς, ψῆττας κίχλον, (uocabulum apparet corruptum, in cuius locum substituendum aliud partem aliquam corporis significans,) Antiphanes apud Athenæum. Lynceus Samius pisces aliquot Rhodios Atticis comparans, pſettis (*Massarius pſettas hîc rhombos interpretatur*) & scombris Eleusiniacis, & si ullus alius nobilissimus illic piscis sit, uulpem in Rhodo opponit. Apud Athenæum quidam ad sartaginem se emisse dicit pſettas, phycides, squillam, &c. f.

Hominem mollem & delicatum olim pſettæ uocabulo notatum arbitror. nam apud Scholiasten Aristophanis in Nubes, ubi Leogoræ cuiusdã meminit poëta, sic legimus. Λεωγόρας τουφοφόρος πρὸς τοῦ πάππου παιζόμενος· Ὦ δεῦρο μόρυχε π, νῦν γὰρ δυσ' ἀλμυρὼ ἔφυς, Καὶ κλακτὸς ἦ (fortè ἢ uel καὶ) ψῆττα, καὶ λεωγόρας. Morychus quidem (ut idem in Acharnenses scribit) poëta tragicus, tanquam opsophagus & uoluptati deditus traducitur. Plura de eo scribit Erasmus in prouerbio Stultior Morycho. ¶ Passeres aut soleæ (communiùs enim esse puto nomen Schollen) inferioribus Germanis, in prouerbijs quibusdam recepti sunt: qualia sunt: Du hast Schollen geessen/ die hend Eleben dir: id est, Passeres gustasti, manus uiscosas habes, in hominẽ furacem. Et hoc: Du kompst achter nae/ als Büthen mit den Schollen: quod uerterim: Tardiùs sequeris, ut passeres cum soleis: cuius usum esse puto in hominem tardiùs & post omnis periculi metum aduentantem. h.

III. COROLLARIVM DE BVGLOSSO SEV SOLEA.

LINGVLACA piscis idem uidetur qui Solea. Vide suprà Elemento L. Bugloſſus ut aliquando fœminino genere in a. uel neutro in um, apud authores reperiatur, masculinum tamen in us terminationem præ cæteris probârim: nam & adiectiuum uideri hoc nomen potest, & subaudiri ὀψόν. Athenæus Βόγλωσσα, tanquam ex Aristotele citat. uerùm in ijs, qui extant, Aristotelis libris, bugloſſi nomen prorsus non legitur. Τραχέφων τ' ἐγχέλυς, βόγλωσσοι, καὶ πλατύσφυροι, Oppianus lib. 1. Halieut. ubi Bellonius, fortè ex Lippij uersione, ponit Bugloſſæ. Βόγλωσσον, piscis quidam, & genus herbæ, Hesychius, apud Varinum nõ bene scribitur Βόγλωσσις. Bugloſſum Attici A

Digitized by Google

pſettam uocant, Athenæus. Vide ſuprà in Paſſere: ubi etiam oſtenſum eſt pſettam uideri generale uocabulum ad rhombum, paſſerem & ſoleam. Ἐπτωλὰ δὲ ὦ ἰχθῦες, καὶ ζανολίλαιον, καὶ κυρίως, Alciphron in epiſtolis piſcatorijs. uidetur autem ſandalij nomine non alium quàm ſoleam intelligere piſcem. Pſetta piſciculus quidam planus eſt: uel is quem nonnulli ſandalium aut bugloſſum nominant, Varinus. Σαλὸν πλακὸς δ' ὧν ἐξ ὑδάτων ἐσὶ χθυὸς (uidetur locus uitiatus) ἀδύνατον πάλιν, ἅμα βόλος γλῶσσαν & ψήττην ἢ ἄλλην μορμυρόπα, Matron Parodus. ¶ Bugloſſon, piſcis dictus ſolea, Syluaticus. Solea eſt piſcis, à figura denominata, eò quòd calciamentorum ſoleis aſsimiletur, Incertus tanquam ex nono Plinij: ubi is ſoleam nominat duntaxat, nominis rationem (per ſe quidem manifeſtam) non exprimit. ¶ Græci à bubulæ linguæ ſimilitudine bugloſſum appellant, quam hac ætate Romani ſoleam uocant, Hiſpani Lingulacam, Gillius. Ego gloſſam hodie à Græcis alicubi nominari audio: Ab Italis ſfoglia, unde diminutiuum fit ſfoletto. Hiſpanis Lenguado, Luſitanis Linguádo. Bellonio tænia ſua, uel altera ſoleæ ſpecies ſfolio Romæ dicitur: Rondeletius ſoleam ſimpliciter Venetijs ſfoiam, à folij alicuius maioris ſimilitudine uocari ſcribit. ¶ Piſcis quem inferiores Germani Scholle/Schulle, uel Scolle indigetant, ſi ſolea non eſt, ut nomen præſefert: (nam & Galli Sole uocant, quibus cum illi plura quàm nos communia habent,) paſſerum tamen generis omnino eſt. Præſtabit cum Friſijs & alijs quibuſdam hūc piſcem nominari Tonge uel Tunge, id eſt linguam. nos Zunge proferimus. nam inferiores Germani t, uſurpant in multis, ubi nos z, uel ſ. Piſces qui dicuntur linguæ (*apud Germanos*) uel ſoleæ, litorales ſunt, Albertus. ¶ Angli etiam, ut Galli, nominant a Sole. Eliota ſquatinam interpretatur a Soleſiſſhe, aſpera cute. ego ſquatinam Anglicè Skate dici puto. ¶ Eſto igitur noſtris Solea, ein Zunge. Solea altera, ein andere Zungen art. & Tænia Bellonij, alia quædam Soleæ ſpecies, ein kleine rünne Zungen art. Sed alia eſt Rondeletij Tænia, quam deſcribemus infrà, Elemento T. Saxaulis inter piſces ſalubres nominatur in Regimine Salernitano. ubi Arnoldus interpres: Saxaulis (inquit) uel Saxaulus piſcis eſt marinus, Gallicè dictus Sola. alij piſcem eſſe aiunt, Teutonicè dictum ein Thoget (*lego* ein Tonge: *ut ſit idem cum Sola Gallorum*) qui piſcis inter marinos ſaluberrimus habetur.

Citharus, Eſcharus. Citharum aſperum ſunt qui uerum bugloſſum eſſe credunt, nec ſine ratione, &c. Vide Rondeletium de Citharo aſpero, ſuprà Elemento C. Idem Rondeletius, dubitat Eſcharus ne uel Coris Athenæo memoratus, idem ſit piſcis cum illo quem ipſe ſoleam oculatam nominat. ſed cum Athenæus eſcharum cum planis piſcibus ex Dorione nominet tantùm: ſicut & eſcharas cum alijs quibuſdam nullius certi generis ex Archippo, affirmari de his nihil poteſt.

B Marinorum quidam ſunt plani, ut rhombi, ſoleæ, ac paſſeres: qui (paſſeres & ſoleæ) à rhombi ſitu tantùm corporum differunt, &c. Plinius. Vide ſuperiùs in Paſſere B. Citharum bugloſſo uel rhombo ſimilem deſcripſimus in C. ſuprà. Solea piſcis non admodum longus eſt, uerùm ſubtilis: & ſoleæ ſimilitudinem habet, unde nomen accepiſſe puto, Platina. Maxima in Belgicis Oceani litoribus reperitur, noſtrates pedalem longitudinem rarò ſuperant, Iouius.

C Piſces ſunt litorales Oppiano & Alberto: Ouidio in herboſa arena degunt. Bugloſſus arenoſa magis, paſſer cœnoſa amat, Vuottonus. ¶ Terra, hoc eſt uado maris excauato, condi per hyemes pſettam ſoleamq; tradunt, Plinius.

D Soleæ maleficos piſces defugiunt: eaq; ſolùm frequentant loca, in quæ belluæ minimè accedunt, ita ut argumento ſint maleficos non eſſe, ubi ipſæ, ueluti ſolutæ metu, uagentur, Iouius. Verùm hic ſoleis priuatim attribuit, quod Plinius planis omnibus. Certiſsima eſt ſecuritas (inquit Plinius) uidiſſe planos piſces, quia nunquam ſunt ubi maleficæ beſtiæ. qua de cauſa urinantes, ſacros appellant eos. Hæc ille, perperam ex Ariſtotele, nam is non de planis piſcibus, ſed anthijs hoc ſcribit.

E De piſcinis pro piſcibus planis, ut ſoleis ac rhombis, uerba Columellæ recitauimus in Paſſere E.

F Solea hodie in lautioribus conuiuijs, in ſumma etiam cæterorum piſcium copia, magnam obtinet claritatem, Iouius. Nobilis quidam coquus aulæ procerum ingenioſiſsimus, comparabat rhombum phaſiano, ſoleas externis, lampetras coturnicibus, Idem. ¶ Ex Xenocrate quædam & Galeno alijſq;, quod ad nutrimentum ex paſſeribus, iam ſuprà recitaui in Paſſere F. ubi etiam Soleæ Bugloſsiq; nomen maiuſculis literis ſignaui. Bugloſsi caro, ut docet Galenus (in libro de cibis boni & mali ſucci cap. 3.) ex iſs eſt, quæ ſuccum gignunt neq; craſſum admodum, neq; tenuem, ſed qui uſquequaq; mediocritatem obtineat: qua & in ſaxatilium penuria, eorum loco uti licebit, Vuottonus. Solea leuiſsimum adgenerat nutrimentum in ſtomacho, facilè concoquitur: & in ſecundis uenarum & iecinoris digeſtionibus nulla fermè noxiarum ſuperfluitatum excrementa relinquit, Iouius. Piſcis eſt marinorum, iuxta medicos, infirmis in cibo ſuauiſsimus (*ſaluberrimus:*) minus enim cæteris pituitæ gignit, & ſapore gratus eſt, Obſcurus. ¶ Soleam frictam petroſelino minutim conciſo, & agreſta, aut ſucco malarancij ſuffundes, Platina. Probatur hyeme, & frixa arancij mali ſucco pipereq; conſperſa, Iouius. Patinam ſolearum deſcribit Apicius lib. 4. cap. 2.

G Lieni medetur ſolea piſcis impoſitus, item rhombus uiuus, dein remittitur (rurſum uiuus, Marcellus)

Digitized by Google

Marcellus) in mare, Plinius. Bugloſſus impoſitus ſpleni, & faſcia alligatus, naturali quodam modo eum imminuit, oportet autem eum poſt tres dies ad fumum ſuſpendere, Kiranides.

Bugloſſus piſcis eſt marinus, qui dicitur Scitopimia, (*uox uidetur corrupta*,) Kiranides. H.a.

Fulgentes ſoleæ candore, Ouidius. Βόγλωσσος ὑποπρωκυς, Archeſtratus: qui hoc nomine ter Epithet.
minatione maſculina, genere autem fœminino uſus eſt. ſubdit enim πολύτλω θάλασσα.

Eſt & Bugloſſus herbæ nomen medicis notæ. ¶ Βου ſyllaba in compoſitione auget, & magnitudinem ſignificat: ſiue quoniã βοῦς, id eſt bos animal magnum eſt, (uti & ἵππος, id eſt, equus: quod nomen ſimiliter in compoſitione, magnitudinis nota eſt:) ſiue quoniam dialecto quadam Apro π. ponitur, & Βου pro πολύ.

Soleæ id genus calceorum eſt, quo plantæ tantùm obteguntur, cæteris propè relictis nudis pedis partibus, ſuperne pedem uincíens anſis, quas ligulas uocant. alio nomine ſuberes dicuntur, & à Græcis crepidæ: licet hæc differre putent aliqui, ut ſcribunt grammatici quidam recentiores. dictæ ſoleæ, quòd ſolo pedis ſubijciantur, ut ait Feſtus. Aulus Gellius, Omnia fermè id genus, inquit, quibus plantarum calces tantùm in fine teguntur, cætera parte nuda, & teretibus habenis iuncta, ſoleas dixerunt, nonnunquam uoce Græca crepidulas. Martianus Capella: Calcei admodum furui, quorum maximè ſoleæ atræ noctis nigredine colorantur. Cicero de Aruſp. reſponſ. muliebres ſoleas nominat. Horatius 1. Carm. Nec ſoleas fecit, ſartor tamen eſt bonus. Gallí nunc omne genus calceamenti communi uocabulo Solier appellant: noſtri eam calcei partem quæ ueſtigium ſeu ſolum pedis tegit, die Solen. ¶ Soleæ ferreæ equis & mulis applicantur. Catullus ad Coloniam, Ferream ut ſoleam tenaci in uoragine mula. Suetonius in Nerone, Soleis mularum argenteis. Soleæ lígneæ, Cicero 2. de Inuent. Solearum lanatarum epigramma eſt Martialis libro 14. ¶ Solea etiam dicebatur inſtrumentum oleo conficiendo aptum. Columella libro 12. Oleo autem conficiendo molæ utiliores ſunt, quàm trapetum, quàm canalis & ſolea. Item materia roborea, ſuper quam paries cratitius extruitur, apud Feſtum. ¶ Solearius, ſolearum ſutor, in Aulularia Plauti. ¶ Soleatus, qui ſoleis indutus eſt. Cicero 7. Verr. Stetit ſolea tus prætor pop. Rom. cum pallio purpureo, tunicaq; talari, muliercula nixus, in litore. Martialis lib. 12. Etſi iam lotus, iam ſoleatus erit. ¶ Bugloſſi occulto conuicio dicebantur homines mu neribus corrupti, & quibus bos in lingua eſt, ut in Boue quadrupede dixi. Εἶδ' ἁλιεὺς ὧν ἔτυχε, βῶμι ἰχθυάγρας μὲν θυεῖς ἐχθρόϊον, καὶ ἰχθυοθλίας οὔποτε πεπτοδάπτης πέχας. γόργυτα βόγλωσσον τὸ μὲν πάχος ἐς πᾶν σωματοῦσθαι καλοῦ γ' ὧν εἶη, Xenarchus apud Athenæum: tanquam & bugloſſus, præſertim uetulus, aſtutior ſit, & capi difficilior. ſed locus mihi deprauatus & obſcurus uidetur.

Γαμεῖ δὲ τε, βόγλωσσοί τε, καὶ κίδαρες, Epicharmus in Nuptiis Hebe. Εἶτα λαβεῖν ψῆφον μυγάλην, f.
καὶ τὸν ὑποπρωκα βόγλωσσον τοιούτῳ θήρᾳ πρὸς χαλκίδα κεῖσθαι, Archeſtratus apud Athenæum lib. 7. in Bugloſſo primùm, deinde in Pſetta. ego locis utriſq; inuicem collatis, lectionem inſtaurauí.

TAENIA quæ nunc ab Hiſpanis Azedia nuncupatur, Soleæ ſimilis, ſed minor ac ſtrictior eſt, Gillius.

CYNOGLOSSVM quoq; pſettam uocant Athenienſes, à bugloſſo díuerſum, Vuottonus. Sed Athenæi locus, quem interpretatur, ſic habet: Βόγλωσσον. (Hoc nomẽ pro lemmate ponitur.) Τῶν δὲ βογλώσσων ἄμεινον ἁλισθέντες εἶναι οἱ κυνόγλωσσοι. πρὸς δὲ καὶ αὐτῷ Ἐπίχαρμός φησιν: Αἰλίαι, (Αἰολίαι,) πῶτες κυνόγλωσσοί τε. Ἀθήναι δ' ὑπῆρχον αὐτὸν καλοῦσι. in quibus uerbis αὐτὸν ad bugloſſum potiùs (quo de agitur profeſſo) quàm ad cynogloſſum retulerim. Si quís tamen ad utrunq; malit, eſto. pſettæ enim nomen generale eſſe oſtenſum eſt.

IIII. COROLLARIVM, DE PASSERIBVS aliis diuerſis.

MACVLARVM uarietas & color, ut certiùs dignoſcantur quædam paſſerum ſpecies, fa- *Macule, & earum color.*
cit. Albertus Rhombo in parte nigra, id eſt prona, maculas rubentes tribuit. Plagitia, in Regimine Salernitano, piſcis eſt latus (inquit Arnoldus Villanouanus commentariorum author) qui habet in una parte ſuæ pellis maculas rubeas: eſt autem pellis tota alba, os curuum. Habet etiam paſſeris genus illud, quod Angli **Flunder** nominant, (ſed **Flonder** Bellonio Fleſus eſt, ad paſſerem accedens, demptis luteis maculis,) Germani (puto) **Platyßſcol**, maculas rubeas, ut auctio: Platiſſa uerò Germanorum, nigricantes. Paſſer tum maior, qui Plya Gallicè dicitur: tum minor, qui Quadratulus, flauis liturís in ſupina ac cinerea tergoris parte ſuggillatur, Bellonius. Rondeletij Solea oculata, in prona parte maculas habet magnas, oculorum effigiem cum iride et pupilla referentes.

HIPPOGLOSSVM ſuum Rondeletius, uulgò Gallicè Fletran putat inde dictũ, quòd flui- *Flettam, Fleſus & Fleteleto.*
tando natet: quæ etymologia ſi uera eſt, Fleſo quoq; & Fleteleto piſcibus à Gallis ita dictis in eodem paſſerum genere, nomen dediſſe uideri poteſt.

QVADRATVLVM paſſerem à Gallis dictum, uulgò **Garlet**, Germanicè paſſeris ſpeciem exiguam interpretor, **ein Fleine Platyßle art**: uel à figura quadrata, **ein gefierts Platyßle**.

POLAM uulgò dictam à Gallis Rondeletius Cynogloſſum, Bellonius Soleam alteram nuncupat. Galli in hac uoce Pole, o. obſcurè proferunt, ad au. diphthongum declinans. Germani uo-

Digitized by Google

care poterunt ein Hundszungen, id est Canis linguam: uel ein verkeerte Zungen, id est Solea inuersam, quòd os ei oppositum ostendat, quemadmodum & rhombus passeri. Carnem eius molliorem esse audio, quàm Soleæ.

LIMANDA passeris quædam species à Gallis dicitur, figura quidem passeri similis, sed nec sapore, nec bonitate, nec specie carnis. fibrosa enim est, ut Io. Caius Anglus nos docuit. Eius Anglicum nomen Bellonius scribit Brut. Ego uerò Anglos proferre audio Burte, uel Birte, uel Bzette: fortè à latitudine plana. (sic enim nostri quoq; asses, siue asseres & tabulas ligneas uocant, & inde pisci huic nomen aptum fingemus, ein Bzettfisch.) Vocatur & Burt cocē Anglis eiusdem generis piscis, mas ni fallor. Cocē quidem gallinaceus est. Bellonius in litore Angliæ exiecatum hunc piscem ad Germanos transferri ait: Caius uerò apud Anglos nunquam siccatum se uidisse, etiamsi uulgaris sit piscis.

Flunder. PASSERIS è mari fluuios subeuntis species, Britannis in Tamesi fluuio nominatur Flunder/Flonder, uel Flownder. Galli Flesum uocant. Hunc piscem maculas rubeas habere, ni fallor, audiui: Bellonius uerò ad passerem accedere scribit, demptis luteis (quas passer habet) maculis.

FLETELETVM passerini generis piscem Flesо maiorem Britannicum uulgus Helbut nominat, Bellonius. Eliota Anglicè scribit Hallibutte, (& Vmbram interpretatur, qui tamen piscis est non planus:) Caius Holybut. Heiligbutt (sic enim nomen integrum Germanicè scribitur) Passerem sacrum significat, fortè à magnitudine. nam sacrum pro maximo etiam Græci usurpant. Piscis in ora Germaniæ dictus Quep uel Heiligbutt, similis passeri, pedes circiter duodecim longus, fortissimus in aqua. Segmenta eius oblonga indurant ad Solem, quæ uocant Raff & Regling. Ea aliò deportata habentur in delicijs.

PASSERVM species quædam maior Germanicè Gantzfisch, hoc est integer piscis dicitur: & alia minor Halbfisch, id est dimidiatus piscis. Minorem audio è mari in Albim uenire: raro capi, & pergratum esse in cibo cum recens est. ¶ Lindauiæ ad Acronium lacum, leucisci lacustris speciem (quæ à cyaneo colore uulgò denominatur) anno ætatis quinto Halbfisch appellãt.

DE PASTINACA MARINA.
BELLONIVS.

A PASTINACAM appellauerunt Latini, quam Græci τραγόνα, hoc est Turturem, à terogoris colore, ac quibusdam ueluti expansis alis, in eius auis similitudinem dixerunt. Lutetiæ (ubi uerno præcipuè tempore frequentissima est) nullo præterquàm Raiæ nomine discernitur, ac cum rajis in foro piscario nullo discrimine diuendi solet. Quanquam Burdegalis & Baionæ peculiare nomen habeat, ubi Taram rotundam appellant, ad discrimen Aquilæ, cui Taræ Francæ nomen indiderunt. Massilienses ac Genuenses Ferrassam, Romani Bruchum nominant.

B Planus est piscis, duplicis quidem notæ, in læuem & asperum distinctus: etsi uetustiores pisciū scriptores, læuem tantùm Pastinacam agnouerint. Cute glabra ac perpolita integitur, cuius dorsum liuet in cortícis platani modum: uenter autem albicat, pluribus ueluti stirijs per carnem hinc inde deductis. Aspera Pastinaca, tota horret aculeis, atq; ad caudam præsertim (quam radicis Pastinacę longitudinis habet) permultis uncinis in gyrum dispositis scatentem. (*Ego supra in Aquila, pag. 89. asperrimam Pastinacæ caudam exhibui: quæ longa fuit dodrantes sex cum palmo. Reor autem à simili figura potiùs ad eiusdem nominis radicem, quàm à longitudine, nomen huic pisci factum.*) Vtraque uerò Pastinaca pinnas latiores exerit, quas in alarum morem, cùm natat, expandere solet, in quo Turturem imitari crediderunt. Proinde dentibus caret, solaq; maxillæ asperitate, uice dentium, utitur, ac branchiarum foramina, utrinq; quina, in oris parte supina gerit.

E Cæterùm piscatores eodem Pastinacã utramq;, quo raias, educere pacto consueuerunt, nempe hamo & euerriculis: sed plurimùm ab earum uenenato aculeo sibi metuunt, quem ad caudæ G B radicẽ, digitali longitudine, interdũ duplicẽ, interdũ etiã triplicẽ (quod in aspera plerunq; cernit) exerit: ac decumbentẽ, dum capitur, arrigit: Radium Latini uocauerunt: de quo illud Oppiani, ſ

Nascitur extrema cauda impenetrabile telum Trygoni.

C Vtraq; Pastinaca litoralis est, & cœnosis gaudet: & Caridibus, Gobionibus, Aphyis, & Cancris (quos persæpe in eius uentriculo reperias) uescitur.

B E Hepate est admodum amplo, quo (quemadmodũ & aquilæ) in dolium coniecto nostri piscatores, sua sponte eliquato pro oleo utuntur.

DE EADEM, RONDELETIVS.

A Species duæ. PASTINACA piscis planus cartilagineus, notas uiresq; maximè perspicuas & insignes habet, ipsoq; nomine nostris & alijs satis cognita est. Eius species duas esse dicimus; quanuis antiqui unius duntaxat meminerint, uel ob similitudinem non distinxerint. neq; enim facultatibus, neq; caudæ aculeo differunt, sed rostro tantùm & capite, ut posteà declarabimus. Τραγών Græcè dicitur, Latinè pastinaca, ita uertente Plinio lib. 9. cap. 48. Ambrosius in Hexaëmero turturem Latinè

Digitized by Google

Latinè expressit ad uerbum: quem secuti sunt nonnulli, ut Martinus Gregorius medicus Græcè & Latinè doctissimus, in libello Galeni de Attenuante uictu, quem Latinum fecit. Nos cum Plinio & Cornelio Celso, quos Gaza etiam secutus est, pastinacam dicemus: cuius nominis uestigia secuti sunt nostri, qui pastenago uocant, Romani bruccho, Ligures ferraza, Siculi bastonago; Massilienses bougnette, quia farina consperſa & in sartagine fricta, itrij genus quod uulgari lingua bougnette uocant, referat. Nonnulli Prouinciales bastango uel uastango. Flandri lingua sua muris caudam. Galli raiam ob similitudinem, quam cum raijs habet. Burdegalenses tareronde. Dalmatæ laccizza. Epicharmus ὀπισθόκωτραφ, quòd in posteriore parte aculeo armata sit. (*Epicharmus hoc Pastinacæ fecit Epicharmus, non nomen absolutè.*) Sunt qui columbam marinam appellent. Pastinacam à Latinis dictam puto, à caudæ colore, rotunditateq; pastinacæ radici simili. Τριγόνα uerò non à colore, ut quidam (*Bellonius*) scripsit; nam piscis hic flauescit, sed ab alarum expansarum similitudine.

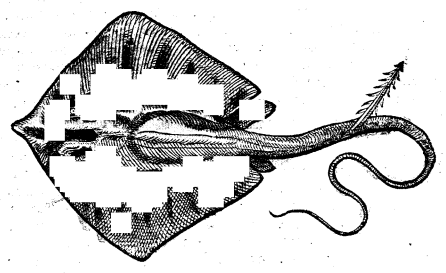

Pastinaca marina etiam pro herba.

Hic utile est studiosos lectores admoneri pastinacam marinam, & pro pisce, & pro herba à Cornelio Celso sumi, (*Eadem hæc priùs annotârat Cornarius in Commentarijs suis in libros Galeni de comp. medic. sec. loc.*) ne quis homonymia fallatur. Is enim libro sexto cap. 7. ita scribit: Plani piscis quę pastinacam nostri, τριγόνα Græci uocant, aculeus est, &c. & libro quinto cap. 27. remedia docens aduersus Italię serpentes: Italia, frigidioresq; regiones, hac quoq; parte salubritatem habent, quòd minùs terribiles angues edũt: aduersus quos satis proficit herba betonica, uel cantabrica, uel centaurium, uel argemone, uel trissago, uel personatia, uel marina pastinaca, singulæ, binæue tritæ, et cum uino potui datæ, & super uulnus impositæ. Cùm pastinacam marinam herbis adnumeret, easq; terendas, & potui dandas esse præscribat, quæ de herbis proprie dicuntur, eam pro herba accipiendam puto. Sunt qui pastinacam erraticam pro marina legãt, ego uerò lectionem non mutandam censeo. Nam idem autor lactucam marinam pro syluestri dixit, & quemadmodum brassicam marinam, ita pastinacam marinam dicere possumus. Quam contra serpentes prodesse etiam testis est Dioscorides. Serpentium morsibus, ictibusq; prodesse, inquit: præsumentes quoq; nulla affici iniuria à serpentibus traduntur. Lib. 3. cap. 59.

Sed pastinacam piscem depingamus, ut à similibus internoscatur. Pastinaca piscis B
est planus, cartilagineus, læuis, sine squamis aculeisq; in toto corpore, præterquàm in cauda, in qua aculeũ longum, acutum, utrinq; serratum habet: quem radium Plinius appellauit, Græci κέντρον, cuius dentes (sic enim serræ scissuras Cicero pro Cluentio appellauit, & Columella denticulatas falces dixit, & Plinius cancrorum forcipes denticulatas) caput uersus reflectuntur, cui aliquando duo alij parui breuesq; ad radicem adnascuntur. Cauda longissima est, læuis, flexibilis, caudæ muris persimilis: initio enim crassa paulatim in eam tenuitatem terminatur, ut filum esse dicas. Lib. 9. cap. 42. Lib. 2. cap. 22. Lib. 9. cap. 52.

In radio pastinacæ Dioscorides impropriè dixisse φολίδας.

Impropriè mihi uidetur de radio pastinacæ locutus Dioscorides lib. 2. cap. 22. Τριγόνος θαλασσίας τὸ κέντρον, ὃ ἀπὸ τῆς οὐρᾶς αὐτῆς πέφυκεν ἀνεσταμμένον ταῖς φολίσιν, ὀδύνας πονοῦντας παραίνει. Θρύπτει γὰρ καὶ ἐκβάλλει. id est, Marinæ pastinacæ radius, qui eius cauda enatus aduersis squamis reflectitur, dentium dolores mitigat: nam eos frangit & euocat. Vel enim aculei serrati dentes ad caput spectantes φολίδας appellat: uel pastinacæ tegumentum, id est, squamas, siue corticem: quorum alterum φολίδος nomine significari non potest: alterum pastinacæ minimè competit. φολίδες enim propriè sunt τῶν ἀφρύων λεπίδες, id est serpentum squamæ, uel cortex melius, ut in Aristotele uertit Gaza: unde φολιδωτὰ animalia uocat cortice intecta, quæ hyeme latent. Id apertissime ostendit Alexander Aphrodisiensis in Problematis. τὰ ζῶα τὰ πρίχας ἢ φύσιν πώγωνα ἔχοντα, ἕρπετα δὲ φολίδας· φύσει δὲ ἢ κατὰ νόσον, ἃ ὄφεσι. id est, Pilis gradientes bestias natura texit, serpentes cortice, aquatiles squamis uel testa. Quare cùm nec aculei serrati dentes, φολίδες dici possint, quòd substantia sint dura, pla-

neq; oſſea: neq; paſtinaca cortice uel ſquamis intecta ſit, aduerſus quas à capite ad caudam uerſa radij dentes reflectantur: non poſſum non exiſtimare, uel Dioſcoridis locum inemendatum eſſe, uel impropriо uocabulo, aut radij dentes, aut cutem læuem paſtinacæ eum expreſsiſſe. Quæ reprehendendi eius autoris cauſa, cuius maximè ſum ſtudioſus, nemo à me dicta eſſe putet, ſed annotandi tantùm loci gratia, ne unica uocula à piſcis huius cognitione lector diligens retardetur.

B *Reliquum.* Verùm paſtinacæ picturam perſequamur. Radij dentes quò propiores caudæ, eò maiores ſunt: quod in cauſa eſt cur facilиùs penetret: difficiliùs autem educatur, ob reflexos dentes. Itaque ſi piſcem pupugerit, tanquam hamo retinet. Radius in media ferè eſt cauda, ex craſſiore eius parte ortus. Roſtrum in angulum acutum deſinit: nec uenenatum, ut Rauiſius Textor ſcriptum reliquit, ſed citra periculum edule eſt. Venenum in radio eſt duntaxat, quam ob cauſam abſciſſa cauda uenditur, ne emptores inſcij lædantur. Idem autor falsò ſcripſit, nullum eſſe huius ueneni remedium, cùm multa ſint à ueteribus experientia comperta, & poſteris tradita, quæ deinceps proferemus. Oculos in prona parte habet paſtinaca. Os, foramina pro naribus, item branchiarum foramina, in ſupina parte: quia neq; in hoc piſce, neq; alijs cartilagineis planis, ob corporis tenuitatem, in lateribus collocari potuerunt, demptis ſquatina & rana. Partes in quibus brauchiæ ſitæ, *Lib. 3. de Alim. facult.* flaccidæ ſunt, & carne uacuæ. Quamobrem Galenus cartilagineis planis hoc commune eſſe ſcripſit, ut partes quæ circa caudam ſunt, carnoſiores ſint mediis partibus, quod torpedinibus maximè ineſt: uidentur enim mediæ ipſarum partes, ueluti cartilaginem quandam tabidam habere, illud eſt circa branchias mucoſum, uel ut modò diximus, flaccidum, quod χόνδρου πικρόν, id eſt, cartilaginem tabidam uocat: nam paulò infra quina branchiarum foramina, alia eſt cartilago dura ac ferè oſſea, quæ naturales partes à ſpiritalibus ſeparat: quam in paſtinaca, torpedinibus, raijsq; uidere eſt. Paſtinacæ os eſt paruum, interna oris regio ampla, ſine dentibus, ſed horum uice maxillæ ſunt aſperæ, ac ferè oſſeæ. Ventriculus ſatis ab ore diſſitus, idcirco ſtomachus ei præponitur. Paruus uentriculus, anguſtusq; in ecphyſim deſinit, à qua gracile breueq; inteſtinum dependet. Sequitur aliud initio anguſtius: quod ſenſim latius fit, ſed priuſquam maxime amplificetur, rurſus anguſtatur, poſtremò in rectum inteſtinum deſinit, unde excrementa porracei coloris excernuntur, qualia in morbis quibuſdam, & à pueris reijci uidemus. Iecur in lobos duos diuiſum ex albo flaueſcit, cui fel adhæret ex uiridi flaueſcens. Vterus eſt oblongus, quo oua continentur. Latera in tenuem quandam ſubſtantiam, & branchiarum ſubſtantiæ ſimilem deſinunt.

B C *Quomodo natet, & de pinnis eius.* Paſtinaca latitudine ſua natat: pinnis enim caret, autore Ariſtotele (lib. 1. de hiſt. cap. 5. & libr. 3. 9. cap. 20.) Item Plinio, E planis aliqua non habent pinnas, ut paſtinacæ: ipſa enim latitudine natant. In cauda pinnulam quidem habet: ſed Ariſtoteles & Plinius, quum de piſcium pinnis loquuntur, eas quæ ad natandum impellendumq; corpus datæ ſunt, intelligunt, non eas quæ uel ad tuendum corpus, uel ad dirigendam natationem conferunt. Non ſolùm natat, ſed etiam uolat, ſi Aeliano credimus: quum enim, inquit, natandi cupiditate affecta eſt, natare poteſt: quum rurſus uolandi ſtudio tenetur, ſurſum uerſus ſublimis uolat.

C In cœnoſis locis non procul à litoribus degit. Veſcitur piſcium carne, quos non robore, ſed aſtu & ſolertia capit. Plinius: Paſtinaca latrocinatur ex occulto, tranſeuntes radio (quod telum eſt ei) figens. argumentum ſolertiæ huius, quod tardiſsimi piſcium hi, mugilem uelociſsimum omnium habentes in uentre reperiuntur. Coëunt paſtinacæ, non ſolùm admotis ſupinis partibus, ſed etiam tergo fœminarum ſupinis marium ſuperpoſitis: cauda enim cùm ualde craſſa non ſit, impedimento eſſe non poteſt. Fœtus uerò non recipiunt, ut nec raiæ, ob caudæ aſperitatem, ut autor eſt Ariſtoteles. Verùm in Paſtinacis caudæ aſperitas, de aculeo tantùm intelligenda eſt: præter hunc enim tota cauda læuis, in raijs uerò tota aſpera.

G *De ueneno ex paſtinacæ radio.* Radij paſtinacæ miras uires tradit Oppianus lib. 2. ἁλιευτικῶν, quippe cuius ueneno mortiferæq; ui cedant tela Perſarum uenenata: qui mortua etiam paſtinaca uires ſuas ſeruat, quas non ſolùm in animantes, ſed etiam in ſaxa, herbas arboresq; (*& quæcunq; contigerit*) exerit: illius enim contactu exareſcunt & contabeſcunt. Hunc radium Circen Telegono dediſſe narrat, ut eo aduerſus hoſtes uteretur, quo tamen incautus patrem necauit. Verſus aliquot Oppiani adſcribam, ut eorum elegantia lectores ad locum integrum perlegendum incitentur. 50

Τρυγονίς δ' ὅπιθα τε πεπλώτορον ἔπλετο πῆμα
Τρώματ' Θ', ὅσσ' ὅλα χεῦδι ἀρούμενα πυκνὰ δέπτει·
Χαλκείων, ὅσσ' ὄσσα φορητοῖσιν ὀνύχεσσιν ἐπ' ἰσχίῳ
Γρῆσται φαρμακίτιδι χόλῳ ἀλλοίια μητίσαντο.
Τρυγόνι γὰρ ζωὴ τε βέλος μίγιστον ὀπηδεῖ
Ζαφλεγέος, οἷόν πε καὶ ἐν πολέμῳ πεφρικυῖα ἀκωκὴ·
Ζώει τε φθιμένης, καὶ ἀτειρέα θύνεται ἀλκὴν
Ἀτρεπτον, (&c. *Alios etiam huius poëtæ uerſus de Paſtinacæ aculeo reperies ſuprà in Corollario de Gladio B. pag. 454.*)

Lib. 8. cap. 26. Aelianus tradit huic aculeo adeò mortiferam uim ineſſe, ut celeriter non modò homines, ſed etiam animalia perdere queat, quod quidem ipſum (inquit) ut non admirabilitatem facit: certè id ſtupendam admirationem habet, quòd, ſi ad maximam arborem & uegetam, & ſumme uirentem, aculeum admoueas & defigas, non multò pòſt amittit folia: quæ poſtquā defluxerint, totus truncus ſimilis eſt arboribus Sôlis ardoribus exiccatis. Quòd homines necet, idem ſcribit, unde & 60 *Hiſtoria.* Nicander ὀλεσηγὸν πρυμνόν uocat. Plinius libro 32. cap. 2. paſtinacæ radio arbores necari dixit. Id hoc loco uerè referre poſſum, cuius teſtis præſens fui. Ruſticus quidam è Cemenijs montibus, cùm

cùm pastinacam à se furto sublatam ueste tegeret, telo femori infixo uulneratus est: sed ne furtum deprenderetur, ad uulneris dolorem exclamare non ausus, clàm ad me uenit, rem omnem aperit, telum adhuc infixum monstrans; quod dilatato uulnere extractum est, atq; interea dum cremarentur, & in cinerem redigeretur, uulneri pastinacæ iecur imponendum curaui, nec id sine successu: paulò post enim sedatus fuit dolor, cœpitq; tumor summitti, nihilominus tamē cùm non ignorarem piscem istum sui uenení habere in se antipharmacum, radij cinerem cum aceto uulneri admouí. Quo, & ueneno medicatus sum, & uulnus recens planè exiccaui. Venenum istud nostris piscatoribus notum est: captis enim pastinacis caudas abscindunt, nisi si aliquando in forum piscarium integras deferant, in gratiam medicinæ studiosorum: qui à me & de pisce, & de eius in medicina usu admoniti, eas emunt & exiccant. Sunt permulta alia uenení huius remedia. Pastinaca ipsa diuulsa & uulneri imposita, sui ictus medela est, ut tradit Dioscorides lib. 8. cap. 6. Suffitio ipsa aliud remedium docet Aëtius. Denicq; omnia quæ uiperarum morsibus medentur, ei qui à marina pastinaca icitur, conuenire autor est Dioscorides. Plinius lib. 28. cap. 10. contra pastinacam & omnium marinorum ictus uel morsus, coagulum leporis uel hædí uel agni, drachmæ pondere ex uino prodesse tradit. Item contra eandem prodesse etiam mullum illitum uel in cibo sumptum. *Lib. 13. cap. 37.* *Ibidem.* *Libr. 32. cap. 5.*

Neq; uerò solùm multis nos præsidijs contra malum hoc munsuit parens rerum natura: sed etiam ut malorum aliorum remedium à pastinaca sumeretur effecit, ut nullus planè sit de ea conquerendi locus. Nam, ut Dioscorides lib. 2. cap. 22. docet, Pastinacæ radio dentium dolor mitigatur, quoniam eos frangit & euocat. Quod Plinius apertiùs docet: Pastinacæ radio scarificare gingiuas, in dolore dentium utilissimum: conteritur is, & cum elleboro albo illitus dentes sine uexatione extrahit. Aliam utendi rationem docet Cornelius Celsus lib. 6. cap. 9. de dolore dentiū scribens: Plani pisces, quem pastinacam nostri, πουγόνα Græci uocant, aculeus torretur; deinde conteritur, resinaq; excipitur, qua denti circundata, hunc (*dentem soluit, & excidere facit*) soluit. Præterea pastinacæ radius adalligatus umbilico, existimatur partus faciles facere, si uiuenti ablatus sit, ipsaque denuo in mare dimissa. Pastinacæ uerò iecur (inquit idem Plinius) in oleo decoctum, pruriginem scabiemq; non hominum modò, sed & quadrupedū efficacissimè sedat: id quod in cane primùm, deinde in homine uerum esse sum expertus, sed efficacius redditur medicamentum, si in oleo iuniperi iecur dissoluatur. Si uerò crustosa sit scabies, olei tartarí modicùm admiscendum. *Remedia ex pastinaca.* *Lib. 32. cap. 7.* *Plinius lib. 32. cap. 10.*

Profuerit hic Galeni locum illustrasse (*Obseruauit hæc primus Cornarius, in Commētarijs suis in libros Galeni de compos. med. sec. locos*) in quo de ijs quæ stupefaciendo dolorem sedant, loquitur libro 22. methodi medendi: Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ φάρμακα ὅλῃ τῇ ἀντιμάχου ὀνομαζομένῃ, καὶ πουγόνος, μετρίαν δ' ἐν τῷ ὑγρῷ τῷ ἐκ τῆς ἀγχόνιμμα παρέλιπε, ἐκκυλιώτερα δὲ εἰς τὸ μέλλον. ubi pro πουγόνος, id est pastinacæ, legendū πώγωνος: sic enim à trianguli figura uocat τροχίσκος, καὶ κυκλίσκος, quos Latini pastillos appellant. Hæc peruersa lectio Thomam Linacrum medicum Latinè & Græcè doctissimum, Galenicq; interpretem optimum, in errorem induxit. Sic enim Galeni locum citatum conuertit. Sunt sanè & alia non pauca ex seminibus confecta, Græcè ὅλῃ ἀντιμάχου, & πουγόνος ex pastinaca pisce. Qui locus in nonnullis exemplaribus Latinis emendatus fuit, hoc modo. Sunt & alia medicamenta non pauca ex seminibus confecta, Græcè ὅλῃ ἀντιμάχου & πώγωνα nominata, quæ sicut ad torporem in præsens inducendum mitiora, ita in futurum sunt tutiora. Illud uerò medicamentum ex seminibus, siue trígonum, siue trochiscus, non pastinacam piscem (etiamsi dolorem in uulnerata parte, stuporem in toto corpore inducat, ut prodidit Aëtius) sed apij, hyoscyamí, anisi semina, & opium recipit, doloris leniendi uim habens: stupefaciendo quidem ob opium, hyoscyamumq;: dissoluendo uerò, ob apium & anisum. Vide quanti erroris, quantumq; in Medicina pernicioli, occasionem præbeat uocula unius peruersæ lectio. *Perpensus Galeni locus de pastillis trygonis.*

Nunc illud disquirendum est, num à mensis reijcienda sit, neq; in cibis numeranda pastinaca, quod nonnullis usum, quia radio uenenatos ictus inferat. At omnia quæ uel ictu, uel morsu uenenum infundunt, omnibus partibus uenenata non sunt: sed uel aculeos duntaxat, uel dentes uenenatos habent, reliquas uerò partes uenení expertes. Et, ut terrena omittamus, in marini araneí, siue draconis aculeis, qui ad branchias sunt & dorsi initio, uenenum inest: sic & scorpíi ictu laedit: illis tamen citra uitæ uel ualetudinis periculum uescimur. Idem de pastinaca sentiendum, cuius radius duntaxat uenenatus est, quo rescisso citra incommodum ullum quilibet ea uescí potest. Quanquam quæ de eius carnis substantia scribit Galenus lib. 3. de Aliment. facult. non satis probem, cùm eam mollem iucundamq; esse dicat; & in libello de Attenuante uictu saxatilium loco substituat: (*quam sententiam Psellus quoque in libro de uictus ratione sequitur.*) Sola, inquit, cartilagineorum torpedo & pastinaca (sic enim melius quàm turtur, ut uertit interpres) laudantur, possisq; nonnunquam in saxatilium penuría ijs uti. satius tamen fuerit eos pisces præparari, aut albo iure porrum prolixius immiscendo, & piperis portiunculam. Quæ præparatio satis arguit pastinacā torpedinemq;, succo & substantia, saxatilibus minime similes esse. Porrum enim piperq; non nisi ad crassi siue glutinosi, uel crassi glutinosiq; humoris attenuationē in cibis permiscētur. Quòd si certius huius rei iudicium facere uolueris, sensum gustatus iudicem adhibeas, quemadmodum ego saepius feci. Nam reuera carnem pastinacæ mollem, insuauem, ferinum quid resipientem, ma- *Notatur Galenus.*

Digitized by Google

liq; succi esse comperies. Quare non sine ratione etiam à plebe reiicitur, nec nisi in summa alio rum piscium inopia emitur. Elixa ex aceto editur, uel farina conspersa frigitur.

A Hactenus de pastinaca: quam uerè nos repræsentasse cõstat, ex his quæ ex Aristotele, Plinio, Cornelio Celso, Galeno, Dioscoride protulimus. Omnium enim consensu planus est piscis, cartilagineus, è cuius cauda radius enascitur. Quæ omnia sensus ipse, & experientia ei quam depin ximus, conuenire docent. His accedit uulgaris gentium uariarum appellatio, Latini nominis ue stigia retinens.

Veram se pastinacam dedisse.

COROLLARIVM.

A Pastinacam Veneti piscem columbum appellant, Massarius. Rondeletius Orbem piscem, Venetis columbum uocari scribit: & similiter Galeum læuem Romanis. Bruccus uulgò dictus in Romæ piscis, aquilæ pisci similis est, nisi quòd unum tantùm habet radium, & rostro est obtuso. Est & alius piscis, similiter bruccus dictus, qui uenenatum radium cinerei coloris habet. eum esse ueram pastinacam eruditi quidam existimant, Hæc olim Cornelius Sittardus ad me scripsit. An bruccus fortè dicitur, ceu bronchus, ab ore prominente? Taræ nomen Aquitanis in usu, à Turture factum uidetur. Turtur auis Hebraicè tor sonat, Italicè tortora: ad eas uoces Tara Gallicum accedit. Ligures uocant Ferrasam, Massilienses Glorinum, (ut & maiorem pastinacam, Gloriosam Narbonenses,) Gillius. Videtur autē Glorinum dicere, quasi gloriosum seu ambitiosum piscem: fortè quòd caudæ radium erigat, ut ceruicem & cristas superbi & ambitiosi milites solent: & plerosq; cæteros pisces facile præ se contemnat. Ferrasa uerò nominata apparet, quòd eius cauda mucrone osseo ad uulnerandum, ut hasta ferreo muniatur. Arma ut telum perforat ui ferri, & uenení malo, Plinius. ¶ Anglos audio piscem columbam Italis dictum, uulgò uocare **a Poffen**: Germanis inferioribus **een Peilſtert**. quæ uox sagittæ caudam significat. **Stert** quidem cauda est: & piscis huius nomen Flandris sua lingua caudam muris significare, author est Rondeletius. Flandri fortè pronunciarēt, **een Ratte point**. Sed **Pile** etiam genus muris est, Noricum interpretatur Ge. Agricola: quem **Bilchmuß** alij uocant, cauda admodum breui, quum Pastinacæ cauda oblonga sit. Genuenses quoq; aquilam, pesce ratto uocant. **Dotredauben** (id est, turtur) alicubi ad oram Germaniæ dictus piscis, pastinaca forte aut eiusdem generis piscis est, aëre durari solet. Ego Germanicum, regioni nostræ conueniens, huius piscis nomen confixerim, **Gifftrocche**, id est Raia uenenata: uel **Stahelroch**, uel **Angelfiſch**, ab aculeo siue radio in cauda uenenato. aculeum enim (sicut & hamum) nostri **angel** uocant. Sic & Pastinacam maiorem, quam aliqui Aquilam mar. uocant, interpretari licebit, **Adlerfiſch**/**oder Krotterоch**, (capite enim bufonem refert,) **oder groſſer Angelfiſch**. quò minùs enim **Meeradler** interpreter, haliæetos auis facit, quam Angli uocant **an oſprey**. Sunt qui Pastinacam marinam, uulgò Columbam mar. uocent, **ein Meertub**. quanquam autem & alij multi pisces in diuersis corporis partibus aculeati sunt: nihil uenenatius tamen Pastinacæ aculeo, ut meritò per excellentiam, hoc illa sibi nomen uendicet.

Species quot. Rondeletius Pastinacæ species duas facit, non aliter ferè quàm rostro & capite differentes. de harum altera, quæ maior est, egimus suprà in Aquila, Elemento A. Bellonius tres species facere uidetur, maiorem primùm, quam Aquilam nominat. deinde minorem, quam in læuem & asperam subdiuidit. Nos tamen suprà in Aquila caudam asperæ cuiusdam Pastinacæ (Itali, ut audio, Burchio nominant) sex dodrantibus longiorem exhibuimus: ut aspera etiam forsan duplex sit, una minor, Bellonio nota: altera maior, eidem alijsq; scriptoribus hactenus incognita.

B Pastinaca piscis est cartilagineus, planus, caudatus, sed tenuiter, *(quoniam crassa primùm, paulatim in magnam tenuitatem contrahitur,)* Aristot. Idem alibi caudam longam & spinosam ei esse tradit. Planorum piscium alterum est genus, quod pro spina cartilaginem habet, ut raiæ, pastinacæ, Plinius. ¶ Radium tenuem ac planum, desinentem in mucronem, digitalis & interdum semipedis longitudinis, in modum serræ utrinq; denticulatum denticulis retrouersis super caudã habet, Massarius. Aculeum caudæ Orus spinam nominat, τὸν ὑπὸ τῇ οὐρᾷ ἄκανθαν: Marcellus Empiricus spiculum, uel acum osseam. Nihil execrabilius quàm radius super caudam eminens pastinacæ, quicunciali magnitudine. arma is ut telum perforat, ui ferri & uenení malo, Plinius. Quod si ad situm, in media ferè cauda est, ut Rondeletius scribit, & picturæ omnes ostendunt. Bellonius tamen radium ad caudæ radicem enasci ait: & Oppianus interprete Lippio, Nascitur extrema cauda impenetrabile telum, Τετυγόνι δ' ἐκ πάσης ἀκανθώδεστα ἄκρια οὐρῆς κέντρον. potest quidem πάσης etiam pro epitheto caudæ totius accipi. In pastinaca arida quam inspexi, cauda non longior erat octo uel nouem digitis, radius à medio caudæ incipiens, desinebat digito uno tantùm cis finem: non in transuersum, sed rectà super caudam deorsum tendens. Elephas uel ibis piscis aculeum habet ut pastinaca, Rondeletius in Anthiæ prima specie: Vocat autem & describit alibi hunc piscem Scolopacis nomine. Aquila piscis per omnia similis est trygoni pisci, præter centrum, Kiranides. Vide in Aquila.

C Pelagius est piscis, ut & reliqua cartilaginata, ut Aristoteles tradit: uerùm, ut Oppiano placet, in locis degit cœnosis, (ὑφ' ὑδατόεσσι καὶ ὑπὸ πυκάζοισι θαλάσσης,) nec lõge à litore, Vuottonus. ¶ Coit quemadmodum raia, Plinius. Plura de eius coitu leges in ijs quæ de coitu piscium in genere traduntur.

Digitized by Google

tradunt̃r. Pedeſtrium quadrupedes quæ oua pariunt, eodem coëunt modo, quo ea quæ ani-
mal generant, mare ſuperueniente. habent uerò in quod meatus (genitales) contingant, & quo
per coitum adhæreant: ut rana, & paſtinaca, & reliqua generis eiuſdem, Ariſtot. ego legendum
conjicio, ut rana & rubeta, &c. quanquam Græcè πρυγόνδε legitur, id eſt, paſtinacæ, pro quo φρῶνα
repono. ¶ Quòd paſtinacam Aelianus poſſe uolare ait, falſum exiſtimo, Gillius.

Paſtinaca centro (id eſt, aculeo) ſe tuetur, Aelianus. ¶ Capta ſpinam caudæ abijcit: uel poti- D
ùs piſcatorem ea uulnerat. Vide infra in H. a. in iconis eius explicatione. ¶ Paſtinaca etiam ſe-
ipſam occultat, ut piſciculos uenetur: ſed non ſimili modo quo rana piſcatrix & torpedo. latrocí-
natur enim ex occulto, tranſeuntes radio (quod telum eſt ei) figens. argumenta ſolertiæ huius,
quod tardiſsimi piſcium hi mugilem uelociſsimum omnium habentes in uentre reperiuntur, A-
riſtoteles & Plinius. ¶ Gladius & Paſtinaca, niſi quem uiuum aut mortuum percuſſerint, non
attingunt, Oppianus & Paraphraſtes Græcus innominatus. ¶ Paſtinacam præcipuè perſequi
tur galeos, Plinius. Vide ſuprà in Corollario de Gladio A. circa finem pag. 452.

Paſtinaca piſcatorem manu ſe comprehendentem plerunq; aculeo, quem uenenatum habet, E
figit. ¶ Cùm Paſtinacam ſubnatantem piſcator intuitus fuerit, ridiculum quiddam in piſcatoria
nauicula ſaltat: & dicteria aut cõuicia aliqua iactat: & inſuper ad tibiam, (ſi nôrit) quam tanquam
illecebram fert, canere incipit: hæc ex ea re magnam lætitiam, uoluptatemq; capit. Etenim, ſicut
ferunt, tum aures habet muſicæ, tum ſaltationis oculos intelligentes. atq; hac permulſione illecta
ſenſim ad ſummam aquam effertur. Interea uerò dum hîc cantu & ſaltatione illecebras egregiè
machinatur, alter quiſpiam naſſa (φαγρίῳ) imprudentem ſubducit, Aelianus de animalibus lib. 17.
cap. 18. Idem lib. 1. cap. 39. Piſcatores (inquit) ſaltant & canunt quàm poſſunt ſuauiſsimè. paſti-
nacæ uerò oblectatæ adnant propiùs. illi ſenſim ac pedetentim recedunt. ibi tum dolus in miſeras
frustus apparet, quæ ſaltatione & cantu allectatæ fuerant, retibus iam extenſis incluſæ capiũtur.
¶ Captis in Propontide paſtinacis illico caudas abſcindunt: quod noſtri ad Oceanum piſcatores
facere negligunt. Lutetiam enim & Rhotomagum unà cum aculeis afferunt, Bellonius in Sin-
gularibus.

Paſtinaca detracto radio in littore Liguſtico ac Gallico comeditur, Gillius. In cibo ſumpta F
uentrem exonerat, ſed cibi cauſa ſecundum Plinium extrahi debet è dorſo eius quicquid ſimile
eſt croco, caputq; totum, ad quæ & caudam nos addimus, Maſſarius. Debet autem & hæc, &
omnia teſtacea modicè collui in cibis, quia ſaporis gratia perit, Plinius. Multùm alit turtur, Piſel
li interpres inter piſces. Paſtinaca carnem habet molliorem, ſuauem, concoctuq; facilem, (*hæc
ex Galeno ſumpta, Rondeletius reprehendit,*) & quæ corpus mediocriter alit, aluumq; modicè mouet:
quanonnunquam & in piſcium ſaxatilium loco in cibo uti licet, Vuottonus. ¶ Laborans tertio
genere tabis, quarto menſe edat raiam, paſtinacam, &c. Hippocrates in libro de affectionibus in-
ternis. Hepaticus quidam morbus eſt pleuritidi non diſſimilis, quod ad patientes locos, &c. an
ægre ex piſcibus utatur torpedine, paſtinaca, & raijs paruis, omnibus coctis, Ibidem.

Trygon piſcis eſt marinus aculeo uenenato, ὡς ὁ κέντρου ἰλυσπτέου, Heſychius & Varinus. G
Letaliſq; trygon, Auſonius. Nullum (inter marina animalia uenenata) uſquam execrabilius,
quàm radius ſuper caudam eminens paſtinacæ, quincunciali magnitudine. arbores infixus radi-
cinecat. arma ut telum perforat, ui ferri, & uenení malo, Plinius. ¶ Paſtinacæ marinæ radius (in Ex Aeliano.
quit Aelianus libro 1. de animalibus, cap. 56.) ab omni medicina inuictus exiſtit. etenim primùm
ut pupugit, ſtatim interficit, quod quidem ipſius telum uel rei maritimæ peritiſsimi perhorrent.
neq; enim alius quiſquam, neq; uulneratrix ipſa medicinam facere poteſt: (*utrum, hoc falſum eſſe ex
reliquis quæ auctores tradiderunt, tum aliis tum ex ipſa paſtinaca, apparet:*) hoc ſcilicet dono ſoli quondam
haſtæ Pelei conceſſo. Idem libro 2. cap. 36. Ex omnibus (inquit) beſtijs infeſtiſsimo ac pericu-
loſiſsimo aculeo Paſtinaca prædita eſt. cuius rei teſtimonio eſt: ſi eum quis in arborem uirentem
& florentem infixerit, non longo interuallo emarceſcere differt, ſed potiùs ueſtigio exiccatur:
idipſum facit in animalibus: nam ſi quod contigerit, necat. Et libro 2. cap. 50. Gobio, Draco, pi
ſces marini pungendo uenenum emittunt, minimè tamen mortiferum: Paſtinaca uerò ſæpe acu
leo mortem infert. Leonides Byzantius hominem piſcium naturam & diſcrimina ignorantem,
ereti ait paſtinacam arripuiſſe: putabat infelix ille Paſſerem eſſe: ſimulq; ut ille rapuiſſet, in ſinum
ſuum abdidiſſe, clamq; ſe ſubduxiſſe, tanquam quiddam lautum & pretioſum ſuiſſet: ubi Paſtina
ca ex compreſſione dolere cœpiſſet, aculeo eum, qui ſe diripuiſſet, confixiſſe, atq; infelicis furis
uentrem adeò uulneraſſe, ut inteſtinis effuſis mortuus inueniretur, & cum eo piſcis. unde quid-
nam imprudens ille patraſſet, facile coniectari potuit. ¶ Circe uenefica filio Telegono huius pi Vlyſſes radio
ſcis radium haſtili præfigendum dedit, ut eo in hoſtes uteretur. is uerò cum ad inſulam quandam paſtinacæ oc-
appuliſſet, & greges depræderetur, inſcius patrem ſuum Vlyſſem, quem quærebat: & ad quem cidit.
greges illi pertinebant, defendendi cauſa accurrentem uno ictu occidit, Oppianus. Κτεῖνε δὲ τὸν
ἥρωα καθυφεὶς λοίγιον ὄγκον Κέντρῳ ὀλυζηλοῖς ἔλικα & σαρδάνιχιος, Lycophron in Alexandra. id eſt, Oc-
cidet autem (Vlyſſem) haſtile pernicioſum, aculeo præpilatum ægrè curabili piſcis uenenati, uul-
nere coſtis impacto. Telegonus Vlyſsis filius patrem quærens, nec agnoſcens, nec agnitus,
&c. haſtili (cui ſummitas marinæ turturis oſſe armabatur, inſigne ſcilicet inſulæ eius, in qua ipſe

genitus erat)eum uulnerauit:unde is triduo post mortuus est. Dictys Creten. in fine historiæ suæ. ---- Θάνατον δὲ πεῖ ἴξ ἁλὸς αὐτῷ Ἀβληχρὸς μάλα τοῦτον ἐλεύσεται, ὅς κέ σε πέφνῃ Τῆφι· τὸν δὲ λιπὼν ἀφικέσθω ἄγχι θύρας, Tiresias ad Vlyssem Odyssææ λ. Eustathius in commētariis docet duplicem esse lectionem: unā, ἔξαλος, pro eo quod est, extra mare, in continente. alteram ἰξ ἁλός, duabus dictionibus, id est, ab ipso mari. aiunt enim (inquit) Telegonum Vlyssis & Circes filium hastam à Vulcano fabricatā habuisse, cuius spiculum (ἡ ὠδοδρακὶς) adamantinum fuerit. cuspis uerò (ἡ ἀχμὴ) aculeus pastinacę marinæ: hastile uerò (ὁ σύριγξ) aureum. Sic instructum, Tyrrhenis relictis ad inquisitionem patris profectum, possessiones quasdam patris in Epiro insciam inuasisse: & patrem se opponentem interfecisse. Porrò aculeum illum pastinacæ, fuisse aiunt de huius generis pisce, quem Phorcys interemerit grassantem in pisces Phorcidis stagni. Quod ad dictiones ὠδοδρακὶς & ἀχμὴ, eas plerique pro synonymis accipiunt: aliqui distinguunt: tanquam epidoratis sit quod dorati id est hastæ additur spiculum totum (ex ferro nimirum, uel in Telegoni hastili ex adamante:) ἀχμὴ uerò pars eius acutissima, (id est, cuspis uel mucro:) Hæc ille. Vlysses ἐκ θαλάσσης (id est è mari periit) nempe pastinacæ ictu, ut Titus imperator etiam leporis mar. ueneno, sicut ex Philostrato retuli suprà in Corollario Leporis mar. G. paulò post initium. Sophoclis Tragœdia Ἀκανθοπλὴξ citatur in uoce ἐλαιάδεσσα apud Hesychium: uidetur autem de Vlysse intelligi debere. ¶ Pastinacæ aculeo in arboris truncū defixo, perit ea & arescit, quòd si retibus capta piscatorem uulnerârit, carnes uulneris putrescentes tabescunt & imminuuntur, Nicander in Theriacis. ¶ Si marina pastinaca

Signa.

percussit, (in Græco est momordit. & Aegineta quoq; pastinacæ & murænæ morsuum, contraq; eos remediorū meminit. Cæterùm Dioscorides sequēte libro ubi remedia seorsim tradit, πληγὴν dicit, id est percussis, non δηχθέσιν, id est morsis: quanquam illic quoq; capitis inscriptio habet Δηγμάτων. Et hoc ipso in loco de signis, mox sequitur: αὐτὸς δὲ ὁ πληγὲὶς [non δηχθεὶς] τάχιστα, μέλας γίνεται, alia lectio: αὐτὸς ὃ ὁ πὶπ τάχιστα πέλας γίνεται, καὶ μέλας τὰ κύκλῳ. Et quanquam apud Aeginetam quoque libro 5. legatur, τοῖς ὑπὸ τραγῶν καὶ μυραίνης δηχθέσιν, ubi πληγέσιν in propria significatione non quadraret muræna, quæ mordet non percutit: tamen dicendum, uerbum mordere latiùs patere: nam & Heras apud Galenum de compos. sec. genera lib. 5. σκορπιοδήκτους dixit: item Absyrtus, Τῷ δὲ ὑπὸ σκορπίε δηχθέντι, &c. Et rursus, Αἴσιον ἢ ὧν πάντων ἧσσ διαφοβότατον τὸ πεπληγέναι πάσαν ὠὴν τῆς ἄλδηκται ἀβρώμεν: ubi τὸ δ' ἀκριβῶς & πλησιαίτατα promiscuè accipiuntur: mihi tamen nullus eius, aut non periculosus morsus esse uidetur. Bellonio dentibus caret, eorumq; loco maxillas asperas habēt) protinus accidunt grauissimi dolores, assiduæ conuulsiones, lassitudo, & imbecillitas, (πόνος καὶ ἀσθένια: Marcellus uertit, labor, uigilia, languor: quasi etiam ἀγρυπνία legerit.) mens perculsis labat. postea obmutescunt. oculi caligant. Percussus autem locus in ambitu cum uicinis partibus denigratur: & ita obstupescit, ut tangentem non sentiat. hunc si quis premat, atra sanies, crassa & malè olens excernitur, Dioscorides libro 6. Aegineta signis describendis non opus esse putauit, quòd piscis hic omnibus notus esset. Actuarius Dioscoridis uerba transcripsit. Quà marina pastinaca percussi sunt (inquit Aëtius) his uulneris locus manifestè apparet. sequitur autem dolor pertinax, & totius corporis stupor. acutum enim & firmum habet aculeum, quo uehementissima ui in altum impulso nerui fauciantur, Quapropter in aliquibus mors derepente totum conuellens corpus comitatur.

Remedia contra ictum eius.

Contra marinæ pastinacæ ictum omnia eodemq; modo prosunt, quæcunq; paulò post in uiperæ morsu à nobis dicentur. ipsa etiam dissecta, uulneriq; imposita, sui ictus remedium est, Dioscorides in libro de curatione uenenatorum ictuum aut morsuum. Reliqua quæ in hoc ipso capite inferuntur, ad dracones & scorpiones marinos pertinent, ab Aegineta melius digesta. Apastinaca & muræna (alijs ue marinis uenenum iaculantibus) demorsis (*morsis aut percussis*) auxiliantur liquoris lactei de ficu guttæ quatuor aut paulò plures cum ramulis serpylli tribus quatuórue potis: & omnia quæ ad uiperas, Aegineta. Narrant quidam (inquit Aëtius) si quis caudam pastinacæ, quæ ictum intulit, auferat: & in arborem, maximè quercum, suspendat ac figat: ipsam quidem arborem arescere, ægrum autem sanari: atq; id iuxta contrariæ affectionis & remedij rationem contingere. Cæterùm auxiliū ferūt percussi ab ea, ubi stupor & refrigeratio totius corporis cōsequat̄ ex calidis illitionib. et cōsimilibus cataplasmatis. Propriè aūt furfures aceto cocti, & pro cataplasmate impositi, eis auxiliantur: & ipsum adeò acetum affusum pro fotu ualde prodest. Magis autem conueniunt eis attractoria, & quæ tenuium partium sunt, ac calida: quò nimirum per attractoriam facultatem uenenum ex profundo attrahatur, & per calorem frigiditas mitigetur, & quæ tenuium sunt partium in altum proreptent. Ad hanc igitur rem in promptu habebis apta. Sulphur uiuum urina ueteri rigatum, marrubium, lauri folia, echium, radicem panacis, saluiam, & similia. at uerò si his careas, fermentum acidum cum liquida pice emollitum impono. Mirabiliter etiam in his laudatur emplastrum piscatoris, & ex bryonia pastillus tum impositus, tum ex uino lymphato potatus. euestigio autem utilitatem suam demonstrat. Describetur autem in fine huius sermonis. Dato item & lauri decoctum: aut succum Cyrenaicum cum myrrha magnitudine fabæ, ac modico pipere terito, ac dato cum uino: aut silphium, aut laser ex uino: aut succi fici 60 guttas quinq; cum tribus serpylli granis (ramulis, Aegineta) bibendas præbe, Hęc omnia Aëtius. Emplastro Piscatoris dicto, dià σινοπίδος, usus sum aliquando in homine percusso à pastinaca marina,

marina, & miſerrimè afflicto; & admirandam eius opem ſenſi: ſimiliterq; in ictis à ſcorpione, Heras apud Galenum de compoſ. medic. ſecundum genera lib. 5. ubi & medicamentum Epigoni dicium, ab alijs Iſin, ad extrahenda paſtinacæ & aliorum marinorum uenena commendat. & emplaſtrum piſcatoris (Haliei) Giluum, authore Aſclepiade. A paſtinacæ mar. ictu magnum equo periculum imminet. quare adhibere oportet cauterium, & ſanguinis affluxum (καταφορὰν) ſiſtere: & ipſius paſtinacæ iecur in uini hemina tritum per os infundere, Hierocles. ¶ Saluiæ decoctũ potum paſtinacæ mar. ictibus auxiliatur, Dioſcor. Eliſphaci ſiue lentis ſylueſtris genus alterũ, folia habet coronei mali effigie, ſed minora & candida, quæ cum ranis decoquuntur: paſtinacæ marinæ ictus ſanat. torporem autem obducit percuſſo loco, (*radius ſcilicet paſtinacæ ſuo ictu, non eliſphatæ herbæ.*) ſanat & ſerpentium morſus. noſtri qui nunc ſunt herbarij eleliſphacon Græcè, Latinè ſaluiam uocant, Plinius. Paſtinaca ipſa contra ſuum ictum remedio eſt, cinere ſuo ex aceto illito, uel alterius (*ſcilicet paſtinacæ,*) Plinius. Remedium ad paſtinacas marinas. Columbinum ſtercus perfundens aqua, id ex ſimilagine læuigato. Aliud ad idem. Lactucæ ſemen concoquens, butyrum & ſimilaginem decocto eius contundito, utitorq; Tarentinus. Commendatur aduerſus hoc uenenum, ſaluiæ decoctum continuè aliquot diebus potum: quin & ſcordium in puluerem tritum, & ex ſui ipſius decocto potum: itemq; uerbenaca. non tamen ob id præter mittenda eſt theriaca, aut Mithridatis antidotus, aut quinta noſtra eſſentia, Matthiolus. Porrò Nicander quoq; nonnulla remedia protulit, (inquit idem,) quæ hæc ſunt: Anchuſæ folia, quinquefolium, rubi flores, arctium, &c. atquì Nicander in Theriacis poſt phalangiorum & ſcorpionum, & aliorũ quorundam non magni uenenì animalium mentionem, marina quoq; uenenata nominat, muræna, draconem, paſtinacam: demum remedia ſubiungit communia, aduerſus prædictas leuioris ferè uenenì animantes: anchuſæ folia, quinquefolium, &c. nihil autem priuatim neq; contra paſtinacæ neq; contra aliorum uenena. ¶ Contra paſtinacæ punctũram auxiliatur laſer: item galeos piſcis intus & extra, Aggregator tanquam ex Plinij libro 32. ſed è galeo remedium mihi ſuſpectum eſt.

Remedia ex ip ſa paſtinaca.

Diuulſa ipſa, & uulneri quod fecit impoſita, ictus ſuí medela eſt, ut prædiximus. Abſyrtus equo icto iecur eius in uino tritum infundit. ¶ Aculeus eius denti infirmo impactus (ἀδικεροῦσιν) frangit eum & excidere facit, (θρύπτει αὐτὸν καὶ ἐκπτωσιν ποιεῖ,) Aegineta. Mirari non licet (inquit Matthiolus) ſi quando q; in plateis circulatores dentium extractores cernimus, qui dentes abſque ferreis inſtrumentis, nullo illato dolore extrahant. Idem radius equos perſanat, qui ſubcutaneis uermibus exeduntur, ſi eo ulcera ſcarificentur punganturq;. Trygonis aculeo ſi dentes dolentes circunpunxeris, ſanabis eos, Kiranides. Dolorem dentium tollit, ſi eo gingiua ſcarificetur. affert enim magnum dolorem, adeò ut acris dolor gingiuæ, dolorem dentis hebetet. Auocat & ob propinquitatem doloris cauſam, quæ plerunq; eſt in neruo denti inſito: nec hoc ſemper, neq; omnibus contingit, Cardanus. Nouì qui dentem è caluaria denti dolenti admoueret aliquandiu, manu occultans, unde ſiue credulitate, ſiue uí aliqua occulta, dolor in aliquibus ceſſabat. Acuoſſea, id eſt ſpiculo trygonis, quæ paſtinaca dicitur, ſtrumam ſæpius punge, ſtatim arefcit, Marcellus Empiricus. Paſtinacæ marinæ aculeum cum ſucco hyoſcyami illitum, matricem prolapſam reducere aiunt, Aëtius 16. 88. Iecur paſtinacæ in oleo decoctum lichenas & lepras tollit, Vuottonus.

Philologiam, quod ad Græcam dictionem τρυγὼν, in Turture aue (poſt Columbam) dedimus. Τρυγόνα θαλασσίαν, id eſt marinam Græci ſemper cognominant, cum de piſce ſentiunt, ut turturem autem excipiant: & Latini ſimiliter paſtinacam marinam, ut à paſtinaca herba diſtinguant: quanquam herbæ etiam paſtinacæ genus unum marinum (uel potiùs maritimum, & in litoribus naſcens) eſſe uideatur. Τρυγὼν dictio eſt ſpondaica, oxytona, fœminini generis, & in obliquis penultimam corripit. primam ſemper producit, Auſonius ſine exemplo corripuit: Letaliſq; trygon, molleſq; plateiſæ. De Græca trygonis etymologia, dixi in aue turture. Latinis paſtinacá ne dicta ſit, à caudæ colore & rotunditate radici ſimili, ut Rondeletius putauit: an quòd radio ſuo ceu paſtino inſtrumento foſſorio fodiat & pungat, conſiderandum. Paſtinaca quidem herba ſeritur ſolo quàm altiſſimè effoſſo, ut ſcribit Plinius: (ut radix nimirum altiùs deſcendat, & laxa ſuſpenſaq; terra incrementum amplius capiat:) quibus uerbis etiam nominis rationem inſinuat. paſtinare enim eſt agrum fodere, Columellæ: unde & paſtinator, apud eundem. qui & uinitorium inſtrumentũ paſtinũ uocat. grãmatici interpretantur ferramentũ biſurcũ, quo ſemina panguñ. Vineæ ueteres repaſtinabantur, id eſt refodiebantur. Paſtinum inſtituere Palladio, eſt agrum uitibus deſtinatum fodere, frutices & arbores inutiles ſemouere, &c. idem, Columella paſtinatum (ſubaudio ſolum) ſubſtantiuè genere neutro uocitat. Macrum, aut quiſquis eſt author huius carminis, Quòd paſtum tribuat eſt paſtinaca uocata, non laudo. Eadem Græcis ſtaphylinus dicitur, forſan à ſtaphylæ (id eſt uuæ) colore è rubro nigricante. talis enim ſpecies una paſtinacæ ſatiuæ eſt: à qua ad alias quoq; tum ſatiuas tum agreſtes transferri nomen idem potuit; ut leucoij ad alios etiam colores. Ceſſi paſtinaca marina herba (malim maritima, ut in litore creſcens intelligatur) forrè eryngium maritimum aut eſi cognata eſt. nam huic quoq; radix paſtinacæ forma, odore atq; colore ſimilis ſubeſt, ſuperficie ſpinoſa & prorſus alia.

H.a.

Digitized by Google

Paſtinaca dicitur & inſecti genus, quod ab Ariſtotele ſtaphylinus appellatur, uerticilli magnitudine, Hermolaus. ¶ Cæterùm trigon per ô ôta in prima, pilæ genus eſt. Captabit tepidum dextra læuaq; trigonem, Martialis lib. 12. & libro 4. Seu lentũ coroma teris, tepidúm ue trigona.

Epitheta. Letalis, Auſonio. ὀλοφῡγὸς, Nicandro. Ἀλγινόεσσα, ἀρῡγαλέη, Oppiano. ὀκτιδάκτυλος, Epicharmo. οὐδὲ τρυγόνος πλευτέλου (locus apparet corruptus) μελανύρου, Cratinus.

Τρυγόνιος, adiectiuum Oppiano.

Icones. Aculeus paſtinacæ inſigne erat inſulæ cuiuſdam, ut dictum eſt ſuprà in G. ex Dictye Cretenſi. Hominẽ qui cædis (φόνα: parricidij, Pierius Valerianus) admiſſæ pœnas dederit, quemq; pœnituerit, deſignare uolentes Aegyptiorum ſacerdotes, paſtinacam hamo implicitam pinguntˌ hęc enim capta, ſpinam quam in cauda habet, abijcit, (ῥίπτει. aliter Pierius: ſpinam quam in cauda geſtat in raptorem eiaculatur, ictu maximè letali,) Orus Hieroglyphicorum 2. 113. An paſtinacam ille ſymbolum puniti & pœnitentis facit: an potiùs piſcatorem: prouerbio enim celebratur, piſcatorem ictum ſapere. Quòd paſtinaca quidem capta aculeum abijciat, alius nemo tradidit.

c. In taurim (ταῦνα) ſiue pauonẽ lapidem (uel è capite pauonis) ſculpe turturem marinam, & ſub lapide uocem, id eſt aio, & radiculam triſolij ſuppone. eſt enim hoc magnum & admirabile geſtatum ad uictoriam, & pacem, &c. Kiranides libro 1. Elemento T.

f. Pernam atq; ophthalmiam, Horæum, ſcombrum, & trygona, cetum & mollem caſeum, Plautus in captiuis.

DE PATELLA VT GAZA LATINE CONVERTIT: SIVE LEPADE, VT GRAECI uocant, Rondeletius.

Infra A. proximè eſt echinus paruus.
Infra B. Vrtica cinerea.
Iuxta C. Lepas adhærens è regione.
Supra D. Lepas inuerſa.
Supra E. Lepas parua.

A QVAE λεπάς à Græcis dicitur, à Gaza conuertitur Patella à uaſis eſcariſ ſimilitudine. Lopas à Plauto (*in Paraſito medico, ut Nonius citat.*) dicitur, niſi locus mendoſus ſit: Habemus Echinos, Lopadas, Oſtreas, Balanos captamus, Conchas, marinam urticam. Lapedo à Maſſiliẽſibus & à noſtris uocatur: à Gallis œil de bouc, à Normanis berdin & berlin. Græcorum uulgus hodie peraglida appellat. Veneti parum mutato nomine Pantalena. Ariſtoteles Lepadum duarum meminit: Lepadis ſimpliciter nominatæ: & λεπάδας ἐχεῖας, quam uocant nonnulli θυλακτίλου ὄν, id eſt, aurem marinam. Athenæus: τῶν δὲ λεπάδων φησὶν ὁ Δίφιλος, τὰς μὲν εἶναι μικράς, τὰς δὲ καὶ ὀστρέων ἐστὶν ὅτε. Lepadum, ait Diphilus, quædam ſunt paruæ, quædam autem Oſtreis ſimiles: Quod poſtremum de magnis intelligendum puto, ut contrariæ ſint paruis prædictis. Lib. 3.

Lepas igitur ex teſtaceorum eſt genere: cuius partem alteram teſta integit, alteram ſaxum cui hæret undiquaq; ut ab externis iniurijs tuta ſit. Pars anterior eſt quam ſaxum operit, poſterior quam teſta. Anteriorem uoco eam, in qua os & cornua ſunt oculorum uice: ſubeſt caro dura qua maximè ſaxo hæret, quæ ſcuti picti formam refert. Os ſuperiore in loco manifeſtum eſt, inferiore oti

re ori aduerſo, excrementi meatus, non in teſta, ut in ea quæ ἐχῖνος dicitur. Os uenter ſequitur, in eò eſt μέσωμα, in imo uentre etiam pars quæ ouum appellatur. Teſta non exquiſitè rotunda eſt, ſed inæqualis, intus læuis, foris parum aſpera, cui aliquando muſcus innaſcitur: gibba, in ambitu liue ſcens, & ſtriata, intus caua: carnoſam ſimbriam habet in corporis ambitu, quam expandit quum hæret, ſoluta contrahit.

Si ſe tangi ſenſerit, ita ſaxo hæret, ut nunquã auellas. Cultro igitur aut aculeato ferro opus eſt, C
inter ipſam & ſaxum immiſſo. Quum multæ ſaxis affixæ ſint, capita clauorum ſaxis infixorum
eſſe diceres. Ariſtoteles Lepades à ſaxis ſoluí ſcribit, paſtus quæritandi gratia, aliquot in locis. *Lib. 5. de hiſt. anim. cap. 16. & lib. 4. ca. 4.*
Καὶ αἱ λεπτὲ λαὶ ἀχρίναι, καὶ μετακωροῦσι. Et: Νέμεται δὲ ἀχρινομάδη καὶ ἡ λεπτές. Et, Καὶ αἱ λεπτὲ δὲ ἀχρινόμενα μᾶλλον μετακωροῦσι καὶ προφαινῃ. Quod mihi uero conſentaneum eſſe non uidetur: nullis enim ad natandum partibus prædita eſt, niſi temere huc & illuc iactata undis feratur. neq; uictus illi quæren dus: nam maris ſpuma & aqua ueſcitur, qua alluunt̃ ſaxa. Quòd ſi aqua alluí ſaxa deſinant, ea quę in teſta relíqua eſt abſumpta, contabeſcere & emorí tandem neceſſe eſt. Depinximus ſaxo hęren tem Lepada, aliam à ſaxo euulſam & inuerſam ſiue ſupinam.

Huiuſmodi Lepades permultæ reperiuntur in ſaxis litoris Aquitanici & Britannici maiores: B
in Maſſilienſis atq; Agathenſis ſinus ſcopulis minores. *Vbi.*

Eleganter Ariſtophanes dixit in anum quæ ægrè à iuuene diuellebatur: H

ὡς δεινὸνς ὦ Ζεῦ βασιλεῦ τὸ γραίδιον, ὥσπερ λεπάς, ὡς μαχεῖον πεφυκότα.

Quæ ſic Eraſmus conuertit.

O Iupiter, quàm fortiter conchæ modo Iſthæc anicula adhæret adoleſcentulo.

Huius prouerbialis ſententiæ, Lepadis more adhæret, rationem reddit Eraſmus. Eſt concharum genus, inquit, quod capillamentis inter ſe cohæret, quò tutius ſit aduerſus undarum motus. Quod falſum eſſe docet experientia: neq; enim Lepades inter ſe cohærent, ſed tantùm ſaxis ſparſim affixæ ſunt. Adhæc ὡς λεπὰς πεφυκότα, melius ſpeciei nomine conuertas quàm generis, ut fecit Eraſmus: Oſtrei in morem hæret: neque enim Oſtrea alia eodem modo hærent quo Lepas.

Crudæ Lepades à piſcatoribus & maris accolis eduntur. Ius ex eis aluum ciet. Coctę molliores ſiunt, & concoctu faciliores, modò non nimium decoquãtur; ſic enim duriores, difficiliorisq; concoctionis ſiunt, ut omnia oſtracoderma. F

DE (PATELLA SIVE) LEPADE PARua, Rondeletius.

CVM marinas res etiam minutiſsimas quaſq; diligenti indagatione perſequerer, Lepadẽ parum ſaxo hærentẽ deprehendimus, quam à ſaxo euulſam repræſentamus in ſuperiore pictura. A

Teſta unica integitur, alterius uice eſt ſaxum cui affixa eſt. Teſta media nucleis pinearum nucum figurâ ſimilis eſt, & æqualis. ex multis laminis paruis conſtat: carnẽ intus habet, ſed ob paruitatem partes uix diſcernuntur. B

Hanc exiſtimo eſſe paruam Lepadem Diphili, quod ſemper parua maneat, nec unquam ad ſuperioris etiam mediocris magnitudinem accedat. A

DE AVRE MARINA, SEV PATELLA fera, Rondeletius.

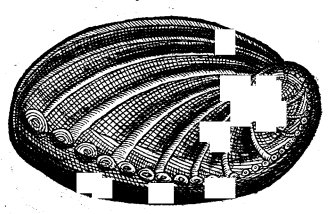

AVRIS marina, quæ & λεπὰς ἀχρία ab Ariſtotele dicitur, non ſatis rectè à recentioribus (*Bellonio*) Patella maior uocatur. Quum enim maior dicitur, magnitudine tantùm à minore Lepade iam deſcripta differre intelligit̃: at magnitudine ſolùm non differunt, ſed alia multò illuſtriore no ta, ſcilicet forma. hoc tantùm utriſque commune eſt, quòd unica teſta conſtent, carnoſa parte ſaxis affixa, quam ob cauſam lepados nomine Ariſtoteles donauit. Præterea differt à ſuperiore B *Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 4.*
excrementi meatu, ut annotauit Ariſtoteles: Τὰ δ' ἀχρία λεπάδι, ᾗ πνὸν καλοῦσι θυλάκιον ὅσ, ὑπονόμου τὸ πρὸς ὀρθὸν ἐκ περίξωσις ἐξέρχεται. περὶ ὑπερται γὰρ ὁ ὄσχεον. Patellæ feræ, quam aurem marinam quidam appellarunt, parte ima teſtæ excrementum egeritur, quà foramen habetur. Teſta huius caua eſt, argenti uel unionum colore; foris gibba, lineis multis depicta; parte una cochlearum

Digitized by Google

modo clauiculatim contorta, à qua foramina incipiunt, initio parua, quæ deinde magis ac magis augentur.

A Hic annotare oportet aurem marinam appellari, ob magnam cum aure nostra similitudinem, ut pictura perspicuè ostendit, quæ tamen diuersa sit ab aure Veneris, quam ὠτάκουστον siue ἐχεφωνῖτιν ab Aeolibus uocatam fuisse scripsit Athenæus. Haud bene ratiocinatur autor libri de aquatilibus, Patellam quam maiorem uocat, Aporrhaidem Aristotelis esse, ex eo quod eam more Lepadū saxis adhærere scripsit libro 4. de Hist. anim. cap. 4. sic enim & Neritæ quæ eodem loco, similiter adhærere dicuntur, Patellæ maiores essent.

Lib. 3. Contra Bellonium.

DE LEPADE, BELLONIVS.

A Vniualuium etsi unicam tantùm uideam Lepadem ab authoribus descriptam, tamen silentio prætereundam non duxi, eam quidem quam ego in alieno ab hoc mari obseruaui. Lepas hæc, siue Patella Gallicum nomen habet apud Deppam, apud quos uulgus Berdinū uocat: Alibi œul de Bouc, id est, hirci oculum. Massilienses Lepada, Vulgus Græcum Petaglida, Venetum Pentalene & Petalide nominat.

B Multis in urbibus ad mare sitis solent in magna quantitate uideri, in Mediterraneis raró. Nam cùm ad oras Oceani Armoricorum uulgus cautes harum admodum feraces in litore uideat, pueri indigenarum incuruum ferrum dextra tenentes incautis supponunt, ut in canistrum, quod sinistra ferunt, melius deturbent. Nam si Lepadem tetigerint, ea illico saxum tam arctè complecti tur, ut inde amplius diuelli non possit. Cùm autem tantùm legerint, quantum ferre possunt, tum illi ad uicinos pagos atq; urbes circunferunt.

B Singulari testa, eaq; læui continentur Lepades, saxoq; hærentes in dorsum extuberant. Et quanuis saxis adhærendo uiuant, tamen cochlearum more serpere possunt: eaq; quandoq; relicta in pastum feruntur, & aliò transeunt. Magnitudo patellæ tanta est, quanta extrema oui putaminis pars abscissa esse potest. Color testarum liuet, uel cinereus est. Cæterùm Lepas cornua utli. max exerit, & os & caput habet huic persimile. In imo præterea gerit quod ouum uel papauer uocatur. Excrementum quoq; ea parte excernit, quæ capiti aduersa est.

F His etiam quodammodo similes sunt, quas (nam congeneres esse uidentur) Athenæus φολάδας uocat: eas ait nutrire quidem plurimùm, sed uirus olere, prauiq; succi esse.

DE PATELLA MARIS RVBRI, BELLONIVS.

Rubri maris patella, cautibus ut cæteræ adhæresci t: sed præter has tabellis (quas in tergore gerit) corneis numero octonis, transuersis loricæ modo cõtegitur, atq; undecunq; cartilagine obsepta est, multis spinulis horrida, ijs persimilibus quæ in stellis marinis uisuntur. Sesquidigitum lata est, ternos uerò longa. Difficile à suo scopulo uulgaris Patellæ nostræ modo auferetur. Eius caro rubri limacis colorem ac naturam habet: esturq; cocta ut Patella uulgaris.

DE PATELLA MAIORE, BELLONIVS.

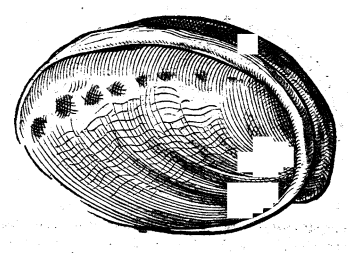

Maioris patellæ concha aurificum officinas illustres reddit, apud quos maximi fieri solet, quã pellucidam ac perpolitam in tenues lamínas dissecant, ut inde elegantissima uasa incrustent. Vniualuis est, ac quadruplo cæteris maior, magisq; in latitudinem se effundit: quinque autem habet foramina, per quæ aquam admittit atque expellit; unde hanc Aristoteli Aporrhaim uocatam fuisse suspicor. (*Contradicit Rondeletius.*) Eam enim more Lepadum saxis adhærere scribit. Natices (inquit quarto de historia) saxis adhærescunt more Patellarum & Aporrhaidum. Theodorus

Aporrhais.

Digitized by Google

Theodorus murícem interpretatus eſt. Hæc Bellonius: qui figuram quoq; adiecit, ab ea quam Rondeletius dedit (Patellæ feræ, uel Auris marinæ nomine) nonnihil diuerſam, cum aliàs tum quòd foramina plura quinis Rondeletius oſtendit, &c. Mihi de eâdem concha ſentire uidentur: & ea quam Rondeletius dedit icone, accuratiore (ut apparet) contentus fuiſſem, niſi pictor incuria quadam, Belloniana quoq; pinxiſſet.

DE AVRE MARINA, BELLONIVS. EA QVIDEM nihil cum patellis commune habet, hoc loco tamen à nobis poſita eſt; quòd Rondeletius ueram Aurem marinam Ariſtotelis, ex patellarum genere exhibuerit.

Multùm inter piſcem & herbam ambigit ab antiquis Auris marina dicta. Quæ ὠτία, id eſt auriculæ dicuntur (inquit Ariſtoteles) ſaxis adhærent: Nihil autem habere conſpiciãtur eius quod in animalibus uita præditis eſſe comperitur: ubiq; enim proueniunt auri humanæ perſimiles. Tamen eſt auris marina cartilaginoſa, ſubalbida, &, ut membrana, tenuis & criſpa, qua pleroſq; piſces Scaros, Polypos & Salpas uéſci compertum habeo. Hæc Bellonius: qui plura etiam addit ex ueteribus, è Vuottoni libris mutuatus, quæ non ad hoc quod deſcribit zoophytum, ſed ad ueram aurem marinam patellarum generis pertinere mihi uidentur. quærendum autem an Auris marina ipſius, Eſcharæ Rondeletij (de qua ſuprà, pag. 438.) cognata ſit. Vtranq; zoophytorum generis eſſe apparet.

COROLLARIVM.

Lepades Hippocrati dicuntur ſaxis adhærentes conchæ, Galenus in Gloſſis & Varinus. Genus hoc conchylij (ſic enim Varinus loquitur) Hiſpanis almèia dicitur, Luſitanis Bregigam. Ligures & Maſſilienſes, etiam hac ætate Patellas uocant, Gillius. Angli a Lympyne uel a Lempet. Nos Bocksaug, id eſt, Hirci oculum appellare poterimus. nam et Galli ſua lingua ſic uocant.

Patellam feram aliqui marinam aurem appellant. Ventrem poſt os eſſe in hoc eodem patellæ genere conſtat, atq; etiam ouis illa ſimilia, Ariſtoteles. Oria piſces aurem habent uentri coniunctam: Recentior quidam ineptiſsimè. debuit enim os coniunctum dicere, non aurem coniunctam. Græci otion & otárion uocant. Oria quidem nominantur à Plinio libri 32. capite ultimo. Τὰ δὲ πτερυγώδεα μυίδια, Nicander. id eſt, Tethea in bryis (herbis marinis) creſcentia, uel natantia, uel capienda. Tethea autem uocat patellas feras, quæ nos ὠτία, Ariſtoteles autem ὄστρεα, Scholiaſtes. ſed ὄστρεον nomen ad omnia teſtacea pertinet, & Tethea ſpeciem à patellis feris diuerſam conſtituunt, ut ſuo loco apparebit. Plura lege ſuprà in Conchis Venereis, pagina 338. circa finem. Otia ægrè concoquunt, nutriunt autem ampliùs ſi in ſartagine coquantur, τηγανιζόμενα, Diphilus. Quæ otia, id eſt auriculæ dicuntur, neq; palato, neq; ſtomacho grata ſunt: frixa tamen eduntur: neq; enim aliter placebunt. nutrimenti plurimum exhibent, nec facilè excernuntur. Circa Pharũ inſulam Alexandriæ uicinam multa proueniunt: in Illyrico uerò & ſinu Ionico gignuntur magna, Vuottonus.

Aporrhais in A. elemento dicta murícum generis uidetur, non patellarum, ut Bellonius putauit. *Aporrhais.*

Nubes ſecundum Ariſtotelem eſt piſcis in aqua uiuens, applicatus ad petram, à qua non diſcedit, nec ſeparatur, niſi per attractionem inſpirationis concitus: Author de nat. rerum, qui patellam ne, an aliud animal petris adhærens hoc nomine intelligat, inquirendum. *Nubes.*

Ariſtophanes grammaticus lepades ſimiles eſſe ait tellinis. Magna quidem ex parte parulæ gignuntur lepades, quæ tamen nonnunquam oſtrearum magnitudinem æquant: maximæ autem in Indico mari, ut & alia omnia, inueniũtur, Vuottonus. Patellis altera pars ſuperficiei detecta carnem oſtendit, Ariſtot. Vniualue genus, quod ſaxis teſta in dorſum data adhæret, ſeruari poteſt: fitq; alieno ſepto quodammodo biualue, ut quæ patellæ uocantur, Idem. Et alibi: Patellis os uerſus terram, & excrementi exitus ſuperiùs habetur. Papauer ſuum in imo (ſuo fundo) habent.

Circa cauernas & rímas petrarum naſcuntur tethea, glandes, & quæ eis inſident, (*per ſuperficiem earum inhærent*, τὰ ἐπιπολάζοντα,) ut lepades & neritæ, Athenæus ex Ariſtotele. Nerites quidem uel anarites ita adhæret petris, ut lepas. item aporrhais. Conchæ genera complura ſaxis affixa uitam omnem traducunt, Ariſtot. Neutrum genus eſt oſtreis, & cæteris adhærentibus uado uel ſaxo, Plinius. Ἡ λεπὰς ὄστρεόν ἐστι κοῖλον· ὅπερ ἐπὶ θαλάττῃ λάβυται πέτρας, ἀπαγχυλόεντα, Syneſius in epiſtolis.

Aliæ ex aliis nexæ ſæpe capiuntur: easq; permultas inter ſe nexas, tanquam examen apium, uidi, Gillius.

Patellas non ſanè à ſaxis auellas, ne Milonís quidem digitis, qui Punicum malum cum apprehendiſſet, arctè adeò comprimebat, ut non aduerſariorum quiſquam poſſet extorquere è manu.

Patella Venetijs picta. A

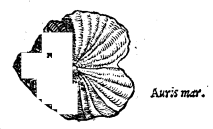

Auris mar.

B

C

D

E

Digitized by Google

Eas autem quicunq; de saxo, ad quod adhæserint, abstrahere aggreditur, magna quidem uoluptate ex earum comprehensione afficitur, quòd manibus nitens, sperat se præda potiturum esse: uerumtamẽ illarũ compos fieri nequit: tandem aliquando ferro abraſę absciduntur à saxo, Aelian. de animalibus 6.55. Aliæ ex alijs nexæ, sæpe capiuntur, Gillius. ¶ De nassis, quemadmodum scriptum inueni in dogmatibus ichthyophagorũ: In uas quo piscãtur Patellas (*Andreas Lacuna uertit Vmbilicos*) saxis hærentes, (τὰς ἐν τοῖς πέτροις λεγόμενα πωμάσπα,) & carunculas earum accipiens conijcito ac uenator, Tarentinus.

f Carnem habet lepas duram, concoctu difficilem, paucíq; succi. elixæ, condimento reddunturgratiores, Vuottonus. Duræ sunt, pauci succi, & non admodum acres: sed gratæ ori, & faciles concoctu, (δύπεπτόγαστοι: Vuottonus mendum esse suspicatur, uertit enim difficiles concoctu, qua ratione si legerit ἀπεπτόγαστοι:) elixæ aliquantulũ, (*Rondeletius quoq; monet, ne nimium decoquantur*,) suaues sunt, Diphilus, cuius hæc sunt uerba Græca: (quæ appositi, ut nostra & Vuottoni translatio conferantur: Εἰσὶ δὲ σκληραὶ, καὶ ὀλιγόχυλοι, & οὐκ ἄγαν εὐεπεψίαι· δύσπεπτοι δὲ καὶ δυσκατέργαστοι. ἑφθαὶ δὲ ποσῶς εὐστόμαχοι. Lepades Hicesius facilius chamis excerni ait, Athenæus. Lepadum ius aluum mollit, Kiranides.

H.a. Lepades dictæ uidentur, quòd sint petrarum in mari ueluti λεπίδες, id est squamæ quædam: & petræ cum eis spoliantur, ueluti λέπεσθαι ἢ λεπίζεσθαι uideantur, hoc est desquamari. Puto Græcis etiam πωμάσπα dici. Vide suprà in E, ad finem. ¶ Patina genus est uasis, quo dapes elixæ & iurulentæ in mensam feruntur, ab eo quòd pateat dicta. Inde patella diminutiuum est, ut uidetur. Quanuis lata gerat patella rhombum, Rhombus latior est tamen patella, Martialis. Vide plura in Dictionarijs. Est & arborum morbus, cuius meminit Plinius libro 17. Olea clauũ etiam patitur, siue fungum placet dici, uel patellam. hæc est Sólis exustio. ¶ Lepadûsæ, λεπαδοῦσαι, (penanflexum:) insulæ quædam dictæ sunt, à lepadum circa eas copia, Athenæus libro 1. Codex impressus alpha habet in prima, sed aut omicron, aut epsilon legendum, & s. duplex. est enim contractio pro λεπαδέωσαι, Eustathio teste. Apud Stephanum de Vrbibus λεπαδέοσσα, per ε in prima, & s. duplex ante alpha finale: insula circa Thapsum Libyæ, memorata Artemidoro. Posi Thapsum in pelago est insula Lopadusa, λεπάδουσα, (proparoxytonum, s. simplici,) Strabo libro ultimo. Vnde apud Plautum etiam Lopades forte rectè legitur, eadem significatione, qua lepades. Tarentinus in Geoponicis uoce diminutiua λεπάδιον dixit. Cum animal significat lepas, λεπάς, ultimam acuit: eadem dictio penultimam acuens, λέπας, promontorium significat, uel montanam asperitatem, ἢ ὄρους ἀπότομα, ut Ammonius & Cyrillus obseruarunt. hinc λεπάδια χθόνα, apud Tragicos (citante Eustathio) terram asperam & promontorij instar editam significat. λεπρὰς quoq; asperam & altam. Λέπας in epigrammate, ---- ὃς τόδε ναίεις Εὐπόλις ἀλθαίνειας ἐν λυθέλοισιν λέπας, Suidas interpretatur ἀκρωτήριον. Cæterùm λεπὰς substantiuum per o. Græcis plerunq; est patina, sartago, olla, urna. ¶ Callias Mitylenæus λεπάδια scribit esse cantionem apud Alcæum, quæ incipiat: Πέτρας & πολλᾶς θαλάσσης πέκυρ: & finiat, ἀ θαλασσία λεπάς. Aristophanes pro λεπὰς legit χέλυς: & Dicæarchum non rectè ait λεπάδια legisse. pueros (addit) his in os sumptis ludere inflando tanquam fistulas: καθάπερ καὶ πρὸ ἡμῶν τὰ καρμαλόγα τῶν παιδαρίων τοὺς καλαμίσκους πλήσαντα παίζουσιν, Athenæus. A uerbo λέπειν (quod est excoriare) cum alia deriuantur, tum ὠμὸς δῆς (lego ὀρεώδης) λεπὰς: καὶ ἡ λεπρὰ πέτρα, ἐφ' ἧς αἱ λεπάδιαι: καὶ τὸ ὀρεινὸν λέπας: & forte etiam apud Dipnosophistam ἡ λεπτή (ὀξυτόνως ὡς τὸ κελή: ἡ πρόξυσις ὡς τὸ μεγάλη:) πάχος γὰρ ἔχει τὸ & λεπὴν καὶ λεπτὸν ὑπὲρ τὰς λεπάδας, ξηρὸν τὸ καλῶδη λεπτόν, &c. Eustathius in Iliados φ.

b. λεπὰς δίδυμος (lege μονόδυμος) καὶ λειόστομος, Athenæus alicubi ex Aristotele.

c. Quercus & abies marinæ radices non habent: sed adhærent ὥσπερ αἱ λεπάδες, Theophrastus historiæ plant. 4.7.

e. Obsonij Stolatos (στολάτος) dicti præparatio in mari, cuius ui in unum locum statim omnes pisces conueniunt: Ex mari patellas (λεπάδας) accipito, earum scilicet quæ circa saxa nascuntur. quarum quidem contundens carnem, exprimensq; ex ea in testa aliqua inscribito quæ sequuntur: sicq; non sine maxima admiratione uidebis pisces in unum locum fluere confertim. Sunt uerò ipsa nomina, ἰὼ ἰὼ ἐλελεῦ: quibus sanè ichthyophagi utuntur, Tarentinus. ¶ Λεπάδες ὑπερεῖν ἐκκοπτόντων κρεμβελίζουσιν, Hermippus apud Athenæum. Didymus quidem ait solitos fuisse aliquos, loco lyræ conchylijs & ostracis collisis, concinnum quendam sonitum & saltantibus aptũ ædere.

f. Ὄγρε, ἐκκελύφας, λεπάδες πρυτανικαί μοι, Philippides.

h. Ὥσπερ λεπὰς πρόσκειται, Lepadis uel Patellæ instar adhæret, (Erasmus Rot. communiùs quàm conueniat, Ostrei uel conchylij in morem uertit,) prouerbialis locutio est apud Aristophanem, pro eo quod est tenaciter & omni studio alicui rei deditus est, & immoratur assiduè. Idem neritæ seu anaritæ conchæ faciunt, & ipsi in prouerbium tracti. Προσφὺς ὅκως τις χειρὰδ' ὠκυρίτης, Herondas: Penitus (uel, Mordicus) adhærens, ut petris anarites. Ἡ Σκύλλα ἐξῆλ τὰ ὄρεα (genus prospicie posuit) πρόσκειται ἀντὶ τοῦ καρτερῶς, Eustathius. Λεπὰς ἀεὶ κογχύλιον ἐφιζάνει τοῖς πέτροις, ὅταν κύπτοις πρόσαπ' ἐκνυστεῖ δίν ζεπτοσαι ἀστῶς ἔχειν, Varinus.

PAVONES dicti pisces in solo Phaside flumine oriri perhibent. Vocantur autem eodem, quo & aues nomine, quia ipsis etiam cœruleæ sunt cristæ, (λόφοι:) squamæ autem uersicolores, (ποικίλαι,) cauda uerò aurea in quancunq; uoluerint partẽ uersatilis. Philostratus libro 3. de uita Apollonij.

ſtanſ. Quod ad caudam, Græcè ſic legitur: χρυσᾶ δὲ τὰ ὠρᾶια, καὶ ὁπόντι βάλουσιν ἀνακλάμπει, hoc eſt: aurei uerò coloris cauda eſt, & cum (ὁπόντι ad tempus pertinet, non ad modum uel locum) libuerit pauo piſci, ſurſum reflectitur. nam & pauo auis ἀνακλᾷ τὴν ἐσωπτρόειν; hoc eſt, oſtentationis cauſa remiſſam erigit & expandit. ¶ Pauo piſcis eſt uarij coloris, rubentibus lineis, è genere ſerratorum & ſolitariorum, Volaterranus neſcio ex quo authore. ¶ Pauus maris dictus eſt à pauone uolucre, quam coloribus refert. dorſo enim & collo pictus eſt colore diuerſo, Author de nat. rerum & Albertus. ¶ Phycis Maſſilienſibus Roquau, multorum colorum eſt piſcis, fluuiatili tincæ perſimilis. hunc Veneti promiſcuè Lambenam, Genuenſes Lagionum, Romani ut plurimùm Merlinum uocant. Nam id genus omne piſcium coloratorum, nomine Pſittaci, Pauonis, Turdi, uel Merulæ illis, (*Romanis,*) minùs tamen rectè, uocari cõſueuit, Bellonius. Idem in Gallico libro de piſcibus, pauonis nomine alium exhibuit, Romæ papagallum uocari ſcribẽs, quem turdũ poſtea in libro Latino nominauit. ¶ Pauonẽ Romæ uocari audio etiã illum piſcem, quẽ ſuprà ex Rondeletio Nouaculæ nomine deſcripſimus. ¶ Pauones marini dici poterũt piſces illi, quos Alaudas Rondeletius uocat, nam & uerſicolores ſunt: & aliqui eorum criſtam habent cœruleam, qualem pauoni Phaſidis Philoſtratus attribuit. Baſiliſcos etiam Oppiani criſtatos eſſe puto.

DE PECTINE, RONDELETIVS.

A. Pecten à Rondeletio exhibitus. *B. Alia pectinis concha, quam priùs expreſſam habebamus.*

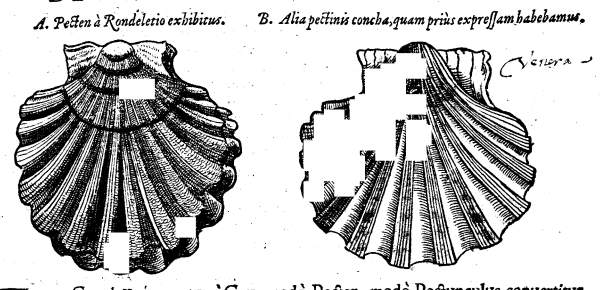

SVIA. Græcis Κτένες uocatur, à Gaza modò Pecten, modò Pectunculus conuertitur. Ariſtot. τῶν δ' ὀστράκων τὰ μὲν ὅλα ἀνάπηχυ, οἷον οἱ κτένες. Gaza ſic, Biualuis generis pars cluſilis eſt, ut Pectunculi. Et paulò poſt: ἔτι τὰ μὲν κινητικὰ αὐτῶν ὅλα, οἷον ὁ κτείς. Ité alia ſe mouent, ut Pectines. Sed hæc uarietas ambiguitatẽ parit: ſunt enim Pectines, & ab his diuerſi Pectunculi à Latinis dicti. Plinius manifeſtè Pectunculos à Pectinibus diſiungens uidetẽ Pectunculos pro Tellinis uſurpaſſe, ut Hermolaus annotauit. (*Ea de re leges plura in Tellinis.*) De alijs Pectunculis infrà dicemus. Qualis ſit Pecten ex nullo meliùs quàm ex Athenæo cognoſcemus, quo loco Oſtreum (*Berberi*) in quo naſcuntur margaritæ Pectini confert. Ἔστι δ' ἡ μὲν τοῦ ὀστρέου ὄψις ἠβαιὸν ἀγχιτενὴς ἐοῦσα κτενί· ἡ δὲ λιπαρωτέρη δὲ, ἀλλὰ λεῖον τὸ ὄστρακον ἔχει, καὶ ἀσινὲς· οὐδὲ ὥσπερ ἔχει ὀλίγον, ὧδε καὶ ὁ κτείς, οὐδὲ γύ. Oſtreum aſpectu Pectini ſimile eſt: teſta non cælata, ſed læuis eſt & ſpiſſa: neque utrinque aurita eſt Pectinum modo, ſed altera tantùm parte. Ex his liquet Pectinem duabus conſtare conchis ſtriatis, utraque parte auritum eſſe, quod non huic tantùm competit, ut peculiariter auritum Pectinem nominare oporteat, (*quod Bellonius facit,*) ſed alteri etiam Pectini & Pectunculo. Noſtri piſcatores uocant Pectines larges coquilles, alij coquilles de ſaint Iacques. Itali cape ſante.

A *Lib. 4. de hiſt. animal. cap. 4.*

Teſta utraque primùm ſtrictior, qua parte aurita eſt, deinde amplificata in orbem circumagitur: altera modicè caua & in dorſum elata, altera plana, ueluti alterius operculum. Vinculo nigro & neruoſo colligatæ ſunt. Vtraque ſtriata eſt, à ſtrictiori parte ſtriaturæ incipientes ad imum marginem deductæ ſunt, ſed ita ut in eo ſtriæ ſiue exochæ magis promineant quàm ſtrigiles ſiue canaliculi: quibus fit, ut Pectinis teſta laciniata ſit, & hac parte firmiter cohærens. Præterea ſtriæ ſiue exochæ lineis à ſummo ad imum ductis ornatæ ſunt, quæ à duabus tribus ue alijs interſecantur à latere ad latus ductis uerſus ſtrictiorem partem. Intus carnis multum eſt: quæ circa medium etiam carnoſum, longum, tenerum allígata apparet. Ineſt in carne particula luteum uuorum colorem referens. Spectantur μύκωψ & os tubæ modo factum, atque inteſtinum tenue luto plenum. Tota caro in ambitu membranam habet ueluti fimbriam uerſicolorem, ex qua fila multa & tenuia dependent. B

Eadem caro aliorum oſtreorum carne dulcior & tenerior eſt, facilíùs concoquitur, uenerem irritat, non acrimoniâ, ſed nutrimenti copiâ. A qua quæ intus eſt aluum ciet. Super carbones C

Digitized by Google

(Color. B) coquuntur, nonnulli olei, piperis & ſalis tantillum inijciunt. Pectinis teſtæ non ſemper eiuſdem ſunt coloris: quædam enim rubeſcunt, quædam albicant, aliæ nigricant. Diphilus apud Athenæum: Τῶν δὲ κτενῶν ἁπαλώτεροι μέν εἰσιν οἱ λόβιοι, ἄβρωμοι γάρ· καὶ δύσπεπτοι. Τῶν δὲ μελάνων καὶ τανυήρων οἱ μείζονες καὶ ὠμότεροι (*Rondeletius legit* κατανοί, *& ſimiliter Vuottonus*) δύσπεπτοι. Κοινῶς δὲ πάντες δυσόμαχοι, δύσπεπτοι, δυσκοίλιοι λαμβανόμενοι μετὰ κυμίνου καὶ πιπέρεως. Inter Pectines teneriores ſunt candidi: uirus enim non reſipiunt, & aluo faciles ſunt, ex nigris & flaueſcentibus maiores & uerni, palato arridents. Omnes in uniuerſum uentriculo grati ſunt, facilè concoquuntur, aluum ſubducunt ſumpti cum cymino & pipere. *Lib. 3.*

C Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. animal. cap. 4. inter teſtacea quę ſe mouent Pectines numerat, quos etiam uolare ait ex nonnullorum ſententia: nam de ferramento quo capiuntur ſæpe exſiliunt. Plinius lib. 9. cap. 33. Saliunt (inquit) Pectines & extrà uolitant, ſeęp & ipſi carinant: id eſt, ex ſuis teſtis carinam ſibi parant, ſicuti Neritæ, præbentes concauam ſui partem, & alteram (*meliores codices hìc non legunt, alteram*) auræ opponentes, ſic per ſumma æquorum uelificant. Stridents Pectines, inquit Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. animal. cap. 9. quoties per maris ſumma nitibundi feruntur, quod uolitare dicunt. Pectinibus oculos tribuere uidetur Plinius lib. 11. cap. 37. Non omnibus animalium oculi: Oſtreis nulli, quibuſdam concharum dubij: Pectines enim, ſi quis digitos aduerſum hiantes eos moueat, contrahuntur, ut uidentes. In eandem ſententiam ſcribit hæc Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. animal. cap. 8. Pectines quoęp admoto digito dehiſcunt, mox comprimunt ſe ut cernentes. Id quod ego in Pectinibus ſæpius experiri uolui, ſed ſi digito immiſſo caro uel membrana carni circumpoſita non tangatur, ſe non contrahunt: ſi tangatur, ſtatim claudunt, & digitū uel aliud quid immiſſum firmè retinent. Teſta intecta (inquit Ariſtot.) omnia latent, uel algore urgente, uel æſtu. Pectines, quemadmodum Purpuræ & Buccina conduntur Canis exortu circiter tricenos dies. Pectines, atęp adeò Oſtreæ ac conchæ omnes tum optimæ ſunt, quum gratidę. (F) Quanquam uerò teſta intecta grauida dicamus, nullum tamen eorum uel coitum, uel partum intelligimus. hoc enim genus ſponte prouenit, ouaęp eorum impropriè appellamus partem illam, quæ melioris nutritionis eſt indicium, (quemadmodum in ſanguine præditis adeps,) quam ob cauſam tum melioris ſunt ſuccі. Pectines in locis arenoſis prouenіunt, & quemadmodum puræ celeriter augeſcunt, quippe qui anno perficiantur autore Ariſtotele. ouum enim quale modò diximus uere continent, procedente tempore minuitur: deinde totum aboletur. Siccitates pertimeſcunt, & locis quibuſdam propter ſummos calores defecerunt. *Quomodo uolent, & ſe carinent.* *An uideant.* *Occultatio.* *Generatio.* *Lib. 5. de hiſt. anim. cap. 15.*

F Pectines maximi & nigerrimi æſtate, inquit Plinius lib. 32. cap. 11. laudatiſsimi Mitylenis. Eoſdem etiam celebrant Iulius Pollux, & Athenæus. Laudatiſsimi etiam Tyndaride in Sicilia, & Salonis in Dalmatia. Neęp ſolùm in Altino & Antio Italiæ, ſed etiam Tarenti. Horatius: *Serm. 2. 4.*

Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum. Item in Inſula Alexandriæ in Aegypto.

G Purgatur ueſica Pectinum cibo, inquit Plinius lib. 32. cap. 9. nam urinam cient, & quæ in ueſica ſunt modicè detergunt.

DE ALTERO PECTINE, RONDELETIVS.

B CONCHA quam hìc exhibemus Pecten eſt alter (nam Pectines concharum generi attribuit Plinius) quem cum ſuperiore eundem plane eſſe facilè exiſtimabit is, qui non diligentius circunſpexerit, ſed reuera differt: nam latiores & ampliores aures habet, eſtęp toto corpore longiore ſtrictioręp quàm ſuperior. Præterea hìc teſtam utranęp Pectunculorum Burdegalenſium modo concauam habet, ſuperior alteram duntaxat concauam, alteram planam. Poſtremò hìc concharum quarundam rugoſarum ritu rugas ſiue ſtrias & exochas ſimplices habet, prior uerò ſingulas ternis aut quaternis lineis à ſummo ad imum ductis ornatas.

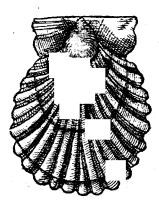

A Hunc Pectinem Itali Romiam uocant, quod qui è Compoſtella redeunt (quos etiam Romeos lingua noſtra uocamus) Pectines huiuſmodi multos pileis affixos geſtant.

F B Carne & ſapore à Pectunculis non differunt, ſed figurâ: Pectunculi enim rotundiores ſunt, & altera tantùm parte auriti, hi Pectines magis oui figurâ & utrinęp auriti.

DE PECTVNCVLO, RONDELETIVS.

A IN ſinu Aquitanico frequenter capiuntur exigui Pectines, qui uulgò Petoncles uocantur. Capiuntur etiam in Normania, uocanturęp Hannons. Romæ Gongole, quaſi Conchulæ: ſunt enim ſemper parui, præſertim in Mediterraneo mari, in Aquitanico litore maiores. Alij Coquilles de Saint Jaques appellant, quemadmodum ſuperiores. Pectunculi rectè dici

poſſe

posse mihi uidentur. pectinibus enim figurâ similes sunt.

Concham striatam habent, utranq; cauam, aculeis aliquot paruis armatam. Altera duntaxat parte auriti sunt, aliquando dextra, aliquando sinistra. Horum aliqui candidi sunt, alij rubescunt. B

Carne sunt tenera, molli, gustuiq; gratiore quàm superiores Pectines, ob salsi cum dulci permistionem. His atq; alijs Ostreis quidam maximè delectantur, ijsq; frequentiùs & copiosiùs uescuntur, ut Burdegalenses & Santones. Qua de causa euenire puto, cur multi apud eos calculo grauiter laborent: omnia enim Ostrea crassi & salsi succi copiam gignunt, qui accedente uini tenuis & generosi liberali potu facilè ad renes permeat, unde calculi in renibus & uesica gignuntur. Quòd si quis obijciat ut Pectinum, ita Pectunculorũ cibo, uesicam similiter et renes purgari a ex Plinio, ac proinde cibo huic detergendi uim aliquam inesse: respondemus in corporibus impuris, atq; pituita crassa & multa, uentriculo primisq; uenis infarcta detergentia ad calculum pro creandum multùm habere momenti, utpote quæ calculi efficiendi materiam ad renes deducant: multò magis quæ aperiendi ui prædita sunt, quibus qui alieno tempore utitur, renum & uesicæ morbum ac cruciatus ualde auget. Hæc de pectinibus. F *Calculi genera tio.*

DE PECTINE AVRITO, BELLONIVS.

Rondeletius simpliciter hunc pectinem uocat. nam alter quoq; pecten, & pectunculus auriti sunt, inquit: non hic peculiariter.

IN concharum genere solum pectinem altera parte planum agnoscimus: cuius parte superiore testa tumida, binis ut plurimùm auriculis insignita, emergit: atq; ita striata quemadmodum tesudines rugis imbricatæ, quæ Nichia dicuntur. Pectines inter biualuium genera, post Pinnam, maioribus conchis prædíti sunt: quas habent scabras, reseratiles & clusiles, nullis cardinibus pyxidatim infarctis coniunctas, sed neruo tantùm nigro (ut in ostreis uidemus) obfirmatas. Parte plana tanquam prona solo accubant: supina enim tumida aures utrinque habet, per quas exerere linguam Aristoteles tradit. Sunt tamen inter hos nonnulli unica tantùm aure prædíti. B

Dehiscentibus, si digitum in rimam admoueris, ita se comprimunt, quasi cernere uideantur. C

De horum autem motu sic habet Aristoteles quarto de historia animalium: Concharum (inquit) aliæ se mouent, ut Pectines: quos etiam uolare nonnulli aiunt. Quod Aristotelis dictum intelligendum est, quum de ferramento quo capiuntur pectines, sæpe exiliunt: quem motum non quidem gressum, non incessum, non etiam natatum, sed impulsum quendam esse dixeris. Pecten enim cùm præter aliorum normam partem habeat pronam ac supinam, mirum esse non debet, si tantùm potest ut de ferramento exiliat. Hunc enim in uase aqua referto obseruare poteris, eodem modo quo Chamarum genera, se multùm extra testam exerere ac moueri.

Sunt edendo Pectines, sed non tam grati, quàm Pectunculi, neque ita frequentes: rarò enim capiuntur. F

Cæterùm in Pectinibus ac Pectunculis cancri enascuntur rotundi, quanuis utrinque pedibus forpicatis, mollíq; cartilagine contecti. B *Cancri eis innati.*

Heracleoticos autem multò magis quàm marinos, uulgares laudare solent.

DE PECTVNCVLO, BELLONIVS.

Nomina eadem Bellonius pectunculo suo attribuit, quæ Rondeletius etiam suo, sed picturæ sunt diuersæ: Rondeletij ab una parte aurita: quam exhibuimus, pectinis enim similior est. Bellonij, neutra; capite testæ ita ferè se colligente ut in Tellinis & Chamis, eam omisimus.

Pectunculos Parisienses & Rothomagenses Petoncles uel Hannons appellare consuerunt. A Pectinibus hoc dissident, quòd parui sint, & utranq; concham (Chame modo) tumidam ac concauam habeant, striis rectis asperam. Sed à Chamis tracheis hoc etiam discrepant, quòd Chamæ transuersas lineas, Pectines autem labra in gyrum crenata ostendant. Sunt qui sancti Iacobi conchylia uocent. Anglicum uulgus **Cockles** uocat: Romani rustici, qui Chamas læues & Tellinas ex mari in forum piscarium asferunt, eos quoque ad mensuram Tellinarum modo diuendunt, quos & Conchulæ nomine uocant, sed Gongolam pronunciare malunt. A B

Cibis plurimùm expetuntur. Quamobrem eos inter alimenta recensuerunt Medici. Subalbida carne constant, gustui pergrata, quam Græcum uulgus crudam etiam edit. C. Plinius medicus Pectunculos ijs dabat, quibus de calore nimio stomachus laboraret: quos tamen inter pisces duræ carnis multis locis recenset. Hoc autem præstantiores censentur, (inquit Vuottonus,) quo maiores sunt, testaq; magis concaua, & colore nigriore: æstate quidem (uere & æstate, Vuottonus) optimi, quo maximè tempore augeri, pleniores q; fieri, pro lunari potestate solent. Mitylenenses cæteris præstant, & magnitudine, & succi probitate. Numerosos fert Pontus: sed exiles, & qui non temere in magnitudinem crescunt. F

Vrinam cient; & ea quæ circa uesicam sunt ulcera uel sordida, iuuant, etiamsi escharam contraxerint. G

Alia ſpecies. Sunt ex iſs quidam, quorum conchæ in ſuperiori parte horrent, iſdemq; quo prædicti canali-
buus ſtriantur, quos ſanè congeneres eſſe puto.

COROLLARIVM.

A Pectines in mari ex eodem genere habentur: Plinius cum proximè de locuſtis diſſiſſet, quæ cruſta fragili muniuntur, non autem genus proximum, ſed remotius, quod piſces exangues complectitur, commune eis eſſe dicendum eſt. Pectinum genus ſtriatum, id eſt pectinatim diuiſum, à rugis illis ſiue imbricaturis nuncupatur, Gillius. Germani conchas biualues omnes generali uocabulo uocant **Muſcheln/Moſcheln**: ut pectines, chamæ, &c. pectines uerò priuatim, diui Iacobi conchas, **Jacobs muſcheln.** Angli uerò **Muskels** peculiariter nominant conchas illas, quas Bellonius Mytulos: pectinem autem **a Scalope/ Scalop.** ¶ Magno in errore uerſatur Albertus & recentiores, qui pectines pro paſſeribus (id eſt planis piſcibus illis quos uulgus noſtrum plateſſas nuncupat) accipiunt. ¶ Pectinum generis quidam arbitrantur eas eſſe,
C quas uulgò appellant Conchas S. Iacobi, ſed aliæ Oceani littoribus Gallicis cognitæ habentur, Gillius.

Pectunculi, ut ipſum nomẽ loquitur, exigui pectines ſunt: quod bifariam intelligi poteſt, ut & pectines maiores antequam excreuerint, ſic appellentur: & ſpecies peculiaris ſemper parua, qualẽ Rondeletius depinxit, una tantum parte aurità: cui hanc quoq; iconem (ſiue eiuſdem, ſiue cognatæ ſpeciei: quã unde ſim nactus non ſatis memini) quadrare opinor. Plinius eumq; imitatus Gaza, pectines et pectunculos aliquãdo promiſcuè nominant: (Trallianus quoq; κτένια, diminutiuo nomine appellans, ipſos ſimpliciter ctenas, id eſt pectines intelligere uidetur.) Ab eodem tamen Plinio pectunculi quandoq; ꝑ tellinis uidentur accipi. Pectunculos nominat etiã Columella 8.17. item Nonius inter ea quibus ſimilitudo nomen fecit. ¶ Affinem oſtreis pectines ſiue pectunculi, quos hodie conchulas dicimus, naturam atq; ſaporem habent. Sunt ſtriatæ, & ſubrubra carne: & in Tarentino ſinu laudatiſsimæ & grandiores, quæ auriti pectines Latinè appellantur, Iouius. Pectunculus ſiue pecten minor ab Anglis dicitur **Cocle.** Germanicè nominemus licet, **Kleine Jacobsmuſcheln: oder Sant Michels Muſcheln.**

Pectinis diuerſa. Audio & pectinum genus quoddam aculeatum Anglos appellare **a Fryll:** & ſimiliter è cancrorum genere maiam, teſta aculeata. ¶ Pharmacopœorum uulgus pro concha Veneria pectines uſurpat, Rondeletius. Author quidem Pandectarum, Venerias interpretatur cochleas quæ afferuntur à S. Iacobo, uerùm hæ porcellanæ ſunt, non pectines, de quibus inter cæteras conchas tractatum eſt ſuprà Elemento C. Pectines quidam magni ſunt, quibus altera ualuularum latior uelut tegmen ſuperpoſita eſt, Ariſtot. hiſtoriæ 4.4. Iuba tradit Arabicis margaritis conchami similem eſſe pectini inſecto, (id eſt, non ſecto, non cælato. *τὸ γὰρ λιτὸν τοῦ ὀστρακοειδοῦς,*) Plinius. uide ſuprà in Corollario de Margarita A. ubi de Concha echinata dixi, pag. 622. ¶ Citharũ à Rondeletio dictum piſcem Romæ pectinem uocant, uulgò pectenorzo. ¶ Purgatur ueſica pectinum cibo. ex his mares alij donacas, alij aulos uocãt: fœminas, onychas, Plinius lib. 32. cap. 10. ſed locus uidetur deprauatus, & uel nò pectinum legendũ, ſed ſolenum: uel Plinium memoriâ lapſum dicemus. ¶ Xenocrates pectines memorat rufos, cãdidos, uarios: item candidos atq; latos.

B Ex Ariſtotele: Pectines ſqualente cœlo (*cum anni pluuij ſunt, Maſſarius*) magis trahunt ruſſum colorem. Iam in Pyrrhæo Euripo pectines aliquando deſiuerunt, non modò propter ferramentum, quo piſcatores abradendo ubertim caperent, uerùm etiam propter ſiccitates. Pectines biualues ſunt, & cluſiles. Se concludendo tuentur. Teſtæ eis pectinatim diuiſæ ſunt. Reſeratiles ſunt: ab altero enim latere nodo ligantur. Ouum dictum, altera tantummodò parte eis fit. *κτεὶς προχυόσρακος, ῥαβδιωτὴς*, Athenæus ex Ariſtotele. ¶ Conchæ ſunt ſtriatæ, teſtis biualuibus, altera tamen tumida, altera plana, biniſq; auriculis angularibus, Maſſarius. ¶ Pectines ubi maiores aut præſtantiores habeantur, dicetur in F.

C Pecten teſtati generis & expedis, potiſsimùm plurimumq; ſe mouet uolatu, Ariſtot. Lolligo etiam uolitat extra aquã ſe efferens, quod & pectunculi faciunt, ſagittæ modo, Plinius. Aquatilium pectines ſtridère cum uolant, traduntur, Idem. Quoniam ſua cuiq; poteſt eſſe ſententia ego non exiſtimo pectines uolare poſſe per aëra. cum enim callo illo interiori ambæ teſtæ adeò connexæ ſint, ut difficilè diuelli queant, non poſſunt ita libere aperiri, ut uolare ualeant. quamobrem uolare hoc in loco pro ſalire celeriter in modum uolatus, & diſcurrere de loco ad locum potiùs interpretarer. pectines enim tanta uelocitate dehiſcunt, ut ex uehementi repercuſsione ſaliant & ſuperiacient, ut quaſi uolare uideantur, Maſſarius. ¶ Pectines aliquandiu in arena (aliàs, in ſeceſſu) latent, ut & purpuræ, Ariſtot. Conduntur in magnis frigoribus, ac magnis æſtibus, Plinius. ¶ Sponte naturæ in harenoſis proueniunt, Idem. Vêre pectines, limaces, hirudines eodem tempore euaneſcunt, Idem. ¶ Nocet eis ſiccitas, & ut deficiant in cauſa eſt, Ariſtot.

D Vrtica noctu pectines & echinos perquirit, Plinius. Vrticæ quoddam genus pectines, in quos offenderit, corrodit, Ariſtot.

Ferramento

Ferramento quodam piscatores abradendo pectines capiunt, Aristot. Limosa regio idonea est educandis cochylijs, & ostreis, purpurarumq; cum concharum pectunculis, Columella de piscinis loquens. ¶ Pectinum maiorum usus est alicubi in templis ad salem continendum qui coferatur. Concha salis puri, Horatius. z

Mures sunt Aeni, aspera ostrea plurima Abydi, Mus Mitylenæ est pecten curadrum quæ apud Vmbraciæ finis: Versus Ennij corrupti, quos citat Apuleius Apologia 1. Ii aliqua ex parte restaurari possunt ex Archestrati apud Athenæum uersibus, unde etiam translati sunt: Τοὺς μὲν μεγάλους, ὄστρεα δ' Ἀβυδηθεν. Τὰς κρῆτας Ῥάεσσιν: οὗς δὲ κτένας ἡ Μιτυλίνη: Πλάτας δ' Ἀμβρακίη θήσει, καὶ κἄπλετα μετ' αὐτῶν. Pectunculus Chius inter cibos electiles numeratur à Gellio. f

Methymnæos pectines olim celebres fuisse, authores sunt, Philyllius, Pollux, & Clemens in Pædagogo. ¶ Galenus in libro de boni & uitiosi succi cibarijs, pectines crassi admodum succi esse scribit: & succum eorum aluũ ducere, non secus ac lactis serum. Stomacho apti sunt duri ex media materia pisces, ostrea, pectines, murices, &c. Celsus. Pectines chamis alunt uberius, sed succi pejoris sunt, & excretioni minùs faciles, Hicesius. Myes (Mituli) Ephesij, eisq; similes, succi bonitate ut pectines superant, ita cedunt chamis. Archigenes apud Galenum de compos. sec. locos, pectines connumerat ijs, quæ stomachicis in cibo conueniunt. Alvum simul & urinam cient, Athenæus. Qui candidi sunt atq; lati, dulciores habentur: sed candidi, duri; rufi, uirosi: uarij, mediocres sunt, Xenocrates. Diphilo tamen candidi, molliores sunt. Concoctionem pectunculi facilius admittunt quàm ostreæ. Sapore sunt dulciore: at nimiam illam dulcedinem per coctura exuunt. Alvum magis mouent iurulenti assis: & quò magis assentur, eò minùs succi congeniti erit reliquum, minusq; alvum tentabunt: si in suis testis assentur, magis nutrient, Vuot tonus. ¶ In colico affectu sumantur pisces duriore carne præditi: & ex testaceis pectines, ostrea, &c. Trallianus. In cardialgia cibi conueniunt, qui non facilè mutentur aut corrumpantur, quiq; mordacitati & acrimoniæ molestorum humorum resistere queant, ut sunt astaci, pectunculi, &c. Idem. Et alibi: In uomica, (empyemate,) si salsus & biliosus humor est, pectines aut buccina, aut astacum, aut locustas dare nõ est alienum. Tympanicis testacea quædam, ut buccina, pectines, rarò & modicè solius uoluptatis gratia offerre cõuenit, Idem. Nihil ex eis quod pingue est sumant, ut (sed) isicos, pectines & conchylia, Plinius medicus 5. 1. Podagrã pituitosam præcedit ferè plurium ciborum, & uitiosos succos generantium usus, ut isiciorum, pectinum, buccinorũ, &c. Trallianus. g

Pectunculi salsi triti cum cedria pilos in palpebris inutiles, euulsos cohibent, Plinius. Pharmacopœorum uulgus pro concha Venerea pectines usurpat, Rondeletius. ¶ Contra dorycniũ in cibo iuuant pectines, buccina, &c. Nicander. G

Κτὲς oxytonum scribitur apud Eustathium & Varinum. in Athenæi codice circumflexũ reperi, quod non probo. hinc dativus pluralis τοῖς κτσὶν, apud Aristotelem: κτήνσι uerò poeticũ est. Βώσας τε, κτήνσί τε, Archippus. Nominatur autem κτὲς, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς πρίκας, ut refert Eustathius. hoc est, pecten instrumentum quo capilli pectuntur & extenduntur. E Dictionarijs Varini & Hesychij. Κτὲς, κτενὸς, τὸ κτένιον, παρὰ τὸ ἐκτείνειν τὰς χαίτας, ἢ τὰς τρίκας. κτὲς δὲ ὡς Φιλόξενος, παρὰ τὸ ἐκτανῦσθαι καὶ ἐκπῖλοῦσθαι. Κτένιον, ᾧ κτείνομεν οὗς φθείρας: καὶ τὸ τῶ ποδὸς. Κτένιας, οὗς τῶν χειρῶν καρπὸς, (metacarpia potiùs,) καὶ τῶν ποδῶν, καὶ τὰ σκῶλα, μεταφέροντες ἀπὸ τῶν εἰς τὰς τρίκας ἐντιθεμένων κτενῶν, λέγεται δὲ καὶ τὰς πτερύγας πλάγιας. Κτὲς, τὸ ἐφιππίδιον: τὸ μόσιμον, ἤγουν τὸ ἀιώδιον, καὶ τὸ τῶν τριχῶν κάθαιρτηριον. Κτένια τὰ ἐπάρκτια, οἱ ταρίχευτὴς ἀγκῶνὰς λέγοντας, nostri hanc in cithara seu testudine Musico instrumento partem, collum eius appellant: Lautenträgen. Ἡ δὲ τῶν τριχῶν ζεῦγλα ὀνόματος πύξινον κτένιον, Suidas e epigrammate innominati. Κτὲς μόριόν τι τῶν κρυπτομένων τοῦ ἀνθρωπείου σώματος· ἀφ' οὗ καὶ τοὺς αὐτὸ βεβηκότας ἄντικα καλοῦμεν, Eustathius. Quatuor anteriores dentes, qui in meditullio cõstituti habentur, Græci diuersis nominibus appellant, tomeas, dichastêras, ctenas, gelasinos: uocabulo primo ab insectione ducto, altero ab diuisione, tertiò quòd concidant, &c. Cælius. Κτὲς Græcis, pectẽ Latinis, textorium instrumentum est, dictum (ut quidam scribit) quòd fila in telis figat. (nostri folium appellant, ein blatt/oder kam,) Arguto coniux percurrit pectine telas, Vergilius 1. Georg. h Ῥητίκτηνα (lego ῥηττάκτηνα, χτενωτήρια· παρὰ τὸ ἄνω πορφύρεαν ἔχοντα, ὡσὰν κτένισιν ὑφασμένα, Pollux. Textoris pectine percussæ lacernæ, Iuuenalis Sat. 9. Vnci pectinis moderator, Claudianus 2. in Eutropium. ¶ Pecten, quo explicamus capillos. Plautus Captiuis: Sed utrùm stricîm ne attonsurum dicam esse, an per pectinem, nescio. De pectine est epigramma apud Martialem libro 14. Deducit crines pectine Cytoriaco. Est etiam pecten instrumẽtum quo pannus è lanis nuper contextus raditur: nostri à carduo denominant ein Karten/oder Kartetschen. Item quo linũ & cãnabis depectitur & purgatur, de quo plura attuli in Echini Philologia. ¶ Pecten, cratis dentata genus, (nostri uocãt ein Egden:) stylis ferreis ad colendũ terrã, et aliquando metendã segetẽ. Columella lib. 2. Sunt autẽ metẽdi genera cõplura. multi falcibus uerriculatis, atq; ijs uel rostratis, uel denticulatis, mediũ culmũ secant: multi mergis, alij pectinib. spicã ipsam legũt: idq; in rara segete facillimum, in densa difficillimum est. Ouidius 1. de Remed. Temporibus certis desectas alligat herbas, Et tonsam raro pectine uerrit humum. Nostri hoc instrumentum uocant ein Rãchen; quo uerritur & raditur humus, (unde & rastrum dicitur,) & gramen resectum colligitur. i

Digitized by Google

eodem ruſtici ad glebas confringendas utuntur. grammatici dictum aiunt quòd terram radat, & fodiendo conculcet, &c. ¶ Pecten, pubes, hoc eſt locus ubi pili apud uerenda naſcuntur. Græcis quoq; κτεὶς, (ut ſuprà indicaui ex Varino & Euſtathio:) noſtris **der Sturmbübel.** Inguina traduntur medicis, iam pectine nigro, Iuuenalis Sat. 6. ¶ Pecten, muſicum inſtrumentum quo citharam pulſamus. Iam pectine pulſat eburno, Vergilius 6. Aeneid. Criſpus pecten, Iuuenalis Sat. 6. Græci plectrum (πλῆκτρον) dicunt. ¶ Pectines à Plinio dicuntur in arboribus & earũ materia, per longitudinem rectæ pectinum modo lineæ & interualla, Græci κτενώδη. in quibus auẽ uariant pectinum illorum lineæ & interualla, adijcere Plinius ſolet aliquid, quo uarietas illa poſſit indicari, obliquos, criſpos, nodoſosue dicens, Author Promptuarij. Noſtri in ligno hos uetuſti neruos, appellant annos, **die Jare.** Sunt autem uenæ, ſeu fibræ, & diuiſiones in lignis pectinum modo, hoc eſt διαφύσεις, diſcriminationes. Vide Marcellum Vergiliũ in Dioſcor. lib. 3. ca. 1. & lib. 1. ca. 110. Κτενώδη, τριόδοντα δὲ (hîc diſtinxerim) ἰχθύδια, καὶ θυείδια: καὶ ἐπ' ἀνθέων τῆς φύλλου ἀφύσεις, Suidas & Varinus. Κτενὸν ὄψ, (paroxytonum: meliùs oxytonum,) τριόδους, Heſychius. Quòd ſi κτενώδη etiam piſces aliqui dicuntur, non alios fortè quàm κτένας (id eſt pectines) eſſe conjicimus: etſi hi teſtati ſint, nec propriè piſces. Abies ima cum circunciſa quadrifluuijs diſparantur, Vitruuius Architect. 2. 8. Philander interpretatur, quadripartito uenarum curſu, ut loquitur Plinius. qui & fluuiatam ob id abietem uocat. (*Noſtri quoq; uulgò pectines & uenas in ligno, præſertim criſpas, & camelotæ, ut uulgò uocant, ueſtis ductus imitantes, aquas nominant.*) Theophraſtus libro de plantarũ hiſtoria quinto, tradit arborum τετράζωα, hoc eſt quadripartitas dici, quibus in utranq; partem medullæ, bini uenarum curſus naturæ contrariæ, pertendunt: ἑλίζωα, id eſt bipartitas, curſum uenarũ unum tantùm in utranq; partem medullæ gerere, eoſdemq; inuicem contrarios habere: μανίζωα ſiue ſimplices appellari, quæ unum duntaxat uenarum habent curſum. Theodorus Gaza (ſi credimus Hermolao) uertit quadriuiuas, biniuiuas, & uniuiuas: quòd τετραζώους, διζώους, & μανιζώους legiſſet: manifeſto errore. Plinius ſignificantiùs transfert, quæ habeant quadripartitos uenarum curſus, biſidos, aut omnino ſimplices, Hæc Philander. ¶ Apud Galenum libri de faſcijs caput 110. inſcribit Pecten ſeu uinculũ ſuſpendens ad colem. ¶ Eſt Pecten Veneris herba apud Plinium à ſimilitudine pectinum dicta, nota hodieq; elegantioribus medicis. ¶ Ctenites lapis à Ge. Agricola memoratur. Germanicè **Kampfſtein** interpretatur. **Kamp** enim pectinem inſtrumentum capillis pectendis aptum ſignificat. Striatus eſt (inquit) omninoq; pectinis effigiem repræſentat, color illi plerunq; cinereus, &c. Mihi non tam quòd pectinem inſtrumentum, quàm quòd eiuſdem nominis teſtatum in mari animal præ ſe ferat ctenites lapis dicendus uidetur: ſicut & alij complures: ut conchites, ſtrombites, myites, &c. Veteres tamen eius meminiſſe non puto. Nuper lapideos aliquot pectines, naturæ luſus, marinis ſimillimos, medicus & philoſophus inſignis Dominicus Montiſaurus Veronenſis ad me miſit: quos ego Ctenitas lapides appellárim. ¶ Pectinum genus (de animali loquitur) pectinatim diuiſum eſt, Gillius. Dentes in circuitu marginum habent pectinatim (*ut ferræ dentes ſolent eſſe*) ſpiſſatos, Plinius lib. 32. Pectinatum tectum dicitur, à ſimilitudine pectinis, in duas partes deuexum, ut teſtudinatum in quatuor, Feſtus. Philander tecta pectinata, à Vitruuio diſpluuiata dici conjecit: quæ fiant trabium iunctis capitibus mutuo innexu, paribusq; contra ſe ponderibus, pedibus imis diuaricatis.

Pectines in ligno.

DE PEDICVLO MARINO.
RONDELETIVS.

A Lib. 5. de hiſt. anim. cap. 31.

EST inter inſecta pediculus marinus, qui cum pulice conſpirat ad infeſtandos piſces, & tenui cruſta integitur. A Græcis uocatur φθεὶρ θαλάττιος, qui duplex eſt apud Ariſtotelem: unus, (*piſcium hic, non inſectorum generis eſt. exprimit enim Ariſtoteles piſcem eſſe, uocari autem pediculum*) qui in mari, quod eſt à Cyrena ad Aegyptum circa delphinum eſt: qui omnium pinguiſsimus ſit pabuli copia, quæ delphini opera ſuppeditatur. Alter pediculus eſt, quem hîc depinximus, maioris fabæ magnitudine & latitudine, ſcarabeo terreſtri ſimilis. Corpus ex aliquot tabellis, ueluti locuſtæ, uel ſquillæ cauda conſtat, ante os duo cornua breuia habet. utrinque pedes multos, incuruos, in acutum deſinentes.

B C Piſcibus ita hæret, ut eripi non poſsit. Sugit ut hirudo, nec priùs abſcedit, quàm tabidum & exuccum piſcem reddiderit. Reperitur ceruici mugilum, luporum, & ſaxatilium piſcium affixus.

A Verum pediculum mar. ſe exhibere.

Hunc pediculum marinum eſſe Ariſtotelica deſcriptio apertè indicat: Ἔχει δὲ καὶ θαλάττιος γένη τινά· μία μὲν οὖν τοῖς ἰχθύσι φθεὶρ ὅδε ὁ τοὺς ἐκ τῆς αὐτῆς τροφῆς ἰχθύας, ἀλλ' ἐκ τῆς ἰλύος. εἰσὶ δὲ πάχος ὑγιεῖς ὁμοίως τοῖς ὄνοις τοῖς πολλοῖς πόδας, πλείω τῶν ὀρθῶν ἔχοντα πλατείαν. In mari ſunt (*naſcuntur*) piſcium pediculi, non ex piſcibus ipſis, (*ut in terreſtribus animalibus, quorum pediculi ex ipſis enaſcuntur,*) ſed ex limo generati: ſunt autem aſpectu aſellis multipedibus ſimiles, niſi quòd caudam latam habeant. Qui igitur ὄνοι, qui Latinè multipedæ dicuntur, quæ ſub aquario uaſe ſtabulantur, cognoueris, facilè ex earum ſpecie pediculum marinum agnoſcet. Vnde perſpicuum ſit turpiter hallucinatum fuiſſe autorem libri de aquatilibus, qui

Contra Bellonium.

qui pediculum marinum asilum siue œstrum Aristotelis appellauerit: quem asilum Aristoteles statim post pediculum longè diuersum describit: Τινὲς δὲ θυννου εἶδος γινεσθαι μὴν πόδι τὰ πτερύγια: ὅμοιος πᾶς σκορπίοις, καὶ ὁ μέγεθος ἀλίσκου ἀράχνης. Asilus sub quorundam thynnorum pinna oriatur, specie scorpionis, aranei magnitudine. Si asilus scorpioni similis est figurâ, ubi nam quæso in asilo tuo ea repræsentatur? ubi cauda longa & stricta? ubi in eodem aranei magnitudo? Hęc aper tè conuincunt te nec̃ asilum unquam uidisse, nec̃ traditam ab Aristotele eius descriptionem diligenter legisse. Sed de asilo aliâs: cuius ueram effigiem in orcyno depinximus supra branchia rum pinnam, quia sub pinna uideri non potuisset. (*Orcynum dabimus infrà cum thynno. Sed suprà etiam Elemento A. asili historiam & iconem reperies.*)

16 Vocant in mari pediculos, (inquit Plinius lib. 31. cap. 7.) eosc̃ tritos instillari ex aceto auribus iubent. Et paulò pòst (cap. 8.) Rigor ceruicis mollitur cum marinis qui pediculi uocantur, drachma pota. Ego eorum cinerem ad ulcera capitis manantia ualere sum expertus. G

IN stagnis etiã marinis nascuntur Pediculi, ita conglomerati ut pisces etiam hamo iam captos absumant. A marinis nec̃ figura, nec̃ uictus ratione, nec̃ uiribus differunt.

DE EODEM, BELLONIVS: QVI TAMEN ASILVM hanc bestiolam nominauit. Nos de uero asilo supra in A. elemento.

Asilus marinus, Oppiano Oestrum terrestri Millepeda longè maximus (*maior,*) utrinc̃ octonos pedes habet, in ambobus lateribus sedecim. Octonis quoc̃ in tergore rabellis loricatur: quæ quidem utrinque pedibus respondent. Priorum pedum ungues ad caput, posteriorum autem uersus caudã reflectuntur: (*Hoc in Rondeletij pictura non ita apparet:*) ex quo eum & antrorsum & retrorsum ingredi posse credibile est. Vnguibus pisces quos apprehendit, stricte continet, subitc̃p eorum squamas, nec inde unquam abscedit, donec eos eroserit. Erythrinos, Dentales ac Sargos edit, ut in Corcyra Mullum à duobus Asilis utrinque penè desquamatum aliquando uiderim, tametsi Mulli plerunque Oestros absumant. B (C)

Oculos habet paruos, nigros, aliquantulum eminentes: atc̃ in orbem, ut terrestris millepeda se contrahit. B

Prægnans plerunc̃ reperitur. Versatur in limosis portubus, & spurcitia refertis. C

COROLLARIVM.

Animal illud marinum, cuius iconem nescio unde nactus, appo- sui, si pediculi marini species nõ est, quò referendũ sit dubito. Ron deletium quidem pediculũ marinum uerum exhibuisse, dubiũ mihi non est, nã & ante multos annos à Cornelio Sittardo, eandẽ quã Rõdeletius dedit picturã, pediculi marini nomine accepi, cũ uulgari Italis nomine Pedotzo marino. Germanicè interpretor, **Waſſerluß/Meerluß**. sed in dulcibus etiã aquis insecta quædam sic appellari audio, **Waſſerlüß**: de quibus nõnihil supra inter Insecta aquatilia 1. Elemento diximus. Iis hamo infixis pisces inescant piscatores nostri. reperiunt enim anno toto, uèris etiã initio, & sub glacie. Eiusdẽ generis fortè & Ἐρπύλλαι sunt, à recto singulari ἐρπύλλη, si rectè legitur apud Athenæum Numenij uersus recitantẽ de piscium escis: Ἠὲ καὶ ἐρπύλλας ὀλιγόποδ' ἄς, ὅππότε πέτρας Ἀμμώδεας κλύζοντα ἐπ' ἤκεσι κύματ' ἀγυιᾶ. Ἔνθεν ὀρύξασθαι, θέμεναί τ' εἰς ἄγγος ἀοιδὰς. proximè autem dixerat itulos etiam, id est lumbricos in litore fodiendos. Ἐρπύλη igitur uel Ἐρπυλλα, litoralis quidã & fossilis uermis fuerit, multis longisc̃p pedibus repens, inescandis piscibus idoneus. non est aũt scolopendra, eam enim alibi priuatim nominat Numenius. Aristoteles genus pediculi marinũ simplex unumc̃p esse author est: quod ubic̃p prouenìat, sed maximè in foraminibus & cauernis. ¶ Adeò nihil nõ gignitur in mari, ut cauponarũ etiã æstiua animalia, pernici molesta saltu, aut quæ capillus maximè cælat, existãt: & circũglobata escæ sæpe extrahunt. quę causa somnũ piscìũ in mari nocũbus infestare existimat: Plinius ex Aristot. cuius hæc sunt uerba quarto de historia: Pisces enim uel manu facilè caperent dum dormiunt, nisi pediculis, & pulicibus appellatis solicitarent. Nunc uerò si somno dati immorent, noctu ab innumera multitudine illarum bestiolarũ occupati absumuntur. Gignũtur hæc in profundo maris tanta fœcunditate, ut etiã escam de pisce emollitã, si diù in uno manserit, totam corrodant atc̃p absumant: & quidẽ sæpenumero piscator escã demissam glomeratis undic̃p his bestiolis perinde ut pilã recipit, (attollit.) ¶ Chalcis uitio infestatur diro, ut pediculi sub branchijs innati multi, interimant: quod nulli ex cæteris accidit, Aristoteles historiæ 8. Rondeletius bestiolas quasuis infestas pediculorũ nomine hoc loco intelligit. Infestant enim & alij quoc̃ pisces pediculis, ut dictum est, sed non innatis. non igitur simpliciter pediculi, sed pediculi innati, peculiare chalcidi malum est. Piscium quibusdam ipsis innascuntur, quo in numero chalcis accipitur, Plinius. A C

Pediculi philologiam ad librum de insectis differo. H

SVNT & in piscium genere parasiti, ut pedunculus (φθεὶρ) appellatus: qui ex ijs quæ delphinus ceperit, (superfluis nimirum & intercidentibus,) uictitat. itac̃p ex eius præda, tanquam ex locupleti mensa refertus pinguescit. eo nimirũ delphinus tantopere delectat, ut cũ ipse libenter quę

cõprehenderit cõmunicet, Aelian. Videſ huic piſci nomẽ à diſtenti corporis plenitudine facti: nam & in animalibus pediculi nutrimento repleti diſtenduntur immodicè.

PELAMYS cum thunno eſt.

PELIAS nominatur à Numenio apud Athenæum, niſi corruptus eſt uerſus. Χάσπε π, τὴν λίαν π, καὶ ὑπογλίλω πίσσαν. Ρηλέας quidem ſerpens eſt, πελειὰς uerò columbæ genus.

PELTA. Vide in Coracino.

PEMPHERIDES piſces paruí ſunt Numenio apud Athenæum. - - - ἄλλοτ' ὀρυθρὸν κύανον, ἔστ' ἀλίγας πεμφερίδας, ἄλλοτε σαῦρον. Cæterum πεμφερὶς (ἀλίγα cognominata in Theriacis Nicandro,) inter inſecta: & à Theodoro conuertitur teredo.

DE PENICILLO MARINO. RONDELETIVS.

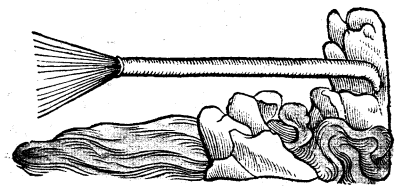

A SIMILITVDINE penicillorum quibus pictores utuntur, qui ex caudarum extremitatibus fiunt, uel eorum quibus albarium tectorio perietum inferunt, Penicillum marinũ uocamus, id quod hic exhibemus. figura enim aptiſsimè quadrat, ut apparet.

B Tubulus eſt teſtaceus molli quadam & laxa ſubſtantia ſaxis alligatus, ita ut aquarum undis cedat, & agitetur. In cauo carnoſum quiddam continetur, colore uarium: eſt enim quoddam flauum, alia alio colore perfuſa ſunt. Quum id carnoſum ſe exerit, frondem expandit, ut in pictura expreſsi. In ſaxis circa Lerinum inſulam reperitur, Hæc ille. Vocantur & in ſpongiarum genere quæ molliſsimæ ſunt, penicilli. Dentalis quoq; tubulus marinus eſt, ut in pura dixi; ſed prædura & ſilicea ſubſtantia.

DE PENNA MARINA. RONDELETIVS.

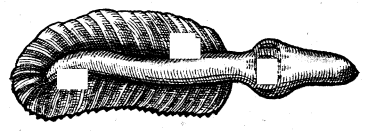

A B APTIVS mihi non uideor zoophytum id nominare quàm Pennam marinam. Eſt enim pennis magnis iis, quæ in pileis geſtari ſolent, perſimilis. Noſtri tamen piſcatores formæ extremi alterius ſimilitudine inducti, Mentulam alatam uocant. Eſt enim ea pars peni ſine præputio, id eſt, glandi ſimilis: altera uerò parte pennam refert. Pars illa craſſior quæ glandis ſpecie eſt, ſciſſuras aliquot habet, quales ſunt branchiarum ſciſſuræ in Galeis. Quæ pennam repræſentat, feſtucis tenuibus conſtat, quæ alumini ſciſsili ſimiles ſunt, iis ſubſtantia alia quædam tenera innititur.

C Noctu maximè ſplendet, ſtellæ modo, ob candorem & læuorem, Hæc ille. Eſt autem inter urticas quoque à Rondeletio exhibitas, ſpecies una quæ frondem pennæ fermè inſtar explicat. Pennam marinam aliam, rubentem, linea per medium caulem alba, fronde ſimili ferè, ſed parte altera quæ fronde caret, longiore, ſimplici, nulla cum glande ſimilitudine, Cornelius Sittardus olim ad me miſit, his uerbis adſcriptis: Pennam marinam Ariſtoteles inter zoophyta collocat. hanc uidi ipſe apud Gysbertum Horſtium Romæ. Ego pennæ marinæ nec Ariſtotelem, nec alium quenquam ueterum meminiſſe puto, hoc quidem nomine.

PEPRADILAE, & PEPRILI, Πεπραδίλαι, Πεπρίλοι, ab Heſychio & Varino ceu piſces quidam nominantur. Aliàs Petradilæ. uide infrà.

Digitized by Google

DE PERCA MARINA.

RONDELETIVS.

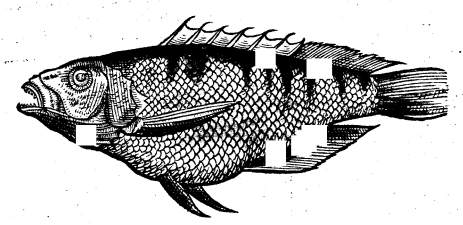

VT de rebus citra ἀκριτομύθῳ disputant, eos sæpe labi, errare, & de rebus perperam iudicare necesse est. Quod cùm in alijs artibus, tum maximè in Medicina pernicioſum est. Sic enim & uenenum pro medicamento, & noxium alimentum pro salubri proponi ægrotis potest: maximè uerò in alimentorum delectu imperitos falli constat, ut in perca: quam cùm & à Galeno & ueteribus omnibus commendatam esse sciant, ægris omnibus fluuiatili ut uescantur, imperant, nec marinam cognoscentes, nec à fluuiatili discernentes, quæ tamen succo substantiáque plurimùm dissident. fluuiatilis enim, dura est, & glutinosa: marina, tenera & fragilis. Duæ igitur sunt percarum differentiæ: altera marina est, altera fluuiatilis. De marina nunc loquimur. Πέρκη à Græcis dicitur, aliquando πέρκις, à Latinis perca. Græci etiam hodie antiquo nomine utuntur. A noſtris perche de mar dicitur.

Piscis est marinus, saxatilis, squamosus, rufi coloris, ore mediocri, dentibus acutis. lineas multas in lateribus habet à dorso ad uentrem descendentes, alias rubescentes, alias nigrescentes, siue purpurascentes. Vnde percas αὐλὰς uocauit Epicharmus apud Athenæum, id est, uarias. Libro 7. Pedali est magnitudine: branchijs, pinnarum numero, caudà saxatilibus alijs simílis. Ventre est prominentiore. Podex in medio ferè est corpore, à quo pinna longa protenditur. Venter ex albo purpurascit uel liuescit. Vt toto reliquo corpore, ita capite est uario. Ventrículo magno cum appendicibus multis, id quod etiam testatur Aristoteles libro 2. de Hist. animal. cap. 17. Intestinis satis latis, in quibus uermes frequenter reperiuntur. Athenæus lib. 7. ex Aristotele, ὧν τὸ πρὸς ζωικῶν scribit, ἀκανθοσταφῆ εἶεν καὶ ποικιλόχροα, φυκίδια: τῶν δὲ χραμιποικίλων, πλαγίας τε τὰς βάφας ἐχόντων πρόκιλον, καὶ ἡδυσμία δ' ὄντα, ἔστι τινα πέρκη μελανόχρω. Ex quibus perspicuum fit nos percam ueram hîc depinxisse: ubi pro κεχρωμένων, legendum est κεχρωμένων: id est, percam ex ijs esse pi scibus, qui lineis uarijs & transuersis colorati & depicti sunt: estq; prouerbium, Sequitur melanurum perca: & alibi, πέρκαιον κεφαλὴν μελάνουρον, id est, percarum ducem melanurum appellat Numenius: quod fortasse percæ prudentiæ tribuendum est, quæ cùm melanurum callidum esse præuideat, uíxq; capi, (ut capite de melanuro dictum est,) eum ut tutior sit, sequitur. quanquã Erasmus de infida societate parœmiam interpretetur.

Percam in ueris saxatilibus numerat Galenus libro tertio de facultat. aliment. quare molli fragilique carne fuerit, optimíq; succi, sed de marina loquitur. Athenæus tamen gobios similes esse percæ scribit, qui succi bonitate ueris saxatilibus pares non sunt. Ius ex percis alium mollit.

Coërcent carcinomata, percarum capita salsarum: efficaciùs, si cineri earum misceatur sal, & cunila capitata, oleoq; subigantur, inquit Plinius. Lib. 32. cap. 10.

Optima redditur, si farina consperſa in sartagine frigatur, uel in craticula assatur: nam elixa tota diffluit.

DE EADEM BELLONIVS.

Perca marina à fluuiatili non solùm corpore, sed etiam pinnis maximè differt. Marina enim continuam ac solam in tergore pinnam habet, cùm tamen fluuiatilis duas in dorso ferat. Simillima est Channæ, sed crassiori corporis compage constat. Nullam (quod sciam) ex Oceano usquam uidi: Massiliæ tamen frequentissima est. Ac, quod ad coloris utriusque Percæ dissidentiam attinet, hoc præcipuè animaduertẽdum est: marinam Percam ex colore uelutí sanguineo nigricare; transuersas habere in lateribus zonas, latas, à dorso productas, & pinnam in tergore continuam. Cæterùm nunquã maior, quàm fluuiatilis, excrescere cõsueuit. Dentes lupi modo paruos habet;

Digitized by Google

ſquamis tegitur aſperrimis: brachias habet utrinq; quaternas, easq; duplices, nouiſsima excepta.

(c) Viuax eſt Callionymi modo: linguam non habet manifeſtam, ſed quatuor officula in faucibus a-

(c) ſpera, quibus uiuorum piſciculorum cibum (guloſa enim eſt ac carniuora) in ſtomachum demittit: Oppianus: --- piſcator promptus in æquor Demittit Percas, & Niliacos coracinos.

COROLLARIVM.

Hanc iconem Venetijs olim cum alijs ad me miſſam, Percæ mar. eſſe conijcio, cum aliâs, tum propter macu las tranſuerſas, fuſcas, punctis nigrioribus notatas, ac pictura præ ſe fert, interuallis rubicundis: ad latera ex ruſſo ſubflauus color eſt, &c. ſed aculeus ab ano, non uidetur conuenire Percæ.

A Percæ piſces amnici ſiue fluuiatiles ac marini ſunt Plinio. Ariſtoteles quoque marinam fecit & fluuiatil. Percides, idem quod percæ, ut Aëtio uidetur, Hermolaus. Plinius in catalogo piſcium libro 32. pro diuerſis habuiſſe uidetur, cum bis numerârit. Ius ἰόλλων καὶ πορκίλλων apud Aeginetam legimus, ubi Dioſcorides ἰοδλίλλων καὶ πορκιλλων habet. Multa ſanè piſciũ nomina duplici terminatione proferuntur: quarum altera in ις oxytonũ exit: ut pluribus oſtendi in Loligine maiore. Percæ Latinũ (immò Græcum à Latinis receptum) nomen etiã nũc retinẽt, Gillius Gallus, & Maſſarius Italus. Hiſpani etiã Percha uocitãt, & Germani **Berſich/Barß**. Noſtræ marinæ cum fluuiatili confundatur, hanc ſimpliciter ita nominabimus: illã **Meerbarß/Meerberſich**. Apud Boruſſos Germanos **Bertſchge** uocatur marinus piſcis, ſubfuſcus, dodrantalis, gratus in cibo, & ſolidæ carnis: non alius puto quàm perca: etſi Bellonius percam ex Oceano nunquã ſe uidiſſe ſcribat. Albertus percam marinam piſcibus qui circa litora maris Germanici, hoc eſt Oceani capiantur, adnumerat. Perche & Gallicum & Anglicum nomen eſt, utriſq; puto de fluuiatili ſimul & marina perca uſurpari ſolitum.

Cæterũ ut Bramę marinę ſpecies multas feci, nõ φ reuera generis unius ſpecies ſint, ſed ſimilitudine quadã formæ inter ſe conuenientes piſces diuerſos, Germanis ita interpretari uolui: ſnniã Galli etiam ad Oceanum & Angli, idẽ faciunt: (præſertim ubi aliud & proprium Germanicum nomen non habebã: quod partim inſcitiæ meæ, partim inopiæ linguarum adſcribendum eſt: partim etiam naturæ, quòd ferè piſcium illorum quos uel omnino, uel noſter ſaltem Oceanus non fert, nomina etiam non extent:) Sic ab aliqua cum perca ſimilitudine alios quoq; diuerſos piſces ceu ſpecies eius interpretari nobis licebit: ut channam, phycidem, hepatum Bellonij, & eiuſdem canadellam, &c.

B Perca, channa & phycis ſimiles ſunt, Speuſippus. Quarernæ ei branchiæ duplici ordine ſunt, nouiſsima excepta, appendices ſupernè complures circa uentriculum exeunt, Ariſtoteles. Percas pelagias Romæ rarò uidemus. Aſsimilantur hæ mænis, nam ſubfuruas habent zonas, quibus ipſæ toto corpore ſquamoſæ & argenteæ diſtinguuntur. in dorſo impares eminent aculei, tenui inter ſe membrana coniuncti. Propterea Athenæus percam ait eſſe ſpinis coronatã, & inſigni uarietate conſpicuã, Iouius: ſed quod de perca ille ex Athenæo ſcribit, falſum eſt. nõ enim percæ ſed phycidi Athenęus id attribuit, τὸ ἐκτεινόδοντον ἔθνος καὶ ποικιλόχροον: uide ſuprà in Athenæi uerbis à Rõdeletio citatis. eſt tamẽ perca etiã uaria, & ſpinis ferè uallatur, ſed paulò minùs quàm phycis, ut

cis, ut exhibita utriuſq; à Rondeletio icon oſtendit. Perca Ariſtoteli (apud Athenæum) γραμμο
πωκίλος eſt piſcis, hoc eſt uirgulis & lineis quibuſdam uarius, interprete Vuottono, ſic & channa
πωκιλόγραμμος dicitur. In eo quidem loco, ubi Ariſtoteles ait percam eſſe piſcem τῶν γραμμοπω-
κίλων, πάντων τε τῶν ῥᾳδίως κυχρωμένων, Rondeletius reponit κυχρωμένων, eodem manente ſenſu, ſed
κυχρωμένων etiam legere, & interpretari, habentium, (qui frequens eſt huius uerbi uſus,) nihil ob-
ſtat. ἀνθιππίχους à floridо uarioq; colore perca cognominatur Matroni Parodo. Mneſimachus a-
pud Athenæum percam ſcribit eſſe τῶν καρχάρων, hoc eſt è numero piſcium ſerratos dentes haben
tium: ut torpedinem quoq; & ranam.

Piſcis eſt ſaxatilis, Diocli apud Athenæum & Plinio. Circa ſaxa muſcoſa & algoſa paſci- C
tur, Oppianus. Perca ſimilis cum ſit phyceni & phycidi, locis paululum differt, περὶ πόντος ὀλίγῳ
διαφέρουσα, Diphilus apud Athenæum. Ouidius in Halieutico percas ſaxatilibus an pelagijs ad-
numeret dubitari poteſt. Percas pelagias Romæ raro uidemus, Iouius. ſimpliciter autem pe-
lagias pro marinis dixit. Albertus ad litora Oceani Germanici percas reperiri ſcribit: non ta-
men in quouis litore eas reperiri exiſtimandum eſt, ſed aſpero tantum ſaxis & petroſis promon-
torijs, ut alios omnes qui propriè ſaxatiles dicuntur. ¶ Hybernis menſibus (piſces pleriq;) facẽt
in ſpeluncis conditi: maximè hippurus & coracinus, hyeme non capti, præterquam ſtatis diebus
paucis, & ijſdem ſemper: item muræna, & orphus, conger, percæ, & ſaxatiles omnes, Plinius.

Sequitur perca melanurum ducem, ut in prouerbio eſt. Vide ſuprà in Melanuro. D

Percæ hyeme capiuntur, Iouius tanquam ex Plinio, ſed falsò. Plinij uerba recitaui proximè E
retrò in fine ſegmenti C. Percam citrha uorat, percis ineſcantur anthiæ, Oppianus libro 3. Ha-
lieut. de eſcis piſcium loquens.

Diocles medicus in libro de ſalubribus, ut Athenæo placet, percam è ſaxatilibus qui mollio- F
res habeant carnes, (ut ſunt turdi, merulę, gobij, & phycides) plurimum laudauit, Iouius. Pulchrę
ſunt, gratæq; guſtui, & languentibus ſalubres, Idem. Inter ſaxatiles ſcarus excellere ſuauitate
creditur, poſt hunc merulæ ac turdi, tertio loco iulides, fucæ, ac percæ. Alimentum autem ex eis
non modo ad coquendum facile eſt, ſed etiam ſaluberrimum: ut quod ſanguinem medium con-
ſiſtentia generet, Galenus de aliment. facult. 3. 28. Chamæ carne ſunt tenera, ſed duriores quàm
perca, Diphilus. Phycen & phycis molliſsimi ſunt piſciculi, mininè uiroſi, ſed facilè corrum-
puntur: perca uerò cum eis ſit ſimilis, locis (pro locorum ratione in quibus uictitat) parum ali-
quid differt, περὶ πόντος ὀλίγῳ διαφέρουσα, Idem. ¶ Ius in percam deſcribitur Apicio lib. 10. cap. 6.

E percis priuatim ius ſit ad alui ſubductionem, Dioſcorides. Percarum uel mænarum ca- G
pitis cinis, admixto ſale, & cunila, oleoq;, uuluæ medetur. ſuffitione quoque ſecundas extrahit,
Plinius. Et alibi: Verendorum puſtulas diſcutit cinis è capite percæ falsæ, melle addito. Pero
næ (malim, Percæ) cinis inſperſus, ulcerum putredines omnes ſanat, Kiranides.

πέρκιδιον, τό, forma diminuta Antiphanes dixit. H.a.

πέρκαι ἀὐλαι, Epicharmus. πέρκη τὸ ἰώδες ἰχθύδιον, Matron. γραμμοποικίλας, Ariſtoteles apud Epitheta.
Athenæum.

Perca fortaſsis dicta fuerit à colore quem Græci πόρκην uocant: de quo nos plura in Capite
de accipitribus diuerſis Hiſtoriæ auium.

Thracia regio priùs dicta eſt Perca, πέρκη, Euſtathius in Dionyſium, & Stephanus. Perco-
te, Stephano πέρκωτη, olim Percope, urbs eſt Troadis, uel iuxta Pontum, quę Troianis auxilia mi
ſit, teſte Homero. πέρκωτόν θ' ἵππων τε, καὶ Ἀδρηστίδος ἠμαθόεσσαν Ἠϊόνα, Apollonius ut citat Stepha-
nus in Abarno.

Ad ſartaginem emi gobium, percam, ſparum, &c. Quidam apud Athenæum, apud quem eti f.
am ex Antiphane nominatur πέρκη ζωμῷ, cum alijs cibis lautioribus.

Sequitur perca melanurum, prouerbium, copioſè explicatum eſt in Melanuro. ¶ Pro perca h.
ſcorpium, ἀντὶ πέρκης σκορπίον: adagium accommodandum ubi quis optima captans, peſsima ca-
pit. nam perca piſcis eſt uel maximè laudatus: ſcorpius letalis eſt, quanquam eſt & piſcis huius no
minis, contempti ſaporis, de quo magis ſentire uidetur adagium. Simili figura dixit Lycophron:
ὃσ' ἀντὶ πατρὸς σκορπίου λαμὼ κατάζεις. At ſcorpium ille glutiens pipûs uice. eſt enim pipo auis ge-
nus, Eraſmus Rot. Meminit Suidas, cuius hæc ſunt uerba: Ἀντὶ πέρκης σκορπίον, ἀγαμία· ὡς ἂν τις χέ
ραδα ἀντὶ βελτίονος.

DE PERCA FLVVIATILI RONDELETIVS.

FLVVIATILIS Perca marinæ nomine ſimilior eſt, quàm corporis figurâ, aut carnis A B
ſubſtantiâ, aut ſucci bonitate.

Marina molli eſt carne, tenera & friabili, concoctu facili, boni ſucci. fluuiatilis his o- E
mnibus ferè dotibus caret. Quare abſurdè faciunt, qui ea quæ de perca marina dicta
ſunt à Galeno libro 3. de aliment. facult. ad fluuiatilem accommodant. Sic enim ſcribit; Præſtan-
tiſsimus inter ſaxatiles uoluptatis cauſa Scarus eſſe creditur: poſt hunc Merulæ, Turdi; deinde

Digitized by Google

Iulides, Phycides & Percæ, &c. At fluuiatilis dura eſt carne, glutinoſa, difficili concoctu, nec cõmendanda, niſi iſs quibus duræ carnis piſces probantur.

Perca fl. à noſtro pictore iam prius adumbrata, non ad eius imitationem facta quam Rondeletius dedit.

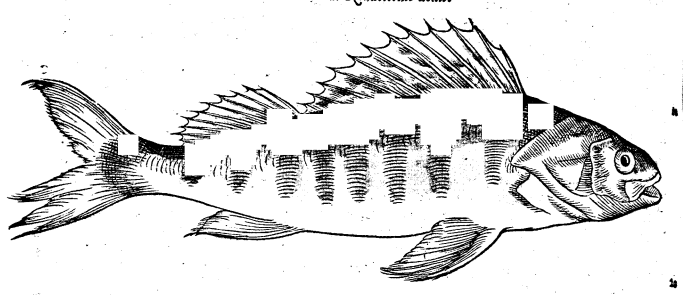

A Perca non nominatur per antiphraſim, quòd aliis minimè parcat, (*ſiquidem iratus piſces alios pinnis ſuis uulneret, Adamus Lonicerus,*) ut quibuſdam placet: ſed quia Græcè dicatur πέρκη & πέρκις, fortaſſe à περκάζειν quod uariari ſignificat. Galli Perche uocant.

C Piſcis eſt fluuiatilis & lacuſtris. In uiuarijs etiam cum Tincis, Lucijs, Cyprinis includitur.

B Corpore eſt lato & compreſſo maximè inter fluuiatiles, excepta Brama. Squamis tegitur paruis. Colore eſt uario: maculas à dorſo ad uentrẽ deſcendentes habet. Pinnæ & cauda rubeſcunt. Pinnæ duæ in dorſo erectæ ſunt, quarũ prior maior eſt: duæ ſunt ad brãchias, altiores quàm in reliquis fluuiatilibus: Duæ in uentre, unica eſt poſt anum aculeo innixa. Os illi paruũ eſt ſine dentibus. Intus uentriculo eſt medio: hepate diuiſo, à cuius maiore parte ueſica pendet, in qua fel eſt tenue & aqueum. Quia carne eſt dura, frequentes ſpinas à natura non accepit.

C Circa litora & frutices parit, ut ſcriptum reliquit Ariſtoteles. Reliqui, ait, ſemel anno edunt oua in ſtagnis fluuiorum & arundinetis lacuum, ut Phoxini & Percæ. Siluri & Percæ continentem emittunt fœtum, ut Ranæ: adeò enim fœtus ipſi continuò ſibi cohærent, ut Percæ quidem fœtum quoniam latior eſt, piſcatores in lacu arundine (*ex arundinibus, Vuottonus*) glomerent, authore Ariſtotele. Inde euenit etiam ut multas paruas ſimul capiant in lacubus Allobrogum & Auerniæ.

F Auſonius in pretio habitam fuiſſe teſtatur, quemadmodum nunc ab iſs qui non niſi duræ & firmæ carnis piſces probant.

Nec te delicias menſarum Perca ſilebo,
Amnigenos inter piſces dignande marinis,
Solus puniceis facilis contendere Mullis.
Nanq; & guſtus iners, ſolidoq; in corpore partes
Segmentis coëunt, ſed diſſociantur ariſtis.

Duritia quidem carnis Mullo parem eſſe dixerim: ſed friabilis non eſt, nec glutinoſi ſuccí proſus expers, à quibus commendatur Mullus.

D Amicitiam Percæ cum Lucio eſſe ferunt, quemadmodum & cum Tinca, (*ſcilicet eidem Lucio, non etiam Percæ,*) cuius muco adfricat & illinit uulnera ſua Lucius.

DE EADEM, BELLONIVS.

A Percam Latini uocant, Galli & Angli Perche, Hetruſci Perſega, Romanum uulgus Cernã,

B Aridis ſquamis teguntur Percæ fluuiatiles: duas habent in tergore pinnas: marinæ unicam ac continuam. Marmoris (*Mormyri*) in modum tranſuerſas fert in lateribus maculas, à tergore prodeuntes: branchias utrinque quaternas, easq; duplices: quod item Ariſtoteles ſcripſit. Anterior tergoris pinna duodenis firmatur ariſtis aculeatis. Ea autem quæ ab ano uerſus caudam fertur, aculeo crenato uallatur. Duas in lateribus pinnas habet, utrinq; unam, quaſi in medio corpore: alias quoque duas ſub medio uentre. Dentibus caret, ſed habet labia denticulis horridula: caudam bifurcam. Huius piſcis hepati non amplius quàm unus lobus apparet. Duas in pyloro gerit apophyſes. Inteſtinorum reuolutiones paucas habet, fel coloris uitrei ſub hepatis lobo maiore, (*atqui proximè lobum hepatis unicum apparêre dixit.*)

COROLLARIVM.

A DE Perca fluuiatili prædicta quædã proximè in Marina, non eſt cur repetamus. Itali uulgò Perſico (uel Perceco:) nominant, ut circa Larium lacum. Grapaldus miratur nullã in ueteribus ſcriptoribus

Digitized by Google

rant: nec ulla reperitur perca, cuius iecur non sit grandine affectum, Greg. Mangoldus.

D Pinnulis acutis & asperrimis armatur: quibus etiam se defendit cõtra pisces maiores, ne prę-dantes eam inuadant, præ cæteris piscibus fluuialibus & stagnensibus, Innominatus. Videns sibi Lucium imminere, horret pinnis, & sic euadit, Alexander quidam obscurus. si tamen caudà apprehendatur à Lucio, deuoratur. Percæ naturalem cum Lucio ferunt amicitiam esse. Lucium enim læsum ab alio pisce difficulter sanari: proinde quærere percam (*immò tincam:*) quæ uidens eum, læsum tangit, lenitq; uulnus eius, & sic sanatur, Adamus Lonicerus. ¶ Percas paruas ab anguillis & trutis uorari audio. ¶ Piscatores in lacu Lemano obseruarunt percas hyeme emittere per os uesiculam quandam rubram ex ore pendentem, quæ uel inuitas supernatare cogit, coniectant autem id ab eis fieri præ iracundia, quòd in retia inciderint, hoc enim tum maxime patiuntur cum retia trahunt piscatores: sed mirum hyeme tantùm id illis accidere.

E Istri confluente per hyemem glacie astricta, piscatores alicubi ea perfracta uelut puteum excauant: ubi ut in stricta scrobe cũ permulti alij pisces facile capiuntor, tum plurimi Cyprini, Percæ, &c. Aelianus. ¶ In Acronio lacu percarum sobolem ante sancti Huldrici diem capi lex uetat. ¶ In nostro quoq; lacu, nec semper, nec nisi certa magnitudinis mensura hos pisces capi cõceditur. Leges enim piscatoriæ, sic habent: Perculæ uel percæ ne capiantor ab exitu Maij usque ad diui Martini diem: exceptis decem diebus, qui diuæ Margaretæ diem proximè præcedunt, his enim perculas (**die Hürling**) piscari liberum est. Cæterùm à die d. Margaretæ usq; ad d. Martini diem, retibus, non nisi ad eam tabellam mensuræ, quam magistratus dedit, cõfectis, uti licet. Retia ampla nominant, (**Wytgarn**, à laxitate macularum, quæ à duobus uiris trahuntur, ministro in naucula sequente,) quibus à fine Maij, usq; ad d. Martini diem uti, ad percarum & luciorum piscationem, permittitur. A medio Aprilis usque ad finem Maij, qui percas secundi anni, uel nondum plenè adultas (**Egle**) ceperit, mulctator: at qui adultas, eo tempore fortuitò ceperit eo genere retis quod sublime uocant, (**in einer hohen tracht,**) à mulcta immunis esto: sed percas captas, statim lacui reddito. Retia quibus percas minores à d. Martini die usq; ad Decembrem capiunt, uulgò **Landtgarn** appellant: & alia minora (uiros tamen duos ipsa quoq; requirunt) **Troglen.** Percarum diem (**Sen Egle tag**) uulgò nominant nostri nonum mensis Nouembris, tunc primum enim percæ minores in magna copia uendi incipiunt. ¶ Percis extinctis hamo infixis anguillas piscantur: nec alia quàm uel hac uel ex lumbricis terræ esca, apud nos eas capere licet.

F Perca in cibo apud Germanos quauis anni parte laudat, præterquàm Martio & Aprili mensibus, quibus parit. Apud nos mediocres (**Egle**) Augusto laudantur, adultæ (**Reeling**) Maio. Persicinum piscem præcipuum Verbanus lacus & Padus fluuius producunt: quem ideo hanc denominationem accepisse putant, quòd persici saporem habeat. Suauis quidem hic piscis habetur, & minùs insalubris, Platina. Percas minores sui generis (de quibus mox dicemus,) maioribus, quibus de nunc loquimur, meliores & salubriores esse Germani iudicant. Nanq; & gustus iners, &c. Ausonius, cuius uersus Rõdeletius recitat. sed si gustus huic pisci iners est, cur tantopere laudatur ab Ausonio? ego quoniam & re ipsa piscem sapidum esse iudico, & ne Ausonius sibi ipsi contradicat, legerim: Nam neq; gustus iners, &c. Sic enim causam reddiderit cur sit laudandus, duplici nomine, nempe & sapore pulparum & soliditate. Percæ hodie in Gallia (inquit Iouius) summam obtinent dignitatem alendis febricitantibus. In Italia autem laudatissimi sunt è Lario lacu. In eo quidem ad pedalem crescunt magnitudinem: &, maturescentibus præsertim uuis, ab ipso pingui & prætereris interaneis magnopere commendãtur. Medici ferè omnes Galliæ Cisalpinæ percas ægris robustioribus apponere non dubitant, præsertim si crudarum uuarum succo, quem agrestam uocant, diligentissimè condiantur, Hæc Iouius. Inter pisces dulcis aquæ, consideratis prædictis conditionibus, Perca & Lucius mediocris primum gradum bonitatis obtinent, dummodo sint pingues, Arnoldus in Regimine Salernit. Anguilla prouectior ætate salubrior est minore, secundum aliquos: Lucij uerò & Percæ, contrà, Idem. Rondeletius medicos nostri seculi plerosq; reprehendit, qui fluuiatiles percas ægris exhibeant aut permittãt, tanquam à Galeno laudatas: cum is de marinis senserit, & fluuiatiles à marinis cum aliàs, tum nutrimenti ratione plurimùm differant. Ego Rondeletij sententiam approbo, & percas dulcium aquarum durioris carnis atq; uiscosæ præ marinis esse fateor. hoc tamen distinguendi gratia addiderim: percas nostras, quæ in fluuijs & lacubus maioribus purioribusq; uersantur, longè præstrendas esse alijs quæ in minoribus minusq; puris aquis degunt. accedit in fluminibus nostris, etiam uelocior cursus: cuius ratione magis exercẽtur. Itaq; è Rheno, magno citoq; flumine saluberrimæ putantur, prouerbio etiam inde facto: **Gsünder dann ein Rheinegle:** hoc est, Perca Rhenana sanior, aut salubrior. Medici etiam atq; chirurgi uulgò, ægrotis illis, quibus pisces alios interdicunt, puerperis, uulneratis, percas concedunt. Quæ in Rheno gignitur perca, marinis piscibus succi probitate æqualis est, ut prodidit Xenocrates, Vuottonus. Vbi tamen thymallorum copia esset, aut alterius percarum generis, de quo mox scribemus, aut albularum lacustrium, pro percis marinis alijsq; saxatilibus, illos potiùs quàm communes fluuiatiles percas, ægrotis præsertim, gustare consuluerim. ¶ Quanquam piscis hic salubris existimatur: iecur tamen eius ut plurimùm

Digitized by Google

plurimùm ferè grandinosum, reijci solet, Greg. Mangoldus. ¶ Persicinum maiorem exenteratum, nec exquamatum, ex aqua aceto suffusa coques. coctum ac mundum, ut in Lucio diximus, comitijs appones. Paruum exenteratum & exquamatum, in oleo aut in cratícula cum salimola coques, Platina. ¶ Percarum soboles tenella adhuc & minima, gratissima cibo est, & propter paruitatem plurimæ simul uma buccea ingeruntur: sunt qui unà cum pane cocto conditóq; è iure apponant, circa Acronium lacum alicubi, apud nos enim tantillas capi lex uetat. Percas minimas, quas hornas cognominant, coqui peritiores uino calido immersas elixant: maiusculas, frigido. Maiusculæ propter spinas & aculeos pinnarum dorsi, uescentibus molestæ sunt: in minimis propter teneritudinem non curantur. Paruulę etiam butyro frigi solent, frequẽtiùs quàm uti alij pisces. Circa Verbanum lacum percas modicè apertas, uerubus ligneis transuersas inferunt, & assant: semiassas butyro illinunt. Ibidem omne genus piscium ad Sôlem inuetarant, maximè uerò perculas.

Vulnus aculeis pinnarum dorsi percæ inflictum, non facilè sanatur. G

Germanicum nomen Egle nostris usitatum, ab aculeis factum conjcio: quemadmodum & hirudinis, quam ägle uocamus: quæ os aculei instar infigit ad sugendum. Inter ioculares pisciH.2. um nomenclaturas percam equitem cognominari inuenio: Ein Bersich ist ein ritter: inde forsan quòd spinas calcarium instar habeat. ¶ Lapis Eislebanus refert aliquando effigiem percæ, Ge. Agricola. Saxones orientales aliquando coluerunt Saturnum, dextra tenentem urceum rosis refertũ, sinistra rotã: nudis uerò insistentẽ pedibus Percæ (etiẽ Parsen) quo significare uoluerunt, ut in ipsorum Chronicis explicatur, Saxonem esse debere in perferendis sustinendisq; periculis stabilem atq; constantem. habet autem ille piscis squamas duras, & tergum ueluti spinis aculeatum, Ge. Fabricius indicabat. Saturnum Saxones effingebant, senem in pisce stantem, qui rotam urnamq; tenebat: quod symbolum erat apud ipsos arcanum, ut in eorum historijs legimus, Gyraldus.

DE PERCAE FLVVIATILIS GENERE MINORE.

DE pisce quem eruditi quidam Percam fluuiatilem minorẽ appellant, multa scripsi Elemẽto C. pagina 226. Cernuæ fluuiatilis nomine, quod ei Bellonius imposuit. Hîc plura addam illîc uel omissa, uel emendanda. piscem enim ipsum nuper admodum uidi, à Nicolao Speichero, Argentinensi pharmacopœo peritissimo ad me missum. ¶ Germani quidam, ut diximus, hunc piscẽ ab aureo colore Goldfisch denominant: unde Hieronymus Tragus Auratam fluuiatilem nomi- Aurata ſt.
nare uoluit. Is in epistola ad me: Nostra fluuiatilis aurata, inquit, paruus est piscis, non ignobilis, spithamæ longitudine, (*ego ad spithames, id est dodrantis longitudinem uix aut rarò accedere puto. Argentinæ uerò, ad quinque aut sex digitos tantùm accedunt.*) Eius pinnæ, caput & branchiæ, aureo quasi colore fulgent. Hunc si aureus color non discerneret, diceres omnino esse percam. Non semper, nec in quouis flumine inuenitur. amat torrẽtia, sicut Varus & Aschia, (*Trutam & Thymallum intelligit.*) ¶ Eruditi quidam apud Germanos & Anglos hunc piscem Melanurum esse putarunt: qui ex Melanuri historia & icone, quas suo loco dedimus, facilè refelluntur. Simon Paulus Suerinensis, in lacu alluente Suerinum non procul Oceano Germanico reperiri scribit præter alios pisces, percas & melanuros. uocat autem proculdubio melanuros, genus hoc percarum quibus de agi- Acerina.
mus. Bellonius hunc piscem Plinij medici Acerinam esse putat, propter nominis cum cernua similitudinem. Sed cernuæ nomen uetus non est: & hodie Romæ alibiq; pisces diuersos marinos Cernua.
Itali piscatores sic nominant, aliqui etiam percam fluuiatilem, maiorem scilicet, à cuius similitudine forsan Bellonius hunc quoq; piscem, quanquam Italiæ (ni fallor, ut & Galliæ) ignotum, Itali eo nomine cernuam appellare uoluit, non satis probè, meo quidem iudicio. Cæterùm acerinam apud Plinium medicum, nomen ab Atherina corruptum esse non dubito. Quòd nisi hic sit χοῖρος Strabonis, id est porcus fluuiatilis Nili: quem piscem facit rotundũ, spinis in capite noxijs, (&c. ut pluribus in Cernua fl. scripsi,) antiquum aliud eius nomen ignoro. Spinas quidem in dorso aculeatas, ut porci setas, noster hic piscículus erigit: quare Lucij eo uorando abstinent, ut porco piscе in Nilo crocodili. à Frisijs Porcee, & à nonnullis ficto nomine Latino Porcellio dicitur. conueniunt ei & rotunditas, (à qua etiam Rulparß, id est rotunda perca Germanis quibusdam uocatur,) & spinæ capitis noxiæ. ¶ A Polonis Iæsch appellatur: uel Iazdz. sed illi z. utrunque uirgula supernè inducta notant.

Britanniæ proprium esse hunc piscem Cardanus putauit, maximè iuxta Oxonium. eodem B
enim Germaniam multis in locis abundare ignorauit. Nuper amicus quidam mihi retulit, nusquam maiorem horum piscium in Germania copiam, quàm Francfordiæ ad Oderam, & Stettini in Pomerania uidisse. Vbi linea quæ piscium latera secat ad branchias incipit, ibi aculeum ad caudam spectantem uideas, Bellonius: cuius uerbis addo, & alterum quoq; paulò inferiùs; utrunq; extremis brãchijs, id est branchiarum margini, quà aperiuntur, adiunctum. neutrum exhibitæ à nobis picturæ exprimunt. sunt enim perexiles: ut in medijs etiam branchijs denticulatæ aliquot spinulæ, crenatim (ut ita dicam) apparentes, si de proximo intuearis: superiùs minores & frequentiores: inferiùs maiores, paucæ & maioribus interuallis. sunt autem illæ digestæ in mar-

gine portionis cuiuſdam branchiarum, quæ à parte ſubiecta deduci & eleuari poteſt. Eſt & ſupra branchias ſpinea pars obliqua, utrinq; uerſus occipitium ſe colligens tantillis ſerrata denticulis, ut tactui magis quàm uiſui pateant. Item alia pars ſpinea triangularis ſuperinnata, à branchiarum ſciſſura, ſtatim ſupra pinnas ibidem, retrorſum ſpectat, & in breuiſsimum ſed acutum ſpiculum deſinit. Squamæ non quadrangulæ, ut Bellonius ſcribit, ſed rotundę ferè ut in alijs piſcibus mihi uidentur. Pinna dorſi una oblonga & continua eſt, ut rectè Io. Caius in miſſa nobis pictura repræſentauit, & monuit Bellonius. differt tamen partibus. nam anterior, aculeis conſtat quatuordecim: quorum primi duo breuiores & propiùs iuncti ſunt, medij longiores, longitudine paulatim ad ultimum uſq; decreſcente: pars poſterior, mollior eſt, fibris, non aculeis, diſtincta, breuior: & ab anteriore interuallo quodã inchoato diſcernitur, ut hęc mihi contenti piſcis huius ſcelet. 10 tos oſtendit. Pinnæ omnes lituris nigris diſtinguuntur: exceptis tribus in parte ſupina, una poſtanum, & binis in ſummo uentre, quæ in exhibitis iconibus pictorum incuria expreſſæ non ſunt, eæ quidem paulò poſteriùs quàm è regione initij pinnarum, quæ ad branchias ſunt, incipiunt.

¶ In noſtris percis minoribus, quibus magna ſunt capita, bini reperiuntur lapilli, candidi, oblongi, plani, altera parte quodammodo in denticulos diuiſi, Ge. Agricola.

C Bellonius hunc piſcem ſaxatilem facit, non rectè opinor, quanuis in fluuijs puris & arenoſis degat. non enim fluuiatilibus, ſed marinis tantùm huius differentiæ nomen ueteres attribuunt.

¶ Dum natat, uelut gobius & botta, pinnas mouet uniuerſas, Cardanus.

E Argentinæ capiuntur plerunq; circa exitus (ſic Germanicè quidam ſcripſit, oſtia intelligo fluuiorum minorum qui in Rhenum exeunt) anguſtis retibus in angulum aliquem compulſi. Aeſtate in uiuaria coniecti, piſces cæteros exurere dicuntur: fortè quoniam aculeis ſuis eis moleſti ſunt.

F Ante paſcha, partu iam abſoluto, commendantur. Argentinæ circa Bacchanalia & initio quadrageſimæ in precio ſunt. cocti & frixi placent. Eberus & Peucerus boni ſucci eſſe hos piſces, & percis antecellere ſcribunt.

G Lapillos è cerebro huius piſcis in quibuſdam Germaniæ locis, in Pomerania & alibi pharmacopolæ ſeruare & uendere ſolent, aduerſus calculos renum & quæ in coſtis alibi ue ſentiuntur dolores pungentes.

PERNA ſpecies Pinnæ eſt. Vide inferiùs cum Pinna.

DE PERSEO PISCE MARIS RVBRI.

IN MARI rubro piſcis naſcitur quem Perſeum (περσίαν) Arabes nominant. Græci quoque eodem nomine appellant, nam utrinq; Iouis filium Perſeum uocant, ex cuius uocabulo nomen traxiſſe piſcem hunc prædicant. Is pari magnitudine eſt cum Anthia maximo. Aſpectus ſimilitudo illi etiam eſt cum Lupo. Naſo eſt leuiter adunco. Cingulis aureis diſtinguitur, quæ à capite exorientia per tranſuerſum feruntur, & ad uentrem uſq; pertinent. Frequentibus & permagnis dentibus munitus eſt. Ex omnibus piſcibus qui in eo mariuer ſantur robore & audacia maximè excellere dicitur. De piſcatione eius & captura alibi dixi, Aelianus de animalibus 3.28. ego nuſquam alibi piſcis huius mentionem ab eo factam inueni: neq; 40 plura Volaterranus adfert, qui multa ex Aeliano tranſtulit: neq; Gillius, aut alius quod ſciam. Perſius, περσεύς, piſcis quidam eſt in mari rubro, Heſychius & Varinus: ſed uidetur uocabuli corruptum pro περσεύς. ¶ Perſeus duabus ſyllabis, & Perſæus tribus, nomina ſunt uirorum: de quibus ſcribit Suidas. Perſæus Antiochum erudiuit, &c. Aelianus in Varijs 3.17.

PETRADILAE, πετραδίλαι, piſces quidam. οἱ μὲν, οὓς ἐκπνοὴμα πομέσους, ἐσθίουσιν, Heſychius & Varinus: apud quos etiam Pepradilæ & Peprilí piſces memorantur, πεπραδίλαι, πεπρίδαι, nec ſcio utra ſit melior lectio, & an ijdem omnes.

PHAGORIVS uel PHAGRVS. Vide Pagrus ſuprà.

PHALERICA inter Apuas eſt.

PHAROS piſces uenerantur Aegyptij, præſertim qui Syenen incolunt, Volaterranus, ſed p legendum Phagros, ex Aeliano de animalibus.

PHILOMELA. Vide in Pelamyde cum Thunno.

PHLOINIS (φλοινὶς, uocabulum uidetur corruptum) fluuialis caro, additur eſcæ cuidã ad Mullos & Scaros magnos, à Tarentino deſcriptæ.

PHITHARVS. Vide Phytharus.

DE PHOCA SEV VITVLO MARINO, BELLONIVS.

A QVEMADMODVM Delphinorum ſuperioribus picturis explicata genera, ſues terreſtres: ſic Phocę, uitulos: atq; hippopotami, equos terreſtres proximè imitantur. Adeò nihil eſſe in terris reperies, quod non idem fœcundiſsimum mare producere ſoleat. Igitur

Igitur Phoca (quem Vitulum Latini, noſtrates Bouem, quidam Lupum appellant) cetaceum eſt (C)
aquatilis genus, litorale potius quàm pelagium, uiuipari, quadrupes, piloſum, tota corporis for- B
ma, atq; adeò mugitu uitulum, aut iuuencum referens.

Amphibium eſt & magna ex parte per ſicca litora diuagari, uicinoſq; litoribus agros terreſtri C
um more depaſcere ac deuaſtare ſolitum. Quinetiam uineta ac pomaria, locaq; arboribus conſi-
ta, ſuis fructibus uoraciſſimè ſpoliat. ac ſi quando colliculum conſcenderit, atq; inde ſecedere co-
gatur, iam tum quidem pedes ac caput in uentrem contrahens, ac totum corpus in globum con-
ſtringens, maximo in mare impetu deuoluitur. non enim tam leuis ac facilis eſt illi pedum ac ti-
biarum, quàm terreſtrium, motus. Præterea oſſibus in cartilaginum formam ac naturam flexili-
bus præditus eſt, reliquum totius corporis carneum, eiuſq; operimentum duriſſimum ac ſolidiſ- E
ſimum habet: cuius cauſſa, potiùs quàm edulij, à nobis expeti ſolet. Vnde Auguſtum Cæſarem
uituli marini pellem aduerſus tonitruum, quos pertimeſcebat, impetus, ſecum perpetuò circun-
ferre conſueuiſſe referunt. Nobis ad militaria cingula, uilloſas chirothecas, ac ſcorteas tunicas in
uſum uenit.

Poſteriora crura, hoc à prioribus diſtãt, quòd etſi in totidem digitos atq; articulos diuiſa ſint, B
magis tamen ad piſcium caudas, aut uerſpertilionum alas, aut anatum uel anſerum pedes accede
re uidentur. Quamobrem ad ambulandum minùs quàm ad natandum habilior eſt Phoca. Geni
tale maribus oblongum eſt, fœminis ad terreſtria accedens, coëuntéq; animalium retro mingen-
tium more. Proinde Phoca renes ſolidiſsimos habet, & forma bubulis ſimiles: ac nullo (ut etiam
Delphinus) felle prædita eſt.

DE PHOCA SEV VITVLO MARIS MEDI-terranei, Rondeletius.

Lobo marino.

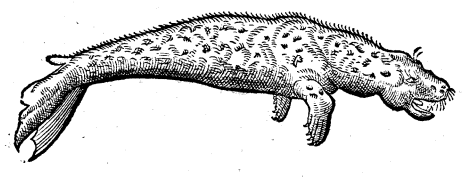

VITVLVS marinus ἀμφίβιον animal eſt, inquit Ariſtoteles. nã in mari degit, & aërem hau-
rit ſpiratq;, & dormit in terra, egreſſusq; in eam parit in litore terreſtrium more. Cùm uerò diu-
tius in mari quàm in terra immoretur, cibumq; ex humore petat, nec diu ab aqua ſeiunctus poſ-
ſit uiuere, inter aquatiles beſtias rectè numerabitur.

φώκη à Græcis dicitur, ducto nomine ex βόαω, ob boatum ſiue mugitum quem edit. phocam A
appellauit Vergilius. à Plinio, Gaza & alijs uitulus marinus uocatur, cuius nominis rationem ſe
cutæ ſunt gentes multæ. Italí uechio marino uocant, noſtri uedel de mar, Galli ueau de mer: Flan
dri Seehoont, id eſt, canem marinum, ita & Germani Meerhunt: Maſsilienſes bouem marinũ.

Vitulus marinus corio integitur duro & hirto. in dorſo pili ſunt nigricantes & cinerei, in qui B
buſdam maculæ paruæ: in uentre pili albicantes. Vitulo terreſtri ſi aures excipias, ualde ſimilis
eſt. Oris ſciſſura eſt mediocri. Dentes in eo ſerrati, acuti, duri, cãdidi, lupinis dentibus ſimillimi.
Maxilla inferior lupinam etiam refert. ſuperior, latior eſt quàm in lupo: qua, & naribus uitulis ter
reſtribus affinis eſt. Pilos duros, aliàs albos, aliàs nigros, longiuſculos in ſuperciliorum loco, &
in ſuperiore labro habet. Lingua lata eſt & ſciſſa. Oculi ſplendent, & ſubinde in mille colores
(teſte Plinio) ueluti hyænæ oculi tranſeunt. Aures non habet, ſed earum loco meatus anguſtiſsi-
mos, & ualde exiguos, in uiuentibus euidentiores, in mortuis ita conſidunt ut uix reperias. intus
foramen eſt cum oſsiculis & tympanum, quæ qualia ſint explicauimus cum de piſcium auditu di
ceremus. Caput breue eſt & paruum pro corporis magnitudine: collum longius, quod pro ar-
bitrio extendit & contrahit. Lato eſt pectore. omoplatas enim habet quaternis muſculis conne-
xas ſuperiore uel poſteriore in parte quàm canes terreſtriaq; alia animantia, quæ in lateribus eas
habent: ob id anguſto ſunt pectore, uitulí uerò latiore ad meliùs natandum. Veluti brachia ſine
cubito, ſine ulna, habent breuiſsima. quod ſequitur carpo noſtro reſpondens ex multis oſſibus
conſtat: metacarpium uerò ex quinq; oſſibus, quæ pelle tantùm conteguntur. inde tanquam ma-
nus indiuiſa, præterquam in extremo in quo quatuor linearum diſtinctiones tantùm ſpectan-
tur, ungues autem quinque diſtincti. Quanquam aliter de his ſcripſerit Ariſtoteles: Vitulus ma- *Lib. 2. de Hiſt. anim. cap. 2.*
rinus tanquam læſa imperfectaq; quadrupes eſt, quippe qui continuò à ſcapulis pedes habeat,

manibus ſimiles modo urſæ. In quinos enim finduntur digitos, (πεντεσὶ δίχηται γὰρ ἕκαστον, *an aliud eſt quinque digitos habere, aliud in eos findi?*) qui ſinguli ternis articulis flectantur, & unguibus magnis, (non magnis, Gaza) muniantur. Verùm ego diligentiſsimè uitulum marinum contemplatus, pedes anteriores tales omnino eſſe quales depinximus cognoui. hodie quoq; uitulum exiccatum domi ſeruo, ex quo oculata fide idem ab omnibus qui uidere uoluerint, comprobatur. Ineptiſsimè uitulum marinum repræſentauit autor ille libri de aquatilibus: non enim ὅκωρ πτερώπουσ, ut rectè dixit Ariſtoteles, depinxit: ſed ei ea crura ſiue brachia, cubitum, tribuit, pedes anteriores & poſteriores, non uituli, ſed caſtoris, ſcilicet diuiſos, membranis intertextos. Noſtri delineationem perſequamur. is corpore eſt oblongo, in caudam paruam deſinente, cenorũ caudis ſimilem, (*quod Ariſtoteles quoq; tradit.*) & in pedes poſteriores caudis reliquorum piſcium ſimiles, ſine digitorum diuiſione, ſine unguibus, etiam ſi aliter tradiderit Ariſtoteles: Pedes poſteriores quinis diſcretos digitis habet, & curuatura & unguibus cum primis conuenientes, uerùm forma proximos piſcium caudis. At rem aliter habere αὐτοψία conuincit, nec aliam huius opinionis refutationem quærendam cenſeo quàm ſenſum ipſum: ſi enim uitulos marinos ſiue mediterranei maris, ſiue Oceani diligenter inſpicias, pedes poſteriores tales eſſe comperies quales depinximus. Quod ſi caudis piſcium ſimiles ſunt, ut aptiſsimè comparat Ariſtoteles, qui fieri poteſt, ut in quinq; diuiſos digitos & ungues deſinant? Quomodo uera eſſe poteſt hæc figuræ cum piſcium caudis ſimilitudo? Intus pulmones habet, cor, uentriculum, hepar, lienem, inteſtina, quadrupedum terreſtrium modo. Fel in hepate non habet autore Ariſtotele lib. 2. de hiſt. animal. cap. 2. Plinius uerò eidem fel attribuit. Qua uerò in parte ſitum ſit non exprimit, ex uerbis tamen eius colligi poteſt uitulo marino fel eſſe in pectore, ſic enim ſcribit. Fel ſerpentibus portione maximè copioſum, & piſcibus. Eſt autem pleriſq; toto inteſtino, ſicut accipitri, miluo. Præterea in pectore eſt & cetis omnibus: Vitulis quidem marinis ad multa quoq; nobile. (*Ad quæ medicamenta fel quidam requirant, dicetur in Corollario G.*) Renes habet uitulis terreſtribus, uel delphinis, uel lutris ſimiles, de quibus in ſuperioribus diximus. Meatus qui à uena caua, & à magna arteria oriuntur, non in cauum quod in renum medio eſt, ſed in ipſorum renum totum corpus uidentur abſumi. A renibus meatus ureteres tenues admodùm ad ueſicam pertingunt.

Contra Bellonij figuram.

Lib. 2. de hiſt. anim. cap. 1.

Interiora.

Lib. 11. cap. 32.

C Ex Ariſtotele. Leporum & aliorum animalium retro mingentium ritu mingunt & coëũt uituli, (nempe auerſi,) & diu ligati in coitu cohærent, ut canes: eſt enim maribus pudendum magnum, fœminæ uerò rima raiarum modo. Ex ſemine ſtatim animal concipit intra ſe & parit. ſecundas quoq; emittit, & lac reddit modo pecudum. Parit ſingulos, aut geminos, aut complurium tres. mammis, quas geminas habet, educat fœtum, ritu quadrupedum. Parit ut homo omni tempore, ſed maximè cum primis capris. Prolem circa duodecimum diem à partu deducit in mare, ſubinde aſſuefaciens. illa decliuis (*præcipitanter, Vuottonus*) fertur, nec ambulat, cum nondum innixi ſuis pedibus poſsit.

D Miram matris erga catulos ſollicitudinem in iſs educandis, & ad natationem aſſuefaciendis deſcribit Oppianus. Duodecim, inquit, dies mater cum catulis in terra degit, decimotertio die ulnis complexa in mare defert, & immergit, eosq; ueluti in alieno & peregrino ſolo enixa, in patriam & proprias ſedes deducit, illi ſingula à matre deducti perluſtrant.

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Μίμνει δ' ἐπὶ πάντα δυώδεκα σὺν τεκέεσσιν — Βάτον ἐφ' ἱμαφόρῃ· τρισκαιδεκάτῃ δὲ σὺν υἱῦσι
Σκύμνους ἀγκὰς ἔχοῦα νεαλδέας εἰς ἅλα δύῦσα — Γαιήϊον ἀγαλομβρὺν, πάτρολιν ἔτι σημαίνοῦσα.
Οἷς ἢ γυνὴ ξείνης γαίης ἔπι πάϊδας τεκοῦσα, — Δαιμονίως πάτρολιν τε, καὶ ὄβριμον εἰδομένοιτα,
Παίδεια δ' ἣν ἀγκινόων πατρημοσύνῃ φορέοῦσα — Δώματα σλεκτομβρὺν, μητρὸς νομὸν ἀμφαγαπάζει
Τρῶπαλιν ἀκόρεστον· ὁ δὲ ὀφρανὸν περὶ κῆρι — Παπταίνει μιγερὸν τε, καὶ ἄθεα πάντα τυκίων·
Οἷς αὖθι καὶ κόνις σφέτερον γθόνα εἰναλίαν θὴς — Ἐς πόντον πεφόβηται, καὶ σλέκτυν ὀΐγα θαλάσσης.

Vituli marini cicurantur, & hominem agnoſcunt, ſuntq; delphinorum more φιλάνθρωποι. Eius rei exemplum ex Eudemo narrat Aelianus. Vitulum marinum Eudemus ait, in hominẽ ſpongias piſcari ſolitum, amore flagraſſe: eoq; ubi petra antrum ſuſtinens (ὕπαντρος) extra mare progreſſum cum ſpongiatore uerſatum fuiſſe. Is, cuius effigiem hic expreſsimus, circa Lerinum inſulam captus, & in inſulae illius xenobio multos dies educatus, nullo metu cum hominibus uerſabatur, per terram ſe trahens, gradus etiam ſcandens.

Lib. 4. cap. 56.

C Somniculoſum eſt animal, grauiſsimoq; ſomno opprimi ſolitum: inter dormiendum tam alte ſtertit, ut mugitum edere uideatur, unde uituli nomen. Huius cauſa eſt pituitoſus humor, qui in aſpera arteria eſt, inſpirando & expirando agitatus. Tales ſonos dormiendo edunt, qui craſſo ſunt collo & breui, deſtillationibus obnoxij: item ij, quibus excidit columella. Dormit uitulus extra aquam ad ſolem, in arena litoris uel ſupra ſaxa, ut liberiùs reſpiret, maximè noctu, ſed etiam interdiu nonnunquam. Oppianus:

Lib. 1. ἁλιευτικῶν.

Φῶκαι δ' ὀνιάζαι μὲν ἀεὶ λέκτροιο θαλάσσης· — Πολλάκι δ' ἠμάτιαι· πάντερπες δ' ἰνὶ, καὶ ψαμάθοιο
Εὐκλιδὸς μίμνουσι, καὶ ἔξοχον ὕπνον ἔχουσι.

(B) Carne & pinguitudine multa abundant. Oſſa cartilaginea habent. Corio duro & ſpiſſo integuntur, ſed plicatili, quò ſit ut ſeſe contrahere & colligere poſsint: unde difficilè ictibus lædũtur conglobato corpore, ob carnis & pinguitudinis copiam: uix enim niſi colliſis temporibus interficiuntur,

ficiuntur, quæ pauca carne & pinguitudine obducta sunt, quò fit ut nerui, ac proinde cerebrum facilius patiantur. Eâdem ratione feles domestici difficilius ictibus necantur. (E)

Pugnant inter se uituli marini, & cum alijs piscibus: sunt enim carniuori, & admodum uora- D
ces. Vidimus aliquoties in uiuaria immissos uitulos magna reliquorum piscium pernicie, ut lu-
ciorum, tincarum, cyprinorum. Vidimus id Gandaui, & in stagno Regio ad Fontē Bellæ aquæ.

Multi sunt in Oceano uituli, aliquando gregatim natant, quos piscatores aliquando sagittis E
& tridentibus infectantur, uix tamen ferrum in corium densum adigitur.

Sine magno damno in piscatoria retia non incidunt, quia ut delphini & xiphiæ ui omnia per
rumpunt & dilacerant. id quod si senserint piscatores, quam celerrimè possunt, retia in terrā per-
trahunt: tum fuste capiti & temporibus sæpius illiso interficiunt. Oppianus: Lib. 5. ἁλιευτικῶν.

οὐδεν δ' ἐκ ἄγκιστρα τετόλμηκεν, ὁτέ περ ἀχμὴ — Τελχινίῳ, ἣ κεν ἕλοι κεῖνος δ' ἰμὰς ἔξοχα γαῤ μιν
ἰχθύος ὑγρὴ μηλέων σάρκα λάχῃ, ὀδεμοσυνὴ ἐρκίων. — Ἀλλ' ὅτ' ἐὐπλοκίοισι λίνοις ἁλιεικελώσωσιν
οὐκαλίμα ἐκ ἀπέλιπεν ὧν ἰχθύσιν ἐκ ἰδέλωντιν: — Δεὶ τόνγε τοῖς κραιανόν τε πόντον, καὶ δ' ἡ τε καθέλκειν
δίκτυα, ῥιπίδιος δὲ βίη τ' ἀνέχῃ δ' ἐπὶ ἀκωκαῖς — Οὐκ ἂν ῥηϊτύσειε, καὶ εἰ μάλα πολλὰ γένοιτο
ἑλκομένοις, μέγα δ' ἄλγος ἐνὶ φρεσὶν ἀεσσαλίωσιν. — Ἀλλ' ἔ μιν καθέλωσιν ὑποφθαδίην ἐχθύσι γαίης,
ἔνθα δὲ καὶ προϊδόντα, καὶ ἀφλίμοις ῥοπάλοισι, — Δείρασί τε πεῖσέροῖσι κατὰ ῥύγλιν ἐλόωντα
ἐκ προπάροις, πτέρυγος ἐπὶ φώκησιν ἄλεθρος — Ὀξύτατος κεφαλῆμ ἐκάνει ἐπειρήσιος.

Vituli carne constant molli, spongiosa & pingui, adeò ut liquatur, si diutiùs manibus tracte- F
tur, ob id citò satiat, nauseam parit, malum succum gignit, ferini odoris est. Qua de causa etiam à
plebe negligitur ijs in litoribus, in quibus frequenter capiuntur. Maiore est in pretio apud eos,
qui procul à mari absunt.

Corio etiam mortuorum, uentorum mutationes significantur: austrinis enim uentis insurgen- E
tibus pili inhorrescunt, & surriguntur: in Boreali constitutione ita desidunt, ut nullos esse affir- *Corio tempesta-*
mes, id quod sæpius obseruaui. Quo fit ut id uerum esse credam, quod Plinius lib. 9. cap. 13. scri- *tes significari.*
plit. Pelles eorum etiam detractas corpori sensum æquorum retinere tradunt, semperq; æstu ma
ris recedente inhorrescere. Ex ijsdem pellibus zonæ fiunt in multos annos utiles. & tabernacu *Zonæ.*
la olim ijs operiebantur, quia fulmine non tangi credantur. Plinius lib. 2. cap. 35. ex ijs quæ fulmi *Vis contra ful-*
ne non feriantur. Ex ijs quæ terra gignuntur, lauri frutices non icit. non unquam altiùs quinq; *mina.*
pedibus descendit in terram. ideo pauidi, altiores specus tutissimos putant: aut tabernacula è pel-
libus beluarum, quas uitulos marinos appellant. quoniam hoc solum animal ex marinis non per-
cutiat. Ob eam causam Seuerus Imperator lecticam suam corio uituli marini tectam uoluit.

Ex eodem (corio) calceari utile esse podagricis articularibusq; morbis quidam autores sunt. G
Eiusdem cinis contra alopecias prodest. Adeps quoq; uituli marini, (qui in eo copiosus est, ut in *Adeps.*
delphino, balæna, & alijs per pulmones spirantibus,) magni olim fuit in medicina usus. Igni in-
fillatur (inquit Plinius) naribus intermortuarum uuluæ uitio, & cum coagulo eiusdem in uellere
imponitur, eadem articulorum dolores leuat & sanat. Coagulum eiusdem comitialibus, & *Coagulum.*
strangulatis uuluis ualde confert, id accipiendum priusquam in mare ingrediantur. Dioscorides
lib. 2. cap. 85. Coagulum uituli marini, castorei uires repræsentat. comitialibus maximè & stran-
gulatis uuluis potu conferre existimatur. Sed an sit uituli marini, hoc experimentum est: aqua
inspergitur, qua paulisper cùm alterius animantis, tum præcipuè agni, coagulum maduerit: nam
si erit syncerum, statim liquescit in aquam: sin minùs, consimile permanet. Excipitur autem catu
lis, qui nondum natare possunt.

Hic meminisse oportet illius, quod annotauimus, quū de lepore marino diceremus, scilicet B
mendosum esse Plinij locum libro 32. cap. 1. Iuba (in ijs uoluminibus, quæ scripsit ad C. Cæsarem *Plinij locus.*
Augusti filium de Arabia) tradit uitulos (*Nostra editio Mytulos habet, non Vitulos, quod probo*) marinos
ternas heminas capere. neque enim uitulos marinos, sed lepores legere oportet, cùm de lepori-
bus marinis agat, uelitq; ostendere eos in India (in qua omnia animalia grandiora sunt) maiores
nostris esse, ut ex toto contextu liquet. Vituli uerò marini nullo in mari tam paruí sunt, quin he-
minas multò plures tribus capiant.

DE PHOCA, SEV VITVLO MARIS OCEA-ni, Rondeletius.

Is quem hìc repræsentamus, etsi paulùm diuerso sit corporis habitu à superiore, nihilomi- B
nus tamen uitulus est marinus, qui nascitur in Oceano. Corpore crassiore est magisq; in se colle-
cto. Vitulum esse indicant mugitus, unde nomen, lingua bifida, dentes serrati, pedes posterio-
res piscium caudis similes: cauda parua, integumentum ex corio pilisq. pedes priores ijdem,
qui in superiore; digiti magis sunt diuisi, oculi rotundiores. Idem indicant & partes aliæ interio-
res & exteriores, mores & actiones.

Vt tamen ab altero internosceretur uitulum maris Oceani nominaui. A

Digitized by Google

COROLLARIVM.

Ziphij ceti phocam deglutientis imaginem ex tabula Olaï magni, posui supra ab initio pag. 249.

Effigiem hanc Vituli mar. ex Oceano ab amico olim accepi.

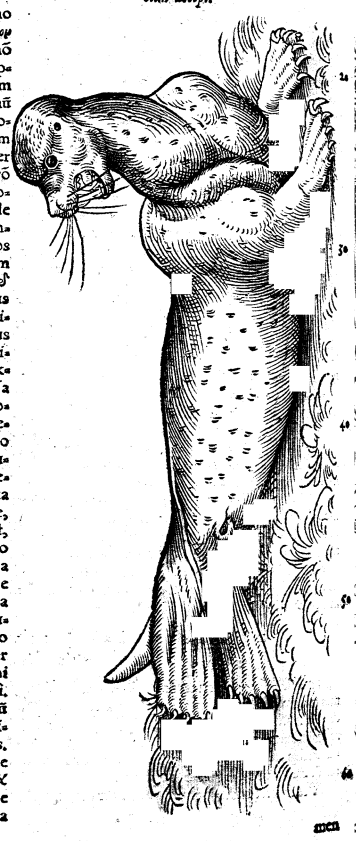

A

PHOCA cetus est, etiamsi ossa cartilagino
κητ. sa, mollioráq; cæteris cetis habeat. ἐνάλιον κῆτος phocam significat (*Homero, ni fallor,*) nõ quoduis cetaceum animal, Varinus. Oppianus etiam ἐναλίαν θῆρα dixit, id est feram marinam: & κήτεσιν μόθον, pugnam hominũ
Vitulus. contra phocas. ¶ Vituli marini, quos uocant phocas, Plinius. Idem aliquando simpliciter uitulos nominat, cum de marinis sermonem esse ex argumento uel adiunctis cõstat. Ipsis in somno (Vuottonus legit sono, nisi librarij peruerterint) mugitus, unde nomen uituli. Et alibi: In Pontũ nulla intrat bestia piscibus malefica, præter uitulos et paruos delphinos, quod ex Aristotele sumptum est, cuius hęc sunt uerba: οὐδεὶς δὲ τῶν ἐν τῷ Πόντῳ θηρίον ἔξω ἐλαφίων καὶ φωκαίνης. Plinius pro φωκαίνης legit φώκης. Non uerò mugitu solùm, sed & maxilla superiore, et naribus uitulum terrestrem refert, quod Rondeletius obseruauit. Vitulo terrestri, si aures excipias, ualde similis est, Idem. Pierius Valerianus à specie tergoris boum instar uilloси, uituli nomen inditum putat. ¶ Bocas ge-
Bocas. nus piscis à boando, id est uocem emittendo appellatur, Festus. Hermolaus hunc esse suspicatur piscem, qui box à Græcis appellatur, sed eum uocalem esse nemo tradidit. quare phocam potiùs intellexerim hoc nomine, quæ boat mugitq; : etiamsi piscis ea non est, sed cetus. Box quidem Græcè dictus à Theo
Bos marinus. doro Voca conuertitur. ¶ Phocæ sunt marini boues, Seruius, Isidorus, & Scriptor de nat. rerum. Massilienses uulgò Boues marinos appellant, Gillius. Author de naturis rerum, alibi etiam Vaccam marinam uocat. Cæterùm de Boue marino plani & cartilaginei generis, aliisq; diuersis huius nomi-
nis animalibus, suprà in B. elemento scripsi.
Lupus mar. ¶ Albertus phocam, etiam lupum marinũ
Canis mar. nuncupat: et alibi canem marinum: quoniam Germani similiter appellãt, ut dicemus. Quanquam autem dentibus ac maxilla superiore lupum refert, authore Rondeletio, & rapax uoraxq; est lupi terrestris more: unde & Hispani lupum marinum uocitãt: mihi ta

Digitized by Google

men hoc nomen non placet, cùm ut retineamus uetera potiùs, tum ut homonymiam uitemus, nã & lupus appellatur piscis quidam rapax: & à Bellonio quadrupes quædam perfecta, cuius super ea imaginem atq; descriptionem dedi in Appendice de Quadrupedibus uiuiparis. Eisdem de causis Canis etiam marini ac bouis marini nomina non probo: ne cum canibus galeis & bobus diuersis confundantur. ¶ Koky, id est uitulus marinus, Latinè Helcus, Albertus, aliꝭ elcum scri bunt: aliꝭ felchum, ut Isidorus quidam. sed quoquo modo scripseris, barbarum est, nec scio cuius linguæ. ¶ Koky, Kochi, Cochium, & Coillium, obscuri quidam scriptores nominant, lingua pu to Arabica, uitulum marinum. Apud Auicennam 2. 185. Cokium legitur, Bellunensis emendat Chuchi. Eiusdem libri capite 119. pro phoca alchusi nominatur, uoce ut suspicor, deprauata pro al chuchi, uerus interpres ineptè camelum transtulerat. Isidorus quidam, etiam Caab: attribuit autẽ ei quædam phocæ, quædam elephanto propria. ¶ Itali, præsertim Genuenses, buo marino uocant, id est bouem marinũ. Scoppa quoque grammaticus Italus interpretatur lo Boue marino. Hispani lóbo marino, hoc est lupum marinum. Incolæ Hispaniolæ insulæ lobum uocant, Cardanus. sed hoc nomen Hispanicũ esse apparet. Ex Scythis circa finem Asiæ Septẽtrionalis duci Moscouiæ subiectis, propiores Oceano Septentrionis sunt Iuhri & Coreli: qui piscantur & capiunt balenas, seu uitulos & canes marinos, quos ipsi Voruol appellant: & ex pellibus eorum parant rhedas, bursas & caletas: axungiam autem pro impinguatione seruant & uendunt, Matthias à Michou. ¶ Quem uulgus Germanicum uernacula lingua nunc lupum marinum, nunc canem nominat, phoca est, Sigismund. Gelenius in epistola ad me. Lupus marinus Germanicè dicitur: Canis marinus, Meerhund, Flandri pronunciant Seehond. quo nomine de phoca Germani etiam circa Suerinum utuntur. Canes galeos uocant Hundfisch, id est canes pisces: phocas uerò simpliciùs, canes marinos. Plerique inferiores Germani non Seehund, quod nomen à mari & cane probè compositum est, sed Selhund uel Sälhund pronunciant, nescio qua ratione, nisi quòd Angli hanc bestiam a Sele uel Seale nominant. Sed l. litera fortè abundat: nam & marinam cochleam Seelsleche appellant. E Phoca propriè esse puto lardum illud quod Salspeck uocatur, non è delphino, ut quidam rentur, nisi ex eo quoque impropriè sic uocetur. Frisij phocam ein Rub indigetant. animal enim esse aiunt capite fermè uitulino, hirsutum, colore muris montani, quatuor pedibus reptans, pilo læui seu plano & pelli suæ adiuncto, lardo pingue. Audio & Seekalf nomen, quod uitulum marinum significat, alicubi in usu esse: nos Meerkalb diceremus. ¶ Angli etiam nominant a Sea caulfe: uel Seele, uel Seale, sed e. finale non enunciant. ¶ In libello quodam de nomenclaturis rerum Latinè, Polonicè & Germanicè conscripto, hæc uerba inuenio: Foca, Biala rybá, Weißfisch: quæ neutiquam ad phocam, sed ad nescio quem piscem album, ut nomen Germanicum sonat, referenda sunt. Vitulum autem marinum, idem significantibus Polonicis uerbis, Morskieciele, ut Germanicis ein Meerkalb, interpretatur.

Tiburonem Indicum piscem inter Cete descripsimus: Rondeletius è genere Vitulorum marinorum esse suspicatur. Vide ne & Manatus Indicum animal cetaceum, phocæ cognatum sit. multa enim conueniunt. sed squama ei, non pilus à Cardano tribuitur. De utriscp suprà inter Cete diuersa scripsimus, pag. 252. & 253.

In Pontum nulla intrat bestia piscibus malefica, præter uitulos & paruos delphinos, Plinius ex Aristotele. qui non phocas, id est uitulos, sed phocænas in Ponto esse dixit. Vide suprà in Cornario de Delphino B. ab initio, pag. 389. Aelianus tamen de animalibus 9. 59. similiter ut Plinius φώκης legit. Euxinus Pontus (inquit) plurimis piscibus abundat, quòd non solitus sit belluas procreare. sicubi autem phocam (φώκλιν) & delphinos profert, minimè ij quidem grandes euadunt. Marini uituli reperiuntur apud Troglodytas extra sinum Arabicum, piscium capturæ uelut homines intenti, Diodorus Siculus. ¶ Phoca marinum animal boui terrestri simile est, Varinus. Hinc fortè & bos & uitulus marinus, ab aliqua cum his similitudine uocatur, ut in A. prædictum est. B Forma.

Ouidius in epistola 10. phocas magnas cognominat: & primo Metamorphoseos deformes. Magnitudo & deformitas.
Vergilius turpes: Seruius magnas interpretatur: ut, Cui turpe caput, ego potiùs deformes, propter crassum & inarticulatum corpus: aut fœdi & obscœni odoris. Breuissimum est à partu hoc animal, postea tamẽ æquadit maximum, album uentre, & dentibus frendit, Rauisius. Circa Angliam phocas crassas, præpinguésque fieri audio, & ad ursi magnitudinem accedere.

Aristophanes in Pace & in Vespis quoque Cleonem traducens phocarum odorem, utpote coriario, ei attribuit, φώκης ὀδμὴν. Scholiastes Homeri carmen citat, φωκάων ἁλιοτρεφέων ὀλοώτατον ὀδμήν. Fœtor.

Aquatilium quædam corio & pilis teguntur, ut uituli, hippopotami, Plinius. Latacis pilus durus, specie inter pilum uituli marini & cerui, Aristoteles. Canes marini sunt hirsuti, sicut canes, Albertus. Vitulus marinus habet pedes ut catulus, pilosus est ut capra, Syluaticus. Cutem habet pilosam, albis nigrisq; maculis distinctam, Isidorus. Pili.

Carne abundat, mollisq; est, atque ossibus cartilaginosis constat, Aristoteles. Et rursus, Cor pus totum carnosum est. Cartilaginem, non ossa habet, Plinius. Caro & ossa.

Digitized by Google

Oculi. Phocam θοῶτην cognominat Oppianus, ab oculorum siue magnitudine, siue similitudine cum
Aures. bubulis. Oculos habet lucentes, Albertus. ¶ Auriculæ omnibus animal duntaxat generantibus: excepto uitulo marino, atq; delphino, &c. hi cauernas tantùm habent aurium loco, Plinius. Phoca inter ea quæ animal pariunt non auriculas, sed cauernas tantùm habet ad audiendum, utpote qui manca & læsa sit quadrupes, Aristoteles. Et alibi, Auriculis caret, ut & reliqua cetaria: meatus tamen quà audit manifestos continet. Et de generatione animalium 5. 11. Vitulus marinus nimirum rectè à natura constitutus est. cum enim quadrupes uiuiparum sit, auribus careret, meatusq; tantùm habet, quibus audiat, causa est, quòd uitam hic in humore traducit. Pars autem aurium addita meatibus est, ut motus à longè delatus aëris seruaretur. itaq; nihilo utiles ei auriculæ essent; immò uerò offenderent, cum intra se copiam reciperent humoris. ¶ Vitulo mari-
Lingua. no lingua scissa (bisulca) est, Aristot. duplex, Plinius. ¶ Dentes omnes serrati acutiq;, Aristoteles.
Dentes. ¶ Mammis nutriunt fœtus, Plinius. ¶ Genitale phocæ fœminæ, simile raiæ est. omnia uerò id ge-
Mammæ. nus muliebris sexus similitudinem referunt, Aristot. ¶ Phocam alicubi quadrupedem Aristote-
Genitale. les nominat. Pedes habet minutos, Idem: respectu sui corporis, quod utiq; magnũ est, Isidorus.
Pedes. Vituli marini ambigunt cũ aquatilibus & terrestribus: si ut aquatiles inspectantur, pedes habent: si ut pedestres, pinnas. quippe qui pedes posteriores pisceos admodum habeãt, Aristot. lib. 4. de part. ca. 13. Pedibus sunt breuib. anteriùs, sed retrò pelle stricta & tenui, magis ad gubernaculũ cau
dæ formata q̃ ad pedes, Albert. Marinæ testudines pedes ut phocę habent, Pausanias in Atticis.
Interiora. Pulmonẽ habent, Plin. & catuli coagulũ medicis utile. ¶ Vituli marini renes bubulis similes, omniũ firmissimi ac solidissimi sunt: cũ reliquorũ omniũ renes magis minusue cauí sint, Aristot. Renum utriq; pinguitudo è medio exit, præterquàm in uitulo marino, Plinius.

C Phoca marinum est animal, Varinus. Viuit in mari ac terra, Plinius. Aqua nec penitus ca-
Vita ambigua. rere potest, nec in ipsa agere secus, nisi per interualla quædam respiret. parit etiã & educat in sico. Aristot. ¶ Spirant & dormiunt uituli mar. in terra, Plinius. Pulmo (exiguus, spumosus, nec
Spiratio. sanguineus) causa est quare sub aqua diu ranæ & phocæ urinentur, Plinius. Lupi marini cũ intrant pelagus, postea redeunt & ascendunt superiùs magna uelocitate, sicut delphinus, Obscurus
Motus. ranquam ex Aristotele. ¶ Pinnis quibus in mari utuntur, humi quoq; uice pedum serpunt, Plinius. Aquatica quædam continuè uadunt super pedes, ut lupus mar. Albertus. Colligere se ipse uitulus & contrahere potest: carne enim abundat, mollisq; est, atq; ossibus chartilaginosis cõstat,
Vox. Aristot. ¶ Mugitus eis in somno, Plinius & Aristot. Vox eius est sicut tauri, maximeq; cũ in-
terficitur, Author de nat. rerum. Voce pariter & usu populum salutant, incondito fremitu nomine uocati respondent, Plinius. ¶ A litore nunquam longiùs eas digredi aiunt: & ad id relictũ
Victus. breui reuerti. ¶ Quadrupedum solus uictum ex mari petit, Aristot. Vescitur piscibus & humano cadauere, unde & piscantibus struit insidias, Rauisius. Marini uituli reperiuntur apud Troglodytas, piscium capturæ uelut homines dediti, Diodorus Siculus. Καὶ τῶν μὲν φώκων καὶ ἡδὺν κύριαι χρῆσθαι ἔκβλον, Odyssea ο. Belluarum omnium uoracissima est, Damis apud Philostratum. Pascitur herba, terra & mari, Syluaticus. ¶ Nullum animal grauiore somno premitur, Pli
Somnus. nius. Vnde Martialis: Dormitis nimiùm glires, uitulíq; marini. Prope mare in terra dormiunt, Author de nat. rerum. Circa uesperam magis exeunt, aliquando tamen etiam meridie, & extra mare somnum capiunt. Hoc & Homerus nouerat: qui in Odyssea Menelaum inducit hoc
earum cubile Telemacho & Pisistrato narrantem, Aelianus. Mugitus eis in somno, Plinius &
Coitus. Aristot. Cauernas maritimas subire solent, (somni scilicet, uel partus gratia.) ¶ Canũ modo cohærent (in coitu,) Plinius. Auertuntur & canes, lupi, phocæ, in medioq; coitu, inuitiq; etiam, cohærent, Aristot. Diu copulantur in coitu, ut testudines etiã, & canes in terra, Oppian. Halieut.
Partus. 1. ¶ Pariunt educantq; in sicco. mãmas & lac habent, Aristot. Quæ pilo uestiunt, animal pariũt,
Educatio. ut balena, uitulus. hic in terra parit, pecudũ more. Parit nunquã geminis plures. educat mammis fœtum. non ante duodecimum diem deducit in mare, ex eo subinde assuefaciens, Plinius. Idem secundo partus initu hoc animal reddere scribit, eodem in loco, quem ex Aristotele transiulitcuius hæc sunt uerba, hist. 6. 12. Τίκτει ζῶα καὶ ᾠόν. id est: Animal parit, & secundas emittit, ut rectè conuertit Theodorus. equidem Plinij uerba deprauata iudico, & ad Gazæ interpretationem e-
mendanda. In Scythico Oceano catulos suos super glacie lactant. uide in E. Vituli marini primùm in arido fœtus suos pariunt: deinde in lucẽ editos paulatim cum in humidiora loca subducunt, atq; ad degustandum mare eos introducunt: tum in aridum natalem locum reducunt: inde rursum in mare deducunt, & quàm mox educunt. Sæpeq; numero cum id fecerunt, aptissimos tandem ad natandum efficiunt, partim doctrina institutos, partim natura ad mores & sedes maternas amandas impulsos, Aelianus de animalibus 9. 9. id ita crebrò faciunt, dum addita fiducia fluctibus credere, gaudereq; uideant, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. ¶ Hoc ani-
Vitæ longitudo. mal triginta annis, quod cognitum est amputatis eorum caudis, uiuit, Incertus.

D Delphinus & phoca parentes senio confectos iuuant et promouent natatu, Io. Tzetzes. Ego
Phocæ qualis in parentes. In prolem. phocænam potiùs, utpote delphino specie naturaq; cognatam hoc facere putarim. nam phocanĩ
mium agreste animal in catulos etiã (adultiores) & fœminas seuire solet. ¶ Delphin & phoca unà
cũ catulis suis capiunt cõmoriunturq;. captis quoq; matribus catuli simul capiunt, Io. Tzetzes.

Ego

Ego in Agis insula uidi phocam à piscatoribus comprehensam, mortuum filium, quem in carce re (ἀύλιον, cauea,) ut sic dicam, pepererat, ita deplorare, ut triduo à cibis abstinuerit, quanuis omnium belluarum uoracissima sit, Damis apud Philostratum lib. 2. de uita Apollonij. ¶ Marinos uitulos situs eiusdem pugnare inuicem aiunt, & marem cum mare, & fœminam cum fœmina, donec alter ab altero uel occidatur, uel eijciatur: idemq; eorum catulos facere, Aristoteles. Audio eos sæpe in mari colludentes spectari. Mordax est ualde animal, & insequitur pisces magnos mordens occidensq;. Gregatim uenatur, & multos in unum locum cogit pisces, Albertus. ¶ Non facilè locum suum mutat, sed in suo natali semper manet, Author de nat. rerum. ¶ In marini uituli, multaq; piscium genera mitescunt, Plinius. Et rursus: Accipiunt disciplinam: uoceq; pariter & uisu populum (*in spectaculis exhibiti*) salutant, incondito fremitu, nomine uocati respondent. τὶ φώκη ἐστὶ συμφοίτων ὠκεάνων, Varinus. Ipse imbellis & animo degener, non tantùm uiribus, quantum uastitati corporis fidit, Incertus. ¶ Coagulum suum mortalibus inuidens, ne eo comitiales morbi sanari possint, deuorat, ἐκφοκᾶ, Aelianus de animalibus 3. 19. Phocam aiunt euomere (ἐξημεῖν, *hoc uerbum magis probo, quàm positum ab Aeliano* ἐκφοκᾶν. *nam & Plinius uertit euomere. & sen. ipse sic melius conuenit*) coagulum cum capta est, id enim medicamentosum est, & comitialibus utile, Aristoteles in Admirandis. Vitulo marino uictus in mari ac terra, simile fibro & ingenium. (*nam & uictu quòd amphibius est cum eo conuenit: & fiber quoq; per inuidiam testes sibi euellere dicitur.*) euomit fel suum, ad multa medicamenta utile: item coagulum, ad comitiales morbos: ob ea se peti prudens, Plinius. Animalia bruta falsò inuidere homini creduntur. nullus enim brutis inuidiæ contra hominem sensus est: metuq; perturbata, aut aliter affecta id agunt animalia hæc. uerisimileq; est phocam cum capi & teneri se sentiat, metu doloreq; id pati. Siquidem in eodem affectu idem aliquando homines animo perturbati patiuntur, Marcellus Vergilius. ¶ Quòd ficus de cœlo non tangitur, id utiq; amaritudini eius acceptum referri oportet. (tota enim arboris dulcedo in fructum secernitur.) id genus quippe non attingunt fulmina, quod uitulus comprobat marinus atq; hyæna, Cælius Antiquitatum 18. 9. atqui his animalibus quænam amaritudo insit non indicat. Pellem huius uituli fulmine non afflari, legimus apud Tranquillum in Tyberio, Volaterranus. Phocæ & hyænæ pellibus uim quandam inesse aiunt fulmina prohibentem: quare etiã summas uelorum partes eis obtegunt, Plutarchus lib. 4. Sympos. Grandini creditur obuiare, si quis crocodili pellem, uel hyænæ, uel marini uituli per spatia possessionis circunferat: & in uillæ aut cortis suspendat ingressu, cum malum uiderit imminere, Palladius. Et rursus: Vituli marini pellis in medio uineæ arum loco uni superiecta uiticulæ, creditur contra imminens malum totius uineæ membra uestisse.

In hominem. *Inuidia.* *Vis contra fulmina & grãd.*

Huius animalis pili in corio excoriato ubicunq; fuerint, compositione & erectione indicant fluxum & refluxum maris. Et hoc faciunt coria etiam aliorum marinorum, quæ pilosa sunt, Obscurus. De hoc etiam animali illud mirabile fertur, quòd eo mortuo & excoriato pilus in pelle, ubicunq; fuerit, naturali quodam instinctu, prout mare se habet, ita se gerit, nam si mare turbatũ in fluctus surrexerit, & pilus similiter erectus exurgit: si uerò mare pacificatum fuerit, pilus in planum sternitur, Isidorus. Non credebatur Plinio pilum eius in corio cinguli aut alterius ornamenti attolli, crescente mari, remitti decrescente, nunc cum innotuerit in Indo mari, (circa Hispaniolam insulam) fabulosum hoc non esse uidetur, Cardanus.

Consensus cum mari.

Vrsos terrestres timet: & si congressa fuerit, uincitur, Oppianus. Lycotas rusticus in Bucolicis Calphurnij refert se uidisse Romæ in spectaculis æquoreos uitulos cum certantibus ursis. ¶ Apparentibus phocis Hippolyti equi territi, currum, quem iuxta mare agitabat, ruperunt, & Hippolytum discerpserunt. ¶ Phocæ fugiunt arietes marinos, Aeliano teste. qua ratione quidem aries bellua uitulos in mari comprehendat, ex eodem authore in Arietis mar. historia descripsimus. Ziphius bellua à quibusdam recentioribus dicta, quoniam & ipse phocas appetit, & ingens est corpore, quærendum idem ne sit cum ariete ueterum. ¶ Phocæ odorem castorei horrent, ab eoq; fugantur, Cardanus, alij quidam scriptores cete simpliciter, castorei odorem refugere scribunt: nullus, quod sciam, phocas priuatim.

Qualis sit erga animalia quæ dam.

Interficitur difficulter, nisi capite (temporibus capitis) elisо. corpus enim totum carnosum est, Plinius & Aristoteles. Vitulus marinus robusto corio obductus, neq; hamo, neque fuscina comprehẽditur: At primùm ut irretitus tenetur, piscatores statim magno studio rete in littus expellunt, atq; eijciunt. Nam etsi uarijs & multiplicibus retibus illaqueatus est, ea tamen unguibus facile laceraret, & piscibus simul captis adiumento ad exitum esset. Quamobrem magna celerita te ad terram subtrahunt, ubi & tridente & fortibus hastis secundum tempora eius caput percutiunt. sic enim celeriter necatur: Gillius ex Oppiano, cuius uersus Græcos recitauit Rondeletius. Phoca alicubi capitur egrediens in terram, & uocem puerorum sequens, donec tandem in retia trahatur, ut Selandus quidam mihi narrauit. Phocæ in mari Botnico, (quæ pars est Oceani Sueciam seu Scandinauiam interiùs amplectentis postrema,) catulos super glaciei fragmentis lactãt: & à piscatoribus phocarum pelles indutis hastilibus transfixæ insidiosè capiuntur. Phocas in litore capiendas audio pedibus posterioribus arenæ tantum reijcere, ut accessus non sit tutus. ¶ In spectaculis aliquando Romæ exhibitæ sunt, uide superiùs in D. Romæ paucis antè annis

animal precio oſtentabatur, Volaterranus. Aequoreos ego cum certantibus urſis Specta- ui uitulos, Lycotas ruſticus in Bucolicis Calphurnij de ſpectaculis Romæ ſibi uiſus. ¶ Maſſage- tæ induuntur pelles phocarum, Euſtathius in Dionyſium. In ora Scythiæ Septentrionalis ex pellibus horum animalium parãt rhedas, burſas, & caletas: axungiam autem pro impinguatione ſeruant & uendunt, Matthias à Michou. Lappones hyeme ueſtiuntur pellibus integris phoca- rum ſiue urſorum artificioſè elaboratis, easq; aſtringunt ſupra caput, ſoliq; oculi patent, corpo- re reliquo toti cõtecti ſunt, quaſiq; in culeum inſuti. hinc fortaſſe creditum quòd ſint corpore hir ſuto inſtar brutorum, Munſterus. Nos ex phocæ corio cingulum habemus: quo enſis, dum e- quitamus, accingitur. ſerò amittit pilum. corium bubalo ſimile. colos pili uarius, ac lynceiſ(lyncis) pelli quoquo modo ſimilis, Cardanus. Auditi olim cingula è pelle phocæ fieri tres digitos la- ta, ad geſtandos enſes, hirſuta, pilo breui, nigro, leni & æquabili, inſtar ſerici uilloſi eminus ſplen- dente: ſingula ſenis ferè denarijs argenteis uendi: pelle nigra, craſsiuſcula. ¶ Viquadam mira- bili fulmina & grandines pelle huius animantis arceri, præſcriptum eſt in D.

P Phoca ex cetaceorum genere eſt, eoq; carnem duram & excrementitiam habet, ut quidam ſcribit. Ab hac proprie eſſe puto lardum illud quod Germanis (Saxonibus præſertim) uoca- tur Salſpeck, non à Delphino, ut quidam putant: niſi ab eo quoq; impropriè ſic uocetur.

G Phocæ adipem, aliter oleum appellant. Vituli marini adeps liſchenas & lepras tollit, Pli- *Adeps.* nius. Impoſita mentagræ plurimùm prodeſt, Marcellus Empiricus. Scabies equorum li- nitur utiliſſimè adipe uituli marini, Columella. Omnem dolorem & tumorem articulorum ſa- nat, Kiranides. Canis rabidi morſui potum expaueſcentibus faciem perungunt adipe uituli marini: efficaciùs, ſi medulla hyænæ & oleum è lentiſco & cera miſceatur, Plinius. Eandem Andromachus iunior apud Galenum (libro 1. de compoſ. ſecund. locos) medicamento aduer- ſus caluiciem miſcet. Suffita continuè lethargicos iuuat, & matricis anguſtias, Kiranides. ¶ Ex Hippocratis libro de natura muliebri ſuffitus ad uterum (pituitoſum, & conceptui, uel legitimæ menſium purgationi, uel ſecundis promouendis ineptum:) Bitumen & hordei pale- as miſceto, additáque pinguedine phocæ ſuffito. Alius: Stercoris caprini pilulas, & leporis *(Coaguli pelli- culæ.)* pilos, pinguedine phocæ ſubacta ſuffito. Alius: Coaguli phocæ pelliculam contuſam ac tri- tam, & ſpongiam, & muſcum arboreum, trita ſimul mixta, atque phocæ pinguedine excepta *(Pulmo.)* ſuffito. Alius: Stercus caprinum cum pulmone phocæ ac cedri ramentis ſuffito. Eadem hæc ferè omnia commendat rurſus eodem in libro, ſi uteri ad inguina incumbant ac innitantur.

Si uterus foras prodierit: in iunioribus, pelliculam uteri obliquè inciſam linteo confricato, donec inflammetur, & illinito phocæ oleo ſiue adipe, & molles ſpongias uino reſperſas apponi- to, Hippocrates in libro de exectione fœtus. Ad ſuffocationem ex utero, grauedolentia quæ- uis ſuffire oportet, phocæ adipem, caſtoreum, &c. Mulier quæ ab uteris ſtrangulatur, ca- ſtoreum & conyzam in uino, & ſeorſim, & ſimul utrunque bibat: aut phocæ adipis quantum duobus digitis apprehendi poteſt, Hippocrates libro ſecundo de morbis muliebribus. Et in eodem libro curationem deſcribens uteri ad coxam auerſi, (in quo affectu uentre per aliquot menſes creſcente concepiſſe ſe putant mulieres:) In ollam, inquit, allium ſiccum conijcere o- portet, idq; magis comminutum quàm ea quæ ſunt contuſa, & aquam affundere, quò ipſum permadeſcat, & aqua tribus digitis ipſum excedat: & phocæ oleum ſuperfundere, atque ſic cale- facere, ac fomentum adhibere per multum tempus, &c. Aduerſus podagram uituli mar. cinis & adeps prodeſt, Plinius.

Caput. Caput eius crematum & cum cedria inunctum, alopeciam omnémque paſſionem (capi- *Caro, ſanguis, uiſcera.* tis) curat, Kiranides. ¶ Caro eius confert epilepſiæ & præfocationi matricis, Auicenna. Ca- ro eſitata, & ſanguis ſiccus cum uino potus latenter, omnem epilepſiam, & maniam, & ſcoto- miam, omnémque paſſionem ſanat. Hepar quoque, & pulmo, & ſplen arida in potu ſuperſper- ſa, ſimilia ſanant, omnémque paſsionem, Kiranides. In epilepſia bibendum dant aliqui lac aſininum cum ſale, uel ſanguine teſtudinis marinæ, aut humano, aut uituli marini: & non ſo- lùm ſanguinem, uerùm etiam coagula quæ lacti miſcentur, Cælius Aurelianus; ſed ipſe non probat.

Cerebrum. Cerebrum eius potum dæmones expellit, & ſacrum morbum ſanat, Kiranides.
Coagulum. Hippocrates pellicula phocæ coaguli utitur. uide ſuprà in remedijs ex adipe. Phoca de- uorat (aliàs euomit) coagulum ſuum mortalibus inuidens, ne eo comitiales morbi ſanari poſ- ſint. Vide ſuprà in D. Cælius Aurelianus uituli marini coagulum epilepticis propinari re- prehendit. Comitiales ſanant panacis Heraclíæ radices potæ cum coagulo uituli marini: item peucedanum cum eodem æquis portionibus potum, Plinius. Heraclium quidem panaces inde dictum putant aliqui, quia Herculeo morbo (id eſt comitiali) cum phocæ coagulo medea- tur: (cum quarta parte coaguli phocæ, Theophraſtus hiſtoriæ 9. 12.) Ad comitiales coagu- lum uituli marini bibunt cum lacte equino, aſininóue, aut cum puníci ſucco, quidam ex ace- to muſo: nec non aliqui per ſe pilulas deuorant, Plinius. Et alibi: Lethargicos coagulum uituli adiuuat in uino potum obolí pondere. In lethargum uergentibus coagulo balænæ aut

uituli

uituli marini ad olfactum uruntur magi, Idem. Coagulum phocæ magnitudine eruí potum quartanários iuuat, & opisthotonum quoq; potum similiter curat, Kiranides. Peucedanum cum coagulo uituli marini æquis partibus, anginæ medetur, Plinius.

Ossa suffrita partum accelerant, Kiranides. *Ossa.*

Euomit uitulus marinus fel suum ad multa medicamenta utile: Plinius, qui & alibi fel eius ad multa nobile esse tradit. Aristoteles & alij sellis expers hoc animal faciunt. Fel cum melle inunctum omnem ophthalmiam curat, Kiranides. *Fel.*

Corrigiam (è corio) eius siliges circa phialam, descp his qui à cane rabido morsi sunt, uel lymphaticis, mox sanabit, Kiranides. Vsu pellis utiliter lyssodectis substernitur, & uituli marini, *Pellis.*
10 Aëtius. Phocæ pellis præcincta renes & ischiadica loca confirmat, Kiranides. Vituli marini, aut quod melius est hyænæ pelle facta medicamenta (*calciamenta lego, ut & Kiranides & alij scribunt*) si quis in cotidiano usu habuerit, efficaciter podagræ morbo carebit, Marcellus Empiricus. Phocæ, leonis, lupi aut uulpis corium si quis elaboret, & calceos gestet, pedes non dolebit, Galenus Euporiston 3. 248. In podagra iubent fibrinis pellibus calciari: item uituli marini, Plinius. Ad fistulam pedum, quidam ex neruis onagri & apri & ciconiæ chordas plicant: & dextros neruos dextris ægrorum pedibus, sinistros sinistris alligant, donec abeat dolor: quo redeunte repetunt, &c. Aliqui ciconiæ neruos in pellem phocæ mittunt, &c. ut ex Trallia-
20 no scripsi in Ciconia G.

Dextræ pinnæ uim soporiferam inesse, somnosq; allicere subditam capiti tradunt, Plinius. *Pinna.*
Nullum animal grauiore somno premitur: unde dextris pinnis, quibus uruntur in mari, uim somnificam esse dicunt, si cuiusquam capiti subdantur, Isidorus. Vim eandem aliqui hyænæ marinæ pinnæ dextræ attribuunt.

Podagris (prodesse aiunt magi) spinæ hyænæ cinerem, cum lingua & dextro pede uituli marini, addito felle taurino, omnia pariter cocta atq; illita hyænæ pelle, Plinius. *Lingua & pes dexter.*

Ex pulmone remedium præscriptum est superiùs ad finem remediorum ex adipe. Hepar, pulmo & splen arida potioni aspersa quid præstent, dictum est suprà in remedijs ex carne. *Pulmo.*

Κελώνεττα, testudinem, alij phocam interpretantur, Hesychius & Varinus. *H, a.*

Φῶφαι, uitulimarini, ut quidam in Lexicon uulgare Græcolatinum retulit, absque authore. Phoca per
30 onomatopœiam sic dicta uideturà boatu & mugitu quem ædit. phocæna autem fortè quòd similiter ut phoca præpinguis sit, & lardo abundet, quod etiam ex utraque Germani uno nomine Salspecē appellant: magis propriè tamen è phoca. phocæna quidem pinguior est delphino, porcinomen uulgò utrique attributum, phocænæ magis propriè quàm delphino conuenit.

Φῶκος à Symeone uocatur potionis genus ex hordeo, quod zythum Dioscorides appellauit. Focha, uel Fuchach, (aliàs Fucula,) potus ex ordeo & alijs rebus calidis, ut zinzibere & similibus: quæ ponuntur in uasis terreis paruis bene obturatis: & cum aperiuntur, salit in altum, & uocatur cerusia, Syluaticus.

Antiphôn in Georgicis φωκίδας dicit esse pirorum genus, Athenæus.

Phocæ magnæ Ouidio epist. 10. deformes 1. Metam. tumidæ, 7. Metam. Turpes, Vergi- *Epitheta.*
40 lio. ¶ φῶκαι βλοσυραί, βοῶπις, Oppiano. φωκάων ἁλιοτρεφέων ὀλοώτατον ὀλμόν, Homerus. Ἀμφὶ δ' ἃς φῶκαι νέποδες, Idem. sed pisces alij νέποδες dicuntur, quòd pedibus careant, pro ἄποδες, à νη. privatiuo. phocæ uerò quòd pedibus natent, à uerbo νέω quod est nato, pro νηξίποδες. Eustathius in Odyss. Δ. nepodes interpretatur non quòd nullos, sed quòd breuissimos pedes habeant: sicut & apodes in auium genere. ---- καὶ χαμαιυνάδων Εὐνὰς δυσάλμοις θωρεῖ συγκοιμώμενον id est, simul cum phocis cubans, Lycophron. Halosydna, ἁλοσύδνη, apud Homerum in Odyssea, φῶκαι νέποδες καλῆς ἁλοσύδνης, Nereidis nomen uidetur: in Iliade autem epitheton Thetidis, uel Amphitrites. nomen compositum est παρὰ τὸ ἅλας, hoc est à mari: & à uerbo σεύω quod est ferri, moueri: uel δύω, quod est mergi. singuntur autem phocæ peculium esse Halosydnes: in q medio earum Proteus, ceu pastor inter pecora. τὰς δὲ μέσθ' ὅγε πρόσθεν συγκρύπτω (dictione cognationem significante) ὅτω φραδέειναι. νέποδες γὰρ φασι θελέσσης ἀλφάκαι, ὅ δὲ τέκνα πάντα κατὰ τὰ γλῶσσαν (lingua Latina, nepos) ὀνόμηνεν, Eustathius & Varinus. Etymologus ἁλοσύδνας, adiectiuè de phocis dici scribit, quasi ἁλοσεδνᾶσαι, per metathesin. Erasmus Roterodamus in prouerbio Μήποτε σ' ἀμφήσωτον ὠνὴρ ἄπο χαμαιδ' ἕλκτραι, ἀμφήσωτον putat de phoca intelligi, tanquam eius epitheton, sed sine authore: quanquam legimus id animal somniculosum esse, & sæpe etiam interdiu somno indulgere. Oppiano hemerocœtes non alius quàm calliony-
50 mus est. Fures qui noctu uigilare, dies dormire solent, argutè hoc epitheto antonomasiæ instar notabuntur.

Pierius Valerianus in Hieroglyphicis libro uigesimo nono, phocæ imagine somniculosum, *Icones.*
60 & infortunij magni tutelam, & urinatorem denotat. De profundo enim phocæ somno diurnaque æternositate (inquit) multa passim memoriæ prodita reperiuntur: quo scilicet pacto sternunt se somno diuerso in litore phocæ. Porrò etiam hominem ita res suas procurantem,

Digitized by Google

& aduersus pericula auxilia disponentem, ut à quocunq; uel maximo infortunio tutus habeatur, significare qui uolunt, eum phocæ corium induxum pingunt. Vitulum siquidem mar. ex aquatilibus fulmine non ici obseruatum est: tantaq; mortalium id persuasione receptum, ut uulgò cingula ex eiusmodi corio comparentur. Veteres autem calamitates à potentioribus illatas, fulminum iactibus æquiparare soliti sunt. *Vide etiam inferiùs mox in h. circa finem ex Celio Rhod.* Vrinatorem etiam hominem per animal huiusmodi significare mos fuit: quando in sicco genitum nullum hoc magis, undis ex disciplina soleat assuefieri.

Propria. Phocas, φωκᾶς, nomen (uiri) proprium, Suidas. Phocam uoracem signare arbitrantur, Celius Rhodig. nominum aliquot propriorum rationes explicans. Sunt & Phocion & Phôcus, φωκίων, φῶκος, uirorum nomina. A Phoco prouerbium extat Suidæ explicatum φώκας ἅρπαζε. φωκὸς uerò oxytonum (inquit idem) uas quoddam est. Nereis Phôcum ex Aeaco peperit, Hesiodus in Theogonia. Peleus Phôcum fratrem occidit, Ouidius libro 11. Metam. Apollonius à Telamône simul & Peleo fratribus interfectum tradit. ¶ φωκαΐς, nomen gentis, & aurum pessimum, Varinus.

Phocis, φωκίς, regio sub Parnasso sic dicta à Phoco uiro, eius incolę dicuntur φωκῆς duabus syllabis: φωκαεῖς uerò tribus syllabis, habitatores τῆ φώκης Ionicæ ciuitatis, ἥτις καὶ φώκαια λέγεται, ὡς Νίκαια, Νίκαιαι, Eustathius in Dionysium: apud quem plura etiam reperies in Parecbolis in Homerii: et inter alia, Phocæam in Asia principium esse Ioniæ, finem Aeolidis, sic dictam à phocis cetis, ut citat Varinus. Phocæa una inter duodecim Ioniæ ciuitates nominatur ab Aeliano Variorum 8. 5. φώκειον (melius φώκαιον per αι.) aliqui à Phoco duce nominarunt, alij quoniam phocam in aridum egredientem uiderunt, Heraclides. Inde Phocæa urbs minoris Phrygiæ, ut inquit Ptolemæus, Athenienſium colonia, unde profecti sunt, qui Massiliam apud Galios non procul à Rhodano condidêre, dicta quòd uitulí marini magno numero comparuissent urbem condentibus, Massarius. φωκαίαι, ἡ ἐκ τῆ φώκης, καὶ φώκαια χώρα. φωκὸς autem loci nomen est, & φώκαι ciuitas, Suidas. ¶ Apud Chelonophagos insulæ tres sunt deinceps: quarum una testudinum, alia phocarum, alia accipitrum dicitur, Strabo.

c. Et freta dicuntur magnas expellere phocas, Ouidius epistola 10. ¶ Insolitæ fugiunt in (aliàs ad) flumina phocæ, Vergilius in Georg. in descriptione pestis. ¶ Et stantis conuicia mandræ Eripiunt somnum Druso, uitulisq; marinis, Iuuenalis Sat. 3.

c. Phocas utiles esse ad præstigias magicas scholiastæ referunt, ideoq; etiam Proteum eis gaudere, Eustathius.

Ex Kiranide: Pellis ubicunq; reposita fuerit in domo, uel in naui, uel si gestetur, non superueniet malum ullum. auertit nanq; fulmina, tempestates, pericula, fascinum, dæmones, feras, latrones, & nocturnos incursus. oportet autem habere & coralli lapidem marinum. Dexter oculus eius gestatus in corio cerui, amabilem, fortunatum & potentem facit gestantem. Similiter & cor portatum, & coagulum, omnem difficultatem auertunt: & omne bonum conferunt. Si autem pilos narium in corio cerui ligatos portaueris, maiores & asperos dico, & in medio inimicorum ingressus fueris, omnes ut amici te salutabunt. Lingua sub calceamentis gestata uictoriam præstat. Si quis autem cor phocæ, & extremitatem linguæ, & pilos naris, & utrunq; oculum ac coagulum ligârit in pelle ceruina uel phocæ, & gestârit, uincet omnes in terra & mari, fugientq; ab eo omnes infirmitates ac passiones, & infortunium graduum, omnisq; dęmoniaca fera. erit enim beatus, & felix, & dilectus. Coagulum qui gestauerit, uincet omnes aduersarios suos pro arbitrio. Pili narium eius gestati cum corde eius, fortunam & gratiam magnã conciliant. Hæc nugator ille, qui plures etiam de pilis inter nares & os phocæ, deq; coagulo eius nugas perscribit libro 1. Elemento vij. ¶ Cardanus de uarietate rerum 3. 15. è spuma phocarum electrum nasci conjicit. Fit (inquit) ex spuma Oceani Septentrionalis, allisa diu litoribus & scopulis, ut lentore suo & animalia exigua sibi implicet grato aspectu, & sordes, &c. non tamen ex simplici maris spuma gignitur, nam ubiq; gigneretur: sed è spuma cetorum. Argumento igitur est nullibi in nostro mari inueniri ullum genus horum (ambræ & succini,) quòd phocæ nullæ sint: (*quasi non è quorumuis cetorum, sed phocarum tantùm spuma gignatur:*) licet nec bitumen, nec spuma desit. & quòd, si spuma sola ea fieret, uel etiam bitumine, longè maior quantitas ex eo colligeretur. & quòd, ubi phocæ abundant, uel succinum uel ambra colligitur. præterea phocæ odorem castorei horrent, quòd quasi eô trarium natura sit succino, ab eoq; fugantur.

Succinum è spuma phocarũ.

h. Phocas circa uarios deos marinos esse fingebant, præcipuè Proteum: item Thetin, Amphitriten, & Halosydnam Nereidem, ut suprà in Epithetis diximus. Quippe ita Neptuno ussum est, immania cuius Armenta, & turpes pascit sub gurgite phocas, Vergilius de Proteo Aeneidos 4. De quo etiam Homerus Odysseæ 4. Ἀμφὶ δὲ μιν φῶκαι ἁλὸς πολιῆς ἀλεγεινῆς εὐδίουσιν, πολλὰς ἁλὸς ἐξαναδῦσαι, πικρὸν ἁφρὸν ἀπεπνείουσαι ἁλὸς πολυβενθέος ὀδμήν. Scholiastæ aiunt hoc animal utile esse ad præstigias magicas, ideoq; Proteum eis gaudere, Eustathius. Cum phocis uersatur Proteus, quoniam marinorum animalium aptissimum hoc est ad magiam, Scholiastes eo innominatus. ¶ Cephison procul hinc deflentem fata nepotis Respicit in tumidam phocen ab Apolline uersi, Ouidius Metam. 7. Grammatici quem hic nepotem Cephisi intelligat poëta, incertum

certum esse aiunt. filij autē Cephisi feruntur Narcissus, & Eteocles is qui primus sacrificasse Gratijs dicitur, ut est in Commentarijs Pindari. quanquam rursus Strabo plures Cephisos enumerat libro 9. &c. ¶ Nanq; priùs siccis phocæ nascentē in aruis, Vestitusq; freto uiuet leo. dulcia mella Sudabūt taxi, Calphurnius de rebus impossibilibus. ¶ Adagij instar usurpari posse uideo, ut qui suopte præsidio aduersus potentiorum uim præmunitus præsultusq; est, dicatur hydna gestare, hoc est tubera, nec non hyænæ phocarumq; pelles, quòd hæc minimè tangantur de cœlo, Cælius Rhodiginus. Adagia.

DE PHOCAENA SEV TVRSIONE.

BELLONIVS.

PHOCAENAM Aristoteles, Plinius Tursionem uel Torsionem: Germanorum uulgus Marsionem, nostrum, Marsuinum: quemadmodum Polybius τὸν θυνλάτζιον, Thynnum uocauit, quem ait in Lusitania glandibus, quæ in eius regionis mari plurimæ sunt, uescentem, non aliter pinguescere, ac porcos quadrupedes. Porrò quum nonnulli (Plinium) dicant, porcos marinos, pinnas uenenatas in dorso gerere, de quibus intelligant, planè incertū est. Nam apud ueteres Græcos satis diffusa est de fluuiatili porco mentio, quem amnis Achelous gignit, quiq; grunnitum quēdam ædit, dum capitur: unde Athenæo ποτάμιος χοῖρος uel κάπρος appellatus est, quem alij ψαμαθίδια uocauerunt, ut suo loco ostendemus. De marino autem porco nihil hactenus apud eos legisse memini. Hoc tantùm apud Plinium uideas, quosdam pisces porculo marino conferri posse: sed nihil inde certi colligere potes. A

Est igitur Phocæna Delphini magnitudine, breuiori tamē, sed crassiori corpore, cuius tergoris color ex cæruleo in obscurū liuet: sub uentre autem albicat, pinnasq; Delphini in morē gerit, caudam crescentis lunæ figura: caput obtusum, non ita longum, neq; porcinum rostrum referēs: cuius meatus auditorios admodum obscuros, ut aliquando reperias, ab oculi maiore cantho sex digitorum interuallo caudā uersus accuratè disquirere, illucq; gracilem culmum inserere oportebit. Cætera tam externa, quàm interna utriusq; huius piscis sexus, & quantum inter se discrepēt, atq; ad porcinas partes accedant, in Delphino reperies. B

DE PHOCAENA, RONDELETIVS.

PHOCAENAM delphini speciem esse indicat Aristoteles: Τίκτει ὁ μὲν δελφὶς, τὰ μὲν πολλὰ ζῷον, ὑὸν δὲ καὶ ὠὸν, ὃ δὲ φάλαινα ὠὸν τὰ πλεῖστα καὶ πλησιάκις, ἐν ᾧ ὁμοίως ὑὸς δελφὶν, καὶ ἡ φώκαινα. καὶ γὰρ ὅτερ ὁ μικρὸς δελφὶν μικρὸν. γίνεται δὲ ὃν τόντῳ. διαφέρει δὲ φώκαινα δελφῖνος. ἔστι γὰρ τὸ μέγεθος ἐλαττον, σύρτοφον δὲ ἐκ πόντου: τὸ χρῶμα κυανοῦν. πολλοὶ δὲ ἁλιέων τὰ ῥύγη ἔνιοι φασι φώκαιναν. Delphini singulos magna ex parte edunt, interdum tamē & binos. Balænæ uel binos complurimùm magnaq; ex parte, uel singulos procreant. Idem & phocænæ partus: quæ delphino similis est nascens in Ponto. sed interest quòd phocæna minor est, dorso ampliore, colore cæruleo. plures etiā genus delphini esse opinatur. Alio in loco phocænæ meminit, eamq; in Ponto nasci scribit, quanquā uulgares nostri codices mendosi sint, sic enim habēt: Ἐγὼ γὰρ φαλαίνης καὶ δελφῖνος οὐδὲν ὅτερ ἐν τῷ τόντῳ, καὶ ὁ δελφὶς μικρὸς: legendum enim φωκαίνης non φαλαίνης, ut ex priùs citato Aristotelis loco perspicuū est, & ex Gaza conuersione: qui phocænam, tursionem interpretari solet. Iam uerò eodem in loco non φωκαίνης, sed φώκης legendum esse alibi annotauimus ex Plinio, qui Aristotelis locum ita transtulit. In Pontum nulla intrat bestia piscibus malefica, præter uitulos & paruos delphinos. Verisimile nō est Plinium φωκαίνας uitulos appellasse, cùm φώκας uitulos marinos esse nosset: neq; delphinos paruos pro phocænis accepisse, quanuis dixerit Aristoteles phocænā delphini speciē esse, sed minorem: nam in Ponto paruos duntaxat delphinos esse, ubi uerò aliquantum processeris magnos haberi affirmat Aristoteles: Ad quod respiciens Plinius in Ponto nullam bestiam esse dixit præter uitulos & paruos delphinos. Cùm uerò in Ponto etiam hodie uitulos marinos esse certissimum sit, uel lectionem Aristotelis immutandam esse non immeritò quis existimauerit, uel in ea re Plinium ab Aristotele dissensisse. *Lib. 6. de hist. cap. 12.* *Aristotelis lib. 8. de hist. ca. 13. locus emendatus.* *Tursio.*

DE TVRSIONE, RONDELETIVS.

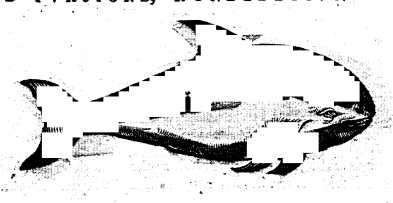

Digitized by Google

Phocænam quidem eandem esse tursioni probabile est, quòd utrunq; animal delphino comparetur, & Plinius sic transtulisse videatur.

QVAM Aristoteles φώκαιναν, Gaza Latinè tursionem siue tyrsionem uocat, quē mouere potuit (ut rectè censet Hermolaus) quòd Plinius dixit, delphinorum similitudinem habere, quiuocantur tursiones. Aristoteles uerò phocænam delphino paruo similem esse scribit. Sed ea nota satis mihi esse non uidetur: sunt enim & alia delphinis similia ut platanista, Plinius: In Gange Indię platanistas uocant, rostro delphini & cauda, magnitudine autem quinq; cubitorum. Multò maiore ratione is quem proponimus tursio (*quam phocæna*) dicetur, quem marsuinum, id est, maris suem Galli uocant à corporis crassitudine, (*obesitate:*) delphino enim similis est, sed differt tristitia aspectus: id est, tristi corporis habitu gestuq; est, & abest lasciuia illa: maximè uerò rostrum caniculatum rostris simile habet, ut in galeis uidere est. *Lib. 9. cap. 9.* *Ibidem cap. 15.*

Sturio non est tursio. Fuerunt qui sturionem nostrum tursionem esse dixerunt, nominis similitudine, ut arbitror, impulsi. transposita enim ex medio in principium litera *S.* ex tursione sturionem efficies. cuius opinionis autorem ferunt esse Gazam: quod uerisimile non est. nam phocænam Aristotelis tursionem non conuertisset, cùm phocæna & lac habeat, & catulos delphinorum modo pariat: sturionem uerò oua parere non ignorauerit.

COROLLARIVM.

PHOCAENA binos magna ex parte, uel singulos procreat, Aristot. Nomen ei à phoca factum coniecerim, quòd similiter ut illa præpinguis sit, lardoq; abundet. Vide suprà in Phocæ Corollario H. a. In Ponto nulla est fera præter phocænam & delphinum, Aristoteles: quo in loco Gaza quoque phocęnam legit, uertit enim tirsionem. Plinius autem & Aelianus phocam. Ego et phocas & phocænas piscibus maleficas esse puto. Vide etiam suprà in Delphino B. circa initium, pag. 389. item in Phoca B. Legendum omnino in Plinio, inquit Massarius, præter uinulos (id est phocas) non phocænas, nam si legeretur phocænas, fuisset utique mentitus, cum phocæna non intret Pontum, sed nascatur in Ponto, ex Aristotele sexto de historia, ubi ait: idem & phocęnæ, id est tursioni partus, qui delphino similis est, nascens in Ponto. At Plinius non ineft, sed nulla intrat bestia malefica in Pontum dixit. Aristoteles uerò qui non intrare, sed nihil in Ponto maleficum esse dixit, quando Phocæna legi etiam deberet, secundum ueritatem & ipse locutus fuisset. Item per paruos delphinos, ueros delphinos paruos Plinius intellexit, non phocænas ut Hermolaus ambigere uidetur. Nam sequitur ibidem in Aristotele, unde hæc Plinius mutuatur: nec delphinus hic magnus est, quanquam extra ubi aliquantum processeris, magni habeantur, Huc usque Massarius. Ephesius locum Aristotelis historiæ 8. 13. enarrans, (si rectè citat Augustinus, Niphus,) philosophi uerba de piscibus Pontum intrantibus & exeuntibus, non probè ad delphinos & phocænas refert. ¶ Delphinorum similitudinem habent qui uocantur tursiones. distant & tristitia quidem aspectus: abest enim illa lasciuia: maximè tamen rostris, canicularum maleficentiæ (aliàs maleficentia) assimilati, Plinius. cuius uerba ita accipiunt Iouius & Rondeletius, ac sturostrum tursionis, caniculæ rostro simile esse dixisset: ego uerò ut re ipsa longè alia phocænæ, alia caniculæ rostri species est, ita Plinium quoq; aliud dixisse animaduerto. phocænam ille delphino aliàs similem, distare ab eo inquit primùm tristitia aspectus, deinde specie rostri. Plinij uerba Græcè ita protulerim: *Αἱ φώκαιναι τοῖς δελφῖσι τἆλλα ὅμοιαι, διαφέρουσι μὲν τῇ σκυθρωπότητι, μᾶλλον δὲ τῷ ῥύγχει.* quòd si post rostris distinguas, clarus erit sensus: & non quidem rostris, sed maleficentia tantùm caniculis eas comparari apparebit. ¶ Φώκη, cetus est marinus, delphini similis, Hesychius. ¶ Galli Germaniq; non aliud ferè phocænæ nomen, quàm delphino attribuunt. Vide suprà in Corollario Delphini A. pagina 389. E Medulis & Baonensi prætura uænum huc aliquando afferuntur delphini: Marsupas minores uocant, alios Marsuinos, quasi marinos sues. Duo genera: alteri rostrum porrectius: alterum minus, simum: quos tursiones Plinij, phocænas Aristotelis arbitramur, Iulius Cæsar Scaliger. In Oceano circa Rostochium Germaniæ ciuitatē Meerschwyn appellant animal, quod multi delphinum esse putant, sed rostro est resimo, ut Salmo fœmina: ego delphinum esse non dubito. *Phocæ.*

De uocabulis tirsio, quo usus est Gaza: itē tursio, torsio, thurio, thursio, (θυρσίων, apud Athenęum) tomus thurianus: lege suprà in Corollario de Gladio A. pag. 453. Non probo quòd quidā etiam torsyo scribit, & tirsyo: deniq; mirsyo quoq;, ut ad Gallicum Marsouin deflectat; tanquam uel Latini à Gallis, uel Galli à Latinis detorserint. Gallicum certè Marsouin à Germanis sumptū est, qui Meerschwyn, id est maris suem, appellant. ¶ Iouius in libro de piscibus capite 4. postquam Longolij Galli, sturionem uulgò dictum esse torsionem Plinij, sententiam cum suis argumentis exposuisset: mox eandem refellit: & neq; Gazam torsionis nomine sturionem accepisse, neque sturionem esse Aristotelis phocænam indicat: torsionem uerò Plinij & Aristotelis phocænam, eumdem esse piscem. ¶ Ephesius uir doctissimus, phocænam interpretatur paruum delphinum, Niphus.

B Bellonius in libro Gallico de piscibus, sobolem phocænæ describit libro 2. cap. 11. Phocæna (inquit idem) circa Oceanum Gallicum frequentiùs capitur quàm delphinus; communi tamen

cum

cum eo nomine Marsouin dicitur: quanuis id nomen phocenæ magis cõueniat, (utpote pinguio-
ri. Delphino quidem rostrũ longius esse & porcino simile author est Rondeletius.) Nasum (Ro-
strum) tam simum habet, ut cum capite fermè rotundetur. Pinna dorsi, quæ unica est, binæ ad late
ra, & cauda, colore nigricant, sicut & in delphino. in summa, superficies eius tota cum delphino
conuenit. Quæcunq; etiam de delphini utroq; sexu scripta sunt, phocænæ similiter & orcæ con-
ueniunt. quòd nisi phocæna rostrum breuius haberet, delphino (*undiquaque*) ferè similis esset. Lu-
tetiam in forum subinde afferuntur, præsertim Veneris diebus, phocænæ: delphini rariùs. nam
uix quintus quisq; delphinus est, ut quadrupla sit præ ipsis phocænarum copia. Sunt autem fre-
quentiores uere, deinde hyeme, tertiò autumno: rariores æstate. Delphino & phocænæ quæ
eadem, quæ diuersa sint, idem Bellonius in Delphino recensuit: ubi matricis etiam efformatio-
nem utrique communem exhibuit. ¶ Diepæ in Neustria (inquit Cardanus in Varijs) tursio-
nes multos conspeximus: & unum nuper captum in sancto Valerino, qui mille libras superabat. Erat autem adeò pinguis, ut teres uideretur: capite & oculis quasi suillis. in medio erat fi-
stula: per quam, dum in mari esset, effundere solebat aquam. erat autem digiti magnitudine.
Dentes obtusi, & humanis molaribus similes. Mingebat: ore diducto respirabat, & suspirabat.
Lachrymabatur, profluentibus ex oculis guttulis. diuq; superuixit, quanuis sanguis è uulnere,
non secus ac uinum è siphunculo flueret. Pinnas habebat solidas ac nigras.

Caro tursionis & delphini in eo differunt: quòd delphini melior delicatiorq; habetur, utpote F
minùs pinguis, Bellonius.

PHOENIX hygros uocatur piscis, quẽ in mari rubro nasci ferunt. is nigris lineis, quas cœru
leæ uariant maculæ, (στεγόδε,) distinguitur, Aelianus de animalibus 12. 24. Vocatur autem
ὑγρὸς, id est humidus uel aquaticus phœnix, quòd piscis cùm sit, similiter ut eiusdem nominis a-
uis, colorum uarietate pulchrè distinguitur. A Volaterrano non rectè uno uocabulo hygrophœ-
nix dicitur, & cum eiusdem maris pisce lacerto confunditur.

DE PHOLADE CONCHA. RONDELETIVS.

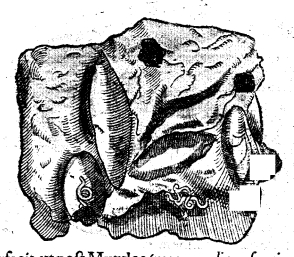

RERVM similitudo facit, ut post Mytulos (*nos eum ordinem secuti non sumus*) de Conchis ijs A
dicamus, quas hodie in quibusdam Italiæ litoribus balanos uocant. Sed quale sit id ge-
nus primùm describamus.

Ita in saxis latet, ut saxo undiq; contegatur, per foramen duntaxat exiguum & sen- C
sui uix patens aqua nutritur.

Testis constat duabus, longis, non in latum extensis Mytulorum modo, sed rotundis, (*teretiu-* B
sculis.) Intus eadem ferè est caro quæ in Mytulis.

In saxis adeò duris nascitur, ut non nisi ferreo malleo diffracto saxo distrahatur. Sunt qui pu- C
tent in saxis aquæ salsæ ui excauatis prouenire, alij in luto in saxorum cauernulis aceruato. Ego
crediderim in saxorum cauernulis uel ui uel natura factis, aquæ marinæ appulsu procreari atque
in Concham uerti, quæ cauitatis siue foraminis figuram seruat.

Vidi huiusmodi Conchas in portu Veneris. Missum est ad me alio ex litore saxum, cuius par- A
tem hîc expressi, in quo nullæ rimæ, nullæ cauernæ, sed foramina tantùm apparebant tam exi- *Pholades potiùs esse, quas hîc exhibet, quàm Balanos: de quibus suprà in B. elemento.* (F)
gua ut uix acum admitterent. Eo igitur ictibus multis confracto, cauitates internæ multæ erant,
uario situ & diuersæ magnitudinis: in quibus Conchas istas reperi, quas cum saxo depictas
exhibeo. Quare figuram diutius contemplatus, antiquorum Balanos non esse iudico, sed φω-
λάδες, de quibus hæc Athenæus libro tertio: Αἱ δὲ φωλάδες πολυτροφώτεραι, βρωμώδεις δὲ κ&. Pho-
lades multùm alunt, sed uirus olent. Et: Αἱ δὲ φωλάδες δύσοσμοι: βρωμώδεις δὲ καὶ κακόχυλοι, ex Di-
philo. Pholades palato suaues sunt, sed uirus respiunt, & mali sunt succi. Primùm huic sen-
tentiæ meæ aptissimè quadrat nominis ratio. nam ut φωλάδες dicuntur feræ quæ in lustris de-
gunt, ἐκ τῦ φωλεύειν, quod latère significat: ita nihil in marinis rebus reperias, quod penitus in-

Digitized by Google

ſaxo lateat, ſicuti Conchæ quas proponimus. Deinde notæ Athenæi his propriæ ſunt, nam uirus olent, & mali ſucci ſunt. Harum nullus, quod ſciam, meminit præter Athenæum.

COROLLARIVM.

PHOLADES Bellonius patellis congeneres eſſe putat. φωλάδ' ὄστρακά τινα βραχέα, Heſychius & Varinus. Conchula uaria quædam reperitur frequens haud procul à Narbone, tota luto obſita: uocaturq; illis Pholado, quaſi φωλάδια dicas, à uerbo φωλεύω, (pro quo etiam φωλέω & φωλάζω dicitur) quòd latêre, uel in latibulis degere ſignificat. nam conchæ iſtæ in luto latentes degunt, ſæpius ad pedem unum depreſſæ, &c. Rondeletius: ex quo & plura de hoc genere concharum leges, & iconem uidebis, ſuprà in Conchis diuerſis, pag. 317. Nos generis huius conchas quæ in ſaxis latent, **Steinmuſcheln** Germanicè nominabimus: quæ uerò in luto, **Würmuſchelen.** ¶ φωλεῖν & φωλεύειν dicuntur, Euſtathio teſte, aues, reptilia, urſæ, & aliæ animantes, cum in terra, ſaxis, aliis ue latibulis conditæ ad aliquod tempus latitant, frigoris aut æſtus uitandi gratia: unde etiam urſæ Græcis φωλάδες cognominãtur. Ad uerbum φωλεῖν accedit Germanicum **fulen**: quod tamẽ ſimpliciter pigrari, & **ful** pigrum ſignificat. φωλεοί, τὰ πανδήμου τόπου, ὑφ' ἑλίσσειν, ὁμωνύμως πρὸς τὸν ὀρνίθων φωλεούς, Euſtathius. Eiuſdem ſignificationis eſt uocabulum φωλεατήρια, Heſychio: ſic ædificia publica dicebantur, in quæ conueniebant uel diſciplinæ, uel exercitij alicuius uel feſtiuitatis gratia; δι' ἀσκαλεῶν, id eſt ſcholas publicas, &c. Germanorum etiã ætas, quas multi hypocauſta nominant, tum publicas, propter congregationem: tum priuatas, quòd in eis hyemare ac delitescere ſoleant, φωλεὸς & φωλεατήρια rectè nominabimus. Φωλευτὴς eſt piger & deſes, ſemper in eodem loco deſidens, ὁ φωλεύων καὶ οἰκαρῶν, Heſychio. Pholidi etiam piſci, de quo proximè dicetur, ἀπὸ τοῦ φωλεῖν nomen impoſitum uidetur. Ariſtoteles frequenter uerbis tum φωλεῖν, tum φωλεύειν utitur.

DE PHOLIDE, RONDELETIVS.

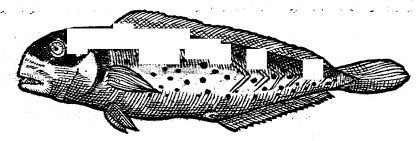

SVPERIORIBVS (*De alaudis & ſcorpioide proximè ſcripſerat*) & maximè alaudæ ſimilis eſt piſcis qui Antipoli à muco bauoſa dicitur.

Paulò maior eſt alaudâ: dorſo fuſco, uentre pallido, cute læui & ſine ſquamis, ſed maculoſa: pinnis aliiſq; partibus à ſuperioribus non diſſidens.

Hunc piſcem eſſe exiſtimamus qui ab Ariſtotele pholis dicitur libro nono de hiſtor. animal. cap. 37. Quæ autem pholis appellatur, mucum, quem ipſa emittit, ſibi obducit, ita ut in eo quaſi cubili quieſcat. Sic piſcis iſte quem exhibemus perpetuò totus muco obductus eſt, unde bauoſa cognominatur: nam baue lingua noſtra & Prouincialium mucum ſignificat. Molliſſima eſt carne & glutinoſa. Squamarum loco prouida rerum natura muco inuoluit: ueluti multos alios non ſquamoſos lubricos efficit, ut lubricitas natationem adiuuet.

COROLLARIVM.

ΦΩΛΙΣ piſcis quidam, Heſychius & Varinus, apud quos alibi etiam φωὶς pro piſce ſcribitur, perperam, ut conjicio. apparet enim factum huic piſci nomen ἀπὸ τοῦ φωλεῖν, quòd intra ſuum mucum ueluti pholeum quendam, id eſt latibulum ſe contineat: quod & Ariſtoteles inſinuat: τῶν δὲ κελαμιδώλων φωλίδες, ἃ μύξας ἂν ἔχοιεν, ἀφιᾶσι πρὸς αὑτὰς, καὶ γίνεται καθάπερ θυλάκιον. Sunt autem ſynonyma θυλάκιον & φωλεός. ἀφιᾶσι uerbum ſignificat undequaq; adhærescere, emplaſtri aut reſinæ inſtar. Rauiſius pholidem è rhomborum genere ſine authore facit. Dubitat Vuottonus an pholis idem piſcis, aut eiuſdem generis ſit cum myxone, cui à muco factum nomen. Sed myxonem mugilum generis eſſe conſtat, & inde nominatum quòd muco ſuo uelcatur, nõ quòd in eo ſe cõdat. Ego piſces cognatos iudico pholidem Rondeletij, alaudas eiuſdem, & ſcorpioidem, ac blennum Bellonij: item muſtelæ marinæ ſpeciem, quam Veneti galettam nominant; & gutturoſulam ab iiſdem uocatam, quam ſuprà coniunximus Alaudis. Germanicè pholidem nominabimus **ein Schleymlerch**: uel circunloquemur, **ein Meerlerchen art.** Pierius in Hieroglyphicis de piſce quem hodie tincam (ut & Auſonius) nominant, an pholis ſit, dubitat. nos ab eo ſeparamus. Hominem (inquit ille) iis quæ ſudore proprio comparârit fruentem, indicaturi, pholim (*melius pholidem*) piſcem pingebant. Ea enim mucorem, quem ipſa emittit, ad altam craſſitiem ſibi obducit, ut tota uiſco delibuta uideatur, ita ut in eo quaſi cubili conquieſcat; unde illi nomen.

men. φωλεύειν enim nidificare est. ¶ Cæterùm φωλὶς per o. breue in prima, squama est seu cortex, ut in serpentium pelle: & instrumentum Musicum, σύνεχές πολυκέλαμον Hesychio.

PHORCVS à Plinio libro 32. cap. ultimo in catalogo aquatilium nominatur, tanquam piscis quidam. Fieri autem potest, ut Phorcum deum marinum inter animalia maris numerârit, aut etiam piscem esse existimârit: sicut & Tritones & Nereides tum deos maris faciunt, tum eiusdem nominis animalia inueniri aiunt. Fingitur autem Phorcus Latinè dictus, Græcè Phorcyn, uel Phorcys, φόρκυς, φόρκυος, filius Neptuni & Thoosæ nymphæ, &c. Tritonesq; citi, Phorcíq; exercitus omnis, Vergilius. Cetò Oceani filia, Phorcyi peperit filias Græas dictas, à natiuitate canas, Hesiodus in Theogonia. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis erât, Nereides supra delphinos & cete & hippocampos sedêtes: item Tritones, chorusq; Phorci, &c. ut Plinius tradit. ¶ Aut fortè pro Phorco legendum est Porcus apud Plinium, porci enim piscis marini alibi meminit: nosq; porcos aut sues appellatos pisces diuersos ostendemus infrà in Porco.

DE PHOXINO, QVI VVLGO VERONVS (QVASI VARIVS,) DICITVR, Bellonius.

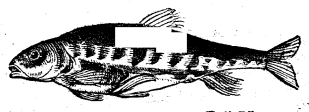

ISCICVLVM inter cæteros magis uarium Galli Veronum uocant, Angli Moen, Romani Morelle, Florentia à maculosa cute Pardellum, Mediolanenses Esbreson, alibi Insubres Sanguinerol, cuiusmodi ad oras (ripas) Sesiæ, Seruæ & Lenæ reperiuntur. Hunc etiam uulgò Freguereul & Fregueu uocare solent. Crediderim autem Fregarolinomen huic inditum esse, quòd ferè semper ouis prægnans sit: atque ob id Phoxinum Aristotelis esse autumo, qui statim ferè, ubi natus est, ouis refertus esse uel absq; coitu deprehenditur. A

Squamis careret: atq; albus esset, nisi punctis nigris & tenuissimis lituris fugillaretur: ex quo eum Romæ Morellum uocant. Pinnæ laterum multùm ad uentrem tendunt: quarum radices quę corpus pertingunt, rubro sunt colore suffusæ, inde Sanguinaria dicta. Nigricat quoq; in tergoribus per interualla. Linea quæ latera utrinque secat arcuata quidem est; sed non tantum quantum Borsolis, (*Ferrarienses Epelanum Sequanæ Borbolum uocant.*) Albicat sub uentre. B

DE PHOXINIS, RONDELETIVS.

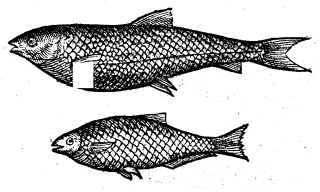

Omnino inuersæ sunt figuræ: & nomina quoq; mutanda. nam figuram Rosę piscę subiungi ait, quæ maior sit, & minus lata.

PHOXINVS dicitur Græcè & Latinè piscículus, cuius Aristoteles solus bis meminit his uerbis, ex Gazæ conuersione. Pars piscium maxima consummatur mare & fœmina. De Rubellione & Hiatula ambigitur, omnes enim grauidæ capiuntur. Consistunt ergo oua per coitum, in ijs qui uenerem norunt. Sed non coitu tantùm, uerùm etiam sine coitu: quod argumento constat nonnullorum fluuiatilium, nam Phoxini statim (propè dixerim) ac nati sunt, & admodũ parui, oua habent. Et paulò post: Reliqui semel anno oua edunt in stagnis fluuiorum & arundinetis lacuum, (quæ πολυκέλαμα uocant,) ut Phoxini & Percæ. Nulla alia est à ueteribus nota tradita, ex qua certi aliquid de Phoxino statuere possimus. quæ uerò ab Aristotele ponitur Phoxino cum multis alijs communis est, quos quantumuis paruos capias, semper ouis plenos reperias. Sed ei uni ex omnibus hæc maximè conuenire uidetur, quem sæpe in Picardia uidi obseruauiq; Illic uocatur Rosiere, dimidiati pedis longitudinem nunquam superat, corpore est lato et compresso, oculis magnis pro corporis ratione. Bramis minimis corporis specie simillimus est, colore est luteo. Quamlibet parui capiantur semper ouis grauidi sunt, adeò ut periti piscatores cum ouis nasci affirment. Huic qui subiungitur & nomine & figura non multùm absimilis est, *Lib. 6. de hist. cap. 13.* *Cap. 14.* *Rosiere.*

Digitized by Google

Roſe. Roſe uocatur à rubore caudæ, reliquo corpore cæruleo eſt, paulò maior, minùs lato corpore. Ouis ſemper plenus eſt, etiam minimus.

DE PISCICVLO VARIO, (EX PHOXINORUM genere,) Rondeletius.

A (C) ISTE piſciculus ex Phoxinorum genere uidetur eſſe. parit enim circa litora fluuiorum & riuorum, ac quantumuis paruus capiatur, ouis plenus reperitur. Tam uarijs coloribus (*nominibus*) nominatur quàm uarijs coloribus depictus eſt. Veron Galli uocant, quaſi uarium. eandem ob cauſam Pardilla ab Italis, ab alijs Sanguinerol à rubore, à Romanis Morella à nigrore dicitur. Græci quidam ab oculorum colore ἐρυθρόφθαλμον.

B Dorſum aurei ſplendoris eſt, uenter argentei, latera purpuraſcunt. Cauda in pinnam auream & latiuſculam deficit. Pinnas in dorſo & in uentre totidem habet, quot reliqui iam deſcripti. Felis multum habet, quare non niſi euiſceratus coquendus. Cephalum fluuiatilem corporis figura imitatur. Cute læui integitur punctis notata.

F Carne eſt molli & ſatis ſuaui.

COROLLARIVM DE PHOXINIS DIVERSIS.

Iconem hanc pro Pardilla Italorum, Pfell *uel* Pfrill *Germanorum, amicus quidam ad nos miſit. uidetur autem & maior quàm par ſit, & parum accuratè facta.*

PHOXINVS, φόξινος, piſcis qui ſtatim natus oua habet: parit autem in ſtagnis (ἐν ταῖς πόλμναις, meliùs πολυμνάσι) fluuiorum, ut refert Ariſtoteles, Varinus. Probo autem proparoxytonum ſcribi, potiùs quàm oxytonum ut uno in loco apud Ariſtotelem: uel penanſlexum, ut alibi apud eundem, uitiatis uel utrobiq; uel alterutro loco codicibus: niſi quis, ut ab φύνδοις fit φυνδοῖνος, ſic à φοξὸς fieri putet φοξῖνος, tanquam à capite acuminato hic piſcis ſit nominatus. Phoxini, ruſticè Coccini, qui cum ſint fluuiatiles, non ſunt grandis magnitudinis, Niphus Italus. Epelanum fluuiatilem Rothomagenſes Ouellam nominant, ab eo quòd ouis ſemper prægnans ſit, Belonius. Nos eum piſcem ex Bellonio deſcripſimus ſuprà, Elemento E. Cardanus ſcribit Ariſtotelem phoxinos omnes fœminas tantùm facere, ſicut & rubelliones & hiatulam. At ſi diligenter Ariſtotelis uerba à Rondeletio citata conſideres, non hoc dicit. ſed cum rubelliones & hiatulas, omnes grauidas capi dixiſſet: mox à nouo principio ſubijcit, oua in quibuſdã piſcium etiam ſine coitu conſiſtere, quoniam phoxini ſtatim nati oua habeant. non dicit autem omnes, ſicut de rubellionibus & hiatulis. Quòd ſi Phoxini, minimi iſti piſciculi ſunt, quos Galli Veronos nominant: nil mirum ſi propter paruitatem mediocres etiam ex eis nuper nati uideantur. uerùm nec ipſe Ariſtoteles ſimpliciter nuper natos, ſed uerbis, ὡς εἰπεῖν, id eſt propè dixerim, additis, grauidos capi tradit. Veriſimile eſt autem tantillos piſciculos, ſicut & mures inter quadrupedes, breui tempore perfici & generare poſſe. Sed his de rebus non tam ut Ariſtotelí aut Cardano contradicerem, quàm ut ad diligentiorem ueritatis indagationem incitarem alios, controuerſiam mouere uolui.

Phoxinorum alius leuis, alius ſquamoſus.

E paruis piſciculis, qui circa lacuum aut fluuiorum oras aquis ſtagnantibus capiuntur reticulis, nec unquam ferè digiti longitudinem ſeu palmum excedunt, alij ſquamis carent, (de quibus præcipuè Bellonius & Rondeletius ſentiunt, cum Gallicè Veronos, Latinè Varios nominant,) alij ſquamoſi ſunt. Pinnas alioquí numero ſituq; ſimiliter habent: utricq; amariuſculi, & minimi etiam ouis pleruncq; pleni ſunt. quamobrem & nomina eorum confundi uideo, non ſolum apud noſtros Germanos, ſed alijs etiam in linguis. Varij quidem ſui pinnas, quod ad ſitum, aliter in ſua icone Rondeletius, aliter Bellonius diſpoſuit: cum de eodem piſce, iiſdemq; nominibus loquantur, nempe phoxino læui, id eſt ſquamis carente. Et forſan in diuerſis regionibus piſciculi iſti uel aliter, uel ſpecie tota uariant. Pro ſexus quidem differẽtia colores in eis differre obſeruaui.

Nomina Italica phoxini læuis.

Phoxinus læuis, & minimus phoxinorum pardellus Italis (Florentinis maximè) uocatur à colore, (uel potiùs punctorum uarietate,) Cardano teſte. nam & pardalis quadrupes maculoſa eſt, & eiuſdem nominis cetus, &c. Ab alijs Morella, à nigro macularum colore. Aethiopes enim homines nigros, uulgò Mauros uocamus. Romæ quidem (inquit Bellonius) piſciculorum minutorum nullum habent diſcrimen, omnesq; promiſcuè Morellos nominant. Alijs Fregarolus, ut ſcribit Cardanus: nimirum quòd frigi piſciculi iſti oleo uel butyro ſoleant. Diuerſus & maior piſciculus eſt, ipſe etiam uarius & maculoſus, quem Placentini Varon, Mediolanenſes Vairon, (circa

circa Verbanum lacum Bayron,) appellant, (*noſtri* **Greßling**.) Etenim quem nos Gallicè Veron uocamus, illi Esbrefon, Hetrusci Ionctium appellant, Bellonius in Gobio fl. Ionctij nomen à iuncis deriuatum conjicio: quòd inter iunceta & arundineta uerſetur. Matthiolus Senenſis gobium capitatum in Hetruria Ghiozzo uocari ſcribit. ¶ Rondeletius Varium ſuum à Græcis qui buſdam φυθρόφθαλμον appellari ſcribit, ueteribus ne an nouis ſcriptoribus, aut hominum uulgo, in dubio relinquens. Ego hoc nomẽ nuſquã legi, niſi in Caroli Figuli ichthyologia: qui id ad Germanicum eiuſdem ſignificationis nomen (**Roteugle**) cõfinxit. Vide ſuprà in Erythrophthalmo, pag. 438. ¶ Galli Veronum ſuum digiti (palmi minoris) longitudine faciunt: amarum ferè, præterquàm Maio. reticulo capi. Quærendum an piſciculus ille, qui Loche france Gallicè à Bellonio uocatur, cõmune aliquid cum phoxino læui habeat. nam & ipſe paruulus deſcribitur, læuis, maculoſus. Vide in Gobijs fluuiatilibus. Verones piſciculi Auguſto, Septembri & Octobri nuſquam aut rarò apparent, Bellonius in Bubulca. *Erythrophthalmus.*

Quòd ad ſquamoſos duos Rondeletij phoxinos attinet, certi nihil habeo, ſuſpicor tamen minorem, quem Roſiere in Picardia uocari ſcribit, colore luteo, &c. phoxinum ſquamoſum illum eſſe, quem Bambelam noſtri appellant: quanquam alicubi idem nomẽ etiam læui attribuant. Etſi autem Bambela noſtra, quam inferiùs deſcribam ſeorſim, lutea apud nos fortè non ſit, reliqua tamen ſpecies naturaq; conuenit: & circa Auguſtam Vindelicorum luteola capitur. Maior quẽ Roſe nominat, incognitus mihi eſt: niſi fortè ſit piſcis ille quẽ idẽ Rondeletius inter lacuſtres Lemano lacui propríos (ut ipſe putabat) Vangeron appellauit. huic enim cauda & uentris pinnæ rubent: & in Normannia (ut accepi) Roſſe uocatur. neq; enim in lacubus tantùm capitur, ſed etiam fluuijs, præſertim tardioribus: in quibus fortè non eandem magnitudinem quam in lacubus attingit & fieri poteſt ut Rondeletius minùs adultum uiderit. Quòd ſi piſcis idem eſt, (ut ſuſpicor, & ampliùs in hiſtoria eius probabo infrà in R. Rubelli fluuiatilis nomine,) figura quoq; nõ ſatis probè à Rondeletio expreſſa eſt. ſed hæc ad ſuum locum differantur. *Squamoſi. Bambela.*

Germanica phoxinorum nomina quoniam multa ſunt, literarum ordine digeſta enumerabo: & quæ de ſingulis accepi adſcribam. *Germanica nomina.*

Bambele noſtri phoxinum ſquamoſum uocant, Rhæti uerò circa Velcuriam, læuem. Aliqui **Bammele**, & **Pampele**, ſcribunt ac proferunt. Læues apud nos non paſsim, ſed in Glatto fluuio reperiuntur, & compoſito nomine à riuo cognominãtur **Bach bambele**, uel **Büzle**.

Brechling. Vide mox in **Milling**.

Butt/Bott/Baut circa lacum Acronium uſitata ſunt nomina, pro phoxino læui. itẽ **Bintzbaut**, à iuncis circa quos paſcitur. Hunc piſciculum aiunt è riuis in lacum uenire, minorem eſſe fundulo, id eſt Cobitide fl. barbatula, eâdem ferè longitudine: ſquamis carere, uarium eſſe, uentre albo: à Decembri uſq; poſt paſcha laudari. poſtea párere, coqui ut gobios fl. capitatos.

Elderitz/Elritz/Eldritz, apud Saxones & Miſenos uocatur piſciculus, qui alibi **Pfell**, ut Eberus & Peucerus docent. eum audio è riuis in flumina maiora intrare, & ſingulis menſibus párere.

Erling. Quære **Milling**.

Hägener. Vide **Milling**.

Harlüchle Tigurí apud nos uocanẽ ĩdem piſciculi. ſunt enim lubrici, abſq; ſquamis: ſimiles fundulis, ſed ſine barbulis: minimi digiti lõgitudine, dorſo fuſco, ad ſolem aliquid in eis uiret. pinnas totidem, quot bambelæ noſtræ habent, & ſimiliter digeſtas. Mas dorſo & lateribus nigrior eſt quàm fœmina, & pinnis in uentre paulò plus rubet. Nomen neſcio unde factum ſit, niſi fortè partim à Gallico Locha, quod eſt fundulus, uel à Saxonico **Elritz**, literis tranſpoſitis, & forma diminutiua facta.

Krämer. Vide mox in **Milling**.

Milling uel **Müilling** Argentinæ dicuntur piſciculi, alibi **Ozlen**, uel **Erling** potiùs, ab alnis puto. in Kinzerala regione **Hägener**: ubi etiam minimi huius generis **Brechling** uocantur. duos aut quatuor ad ſummũ ferè digitos trãſuerſos longi. A mari ſunt, præſertim Maio. Fœminæ ex eis nigriores, mares nõnihil rubent. in cœno uerſant ac paſcunt. ſiſcis quibuſdam & naſsis exiguis capiuntur, preſertim cũ fundulis dictis. In cibo uiles ſunt. Martio & Aprili menſibus præſe runtur. Inter iocoſas piſcium nomenclaturas, neſcio qua ratione mercatores appellantur. **Ein Müilling iſt ein Krämer**: &, ſi bene memini, hoc nomen etiam ſimpliciter ei nonnuſquam attribuitur. His ſcriptis piſciculum ipſum aridum accepi, colore fuſcum, ſquamis nullis, uel tantillis ut uix radenti appareant; uentre coloris ruffi ſeu croceí ad caudam uſq;, &c. Eoſdem alibi **pfrillos** dici aiunt.

Pfrill nomen Bauaris in uſu eſt, factum fortaſſis ab Italico Pardilla, per ſyncopen: & f. litera cum p. aſſumpta (ut ſolemus in multis, pauo, **Pfaw**: palus, **pfal**: papa, **pfaff**: patina, **pfann**, &c.) aliqui, ni fallor, ſine f. proferunt **Prill**. Sueui **Pfell/Pfäl**: quod aliqui ſic dictum putant, quaſi pauellum, à pauone diminutiuum, propter colorum uarietatem. ego à **Pfrill** potiùs deduxerim, r. litera euphoniæ cauſa omiſſa. Sunt qui etiam Græcè βδέλλιον nominare audeant, non alia quàm ῥάκα, literarum ſimilitudinis ratione, quod mihi minimè probatur, præſertim cum ea uox hirudinem

ſignificet Græcis, qua cum piſciculus neq; ſpecie neq; natura commune quicquam habet. Hos piſciculos Aprili menſe parere aiunt: amaros eſſe, ſed ſalubres: ouis abundare: ſquamis carere, ſpecie ac magnitudine fundulos referre, exceptis barbulis. circa uentrem (pinnulis nimirum) rubere: aliqua ex parte etiam flaueſcere. Memini eos in Sueuia edere Iulio menſe, ouis plenos, in ri
F uo captos. Baltaſar Stendelius, qui de cibariorum apparatu Germanicè ſcripſit, pſrillos mediocriter falſos, aceto tempeſtiue affuſo, non multùm elixari iubet, & iam elixis quoque parum aceti bullientis in diſco (ſuper quo apponendi ſunt menſæ) affundit, zinziber tritum aſpergit, & butyri bullientis modicum ſuperinfundit. Aliter: Pfrillorum quos mediocriter faltéris ſextarius cum ſextario uini elixetur: ſed oportet uinum priùs bullire cum butyro (dulci) quantum eſt oui dimidium: bullienti piſces immitti, nec diu coqui. aliqui etiam pollinem aromaticum crocei
10 um bullientibus aſpergunt. Placent & funduli ſimiliter elixi. ¶ Circa Auguſtam Vindelicorum læues ac minores phoxinos, quos alij ſimpliciter **Pfrillen**, à Lyco fluuio, **Lechpfrillen** appellant: maiores uerò & ſquamoſos, ab alio flumine **Sinckelpfrillen**: quos etiam amariores eſſe aiunt.

Riemling Argentinæ dicuntur piſciculi tres aut quatuor fermè digitos longi, amari, uiles, uentribus albicant, pinnulis rubicundi, (in ſceleto quem uidi albicabant.) Latiuſculi ſunt, alioquí ſpecie ſimiles leuciſcis fluuiatilibus illis, quos Galli Vendoſias nominant: ſquamis quoq; ſimiliter albis & facilè deciduis. Sceletus lucí obiectus ferè perſpicuus eſt, media linea, quæ ſpinam dorſi ſequitur, nigricante excepta, quod etiam de bubulca recente Bellonius ſcribit. pariũt Maio.
20 Pleriq; capiuntur in Ilna flumine, retis genere quod urſum Germani appellant: cuius etiam Pli-
Bubulca. nius circunlocutione meminit: Capiuntur (inquit) purpuræ paruulis rariſq; textu ueluti naſſis, ¶ Bubulca Bellonij, ſuprà nobis deſcripta Elemento A. mox poſt Alburnum, pag. 27.) piſciculus eſt latiuſculus, ſed trium digitorum lõgitudinem non excedit, amarus, utilis: ſed ſquamis (inquit) tegitur magnis ac latis. idem forſitan eſt quem **Riemling** Argentinenſes uocant. Non alia eſt proculdubio Bambela noſtra.

Weißle, hoc eſt orphani uel pupilli, dicuntur Auguſtæ pfrilli teneriores, à paruitate.

Wertling quibuſdam Germanis idem eſt qui **Pfäl** uel **Pfrill**.

Veronus Gallorum, Anglis eſt **Menoy**, teſte Bellonio. Sic autem uocatur à paruitate, quòd piſciũ minimus ſit, ut Io. Caius Anglus indicauit, cum ego à minij uel ſanguinis colore, (unde & ſanguinerolum Itali quidam nominant,) ſic dictuum ſuſpicarer. Galli apuam cobitin, Menuiſe
30 nuncupant, ſimiliter, ut conjcio, à minuta magnitudine. Piſciculum fluuiatilem eſſe aiunt Anglí, lochis, id eſt fundulis minorem, &c. unde apparet Eliotam Anglium, Mænam piſcem marinum, non rectè interpretatum a **Menowe**.

DE PHOXINO ſquamoſo et maiore, quẽ noſtri **Bambele** uocãt, (quod nomen tamẽ non deſunt qui etiã Iequi attribuãt,) priuatim hic quædam trademus: iſs quæ proximè retrò dicta ſunt, præteritis. Piſciculus eſt tres aut quatuor digitos longus: ſex quidẽ digitis longiorem non uidi. caput ei craſsiuſculum pro ſua magnitudine, nigricans: iris oculorum crocea: quí color etiam ad pinnarum initia omnia ſpectatur, in pinnæ dorſi quoq; initio in maioribus et adultis. Pinnarũ ad branchias articulus ueluti carunculã quandã habet, in alijs parum, in alijs ualde croceam, (in alijs, ſi bene memini, rubentem,) pro ætatis nimirũ & ſexus differentia: fortaſſis et aquarũ & regionũ
40 in quibus degunt. Squamas habet albicantes. Linea fuſca oblique à capite ad caudam fertur. Pinna in dorſo medio unica eſt, binæ ad branchias, totidem in medio uentre: alia poſt anum. In principio caudę macula atra notatur, & alijs minoribus ſingulis ad initia pinnarũ utrinq;. Dorſum & latera nonnihil flaueſcunt. Sapor in cibo ſubamarus. Reperiuntur in fluentibus ſolùm aquis, ut audio: non etiam in lacubus & cœno, ut Iegues, quos è riuis lacus & flumina maiora ingredi diximus: unde eos (Iegues) noſtri à riuis **Bachbammele** nominant. ſidem in Glatto flumine apud nos paruo ac cœnoſo, ab ijs qui cancros captant, ſubinde inueniuntur & abſciuntur. A Bacchanaliũ uel Quadrageſimæ initio uſq; ad calendas Maij naſſas non anguſtiùs contextas, quàm ut gobij capitati & bambelæ ex eis euadere poſsint, in flumen immittere piſcatoribus noſtris licet. ¶ Bambelam noſtram Itali quidam, ut audio, eodem quo gobium fluuiatilem nomine appellant, Va-
50 ron: Verbani uerò accolæ circa Lucarnum Stornazzo uel Sterniculo. Eadem aut cognata eſt Bellonij Bubulca, (ſuprà poſt Alburnum in A. elemento deſcripta:) & Rondeletij Roſiere, ut Picardi nominant: quæ minor eſt ex duobus ipſius Phoxinis ſquamoſis: niſi colore forſan differat, ut diximus.

Ad hoc piſciculorũ genus omnino pertinẽt, qui apud Miſenos **Oberkörgẽ** dicunt: quorũ iconẽ et deſcriptionẽ cum alijs multis nobilis medicus Io. Kentmanus ad me dedit. Vocant (inquit) etiã alijs nominibus: **Blaubeuchlein**, à cœruleo uentris colore: & **Schneiderkerplein**, quòd à plebe ad alendã familiã coẽmantur, & corporis ſpecie ueluti carpæ minutæ uideant: & **Sieckfötzlein**, per contemptum. piſciculus eſt perelegans et floridus aſpectu. Squamis exilibus argentei nitoris tegitur. oculos rubicundos habet, pinnam ab ano pulchrè rubentem: caudam pallidam, (*fuſcam oſtendit icon: & pinnulæ in dorſo fuſcæ maculis per medium nigris initium rubrum. branchias albicantes, in medio cæruleas. longitudinem totius, tres ferè digitos: latitudinem, ferè unum: dorſum fuſcum, latera ex albo pallidula*) lineam

lineam utrinq; uiridem à medio corporis ad caudam. Intestina perexilia in orbem reuoluuntur, ut semen (pericarpium) Medicæ herbæ: quæ diducta & extensa longitudinem piscis duplicant. Indigena fluuij Albis est, non aduena hic piscículus. Anno toto capitur; & parit in eodem fluuio Iulio mense circa diui Ioannis diem: tum plurimi & grauidi capiuntur, (nassis & reticulis angustis,) uentre ouis distento: nec alio tempore magis in cibo laudãtur: quanquam amariusculi sunt, sicut & Elderizæ (*id est phoxini læues.*) Sed hæc amaritudo nonnullos delectat: in quorum gratiam piscatores hos piscículos à smerlis (*id est fundulis, ut nostri uocant*) segregant. Elixari autem debent desquammati & præparati, in aquam feruidam immissi, & conditi, ad iuris ferè consumptionem. F

Sunt etiam in Albi alia duo piscículorum genera, haud scio an ad phoxinos referenda, quorum itidem à Kentmano icones accepi, descriptiones nullas. Vnum **Wetterfischlein** (id est pisciculum tempestatis, nescio quam ob causam) appellant. is palmo ferè longus est, (ut pictura præ se fert,) digito angustior: hoc est superiore longior, minùs autem latus. dorso fuscus, lateribus albi cæt. oculis, pinnis in parte supina, & cauda, pallidis uel subluteis. Alterum **Schneppelfischgen** appellant, prædictis omnibus longiorem. accedit enim pictura ad digitos quinq;. hoc in eo peculiare, quòd à summis branchijs caudam uersus linea latiuscula sublutea tendit: præter obliquam illam fuscam & ἐπλατῆ, in piscibus plerisq; à branchijs caudam uersus conspicuam. Squamosus est, latiusculus. oculi pallent, macula inferne rubicunda, qui color etiam ad initium pinnarũ iuxta branchias apparet, &c. Videtur idem aut persimilis, quem Bambelam nostri appellant. Vtrunque ex his postremis similiter ut priorem (**Oberkörgen**) aquæ feruidæ immissum, &c. pararí iubent. ¶ Pinnarum situ & numero phoxini omnes conueniunt. differunt corporis latitudine, longitudine: squamis & læuitate: colore: pinnæ ab ano longitudine, &c. Wetterfischlein. Schneppelfischgen.

Anglorum **Menow** cum Bellonio Aristotelis Phoxinum esse consentirem, si ἐν ταῖς πολυμύαις ἀπὸ τοῦ πυτμοῦ καὶ τοῦ λιμνοῦ πρὸς τὰ κεκλιμώδια, οἷον πόρκας, pareret. Verùm quum extra omnem controuersiam sit, Menouas nostras nunquam in πολυμύαις fluuiorum & lacuum circa arundineta parere: sed semper in saxosis uadis aut sabulosis, ubi rapidiores sunt aquæ decursus, ipsi hac in re subscribere non audeo, Guil. Turnerus Anglus in epistola ad nos.

DE PHYCIDE, RONDELETIVS.

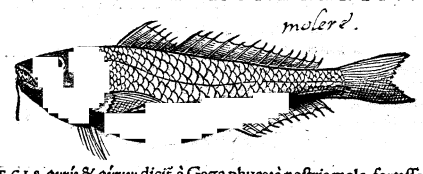

AGRAECIS φυκὶς & φύκιον dicit, à Gaza phuca: à nostris mole, fortasse ob carnis mollitudinem, Hispanis molere, Romanis phyco. Audio à Neapolitanis quendam ostendi nomine pittara, pro phycide, quem Græci huius temporis phocida, Veneti lepo nominant. A

Phycis piscis est marinus ex saxatilium genere, colore rubescente & uario percam & channam referens, quam ob causam πουκιλόχρως dicta fuit ab Aristotele, ut author est Athenæus. Antè riore corporis parte tincam fluuiatilem imitatur, posteriore soleam ob tenuitatem & pinnarum situm, quibus ueluti cincta est. Vnde ἐκτεναδοσεφῆ, eodem Athenæo teste, cognominauit Aristoteles, id est, spinis coronatam. Quæ tamen appellatio illi cum multis alijs piscibus communis est. Mutat colorem phycis, reliquo tempore candida, uére uaria. Nam summum caput ex nigro rubescit: pas inferior uentrem spectans, tincæ colore est. Pars corporis posterior nigrescit. Pinnæ duæ, quæ sunt ad branchias, rubescunt. Ore est magno, dentibus paruis. Labijs caret, ut channa. Oculis est magnis, aureis. Barba ex unico pilo ex summo inferioris maxillæ propendet. Paulò infrà pili duo longissimi pendent, loco pinnarum uentris. In dorso primùm pinnam habet paruam & diuisam: mox sequitur altera, membrana connexa, quæ ad caudam usq; protenditur: huic similis est alia, à podice magno, & in medio ferè corpore sito, ad caudam usque. Ventriculum longum habet, appendices quindecim: hepar magnum, lactei coloris, à quo lõga fellis uesica penderet. intestina lata, replicata, branchias magnas. lapides in cerebro, quemadmodum asellus aut lupus. Ex his ego colligo ueram phycidem hîc expressam esse: quæ quanquam ad faciendam fidẽ satis esse possint: tamen multò magis sententiam hanc meam confirmaui, cùm in media alga nidificantem uidi, id quod sola phycis facit testibus Aristotele lib. 8. de hist. animal. cap. 30. & Plinio lib. 9. Phycis piscium sola nidificat ex alga, atq; in nido parit. & id certissimum esse piscatores multi obseruarunt. Quòd autem solam nidificare aiunt in alga, id falsum esse conperit Guilelmus Pellicerius Monspelienſis episcopus, uir in rebus peruestigandis diligentissimus & per- B *Libro 7.* *Aristot. lib. 8. de hist. anim. cap. 30. Plin. lib. 9. cap. 26.* C *Phycidem nidificare in alga, sed non solum.*

Digitized by Google

Perpensus Oppiani locus.

*Brodæus legit ἐκ τ' uel ὠὶ τ'.

Alphestes.

Phycidion, id est phycis parua.

Capellan.

Ibidem.

Phycen & phycis ab Athenæo distinguuntur.

spicacissimus, qui gobiones & hippocampos in alga oua ponere & parere animaduertit. Est & hic corrigendus error illius, qui Oppiani ἁλιευτικὰ uersibus Latinis expressit, sic enim Oppianus libro 1. Ἁλιευτικῶν: Καὶ κίχλαι χαλινάς, καὶ φυκίδ' ὅσσ' ἁλιῶσι δυσηχέϊ ἐπτωνυμίλῳ δαλάσσης ἐν' ἀξυστα. Sic uerò interpres: ---- turdíq; uirentes, Phycides Eunuchi uero de nomine dictæ.

Quàm ineptè contra mentem Oppiani tribuitur sit phycidi eunuchi epitheton, sciunt omnes, quibus phycis penitus sit cognita. nã & parit: & partus huic maiori curæ est, quàm reliquis: quippe quæ nidum in alga sibi paret & struat: qui igitur eunuchi nomen rectè competere potest? Quare ne per somnium quidem id Oppiano in mentem uenit. sed recensens pisces, qui circa saxa, uel in saxis uersantur, phycidibus subnectit eum quem initio libri huius ἀλφηστὴν à Græcis, à Plinio cynædum nominari ostendimus, (*similiter & Brodæus interpretatur. dicitur autem idem piscis alias etiam* κατηπύωον, *ut ostendimus*) quem per periphrasim cum alijs saxatilibus numerat Oppianus, ut sit is sensus: Phycides, & cui Piscator mollis nomen dedit esse cynædi.

Nunc supersunt duo expendenda, sit ne idem piscis φυκὶς & φυκίδιον, φυκὶς & φυκίς. Ac primùm φυκίδιον nihil aliud esse quàm paruam phycidem nomen ipsum indicat: unde Gaza libro 6. cap. 13. de historia animal. pusillam phucam uertit. nec ijs assentior, qui phycidion eum piscem esse putant, qui à nobis Capellan dicitur, (*is inter Asellos Oceani suprà descriptus est,*) ideo quòd is ueluti phycis è mento pendentem barbam habeat. Sed qui diligentiùs uerba Aristotelis expendet, falli istos iudicabit, sunt autem hæc Aristotelis uerba. Pisces qui oua ædunt, semel pariunt anno, præter pusillas phucas, quæ bis pariũt anno. Differt autem mas phycis à fœmina, quòd & nigrior sit, & squamis amplioribus. At qui is qui uulgò Capellan nominatur, piscis est læuis, & minimè squamosus. Ex quibus necessariò efficitur phycidion siue diuersa sit à phycide species, siue eadem, non posse esse eum quem Capellan dicimus. Ergo phycidion à phycide ætate tantùm, & magnitudine differre puto. Deinde φυκγία (φυκλία potius, *à recto* φυκλὶς, *ut* σαλὶς, ἁλὶς: μὴν *quoq; &* ἔκλυ, σέ. *seruant in obliquis*) & φυκίδια diuersos pisces facere uidetur Athenæus lib. 8. cuius hæc sunt uerba: Καὶ ἥδ' ὡσπράσιον ὁ φυκλὶς, καὶ ἡ φυκὶς, ἀσπαλώπακτα ἰχθύδια· ὅντε, ἄξεσμα καὶ ἀνάφαγρα δύη. Ex saxatilibus phycen & phycis tenerrimi sunt pisces, uirus non resipientes, & corruptu faciles. Phycis inter saxa degit, non solùm alga uel muſco, sed etiam carne (*uescitur*:) nam squillas appetit autore Aristotele lib. 8. de hist. anim. cap. 2. & in eius uentriculo non squillas modò, sed & loligines, & piscículos alios inueni. Phycis eâdem bonitate est, qua cæteri saxatiles, autore Galeno lib. 3. de aliment. facult. simili quoq; modo præparatur.

DE ALIO PISCE, QVEM PHYCIDEM Bellonius putauit.

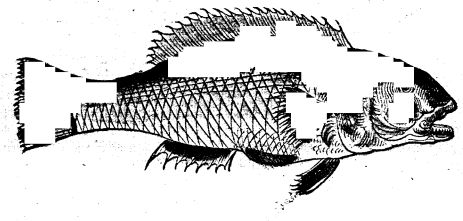

A Phycis Massilienſibus Roquau, multorum etiam colorum est piscis, fluuiatili Tincæ persimilis. Hunc Veneti promiscuè Lambenam, Genuẽses Lagionum, Romani ut plurimùm Merlinũ (*Merlo, cum icone scriptum erat*) uocant. Nam id genus omne piscium coloratorum, nomine Psittaci, Pauonis, Turdi uel Merulæ illis (minùs tamen rectè) uocari consueuit. Græca uox est Lambena, (*Lampina cum icone scriptum erat, tanquam uox hodie uulgò usitata Græcis,*) sed ad exprimendum eum piscem uulgaris.

B Memini me uidisse quasdam Phycides omnino fuscas, alias rubentes, alias uirides, nonnullas mistis coloribus uarias. Omnes pinnam tergoris (ut Sparus) continuam gerunt, duodecim aculeis (*in icone plures sunt*) munitam: ac rursus ad branchiarum latera utrinq; unam habent, & sub uentre duas. quarum singulæ squamis teguntur latis, firmis, sæpe uliginosis. Dentes illis in ore pares non sunt: nam in superiori maxilla utrinq; ad latus dentem unum tantùm, aut ad summum duos connumerabis: In inferiore autem maxilla multò plures, omnes quidem oblongos, albos & acutos: sed retrò in maxillis multos molares habent. Cęterùm Phycidum color externus quanquam euariet: interanea tamen perpetuò eadem in omnibus mihi apparuerunt. Voraces pisces sunt phucæ, quamobrem grandi atque amplo sunt stomacho prædiæ. Omnibus est lacteum hepar, ad sinistram

Digitized by Google

ſiniſtram magis extenſum. Fel tamen lateri dextro incumbit, oblongo folliculo incluſum, colore ſubluteum. Gregales non ſunt, ut neque Iulides. Labia habent craſſa & carnoſa: uerſantur in ſcopulis.

Molli carne præditæ ſunt & dulci: quæ cq; niſi multo ſale & aceto condiãtur, guſtui minus placebunt, nec q; friabiles erunt. Cuius rei Dioſcorides & Galenus in capite de iure piſcium meminerunt. F

COROLLARIVM.

Phycis ita dicitur, quoniam piſciũ ſola nidificet ex alga, quã Græci phycon uocãt, Maſſarius & Gillius. Phycis etiã phycos Ariſtoteli dicitur, ut Maſſarius & alij recentiores ſcribũt. Mihi φυκὶς oxytonum gen. fœminino per ἰῶτα, ſolùm recte ſcribi uidetur, ut μαυὶς: nam & alij autores non aliter proferunt: & apud Ariſtotelem in præſentia non aliter inuenio, nempe libro hiſtoriæ 8. capitibus 2. & 30. cæterùm libro 6. cap. 13. φύκης paroxytonum per η. reperio his uerbis, ἐλαφρὰ δ' ἐξαίφνης φύκους, &c. & ſic quidem marem priuatim nominare uoluiſſe Ariſtotelem uidetur. φύκη & autem pro piſce non reperio, & ſicubi fortè reperitur mendoſam exiſtimo lectionem. ſcio algã marinam ſic nominari, ut & φύκιον (quod nomẽ ſimiliter pro piſce Rondeletius ſcribit:) & ſcio in uulgatis codicibus Dioſcoridis, φυκίων legi, ubi aliqui fortè φυκίων reponunt, ego φυκιδίων, ex Aegine A qui hunc locum tranſcripſit, ſed piſcem iſidem nominibus appellari nõ probo, ut homonymia non cõmittatur. Sunt & alia Græcis nomina maſculina in ης, à quibus fœminina fiunt in ις per ἰῶτα: ut ὁ ἑκατόντης, ἡ ἑκατόντις: quæ quidem accentu conueniunt, φύκης et φυκὶς differũt. ſic ab ἀρτοπώλης, ἀρτοπῶλις apud Eurípidem. Apud Athenæum quidã ſcribit ſe ad ſartaginem emiſſe φυκιδ' ας, καὶ ἰδὲ ε, φύκιλλα, κωβίδια: ubi ſimiliter φύκιλλα accuſatiuũ, ut χόνδρος, accipio. Non phycon igitur, ſed phycidem dicemus: & diminutiua uoce nõ phycion, ſed phycidion Ariſtotelis exemplo. Maſſarius Diphili uerba interpretatus, phycænas nominat, tanquam à recto phycæna fœmininí generis, tri plici errore: phycenas enim dicere debuit ſine diphthõgo, à recto phycen, maſculino, biſſyllabo. à Diphilo enim nominãtur ὁ φυκλιὼν καὶ ἡ φυκὶς, ſiue ſpecie diuerſi piſces, cognati tamen inter ſe: ſiue ſexu tantùm, ut ὁ φύκης καὶ ἡ φυκὶς ab Ariſtotele ſexu ſolùm differentes. ¶ Lelepris, λελεπρὶς, piſcis quidam, qui & phycis, Heſychius & Varinus. Liparis piſcis à Plinio nominatur, quo in loco aliqui lelepris legunt, Rondeletius. Piſcis qui à Bellonio lepradis (quod ipſe puto confinxit) & ueteri leleprídis nomine exhibitus eſt ſuprà, pag. 559. turdorum generis eſt, non phycis: quod cum aliàs apparet, tum ex eo quòd ſaxatiles piſces omnes ab eo deuorari ait. hoc enim phycidi minimè conuenit. Cum phycida Maſsilienſi piſcatori, ex oppido Neapoli oriundo, demonſtrarem, dixit Neapoli leprem uocari, Gillius. Theodorus fucam pro phycide reddidit, nõ phucam per ph. nuſquam enim in translatione eius ſic ab eo ſcriptum reperio. fuit enim omnino ſtudioſus Latinitatis: itaq; ut phycos marina herba à quibuſdam Latinè fucus dicitur: ſic ab eadẽ denominatum phycidem piſcem, fucam (ſimiliter ut Græci fœm. genere) nominare uoluit. ¶ Rondeletij phycidem ante annos multos eodem nomine Cornelius Sittardus ad me miſit, coloribus ſuè picta̅m, ut à Giſberto Horſtio Romæ acceperat. qualem accepi, talem ex pictura deſcribam: ea digitos quindecim communes longa eſt, tres lata circa medium. cirrhus ſub mento longè brevior quàm Rondeletius repræſentat, initio craſsiuſculo, colore ruſſo è fuſco: alicubi ruſſo aut roſeo ſyncerióre. cauda ſimplex & prorſus indiuiſa, nigricãs. Pinnæ ad branchias oblongæ in acutũ deſinunt. ſub ijs utrinq; cirrus quidam eiuſdem ferè longitudinis (circiter tres digitos) dependet, rubens, lineis tamen albis diſtinctus, poſt mediũ biſidus. Pinna dorſi parua eſt, ſed poſt breue interuallũ alia oblonga ſequitur, caudã ferè attingens, ſicut & alia inferiùs ab ano incipiens. omnibus ijs color è cinereo fuſcus, neruis ſeu ſpinis mediſs candicantibus. corporis pinnarũq; longitudo & ſitus muſtelã ferè refert, illam dico quã lotam Galli nominant, fluuiatilẽ. ſed capite multùm differt, &c. Vulgò Romæ Fygo et Meſanca dicit̃. raro capitur. ¶ Bellonij phycidẽ, Veneti Lambenam uocãt, fortè à labrijs craſsis & carnoſis (qualia cheloni etiã. i. labeoni mugili nomẽ fecerũt:) etſi Bellonius Græcis quoq; uulgarem hodie eam uocẽ (aliàs Lampina) eſſe ſcribit. Piſcatores maris Liguſtici, Adriatici, & noſtri quoq; (*hoc eſt, mediterranei ad Galliam pertinentis*) ad unũ merulã agnoſcunt: ſed cum phycidibus confundũt. Romani quanquam piſcem unum proprio nomine merlo nominarũt: ſæpe tamẽ Canarellas, Canadellas et phycides merulę nomine uocãt, Bellonius in Merula. ¶ Phycidẽ Græcos hodie uulgò phycida nominare Gillius ſcribit: Phocida, Rõdelet. (Aetij codex alicubi φωκίδα habet, perperã nimirum pro φυκίδα.) Phyceã, Maſſar. Pephycariſmenã, Hermol, Lampinã, Bellon. ¶ Phycides tincarũ uiridiũ colorẽ atq; effigiẽ referunt, ſici (*fuci, Niphus: perperam opinor, librariorum ſcilicet lapſu*) uulgò nuncupanẽ, Iouius. Itali merulã æquè atq; phycidẽ, tincã marinã uocãt, Bellon. qui Gallico etiã uocabulo Tenche de mer phycidẽ appellat. nos Germanice, ne cũ merula cõfundamus, merulæ uel tincæ marinæ ſpeciẽ uocabimus: uel etiã percæ, propter ſimilitudinẽ aliquã: Speuſippus enim percã, channã et phycidẽ ſimiles eſſe dicit: ein Amſelfiſch oder Merlefiſch art: ein gattung der Meerſchlyen/oder deß Meerberſicks. Licebit autem tum Rondeletij tum Bellonij phycidẽ, quanquã diuerſos, ijſdem nominibus Germanicis interpretari, ut quæ ſpeciem certã non conſtituant, ſed ſimilitudinẽ potiùs quàm ſpeciẽ indicent. Phycis quidem Rondeletij quoq; anteriore parte tincam fl, imitatur, ut ipſe ſcribit. A Lelepris. Fuca. Phycis. Græca uulgaria. Italica. Gallicum. Germanica.

Pisces quos alii qui falsò phycides putarunt.

Falsò Veneti quendā piscē Phycum uocant: is enim squāmis caret, & parunlæ Pelamydis si-
militudinem gerit: Phycis squammosus est, & saxatilis, trientalis longitudinis, Gillius. Longè
alius est Figo piscis uulgò dictus Venetijs, de quo leges suprà ab initio Corollarij de Hepato, pa
gina 489. Bellonius asseuerat Asellorum generis piscem, quem Veneti piscem mollem appel
lant, uulgo Romano Ficum nominari, quanquam etiam hoc uocabulum (inquit) ad permultos
alios asellos transferant. sed alius est Phycus, de quo in Phycide agemus. Mustela marina uul-
garis, ut Rondeletius nominat, (uel omnino cognatus ei piscis, punctis distinctus, quorum Ron
deletius in sua mustela mar. non meminit, à quibusdam phycis, uel phycæna (ut ipsi nominant)
existimatur: inter saxatiles, ut aiunt, mollissima. Sed uera phycis quanquam corpore oblongo, cir
romenti, & ijs qui branchijs subijciuntur: ac pinnarum numero, longitudine situq; cum mustela
nonnihil communicare uideatur: squamosus tamen piscis est, mustelæ omnes squamis carent.
Pierius in Hieroglyphicis tinca uulgaris, an pholis sit dubitat, qui nostra legerit, hos pisces facilè
inuicem distinguet. Niphus citharum cum phycide ineptissimè confundit, ut in Corollario de
citharo diximus. ¶ Albertus & author de nat. rerum imperitissimè trebium piscem faciunt, cui
attribuunt quæ Plinius partim de echeneide, partim de gladio ex Trebio nigro scriptore tradit:
& quædam phycidis quoq;, &c.

B Speusippus percam, channam & phycidem similes inter se fecit. Elepoces, ἐλέπολις, piscis
similis phycidi, Hesychius & Varinus. Phycides tincarum uiridium colorem atq; effigiem re
ferunt, Iouius. Phycis & hepatus (*sed hepatum alium ipse facit quàm Rondeletius, facheto dictum Ve-
netijs uulgò*) magnam habent similitudinem cum iulide, Bellonius. ¶ Phycis φυδρὸς, id est rubra co
gnominatur in epigrammate Apollonidis. Phycides ex alio colore in alium mutabiles sunt,
Aelianus. Quomodo autem colores suos mutent, pluribus explicat Rondeletius in Merula.
¶ Τῶν κορυφαίων νάρκη, τραχὺς, συνὶς, Mnesimachus apud Athenæum: ego pro συνὶς legerim φυκὶς, ut
in uersibus Ephippi proximè præcedentibus, dentes quidem phycidi serratos esse Rondeletij
pictura ostendit.

C Phycis saxatilis est, Aristoteles, Diocles, Galenus, Plinius. Oppiano circa saxa muscosa de-
gunt. Suidas tamen ex epigrammate quodam φυκίδια λιμνήτην nominat, id est litoralem: & Oui-
dius quoq; litoralibus eam adnumerare uidetur. ¶ Phycides quanquam cætera abstinent carne,
tamen squillas sæpenumero appetunt, Aristot. Apollonidis epigramma in quo meminit phy-
cidis quæ hamum cum carne amiæ uorauerat, referam in h. ¶ Nidificant & pariunt in alga, ui-
de in D. mox.

D Phycidem solam ex marinis piscibus nidum sibi consternere, atq; in stragula (in eo substrato,
Gillius) parere aiunt, Aristoteles interprete Theodoro. Verba Græca sic sonant: Μόνη δὲ αὕτη τῶν
θαλαττίων ἰχθύων στιβάδας ποιεῖται, ὡς φασι, καὶ τίκτει ἐν ταῖς στιβάσι. Plinius sic: Piscium sola nidificat
ex alga, atq; in nido parit. apparet autem eum phycos Græcum uocabulum uertisse algam: (quàm
rectè uide infrà in H. a.) & ab eadem herba, quòd nidum inde construat, in eaq; pariat, phycidem
appellatam innuere. Atq; immunda chromis, meritò utilissima salpa, Atq; auium dulces ni-
dos imitata sub undis, Ouidius de piscibus litoralibus scribens. Est autem uersus hic, Atq; auium
dulc. n. i. s. u. periphrasis phycidis: neq; ad ullum piscem prænominatum referendus, etsi Bello-
nio ad chromin referre placuit, sine authore. Peculiariter phycides alga uelut nido construc-
fœtum circundant, ac contra tempestates tuentur, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Le
gimus tamen polypos etiam parere in cubilibus, ut fictili, uel aliquo alio cauo.

E Apollonidis epigramma de phycide, quæ hamum cum carne amiæ uorauerat, recitabo infrà
in h. Quanquam cætera carne abstinent phycides, squillas tamen sæpenumero appetunt, Ari-
stoteles.

F Phycides concoctu faciles sunt, & salubre alimentum (nempe sanguinem medium consisten-
tia) præstant, ut & reliqui saxatiles: inter quos scarus excellere suauitate creditur: post hunc meru
læ ac turdi: tertio loco iulides, phycides ac percæ, Galenus de aliment. facult. 3. 28. Ibidem, au-
thore Philotimo, cithari, umbræ, phycides, (φῦκαι, lego φυκίδες,) gobij, & molli carne præditi om
nes, facilius quàm alij (scilicet duræ carnis pisces) conficiuntur. Diocles etiam apud Athenæū
saxatiles pisces, ut merulas, turdos, phycides, &c. carnem habere mollem prædicat. Phycides
mollem carnem habent, probumq; succum gignunt, qui facile difflatur: nec multùm nutriunt,
Vuottonus. Procerum patinas rarò implent, quum insipidissimi sint, Iouius. E phycidibus
priuatim ius fit ad alui subductionem, Dioscorides. Ventrem durum mollit ius phycidum, Ki
ranides.

H. h. Phycidis Hippocrates quoq; meminit. Prima semper producitur, sequens corripitur. φυκὶς
κίσλας, ἀλφιολίου τε, καὶ ὑπ γραῦσιν ῥυδρὸν Σκορπίον, Numenius.

Epitheta. φυκὶς ῥυδρὸς, & λιμνῆτης: id est, rubra & litoralis, in epigrammatis. sed saxatilis potiùs quàm li-
toralis dicenda fuerit. ποικιλόχρως & ἀκανθοσκαφὴς, Aristoteli apud Athenæum.

Icon. Domesticæ rei studiosum hominem qui significarent, fucam piscículum pingebant. ea enim so-
la ex marinis piscibus nidum sibi construit, & in stragula parit, Pierius Valerianus.

Plant. Non habet lingua alia nomen, quod Græci uocant phycos. quoniam alga herbarum magis
uocabulum

uocabulum intelligitur: hic autem est frutex, folia lata, colore uiridi gignit, &c. Plinius 13.25. Theophrastus quidem cum hæc & similia, ut quæ gramini comparat, describ sisset, subdit: Ethacenus quidem de minoribus. deinde ad arbores transit, quas longitudine uix cubitales facit. ego phycos non lignosi generis esse puto, nec propriè fruticem: sed ita fortè à Plinio nominari, quod uel oblongum sit, uel in multos ramos se spargat. φῦκος, τὸ, genere neutro, & φυκίον diminutiuum paroxytonum apud Theophrastum inuenio, libro 4. cap. 7. historiæ: cuius duo sint genera latorea, & tertium pelagium. Latinè alij algam, alij fucum interpretantur. Defertur ex Ponto in Hellespontum purgamentum quoddam illius maris, quod algæ nomine phycos appellant, colore pallidum. florem algæ id esse alij uolunt, atque ex eo fucariam algam prouenire. fit hoc æstatis initio, eoq; tum ostreæ, tum etiam pisciculi eius loci aluntur. Purpuram quoque suum florem hinc (ex alga, quâ nutritur) trahere nonnulli existimant, Aristoteles historiæ 5. 13. ex interpretatione Gazæ. Innascitur testis eorum ὥστερ φύκους τι καὶ βρύου, Idem historiæ 8. 20. Frutice marino, quem Græci phycos uocant, circa Cretam insulam nato in petris, purpuras quoque inficiunt, Plinius. φῦκος, genus quoddam muscí, μνίς ἢ βρύου, penultimam producit, ut in hoc uersu apud poëtam: - - - - πολλὸν δὲ πόδεξ ἅπας φῦκος ἐχάνει, Eustathius. Οἷον ἐν φυκιόεντι, Iliados ϕ. id est, in litore algoso. Scholiastes interpretatur, φυκιὰ ἔχοντα. φῦκος δὲ βρύον ὑπὸ ὕδατος ἢ ἁλὸς ἀχνη ἢ θαλάσσιος, id est aspergo maris, uel herba marina sic dicta. Vide Dioscoridem libro 4. cap. 95. Ἐν ᾗ φυκώδει χθονὶ πέτρας λιθώδους πρόφυε ὕδατος, Matron Parodus de pinnis. Τὰ μαλακόστρακα λίθοις καὶ ὕλαις, καὶ φύκεσι κύεται, Aristoteles 8. 2. historiæ. & mox: ἃ δὲ σάλπα πρόφυτα κύπρῳ καὶ φυκίοις: βόστρυχοι γὰρ καὶ ὁ πρόπας, et mox: Τὰ δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ νέμονται μᾶλλον ἐν πολλῷ καὶ φύκει, καὶ ὁ βρύον, ὃ ὁ καλούμενος καυλίον, καὶ τὸ φυσαλίδιον ὅλιθον, οἷον φυκὶς, καὶ κωβιός. Ego semper φυκὶς paroxytonum scribere malim. Genus unum est latiore folio, prâson (aliâs, prasson) à colore dictum: item zoster. genus alterum longius, prasson etiam uocatum. Tertium genus gramini simile. Est denique pelagicum, folio crispo, pseudoconchylion Democrito. Vide Plinium 13.25. φυκία, θαλάσσια ζῶα: (quasi pisces phycides intelligat:) ἅ ἐστι ἀφρὸς, ἢ βρύα, Suidas.

Fucus, pro colore & dolo, per translationẽ puto ab herba marina tinctoris idonea: qua purpuram aliqui mentiebanẽ uel adulterabant. Plinius & alij fucũ pro purpuræ tinctura dixerũt. Phycos puniceũ Nicander uenenatis aduersari prodit. idq; crediderũt aliqui fucũ esse, quo mulieres utunt: cũ tamẽ exigua radix illa sit, æquiuoco phyci nomine appellata, (*anchusæ alicuius fortè,*) Dioscorid. Purpurisso etiã (de quo in purpura dicet) fucabant se mulieres. Est & fucus inter apes, nõ uera apis, sed similis, ut aspicientes fallat, quanq; et ipsas apes fallat, cũ ociosus ipse mel cõsumat. Fucũ facere prouerbiũ ab Erasmo explicat. Fucas appellat Columella in facie maculas, Cæl. nimirũ quas Græci φακὰς, i. lentes uocant: unde & Dioscorides Anazarbensis φακὰς (ac si Lentulũ dicas: cognominatus est, ὅτι ὅσα ὥσπερ φακὸς ἐστὶ ὀλυρώδη φακὸς, ut Suidas scribit. nostri à frondibus (aridis) maculas illas denominant, Loubflecken.

Rerum quarundã abundantia locis quibusdã nomina fecit: ut Sepiadi promontorio: Phycusis et Lepadusis insulis, Athen. Græcè φυκάζει scribitur, ab algis nimirũ potiùs, quàm piscibus huius nominis. Stephanus duplici sigma habet φυκάσσαι. ἀνεμάζονται δὲ ὅτι τὸ φύκωμι (melius φυκῶμι, circũflexum: uel φυκίομι, trisyllabũ, ἐὰν πλήσας. Apud Eustathiũ terminationes huiusmodi insularũ aliquot in σσαι, modò simplici, modò duplici s. scribunt: ego duplex malim: quoniã à rectis in όσσαι, (ut χερόσσαι) cõtractis sunt, eodem tenore. Eidem Stephano Phycûs est ciuitas Libyæ, è regione Tænari Peloponnesi, uel è regione Laconiæ ut Strabo scribit. unde gentile Phycusius: dicitur & lacus Phycusius. Plinio Phycûs est promontorium Cyrenarum. *Propria.*

Phycis ab Antiphane nominat cum alijs lautissimis cibis. In Cotyis Thracũ regis cõuiuij descriptione Anaxandrides apud Athenæũ φυκίδας ἰφθίδος apponit. Archephon parasitus à Ptolemæo rege uocatus, Τῶν μὲν σκάρων ἀπέλαυε, τῶν τραγλῶν δ' ἅμα, Καὶ φυκίδων τῶν πόλῳ, Machon. *f.*

¶ Τοῦτον ἀπ' ἀνθρακίδος, καὶ φυκίδ' ἐκ λιμένων ἁρπάσαι φασὶν ἁλιεῖς ἀνῆρ, Suidas ex epigrãmate. ¶ Apollonidis epigramma in phycidẽ quæ deglutierat hamũ cũ carne amiæ, (esca ex amia:) qua deinde unà cũ hamo glutitia (dum piscis fortuitò, uexatus dolore in mari saliẽs, in os piscatoris insiluit) perijt piscator, Anthologij lib. 3. sect. 4. extat huiusmodi: Ἰχθυοδιῶκτα πᾶσα Μοιρόκρατον ἅλασεν ἄκρη Δάναξ· ὀξὺς ἁμὶς ἐκ προχοὴς ἑλκομένη· Εἶδ' ἄρ' ὅτ' ἀγκίστρου φόνιον πλόκον ἁμφιχανοῦσα ὀξέϊ σὺν ὀδόντι φυκὶς ἔφριξε πάγιον. Βρόδæus ἔφριξε in uulg. ἐπτάκις. *h.* ** Brodæus mea*

ἀγκυλίαι δ' ὑπὸ κατέκτανον, ἕλκεα πάσχει Ἐνδὸς ἁλιεδρεπέων δ' ὑγρὸν ἐς ἠϊόνα φερόντων. Brodæus ἔφριξε interpretatur uehementer cõmouit: malim exhorruit hamo deuorato. πάγιον ὄφελον, hamũ non calamum, ut ille, accipio. Idẽ pro ὀξὺς ἁμὶς legendũ censet ἐπτάκις: sed argutius est, si ὀξὺς ἁμὶς relinquas, ut phycis hamo trãsfixa his tribus attrahat, primũ calamo, deinde linea, tertiò esca ex amia (pisce ido neo escis) hamo inserta. φόνιον πλόκον duo sunt epitheta ad ἕλκεα referẽda: nisi φονίου legas, idq; referas ad ἀγκίστρου. Ἀγκυλίαι, cum fauces eius ab hamo malè afficerentur: uel Ἀγκυλίαι, dolore uexata. κατέκτανον, Menestratum in mare prolapsum & urinantem, Brodæus.

PHYEA à Rondeletio inter pisces ei ignotos nominatur. ego nusquam hoc nomen legisse memini: & si cubi fortè inuenitur, deprauatum esse putârim.

PHYSA Aegyptius piscis admirabili natura præditus est. nam eum notionem habere ferunt, quando Luna augeatur & diminuatur; eiusque iecur cum Luna pariter decrescere, pa-

Digitized by Google

ritérque recreſcere: corporiſq; habitu modò eſſe opimo, modò gracili & tenui, Aelianus de animalibus 12.13. Alius eidem Aeliano Luna piſcis eſt: quem ad ſimilitudinem Lunæ ſemicirculi efficere ſcribit: ſimulq; cum plena Luna tum implere, tum impleri, &c. alius item quem Rondeletius uulgò circa Monſpelium Lunam uocari meminit: quia extrema corporis parte Lunæ crescentis figuram apriſsimè referat; uel quia demptis pinnis toto corpore rotundò ſit Lunæ plenæ inſtar. ipſe orthragoriſcum interpretatur. ¶ Numeratur & à Strabone libro 17. phyſa, φύσα, (in Epitome Strabonis non rectè ſ. duplici ſcribitur,) inter Nili piſces: item ab Athenæo libro 7. Ego hunc piſcem eſſe conijcio qui à Rondeletio Orbis primus appellatur. Vide ſuprà in Corollario de Orbe, pagina 744.

DE PHYSALO MARIS RVBRI. RONDELETIVS.

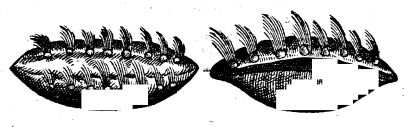

Lib. 3. cap. 18.

INTER piſces maris rubri Aelianus phyſſalũ ex Leonide recenſet & deſcribit his uerbis. In mari rubro, ſinu Arabico, piſcem Leonides Byzantius gigni ait, gobio ætatis perfectæ non magnitudine inferiorem: nullos oculos nullumq; os habentem more piſcium: branchias tamen his innatas eſſe, capitis figuram etſi minùs expreſſam conjectari poſſe: infra imum uentrem formam quandam leuiter contractam in ſinum apparere, quæ ſmaragdi colorem reddit: hanc ei oculorum loco & oris eſſe idem ait. Quiſquis hunc guſtauerit, ſentiet ſe magno malo ſuo expiſcatum illum fuiſſe. nam ſtatim ut guſtauerit, intumeſcit. deinde illius uenter cum extrema uitæ pernicie abunde profluit. Verùm & ipſe tanti mali ſi ſemel capiatur, pœnas pendit. Quumprimum eſt extra aquam, inflatur: & ſi eum tetigeris, magis magisq; intumens exardeſcit. Tumq; ſi quis aſſiduè eum moueat, præ ſiti (ſic reddit Gillius, Græcè legitur χαῦνος ἕλκος. malim χαῦνος πρήστως uel οἰδήστως, uel tale quid, id eſt, præ nimia inflatione aut diſtentione) totus tãquam morbo intercutem affectus perlucet. denique diſrumpitur. Si quis hunc etiam nunc uiuentem in mare uelit reijcere, is ſupernatat more inflatæ uentoſæ ueſicæ, quocirca ex affectu Leonides ait
A phyſalum appellatum eſſe.

Cum phyſſalo eundem planè eſſe eum quem hîc expreſſimus, non affirmamus: quanuis piſces aliq ui locis quibuſdam propriſ eſſe putantur, qui tamen in alijs aliquando, ſed rariùs, reperiantur. Sed ſi phyſalus non eſt, ei certè nõ ualde diſsimilis iure dicetur, uel erucarum marinarum generi rectiùs ſubijcietur. Ore & oculis caret, in medio latior eſt, extrema gracileſcunt & incurB uantur. in uentre ſiue in ſupina parte rugoſus eſt, pudendi muliebris ſpeciem referens: in prona parte ſiue in dorſo, tumores parui eminent. Verrucas piſcatores noſtri uocant, è quibus pili uirides exiſtunt. Ad contractum intumeſcit & ſupernatat, ut Aelianus de phyſſalo ſcripſit. Præterea uenenatum eſſe in cane experti ſumus.

COROLLARIVM.

QVAE de phyſalo Aeliano tradit, eadem ex eo Philes repetijt. Recentiores quidam non rectè phyſſalum ſ. geminato ſcribunt. Aeliani codices Græci, & Philę, ſ. ſimplex habent: ut & Volaterranus. prima quidem ſyllaba longa eſt natura, ut ne in carmine quidem geminari opus ſit. Videri autem poteſt ſic dictum hoc animal, uel quia homo, qui ipſum guſtârit, intumeſcit & inflatur: (ſicut & à bupreſtide inſecto, ὅτι μεγάλως πρήθει καὶ φυσᾷ.) uel quoniam cum extra aquam eſt, ſic inflatur: ac ſi quis attingat, magis magisq; intumeſcit. uel quoniam in mare proiectum inflatæ ueſicæ modo ſupernatat. ¶ Eſt & porcus (πόρκυς) animal in Danubio quadrupes, λευκῷ πολυχρόνῳ οἰδήματι, ὃ (ſcilicet οἴδημα uel ζῷον) γίνεται ὡς ἐπίπαν: καὶ νήχεται ὡς ἂν λευκασθῇ (τὸ δ' οἴδημα:) καὶ ὑφίσταται ὧν πλὴν γλιῶ, καὶ νήχεται: ὅταν δὲ ἀφρίσῃ ψυχόμενον θνήσκει, Varinus. ſed hoc non alio quàm quòd inflatum repræſentat utrem, ad phyſalum accedit. Quærendum an phyſalus Aeliani ſui omnino ſit generis: an cum lepore marino aliquid commune habeat, ſiquidem ſimiliter corpus ei informe: nec oculi nec os ut alijs piſcibus. Pars illa in ſinum contracta ſmaragdi colorem referens, papauer forte ſui coloris atramentum continens fuerit. Guſtatum ſimiliter perimit, oboriente prius tumore all quo in corpore. Homo uiciſsim ſuo tactu utrique uenenum eſt. Et leporis marini plures ſunt ſpecies. tertia à Rondeletio deſcripta, toto corpore ſplendido eſt: ut phyſalus etiam, cum turget, pel-
lucidus. ¶ Cæterùm à Rondeletio depictum animal cum branchijs careat, phyſalus Aeliani nõ
Eruca marina. erit; ſed potiùs ut figura præ ſe fert, erucæ uel pityocampes (ut ita dicam) marinæ ſpecies. Hanc
coniecturam

coniecturam pili in corpore digesti, & uulgare piscatoribus uerrucæ nomen (tanquam ab eruca corruptum) augent. Diuersa tamen ab hac uidetur eruca mar. Bellonij, quam suprà in E. elemento dedimus.

Alius est physalus, seu physeter, bellua: de qua nunc agendum.

DE (PHYSALO BELLVA, SEV) PHYSETERE, RONDELETIVS.

De icone lege quæ scripsit ad finem capitis.

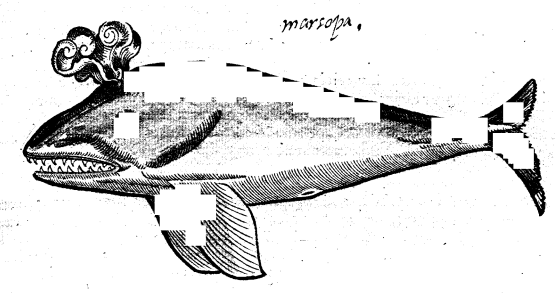

EFFECTV Græci nominis φυσητὴς uocatur, quasi flator, quòd nimbosam quandā alluuiem aquarum efflando emittat, ut plerunq; etiam alueos nauigantium deprimat, à nostris peis mular: ab Italis capidolio, à Santonibus sedenette. A

Belua est admirandæ magnitudinis ex balænarum genere: ore maximo, dentibus acutis, serratis, quemadmodum orca. Lingua intus magna & carnosa. fistulam longè ampliorem habet quàm reliquæ beluæ: quam ob causam multò plus aquæ reijcit & efflat, unde illi nomen φυσητὴς &. Ab orca differt, quòd multò longior sit & dorsi pinna careat. Pinguitudine multa abundat uelut balæna & beluæ reliquæ. *Quod de ijs beluis quæ piscium carne aluntur, nemini uidetur mirum: sed de balæna prima siue mysticeto quem diximus libro 4. aqua tantùm & spuma maris & alga nutriri, & de alijs quæ dentibus carent, non sine causa dubitauerit aliquis. Sed si hæc secum animo cogitârit, uitam ociosam, corij densitatem, alimenti copiam, temperamentum, mirari desinet. Etenim animalia inertia pinguescere certùm est, quod quotidie experimur in ijs quæ eam ob causam angustis locis concludimus, ut in suibus & capis, & in his quæ hyeme latent, ut in gliribus, et talpis. Mysticetus autem tardissimè mouetur, ob corporis molem: & id modicum quod tardo motu digeri posset, corij densitate præpeditur. Sic & in hominibus cutis cõstipatio, corporis constitutionem plethoræ similem efficit. Iam quum uoracis animali alimentum semper in promptu est, id ad saginandum corpus multùm confert: exemplo sunt luxui ac crapulæ dediti, qui obesi esse solent. His adde temperamentum calidum & humidũ, quo quæ præditæ fuerint beluæ, atq; adeò animantes omnes, pinguissimæ redduntur, quòd ad sanguinis copiam generandam sit accommodatissimum. B

Digressio: quomodo balæna & alia non carnuora pinguescant, ocio scilicet, &c.

Sed ad physeterem redeamus, quem in Oceano nostro reperiri testatur Plinius. In Gallico Oceano physeter maximũ animal est, ingentis columnæ modo se attollens, altioremq; nauium ueliis diluuiem quandam eructans. Eiusdem meminit Strabo. Plurimùm eos (Nearchum cum so cijs in sinu Persico nauigantes) turbabant physeterum (φυσητήρων) magnitudines, fluctum maximum & cumulatum, & caliginem tantam reflationibus excitantes, ut quæ ante pedes erant conspici non possent. Sed cùm nauigationis duces illis timentibus & causam ignorantibus indicassent beluas esse, quæ facile tubarum sonitu & plausu exaudito discederent, Nearchus naues in fluctum egit, quà maxime arcebatur, ac tubis beluas exterruit: illæ undas subeuntes nauale certamẽ à puppi minabantur. Verùm subitò cessauere. Quotquot nunc in Indiam nauigant, beluarũ quidem magnitudines referunt, quæ nec gregatim nec sæpius se offerant, sed discedant clamore ac tubis repulsæ. Dicunt eas terræ nequaquam appropinquare: ossa uerò iam dissolutarum à fluctibus facile eijci, & materiam faciendarum tegetum (*calybarum, id est tuguriorum*) ichthyophagis suppeditare, (χρῆσθαι γὰρ λεχθῆναι ὕλην τοὺς ἰχθυοφάγους πρὸς τὰς καλυβοποιΐας.) Nearchus cetorum magnitudinem uicenũm & ternũm passuum refert. *Lib. 9. cap. 4.* *Lib. 15. geogr. 4.*

Beluæ immanes in Narbonenſis Galliæ litus eiectæ.

In litus noſtrum eiectæ ſunt aliquando immanes beluæ. Vnius maxilla inferior ſpectatur in ſummo ciuitatis noſtræ templo diuo Petro dicato in ipſo ueſtibulo, quam uulgus ob magnitudinem coſtam eſſe putat, ſed falſò: nam coſtæ breuiores ſunt, & minùs craſſæ. Ex uertebris, Frontignani in litore facta ſedilia. Alia uiſa eſt à pinnis ad caudæ extremum triginta paſſus longa, caput ſole liquatam partibus alijs deſidentibus, aliæ prominentes manſerint: (*Cetus Britannicus etiã, quem exhibuimus ſuprà, pag. 251. corpus ſtriatum oſtendit.*) quemadmodum in ſtriatis columnis, aliæ partes eminent, quæ ſtriæ uocantur: aliæ cauæ, quæ canaliculi & ſtrigiles. Aliam in litore uiſam à patre meo audiui centum paſſuum longitudine. Aliam in Italia captam uidimus, quam exiccatam Florentinorum Dux ante palatium collocárat, ſed ob diuturnum & grauiſsimum fœtorem auferri oportuit. Ex huiuſmodi beluarum cerebro pinguitudo oleo liquidior defluit, quæ partium tenuitate facile quocunq; penetrat, quum hæc diu multumq; defluendo exhauſta fuerit, ſub cranio reliquiæ ſquamulis ſardinarum in aceruum coactis ſimiles ſunt, quæ igni admotæ liquuntur, deinde frigore concreſcunt.

De icone.

Qualesquales fuerint hæ beluæ, certè uerum phyſeterem hîc exhibemus, quod maxime indicat fiſtula, multò amplior quàm in cæteris, qua uelut nimbos aquarum efflat: quam notam, & totius beluæ figuram, ex ijs qui beluas uenantur, magnumq; ex his quæſtum faciunt, didici. Suam etiam hac in re operam mihi præſtitit Capellanus medicus doctiſsimus: qui non procul à Baiona habitat, quo in ſinu quotannis beluæ capiuntur.

COROLLARIVM.

A

DE phyſalo maris rubri piſce (ſi modo propriè piſcis eſt, quod non puto) uenenato, proximè dixi: nunc de phyſalo beliua dicendum: quæ meo quidem iudicio non alia eſt, quàm phyſeter: cui & nomen eiusq; origo (ἀπὸ τοῦ φυσᾶν) conueniant: & res ipſa, ut apparebit. Gillius ex Aeliani de animalibus lib. 9. cap. 49. pro phyſalo phyſeterem conuertit. & ſanè mihi quoq; ſiue Græcè ſiue Latinè loquamur, phyſeteris nomen magis arridet, ad declinandam cum phyſalo maris rubri piſciculo homonymiam. Phyſalos quidem inter cete Oppianus libro 1. nominat: Ῥαφιδάλεις τ' ὀλοὸς, καὶ φύσαλοι ἀδιάτρητοι. ego φύζαλοι ſ. ſimplici ſcripſerim, (quod ſuprà etiam in phyſalo piſciculo monui) nam & φυσᾶν uerbum ita ſcribitur: & carminis cauſa ſigma geminari opus non eſt, cum φύζα nomen & uerbum φυσᾶν, Euſtathio teſte, primam producant. Oppianum etiam ſecutus Aelianus, phyſalos cum maximis cetis numerat, & Aelianum Suidas ac Euſtathius, omnes ſimplici ſ. Apud Suidam librariorum errore φύζαιθ pro φύζαλος legitur. φύσης ὁ πρῶτος μυρ καὶ οἱ φύζαλοι, τὶ κῆτη, Euſtathius. Cæterùm ut à thymo, thymalus piſcis dicitur, ſic à phyſa, phyſalus: ne quis forte putet nomina hæc compoſita eſſe. ¶ Phyſeterem etiam Arrianus, etſi non nominat, ex Strabone intellexiſſe uidetur, Maſſarius. Arriani uerba, libro 8. hiſtoriæ ſuæ, qui eſt de rebus Indicis, hæc ſunt: Apud Ichthyophagos qui ditiores ſunt è cetorum, quos mare eiecerit, oſsibus, domicilia parant: utuntur enim eis pro lignis: ex latioribus fores conficiunt. Plebi & tenuioris fortunæ hominibus piſcium ſpinæ, ædificandi materiam præbent. Sunt autem in mari externo cete ingentes, & piſces multò maiores quàm in mediterraneo. Prodit Nearchus ſibi ac ſocijs, cum ultra Cyiza orientem uerſus nauigarent, (ὁ πόντος ἐκεῖ Κυΐζου πρόκειται πλέον ἑκατὸν τριάκοντα σταδίους,) aquam è mari in ſublime efflari uiſam, ui magna tanquam turbine quodam (οἷα πρηστῆρα) emiſſam, itaque territi cum à nauigationis ducibus belluas aquam ſurſum efflare cognouiſſent, & nautis ob metum remi è manibus excidiſſent: rurſus à Nearcho animati ſunt, is enim ſocios, quotquot præternauigando alloqui poterat, nauium proras obuertere, tanquam ad naualem pugnam, & clamore ingenti uociferantes (ἐπαλαλάζοντας) nauigijs propiùs iunctis magno ſimul impetu, celeritate & ſonitu, remigare iuſsit. quod cum illi facerent, & iam belluis propinqui, quàm altiſsimum clamorem ædèrent, tubas inflarent, remigationem cum ſonitu quàm maximè intenderent, territæ illæ cum iam iuxta proras eſſent, in profundum ſubierunt: ſed paulò pòſt iterum circa puppes emerſerunt, iterumq; uim aquæ procul in altum efflarunt, (*ſed nullo amplius periculo.*) Itaque ex inſperato ſeruati, plauſu & laudibus affecerunt Clearchum, audaciæ ſimul & prudentiæ ergò. Ex his beluis (ait) aliquas multis in locis regionis illius ad litora appulſas deprehendi, cum uel reciprocante Oceano deſtitutæ in breuibus & uadis relinquuntur: uel tempeſtatum ui in continentem expelluntur. ſic ipſis extinctis, & putredine abſumptis carnibus, oſſa ſupereſſe, ædificijs utilia. coſtas enim maiores trabium uſum præbere: minores, aſſerum, (σφωτήρων: fortè tignorum etiam interpretari licebit. Gedroſos enim beluarum oſſibus tecta contignare, Plinius ex Alexandri Magni rerum conditoribus ſcribit. Vide ſupra de Cetis in genere, E. ad finem:) maxillas uerò portarum. Sæpe enim belluæ illæ uel ad uiginti quinq; paſſus (ὀργυιὰς) longitudinis perueniunt; Hæc Arrianus. Strabo uiginti tres paſſus longitudinis earum nominat: interim tamen ſuſpicatur τοὺς ὑπερβαλλόντας μεγέθει πολλὰ οὐ πολύσπαστους. Eandem hiſtoriam Diodorus Siculus quoq; referens, cete ſimpliciter nominat, eius uerba retuli ſuprà in Cetis in genere E. ¶ Plinius lib. 9. ca. 60. 3. thynnis adſcribit, quod alij cetis ac phyſeteribus. nos ex thynnis pericula huiuſmodi nondum legimus, ut uel Plinium uel librarios hîc deliquiſſe ſuſpicio ſit. Verba eius, & alia quæ huc faciũt, reciaui

Arrianus.

Digitized by Google

recitauí ſuprà in Capite de Cetis in genere, E. paulò pòſt initium, pag. 232. & deinceps. ubi etiam oſtendi Plinium uideri non rectè accepiſſe Græcorum uerba, è quibus tranſtulit: tanquam Alexandri naues agmen contrarium fronte aduerſa, non contra thunnos (uel cete,) ſed ipſæ inter ſe inſtituerint, ut ex colliſione mutua (nauium, armorum) excitatus fragor thynnos terreret. quod mihi quidem non probatur: ſonitu enim ſimpliciter, & tubis belluas terreri, tum ex iis quæ paulò ante retuli Arriani uerbis, tum aliis aliorum quæ in Cetis E. recitauimus, tum Strabonis à Rondeletio poſitis, conſtat. Nearchus & Oneſicritus (inquit Curtius) nunciabant, plenum eſſe belluarum mare, (*de mari rubro loqui uidetur:*) æſtu ſecundo eas ferri, magnarum nauium corpora æquantes: truci cantu deterritas ſequi claſſem, cum magno æquoris ſtrepitu, uelut demerſa nauigia ſubiiſſe aquas. ¶ Gedroſos qui Arbin amnem accolunt, Alexandri Magni claſſium præfecti prodidere, domibus fores è maxillis beluarum facere, oſsibus tecta contignare, ex quibus multa quadragenûm cubitorum longitudinis reperta, Plinius. Circa Gedroſiam Indiæ regionem non ignobilis Oneſicritus atque Orthagoras ſcripſerunt, cete longitudine dimidiati ſtadii, & latitudine pro rata longitudinis portione naſci: tantóque robore ſepta eſſe, ut ſæpe cum nauibus reſpirarint, tantopere in ſublime marinos fluctus iactent, ut hæc imperitis maximæ maris tempeſtates eſſe uideantur, Aelianus 17. 6.

Indica maria balænas habent, ultra ſpacia quatuor iugerum. Sunt & quos phyſeteras nuncupant, qui enormes ultra molem ingentium columnarum, ſuper antennas ſe nauium extollunt, hauſtos q; tiſtulis fluctus ita eructant, ut nimboſa alluuie plerunque deprimant alueos nauigantium, Solinus. atqui Plinius, ex quo mutuatur, phyſeterem in India nullum nominat: ſed priſtes dicendûm cubitorum, libro 9. cap. 3. & mox capite quarto: Maximum animal in Indico mari priſtis & balæna eſt, in Gallico Oceano phyſeter, ingentis columnæ modo ſe attollens, altiórque (*ſi quid Solinum legiſſe apparet: Rondeletius, altioremque*) nauium uelis diluuiem quandam eructans.

Iuba uerò in iis uoluminibus quæ ſcripſit ad Caium Cæſarem Auguſti filium de Arabia referens, ceros ſexcentorũ pedũ longitudinis, & trecentorũ ſexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intraſſe: pinguiq; eius negociatores & omniũ piſcium adipe camelos perungi in eo ſitu, ut aſſos ab iis ſugent odore: phyſeteres ne intellexerit, in incerto eſt, Maſſarius. ¶ Conſpicitur & phyſeter piſcis extra columnas Herculeas, flator ab Latinis (*quaſi flator, ut Hermolaus Barbarus conuertit*) appellatus, qui frequenti reflatu prælatas undas euomere ſolet: ita ut procul nauigiorum uelà ab ſpumantis aquæ candorem appareant. Eæ belluæ ſuperiore biennio quibuſdam Cæſarianis è Britannia in Hiſpaniam traiicientibus magnum terrorem incuſsere: quum Gallorum nauigia ex uelorum ſpecie è longinquo repræſentaſſent, qui tum ardente bello ea maria infeſtis claſsibus obſidebant, Iouius. In mari extero (inquit Strabo libro 3.) ceté & plura & maiora ſunt: circa Turditaniã uerò imprimis, ut oryges, (*orcæ,*) balænæ, & phyſeteres: quibus reflantibus nebulæ cuiuſdam columnæ uiſio longè cernentibus apparet. Phyſiterem (*præſtat ſecundam per e. ſcribi, nam Græcis ῦ τὸ eſt*) exiſtimo eſſe, quem uulgò uocant Calderonem, quod hunc ex omnibus beluis maximam diluuiem aquarum eructare dicunt. Hunc quidam arbitrantur eſſe quẽ Maſſilienſes uocant Mulaſſum. Equidem ipſe cum hunc Mulaſſum non uiderim, iudicare non audeo Phyſiterem eſſe, Gillius. Cetus qui Calderonus uulgò dicatur, Bellonio priſtes eſt. Capidolio dictus ab Italis (uulgò, Capodoglio, Capitoleus quidam ſcribunt) phyſeter eſt Rondeletio: Iouio, Orca: Gillio balæna potiùs quàm Orca. Vide ſuprà in Corollario de Balæna A.

¶ Phyſeter Hiſpaniæ Marſopa dicitur, ut quídam nobis retulit, at Cæſar Scaliger, medicus & philoſophus inſignis, cuius maior apud me autoritas, phocænam à Vaſconibus uulgò Marſupam uocari, author eſt.

Angli quidam eruditi phyſeterẽ interpretantur *a* **Whyrlepole**, (alij ſcribunt **Whirlepoole**, alij **Hoolepole**,) quòd lacum (id eſt, mare & undas) uertat, excitatis uorticibus, uel quòd undas capite emittat & eiaculetur. in mari circa Cantium non infrequens eſt. ſed fluuios etiam aliquando ſubit. nam anno Domini 1555. duos aut tres eius generis in Thameſi fluuio captos eſſe Ioan. Caius Anglus indicauit. Plura de hoc piſce leges ſuprà circa finem capitis De cetis diuerſis, pagina 256. Ego phyſeterem multò maiorem eſſe puto, quàm qui fluuios intrare poſsit. Phyſeterem noſtri uocant *a* **Whotzpoul**. is licet portentoſæ ſit magnitudinis, ad balænæ tamen magnitudinem nunquam accedit. Huius generis quatuor aliquando uidi inter Dobriam & portum Gelloriacum, quorum ſingulos tantum aquæ è fiſtulis, quas in capitibus habent, eiaculantes uidi, ut ſinguli ſingulas naues aquarum copia in profundum ſubmergere ſufficerent, Guil. Turnerus in epiſtola ad me. Priſtis aut phyſeter horribile genus cetorum, & ingens, ex capite multum (*aquæ*) in naues efflat, & aliquando ſubmergit, Olaus Magnus in Tabulæ ſuæ explicatione D. 6. Author tabularum de regionibus Septentrionalibus, & Munſterus in Coſmographia, abſurdiſsimè phyſeterem forma equi cum patulis naribus & fiſtulis duabus prominentibus, cum auriculis aſininis, cum lingua longiſsima & prominente pinxerunt, Rondeletius. In tabula quidem Olai iconem repertam hìc appoſui. Ea nec linguam nec auriculas oſtendit: quanquam nec ſine illis, ullum huiuſmodi marinum animal eſſe ueriſimile ſit, nedum priſtrin aut phyſeterem, ut Olaus adſcripſerat. Munſterus fortè, aut quo is uſus eſt pictor, linguam & auricu-

las de ſuo addiderunt. ¶ A caſtro Vuardhuſitus totũ uer no tempore procul infeſtum eſt balænis uaſtæ magnitudinis, adeò quòd ad centũ peruẽniũt cubitos. Spiracula duo habent in ſumma fronte patentia ad cubiti proceritatẽ, (*negat hoc Rondeletius.*) hæc tecta ſunt folliculo. Reſpirantes efflant undas in modũ denſi nimbi. Spina dorſi reperiũ continens amplexu ulnas tres, internodia ſingula unã, Iac. Zieglerus in deſcriptione Schõdiæ. ¶ Albertus Magnus in ceti cuiuſdã deſcriptione, recitata ſuperiùs pag. 241. Os (inquit, foramẽ uel meatũ potiùs dicere debuit) habet amplũ, & cũ ſpirat, eructat ex eo copioſam aquã, qua aliquãdo impletnauiculas & ſubmergit. ¶ Orca etiã phyſeteris inſtar fluctũ aquarũ in altũ reflat: & nimirũ alia quoq; cete cõplura, ſed nullũ copioſiùs & uehemẽtiùs phyſetere, ut per excellentiam hoc ei nomen factum uideatur. Quamobrẽ Germanicũ eius nomen eius finxerimus Spritzwal.

Phyſeter, φυσητὴρ, Ariſtoteli nõ animal, ſed fiſtulã ſignificat, qua aquã reſciũt cete, hiſtoriæ 6. 12. et Aeliano de animalib. 5. 4. pro fiſtula balænæ accipiẽ, his uerbis: Ἀναπνεῖ δὲ βαλαινῶν, ὅ καλοῦσι φυσητῆρα· ἔστι γὰρ τοῦτο καλεῖσθαι οἱ τῷ πνεύματι τὴν ὁδὸν. At lib. 17. ca. 13. eandẽ partẽ uidẽt μυκτῆρας, id eſt nares appellare, de cetis loquens Gedroſijs: ὡς πολλάκις ὅταν ἀναφυσήσῃ τοῖς μυκτῆρσιν, ὃν τρόπον ἀναχέει τὴν θάλατταν ὁ τῶν Γεδρωσίων κλυσμός, &c. φυσητὴρ, (meliùs ſ. ſimplici ſcribitur,) ὁ διὰ κοιλωτῶν ἰὼν ἐξόδων αὐλὸς, Heſychius & Varinus. In mollibus etiã, ut polypo, phyſeter, id eſt fiſtula, dicit: qua ſicuti cete mare admiſſum obiter dum cibũ capiunt, reddunt: non μυκτὴρ, aut φυτήρ. uide in Polypi Corollario B. Μυκτὴρ tamẽ admitti poteſt: eoq; magis, quòd ijdẽ meatus ad odores etiã percipiendos ſortaſsis in eis conducũt, alios enim quibus olfaciãt meatus cete manifeſtos habere nõ puto, ut neq; delphini habent. Polypi pariunt fiſtula, ᾧ φυσητῆρι, qui meatus eſt in corpore, Ariſt. & Athen. Oppianus αὐλὸν uocat in eiſdem. Qualis per alta uehitur Oceani freta Fluctus refundens ore phyſeter capax, Seneca Hippol.

Ερύθετα. Phyſeteras anhelos, Ruffus in Arati Phænomenis translatis. φύσηλοι ἀϋσητῆρες, Oppianus. id eſt impetuoſi uel eiaculantes (ſcilicet aquã.) Grãmatici enim uerbum ἀΰσσειν uariè interpretantur: ὁρμᾶν, ῥίπτειν, ἀνασείειν, ῥιπτίζειν, θορμαίνειν, ἐκτείνειν, ἀγκλάπτειν.

Πρεῖς. Nunc preſtin quoq; eandẽ uel prorſus cognatã phyſeteri belluã eſſe, tum à nomine tum ab iporũ animaliũ natura petitis uerisimilibus argumẽtis aſſeremus. Sed cũ uarijs modis ſcribãt, apud Græcos πρίστις, πρῖστις, & πρῆστις: apud Latinos priſtes, priſtis, uel piſtris uel piſtrix: Græcè πρῆστις, Latinè preſtis, (flectendũ ut Paris, ſed fœminino genere,) optimè uocabiẽ. quanq; enim ſemel ab Ariſtotele tantùm nominet, (hiſtoriæ 6. 12.) ubi πρῖστις ſcribitur, literis facilè trãſpoſitis, ut permulta piſciũ nomina perperã in libris illis uulgatis ſcribunt: ab Aeliano tamẽ, Oppiano, et Euſtathio πρῆστις ſcribiẽ, penanflexũ, cũ ῆπι in primâ, quod laudo, apparet eñ deduci hoc nomẽ à uerbo πρῆσθαι uel πρῆσαι, quod nõ ſolùm urere, ſed etiã flare & ſpirare, ſicut φυσᾶν, ſignificat: ut inde factũ uerbale nomẽ πρῆστις et πρησμὸς, idẽ quod φυσητὴς ſonet. quamobrẽ & fulminis nõ omnino igniti genus πρησμὸς physiologi Greci nuncupãt, ut Ariſtoteles in libro de mundo ad Alexandrũ: Τὸ δὲ ἀσφάλειαν ἀναπυρωθὲν, βιαίως ἄχρι τῆς γῆς διεκθέον, κεραυνὸς καλεῖται, ἐὰν ἠμίπυρον ᾖ, σφοδρὸν δὲ ἄλλως καὶ ἀδρὸν, πρηστὴρ· ἐὰν δὲ ἄπυρον ᾖ παντελῶς, τυφών. Item ab initio libri 3. de Meteoris: Ὅταν δὲ καταπαυσθὲν ἐκπυρωθῇ (τὸ πνεῦμα,) καλεῖται πρηστὴρ. συμβαίνει γὰρ ἐν ἀέρι τὴν πύρωσιν χρωματίζειν. Olympiodorus uentum ſemper & præcedere, & comitari, & ſequi preſterem docet. Videntur quidem authores preſterem non pro fulmine aliquo, ſed turbine & uento uehementiore (ut à πρῆσθαι uel πρῆσαι, tum potiùs quàm πιμπράναι aut καίειν ſignificãte, deriuet) uſurpare, ſicut & typhônis nomen, quod tamen philoſophi ſimiliter fulminibus adnumerãt. Dicit Nearchus ἀφθλίως ὑπ' ὠὼ ἄνω ἀναφυσώμενον ἐκ βύθου λάσιος, εἶτ' ἀπ' ἐκ πρηστήρων βίᾳ ἀναφερόμενον, Arrianus de cetis loquens. & ſimiliter Aelianus: ὡς πολλάκις, ὅταν ἀναφυσήσῃ τοῖς μυκτῆρσιν, ὃν τρόπον ἀναχέει τὴν θάλατταν ὁ τῶν Γεδρωσίων κλυσμὸς, ὡς δικεῖν τοῖς ἀπείροις πρηστῆρας εἶναι τοῦτα. His uerbis uterq; de phyſeteribus loquens, & uerbo ἀναφυσᾶν utẽs, & nomine πρηστὴρ, quodammodo innuit eandem belluã, eademq; nominis ratione, & preſtin & phyſeterem dici. Rurſus Ariſtoteles de flatuum uehementiũ & repentinorum differentijs ad Alexandrum: Ἀναφύσημα δ' ἐστὶν ὅταν ὑπὸ γῆς πνεῦμα ἄνω φερόμενον, μὴ πλῶν ἐκ βυθοῦ πνεῦμα μὴ ῥῆγμα μὴ ἀνάδυσιν ὅταν δὲ ἐλάχιστον πολύφορον ᾖ τοῦτο, πρηστὴρ χθονιός ἐστι, ubi πρηστὴρ χθονιὸς à Budæo uertitur terreſtris turbo: ab Alcyonio, terreſtris turbo accenſus, quod uix probarim: ab Apuleio, procella. Ego, cum uentum uehementiorẽ ſignificat, turbinem ſimpliciter dixerim, ſiue is è nubibus erumpat, ut ſit turbo ſublimis: ſiue è terra, ut ſit terreſtris: cum fulminis ſpeciem, turbinem accenſum, ad differentiam typhônis: quod Ariſtoteli fulminis genus eſt non ignitum: etiamſi à uerbo τύφειν, quod urere ſignificat hoc nomen factum uideatur: & grammatici quidam typhônem, flatum ignitum interpretentur. τὸν δὲ φλογὸς ὄντα ἢ τὸ ἀνέμου σφοδρὸν πνοὴν, ὃς καὶ ὑγρυκλύσιον καλεῖται: ἢ ἔστιν ὁ τύφων, (ὃ ὄντως ἔκφυσις,) τυφὼν, ἢ φλογὸς ἐκ τοῦ ἀέρος, ἢ ἐκ τῆς ἀναθυμιάσεως συστροφὴ, ἀπὸ τοῦ ἐκπυρωθῆναι, ὡς Πλάτων ἐν φαίδωνι, Varinus. Latinè

Typhon.

Digitized by Google

Latinè uorticem procellosum & euerberantem interpretatur Budæus, etymologiam aliam insinuans, ἀπὸ τοῦ τύπτειν. Aristoteles τυφῶνα (inquit Olympiodorus) uocat quasi τυπτῶνα, eò quòd uehementer feriat & rumpat (seu findat) corpora solida. nautæ siphonem, σίφωνα, inde quòd sipho nis instar aquam maris emittit, (ἀνασπᾷ, absorbet, Io. Bapt. Camucius.) Alexandrini uernacula uoce ἀερισσασμὸν, ἀπὸ τοῦ ἑαυτοὺς γαυλοποιεῖν καλοῦσιν ὅταν ἀνεμόσσουσιν κελεύσῃ ὥσπερ ἀνεμόσσουσιν κελεύσῃ ὥσπερ ἀνεμόσσουσιν κελεύσῃ ὥσπερ

Os etiam illud denticulatum quod Rondeletius cetaceo corpori, ad coniecturam nimirum à se efficto, (nam authorem nullum affert, & peregrinum esse fatetur animal,) ceu rostrum præfigit, uidi aliquando Francfordiæ: ubi & iconē hanc eius delineandā mihi curaui: (cui Bellonius quoque simile pictum dedit.) Mercator qui habebat, nulla ratione lacertam marinam nominabat. Os erat latum circiter tres digitos, linguæ quadam effigie, una parte album, altera cinereum, duobus dodrantibus paulò longius: utrinq; dentatum dentibus triginta. Bellonius substantiā per mediū ferè cartilagineam esse scribit, et flexilem: unde nimirum piscem etiam ipsum cartilagineum esse conijcit, sed cetaceum, & serræ nomine antiquis uocatum: cum Plinius (qui solus ueterum serram nominat) neq; magnitudinis neque formæ, suæ serræ meminerit. In Medera insula Noui orbis aquaticę serræ sunt, quibus in assamenta secantur ligna, Aloysius Cadamustus Nauigationis suæ capite 6. uidetur autē de serris ijsdem, quibus de nunc scribimus, sentire. Inutilis est piscis quem uiuellam uocant, quanuis magnus: nam caro eius haud iucunda est: forma tamen mirabilis est hic piscis: ut qui ensis imagine cartilagineum quoddam in fronte ferat, palmorum quatuor longitudine, aut etiam ampliùs: ab imo usque ad supremum dentatum acutis robustisq; dentibus, Cardanus. Aliud est autem rostrum piscis esse, aliud in fronte ferri. quòd si cartilagineum est, certo non conuenit, sed cartilaginei generis pisci. Serras beluas marinas cute aspera tectas, uidi ex eo nomen trahentes, quòd serræ speciem similitudinemq; quandam gerant. nam ex fronte os unum eminet, longum, planum, rectum, tanquam ensis, in modum serræ dentatum, Gillius. Lusitanus quidam uisa apud me icone, pesce Serra mihi appellabat: addebat spinam dorsi esse, quod non crediderim. alius quidam balænæ linguam nominabat. Louanij in domo publica serpentem pendere audio, tali insignem lingua, arte nimirum sceleto inserta. Dentes aiunt ferè lapideos esse, coloris cinerei, & uendi seorsim, quasi contra morsus serpentium efficaces.

Redeo ad prēstim: eiq; nomen inditum puto, similiter ut physeteri, à flatu: siue quòd aquam suis fistulis reflant, & in altum eiaculantur: siue quòd respirantes uentum in aëre moueant, & in undis fluctus. Cæterùm ne quis in Oppiani uersibus erratum fortè librariorum suspicetur, quod scribitur πρῆστις: animaduertat epitheton φλοφοινὸ, id est cruenta uel sanguinaria, genere fœmininо appositū: cum masculinum esse oporteret, si πρίσης, ut apud Aristotelem, scriberetur. - - - - ᾧ δὲ φλοφοινὸ Ῥοῖσις, ἀπαρτηδὲς τε δύναται χάσματα λάμνης. ubi carminis etiam ratione πρίσης duabus longis admitti non posset: πρίσις quidem cum iota in utraq; syllaba posset, utpote trochaicum et fœmininum nomen. sed quorsum mutemus, cum Aelianus quoque & Suidas ita legerint? & similiter Eustathius, cuius hæc sunt uerba: In Lycia erant ἰχθυομάντεις: παρ' οἷς ὁ ἱερεὺς χοιρικὸς ἐθίζεται ὀρφῶν φαινομένων, ἢ φαλαινῶν, ἢ πρηστήρων μεγάλων τε καὶ πολλῶν. Locus sumptus est ex octauo Athenæi, ubi tamen πρίστις legūtur. Videtur quidem apud Suidam prēstis cum maltha confundi, ut in Maltha monui. Βατίδες, ζύγαινα, πρήστης, Epicharmus in Nuptijs Iunonis. unde apparet duplicem huius nominis apud Græcos inflexionem esse, ut à recto πρῆστις genitiuus sit uel πρήστεως uel πρήστιδος. Physeter pro animali apud Aristotelem nunquam, sed prīstes nominatur. ab Oppiano, Aeliano & Suida physali (physeteres interpretor) & prestides simul inter cete nominantur: & pro diuersis eos habuisse has belluas, obijci mihi potest. quod ut concedam, nondum tamen prorsus euersa est sententia mea, qua physeterem prestidi uel eandem uel omnino cognatam esse belluam dixi. Suidæ nulla authoritas his in rebus, sua huiusmodi ferè ex Aeliano & alijs transcripsit: Aelianus & hic & alibi plerunq; in his quæ ad piscium historiam pertinent, Oppianum sequitur. itaq; tres illi nobis oppositi authores ad unum redigentur Oppianum: cui non inuitus concedo de parte sententiæ meæ: partem retineo, cognatum duntaxat esse prestidi physeterem: & fortè plus quàm cognatum, ut physeter in Gallico Oceano, non alius quàm Indico prestis sit: quod & Plinius ferè innuit, his uerbis: Maximum animal in Indico mari pristis & balæna est, in Gallico Oceano physeter, &c. E balænarum quidem genere physeteras esse Rondeletius assentitur. quibus si prestis etiam, ut mihi uidetur, affinis est, non erit cetus uel piscis ille, quem rostro oblongo serratoq; longè dissimilem balænis pro prestide pingit.

¶ Verùm hæc omnia exercendi me magis, & uocabula quædam authorumq; loca illustrandi gratia,

gratiâ, quàm ut quicquam prorsus assererem, proposui: & finem faciam, postquam pauca adhuc ex Latinis authoribus de hac bellua addidero. Quæ pilo uestiuntur, animal pariunt, ut pristis, balæna, uitulus, Plinius. sed pristis, balæna, & alia quædam, licet animal pariant, pilosa non sunt: ut corruptus hic Plinij locus & emendandus sit: quemadmodum Rondeletius ostendit in Balæna c. In maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubra, in Circo Flaminio Neptunus ipse, & Thetis, atq; Achilles: Nereides supra delphinos, chorusq; Phorci & prisies, ac multa alia marina, Plinius 36.5. Sæuas pistres, & æquoreos canes, Pædo dixit, ut Seneca citat Suasoria 1. Hunc (*Auleten, & eius naues*) uehit immanis Triton, & cærula concha Exterrens freta: cui laterum tenus hispida nanti Frons hominem præfert: in pristin desinit aluus. Spumea semifero sub pectore murmurat unda, Vergilius 10. Aeneidos. Et alibi: ---- postrema immani corpore pristis, de Scylla monstro, aliàs pistrix, aliàs pistes legitur. Pristes (inquit in Indice suo Vergiliano Erythræus) beluæ sunt marinæ. Dicitur & pistrix, pistricis, per x. & r. post t. Ciceronis auctoritate, qui in Aratum ait: Andromedam tamen explorans fera quærere pistrix. & alibi, Sparsam (Spiniferam) subter caudam pistricis adhæsit. Quatuor item alijs ex eodem loco recitandis testimonijs supersedimus, quia hæc duo satis esse uisa sunt, in re præsertim (ut mihi uidetur) non dubia. Hoc igitur signum cœleste cetum Græci, & uulgus astrologorum nominat. Higynus item apud nos pistricem: quam & pristicem Pontanus in Dialogo, cui Actio nomen est, memorare non dubitauit. Hanc eandem esse cum pristi, ex eo etiam facile est intelligere, quòd Plinius nunquam pistricis, sed pristarum (*pristium potius in genitiuo plurali: nam Plinius semper pristes nominat*) quatuor in locis meminit, earum coniuncta mentione cum balænis: quæ quia (ut puto) inter se magnitudine ferè æquantur, inde quidam, quod Pompeius (Festus) libro 2. refert, Balænam beluam marinam, ipsam dicunt esse pistricem, ipsum esse & cetum. quanquam Plinius à balæna pristas (*pristes*) semper diuersas accipit. Quo magis miror Nic. Perottum Cornucopiæ authorem, eodem in libro posteaquàm eorum ineptias meritò satis irrisérat, qui pistrin, non pristim scribunt: pistricem dici posse non admittere. Ab huius autē beluę similitudine pristim quoq; appellauit nauim Virgilius. quare & naturæ feræ, & nauí simul unde appellata est, satisfaciens, pristin uelocem dixit, & immani corpore appellauit. sicut etiam alludens ad etymō, (à Seruio positum,) ait: sic ipsa fuga secat æquora pristis: Vt minùs scitè distinguat Honoratus, quom scribit, Seruius: Si nauem intelliges, hæc pistris, huius pistris facit: si de belua, hæc pistrix, pistricis. Sed bone Serui, grammaticorum coryphæe, Chimæra, Scylla, & tigris, cum eadem nomina nauium sunt apud poëtam, nónne uoluit ea cum suis monstris & beluis, à quibus sunt appellata, in omnibus conuenire? An non cum belua hæc ex mari, ut apud Higynum & Aratum est, pro signo in cœlum relata est? nomen quoq;, quod supra ex Cicerone didicimus, marinæ pistricis retinuit. Quid, tot illa alia cœlo collucentia signa, quibus ipsum & pingitur & illustratur: nónne ex terris in cœlum, prout erant earum rerum, quas figurant, nomina, fuerunt? &c. Pistricem autem sunt qui uelint eam esse beluam, quam uulgò Capidolium, de olei copia, quod caput: eius experimentibus huberrimè reddit, Hactenus Erythræus. Quoties Aratus κήτει habet, à Cicerone semper uertitur pistrix, Perionius. Et fera pistrix Labitur, Cicero ex Arato. Et rursus: Neptunia pistrix Tota latet. Vergilius quinto Aeneidos pristis pro naue quater dixit, in nominatiuo, genere fœm. & semel pristim in accusandi casu. De priste belua mar. Polycharmus etiam & Athenæus (*non Polycharmus, sed Epicharmus apud Athenæum πρίστιν nominat tantùm. apud eundem πρίστις tanquam poculi nomen non etiam beluæ, legitur, quantum memini*) mentionem faciunt. sic autē à sectione undarum appellatur (*Seruio: sed nullius ueterum authoritate munito.*) scindit enim mirum in modum fluctus propter tenuitatem. constat nanq; longissimo, sed angusto corpore. à cuius quoque forma nauigij quoddam genus longi corporis & angusti pristis appellatur, Massarius. nos supra Curtij uerba retulimus, de cetis nauium instar, quos alij physetēras appellarunt. quod ad etymon, nauim à beluæ quadam similitudine dictam putārim, non autem quòd fluctus ab ea ceu pristi, id est serra diuidantur. *κήτεται γὰρ μᾶλλον ἢ πρίστεται ὑπὸ τῶν νεῶν ὁ ὕδωρ.* Multò minùs uerò beluam ipsam, ut Massarius putauit, à sectione undarum uocatam concesserō; nec corpus ei angustum & tenue esse: uerisimilius enim est in tanto corpore suam crassitudinis ad longitudinem seruari proportionem. Bayfius in libro de re nauali: Non omittemus (inquit) pistrim, cuius mentionem factam uidemus à Polybio. Liuius etiam meminit quintæ decadis quarto uolumine, his uerbis: Perseus post reditum ab Eumene Erepontis spe deiectus, Antenorem & Calippum præfectos classis cum quadraginta lembis (adiectæ ad hunc numerum quinque pistres erant) Tenedum mittit. Pistris autem terno remorum ordine agebatur. Virgilius in quinto pistrim pro cognomento indito triremi posuisse uidetur: Velocem Mnestheus agit acri remige pistrim. Subdit enim: Mox Italus Mnestheus, genus à quo nomine Memmi, Ingentemq; Gyas ingenti mole Chimæram, Vrbis opus: triplici pubes quam Dardana uersu Impellunt, terno consurgunt ordine remi. Neque enim fuisset æqua & par contentio, si pistris illa paucioribus aut plutribus remis acta fuisset quàm Chimæra, cui Gyas præerat. Polybius pristin uocat, r. litera transposita, libro 18. *ἐπιδώσῃ δὲ τὸ πεπαγμένος καιρῷ, πρῶτα μὲν οἱ πρῶτοι ἐκ διωκτρικοῦ ἀνεχθεὶς εἰς τὴν Μακηδόνων πρῶτα λιμένας ἔχων καὶ μίαν πρίστιν, ἐφ' ἧς αὐτὸς ἐπέπλει.* Hæc Bayfius. Gyraldus in libro de

Pristis nauis.

Digitized by Google

nauigijs, priſtin mauult quàm piſtrin ſcribere. Nauis (inquit) huius nominis meminit Polybius ſeu Brutus qui ex eo Epitomen conſecit, libro 16. ubi de Philippi nauibus agit contra Attalum: Fuit (inquit, ut meis uerbis exponam,) earum quæ cum Philippo fuerant nauium multitudo in certamen conſtituta, cataphractæ tres & L. cum his uerò aphractæ & lembi, cum πρίσεσι CL. Claudius rerum Romanarum; Nauigium ea forma, à marina bellua dictũ eſt: ut citat Nonius, qui priſtin nauigij genus dictum ſcribit à forma priſtium marinarum, quæ longi corporis ſunt, ſed anguſti. Cæſar Germanicus in Arato, pro ceto piſtris conuertit: Piſtris agit duo ſydera. Idem: Aequora piſtris adit. ¶ Poculorum genera ſunt, προχόλαφος, πρίσις, βατιάκη, λαβρώναξ, in Diphili Pithrauſta apud Athenæum.

De ceto Britannico (quem exhibui ſuprà pag. 251.) dubitabam an eſſet priſtis, quòd ingens & oblongo corpore bellua ſit: & laminæ corneæ, quibus os eius dentium loco exaſperatur, quandam ſerræ ſpeciem præ ſe ferant, quanquam autem Plinius priſtes in Oceano Indico maximum facit animal, in Gallico phyſeterem: ſuprà tamen oſtendimus, phyſeteres etiam in India reperiri, niſi quis priſtes illic ſic appellet, à ſimilitudine naturæ: & preſtides in Gallico quoq; Oceano, ſi modò à phyſeteribus differant, apparere, ſiue nataæ illic & frequentiùs: ſiue rariùs aliunde appulſas, quid uetat? Sed poſtea cum hæc uerba in deſcriptione belluæ à Polydoro poſita, [Nullifuére dentes. Palato adhærebant quaſi laminæ corneæ, una ex parte piloſæ,] cum illis Ariſtotelis, [Myſticetus dentes in ore intus non habet, ſed pilos ſuillis ſimiles,] contuliſſem, Myſticetum Ariſtotelis eſſe ſuſpicari cœpi: cuius iconem Rondeletius exhibuit, à Ceti Britannici quidem icone diuerſam, deſcriptione uerò conuenientem. nam & illum reprehendit, qui oculos bubulis maiores in hoc ceto eſſe negauit: quod Gillius in eiuſdem ceti Britannici deſcriptione fecit, &c. Hoc non conuenit, quòd Rondeletius (neſcio quàm rectè) fiſtulam ſuo negat, Polydorus uerò de ceto Britannico, In capite (inquit) duo magna foramina erant, per quæ putatur beluam, plurimã aquam ueluti per fiſtulas eiectaſſe. Sit ne igitur preſtis, an phyſeter, an myſticetus, Britannicus ille ceteus, an horum nullus, ſed uni alteriue fortè cognatus, diſcutiant eruditi quibus aliquando erit occaſio. interea dubitationes hæ noſtræ, ad ueritatem inquirendam momenti alicuius & principij ſaltem rationem habeant.

Serra dicta eſt, quia ſerratam habet criſtam, & ſubtus natans nauim ſecat, (ut intrante aqua, homines aſtutia doloſa mergat, eorumq; carnibus ſatietur, Author de nat. rerum,) Iſidorus. Serra eſt marina belua, (ingens, pinnis latiſsimis, Author de nat. rerum) pennas habẽs immanes: quæ cum uiderit in mari nauem uelificantem, eleuat pennas ſuas, & contendit uelificare cum naui, (in contrarium nauis, contra uentum, Albertus.) ubi autem cucurrerit ſtadijs xxx. uel xl. laberẽ ſuſtinens, deficit, & pennas deponens ad ſe trahit, Phyſiologus, & Albertus: & Græcus quidam recentior obſcurus à quo πρίων hoc animal nominatur.

DE PRISTE. RONDELETIVS.

Nos noſtram de eo ſententiam proximè retrò in Corollario de Phyſetere proculimus.

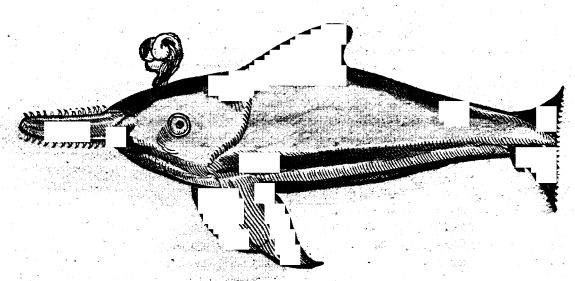

Priſtes cete eſt, & fiſtulam habet, & ſtatim animal generat, Ariſtot.

A B (F) LNDI cetaceum quendam piſcem norunt, quem uiuellam nonnulli appellant, qui inſuauis eſt carne, & cibo inutilis, mirabili forma, maximè ob roſtrum, quod ualde longum eſt, oſſeũ: utrinq; aculeatum, raſtri modo figuraq;. eius aculei ualidi ſunt, & delphinorum dentibus ſimiles, ſed longiores. Os, cui infixi ſunt, latum, tenue, cute aſpera, cinerea. Huiuſmodi roſtrũ miſit ad me Guinus Piſanus doctor peritiſsimus. Vidi aliud Maſſiliæ, quod mercator ex longinqua nauigatione attulerat.

Ego

Ego in ea ſemper fui opinione beluam hanc antiquorum eſſe πρίσλυν: quam Plinius & Gaza A
non mutato uocabulo Græco priſtem nominant, ut dicatur ἀπὸ τοῦ πρίειν, id eſt, à ſecando, πρίσις ſe
ctor & ſerra: & cetaceus piſcis, à roſtro ſimili ſerræ utrinq; ſecanti, idem fortaſſe cum eo, quem
Latinè uno loco ſerram Plinius uocauit. *Lib. 9. cap. 2.*

Neſcio qua ratione impulſus autor libri de aquatilibus priſtem calderonum uocet: nam ſi an *Contra Belloni um.*
teriorem capitis partem fundo cacabi perſimilem habet, ut ille ait, qua parte πρίειν, id eſt, ſecare di
ceeur: nam ideo πρίσις nominatur, & à beluæ ſimilitudine nauis oblonga dicta eſt priſtis. Vergi-
lius Aeneid. 5. Velocem Mneſitheus agit acri remige priſtim. Vbi Seruius: Priſtis à ſectio-
ne undarum dicta eſt: ſcindit enim mirum in modum fluctus propter tenuitatem. Græci autem
B πρίειν ſectionẽ, πρίσλυν ſectorem dicunt.

DE SERRA MARINA, BELLONIVS.

Serram (ut Xiphiam, aut Gladium) appellauerunt antiqui cetaceum ac cartilagineum piſcẽ,
magnæ interdum molis: cuius capiti quoddam ueluti roſtrum adnaſcitur per medium latum, in
mucronem deſinens: ad latera in multos ueluti dentes utrinq; ſerratum, in quo à Xiphia præci-
puè differt. Eſt enim huic plana tantùm, & nullis dentibus diſtincta excreſcentia. Proinde Serra,
Indico ac magno mari frequens eſt, noſtris litoribus ignota: imò neq; antiquis, nec etiam noſtris
hominibus, præterquam ſolo roſtro (quod à mercatoribus iſthuc affertur) uſquam comperta. Id
autem eſt longitudinis interdum tricubitalis, ſeſquipedalis autem latitudinis, per medium planè
C cartilagineum ac flexile: aſperiuſcula, eaq; ſubcinericea cute contectum: ad cuius latera octo &
quinquaginta dentes propemodum oſſeos cõnumerare poſsis. Sunt qui Serpentis linguam uul-
gari quodam errore nominant.

DE ALIO CETO OCEANI, QVEM BELLONIVS Priſtim putat, Galli uulgò Calderonum nominant.

Secundum à Balena locũ obtinet, qui ueteribus Priſtes, noſtris Calderonus dicitur: his quòd A
anteriorem capitis partem fundo cacabi perſimilem habeat: illis uerò, quòd quemadmodum ſer-
pens, qui Priſtes dicitur omnium ſui generis ſerpentiũ teretior, ac pro longitudine corporis craſ
ſior ſit: ſic & hic Calderonus inter cæteros ſui generis piſces talis eſſe conſpiciatur: omnino enim
D Balenam refert, niſi quòd corpore eſt magis tereti, neq; ita oblongo.

Priſtes duo poſtremis annis allati ſunt Lutetiam, quorum alter nongentas libras grauis, po- B
pulo Pariſino uænijt: alter Franciſco regi oblatus, atq; ab ipſo ſui corporis cuſtodibus Heluetijs
diſperſus, permultos in ſummam admirationem adduxit. Huius igitur piſcis cùm talis ſit cutis, a-
deps, caro, lingua, pulmones, eiuſdemq; ad eſum, & uictum naturæ, ut Balenam ementiatur: nihil
præterea ſubiungere poſſum, quod non in Balena dictum fuerit, atq; in Orca & Delphino rur-
ſus explicaturi ſimus. Hoc à Balena differt, quòd nullas prætenturas habeat, neq; tam uaſta corpo
E ris mole, figuraq; ſit magis tereti. Itaq; ex ſuperiore pictura nouam aliquam apud te confingere
poteris, quam tibi proponas, Hæc Bellonius.

Calderonum à Gallis dictum (quem Gillius phyſeterem exiſtimat, quòd plurimum aquæ eru
ctet) Rondeletius hoc tantùm argumento, priſtem eſſe negat, quoniam roſtrum ei craſsius obtu
ſiusque (anterior ſcilicet roſtri pars fundo cacabi perſimilis) à Bellonio tribuatur, quàm ut eo
aquas ſecare poſſit: quod tamen ueterum nemo de priſte ſcripſit. Alias igitur cauſas quæremus,
cur non ſit priſtes: ex quibus una fortè fuerit magnitudo, Calderono non tanta, quãta in priſte re-
quiritur. altera quòd Calderoni in Oceano Gallico non infrequentes ſunt: priſtin uerò Plinius in
Indico mari maximum animal facit, in Gallico oceano phyſeterem. Verùm hæ coniecturæ poti
F ùs quàm ualidæ rationes contra Belloni ſententiam ſunt: ualidiores tamen quàm unica illa, quæ
ut Calderonum priſtin faceret, eum induxit: nempe nomen priſtæ ſerpenti commune, cuius for
mam quoq; corporis teretiorem, proq; longitudine ſua craſſiorem, quàm in alijs ſerpentibus, Cal
deronum referre ait. Ego uerò tale nihil quicquam à ueteribus proditum reperi: nec priſten ſer-
G pentem ullum legi, ſed preſterem. Preſter ſerpens (inquit Vuottonus) alius uidetur quàm di- *Preſter ſerpẽs.*
pſas, hic ſi quem percuſſerit, diſtenditur, enormiq; corpulentia necatur extuberatus. Huius ex-
emplum præclarum eſt apud Lucanum Narſidius à preſtere percuſſus. At Aelianus, Dipſadem
(inquit) audio ab alijs preſterem uocari, alijs cauſonem, &c. de animalibus 6. 51. Idem libro 17.
cap. 4. quæ ſigna & ſymptomata ab hoc ſerpente morſos ſequantur, edocet. Belloni ſententi-
am amplius confirmaret noſtra, ſed ne ea quidem ſatis: preſtin & nomine & reipſa phyſeterem
H referre: & quoniam phyſeter præ cæteris aquas eructat, idemq; Calderonus facit, poterit aut phy
ſeter, ut Gillius putat, aut preſtis uideri. Sed rem in medio relinquamus.

PHYTARVS apud Plinium in Catalogo piſcium, libro 32. cap. ultimo, (ut Vuottonus & Ron
deletius legunt, editio noſtra ſota habet in prima,) dictionem corruptam eſſe non dubito. nam &
I ab alio nemine nominatur: & grammatici negant in duabus ſyllabis proximis intercedente uo-
cali, duas ex denſis conſonantibus ſcribi poſſe. Citharus quidem ſuperiùs ab eo nominatus
erat: & hoc in loco nomen aliud, ſimiliter à p, litera incipiens, tractationis ordo poſtulat;

Digitized by Google

ut ſunt, Pſygrus, Pſorus, Pſoropetalus, Pſen: nam & hæc piſcium nomina hoc elemento initiatâ ſcribenda, Plinius omiſit.

PHYXICINVS nominatur apud Athenæum libro 9. cum aliis piſcibus: φυξίκινος ἰλὺς, καὶ κίνος ἰλὺς, πλατύτινος, &c.

PICA, κίσσα, auis eſt & piſcis, Heſychius.

PICVS uel PIGVS uulgò dictus piſcis in Verbano & Lario lacubus, deſcriptus eſt ſuprà, inter Cyprinos, pagina 375. Sed à Gallis quoq; marinus quidam piſcis uulgò ſic nominatur: de quo Bellonij uerba ſubijciam. Inter ſaxatiles piſces, quos Maſſilia Roquaux uocat, unus eſt colorem habens uarium, ad Cynedum propius accedens, qui uulgò Vn Pic, uocatur. Sed quum multa in eo non obſeruauerim, paucula hæc dixiſſe ſatisfuerit. Frequens inter ſaxatiles piſces Maſſiliæ reperitur. ¶ Noſtri & Hiſpani Pelamydem Sardam Bize nomine communi cum amia ob ſimilitudinem uocant, nonnulli Pigo, Rondeletius.

DE PINNA MAGNA. RONDELETIVS.

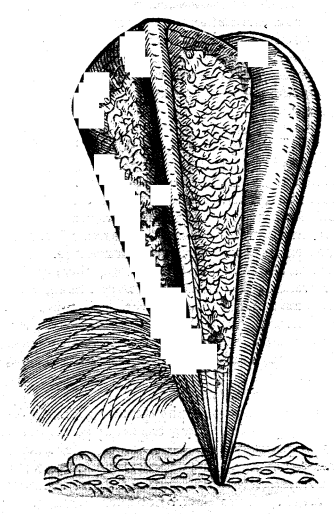

IN CONCHARVM claſſe cenſendæ ſunt Pinnæ & Pernæ: ex duabus enim teſtis componuntur, à Mytulorum figura non multum alienæ ſunt. Byſſo alligantur. Cancri in his naſcuntur, ut in Mytulis gurgitum. Dicemus autem primùm de Pinna magna, ex qua reliquæ dignoſcentur.

A Pinnam Latini uocant, ſeruata Græcorum appellatione, à quibus πίννη & πίννα dicitur, fortaſſe à ſordibus, quibus ſemper obducta eſt. πίν enim ſordes ſignificat, & πινηρὸς ſordidum. A Maſsilienſibus Nacre uocatur, à Genuenſibus Pinna lana ob byſſum: à Venetis Aſtura nomine communi aliis multis conchis.

B Pinna duabus grandibus patula eſt conchis, ad cubiti magnitudinem accedit, tantam Romæ uidi. Hac paulò minorem mihi Piſis oſtendit Guinus medicus præſtantiſsimus. In noſtro litore pedali ſunt magnitudine. Mytulis quodammodo ſimilis eſt, niſi quòd ſtrictiorem partem multò magis acutam & longam habet, quoniam in arena uel in cœno affixa uiuit. Teſta foris eſt aſpera, colore fuſco, intus nitidi & argẽtei ſplendoris, ſi in arena uixerit Pinna: ſi in cœno, colore eſt magis flaueſcente, & minùs ſplendente. Ab inferiore & ſtrictiore parte in amplam latitudinem extenditur: illic arctiſsimè clauduntur teſtæ, hìc facilè diducuntur. Intus multum eſt carnis, cuius omnes ferè partes indiſcretæ ſunt, ueluti in Mytulis. Pinnæ in arenoſis & cœnoſis locis proueniunt, ex byſſo alligãtur. Eſt autem byſſus hìc molliſsima & delicatiſsima lana, dicta à ſimilitudine

(C) byſſus.

eius

eius ex qua diuitum pretiosissimi panni conficiebantur: ut de diuite in Euangelio legitur, qui induebatur purpura & byssо: quo in loco quidam ineptissimas interpretationes finxerunt. Pinnarum byssus à Mytulorum byssо tam differt, quàm stupa cannabina à tenuissimo & delicatissimo serico. Eius magnitudo Pinnarum magnitudini respondet: in maximis enim pedem unum longus est, in alijs breuior. Eius usus est non ut eo alimentum trahatur, (*ut Bellonius sentit,*) neq; ut per id capillamentum limus ac spurcitiæ attrahantur: nam circa os positus non est, sed ueluti è medio uentre neruosæ substantiæ alligatur: Prætereà superiorem & latiorem partem aperit alimẽti hauriendi causa, & recludit. Quis est igitur byssi usus? Eum sic docet Aristot. libro 5. de hist. cap. 15. Αἱ δὲ πίνναι ὑφδὰς φύουσι ἐκ τοῦ βύσσου γν τοῖς ἀιμάδεσι καὶ βοφβοράδεσι. Pinnæ rectæ locis arenosis cœnosis q; ex byssо prouenium. Quo ex loco emendandus est Athenæi locus lib. 3. Αἱ δὲ πίνναι ὑφδὰς φύουσι ἐκ τοῦ βυδοῦ, legendum enim βύσσου pro βυδοῦ. His addimus Pinnam byssо alligari proximis corporibus, ut firmius subrecta semper stet. In Pinna reperitur Pinnother siue Pinnophylax. Sed quæ de Pinnæ & Pinnotheris societate fabulosa referuntur, ita refutauimus alibi, ut superuacuum nunc fuerit de his oratio.

Nunc de earum substantia. Athenæus: Αἱ δὲ πίνναι ὀρυκτικὰι, πρόβιμοι, δ' ὕστατοι, ἀυσταλόστοι. ἐοίκασι δὲ αἱ κάρυκι καὶ οἱ κέρυκες. Pinnæ urinas pellunt, multùm alunt, difficilè concoquũtur & distribuuntur. Similia autem ipsis sunt Buccina. Paulò pòst subiungit, Pinnam mediam esse inter Purpuras & Buccina. Huius & Buccini partes duas facit idem Athenæus, & diuersam ipsarum naturam explicat. Cùm de Purpuræ & Buccini substantia dixisset, subdit. Ὧν οἱ μὲν πρόχηλοι, δυσμάχητοι· δ' ὑσκληρόσαρκοι· διὸ καὶ ἐσθίονται ὀψοφαγοῦσι· οἱ δὲ ἐκ τοῦ μείζονος σώματος ὄντες, διὰ τοῦτο ἀδρῶσι τὴν σάρκα· οἱ δὲ μείονες τροφιμοι. τέτταρα δὲ ἀλ μήκωνος λεγόμενα πάχη· τοῖς πυθμένος, ἀσπάλακι, δύρδακι, διὰ τοῦτο γλισχρὰ ἀδρῶσιν οἰκεῖα. Horum tracheli uentriculum (*stomachum*) iuuant, difficilè concoquuntur: ob id imbecillo uentriculo inutiles sunt, alũ moderantur, & mediocriter alunt. Mecones uerò quæ dicuntur, in imo sitæ, teneræ sunt, facilè corrumpuntur, qua de causa ijs qui imbecillo sunt uentriculo inutiles sunt. Hîc pro μήκωνος reposuimus ἐκ μήκωνος. Τραχήλου non ceruicem, aut collum conuertimus, quo carent ostracoderma omnia, & piscium reliquorũ maxima pars: uerùm hîc πρόχηλος pars est in pinnis & Buccinis dura, neruosa, siue callus cui reliqua caro innititur, proportione uertebris respondens, ob id ex similitudine πρόχηλος appellari puto, quemadmodum etiam mediam mali partem sic uocari author est Athenæus lib. 11. Τράχηλον quid.

Nec; uerò sumi hîc posse pro Conchæ specie manifestum est, ut alibi sumitur apud eundem Athenæum libro 3. quam Spondylium ab alijs nominari diximus. Μύκωνος quid sit in Conchis & turbinatis declarat Aristoteles libro 4. de hist. cap. 4. Ἔστι γὰρ ἡ μύκωνος οἷονεὶ πρίσπλωμα πᾶσι τοῖς ὀστρακοδέρμοις πλὴν αὐτοῖς. Gaza sic uertit: Quod papauer appellamus quasi materia uacans, atq; excrementitia magna sui parte, in omnibus testaceis generibus inest. Et paulò pòst: Τῶν δὲ μύκωνα πάντα ἔχει ἀλλ' ἐκ ὁμοίως αὐτῶ, οὐδὲ ἐν τοῖς αὐτοῖς, οὐδὲ ἐξ ἴσου, οὐδὲ φανερῶς. Papauer omnia habent, sed non loco eodem, nec par, nec ex æquo manifestum. Sunt qui μύκωνα ex Aristotele lib. 9. hist. cap. 2. pro piscis specie usurparint, sed non sine errore, ut alibi docuimus. Μύκωνος quid sit in Conchis & turbinatis

Pinnæ semper ouum continent, aliquando maius, aliquando minus, pro lunari potestate. Ouum autem illud est quale in Echinis Ostreis; q;, non quod ad generationem confert, sed quod melioris tantùm nutritionis indicium est, quale est in sanguine prædictis pingue, (*Aristot. Vide plura in Purpura.*) Pinnæ sponte prouenium. In his unciones reperiũtur in Acarnania, authore Plinio, sed non laudati. Seniores & maiores Pinnæ duriores sunt: minores, teneriores, pleniores. In locis tranquillis nascuntur uento non perflabilibus, maximè ubi aqua dulcis mari permiscetur. In locis in quibus mare fluit & refluit uix reperias: in Græcia, plurimas: in Italia, in Gallia nostra Narbonensi raras. *Lib. 9. cap. 35.*

Hyeme meliores sunt, & elixæ assis. Sunt qui uino & aceto maceratas mollescere aiunt, sed flatus gignere, quod uerum esse non potest, cùm uinum flatus discutiat: nisi ea ratione qua humidiora fiunt, flatus gignere dicantur.

DE PERNA, RONDELETIVS.

NATVRA in Concharum uarietate lusit, ut ex unius generis formis pluribus, ueluti Tellinis, Ostreis, Myacibus liquet, de quibus prius diximus. Sic Pinnarum unicum genus non est. Pinna enim altera est quã hîc proponimus, ut ex figura conspicuum est.

Perna à Plinio lib. 32. cap. 11. uocatur. Pernæ, inquit, Concharum generis, circa Pontias insulas frequentissimæ, fiant uelut suillo crure longo in arena defixæ, hiantesq; qua limpitudo est, pedali non minùs spatio. Cibum uenantur. Dentes in circuitu margínum habent pectinatim spissatos. Intus pro spondylo grandis caro est. Quæ omnia in eam quam expressam hîc proponimus, maximè competunt, præsertim figura suilli cruris unde nomen habet: dicuntur enim pernæ tam priores quàm posteriores coxæ porcinæ salitæ. Nec; absurdè quis existimauerit eius generis Pinnam hanc esse in qua uniones nasci ex Theophrasto tradit Athe-

næus lib. 3. Theophraſtus (inquit) in libro de lapidibus ſcribit ad hunc modũ. Inter gẽmas pretioſas margaritæ ſunt, naturâ pellucidæ, ex quibus fiunt ſumptuoſiſsima monilia. Eas generat Oſtreum Pinnis ſimile, ſed minus, (*hæc uerba, ſed minus, Athenæus quidem habet: ſed in uulgatis Theophraſti codicibus non habentur*) ram magnas quàm eſt magnus piſcis oculus.

B Huiuſmodi Pinna parua in mari noſtro reperitur, & in ea uniones paruí. Intus caro ſuperi-
F ri ſimilis, niſi quod trachelo caret, id eſt, media illa parte dura & neruoſa. Tota igitur intus mollior eſt, ad coquendum facilior. Hoc illud eſt quod intelligit Plinius, quum dicit: Intus pro ſpon-
Spondylus. dylo grandis caro eſt: Spondylum appellans callum ſeu carnem duriorem & interiorem Oſtreorum, quo nomine alibi uſus eſt, quùm loquitur de ſpecie Oſtreorum, neq; in luto capta, neque in arenoſis, ſed ſolido uado, ſpondylo breui atq; non carnoſo, nec fibris laciniоſo, ac tota in aluo.

DE PINNA PARVA, RONDELETIVS.

A B CONCHA hæc & figura, & uictus ratione, & byſſo Pinnæ ſpecies eſt, magnitudine differt, & eo quòd antequam ex acuta & ſtricta parte in amplitudiem extendatur, excauata eſt.

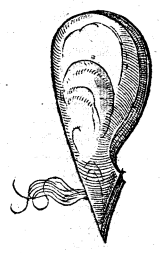

C In cœnoſis & arenoſis uiuit defixa.

F Carnem intus duram habet, quæ uirus reſipit.

G Omnium Pinnarum teſtæ eandem cum Mytulorum teſtis facultatem habent.

DE BYSSO (TERRESTRI EX ARBORE, & marino ex Pinna,) Rondeletius.

IN ſacris Bibliis byſſi & byſſinarum ueſtium ſit aliquoties mentio, atq; etiam in prophanorum libris. In quibus cùm Theologorum atq; aliorum ſententiæ uariæ ſint, conſentaneum fuerit quid de hac re ſentiendum ſit exponere. Byſſus duplex eſt, ter-
Lib. 19. cap. 1. renus et marinus. De terreno byſſo Plinius: Asbeſtino lino principatus in toto orbe, proximus byſſino, mulierum maximè delicijs circa Elim in Achaia genito, quaternis denarijs ſcripula eius permutata quondam, ut auri. Et Pauſanias prodidit byſſum non ex alia Græciæ parte naſci quàm in Elide, tanta tenuitate, ut ne Iudaicæ quidem byſſo cedat, etiam ſi colore minùs rufet quàm Iudaica, quæ colorem & ſplendorem auri referebat. Erat igitur lini non lanæ ſpecies, ex Plinio & Pauſania, in Græcia & Iudæa naſcentis. Ex ea ueſtes atque alia ornamenta contexebantur byſſina, quæ ut aurum fulgebant. Vnde illud Exodi capite 26. Fecit & uelum ex hyacinthino ſerico, purpureo, coccino bis tincto, & byſſo torta, cherubin fecit in ipſis opere polymito. Et mox: Fecit quoq; uelamen in oſtium tabernaculi ex hyacinthino ſerico, purpureo, coccino bis tincto, & byſſo torta, opere Phrygio. Iulius Pollux aduerſa de byſſo tradidiſſe uidetur. Porrò byſſina quoq; (inquit) & byſſus lini quædam ſpecies apud Indos. Nunc apud Aegyptios ex arbore quædam lana fit, ex qua ueſtem confectam lino maximè ſimilem eſſe quiſpiam dixerit, ſola denſitate excepta: denſior enim arbore fructus enaſcitur, nuci ſimilis, duplici munitus cortice, qua direpta, poſtquam inſtar nucis floruerit, interius hoc quod lanam refert eximitur: unde ſubtegmen conficitur, ſtamen autem illi ſubtendunt lineum. Et Philoſtratus, Homines qui ſecundum Indum flumen habitant lineis amiciuntur ueſtibus; etenim linum in agris plurimum naſcitur, calciamenta geſtant ex papyro, nobiliores byſſo induuntur. Byſſum uerò ex
Lini uox Plinio arbore naſci ferunt, quæ baſi quidem populo ſit perſimilis, foliis uerò ſalici. Sed animaduerten-
Lib. 19. cap. 1. dum eſt Plinium non ſolùm linum uocaſſe id quod ex herba contuſa netur, ſed etiam quod ex fructibus & arboribus carpitur. Superior pars Aegypti, inquit, in Arabiam uergens, gignit fruticẽ quem aliqui Goſſipion uocant, plures Xylon, & ideo lina (*fortè lana legendum. nam et Pollux ἔριινα uocat*) inde facta xylina. Paruulus eſt, ſimilemq; barbatæ nucis defert fructũ, cuius in exteriore bombyce lanugo netur. Aliud lini genus facit ex harundine, aliud è geniſta, quod etiam hodie apud nos mulieres ruſticæ conficiunt. Aethiopes Indiq; è malis, Arabes cucurbitis in arboribus. Quare materia omnis ſiue ex herbis contuſis, ſiue ex fructuum lanugine carpta, ad texendum idonea linum uocatur. Alter eſt byſſus marinus ex Pinna delicatiſsimus & molliſsimus, ſericæ lanæ comparandus, colore fuſco, à ſimilitudine byſſi Græci uel Iudaici ſic nominatus: (prius enim cognitæ ſunt diuitiæ terrenæ, quàm marinæ;) quem non dubito pretioſarum ueſtium textui addi-

tum terreno.

DE PINNA (MINORE,) BELLONIVS.

Neſcio quam ex tribus Rondeletij Pinnis hanc eſſe dicam. uidetur enim ab omnibus differre. Icon quam exhibet, ad Pinnam magnam Rondeletij accedit: niſi quòd in ſumma concha, qua latiſſima eſt, paruus quidam circulus eſt, quem alius paulo maior ambit; & ab eadem parte ad imum lineæ aliquot rectè deſcendunt. per media uerò linearum interſtitia multi exigui circuli, o. uocalis qua ſcribi ſolet circunferentia paulò maiori, deinceps per interualla digeruntur. Huic picturæ ego ſimilem ferè à Cor. Sittardo quondam accepi.

Pinnarum

Digitized by Google

Pinnarum alteram minorem, alteram autem maiorem agnoscimus. Minor bonitate præstat. A
Concharum generis sunt. Vtraq; duabus grandibus patulis conchis constat. Vulgarem nomenclaturam in Græcia retinent, antiquæ ferè persimilem: quæ quòd byssum, uel sericum lanæ consimile gerunt, Genuensibus Pinnę lanę appellantur, Massiliensibus Nacre, Venetis Asturæ. Sed & multa quoq; conchylia eodem hoc nomine appellare solent.

Rarò Venetijs conspiciuntur, Romæ multò rariùs, nunquam Lutetiæ: cùm tamen alibi nauium lintres plenos in forum piscarium (urbium Græcarum potissimùm) aduehant ac diuendant.

Ambæ testæ intus argentea tersitudine resplendent: minor foris magis albicat, intus autem ad cæruleum accedit. Cæterùm qui Pinnam nunquam uiderit, Mytulum pedem longum & semipedem latum sibi cõfingat oportet. Pinna enim eodem circino quo Mytulus (quam Moulam uocamus) tornata est: atq; eiusdem coloris testam habet. Minor itaque mollibus in gyrum spiculis obtusis hirta est, ualuasq; continuò cardine toto latere annexas claudit ac reserat, qua inquã parte planior esse constat. Qua autem parte sese in latum expandit, eâdem byssum, id est laneum uillum (mytuli modo) continet: quem ternis digitis longiorem exerit. Est autem ueluti capillamentum quoddam coaceruatum, prædurum, ac nigrum, quod lapillis affigitur, limumq; ac spurcitias inde ad stomachum attrahit. Nam cùm Pinna longa sit, & subrecta stet, turbinatiorem partem suffixam habet: latiorem autem sursum ex aqua attollit, præcipuamq; internæ partis humo propinquiorem ostendit. Nam & maior Pinnæ capacitas in sublime attollitur: in qua etiam plerunque tres Pinnoteres uideas, aliquando duos, ut plurimùm unum.

Frustrà creditum est Pinnam pisciculis ali, morsuq; à Pinnophylace admoneri, concludere C
conchas, & intus pisces exanimari. Quod si quidem uerum esset, oporteret omnibus intus inesse Pinnophylacem: sed decem aperies, antequam unum Pinnophylacem comitem reperias.

Cùm itaq; ijs, quas dixi rebus nutriatur, indigenæ quoties Pinnas incoquunt, stomachum in- F
de auferunt, quod non quidem in crudis, sed iam coctis Corcyrenses efficiunt: multis nanq; modis edi possunt. Sunt enim qui in testa modico pipere & butyro addito suppositis prunis incoquant, quem ego modum meliorem esse puto. eæ nanque, quæ ex iure incoquuntur, gustui non ita placent.

Pinna rarò semipedalem (*sesquipedalem fortè. nam superiùs sic scribit: Qui Pinnam nunquã uiderit, Mytulum pedem longum, & semipedem latum fingat, &c.*) excedit longitudinem. Neruos habet, quos non- B
nulli (ut Plinius in Perna) sphondylos (*aliter sphondylum in Pinnis Rondeletius interpretatur*) uocant, quibus utraque ualua soluitur ac contrahitur. Genus hoc Venetijs non uisitur: tamen in Propontide latera eius sinus, qui Nicomediam fertur, quà terram pertingunt, Pinnarum frequentia crispa apparent.

DE MAIORE PINNA, (QVAM ET PERnam uocat,) Bellonius.

Rondeletio Perna minor est, quàm Pinna.

Maior Pinna pelagia est, rugis profundis caret: duriore crusta contegitur, bipedalis sæpissimè B C
inuenitur: Pinnophylacem ut minor alit: uliginoso ac palustri tractu nascitur, profundiore gurgite immergitur: multùm ingrati saporis.

Ambæ cùm subrectæ in terram defixæ sunt, pabulum per eas setas (quas Aristoteles byssum C
uocat) allíciunt. Sua sede non dimouentur quin pereant: nisi iterum eodem statu, humi defiganturNam cùm eis natura hæc insit, ut rectas stare, & per uillos arenulam attrahere necesse sit, iacentes uiuere non possunt.

Cuspidata ualuarum pars quinq; digitorum profunditate humi defixa, reliquum corpus erectarium in sublime sustinet: non quòd radices ibi habeat: nam undiq; cõtinua est, nullo foramine hiulca, nec in rimam aliquam dehiscens. Pars autem quæ à terra eminet, in latitudinem protensa est, atq; in superficie rotundatur: quemadmodum si ab utroq; latere semicircularem lineam secueris, reliquum triangulum, ab ima parte in acutum tendentem efficies. Labra sunt illis in gyrum tenuia, duabus grandibus patula conchis, intus pellucidis, foris scabris. Aristoteles quinto de historia, tradit hanc custodem aliquem continere, multisq; accidere, ut plures secum etiam tales comites habeant.

COROLLARIVM.

Pinna, sic enim Græcè dicit, duabus grãdibus patula cõchis, Cicer. πίννη, Oppiano, Athenęo, A
et alijs dicit, Isidorus apud Athenęũ in recto πίννα, et in accusandi casu πίννεω dixit. Ab utroq; genitiuus πίννης fit, per ν. nõ πίνναος, ut apud Suidã legit in Πανσεκίμος. Oppiano, et in Lexicis Græcis Hesychij, et aliorũ πίννα impropriè piscis dicit, cũ potiùs sit, ut in ijsdẽ scribit, ὀστρακῶδ' ἀν κογχύλιον. alicubi malè per ν. simplex πίνα. Πίννας à Cratino nominanr cũ ostreis. Cõcha Aegyptia paralios cognomine, quã & pinnã uocat Democritus, Hermol. ¶ Pinnã Neapolitani Pernã appellãt, Siculi Lanã pinnulã, Gil. Venetijs Nastura dicit, Massar. Germanicũ nomen fingo, ein Steckmuschel: quòd altera eius pars (acutior) fundo infixa sit: uel circunloquor, ein Perlemuscheln art,

Digitized by Google

hoc est Conchæ margaritiferæ ſpecies. ¶ Eſt & inter fluuiatiles concha quædam oblonga, (ea opi-
Pinna. fl. nor quam exhibui ſuprà in fine paginæ 314.) quam Bellonius apud me cum uidiſſet, pinnam flu-
uiatilem appellandam cenſebat, quòd & erecta ſtare, & margaritas continere ſoleat.

B Pinna in Acarnania uniones gignit, Plinius. Africanas multò maiores quàm circa Europã
eſſe audio. In Oceano an ſint dubito, quoniam Bellonius Lutetiæ nunquam haberi ſcribit: &
Rondeletius in locis (mediterranei) in quibus mare fluit ac refluit uix reperiri: id autem ubiq; (ni
fallor) circa Oceanum contingit. ¶ Pinna duabus grandibus patula conchis, Cicero. Pinnæ
teſtas habent ſcabras, Ariſtoteles: nec ſtriatas, Vuottonus. εἰ δὲ πίννα, λειόστομος, Athenæus ex A-
riſtotele. hoc eſt, Pinna labris tenuibus prædita eſt. Interiorem pinnæ partem Epeneus ait μά-
κωνα uocari, Athenæus. Trachelí quí nam in Pinnis ſint, Rondeletius docet. Trachali appel- 10
lantur muricum ac purpuræ ſuperiores partes: unde Ariminenſes maritimi homines cognomen
traxerunt, Trachali, Feſtus.

C Cyclops attulit pinnas, Ἀς ἠβὶ φυσόστροχ@ πίτρας λοινὸν πρίφω ὕδωρ, Matron Parodus. Naſcun
tur in limoſis ſubrectæ, Plinius. Pinnæ in mari adhærent: euulſæ uiuere præterea nequeunt,
Ariſtot. Radice innituntur, & nunquam ſedem in qua hærẽt, ſponte mutare ualent, Idem. Iſ
dorus quidem apud Athenæum pinnas hyeme ſcribit εἰς πὰς ἐμβυθίους διαλάσσας δύεσθαι: & rurſus πὸ
ἐμφύλιον πίννας uniones maiores ac puriores ferre: πὸ δὲ ἐπιπολάζοντα κοὶ ἀνωφερῆ, eò quòd radijs So
lis feriatur, deteriores colore & minores. ſed Rondeletius in Margaritis (ſuprà, pag. 620.) hanc
opinionem refellit, & immobiles eſſe oſtendit pinnas. Pinnæ cum in Concha gignantur, pau-
lò pòſt intra eandem concham ſibi inuicem iunguntur. quare Aegyptij hominem mulieri ab in- 20
eunte ætate iunctum innuentes, pinnas prægnantes pingunt, Orus 2. 105. Pinna in Acarnania
gignit margaritas, Plinius.

Perpenſus Ari- Pinnæ erectæ locis arenoſis cœnoſiſq; ex byſſo, id eſt uillo, ſiue lana illa pinnali prouenium,
ſtotelis locus. Ariſtoteles lib. 5. cap. 13. interprete Gaza. Græcè legitur, ὀρθαὶ δὲ φύονται ἐκ τῆ βύσσε. quem locum A-
thenæus repetens pro βύσσε habet βυθῦ: hoc ſenſu, rectæ naſcuntur è uado, uel è profundo. Plinius
in huius loci interpretatione hæc uerba præterijt. Rondeletius cum Gaza legit βύσσου, uertitq;
ex byſſo: & uocem βυθοῦ apud Athenæum deprauatam putat. pro qua ego confirmanda, quæ
nunc ſe offerunt adferam, non tam ut Rondeletij iudicium infirmem: cũ ut alios ad diligentiorem
huius loci conſiderationem inuitem. Lanæ quoddam rudimentum pinnis adnaſci uideo: quod
tamen an byſſi nomine probè uocetur, dubito. ſolus, quod ſciam, Ariſtoteles eius meminit, idq; 30
ſemel tantùm, hoc ſcilicet loco, ſi modò rectè illi ſic interpretantur. ſed byſſus cum pro lana acci-
pitur, fœminini generis eſt. itaq; legi oporteret ἐκ τῆ βύσσε. ἴσως δὲ τὴν βυθὸν, βύσσου (malim βυσσὸν) λέ-
γουσι, Scholiaſtes Ariſtophanis. Athenæi lectioni fauet articulus maſculinus τῆ, & parum refert
βυσσῦ an βυθῦ legas: eadem enim horum uocabulorũ ſignificatio eſt apud Græcos ut & facilis eſt
à ου. in 9. uel contrà, tranſitus librariorum. à byſſo fundum uel uadum ſignificante, compoſitum
eſt abyſſus. forte & uadum Latini à bytho Græcorum idem ſignificante deduxerint, B. in u. mu-
tato, ut in βαθίζω, uado: & th. in d. ut in θεὸς, deus. A Latino autem uadum, Germani boden deri-
uarunt, niſi quis malit à Græco πυθμὴν. Plinius quidem uadum pro maris fundo frequenter acci-
pit. ſed βυσσὸς in hac ſignificatione oxytonum eſt, oporteretq; in genitiuo legi βυσσῦ circunflexũ,
non paroxytonum ut euulgati codices habent. Res ipſa etiam commodiùs intelligi mihi uide- 40
tur, ſi Pinnæ è uado (cui ſua radice hærent) quàm ſi è uillo ſuo naſci dicantur. A uado quidem re-
ctà procedunt, uillus eis ad latera eſt. Ad hæc uillum potiùs è pinna naſci dixerim, quàm pinnam
è uillo. Villus enim hic pinnæ ſubſeruit & utilis eſt eam alligando: item ſuperiorem ac latiorem
partem aperiendo recludendoq;, alimenti hauriendi cauſa, Rondeletio teſte. Oppianus quoq;
cum canit de pinna, ὅσσακον αὖ βυθίας μέλε ἔχει πλάκας, & Nicander Colophonius pinnam nominans
cum oſtreis ſeu conchis, βυθὸς ἔντε βόσκονται ἅλμης, ad Athenæi lectionem accedunt.

Byſſus lana. His aliquid addamus de byſſo lana. Pollucis è libro 7. cap. 17. uerba quædam recitauit trans-
lata Rondeletius. ſed nos Græca recitemus integra, conferendi cauſa. Νὴ μὲν κοὶ τὰ βύσσινα, κοὶ ἐ
βύσσ@, λίνα τι ὤν@ς τῆ ἰνδικῆς. Hæc ſolùm de byſſo. nam quæ ſequuntur de lana xylina ſunt, non ad
byſſum pertinent ut Rondeletius putauit. Εἴρ@ δὲ κοὶ τῆ Αἰγυπτίους ἐκ ξύλου τι ῥῖον γίγνεται, ἐξ ἑ πὸ ἐρ
ἐδῶπαι λανὸν (fortè λίνῳ uel λανῷ) ἄν τις μᾶλλον φαίη πεφυκέναι, πλὴν πὸ πάχος. ἔστι γὰρ παχύτερ@. (Repono,
ἔστι γὰρ παχυτέρᾳ, & mox punctum addo. ᾧ δ' ἀφύδρῳ (addo δὲ) καρπὸς ὥσπερ πεπι, καρύῳ μᾶλιστα πεφυκὼς,
τριπλῶ πὸν ἀλιάφυσιν· ἧς (ſcilicet ἀλιαφύσεως) ἀλεξώλης, (lego ἀλεξίσης,) ἐπειδ' ἂν χυαθῇ (αὐκυθῇ) τὸ ὥσπερ
καρύου, γνάθ@ ἐξαιρεῖται τὸ ὥσπερ ῥῖον, ἀφ' ἑ κρόκη γίγνεται, τὸν δὲ κημονα ὑφαίνουσιν αὐτῇ λανᾶν. Hæc ita à no
bis diſtincta ac emendata intellectu facilia ſunt. ¶ Coccoq; tinctum Tyrio tingere ut fieret bis
byſſinum, Plinius lib. 9. cap. 41. ubi Maſſarius, Antiqua (inquit) lectio ut fieret byſſinum, (*noſtra
editio habet, byſſinum*) ſcilicet cocco & Tyrio. Hermolaus uerò mauult legere bis byſſinum, ut du-
plex ſit. unum naturale, & ſuæ pulliginis ex byſſo lino, aut lana illa pinnali quæ byſſus etiam uo-
cata eſt. alterum tincturæ artificio factum, ut edocet Plinius hoc loco. etenim Tyrio primum tin-
ctas, mox & cocco tingere mos erat: aut contrà cocco tinctum Tyrio tingere, ut fieret byſſinum. 60
De byſſo autem lana Ariſtoteles quinto de hiſtoria: Pinnæ, inquit, erectæ locis arenoſis cœno-
ſiſq; ex byſſo, id eſt uillo, ſiue lana illa pinnali prouenitũ, colore luteo, ac perlucido. (*Verba hæc de
colore*

colore byssi, non Aristotelis sunt, sed Massarij:) Fiunt ex ea preciosissimæ uestes **byssinæ** appellatæ: & byssinum eiusmodi color, qui aliquando etiam dicitur byssus. hoc fit, si cocco tinctum, ut diximus, Tyrio tingatur, Hæc ille. Plura in Græcis dictionarijs reperies. Sed nos etiã passim obseruata quædam addemus. Cardanus byssinum lini speciem esse scribit, tenuissimã, ualidam, & splendidam. quæ ut uerissimilia mihi uidentur, ita authorum testimonia in eo desidero. Byssina ferè ut aurum fulgebant, Ant. Thylesius. Solebat quidem byssus (ut & alia preciosa lini genera, & sericum) purpura tingi, cuius perquam splendidum fuisse colorem legimus. poterat tamen aliis etiam coloribus tingi. Massarius ex Pinnæ uillo, qui lutei ac perlucidi coloris sit, byssinas uestes fieri solitas scribit: sed sine authore. Pausanias prodidit, byssum Iudaicam colorem & splendorem auri referre. Hesychius byssinum, purpureum interpretatur: Varinus coccinũ, uel pro byssge usurpatum colorem. Ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ περίφορα· καθάπερ τὸ μὲν πορφύρεος ὁ κύανος· τὸ δὲ κόκκῳ τὸ νίτρου σλακεῖ τλὼ βαφὴν ἄγαν (malim αὖξαν) μεμιγμένον· βύσσῳ δὲ γλαυκὸς κρόκος καὶ μίσυος τρα, ὡς Ἐμπεδοκλῆς ὕφηκε, Plutarchus in libro de oraculis defectis. quòd si crocus admiscebatur, uerisimile est croceam uel omnino uel aliqua ex parte eam tincturam fuisse: quanuis necessarium non est. potuit enim exiguum aliquid crocei glauci (splendidum interpretor) admisceri, ad excitãdum splendorem, uel alium quempiam colorem inducendum. mixturæ enim ratio aliud plerunq; & ab ijs unde miscetur, diuersum producit. Iul. Cæsar Scaliger byssinum colorem sub speciebus flaui nominat. Aureo (inquit) proximum statuunt byssinum à byisso lini genere. nunc quoq; ex sericis filis crudis quiddam simile texunt. In sacris literis byssi colorẽ aliqui pro candido accipiunt: quòd is forte natiuus sit eius color, antequam tingatur. sed authores non ita usurpant. Byssi ab Hebraico Buz (quod legitur 1. Paralip. 4.) sumptum apparet. in Munsteri lexico trilinguí, schesch etiam, שש, pro byisso legitur. Eleorum regio byisso alendæ idonea est. serunt & cannabin, & linum, ac byssum, qui terram ad ea aptam habent, Pausanias ad finem Eliacorum. Et in Achaicis: Mulieres Patris pleræq; uiuunt è byisso, quæ in Elide crescit. redimicula enim & uestes alias inde texunt. Non probo quod alibi scribit Cardanus, byssinum colorem esse lini, & parum à glauco differre: (etiãsi uel glaucus uel cãdidus, (ut dixi,) naturalis eius color esse potest.) Amorge color est similis byisso, Eustathius. Ἀμοργὶς, σφόδρα λευκὸν ὃν καὶ καθαρὸν (κατὰ) τλὼ βύσσου, ἢ τλὼ κάρπασου, Suidas. Clemens in Pædagogo amorgina & byssina, ceu preciosissima, pariter nominat. De amorge & carpaso uel carbaso, plura dicemus in Purpura H. e. ubi de purpuræ tinctura ex herbis agetur. ¶ Ἀελφῖνάς φοβέεσθαι, καὶ ἰμερλίνας ὑπὸ βύσσαν τρωπᾶσθαι, &c. Oppianus Halieut. 5. ego pro βύσσαν legerim Βυσσὸν, id est profundum. ¶ Rob. Stephanus byssum interpretatur Gallicè crespe: quod lini genus nostri ex urticis fieri aiunt. peplum inde factum uidi, subluteum, filis subtilissimis, duriusculis, nulla lanugine: unde fit, ut maculæ (ut ita appellem) semper pateant, & transpareant.

Pinna nunquam sine comite nascitur, quem pinnoterem uocant, alij pinnophylacem. is est squilla parua. alibi cancer dapis assectator. Pandit se pinna, luminibus orbum corpus intus minutis piscibus præbens. Assultant illi protinus, & ubi licentiã audacia creuit, implent eam. Hoc tempus speculatus index, morsu leui significat. Illa ore compresso quicquid inclusit exanimat, partemq; socio tribuit. Quo magis miror, quosdam existimasse, aquatilibus nullum inesse sensum, Plinius. Pinna animal marinum, è genere concharum est, pandit sese hiatu testarum, & carunculam extra conchas eminentem, ex sese prætendit, tanquam escam circunnatantibus piscibus. Cum Cancro comparandi cibi societatẽ facit, eamq; ob rem Cancer cum piscem quempiam adnatare uidet, illam leuiter morsu admonet, tum Pinna magis ac magis suas conchas patefacit, intraq; eas piscis adnantis caput recipit, comprimitq; & piscem ita captum in cibo consumit: (Gillius addit, parte mq; socio tribuit,) Aelianus de animalib. 3. 29. Pinnæ custodem intra se continent, aut squillam paruam, aut cancellum: quo quidem custode prituatæ pereunt breui tempore, Aristot. Cancri parui (Pinnophylacis) in Pinna iconẽ ex Rondeletio dedimus suprà, pag. 187. ubi plura de hoc animalculo leges, item in Corollario: & mox sequenti capite de cancello, &c. quidam enim non bene distinguunt.

Pinnæ optimæ sunt tenellæ, plenæ carnosæ ue, quæ in limosis herbosisq; (πεναγώδεσι) uadis gignuntur: & ubi mari dulcis aqua miscetur, & locis tranquillis ac uento carentibus: teneriores enim hic nascuntur, quàm ubi fluctibus agitantur. Grandioribus paruæ: & quæ uere & æstate capiuntur, alijs præstãt. sunt enim & suauiores & pleniores. Quæ magnitudine media sunt, carnem quidem habent mollem, candidam ac dulcem; collum (πρόχυσιν) autem durum concoctu difficile, corruptioniq; renitens: collo nanque corpus reliquum facilius corrumpitur. elixis assæ durioresue euadunt, præsertim si uino fuerint aspersæ. Earum autem caro quæ in uino & aceto maceratæ sunt, mollior est, sed flatus generat: Vuottonus ex Oribasio, ut apparet ex Indice in quo authores nominat. Alexis Comicus pinnas, cochleas, &c. cibis Venerem mouentibus adnumerat. Vide suprà in Cochleis G.

Strombi, pinna, echinus, iuuant contra dorycnij uenenum, Nicander. G

Pinnæ dicta est à sordibus, quæ Græcis πίνος dicuntur, Varinus in πλύνειν. Græci quidem filum quoque πηνίον uocant, unde uerbum πηνίζεσθαι, & nostris forte spinnen, quod est fila ducere, H. 2.

ſ initiali abundante, ut à parcere ſit ſparen: à pandere, ſpannen: à paſſere, ſpar, &c. Sunt autem fila quædam pinnis adnata, uilli alicuius inſtar. unde à Genuenſibus Pinna lana uocatur, ita fortè ut arbor agnus caſtus à quibuſdam recentioribus, Latina uoce ſubiuncta præcedentem Græcam interpretante. Pinna piſcis margaritarum, interdum pro ipſa margarita, Syluaticus. Φωλὰς πίννης cum alijs conchis nominatur à Nicandro Colophonio apud Athenæum, ubi φωλὰς fortè teſtas interpreteris. Τὰ δίθυρα, αὐτίνας, βατὶς, ἀκφύας, Alexis apud Athenæum, pro αὐτίνας conijcio πίννας legendum. ¶ Pinna Latinis longè aliud ſignificat, propriè quidem pennam auium: ſed piſcium quoq; pinnæ dicuntur, à Græcis πτέρυγες. ¶ Apud Arrianum in Periplo maris rubri aliquoties nominatur τὸ πινικὸν, alicubi ὁ πινίκιος κόγχος, tanquam merx peregrina & precioſa. Adregionem (inquit) quæ Paradia dicitur, κολύμβοισι δεσπόζουσι τῶν τὸν τῆς Βασιλίδος Ραυδίονα πινικὸν, unde apparet concham illam à natantibus & urinantibus (è mari) peti ſolitam fuiſſe. Et rurſus: A duobus emporijs Perſidis, (quorum unum Apologi, alterum Omana uocant) in Arabiam auehitur πινικὸν πολὺ μὲν, χεῖρον δὲ τοῦ Ἰνδικοῦ· καὶ πορφύρα. Et alibi: Μετὰ δὲ τὸν Κόλπον ἐκβάλλοντα ἀχμικὸς, &c. ἐν ᾧ ἐνὶ πάσῃ Τεφρονῆται πᾶς εἰς τὸν ἅλα ἢ πασσάλοις συλλογάδων πινικοῦ. Item, ἐν Ταπροβάνῃ γίνεται πινικὸν, καὶ λυδία ἀλεκτωρὶς. Alibi: Circa ultimum caput inſularũ Papiæ, &c. in mari rubro πλεῖσται κολυμβήσεις εἰσὶ τοῦ πινικοῦ κόγχου. Vranus tertio Arabicorum, ut citat Stephanus in Abarno: Ἡ χώρη τῶν Ἀδεσηνῶν συνέχεται ἀφ' ἑσπέρης, καὶ ὄσσων, καὶ θυμίαμα: γεωργοῦσι δὲ καὶ πορφυροῦν πόντιον εἰκελίῃ ἄμμῳ τυρὸς κοχλίου. uidetur autem pro πόντιον, legendum πίνιλλον. His argumentis conijcio pinnæ uel pinici nomen communius fuiſſe, barbaræ nimirum originis nomen: non illius tantùm conchæ quam Græci pinnam uocant: niſi eius fortè genus aliud circa mare rubrum & in meridionali Oceano habeatur, è quo tanquam è pura precioſus aliquis color petitus ſit.

Pinnip. Iconcs.

Virum qui ſe atque ſua negligenter curet, neque ſine alterius ope conſilió ue poſsit conſulere rebus ſuis, oſtendere ſi uellent Aegyptij ſacerdotes, pinnã & cancrum paruum pingere conſueuerunt. nam is in pinna conditus, in utriuſque ſatagit uſum, &c. Valerianus ex Hieroglyphicis Orí, unde nos etiam recitauimus ſuprà in Cancris paruis, pagina 189. Vide ſuperiùs in D. Eum uerò qui ab ineunte ætate cœperit in petulantiam laſciuire, & munera Veneris exercere, per pinnam fœtus oſtentantem ſuos intelligebant. conchulæ enim huiuſmodi in concha genitæ, antequàm excludantur, inter ſe quamprimùm coire dicuntur: ut non immeritò concha ipſa ſit Veneri dedicata, atque eam ex concha genitam ueteres fabulentur, Valerianus. Nos Ori uerba retulimus ſuperiùs in C. Non quæuis tamen conchæ promiſcuè Veneri ſacræ erant: ſed elegantiores quædam, de quibus in C. Elemento diximus, à pinnis longè diuerſæ.

h. Griphus quidam obſcurus de trigla & pinna apud Athenæum extat. Vide ſuprà in Mullo h, ab initio.

PERNA apud Plinium libro 32. capite ultimo legitur inter ea, quæ à nullo authore nominata ſcribit. Pernæ pedali non minùs ſpatio cibum uenantur, Plinius ut Maſſarius & Vuottonus legunt: quæ lectio mihi quoque meliùs quàm Rondeletij arridet. Perna animal eſt marinum è genere concharum: eſtq; croceum, magnæ admodum quantitatis inter ipſas (*inter conchas,*) ueſtitur uellere fuluo & nitido (*fuluo & rutilo, Albertus*) ualde precioſo, & fiunt inde ornamenta ueſtium & peplorum precioſa, Author de nat. rerum & Albertus. Bellonius pernam pinnam maiorem facit: Rondeletius minorem, cui aſſentior, & Germanicè circunſcribo, Ein kleinere Steckmuſchel art. Philologiam huius uocabuli, dedi in Sue F. Pernam atque ophthalmiam, horæum, ſcombrum, & mollem caſeum, Plautus in Captiuis, de perna nimirum ſuilla ſentiens.

PIREN, Πειρὴν, nominatur à Numenio inter eſcas piſcium ut uidetur: & fortè non piſcis, ſed inſectum aliquod aut zoophytum aquaticum fuerit. Τοῦσι κῆμ ἀμφὶνα πάντα, Πειρηνίοισιν δὲ μύρε, Κούρυλον, ἄ πεφιλῶσι, ἄ εἰναλίῳ ἐρασθέν. Grammatici, ut Varinus, πειρῆνα interpretantur teſticulum, pudendum, πόριον. Πειρὴν σημαίνει δὲ ὄρχιν, ἀπὸ τοῦ πείρω, πειρῶ, καὶ πειρῶ: (ὃ) δηλοῖ δὲ αἰσχρὸν τὸ πόνα. Hinc conijci poteſt pírêna Numenij, pudendum marinum maſculum, aut aliquam eius ſpeciem ſignificare.

Audio in Italia alicubi Regis príapum uulgò uocari, piſciculum quendam uiridem, qui decima Turdorum Rondeletij ſpecies mihi uidetur.

PITYNVS, Πίτυων, alibi tamen Pítinus legitur cum ítota in prima & media, nominatur à Numenio, hoc uerſu: Χώνους, πτῆνάς, ἐχέλιάς τε, καὶ ὀνυχίλιν πίτυνον. qui alibi ſic habetur: Χώνους τε, πελίας τε, καὶ ὀνυχίλιν πίτυνον. Sed neutra lectio probari poteſt, cum aliâs, tum quod carmen hexametrum eſſe debebat. quare ſic emendârim: Χώνους τ', ἐχέλιάς τε, καὶ ὀνυχίλιν πίτυνον, (uel πιτύϊνον, ut dactylus ſit quinto loco,) interim donec integrior ab alio reddatur. Pitys arbor pinus eſt, cuius fructus πιτύϊνα dicitur apud Varinum.

PLAGVSIA conchæ genus uidetur, cuius meminit Plautus in Rudente, his uerbis: Oſtreas balanos captamus, conchas, marinam urticam, muſculos, plaguſias, (*alia lectio, plagoſas,*) ſtriatas. ubi plaguſiam aliqui interpretantur genus piſcis, à Græco plágium, quod eſt obliquũ, dicti, quia in obliquum cedit. Sed quis literatoribus iſtis ſine authoritate credat?

PLATA-

PLATANES Græcis hodie uulgò dicuntur piſces quidam in Macedonia ad Piſciacum lacum, aliquibus Pleſtyæ, uel Platogniæ, ut & platton in lacu Neocomenſi Sabaudiæ, quem Rondeletius ballerum, ut conijcio, uocat: & in Bernenſi agro Heluetij circa Dunũ eundem ein Bzeitele, à latitudine nominant: & paſſerem Auſonius plateſſam. Vide ſuprà Grinadies.

PLATANISTAS uocant in Gange Indiæ, roſtro delphini & cauda, magnitudine autem quindecim cubitorum, Plinius, ubi Maſſarius: Plataniſtam (inquit) puto è cetariorum eſſe genere, roſtro & cauda delphino ſimilem. Strabo nanque ſcribit ex epiſtola quadam Crateri ad matrem Ariſtopatram, Alexandrum in Gangem uſque proceſsiſſe, & à ſe id flumen uiſum affirmat, & cete in eo, plataniſtam fortè intelligens. Loca etiam ſpacioſa lateq; patentia à platani foliorum amplitudine plataniſtas Græci uocant, ut author eſt Phocion. Hippocrates platamônem, ſaxum mari extans læuigatũ eſſe tradidit. Platanônes ſiue plataneta, loca platanis conſita, Idem.

PLATAX & PLATISTACVS, uel Platiſtaticus. Vide in Coracino piſce, qui diuerſa pro ætate nomina ſuſcipit. Πλατίστακος, οἰκεῖον ἀεδοίου, & piſcis quidam, Heſychius.

PLATYVRI piſces littorales, nominantur Oppiano lib. 1. Halieut. Τραχούρῳσι τ' ἠγέλαι, βαύλωνοι, καὶ πλατύροοι, Maſſarius (niſi librariorum is error eſt) non rectè platanurum ſcripſit. Nomen à caudæ latitudine factum apparet. Salmonis cauda lata eſt, ut ab ea meritò platyurus nominari poſsit, Rondeletius: non quòd ſentiret Oppiani hunc platyurum eſſe, ſed ſimpliciter. Oceani enim piſces non agnouit Oppianus, Salmo autem Oceani piſcis eſt.

PLESTOS Artemidorus piſciculos uocauit, quos alij hepſetos, Hermolaus.

PLESTYA uulgò ab accolis Strymonis dicitur, & in Macedonia ad Piſciacum lacum, piſcis, &c. Vide paulò antè in Platanes, uel potiùs in A. elemento cum Albis piſcibus, mox poſt Ballerum Rondeletij, pag. 28.

PLOTAE, Πλωτοί. Vide in Murænis.

PLOTES, πλῶτες, piſces omnes: & priuatim ſpecies una mugilum. Lege ſuprà in Corollario de Muræna A. Πλωτοὶ epitheton piſcium eſt authori Titanomachiæ apud Athenæum, hoc uerſu: ἐν δ' αὐτῇ πλωτοὶ χρυσόπαδ' ὅσ' ἰχθύσι ἔλλοι.

DE POECILIIS PISCIBVS.

EXONERAT ſeſe Clitor fluuius in Aroanium, qui à ciuitate Clitoriorum nõ plus ſeptem ſtadijs diſtat. Piſces ſunt in Aroanio tum alij, tum qui à uarietate pœciliæ (ποικιλίας, à recto ſingulari maſculino ποικιλίας, ut Αἰνείας) appellantur. hos uocem emittere tradunt turdi uolucris ſimilem. Captos equidem uidi: ſonum autem nullius audiui, quanquam in ripa uſq; ad Solis occaſum permanſerim, quo potiſsimùm tempore uocem ædere dicebantur, Pauſanias in Arcadicis. Plinius exóccœtum cum pœcilia confundit, ſicut admonui ſuprà in Corollario de Adonide. Mnaſeas Parrenſis in Periplo, piſces in Clitore fluuio uocales eſſe tradit: quanquam Ariſtoteles ſolum σκάφρον (σκάφον legerim una litera ablata: quem alij uocalem faciunt: Ariſtoteles uerò hiſtoriæ 4. 9. uocem ſeu potiùs ſonum ædentes piſces plures enumerans, nec ſcari, nec porci fluuiatilis meminit, conijcere tamen licet aprum, κάπρον, Acheloiſithic ab eo nominatum, eundem eſſe quem hic Athenæus χοῖρον ποτάμιον uocat. Euſtathius quidem hunc Athenæi locum repetens, σκάφον legit pro σκάφρον) & porcum fluuiatilem uocis eſe compotes dicat. Philoſtephanus autem Cyrenæus in libro de admirandis fluuijs, in Aorno (Aroanio, Pauſanias) amne per Pheneum fluente, piſces uocem turdis ſimilem ædere prodit: eósque pœcilias uocari, Athenæus circa initium libri 8. ¶ Pœciliæ mihi uidentur piſces Beißker alicubi Germanicè dicti, de quibus ſcripſi ſuprà poſt Muſtelas fluuiatiles, pagina 714. nam & fluuiatiles ſunt, & colore uarij, & ſonum acutum edunt. ¶ Sunt & inter marinos galei, quorum genus unum ποικίλους, id eſt uarios & ſtellares cognominant. ¶ Aelianus de animalibus lib. 17. in Aſtræo Macedoniæ fluuio piſces coloribus uarijs diſtinctos, (τοὺς χρόαν κατασίκτους,) nomine ab incolis Macedonibus interrogando, gigni refert, qui peculiares quaſdam illi fluuio muſcas, circa ſummam aquam uolitantes, appetant. Sunt autem fortaſsis trutæ uulgò dictæ hi piſces, fluuiatiles, uarij, (unde & Germanicum nomen (Forẽn) fortaſsis factum, & muſcarum appetentes.

Redeo ad pœcilias uocales, quos Beiſceros uocant Germani, apud quos inueniuntur, ut Saxones & finitimi. Horum aliquot uiuos Nicolaus Speicherus pharmacopola Argentinæ celebris, procul è patria ſua (Franckfordia ad Oderam, ſi bene memini,) nuper in meam gratiam mitti uoluit. Qui ferebat nuncius cum ſeptuaginta miliaribus Germanicis confectis Noribergam uenisſet, recente aqua fontana affuſa, in cellam hypogeon depoſuit: unde omnes (erant autem uiginti) interierunt. quòd ſi pro fontana fluuiatilem aquam eis affudiſſet, uiuos ſeruaſſet.

Digitized by Google

DE POLYPIS IN GENERE. RONDELETIVS.

A ΠΟΛΥΠΟΥΣ, & accuſandi cauſa πολύποδα καὶ πολύπαν dixerunt Græci, à pedum multitudine. Vnde illi quoque qui Græciam nunc incolunt ὀκτάποδα uocant. Noſtri per ſyncopen poulpe, Galli pourpe.

Genera polyporum ex Ariſtotele 4. aut 5.

Polyporum plura ſunt genera. Vnum genus eſt eorum qui cæteris maiores ſunt, & notiores: cuius generis duæ ſunt differentiæ à loco ſumptæ: alij enim pelagici ſunt: & alij πρόγεια, id eſt, litorales, quos Plinius terrenos uocauit. hi multò maiores ſunt (inquit) pelagijs. Alterum genus eſt eorum qui paruí ſunt, uarij, cibo inepti. Tertium genus ἐλεδώνια uocant, à cæteris pedum prolixitate differt: & acetabulorum ordine, quem ſimplicem habet, cùm cætera mollia duplicem habeant. id genus alij βολίταιναν, alij ὄζολιν uocant, inquit Ariſtoteles: Plinius ozænam, alij ὄσμυλίαν, alij ὄσμυλον. His tribus generibus adiungit Ariſtoteles alia duo, in oſtreis ſiue conchis condita. prioris generis polypum ναυτίλον ſiue ναυτῖνον uocat, nõnulli polypi ouum, Plinius pompilum. Alterius generis is eſt, qui teſta contectus, eam nunquam deſerit cochlearum more, ſed brachia tantùm interdum exerit. Hæc ſunt polyporum genera ex Ariſtotele, in quibus diſtribuendis exiſtimauerit aliquis nos perperam duo in unicum redegiſſe, ſcilicet ἐλεδώνια & βολίταιναν ἢ μὲν τὰ πλέον πολυποδώδη, ἢ μάλιστα ἀδηποδάζειν, καὶ μέγιστον ἀνήβη. αὐτὰ δὲ πολὺ μάζονα οἱ πρόγεια τῆς πελαγίου. Εἰσὶ δὲ ἄλλα μικρὰ ποικίλα, οἷς ἐκ εὐδιάντα. ἄβλαβῆ τε ὄντα: ἢ τὰ καλούμενα ἐλεδώνια, μίαν ἔχοντα ἀφ' ἑκάτερα τῆς ἀνήβης μόνην τῆς μαλακίου. τὰ γὰρ ἄλλα πάντα ὀκτώτυλά ἐστι: καὶ ἃ μὲν καλοῦσιν οἱ μὲν βολιτσίναν, οἱ δὲ ὄζολιν. Quibus ſubſcribit Gazæ interpretatio. Polyporum genera plura ſunt: eſt enim quod & cõſpectius & maximum eſt, cuius terreni maiores quàm pelagici ſunt. Et quod corpore exiguo uarioq; eſt, cibo ineptum. (*Item alia duo: ex quibus unum eledonam, &c.*) Et quod eledonam uocant, crurum prolixitate diuerſum: & quod unum ex mollium numero ſimplicem acetabulorũ ordinem agat: cætera nanque omnia duplici calculantur. Adhæc quod alij bolitænam alij oſſolem appellant. At rei ipſius ueritas paulò aliter quàm Ariſtoteles polyporum genera partiri nos coëgit. Cùm enim eũdem ſemper polypum uiderim & odore eſſe graui, & longiſſima brachia habere, ſimplicemq; acetabulorum ordinem, non potui non exiſtimare, bolitænam ſiue ozolin ſiue ozænam ab odore nominatum, & eledonam, eundem eſſe polypum.

B Octona brachia ſunt polypis, πλατύποδας uocat Ariſtoteles, quibus ut pedibus ac manibus utuntur, proboſcidibus carent, quibus à ſepia loligineq; diſiunguntur: ſed harum defectum natura, pedum ad eoſdem uſus commodorum longitudine, penſauit. Caput ijs eſt inter pedes & aluum, ut reliquis mollibus, teſte Ariſtotele: at ab ijſdem (inquit) eo diſſident, quòd paruam aluum, crura prælonga: contrà cætera ampliorem aluum, crura breuia habeant, ita ut poteſtas nulla ſit ingredi endi. Hæc pinnis natant, in illis nullæ cernuntur. Roſtro, partibus internis, gula, uentriculo, inteſtino, muri, ſepijs & loliginibus non diſſimilis. Supra uentriculum ueſiculam habent, & in ea atramentum autore etiam Ariſtotele lib. 4. de hiſt. cap. 1, & lib. 9. cap. 37. ſed nõ ita nigrum ut in ſepijs & loliginibus, uerùm purpuraſcens. ueſiculam hanc μήκωνα uocat Athenæus libro 7. è qua atramentum per fiſtulam effundit ante aluum ſitam.

C Certum eſt polypos eodem modo quo ſepiæ ac loligines coire: nimirũ ore ori admoto, & mutuo brachiorum complexu. Polyporum igitur alter (inquit Ariſtot.) capite uulgò dicto in terram uerſo nitibundoq; explicat porrigitq; brachia: tum alter ſuperuenit, paſſisq; brachijs ſingulis ad ſingula ſubiecti, iunctisq; acetabulis, adhæreſcit. Alij marem aiunt, in brachio uno quod pudendi ſpeciem referat habere, in quo duo ſint acetabula maxima, neruo id quaſi conſtare porrectum ad medium uſq; brachium, totumq; in fœminæ narẽ inſeri, (*Hæc ille: & partim qui ex eo reperijt Athenæus.*) Sed hæc ſomnia eſſe anatome certo demonſtrat. Mihi ſæpius polypos diſſecanti, nunquam uiſa ſunt acetabula iſta maiora in uno brachio quàm in alio, præterquàm primo & maximo polyporum genere: in quo non duo in uno brachio, ſed quatuor in quatuor brachijs acetabula præ cæteris omnibus maxima comperias, in alijs generibus minimé. Quòd ſi ſemen (*per*) hæc emitteretur, neceſſe foret, meatum aliquem ab internis partibus huc deductum: fœminam quoq; eodem meatu ſemen excipere, ouaq; edere: quæ fieri non poſſe, fatebuntur omnes qui polypos uiderũt, & ouorum in inferiori alui loco ſitus neceſſariò conuincit, alio quàm brachij acetabulo oua edi.

Pars genitalis in mare.

De partu polyporum ex Ariſtot. & Athenæo.

Quocirca uera mihi uidetur eorum ſententia, qui fiſtula parere affirmarunt. In qua opinione fuit Ariſtoteles lib. 5. de hiſt. cap. 6. de mollibus omnibus loquens. Pariunt, inquit, ea corporis ſui parte quæ fiſtula dicitur, & eum ſecutus Athenæus libro 7. ὀχεύει δὲ συμπλεκόμενα, καὶ πολλὰ χρόνον ἐπαναπαύεται, εἶτα τὸ ἀνάπαλιν ἔστι. τίκτει δὲ εἶτα τὸ λεγομένου φυσητῆρος, ὃς ἔστι πόρος τοῦ σώματος, καὶ τίκτει ὠὰ βοτρυώδη. Polypi ſeſe complexi longo tempore coitum abſoluunt, quia ſanguinis ſunt expertes: pariunt autem fiſtula, qui meatus eſt in corpore, oua racematim. Hyeme coëunt, uere pariunt in cubilibus, uel fictili, uel in aliquo alio cauo, oua ſimilia labruſcæ florentis racemulis, aut fructui populi albæ, mira fœcunditate. quibus ruptis, maximè diebus quinquaginta poſt, polypi paruuli erumpunt phalangiorum modo: quorum forma tota manifeſta quidem eſt, ſed nondum membra ſingula perſpicuè

Fœtus.

perſpicuè diſtincta ſunt, nõnullíq; adeò parui, ut nulla partiũ conſtent diſtinctione, ſed ad conta-
ctum moti agnoſcantur. magna pars propter imbecillitatem & paruitatem perit. Ouis polypus *Incubatio.*
fœmina aliquando incubat, aliquando cubilis oſtio aſsidens ſuper ea brachia exporrigit. Fœ- *Debilitatio à*
minam & marem à partu ita ſeneſcere debilitaríq; ferunt, ut facilè à piſciculis deuorentur, & à cu- *partu fœminæ,*
bilibus detrahantur: unde genus hoc piſcium breui interire, nec ultra bimatum (*uiuere*) ſcripſit A- *uel à coitu ma-*
riſtoteles lib. 9. de hiſt. cap. 37. Oppianus lib. 2. ἁλιευτικῶν itidem ſcripſit polypum longo coitu ita *ris: & uita bre-*
debilitari frangíq; ut uires omnino deficiant: eamq; ob cauſam in arena iacens, præda fit reliquis *uis.*
piſcibus, quos antea nullo negotio deuoraſſet: fœminam uerò ob partus dolores emori, quoniam
non ſeiuncta oua ut reliqui piſces, ſed compacta racemorum inſtar edant per anguſtam fiſtulam.

οὐ γὰρ ἀρὴν Φιλότητος ἀπέιρονται, ἀλλ' ἀκέλεύθοι,
μητρὸς ἐν ἁμάθοισι πεσὼν ἀφίησιν ὅλεθρον.
Καμπυλίδες δ' ἁλαλαὶ, καὶ κεφαλίνοι, ἀδὲ καὶ ἄλλοι
ὅσσ' ἐρίτιμος καὶ ὄψιμος ἐσσὶ θαλάσσης
ἀλφηβολίαις, αἳ δ' ἀμφὶ πόρτιν ἀθρόαι πέλονται.

Ῥεῖα μὲν ἐκ μελέων πολλὴν πτολίεθρον ὀφέλλει·
Ῥαίστη δὲ γαῖ μὲν ἔδησεν, ὅθι κεν ἀνίησιν:
Ἰχθύσι, &c. Et mox de fœmina.
Ὀλυνται, ἀ γὰρ πῆμα ἐκπροθορὼν, οἷα καὶ ἄλλαις
Βοτρυοδὸν ὠγυγίοις μάγις ὀμφίσταται ἀλωῇ.

Hactenus de Polypis in uniuerſum.

DE PRIMA ET SECVNDA POLYPORVM ſpecie, Rondeletius.

POLYPVM hîc depinximus qui omnium maximus eſt & notiſsimus, cuius differentias C
duas eſſe diximus: alter em̃ litoralis eſt, alter pelagicus, uitâ ſolùm, ſpecie nullo modo diſsidẽtes.
Vterq; igitur ore, oculis, partibus internis ſepiæ ac loligini ſimilis, brachia uerò longiora ha- B
bet, promuſcidibus caret: aluo eſt rotundiore, ſepia latiore, loligo uerò longiore. Acetabulorũ in
brachijs continuus eſt, & duplex ordo: quæ initio maiora, deinceps minora fiunt. Sunt etiam qua-
tuor peduum acetabula omnium maxima, his omnibus mira uis ineſt. Vnde Trebius Niger apud C D
Plinium libro 9. cap. 30. negat ullum eſſe atrocius animal ad conficiendum hominem in aqua.
Luctatur enim complexu & ſorbet acetabulis, ac numeroſo ſuctu detrahit. cum in naufragos u-
rinantésue impetum capit. ſed ſi inuertatur, elangueſcit uis, exporrigunt enim ſe reſupinati. Fa-
cilis quidem eſt polypus cùm ad demiſſam hominis manum accedit: ſed rei familiari proſpicit
cùm omnia colligat, & ueluti in domicilio reponat: cumq; quantum utile ſit arroſerit, aggerit te-
ſtas, cancrorum cruſtas, putaminà conchularum, & ſpinas piſciculorum. Coloris etiam ſui mu- *Coloris mutatio.*
tatione uenatur piſces. colorem enim refert ſimilem ijs quibus ſe applicauit ſaxis, quod etiam in
metu facit: unde Plutarchus in libello in quo diſſerit, plùs ne rationis inſit aquatilib. beſtijs quàm
terrenis, ſcripſit polypum aliter affectum quàm chamæleonta colorem mutare. ſic enim ait: Colo
rem quidem mutat chamæleon nihil machinatus neq; latere uolens, ſed temere in metu mutatur,
naturâ pauidum, & ad omnem ſtrepitum expaueſcens animal. Conſequitur autem auræ copiam
(*Huic cauſæ altera accedit, aëris copia*) authore Theophraſto: quoniam parum abſit quin totum cor-
pus pulmo expleat, unde aura uiuere & mutationibus obnoxium eſſe conijcit. (ᾧ πικμάζονται τὸ
πνευματικὸν αὐτῶ, καὶ σβε ὅσον πῶς τοὺς μεταβολὰς δύσκολον.) Iſthæc uerò polypi mutatio non ex per-
turbatione oritur: nam de induſtria colorem mutat, ut hac fraude & quæ metuit uitet: & ea quí-
bus ueſcitur, capiat. Hæc enim ratione & non cauentibus obrepit, & dolum ſtruentibus fucum fa
cit. (ἁρπαγὴν γὰρ ἄγει μὴ φοβουμένοις, τὸ δ' ἐκφοβούμενα ἥδεται.) Hanc polypi uarietatem celebra-
uit Pindarus, (*citante Plutarcho.*)

Ποντία δυσὶν χρωτὶ μάλιστα νόον προσφέρων, (aliàs πεφρίκων) πάσαις πολίεσσιν ὁμιλεῖ.

Et Theognis ſimiliter, (*eodem recitante:*)

Πολύποδι νόον ἔχε πολυχρόα, ὃς ποτὶ πέτρῃ, Τὴν περ ὁμιλήσῃ, τοῖον ἐοικὲν ἔχειν.

Quæ uerſus aliter citat Athenæus.

Πολύποδι δὲ χρὴ ἔχειν πολυπλόκου, ὃς ποτὶ πέτρον Τὴν προσομιλήσῃ τοῖος ἐοικὲν ἔχειν.

Hæc polypi natura in prouerbium abijt, πολύποδι νόον ἔχε, quo monemur pro tempore, aliós *An brachia ſua*
atque aliós mores, alium atque alium uultum ſumere. Idem Plutarchus ſcribit, falſum eſſe, po- *arrodat.*
lypum ſibi brachia arrodere, ſed murænam & congrum pertimeſcere uerum eſt. Plinius lib. 9.
cap. 29. Polypum brachia ſua rodere, falſa opinio eſt: id enim à congris euenit ei: ſed renaſci ſicut
colotis & lacertis caudam, haud falſum. Quæ omnia ex Ariſtotele lib. 8. de hiſt. cap. 2. ſumpta *Lib. 2. ἱστορια*
ſunt. (*Caudæ etiam lacertis atq; ſerpentibus amputatæ renaſcuntur, Ariſtot.*) Contrà Oppianus author eſt *ζῴων.*
polypos hyeme latentes in cubilibus ſuis brachia ſua abſumere, non aliter quàm alienas carnes,
eaq; identidem renaſci.

Χείματι δ' ἐπεὶ φασὶν ἐπιπρέσσειν ἁλὸς ὕδωρ Πολύποδας, ἁμφὶς γὰρ ἑοὺς προμάσασθε δυείδας.
καὶ ὅγε γλαφυρῇσιν ἑῆς ἐμέλοι δυλάεσθαι Ῥηξάμενοι δ' αὖτοὶ ἐὸς πόδας, αὖτε σάρκας
λώστρίας. οἱ δ' αὖτις ὑὸς κορίζεσθε ἄνακτας Φύοντα: πόδε τῶ σφι Ροσειδάων ἐκόλουσε.

Polypi ſoli mollium in ſiccum exeunt duntaxat aſperum, læuitatem odêre. Veſcuntur con- C *Exitus in ſic-*
chyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt. itaq; præſacentibus teſtis cubi- *cum.*
le eorum deprehenditur. Mirè delectantur oleæ ramis, atque ijs allectis capiuntur. Oppianus li- *Cibus.*
bro 4. ἁλιευτικῶν. *Appetunt oleæ ficu, ſaltationẽ.*

Digitized by Google

Icon hæc noſtra polypum parte prona repræſentat: ea uerò quam Rondeletius dedit, partem quæ cirros continet ſupinam, geminis acetabulorum ordinibus eleganter exprimit.

Κ'στι πολύποδιον μὲν ἀθλιώτατον ζῷον τὸ
Ἐσσαλίαν, ἢ μέγας θεῖμα πόδας φρίνας δ' ἐμβόσκεται
Ἔρπεται, καὶ θαλλοῖσιν ὣν γλαυκῶσιν ὄρνιτε
Ἑλκεδανὰ, λισσῆς τε φυτὸν πλήθουσι γαίνῃς, &c.

Nec ſolùm olea, ſed etiam ficu arbore gaudere autor eſt Athenæus lib. 7. Delectantur polypi olea arbore, cuius truncum brachijs amplexi ſæpe comperiuntur: deprehenſi ſunt etiam aliquando ſi cum arborem ad mare natam complexi & ficos edentes, ut ſcribit Clearchus in libro de his quæ in mari fiunt, (ὧν ἔστι καὶ τὰ ἐν τῇ ὑγρᾷ.) Hos olea delectari id argumento eſt: ſi quis enim arboris huius ramum in mare demittat, quo loco fuerint polypi, breui mora & citra laborem polypos ra-
Lib. 9. cap. 30. mum amplexos trahet quotquot uoluerit. Amant & ſalſamenta, quod oſtendit Plinius exem-
plo

Digitized by Google

pio polypi illius, qui Carteiæ in cetarijs assuetus erat noctu exire è mari in lacus apertos, atq; ibi salsamenta populari.

Polypi dura sunt carne, quæq; mollescere & facilè concoqui non possit, nisi diu seruata multumq; fuste contusa ad dirimendas frangendasq; fibras, quibus caro contexitur. Traduntur, inquit Plinius, muriam ex sese emittere, & ideo non debere addi in coquendo, secari harundine: ferro enim infici, uitiumq; trahere natura desinente. Crassum succum gignit & glutinosum: Veneremq; irritare creditur, tum ob flatus à crasso lentoq; carnis succo genitos, tum ob humoris, qui in eo inest, salsuginem, quam Plinius muriam uocari dixit. Assus durior fit, elixus in aqua & aromento suo longè melior, additis oleo, omphacio, pipere. F

Lib. 32. cap. 10.

Secundum polyporum genus seperatim non depinximus, quòd satis ex primo cognosci possit, animaduersis notis, quas tradit Aristoteles: paruum enim & uarium esse dicit, ciboq; ineptũ. Ex quibus uerbis quidam colligunt hunc polypum esse quam sepiariam uulgus uocat, quæ parua uariaq; est, sed hanc ex polyporum genere non esse posteà docebimus.

De Polyporum genere II.

DE TERTIA POLYPORVM SPECIE, Rondeletius.

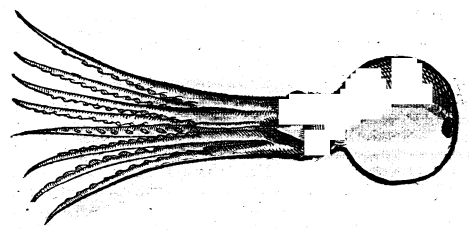

TERTII generis polypum esse eum diximus, qui dicitur ἀλιόλιθον, uel βολίτινα, & ὄζολις siue ὄζαινα, siue ὄσμυλος ab odore, ut anteà demonstrauimus. Graeci huius temporis μοσχίτην uocant, ab odore moschi. Plinius ozæñà à graui capitis odore dici tradit, ob hoc murænis maximè eam consectantibus: ego uerò quòd eo sit odore, qui grauitatem capitis inducat, dictam fuisse puto: nam odorata teste Hippocrate mulierbria ducunt, sed grauitatem capitis faciunt. A

Lib. 9. cap. 30.

A reliquis igitur polypis differt, quòd corpore sit magis rotundo: longioribus brachijs, uncoin eis acetabulorum ordine, præterea odore est moschi, non solùm uiuus, sed etiam mortuus atque exiccatus. Quam ob causam magis quàm cæteri ad Venerem stimulat: etenim eam uelut sopitam odorata excitant, quemadmodum ambra & moschus; quo fit, ut qui unguentis delibuti esse solent, cæteris sint salaciores. Præparatur ut superior. B F

DE POLYPO VTROQVE, BELLONIVS.

Polypus à numero pedum (quibus octonis præditus est) appellatus: unde uulgus Græcorum Octapodem nominat: Gallis Vn Pourpre, Massilienſibus Secche poupe dicitur. A

Acetabula in cirris plusquam octingenta habet, atq; in quolibet cirro plusquam centum: quæ in imo quidem maiora, deinceps uerò minora fiunt, & quadam pellicula conteguntur, quæ horum dilatationis ac contractionis sunt causſa. In interna cirrorum serie, ad radices, rostrum illi est nigrum in medio corneum ac durum, psittaci rostro simillimũ, quo cuncta etiam durissima comminuit. Oculos habet (ut testacea) extrorsum sitos in ea colli parte, ad quam alligantur cirri, qui beneficio naturæ palpebra integi possunt: quo fit ut parui admodum appareant, nec quicquam eorum, præter id quod in ijs est pullum, conspiciatur. Quod autem uulgus in Polypo caput uocat, id uerò interna parte turgidum est, multisq; loculamentis concauum, eius nimirum alueo ac fistula. Quodq; Polypus in uarios colores se cõmutare dicitur: id quidem à molli eius pelle prouenit, quæ facilè glubi potest: cuius colorem nunc album, mox rufum, postea liuidum, mox uarijs coloribus distinctum uideas. Pronus Polypus oculos ostendit: supinus uerò, sua loculamenta qua parte commodè dissectus, magis cartilagineus sentitur: atq; in eius interaneis nescio quid turbinatum uideas, quod cordis uel hepatis naturã habere dixeris. Verùm id quidem protinus effluit & dissoluitur. Quod autem illi uelut cerebrum est, id quidem proportione magis quàm natura tale esse crediderim. Ab ore gula ei patet oblonga & angusta, in quandam ingluuiem ampliſsimam producta, cui adhæret uentriculus: à quo intestinum tenue (crassius tamen quàm gulæ) partem repetit superiorem, & iuxta os sursum tendit. Corneum quiddam utrinq; habet Polypus, in quo eius oua recluduntur; lucida quidem ea ac transparentia. Flagella autẽ ostendit quina, (C)

(D) atque interdum sena. Ego uerò cùm apud Epidaurum semel Murænas secarem, earum uentriculos cirris polyporum refertos comperi. Saxorum cauernas incolunt, atq; illic cancris & paguris uictitant. Visus est à nobis Polypus in portu Corcyręnigræ, integram horam cum cancro decertasse. Continet humorem in se non nigrum, ut in sepijs, sed subrufum, quem in metu per aquam spargit.

E Polypi ab esca se facilè in sublime efferri patiunt: sed ubi uenerint sursum, & leuati extra aquã aërem senserint, mox elabuntur. Quamobrem ueteratores Polypos antiqui uocauerunt.

F Quoties nautæ Græci (apud quos magis est edulis) grandem Polypum ceperunt, antequam eum incoquant, per mediam horam diuerberant, atq; ad lapidem frequentissimè atterũt: hoc mo
(C) do facilius coqui posse affirmant: alioqui Polypus etiamsi in mille frusta conscissus fuerit, tamen singula adhuc & colorem mutare & moueri uidebuntur. Atque hic quidem magis est terrestris, (*terrenus Plinio, id est litoralis.*)

Esse autem pelagium à superiore diuersum Aristoteles facilè comprobat. Quamobrem ille superior Aristotelis more terrenus (πρόσγειος) ad discrimen pelagij nominetur. Nam (ut scribit ille) terreni maiores sunt quàm pelagij. Pelagius autẽ corpore exiguo uarioq; prædítus est, ad cibum prorsus ineptus. (*Rondeletius, pelagium & terrenum siue litoralem, sutà solum & magnitudine, specie nullo modo dissidere scribit. Ab utroq; autem diuersum, ex Aristotelis sententia facit genus alterum, exiguum uariumq;.*)

DE BOLITAENA, SIVE OZOLI, QVAM ET Osmylum uocant, Bellonius.

A Alia est Polypi species uulgò ubiq; cognita. Itali Moscarolum & Moscardinum uocant, nonnulli Muguetinum. Editur Polypi modo, neq; ab eo dissidet, nisi quòd ad eam magnitudinẽ non extuberat. Tenuibus & oblongis prædítus est cirris, & corpore minore, moschum suauiter olente. Nihil est prorsus in pictura huius aut descriptione, quod non superiori Polypo conueniat. (*Rondeletius distinguit à polypo, quòd rotundiore sit corpore, & longioribus brachijs, unico in eis acetabulorum ordine: id quod Bellonius ad Eledonam refert, &c.*) Non desunt qui hunc exiccent, ut fragrantiam uestibus in arcis concilient. Plinius Ozænam dictam à graui capitis odore putat. Nimirum antiqui odorem, quem moschus, aut quidpiam simile refert, naribus grauẽ esse putarunt. Murænæ hanc maximè consectantur. Pollux & Ozænam & Osmylian uocari tradit Polypi genus, quod inter caput, & cirros branchiásue, (*brachiáue*) fistulam gerit, qua tetrum odorem emittit; quod Mæo nulas sepiólasque uenatur.

DE ELEDONA, ALTERA POLYPI SPEcie, Bellonius.

Rondeletius hunc ab Osmylo non distinguit.

Eledona à Polypo terreno cirrorum prolixitate distinguitur. Crura habet longa, & unus ex mollium numero simplicem tantùm in brachijs acetabulorum ordinem ostendit, cætera nanque omnia duplici (ut inquit Aristoteles) insigniuntur.

COROLLARIVM.

A Polypi uocabulum Latini non habent, sed acceperunt à Græcis, teste Varrone. ἀνάσσω apud Hesiodum, id est exos, pro polypo accipitur, epitheton loco substantiui: Lacedæmonij tamẽ polypum substantiuè & simpliciter ἀνάσσωρ uocant, authore Clitarcho in Glossis, Proclus in Hesiodum. Onos, id est asinus marinus, quem quidam pulpum (polypum) dicunt, alij octapodem, Kiranides libro libro 4. Gerardo Cremonensi interprete. Sed alius quod sciam nemo, asini nomen polypo attribuit. nos ὄνος, id est asellos sui generis pisces, non malacia, in A. elemento descripsimus. Pulpum aliqui recentiores indocti nominant, uoce uulgari ad Latinam terminationẽ deflexa, ut Syluaticus & Gerardus Cremonensis. Albertus Multipedem nominat, Græco nomine simpliciter translato, eodemq; sensu composito. Octapodia pro polypis apud Psellum leguntur, diminutiuo nomine. nam & hodie à Græcis octapodi dicuntur, à quibusdam ineptiùs octapodi. Polypus ubiq; ferè gentium nomen retinet, Gillius. Polpo Italis dicitur: Venetis similiter uel Folpo. Genuæ Porpo. Hispanis Púlpo. Gallis Poupe. Angli qui Vectam insulam incolunt, uocant a **Pour cuttel**, ut Turnerus me docuit: alij quidam, ut à Io. Fauconero accepi, a **Preke**. Iidem Sepiam **Cuttel** uel **Cuttle** uocitant Germanico nomine intestinum significante. uidentur autem Malacia, id est mollia omnia Germanicè rectè posse uocari **Kuttelfisch**: ut si Polypum interpreteris, **ein Kuttelfisch art**. Non ineptè etiam uocaretur **ein Vilfüß**, uel **Polfisch** uel **Polkuttel**, nomine composito à Polypo, & **Kuttel** quod est Sepia. nam & Massilienses Polypum nominant Secche poupe. Secche autem Sepia est. Vel circunscribetur, **ein Blackfisch mit langen füssen vnd einem kleinen leyb**. id est Malaciũ pedibus longis, alueo modico: quare ingredi etiam potest, reliqua mollia non possunt. Vide suprà in Loligine minori.

¶ Ahuna, uel Hahanc, utrunque nomen corruptum est à channa: Albertus & alij obscuri channę propria quædam ei attribuunt, quædam etiam polypi, &c.

Theophra-

Theophraſtus in libro de differentijs ſecundū locos, polypos circa Helleſpontum naſci negat: quòd mare illud frigidum ſit & minùs ſalſum. Simocatus in Ponto polypos eſſe negat: Oppianus in Euxino. In Eurípo deſunt, Ariſtot. In mari circa Venetias frequentiſsimi ſunt, Author de nat. rerum. ¶ In Carteia buccinas eſſe aiunt decem cotylarum, in exterioribus autem locis polypum ad talenti pondus accedere, Strabo. Maximorum polyporum hiſtorias duas ex Plinio & Aeliano referemus in C. ¶ Mollibus communia multa, quod ad corporis deſcriptionem, protuli in Loligine B. ¶ Polypis nulla cutis eſt, Plinius. ¶ Coëunt polypi, alter capite uel ego appellato in terram uerſo, &c. Ariſtot. Caput illud polypis quandiu uiuunt prædurum & quaſi inflatum eſt, Idem. Et alibi: Polypis nihil ſolidum intus, ſed caput cartilagine propè conſtat, quæ ſenescentibus maiorem in modum indurescit. Mollia ſanguine carent, ut loligo, ſepia, polypus, & cætera eius generis, his caput inter pedes & uentrem, Plinius & Ariſtot. Mollia ſolum alueum corporis indiſcretum habent, & pedes parti priori iunctos circum caput, infra oculos circa os & dentes, Ariſtoteles de partibus 4. 9. Et paulò pòſt cum de partibus interioribus mollium turbinatorumq; in genere diciſſet, ſubdit: Cum ita partes interiores ijs collocentur, ambit alueus, qui in polypis tantùm caput uocatur, (*nimirum quòd breuior & rotundior ſit,*) qualis in teſtato genere turbo eſt, &c. ¶ Habet polypus oculos *ὑπτίαν τῆς ἄλλης ποδιᾶς*, os uerò & dentes inter medios pedes, Athenæus ex Ariſtotele. ¶ Fiſtulam ante alueum poſitam ſupra brachia gerit cauam, qua mare tranſmittit, quātum ſuo admiſerit alueo, quoties aliquid ore capit: eamq; modò in dextram partem transfert, modò in ſiniſtram. hac eadem fiſtula ſuum quoq; atramentum fundere aſſolet, Ariſtot. Eſt polypis fiſtula in dorſo, qua tranſmittunt mare: eamq; modò in dextram partem, modò in ſiniſtram transferunt, Plinius. Fiſtula hæc ab Ariſtotele nominatur *αὐλὸς*, de generat. anim. 1. 15. & hiſtoriæ 5. 6. *μυκτὴρ*, Gaza narem transfert: fiſtulam malim, & Græcè *φυσητῆρα* legerim: ſicut & in ſequentibus mox uerbis de loligine, *φυσητῆρα* tantùm: non uel *μυκτῆρα* uel *φυτῆρα*. Iidem etiam Plinius ex Ariſtotele de coitu loquens, uerterit: crine uno fœminæ naribus adnexo. Aelianus etiam in cetis Gedroſijs eandem partem *μυκτῆρας*, id eſt nares appellare uidetur: ut forè nihil ſit mutandum. Vide in Phyſetere plura. Corpore ſunt admodum paruo, & in medio ad emittendam aquam fiſtulato, Iouius. ¶ Pinnula alueū circundans, minima eſt minimeq; conſpicua: paruū enim habent alueum, quem ſatis ſuis pedibus dirigere poſsint, Ariſtot. Non habent pinnas quæ mollia appellantur, ut polypi: quoniam pedes uicem pinnarum illis præſtant, Plinius. ¶ Dorſum partem læuem appellant, à qua acetabulorū ordo inchoatur, Plinius. ¶ Collum etiam ei attribui inuenio, ab Ariſtotele, idq; imbecille, cum premitur. ¶ Pediculi octoni omnibus, binis acetabulorum ordinibus (*excipitur eledona*) ductu perpetuo omnibus, excepto genere uno polyporum, Ariſtot. hiſtoriæ 4. 1. Gillius quidem ſcripſit polypos octo pedes habere, ſimplicibus ſingulos acetabulorum ordinibus plenos, memoriæ forſan lapſu. Polyporum brachia tantundem atq; etiam plus magnitudinis capiunt, (dixerat autem prius ſepias aliquas in bina augeri cubita,) Ariſtot. Theodorus pro pediculis brachia interpretatur: quæ & crura & barbas, & cirros alibi uocat: ſed & crines Plinius quandoq;, Maſſarius. Et rurſus, in hæc uerba Plinij de polypo maximo: Barbas quas uix utroq; brachio cōplecti eſſet: Sic nos quoq; (inquit) barbas in antiquis exemplaribus legimus, hoc diximus quia in cæteris omnibus impreſsis codicibus brāchias pro barbas deprauatè legitur, & intellígit per barbas brachia: nec dixit brachia, quoniam ſtatim ſubſequitur, Quas uix utroq; brachio complecti eſſet. Theodorus quoq; in Ariſtotele quarto de hiſtoria barbas ſimiliter appellauit. *Κοτυληδόνα* dici uidentur, ut inquit Oppiani interpres, *ἀφ' ἧς ὠλκαμβάδας τοὺς πλοκάμους φάλας οἷον κοτύλας*: quòd concauæ capillis (*brachijs*) incumbant uelut cotylæ, Cælius. ſed ipſæ potiùs tanquam cotylæ & calices, non quę eis exaſperantur brachia, propriè cotyledones dicuntur. Vide etiam infrà in H. b. *Πλοκτάνας* Theodorus brachia tranſtulit. Sunt qui cotyledonas intelligant, partes in flagellis concauas, quibus exſorbere polypi conſueuerint, Idem. Et rurſus: *Κοτυληδόνας* exponunt eruditiores *τὰ πολύποδος πλοκτάνας*, id eſt polypi acetabula, ſiue cirrhos (*non placet per h.*) aut, ut Ouidius, flagella, à cotyles ſimilitudine, ut inquit Euſtathius. (id genus uaſis eſt, & manus cauitas, &c.) Antiphilus Byzantius helicas uocauit eo uerſiculo: *πλέξασθαι βούλεται ἑλικοειδὲς ἄλικας*. Theodorus cotyledonas acetabula interpretatur. Acceptabula apud Plinium Trebius Niger in Polyporum ratione accepiſſe uidetur pro caliculis urnalibus peluium modo: unde apud Senecam ſunt præſtigiatorum acceptabula; hoc eſt uaſcula ſeu caliculi, quibus aſtantiū oculos fallendo preſtringūt, &c. Cæl. Rhod. 13. 32. ubi multa de diuerſis ſignificationibus acetabuli ſeu acceptabuli affert. Acetabulis ſiue caliculis urnalibus peluiū modo, Plinius de polypo maximo, ubi Maſſarius: Sunt qui corrigūt calicibus, pro caliculis, quippe cum urnalis magnitudinis fuiſſe à Plinio referatur. Et alibi: Acetabula ſunt caliculi illi in brachijs polyporum, qui rei cuiq; admoti ueluti cucurbitulæ ſuo hauſtu adeò tenent, ut auelli nequeant. Tradit Ariſtoteles polypum habere pedes octonos: è quibus bini ſuperiores, & (totidem) inferiores, mínimi ſint, medij uerò maximi: & cotyledonas duas, quibus eibum admoueat, Athenæus nescio quàm rectè. Brachijs eorum membrana quædam interiecta eſt, Ariſtot. De polyporum pedibus & acetabulis, plura leges apud Ariſtotelem de partib. animal. 4. 9. & ſuprà in Loligine, fortè & inferiùs in Sepia. ¶ Habet polypus partes cæteras robuſtiſsimas, ceruicē uerò imbecillem, Athenæus.

Vbi. Magnitudo. Cutis. Caput. Oculi, os, dentes. Fiſtula. Pinnæ. Dorſum. Collum. Pedes & acetabula.

Digitized by Google

Interiora. Mollia appellantur ex aquatilibus oſsium expertia: ut polypus, ſepia, loligo, urtica: quę etiam ſanguine & uiſceribus carent, Aelianus. Ariſtoteles, citante Athenæo, non ſimpliciter uiſcera, ſed quæ ſanguineorum uiſceribus reſpondeant, polypo negat: Σκληρόγκυρον οὐ δεῖ ἔχειν ἀνελόμενον. ¶ Sepio caret, Ariſtot. ¶ Habet aliquid quod proportione cerebro reſpondeat, Idem. Cerebrum omnia habent animalia quæ ſanguinem: etiam in mari quæ mollia appellauimus, quanuis careant ſanguine, ut polypi, Plinius. In polypo diſſecto cerebrum, duplex conſpicitur, Ariſtot. citante Athenæo. ¶ Sepijs & polypis uenter ſimilis tum figura tum tactu eſt, Idem. Venter ſanguine carentibus, nullus: inteſtinus (*inteſtinum*) enim quibuſdam ab ore incipiens, quadam uia eodem reflectitur, ut ſepiæ, polypo, Plinius. Vide Ariſtotelem de partib. 4. 11.

Μύκωρ. ¶ Μύκωρ, id eſt papauer, excrementum ſignificat, uel potiùs tunicam (ſeu ueſicam) qua id continetur, in polypo, ſepia, & in teſtatis: nam excremẽtum ipſum θολὸς, id eſt atramentum dicitur. Sita eſt hæc tunica ſupra uentrem, authoribus Aeliano & Scholiaſte in Ariſtophanem. Vide ſuprà in Mecones, & in Rondeletij Capite de pinna. Polypus habet atramentum, non ut ſepia nigrum, ſed ſubrubrum ὡς τῷ λεγομένῳ μύκωνι, Ariſtoteles apud Athenæum. De atramento aliquid etiam in c. dicetur. ¶ Ouum maximè indiſcretum eſt in polypis, ut ſimplex eſſe uideatur: cuius rei cauſa eſt forma corporis, quæ ſimilis undiq; eſt, Ariſtot. Et rurſus: Polyporum ouum ſimplex eſt, cauſa eſt forma eorum uteri, quæ ſpecie rotunda conglobataq; eſt. fiſſio enim eius iam repleti incerta eſt, De generatione 3. 8.

Sexus differentia. ¶ Differunt fœminæ à maribus, quia in mare meatus ille ſubditus gulæ à cerebello in ima aluei pertendit, idq; ipſum ad quod fertur, ſpeciem mammæ imitatur. In fœmina duplex idem illud, ſupraq; habetur. utroque tamen in ſexu corpuſcula quædam rubentia parti eiuſmodi ſubiuncta ſpectantur, Ariſtot. Mas à fœmina differt, eo quòd caput oblongius habet, & pudendum (ut piſcatores uocant) albidum ſuo in brachio continet, Ariſtot. & Athenæus. Vide infrà in C. ubi de coitu polyporum agitur. Sed hanc de ipſorum coitu perſuaſionem Rondeletius refellit. Brachio ultimo, (quod & acutius, & ſolum albicans eſt, & parte ſui extrema biſurcatum, dorſoq; adnexum,) in coitu utitur, Ariſtot. Hunc polypi pedem, ni fallor, (inquit Vuottonus,) Plinius caudam uocat libro nono: Cauda, inquit, quæ eſt biſulca & acuta, in coitu utitur. ¶ Polypus ita conſtitutus eſt, ac ſi octo ſerpentes ad unum caput eſſent colligati, Albertus.

C

Saxatilis quomodo. Ion apud Athenæum, polypum petræum cognominat: non ea ratione opinor, qua piſces ſaxatiles Græci petræos uocant: ſed quia petris ſe agglutinare ſolet. Oppianus eum incolere dicit ἑλὸς ἐφαλλόωντος, id eſt cauernas maris, in petris nimirum. amat enim loca aſpera, quæ brachijs ſuis ſatis commodius prenſat & retinet.

Mare quomodo recipiat. ¶ Theophraſtus in libro de animalibus agentibus in ſicco, polypos mare in ſe recipere negat, Athenæus. non recipiunt id quidem refrigerationis gratia, ut ſuis branchijs piſces: ſed dum cibum capiunt, obiter admittunt: idemq; mox per fiſtulam, (qua de re Ariſtotelis uerba in B. attuli,) ut cete reddunt.

Natatio. ¶ Polypus tum pedibus, tum pinnis natat, Ariſtoteles: ex quo pinnulam alueum huius piſcis ambientem minimam, minimeq; conſpicuam eſſe dixi ſuprà: Plinius pinnas ei prorſus negat, quòd pedes uicem pinnarum ei præſtent. Natat obliquus, pedes in eam porrigens partem, quod capitis nomine appellatum eſt. Atq; ita efficitur ut ei natat, proſpiciat in aduerſum, (nam oculi ſuprà ſunt conſtituti,) & os habeat ex aduerſo. caput illud polypis, quandiu uiuunt, prædurum & quaſi inflatum eſt, Ariſtoteles. Natant obliqui in ca

Exitus in ſiccũ. put, quod prædurum eſt ſufflatione uiuentibus, Plinius. ¶ Mollium unus polypus (*crura enim eis quàm cæteris longiuſcula, & gradiendi facultate prædita ſunt*) exit in ſiccum. graditur per aſperiora, uitat læuia, Ariſtoteles, & qui ex eo repetijt Athenæus. Soli mollium in ſiccum (*alibi, in terram*) exeunt, duntaxat aſperum, læuitatem odẽre, Plinius. Polypo pedes ſunt uix hac appellatione digni, ita enim in ſolido ſub aquis ingreditur, ut humoris beneficio ſuſpenſus fluitet. In ſicco ambulatio cùm pulſu & tractu fiat, alterum ſolum eſt in polypi motu: qui neque greſſio, neq; reptio eſt, tractus ſcilicet. acetabulis enim iactis procul, ut cuiq; applicuit, id apprehenſum tenet: tum brachiorum contractione corpus admouet. ita ſubuehit ſeſe eam in partem, cui adhæſerit, Cæſar Scaliger. In ædificia aliquando tranſgrediuntur, Iouius. Vide infrà mox, ubi de cibis, quos in ſicco appetit, dicetur.

Pedum uſus ad apprehendendum, &c. ¶ Polypi promuſcide carent, quoniam pedes ad uſum eundem commodiùs habeant: hoc eſt ad uenandum, cibosq; ori admouendum, Maſſarius. Polypus ſuis brachijs ut pedibus ac manibus utitur, quippe quibus duobus ſupra os poſitis cibum admoueat, Ariſtoteles. Polyporum multa genera, omnes brachijs ut pedibus ac manibus utuntur, Plinius. Per brachia uelut acetabulis diſperſis, eo hauſto quodammodo, cui adhæreſcunt, tenent ſupini, ut auelli non queant. Vada non apprehendunt: & grandibus minor tenacitas, Idem. Comprehenſum hominem in terram deijciunt, Maſſarius. Tanguntac tenent brachijs ſupinis, membranamq; interiectam totam extendunt. in arenam tamen elapſis facultas apprehendendi retinendiq; nulla eſt, Ariſtot. Non poteſt petris auelli polypus, Plinius. Polypus pluribus brachijs & crinibus inſtruitur, quibus obuia quæq; comprehendit, ligat, inuoluit, atq; flagellat, Iouius. Validũ

Morſus. cum cæteris ſuis partibus hoc animal ſit, collo tamen imbecille, cum premitur, eſt. ¶ De morſu polypi dicetur in G. ¶ Odoratur polypus. nam & ad oleas in litore, odore conſecutus, accedit ut eo uel canis ſagaci ab Oppiano comparetur.

Cibus & uoracitas. Polypi acerrima edacitate ſunt, ἀκρατοὶ περὶ πολέμου, & quiduis obuiũ cibi gratia inuadunt: proinde ne à

ne à suo genere quidem sæpe abstinent: sed cum à maiori captus minor in laqueos ualidiores in-
ciderit, qui flagella piscis appellantur, mox in ferculum ei cedit, Aelianus. Conchis quomodo
insidietur lapillo immisso: & quòd hominem quoq; in aqua cõficiat, ex Plinio recitabimus in D.
Vescuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt: itaq; præiacen-
tibus testis cubile eorum deprehenditur. Omnia in domum comportat: dein putamina erosa car
ne egerit, adnatantesq; piscículos ad ea uenatur, Plinius. Polypi conchulis maximè extringen
tes carunculas uescuntur: unde fit ut eorum cubilia cognoscãt, qui uenantur, congerie testarum,
Aristot. Vescitur aliquando τοῖς τῶν μυχλίων ζωρικωτέροις, τὰ ὄστρακα ἐκπὸς τῶν θηλαμῶν ῥίπτων, Athenę
us ex Aristotele. In hunc modum insidias piscibus moliuntur: Sub saxa subiecti desident, & in
horum colorem se conuertunt, ut saxa sanè esse uideantur. Atque pisces ad eos tanquam ad saxa (Coloris mutatio
adnatant, & incauti sic ab eorum brachijs tanquam retibus comprehenduntur, Aelianus. De tio.)
coloris eius mutatione plura adferemus in D. Polypo tanta uis brachiorum, ut nautã aliquan-
do è naui incautum rapiat, & in mare pertracti carnibus satietur. carnes enim appetit, Author de
nat. rerum. Piscatores dicunt polypum in terram progredi ad oliuæ germen in litore positum,
Aelianus. Et alibi: Polypos & olmylos in siccum egressos æstiuo tempore, ex maritimis arbori-
bus frugiferis fructus subripientes, (scandunt enim per truncos, & ramis se implicant,) sæpe agri-
cole & deprehendunt, & pro direptis fructibus pœnas ex comprehensis sumunt: & pro commis
so ab eis furto, fructuum dominis ipsos ad epulas adferunt. Quæ Trebius Niger retulit, mon-
stro propiora possunt uideri. Carteiæ in cetarijs assuetus exire è mari in lacus (tinas, quæ & labra di-
cuntur, Massarius) eorum apertos, atq; ibi salsamenta populari, conuertit in se custodum indignatio
nem assiduitate furti immodici. Sæpes erant his obiectæ, sed has transcendebat per arborem: nec
deprehendi potuit nisi canum sagacitate. Hi redeuntem circunuasere noctu, concitiq; custodes
expauere nouitatem. Primum omnium magnitudo inaudita erat. Deinde color muria obliti odo
re diri. Quis ibi polypum expectasset, aut ita cognosceret? Cum monstro dimicare sibi uideban-
tur. Nanq; & afflatu (odore forsan. alioquin enim non flat, neq; spirat) terribili canes agebat, nunc extre-
mis crinibus flagellatos, nunc robustioribus brachijs elauarum modo incussos, ægreq; multis tri-
dentibus confici potuit. Ostendere Lucullo caput eius dolij magnitudine, amphorarum xv. ca-
pax, atq; (ut ipsius Trebij uerbis utar) barbas quas uix utroq; brachio complecti esset, clauarũ mo
do torosas: longas pedum xxx. acetabulis siue calículis urnalibus peluium modo: dentes magni-
tudini respondentes. Reliquiæ asseruatæ miraculo pependere pondo septingentorum, Plinius.
Strabo circa Carteiã polypos nõ tantæ magnitudinis, sed talenti pondo reperiri tradidit. Huic
prorsus símilem historiam de maximo circa Puteolos polypo recitat Aelianus de animalibus 13.
6. cum nos etsi prolixam, propter rei admirationem totidem uerbis hîc adscribemus. Tempo-
ris longinquitate Polypi adeò magni euadunt, ut ad ceti magnitudinem accedant, cetaceiq; ge-
neris numerum obtineant. Puteolis oppido Italiæ auditum est, Polypum cum inusitata ad corpo
ris molem facta progressione, ad maximam magnitudinem peruenisset, egregiè spreto & negle-
cto maritimo uictu, in continentem processisse & terrena quædam deprædatum esse. & cum per
subterraneum specum, Puteolanas sordes in mare transmittentem, in maritimam domum ascen-
disset, ubi mercatorum ex Iberia res, salsamentaq; in magnis uasis essent, brachiorum circumple-
xione uasa primò stricte comprimentem confregisse, deinde salsamenta depopulatũ fuisse. Mer-
catores uerò ingressos, ubi dolia disrupta inspexissent, & permagnum earum rerum, quas naui
aduexissent, numerum exhaustum deprehendissent, stupuisse: Ac nimirum cum ab insidijs fores
integras, tecta ab omni irruptione intacta, parietes non perfossos intuerentur, quis nam popula-
tor fuisset, nulla coniectura assequi potuisse: At enim cum reliquias conditorum piscium animad
uerterent, eos constituisse, ex domesticis audacissimum armatum intus in insidijs ponendum es-
se. Polypum uerò noctu ad assuetas tanquam epulas adrepentem reuertisse, & tanquam athleta
aduersarium strictissimè correptum suffocat, sic flagellis uasa circumplicantem perfregisse. Eum
porrò qui insidias moliretur, etiamsi lunæ fulgore domus illustraretur, omniaq; cõspicua essent,
non tamen, quoniam solus esset, bestiæ metu perterritum, hanc aggressum fuisse, sed mane mer-
catoribus totam rem explicasse: quod quidem ipsum ij audientes, ei fidem enarratarum rerũ non
habebãt. Deinde tum negociatores ob tantũ acceptũ detrimentũ, periculi memoria deposita, con
senserunt simul ingredi et cõgredi cũ hoste: tum alij inusitati & incredibilis spectaculi studio sua
sponte sese auxiliatores unà in domo illa concluserunt. Posteà uerò quàm sub uesperam in solita
dolia fur inuasisset, ex eis partim cloacam obstruebant, partim armis tecti in hostem irruẽtes, do-
labris & cultris acutissimis eius brachia abscindebant. Cumq;, quemadmodum frondatores &
putatores arborum robustissimos ramos secant, sic ij ipsius membra circuncidissent, tandem uix
non pauco labore eum ipsum confecerunt, atq; oppressérunt: &, quod quidem admirationem ha
bet, in terra piscem mercatores fuerunt expiscati, huiusq; beluæ propriam ueteratoriam nobis
ostenderunt.

Polypus cum alijs cibis pascitur, (est enim edacissimus, ad fraudẽq; & insidias callidissimus,) Brachia sua ar-
rum uerò sua ipse membra conficit, nam si præda eum deficiat, brachia sua deuorat: ac uentre sic rodit,
saturato, inopiam uenationis leuat, deinde renascitur ei quod deest; hoc tanquam promptũ pran

Digitized by Google

dium ad famem reſtinguendam comparante ipſi natura, Aelianus. Polypus ſub prumam ſeip
Verſus Heſiodi. ſum uorans corrodensq́ deſidet Ἐν ἀπύρῳ οἴκῳ, κρὰς ὧν ἄθικτα λάϊγγα λείουσιν: adeò uel piger, uel ſtupi-
dus, uel certè uentre tam rabido, aut his forſan obnoxius omnibus, Plutarchus in l. bro Vtra ani-
malium, &c. Ariſtoteles à paguris eos exedi ait: Proclus in Heſiodum, lapſu nimirum memo
riæ: nam apud Ariſtotelem à congris id fieri legitur, (ut Plinius quoque & Athenæus legerunt,)
non à paguris. Sed cur hoc ueriſimile eſſe non poteſt, ut polypis interdum à ſibi ipſis, & inter-
dum à congris brachia prærodi contingat, quando & cercopithecos deſiderio carnis comeden-
dæ correptos caudam ſibi prærodere uideamus? Maſſarius. Vt in mari polypus, ſic in terra eti-
am urſi hyeme conditi ſuos pedes lambunt, ſuguntq́, Oppianus Halieut. 2. Et rurſus tertio de
uenatione de urſis ſcribens, polypos in mari idem facere canit.

Τοῖον ἐπαὶ βόσθωσιν ὑγρὴν ὑπὸ πηλὸν ἔχουσι Πολύποδ' ὀκτώποδα κύμασι μαιόμενον:
Χείματος οἳ μυόεντα κραναΐῃ πνείοντος ὑπαὶ Κηδόμενοι πλατέεσσιν ὑὰς πλοκαμῖδ' ἀείροντες,
Αὐτὰρ ἐπὴν ὑπὲρ ὑγρὸν ὑπερτροφον ὠδίσωσιν, Ἀκρέμονες σείουσιν ὀπὲρ νέας πάλιν ἀλδήσκειν,
Καὶ πάλιν ὑπλόκαμοι δολιχὴν πλώουσι θάλασσαν. Hyeme ſuos pedes arrodunt. colouopodas cer
tè hinc polypos conſpici Ioannes Grammaticus adnotauit, Cælius. Λέγεται ὁ πολύπους ὑπὸ τῶν χθο
νῶν ἐκμυζᾶν τὸν πόδα σωρευτικῶς ὑπὸ τοῖς μυχοῖς τοῖς ἑαυτοῦ, Proclus in Heſiodum. Et mox: Διὸ καὶ ἔθος
ἐίσκουσι οἱ παλαιοὶ πολύποδι, ἐχόντων κολοβὸς οὗ πόδας. Et rurſus: Heſiodus (ut Græci interpretan
tur) eledonem polypi genus eo uerſu intellexit, qui in Ergis legitur, ferè in fine: - - - - ὅτ' ἰώκοῳ ὑπὸ
πόδα τύψῃσι. dicíq́ eledonem uolunt, ἀπὸ τοῦ ἑαυτὸν ἑλεῖν, quòd ipſa ſe rodat: ita ut λ. in nomine per-
inde ac uacans legatur, Cælius Rhod. ſed alij plerique de polypo ſimpliciter, non de eledona ſpecie
eius una priuatim hoc tradunt. Pherecrates comicus apud Athenæum ſic iocatur, in tenuioris
fortunæ homines, ut apparet. Ἀγρίως γὰρ θερύσασιν (ἀνθελίσκουσιν, olere) καὶ βρακανώδεις, καὶ σφόδρα λεπτούς, καὶ
οὐδ' ἡδὺ πεπωκόσι σφόδρα, ὥσπερ οἱ οὖν πολύποδ' ἀεὶ νύκτωρ, πεδιτρώγλην ὠνοῦν (lego, ὠνοῦν) οὗτος δ' ἀκτύλους. Apud
eundem Diphilus: - - - - πουλύπους Ἔχων ἑκατὸν ἑλκομένους πρὸς πλοκτάνας, οὐ πεδιδεῖκνυσιν ἑαυτὸν ὧν
ὑπὸ πτερνῶν.

Aquam frigidã & dulcem eis aduerſari. Theophraſtus in libro de differentijs ſecundum locos, polypum circa Helleſpontum naſcine
gat: quòd mare illud frigidum ſit, & minùs ſalſum, quæ utraq́ polypo inimica ſunt, Athenæus.
In Pontico mari non apparet: ut quod & frigidius ſit, & dulcius, quæ duo ei aduerſantur, Simoca
Atramentum. tus. ¶ Minus atramenti habet quàm ſepia: (eſt autem id polypis ſuprà apud mutim poſitum:)
nam brachijs ſibi ſufficiunt, & coloris mutatione: quæ & ipſa accidit ei per metum, ut effuſio atra
menti, Ariſtot. Et alibi: Polypus & lolligo atramentum præ metu mittunt: ſed accreſcit denuo
poſtquàm miſerunt, ut eius copia nunquam deſit. Atramentum (Τὸν λευκόμελαν θολὸν) non nigrũ
habet, ut ſepia, ſed ſubrubrum, in eo quod papauer appellant, Athenæus ex Ariſtotele. Vide
etiam ſuprà in B. inter partes interiores de papauere ueſica excrementum hoc continente.

Cubile. Cubile ſibi ſtruit, non ſolùm pariturus, ſed aliàs etiam puto: id Homerus & Aelianus θαλάμην
appellant. Conchas tenuiores ſcabrasq́ efficere circum ſe, uelut loricam duram, eamq́ eo am
pliorem, quo ipſi ſunt ampliores, atq́ de ea quaſi latibulo aut caſula quadam prodire aiunt, Ari
ſtot. Conchulis maximè extringentes caruncula ueſcuntur: unde fit ut eorum cubilia cogno
ſcant, qui uenantur, congerie teſtarum, Idem. Nidum conſtruit è lignis, & in eo parit, Albertus.
Latitatio. Polypi binis menſibus conduntur, Plinius. Latent circiter duos menſes, Ariſtoteles & ex
eodem Athenæus.

Coitus. De polyporum ac ſepiarum coitu, partu, uitaq́ diximus nonnihil in Corollario Loliginis mi
noris C. Polyporum idem coitus eſt, qui mollium omnium, de quo ſuo loco, Ariſtot. Hyeme
coëunt, pariunt uere: Idem, & ex eodem Athenæus ac Plinius. Polypi crine uno fœminæ na-
ribus adnexo, coëunt, Plinius. Refellit hoc Rõdeletius. Oportebat autem fiſtulam potiùs quàm
narem transferri à Plinio, pro parte illa cui polypus mas crinem inſerere dicitur, ut monuimus ſu
prà in B. ad cuius capitis finem ampliùs aliquid de polyporum coitu attuli. De inſertione crinis
polypi maris in fiſtulam fœminæ, plura leges apud Ariſtotelem de generatione l. 15. In terram
uerſo capite coëunt, Plinius: de fœminis hoc acceperim: quibus mares ſuperueniunt, ut ex Ari-
ſtotele Rondeletius affert. Nidum ſibi conſtruit è lignis uel ſurculis, in quo ſpargit (parit) oua
cohærentia ſibi, Albertus & Author de nat. rerum. Pariunt uere oua tortili uibrata pampino,
(Βοτρυδὸν, *id eſt racematim hærentia, Athenæus ex Ariſtot.*) tanta fœcunditate, ut multitudinem ouorũ
occiſi non recipiant cauo capitis, quo prægnantes tulere. Ea excludunt quinquageſimo die, è qui
bus multa propter numerum intercidunt, Plinius. Ouum ueluti cirrum ædit, fructui populi al
bæ ſimile. perquàm fœcundum hoc animal eſt. nam de eo quod ædiderit, copia innumera proue
nit, Ariſtot. Et rurſus: Pendent utiq́ per cubile oua tanta fœcunditate, ut collectis uas implea-
tur longè amplius quàm caput ſit, quo continebantur. Et alibi: Ouum polypi unum incompti
foris, & grande, intus humorem candicantem concolorem totum, atq́ æquabilem cõtinens. Tan
ta eſt eius oui ubertas, ut uas impleat amplius capite polypi ipſius. Cur autem ſimplex ſit hoc
Incubatio. ouum, dictum eſt ſuprà in B. in mentione uteri eius. ¶ Polypus & ſepia, & reliqua generis eiuſ-
dem, oua quæ peperierint, abſoluta fouent, & præcipuè ſepia, Ariſtot. Polypus fœmina modò
in ouis ſedet, modò cauernam cancellato brachiorum implexu claudit, Plinius. Fouet polypus
oua

ova quæ ædiderit: nec in pastum interim prodit, Aristot. ¶ Vltra bimatum non uiuunt. pereunt autem tabe semper. fœminæ celeriùs, & ferè à partu, Plinius. Polypus in uenereo complexu extremum spiritum effundit. non enim desistit coire, priusquàm membrorum robore defectum humi stratum, quiuis qui ad eum appropinquat, siue sit is cancellus, siue cancer, siue alij pisces, quos antè deuorabat, ipsum tandiu membratim decerpunt, & lacerant, dum uitam amiserit. Fœmina item ex pariendi dolore (propter crebros partus) perire solet: non enim discreta ova, sed cõtinentia racematim inter se, & cohærentia ex angusto foramine pariuntur: quamobrem non bien nium amplius uiuit, Gillius ex Oppiano: ex quo Aelianus etiam transtulit, De animalibus libro 6. cap. 18. Tanta est salacitate ut effœto corpore nulla sit ei aut natandi aut prædam affectandi facultas. Genus polyporum (inquit Aristoteles) magna ex parte biennio uiuere non potest, sua enim natura tabi obnoxium est, cuius rei indicium, cum pressus polypus aliquid subinde humoris emittat, demumq; absumatur totus. quòd fœminis à partu potissimùm incidit. stupent etiam fœminæ, ut neque undis iactatæ sentiant, & manu urinatis de facili capiantur. sordescunt etiam, nec præterea assidendo uenari possunt. mares uerò alueo tument, & in mucorem lentescunt. Indicium ne bimatum compleant esse uidetur, quòd ab ortu eorum, qui æstate fit, ad autumnum nõ facile grandem polypum uideris, cum paulò ante id tempus prægrandes spectentur. à partu ita se sinis detrahantur cubilibus, cum antea nihil tale ijs usu eueniat. tum uerò paruos, nouellosq; quasdes confirmant. Sepias etiam bimatu non uiuere apertum est, Hæc ille. Et alibi: Caput eorum charnalagine (propè) constat, quæ celeriter durescit, immaturamq; illis senectam adferre solet, Iouius senescentibus maiorem in modum indurescit, Aristot.

Vita breuis, & eius causa.

Polypus admodum stolidus est: nam ad manum uenantis accedit, & persequentem aliquandonon refugit, Athenæus. Cum alioquin brutum habeatur animal, ut quod ad manum hominis adnatat, in re quodammodo familiari callet. Omnia in domum comportat, dein putamina erosa carne egerit, adnatantesq; piscículos ad ea uenatur. Vescuntur conchyliorum carne, quorũ conchas complexu crinium frangunt. itaq; præiacentibus testis cubile eorũ deprehenditur, Plinius. ¶ Fraudulentus est, & petrarum in quibus deliteat, quibusue adhæret, colorem mentitur: quo quidem dolo plurimos pisces prædonem non agnoscentes, incautos corripit. id quoniam cui gratia facit: superiùs quoq; in C. in cibi mentione, nonnihil de colorum eius mutatione diximus. Sunt qui sepiam quoq; facere hoc idem autument. colorem nanque eam sibi contrahere similem loco, in quo uersatur, confirmant. Sed piscium sola squatina ita affici solet. mutat enim hæc more polypi suum colorem, Aristot. Polypus minùs atramenti habet quàm sepia. nam brachijs sibi sufficit, & coloris mutatione: quæ & ipsa accidit ei per metum, ut effusio atramenti, Aristot. Theophrastus in libro de ijs quæ colores mutant, polypum ait τοῖς πετρώδεσι μάλιστα μόνοις συμφωνοῦντα, ἐὰν προϊόντα φόβου καὶ φυλακῆς χρείαν, Athenæus. sed pro μόνοις legerim πόντοις, hoc sensu: petrosis maximè locis assimilari, metuentem sibi atq; cauentem. Nam & rursus apud Athenæ um sic legimus: Ἴσως δ' ἂν καὶ ὅτι φόβου μεταβάλλει τὰς χρόας, καὶ ἀμαυροῦται τοῖς πόντοις ἐν οἷς γένηται. Colorem mutat ad similitudinem loci, & maximè in metu, Plin. Polypi assimilatiquibus adhærent cirris suis, eadem opera & piscatores & pisces se ualidiores decipiũt, ac insidiãs cauent: & cum securi sunt, improuidos piscículos captant, quos ex improuiso inuadunt, Oppianus. Πολύποδός μοι τέκνον ἔχων νόον Ἀμφίλοχ' ἥρως, Τοῖσιν ἐφαρμόζοις, (lego ἐφαρμόζοις, ex Eustathio) ut addendum est. Syllabica dictio, οἷσι, uel οἷς uel κοῦ uel ποῦ, καὶ δ' ἡμοῦ ἵκηαι, Clearchus libro 2. de parœmijs ex authore incerto, apud Athenæum. Erasmus Rot. legit, ὅμῃ καὶ πῆδος δ' ἡμοῦ ἵκηαι, & uertit, Pulypi ingenio mihi sis nate Amphiloche heros, Vt temet populo, quemcũq; accesseris, aptes. Addit, idẽ carmen Plutarchũ ex Pindaro citare. Tarandũ quadrupedem affirmant habitũ metu uertere: & cum delitescat, fieri assimilem cuicunq; rei proximauerit, siue illa saxo alba sit, seu fruteto uirens, siue quam aliam præferat qualitatem. Faciunt hoc idem in mari polypi, in terra chamæleontes, sed & polypus & chamæleon glabra sunt, & pronius est cutis læuitate speculi modo proximantia æmulari. in hoc nouum est ac singulare, hirsutiam pili colorũ uices facere, Solinus. Cur polypus colorem uariet, inquirit Plutarchus in libro naturalium causarum, quæstione 19.

Coloris mutatio.

Ast contrà scopulis crinali corpore segnis Polypus hæret, & hac eludit retia fraude,
Et sub lege loci sumit, mutatq; colorem, Semper ei similis quem contigit, atq; ubi prædam
Pendentem retis auidus rapit, hîc quoq; fallit Elato calamo, cum demum emersus in auras
Brachia dissoluit, populatumq; expuit hamum, Ouidius in Halieuticis. pro retis, legerim setis, id est, lineæ cui annectitur esca: uel cirris, id est capillamentis, & brachijs suis, quibus rapit ac inuadit. sed illud magis placet. Polypum hamos appetere, brachijsq; complecti, non morsu, nec prius dimittere, quàm escam circumroserit, aut harundine leuatum extra aquam, Ouidius in Halieutico tradit, Plinius. ¶ Non sunt prætereunda & L. Lucullo proconsule Bæticæ comperta de polypis, quæ Trebius Niger è comitibus eius prodidit. auidissimos esse concharum, illas ad tactũ comprimi, præcidentes brachia eorum, ultroq; escam ex prædante capere. Carent conchæ usu, omniq; sensu alio quàm cibi & periculi. Insidiantur ergo polypi apertis; impositoq; lapillo extra

Hamum quàm cautè circumrodat.

Cõchas quomodo discuncet.

Digitized by Google

corpus, ne palpitatu eiſciatur, ita ſecuri graſſantur, extrahuntq; carnes: illæ ſe contrahunt, ſed ſtru-
Pugna cum aquila. ſtra, diſcuneatæ. Tanta ſolertia animalium hebetiſsimus quoq; eſt, Plinius. ¶ Polypi pugnã cum aquila aue, deſcribit Aelianus de animalibus 7. 11. unde nos recitauimus in Aquila D. in Hiſtoria Auium. Polypus nempe aquilam, à qua raptus erat, ſuis implicatam cirris in mare detraxit. Deprehenſum polypus hoſtem Continet, ex omni demiſsis parte flagellis, Ouidius ut quidam ci-
Pugna cum locusta, muræna, eſtaco, congro, dentice. tat, neſcio quo in libro, aut quo de hoſte. ¶ Polypum intantùm locuſta pauet, ut, ſi iuxtà uiderit, omnino moriatur. Locuſtam conger, rurſus polypum congri lacerant, Plinius. Polypi locuſtas uincunt: & adeò ut, ſi eiſdem in retibus ſenſerit locuſta polypum, præ metu emoriatur, Ariſtot. Vide plura in Locuſta D. Aſtacus (etiam) polypum extimeſcit, Aelianus & Phiſles. Polypos congri ſuperant, ſed edere non poſſunt. læue enim & lapſum polypi corpus, uſum hoſtis effugit. De carabi, (id eſt locuſtæ,) murænæ & polypi pugna, multa protulimus in Muræna D. Polypi brachia ſua rodere falſum: à murænis autem & congris metuere, uerum, quippe quiab his infeſtetur, quas ipſe tamen non poſsit, lubricitate ſua continuò elabentes, Plutarchus. Vide in Congro D. Proclus quidem Heſiodi Scholiaſtes non rectè ex Ariſtotelis libris citat, polypi brachia à paguris exedi. Cum polypo, ut ab expertis audiui, pugnat dentex ſiue dentatus: & quoniam extra foueam (cubile) extrahere ipſum dentex non poteſt, fluctuat ante oſtium antri tanquã mortuus: quod incautus uidens polypus, ad eum extendit unum è brachijs, ut attractum deuoret. id
Quid refugiat. brachium ſubitò morſu corripit dentatus, Albertus. ¶ Polypi odore eſcarum allectati, capiuntur: & quidem ita adhærent, ut truncari potiùs quàm ſe auelli patiantur. at uerò pulicaria herba (conyza) admota, protinus ab odore eius reſilire dicuntur, Ariſtot. Non poteſt petris auelli polypus, idem cunila admota, ab odore protinus reſilit, Plinius. In polypos ſi quis rutam inijciat, immobiles manere in ſermonem hominum uenit, Aelianus. Fugiunt ualde fœtida, Albertus. Plinius quidem cum à cunilæ odore eos reſilire dixiſſet, ſubdit: purpuræ quoq; fœtidis capiũtur, Aquam quoq; frigidam & dulcem oderunt, ut dictum eſt.

E Veſcuntur conchyliorum carne, quorum conchas complexu crinium frangunt, itaq; præ-
Captura. centibus teſtis cubile eorum deprehenditur, Plinius. Polypi fœminæ à partu contabeſcunt, & reſoluuntur: eoq; faciles captu ſunt, (*& mares à coitu, ut in C. circa finem dictum eſt*,) Athenæus. Piſcatores dicunt polypum in terram progredi ad oliuæ germen in litore poſitum, Aelianus. Oleam prope litus naſcentem odoratu ſagaci percipit, & adrepens cirris ſuis amplectitur, truncum primùm, ceu infans collum nutricis: deinde altiùs prorepens, ramos ac frondes implicat: donec ſaturatus amore, ad mare redeat. Quamobrem piſcatores uegetis oliuæ germinibus colligatis in faſcem, plumbum in medium indunt, & à nauicula trahunt: quem ſtatim amplexus aliquis polypus hæret, neq; remittit, ne in nauim quidem pertractus, Oppianus. Si quis ſub cubilibus polypi ſalem aſperſerit, (ἢν τις τοῖς δαλάμοις ὑπὸ δῖαν ἅλα πάσσαι ἅλας,) ſtatim egreditur, Athenæus. Non poteſt petris (*eſcis, Ariſtot.*) auelli polypus. idem cunila admota, ab odore protinus reſilit, Plinius. Vide ſuperiùs in D. circa finem. Piſcatores polypum petris tenaciter inhærentem dulci aqua perfundunt, & facilè auellunt, Simocatus. Polypus cornu ceruí uel ſtoracis (ſtyracis) ſicci ſumo deluditur & deprehẽditur: quia diligit eum, & ob hoc intrat uaſa (naſſas) uenantium, Author de nat. rerum. Eſca ad polypos: Tenues mormures circa robuſtum quid uinculo deligans, ineſcabis, (&c. Vide in Mormyro E.) Tarentinus. Et rurſus: Eſca ad polypos & ſepias, recipit ſepilis Ammoniaci drachmas ſex, butyri caprilli drach. octo. his optimè læuigatis mollefcollyrium facito: eoq; aut funes ipſos, aut ualidas uittas inungito. piſces ſiquidem peredentes haud facilè diuellentur. tu uerò adſtans extrahito, injcitoq; in ſcapham carabos, buccinas, purpuras, & alios quicunq; fuerint. Piſcatores in Propontide polyporum, quos retibus ceperint, brachijs explicatis, roſtra, quæ ſpittacis ſimilia habent, dentibus frangunt. Non occiſi enim è nauibus euade-
Eſca ex polypis. rent, Bellonius Singularium 1. 74. ¶ Polypi carnem muræna appetit, Oppianus de eſcis piſcium loquens: qui ad cantharum quoq; ineſcandum, polypum in naſſam indi iubet. Polypos aſſatos non niſi nidoris cauſa naſsis inditos dimitti aſſeuerant, Ariſtot. Mirè omnia marina expetunt odorem quoq; polyporum: qua de cauſa & naſsis illinuntur, Plinius. Et rurſus: Conueniunt piſces ex alto etiam ad quoſdam odores, ut ſepiam uſtam, & polypum, quæ ideo conjicium-
tur in naſſas. Polypi aſsi caro in hamum inſeritur ad decipiendos piſces, Author de nat. rerum: Ariſtoteles de ſepijs tantùm hoc ſcribit.

Prognoſticum. Polypus imminente tempeſtate in aridum procurrit, & paruis lapidibus adhærens, uentum iamiam adeſſe ſignificat. Vide ſuprà in Corollario de Loligine E. ex Plutarcho.

F Polypi in Thaſo & Caria optimi ſunt: Corcyra quoq; multos ac magnos alit, Athenæus. Dio
Polyporum eſu mortui. genes Cynicus cum aliquando crudum deuoraret polypum, Tantùm (inquit) uobis ô ciues ſum præſtantior, Plutarchus in libro Aqua an ignis ſit utilior. Polypo crudo ingeſto Diogenes periit, Sotades apud Stobæum. Athenæus in octauo dipnoſophiſtarum, Διογένης ὁ κύων ὠμὸν πολύπουν κατεσθίων, ἐπιδυσεντερίᾳ (fortè ἐπιπολυμιλίᾳ) αὐτὸς ἀπέθανε, quod item Laërtius teſtari uidetur, quanquam de eius morte uariæ extiterunt opiniones, Maſſarius. Philoxenum quoq; Cytherium Athenæus ibidem refert, polypum binũm cubitorum, excepto capite comediſſe, ob idq; in ægritudinem & mortem incidiſſe, tantus piſcium heluo erat, qua de re facetos Machonis comici

inici uersus Athenæus recitat: ex quibus inter alia dignum hoc opsophagistato homine: quòd cũ medicus ei mortem imminere, & testamẽtum si quod condere uellet maturandum denunciasset: eo paucis indicato, &c. Philoxenus, quoniam uerò mihi (inquit) moriendum est, ἵν' ἔχωμ' ἀπερεῖ· ὃ πάντα πῦθ' ἑμαυτῷ κάτω, τὸ πολύποδός μοι τὸ καπάλειπον ἀπόδοτε. id est: Vt omnia mea mecum abiens hinc auferam, Date mihi quicquid est relictum polypi. ¶ Deterrimi sunt polypi dum ouis incubant, haud enim in pastum prodire patiuntur, Aristoteles & Athenæus. Galeni & Athenæi authoritate duræ sunt polyporum carnes, & difficillimæ digestionis. si uerò concoquantur, non omnino malum aut exiguum præbent alimentum, Iouius. Galeni et Actij sententiam de nutrimẽto ex mollibus omnibus, loliginibus, polypis, sepijs, perscripsi in Loligine F. circa ini nium. Octapodia Psello crudos humores generant, & difficulter concoquuntur. ¶ Minimè intus uitiantur, Celsus. Polypus durus & difficilis coctionis est, maior quidem maioris est alimenti. Diutius elixus (Iurulentus) aluum reddit humidam, & stomachum sistit, (καὶ τὸν στόμαχον ἵστησ, sensu obscuro,) Diphilus. Habet humorem quodammodo salsum: si uerò concoctione uincatur, haud parum alimenti corpori præbet, Massarius. Mollium genus, ut polyporum, sepiarũ, & huiusmodi, carnem concoctu difficilem habet, ideoq; ciendæ Veneri idoneam. flatuosi enim sunt hi pisces. elixi meliores fiunt, succos enim prauos continent, quod uel cum abluuntur, apparet, hos elixatio è carne euocat. molli enim calore cum humiditate penetrante ueluti abluuntur, at in ijs qui assantur, humores siccescunt: & cum natura carnem duram habeant, assati etiam amplius durescunt: (εἴ τι δὲ καὶ ἦν Ἡρακλῆς αὐτῷ φύσει σκληρὰς ὕσας, κἠπὶ λόγου ὅτως ἔχει γίγνεσθαι αὐτά,) Mnesitheus. Polypus plurimùm alit, & libidinem maximè iritare creditur, ut Diphilus & Paulus Aegineta tradidere, Massarius. Polypi usum (ad Venerea) Alexis quoq; insinuat: Ἐρᾷν τί δ' ἐκτύπου; τί μᾶλλον συμφέρει, Ὃν νῦν φέρων πτέρνημι, κἀρυκᾶς, κτήνας, Βολβούς, μέγαν τε τἀπολύπαν, ἰχθῦς τ' ἀνδρός; Mollia ad uoluptatem, & ad Venerem concitandam faciunt, apprime uerò polypi, Diocles. Qui re Venerea uti non possunt, edant polypodes, Actius. Salsugine sua Veneris prurítum excitant, & mirificè languidis atq; defessis auxiliantur. Afferuntur Venetias ex Illyrico Dalmatiæq; orasale inueterati: quorum acceptabula & extremitates cirrorũ à senibus ad parandam sobolẽ expetuntur, Iouius. Rondeletius ozænas seu osmylos præ cæteris Venerem stimulare tradit, odoris etiam ratione. ¶ Polypum quoquo modo coxeris, malum dices, Platina. Coctum pipere & lasere condies, Idem. In polypo: Pipere, liquamine, lasere inferes, Apicius. ¶ Polypi caput aiunt esu quidem suauissimum & esculentũ esse, sed somnia parere tristia ac prodigiosa, (somnos rixas ac turbulentos.) Vide infrà inter Prouerbia. Caput mala somnia mouet, quòd durum concoctione atros uapores mittat non secus ac cepe, sed longè ualidiùs, Cardanus. ¶ Commendantur polypi in tertianis, ut quidam ex Plinio (medico forte) citant. Plinius qui de medicina librum conscripsit, polypos cardiacis conferre arbitratus est, Iouius. A pituita maximè in aquam intercutem transitus fit, &c. in hac qui curabilis est obsonium edat polypos coctos in uino nigro austero, Hippocrates in libro de internis affectibus. Polypos paruos atq; assatos super prunas ad concipiendum meritò dabat Hippocrates: quoniam polypus facilè cõcipit & fert: nerueaq; substantia præditus est, & tardè concoquitur, Cardanus. Mulier quæ aliquando pregnans fuit, & postea sterilescit, interim dum curatur, edat catulos coctos, & polypum in uino dulci coctum, Hippocrates alicubi. Et in libro de sterilibus: Mulier cui stomachus uteri non rectus fuerit, sed uel retrò, uel in latus auersus, uel in se contractus, &c. unde menses non rectè profluunt, nec concipit, edat catulos pingues percoctos, & polypum in uino dulcissimo coctum, & de iusculo bibat. Mulier cuius uterus molliri & purgari debet, polypum plagis mollitum edat, &c. Hippocrates in libro de superfœtatione. Puerpera edat polypos & locustas piscículos, ut melius purgetur, Idem libro 1. de muliebribus. Plura huiusmodi reperies mox in G.

Polypum usuum immitte in ollam nouam, & bullire fac. & marcedinem (*mucorem, uel succum glutinosum*) quæ exit ab eo, nephriticis lapidem mingentibus da è uino ueteri in balneo. sanabuntur, & lapides mingent, Kiranides. Sanguinem fieri (*fortè fluere*) piscium cibo putant, sisti polypo tuso illitoq;, Plinius. Polypi assati torminosis in cibo prosunt, Marcellus. Ad polypos certũ: Polypum marinum in clibano cum lignis oleæ, donec in cinerem uertantur, urito, & sumpta de eo uncia una, admisce illi chalcanthi unciam semis: & per arundinem insufflato naribus, Nicolaus Myrepsus. Polypi marini cinis satis copiosè adijcitur in medicamenti ex hircino sanguine compositionem quandam apud Marcellum Empiricum aduersus calculos renum, quam in Hirco recitaui. Ad aquam intercutem uteri, &c. cibis mollibus, & polypis, ac alijs mollibus utatur, Hippocrates in libro de natura muliebri. Et rursus: Si uteri ad coxam decurrant, &c. in purgatione mercurialem edat, & polypos coctos, & cibis mollibus uratur. Item: Si menses constituto tempore non fiant, &c. post cætera remedia polypum uino albo suffocatum edendum dato, & uinum ebibendum. Rursus: Si ad lumbos uteri incubuerint, polypos coctos edat, itemq; assatos: & uinum bibat nigrum, odoratum, meracum, quàm plurimum. Et lib. 2. de morbis muliebribus: Si uterus ad coxam auersus fuerit, bolbidia paruí polyporum generis, & polypodia in uino & oleo cocta edat. Eadem similiter præparata ad menses ciendos, laudat. Et mox: Obsonijs autem utatur polypodio cocto aut sepiolis. Et rursus; Si in lumbos uteri incubuerint, suffocatio

Digitized by Google

uerò caput non contigerit, mulier polypos coctos edat, & uinum nigrum odoratum meracum quàm plurimum bibat. Et alibi in eodem opere: Polypi ac sepiolæ super prunis tostæ, puerperij purgamenta à partu purgant. Alia etiam huiusmodi quædam muliebria ex polypis elicitis remedia, dedimus suprà in E.

Morsus polypi. Polypus & sepia non sine ueneno, sed exiguo, mordent, Oppianus. cuius hæc sunt uerba Halieuticorum libro secundo.

οὐ μὲν δὴ ἀδηλησιν ἔχει δ' ἀκὸν, οὔτε χελώνης
Πόλυπ@ ἱρωνυκὴς, ὅ σκυτίς· ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς
Ἐντρόφεται βαιὸς μὲν, ἀτὰρ βλαπτήριος ἰὸς.

Venenatus sepiæ morsus est: & dentes eius ualidi, fermè latent. morsu osmylus quoque & polypus infesti sunt. & hic quidem uiolentiùs quàm sepia mordet, uenení uerò minùs infligit, Aelianus.

H.2. Polypus masculino genere efferri solet: Nonius tamen Lucilium etiam in fœminino posuisse refert, cuius uerba hæc (corrupta) recitat: Paulisper cui medentia medem hæc se ut polypus ipsa. Syllaba prima quanquam naturâ sit breuis, plerunque tamen producitur, à Græcis, præsertim epicis, assumpto ypsilo more Ionum. Ouidius quoque produxit: ---- deprehensum polypus hostem Continet. Item Martialis, Horatius, alij. Inflexio eius apud Græcos uariatior est crescentibus obliquis, sicut in nomine πὸς unde componitur: apud Latinos uerò parisyllaba. Πολύπους dicitur Atticè, Athenæus. Πόλυπ@ proparoxytonum, Atticum est: & πολύπους quoque. πώλυπ@ uerò, Ionicum, Doricum, Aeolicum: cui & πώλυλ simile est. Eustathius in Odysseæ E. sed paulò pòst, Doricum tantùm & Aeolicum esse dicit nomen πώλυπ@. & mihi sanè Ionicum non uidetur, solent enim Iones o. breue non quidem in longum mutare, sed assumere ei ypsilon: quare & apud Hippocratem Ionicum scriptorem πουλύποδας legimus. & quanquam Attici cum Ionibus quædam communia habent: Atticè tamen πολύπους, ut & Aristoteles usurpat: Ionicè πουλύπος dixerim, quòd si horum utrunque Atticum esse aliquis malit cum Eustathio: Ionicum faciemus πουλύπους paroxytonum, à quo genitiuus πουλύποδ@ fieri potest, à πώλυπ@ proparoxytono non potest: neq; id aliter flecti quàm λόγ@. Hoc etiam notatione dignum ex Eustathio, à πὸς, quod est pes, accusatiuum fieri πόδα: composita uerò inde nomina in πους facere eundem casum, πολύπους, οἰδίπους, τρίπους, quod & Athenæus animaduertit. At in compositis non hunc solùm, sed alterum quoque in πόδα accusatiuum reperiri, author est Athenæus. Πόλυπους dicere Aeolicum est, Athenæus: sed scribendum πώλυπους per ω. ex Eustathio. Τὸν πολύπους μαὶ ἔδακεν, Aristophanes. Et rursus, Μεγάλ' λέγοντα πουλύπου πλουμάδιον.

¶ Δεῖ μὲν (addo γὰρ) ὡς ἔοικε πολλῶν πολύπους, (πουλύπων,) Amipsias. Ὥσπερ οὖν πουλύποδας πρίασθε, Plato comicus. Πώλυπον διζύμενον@, Simonides. Quærendum cur nomina ἀρίπους & ἀλλόπους, abiecto ypsilo (ἀρίπ@, ἀλλόπ@,) ultimæ syllabæ suum accentum in penultima seruent, πολύπους non item: sit enim proparoxytonum, Eustathius. dici autem potest, in cæteris aliud non mutari, quàm quòd ypsilon abijcitur: in Attico autem πούλυπ@, ypsilon ultimæ auferri, addi uerò primæ. Dores per ω. uocant πωλύπους, Athenæus. Ergo pro diuersis dialectis omnia hæc usitata fuerint, πολύπους, πουλύπους, πούλυπ@, πώλυπ@, πωλύπους, πώλυλ. Antiphilus Byzantius πουλυπόδιλλον dixit in carmine, à recto πουλυπόδ'ις. Πούλυπ@, πόλυπος, πουλύποδ@, πουλύποδ'ὸν, Oppianus. Πώλυπα, Archestratus. Πώλυποί τε, (aliàs Πωλυπάς τε,) αἰπόλια τε, Epicharmus. Ὁ πώλυλ συνεργὸς τοῖς ἀφροδισίοις, Diphilus apud Athenæum. Adeò non in mari tantùm insigne multitudine pedum hoc animal est, sed etiam in libris terminationum & casuum multiplici uarietate. ¶ Πολυπόδια ab Aristotele dicuntur polypi parui & nuper ex ouis enati; à Cælio Rhod. non rectè (memoriæ aut calami lapsu) polypia. Hippocrates quoque libro 2. de morbis muliebribus polypodia cum bolbidijs, (& ipsis polyporum generis,) aliquoties nominat. Theopompus etiam & Ephippus apud Athenæum hoc diminutiuo utuntur. ὁλκοὶ πωλυπόδ'ων, periphrasis polyporum apud Oppianum. ¶ Polypodine, πολυποδ'ίνη, polypodum quædam species memoratur Athenæo.

Epitheta. --- Scopulis crinali corpore segnis Polypus hæret, Ouidius. Polypus alius πολύχρως, alius nautilus dicitur, Athenæus tanquam ex Aristotele. Camerarius πολύχρως interpretatur, qui attritu colorem nouum inducat. ego πολύχρως potiùs legerim, à coloris mutatione, ἀπὸ τοῦ τρέπειν καὶ ἀλλάττειν τὴν χρόαν. ἀνόσι@, id est exos, epitheton polypi, (solidum enim nihil intus habet: cætera mollia sepium, aut simile aliquid habent,) pro polypo simpliciter per excellentiam ponitur ab Hesiodo. Καὶ τὸν πανταρέσιον πλεκτάναις αἰνίμοσι Στυγὸν μεταλλακτῆρα πουλύπουν χροός, Ion apud Athenæum. Σκυλὸς, δ' ἑλὸς, ἑρπυσὶς, ἑρπυσὶν, νωθρὸς ἑρωλὶν, Oppiano. Περιοφυὶς, Phocylidi. Πολύχρο@, (aliàs πολυπλόκ@,) Theognidi. Πολυπόδια ἐπταπλόκαμα nominantur apud Athenæum in conuiuio quod Philoxenus Cytherius describit. Polypus κὐτροφύ@, Erasmo Rot. sine authore.

Versus polypodes. Πολυπόδ'ε@ adiectiuũ est: unde πολυπόδ'αι κῆτε apud Pollucem, & Athenæũ in Cotyis Thracum regis conuiuio. ¶ Recentiores aliqui, homines arguti, uersus polypodes nominãt, in quibus polypodum, id est multipedum aliquorum animalium innumeri pedes nominentur. quale illud est Casparis Bruschij distichon: Mille equites nuper cancros ter mille uorabant: Atque decem nymphis quilibet ardor erat, numerus pedum quadraginta quatuor millia, id est myriades quatuor

quatuor, cum totidem millibus, pro equis enim ſex pedes computo: & totidem pro cancro. plu-
res erunt ſi cancrorum etiam chelas pro pedibus numeres. cognominantur enim cancri octapo-
das ab Homero. Sed longè illum ſuperauit Eobanus Heſſus, hoc diſticho:

Mille boues paſcunt, uitulorum millia centum, Muſca ſuper uitulum quemlibet una ſedet.

Numerus pedum 280400o. quòd ſi pro muſca centipedas aut millepedas uermes nominẽt, quan
tum excreſcet numerus? ſed his nugis grammaticorum pueri ſe oblectent. Inter animalia poly
poda nullum eſt quod uicenum excedat numerum, Cælius Rhodigin. Ego in ſcolopendra, qua-
les apud nos ſunt, pedes utrinq; octodecim olim mihi numeratos memini. Pro muſca igitur in di
ctho Eobani Centipeda pone, & uiceris infinities. Scolopendra marina uidetur habere 44.
pedes, unde eodem numero à nonnullis appellatur, Albertus.

Polypus morbus eſt narium. Nanq; ſagacius unus odoror, Polypus, an grauis hirſutis *Polypus narium.*
cubet hircus in alis, Quàm canis acer ubi lateat ſus, Horatius Epodon 12. fortaſsis autem poly
pum pro ozæna dixit, naſi ulcere fœtido, polypum enim fœtere, nemo (opinor) ſcripſit. Dele-
ctat Balbinum polypus agnæ, Horatius Serm. 1.3. Hoc malo laborantem Martialis polypoſum
dixit: Naſutum uolo, nolo polypoſum. Apud Hippocratem in libro de morbis πώλυπι & ap-
pellatur. Ἀσθὲν, πολύπους ὁ ἐν μυκτῆρι, ὃν ἴσιοι σκώληκα ὀρέων ἔχοντα, Heſychius. Manardus in epiſtolis
7.2. cum ozænam & polypum diſtinxiſſet: ad alterum horum morborum (inquit) referendi ſunt
morbi, de quibus agit Auicenna capite inſcripto de hæmorrhoidibus alcarnabet, & ad polypum
Pauli ſarcoma. In polypo (eidem) caro multos ueluti pedes inſtar animalis polypi habet, &c. E-
morroidæ (*Hæmorrhoides*) naſi, id polypus, Syluaticus. Albucaſis aut eius interpres, ſcorpionem
multorum pedum uocat. Eſt polypus (ut legitur apud Hippocratem & Celſum libro de medi-
cina ſexto) carũcula, modò alba, modò ſubrubra: quæ narium oſsi inhæret, & modò ad labra pen
dens narem implet: modò retro per id foramen, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeò
increſcit, uti poſt uuam conſpici poſsit, ſtrangulatq; hominem, maximè auſtro aut euro flante: fe-
rè mollis eſt, rarò dura: eaq; magis ſpiritum impedit, & nares dilatat, quæ ferè carcinodes eſt.
(Inueſtat cum carcinomate polypus, Cælius.) Paulus Aegineta: Polypus (inquit) tumor eſt præter
naturam in naribus cõſiſtens, à ſimilitudine marini polypi nominatus, quòd eius carni ſimilis ſit.
Item Galenus, (uel quicunq; ille ſit de definitionibus:) Polypus (inquit) à multitudine pedum di-
citur; ut enim illi multas habent inciſiones & ſciſſuras, contumeſcuntq; & increſcunt: ſic morbus
ille eodem modo, Maſſarius. Ex genere tumorum præter naturam polypodes in naribus ge-
nerantur: ex genere uerò ulcerum ozænæ, &c. Galenus in libris de compoſ. ſec. locos. Et rur-
ſus: Polypus tumor eſt qui præter naturam in naribus generatur, polypodis carni aſsimilis iuxta
ſubſtantiæ proprietatem. Manifeſtum itaq; eſt affectionem hanc ex craſsis & uiſcoſis humoribus
generari, atq; ob id mixta materia medicamentaria opus habet, ut uidelicet partim adſtringat, par
tim ſecet & attenuet, partim etiam diſcutiat & condenſet. ¶ Remedia particularia prætereo. hoc
memoratu præ cæteris dignum, polypum ipſum aduerſus ſui nominis uitium pollere, ut in G. re
tulimus ex Nicolai Myrepſi libro. Polypodij radicis aridæ farina indita naribus polypum con
ſumit, Plinius. Qui propriè polypus dicitur, interior ſcilicet, difficilior eſt curatu: exterior ue-
rò in ſummo naſo, aut ad latera, carnis quædam excreſcentia eſt, cuti concolor, ſed in ualde ſeni-
bus liuer: ſine dolore, pendula ferè, talem pilo equino circunligato curari audio. Plura de poly
po ozænaq; leges apud Actuarium, Celſum, & Galenum de compoſ. ſec. locos.

Polypodes, genus quoddam pediculorum, Heſychius & Varinus. Quercui marinæ adhæ- *Animalia.*
rent millepedæ, & alia quædam (animalcula,) & quod polypo ſimile eſt, Theophraſt. hiſtor. 4.7.

Polypodium herba eſt, quam Latini filiculã uocant. eius radix (inquit Plinius) acetabulis ca- *Herbæ.*
uernoſa eſt, ceu polyporum cirri. radicis aridæ farina naribus indita, polypum conſumit, Plinius.
Polypodium radicem habet hirſutam, & acetabulis cauernoſam, ceu polyporum cirri. purgat per
alium, et, ſi quis eam contigerit, polypum innaſci affirmant, Theophraſtus hiſtoriæ 9.4. interpre
te Gaza, Græcè legitur: καὶ πόδιον ψυτοῦ τις (id eſt, & ſi quis alligatam geſtârit,) ὡς φασιν ἐμφύεσθαι πο-
λύποις, addendum uidetur κωλύει: id eſt, polypum innaſci prohibere aiunt. Cancer admota ipſi
polypode herba, abijcit chelas ſiue pedes, Zoroaſtres in Geoponicis. In Syria herba eſt quæ uo
catur cadytas, (*caſſytas potius,*) non tantùm arboribus, ſed ipſis etiam ſpinis circunuoluens ſeſe: ite
circa Tempe Theſſalica, quæ polypodion uocatur, & quæ dolichos ac ſerpillum, Plinius circa fi-
nem libri 16. Apparet autem aliud hoc eſſe à noſtro polypodio, genus aliquod conuoluoli forte.
ſi modò rectè hæc ab eo translata ſunt, neq; enim polypodium aliud apud Theophraſtum inue-
nio, quam filiculam Latinis dictam, arboribus & muris innaſcentem. Oppianus quidem poly-
pum oleæ arbori adhærescentem, hederæ arboribus ſe implicanti comparat. Clymenum Græ-
ci plantagini ſimilem eſſe dixerunt, folliculis cum ſemine inter ſe implexis, uelut in polyporum
cirris, Plinius.

Pierio Valeriano Hieroglyphicorum libro 27. polypus pictus uarias ſignificationes habet, *Icones.*
quæ prolixiùs ab eo exponuntur: nos quoniam ex prædictis eadem intelligi omnia poſſunt, titu-
los ſaltem commemorabimus: qui ſunt, Rei familiaris accumulator, Omnium abligurítor, Victo
ria uti neſcius, Tyrannus, Moribus aliorum accommodatus. ¶ Hominem qui utilia ſimul & inu-

Digitized by Google

tilia malè conſumpſerit, indicantes Aegyptij, polypum pingunt. ille enim cum multa, eaq; interim peranter uoret, cibum in cauernas reponens congerit: & cum utilia conſumpſerit, tum & quæ ſu perſunt inutilia abijcit, Orus in Hierogl. 2. 106. Et mox: Cum uerò ſuæ nationis & generis ho minibus imperantem denotare uolunt, carabum & polypum pingunt. ille enim polypis imperat, interq; eos primas tenet. ὅτι & γὰρ αὗ πολύποδας κρατεῖ, καὶ τὰ πρωτεῖα φέρει. At qui Ariſtoteles & a lij, locuſtam à polypo uinci authores ſunt, non contrà. Et paulò poſt, ſymbolo 114. Eum qui & aliena intemperanter decoquat, & demum ſua conſumpſerit, deſignantes, polypum pingunt. Si enim ſi uictu aliunde quæſito indiguerit, propria edit flagella. Inferiùs etiam inter prouerbia, adferentur quæ ad iconum & picturarum rationem referas.

b. Πρῶδμα, polypi caput, ſecundum alios cirrus, Heſychius & Varinus. caput quidem eius, quam diu uiuit, duriuſculum & tanq; inflatum eſt: & uerbum πρήθειν, inflare ac diſtendere ſignificat. in cibo etiam inflat: nam ad caput uapores mouet, & Venerem ſtimulat. Μελίνη, ſemen milio ſimile, (panicum:) & pars quædam in polypo, Heſychius & Varinus.

Brachia uel cirri, et acetabula. Anguinum ouum uidi, mali orbiculati modici magnitudine, cruſta cartilaginis, uelut aceta bulis brachiorum polypi crebris, Plinius: ubi apparet acetabula, (quæ ab accipiendo deriuant grammatici,) à brachijs eum diſtinguere. hæc enim ſunt ueluti uaſcula quædam exigua rotunda, quibus brachia exaſperãtur. ſynecdochicè tamen pro ipſis brachijs poni poſſunt. Circa ilia in homine ſinuoſa oſſa uocantur acetabula, quæ coxarum capiti accommodantur, cotylas Græci uocant. caput autem coxæ dicitur cotyledon, Cælius Rhodig. Ἄλλοι δ' αὐτὴν ἴδιον, καὶ πῆχυν τὸν μεταξὺ τοῦ τείχους ἐπορθοῦσιν εἰς πλῆθος πολύν, Xenophon libro 7. Anabaſ. Amaſæus uertit: Iuxta ipſa portus latera, quæ quòd curuatis utrinque mollibus prominent, chelas, id eſt acceptabula, Græciuocant. Sed Græcè in cancro chelæ dicuntur, in polypo nunquam. Ex omni demiſſis parte flagellis, Ouidius de polypo. Sunt ei cirri multiplices, plurima in extremis prætenturis acceptabula: itémque frequentes pediculi, manûsque plicatiles, Iouius. Non laudo cirrhos cum aſpiratione ſcribi. neque enim origo huius uocabuli Græca uidetur: niſi quis forte uim faciat, & à uerbo κείρειν deducat, ſiue quòd capillamentum huiuſmodi tonderi idoneum ſit, utpote prominens uel pendulum: ſiue contrario ſenſu, quòd minimè tondeatur. unde & cirri uel cirrhidem auem aliqui nominatam uolunt. Κιρρὸς quidem Græcis, color eſt, quem Latinè gilluum dicimus. Arbores quædam circa rubrum mare eroſæ ſale, inuectis derelictiſq; ſimiles, ſicco littore radicibus nudis polyporum modo amplexæ ſteriles harenas ſpectantur, Plinius. Circa Perſidem arbores magnæ ſpectantur, &c. quæ ſubroduntur à mari parte media, ſtantq; radicibus polyporum modo, Theophraſtus. Polypodij radix acetabulis cauernoſa eſt, ceu polyporum cirri, Plinius. Doronec radix ex India affertur, ſimilis pedi polypi, Syluaticus.

¶ Varia etiam apud Græcos brachiorum polypi, quibus ueluti cirratus eſt, nomina inueniuntur à multis, & apud Varinum in Congro. πλεκτάνας apud Aelianum, Etymologum & alios. Πλεκτάνια τὰ μικρὰ πολύποδος, Eubulus dixit, diminutiuo nomine: ut à plocamis Oppianus πλοκαμίδας. Πλοκμὸς quidam in epigrammate. Hermolaus etiam πρίκες uocari annotat, hoc eſt crines: quo nomine Latini de iiſdem utuntur. Τῷ μείζονι δ' Βρεχυτέρῳ (πολύποδι) ἕλκος, καὶ ψαισὰν τοῖς ὠὰ φερουσέρυσι διὰ στόμος, τοῖς καλουμένοις τῷ ἰχθύϊ πλοκάμοις, ἐστι αὐτῷ γίνεται δ' ὀπτῶν, Aelianus Variorum 1. 1. Cotyledones, Κοτυλεδόνας, ipſa polypi brachia dicuntur, per ſynecdochen, qua pars pro toto ponitur, propriè enim ſic dicuntur exigua illa cotylidijs, id eſt uaſculis concauis ſimilia, (à quibus etiam denominantur,) quæ pronæ brachiorum parti ſubduntur, Euſtathius. Veteres omne cauum κοτύλιν appellabant. unde cotyle appellatur etiam in coxa concauitas: & inde deriuato nomine cotyledones, quæ polypi cirris adnatæ ſunt, ἃ τῷ πολύποδι & ἐν ταῖς πλεκτάναις ἐμφύονται. Hippocrates cotylam (id eſt acetabulum) coxæ κοτυλίδα nominat, & cotyledónas uenarum ad uterũ pertinentiũ oſcula, ut Galen. in Gloſſis ſcribit. Polypi ἀκεπτόνους ἕλικας, Antiphilus in Epigrammate dixit: Iſidorus ἑμιπεπλίδιον: Antipater Theſſalus, πόδας. Πρῶδμα, πολύποδος κεφαλὴν φύεται πλεκτάνη. uide ſuprà ab initio huius ſegmenti b.

Ex Oppiano. Ἀμφὶ δὲ οἱ μελέεσιν ἑλίσσεται, ἄλλοτι δ' ἄλλας Ταυτόμας τροφάλιγγας ὑπὸ στομάτων ἑμῶν Τεχνάζων, ἑ πως μιν ὀρύσσει. Βρόχισιν ἀμφελελιὴν: de polypo aduerſus murænam ſe deſcribente. Et rurſus, --- πουλύποδι & κοτυληδὼν δε τὸ ἦβι κόσμον Πλαζομένας, κεφαλὴν πτελεαμοιτίδας μεγάσσῃ. Et alibi, -- ἄκρῃσιν ὀρωδύλλῳ & κοτύλῃσι, cotylas pro acetabulis dicens, aut etiã cirris ipſis: quos alibi ταίρας, & ἀκρέμονας uocat: & ἀύλας ἀσμὰς: & ἀύλας γυίας: ἀύλας interpretor, non uaria, ſed agilia & mobilia. Ἰφθίμων δὲλιχῶσι ποδῶν σειρῆσι πλέξαι. Idem de polypo locuſtam irretiente. Polypus cranali corpore ſegnis, Ouidius.

c. Ῥέλυπον ἰκτῖνος Ἄκρα διαρπύζοντα, Oppianus. Et rurſus, ἕρπων, de polypo.

Ὡς δ' ὅτε πουλύποδι & (φωλεοῦ) θαλάμοις ἀγελαιομένοιο Ῥηΐδιος κοτυληδόν & μιν (κοτυληδόσι, πλεκτάνῃσι) πυκνὰ λάβῃ, ἀν ἔχωσι: ὣς τόν (Vlyſſis) πρὸς πάτρην θρασυμήδεα δεσμὸς ἔχει χειρῶν ἠνοὶ ἀπηδουφθῳ, &c. Homerus Odyſſeæ ε. ¶ De polypo ſeipſum rodente, ut eſt in prouerbio, lege infrà in b.

d. Murænam fugiens polypus, ſaxum aliquod apprehendit: cuius imitetur colorem, non tamen latet hic eius aſtus murænam. itaq; hærentem inuadit ac uorat, nec tamen remittit polypus donec ſola eius acetabula relinquantur, Oppianus.

Polypus

Polypus antequam coquatur, plagis aliquot præmolliri indiget. Vide infrà in prouerbio, Bisseptem plagis polypus contusus. Ἑπτακὶς πουλύποδος πτεμφθέντος ἐν Βατάνοισιν (melius πατανοῖ scribunt, apud Pollucem) ἐφθός, Antiphanes apud Athenæum. Πουλύποδ' ὃν πλακτὰ δεῖ, ἐπεὶ λίαν γ' ἐφθὸς ἐστὶ φλοιῶδης, οὐχ ἡδύς, πολὺ κρέας ἔχων. Ἢν δὲ πρόπαλαι δεῖ μᾶλλον, ἐφθὸν κλαίειν ἀγοράζω, Archestratus. sensum non satis assequor. apparet autem πλακτὰ pro πλακτάνῃ per syncopen ab eo positum. Si familia fato suo decrescat & intereat, nihil bulbi & polypi ad propagandam sobolem ingesti iuuant.

Μάτην δὲ πάντου κυκεῶνας σίναις τραφεὺς
Φιλεῖ τροπωτὴν πουλύπους, ἀλὸς βορήν
Πλακοῦς ἀοίκνους φῦλ' ἐροχαλίστα κόρης,
Ῥίμπλησι λοπάδι σφρυσώματον κύτος, Xenarchus.

πλακοῦς ἀοίκνους interpretor retia, quorum fila nimirum nentur à puellis ad rotam aut colum. Μάτην ἐκ τηλίκων ἀνδρῶν περίφ πόλυπον, καὶ φόβος καταφαγεῖν, κἂν τὸ γεγάνου γόνυ, Hegemon. Ἡ πουλύπους, ἡ νῦν ἐκβήσεται, Aristophanes in Thesmophoriazusis.

Anthologij Græci l. 40. extat epigramma Antiphili Byzantij in polypum à piscatore in mari arreptum, & ne manus ei cirris implicaret proiectum in proximi litoris fruticetum: ubi fortè in leporem incíderit, eumq; suis brachijs implicatum retinuerit: Etrursus aliud Isidori Aegeotæ, qui polypum à piscatore mari redditum canit, quòd leporem ueluti pro se redimendo retinuisset. Antipatri Thessali epigramma, Anthologij l. 40. legitur in aquilam, quæ polypum super petra extendentem brachia rapuit, & cirris eius implicata in mare delapsa periit. De Esalo quodam scripsi suprà pagina 396. qui cum in mare desiliisset, à delphinis in Lesbum inconmis deportatus sit. sed plura addit Plutarchus circa finem Symposij septem sapientium: quæ Græcè huc adscribam: Κύμαντος ἁλιεύοντος ἁπτὸς τῶν νήσων ἀχρωμένου, καὶ τῷ αὐθρώπῳ ἀπαντήσαι δελφῖνας μόνους (ὡς) θαλάττῃ ἐπιόντας πολύποδας αὐτῷ πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦ Ποσειδῶνος· ὧν τὸ μεγίστου λίθου νομίζοντος, λαβὼν ὁ ἅλιεὺς, καὶ ἀναθέμενος, καὶ ἔσφαγιάσας ἐκ καλοῦντος. ¶ Trœzenij lege uetabant piscari aut attingere polypum, tum sacrum, (*alij scriptores non polypum, sed pompilum sacrum piscem faciunt*) tum nauseam, Eustathius: & Athenæus ex Clearcho. οὔτε γὰρ ἱερὸν καλούμενον πολύποδα, οὔτε γὰρ κωπιλάτιον πάσσπερ νόμιμον ἦν θυρδύειν, ἀλλ' ἀπέχεσθαι τούτων τε, καὶ τῶν θαλασσίων χελώνης μὲν ἕνεκα. Polyporũ hecatombe, πολυπόδων ἑκατόμβη, apud Aristophanẽ in Acharnensibus nominat, ad splendorẽ conuiuij, aut insignem edacitatem indicandum, ut meminit Erasmus Rot. in prouerbio, E clibano boues. Anaxandrides etiam apud Athenæum in Cotyis Thracum regis conuiuij descriptione πολυπόδων ἑκατόμβην nominat.

Polypo confertur adulator, ut mox in prouerbijs explicabitur. Carneades polypis Academicos aſsimilabat: Vt enim illi cirros suos adauctos tandem deuorare: ita & hi suas ipsorum demum opiniones refutare solent, Incertus. Stobæus in Sermone Aduersus literas, Carneadem hoc de dialecticis dixisse refert. A principali animæ facultate, septem ueluti partes enascuntur, inép corpus extenduntur, sicuti brachia à polypo, Plutarchus de placitis philosophorum 4. 4. & 21. *Similia.*

Maurus episcopus in libello, quem Conuiuium patris Dei inscripsit, Pharaoni polypum apponit, propter inconstantiam nimirum.

Polypi prouerbio dicebantur olim (inquit Erasmus Rot.) uel stupidi, stolidique: uel rapaces, & uncis unguibus homines. Siquidem ob eam causam polypo stultitiam tribuunt, quòd ad manum captantis ultrò mouetur: nec aliter capitur, nisi quòd non cedat. Adscribitur autem rapacitas, tenacitasq; quòd quicquid brachiorum flagellis nactus fuerit, suctu trahat ac retineat. Plautus in Aulularia: Ego istos nouí polypos, quí ubí aliquíd tetigerunt, tenent. Nihil autem uetabit, quò minùs polypos appellemus eos, quí semet in omnem habitum uertunt, omnibus assentantes: quos eleganter notat Phocylides. Μηδ' ἕτερον κόλπῳ κεκολλῆν νόμῳ, ἀλλ' ἀγορεύων· Μὴ δ' ὡς πουροφυὴς πολύπους κατὰ χῶρον ἀμείβου. Pectore né ue aliud cæles, aliudq; loquare: Procq; loco uariére, petrís uti polypus hærens, Hæc ille. Nos plura etiam de ijs quæ per polypum symbolicè significari possint, protulimus superiùs inter icones ex Pierij Valeriani & Ori Hieroglyphicis. ¶ Idem Erasmus, post explicata prouerbia, Seruire scenæ, Vti foro; Extat (inquit) apud Græcos adagium in hunc ordinem referendum, Polypi mentem obtine. quo iubemur pro tempore alios atque alios mores, alium atque alium uultum sumere. Adagium natum est à piscis huius ingenio, de quo meminit Plinius: item Lucianus alicubi, scribúntque colorem mutare, maximè in metu, &c. Prouerbium sumptum est ex Theognide, cuius hoc distichon est de polypo: citaturq; à Plutarcho in libello περὶ πολυφιλίας. Πουλυπόδιον νόου ἴσχε πολυπλόκου, ὃς πολλὰ μὲν τὸν αὐτὸν ἐπιστρέφεται ἀνθρώπων, ὃς ποτὶ πέτρῃ τῇ παρομιλίκῃ, τοῖον ἰδὼν ἔφυν. Id est, Mentem habeas uafri polypi, qui protinus illa, Se quibus admôrit, saxa colore refert. Tale & ille uersus prouerbialis celebratur: Ἄλλοτε δ' ἄλλοῖον πέλεθαι, καὶ χρῶτα τρέπεσθαι. Eòdem pertinet & illud, Νόμῳ καὶ χώρᾳ: id est, Lex etiam ipsa regio. Nihil autem uetat in notandis uitijs usum adagij latiùs trahere, nempe in homines uersatili quodam ingenio natos: quí talem ubique personam induunt, quales sunt ij, cum quibus contigit agere. Quod genus eleganter descripsit Plautus in Bacchidibus: Nullus (inquiens) frugi esse potest homo, nisi qui bene & male facere tenet. Improbus cũ improbis sit, harpaget, furibus furet, quidqueat. Versipellẽ frugi cõuenit esse hominẽ. Pectus cuí sapit, bonus sit bonis, malus *f.* *Polypi.* *Prouerbia.* *Polypi mentem obtine.*

Digitized by Google

sit malis. Vtcunque res sit, ita animum habeat. Eupolis apud Athenæum: Ἀνὴρ πολίτης πολύποδος ἔχων τρόπους. Similem quandam metaphoram Aristoteles à chamæleonte duxit, primo Moralium libro, &c. Et apud Euripidem Hecuba Polyxenam imitari luscinìam iubet, seseq; in omnem uocem uertere, si quo modo queat Vlyssi persuadere, ne perimatur, Hæc Erasmus: qui plura etiam quod ad argumentum & significationem prouerbij depromit: nos quæ libuit excerpsimus. Vlysses Phæacum ingenio & moribus se accommodare nouerat, quò gratior & familiarior eis fieret, quæ uellet, impetraret faciliùs. Talis & ille est, qui filium Amphilochum hortatur: Δ' ἀκοσμῶ, πιστὸς ὢν πρὸς ἀνδρὸς ὡς πρὸς φρόνιμον, πάσας πολέως ὁμίλει. τῷ δεινὰ πρὸς δ' ἐπαυρίσκει κακῶς, ὅλοιτ' ἀλλοίᾳ φρονῶν. Et similiter in Iphigenia Sophocles. Νόει πῶς ἀνδρὶ σῶμα, πολύπου δ' ὅπως δέπας τρέπει τρόπιν γνησίου φρονήματος, (sed in his Sophoclis uerbis depranatum aliquid suspicor.) Athenæus libro 12. Apud eundem Ion; Καὶ τὸν μετρίαν πλεκτάναις ἀναίμονα (Eustathius legit ἀναίμονα) Στυγῶ μεταλλακτῆρα πολύτευ χρόος. Et Alcæus, Ἠλίθιον ἔθος, νῦν τι πολύποδ' ἔχει: quod quidem non in uersatilem & astutum hominem, sed in stolidum conuenit, teste Eustathio Odyss. E. ita enim fatuus est hic piscis, ut plerunq; persequentes non fugiat, & manibus piscatoris se offerat. at necq; colorem (inquit) consultò & de industria mutat: sed præ metu reuera mutatur. Basilius ille Magnus in Commentatione, quam de gentilium librorum lectione concinnauit, scitè admodum & doctè, polypum uocat adulatorem, cuius uerba mollia feriunt interiora uentris. Nam ut (inquit) polypus ad speciem subiecti soli colorem permutat: consimiliter & assentator, ad uoluptatem audientium uariabit sententiam, quo nomine ab Hieronymo blandus dicitur inimicus, Cælius Rhod. Polypus ergò dicetur quisquis est uersatilis, uersipellis, inconstans, siue metu, siue aliter, (Συμμεταβάλλεται, πολίμβολος, Eustathius:) rapax, stolidus, adulator. Est & Germanis suum prouerbium, quo mores prout commoditas postulárit mutandos, & multa simulanda, uulgò suadetur: Du můſt ſuchs vnnd haß ſeyn: id est, Vulpem & leporem te esse oportet. Συμμεταβάλλονται πρὸς τόπους καὶ πρόσωπα καὶ οὐ τρόπος, καθάπερ καὶ οὗτος πολύποδας τοὺς ὑποκριτὰς φασὶν ὀνομασμένους, ἅτε πᾶσι μεταβαλλομένους, πάντας φαίνεσθαι καὶ πλὴν χροιᾶς, Clemens lib. 3. Pædagogi. Πολύποδ' ὁμοίστης, πῶς σὸν ὀμοιοῦσαι τοιχίαν τόδε, Suidas & Varinus. ¶ Hesiodus in poëmate quod inscripsit Opera & dies, uelut ænigmate quodam explicuit paupertatem: Λεπτὴ δ' παχὺν πόδ' ἀχρὶ πίλους. Ne te deprendat inopem malatempora brumæ, Atq; pedem premere incipiat manus arida crassum. Consimili figura significauit egestatem in eodem opere: - - - ὅτ' ἀνδρὸς οὐ πόδ' ἀτρύσει. id est, Quando pedes edit ipse suos is, qui caret osse. Exossem uocat polypum, quòd ossibus careat. is creditus est nonnullis sua brachia rodere, cum deesset cibus. Alcæus apud Athenæum, Ἔδ' ὡσὶ ἰμαντὸν ὡς πολύπους. id est, Comedo meipsum more polypi. Vnde & αὐτοφάγος dictus, Erasmus Rot. Πολύποδ' δίκλω αὐτὸς ἰσυτὸν καταφαγών, Suidas, Hesychius & Varinus. si legas δίκλω πολύποδος, senarius erit. Nostri eodem sensu pedem fugere dicunt, Sen taapen fugen: quoniam ursus hyeme in latibulo suo non aliunde quàm pede suo fugendo nutriri creditur. Τὸς πολύποδ' ἀς φασιν ἀθηρίας τυγχάνοντας, οὐ ἰσυτὸν κατεδίειν πλησμένους, ὅθεν ὥσπερ ἀληθὲς ἐμπαρέσκηνται τὰ ἰσυτοῦ σίνεσθαι μέλα, ἐσθίοντα γὰρ ἀ πολλάκις ἔστι μεῖον τὰ κακέοντα, καὶ διατρυμάνες ἔστ' ἰδίων ζωρκῶν αὐτὰ ἀνακεκνωται. ἡρέα γε. Ξενόδοτος ὁ πολίτης τὸν γνώμιον ἔθη τοῖς ἄλοις δοκεῖ εἶναι μὲν εἶμαι ἔσσε ζωρέστερον. ἀδικεῖς γὰρ λίαν ἐσπανδρωπότερον, σὸν πατρός, &c. Theophylactus in Epistolis moralibus. In admiratione olim fuit Matreas quidam planus (ὁ πλάνης) Alexandrinus, apud Græcos pariter & Romanos: qui feram quoq; alere se dicebat, quæ ipsa sese exederet: ita ut etiamnũ quæratur, quænam sit illa Matreæ fera, Athenæus. ¶ Polypi caput: in hominem uarium: & in quo pariter & uitia quædam, & uirtutes inuenias, cuiusmodi Catilinam describit Salustius. Competit & in rem, ex qua non parum cõmoditatis capere queas: sed quæ eadem nonnullis incommodis noceat. Allegoria ducta est ex eius piscis capite: quod (sicuti testatur Plutarchus in libello, cui titulus, Quomodo sint adolescentibus audiẽdi poëtæ) esu quidem suauissimum est, & esculentum: cęterùm somnia parit tristia ac prodigiosa, (*somnos turbulentos, occurrentibus miris rerum imaginibus, Cælius.*) Vnde huius esum interdicebant ijs, qui cuperent ex insomniis præscire futura: quemadmodum & fabarum, ut testis est idem Plutarchus in Symposiacis. Proinde poëticen, Polypi caput uocat: in qua sicuti sunt permulta cognitu tum iucunda, tum frugifera: ita sunt nonnulla, nisi caueas, pestilentia. Porrò ex huiusmodi rebus id quod ineſt cõmoditatis, conueniet excerpere: quod noxium, uitare. (hoc est,) iuxta Simonidis doctrinam apiculas imitari, quæ præteritis reliquis, ad ea duntaxat aduolant, unde possint aliquid ad mellificium idoneum excerpere: nec aliud colligunt, quàm quod sit usui futurum. Prouerbium integrè refertur apud Plutarchum hoc pacto: Πολύποδος κεφαλὴ ἓν μὲν κακὸν, ἓν δὲ καὶ ἐδλόν. id est, In polypi capite ineſt quidem malum, ineſt & bonum. Itidem Theognis in Sententijs de uino prædicat: ἐδλὸς καὶ κακὸς οἶνος. id est, Bonum ac malum es. Posset ad hanc formam torqueri fabula de hasta Achillis, quæ uulneris auxilium tulit eadem quæ uulnus infixerat, Erasmus. ¶ Δὶς ἑπτὰ πλαγὰς πολύποδος πολίμβολος, Bis septem plagis polypus contusus: dici solitum, ubi quis multo tandem malo sit emendatior, quemadmodum accidit indomitis adolescentibus, qui plurimorum experientia malorum tandem cicurantur. Conueniet & in eos, qui duriore ingenio præditi, nõ nisi grauibus supplicijs corriguntur. Aiunt polypum piscem captum diu multumq; tundi cædiq; solere, quo mitior fiat, & ad esum accommodatior. Author Zenodotus, Erasmus. Meminit etiam Suidas & interpretatur

Cum exossis suum rodit pedẽ.

Polypi caput.

tatur ἐπὶ τῆς πολλάσεως ἀξίως. quoniam polypus captus multis ictibus castigari, ut emolliatur, (πῶς γὰρ τοῦτο γένοιτο,) soleat. Hippocrates mulierem, cuius uterus molliri & purgari debet, polypū plagis mollitum edere iubet. Πληγὰς (Πληγὰς) λέγοντα τὰ μαλάττοντα πλοῦτον, Athenæus ex Aristophane.

DE CAETERIS POLYPI GENERIBVS, AVT saltem nominibus diuersis.

Osmylum quanquam cum ozæna & bolitæna eundem esse apparet, distinxi tamen aliqua ex parte: quoniam nominum etiam, non modò rerum rationem habere soleo, ut grammaticis quoque, qui an nomina diuersa rem eandem significent, aliquando dubitare solent, satisfaciam. Quare & eledonam separaui: quanuis eam Rondeletius, contra Aristotelis sententiam, obseruationibus suis fretus, ab ozæna & osmylo non distinguit. Quod ad accentum, paroxytonum semper scripserim ὀσμύλος, etiamsi apud Athenæum, & alibi fortè aliquando librariorum inscitia, proparoxytonum reperiatur. In Oppiani, Aeliani, Io. Tzetzis, (& aliorum fortè) libris paroxytonum probè scribitur: & nos multis exemplis pleraq; huiusmodi nomina sic scribenda ostendimus supra in Cordylo. Polyporum genera sunt ἐλεδώνη, πολυποδίνη, βολβοτίνη, ὀσμυλος, Athenæus libro 7. tanquam ex Aristotele & Speusippo. Et mox, Aristoteles (inquit) in opere de animalibus, mollia esse dicit πολύποδας, ὀσμύλους, ἐλεδώνας, sed ὀσμύλους fœminino gen. alius (quantum memini, nisi quòd ὀσμώνας, uox deprauata apud Hesychium reperitur) nemo dixit. Ὀσμυλία (malim ὀσμυλίας, ut δινύας) genus est piscium, quod uulgò ozæna dicitur. est autem species polypodis, quæ in ea ter caput & cirros fistulam (αὐλὸν) gerit, qua tetrum emittit odorem, Pollux libro 2. ubi etiam uerba hæc Aristophanis recitat: Τερατοποιὸν εἰς τὸ ὑπὸ λαβεῖν ὀσμυλίδια, καὶ μαινίδας, καὶ σπαρίδας. Athenæus eadem citat è fabula Danaidum, ut inquit: non osmylidia tamen, sed osmylia quatuor syllabis scribit, quod magis placet. Vuottonus osmylian mænulas sepiolasq; uenari, ex hoc loco non rectè transtulit. Ὄζαινα, ὀσμύλιον, Θέοφ. Athenæus. hoc est, Thurij ozænam piscem uocant, quem ceteri Græci osmylion. Osmylia, ὀσμύλιαι, è polyporum genere sunt, qui ozænæ dicuntur: & alij quidam pisciculi uiles, Hesychius & Varinus. Ὀσμίναι, Βολβωτίναι, Θελάσσιαι, Iidem. sed legerim potius ὀσμύλοι, masculino gen. aut fœminino ὀσμύλαι, si quis contendat: (nam & aliæ quædam polyporum species hoc genere efferuntur, ut polypodine, eledona, bolbitæna:) apud autores qui dem fœmininum non legitur, quod sciam, ut paulò antè dixi. De uoce Βολβωτίναι, paulò pòst.

In Tzetzes Variorum 5. 25. ὀσμύλον per ypsilon piscem uocat, polypi instar amphibium, & oliuas petens (similiter) appetentem. ὀσμίλον uerò per ἰῶτα, (sicut Ζωίλον, Τρωίλον,) ὀζώδη, id est fœtidum. Smylas apud Alexandrum Trallianum legimus, ubi fortè osmylas reponendum: ut annotauimus suprà paulò post initium Corollarij primi de Lacerto: ad initium paginæ 555. Quis non mirentur Polyporum uarietatem? nam horum alius tetram odoris fœditatem habet: alius nomine Osmylus bene olet, & nihil muscosius (propiore moscho odore) sensi: quem hac ætate Græci Moschitē appellant: Massilienses Muscum, ex ea odoris suauitate, quòd muscum non leuiter non modò uinum, uerùm mortuus etiam oleat. Is qui eum uel occultissimum fert, circūstantes suauissimè permulcet. In arcis ad imbuendas grato odore uestes reponitur. Gracilioribus est brachijs, quàm ceterorum genus Polyporum, Gillius, ego Rondeletij & Bellonij sententiæ subscribo, qui polypi speciem unam tantùm odore insignem, alijs grato, alijs graui, faciunt. Octapodia, (id est πολύποδα, polypi moschitæ, difficulter concoquuntur, Psellus libro 1. de diæta. Accepi olim picem Moscharolo Venetijs dictum, polypo paruo similem esse, & in cibo lautum. haud scio an idem sit qui Italis circa Genuam Muzaro uocatur, Græcis hodie Gopos, si bene memini. Germanicum eius nomen fecerim, ein Bisemkuttel. nam Bisem moschum odoramentum nobis significat. Kuttel uerò Germanica uox, Anglis pro sepia priuatim in usu, toti malaciorum generi rectè accommodatur. Polypos & Osmylos in siccum egressos æstiuo tempore, ex maritimis arboribus frugiferis fructus subripientes, (scandunt enim per truncos, & ramis se implicāt,) sæpe agricolæ & deprehendunt, & pro direptis fructibus pœnas ex cōprehensis sumunt: Aelianus, ex Oppiano nimirum, qui osmylum etiam ut polypum, maris cauernas incolere tradit. Vide de supra in Corollario Polypi c. De morsu etiam osmyli nonnihil uenenato, diximus in Polypo 9. circa finem.

Osmylus. Ozænam eundem esse osmylo, de quo proximè scripsimus, Pollux, Athenæus, Hesychius autores sunt: quibus eruditi hodie astipulantur. Polyporum generis ozæna, dicta à graui capitis odore, Plinius. Ozænam Aristoteles ozolin (ὄζολιν) & bolitænam uidetur appellasse. ea frequens est in Laconia, quæ regio nunc Zaconia dicitur: dicta quòd ea uox odorem illum & uirus graue significat. Theodorus ossolem conuertit, Massarius. Nautili genus alterum constat crasso corpore, facie simile bolitænis, Aristoteles. Bolitænas non alit Euripus, Idem. Videtur autem Βολίτραινα scribendum cum acuto in antepenultima, ut ὄζαινα, τριάκαινα, αἰγύπτιαινα. habent enim hæc uocabula ultimam breuem, penultimam productam: quam, si accentum reciperet, circumflexi oporteret. Apud Athenæum bolbotine, Βολβοτίνη, scribitur. Species (inquit) polyporum diuersæ sunt, heledona, polypodine, bolbotine, osmylus, ut Aristoteles tradit. Ego bolbotinen ab osmylo nomine tantùm differre puto. apud Aristotelem quidem, in ijs quæ extant, nihil

Ozæna & Bolitæna.

Bolbotine.

Digitized by Google

Polypodine. huiuſmodi legimus, & forſan polypodine quoq; πολυποδίνη, non alia fuerit ſpecies. Forma quidem nominũ in ίνη Græcis patronymica eſt: ut Adraſtine, Adraſti filia. & fortè polypodine, ceu polypi ſpecies minor, ut filia ad matrem, à paruitate hoc nomen inuenit, ὀσμύνας, βολβοτίνας, ἢτε λάσιοι, Heſychius. malim, ὀσμύλας, (uel ὀσμύλους,) βολβοτίνας, ἰχθῦς θαλάσσιους. Eſt autem ἰῶτα penultimæ longum in patronymicis (& ſimilibus) in ίνη. Κέρη Μαγησίοιο κασιγνήτοιο Εὐλωίνης, Iliad. 1. Nec

Bolbidium. alia putârim Bolbidia Hippocrati dicta, forma diminutiua. nam libro 2. de morbis muliebribus, laudat polypodia, (*id eſt paruos polypos, ætate nimirum, non ſpecie, ut mihi uidetur,*) & bolbidia parui polyporum generis, in uino & oleo cocta, ſi uterus ad coxam auerſus fuerit. Rurſuſq; eadem ſimiliter præparata, aut ſepiolas, ad menſes ciendos. Et rurſum in eiuſdem mali curatione: Ad ueſperam (inquit) mazam cœnet: ſi uerò panem uoluerit, & bolbidia parui polyporum generis, & ſepiolas paruas, in uino ac oleo coquito, & edenda dato. Βολβίτια (lege Βολβίδια) τὰ ἐκ τοῦ τῶν πολλῶν βραχύλας πεζογενῶν μικρῶν πολυπόδων, Galenus in Gloſſis. ¶ Eſt & narium ulcus ozæna, de quo in Polypi philologia diximus. Oris fœtorem ozen Græci uocant. Vnde & ozænitim nardi quoddam genus apud Gangem naſcens, uirus redolens Plinio uidetur appellari, ſed ozen caſsiæ ſpeciem Aëtius uocauit, Maſſarius.

Eledona. Eledona, Ἐλεδώνη, polypi ſpecies eſt Ariſtoteli, crurum prolixitate à cæteris differens: & quòd una ex mollium numero ſimplicem acetabulorum ordinem agat, non ut cætera duplicem, Ariſtoteles. Ἐλεδώνη, ὁ πολύπους, Heſychius. Apud Athenæum etiam libro 6. ἐλεδῶναι ſcribuntur & nominantur, inter alios piſcès; libro ſeptimo autem ἐλεδόνη, cum aſpiratione, Ἑλεδὼν δ' ὃν πολυπόδιον ἐλεδόνη, πολυποδόνη, &c. ut ſuperiùs recitaui. Et mox: Ariſtoteles in opere de animalibus, mollia eſſe inquit, polypos, ὀσμύλλω, ἐλεδόνλω. Gillius etiam, Maſſarius, & Vuottonus Heledonam cum aſpiratione ſcribunt. Grammatici ſ. ante λ. attenuari docent, neq; excipiũt eledonam: etiamſi hoc nomen ἀπὸ τοῦ ἑλεῖν, id eſt à comprehendendo compoſitum uideri poſsit: unde & ἑλεδανὸς fortè deriuatum, quod nomen uinculum ſignificat, ſpiritu tamen tenui in Græcorum lexicis ſcribitur. Ἐλεδόνη (*ſine aſpiratione, & cum o. breui in penultima*) genus eſt polypodis, quæ cotyledonem unam (*unum cotyledonum ordinem*) habet, pedibus ſeptenis, authore Aeliano, Suidas & Varinus. ego in iis quæ extant Aeliani, nullam eledonæ mentionem inuenio. Vocatur autem eledone, ἀπὸ τοῦ ἑλκτικὸν ἐδίοις, quòd ipſa ſe rodat, ita ut lambda in hoc nomine redundet. unde & Heſiodus, ὃς δ' αὖτος ἐφ' ἁλὸς πτόλιν ἔρχεται, Suidas, & Cælius Rhodig. Sed authores idonei plerique polypum ſimpliciter, non eledonam priuatim hoc facere ſcribunt. Δελιδώνη, ὁ μυλλὸς ἰχθύς, Heſychius & Varinus: ſed proinde μυλλὸς, legendum fortè ὀσμύλος, uel ὀσμυλίας. Helidonam genus polypi, noſtræ ætatis Græci Halidonam corruptè nominant, Gillius. idem oſmylum à Græcis hodie moſchitem appellari dixit. quamobrem diligentiùs inquirendum, ſit'ne unus piſcis oſmylus & eledona ut Rondeletius putauit. fieri poteſt ut ſpecies aliqua polypi reperiatur in Græcia, circa Gallicum & Liguſticum mare ignota. ¶ Chelidon, χελιδὼν, piſcis polypo ſimilis, ſuccum continet, qui bonum colorem præſtat, & ſanguinẽ (*ut hæmorrhoides, menſes,*) mouet, Diphilus. Mihi omnino non alius hic piſcis quàm eledona uidetur: nam & deledona, ut ſuprà dixi, nomen pro eodem reperitur. Vide ſupra in Chelidonia, elemento C. ad finem paginæ 265.

De NAVTILO Polyporum ſpecie, in N. Elemento dictum eſt.

CRICOS animal aquatile deſcribitur ab Alberto, libro 24. operis de animalibus: in alphabetico Aquatilium catalogo: & rurſus KYLOS, utrunq; cum teſtaceis & mollibus confundere uidetur. nam & teſtam eis attribuit: & quædam mollibus attributa ab idoneis ſcriptoribus, ut pedes habere, uenari piſciculos, adhærere petris, &c. & quòd kylos duorum ſit generum, minor edendo, maior non item. Ariſtoteles polypum maiorem edulem facit: minores uarios edi negat. Cricos (inquit Albertus) dextrum pedem perparuum habet, ſiniſtrum uerò magnum & longum. Ariſtoteles quidem locuſtam & cancros omnes, chelam dextram grandiorem ualentioremq; habere author eſt. Verùm his ne tantillum quidem immorarer: niſi ſperarem interdum Arabica aut Perſica nomina animalium quorundam collatis ſcriptorum locis expiſcari me poſſe: ſed plerumque ſpe mea fruſtror, cum pleraq; à Græcis deprauata deprehendam, & quædam adeò abſurdè ut uix coniecturæ locus ſuperſit. à Græcis enim Arabici ſcriptores ſumpſerũt, ad ſuos characteres, & ad ſuas terminationes detorta: ab his rurſus Latini quidam interpretes, minimè Latini, ſed & huius & Græci ſermonis imperiti, unde paſsim in illorum libris & rerum & nominum magna confuſio.

PISCES quidam ſunt informes: uelut quod corio eſt quaſi ſuillo, magnitudine fermè elephantis: ſuillo etiam capite, pedibus loraceis, ſine dentibus, paruis oculis, ſub uentre duo foramina habet iuxta caudam. Cauda prælonga: brachij menſura latiore: quam menſuram longitudine & latitudine implent ſingulæ auriculæ. corio craſsiore quàm digitus ſit. Forſan è polyporum genere eſt, Cardanus lib. 10. de Subtilitate. Mihi diuerſa planè à polypis natura uidetur. pedes loracei, fortè & corium ſuillum, polypum referre uideri poſſunt. Sed dentibus caret, quos polypus habet. Cauda polypo non conuenit, auriculæ aquatilium, ſicut & exanguium nulli. Ego hoc animal ſuprà in Corollario Orthragoriſci deſcripſi, Aloyſij Cadamuſti uerbis: qui id loripes fuiſſe ſcribit, non autẽ loraceis pedibus. Sed cum loripes claudũ ſignificet, pedes uerò nullos Cadamuſtus ei attri-

Digitized by Google

ei attribuat, nescio quo sensu loripedem dixerit. Cete illud uastissimum (inquit Scaliger aduersus Cardanum) quod elephantis descriptum magnitudine, ais, esse forsan de genere polyporum, manifestè leuitatem prodit ingenij tui. Cui fuillum caput assignabas, Suem potius faceres. Nam polypo, non ut suibus rostrum, sed ut sepiæ: cuidam generi, ut psittaco beccum est. Vide etiam infrà ad finem Corollarij de Porcis marinis.

DE POMPILO. RONDELETIVS.

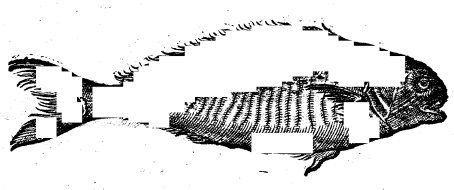

ΠΟΜΠΙΛΟΣ piscis dicitur ab Athenæo, Aeliano, Oppiano aliisq; Græcis. Plinius quoq; libro 9. cap. 15. huius meminit eodem seruato nomine, & à quibusdam inter thynnos numerari scribit. Verùm hi meo quidem iudicio similitudine decepti fuerunt. Pompilus enim alius est à thynnis & pelamydibus, & si eis quodammodo similis sit. A

Pompilus piscis est pelagius, squamis carens. A branchijs ad caudam linea magna curua ducta, à qua ad uentrem lineæ multæ transuersæ interpunctiæ descendunt. Supra lineam dorsum uarium est, & maculatum. Os est medium, dentes parui pro corporis magnitudine. Pars quæ supra & inter oculos est flauescit, auriq; colorem æmulatur. Pinnas habet quatuor, duas ad branchias, duas in uentre. Aliam à podice ad caudam. In dorso aliam. Cauda in unicam desinit non diuisam, neq; crescentis lunæ figurâ thynnorum pelamydumq; modo. B

Hunc uerum esse pompilum quem depinximus, rationes aliquot demonstrant. Nam hic pelagius est piscis, & circa naues frequentem esse in pelago, easq; comitari certè experientia comprobatum. Præterea uarius est, supercilijs aureis, pelamydi similis. Quæ omnes sunt pompili notæ à ueteribus traditæ. Athenæus libro 7. ex Dionysio Iambo: Pompilus pelagius est piscis, circa naues frequens cernitur, similis pelamydi, uarius, ποικίλος. Callimachus eodem authore aurea supercilia habentem, & sacrum piscem appellauit. (*Callimachus pompili nomen non exprimit, sed simpliciter nominat ὃν ὀφρύσιν ὑφὸν ἰχθύν: quibus uerbis aliqui auratã intelligunt. Itaq; ut pompilus Rondeletij supercilijs aureis sit, quod ei facilè credimus: ueteres tamen id de eo expressè non tradiderunt. Verba Athenæi sunt,* καλλίμαχος δὲ ὃν χρύσεον, μᾶλλον χρύσειον ὃν ὀφρύσιν ὑφὸν ἰχθῦν. *subaudi* κεκλῆσθαι *uel* ὀνομάζεσθαι.) Et Clitarchus: Nautæ pompilum sacrum piscem nuncupant, quòd ex pelago deducat naues ad portum usque. Eadem plane Aelianus de pompilo. Rarus est admodùm apud nos piscis, ita ut uulgare nomen nullum inuenerit, nisi quòd pro pelamyde uenditur. C *Pompilus naues sequitur.* *Lib. 12. cap. 43.*

COROLLARIVM.

Thynni sæpe nauigia uelis euntia comitantes, mira aliqua dulcedine per aliquot horarũ spacia & passuum milia à gubernaculis non separantur, ne tridente quidem in eos sæpiùs iacto terrentur. Quidam eos qui hoc è thynnis faciant, pompilos uocant, Plinius. Græcè πομπίλος scribitur paroxytonum, à πομπή: ut ab ἀρχή, ἀρχίλος. dicitur enim πρὸς τὸ πέμπειν, unde & πομπός, Eustathius. ---πομπὸς δ' ἑτεροιμάζειν ὄνομα νηῶν, Oppianus de hoc pisce. Aliàs pomphilus dicitur, Hermolaus. Ego in Græci quidem Aeliani de animalibus libri 2. capite 15. πώμφυλος reperio, mediam syllabam φ. & υ. constituentib. Gillius pompylum uertit per py in medio, neutrum placet, nam & Aelianus alibi (lib. 15. cap. 23.) πομπίλος scribit, & alij quos hactenus uidi omnes: & derìuationis ratio & analogia ita scribi postulant. Pompilus piscis quibusdam idem uidetur qui aurata, ut pluribus scripsi suprà in Corollario de aurata H. a. nos cum Rondeletio alijsq; eruditis tùm priscis tum nostri seculi, distinguere malumus. Massilienses piscatores hunc non ignorantes, corruptè Pampalum uocant, Gillius. Germanicum nomen si quis requirat, fingamus: ein Leitfisch/ein Schiffleiter/ein Schiffgesell: quoduis enim ex istis, idem quod Græcis pompilus significat, id est piscem comitem, uel nauium comitem. Recentiores quidam pompilum imperitè cum nautilo confundunt, Plinij uerbis (deprauatis scilicet) seducti, quibus naurilum ab alijs pompilum uocari legitur: cum non pompilum, sed polypi ouum legi oporteat, ut Rondeletius ex Aristotele observauit. A

Pompilus animal eſt marinum, amatorium, uarium, pelamydi ſimile: Euſtathius, ex Athenæo nimirum.

Pompili piſces pelagij, omnium maximè piſcium, quos auditione accepimus, in ima ſede maris uerſari ſolent: ſiue ipſi terram malè oderunt, ſiue hæc illorum odio tenetur. Hi autem ſic circũ naueis altum ſecantes, tanquam amicas, concurſant, easq; huc illuc ſaltantes ſtipant. Et homines quidem qui nauí uehuntur, quantum à terra abſint, prorſus ignorant: & ipſi etiam nautæ à uero aberrare ſolent. At pompili tanquam ſagaciſsimí canes, qui propinquam præſentiunt prædam, ſic terram non longè abeſſe, antè multò ſentiunt, idcirco non tanto ampliùs ſtudio nauium tenentur, longiùs eos ut perſequí comitando uelint: ſed quaſi ſigno ad abeundum ſublato, frequentes in altum redeunt. Vnde nautæ continentem, tametſi faſcibus non eam aſſecuti, ſed à Pompilis eruditi, propinquam eſſe ſentiunt, Aelianus de animalibus 2. 15. Et Oppianus lib. 1. Halieut. unde ille mutuatus eſt: Pompili (inquit) pelagij piſces, quos uenerantur nautæ, à comitatu nauium ſibi nomen inuenerunt. mirificè enim, & peculiarí quodam ſtudio erga naues in alto uectas afficiuntur: & curſum earum ſequuti circunſiliunt, alij ad latera, alij ad puppim, ad prorã alij: perſeuerantq; adeò, ut non ſpõte eos comitarí putares, ſed uinculo ad nauim aſtrictos trahi. Vbi uerò terram præſenſerint, rurſus uniuerſi retrorſum (tanquam à meta ad carceres) redeunt, relictis nauigijs, hinc nautæ terram propè eſſe certò agnoſcunt. Ex eodem comitante, placidum & tranquillum mare futurum, tanquam fauſto & fœlice ſocio, conijciunt. ¶ Vmbra gaudent hippuri & pompili. quamobrem iniectis in mare arundinum faſcibus, appenſo lapide quo firmentur, ſubilas (marí innatantes) colliguntur, & facilè hamis capiuntur, ut in Hippuro ex Oppiani Halieuticorum 4. retuli.

Ex Athenæi libro 7. Telchiniacæ hiſtoriæ conditor, (ſiue is Epimenides Cretenſis eſt, ſiue Teleclides, ſiue alíus quiſpiam,) delphinos & pompilos ſacros piſces eſſe tradit. Eſt autẽ pompilus animal amatorium, (*ad amoris philtra efficax exiſtimatum, Nic. Leonicenus Variorum 3. 9. ubi plenè hæc ex Athenæo conuertit, quanquam ipſe (lapſu memoriæ puto) Pauſaniam authorem citet,*) tapquã & ipſe Cœli ſanguine (ἐκ τοῦ οὐρανοῦ αἵματος) prognatus unà cum Venere. Hinc Nicander in Oetaicis:

Πομπίλος, ὃς ναύτῃσιν ὑπ' ἀμυδὶς κελεύθοις Μαντεύεται Φιλέρωσι, καὶ ἀφθόγγῳ πάρ' ἄμεινον.

(*fortè,* Μαίωνας Φιλέρωσι, καὶ ἄφθογγός περ ἀμείνων: *aut alio quopiam modo, quo ſenſus et conſtructio conſtet.*) Meminit eius & Alexander Aetolus: Πηλεΐδαο ἄκρῳ ἐπὶ πομπίλος οὐκοχεύει, Καὶ τὸ πάτῳ κατέπιθε δαὴς ὑπὸ πομπίλος ἰχθύς. Et Pancrates Arcas in libro cui titulus Opera marina', cum prædixiſſet: Πομπίλος, ὃν καλέουσιν ἁλίπλοοι ἱερὸν ἰχθύν: narrat, non modò Neptuno hunc piſcem, ſed etiam incolis Samothraciæ dijs ſacrum & charum eſſe. Ob eamq; cauſam piſcatorem olim nomine, (ſicut dicitur) Epopeum, ex Icaro inſula profectum, ætate iam affectum, quòd aliquando cum nihil aliud piſcium præter Pompilos cepiſſet, eoſdem cum filio comediſſet, protinus huic piſcí meritas impietatis pœnas perſoluiſſe. Etenim cetacea belua facto in eius piſcatoriam impetu ipſum in conſpectu filij deuorauit. (*Eadem repetijt Aelianus 15. 23. ſicut & ea quæ ſequuntur.*) Item, ut addit idem Pancrates, Pompilum hoſtili odio Delphini perſequuntur: neq; hoc ipſum tamen impune faciunt. Cum enim hunc guſtauerunt, diſcrucíantur & conuelluntur continuò: & quòd furore inflammati conſiſtere non queunt, idcirco in littora expelluntur, atq; fluctu eiecti à mergís aut cornicibus marinis gauiſq; exeduntur, & conficiuntur. & aliquando à uiris quí ad cetarias aſsident capiuntur, (πεφαυλεγμένους, *unde uidetur corrupta, Aelianus omiſit.*) Κωφοὶ εἰναλίαι, καὶ πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθύς, Timachidas Rhodius. Πομπίλε ναύτῃσιν ὑπ' ἀμπάων πλόον ὕπλοον ἰχθύς Ῥωμηθίζας πρόμνηθεν ἐμὸν ἐκέλευε ὑπαίθειν, Corinna uel quiſquis poëmatij in ipſam relati author eſt. Cæterùm Apollonius Rhodius ſiue Naucratites, dicit Pompilum aliquando hominem fuiſſe (ποροδμίαν, id eſt portitorem, Aelianus; ἢ λεωσαργόν, id eſt piſcatorem, Athenæus.) et cum puellæ (inquit) Apollo amore teneretur, (*Ocyrhoën Imbraſi fluuij filiam, &c. pluribus rem deſcribit Athenæus, recitatis etiam Apollonij uerſibus:*) eamq; rapere conaretur: hanc autem effugiens Miletum uenisſet, & Pompilum precibus obſecraſſet ut ſe tranſiceret: is quidem paruit. at uerò Apollo ſeſe oſtendens, hanc quidem rapuit, nauim autem in lapidẽ, Pompilum in ſui nominis piſcem conuertit. (*Meminit Euſtathius quoque in Homerum.*) Dionyſius cognomine Iambus in libro de dialectis: Audiuimus (inquit) piſcatorem Eretricum, aliosq; multos pompilum piſcem ſacrum uocantes.

Pompilus apud Græcos omnes penultimam corripit: Ouidius produxit, his uerſibus in Halieutico inter pelagios: Tuq; comes ratium, tractiq; per æquora ſulci, Qui ſemper ſpumas ſequeris pompile nitentes.

Epitheta. Πομπίλος, ὁμόσπλοος, Oppiano. Sacrí etiam epitheto dici poſſunt: uel ſacrí piſces per antonomaſiam, quanuis dubiam: cum & alij piſces ab alijs ſacrí appellentur.

Pompilus nauigia uſq; in portum comitarí & deducere perhibetur, Nic. Leonicenus, ſine authore. nam ueteres, cum terram etiam à longè præſenſerit, naues relinquere aiunt.

Καὶ πομπίλοι ἱεροὶ ἰχθύς, Timachidas; tanquam ſeruatores nauigantium, Euſtathius & Varinus in ἱερός.

Digitized by Google

DE PORCIS PISCIBVS.

PORCI uel Sues piſces quídam dicti ſunt, quòd adipe aut lardo terreſtrium modo pleni ſint: alij à uoce & grunnitu: alij à corporis aut partis alicuius ſimilitudine: quídam opínor à ſpinis dorſi, ſetarum inſtar rigentibus: ut quorum meminit Plínius. Inter uene- Porci Plinij.
na (inquit) ſunt piſcium porci marini ſpinæ in dorſo, crudatu magno læſorum. remedium eſt limus ex reliquo piſcium eorum corpore. Aggregator ex Plínio non limum, ſed carnes ipſius porci remedio eſſe ſcribit. Spinæ dorſi troge (*porci*) piſcis marini inferunt cruciatum magnum, cui medetur fel ipſius, Arnoldus in libro de uenenis. Χοῖροι, id eſt Porci, à Tarentino inter piſcium marinorum genera reponuntur. Eſca ad porcos ab eodem deſcripta, interprete Lacuna, recipit ſeſami drachmas iiij. capitulorū alliorum drachmas ij. carnis coturnícis muria conditæ, opopanacis, ſingulorum tantundem. Quæ omnia (inquit) excipiens ſordibus gymnaſiorū confundito. utitorq; illis paſtillorum inſtar compactis. CAPRISCVM Athenæo memoratū, Capriſcus.
piſcem marinum, (ἰμῶν aliqui uocant. Vide in Mure piſce ſuprà) Rondeletius eundem porco Strabonis, quem inter Nilí piſces recenſet, exiſtímat, quòd ſpinæ ei in dorſo acutiſsimæ noxiæq; ſint. A noſtris (inquit) & Siculis porco uocatur. Vide ſuprà, pagina 214.

Ab hoc differt APER piſcis, Græci κάπρου uocãt: cuius aliam iconem Rondeletius, aliã Belonius dedit, utranq; poſuímus ſuprà, pagina 70. Rondeletij ſanè aper, piſcis eſt marinus: quem hyænæ, uel porci, uel capriſci (quo cum plurima habet communia) ſpeciem eſſe coniecerim. Χοῖρος, id eſt porci, qui inter Niloos piſces ab Athenæo & Strabone cenſentur, fluuiatiles ne tantùm ſint, an è mari fortè in Nilum immigrent, quærendum eſt. ítem an perca fluuiatilis minor, de qua ſcripſimus ſuprà, cum piſcis ſit rotundus, ſpinis in capite noxijs, porcus ſit Strabonis. hæc enim il Aper.
lí attribuit. Vide ſuprà in Perca fl. minore, & in Cernua fl. & in Corollario de Mugile c. Aristoteles ſolos piſcium uocales eſſe dixit σκάφρου, καὶ τὸν ποτάμιον χοῖρον, id eſt caprum & fluuiatilem porcum, Athenæus. Euſtathius hoc loco repetito pro σκάφρου legit σκάρου. ego quoniam χοῖρον ποτάμιον apud Aristotelem non inuenio, eundem eſſe conijcio cum apro (cápron Græci dicunt) Acheloi, quem Aristoteles hiſtoriæ 4. 9. uocalem exiſtimari ſcribit, ut & alios complures quos illic nominat, omnes marinos, præter chalcidem fortè lacuſtrem, & aprum fluuiatilem. κάπρος quidē & χοῖρος pro ſynonymis accipi queunt. Hunc caprum fl. Aristot. in Acheloo amne uocalem facit, Plinius etiam grunnientem. In Danubio cum alij piſces, tum porci (χοῖροι) capiuntur, Aelianus. ¶ Gylliſci, γυλλίσκοι, piſces quídam ſunt Heſychio & Varino. γύλλος quidem (ſicut & χοῖρος) Gylliſci.
porcus eſt. unde fortè γυλλίσκος diminutiuum, porcellus. ut hys etiam & hyſca, de piſce, eádem ſi Gryllus.
gnificatione. Nicander congros, aliter gryllos uocari ſcribit. Itali pleríque hodie grillum nominant, teſte Bellonio, muſtelæ marinæ ſpeciem, quam Rondeletius ophidion. Vide etiam ſuprà de hoc uocabulo, pag. 112. in Corollario de Aſellis muſtelinis. Chirin (*Chœri potius*, χοῖροι) id eſt porcelliones piſces, Syluaticus. noſtro quídem ſeculo percam fl. minorem aliqui porcellionē nominant, in Germanía inferiori præſertim: Italí uerò ſturiones paruos marinos. Cheriſcaría inter Strymonis fl. piſces Bellonius nominat: quæ uox uulgaris, forſan porcellos ſignificat. ¶ Χοιρίναι Cherinæ con-
conchæ non aliæ uídentur, quàm quæ hodie Porcellanæ uulgò dicuntur. Vide ſuprà in Corollario ad Porcellanas ſiue Conchas Venereas, ab initio, pag. 336. & non multò ante finem eiuſdem, pag. 339. Τῶν δὲ χοιρίδων καὶ χοιρίδιον (lego χοιρείδιον, uel χοιρεῶν) καὶ τῶν λοιπῶν κογχυλίων αἱ ποικίλαι ἰδίαι, καὶ πολυδιάφοροι πρὸς ἀλλήλας εἰσίν, Androſthenes in præternauigatione Indiæ. De Porcellanis uaſis uulgò dictis, rara quædam & cognitione digna Iulius Cæſar Scaliger exponit, Exotericarum exercitatione Titulo 93. Nihíl cum porco aut ſue puto commune habet πόρκος Græcè dictum Iſtri ani πόρκος.
mal: de quo Varinus in Lexico ſic ſcribit: Πόρκος animal eſt ad (πρὸς) Iſtrum fluuium, id eſt Danubium: quadrupes, membrana tenui incluſum, (περιεχόμενον:) quæ inflata utrem repræſentat: & natura attenuata, (καὶ νήχεται ἕως ἂν λεπτυνθῇ, ſubaudio, τὸ ζῶον, uel τὸ σῶμα:) inde terram egreditur, & ſubitò (ἀθρόον) refrigeratum moritur. Eſt etiam πόρκος inſtrumentum piſcatorium, cuius me- Inſtrumentum
minit Plato in Sophiſta, his uerbis: Κύρτος δὲ, καὶ πλέκτυα, καὶ ἕρκος, καὶ πόρκος, ᾧ τις πυῶν τε, ὃν ἄλλο τι piſcatorium.
πλὴν ἔρκει δεῖ προσεικάζειν. Aliqui nō recte rete interpretanť, alij κύρτον, id eſt naſſam: Plato enim ſimul tanquam diuerſa nominare uoluit. ἔστι δὲ ἀμφίβληστρον: hoc eſt, inſtrumentum quoddam è uiminibus contextum eſt, Varinus & Suidas. Meminit etiam Diphilus τὸ πόρκα: Θᾶττον πλέκειν κάλαθον ἢ πόρκαν πυκνοτέρᾳ. Vocabant autem πόρκον, ἤτοι τὸ πολλαπλάσιον καὶ ἀμπέχειν δυ εἰσπίπτοντα ἰχθύδια ἐᾶν δὲ τὸ οἷον ἐκ πολικεῖσθαι. Hinc & πόρκης (ut χρύσης: apud Suidam & Varinum aliquoties non recte πώρκης, ut λόγος, in hac ſignificatione ſcribitur) apud Homerum uocatur annulus, ferrum, ſiue cuſpidem haſtæ (epidoratidem) cum haſta coniungens & firmans. - - - περὶ δὲ χρύσης δέε πόρκης. Περικίονες dicuntur omnia rotunda & κρικώδη, (ex annulis compoſita, uel annulis ſimilia,) nam πόρκης annulus eſt, Euſtathius. πόρκαν eſſe puto genus retis naſſæ ſimilis, cuius os rotundum eſt, & circulo uimíneo firmatum. naſſa enim proprie eſt Latinis, quæ Græcis κύρτος, & è uíminibus aut iuncis conſtat: πόρκος uerò è filis & maculis ut retia. noſtri Vrſam nominant, ein Bären. & aliam eius ſpeciem rotundíorem, quæ non ut naſſæ & porci in uado relinquitur, lapidibus grauata: ſed anſam è ligno oblongā habet, ut à piſcatore tenente per aquā agatur & impellaťein Stozbären.

Digitized by Google

Capiuntur purpuræ paruulis rariſq; textu ueluti naſsis, in alto iactis, ineſt iis eſca, &c. Plinius. Varinus tale inſtrumentum κυμὸν appellat. Vide in Equo H.e. pagina 591. inter Quadrupedes uiuiparas. Latinè aliqui excipulam uel excipulum uocant. Aelianus (de animal. 17. 18.) puto ἀφύῃ. paſtinacam incautam (inquit) piſcator phernio imprudentè ſubducit. Hinc πορκεύς piſcator hoc inſtrumento utens. uide in Salpa A. ¶ Videtur & Porcus pro Phorco ſeu Phorcyne deo marino ab Alcmane dictus. Κηρύων, Θαλάσσιος δαίμων: ἀλκμὰν γὰρ Φόρκον ὀνομάζει, Heſychius. ¶ Vè, porcus quadrupes, & piſcis, Varinus. Nominantur ab Epicharmo ὗες piſces: de quibus dubitat Athenæus an ijdem ſint κάπρῳ, id eſt apro. Vide ſuprà in Hyæna A. Syænam piſcem Græci recentiores chœrillam interpretantur, hoc eſt porculum, Hermolaus in Plinium. ¶ Athenæus hos Archeſtrati uerſus recitat:

Ἐν δ' Αἴνῳ καὶ ὑφ' Ὕπνῳ τὴν ὗν ἀγοράζε,
Τὸ τὰ πὶ κιφαλῆν ἐφ μακρὸν πυσσυγκώψ.
καὶ θαμὰ κινῶν,
Ὑσσωπον παρὰ θὶν τρύφας, καὶ ἄλλο τι χρίῃς
Οὕτως, ὡς πυγμαῖος, ἐὼν αὐτὸς καὶ τὰ πίνων
Ἢν καλέσῃ τινὲς θυννῶν ἁμῆνα ὀρυκτήν.
Ἢ ἰλύσιμ'; ἀλλ' ἐς μόνον ὕδωρ (lego, ἀλλ' ὅ γ' ὕδωρ μόνον) ἡδέως,
Δερμὸν δ' (an Δερμὺν τι) εἰς ὄξος κατακόψας, ἢ ἑτέρῃ
Τὴν κεφαλὴν δ' ὀπτῆσαι δεῖ, καὶ τἆλλα τὰ πλείστα.

Et fortè (inquit) etiam Numenius ὗν, ψαμαδίαν nominat, cum dicit, Ἄλλοτε καχχεύειν, ὅτε δ' ἰόδαν ψαμαδίαν. Ψαμμῖτις autem & ψαμαδὶς hic piſcis dictus uidetur ab arena: & ὀρυκτὴ (actiua ſignificatione, cum uerbalia in τος paſsiuè accipi ſoleant) à fodiendo, quòd roſtro nimirum arenam fodiat, ut ſues terrefres cœnum: ut inde ſuis nomen ei poſitum ſit: niſi quis à corporis figura dictum malit: nam κεφαλὴν in eo Archeſtratus nominat. Vide etiam quæ annotaui in Hyæna quadrupede A. ¶ Lolligo diriſq; ſues, Ouidius in Halieutico.

Hycca. Hyſca. De HYCCA ſeu HYSCA leges ſuprà in H. elemento. Hyſca, communiter Hyſcha, ὕαινα dicitur, Symeon Sethi, Gyraldus interpres, alio forſan codice uſus, ſic habet: Porculus piſcis, ſiue, uti uulgus dicit, Lyciſca, ſiue Lycina, Lupá ue, (Græcè uerò à Symeone ὕονκα nuncupatur,) hyiſca communis piſcis uocatur. Mihi hæc nomina à Gyraldo adiecta, Lyciſca inquam & Lycina, ſuſpecta ſunt: eoq; magis, quòd alibi quoq; non ſatis probatum in huius libelli (Symeonis de alimentis) conuerſione interpretem eum deprehenderim.

Sygrides. SYAGRIDES quoq; Athenæo inter piſces ſunt, aliſ quàm Synagrides nimirum. eſt autem ſyagros Græcis fera, quæ Latinis aper. ¶ Polybius libro 34. de Luſitania ſcribens, ait quercus (βαλανους) illic in mari plantatas eſſe, quarum fructu ueſcentes thynni pingueſcant. quare non temere thynnos, ſues marinos dixeris, Athenæus. ¶ Centrinen in Galeorum genere Itali & Maſſilienſes porcum uocant, uel porcum marinum. ¶ Plures hodie obeſi piſces, & qui præpingue abdomen habent, porci à piſcatoribus appellantur. Hermolaus in Corollario iulides ait uocatos eſſe porcos: Iouius, neſcio quàm rectè: hyccam quidem pro iulide Hermippus Smyrnæus accipit. Truye (id eſt, Porca) Mediolani uocatur, piſcis quidam ſimilis ſcardulæ (leuciſci fl. ſpecies, Gardonum Galli, noſtri Schwal appellant:) & Truega Maſſiliæ piſcis diui Petri.

Thynni. Centrines. Iulides.

Orthragoriſcus. Appion maximum piſcium eſſe tradit Porcum, quem Lacedæmonij orthragoriſcum uocát. grunnire eum cum capiatur, Plinius. Vide ſuprà in o. Elemento.

Hippopot. Hippopotamum Conſtantinopoli alij porcum marinum, alij bouem marinum uocant, Bellonius.

Syacion. Συάκιον, genus piſcis, Suidas. Symeon Sethi eas in nutriendi facultate rationes ſyacio adſcribit, quas alij ferè rhombo. & Gyraldus interpres ſyacion aliquos rhombum putare ſcribit. Quære ſuprà inter Paſſeres, in Rhombo F.

Porcus mar. d. Ambroſio. Gulo porcellum amat, ut comedat, Ambroſius in Domínica paſſione. uidetur autem porcelli nomine piſcem quempiam lautum intellexiſſe. Idem in Hexaëmero Iudæos marinis porcis ueſci ſcribit, quibus terreſtribus non ueſcantur, Iouius. Porcinam dicunt mercatores balænæ ſalſamenta, Scaliger. ¶ Germani Oceani accolæ, & Angli quoq; & Galli à Germanis mutuati, Delphinum Meerſchweyn, hoc eſt marinum ſuem appellant. Phocæna circa Oceanum Gallicum frequentiùs capitur, quàm Delphinus: communi tamen cum eo nomine Marſouin dicitur: quanuis id nomen phocænæ magis conueniat, (utpote pinguiori:) Delphino tamen etiam roſtrum eſt longius, & porcino ſimile, ut ſcribit Bellonius. Phocænam apud Friſios Brunfiſch appellari ex Guil. Turneri literis nuper intellexi: quod nomen tamen alibi etiam alijs cetis attribui puto. Albertus alicubi phocam ex genere porcorum marinorum eſſe ſcribit: nimirū quia lardum habet, quod tamen pleriſq; cetis commune arbitror. Veneti & Adriatici porcellos ſeu porcelletas, minuſculos Sturiones marinos appellant. Porcini generis piſces eſſe ſturionem, (quem hyccam, quaſi ſuculam aliqui putauerunt,) attilum in Pado, & in Danubio antacæum, ſiue marionem ut quidam uolunt, (quem Bohemi Vuyz uocāt, Germani Hauß, quaſi Hys, quod eſt Sus: Itali moronam, quod ad marionem accedit: Germani ſcropham Moor appellant, Crecenſes Marin:) inq; mari delphinum, quaſi ἀλίφοινα, id eſt porcum adultum maſculum, Sigiſmundus Gelenius ſentiebat: cuius hac de re uerba ex epiſtola ad nos repoſui in Corollario de Acipenſere H.a. Porcus marinus eſt qui uocatur ſutillus, quia dum eſcam quærit, more ſuis tertam ſub aquis fodit, circa guttur enim habet oris oriſicium, & niſi roſtrum harenis immergat, paſtum non colligit,

Delphinus & Phocæna. Sturio, &c. Sutillus.

colligit, Iſidorus. Puto autem ſuíllum ab Hiſpanis ſturíonem uocarí, unde uícínitate nominis alíqui decepti, eundem eſſe ſilurum contenderunt. Hiſpania omnis ſturíonem ſulíum appellat, Iouius. ¶ Porcus marinus Alberti, alius & nobis ignotus eſt. Porcus marinus eſt piſcis eſculentus (inquit Albertus citans Plinium, qui tamen Porci marini piſcis non aliter meminit, quàm quod uenenatas in dorſo ſpinas habeat) porco magna ex parte ſimilis. Capite enim ſimilis eſt porco, (*Phocænæ hæc conuenire uidentur,*) & linguam ſimiliter ſolutam habet. Partes etiam interiores & coſtas ut porcus. Tota ferè caro eius tranſit in pinguedinem. Voce tamen differt à porco. in dorſo eius quædam ſpinæ ſunt uenenum efficaciſsimum habentes. Sed fel eius (*limus ex reliquo piſcium eorum corpore, Plinius*) eſt remedium contra punctúram ſpinarum illarum. Hoc animal labore magno uictum conquírit. in limo enim maris fodit terram ſicut porci: unde hūc alium eſſe apparet à Porco, (**Meerſchweyn** puto intelligit, quem tamen ipſe Phocænam aut Delphínum eſſe ignorauit,) quem nos ſic appellare conſueuimus. Hæc Albertus: uidetur autem porcum illum, quícunq; eſt, non ex hiſtoria aut unquam uiſum, ſed ab alíjs deſcríptum memorare: nam ut alia pleraq; ex neſcío quo de naturis rerum authore, ita hæc etiam deſcripſit: & omnino Plinij porcum cum eo confundit. *Porcus mar. Alberti.*

Haud procul Maſsília piſcis captus eſt porcello ſimillimus, ſi ſine cauda crura habuiſſet, Scaliger. Iconem apri cetacei, ex Olaí Magni Gothí Tabula (quanuis ea quod ad huíuſmodí pícturas parum fidei meretur: non quòd ea animalia in eo mari non eſſe, ſed quòd non huíuſmodí pictem) dedimus ſuprà inter Cete, pagina 246. & mox ſequente pagina Hyænam cetaceam (ut nos appellauimus) porco terreſtrí ſimilem, &c. Rondeletius huius Tabulæ authoris, & quí eum imitatus eſt Munſterí, pícturas cum alías, (ut in Leonino monſtro ſuprà recitauimus,) tum porcí marini reprehendit. *Piſcis porcello ſimillimus. Aper cetaceus. Hyæna cetacea.*

¶ HERILL Germanicè dictam belluam, quæ capite aprum refert: & corium habet munítum ceu conchís pectinum, deſcripſi ſuperiùs inter Cete, in Capite De Cetorū nomínibus Germanicis, &c. pag. 255. *Herill.*

¶ **Schweynwal**, id eſt Cetus porcínus in Oceano Germanico appellatur, paſſus triginta longus, menſis abdicatus. *Schweynwal.*

¶ Ad inſulam Címbubon captus piſcis eſt ſuillo capite, cum geminis cornibus. Reliquum corpus unico oſſe compactū fuit. In dorſo ſpecies erat puſilli ephippij. Etiam in Mediterraneo alius ſuis capite, ſed abſq; cornibus, Scaliger. *Sus cornuta.*

¶ Sus eſt in Oceano Aethiopiæ, uegetis craſsitudine, teres, oblongus: capite, roſtro, ocu-lis ſuillis: longis auriculis, (*Rondeletius in Leonini monſtri mentione aures patentiores, contra aquatilium naturam, arbitrio pictoris factas ſuſpicatur:*) cauda bipedali, corío craſſo, ut ſuibus, carne item candida & pinguiſsima, Scaliger. Nos hunc cetum in Corollario Orthragoriſci deſcripſimus ſuprà, Aloyſij Cadamuſti uerbis. Cardanus in Opere de Subtilitate immeritò an polyporum generis ſit dubitat. Idem de rerum Varietate 7. 37. Eſſe (legimus) in freto Magalliano piſcem nauícula maiorem, eademq; duplò longiorem: corío, capite oculisq; ſuillis, auribus elephantis, abſq; dentibus: cauda lata, cubitóq; longiore. *In Aethiopiæ Oceano.*

PORPHYRION, Πορφυρίων, auís quædam & piſcis, Heſychius. Vide ſuprà inter Cete diuerſa, pag. 240. de Porphyrio ceto.

PREMADES, uel Premnades, uel Premnæ, uel Prenades. Vide mox Primadíæ.

PRIMADIAE piſces ſemel tantùm (quod ſciam) apud Ariſtotelem nominantur, Hiſtoriæ 8. 15. (*ἐν πριμαδίαις*, genere fœmin. à recto πριμαδία, mox enim ſequitur ἰλαὺ ὃ ἔχουσαι ὧν τοῦ νώτου φολίνους τε, ethaud ſcio an ullíus alterius piſcis terminatio ſimilis ſit, nam in ίας quidè maſculina non pauca ſunt. A Gaza Primadæ tribus ſyllabis conuerſum eſt. Primadæ (inquit, hyeme) in cœno ſe abdunt, cuius rei argumentum eſt, quòd neq; eo tempore capiuntur: & dorſo fœculento, pinnisq; adductis, oppreſsisq; ſpectantur. Verno autem tempore prodeunt, & appropínquant ad terram coëuntes, parientesq;: quo tempore fœtu grauídae capiuntur, tempeſtiuæq; tantiſper eſſe putantur. Autumno uerò & hyeme deteriores ſunt. Símul etiam mares pleni ſemine genitali (lacte appellato, per id tempus cernuntur: ítaq; præſtant ad uſum,) prole adhuc parua difficilè capiuntur: adultíore, ſam larga captura propter infeſti aſili ſtimulum eſt. In his uerbís quæ parentheſi incluſimus: quanuis non legantur in Græcis Ariſtotelis uerbis: ſequí tamen ad ea quæ dixit uídentur. PREMADES, & Premnæ, piſces quídam ſunt thynnis cognati, Heſychius & Varínus. Verba Græca ſunt hæc: Πρημάδιαι καὶ πρῖμναι, εἰδὶ δὲ θυννώδεις ἰχθύες. Τετμῆσθαι δ' ὑπό τινες πρεμάδας (aliàs πρημνάδας) τὰς θυννίδας ἔλεγον, Athenæus. Vide infrà in Corollario de Sardina A. Ab Oppiano Halieuticorum primo inter pelagios cum orcynis & cybíjs prenades per n. nominantur: Θρήνων γένεσ', καὶ πρημάδιαι, ἠδὲ κυβεῖαι. Suidæ etiam & Varino Πρωνὰς pro genere piſcis memoratur, ultima circunflexa, malím acuta, ut Pallas, Παλλάς: quo cū & genere & inflexíone congruit. Πρωναδίαις Ariſtotelis, Vuottonus pelamydes eſſe conjecit: fortè quòd & thunnis cognatæ ſint, & ſimiliter infeſtentur aſilis: & in cœno (à quo factum pelamydí nomen) delitescant. Atqui Oppianus libro 1. Halieut. pelamydes primùm litorales facit, deinde prenades pelagias, ut dixi.

PREPONTES piſces à ſolis Oppiano & Aeliano memorantur. Vide ſuprà in Ouíbus marinis, pag. 770.

PRESTIS uel PRISTIS bellua, ſuperiùs cum Phyſetère eſt.

PROSPANTAMII uídentur à Tarentino nominarí piſces quídam. ſed deprauata eſt dictio, quam reſtituimus in Gryte, Elemento G.

Digitized by Google

PSAMMODYTES in Callionymo eſt.

PSARI piſces optimi ſunt, qui frequenter eſitati pulchritudinem faciunt, & ſtomachum uáldè corroborant, Kiranides libro 4. in ν. litera. Pſar quidem uel pſáros Græcis ſturnum auem ſignificat: pro piſce uerò nomen idem uſurpatum, hactenus apud probatum authorem nullum inueni. Nomen hoc auibus à uarietate coloris factum uidetur: unde & equi pſari cognominantur. Græci recentiores in compoſitis quibuſdam hoc nomine utuntur, tanquam ſimpliciter piſcem ſignificãte: ut in Chriſtopſaro, pro fabro: & Petropſaro, pro orpho Bellonij: & Flaſcopſaro, pro orbe: & Scyllopſaro, pro galeo cane. Verùm hæc ab opſario potiùs compoſita mihi uidentur: quo nomine Græci (præſertim recentiores) piſcem nuncupant, ut ueteres opſon: ſicut in Opſo copioſè oſtendimus. Opſárium uulgò etiamnum pro piſce dicitur, Euſtathius. Hodie uulgò ψάρι proferunt.

PSENAS Suidas interpretatur piſces: ψῆνες, οὗ ἰχθύες. Alioqui pſênes Græcis dicuntur, culices quidam ficarij, qui in caprificos immiſi, eas maturant.

Romani genus omne piſcium coloratorum nomine PSITTACI, Pauonis, Turdi, uel Merulæ (minùs tamen rectè) uocare conſueuerunt, Bellonius.

PSOROPETALI, piſces uiles. Ψωροπέταλοι, ἰχθύδια εὐτελῆ, Heſychius & Varinus. dubitari quidem poteſt, uná ne quædam ſpecies, an piſces uiliores omnes ſic appellentur.

PSORVS uel PSYGRVS. Vide ſuprà in Leprade.

PSYLLVS. Quære Pulex.

PSYLON Ariſtotelis in Fullone eſt. ſic enim Gaza tranſtulit.

DE (PVDENDO MARINO, SIVE) MENTVLA MARINA, RONDELETIVS.

MENTVLAE marinæ nullus ueterum, quod quidem legerim, mentionem fecit præter Athenæum. Κολύβδαιναν δ' ἔφησεν ἐπίχαρμος ἐν τοῖς πθυκκεμένοις, ὡς μὲν νίκανδρός φησι, τὸ θαλάσσιον οὐδίον. Colybdænam dixit Epicharmus loco antedicto, ut Nicander ait, Mentulam marinam. Sed Colybdæna ex cruſtaceorum eſt genere, ut in libro de cruſtaceis annotauimus. Horum igitur exemplo id Zoophytum quod hic proponimus Mentulam marinam uocamus, eius figura & ſpecie maximè nos ad id impellente: atq; etiam uulgari appellatione, qua Maſſilienſes & noſtri utuntur.

Quantum ad integumentum attinet, teſtaceis annumerari debet, non cruſtaceis, ut mentula marina Epicharmi. Corio enim duro conſtat, ut Tethya. Quum uiuit, intumeſcit ac diſtenditur: poſt mortem flacceſcit. Foramina duo habet, quibus aquam trahit, & reijcit. Partes internæ indiſcretæ ſunt. Multa huiuſmodi Zoophyta circa Stœchadas inſulas capiuntur. Varia ſunt, alia uiridia, alia nigricantia, alia flaueſcentia.

DE ALTERA (PVDENDI, SIVE) MENTVLAE marinæ ſpecie, Rondeletius.

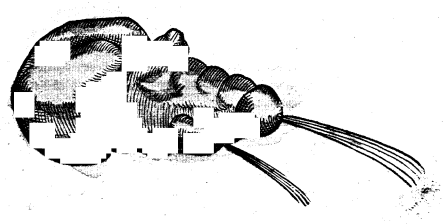

NEQVE

NEQVE Zoophytum iſtud à Mentulæ contractæ forma multùm diſtat, ſi eam cum ſcroto accipias. Ex dura quidem teſta conſtat, ſed ueluti cartilaginea, ſpiſſa, rugoſa, perſpicua. Foramina à ſeſe ſeiuncta duo habet, quibus aquam reijcit, quum comprimitur. Partes internas indiſcretas habet ueluti reliqua Zoophyta.

DE EODEM BELLONIVS.

Genitale marinum uulgus Italicum Cazo marino, Græcum Pſoli nuncupat. A

Exangue maris purgamentum eſt: ſolutum uagatur, ſed eius ea eſt natura, ut à piſcibus aliis minimè tentetur, neq; à quoquam in cibo expetatur. Litorale eſt, neq; alibi reperitur quàm ubi Patellæ, Ricini & Vertibula degunt. C (F)

Genitale ex hoc dicitur, quòd teres ſit, pedē longū, & mediocris brachij craſsitudinis: diſtenditq; ac contrahit hirudinis in morem, unde & ei nomen inditum eſt: quinetiam rufi coloris eſt. Iners, nec niſi ſerpendo incedit, aſpectu toroſo, Nympheæ radicis ſimilitudine: Semper ad ima ſi dit nunquam natat: contractatumq; in ſeipſum contrahitur, ac cornu duritiem habet, uixq; acuta cuſpide pertundi poteſt: alioquī permolle, dum ſua ſponte mouetur: Suas promuſcides quando uult exerit, atq; ita conſtringit, ut ex pedali longitudine uix ſex digitos longum appareat. Acetabulis quæ in promuſcidibus habet, lapidibus hæret: in quibus pluſquam quatuor millia nonnunquam annumeres. Ex anteriore autem capitis parte rurſus crinitas emittit ueluti arbuſculas acetabulis plenas, quibus quicquid palpat, ad os adducit. quod tam amplum aperit, ut uel integram lentā, albiſſimā, copioſa: quæ ita tandem indurantur, ut cum fidibus de duritia & neruea firmitate certare poſsint. Os in gyrum offiículis dentatum habet, præterea nullis oſsibus alibi prædītum. Ab ore gula in ſtomachum defertur, quo modo in Erinaceo marino dictum eſt: reliqua ut inteſtina circumponuntur in gyrum, quæ uix obſeruari poſſunt. B (C)

Alia ſunt purgamenta marina quæ genitale uiri imitantur tum ſpecie, tum magnitudine, ſed pinnis ſubnexis binis loco teſtium. *Aliud genitale marinum.*

Lumbricum marinum & terreſtrem refert, (*Id nimirum quod primo loco deſcribit.*) Nam lumbricus ſic ſe contrahit, ut ex ſeſquipedali longitudine orbicularis ferè fiat. C

COROLLARIVM.

COLYBDAENAS Epicharmus nominat, his uerbis: Ἐγὼ δ' ἐστενδί, κολύβδαινά τ' ἔχεται πολλία μαχὼ, τὰς χεῖρας ὦ μακαρία, κἀφαλῶ δ' ὀνύμαι: loculiam ſciiicet (id eſt carabum) ſignificans, quem aſtaci nomine Archeſtratus dixit, carabi enim nomen nuſquam uſurpat: ut in his quoque uerſibus. ...ἐκὰ πόλυς λᾶγος πολλὰ ἐστακὸν ὠνῆ: Τὸν τὰς χεῖρας ἔχοντα μακρὰς, ἄλλως τε βαρείας: Τὸν δὲ πόδιας μικρὸς: βραδὺς δ' ὦν γέλαιον ὀρᾷ. Intelligit autem colybdænæ nomine Epicharmus, ut Nicander uult, pudendum marinum: uel, ut Heraclides in Opſartyrico, ſquillam, Athenæus libro 3. Colymbenæ cum gammaris, ſquillis, ſepijs, &c. ſtomachicis in cibo conueniunt, apud Galenum de compoſit. medic. ſec. locos 8. 4. Rondeletius urticam paruam hodie à Græcorum uulgo colycænam diſcribit: à Gallis culum aſini. *Colybdæna.* *Colymbenæ.*

Piren Numenij, de quo ſuprà dixímus, pudendum marinum maſculum, aut aliquam eius ſpeciem ſignificare uidetur. *Piren.*

Holothuria unde ſint appellata, nondum inueni explicatum. Θόριον inter alia impetuoſum ſignificat, & ſalacem, id eſt procliuem ad libidinem: & θορυβάω uerbum, libidini operam dare, θορὸς genituram. Holothuria quidem à Rondeletio exhibita, præſertim ſecunda ſpecies, genitalis uiri ſimilis quandam ſimilitudinem præ ſe ferunt: ut holothurium, dictum uideri poſsit, quaſi toto corpore ſuo ad huiuſmodi ſpeciem conformatum: uel holothurium, pro halothurium, à mari. *Holothuria.*

Haleſurion pro genitali marino accipi uidetur, quaſi ἁλὸς οὐρὰ, id eſt marina cauda. Vegetius quoq; zoophytis quibuſdam marinis caudam adnumerat. Vide Haleſurion ſuprà, Elemento H. Eſt & piſcis nomen ædœon, (ἀεδοῖον,) quod & nos genitale nuncupamus marinum, à nonnullis haleſurion Græcè dictum: quanquam haleſurion ſunt qui pro callionymo piſce capiant, Hermolaus in Corollario. quod ſi ab ἅλς, quod mare ſignificat, compoſitum eſt uocabulum, ut uidetur, haloſurium melius dixeris, ut & Haloſydna, Haloſachne: nam Halipleumon à datiuo eius nominis componitur. Vrena à Rondeletio & Vuottono inter piſces ignotos nominatur: quod nomen ubi legerint neſcio: niſi fortè huiuſmodi aliquod deprauatum apud Plinium repererunt. *Haleſurion.* *Cauda.* *Vrena.*

Angli pudendum marinum maſculum Pyntylfiſſhe appellant. *Pyntylfiſſhe.*

Quam nos pennam marinam, noſtri piſcatores, formæ extremi alterius ſimilitudine inducti, Mentulam alatam uocant, Rondeletius. Meminit & Bellonius. Item Albertus: Sunt in mari (inquit) animalia quædam ſimilia ueretro uirili: ſed loco teſticulorum habent alas creſcentes, quę prominentia ſua efficiunt teſticulos. Imperfecta ſunt, tardi motus, nec uiuunt niſi in aqua. *Mentula alata.*

Pudendi marini utriuſq; ſexus meminit Apuleius Apologia 1. nominat autem uirile, ueretillum, (*malim Veretillum gen. neutro, ut ſit diminutiuum à ueretro:*) & muliebre, uiaginal, (*fortè uirginale, uel magnal:*) quod ab indocto quodam interfœmineum appellatum reprehendit. Hæc friuola (inquit) *Pudenda utriuſq; ſexus.*

Digitized by Google

pleraq; in litoribus omnibus congeſtim & aceruatim iacent. ¶ Oſtreum quoddam unius conchæ inuenitur, quod habet ſpeciem uirilis uirgæ inferiùs: & aliud eiuſdem generis, quod habet ſimilitudinem uuluæ muliebris: non tamen hæc ſunt inſtrumenta coitus in eis, ſed partes corporis ipſorum. huius oſtrei concha refert cochleam, & eſt ſpinoſa extrinſecus, in cibo gratæ & delicatæ carnis. in eodem ſæpius margaritæ reperiuntur. abundat autem in litore maris Germanici & Flandrici, Albertus. Rondeletius nullam huiuſmodi cochleam deſcripſit: ſed quartam urticæ ſpeciem, quæ inſtar holothuriorum teſtis alienis adnaſcatur, & maximè purpuris, (quæ ſunt cochleæ ſpinoſæ.) inquirendū igitur urticæne aut holothurij ſpeciem aliquam intellexerit Albertus. cuius etiam alibi uerba hæc ſunt: Eſt genus quoddam oſtrei, cuius ſpecies una uirgam, altera uuluam præ ſe fert: & uocatur apud Germanos inferiorum marium **Billegen**. mihi hoc nomen hactenus inauditum eſt, & eius ratio incognita. Locus eſt in Ariſtotelis de Hiſt. animal. 8. 30. ubi Ariſtoteles de anguillis ſcribit, eas quæ fœminæ appellentur præſtantiores haberi: non eſſe autem uerè fœminas, ſed aſpectu tantùm uideri. *Pulmo marin.* Pulmonem marinum Itali uoce obſcœna potam marinam, ut & Græcum uulgus Mogni, uocant: quòd partibus uerendis admotus, pruritum ac Venerem, imò etiam ampullas excitet, Bellonius. ſed Rondeletius urticæ genus hoc facit, pulmonem marinum eſſe negat. ¶ Nos Germanicè tum eam urticæ ſpeciem, quam Itali potam, tum exhibita à Rondeletio pudenda, & ſi quid aliud in mari eandem ſpeciem præ ſe fert, **Meerſchaam** uel **Seeſchaam**, id eſt pudendum marinum nominabimus: uirile priuatim, **Seeſtert**. ¶ Miſit ad me aliquando Cornelius Sittardus, cum alijs quas Romæ nactus erat picturis, pudendum aliqua ex parte ſimile illi quod ſecundo loco Rondeletius dedit, colore è luteo ſubuiridi. Maſſa quædam informis uidetur, retrorſum ubi craſſior altiórque eſt, ueluti cornu paruum, rugoſum, extenditur: oppoſita pars humilior ceu in glande foramen oſtendit, idq; rubicundi coloris, ſi pictor non fallit. Hoc in Italia prope Romam rarò capi, nec eſui eſſe aiunt.

Epipetrum. Ab eodem accepi, quod epipetron uocabat. depictum id, ut effigies repræſentat, maſſa quædam eſt informis, ſpongioſæ & cauernoſæ ſubſtantiæ, ſex digitos longa, ſeſquidigitum lata: inæqualis & ruberoſa, multis ceu acetabulis compacta: colore partim nigricans, partim rubeſcens, & albicans alicubi. Hanc apud me picturam cum Bellonius uideret, pudendum marinum ſibi uideri dicebat. Naſci puto circa petras maris, eisq; hærere: ut inde aliqui epipetron nominare uoluerint. ſed zoophytum hoc eſt. Veterum uerò epipetron, herba eſt, quam Ariſtoteles etiam ſuſpenſam, multo tempore uigere tradidit, &c.

Paruum quendam piſciculum uiridem, quem Rondeletius puto decimam Turdorum ſpeciem facit, Priapum regis alicubi in Italia uocant: & Galli Narbonenſes quidam hirundinem aut congenerem piſcem, ex ijs qui uolant, penem uolantem. ¶ Cremonenſis interpres Kiranidæ pulmonem marinum, interpretatur cunnum marinum.

PVLCHER à Gaza conuerſus eſt, pro Callionymo Ariſtotelis.

DE PVLICE MARINO. RONDELETIVS.

B 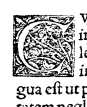 VM maris purgamentis aliquoties reperi beſtiolam tenui cruſta intectam, quam hic depinximus, quæ facie homunciones ridiculè pictos uel ſimiam repræſentat: alijs partibus locuſtæ ſimilis eſt, in cauda appendiculas habet locuſtæ & ſquillæ modo. tam exigua eſt ut particulæ corporis niſi ab oculato diſcerni (non) poſſint, ob paruitatem negligitur. 40

A Hanc puto eſſe φύλλου θηλάτιον, id eſt pulicem marinum, de quo Ariſtoteles libro 4. de Hiſt. cap. 10. quum de piſcium ſomno agit. Piſces uel manu facilè caperentur dum dormiunt, niſi à pediculis & pulicibus uexarentur. Nunc uerò ſi ſomnum diutius capiant, nocte ab innumera multitudine illarum beſtiolarum occupati abſumuntur. Gignuntur eæ in profundo mari tanta fœcunditate, ut eſcam ex piſce confectam, ſi diu in imo manſerit, totam corrodant, atque piſcatores ſæpe eſcam demiſſam glomeratis undique his beſtiolis perinde ut globum recipiunt. 50

Gignuntur & in ſtagnis marinis ſimiles.

COROLLARIVM.

Scolopendræ marinę uulgò pulices marini dicuntur, nam infeſtant piſces eodem modo, quo nos pulices terreni, Niphus. Sed longè alias à pulicibus ſcolopendras marinas Rondeletius nobis oſtendit. ¶ Pſyllus marinus animal minimum eſt, quo utuntur piſcatores. ſalit autem per litus. Hic cum pſyllij herbæ ſeminibus octo in pelle uel panno ligatus, & ad collum ſuſpenſus, rigorem tertianum fugat. Quòd ſi pſyllos marinos multos cum aqua marina coxeris, & aſperſeris ubi multi ſunt pulices, euaneſcent. In lapide pſorite, qui & pẽrus dicitur, ſcilpe pſyllos marinos tres ſub calamo uiridi manentes, & reclude radicem herbæ pſyllij. hoc amuletum da puero cadenti, & qui dentes teret. Si piſcator pſyllum geſtârit uigilando in die per flumen aut lacum, 60

Digitized by Google

lacum, magnam uim piſcium capiet, Kiranides libro 1. Et rurſus libro 2. Pſyllus qui in litoribus inuenitur, cum roſeo (oleo roſato) coctus uel albo uino, dolorem aurium ſanat. Pſyllos, id eſt pulices, marinos multos in aqua marina coque cum pſyllio herba. hac decoctione conſperſa domo, pulices pellentur. Si piſcator utatur pſyllo pro eſca, multis piſcibus potietur. debet autem ligari in pelle delphini. Item circa finem quarti: Pſyllos marinos cum aqua marina & zolica (*conyza ſuperi, uel pſyllio ut ſuprà*) herba coque: hoc decocto domum aſperge, abigentur pulices. Quòd ſi pſyllum marinum piſcator ferat, multam obtinebit piſcationem. ¶ Adeò nihil non gignitur in mari, ut cauponarum etiam æſtiua animalia, pernici moleſta ſaltu, aut quæ capillus maximè cælat, exſiant: & circunglobata eſcæ ſæpe extrahuntur: quæ cauſa ſomnum piſcium in mari noctibus infeſtare exiſtimatur, Plinius.

DE PVLMONIBVS MARINIS.

RONDELETIVS.

De hac icone lege authoris uerba circa finem capitis.

A

ΠΑΕΥΜΟΝΕΣ Atticè pro πνεύμονες dicuntur ab Ariſtotele, pro marino zoophyto quod ſponte prouenit. Latinè etiam Plinius Pulmones uocauit. Multis, inquit, eadem natura quæ frutici, ut Holothurijs, Pulmonibus, Stellis. Ab eodem lib. 32. cap. 11. idem zoophytum, ut opinor, halipleumon appellatur. Inter teſtacea haberi ab Ariſtotele lib. 5. de hiſt. cap. 15. rectè dicitur. Eo enim loco Ariſtoteles de teſtaceis tantùm ſponte prouenientibus tractat. Id indicat initiũ ſequentis capitis. Sed eodẽ modo teſtaceos Pulmones intelligere oportet, quo Holothuria, Tethya, et ſtellas, id eſt, corio duro cõtectos. Veteres de Pulmonibus marinis, ut de re tũ nota omnibus & uulgari ſcribentes, quales eſſent fuſiùs nõ expoſuerũt. Vnde euenit, quemadmodũ in aliis multis rebus, ut qui ſint nunc dubitemus. Conijcere licet Pulmones, uel à pulmonũ noſtrorũ figura, uel ab eorundẽ ſubſtantia laxa, molli, foraminibus plena, nominatos fuiſſe. Vnde Ariſtote les ſpõgias aplyſias pulmonibus cõparauit: ſed an marinos, an animaliũ pulmones intellexerit, in dubio eſt. Pulmonis marini cinis adalligatus, inquit Plinius li. 32. ca. 10. egregiè profluuia purgat, (*id eſt, menſes promouet.*) Et ibidẽ: Pulmone marino lignũ ſi confricẽt, ardere uidetur. Alibi (ibidem ca. 11.) tradit Pulmonẽ marinum decoctũ in aqua calculoſis mederi, & perniones emendare. Sed ne ex his quidem qui ſint Pulmones marini licet colligere.

Lib. 9. cap. 47

(G)

Quires marinas tractãt, id Vrticæ genus quod priore parte operis noſtri deſcripſimus, quod noſtri, & Itali obſcœno nomine nuncupant potes de mer, pro Pulmone marino exhibent, ſed nõ ſine errore, ut ex ijs quæ de Pulmonis marini facultatibus ſcripta ſunt, confirmare facile eſt. Nam Pulmonis marini cinere egregiè profluuia purgari à Plinio traditum eſt, & decoctũ in aqua calculoſis perutilem eſſe. Quæ noſtris pores uocatis conuenire non poſſunt: nihil enim aliud ſunt, quàm ſubſtantia mollis, pituitæ concretæ perſimilis, quæ in aquam abit. Quare nec in cinerem redigi, nec in aqua decoqui corpore aliquo ſuperſtite poteſt. Adde quòd nihil cum pulmonis figura, neq; cum ſubſtantia ſimile habet.

Bellonius potẽ marinam facit pulmonẽ mar. Rondeletius uti ticæ genus.

Nos cũ illa quæ ſaxis affixa ſunt, diligentius rimaremur & contemplaremur, inuenimus ſubſtantiam quandam illis hærentem, corio duro & nigro intectam, intus mollem, fungoſam, & fiſtuloſam, ſpongiarum aplyſiarum modo. Ea in ſaxorum rimis naſcitur, cuius imaginem non exhibemus, quia commodè pictura exprimi non poteſt.

A B

Vel pulmo marinus dici poteſt, corpus quoddam rotundũ, pilæ marinæ modo, uireſcens, foris ſubſtãtia feltro ſimile, intus totum fiſtuloſum ueluti ſpongia aplyſia. In mari aqua plenum eſt, & graue. extra mare in ſe concidit & flacceſcit. In ſaxorum rimis deliteſcit, & inter algas. Quum uerò per mare fertur, tempeſtatis ſignum eſt, quod de pulmone marino ſcripſit Plinius lib. 18. ca. 35. Pulmones Marini in pelago, plurium dierum hyemem portendunt. Hæc Rondeletius.

Pulmo marinus cuius iconem exhibuit.

QVAE Bellonius, & Gillius & Maſſarius tradiderunt, ad urticas retuli, quoniam urticæ ſpecies eſt Rondeletio teſte, quem ipſi pulmonem putarunt.

COROLLARIVM.

Pulmo marinus Germanis eiuſdem ſignificationis uocabulo **Meerlungg** uocari poterit. A

Pulmo marinus, id eſt, Cunnus marinus, Interpres Kiranidis. B

Kiranides oſſa ei attribuit. C

πνεύμονες & dicuntur etiam genera quædam in mari uiuentia, ſed abſq; ſenſu, Heſychius. Quam autem zoophyta ſunt, & fruticis uitam uiuunt, non tamen adhærent, ſed abſoluta ſunt, ſicut etiam in plantis quædam ut epithymum & epipetrum uiuere poſſunt: ut ſcribit Ariſtoteles & interpres eius Epheſius lib. 4. de partibus. Pulmo marinus facit crebrò omnia uolatilia cœli ſuper ſe conuolare, ut cum comeditur ab eis, etiam capiat, Kiranidæ interpres.

Digitized by Google

E Pulmone marino si confricetur lignum, ardere uidetur, adeò ut faculam ita præluceat, Plinius. uidetur autem dicere, confricatum eo lignum ita ardere, ut sua luce faculam quoq; uincat. Thitini (*lego Thynni, nam & literarum ordo consentit, & mox plura sequuntur de thynna*) oculos & pulmones marini (*marinos*) si quis triuerit, & conspexerit (*conspexerit*) in tecto domus serò, putabunt qui in domo erunt, (*uel undecunq; rectum aspicientes*) se stellas uidere. Si autem uirgam unxeris deambulans serò, cùm Luna non lucet, putabunt lumen de uirga emicare. Si uerò in muro uel in charta depinxeris feram, aut imaginem aliquam, uidentes admirabuntur, Kiranides libro 4.

G Thynni iecur tritum, mixtaq; cedria plumbea pyxide asseruatum, psilothrum est, ita pueros mangonizauit Salpe obstetrix. eadem uis est pulmonis marini, Plinius. Si quis, qui nondum excesserit ex extrema puerilia, thunni sanguine illinatur, non pubescet. hoc idem torpedo & marinus pulmo efficiunt. nam in aceto putrefactæ eorum carnes, & mento aspersæ, fugam pilorum facere dicuntur, Aelianus de animalibus 15.27. Pernliones emendat pulmo marinus, cancriq; marini cinis ex oleo, Plinius. Pulmo marinus recens tritus (λειωθεὶς) & illitus, podagras pernionesq; emendat, Dioscorides. ¶ Pulmo mar. impositus pedibus podagras & chimetla sanat. Sufita uerò ossa eius, auertunt omne malum, sicut & stella, Kiranides.

H Ramices dicuntur pulmones uel hernia. Plautus Mercatore: Tui causa rupi ramices, atrum dum sputo sanguinem. Et Varro Trihodite: Prius quam in Orchestra Pythaules inflet tibias domi suæ ramices rumpit, &c. Nonius. sed in ijs quæ affert testimonijs, ramicis nomine non pulmo, sed bronchocela intelligi mihi uidetur, Pulmunculus, paruus pulmo, uel aliquid paruo pulmoni simile. Solinus cap. 62. Sunt enim illis reciprocis quibusdam pulmunculis uestigia carnulenta.

Prouerbia. Pulmo Latinis ab Attico πλεύμων transpositis literis factus uidetur. ¶ Pulmonis uitam uiuere, prouerbium est in eos qui otiosam & securam nimiùm, stolidamq; uitam degunt, sine sensu fere, sine præsensione ulla futuri, sine præteriti temporis ratione. Plato in Philebo: Λεγωμεν δε τοφρέμονα μεθ' ἑὸς τὸν ἕτερον χρόνον ὡς χειμάσεις, δίωιτο τὸν ἐὰν λογίζωνται: ζῷν ἢ τὸν ἀνθρώπε βίον, ἀλλὰ τὸν τῶ πλεύμονος, ὁ ἔχων δε (ἐκ θαλάττης μετ' ἐσχάνων ἐμψυχὰ ὄντα σωμάτων. quæ eius uerba apud Athenæum quoq; libro 3. sed minùs integrè citantur. Βλακα Græci hominem nimiùm simplicis stolidiq; ingenij appellant: (metaphora ducta) à pisce quodam siluro simili, sed adeò uili inutiliq;, ut ne canes quidem gustare dignetur. Hinc quarto de republica (*Plato nimirum:*) Βλακικὸν τι ἡμῶν τὸ παιδος, ὡς ἐ λέγει τις τῶν ἐνδυμίων, ἐκ τῦ θαλαττίε ζῶον ὄντ' ἀναισθητε. οἱ οἳ ἐκ τὸ πρὸς τὴν κύμην χωρεῖν ἢ Βλακεύειν, ὃ μνημονεύει μὲ λοιπόν, Suidas. Βλακεύειν uerbum etiam pigritari, tardare, & oscitanter, negligenter, segniterq; aliquid facere significat, & forsan pulmo marinus quoq;, quanuis animal esse uideatur, tardius tamen & pigrius est quàm animalium naturæ conueniat: ut inde Plautus fortè in Epidico dixerit: Pulmo (quod perhibent) priùs uenisset, quàm tu aduenisti mihi. Erasmus Rot. prouerbij loco accipit, in homines lentos ac cessatores: opinor (inquit) quòd pulmo cum perpetuò moueat, nunquam tamen loco se promouet: quod de animalium respirantium pulmone intelligit. ego ad pulmonem zoophyton adagij originem referri posse arbitror.

Est & hepar deiectamentum marinum Bellonio, hepati cocto (ut inquit) persimile, fœtidum, fragile, ruhrum, porosum, &c. de quo leges suprà in H. elemento.

DE PVNGITIO.

A DE ACVLEATO (ut Rondeletius nominat) pisciculo minimo, scripsi iam suprà in A. elemento, pag. 9. nunc quoniam occurrit quod addam, pungitij, quo Albertus utitur, nominis occasionem non aspernabor: quanquam nomen ipsum, hoc est formationem eius non laudem. huius enim terminationis nomina uel à participijs passiuis præteritis deriuantur, ut fictitius, factitius: uel à nominibus, ut lateritius. à uerbis uerò præsentis temporis, nullum opinor: quamobrem analogia defendi non potest. Punctorem aut punctium dicere oporteret, qui Germanici nominis uim quàm proximè exprimere uellet. Græcè centrinen aut centriscum, aut à spinis acanthiam, id est spinosum, aculeatum. sed galei etiam centrinæ & acanthiæ sunt, quibus cum hi pisciculi nihil prorsus commune habent: quamobrem ne committatur homonymia, centriscos potiùs appellabimus. Obscuri quidam turonillas uocarunt, origine forsan Germanica quasi tornillas, id est spinosas. **torn** enim nobis spina est, ut Hebræis dardar. Inter ioculares piscium nomenclaturas, aculeatum reperio equitis uel regis titulo ornari, (**ein Stichling iſt ein ritter/oder ein künig**/) quoniam aculeos non in dorso solùm, sed ad latera calcarium instar (quibus equites utuntur) rigentes habet. In ora Germaniæ alicubi, ut circa Dantiscum, **Stechbüttel** uocari, & in mari etiam esse (quod an uerum sit dubito) accepi. Angli **Scharplyng** uel **Shaftlyng** nominãt. In alijs uerò Angliæ locis, ut Guil. Turnerus indicauit, **a Stickling, a Stickleback**, quòd in tergore aculeos habeat pungentes: & **a Banſtickle**, quòd usq; ad ossa per carnem pungat. Theophrastus in libello de piscibus inscripto: Fossiles autem pisces (inquit) iermè fiunt, eò quòd ab inundatione fluuiorum, in locis quæ reliccantur uel oua, uel alia principia gignendis idonea piscibus relinquantur. nonnulla enim non ex ouis (*uel non ex animalibus*) oriuntur, ut anguilla & centriscus. Et hoc in Heraclea circa Lycum fluuium contingit. Hinc cõiicio centriscum

centriſcum Theophraſti non alium eſſe ab aculeato noſtro, primùm à corporis aculeis, unde & nomen in pleriſq; linguis ei factum eſt. deinde quòd piſciculus ſit exiguus: quod licet de centriſco non ſcribatur, forma tamen ipſa nominis diminutiua inſinuat: & quòd fluuiatilis, non marinus, deniq; quoniam ſponte & abſq; ſeminio naſcitur centriſcus: quod de pungitio etiam Albertus teſtatur, cuius uerba in Aculeato recitaui.

Degunt ut plurimùm in aquis ſordidis & cœnoſis, præcipuè ad ripas: & quos illic inuenerint uermiculis ueſcuntur. Pariunt menſe Maio. C

Aculeis quos in dorſo erigunt, contra alios piſces tutos ſe præſtant: quæ fortè & multitudinis eorum cauſa eſt, præter id quòd minima animalcula ferè fœcundiſſima ſunt. D

Ad cibum præferuntur Martio menſe, & initio Maij: tunc enim ouis turgent. Frigi (puto) ſolent ouis conquaſſatis immerſi. F

DE EODEM, BELLONIVS.

Spinarellam Galli Vne Epinoche uel Epinarde, Cenomani Vne Rippe, à ſimilitudine ſemiuis Spinachiæ quod refert, uocauerunt. Itali Spinarolum à ſpinis quas in tergore gerit, dixerunt. Lugdunenſes Vne Artiere. Magna pars Italiæ Stratzarigha nominat: quòd quemadmodum Stratze, hoc eſt uilia linteamina, inutilis ac nullius ferè momenti ſit. A

Duo eius genera obſeruantur, utrunq; omnium piſcium fluuiatilium minimum. Hi dum in aqua degunt, aculeos quidem habẽt depreſſos: quos ſi ex aqua productis piſcibus uel leuiter contingas, protinus arrectos ſenties. Horum prouectior ternos in tergore, puſillus uerò ſenos gerit, adeò erectos in educto piſce, ut niſi uí deprimi nõ poſſint. Alium quoq; in lateribus habent, utrinque unum: ſunt de Galeorum genere, (*Re ipſa nihil eis commune cum galeis: ſed nomen fortè ſolùm cum Galearum ſpecie centrinis*:) atq; affatim in Nare fluuio, quí hodie Nexra dicitur, capiuntur, potiſsimùm antequàm immiſceatur Tiberi, ad urbem quam Aorte uocant, paulò ſupra Ortícolim: in qua etiam fricti, aliorum piſcium modo, à plebe manduntur. Quo in loco quoties aqua paulò altiùs ſoluto excreuerit, piſcatores quí ad Velini lacus oras degunt (quí hodie Pedalucus dicitur) eò ſe conferunt, & tantam horum piſcium multitudinem capiunt, ut ad urbes Narni, & alias circunſtantes multa onera transferant. Noſtri uerò huiuſmodi piſciculos ob tergoris & laterum ſpinarum tedium, reſpuunt. B F (E)

DE PVRPVRA, BELLONIVS.

PVRPVRAM Genuenſes (quòd murícatis aculeis in orbem circunualletur atq; horreat) Ronceram uocare ſolent. Venetorum & Romanorum uulgus ab ungue odorato (quo iam inde ab ortu naturæ ſeſe quaſi concludendo tueatur) Ognellas nominat. A

Eius concha cochleam penitus referret, niſi clauata eſſet, & canalem ad latus, quà linguam exerit, haberet. Cornua limacum more attollit, atq; eodem pacto ſerpit, riſdemq; cornibus iter ſibi prætendit. Linguam ex tubulo canaliculato in latere procurrentem habet, quæ calloſe huius parti adhæreſcit: cui caro ipſi teſtæ adiungitur. Eſt autem ea caro, muſculus quidam foraminis ac candidus, mediæ teſtæ alligatus, quo Purpura tanquam congenito quodam operculo, carni patulæ oppoſito, diutiſsimè extra aquam uiuit. Marinam enim aquam hauſtam aſſeruat, qua pluribus diebus refouetur ac ſuſtentatur. Caput illi cartilagineum ac durum: Os in ea parte qua ſcopulis hæret, rotundo foramine peruium, quo lapides arrodit, & in ſtomachum exugens demittit. Percepi autem ex anatome Purpuræ, in canaliculo, per quem linguam exerit, duo foramina in diuerſas corporis partes primùm delata: ut inde ad branchiarũ (*teſtacea branchias non habent, & reprehendit hoc Rondeletius*) locum pertinerẽt, (quas tranſuerſas ſub grandiore ac neruoſo muſculo poſitas numero ſenas in parte corporis gibba oſtendit:) ac paulò inferiùs ſtomachum, amplum cor, cui ferè magnitudine, ſubrotundum, ad latera branchiarum ſitum. Hepar porrò uiſcidum, tenaci quodam lentore præditũ, ut penè uiſcum eſſe appareat. Hoc Ariſtoteles papauer appellare uoluit: ad cuius latus, mucus purpureus (quo olim tingebatur) apparet, in recentibus purpuris ilico extorquendus: totus enim in demortuis perit. Quibus autem Purpuris tinctura ſuccus apparet, ea magnitudine mediocres ſunt, ouum gallinæ raro excedentes: quanquam nonnullis eiuſdem magnitudinis nihil interdum eius appareat. B C

Purpurarum teſtas Itali Porcellanas uocant, quo etiam nomine conchylij genus omne intelligunt: unde nos quoq; detorta ad uaſa appellatione, Porcellanica uaſa nuncupamus. Vocẽ quoque hanc agnoſcimus in globulis, quibus noſtræ mulierculæ ſuas preces nuncupare ſolent: Patenoſtres de Porcelaine uocant, qui ex teſtis maiorum Purpurarum aut muricum conficiuntur. A E

Cæterùm paruæ Purpuræ ut plurimùm litorales ſunt, locis quidem ſcopuloſis natæ: in quarũ teſtis totidem reperiuntur orbes, quot eas annos uixiſſe credas. C

Purpurarum caro, ſicuti & cæterorum teſtaceorum, dura eſt: atq; ijs exhiberi ſolet, quibus ex malorum ſuccorum copia cibus in uentriculo corrumpitur. F

Ad Carteiam autem inueniri traduntur, Purpuræ & Buccinæ *δεκαπόντιοι*, id eſt, quarũ teſtæ

decem cotularum sunt capaces, (*ut author est Strabo.*) Quod genus magnarum Purpurarũ pelagium esse consueuit: cuius caro (ut tradit Xenocrates) cæteris durior esse solet.

Purpura pentadactylus prona, Bellonij. *Atqui dactyli sex pinguntur.*

Eiusdem Purpura supina.

DE PVRPVRA, RONDELETIVS.

Purpura cum operculo, quã Rondeletius exhibuit.

Alia Purpuræ effigies, nostra: ex Adriatico, si bene memini.

A πορφύρα (turbinatorum generis concha nobilissima) nominatur à Græcis, & πορφύρεαι μικραὶ Puræ paruæ ab Aristotele lib. 5. de hist. anim. cap. 15. Genuenses ronceram uocant ab aculeis, Veneti ognellam: nostri burez mutuata, ut apparet, dictione à Murex. Plinius (lib. 9. cap. 37.) Purpuras alio nomine Pelagias appellari tradit. Purpuræ, inquit, nomine alio pelagiæ uocantur. Inde et pelagium earum succum tingendis lanis laudatissimum idem appellat. Buccinum per se damnatur, quoniam fucum remittit. Pelagio admodum alligatur, nimiæque eius nigritiæ dat austeritatem illam, nitoremque, qui quæritur, cocci. Sed hæc mihi appellatio non purpurarum omnium, sed unius tantùm differẽtiæ à loco sumptæ uidetur esse debere, id quod ex Aristotele facilè colligitur.

Pelagiæ, nõ idẽ quod purpuræ.

Lib. 5. de histo. cap. 15. Εἰσὶ δὲ τῶν πορφυρῶν γένη πολλά, καὶ φύεται μὲν μεγάλαι οἷον αἱ πόντιοι τὸ Σίγειον καὶ Λέκτου. αἱ δὲ μικραὶ, οἷον τῶν ἐν Εὐρίπῳ, καὶ πρὸς τῶν Καρίαν. καὶ αἱ μὲν ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ πραγεῖαι: καὶ τὸ ἐρυθρὸν αὐτῶν μέσον μάλιστ' ἔχουσαι, φύονται δ' ἐν βυθῷ μικρόν, &c. Quæ sic Gaza conuertit: Genera Purpurarum plura: & nonnullæ magnitudine augentur insigni, ut quæ ad Sigeum & Lectum (Idæ promontoria) gignuntur. Aliæ paruæ, ut quas Euripus fert, & Caria. Pelagiæ magnę scabræque sunt, quarum flos magna ex parte niger, sed nonnullis rubidus pusillúm. Nonnullas ex magnis uel ad precium minæ euadere nouimus. Paruæ ad litora & oras (ἐν τοῖς ἀιγιαλοῖς καὶ πρὸς τὰς ἀκτὰς) reperiuntur, flore rubro. Purpuras quæ ἐν τοῖς κόλποις nascuntur, pelagias rectè interpretatus mihi esse uidetur Gaza. Nam καλάτας ἢ θαλάσσας Græci τὰ κοιλώματα τῆ θαλάσσης appellant, & τὴν βαθεῖαν θάλασσαν. Et qualem hîc florem pelagijs tribuit Aristoteles, talem pelagio Plinius, scilicet nigricantem.

B Purpura nostra oui est magnitudine, non nego alibi multò maiorem reperiri. Testa rugata, aspera, cinerea, aliquando flauescente, aliquando ex uiridi cinerea, intus luteo colore. In anfractus contorta est. Aculeis ueluti clauis ordine dispositis munita, primis minoribus, mediis longioribus multò, unde Plinius clauatam esse Purpuram dixit, ad turbinem usque aculeis in orbem septenis ferè. Rostro est longo, tubuli modo excauato, per quod linguam exerere creditur. Ante id foramen est rotundum, operculo intectum: quod seperatim depingendum curauimus, de quo etiã seorsum dicemus. Ex his perspicuum est quàm alienæ sint à uera Purpura aliorum picturæ, quorum hi rostrum tubulatum, illi turbinem omiserunt. Caro interior qualem in turbinatis antea

Lib. 9. cap. 36.

Operculum.

Cõtra picturas aliorum.

notea ex Aristotele descripsimus: suntq; falsissima quæ nonnulli de Purpurarum branchijs, (*Bellonium notat,*) & alijs partibus se percepisse blaterant.

Purpurarum genera esse plura iam diximus ex Aristotele. Earum differentiæ sumuntur à lo- A
co, magnitudine, paruitate, floris siue succi uarietate. Magnæ sunt ad Sigeum & Lectum, paruæ *Genera & differentiæ.*
in Euripo & Caria. Pelagiarum aquiloniarum flos nigricat: paruarum litoralium & austrinarum
ruber. Earundem plura genera tradit Plinius, pabulo & solo discreta. Lutense putri limo, & Al- *Lib. 9. cap. 37.*
gense enutritum alga utilissimum. Vtrisque melius Tenienses in Tenei maris ora collectum. Hoc
quoq; tamen etiámnum leuius atq; dilutius. Calculosæ appellantur à calculo maris, mirè apto
Conchylijs, & longè optimo Purpuris. Dialutense, id est uario soli genere pastum.

De generatione Purpurarum diximus in priore parte operis nostri (lib. 4. cap. 4.) quę sponte C
naturæ fit, sine maris & fœminæ commistione, sine ouis. Quamobrem hoc in loco improban- *Generatio.*
da est autoris libri de aquatilibus sententia, ab Aristotelis mente alienissima, etiam si eam expone *Contra Bellonium.*
re uelle uideatur: quam tamen miserè deprauat & corrumpit, ut ex eius uerbis perspicuum fiet.
Vterq; autem piscis (de Buccino & Purpura loquitur) purpureum colorem fundit, estq; Massi-
lia, Genuę ac Venetijs in cibis expetitus: sed Buccini caro Purpurę carne durior est. Ambo quo
que fauare dicuntur, quod sanè hoc pacto faciunt. Qua sub lapide prona parte oblonga, albáque
deinceps pendentia disponunt, quæ ita disposita faui nomen habent, ab apum similitudine. Supi
nia autem sub lapide stabulantur, quum fauificant: quo uerò tempore fauos extruunt, si incoquan
tur & abscindantur, oua intro continere comperientur, quæ saliuario lentore lapidibus & cauti-
bus ferruminant, ut inde decidere non possint, quod tam magno artificio construunt, ut nihil co-
acruatum esse uideatur. Hæc autē fauificatio uerna esse solet. Primùm ut hæc à ueritate quàm
maximè abhorrere intelligas, essecq; planè ægri somnia, explicandum quomodo procreātur Pur- *Purpuræ et buccina quomodo procreentur.*
puræ & Buccina, deinde quid sit fauare siue fauificare. Omne ostracodermorum genus expers
coitus est, inquit Aristoteles lib. 5. de hist. cap. 15. Et cùm Purpuræ, tum etiam reliqua testis inclu-
sa, è limo ferè & materia putrescente oriuntur. Quod & necessaria ratione confirmatur. Etenim
nulla naturalis actio sine partibus ad eam aptè conformatis perfici potest: nam partibus singulis
sua sunt temperamenta, à quibus facultates, & ab his actiones proficiscuntur: quas omnes corrue
re necesse est, imò ne esse quidem possunt, si harum fundamentum uel subiectum nullum existat.
At quæ in Purpura, Buccino, turbinatisq; omnibus partes sunt semini generando, continendo,
emittendo, recipiendo & fouendo idoneæ? Quænam aliæ præter eas, quæ sustinendo, nutrien-
doq; simpliciter animali destinatæ sunt? Præterea quæ commistio corporum undiq; testa conclu
sis esse potest? Dices fortasse ex Aristotele, Genus omne ostracodermorum Vere Autumnóque *Lib. 5. de Histo. cap. 12.*
habere ea quæ oua appellant, exceptis Echinis cibo idoneis: quippe quibus etsi per ea tempora
præcipuè ubertas ouorum est, tamen nullo tempore committitur, ut ouis omnino careant, sed ma
xime plenis unijs diebusq; tepidis restituuntur. Hæc quidem Aristoteles prodidit, sed locus is ex
alio intelligendus & explicandus est, qui legitur libro 5. cap. 11. de gener. anim. Quæ oua appel-
lantur nihil ad generationem conferunt, sed indicio sunt melioris nutritionis, quale in sangui-
neis pingue est. quamobrem sapore per id tempus præstant, ciboq; laudantur: argumento quòd
& Pinnæ, & Buccina, & Purpuræ continent quidem semper ouum illud uocatum, sed aliàs ma-
gnum, aliàs minus. Quare falsum est oua huiusmodi per similitudinem sic appellata, non ex semi *Quomodo fiat.*
ne, non ex fœminæ & maris coitu concepta, ita disponi ut faui nomen habeant, ab apum similitu-
dine, ut hoc sit fauare siue fauificare. Est enim longè aliud apud Aristotelem lib. 5. cap. 15. de Hist.
anim. Athenæum, Plinium. Αἱ μὲν ὖν πορφύραι πᾶσαι συναθροίζονται εἰς ταὐτὸ, ποιοῦσι τὴν καλουμένην
μυκηρὰν. ἔστι δ' ἐστὶν οἷον κηρός, πηλὸν ἔχ ὅτω γλαφυρὸν, ἀλλ' ὥσπερ ἂν εἰ ἐκ λεπτύνων βρεχθείη (noster codex,
κλαγγίμην ἔφρεθ.) λευκῶν πολλὰ συμπλακέντα, (συμπαγέν, Athenæus.) ὃν ἔχει δὲ αὐτῶν μᾶλλον πόρον οὐδὲν τοῦ-
των ἐκ γίνονται (ἐκ τούτων, addit Athenæus) αἱ πορφύραι: ἀλλὰ φύονται καὶ αὗται, καὶ τὰ ἄλλα ἐκ τοῦ σιλύος τῆ
ἰλυῶν ὀστρακοδέρμα. ἔστο δ' συμβαίνει ὥσπερ ἐπεκάθηται, καὶ τούτους, καὶ τοῖς κήτεσι κομίζεται γὰρ καὶ οἱ κήτκοῦ,
&c. id est, Purpuræ uerno tempore eundem in locum sese colligentes, condunt quam fauaginem
nominant: quæ ueluti fauus est apum, uerùm non ita elegans, sed quasi ex putaminibus cicerum
albo rum multa inter se composita, struem unam sua cohæsione coagmentariat. Nullum ijs patet
foramen, neq; ex ijs nascuntur Purpuræ. Sed cùm Purpuræ, tum etiam reliqua testis inclusa à li-
mo ferè & materia putrescente oriuntur. Illa uerò coagmentatio fauo similis, purgamentum tam
ijs quàm Buccinis euenit: nam Buccinis quoq; fauificare in more est. Igitur κηλιάζειν, siue μελίκη-
ρα, siue οἷον κηρὸν ποιεῖν, quod est (Gaza interprete) fauare siue fauificare, uel (ut Plinius loquitur) *Lib. 9. cap. 36.*
lentorem cuiusdam cerei saliuare, dicuntur Purpuræ & Buccina, quum emittunt lentorem quen-
dam, siue humorem mucosum, uelut à seminis natura. semen uerò eorum nullum esse existiman
dum est. Ex eo lentore concreto & exsiccato fit congeries ueluti putaminum cicerum alborum,
inter se cohærentium, quam in litus eiectam pharmacopolæ quidam pro spuma maris, alij pro
aleyonio falsò usurpant. Quocirca procreantur Purpuræ, & Buccina sponte, ut alia ostracoder-
ma, è limo & materia putrescente, ut iam dictum est: & præter saliuarium lentorem tenui humore
in terram recepto. Ac quemadmodum fungorum decocto in terram effuso fungi permulti breui
enascuntur: ita Purpurarum origine aliqua præcedente, multò maior copia prouenit: à singulis

enim excrementi aliquid effluit, quod quidem semen non est. Atq; hæc est duplex Purpurarum, Buccinorum, Mytulorum origo ab Aristotele tradita, & à nobis fusiùs explicata libro quarto prioris partis operis nostri.

C. reliquum. Cibus. Reliquas actiones moresq; persequamur. Quæ mobilia sunt, inquit Aristoteles lib. 8. de hist. cap. 2. eadem carne uescuntur, ijs uictus ex piscibus est, ut purpuris: sunt enim carnivore, & quidem esca huiusmodi capiuntur. Plinius lib. 9. cap. 37. etiam alga nutriri tradit. Pascitur Purpura: ait Aristoteles lib. 5. de hist. anim. cap. 15. exerta lingua sub operculo, quæ Purpuris digito longior est, qua tum Conchulas, (uelut turbinum, quorum esca capiuntur) tum sui generis testa perforare potest. Et Plinius lib. 9. cap. 36. Lingua Purpuræ longitudine digitali, qua pascitur perforando reliqua cochylia, tanta duritia aculeo est. Et alibi: Purpura uocatur, caliculatim procurrente rostro, & caliculi latere introrsus tubulato, qua proferatur lingua. Sed id diligentiùs consi-

Linguá ne testas perforet. derandum, linguá ne testas perforet. Lingua omnibus animalibus in ore est, os autem in capite, quod operculo tegitur in Purpura, atq; adeò in turbinatis omnibus. In rostro igitur longo & tubulato lingua non est, sed per id eam profert, & exerit. At linguam Purpurarum & turbinatorũ omnium promuscidibus muscarum, quæ inter cornua sunt, comparat, quæ firma est, torosa ac rotunda, quæq; exeri potest: quam tamen si per anatomen propiùs intueare & tractes, neq; ita longam, neq; ita durã esse certò comperies, ut per longum rostrum testas perforare possit. Quare id fabulosum esse puto: sed eâ, quo ad eius fieri potest, exertâ, Purpuræ succos & humores aliarum Concharum exugunt, Pectinum ritu: rostro autem acuto & duro (tanquam terebello excauato)

Vita. testas alias perforant. Tempus uiuendi (inquit Aristot. historiæ 5. 15.) Purpuris & Buccinis longum. annos enim circiter sex Purpuræ uiuunt, & singulis annis incrementum earum paret per

Lib. 9. cap. 36. orbes: quibus totidem, quot annos habent, testa clauiculatim intorta in crepidinem desinit. Plinius annum unum adijcit. Purpuræ uiuunt annis plurimùm septenis. Et: Purpuræ & Buccina orbes totidem, quot habent annos.

Nunc de Purpuræ partibus, earumq; in cibis uel in medicamentis usu.

G Purpura usta exiccat, inquit Dioscorides libro 2. cap. 4. dentes abstergit, excrescentias in carne cohibet, ulcera purgat, & ad cicatricem perducit. Galenus paulò fusiùs eadem docet libro 11. simplic. medicamentorum. Paulus Aegineta lib. 7. ca. 3. Purpuræ crematæ testis eandem uim tribuit quam pompholygi, id est, siccandi sine rosione. Aëtius libro 5. Purpurarum testæ cum aceto potæ lienes tumentes sanant, & secundas morantes detrahunt. Vstarum cinis ad eadem confert, ad quę Buccinorũ, de quibus suo loco. His addit Dioscorides lib. 2. ca. 6. Ἰόνια ὁ καλούμενος πῶ-
ρος κυρύκιος καὶ πορφυρώδης μέλας, παρὰ οἷς ἅλας ἕδεται τὸ ὀστρέιον. Καίεται ὁμοίως, διὰ μιμῆ ἔχοντα κεντικωτέραν τὴν φύσιν, καὶ ὁ πορφύρας, ὅσῳ τὸ πιέζειν αὐτῶν τῶν φύσιν. Id est, Ionia uocantur Purpurarum Buccinorumq; mediæ partes, circa quas testæ uolumen clauiculatim intorquetur. Cremata simili modo maiorẽ Purpuris Buccinisq; facultatem urendi consequuntur, quoniam apprimendi naturam obtinent.

Digressio, qua explicat ionia, uel cionia quid sint. Qui locus mihi satis explicatus non uidetur, etiam ab ijs qui bene longa commentaria in Dioscoridem conscripserunt. Ac primùm alij ἰόνια, alij κιόνια legunt. Qui ἰόνια legunt deductũ putant nomen à dictione ἴον, quæ uiolam significat: quia Purpurarum quarundam flos uiolacij fit coloris, qui flos est inter papauer & ceruicem. Hermolaus κιόνια legit, id est, columellas, ut sint Buccinorũ Purpurarũq; partes mediæ, quibus uelut columnis & fulcris caro & reliquæ partes innitantur. Sunt autem partes hæ mediæ, partes corporis interni Purpurarum ualde torosæ & firmæ, ac fibrosæ, circa quas testæ uolumina capreolorum ritu conuoluí incipiunt, secundum Dioscoridem: uel quibus hæret uena illa, uel membrana florem Purpurarum continens, secundum Aristotelem, inter papauer, quod inferiore est loco, & trachelon siue ceruiculam, siue collum superiore loco. Sed præstat Aristotelis locum lib. 5. de hist. cap. 15. proferre, ut ei lucis aliquid infe-

Flos ubi. ramus. Τὸ δὲ ἄνθος ἔχουσιν ἀνὰ μέσον τοῦ μίσωνος, καὶ τοῦ προχόου. τέτταρι δ' ἔδεσι ἡ σύμφυσις τανυκή. Τὸ γοῦν δ' ἰσθμῷ, ὥσπερ ὑμεῖς λέγουσι, ἂν εἰς ἀφαιρῶσι, θλεβόμενον ἡ βάπτῃ, καὶ ἀνθίζει τῶν χέρα. ἐστὶ νέα δ' αὐτῶν ἡ φλέβα. ἔσχε δὲ λοκεῖ ἐν τῷ ἄνθος, ἡ δ' ὅλη σύμφυσις οἷον συντήκεται. (*Aliter postrema uerba legit Plinius: uenæ enim reliquum corpus sterile.*) In cuius locí conuersione Gaza sensum quidem Aristotelis mihi uidetur esse assecutus, sed obscurè locum sic interpretatus est. Florem suum inter papauer dictum & collum continent, textu spissiore, aspectu ueluti membranæ candicantis, quam detrahunt, tingit hæc expressa & inficit manum. Pertinet eadem suo situ perinde ut uena: idq; flos ille celeber putatur, reliquum contextus quasi alumen est. Quæ dilucidius sic expressa sunt: Purpuræ florem habent inter papauer & ceruicem, quorum cohærentia densa est, coactaq;. Coloris quidem aspectu membranam albam refert, quam detrahunt; pressaq; tingit & inficit manum. distenditur autem ut uena: atq; in hac quidem est flos purpuræ, reliqua coagmentatio est ueluti alumen. Hæ

Redit. sunt mediæ partes de quibus Dioscorides, quibus maiorem urendi facultatem tribuit, quàm testis, quia tenuiorum sunt partium, celeriusq; peruadunt & permeant.

G. reliquum. Cinis. Ex Purpuris ustis dentifricia optima sic cõficimus. Eas ustas uino extinguimus, abluimusq; deinde aceto rosato, postremò aqua rosarum. Tum melle scillitico, uel oxymelite exceptis, & ad confectionis formam redactis, odoris boni, saporisq; conciliandi causa rosas & caryophylla addimus. Idem cinis cum puluere glycyrrhizæ, papauerisq; semine, ex cremore hordei & pauco uino

mino albo ſumptus, pulmonibus malè affectis mirè auxiliatur, fluxiones inhibendo, & id quod iam fluxit abſumendo, exiccandoq́. Totæ partes internæ in oleo percoctæ mitigandi doloris uim habent. Saliuâ earundem quæ admodum lenta eſt, ſiccantur & glutinantur uulnera recentia, ma xime ſi cum pauco ſanguine draconis adhibeatur. *Internæ partes.* *Saliua.*

Quantum ad Purpurarum uſum in cibis attinet, uniuerſè ſcribit Galenus: Purpuris, Oſtreis, denicq́ oſtracodermis omnibus hoc eſſe commune, ut ſalſum in carne ſuccum contineant, qui alautum ſubducat, caro uerò dura ſit: ſed hæc unicuicq́ magis minusq́ ineſt, qualitatis quantitatisq́ ratione. Sed in Purpuris diuerſæ partes, diuerſam naturam habent. Athenæus ex Diphilo: Inter Pinnas & Buccina Purpuræ mediæ ſunt naturæ: quarum tracheli multi ſunt ſucci, ori grati: reliquæ partes ſalſæ ſunt & dulces, facilè diſtribuuntur, & humores corporis uitioſos ad iuſtam temperationem (ἐπίκρασιν) reducunt. Rurſus Athenæus ex Hiceſio: Τρόφιμά τε ταῦτα τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ, καὶ ἀκρατῆ ἀκρατέστερα δὲ τὰ πορφύρας μᾶλλον, πολλῷ σκληρότερα δὲ τὰ κηκύλου· καὶ γὰρ ὅλον τὸ κογχύλιον τοιοῦτόν ἐστιν. ἥδιον δὲ καὶ ταύτας, καὶ τοὺς σαλπῆνας πεφθέντας, τὸ ἐνδοθεν πᾶχος ποιεῖν τὴν χοιλίαν ἐνόμβους ἢ καθ' ἑαυτὸ καὶ οἱ τρόφιμα δὲ πορφυρᾶν, λύει τοῦτο πᾶν τὸ σωμάχιον εὐδιάπεπτον. Copioſius alimur, maioriq́ cum uoluptate ueſcimur papauere purpuræ, quàm cæterorum, (*quam buccinorum*:) magis tamen ſapit ſcillam, ut et Concha tota. Peculiare eſt his & Vnguibus, quòd coctæ ſuſculum ſpiſſant. Elixi quoq́ ſeorſum purpurarum tracheli, uentriculo (*ſtomacho*) malè affecto proſunt. F *Galenus.* *Idem.*

DE OPERCVLO PVRPVRAE, RONDELETIVS.

PRAETER Purpurarum partes iam explicatas ſeorſum dicemus de alia, quæ & figurâ, & A
unibus, & nomine à ſuperioribus diſtat. Hanc Ariſtoteles ὠιὴκάλυμμα, ſiue κάλυμμα uocat, id eſt operculum ſiue integumentum, à uerbo καλύπτω. Appellat etiam ἐπιπώτυγμα libro 5. cap. 15. de Hiſt. anim. Ἔχουσι δὲ καὶ τὰ ὠιὴκαλύμματα τῇ πυρρᾷ παραπλησίαν ἀμφότερα, καὶ τὰ ἄλλα τὰ πορφυρίδια ἐκ χηρυτῆς πάντα. νέμονται δὲ πάντα τὰ κεκρυμμένα γλώττῃ ἕκαστον τὸ κάλυμμα. Operculum utrique huic generi (*Buccino & Purpurae*) adhæret natiuum, & cæteris omnibus turbinatis. paſci quoq́ exerta lingua appellata ſub illo operculo ſolent. Et alio in loco: Ἔστι δὲ ἐπιπώτυγμα πάντ' ἔχα ἐκ χηρυτῆς. Operculum etiam iam inde ab ortu omnia gerunt, de turbinatis loquitur. Statim ab ipſa procreatione turbinatis operculum inelle dicit ad diſcrimen Cochlearum, quæ ipſæ ſibi ex glutinoſo humore, ſiue ex muco ſuo operculũ conficiunt. Dicitur aliter à Græcis πῶμα, ut à Galeno, qui ſeorſum de eo hæc prodidit. Τὰ πεφυρμένα δ' ὄξει ποδόγτα τοῦ λίνου οἱδ' ἀλόες ἔγκαυλίου τινὸς ἰᾶσθαι· θυμιώμενα δὲ τὰς πνιγομένας ὑστερικῶς ὠὰ καὶ ἐκβάλλει τε καὶ τὰ κατεχόμενα χέεται. Opercula Purpurarum ex aceto pota ſcripſerũt quidam tumenti lieni mederi: ſuffitu autem excitare fœminas uuluæ ſtrangulatu oppreſſas, & morantes ſecundas detrahere. Eodem nomine operculum Conchylij nominauit Dioſcorides, & Cochleas quaſdam alpium Liguriæ πωματίας, id eſt, operculares. Dicitur autem πῶμα, quòd eo teſtarum foramina claudantur, ut uaſa operculo ſuo. Carni hæret ut unguis noſter, ac tanquam ex filis ſiue exfibris coagmentatum quid & duratum eſſe dicas: ut ex eius pictura quam cum Purpura ſuperiore capite expreſsimus, licet perſpicere. Differt ſubſtantia à teſta, quæ multò ſiccior eſt, neq́ fumũ emittit, niſi ſi accenſa liquore aliquo extingueretur. Operculum uerò pinguitudinis nonnihil in ſe habens, fumum reddit cornu modo. Vires eius in medicamentis antè ex Galeno tradidimus, G
quarũ ſeorſum non meminit Dioſcorides, ſed in capite de Vngue. Qua de re ſuo loco dicemus. Pharmacopolæ hodie in officinis habent Conchyliorum, Buccinorumq́ opercula permiſta, quæ blattas Byzantias uocant, ut fuſiùs declarauimus quum de Conchylijs ageremus. Sed hoc nomine Purpurarum tantùm opercula appellanda erant. Nam βλάττῃ ſiue βλάττιον Purpuram ſignificat, unde blatteus color pro purpureo. Caſſiodorus in Epiſtolis de Chamæleonte: Colores ſuos multifaria qualitate commutat, modò ueneta, modò blattea, modò praſina, modò cyanea. Eutropius: Nero inuſitata luxuria fuit, ut qui exemplo Caligulæ frigidis & calidis lauaretur unguentis, ſtamis argenteis, aureiſq́ piſcaretur, quæ blatteis funibus extrahebantur. quos Suetonius, & Oroſius interpretantur purpureos. Ille: Piſcatus eſt, inquit, rete aurato, purpura coccoq́ funibus nexis. Oroſius: Luxuriæ, inquit, tam effrenatæ fuit Nero, ut retibus aureis piſcaretur, quæ purpureis funibus extrahebantur. Hæc Hermolaus uir pererudítus in ſuis in Plinium gloſſematis annotauit, ſed etſi βλάττῃ Purpuram ſignificet, tamen pro operculo ſolùm Purpuræ uſurpari docet Nicolaus Myrepſicus, qui tamen non ſine errore dixit blattum byzantium eſſe ὀστᾶ τ' ῥινὸς ἢ πορφύρας, id eſt, oſs narium Purpuræ. Hodie quoq́ in officinis blattam byzantiam eſſe credunt, quod in ore & naribus Purpuræ reperitur, quo ineptius nihil dici poteſt, Purpuræ enim neq́ nares ſunt, neq́ oſſa intus habent, cùm teſtacea omnia foris durum, intus molle contineant. Crediderim igitur legendum ὀστρακου ἢ ῥινὸν ἢ πορφύρας, id eſt, teſtam uel clypeum, ſiue ſcutum Purpuræ: ῥινὸς enim præter quàm quod pellem ſignificat, unde ὀστρακόδερμα ab Oppiano ὀστρακόφωτα uocantur, etiam pro ſcuto ſumitur teſte Phauorino. Ῥινοί, inquit, καλοῦνται οἱ ἀσπίδες, ὅτι ἐκ βοείων βυρσῶν ὑφαίνωνται, id eſt, ῥινοὶ uocantur ſcuta rotunda, quòd ex corio bubulo conſtent. Operculum uerò ueluti ſcutum, Purpuræ capiti imponitur. Cur uerò βλάττῃ Βυζάντιος, uel Βύζειος dicatur, à nemine, quod ſciam, traditur. Ego conijcio à Byzante, uel Byzantio Aphricæ cognominari, nam etiã illic purpura tingebatur. *Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 4.* *Lib. 11. ſimpl. med.* *Lib. 2. cap. 10. & 11.* *Blattæ Byzantiæ.* *Βυζάντιον.* *Blatteus color.*

Digitized by Google

DE FLORE PVRPVRAE TINGENDIS VESTIbus magnopere olim expetito, Rondeletius.

QVA in parte contineatur infector ille Purpurarum succus, superiùs ostendimus ex Aristotele, quum de Purpurarum partibus ageremus. Plinius ab Aristotele non dissentiens scripsit Purpuras florem in mediis faucibus habere. Liquoris hîc est minimi in candida uena, unde precious ille bibitur, nigrantis rosæ colore sublucens. Reliquum corpus sterile. Partem hanc quæ succum continet cordi proportione respondere puto; cor enim hepar, cerebrum, atq; alias partes indiscretas habent Purpuræ, & testacea omnia. Vnde constat nugari eos (*Bellonium notat*) qui cor, hepar, branchias se in Purpuris inuenisse prædicant. Aristoteles atq; alij Graeci τὸ ἀνθος τῆς πορφύρας
Lib. 9. cap. 36. ῥῶγα uocant, Plinius atq; alij florem Purpuræ, aliquando succum: Cum uita, inquit, sua succum illum euomunt. Et: Cùm fœtificauere fluxos habent succos. A flore Purpuræ uestes ἀνθιναὶ dictæ sunt, & toga picta à florido Purpuræ colore. Testis est Festus Pompeius: Picta, inquit, quæ nunc toga dicitur, antea purpurea uocitata est, eratq; sine pictura. Eius rei argumentum est pictura in æde Vertumni & Consi, quarum in altera M. Fuluius Flaccus, in altera T. Papyrius censor tri-
Lib. 13. umphantes ita picti sunt. Vitruuius florem Purpuræ, saniem uocat, & Ostrum: sic enim in libro 7. Incipiam inde de ostro dicere, quod & charissimam & excellentissimam habet præter hos colores aspectus suauitatem. Et priùs: Accedit huc chrysocolla, ostrum, armenium. Et: Ea Conchylia quũ sunt lecta, ferramentis circunscindũtur, è quibus plagis purpurea sanies. Verg. Georg. 4. Et gemma bibat, & Sarrano dormiat ostro. Et alij pluribus locis. Dictum uerò est ostrum ἐκ τοῦ ὀστρέου, quòd Purpuris testa tectis eximeretur, ex Vitruuij sententia. Quomodo succus ille colligeretur sic docent ueteres. Tradit Aristoteles lib. 5. de hist. cap. 15. eas quum sauificant deterrimum florem gerere. Paruas cum testis tundi solitas, alioqui difficile est succum detrahere. Maioribus testas diffringebant, quamobrem ceruix à papauere separabatur: flos enim inter hęc situs est supra uentrem. Dabant operam uti uiuæ frangerentur: nam si priusquam fregeris expirarint, florem omnem cum uita euomunt. Quapropter solebant eas asseruare in nassis, dum se ipsæ colligerent, atq; quiescerent. Veteres nassam escæ adiunctam demittere non solebant, ita sæpe accidebat, ut Purpura iam detracta decideret. Postea adiunxerũt nassas, ne si decidat, liberetur: quod tunc potissimùm euenit, cum plena est. nam si inanis sit, difficilè se euellere potest. Idem clariùs
Lib. 9. cap. 37. Plinius: Capiuntur Purpuræ paruis rarisq; textu, ueluti nassis in alto iactis. Ineft iis esca, clusilesq; mordaces Conchę, ceu mitulos uidemus: Has semineces, sed redditas mari auido hiatu reuiuiscentes, appetunt Purpuræ, porrectisq; linguis infestant. Atille aculeo extimulatæ claudunt se, comprimuntq; mordentia: ita pendentes auiditate sua Purpuræ toiluntur. Vitruuius lib. 7. cap. 13. Conchylia quum sunt lecta ferramentis circunscinduntur, è quibus plagis purpurea sanies, uilachryma profluens, excussa in mortarijs terendo comparatur. Cæterùm precious ille Purpu-
Coloris differentiæ. rarum succus, non in omnibus Purpuris eiusdem coloris erat. Vitruuius Ostri uarietatem sic di-
Lib. 7. cap. 13. stinxit: Quod legitur in Ponto & Gallia, quòd hæ regiones sint proximæ ad Septentrionem, est atrum. Progredientibus inter septentrionem & occidentem, inuenitur liuidum. Quod autem legitur ad Aequinoctialem, orientem, & occidentem, inuenitur uiolaceo colore. Quod uerò meridianis regionibus excipitur, rubra procreatur potestate, & ideo hoc rubrum. Rhodo etiam insula creatur, cæterisq; eiusmodi regionibus, quæ proximæ sunt solis cursui. Sed hîc animaduertendum Purpuram nigram sumi pro uiolacea exaturata. sic enim sæpe à ueteribus nigrum sumi alibi demonstrauimus. Vestimenta Purpura infecta eo temperamento, ut amethysti gemmæ colo-
Amethystina. rem referrent, amethystina dicebantur. Plinius libro 37. cap. 9. de amethystis loquens: Indicæ absolutum Purpuræ colorem habent: ad hanc tingentium officinæ dirigunt uota. fundit eum aspectu leniter blandum, neque in oculos ut carbunculi uibrat. Iam amethystinæ purpuræ Tyrio
Tyrio amethystus. addebatur, unde nomen Tyrio amethystus. Plinius libro 9. cap. 41. Non est satis absoluisse gemmæ
Tyria purpura nomen amethystum, rursus absolutus nutriebatur (*inebriatur*) Tyrio, ut sit ex utroq; nomen impro-
bũ, simulq; luxuria duplex. Tyria Purpura olim celeberrima fuit, sic nominata à Tyro, quondã
insula, postea uerò Alexandri magni oppugnantis operibus continenti iuncta. Strabo: Πολὺ γὰρ
ἐξύπνεσαι πασῶν τυείκ καλλίστη πορφύρα. Longè omnium præstantissima habetur Tyria purpura.
Sarrana. Coccus. Quia uerò Tyrus priùs Sarra uocaretur, Sarranum ostrum dixit Vergilius: & Sarranam Purpuram Iuuenalis. Dicuntur & simpliciter Tyriæ, purpura infectæ uestes. Hîc non omittendum coccum & purpuram colore quidem conuenire, ipsa tamen materia plurimùm dissidere, cùm huius marina sit, illius terrena. Quamobrem Purpuræ appellatione coccum non cõtineri rectè censuit Vlpianus in lege, si cui lana, suprà de legatis tertio. Neq; eam ob causam inter se dissentium, Matthæus, Marcus, & Ioannes de ueste qua Iudæi induerunt seruatorem nostrum Iesum Christum. sic Matthæus: Περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην. id est, circundederunt ei chlamydem coccinã. Marcus: Καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν. Et induunt eum purpura. Ioannes uerò: Καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέθηκαν αὐτόν. Et pallio purpureo circundederunt eum. Quam Marcus & Ioannes purpuream uocãt, Matthæus coccinam appellat à colore, qui idem est cum purpureo. Matthæus colorẽ, alij materiam expresserunt. Neq; illud prætereundum Purpuræ succo ueteres coccum permiscuisse. Plinius libro 9. cap. 41. Quin & terrena miscere, coccoq; tinctum Tyrio tingere, ut fieret bis byssinũ.

Coccum

Coccum autem à Dioſcoride κόκκῳ βαφικὸν dictum, id eſt, granum infectorium, ſatis magna copia colligitur in Gallia noſtra Narbonenſi: uocaturq; uermillon, à Gallis graine de ſcarlate, ab Arabibus Kermes, unde Kermeſinus color. Immenſa Purpuræ pretia, ueſtimentorũ quæ ea tinguntur uarietatem, quibusq; ijs uti liceret, tum apud Græcos, tum apud Latinos, petere debes ex Budæo & Bayſio uiris ætate noſtra doctiſsimis, & totius antiquitatis peritiſsimis. Ad philoſophica reuertatur oratio.

QVAE DICANTVR PVRPVRARVM κροκίδες, Rondeletius.

SVNT qui quum legunt apud Galenum libro 3. de medicamentis ἡμιτόνοις in auricularijs medicamentis κροκίδια ἢ πορφύρας ſiue κογχυλίς, et linum è Purpura apud Paulum Aeginetam: exiſtimant in Purpuris lanam aliquam, ſiue ſtupam, ſiue linum, ſiue tomentum reperiri, quo contuſo & depexo in medicamentis uteretur. Sed illi toto cælo aberrant, ut dicitur: nihil enim tale in Purpuris, neq; in turbinatis alijs reperias. Neq; byſſo alligantur, ut Pinnæ & Mytuli. Mouentur enim Purpuræ, & caro turbinatorum omnium non aliter alligatur quàm circa teſtarũ uoluminа. Quare intellexerunt ueteres per κροκίδια lanæ Purpura tinctæ craſſiorem & minus curatam partem, cuius meminit etiam Dioſcorides. Τὸν δὲ αὐτὸν τρόπον καὶ κροκίδιον καίονται τῆς θαλασσίας Lib. 2. cap. 83. πορφύρας. Nec ſecus fimbriati marinarum Purpurarum flocculi cremari ſolent. Cur ita appellarint id in cauſa eſt, quod Purpura non ſolùm pro marino animali, ſed pro ſuceo eius, pro ueſtimento & eo tincto, & pro lana tincta ſumatur. De reliquis ſignificatis teſtimonia multa ueterum profer re poſſem quæ ſciens prætereo. De poſtrema ſignificatione proferemus locum Galeni libro 7. Methodi med. ἐν παρδίνῳ μύρῳ λεώσας μαστίχην χίον ὀρὸς λιπαρωτάτῳ, ἀναλαμβάνων πορφύρας χῶν. Quæ transcribens Paulus Aegineta dixit; Ταῦτα λεάνας ἀναλαμβάνειν πορφύρας, ἢ ὄρίῳ, ἢ ὠὸν λίβανον τῷ σμάλτι.

COROLLARIVM.

Segmentis E. G. H. tum de purpura animali, tum de colore & ueſte dicetur.

Murex etſi unam ſpeciem ſignificet, ſcilicet buccinum: generale tamen eſt, ſicuti & conchylium, purpuram enim comprehendit murex & alia. Porphyra marina, quam quidam κόγχυλα uocant, Kiranides. ſed céryx propriè buccinum eſt. Vmbilici, cochleæ, purpuræ, (*purpuræ quidem nomen hic in Græco non eſt.*) & omnia quæ oſtrei aut conchæ nomine appellamus, Gaza ex Ariſtotele. Κογχύλια τὰ ὄστρεα. καὶ κογχύλια, ἢ πορφύρα, Heſychius & Suidas. quanquam enim conchyles uel conchylij nomen latiùs patet, per excellentiam tamen ad purpuram contrahitur. Purpuræ nomine alio pelagiæ uocantur, Plinius. ſed Rondeletius, & ante eum Maſſarius, pelagias locutione purpuras quaſdam eſſe docent, non autem toti generi hoc nomen conuenire. Fieri tamen poteſt ut uulgus Plinij ſeculo eas ſic appellârit (κατ' ἰδιολῶν, quòd illæ maximè requirerentur, utpote & maiores, & quæ magis probatum florem haberent:) quum & pelagium pro colore ſeu flore purpuræ Plinius dixerit: Buccinum (inquit) per ſe damnatur, quoniam fucum remittit: pelagio (id eſt, *purpuræ flore*) admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem, &c. Phœnices pelagium, cuius ſanguine ſericum in purpuram tingebatur, Sar appellant, Seruius. Purpura (uel oſtracum purpureum) carufis & caugilel (*quæ duo nomina uidentur detorta à ceryce & conchylio*) nominantur ab Auicẽna operis de medicina lib. 2. cap. 537. Idem author ubi in curatione anginæ mutationem interpres tranſtulit, Arabicè dixit alarginam: intelligens purpuram: ut ex remediorũ collatione apparebit in G. Serapio, uel potiùs interpres, pro purpura habet pulpſa (aliàs palpir) ubi de blatta Byzantia agit. Hebraicæ uoces argaman & argeuan extant in libris ſacris, Danielis 5. & Paralipom. 2. 2. purpuram interpretantur uel ſericum purpura tinctum: unde & amorge Græcis per metatheſin factum puto. Tola Hebraicè coccum & uermiculum, non purpuram ſignificat. In trilingui Lexico Munſteri Purpura etiam Hebraicis characteribus ſcribitur, & neſcio cuius linguæ uox iphlicta. ¶ Purpuram Græci hac ætate etiam porphyrã appellant, Gillius. Purpuræ conchylium notiſsimum eſt apud Tarentũ, Niphus. Has, & Murices & Buccinos, Maſſilienſes Bios uocant, Gillius. Germanicum purpuræ nomen facio, **ein Vagelſchnegg**, ab unguis ſimili operculo, unde & Veneti & Romani Ognellas uel Ogniellas nominant, aut circunloquor, **ein Stachelſchneggen art**, id eſt Conchæ aculeatæ muricatæ ue ſpecies. Vide ſuprà in Collario Muricis A. Poteſt & **Purpurſchneck** dici tanquam genus, cuius ſpecies ſint purpura, buccinum, conchylium, **Purpurſchnecken arten**. **Purple** Anglicum nomen eſt, neſcio an uulgare, an effictum imitatione Latini.

Purpurarum cõchas apud me habeo alias fuſcas, alias albas: utraſq; (ſi bene memini) in Adriatico olim cum natarem prope Venetias reperi. Eſt apud Athenæum Hedyporphyra, ἡδυπορφύρα, alia à purpura, uel ſaltem genus quoddam à purpura diuerſum, Vuottonus. ¶ Purpuræ pentadactyli Bellonij, uidentur ad Aporrhaidem Rondeletij (A. elemento deſcriptam) propiùs accedere. Turbinem pentadactylum Rondeletij infrà ſuo loco dabimus. ¶ Purpura maritima, id eſt Cerula marina, Syluaticus.

A

Differentiæ.

Digitized by Google

Antale. Antale Braſauolus, quod ad citrinum unguentum à pharmacopolis requiritur, purpurã eſſe putat: dentale uerò buccinum: de utroq; ſcripſi etiam ſuprà in Dentali, D. elemento. Quidam non forma, nec aliter, ſed magnitudine tantùm diſtinguunt: ita ut Antales (ſic enim loquuntur quaſi à recto Antalis) ſint maiores. In Germania pharmacopolæ Germani tubulos quoſdam oſtendunt, ueluti oſſeos, candidos, formæ teretis, ſtriatæ, una aut altera linea tranſuerſa inæquali ambiente, præſertim in minoribus, maiores ad quatuor digitos accedunt, longitudo non omnino recta, ſed modicè inflexa eſt, dentis canini inſtar, ut in adiecta delineatione apparet. ſubſtantia prædura eſt, non oſſea, ſed aliorum teſtatorum ſubſtantiæ ſimilis. conchæ non merentur appellari: cum neque biualuium, nec uniualuium generis ſint: neq; muricibus aut Venereis conchis ſimili forma. Eſt & penicillus marinus Rondeletij, tubulus quidam teſtaceus, ſed molli & laxa ſubſtantia. Enthalium (inquit Valerius Cordus. ſic enim ipſe ſcribit) eſt teſtaceum quiddã marinum, fiſtulæ modo longum & concauum, foris ſtriatum, longitudine digiti, (*non tranſuerſi, ſed ſecundum longitudinem:*) Dentalium uerò conchula marina, parua, dentatam rimam habens, Sic ille. Nos de conchula illa ſuperiùs inter Conchas Venereas, quas uulgò porcellanas uocant. In lia pharmacopolæ alia quædam concharum genera oſtendant oportet, ſi ut Braſauolo uidentur (quem Fuchſius quoq; imitatus eſt) purpura & buccinum his nominibus ueniunt. Poſt marinos æſtus (inquit) ſupra maris litora inueniuntur. Sunt qui hæc cocta, & qui cruda edunt, ſicut alia maris conchylia. Antale diuerſis inuolucris circungyratur: eſt autem buccinum. & accidit quando- que flante uento per antalis anfractus ſibilum emitti, ut tuba uideatur, Hęc Braſauolus. Quod ad uim quidem remediorum attinet, purpuras, buccina, tubulos, an porcellananas aliquas acciptas, parum intereſſe cenſeo. Antalium & Dentalium (ita enim Nic. Myrepſus ſectione 3. unguento 42. appellat) conchularum ſunt genera. Ridiculum uerò eſt, quod barbaram ſectantes medicinam tradunt, eſſe hæc lapidum genera, Fuchſius. Græcè quidem à Myrepſo ἄντηλι & τήνηλι ſcribitur.

B Purpuræ conchæ quibus in locis præſtantiores habitæ fuerint ad tingendas purpuras, id eſt, purpureas ueſtes, dicemus in E. ¶ Speuſippus ſimiles facit buccinas, purpuras, ſtrabelos & κόγχους, malim κόχλους, id eſt cochleas. Purpura ſimilis eſt cóchlo, Kiranides. Turbinata, ut purpuræ, buccina, ſimiliter ut cochleæ ſuis partibus conſtant, Ariſtoteles. ¶ γίνονται δ' ὑπὸ τῆς μὲν γαλάκτος καὶ μυτίλαι, Ariſtot. hiſtoriæ 5. 15. Gaza uertit, nonnullas ex magnis uel ad precium minæ uadere nouimus. ego non *μνᾶσι* duabus ſyllabis, (quanquam & Athenæi codex ſic recitat,) ſed tribus *μναῖσι* legerim. nam & Xenophon λίθους μναιαίους dixit, in libro qui inſcribitur Magiſter equitum, & in altero De re equeſtri. neque de precio, ut Gaza, acceperim, cuius eo in loco nulla mentio: ſed de pondere & mole. Purpuræ & buccina tanta ſunt in Indico mari, ut facilè congium capiant, Aelianus. Buccinum minor eſt concha quàm purpura, Plinius: Rondeletius legit maior. Mutianus prodidit echeneidem eſſe muricem, latiorem purpura, &c. Plinius. ¶ Lanæ ad remedia quædam uruntur, inquit Dioſcorides: eodémque modo κροκύδια στιλπνότητος προφέρει. ſic habet æditio noſtra per ypſilon, à recto κρόκυς, qui ſcriptione, genere & flectendi modo congruit cum χλαμύς, ύδος. nam apud Heſychium κροκίδιον per ἰῶτα non rectè ſcribi, uel ipſe literarum ordo arguit. interpretatur autem gnaphala, id eſt, tomenta. Hinc compoſitum eſt nomen κροκυλλεγμών, quod eſt floccorum lectio, qualis ab adulatoribus fieri ſolet, idem λοχκυδιστμὸς dicitur, & id facere uerbum λοχκυδίζειν ſonat, ut annotauit Cælius Rhodiginus 20. 33. qui & ipſe tamen per ἰῶτα ſcribit, non per ypſilon, deprauatos fortè Galeni codices ſequutus: niſi quis λοχκίδια uocem diminutiuam eſſe uelit à λοχὴ, quod filum & ſubtegmen interpretantur. Marcellus Vergilius Dioſcoridis interpres, in ipſis purpurarum conchis ſtupparum imagine uellera quædam eſſe putauit: quæ alij (inquit) tomenta, alij licia, alij fimbrias dixerunt. nos rem & nominis ſignificationem ſecuti, à ſtuppis rem indicauimus. κροκύδιας enim Dioſcorides dixit, qua uoce Græci adhuc, quod contuſo & depexo lino craſsiſsimum ſupereſt, (*noſtri abwerck nominant,*) ſignificant, neque hic pluribus alijs locis aliud ea uoce quàm ſtuppam ſignificat: & ſæpe Paulus Aegineta, iubens λοχκύδια imponi aliquid. In mari autem quotidie purpuræ capiuntur, quæ ſuperiore ſui parte uilloſæ ſunt, tam tenui & ſequaci uellere, ut in filum lini modo trahi & confici poſsit, Hæc ille. ſed in purpuræ concha uilloſum quicquam reperiri, ceu falſum redarguit Cornarius: & poſt eum Rondeletius: qui λοχκύδιας (ipſe λοχκύδια ſcribit) lanæ purpura tinctæ craſsiorem, minuſq; curatam partem interpretatur. ſed nihil prohibet ſimpliciter etiam uellus purpura tinctum interpretari: è quo tamen ne temere ſumptus fieret, ad cremandum craſsius & minùs pulchrum ſeligebatur. poſſent & è ueſte purpurea, præſertim attrita, diſcerpta aut uilloſa fila ſeu lineamenta λοχκύδια nominari. Cornarius in Commentarijs in Galeni de compoſitione medicamentorũ libri 3. caput 1. In fine huius 21. cõpoſitionis (inquit) in Græco exemplari corruptè legitur, καὶ κροκύδια ὑγρὰ πεπτυεῶν. ipſe ποφφύρεων pro πεπτυεῶν legendum conjicit, (*quàm bene rectè uiderit ipſe. mihi quidẽ temere mutare uidetur. quòd ſi ποφφύρεων legendum eſſet, ultima circumflecti deberet.*) & interpretatur: lanæ purpura infectæ tomentum indito, uelut ſuprà etiam Archigenes dixit,

ἐμφορούσας

ἐκφυσηθὲν πυθμὴν πορφύρας μελιᾶς: hoc est, obturato meatu per purpuræ lanã. lanam aũt mollem à fomento & inſtillamentis auri indendam eſſe, ſuprà in principio huius libri Galenus dixit. præſtat tamen hanc ex purpura aut conchylio infectam eſſe. Et rurſus in libri ſexti caput 2. in his uerbis: ἢ χελιδονίου λευκώματι θαλασσίας πορφύρας ἐλλιπὲς σύγμασιν: pro λευκώματι uoce nullius ſignificationis: ἢ legit κραιώματι uel λιροκύδι, quorum poſterius approbo. & uertit, Aut atramentum ſutorium purpuræ marinæ tomento inuolutum urito. lanarum enim uſtarum, & præſertim ex purpura infectarum, uis eſt eſcharotica, Dioſcoride teſte: & mox κροκύδια hapſum lanæ, ſiue lanam conuolutam ſonare dicit.

Purpura concha eſt è genere turbinatorũ, Ariſtot. Aculeos certis ordinibus diſpoſitos, corpus gradatim cochleæ in modum ambientes habet, Gillius. Singulis annis incrementum eius patet per orbes, quibus totidem, quot annos habet, teſta intorta cuniculatim in crepidinem definit, Gaza ex Ariſtotele: cuius uerba Græca ſic habent, hiſtoriæ 5. 15. καὶ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν φανερὰ ἔσται ἐπίδοσις τοῖς σώμασιν τοῖς ὀστράκοις τῆς ἁλικῆς. Clauata eſt ad turbinem uſque aculeis in orbem ſeptenis ferè, qui non ſunt buccino: ſed utriſque orbes totidem, quot habeant annos, Plinius. ¶ Alterum genus concharum purpura uocatur, cuniculatim procurrente roſtro, & cuniculi latere introrſus tubulato (*tabulato legit Vuottonus, & læui interpretatur: non probo,*) quà profertur lingua, Plinius. *Cuniculatim.*

Alij codices (inquit Hermolaus) etiã antiqui, canaliculatim habent, & canaliculi: ſed legendum uidetur cuniculatim uel clauiculatim, ex Ariſtotele qui ſcribit κοχλιοειδῶς, Sicille, atqui Plinius hæc non aliunde, quàm eo, quem paulò antè citauimus loco Ariſtotelis (nempe hiſtoriæ 5. 15.) tranſtuliſſe uidetur: ubi Græcè nihil aliud quàm τὰ ἁλικὰ ὀστράκια legas, id eſt clauiculæ interualla. nam quod ἕλιξ in uitibus Græcis eſt, id Latini capreolum aut clauiculam uocitant. non dico uocẽ κοχλιοειδῶς ad rem ipſam non quadrare: ſed ubi Ariſtoteles ea de purpura utatur, non occurrit: & ſi alibi utitur, non aliunde tamen, quæ recitauimus tranſtulit Plinius. Helica in purpurarum teſta nuncupat Ariſtot. lib. 5. hiſt. anim. Theodorus orbem cuniculatim intortũ: Vitruuius, in columnis etiam uolutam, Cælius. Quoniam uerò ſuperioribus addit Plinius: Præterea clauatum eſt ad turbinem uſq; aculeis in orbem ſeptenis ferè: qui non ſunt buccino, ſed utriſque orbes totidem, quot habent annos: Maſſarius Marcello infenſior, Liberatus nunc (inquit) eſt Theodorus à falſa calũnia Marcelli: qui in ſuo Dioſcoride ubi de purpuris loquitur, eum reprehendit: quòd ubi in Ariſtotele, annos circiter ſex purpuræ uiuunt, & ſingulis annis incrementum eorum patet, per orbes, quibus totidem quot annos habent, conuertetur non orbes ſed uolutas interpretari debuerat: non animaduertens homo nimis ſciolus uideri cupiens, quòd ita Plinius etiam hoc loco Ariſtotelem conuerterat. quare Theodorus Plinium Ariſtotelis meliorem quàm Marcellum interpretem imitatus, orbes rectiùs quàm uolutas conuertit. Nam uolutæ appellantur, quod circuli ſiue orbes illi interiores uolutim complicẽtur, & ab exterioribus faſciolæ modo inuoluantur & obtegantur. prima nanq; uoluta ſiue plicatura integitur à ſecunda, & ſecunda à tertia, & ſic uſque ad ultimam: quemadmodum in uoluta capituli à Vitruuio demonſtrata conſtat. At qui in purpuris orbes uocantur, omnes detecti ſunt, clauiculatim in faſtigiatam longitudinẽ exeuntes, nullo orbe ab altero uolutim intecto. ſed ut ad rem redeam, ego potius cuniculatim, & cuniculi, unà cum Hermolao legerem, tum ex Plinio ipſo ſupra citato ubi de concharum generibus loquitur, (in quibus magna ludentis naturæ uarietas) dicente cuniculatim, pectinatim, imbricatim undata: tum ex Ariſtotele quinto de hiſtoria, ut Theodorus uertit. Tempus (inquit) uiuendi & purpuris, & buccinis longũ: annos enim circiter ſex purpuræ uiuunt, & ſingulis annis incrementum eorum patet per orbes, quibus totidem quot annos habent, teſta intorta cuniculatim in crepidinem deſinit. Et quarto de partibus animalium: Quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur. Eſt ubi etiam clauiculatim, ut quarto de hiſtoria, duobus in locis, interpretetur. primo facie dixit clauiculæ buccinorum. ſecundo, Mouentur item eadem omnia turbinata parte dextra, non ad uertiginem ſiue clauiculam, ſed in aduerſum. Et quarto de partibus animalium: Continẽt quod papauer uocatur turbinata omnia ſua clauicula. Sic etiam Hermolaus in Dioſcoride libro ſecundo, ubi ait: Cionia uocantur partes in buccino atque purpura mediæ, ſecundum quas ſilicei operimenti clauicula eſt. Cæterùm exemplaria antiqua caniculatim & caniculi legunt. facilis corruptio quinta uocali in primã mutata. Hæc omnia Maſſarius.

Caro purpurarum penitus includitur, nec ulla ex parte conſpicitur excepto capite, Ariſtot. *aro.*

¶ Purpuræ & buccina promuſcidem ſiue linguam firmam, toroſam habent, adeò ualidam, ut ea teſtas eſcarum poſſint perforare, ut aſili atque tabani quadrupedum tergora penetrant, Ariſtot. *Linguæ.*

Purpuræ linguam habent prælongam, ſemperq; uibrantem: per quam potiũtur præda quam allectantur, Rauiſius. ¶ Sepiæ in mari ſanguinis uicẽ atramentum obtinet, purpurarum generi infector ille ſuccus, Plinius. *Flos.*

Et alibi: Purpuræ florem illum tingendis expetitum ueſtibus, in mediis habent faucibus, &c. Vide infra in E. Purpuras Venetijs (uerba ſunt ex epiſtola cuiuſdam amici) emi in foro uiuentes, profluebat adhuc pulcherrimus liquor purpureus, ut facile crederem ex purpurarum genere has eſſe conchas. ¶ Trachali muricum ac purpuræ ſuperiores (*duriores*) parere; unde Arimínenſes maritimi homines cognomen traxerũt Trachali, Feſtus. Trache-i, *Trachali.*

Digitized by Google

Τραχῆλοι, quinam propriè ſint & dicantur in teſtaceorum genere, Rondeletij uerbis expoſitum eſt ſuprà in Perna ſpecie Pinnæ. Τραχηλίαι diminutiuum eſt apud Heſychium in τραχυτέρα. Quærendum an ſonia quoq; uel potiùs ἰωνίαι, eadem ſint trachelis. Vide ſuprà in rjs quæ Rondeletius ſcripſit in G. id eſt, inter remedia. item in Corollario noſtro de buccino B.

Ionia.

Operculũ purpuræ.

Vnguis ſiue onyx conchylij tegumentum eſt, ei ſimile quo purpura integitur, Dioſcorides. Sed ex purpura unguis nominari non ſolet. De hoc multa leges ſuprà in Conchylio, Rondeletij uerbis: & nonnihil in Corollario B. Quoniam uerò pharmacopolę opercula conchylij, & buccini purpuræ ue, non diſtinguunt, & utraque blattas Byzantias appellant, cum ex purpuris tantùm propriè ita uocari deberent: quædam hîc ex authoribus repetita congeremus. Operacula hæc uſu ſubſtantiáque non differunt, ſed figura: quòd ex conchylijs longiora, è purpuris (nimirum & buccinis) rotundiora ſint. Vires quoque ad remedia minimùm differre ueriſimile eſt, præterquàm ſi unguí odoris ratione peculiare quid attribuitur. Blatta Byzantia ingrati dum uritur odoris eſt, & caſtoreum refert: unguis uerò odoratus, ſuauem odorem ſpirat: quare & res inuicem diuerſas eſſe oportet, Fuchſius. at Rondeletius in conchylio aſſerit βλαττίδα non modò ſuauiter, ſed aliquando uehementer & grauiter odoratum Dioſcoridi ſignificare: & unguem caſtorei odorem referre idem Dioſcorides & Plinius tradunt. Sed cur ſuffumigio moſchato & alijs quibuſdam adjiciuntur apud Aëtium, ſi eiuſmodi ſunt? An dicendum non ex omni regione ungues bene olere ſuffitos: & eiuſdem generis plures forſitan ſpecies eſſe, ut & laſeris, longè diuerſo odore? Plinius purpurarum cauum pro operculo earum dixit: Neruos præciſos purpurarum cauum, quo ſe operiunt, tuſum glutinat. Ab Actuario & Myrepſo βλάττῃ & βλάττιον βύσσινον appellatur. Ea ætate qua ſcribebat Actuarius blattam, purpuram Indicam: & blatteum, purpureum colorem, periti etiam authores appellarunt, Ruellius. Heliogabalus parauerat funes blatta, & ſerico, & cocco intortos, Lampridius. Galenus Indici conchylij teſtam inter oſtraca ac teſtas purpurarum ac murícum generatim comprehendit, eorundem enim uim habet: & præterea ſuffita, ab utero ſtrangulatas fœminas, & comitiali apprehenſas morbo excitat, quod tamen etiam de purpurarum teſtis Galenus XI. ſimpl. pharmacorum tradit. Meminit eius onychis Plinius quoque libro 22. cap. 2. cum ait: Inuenio apud quoſdam oſtracium, quod aliqui onychem uocant: hoc ſuffitum uuluæ pœnis mirè reſiſtere. At uerò ab hac blattæ barbara appellatione, blatteus color pro purpureo dictus eſt à Fl. Vopiſco in Aureliano, ubi inquit: Veſtem holoſericam neque ipſe in ueſtiario ſuo habuit, neque alteri utendam dedit: & cum ab eo uxor ſua peteret, ut unico pallio blatteo ſerico uteretur, ille reſpondit: Abſit ut auro fila penſentur. Libra enim auri tunc libra ſerici fuit. Plinius blatteum colorem onychinum dixit libro 15. cap. 15. de piris: Signina alij à colore teſtacea appellant: ſicut onychina, purpurea. quemadmodum enim purpureus color à purpura, ſic onychinus ab onyche eodem ſignificato dicitur. Sic quoque Columella libro 12. cap. 10. pruna onychina, purpurea appellauit, Cornarius in ſuis commentarijs in quintum Galeni librum de compoſit. ſecund. locos. Sed Plinij uerba ab eo recitata de piris, onychina non interpretantur purpurea: hoc tantum uolunt, ut Signina pira à colore ſuo teſtacea dicuntur: ſic onychinis quoque, ſic purpureis, nomina à coloribus facta. Quanquam autem onyx operculum eſt conchylij, & è conchylio color purpureus tingitur: nihil tamen ad illum colorem, nihil ad tinCturam illam facit onyx operculum: ut onychinum colorem ab eo appellatum exiſtimare ridículum mihi uideatur. Columella 12. 10. pruna onychina nominat tantùm, colorem non exprimit. ego hunc colorem ex albo purpuraſcentem putárim, qualis in onyche, id eſt ungue, humano ſpectatur: qui color etiam onychi gemmæ nomen fecit, quanquam ea etiam alijs coloribus reperitur. Onyx gemma (inquit Ge. Agrícola libro 6. de natura foſſilium) ex eo quòd eius candor ſimilitudinem ad unguem humanum habere ſoleat, nomen inuenit: non rarò tamen eſt lactea, maximè in zonis. idem uocatur onychites, & lapis onychinus: in Germanis & Sequanis reperta, eiq; ſimilis, uocatur nunc Chalcedonius. multùm autem uariat colore, &c. ¶ Gentilitium cognomen Byzantiarum blattæ retulerunt: quòd ad eos forſitan Indi demittant, & hinc ad nos deferantur, Ruellius. Balantha, (*nomen uidetur corruptum,*) eſt ſquama (*immò lamina*) piſcis quædam, è fronte piſcis degentis in concha rotunda & tortuoſa, concaua. ſed nos utimur blatta Byzantia, quæ fertur de ſanctio (*nomen deeſt,*) Syluaticus. Blatta Byzantia eſt operculum conchylij cuiuſdam è mari rubro, & alijs locis, quorum meminit Auicenna Canone 2. cap. proprio. eſt autem durum, & in gyrum contortum (*hoc ad totam concham potiùs quàm operculum pertinere uidetur*) inſtar limacis, ſed oblongius ac maius quàm corpus quo limax circundatur. Operculum hoc in ore conchylij eſt, claudítúrque & aperitur pro animalis arbitrio. has conchas ſæpe uidi, cum operculis adhærentibus, exportatas è mari rubro Damaſcum, Bellunenſis. Blattij Byzantis, hoc eſt, oſsis anterioris naris purpuræ, (ut ipſe interpretatur,) Nicol. Myrepſus meminit antidoto 425. Deſcribuntur hæ blattæ ab Auicenna 2. 81. nomine adſar althaib. Apud Syluaticum multa barbara nomina paſsim reperias, quæ blattas Byzantias interpretatur: ut Achafar, Affaratib, Daableclos, Dafarbachali, Funoblaron, Gaſecol uel Gaſeſol, Kuactil, Hiobothor, Hudal, Curaſie. ſed

Onychinus color.

sed Auicenna: Quæ de marí rubro sunt, inquit, nominantur Curascíæ. Item Egedde, apud ueterem Glossographum Auicennæ. Latini mixobarbarí, pro blattís blacías: pro unguibus ungulas & ungellas aliquando efferunt. ¶ Blatta Byzantía conchylíj tegumentum est, ad suffitus G. *ex operch.* idoneum, ipsa enim testa mox liquatur igni, bituminis modo, quod etiam improbè ipsa olet. quí- *lo remedia.* dam albicantem odoratam magis commendant, Syluius. Et alibi: Βλάττη & Βλάττιον βύσσινον appellatur Actuarío in aurea Alexandrina, Diamargarito calido. Vnguis odoratus uel aromaticus lib. 1. compos. phar. part. (à Galeno scílicet. addítur autem medícamento cuidã ad alopecías.) Quæ Serapío & Auicenna scribunt, ex Dioscoride ferè mutuatí sunt. Inuenio apud quosdam ostraciũ uocarí, quod alíqui onychem uocant: hoc suffitũ uuluæ pœnis mirè resistere. Odorem esse castorei, meliusq; cũ eo ustum proficere. Vetera quoq; ulcera & cacoethe eiusdẽ cinere sanarí, Plinius. Et alibi: Neruos præcisos purpurarum cauũ, quo se operiunt, tusum glutinat. Onyx detractus ex conchylio, potus (*suffitus fortè potiùs*) strangulatis ex uulua subuenit, Galenus de compositione sec. loc. ut quídam citat. Os naris purpuræ míscetur pastillo ad cardíacos, numero 70. apud Nic. Myrepsum. Apud eundem ungues aromatící magní & parui, inísciumẽ in thymíama Esdræ: & in alía quædã suffimenta, aliàs simpliciter, aliàs magni: & símiliter apud Aëtium: qui suffumígio moschato quoq; eos admíscet. ¶ Democrates apud Galenũ de compos. sec. *Bdellũ onyx.* loc. & 10. in malagmatis cuiusdam descriptione, bdellium onycha nomínare uidetur, optimũ bdellium, & quod incensum ac suffitum, onychis Indící conchylíj testae odorẽ referat. tale enim Dioscorides optimum esse refert, δυῶδες δὲ τὸ ἐν τῷ θυμιάσει, ὁμοῖος ὄνυχι. quanquam Marcellus Vergilius, cohíbe humano unguí símile transtulit: fortassis ex Plinío inductus: qui lib. 12. cap. 9. Bactriano (inquit) nidor siccus, multíq; candidí ungues. Verum hæc Plinius ex Græco alíquo scríptore non satis intellecta transtulisse uídetur, &c. Cornarius in commentaríjs in Galeni libros de compos. secund. loc.

Testatorum quædam in petris, alía in arenis degunt: ut Νεοττοὶ, τρόμβων τε καὶ πορφύραι *C* αἱ πολλαί, Oppianus. Purpuræ paruæ ad lítora & oras sunt: αἱ δὲ ἐν τοῖς κόλποις μεγάλαι καὶ πρακτικαί: *Vbi in mari.* hoc est, in sinibus uerò magnæ scabræq; Gaza non in sinibus, sed pelagíæ uertit, quod approbat Rodeletius. atqui Oppianus lib. 1. cũ de pelagíjs alijsq; aquatiliũ priùs dixisset, subdit: Δοιὼ δὲ σκληραὶ ἀκρότατα γυῖα τετῶσι φραξάμενοι κόλποισιν ὑπεπλήσιοι θαλάσσης, Κάρκινος ὀξυτατηνὸς, ἠδ' ἀστερίης. Esto sinus omnis pelagí instar profundus sit, non omne tamen pelagus sinus est: & pelagíj appellatio amplíùs patet. ¶ Purpuræ testis suis adhærent, & item buccina, Aristot. Τορδυτικὰ δὲ κόχυλ, πορ- *Motus.* φύρα, ἰὼν πορφύρας, Athenæus ex Aristotele. Purpura & eius símilia parum admodum progrediuntur, Aristot. ¶ Conchæ omnes celerrimè crescunt: præcipuè uerò purpuræ atque pectines, *Incrementum.* quippe quæ anno perfici (magnitudínem implere) possint, Aristot. & Plinius. ¶ Purpuris escas putidas emoliuntur: & accedunt ipsę ad eiusmodi escam à longè, utpote odorantes, Aristot. Lin- *Olfactus.* gua sua testas turbínum, quorum esca capiuntur, transfigunt, Aristot. Purpuram diu multũq; *Cibus.* consideraui, cum aliam conchám tandiu mordícus premeret, quoad suffocata hísceret, Gillius. Purpuræ uoracitas (λαχύστης) in prouerbium etiam uenit: alíqui tamen ad tinctura hoc referunt. Cibo qui alga & muscus est, quantumcunq; coëgerunt, concha de prompto excípiunt sese, ac conuiuia uelut per círculum agitant, altera alteram foris sic depascente, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. ex Aristotele, ut apparet: qui tamen hoc non simpliciter de purpuris scribit, sed tantùm extra mare, cum captæ sunt. Plínius purpurarũ genera pabulo & solo díscernit: ut sit Lutense putrí límo: Algense uerò alga enutrítum, utilíssimum: Dialutense, uario soli genere pastum. Quibus escís allicíanẽ, uide infra in E. ¶ Alíquandiu in arena latent, sicut etiã pectines, *Latitatio.* Aristot. Canís exortu circiter dies tricenos conduntur, Idem & Plinius. ¶ Purpuræ uere ge- *Generatio.* nerantur, Aristot. & Plinius. Quæ durioris testæ sunt, ut murices, purpuræ, saliuario lentore proueníunt, Plínius. Congregantur uerno tempore, mutuoq; attritu lentorem cuiusdam cerę saliuant. símilí modo & murices, Idem. Verba sunt Aristotelis (inquit Massarius) in quinto de historia, à quo Plínius hæc omnia mutuatus est. Propterea magis approbarem, si cuiusdam ceríj, hoc est fauí, non cuiusdam ceræ legeretur. nam coagmentatio illa quam Aristoteles melíceram, uel, ut Theodorus uertit, fauaginem uocat, quam purpuræ uerno tempore construunt, fauo símilis est: quæ nec ex cera, sed ex purgamentis, ceu putamínibus cicerum alborum consíflit. Purpuræ uero publícitus congregatæ fauum sic ut apes construunt, in quo etiam parere dicũtur, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Ea etiam quæ ex testaceís fauos saliuant, non alio modo, quàm cætera testis inclusa generantur. uerum meliùs, atque uberiùs quoties præsunt, (πολυπλόκως, quæ eiusdem sunt generis, emittunt enim, cũ suos ordíunt fauos, mucorẽ quendam, ex quo puramineæ cellulæ illæ consístunt. hæc ergo rupta diffusaq; omnía humorem quem continebãt, in terram dímittũt. (ἀφίησι δὲ ὃ ἔχει εἰς τοῦ γλοῦ, Atheneus pro ὃ ἔχει meliùs habet ἐχώρα.) Mox eo quo effuderint loco gignuntur purpurulæ, exordío admodum exíguo cõsístentes, quas sibi annexas gerunt, quę grandes capiũtur, (ἃς ἔχονται ἐλάσκοντα ἀπὸ πορφύρας ἐπ' αὐτῷ. fortè ἐπ' αὐτῶν.) nonnullæ etiã forma nondum distincta cernuntur. Si fortè priùs quàm pepererint, capíantur, fœtus interdum per crates, & regetes, non qualíbet elídunt, sed congregatæ eodem, ut facere in marí solent, itaq; per angustiam, ueluti uuæ specie fœtus conformatur, Aristot. hístorię 5. 15. interprete Gaza.

Digitized by Google

Græca uerba poſtremæ periodi ſic habent: Ἐὰν δὲ περὶψ ἐκτακεῖν, ἁλῶσιν: ἐνίοτε γὰρ τοῖς φορμίσιν ἀπαντῶσιν ἐκπίπτουσιν, ἄλυς γὰρ ὡσ αὐτῷ ἔοικε, ὥσπερ γὰρ τὴν θαλάττης: καὶ ὅταν πλῆ σχοινίων γένωνται οἷονεὶ βόστρυς. Athenæus uerò ſic citat: ἐὰν δὲ περὶψ ἐκτακεῖν ἁλῶσιν, ἐνίοτε γὰρ τοῖς φορμίσιν, εἰς δὲ ὄπερ σωιῶσαι ἐκπίπτουσι, καὶ γίνονται οἷονεὶ βόστρυς. Videtur autem pro ἄλυς γὰρ ὡσ αὐτῷ ἔοικε, Athenæus legiſſe εἰς ὄπερ σωιῶσαι. Ad ἀπαντῶσιν,

φορμίς. Gaza negationem addidit, non neceſſariam ut mihi uidetur. Idem φορμίσιας uertit crates & tegetes, neſcio quàm rectè. ego potiùs naſsis, uel naſſarum inſtar retibus, conuerterim. Vide infernis in E. plura de hac uoce. Buccina & purpuræ & reliqua fauantia quomodo oriantur pluribus

Mors & uita. lege apud Ariſtotelem de generatione 3. 11. ¶ Aqua dulci necantur, & ſicubi flumen immergitur: (*aliàs, & ſicubi flumini immerguntur:*) alioqui captæ diebus quinquaginta uiuunt ſaliua ſua, Plinius. Teſtaceo generi anni pluuij proſunt, præterquam purpuris: cuius rei indicium eſt, quòd ſi amnis in mare fluentis aquam guſtarint, moriuntur eodem die, uiuit purpura extra mare, quæ capta eſt, dies circiter quinquaginta. Alit altera alteram, eo quod ſua teſta gnatum, ueluti algã muſcum ue gerit. quæ autem pro cibo iis afferunt, ponderis cauſa adhiberi aiunt, ut in libra ſint graues. Ariſtot. Cum ſemineces fuerint, mari redditæ reuiuiſcunt, Author de nat. rerum ex Plinio: Plinius hoc non de ipſis purpuris, ſed illis quibus inſecantur conchis, mitulorum ſimilibus, ſcribit. Purpuræ uiuunt annis plurimùm ſeptenis, Plinius. Tempus uiuendi & purpuris et buccinis longum. annos circiter ſex purpuræ uiuunt, Ariſtot. & Athenæus.

D Thynnus non modò glandes, uerùm etiam purpuras proſequitur prope terram, ab exteriore pelago uſq; in Sicilíam inchoans, Strabo libro 5.

E

1. *Captura.*
2. *Loca in quibus tingebatur, ordine literarum.* 2a
3. *Ratio tincturæ, precium.*
4. *Veſtes, & earum diuerſitas.*

Captura. Inter urinatores ſunt purpurarij, πορφυρεῖς. Laurentius ex Herodoto purpuratores tranſtulit, & conchyliarij, uel conchytæ, ut Plautus appellat: & murileguli quaſi muricarij à muricibus legendis, Budæus. Capi eas poſt canis ortum, aut ante uernum tempus utiliſsimum: quoniã cum fœtificauere, fluxos habent ſuccos, Plinius. Capiuntur purpuræ tempore uerno cum fauos extruunt: (atqui tum deterrimum florem habent, ut alibi tradit:) caniculæ tempore nullæ ferè capiuntur. tum enim latent, Ariſtot. & Athenæus. Κυμὸς textura quædam eſt è iuncis (ἐκ χαινῶν) colo ſimilis, in quã purpuræ & conchylia ingreſſa (nam & eſca imponitur,) capiuntur, Varinus è 3a Scholiaſte in Equites Ariſtophanis. Herodianus (ut ibidẽ citatur) Sophoclis è Peleo uerſum adfert: Κυμοῖσι πλεκτοῖς (πλεκτοῖς) πορφύρας φθείρει χθών. Plura de hoc uocabulo annotaui in Equo quadrupede H. e. Purpura uehementer guloſa eſt, longam linguam habet; ea penetrat quæcunque poteſt, & attrahit quæ comedit, eâdem etiam capitur. Capiendi modus eiuſmodi eſt: Paruam naſſam denſo contextu, exíguis maculis purpurarij piſcatores cõtexunt, intus in media naſſa Strombus piſcis illecebra appenditur, ad eam allíciendam: Purpura maiorem in modum linguam diſtendere contendens, eò pertinere & Strombum ipſum aſſequi conatur; & ne ab eſca quam ligurit, aberret, omnem eam neceſſe habet exerere: itaq; ipſa exerta fugit eſcã, quoad plenitudine intumeſcentem retrahere non quit: unde fit, ut eam piſcator liguritione irretitam comprehendat, Aelianus de animalibus 7. 34. ex Oppiani Halieuticorum quinto: qui *Lygriolas*, id eſt naſſas exi- 4a guas huiuſmodi, calathis (καλαθοις) ſimiles è uimínibus necti canit. Phœnices hoc tempore purpuras hunc in modum capiunt, & uellus inde aſpectu floridum tingunt. Funem oblongum uali- dumq;, ut in mari durari poſsit, demittunt. ei modicis interuallis uaſa quædam (*exigua*, κυλίκια) ue luti tintinabula quædam (*κώδωνες, nimirum quod ad figuram*) addunt, è ſparto, ſeu uimine aliquo iun có ue contexta. ea circa ingreſſum rigẽtibus extremis iuncis aut uimínibus hirſuta aſperaq; ſunt, ita ut ingredienti cedant, dilatato facilè introitu, regreſſum autem aduerſo rigore arceant. Sic funem inſtructum, eſcis quoq; in naſſulas impoſitis, loco petroſo purpurarij demittunt, ſubere alligato in ſummo, quo ſuſtineatur. Sic nocte una intermiſſa, aut etiam die ut plurimùm, uaſa conchis repleta extrahunt, Pollux. Capiuntur ἐν φορμίσιν, Ariſtot. hiſtoriæ 15. 5. Gaza tegetes & cra-

φορμὶς. tes interpretatur, quam ſignificationem alibi fortè hoc uocabulum habet, (quoniam ſtoreæ hu- 5a iuſmodi ſimiliter è iuncis texi ſolent:) at hoc in loco naſſas potiùs, uel naſsis ſimilia retia interpretarer. nam & paulò pòſt eadem uaſa philoſophus *lúgeras* appellat. Et Plinius: Capiuntur (inquit) paruulis rariſq; textu ueluti naſsis, &c. Sed plura de his nominibus, φορμὸς primitiuo: & diminutiuis, φορμὶς, φορμίσκος, φόρμιον, φορμίδιον, apud Varinum, Pollucem alioſq; reperies. Aelianus de animalibus 17. 18. pro naſſa φορνίαν dixit: aliqui πόρνον pro eadem, aut reti eiuſdem formæ. uide ſupra in Porcis piſcibus. Purpuræ carniuoræ ſunt, & eſca huiuſmodi capiuntur: quanquam iis etiam quæ marí pullulant, allíciuntur, Ariſtot. Et alibi: Eſcas putidas eis purpurarij emoliuntur. & accedunt ipſæ ad eiuſmodi eſcam à longè, utpote odorantes. Fœtidis capiuntur, Plinius. Carnibus ranarum (*rubetarum, Iſidorus & Albertus*) uel hamo additis, præcipuè purpuras certum eſt allici: Plinius, neſcio quàm rectè. uix enim hamo eas capi crediderim. Hiceſius ſcribit purpura- 6a tores chamis ad ineſcandum uti. Tarentinus eſcam quandam ad polypos deſcribit, qua purpuræ etiam illiciantur, eam in Polypo recitauimus. ¶ Purpuræ captæ diebus quinquagenis uiuũt ſaliua

salsúm ſua, Plinius. Viuit purpura extra mare quæ capta eſt, dies circiter quinquaginta. alit altera alteram, eo quod ſua teſta gnatum, ueluti algam muſcúm ue gerit. quę autem pro cibo iis affe runt, ponderis cauſa adhiberi aiunt, ut in libra ſint grauiores. Ariſtot. Limoſa regio idonea eſt purpuris (nutriendis, aliiſq; conchis) Columella de piſcinis loquens.

Deinceps de purpura, non concha, ſed colore tinctura ue, dicendum. nam, ut cum Plinio dicam, ſi hac ſenus tranſcurrat expoſitio, fraudatam profectò ſe luxuria credat, nosq; indiligentiæ damnet. quamobrem proſequemur etiam officinas, ut tanquam in uita frugum noſcitur ratio, ſic omnes qui iſtis gaudent, præmia uitæ ſuæ calleant. Ad purpuræ tinctura pertinent etiã quæ ſuprà in Murice B. & Cochylio E. diximus. Purpuræ quidẽ appellatione buccinũ & conchyliũ contineri, leges ſupra in Conchylio a. Tyrij hæc de purpuræ inuentione dicunt: Cũ canis Herculis in ſaxo adrepentem purpuram uidiſſet, eminentem extra conchas, carnem exediſſe, & illius ſanie ſua labra puniceo colore tinxiſſe: ut autem ueniſſet heros ad puellam nomine Tyro, quam in amore habebat, ipſaq; canis labra inſolito colore purpuraſcere animaduertiſſet, dixit ſe non fore ampliùs in Herculis amore, niſi ſibi ueſtem ex eadem tinctura, qua canis os efflorescebat, ſplendidiorem quoq; conficeret. Quamobrem Hercules ex beſtia ſtudioſe cõquiſita ſaniem collectam puellæ attulit, Gillius ex Pollucis Onomaſtici 1.4. unde Politianus etiam perelegan ter tranſtulit Miſcellaneorum capite 12. Nos igitur (inquit ibidem Politianus) in Ruſtico noſtro, propter hoc ipſum concham diximus Herculeam, cum purpuram ſignificaremus. Porrò autem Nonni poëtæ uerſiculi ſuper hac ipſa fabula, ſic in libro quadrageſimo Dionyſiacôn inueniunt:

Καὶ τυείη σκηπτάζε δελ᾽ὑμωνία φαεσφόρε κόχλε, Πορφυρίδες ατινθῆρες ἀκοντίζοντα θαλάσσης:
ἧς κύνα ἀλιφρήγατε τὸν ἀγακλείσιν ἐρίπτων Ἐνδυμυχὸν χροπῶσι μιξαίατο θέσκελον ἰχθύν. Χιονέας πορφυρε
φεῦδας, ἐνδυκὲς κόχλε Χάλκεα φοινίκας διφρῷ τανυέζετο πορφυρέῳ φαιδρὸν ἀλεγχλαίνων φρυδιάνσε φέρος αἰνέκτων.

Purpuræ ſic inuentæ meminit etiam Caſsiodorus Variarum 1.2. Purpuræ uſum noſtris tempo ribus prorſus ignotum eſſe, inter doctos conuenit. Mirum tamen hoc uidetur, (inquit Bayfius,) cum in Carteia Beticæ prouincia olim muricis & purpuras nobiles (conchis uel decem corylas capientibus) ex Strabone conſtet. In Sardinia quoque fuiſſe conſtat ex prouerbio Tinctura Sardonica, &c. Miretur etiam aliquis non in Europa ſolùm, & Romæ (ubi purpuræ uſum ſemper fuiſſe Plinius tradit,) ſed Africa quoque & Aſia, & toto terrarum orbe defeciſſe: cum ex Africa olim Aſiaq; & Perſis etiam peteretur, eorum quidẽ qui noſtro ſeculo uarias & remotiſsimas nauigationes aliasq; peregrinationes literis mandarunt, purpuræ (quod ſciam) nullus meminit.

¶ Purpuræ (*Rori purpuræ*) faſces ſecuresq; Romanæ uiam faciunt: idemq; pro maieſtate pueritiæ dati. Diſtinguit ab equite curiam, diſis aduocatur placandis, omnemq; ueſtem illuminat. in triumphali miſcetur auro. quapropter excuſata & purpuræ ſit inſania, Plinius. Pollux inter honores & præmia purpuram nominat. Imperatores Romani priuatis purpuræ uſum interdixerunt, in nihilo, Quæ res uendi non poſſunt, libro quarto Codicis. Purpuræ tinctores & qui eam adhærent, à uectigalibus immunes erant, Græcus quidam incertus. ¶ Sanguis non in cunctis ter reſtribus eſt. uerùm ſimile quiddam: ut ſepiæ in mari ſanguinis uicem atramentum obtinet, purpurarum generi infector ille ſuccus, Plinius. Cum fauificant purpuræ, tunc deterrimum habent florem, quem liquorem ſiue ſuccum & florem & rorem, & Sarranum, & Tyriũ, & ſaniem, & Pelagium Latinis uocatum reperio, præſertimq; oſtrum à Vitruuio libro octauo, Maſſarius. Vocatur & oſtrum, & fucus: uide infrà in H. e. Pollux λύθρον, id eſt cruorem uel ſaniem uocat: aliquietiam ἄνθος ex Græcis, id eſt florem. Plinius ſuccũ & rorẽ dixit: quẽ mixobarbarus Albernus malè intellexit, ſcribit enim: Verno tempore per rorem hauſtum, liquorem precioſum ere faliuat, quaſi ſpumando. Habent autem reuerà, ut Ariſtoteles docet, florem inter papauer & collum appellatum intrinſecus. Purpuræ florem illum tingendis expetitum ueſtibus, in mediis habent faucibus. liquoris hic minimi eſt, in candida uena: unde precioſus ille bibitur nigran tis roſæ colore ſublucens. reliquum corpus ſterile, Plinius. dixit autem ſterile ubi Ariſtoteles habet καθαρόν, id eſt aluminis. ¶ Purpura pro Sôlis propinquitate colorem habet: & puniceũ quidem procreat Africa, id eſt, quaſi uiolaceum colorem: Tyros autem rubeum, Vitruuius libro 7. Conſtat purpuram colorem uarium præ ſe ferre ad Solem, ac Lunam, & Lucernam, Diogenes Laërtius lib. 9. Purpuræ in ſinibus (*uel pelagiæ*) magnæ ſcabræq; ſunt, flos magna ex parte niger, in nonnullis rubeſcit, paruæ ad litora & oras reperiuntur, flore rubro. partes item Aquiloniæ nigras, Auſtrinæ rubras magna ex parte ferunt, Ariſtot. Pro apparatu etiam & mixtura diuerſis color uariat, ut in progreſſu dicetur. ¶ Viuas capere contendunt: quia cum uita ſuccum eum euo mittunt. Et maioribus quidem purpuris detracta concha auferunt; minores cum trapetis frangunt, ita demum rorem eum excipientes Tyrij, Plinius.

Phœnices Purpurarũ captarum teſtas confringunt, & carnes ad tinctũram condiunt, et aqua dilutas, & ſordibus expurgatas, ſuccenſis ignibus in lebete coquunt: earum ſanguis ut ab igne incaleſcit, fluit & effloreſcit, partimq; flaueſcit, partim cyaneo colore fit, partim in alium colorem conuertitur: ac iam quicquid impoſueris, in illius colorem commutatur. Gillius ex Onomaſtico Pollucis 1.4. ubi uerba aliquot prima, quæ Græcè leguntur: Ἐπεὶ πεπλανημένοι τὸ ὄρος κυνὶ τῶν θεῶν κατὰ τὴν ἄγραν, παρεγένοντό τε αὐτῇ ἐπὶ θυσποιΐᾳ, ὑδ᾽ αὖ τῶν ἔστιν ἐκπαγέντα τὸν, ἐνίεσθαι ἐμπύρῳ λάβαλ᾽ ὃ δὴ καὶ

Tinctura.

Inuentio.

Purpurei coloris uarietas.

Viuas capi oportere.

Tinctura modus & ratio.

Digitized by Google

ϑαλάττιον: ſic interpretor, aliter quàm Gilius. Phœnices captis purpuris teſtas ſimul & carnes tundunt, & deinde condiunt (*ſale nimirum uel nitro ſanies admixto*) ut color firmior ac tenacior fiat, & ſordibus aqua ablutis, (*primum uidetur ut tundantur, ſecundum ut lauentur, tertium ut flos eximatur, condiatur, coquatur,*) in lebete ad ignem coquunt. Eâdem de re Plinium audiamus. Capi eas poſt Canis ortum, aut ante uernum tempus utiliſsimum: quoniã cum fœtificauere fluxos habent ſuccos. Sed id tingentum officinæ ignorãt, cum ſumma uertatur in eo. Eximitur poſtea uena quam dixímus, cui addi ſalem neceſſarium, ſextarios fermè in libras cẽtenas. Macerari triduo, iuſtum. Quippe maior uis tanto quanto recentior. Feruere in plumbo, ſinguliſq; aquæ amphoris centenas atque quinquagenas medicaminis libras æquari, ac modico uapore torreri, & ideo longinquæ fornacis cuniculo. Ita deſpumatis ſubinde carnibus, quas hæſiſſe uenis neceſſe eſt, decimo fermè die liquata cortina, uellus elutriatum mergitur in experimentũ: & donec ſpei ſatisfiat, uritur liquor. Rubens color nigrante deterior. Quinis lana potat horis, rurſuſq; mergitur carminata, donec omnem ebibat ſaniem. Buccinũ per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. Pelagio admodum alligatur, nimiæq; eius nigritiæ dat auſteritatem illam nitoremq;, qui quæritur cocci. Ita permixtis uiribus alterum altero excitatur aut aſtringitur. Summa medicaminum in libras uellerum, buccini ducentæ, Pelagij cxi. Ita fit amethyſti color eximius ille. At Tyrius (*color aut ſucus*) pelagio primũ ſatiatur immatura uiridiq; cortina: mox permutatur in buccino. Laus eiſumma, color ſanguinis concreti, nigricãs aſpectu, idemq; ſuſpectu refulgens: unde & Homero purpureus dicitur ſanguis, Hæc ille. In recitatis iam Plinij uerbis Maſſarius uaporem interpretatur teporem, ex aliquot aljs Plinij locis, ubi ſimiliter hoc uocabulo uſus eſt. & cuniculum pro uaporario fornacis. cortinam pro uaſe æreo, quod uulgò caldarium appellant, in quo uellera tingi ſolent. nam & alibi æreas cortinas nominat. Pro uellere elutriato, ipſe (inquit) potiùs legerem uellus elutatum, hoc eſt luto & ſordibus depurgatum, uel quod priùs aquam foris tranſmiſerit, nam elutriatum dicitur ab elutriare, hoc eſt, de uaſe in uas transferre, quod Latinè, quanquam raríùs, dicímus transuaſare. Deinde ſuper his Plinij, uerbis: Tyrius pelagio primum ſatiatur immatura uiridiq; cortina, ſic ſcribit: Quid uelit modo Plinius ſignificare per cortinam, haud ſatis intelligo: uerùm ſi diuinare fas eſt, quoniam dixit immatura uiridiq;, plantam aut certè fructum intellexiſſe arbitror. Plinius enim libro uigeſimo ſecundo inquit, Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, omneſq; alios colores. nec quærit in profundis murices. quid igitur ſi legeretur immaturo uiridiq; cotino? Eſt enim cotinus ex ipſo Plinio libro decimoſexto in Apennino frutex ad liniamenta modo conchylij colore inſignis, &c. Cytino quoque, hoc eſt flore ſatiuæ punicæ legi poſſe monuiſſem, ni Plinius ipſe cæteris autoribus aduerſari uideret, nam flores in cytino erumpentes tingendis ueſtibus balauſtia appellauit, & pomum ipſum immaturum & primum partum eius cytinon: cum Dioſcorides, Galenus, & Paulus cytinon in ſatiua, & balauſtium in ſylueſtri punica florem appellauerint, Hæc Maſſarius. Ego in Plinij uerbis nihil mutárim, cum nihil ex authoribus teſtimonij ſolidi proferri poſsit. nam cotini frutícis ſolus Plinius, et ſemel meminit. Licet autem immaturam uiridemq; cortinam interpretari ſuccum ipſum ſiue pelagium qui in cortina decoquitur, per ſynecdochen, antequam plenè ſit coctus. coctione enim quodammodo matureſcit. Viride quidem non de colore ſolùm dicitur, ſed de immaturo etiã & recente. Purpurarius piſcator, ſi poſtquam purpuram non in hominum cibum, ſed ad tingendas lanas comprehenderit, inexhauſtum, conſtantẽ & genuinũ uelit fieri colorem, & perfectè tinctũ, uno ſaxi ictu purpuram unà cũ teſta interimit. Quòd ſi leuior plaga inferatur, & etiã nunc uiuens relinquatur, atq; iterum lapide percutiatur, ad tinctúram fit inutilis. nam ex eo dolore tinctúram amittit, ſiue illa per eius corpus diſperſa imbibatur, ſiue aliter effluat. Quod quidem ipſum præclarè Homerum intellexiſſe dicunt. Idcircoq; uno ictu celeriter morientes purpurea morte afficí ait, peruulgatũ ſuis uerſib. illud canens: Ἕλκεϊ πορφύρεος θανάτος, & μοῖρα κραταιή; Purpurea illum mors, uiolentaq; Parca peremit, Aelianus de animalibus 16. 1. Sed purpuream mortem ſimpliciùs cruentam interpretarí licet, hoc eſt uiolentam. Athenæus libro 12. in ſcena Alexandri deſcriptione: Præcepit (inquit) Alexander Ionicis ciuitatibus per literas, & primùm Chíjs ut purpurã ad ſe mitterent, uolebat enim ſocios omnes ſtolis purpureis ornari. Et cum epiſtola Chíjs prælegeretur in præſentia Theocriti illius ſapientis: nunc primùm, díxit, intelligo carmen illud Homeri, Τὸν δ' ἕλε πορφύρεος θάνατος καὶ μοῖρα κραταιή. Eandem hiſtoríam ex Athenæo repetit Euſtathius in Iliad. x. & addit Theocritum mortis purpureæ nomine inſinuaſſe, uel uiolentam, qualem purpuræ conchæ propter tinctúram patiuntur: uel quòd purpurarij ſi quo dolo uterentur, morte multandi eſſent, Hæc ille. ſed mortis nomine ir opiam, & paupertatem fortaſſis intellexit Theocritus, ad quam redigendi eſſent Chíj, purpuras, id eſt res precioſiſsimas quas haberent, Alexandro dare coacti: niſi parérent, morituri. Vide etiam infrà in H. 2. Non eſt ſatis abſtuliſſe gemmæ nomen amethyſtum, rurſum abſolutus inebriatur Tyrio, ut ſit ex utroque nomen improbum, ſimulq; luxuría duplex: & cum confecere conchylia tranſire melius in Tyrium putant. Pœnitentia hoc primum debet inueniſſe, artifice mutante quod damnabat: inde ratione nata, uotum quoque factum è uitio portentoſis ingenijs, & gemina demonſtrata uia luxuriæ, ut color alius operiretur alio, ſuauior ita fieri leniorq; dictus. Quin & terrena miſcere, coc-

coq; tin-

Ex Plinio.

Propenſa Plinij uerba.

Mors purpurea. Iliad. E.

cóg tinctum Tyrio tingere ut fieret hyſginum, Plinius. Ouidius amethyſtos purpureos dixit: Hic baphias, hic purpureos amethyſtos. Martialis in primo amethyſtinas mulierum uocat ueſtes. Inde amethyſtinatus. Martialis in ſecũdo: Hic quem uideris greſsibus uagis lentũ, Amethyſtinatus media qui ſecat ſepta. Iã et ille addito Tyrio, Tyriamethyſtus dictus, Bayſius. Idem ianthina ueſtimenta, (ut Plinius & Martialis nominant,) purpura uiolacea infecta interpretatur. Ianthina. Ion enim (inquit) Latini uiolam dicũt. Purpureæ (uiolæ, ex Plinij libro 21.) latiore folio, ſolę Græco nomine à cæteris diſcernuntur, appellatæ ia: & ab ijs ianthina ueſtis. Sic enim legendum ex emendatiſsimo codice. qui colos à Græcis ἰοειδὴς dicitur, (cuius meminit) Iulius Pollux in decimo. Martialis in ſecũdo: Coccina famoſę donas & ianthina mœchę. Luxuria enim (ut ait Plinius) ueſtibus prouocauit eos flores, qui colore commendantur. Hos animaduerto tres eſſe principales. Vnũ in cocco, qui in roſis micat: gratius nihil tradit aſpectu. & in purpura Tyria, dibaphaq; Laconica. Aliũ in amethyſto, qui in uiola, & ipſum purpureum: quemq; ianthinum appellamus. Genera enim tractamus in ſpecies multas ſeſe ſpargentia. Tertius eſt qui propriè conchylij intelligitur, multis modis. Vnus in heliotropio: & in aliquo ex ijs plerunque saturatior, alius in malua ad purpuram inclinans: alius in uiola ſerotina conchyliorum uegetiſsima. Sic enim legendum cenſeo. Nec tamen me fallit ab Hyacintho flore dici etiamnum hyacinthina ea ueſtimenta, Hyacinthina. quæ cum eius floris colore certant, uel etiam eiuſdẽ nominis lapide. Perſius: Hic aliquis, cui circum humeros hyacinthina læna eſt. Magnum ſanè diſcrimen eſſe inter amethyſtinum & hyacinthinum, palàm fit ex Plinio lib. 37. ubi de hyacinthis: Multum ab eo diſtat hyacinthos, tamen è uicino deſcendens differentia, quòd ille emicãs in amethyſto fulgor uiolaceus, dilutus eſt in hyacintho, primoq; aſpectu gratus euaneſcit, adeoq; non implet oculos, ut penè non attingat, marceſcens celeriùs nominis ſui flore. Quibus uerbis uidere eſt ianthinum, id eſt uiolaceum legendum apud Plinium, non autem Hyacinthinum, Bayſius. Dibapha dicebantur purpurea ueſtimenta bis tincta, ut & saturatior in eis color & firmior inſideret. Curtius noſter dibaphum cogitat, ſed eum infector moratur, Tullius epiſtolarum 2. ad Cælium. Et ad Atticum: Proinde iſti illi cer faciant quos uolent Coss. tribunos pleb. etiam: deinde Vatinij ſtrumam, ſacerdotij δεύτερα ue ſtiant. Rubræ Tarentinæ (purpuræ) ſucceſsit dibapha Tyria, &c. Plinius ut recitabimus infrà in precij mentione. De lanis bis murice tinctis teſtimonia poëtarum quorundam retuli in Murice 2. Aut bis in Herculea Mileſia uellera concha Verſantur, Politianus. Purpura eodem conchylio non in unum modum exit, intereſt quantum macerata ſit, craſsius medicamentum an aquatius traxerit, ſæpius merſa ſit, an excocta, an ſemel tincta, Seneca lib. 1. Natur. quæſt. Dibapha.

Ex Caſſiodori Variarum libro 1. *epiſtola* 11. *ad Theonium uirum ſenatorem.*

Comitis Stephani inſinuatione competimus, Sacræ ueſtis operam, quam nos uolumus neceſſaria feſtinatione compleri, diſrupto labore pendere. Tu uerò curſum ſubtrahẽdo ſolennem, abominandam potius inferre cognoſceris tarditatem. Credimus enim aliquem prouenisſe negligẽtiũ, ut crines illi lacteei (*ſericum album*) carneo poculo bis terq; ſatiati pulcherrima minus ebrietate rubuerint, aut lanæ non hauſerint adorandi muricis precioſiſsimam qualitatem. Quapropter ſi perſcrutator Hydruntini maris intuſa conchylia ſolenniter condidiſſet (*condiuiſſet*) apto tempore, aceruus ille Neptunius generator fiorentis ſemper purpuræ, *hornator ſoli, aquarũ copia reſolutus, imbrem aulicum flammeo liquore laxauerat. Color nimio lepore uernans, obſcuritas rubens, nigredo ſanguinea, regnãtem diſcernit, deinde conſpicuum facit, & præſtat humano generine de aſpectu principis poſsit errari. Mirum eſt ſubſtantiam illam morte confectam, cruorem deſe poſt ſpatia tam longi temporis exundare, qui ſolet uiuis corporibus uulnere fauciatis effluere. Nam cum ſex penè menſibus marinæ delicíæ à uitali fuerint uigore ſeparatæ, ſagacibus naribus neſciunt eſſe grauiſsimæ, ſcilicet ne ſanguis ille nobilis aliquid ſpiraret horroris. Hæc cũ infecta ſemel ſubſtãtia perſeuerat, neſcia ante ſubtrahi quàm ueſtis poſsit aſſumi, (*abſumi.*) Quòd ſi conchyliorum qualitas non mutatur, ſi torcularis illius una uindemia eſt, culpa nimirum artificis erit, cui ſe copia nulla ſubtraxit. In illis autem rubicundis fontibus, cum albentis comas ſerici doctus moderator intinxerit, habere debet corporis puriſsimam caſtitatem, quia talium rerum ſecreta refugere dicuntur immunda. Et mox: Si ſalutis propriæ te tangit affectus, intra illum diem imminente tibi harum portitore cum blatta quã noſtro cubiculo dare annis ſingulis conſueuiſti uenire feſtina.

Dignus morte perit, cœnet licet oſtrea centum · Gaurana, & toto Coſmi mergatur abeno, Iuuenalis Sat. 8. Ad aliqua nitrum ſordidum præſtat, tanquam (*Hermolaus pro tanquam, legit tantùm*) ad inficiendas purpuras tincturasq; omnes. Plin. ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ πρόσφορα, καθάπερ τὰ μὲν πορφύρας ὁ κύκλωψ, τὰ δὲ νῆκος ὁ νίτρου δικὴ τῶν βαφῶν ἄγειν (fortè αὐξάνειν, uel προάγειν) μεμιγμένον, Plutarchus in libro de oraculis defectis. Μήλοθρα, (malim per o. magnum in penultima, ut inferiùs quoque,) βάμματα· οἱ δὲ, τὸ ἔξω ἡρμάτων βάμμα. ἄλλοι, τὸ πρόσυμμα τῆς πορφύρας. οἱ δὲ, καλλωπίσματα, Varinus. Etruſus: μήλοθρα, τὰ πορφυρᾶ βάμματα. Nonius in uerbo Sufficere, citat hæc uerba Ciceronis ex Hortenſio: Vtrij qui conuiuij purpuram tuo ſufficiunt, prius ſanè medicamẽtis quibuſdam. Idem locus, ut Michaël Bentinus obſeruauit, in uerbo imbuere ab eodem Nonio alibi ci

Digitized by Google

tatur, integrior, non prorsus tamen sine mendo: Vti (inquit) qui purpuram uolunt, sufficiunt prius lanam medicamentis quibusdam: sic literis talibusq; doctrinis ante excoli animos, & ad sapientiam concipiendam imbui & præparari decet. Vt purpuræ flos quàm diutissimè recens conseruetur mel admixtum facit. Vide inferiùs in Hermionica purpura. Aristoteles in libro de coloribus causam inquirens mutationis colorum in floribus (seu foliis) & fructibus stirpium, sic scribit: Τὰ μὲν οὖν φύλλα (uel potiùs ἄνθη) ὅλῳ μικρότητι τῇ προφῆς τοιχεῖα ἐκτίθησιν· οἱ γὰρ καρποὶ ὅλῳ τῷ πλήθει τῆς ἐγκαρπίας, εἰς πάλιν ἅμα τῇ πλείστης γῆ φύσιν χρόας μεταβάλλουσι. φανερὸν δὲ τοῦτο ἐπὶ τῶν ἀνθῶν ἐστιν· ἐπὶ γὰρ τῶν ἀνθῶν ἅπαντα πρότερον ἐστὶν ἐν τῷ βασπομένῳ ἀνθῶν, (aliàs ὥσπερ ἐπὶ τῶν βασπομένων ἱματίων γίνεται.) τὰ μὲν γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὅπως βάπτωσιν (aliàs additur πλὴν πορφύρου) πάσας ἀμαυρὰ ἐστὶ (fortè ἀλουργίδας,) ὕστερον γίνονται, καὶ μέλανα, καὶ ἀφανίζεις. τὸ δ' ἄνθος σωματοειδὲς ἐκ ὑγρῶν, ἀλλαχόθι δυνάμεις γίνεται καὶ καμπύλου. ¶ Purpuræ tinctura in sole uersari gaudet, à sole enim radiata illuminatur & magis enitescit: Gillius, ex Polluce: cuius elegantissima uerba Græca committere non possum ut omittam: Χαίρει δ' ἁλὶ ὁμιλεῖν ἡ πορφύρα ἡ βαφὴ δὲ ἐκ τῆς ἁλὸς αὐτῆς ἀνατρέφεται, καὶ πλέον ποιεῖ καὶ φαιοτέραν τὴν ἁλυκὴν, ἐκφαινοτοιεῖται ἐκ τοῦ ἄνω πυρός. Sunt quidam colores qui ex interuallo uim suam ostendunt. Purpuram Tyriam quò melior saturiorq; est, eò oportet ut altiùs teneas, ut fulgorem suum ostendat, Seneca lib. 1. Nat. quæst. Purpuram quoq; à mulieribus silente luna menstruatis pollui aiunt, Plinius. Cinis (de uestè mensibus polluta) si quis aspergat lauandis uestibus, purpuras mutat, florem coloribus adimit, Idem. Protrebium, Purpura gulosior, Apollodorus à tinctura sumptum ait, secundum aliquos. quicquid enim attigerit, illam ad se trahere, & appositis communicare lucis suæ fulgorem, secundum alios uerò ab ipso animali, Athenæus.

Purpuræ natura.

Pretium.

Conchylia & purpuras omnis ora (*bora*) atterit: quibus eadem mater luxuria paria penè etiam margaritis precia fecit, Plinius. proximè autem dixerat de margaritis, æternæ propè possessionis eas esse, & sequi hæredem. Et alibi: Pretia medicamento sunt quidem pro sertilitate littorum uiliora: non tamen usquam pelagij libras quinquagenos nummos excedere, et buccini centenos sciant, qui ista mercantur immenso. Sed alia sunt è fine initia: iuuatq; ludere impendio, & luxu geminare miscendo iterum, & ipsa adulterare adulteria naturæ: sicut testudines tingere: argentū auro confundere, ut electra fiant: addere his æra, ut Corinthia. Plinius pelagij, id est purpura genus in libras quinquagenos nummos, & buccini centenos ponit: id est, quinquaginta solidos, & centenos nummum pro solido nostro (Gallico) accipio, ex Budæo, Bayfius. Nepos Cornelius qui diui Augusti principatu obijt: Me, inquit, iuuene uiolacea purpura uigebat, cuius libra denarijs centum ueniebat, nec multò pòst rubra Tarentina. Huic successit dibapha Tyria, quæ in libras denarijs mille non poterat emi. Hac Lentulus Spinter ædilis curulis primus in prætexta usus improbabat: Qua purpura quis non iam, inquit, triclinaria facit? Spinter ædilis fuit urbis cōditæ anno septingentesimo Cicerone cons. Dibapha tūc dicebatur, quæ bis tincta esset, ueluti magnifico impendio. Qualiter nunc omnes penè commodiores purpuræ tinguntur, Plinius. Purpuræ uiolaceæ libra denarijs centum constabat, id est decem aureis solatis, Bayfius: libris Turonicis uiginti, Robertus Cenalis. dibapha Tyria, denarijs mille, id est mille Iulijs, uel centū aureis Solis, Bayfius: libris Turonicis ducentis, Rob. Cenalis. Purpura olim uel regibus rara & expetita erat, tanti quidem precij ut æquali argento penderetur, Theopompus apud Athenæum. Cum ab Aureliano uxor peteret, ut unico pallio blatteo serico uteretur, ille respondit: Absit ut auro fila pensentur, libra enim auri tunc libra serici fuit, Fl. Vopiscus. Emit lacernas millibus decem (coronatis ducentis quinquaginta) Bassus Tyrias, coloris optimi, Martialis. Et in Mancinum: Millibus decē dixti Emptas lacernas munus esse Pompillæ. Idem Martialis in Proculeiam libro decimo (inquit Bayfius) uestis purpureæ immensum precium ponit, quam trabeā fuisse puto uel togam pictam. Ludit in uxorem quæ diuertit à uiro, propterea quòd prætor esset renunciatus: Quid, rogo, quid factum est? subiti quæ causa doloris? Nil mihi respondes? Dicam ego, Prætor erat. Constatura fuit Megalensis purpura centum Millibus, ut nimiùm munera parca dares. Per Megalensem purpuram intelligit togam pictam, qua ornabantur prætores celebrandis Megalensibus ludis. Iuuenalis enim inter ornamenta prætorum adnumerat trabeā.

Megalensis purpura.

--- quum non essent urbibus illis Prætexta & trabeæ. Et alibi: --- Megalesiacæ spectacula mappæ, Idæum solenne colunt, similiq; triumpho Prædo caballorum prætor sedet. Deinde pluribus de prætexta & toga picta insertis: Sed ad Martialem (inquit) reuertamur: qui cum ait, centum millibus, sestertiūm intellige. Vel fortasse Megalensis purpura accipienda est ea, quæ à prætoribus in ornatum chori in ludis illis, partim emebatur, partim conducebatur, partim etiam commodatò rogabatur. Cuius meminit Plutarchus in Lucullo: ubi loquitur de quodam prætore de spectaculis ambitiosè sollicito: qui cum à Lucullo in chori ornatum chlamydes purpureas peteret, respōdit, inspecturum se si domi haberet, daturumq;. postridie uerò interrogauit eum quot sibi esset opus. illo autem affirmante centum sufficere, iussit accipere bis totidem. Hactenus Plutarchus, qui ex Horatio hæc sumpsisse uidetur, epistola ad Numitium, dum ait: --- Chlamydes Lucullus, ut aiunt Si posset centum scenæ præbere rogatus, Qui possim tot? ait: tamen & quæram, & quot habebo Mittam, post paulò scribit sibi millia quinq; Esse domi chlamydū, partem uel tolleret omneis. Exilis domus est, ubi non & multa superfunt. ¶ Corpus (*mulierum diuitum*

talentorum si uenderetur, nemo Atticis (*subaudio drachmis*) millenis emeret: cui operiendo uestem ille decem milibus (aliquando) ementes, seipsas multò propria uestè uiliores minorisq; precij arguit, Clemẽs Pædagogi 2. 10. ¶ Qui purpurã adulterassent, capite plectebanẽ, Varinus.

Purpura quibus ex locis apud ueteres commendata fuerit, alphabetica enumeratio.

Purpuræ ros præcipuus est in Meninge AFRICAE, Plinius. Vide infra in Meninge. Afri cã punicei coloris purpuram procreat, Vitruuius. A

AQVINATES purpuræ similes sunt Tyrijs: Acron, explicãs illud Horatij epistolarũ 1. 10.

Non qui Sidonio contendere callidus ostro Nescit Aquinatem potantia uellera fucum,
Certius accipiet dãnũ, propius ue medullis: Quàm qui nõ poterit uero distinguere falsum.

ASIAE præcipuus est purpuræ ros, Plinius.

COAE purpuræ nominantur ab Horatio, quarto Carminum. Spartana chlamys, conchylia Coa, Iuuenalis Sat. 8. C

CYZICENA. Vide infrà in prouerbijs, in h.

GETVLO litore Oceani præcipua est purpura, Plinius. Et alibi: Ebori citroq; syluæ exquirunturomnes scopuli Getuli muricibus ac purpuris. Item: Purpurissum Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, uel Laconicum, unde precioſisimæ purpuræ. G

Sisis ab Alexandro captis memorabilis purpuræ uis & copia, in ipsius deuenit potestatem. Vbi aiunt (inquit in Alexandro Plutarchus) & purpuræ HERMIONICAE (πορφύρας Ἑρμιονικὰς) inuentæ quinquaginta millia talenta, repositæ quidem ab annis fermè ducentis, recentemq; adhuc coloris florem nouumq; seruantis. Huiusce uerò rei causam adferunt, quòd infectura purpuræ ex melle facta sit, τὸ τῶν βαφέων μέλι θερμαινόμενον ῥᾳδίως ἀναζεῖν. De Hermione oppido Græciæ, uide Onomasticon nostrum. H

A Tyro est Hydron (*Hydruntum*) Italica (*Ciuitas*,) aulicum profectò uestiarium, non antiqua cassiodiens, sed iugiter nouella transmittens, Cassiodorus Variarum 1. 2.

Ros purpuræ præcipuus est Asiæ, & in LACONICA Europæ, Plinius. Purpurissum Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, uel Laconicum, unde precioſisimæ purpuræ, Idem. Laconicæ purpuræ celebrantur ab Horatio, secundo Carminum. Spartana chlamys, conchylia Coa, Iuuenalis Sat. 8. Conchas ad tincturam purpuræ, maritimæ partes Laconicæ, post Phœnicum mare aptissimas præbent, Pausanias in Laconicis. Vide etiam Oebalis inferiùs. L

Purpura MAVRA nominatur, à Valeriano apud Trebellium Pollionem in epistola. M

MELIBOEA purpura, à nomine insulæ, in qua tingitur, est dicta, Festus. Meliboeaq; fulgens Purpura Thessalico concharum tecta colore, Aurea pauonum rident imburia lepôre, Lucretius libro 2. A Vergilio etiam quinto Aeneidos Meliboea cognominatur.

Præcipua est in MENINGE Africæ, Plinius. Meninx insula Africæ est, non longè à Syrtibus distans, quam Lotophagorum terram putãt: cuius Homerus meminit, ubi fuit Vlyxis ara, quæ oppidum habet eodem nomine: Plinius, Strabo, Ptolemæus, Massarius.

In MVZA emporio ad mare rubrum habetur purpura tum eximia, tum uulgaris, Arrianus (si bene memini) in Periplo.

OEBALIS purpura cognominatur à Statio, Syluarum 1. Laconicam interpretor, quæ alio nomine Oebalia dicitur. O

A duobus emporijs PER SIDIS, quorum unum Apologi, alterum Omana uocãt, in Arabiam auehitur purpura, Arrianus in Periplo. P

Post PHOENICVM mare, cochleas tingendæ purpuræ aptissimas, maritimæ partes Laconicæ præbent, Pausanias in Laconicis. Vide plura mox in Tyria purpura.

Purpurissum (quod cum purpuris pariter tingitur) PVTEOLANVM laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, uel Laconicum, unde precioſisimæ purpuræ, Plinius.

In SARDINIA insula purpuræ excellentes tingebãtur: ut referemus infrà inter prouerbia. S

Ostrum SARRANVM dicitur à Sar urbe Phœniciæ. Vide mox in Tyria purpura.

SIDONIVM ostrum dixit Horatius. Vide superiùs Aquinates. Est autem Sidon urbs Syriæ unde & sindones dictas conijcio, & sericũ à nostris Syden. Quà precioſa Tyros rubeat, quà purpura succo Sidonijs iterata uadis, Statius in Propemptico Metij Celeris.

SPARTANA. Quære suprà in Laconica.

SVCCVBITANAM dicunt purpuram quandoq; ab Aphricæ oppido, quod Succubi uocant, Cælius Rhod. Valerianus in epistola apud Trebellium Pollionem, Claudio qui postea Cæsar factus, dari præcipit à procuratore Syriæ albam subsericam unam cum purpura Succubitana, subarmale unum cum purpura Maura.

Me iuuene purpura uiolacea uigebat, nec multò pòst rubra TARENTINA, Cor. Nepos. (ἡ Ταραντινὴ ἁπλῆ, Tarentinum uestimentum, tenue & translucidum, non omnino purpureum, ut quidam putarunt. (dicuntur) & Tarentinæ tincturæ, Varinus. Ταραντῖναι, ἄμικτοι ⁘ βαφαὶ. πᾶσαι δὲ αἱ εἰς πορφύραν (ὑδῶσαι,) Hesychius. T

Digitized by Google

Meliboeaq́ fulgens Purpura THESSALICO concharum tecta colore, Lucretius lib. 2.

TYRI nobilitas nunc omnis conchylio atq́ purpura conſtat, Plinius. Tyrij dicũtur à Tyro Phœnices inſula, ubi purpuræ nobiliſsimæ producuntur. Tyria enim purpura omnium opẽ Strabonì, Plinio, cæteris perhibetur, Maſſarius. Hic purpurarum flos nullibi in tota Aſia, quàm qui in Tyro inſula pretioſior reperitur. Nam flos purpuræ Tyriæ cæteris purpurarum floribus gratior eſt. hinc ueſtes purpureæ, Tyriæ atque Sarranæ dictæ ſunt, Idem. Tyrus quondam Sarra dicta eſt, unde Sarrana apud Iuuenalem. Dicuntur quoq; abſolutè Tyriæ, ueſtes purpura Tyria infectæ. Ouidius: Siue erit in Tyrijs, Tyrios laudabis amictus. Martialis in primo: Hiſpanas, Tyriasq́, coccinasq́. Tyriæ quoque lacernæ. Martialis: Vt lutulenta linat Tyrias mihi multa lacernas, Bayfius. Puniceum colorem procreat Africa, Tyros autem rubeum, Vitruuius lib. 7. Tyrius abſolutè uidetur color à Plinio dictus, nam cum de purpura amethyſtini colore dixiſſet, addit: At Tyrio laus ſumma color ſanguinis cõcreti, nigricans aſpectu, &c. De Tyria dibapha eiusq́ precio, ex Plinio quædam ſcripſi ſuprà in precij mentione. Phœnices nauigatione ſemper omnibus præſtitere: item purpurarum piſcatu, (πᾶς πορφυρεῖος, *malim per ει penultima: ut πορφυρεῖον forte accipiatur pro officina ſeu taberna purpuraria, in qua purpuræ aut fiunt aut uenditantur.*) Tyria enim purpura optima omnium perhibetur (δέ ὑπερεχει πολυ κάλλει πασῶν:) ac piſcatio ipſa proxima eſt, & cætera omnia quæ ad inficiendas ueſtes pertinent, abunde habet. Et quãquam maxima tinctorum multitudo urbem reddat paulò grauiorem, (ἀυσοδίαγωγον, *inhabitationi minus idoneam, neſcio an propter hominum multitudinem, an odorin forte grauitatem:*) eo nomine tamen locupletior efficitur. Propter hanc autem uirtutem (ὅθεν πολὺ πολίτευμα ἀνδρῶν, *circa nauigationem nimir. ac alioquin etiam purpurarijs olim data immunitas*) non ſolùm à regibus libertate donati ſunt, ſed à Romanis etiam paruis impenſis eadem eis confirmata eſt, Strabo lib. 16. Tyrioq́ ardebat murice læna, Vergilius 4. Aeneid. Nec quæ de Tyrio murice lana rubet, Ouidius. Sponder enim Tyrio filataria purpura filo, Iuuenalis Sat. 7. Stlata genus nauigij eſt Feſto, à latitudine dictum, ut ſtlitem pro lite dicebant antiqui, inde ſtlatarius adiectiuum, quod mari portatum eſt, quaſi ſtlata aduectũ. Quà precioſa Tyros rubeat, Statius. Purpuræ Tyriæ meminit Cicero pro Flacco. Vide etiam ſuperiùs in Phœnicum mentione. Purpuriſſum Puteolanum laudatur potiùs quàm Tyrium, aut Getulicum, uel Laconicum, unde precioſiſsimæ purpuræ, Plinius.

Poſt Syrtim eſt lacus nomine ZVCHIS, quadringentorum ferè ſtadiorum: ad quem urbs eſt eodem nomine. Ea purpurificium & uarias piſcium condituras habet, πορφυροβαφεῖα καὶ ποικιλίας παντοδαπὰς, Strabo libro 17.

Eſca ex purpurâ. Tum ad ſingulos hamos eſcam ex purpura Lacæna confectam ſtrictè religat, &c. Aelianus de animalibus 15. 10. pelamydum capturam deſcribens. Ad carabos: Vbi mormyrum ad forte quid alligaueris, purpuras decem contundito: et muſci parum mandens inſpuito in ſaxum: piſcibuſq́ fruêris, Tarentinus. Vide ſuprà in Locuſta E. & in Mormyro E.

F Purpuræ caro non in cibum modò conuerti, ſed etiam tingere poteſt, Lucianus in Cynico. Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus eſt, cœna hæc fuit: Ante cœnam, urticę, murices, purpuræ, Macrobius. Oſtrea omnigena, purpuras, urticas, &c. deus homini condidit, ut iuris & ferculorum (ζωμῶν καὶ παραψᾶστνίων) copia nobis ſuppeteret, Porphyrius lib. 2. de abſtinentia ab animatis. Purpuræ maiores duræ ſunt, Xenocrates. Purpurarum caro, ſicuti & cæterorum teſtatorum, dura eſt: ac proinde ijs exhiberi ſolet, quibus ex malorum ſuccorum copia cibus in uẽtriculo corrumpitur. Et harum quidem & buccinarum caro durior eſt, quàm aliorum: ſuccumq́ gignit craſsiorem, minùs tamen glutinoſum tenacemq́. ſed in earum partibus diſcrimen eſt. Quod collum nanque appellatur, præ duritie dentibus ægrè conficitur: parciorẽq́ ſuccum generat, & ſtomacho gratum eſt. Partes uerò inferiores, & quæ μήκωνες, id eſt papauera uocantur, molles ſunt, ac facilius quàm colla conſiciuntur: aluum mouent, & urinam ſudoresq́ ac ſaliuam cient. Harum frequentior uſus choleram gignit, Vuottonus (ex Galeno ferè.) Βαρυτέρα λιώτερα τῶν ποιχίλων φυσίν ἔχει ὁ Διοκλῆς νώγχες, πορφύρας, κήρυκας. ἐδώδιμα τὰ ἐκ τῶν πορφυρῶν πραγμάτων, apud Heſychiũ legit in ταραντῖναι. Purpuræ & murices inter cibaria quæ ſtomachũ roborent, cenſentur ab Archigene apud Galenũ, Scribonio Largo, & Cornelio Celſo. Purpuræ & murices minimè in uentriculo uitiantur, Celſus. Ex oſtreorũ genere purpuræ & buccina reliquis præferenda ſunt, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. ¶ Purpuræ coquuntur eo modo, quo cætera conchylia, Platina.

G Purpurarum uim undiquaque eandem putârim, quam buccinorum: quare in buccinis leges plura utriſque communia, expreſſo etiam aliquoties purpurarum unà cum buccinis nomine, item in Muricibus. ¶ Ad hemicraniam: Caro cruda porphyræ illita fronti, mitigat, Kiranides ſi bene memini. ¶ Purpuræ contra uenena profunt, Plinius. Nicander contra dorycnium in cibo prædicat ſtrombos, & calcham, id eſt purpuram. ¶ Ad oris teтros abſque ulcere odores: Ex oſtreis purpura & buccino cum myrrha utuntur quidam: cumq́ cubitum eunt, aceto acerrimo colluunt, Galenus Euporiſton 2. 11. Purpurarum ſiue muricum minora genera ſunt efficaciora, & oris halitum cuſtodiunt, ut quidam ex Plinio citat. Lapidem conchylij legimus in remedio quodam Auicennæ contra calculum, Syluaticus cochleam (*teſtam*) purpuræ interpretatur.

uide in

uide in Conchylio G. ¶ Ex purpurarũ cinere remedia multa dedimus in Muricibus. plurima eadem utriſq; communia Plinius attribuit. Crematum conchylium eadem efficit quæ purpura S. baccinum, Dioſcor. Et rurſus: Concrematæ buccinæ, eadem quæ purpuræ præſtant, ſed uehementiùs urunt. Obſcurus quidam ex Dioſcoride purpuris attribuit, quæ apud Galenum ofireis adſcripta leguntur remedia quædam. Buccinorum purpurarumq; teſta, quandoquidem durißima eſt, nunquam abſq; uſtione utor. Atq; uſta quidem deſiccandi uim poſsidet: cæterùm ad unguem eam læuigare, planeq; pollinis in modum neceſſe eſt, tundendo ſcilicet & cribrando: quod tibi commune ſit in omnibus lapidoſis teſtaceisq; ſubſtantijs præceptum. Nam niſi exactè trita ſint reddita, arenis ſimilia ſunt. Per ſe illarum tritarum farina ulceribus malignis competit. ❧ id quod ipſum quoq; commune eſt omnium quæ citra inſignem morſum deſiccant uehementer: quippe cum alioqui fluxionum cauſa exiſtãt. Sed & aliud eſt omnium id genus commune: nempe ut cum aceto, aut oxycrato, aut œnomelite, aut oxymelite idonea ſint ulceribus putrescentibus. Idcirco lapides omnes ubi ad eum uſum applicantur, alij magis, alij minùs, certè omnes contriuntur, Galenus de ſimplicib. 11. 21. Idem de compoſ. medic. ſecundũ genera 1. 18. purpuras cum ijs recenſet, quæ propoſiti albi emplaſtri (aduerſus ulcera cacoëthe & dyſepulota) candorem tueri poſsint. Purpuræ teſtæ uſtæ medicamentis pilos attenuantibus adduntur apud Aëtium, & Galenum de compoſ. ſec. locos 1. 5. ¶ Cinis teſtarum è purpuris, utiliter cum melle illinitur ulceribus capitis, & ſimiliter mulierum mammas ſanat: panis etiam reſiſtit utroq; modo, ſiue opus ſit incipientes diſcutere, ſiue coctos emittere, ſi rectè obſcurus quidam ex Plinio citat.

❧ Ex operculis purpurarum remedia protuli ſuprà in B.

Ex lana uel ueſtimento purpureis, id eſt purpura infectis, remedia. Purpuram hircino felle madefactam muliebri umbilico diebus ſeptem imponito: & deinde creſcente Luna uiro congrediatur, & concipiet, Aëtius 16. 34. ¶ Ex Galeni opere de compoſ. med. ſec. locos. Libro 3. cap. 1. Andromachus medicamentum quoddam auribus inſtillari iubet: deinde lanæ purpura infectæ tomentum indi. In eodem libro Archigenes poſt medicamentum auri infuſum, purpuræ lana obturari iubet. Item libro 4. cap. 6. tomenta purpuræ Laconicæ miſcentur aridocuidam Aſclepiadis medicamento ad oculos. Methodi etiam libro 7. & 8. panniculo è purpura marina ſiue Tyria utitur, quam & modicè aſtringere dicit. Et in libro de præcognitione ad Poſthumũ imperatori qui ex aſſumpto cibo grauabatur ſtomacho, purpuream lanam nardino pigmento calidè intinctã, oſtio uentriculi imponit. ¶ Per ſe conchylio infecta lana, auribus magnopere prodeſt quidam aceto & nitro madefaciunt, Plinius. ¶ Fimbriati marinarum purpurarum flocculi cremari ſolent, ut lanæ, mundi & carpti, in fictili crudo, ut in Lanis ex Dioſcoride diximus in Oue. ¶ Atramentum ſutorium purpuræ marinæ tomento inuolutum urito, deinde cum melle linum illinito, Archigenes apud Galenum. Si rupta immenſos fundit uerruca cruores, Purpureo tritii cineres de uellere proſunt, Quod fuerit uero conchyli ſanguine tinctum, Serenus. Et rurſus: Si uerò infrenus manat de uulnere ſanguis, Purpura torretur conchylí perdita (*præiuſto*): Huius & atra cinis currentem detinet undam. Verrucæ quoque deſectæ frenare cruorem Dicitur ambuſtus Tyrio de uellere puluis. Vide in Corollario de Conchylio G. ad ſicam paginæ 343.

❧ Paulus Aegineta tertio ſui operis uolumine, eo capite quo agit de columellæ oris inflammatione, authore Galeno docet, pleriſq; oris & colli affectionibus prodeſſe ſuſpenſum ex collo aut alligatum homini funiculũ ex marina purpura, qui uiperæ collo circundatus eam ſtrangulauerit, Marcellus Vergilius. Verba Aeginetæ hæc ſunt Græca, ut idem Marcellus recitat: Καὶ ὄδοις καὶ λοιῳ ἐκ πορφύρας θηλαστῆρας πρὸς τοὺς ἐκ ἰόντας προσάγειν, ἢ πνίγειν αὐτὸν· ὅτε πρὸς τὸ ἀποπνιγόμενον θηρίον ἀνακαμπτόμενον, καὶ ἀπολυόμενόν τε, καὶ ὅλως πρὸς προσχαλον, ὡς μαρτυρεῖ Γαληνός. Hoc eſt: Ad gingiuas etiam ſalutare eſt filum è purpura marina, quo uipera fuerit ceruici circumpoſito ſuffocata, hoc circundatum tonſillis & omnibus colli cauſis, mirificè iuuat, ut Galenus teſtatur. Ego hoc apud Galenum non memini legere. Auicenna libro 3. Fen. 9. cap. 10. Eſt (inquit) certum inter experimenta, quæ agunt ui quadam occulta in abſceſsibus, unde ſuffocationis periculum eſt, & uuæ, & tonſillarum, & omnium gutturis partium, ſi filis tinctis cum alargiuan (interpres uertit murice marino) ſtrangulentur uipera: deinde circundetur eis collum ægroti. Mirabiliter enim iuuat. Filum è purpura marina, quo uipera collo circundato ſuffocata fuerit, circunligatum, (πνιγεντος,) mirabiliter auxiliatur ad tonſillas, aliasq; colli affectiones, ut teſtatur Galenus, Aegineta 3. 26. Aliqui ſtrumas circunligant lino, (*ſimpliciter, non purpureo*) quo præligata infra caput uipera pependerat, donec exanimarentur, Plinius 30. 5.

H. 2. Κογχύλιον, τὸ ὄστρεον, καὶ πορφύρεον, Heſychius. Eſt quidem conchylium ſpecies peculiaris, qua purpura quoq; tingitur: ſed & in genere pro purpura, proq; omni concha accipitur. Κάλυξ, flos roſæ, &c. & purpura marina, (*quæ & calcha*,) Heſychius. Purpuram marinam (pro colore) ſæpius authores dicunt, non quòd terreſtris etiam aliqua ſit: ſed quoniam impropriè herbis etiam quibuſdam perpura tingi dicitur, diſtinguendi gratia. Βατεὺς, πορφυρίσιν, ἢ ὑάλοις, Heſych. Purpura Gallica lingua Virgæ dicebatur. Seruius, in hæc Vergilij uerba, Virgatis lucent ſagulis. Vide infrà in e. Cochleam Tyriam, Vranus in Arabicis dixit, citante Stephano, pro purpura nimirũ,

Digitized by Google

κηχλίλω τύεων. Calcha (id est Purpura) contra dorycnium remedio est, Nicander. Vide inferiùs in e. ubi & de uocabulo Oxos, quod aliqui purpuram interpretantur, leges. Strabonis interpres pro cocco nõ rectè uertit grana purpuræ. ¶ Purpura apud Latinos penultimam corripit, & similiter πορφύρα apud Græcos. Νεαίνται, βρόμιον τε χθόν', καὶ πορφύραι αὖται, Oppianus. Verbum tamen πορφύρειν (de quò infrà) produci inuenio ab Homero, Theocrito, Oppiano. Purpura ardens, Iuuenalis Sat. 11. Ignea, Valerius 1. Argonaut. Picta, Vergilius 7. Aeneidos. Αἴγεα, Oppiano. Quæ à locis, è quibus olim commendabantur, sumpta sunt epitheta, suprà in E. ordine literarum enumerauí.

Epitheta.

Icones. Pierius Valerianus in Hieroglyphicis: Maledicum (inquit) hominem, probos improbósque *Maledicus.* æquè carpentem significare qui uolunt, purpurã exerta pingunt lingua: quæ quidem illi tam acuta & ualida est, ut ea & conchulas & cuiuscunq; generis testas perforare possit: unde frequens illud in edaces dictum, Purpura uoracior. Et qui hominem, qui de ganea pœnas dederit, significare uolunt, conchylium huiusmodi nassæ per linguam applicitum pingunt. uel conchulam quę purpuræ linguam morsu comprehenderit, (*&c. his enim modis capitur. Lege suprà in* E.) Porrò hominem uno interemptum ictu ostendere qui uolunt, purpuram saxo elisam pingũt. siquidem infectores aiunt, quas purpuras in artis suæ usum parãt, saxo uno ictu collidendas, &c. Sunt qui secessum per purpuram ostendant, propterea quòd purpura non nisi in imo reperiatur pelago, ut scribit Apollonij Argonaut. Interpres.

De gula multatus. *Vno examinatus ictu.* *Secessus.*

Purpureus color. Purpureus adiectiuum Latinè, Græcè πορφύρεος, contractè πορφυροῦς, color dicitur purpuram referens. Inde deriuata & composita Græca plura dicentur sparsim infrà in e. Grammatici Græcorum poëtarum interpretes, aliquando nigrum, uel nigro propinquum interpretantur. Preciosus ille flos nigrantis rosæ colore sublucens, Plinius de purpura. Violæ sublucet purpura nigræ, Vergilius de amello flore. Conchylijs uirus graue in fusco, (aliàs fuco, quod præfero,) color austerus in glauco, & irascenti similis mari, Plinius. Est igitur color purpureus niger rubore quodam admisto, ut grammatici sentiunt. Nos suprà in E. multiplicem purpuræ seu purpurei coloris differentiam ex authoribus ostendimus. nam & ipse in conchis flos, in litore & pelago uariat: item in regionibus diuersis. & in tinctura apparatus mixturæq; ratio uaria est, ut expositimus. semper quidem rubri aliquid continet, siue id simplicius sit, siue ad nigrum aut uiolaceum cœruleũm ue inclinet. Aliquando purpureus pro pulchro dicitur. Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo, Vergilius 1. Georg. Rubrum colorem maximè indicat animãtium sanguis; &, quo lana inficitur, coccus. ostentat tamen hunc colorem præ cæteris rebus liquor purpuræ; cuius adeò gratus est color, ut si quid paululum habeat ruboris, modò uisu sit illud nõ iniucundum, purpureum sæpe dicatur, ut sunt uiolæ, & uaria florum genera, quin & candidus: is enim quoq; oculos remoratur, à poëtis uocatur nonnunquam purpureus. nam & olores purpureos dixit Horatius, & niuem ipsam purpuream Albinouanus, Ant. Thylesius. De purpureo colore, & uerbo πορφυροῦσθαι, erudita quædam depromit Scaliger libri de Subtilitate 325. 13. Sericum præcipuè purpura olim tingebatur: à serico autem tum læui tum uilloso, uulgus nostrum quicquid chrum & preciosum in amoribus habet, cognominat. sic infantibus & pueris tenellis blandiuntur, sic & ueteres sæpe impropriè purpureum pro pulchro, precioso, splendido, posuisse reperias.

¶ Tyrius (*fucus seu color priuatim dictus*) nigricat aspectu, sanguinis concreti modo: unde & Homero purpureus dicitur sanguis, Plinius. Φορφύρεον αἷμα, τὸ πορφυροῦν καὶ ἐγγὺς μέλανος, Eustathius in Homerum. Multorum opinio fuit animam esse sanguinem, siue (ut Empedocles arbitrabatur) in sanguine. Hinc illud apud poëtam: Purpuream uomit ille animam. Et: Vitam cum sanguine fudit, Pierius Valerianus. Et alibi: Homerus eos qui ualido aliquo uulnere (*ut purpuras concreas purpurarij uno saxi ictu collidunt*) perempti fuissent, purpurea morte sublatos dicit: quẽ imitatus Maro, Aeneid. 9. nũc Purpureã uomit ille animã, nũc aliud quid huiusmodi profert. ¶ Ex Vergilio. Purpurei cristis iuuenes, Aeneid. 9. Sic in decimo: Purpureũ pennis, & pactæ coniugis ostro. nam rubris cristis utebantur antiqui, ut in nono: --- cristaq; tegit galea aurea rubra. & in decimo: ---- & rubræ cornua cristæ. quas & puniceas nominat, ut: -- aut puniceæ septum formidine pennæ, Erythræus. Purpureo Narcisso, Aegl. 5. Dictamnum etiam purpureo flore prodentem celebrat: item flores purpureos, uer, mare, lumen iuuentæ, diuersis in locis. Cothurnum, Aeneid. primo: amictum, tertio: uestem, quarto: lumen, sexto. Et Georgicorum secundo, Purpureas uites, sui generis: tertio, purpurea aulæa. ¶ Et clarum uestis splendorem purpureai, Lucretius per initia secundi. ¶ πορφυρέην ἐσθῆτ', Iliad. ε. Scholiastes ποικίλην, id est, uariam, interpretatur. ¶ Purpureum de mari aut flumine aliquando pro cæruleo dici grammatici annotant. In mare purpureum uiolentior influit amnis, Vergilius 4. Georg. Mare illud quod Fauonio nascente purpureum uidetur, idem huic nostro uidebitur, Cicero 4. Acad. Purpura non nisi in imo reperitur pelago, ut tradit Apollonij Argonautícorum interpres, qui uerbũ πορφύρεσθαι profundum esse interpretatur. hinc mare purpureum, pro profundum, poëtæ sæpius pecsuere Pierius Valerianus. Κῦμα πορφύρεον, Iliad. α. Eustathius nigrum interpretatur, ut & sanguinem purpureum. colore enim ferè conueniunt, inquit: & purpureum ad nigredinem accedit. & uerbum πορφύρειν (*de quo plura inferiùs*) etiam de mari in usu est. Epithetorum quæ poetæ ma-

Sanguis. *Anima.*

Res uariæ.

Iris. *Mare.*

ri attri-

ri attribuunt, quædam parti tantùm eius conueniunt: ut glaucum, ubi minimè profundum est, & alba arena apparentem habet: & canum, circa litus solùm. Nigrum autem mare, quod simpliciter eiusmodi apparet, dicitur, (*nimirum qua profundum est*): μέλας δὲ γε πόντος, ὁ ἀκριβέστερος ποιητής. Cęterum, ὁ πορφύρεος καὶ κυάνεος καὶ οἰνωπός, differentiæ sunt nigredinis, (sic & ὑακίνθου ὕδατος cognominatur.) Cum igitur mare nigrum, purpureum, aut alio simili (à colore) epitheto nominatur, quod partis est ad totum refertur, Eustathius in primum Iliad. Sic & *iodinqis* mare dicitur. Idem alibi quoq; πορφύρεον κῦμα καὶ πορφύρεον θάνατον, à uerbo πορφύρεω, quod nigrere seu nigrare significat, deducit. Ἅλα πορφυρέλιον, Iliad. ω. Οἵ τ' ἐν ἁλὶ πορφυρέουσιν, Aratus in Phænomenis. Nam cum uenatus mare cęruleum crispicans nitescere facit, purpurare undas, dixit poëta Furius, Cælius.

Quid mare, nónne cærulem: aut eius unda, quum est pulsa remis, purpurascit? Cicero Academ. 2. Conchylijs color est austerus in glauco, & irascenti similis mari, Plinius. Ἁλιπόρφυρον Eustathius interpretatur nigrum, & simile ἁλὶ πορφυρέσῃ, uel marina purpura tinctum, ἀλουργὸν, πορφυροῦν. Κήτεας (pisces) ἁλιειδεῖς dixit Numenius.

Purpuream mortem, Homerus Iliad. ε. Ἑλκέμεν πορφυρεον θάνατον, καὶ μοῖραν κραταιήν. Scholiastes interpretatur nigram, (sicut & mare purpureum cognominari, proximè retrò diximus,) uel sanguinariam & cruentam. sic & Vergilius Homerum imitatus uidetur in hoc: Purpuream uomit ille animam. Aliqui uiolentam & subitam, uide suprà in E. de ratione tincturæ, ubi ostendimus opportuisse purpuram uno ictu uiolento interimi, ne flos periret. Πορφύρεος θάνατος, ὁ μέλας, καὶ δεινὸς, καὶ παραχρῆμα, Hesychius. sed βαθὺς & παραχρῆμα forte ad mare potiùs, cui idem epitheton tribuitur, quàm mortem referri debent. Dignum scitu quod de purpurario traditum infectore legimus, qui uisus fraude agere in tingendi ratione: quum eo nomine, ut tum mos erat ad ultimum ducerentur supplicium, iocis etiamnum superesse locum arbitratus, ad Homericum illud potissimùm adiecit animum: τὴν δ' Ἑλκέμεν πορφυρεον θάνατος καὶ μοῖραν κραταιήν, Cælius Rhod. ex Eustathij in Homeri Iliados E. Parecbolis, unde & Varinus repetijt, postrema uerba Græcè sic leguntur: Ἀπὸ γέλωτος ἐς θάνατον κατ' ἔθος, πῶς καλεῖται τὸ ποθεν εἰς ἀσεῖον σκῶμμα ἐκ τῆς ὁμήρου, τὴν δ' Ἑλκέμεν πορφ. θάν. ex quibus apparet non ipsum purpurarium hoc aduersus se carmen, sed alios qui spectabant in illū protulisse. Aliam ex Athenæo historiam, in qua similiter uersus hic usurpatus est, suprà in E. ubi de tincturæ ratione agitur, retuli. ¶ Purpurei coloris apud Græcos alia etiam nomina inue nio. Πορφυρόεις in Lexico uulgari, sine authore: item πορφυρωδεὶς per ω. in ultima, malim per υ. ut Ἀριστοτ. in libro de coloribus. Κάλλαισι, οἱ τὴν ἁλικρυόνων πώγωνιδα, καὶ ταῦ πορφυρεοειδὲς χρῶμα. ὑπὸ δὲ τινων καὶ τὴν λιγυπίδιον χρῶμα καλεῖσθαι, Hesychius. De ostreis quidem Calainis uel Callainis scripsimus suprà, pag. 769. ea forsitan uel purpurei coloris erat, uel ad purpuram tingendam utilia, uel ad uasa aliqua conficienda: nam & murrhina è conchis fiebant: ut calainus color purpureus sit, nam purpura alijs nominibus & caltha & calyx appellabatur. Calaina fictilia uasa Alexandrinotica nominantur apud Galenum de compos. pharm. sec. locos 1. 5. inter ea quæ pilos attenuant: interpres Latinus purpurea conuertit. Plinius 37. 2. de murrhinis scribens: In precio est (inquit) uarietas colorum, fabinde circumagentibus se maculis in purpuram candoremq;, & utrumque ex utroq; ignescentem, uelut per transitum coloris purpura rubescente, aut lacte candescente. Sunt qui maximè in ijs laudent quosdam colorū rependulus, quales in cœlesti arquū spectantur, Hæc ille. conuenit autem iridis etiam color, ut dictum est, & coloris ad Solem uariatio, purpuræ. Quærendum igitur an murrhina Latinorum, eadem sint calainis Græcorum: quando aliud Græcum nomē eorum hactenus nemo ostendit. Nos plura de murrhinis suprà in Conchis porcellanis, pag. 336. Arrianus in Nauigatione rubri maris, in Scythia (uel Sinthia forte à fluuio) iuxta id mare regione, lapidem Calleanum, Καλλαϊνὸν, cum sapphiro, nardo, &c. ad Minnagar metropolin Parthorum regi subditam uehi tradit. Bayfius in lib. de uasculis, de murrhinis uasa agens, eandem coloris uarietatem & maculas in eis spectari ait, quæ in muræna pisce, &c. Καλλώδη, πορφυρᾶ, Hesychius & Varinus. malim, Κάλλι, αὕδη πορφυρᾶ, ex Ammonio. Εἰμὶ ἁλὶ πορφυρέων, Aratus in Phænomenis. Πορφυρόεσσαν Eustathius dixit. Τὴν χρόαν πορφυρώτερον, Dioscorides de tertia specie Alcyonij: de qua Galenus, πορφυρέαν δὲ τὴν χρόαν. Ἰόεντος, πορφυρόεντος, Hesychius & Varinus. Ἰόεντα, πορφυρᾶ, idem.

Cælius Calcagninus Epistolicarum quæstionum libro 1. in epistola ad Thomam Calcag. nepotem. Cupis (inquit) scire à me quis sit color colossinus: licet ego colossenum magis legendum putem. nam Greci κολόσσινον dicunt, atq; ita in 12. Strabonis scriptum. Καὶ οἱ Κολόσσινα (oxytonum forte scribi præstaret) ἐκ τῶ ὁμωνύμε χρώματος πλησίον οἰκοῦντες, à Colossis scilicet urbe Troadis. Vnde & Colossenses illi celebres diui Pauli epistolis, tantùm abest ut à Colosso Rhodio dicti sint. Color autem is purpureus est, aut in purpureum declinans. nam cyclamini florem colossinum describit in 21. Plinius: & nos testes oculos habemus. hunc enim colorem in flore cyclamini nunc agnoscimus. Quin & Dioscorides eum sic describit. Κυκλάμινος φύλλα ἔχει πορφυρᾶ, ποικίλα, κάτωθεν, πλατέα θέρους καλουμένου ἐπιτολῶν: καυλὸν δ' ὑπτιον γυμνὸν: ἐφ' ὃν ἄνθος ῥοδωδὲς ὃ ποιφυρίζοντα: ex quibus uerba ultima, flores in modum rosæ purpureos significant. ¶ φοινικοῦς, puniceus uel pupureus color est. De purpura Phœnicum diximus in E. φοινικίζειν uerbum est obscœnum. Vide Brodæum in Miscellaneis.

Purpurei coloris alia nomina Græca.

Calainus.

Colossinus.

Digitized by Google

Purpuræ significatio.

Purpura non modo animal ipſum ſignificat: ſed etiam colorem uel ex eo factum, uel ei ſimilem. Violæ ſublucet purpura nigræ, Vergilius 4. Georg. Vt ouatus eſſet Numidicus lapis, ut purpura diſtingueretur Sinnadicus, Plinius. Et ueſtimentum eo colore tinctum, & magiſtratum ita ueſtitum: unde purpurati, pro purpura induti, dicuntur: & purpurei reges, pro purpuratis, Horatio. authorum teſtimonia dabimus infrà in e. ubi de ueſtibus agetur. ¶ Emplaſtrū purpura dictum ob colorem, à Nic. Myrepſo deſcribitur. ¶ Purpuream uenam ſiue nigram appellari unam ex quinq; uenis quæ in brachio ſecantur, legimus alicubi in Spurijs Galeni.

Purpuriſſum, genere neutro. Afranius, Cedo purpuriſſum. Neuius, In licio cretā, ceruſſam, purpuriſſum, Nonius. De eodem lege Plinium libro 35. cap. 6. Fit (inquit) è creta argentaria. Cum purpuris pariter tingitur, bibitq; eum colorem celeriùs lanis, &c. Nominatur & à Plauto, in Moſtelaria. Purpuriſſum, quod & fucum aliqui dicunt, glebulæ ſunt quadratæ & puſillæ in modum teſſellarum: quæ ab infectoribus tinguntur colore roſeo. tale eſt maximè Canuſinum, ſequens Puteolanum. Vires habet aliquātulum ſtypticas, Author libri de ſimplicibus medic. Galeno attributi. Quia iſtas buccas tam bellè purpuriſſatas habes, Plautus Trucul. id eſt, purpuriſſo tinctas. hoc enim utebantur mulieres ad labra & genas tingendas. ¶ Purpuraria officina nominatur à Plinio, in qua purpura tingūtur. uide infrà in e. Strabo πορφυρεῖον dixiſſe uidetur.

Purpurarius, ad purpuram pertinens: ut officina purpuraria, in qua purpura fit: piſcator purpurarius, pro quo Laurentius in Herodoto purpuratorem dixit: tinctor purpurarius, qui purpuras tingit. nam purpurarius abſolutè pro utroque accipi poteſt, & pro mercatore etiam qui uestibus purpureis emendis, uendendis, negocietur. Πορφυρεῖς & πορφυρδικὰ Pollux nominantur. Πορφυρεύς Aeliano eſt qui tingit. Hiceſius apud Athenæum chamis inquit pro eſca uti οὓς πορφυρολυμένους, id eſt piſcatores purpurarum. Πορφυρδικὰ inter artes piſcatorias eſt, Pollux.

Πορφυροπῶλαις, negociator purpurarius. πορφυροπῶλις quidem fœmininum pro muliere purpuras uendente apud Suidam legitur: ἡ τὰ πορφυρᾶ (ſubaudi ἱμάτια uel ἐδἠματα) πωλοῦσα. ¶ Πορφυροῦντα, ἢ τοῖς θαλοῖς πλέκοντα χείρων τὰ κρόκα, Heſychius & Varinus. Fortaſsis autem uaſa quædam & toreumata figlina purpurei coloris porphyromata fuerint, qualia fuiſſe murrhina, diximus. in his enim ceu pulchris & precioſis, diis aliquid offerri par erat. Sic aurea, argētea et ærea uaſa, Græci χρυσώματα, ἀργυρώματα, & χαλκώματα uocant. ὀστράκινα πορσύματα καὶ χαλκώματα, Strabo dixit. ¶ Canus libro 6. de uaritate rerum: Purpurina (inquit, neſcio unde uocabulum hoc mutuatus) coloris eſt fului, aurumq; imitatur, ſi optima fuerit: hoc ſolo differt, quòd non reſiſtit iniurijs cœli, nec diuturna admodum eſt. deinde compoſitionem eius oſtendit, ex plumbo albo argentoq; uiuo, &c. Sed neq; uocabulum hoc Latinum eſt, neq; res ipſa cum purpura aut purpureo colore quicquam conuenit.

Lapides.

Saxa Lacedæmonia & porphyretica nominat Lampridius in Heliogabalo. Porphyrites lapis eſt notus, maximè in Melantide regione, Kiranides. Vt ouatus eſſet Numidicus lapis, ut purpura diſtingueretur Sinnadicus, qualiter illos naſci optarent delicíæ, Plinius 35. 1. Chymiſtæ aëtiten pro chryſolitho & porphyritæ, & chryſochromo cognomine Macedonico, & polychromo accipiunt, Hermolaus in Corollario.

Ficus.

Primò prouenit porphyritis dicta ficus, longiſsimo pediculo, Plinius.

Animalia.

Porphyrion, πορφυρεῖων, auis eſt, de qua in Auium hiſtoria ſcripſimus. Eas in Syria gigni Cælius Rhod. tradit. Euſtathius in tertium Odyſſeæ: Porphyrio (inquit) auis eſt Libyca, diis illic ſacra ſicut & ibis, magnitudine gallinacei, infenſa mulieribus adulteris, &c. puniceo roſtri colore, à quo nomen inuenit. Eſt & piſcis nomen πορφυρεῶνος apud Heſychium. Πορφυρεών, Ariſtoteli, purpuram paruulam ſignificat. Porphyrides ex auium ſunt genere, à porphyrionibus diuerſæ: ſicut ab utroq; latiporphyrides, ſiue adiporphyrides & latiporphyræ, Hermolaus. Πορφυρίωνες, auis quædam, in Lexico uulgari, ſine authore. Porphyrus, πόρφυρος, Aeliano ſerpens quidam eſt, De animalibus 4. 36. Cetum purpureum, κῆτος πορφύρεον, deſcripſi ſupra in Cetis diuerſis pag. 240.

Verba.

A purpura etiam uerba quædam Græci & Latini formarunt. Hiceſius harum concharum piſcatores οὓς πορφυρολυμένους dixit. ego etiam uerbo πορφυρόειν uti non dubitarem, quando πορφυρόεσσα & πορφυρόεσσα νύξ apud authores leguntur. ¶ Πορφύρειν uerbum pierunq; de mari dicitur apud poëtas, cum perturbatur, æſtuat, & tempeſtate ingruente nigreſcit: inde ad hominis animi uarijs cogitationibus & curis turbatum ac fluctuantem transfertur: aut profundiùs aliquid meditantem. nam & mare qua profundius eſt, nigrius apparet: & purpuræ cochæ è pelago, id eſt, profundo, potiſsimum petuntur. Fortè & quia purpura ad Solem diuerſos colores reddit, de animo quoque diuerſa conſilia agitante, & mutante ſubitò, ut purpura ſi ad Solem celeriùs moueatur, πορφύρειν uerbum in uſu eſt. Ergo & uariè, & profundè, & anxiè, & aliquando malignè cogitare ſignificat, πορφύρει, ταράττεται, φροντίζει, μηλαινίζει, μηλαίνεται, πορφυρίζει, ταράττει, μερμηρίζει, κακοτεχνεῖ. Πορφύρεται, ἀμηχανίζεται, Heſychius. Πορφύρειν de mari dicitur: & ad animum transfertur, ὃ γὰρ βαθὺ φρονεῖ ὄδωρ, καὶ εἶδος κυμαίνεσθαι λογισμοῖς, ut in illo Homeri Iliad. A. κραδίη οἱ πόρφυρε, Euſtathius. Καλχᾶν quoque purpuram ſignificat, & uerbum καλχαίνειν, idem quod πορφύρειν, ταράσσειν, σήπειν, φ. ἀπὸ τοῦ ἔχθεσθαι, κυκᾶν, ἐκ βυθοῦ ταράσσεσθαι, ſic enim Heſychius interpretatur. Καλχαίνειν, τὸ πορφύρειν, Scholiaſtes

ſtaſtes Nicandri. Κύματα ἄσυχε καχλάζοντα, Theocritus Idyllio 6. Eſt quando πορφύρειν ſimpliciter de motu maris, etiam placidiore, ponitur. ὅκ ἀεὶ βαθὺ πάρεγμὸν ἁλιλοῖ, ἀλλά ποτε καὶ ἠρεμαῖον, ut in illo Homeri, οὐδμὰ πορφύροντα, Euſtathius. Ad πορφύρειν uerbum & ſono & ſignificatione accedit μορμύρειν. ---- πάρὲκ ῥόῳ ἐκκαναόῳ ἀφρῷ μορμύροντι ῥέεν ἄσπετον, Iliad. σ. Μορμύρουσι θάλασσα, παραπαιάζει καὶ κινυμένη φοβεροῦσι, Varinus. Πορφυρόσσαι θάλασσαι, ὅταν τὰ κύματα μετεωιζόμενα σκιαδοῦς, Theophraſtus citante Scaligero. ſic Plinius ait purpuram irati maris faciem referre. πορφύρεσκεν Apollonij Argonauticorum interpres profundum eſſe interpretatur. unde & purpureum mare dictum, de quo plura ſuperiùs. ὣς δ' ὅτε πορφύρῃ πέλαγος μέγα κύματι κωφῷ, Iliad. Ξ. --πολλὰ δὲ μοι κραδίη πόρφυρε κιόντι, Odyſſæ Δ. ---- καὶ τύ δὲ Κρῆθι οἶνῳ πορφύρεις, Theocritus, Idyll. 5. Καὶ οἱ πορφύροντι μέχεσθον ἄμφις ἕκαστε, ἐν Μυθικοῖς, Suidas. Nonnus hoc uerbum uſurpat pro eo quod eſt tingere rubro colore, cum accuſatiuo, χιονέας πόρφυρε παρειάδας.

Ἥρωα δὲ ξεινοδοῖς ὦλι καλεικόμοισι μετώποις Καὶ νέατον ῥαδάμυγλον ἐπήτριμα πορφύρουσιν, Oppianus derhinocerote. ¶ Πορφυρεῖσα τῇ χρόᾳ, Galenus de tertia ſpecie alcyonij, id eſt, purpuraſcit colore, in purpuram uergit. Εἰν ἁλὶ πορφυρέουσι, pro πορφυρόωσι, Aratus in Phænomenis. Purpurare, purpuræ colorem habere ſiue reddere. Columella: Tum quæ pallet humi, quæ frondens purpurat auro Ponatur uiola, & nimiùm roſa plena pudoris. Cum uentus mare ceruleum criſpicans nitidum facit, purpurare undas, dixit poëta Furius, Cælius. ¶ Plautus purpuriſſatas buccas dixit, id eſt purpuriſſo infectas. grammatici recentiores purpuriſſare, purpuriſſo inficere interpretantur. ¶ Purpuraſcere, purpureum fieri. Cicero in Academ. lib. 2. Quid mare, nonne cæruleum? aut eius unda, quum eſt pulſa remis, purpuraſcit?

Siſyphi filij fuerunt Almus & Porphyrion, Πορφυρίων, Scholiaſtes in tertium Argonauticorum Apollonij. Conſtat inter gigantes præcipuè principatum obtinuiſſe Porphyrionẽ & Alcyoneum. Praſinus quoque auriga, cuius in Nerone Tranquillus mentionẽ facit, Praſinus Purpurio dictus eſt, Perottus. Vide in Porphyrione aue H. Porphyrius philoſophus Tyrius lucubrationes aliquot reliquit. ¶ Niſyros inſula, Porphyris antea dicta, Plinius 5. 31. Niſyrus inſula una eſt Cycladum cum ciuitate eiuſdem nominis, Porphyris olim dicta ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ πορφυρίου, id eſt, à purpuratoribus eius incolis, Euſtathius in Iliad. B. Cythera inſula iuxta Cretam, Porphyruſa, Πορφυρῆσσα (melius forte per ſ. duplex, ut ſit contractum à Πορφυρόεσσα) olim dicta, propter purpurarum in ea præſtantiam, Euſtathius in Iliad. K. & in Dionyſium Afrũ. ubi etiam ait tempore eam inſulam adhuc Cythera uocari ſcribit. In ea memorabile templũ Veneris fuiſſe aiunt, ipſamq; Cytheream inde cognominatam: meminiſſe eius Plinium lib. 4. Vide ne Porphyris & Porphyruſſa ab aliquibus confundantur. à Porphyride grammatici quidam deducunt porphyriacum, pro purpureo. Et porphyriacis figere labra genis, Ouidius. ¶ Elaphonneſus inſula eſt in Propontide ante Cyzicum. eam ſequunt Ophiuſa, Porphyrione, &c. Plinius. ¶ Porphyreon, Πορφυρέων, urbs Phœniciæ. gentile Porphyreonius, & Porphyreonites, Stephanus. ¶ Porphyrite, Πορφυρίτη, urbs Arabiæ iuxta Aegyptum, Stephanus. ¶ Porphyra inſcripta fabula Xenarchi comici, aut Timoclis comici (dubitatur enim de authore) citatur apud Athenæum.

Purpura pro colore purpureo, ut ſuprà quoque in a. monuimus. Mulier erubuit ceu lacte (ſaturato pro lac) & purpura miſta, Ennius. Eius ſerpentis ſquamæ ſqualido auro & purpura texere, Nonius. Niciam ferunt purpuram & aurum miſcuiſſe ad ſcuti ornatum, Pollux. uidetur autem abuti uerbo miſcere. Vide infrà in ueſtibus, ubi quaſdam purpura auroq; (non mixto, ſed ſeparatim) inſignes fuiſſe memorabimus. Purpura omnem ueſtem illuminat: in triumpha li, miſcetur auro, Plinius. Vt florem purpuræ Latini, ſic Græci etiam ἄνθος dicunt. Πορφύρεος ὡώσαν ὑφάσματα ἀνθῶ ἄγοντες, Oppianus de piſcatoribus. Φοίνικες τὸ ὀρίσαν χωνεύσαντες ἀνέδησαν, ὡς πόρφυρὸν ὄλυμ ἄνθος, Pollux. ---- ὣς δ' ὅτε μάνυσι φαεσφόρον ἀλκυόνεσσι ἐρυθαίνεσθαι φάος ἀνθέσιν, Nonnus de flore purpuræ: quem διφθόρον ὦπα appellat, id eſt liquidum ignem, hoc à colore, illud à ſaniei ſubſtantia. Purpuræ colorem Plinius non ſemel fucum appellat, ut cum inquit: Buccinum per ſe damnatur, quoniam fucum remittit. Purpura torretur conchylij prædita fuco, Samonicus. Purpuriſſum etiam pigmentum, aliqui fucum nominant, ut ſuprà ſcriptum eſt. Plura de fuco reperies ſuprà in Phycide. Plinius medicamentum quoque pro purpuræ colore dixit: quod & Græcè pharmacũ appellare licebit. Pharmaca Iones, tincturas uocant. Φαρμάσσαι, ὀφώσαι, βάψαι. φαρμάσσων apud Homerũ non modò tingere eſt, unde pharmacõnes dicunt τὰ βαφεῖα, id eſt officinæ tinctoriæ: ſed etiã ferri aciem exacuere & indurare, τὸ σιδῆρον καὶ στόρησιν. duratur enim ferrum aquæ frigidæ intinctum, Varinus. Ad pharmacum Græcam uocem Germanica farb uel farw accedit. ¶ Oxos apud Suidam purpura eſt, quæ apud Phœnices tingebatur precioſiſsima, hinc Oxybapha in L. 1. C. Quæ res alienari non poſſ. Quo in loco nonnulli corrigunt dibapra, ueram lectionem peruertentes: Alciatus, in tres poſteriores lib. Codicis. Ego apud Suidã nihil huiuſmodi reperio, nec alios Lexicorum ſcriptores, neq; in ὄξος, nec in ὦξος. Oxybaphum quidẽ, quod aliqui ineptè oxobaphum nominant (Varinò teſte) uaſculum eſt aceto & intinctui, excitandi cauſa appetitus, deſtinatum in menſis. Purpuras tamen ἀμφόρους καὶ ὀξυπάτους, id eſt excellentes, minimè uulgares, & acerrimi fulgoris apud Suidam legemus in Σαρδίῳ. Φαρμάσσαι, ὀφώσαι, βάψαι, Varinus. Διάφορος πορφύρα Arriano eſt purpura præſtantior, cui opponit χυδαίαν, id eſt uul-

Propriè.

Purpura color & eius nomina.

Fucus.

Medicam. Pharmacum.

Oxos.

Digitized by Google

garem. Brodæus quoque in Miſcellaneis cap. 24. inepram hanc Alciati interpretationē reprehendit, cū Suidas nihil aliud ſcribat, quàm ὄξος ἐξ οἴνου τοῦ ἐκ φοινίκων: hoc eſt, Acetū coctum è palmulis: cuius meminit Xenophon lib. 2. Anabaſeos.

Sanies quæ teſtis purpurarum (quę ex oſtreorū genere ſunt) detractis colligeretur, oſtrum, ut Vitruuius inquit, appellata eſt, Hermolaus. Plura ſuper hoc uocabulo attuli ſuprà in Corollario de oſtreis H. a. pag. 767.

officinæ. Officinæ tinctoriæ à Græcis communi nomine βαφεῖα dicuntur, & φαρμακῶνες, Varino teſte. Purpura Alexandrina uulgò Probiana dicitur: idcirco quòd Aurelius Probus præpoſitus baphijs id genus muricis reperiſſet, quanuis ibi baſijs legatur corruptiſsimè, Alciatus. eſt autem rectius baphium generis neutri, ut atrium: non baphia fœminini, ut quidam putarunt. Fit autem à τὸ βαφεύς, βαφεῖον, ut à κρεύς, κρεῖον. Plinius purpurarias officinas dixit. Indicum (inquit) in diluendo mixturam purpuræ cæruleiq; mirabilem reddit. alterum genus eius eſt in purpurarijs officinis, innatans cortinis, & eſt purpuræ ſpuma. Strabo libro 16. πορφυρεῖον uidetur accipere pro officina purpuraria, de Tyro ſcribens, ut in E. retuli. Idem libro 17. Zûchis (inquit) urbs Africæ πορφυροβαφεῖα habet, interpres tranſtulit purpurificia. ¶ Ab lana ſolocia ad puram data, Feſtus: Perottus legit, Ab lana ſolocri ad purpuram data. Arbaces Medus Sardanapalum inuenit unà cum ſcortis purpuram carminantem, Bayfius ex Athenæo.

Tincturæ ratio & uocabula. Οὐ γὰρ πόνοι πᾶσιν ἀποσυφαλίζουσί τινες εἰσὶ τοῖς πᾶσι τελεωθησομένοις ἀρετὴ, ὥσπερ ἐμβαφήσεσθαι ἐσχημότως τῷ βαφεῖ βαφῆναι οἰκοδόμου φῦσαι, Theano in epiſtola ad Eubulen. ¶ Δάυσπαιος, tinctor, Heſychius: non quiuis tamen, ut uidetur, ſed qui firmo, probo ac genuino colore tingit. Δάω uerbum idem eſt quod to βρέχω. Propriè quidem δαυσπαιὸς de purpura dicitur, cuius color ita firmus & germanus eſt, ut non facilè eluatur aut exoleſcat. Per metaphoram uerò de alijs quoq; coloribus (& rebus alijs) permanentibus & edurantibus dicitur δαυσπαιὸν apud ueteres, τὸ ἔμμονον καὶ πολυχρόνιον: ut Plato in decimo de repub. oſtendit, Varinus. Ἀνὴρ πορφυρεὺς ὅταν ἀκριβῶν πορφύραν, εἰ μέλλει μείζων εἶναι τὸ ζῆν χρὴ δαυσπαιὸς, καὶ διυσκινήτως, καὶ εἴτε τι ἄλλο τῷ βαφεῖ ὀρχάζεσθαι γνησίαν, ἀλλ' ὃ δεδιλωμένον, μὴ λίθος κατακρᾷ ἀκριβεῖα τῷ πορφύραν αὐτοῖς ὁρᾶσθαι, Aelianus de animalib. 16. 1. Ταριχεύσαι ἄξιον δαυσπαιῶς, Pollux de purpuris. Idem libro 1. cap. 4. δαυσπαῖς & contrariæ tincturarum, id eſt ſtabilis inſtabilisq; ſynonyma aliquot promit: ut ſunt, ἔμμονος, ἀνέκπλυτος, ἀνεξίτηλος, ἀνεξάλειπτος, ἀνδιάλυτος, ἀνδιάβροχος, &c. & contraria, ἀδιάβαφος, εὐξίτηλος, εὔπλυτος, ἄκρατος, ἀνυδρος, &c. Εὐξίτηλον, τὸ ἀφανὲς, ἢ τὸ μὴ ἔχειν τὸ ὕδωρ τὸ δ' ἥλιον ἢ ὕδωρ τὸ φανερὸν ἀπὸ μεταφορᾶς ὅτι πορφύρας, ὅτε μὲν ἔχει τὸ βάμμα τὸ χρῶμα εὐξίτηλον τὸ τοῦ ἡλίου, ὃ ὅτι τὸ τοῦ ὁμοίως. Ἐξίτηλος δὲ καὶ εὐξίτηλος οὐδέν, ὁ ἀνύδρως ἔχων τῷ. δαυσπαιὸν uerò proprie de lanis tinctis dicitur, et βαφὴ δαυσπαιὸς, ἡ ἔμμονος καὶ δυσέκπλυτος ἔχουσα τὸ ἄνυδρον. & Plato δεῖ μὲν συναιρεῖν dixit τῷ ἐμμόνως. ſic δαυσπαὶς πονηρὸς, ἔμμων καὶ δυσέκπλυτος, Etymologus.

Purpuræ tincturæ ex herbis. Purpuram authores ſæpe marinam cognominant, ut monuimus iam antè: non quòd terreſtris etiam aliqua ſit, ſed quoniã ex herbis quoq; & aliunde purpureus color genuino ſimilis tingitur. Tranſalpina Gallia herbis Tyrium atque conchylium tingit, nec quærit in profundis muríces, Plinius. Alga pelagia in Creta inſula naſcitur, &c. qua non ſolùm uittas, ſed etiam lanas ueſtesq; inficiunt: & quandiu recens infectio ſit, color longè purpuram præſtat, Theophraſtus de hiſtoria 4. 7. Fruticē marino, quem Græci phycos uocant, circa Cretam inſulam nato in petris, purpuras quoq; inficiunt, Plinius. ¶ Amorgen Græci amurcam dicunt, aliquando etiam uinifecem. ſed & herbam purpuream ueſtibus inficiendis, quæ inde dicantur amorginæ. quanquam & prætenuis harundineæ paniculæ portio dicitur amorgis, Cælius Rhod. Ἀμόργινα, coloris byſſini ſpecies ab Amorgûnte inſula, ut ὀπώρεια, τὰ ἀπὸ Ὀπώρας νήσου. Ἀμοργὶς, καλάμου τῆς ὀξυὸς ἄνθημα γινόμενόν φασιν, ἢ χιτῶνα. Ἀμόργινα, λεπτοῖς ὑφάσμασι. Ἀμόργινον χιτωνίσκον, ἢ τὸ ἀμόργινον, &c. id eſt, Amorgina tunica ſic dicitur ab amorga, quod genus eſt coloris, ſimilis byſſo, ſignificat & ueſtem precioſam. Ἀμόργινον, ὁμοίως βύσσῳ πολυτελές. λέγεται καὶ ἀμοργίνα διαλύκως. Ἀμοργίνα, καὶ ἀμόργη, ἢ ἀμοργὶς, ἡ λινοκαλάμη. Ἀμοργὶς, τὸ καλάμου τὸ ἄνθηλυς ὃ λεπτότατον μόριον: Hæc omnia Varinus, & partim Heſychius quoque & Suidas, qui hæc etiam addit: Ἀμοργὶς ſimile eſt lino ὀλιπίσῳ, id eſt non decorticato. decorticare autem ipſum & parare (*ad lanificium*) ſolent. ἔστι δὲ σφόδρα λεπτὸν ὑφὸν (malim ὑφὲ) τῆς βύσσου ἢ τῆς λαχάνου. Ἀμόργη, amurca olei, item purpura ſecundum ueteres, Euſtathius in Odyſſeæ Θ. ἔστι δὲ καὶ ἡ χιτὼν ἀμοργινὸς. Ἀντιφάνης δέ φησιν ὧν Ναυσίας. Ἦν χιτῶν ἀμόργινον, Pollux. Et alibi: Τὰ ἀμόργινα γίνεται μὲν τὰ ἄριστα ἐν τῇ Ἀμόργῳ: λίνα δ' ἐν καὶ ταῦτα ἔστι λέγεσθαι. ὁ δὲ ἀμόργινον χιτῶν, καὶ μόργις ἐκαλεῖτο. Ex his apparet amorgen nihil aliud quàm lini genus fuiſſe, ſed ſubtilius: & quoniam fortè purpureo colore tingebatur, (ſicut & ſericum & byſſus, aliaq; tenuiſſima lini genera, & uellera præſtantiora, ut Mileſia,) amorgen purpuram, & amorgina purpurea, aliquos interpretatos eſſe: ſed ineptè: (ut & Heſychius Byſsinum, purpureum:) poterat enim etiam alio colore tingi. itaq; non rectè Cælius, & ſine authore dixit, amorgen herbam purpuream ueſtibus inficiendis aptam fuiſſe. Amorgen ego dictam ſuſpicor per metatheſin ab Hebraico Argaman, quod eſt purpura, uel ſericum purpura tinctum. De hac etiam Plinij uerba accipio hæc: Lini quartum genus Orchomenium appellant. fit è paluſtri uelut harundine, duntaxat panicula eius. Clemens in Pædagogo 2. 10. 96 contra luxum muliebris ueſtitus & purpuræ uſum: Οὐκ ἔτι τὰς ὀθόνας τὰς ἀπ' Αἰγύπτου, ἅλμας οὐδὲ πίνες ἐκ τῆς Ἐρυθραίας καὶ Κιλίκων ἐκπεσζόμενοι γῆς: τὰ δὲ ἀμόργινα καὶ βύσσινα σιωπῶ. ἐπορφυρώσατο ἡ γραφὴ καὶ τὸ

πλὴν ὀνομαστέον. De byſſo multa protuli in Pinna, hîc paucula addam. Ex lana arboribus quibuſ Byſſus.
dam innaſcenti apud Indos Nearchus ait texi ſindones ſubtiles, σινδόνας τὰς δυνατωτάτας: & Macedo-
nes ea pro tomento uſos, (αἰτὴ λιναρὰ λάλουν αὐτοῖς [malim αὐτῷ, ſcilicet ζῷῳ] ὀρίου χρῶνται, καὶ τοῖς στέγασι στέ
γουσι.) Eſſe autem huiuſmodi etiam ſerica, byſſo ex quibuſdã corticibus excarminata, ἐκ πινῶν φλοιῶν
βυσσινος βόσσος, Strabo lib. 15. tanquam ſerica lintea è byſſo ceu materia & lana fiant. Σινδὼν &
βυσσινος πλαμῶσι καὶ παστὰς μιλύσις, κατελίσσουσι πρὸς αὐτὸ τὸ σῶμα. Herodotus de medicatione funeris
apud Aegyptios.

Coria alba ut purpuræ inſtar tingantur, anchuſæ radicem aceto irrigatam illine, Nic. Myre- Anchuſa.
pſus. Idem in fine remediorum ad dyſenteriam, anchuſam ſcribit eſſe herbam quandam tingen
tem τὰ ἐλλόδινα λινεα, neſcio quo ſenſu, niſi legas ὡς ἀλλοδαπὰ λιφύινια, id eſt, ut uerí muríces. ¶ Χάλκη Chalce.
ſios eſt, à quo & purpura chalce dicta, Scholiaſtes in Nicandrum. Chalca eſt purpura, & her-
ba qua purpura tingitur apud Phocionem grammaticum, ut meminit Ruellius. Sed κάλχι poti-
ùs ſcribi placet: unde uerbum καλχόω. Κάλχις λιφοκόλλη, Nicander. Κάλχι, ὡσ πορφύρας, ἀφ' Calche.
ἁς γυναῖκες κάλχου βάπτουσι. --- ὠνῆται Κάλχι φοινικτὸς, Lycophron, ubi Scholiaſtes, Calche (in-
quit) propriè eſt purpura tincta: nunc uerò peplos ſimpliciter multis tincturis infectos intelligit,
& uariegatos & plumaricos, (& ποικιλμένους καὶ πλουμαρικούς.) Κάλχι, herba qua purpura tingitur,
Suidas. Vide etiam ſuprà in a. cum Verbis deriuatis. ¶ Saxifragam aliqui eandem eſſe putant E pimpinella
quæ pimpinella & ſanguiſorba dicitur, &c. E radice, ut ferunt, quibuſdam locis uermiculus erui- uermiculus.
tur: qui curatus ſericis præcipuè tingendis, purpuram facit incomparabilẽ, cæteros colores ſplen
dore quodam & hilaritate ſuperans: inuentus, ut alia quoq; multa, caſu, excrementis gallinaceo-
rum ita coloratis. Igitur purpuriſſum ex hoc uermiculo carbaſinum, à præſtanti amphitheatraliũ
uelorum, ut arbitror, colore, dicitur. Quidam carmaſinum appellant colorem: quoniam uermi-
culus is Punica lingua carmes appelletur, quemadmodum & coccus. poteſt & ab urbe Charmi,
quæ Sardibus eſt, nomen accepiſſe color is, quòd lanas inficere Sardibus cœptum ſit, ut inquit
Plinius. De hoc uermiculo nihil apud ueteres inuenias. Hieronymus in ſacris literis uermiculũ
& uermiculatas ueſtes nominat, granum (ut opinor) aquifoliæ ſignificans, quod authore Plinio
quibuſdam locis uermiculi ſimilitudine conſpicitur. Hinc deriuatum arbitror ut coccinea ueſtis
ſcoletidata (ſcarlata, quaſi ſcolecata) hoc eſt uermiculata, uulgò diceretur: ſiue quaſi quiſquiliata (ete-
nim granum cocci etiam quiſquilium uocatur Plinio) à quiſquiliis, opinor. ſunt enim quiſquiliæ,
ut Feſtus ait, quicquid ex arboribus minutum cadit. De uermiculo purpureo Democritus quoq;
meminit, tincturis utili, ſed è purpuris ac murice, ut conjicio. nam & de uermiculo Galatiæ, hoc
eſt, ligno * meminit, Hermolaus Corollario in Dioſcoridem 625. è quo Cælius etiam deſcripſit
Antiquarum Lectionum 8. 11. qui inſuper, Carmeſinum, inquit, ſunt qui opinentur chromaſinũ
quoq; nuncupari poſſe: quia ſit radix Syria, quæ uocetur chroma, cuius eſt apud Theophraſtum Chrôma.
mentio. Ego omnino Carmeſinum à Kermes Arabica ſeu Punica uoce coccum indicante, nõ
uel à carbaſo uel chromate dictum arbitror. De chromate Theophraſtus in libro de odoribus
his uerbis meminit. Χρωματίζουσι δὲ τὰ μὲν ῥοδόεσσα (μύρα) τῇ ἀγχούσῃ: τὸ δ' ἀμαρακίνου, ζῷῳ κελυφώδους χρῶμα-
τι, &c. id eſt, Colorem ungentis rubris ex anchuſa faciunt, amaracino autem è chromate: quod ra
dix eſt è Syria uehi ſolita. Apparet autem eam radicem non uilis precij fuiſſe: quoniam myro
polas preciosa tantùm unguenta, quanuis non omnia, colorare ſolitos tradit. Et paulò pòſt, Ma
ron & chrôma quod amaracino miſcetur, calfaciẽdi uim habent. Carmeſini colorem rubrum
eſſe conſtat: chromatis uerò radiculæ qualis fuerit, non inuenio expreſſum: rubrum tamen non
fuiſſe ex iam recitatis Theophraſti uerbis apparet: ut nimiùm leuis ſit quorundam coniectura,
carmeſinum à chromate deductum. Dioſcorides quidem in eius confectione non meminit chro
matis: quod an ſit radix curcuma hodie dicta, inquirendum, colore croceo. Sed quoniam Her
molaus carmeſinum quaſi carbaſinum, à præſtanti amphitheatralium uelorum colore dici potuiſ Carbaſus.
ſe ſuſpicatur, de carbaſo quædam addamus: quam ipſam quoq; ut amorgen & byſſum, propter
materiæ precium ac tenuitatem, ſicut & ſericum, purpura cocco ue tingi ſolitam conjicio. Carba-
ſus igitur (generis fœminini, ſicut & byſſus: quanuis aliqui maſculinum etiam faciant, & in plu-
rali neutrum) genus eſt lini miræ tenuitatis, in Hiſpania primùm repertum, teſte Plinio 19. 1. item
uelum ex carbaſo factum. Vergilius 5. Aeneid. --- & auræ Vela uocant, tumidoq; inflatur
carbaſus Auſtro. Lucretius in ſexto: Carbaſus ut quondam magnis intenta theatris, &c. Vergí-
lius 8. Aeneid. --- eum tenuis glauco uelabat amictu Carbaſus. Idem lib. 11. -- tum croceam
chlamydem, ſinuſq; crepantes Carbaſeos, fuluo in nodum collegerat auro. (Plura leges in
Promptuario Trebellij.) Vnde apparet carbaſum alijs quoq; pro arbitrio coloribus tinctum fuiſ
ſe. Pollux carpaſum, καρπάσου, dixit, ut ſuprà in Amorge citaui. Ἀμοργὶς, σφόδρα λεπτοῦ ὄντος τοῦ
ὑφάσματος βύσσου, ἢ τοῦ καρπάσου, Suidas. Hiſpania citerior habet ſplendorem lini præcipuum, tor
rentis, in quo politur, natura: qui alluit Tarraconem. Et tenuitas mira, ibi primum carbaſis reper
tis, Plinius 19. 1. Et aliquanto poſt, de uelis tinctis loquẽs: Carbaſina deinde uela primus in thea
tro duxiſſe traditur Lentulus Spinter, &c. Gallica quidem uox Creſpe, à carbaſo ſeu carpaſo
facta uideri poteſt. ¶ Anthyllon uel Anticellion herba duorum generum eſt, (una) foliis & ra-
mis lenticulæ ſimilis, palmi altitudine, fabuloſis apricis naſcẽs, ſubſalſa guſtãti: altera chamæpityi

Digitized by Google

ſimilis, breuior & hirſutior, purpurei floris, odore grauis, in ſaxoſis naſcẽs, Plinius 22. 29. Ex hac deſcriptione (inquit Volaterranus) putauerim hoc fortè (*intelligi à Plinio*) quod noſtri fullones cremiſinum uocant, nec plura addit: nec de primo an ſecundo genere ſentiat, exprimit. Braſauolus in libro de ſyrupis, multa ſcribit de Chermes: nos inde paucula mutuabimur. Coccum inquit Italis uulgò granam dici, & eſſe ueluti ſemen frutícis ilicem referentis, &c. Chermes uerò, (quam & ipſum ab antíquis cocci nomine comprehenſum uideatur, ut ſit fortè coccus ſcolecius, id eſt uermicularis,) ex radicibus herbarum quarũdam ſumi, ex eoq; charmeſinum colorem tingi, floridiorem quàm è cocco. Ego (inquit) frequenter excauaui, & granula circa radices collegi, quæ breui tempore in uermículum tranſeunt. aperitur enim ſemen (ſi ita uocandum eſt) & parua quædam formica alata exit, quæ auolat: exterior cortex inanis relinquitur, ad tinctúram inutilis. Et híc eſt cocci uermículus, quí apud D. Hieronymum reperítur, & in ſacrís literis legitur tinctura ex uermículo, &c. Sũt autem plures herbæ quarum radicibus ínhæret chermes. Vna inter alías parua, incíſa multùm, quæ pimpinellæ fólia imitatur, ſed magís incíſa. In multis Germaniæ locis colligítur: excellentíus uerò in Polonía circa Cracouiam. In Hetruría quoque naſcítur: putantq; Hetruſci genus pímpinellæ eſſe, ſtrellam uulgò appellant, alíj thrialmum. Naſcítur autem & ſub alíjs herbís, nam Poloní tres herbas habent, ſub quíbus naſcítur. Vna eſt, quam ípſi appellant Nyedoſpialek: putant eſſe auriculam muris, ſed non eſt illa quam Dioſcorides ſic uocat. Naſcítur & ſub parietaria et ſiligine, (*ſecali potiùs*,) quã Greci olyrã, Poloní zíto, nos ſegala uocamus. ſed hanc non excauant, quía maíor eſt prouentus ex ſiligine, quàm ex chermes, &c. Ego Chermes illud de quo Arabes ſcríptores meminerunt, non aliud eſſe uídeo quàm coccum Græcorũ, è frutice uídelicet ílicis aquifoliæ pumílo: cuíus grana matura uermículum alíquem emittere putárim, ſi non ubíque & cuiuſuis, alícubi tamen & ſpeciei alícuius in eodem genere, ut coccus ſcolecius uel ſcolecias cognominari mereatur. grana uerò illa de radícibus herbarum, eorumq; uermículos, & ex eis tinctúram, ueteríbus plane incognita arbítror. Naſcítur in cocci frutícis fructu breue animalculum, quod ſtatím ac in aérem fructu iam maturo eſt emiſſum, uolat, ita ut culící ſimile uídeatur. nunc autem priuſquam perficiatur animalculum, frúctum cocci colligunt, & ſanguine inſecti lanas tíngunt, Pauſanias in Phocícis. Monachí quí in Meſuen commentarios ediderunt, Braſauoli ſententíam ſecuti ſunt: quos reprehendit And. Matthiolus in capite de coco infectório. Vbí hæc etíam eius uerba leguntur: Chermeſinum nouum iampridem conuehitur in Italíam ex Hiſpanijs, ab occidentali India importatum: quod cum copioſiſsimum adferatur, Chermeſina ſtamina nunc uíleſcere cœperunt. De eodem puto Cardanus intelligit libro 9. de Varietate rerum, hís uerbis: Aduehuntur ad nos nunc ſemína pro purpureo colore ſerici conficiendo, ſimilía cimícibus, à quibus ſublata ſunt capíta: unde precium ſerico rubẽti imminutum ſere ad dimídium, cùm olím è bibinellæ herbæ tuberibus radící adnaſcẽtibus fierer. ¶ Hyparchus amnis per Indíam fluit, ad cuíus fontes flos purpureus naſcítur, quo purpura, floridíor etíam q̃ Græcanica, tingítur. Ibidem animalcula cantharí magnitudine uiſuntur, rubro cinnabaris colore, pedibus prælongís, & uermis inſtar mollia. Oriuntur ea in arboribus quæ ſuccinum ferunt & fructibus earum ueſcuntur, ipſaſq; perdunt: ut pediculí uites apud Græcos. His tritis Indi purpureo colore ueſtes, tunícas, (τὰς φοινικιδ'ας καὶ οὐ χιτῶνας,) & quæcunq; uoluerint, inficiunt; quæ Perſícis etíam tinctúris præferuntur, Cteſias in Indicis.

Chermes è radicibus herbarũ.

Chermeſinum nouum.

Hyſge. Hyſge, Ὕσγη, herba quædam. & ὑσγινοβαφὴς χιτὼν, tunica hyſge (uel hyſgino colore) tincta, dicuntur & in neutro plurali numero ὑσγινοβαφῆ, (ſupple ἱμάτια,) Suidas. Ὕσγινος apud eũdem, (malim ὑσγινον, quamuis literarum ordo repugnet) tinctúrae genus eſt. Τὸ κόκκινο βαφόντα, καὶ ὑσίνω δὲ εἰρηκε, Verſus autoris innominati. Videtur aũt hyſginus & coccinus cognati colores eſſe, nomine etíam cõgruente. nam Pauſanias in Phocícis author eſt, fruticem, quem Iones & Græci coccum appeliant, Galatas quí ſuper Phrygiam incolunt lingua uernacula Hys nominare. Galli quidem Europæi hodieq; ílicem aquifoliam hus, uel ut ipſi ſcribunt hous appellant: frutex autem cocci ílex aquifolía pumila quædam eſt. Ὑσγινον, βάμμα τι, Heſychius & Varinus. In quorum uulgatis lexícis hoc nomen non rectè oxytonum ſcribitur.

Hyacinthus. Hyacinthus in Gallía eximiè prouenit: hoc ibi pro cocco hyſginum tíngitur, Plínius libro 21. Et lib. 35. Purpuriſſum Puteolanum (inquit) potiùs laudatur, quàm Tyrium aut Getulícum, uel Laconicũ, unde precioſiſsimæ purpuræ. Cauſa eſt, quòd hyſgino maximè inficitur, rubíamq; cogitur ſorbere. Hyſge ígitur herba, eadẽ quę hyacínthus uídetur: ex hyacíntho autem non cocci, ſed ſui coloris ueſtes tinctas opinor. Hic aliquis, cuí círcum humeros hyacínthina læna eſt, Perſius Sat. 1. quídam legunt lumbos, & ſanthina læna eſt, id eſt uíolacei coloris. Ferrugineus eſt color ferro ardenti haud abſímilis, ut quidã putauêre: qui & hyacínthinus ex Virgilío. ait enim ferrugineos hyacínthos, ex Nonio, Bayfius. Et alíbi: Hyacínthina dícuntur ueſtimenta, quæ cum eius floris colore certant, uel etiam eiuſdem nomínis lapíde. In hyacínthino colore purpura lucet ſubnígra, Ant. Thyleſius. Hyſginum planta eſt colore flaua, & inde ὑσγινοβαφῆ dicta, quæ ab ea planta tincta ſunt, τὰ ἀπ' αὐτοῦ βαπτόμενα. Hoc legiſſe memini in Scholijs in Nícandrum, ſi tibi probatur autor. Hyſgini etiam mentionem Vitruuius in octauo facit, Bayfius. Hyacínthinus color non tantùm ex propriè dicto hyacíntho, ut ferè creditur; ſed è uíola quoq; quæ ſylueſtris dícitur hyacínthus, traxiſſe nomen Plínio uidetur

detur: nisi quis in eo ianthinum malit quàm hyacinthum legere, Ruellius. Κόυρη καὶ ὑακινθοκόμη ἐκεκεχείδει Θ, Lucianus in Somnio.

Phyllanthion cognomento dyticon apud Democritum, herba ad purpuram tingendam satis celebris, nec præterea qualis sit monstratur. In Theophrasto ac Plinio legitur & phyllanthes herba inter spinosas, sed mitior aculeis, & ab radice tantum foliata, Hermol. Barb. Theophrastum uideo chamæmali genus quod caule foliato sit, anthemon phyliôdes appellare, &c. *Phyllanthion.*

Rubiæ colorem Garanciam uulgus infectorum uocat: qui tanto in precio est, ut & nunc regium colorem multi nominent, & celebratus sit à principe poëtarum sub Hiberæ ferruginis commendatione, inter colores militares, Iul. Cæsar Scaliger. *Rubia.*

In regione Basenorum (aliàs Abasenorum) γαιρυγόσι πορφυρῷν πτίνυσιν (fortè πίνυσιν) ἀκέλλω ἄμματα τοῖν τριχίοιν: Vranus quidam, ut citat Stephanus in Abarno: uidetur autem de herba quadam loqui, propter uerbum γαιρυγόσι, quod in agris colere significat.

Indicam purpuram ex sandice parari, prodit historia, tantæ uerò creditur excellentiæ, ut illi apposita alia quæuis, specie cineris decolorari animaduertatur, Cælius Rhod. Vide infrà in prouerbio, Purpura iuxta purpuram dijudicanda. Sandix Indica, de qua in Aureliani Cæsaris uita legitur, preciosas purpuras fecisse, aliud (*quàm uermiculum dictum*) tinctura genus putol, Hermolaus. ¶ Emplastrum purpura dictum, scilicet à colore, numero 34. apud Nic. Myrepsum, hæmatitem lapidem recipit, colore nimirum sanguineo tingentem: unde & nomen. *Sandix.* *Hæmatites.*

Rondeletius quartam Vrticæ speciem describens: Ex interioribus eius partibus (inquit) filũ longum deducitur purpureo colore tam iucundo, tamq; florido infectum, ut cum precioso illo purpuræ succo certet. Verisimile est hanc urticam purpuræ adhærentem (testis enim alienis adnascitur, & maximè purpuris) à cane Herculis demorsam fuisse, &c.

A purpuris (conchis) ipsas quoq; uestes purpuras uocamus, Hermolaus. ¶ Plinius cum priùs de concharum in cibo luxuria dixisset, subiungit: Sed quota hæc portio est reputantibus purpuras, conchylia, margaritas? Parum scilicet fuerat in gulas condi maria, nisi manibus, auribus, capite, toto corpore à fœminis iuxtà uirisq; gestarẽtur. Quid marí cum uestibus? Quid undis flũbusq; cum uellere? Nõ rectè recipit hæc nos rerum natura nisi nudos. Esto, si tanta uentri cum oesocietas, quid tergori? Parum sit, nisi qui uescimur periculis etiã uestiamur. Adeò per totũ corpus, animã hominis quæsita maximè placent. Purpuræ luxũ in uestitu, præsertim muliebri, grauiter reprehendit Clemens in Pædagogo 2.9. purpureã hanc mortem appellans, &c. Cl. Nero amethystini ac Tyrij coloris usum interdixit, Suetonius. ¶ Mulieres opertæ auro purpuraq;, Catoni Originum 7. ut citat Festus. Qui habet uxorem sine dote, pannum (*genere neutro*) positum in purpura est, Næuius apud Nonium. Purpura uendit causidicum, Iuuenalis Sat. 7. Vsq; ad talos demissa purpura, Cicero pro Cluentio. Quales esse decet quos ardens purpura uestit, id est filios nobiliũ, Iuuenalis Sat. 11. Per hoc inane purpuræ decus precor, Horatius Epod. ¶ Purpura antiquitus insigne erat Romanorum magistratuum, Bayfius. quare & pro magistratu ponitur. Purpura te fœlix, te colit omnis honos, Martialis. Vt planè dignæ aliti (*gallo gallinaceo*) tantũ honoris præbeat Romana purpura, Plinius. Iamq; noui præeunt fasces, noua purpura fulget, Ouidius 1. Fastorum. Regum purpura, Vergilius 2. Georg. *Vestes.* *Purpura.*

Purpuratus, purpura ornatus. unde purpurati dicuntur ij qui apud principes dignitate antecellunt, Cic. 1. Tusc. Istis quæso, inquit, ista horribilia minitare, purpuratis tuis. Liuius 1. belli Maced. Cum duce Athenagora uno ex purpuratis, Idem 10. belli Punici: Soparrum ex purpuratis & propinquis regis esse. Cic. 4. in Catilinam: Purpuratus Gabinius. De purpurata meretrice Babylone, ut in sacris literis nominatur: uel Roma, ut ueteres interpretantur, multa Cælius Rhod. Antiquarum lectionum 8.11. ¶ Purpureus quandoq; pro purpurato ponitur. Purpurei metuunt tyranni, Horatius 1. Carm. Reges purpurei, Claudianus de raptu Pros. Purpureus scurra, Iuuenalis Sat. 4. ¶ Iulius Cæsar conchyliatæ uestis usum, nisi certis personis & æratibus, perq; certos dies ademit, author Tranquillus. Alexander Seuerus purpuræ clarissimæ, non ad usum suum, sed ad matronarum, si quæ aut (*uti*) possent, aut uellent, certè ad uendendum grauissimus exactor fuit: ita ut Alexandrina purpura hodieq; dicatur, quæ uulgò Probiana dicitur: idcirco quòd Aurelius Probus baphijs præpositus id genus muricis reperisset, Lampridius. ¶ De Lacernis Tyrijs, præscriptum est in E. ubi de precio. ¶ De clauo, seu lato clauo, eiusq; iure, id est dignitate ordinis senatorij, annotauit quędam Bayfius in libro de re uest, ubi inter alia: Tunica (inquit) lati clauí, siue latus clauus, antea quidem dicebatur tunica palmata, à latitudine clauorum: quæ nunc à genere picturæ appellatur. Verba sunt Sexti Pompeij in uocabulo, Picta, paucis additis. Cum uerò ait, quæ nunc à genere picturæ appellatur, accipe ab ipsis clauis purpureis, qui tunicis inseruntur, appellari tunicam lati clauí. Quibus clauis purpureis mappæ quoq; ad limbum, ut opinor, uariari solebant. Et hoc est quod ait Martialis: Et lato uariata mappa clauo. Quare cum apud Liuium idem legas tunicam palmatam, accipe pro tunica lati clauí, quam Græci χιτῶνα πλατύσημον appellant. Strabo in tertio, οὗτοι δὲ καὶ φοβοῦσαι λέγονται τοῖς Ἕλλησι χιτῶνας πλατυσήμους. Hos autem primos memoriæ proditum, induisse homines tunicas lati clauí. Hæc de lato clauo cõminisci potui, ita tamẽ, ut ingenuè fatear, mihi planè non liquére. *Lacerna Tyria.* *Latus clauus.* *Tunica palmata.* *Clauí purpurei.*

Et rursus in libro de uasculis: Clauí purpurei (inquit) insuebantur uestibus, & maximè tunicis, ad eam ferè partem, qua pectus regebatur. Horatius Sat. 7. Et latum demisit pectore clauum. non quòd reuera essent clauí, sed quòd uiderentur clauorum purpurea capita supereminentia in tuni

Nœgeum. cæ superficie, &c. ¶ Nœgeum quidam interpretantur amiculi genus prætextum purpura, Festus. ¶ Purpuræ usum Romæ semper fuisse uideo, sed Romulo in trabea. Nam toga prætexta et latiore clauo Tullium Hostilium è regibus primum usum Hetruscis deuictis satis constat, Pli-

Picta. nius. ¶ Picta, quæ nunc toga dicitur, purpurea antea uocitata est, eaq; erat sine pictura, Festus.

Prætexta. --- nec purpura regem Picta mouet, Vergilius 7. Aeneid. De prætexta & toga picta, plu-

Πορφύρεον. ra leges apud Bayfium: quí πορφυρόφορον ἐσθῆτα ex Plutarchi Lentulo prætextam interpretat. item de prætexta, palmata, & toga picta, in Hieroglyphicis Valeriani, libro 40. ubi de Vestimentis lo-

Rica. agit. ¶ Rica est uestimentum quadratum, fimbriatum, purpureum, quo flaminicæ pro palliolo utebantur. Alíj aliter, &c. Festus. ¶ Paryphes (παρύφαι) apud Pollucem (libro 7. cap. 13.) & Para-

Paryphes. *Paralurges.* lurges (παραλουργὲς) indumentum appellatur attextam utrinque habens purpuram. id uerò ab lo-

Virgæ purpureæ. nibus dicitur Pachyales, (παχυαλὲς.) Sed & in tunicis uirgæ (ῥάβδοι) purpureæ uocantur Paryphi, πάρυφοι, unde & in Latinis literis uirgatæ uestes; & apud poëtam Aeneidos 8. fagula uirgata, quæ haberent in uirgarum modum deductas uias; cui sententiæ subscribit sexto Bibliotheces Diodo rus. tametsi in eo allusum Seruius putat ad Gallicam linguam, qua uirgæ diceretur purpura. Ver gilij uersus est; Virgatis lucent sagulis, tum lactea colla Auro innectuntur, Cælius. Syracu sani prohibuerunt ne mulieres ferrent uestes purpura prætextas, πορφυρᾶς ἐχούσας ἐσθῆτας, præter-

Leucoparyphus. quam meretrices, Athenæus. Dici à nobis leucoparyphus potest, albis indutus uestibus; si. quidem est paryphe uestium contextus. sed & indumentum ipsum: unde est illa Tarentinorum ἐσθὴς διαφανὴς, id est uestis pellucida. nam εὐπαρύφου inde preciosè ac multa mūditia compositę amictí nuncupantur, & locupletes, mentio eius uerbi quum apud alios est, tum in Luciani uita, Cælius. Ex eodem prouerbium, Extrà leucoparyphus, intus holoporphyrus, explicabitur in-

Holoporphyrum. frà in h. Holoporphyros signat totum purpureum, sicut holoserícam uestem legimus, Cælius Rhod. Holoporphyrum dicitur ad differentiam periphorphyrí & diaporphyrí, quibus pur pura prætexitur solùm, aut intertexitur quibusdam ceu uirgis purpureis, de quibus ex Cęlio prę dictum est. Prætexta est quam Plutarchus identidem πορφυρόφορον appellat, Bayfius. Et ali-

Toga pura seu uirilis. bi: Toga pura seu uirilis (ἐσθὶς καθαρὰ, ἱμάτιον καθαρὸν ἢ ἀνδρεῖον,) meo quidem iudicio, dicebatur, cui nulla purpura prætexta erat. Posita autem prætexta uirilem togam sumebant Romani, se. decim annorum ætate, ut conijcere est ex Tranquillo. εἰ δὲ πατρίδι ἥδιον θυμασθῆναι δεῖ τοὺς

Πορφυρόφορον. ἐν πορφυρόφοροις ὁρῶντας, Plutarchus in Sertorio. Alicubi etiam ipsos pueros prætextatos πορφυρο φόρους appellat. Alibi uestem ipsam πέζωμεν πορφυρόφορον. Alia multa super hoc uocabulo cum testi monijs authorū à Bayfio petes. Χιτῶνας γὰρ ἑλκυστὶνοῦντες πορφυροῦς, Hippias apud Athenæū. Ῥαι νίσκαις, πορφυρίσιν, οἷς ἐν κύκλῳ παραφύρα πορφύρα ἐπῆκεστο, Hesychius. Ῥαιδίγητον, ὁ πορφυροῦν χιτῶνα, Idem. (Polluci πορφυροῦς oxytonum, simpliciter est ἐσθὴς χιτῶνος.) Sed legendum puto quatuor syllabis πορφύνεσθε, sic enim habet Pollux 7. 13. Ῥαιδίνεται· κατακροτοῦσι δὲ πορφύρημα, ἐγὼ τὰ νήματα ἐξαπτηλίσας ἐπορφύρα κύκλῳ τὰ τέλη τοῦ ὑφάσματος πορφύρεται, νήσει σχῆμα ποιοῦντα τῇ πορφύρᾳ τὸ χώματος. hoc est, ita

Διπλόϊον. utrambiens undiquaque purpura, uestem reliquam, ceu mare insulam includeret: ut fortè eandem uestem Anaxilas νῆσον, id est, insulam uocárit. Καὶ ταῦς γυνὴ ἅτε ὀρθὰ πεμπομένη νῆσον (νῆσος) ἀμφιέννυται. Apud Romanos οἱ τιμητὰ τῷ πορφυρόφορον δοῦκα δύκες, καὶ ἐστεφανωμένοι, τελέσαι τὰ ἱερὰ κατέλιπον, Athenæus. Ῥαντίκινα, χιτωνίσκοι, ἅπερ τῶν ἄκρων πορφύραν ἔχοντες κοσμοῦνται κύκλῳ,

Διπλόϊον. Pollux. ¶ Diaporphyron Cælius interpretatur in medio purpureum; malim uirgis purpureis di stinctum, uel quod purpuram intertextam habet, ut suprà diximus. Mulier honesta uestitu uratur simplici. ἅβατον γὰρ ἀντὶ τοῦ ἁπλῆν καὶ ἀπορφύρου, Melissa in epistola ad Claretam.

Περφύρα. ¶ Viriles uestes à colorib. dictæ sunt, πορφυρεῖς, ἀλουργὶς, φοινικὶς, Pollux. Est & porphyris auis Iby-

Χλαῖς. co, quā à porphyrione Callimachus distinguit. Ξυσὶς uestis tragica muliebris: & exponitur παρὰ ὃ (ὡ) κροκωτὸν ἱμάτιον, à Scholiaste Aristophanis in Nubes. aliqui reges tragicos eam ferre ferunt, & aurigas in pompis. Πορφυρᾶν ἱματίων, uestis iuniorum in Comœdijs, Pollux. Καὶ περῶσι μὲν

Ῥόδιοι πρὸς αὐτοῦ (τοῦ τὸ ἀλεξάνδρου σκηνοῦ) ὑπὸ ὑσίκισπον πορφυρᾶς καὶ μηλίνας ἐσθῆσιν ἐζωσκημένοι, Athenæus. Et paulò pòst: Ἔστι μέσαι ῥῆσαι, τὸ, π τοῦ πορφύραν ἔχον πολύ, (purpuræ ius habēs tur

Περφύρα. ba, Bayfius:) οἷς ἀλέξανδρος ἐδίωκε φορεῖν τοῦ σολοῦ τύραννον. ¶ Χλαῖναν πορφυρίδα ἄλλην ἔχε δῖος Ὀδυσσεύς, Odysseæ. τ. ὅπου ἐλατὸν πορφυροῦν, ἃ πονυφράν. Aristophanes, Ἄχθομαι τοῖς πλοῦσι, τοῖς τ' ἀλαζονίμασι. δεῖ τὰ τοὺ τοῖς κόλπους ποῦ περιοικιμένους. ἐπεὶ ὁ τοὺς ποικίλους. ἢ ὅτι πορφύρας ἐχρῶντο καὶ πλαίας, Suidas in

Candys. Ἀχθομένου. Χλαμύς, πορφύρα, καὶ χιτὼν, Hesychius. Candys, indumentum Persicum est, Cælius.

Ἀνταύγεον. Pollux lib. 7. cap. 13. candyn regalem, ἁλουργοῦν esse scribit, aliorum uerò purpureum. Sed ἀντὶ πόρφυρον potiùs legendum uidetur. Sic enim inferiùs habet in eodem capite: Ξυσὶς ἐφαπτὴ ἐφαπλοῦται ὑπὸ πόρφυρον. quanquam holoporphyro non πορφυροῦν simpliciter, sed periporphyron & diaporphyron opponi monuimus suprà. Et mox ibidem: Crates (inquit) in Samijs de purpureis uestimen

Πορφυροκορῶν. tis dixit: ταύτας ἐδεῖ τὰς πορφυροκορῶν ἐδῶτας. Eadem Comici etiam κάλλα uocare solent, ut Eupo-

Κάλλα. lis: Τὰ κάλλα τὰ πορίσματα τῇ θεῷ. Archippus in Pluto πλατυπόρφυρα ἱμάτια nominat. Hi fortè sunt la-

Πλατύπορφυρα. ti clauí Romanis, uel tunicæ palmatæ à latitudine clauorum dictæ; de quibus suprà. ἁλπόφυρον ἐν ἄλουρ-

Digitized by Google

μη. ἀλουργῆ, πορφύρᾳ ἐκ θαλασσίας πορφύρας, Hesychius. ¶ Ἀλουργὶς, uestis uirilis à colore dicta, sicut et ἀλουργὸς. πορφυρίς· ἄρρεν ἀλουργὶς uerò muliebris, Pollux. Ἀλουργεῖόν, (lego ἀλουργίδιον,) πορφυρίδιον, Hesychius. ἀλουργίς, purpura, ἡ ἐκ θαλασσίας κόχλου γινομένη καὶ ἁρπαζομένη, Etymologus. ---- ἀλουργίδα uis. ἐφ' ᾗπερ κατεπάτουν, καὶ σταφύλοις ἐφ' ἅρματος, Aristophanes in Equitibus. Scholiastes interpretatur πορφυρᾶς χλαμύδα. Varinus quoq; ab ἅλς & ἔργον deriuat: & substantiuum femininum esse ait. adiectiuum autem masculinum ἀλουργός, cuius femininum sit ἀλουργίς, neutrum ἀλουργές: quod non probarim. ἀλουργὸς enim non aliter mouerí puto quàm ἀγαθός: & ipse etiam genere neutro ἀλουργὸν χρῶμα dixit. Est & ἀλουργὴς adiectiuum communis generis (ut ἀλιθὴς) in usu. Ἀλουργῆ καὶ ὑσγινοβαφῆ, ἀσωτίας. ἐξῆλθεν ἐκπορευόμενος ἐν πορφυρίδι καὶ στολῇ ἀλουργεῖ φορῶντας στολὰς ἀσυστόλους. Apud eundem libro 4. ὕφη ἀλουργῆ legimus. χρυσῷ κεκοσμημένας ἐσθῆτας ἀλουργεῖς, καὶ χλαμύδας ἀμφιβλήστρους· ἃς ἐν τοῖς μὴ δημοσίᾳ βασιλικωτάτοις ἐθεσι Μακεδόσι, Plutarchus in Eumene. hoc est, Licebat Eumeni causias purpureas & chlamydes dilargíri: quod inter dona regia præcipuum habebatur à Macedonibus. Causiam capitis tegmen Budæus apposite uiderí uult. Eumenes uerò, ut quidam scribunt, causias purpureas, & chlamydes coccinas, cæteraq; cardinalium ornamenta, arbitratu suo dilargíri, μὴ γάρ χρῆσται nundinari, Bayfius. Ἀλουργές, πορφυροῦν, Hesychius. Ἀλουργὶς ἐσθὴς πορφυρᾶ. Scholia Aristophanis. Ioannes Tzetzes Variorum 1. 29. Antisthenis Sybaritæ ἱμάτιον ἀλουργές, id est uestem purpuream picturis & gemmis insignem, describit, Carthaginensibus uenditam centum & uiginti talentis. de authore dubitat, suspicatur autem apud Plutarchum scribi legisse. ego apud Aristotelem in Admirandis legere memini, & Athenæum in duodecimo: qui Alcisthenem non Antisthenem nominant. Ἀλουργιαῖον, κύριτὸ ἀλουργές, Ἀντιφάνης, Suidas. ἀλουργιαῖον. Dicitur & ἀλουργὸς, ut ἀγαθός. unde ἀλουργοπωλική, ἡ πορφυροπωλική λεγομένη, ὅτως ἐσταῖ, Suidas. ἀλουργός. μα, ἡ τὰ λάκωνα ὑπόδια, Idem. Ἀλουργὰ, τὰ ἐκ τῆς θαλάσσης πορφυρᾶ, Κύπριοι, Hesychius. Ἀλουργὰς ἐσθῆτας apud Athenæum lego: qui & Hippiæ hæc uerba citat: ἀλουργὰ μὲν ἀμπεχόμενοι πορφυρόλαια, καὶ χιτῶνας ὑφειδῶς ὑπόστρωτοι πορφυρόεις. Συμμετρίαν, ἥτις χιτῶνα τοῦ ἄνω ἀλουργοῦ κύκλῳ mulieres quædam in comœdijs gestabant, Pollux. ὁ ποδαλουργὸς τοῖς κακοῖς, Aristophanes in Acharnen. ubi Scholiast. Περιαλουργές. lix· ἢ κακοῖς βαδίσμασιν, ἢ βαθεῖς τοῖς κακοῖς. μετηνεγκὼς ἢ λέξις ἀπὸ τῶν βαφέων ἢ τοὺς πορφύρας τῶν θαλάσσης (ἢ θαλασσοβαφεῖς, Suidas) ὅτι ἐκ βάθους τὸ ὄρασκον εὐεπίκτητα. --- Τῷ ποτε μάνῳ φαιδρὸν ἐλικτὸν λάνον ἐμβαλεῖν ἠδὲ βάφῃ· ἀνίκητον, Nonnus de flore purpuræ. ¶ Vestes uiriles à colore dictæ sunt, ἀλουργὶς, πορφυρᾶ, φοινικὶς, καὶ φοινικοῦς χιτῶνας, Pollux. Plutarchus in Crasso φοινικίδα pro paludamento (quæ φοινικὶς. uestis imperatorum erat) purpureo dixit, Bayfius. Lacedæmonios ad prælia puniceam uestem (φοινικίδα) indutos uenire oportebat: ut & color aliquam grauitatem præ se ferret: & si incerti sanguis è uulneribus influeret, terribilior spectatu hostibus fieret, βαθυστόλους δ' ὅπλων ἀναθέσεις καὶ φοβεροστόλους μάλλον, Aelianus Variorum 6. 6. φοινικίς, ἣν ὑμᾶς Λακωνικὸν, ὁπόταν εἰς πόλεμον ἴωσιν, ὑμῶν ἀμφὶ τοῖς ἀστραγάλοις ἔστρωτο πολυχίαν συμβάλλειν, μὴ εἰς φλογὸς χίδνα αὐτοὺς ἐμβάλωσιν (fortè ἐμβάλλειν) ἡ αἷμα ὁρῶν βλέπειν, unde Græcorum commentarijs legitur. hoc est, Purpura, indumentum Laconicum, cum ad bellum proficiscerentur, sanguini concolor: ne, si quando uulnerari eos contigisset, sanguinis aspectus meum eis incuteret, Bayfius. Vide plura apud Suidam in φοινικίδα. Plutarchus in Bruto: Ante Bruti & Cassij uallum (inquit) prælij signum erat propositum tunica phœnicea, φοινικοῦς χιτῶνα. Et in Pompeio: Extemplo ante prætorium iussit proponi tunicam phœniceam, hoc enim Romanis pugnæ signum. Alibi coccinam appellat Plutarchus, quia idem ferè color, Bayfius. Plura de phœniceo colore, & deriuata inde uocabula, in Lexicis Græcorum leges: & in Eustathij indice in Homerum: qui inter alia ex ilicis fructu puniceum colorem tingí scribit: id quod ad coccum pertinet. puniceus uerò propriè purpureus est, à Phœnicibus purpuræ inuentoribus. ¶ Ἀλικὰς, χλαμύδας πορφυρᾶς, Hesychius. Ἀλλᾶκαι, χλαμύδες, ἐμπόρπημα· οἱ δὲ πορπίδια χλαμύδος. Allix. ἢ ἐλλοχάρης, Idem. Ἀλλίξ, χιτὼν χαμαίλωτος apud Euphorionem, Idem. Βούδεον, τὸ παιδίον ἱμάτιον· Beudeon. ᾗ καὶ πορφυροῦν, Varinus. Polluci βοῦδιον est χιτωνίσκος σμαραγδίς. Ὁ σαράγης, μίσθιον τι φόρημα, πορφυροῦν, μισθαλδικὸν χιτῶνα, Pollux. Ἐμβρόνιον, μικρὸν καὶ ἀπόφυσον ἱμάτιον τιβεριῶν, Hesychius. ¶ Vtebantur & Græci equites eo genere uestis, quam ephaptidem appellat Athenæus in quinto, his uerbis: πάντων οἱ πλουσιώτατοι ἔχουν πορφυρᾶς ἐφαπτίδας. πολλοὶ δὲ ἀλουργούσας καὶ ζωστάς: hoc est, beluatas ephaptidas, Bayfius. Pollucí lib. 4. cap. 18. ephaptis genus est uestis tragicæ: συνερεμμάτου τι φαινομένου πορφυροῦν· ὁ πρὸς τὴν χέρα ἔχουν οἱ πολεμάρχοι, ἢ οἱ θυρῶνται: è lino tenui nimirum, sericó ue purpureo, quod propter tenuitatem facilè manibus conuoluebatur. Lenones & scortorum matres in tragœdijs, παιδίδιόν τι πορφυροῦν πρὸς τὴν λεφαλὴν ἔχοσι, Pollux. Regis Persarum uestis purpurea, acipitrinis aureis distincta erat, Cælius Rhod. ¶ Cum in eborato lecto ac purpurei operis toro cubare uideas ægrorum, Nonius. Ἔστ δ' ἀπρεῖν πρὸς κλίνης ἐστρωμένης, αὐθέζεσθαι, δύλχους, δυκλινεῖς, πολυτελοῦς πορφύρας, ἐστὶ κλίνης, ποικίλη, πορφυρᾶ, ἀλουργὴς, ἀλιπόρφυρος, πρασινόπορφυρος, ὑσγινοβαφὴς, ἰοειδὴς, ὠὸν πόρφυρος, πολυτρίπορφυρος, πορφυρομιγὴς, καὶ ὅλη Ξηνοφῶντα ὁλοπόρφυρος, Pollux 10. 9. Conchyliatis Cn. Pompei peristromatis seruorum in cellis lectos stratos uideres, Cicero in Antonium. Τάπησι πορφυρέοισιν, Iliados A. ¶ Piscatus est rete aurato, purpura coccoq; funibus nexis, Suetonius de Nerone. ¶ Vidimus Oues. iam & uiuentium ouium uellera purpura, cocco, conchylio, sesquilibris infecta, uelut illa sic nasci

Lectus purpureo operis, &c.

Ephaptis.

Embronium.

Beudeon.

Sarages.

Digitized by Google

cogente luxuria, Plinius. Ipſe ſed in pratis aries iam ſuaue rubenti Murice, Vergilius 4. Aeglo. ¶ Spongiæ quas aliqui mares exiſtimauêre, tenui fiſtula ſpiſsioresq́, tinguntur in delicijs aliquando & purpura, Plinius.

Spongiæ.

h

Proverbia. Purpura iuxta purpuram.

Ἡ πορφύρα πρὸς τὴν πορφύραν ὁμοιοτάτη: Id eſt, Purpura ad (*uel, iuxtà*) purpurã dijudicanda eſt. Certiſsimum iudicium ex collatione naſcitur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallantur, alteram adhibent purpuram. Licebit hoc adagio uti quoties negabimus infantiam aut inſcitiã doctorum plenè deprehendi, niſi cum eloquentium & eruditorum ſcriptis conferantur. Etenim ſi uel Saluſtium conferas cũ Cicerone, iam uelut obmuteſcit ille alioqui per ſe diſertiſsimus. Memini & Iſocrates in oratione Panath. Ἀλλ' ὥσπερ τὴν πορφύραν καὶ τὴν χρυσὴν θεωρῶμεν ἡμῖν ἀκμαζούσαν ἑτέρᾳ (*fortè* ἑτέρᾳ) παραβεκινύντες. id eſt, Sed quemadmodum purpuram & aurũ conſideramus ac probamus, purpuram cum purpura conferentes. De conferenda purpura locum ex Aureliano Fl. Vopiſci adſcribam. Meminiſtis (inquit) fuiſſe in templo Iouis Opt. Max. Capitolini pallium breue, purpureum, laneſtre: ad quod cum matronæ atque ipſe Aurelianus iungeret purpuras ſuas, cineris ſpecie decolorari uidebantur cæteræ diuini comparatione fulgoris. Hoc munus rex Perſarum ab Indis interioribus ſumptum, Aureliano dediſſe perhibetur, ſcribens: Sume purpuram qualis apud nos eſt. Nam poſtea diligentiſsimè & Aurelianus, & Probus, & proximè Diocletianus miſsis diligentiſsimis confectoribus, requiſiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim ſandix Indica talem purpuram facere, ſi curetur. Alluſit huc Quinctilianus lib. 12. capite De generibus dicendi, agens de dictione quæ quòd mediocris eſt, per ſe habet admirationem: ſed admotis ijs quæ ſunt eximia, deſinit eſſe admirationi. Habet (inquit) admirationem, neć immeritò: nam ne illud quidem facile eſt. ſed euaneſcunt hæc atque moriuntur comparatione meliorum: ut lana tincta fuco, citra purpuras placet: at ſi conferis, etiam lacernæ conſpectu melioris obruitur, ut Ouidius ait, Eraſmus Roterod. ¶ Athenæus libro 3. Dipnoſophiſtarũ Apollodorum ſcribit proverbiũ λιχνότερα (λιχνότερ@) τῶν πορφυρῶν, id eſt Edacior aut Voracior purpuris, Sophroni uſurpatum interpretari: idq́ ductum exiſtimare uel à tincta purpura, quæ omnia quib. admota fuerit uelut ad ſeſe rapit, ſuoq́ colore res uicinas inficit, additq́ lucem: uel ab animante ipſo, de cuius uoracitate Plinius: Lingua (inquit) purpuræ longitudine digitali, quæ paſcitur deuorando reliqua conchylia, tanta duritia aculeo eſt. Conueniet in edaces, aut in eos qui omnia in ſuum compendium uertunt. Fortaſſe duriùs, ſed non ineleganter, accommodabitur ad reges δημοβόρους, aut aduocatos, qui purpurati omnia conuertunt in fiſcum ſuum: & quocunque ſe conferunt, abradunt aliquid, Idem Eraſmus. Sed λίχν@ Græcis non tam uoracem & multi cibi hominem, aut helluonem; quàm exquiſiti delicatiq́ liguritorem & catiſſonem ſignificare uidetur: quod non animaduertit Eraſmus. ¶ Βάμμα Σαρδιανικὸν: id eſt, Tinctura Sardonica, de colore præcellenti dicebatur, præcipuè purpuræ. per iocum autem transfertur ad eum qui pudefit, aut qui ob plagas ſanguine tingitur. Sardò enim inſula ingens eſt oppoſita Italiæ, in qua uariæ purpurarum tincturæ laudatiſsimæq́ fiebant, (ex Suida in Σαρδὼ.) Ariſtophanes in Pace: Ἦν ἐκεῖνός φησιν ἓν βάμμα Σαρδιανικὸν, id eſt, Quam ille prædicat coloris eſſe Sardiniaci. Idem in Acharnenſibus: Ἵνα μὴ σε βάπτῳ βάμμα Σαρδιανικὸν. id eſt, Ne te linam colore Sardiniaco, Eraſmus Rot. Sed pro Σαρδιανικὸν, ut in contextu Acharnenſium legitur, repono Σαρδινικὸν, ut Scholiaſtes & Suidas rectè legunt. ſic etiam carmen meliùs conſtabit, & ſimiliter in Pace, (ubi & in textu & in Scholijs Σαρδινικὸν rectè ſcribitur.) à Sardibus quidem Lydiæ, Sardianus deriuatur, prociue: & Sardianicum, poſſeſſiuum, authore Stephano, ab inſula autem quæ Græcis Σαρδὼ, Latinis Sardinia dicitur, Sardonius, Sardôus, & Sardonicus probè deriuantur apud eundem Stephanum: ſed horum nihil apud Ariſtophanem legi poteſt, cum uerſus quinque ſyllabarũ dictionem poſtulent. Quamobrem Eraſmus nec Σαρδιανικὸν nec Σαρδινιακὸν rectè legit: quanquam Suidas quoq́ in Σαρδὼ, habet Βάμμα Σαρδωνικόν. Ariſtophanis Scholiaſtes Sardianicam interpretatur rubram uel puniceam. Σαρδὼ (inquit) inſula unà è ſeptem: ſtadijs L X. diſtat à Corſica, in ea purpuræ fiunt διάφοροι καὶ ὀξύτατοι, id eſt excellentes (nõ uariæ, ut Eraſmus uertit,) & præcipui fulgoris. Vel (*Sardianicam dixit*) quia in Sardo Lydiæ (ἐκ τῆς Σαρδὼ ἡ Λυδίς, nõ rectè: Σαρδίεις enim plurali nomine fœmininо urbs Lydiæ dicitur, non Σαρδὼ.) dicendum igitur ἐκ τῆς Σαρδίεως, id eſt Sardibus. ſic & Heſychius: (διάφορα γὰρ ἦν τὰ ἐν Σαρδέσι βάμματα) tincturæ rubicundę fiunt. Infinuat autem: niſi uerum dicat, flagris ad ſanguinem uſq́ cæſum iri. In Veſpis etiam Scholiaſtes ſcribit Sardibus uenundari ſolita fuiſſe ueſtimenta Perſica. Chorus ruſticorum in Pace Ariſtophanis inquit ſe malle domi delicijs ſuis ruralibus frui, quàm in militia uidere τἀξιάρχου Τρεῖς λάφυρ' ἔχοντα τὼ φοινικίδ' ὀξεῖαν πάνυ: Ἦν ἐκεῖνός φησιν ἓν βάμμα Σαρδιανικόν. Ἦν δέ ποτ' ἐν μάχῃ δ' ἔχοντα τὼ φοινικίδ', Τλωικὼν εἰπὼν βάπτεται βάμμα Κυζικηνικόν. Κᾆτα φεύγει πρῶτ@ ὥσπερ ξυθὸς ἱππαλεκτρυὼν Τὸς λάφας σεῖων. ubi Scholiaſtes φοινικίδα interpretatur galeam puniceo colore tinctam. alij uerò ueſtimenta (πορφυρίδας) coccini coloris. talibus enim utebantur in prælijs Lacedæmonij, ne ſanguinem fluentem uiderent propter ſimilitudinem coloris; & ne uulnera eorum ab hoſtibus cognoſcerentur, eximiæ autem ſunt (inquit) Sardianicæ & Cyzicenicæ tincturæ. hîc uerò Cyzicenicæ tinctura nomine cinædum denotat: ὡς κιναιδίαν ἡδεῖαν τινα, ὥστε μηδὲ τὴν ἀναγκαίαν χρείαν ἀνιᾶσθαι. Suidas in φοινικίδα poetæ cuiuſdam, fortè Ariſtophanis hos uerſus citat: -- Τί φοβῇ σὺ

Sandix Indica.

Purpura uoracior.

Tinctura Sardonica.

Tinctura Cyzicena.

Digitized by Google

πρὸς ἄνδρα ἢ δημόσια, Μὴ δὲ καταξαίνειν τὴν ἄνδρα τοῦτον ἂν φοινικίδα; αὐτὰ τὰ μὴ αὐχεῖ λίθοις αὐτὸν ἀμύσσειν, ἀλλὰ φοινικοῦν αὐτὸν ποιῆσαι τὸ σῶμα. Ἔστι δὲ καταξαίνειν ὡς ἔοικε ῥίνιον ἐγκέλευστον; διὸ καὶ φοινικίδα ἔφασκον ὡς ἔοικε ἱματίου.

Tinctura Cyzicena (inquit Erasmus) dedecus non eluendum appellabatur apud Atticos, dice hatur̃q; in eos qui metu quippiam indecore facerent. nam Cyzicení duobus nominibus notati sunt, timiditatis & mollitiei. Recenſetur in Plutarchi Collectaneis. Meminit & Heſychius, addens Cyzicenos ob mollitiem notatos, quòd Iones eſſent. Eadem ferè Ariſtophanis interpres, Stephanus addit eos fuiſſe graues Tyrrhenorum prædationibus: Hæc ille, non ſatis aperte. Non enim de quouis dedecore non eluendo accipienda eſt Cyzicena tinctura, ſed de mollicie & præpoſtera Venere imprimis, ut paulò antè ex Ariſtophanis Scholiaſte citauimus: aut de eo fortaſſe ſcelere, quod Græci λωβᾶζειν, λωβιᾶζειν, ἢ φοινικίζειν dicunt: cuius teterrima libido & execrabilis furor, ut Lactantij uerbis utar, ne capiti quidē parcit. de quo plura leges in Miſcellaneis Brodæi 2.21. & in Chiliadibus Eraſmi, prouerbio Phicidiſſare, φικιδίζειν, quod corruptū eſt pro φοινικίζειν. Βάμμα Κυζικηνὸν, τὸν ἀκάθαρτον ἀσημοσύνως Ἀττικοί λέγουσι, Suidas. Stephanus addit Cyzicenos fuiſſe graues Tyrrhenorum prædationibus, Eraſmus. Mihi aliud dicere Stephanus uidetur in Cyzico urbe Propontidis iuxta Cherronneſum. Inde (inquit) gentile fit Cyzicenus, poſſeſſiuum Cyzicenicus. quanquam gentili etiam pro poſſeſſiuo utuntur aliqui: ſicut Τυρσηνοί, pro Τυρρηνικοί, οἱ λῃστικοί, ὅτι τὸ λῃΐζεσθαι οὗτοι Τυρρηνοί. uidetur enim non iam de Cyzicenis dicere, ſed ſimpliciter Tyrrhenos interpretari, infeſtos aliis & prædones homines, &c. Solent autē (addit mox Eraſmus) tinctura inſignes à locis habere cognomen. Simili modo dictum eſt ἔμβαμμα Συρακόσιον, & βάμμα Σαρδιανόν. Ego uerò Syracuſiam tinctura purpuram'ue apud authores nullam laudari repero: & deceptus mihi uidetur Eraſmus inde quod Heſychius ſcripſit: Βάμβα (melius Βάμμα) τὸ χρῶμα, καὶ τὸ ἔμβαμμα Συρακόσιον, (non Συρακόσιον.) quæ uerba mox etiā ineptè in Bammatis Cyzicení mentione repetita ſunt. Embamma Græcis communiter, intinctum ſignificat, hoc eſt liquorē in quē excitandi appetitus gratia edulia intinguntur: hunc ſua dialecto Syracuſani bamma nominant: nihil hoc ad purpuræ aut aliam ueſtium tinctura. Sed reliqua Eraſmi in huius prouerbij explicatione addamus, quoniam ad purpuram faciunt. Eſt (inquit) æſtimatio rumorq; conſequens hominum uitam, ueluti tinctura quædam, unde carbone notari dicuntur, qui damnantur. Et notum eſt illud Ennianum apud A. Gellium: Quæ tincta malis, aut quæ bono dicto. Addam quod eſt apud Herodotum libro 4. Quum Aethiopum rex conſpexiſſet à rege Perſarum miſſam ueſtem purpuream, rogauit tinctura rationem. Eam quum ab Ichthyophagis didiciſſet: Δολοφόνους μὲν ἐφάτισε ἔμεν τοὺς, δολεροὺς δὲ αὐτῶν τὰ εἵματα. id eſt, Non ſolùm ait homines eſſe ſubdolos, ſed & ueſtes illorum eſſe doloſas. ¶ Prouerbium perelegans uſurpari à Græcis animaduerto, Extra leucoparyphus, intus uerò holoporphyrus: in eum qui ueſtibus quidem frugi utatur, intus tamen, id eſt, animo luxu diffluat. Sumptum id ex hiſtoria: quum Antipatrum quidam laudibus efferret: quòd eſſet apprime frugi, ac auſterus, & uictu præparcus: ἔξωθεν (inquit Alexander) Ἀντίπατρος ὑπαπαρύφης ἐστὶ, τὰ δ' ἔνδυθεν ὑπορφυρος, Cælius. ex quo (& Polluce) de paryphis ueſtimentis, aut intertextis uirgis, ſcripſimus ſuprà in e. ¶ Tanquam euparyphus ex comœdia, οἷος ὁ εὐπαρύφης ἐν τοῖς κωμῳδουμένοις, Plutarchus in Symposiacis prouerbiali figura dixit, hominem ſignificans magnificè ueſtitum, nam huiuſmodi finguntur in comœdijs milites gloriosi, quorum inſigne eſt chlamys purpurea, quemadmodum indicat Donatus. Ita Lucianus de milite: τὸν εὐπαρύφου λέγω μὴν ὦ χλαμύδι, &c. Eraſmus Rot.

Extra leucoparyphus, intus holoporphyrus, &c.

Euparyphus ex comœdia.

PYRVNTES, πυρῶντες, Diphilo apud Athenæum libro 8. Ex fluuiatilibus (inquit) optimi ſunt, qui in rapidiſſimis fluuijs uerſantur, (οἱ γὰρ ποὺς ἐξυπτίους ἔχουσι πυκνοῖς ὄντες, οἵ τε πυρῶντες. malim ὡς οἱ πυρῶντες,) ut pyrũtes. Hi enim non gignuntur niſi in rapidis & gelidis fluuijs, & facilius quàm cæteri fluuiatiles concoquuntur. Apparet autem rectum ſingularem huius piſcis eſſe πυρόεις. Conijcio autem ſentire eum de trutis uulgò dictis, qui in frigidis tantùm rapidisq; fluuijs aut riuis degunt: & præ cæteris pleriſque ſalubres exiſtimantur uulgò, & propter maculas rubicundas πυρρῶντες, quaſi ignити uel ardentes, dici merentur. Aliud quidem nomen earum Græcum aut Latinum ignoramus. Et Germanica uox Forcn ad pyrũta accedit, ρ. in f. mutato. Sed de trutis diuerſis in T. elemento plura dabimus; & quaſdam non maculis tantùm foris, ſed carne etiam tota intus rubere indicabimus.

Digitized by Google

DE AQVATILIBVS QVO RVM AB R. ELEMENTO NOMENCLATVRAE INCHOANTVR.

DE RAIIS RONDELETII, BELLONII, ET NOSTRA SCRIPTA HOC ORdine sequuntur.

EX RONDELETIO.

De Raijs & earum diuisione.
De Raia læui.
De Raia oxyrhyncho.
De Raia oculata & læui.
De Raia oculata & aspera.
De Raia clauata.
De Raia spinosa.
De Raia fullonica.
De Raiarum fœcunditate & earum ouis.
De Raia undulata siue cinerea.
De Raia alia oxyrhyncho.
De Raia asteria.
De Raia asteria aspera.
De altera specie Raiæ clauatæ.
De Raia aspera.
De Raia asperrima.

EX BELLONIO.

De Raijs multorum generum.
De Raia propriè dicta, quæ Rondeletij Clauata prima est.
De læui Raia.
De Raijs asterijs.

COROLLARIA.

I. *De Raijs simpliciter & in genere.*
II. *De Raijs diuersis.*

DE RAIIS, ET EARVM DIVISIONE, RONDELETIVS.

Raiarũ fœcunditas & copia, eiusq; causa.

MIRE ITA raijs abundat, ut terra spinis, tribulis, rhamnis. Quod mirũ nonnullis uideri posset, cùm raia unum duntaxat, aut summùm duo oua, eamq; ob causam, unicum duos ue fœtus semel edat. quod etsi uerum sit, raias tamen inter cartilaginea omnia fœcundissimas esse posteà docebimus, quę non solùm magni raiarũ prouentus causa est (nam plurimi alij pisces numerosiùs fœtificant, quorum longè maior est quam raiarum rarítas) sed etiam quòd raiarum fœtus à paucis alijs deuorari possit. Longè uerò magis improbãda est, & impia iudicanda eorũ sententia, qui naturam tanquã nouercam accusant, quæ plura fera, aspera, noxiaq; produxerit: quàm cicura, iucunda, utilia, cùm contrà nihil temere, nihil sine summa ratione, à Deo opt. max. omnium bonorum autore sit creatum. Vt,

Eadem alijs noxia, alijs utilia.

ne à rebus marinis recedamus, pulices maris, œstri, pediculiq; alijs piscibus maximè sunt molesti: at quibusdam sunt iucundissimi; nam hepatus istis lubentissimè uescitur, scolopendra uenenata quæ est, at acui gratissimo est alimento. Iepus marinus lætalis est nobis, at mullo cibus est innoxius & delicatus. Et ne singula persequamur, raiæ quædam totius corporis, omnes caudæ aculeis horrẽt, aspectu ipso deformes sunt: tamen rusticis ijsq; qui corpus gratui labore fatigãt in cibo sunt utiles, plurimumq; nutriunt. Fel earundem oculorũ cicatricibus & suffusionibus curandis prodest.

Raiarum usus.

Raiæ sunt inter planos cartilagineos notissimæ, maximeq; uariæ. De ijs primùm uniuersè

A quædam dicemus, earumq; species partiemur: deinde eas sigillatim explicabimus. Βάτος & βατίς à Græcis raia dicitur, à rubi quem Βάτον uocant similitudine. Quemadmodum enim spinosus est aculeatusq; rubus: ita Raia omnis aculeis aspera, nõ quidem toto corpore: sunt enim λειόβατοι, id est, læues raiæ, quibus nulli sunt in corpore aculei, sed siue læues sint raiæ, siue asperæ, omnes uncos aculeos in cauda gestant, sicuti in rubo, cynosbato, & rosis cernuntur. Latini nulla habita Græcæ etymologiæ ratione raiam uocauerunt, ueluti τραγόνα pastinacam. Fuit qui aliquando minegarit raiæ uocabulum Latinum esse, præsertim cùm Plinius lib. 32. cap. 11. in piscium catalogo eo minime sit usus, sed Græco. Box, Batis, Banchus, &c. Et alio in loco bati fel dixerit, nõ raiæ. At Latino nomine idem libro 9. cap. 24. usus est. Planorum piscium (inquit) alterum est genus, quod pro spina cartilaginem habet, raiæ, pastinacæ, &c. Latini nominis etymum nullum reperi, nisi forte à radendo raiam dictam esse existimes. Distinguunt nonnulli Βάτον καὶ Βατίδα, ut hæc fœmina sit, ille mas. id annotauit qui nomina Græca quibus Latina respondẽt ex Gazæ interpretatione collegit, in fine librorum Aristotelis de animalibus. Aristoteles quidẽ lib. 1. de hist. cap. 5. & lib. 2. cap. 13. lib. 6. cap 10. Βάτος nomine sæpius usus est, uno uerò loco Βατίδος: Τὸ μὲν οὖν σκύλιον καὶ Βατίδος ἔχεται τὸ ὀσφραντικόν, &c. Et reuera quibus in locis Aristoteles Βάτος nomẽ ponit, de his loquitur quæ tam ad marẽ q̃ ad fœminã spectant, de brãchijs, de pinnis, de coitu: quũ uerò de eo quod fœminæ tantùm proprium est, Βατίδα dixit, ut non uana mihi nominũ differentia hęc esse uideatur.

Ibidem cap. 7.

Batum et batidem non differre, nisi forte sexu.

Posset

Posset eadem etiam Grammaticorum autoritate cõfirmari, qui *Βατίδας* molliorís piscis genus esse scribunt, unde *Βατιδωτόν* dicãtur ὀψοφάγοι & gulones, autore Cælio Rhodigino: ut, quoniam *Lib. 13. cap. 1.* fœmina in omni genere humidiore molliorecp sit carne quàm mas, *Βατὶς* raia fœmina propriè dicatur. Athenæus libro VII. *Βατίδας καὶ Βάτου* etiam distinxisse uidetur, sed locus is adeò corruptus est, ut nihil inde certi elici possit.

In hoc omnes consentiunt, raias cartilagineos esse planosqp pisces, cauda aspera, sine pinnis quibus natent, latitudine enim sua natant. Aristoteles libro 6. de histo. anim. cap. 10. *Τῶν δὲ σελαχῶν* B *De pinnis raiarum.* *ἐνίοις μὲν οὐκ ἔστι πτερύγια, οἷον τοῖς πλατέσι, καὶ καρκαροδόντοις, ὥσπερ βάτῳ καὶ πρυγγόνι, ἀλλ' αὐτοῖς νῶτος πλάτος.* Cartilagineí quoque generis aliquæ pinnis carent, uidelicet quæ plana sunt, & caudam habent, ut raia, pastinaca, suacp ipsa latitudine natant. Neque est quod quis mox sequente sententia, ab hac opinione abducatur: *Βάτῳ δὲ ἔστι, καὶ ὅλα τὰ πλάτη μᾶλλον ἢ τὰ περιπλεπτυσμένα.* Locus enim manifestè mendosus est, legendumcp *Βάτραχῳ* pro *Βάτῳ*. Idem error in codices Latinos irrepsit. Raiam tamen habere pinnas uidemus, & quæcunque suam latitudinem non colligunt in mucronem. Legendum uerò ranam autem &c. Rana enim piscatrix & squatina, quamuis cartilagineí sint planicp pisces, tamen pinnas habent ad natandum, nec sola sua latitudine natant eodem Aristotele autore: *οἱ δὲ βάτοι καὶ τὰ τοιαῦτα, οὐκ ἔχουσι πτέρυγίαν τὴν ἐσχάτην πλάτει νήσου· ἡ δὲ ῥῖνα καὶ βάτραχος* *Lib. 4. de partibus anima. ca. 13.* *τὸ μὲν ὅλον πρανεῖ κέρκῳ (ἔχουσι) ὅσα τὰ πλάτη τῶν ὤων.* Raia & similes, pro pinnis extrema sui corporis latitudine natant. Squatina uerò & rana pinnas lateribus accommodatas infrà gerũt propter amplitudinem partis superioris. Sed rursus locus proximè citatus mendo non caret: nam pro *ἡ δὲ ῥῖνα καὶ βάτραχος*, legitur in impressis Græcis codicibus *ἡ δὲ ναρκὴ*, non rectè, cùm mox Aristoteles *τὸ ναρκῆς*, id est, torpedini, alias pinnas tribuat scilicet iuxta caudam. Quæ cùm de squatina & torpedine dicetur, clariora fient. Gaza uel meliore usus codice, uel re diligentiùs considerata, non torpedinem sed squatinam conuertit, eius enim interpretationem adscripsimus. Constat igitur raiam pinnis natandi causa à natura donatam non fuisse. Nam quæ in caudis raiarum pinnulæ sunt, non natandi sed dirigendi itineris causa datæ sunt: pinnas uerò eas duntaxat appellat Aristoteles, quibus pisces natando corpus impellunt, quemadmodum in pastinaca prius annotauimus. Omnibus raijs mẽbranula, quæ nebula uocatur, oculis obtenditur. Iuxta oculos foramina sunt ampla, ad oris intima usque patentia, quibus operculum interiore parte à natura additum est: quæ foramina ore aperto dilatantur, clauso ore magna ex parte occludũtur: neque enim, maximè in mortuis raijs ab operculo tota obturantur. Foramina alia pro naribus omnes ante oris rictum obtinuerunt. Harum aliæ dentes habent, aliæ minimè, sed horum uice asperum rugosumcp. Branchias detectas in supina parte eodem situ ordinecp omnes habent. Aculeis uariè à fese differunt. Aliæ in prona supinaque parte aculeis armatæ sunt, aliæ in prona tantùm, aliæ in rostri supina parte: aliæ in nulla parte præterquàm in cauda: quorum ea est diuersitas, ut in alijs triplici ordine dispositi sint, in alijs simplici. Præterea horum aculeorum plures sunt differentiæ. Sunt quidam molles & imbecilli, pilorum uel lanuginis modo: nonnulli paulò ualidiores, alij robustissimi ex ossea planè substantia. Rursus alij longi & tenues, alij parui & uix supra cutem extantes, alij medio modo se habent: omnes ferè ad caudam spectant, longi ferè ad caput.

Pinnæ in cauda. *Pastinacæ.* *Nebula oculis obtensa.* *Foramina iuxta oculos.* *Alia pro naribus.* *Branchiæ.* *Ab aculeis differentia.*

Partibus quibusdam internis differunt: in quibusdam hepar magis rubescit, in alijs flauescit magis. In hepate omnium fellis est uesica. In uentriculi plexu splen situs est. Intestina crassa: in ecphysi, & recti intestini extremo angusta. Cætera in singulorũ descriptionibus exponentur. *Interiora.*

Nunc de raiarum generibus, quas antiqui uel differentijs aliquot neglectis, uel fortasse nomi nibus destituti, in tria tantùm partiebantur, raiam scilicet simpliciter dictã, raiam læuem, & asteriam. Nos diligentiùs clarioris doctrinæ gratia, in multò plures species distribuemus. Raiam igitur primùm in læuem & asperam diuidimus: deinde in raiam stellulis notatam, & ijs carentem, sunt enim & læues & asperæ stellulis uariæ, aliæ minimè. Asperarum aliæ tactum modicè sollicitante lanugine; aliæ aculeis robustis, sed raris, aliæ aculeis robustissimis & densissimis asperantur. Rursus earum quæ stellulis notantur, aliæ binas duntaxat maculas habent, aliæ plures. Illæ binis maculis circumiectos circulos habent, ut in bugloßi & torpedinis specie. Harum nonnullæ rotundæ, stellisqp pictis similes notas multas habent, quædam albis nigrisque prona parte conspersæ sunt. Sed priusquam singulas explicemus, de earum fœcunditate & generatione dicemus. *Raiarum genera.*

DE RAIARVM FOECVNDITATE ET EArum ouis, Rondeletius.

ABSVRDVM hîc minimè fuerit causam reddere, cur tam fœcundas raias esse dixerimus. Non enim solùm magnus est raiarum prouentus, quia uix piscis ullus sit tam lato oris rictu, lamia excepta, qui raiam deuorare possit: uel quia ob totius corporis, uel certè caudæ aculeos reliqui pisces ab his abstineant. neque uerò ad id Aristotelis autoritate confirmãdum utimur. Raia inter cartilagineos fœtificat numerosiùs: uerùm quia facilè pereunt, hinc efficitur ut appareant paucæ. Nam neque raia hoc loco legendum, sed rana. Græci enim codices *βάτραχοι* habent non *Lib. 6. de hist. cap. 17.*

Digitized by Google

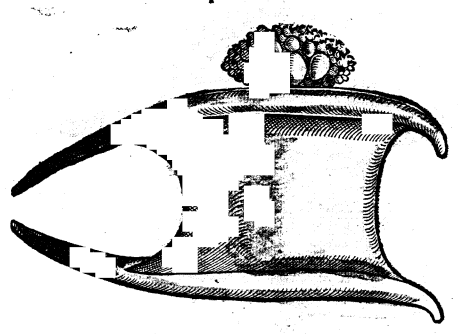

Βάτην, neque paucæ raiæ apparent, sed in oceano & in mari mediterraneo plurimæ. Sed alia ra-
est certior fœcunditatis causa, quæ non facile ab omnibus intelligatur, nisi raias grauidas aliquan-
Lib. 6. de hist. cap. 10. do dissecuerint, & diligentiùs contemplati fuerint. De raiarum ouo hæc Aristoteles: *Τὰ μὲν οὖν σκύλια καὶ οἱ βατίδιόν ἐστιν τὰ ὀστρακώδη, ᾧν οἷς ἐγγίνεται ὠοειδὴς ὑμήν: ὁ δὲ σχῖνος τοῦ ὀστράκου, ὁμοίως τοῖς ἄλλοις γλώχινος: καὶ πόροι προχώδεις ἐγγίνονται τοῖς ὀστράκοις. τοῖς μὲν οὖν σκυλίοις, ὃς πελάσῃ τινὸν νεφρίας γαλεὸς ὅταν πάθῃ ἔμπτωσιν (ἐκπίπτει forte) ὁ ὄστρακον, γίνονται οἱ νωτιαῖοι: τοῖς δὲ βατίσιν, ὅταν ἐκτέκωσι, τὸ ὀστράκου πάθος γίνεται, ὅμοιον τοῖς νωτιαίοις.* Caniculæ & raiæ testacea quædam gerũt, in quibus humor ad oui similitudinem consistit. figura eius testæ similis tibiarum ligulis est: meatusq́ fiunt capillamentorum specie in testis. Caniculis quidem quas nonnulli nebrios (*nebrias*) galeos uocant, fœtus rupta dilapsaq́ testa proueniunt, raijs cùm pepererint, rupta testa excluditur fœtus: (*Non uideo quomodo aliter caniculæ, aliter raiæ pariant: utræq; enim testaceo illo receptaculo rupto catulos emittunt.*) De caniculis & 3
earum ouo, partuq́, suo loco dictum est. Nunc de raijs tantùm. His testaceum ouum unicum tribuit Aristoteles, quale reuera habent. Fœtum igitur unicum aut summùm duos uno partu edunt, quod uerum est: sed præter ouum testaceum quod hîc depingendum curaui, aut duo, quę perfecta in inferiore uuluæ parte cernuntur, ex dissectione comperi permulta alia, & ferè infinita in superiore uuluæ parte haberi, quæ tempore perficiuntur, ex quibus sæpius iteratis partubus, fœtus excluduntur. Atque hæc fœcunditatis causa est eadem quæ in gallinis, ut quotidie experimur: quæ unicum ouum unico partu ponunt, cùm plurima alia in utero gestent, quorum singula posteà, ut priùs absoluta fuerint ita priùs eduntur. Hæc de raiarum fœcundítate. Nũc ut pictura, ita oratione earundem oua repræsentemus. Oua qualia in præfixa capiti pictura superiore loco spectantur, sine testa primùm concipiuntur, in superiore uuluæ parte, quorum alia 4
gallinæ ouorum magnitudinem æquant, alia his minora sunt, quædam uix ciceris sunt magnitudine. Equidem plura centenis aliquando in raijs singulis numerauí. Ex his quæ à perfectione propiùs absunt, in inferiorem uuluæ partem demissa, testa operiuntur, in qua albumen & uitellus continentur: quemadmodum in gallinarum & auium aliarum ouis primùm conformatis, quæ tum uitello solo uidentur constare, cùm tamen posteà albumen à uitello secernatur. Quam rem cùm uehementius admirarer, causamq́ eius sollicitè inuestigarem, oua gallinarum recens formata, in quibus ne uestigium quidem albuminis apparebat, coxi, tum caloris ui (cuius proprium est quæ eiusdem sunt generis congregare & cogere, quæ diuersi dissipare, & discutere) candidum à luteo secretum uidi. Quamobrem initio quidem utrumque commistum est & confusum, sed paulatim calor magis ac magis uires suas exerens, separat, & ex crassiore parte indurata, testa circundat. Tale est igitur in testa sua raiarum ouum, quale gallinarum, & auium initio. Testa uerò ouum suum concludens sub pictura ouorum testa nudatorum expressa, quæ à figura puluinar à quibusdam hodie uocatur, quadrati forma est, demptis angulorum appendicibus, quæ uariæ sunt. Vnius enim lateris appendices longiores sunt, similes folijs gladioli herbæ: alterius breuiores, latiores, replicatæ, quibus undique sum motis, laterum anguli tibiarum ligulis similes sunt, ut scribit Aristoteles. Qua de re plura, & ni fallor, notatu dignissima, quum de caniculis diceremus. Testaceum ouum (*Sic & oua singula nominare uidetur, quæ una communi ceu testa continentur: & ipsam quoque continentem testam*) raiarum à canicularum ouo differt: illarum enim magis fuscum est, harum magis flauum, appendices graciliores, lyræ fidibus similes. His expositis, nunc singulas raiarum differentias persequamur.

Digitized by Google

DE RAIA LAEVI, RONDELETIVS.

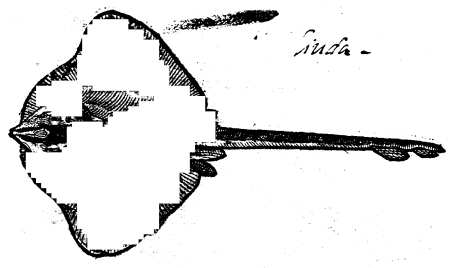

DICITVR à Græcis λείσσατος, à Latinis raia læuis, ab Hiſpanis Liuda, à cute læui & pellucida. Sunt qui raſam uocent à glabra cute. Noſtri non à curis læuitate, ſed à colore fumat & fumado appellant. Sunt enim colore fuſco, quem enfumat uocamus: quòd eo colore ſint quę fumigantur, priuſquam maximè denigrentur. A

Eſt igitur raia læuis piſcis, planus, cartilagineus, corpore tenui, & in ampliſsimas alas expanſo. Cute glabra læuíq; id eſt, ab aculeis nuda, præterquam in locis prope oculos, quorum utercq; aculeo munitus eſt: item excepta media dorſi linea, & cauda. In illa infixi ſunt aculei parui, rariq;: in cauda tres aculeorum ordines, qui rariores tenuioresq; ſunt quàm in alijs generibus. In ſupina parte aliquot ſunt in os recurui, cibi, opinor, retinendi gratia. Roſtrum tenui cartilagine conſtat, & pellucida: mediæ eſt longitudinis. Oculi in hac ſpecie ut in alijs omnibus, in prona parte, non ſurſum ſpectantes, ut in uranoſcopo, ſed ad latera. Nebula, hoc eſt, craſſa & alba tunica, (alnatam eſſe diceres,) à parte inferiore aſcendens, fimbriata, uel in ambitu ſerrata, pupillam totam integit, dum pars digito comprimitur, de qua re plura quum de caniculis ageremus. Poſt oculos foramina ſunt, ita ampla, ut in ea digitus minimus immitti poſsit, de quibus antè dictum eſt. Os in ſupina parte, & multùm infrà: quam ob cauſam non niſi reſupinata raia cibum capere poteſt. Os latum eſt, oſsibus aſperis pro dentibus munitum, foramina pro naribus ante os ſita. In eadem parte branchiæ utrinque, ad aquam cum cibo hauſtam, quæq; prima palati foramina effugit, reijciendam. Branchias ſequitur cartilago, cui innixum diaphragma hæret, ad branchias cum corde, à uentriculo, hepate, alijſq; nutritioni deſtinatis partibus ſecernendas. Rima pro podice eſt, pudendo muliebri non abſimilis. Alæ utrinque expanſæ tenues ſunt, prona parte nigricant, ut & cauda, dempta quadam parte candida: ſic etiam tota ſupina pars alba eſt. Ventriculus huic generi paruus eſt, ecphyſis gracilis & dura. Inteſtina breuia, ſed craſſa: hepar rubet, in quo fel latet. B

Raiæ omnes odorem ferinum, & marinum quendam fœtorem recipiunt, qui in diutius ſeruatis ferè euaneſcit. Quare Lutetiæ meliores ſunt raiæ quàm Rhotomagi, & Lugduni quàm Maſſiliæ: longa enim uectura tenereſcunt, & ſuauiores efficiuntur. Recte igitur Athenæus libro 8. ὁ δὲ λείσσατος, δυσοσμότερος καὶ βρωμώδης; id eſt, læuis raia aluo difficilior eſt, & uirus olet: nec mirum cùm carniuora ſit, & in cœnoſis locis, litoribuſque uiuat, teſte Oppiano lib. 1 ἁλυσσιμαν (qui hoc de raia ſimpliciter ſcribit.) Galenus in libello de Attenuante uictu torpedines & paſtinacas præfert. Sola, inquit, cartilagineorum, torpedo & paſtinaca laudantur. Quæ mollicie carnis torpedinum & paſtinacarum inductus ſcripſit, cùm tamen mollities illa, ſumma cum inſuauitate coniuncta ſit. Idem libro 3. de aliment. facult. Raia læuis, raia, ſquatina, omniáque eiuſmodi duriora ſunt, & concoctu difficiliora, alimenti copioſioris quàm torpedo uel paſtinaca. Raia omnis hyeme minùs inſuauiter olet, & melior eſt, quamobrem Archeſtratus (opſonatorum omnium facilè princeps) hyeme edendam eſſe etiam atque etiam monet, elixam cum caſeo & ſilphio: quia pinguis non ſit, ut nec alij quidam marini fœtus. hæc enim ſunt quæ ſequentibus uerſibus exprimit: C D E (c)

Καὶ βατίδ' ἑφθὴν ἔδε μοι χειμῶνος ἐν ὥρῃ, Καὶ (fortè σιὼ) ταύτην τυρὸν κὴ σίλφιον ἅπτε δὲ σάρκα
Μὴ πίειραν ἔχει πάντα τόκνα, ὃς ὃ τρόπος καὶ Σκυδρὴν ἔσθ' ἁλίη· οἱ ἐγὼ τάδε δ' ὕστερον αὖθις.

Hodie elixa raia omnis ex aceto editur. Hepar maximè delicatũ habetur, quod alij ex aceto tantùm comedunt, alij primùm elixum, deinde in ſartagine frixum aceto uel oxalidis ſucco cum pipere condiunt. Apud nos raiæ non ſunt in pretio. Galli qui duris, & firmioris carnis piſcibus delectantur, longè magis probant. ex quibus nonnulli cùm me aliquando in conuiuio de ſucco

ſubſtantiá ue raiarum interrogaſſent, reſpondi idem quod Dorion tibicen apud Athenæum, φάσκοντός τινος ἀγαθὸν εἶναι ἰχθῦν βατίδα, ὥσπερ ἂν εἴ τις, ἔφη, ἐφθὸν τρίβωνα ἐδίου: id eſt, quum quidam diceret raiam bonum eſſe piſcem, perinde ac ſi quis, inquit Dorion, pallium elixum comedat. Eſt enim carne dura, ſicca, exucca, quæ ſp haud facilè in partes diuellatur, quapropter Dorion elixo pallio comparauit.

DE RAIA VNDVLATA SIVE CINEREA, Rondeletius.

A LAEVIVM & aſperarum raiarum genus multiplex eſſe, utrarunſp ſpecies demonſtrabit. Læuium ſpecies nunc exequimur. Eam igitur quam hîc exhibemus, à colore cineream, à maculis undarum modo flexuoſis, undulatam uocamus. Quidam coliart appellant.

B Raia eſt ex læuium genere, corpore minùs ad rhombi figuram accedente, quàm in reliquis raijs, ſed ouí potiùs forma: corpus ab aculeis nudũ, prꝫterquàm in linea dorſi: in qua pauci ſunt, parui, rari, circa oculos nonnulli. In cauda ſunt triplici ordine diſpoſiti, maiores & denſiores. In
(F) eadem pinnulæ duæ ſunt. Ore, oculis, foraminibus, branchijs, partibus internis, carnis duritie, & ijs ſimilis: ſed colore eſt cinereo, prona parte multis ſinuoſis lineis deſcripta.

DE RAIA OXYRHYNCHO MINORE, Rondeletius.

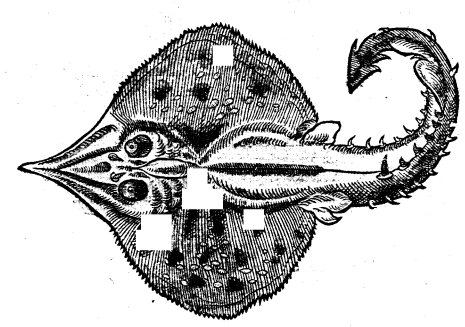

A ALTERA læuis raiæ ſpecies eſt, quam à roſtri longitudine & acumine raiam ὀξύρυγχον appello. Eadem de cauſa noſtri eleno (*id eſt, ſubulam*) uocant, Itali peroſa raſa, (*nam raiam aculeatam ſimpliciter peroſam uel petroſam nominant:*) alij ſot, alij gilioro.

B Corpore eſt maximo, maculis multis lentis ſpecie in parte prona notato, qua de cauſa à noſtris piſcatoribus lentillade dicitur. Ad oculos quatuor habet aculeos. In cauda tres eorum ordines, qui diuerſi ſunt, & inæquales: ut primus medij ordinis maior ſit ſecundo, tertius primo, quartus ſecundo reſpondet, & ſic deinceps donec ad caudæ pinnulas uentum ſit, circa quas aliter ſiti ſunt;

Digitized by Google

sunt: utrinque enim per transuersum recti sunt, ad latera conuersi, quí hos sequuntur in cauda extremi in caput recuruantur. In supina parte rostrí, alíj sunt acutiores, alíj in os recurui, ad capiendos uel retinendos pisces. Dentes habet, in ós uergentes, squatinæ dentibus similes, non in lateribus, sed in medio maxillarum. Oculis, ore, foraminibus, caudæ pinnulis, alijsq; partibus & internis & externis superioribus similis. Carne est non æquè dura. F

DE ALIA RAIA OXYRHYNCHO, MAIORE, QVAM aliqui Bouem antiquorum esse putant, Rondeletius.

Vide suprà in Boue scripsum Bellonij, & Corollarium nostrum. Opinionem illorum, qui alteram speciem Raiæ clauatæ bouem putarunt, inferius redarguet.

B

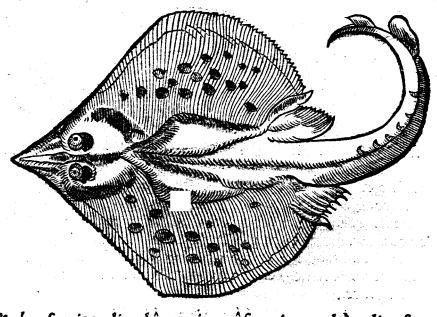

RAIAE ὀξυρύγχῳ speciem aliam hîc ponimus à superiore multùm diuersam, dempta rostri figura, à qua idem nomen cum superiore sortita est, nam inde ὀξυρυγχον appellamus, & língua nostra eleno, quæ uox subulam significat, instrumẽtum cerdonum, quo ad perforandos ealceos & suendos utũtur, Gallicè alesne. Qualis enim est subula, id est, acuta, tenuis, latiuscula, non rotunda, tale est huius rostrum. Sunt qui bouem antiquorum esse putent, quòd in maximam molem accrescat; quòd in ore latentes habeat dentes, paruos, inualidos, utpote qui mobiles esse uideantur, quæ omnia Oppianus boui tríbuit hís uersibus: (*quorum sententiam nos in Boue suprà, Elemento* B. *Latinè expressimus.*) A Bos.

Ἐσὶ δὲ τῆς πλαδίσιν ἐφίσθ' ὠμοφάγον βόα,
Ῥαιδὶς ὑποξυκάρηνον, ὅτινα δὲ κέκλιται τ' ἐτύχθη·
Μελάγκοιλον· ἢν δὲ οἱ εἰσὶν ἐπὶ δόλοι ὠδὴν ὀδόντων,

Εὐρύτατον, πάντεσσι μετ' ἰχθύσιν. οὐ γὰρ οἱ ὠὸς
Οὐτιδανὸς δὲ βίη, καὶ οἱ δ' ἡμέας ἄμμορον ἀλκῆς,
Βαιοί τ' ὀπὶς κραιπνοῖσι, &c.

His consentit nonnullorum uulgaris appellatio: uaccam enim uocant, quidam ex nostris à maginudine flassade (*Bellonius tradit Læuiraiam à Massiliensibus Flassadam uocari: Vaccam uerò à Liguribus Bouem suum quem seorsim describit*) quæ uox stragulum lecti significat. Vtut res ista habeat, raia hæc proximè descriptæ similis est, alís quidem ualde amplis & extentis, sed ipso corporis trunco crassiore, acutioreq;, dorso lõgiore. Aculeos nullos omnino habet, præterquàm in cauda, in qua unicus est eorum ordo. Partibus cæteris ab alijs non differt. B

Carne est molliore & suauiore, quàm cæteræ, maximè si non senuerit. Piscatores has raias sale conditas in fumo & sole exiccant, uulneribus multis priùs lateribus inflictis, quò melius & celerius exiccentur. Exiccatæ diu incorruptæ seruantur, tum ob humiditatẽ superuacuam & excrementiam à sole absumptam, ut nullum sit putredinis periculum, tum ob carnis substantiã glutinosam & uiscidam. Nam quí pisces carne nimiùm pinguí mollíq; sunt, salituræ idonei nõ sunt, quia in ea contabescunt & dissoluuntur. F

DE RAIA OCVLATA ET LAEVI, RONDELETIVS.

INTER Læues etiã numeranda est ea, quæ à maculis, oculorũ figuram referentibus, oculata à nobis nuncupatur, à Prouincialibus mirallet, à speculorũ paruorum similitudine: ea enim uox illis speculum paruũ significat: sed quia maior est his maculis cũ oculis similitudo, quàm cũ speculis, maluimus uulgari neglecta appellatione oculatam nominare: medium enim cæruleum pupillam refert; circulorum duorum, qui íridem constituunt, prior & internus, colore est nigro: externus, flauo. Nonnulli (*ut Gillius*) raiam hanc macularum causa asteriam esse exístimarũt: sed cũ galeus asterias ab Aristotele à maculis stellatim dispositis nominatus sit, quales in ista raia minimè sunt, uerũ in alia specie maximè euidentes & conspicuæ: uideor mihi hãc rectiùs oculatam nominasse; aliã à stellis manifestis, in toto corpore sparsis, Asteriam. Præterea ueterũ asterias re- A

Quòd non sit asterias.

F

nerior eſt, boniq; ſucci: (σὔχυλ& *nos* ὄνησίλ& *reposuimus*:) quod de hac, de qua nunc agimus, dici non poteſt.

B Eſt igitur raia oculata ex læuium genere, alijs ſimilis, roſtro cartilagineo, pellucido: corpore fuſco, maculis obſcuris conſperſo. In utroq; latere magnam maculam habet, oculis ſimilem, ut diximus. Aculeos plures frequentioresq; habet, quàm ſuperiores duæ læues. Roſtri ſupina pars aſpera eſt. Circa oculos aculei ſunt aliquot, poſt hos duo magni in dorſi linea. In cauda quinque horum ordines ſunt: medius à caudæ principio incipiens, in priorẽ pinnulam terminatur: utrinq; que duo minorum aculeorum ordines, reliqui duo latera caudæ occupant.

F Carne eſt dura maliq; ſucci.

DE RAIA ASTERIA, RONDELETIVS.

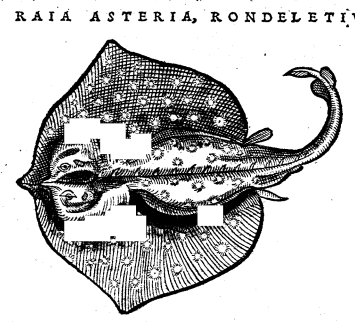

B RAIA aſterias cum oculatâ comparata ueluti purpura cũ purpura certiùs dignoſcetur. Illa ex læuium quoq; genere eſt, rarior, ideoq; multis minus cognita. Corporis ſpecie ab omnib. primo aſpectu raiæ ſpecies eſſe iudicabitur; tamẽ ab alijs diſtinguetur aculeis, quos in dorſo habet, mox à capite incipientes, & in priorem caudæ pinnulam deſinentes. Præter hos nulli alij ſunt in toto corpore. Dorſi pars prona, alæq; expanſæ, ſtellulis pereleganter ſunt depictæ, à quibus aſteriæ nomen inuenit. Cauda tenuis eſt & breuior in hac ſpecie quàm in reliquis. Caput primo generi paſtinacæ, quàm raijs alijs, ſimilius. eſt enim craſsius & latius. In alto mari & puriore aqua degit: ob id rarior eſt, & in litoribus minus frequens. Quamobrẽ meliore eſt carne quàm reliquæ, (A) C F Lib. 8. ſcilicet molliore, teneriore, facilioris concoctionis, melioriſq; ſucci. Rectè igitur Athenæus: Ἡ δὲ ἀσπερία βατὶς ἁπαλωτέρα καὶ δὔχυλ&. Stellata raia tenerior eſt, boniq; ſucci. (*ego* ὄνησίλ& *lego, non* δὔχυλ&. *uide in Corollario.*) Nec dubium eſt, quin ſaxatilibus ſubſtitui poſsit, torpediniq; & paſtinacæ præferenda ſit, quas tamen Galenus raijs præfert.

A. Veram ſe dare aſteriã. Hanc, quam capiti præfiximus, raiam aſteriã ueterũ eſſe, tum ex carnis ſubſtãtia, tum ex maculis ſtellularum pictarum ſpecie, à quibus etiam galeus aſterias nominatus fuit cõprobauimus: quibus plura adderem, niſi res meridianâ luce clarior foret, cùm nullus ſit, qui non ſtatim primo intuitu maculas pro ſtellulis agnoſcat.

Digitized by Google

DE RAIA OCVLATA ET ASPERA, Rondeletius.

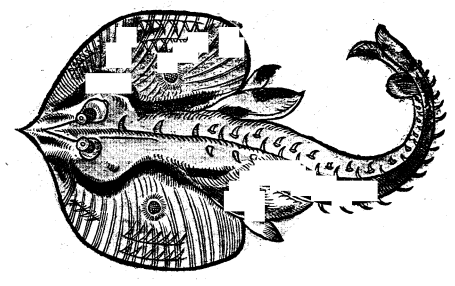

LAEVIVM raiarum ſpecies executi ſumus, nunc de aſperis dicemus: primùm de oculata aſpera, quæ oculatæ læui maculis ſimilis eſt, aculeis autem differt; quos in alis expanſis è regione macularum utrinq; habet, alios in lateribus capitis utrinque, alios in dorſo, alios in cauda maiores, ualidiores & frequentiores. Colore ab oculata læui non differt. Noli exiſtimare hanc ab illa ſexu tantùm differre. Nam in utroq; genere marem eſſe & fœminam ex lacte ouiſq; comperi. Oculata aſpera carne eſt dura maliq; ſucci. B

DE RAIA ASTERIA ASPERA, Rondeletius.

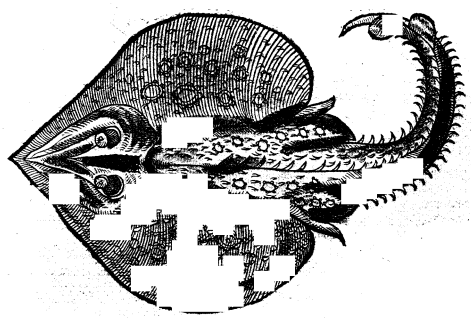

IN raijs aſperis numerabitur aſterias alia ad læuis diſcrimen, aſpera nominata, quæ à Gallis raie eſtelée, ab Italis rometa uocatur. A

Aſterias igitur appellabitur à ſtellulis multis, quas habet in lateribus & caudæ principio depictas: aſpera ab aculeis plurimis quibus tota horret. In oculorum interuallo multi ſunt breues, frequentes, peracuti: in medij dorſi linea, alij magni: in cauda tres magnorum ordines, alijs plurimis & minutioribus diſtincti. Infiniti ſunt alij huc illucq; ſine ordine toti corpori inſperſi. Pro dentibus oſſa dura & aſpera habet. Carne eſt dura ſiccaq;. Huius generis ſpecies duæ eſſe uidentur: una, quæ ſtellulas habet, in medio albas, ſed quas ambit circulus ex nigris punctis conſtans, totumq; corpus aculeis horridum eſt: altera ſtellulas prorſus candidas cum multo paucioribus aculeis. B *Species duæ.*

DE RAIA CLAVATA, RONDELETIVS.

RAIA clauata ab aculeorum magnitudine & ſimilitudine cum clauis æreis, ſiue ferreis: eadem de cauſa à Maſſilienſibus & noſtris clauelade uocatur. A Gallis raie bouclée; quia aculeos habet fibularum ſpecie. Ab Italis peroſa (*Oxyrhynchum minorem ſupra dixit ab Italis peroſam raſam uocari*) ſiue petroſa. A

Hanc Bellonius facit Raiam propriè uel ſimpliciter dictam.

B Corporis ſpecie reliquis ſimilis eſt, ſed roſtro breuiore, & minus acuto, aculeis longè diſſimilibus & ſitu & figura. ij enim ex oſsibus rotundis extant, unciq; ſunt. Horum unus ſuperiorem & ferè extremam roſtri partem occupat: ſequuntur alij duo in lateribus anterioris partis procul à ſe diſtantes: alij duo in medio corpore minus à ſe diſiuncti. His forma & magnitudine pares duo ad radicem pinnulæ prioris in cauda. In media dorſi linea, caudaq;, aculei alij quales in cæteris raijs ordine locati ſunt uſque ad priorem caudæ pinnulam, hanc ſequitur unicus duntaxat. In
Cauda. caudæ lateribus utrinque ordo eſt unus aculeorum maiorum clauorum ſiue fibularum ſpecie, ab initio caudæ ad medium eiuſdem tantùm, ne, ut opinor, tot magnis aculeis rigidior, commodè in omnem partem flecti non poſſet, tamen ne alicui caudæ parti arma deeſſent, maiorum aculeorum ordines ſequuntur parui alij, quales in cæteris raijs cernuntur. Vidi huius generis raias, 30
Species alia. quibus poſteriore tantũ parte corporis aculei illi magni eſſent, nulli uerò parte anteriore: ſed horum ſitus diuerſus ſpeciem non mutat, cùm alia omnia reſpondeant.

Contra Bellonij picturam. Nec te decipiat eius, qui de aquatilibus nuper ſcripſit, pictura, in qua multa ſunt à ueritate aliena: quod facilè iudicabit, qui illius deſcriptionem (*atqui non deſcribit eam Bellonius, notiorem eam eſſe dicens, quàm ut deſcriptionem requirat*) cum noſtra, & utramque cum ipſo piſce contulerit.

F. *Contra Bellonium.* In hoc idem plurimùm fallitur, quòd cæteris omnibus delicatiorem eſſe affirmat, cum contrà duriore ſit carne, cuius rei iudicium faciat ſenſus ipſe. Sed ad alias partes referatur oratio.

B Hepar flaueſcens in duas partes ſectũ eſt, in quo ueſica fel aqueum & tenue continens latet, il
G lud pro delicatiſsimo cibo habetur, pingue eſt: ideo in oleum reſoluí poteſt, contra affectus hepatis utile, emollit enim citra magnam caliditatem: fel aduerſus ſuffuſiones prodeſt.

A. *Dubitat an hæc ſit Aquila uerorum.* Poſſet hæc raiarum ſpecies aquila antiquorũ exiſtimari (nihil enim hîc affirmo:) colore enim nigricante eſt, incuruí aculei uncis unguibus reſpondent, alas ualde expanſas habet uelut aquila. Præterea in genere cartilagineorum & planorum numerarunt antiqui, Plinius: Planorum pi
Lib. 9. cap. 24. ſcium alterum genus eſt, quod pro ſpina cartilaginem habet, raiæ, paſtinacæ, ſquatina, torpedo, et quos bouis, lamiæ, aquilæ, ranæ nominibus Græcia appellat. Poſtremò dura eſt carne, cuiuſmodi carnem aquilæ Philotimus eſſe ſcripſit, quod & à Galeno approbatur.
Libro 3. de Alimen. facul.

DE ALTERA SPECIE RAIAE CLAVATAE, Rondeletius.

A CLAVATA etiam raia dicetur ea, quam hîc exhibemus, quam noſtri Ronſe uocant, id eſt, rubrum.

B A ſuperiore differt, quia roſtro eſt acutiore quàm ſuperior, aculeoq; illic caret. In ore dentes nulli ſunt, ſed pro dentibus maxillæ aſperæ. In lateribus utrinque octo ſpinas longas habet cuti ſu perpoſitas, quibus aliæ raiæ omnes carent. In dorſo aculeos quatuor habet, clauis uel fibulis ſimiles, cuius formæ aculei ſunt in ſuperiore: inter quos in media dorſi linea tres alij ſunt alterius generis: quos ſtatim ſequitur aculeorum ſimilium ordo, per mediam caudam ad pinnulas uſque continuatus. Vtrinque in cauda aculeorum clauis fibulisue ſimilium ordo eſt ad medium uſque, reliqua pars alterius generis aculeis armata eſt. Colore eſt cinereo.

F Carne eſt dura, & ferini odoris.

Non eſſe hunc Bouem. Sunt qui bouem ueterũ hanc raiæ ſpeciem eſſe credunt, ſed facilè ex Oppiano refelluntur, qui bouí dentes tribuit, ut anteà docuimus, quibus hæc raiæ ſpecies caret. Quòd ſi qua raiæ ſpecies

Digitized by Google

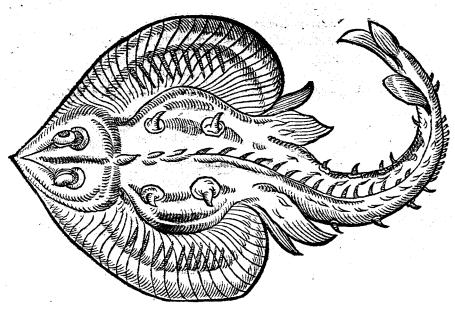

cies bos ſit ueterum, nulli ſanè ueriùs bouis notæ competunt, quàm raiæ oxyrhyncho, ut iam demonſtrauimus.

DE RAIA SPINOSA, RONDELETIVS.

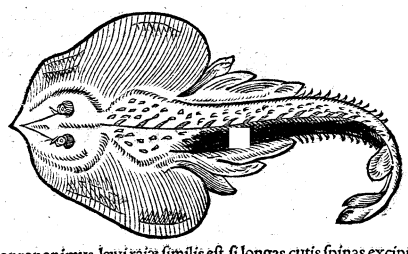

QVAM hîc proponimus, læui raiæ ſimilis eſt, ſi longas cutis ſpinas excipias, à quibus noſtri tam cardaire, id eſt, lanificam uocant, à ſpinis illis ſiue aculeis, cuiuſmodi multi infixi ſunt inſtrumentis ijs, quibus lanifici lanas carpunt. Nos ab his ſpinis ſpinoſam appellamus: quas non in alis ſolùm habet, ut ſuperior, ſed etiam in lateribus circa caput. Oculis præfixi ſunt alij duo. In media dorſi linea, & ad priorem uſq; caudæ pinnulam continuus eſt aculeorum ordo unicus.
Carnis ſubſtantia & ſucco alijs ſimilis eſt.

DE RAIA ASPERA, RONDELETIVS.

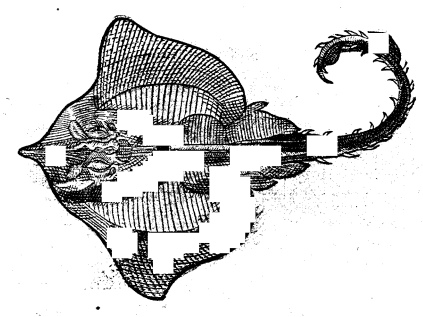

kk

A B RAIAM aſperam particulatim hîc appellamus, quæ ab alijs eo differt, quòd aculeis paruis latera conſperſa habeat, corporis ipſius truncum nullis. In cauda tres ſunt longorum & firmiſsimorum aculeorum ordines ad extremum uſq; caudæ. Roſtro eſt acutiore.

F Carne dura, maliq; ſucci, ut cæteræ.

DE RAIA FVLLONICA, RONDELETIVS.

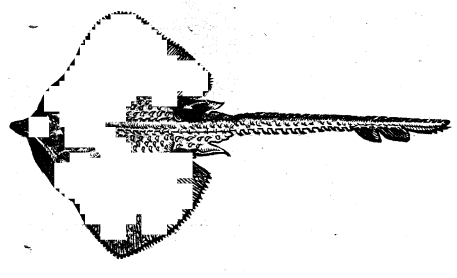

A B HANC ſpeciem ut ab alijs diſtingueremus, fullonicam appellauimus, eò quòd ubiq; in alis, in corpore, in capite, in cauda, tota frequentiſsimis & aſperis aculeis conſperſa ſit, inſtar inſtrumenti eius, quo fullones pannos curant poliuntq;, quod totum aculeis ferreis conſertum eſt. Roſtro ſatis longo eſt & acuto, caudæ aculei incurui ſunt, triplici ordine diſpoſiti.

C D Hæc raia pugnaciſsima eſt, & rara.

E Carnis ſubſtantia ab alijs non differt.

DE RAIA ASPERRIMA, RONDELETIVS.

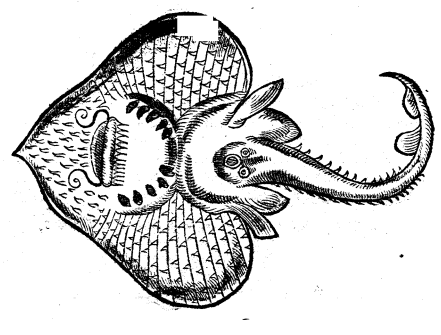

B RAIA Quæ hîc depicta eſt, in ſupinum conuerſa, proximè deſcriptæ omnino ſimilis eſt: niſi quòd illa parte tantùm prona aculeos frequentiſsimos habet: hæc non ſolùm prona, ſed etiam ſupina, tota aculeis peracutis ita horret, ut manu tolli non poſsit, niſi pinnulis caudæ apprehenſis. Hæc cauſa fuit cur ſupinam depinxerim: tum ut huius, ita aliarum raiarum partes ſupini ſitus cognoſcerent ſtudioſi, ſcilicet, oris, narium, foraminum branchiarum, podicis, duorum uuluæ foraminum, formam & ſitum. Dentibus hæc caret, ut aliæ plurimæ, ſed horum uice maxillas habet aſperas, & ferè oſſeas.

G. De remedijs è Raijs ſimplicibus. Hîc addam quæ de omnibus raijs dici poſſent. Auribus utiliſsimum Bati piſcis fel recens, ſed & inueteratum uino, inquit Plinius. In penuria hepatis paſtinacæ, hepate raiæ uſus ſum ad priuatum, (*lego pruritum. Vide ſuprà in Rondeletij ſcriptis, de remedijs ex paſtinaca, pag.*801.) non exLib.32.cap.7. empto felle, idq; cum ſucceſſu. Quod Plinius oſsiculo de cauda ranæ marinæ tribuit, id de
Lib.32.cap.8. oſsiculo .i. aculeo caudæ raiæ intelligendum ſuſpicor. Mænarum (inquit) muria, & capitis cinis cum melle ſanat ſtrumas. Pungi piſcis eius qui rana in mari appellatur, oſsiculo de cauda, ita ut

ita ut non uulneret, prodeſt, id faciendum quotidie donec percurētur. Neq; enim aculeos in cauda habet rana marina, ut ex eius deſcriptione poſteà perſpicuū fiet, neq; oſſa, cū cartilaginea ſit, neq; de paſtinacæ radio locus intelligi poteſt: de eo enim mox ſequitur. Eadem uis & paſtinacæ radio. Quamobrem non uideo quò meliùs iſta referri poſſint, quàm ad raiarum aculeos: ex his enim ſunt quæ magnos habent & firmos, planeq; oſſeos, præſertim cùm ex raia in ranam facilis lapſus fuerit, qui ſæpius etiam in conuerſione librorum Ariſtotelis reperitur.

DE RAIIS MVLTORVM GENERVM, Bellonius.

Raiam Latini, Græci ab oſſea ſpina, quæ ueluti rubus, ſecundum corporis medium ad ipſius caudæ extremum præterditur, *βάτος*, quaſi rubum, appellarunt. Huius piſcis tres tantùm ſpecies Ariſtoteles conſtituit: Raiam, quæ magis eſt cōmunis: Læuiraiam, cuius cutis eſt læuis: & Stellarem, quæ ſtellulis albis eſt diſtincta. Nos autem ſex (*ex his quinq; Raia ſimpliciter, Læuiraia duplex, & Aſteria duplex, hic deſcribentur: Bos in B. elemento eſt*) Raiarum differentias aliquādo percepimus, non nomine tantùm uulgari, uerumetiam guſtu plurimùm inter ſe differentes. A

Omnes ſunt cartilaginei generis, planæ, pinnis carentes, extrema corporis latitudine natantes. Maribus geminum quiddam circa excrementi oſtium propendet: fœminis genitale muliebri eſt ferè conſimile: habentq; cartilagineū aliquid in utero, quale in Galeis diximus, in quo humor ad oui ſimilitudinem conſiſtit. Branchias parte ſupina gerunt, ut reliqua ferè cartilaginea plana. Omnibus os ſubtus parte ſupina ſitum eſt. Quamobrem niſi conuerſæ reſupinentur, cibum corripere nequeunt. Harum fœtus adhuc puſillos Galli Papiliones nominant. De his itaq; nos ſigillatim hoc ordine dicere oportet. B C

DE RAIA PROPRIE DICTA, BELLONIVS.

Rondeletius hanc clauatam (primam) cognominat: Bellonij uerò tum iconem tum deſcriptionem (quam ego nullam uideo) uituperat.

Peculiare nomen habet Raia, quæ Romanorū uulgo Peroſa uel Petroſa, Maſſilienſibus Clauellata, Gallis Raia bouclata uocatur. Notior ea quidem, quàm ut pluribus explicari debeat. Non enim ea læuis eſt, nec multùm ſtellata: cæteris omnibus ubiq; notior ac delicatior, (*Delicatiorem eſſe negat Rondeletius.*) A B F

DE LAEVIRAIA, BELLONIVS.

Læuiraia longè inferiorem cæteris dignitatem habet. Eſt enim carne (ſi ad Stellares conferatur) concoctioni magis renitente, & ſaporis ingrati. F

Hanc Maſſilienſes Flaſſadam (*Rondeletius hoc nomine dictam Raiam, Oxyrhynchum alteram facit*) à lēuitegminis ſimilitudine, Romani Falſam uelam, à carbaſorum forma appellant. A

Dentibus eſt obtuſis, cute ſubtus læui, Paſtinacæ modo, roſtro in faſtigium aſſurgente: prona parte albida, ſupina ſubnigra, tactuiq; aliquantulum aſpera, omnium ſui generis piſcium poſt bouem maxima: à quo ipſa corporis tenuitate, roſtro, ſpinis, uncinis, cute, dentibus & ore diſtinguit. B

Eſt & Miraletus (*Rondeletio Raia oculata & læuis*) Læuiraiæ ſpecies, quæ pro Raia interdū uenditur, ſed in tantam uaſtitatem nunquam excreſcit. habet is duas in tergore maculas, Torpedinis oculatæ ſimiles, hocq; præcipuè Læuiraiam imitatur, quòd læui cute prędituſ eſt: uerùm hoc etiam ab ea diſtat, quòd lineam in tergore hamatam, & ad caudæ extremum productam gerat.

DE ASTERIA, SIVE STELLATA raia, Bellonius.

Cum icone etiam Gallicum nomen adſcribebatur, Raye eſtelee.

Stellatas appellant raias tum Græci, tum etiam Latini, quòd earum tergora liturīs albicantibus ſint uariegata: cuiuſmodi ea eſt, quam Romanum uulgus Rometam uocat, (*Rondeletius aſteriam aſperam cognominat.*) A

Eſt autem Miraleto maior, multasq; in tergore maculas rotundas, Miraleti liturīs perſimiles gerit: tamen eſt cute aſperiore, craſſioreq; corpore, cuius cauda permultis ueluti ſpinis horret. B

Cæterùm, guſtu ac ſapore nihilo eſt aſperis raijs inferior. F

Raiæ ſtellatæ quoddam genus Romanum uulgus Arzillam uocat, cuius dentes obtuſi ſunt, quemadmodum & Flaſſadæ: à qua hoc præcipuè differt, quòd cute ſit aſperiore, & ſtellas multò quàm Rometa latiores ac pauciores habeat. A

COROLLARIVM I. DE RAIA SIMPLICIter, & in genere.

Raiam piſcem Græci batin & baton uocant, ex eo quòd cauda quibuſdam aculeis armata ſit, adſimilitudinē rubi ſentis, mora agreſtia ferentis, quæ Græcè batos dicitur, Maſſarius & Gillius. Sed batin in accuſandi caſu dicere non licet, cum rectus apud Græcos *βατις* oxytonus ſit; undè A

Digitized by Google

βατιδι illi, nos batidem in accuſatiuo dicemus. Ambroſius non rectè ad uerbum tranſtulit rubum. Batum & batidem Rondeletius plerunque non differre, aliquando ſexu tãtùm oſtendit: cui ſubſcribo. Βατὶς oxytonum fœmininum in Halieuticis Oppiani legitur, βάτος nuſquam quod ſciam. Similiter à τρυγὼν, τρυγὼς fit: ſed hi piſces ſpecie etiam differunt: cùm multa aliorum piſcium nomina duplici terminatione proferantur, de eodem omnino piſce, ſic apud Aeginetam iulos & percas legimus, apud Dioſcoridem iulides & percides. Sed hac de re plura annotaui ſupra in Teutho, id eſt Loligine maiore. De uocabulo batis philologia amplius legẽt inferiùs in a. ¶ Raia Venetijs Raggia nominatur. Hiſpani ut Latini & ſcribunt & pronunciant Raia. Raye Gallicum eſt. Mixobarbari quidam, ut Arnoldus in libro de Conſeruatione ſanitatis, regem appellant. Germani & Flandri **Roch**, uel potiùs **Rocch**, (ita enim proferẽ ut Bacchus:) ab aſperitate forſan indito nomine. nam **Ruch** nobis aſperum eſt, à Græco trachy, dempta initiali litera. Haud ſcio an idem ſit marinus piſcis, qui circa Roſtochium in ora Balthici maris **Ruch** uocatur. **Raysche** piſcis qui Raye dicitur Gallicè, Albertus: niſi deprauatus eſt codex. apud quem alibi etiam legitur: Piſcis qui **Ray** appellatur apud nos. ſed hoc nomen Gallicum potiùs fuerit. Alii qui Albertum Rochonem (ut Salmonẽ) pro raia dixiſſe ſcribunt. Nos barbara hęc reijciamus, cum Latina & Græca non deſint. ¶ Raia pro rana librariorum culpa non rarò ſcribitur, & forſitan etiam contrà. ¶ Raiam Angli uocitant **a Thornebacke**: à tergo ſpinoſo. nam **Back** tergũ eſt: **thorn**, ſpina. Eliotæ tamen Raia piſcis eſt qui Anglicè uocatur **Raye** aut **Skeat**. quorum prius ad Gallos pertinet: poſterius ſquatinæ deberi conijcio. ¶ **Rocka** Gothicum eſt, Olaus Magnus.

B Non minores Argolico clypeo raiæ (βατιδῶν) gignuntur in India, Aelianus. ¶ Βατὶς σὺν τῷ ῥ ῥαῖα: id eſt, raia eſt piſcis cartilagineus, Ariſtoteles apud Athenæum. Planorum piſcium aliquorum eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet, ut raiæ, Plinius. Piſcis eſt cartilagineus, planus: geritq; caudam, ſed tenuem, Ariſtot. Cutis ei aſpera eſt, Plinius. Piſcium genus ὀξυρύγχου uocatur, cui cutis aſpera & ſine ſquamis: quales raiæ & ſquatinæ ſunt. Mneſitheus. ¶ Raiæ branchiæ parte inferiore ſupinaq; habentur, Ariſtot. Raia tametſi deductas in latera habet branchias, tamen non ſpineo intectas operimento, ut quæ non cartilaginea ſunt, ſed cuticulari, Idem. Oſſa intus (*in cute nimirum*) quædam rotunda aculeata habet, qualia & rhombis ineſſe cernuntur, Maſſarius. Βατιδῶν νῶτον, id eſt, raiæ dorſum Antiphanes in lautitijs ciborum celebrat: Arche ſtratus ſcapulas, ut quidam uertit. ¶ Raiæ ſimile eſt uitulæ marinæ genitale, Ariſtot. ¶ Matricem (*alicubi in Italia*) uulgò nominant teſtaceum uel cartilagineum illud uuorum receptaculum à Rondeletio depictum: quidam ſecũdas uocare malunt: eam enim eſſici aiunt cum ouis piſcium, maximè cartilagineorum, ut ſunt caniculæ, raiæ, &c. ¶ Ex authore libri de nat. rerũ & Alberto, Raiæ piſces ſunt è genere pectinum (*ineptè. pectines enim ſunt conchæ. indocti pectinum nomine paſſeres intelligunt: qui quidem piſces ſunt plani, ſed non cartilaginei*) rotundi ferè, hoc eſt longitudine ac latitudine æquali ac circinata, ita ut linea dimetiẽs ad unum aut alterum cubitum pertineat, pinnulis circumpoſitus: magna ex parte rubris uirgulis & maculis depictus. Superficies tota eſt plena ſpinis. Oculos habet horribiles: os quoque deformitate liuidum, (*os turpiſſimum*) idq; non eo loco quo piſces cæteri, ſed loco uentris: ubi uero caput & oculi ſunt, os non habet. Caudam gerit prælongam, ut coluber, & in ea ſpinas exiguas peracutas, & pinnas ad natandum. Lapidem etiam aliquando in capite habet, (*falſum hoc uidetur: translatum forte ex Ariſtotele, qui de alio quopiam piſce id ſcripſit.*) Multas habet caudas hic piſcis: et eſt ampli (*lati*) corporis: pinnis nõ diſtinctis ut in alijs piſcib.

C Raiæ (βατιδῶν) paſcuntur locis cœnoſis, nec longè à litore, ἐν παλαίοις καὶ ἐν πυθμένοσι θαλάσσης, Oppianus. ¶ Carnuoræ ſunt, Rondeletius. Venantur piſciculos aſtu, ut refertur in D. ¶ Piſces qui plani omnino ſunt, ut raia, ipſis pinnulis, & extremis corporis rotundationibus ſeſe dirigentes & flectentes natant, Ariſtoteles de communi animalium greſſu, interprete Gaza. Græcè etiam βάτος legitur. ego βάτραχος, quod eſt rana (ſcilicet piſcatrix) repoſuerim. Piſcis eſt piger ad natandum propter ſui corporis latitudinem, Albertus. ¶ Coëunt raiæ non ſolùm admotis inuicem partibus ſupinis, ſed etiam tergo fœminarum ſupinis marium ſuperpoſitis, Ariſtoteles; qui & paſtinacam raiæ inſtar coire ſcribit. Vide locum de coitu piſcium in genere. Piſcium diuerſa genera non coëunt præter ſquatinam & raiam: ex quibus naſcitur priori parte raiæ ſimilis: & nomen ex utroque compoſitum apud Græcos trahit, Plinius. Vide infra in Squataraia Elemento 8. ¶ Raiæ in utero gerunt teſtacea quædam, figura eius teſtæ ſimilis tibiarũ ligulis eſt, &c. Ariſtoteles hiſtoriæ 6. 10. Hæc ſententia non habetur in ueteri Ariſtotelis traductione, et ſuſpecta eſt Vuottono, mihi quidem improbari non poteſt, præſertim cùm tam ſcitè explicetur à Rondetio. Raia non ut reliqua cartilaginea ouum intra ſe parit & excludit, Ariſtot. Et alibi: Vna ex cartilagineis non parit animal, ſobolemq; emiſſam non recipit, tũm capitis magnitudine, tũ aculeorum impedimento, & propter aſperitatem, ſed hæc de rana piſcatrice, non raia accipi debent. ¶ Raiæ oua ponunt more gallinarum ſingula aut bina tantùm cum corticibus, reliqua uerò abſq; corticibus: Cardanus ex Rondeletio, uel perperam, uel breuiùs & confuſiùs quàm oportebat. lectorem ad Rondeletij uerba remitto. ¶ Pingueſcunt uento meridionali flante, Obſcurus tanquam ex Ariſtotele. ¶ Raiæ & omne cartilagineum genus, hyeme diebus frigidiſſimis latẽt, Ariſtot.

Coitus.

Partus.

Aristot. 8. 15. interprete Gaza: in Græco quidem codice nostro raiarum hîc mentiò nõn fit.

Simili modo (*ut rana piscatrix*) squatina & rhombus abditi, pinnas exertas mouent specie uermiculorum: itemq; quæ uocatur raia, Plinius. Quem locum explicans Massarius: Verùm raia (inquit) cum pinnis careat ex Aristotele primo de historia, & quarto de partibus animalium, non uidetur esse uerum quod dixit Plinius, scilicet quòd pinnas exertas moueat, quod de squatina & rhombo concedimus. Hæc enim pinnis prædita sunt. Attamen Aristoteles non pinnis hoc, sed radiolis sui oris eiusmodi pisces facere testatus est. ait enim nono de historia, unde Plinius hęc mutuatur. Obruunt arena sese & aselli, & raiæ & psittæ, & squatinæ: cumq; nullam sui corporis partem intectam reliquerint, uerberant radiolis sui oris, quos piscatores uirgulas uocant: quos piscículi cum aspexerint, adnatant quasi ad algas, quibus uesci soliti sunt, nisi quis dixerit in Plinio legendum esse rana, non raia, hoc modo. Simili modo squatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent specie corniculorum, (*uermiculorum, nostra æditio*) itemq; quæ uocatur rana. pastinaca latrocinatur ex occulto, &c. ut nam iũgatur cum uerbo præcedenti, ut non legatur raia nam, sed rana. ut sit sensus: Vtilla scilicet rana piscatrix corniculis suis piscatur: ita squatina & rhombus quamuis corniculis careant, pinnis suis uice corniculorum utuntur, quod similiter & eadem quæ uocatur rana facere uidetur. nam quando præpilatis illis capillamentis siue corniculis caruerit (ut inquit Aristoteles eodem loco) eorum uice utitur pinnis, quamobrem macilentior capitur, quia non ita commodè piscari potest. Nec obstat quod paulò suprà Plinius de rana meminerit, cùm intellexerit ibi quando cornicula sua habuerit, & infrà cùm eisdem caruerit, si quis tamen aptiorẽ sensum inuenerit, continuò gratias testabor, Hucusq; Massarius. ¶ Raiæ demergunt se in profundo & turbant aquam: & pisces qui accesserint incautos confodiunt, ita quòd etiam uelocissimum piscem mugilem in uentre habere inueniuntur, Obscurus quidam ex Alberto. Verùm hęc de pastinacis Aristoteles prodit. ¶ Prolem ore suscipere ut alij cartilaginei, nequeunt, propter caudarum asperitatem, Iouius. atqui non raias hanc ob causam: sed ranas pisces propter amplum & spinis asperum caput, sobolem suam ore non recipere, Aristoteles author est.

Olaus Magnus in Tabula Septentrionali sua ad H. f. paulò ultra Daniæ fines in Oceano pingit Raiam, quæ hominem natantem, (*uel etiam submersum, ut in Latina tabulæ explicatione scribit,*) qui à multitudine canum siue canicularum in profundum trahi periclitatur, naturali quodam affectu aliquandiu defendat & tueatur. Cuius rei typum, quanquam nec canibus, nec raia (opinor) satis bene expressis, ex tabula eius apponere huc libuit.

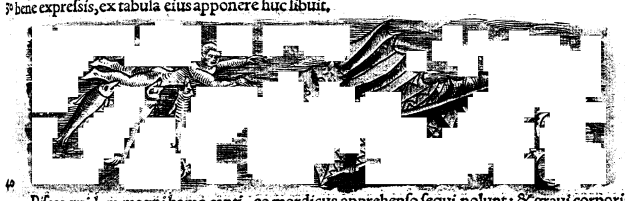

Pisces quidam magni hamo capti, eo mordicus apprehenso sequi nolunt: & graui corporis mole ad arenam aut uadum (*aquæ fundum*) adhærentes, trahentibus renituntur, ac elabuntur interdum ab hamo, Oppianus lib. 3. Halieut. B

ἡ βατὶς οὔσομος, id est, Raia suauis est, Diphilus Siphnius. Bati & liobati ægrè concoquuntur, Psellus lib. 1. de diæta. Raia carnem habet sapore gratam: sed dùriorem & concoctu difficiliorem quàm torpedo aut pastinaca, & quæ copiosius præbeat alimentum: Vuottonus, ex Galeno opinor. Piscium genus σκαρὴν uocatur, cuius cutis aspera & sine squamis, quales raiæ & squatinæ sunt. hi omnes friabiles quidem sunt, (σὺθρυπτοι:) sed non boni odoris, & alimentum humidum præbent: elixati aluum maximè omnium soluunt: alsi uerò, deteriores sunt, Mnesitheus. C

¶ Raia piscis delicatus est, & dulcissimæ carnis, Obscurus tanquam ex Alberto. Apud ipsum quidem Albertum (libro 24. de piscibus) reperio, uilem hunc piscem esse, neq; in precio nisi ubi propter raritatẽ appetitur: carnẽ eius esse duram, (ceu bubulam, Author de nat. rerum:) & concoctu difficilem. Antiphanes apud Athenæum βατραχὺς νῶτος inter lautissimos cibos prædicat. Sunt qui raiæ scapulas laudant ex Archestrato. Laterum partes dimidiæ extremæ de raijs edunntur à diuitibus, ut audio: relíqua pars pro plebe & familia est. ¶ Batus piscis frequenter esus Venerem irritat, Kiranides. Hippocrates in libro de affectionibus internis: Laborans (inquit) tertio genere tabis, post relíquam rationem uictus, &c. prandeat panem, & obsonium habeat frustum torpedinis, aut squatinæ, aut raiæ, & carnes suillas edat coctas, &c. Et rursus, Quarto mense edat torpedinem, squatinam, raiam, &c. Et alibi: Hepaticus quidam morbus est pleuritidi non dissimilis, quod ad dolentes locos, &c. in hoc æger post iudicationem morbi ex piscibus utatur galeo, torpedine, pastinaca, & raijs paruis, omnibus coctis, &c. Iacobus Syluius hepati calido & sicco salubre existimat hepar raiæ. ¶ Cauendum est ne pisces magni & duræ pellis, ut

rex, delphínus, ſturío & ſimíles, comedantur recentes capti: ſed tandiu píſcis reſeruetur, & maximè euiſceratus, donec abſque corruptione ſubſtantiæ tenereſcat, Arnoldus Villanou. in libro de tuenda ſanitate. Inuenio & oxyliparon genus eſſe iuris in quo raiæ, ac cæteri eius naturæ píſces mandi ſoleant, Hermolaus. Nos plura de Oxylíparo ſuprà in o. elemento. Τελεῖσι γὰρ Βατίδ' ἀς, ὅ'κ' ἐν χρῷ, Ἐν ἐξυλιπάρῳ τοίματι σκυδάζεται, Timocles. Ἐφθῶν Βατιδίων, Metagenes. Ῥόπθρον ἐγὼ τὴν Βατίδ'α (ἐς) τιμάχι καταπεμῶν ἴνω, τί φής; ἢ Σικελικῶς ἐπῖλῶ ποιῶ; Reſpondet alter: Σικελικῶς, Ephippus apud Athenæum. Raiæ ad mediterranea Germaniæ aridæ exportantur cum paſſeribus & aſellis, exenteratas inſolari audío abſque ſale.

G De remedíjs ex raíjs in genere, leges ſuperiùs quæ ſcripſit Rondeletius in Raía aſperrima.

H.a Batus píſcis eſt abſque ſquamis: quem * Idmani culpenam (*non intelligit clupeam. de ea enim poſtea loquitur in thriſſa*) uocant, Kiranides 4. 2. Θάτις apud Pollucem deprauatum eſt pro Βατίς.

Βάτιον. ¶ Καὶ νὴ Δί' ἔ λυπεμάλιν γ' ἄωδετό με, Νιτάριον ἢ καὶ Βάτιον ἐπωνοείτω, Anus locuples de adoleſcente quí eam amare ſe ſimulabat. Alíquí (ut Scholiaſtes annotat) Nitarũ & Batum homines molles fuiſſe dicunt: mulieres etiam paruas Βατύλας uocabant. Aliquí duo hæc plantarum genera eſſe aiunt: quaſi anus dicat, habuit me tanquam flores. Βάταλον δὲ τὸν ἔθρον, παρὸ καὶ τὸ Βάτιον. Vel Βάτιον licet interpretari tenerum ac mollem inſtar batí píſciculi. De Batalo tibicine molli & effeminato multa collegit Cælius libro 5. cap. 13. Βατίδιον píſces ſunt lati. Ἰδ Βατία. Ἀλαφέρα δὲ τὸ Βάτιον (meliùs, Ἰ Βατὶς δὲ ἀλαφρὸν τὸ Βάτος. nam & Heſychius habet, Βάτος καὶ Βατὶς ἰχθὺς ἀλαφρότητι ὑπολάμπων) ἰχθύδιον, κατ' ἀειστόλιν, Varinus. Ariſtophanes in Pace de Melanthio & fratre eius poëtis tragicis: Τραγῳδοῦσιν ὀλοφύρεσθαι Βατιδοκώπαι, ᾄρπυιαι, (id eſt, batides aliosq; píſces inſipientes ut rapãt,) Βατιδοκώπους Τραγῳδοποιοὺς, ἰχθυολῦμαι. Apud eundem in Veſpis Scholiaſtes Βατοκώπους (melius cum Ἀλ. Βατιδοκώπους, ut Suidas quoq; habet) interpretatur opſophagos, id eſt píſcibus in cibo impẽſiùs gaudentes. Eupolis in Megaride: Τὰς πλευρὰς, οἷόν πὸρ Βατὶς, τὰν δ' ὀπὸδίαν ἐγὼδ' ὑπνεῖς, οἷόν πὸρ Βάτος. Τὰν δὲ κεφαλὰν ὁσίων, (ὀσφῦν, οἷόν πὸρ ἔλαφος. uidetur autem laudare latera mollia, ſicut & batis píſcis mollis eſt: nates uerò ſolidiores, ſicuti batus píſcis ſolidior ac durior eſt, (ſiue abſolutè, ſiue batidi fœminæ, ut Rondeletius putat, cõparatus:) caput oſſeũ, &c. Cælius battũ & battidoſcopos, non rectè t. gemino ſcripſit. ¶ Sophron botin píſcẽ quendã nuncupauit. ſed an ídem ſit, quí batis, non explícat. Vuottonus. mihí botis herbã potiùs ſignificare uidetur: quod & Athenæus dubitat.

Icon. Captatorem hominem notare ſi uellent, Raiam pingebant. geſtat enim illa ante oculos ſuos gemina fila, &c. Pierius Valerianus. ſed hoc ad Ranam píſcatrícem pertinet. quanquam & Raia (& alíj (ut ſuprà in D. indicatum eſt) ſimíliter foré píſcículos captant. Verũ rana præ cæteris.

Βάτος Græcis, quí rubus Latinè, ſentís ſeu uepris mora ferens: ſic appellatur, inquit Euſtathius, quaſi Βατὺς, per antiphraſin, quòd minimè ſit peruia: retinet enim & lancinat tranſeuntes ſuís aculeis aduncis: quales & in píſcibus batís ſunt. hinc compoſitum cynosbatus, pro roſa ſylue ſtrí. ¶ Βάτος maſculino genere, cadus menſuræ genus eſt Cyrillo: fœmínino autem rubus. ¶ Βατὶς Ariſtoteli, etiam auícula eſt: Gaza rubetram uertit à rubis. ¶ Βατίεια apud Homerum quæ & Βάτεια, uxor Dardaní nominabatur, & ab eãdem locus quídam circa Troíam: aliquí oppídum quoddam Troadis ſic dictum putant à ruborum circa eam frequentía, Euſtathius.

Poëtæ aliquando batides inter ſummas menſarum delícias nominant. Ὦ Βατίδιον, ὦ γλαῦκαι κάρα, Sannyrion. Ταῦτα μὲν κάραβος, καὶ Βατίδιον, καὶ λαγώς, Eupolis. Οὐδὲ χαίρω Βατίσιν, οὐδ' ἐγχέλυσιν, Ariſtophanes in Acharnenſibus.

COROLLARIVM II. DE RAIIS DIVERSIS.

PASTINACA Lutetiæ in foro frequẽs, cũ raíjs & uendíj, & nomine non diſtinguíj. Bell.

DE RHINOBATO, id eſt Squatinoraía, infrà in s. elemento agetur.

VETERES tría ſolùm Raíarum genera nominant: nempe Raíam ſimplícíter, & læuem, & aſteriam. Rondeletius cũ ſpecies plures inueníret, ſíngulas appoſitè ſuís cognominibus diſtinxit. Quæ ego in preſentía GERMANIS meís ita interpretor. Raía læuís: **ein glatter Roch.** Oculata & læuís: **ein glatter Spiegelroch.** nã & Prouínciales à ſpeculo Mirallet appellant. Rondeletíus magís probat nomen ab oculís quàm à ſpeculís impoſitum, quod & nos ímitarí poſſumus: **ein Augroch.** Oculata & aſpera: **ein rauher Spiegelroch.** Vndulata, à maculís undarum ſimodo flexuoſis: uel cínerea: **ein Schamlotroch, ein Aeſchroch, ein äſchfarber Roch.** Oxyrhynchus: **ein Spitzroch,** ab acumine roſtrí: **ein Allſenroch,** nã & Gallí circa Monſpelíũ eleno, id eſt ſubulam nominant: (quod inſtrumentum cæterí Gallí aleſne uocant, nomẽ id à Germanis mutuati.) uel **Linſeroch,** à maculís lentis inſtar in parte prona. ſed tría hæc nomina utríq; oxyrhyncho communia eſſe poſſunt. quare priorem príuãtim appellárim, **ein kleiner Spitzroch,** id eſt, minorem, alterum uerò maiorem, **ein groſſer Spitzroch:** uel **Walroch,** id eſt Raíam cetaceam, quòd in maximam molem creſcat: uel **Kürroch.** nã & Ligures uaccã appellant. Aſterias: **ein Sternroch.** Aſterías aſpera: **ein rauher Sternroch.** Clauata: **ein Nagelroch.** Clauata altera: **ein anderer Nagelroch.** Spinoſa: **ein Thornroch,** uel **Heckelroch.** nam & Galli círca Monſpelíũ Cardaire uocãt. Aſpera: **ein rauchlachter Roch.** aculeos enim paruos per ſe latera habet, in corporis trũco nullos. Fullonica: **ein Kartenroch,** uel **ein Karterſche.** Aſperrima **ein überrauher Roch.**

Læuis

Huius generis Raiæ iconem amicus quidam Venetijs ad me misit. uidetur autem cognata illi quam Clauatam Rondeletius cognominat. Maculis distinguitur fuscis. reliquum corpus obscurè subluteum est. cætera apparent.

A.

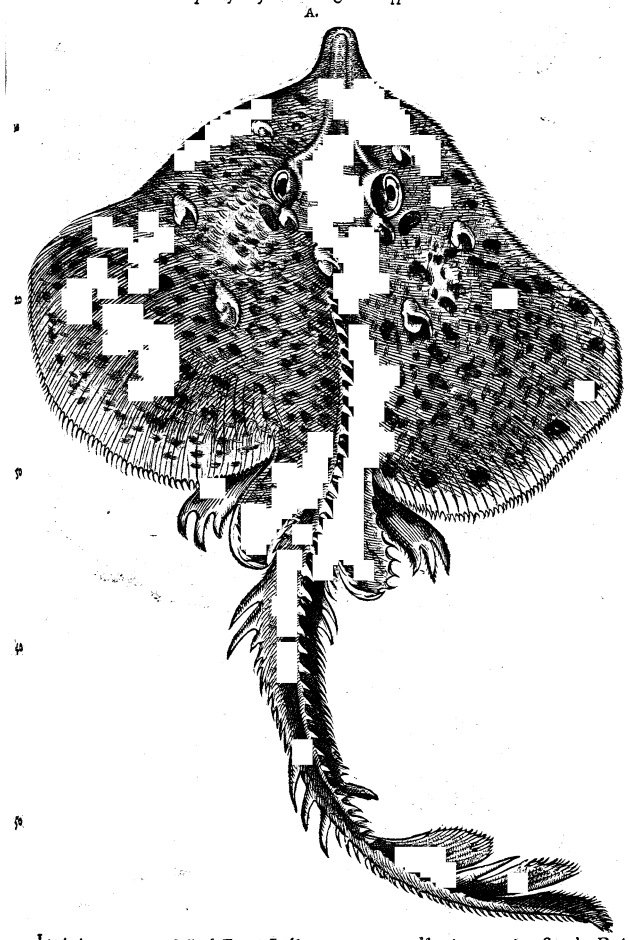

Læuiraia (*ut Gaza transtulit*) à Græcis Liobatos nuncupata, à læui cute: maior est quàm Raia: A
piscatores uocant Bubosam, siue Mucosam, à luto & mucore, quo eius pellis sordida spectatur, Gillius. Λειόβατος piscis qui & ξύρη dicitur, Athenæus. sed ξύρη squatina est, piscis diuersus, à cutis asperitate limæ instar sic dictus Græcis, cum liobato eiusdem læuitas nomen fecerit. Appareret autem læuem cognominari hunc piscem, quòd non ut cæteræ pleræq; aculeata sit cute, exceptis prope oculos locis, mediáq; dorsi linea & cauda: nisi quis leuem dici malit, quòd maculas nõ

Digitized by Google

Hanc quoque Raiam depictam Venetijs acceps, corpus ferè cinereum maculis distinguentibus fuscis: ambitu corporis subruffo. Ad oxyrhynchos Rondeletij accedit. Normannis audio uocari Hal, Lusitanis Huga.

B

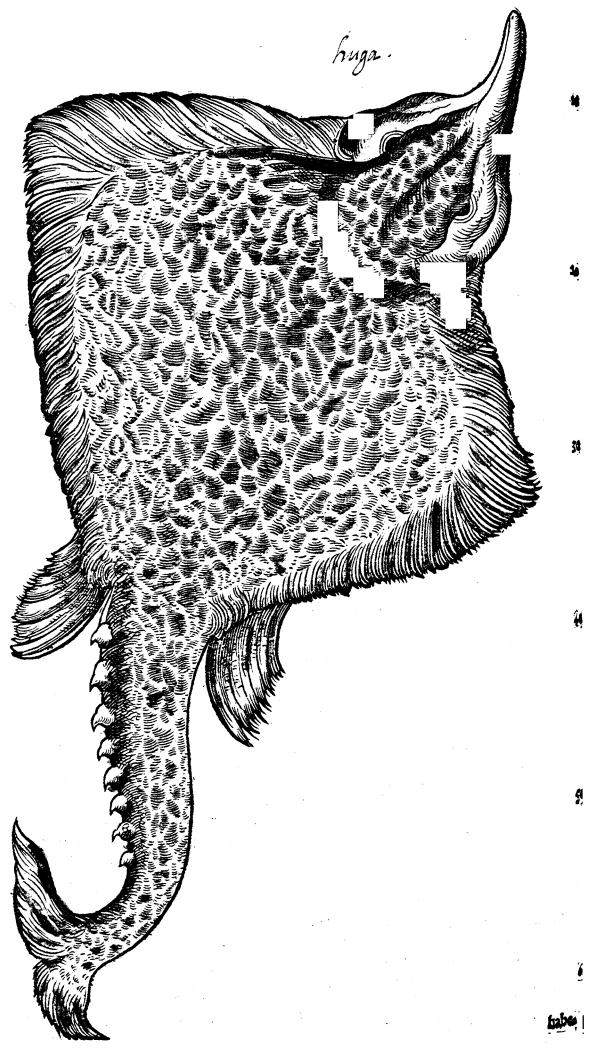

Digitized by Google

habeat, quales asterias (id est stellaris) & alij quidem. Sic & in galeorum genere læuis est, quē uel acanthiæ uel asteriæ galeo opponas. inter accipitres aues quoq; asteriæ sunt, pūctis scilicet & maculis insignes, (sicut & ardea stellaris:) & læues, qui ijsdem carent.

Leuiraia fel habet iecori adnexum, Aristot.

Raia ori grata est: ἡ δὲ ἀστερίας βατὶς, ἀσπελωτέρα καὶ σὺκλος (lego δυσίλιος ex sequentibus: quam lectionem Vuottonus etiam approbare uidetur:) ὁ δὲ λειόβατος, σἰυσκυλιώτερος, & βραμιώδ'ης, Diphilus. hoc est, stellaris autem carnē habet molliorē, & aluū emollit, at leuiraia, difficiliùs redditur aluo, & utrosa est. Vuottonus σἰυσκυλιώτερον uertit, concoctioni renitentē: meliùs eo Rondeletius, aluo difficiliorem. opponit enim Diphilus τῷ δυσιλίῳ τὸ σἰυσκύλιον, ἢ τὸ ῥᾳκοιλίας ἐφεκτικώτ. Lióbarus carne est candida, teste Epæneto, Athenæus & Hesychius. Καὶ ἡ γαλεὸς, & λειόβατος, καὶ ἔγχελυς, Plato in Sophistis. Καὶ σελάχη μόνοι & νῦν (& ἢ potiùs: nisi καινὰ, id est noua, legas. sed de noua Miletho nihil reperio) Μίλητος ἀρίστη ἐκτρέφει. ἀλλά γε καὶ ῥίνης λόγον, ἢ παλαιότατος λειόβατος πωλεῖται, Archest.

λειόβατος, ὁ ὁμαλὸς πόντος, Suidas.

λειόβατος, ὁδός, (nimirū ut λειοφόρος, eadē significatiōe, uia regia et publica,) καὶ ἰχθὺς σελαχώδης, Hesych. sed pro pisce scribendū λειόβατος.

ASTERIAS, hoc est stellaris uel stellatus cognomē, non raiæ solū formæ uni attribuit, sed & galeorum: & inter aues accipitrū, aquilarū, ardearū: à punctorū & maculārū uarietate. Huic cognomini Ἀσθής, id est læuis, in accipitre quin opponat, dubiū non est: in alijs aculeato potiùs in eodē genere, uidet opponi; ut paulò antè in Raia leui diximus. Est aūt asterias nomen masculini generis primæ declinationis, ueluti adiectiuū: qualia in aliud genus non mouent, itaq; recte βατὸς ἀστερίας dicit: βατὶς ἀστερίας non itē: quamobrē Latinè etiā nō raia asterias, sed raia stellaris dixerim. apud Athenæū quidē ex Diphilo legit ἡ ἀστερίας βατὶς, nescio cū ꝓbe. ¶ Hic pisces Romæ uulgo Arsilli dicit. Differt aūt ab Arzinarello dicto, (quē secundā acus speciē Rondelet. facit) ut Cor. Sitard. indicauit.

RAIAE oculatæ leuis speciē aliā quā Rond. dedit, inter picturas à Sitardo missas habeo. Latera minùs rotūda sunt: in medio. n. late ra. pminent ueluti anguli duo in rhōbo figura oppositi. rostrū etiā magis exertū est. Aculei ferè nulli apparent ijs qui in cauda & medio dorso sunt exceptis, si bene expressa est pictura.

Pharmacopolæ & alij quidā Raias exiccare, & sceletos earū in uarias et admirabiles uulgò formas effingere solēt, cū alias, tū quę serpentē aut draconē alatū præ se ferat. corpus. n. inflectūt, caput & os distorquēt, aliqua incidūt, aut circūcidūt: laterū anteriorē partē aliquousq; rescindūt; reliquū erigunt, ut alas simulet: et alia, p arbitrio cōminiscunt. Talē sceletō olim mihi depictum, cum è raia factum esse ignorarē, hìc apposui.

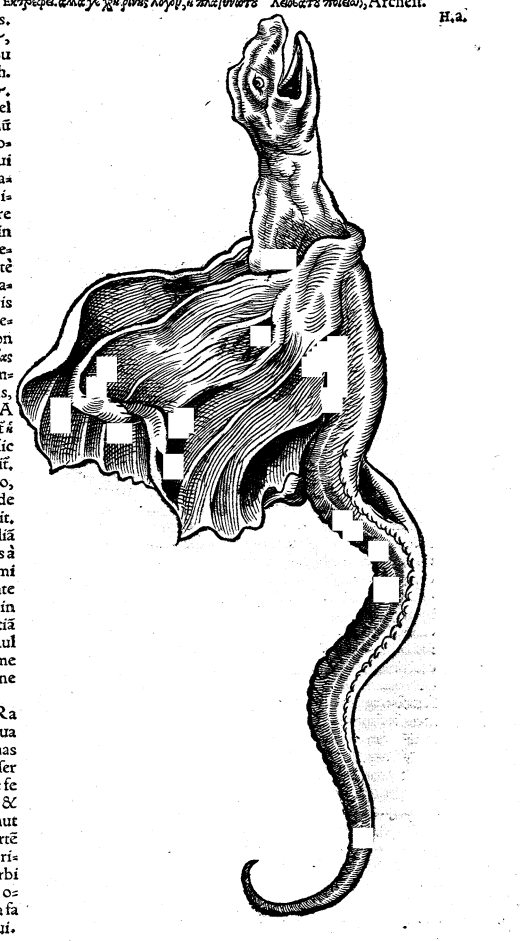

H.a.

ASLEC (ſi rectè ſcribitur) piſcis planus eſt in mari Flandriæ & Germaniæ (inquit Albertus de animalibus libro 15. tract. 2. cap. 7.) quem lingua ſua *aſlec* uocant: quem ego diligenter conſideraui, & inueni habere duos pedes & quatuor alas, (pinnas:) quæ uerſus uentrē & pectus flectuntur, ſicut alæ auium, &c. Caput autem huius piſcis, & color pellis, & figura corporis, & ſapor carnis, ferè ita ſunt ut in raia piſce. Crura eius ſunt cartilagines ſine iunctura: & ſubtus in pedibus habet foueas, (acetabula quædam) ut fortiùs figantur. Cauda eius nō eſt ut raiæ, ſed ſimilis aliorum piſcium, niſi quòd oblongior eſt: & ante caudā in loco dorſi, ubi ſtringitur ſolida pars corporis quæ eſt poſt concauum uentris, habet pinnam ſimilem pinnis aliorū piſcium, ſed ualde magnam reſpectu ſui corporis.

DE RANIS SCRIPTA HOC ORDINE SEQVVNTVR.

EX RONDELETIO.

De Ranis in genere.
De Rana paluſtri & uenenata.
De Calamite. *De Rana cœlitus demiſſa.*
De Ranis fluuiorum & riuorum.
De Rubeta ſiue Phryno.
De Rana dryophyte.

BELLONII *De Ranis diuerſis ſcripta dedimus in Appendice De Quadrupedibus ouiparis, pagina 26.*

COROLLARIA.

I. *Ranarum diuiſionis Tabula in genere, eiuſq; explicatio.*
II. *De Ranis in genere, ſimul & de fluuiatili Rana.*
III. *De cæteris Ranis diuerſis.*

IN LIBRO NOSTRO DE QVADRVPEDIbus ouiparis, Capita hæc ſunt.

1. *De Rana aquatica & innoxia: deq; ijs quæ ad Ranas quaſuis in genere ſpectant, pag. 41.*
2. *De Ranis temporarijs æſtiuis, pag. 55.*
3. *De Ranunculo uiridi, ſiue Rana calamite aut dryopete, Ibidem.*
4. *De Rana ſiue Rubeta gibboſa, & alijs mutis Ranis in genere, pag. 58.*
5. *De Ranis rubetis, tum paluſtribus, tum terreſtribus. Et de remedijs contra omnes uenenatas Ranas, pag. 59.*
6. *De Rana uenenata foſſili, pag. 74.*

DE RANIS (IN GENERE,) RONDELETIVS.

IVMORE delectantur omnia Ranarum genera. Quare cum plura & notiora maximè in paluſtribus aquis degant, inter paluſtria potiùs quàm inter amphibia numerare uiſum fuit. Diuerſa autem earum eſſe genera experientia demonſtrat, ut & autores ipſi tradiderunt. Sed cum à diuerſis uariè & confuſè exponantur, ipſa enucleatè atq; explicatè docere operæpretium fuerit. A minimis incipiemus, quæ Gyrini dicuntur Plinio autore, *Lib. 8. cap. 51.* quum de Ranarum coitu & generatione loquitur. Pariūt minimas carnes nigras, quas Gyrinos uocant, oculis tantùm & cauda inſignes: mox pedes figurantur, cauda findente ſe in poſteriores. Nicander, ſicuti legitur in exemplaribus excuſis, γυρῖνος uocat, interpres μικρὸς βατράχος interpretatur. Præterea Nicander in Alexipharmacis primū φρυῶνον nominat, deinde κωφὸν eiuſdem ſpeciei, quæ fruticibus uerno tempore adhæreſcit. Quo loco Scholiaſtes Græcus tradit duo genera eſſe βατράχων, id eſt Ranarum, hybernas & æſtiuas, ex quibus æſtiuæ coaxant, & innoxiæ ſunt, hybernæ mutæ & mortiferæ, uel ſic. Phrynus pro uocali ſumitur: ſunt enim mutæ & minimè uocales, diſcriminis horum cauſa dixit Phrynum pro uocali. Eſt autem Ranæ ſimilis, ſed oculis eſt maioribus, arundinum fruticumq; radicibus adhæret Phrynus. Hæc Scholiaſtes. Quæ cum plus caliginis quàm lucis rei adferant, nos perſpicuè, ut opinor, ſic diſtinguemus, ut Ranæ ſint quædam quæ maiorem uitæ partem in aqua tranſigant, aliæ in ſicco tantū, aliæ inter has ambigant. Rurſus earum quæ in aqua degunt, aliæ in fluuijs, fontibus & riuulis reperiuntur, minimeq; per- *Cap. 5.* nicioſæ ſunt, ſed edules. Has Ranas fluuiatiles uocat Plinius libro XXXII. Græci cōmuni omniū nomine βατράχους. Aliæ ſunt paluſtres & uenenatæ, à noſtris Bufones aquatiles nominan- *Lib. 6. cap. 31.* tur, à Græcis λεωβάτραχοι uel βάτραχοι ἕλειοι. Has Phrynis ſiue Rubetis coniunxit Dioſcorides, tum ob corporis figuram non diſſimilem, tum ob uim æquè pernicioſam. Earum quæ in ſicco *Lib. 32. cap. 10.* habitant, alia inter frutices & arundines uiuit, unde ei nomen teſte Plinio, Quidam inquit, ex ea Rana quam Calamiten uocant, quoniam inter arundines frutices; q; uiuit, minima omnium & uiridiſſima, cinerem fieri iubent. Alia per tempeſtates ex aëre deijcitur, & διοπετὴς cognominatur. Rana quæ ambigit, φρυῶν uocatur à Græcis, à Latinis Rubeta. Plinius: Ranæ quoque Ru- *Lib. 8. cap. 31.* betæ, quarum in terra & in humore eſt uita, uel, ut Aetius uult, cùm paluſtris uitæ conditionem in terreſtrem commutauerit, φρυῶν appellatur, id eſt Rubeta à rubis in quibus degit. Plinius: *Lib. 32. cap. 5.* Sunt quæ in uepribus tantùm uiuunt, ob id Rubetarum nomine ut diximus, quas Græci Phrynos uocant, grandiſſimæ cunctarum. Quæ poſtrema maximè indicant de ijſdem Plinium loqui & Aëtium,

& Aëtium, quum dicit Rubetas nihilo minores esse testudine parua. Hanc speciem Vergilius Bufonem appellauit, nostri Crapau. Hæc sunt Ranarum genera.

Nec ullum est genus quod λεῖον & βάτραχον dicit, ut Hermolaus in mendoso codice legerat pro λεῖον & βάτραχον. Nec alia est quæ Dryophites dicitur à Calamite, ut docebimus. Postremò nequę seiunctum à cæteris genus quod mutum sit. nam id multis Ranis accidit etiam uocalibus natura, ob quandam loci proprietatem, quod Plinius lib. 11. cap. 51. annotauit. Ranis sonus sui generis. Multum tamen refert & locorum natura: mutæ in Macedonia traduntur. Mutę sunt & Cyrenis eodem autore lib. 8. cap. 58. illatis è continente uocalibus. Et in agro Cyrenensi, ait Aristoteles lib. 8. de hist. cap. 28. Ranæ uocales præterito tempore deerant. Mutæ sunt etiam nunc, ait Plinius lib. 8. cap. 58. in Scripho insula, eædem alio translatæ canunt: quod accidere in lacu Thessaliæ Sicendo tradunt.

Mutæ ranæ genus peculiare nullum: sed diuersis ranarum generibus, ut mutæ sint, accidit.

Sunt qui putent Seriphum unam ex Cycladibus non habere Ranas, unde prouerbium, Βάτραχοι ἐκ τῆς Σεριφίας, quod confirmare uolunt Strabonis autoritate qui Seriphũ saxosam esse scripsit, quare & sine aqua esse: qua carere, imò absq; ea ne esse quidem possunt Ranæ. Sed Theophrastus nõ negat illic esse Ranas, sed fortasse non uocales ob nimiam aquarum frigiditatem, nec; in Pierio etiam Thessaliæ stagno propter aquarum rigorem. Id quod multis in locis euenire mihi comperium est. Quòd si quis locum Plinij mihi obiecerit ex libro 32. cap. 7. in quo aliud à supradictis genus & mutum constituisse uidetur his uerbis: Est parua Rana, in arundinetis & herbis maximè uiuens, muta ac sine uoce, uiridis. respondemus eandem hanc speciem esse cum ea quam Calamiten uocant, quod in arundinetis uiuat, minima omnium & uiridissima, de qua iam dictum est. Nunc ad singula genera explicanda ueniamus.

Seriphiæ ranæ.

Viridis muta.

DE RANIS FLVVIORVM ET RIVOrum, Rondeletius.

Eicon hæc ranæ fluuiatilis nostra est, repetita ex libro de Quadrupedibus ouiparis.

Ranarũ genera distingui, utile.

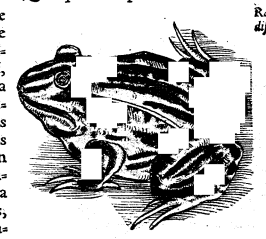

ETSI Ranæ notissima sunt animalia, nemo tamẽ sanæ mentis laborẽ hunc nostrum tanquã superuacaneum reprehendere iure potest, si post Aristotelem, Dioscoridem, Plinium aliquid tractauerimus. Prodest enim genera distingui, quoniam & forma & facultatibus differunt. Ranæ enim pisces cũ rubetis inter uenenatas numerantur: ranæ fluuiorum, riuorũ & fontium & in medicamentis & in cibis uiurpantur, suntq; quibusdã in delicijs, pauperibus famis alleuamentum inemptum. Præterea multa uideo à recentioribus de ranis prætermissa, quæ posteà à nobis tradentur, quæ minimè negligi oportuit, quale est, linguæ forma noua, in oculis palpebra inferior, mobilis sicuti in auibus, tenuis & perspicua, duo foramina rotunda, tenui membrana ijs obtensa tympani auriũ instar: post oris rictum rimæ duæ per quas tenuem membranam exerunt. Caudæ rudimentum sub qua unicum foramen est quo fœtum emittit, excrementa excernit: quædam etiam alia quæ in singulis dicentur, quæ non inutilem nostram in hac animalium contemplatione diligentiam esse palàm ostendent.

Vniuersè quidem βάτραχοι à Græcis dicuntur, à Latinis ranæ. Sed ad cæterarum discrimen hæ fluuiatiles uocentur. A

In ripis ad solem maximè delectãtur. quaternis pedibus assultim in terra gradiuntur, & in aqua celerrimè natant, maximè posteriorum pedum beneficio. sunt enim longi, ac proinde ad saliendum aptissimè à natura cõformati: & ad natandũ, quia lati, in quinos digitos diuisi, qui membrana tenui connexi sunt, ut in anseribus, anatibus, & fulicis. Crura & tibiæ ualidis musculis uinciuntur. Pedes anteriores breuiores in quaternos tantùm digitos fissi. Qui pollicis uice est crassior & breuior. Digitorum tres sunt acies, & totidẽ articuli. Ossa sesamoidea in primo digitorum articulo pedum anteriorum, in omnibus articulis pedum posteriorum. Colore sunt uario. Quum paruæ sunt admodũ & piscis forma, nigræ: & specie ranis piscatricibus similes & colore. Grandiores factæ & caudâ in pedes diuisã, aliæ uirides sunt, aliæ nigricant, aliæ flaueſcũt. Ventre sunt candido nigris maculis aspersо. Cute integuntur tuberosa & inæquali. Capite sunt crasso: ceruice contracta, sed latiuscula. Rostrum in acutum angulũ desinit. Oris rictus magnus, intus magna oris capacitas. Lingua carere uidentur: uel si eam linguam nomines, eam ab aliorum omnium animalium linguis & situ & connexione diuersam esse intellige: Nam extremæ maxillæ hærens, inde pẽdet. quo fit, ut qua in parte in cæteris soluta sit, in ranis sit ligata, & cõtrà. nã in maxilla, ut dictum est, hæret. ad fauces soluta est. Hanc particulã cum Aristotele rectè linguã uocabimus, cuius hæc sunt uerba: ὁ δὲ βάτραχος ἰδίαν ἔχει τὴν γλῶτταν. τὸ μὲν γὰρ ἔμπροσθε πρόσφυσιν ἐχούσης ἐστὶν ὑποκάτω, ὁ πρὸς ἄλλας ἀφῆς ἐστὶν. πρὸς δὲ φάρυγγα, ἐκρέπεται· ὁ δὲ ἐστὶν ὑπερ· ὧ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν φασὶν ἀεί. Ranis lingua sui generis

B

eſt: pars enim prima quæ cæteris abſoluta eſt, iis cohæret modo quo tota ferè piſcis. Intima uerò abſoluta ad guttur applicatur, qua ſuam uocem ſolent emittere. Pro dentibus aſperitatem tantum in maxillis habet, qua quicquid arripit mordicus retinet. ob id panno rubro, uel fruſtulo carnis, filo ex arundine demiſſo, demorſo extrahuntur & capiuntur. Oculos magnos habẽt & promínentes. Palpebram inferiorem auium ritu oculis applicant, quæ tam tenuis eſt ut perluceat. Ante oculos foramina ſunt, uel ad aẽrem attrahendum, uel ad odorandum, tenui membrana obtecta nõ aliter quàm auris tympanum. Ab oris rictu ſub foraminibus iam dictis ſinus utrinq; eſt, in quo tenuis membrana: quæ dum aẽrem ſub aqua retinent, inflatur & foras prominet ueſicæ aẽre plenæ modo. Ab oculis lineæ duæ fuſcæ per latera ductæ ſunt. inter has media eſt dorſi linea, quod in caudam deſinit, ſed cute contegitur. poſt hanc ſuperiore magis quàm inferiore loco, meatus eſt quo Gyrini & excrementa emittuntur. Cutis circa articulos tantum carni firmè hæret: ob eam cauſam nullo negotio excoriantur, facileq; aẽre concepto & cohibito intumeſcunt. Ventriculo ſunt magno longoq; inteſtinis conuolutis, coloris uarij. ecphyſis alba eſt: ieiunũ intestinum, & quod ileum à quibuſdam dicitur flaua, ob bilem quam per meatum à ueſica fellis in hanc partem ſita excipiunt, quamuis fel uiride & tenue appareat. Colon ſequitur, cæcum nullum reperitur. illud nigreſcit ob ſtercus: latum eſt & amplum, rectum, candidum & anguſtum. Splen paruus eſt in meſenterio. Hepar rubrum in tres lobos ſectum. Maribus renes ſunt longi, carnoſi, teſtes lutei, parui & rotundi. Fœminis appendices circa renes croceæ, quas uterum eſſe dixerim. Veſica eſt tenuiſsima, uixq; cernitur. Pulmones tenues, magni, nõ omnino ſine ſanguine, ut Ariſtoteles exiſtimauit: quum ſcripſit ranas diutius in aqua urinare, propterea quòd pulmones ſine ſanguine habeant: ſed potius quòd exiguo calore & ſanguine præditæ, frequenti inſpiratione & expiratione non egent. Pulmones nigricant. Cor in medio eſt thorace: non piſcium, ſed quadrupedum cordi ſimile, nigris punctis notatum. A medio pectore cartilaginea apophyſis producitur, in extremo lata, cui innituntur partes quæ maxillæ ſubſunt. Hactenus deſcriptæ ſunt tanarum partes. ſequuntur actiones.

C Vêre coëunt. Mares ululatu ſuo, quem ololygínem nominant, fœminas ad coitum allíciunt.

Vox, ololygo. Ololygínem uerò edunt maxillæ inferioris labro demiſſo pari libra cum aqua modicè recepta in fauces, ſuperiore eq; maxilla intenta. Flagrant tantíſper oculi modo lucernæ, cùm ſinus buccarum maxillis diſtentis interluceat: coeunt enim magna ex parte noctu. Hæc ſic ferè ex Ariſtotele con

Lib. 11. cap. 7. uertit Gaza Plinium imitatus qui mares à uoce ololyzontes uocari tradit. Sed præſtat locum adſcribere: eleganter enim Ariſtotelis locum illuſtriorem reddit, quum de piſcium lingua loquitur. Ranis prima cohæret, intima abſoluta à gutture qua uocem mittunt. mares tum uocantur ololyzontes. ſtato id tempore euenit cientibus ad coitum fœminas. Tum ſiquidem inferiore labro demiſſo, ad libramentum modicè aquæ receptæ in fauces, palpitante ibi lingua ululatus eíicitur. Tunc extenti buccarum ſinus perlucent, oculi flagrant labore perculſi. ranæ igitur duplicem edunt uocem ὀλολυγόνα coitus tempore: & κοάξ, qua uoce omnibus ſunt moleſtæ. quumq; maximè & ultra modum ſunt uocales, tum tempeſtatem præſentiunt, quía aqua pluuía delectantur.

Coitus. De coitus ratione uaría prodiderunt authores. Plinius: ranæ ſuperueniunt prioribus pedibus alas fœminæ mare apprehendente poſterioribus clunes. Et mox: Mirum quæ ſemeſtri uita reſoluuntur in límum nullo cernente, & rurſus uernis aquis renaſcuntur quæ fuêre natæ, perinde occulta ratione cum omnibus annis id eueníat. Dícam hac de re id quod ſentio. Certum eſt Ranas

Procreatio. aliquas ſponte naſci, maximè quæ Gyríni uocantur. Gignuntur & ex concubitu maris & fœminæ. ſed non ita coëunt, ut Plinius tradidit, ſed animalium retro meíentium ritu. atque ſic copulatas Ranas uidi: cuius rei cauſa neque inter crura, neque inferiore in loco, ſed ſuperiore meatum

Gyrini. habent. Quantum ad Gyrínos attinet ut mihi, ita omnibus experientia compertum eſſe poteſt, ſponte etíam in límo generari. In magnis enim ímbribus & itínera & loca alía antea omni Rana

Cibus. rum genere uacua, primum Gyrínis, deínde Ranís multis abundáſſe obſeruaui. Ranæ cibum in aqua capeſſunt. Muſcas, uermes, cantharos aquatiles, tíneas, hírudines, cochleas paruas, atque ínſecta aquatilia omnis generis deuorant. Adeò ſunt uoraces ut à ſuo genere non abſtíneant. Inueni in maíorum ranarum ore ranas paruas, atque in uentrículo ſemicoctas, cochleasq; echinatas. Quamobrem eſcâ etíam è longínquo uel cíbi odoratu, uel conſpectu allíciuntur & capiuntur: maximè ipſarummet ranarum carne, aut panno rubro carnis colorem referente.

F Noſtris in more eſt poſteriora tantum Ranarum in cíbis uſurpare, reliquo corpore abiecto, uel quía carnis parum ei inſit, uel quía uíſcera uenenata, uel in cíbis inutile quid eſſe in iis creditur. quod etíam Ariſtoteles annotauit de Echínis loquens, quorum quod nígricat parti creditum eſt ſuperiori, ex dentium origine pendens, amarum, nec eſculentum, quale in multis ineſſe animaduertímus, aut certe quod ei proportione reſpondet, ut in Teſtudíne & rubeta, & in rana, atque etíam in turbinatis & mollíbus, ſed colore differt. Caro ranarum candida eſt, dura, ſi recens fuerit: ſeruata, tenerior redditur.

F. G. Medici ut Teſtudinum, ita ranarũ carnem hecticis & phthiſicis apponunt: quod non ímprobo, ſi in iure capi decoquatur, quo tempore ad uenerem non cíentur: tunc enim uírus olent: modò etíam in locis ſummo æſtu exſiccatis captæ non fuerint, ſed in fluuíjs & riuulis.

Ranæ

Ranæ apibus insidiantur, nec earum aculeos pertimescunt. Mira traduntur à Plinio de ranis, à Democrito & Magis, quæ ex libro 32. petenda sunt. D Lib. 2. cap. 28.

Dioscorides cõtra omnium serpentium uenena pro antidoto esse prodidit, si ex sale & oleo decoctæ edantur, iusq; earum itidem sorbeatur. Contra inueteratos tendinum rigores pollent. Idem tradit Plinius. unguentis & emplastris adhibitæ siccandi discutiendiq; uim habent, maximè in articulorum doloribus. Inde Emplastrum à Ioanne de Vigo Chirurgo rectè compositum, quod & emplastrũ de ranis nominatur, quo fœlici successu in tumoribus & doloribus morbi Hispanici utimur. Ranæ tres in olla ustæ, & cũ melle appositę alopecias replent, si Plinio credimus: uel cum pice liquida illitæ, ut Dioscoridi & Paulo Aeginetæ usum fuit, quod ego experiẽtia uerum esse comprobaui. Illitus earum cinis profluentis sanguinis impetus sistit, authore Dioscoride, quod & Paulus cõfirmat. Crematarum ranarũ cinis maximè siccans redditus, sanguinis eruptiones sistit, & alopecijs cum pice liquida medetur. Plinius: Ad sanguinẽ sistendum ranarum illinunt cinerem, uel sanguinẽ inarefactum. Eãdem exiccandi ui equorum scabiem decoctæ in aqua extenuant, donec illini possit, aiunt ita curatos non repeti postea. Eædem decoctæ in aqua marina psoras tollunt, donec sit crassitudo mellis. Multò plura ex ranis petita remedia aduersus uarios morbos leges apud ueteres autores. G

DE RANA PALVSTRI ET VENENATA, (ID EST Bufone aquatili,) Rondeletius.

A

G. Venenũ exẽ ca, & remedia.

INTER ranas sunt quæ in palustribus locis, & putri fœtido limo oppletis, & nascuntur & uiuunt, quæ palustres rectè dici possunt. sed quia quæ fluuiatiles sunt, in paludibus etiam et in aquis stagnantibus reperiuntur, ad huius discrimen illam uenenatam cognominauimus, quæ Bufo aquatilis uocatur, à Gallis Crapaud d'eau, à Græcis ἑλεοβάτραχος, denicq; terrestris (immò, παλιτῆ φρυνῶ, siue rubeta quæ palustrem uitam in terrestrem nõ commutauit. Ea rubetã siue phryno terrestri minor est: cuius uenenum mala symptomataq; eadẽ sequuntur, quę rubetæ, quę Dioscorides lib. 6. cap. 31. sic explicat: φρυνος uel ἑλεοβάτραχος, id est rubeta aut rana palustris assumpta tumores ciet, pallor corpus uehementer decolorat, ut planè buxeum spectetur: spirandi difficultas torquet, & grauis halitus oris, singultusq;, & inuita interdũ genituræ profusio consequitur. Paulus Aegineta φρυνων etiam, & ἑλεων βάτραχον appeliat, cui uires omnino similes tribuit: quòd corporis tumorem inducat hausta, pallorem q; intensum buxo similem: quodq; egrè spiritus trahatur, os fœteat, singultus infestet, aliquando etiam semen sine uoluntate erumpat. Eadem quoq; aduersus hoc uenenum remedia præscribuntur. Iuuantur enim qui id hauserunt, secundum uomitionem multo meri potu, & arundinis radicis binis drachmis, aut cyperi totidem. Breuiter, cogendi sunt ut uehementi ambulationi & cursui se credant ob torporem quo corripiuntur. Quinetiam quotidie lauandi sunt. Nicander in Alexipharmacis simile uenenum ranæ illi inesse cecinit, quæ multa in arundinetis uiuit, quam Calamitem dixi ex Plinio à Græcis nominatam fuisse, eadem quoque remedia aduersus idem uenenum præscribit.

DE RVBETA SIVE PHRYNO, RONDELETIVS.

Hanc Ranæ palustri uenenatæ similem esse ait, ideoq; picturam se non apposuisse: nos alterius (quam in posteriore huius capitis parte describit,) rubetæ effigiem ex nostro De Quadrupedibus Ouiparis libro apposuimus.

A

B

G

RVBETA propriè terrestris est, quæ Bufo à Vergilio dicitur, id est rubeta maxima terrestris, ad discrimen palustris, de qua modo locuti sumus. φρυνος à Græcis dicitur ἔνδος βατραχος, ἥτις ἐστὶ μεγίστη τῶν πόδας οὐκ ἔχόντων, ἡ πᾶσα τὸ φλεγμῆ ὅμοιόν ἐστι τὴν χρόαν. Animal est, inquit Aëtius, magnitudine nihilo minus Testudine parua, exasperat autẽ & uibrat terga dum spiritu impletur, atq; ob id ipsum audentiùs euadit. Ad lædendum itaq; manifestè insurgit, & saltibus interpositum spatiũ contrahit: rarò quidẽ morsum infligẽs, uerùm anheli tũ consueuit uehemẽter uirulentũ inducere, adeò ut etiã si anhelitu cõtingat tantùm eos qui propè sunt, lædat. Cæterũ qui ab eis læsi sunt, his omne corpus intumescit & diffundit, ac citò omnino pereũt. Vidi equidẽ hæc symptomata Historiæ

in muliere quæ perijt ſumptis herbis, quibus Rubeta uenenum ſuum afflauerat.

B Eſt autem Rubeta ranæ ſimilis, colore fuſco, roſtro latiore & magis rotũdato, quale in ſecunda Paſtinacæ ſpecie deſcripſimus. Oculis eſt magnis & rotũdis. Denicq; ranæ paluſtri & uenenatæ ſimilis eſt, quam ob cauſam picturam eius non apposuimus. Cute tegitur craſſa & uix penetrabili, tum quia dura eſt, tum quia tumida & ſpiritu diſtenta ictibus cedit. Pulmones intus habet magnos & rotundos, quiq; aëre multo compleri poſſunt. hepar uitiatum, unde prauũ beſtiæ temperamentũ, autore Ariſtotele: Nonnullorũ, inquit, uitiata omnino iecinora, ut corpora quoq; eo rundem prauũ temperamentũ ſortiantur uelut Rubetæ, Teſtudinis, & ſimilium. Neocles & Timæus ſcripſerunt Rubetas bina iecinora habere: & alterum quidem occidere, alterum alteri aduerſari & ſalutem afferre, & à formicis non attingi, ob id formicis obijciendum cenſent, ut pars quam non uorarint uenenata ſit. Mira de Rubetis certatim tradunt autores, quæ Plinius recenſet: ſed id imprimis, ex his ranis lienem cõtra uenena quæ fiant ex ipſis, auxiliari. Cor uerò etiam efficacius eſſe. Rubeta apes interimit. ſubiens enim aditus aluei afflat, & obſeruans rapit euolantes, nullo hæc affici malo ab apibus poteſt. Ex Rubeta multis modis uenena præparantur, quæ latent aſſumentes: quæ præſtat ignoraſſe, quare de remedijs dicamus. Rubetarum ueneno aduerſatur ſuccus betonicæ, plantaginis, artemiſiæ potus. Item ſuccus ranarum marinarum ex aceto & uino bibitur contra Rubetæ uenenum. Sanguis Teſtudinis ranarum uenenis auxiliatur, ſeruato ſanguine in farina pillulis factis, & quum opus ſit in uino datis.

Lib. 3. de part. anim. cap. 12.
G. Venenum.
Lib. 32. cap. 5.
Veneni remedia.

D Rubetæ ſuus eſt à natura datus hoſtis Buteo triorchis, qui eam rapit & deuorat ſine pernicie.

B. Crapaudina gemma. Vulgus falſò credit gemmam uernacula lingua Crapaudine nuncupatam in Rubeta inueniri, & uenenis reſiſtere.

A. Rubetæ ſpecies alia. Terreſtris Rubetæ generis ea etiam eſſe cenſebitur, quæ ſub terra uel ſub ſtercore inuenitur, ranis ſimilis, roſtro acutiore, cruribus breuioribus, cute tota tuberoſa, maculis multis cinereis notata, oculis multùm prominentibus & uireſcentibus, qui palpebra inferiore teguntur. maxillæ inferioris extremum frequentiſsimè mouet, lingua, uentriculo, inteſtinis ſuperioribus ſimilis. Vaſa ſpermatica à ſuperiore parte oriuntur, circa ſeptum tranſuerſum alba. Renes carnoſi, ueſica magna, retentam in ea urinæ copiam in metu effundit. In medio uentre nigra quædam cernuntur, quæ oua fortaſſe ſunt. hæc compreſſa atramentum emittunt. Hepar nigrum in loboſ duos diuiſum, in quo ueſica fellis, quod ex uiridi nigricat. Pulmones ut Teſtudini & ranæ. Veſcitur formicis, cantharis, ſimilibusq; beſtiolis. Hæc Rondeletius. Puto autem ſecundam hanc Rubetæ terreſtris ſpeciem, eam eſſe, quam nos etiam in Libro De Quadrupedibus Ouiparis deſcripſimus, pag. 59. cuius iconem etiam huic capiti præfiximus.

DE CALAMITE, (SEV MVTA PLINII ET Nicandri,) Rondeletius.

Effigiem hanc Ranunculi uiridis ex noſtro De Quadrupedibus Ouiparis libro repetiuimus.

RANAM Calamiten à calamis in quib. uiuit uocarunt Græci. Id genus eſſe dixerim quod ἀφώνου uocauit Nicander in Alexipharmacis, id eſt mutũ, atque inter Rubetas numerari poteſt. Ranette noſtri nominãt Ranis alijs corporis ſpecie ſimilis eſt calamites, & partib. internis: ſed parua eſt, tenuis & uiridis. De qua Plinius: Eſt parua rana in arundinetis & herbis & maximè uiuũs, muta, ac ſine uoce, uiridis: ſi fortè hauriatur, uentres boum diſtendens. huius corporis humorem penicillis deraſum claritatem oculis inuctis narrant afferre, ipſasq; carnes doloribus oculorum ſuperponunt. Huius ranæ paruæ ſanies efficaciſsimum eſt pſilothrum ſi recens illinatur: & ipſa arefacta ac tuſa, mox decocta tribus heminis ad tertias, uel in oleo decocta æreis uaſis, Dioſcorides uiridium ſanguine pilos auulſos renaſci prohiberi tradit. In arundinetis roris linctu uiciitat. Venenata eſt ut Rubeta ſuperior, quare eidem ueneno eadem quoq; remedia medebuntur.

DE RANA CAELITVS DEMISSA, RONDELETIVS.

PER imbres & tempeſtates cælo delapſa rana Rubetis ſimilis eſt, ſi Ariſtoteli ſenſibuſq; noſtris fidem adhibeamus, quæ διοπετὴς, id eſt, à Ioue miſſa nominatur. Hæ in nubibus procreatæ decidunt. Quidam in ea ſunt ſententia ut exiſtiment ranas paluſtres minores, uel ui aſtrorum uel uentorum impetu ſurſum raptas decidere, cuius rei id eſſe argumentum, quòd nunquam niſi aëre pluuio & commoto delabi uideantur. Alij ne cadere quidem unquam ex alto cenſent, ſed quia ex Bufonum genere ſunt, ex cauis in quibus uiuunt locis dum tempeſtates præſentiunt, egredi, & tum è cælo demiſſas ranas credi, quæ antea non comparuerant. Sed opinionem hanc prorſus refellit quotidiana experientia, atque grauiſsimorum ſcriptorum fides. Quòd ſi quis hoc miretur, contempletur multa alia in natura æquè admiranda. Quid enim mirabilius eſſe poteſt aquis in cælo ſtantibus, ut ait Plinius, at illæ ceu parum ſit in tantã peruenire altitudinem,

Lib. 3. cap. 2.

nem, rapiunt eò ſecum piſcium examina, ſæpe etiam lapides ſubuehunt portantes aliena ponde
ra. Ranæ igitur διοπετεῖς rubetarum ſunt ſpecie, quod tradidit Ariſtoteles libro 1. problematum.
διὰ τί γίνεται τὰ ὕτη νοσώδη, ὅταν χρίπται φορὰ τῶν μικρῶν βατράχων τῶν φρυνοειδῶν; ἢ ὅτι ἐκαστον ὀυδεχεῖ ὧν τῆ
κοιλίᾳ μόρια τὴ φύσιως; καὶ ταῦτα δ' ἡ φύσις ὄζει ὑγρᾶ. ὥσει ἐπομβρον καὶ ὑγρὸν σημαίνειν τὸν ὠιακῶδη γίνεσθαι. τὰ δὲ
πολλὰ τῶν ὑτῶν νοσώδη ὄζειν. ὑγρὰ γὰρ τὰ σώματα ἔχει τὰ πολύ· ἔχει δὲ περίττωμα, ὅθεν τῶν νόσων ἄπτεται. Cur inſalu-
bris eſt annus, quum magnus eſt prouentus puſillarum ranarũ, quæ rubetæ faciem repræſentãt:
an res unaquæq; loco ſuæ naturæ idoneo abundare ſolita eſt: itaq; eiuſmodi animalium genus
cùm natura humidum ſit, pluuium annum ob eam cauſam indicat. Anni uerò huiuſmodi inſalu-
bres ſunt. corpora enim humida excrementis abundant, quæ morborum ſunt cauſæ. Ranæ
huius meminit etiam Plinius libro 32. cap. 10. Iecur ranæ Diopetis & Calamitæ in pellicula gruis
alligatum, (*Venerem concitat, noſtra ætitio habet diopetis uel calamitæ.*) niſi malis lectionem Hermolai ſe
quiqui dryophytes legit, de qua rana proximo capite dicitur.

DE RANA DRYOPHYTE, RONDELETIVS.

Suprà dixit Dryophyten non aliam eſſe à Calamite, in capite de Ranis in genere: hîc uerò diſtinguit, Plinium ſecutus.

RVBETARVM generi ſubijcienda rana, quę in quercubus & ficubus, alijſq; arboribus in-
uenitur, uiridiſſimaq; eſt, qua nota cum Calamite ab alijs diſtinguitur. De hac Plinius: Eſt rana *Lib. 32. cap. 8.*
parua, arborem ſcandens, & ex ea uociferans. In huius os ſi quis expuat, ipſamq; dimittat, tuſsi li
berari dicitur. Hæc prolixiùs de ranis à nobis tradita ſunt, ut earum differentiæ perſpicuè in-
telligerentur. quamuis enim uiles ſint beſtiæ; tamen nulla eſt ex qua uel fructus aliquis percipi
non poſsit, uel pernicies uitari.

COROLLARIVM I. DE RANIS IN GENERE.

Quanquam in libro De Quadrupedibus ouiparis permulta de ranis conſcripſi: quemadmo-
dum ſuprà in tabella, quam huic de ranis tractationi præfixi, indicatum eſt: uiſum eſt tamen in
præſentia quoq;, quæ ab eo tempore obſeruata mihi ſunt, adijcere. Hoc imprimis monendus
mihi Lector eſt: multa ex authoribus iam priùs à me prolata, nunc etiam in Rondeletij ſcriptis re
iecta non eſſe: partim quod is multa aliter, & alia occaſione citat, ut emendandi interdum uel illu
ſtrandi gratia, quòd ſine repetitis illorum uerbis commodè non ſit: partim quòd ad diligentiorẽ
collationem ocij ſatis non erat.

RANARVM DIVISIO.

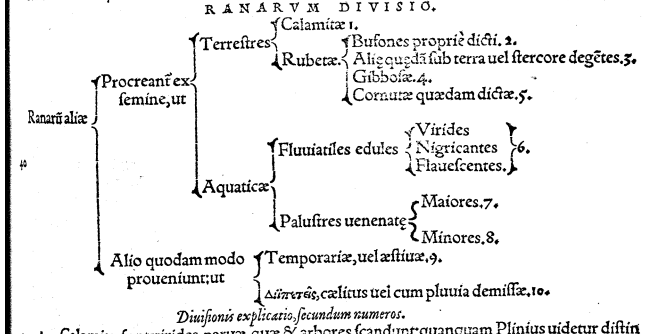

Diuiſionis explicatio, ſecundum numeros.

1. Calamitæ ſunt uirides, paruæ, quæ & arbores ſcandunt: quanquam Plinius uidetur diſtin
guere, cũ aliàs, tum quod calamitas muras & pernicioſas facit: arboreas uerò, uocales, nec memi-
nit earum ueneni. Iconem earum præfiximus Rondeletij capiti de Ranis ſi. Habeo inter di-
uerſas ranarum picturas, ab Argentinenſi pictore miſſam, ſubuiridem quandam paruã, non ita
pulchro colore ut calamites eſt, ſed ſubobſcuro: quæ ſi non ad calamitas, fortè ad temporarias re-
ferri debet.

2. Bufones propriè dicti, ſimiles ſunt paluſtrib. & uenenatis ranis, ſed maiores, &c. quare ico
nem earum à ſe omiſſam Rondeletius ſcribit. qui tamẽ non ſimpliciter terreſtre hoc genus facit,
ſed amphibiũ, ex Plinio: Ranæ rubetæ (inquit) in terra & in humore eſt uita. & Aëtio, qui eas ex
paluſtribus terreſtres fieri tradit. Quærendum, an potiùs non una rubetæ ſpecies ambigua ſit, ſed
duæ diuerſæ: quarum una ſemper terreſtris, altera ſemper paluſtris ſit. Poſſunt tamen aliquæ per
æſtatem, dum aquæ ſuppetũt, ac tepor ſinit, in aquis agere: deinde autumno & hyeme in terra ſe
occultare: quod aquaticæ omnes faciunt, præter temporarias opinor.

Digitized by Google

3 Rubetæ quæ ſub terra uel ſtercore inueniuntur, (inquit Rondeletius,) ranis ſimiles ſunt: roſtro acutiore, cruribus breuioribus: cute tota tuberoſa, maculis multis cinereis notatæ, oculis multùm prominentibus & uireſcentibus, &c. Hæc ille. Has puto minores eſſe prædictis: nec alias, quàm quarum effigiem ad finem capitis Rondeletij de Rubeta dedimus.

4 Gibboſam rubetam deſcripſi in libro De Quadrupedibus Ouiparis, pagina 58. cuius, quoniam in ſequentibus quod addam non habeo, iconem hoc in loco appoſui.

10

20

5 Cornibus exaſperari rubetarum dorſum, quod Plinius ſcribit, hactenus non uidi. Gibboſæ tamen ranæ à nobis dictæ oſſa in dorſo cornuum ferè inſtar eminent. Alia ratione recentiores quidam parum Latini ſcriptores ranam quandam cornutam uocant, à ſono uocis, quo cornu ſeu tubam imitetur quodammodo. In Gallijs eſt bufonis genus quod cornutum dicitur, à uoce. Verno tempore prodeunt, & uocem inſtar tubarum binæ inuicem emittunt, coloris cinerei fuſci, (tetri,) in uentre uerò crocei, per totam quoque Germaniam altiſsimè clamant: & falſum eſt extra Galliam mutas eſſe. In paludibus putridis degunt, Albertus & author de naturis rerum. Has puto minores rubetas paluſtres eſſe, de quibus mox dicam. Reperiuntur & terreſtres ar-30 gutiſsima uoce, quam tubæ aut campanæ inſtar audiri ex longinquo aiunt: ſatis frequentes circa nobilem Tigurini agri arcem Kyburgam: raræ aut nullæ in uicinis regionibus. Hæ duplò ferè minores ſunt communi rubeta: cæterò ſimiles. Vna mihi allata, (deprehenſa ſub trũco, ubi ſe abdiderat, ut lateret per hyemẽ: Septembris initio,) tergo erat lurido, aſpero, uentre ex fuſco albicante, oculis aureolis, (ſed aureo colore per medium diuiſo,) clunibus cruribuſq́, ſed præcipuè digitis poſterioribus, piloſis. Eas non in aquoſis, ſed aridis locis degere audio: uere uocem ſuam emittere & æſtate: cum ueſperi clamant, noctem ſequentem ſine pruina futuram certò ſperari: autumno & hyeme non audiri.

6 Fluuiatiles *Βάτραχοι* ſimpliciter dicti, degunt in aqua pura, fluuijs, fontibus, riuulis: ſuntq́ edules. Hæ paruæ & informes adhuc nigricant. Grandiorum aliæ uirides ſunt, aliæ nigricant, 40 aliæ flaueſcunt, Rondeletius. Inueniuntur autem etiam in paludibus & ſtagnantibus aquis. Aquaticæ illæ quæ præ cæteris in cibum admittuntur, uirides ſunt, nigris paſsim aſperſæ maculis. Sunt & ſubliuidæ atq́ ſubcinereæ quædam aquaticæ: quæ partim uocales & edules ſunt, partim mutæ, & non eduntur, ut Ge. Agricola ſcribit.

7 Paluſtres uenenatæ cognominandæ: ut ab innoxijs, quæ & ipſę in paludibus reperiuntur, diſcernantur. *Βάτραχοι ἕλειοι* Græcis. Has Dioſcorides rubetis ſiue phrynis coniunxit, tum ob corporis figuram non diſsimilem, (magnitudine quidem inferiores ſunt:) tum ob uim æquè pernicioſam, Rondeletius. qui picturam quoque earum exhibuit.

8 Proximè dictis minores ſunt, ni fallor, quæ à noſtris **Güllenkrõtle**: id eſt, lacunales rubetulę dicuntur: & **Mönle**, inde puto quòd dorſi uentriſq́ coloribus ſalamandras aquaticas (quas in-50 docti ſcincos putant) repræſentent. Hæ ſemper ſunt paruæ: & uiuunt in lacunis & aquis corruptis, ſicuti de cornutis ſuis Albertus ſcribit, cuius uerba proximè recitaui, (nec puto has ab illis differre:) uentre pallido ſiue citrino, punctis quibuſdam diſcolore: & ſuo quodam ſono uocis uruntur. Has Ariſtoteles in problematum 1.22. ranas paruas rubetis ſimiles, (*μικροὶ βατράχοι φρυνοειδεῖς*,) quarũ multitudo annum morboſum futurum ſignificet, meo quidem iudicio, appellat, quanquam has Rondeletius *ἀστερεῖς* facit. Sed plura de his inferiùs.

9 Latent hybernis menſibus in terra ranæ omnes, exceptis temporarijs iſtis minimis, (Germani uocant **Reinfrõſchlin**,) quæ latent in cœno, & reptant in uijs ac littoribus, (*ripis*.) Hæ enim quia non ex ſemine genitali, ſed ex puluere æſtiuis imbribus madefacto oriri uidentur, diu in uita eſſe non poſſunt, Ge. Agricola. Sed fortè temporariæ æſtiuæq́ ranæ, non unius generis & ſunt, ſed tum ex fluuiatilium genere, tum rubetarum, præſertim minorum paluſtrium: aut ſaltem utriſq́ ſimiles.

10 De

De ijs quas Διίπετεῖς, ſeu cœlitus demiſſas uocant, inferiùs dicam.

COROLLARIVM II. DE RANA IN GENERE, ſimul & de fluuiatili Rana.

De fluuiatili rana iam paulò antè quædam annotaui in expoſitione tabulæ: ſed à Rondeletio prædicta.

Os ſquatinæ antè promptumq; eſt, ut ranæ paluſtri, Ariſtot. locus ſi occurreret, uerba Græca inſpicerem. Equidem ranæ paluſtris nomine piſcem ſeu piſcatricem ranam hîc acceperim, ut piſcis piſci comparetur. utriq; ſanè ſimiliter os in promptu eſt, aliter quàm raijs. facilè quidē βάτραχος ἁλιεὺς ἰχθύων, ſi fortè ita legitur, (ut ſuſpicor,) pro βάτραχος ἁλιεὺς irrepere potuit.

De informi imperfectoq; ranarum fœtu, lege quæ ſcripſimus ſuprà, pag. 358. in Cordylo. Declinante Maio menſe (die 21.) inueni in ſuperficie aquæ ſtagnantis, in lente paluſtri & algis innatantibus, fœtus ranarum minutos, qui depedes uidebantur: propiùs uerò inſpicienti rudimenta anteriorum pedum apparebant. Hos Itali, quoniam caput enorme eſt, reliquū corpus μυσεῖκα, capitones appellāt, ut conijcio ex uerbis Baſsiani Landi: qui in libro de peſte: Ex putreſcente (inquit) aqua oriuntur uermes, magna copia ranarum & aliorum animalium, quę ortum habent de putredine: cuiuſmodi ſunt piſces (*impropriè piſces nominat*) capitones uulgò dicti. ¶ Aquis paludū ſiccatis moriuntur ranæ: reſtitutis, reuiuiſcunt, Incertus.

In uentre generis cuiuſdam ardeæ ranam deprehendi, Ianuarij medio. Rana ſæpe, ut et chamæleon, cum ſerpente pugnat, Innominatus.

Apud Anglos Lucius piſcis, capitur rana aut bleca piſciculo hamo affixo, funiculum (lineā) trahendo per ripam. non ſtatim autem extrahitur ubi hamum corripuerit, ſed iam defatigatus. Piſcatores aliqui ranam excoriatam in reti naſſæ inſtar contexto ligatam ſuſpendunt, ita ut in medio liberè pendeat: uel ſecur caprinum ſimiliter: ſic piſces ineſcatos capiunt. ¶ Ranæ expulerūt Autariatas, Agatharchides. Autariatę Stephano Theſprotica gens eſt. Autoriatæ uerò Aeliano, Indica, à ranis plurimis inchoatis et imperfectis è cœlo lapſis, migrare coacta, de animalib. 17. 41.

Cochlearum uſus infirmo iecori prodeſt: idq; etiam tabefactum reficit. bene enim alunt: ſi uiſcoſam carnem meliùs lixiuio lauabis, aut ſale & uino, aut furfure. Aqua earum deſtillationibus collecta hecticis & phthiſicis efficaciter prodeſt, & ſiccæ iecinoris diſtemperantiæ bis die ieiunis ſumpta tepens medetur. Caro quoq; reſtitudinis, quæ in nemoribus degit: deſtillant & eam alij ad eoſdem uſus. Ranæ quoq; quæ bolo in lympidis aquis capiuntur, pares effectus habent, Alexander Benedictus. ¶ Ad epilepſiam: Aliqui per dorſum ranam ſcindunt; & extractum iecur folio caulis (*braſſicæ*) inuolutum deſiccant. hoc tritum cum uino optimo in potu dant paroxyſmanti (*ſub paroxyſmum:*) & ſi uice prima non curatur, uenturo paroxyſmo idem faciunt, Antonius Guainerius. ¶ Fœtus ranarum imperfectos aliqui elixant, & innatantem adipem colligunt: quem locis glabris illinunt, ut pili ſuccreſcant. ¶ In articulis morborum impetus ſedant ranæ, ſubinde recentes impoſitæ, quas quidam diſſectas iubent imponi, Plinius. ¶ Cinis ranæ magnæ (*ruberæ, ut Cardanus in Varijs ſcribit*) collo gallinæ uel alterius auis, linteolo alligatus, prohibet ne ſanguis effluat, etiamſi profundè uulneretur. Ex quo multi colligunt eundem cinerem geſtatum, mulieb rem fluxum menſtruum retinere poſſe, ac alias item hæmorrhagias, Incertus.

De ranarum uſu, ad inducendum uini faſtidium, ex literis amici cuiuſdam uiri boni & mihi noti, ad amicum, qui eas literas Germanicè ſcriptas mihi communicauit: Filio ebrioſo & ſæpius ex ebrietate uarijs periculis expoſito dum conſulere cogito, ab honeſtis uiris remedium hoc accepi: ranam uiridem ex ijs quæ in fontibus ſalientibus reperiuntur, uiuam in uini menſura (duarum librarum fortè) ſuffocatam, eam in uino uim relinquere, ut qui uel hauſtum unum inde bibiſſet, per omnem deinceps uitam abſtemius degeret. Ego ſolicitus & metuens ne quid aliud etiam inde detrimenti ſequeretur, cum filio (recens etiam ex ebrietate periclitato) inſtitutum meum confero. acquieſcenti propino uinum, (in quo tamen paluſtris rana, cum circa fontium ſcaturigines nulla reperiretur, ſuffocata fuerat,) duobus hauſtibus, uno ueſperi, altero mane. Volui autem ipſe præguſtare uinum, & experiri ſaporem, os tantùm colluendo, ita ut nihil inde glutirem: qui liceret non diſpliceret, poſtea tamen ad duos ferè menſes uinum faſtidiui. Vxor eius, quæ odorem tantū uinarij uaſis illius olfecerat, ab eo tempore hactenus (*neſcio quantum temporis*) uinum non bibit, etſi enim interim experiundi gratia non ſemel guſtauerit, inde tamen ſtomachi dolore non mediocri percepto, abſtinet. uterum quidem non fert, ne quis eam ob cauſam uinum ei faſtidio eſſe ſuſpicetur. At in filio faſtidium hoc non ultra quatuordecim dies durauit: citiùs tamen à uini potu caput ei nunc tentatur. Experiemur aliàs idem remedium cum rana uiridi è fonte ſalientе: & rei euentum ad te ſcribemus, Hæc ille. quibus ea, quæ apud ueteres legimus, ad inferendum uini tædium, medicamenta hîc adſcribam: Vinum in quo anguilla ſuffocata ſit, (alij, in quo anguillæ duæ necatæ ſint,) potui exhibitum (addunt aliqui, uel modicè) uini tædium (uel odium) parit, Plinius & alij quidam ueteres. Rubellio (piſcis marinus) in uino putrefactus, ijs qui inde biberint, tædium uini affert, Plinius. item mullus in uino necatus, & uua marina in uino putrefacta. Vinum aiunt tædio uenire his qui ex Clitorio lacu biberint, Idem.

Eligantur hirudines ex aquis, in quibus ranæ degunt: nec audiamus illos qui ex huiusmodi aquis hirudines uituperant, Auicenna.

H. 2. Icon. Ex rana quæ nam hieroglyphica habeantur, multis exponit Pierius Valerianus lib. 29. nos lemmata quædam tantùm indicabimus, quæ sunt: Imperfectus, Inuerecundus, Curiositas, Longo pòst tempore progrediens, Sophista, Dæmones, Poëtæ, Silentium. In diuinis literis (inquit) ut in libro Apocalypseos, ranæ simulacra sunt cacodæmonum. Porrò silentium significari per ranam rubetam illam grandissimam, quæ geminis ueluti cornibus insignita est: proptrerea quòd obseruarunt magi, si ea in multitudinem uociferationibus obstrepentem inferatur, silentium fieri. Eoq; spectare putant nonnulli ranam illam Mecœnatis celebratissimam, qua is literas & tabellas obsignare solitus erat, utpote qui ea quæ literis crederet, silentio inuoluenda esse commonere. Sedenim cum rana, non rubeta, in omnium sermone, (sit,) ego eò potius rem spectare dixerim, quasi Mecœnas id in Augusti gratiam facitârit: de quo etiamnũ infantulo illud fertur, quòd in auito suburbano obstrepentes fortè ranas silere iusserit: cui quidem commento adeò fauit uetustas illa, ut ex eo negentur ibi ranæ coaxare, &c.

COROLLARIVM III. DE RANA RVbeta, aliisq; diuersis.

A Φρῦνος & Græcis pro rubeta masc. gen. uulgatum est: φρύνη uerò fœmininũ, apud Nicandrũ solum reperi, & Aelianum de animalibus 9.11. & 17.12. Rubeta est rana uenenosa in sicco semper rubens, & à rubis nomen trahit, in quibus plerunq; uiçitat, Niphus. Qui rerum nomenclaturas Latinè, Polonicè & Germanicè conscripsit, Rubetam interpretatur Polonice Zábá drzewna, Germanicè ein Laubfrösch. Bufonem uerò, (id est, ranam terrestrem nimiæ magnitudinis) Polonicè Ziemna zábá, Germanicè ein Krott. Qua uoce Græci bufonem appellarent, frustra quæsiui diu cum Italica nomina complura non nesciam, quibus appellatur uulgò: Rospo, Zatto, Botta, Babi. Montani nostrates (*Germanicè*) Krotten & Erdkrotten. Galli Crapaud: unde lapidem buffonitem, crapaudinam, Cæsar Scaliger. ¶ Mutas ranas aliquas dici putârim, quales rubetæ sunt: non quòd uocales penitus non sint; sed alijs uocalibus & garrulis comparatæ, mutæ præ ipsis uideantur: quoniam uox eis rara & parca.

Muta.

D Referunt multi mustellam à rubeta uisam sic torpescere, & exanimari, ut à rubeta occidatur & edatur. quod tamen uix credi potest: nisi, non hæc omnium, sed quarundam sit solùm proprietas, Cardanus in Varijs libro 7. ¶ Bufones aiunt à serpentibus deuorari, addunt superstitiosiores ab illis inde uenenum quæri, Cæsar Scaliger.

E Certum est, nullum ostentum infelicius rubeta apparere posse, cum uel magnitudine uelloco inusitatum fuerit: animal infaustum ueneno, forma fœda, solitudine, clamore inauspicato, habitatione sub terra, & inter humana cadauerà, nocturnũ, spiritu graui, oculisq; intentè respicientibus, fascinoq;, Idem Cardanus ibidem. Sed ueteres adeò ominosam & abominatã bubonem auem faciunt: nusquam uerò, quod sciam, bufonem ranam, ueterum quisquam inter auspicia ulla memorauit. quanquam Aug. Niphus lib. 1. de augurijs, ueteres bufonem undecunque & quomodocunq; obuium in felicibus augurijs habuisse narrat, &c. ut in libro de Quadrupedibus ouiparis recitaui in Rubeta H. h. contraria prorsus quàm Cardanus scripsit, opinione.

G Nicolaus Myrepsus unguento LXXVIII. ad lumbricos inscripto admiscet oculos ranæ terrestris. ¶ Kiranides 1.21. Batrachitæ lapidi uires quasdam superstitiosè adscribit, imaginibus quibusdam insculpto, & alijs nonnullis additis si pro amuleto gestetur. ¶ Ex Cardani Variorum libro 7. Rubeta (inquit) dentium dolori prodest plerunq;, si dentes coxarum ossibus tangantur: antipathia enim est. Siccatæ in umbra iecur, ad albugines oculorum elegantissimum auxilium est. Ipsa uerò tota tuberibus carneis superligata, (uocant autẽ nâtas Mediolanenses,) ea abolet, & liquefacit. Synanchicis cocta & pro emplastro imposita, adeò prodest, ut quendam hoc auxilio, cui iam tanquam morienti, de more candelæ accensæ fuerant, liberauerim. Crediderim & filum, quo suspensa interierit, (*sicut de filo purpureo, quo suffocata fuerit uipera, ueteres tradiderunt,*) posse conferre. Pedes omnes magnæ rubetæ, ab ea uiuente abscisi, dum Luna uacua ad coniunctionem properat, colloq; strumas patientis suspensi, adeò conferunt, ut persæpe etiam à morbo patientem liberent. Cinis quoq; eius falconi cum carne exhibitus, tineas quæ plumas erodunt, tollit. & forsan etiam, si super auem ipsam solùm spargatur. Idem collo mulieris fluxum mensiũ patientis suspensus, (*hanc quidem uim ex cinere Ranæ magnæ, superiùs etiam ex incerto authore scripsimus in Rana,*) fertur eum cohibere. Quinimò referunt collo pulli cinerem suspensum, efficere, ut ne iugulatus sanguinem mittat.

De Rubetarum ueneno. Synesius in epistola quadam ad fratrem distichon hoc recitat: Ἀστίδια, φρῶνον, ἄφιν, καὶ λαδικὰς πθρίφθορε, Καὶ κώνα λυσσητῆρα (λυσσητῆ forte,) καὶ πέλε λαδικὰς. Videntur autem uulgò, nullo certo authore, usitati fuisse hi uersus: quibus λαδικὰς homines notantur tanquã maximè uenenatis etiam feris, aspide, rubeta, serpente, (uiperam intelligo,) & cane rabido, nocentiores. Quinam uerò sint λαδικὰς, dubitari potest: ego coniecturam meam protuli in libro De Quadrupedibus ouiparis, in Rubeta G. nunc uerò λαδικὰς per syncopen pro λαοδικίας dictos

dictos, coniecerim, ut sit nomen gentile, à Laodicea ciuitate Asiæ. quam coniecturã auget, quòd in eadem Epistola à Synesio Euthalius quidã cognomine Ballas, Αεολικὸς nominatur. illũ ait præfectum aliquando Lydis auarissimum & astutissimum hominem, res illorum esse depeculatum. Est autem Lydia Asiæ regio, & Laodicea quoq; non procul Asiæ ciuitas, Lyco flumini imposita. Stephanus aliam Syriæ, aliam Lydiæ Laodiceam facit, &c. Itaq; arbitror Laodiceæ (cuiuscunque) ciues, tanquam improbos, auaros, astutosq; homines, hoc districto traduci solitos: sicut & alij populi suis uitijs, ut in prouerbio, Tria Cappa pessima. ¶ Memini ranas quasdam lacteum quoddam uirus exudantes uidere, quod & salamandræ, præsertim percussæ, faciunt. ¶ Aspis uel solo tactu interdum interimit: & afflatu quoq;, ut & centrites, & rubeta, Aelianus de animalibus 9.11. Et rursus 17.12. Est quoddam rubetæ genus, cuius non modò potus est pernicios us, sed illius etiam aspectus aspicientibus infestissimus existit. Nam si quis ex ijs, qui malas artes ingenios è facitare sciunt, eam primò contriuerit, deinde eius sanguinem, siue ad unum, siue ad aliam potionem, quã homines uenefici idoneã existimarint, admisti ũ, cuipiam per insidias bibendũ dederit, is sanè sine mora perit. At nunc res agitur tenui pulmone rubetæ, Iuuenalis Sat. 6. de ueneficis mulieribus. Extat historia apud Boccatium de eo qui à sumpto cibo cum amasia sua in horto gingiuas folio saluiæ perfricauit: & mox mortuus est. unde mulier in suspicionem ueneni uenit: & cum in rem præsentem à iudice duceretur, ostendit decerpto saluiæ folio uirum hoc quo ipsa nunc modo gingiuas perfricasse & mox obijsse. perijt autem mox ipsa quoque. Vn de iudex de saluia suspicari cœpit, quam cum effodi iussisset, rubeta subtus latitans deprehensa est. ¶ Rubetæ in puluere potæ mortifera inferunt incommoda, quemadmodum & morsus. Nam etsi dentibus careant, tamen compressa scabris gingiuis particula, & subinde ingressa per cutis spiracula saliua, demorsos uenenant, Matthiolus. ¶ Artemisia alligata priuatim potens traditur, potá ue, aduersus ranas, Plinius. Macer succum eius cum uino hausturn commendat.

Bufocongrum piscem in Amara Aethiopiæ lacu, congri forma, sed capite fœdo quasi bufonis, nominat Cæsar Scaliger De subtilitate 226.3. &c. Ranam piscatricem incolæ Istriæ rospum appellant, id est, bufonem: & similiter Itali etiam aquilam piscem, Bellonio teste. hanc nimirum à ueneno, illam ab oris forma. De Phryne nobili scorto multa tradunt authores. Aelianus in Varijs lib. 9. auream eius imaginem Delphis erectam memorat. ¶ Phrynion herba Kiranidæ 1.21. est batrachium, in aquis nascens, ui urente. H.2.

De omine uel auspicio ex rubetis, diximus paulò antè in E. h.

RANAE Scincoides numerosæ enatæ, pestilentiæ futuræ aliquando præsagium sunt, Alexander Benedictus. sed omnino legendum phrynoides, ut Aristoteles nominat, idemq; ex ipsis præsagium refert: cuius uerba Græca recitat Rondeletius, in capite de rana cœlitus demissa. (Vide quæ scripsimus suprà in Explicatione tabulæ diuisionis ranarum ad numerum 8.) quanquam enim scincorum, quos uulgò sic appellant, colorem referunt uentre citrino, dorso fusco: & similiter in aquis putridis degunt: & uenenum, ut probabile est, illis simile habent: hoc nomine tamẽ nullus idoneus author usus est: & scinci non sunt, quibus imperiti pharmacopolæ quidam eorum loco utuntur: sed salamandræ quædam aquaticæ: Salamandras nostri Mollen indigetant: aquaticas uerò, Waſſermollen: ranas uerò istas ab earum similitudine, ut conijcio, Mönle, diminutiua uoce. Ranæ phrynoides sunt (inquit Petrus Aponensis in commentarijs suis in problemata Aristotelis) quarum facies signa rubea habent. Huiusmodi uerò ranas, uel potiùs ranulas, multoties uidi. Multò minores sunt uulgaribus ranis, parte prona coloris charopi, uel cinerei, seu cusi: sub uentre uerò citrini, aurei. Nec rarò contingit eas in Italia uidere post pluuiam immediatè æstu præcedente uehementi, salientes per loca prius arida, puluerulenta, caudam habent paruam & tenuem. Sed huiusmodi ranularum nomine intelligenda sunt quæuis animalia ex putredine orta: Aristoteles tamen hæc præ cæteris fortè nominare uoluit: quia cum sint diuersorum colorum, maior copia materiæ & putrefactio amplior in ambiente nos loco indicatur: Hæc ille, qui & Ioannis Damascení hunc aphorismum citat: In quacunque prouincia abundauerint animalia generata ex putrefactione, putredines & pestes in corporibus incolarum eodem anno generabuntur. Rondeletius easdem διοπτρεῖς esse putat, hoc est cœlo demissas: quas ego cum pluuijs tantùm cadere dixerim, uel alioquin ex aëre sublimi cadere, id quod rarissimum ac inter ostenta est. Et quanquam hoc etiam aëris corrupti magnum est signum: & populos aliquos hac lue regionibus suis pulsos (propter ranarum è nubibus demissarum copiam, & grauem interfectarum odorem) literis proditum est; phrynoides tamen dictæ in ipsa terra ex eius putredine generantur: & quanquam semper appareant aliquæ per æstates, si tamen in maiore solito copia prouenerint, insalubre signum facit unt.

DIOPETES ranæ à nullo authore nominantur, quod sciam, præterquàm semel & iterum à Plinio, nempe libro 32. cap. 6. his uerbis: Ranæ quas diopetes & calamitas uocant: sanguis earum cum lachryma uitis, si euulsis inutilibus palpebrarum pilis illinatur, renasci prohibet. Et rursus cap. 10. Iecur ranæ diopetis uel (*Rondeletius legit,* &) calamitæ, in pellicula gruis alligatum, Venerẽ concitat. Sed utrobiq; alia lectio habet dryophytes, quã & Hermolaus secutus est. Vtcũq;

Digitized by Google

legas, apparet Plinium, ſiue diopetem ſiue dryophyten eandem feciſſe cũ calamite. Rondeletius etiam in capite de ranis in genere, dryophyten eandem calamitæ facit, poſtea de ſingulis agens diſtinguit. Ego de his uocabulis quædam protuli in Libro de Quadrupedibus Ouiparis, capite de Ranunculo uiridi, ſiue rana calamite, pagina 56. Et ſanè calamitæ uideri poſſunt δενδρῶες, hoc eſt è cœlo, uel aëre delapſæ, cum ſuper arboribus reperiuntur: quaſi non de terra aſcẽderint, (cum nullum aliud ranarum genus ſcandere poſsit,) ſed è ſublimi ceciderint. ¶ Rõdeletius ranas paruas rubetis ſimiles, quas φρυνοειδεῖς Ariſtoteles cognominat, δενδρῶες eſſe putat: quæ ſententia paulò ante nobis in controuerſiam ducta eſt. ¶ Ranas certe quaſuis è nubibus delapſas, quod factum ſæpe legimus, tam infelici ranarum pluuia, ut populi etiam ita pulſi ſint, δενδρῶες appellare licebit. Vide quæ congeſta à nobis ſunt, in libro de Quadrupedib. ouiparis, in rana C, pagina 444. Pluuiam quidem ranarũ, murium, piſcium, &c. dupliciter accipere licet: ut uel cum pluuia aqua hęc animalia ceciderint: uel ſine aqua, agminatim tamen & pluuiæ inſtar è nubibus delapſa, in terram diſperſa ſint.

Ranæ paruæ (οἱ μικροὶ βάτραχοι) non pluuntur, ut quidam putarunt: ſed iam priùs ſub terra latentes, apparere incipiunt, cum aqua earum cauis ſe inſinuârit. genere autem differunt hæ ranæ ab ijs quæ in paludibus & lacunis degunt. Abundantia tamen & harum & cæterarum, cum uiguerit* (*addiderim, humidam & morboſam anni conſtitutionem portendit,*) Ex fragmento libelli Theophraſti de animalibus quorum repentina multitudo apparet. Mirambellum oppidum eſt Santonicæ præturæ. in eius agro tantum pluit ranarum, ut cumulatim totæ uiæ tegerentur: oppidani neque domo efferre pedem, neq; ubi ueſtigium ponerent, haberent: Quò ſi totius penè Aquitaniæ ranina oua conuecta eſſent, uix ille numerus explerí potuerit, Cæſar Scaliger. ¶ Vocabulum διοπετὴς apud Homerum inuenio, à dandi caſu Διῒ compoſitum. nominat autẽ ille πομπὰς Διοπετέας, id eſt fluuios è Ioue delapſos: quoniam fluuij, (præſertim torrentes) cœleſti aqua augentur. Alij authores tum in hoc tum alijs à Ζεὺς compoſitis nominibus, omicron ponunt, à genitiuo Διός, ut διοτρεφὴς, διομήδιος. Euſtathius annotat nomina in πετης, ſi compoſita ſint à uerbo πίπτω, quod eſt uolare, paroxytona eſſe, ut ὑψιπέτης ὄρνις: à πίπτειν autem, quod eſt cadere, oxytona, ut διοπετὴς Παλλάδιον, ὃ ἐκ Διὸς καταπεσόν. De Palladio autem cœlitus delato, plura leges in Lexico Græcolatino, &c. ¶ Quoniam uerò codices Pliniani quidam non diopetes ranas, ſed dryophytes habent, ſuper ea uoce etiam aliquid afferendum duxi, præter ea quæ in libro de Quadrupedib. ouiparis rana calamite dixi. Græcæ igitur linguæ proprietas & analogia dryophyten non admittit. At δρυοβάτλω ſi quis appellet, quòd per arbores repat, defendi poteſt: uel δρυοπέτλω, quòd ab arbore in arborem quaſi uolando tranſire uideatur: uel δρυοπετῆ, aut δρυοπετῆ, id eſt ex arboribus delabi ſolitam, (quæ omnia calamitæ conueniũt,) defendi poterit. Horum tamen omniũ nihil apud Græcos ſcriptores de ranis inueniũ. Δρυπετῶς uerò olíuas legimus, πίπτει δὲ καὶ ἡμέρα πανοπλικυίαις ὠμαῖς, (ſubaudi δίον ἐλαίας,) Varinus. quæ priuſquam matureſcant, ex arbore cadunt. Drupas Latinè uocãt. Drupæ ſunt oliuæ nondum edules & teneræ: nec olearum modo, ſed alias quoq; baccas ita uocamus, Hermolaus in Plinium. Vide Indicem Plinij. His opponuntur δρυπετεῖς fructus (præſertim oliuæ) qui in ipſis arboribus maturuerunt. Adi Euſtathij in Homerum Indicem, & Lexica.

Dryophytes.

DE RANA PISCATRICE.
RONDELETIVS.

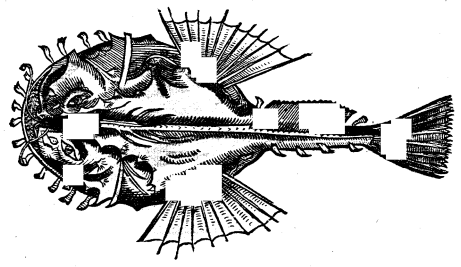

ARA-

Digitized by Google

RAIIS & torpedínibus ad longos cartilagíneos ueníemus per medios: hos uoco, qui ut non omnino longis símiles sunt, ita longiore contractioreq; sunt corpore, & cauda spisſiore quàm plani. Præterea branchías in lateribus habent, præter planorum cartilagineorum naturam. Huiusmodi sunt rana marina & squatina, quas tamen in planis numerarunt Aristoteles & Plinius. *Ordo: quē nos nō seruauimus.*

De rana autem marina ceteris raiarum generibus omíssis nunc loquimur: quæ Βάτραχος ἁλίας A ab Aristotele lib. 9. de hist. anim. cap. 37. dicitur, id est, interprete Plinio lib. 9. cap. 42. rana piscatrix. Hodie quoq; à Neapolitanis rana piscatrix dicitur, ab alijs Italis marino piscatore uel diauolo di mare. A Massilienſibus baudroy (*Baudroium Masilienſium uulgus uocat, nomine à batracho detorto,* Bellon.) à lato & amplo oris rictu: quo marsupiũ refert, quod baudrier uernacula lingua nominãt. A Burdegalenſibus peſchereau. Siculi lamiã nescio qua ratione appellãt, nisi ab ore admodũ hiante, uel à uoracitate. Monspelienses gallanga. Piscatricis nomẽ à piscandi solertia inuenit, ranæ ue rò à ranæ paluſtris nuper nascentis similitudine. Pariũt enim ranæ paluſtres, tradente Plinio, minimas carnes nigras, quas gyrinos uocãt, oculis tantùm & cauda insignes: mox pedes figurant, cauda findente se in posteriores. Apud Platonẽ prouerbio dicitur: Nihilo rana gyrina prudentior: Οὐδὲν ἧσσον ἢ κὠτὸν ὥσπερ θεὰν ἐθαυμάζομεν ὧν Σωκράτης, ὁ δὲ ἀρτίως ἐντυγχάνων ἅμα εἰς φρόνησιν τελεῖ βελτίων βατ- ραχίου γενέσθαι. Nos illũ tanquam deũ sapientiæ nomine ſuſpiciebamus, at ille neutiquã sapientia ranam Gyrinã superabat. Quo in loco Eraſmus pro γνεσίου legendũ censet χρωσέως: est enim Gryneũ Myrenæorum oppidũ, ubi consentaneũ est, inquit, ranam despicatissimã fuisse, propter Apollinẽ, cui peculiariter id animal inuisum, propter fabulã de rusticis in ranas cõmutatis. Est autem eo in loco templum Apollini sacrum candido marmore, & oraculum uetustissimum: unde etiam ipsi cognomentum Gryneo. Verùm cùm optimorũ autorum testimonijs constet gyrinos paruas esse ranas, uel ranarũ partus informes, quibus illepidius nihil possit uideri, Platonis locus integer minimeq; immutandus mihi uidetur. Sed utra lectio magis probanda, penes doctiores iudicium esto. Ad ranas marinas redeamus, quæ à ranarum paluſtrium recens natarum similitudine dictæ sunt: capite enim caudaq; tantùm constare uidentur, ut etiam cottis fluuiatilibus piscibus appositè comparari possnit. *De ranis gyrinis. Lib. 9. cap. 51. In Theæteto.*

Hic indignum planè fuerit ueritatis studioso prætereire silentio, monstrum illud, seu fabulam potiùs, quam pro rana piscatrice, & eius historia proposuit is, qui de aquatilibus superiore anno librũ edidit: ei enim pedes appinxit tã absurdè, quàm si leoni terreno pinnas appinxisset: ranãq; appellatam esse putat, à pedibus quos sub uentre geminos habet, ad ranæ paluſtris similitudinem membrana intertextis: quibus uerisimile est, inquit, hanc in ranæ modum per fundum maris incedere. Quæ omnia quantùm à ueritate abhorreant, ex sequentibus perspicuum fiet. *Contra picturã Bellonij, & qđ pedes non habeat.*

Rana marina piscis est cartilagineus, planus, fuscus, siue fuliginis colore: capite maximo, rotundo & compresſo. Corporis figura & colore cottis piscículis similis. Capiti cauda tantùm sine corpore affixa esse uidetur, ut nihil ferè præter caput, caudamq; in hoc pisce uideas. Caput aculeis multis, acutis, horret. Os illi non in supina parte, sed in promptu, amplum & latum, & ad pisces ingenium moresq; à prouida natura rectè accommodatum. Maxilla superior, breuior est: inferior, longior & prominens: quo fit ut semper os hiet, pateatq;. Lingua quoq; maxilla superiore longior, lata est & magna pro maxillæ magnitudine. Est membrana quædam gingiuarũ interiore parte enata, & in os complicata: quæ à maxilla separari, nisi diligenter inspicias, non uidetur. Dentes non solùm in utraq; maxilla sunt magni, acuti, in os recurui, sed etiã in palati ossibus duo bes infixi, item in radice linguæ. Oculi supra caput ad latera spectãtes, aculeis septi: ante hos prò pendent appendices duæ, tenues, albæ, tetriq; odoris, si Oppiano credimus: quibus ueluti esca pisces mirâ solertiâ allicit & capit. quod non solùm grauissimo Aristotelis testimonio, sed etiã piscatorum multorũ experientia comprobatũ est. Aristoteles lib. 9. de hist. anim. cap. 37. Rana ea quæ ante oculos propendẽt, quæ longa pilorũ specie referunt, in extremis aũt crassiusculæ rotundanẽ, ueluti esca utrisq; adiecta: ea inquã capillamenta, cum arena, aut turbidis aquis, quas ipsa conturbárit, sese obruerit, attollit: quæ quũ tangũt, pulsantq; piscículi, eos allicit donec in os perduxerit: quæ uerò capillamentis illis casu quodam caruerit, macilentior capitur. Eadẽ Plinius ita transtulit. Nec minor (quàm torpedini) solertia ranæ quæ in mari piscatrix uocatur. eminentia sub oculis cornicula turbato limo exerit, assultantes piscículos pertrahens, donec tam propè accedant, ut assiliat. Eadem Oppianus lib. 2. ἁλιευτικῶν pereleganter expressit. *Lib. 2. ἁλιευτικῶν* (D) *Lib. 9. cap. 42.*

Βάτραχος οὖν καθ' ὁμᾶς, καὶ μαλθακὸς ἰχθῦς,
Αὖλιν ἀφ' ἡϊόνος τῶν ὑδρηλὸν γαστέρι φορβὴν.
Κεκλιται ἄγρωστιν, ἀλίῳ ὑπ' ἀκτὰ σάκεϊ πιτύνων.
Ἀσπὶς δ', ἀχρὶς ἐπ' ἀκρον ἐπὶ δόλῳ ἔντυε μύτον.
Οἱ δ' ἅμα μὲν ἐλάσωσιν ἐφορμήσαντα λαβέσθαι.
Ἦκα μάλ' ἐκπάλιν ἕρπει ἐπὶ τόμα. τοὶ δ' ἐφέποντα
Βατράχου δυρέϊνην ἔσω χρύσεοι μηρύσαν.

Αἴψα δ' ἰδ' ἐσάμενος, τόμαι δ' οἴγνυτ' ἀυτῷ μάλιστα.
Αὐτὰρ μὲν πλοῖο κατ' ἀυρώοντ' ἐλυδεὶς
Ἡ ῥά οἱ ἐκ χρὸς νάπτης ἐσάγησε πεφύκει,
Τῷ ὅ γε μὰν σιγῇ, δίλοφ ἰχθύσι βασταζόμενος.
Αὐτὰρ ὃ τῷ ἄλλῳ ὧπτις ἐφελκόμενα ἀτρέμας ἔσω,
Οὐσίγῳ διὸς ἄμυναι ἱερυτῆρ' δίλοφ, ἄχρι λάβωσι

Batrachus igitur, & mollis piscis, ad nos
Ab littore uadosum uentri pabulum
Accubat herbidum, marino scuto incumbens.
Aspis autem, hamo ad extremum dolo aptato.
Illi simul impetum fecerint, ut arripiant.
Paulatim recedit ad os. Illi autem insidentem
Batrachi ferream intus aurei momordere.

Ipse autem sentiens, & os aperuit ipsi maxime.
Ipse quidem nauigio ad fluctum delatus
Ille ei ex humo nauis ancora nata est,
Ille igitur tacitus, lato cum piscibus gestatus.
Ipse autem ille alius, ut quisque ad escam sine,
Omnes simul impetum facere, custos dolo, donec capiant

Batrachi ferream intus aurei momordere.

Ex his liquet iure optimo piscatricis cognomentum additum. Contra aliorum planorũ cartilagineorum naturam pinnas duas habet in medio corpore. Branchiarum foramen utrinque unum,

Digitized by Google

cute, non osseo operculo contectum. Cauda carnosa est, spissaq́, in pinnam latã desinens: in eiusdem supina parte pinna alia erigitur. Ex caudæ capitisq́ lateribus appendiculæ quædam carnosæ dependent, certis interuallis à se distantes, quæ natante rana supernatant. Intus peritonæum nigrum est: uentriculus magnus, utrinque appendicem unicam, breuem habens. Intestina gracilia, in gyros multos conuoluta & replicata, quod necesse fuit, ob uoracitatem & uentris capacitatem paruam. Hepar rubescens, paruum, contra uoracium et gulosorum piscium naturam, neque in lobos sectum ueluti in galeis, tenerĭtudine torpedinis hepati non cedit, ob eam solùm expetendum. Fellis uesicæ meatus longus, ab hepate propendens mesenterio, intestinoq́ adhæret. Fel aqueum est. Splen nigricat. Huic pisci si per os, uentriculus interaneaq́ omnia eximantur, corpusq́ quoad eius fieri potest distendatur, totum pellucidum fit, immissoq́ lumine laterna appareth horrifico aspectu, quemadmodum & piscis ipse uiuus tetro fœdoq́ est conspectu, unde ab Italis diauolo marino nuncupatur, & ab Oppiano in uersibus paulò ante citatis fœda uisu dicitur.

(A) C Rana oua parit, cùm cæteri cartilagineĭ animal pariant: Aristoteles: οἱ μὲν λεπιδωτοὶ εἰσι πάντων ὠοτόκοι· τῶν δὲ σελάχων πάντα ζωοτόκα, πλὴν βατράχου. Et: Ζωοτοκεῖ δὲ τὰ σελάχη, πρότερον ὠοτοκήσαντα ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐκπορεύσαντα ἐν αὐτοῖς πλὴν βατράχου. Animal pariunt cartilaginea, sed priùs ouum pariũt insensim, augentq́ & excludunt, excepta rana. Quo in loco pro rana, mendosè legitur raia in Latinis codicibus. Plinius: Cartilagineum genus animal parit, excepta quam ranã uocant. Huius rei causam reddit Aristoteles. Τὰ καλούμενα σελάχη ἔχει τὸν ἰχθύων ἐν αὐτοῖς μὲν ὠοτοκεῖ τὸ τέλειον ὠόν, ἔξω δὲ ζωοτοκᾶ, πλὴν ἑνὸς, ὃν καλοῦσι βάτραχον. ὅτι δὲ ὠοτοκεῖ δύναται τὸ τέλειον ὠὸν μόνον. Δῆλον δὲ ἡ τῷ σώματι φύσις· πλὴν τε γὰρ κεφαλὴν πολυσπλάσιον ἔχει τὸ λοιπὸ σώματος, καὶ τούτων ἀκαυλόωδη καὶ σφόδρα πραχῆαν. Διόπερ οὐδ' ὑστέρου εἰσὶν ἔχοντα οὐν νωτίδος, οὐδὲ δὴ ἀρχὴς ζωοτοκεῖ. τὸ γὰρ μέγεθος, καὶ ἡ πραχύτης τῆς κεφαλῆς, ὥσαυτως καὶ εἰσελθεῖν κωλύει, ὥστε καὶ ἐξελθεῖν. Cartilaginea perfectum ouum intra se pariunt, animalq́ foras emittũt, excepta rana: hæc enim sola perfectum ouum foras emittit. Cuius rei causa est corporis natura: caput enim multò maius reliquo corpore habet, idq́ aculeatum, ualdeq́ asperum: quamobrem neque posteà catulos suos recipit, neque initiò animal parit: capitis enim magnitudo & asperitas quemadmodum ingressum, ita etiam exitum impedit. Idem alio loco scribit, ranam animal non parere, neque fœtus suos recipere, tum propter capitis magnitudinem, tum propter aculeorum impedimentum. Cur uerò ranæ paucæ reperiantur, cùm inter cartilaginea fœcũdissimæ sint, idem Aristoteles docet, πολυγονώτατον δέ ἐστι τῶν ἰχθύων ἡ μαινὶς· τῶν δὲ σελαχῶν βάτραχος, ὀλιγα τεκνοῦται ὧν, διὰ τὸ ἀποπλύνεσθαι ῥᾳδίως· τίκτει γὰρ ἀθρόα ὥσπερ πῶς τῇ γῇ. Fœcundissima piscium est mæna, inter cartilaginea uerò rana: sed raræ sunt, quia facilè pereunt, parit enim uniuersa ad terram.

Rana marina extra aquã aliquandiu uiuere potest. Vidimus ipsi aliquando in litore inter herbas dies duos uixisse, uulpeculæq́ terrenæ noctu pastum quæritãtis pedem dentibus arripuisse, & ad auroram usq́ retinuisse, ex quibus oris dentiumq́ robur collĭgere licet. *Vita extra aquam.*

F Carne est molli, excrementitia, in suauĭ, ferini saporis, maslicq́ succi.

G Fel eius aduersus suffusiones utile est. Os in cauda nullum habet rana, cũ cartilaginea sit, neq́ aculeum exertum pastinacæ modo: Plinius tamen, Offĭculum de cauda strumis curãdis prodesse his uerbis scribit: Pungi piscis eius, qui rana in mari appellatur, offĭculo de cauda, ita ut nõ uulneret, prodest. Id faciendum quotidie, donec percurentur. Sed quid de eo Plinĭ loco sentiã, anteà (*capite ultimo de Raijs, quod de Raia asperrima inscripsit*) exposui. Lib. 32. cap. 8.

A. Malthã lon gè aliũ piscem esse. Ex his tum ὠοτοκίας à nobis cognitis, tum grauissimorum autorum testimoniis confirmatis, notior cuiuis esse potest rana piscatrix quàm ex eius descriptione qui pedes ei tribuit, quiq́ eam maltham appellat: cuius erroris refutationem in hunc locum reiecimus. Ac primùm quàm frigida sit sola hæc ratio, quòd maltha sit, quia molli sit carne, nemo non uidet: id enim nomen in infinitos alios pisces, qui molli sunt carne, competeret. Deinde Oppianus, cuius uersus à Lippio Latinos factos profert, facile eum ab hoc errore reuocasset. Is enim libro 1. ἁλιευτικῶν cum ceteris maltham numerat: libro uerò secũdo torpedini subiunxit. Quare ineptè primo Latino uersui libri primi duos alios ex libro secundo subiunxit; quasi uerò maltham & ranam tanquam eundem piscem Oppianus coniunxisset, iisq́ tribus uersibus, ut de eodem, locutus fuisset.

DE EADEM, BELLONIVS.

A Tyrannidem in litore maximam exercet, quæ à Græcis μάλθη (*Malthum longè alium esse piscem, indicatum est suprà in* M. *elemento*) καὶ βάτραχος & θαλάσσιος, à Latinis rana marina dicta est. Græcam autem uocem Massiliensium uulgus adhuc imitatum, Baudroium, nomine à Batracho detorto, appellat. Burdegalenses à piscium, quos deuorat, multitudine, piscariolum (dum ranam piscatricem appellare uolunt) uocant, Pescheteau. Epidaurĭ (uulgus Ragusinos nominat) apud quos ingentes huiusmodi pisces reperiri solent, ob deformitatem & fœdum atque horrĭdũ corporis aspectum, Diabolum marinũ uocarũt: à cuius esu atq́ inspectione, qui Epirum & Aegeum mare incolunt, plurimùm abhorrent: tantumq́ ipsum exenterant, siquando in sagenis capiatur, ut pisces, quos recens deuorauerat, extrahant. 6

Ranam autem appellatam esse puto à pedibus, quos sub uentre geminos habet, ad ranæ palustris similitudinem, membrana intertextis: quibus uerisimile est hunc in ranæ modum, per maris fundum

Digitized by Google

ſundum incedere. Figura eſt plana, oblonga, carne molli, unde illi Malthæ nomen eſt: tres cubi
tos in Epiro longa, Maſſiliæ multò minor: cute undecunq; læui: ore tam uaſto, ut maximũ quen-
que canem terreſtrem abſorbere poſſe uideatur. Hoc habet cum Squatina commune, quòd bi-
nas utrinq; alas præ ſe ferat, latiores ac denſiores tamen, atq; in ſummo magis diſtentas: grandia
foramina duo, eò loci oſtendens, in quo reliqua cartilaginea quina habent. Os ante caput, Squa-
næ modo, gerit: dentesq; confuſis ordinibus, ſuperiorem & inferiorem maxillam ambientes;
mobiles, albos, oblongos, ad ſtomachum conuerſos: pinnam paulò ſupra maxillam ſuperiorem
admirabilis naturæ: gracilibus quibuſdam cornibus, ſeſquipedalis longitudinis, per ordinem di-
ſpoſitis ita communitam, ut harum prior, ſecunda multò longior ſit, atq; in extremo ueluti peni-
cillum album cutaneum oſtendat, quo uana ueluti quadam eſca piſciculos fallere ſolet, unde pi-
ſcatricis cognomentum habuit: quòd ea algæ aut cœno immerſa (eſt enim æſtuarius piſcis) nihil
præter hæc cornua oſtendat, quibus incautos piſces allicit. Vnde Oppianus,

Mollitiæ nomen Malthe quæ ferre uidetur. Exitij ignaros piſces ſic rana maligna
Decipit, imbelles magno deglutit hiatu. (*Hi uerſus de diuerſis piſcibus, ex locis etiam Oppiani diuerſis, non ſecùs tanquam de uno piſce citantur.*) Habet & aliam pinnam in medio tergore, priori ferè conſi-
milem: ac præter has, in lateribus, utrinq; unam, in gyrum, ut & cauda, crenatam. Ranæ marinæ
caput, pelle denudatum, crocodili caput refert, in quo binos calculos reperies planos, talpinum
pedem, aut ſcrupulum medicum referentes. Cartilagineorum marinorum ſola creditur oua ex-
cludere. Vuluam habet in quolibet latere duas ulnas longam, multis anfractibus circunductam,
terreſtris ranæ modo: ueſicam quoq; Delphini ueſicæ multò maiorem. Eius hepar in quinos lo-
bos diſtinctum eſt, quorum duo utrinq; ad latera protrahuntur. Fel autem ex ramo à pyloro &
ileo prodeunte emergit: ſtomachum gerit, & inteſtina carnoſa, lienem rubrum, circinatum, à ſto-
macho inter eius renes dependentem. Cartilagines in rana totidem numerantur, quot in quouis
ſceleto, oſsium terreſtrium animalium formam referentes: ſed prorſus medulla carent, præter-
quàm uertebræ. Totidem neruorum coniugamenta in eius cerebro (multùm tamen liquido) nu
merantur, quot in reliquis animantibus.

COROLLARIVM.

*Ranæ piſc. pictura ad ſceleton, quam à Miſenis Ge. Fabricius miſit. apparet quædam eſſe diſtorta, & ut in ſceletis fieri ſolet, partim arte, partim aridi-
tate, multa præter natiuam ſpeciem.*

A.

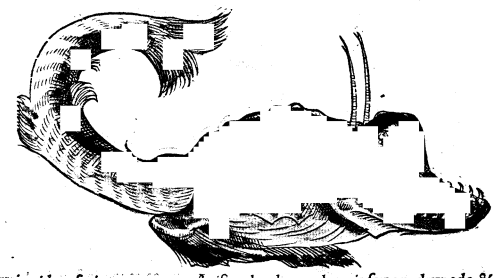

Obſcuri quidam ſcriptores, ea quæ Ariſtoteles de rana lutaria ſeu quadrupede, & de rana ma A
ſorina tradidit, non ſatis diſtinguunt. Planorum piſcium alterum eſt genus, quod pro ſpina car-
tilaginem habet, ut raiæ, torpedo: & quos bouis, aquilæ, ranæ nominibus Græcia appellat, Plinius. Græci etiam (ut Ariſtoteles, Oppianus,) ſimpliciter aliquando βάτραχον, pro rana piſce ſeu piſcatrice dicunt. aliquando ἁλιεύς, quod eſt piſcator, cognomen addunt. Apud Ariſtotelem ta-
men hiſtoriæ libro 9. cap. 37. legimus τὸν βάτραχον τὸν ἁλιέα καλούμενον, neſcio quàm rectè. malim e-
quidem ἁλιέα. neq; ἁλίεις à quoquam uſurpari puto. Gaza ranam piſcatricem tranſtulit, ut & Pli-
nius alicubi. Si ἅλεον legas marinum ſonabit: quanquam id uocabulum Ariſtoteli non admodum
uſitatum puto. in Admirandis quidem narrationibus eius, βάτραχον θαλάττιον (ſicut & in libello
de piſcibus Theophraſti,) nominatum inuenio: id eſt, ranam marinam, ad aliarum, nempe terre-
ſtrium, uel in dulcibus aquis degentium differentiam. Non probo etiam quod in Hermolai
Corollario legitur, βάτραχος ἁλικός. Auicennæ interpres ranam marinam pro piſcatrice dixit: ſi-
cuti etiam Cicero. nam quod Plinius ex ranis marinis remedium ſcribit, uidetur ad ranas fluuia-
tiles quadrupedes referendum. Athenæus ex Ariſtotele inter σιλόχους nominat, ναΐκλιον, βατιδίας,

Icon hæc est Ranæ piſcatricis, qualem Venetijs depictam olim ab amico accepi. conijcio autem ad piſcem aridum factam eſſe. Rondeletij enim pictura quin legitima ſit, non dubito.

B.

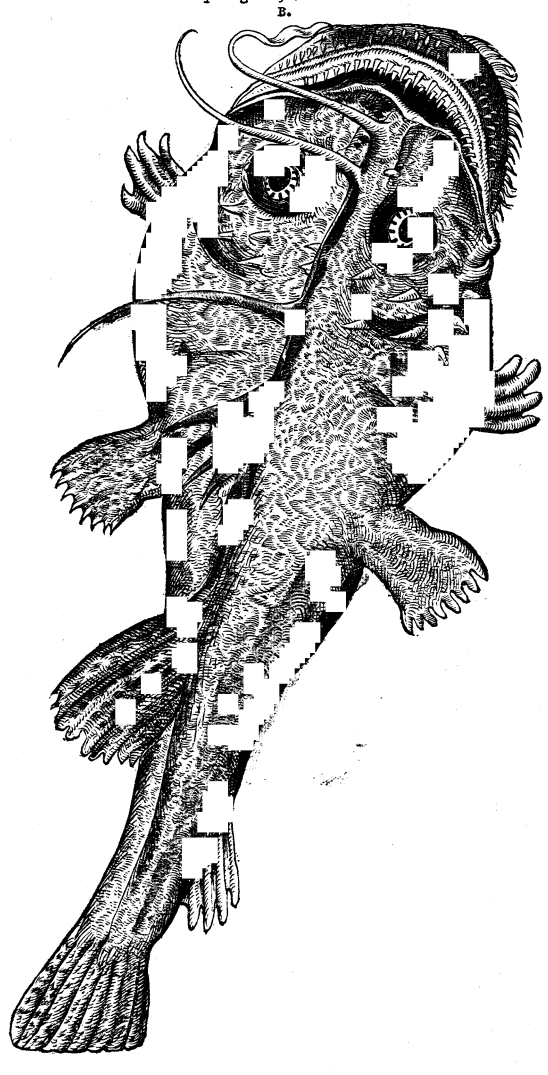

Digitized by Google

Ἐπιτρέχει. Raia pro rana in libris Aristotelis à Theodoro translatis non semel legitur, ut Hermolaus & Massarius obseruarunt: & à Rondeletio in Raia indicatum est. Quin & in Græcis exemplaribus eorundem nomina batus & batrachus quandoq; transponuntur. Siculi uocant Lamiam: Massilienses Bodroyum, hoc est, Batrachum, corruptè: Ligures, Piscem piscatorem: Neapolitani, Piscatricem, Gillius. Lamiam quidem hodie aliqui canem carchariam nominãt, &c. Vide in Cane carcharia. Hodie ab incolis Istriæ piscis rospus appellatur, Massarius. sed Itali etiam Aquilam piscem rospum, id est bufonem uocant, ut tradit Bellonius. Lusitanis Xaroco. ¶ De Germanico nomine dubito. alij enim aliter retulerunt. in Oceano tamen Germaniæ capi certum est. Piscis ille, cuius iconẽ ad sceleton Ge. Fabricius misit, nomine **Tóːſch**, præter caput & caudã (ut ipse scribit) nihil corporis habet. os latũ, & inferiore parte multùm eminẽs. Inferior pars unũ tantùm ordinem dentium habet acutorum: superior triplici ordine munitur. Naribus pinnulæ assurgunt: & supra oculos in capite tuber quoddam est. Inter branchias cauitates in summo capite habet, per quas nanti aqua decurrit. Partes corporis alimenti capaces nullas habet. Cephalûrum dixeris, Hæc Fabricius. Facilè autem apparet non alium esse descriptum ab eo piscem quàm ranam piscatricem: de qua Rondeletius: Capite (inquit) caudaq; tantùm constat, ut cottis fluuiatilibus piscibus, (uel ranis gyrinis,) appositè comparari possit. Sed alius est **Tóːſch**, (uel **Doːſch**/**Doːs**/**Duːrſt**,) circa Lubecum & alibi, piscis è mari uulgaris, file condiri solitus. cuius uenter cibo est aptus: delicatiores uerò eius partes, rostrum ac pinnæ, **Spoːren** uel **Spoːden** appellant. Hunc & in lacu Suerinensi capi audio. quidam capitonis genus interpretantur, propter capitis, ad reliqui corporis magnitudinem, excessum. sed capito uetus longè alius piscis est, mugili congener. Plura de uocabulo **Doːſch**, & asselli piscis genere capitato, scripsi suprà Corollario 11. de asellis, pag. 108. & deinceps. ¶ **Seerode**, id est rubetam marinam, Anglicè, (Germanis diceret **Meerkrott**,) à rictu nimirum similiter patente, Gallicè eadẽ significatione Crappe uel Crappaude, uocatum piscem se uidisse aridum uir doctus quidam mihi retulit: totum capite & cauda constare, triplicem habere ordinem dentium, linguam quoque dentatam, cadaueribus hominum uesci, & hominibus natantibus insidiari, quos membro uirili apprehensos ad profundum detrahat ac deuoret. **Quapp** Saxonibus rubetam sonat, sed aliud multò est marinum animal Germanicè dictum **Seequapp**, in Lepore marino mihi descriptũ. Seerode. Wolfus.

Wolfus uel **Walfuſe**, Germanicè dictus marinus piscis, (qui & in lacu Suerinensi capitur:) ca put habet crassum, fuscum, spinosum, corpus crassiusculum, dodrantale, quod caudam uersus attenuatur, ita ut gobij fluuiatilis capitati, uel gyrini speciem præ se ferat. Vulgarem esse audio Lubeci, & nihil ferè esui aptum habere quàm caudam. genera eius tria cognosci, inueniri in eo uermes quosdam ceu anguillas paruulas, carni eius infixas, unum aut alterũ pollicem longos. Hunc aliquis suspicetur ranam marinam esse: sed cum dodrantalis tantùm sit, & genera eius diuersa, aliium esse censeo, piscem scilicet λυσσαυλῶ: cuius generis aliquot in Cuculo descripsimus. nam & Io. Kentmanus Misnensis medicus eiusdem generis piscium, τῷ λυσσαυλῶ dico, picturas duas è sceletis nuper ad me dedit, alteri **Walfuß** nomine adscripto, alteri **Meerhan**, quod est Gallus marinus. Ergò cum de Germanico nomine ranæ piscatricis nondum nobis constet: aliarum gentium uocabula interpretata sequemur, & nominabimus **ein Meerkrott**/**ein Meerteufel**/**ein Taſchemaul**. id est, buffonem marinum, diabolum marinum, platystomum à marsupij genere quod taſcham uulgò appellant. Wolfus.

Rana piscis est cartilagineus, Aristoteles. Et alibi: Ranis quoniam latitudo parte priore minùs carnosa est, ideo natura quantum corpulentiæ priori ademerat, tantum posteriori & caudæ addidit. Circa Babylonis rigua pisces quidam in siccum egressi, in arido pascuntur. capita eorum aiunt ranæ marinæ (βατράχῳ θαλαττίῳ) similia esse, reliquas partes gobiorum, Theophrastus in libello de piscibus. Cottus fluuiatilis piscículus est, ranæ piscatrici similis, si parua magnis conferre licet, corporis figura & colore, Rondeletius. Ranæ quum paruæ sunt admodum, & piscis forma, nigræ sunt: & specie ranis piscatricibus similes, & colore, Idem. Callionymus etiam siue Vranoscopus capite est quodammodo simili ranæ piscatricis, & in capitandis pisciculis eodem astu utitur, quod Rondeletius obseruauit. quin & oris situ, labro superiore admodum retracto, inferiore prominente, ut os in cœlum spectare uideatur: denique oculis supra caput, ut in squatina, positis, (ut Gillius scribit) ranam marinam repræsentare mihi uidetur. Molles tergore ranæ, Ouidius in Halieutico. ¶ Dentes rana serratos habet. sic enim Mnesimachus apud Athenæum, τῶν κατὰ χάραν ναρκῶν, βατράχου, φησίν. Branchias tamesi contrà quàm alia plana cartilaginata, deductas in latera habet, eas tamen non spineo tectas operimento continet, (ueluti ea quæ non cartilaginea sunt,) sed cuticula. Posteriorem partem carnosam habet, & caudam quoq; carnosam & breuem, Vuottonus ex Aristotele. Pinnas rana & squatina infrà lateribus accommodatas habent, propter amplitudinem partis superioris: quæ autem parti supinæ commissæ sunt, eas iuxta caput adiunctas habent. nihil enim latitudo impedit quò minùs moueantur: sed pro superis illis has gerunt, minores ijs quæ ad latera applicantur, Aristoteles de partibus anim. 4. 17. Fel eius à iecore semotum, & intestinis commissum est, Vuottonus ex Aristotele: quo in loco Gazæ uersio raiæ non rectè habet pro ranæ.

Oris rictu (inquit Gillius) tum immenſo eſt, tum capite ingenti ut mediam corporis partem huius magnitudo occupet: os in roſtro eſt, non infrà in parte ſupina: inferius tamen labrum adeò eminet, & ſuperius contrahitur, ut os in cœlum ſpectare uideatur. Neque modò dentium ſeries ſolitis locis, uerum in medio etiam palato permultas habet. Eius oculi ſimiliter ſupra caput, ut Squatinarum, ſiti ſunt, magni & glauci: dorſo eſt duro, & oſſeo, & nigro: & capite aſpero, & duriſſimo: tota corporis facies ranæ ſpeciem ſimilitudinemq; gerit: & item pinnæ duæ in ima parte, & in lateribus aliæ duæ: tum aliquot pili in dorſo inſunt, ſed minores quàm ij qui eminent ex capite. Hæc ille. Et rurſus, Rana marina quam uidi ad portum Sabatiorum, duos pilos in uertice habebat, longitudine duorum pedum. & hi quidem tanquam frumentorum ſummi calami ſpicam, ſic caudam gerebant. ex his pilis præpilatis id nomẽ duxit, ut piſcatrix appelletur. Molles tergore ranæ, Ouidius. Rana branchias à lateribus habet, operimento cuticulari tectas, non (ut quæ cartilaginea non ſunt,) ſpineo, Ariſtot. hiſtoriæ 2. 15. ubi Gazæ uulgaris translatio pro rana raiam habet.

C Ouidius ranas numerat inter piſces degentes in herboſa arena. ¶ De ranæ motu & natatione, lege quę ſcripſi ſuprà in Corollario de raijs c. ab initio. ¶ Voraciſſimus piſcis eſt: unde & lamiã Siculi uocauerunt. Cadaueribus hominũ eam ueſci accepi: & natanti inſidiantẽ aliquando, membro uirili apprehenſum ad profundum detrahere ac uorare. Piſciculis quo dolo inſidietur, nõ tacebitur in D. ¶ Inter piſces cartilagineos is qui rana uocatur, ſolus animal non parit, nec ouum intra ſe excludit, Ariſtoteles non ſemel. Et rurſus: Piſcium quicunq; foras pariunt oua, imperfecta pariunt, præterquàm rana. Cum cæteri piſces oua pariant, hoc genus ſolum, ut ea quæ cete appellant, animal parit, excepta quam ranam uocant, Plinius ex Ariſtotele, qui hiſtoriæ 6. 10. Cartilaginea (inquit) animal pariunt, ſed ouo primum concepto auctoq; intra ſe, rana (*uulgaris editio Latina perperam hîc habet raia*) tantùm excepta. Cartilagineorum ouum cute molli operiri: quòd enim frigidiora quàm aues ſint, nequeunt partem circumdantem indurare, ideo ouum unum ranarum ſolidum durumq; eſt, ut foris ſeruetur. Cæterorum humida ſunt natura & molli. operiuntur enim intus corpore ſuæ parentis. Ortus ex ouo idem ranis, quæ extra perficiuntur, & ijs quę intus, Ariſtot. Ouum parit ſolidum durumq;, quod tamen non propriè oui ſimilitudinem habet, cùm ſit ſquamoſum atque aſperum, Vuottonus (ex Ariſtotele puto.)

D Rana piſcatrix (Βάτραχος ἁλιεύς) ante oculos quaſdam piſciculorum capiendorum illecebras habet, longulos nimirum pilos, ſiue appendices quaſdam, quorum extrema craſsis globulis prępilant. Hos in turbidiſsimis & refertis limo locis abdita, porrigit ac prærendit, & adnatantes piſciculos, ueluti ad eſcam, pilis ad ſe ſubductis (ſubducuntur enim occultis quibuſdam uijs) cum proximè acceſſerint, comprehendit, ac helluatur, Aelianus de animalibus 9. 24. Eadem ſcribit Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Ranæ marinæ (inquit Cicero lib. 2. de Nat. ut Gillius citat) dicuntur obruere ſeſe arena ſolere, & moueri prope aquam (*ſortè algas,*) ad quas quaſi ad eſcam piſces cum acceſſerint, conficiuntur à ranis, atque conſumuntur. Piſcatur (abſcondita in uado) attollens illa ſibi pendentia fila. dum enim piſciculi occurrunt, & capita machinamenti penſilis pulſant, ipſa ſubtrahens fila allicit, donec eos ſuum in os adducat. hoc omninò uerum ac certum eſt, Ariſtot. In lutum abiecta, ſicut lineam piſcator, ſic pilos ante ora ſua prętendit: eoſdemq; cum piſceis comprehendere uult, ſenſim ad os adducit, Gillius. Simili modo ſquatina & rhombus abditi pinnas exertas mouẽt ſpecie uermiculorum: itemq; quæ uocatur raia, Plinius. Raia tamen pinnis caret: Vide ſuprà in raia D. ex annotatis Maſſarij in Plinium. Idem ſepiarum aſtus ferrur: item caliionymi, qui ſpecie quoq;, capitis præſertim, ranam refert, ex obſeruatione Rondeletij. Similiter & ceraſtes ſerpens, aues uenatur.

F Cardanus ranam marinam edulem eſſe negat. Rondeletius carnem mollem, inſuauẽ, & ferini ſaporis ei tribuit. Hippocrates in libro de affectionibus internis: Laborans (inquit) tertio genere tabis, quarto menſe edat torpedinem, ſquatinam, raiam, galeum, paſtinacam, & ranas, ex alijs nihil. Ranæ uenter cum alijs lautiſsimis cibis ab Antiphane nominatur. Eundem laudat Archeſtratus. Βάτραχον γοῦν ἂν ἰδεῖν ἄνευ, καὶ χαιρέκρατος τοῦτο Σκόμβρου.

G Ranarum marinarum ex uino & aceto decoctarum ſuccus contra uenena bibitur; & contra ranæ rubetæ uenenum, & contra ſalamandras, Plinius. ego fluuiatilium potiùs, ſiue eduliũ è dulcibus aquis, ranarum ſuccum contra uenena illa darem. uide quæ annotauimus in Salamandra G. Dixi Græcos ranas marinas ſæpe ſimpliciter ranas nominare: quod & Plinius fortè animaduertens, alicubi probè marinarum cognomen adiecit, alibi non probè. Idem tamen alibi cum remedia quædam ex rana aquatica ad dentes præſcripſiſſet, (ut in rana inter Quadrupedes ouiparas recitaui,) mox ſubdit: Omnia ſupraſcripta ex marina rana efficaciora. Miror equidem tale nihil à Græcis proditum, quod ſciam: nam neq; ex piſcatrice rana remedium huiuſmodi inuenias: marinam uerò quadrupedem ne nominatam quidem. Bellonius tamen in Quadrupedum ranarum hiſtoria ſic ſcribit: Rana marina ad paluſtrem accedit: ſed cartilagines habet oſſium loco, eſtq; paluſtri procerior, atq; æſtuarijs frequens, ut ſuo loco tractabitur. Atqui de alia nulla poſteà, quàm piſcatrice, ſcripſiſſe eũ inuenio: quam paluſtri ſimilem dicere, nec aliter ab ea, quàm proceritate, diſtinguere, abſurdum mihi uidetur. ¶ Pilos oculis moleſtos ſi extirpare penitus uo

lueris,

lueris, loca eorum, cum prius eos euulseris, ranæ marinæ felle contínge: quod si fel eius repositũ
arserit, aquam marinam ei modicè admisce, Marcellus Empiricus.
Epitheta. Βάτραχος πωδὴς, μακδακὸς, ἄζυγος ἰὸ ἑᾶν, Oppiano. Ranæ molles tergore, Ouidio. H.a.
Laurentino turpes in litore ranas, Martialis 10.37.
Captatorem hominẽ notare si uellent, Raiam (*Ranam piscatricem uel marinam scribere debuit*) pin- Icon.
gebant: gestat enim illa ante oculos suos gemina fila, &c. ut in D. expositum est.
Martialis 10.37. ranas cum plebeijs & uilioribus cibis nominat. Anaxãdrides uerò in Cotyis f.
Thracum regis conuiuij descriptione.
Βάτραχον pro uiri nomine Archippus poëta in Piscibus posuit. Pisces enim cum Athenien-
a sibus sic pacisci facit, ut inuicem reddant quæ utrinq; non sua habent, & pisces quidem Athenien-
sibus cum alijs Βάτραχον ἀντὶ πτέρυγος τὸν ὦμον ἔχειν.
REMORA in Echeneide est.
RESTICVLAS nominat Apuleius Apologia 1. cum assulis, festucis, algis, inter maris eie-
cta menta. uidentur autem nec animalia, nec zoophyta, sed stirpes quædam marinæ esse.
REVERSI à recentioribus appellantur pisces Indici duo, formæ diuersæ, sed naturæ eiusdem. Vide suprà in Guaicano.
RHAMPHESTAE, Ῥαμφισταὶ, pisces quidam, Hesychius & Varinus. Rhamphos Græcis rostrum est, in auibus præsertim maioribus, ut scribit Hesychius: unde & romphæa fortè pro
gladio dicitur, uel iaculo longo: & Latinè framea per metathesim: quanuis Germanicum id no-
b men Tacitus facit. lanceam uel telum oblongum interpretantur. Acus quidem Græcè rhaphis, id est subula, à rostri figura nominatur; & Gladio pisci oblonga & ensiformis sui rostri figura nomen imposuit.
RHEDO legit in Mosella Ausonij Vuottonus, ubi codices nostri Thedo habent.
RHINOCEROS cetus marinus, ex Tabula Olai Magni, depictus est suprà in Astaco: & rursus inter Cete, pag. 248. Picturam eam ceu absurdam, & ex pictoris arbitrio licentiosè fa-
ctam, ut & alias pleraſq; marinas belluas in eadem chorographia, Rondeletio uituperanti facilè
assentior.
De RHOMBIS iam antea scripsi cum Passeribus. Hîc auctarium addemus.
Syacion aliqui rhombum interpretantur. Vide suprà in Porcis piscibus, pag. 890. A
Apud Borussos partim in lacubus, partim in æstuanti mari capiuntur soleæ, lingulæ, rhom- B
p bi, &c. Erasmus Stella.
Simili modo (ut rana piscatrix) squatina & rhombus abditi pinnas exertas mouent, specie uermiculorum, Plinius. D
Soleis ac Rhombis, & similibus animalibus, humilis in duos pedes piscina deprimitur, in ea E
parte litoris, quæ profluo recessu nunquam destituitur, &c. Columella 8. 17. de piscinis scribens.
Rhombus Rauennæ optimus est, Plinius. F
Praxagoras in epilepsia cum accessionem uiderit commoueri, deprimit partes quæ fuerint G
in querela, atq; defricat castoreo, & uituli marini ueretro, siue uirilibus hippopotami, aut testudinis sanguine, uel rhombi marini: ut scribit Cælius Aurelianus, hæc ipsum facientem impro-
q bans.
Rhombitas lapides quosdam à figura nominat & describit Ge. Agricola libro 5. de natura H.a.
fossilium.
Ad Rhombos & passeres pertinent, quæ in Catalogo piscium Albis à Io. Kentmano accepi. Piscis (inquit) quem accolæ Albis fl. **Halbfisch**, id est dimidiatum nominant, à corporis specie, quæ dimidiata ferè & per medium dissecta (ἡμίτομος) uidetur, sic dictus est. Longitudo eius ad latitudinem dupla est. Parte prona, caro nonnihil atollitur (circa medium,) colore fusco maculis quibusdam distincto insigni. Cuti est lubrica & sine squamis. Supina uerò parte omnino plana, æquabili & candida spectatur. Os uersus partem supinam spectat. Oculi in parte prona, non procul ab ore, nigri & formosi sunt, circulis uarij aureolis. Supra os foramina duo parua, narium lo-
r co. Post branchias (quæ suprà infraq; apparent) utrinq; pinnulam exiguam habet: & insuper utrinq; pinnam, quæ à capite exorta ad caudam usq; protenditur, in medio latissimam. harum respectu hic piscis rhombi ferè figuram imitatur. Anno toto è mari in Albim ascendit: in quo tamẽ non proficit, sed paulatim contabescens extinguitur. Paruum adhuc, platessam nominant, ein **Plateißlein**: & aquæ, ubi primùm feruere occœperit, immissum, elixant, condiuntq;, (genus id coturæ **treugen** appellant.) Magnus uerò tum siccus, tum recens, uocatur **Halbfisch**. Bilibris aliquando capitur, uel ad summum ferè qui duas cum dimidia libras appendat. Suauis & optimi saporis est, recens: carne candida. Siue assus, siue elixus, mensas locupletum ornat. Elixatur in aqua simpliciter, ut alij plerique pisces: & cum iam diu coctus fuerit, residuo iure pauco, butyrũ additur, aliqui etiam aceti modicum & zinziberis miscent, pro cuiusq; palato. Sicci per noctem
s aqua macerantur: deinde pinnis abscisis & remota cute in aqua elixantur, adiecto tandem buty-
ro. Is cibus suauis est ac leuis nutrimenti, nisi piscis annosus fuerit.
RHYADES. Vide Flutæ suprà in F. elemento.

Digitized by Google

DE ROTA.

Arbor. MAXIMVM animal in Indico mari priſtis & balæna eſt. In Gaditano Oceano arbor, in tantum uaſtis diſpanſa ramis, ut ex ea cauſa fretum nunquam intraſſe credatur. Apparent (*fortè in eodem Gaditano*) & rotæ appellatæ à ſimilitudine, quaternis diſtinctæ radijs, modiolos earum oculis duobus utrinq; claudentibus, Plinius. lib. 9. cap. 4. De belua arbore (*inquit Maſſarius*) à nullo ferè alio autore quicquam relatum percepi: ab alijs fortaſſe autoribus, quos nunc non habemus, Plinius excerpſit. De Gaditana uerò arbore planta maxima Strabo meminit libro tertio: & de alijs marinis etiam arboribus Plinius libro 15. & Theophraſtus libro de hiſtoria plantarum 4. Hæc ille: cuius hoc in loco quanquam alieno de Arbore belua uerba adieci, quòd ea in A. elemento, ſuo loco, prætermiſſa ſint. Strabo quidem circa finem tertij de arbore Gadibus naſcente, quæ ramos humum uſque incuruatos habeat, meminit, non tamen marina. Ocioſi eum locum diligentiùs perpendant: & an ſanguis draconis uulgò dictus ex

Aelianus. ea habeatur, conſiderent. effluit enim è radice minij color. ¶ Cete immenſa corporis mole exaggerata, in altitudine maris uerſantur, & fulminibus quandoque feriuntur. Inter huiuſcemodi bel-

Τροχοί. luas, & quidem rariores, numerantur quæ rotæ (Τροχοὶ) appellantur. Hæ gregatim natant, maximè prope Athon Thraciæ montem ad dextram, in ſinibus, è regione Sigei Troadis promontorij, & iuxta dictum Artacæi tumulum, & Acanthæum Iſthmum, ubi & Xerxis ſciſſura illa, qua montem Athon abſcidit, ſpectatur. Eas quidem fortes eſſe negant. Ceruices earum apparent, & adeò longis ſunt hirſutæ ſpinis, ut hæ extra mare emineant. Cum remigationis ſtrepitum percepêre, tum circumuerſantur, & circumuoluuntur, ut quàm altiſſimè ſeſe in profundum detrudãt: rurſuſq; ex imo gurgite ad ſummum ſeſe efferentes, reuerſiones in orbem faciunt, unde nomen

Iouius. traxerunt, Aelianus de animalibus 15. 20. ¶ Eſt in Oceano (inquit Iouius) cetarij generis rota, quam uidit Luſitana claſsis. dum extremum Aethiopiæ promontorium ſuperaret. Geminas dorſo rotas geſtare uidebatur, ad earum ſimilitudinem quę frumentarias molas impellente uento editioribus in locis circunducunt. Extimuere tantæ beluæ congreſſum periti nautæ, qui modo ignoti maris immenſos fluctus, certaq; pericula contempſerant: ſatiusq; uiſum conuerſis uelis fugam capere, quàm expectare beluam terribili fragore uaſta ſpumoſaq; maria proſcindentem, & ſuperbo fremitu ueluti conſpectis hoſtibus prælium cientem. Neq; eam terruêre excuſſa nauibus tormenta, quorum boatibus ea maria reſonabant: fugientesq; proculdubio immanis belua uaſtis mæandris adnatando fuiſſet conſecuta, uentis ac uelis celeritate cedentibus, niſi mirabunda ſubſtitiſſet: quippe quæ perpetuam intendentibus fugam, ſatis glorioſa inſectatione uictòriam ex-

Lib. 32. cap. 11. preſsiſſe uideretur: Hæc Iouius. Rondeletio alia hæc quàm Plinij rota uidetur: fortè quòd Plinius in ſuis belluis rotarum, quas quaterni diſtinguant radij, modiolos oculis utrinq; claudi ſcribat: Iouius uerò rotas totidem diſtinctas radijs dorſo geſtari. Sed fortè Luſitani nautæ non tam propè acceſſêre, qui ſtatim bellua uiſa, refugerint, ut an modioli circa oculos eſſent, dignoſcere ſatis potuerint. ego pro ijſdem acceperim: quanuis enim circa oculos modioli ſint, radij tamẽ (mobiles nimirum) facile dorſum uerſus reflecti poſſunt, præſertim bellua natante & undis impulſi. Germani rotam appellare poterunt, **ein Radwal, ein Windmüle.** ¶ Albertus cetis noſtrorum (Germaniæ) marium, appẽdices quaſdam eſſe ſcribit (circa oculos) ciliorum inſtar, corneas, octo ferè pedes longas, ſpecie magnæ falcis fœniſecum, ducentas & quinquaginta ſuper oculum unũ, ex lato in acutum deſinentes, non rigidas, ſed iacentes, & diſpoſitas uerſus tempora piſcis: ita ut ueluti os unum latum magni uanni inſtar efficiãt, quo belua uerſus tempeſtates oculos muniens operiat. ¶ Rota cetaceus piſcis, à ſimilitudine rotarum appellatus, quem Maſſilienſes Molam ex eo uocant, quòd Molæ ſimilis ſit. Neque tamen, ut Plinius putat, quaternis diſtinguitur radijs, Gillius. At Rondeletius hunc piſcem, quem uulgò Maſſiliæ Molam uocãt, (aliqui Molebour, compoſito nomine eius Gallico Mole, & Hiſpanico Bour,) orthragoriſcum, non rotam Plinij,

Trochus Plinij. eſſe oſtendit. Alius eſt piſcis in Prouincia peis Mular appellatus, Rondeletij phyſeter. ¶ Alius eſt etiam Trochus Plinij: Erythini & Channæ (*inquit, Rondeletius addit omnes,*) uulgus habere traduntur. qui Trochos appellatur à Græcis, ipſe ſe inire. Hunc piſcem Volateranus cũ trocho belua confundit: ſi modò piſcis eſt, ut Plinius putauit. Ego trochum alium non piſcem, ſed belluam mar. arbitror, quem Plinius rotam nominauit, Aelianus τροχὸν: id uerò animal quod ſeipſum inire aliqui ueterum putarunt, quadrupes terreſtre. Vide quæ annotauimus in Hyæna quadrupede c. Trochum Albertus ineptiſsimè leporem interpretatur, quòd is quoque à multis mas & fœmina credatur, & alternis menſibus nunc incubus, nunc ſuccubus: quod tamen falſum eſſe in lepore Albertus aſſerit. ſed Albertus mentitur: non enim trochus lepus eſt, ſed piſcis, de quo Pli-

Faber piſc. nius libro nono, Niphus. ¶ Fabrum piſcem in Leriño inſula & Antipoli Rode uulgò uocant, id eſt rotam: quia rotæ modo ferè rotundus ſit, Rondeletius. Idem turbinum generis conchylia quædam parua trochos appellat.

RVBELLIO Plinio eſt, qui Græcis Erythrinus, cuius hiſtoriam in E. elemento dedimus. Gaza ex Ariſtotele Rubellionem, Rubellum & Rubrum tranſtulit.

RVBELLVS fluuiatilis. Vide mox in Rutilo.

RVBI-

RVBICVLVS à recentioribus quibuſdã uocatur piſcis quidam fluuiatilis, cui oculi rubẽt. Auſonij alburnum circa Acronium lacum, **Roteugle**, id eſt erythrophthalmum uocant Germani. Hollandi (ut audio) **Rötling**. Ei cognatus eſt quem Miſeni **Oberſörgen** appellant, in Phoxinis deſcriptus nobis, coloribus tantùm differens. Qui rerum nomenclaturas Latinè, Polonicè & Germanicè conſcripſit, Rubiculum piſcem interpretatur Germanicè **Rotraug**: Polonicè uerò Plocicá z tzyrwonem otzkiem: id eſt, Plocica dictus piſcis, cum ocellis rubris. Vide Erythrophthalmum in Elemento E. & ſuprà in Corollario de phoxinis, pag. 843. circa initium. Polonus quidam nõ illiteratus, piſcem quem Germani nominent **ein Blieck**, Polonicè Plocica uocari mihi retulit: eundemq; alio nomine **Plotzen** Germanicè dici. Sed noſtri Alburnum Auſonij **Blieck** appellant, **Blick** uerò piſcem alium lacuſtrem maiorem, quẽ Ballerum Rondeletius uocat, Bellonius Pleſtyam, ut conijcio. Ab utroq; diuerſus eſt piſcis, quem **Plotze** à Miſnenſibus aliiſq; Germanis uocari audio, de quo plura mox in Rutilo.

RVBVRNVS. Vide Ruſcupa.

RVSCVPAM & Ruburnũ piſciculum ſi quãdo ediſſet Cicero, proculdubio elegans ei nomẽ indidiſſet, Murmellius. Ruſcupa & ruburnus (*fortè à rubente ob fumũ colore, unde & Angli* **a redde Herryng** *uocant*) uulgò accipiũtur in eodẽ ſignificato, pro arenga paſſa ſeu infumata, quam **Bucklin** (**Bücking** *noſtri*,) Poloni Bydlinek uocant, Author libelli Latinopolonogermanici.

RVFFVS Danubij piſcis apud Albertum. Vide in Siluro A.

RVMINALIS. Lege Meryx.

DE RVTILO SIVE RVBELLO FLVuiatili.

RVTILVM hũc piſcem, uel Rubellum fluuiatilem appellare uolui, à colore pinnarũ, ſed Rutili nomen magis arridet, quod Germanico nomini noſtro uicinius eſt; quàm Rubelli. Gaza enim pro erythrino piſce mar. aliquando Rubellum uertit. Rutilus quidem noſter apud nos fluuiatilis non eſt, ſed lacuſtris, alibi in fluuijs etiã reperitur: ſed è ſtagnis eum puto illos ſubire. Italicè circa Comum in Lario lacu Piota uocatur, ut circa Verbanũ quoq; Aliqui piotam cum ſcardula, id eſt cyprino lato confundũt. Benedictus Iouius in deſcriptiõe Larij lacus diſtinguit. Scardula, & Incobia ex Pigis, & Piota, Salena. Hoc nomen à Germanico **Plotze** ſumptũ uidetur. uulgus quidem Italorum i. prol. pronuntiare ſolet. Sed **Plotze** apud Saxones & finitimos piſcis, ipſe Cyprinus latus eſt. Piota uerò Italorum ſimilis ei, quem Saxones & Miſnẽſes **Rotfeder**, id eſt Erythropterum appellant,

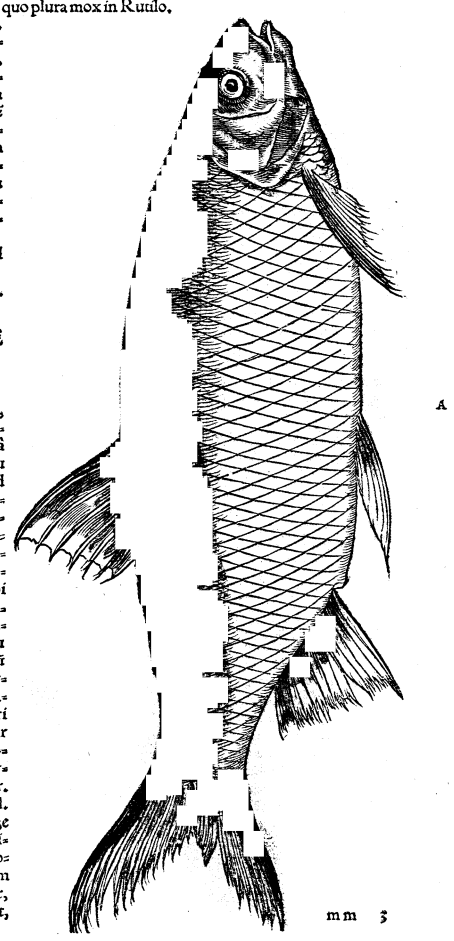

A

Digitized by Google

à rubore pinnarum in parte ſupina & caudæ: unde & alio nomine Miſnenſes **Rötrancke** nominant, & noſtri **Rottene**, uel **Rotte**, **Rottel**, **Rottele**, (ſed longè alius ab iſs quos **Rôr** & **Rôrele** dicimus Trutarũ generis.) Aliqui **Plotze** uel Plocenũ piſcẽ (ut Chriſtophorus Salueldenſis nominat) ab Erythroptero non diſtinguunt: Ioannes Kentmanus in Catalogo piſcium Albis quẽ nuper acuratè confectum ad nos dedit, diuerſos facit.) In ciuitatibus Germaniæ ad oram Oceani ſitis, ut Roſtochij, & Stetini, **Roddow** uel **Roddau**, rutilum noſtrum indigetãt. Dubito an idem ſit piſcis, qui ab Italis circa Ferrariam uulgò Aurata Padi uocatur. oculos quidem, & circa branchias partem, aurei coloris habet, tanquam chryſophrys quædã fluuiatilis. Sabaudis circa lacũ ad Bielam & Neocomum, Vingeron eſt, uel Vengeron: in Lemano quoq; (nam qui Raufæ in Lemano, quaſi Rufæ à pinnarum colore dicũtur, Cyprini lati ſunt: & platerones in eodem, quorum latitudo ferè longitudinem æquat, balleri Rondeletij,) A Sabaudico Vengeron factum eſt Germanicum **Winger**, uel contrà: eo nomine circa Bielam Heluetij utuntur, de eodem piſce: at propius nos lacuum qui à Tugio & Lucerna oppidis denominantur accolæ, **Winger** uocitant Leuciſci ſpeciem, quam Vendoſiam & Dardum Galli. Gallis alicubi, Normannis preſertim, de rutilo noſtro uſitatum eſt nomen, Roſſe: Anglis **Roche**: à quo differt **Rocher** ab eiſdẽ dictus, Gallicè Rouget, cuculo lyræ ũe ſimilis. Sunt qui Roce ſcribant Gallicè. eũ piſcẽ in Ligeri capi aiunt, macrum ferè, latum in medio. Ruſtici quidem Galli etiam de ſtumento macilento dicunt, une vielle roce. ¶ Polonicum noſtri Rutili nomen audio eſſe **wſzenſka**.

Bellonius. Abramidi (inquit Bellonius: ſic autem uocat Cyprinum latum, nõ rectè) ſimillimus eſt piſcis, paulò tamen minor ac uilior, quem Galli une Roſſe, (quaſi uetulam Abramidem,) Angli **Roche** uocant: huncq; Abramidis ſpurium eſſe autumant. Is nigricat in tergo Gardonis (*leuciſci ſtillicidium quem uocamus* **ein Schwal**, *Galli Gardon*) modo: pinnas quoq; rubras habet. Sed quum Abramidi id non accidat, meritò ab Abramide diuerſus eſſe iudicabitur. Corpus habet craſſiuſculum. Caput quoq; ad Gardonem potiùs quàm ad Squalum accedens, leui rubore ſuffuſum: ſquamas aſpectu triſtiore. uiliſq; eſt apud piſcatores ac uulgus pretij, carnisq; inſuſtæ. Hæc Bellonius. Idem Gardonum deſcribens, eum Anglicè **Roſcres** appellari ſcribit, quam uocem eſſe corruptam audio pro **Roche**: qui tamen non Gardonus eſt Anglis, ſed alius piſcis, Roſſa ſcilicet Gallorum, **Rottene** uocãt noſtri. Potuit autem decipi Bellonius ab Anglo aliquo imperitiore, qui propter

Rondeletius. coloris in tergo & pinnis ſimilitudinem, &c. Gardonum à Roſſa non diſtinxit. ¶ Rondeletius nomen Gallicum per ſ. ſimplex ſcribit, & Phoxinis adnumerat. Roſe (inquit) uocatur à rubore caudæ, reliquo corpore cæruleo (noſter quidem Rutilus, non uidetur cæruleus) eſt. Ouis ſemper plenus eſt, etiam minimus. Non alius piſcis mihi uidetur, quem idem Rondeletius alibi deſcribit, nempe libri de piſcibus lacuſtribus cap. 9. his uerbis: Ballero (inquit, noſtri Blicam dicunt) non ualde diſſimilis eſt piſcis Lemanni lacus proprius, qui Vangeron ab accolis uocatur. Mugilibus roſtro ſimilis eſt, ſed paulò longiore. Dentibus caret. Pinnas duas ſubaureas habet ad branchias, in medio uentre duas alias croceas, ab excrementi meatu unicam, in dorſo aliã. Cauda in duas deſinit, quas ſquamæ initio integunt, etiamſi non adhæreant. Cyprino & corporis ſpecie & carnis ſubſtantia ſuccoq; affinis, & utilis habetur, Hæc ille. Quæ autem eo in loco collocari debuit figura, librariorum negligentia ad caput eiuſdem libri 18. relata eſt: & quæ capitis 18. erat, ad nonum. Cæterùm Roſæ uel Roſſæ figura & deſcriptio, ſequente libro de piſcibus fluuiat. cap. 28. continentur, diuerſa quidem nonnihil: quamuis duæ ſunt eius capitis figuræ, quæ & ipſe inter ſe permutatæ uidentur. Sed deſcriptio, & quæ ex diuerſis peregrinis (ex quibus etiam Bellonius eſt) audiui nomina, monſtratis iconibus ad uiuum pictis cum ſuis coloribus, ut Roſſam piſcem, & illum qui in Lemanno Vangeron appellatur eundem eſſe exiſtimem, mihi perſuadent.

B Rutilus noſter piſcis eſt ſquamis ſatis magnis, os ei in rotundum aperitur: in quo dẽtes non habet, ſed interiùs nimirum, ut Cyprinus & alij non pauci. Pinna dorſi, & duæ iuxta branchias, minimum habent rubri coloris in extremitate, reliquæ plurimum, eiusq; floridi inſtar minij. Reliqua eius deſcriptio ex A. petenda eſt. ¶ His ſcriptis, piſcem è foro ad me delatum, accuratiùs deſcribere uolui. Latus is erat ad quatuor digitos, longus duodecim. pupilla nigerrima, iride aurea, labijs ſubrubris, colore in cauda, pinnisq; in uentre & ab ano ſitis, cinnabarino, nã cæteræ minus rubri habent. Linea à ſummis branchijs caudam uerſus obliqua, cauda biſurca. Superciliа & circa branchias locus aureolo colore nitent. Squamæ latæ, ſtriatæ, ualidæ. Dorſum fuſcũ, uenter pallidus. Pinnæ quaternæ. Fel uiride. Veſica gemina. Caro arctis plena. In faucibus maxillas utrinque habet, recuruas, dentibus munitas quinis, qui ab interiore parte ſinguli ſerræ inſtar aſperantur: quod in aliorum piſcium dentibus nondum memini animaduertiſſe.

C Piſcis hic apud nos lacuſtris tantum eſt, ſatis uiuax. In noſtro & Acronio lacubus, abunde capitur. Piſcatores Conſtantiæ & circa Acronium aiunt eum aliquando cum Cyprino laro coire: inde hybridam (ein **Haibfiſch**) gigni, qui inter utrunq; ambigat, Rutilo maior aliquantò, minor autem Cyprino lato. ¶ Erythropterus Saxonum ex aquis ſtagnantibus in Albim fl. uenit, in eoq; proficit & augetur, ſicut & Plocenus eorum, id eſt Cyprinus latus. ¶ Parit lunio menſe.

E Muſcarum fluuiatilium (ſiue lacuſtrium) genus quoddam eſt magnum, oblongo, terete uario

rioq; corporis alueo, (Tiifelſchoſſ uulgus noſtrum appellant.) has infigunt hamis ad inescandos Rutilos.

Februario Martioq; menſibus apud alios Germanos, Nouembri apud noſtros in cibo præ- F
fertur. Maio rurſus deterior fieri & imminui incipit. ¶ Parari iubent peritiores coqui, inſiar cyprini: & uino frigido immiſſum elixari.

AQVATILIVM ANIMALIVM. IN QVORVM NOMENCLATVRIS S. ELEMENTVM PRIMVM EST, HISTORIA.

SABACTIDES, Σαβακτίδαι, animalia quædam teſtata, Heſychius & Varinus.

SABOT uel Sabut eſt piſcis in flumine Fora dicto apud Perſiam, Andreas Bellunenſis. Vide ſuprà in Callionymo A. pag. 160.

SACER piſcis, ἱερὸς ἰχθύς, Homero nominatus, ab alijs alius exiſtimat, ut pluribus ſcripſi in Anthia ex Athenæo, Euſtathio, & alijs. Gaza apud Ariſtotelem anthiam interpretatur Sacrum.

SACVTVS, Σάκουτος, inter alios piſces nominatur à Tarentino.

SAGITTARIVS (Τοξότης) in mari rubro procreatur: & quoniam echini ſpeciem ac ſimilitudinem habet, firmis & bene longis armatur aculeis, Aelianus. ¶ De Orbe echinato ſiue muricato ſuo Rondeletius ſcribens: Poſſet (inquit) uideri Aeliani ſagittarius, qui in Rubro mari herinacei ſpeciem gerens firmis & bene longis armatur aculeis. Idem rurſus in Mullo imberbi: A capite (inquit) ad caudam dorſo medio duo ſunt acutorum oſſiculorum ordines, cauum efficientes, è cuius medio pinna rubra aculeis conſtans erigitur: cuius pinnæ aculei parum ſerrati uidentur: id quod in nullo alio piſce, præterquàm in eo qui ſagittarius uocatur, comperi: quanquã anthiæ idem tribuant ueterum ſcriptorum nonnulli. Vocat autem hîc ſagittarium, quem poſtea Peſcolopacem: & ſagittarium eſſe poſſe negat, quanuis aculeum longum, durum & præacutum ad caudam habeat: quòd ſagittario plures ſint aculei ad herinacei (*marini*) ſpeciem.

DE SALAMANDRA AQVATILI. RONDELETIVS.

Figura hæc noſtra eſt, quam priùs etiam in libro de Quadrupedibus ouiparis exhibuimus.

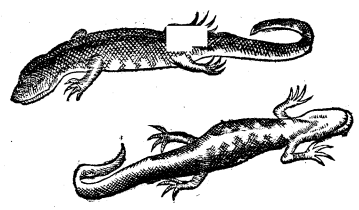

HAEC beſtiola quam exhibemus Salamandra eſt aquatilis, qua Pharmacopœi permulti hactenus pro Scinco uſi ſunt. A

Quadrupes eſt in fontibus & ſtagnorum ripis habitans ſerpentum ritu, ſæpe extra aquas errans, atq; ad ſolem ſtans: inde ſe non ſaltu, ſed celerrimo curſu in aquam recipiens. Vidi aliquando non procul à Montepelio, uidi etiam frequentes in Vincentino agro. Lacertos corporis ſpecie referunt, ſed capite ſunt paulò latiore, oris ritu Ranæ ſimili, cauda ut in Cobite fluuiatili. B

Venenatum eſt animal, ſed ueneni uires imbecilliores eſſe comperio quàm Salamandræ. Quare ad eadem uti poſſumus, ſed inefficacius, ut ad pilos euellendos, & ad lepras. Pharmacopolas igitur ualde improbo qui pro Scincis uſurpant. G

Non ſum neſcius amphibiũ hoc, ſiue aquatile tantùm appellare mauis, à pleriſq; pro Cordylo haberi. Quam opinionem primùm neceſſarijs rationibus conuellemus, deinde alteram quæ pro *Quòd non ſit cordylus, contra Bellonium.*

Digitized by Google

Scínco habet, *(in Capite de Scinco, quod ipse huic mox subiecit, nos inferiùs suo ordine ponemus.)* Aristote'em proferemus, cuius hæc uerba sunt libro VIII. de Historia animalium, quo loco aquatilium differentias ex diuerso uictu recenset: In humore quidem uiuunt quæ aquam hauriunt & branchias habent, sed in siccum exeunt cibi capessendi gratia, quale unum tantùm uidimus Cordylum appellatum: hic enim pulmonem non habet sed branchias, quadrupesq; est & ad gradiendum natura idoneus. Audis igitur Cordylum branchias habere. At hoc animal quod pro Cordylo proponitur pulmonem non branchias habere docet dissectio. Præterea non potiùs in terra cibũ quæritare, quàm in aqua uiuere, experientia comperi: nam multos dies in aqua solùm, uiuum huiusmodi animal alacre conseruaui nullo prorsus alio cibo iniecto.

COROLLARIVM.

A B DE hoc animali in libro De quadrupedib. ouiparis scripsi, Lacerti aquatici nomine: & BELLONII de eodem scriptum addidi in eiusdem libri Appendice, capite De cordulo. Lacertus aquaticus, quem uidi uiuum superioribus annis (circa nostram quidem urbem palustribus locis, præsertim circa lacus ripas abundant) in fine Aprilis, oculis aureolis, exiguum, ouis plenũ subtus scis. branchias nullas habebat, ut Cordylus esse non possit. sed neq; lacteum ullum humorẽ emittebat compressus aut uulneratus: quod tamen eum facere & Bellonius scribit, similiter ut Salamandra, & ego aliâs in alio obseruaui. Pulmonem quoque nullum in eo reperi: habere tamẽ non dubito. quòd autem non inuenerim in uno & perexili illo, partim hebetudini uisus mei, partim horrori, præ quo uenenatum animalculum diutius tractare nolebam, attribuo. Bellonius circa fauces quiddam ueluti carnosum ad linguæ radicem ei extuberare ait. id ipsum an pulmo sit, perscrutandum. respirat enim eam partem mouendo, quod foris apparet sicuti in ranis: hoc obseruaui in capto quem manu tenebam. Olim cum in uitreum uas, unum huius generis coniectum, in aqua seruarem uiuum, ore semper ferè supra aquam prominente, ut ranas, deprehendi: quòd respiratione nimirum indigeret. Pulmonem quidem ei inesse Rondeletius etiam attestatur. ¶ Numenius cordylum, *λέπυλον* inter piscium escas (quibus inescantur) cum pirẽne & herpilla marinis nominat, Athenæo teste, at lacerto aquatili, utpote uenenato, pisces inescare nemo (opinor) uelit. Cordylum quidem uenenum habere ueterum nemo scripsit, ne eorum quidem qui de uenenis ex animalibus tractationem professi sunt. Eorum certè quæ branchias habent (quas & cordylo Aristoteles tribuit) uenenatum nullum inuenias (præterquam aculeo:) nigris quibusdam piscibus, ut in Armenia, exceptis, uitio nimirum ab aqua, in qua degunt, aut prohibita perspiratione, tracto. Sed de cordylo nos etiam plura diximus suprà Elemento C. & in libro De quadrupedibus ouiparis mox post ranas. ¶ Itali quidam Salamandram hanc bestiolam uocant, similiter ut terrestrem: aliqui Marasandolam, transpositis nimirum literis, & forma diminutiua: nisi quis à Marasso (sic uiperam uocant) deductum hoc nomen malit: quòd licet minima quadrupes, uiperæ tamen instar uenenata sit. Nostri Salamandram terrestrem uocant **Molle**, uel à lapidibus **Steinmolle**. hyeme enim in lapidibus abditæ iacent, præsertim uerò in cauernis toforum non procul ab aquis. aquatilem uerò **Wassermolle**. ¶ Hippocampum Græci hodie *ἀκανθίδα* uocant, quidam Salamandram marinam, Rondeletius.

B Anteriorum pedum digiti sunt quaterni, posteriorum quini: quod pictorum negligentia in nostra, Bellonij & Rondeletij quoq; figuris non obseruauit.

G Salamandris aquaticis imperiti pharmacolæ & impostores quidam pro scincis Aegyptijs, non dubio ueneno, eoq; septico, inter remedia utuntur. Pro scincis sæpe uenduntur aquaticæ lacertæ quæ noxiæ sunt, Adamus Lonicerus. Affirmauit mihi uir bonus & fide dignus, ex proximo urbi nostræ uico, uicinum quendam suum in potu paruulos lacertos aquatiles hausisse: & cum ægrotaret, unum uiuum ore ab ipso redditum esse, eumq; paulò pòst obijsse.

ALIVD Lacerti amphibij genus est prægrande & edule, cuius pellem nuper ad me misit uir singulari doctrina & humanitate Io. Ferrerius Pedemontanus, his in epistola de eodem perscriptis uerbis: Mitto ad te pellem lacerti, quã ad me attulit ex Bresilla regione ultra Tropicum Capricorni Gul. Henrison Scotus, qui illuc cum domino Nicolao Villagagnonio equite Rhodio ante biennium nauigauit, & nuper ad nos rediit. Pellis ipsa ferè ad unam ulnam Gallicã longa est, sed capite caret. Huiusmodi lacertis illic uescũtur promiscuè omnes. Et, ut refert meus Scotus, carnes illæ non minus sunt gratæ palato, quàm apud nos testudines nostræ habentur, Hæc ille. In terra autem & aqua lacertos istos magnos & edules in regionib. istis degere, nuper in Germanico libro Helsi cuiusdam ex eisdem reuersi, legere memini. Similis uidetur Higoana lacertus Indicus, cuius Cæsar Scaliger mentionem facit, De subtilitate uoluminis 183. 8. conuenit longitudo, & quòd editur, & corium nigrum maculis (candicantibus) distinctum. Dorsum seratum congruere non puto: nam pellis ad me missa, extensa erat. Caput non uidi.

SALANX, *σάλαγξ*, piscis bonus, *καὶ μεταφορικῶς σκοτῶδες ὡσανεὶ ἔλεγε σαλπροσαλάγγιον*, Hesychius & Varinus. Gelenius noster propter nominis similitudinem, salangem conijciebat esse salmonem. nam & priores literæ ad nomen **Salm** accedunt; & posteriores ad alterum Germanicum eiusdem piscis **Lachs**.

SALAR

SALAR piſcis ab Auſonio dictus, ſine dubitatione is eſt, quem uulgò **Truttam** appellamus, Gillius. Cuius ſententiam Ge. Agricola quoq; comprobauit. nos plura de Truta piſce, quē Germani **ein Forẽ** uel **Fórine** nominant, infrà in T. elemento. ¶ Carolus Figulus in libello ſuo de piſcibus ab Auſonio nominatis: Thedonem (inquit) opinor eſſe piſcem quem uulgò Trutā nominant, Germani uerò & Galli Forellam (*Gallis ubiq; uſitatius puto nomen Trutæ:*) eundemq; Salarē S. Farionem alijs nominibus dici. Confirmari hoc Auſonij uerſibus poteſt, qui ſunt: Purpureiſq; Salar ſtellatus tergora guttis, Et nullo ſpinæ nociturus acumine Thedo. Et paulò infrà de Farione: Teq; inter geminas ſpecies, neutrumq; & utrunq;, Qui necdum Salmo, nec iam Salar, ambiguusq; Amborum medio Farío (*alij, Sario*) intercepte ſub æuo. Audis hic Thedonem eſſe paruulam & adhuc teneram Forellam: quæ poſtquā fuerit grandiuſcula, nomen ſuum amittit, & Salar uocatur. Audis hic etiam ab Auſonio Farionem dici medium inter Salarem & Salmonem, atq; Farionem ab Auſonio deſcribi in hunc modū: Farío eſt adultior Forella, Salare maior, & Salmone minor: hoc eſt, quæ iam deſijt eſſe ſalar, & quæ nondum eſt ſalmo, (mare autē ingreſſa Salmonis formam aſſumit,) Hæc ille. Ego Thedonem prorſus diuerſum eſſe arbitror: (Vide ſuprà in Corollario de capitone fl. A.) Farionem autem ab Auſonio exiſtimatū quidem à Salmone ætate tantùm differre, eſſe Forellam uulgò dictum piſcem, Salmoni quidem non diſſimilem, ſui tamen generis à Salmonibus diuerſum. ¶ Paulus Iouius, & eum ſecutus Io. Langius medicus in epiſtolis ſuis Carpionem Benaci, Salarē Auſonij eſſe putāt. ſed cum è Salare Salmo fiat, carpio autem ille, qui Trutarum generis eſt, idem & re & nomine piſcis maneat, quomodo erit Salar Auſonij? Hic ſanè nihil aliud eſt quàm paruulus Salmo, **ein Selmling** Germanis.

SALENA inter piſces Larij lacus à Benedicto Iouio nominatur, hoc uerſu: Scardula & Incobia ex Pigis, & Plota, Salena. Videtur autē piſcis eſſe qui capitur gregatim: ſicut apud nos leuciſci ſpecies, quam Galli Vendoſiā uocāt, noſtri **Lauck/ Laugelen.**

DE SALMONE.
RONDELETIVS.

Pro una Rondeletij icone (quæ ſquamas nimis magas habere mihi uidetur) duas noſtras poſuimus; unam A. Salmonis ante partum, hoc eſt æſtiuerni & æſtialteram B. autumnalis & hyberni: ſub partū & à partu, qui roſtro recuruo & maculis pluribus facilè dignoſcitur.

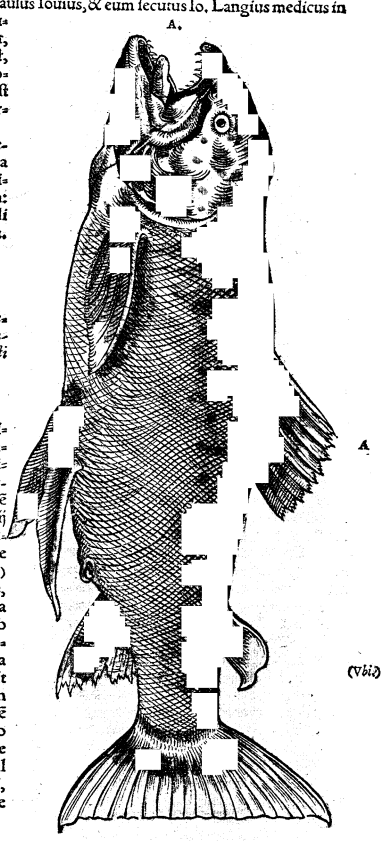

SALMONVM differẽtiæ aliquot diuerſa etiam nomina ex uaria ætatis inclinatione impoſita eſſe dicūtur: maximum enim & qui iam ſenuit, Salmonem propriè uocant, hoc minorē quidē mediæ eſt ætatis Sarionem, ſiue ut alij legunt, farionem ex Auſonio in Moſella, cuius uerſus citauimus quum in lacuſtribus de Trutta loqueremur: (*nos paulò antè in Salare.*) Galli differentias duas agnoſcunt, magnos, Salmones uocant: paruos, Tacons. Præterea marem à fœmina diſtinguunt: hanc enim obtuſirum magis aduncum, hami modo, Becard appellant. Salmo in Oceano tantùm naſcitur, qua de cauſa fluuios tantùm eos ſubit cum in Oceanum influūt, fallunturq; ij qui in Rhodano capi exiſtimant. Plinius Salmonē nuncupauit. Græcis incognitū fuiſſe, & ideo Græco nomine carere nihil mirū, cùm Græci ueteres in Oceanum non penetrarint. Galli hodie idem nomē retinent: item Germani, recens ſit piſcis: ſin ſalitus, mutato nomine

Lachs ab eis nominat. A Flādris **Saelm.**

Vbi. Vere ex Oceano in flumina se recipit, in Rhenum in Germania: Garumnā & Dordonam in Aquitania: Ligerim, Sequanam in Gallia: Tamesim in Anglia.

C Gregatim natāt Salmones cum Aloſis. ſeſe in altum ſæpe efferunt. In aqua dulci pinguescunt, & ſalſo omni ſucco depoſito dulces, ſuaues q̄ fiunt, & eò magis quo longiùs à mari receſſerint. (*Vide Corollarium noſtrum.*) In fluuijs nonnunquam pariunt.

B. De *partibus externis.* Thunnos æquant magnitudine. Paruis ſquamis teguntur, quibus maculæ rotundę aſperſæ ſunt: ijs etiam notatū eſt caput, ſed frequētioribus & maioribus in fœmina quę dicitur, quàm in mare. Dorſum cæruleo eſt colore, ad nigrum uergente. Venter argentei coloris æmulus. Maxilla inferior ſurſum recurua eſt, ſed in fœmina magis. Dentes habent in utraq; maxilla longos & acutos, item in lingua: oculos magnos, branchias quaternas. Pinnis totidem natāt: duæ ad branchias ſitæ ſunt, aliæ duæ in uentre quæ ſubſunt eis quæ in dorſo eſt maior: quā ſequitur alia minor, adipoſa quam Salmonum & Truttarum generi communem eſſe diximus. A podice unica eſt carnoſa & pinguis. In pinnam deficit biſidam cauda lata, ut ab ea Salmo merito πλατύουρος nomināri poſsit, (*De platyuro Oppiani diuerſo piſce: nam Oceani piſces ignorauit Oppianus, dictum eſt ſuprā.*) Ex his externis notis præcipuas non omiſit Auſonius in Moſella quum dixit:

Nec te puniceo rutilantem uiſcere Salmo
Tranſierim, latæ cuius uaga uerbera caudæ
Gurgite de medio ſūmas referunt in undas
Occultus placido quā ꝓdit equore pulſus.
Tu loricato ſquamoſus pectore, frontem
Lubricus, & dubiæ facturus fercula cœnæ
Tempora longarū fers incorrupta morarū
Præſignis maculis capitis, cui ꝓdiga nutat
Aluus, opimatoq; fluens abdomine uēter.

De partibus internis. Quantum ad internas partes attinet cor angulatum habet, uentriculum oblongum cum permultis appendicibus, hepar rubrū in quo fellis ex uiridi nigricantis ueſica hæret. Splen ex rubro niger eſt.

F Caro priuſquam coquatur, albicat: cocta uel ſalita, rubeſcit, pinguis eſt, maximè in uentre, tenera, friabilis, dulcis, ob id citò ſatiat: maximè capitis & abdominis partes, quæ quum elixæ in aqua ſolùm eduntur, uentriculum replent, & nauſeam faciunt. Quocirca magis eos probauerim, qui in uino, aceto & ſale multo elixant: uel qui aſſulas caryophyllis confixas in craticula aſſant, & cinnamomo, ſaccharo, aceto q̄ condiunt. Recens ſalitus uituperandus nō eſt. Plinius fluuiatilem Aquitaniæ, marinis omnibus præfert, id q̄ iure: carnis enim teneritudine & ſuauitate præſtantes in his quæ dixi **fluminibus capiuntur.** Optimi etiam ex Rheno Baſileæ eduntur, multò meliores Antuerpianis, qui quamuis alijs pinguitudine non cedant, tamen

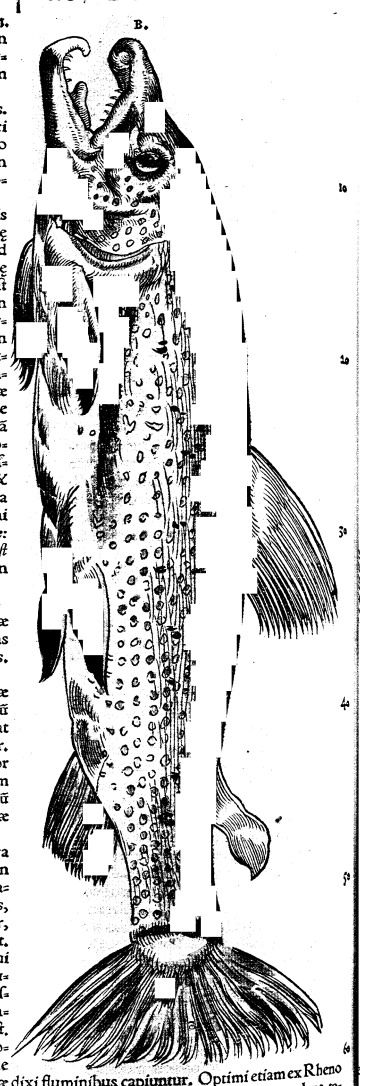

men ſaporis gratia, & ſucci bonitate alijs ſunt inferiores, eam, opinor, ob cauſam quòd illic mari propiores ſint.

Piſces ſunt carniuori, in mari latent, ob id rariùs capiuntur. C E

Horum felle ad oculorum ſuffuſiones & maculas, purulentasq; aures rectè nos uti poſſe arbitror, eorundem pinguitudine ad aurium dolores. Carne ſalita & uſta ad ulcera capitis manantia. G.

DE PARVO SALMONE, RONDELETIVS.

Eicon hæc noſtra eſt. Rondeletius nullam dederat.

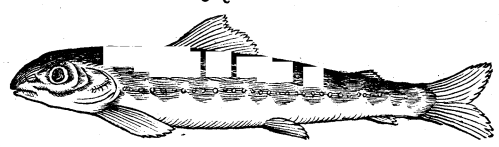

PARVOS Salmones qui pedem unum uix ſuperant, Galli & Aquitani Tacons appellant: ſimiq; Truttis adeò ſimiles, ut uix à peritis internoſcantur, niſi propiùs inſpexerint. Sed aliquid eſſe quo diſcernantur, capite de Truttis docebimus. Cùm igitur parui iſti Salmones maioribus omnino ſint ſimiles, dempta ſola magnitudine: & in ijs ſolùm locis capiantur, in quibus Salmones, non poſſum non exiſtimare Taconem, Salmonem eſſe qui in fluminibus non in mari naſcatur: quorum aqua cùm frigidior ſit, & ad procreandum minùs idonea quàm marina, breuiores gignit Salmones. Adde quòd in proprio & natali ſolo fœlicius omnia prouenium, quàm in alieno. Id in Lampetris cernitur, quæ in fluuijs genitæ ſemper marinis ſunt minores, nec in eam unquã magnitudinem accreſcunt. Quare aut Tacones neceſſe eſt eſſe Salmones in fluuijs natos, aut recens in mari editos, qui patres ſecuti ſint. certum enim eſt Salmones in mari parere: Tacones autem uel minores adhuc eſſe quàm ut pariant, uel imperfectos eſſe Salmones, & ueluti abortu editos, id indicat quod in ijs nunquam uel oua uel ſemen, quod lac uulgus appellat, reperias. In Gamma & Ligeri frequentes & optimi habentur.

DE SALMONE VEL SVLMONE, Bellonius.

Salmonem cetaceum piſcem dicere poteris, ſi quidem ad eius ſolam magnitudinẽ aduertas: B
ut plurimùm enim (*pro enim, legendum puto dudum uel trium. Cardanus non rectè legit, plurium cubitorũ*) cubitorum longitudinẽ, cruriſq; craſsitudinem æquat: ſquamis tamen eſt pro corporis ratione admodum tenuibus: quæ maculis per totam cutem conſperſæ, orbiculos ruffos ac luteos referunt. Miror piſcẽ hunc uulgo tantopere cognitum Græco nomine carere. Paruam in medio tergore pinnulam habet, & ab ano ſub cauda rurſus aliam carneam ac pinguem. Caudæ autem pinna ſubrotunda eſt: porrò quatuor aliarum pinnularũ, quas ſub uentre gerit, duæ ſub branchijs poſitæ ſunt, aliæ uentri incumbunt, ei oppoſitæ, quam in dorſo ſitam eſſe diximus. (*Maiorem quoq; in dorſo pinnã ſequitur alia minor, adipoſa. Rondelet.*) Lineam utrinq; in lateribus rectà à branchijs ad caudã deductã habet. Pinnulas luteis & rubris maculis, ut reliquũ corpus diſtinctas. Dentium illi (præter aliorũ ſimialium morem) ſunt quatuor ordines in palato, ut ſerpenti Ceraſtæ. Lingua quoq; dentibus humatis exaſperata: exertoſq; oſtendit maxillæ inferioris dentes, plures quidem quàm ſuperioris: branchias ad radices linguæ utrinq; quaternas: ſtomachum in longitudinem protenſum, pro tanto corpore ualde anguſtum: hepatis unicum tantùm lobum pallidum, ſtomacho aſsidentem, & ſiniſtram inclinatum, de quo fellis ueſicula ex uiridi in nigrum abiẽs, dependet: lienem atrum ueluti ſanguine ſuffuſum, apophyſes in pyloro penè innumeras.

Magnus eſt in Sequanæ ac Ligeris oſtijs, in quibus è mari exiliens cũ Aloſis repurgat, ac delicatior fit. Maior ad Tameſim Britannicũ, qui Londinum alluit: ſed illi Salmonem in longũ per *Magnitudo.* Vbi. C F
medium, nos cõmodiùs in tranſuerſum diſſecamus atq; apparamus. Salitum quoq; oleo atq; aceto conſperſum gratiſsimo ſapere comedimus. Recens per hyemem ac uerna ieiunia ſaccaro ac cinnamomo conditus & caryophyllo pertuſus, ditiorum menſas honorare ſolet.

Eſt & alius prægrandis Salmo (fœminam eſſe autumant) quem uulgus Gallicum ab eius ore *Salmo fœmina.*
pregrãdi Beccard uocare ſolet. Alij à ferendis (*portandis*) ouis Bortiere. Differt is à mare Salmone, quòd labrum inferius in hami modum aduncum habeat. In ſuperiore enim labro foramen eſt ad
& palatum tendens, in quod hamus maxillæ inferioris ſe recipit, pyxidatimque in tubi modum inſinuatur. Crebrioribus quàm Sulmo mas, iſjſq; ſubrubris ac ruſis orbiculis in cute uariegatur, atque in Lepradis modum multis coloribus ſuggillatur. Linguam habet truttarum more albam,

Digitized by Google

multisq; denticulis obseptam: cuius radices in quaternas utrinq; branchias finduntur: palatum quatuor dentium ordinibus insignitum: Oculos cæsios, rotundos: ad quorum fontes paulò inferius utrinq; duo insunt foramina ad olfactum. Pinnæ laterum tergoris & caudæ cum mare coniuentiunt. Vnà capi solent, atque eodem modo in fluuijs & in mari uersari.

COROLLARIVM.

A Salmonis nomen à Germanis Rheni accolis, uel Gallis Aquitanis Latini acceperunt. uideri autem potest à sale deductum nomen, quòd hi pisces in magna copia salirí, uel sale muriaq; inueterari soleãt, in tomos concisi, perinde atque in mediterraneo thynni, quos & magnitudine referunt, & robore corporis, uiq; saliendi: (ut si Latinum esset uocabulum, à saltu factum uideri possit:) & natura migrandi ad summa fluminum, ubi pariunt, ac inde reuertendi: quemadmodum thynni ex mediterranei inferioribus partibus aduerso mari in Pontum ascendunt, inde à partu reuertuntur. thynnum asili inhærentes agitant, salmonem hirudines & lampredæ. A salmone diminutiuum recentiores quidam faciunt, Salmulus, qui Ausonij salar sit, paruulus salmonis fœtus, (ut cordyla thynni:) quem & salmunculum dicamus licet, ut à pulmone pulmunculum, à loligine loligunculam, à uirgine uirgunculam, &c. Salarem, Farionem (al' Sarionem) & Salmonem, ætate & magnitudine tantùm differre Ausonius censuit. Vide paulò antè in Salare. ¶ Cassiodorus 12. 14. Variarũ, de regio conuiuio scribens: Destiner (inquit) carpam Danubius: à Rheno ueniat anchorago, &c. Ego in A. elemento anchoraginem esse conijciebam salmonem, qui & ex Rheno præstantissimus habetur, & certo tempore rostrum anchoræ instar incuruat. nũc quoniam eo tempore eum deteriùs habere, & cibo ingratum reddi animaduerto: anchoraginem cogito fortè eum esse piscem, quem **Ynlanck** appellant Germani, ad initia lacus Acronij, & nostri quoque in summo Tigurino lacu, non est autem alius quàm Truta lacustris, sed mutata nõnihil forma, nomen etiam mutat. eundem in lacubus Carinthiæ **Rheinanck** uocari puto, (tanquam à Rheno & anchora composito nomine:) aiunt enim magnitudine eum esse parem Albulæ lacustri maiori, & grandiorem quoq; siccatum in alias regiones mitti. Sic & in Lemano lacu Vmblæ alterius dicti pisces, maxillæ inferioris extremum incuruum in maxillam superiorem, eius rei gratia excauatam recipitur, ut Rondeletius annotauit. Truta quidem tam multa salmoni affinia habet, ut nullum aliud piscium genus ei rectiùs comparetur. ¶ Salmonem Græcè salangem qui uoluerit appellet: quoniam σαλὼξ boni pisces nomen legitur apud Hesychium: neque præterea quinam sit explicatur. Aut à saltu, unde & Latinè aliqui dictum putant Salmonem, Ἅλμων appelletur, ut γνώμων: uel à migrandi natura, quam in C. explicabimus, κατανάδρομῶν: uel ἑαλὸς πνεῦντος, id est species trutæ, ut apud Athenæum nominatur. Vel dromias dromás ue fluuiatilis. Aristoteles enim in mari dromades uocat thunnos, aliosq; gregales, qui aliunde in Pontum excurrunt, & uix uno loco conquiescunt. ¶ Gallicè dicitur Saulmon. Germanicè **Salm**: salar uerò, id est paruulus adhuc, **Selmling**. Salmo & Esox (*Vide suprà in* E. *elemento de Esoce*) unius piscis nomina sunt: quem Rhenani & Galli appellant **Salmen**: Saxonicæ gentes **Lachs**, Eberus & Peucerus. Esox, Germanis **Lays**, Ge. Agricola. Nomini quidem Esox confine est Illyricum Losos, quo Poloni & Bohemi utuntur. Inuenio & aliud Polonicum, Losos tzarny. Salmo muria conditus asseruatur mutato nomine. tum enim **ein Lachs** dicitur, Adamus Lonicerus. **Lachs** piscis semper hoc nomine appellatur in Albi fluuio, paruus, magnus, recens, salsus, infumatus, Io. Kentmanus. Circa Rhenum, & apud nos ferè, Salmo tempore ueris & æstatis nominatur, **ein Salm**, usq; ad diui Iacobi diem, qui est uicesimus quintus Iulij: deinde mutato nomine **ein Lachs** in utroq; sexu (quanuis marè aliqui priuatim apud nos sic uocãt, fœminã uerò **Lyder** uel **Lüder**) usq; ad diui Andreę diem, qui postremus est Nouembris. Sunt apud nos qui Lachsum ad calendas Septẽbris primùm uocare incipiant: ad Rhenũ uerò ubiq; puto ad diem S. Iacobi, ut dictum est. Itaq; Salmo uernus & æstiuus est: lachsus uerò autumnalis & hybernus, sub partum scilicet & à partu. literati quidam sic dictum uolunt à languiditate quasi lassum: sed etymon Germanicum magis quadrare uidetur, à genitura quam nostri **Leich** appellant: aut Græcum quasi λεχώδης. λεχὼ enim seu λεχὼ, puerpera est. Circa Rostochiũ **Laß** appellant. Ille qui **Lachse** uocatur, figuram & colorem habet Salmonis, nisi quòd inferiorem mandibulam sursum recuruat, ut aquila rostrum suum deorsum, ea tamen non est longior superiore, quæ foramine ad hoc parato in se recipit inferiorem, Obscurus. Bellonius & Rondeletius Salmoni fœminæ tantùm rostrum aduncum tribuunt: unde & Beccard uulgò nominari aiunt à Gallis, quibus bec rostrum significat. Bellonius quidem cũ dubitare uideatur, his uerbis, fœminam esse autumant: alijs tamen subiũctis, [aliqui à ferendis ouis Bortiere nominãt,] fœminam esse confirmat. Nostri piscatores in mare tantùm recuruari aiunt insigniter, in fœmina perparum. Maxilla inferior sursum recurua est, sed in fœmina magis, Rondeletius de salmone simpliciter. Kentmanus utrunq; sexum hoc pati sentire mihi uidetur, in his quæ de piscibus Albis ad me scripsit: Salmo (inquit) in Milda (id flumen ex Albi ingressus,) si obstaculũ seu præcipitium aquæ iuxta Dessauiã, secundò ac tertiò frustra saltu superare conatus fuerit, uadũ petit, eoq; in loco sub lapidibus & saxis delitescens, emaciãr, & contabescens maculis ruffi seu ænei coloris

Anchorago.

impletur

impletur, (à quibus etiam **Kupferlachs** appellatur: nam æs Cyprium Germani **Kupfer** nominant,) & roſtrum reflectit in magnum hamum, eo quidem maiorem, quò diutiùs manſerit, &c. Idem uerò ei tandem contingere puto etiamſi obſtaculis omnibus ſuperatis ad ſummas fluuiorũ partes eluctatus fuerit. ¶ Apud Anglos Salmo eſt **a Salmon** uel **Samond**. priuatim uerò dũ melior in cibo, & ſuauiore ac friabiliore carne eſt, uocatur **a Kribbe Salmon**, (**Kribbe** friabilem ſignificat, alibi **criſpe**, uel **cripſe**, uel **crimp** pronunciant) at poſtquã carnem deteriorem habere & roſtrũ curuare cœperit, porco grandinoſo ab eis comparatur, uocaturq; **a Krypper Salmon**, quod Germanus diceret **ein Kupferſalm**. ¶ Salmunculos digitales, qui in Miſena & Bohemia capiuntur in riuis ac minoribus fluuijs in Albim ſeſe exonerantibus, uulgò Miſeni nominant **Canitzen/ Kanitzle/ Kunzle**, ab ipſa paruitate puto: unde & Ge. Agricola Latinè Salares nanos uocauit. Sunt autem ſalmonũ, non trutarum (ut quidam putant) ſoboles.

Salmones optimi ſunt in Rhodano, (*falſum hoc eſſe Rondeletius arguit:*) & Vultauia terræ Bohemiæ fluuio, qui Pragam per medium diuidens in Albim fluuium defluit. Capiuntur etiam optimi & grandiſsimi in Rheno Germaniæ amne, nam ad quinque & ſex palmorum longitudinem perueniunt, Maſſarius. In Scotia alicubi tanta eſt Salmonum copia, ut duodecim Salmones uno emantur aureo, Munſterus. Apud Boruſſos partim in lacubus, partim æſtuante mari capiuntur, Eraſmus Stella. Apud Miſenos in Albi, Sala & Milda fluuijs. ¶ Salmo in longitudinem & latitudinem magnam excreſcit, Author de nat. rerum. Circa Coloniam ſeſquicubitalis fit, uel etiam bicubitalis: ſpiſſitudine palmi (*dodrantis, ab uno ſcilicet latere*) & ampliùs, Albertus. Maiores qui apud nos (Miſenos) & Deſſauiæ capiuntur, à libris 24. uſque ad 36. accedunt, Kentmanus. Apud nos quoque (Tiguri in Heluetijs) triginta ſex librarum aliquando, uel etiam paulò grauiores. Eſt autem libra noſtra unciarum octodecim. Circa Baſileam quinque aut ſex pedes longi reperiuntur, unum lati. ¶ Piſcis eſt ſquammoſus, truttæ ſimilis, carne interiùs rubra, Maſſarius. Corpus habet ſpecioſum & læue, (quanquam perexiguis opertum ſquamis,) candidum, ſed dorſo ſubcœruleo, cute craſsiuſcula: carne paſsim intercepta adipe: pinnis quoq; pinguibus & glutinoſis. De roſtro quædam & maculis, in A. prædicta ſunt. Branchiæ in aliis piſcibus corpori eorum ſunt applicatæ, ut in anguilla: in alijs diuaricatæ & extenſæ à corpore, ut lucio & ſalmone, Albertus. Et rurſus: Piſces quidam oſſeum tegumentum branchiarum habent, ſicut lucius, barbellus & ſalmo. Inteſtina piſcium quorundam diuiduntur parte ſuperiore in ramos plures, ſicut manus in digitos, ut apparet in inteſtino ſalmonis: quod multos huiuſmodi ramos emittit, Idem. ¶ Ego olim in ſalmone diſſecto à faucibus patulis meatus duos obſeruaui oblongos deorſum protenſos, unum ad uentriculum, quem œſophagum uocant: & alterum anonymum, (neſcio in quem uſum. nihil enim in eo reperi: niſi ruminat fortè hic piſcis, & alimenti ſui partem ibi repoſitam habet,) qui cute candida & tenui conſtat. A uentriculo ſatis angusto inteſtinum incipit: quod paulò inferiùs multas de ſe fibras emittit, ſicut à capite ſuo ellebo radix. Vncus ille in magnis & extenuatis ſalmonibus, duos ferè digitos longus, in cauitatem quandam palati anteriùs (ad cutim uſq; profundam) ſubit. Dentes, quàm pro magnitudine piſcis, minores ſunt, lingua quoq; dẽtata, breuis, lata, carinata. Branchiæ quadrigeminæ: quarum opercula lata, & rotundis punicei maculis plena ſunt: qualia etiam per latera utrinque ſpectantur, in ſummo dorſo fuſca. Narium foramina utrinque gemina: pinnula dorſi poſterior perquàm carnoſa. ¶ Salmunculi in fluuijs geniti ultra quinque aut ſex digitos non augentur, ut dicemus in c. ſi per latera utrinque à branchijs caudam uerſus rectà maculas rotundas, magnas, nigricantes aut liuentes, paruis interuallis digeſtas habent, (qua nota à trutis ſimilibúsque piſcibus facilè diſcernuntur,) nouem aut decem numero: & per eandem lineam mediam paruulas rubescentes maculas multas.

Salmo inuenitur tum in mari, tum in fluminibus, ſed in ſtagnis non inuenitur, Albertus. Piſcis eſt fluuiatilis, Maſſarius. Ego nec fluuiatilem, nec marinum facilè dixerim. peculiarem enim quandam naturam habet, ut in ſequentibus apparebit. Piſcium in mari genitorum aliqui eo relicto aquas dulces ſubeunt, qui Græcis ab aſcenſu anadromi dicuntur. ſalmo contrà in fluuijs genitus ad mare deſcendit, ſicut & anguilla, quos eam ob cauſam catadromos dixeris: ſed magis anguillas, quas non redire puto. Salmones enim ad locos natales reuertuntur, ut compoſito à contrarijs præpoſitionibus nomine, catanadromi dici mereantur. Diu uiuere non poſſunt in aquis dulcibus ſtagnorum, niſi liberum habeant tranſitum ad dulces undas fluuiorum, Author de natur. rerum. ¶ Quó nam cibo ueſcatur Salmo, & an ullo prorſus, adhuc incertum eſt: cùm in uẽtriculo exenteratus nihil oſtendat, præter ſpiſſum quendam humorẽ, Hector Boëthius. Ego etiam aliquando cum diſſectum inſpicerem, nihil in uentriculo & intestinis huius piſcis reperi, præter mucum quendam ſubflauum, & lapillum candidũ: genituræ uerò multum (ſub finem Nouembris) non in ipſis (ut appellant) lactibus, ſed in uaſis ſpermaticis. Piſcatores noſtri aiunt in maiorum uentriculis nunquã aliquid, in paruis neſcio quid inueniri. maiores enim (qui iam ſalmones uocantur) non alio quàm aqua cibo uictitare. Maio quidẽ menſe, floribus ruris eos frui aiũt: tum enim quia optimi ſunt, ex ipſa cœli temperie (quã flores indicãt)

B

C

Locus.

Cibus.

fructum percipere uidentur. A qua præcipuè turbida, tanquam aptiore ad nutriendũ, quòd crassior sit, eum gaudere aiunt: & fluminibus turbatis præcipuè altiùs migrãdo niti, ueluti persequentem huiusmodi aquam: quæ crassior dulciorq; (utrunq;, aut alterutrum) fieri uidetur, niuium liquatione, herbis innatis, & pinguibus agris. Sed ab Argentinensi sene quodã & perito piscatore accepi, salmonem dum salmo est, (hoc est ante uicesimum quintum Iulij diem,) pediculis aquaticis (ut uocant) uesci: deinde uerò & à partu, obuijs quibusq; piscibus. hæc sæpius in dissectorum intestinis se deprehendisse ait. *Viuacitas.* ¶ Cor, etiam extractum, ab animali imperfecto, aliquantisper adhuc pulsat: sed omnium (quæ apud nos sunt) animalium diutissimè salmonis. Itaq; iub uno corde pulsante uendunt piscatores plures salmones incisos per frusta, tanquam omnes recentes, corde adhuc palpitante monstrato, Albertus. *Agilitas ad saltum.* ¶ Piger piscis est, sed fortis, Albertus. Mihi quidẽ non piger uidetur, cum et ad saliendum agilis sit, & aduersus fluuios perpetuò nitatur, semperq; ascendens promoueat, quanquam tardiùs fortè propter corporis magnitudinem & pondus. Salmo (inquit Physiologus obscurus) dicitur à saltu. caudam enim ore replicat, & reflectit, ualidè eam ore tenens, donec saltus agilitate locum etiam præruptum conscendit. sed nec colore (*fortè corpore*) multùm ualet, nec sapore, antequam gustauerit mare. Ad quod tendens contra (*iuxta*) fluminis impetum, à proposito non desistit, quousq; reficiatur, deinde ad nota domicilia reuertitur. ¶ Robore fortis est, sed ponderosus & grauis. omnis quam habet agilitas à potentia uirium eius potius est, quàm à leuitate corporis. Vbi in transitu sæpem, uel aliud huiusmodi obstaculum inuenerit, caput caudæ coniungit, & sic in circulum flexo corpore transilit, Author de nat. rerum. & partim Albertus. Salmunculi etiam ἅλιποι sunt; quòd si in uase aliquo uenales cum alijs permixti in aqua fuerint, aqua eis adempta, exsilient: & sic ab alijs piscibus statim dignoscuntur.

Migratio, inq; ea partius & debilitas. Salmo in mari natus fluuios subit, adeoq; dulci aqua gaudet, ut natali solo relicto, in illa perpetuò uiuat, nec in mare reuertatur, ut opinor: quia in mari rariùs capitur, Rondeletius. Sed contrà nasci eum in fluuijs, atq; ex ijs in mare descendere, &c. ex ijs quæ subijcientur, authorum, & omnium à quibus scisciti sumus piscatorum testimonijs, conflat. Autumno (inquit Hector Boëthius Scotus) riuulis plerunq;, aut locis uadosis, coeuntes Salmones iunctis uentribus, oua pariunt, fabuloq; conteguntur: quo tempore masculus adeò lactibus, (*lactes dicit pro genitura,*) fœmina ouis exhausta est, ut macilenti euadant, nec quicquam præter ossa ac spinas pellemq; superlit, ineptusq; esui sit (piscis.) Referũt eam maciem contagij loco haberi, cùm obuios quoscunque sui generis inficiant qui sic affecti sunt. Cuius rei hoc est indicium, quòd persæpe capiuntur uno latere extenuati, reliquo non ita. Cæterùm ex ouis illis arena obrutis, piscículi incunte uere nascuntur, adeò molles, ut donec digiti magnitudinem non excesserint, manu compressi, ueluthumor concretus, diffluant. Tum primùm, natura duce, ad mare pergunt: uigintiq; dierum spatio, aut paulò maiore, incredibile dictu qualem in magnitudinem excrescant. Inde reuertentes aduersis undis fluminis, in quo orti sunt, mirabile spectaculum de se præbent. Flumina enim hinc atq; inde angustis pressa rupibus, ac proinde uelocì demissa cursu, ubi prærupto casu descendũt, non per canalem statim prodeunt, sed incuruatæ undę impetu paululum per aëra feruntur, antequàm cadant. Salmones uerò contrà tendentes maiore nixu aquas superare tentant: & qui euaserint, in flumen ascendunt: debiliores, aut hærent in imo fluminis, aut etiam ex alto iam euecti, præcipitantur in aquas. atq; tam procul excidũt quidam, ut à subiectis lebetibus, qui ualde prope aquam feruent, excipiantur, accolarum, in hoc euentu, non leui uoluptate. Recte quoq; ac diligenter à regibus cautum est, ne autumno capiantur. nam uel soboles multum detrimenti acciperet, uel inutilis fermè captura esset. hoc autem tempus à sexto idus Septembris, calendisq; Decembris intercluditur, Hæc ille. ¶ Ex Ioannis Kentmani piscium Albis descriptione, quam in nostram gratiam confecit. Salmones parui & magni è mari in Albim ueniunt: nec proficiũt in eo, sed contabescunt & emoriuntur. Cùm primùm glacies fluuij resoluta defertur, hic piscis Albim subit, pergitq; semper, donec rursus glacies ferri incipiat, (*uere nimirum usque ad hyemem: ut media aut amplius ueris parte, æstate & autumno totis, & initio hyemis, per Albim & influentes in eum aquas semper ascendat.*) Plurimi quidem capiuntur circa medium quadragesimæ, quo etiam tempore optimi sunt. item circa diui Laurentij diem, qui decimus est Augusti: nisi impediantur algis & herbis fluuiatilibus (von dem ſtiny, *quæ uox si non herbas aquaticas, à fœtore, ut conijcio, nominatas significet: quid sibi uelit, nescio*) quæ crassæ ac fuscæ nubis instar passim in ripis natæ salmonem impediunt. Mildam flumen (dictum ut arbitror à lenitate uel mollitie aquæ) præ cæteris diligit salmo: & (ut quidam putant) ab aqua Albis fluuij, qua cum permixta in mare se exonerat, discernit. Itaq; plurimi eo in loco, ubi Milda in Albim influit, (Dessauiam uocant, quod oppidum est principum Anhaltinorum,) capiuntur, hoc modo: Ad Mildæ in Albim ingressum principes uallum siue obstaculum quoddam excitarunt, ut ita redundans aqua ad molendina diuerteretur, octo cubitis aliquanto altius. uallo graues & magnas arbores imposuerunt, & perticis magnis intus (*inter arbores*) cancellarunt, ne salmo transiliat, inter perticas alicubi nassæ magnæ sunt collocatæ. Hunc locum cum attigerit salmo qui per Albim ascendit, saltu aduersus aquæ præcipitium se proripit in altum: ubi uel in nassam incidit & capitur: uel arborem perticás ue contingit, indeq; uiolenter in Mildam se trajicit. Hoc si prima uice non successerit, secundo etiam tertioq; experitur. &, si ne tum quidem transire

(Captura Salmonum Dessauiæ, &c.)

lire aut assequi altitudinem ualli potuerit, uadum petit: inibiq; sub saxis delitescens emaciatur ac contabescit, (*ut prædictum est in A.*) Si tamẽ flumen Albis augeatur & crescat, aduersus illud subinde fontium & originis cupidus ascendit, parit, & consumptus tandem macie ac siccitate moritur. Obseruaui ipse adeò tabidum, ut exanguis, & nullis ferè intestinis, (præter unum exiguum & contortum, à faucibus ad anum dodrante breuius,) appareret. Nati ex eo pisciculi in Albi, nõ crassiores nec longiores ferè digito euadunt, quandiu in eodem uel (*iuxta*) stagnantibus aquis immorantur. Crescentibus uerò & auctis fluuijs, in mare properant, in quo proficiunt & augescũt. Cæterùm si prædictum illud Dessauiense uallum superauit salmo, pergit continuò, & fontes petit, superatis deinceps octo alijs uallis, humilioribus duplò, aut etiam ampliùs: ut quæ uiri staturam non excedant: ea sunt ad **Gesnick / Ragon / Bitterfelt / Zscheplin / Eilenberg / Gruna / Wurtzen / Bucha**. Ad hæc ualla si captus non fuerit, in riuos demum peruenit, & à rusticis fodibus cæditur. Sed qui tam longè progressi sunt, rarò boni habentur. In Albis quidem alueo si manserint, paucis & minoribus uallis impediuntur: nam à mari usque ad **Leutenbritz** in Boëmia nullum est uallum. primum illic uiri ferè altitudine est: alterum ad **Caudnitz**, & tertium Pragæ ualde humilia sunt. Multi per autumnum illic salmones capiuntur, sed omnes macie ac tabe defecti, perpauci boni. Hucusque Kentmanus.

Alius quidam apud Misenos uir diligens, indicauit salmones autumno circa calendas Octobris migrare, ita ut à mari ad ipsos intra tres menses perueniant. quod si suprà annum in fluuijs manserint, perquàm insipidos fieri: sin diutius, post annum secundum eos omnino ceu sideratos & aridos interire. Verùm hæc minùs certa, quàm quæ à Kentmano & Boëthio Scoto prodita sunt, mihi uidentur: & nostris regionibus procul ab Oceano sitis, ut tardè admodum ad nos perueniant hi pisces, nec immorari possint iam exhausti, non conueniunt. ¶ His addam quæ Argentinensis piscator uir bonus & senex dictauit, Salmo à mari per Rhenum quantum potest ascendit: & nomen seruat usque ad diui Iacobi diem. ab eo tempore uocatur ab accolis Rheni **ein Lachs**: & angulos fluminis sectatur, paritq; circa diuorum Martini aut Catharinæ dies; quo tempore mensis minimè conueniunt. Tum rursus nonnihil retrogreditur. Sunt qui à partu moriantur. Aliqui etiam quò minùs pariant, impediuntur: hybernos salmones uocant. Oua circa natalem Domini primùm animantur, & nascuntur ex eis salmunculi. iij reliquum hyemis sub lapidibus hærentes tanquam mortui degunt. circa sancti Georgij uerò diem (uicesimum tertiũ Aprilis) calore Solis excitantur: & à Petri Pauliq; apostolorum festo usq; ad sancti Adolphi diem cum cæteris pisciculis capiuntur: deinde non ampliùs usque ad quadragesimam: tum rursus usque ad diui Georgij diem: nec ultra digiti longitudinem anno hoc toto excrescunt. Postea in mare descendunt, & Salmones fiunt, breui tempore aucti. Qui uerò aberrant, uel in alias aquas perueniunt, illi etiamsi pluribus annis in Rheno manerent, nihilo grandiores fierent, neque Salmones unquam euaderent, Hæc ab illo excepta adolescens affinis meus haud scio quàm rectè omnia perscripsit.

Supra Basileam ad quatuor miliaria Germanica, catarrhactes & præcipitium Rheni est, statim sub ponte ad oppidum **Lauffenberg**: uiolentum quidem, nescio quàm altum (quamuis non semel uiderim, sed acie oculorum obtusa:) per illud Salmones eluctantur. inde rursus aliud sublimius est, paulò infra Scaphusiam insigne oppidum Heluetiorum. nostri præcipitium illud uocant **den Lauffen**, à rapido fluminis decursu. hoc salmones audio superare non posse: & eò usque cum appulerint, plurimi capiuntur. Pariunt apud nos, ut piscatores nostri referunt, circa calendas Septembris. Bis anno eos migrare aiunt. E Rheno Limagum nostrum ingrediuntur. inde per lacum (in quo tamen nunquam aut rarissimè capiuntur) ascendunt, ac rursus Limagum subeuntes Claronam usque uersus fluuij originem feruntur, & pariunt. A natali Dominico nulli ampliùs comparent.

A partu malè affectos, maculosos, rostro recuruo, tergore rigido, in Anglia aliqui ad mare reuerti, in eoq; purgari putant. argumentum esse, quòd aliquando sub ipsum maris ingressum huiusmodi salmones deprehensi sint. ¶ Audio eos sub partum scrobes modicas excauare, sicut etiam truttas. ¶ Rondeletius putauit tum lampredas tum salmones in mari simul ac fluuijs parere. ego salmones in fluuijs tantùm, ut abunde ex præscriptis constat: lampredas in mari tantùm parere dixerim, (tum maiores, tum mediocres:) ut scripsi in Corollario de Mosela Ausonij c. ad initium paginæ 704. minimam quidem huius generis speciem, fluuiatilem solùm riualémque esse Rondeletius ipse fatetur. ¶ Lampredæ salmones è mari flumina subeuntes comitantur: adhærentes enim uentrem uel collum eorum agglutinato rostro exugunt. Lampreda cùm per se ad natandum aduerso flumine inepta sit, migraturo salmoni se applicat ore, atque ita retinet, ut præcipitia quoque saltu superantem illum quandoque sequatur, & sugu oris infixa carni eius bene ampla uestigia (numi argentei uncialis latitudine, profunditate digiti) appareant, Kentmanus.

Hirudines per hyemẽ salmones circa saxa hærẽtes, modò rostris modò caudis eorũ correptis, adeò infestant, ut è profundo ad aquæ summa eos propellant: per æstatẽ quoq; exilire eos cogũt;

tanquam eas reijcere aut abſtergere cupiant, & hac iniuria tentati uix ulli ſuperſtites euadunt, ut audio. Epiſcopus Lauſannenſis noſtro tempore contra ſanguiſugas, piſces maiores, & præſertim Salmones, mirabiliter inficientes, lætaliter quoq; pungentes & ad ripas aquarum propellentes, exorciſmi dictamina de ſacris ſcripturis collecta dictari fecit, & per certa dierum interſtitia publicari, & ad effugandum & repellendum huiuſmodi beſtiolas multipliciter profecit, Felix Malleolus.

His perſcriptis, Vldrichus Hugualdus, de morib. philoſophiæ interpres doctiſſimus in præclara Baſilienſi Academia, & Adamus à Bodenſtein medicus in eadem urbe celeberrimus, de ſalmonum natura rogati quædam non uulgaria me docuerunt. ab ijs enim per literas inquirere uoluí, quòd uix alibi plures quàm Baſileæ ſalmones in Rheno capiantur, ſupraq; Baſileam ad cataractam uſq; ad Lauffenberg oppidum. Exponam autem hoc in loco, quæ ad naturam & actiones ſalmonum pertinent, ab illis cõmunicata, ijs ferè omiſsis, quæ iam priùs ab alijs accepta enarrauí: quæ uerò ad eorundem capturam referuntur, ad E. ſegmentum differam. Salmones uêre primo ex Oceano per Rhenum aſcendunt magnis copijs, ita ut Maio menſe circa Baſileam maximè abundent. Aquis flumínum auctis, & turbidis præſertim migrare gaudent. Maio, Iunio, & Iulio menſibus, ab hirudinibus infeſtantur in tantum, ut in ripa aliquando uiribus prorſus exhauſti, aut etiam mortui capiantur. His exugentibus adeò dolent, ut ſupra aquam ad tres pedes, aut ampliùs, ſeptem uel octo ad ſummum, exiliant, quanquam piſcatores quidam aliam cauſam horum ſaltuum eſſe ſuſpicentur: tanquam ad prouidendum cauendumq; ſibi ab inſidijs hoc faciant: complurimum enim dum ipſi in nauibus colloquuntur, ſic exilire ſalmones aiunt, interdum capita tantum proferre. ſed hoc mihi ueriſimile non fit. Alij per laſciuiam, cum corpore optimè habito ſunt, ut Iunio menſe, exultare eos putant. quod ueriſimiliùs apparet: ſed an alij quoq; piſces cum maximè uigent, ſimiliter ſupra aquam ſeſe eiaculentur, quærẽdum. Altiorum ſanè ſaltuum, non aliam quàm uiolentam aliquam cauſam fecerim, qualis maximè hirudinũ ſtimulus eſt. Complures enim aliquando ſalmonem unum inuadunt, caudam, & palatum quandoq; implent: & ad inteſtina quoq; deſcendunt. Itaq; præ dolore non pergunt per flumina aſcendere ſalmones, ſed ad ripas deflectunt: ubi in captis piſcatores rei cauſam facilè deprehendunt. Et putant aliqui hirudines iſtas in ipſis ſalmonum inteſtinis naſci, nutrimento quod continetur calefactio, aſsiduo nímirum & uehementi motu. Quòd niſi tempeſtiuè à piſcatoribus capiantur, hoc malo extinguuntur. unde contingit ut ſæpe ſalmones iam putres inueniantur. Circa partum, ab eo præſertim, colorem & ſaporem mutant: ac propter maciem figuram quoq;, ut genus iam aliud uideatur. Itaq; etiam nomen mutatur. Hæc eorum tabes non multò poſt ſolſtitium æſtiuum incipit, ita ut paulatim corpora eorum imminuantur, ſicuti & Solis ſupra noſtrum hemiſphærium meatus. Circa finem ferè Nouembris ad altiora flumínum tum maiorum, tum minorum quæ in illa exonerant, loca contendunt, & quoad eius poſſunt aſcendunt, pariendi gratia: quamuis etiam in Rheno pariunt. Incipiunt autem non multò poſt ſolſtitium: & ſubinde per autumnum ac hyemem parere pergũt, aliqui etiam ad uêris uſq; (id eſt Martij) initium. Partui locum idoneum circumſpiciunt, ſolutum ſabulonem, ſuper quo fluuius rapidè fertur. Scrobes huiuſmodi ad ripas fluminũ aquis deſtitutas ſparſim apparent. ibi ſcrobem excauant, longam ad tres quatuór ue paſſus, latam circiter pedes quatuor. In eam fœmina immittit oua piſcorum magnitudine, quæ mas rore genitali ſuo irrigat. Conſtruunt autem eam muniuntq;, tum intus, tum ad latera, lapidibus, miro ingenio: ut in tuto ſint oua, obtectaq;, ne impetu fluuij diſpellantur. Sic igitur illa genitura à maris perfuſa, ad uernum uſque tempus iacent. tum demum ijs animatis piſciculi naſcuntur, quos ſalmulos uocant. Hoc dignum admiratione, ſalmulos mares aliquando genitura plenos reperiri, & cum fœminis adultis coire, earum excluſa oua rigare, (quod ignorauit Rondeletius) cum in ſalmulis fœminis nunquam oua reperiantur. Pariunt autem libentiùs in minoribus flumínibus ac riuis, in quæ deflectunt, quàm in ipſo Rheno, cuius aqua eo tẽpore minus lenis aut pinguis eſt, & uadum durius. Partu abſoluto uterq; ſexus retro in Rhenum fertur: & multi in Oceanum redeunt. Auctis aliquando fluuijs, oua ſcrobibus commiſſa, diſsipantur: itaq; pars perit, aut à piſcibus deuoratur: pars aliqua ſeruatur. at ſi nihil impediat, oua paulatim augeſcunt, & ſpiritu uitali inflata demum ultrò per aquam deferuntur, formaturq; interím piſcis. Scrobes, quas diximus, aliquando imminutis fluuijs in ſicco relinquuntur: nec tamen pereunt oua: ſed reſtitutis aquis animantur, non minùs ac ſi eis deſtituta nunquam fuiſſent. Piſcatores ex aquarum copia inopiá ue, magnus an paruus ſalmonum in annum futurum expectandus ſit prouentus, coniectant. Salmuli, hoc eſt fœtus ſalmonum, non ultra unum alterúm ue annum in Rheno ſe continent: uel potiùs (ut plurimùm) priuſquam annum unum compleuerint ex alijs aquis in Rhenum, inde Oceanum deſcendunt: id facere incipiunt cum quaternos aut quinos pollices longi ſunt: rariſsimè enim qui octo aut nouem æquent pollices reperiuntur. In Oceano uerò aucti, ut iam ſalmones ſint & dicantur, rurſus per Rhenum aſcendunt, ut prædictum eſt, Hactenus illi. in quorum ſcriptis ſi quid forté eſt quod cum anteà expoſitis diſsideat alioqui dubium, conſiderandum eſt ab ocioſis diligentiús. ¶ Sanè ut thynnus in Pontum aſcendit, ubi dulciores ſunt aquæ, ut pariat: ſic ſalmo ad ſummos amnes. utriuſq; etiam partus incrementum præcipua ſumit celeritatẽ; ſalmonum in ma-

ri, thyn-

ti, thynnorum cum è Ponto redierint. alia eis cõmunia expoſui ſuprà in A.

Salmunculũ legitima menſura minorẽ, & hamí genere quem **Polangel** uocant, píſcatoríæ E leges noſtræ capi prohíbent. Scotis autumno ſalmones píſcarí interdictum eſt, à ſexto Idus Septembrís, ad calendas uſq; Decembrís: quòd & ſoboles multum detrimentí acciperet eo tempore, & inutilis fermè (in cibo, propter partũ) captura eſſet, Hector Boëthius. Baſileæ à die diui Andreæ uſq; ad uêris initium capi eos non licet.

Circa Argentinam hoc modo irretiuntur: Retia tria, ſingula círciter uigintí paſſus longa conſungúntur. ea demiſſa ut non ampliùs tribus pedibus à uado abſínt, à píſcatorĩbus, qui ín cymbís utrinq; ſunt, à tergo ſalmonum, non ante ipſos, trahuntur. exiſtímantur autem inutiles qui ſupra rete fuerint: ij ſolùm probantur quí circa uadum irretiti fuerint. Símilí modo ín Angliæ fluuío Tameſi capi audío. Coítus tempore alícubi píſcatores captam fœminã funículo alligant, & paulatím ad rípam attrahunt: quòd ſi mas ſuperuenerit, coítus deſiderío ſequitur, & à píſcatore poſt frondes latente cum prope rípam acceſſerit, tridente percutitur. Tridentís ſeu fuſcinæ, fúme & palo alligati, ín Anglia etiam uſus eſt. ita confixi, defeſſí tandem extrahuntur. Audío píſces quoſdam parituros, ſcrobes modícas excítare, ut trutas, & ſalmones: & nocturnã adhibíta lucerna, aut face potiùs, iuxtà ímmorantes & nímio ſplendore ſtupefactos, fuſcína ferirí. Vallí ſiue obſtacula & præcipitia flumínum ſuperaturí, naſsís interdum ſalientes per ualla collocatis quomodo excípiantur, dictum eſt ſuprà in C. Circa cataractam ínferiorem Rhení plurimí capiúntur Lauffenbergi, (alibí paucíores ín Rheno,) & alíò auehuntur. ¶ Sturío ín Rheno dux ſalmonum exiſtímatur: & ubí apparet, copíam ſalmonum adeſſe píſcatores ſibi promittunt. ¶ Capiúntur etíam in marí, non ipſo quídem patente Oceano, ſed æſtuarijs, & magnis canalibus maris. ¶ Maximus optímuſq; ſalmo, Maío menſe, quíndecím ferè denarijs argenteis uænire ſolet apud nos. Baſileæ ab initío, cum nondũ abundant, ex uno ſalmone quatuor, quinq; aut ſex aureos ad píſcatorem redire aiunt. aureum dico pro denarijs argenteis ſeptem cum dimidío. *Precium.*

Salmones parui hamís, retibus & naſsís decípiuntur.

Adultioríbus uerò alijs modis, quatuor aut quinq; díuerſis, inſidíantur: quos, ut ab amícis Baſilienſibus accepí, deínceps exponam.

Vbí rapidiſsimus Rhení fluxus ad rípam eſt, píſcator ſtructúram quandam ínſtar ualli (ipſi uocant **ein Wag**, a. litera medío ſono ínter a. & o. proferenda, quod idem & trutinæ ſeu ſtateræ nomen eſt Germanís) è truncís & lapídibus, quæ in flumen promíneat, excítant. fundamentum eſt quercus, aut alnus. Ad hanc unda ímpíngens magno ímpetu, retro fertur: ita fit ut retro locus aquæ tranquíllior, ídemq; profundus ſit, (Vocant ipſi, **die lãni/ſtille/oder rũrwaſſer.**) in eo nauícula eſt cum tugurío: ubí noctes ac díes píſcatores duo manent, quo tempore ſalmones perpetua migratione aſcendunt: & reti ín aquam demiſſo (**mit einem garn wie ein bzeiter zopf bären**) ſalmones expectant. Salmonem ígitur aſcendentem obuíus iuxta ſtructúram aquæ ímpetus in locum tranquíllum reíicit, id ſentit píſcator filo commoto. tenet enim manu fila alíquot, reti annexa: uel lígnum paruum, funículo alligatum retí, ita ut rígeat. Itaque mox paxíllo quodam retractío, ut rete ſubitò per machínam ſeu deciptulam attrahatur, efficit. (**Er zúcht einen ẽnebel hinderſich/ſo ſchnellend die holtzſcheẽckel uiderſich/ziehend mit jnen das garn.**) Huíuſmodí autem ſtructúræ magnis ímpenſis fiunt, & conſeruantur. & qui eis utuntur píſcatores certam ſummam pecuníæ magiſtratuí ſoluunt, & inſuper decímas. Habentur autem ſolùm ínter Baſileam & oppídum **Lauffenberg**. Infra Baſileam nulla eſt, quòd ſolum ſeu uadum ſolutius ſit: & Rhenus patentíor, nec ampliùs ſimíliter in angúſtum ſaxís utrinq; coactus. Quòd ſi ſalmones omnes iuxta has ſtructúras aſcenderent, caperentur omnes: ſed multi longiùs, ab eis, & circa medium fluminis aſcendunt.

3. Maío menſe ſalmones ab hírudínibus ínfeſtis exuguntur, & exagítantur adeò, ut uíríbus exhauſtí, ſolíto per medíum flumen aſcenſu relícto, ad ripas modò ſub aqua profundiùs, modò in eius ſummo ut appareant, ferantur: (quod píſcatores Baſilienſes **tryben** appellant: **der Salm trybt oder ſchwimbt gägem land.** & ſalmones ita affectos, **die trybenden Salmen.**) Quo animaduerſo píſcatores nauícula adproperant, & fuſcína (**Geeren** uocant, ſicut ſtímulum aratorum **ein Gart**) quinis ferè aut ſeptenis cuſpídibus horrente, feríunt. fuſcínæ ferrum perticæ ligneæ affixum eſt. ¶ Eſt quando ſcamnum oblongum Rheno ímponunt, ita ut pars eíus poſteríor ín rípa firmetur: anteríor uerò, pedíbus duobus níxa in flumen promineat. Huíc inſiſtens píſcator ſalmonem uíuum ualído funículo alligatum tenet, donec alius adueníens morſu eum depellere conetur, quod cum fieri uídet, paulatím uínctum ad rípam retrahit: & alterum inſequentem, ubí commodum fuerít, fuſcína percutit. Circa Argentínam, ut ſuprà ſcripſímus, príuatím marem coítus deſiderío fœminam uínctam dum perſequítur, ſimíliter feríri aíunt.

4. Circa medium Martíj menſis, retibus ad Salmones comparatís (**Salmengarn**) uti ínſcípiunt píſcatores. Id genus retís duplicatum (*filo duplici*) eſt: altum ad duos paſſus, lóngum ut minímùm trigínta tres. fiunt enim quædam multò longíora. Nam ſupra pontem Baſileæ rete unum trahí ſolítum ad bís mille gradus (gradum nomíno pro bínis pedibus)

Digitized by Google

longum esse putant. & aliud infra pontem longissimum, quod ferè ad pagum quendam proximum extendatur. Huiusmodi reti extenso piscatores utrinque bini in singulis lintribus per Rhenum descendunt, degrauatur autem inferiùs plumbo, superiùs subere eleuatur. Ita ad uadum usque demissum, salmones obuios omnes implicat. qui uerò superiore in aqua loco natant, (idem puto plerunque inutiliores, ut suprà dictum est,) euadunt: ut ij etiam qui circa saxa, aut sub saxis sunt. Implicati aliquando ui erũpunt: quòd si duo aut plures simul capti sint, & erumpere nequeant, ubi alter alterum sibi propinquum senserit, concursu mutuo, si spatium detur, se inuicem conficiunt.

5 Denique & fortuitò interdum capiuntur, genere retis, quod **Spreitgarn** appellant. hoc enim à piscatore iniecto propter alios pisces, ut nasos, barbos, lucios, capitones, &c. sæpe etiam salmones pariter irretiuntur. Nouimus Augustæ Rauracorum ante paucos annos piscatorem quendam hoc reti obiter & fortuitò salmones sex cepisse. Hactenus amici Basilienses.

F Plinius Salmonem, in Aquitania præcipuè, optimum omnium piscem esse dixit: nunc autem melior esse probatur in Rheno, & præcipuè circa Coloniam, Albertus. ¶ Optimus ad cibum est Maio mense communi piscatorum circa Rhenum consensu. Miseni post Pentecosten cum auctiora sunt flumina, præferunt. Aprili, Maio, & paulò pòst commendatur. Cùm uerò nomen mutat, & iam partui propinquus **Lachß** appellari incipit, à diui Iacobi die usq; ad Andreæ, deterior est. sed is quoq; inter sanctorum Michaëlis & Martini dies præfertur, ceu minùs malus, Innominatus author libelli de piscib. Germanici. ¶ Salmunculi semper placent, sed præcipuè Aprili & Maio. Et cum ultra sex septémue digitos nõ excrescant, cum ad quinti digiti mensuram accesserint, delicatiores habentur. ¶ Salmonis caro rubra est, suauissima ac lautissima. nullum enim piscem uel marinum, uel fluuiatilem salmone meliorem unquam comedimus, ut mea etiam sententia marinis & fluuiatilibus omnibus sit meritò præferendus, Massarius. ego marinis omnibus suauitate præstare concesserim, nõ tamen salubritate, præsertim ægrotis. Crassius enim & uiscosius ex eo nutrimentum esse arbitror, quàm plerisque saxatilibus. Inter ludicras piscium nomenclaturas, Salmonem dominum cognominari, propter saporis scilicet excellentiam inuenio. **Es in Salm ist ein herr.** ¶ Inter alios pisces marinos consideratis conditionibus prædictis, laudabiliores uidentur, rogerus, gornatus, &c. Salmones autem, & turboti & maquerelli multùm deficiunt in bonitate. sunt enim multò crassiores, uiscosiores, & concoctu difficiliores, magisq; excrementitij. quamobrem nõn conueniunt nisi ualidis iuuenibus, idq; cum embammatis, quæ uiscosum, crassum & frigidum ex his piscibus succum emendent, Arnoldus Villanou. in Regimine Salernitano. Mnesitheus ex marinis piscibus concoctioni contumaces & grauissimos eos esse scribit, qui è mari in fluuios & stagna transeant, ut mugili, & summatim quicunque pisces in utrisq; aquis uiuere possunt. ¶ Carnes salmonis rubeæ sunt: quæ licet dulces, pingues, & gratæ sint ualde, citò tamen edentibus satietatem ingerunt, Author de nat. rerum & Albertus. Quò altiùs ascenderint, & fontibus fluminum propiores fuerint, eò deteriores habẽtur: quò uerò propiores mari, eò meliores. in Albi qui circa Dessauiam ad primum obstaculum capiũtur, optimi habentur, Kentmanus. Rondeletius tamen eos qui altiùs in Rheno, uel Basileam usq; ascenderunt, præfert ijs qui proximè mare, ut Antuerpiæ capiuntur. Ego certè in fluuijs præ
Maquerelli. rendos puto, ubi mediocriter progressi fuerint. exercitio enim mediocri suauiores & salubriores eorum carnes fieri puto. altiùs autem euectos, uel simpliciter diutius in dulcibus aquis immoratos, tum propter nimium laborem, & inediam ferè, tum quia iam partui propinqui sunt, deteriores iudico. circa Coloniam (ubi etiam Alberto laudantur) præstantiores quàm uel Basileæ uel Antuerpiæ esse non dubito: quòd is locus ferè in medio sit. ¶ Quo tempore pariant, quodq; tum cibo insipidiores sint, prædictum est suprà in c. Cautum est à regibus Scotiæ ne autumno capiantur salmones. nam uel soboles multum detrimenti acciperet: uel inutilis (ad cibum) fermè captura esset. hoc autem tempus à sexto idus Septembris, calendisq; Decembris intercludit, Hector Boëthius. ¶ Memini salmones olim gustasse, qui præpingues fastidium mihi mouebant; quod & trutæ pinguiores, salmonatas cognominant, faciunt. ¶ Autumnalis & hybernus salmo carnem minus rubram & insuauiorem habet, Incertus. Talem ego circa finem Nouembris aliquando gustaui, marem, qui præferri solet ut in cæteris etiam plerisque piscibus: pinguem, uiscosum, nec admodum grati saporis, & concoctu difficilem deprehendi. Partes eius assæ magis placebant elixis. Item alium quarto Decembris, molli nimium & flaccida pinguiq; carne. Salmones illos hybernos, qui multis ænei coloris (unde nomen **Kupferlachs** Misenis, **Kypper Salmon** Anglis) maculis uariantur, & rostrum ualde recuruum habent, porcis grandinosis comparant Angli, & similiter eis abstinent, præter pauperculos; bonum uerò & tempestiuum salmonem à carne friabili (id est non uiscosa) **Kribbe Salmon** appellant.

Apparatus. Salmones quouis modo coxeris, optimos inuenies, Platina.

Ex Kentmani piscium Albis descriptione. Salmonem (inquit) omniũ qui in Albi capiuntur piscium sapidissimum iudicamus. Recens in aqua bene elixatur, tum uino calido perfundi ó tur, refrigeratur, & in eodem quo elixus est iure ad dies octo uel quatuordecim seruatur. Inde in gillatim cum libuerit unus aut alter tomus eximitur, aceto perfundendus, is cibus est lautus & boni

boni saporis, præsertim cum pinguis fuerit. Aliqui in uino coquunt: alij æquales uini & aquæ partes miscent, sed ita caro tenacior fit, ut in mera aqua elixari præstet. Spina dorsi separatim tota exciditur: eiusq; partes aliquæ super craticula affantur, quæ mensis super olere alio ue ferculo imponuntur, in magnis delicijs. Oua quoq; & intestina (quæ ab ignaris negliguntur) uel separatim, uel cum ipso pisce elixa, condiuntur iure aromatico coloris è ruffo nigricantis, quasi etiam lampredæ uel priccæ uulgò dictæ, lautissimo apparatu. Cæterùm salitus salmo, qui in dolijs toto anno seruatur, non aliter quàm recens paratur, præmaceratus tamen aqua, is specie quidem & colore præ se fert recentem, sapore uerò siccior & tenacior est. quamobrem iure conditus ut sturio optimè sapit. Denique infumatur salmo, præsertim qui Bremæ capitur, uel crudus esitari solet. sunt qui segmenta ex eo super craticula affant. Bremenses quidem peculiari quodam modo eum infumare solent. Hæc ille.

Salmunculos trutarum instar coqui præcipiunt. ¶ Salmones Gallia Belgica quotannis mittit, sed in plebis usum, quum saliti pristinam nobilitatem amittant, Iouius. Ad Rhenũ ubi plures capiuntur, ut Lauffenbergi, salsiri in paruis dolijs solent, quæ libras (sedecim unciarum) circiter uiginti capiant: & in cellis uinarijs seruare. autumno & hyeme hæc uascula alio uendenda mittunt, Zurzachium præsertim Heluetiorum pagum, ad nundinas quæ calendis Septembris solennes sunt. libra ferè quinq; obolis argenteis uendunt, quincunce dempto. Durant per annum, & in cellis uinarijs cum sua muria seruantur. Saliuntur autem æstiui tantùm, non autumnales aut hyberni, nisi fortè pro plebe.

SALMONIS nomine Rondeletius, etiã lacustres quosdam pisces, Vmblas uulgò dictos, in Lemano lacu comprehendit: quos ego ad Trutarum genus referre malui, sicut & Trutas salmonatas à quibusdam dictas, quòd magnitudine pulparũq; specie & colore salmones referant: unde Germani etiã compositio ab utroq; pisce nomine Lachsforel appellant. item Salmarinum Tridenti dictũ.

Banna fluuius est Hiberniæ, per Vlconiam effluens regionem. Nam exiens ex lacu eiusdem prouinciæ permaximo, in borealem oceanum decurrit. In hoc olim piscis repertus est formam salmonis habens, tantæ magnitudinis, ut nullo modo integre in marginem trahi posset, Boccatius.

Germani Rheinfisch uocant piscem (Asellorũ generis,) minorem Salmone, alioqui similem: qui partim Lucium, partim Salmonem repræsentare, eruditus quidam nobis indicauit.

Salmones etiã uocari accepi pisces nescio quos in Oceano Balthico, qui ore careant, & alimentũ branchijs sugant.

Salmonetam Lusitani uocant piscem, quem de scripsi in Corollario de Alpheste, pag. 42. Salemauerò eisdẽ salpa est: de qua proximè scribendũ.

DE SALPA. RONDELET.

Effigies hæc Salpæ Venetijs efficta est, ei quam Rondeletius dedit, satis similis.

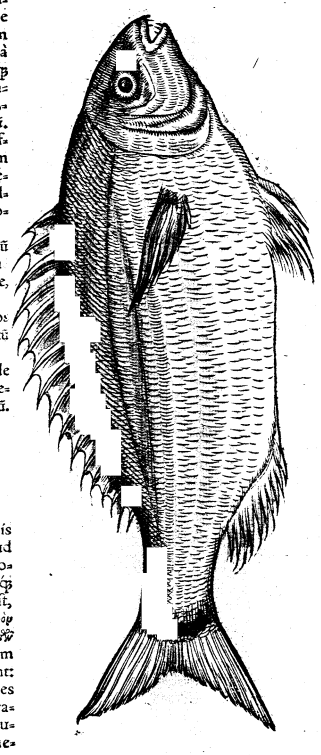

ΣΑΛΠΗ & σάλπωψ Græcis dicitur, à Latinis idem nomen seruatum est. Pancrates apud Athenæum scribit βόες πόρκοι, ab Halizonis uocari, qui locus corruptus est, legendumq; βόες πόρτοι. Nàm βόες dicuntur ἀπὸ τέλεως, id est, iam adultæ: δαμάλεις καὶ πόρτοι, ἀπὸ μήπω τοῦ ζυγὸν ὑδῶσαι, μηδὲ ὀχεῦσαι: ἀπὸ πόρτου δ', ἀείπ ἀτελέστερα τῶν δαμάλεων. id est, δ'αμάλεις & πόρτοι, quæ nondum iugum passæ sunt, neque adhuc dorso uexerunt: πόρτοι uerò adhuc minus adultæ, & iuniores quàm δ'αμάλεις. Boues igitur paruas, ait Pancrates, salpas nuncupari, quia algam in uentriculo, ut fœnum boues congerunt. Hunc Athe-

A
Libro 7.

Bos, salpa: quia uescitur alga ceu fœno.

Digitized by Google

næi locum, quo Pancrates dicit ſalpas nominatas fuiſſe boues, ſi ſequutus eſt Phauorinus, cùm ſcribit, σάλπη ἰχθὺς πωὶὸς, ὃν καὶ βῶν καλοῦσιν, id eſt, Salpa piſcis quidam eſt, quem bouem uocant: ſi etiam eundem ſecuti ſunt, qui Græca lexica concinnarunt, apud quos hæc reperias. σάλπη piſcis genus eſt, qui bos etiam dicitur, ſatis rectè annotarunt. ſin ſalpam eundem piſcē eſſe crediderunt, cum eo qui bos propriè dicitur ab ijs qui de piſcibus ſcripſerunt, uehementer errant. Eſt enim bos ex planis & cartilagineis. Exiſtimant quidam ſalpam piſcem eum eſſe, qui à Germanis **Stockfiſch** dicitur, ea moti ratione, quòd **Stockfiſch** baculo tundatur, priuſquā coquatur, quod Plinius Libro 9. cap. 18. de ſalpa faciendum eſſe ſcribit. Alij (inquit) alibi piſces principatum obtinent, coracinus in Aegypto: Zeus, idem faber appellatus, Gadibus: circa Ebuſum ſalpa, obſcœnus alioqui, & qui nuſquam percoqui poſſit, niſi ferula uerberetur. ſed hæc ratio minimè conuincit, **Stockfiſch** Germanorum, noſtram eſſe ſalpam: quòd baculo tundi, ſalpæ cum multis commune ſit. Etenim **Stockfiſch** Germanorum linguâ eſt piſcis baculi, id eſt, piſcis qui baculo uerberatur, priuſquam coquatur. Quo nomine piſcem omnem ſale conditum, et in fumo, uel in aëre exiccatum appellant, ut raias, ſoleas, paſſeres, rhombos, (*Germani hos omnes proprijs nominibus appellant, non* **Stockfiſch**: *quod nomen aſellis tantùm, quanquàm diuerſis tribuitur,*) alioſq; permultos. Quorum mirabilem copiam Antuerpiæ uidi, in aliquot tabernis mercatorum, qui hanc mihi præparationem narrabant, ut quoniā ſicci ſunt, & præduri, baculo primùm uel malleo contundantur: deinde aqua aliquandiu macerati decoquantur. Huiuſmodi piſcibus, ſcilicet planis & tenuibus illic abundant, qui facilius exiccari poſſunt: quos exiccatos in Germaniam conuehendos curant. Non eſt igitur **Stockfiſch** piſcis ſpecies, ut Germanicæ linguæ periti mihi indicarūt. Non deſunt tamen, qui ſpeciem quandam aſellorum exiccatorum propriè **Stockfiſch** dici putant, qui ſalpa noſtra eſſe non poteſt: oblongus enim & rotundus eſt piſcis. Salpam igitur ex hac deſcriptione agnoſcemus.

Bos alius cartilagineus.

Salpa non eſt **Stockfiſch**, *cum id nomen pluribus piſcibus planis apud Germanos commune ſit.*

Aſelli ſpecies, quibuſdam pro propriè **Stockfiſch** *dicta: ne hæc quidem ſalpa eſt.*

B Piſcis eſt marinus, litoralis, ſquamoſus, ſolitarius: auratæ, uel potiùs boopi ſimilis, pedali magnitudine. Roſtro quaſi mugilem refert. Capite eſt paruo & obtuſo, lineas multas aureas, à branchijs ad caudam ductas, habet parallelas, à quarum multitudine πολύγραμμος, (& ab Oppiano ἀπλόνωτος:) à colore uerò βυθόγραμμος (*ab Ariſtotele, Athenæo citante,*) dicitur. Pinnis, aculeis, brāchijs auratæ ſimilis: caudâ, ſargo. Oculis eſt aureis, ſuperciliſq; quodam modo uireſcentibus, ore paruo, dentibus ferratis. Peritonæum nigrum habet, uentriculum magnum: & inteſtina lata, alga, alijſq; excrementis fœtidis referta: Hepar rubrum, & in eo ueſicam copioſo ſemper felle diſtentam, ſplenem nigrum, cor angulatum.

C Alga ueſcitur & ſtercore, unde σκατοφάγοι καὶ βδελυραὶ dicuntur, ab Epicharmo apud Athenæum, id eſt, ſtercus edentes, & fœdi execrandiq; odoris: quo loco pro βδελυραὶ, reponendū duximus βδελυραί. nam & obſcœnus piſcis à Plinio appellatur. Id confirmat Ariſtoteles (Lib. 8. de hiſt. anim. cap. 2. Et lib. 4. cap. 8.) Nutritur ſalpâ, ſtercore & alga. porrum (ῥάζου hîc nimirum ſuerit herbe marinæ nomen) etiam depaſcitur. Capitur etiam ſola piſcium cucurbitâ. Eandem inter piſces, qui optimè audiunt, recenſet, & ſemel autumno parere ſcribit. Oppianus Libro 1, autor eſt in ſcopulis (*circa ſcopulos*) alga & muſco refertis habitare: nequaquam tamen dicemus cum uerè ſaxatilibus conferendam eſſe. Salpa enim eſt σκληρὰ, ἄσαρκος, inquit Athenæus: id eſt, dura & inſuauis, & Archeſtratus indicat malum eſſe piſcem. Eſt proculdubio planè ingratus palato & uentriculo, ſuccum malum gignit, ideo uilis eſt ijs etiam qui eum nouerunt, & à pauperibus ſolùm emitur.

Lib. 7.

Lib. 5. de hiſt. anim. c. 9. & 11.

Libro 8.

Lib. 9. cap. 18. Meiſis tempore melior eſt, autore Archeſtrato, & ex Mitylene: ſecundum Plinium ex Ebuſo. Sunt qui autumno captam præferant, ſed malè. nam cùm piſces omnes uterum ferentes meliores ſint, ſalpa æſtate grauida melior dicenda eſt: parit enim autumno, & ſemel duntaxat, ut priùs dictum eſt.

G Eius nullum uſum in medicina comperio. Nam quod citatur à quibuſdam ex Plinio: Salpa ſiue ſalpes expurgat ulcera in linteolis concerptis. Id non de ſalpa piſce, ſed de nomine mulieris obſtetricis, cuius etiam eodem capite bis fit mentio, & alijs in locis, intelligendum puto, ut loci huius is ſit ſenſus: Salpe obſtetrix ſalſamētis (de ijs enim eo loco uerba facit) in linteolis cōceptis expurgat ulcera. Athenæus etiam ex Nymphodoro Syracuſio ſcribit Lesbiā fuiſſe Salpen, quæ Pægnia condiderit. His addit, ideo quòd uarius ſit hic piſcis, Locrum ſiue Colophonium Mnaſeam, qui Pægnia conſcripſit, à uarietate ſalpam appellatum.

Lib. 32. cap. 10. Salpa obſtetrix.

Libro 7.

Libro 3. E Oppianus ſcribit ſalpas alga delectari, & ob id naſsis diſpoſitis in locis algoſis capi.

Σάλπαι δ' ἰκμαλέοις μὲν ἐπὶ φύκεσι μάλιστα
Τέρπονται, κεῖνα δὲ καὶ ἐγχώσουσι θαλάσσῃ. Cætera pete ex ipſo autore.

A Piſcis eſt in noſtra Gallia Narbonenſi, qui perappoſitè Vergadelle dicitur, id eſt, uirgis ſiue lineis diſtinctus. Virgas enim appellamus tenues & lōgos ramos ſiue baculos, quas Græci ῥάβδους nominant: unde δίῤῥαβδα, duabus uirgis ſiue lineis diſtincta; & πολύῤῥαβδα, quę pluribus, ut ſalpa, & piſcis de quo hîc loquimur. Quem non ineptè uirgatum nominabimus à uirgis, quas habet ſalpæ omnino ſimiles. neque eum à ſalpa genere differe puto, ſed ætate tantùm, ut uirgatus minor ſit, neque in eam unquam magnitudinem accreſcat, in quam ſalpa accreſcit. Præterea tenuior & rotundior: ſalpa ueluti compreſſu extenſa, ſpiſſāq;, reliquis omnibus ſimilis. (*Plura lege mox in Salpa*

Alius piſcis, ſalpa minor.

Salpa quæ in ſtagnis marinis degit.) Stagna marina ſubit hyeme, quo tempore capitur, & uêre, alio tempore minimè. C E

Salpæ quoq; in ſtagnis marinis frequentiſsimè inueniuntur, lineis ſiue uirgis à capite ad caudam ductis parallelis, marinis ſimiles. In ſtagnis tamen noſtris frequentior eſt ea quæ Vergadelle à noſtris dicitur, id eſt uirgatus piſcis: à uirgis, quibus Salpæ ſimilis eſt, figurâ uerò non item, ſed Auratis uel Sparis potiùs. Sunt enim Salpæ ſpiſsiores & longiores, inter Auratas & Lupos mediæ. Ab ijs uirgati noſtri neq; partibus internis, neq; ſaporis ſuauitate, neq; carnis mollitie, neq; uictus ratione differũt. ſed uirgati in ſtagno ſolùm reperiunt̃, Salpæ & in mari & in ſtagno.

DE EADEM BELLONIVS.

Inter cæteros piſces non eſt alius qui ſuam conſtantiùs retinuerit antiquam appellationem: ſiquidem uulgo Græco, Italico & Gallico nihil de priore nomenclatura immutauit: Maſſilienſes tamen Sopi pronunciant. Romani hanc uulgò non Salpam, ſed Sarbam uocant. A

Piſcium nullus eſt colore pulchrior, quanquam admodum ſit uilis, unde Ouidius, Atq; immunda chromis, meritò uiliſsima Salpa. B F

Salpas turmatim uidimus ab imo gurgite ad litus marinum ferri, ac deinde algis herbiſq; marinis paſtas, in mare celerrimè demergi. C

Piſcis huius moles raro excedit duas libras: eſt enim mediocris craſsitudinis, oblongus, & latus. Squamas aliorum piſcium more gerit, latas & uarij coloris: pinnam utrinq; ad branchias unam, duas ſub uentre: aliam in tergore continuam, translucidam, duodecim aculeis præmunitã: Lineam utrinq; in lateribus habet nigram, ac rurſus nouem alias rectas coloris lutei: quæ piſcem miro artificio, melino colore depingunt. Caudam habet biſurcam, & circa anum pinnam unam, duobus tantùm aculeis fortibus cõmunitam: caput ut Auratæ tornatum: dentes in labijs firmos: in ſuperiore maxilla ſedecim, in inferiore octodecim: Os, p corporis mole paruũ, nec labia infarcta, ut in aliis piſcibus: Oculos melinos, pupillam nigram: Peritonæum omni nigredine nigrius. Cor pericardio incluſum, triangulare, ſuo ſepto ab inferiore uentre ſeparatum: Stomachum oblongum, per uentrem extenſum, latum quidem, ut Scari, & ferè ſemper herbis plenum: Pylorus, ſtomacho coniunctus, quatuor tantùm apophyſes habet, qui ſtomachũ circundant. Hepar illi eſt ualde magnum ut Scaro, ſed magis ad colorem cinereũ inclinans, in tres lobos partitum. Veſicula fellis oblongã habet, in dextro hepatis lobo poſitã. Branchias utrinq; quaternas, ſed eas quidem geminas: quamobrem branchias in Salpa ſexdecim numerari poſſe dixeris. Lingua Salpæ eſt mediocris: uulua uſq; ad diaphragma extenſa, ouis referta, bicornis. Capitur in Illyria omnibus anni temporibus. Spinas (quas pro coſtis utrinq; decem habet) falcatas gerit, ad ſpinam latas, ſed ad uentrem mucronatas. Spina autẽ Salpæ, quatuor & uiginti uertebris conſtat, per quã nerui inſignes ad latera protenduntur: qui ex duabus primis uertebris originem ducentes, etiam ad pinnas deferuntur. (E)

Cæterùm Salpa Scari modo in opſonium apparatur. Carnem habet mollem, fungis quodammodo reſpondentem, paucas ſpinulas. F

Si quis eius ſquamas auferat, eidem lineæ rectæ, luteæ, in cute apparere uidebuntur, quæ in ſquamis iam apparuerant. Ideo ipſa colorum uarietas non in ſquamis, ſed in cute exiſtere facilè comprobatur, ut iam in Mulo & Rubellione diximus. B

COROLLARIVM.

Archippus maſculino genere dixit ὁ σάλπης, his apud Athenæum uerbis: ---- κἄρυξ μὲν ἰῶ βόες, σάλπης δ' ὁ σάλπαι, ξ' ἑπτὰ βόλοὺς μισθὸν φερῶν. ſed fictum hoc ab illo per iocum eſt, ut piſcis nomen tanquam uiri efferret, tubicinis uidelicet, alludentibus uocabulis σάλπη & σαλπίζω. cæteri ſcriptores omnes fœmininо tantùm genere ἡ σάλπη proferunt. nam ubi in Plinio aliqui legunt, Salpes expurgat ulcera linteolis concerptis: legendum eſt Salpe, (ut rectè noſtra æditio habet,) non piſcis, ſed obſtetricis nomen. Σάλπη, piſcis, quem & βοῦν, id eſt bouem, uocant, Heſychius & Varinus: ex Athenæo nimirum, qui Antiphanis ex Operibus marinis uerſus hos recitat: ---- σάλπαι τ' ἰδομάκελοι ἰχθῦς. Ἃς τε βόας πόρκοισιν ἁλιζωνοι καλέσαιμ', οὕνεκα γαστρὶ φῦκος ἀεὶ ἀλέγουσιν ὀδόντες. pro ἀλέγουσι malim ἀλέουσι, molunt. ἰδομάκελοι autem, id eſt æqualis longitudinis fortè ab eo appellantur, comparatione ad alios prænominatos. De Halizonis populis ab Homero nominatis alij aliter ſenſerunt, quorum ſententias recenſet & reijcit Strabo: ipſe populos Aſiæ eſſe putat extra Halyn. Ephorus (apud Stephanum) in maritimis inter Myſiam, Cariam, Lydiamq; eos collocat. alij gentem Ponticam faciunt, Arrianus eoſdem Bithynis, &c. ut recitat Euſtathius in catalogo nauium, & rurſus in quintum Iliados. Rondeletius pro πόρκοισιν, legit πόρπαις, quod mihi non probatur. nam & carminis ratio repugnat: etſi admitteret, πόρπας in accuſatiuo dici oporteret, ſicut & βόας. Sed neque βοῦν πόρπην, coniunctis uocabulis dici puto: & quanuis id dici poſſet, præſtabit tamen πορκοῦσιν legere, (ut βασιλεῦσιν,) id eſt piſcatores, qui retia trahunt. πόρκος genus eſt retis, de quo plura ſcripſi ſuprà in Poreis piſcibus: inde πορκεύς, piſcator retiarius, ſicut idem à δίκτυον, δικτυεύς. Lycophron πορκεύων δίκλιν dixit, inſtar piſcatorum qui retia trahunt. Sic igitur ſenſerit Antiphanes: Salpæ piſces à piſcatoribus Halizonorum boues nominantur. A

Digitized by Google

Crisopleurus, piscis dictus salpa, Syluaticus: meliùs Chrysopleurus, ab aureo per latera colore. ¶ Salpa nunc quoq; salpa uulgò nominatur, Massarius Venetus. Vbiq; gentium nomen suum retinet, Gillius. In libello quodam Italico memini Salponi legisse pro salpis. Salema Lusitanicum est. Germanicum fingo, **ein Goldstreimer**, à strijs seu lineis aureis: uel circumloquor, **ein art der Meerbersichen mit etlichen gälben strichen durch die seiten/ vom kopf gägen dem hindern teil.** Similiter autem ei uirgatum sed latiorem piscem, (quem in Gallia Narbonensi Virgadellam uocari Rondeletius scribit,) Germanis interpretari licebit, **ein Streimbrachsmen.** nam uirgis lineisue aureis, salpam refert; corpore uerò latiore ad auratam seu sparum accedit.

B Salpæ similis nascitur in mari rubro piscis Stromateus appellatus, ut Philon narrat, uirgas habens per totum corpus extensas, auri speciem referentes, Athenæus. Vt salpa piscis πολύβραδυς dicitur, & est, ita seserinus ὀξυβράδυς: hic binis, ille pluribus uirgulis insignis: Athenæus ex Aristotele, ex quo etiam solitarium piscem salpam facit, & dentes ei serratos adscribit. ¶ Salpa piscis non est magnus: coloratior in medio & ex transuerso extat, uentricosus admodū, Platina. A ceruice in caudam per argentea latera, aureæ rubentesq; lineæ certis distinctæ interuallis decentissimè eum depingunt, Iouius. Pedalis est magnitudinis, & uirgis quibusdam aureis (luteis, Gillius) ac rubentibus secundum longitudinem describitur, Massarius. Binos in capite lapillos gerit, Kiranides.

Salpæ bilibres ad summum fiunt: aut semper ad libram saltem auctæ apparent: ita ut in nullo alio piscium genere æquè atq; in salpis, eadem ferè semper seruari magnitudo uideatur: unde forsan à Pancrate ἰσομήκεις dicuntur, hoc est longitudine pares, ut Hippolytus Saluianus obseruauit.

C Salpa etiam maritimis lacubus gignitur, Aristot. Ouidio adnumeratur degentibus in herbosa arena. Xenocrates alias in alto capi tradit, alias apud litora, ut referam in F. ¶ Vagantur & oberrant piscium maximè qui carne aluntur. (*Addendum hic Gazæ translationi ex Græco*: Sunt autem carniuori ferè omnes,) præter paucos, ut mugilem, salpam, mullum, chalcidem, Aristot. 9. 37. sed de mullo an carniuorus sit, dubitari potest. Stercore & alga nutritur, Aristot. eam ob causam à Plinio piscem obscœnum dici arbitror. Obscœnum enim turpe immundumq; significat, ex ob & cœno compositum. Sic & upupam, obscœnam pastu auem dixit: quam Isidorus quidā in stercore humano commorari, & fœtente simo pasci scribit. ¶ Produntur clarissimè audire, mugil, lupus, salpa, chromis, & ideo in uado uiuere: Plinius, & Aelianus ex Aristotele. ¶ Salpa æstatis initio locis plurimis, nonnusquam etiam autumno parit, Aristot. Parit semel in anno, uidelicet autūno, paulò ante æquinoctiū, ex Aristotele quinto de historia, Athenæo & Plinio, Massarius.

D Piscis est solitarius, Athenæus ex Aristotele. Pauidus, Oppianus. Natura astutus perhibetur, Iouius.

E Cucurbita capitur: quod ex omnibus uni euenit, Aristot. gaudet enim hac esca, Ex eodē Athenæus. Stercore inescatur, Aristot. Esca fœtida præcipuè capitur, ut stercore, Vuottonus. Ad salpas: Bryon uiride ex saxis oleo interens, usui exponito, Tarentinus de escis. Salpæ (inquit Oppianus) ut algis gaudent, ita eisdem capiuntur, hoc modo: Piscator aliquis per dies quatuor unum ad locum (aliquoties) nauigans, lapides algis circundatos demittit. quinto posteà die salpis iam illic congregatis nassam lapidibus obtectis alga immissis ponit, et circa introitum herbas marinas alligat, quibus salpæ alijq; herbiuori pisces delectantur. (deinde recedens) ubi iam inclusos pisces senserit, tacitè mox adnauigat, uiris remisq; silentibus, & nassam extrahit. Silentiū autem cum ad alias piscationes, tum salparum imprimis utile est, ut quæ natura pauidæ sint, (*& aci auditu, quod Aristoteles tradit.*)

F Salpa piscis circa Ebusum insulam (quæ nunc Euizza uocatur,) sapore commendatur, cum alibi sit obscœnus, id est perniciosus & uitabilis, Massarius. Salpa (inquit Diphilus) dura est & insuauis: melior autem quæ in Alexandria est, & autumno nata, (κρὰς ἡ ἐν τῷ φθινοπώρῳ γινομένη:) humidum enim quid, & album, idq; non uirosum emittit. Salpæ quæ in alto capiuntur, ut Xenocrates docuit, sapore sunt iucunde, subacri: abundoq; nutriunt, nec facilè corrumpuntur: quæ uerò apud litora, carnem habent duriorem, saporisq; ingrati, & quæ malum procreat succum, Vuottonus. Salpam piscem Epicharmus non approbans, σκαπτοφάγον καὶ βδελυχρὸν λέγει, Eusthius ex Athenæo: apud quem βδελυχρὰς legitur, Rondeletius mauult βδελυρὰς: licebit & βδελυκτὰς legi, una omniū significatione, à uerbo βδελύσσομαι. Σάλπαι δὲ κακὸν μὲν ἔγαγε ἰχθῦς εἰς αὐλὸν κρύον, βρωτὰ δὲ μάλιστα ἔσι θριζομένοις σίτου, λάβρος δ' ἐν πυτιλίῳ ἀνήρ, Archestratus. Epicharmus æstate dulces esse scribit. Ex Plinij libro 32. quidam citat, salpam laudatissimum esse piscem: sed falsò. simpliciter enim à Plinio huius libri cap. ultimo Salpa nominatur. Hodie quoque is piscis, qui tam operosè atque eleganter à natura depingitur, ab optimatum mensis ut insulsus & mēdax repudiatur, Iouius. Non est boni saporis. sy lueftre enim nescio quid sapit, bene exenteratus, sed parua (quantum fieri potest) incisura, assaturam requirit & morerum, Platina. Pisces quos integros uoles, ad focum pones, dempta salpa & lacia, quorum intestinum per branchias euelli-
60 tur, Idem.

H. a. Epitheta. Σάλπαι σκαπτοφάγοι, βδελυχραὶ, Epicharmo. Λιολόνωτοι, Oppiano. πολύβραδυς, πτολίγραμμοι, & ὀρυθρόγραμμοι, Aristoteli apud Athenæum. Obscœnæ Plinio.

Mnaseas

Mnaſeas quidam Locrenſis uel Colophonius ſalpæ piſcis uarij cognomen apud familiares meruit, propter uarietatem argumenti libri παιγνίων à ſe conditi: qualem & Botrys uir oriundus è Meſſana Siciliæ ſcripſit: & Salpe mulier Lesbia, (& ipſa forſan à iocorum uarietate ſic dicta,) Salpæ quidem ſimilis eſt (ut diximus) ſtromateus in mari rubro piſcis: à quo fortè ſimiliter Clemens theologus Στρωματέων libros ob uarietatem argumenti inſcripſit. ¶ Salpiæ Ptolemæo libro 3. cap. 1. Apulorum urbs in Ionio pelago, Salapia Plinio. Salpinæ paludis Lucanus lib. 5. meminit, ea in Apulia eſt iuxta Salpiam ciuitatem, mererricio amore Annibalis inclytam. Proprie.

Dexter lapis de capite ſalpæ geſtatus, Venerem incitat: ſiniſter remittit, Kiranides: qui & adi pe piſcis huius ad augendam Venereorum uoluptatem abutitur. eandemq; ob cauſam, & amorem ac gratiam conciliandi ergò, ſapphirum geſtari iubet, in qua ſculpta ſit ſtruthiocamelus, in ore tenens ſalpen, &c. libro 4. & alibi. g.

Salpam ceu prouerbiali uocabulo hominem uarium aliquis appellârit, ſicut & Mnaſeã familiares eius, ut inter propria modò diximus. Huiuſmodi etiam apud Græcos prouerbia ſunt, ποικιλώτερος πεὼ, ποικιλώτερος ὕδρας: Magis uarius quàm pauo, quàm hydra. h.

DE SALSAMENTIS, ID EST SALSIS PISCIBVS, EORVMQVE PARTIBVS: ITEM DE INFVMATis, & inueteratis ſimpliciter.

DE Salſamentis hunc in locum cõmunia quædam conferemus. nam quæ ex ſingulis ſiunt piſcibus, tum integris inueteratis, tum conciſis, ſuis ſingillatim tractatur locis. A

¶ Altarich eſt ſpecies piſcis paruí, breuis, ad longitudinem palmi: qui capitur circa ciuitatem Achalat, in regione Perſiæ. ſaliuntur autem hi piſces, & exiccati in diuerſas regiones exportantur, ut Syraſi interpretatur, Andreas Bellunenſis in Gloſsis in Auicennam. Apparet autem uocabulũ Græcum eſſe, tárichos, al articulo Arabico præfixo. eſt autẽ fortè ex apuarum genere piſciculus. Apuarum quidem pleræq; ſpecies quoniam magna copia capiuntur, & propter paruitatem facile ſiccantur, ſale condiri & reſeruari ſolent. item chalcides & ſardinæ. Qui nam piſces rectè commodeq; ſale inueterentur, Galeni uerbis exponetur inferiùs in F. Salmonum ſegmenta, ut dictum eſt, ſaliuntur in dolioliſ: ſed saliti priſtinam nobilitatem amittunt, teſte Iouio. ¶ Ex ſaliris palmam omniũ confeſsione ætate noſtra obtinent carpiones ex Benaco la cu, qui ſubfrixi modicè ſaliuntur. referunt ij trocharum (trutarum) ſaporẽ, atq; ipſam corporis ſpeciem, nam & pulpæ eorum rufeſcunt, & argentea tergora uarijs punctis depinguntur. ſed quę in trochis nigra ſunt, in carpionibus rubra cõſpicimus, Iouius in capite de ſaliamentis. ſed qui ſubfrixi ſaliũtur piſces, non propriè τάριχοι, id eſt ſaliamenta, ſunt: necq; diu aſſeruari poſſunt. ¶ Harin gi (uel Harengi, alij aliter ſcribũt) uulgò dicti ex Oceano Germanico mittuntur ſalſi, uel cum muria ſua: uel ſtatim infumati & aridi. Videtur aũt à Græco nomen hoc ſumptũ, ut haringus, quaſi tarichus, & h. in t. conuerſo tarichus dicatur. Fumo inueteratũ aliqui recentiores paſſum appellant, quòd aliquãdiu paſſus ſit fumũ: ſicuti uua paſſa apud ueteres dicitur, quæ diutius paſſa eſt ſolem. À patientia nomẽ acinis datur paſsis, Plinius. Pſythia paſſos de uite racemos, Vergilius. Paſſum (uinũ) nominabant, ſi in uindemia uuã diutiùs coctam legerent, eamq; paſsi eſſent in Soleaduri, Varro de uita pop. Rom. Paſſum fieri certum eſt ex uua quã Græci ſtaphicam uocant, noſtri apianã: item ſcirpula, diutiùs in uite Sole uuis aduſtis, aut feruente oleo, Plinius. Ego ſiccatos fumo piſces, infumatos potiùs dixerim. quoniã paſſum de ſolis uuis reperio in ueterum ſcriptis. Hilas infumatas & ſumen apud Plautũ legimus. aliqui hillam l. duplici ſcribũt, & Acron ſalſum inteſtinum hirci interpretatur. Aliqui putãt eſſe inteſtinũ porcinum, fartum alijs inteſtinis: quod noſtri Schübling, uel Klobwurſt appellant. Græcè κραπισὸς appellare licebit, ſicut & κρακραπισὸς Athenæus memorat. Τάχα δ' ἂν εἴη τὸ κραπίσαι ἔπος, ὃν ἔστι μαγειρικὸν, ὡς καὶ Δημοδόκου ἐστὶν κραπίσαι ὀψοποιικὸν (ὄψα piſces ſunt, κατ' ἐξοχὴν δὲ τοὺς τάριχας), Pollux. ¶ Ex lacuſtribus piſcibus in Heluetijs ſaliri & infumari ſolent Albularũ (ut nos uocauimus) quædam ſpecies, præſertim mediocres, & minimæ: item Leuciſci illi quos Galli Vendoſias uel Dardos uocant, qui & fluuiatiles & lacuſtres ſunt: & trutarũ genus exiguũ, quos Rötele à colore rubicundo uocitant. qui quoniam mollis ſunt carnis, infumati minus indurantur, habenturq; in delicijs. Circa Oceanũ Germanicum in Dania præſertim, Aſellorum genus Ponuchell uocant: ex quorum maximis faciũt Stockfiſch & Rauchfiſch: id eſt alios Sole & aëre, alios fumo indurãt. ¶ Κολίαι, Ἑπτάδυλαι, λισσίαι, ἀμυνίδες, Pollux de ſalſamẽtis agens: lego λεβίαι & μυλλοί. Nos de lebijs in Dolcano & Hepato diximus. De myllis uerò, alijsq; nõnullis ſalſamẽtis, in Myllo Elemẽto M. Ταρίχη (ἃ τεμάχη) σκόμβρων, κεστρέων, κύβιων, θαννίδων, nominanẽ à Polluce. ¶ τιλὸν τάριχος: Vide ſuprà in Lepidoto, Elemẽto L. Thynnis præcipuè fora omnia & tabernæ ſalſamentariorũ replentur, Iouius. Quæ quidẽ ex thynnis, eiuſdẽq; generis piſcibus (ut pelamydibus, orcynis,) ad ſalſamẽta pertinẽt, omnia referemus infrà in T. (de Cybijs quidẽ & Melãdryſi, in C, & M. dictũ eſt.) Itẽ quę ex Scombris, ſuo loco. De Coraxo et Encatera in Corace. De Lacertis & Colijs iã dictũ eſt. itẽ de Sturione, in Acipenſere: deq; Huſone, in Antaceo, de Heminiro ſiue Heminero in Corollario de Coracino A. Heminirus qd differat ab Hemitarícho Archeſtrat. explicat, Athen. Λυκόσομον ἔνιοι ἡμιτάριχον, legimus apud Aelian. 13. 2. Noſtri dicũt Saattrochen. i. nõ omino, ſed aliqua ex parte ſiccatũ aut inueteratũ. Tarichi. Infumatum.

Digitized by Google

Sunt qui dicant πάσχον accipi pro piſce, ſed uili putriq́, qui idem ſit aphya, Eraſmus in prouerbio Si non adſint carnes. Noſtræ ætatis Græci piſciculos ſalſos uulgò garos uocant, Gillius. Circa Verbanum lacum omne genus paruorũ piſcium in Sole ſiccant, maximè uerò perculas. Incolæ regni Calechut piſcibus Sole exuſtis ueſcuntur, Ludouicus Romanus. Ichthyophagos legimus piſces in Sole areſactos ſeruare, ijſq́ tritis farinam ad fercula & paniſicia ſua conficere.

A regionibus denominata.

Ταρίχη δὲ ἁπλῶς εἴ τις βούλοιτ', ἢ ταλιχνικὸν, βυζαντίας δὲ θυννίδα ὀσμαῖσι χαίρειν, Antiphanes. A Pol luce nominantur ſalſamenta (ταρίχη) Pontica, Phrygia, Aegyptia, Sardôa, Gaditana, (ταδ'ωρικά.) Sunt autem Gaditanæ ex orcynis, id eſt thunnis maioribus, qui circa Gadira inſulam capiuntur: ut in Thunno explicabitur. Cũ Lucullus Romæ nimium ſuas opes oſtentaret, Cato indignabatur & clamabat, quôd aliqui Romę πρωκοσίων ἁρπαγῶν κρέαμον ταρίχην τοιλκῶν ὠνήσατο, Athenæus. Archeſtratus ſaperdam uocat opſonium Ponticum. En ſaperdam aduehunt Ponto, luuenalis. Salſamenta præſtantiſsima Sardica ſunt, hodie Sardas uocant, (*de quibus mox, Capite proprio*:) & mylli qui ex Ponto aduehuntur, Galenus. Vide in Myllo elemento M. Non probo Cornarij ſententiam, qui μίλας (ut alibi codex Galeni deprauatus habet,) ouiculas interpretatur, nec alias eſſe putat, quàm cordylas ab alijs dictas, hoc eſt fœtum thynnorum. Ταρίχος ξηροῦ πίσσης γένη, Atheneus libro 12. Elephantinum ſalſamentum nominatur ab Athenæo, nec explicatur, &c. ut pluribus ſcripſi in Elephanto quadrupede F. Salſamenta omnium generum in Italia Beneuenti recentia effici conſtat, Plinius. Βυζάντιον τέμαχος ὠνεῖσκυδιστέτω, Ταλιχνικὸν δ' ἀπογλυστέρυγος πήχεστον, Philetærus. Hippocrates in libro de internis affectionibus de primo ſplenis morbo ſcribens, ſalſamenti Gaditani meminit. Μεμδιώδης δ' ὡραῖος, ἀκρόπτερος, νῦ ἐπωβολίμη ὀπτὸς κὰι φαλὸς ἐκτίμη πωγών, Sopater Paphius. Mendeſia ſalſamẽta (inquit apud Athenæum Vlpianus) ne canis quidem inſanus guſtaret. Idem meminit Τῶν καλῶν ἡμιτόμων, καὶ τῶν ταριχῶν σπόρων.

Horea.

¶ Τάριχος ὡραῖον, ὡραπτέριχος, ὡραῖα τομάρια, apud Pollucẽ leguntur. Sexitana ſalſamenta è lacerto, uel colia lacertorum generis ſunt. Vide in Corollario de colia. Quæ cybia dicuntur atq́ horea, inter macra (ἰσχνὰ) ſalſamenta præſtantiſsima ſunt: ut inter pinguia, cordylæ & thynnea, Diphilus. Ὡραῖα quidem dicta uideri poſſent tanquam pulchra & ſpecioſa: nam & Τῶν καλῶν ἡμιτόμων apud Athenæum mentionem eſſe diximus. ſed in thynno oſtendemus horæa modeſtiore elegantioreq́ uocabulo pro uraeis dicta, τὰ πλὼ ὠρᾶν: id eſt, à cauda. ſunt enim ſalſamenta de partibus caudæ proximis è Pelamyde magna.

Omotarichus.

Omotarichum aliqui cetema (κῆτημα) uocant. eſt autem graue, uiſcoſum, & difficilè cõcoctu, 30 Diphilus. Omotarichus caro eſt thynni ſalſi, (πεπεκδυμένου,) Dioſcorides. Cuius interpres Marcellus Vergilius: Quem compoſito (inquit) ex crudis thynnorum carnibus, & ſalſura, nomine omotarichon hic nominat, cæteri omnes ſimplici plerunq́ tarichum dicunt. Sed miretur aliquis cur thynni tantùm caro inueterata omotarichus dicatur, cum cæteræ etiam carnes ac piſces, & quæcunq́ ferè ſalſa reponuntur, cruda ſalíri ſoleant. an fortè cruda præ cæteris edebatur? ut harengos & ſalmones, (inſumatos præſertim,) aliqui crudos ingerunt. Ὠμοτάριχος τῶν χοίρειον φανίκιον ὄψον, Matron Parodus. Γύναξ ὁ πρῶτος τῶν μεγάλων ἡγήσεται Ἔχων ἐχίνου ὠμοτάριχος, κάππαριν, Nicoſtratus apud Athenæum. Ὠμοτάριχος τῶν τε χελκῶν, τὸ κύβειον τριωβόλου, Alexis.

Oătaricha.

Cataricha ex ouis piſcium ſalſis conficiuntur: uulgò Itali Cauiaria uocant. Græci noſtræ ætatis corruptè Botaricha nominant: quæ quidem ipſa inter lautiſsimos cibos numerantur, Gillius. 40 Ego τάριχος adiectiuè legiſſe non memini, proinde non τάριχα, ſed πεπεκδυμένα ὠὰ dixerim. Vide etiam ſuprà ab initio o. elementi. Apud Aelianum tamen in Animalium hiſtoria, in Tritone & alibi τάριχος oxytonum reperio adiectiuè, ſi rectè ſcribitur. Et Cæſar Scaliger quoq́ oă taricha ſcribit, apud quem plura leges ſcita cognitu in opere de ſubtilitate 303.3. Piſcium & ſalſamentorum oua omnia, nec concoquuntur facilè, nec facilè corrumpuntur: præſertim uerò pinguiorum & maiorum, duriora enim permanent & tenaciora, (ἀσθαλέστερα,) γίνεται δὲ σύστασις μὴ ὠῶν σκληρότερα (corruptũ uidetur uocabulum) καὶ ἐπεσπηδήτα, Diphilus apud Athenæũ lib. 3. cuius uerba Græcè ab initio ſic ſonant: Τὰ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν πτηνῶν, &c. uidetur autem καὶ abundare: ut melius ita uertamus: Piſcium inueteratorum oua omnia, &c. Quæ uulgò dici ſolent oataricha, id eſt oua ſalſa inueterataq́, abdicandi ſunt uſus. Nunc oua piſcium ſalita in offas aut in paſtillos dũ rata, incluſaq́ membranulis, ὠὰ τάριχα dicuntur, inter lautiſsimos recepta cibos, Hermolaus. Σίλλος· οἱ τὰ ὠὰ τέμνοντες, καὶ μεθιέντες πτερυγίου, Suidas ex innominato. Oua raticon (*corruptum eſt uocabulum pro taricha*) id eſt oua piſcis ſalita, quæ noſtro idíomate uocantur oua nataxachi: Syluaticus, citans Paulum de dentibus & gingiuis ſanguine manantibus: ubi ego iam nullam de his ouis mentionem reperio. ¶ Patella tyrotaricha ex quocunq́ piſce ſalſo uolueris, deſcribitur Apicio lib. 4. cap. 2. Caſei genus in ollis condiri ſolitum, unde & nomen ei apud Germanos noſtros, ſi quis tyrotarichum appellârit, non faciet inepté. ¶ Circa Balthicum Oceanum piſces plani potiſsimùm ſiccari ſolent, paſſerum & raiarum generis: nam cum plano tenuiq́ ſint corpore, ſiccantur faciliùs, item aſellorum genera uaria, & hæc omnia ſine ſale: aëre tantùm & Sole. ¶ De ſalſamentorum garo, muria, liquamine, alece, ſuprà (ſuis ferè locis literarum) ſcripſimus.

Tyrotarichus.

F Salſamenta & apud Græcos in honore fuerunt: & Romani etiam eis plurimum ſtuduerunt, ut ex Plinio licet coniectare, Iouius. Athenienſes ſalſamentorum adeò ſtudioſi fuerunt, ut ciuitate

ciuitate etiam donarint Chærephili tarichopolæ filios, &c. (ut in Scrombo referam,) Athenæus. Vide Braſauolum in libro de purgantibus medicamentis.

Ex Vuottoni de animalium differentijs libro 8. cap. 187. Salis facultatem tradunt medici compoſitam eſſe. humores etenim corporum excrementitios digerit extenuatq́, & corpora ipſa in ſeſe cogit atq; condenſat. Quæ igitur corpora ſua natura ſunt ſicciora, hæc ſale aſperſa reddūtur ob nimiam ſiccitatem cibo inepta: quorum uerò caro dura eſt & excrementoſa, ea ad ſalſamenta eruntidonea. Excrementoſa autem uoco, quæ ſuccum in ſeſe continent pituitoſum undique conſperſum. & hic quidem quò fuerit copioſior craſsiórque, eò melior caro, ſi ſale adſeruatur, euadet. Quorum autem mollis admodum fuerit, aut impenſè ſicca caro excrementorúmque expers, ut ſalſantur inepta ſunt. Mollium itaque carnium piſces (quos μαλακοστέρακας uocant,) & qui excrementis uacant, ut ſalſamenta ex illis fiant, minimè ſunt idonea. Huius generis ſunt qui ſaxatiles uocantur, atque aſelli, qui in puro mari degunt. ſed neque mulli, quòd dura ſit eorum caro, excrementisq́; uacua, ſale inueterantur. At coracini, mylli, pelamydes, & præterea ſardæ ſardenæq́, & quæ Sexitana uocantur ſalſamenta, atque id genus alia. Adhæc inter ea quæ in puro mari degunt, quæ κητώδη, id eſt cetacea uocantur, ut balenæ, delphini & phocæ, (*item canes piſces cetacei*) cum ſale condiuntur, euadunt meliora: ut quæ carnem habent excrementitiam omnia. Huic generi proximè accedunt magni thunni, quos melandryas, tritones, chelidonias q́; uocari diximus. ſale nanque huiuſmodi piſces cum condiuntur, euadunt ſeipſis meliores. Præſtantiſsima autem omnium, quæ mihi certè experiri licuit, ſunt quæ à ueteribus medicis Sardica uocantur ſalſamenta, hodie ſardas uocant: & qui nunc ex Ponto aſeruntur mylli. Secundum uerò ab iſs locum obtinent coracini, pelamydes, & quæ Sexitana uocantur, Hæc Galenus (*pleraque libro 3. de aliment. facultat. cap. 41.*) Idem Vuottonus paulò pòſt: Salſamenta omnia (inquit) quæcunque ex ſale duriora euadunt, ac ueluti neruoſa coriaceáque, concoctu ſunt difficiliia. at contrà, quæcunque extenuatis digeſtisq́; à ſale craſsioribus lentisque excrementis tenuium redduntur partium, eadem ipſa in cibo craſſos ac glutinoſos humores extenuant.

Omnis generis ſalſamenta ſanguinem inflammant, bilem augẽt, & ſtrangurijs obſunt. his uerò qui multa inſulſa pituita repletum habent ſtomachum, ſiccando detrahendoq́ auxiliantur. im moderatè uerò his utentes, uel ſenes ipſos, uehementer ad Venerem incitare, plericq́ authores tradiderunt, ſouius. ¶ Ex Braſauoli in Galeni libros indice. Cum ſalſamentis ex Ponticis illisquæ μᾶλαι (dego μύαι) appellantur, apparata cucurbita, fit cibus ſuauiſsimus, libro 2. de alim. facult. Salſamentum uentrem mollit, In Conſilio pro puero epileptico. Salſamentum citra panem edat ſplenetícus, libro 9. de compoſit. ſecund. locos. Salſamenta omnia prurítum mouent, In libro notho de Cathart. ¶ Celſus author eſt ſalſamenta omnia, minimè quidem intus uitiari, (*id eſſe in uentriculo minimè corrumpi,*) ſed mali ſucci eſſe, aluum mouere. ¶ Saliti piſces (οἱ παχυχόλοι ἰχθύες) calidi ſunt & ſicci, craſſoſq́ humores incidunt & extenuant, & magis ſi boni ſint ſucci. At qui dura carne ſunt, cum ſaliti ſunt, maiore præditi ſunt malitia.

Sunt qui tradant cauendum eſſe à ſalitorum piſcium uſu, poſtquam uena alicui incíſa eſt, hoc eſt, poſt phlebotomiam: alphos enim, hoc eſt uitiligines & ſcabiem ſæpe gignunt, Symeon Sethi. ¶ Olerum & ſalſamentorum genera propter mordacitatem aliqui ſtomacho noxia putant, tanquam glutinoſa tantùm & aſtringẽtia ei conueniant: ignorantes quòd multa ex illis quæ excretiones (*mordacitate nimirum ſua*) iritant, ſtomacho apta ſunt, ut ſiſarum, beta alba, &c. hæc autem in prima menſa ſumi oportet, ut & alia aluum ſubducentia, & concharum genera, καὶ πάσχοντα τίλεσιν καὶ μὴ βρωμώδη, Daphnus Epheſius medicus apud Athenæum. Salſamenta, quæ è marinis, lacuſtribus & fluuiatilibus (piſcibus) fiunt, parum ſucci habent, parce nutriunt, inflammant, (κακοχύμους: Vuottonus uertit, ſitim faciunt,) aluum cient, appetentiam ciborum iritant. optima uerò ex non pinguibus, ſunt cybia, (*&c. ut in Thunno referetur,*) Diphilus.

Circa Alexandriam abundat elephantiaſis, propter caliditatem aëris & uictum. ueſcuntur enim athara, lente, cochleis, & ſalſamentis multis, & aſininis carnibus, aliſq́; huiuſmodi craſſum ac melancholicum ſuccum gignentibus, Galenus 2. ad Glauconem. In maritimis etiam Germaniæ tractibus permultos reperiri audio, quorum facies tumidior & rubicunda elephantem præ ſe fert: nam & alimentis craſsis & mali ſucci utuntur, tum aliis tum ſalſis, ex ſuibus & piſcibus diuerſis: ac inſuper cereuiſia (quæ zytho Aegyptiorum reſpondet) copioſe ſe ingurgitant.

Si hydrops à ſplene fuerit, æger obſonium habeat ſalſamentum Gaditanum, aut ſaperdam, Hippocrates in libro de internis affectionibus. ¶ Ignea uis ſalſo eſt, qui non bene concoquit, illum Non edat, & Bacchus nicq́ ſit apta Ceres, Baptiſta Fiera ſub lemmate Piſcis ſalſus. ¶ Salſamenta omnia lauare oportet, donec aqua inſipida ac dulcis reddatur. quod è mari (*in aqua marina*) quidem coctum ſalſamentum dulcius fit: idémque calidum, ſuauius fuerit, Diphilus. τὰ ἁλιπόρφυρα ἀκροτίλαια καὶ κατατιλώμενα, καὶ κατακεκλιμένα, καὶ ἀμπεπλωκότα, Pollux ex Ariſtophane. Salſamenta hæc Stephanio, ſic macerentur pulchrè, Terentius Adelphis. ¶ Vinum & ſalſamentum euaneſcunt uetuſtate, Cicero 2. de diuinatione.

Quin & è muria ſalſamentorum recoquitur ſal, iterumq; cõſumpto liquore ad naturam ſuam redit: uulgò è mænis iucundiſsimus, Plinius.

G Remedia quædam ex ſalſamentis, in F. iam prædicta ſunt: ut, quòd aluum moueant, appetitum & ſitim excitent, pituitoſos humores extenuent, à uenæ ſectione noceant, Venerem proritent. Blaſius Aſtarienſis piſciculos uulgò dictos Ancludes commendat in curanda phlegmatica febri. ¶ Omotarichus ſalſi thynni caro eſt, uiperæ quam preſtêrem dicunt morſibus in cibo ſubuenit. in quo uſu oportet quamplurimum ſumere, & ad uinum copioſum ſuperbibendum cogere, ut ita uomitus prouocetur. idem maximè cõuenit ad drimyphagias. (*Marcellus* uertit ad uomitiones quæ ciborũ acremento quærunt: quod magis probo, quàm quod Ruellius: Cõtra acrimonias eſitatorum maximè ualet: uel quod Hermolaus, Acrimoniam eſculenti quærentibus longè commendatiſsimus eſt.) Vtiliter poſtremò canum morſibus imponitur, Dioſcor. 2. 30. Videtur autem eadem non ſolum à thunni, ſed aliorũ quoq; plerorunq; piſciũ ſalſorum carnibus præſtari. quamobrem hoc in loco, qui de ſalſamentis in genere eſt, recitare uoluimus: eademq; ratione & alia quædam ex certorum piſciũ ſalſamentis remedia, (quæ fortè obuia fuerint: omnia enim huc conferre prolixum erat,) hîc memorabimus. E ſiluro ſalſo remedia, infrà ex eius hiſtoria petes. Quem Dioſcorides (inquit Marcellus Vergilius) omotarichon hîc nominat, cæteri omnes ſimplici plerunq; nomine tarichon dicunt. Aegineta in capite de uomitione ſumi iubet τὸ ἀφρομύτταρα, id eſt acriora, inter quæ obiter ab eo numerantur raphanus, eruca, ſalſamentum uetus, origanus uiridis, cepe & porrum. Et in capite de elephantiæ curatione: ἀεμυφαγήσαντὸν δὲ ἰχθύοντοῦτον, ἐκπόνει ἁφανιδίῳ καὶ σπόνῳ. Vbi etiam in cibo elephantiacis permittit ſalſamentum uetus medicamenti loco. Smaridis piſcis caro prodeſt à ſcorpione percuſsis, aut à cane demorſis, ſicut & omne ſalſamentum, Dioſcor. ¶ Tela extrahunt ſalſamentorum carnes, Plinius. ¶ Diuturnos frequenter dolores leuat ſalſamentum, & encatera dictum & coriax, Trallianus in curatione hemicraniæ. Carbunculos coracinorum ſalſamenta illita diſcutiunt, Plinius. Cybia, uetera eluta in nouo uaſe, deinde trita, proſunt doloribus dentium, Idem. Et alibi: Morbo regio medetur ſalſamentum cum pipere, ita ut reliqua carne abſtineatur. ¶ Sunt & ſeruatis piſcibus medicinæ: ſalſamentorumq; cibus prodeſt à ſerpente percuſsis, & contra beſtiarum ictus mero ſubinde hauſto, ita ut ad ueſperam cibus uomitione reddatur: peculiariter à chalcide, ceraſte, et quas ſcipas uocant, aut elape dipſade ue percuſsis. Contra ſcorpiones largiùs ſumi ſed non euomi ſalſamenta prodeſt, ita ut ſitis toleretur: et imponere eadem plagis conuenit. Contra crocodilorum quidẽ morſus non aliud præſentius habetur. Priuatim contra preſteris morſum ſarda prodeſt. Imponuntur ſalſamenta & cõtra canis rabioſi morſum: uel ſi nõ ferro uſtæ plagæ, corporaq; clyſteribus exinanita, hoc per ſe ſufficit. Et contra draconem marinum ex aceto imponuntur. Idem & cybii profectus, Plinius 32. 5. Fiſtulæ aperiuntur ſiccanturq; ſalſamentis cum linteolo immiſsis: intraq; alterum diem callum omnem auferunt: & putreſcentia ulcerum, quæq; ſerpũt, emplaſtri modò ſubacta & illita. panis uerò proſunt ſalſamenta cocta. Carbunculos uerendorum priuatim ſalſamenta cocta cum melle reſtringunt: Vuottonus, ex Plinio nimirum.

E ſalſamentis uſtis remedia. Carbunculos diſcutit mullorum ſalſamenti cinis, Plinius. Carne ſalita & uſta ſalmonum ad ulcera capitis manantia rectè nos uti poſſe arbitror, Rondeletius. Salſamenta uſta & cybia dentium doloribus commoda eſſe tradit Galenus circa finem quinti de compoſ. ſec. locos. item Plinius 32. 7. Salſamentorum (inquit) fictili uaſe combuſtorum cinis, addita farina marmoris, inter remedia eſt: & cybia uetera eluta in nouo uaſe, deinde trita, proſunt dentium doloribus. Aeque prodeſſe dicuntur omnium ſalſamentorũ ſpinæ combuſtæ, tritæq; & illitæ. Sardas uel ſalſamentum ſine oſſe exuſtum & confrictum appone uaricibus, ſtatim prodeſt, Marcellus.

H. 2. Salſura, idem quod ſalſamentum. Columella octauo, Nulla tamen æquè quàm prædictæ ſalſuræ pabulum commode dantur, quoniam odorata ſunt. Idem frequenter duodecimo. Apud Plinium cybia uetera legimus, pro ſale conditis, quæ alibi inueterata, alibi ſeruata nominat. ¶ Nomina quædam in os, modò maſculino, modò neutro genere ſub una terminatione uſurpantur, ut ἄφρων, ὄφθαλμος pro oculo, σκότος, ὄνειρος, χρέως: & πάεχος quoq; ſecundum Herodianum, qui & authorum teſtimonia profert: Menandri, Ἐπίπαστα ὦῶ τὸ πάεχος ἅλας: Philippidæ, Τυρὸν καὶ παεῖχος: ſa Ariſtophanis, Ἐπὶ ᾧ παεῖχει τὸν γέλωτα καπίδιμαι: Eiuſdem, πάεχος ἔσχε πλόνω, Euſtathius in primũ Iliados, in Odyſſeæ uerò alpha, ὁ πάεχος & τὸ πάεχος dici ſcribit, ſicut οἱ σάελοι & τὸ σάελος, apud Suidam quoque inuenio, πάεχε, ὄψα πολυτελῆ, (id eſt piſcis precioſi:) & apud Aeginetam in uictu elephantiacorum, πάεχος παλαιοῦ, in recto ſingulari. Athenæus quidem multa ſuper hoc uocabulo proferens, πάεχος ut ξύλον genere neutro poſitum non memorat, nec ego approbârim, quandoquidem authorum idoneorum teſtimonia deſunt. Suidas grammaticus, non author eſt: Aeginetæ codex ſæpe uitiatus. Attici (inquit Athenæus) τὸ πάεχος genere neutro dicunt, ut genitiuus ſit παεῖχος, datiuus παείχει, (ut flectatur ſicut ξίφος:) Iones uerò & Dores, & Atticorum quidam, maſculino ὁ πάεχος, (ſicut λόγος.) Ταεῖχες πανδικεῖς Cratinus dixit. Alia multa authorũ loca Atheneus in tertio recitat. ¶ Ταείχιον, diminutiuũ, apud Lacrtium lib. 2. in Menedemo. Χειρὶ τὸ παεῖχιον, 60 Ariſtophanes in Pace: & alij apud Athenæum. ¶ Ταεῖχος, ἀπὸ τοῦ γῆ τῇ ταεῖχαι ἔχειδνα (forte ἐχεγύαδνα:) ἢ ἀπὸ τοῦ γάρει (γάρος) ἔχειν, gamma mutato in taũ, quaſi γάεχος, πάεχος, κρέας ἁλσί πεπαγμένον,

πῆξαι δὲ ὡς γάρον ὑγραινομένας: id est, inde sic dictum, quòd eliquetur & resoluatur eius humiditas in garum, Varinus & Suidas: apud quos tamen deprauata sunt quædam. ¶ Σαργάνα, πάσχει, καὶ ἁμιλλᾶται, & ἀμιῶσται, ἑαρινὰς χρηστὸν ταρίχος, πονηρὸν πάσχον: σαργάνα ὠμὰ ἔστηκε, καὶ ἕστηκε, Pollux. Σαργάναι sportulæ sunt, in quibus nimirum componi uehiq; salsamẽta solebant. Ἐν ζαργάνοις (nisi legendum ζαργάναις) ἔφη ταρίχους γονικούς. uidetur autem per synecdochen ad ipsa salsamenta id nomen translatum. Σαργάνη, σκεῦός τι ἐν ᾧ ὠὰ ἐφθὰ πωλοῦσιν οἱ γαλαδιῶται χοῖροι, Eustathius. Probabile est etiam ὠμὰς & ἕστηκὸς opponi: quemadmodum proximè ante χρηστὸν & πονηρὸν πάσχον: ut salsamenta σεσηπότα sint, putida seu fœtida propter uetustatem scilicet: ὠμὰ uerò, id est matura, quæ neque recentiora neque uetustiora sunt, quàm par est: ut alia sint ἑφθὰ salsamenta segmentá ue, quæ de piscium caudis sumuntur, & ipsa ὠμὰ dicta κατ' ἀντιφρασιν ut suprà monuimus. est enim ὠμὸν medium inter πρόωρον, τὸ πᾶν φλοιῶδες καὶ νεαρόν: & ἔφορος τὸ πᾶσιν κοινὸν καὶ γνώσιμον. Σαπρίας οἶνος, ὁ ἕστηκὸς, ὃ ἐστὶ γλῶσσαν μεταλαμβάνοντες, Eustathius.

Ταρίχος primam breuem, mediam productam habet, ut ex uersibus non paucis, qui uel iam ciuati sunt, uel paulò pòst sequentur, apparet. Ἐξ οὗ φάγοιτ' ἄν καὶ ταρίχους ὧν ὕοι, Chionides. Item, Ἐπὶ τοῦ ταρίχει τῶνδε πίνουσι κοπίδων. ¶ Ὠμὰ πέμματα, Pollux: apud quem aliquoties πέμμα non recte per m. duplex scribitur. dicitur autem proprie πέμμα (genere neutro ut τέρας) de piscibus, (à uerbo πέμπω, ut Latinis segmentum à secando:) item de placentis: de carnibus uerò non item, Aristophanis Scholiastes in Nubibus. In Varini uerò lexico sic legimus: Τέμαχος carnis, panis, aut placentæ non dicitur, sed tomus, τόμος. piscium enim duntaxat τέμαχος est. Πολύ πρὸ τέμαχος πεμμάτων καὶ κρεῶν ὠφέλιμόν, Aristophanes in Pluto: qui ex eo quòd κρεῶν subiunxit, πεμμάτων de piscibus accipiendum insinuat. Hinc apparet corruptum apud Suidam locum in Τεμάχη, ex Varino aut Aristophanis Scholiaste restituendum: ut de piscibus propriè τέμαχη dicantur, (fortè etiam placentis,) de carne non item. de caseo quidem & aliis, τόμος dicitur. Κισσοῦν τεμάχη μυελώδη, μεγάλους & κατακεκομμένους, Varinus. Ἐνθοὺς τὸ τέμαχος, λόγον οἶνον ἔσχετε, Alexis. Κισσίνους, τὰ ποιὰ τέμαχη τοῦ ἰχθύος, Etymologus. Ἐλεῖν τι πᾶσι τοῦ τεμαχοπωλίου πρέπειν, Antiphanes. Hinc uerbum τεμαχίζω apud Galenum. Et τεμαχίσκοι κωδιοὶ ἔτι λοπάδος, à Machone nominati. Ἄλλα ξυμβάλλεται τέμαχος βυζάντιον ἐλεῖν, οὐράνιον τ' αὖ τὸν σφόνδυλον, Archestratus. Quanquam autem etiam recentium piscium τέμαχη, id est, partes & segmenta esse ac dici possint, de salsis tamen plerunq; accipi puto. Erunt igitur temachi uel temachitæ pisces maiores, & ferè cetacei, ut thynni & similes, aliiq; non parui qui in frusta dissecti inueterarint. Iidem ab aliis, ut conjicio, τμωτοὶ uocant. Maiorum piscium genus (inquit Mnesitheus) ab aliis τμῶδες, ab aliis pelagium appellatur, ut auratæ, glauci, phagri. τμωδὲς interpretatur Vuottonus, qui uel concisi in patinis ministrentur, uel dissecti ad salsamenta adhibeant. Etsi uerò Græci tomũ de pisce nõ dicant, Latini dicunt. Canis marinus à Plinio, etiã tomus Thurianus (ut ego quidẽ primus cõperisse suspicor) appellatus est. Athenæus et Thurionẽ siue Thursionẽ dici obsoniũ hoc Latina lingua solitũ affirmat, suauissimũq; id ac laudatissimũ fuisse, Hermolaus in Coroll. Idem in Plinij libru 32. Marinus canis est (inquit) cuius frusta Romæ Thuriani tomi siue pulmenti nomine uendebant tribus obolis in libras. hoc & Thursionem dici solitum affirmat Latina lingua, (&c. ut recitaui in Corollario de Gladio A.) Hæc ille tanq; ex Athenæo: apud quẽ lib. 7. in mentione Carchariæ canis, hæc solũ uerba leguntur: Τοῦτο τὸ ἰχθύδιον μᾶζαν δὲ καὶ ὁ τῶν Ῥωμαίων καλούμενος θυρσίων, ἁδὺς δ' ὢν οὐ πρόσφορόν ἐστιν. nõ igitur ab Athenæo (ne quis fallat) uel tomus uel pulmentũ Thuriana nominant. Tomus Thurianus, quem alij xiphiã uocãt, Plinius 32. 11. nec alibi usquã horũ uocabulorũ, (tomi, inquã, pulmenti & Thuriani,) uel separatim, uel iunctim, mentionẽ ab eo factã arbitror: ut neq; ab ullo idoneo scriptore pulmentũ pro pisce, aut eius parte positũ. Nõ reprehendo Barbarũ, doctissimũ uirũ, cuius etiam memoriã uereor: ignorantiã meam profiteor: quã nisi quis mihi dispulerit, segmentum potiùs q; pulmentũ piscis dixerim: quanuis etiã qui segmentũ de pisce acceperit, authorẽ nõ habeo. sed inuitat analogia & uis uocabuli, à uerbo idẽ Latinis significãte deducti, quod Græcis τέμνω: à quo τόμος ac τέμαχος fiunt. Licebit & frusta piscis dicere, sicut casei et lardi ac aliarũ rerum frusta apud classicos scriptores legimus. His scriptis reperi apud Athenæũ circa finem libri sexti, de obsonio (sic enim uocat) Thuriano locũ à Barbaro cõuersum, his uerbis: Ῥοπτὸν ῥᾶφος (ὁ τὸν πάχηναν ἑστιῶν γαστρὸς) ἔσθιε τὰ ἐλαδιόντων αὐτὸ δ' ἅλων τριωβόλου ἢ μικροῦ τοῦ ὀψωνοῦ καλουμένου ὠνεῖτο. μᾶζος δὲ ἓξ ἀττικῶν δραχμὰς ἑπτὰ κωμικὸς, ὅτω καλόμενον.

Derivata à τέμνω.

Ταριχεύειν Suidas interpretatur τήκειν, ξηραίνειν: id est, liquefacere, exiccare: & cũ propriè ad ea pertineat quæ ad cibũ inueterant, transfert etiã ad hominẽ, qui macie cõficit et immoderata abstinentia desiccat. Ταριχεύειν νεκρὸν, et factũ ipsum ταριχεύσις: et q hoc faciũt homines, ταριχευτὰι, apud Herodotũ legunt, ubi de Aegyptijs scribit, eorũq; medicãdi seu cõdiẽdi & seruãdi funera more: quade re elaboratus P. Bellonij liber extat. Χρῶνται δ' Αἰγύπτιοι τῇ ἀσφάλτῳ πρὸς τοὺς ταριχεύοντας τοὺς νεκρούς, Strabo li. 16. Zũchis urbs Africæ purpurificiũ habet, & uarias piscium cõdituras, πορφυροβαφεῖα & ταριχεῖα πολυθρύλητος, Strab. li. 17. Ταριχηρὸν adiectiuũ est, ut κρέα ταριχηρὰ Arriano, Suid. Videt aũt Græca nomina adiect. in ηρὸς oxytonũ terminata, derivata à substãtiuis, similiter se habere ut Latinis derivata in arius: cuiusmodi sunt, ἐλαιηρὸς, οἰνηρὸς, ὀνηλατηρὸς, olearius, uinarius, aquarius: usurpariq; eũ

Digitized by Google

aliâs, tũ de uasis, ut uas oleariũ dicimus, & salsamentariũ, σκεῦ& πεκτικόν Græcè. οἰνικὸς ἀγγεῖον, apud Anacreontẽ, à poculis minister. οὐσὶ' ὀξυβαφον οἰνικὸν ἓν κυκτίσαι), Cratin. Μίσει κρωσσὸς μὲν' ὠνὸς μιᾶ' ὑδροχόος λατῆν ἀφρωδῆ δίμισυ, Aeschylus, ut citat Poll. 6. 3. ¶ Ἰχθὺς πεκτὸς apud Symeonẽ Sethi pro πεπεκτυμένος. ¶ Apud Aelianũ in animaliũ historia, ut in Tritone & alibi πεκτὸν oxytonum reperio adiectiuè, si rectè scribit. similiter & πόμ& substantiuũ est, πωμὸς adiectiuũ. ¶ Ἡμίπεκτ& uide suprà in A. ¶ A πεκτέω fortasis etiam dictum est uerbũ πεκτέω, quod est curare funus: & πέκτωσις, sepultura, exequiæ: item πέκτεα, πεκτάματα, in Lexicis. ¶ Τήκειν siccare est Græcis, & simili uerbo Germanis **terren**: inde πεκτός, uel Atticè πεκτός, καλαδίσκ& τυροκομικὸς: Calathus in quo caseus suspensus siccatur: & fortè ab eodem uerbo etiam πέκτ& sit. Tarichum, id est, inueteratum nostri **digen** uocant, forsan à tarícho Græco per syncopen, quasi **darigen**. alij quidẽ Germani proferunt **gedigen**, merum & purum aliquid significantes, ut argentum non permixtum alijs, **gedigen silber**. solent autem carnes etiam puræ, & sine ofsibus siccandæ suspẽdi: quas proprie **digen** uocamus: inde nomen ad alia quoq; siccata transfertur. Quod Græci πεκτέω, Germani dicunt **beitzen**: cum quid in liquore aliquo salitur: uel iam salitum, saniem & muriam de se remittit. muriam ipsam uocant **beitze**, & Saxones **pickel**. ¶ Canes pisces ceracei πεκτίζοντα, καὶ πεκτέονται, Galenus lib. 3. de alim. facult.

Quòd πεκτέω aliquando cũ sale, aliàs sine sale inueterare significet.

Ex Cornarij commentarijs in Galeni de composit. secund. loc. libri 3. cap. 1. Ad omnem auris affectionem adeps uulpinus inueteratus probè facit, ἀλώπεκ& εἶαρ πεπεκτυμένον, authore Archigene. quanquã πεπεκτυμένον (inquit Cornar.) non inueteratũ tantùm, sed & sale conditum ac siccatũ significet: ut diligenti animaduersione opus sit Græcos medicos legentibus, qua significatione singulis locis usurpetur: quum non leuis differentia sit quod ad usum medicũ attinet, sal sa, aut insulsa & simpliciter siccata aut inueterata re aliqua uti. Hoc quidem loco uidet mihi sanè adeps uulpinus inueteratus simpliciter indicari, non sale seruatus & conditus: quomodo etiam Dioscorides de anserino & gallinaceo dixit, ὄγκε ἀλῶπ πεπεκτυμένον, quãquidem & μὴ ἁλῶν fieri πεκτύσεις posset, ut ibidem Dioscorides indicat. Et Plinius 28. 9. de adipe suillo: Inueteraẽ duobus modis, aut cum sale, aut sincerus. Verùm cum sale inueterati adipis uulpini usum, in aurium affectionibus ineptum puto. sicut contrà, aptum suillum salsum ad malignas durícies, & maligna ulcera. Dioscorides capite de glandibus dixit: Σὺν εἴαπ δὲ πεκτεῖσθ χειρῶν πᾶς κακοήθης σκληρίας, καὶ πᾶς πονηρὸν ἕλκει ἀρμόζουσι. Potest tamen tum hìc, tũ ad aures, pro affectionis ratione quispiam aut salso, aut simpliciter inueterato uti. ¶ Πεκτυόμεν& ὑπ καρδίαμ, in nasturtio seruatur & siccatur, Dioscorides de scinco. Plinius quidem salsos afferri dixit. & quanquam nasturtij etiam uis salis instar conseruare possit, suspícor tamen non ὑπ καρδίαμ, sed ὑπ καρδίτ legẽdum, idem est in cista siue alueolo panario. Idem Dioscorides quum de cepis inquit, ἀδιμύτερον τὸ ὠμὸν τ& ἑψῆσ καὶ πεκτεκρου, ineptè quis acceperit, acriorem esse erudam, quàm assatam ac sale seruatam, quũ cepas sale simplici aspersò condire ac asseruare non sit usitatum. quare πεκτεκρὸν κρόμμυον hìc pro cepa assiccata simpliciter accipiendum est. sic enim inueteratæ asseruantur absque salis conditura, quanquam etiam acida muria, uel etiam solo aceto cepas asseruari Galenus 2. de alimentis tradat, more nobis hodie ignoto, loco ubi de fœniculo agit. eundem autem condituræ ceparũ modum, docet etiam Columella 12. 10. ut de cepa hoc modo seruata Dioscorides potiùs dixisse uideatur. At uerò Galenus nono methodi de diatritarijs medicis loquens, ait ipsos hominem triduo fame assiccatum quarto tandem die nutrire incipere: Ἐκεῖνοι (inquit) πρὸ πεκτεθῆναι τὸν ἄνθρωπον, ἄρχεται τροφῆς. Rursus apud Dioscoridẽ, in ὠμοπέκτοις, σάρξ θύννου πεπεκτυμένη, necessario salsam thynni carnem accipimus, quum non aliter asseruari soleat. quod si quis enim Sole siccatum inueterascere sinat, quemadmodum quædam piscium genera etiam hodie siccantẽ, inepta sanè erit thynni caro ad hos usus, quos hìc Dioscorides præscribit. adde quòd πεκτέω de Sôlis siccatura prius atim non dicitur: sed ὑπ ἡλίου ξηραίνεσθ atq; σκληρύνεσθ hanc significationem & usum habent. Quare omnino salsa thynni caro, ὠμοπέκτ& & πεπεκτυμένου uoce accipienda est. quod ipsum ex Galeni uerbis apertè colligitur libro 2. de alimentorum facultate de cucurbita, ubi ait: Κατὰ αὐτὴν λέγω δὲ καὶ μετὰ πυ& ἁλυκοῦ πεσσηχθέντ, (καθάπερ ὑπ ἰσπανοὶ μετὰ πεύκου αὐτὴν ὑποσκληρύνουσι) ἁλυκὸν ὑπ ἔχθ σώματα χρυσοῦσι χυμόν. ὥιστον δ' ἐδ'σμα τὸ ὅτως σκληρυθὲν, εἰ τ& πέκτ& εἰη ἔτ γευστικὸν ἐκείνων, ἃ πελθόντα μᾶλλ, (λεγο μύλας.) Sic etiam ἅλμ ὑπ πεκτεῶν ἰχθύων ab eodem Galeno 11. simplic. pharm. dicitur: hoc est, Muria piscium sale cõditorum, quam certe simpliciter inueterati & assiccati pisces nõ habẽt. Porrò Plinius quum inquit, Psilothrum est thynni sanguis, fel, iecur, siue recentia, siue seruata: alterũ πεπεκτυμένου significationem palàm reddidit. Seruata enim inueterata dixit, uitauitq; salem adijcere: quum tamen sale condita, & non simpliciter assiccata seruentur, ad hunc præsertim usum: uelut ipse lib. 9. cap. 5. dixit: Cætera parte plenis pulpamentis sale asseruantur. Quin & aceto condire ac asseruare, πεκτύειν significat. sic infrà lib. 5. Ῥύτεθρον ὄξει δριμυτάτῳ ἐφ' ἡμέρας μ. πεκτύσας, πρίνλον. Hæc omnia Cornarius. Caules ferulæ πεκτίζονται εἰς τὰς ἁλμυΐσεις, Dioscorides.

Salsamẽtarius. Salsamentarius, ad salsamenta pertinens, ut cadus salsamentarius, Plinio: uasa olearia & salsamentaria, Columellæ. item qui salsamenta uel facit, uel uendit. Vt si salsamentarij filio dicas: Quiesce tu, cuius pater cubito se emungere solebat, Author ad Herennium libro 4. Ἐμοῦ ὁ πατὴρ μὲν ἦν ἁπαλάβρ&, ὃς ἀγκῶνι ἐκμυσσόμεν&, ἀνεπαύετο δὲ τὴν πεκτέμπορον, Lactius in Bione, ὁ γὰρ ἐμὸς πα-

Digitized by Google

ἐπὶ τὴν ταριχοπῶλιν, εἰσπύθηται ἐλοιδόρησεν. ὁ δὲ φάλας, Μεμνημένος σε τοῦ Βραχύλου ἐκεμυτίζηθ', ἔσκωψε, Plutarchus in Symposiacis. Ταριχοπῶλαι & ταριχοπωλεῖν apud Pollucem leguntur. Tarichopolas Latinè salarios dixit Martialis, hoc est qui salsamenta uendunt, Cælius. Eundem nimirũ temachopolã dixit Antiphanes, hoc uersu: Ἐλθών τι πρὸς τὸν ταριχοπώλην πρίασθαι: Alexis ταριχηρόν. ¶ Φιλοτάριχος est qui salsamentis in cibo oblectatur apud Athenæũ. Talis Martiali Beticus est 3. 35. Capparin, & putri cepas alece natantes, Et pulpam dubio de petasone uoras, Teq; iuuant gerres, & pelle melandria cana, Resinata bibis uina, Falerna fugis. Nescio quod stomachi uitiũ secretius esse Suspicor: ut quid enim Betice ταριχαγές; Alexis etiam zomotarichũ quendam nominauit hoc uersu: - - - ὁ δὲ Κίλιξ ὁδὶ ἱππόκλης ὁ ζωμοταρίχου κατάκειτ'ὑς. ¶ Ταρίχου herba à Symeone Sethi memoratur: ea pyretro cognata existimatur, dicta fortasis ἀπὸ τοῦ παριχοῦσθαι, quòd uel ipsa inueterari sale, acetóue soleat, uel alijs inueterandis, sicut origanum addi. Draconem hortensem aliqui uocant.

Tarichiæ insulæ memorantur Straboni libro ultimo, ταριχεῖαι, paruæ mulæ & crebræ, &c. Propriè.
Tarichea uel Tarichеæ, in utroq; numero, urbs Iudææ, teste Iosepho. gentile Tarichеates. Sunt & aliæ Tarichеæ in Aegypto, quarum ciues Tarichеutæ, &c. Vide in Onomastico nostro. Adjacet Iudæos iuxta eas quæ Tarichiæ appellantur, (ciuitatem nimirum) est lacus, qui optimas piscium condituras præbet, Strabo lib. 16. ἡ λίμνη ταριχείας ἰχθύων ἀσείας παρέχει. Tarichæi, ταριχεῖοι, populus quidam, Suidas.

Ἐκοπ' Ἑλικαόντος σκόμβρος, καὶ πάντα ταρίχη, Hermippus.

Euthydemus scriptor περὶ ταριχέων, citatur ab Athenæo. ¶ Οἱ τάριχοι ὧν ὁ βοῦς τοὺς κέρατος ἐπάλυον b.
κρὰ ἀπαυρεῖν, Herodotus lib. 9. Cur Phaselitæ Cylabræ heroi quotannis ταρίχος sacrificare soliant, legitur apud Athenæum in septimo ubi de Anguillis scribit. h.

¶ Putre salsamentum amat origanum: Clearchus apud Athenæũ libro tertio, (senario prouer- Prouerbia.
biali:) σαπρὸς τάριχος τῷ δεύγανον φιλεῖ. Origanũ aũt herba est acri succo, qualis & thymbra. Quin & hodie frugi patres familiâs carnibus iam obolentibus addunt acetũ origani loco, ne sentiatur putris odor. Aptè dicetur de re per se parũ honesta aut iucunda, atq; ob id exoticis cõdimentis et honestamentis egente. Veritas per se placet, honesta per se decent: falsa fucis, turpia phaleris indigent, hoc est putre salsamentũ origano, Erasmus Rot. Encrasicholos Romæ nunquã salsamentarijsine origano uendunt, Rondelet. ¶ Salsamentũ assium, (*uel Tarichus assus, propter carmen. est*
enim senarius) mox ut ignem uiderit: Τάριχος ὀπτὸς δυδὺς εἰς ἴδῃ τὸ πῦρ. Athen. lib. 3. prouerbij loco citat. Opinor idẽ esse cum illo Ἀφύα ὅτ' ἂν τὸ πῦρ, Aphya in ignẽ: quod iam antè expositum. Eodẽ in loco refert & hũc uersum ceu prouerbialẽ: οὐκ ἂν πάθοι τάριχος ὧν πρὸ ἄξιος: Tarichus haud laturus est, qualis dignus est: uel, Tarichus nõ feret se digna, Erasmus Rot. Videtur aũt posteriorís huius senarij usus esse, quem Erasmus non explicat, cum hominẽ iam diu improbum, quomodocunq; tractetur, nihil referre, aut non tamen satis pro merito pœnas luere dicimus. tarichus enim cũ inueteratum & putidum est, negligitur, ut plerunq; prorsus pereat. recentius uel tempestiuũ, laudatur tanquã χρηστὸν & ὠφέλιμον: uetustius, ἀσπὲς est. ¶ Ἂν μὲν ᾖς κρέα σόρκτιον ὡς τάριχος: Si non adsunt carnes, tarícho contentos esse oportet. Sunt qui dicant tarichon accipi pro pisce, sed uili putriq;, qui idem sit aphya, fortasis hîc pro iure accipiendũ tarichus. nam quibus deest obsoniũ, solent pane in ius immerso uesci. In aphyas et tarichos creber iocus est in comœdijs. Sensus hic est, ubi nõ est copia meliorũ, boni cõsulere oportet quæcunq; cõtingunt. Refertur à Diogeniano, Erasm. Rot. Apud Suidã idem senarius aliter legitur: Ἂν μὲν ᾖς κρέα, ταρίχη σόρκτιον: quanquã & ταρίχη in dativo legi potest. Quòd autem tarichon pro iure accipiendũ suspicatur Erasmus, neutiquã probo. Simile est prouerbiũ, Bona etiã maza post panem, Ἀγαθὸν & μᾶζα μετ' ἄρτον. ¶ Prouerbiũ Silurus putris in quadra argentea, in Siluro referetẽ. ¶ Videtur & hoc prouerbiale esse quod Aristophanes παπαλεῦσι dixit: οὐκ ἀνεχωροῦμεν τὸν τάριχον τοῦτονὶ πλύνοντ' ἔπειτα, ὅπως σωθήσεθ' αὐτῷ κακά: in hominem nimirum improbum, ac multa castigatione, aut reprehensione uerborũ, ut ueluti abluatur & abstergatur, indigentẽ. Solent enim salsamenta præmaceraríaqua, & abluí sedulò, ut in F. prędiximus. Et alibi Aristophanes, Τὸν ζωπυρίσκον ἀφεῖλαι χρὴ, καὶ καταπλῦναι, καὶ καταπλῦναι, & ἐξαπλῦναι.
quæ uerba similiter prouerbij instar, eodemq; sensu prolata arbitror. saperdam enim pro pisce salso dicit. Τάριχον pro homine improbo & ueteratore interpretati sumus etiã paulò antè in prouerbio, οὐκ ἂν πάθοι τάριχος. Nostri quoq; uulgari diuerbio pellem alicui eluere dicunt, Den beltz erwäschen, pro eo quod est uerbis castigare, & acriùs in aliquem inuehi. Pollux lib. 7. docet πλύνειν interdũ usurpari pro conuiciari, λοιδορεῖν. τὸ γὰρ πλυνόν με ποιεῖς ἢ κωμῳδίας φασίν, ἤγουν ὀνειδίζεις, ἢ διαβάλλεις. & ὁ δ' ἀγὼν ἀξιόν τι ἀκροᾶσθαι, καταπεπλύσθαι ἐ ῥήτωρ ἔφη Διφίλος. Sunt autem in Pluto Aristophanis uerba anus cuiusdam conquerentis de iuuene ei illudente, πλυνόν με ποιεῖν ἐν τοσούτοις ἀνδράσιν. ubi Scholiastes πλυνὸν interpretatur ἐφύδριον πλῦμα. πλυνὸς ἡ ὀξυπόνους τὸ ἀγγεῖον αὐτό. ἢ ἀξυπόνους δέ, τὸ πλυνόμενον. Τὸν κρεοπώλας αὐτὸ καὶ παρὰ τῷ πλύνει, Dion. Καὶ ποτὲ μὲν λοιδορεμένους, καὶ πλύνοντας αὐτοὺς τ' ἀπόντα, Demosthenes. Artemidorus etiam Onirocriticorum 2. 8. πλύνειν, ἐλέγχειν significare ex
his Menandri uersibus probare nititur: Ἡμῖν γὰρ κακῶς μὲ τὴν γυναῖχ' ὅτῳ λέγοις, Τὸν πατέρα, καὶ σὲ, τοὺς πάντ' ἐγὼ πλυνῶ: ἀντὶ τοῦ (inquit) ἐλέγξω, ἢ κακῶς λέξω. Posteriora hæc ex authoribus loca Brodæus in Miscellaneis annotauit.

Digitized by Google

Νεκρὸς πάσχων ἐοικὼς Αἰγυπτίῳ, Hermippus apud Athenæum, fortè, ἐοικὼς Αἰγυπτίοις. uidetur autem conuenire in hominem cadaueroſum, id eſt macie & pallore deformem nec abſimilem mortuo, qualem noſtri etiam ludentes, ſancti Fridolini teſtem nominant. Erat autē mos apud Aegyptios in conuiuijs ut aliquis hominis mortui ſimulacrum in arcula circumferens, conuiuas in id aſpicere, ac edere bibereq; iuberet, tanquam & ipſos paulò pòſt tales futuros, quod in Plutarchi libro de Iſide & Oſiride legitur, & apud Herodotum libro 2. Sed cadaueri eius ue idolo, alios inſpicere non conuenit: & idolum illud ex alia materia erat, non ipſum cadauer inueteratū, proinde ſic potiùs interpretemur, ut nihil mutemus: Videri poteſt aſpectu cadauer Aegyptium inueteratum, ſolebant enim Aegyptij, ut dictum eſt, cadauera ſuorum παρεχθέσιν.

Barbara quædam & Arabica uocabula. Arfet, id eſt, piſcis magnus ſalitus, Syluaticus. Salhana uel Sahane, eſt genus ſalſamenti è piſcibus paruis ſalitis, uſitatum noſtro tempore in Oriente uerſus Bagaded, Andreas Bellunenſis. Anaſceni, id eſt piſcis ſalitus, uetus gloſſographus Auicennæ. Scenem, ſalſa facta ex piſcibus, Idem. Seren, id eſt, ſalſæ de piſcibus quæ fiunt in Aegypto, Syluaticus. Seene, ſal de piſcibus, Idem. Taracha & Tarachiſa apud eoſdem, pro ſaltis uel piſcibus uel eorum ouis, corrupta ſunt è Græco tarícha. ¶ In Italia alicubi (ut audio) piſces condiuntur cum ſale, origano, aceto, & ita conditi appellantur incamerati.

SAPERDA. Vide in Corollario de Coracino, & in Myllo. Καλίαι, ζαπερίδιαι, λέστειαι, ἄμυλλαι, (lego λεβίαι, μύλλοι,) Pollux de ſalſamentis agens.

SARACHVS Græcè uulgò, aliquibus Stauris, idem qui Agonus Inſubribus.

DE SARDA VETERVM.

A SARDA ueterum, & Sarda Sardinaq; recentiorū, longè differunt, ut mox Rondeletij uerbis in Capite de Sardinis, pluribus explicabitur. Sarda coliam magnitudine refert ἡ σαρδὰ πποσίκικ τοῦ κολίου μεγέθει, Diphilus de ſalſamentis agens. Sarda uocatur pelamys longa ex Oceano ueniens, Plinius lib. 32. Piſces tum molliores, tum ſicciores iuſto, ad ſaliendum idonei non ſunt. coracini uerò, & pelamydes, & mylli, ſardæ & ſardenæ, (σαρδίνα καὶ σαρδίλλιαι,) &c. ad ſalſuram ſunt appoſiti, Galenus de alim. facult. lib. 3. cap. penultimo. Et mox: Præſtantiſsima autem omnium, quæ mihi experientia cognoſcere licuit, ſalſamentorum ſunt, quæ à ueteribus medicis Sardica ſalſamenta (Σαρδικὰ) nuncupantur, hodie ſardas uocant, & mylli ex Ponto. ¶ Conijcio autem cum ſardas ueterum, tum hodie ita dictas & ſardinas, à Sardinia ſic nominatas eſſe: unde nimirum mittebantur. Vide infrà in Pelamyde A.

F De apparatu & condimentis ſardæ Apicius 9. 10. ſic ſcribit. In Sardis: Sardam farſilem ſic facere oportet. Sarda exoſſatur: & teritur pulegium, cuminū, piperis grana, mentha, nuces, mel, impletur & cōſuitur, inuoluitur in charta, & ſic ſupra uaporem ignis in operculo componit. conditur ex oleo, caræno, alece. Et rurſus: Sarda ita fit. Coquitur ſarda & exoſſatur, teritur piper cum liguſtico, thymo, origano, ruta, caryota, melle: & in uaſculo ouis inciſis ornatur, &c. apparet autem eum de ſarda piſce ſatis magno, non de ſardinis uulgò dictis ſentire.

G Salſamentorum cibus prodeſt à ſerpente percuſsis: priuatim autem contra preſteris morſum ſarda prodeſt, Plinius. Marcellus Empiricus ad ſtrumam, & ea quæ intra os dolent, pulueremconficit, Capite XV. & inter alia ſalſarum ſardarum capita trita adijcit. Etalibi: Sardas uel ſalſamentum ſine oſſe exuſtum, & confrictum, appone naricibus, ſtatim prodeſt. Idem Capite XI. medicamento cuidam ad gingiuarum nimium tumorem & fœtorem & carcinomata, caput ſardæ combuſtum admiſcet.

DE SARDINIS, RONDELETIVS.

Sardinæ icon à Rondeletio poſita, tam ſimilis eſt Agono, cuius imaginem habes ſuprà ex Rondeletio, pag. 17. ut diſcerni uix poſſit. Noſtra uerò hæc Sardina Venetijs depicta, lineam aſperam in uentre non oſtendit: & ſquamas non bene, ut puto, diſpoſitas habet.

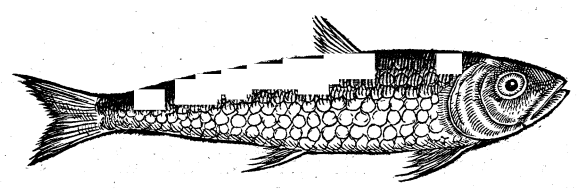

RERVM

RERVM cognitione, quas in uniuerso orbe Deus optimus maximus ad uitę nostrę uel necessitatem, uel cõmoditatem condidit, ut nihil præstãtius, ita nihil difficilius est. Difficultatem uerò parit maximè ipsarum abstrusa et penitus abdita natura, nonnunquam etiam ipsarũ similitudo, uel homonymia, uel uocis affinitas, ut aconiti speciem pro uetratro nigro usurpãt multi, marum pro origano, chamædrym uel alliũ syluestre pro scordio: &, ne longiùs abeamus, chelonem pro cephalo, sparũ pro aurata, sargum pro melanuro: πρόγνον alij mæ nam marem, alij pisciculum alium exocœto similem uocant. Alij banchum cum baccho, sarginũ cum sargo, glaucum cum glauciſco, lamiam cum amia, alioſq; quamplurimos confundunt. *Nominũ aut rẽrũ similitudo fœpe confusionem parit.*

Idem nobis in trichide, trichia, thrissa euenit: quorum non nominis solùm, sed etiam rationis A
nominis & rei affinitas effecit, ut alij pro eodem pisce hæc usurparint, atq; modò hoc, modò illo nomine in eodem pisce designando usi fuerint: cùm alij ex trichide trichiam nasci dicant, ut Aristoteles lib. 6. de hist. anim. cap. 15. aliã uerò ab his esse thrissam, quanquã sit aliquid his omnibus cõmune. Rei obscuritatem auget Gaza, qui trichidas, sardinas: trichias, sardas cõuertit: cùm sarda apud ueteres longè alius piscis esse uideatur. Ac primùm quantũ ad Aristotelem attinet, non possum non summopere mirari, quòd scribat ex phalerica aphya membradas, ex membradibus trichidas, ex his trichias gigni: Cùm ipse annotauerit pisces ex diuersæ speciei piscibus nõ nasci, dempto rhinobato, qui ex squatina & raia gignitur, ut dictũ est alibi in Capite de Aphyis generatim. Deinde uerò Gazã, qui trichias sardas conuerterit, cùm sarda sit ex lacertorũ marinorum genere, eiusdẽ magnitudinis cum colia, qui scõbro maior est, teste Athenæo lib. 3. uel, ut Plinius scribit lib. 32. ca. 11. pelamys longa. De his igit̃ quid sentiã, breuiter & perspicuè exponã. Τεχίδας, πρχίας ſ̃ioσας siue θείοσας (*prima per θ. tantùm rectè scribitur, non etiã per τ.*) ἀπὸ τ̃ ῥοχῶν dictas opinor, ob spinarũ copiam & paruitatẽ: nam capillorũ tenuitatẽ referunt, qua de causa sine pernicie eduntur: & trichida ac trichiã eundẽ planè esse piscẽ, thrissam uerò ab eo differre, de qua seorsim egimus. Aut si qua sit inter trichida & trichiã differentia, eam solùm ætatis & magnitudinis esse, ut trichis minor sit, trichia maior: id quod multis piscibus usuuenire cõstat, quibus pro ætate & magnitudine uaria posita sunt nomina, nõ solùm ab antiquis, sed etiã à piscatoribus nostris, ut in aurata & corycino priùs annotauimus. Idẽ in Gallia nostra Narbonẽsi, Prouincia, Italia à uulgo obseruari uidemus, in eodẽ pisciculo quẽ sardine & sarde appellãt eo tantùm discrimine, ut hic maior sit, ille minor. Hanc uulgi appellationẽ puto secutũ fuisse Gazã, ut cùm uideret ab Aristotele trichiã à trichide distingui, illã sardã, hanc sardinã uulgi more appellauerit. Dicet aliquis utrũq; uocabulum antiquũ esse, & à Latinis usurpatũ, id q̃d equidẽ fateor: nã Columella sardinã dixit, quanq̃ eo loco nõ sardina sed sardinia legat̃. & sarda apud Athenæũ & Plinium reperit̃. At intelligi uolo, uideri Gazã trichida & trichiã duobus nominib. Latinis expressisse, quæ ut uocũ similitudine, ita significatione eadẽ esse putabat cũ uulgaribus, cùm res aliter habeat. Nã alterũ scilicet sarde nõ idẽ significat q̃d sarda, quæ ꝓ pisce longè diuerso à ueteribus usurpat̃, ut paulò antè dictũ est, & suo loco ostendẽt. Ego uerò trichida & trichiã ꝓ eodẽ pisce accipio, qui sardine uulgò dicit̃, maior sit: Sardine, quę minor. Dorionẽ, cuius librũ de piscib. sæpissimè citat Athenæus, autorem habeo, qui trichida etiã trichiã appellat. Atq; adeò Athenæũ ipsum, qui trichiarũ exempla ex uetustioribus, pferens ipsas apertè cũ trichidibus cõfundit. Sed hactenus de nomine, nũc de re dicamus.

Sardina piscis est marinus, aphyæ phalericæ omnino similis, nisi paulò maior & spissior esse tà parua alosa, ore, branchijs, oculis, pinnarũ numero, situ, squamis, caudà minimè discrepãs, sed in hoc tantùm quòd alosa sit latior. Sardina igit̃ squamas magnas tenues habet, colore est uano, nimirum capite aureo, uentre albo, dorso cum uiridi cæruleo, utroq; splendido rutilanteq; duum uiua è mari extrahitur. unà emẽ cũ uita uiridis euanescit, cæruleo manẽte, eoq; hebescente & splendorem suum amittente. Intestina habet parua & recta, alosarum intestinis similia.

Felle caret: quamobrẽ non exenterata in craticula uel sartagine coquitur, uel in olla cum oleo elixatur. Vere pinguescit. Linguã mordet, maxime si paulò diutius asseruet. Sale condite sardinę in annos duos seruantur, fitq; ex his garum, sed minùs laudandum ob squamarum copiã & spinarum, à quibus caro difficile separari, uixq; in muria dissolui potest.

Si sardina nostra ea sit, quam Aristoteles trichida uel trichiã uocat, ut reuera esse existimamus, scrupulum nõ tenuẽ nobis inijciet locus Aristotelis lib. 8. de hist. anim. ca. 13. hæc scribẽtis: οἱ δ' ἰδίως ἐπὶ μόνου τ̃ ἐγχέλεως εἰσὶ πλόοι ἐκ τ̃ ἁλὸς εἰς τ̃ ἄλσος, ἐκπλέοντός τ̃ χ̃ ὀρῶντος. ἀλλ' ὅταν ὁ λυκὸς ἐις πρὸς Βυζάντιον, οἱ ἄλλοι ἰχθύες πάντες ἐκπλέουσιν ἐκ τ̃ ἁλὸς εἰς τ̃ ἄλσος, οὗτος δὲ μόνος οὐκπλέει εἰς τ̃ ἄλσος, οὐδ' ἂν ἐλθὼν ἐις τ̃ ἄλσος, εἰσπλεύσειεν εἰς τ̃ ἁλὸς. σημεῖον δ' ὅτι ὁ λυκὸς ἐκπλέοντός μὲν γὰρ ὁρᾶται ἐκ τ̃ ἁλὸς εἰς τ̃ ἄλσος, εἰσπλέοντος δὲ οὐ γὰρ ὁρᾶται ἐκ τ̃ ἁλὸς εἰς τ̃ ἄλσος. Quę sic cõuertit Plin. li. 9. ca. 15. Intrantiũ Pontũ soli nõ remeãt trichię, sed hi soli istrũ amnẽ subeunt, ex eo subterraneis eius uenis, in Adriaticũ mare defluũt, itaq; et illinc descendentes nec unquã subeuntes è mari uisuntur. Nullus ueterũ scripsit, nullus etiã recentiorum aut piscatorum aut scriptorũ memoriæ prodidit, uidit ue aut ab aliis audiuit sardinas nostras amnes subire. Quocirca locus Aristotelis mihi suspectus est: item Plinij, ut fortasse pro πρυχαῖοι uel πρυχίαι legendum sit θεόσαι, quas uere ad flumina properare magna frequentia illicęq; pinguescere constat. Eiusdẽ loci pars postrema deprauata etiã est: nã pro ἐκπλέοντός μὲν γὰρ ὁρᾶται ἐκ τ̃ ἁλὸς εἰς τ̃ ἄλσος, Locus altet. F

Contra Aristotelem. *Lib. 6. de hist. anim. cap. 11.* *Contra Gazã.* *Sarda quid.* *Columella lib. 8. cap. 17.* *Cõcludit trichidam & trichiam, unũ esse piscem: apud latinos sardinã: à quo multum differt ue B terũ sarda: est; Gallis Sarde et Sardine hodie uulgò magnitudine tantum distinguuntur.* *Animaduertit ex Aristo. esse quare pro trichei suspicatur legendum thrissæ: Secundus, &c.*

Digitized by Google

ἐὰν λίωντε δὲ ἐξίσωντα, reponendum, ἐκπλέωντε μὲν γὰρ ἐξίσωντα, ἐὰν λιόντε δὲ εἰς τὸν Ἀδρίαν ἐκ ἐξίσωντα. Id oſtendit Plinij conuerſio. Idem rectè animaduertit Gaza, qui iſta ſic expreſsit: Exeuntes enim ſemper capiuntur, ſubeuntes nunquam. Denique res ipſa neceſſariò ſic legendum eſſe docet. Ait enim Ariſtoteles hîc contra fieri quàm in Ponto, quem ſubeuntes capiuntur, exeuntes autem non uidentur. Ex Adria uerò exeuntes uidentur & capiuntur, ſubeũtes minimè: quia ex Iſtro per ſubterraneos meatus Adriaticum mare ſubeunt.

COROLLARIVM.

A Sardinæ (Trichides) ex membradibus gignuntur, ipſæ ſardas (trichias) procreant, Ariſtoteles interprete Gaza. Quòd ſi trichides ac trichiæ magnitudine tantùm & ætate differunt, ut Rondeletio uideť, ita ut hi maiores, illi minores ſint: abſurdũ fortè fuerit, ex minoribus maiores naſci putare. In Corollario de Alauſa elemento A. de trichide & trichia multa ſcripſi, pag. 23. piſcem cum thriſſa, id eſt alauſa, eundem eſſe ſuſpicatus, ſicut & grammatici quidam Græci, Scholiaſtes Ariſtophanis & Etymologus, & recentiores aliqui non indocti. Nunc animus magis inclinat ad Gillij & Rondeletij ſententiam, trichides eſſe ſardinas: quanuis id Galenus etiam ignoraſſe uideatur, qui σαρδίλλους nominat libro 3. de alimentis, trichides nuſquam, Sardinæ enim ſuo tempore, à Romanis præſertim nominabantur, trichidum autem uetus Atticum nomen, iam illo ſeculo pleriſque incognitum fuiſſe arbitror. Quòd ſi trichis nõ eſt ſardina, quo alio apud Ariſtotelem nomine ſardina reperietur: neque uerò tam frequentem ubique (puto) in mediterraneo piſciculum, & alendæ plebi tantopere uſitatum, ignotum fuiſſe, ueriſimile eſt, quanquam Athenæus ex Epeneti de piſcibus libro, chalcides ab aliquibus ſardinos uocari ſcribit: Χαλκιδ́ας, τὰς καλουμένους σαρδίνους: quæ eius uerba etiam Euſtathius repetit. Ariſtoteles (inquit Athenæus) quinto hiſtorię ſardinos ipſas (*chalcides nimirum, de his enim agit*) uocat. ego ſardinorum nomen nuſquam apud Ariſtotelem legi. Vuottonus ex eodem Athenæi loco, quem integrum recitaui in Eritimo, (Elemento E.) non intellecto, Eritimos ab Ariſtotele ſardinos uocari ſcribit. Hermolao etiam eritimos ſarda eſt, (*ſardinam dicere uoluit,*) uel ſardæ ſimilis. ſed eandem eſſe ſardinam eritimo, ueteres non tradũt. Diphilus thriſſam & cognatos piſces, chalcidem & eritimũ, facilè digeri author eſt. Τραχυδέ́δες, ἁ χαλκίδες: Ἡράκλεων μεμβράδες, Heſychius & Varinus, hoc eſt, Trichthades ſunt chalcides: uel, ut Heracleon uoluit, membrades. Sed pro τριχυδέ́δες, legerim τριχιάδες, à recto triſſyllabo oxytono τριχιάς, ut παλλάς. quanquam magis probo ut τριχίας ſcribatur, ſicut αὐθίας. Δωρέων καὶ ἡ πρὸς τοὺμίας μέμψιν τοῦ Θρίσσου, (lego Θείσσης,) καὶ τῶν τριχίδων, τριχίαν ὀνομάζει. Et Ariſtoteles 6. 15. Ἐκ δὲ τῆς θαλάσσης (ἀφύαι) γίγνονται μὲν αἱ μικρότεραι, (Gaza μεμβράδες δ' ἐν τούτῳ τριχίδες, ἐκ δὲ τῶν τριχίδων, τρίχιαι. Ab eodem, octauo hiſtoriæ cap. 13. οἱ τριχίαι nominantur, Plinius trichiæ legit, ut & Euſtathius in cõmentarijs ſuis in Dionyſium de Iſtro ſcribens: & Gaza: ſimiliter enim hic Sardas uertit, ut alibi pro τριχίαι. Libro etiam 5. cap. 9. hiſtoriæ, trichías, ὁ τριχίας, legitur. Trichias bis anno parit, Plinius. Rondeletius quidem illic thriſſæ legit, quòd trichides (quas ſardinas interpretatur) non immigrent in fluuios. Cæterùm ut ſarda pelamydum uel thynnorum generis eſt, ſardina uerò piſciculus plebeius: ſic apud Græcos non modò τριχὶς & τριχίας uiles piſciculi memorantur: ſed è thynnorum etiam genere τριχιὰς oxytonum, ſemel apud Athenæũ lib. 7. in Chalcidũ mentione, quem locũ etſi deprauatũ, huc adſcribam: Τεμαχίδας δὲ καὶ τὰς πρεμάδ'ας, τὰς δωμινίδας ἔλεγον. * πάντων Εὐρώπη ἀλισθμικῶν ποτ' αὐτὸν ἔοθυ ἐνδοξάζων μετὰ πρεμνάδων, κἄπειτ' ἀφῆκεν ὅτι ἦν βάξ. Verùm piſces minores ariſtoſi, id eſt ſpinis exiguis pilorum inſtar referti, ut trichides, trichiæ, thriſſæ, non temere ἀπὸ τῆς τριχῶν denominantur. Maioribus uerò, ut thynnides & premades ſunt, quid cũ piſcis & ariſtis commune? ¶ Thriſsis ſanè, id eſt alauſis, & trichidibus, multa ſunt communia: nominis ratio, ut dictum eſt: quòd piſces ſunt parui, ariſtoſi, uiles: quòd gregatim capiuntur, et quidem utrique cantu ſaltatione q̃: nam & de thriſſa id ſcribitur, & de trichide, niſi ueteres etiam trichidis nomen aliquando cum thriſſa confuderint. Linea illa ſpinoſa in uentre, in alauſis & ſardinis conſpicitur: item in celerino Gallis ad Oceanum dicto, Rondeletius apuam membradem facit. Eidem apua Phalerica piſcis eſt ſardinæ ſimilis, minor, tenuior: cuius uentrem ſquamæ firmant & exaſperant, ut in aloſis & ſardinis uidere licet. Bellonius tum celerinũ Oceani, tum ſardinam mediterranei maris, chalcidem interpretatur, magnitudine tantùm diſtinguens. Celerinus (inquit idem) aſperiorem ſub uẽtre ex ariſtis lineã habet, quàm harengus. Ab eodem liparis nominatur piſciculus lacuſtris in Macedonia: qui ſardinam toto habitu refert, ſed uẽtre eſt latiore: & lineam ſub uentre aſperam habet. Non alius, aut certè ſimillimus uidetur, qui agõnus in Verbano lacu dicitur, alibi in Italia Sardanella, à maxima cum ſardinis ſimilitudine, ut Rondeletius ſcribit: qui in ea quam exhibuit agoni (chalcidem ipſe nominat) pictura, ſpinoſam illam uentris lineam oſtendit.

Qui piſces aſperam in uentre lineam habeãt.

Sardinæ, quas trichidas arbitror à Græcis nũcupatas, à minutis oſsiculis (*ſpinis potiùs*) pili ſubtilitatem æquantibus, antiquum nomen retinent in prouincia Narbonenſi, Gillius. Sardæ (*uulgò dictæ*) & quæ uocantur uulgò aleces, aliquãtò ſardis minores, in magno uſu alendis familijs exiſtunt. Sunt ij digitales piſciculi, qui longè optimi in Liguria ſaliuntur. eas aliqui apuas eſſe uoluerunt, Iouius. Sardinæ, Romæ uulgò Sardoni dicuntur: quos Bellonius eoſdem harengis eſſe putauit,

putauit, ut in Chalcide reperies, pag. 257. Rondeletius harengum probè diuersum piscem facit, eumq; clupeæ potiùs, quàm chalcidis generi, attribuit. Ligures testanē pisciculos perparuulos, quos Ianquetos nomināt, effici Sardinas, Gillius. alij sunt quos Sancletos Massiliæ uocant, atherinæ Gillio & Bellonio. Ancludæ uel Ancludes medicis quibusdā recentioribus Italis dicti pisciculi, (Gallis uulgò Anchoies, apuæ encrasicholi Rondeletio,) sardinis sardellis ue similes sunt, ita ut hæ pro illis aliquando dolosè uendantur. Ancludes enim maioris precij sunt, eduntq; salsę ex oleo, aceto & pipere, ad incitandū appetitum. Ligulæ, quæ & sardellæ & anchioæ dicunē, Brasauolus. Agonos Comi nomen mutare audio, politq; salsi sunt, & uocari sardenas. Fracastorius distinguit, —Sardellarūq; cateruæ, His est maior Aquo. Benedictus Iouius in Larij descriptione Aquonis tantùm meminit. nam quæ Salena ab eo nominatur, (hoc uersu, Scardua, & Incobia ex Pigis, & Plota, Salena,) alia quàm Sardena uidetur. Sardellæ ex Benaco admodum laudantur, Platina: qui hos pisciculos ab agonis diuersos, alsimiles tamen facit. Quærendum an Sardellæ & Aquones (seu Agoni) ætate tantùm differant. hos enim maiores esse Fracastorius canit. ¶ Sardinæ nomen Oceanus Gallicus non agnoscit, ut scribit Bellonius: qui tamen celerinum à Gallis Oceani accolis dictum, piscem eundem putat: Rondeletius distinguit. quamobrē an sardinæ in Oceano capiātur, adhuc incertus sum. Germanicè tamē sardinā interpretari libet, **ein Eleine Häring art im meer: ein Meeragûne**. quæ interpretatio etiam atherinę & membradi Rondeletij cōueniet. Chalcides uerò et similes in lacubus dulcibus, **Seeagûnen/Häring arten im süssen wasser**. Vel sardinā faciemus alausæ speciē, **ein art der zigen oder Goldfischen im meer**. Bellonius trichidem nominat alausam ætate minorē, quæ Gallis Pucelle dicitur. eandem (ut audio) Angli uocant **a Pylcher**, uel **Pylchard**. ¶ Chalcidibus aut sardinis apuarūmue generi cognatus uidetur piscis, quem Germani accolæ Oceani **Stinckeling/Stinckfisch**, uel **Spirinch** appellant, Angli **Sperling**: de quo plura dicemus in fine operis. ¶ Semaris, id est sardellæ, Venusglossographus Auicennæ. sed Semaris corruptum apparet pro Smaris.

Leonides scribit trichides betarum foliis delectari, Gillius. ¶ Sarda (Trichias) bis anno parit, Aristot. hist. 5. 9. Idem lib. 8. cap. 13. eiusdem operis, trichias (*Sic enim legendum, potiùs quàm trichæos in Aristotele indicauimus*) ait Istrum è Ponto ingressos, ὃθ' ἡ χίστρα (ὁ πόντος) καὶ πεκλεῖν εἰς τὸν Ἀδρίαν. Gazza uerò: Solæ enim subeunt Istrum amnem, unde fisso flumine per abditum terræ meatum defluūt in Adriam: ex Plinio uidelicet, qui subterraneis uenis eos ex Istro in Adriaticū mare defluere dixit, cum Aristoteles simpliciter ex Istro in Adriā descendere scribat. In eodē loco pro Græcis his uerbis: ἐκπλέοντες μὲν γὰρ ἐκ λίστρου, εἰς τὸν Ἀδρίαν, εἰσπλέοντες δ' ἐλίσσονται. repono, Εἰσπλέοντες μὲν γὰρ ἐκ λίστρου εἰς τὸν Ἀδρίαν, ἐκπλέοντες δὲ ἐλίσσονται. id est, In Adriatico enim mari contrà quàm in Ponto subeuntes non capiunē, sed in exitu tantùm. Sic pauciora & cōmodiùs mutaris, & eundē quē Rondeletius sensum reddideris. Porrò de Istri gemina diuisione, ita ut altera pars eius in Adriam, altera in Pontū delabaē, plura leges apud Strabonem & in Eustathij cōmentarijs in Dionysium. Argonautas etiā è Ponto per Istrū nauigando in Adriaticum mare peruenisse aliqui putāt. Aliqui de eo sic breuissimē: Ἴστρος ὁ διὰ Παίονας πεταμός, ἐκ τῶν Ἐκκυσίων ὀρῶν, κατοίσπορος ἐκ πηγῆς ἄφατος· εἶτα χωλὸς τῇ μὲν εἰς τὸν πόντον ῥεῖ, τῇ δὲ εἰς τὸν Ἀδρίαν. Hyrcanum mare occultis sub terra alueis in Euxinum exire putant: ut scribit Cæsar Scaliger libri de Subtilitate cap. 51. Intrantium Pontum solùm non remeant trichiæ, Plinius.

Leonides dicit rei marinæ peritos, trichides facile capere betarum foliis. huiusmodi enim olere & mirifice delectantur, & facile comprehenduntur, Gillius. ¶ Esca iacentium mollior esse debet quàm saxatilium (in piscinis.) itaq; præberi conuenit tabenteis haleculas, putremq; sardinam, Columella 8. 17.

Pisces tum molliores tum sicciores iusto, ad saliendum idonei non sunt. coracini uero & pelamydes & mylli, sardæ & sardenæ, &c. ad salsuram sunt appositi, Galenus. Sardellæ ex Benaco admodum laudantur. frictæ, ex agresta aut malarancio suffunduntur, Platina. Τριχίδ' ἰχθὺς inter cibos usliores Alexis nominat.

Ligulæ, quæ & Sardellæ & Anchioæ dicuntur, (*nos suprà Anchioas siue Ancludes à Sardellis distinximus*,) ac cæteri salsi pisces in prima mensa insumpti, aluum subducunt. Ego nonnunquam usus sum ligulæ capite, id est sardellæ salsæ, balani loco in puero, cum deficerent alia, & egregie excreuit, Brasauolus.

Sarda genus gemmæ est Plinio, primùm Sardibus reperta.

H. 2.

DE SARGO. RONDELETIVS.

Σαργὸς Græcis, uel fortasse σάργος, ut quodam loco apud Athenæum libro 7. legitur, à carne multa: est enim pro corporis magnitudine spissus, plusq; carnis habet, quàm sparus, uel cantharus. Latinis sargus, nostris & Italis sargo. Græci quoque hodie (*inquit Gillius*) appellationem eandem retinuerunt.

Sargus piscis est marinus, litoralis, prædictis (*cantharo, sparo, auratæ*) & melanuro similis, sed corpore rotundiore, cōpresso, spissiore, squamis paruis: colore argenteo, nisi quòd à dorso ad uentrē

lineas nigras protẽtas habet, ita diſpoſitas ut prima latiſsima ſit & maxima, ſecunda minor minuſcp conſpicua, tertia primæ ſimilis, quarta ſecundæ, & ſic deinceps ad caudam uſcp, ut in mormyro uidere eſt. Ad caudam macula eſt nigra, ut in ſparo & melanuro. Ob has notas μελανόγραμμον, & πολύγραμμον, & ἀρίφραγμόσικτον, dictus eſt (ab Ariſtotele, ut citat Athenæus,) quemadmodum & melanurus: cui ſimilis eſt, ut ait apud Athenæum Hiceſius. Oculis eſt ualde rotundis, dentibus latiuſculis. Pinnæ, quæ ad branchias ſunt, rubeſcunt, & caudæ extrema: quæ in uentre, nigreſcunt. Pinna dorſi tenui membrana cõnexa. quæ eſt à podice ad caudam, maior eſt in hoc quàm in aurata. Cauda in pinnas duas ualde à ſe diſtãtes deſinit. Branchias quatuor habet, cor angulatum, hepar & inteſtina prædictis piſcibus ſimilia.

Lib. 7.

C Quòd non ſit proprie ſaxatilis.

Oppianus lib. 1. ἁλιευτικῶν ſcribit ſaxatilem eſſe ſargũ: Ἄλλαι δ' αὖ πόντοιο ἐπίχλοον ὑγρὸν ἀέντων πέτραι σπαργὸν ἔχουσιν ἐφέσιμον. Sunt udę cautes herbis à fronte uirẽtes, Hic domus eſt ſargis. Nullus tamen eſt alius ex omnibus, qui de piſcibus ſcripſerũt, præter Aelianum, qui ſaxatilem fecerit: necp carne ſubſtantiaue cum ſaxatilibus conferendus eſt, ut mox dicemus. Sentiendum igitur in ſaxis, quæ in litoribus ſunt, degere: nam reuera litoralis eſt, & in cœnoſis litorib. frequentior. Hoc confirmat Ariſtoteles, (Lib. 8. de hiſt. anima. cap. 2. & Plinius libro 9. cap. 17. Ibid. cap. 13.) Vbi mullus luto excitato abiit, fodere enim poteſt, ſargus deſcendit, et paſcitur, imbecilliores cp ne eõdem adnatent, arcet. Atidem Ariſtoteles mullũ inter litorales recẽſet. Nos uerò ſargos alios alijs longè meliores deguſtauimus, quare illos arbitror in ſaxis ad litora degere, hos magis in luto: quemadmodum mullus, qui cancellis ueſcitur, multùm ab alijs ſaporis gratia ſuperat. Etenim pro locorum & alimentorum uarietate, eoſdem piſces à ſe differre ſubſtantia & carne, libro primo demonſtratũ eſt. Sargus bis anno parit, uere & autũno, ut autor eſt Ariſtoteles: ubi in uulgaribus noſtris codicibus pro σπαργὸς, malè legitur σπάρος, quod perſpicuum cuiuis eſſe poteſt, ex Athenæo locum hunc citante. Ex eodem Ariſtotele (libro 5. de hiſt. anim. cap. 1.) alio in loco: Pariunt piſces plurimi his trib. menſibus, Martio, Aprili, Maio: Autumno pauci, ut ſalpa & ſargus.

Lib. 11. cap. 19.

(F)

Partus. Lib. 5. de hiſt. animal. cap. 9. Libro 7.

Noſtra hæc Sargi icon eſt: Rondeletij accuratior. nam & lineas à ſummo dorſo deſcendentes octonas repræſentat, (quæ tamen in mortuis ferè euaneſcunt:) & dentes humanis non diſſimiles: & nigram, iuxta caudam, maculam.

A. Sargum nõ eſſe mugilũ generis. & à ſargino differre. Ariſtotelis loci duo emendati.

Ex his conſtat eos nominis affinitate in errorem inductos, qui ſargum in mugilum genus retulerunt, cùm non ſargum, ſed ſarginum dixiſſe oportuerit, ob eamcp cauſam duos Ariſtotelis locos mendoſos eſſe, in quibus ſargum mugilis genus facere uidetur. Horum alter eſt libro quinto de hiſtoria animal. cap. 11. Alter libro ſexto eiuſdem operis cap. 17. Ac primùm quàm abſurdum ſit, ſargum in mugilum genere collocare, tum ex ijs quæ iam diximus, tum ex ijs quæ de mugilibus ſuo loco dicemus, perſpicuum fiet. Nam ſargus melanuro ſimilis eſt, ut diximus, ab eocp difficilè ſecernitur, cùm utricp nota nigra ſit ad caudam: ſargo corpus rotundũ, cõpreſſum, caput paruũ, lineæ nigro dorſo ad uentrẽ, ut mormyro: quæ omnia in mugiles, qui poſſunt competere? Deinde locos Ariſtotelis, quibus id ſentire uidetur, mendo non carere, facile eſt oſtendere ex diuerſorum eius autoris locorum collatione. ſcribit enim ſargum uere & autumno parere.

Lib. 5. de hiſt. animal. cap. 9.

Tertio

τίκτει δὲ καὶ ὁ σάργος ἅλις, ἔαρος καὶ μετοπώρου. & paulò pòst dicit, ſargum & ſalpam autumno parere, loco non multò antè à me citato. Idem confirmat ex Athenæo, qui de ſargo ita ſcribit. Ἀριστοτέλης δὲ ἐν πρώτῳ περὶ ζώων ἱστορίας, τίκτειν αὐτὸν φησὶ δὶς, ἔαρος, καὶ μετοπώρου: id eſt, Ariſtoteles in quinto de animal. hiſt. ait ſargũ bis parere, uêre & autumno. (*Vide etiam in Corollario C. ex Maſſario.*) His adſtipulatur Plinius lib. 9. ca. 51. Pariunt ſcorpiones bis, ac ſargi, uêre & autumno. Hæc cùm uera ſint, quo modo cõſtare poſſunt ea, quæ mox ſubiungit Ariſtoteles: Τίκτει δὲ ὕῒα καὶ χαμαιῶν καὶ σάργος. χαμαιῶνος μὲν ἀδῆλος, κεφαλὼν: ἄρχονται δὲ κύειν ἀπὸ κριθῆς οἱ μὲν χέλωνες τὸ ποσειδεῶνα καὶ ὁ σάργος, καὶ ὁ μύαινος τὸ ἑκατομβαιῶνα, καὶ ὁ κέφαλος. λύεται δὲ τριάκοντα ἡμέρας: id eſt, Pariunt quædam hyeme, quædam æſtate. Hyeme quidẽ lupus, mugil, acus. Et, Incipiunt uterũ ferre ex mugilibus chelones menſe Decembri, & ſargus, & qui myzæn dicitur, & cephalus. Ferunt aũt in utero triginta dies. Is eſt prior locus ex 5. de hiſt. Quòd ſi, ut ex ſuperioribus liquet, ſargus uere & autumno parit, quomodo cum mugilibus Decembri fœtũ concipit, quem poſt triginta dies edat: neq; eſt quòd quis ποσειδεῶνα, menſem Septembrẽ interpretetur: nam Ariſtoteles diſertè ſcripſit, mugiles hyeme parere, quod explicans ſubdidit, menſe Decembri concipere, trigintáq; dies uterum ferre. Quare hîc pro σάργος, σαργῶν, legendum eſſe exiſtimo: & pro χέλωνες (ut id etiam obiter admoneam) χελῶνες. Alter locus eſt libro 6. ca. 17. de hiſt. σάργος δὲ κυίσκονται μὲν πρὸς τὰ ποσειδεῶνα μᾶλλον, κύει δὲ ἡμέρας τριάκοντα: τίκτει δὲ πάλιν χελῶνα τῷ κριθίνῳ, καὶ μύξωνα, τὴν αὐτὴν καὶ ἴσην χρόνον λύεται ὡσ᾽ σάργος. id eſt, Sargus menſe Decembri concipit, uterum fert dies triginta, & ex mugilibus chelon, & myxon eodem & æquali tempore cum ſargo uterum ferunt. Hîc quoq; ſarginum legendum eſſe cenſeo, qui à ſargo diuerſus eſt, ut annotauit Athenæus. Et cũ mugilibus alibi numeraũ ab Ariſtotele lib. 9. de hiſt. animi. ca. 2. Σαργῖνοι, βελόναι, μύξωνες, quanq; hîc corruptè legatur μύκωνες pro μύξωνες, quã uulgarem lectionẽ ſecutus eſt Gaza, qui papaueres cõuertit. Quare ex his Ariſtotelis locis rectè colligere nemo poteſt, ſargũ ex genere mugilum eſſe. Cætera quæ de ſargo ſuperſunt, perſequamur. Is piſcis ſalax eſt, ut cecinit Oppianus his uerſibus, quos in capite de cantharo protulimus. nec ſolũ alienas uxores deperit, ſed etiam mirè ardet fœdo caprarũ amore, quam inſaniã pluribus deſcribit Oppianus lib. 4. Σαργοὶ δ᾽ ἀιγάδεσσι πόθοις ἐπὶ θυμὸν ἔχουσιν. Αἰγῶν δ᾽ ἱμείρονται, ὀχεσφόροις δὲ βοτοῖσιν ἐκπάγλως χείρονται, καὶ ἀνάλκιοι περ ἐόντες. Inuadit ſargos caprarum mira cupido: Qui madidi ſi- mas cupiunt tractare capellas Montanis gregibus, quanuis ſint agmina Ponti. Cætera pete ex Oppiano: ſunt enim prolixiora, q̃ quæ adſcribi debeant. Aelianus id ſcribit: Sargi capras uehementiſſimè amant. nanq; cùm caprarũ proxime litus paſcentiũ, unius aut alterius umbra in litore apparuerit, protinus gaudio exilientes, ſummo ſtudio adnatant, ac ſaltu non admodũ ad ſaltandum idonei, capras cõtingere affectant. ſenſum enim caprini odoris percipiũt, etiam ſi ſub fluctibus natent. itaq; uoluptate geſtientes, ad eas accedere ſtudent. Quòd aũt tanta amoris inſania in capras exiſtunt, ex iſs idcirco capiunt, quæ tantopere deſiderant. Nam piſcator caprinam pellem extractam cũ cornibus induens, inſidias parat, ſole à tergo relicto. atq; farinã caprino iure madefactam in eam maris partẽ ſpargit, ubi habitare ſolent ſargi, quibus tanq; philtro quodã odoris allecti accedunt: farina ueſcunt, pellis aſſimilatæ capræ cõſpectu permulcẽtur. Ex his aũt piſcator multos hamo robuſto capit, cuius linea alba non ex arundine appenſa eſt, ſed uirga è cornu arbore. Simulac enim ad hamũ adhęſerit ſubtrahere expeditiſsimè cõuenit, ne alios conturbet. Manu etiam capiunt, ſi quis ſpinas quas ad tuitionem ſui excitãt, à capite ad partẽ inferiorẽ reuocando, & flectendo declinet, premendoq; ex lapidibus, in quos ad latendũ ſe cõpellunt, extrahat. Hæc Aelianus, qui ſpinas quas ad tuitionem ſui ſargi excitant, pinnas dorſi quas erigunt, intelligit.

Apud Athenæum libro 7. ab Hiceſio ſargus melanuro, alibi apud eundem melanurus aurate cõparatur. Et alibi lib. 8. Σαργοὶ σύφωσι μᾶλλον, καὶ ἧττον μελανούρου αὐτὴ προσῳμίωται, id eſt, ſargi adſtringũt & magis alunt quàm melanuri. Qui Brunduſij capiebantur, ab Ennio laudantur. Noſtri reiſcienti non ſunt, præſertim qui uêre, & autumno capiuntur, eſtate ſunt deteriores. Dicemus igitur ſargos qui in litoribus cœnoſis degunt, cæteris multò deteriores eſſe: qui in ſaxis litorum habitant, ut Oppianus autor eſt, uel qui in purioribus undis degunt, ſubſtantiâ auratis ferè ſimiles, media ſcilicet carne; ad ſiccitatem & proinde ad duritiem inclinante. Quam ob cauſam ſucci bonitate ab auratis uincuntur, & magis adſtringunt, & multùm nutriunt, ut Hiceſius dixit.

Non ſolùm caprina pelle & caprino odore allecti capiuntur, ut priùs dictum eſt, ſed etiam ſagena. Numenius in Halieutico, narrante Athenæo, ſcribit: piſcem hunc contra piſcantium inſidias aſtutum eſſe: & λινοπλυγίσεσιν appellat, quòd cum hamo tenetur, lineam ad ſcopulos atterat. id confirmat Plinius libro 9. cap. 59.

Archeſtratus quòd durus ſit piſcis, aſſum & calidum caseo, aceto, condiri uult: molliores autem & pingues piſces ſale & oleo.

B
F
E
Libro 7.
F

C. reliquum.

DE Caprarũ amor: propter quem etiam capiuntur.

Aelianus 1. 23.

DE EODEM BELLONIVS.

Sargi nomen antiquum Maſſilienſes ac Genuenſes adhuc hodie retinent, Vn Sarg. Romani Sargoño, Veneti Vn Sargo uocant. A

Oceano Gallico ignotus piſcis, mari rubro & Nilo peculiaris: è quibus locis uſq; in montẽ Sinaï ad eius regionis incolas magno cõmodo ac pretio deferri ſolet. Notas cum Sparo peculiares B

Digitized by Google

habet: ambo enim tenuibus ſquamis contecti ſunt, planoq; ſunt corpore. Linea ambobus à branchijs arcuata utrinque per medium corpus deducitur. Pinnam continuam in tergore gerũt, caudam biſurcam, in extremo, ut Melanurus, nigram. Verùm pinna, quam Scarus ad anum habet, unico, ut coruus, armatur aculeo. Branchiarum exterius tegumentum ſpineum, nigrum eſt. Oculos habet cæſios: dentibus exertis præditus eſt, ordine diſpoſitis in ſuperiore & inferiore maxilla, numero octonis, humanos ipſa effigie referentibus. Oris rictum mediocrem, pinnas in acutum deſinentes. Sargi dum recenter ex aqua prodeunt, tranſuerſis lineis, ut Mormylus, ſunt inſignes. Hæ autem lineæ minùs ſunt in demortuis conſpicuæ: Vnde Ouidius:

Inſignis Sargusq; notis, inſignis & alis.

Eſt & alius piſcis fluuiatilis ex genere mugilum, cui etiam Sargo nomen eſt, ſed hic de mari. non tantùm ſermo eſt: fluuiatilem ſuo loco deſcripſimus.

COROLLARIVM.

A σάργος oxytonum eſt, ut in Ariſtotelis, Aeliani, Oppianiq; libris legitur. nam apud Ariſtotelem quinto hiſtoriæ, cap. 11. ubi bis reperitur σάργος paroxytonum, reponi debet σαργῖνος, ut Rondeletius animaduertit. Melanurum Hiceſius ait aſsimilem eſſe σάργῳ, (lego σαργῷ,) Athenæus. Sargus piſcis eſt qui nunc quoq; Sargus uocatur, Maſſarius Venetus. Non modo Maſſilienſes & Ligures, ſed omnes quas obiui regiones, ſargum adhuc uulgò nominant, Gillius. Luſitani etiam ſargo. Romæ Sargus imperialis dicitur, ut Corn. Sittardus olim indicauit. Illyrij piſcium affinitate decepti, aprum chiergner uocant. ſed uox ea ſargo debetur. aper enim ſargi modo corpus tornatum habet, Bellonius. Germanicum nomen fingendum eſt. nam cũ in Oceano Gallico ignotus ſit piſcis, teſte Bellonio: in Germanico etiam deeſſe ueriſimile eſt. appellatur igitur, **ein Geißbrachſme**, ut & corporis eius ſpeciem (bramis uulgo dictis piſcibus ſimilem,) & occultum cum genere caprino conſenſum indicemus. Vel, **ein Brandbrachſmen art ĩm meer**: id eſt, Melanuri ſpecies in mari. Vel deſcribatur, **ein Meerbrachſmen art / mit überwárem ſchwartzen ſtrymen vom ruckẽ hinab / wie an eim berſich / oder auch an dem mornyro / iſt ein ſchmälere meerbrachſmen art.** ¶ Sargum cum melanuro aliqui confundunt, item ſarginum cum ſargo, Rondeletius. de melanuro dictum eſt ſuo loco: de ſargino inter mugiles. Scarus Romanis noſtriſq; non planè notus eſt, alij enim ob ſimilitudinem dente, alij ſargo uocant. à noſtris quidem piſcatoribus pro ſargo uenditur: cui ſimilis eſt corporis forma ſubrotunda, & aculeorum pinnarũq; ſitu ac numero, Rondeletius. ¶ Gaza pro ſargino, ſargonem uertit. in eiuſdem tranſlatione ſargiaci alicubi legitur, pro ſargini. ¶ Piſcem generis leuciſcorum, quem Galli uulgò gardonum uocant, noſtri **ein Schwal**, (inter Albos nobis deſcriptum,) Bellonius ſargum aut ſargonem fluuiatilem uocat, ſola opinor nominis Gardonis ad Sargonem ſimilitudine inducius. cum ſargus ueterum, & ſarginus (pro quo Gaza ſargonem alicubi uertit,) longè diuerſi, tum inter ſe, tum à gardono Gallorum, & marini tantùm ſint. ¶ Σαργίων in catalogo piſcium Tarentini corruptum uel plebeium uidetur uocabulum, pro σαργοί.

B Sargus piſcis genus eſt, qui in Aegyptio mari ferè naſcitur, Feſtus: qui hunc etiam Lucilij Satyrici uerſum citat: Quem præclarus elops, quem Aegypto ſargus mouebit. In mari Adriatico etiam non infrequens eſt. In hæc maria (*circa Romam*, inquit Iouius,) Sargus non ſemper enatat, qui Brunduſij, Ennij poëtæ teſtimonio, longè optimus habetur. ij nanq; quos Romæ habemus, auratam magnitudine uix excedũt: quã etiam latitudine atq; argenteis ſquamis referunt. ¶ Hiceſius ait melanurũ conſimilem eſſe ſargo, (*nimirum forma etiam, non ſolùm ui alimentaria.*) Piſces ſargis aut melanuris ſimiles, excepto roſtro quod acutius eſt: paruis dentib. non ſerratis, ſed hominis ſimilibus, (*ut etiam ſargi,*) ex Iſtria Venetias afferuntur, Picij uulgò dicti. eos eſſe arbitror quos Speuſippus Melanderinos appellat, & Melanuro ſimiles eſſe dicit, Gillius. Sargus cantharo piſci ſimillimus eſt, Maſſarius & Gillius. ¶ Sargus etiã & ſparus in cauda notam nigram habent, quemadmodum melanurus, qua nota decepti multi, hunc à ſimilibus diſtinguere non potuerũt, Rondeletius. Sparus à ſargo, ſolo colore diſtinguitur, &c. Bellonius: uide in Sparo eius. ¶ De dentibus ſargi plura Bellonius in Aurata B.

Hanc picturã olim Cor. Sittardus miſit, quæ Sargi (ſi bene memini) caput, os & dentes, repræſentaret.

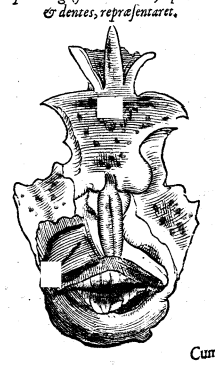

C Ouidius ſargum inter pelagios recenſet. Rondeletius litoralem eſſe oſtendit. Sargis piſcib. (inquit Aelianus 1.23.) idonea domicilia ſaxa & cauernæ ſunt, quæ non latis luminibus illuminantur, ſed tanquam feneſtellas paruulas habent, tanto interuallo diſtantes, quo pertinere & permeare ſolis ſplendor earumq; diſtantiam lumen ſolis complere poſsit.

Cum

Cum enim omni luce Sargi delectantur, tum uerò ſolis maximè radios ſitienter expetunt. Apud paludes & breuia uitam agunt, uicinam proximam continentem ſe habere gaudent. Hæc ille, ex quo & Philes repetijt. Σαργῶν γλιῶ πύτησιν ἑτοίμην, Oppianus: qui etiam νωθῆς, id eſt ignauos eos cognominat. ¶ Carniuorum eſſe ſargum apparet inde quòd ineſcatur lycoſtomo, ut referemus in E. ¶ Pariũt circa æquinoctium ſargi, ut in melioribus Plinij codicibus legitur: alij enim habent ſpari. Bis anno parit, uêre & autumno, ut Ariſtoteles tradit, idem tamen ſexto de hiſtoria inquit, Sargus coit menſe decembri, fert uterũ dies triginta: quod ſanè tempus, neq; uernũ, neque autũnale eſt, niſi quis dixerit Sargon ibi pro ſargone mugilũ genere capi, etiã ſi ibidẽ à mugilum genere diuerſus eſſe uideatur. Nam libro quinto dixit Mugilũ, labeones, ſargones, mucones, capitones graueſcere utero menſe decembri incipiunt, geruntq; diebus tricenis, Maſſarius. a

Sargus alios minimè comitatur, ueluti ſuperbus, louius. Ego uerò gregales eſſe puto. nam &, D
Aeliano teſte, in loco multi eodẽ agunt: &, ut in E. dicẽ, confercti capiuntur: & mas unus plures habet uxores. Canthari ꝙ in amatores ſuarũ coniugum odiũ acerbũ habent, acerrimas pugnas edi uideres: nec tamen illis more ſargorũ piſcium de multis certamen inſtituitur: ſed non aliter ꝙ̃ Menelaus cũ Paride pro una uxore decertãt, Aelian. Eadẽ de re Oppiani uerſus Rondeletius in Cantharo recitat. Mares pro fœminis contendũt: quo in certamine qui uictor euaſerit, ſolus fœminis potitur omnibus, Oppian. ¶ Ἄλλοτε δ' ἄλλη Σαργὼν ὠϊόλλοντα λυσσηλογήσειν ἰχθῦν, Nume nius apud Athenęũ: qui nomen λυσσηλογήσειν, πανύσσοφον πρὸς τὰς θύρας interpretari uidetur: rarũ alio qui, nec uſquam alibi à me (quod meminerim) inuentum. Videtur autem poſitiuus eſſe λυσσηλής, ut πρεσβηλής. Euſtathius in Iliados κ. diuerſa cõpoſita à uerbo πλήσσω oſtendẽs, nil tale habet. ponit tamen id uerbũ aliquando pro κρούω & πελάζω: ut hic piſcis in hoc aſtutus ſit, dũ aliàs aliꝝs circa retia locis, quanꝙ proximus eis, apparet & eludit. quòd ſi quis cũ Rondeletio λυσσηλογεῖ ex Plinio interpretari malit, quòd lineã ad ſcopulos atterat, illi nõ cõtendero. Inter ſargos (inquit Plinius) ipſe qui teneẽ, ad ſcopulos lineã terit. Λίνον quidẽ pro reti potiùs plerunq; apud autores accipi puto, ꝙ̃ pro linea cui hamus annectitur: quã Oppianus tertio Halieut. ſubinde ὁρμιὰν uocare ſolet. Videtur et κάθετος & et καθέτης, p linea accipi, præſertim maiore & ualidiore: uel pro hamo ei annexo, uel etiã eſca hamo inſerta. Ἀλλ' ὁπόταν καθέτησι πελώσιν ἀμφιχάσσῃ ἰχθύς, Oppian. lib. 3. Halieut. et mox, πολλάκι δ' ἐξώλιδος ἀπ' ἀγκίστροιο πεσόντος. Κάθετος, ὁ καλούμενος εἰς τὸ πέλαγος ἀμπώς, ſic Lyſias & Meliton, Suid. Quidam in lexico Græcolatino κάθειν hamum interpretatur, qui ad modum catheti, id eſt perpẽdiculi è funiculo ſetaceo in mare demittit. hinc in epigrãmate τριχίνης ἐκ καθέτης: quod quidã malè uertit ex aſpero reti. Aelianus de animal. 12. 43. inſtrumenta piſcatorũ enumerans, cum ea quę retibus ſit piſcatura, λίνον nominat. Ἀγκιστρίαι uerò (inquit) πλέκονται ἵππείῳ τριχίῳ, &c. χρῶνται δὲ καὶ τῷ ἀγρίῳ συρίγγων τοῖς θηρεύταις τοῖς ὀρθίοις, καὶ πρὸς θοὸν δέ, (lego μακρὸν θοὸν,) &c. Pollux lib. 10. inter piſcatoris inſtrumenta primũ numerat, σαυρίδια, λίνον, πασσάλους: &c. deinde ὁρμιάν, ἄγκιστρα, τρίχας, λίνα, σαγήνας; ubi λίνα fortè pro filis accipiuntur, ut in illo poëtæ Γεναμμένῳ νήσασθαι λίνῳ. Oppianus paulò poſt tertij Halieuticorum initium, diuerſos piſcationis modos commemorans, ſic canit: Piſcationis modi ſunt quatuor. primus hamis utitur.

Τῶν οἳ μὲν δονάκεσσιν ἀναπλώμενοι ἁλιεῦσιν — Ὁρμιὴν ἵππειαν εὐπλοκίῃ, ἀγρώσσουσιν.
Οἱ δ' αὖτως θώμιγγα λινόσσοφον ἐκ παλάμῃφιν — Δισσάμενοι, πάντοσσιν, ὁ δ' ἐν καθέτῃσι γέγηθεν:
Ἠ πολυαγκίστροισιν ἀγαλλόμενοι ὁρμοῖσιν.

Ea igitur quæ hamo fit piſcatio, duplex eſt: aut enim calamo ſiue harundini annexa eſt linea, ex pilis equinis fieri ſolita: aut manui, contortus ſcilicet è lino funiculus, θώμιγξ: à quo uel plures dependent hami, uel unus καθέτης, maior ſcilicet & eſcam maiorem continens ad piſces cetaceos capiendos. Inferiùs etiam de anthiarum piſcatione ſcribens, magnorum piſcium, lineam facit μακρὸν θώμιγα λινόσσοφον, & hamo lupum piſcem infigit. & mox de eãdem linea, θώμιγξ δὲ κραταιὸν τε καὶ ὄμπνιον: in progreſſu uerò eandem communi uocabulo ὁρμιὴν appellat. Retia uerò ſemper (ni fallor) λίνα uocare ſolet. nam cum de retibus uarijs diciſſet, ſubiungit: Μυρία τ' ἄλλα πάϊς ὀλοόφρονος ἀφύσσῃ λίνα κλάτου. Et mox: Κερτομίῃ δὴ πλεκτῇσιν ἐφ' ἁγνοίνοισι λίνοισι Ἑλκόμενον. Item: Σφύξασθαι δ' ὅτε κῦμα πανδαμάτωρ ἐφύσσῃ λίνοισιν. His ſcriptis, ut ſargum λυσσηλογεῖ piſcem cognominatum oſtenderem, ab eo potiùs quòd retia quàm quòd hamos eluderet, incidi in Euſtathij parecbolas Iliados π. ſuper his poëtæ uerbis: --- ὡς ὅτε τις φώς Πέτρῃ ἐπὶ πρῳθλίπτι καθήμενος ἰσχανόῳ ἰχθῦν Ἐκ πόντου θύσσῃς λίνῳ, καὶ ἀν-πε χαλκῷ, Ἕλκει. Λίνον (inquit) nunc uocat lineam è lino, πλὴν ἐκ λίνου ὁρμιὰν, prima breui: quanquam frequentiùs hoc uocabulum pro reti ponitur. Et rurſus in Odyſſeæ β. Lina (λίνα) inquit tum retia tum uela dicuntur: idq; nomen hodiéque ſeruatur cum alibi, tum circa Pamphyliam, ubi linaria (λιναρίαι) uocant retia uenatoria: & ſi quod animal illapſum euaſerit, id ἐκλινίσαι ci cuntrhetorica dictione. Et alibi, Linum etiam pro chorda dicitur. olim enim lino pro fidibus ſeu chordis utebantur. Hæc cum ita ſe habeant, rem in medio relinquemus quod ad ſargi circa linum aſtutiam attinet. capi quidem eos & retibus & hamis, mox in E. apparebit. ¶ Capras quantoperè ament, Aelianus & Oppianus prædicant.

Sargus ſi teneatur (*hamo*,) ad ſcopulos lineam terit, Plinius. Vide ſcripta proximè retrò in D. E
Sargos hoc modo Cares capiunt: Cum enim molles & remiſſas auras auſter afflat, & ad litus moderatè & leniter fluctus murmurant; tum ad piſcatum arundine piſcator nihil eget, ſed iuniperi

Digitized by Google

bene robusta uirga, ex qua summa lineam appendit, atque ad hamum escam lycostomum (neque recentem, neque plene tamen inueteratum) accommodat: deinde in piscatorij nauigij puppe sedens, insidias tendit, easq; in mare demissas leuiter mouet, simul & ei quietè inseruit puer, qui probè tenens ut sensim pedetentimq; nauis impellenda sit, ad terram uersus remigat: Tum Sargi permulti exultantes, & gestientes, escam assequi, sese ex suis latibulis incitant, & prosiliunt, atque escæ illecebra allecti, ad hamum congregantur: cumq; propius à terra sunt, cibi auiditate capti, facilè comprehenduntur, Aelianus 13.2. Sargi uerriculis & plagulis capiũtur, Plutarchus. Vrinator aliquis peritus in mari facilè etiam manibus sargos ceperit, & sciænas. Sargi enim trepidi in angustum aliquem locum (ὃν μυχὸν) maris se recipiunt, cateruatim collecti: & spinis dorsi rigentibus ita horrent, (ceu uineæ alicuius sepimentum spinis constitum,) ut tractabiles non sint. sed peritus urinator animaduertens capitis caudæq; situm in singulis, à capite primùm contingẽs spinas permulcet ac deprimit, utraque manu singulum apprehendens. manent illi condensati et capiuntur, Oppianus lib. 4. Halieut. ¶ Sargi tantopere capras amant, ut cùm illæ à pastoribus in magnis æstibus ad litora ubi lauent aguntur, sargi mox adnantes confercti eas circundent, ac circunsilientes mirifico gaudij argumento lambant: nec aspernantur eas capræ tanquam amantes. Vbi uerò è mari iam exeunt capræ, tum sargi mœrentes uniuersi ad extremum usque litoris marginem comitantur, & inuiti deserũt. Verùm perniciosus eis hic amor est, obseruat enim piscator geminos scopulos angusto inter eos spacio solem admittente, quod multi pariter sargi incolunt: Solis enim radijs admodum gaudent. ibi pellem indutus caprinam, eminẽtibus supra caput cornibus, manet: & iniicit in mare farinam carni adipiq; caprinæ permixtam. Allecti itaq; sargi ipsum mare ingressum ceu capram amplectuntur, is uerò mox calamo è corno arbore extenso, lineam è lino cano demittit, & hamo carnem de ungula caprina inserit, & mox quem ceperit sargum, celeriter manu retrahit, (*ad tergum fortè: ὁθ' ἵασιν χαὶ πτυχέας, malim* πτυχέης Αὖ ῥύσιν.) nam si dolum animaduerterint pisces, simul omnes trepidi refugiunt. sin clam & celeriter pergat, nullus eum quin capiatur effugiet, Oppianus lib. 3. Et mox: Capiuntur & alio modo: Mares inter se pro fœminis uerno tempore certant: qui uicerit, solus fœminis omnib. potitur, quas in aliquem inter petras recessum agit. Itaq; piscator nassam amplam & rotundam in mare deponit, multis circa introitum myrti, aut lauri alijsue frondib. obumbratam: & cum peracto certamine uictor aliquis euasit, mox fœminas omnes in nassam, ceu aliquod petræ latibulum colligit, foris interim ipse cæteros mares arcens. tandem & ipse ultimus ingreditur: atq; sic pariter capiuntur.

F Sargus Brunduſij (Ennij poëtæ testimonio) longè optimus habetur, præsertim si pregrandis fuerit, Iouius. Nullam inesse gratiam litoralibus sargis, ait Plinius: quod mirum uidetur, cum is maximè circa litora capiatur, Aeliano teste, Idem. In cibo laudatur, est enim stomacho gratus, probum generat succum, facileq; in corpus digeritur, abunde nutrit, & aluum mouet: Vuotton⁹ nescio ex quo ueterum, Xenocrate forsan. Melanurum Hicesius ait consimilem (*βεcie nimirum & alimento*) esse sargo: inferiorem tamen bonitate succi & suauitate: subastringere modicè & multùm alere: Μικρῶς δὲ ἀχρειύσειν, καὶ εἰς πρόσιμον, Athenæus. Et rursus ex eodem Hicesio: Sargi magis quàm melanuri tum astringunt, tum nutriunt. Et ex Diocle: Recentium (νεαρῶν) piscium carnes sunt sicciores, ut scorpionum, cuculorum, passerum, sargorum. Gariopontus sargos, turdos & alios quosdam pisces hydropicis etiam dari iubet.

Ἤνικα δ' ὦν δύωσιν ὑφ' ὡρίωνι Διείων,
Πάντῃ οἰνοφόρῳ βόστρυχος χειμῶνι ἀκρέλλει,
Τῆμος ἔχειαν ὑπῆρον ἀεργὸν τυρῷ καπάσσου,
Εὐμεγέθη, θέρμοιο, δρυμεὶ δεδαϊγμένον ὄξει.
Σκληρὸς γὰρ φύσει ἔδην, ἔσπευσε δὲ μοι θοὸς ἀπόδυτα
Τὸν σφρηγὶ πιεσθεὶς πρόσθεν μεμνημένος ἰχθύν.
Τὸν δ' ἀγαθὸν μελανοῦρον τε φύσει, καὶ πίονα σαῖρα
Ἀλσὶ μόνον λιπαροῖσι πίεζε, καὶ ἁλάλκαλα λεπτὰ.
Τλιὸ ἀφετὴν γὰρ ἔχει θ' ἅμα τόφλα ὑπὸ αὐτῷ, Archestratus.

G Sargi caro prodest contra presteris morsum: Rauisius, nescio ex quo authore. Plinius si bene memini, de salsis piscibus in genere hoc scribit. Sargi dentes gestati omnem dolorem dentium auertunt, Kyranides.

H,a. Sargi & Sargini nominantur Epicharmo in Nuptijs Hebæ.

Epithet. Timidi, et zelotypi ex eorũ natura cognominari possunt. Oppianus κωθὼς, id est, pigros uel ignauos uocauit: Aristoteles apud Athenæum μελανοχρώμους, πολυχρώμους, & ὀξύστομους.

Icones. Emblemata Alciati extant duo: primum in amatores meretricum.

Villosæ indutus piscator tegmina capræ, Addidit ut capiti cornua bina suo, Fallit amatorem stans summo in litore sargum, In laqueos simi quem gregis ardor agit. Capra refert scortum, similis sit sargus amanti, Qui miser obscœno captus amore perit.

Alterum, quod inscribitur Aemulatio impar. Altiuolam miluus comitatur degener harpam, Et prædæ partem sæpe cadentis habet. Mullum prosequitur, qui spretas sargus ab illo, Præteritasq; auidus deuorat ore dapes. Sic mecũ Oenocrates agit: at deserta studentum Vtitur hoc lippo curia tanquam oculo.

Hominem ex aliorum laboribus sibi fructum & gloriam usurpantem, & alienam (ut ita dicam) messem demetentem, significare qui uolũt, sargum & mullum pingunt, sequitur enim sargi reliquias mullus, &c. Pierius Valerianus.

IN

Digitized by Google

IN mari circa Taprobanen insulam cete quædam habere ferunt capita pantherarum, leonũ, & arietum, aliorumq; animalium: & quod magnam admirationem habet, SATYRORVM speciem similitudine maxime cete nonnulla gerunt, Aelianus 16.18.

SAVRVS in Lacerto est. ¶ Saurum, id est Lacertum, piscem quendam Rondeletius vocat, rostro & priore corporis parte acubus simílem: posteriore verò, ut & carnis substantia, scombris. Vide in Lacerto. Saluianus eum piscem, quem Rondeletius lacertum peregrinum seu maris rubri uocauit, melius pingit ac describit, Historia 92. & Romæ uulgò (illic enim peregrinum non esse,) Pesce Tarantola uocari: Latinum nomen nullum eius extare ait: neq; uocandum Lacertum, quod nomen ueteres Latini pro colia ferè usurparint. Trachurum quoq; alium piscẽ esse, à Sauro diuersum, &c.

SAXATILES pisces communi nomine dicuntur quicunq; in mari inter saxa degunt, Graecis πετραῖαι. Sed recentiores quidam speciem unam priuatim saxatilem appellare uidẽtur, eamq; fluuiatilem non marinam, cum ueteres in mari tantum saxatiles constituerint. nam qui de rerum nomenclaturis libellum Latinè, Polonicè & Germanicè nuper edidit, Saxatilem interpretatur piscem, quem Germani **Steinbeiß**, id est Saxa mordentem, Poloni Pstranik appellant: de quo scripsimus suprà in fine historiæ gobiorum, Corollario 11. pag. 482. Maurus quidam episcopus in Conuiuio patris Dei, alijs alios pisces appositos comminiscitur, Isaiæ serram, Ieremiæ saxatilem. quoniam scilicet hic lapidibus oppressus traditur à Iudæis, ille à Manasse rege serra dissectus. ¶ Tum uiridis squamis paruo saxatilis ore, Ouidius: tanquam saxatilis non differentiæ tantùm, sed etiam speciei nomen sit. sed pro squamis legerim teragus, ex Plinio: qui paruum teragum ex Ouidio nominat.

SAXAVLVS in Regimine Salernitano, nescio cuius linguæ uocabulo nominatur piscis, quem Soleam esse uolunt.

SCALLIVM nominatur in Constantini Geoponicis, his uerbis. Bithyni garum hoc modo præparant, accipiunt scallium, (*Cornarius hanc uocem omittit,*) aut exiguas mænides, &c. ut in Gazorecitatum est. Varino σκαλίον poculi genus paruum est, κυλίκιον μικρόν: & σκαλὶς, σκαφίον.

DE SCARO. RONDELETIVS.

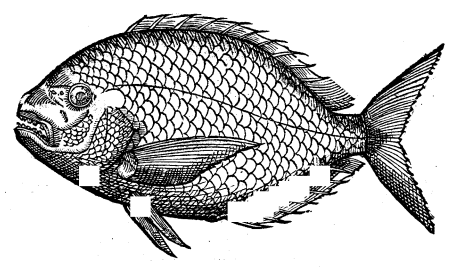

SCARVS inter saxatiles omnes principatum tenet. Primùm autem admonendi sunt lectores Scari duo esse genera, & hunc quidem ὀνιάν uocari, alterum uerò ἀλλᾶν, ut profert ex Nicandro Thiatireno Athenæus libro 7. quorum utriq; multæ quidem communes sunt notæ, sed sunt etiam propriæ: ob eamq; causam seperatim de utroq; tractandum putaui, ut res ipsæ scaros aliquando inspecturis notiores sint. *Scari duæ species.*

Σκάρος igitur Græcis dicitur ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, autore Athenæo, quod significat salire siue tripudiare, hìc potiùs νέμεσθαι, id est, depasci: id enim aliquando significat σκαίρειν, ut ex Theocrito docet Phauorinus. Scarus uerò algam herbasq; alias depascitur, ut mox fusiùs dicemus. Graeci etiam huius temporis σκάρον nuncupant, (*Massario teste.*) Romanis nostrisq; non planè notus est, alij enim ob similitudinẽ dentẽ, alij sargo, alij cãtheno uocãt, à nostris piscatoribus pro sargo uendit. A

Piscis est marinus, saxatilis, squamis magnis, tenuibus, colore ex cæruleo nigrescente, uentre candido: sargo similis, corporis forma ad rotundam accedente, aculeorum, pinnarũq; situ & numero. His notis ab eodem secernitur, maculà nigrâ in cauda, lineis nigris à dorso ad uentrem ductis caret. Dentes planos hominis modo maxillasq; habet, imò proprie solus latos habet, pluraq; & maiora in maxillis ossea tubercula, caudam latam in duas pinnas non diuisam. Adhæc oculis est magnis, supercilijs coloris índici. Binas utrinque branchias habet, alteras simplices, B

Digitized by Google

Libro 2. de hist. c. cap. 13. alteras uerò dup' ..es autore Aristotele. Cor angulatum. Hepar in tres lobos diuisum, à quo fellis uesica pendet, sed .. tinis alligata. Fel nigri coloris, & splenem: uentriculum paruum cum quatuor uel quinque appendicibus, intestinum conuolutum.

A. Verum à se Scarũ proponi. Hunc piscem quem hic proponimus, uerum esse antiquorum scarum cõstanter affirmo. Sed quoniam ex Athenæo, uel Aristotele proferri quædam posse uidentur, quæ nos coarguant, loco istos paulò diligentius excutiamus. Sic enim & scarus omnibus notior fiet, & multa quæ ad

Athenæi locus. mores actionesq; & succum substantiam ue eius pertinent, simul tradentur. Locus est Athenæi libro VII. quem ex Aristotele profert. Σκάρον ἀριστοτέλης καρχαρόδοντα εἶναί φησι, καὶ μανίαν, καὶ σπυρώδη γεν, ἔχειν τε σῶμα μικρόν, καὶ γλῶτταν ὀλίγην (*Rondeletius omiserat ὀ λίαν, ut in uersione quoque*) πάσσαρσιμον, κεφαλὴν τριγώνου, πᾶν ἀλλήκτην, τρίβολον· ἔχειν τε χολὴν, καὶ σπλῆνα μέλανα: τὸ δὲ βραγχίων ὀ μὲν ἕτερος ἑκατὸν μόνους τε καὶ τοὺς ἄλλους ἰχθύας μερυκάζειν. χαίρειν δὲ τὴν φυκίων τροφὴν, διὸ καὶ τόποις ὑφόλεπτα. ἐκμάζειν δὲ σάρκας. id est, Scarum Aristoteles scribit serratis esse dentibus, & solitarium, & carniuorum, os paruum habere, linguam (non admodùm) adhærentem, cor triãgulum, subalbum, bilem nigram & splenem nigrum. Branchiarum alias duplices, alias simplices. Solus uerò piscium ruminat, gu-

Idem emendatus. det alga, quare & ea capitur, æstate uiget. Hæc Athenæus. Quorum initio statim error est insignis. Aristoteles enim libro 2. cap. 13. de hist. animal. (*& lib. 3. cap. 1. de partib. animal.*) hæc scribit: Κατὰ

Scarum non esse dentibus serratis χαρόδοντα δὲ πάντων οἱ ἰχθύες, ἔξω τοῦ σκάρου. Serratis sunt dentib. pisces omnes dempto scaro. Et Plinius (lib. 11. ca. 37.) de dentibus loquens, piscium omnibus serrati præter scarum, huic uni aquatilium plani. Quare addenda negatio, legendumq; σκάρον ἀριστοτέλης φησὶν οὐ καρχαρόδοντα εἶναι. At hæc nota huic nostro maximè propria est, nullus enim est ex omnibus piscibus squamosis, cui latio-

Quòd non sit carniuorus. Cap. 2. res magisq; plani sint dentes, minusq; serrati. Præterea carniuorum esse scarum, ex Aristotelis libris, ijs saltem qui nunc extant, non colligas. sic enim libro 8. de historia animal. Victus eadem ratione non omnes utuntur. Quidam enim carne tantùm uescuntur, ut cartilaginei, ut congri, channæ, thunni, lupi, synodontes, amiæ, orphi, murenæ: mulli uerò nutriuntur alga, ostreis, cœno, carne. Dascillus cœno & stercore. Scarus autem & melanurus alga, salpa, stercore & alga. Hic apertè Aristot. discrimina alimentorum quib. uescũtur pisces enumerat, quòd si scarum carniuorum esse existimasset, cur id in scaro potiùs, quàm in alijs prætermisisset: neq; est quòd quis obijciat id quod mox subnectit Aristoteles. Cephalum ac cestreum solos à carne omnino abstinere, ac proinde scarum carniuorum esse posse. Nam Aristoteles de ijs tum loquitur, qui sui generis pisces deuorant, quod minimè faciũt cephalus & cestreus: qua ratione omnes quidem carnĩ-

omnibus alijs omnino abstinent. Sed præstat uerba ipsius Aristotelis adscribere. Omnes sese mutuò deuorant, dempto cestreo, maximè autem congri. Cephalus autem & cestreus soli omnino carne non uescuntur. At quum propriè carniuorum piscem esse dicimus, eum qui aliorum & nõ sui modo generis piscium carne nutritur accipimus: in quorum numero scarum non repono, idq; non solùm Aristotelis autoritate, sed etiam ratione fretus: nam uentriculum pro corporis ratione paruum habet, qualem non dedit ijs natura, qui pisces integros uorant, nec quicquam in uentriculo huius, uel intestinis præter algam, herbasue alias reperias. Idem confirmat Pli-

Lib. 9. cap. 17. nius. Nunc scaro datur principatus, qui solus piscium dicitur ruminare, herbisq; uesci, non alijs

Lib. 11. cap. 16. piscibus. Necnon Aelianus: Scarus inquit, cùm alijs herbis tum alga uescitur. Nullus ergo scarum nostrum reijciat, quòd pisces alios non uoret, quem tamen carniuorũ dixit esse Athenæus, cùm φυκοφάγον dixisse debuisset: præsertim cùm scarum subijciat alga delectari, & ea capi. Quo fit, ut alium etiam Athenæi locum demirer, qui est libro 8. quo scribit (*Diphili apud Athenæum uerba*

Scarum non uescuntur. Lib. 33. cap. 1. scarum recentem suspectum esse, quoniam lepores marinos uenatur, illisq; pascitur: id quod *sci lepore mar.* soli mullo tribuit Plinius his uerbis. Vescitur lepore marino unum tantùm animalium, ut non intereat, mullus piscis, & tenerescit tantùm, & ingratior utriq; fit. Hac in re magis ut Plinio quàm Athenæo assentiar, facit quod mullus ijs in locis degat, in quibus lepores marini reperiuntur & capiuntur, nimirum in locis cœnosis lutosisq;, unde mullus lutarius nominatus est, quæ loca fugit scarus, & in saxis habitat. Sed plura de his ubi de mullo agimus. Iam uerò quod sequi-

De corde & hepate scari. tur, παραλλήκτην, τρίβολον, planè deprauatum est, quoniam cor album in nullis unquam piscibus uidebit, qui in horum dissectione se exercere uolet, nisi supremam illam cordis partem album, quæ ab Aristotele ἀγγείων φλεβοειδῶν dicitur, pro corde impropriè accipias, qua ratione in omnibus piscibus cor esset album, de qua re fusiùs dixi in capite de hepato. Quare paucis mutatis legendum ἧπαρ λευκὸν. Quid uerò sibi uelit τρίβολον, nemo, ut opinor, posset hic diuinare, quid enim tribulo cum piscibus? At si β & λ loca commutarint, optimè legemus τριλοβον, & sic legendum esse audacter contenderim: est enim in hoc pisce nota non minima, quòd hepar in tres lobos diui-

Scarum solum ruminare. sum habeat, ut superiùs diximus. Quòd postremò ponitur, solum scarum ruminare, id planè uerum est, & ex Aristotelis locis aliquot (*Libro 2. de hist. animal. cap. 17. & lib. 8. cap. 2. Lib. 9. cap. 17.*) sumptum. Idem confirmat Plinius & Oppianus lib. 1. Halieut.

Καὶ σκάρον, ὃς διὰ μὲν ὧν ἰχθύσι πᾶσιν ἀνιᾷ δίαις
Ἄγρωστιν πόαισιν ἀνὰ σῶμα, διὰ δὲ στόμα, διὰ δὲ πρῳρὴν ἄνδρας

Incurui scarus incola saxi,

Φθέγγηται ἰκμαλέῳ λαλαγῶν, καὶ μὲν ὁ ἑλωδὴς
Δεινὸν μέλος, μίλτωσιν ἀναστήσων ἴλην φορβῆς.

Qui mutos inter pisces clamore tremendo

Intonat

Intonat, & ſolus pallentes ruminat herbas, Ac ueluti pecudes reuocat ſub guttura paſtum.

His maculis deletis, & loco Athenæi nitori priſtino reſtituto, omnia quæ ſcaro tribuunt, quæ A
ſine tædio repeti non poſſent, noſtro planè conueniunt, ut negare nemo poſsit nos ueterum ſca- & ſcari, inquit,
rum penitus noſſe, & hic repræſentaſſe. Noſtris autem diu incognitum fuiſſe, nō eſt cur quis mi- ſe ſignum exce-
retur, cum Romanis olim, & toti Italiæ ſerò uiſus fuerit, ut nec Latinum nomen piſcis habeatur dunt.
autore Columella. Scarus, inquit, qui totius Aſiæ Græciæq; litoribus Sicilia tenus frequentiſſi- lib. viii.
mus exit, nunquam in Liguſticum, nec per Gallias enauit ad Ibericum mare. Itaq; ne ſi capti quí- Lib. 8. cap. 16.
dem perferantur in noſtra uiuaria, diuturni queant poſſideri. Idē Plinius: Scarus Carpathio ma- Lib. 9. cap. 17.
ri maximè frequens, promontorium Troadis Lecton ſponte nunquam tranſit. Inde aduectos in-
credibili multitudine uinarijs (al' uarijs) nauibus Tiberio Claudio principe, Optatus Eliperiùs
(meliores codices, è libertis eius: alia uetus lectio Ditius pro Elipertio habet: Macrobius pro Optato Octauianum)
præfectus claſſis, inter Oſtienſem, & Campaniæ oram ſparſos diſſeminauit. Quinquennio ferè
cura eſt adhibita, ut capti redderentur mari. Poſteà frequentes inueniuntur Italiæ in litore, non
ante ibi capti: admouitq; ſibi gula ſapores piſcibus ſatis, & nouū incolā mari dedit, ne quis pere-
grinas aues Romæ parere miretur. Hæc Plinius & Macrobius. In noſtro mari capiuntur nō procul
à Maſſilia, & maximè circa Stœchadas inſulas. Rhodi maximam eſſe copiam à Rodijs accepi.

Saxatiles bis pariunt autore Ariſtotele lib. 5. de hiſt. cap. 9. quod non de ſcaro tantùm, ſed de C
omnibus ſaxatilibus ſemel dictū ſit. Seleucus Tarſenſis ait, citante Athenæo, ſolū hunc piſcium no Libro 7.
ctu dormire, unde fit, ut noctu nunquam capiatur, hoc autem ei fortaſſe propter metum accide-
re. (Vide animaduerſa in Corollario C.) Idem tradit Oppianus, ſcarum mollē, ſic enim appellat, noctu Libro 2.
non prædari nec in alios ſæuire cæterorum ritu, ſed in ſcopulis ſuis ſomnum capere.

Scari inter ſe amant, uideturq; innatum & mirum ingenium, mutuæq; ſocietatis tuendæ ſtu- D
dium, quæ ex Ouidio ſic declarat Plinius. Mihi uidentur mira & quæ Ouidius prodidit piſcium Lib. 3. cap. 2.
ingenia, in eo uolumine quod Ἁλιευτικὸν inſcribit: Scarū incluſum naſſis nō fronte erumpere, nec (E)
inſeſtis uiminibus caput inſerere: ſed auerſum caudæ ictibus crebris laxare fores, atq; ita retror-
ſum erumpere. quē luctatū eius ſi forte alius ſcarus extrinſecus uideat, apprehenſa mordicus cau-
da adiuuare nixus erumpentis. Hæc prolixè & eleganter deſcribit Oppianus: quæ quia longio- Lib. 4.
raſunt quàm quæ hic adſcribi debeant, ex ipſo autore petes. His addit Aelianus: Si ſcarus naſſa Lib. 11. cap. 17.
incluſus in caput exierit, eum qui foris eſt caudam illi porrigere, ut ea comprehenſa ſequatur. Hæc
illi quidem faciunt more hominum, qui etſi libros de amicitia non legerint, tamen leges amicitiæ
à natura hauſerunt. Prætereà piſcium omniū ſalaciſſimum eſſe ſcarum aſſerit, eamq; cupiditatem Lib. 1. cap. 2.
necis cauſſam eſſe. Piſcatores enim comprehenſæ fœminæ ſummum os ad tenuem funiculū alli-
gant, eamq; uiuā per ea maris loca trahunt, in quibus ſcari habitant. conficiunt etiam graue plum
bum rotundum, longitudine trium digitorum, quo ex chordis appenſo trahitur ſcarus fœmina
captiua. alter piſcatorum naſſæ in piſcatorio nauigio accōmodatæ os latè diducit, datq; operam,
ut naſſa in ſcarum captum conuertatur. ea enim ſenſim demittitur, lapide ad certam menſurā fa-
cto; mares autem non aliter quàm homines uiſa amica furore libidinis perciti, circa eam concur-
ſantes, alius alium præuertere & contingere ſtudet, ut ſolent iuuenes amantes, aut oſculum aut
uellicationem, aut aliquod aliud furtum amatorium uenantes. Piſcator ſenſim deducit fœminam
rectà ad naſſam, ac cum ea etiam amantes, libidinisq; ſuæ dant pœnas. Et Græci aliqui ſæpe mihi
affirmarunt mire etiam linozoſti (quam mercurialem uulgò dicimus) delectari, eaq; capi.

Quantùm ad ſuccum ſubſtantiamue ſcari attinet, cùm non ſolùm ſaxatilis ſit, ſed etiam inter F
ſaxatiles primas teneat, conſtat mollis & friabilis eſſe carnis, ut ſcribit Diphilus: ſuauem, læuem,
qui facile concoquatur & diſtribuatur, quiq; facilem reddat aluum. Videtur etiam è numero ſa- (C)
xatilium eximere, qua in re omnium ſententiæ & ſenſui repugnare uidetur. Archeſtratus uerò Lib. 7.
apud Athenæum ſcarum ualde commendat, eiusq; præparationem docet. Inteſtina ſcari uiolam
olent, nec magis reijcienda quàm aſpalacis. (Eperlani ſortè, quem uiolas redolere aiunt, ſtomacho & inteſti-
nis pinguiſſimis.) Quamobrem rectè Epicharmus, ſcarorum ὀδὲ τὸ σκώρ δωρητὸν ἐκβολεῖν θεοῖς: id eſt, ne
ſtercus quidem ſcarorum ſas eſſe diis ipſis reijcere. Olim iecur erat in pretio, & in Vitellij pari-
na commemorat Tranquillus ſcarorum iecinora inter lautiores ciborum primitias. & Martialis
(lib. 13. diſtichō 84.) Hic ſcarus æquoreis qui uenit obeſus ab undis, Viſceribus bonus eſt, cæte
ra uile ſapit. Editur apud nos aſſus in craticula, uel in ſartagine; uel elixus, ut aurata.

DE SCARO VARIO, RONDELETIVS.

SCARVS ἀκάνθος nullo alio nomine, aut Latino, aut Græco à prima ſcari ſpecie diſtinguitur, A
quàm epitheto, quod alioquí multis piſcibus eſt commune. nam πορφύρεος ἀκάνθος uocauit Epichar-
mus, & coracinum ἀκάνθῳ uocatum fuiſſe diximus. denique multis alijs ſaxatilibus epitheton hoc
conuenit.

Dicitur uerò ſpecies hæc ſcari ἀκάνθος, quòd ſcarus ὀνίας ferè concolor ſit, melanuro ſimilis: B
dorſo enim cæruleo eſt, uentre candido: ἀκάνθῳ uerò oculis, uentris inferiore parte, in qua po-
dex, purpurei eſt coloris, cauda coloris Indici, reliquum corpus partim ex uiridi, partim ex

Digitized by Google

nigro cæruleum eſt, ſquamæ ueluti notis obſcurioribus aſperſæ. ore eſt mediocri, dentibus latis: in ſuperiore maxilla, denſis: in inferiore raris & acutis. A dorſo ad caudā ferè aculei tenui membrana connexi, & æquis interuallis diſpoſiti. In ſingulorū ſumma parte membranula pendet uexilli inſtar: pinnæ ad branchias ſitæ, latæ ſunt, ac ueluti oui figura. In medio uentris notas duas purpureas habet. Intus uentriculum ſatis capacem, hepar ſubalbum, inteſtina lata & multa, fellis multum, ſplenem magnum. formoſiſsimus ſanè eſt hic piſcis, ſi quis alius.

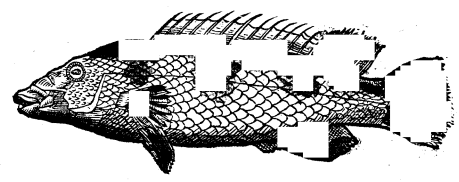

F Carne eſt tenerrima, & delicatiſsima. nec dubito quin is ſit, cui Galenus cæteris̄q; medici prin-
B. Vbi. cipatum dederint. nunc nomine tantùm notus eſt, à Græcis ſolis hodie & celebratus, & penitus cognitus. Quare hortor & moneo ſtudioſos omnes, ut non nominum tantùm, ſed rerum potiùs cognitioni ſedulò uacent. Romæ ſemeſtri ſpatio unus tantùm mihi etiam ſæpius, & curioſè forum piſcarium adeunti, uiſus eſt. quò fit ut hunc non admodùm illic frequentem eſſe credam. Capitur aliquando in noſtro mari, è regione Magalonæ, & non procul à Maſſilia, & Antipoli: circa Stœchadas inſulas ſæpius.

A Alij (*Eum aliqui*) communi ſaxatilium nomine rochau nuncupant, alij aiol, alij auriol ſeruatis, ut credibile eſt, nominis ἀλλου ueſtigijs. Canariarum inſularū incolæ, ut ferunt, Brechos appellāt.

H. 2. A ſcaris nobiliſsima Scaurorum familia dicta fuiſſe creditur. Ab æoli ſcari colore, potiùs
Plin li. 37. c. 11. quàm effigie, ſcariten gemmam dictam exiſtimo, ea eſt fortaſſe quæ ſapphirus dicitur.

F Vt ſuperior ſcarus præparatur.

DE SCARO, BELLONIVS: (EO TANTVM qui uarius à Rondeletio cognominatur.)

C Scarus, litoralis piſcis, ſaxatilium longè delicatiſsimus Galeno, cautibus aſperis atque herboſis ſcopulis gaudet: nullus in Propontide, Ponto & Helleſponto, in Creta plurimus: quem paulùm exaſſant, deinde ſale inſpergunt, ut diutius incorruptus ſeruari poſsit.

B Habet utrinque appendices tranſuerſas atque eminentes ad caudæ latera, quas in nullo præterea piſce unquam conſpexi. Corpus Scari ex liuido rubet ut mullus. Squamis contegitur latis & translucidis. Caudam & pinnas habet obtuſas ut coruus; branchias duplices, utrinq; quater-
(A) nas. Vulgus Creticum in hodiernum diem antiquam appellationem retinuit. Phycidem marinam quodammodo refert: Siquidem planum non habet corpus, nec prorſus oblongum. Caput utrinque compreſſum ut mullus; dentibus eſt obtuſis, quorum inciſorij noſtris ſunt perſimiles, quibus herbas quæ ſaxis inhærent, detruncat: rictum non ualde magnum edit.

C Scari turmatim ſe conferunt ad pabulum, redeuntq; diſtento ſtomacho. Phaſeolos & piſa, ut Sardinæ betas, plurimùm expetunt: unde Cretenſium uulgus Phaſeolis Scarouotano nomen indiderunt, quorum folia naſsis immiſſa, ad Scarorum piſcationem mari ſubmergunt: alioqui calamis & hamis uix deciperentur.

B Corporis Scari moles uix unquam maior eſt, quàm quæ pollice & indice comprehendi poſ-
ſit, neque rarò eſt ſpithame longior.

C Mirum eſt Ariſtotelem Scarum protuliſſe carniuorum: quoſdam etiam ſcripſiſſe Scaros nōnunquam marinis leporibus ueſci, quamobrem ijs non ſine magna præcautione utendum eſſe (præſertim ſi recentes fuerint) eorumq; interanea choleram excitare.

B Proinde Scarus unicam habet in tergore pinnam, tenuibus aculeis aſperā: ſub uentre autem
F quatuor, ad uentriculi cuſtodiam, qui delicatis ac ſapidioribus herbis refertus, à piſcatoribus expeti ſolet. Cuius rei cauſſa uentriculum & hepar (quod alioqui prægrande illi natura ferè abſque ullo felle præbuit) unà cum fæcibus, addito ſale atq; aceto, conterunt, pulmentum inde cibis idoneum conficientes. Inſipidus enim eſt Scarus, niſi cū ſuis fæcibus edatur. Hoc autē eduliō comotores Græci quaterni, interdum ſeni in lectulis ſedentes poſt frequentes panis taleas intinctas, 6
octonas plerunque uini maluatici amphoras epotant.

A Dicitur ruminare Scarus, atque ob hoc Ruminalis appellatus eſt.

CORO-

Digitized by Google

COROLLARIVM.

Scarus piſcis non alius uidetur quàm qui meryx alibi ab Ariſtotele uocatus eſt. uide ſuprà in Meryx. ὀνίας, ſpecies eſt ſcari, Heſychius & Varinus. Myllus, lebias, σαύρᾳ, ἀωλίας, nominantur à Mneſimacho comico: ubi aliquis pro σαύρᾳ fortè σκάρος legendum ſuſpicetur: quoniam ſpecies altera ſcari à colorum uarietate ἀώλος cognominatur. ſed poteſt æolias tum pro ἀώλος adiectiuè accipi, (ut ab φρυγὸς, ὠχρὸς, φρυθείας & ὠχρίας fiunt,) diuerſorum piſcium epitheton: tum ſubſtantiuè, ni fallor, interdum, ut una quædam ſpecies ſit. Vide ſuprà in Elemento A. Aeoli. A uerbo σκαίρω fiũt σκάρος et σκαευὶς, Athenæus & Euſtath. & fortè σκάρος & σκαευὶς piſcis unius nomẽ ſunt. lege quæ ſcripſi in Mullo barbato Rondeletij c. inter Græca Athenæi uerba, pag. 668. ¶ Nõnulli optimorum ſtudiorum laude inſignes, exiſtimant inter auratas ſcarum illum antiquis precioſiſſimum piſcẽ à piſcatoribus uendi, qui dentes humanis ſimiles, & ad ruminandas maris herbas plurimum idoneos habeat, maximeq; ſquamarum ſpecie auratis aſſimiletur. Cæterùm ego crediderim, eum non facilè à nobis deprehendi errore uendentium: qui ſimilitudine decepti, neque aniaduerſa ſaporis nobilitate in foro piſcario eum auratis & ſargis cõmiſceere conſueuerint: conſentas tamen piſcatorum zaphirus piſcis, ſic à cyaneo eius gemmæ (ſapphiri) colore dictus, inter auratas longè ſapidiſſimus exiſtimatur, qui fortaſſe ſcarus antiquis fuerit, Iouius. ¶ Chrachoros, (*corruptum, pro ſcaros,*) id eſt, piſcis ruminans nõ eſt notus in maribus & fluminibus noſtris, Albertus. Bellonius quoq; in Oceano reperiri negat. quamobrem nomen eius Germanicum ſingo, **ein Mewer**, quod eſt ruminator: priuatim uerò latum & auratæ ſimiliorem ſcarũ, nominarim **ein Mewbrachſme**: minùs latum & uarium, **ein Puntermewer**: uel per circunſcriptionẽ, **ein ſchöner geteilter Mewer.** ¶ Eſca iacentium mollior eſſe debet q̃ ſaxatilium (in piſcinis) itaq; præberi conuenit tabenteis haleculas, putremq; ſardinam, nec minùs ſcaurorum branchias, &c. Columella 8.17. pro ſcaurorum Vuottonus uidetur legere ſcarorum: at Rondeletius in capite de galeis (id eſt muſtelis in genere) ſqualorum mauult, precedenti quidem capite ſcaurus pro ſcaro legi manifeſtũ eſt, ut apud Albertum etiam. prima quidem à poëtis corripitur. Idem ex Auicennæ neſcio quo interprete (in Ariſtotelis hiſtoriæ animaliũ 9. 26.) ſcarũ nominat, pro cottypho, id eſt merula aue. ¶ Lelepris ſiue Lepras à Bellonio dictus piſcis, ſcaro uario cognatus uidetur. ſed differt dentibus, &c. & in Oceano quoque capitur: ſcarus non item, ſaltem uarius, Bellonio teſte. de onia enim an in Oceano ſit, quærendum eſt ampliùs.

Scaro uario etiam affinis uidetur piſcis, cuius picturã ut olim Venetijs accepi, hìc apposui. Luſitanos Bodian uel Ruijo uocare audio, Illyrios Cany. Coloribus uarijs eleganter depingitur ac uariatur: fuſco præſertim ſeu nigricante & rubro. Pinnæ ad branchias flaui coloris ſunt: reliquæ fuſcæ, ſed fibris ſpinisue (ad picturam hæc ſcribimus) rubris diſtinctæ, uti etiam cauda. In oculis pupillam nigram circulus è luteo ſubuiridis ambit: quo exterior alius eſt uiolaceus, ſequitur luteus, poſtremus niger. Maculæ quædã magnæ per latera nigricant, &c. His ſcriptis incidi in Saluiani piſcem 94. quem uulgari nomine Papagallũ nominat: figura noſtro hìc exhibito planè ſimilẽ: quanq; coloribus ab eo deſcriptis nõnihil diſſideat. Romæ (inquit) ob oculorũ uarietatẽ Papagallo uocant, Luſitani Budiam. A diuo Ambroſio

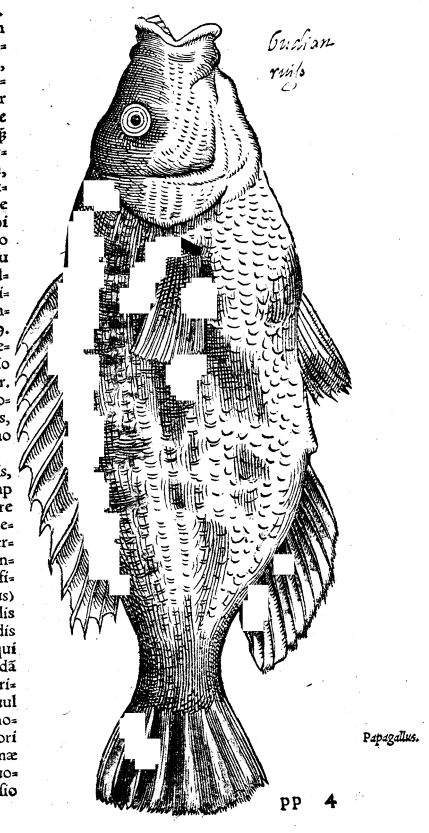

Sapphirus.

Papagallus.

Digitized by Google

& Isidoro Hispalensi, propterea quòd pauí auis colorem imitetur, pauo uel pauus uocatur. (Descriptionem prætereo: conuenit enim cum icone nostra, coloribus exceptis: & quòd dentes minimis magni nostro adpinguntur.) Circa saxosa maris litora atq; scopulos uiciitat: ubi etiam ineunte æstate parit. Carniuorus est, non solùm enim alga atque alijs maris purgamentis, sed minoribus etiam piscibus uescitur. Solitarius est: & ferè semper singuli capiuntur, solentq; uerno ac autumnali duntaxat tẽpore capi: eò quòd forsan æstate caloris, hyeme frigoris impatientes lateant. Insipidus atque ignobilis piscis censetur. carnem habet mollem potiùs quàm duram, cui & lentor aliquis inest, In craticula assus, & aceto uel mali arantij succo conspersus, palato minùs ingratus esse solet, Hæc Saluianus. Vilis igitur & insipidus cum sit, scari nomen non meretur. Phycidem Romani Merlinum nominant, nam id genus omne piscium coloratorum, (diuersis coloribus insigniũ,) nomine Psittaci, Pauonis, Turdi uel Merulę, ab illis uocari cõsueuit, Bellonius. Qui etiam in Gallico libro de piscibus Pauonis nomine piscem, ut scribit, Romæ papagallum dictum exhibuit, quem Turdum postea in libro Latino nominauit: qui uel idem cum Saluiani Papagallo est, uel planè similis. Sunt & Rondeletij quidam turdi eidem similes. De piscibus quibus Pauí nomen attribuitur, plura leges suprà in P. elemento.

Turdus.

B Vbi.

Siculo scarus æquore mersus Ad mensam uiuus perducitur, Petronius Arbiter. ---Scari, Si quos Eois intonata fluctibus Hyems ad hoc uertat mare, Horatius. dixit autem Eois fluctibus propter mare Carpathiũ, (in quo frequens est, teste Plinio,) quod est in Oriente. Sparum circa mariticimam Carthaginem prędicat Archestratus, item circa Ephesum & Byzantium, ubi maximum fieri ait, Καὶ μεγάθ᾽ κυκλίᾳ ἴδοι ἂν ἰσάνδρι νῶτα φορῶντα: hoc est, & rotundi instar scuti dorsum grande gerere. Ennius eum qui ad Nestoris patriam (id est, Pylum) capiatur, magnumq; bonumq; celebrat. Scaros frequentes uidimus in sinu Hermionico, siue Saronico aut Salaminio, in quo à dextris sunt portus Piræus, nunc portus Leo nuncupatus, & Athenæ in continenti ad nihilum deductæ, Sithines modò nominatæ: & in Hellesponto qui hodie strictius Callipolis appellatur, & Cydoniæ quæ nunc Canea uocatur, & alibi: nullibi tamen quàm in mari rubro frequentiores, Massarius. Nec elopem nostro mari, nec scarum ducas, Quintilianus lib. 5. In Euripo nullus est, Aristoteles, quare non mirum si in Oceano desit, cuius litora nusquam non (ni fallor) Euripis exagitantur. Non capitur in nostris litoribus, neq; mediterraneo neq; Oceano mari: quin etiam Propontis, quod affirmo, & Hellespontus, & Euxinus, & Adriaticum hoc pisce carent: in Cretæ uerò locis quibusdam adeò frequens est, ut non alius capi crebriùs soleat. quãquam ad Orientem tantùm huius insulæ eum inuenio, mare enim herbas quasdam exiguas, quibus uescitur, non producit, nisi ab ea parte. Capitur autem præcipuè circa eundem locum ubi colligitur ladanum, & eodem tempore plurimus. Magnitudine non multùm excedit mullum: quem etiam colore, minùs tamen florido, refert, Bellonius in libro Obseruationum in Oriente. ¶ Obesus & mollis, Scari epitheta apud Rauisium: illud ex Martiali est: ἁπαλὸς Oppiano dicitur, id est mollis. ¶ Piscium omnibus dentes serrati, præter scarũ. huic uni aquatilium plani, Plinius. At sargi etiam dentes, & picij seu melanderini, & auratæ, plani & humanis similes uidentur. Genus piscium quoddam exiguum est, (ὀλίγον: *id est paucissimi pisces sunt*,) quod nõ serratos habeat dentes, ut qui scarus uocatur: qui unus & ruminare meritò ob eam rem creditur, Aristot. de partib. 3. 14. Scarus piscis solus cum non sit utrinque dentatus, dentes quoq; serratos non habet. nam cum superioribus dentibus careat, quo pacto pectinatim alternatimue, ut in serratis fit, stiparentur: itaque solus etiam ruminat. omne enim non utrinq; dentatũ animal ruminat, Michaël Ephesius, locum Aristotelis iam citatum explicans. Scarum dicunt non multos habere dentes; & ideo rumination̄e indigere, licet hæc non sit causa rumination̄is, Albertus. ¶ Scaro diuersa omnino uentris species est, & ruminare solus piscium quadrupedum ritu creditur. intestinum etiam habet simplex, replicans se, quod in unum continuumq; resoluatur. appendices ei complures supernè circa uentriculum exeunt, Aristoteles Gaza interprete. In Græca quidem editione nostra pro scaro legitur κατάφυς, in loco de appendicibus circa uentrem.

C Piscis ait saxatilis, Bellonius. Pascuntur sub herbis in litore algoso, δῖναι ἀνὰ πρασιὰς κατὰ χλοήρεις βοτάνους, Oppianus lib. 1. Et mox, Inter petras herbosas sargus & scarus &c. morãtur. Ouidius in herbosa arena eos collocat. ¶ Scarus cum alijs herbis marinis, tum alga (bryo) uescitur. Pisciculos quotquot accesserint, deuorat, πάντα τὰ πεδαιήσαντα ἰχθύδια ἐδίει, Orus in Hieroglyphicis. sed negat hoc Rondeletius. Vide etiam infra in iconibus H. a. ¶ Vt scarus, epasias solus qui ruminat escas, Ouidius. De rumination̄e eius lege plura paulò antè in B. in dentiũ mention̄e. ¶ Seleucus Tarsensis ait scarum è piscibus solum dormire, ideoq; nunquam noctu capi: quod fortè propter metum ei contingit, Athenæus. sed meliùs. Oppianus: Μοῦνος δ᾽ ὄπνόν φασιν ἀνὰ κνέφας ἔμμεν ἁλιῶδε Εἰς ὄχραν πατέειν ἀσπαλὸν σκάρον, ἀλλά που ὕπνου Ἐννύχιος κοίλοισιν ἐπὶ κόλυθμῶσιν ἰαύει. non enim idcirco non capitur, quia dormit: sic enim incautus faciliùs caperetur. aiunt & leporem timidum animal palpebris patentibus dormire. sed quia in cauis (scopulorum scilicet recessibus) dormit, tutus est, quo minùs capiatur. non enim rectè Rondeletius ex Oppiano uertit, eum noctu non prædari, nec in alios sæuire cæterorũ ritu. nam neq; Oppianus hoc dicit, & Rondeletius ipse sui oblitus est cum paulò antè simpliciter (hoc est neque interdiu neq; noctu scarum alios

alios pisces uorare docuerit. Dixerat proximè retrò Oppianus pisces sibi inuicem semper insidiari, nec unquam dormire uideri: scarum tamen ex eo dormire coniiciendum, quòd noctu non capiatur, utpote in latibulo dormiens. Sed alios quoq; pisces dormire constat. ¶ Io. Tzetzes in Varijs 6.47. scarum & castoridem solos piscium uocales esse scribit. Σγωλὸν ὀίχθυς λίγκε γ. τὸ σκάρος, Eustathius. Scarus uocalis putatur, ut Athenæus ex Aristotele citat. σκάζον enim, non σκάφος, legimus cum Eustathio, quanquam hoc in ijs quæ extant Aristotelis non reperitur, ut & alia multa ab Athenæo Aristotelis nomine citata. Vide quæ in Pœcilijs annotauimus. Scari dū aquā ore suo cū strepitu (μετὰ ροίζου) exprimunt, sonū quendā edunt: quod cum in profundo sunt, nō accidit: (sed circa summā aquā, ubi etiā qui in Acheloo uocales traduntur pisces, aqua branchijs emissa et aëre subeunte, propter motum branchiarum, sonū cient,) Suidas & Varinus in Ῥοῖζος. ¶ Omnium piscium ad Venerem inflāmatissimus est scarus: quæ etiā cur capiat causa est, Aelian.

Gregatim natant, Bellonius. Scarus ubi glutiuit hamum, cæteri qui tum adsunt approperant, funiculum abrodunt. Iidem si quis in nassam aberrauit fortè, caudam intrò porriguit, & hunc mordicus inhærentem foras extrahunt, atque ad se reducunt, Plutarchus. Idcirco autem eruptionem eum retro moliri tradit Oppianus, ne, si capite erumperet, oculos læderet: atq; hamo etiam defixum à socio redimi præroſa linea, Massarius: sed etiam capite aliquādo præeunte eum euadere canit Oppianus, ut mox recitabo. ¶ Mancos & corruptos Ouidij de scaro uersus, ego hoc modo legerim: ---Sic & scarus arte sub undis Contextam si fortè leui de uimine nassam Incidit, assumptamq; dolo tandem pauet escam: Non audet radijs obnixa occurrere fronte, Auersus crebro ueniens sed uerbere caudæ, Laxans subsequitur, tutumq; euadit in æquor. Quinetiā si fortè aliquis, dū pone nataret, Mitis luctantē scarus hunc in limine uidit, Auersi caudam morsu tenet, atq; trahendo Captiuum texto socium de carcere soluit. ¶ Scarus nassa inclusus (inquit Oppianus) exitum meditatur, non quidem qua intrauit, infesto uimine uallo deterrente & oculos eius uulnerante: sed capite deorsum uerso, retrorsum natare, & caudā laxare uimina molitur. Vident hoc alij foris scari, & ut laboranti succurrant, eorum aliquis uel suam caudam nassæ insertam capto mordendam porrigit, uel capti exertam mordicus apprehendens ipse, trahendo educit. Eadem ex Oppiano Aelianus transtulit in suum de animalibus librum 1. capite 4.

Quomodo scaro hamo nassā ue capto, alij sui generis opē ferant, dictū est proximè in D. ¶ Hamis & retibus perpauci capiuntur: plerique omnes nassis, ut Bellonius tradit. ¶ Scaris escā demittunt coriandrum & carton, κορίαννα & κάρτα. sic enim nullo negotio capiuntur, ut author est Leonides, Aelianus 12.42. Cárton Athenæo est pastinaca magna & bene aucta. porrum uerò cárton (uel potiùs cartón oxyt.) est quod Latini sectiuū cognomināt. Cáros, quod uulgò cáruī: & huius semen inescandis piscibus conuenire uidetur, ut cumini etiam & anethi, suo odore. ¶ Quatuor piscatores in una nauī sunt, horum duo remigant, tertius scarum fœminam summo labro alligatam funiculo lineo trahit. eam uiuam esse præstat: sin minùs, plumbum quod delphinum nominant, inserendum est ori. ab infima etiam extrema parte funiculi grauis è plumbo rotundus cubus annectit. Dū ita trahitur piscis fœmina, quartus interim nassam proximè è regione in mari trahit. interea congregati scari frequētes tanquā opem laturi sequunt magna celeritate: & nauim utcunq; acceleratam circundant. Tandem piscator ubi satis multos esse coniecerit, fœminam eleuato funiculo & plumbo infrà appenso in nassam deponit: in quam facilè, plumbi pondere, deprimitur: mares uerò illicò certatim sequūtur, includunturq; pariter. Sunt qui nassam sub saxis, quibus familiares sunt scari, inclusa fœmina, deponunt: circa quam collecti mares, libidinis impulsu, uniuersi temere ingressi capiuntur, Oppianus quarto Halieuticorum.

Ad marinos mugiles, scaros & mullos esca: Sepiarum testulis cum sisymbrio uiridi, quod est bryon, aqua, farina, & caseo bubulo mistis, utitur, dum retibus nauas operam, Tarentinus. Ex eodem: Esca ad mullos atq; magnos scaros capiendos: quam inspergemus aquis: ob cuius quidē escæ in actione celeritatem, minuti pisces non constuunt. eius autem compositio naturaliter ad sepisces conciliat: recipit ex phlœnis (φλοῖνος) fluuialis carne drachmas octo. holophaci torrefacti tantundem, caridum fluuiatilium drachmas iij. malabathri drachmam. Omnia contusa albumine oui gallinacei excipito, conficiensq; pastillos utitor. ¶ Piscinarum etiam studia maiores nostri celebrauerunt, adeò quidem, ut etiā dulcibus aquis marinos clauderent pisces: atq; eādem curā mugilem, scarumq; nutrirent, qua nunc muræna & lupus educatur; Columella 8.16. Vuottonus Varronē etiam scarum in piscinis dulcibus seruari scripsisse refert, memoria fortè lapsus, ut Varronem pro Columella nominaret. nam Varro rei rusticæ 3.3. non scaros, sed squalos nominat. In tertia parte (inquit) quis habet piscinam, nisi dulcem? & in ea duntaxat squalos ac mugiles pisces? ¶ Scarum piscem Optatus Tiberij Cæsaris libertus Campanis litoribus importauit: cuius sobolem, uel penitus interijsse: uel, ut credi par est, longo patrij maris desyderio abductā, in Græciam remeasse putamus, Iouius.

Scarus principalis hodie, Plinius 32.10. Apud antiquos nobilissimus habitus acipenser, nunc scaro datur principatus, Idem 9.17. Inter saxatiles scarus excelliere suauitate creditur. alimentū aūt ex eis (*saxatilibus omnibus*) nō modò ad coquendū facile est, sed etiā saluberrimū, &c. Galenus.

Quibus è regionibus ſcari præferantur, explicatum eſt ſuprà in B. ---Quid Scarum præteriij, cerebrum Iouis penè ſupremi, Ennius. Ingenioſa gula eſt: Siculo ſcarus æquore merſus, Ad menſam uiuus perducitur, Petronius Arbiter. Non me Lucrina iuuerint conchylia, Magisúe rhombus, aut ſcari, Horatius Epodo. Pinguem uitijs albumq; nec oſtrea, Nec ſcarus, aut poterit peregrina iuuare lagois, Idem Serm. 2. 2. Quòd ſi illi qui uilioribus ueſcuntur piſcibus, ſcarum haberent, aut ex Attica glauciſcum, &c. omnes ſanè, qui guſtaſſent, fierent dij, Phílemon. ¶ Piſcium eorum qui ex media materia ſunt, (*id eſt, mediocriter alunt,*) quibus maximè utimur, tamen grauiſsimi ſunt, ex quibus ſalſamenta quoq; fieri poſſunt, qualis lacertus eſt: deinde qui quanuis teneriores, tamen duri ſunt, ut aurata, coruus, ſcarus: tum plani, poſt quos etiam leuiores lupi, mulliq;. & poſt hos omnes ſaxatiles, Celſus. Idem ſcarum minimè intus uitiari author eſt. Xenocrates contrà citò in uentre corrumpi dixit, ut repetit Vuottonus. Scari ſaxatiles ſunt, & à Philotimo non rectè numerãtur cum durioris carnis piſcibus, Galenus. ¶ In epilepſia ex piſcibus exhibeant, qui ſuperfluitate uacant, ut pſetta, turdus, merula, ſcorpius, ſcarus, Tralianus. Eliganè è piſcibus maximè lupi, & ſcari non magni, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Καὶ σκάρον ὲν πλάλῳ καρχηδόνι τὸν μέγαν ὄπτα, Πλώνας, δύησεαν δὲ καὶ ὲν βυζαντίῳ ὄψῳ, Καὶ μέγεθ' κυκλάδα ἴσον ἀσπίδι νῶτα φορέοντα. Τὸν ὸλον θρέψαι δυνήσεται πώποτε λαβὼν νῦν, (λαβὼν νιν,) Ηνίκ' ἂν ὺ τυρῷ καὶ ἐλαίῳ πάντα κατακόσῃ Κρέσσονα δὲν θρέμμα κρέμασον, κἄπειτα, κατόπτα, Ῥόσεαν δ' ἁλσὶ κυμινοτρίβεις καὶ γλαυκῷ ἐλαίῳ, Ἐκ χοφὸς καπακρανίζου θεοδ' ἐγμονα πακλώ, Archeſtratus. Videtur autem θεοδ' ἐγμονα πακλώ, de oleo intelligendum, quod liberaliter ſit effundendum, tanquam non piſcem ſed deum irrigaturum. piſces enim precioſos, deos appellabant. In Creta ſcarum aſſant, ueru (*ligneo*) per os eius transfixo, Bellonius.

G Fellis ſuffuſione per totum corpus, & arcuato morbo laboranti ſcari iecur in cibo ſi dederis, quemadmodum rei piſcatoriæ bene periti docent, ad ſanitatem redibit, Aelianus 14. 2. Ad paronidas utuntur ſcari piſcis marini iocineribus, Plinius. ¶ Ad ſuffuſiones oculorum prima ferè omnium compoſitionum eſt, quæ ex fœniculi ſucco, & hyenæ felle, ac melle Attico conſtat. ſed fel alij aliud miſcuerunt. nunc quidem in precio eſt pharmacum ex felle ſcarorum, Galenus de comp. ſec. locos 4. 7. ubi & alijs diuerſis compoſitionibus ocularibus huius piſcis fel admiſceri uideas, ad incipientes ſuffuſiones, & omnem uſus hebetudinem, & cicatrices: ſicut apud Aëtium quoque 7. iii.

H. a. Eſcarus dictus eſt, eò quòd eſcam ruminare perhibetur: Iſidorus, in hac & ſimilibus etymologijs ineptus, dum uocabulis Græcis origines Latinas quærit, Eſcharus Græcè aliud marinum animal eſt: aliud, quo de hîc agitur, ſcarus.

Epitheta. Scarus obeſus, Martiali. Ouidio, mitis. Oppiano ἁπτελὸς, id eſt, mollis. Et γλαγόος, id eſt, lacteus, à ſuauitate fortè: ſed iecur etiam album habet. Et à coloris uarietate eidem, σικπι σκάροι, βαλιοὶ, ἀιὰλ & ἰχθῦς. quòd ſi quis hæc ultima differentiæ potiùs eſſe nomina uelit, quàm epitheta: contradicam ex eo quòd ueterum nullus, præter unum Nicandrum Thiatirenum, ſcarum in onian & uarium diuiſerit.

Gemma. Scorpites ſcorpionis aut colore aut effigie eſt: ſcarites, ſcari piſcis, Plinius ubi loquitur de gemmis quæ ab animalibus denominantur. Scarus ſpecie ſquamarum auratis aſſimilatur, ſed colore atque ſapore præſtat, ut qui ſapphiri gemmæ radiolos imitetur, Pierius Valerianus. Scari ſpeciem alteram Romæ uulgò ſapphirum uocari, ex Iouio retuli in A.

Icones. Aegyptij hominẽ uoracẽ (ὠνδρωπον λάιμαιον, aliàs λαίμαιον, Mercerus λαιμαργιὰν intellegit: hominẽ ingluuioſum & lamia laborantẽ Pierius Valerianus interpretatur) ſignificantes ſcarum pingunt. is enim ſolus piſcium ruminat, & piſciculos (*negat hoc Rondeletius*) quotquot acceſſerint, deuorat, Orus in Hieroglyphicis. Magna eſt prudentia ſcarus, per quem callidum captiuitatis declinatorem ſignificari tradunt, Pierius Valerianus. qualis quidem hæc ſcari calliditas ſit, in D. expoſuimus.

Scauri familia. Vola (in pede) homini tantùm, exceptis quibuſdam. nanque & hinc cognomina inuenta, Planci, Plauti, Scauri, Panſæ, Plin. 11. 45. Rondeletius (neſcio quo authore) à ſcaris nobiliſsimam Scaurorum familiam nominatam ait. Grammatici ſcauros eſſe dicunt, qui talos pedum tumentes ac porrectos habent. --Hunc uarum diſtortis cruribus, illum Balbutit ſcaurum prauis fultum malè talis, Horatius libro 1. Serm. Quem locum exponens Acron, ſic ait: Scauri ſunt, qui extantes talos habent. Alij dicunt ſcauros eſſe, qui habent talos inuerſos.

C. h. A Scaro piſce Pythagoras abſtinendũ præcepit, quòd πογωφάγος, id eſt uorator uuæ ſit, Gyraldus in Symbolis Pythagoricis.

SCEPINVS. Quære ſuprà in Attageno.

SCIADEVS uel SCIAENA Græcè dicitur piſcis, qui Latinè Vmbra.

SCIATHIS etiam non alius quàm Vmbra uidetur.

DE SCIN-

DE SCINCO. RONDELETIVS.

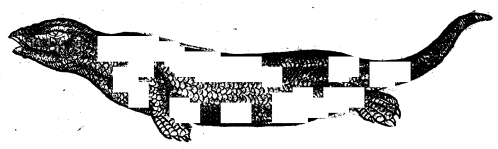

SVPEREST altera, neq; minus falſa, neq; minus perniciosa ſententia eorum, qui ſupe A
riori capiti præfixam beſtiolã (*Salamandrã aquatilem: cuius hiſtoriam nos ſuprà ſuo ordine poſui mus*) Scincum eſſe arbitrantur: quos ſatis refellunt ea quæ à Dioſcoride de Scinco pro-
dita ſunt, eum ſcilicet eſſe aut Aegypti, aut Indiæ, aut rubri maris alumnum, quamuis
inueniatur in Lydia Mauritaniæ. At hic (*At illa in noſtris regionibus*) fontium & ſtagnorũ dulciũ in-
cola eſt. Iam uerò cùm Scincus terreſtris Crocodilus dicatur, uix quicquã huic quẽ expreſsimus
cõmune eſſe poteſt cum Crocodilo, non ſolùm figurâ, ſed nec uita, cùm in aqua diutius uiuat q̃
in terra. Quare magis inclinat animus, ut exiſtimem Scincum ſquamoſum eſſe quadrupedem,
quem recitẽ expreſſum capiti huic præfiximus: qui aliquot ab hinc annis Venetijs uenditus exen
teratus & ſalitus, ex Alexandria Aegypti. Eſt enim Crocodilo ſimilis. quatuor habet pedes. ſqua B
mis paruis & frequentibus tegit. Capite eſt longo: cauda rotunda, breuiore q̃ in lacerta, quæ om
nia Scinco conueniunt ex Plinij autoritate: qui cũ de Chamæleonte dixiſſet, hæc ſubiunxit: Ex *Lib. 28. cap. 9.*
eadem ſimilitudine eſt Scincus, quem quidã terreſtrẽ Crocodilum eſſe dixerunt, candidiore au-
tem & tenuiore cute. Præcipua tamen differentia dignoſcitur à Crocodilo aquatico, ſquamarũ ſe
rã à cauda ad caput uerſa. Maximus Indicus, deinde Arabicus, afferunt falſi. Alio in loco Croco- *Lib. 8. cap. 25.*
dilo aſsimilat: Similis Crocodilo, ſed minor etiã Ichneumone, eſt in Nilo Scincus, cõtra uenena C
præcipuum antidotũ. Item ad inflammandam uirorum uenerẽ. Quo ex loco utile eſt ſtudioſos
admoneri non citra diorismũ Scincorum renibus ad uenerẽ inflammandam utendum eſſe, quod
tamen hodie plerique omnes Medici faciũt. Sunt enim quæ in mulieribus uenerẽ accendent, quæ
in uiris extinguent, & contrà: quòd hominibus (*uiris*) ſiccius ſit, magisq; ſubſtantiæ igneæ parti-
ceps ſemẽ, in fœminis humidius. Quare quę calidiora fuerint, hominũ (*uirorum*) ſemẽ abſumẽt; ea-
dem in mulieribus frigidius, humidius ac uelut ſopitum excitabunt, mouebunt, flatũque diſten-
dent, unde non mediocriter ueneris libido accenditur. Roſtrum Scinci, ait Plinius, & pedes in *Lib. 28. cap. 8.*
uino albo poti, cupiditates ueneris accendunt, utiq; cum ſatyrio & erucæ ſemine, ſingulis drach-
mis omnium, ac piperis duabus admiſtis, ita ut paſtilli ſingularum drachmarum bibantur. Per ſe
laterũ carnes obolis binis cum myrrha & pipere pari modo potæ, efficaciores ad idẽ creduntur.
Prodeſt contra ſagittas uenenatas, ut Apelles tradit, poſteà ſumptus. In antidota quoque nobilia
additur. Seſtius pluſq; drachmæ pondere in uini hemina potũ, pernicie afferre tradit. Præterea
eiuſdẽ decoctũ cum melle ſumptum uenerẽ inhibere. Quæ omnia ideo à nobis citata ſunt, ut co-
gnoſcant ij qui Scincorũ renes in medicamẽtis præſcribũt, non renes ſed carnes quæ circa renes
ſunt & latera intelligi. Deinde ut paulò diligẽtiùs excutiamus locũ poſtremũ, quo traditur Scin-
corum decoctio cum melle uenerẽ inhiberi, quæ ſuperioribus ex diametro repugnant. Quam ob
cauſam locum hunc mendoſum eſſe (*hoc nos prius animaduerteramus in libro De quadrupedib. ouiparis*) fa
gacis cõiecturæ uir ex Dioſcoride collegere poſsit, qui cũ dixiſſet carnes quæ renes amplectunt,
id ſibi uirũ uendicaſſe ut ſi drachmæ pondere biban, uenerẽ accendãt, ſubdit: Ἀποπώσασθαι δὲ τὸν ἐπ-
πάνω ἅ πεθυμίας, φακῶ ἀφεψήματι μετὰ μέλιτος πινομένῳ ἢ ὕδατι ἀπὸ ἀφρίματι μεθ' ὕδατος. Id eſt, Deco
ctio lentis cũ melle aut ſemine lactucæ cũ aqua poto ueneris cupiditates inhiberi. Ex Dioſcoride
igitur à quo permulta trãſcripſiſſe Plinium conſtat, inemendatũ eſſe Plinij locum ſuſpicari licet.
Eadem traduntur ab Aëtio: Scinci circa renes partes, ad tentiginem pudendorum ciendam bi-
buntur. Neq; aliud magis contrarium huic facultati deſtruendæ uidetur, quàm lactucæ ſemen ex
aqua potum. Quidam etiam lenticulæ decoctum cum melle potum tentiginem ſedare tradunt,
Hæc Rondeletius.

De Scinco prolixè à nobis ſcriptum eſt in libro De quadrupedibus ouiparis. Bellonij de
eiſdem perbreue ſcriptum dedimus in eiuſdem libri Appendice. Scincus ſi quem momorde-
rit, prius autem in urina aut aqua propria (τοῖς ἰδίοις ὕδασι, ἢ ὕδατι, *quaſi nulla ſcincorum urina ſit*) ſe uolu
tarit, in cauſa eſt, ut morſus moriatur. ſin qui morſus eſt, antea (ſic) ſe abluerit, ipſo incolumi ma-
nente ſcincus perit, Innominatus quidam Græcus, qui ſcincorum etiam ſquamas in aduerſum
naſci, addit.

Digitized by Google

SCINDARIA cum alijs quibuſdam piſciculis nominantur ab Anaxandride apud Athenæum. Καὶ συμπαίζει καεισκαρίοις μετὰ πόρδηκίων, καὶ θεσπιδίων: καὶ σκινδαρίοις μετὰ κωβιδίων. Intelliguntur autem fortè umbræ exiguæ. Vmbra enim Græcis ſciæna eſt, & ſcinis: unde ſcinidarion formari poteſt, & per ſyncopen ſcindarion. ut à καεὶς, καεισκαρίου: à σκῖνις, σκινδαρίου: ab ὄς, ὠπίδιον: eâdem in omnibus ratione ꝙ. genitiui mutato in αριον.

SCINIS piſcis idem qui Sciæna, id eſt, Vmbra.

SCIPHYDRIA, genus eſt conchylij, Heſychius. Ἄγε δὲ σκιφυδριὰς κογχύλια, λεπάδιας, μύας, ἀναρίτας τε, καὶ σκιφύδρια, &c. Epicharmus apud Athenæum.

SCIRRIS piſcis eſt petroſus. circa nuda ſaxa degens, Vuottonus inter piſces ignotos. Sed ſ. litera perperam huic nomini præpoſita eſt. cirrhis enim ſcribi debet, κιρρὶς: qui Oppiano circa petras leprades degit. Vocatur & ceris, quo nomine Elemento c. à nobis deſcriptus eſt.

SCITHACVS, (Σκιθακὸς, oxytonum,) piſcis, qui aliter trachurus, Heſychius Ab eodem inferiùs non ſuo loco mox poſt Σκίπων, legitur σκιθρκ&, proparoxytonum, cum rhô. ante ultimam. quod ſi Scirthacus legeretur, proximè illic poſt uerbum Σκιρφίτης locum habere poſſet.

SCOLIAE, Σκολιαὶ, ab Oppiano libro 1. inter pelagios piſces nominantur, hoc uerſu: Καὶ σκολιαὶ, σκυτάλαι τε, καὶ ἱππάρμου χρύσλαι. Lippus etiam ſimiliter legit, ut qui uerterit: Obliquæ, ſcytaleq; hippurûm maxima turba. Brodeus σκυλίαι legendum opinatur, id eſt caniculæ. ſed ſcylion ab Ariſtotele dictum, Oppianus ſcymnum uocat inferiùs hoc in libro, ubi cete enumerat, quibus etiam canes maiores adtribuit, & pelagios facit. cæteros uerò canes ſeu galeos, ὧν πολλὸς βαθέεσσιν, id eſt, in cœno profundo degere ſcribit. Ego itaq; hoc in loco Oppiani κολίαι legerim. de colia autem piſce ſcriptum eſt à nobis ſuprà Elemento C, Σκολεὸς etiam Græcis hodie uulgò colias eſt.

DE SCOLOPACE. RONDELETIVS.

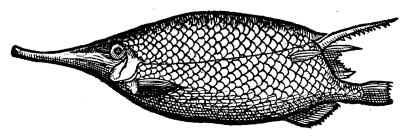

PEREGRINVS & rarus eſt piſcis, quem hîc proponimus, ſemperq; paruus, ut arbitror: nam tres uidi eiuſdem magnitudinis omnes, & ouis diſtentos: quod argumentum fuit ſatis prouectæ ætatis. Varij uaria nomina huic tribuunt: alij enim ſcolopacem uel aſcalopacem (utrunque enim apud Ariſtotelem Lib. 9. de hiſt. animal. cap. 8. & cap. 26. legitur) nomine auis, cui prælongum eſt roſtrum, appellant, eadem de cauſa uernacula lingua Becaſſe. Alij elephantem, quòd roſtrum longum proboſcidis modo habeat: ſed rigidũ eſt, quodq; nec contrahi, nec extendi ut proboſcis poſſit. (*alij ibidem, ut in Anthiæ prima ſpecie dixit, aculeum ei inſtar paſtinacæ attribuens.*) Longè alius eſt Plinij elephas ex cruſtatorum genere, de quo ſuo loco.

Elephas nõ eſt.

Sagittarij Aeliani non eſt.

Aeliani ſagittarius eſſe non poteſt, etiamſi aculeum longum & durum & præacutum ad caudam habeat: nam ſagittario plures ſunt aculei ad herinacei ſpeciem, ut diximus. Si os magnum & dentibus munitum, non autem roſtrum longum haberet, exiſtimare aliquis poſſet eam anthiæ ſpeciem eſſe, cui antiquorum nonnulli aculeum, ſeu ſpinam in dorſo ſerratam tribuũt, qua, quum hamo tenetur, lineam ſecat.

Nullum aptius piſcis iſtius nomen mihi eſſe uidetur, quàm ſcolopacis, aut aſcalopacis.

Corpore eſt rotundo, rubeſcente erythrini modo: ſquamis aſperis. Dorſi extremo aculeũ magnum, exertum, altera parte ſerratum geſtat. Cauda tenuis eſt.

Carnis ſubſtantia pagro ſimilis eſt. Boni igitur eſt ſucci, & facilis concoctionis. Sed cùm rarus ſit piſcis, & peregrina forma, exiccatus ſeruatur potiùs, quàm editur. Hucuſque Rondeletius.

Ego hunc piſcem Serram Plinij potiùs dixerim, quàm cetum illum quem Rondeletius priſtin appellat. Vide ſuprà in Corollario de Phyſetère, ad finem paginæ 855. Germanicè quoque nominárim **ein Sägfiſch**, id eſt Serram piſcem: uel **ein Meerſchnepf**, id eſt, Scolopacem marinum.

Roſtri procerítas pico etiam Maſsiliæ uulgò dicto piſci, nomen fortaſsis fecerit, qui an à ſcolopace Rondeletij differat, neſcio. Suprà in Pico Bellonij de eo mentionem, ſed imperfectam, retulimus.

DE SCO-

DE SCOLOPENDRA CETACEA. RONDELETIVS.

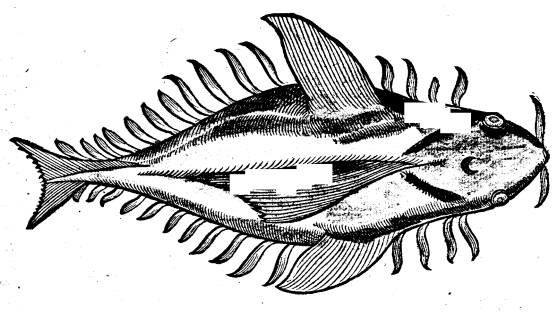

SCOLOPENDRAE marinæ duo ſunt genera: una ex inſectorum eſt genere: altera ce A
tacea eſt, de qua nunc agemus. Sic autem dicta eſt à pedum multitudine: nam ſcolo-
pendras terreſtres, centipedes appellant. Qui pedes dicuntur, appendices ſunt, quí-
bus tanquam remis ſcolopendra corpus impellit.

Eius formam, quam exhibui, accepi ab iis, qui in India uidiſſe ſe affirmãt, quæ ab Aeliani de- B
ſcriptione non differt. Scolopendræ, inquit, uim & naturam, quanto equidem maximo potui ſtu *Lib. 13. cap. 23.*
dio, cùm multùm ac diu perſcrutatus eſſem, quoddam etiam maximum cẽtos marinum eam eſſe
auditui, quã de marí tempeſtatibus in litus expulſam nemo foret tam audax, quín aſpicere horre-
ret. Ii uerò qui res maritimas percallent, eas inquiunt toto capite ſpectari eminentes è marí: & na
rium pilos magna excelſitate apparere, & eius caudam ſimiliter atq; locuſtæ latam perſpící: reli-
quum etiam corpus aliquando in ſuperficie æquoris ſpectari, idq; conferri poſſe cum triremi iu-
ſtæ magnitudinis, atq; permultis pedibus utrinq; ordine ſitis, tanquam ex ſcalmis appenſis, nata-
re. Addunt harũ rerum periti ac fide digni, ipſos etiam fluctus ea natante leuiter ſubſonare.

COROLLARIVM.

Scolopendram terreſtre inſectum, Ge. Agrícola interpretatur **ein Taſſel.** ab eo nos marí-
num ei ſimile inſectum uocabimus **ein Meernaſſel:** & eiuſdem nominis cetaceam belluam **ein**
Walnaſſel. Nauím quæ remis impellitur pulchrè ζῶον πολύποδι comparat Syneſius in epiſtolis.
---ᾗ ἐμοὶ σκολόπεσι σκολόπενδρα, ἢ πῶς ἂν ἀμφοτέροιν ὀπίζοιτο ἀνδράσι κῆρα, νῆά θ' ὡς ποσὶ γοῦν τανύσσεται ὑγρὸν ἄεθλον,
ῥέθεϊ κώπαι, Nicander in Theríacis de ſcolopendra inſecto: quod ſimiliter, ut cetacea ab Aeliano,
nauí remis impulſæ comparatur. ¶ Author Tabulæ de regionibus Europæ ad extremum Se-
ptentrionem, (Olaus Magnus,) ſcolopendram cetaceam monſtroſam pinxit, quadrato capite,
promiſſa barba, Rondeletius. ſentit autem de ceto illo, quem nos ex Olaí tabula dedimus ſuprà
in Ceris diuerſis, pag. 246. Ceti barbati nomine.

DE SCOLOPENDRIS MARINIS, (INSE-
ctis,) Rondeletius.

Digitized by Google

B C Hiſtoriæ 2. 14. VNC de alia Scolopendra dicemus quę ex inſectis eſt, terreſtri ſcolopendræ ſimilis, de qua hæc Ariſtoteles prodidit. Scolopendræ marinæ aſpectu terrenis ſimiles ſunt, magnitudine paulò inferiores, gignuntur in ſaxoſis locis, colore magis rubro ſunt, pedum numero terreſtres ſuperant, ſed cruribus ſunt graciliorib⁹. ſerpentum more nō in altis gurgitibus (ἐν τοῖς βαθέσι σφόδρα) naſcuntur.

B Nos ſpecies duas hîc proponimus. prior minor eſt, colore planè rubro, dodrantali magnitudine, in ſaxoſis locis degit. A capite ad caudam utrinq; pedes habet plurimos, in flexus & uolumina ſeſe contorquet, nunc longior, nunc breuior, nunc graciliōr, nunc craſsior efficitur. Altera eſt ſuperiore multò longior, utpote quæ ad cubiti longitudinem accedat, tenuior, colore ad candidum uergente. A capite ad caudam utrinq; pedes habet plurimos, ueluti ſuperior.

D G Huius generis ſcolopendras in uentriculo Lacertorum marinorum & Acuum ſæpe reperi, & ſæpe ex ore extraxi: quod maximo eſt argumento huiuſmodi piſces iſs ueſci ſine pernicie.

C Prætereà eas non in litoribus, aut in litorum ſaxis, ſed in alto mari, ut Lacertos & Acus, uiuere.

COROLLARIVM.

A Scolopendræ terreſtribus ſimiles, quas centipedas uocant, Plinius. unde apparet terreſtres tantùm ſcolopendras Latinè centipedas appellatas, quod nomen etiam hodie uulgus Italorum ſeruat. de marinis quidem cum loquitur Plinius, ſemper ſcolopendras appellare ſolet: ſed etiam terreſtres, centipedæ tanquam uulgari nomine relicto: idq; facere præſtat, quoniam aliud etiam terreſtre inſectum, quod aliter aſellus dicitur, centipedam millepedám ue aliqui uocāt. Apud Plinium alia lectio habet centipedes, tanquàm à recto centipes: meliores uerò codices, centipedas, à recto cētipeda. ¶ Cæterùm cum Ariſtoteles ſcribat marinas ſimiles eſſe terreſtribus, τὸ δὲ μέγεθος μικρῷ ἐλάττους: hoc eſt, magnitudine autem paulò minores, quærēdum eſt quæ nam ſit terreſtrium magnitudo. Braſauolus ex Italia olim picturam ſcolopendræ ad me miſit, duos pollices longam: apud nos ſpecies duæ reperiuntur, quarum maior uix duos digitos æquat, altera unum. at Rondeletij minor ſcolopendra ad palmum accedit, maior ad cubitū. Scolopendræ marinæ terreſtrib. magnitudine æquales ſunt, aut paulò minores, Vuottonus. qui ſuſpectum ſibi hunc Ariſtotelis locum eſſe ait. Albertus tamen, Auicennæ interpretem ſecutus, ſimiliter legit minores, cuius uerba Libro 2. tract. 1. cap. ultimo de animalibus, hæc ſunt: Serpentes & piſces uerè dicti non habent pedes. In mari tamen eſt animal, quod 44. uocatur, propterea quòd tot pedes habere uideturꝰ & ſimile huic animali eſt aliud, quod moratur in terra, & eodem nomine uocatur, ſed quod eſt in mari, eſt minus quàm agreſte, (*quàm terreſtre,*) *& reliqua ut Ariſtoteles.* Scolopendra marina quam uidi ad digiti longitudinem & craſsitudinem accedebat, Græci Scolipetras corruptè nominant. Gillius. qui cum marinam tantam faciat, paulò antè tamen ſcripſerat eam terreſtri minorem eſſe. Marcellus Vergilius Dioſcoridis interpres, marinas terreſtribus longiores facit. Quales terrenę (inquit) ſcolopendræ ſunt, tales & marinæ: longiores, tereti corpore, & infinitis penè pedibus ingredientes. Hæc de magnitudine. Eſt autem quod circa formam quoq; addubitem. Marinæ Ariſtoteli ſpecie formaq; conſimiles ſunt terreſtribus, πλὴν παλίνωτα τῷ εἴδει. Ego in terreſtribus capitis caudæq; formam longè aliam uideo: quàm in marinis Rondeletij, quarum caput & cauda, nihil ab iſdem in lumbricis partibus differunt. Marinæ Rondeletij lumbricorum modo ſe contrahunt explicantq;, quod etiam terreſtres facere audio, ut modò longiores, modò breuiores appareant: ſed ipſe nondum ſatis obſeruaui. Hæc equidem notanda cenſui, non ad cōuellendam Rondeletij opinionem: ſed ut inquiratur, ſit ne alia quædam marinæ ſcolopendræ ſpecies, quæ cum Ariſtotelis deſcriptione meliùs congruat. Hoc addēdum: ſi marina minor ſit terreſtri, quomodo glutiet hamum utcunq; exiguum? quorum utrunq; de marinis Ariſtoteles ſcribit: quodq; contactu urant, quod an ſuæ etiam faciant, non omittere debuerat Rondeletius. ¶ Scolopēdram mar. Germanicè nomino **ein Meernaſſel**. uide ſuprà in Corollario de ſcolopēdra cetacea. ¶ Scolopendræ marinæ uulgò dicuntur pulices marini: nam infeſtant piſces, ut nos pulices terreni, Niphus Italus, nos ſuprà ex Rondeletio ueros pulices marinos dedimus, à ſcolopendris toto genere diuerſos.

Magnitudo quæ.

Forma.

B De Scolopendræ mar. magnitudine corporisq; forma, iam in A. dictum eſt. Similis eſt marina terreſtri, quod ad corporis ſpeciem, Oppianus & Aelianus.

C Quibus in locis in mari degāt. Rondeletius ſcolopendras putat non in litoribus, aut litorum ſaxis, ſed in alto mari degere, &c. Ariſtoteles uerò hiſtoriæ 2. 14. περὶ οὗς πετρώδεις πόπους, καὶ ὑ σφόδρα βαθεῖς. hoc eſt locis petroſis, & non admodum profundis, in petris quidem commodiùs reperent, ac in iſdem delitescerent. Idem Ariſtoteles hiſtoriæ 9. 37. interprete Gaza: Piſces (inquit) qui uulpes nuncupātur, cū ſe deglutiſſe hamū ſenſerint, ſibi opitulant, ut centipedæ. longiùs nanq; ſeſe efferentes, lineam abrodunt, capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, gurgite prælto & fluctuoſo. Græca ſic habent: Τῶν δ' ἰχθύων οἱ ἀνομαζόμενοι ἀλώπεκες, ὅταν αἴσθωνται, ὅτι ἡ ἄγκιστρον κατεπώκασι, βοηθοῦσι πρὸς ἄλλο, ὥσπερ καὶ οἱ σκολόπενδρα. ἀναδρᾶσαι γὰρ ἱκανοὶ πρὸς τὴν ὁρμὴν, ἀφαιροῦσι αὐτῆς. ἁλίσκονται δὲ μάλιστα περὶ ὑφάς πόπος πολλοῖς ἀγκίστροις, ἐν βαθεῖ καὶ βαθέσι πόποις. Vbi hæc uerba capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, ad uulpes ne an ſcolopendras referēda ſint, dubitari poteſt, ſi ad ſcolopendras

dras referas, obſtare uidetur quòd in Græco contextu, ἃ σκολόπαρψιδρα, numero ſingulari ſcribitur: quanquam huiuſmodi enallagæ Ariſtoteli non raræ ſunt. Secundo quidem libro hiſtoriæ, cap. 14. ut paulò antè recitaui, in talibus locis ſcolopendras capi dixit. neque pugnat, quòd illic in non ualde profundis, hîc in profundis capi legimus, ut mediocrem profunditatem intelligamus. hîc etiam pro ῥώσκει, legerim ὀκτρώσκει. nam ῥώσκει uox nullam ſignificationem habet. Gazam, qui uertit fluctuoſis, apparet legiſſe ῥοώδεσι. ſed alibi nuſquam hoc ſenſu apud Ariſtotelem reperiri puto: & nimirum profundiora loca minùs ſunt fluctuoſa. In Arriani tamen Periplo legimus θάλασσαν δ' ἴνιες ἔχουσιν καὶ ῥοώδεις ἐλίγγας. quamobrem nihil definio. Video Niphum Sueſſanum de uulpibus hæc uerba accipere, capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici: ego de ſcolopendris potiùs, tum propter antedictam cauſam: tum quia uulpes ſeu uulpeculæ piſces, Oppiano teſte, non in talibus locis, ſed in cœno profundo degant, πηλοῖς γὰρ βαθέσιν, ſicuti & cæteri galei, præter canem carchariam pelagium. Plinius lib. 9. cap. 49. partem loci à nobis recitati conuertit, partem uerò illam de qua controuerſia eſt non attigit. Cæterùm hæc uerba, Ἀναδραμοῦσαι γὰρ ὑπὸπολὺ πρὸς τὸν ὁρμιὸν, &c. ad uulpes retulerim, quæ lineam præmordeant: nam ſcolopendræ alio ingenio ſe liberant, ſeipſas inuertendo: licet Pierius Valerianus ea quoq; ad Scolopendras referat. Quæ autem de uulpibus dicuntur, ceu per parentheſin accipienda fuerint. Oppiano ſcolopendra & polypi ἁλὸς ναίουσιν γναύλους: hoc eſt, in cauernis maris habitant. accipitur enim γνάυλος pro latebra & loco cauo. tales autem circa petras ſunt. Sophocli γνάυλῳ & θυρᾶτῳ opponuntur: hic foris eſt, ille in domo. Videtur & amphibijs eam adnumerare Oppianus. Locus integer ſic eſt, Ἄλλοι οἵ' ἱερὰ νυσσόμεν ἁλὸς ναίουσιν γναύλους, Πελύποδ' ὅν σκολιοί, καὶ σκορδύλῳ, καὶ ἁλιόεσσα Ἐχθοβόλα σκολόπαψιδρα, καὶ ὀσμύλος: οἱ ἢ καὶ αὖτοι, Ἀμφίβιοι. ¶ Mordent ſcolopendræ, nõ ore, ſed tactu (τῇ ἁφῇ, Gaza rectè legit τῇ ἰσχύι) totius corporis, ſimiliter ut quæ urticę uocantur, Ariſtot. Vide etiam infrà in G. ¶ Marcion Smyrnæus, qui de ſimplicibus effectibus ſcripſit, rumpi ſcolopendras marinas ſpuro tradit, Plin. Scolopendrã mar. rumpi aiũt, ſi ab homine conſpuaẽ, Aelian. de anim. 4. 22. & 7. 26. utrobiq; id à Gillio etiã rectè translatũ eſt, at libri 7. cap. 35. hæc eius uerba, Scolopendrã terreſtrem ſaliua diſrumpi ferunt, in noſtris codicibus Græcis non extant. ¶ Appetunt marinæ etiam nidorulenta, ut terreſtres, Ariſtot. ¶ Tetro odore ſunt. uide in E. mox.

Scolopẽdra ubi hamũ deuorârit, euomit foras ſua interiora, donec hamum eiiciat, tum recipit intrò, ac ualet eadem, qua antè, ſalubritate, Ariſtot. Vide etiã ſuprà in C. Hamo deuorato ſcolopendræ omnia interanea euomunt, donec hamũ egerant: deinde reſorbent, Plinius. Ὥσπερ ἀδυνατεῖται σκολόπαψιδραι, καὶ πεπόνθασι τὸ ἄγκιστρον, ἐκπτύσαντες ἔσωπάλιν: id eſt, Quemadmodum marinæ ſcolopendræ abſorpto hamo ſeipſas inuertunt, Plutarchus in libello de his quí ſerò puniuntur à Deo. nihil autem intereſt, interanea eas euomere dicas, an ſeipſas inuertere. ¶ Lacertos marinos ſcolopendris marinis ueſci, anatome nos docuit, Rondeletius.

Scolopendræ hamo captæ, quomodo ſeipſas liberent, dictum eſt proximè in D. ¶ Eſca ad anguillas à Tarentino deſcripta, recipit ſcolopendræ marinæ drachmas viij. caridum fluuiatilium tantundem. ſeſami drachmam. ſimul autem exceptis utendum. ¶ Scolopendra marina piſcatoribus infeſtiſsima eſt, poſtea enim q̃ hamũ hæc contigerit, nullus piſcis ad hamatã eſcam accedit, quòd huius tetro odore procul pellatur, Gillius, ex Oppiani Halieut. 2. ubi ſic legimus Græcè:

Ἐνθρὴ καὶ σκολόπαψιδρα πανέξοχον ἄσσα λιεῦσιν — Ἐμπελάσειε γὰρ οὔ ποτ' ὧν ἰχθὺς ἐλύσσων,
Οὐκ ἂν τῆς νεπόδειον κείνου ὠκέας ἀγκίστροιο — Ἔλθοι. τοῖον γὰρ οἱ ἐπαχθὲς μίσγεται ὀδμή.

pro ἐπαχθὲς, legerim ἔκπαγλον. eſt & alibi Oppiano ἀλιεῦσιν ἐχθομένη σκολόπαψιδρα. pro ἐλύσσων, ἐλίσσων. nam tertio quoque libro ἕλκτρον uocat eſcam hamo inſertam, de melanuris capiendis canens. Brodæus nihil mutans interpretatur: Si quando pellem ſcolopendræ hamus attingat, uter melius, iudicent eruditi.

Scolopendra marina ſimilis eſt terreſtri, quod ad corporis ſpeciẽ, ſed tactu nocentior. uenenatus enim eius morſus urit, & rubicundum in cute colorem excitat, ſicut papulam herba urtica nurit: Oppianus, & partim Aelianus. Mordet, non ore, ſed tactu totius corporis, ſimiliter ut quæ urticæ uocantur, Ariſtot. ¶ A morſu ſcolopendræ ſiue ophioctenæ, locus circunquaq; liueſcit ac putreſcit, (πελιοῦται καὶ πδιοσήπεται, Dioſcor. malim cum Aegineta, πελιοῦται καὶ ἐπαλγεῖται, id eſt, liueſcit & attollitur.) aliquãdo fęci ſimilis ſit, rariùs etiã rubicundus. exulceraturq; ſumpto à morſu principio laborioſa moleſtaq; (difficili curatu, Aegineta) exulceratione. præterea toto corpore ueluti pruriginis ſenſus percipitur: Dioſcorides, quẽ de terreſtri tantùm ſcolopendra loqui apparet. Aegineta iiſdem repetitis, addit: Priuatim uerò à marina ſcolopendra morſis, aquoſus & pellucidus humor interdum accidit: ut à terreſtri, rubicundus. Curatio apud eoſdem, eiuſmodi eſt: Ictui (τῇ πληγῇ) imponendi ſunt ſales triti (cum aceto, Dioſcoríd.) uel ruta trita, (ruta agreſtis, Dioſcor.) uel cinis aceto ſubactus, ſcillá ue. Fouere (καταντλεῖν) autem locum oportet acida muria: uel, ut Archigenes conſulit, oleo multo calido, atque ita (deinde) quæ prædiximus imponere. Propinare uerò cõuenit ariſtolochiam è uino, uel ſerpyllum, uel calamintham, uel ruta tam agreſtem, uel trifolium, uel ſucci radicis aſphodeli ad dimidium cotylæ è uino, Hæc illi. Aegineta quidem plura q̃ Dioſcorides habet: & paulò pòſt de morſu muris araneí ſcribens: Ad muris araneí (inquit) & ſcolopendræ morſum, cataplaſma è ſale cum pice liquida impone; uel cedriã

Scolopẽdræ marinæ & terreſtris uenenum. Notæ.

Curatio.

Digitized by Google

cum melle: uel allium cũ folijs fici & cymino, (eruoca ac uino, Aëtius:) uel folia calaminthæ, uel hordeum cum aceto. ¶ His qui à ſcolopendra icti ſunt (inquit Aëtius) eadem remedia conueniunt, quæ ad muris aranei morſum ſunt prædicta, tum foris applicanda, tum propinanda. ¶ Serpyllum ſyluestre efficax eſt contra ſcolopendras terreſtres ac marinas, Plinius. Pulegium uallet contra ſcolopendram terreſtrem uel marinam, Idem. ¶ Κεῖνο δὲ ὁ᾽ τὰ σκόπελα, τὸ κοχλ καὶ καλάδια μαρέγον ῥαδὸν ἐκπερονᾶσθαι, καὶ ἰοδόεσσον σκολόπενδραν, Numenius apud Athenæum. ¶ Vide etiam Auicennæ libri 2. caput 22.

Escolop. mar. remedia. Scolopendra mar. in oleo decocta ſi illinatur, auellit capillos. ſed contactu pruritus facit, Dioſcor. Pharmaca quæ pilos diſperdant componuntur cum ex alijs rebus, tum ex marinis ſcolopendris, urticaq; mar. et ſtellis marinis, nitro ac amurca ad hęc ammixtis, Galenus ex comptorijs libris Critonis. Scolopendræ mar. cinis cum oleo, pſilothrum eſt, Plinius. Scolopendræ mar. è melle illitæ ſtrumas perſanant, Idem.

H Scolopendra marina à terreſtris ſimilitudine nomen inuenit; quamobrem philologiam ſuper hoc uocabulo differam ad inſecta terreſtria.

Epitheta. Hirſutam & uenenatam cognominare licebit. Numenius ἰοδόεσσον dixit. Τοῖσι καὶ σκολόπενδρα ἀμφιδυσώνυμον ἑρπετὸν ἅλμης, Oppianus.

Icon. Hominem qui animum ſuum à uitijs affectibus ue cruciabilibus depurget, quæq; ſe lædãt, eximat & expellat, ſignificare ſi uellent, ſcolopendram (*marinam*) effigiabant, ea enim ubi hamo deprehenſa fuerit, (*&c. ut in D. expoſitum eſt,*) Pierius Valerianus.

h. Si marinæ ſcolopendræ naturam cognouiſſet, aut cognitæ meminiſſet ſapientiſsimus ille Socrates: nunquam ut aliorum uitia uirtutesq; nobis certiùs & quaſi ad manum paterent, feneſtrata homini data eſſe pectora à natura, optaſſet, &c. Sed marinæ centipedis naturam, in eundem uſum maluiſſet. In feneſtrato ſiquidem pectore, per quod quaſi limis per flabellum (ut in Comœdia audimus) introſpicere cogeremur, multa quæ in extremo hominis receſſu latent, diligentiam noſtram facilè effugerent. At in inuerſo penitus homine, cunctisq; eius in lucem prolatis interaneis, nihil tam reconditum eſſet, quod ſub Solem tractum, liuores, rugas, lentigines, uerrucas, labesq; ſuas omnes non oſtenderet, Marcellus Vergilius in Dioſcoridem. Apparet autẽ hæc commentandi occaſionem ex Plutarchi libro De ijs qui ſerò à numine puniuntur, eum accepiſſe, ubi ſontium apud inferos quas uiderit pœnas enarrans quidam, circa eius libri finem, ſic inſit: Ὅσοι δὲ πρόχειμα καὶ ὄξεα αἰφνίδιον ἐπιβαλόμενοι ἀνεξέσωτον κακίαν λαθραίσας, τοὺς ἀπότονους καὶ ὀδυνηροὺς ἀνακρούσεως ἐνάρθρου πάθεσιν ἐκπορίσαντας, τὰ ψυχὴς ἔξω φρενῶν ψυχῆς, ἰλυσπωμένης ἠρᾶς φύσιν, καὶ ἅμα κραιπαλώσης: ὥσπερ οὖν ἀπὸ λαθραίου σκολόπενδραι κατακούσασα τὸ ἄγκιστρον, ἐκπερόπουσιν ἑαυτάς. ψυχὴς δὲ ἀναστρέφοντος αὐτῆν, καὶ ἀναπτύσσοντος, ἐπεὶ ἔκπυσαν τοὺλους, καὶ ποικίλους ἐν ᾧ λογισικῷ καὶ κυρίῳ τῶν μοχθηρίων ἕρπους.

SCOLOPIDVS ab incolis dictus, Σκολόπιδ@, piſcis magnus in Arari naſcitur, &c. ut ſcribit Plutarchus in libro de fluuijs, ex Calliſthene Sybarita: cuius nos eadem uerba retulimus ſuprà in Alauſa A. ad initium paginæ 24. ut à Stobæo recitantur: apud quem tamen nõ σκολόπιδ@ huius piſcis nomen, ſed κλωνάκα, legitur.

DE SCOMBRO, RONDELETIVS. 40

A ΣΚΟΜΒΡΟΣ à Græcis, à Plinio & Latinis omnibus ſcomber ſiue ſcombrus dicitur. A noſtris ueirat quod uitri inſtar ſplendeat, uel peis d'auriou, id eſt, piſcis aprilis, quòd eo potiſsimùm menſe capiatur. A Gallis maquereau, à Maſsilienſibus auriol, ab Italis lacerto, à Venetis ſcombro, ab Hiſpanis cauallo. Græci huius ætatis corruptè σκόμβλιον pro κῶλιον uocãt, de quo alibi. Scombros etiam lacertos nonnulli uocant, à figuræ muſculorum noſtrorum ſiue lacertorum, potiùs quàm terrenorum lacertorum ſimilitudine: niſi quis ob uiriditatem quæ in ſcombris exigua eſt, eos terrenis lacertis comparare malit.

B Scomber piſcis eſt marinus, gregalis teſte Ariſtotele, qui ad cubiti magnitudinem accedit.
Lib. 9. de hiſto. anima. cap. 2. Squamis caret: corpore eſt terete, denſo, carnoſo, utrinq; in acutum deſinente. Roſtro enim acuto eſt, cauda acutiore, tandem in duas pinnas ualde à ſe diſtantes terminata. Thynnum ore refert: ſiquidem oris ſciſſura magna eſt, roſtri margines acuti & tenues. Inferior maxilla in ſuperiorem recipitur & claudit pyxidis modo. Oculis eſt magnis, aureis. Dorſum in aquis ſulphurei coloris eſt: extrà & mortuo, cærulei. Lineis nigricãtibus, obliquis, inſignis eſt; uentre lateribusq; argenteis. A podice pinnam unam habet paruam, ſuprapoſitam alteram in dorſo ſimilem: quas ordine certisq; interuallis aliquot aliæ pinnulæ ſubſequuntur, quod huic proprium non eſt, ſed cum amijs, thunnis, pelamydibus commune. Alia eſt dorſi initio pinna. Ad branchias aliæ duæ. In uentre duæ. Ventriculus cum gula longus, in acutum deſinens ad podicem uſq; protenſus innumeras appendices habet. fellis ueſicula ab hepate albicante pendet, inteſtinis adhærens.

C Coëunt thunni & ſcõbri autore Ariſtotele, mẽſe Febr. poſt idus: pariũt Iunio ante nonas: edũt
Lib. 6. de hiſto. anima. cap. 17. oua ſua cõdita quaſi utriculo, idq; in Põto, ut arbitror. quia paruulos nũquã cõtigit nobis uidiſſe. Cũ thunnis, pelamydib. & amijs in Pontũ ad dulciora pabula gregatim cũ ſuis ducibus cõmeant omnium primi, teſte Plinio, thunnis enim cum ſint imbecilliores tenuioresq;, frigoris caloriſq; iniurijs

inturrijs magis sunt obnoxij. Quamobrem frigidiora calidioraq; loca citiùs relinquunt, maximè austro uehementiùs flante.

Ex scombris olim garum conficiebatur. Plinius lib. 31. cap. 8. Nunc è Scombro pisce laudatissimum in finibus Carthaginis spartariæ & cetarijs sociorũ garum appellatur, singulis milibus num mũm permutantibus congios penè binos. Nec liquor ullus præter unguenta maiore in pretio esse cœpit, nobilitatis etiam gentibus. Scombros quidem & Mauritania, Beticaq;, & Carteia ex Oceano intrantes capiunt ad nihil aliud utiles. Athenæus lib. 3. Καὶ ἄλλῳ σκομβροειδεῖ ἐοικὼς ἥν ἀλλα σκομβρίων σκόμβρῳ, ὃς ὧν ὁ ἀρίστου σκυθάζεται γαρου. Scombrariam, inquit, appellatam fuisse à scombris qui illic capiuntur, ex quibus optimum conficitur garum. Ad saliendum autẽ idonei sunt scombri, garumq; parandũ: quia eorum caro facilè conficitur, spinis caret, uere pinguis est. Quę enim dura, sicca, macraq; sunt, saliri cõmodè nequeunt. In Oceano maiores sunt, quàm in nostro mari, sed sicciores duriores q;, & ob id deteriores. Sic Romę sicci sunt et duri: Venetijs optimi, nimirum molles, pingues, delicatioresq;.

DE EODEM, BELLONIVS.

Scombros per omnia maria affatim capi solere, uel hoc argumentũ esse potest, quòd ubiq; cognoscantur. Itali nomen Latinũ retinent. Galli Macareos, hoc est lenones uocãt (Maquereaus:) quòd uerno tẽpore eos pisces, qui nostro uulgo Virgines (Alause parue) uocant, statim subsequi soleant. Scombrum Genuenses Vn Oreol, Massilienses, Vn Horreau, Angli Macrel appellant: qui in Oceano tanta crassitudine proficit, ut pari cũ Pelamydibus magnitudine plerunq; euadat.

Nostri Scombrum supra cratem leuibus submissis prunis exassant, atq; illico sapidũ reddunt: sed eum prius fœniculo uiridi circumuoluunt, uti uim ignis obtundant. Scombris Angli intestina eximunt, & capita auferũt, reliquũ multa deinde aqua elixant, sic piscem reddunt exuccũ & insulsum. Magnus est in Propontide & tota Græcia salitorũ prouentus. Mirabar cur uulgus Græcum minores Scombros Colias uocaret, quũ tamen Hicesius author antiquus, Scombros, minores quàm Colias esse dixerit. Garũ ex Scombris et Colijs apud Byzantinos fieri solet: quanquam nihil uetat ex quouis alio pisce garũ fieri posse, ut postea dicetur.

Ac quòd multus sit etiam apud exteras regiones Scombrorum prouentus, inde est colligendum, quòd Scombrariam insulam apud Strabonem à Scombris dictam comperias: uerùm horũ quidem captura multùm est diuersa in Oceano, ab ea quæ in Ponto, Propontide, Hellesponto, Mediterraneo & Adriatico mari esse solet. Oppianus Scombrorũ Ponti capturã ita describit:

Insulsos capiunt Scombros, Thynnosq; furẽtes,
Quum cernunt alios Scombri curuamine retis
Clausos, &c.

Cæterùm Scombri iconem (*Nos utrang; omisimus, Rondeletij Scombrum posuisse contenti*) hîc non apposui: quòd sequens Coliæ pictura cum Scombro omnino cõueniat; neq; Scombrum fusiùs descripsi, quòd plura de hoc in Colia mox dicturi simus.

Scombri hæc effigies Venetijs facta, nõ satis probè exprimit pinnulas illas uersus caudam. nam & plures, et suprà infraq; esse debebant: tales omnino, quales in amia, colia & thynnorum genere spectantur.

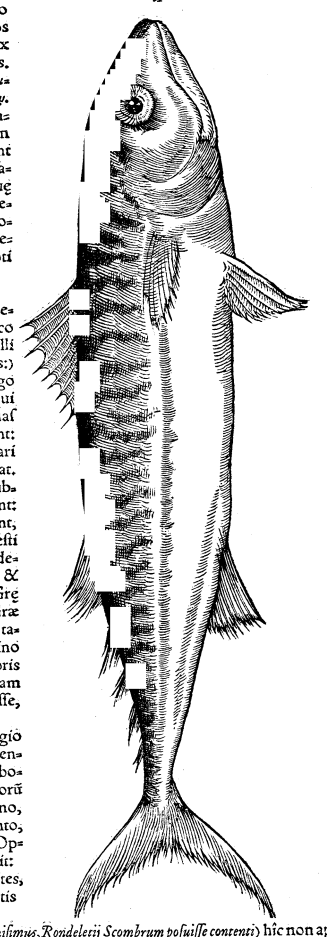

A

F

(A)

Garum.

E

Digitized by Google

DE COLIA SEV SCOMBRO MINORE, IDEM.

Alius eſt Rondeletij Colias maior, de quo in C. Elemento ſcripſimus.

A Colias Græcis, ab aue eiuſdem nominis (quam noſtri uocant un Gay) dictus eſt: quod eius latera Coliæ auis modo, multis coloribus uariegata conſpiciantur. Porrò Lemnij, minores Scombros uulgò Colias (ai colios) nominant, quemadmodum & Taſsi, (*Thaſij*) Samothraces & Imbri, (*Imbrij.*) Verùm quid inter Scombrum & Coliam interſit, nihil aliud obſeruari poſſe puto, quàm quòd Colias magis paruus ſit, quo præcipuè falito uti ſolent: Scomber uerò pauliò maior. Aiebant autem quidam Lemnij indigenæ (dum ab eis ſciſcitarer, quid Colias eſſet) Coliam idem cum Scombro non eſſe: ſed quum nullam uiderem notam, qua utrũq; diſtinguere poſſem, toram in magnitudine poſui differentiã. Maſſilita Cogniol (*Gillius ſcribit Coguiol*) nominat. Dixerim itaq; libenter Coliam piſcem Scombrorum puſillorum generis eſſe, modò uulgi calculis adſtipuler: Hiceſio tamen in hoc refragor, qui Scombrũ Colia minorem affirmat. Hæc Belloníus: qui & in Lacerto ſuprà: Genuenſes (inquit) quoddam Scombri genus uulgò Lacertum uocant, cuius tergus multò magis quàm aliis Scombris uiret, & uenter eſt uariegatus: quem reuera Coliam eſſe Scombrini corporis paruitate liquet.

COROLLARIVM.

H Horatius Sermonum 2. 8. piſcem Iberum uidetur pro ſcombro dixiſſe. His miſtũ ius eſt oleo, quod prima Venafri Preſsit cella, garo de ſuccis piſcis Iberi, Vino, &c. Acron glioſſographus præterit. Scombri ſunt qui & modò ſcombri appellantur, Maſſarius Venetus. ¶ Scombrum Romani Lacertũ uocant, Iouius. Scombrum arbitror eſſe ex genere lacertorum: Ligures & Neapolitani uocant lacertum: Maſſilienſes Auriolum: Pariſienſes Macareũ, Gillius. Aurioli nomen, uel à menſe Aprili factum eſt, ut Rondeletius indicat: uel ab oculis aureis. Quidam ex thynnorum genere eſſe ſcribit: non ſatis bene. quanquam multa conueniant. Hiſpanicum eius nomen audio eſſe alache: quo etiam pro alece utantur. Maſſilienſes tamen clupeam, halachiam uocant, cui ſimilis eſt harengus piſcis à quibusdam nõ rectè halec dictus Latinè. Rondeletius cauallo Hiſpanicum ſcombri nomen profert. ¶ Vt Gallicè Maquereau hic piſcis dicit: ſic Anglicè, **Mackerel**, **Macrel**: & Germanicè **Makreil**, uel **Makrill**. Vocatur & in Norue gia **Maccarel**, & in lacu Suerinenſi **Macrill**, piſcis harengo maior aliquanto, ut aiunt: per totum corpus tranſuerſis lineis (latitudine pennæ) diuerſi coloris, fuſci, cærulei, candicantis, diſtinctus. ego hunc non alium à ſcombro eſſe puto. ¶ Alius eſt fluuiatilis piſcis apud inferiores Germanos alicubi ſimiliter dictus **ein Macrel**, & alio nomine **Barſch**: quem aliqui longè decepti uerum Lucíũ eſſe putarunt. Vide ſuprà in Corollario de Lucio A. ego capitoni fluuiatili cognatum eſſe ſuſpicor, eum qui **Barſch** alibi nominatur, &c. cuius in operis fine iconem dabo. Macarellum Albertus nominat, Arnoldus Villanouanus Maquerellum. Cæſar Scaliger nomen Græcæ originis eſſe iudicat: nec plura. quòd ſi μακαίρια piſcíũ ulli uocari debent, eos quos ueteres opſophagi deos uocarunt, ſic appellabimus, non tanquã ipſos μακαρίους, ἀλλ' ὡς μακαριζοντας οὐ γλυκυμαλους ἀνθρ. ſed ad eam prærogatiuam ſcombri non peruenerunt, niſi in paucis regionibus forte, ut Eleuſiniaci. quare Gallicam à Bellonio indicatam etymologiam potiùs receperim: niſi quis à Germanis ad Gallos translatum malit: ut alia multa, fortaſsis autem Germani ſic nominauerint hunc piſcem à macritudine. macrum enim noſtri quoq; **mager** appellant, in Oceano enim durior ſiccioríq; capitur, & ob id deterior, hic piſcis, quàm in pleriſq; mediterranei locis. ¶ Albertus Rodez piſcẽ, neſcio cuius linguę uocabulo dictum, interpretatur ſcombrum. ¶ Coliam Bellonij ſcombro minorem, & ſiue ætate, ſiue etiam ſpecie ab eo differentem, ſcombro adiunximus. Rondeletius ſuum coliam ſcombro maiorem facit: uterq; tamen Maſſiliæ Coliã piſcem Coguiol uocari ſcribit.

B Hiſpaniæ cetarias ſcombris replent, thynnis non commeantibus, Plinius: Maſſarius interpre
Vbi. tatur, propterea quòd thunni ad ea loca non commeant. Hermippus ex Helleſponto iubet ſcombros peti. De Scombraria Hiſpanici maris inſula, circa quam ſcombri abundant, lege infrà in B. a. Scombri in Oceano Britannico ingentes ſunt, ut & rhombi. in Adriatico uterque paruus. Exiſtimârit autem aliquis in minore maris ambitu frequentes prædas exerceri: non ergò creſcere. Vix ad Tergeſte ac proximum ſinum comparent ſcombri: atq; illicò capiũtur. in Oceani laxitate fuga moram, mora parit incrementum. itaque grandeſcere, quia non capiantur, Cæſar Scaliger. De migratione eorum in Pontum dicetur infrà in C. Scombros & Mauritania, Bæticaq; & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, Plinius.

Scombri piſces ſunt paruis thunnis ſimiles, Scholiaſtes Ariſtophanis. Minores quàm coliæ, Hiceſius. Χαλιδόνάτ πε μύζμαι πε, οἱ πε κωλίαϛ (lego κωλιᾶϛ, Dorica dialecto pro κωλιῶν) μέζονές ἐντι, καὶ σκώμβροι, ἀπὰϛ παῤῥωνίλων (lego πᾶϛ θυννιδίων) γε μέονάτ, Epicharmus. ¶ Scombris in aquis eſt ſulphureus color, extrà qui cæteris, Plinius. Sulfureus autem color qualis ſit, ipſe explicat li. 35. Fulmina & fulgura (inquit) ſulfuris odorem habent, ac lux ipſa eorum ſulfurea eſt. ¶ Saurum piſcem quendam Rondeletius uocat, roſtro & priore capitis parte acubus ſimilem: poſteriore uerò, ut & carnis ſubſtantia, ſcombris. Vide in Lacerto. ¶ Memini ſcombrũ uidere dorſo toto pulchrè

chrè cœruleum, cætera ſimilem trachuro, & ſimiliter ad caudam attenuari: ſpinoſis autem lateru lineis carentem. ¶ Athenæus thynnos, ſcombros, &c. ſquammatos eſſe dicit, negatione à libra- rijs omiſſa. carent enim ſquammis.

Piſces ſunt litorales, Oppian. li. 1. Halieut. paulò pòſt tamen eoſdē adnumerat piſcibus qui de- C gunt in petris, quæ plenæ ſunt chamis & patellis, ſicut etiã phagros, murænas & orphos. Alber tus macarellos in litore Oceani Germanici capi ſcribit. ¶ Scombri recedũt (in Pontũ) antè quàm thunni. Hi enim ſeptembri menſe, illi Auguſto diſceſſum parãt, Ariſtot. Diſcedunt à loeis frigi dioribus, calidioribuſq; antè quàm thunni, ut qui imbecilliores ſunt. ſæpe tamen flatu auſtrino ue hementiùs occurſante, fit, ut cum colijs & ſcombris exeant thunni in mare: Vuottonus, ex Ari ſtotele ut puto. Partus eorum increſcit præcipua celeritate, Ariſtot.

Scombri gregales ſunt, Ariſtot. & Mneſitheus Athenæus. ¶ In Mari Ionio prope Epidam- D num (ubi & Taulantij habitant) inſula eſt, quæ Athenãs, id eſt, Mineruæ appellatur: eam piſcato res incolunt. et lacus eſt, ubi Scombrorum, qui ad piſcatorum conſuetudinem aſſueuerũt, & man ſuefacti ſunt, greges aluntur. Iis ſanè cibaria edenda piſcatores idcireo obijciunt, quòd cum ijſ dem fœdus quoddam ſanctum habent, atq; adeò firma pace deuinciuntur. Nam hoc piſcium ge nus ab omni captura tum liberum eſt, atq; ad errandum ſine ulla exceptione ſolutum: tum uerò eatenus ætate procedit, ut uiuat ibidem ad ſummam ſenectutem. Nec tamen ætatis tempus igna- uiter traducit, neque in ſuos altores ingratum eſt. at enim de piſcatoribus paſtum cùm mane acce perit, piſcationem mox capeſcit, ut ſe nutricantibus præmium pro nutrimento perſoluat. Quare ex portu ſoluens, ad feros Scombros gentiles ſuos natare contendit, ac ſimul ut ad eos peruenit, cum ipſis ita continuò tanquam cum aliqua phalange ſuorum popularium errat: & nimirũ cùm eiuſdem generis ſint, non inter ſe fugiunt, ſed ſimul natant. pòſt aũt circures circum feros concur ſantes in orbem conſiſtunt: & ſuorum corporum obſtructione eos fuga exituq; intercludentes, ſuorum nutritiorum (ut pro ijs quibus expleti cibis fuerint, illos remunerentur) aduentum acer rimè randiu expectant, dum piſcatores eò profecti, captorum permultas cædes effecerint. Circu res uerò maturè properantes ad portum regrediuntur: atq; ibidem intra cauernas abditi, à piſca toribus cœnam expectant, quam quidem ipſi eis quotidie largiuntur, ſi ipſos ad piſcatum adiu tores atq; amicos fidos habere uelint, Aelianus de animalibus 14. 1.

Scombri, (ut & alij quidam piſces,) temeritatis & imprudentiæ ſuæ pœnas captiui luunt. nam E cum alios uident reti incluſos, ad eos ingredi cupiunt. ingreſſi aũt, alij (minores) per maculas rur ſus euadunt: alij (maiores) detinentur. Et dum rete ad litora trahitur, multos in reti ſcombros hæ rentes, ac inſtar cunei impactos uideas utrinq;, alijs ingreſſum, alijs exitum molientibus, Oppia nus Halieut. 3. Aliter in Propontide ſcombri, aliter in Oceano capiuntur. ſolent enim in Ocea no piſcatores ſua retia (ades lignes trainantes, ſic Gallicè ſcribit) in procellas & fluctus demittere. & quò uehementiores ſunt fluctus, nauiſq; celeriùs fertur, eò plures irretiunt, Bellonius in Ob ſeruationibus ſuis per Orientem. De ſcombris manſuetis prope Epidamnum inſulam, qui pi ſcatoribus feros capiendos adducunt, ex Aeliano præſcriptum eſt in D. ¶ Eſca iacentium mol lior eſſe debet, quàm ſaxatilium, (in piſcinis,) itaq; præberi conuenit cum alia, tum ſcarorũ bran chias, ſcombri uentriculos, &c. Columella 8. 17.

Laudatiſſimi ſcomber, ſalpa, ſparus, Plinius lib. 32. ut author Promptuarij citat, inepté. ſimpli F citer enim hi piſces à Plinio nominantur libri 32. cap. ultimo. Plinius ait ſcombrum laudatiſſi mum eſſe in finibus Carthaginis, Rauiſius. Lynceus Samius piſces aliquot Rhodios Atticis comparans, opponit pſettis & ſcombris Eleuſiniacis, uulpem in Rhodo dictam. Ex Helle ſponto ſcombros præcipuè laudat Hermippus. ¶ Piſces ſquammoſi (*non ſquammoſi*,) ut thynni, ſcombri, thynnides, & huiuſmodi, ſolent etiam gregarij eſſe. Gregaria autem hæc genera piſci um, ſuauia quidem in cibo ſunt, utpote pinguia: ſed grauia & difficilia concoctu: ideoq; maxi mè πεπτικὰ (ſale nimirum inueterari) poſſunt, & inter πεπτικὰ, optima ſunt. præſtant etiam, ſi aſſentur: quòd ſic eorum pingue liquatur, Athenæus Mneſith. eius. ¶ Hiceſius ait ſcombros mi nores quidem eſſe colijs, multùm nutrire tamen, & melioris eſſe ſuccí, at non faciliores excretio ni. Scombrus leuis eſt, & citò à ſtomacho deſcendit, Diphilus. Scombrus ſapore eſt non adeò ingrato, nec facilè corrũpitur. ſitim prorſus circa Parium præſtantiſſimi habentur, Vuot tonus: qui pro Parium, Pariam uel Parum forſitan legendum ſuſpicatur. ¶ Scombri oblongi & exiles ſunt. Vère pinguescunt: quo tempore Venetijs inter delicatiora obſonia reputantur. Romæ autem ab innata quadam ſiccitate ſunt ignobiles, Iouius. ¶ Ταρίχη (ἢ ταμάχη) σκόμβρων nominantur à Polluce. ¶ Maquerelli multùm deficiunt in bonitate à ſaluberrimis piſcibus. ſunt enim multò craſſiores, uiſcoſiores, & concoctu difficiliores, magisq; excrementitij. quamob rem non conueniunt niſi ualidis iuuenibus, idq; cum embammatis, quæ uiſcoſum, craſſum & fri gidum ex his piſcibus ſuccum emendent, Arnoldus Villanou. ¶ Epilepſiæ obnoxij auerſen tur pingues & cetaceos piſces, ut ſcombrum, pelamydes. hi enim omnes craſſum, terreſtremq; & inimicum naturæ ſuccum congregant, Trallianus.

Garus, authore Plinio, liquor erat, qui ex inteſtinis piſcium, præcipuè ſcombrorum, ſale ma- *Garus.* ceratis fiebat, Maſſarius. De Garo tum ſimpliciter, tum eo quod è ſcombris fit, quódque

Digitized by Google

ſociorum cognominatur, abunde ſcripſimus ſuprà in Garo, elemento G. In Scombraria inſula optimum è ſcombris conficitur garum, Strabo. Scombros & Mauritania Bæticaq́, & Carteia ex Oceano intrantes capiunt, ad nihil aliud utiles, (quàm ad garum,) Plinius. Expirantis adhuc ſcombri de ſanguine primo Accipe fæcoſum munera chara garum, Martialis libro 13. ſub lemmate Garum ſociorum. Et mox de Muria: Antipolitani fateor ſum filia thynni, Eſſem ſi ſcombri non tibi miſſa forem. Et ſuperiùs de Ouis: Candida ſi croceos circumfluit unda uitellos, Heſperius ſcombri temperet oua liquor: id eſt, garum.

G Scōbri in aceto putrefacti, uuluae ſtrangulatu oppreſſas excitant, Plinius. E ſcari (nō ſcombri, ut Gillius uertit) iecore remedium ad icterum, ex Aeliano retuli in Scaro G.

H. a Horæum, ſcombrum, & trygona, nominat in Captiuis Plautus. Σκομβρίζω, γογγύζω, Suidas: uerbum nimirum per onomatopœiam factum, non à piſce. Σκομβρίσαι, πρὸς τοὺς ἐν διδασκάλῳ φορᾶς λέγων, παιδιᾶς ἀσελγῶς ἕνεκα ἐκφέρεσθαι: καὶ ἐπὶ τῶν ἄπρεπά τινα λεγόντων, ὡς Ψόφῳ ἐρίζοντας, Suidas.

Scolymus herba in Lemno ſponte prouenit, ac dicitur uulgò ſcombrouolo, id eſt carduus ſcombri, Bellonius.

Propria. Scombri, Σκόμβροι, gens Thraciæ, Varinus. Strabo libro 3. ait Sexitaniam eſſe ciuitatem iuxta Herculis inſulas prope Carthaginem nouam, à qua ſalſamenta Sexitana denominentur: & aliam Scombrariam, (Σκομβροαρίαν, interpres quatuor ſyllabis uertit, Scombrariam,) à ſcombris qui illic capiuntur, Athenæus. ¶ Scombrus apud Alexidem, cuius uerba Athenæus recitat, paraſiti nomen eſt.

h. Athenienſes Salſamentis adeò delectati ſunt, ut Chærephili ſalſamentarij filios ciuitate donarint, ut teſtatur Alexis his ſenarijs: Τοὺς Χαιρεφίλου δ' υἱεῖς Ἀθηναίους, ὅλα Εἰσηγαγεν πάρεργ', οὓς καὶ Τιμοκλῆς ἰδὼν ἔφη ἵππων, δύο σκόμβρους ἕφη Ἐν ταῖς στενύραις εἶδ'. Fuit apud Byzantios receptus mos, ut ſcombrorum regem uidere, qui inter conchylia (*Scombri piſces ſunt, non conchylia*) eſt miri aſpectus, fortunatiſsimos euentus faciat, Alexander ab Alexandro Dierum genialium 5. 13. Sed Aelianus hoc de Scombris ſcribit. Vide infrà in Strombis D.

SCOPES piſces quidam, nominati apud Athenæum, ut in Eritimo ſcripſi. Homero aues eiuſdem nominis ſunt.

SCORDYLVS nominatur ab Oppiano Halieut. 1. inter reptilia maris, (quæ pedibus ſcilicet repant,) cum polypis & ſcolopendris marinis, amphibia, & cauernas maris incolentia, his uerſibus: Ἄλλοι δ' ἑρπυσῆρσι ἔλος ναίουσιν δυσίλυσοι, Πουλύποδ' ἄν σκολοί, καὶ σκορδύλοι, ἠδ' ἀλεείνων Ἐχθρὸν σηλόπτιγδρα, καὶ ἀσμύλοι: οἵ θε καὶ αὐτοὶ Ἀμφίβια. Ego non de alio quàm Ariſtotelis cordylo eum ſentire arbitror: cum & nomen, & quæ pedibus fit reptatio, & natura ad aquam & aërem ambigua conueniant. Hoc obſtat: quòd cordylus Ariſtotelis πλωτικός, id eſt paluſtris eſt, ſeu lutarius, non marinus. Chalcidem quoque Ariſtoteles lacuſtribus, Oppianus marinis adnumerat. Plura de Cordylo leges ſuprà, pag. 357. Verum quidem cordylum amphibium hactenus nemo oſtendit. unde ſuſpicor peregrinum eſſe animal: & fortè idem quod apud Babylonios uel Indos reperiri ſcripſimus, (ſuprà in Cordylo, pag. 359.) amphibium animalculum anonymum: quod pinnulis ceu pedibus (quos nimirum aliqui ſimpliciter pedes propter formæ aut uſus ſimilitudinem uocarunt) graditur: & quanuis branchias habeat, cibi tamen gratia in ſiccum egreditur, caudaque ſubinde mobili, capite ranæ marinæ ſimile, reliquo corpore gobijs, è fluuijs in terram exiens ſaltat, & in aquam redit ſicuti rana. quamobrem compoſito ex piſce & rana nomine, piſciranam aliquis accommodato eius naturæ uocabulo appellárit: branchias enim & poſteriora ut piſcis habet: caput & naturam amphibiam, & ſaltum, ut rana: fortè & caudam ranæ imperfectæ non diſſimilem, quam gyrinum uocant, noſtri **Roßkopf**. Itaque Germanicè etiam Cordylum interpretabor **ein Fiſchfröſch**, id eſt piſciranam. uel **ein Jndianiſcher Roßkopf**, id eſt Gyrinum Indicum. ¶ Alia eſt cordyla ſiue ſcordyla, uel cordylus ſcordylús ue piſcis, thunni fœtus: de quo dicetur in Thunno.

Apud Tarentinum in deſcriptione eſcæ cuiuſdam legitur πέσσα σκορπαίνα σκορδύλους, &c. qui locus & ſi corruptus eſt, ſuſpicetur tamen aliquis fluuiatiles aliquos piſces πετραίους σκορδύλους ab eo nominatos.

Pulmone carent piſces, & ſi quod aliud animal (*de cordylo fortè ſentiens*) branchias habet, Ariſtotelis hiſto. 2. 15.

DE SCORPIO ET SCORPAENA.
RONDELETIVS.

Rondeletius & Bellonius unam tantùm Scorpij iconem dederunt: Pro qua nos Scorpij maioris Venetijs depicti effigiem poſuimus, quanuis cum neutra illorum undiquaq́ conueniat. Rondeletius quidem in fine Capitis, Scorpænam (id eſt, Scorpium minorem) ſe effigiaſſe ſcribit: quod annotatum ab eo ſuperuacaneum uiderur, ſi corporis forma non differunt, ut ipſe ſentit. Idem à ſyncipite ſcorpij ſui ceu cornicula quædam in ſummo triſida produxit. de quibus in deſcriptione puto ſentit, cum inquit, ſuperciliorum loco cartilagineas apophyſes duas molles eſſe. Bellonius quidem

Digitized by Google

quidem ſuper oculis appendices quaſdam ſcorpio eſſe ſcribit, ut in exocæto ſuo: ſed nihil tale repræſentat eius pictura. Idem pinnam quæ ab ano proximè eſt, tribus aculeis exaſperari ſcribit, non item pingit. Rondeletius ad pinnæ illius initium aculeos duos expreſſit.

Addidimus & Scorpij minoris picturam, & ipſam Venetijs effictam. Vtraque ad elegantiſſimas duas ſcorpiorum picturas Saluiani ſatis accedit: hoc eſt maior ad maiorem illius, minor ad minorem.

Scorpius ſimpliciter, uel maior.

A

Σκόρπιος à Græcis ſcorpius, uel ſcorpio à Latinis dicitur, à Maſſilienſibus ſcorpeno, à noſtris raſcaſſe. Græci quoq; huius temporis σκόρπιον uocant, σκορπὶς dici uidetur ab Ariſtotele ſcorpius fœmina. Verum tamen an idem ſint Ariſtoteli an diuerſi σκόρπιος & σκορπὶς dubitat Athenæus. Ἐν πέμπτῳ ζώων ὁ Ἀριστοτέλης σκορπίους καὶ σκορπίδας ἐν ἐλασσόροις πόποις ὀνομάζει ἀκριβολογούμενος ἢ εἰ ταὐτὸν λέγει, Ariſtoteles libro 5. cap. 9. & 10. de animalibus: ſcorpios & ſcorpidas diuerſis in locis nominat: incertum autem an eoſdem eſſe intelligat. Scorpiũ aũt & ſcorpænam Athenæo diuerſos eſſe piſces certum eſt. Σκόρπαινάν γε μὴν σκορπίος πολλάκις ἡμεῖς ἐφάγομεν, οὐδὲν διαφέρουσι καὶ οἱ χυμοί, οὐδὲ χρῶμα ἐστίν, εἰ μὴ εἰς ἀγνοεῖ. Scorpænas & ſcorpios ſæpe edimus, & eos ſucco colore q; differre nullus ignorat. Et Hiceſius, ut idem citat, ait: Τῶν σκορπίων ὁ μὲν ἅλιος πελάγιος, ὁ δὲ πελαγόδυλος· ὁ μὲν πελάγιος, πυῤῥός· ὁ δὲ ἐπὶ πόρος, μελανίζων. ἁλφάβρεις δὲ πηγάσιος οὐδὲ τῷ ῥοφίμῳ ὁ πελάγιος. Scorpionũ hic pelagius eſt, ille lutarius. (πόντος enim propriè dicit γῆν ὑπὸ πέλαγος ὕδατος ἔχουσαν, ἢ πελαδὸν ὑδατῶδες, inquit Phauorinus: id eſt, πόντος terra eſt ſupernatantẽ aquã habens, aut cœnoſa aqua.) pelagius rufus eſt, alter nigricat. Saporis ſuauitate & alimenti copia præſtat pelagius. Et Plinius in piſcium catalogo tanquam diuerſos nominat. (*Plura de Scorpæna leges ad finem huius capitis.*)

Libro 5.

Lib. 7.

Lib. 32. cap. 11.

Scorpius piſcis dictus eſt non à ſcorpij terreni formæ ſimilitudine, ſed quòd ſit πλακτικὸς, ut ex Ariſtotele citat Athenæus lib. 7. ubi perperam πλακτικὸς legitur pro πλακτικὸς: id eſt, quòd pungat & feriat uenenumq; effundat ſcorpij terreni ritu. Eſt enim capite, pro corporis magnitudine, maximo, multis & uenenatis aculeis horrẽte, ore magno, dentibus paruis, ſed denſis. In inferiore maxilla trianguli figuram expreſſam habet. In ſuperci-

B

Digitized by Google

líorũ loco apophyſes duas cartilagíneas, molles. Pínnas latíſsímas et robuſtíſsímas. Quæ enim ad branchías ſunt, medíum ferè corpus occupant: quæ ín uentre, paulò mínores: quæ à podice, magna eſt & latíſsíma, acutíſsímís aculeís níxa. quæ ín dorſo, nouem firmíſsímis aculeís conſtat. Cauda ín unícam & latam deſínit. Squamís tegítur paruís, cortící ſerpentum quàm ſquamis ſí mílíoríbus. Branchías quaternas habet. Ventrículum magnum, apophyſes ín inteſtínis octo: hepar candídum, ín eo fellís ueſícam uíríde, ſplenem nígrum, inteſtína lata, cor magnum. Maíore ex parte colore eſt rubeſcente ſíue ruſo. Etením à Plínío rufus dícitur, ut ab Hiceſío πυῤῥός, & *Lib. 32. cap. 10. Athen. lib. 7. & 8.* κυῤῥὸς à Díphilo, à Numenío ϕυθρὸς: ab Epícharmo uerò ποικίλον, quòd maíore ex parte rufus ſit, alíqua ex parte nígreſcat.

Scorpis, uel Scorpæna: id eſt, Scorpius minor.

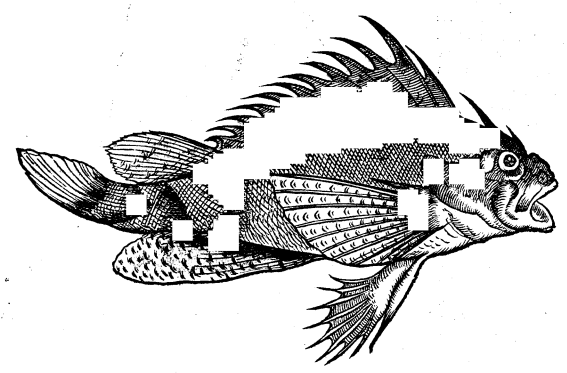

Scorpíum ínter duræ carnís píſces Philotímus connumerat: ídq; approbat Galenus, qui ín líbello de attenuante uíctu, ín ſaxatílíum penuría eundem ſubſtítuit. Quum, ínquit, ſaxatíles deſunt, aſellos, mullos, & alíos eíuſdem generís pelagíos poſſumus exhíbere: et eos potíſsímùm qui cum ſínapí manduntur, cuíus generís eſt ſcorpíus. Athenæus ex Díphilo: Σκορπίοι δὲ οἱ πολύγαμοι καὶ κυῤῥοί, προσῳμότεροι τῶν τραγωιδῶν τῶν ἐν τοῖς ἀγυιαλοῖς, τῶν μεγάλων. Scorpíj pelagíj & rufi, magís nutríût quàm lutaríj magní, qui lítorales ſunt. Sí ſcorpíus paulò díutíus mortuus aſſeruetur, teneríor redditur: quod omnibus quę dura carne ſunt euenít. Calore enim naturalí, quí partes contínet & regít euaneſcente, & calore externo ín carnem agente & colliquante, humídíor ea efficítur, ſíccp ad putrefactíonem uía. Quæ uerò humídíora, eadem ſunt molliora: & contrà quæ ſíca, dura. Idem de omnibus quæ ſícca ſunt carne, intellígí oportet. Elíxus ſcorpíus edítur ex aceto. Aſſus mínùs probandus, ob durítíem. Ius ex eo aluum ſubducít, teſtíbus Dioſcoríde líb. 2, cap. 35. & Plínío líbro 32. cap. 9. Ibídem.

Lib. 3. de alim. facult. Libro 8.

F

Iocíneris doloríbus ſcorpío marínus ín uíno necatur, ut deínde bíbatur, ínquít Plínius. Et ſcorpíus marínus necatus ín uíno, ueſícæ uítía & calculos ſanat. Lapís qui ínuenítur ín marínì ſcorpíonís cauda pondere oboli potus, ad eadem etíam ualet. Qui Plínij locus mendoſus eſt: nec ſtellus enim píſcibus lapís eſt ín cauda, ſed ín capíte tantúm. Quare pro cauda, capíte legendũ. Contra panos ualet ſcorpío (*lib. 32. cap. 9. ubi de marinis tantum ei ſermo eſt*) ín uíno decoctus, ita ut foueantur ex íllo, fel ſcorpíonís marínì unguíum ſcabrítíam extenuat. Idem cícatríces tollít. Dioſcoríde uerò ſcríbít marínì ſcorpíonís fel cõuenire ad ſuffuſíones oculorũ, albugínes & hebetudines.

Lib. 2. cap. 14. De uenenato huius piſcis ictu.

G

Iam díximus píſcem íſtum πτακλικὸν eſſe, quod índícat Plínius, líbro 32. cap. 11. quum ſcríbit: Sic & ſcorpío lædit, dum manu tollítur: tot enim aculeos habet ín capíte, ut ſíne noxa tractarí nõ poſſit, níſí cauda arrípíatur, uel duobus tantùm dígítís medium corporís apprehendatur. Ob íd accídit plerunq; ut píſcatores noſtrí à ſcorpíonibus pungantur, & ex punctæ partís ínflammatíone dolor magnus oríatur. Puerum ab hoc píſce míſerè íctum, dum eum ín ſínu recondere uellet, curaui mullo díſſecto & ímpoſíto cum eíuſdem ſcorpíonís hepate, adhíbíto ad uulneris ambítum lentíſco contuſo. Quod ídeo commemorare uolui, ut ſcorpíonís íctuum antípharmaca à ueteríbus tradíta uera eſſe, & à me experíentía comprobata omnibus índícarem. Príncípiò nullum ferè uenenatum eſt animal, quod ueneni ſui antípharmacũ ín ſe nõ contíneat. Cùm enim partes díuerſæ ſínt, díuerſo quoque temperamento ínter ſe aduerſarí neceſſe eſt. Deínde duplex antípharmací genus eſſe comperío. Antípathíam, (*Sympathiam*) & ſímílítudínem ſubſtantíæ: ut hepar

uenena-

uenenatorum animalium uulneri impositum similitudine substantiæ uenenum retrahit, maximeq; confert ea parte qua fel continetur. Carnes uerò impositæ idem præstant per antipathiam, ut uiperarum caro morsui uiperarum medetur. Terrenus scorpius totus ictibus suis remedio est. Sic mullus marini draconis, aranei ac scorpionis morsibus medetur, si crudus atq; dissectus admoueatur, autore Dioscoride. Quod, ut dixi, experti sumus. Lib. 2. cap. 24.

Ex his omnibus liquidò constat nos ueterum scorpionem descripsisse, nisi quis nobis locum Athenæi libro 7. opponat, quo inter cartilagineos scorpium recensere uidetur his uerbis. Εἰσὶ δὲ οἱ σκορπίαι σμαλακοὶ, ὀξύκεντροι, πολύχυλοι, πολύτροφοι· χονδρώδεις γάρ εἰσι. Scorpij abstergunt, facilè excernuntur, multi sunt succi, copiosè alunt: sunt enim cartilaginei, (*immò carne solida & callosa: ut in Corolario asserimus.*) At locum mendosum esse omnium qui de piscibus scripserunt, testimonia conuincunt: nullus enim est qui scorpium inter cartilagineos reponat: spinis enim non cartilagine constat. Quare non χονδρώδεις, sed ζειρώδεις legendum esse crediderim: constat enim multa & firma carne, quam ob causam copiosè nutrit. A Verum scorpionem dare.

Nunc de scorpæna, quæ à scorpione corporis forma minimè differt, sed colore dũtaxat. Namq; scorpænam colore tantùm & succo dissimilem esse, efficitur ut scorpænã eam esse credamus quæ nigrescat, quæq; insuauior sit, minusq; boni succi & litoralis, lutoq; gaudẽs ex ueterum sententia. Massilienses contrà, eum qui niger est, scorpeno: qui flauus est, scorpena uocant. Scorpænam ex præcedenti schemate agnosces. [*Atqui si corporis forma nihil differunt; ut paulò antè scribit Rondeletius, sed colore tantùm: ex eâdem figura utrunq; cognoueris.*] A Scorpæna.

DE SCORPIOIDE, RONDELETIVS.

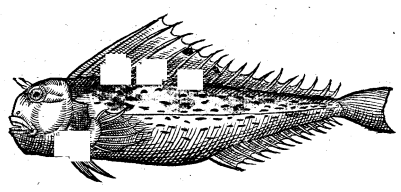

Is quem hîc exhibemus, uulgò à nostris lebre de mar, id est, lepus marinus dicitur, quia rostrum terreni leporis πρῶτομὴν admodùm simile habet: sed lepori marino ueterum omnino dissimilis est, ut suo loco docebimus. Quamobrem scorpioidem non ineptè, ut opinor, appellabimus: est enim capitis forma scorpioni marino similis, totidemq; supra oculos apophyses molles habet: sed dentibus differt, quos serratos quidem habet, sed tenues & densos admodùm, & insuperiore maxilla duos exertos, cuiusmodi galeritæ sunt dentes. Præterea differt à scorpione & galerita pinnæ dorsi magnitudine, duabusq; maculis nigris eiusdem pinnæ. Cutis læuitate galeritæ similis est, & carnis substantia, non autem scorpioni. A B

Litoralis est, muco uescitur & aqua. C

DE SCORPIONE ET SCORPAENA, BELLONIVS.

Scorpio nostro Oceano infrequens, Mediterraneo multùm familiaris, ubiq; suum nomen retinet: Græcum tamen uulgus Scorpidi pronunciat, ad Scorpænæ differentiam, quam Scorpinã nominare solet. (Pelagius & saxatilis est piscis: sed Scorpæna palustris, & cœnosa.) Scorpionem Massilienses Scorpænam uocant, Genuenses Scorpium, ad discrimen Scorpænæ, quam Strasinam dicunt, Massilienses uerò una Rasquessa. A (C)

Scorpæna cinerítia est: Scorpius autem rufus, & multò maior, atq; appendices super oculis, ut Glinos seu Exocœtus habet, (*de quo in Adonide actum est*.) Tam Scorpius quàm Scorpæna pinnam in tergore continuam duodecim aculeis munitam gerunt, reliquum pinnæ obtusum. Caput habent admodum grande, aculeis acutis præmunitum: pinnas utrinque ad branchias admodum latas: Os, denticulis confusis, ut in Lampuga, munitum. Omnino Scorpio uincit Scorpænam: caput enim huic est paulò maiusculum, reliquum corporis in acutum tendit. Squamis tegitur adeò tenuibus, ut his carere uideatur: oculos habet in grandi capite exertos ut bufo: branchias superiores plurimùm spinosas, spiculis aliis uersus caudam, aliis in gyrum armatas. B

Vterque piscis admodum uiuax est: nam exenteratus, & corde carens, mouerí tamen (Orphi modo) non desinit. C

Grandes supra modùm in mari circa Eubœam capiuntur. Oris rictum tam uastum aperiunt, B

ut caput alterius piſcis, quod ſuum æquet, facilè admittere poſsint. Maxillas autem in eo ricu ſic dilatant, ut in tubis uidemus: dum enim os claudunt, ſtatim poſtea recondunt. Eſt illis quoddam linguæ rudimentum potius, quàm ut abſolutam eſſe dicas. Pinnam proximè ad anum exporrectam habent, tribus aculeis aſperam. Caudam ferè circinatam, reliquas pinnas rotundas: nam piſces, quibus cauda eſt bifurca, his quoq; pinnæ in acutum tendunt. Scorpius & Scorpæna, oſſicula quatuor uncinis uallata in ingreſſu faucium habent, quibus cibū, quem uenati ſunt, in ſtomachum inijciant. Cor illis ualde paruum eſt: cui ueſicula alba ac flatu turgida incumbit, quæ, ut quidam pulmo, uacua contrahitur. Diaphragmate præditi ſunt: Hepar oſtendūt album, in quinque ueluti lobos diſtinctum: quorum ſiniſter reliquis maior, fel oblongo folliculo incluſum continet: uentrem ſatis grandem: lienem rubicundum, in oppoſito felliſ latere ſitum: Pylorum nouem appendicibus aut apophyſibus ſuffultum: inteſtina pauca, quæ binis tantùm giris inflectuntur. Tota horum piſcium ſpina uertibulis uiginti quatuor conſtat: calculum in capite gerunt.

Nam ſaxatiles ipſe deſcripſerat ordine. Interiora.

C F G Caridibus, Aphyis, Sparulis, Gobionibus, & omnis generis piſcibus paruis ueſcuntur. Athenæus Scorpium & Scorpænā & colore & ſucco differre tradit. C. Plinius Medicus epilepticos in cibo Merulis, Turdis aut Scorpionibus ſuuari ſcribit: Dyſentericos quoque Scorpænam cumino & aceto conditam iuuare.

COROLLARIVM.

A Scorpius ſiue pro piſce, ſiue pro inſecto uenenatis, Græcum eſt nomen, Σκορπίος, paroxytonum, uti ſemper apud bonos authores inuenio: quemadmodum & propria nomina in ίων, quæ tres breues ſyllabas habent, ut Δολίων, Τυχίων, quanquam apud Varinum σκορπιὸς oxytonum in uulgatis codicibus eſt. Sic σκυπία, σκυπίου, & multa diminutiua in ίου, ut σκαμδίου. Idem piſcis ἴζελος, neſcio qua dialecto dicitur, apud Heſychium & Varinum: item ἔξοκα. ¶ Scorpæna & ſcorpius an colore duntaxat & ſapore, locoq; differant, non autem corporis forma, ut Rondeletius putat, alij iudicent. Mihi quidem ſpecies duæ diuerſæ uidentur, quod uel ex figuris noſtris, quas Rondeletij deſcriptioni præfiximus, utriſq; ad uiuum factis, apparet. Plinius quoq; ſcorpænā & ſcorpium tanquam diuerſos numerat. Cum Scorpio, & Scorpæna eiuſdem generis ſint, multū tamen & colore & bonitate differunt. Nam Scorpio ruffus & pelagius eſt: Scorpæna nigra et littoralis, & cibi ſuauitate longè Scorpione inferior: quod ipſum non modò ex antiquorū (*Hiceſij*) conſcriptione accepi, ſed certa palati ſapientia expertus ſum, Gillius. Oppianus 1. Halieut. etſi ſcorpionis ſimpliciter genera duo eſſe dicat, utrunq; tamen in petris & arenis collocat. Σκορπίος αὐχενίῳ διὰ θυμοῦ χθίζος: quod ſi etiam loco diſſideant, quemadmodum Hiceſio, (cui hac in parte magis faueo,) multò iuſtiùs ſpecies duæ ſtatuentur, ut longè fallatur Euſtathius, qui ſcorpium & ſcorpænam ſexu tantùm differre putauit, ſicut leonem & leænam. A nominibus maſculinis, (inquit,) in ος & ων præſertim, multa fœminina fiunt in αινα, ut λύκαινα, λέαινα, θέαινα, θρέπτειρα, &c. quòd autem ſcorpæna etiā ſcorpius fœmina ſit, liquet ex uerbis illius (*Athenæi*) qui ſcripſit: Scorpænas & ſcorpios ſæpe nos comedimus. hæc ille: cum reliqua etiam Athenæi uerba addere debuiſſet: nempe colore ſaporeq; eos differre, omnibus conſtare. quibus ſpecies etiam diuerſas inſinuat. quāquam enim in pleriſq; ſexu tantùm differentibus, coloris etiam aliquod diſcrimen eſt, id tamen non uulgò omnibus, ſed peritis tantū agnoſcit: & multò magis ſi quæ in ſapore ſuccó ue differētia eſt. Quod ad magnitudinis differentiā, Bellonius rufum, qui pelagius quoq; & ſaxatilis ei eſt, multò maiorem facit: fuſcum uerò (quam priuatim ſcorpænam nominandam & ipſe & Rondeletius putant,) minorem facit. id quod mihi quoq; uidetur, & noſtræ icones præ ſe ferunt. Rondeletius differentiæ ex magnitudine nō meminit: ſed Diphili tātùm uerba recitat, qui contrà nō pelagios & rufos, ſed οὐ τραχώδεις, id eſt, in cœnoſo litore agentes, magnos facit.

Pſellus ſcorpidia nominat, diminutiua forma: cuius etiam σκορπὶς uideri poteſt, ut θράπαινα, ναῦς, πόλις. Vtitur ea uoce quinto hiſtoriæ, cap. 10. Ariſtoteles: Αἱ σκορπίδες οὐ τὴν ὄψιν ὁμοίαι τοῖς πολλάγε τίκτουσι: cùm præcedenti ſtatim capite dixiſſet: ὁ δὲ σκορπίος τίκτει ζῶν: unde ſcorpidis ſcorpijq; nomē promiſcuum ei eſſe apparet: ita quidem, ut ſcorpis potiùs de fœmina dicatur, ſcorpius de utroque ſexu. ¶ Nonnullæ regiones Italiæ utrunq; Scorpænam appellant. & Græci à uero nomine aberrarunt: nam utrunq; Scorpium appellant. Maſſilienſes ut nondum ceſſant recte Scorpænam appellare, ita parum Maſſilicè Scorpium uulgò Raſcaſſam nominant, Gillius. (Echini etiam maiores à Maſſilienſibus Raſcaſſes dicūtur. Conjcio raſcaſſum alicubi ſignificare inſtrumentum quo linum depectitur, ſquinada alibi dictum.) Italicè circa Genuam Scorpion uocatur: alicubi pesce ſpin, uel ſpino, uel ſpinoſo, minor præſertim & fuſcus. Aggregator ſpinulam piſcem à Galeno, libro 3. de alimentis, memorari ſcribit: nominatur autem ſcorpio eodem in libro inter duræ carnis piſces. Sabot nomen eſt piſcis, & eſt ſpinula, Syluaticus. nos de Arabico nomine Sabot annotauimus aliquid in Callionymo A. Scorpio piſcis eſt, uenenoſæ punctura, noſtro idiomate Doracæna: idem Syluaticus. ſed alibi meliùs draconem marinum, uulgò doracenam dici interpretatur, ut dracena intelligatur: ſic enim marinum draconem, id eſt araneū piſcem, etiam Græci hodie uulgò uocitant. Scorpænā fermè omnes uernaculo nomine nūcupamus piſcem ſubrufum uariumq;, & multis armatum aculeis; Cute aūt minimè ſquamea; ſed gobionis ſimili-

Spinula.

Sabot.

tudine

tudine lubrica, Iouius Italus. ¶ Lusitanicum scorpij nomen est Coesso. ¶ De Germanico nomine nondum sum certus. Bellonius Gallico Oceano scorpionē infrequentē esse tradit: quare Germanico etiā Balthicoq; rarum existimārim. Appellauerim aūt **ein Scorpfisch**, id est scorpionem piscem, cōposito nomine: quoniā scorpionis insecti etiā nomen lingua nostra acceptauit: uel **ein Meerscorp**, id est, Scorpionē marinū. priuatim quidem rufum circunloqui licet, **der grösser rotlacht Scorpfisch**: fuscū uerò, **der kleiner graw Scorpfisch**. Audio Frisios appellare **a Storme**, piscem ferè similem rochetto Anglorum, colore scombri, pinnis ut perca aculeatis in dorso, binis prope nares in capite aculeis, caput proportione magnum esse, oculos magnos, opercula quoq; branchiarum aculeata: caudam rubram, maculis nigris. Germanica nomina **Peterman-**
de & **Torpor** ad Araneum pertinere puto: & plura de eis in Corollario de Araneo scripsi: ubi Anglicè etiam Araneum **a Viuer** appellari dixi, fortè à febri quam excitat. febrim enim Angli **feuer** uel **fiuer** nominant. Sed aliam nuper ex Turneri mei literis eiusdem piscis & nomenclaturam & interpretationem Anglicam accepi; Araneum Plinij (inquit) nostri piscatores uocant **a qua wyuer**, hoc est malam uxorem. nusquam in Anglia audiui aliter uocari. Sic ille. Nimirum autem ut pisces aranei scorpijq; nusquam tutò attrectant, sic malæ mulieres intractabiles sunt, & non cautissimè tractanti noxiæ. **Qua** pro malo Flandricū esse audio, ut & **wyuer** pro muliere, qui apud nos sunt Angli **qua** uocem non agnoscunt: & pro uxore scribunt **a wyfe**.

Rondeletij Scorpioides & Bellonij Blennus, (quem in B. elemento dedimus,) maximè cognati uidentur.

De magnitudinis & coloris differentijs in pelagio & lutario scorpijs, & alia quædā ad B. pertinentia, diximus suprà in A. In Rubro mari gignuntur etiam scorpij & gobij, partim duūm, partim trium cubitorum, Aelianus de anim. 17. 6. Io. Tzetzes Variorū 7. 144. apud Indos ea magnitudine nasci scribit, ex Ctesia. Minores qui semipedalē longitudinem non excedūt, maioribus anteponuntur in cibo, iudicio Archestrati, Iouius: qui Archestrati uerba non intellexit. sunt aūt hæc: --- Ἐν ὃ Θάσῳ ἢ σκορπίου ὠνῆ, Ἢν ἢ μὴ μείων πύγων, μεγάλου δ' ἐὰν χεῖρας ἴαλλε. ego secundum carmen sic legerim, οὐ μείζω πυγόνος, &c. id est, non longiorē pygone. est aūt πυγὼν mensura, à cubito usq; ad paruum digitum extensum: uel ut alij uolūt, usq; ad digitos flexos, συγκεκαμμένος: qui digitos uiginti ei attribuūt. Ichthyophagi cæteros quidē pisces æstu maris in litus eductos facilè capiunt: canes uerò, phocas maiores, scorpios, murænas, & huiusmodi non sine periculoso certamine, Agatharchid. De mari rub. Secundū Paustinacā & Draconē nihil in mari uenenatius Scorpio. etenim in dorso & brāchijs bene acutos & robustos habet aculeos: quos si Sipontinus uidisset, nō à similitudine terrestriū nomē duxisse scripsisset, sed ex eo potiūs q; quemadmodū terrenorū aculei, sic horū pernicioſi sint, nūcuparos esse, Gill. Scorpio niger est, densas in tergo spinas habēs, quibus nonnunq; piscatores lædit, Platina. ¶ Scorpioni cōplures appendices superne circa uentriculum exeunt, Aristot. Numenius scorpiū colore rubrum dixit, ὃν χροιῶσιν ἐρυθρόν.

Scorpiorū alius pelagius est, alius πυκταώδης, Hicesius, uide suprà in A. Rondeletius πυκταώδη interpretatur lutariū: ego circunloqui malim, & qui in cœnoso litore degat interpretari. Lutariū uerò Latinè dixerim, quod Græci πλωτησίων: sicut Aristoteli rana & cordylus sunt ζῶα πλωτησία: sic & testudo quædā lutaria dicitur. πύκτης opinor esse continuatū: πλωτὰ uerò sunt paludes paruę & distinctę, nostri **pfützen**, (fortè à putida aqua, unde & puteos dicimus,) & **güllen** appellāt. Græci etiā πλωτὰ tum puteos, tū aquas cœnosas dicūt: τὰ πηλώδη καὶ πολυτρίτα τοῦ ὕδατος. sunt enim ferè circa margines & extrema fluminū lacuumq; huiusmodi lacunæ. Scorpiones pisces ambigunt litorales ne an pelagij sint, Aristot. Ouidius in Halieuticis pelagios facere uidet: sed dubitari potest. Oppianus urrūq; scorpij genus in petris & arenis pasci canit. Mnesitheus apud Athenæū saxatiles facit scorpios: Bellonius rufum dūtaxat, pelagiū & saxatilē. Philotimus durę carnis esse scribit, q̄d approbat Galē. saxatiles uerò pisces durę carnis nō sunt. ¶ Scorpiones (σκορπίδια) in alto fœtificāt, Arist. Bis anno pariūt, uēre ac autūno, Idē et Plin. Oppiano quater, 1. Halieut. Σκορπίοι δὲ πετρήσι φίλοι βίλος ὠδίνουσι. ¶ Phycis, i. algis uescit, Athen. Cancros tamē appetūt. uide mox in E. Piscis est solitarius, Athenæus.

Scorpius piscis est βολιτικός. nā & sagenis & reticulo trahit, Plutarchus. ¶ Fertur, si decē cancri colligati in maris locum aliquē proiecti fuerint, ad eum omnes scorpios cōgregari, Albert. Ad scorpiones pisces inescatio: Pulueris (*Scobis*) de ligno mori, caulocinaræ, sandarachæ, ana drachmas viij. erucæ, brassicæ, numero quinq;. omnia hæc cum tritico optimè læuigato, arenaq;, affusa aqua, misceantur: & pasta inde subacta scorpiones illiciantur, Tarentinus.

Scorpij, ut & alij durioris carnis pisces, difficiles cōcoctu crassiq; sunt, Philotimus apud Gale. Scorpęna durā habet carnem, saporis minimè ingrati, Xenocrates. Scorpidia difficulter concoquunt, Pseillus. Saxatiles dicti, gobij, scorpij, & passeres, & similia, siccū præbēt alimentū, sed copiosum & solidū, & facile cōcoctu, nec excremētis redundāt, nec flatus pariūt: Atheneus Mnesitheus, saxatiles & cōcoctu faciles hos pisces cōtra aliorū sententiā statuēs. Hicesio scorpij multū alūt, sunt enim (inquit) χονδρώδεις, id est, cartilaginei. Rōdeletius pro χονδρώδεις legit ζωρώδεις. sed nihil mutandum. cartilagineos enim uocans Athenæus, non quidem cartilaginei generis illius, quod σκληρὸν & χονδρόκρανον Græci uocāt, esse censet: sed cartilaginea, callosa, firma solidaq; carne.

Digitized by Google

est enim piscis hic, ut diximus, πᾶν σκληροτέρωμον, qua ratione difficiliùs quidem cõcoquitur: concoctus autem uberiùs firmiusq; nutrit: id quod & alijs nutrimentis, non quidem simpliciter carnosis, sed quorum pulpa callum & tanquam cartilaginem habet, accidit. Sic anthiam quoq; piscem idem author Hicesius χονδρώδη esse pronunciauit, quanquã uulgaris codex uitiatus χονδρώδη habet: Rondeletius σφυδρώδη uel σφυρόν legendum putat: ego omnino χονδρώδη, ut & Latinus interpres Natalis de Comitibus legit: qui tamen non satis aptè grumosum transtulit. Chóndros Græcis non modò cartilaginem propriè dictam, sed in alijs etiam rebus diuersis solidius compactiusq; aliquid significat: & quod in sale Latini grumos, Græci chondros dicunt. Thessalico uocabulo chondros & cartilaginem significat: & nucleum, in thure præsertim, ceu quendam callũ, quem & pyrẽna Hippocrates appellat. Alioqui chondros ea frumenti species à Græcis intelligit, quæ à nostris far nuncupatur. Inuenio & hadron (*à uegeta soliditate*) dici quæ sit chondros, (*frumenti scilicet species,*) Hermolaus. Nucleum ferri, pro chalybe Plinius dixit: Græcè πυρίτιν dixeris. Plura super hac uoce (chondros) annotauit Marcellus Vergilius in Dioscoridẽ diuersis locis. Quòd autem Latini etiam cartilaginea uocare soleant, quæ solidiora sunt, in Anthiæ primi Coroliario F. pagina 68. testimonijs aliquot comprobatum est. Rectè igitur etiã Vuottonus ex Athenęo: Scorpius cartilagineam duritiem habet. Talem in testatis callum Græci priuatim spondylum, & trachelum quoq; (si bene memini) nuncupant. Vide suprà in Spondylo. ¶ Omnium piscium ius aluum emollit, sed optimum fit è scorpionibus, &c. Plinius. Cato cap. 158. in descriptione iuris ad aluum deijciendam inter cætera requirit piscem capitonem, & scorpionem unum, &c. ¶ Hippocrates in libro de internis affectibus, eandem ferè uim alimentariam tribuit scorpio, draconi, cuculo, callionymo, gobio: in morbis crassis & pituitosis usum eorum concedens, uti in Callionymo recitauimus. In epilepsia ex piscibus exhibeantur qui superfluitate uacant, ut pseta, merula, scorpius, Trallianus 1.15. In colico affectu sumantur pisces duriore carne præditi, ut scorpius, coccyx, Idem. Mulli, & scorpij & passeres, nutrimenti quidem ac roboris gratia omnium gratissimi existunt: grauiorem aũt omnem habitũ reddũt, ut ob eam causam frequentiorem eorum usum uitare oporteat, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitosis humoribus. ¶ In Thaso emes scorpium non longiorem pygone, (quæ x x. digitorum mẽsura est:) à maiore autem abstineto, Archestratus. Magnum, elixum: paruum, assum facies, Platina. Ius in scorpione elixo: Piper, careum, petroselinum, cariotam: mel, acetum, liquamẽ, sinape, oleum, defrutum, Apicius. 10.13.

G *Venenũ ex ictu scorpij mar.* Et capitis duro nocturus scorpius ictu, Ouidius. Scorpij & dracones marini, & canes cetrinæ, &c. numerantur ab Oppiano cum piscibus uenenato ictu pungentibus. Spina maxillæ scorpij piscis ru. capite magno, uenenum etiam mortuo (*pisce*) pungendo, (*infundens*) digitum stupefacit, ac contrahit manum totam, Arnoldus Villanouanus. ¶ Qui à dracone & scorpio marinis infliguntur ictus, grauissimos dolores inferunt, nonnunquam etiam (sed rarò) nomas, id est ulcera depascentia. Conuenit autem ictis propinare absinthium, uel saluiam, uel sulfur cum aceto tritum, (potum, inquit Ruellius: ut uerba Græca præ se ferunt: illitũ malim, ut Aëtius habet: nam & aduersus draconis mar. ictũ Aegineta imponi iubet:) Dioscor. lib. 6. cap. 61. ubi præcedentia sequentiaq; in eodem capite (ut uulgati codices habent,) ad pastinacam mar. pertinent, his nescio quomodo insertis & confusis per imperitos librarios. Aegineta lib. 5. aduersus draconem mar. priuatim remedia quædam tradit, quæ Dioscorides, aut alij, contra eius simul & scorpij, uel scorpij seorsim, ictus præscripserunt. Auicenna li. 4. Fen 6. Tract. 5. cap. 23. Existimo (inquit,) quòd accidunt ex morsu (*ictu*) scorpionis marini inflatio uentris, & forma hydropica, & quandoq; accidit inde exitus uentositatis inuoluntarius. & oportet ut caueatur in cognitione eius. Curatur autem eodem modo, quo draconis mar. & rutelæ uenenum. Quidam non satis fide dignus, uenenum huius piscis calidum esse dixit. Et mox: Araneæ mar. dispositiones, uidentur propinquæ dispositionibus scorpionis mar. Ego non usq; adeò uenenatum huius piscis ictum puto, ut uenter infletur, &c. & Auicennam suspicor quædam ex aliorum uenenatorum, præsertim uerò scorpionum terrestrium notis, huc transtulisse: ut sunt βαθύνωσις ἕλκεσι, καὶ τὰ ὅμοια φλύκταινα. ¶ Plinius remedia quædam tradit contra uenena marinorum, ictus nimirum aranei, scorpij, & pastinacæ potissimùm. ea differentur ad librum de piscibus uniuersalem. Absinthium ex uino (potum) draconi marino, & scorpionibus (nimirum marinis) aduersatur, Plinius. ¶ Cerussa stanni, ui de mox in plumbo. ¶ Iuuant lauri baccæ contritæ in potu ternæ, Aëtius & Aegineta. ¶ Menthę succus contra scorpiones marinos sumitur, Plinius libro 20. ut quidam citant. Mullus dissectus impositus prodest, Aëtius & Aegineta. Illitus sumptus ue in cibo mullus, contra scorpiones terrestres marinosq; auxiliatur, Plinius. ¶ Ocimum draconis marini & scorpionis ictibus per se prodest, Dioscorides & Plinius lib. 20. Integrum (*nec lotum scilicet, nec ustum*) plumbum affrictu, marini scorpionis draconisq; plagis auxiliatur, Dioscor. Plumbum tritum illinitur punctura scorpij mar. Serapio. θαλασσίοις δράκουσι καὶ πλευρῇ μαλίδι καὶ πρὸς τοὺς, Aegineta. Cerussa stanni confricata super marini scorpionis punctura confert, Auicenna lib. 2. ¶ Saluiam Aegineta propinat contra draconis marini ictum: Dioscorides etiam contra scorpionum mar. uenenum. Draconis marini scorpionumq; ictus, carnibus eorum impositis sanantur, Plinius, Sulfur uiuum cum

cum aceto tritum (& illitum prodeſt,) Aegineta. ¶ Humana urina ſcorpionis marini ictus ſaluberrimè ſouentur, Dioſcorides. Aegineta idem auxilium contra draconem mar. laudat. Haliabas urinam pueri eſſe uult.

Scorpionis mar. fel in re medica præferri ſolet, Dioſcor. Animalium quorundam fel ſingulariter apud medicos laudatur ad acuendum uiſum, & initia ſuffuſionum diſcutienda, ut calliony mi piſcis, hyænæ φῶ, & marini ſcorpij, &c. Galenus de compoſ. ſec. loc. 10. 13. gradus πρὸς χολὰς ſecundum uehementiam deſcribens, primò nominat fel ſuum domeſticorum, ceu infirmius, ac minus ſiccās: deinde uehementius ouium: tertio caprarum, cui ſimile ferè ſit urſinum & bubulum: quarto taurinum: quinto hyænæ: ſexto callionymi, & ſcorpij marini & teſtudinis marinæ. Verucas tollit fel ſcorpionis mar. ruffi, Plinius. Et alibi: Fel mar. ſcorpionis ruffi cum oleo uetere aut melle Attico incipientes ſuffuſiones diſcutit. inungi ter oportet intermiſſis diebus. Eadem ratio albugines oculorum tollit. ¶ Felle eius oculi inuncti caligine atq; albugine quanuis craſſa citò liberabuntur, Marcellus. ¶ Fel ſcorpionis marini cutem (*in alopecijs*) replet, Plinius. ¶ Scorpij mar. fel lana exceptum, & in umbra ſiccatum, appone, Hippocrates lib. 1. de muliebrib. morbis, ad menſes nimirum uel ſecundas, aut humores ex utero educendos. In libro etiã de natura muliebri, ſimiliter apponi iubet. ¶ Lapillus qui inuenitur in ſcorpionis mar. cauda (*Rondeletius legit, capite*) tritus utiliter bibitur cum uino à ſtrangurioſo, Marcellus Empiricus: ut ueſicæ uitia & calculos ſanet, Plinius. Ad exterendos calculos experimento cognitum: Scorpios marinos exiguos tres integros comburito, & cinerem ex condito propinato, Galenus Euporiſton 3. 260. Piſcis ſcorpio aſſatus in cibo ſumptus, optimè calculoſo proderit, Marcellus. Sed uſitatiora ſunt ad calculos profligandos ex terreſtribus ſcorpijs remedia.

E ſcorpio mar. remedia.

Philologia circa ſcorpium remitteretur ad terreſtrem, à quo marinus ſuum nomen mutuatur: paucis exceptis, quæ ad marinum omnino pertinent. Scorpius cum animal terreſtre ſignificat, ſic dicitur, ἀπὸ τοῦ σκορπίζειν τὸν ἰὸν: cum uerò marinum, ἐκ τοῦ πλήττειν καὶ τὸν ἰὸν ἐκπέμπειν, Varinus. Sed nimis aliquando circa uerborum origines tum anxij tum ridiculi ſunt grammatici, ſcorpij terreſtris etymologiam eos dixiſſe ſat erat, quæ nimirum ab Hebraica uoce akrab ſcorpium ſignificante procedit, literis tranſpoſitis. Terreſtris autem nomen marino dedit, à ſimilitudine ueneni, ut araneus quoq; eiuſdem nominis piſci. ¶ Elegatrum piſcem Auſonius in carmine ad Theonem nominat, his uerſibus: Corrhoco, letaliſcq; trygon, molleſq; plateſſæ, Vrentes thynni, & malè tecti ſpina elegatri. qui an ſcorpius araneus ue ſit, conſiderandum, nomen fortè à uulgo acceperit, ut & plateſſæ, & corrhoconis. H. 2.

Gritæ, ut audio, circa Genuam nominantur, piſces quidam ſcorpijs ſimiles: & alij faulli, ſimiles gritis, maiores.

Σκορπίος ἀϊκικὸς, Oppiano. Ποικίλος, Epicharmo. Χρυσῆν σφυρίδος, Numenio. *Epitheta.*

Τοῖσι κεν θυμαρέως θελάμοις ἔπο μακρὸν ἀείροις Σκορπίον, Numenius de eſcis piſcium loquens arbitror. ¶ Σκορπίος ἂν πάνσεσθ' ὑμῖν, ὅτε τὸν πρωκτὸν ἐκπελθὼν, Plato Comicus apud Athenæum. talis autem pœna adulteris apud Athenienſes decreta erat: quam & Iuuenalis inſinuat: -- quoſdam mœchos & mugilis intrat. Vide ſuprà in Mugilibus, Corollario IIII. E. pag. 662. *c.*

Scorpius pro perca, adagium expoſitum eſt ſuperiùs in Corollario de Perca mar. h. ¶ Eandem prædictio (Serò ſapiunt Phryges) habet ſententiam, illud apud Græcos celebratiſsimũ, ἁλιεὺς πληγεὶς νόον ἔλασε: id eſt, Piſcator ictus (uel percuſſus) ſapiet. Idq; ferunt ab huiuſmodi quodam euentu natum: Cum piſcator quiſpiam piſcibus, quos intra rete tenebat, manum admouiſſet, atque à ſcorpio piſce feriretur, Ictus, inquit, ſapiam. Itaq; ſuo malo cauit in poſterum. Zenodotus ait paræmiam extare apud Sophoclem, Eraſmus Rot. *Proverbia.*

SCYLLA nominatur à Plinio, libro 32. in Catalogo Aquatilium. malim Squillam, quæ Græcè σκύλλη dicitur: niſi reuera Scyllam monſtrum aliquod marinum eſſe ſenſerit, de qua fabulantur poëtæ, cùm Phorcum quoque deum marinum ſuprà nominârit. Nicander Colophonius carchariam, id eſt, Canem cetaceum ait, etiam lamiam & Scyllam uocari. uide ſuprà in Cane carcharia. Scylla apud Homerum piſcatur Δελφῖνάς τε, λύκους τε, καὶ εἴ ποτε μεῖζον ἕλῃσι Κῆτος. Cete aliquí dicunt dentium tres ordines habere, ut & Scyllam Homerus, Tzetzes. Ἢ ὃν Ναννὼ πὶ νῶϊ διέφθειεν Σκίλλης ὀδυκὰς; Οὐ δίν' ἐκπανίσκεσ' ἑτοίμους, τὸν πρίστην θηρεύοντα ἐπὶ λαβεῖν; Anaxilas apud Athenæum, multa huiuſmodi monſtra pro ſcortis interpretans. Reliqua de hoc monſtro lege apud poëtas, & eorum interpretes: item in Onomaſtico noſtro. Scylla (inquit author de nat. rerum) monſtrum eſt habitans in eo mari, quod Italiam & Siciliam intercludit. id nautis quidem & omnibus hominibus inimicum eſt, eorumq; ſanguine & carnibus gaudet. Caput & manus inſtar uirginis habet, ſicuti Sirènes: oris uerò hiatum ac dentes horribiles: uentrem beſtialem, caudam delphini. Viribus excellit, nec in aqua facilè uincitur: in terra propè imbelliis. Habet & uocem nonnihil muſicam: & ipſa quoque carmine mirificè delectatur.

SCYLLARVS cum Cancellis eſt, elemento C.

SCYLLVS pro cane marino. Vide in fine ferè Corollarij 1. de aſellis.

SCYTALE Oppiano in alto degit pelago, rarò litora adiẽs. Vide an ſit eadẽ quę ſcylla, (id eſt,

Digitized by Google

Carcharias:)an Oppiani exemplaria sint mendosa, & legẽdum potiùs sit, σκύπαλ᾽ τε, Vuottonus, Carmen Oppiani Halieut. 1. hoc est: Καὶ σκόλιαι, (lego κολίαι.) σκυπάλαι τε, καὶ ὑπτιόφωτα χρόνλαι, de piscibus pelagijs. Ego non temere aliquid mutârim. de scyllis quidem, quas carcharias interpretantur, id est canibus cetaceis, hoc in loco poëtam sentire est uerisimile: quoniam inferiùs ubi de cetis loquitur, seorsim ipsorum meminit, feros & pelagios canes appellans. Suidas malacostraca quædam scytalas uocat, in dictione πνθόμενα: Malacostraca (inquit) uocem non edunt, ut Cãcri, scytalæ. ¶ Est etiam serpens Scytale. SCYTALIDES, Σκυπαλίδαι, genus Squillarum, Hesych.

DE SEPIA. BELLONIVS.

A VT Græci affatim Polypos, sic Galli Sepias exiccant: unde ab illis uulgò Seiches, quasi exiccatæ appellantur. Maior harum in Gallia est prouentus, quàm in Italia: Recentes
(F) autem nullius sunt in Oceano pretij. Massilienses, ut & Genuenses, Sopi nominant.
C Veneti & Romani prisco nomine Sepias uocare norunt. Fluctuant, cùm per senectutem deficiunt: ad quarum cadauera quoties piscatores aut nautæ Laros aues turmatim aduolantes conspiciunt, eò se conferunt: ac dum uiuas uel mortuas extrahunt, hoc imprimis dant operam, ne atramentum (quod illæ uiuæ dum se persequi sentiunt effundunt) temerè diffluat. Bonum enim ex Sepia ius fieri posse negant absq; hoc atramento.

(F) Proinde Sepia mutat colorem ut Polypus, aluoq; est latiore. Cirrhos seu crura
B octona quidem habet, sed breuia: quamobrem repere Polyporum modo nõ potest, sed maiorem natandi uim habet.

B Os illi datum est fungosum in supina parte, ne facilè immergatur.

F Præferuntur recentes Sepiæ Polypis.

Sepiæ hæc icon est, Venetiis facta. Rondeletius ei pedes octonos tribuit: nostra hæc plures habet, pictoris nimirum negligentia.

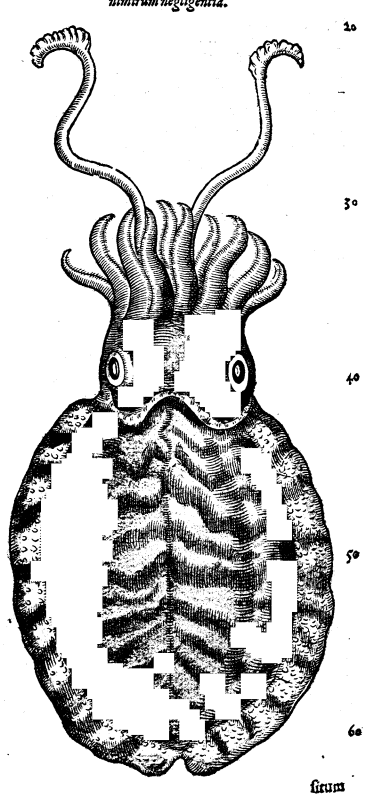

DE SEPIA, RONDELETIVS.

A Σηπία à Græcis uocata Latinum nomẽ non inuenit. ab Italis sopi, à nostris sepio, à Gallis seche dicitur.

B Piscis est marinus, litoralis, aliquando ad duorum cubitorum magnitudinẽ accedens, tenui sed satis firma cute contectus, foris carnoso corpore, intus quid solidum, quod σίπιον uocat Aristoteles, continente. Athenæus ueluti Aristotelem interpretatus, ὄστρακον ἐν τοῖς νότοις, Columella lib. 6. sepię testum appellat. Capiti affixos habet pedes octo, cæterorum molliũ modo, rotũdos: crassiores initio, deinde paulatim gracilescentes: omnes interiore in parte διπτύλους, id est, duplici acetabulorum ordine: quibus cedentia comprehendat, & comprehensa firmiter premat, retineatq; instar medicarum cucurbitularũ. Iisdem pedib. siue brachijs natat, cibosq; ori, iuxta quod sita sunt, admouet. Præter hæc duas promuscides, (quas Aristoteles πτωτοσκίδας uocat,) longiores pedibus, tenuiores, rotundas: ubiq; læues, præterquàm in extremo utroque, binis aceta bulis aspero: quibus sepiæ capiunt, oriq; è longinquo cibos admouent: ijs etiam, quoties tempestates urgent, ad saxa aliqua adhærentes se ueluti anchoris stabiliunt. In pedum promuscidumq; medio ueluti in centro rostrum & os sepiæ

Lib. 7.

Pedes.

Promuscides.

situm

ſitum eſt, duabus cartilaginibus duris, altera ſuperiore, altera inferiore conſtans, colore & figura auium carniuorarum uel pſittaci roſtro planè ſimile.

Necq; me latet Ariſtotelem lib. 4. de part. anim. cap. 9. dentes appellaſſe, cùm de mollibus ita ſcribit: Ἐκὰς ος δ' ἔχει πόρ, τι τὸ σώματος κῦτος ἀδιόρειστον ὄν: καὶ οὗ πόδας ἐμπεφυδιν πρὸς τῷ κεφαλῇ, γνάθος μὲν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν, πρὸς ᾗ τὸ σῶμα καὶ οὗ ὀδόντας. Quæ ſic conuertit Gaza: Habent hæc foris alueum corporis indiſcretum: & pedes parti priori iunctos circa caput, infra oculos, circa os & dentes. Ex qua interpretatione perſpicuum eſt Gazam non legiſſe γνάθος τῶν ὀφθαλμῶν, ſed ὑποκάτω τῶν ὀφθαλμῶν, uel quid ſimile, cui lectioni ἀυτοψία ipſa adſtipulatur: (*Vide in Corollario b.*) nam infra oculos, & circa caput oſq; ſepiæ, pedes cum promuſcidibus ſitos eſſe cernis. Sed ad rem reuertamur. Vides hic os dentesq; ſepiæ nominari cùm roſtrum ſit duntaxat, & os quod nulli rei aptiùs quàm adunco roſtro carniuorarum auium, ut dixi, comparari poteſt, ex partibus duabus compoſito, altera inferiore, altera ſuperiore, commiſſura pyxidata, ita ut inferior intret. Dentes ibidem nulli, niſi roſtri ſiue oris partes dentes appellet. ſed cùm mobiles ſint, neque firmè innitantur ad laniandam uel retinendam prædam, non ſatis propriè dentes uocari poſſe puto, ſed τὰ γύγλυμα potiùs uel σώματα, id eſt, roſtrum uel os. Quòd autem oris uel dentium nomine, quas dixi roſtri partes intellexerit Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. anim. cap. 1. ſatis ipſe declarat, quum de mollibus uniuerſè loquitur hoc modo. Μετὰ δ' οὖν πόδας ἡ κεφαλή ἐστι, ἀπάντων τῶν μέσων πρὸ τῶν πόδων πρὸ κεφαλῆς πλεκτανῶν. πάντας δὲ τὰ μὲν ἄνω σώματα, ἐν ᾧ εἰσὶ δύο ὀδόντες. Caput omnibus inter brachia: cius pars oris habitus eſt, in quo dentes duo. Præterea autorem habeo Athenæum, qui de ſepia hæc tranſcripſit ex Ariſtotele: τὴν σηπίαν ἀριστοτέλης φησὶ πόδας ἔχειν ὀκτὼ, ὧν οὗν ὑποκάτω δύο μεγίστους, πεδοσκίδας δύο, καὶ μεταξὺ αὐτῶν οὗν ὀφθαλμοὺς, καὶ σῶμα. ἔχει δὲ καὶ ὀδόντας δύο, τὸν μὲν ἄνω, τὸν δὲ κάτω. καὶ τὸ λεγόμενον ὄστρακον ἐν ᾧ ἐσθίουσι τὰ σηπία. Sepiæ ſcripſit Ariſtoteles octo pedes eſſe: ſub his duos maximos, ſcilicet promuſcides duas. Inter hos habere oculos & os, atq; dentes duos, alterũ ſuperiorem, alterũ inferiorem, ac in dorſo teſtam. Hæc Athenæus. Roſtrũ quod diximus, membrana quadam craſſa carnoſaq; ueluti annulo undiq; ambitur & firmatur, qua diſrupta roſtri partes diſiunguntur. Intus linguæ uice eſt carnoſa fungoſa. Oculi maiuſculi ſunt, inter hos cartilago eſt cerebri parum continens, ut rectè anno tauit Ariſtot. lib. 4. de hiſt. anim. cap. 1. & hunc ſecutus Plinius lib. 11. ca. 37. Cerebrũ omnia habẽt animalia quæ ſanguinẽ. Aequè & in mari quæ mollia appellauimus, quamuis careant ſanguine. Os œſophagus excipit. i. gula lõga & anguſta, quę per mutim tendit ad ingluuiẽ. Eſt aũt mutis in mollibus, quæ uiſceribus carent, ſub ore membrana humidũ quid continens, cordi proportione reſpondens quorundam ſententia, quam paulò pòſt expendemus. Gulam ergò ſequitur ingluuies ampla, & auium ingluuiei ſimillima, quæ πρόλοβος dicitur. Eſt autem πρόλοβος (autore Ariſtotele lib. 2. de hiſt. anim. ca. 17. ὀλόμυα κοῖλον, ᾧ μέγα, ἐν ᾧ ἡ τροφὴ πρώτη εἰσπίπτει ἔστι δὲ τοῦτο ἐπὶ τῷ στόμαχῳ σχιστόν, ἔπειτα δύο ὑστέρους: ὃ δὴ κοιλίαν πάλιν πρὸς τῇ κοιλίᾳ, λεπτότερος. id eſt, Pęlobos eſt cutis in amplum ſinuata, qua primùm cibus ingeſtus continetur incoctus: hac parte qua iungitur gulæ anguſtior eſt, mox amplior: tum (*rurſus*) qua deſinit in uentriculum, arctior, (ueluti in gallo gallinaceo, palumbo, columbo, perdice.) Gaza aliquando guttur, aliquando ingluuiem conuertit. Columella in auibus ingluuiem appellauit, de gallinis loquens. Nam ſi uacua non eſt ingluuies, crudi tatem ſignificat, abſtinereq; debent dum concoquant: Gallicè la poche d'un oyſeau. Sepię igitur gulam ſequitur ingluuies, cui iungitur uentriculus tanquam omaſum, figura ſimilis τῇ ὑπὸ τοῖς κίοσι βοΐδιον, id eſt, circumuolutionibus ſiue clauiculis earum concharum quæ à Græcis κίοχναι, à Latinis buccina dicuntur. A uentriculo inteſtinum tenue, gulâ craſsius, partem ſuperiorem repetens ad os fertur. Quà uerò ad ſuperiora reuoluitur, ueſica eſt ſiue membrana in qua humor niger (quem Cicero lib. 2. de natura deorum atramentum appellat) continetur: cui inteſtinum ſubijcitẽ, cuius membranâ meatus ueſicæ atramenti obductus eſt, ut idem ſit & atramenti & excrementi exitus per fiſtulã, quæ in ſupina eſt parte inter alueum & os, prope alueum latior, prope os anguſtior: hac effluit atramentum quod in sepia plurimũ eſt, Græci θολὸν appellant, cum accentu in ultima: Nam θόλος cum accentu in priore rotundã domũ ſignificat, in qua epulari conſueuerãt qui in Prytanæo alebantur, ἀπὸ τοῦ πεθέσθαι, à circuncurrendo. Dioſcorides θολὸν uocat τὸ μέλαν. Plinius lib. 9. cap. 29. atramentum mollibus pro ſanguine eſſe tradit: ſed bili potiùs proportione reſpondere puto. Natura enim ſanguinem, uel quod pro ſanguine eſt nutrimenti cauſa, ueluti theſaurum diligenter ſeruat, minimè autem in quolibet metu effundit. Præterea meatus nullus eſt uenæ pro portione reſpondens, quo alendi corporis cauſa in uniuerſum corpus diſtribuatur. Quare ſatius eſſe duxerim excrementum appellare, quod ab alimento ſecretum in ueſica repónitur, quóque natura, imminente periculo, tuendi huiuſmodi piſcium generis cauſa abutitur. Atramentum uocatur ab atro colore, ἀπὸ τοῦ θολοῦσθαι; quod ſignificat turbidũ eſſe. Eo pro atramento ſcriptorio ſiue librario uti poſſumus. eſt enim niger glutinoſusq; humor. Perſius:

Iam liber, et bicolor poſitis membrana capillis, Inq; manus charta, nodoſaq; uenit arundo.
Tũ querimur, craſſus calamo q; pendeat humor, Nigra quòd infuſa uaneſcat ſepia lympha:
Dilutas querimur geminat quòd fiſtula guttas.

Atramentum id quod in ſepia plurimum eſt, non in ea parte quam μύτιν uocant, continetur, neq; in ea eſt ſententia Ariſtoteles lib. 7. ut nonnulli exiſtimant. Athenęus citans Ariſtotelẽ,

Dentes improprię dici ab Ariſtotele in ſepia.

Libro 7.

Lingua.

Oculi. Cerebrũ

Oeſophagus.

Mutis.

Ingluuies.

Ventriculus.

Inteſtinum.

Atramentum.

Lib. 2. cap. 23.

Atramentũ mollibus non eſſe pro ſanguine.

Atramentũ non in muti eſſe, ſed poſſe multum in

Digitized by Google

proprio meatu, ἐν δὲ τῇ μύλλῃ ὁ θολὸς ἔνι: αὕτη δὲ κεῖται πρὸ αὐτοῦ τοῦ σώματος, κύστεως τρόπον ἐστίγουσα. Eſt in mytide atramentum, quæ ad os ſita eſt, folliculi ſiue ueſicæ modo. At qui Ariſtotelis ſenſa diligentiùs inueſtigârit, eum in diuerſa fuiſſe ſententia comperiet: Σπλάγχνου οἱ ὄσθρῳ ἔχει τῶν μαλακίων, ἀλλ' ἓν καλοῦσι μύτιν, καὶ αὕτη ταύτης θολήν. Viſcera mollium nullis: ſed habent quam mutin appellant, atrũq; illum humorem, cui nomen atramentum. Neque eſt quod quis ταύτην, in ea, muti ſcilicet, interpretetur: ſequentia enim reclamant, & ταύτην poſt hanc interpretari oportere docent. ἡ μὲν οὖν μύτης κεῖται κατὰ τὸ σῶμα, καὶ ὅλη ταύτης τέτακε ὁ σάμαξ: ὁ δὲ τὸ γόητρον αὐχένι, κάτωθεν ὁ θολός, καὶ τοῦτο ἀλλ' ὑμέν ἔχει περιεχόμενον τὸν πόρον τοῦ γόητρου. Mutis ſub ore eſt, & per eam gula tendit: at uerò atramentum infra continetur, quâ inteſtinum petere incipit ſuperiora, foramenq; ſuum eâdem obuolutum habet membrana, qua inteſtinum. Quo fit ut Plutarchum grauiſſimum alioquí autorem demirer, qui de eodem ſepiæ atramento à ueritate magis aliena ſcripſerit in libello, in quo diſſerit, plús ne rationis inſit aquatilibus beſtijs quàm terrenis. Ἔτι δὲ πολλῷ πρὸς δυλάδειαν, καὶ πρὸφυλακὴν καὶ ἀπόδρασιν ὧντων πρὸς ἑγμάτων, οὐκ ἀξιόν ἐστι τὸ τῆς σηπίας βέλους. τὸν γὰρ καλουμένου κύστιν πρὸς τὸν προκλὸν ἔχουσα πολύ ρευ ζοφερὰς ὑγρότητος, ὅν ἀν θολὸν καλοῦσιν, ὅτ' ἂν καταλαμβάνηται, μεθίησιν ἔξω, τοιοῦτον ἡ θαλάττης ἀμβλύνει βάσιν πυκάζουσα περὶ αὐτὴν σκότος, ὥστε καὶ ὦπας καὶ ἀφορᾶσθαι τὸν τοῦ διώκοντος ὄψιν: ἀφιεμένου δὲ ὑμένος θεοὺς κυανέης νεφέλης πολλάκις ὅτ' ἂν σῶσαι θέλωσιν ὑφαρπαγέντας καὶ ἁλκεσίπτωτας. id eſt, Cum ſint id genus cautionum, circunſpectionum, euaſionumq; exempla permulta, hoc unum ſepiæ præterire nullo modo poſſum. Veſiculam hæc (ſic nominatur) collo dependentem (πρὸς τὸν προκλὸν ἔχουσα) habet atro liquore (atramentum uocant) plenam. Hunc capta effundit, obſcurato circùm mari, & tenebris affuſis, latitare fugereq; uenantis aciem ſtruens: Homericos Deos imitata, quibus atra ſubinde nubecula hi quos ſeruatos uolunt, belli diſcrimini ſubducuntur, & clam eripiunt. Sed quid tandiu in his immoramur? controuerſiam iſtam ſtatim diremerit interiorum ſepiæ partium anatome, qua inſpecta nullus eſt niſi planè cæcus, qui non ſententiæ noſtræ facilè ſit aſſenſurus.

Mutim hepati potiùs quam cordi reſpondere.

Idem uidebit murin colore eſſe flauo, laxa fungoſaq; ſubſtantia, parenchyma potiùs quàm folliculum uel ueſicam: quæ hepati potiùs quàm cordi proportione reſpondet, utpote cui conſiſtentia ſimiliór ſit, inferioreq; loco ſita quàm cor in aquatilibus beſtijs ſitum eſſe ſoleat. Quod ut credam magis me impulit pars alia poſt cerebrum latitans, purpureo humore, quem ſepiæ pro ſanguine eſſe puto, infecta. Hanc ſepijs arbitror ineſſe loco cordis.

Capillamẽta ad latera. Lib. 4. de hiſt. animal. cap. 2.

In utroq; latere ſepia particulas quaſdam habet, quas ex minutioribus auium plumis compoſitas eſſe dixeris, Capillamenta appellat Ariſtoteles, uſu eorum non adiecto. ἔχουσι δὲ καὶ προκώλια ἔπια ὑφ' ὧν σώματι, id eſt, capillamenta etiam quædam in corpore omnium habentur. Idem meo quidem iudicio eorum eſt uſus qui branchiarũ in reliquis piſcibus. Huiuſmodi ſunt branchiæ (βραγχιοειδῆ uocat Ariſtot. in cruſtatis, alibi puto διαστὰς) in cancris & alijs cruſtatis. Fiſtula eſt in uentre ſimplex mari, fœminæ duplex. Hæc de ſepiæ partibus tum internis, tum externis, in quibus multa ſunt ſepiæ cum cæteris mollibus communia.

C

Coitus & partus. Lib. 9. cap. 25.

Nunc de actionibus moribusq;. Sepiæ coëunt, ut reliqua mollia os ori admouẽtes cõplexuq; mutuo brachiorum, ut ſcribit Ariſtoteles lib. 6. de hiſt. anim. cap. 6. Pariunt uerò, inquit, ea corporis parte quæ fiſtula dicitur, qua & coire eas nonnulli arbitrantur. Plinius: Sepiæ & loligines linguis coëunt complectentes inter ſe brachia, & in contrarium nantes. Et pariũt ore. Ego ſepias ut fiſtula coire, ita fiſtula parere exiſtimo. Pariunt aũt (inquit Ariſtot.) iuxta terrã inter algas & arundines, & ſi quod aggeſtum tale iniectũ ſit, ut ſarmenta, aut lapides, aut quælibet alia materiei congeries. Et piſcatores quidam de induſtria faſces ſarmentorũ diſponunt. Hæ perlibenter in illis loculamentis pariunt prolixam illam continentemq; ſeriem ouorum qualis cirri muliebris ſpecies eſt. Enitunt aluum per interualla reprimentes, aſperguntq; atramentum, interpoſita quiete, utpote cùm non niſi cum labore emittant. Mas oua edita perſecutus ijs ſemen ſuum aſpergit. De cuis proximo capite plura dicemus. Sepia uêre parit, & omnib. anni tẽporibus, perſeueratq; in eden

Lib. 5. de hiſto. animal. cap. 12. Libro 7. Cap. 15. Natatio.

dis ouis dies quindecim. Hæc Ariſtoteles. Ex quo liquet in contextum Athenæi eadem citantis negationem malè irrepſiſſe. τῶν δὲ μαλακίων τίκτουσι πρῶτοι τὸ ἔαρ ὀψὲ δὲ σηπίαι, καὶ ὑπὸ νύσσι ταῖζουσι ὥραν, καὶ κυίσκονται ὠῴτι καὶ δέκα ἡμέρας. Expungenda igitur particula ὑ. Idem confirmat Plinius, quí ſepiam omnibus menſibus parere ſcripſit libro nono. Sepia pedibus & pinnis natat.

D

Atramenti effuſio. Lib. 9. cap. 29. Cap. 2. Lib. 9. de hiſto. anim. cap. 37.

Atramentum in metu effundit. Athenæus lib. 7. Διωκομένη τι ὑπὸ σηπίας τὸν θολὸν ἀφίησι, καὶ ἓν αὐτῷ κρύπτεται, ἐμφύσαι ζε φόβῳ εἰς τὸ ὕδωρ προσδοκῶν. Λέγεται δὲ ὅς καὶ Θεόφιλος ὁ Θαλείας τριάδην τὰ ἀφίσθαι τὸ σπερμάγουσιν αὐθέλκοντες αὐτὰ ὧν; αὖ δὲ οἱ ἀφίσθαι ἑλῶσιν, ἀδ' θάλασσαι φόβῳ. Plinius: Sepię ubi ſenſêre ſe apprehendi effuſo atramento, quod pro ſanguine ijs eſt, infuſcata aqua abſconduntur. Mares percuſſæ fœminæ tridente auxiliantur, at fœmina icto mare fugit. De mare fœminam adiuuante eadem Ariſtoteles. Item de eiuſdem aſtu. Mollium aſtutiſsima eſt ſepia, ſola hæc ſuo utitur atramento, non modò quum metuit, (*ut polypus atque loligo*,) uerùm etiam abſcondendi & occultandi ſui cauſa: & cùm progreſſa paululum ſe oſtenderit, redit in atramentum. Venatur etiam ſuis illis prælongis promuſcidibus, non ſolùm piſciculos, ſed etiam ſæpius mugiles. Hos & alios magnos piſces brachijs & acetabulis retinent ſepiæ morſibúsque dilaniant, ac per particulas

Li. 2. ἁλιευτικῶν.

deuorant, quia ſunt ore paruo. Sepiæ dolos in capiendis piſcib. eleganter exprimit Oppianus. Callida ſepia, inquit, furtim prædam uenatur. ex capite enim enatis ramis prælongis, ueluti cirris,

Digitized by Google

cirris, piſces tanquam lineis capit. ijſdem, in fluctibus & tempeſtatibus, ad ſaxa adhæret, quemadmodum nauis rudentibus ad litorales ſcopulos alligata.

Καὶ μὴν δὴ καὶ βλάπτεται ὑπὸ τῶν θηρίων
Ἀκόμενος, πᾶσιν ὥσπερ πλόκος· οἷον καὶ αὐτὰ
Ῥᾳδίως γὰρ ψαμάθοισιν ἐπὶ βραχὺ εἰλυθάζει.
Χάμαι δ', ὥσπερ ἄκρατος αὐτὸς, ἐὼν τὴν φύσιν

Σκεπτόν. ἐκ δὲ ἀρᾶς οἱ κεφαλῆς ταφύσσιν ἀρωοί
Ὑδὲ πᾶ ὁρμῶσιν ἐφέλκεται ἰχθύες ἄγρη.
Κείναις δ' ἐπλοκάμοισι καὶ ἄνικα κύμασι δύα
Ῥάστματ' ἐπέκτυπον ἀνεψαυρῶν ἀπὸ δόστ.

Sepiæ & loligini breue uitæ tempus. Nam exceptis paucis bimatum non complent, Ariſtotele authore. C Vita.

Sepiæ mas magis uarius eſt, quàm fœmina, dorſoq; eſt nigriore, ac partes omnes aſperiores habet quàm fœmina, & lineas uarias, caudamq; acutiorem, ut ſcribit Ariſtoteles. Differũt etiam aſſutia, ut antè dictum eſt. Præterea fœmina inteſtina habet duo, ueluti mãmas, quibus mas caret. B Sexus differentia.

Elixa ſepia, ut Diphilo (apud Athenæum lib. 8.) placet, tenera eſt, ori grata, concoctu excretuq; facilis. eius ſuccus ſanguinem attenuat, atq; excretionem per hæmorrhoidas ciet. Dioſcorides: Sepiæ coctæ dum eſtur atramentum ægrè concoquitur, aluum mollit. Galenus uerißimè omnium ſcripſit ſepiæ & mollium omnium carnem duram eſſe, concoctu difficilem, quæ parũ ſal ſi ſucci habeat. Cæterùm ſi concoquatur multum alimenti corpori præſtare. Crudi uerò ſucci copiam omnia hæc aceruant. Sepia molliaq; omnia, grauida meliora ſunt. F Lib. 2. cap. 23.

Lib. 3. de facult. aliment.

Sepiarum carnes deuſtas, odoris gratia eſcam hamis affigebant piſcatores, teſte Ariſtotele libro 4. de hiſt. anim. cap. 8. ita enim fiebat ut piſces auidiùs accederent, quod certißimum eſt piſcium odoratus argumentum. E

DE SEPIARVM OVIS, RONDELETIVS.

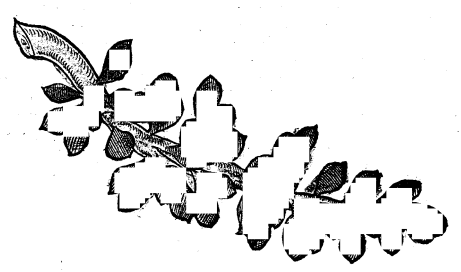

SEORSVM hîc ſepiarum oua qualia à mari reiiciuntur, depingenda curauimus, ut melius intelligant, & agnoſcant ſtudioſi, quæ de his ab Ariſtotele literis prodita ſunt. Noſtri racemum marinum uocant à ſimilitudine racemi uuæ uitis, quem ab uua Plinij multùm differre exiſtimo. Eſt enim Plinij uua florenti uuæ ſimilis, ut ſuo loco declarabimus, hîc oua ſunt duntaxat, florentiuuæ nullo modo ſimilia. De quibus hæc Ariſtoteles lib. 5. de hiſt. animal. cap. 18. Sepiæ oua edunt ſimilia myrti baccis magnis & nigris: atramentum enim ſuperfundunt, cohærent inter ſe omnia ad ſpeciem racemi, uni cuidam nexui obducta, nec facilè alterum ab altero detrahi poteſt. mas enim humorem quendã emittit, cuius lentore ſibi adhæreſcunt, & augeſcunt. Cumprimùm edita, candida ſunt, atq; exigua, mox atramento perfuſa, nigra maioraq; redduntur. Cumq; ſepiola iam intus conſtiterit, uidelicet tota ex candido oui interno concreſcens, tum rupta oui membranula proles exit. Primùm pars illa interior candida, ueluti grando conſiſtit, cùm fœmina atramentum ſuum aſperſerit. Naſcitur enim ſepiola ex eo ipſo candicante corpuſculo uerſa in caput, modo auium uentre annexo. Sed qualis nam ſit in his annexus umbilici, nondum exploratum habemus. Conſtat tamen candidum illud ſubinde diminui, dum ſepiola augetur: & poſtremò ut luteum auibus, ſic candidum his aboleri. E ſingulis ſepiarum ouis ſepiolæ ſingulæ naſcuntur. Et alio in loco: Sepiæ alueus bipartitus eſt, oua albicãtia grandini ſimilia multa complectẽs. Rurſus alius Ariſtotelis locus minimè omittendus eſt, de ijſdem ouis libro 5. cap. 12. de Hiſtoria animalium. Ὅταν δὲ ἡ σηπία ᾠῶνήκη τὰ ᾠὰ, ὁ ἄρρην περιπλαθῶν καταφυσᾷ τὴν θολὸν, καὶ γίνεται σηφή. Quẽ locum Gaza ſic uertit, non ſatis rectè meo quidem iudicio. Quoties ſepia oua ediderit, mas eueſtigio ſequens atramentum ouis ſuperinfundit, atque ita efficitur, ut ſolideſcant. Cuius malæ conuerſionis occaſionem dedit dictio temere adiecta τὴν θολὸν poſt καταφυσᾷ: quam delendam eſſe

Lib. 9. cap. 2.

Lib. 4. de Hiſt. anima. cap. 1.

B C (A)

Digitized by Google

Cap. 51. conuincit Plinius libro IX. qui Aristotelis locum sic interpretatus est. Oua sepiæ glutino atramenti ad speciem uuæ cohærentia masculus prosequitur afflatu, aliâs sterilescunt. Vide hîc Plinium pro κατα φυσᾶν prosequi afflatu reddidisse. His accedit Athenæi autoritas locum Aristotelis citantis: ὅταν δὲ πίκωσι συπίαι τὰ ὠὰ ὁ ἄρρην πνεύματι κατα φυσᾷ, καὶ σπερμᾷ. Vides hîc πνεύματι mentionem nullam factam. Postremò non mas sed fœmina, ut priùs ex Aristotele perspicuum fuit, ouis atramentum aspergit. Hęc quæ exhibemus sepiarum oua esse ab Aristotele descripta aspectus ipse docet. Sunt enim racematim compacta, tanquam à pediculo dependentia, oblonga, inítio baccæ myrti, tandem auellanæ nucis magnitudine, folliculo uel membranula contecta, cohærentia. foris affuso atramento nigra, intus alba. Quæ ibi continentur, oculorum humoribus similia sunt. Primùm enim aqueus & tenuis humor effluit, mox alius priore crassior, tertius ueluti cryſtallinus. Cæterorum mollium oua his similia magna ex parte esse existimo.

Libro 7.

In litus recens eiecta à quibusdam eduntur frixa in sartagine.

DE SEPIOLA, RONDELETIVS.

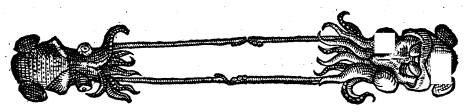

B EST ex mollium genere piscículus hîc depictus, qui cùm neque in polyporum, neque in sepiarum neque loliginum genera referri possit, ut mox demonstrabimus, separatim describendus fuit. Is sepiæ nascenti similis est, pollicis crassi magnitudinem non superat, octo pediculis constat, duas proboscides habet, nec sepium in dorso, nec gladiolum habet. Vtrique lateri pinnula ueluti ala parua affixa est, rotunda: nec figurâ, nec situ pinnis sepiarum & loliginum similis, neq; enim angusta longaq; totam aluum ambit, ut in sepijs: neque lata, & in acutum angulum terminatur ut in loliginibus: sed rotunda, parua, utrinque ueluti adnata modicam aluí partem occupant, neque ad extremum usq; corporis protensa. Colore est uario, paruulis enim punctis in dorso notatur. Ore, oculis, fistula, partibus internis à sepijs non differt. Carne (F) molliore & delicatiore est quàm polypus uel sepia. Vere maxima copia capitur cum reliquis pi-E scibus, & ob paruitatem negligitur, cùm tamen, ut dixi, suauissimus sit.

A Huius piscículi nullam, quod sciam, mentionem fecerunt Aristoteles, Athenęus, Oppianus, Aelianus, Plinius, ob id cùm nomen desit, sepiola non absurdè uocabitur, non quod ex genere sepiarum sit, sed quòd corporis forma sepiæ similior sit piscículus quàm loliginibus uel polypis. quòd enim sepia non sit ostendit pinnarum magna differentia. item quod sepio careat. Alterius esse generis à loliginibus arguit corporis forma, quæ in hoc lata est, in illis longa, tum quod gladiolo destituatur sit. Cum polypis uerò numerari non potest, cùm polypi omnes proboscidibus careant, ut anteà ex Aristotele docuimus: hic uerò duas habeat, easq; longas. Eius partem pronam & supinam depinximus.

COROLLARIVM.

In loligine cum de mollibus in uniuersum quædam passim protulimus, tum de sepijs priuatim.

Sepia est è numero mollium quæ ossibus & sanguine carent, Aelianus, Plinius, Aristot. Sipia pro sepia superioris seculi homines linguarum imperiti scribebant. Aggregator, Rubien interpretatur sepiam, sicut etiam author libri Secretorum Galeno adscripti. utitur ea uoce Auicenna 2. 593. Bellunensis simpliciter speciem piscis esse scribit. In tabulis Elluchasem Vrbien nominantur pisces, qui Venerem promoueant, calidi & sicci, difficulter concoquãtur, uentrem laxent. Sepias & similes pisces Auicenna uocat Fanage, Albertus. Græcos audio sepiam hodie calamariam uocare: quod nomen lolligini magis conuenit, tribuiturq; apud nonnullos. Vbique in Italia uetus nomen retinet, Matthiolus. Scoppa grammaticus Italus interpretatur, la seccia, calamarro. Venetijs seppa dicitur, alibi scepa: uel cepia, ut circa Ligusticum. Xibia Hispanicum est. ¶ Gallicum, Secche: unde & purpura compositio nomine à sepia polypoq;, Massiliæ Secche poupe uocatur. Robertus Stephanus in Gallicolatino lexico sepiam nominat Seiche uel Boufron, Sepiolam Casseron, sed Rondeletius & Bellonius loligínem paruam Gallicè Casseron uocari docent. Anglis sepia est *a Cuttel, Cuttle.* est autem Germanicum nomen, & proprié intestinum significat. Germani marium accolæ mollia omnia uidentur Blackfisch appellare. Vide suprà in Lolligine minore; nostræ quidem dialecto nomen Kutrelfisch magis congrueret. Germani superiores aliqui sepiam, araneum marinũ uocant, ein Meerspin: quod nomen ad pagurum potiùs retulerim, Vide in Maia A. inter Cancros.

In Pon-

In Ponto ſepia nõ eſt, cùm loligo reperiatur, Plinius. ¶ Speuſippus ſepiam & loliginẽ ſimiles B
eſſe ait. Item Ariſtoteles: ſed oblongior & anguſtior ei loligo eſt, ſepia latior. In concham con
di Mutianus tradit Nauplium animal, ſepiæ ſimile, Plinius. De ſepiæ figura, magnitudine, &
partibus diuerſis, uide in Loliginis Corollario B. Sepias aliquas in bina augeri cubita notũ eſt,
Ariſtoteles. Strabo duorum cubitorũ ſepias non in mediterraneo mari, ſed circa Carteiã reper
tas tradit, ut Latina translatio habet: Græcè legimus πολύποδας, id eſt, loliginẽs, & ſimilia, duorũ cu
bitorũ in eo mari fieri. Aquatilium mollibus oſſa nulla: ſed corpus circulis carnis uinctũ, ut ſe
piæ atq; loligini, Plin. ¶ Dentes proprie dictos nõ habet, quanquam aliqui acutos & uenenatos
ei tribuant. Lege infrà in G. ¶ Natat tũ pedibus tum pinnis, Ariſtot. Pinnulam alueo iunctã an-
guſtam habent ut polypi, Idẽ. ¶ Sepiæ & loliginẽs binas, quibus paſcunt, promuſcides (προβοσκί- Promuſcides.
δας, ut ita appellem, propter figurã ſimul earũ & uſum) prætendũt. His uelut anchoris cum tem-
peſtas & fluctus mare agitant, petris firmiſsimè adhærentes, aduerſus omnẽ cõcuſſionem ac flu-
ctuationem tutæ exiſtunt. Et rurſus cũ tranquillitas redierit, ijs ſolutis liberè natant, Aelianus.
Sepiæ & loliginí pedes duo ex his longiſsimi & aſperi: quibus ad ora admouent cibos, & in flu- Pedes.
ctibus ſe uelut anchoris ſtabiliunt, cæteri cirri, quibus uenantur, Plinius. alia lectio pro cirri, ha- Perpenſus Plinij locus.
bet curti. quod non probat Maſſarius. nõ enim curtis, ſed duobus longiſsimis uenantur. Eraden
dum (inquit Maſſarius) eſt punctum, quod inter duo & ex ſcriptum eſt. ut legatur, ſepiæ & lolígi
ni pedes duo ex his lõgiſsimi, &c. Ariſtoteles eodem libro quarto, ſepiæ inquit loligines & lolligi
peculiares binas ſortiuntur promuſcides longas, acetabulo parte extima bino, aſperiuſculas: qui
bus capiunt & ad ora admouent cibos. ijs etiam quoties tempeſtates urgent ad ſaxa aliqua adhæ
rentes ſe uelut anchoris ſactis ſtabiliunt. Quod repetit etiam quarto de partibus animalium ca-
pite 11. his uerbis: Habent ſepiæ & loliginẽs pedes ſupra dentes ſenos exíguos, eorumq; nouiſsi-
mos duos maiores: reliquos aũt octonorũ duos infrà omnium maximos. ut enim quadrupedibus
crura poſteriora firmiora ualidioraq; ſunt: ita ijs quoq; maximi qui infra habentur. his enim onus
ſuſtinetur, motusq; potiſsimùm agitur. duo etiam illi nouiſsimi maiores ſuis mediis ſunt, quia il-
lis miniſtrent. polypus medios quatuor habet maximos. Omnibus igitur millibus pedes octoni,
ſed ſepijs & loliginibus breues, polypis magni. aluum enim corporis ſepiæ & loliginẽs habent
magnum, polypi paruum: itaq; quod natura polypis ex corpore dempſerat, id in pedum longitu
dinem addidit. quod ſepijs & loliginibus de pedibus abſtulerat, eo corporis magnitudinẽ auxit.
quamobrem polypis pedes non ſolum ad nandum utiles ſunt, ſed etiam ad ambulandũ. ſepijs aũt
& loliginibus inutiles ſunt. paruí ſunt enim cũ alueũ habeant magnũ, cum itaq; pedes habeãt bre
ues atq; inutiles, ne æſtu maris tempeſtateq; exturbentur ſaxis: utq; de longinquo admoueant,
ideo promuſcides binas prælongas habent, quibus uelut anchoris innitantur, ſeq; ſtabiliant mo-
do nauigij tempeſtate urgente, uenentur etiam procul, oriq; è longinquo admoueant, Hæc ille.
Diiudicent ergo alij quid uelit innuere Plinius his uerbis: Cæteri cirri cum quibus uenanẽ. Cum
Ariſtoteles unde hæc Plinius mutuatur, ſepias & loliginẽs non cum cæteris pedibus ſeu cirris,
ſed cum duobus ijs duntaxat longioribus promuſcidibus appellatis uenari tradiderit. Verùm ſi
diuinare fas eſt, expungenda ſunt uerba cæteri cirri tanquam addititia, legendumq; ſic: ſepiæ &
lolligini pedes duo ex his longiſsimi & aſperi, quibus ad ora admouent cibos & in fluctibus ſe ue
lut anchoris ſtabiliunt, cum quibus uenantur. quemadmodum Ariſtoteles de ſepijs & loligini-
bus: pedes duo longiſsimi ſunt, quibus uenantur oriq; cibos admouent. cæteris uerò ut polypis,
urbolitænis & huiuſmodi, ſunt cirri quibus uenanẽ. Nam Ariſtot. ibidẽ ubi uerba de ſepijs & lolli
ginibus fecit: uidelicet ideo promuſcides binas prælongas habẽt, quibus uelut anchoris innitan-
tur, ſeq; ſtabiliant modo nauigij tempeſtate urgente, uenentur etiam procul, oriq; è longinquo
admoueant, ſtatim ſubſequens inquit: Polypi promuſcide carent, quoniam pedes ad uſum eun-
dem commodos habeant, &c. Hæc omnia Maſſarius. Reliqua ex eodem Ariſtotelis loco,
(qui eſt de partibus animal. 4. 11.) de acetabulis mollium in genere, ac polypi ſpeciatim: deq; pin
nula circundante alueum in mollibus, ad finem uſque eius capitis, qui uolet inde petat. Ven-
ter eis ac polypis ſimilis eſt tum figura, tum tactu, Idem. Planus ac læuis eſt boum abomaſis ſi-
milis; ὁ γαστὴρ πλακώδης καὶ λεῖος, ὁμοίως τοῖς τῶν βοῶν ἰλυσπόδεσι. Venter ſanguine carentibus nullus
eſt. inteſtinus enim quibuſdam ab ore incipiens, quadam uia eôdem reflectit, ut ſepiæ, polypo,
Plinius. Ariſtoteles uiſcera eis negat, non uentrem.

Solidum quod intus continetur, ſepium uocãt, σηπίον, penacutum. noſtri, præſertim aurifabri, Sepium.
Fiſchbein. Columella teſtum, niſi teſtam mãlis. ſed teſtu quoq; & teſtus, ut cornu & fructus, pro
teſta apud ueteres leguntur. Sepiæ, loligíni, & lollio, partes duræ, ac ſolidæ intus per dorſum,
& corporis prona continentur, quas non eodem appellant nomine: ſed quod inſertum ſepijs eſt,
ſepium uocant: quod loliginibus, id gladiolum. Differunt enim, quòd ſepium robuſtum, la-
tumq; eſt, inter ſpinam & os mediam præ ſe ferens naturam, fungoſam intra ſe complectens, &
friabilem corpulentiam. Gladiolus arctior, & cartilaginoſior eſt. forma etiam diſcrepat, uideli-
cet pro alueorum modo, quibus ipſe inſertus continetur, Ariſtot. Volaterranus atramentum
ſepiæ, ineptè ſepium uocat.

Atramentũ mollibus non ineſt pro ſanguine, ut minùs recte Plinius hìc tradidiſſe uideaẽ, cũ il- Atramentum.

Digitized by Google

lud, quod pro ſanguine in animalibus exanguibus habetur, ſit humor ſeu uitalis ſuccus ille qui per totum corpus diffunditur, ut ſuccus uerbi gratia qui ex carne ſepiæ uel locuſtæ marinæ exprimitur: quo humore ſi aut per uim, aut per naturam priuentur hęc animalia in pernicięm agantur neceſſe eſt. Atramentum autem quod in ſepia eſt, cum uitalis humor non ſit, pro ſanguine nō habetur: ſed eſt excrementum, quod præſidij ſalutiſq; gratia obtinet tunica contentum membranea, exitum finemq; habens, qua alui excrementa emittunt parte, quæ fiſtula uocatur, quæ in ſupinis poſita eſt: quo utitur non modo cum metuit, uerum etiam cum ſe abſcondere uelit. quoties enim metu perterretur, eiuſmodi atramentum effundit: cuius rei cauſa eſt quoniam ſanguine careat, & ob eam rem refrigerata & pauida. hinc uthominum nonnullis per metum funditur aluus, aut excrementū ueſicæ profluit: ſic ſepiæ accidit quidem neceſſariò, ut metu perculſa atrum illum humorem effundat. abſcondendi autem cauſa, quia hoc effuſo humore aquā infuſcat, ſibiq; nigrorem ſepium (*ſepiæ*) proponit, & turbulentiam quaſi quò ſe abſcondat. Item ſi hoc atramentum pro ſanguine obtineret, non effunderet, ſed pro ſui corporis alimento conſeruaret: nec tunica illa membranea tantùm, ſed alijs quoq; partibus cōtineretur, cum ſanguis ſit nutrimentum & materia ſpiritus, quibus continetur uita & actus omnis. Vnde nonnulli animam eſſe ſanguinem prodiderunt, ſicut Critias ut traditur ab Ariſtotele primo de anima. non igitur atramentum ſepię pro ſanguine continetur, ſed humor ſiue ſuccus ille in carne ſepiæ contentus, qui ſi exprimatur non niger ſed clarus & albicans potiùs apparebit, Maſſarius. ὁλὴ, atramentum ſepiæ Hippocrati, Varinus. ſed in Gloſsis Hippocratis à Galeno conditis legitur ὅλυρ, (paroxytonum) *τὸ μέλαν ἢ σηπίας. & ἀλώδεα, δολερὰ, ἢ μέλαινα. & ὅλυρον, ἀλυσιῶδες ἢ μέλαν, ἀπὸ τοῦ ὅλου τῶν σηπιῶν.* Heſychius uerò *ὅλαι* interpretatur *τὰ ὑγρὰ ἢ σηπίας (σηπίας) ἐφεστῶτα.* De atramento reperies etiam nonnihil in C. ¶ Mutim Rondeletius oſtendit contra Athenæum & Plutarchum nō eſſe receptaculum atramenti in mollibus: ſed partem hepati reſpondentem, nō autem cordi, ut Ariſtoteles putauit. Mytis uocatur atramentum in ore ſepiæ, & piſcis quidam ab Hippocrate, Galenus in Gloſsis. uide ſuprà in Elemento M. Michaël Epheſius ait mutin eſſe humorē quendam in membrana, ubi interpretatur Ariſtotelis de partibus anim. libri 4. caput quintum. extra uerò mutin (inquit ibidem Ariſtot.) inteſtinum eſt, & atramentum inteſtino adiunctum. Eſt & in cruſtatis talis quępiam pars, mutis ab aliquibus dicta, humida ſimul & corpulenta. *Mutis.*

Μύτυς, cum iota in prima, & & ypſilo in ultima, dicitur in aluearibus & fauis, atrum quoddam ceræ excrementum, quaſi fex & purgamentum cerę, quæ & commoſis uocatur. Plura de mollium uentre & atramento in uniuerſum Ariſtoteles paulò poſt initium eiuſdem capitis tradit. *Μύκων*, id eſt, papauer, (non mytis,) eſt uelut ueſica quædam, in qua atramentum continent polypus, & ſepia, Euſtathius. Vide ſuprà in Polypo B. & C. Oppianus etiam lib. 3. *μύκωνα* uocat hoc in ſepijs atramenti uas. ¶ Sepiæ maris & fœminæ, idem quod lolliginis diſcrimen eſt, tum uerò quòd mas uarius plus quàm fœmina eſt, Ariſtot. Sepiarum generis mares uarij & nigriores ſunt, conſtantiæq; maioris (*in auxilio fœminæ ferendo,*) Plinius. Fœmina inteſtina continet duo, uelut mammas: quæ ſi aluo diſſecta inſpectes, facilè uideris: Vuottonus, ex Ariſtotele nimirum. inteſtina autem hoc loco (inquit) accipienda uidentur pro partibus internis, *ἐντόσθια* quaſi *ἐνδότερα*. Atqui alibi Ariſtoteles de ſepijs ſimpliciter (ſi bene memini:) Carunculæ quædam eis inſunt albidæ, toroſæ, mammis ſimiles: quales parte inferiore uentris turbinatorum teſta inſectorum habentur. *Sexus diſcrimen.*

C Sepia uitam litoralem agit, Ariſtot. Maris cauernas incolit, Oppianus. ¶ Tum pedibus tum pinnis natat, Ariſtot. ¶ Sepiæ paruæ ueſcuntur minutis piſciculis, quos extenſis promuſcidibus ſuis ceu lineis, captant, Athenæus ex Ariſtotele. Sepiæ & loligines uel maiores piſces euincūt, Ariſtot. ¶ De atramento prædiximus quædam in B. quoniā Plin. hoc ſanguinis inſtar in ſepijs putauit: cùm uero excrementū ſit potiùs hic reliqua addemus. quomodo quidem eo effuſo ſe occultet, referendum eſt ad D. Idem ouis ſuperinfundit fœmina, ut mox in mentione partus dicetur. Cùm atramentum mittit ſepia, Maſſilienſes exiguæ cuiuſdam uetuſtatis retinentes, uulgò dicunt eam atramentare, Gillius. Plurimum atramenti habet ex mollibus, idq; precipuè metu perculſa effundit, Ariſtot. Et alibi: Atramentum infrà ad aluum habet, idq; multò copioſius quàm lolligines & polypi: quoniam plurimū terrenæ materiæ habet, quæ in atramentum ſecernitur. argumento ſepium eſt, quo polypus caret: lolligo cartilaginoſum ac tenue gerit. Nicander atrum illum humorem *χελὼ*, id eſt, bilem appellauit. Philes recens author *ἀπὸ σφαγμα*. Galenus uerò in Gloſsis hypóſphagma interpretatur, quod atramenti ſepiæ ceu ſedimentū eſt, *οἷον ἐκπύρωμα*. Hipponax quoq; *σηπίης ἐκπόσφαγμα* dixit. interpretes (inquit Athenæus) eius piſcis atramentum (*ſimpliciter*) reddiderunt, aliſoquí hypóſphagma eſt genus edulij ex ſanguine cum carnibus & diuerſis condimentis, &c. ut ibidem Athenæus explicat, libro 7. in Sepia. ¶ De coitu ſepiarum lege quæ annotauimus in Corollario Loligínis minoris C. In coēundo obſcœnū genus eſt. nā ore concipit, ſicut & uipera, Iſidorus. ſed melius Rondeletius ſepias fiſtula & coire & parere exiſtimat. Amor & libido ſepiarum, quomodo ut capiantur cauſa ſit, ex Oppiano referemus in E. Sepiæ, ac lolligines ora applicantes, & brachia inter ſe componentes, natantesq; in aduerſum coēunt. narem etiam dictam in narem inſerunt. natatus alteri retrorſum, alteri anteuerſus in os agitur, Ariſtot. Sepiæ alueus bipartitus eſt, oua candicātia grandini ſimilia com- *Atramentum.* *Coitus.*

plectens

plectens permulta, Idē. Omnibus menſibus parit, Plinius. Sepia in terreno parit inter harundines, aut ſicubi enata alga: excludit quintodecimo die, Plin. Mas ſepia oua, quæ fœmina edidit, perſequitur, ſuũ ſemẽ aſpergens. quod uel in reliquis eiuſdẽ generis fieri ratio eſt. Verùm nõ niſi in ſepijs hoc uiſum adhuc eſt, Ariſtot. atqui libro 1. cap. 17. de generatione animalium, ſemen an emittant, mollia incertũ eſſe ſcribit. ὁ ἄρρην πᾶγκαλοῦσιν καπνὸν τὸ θολὸν, καὶ γίνεται σηπία. Idẽ hiſtoriæ 5. 12. ubi τὸν θολὸν Rondeletius abundare putat ex Plinio & Athenæo. quanquã Gaza ſimiliter legit, uertitq; atramentum, quod tamen non marẽ, ſed fœminam ouis aſpergere, ex alio Ariſtotelis loco conſtat, quamobrem ego nõ θολὸν, ſed una litera mutata θορὸν legerim, hoc eſt geniturам. Verbum quidẽ σηφῶ, quod apud Athenæũ legitur, in uſu nõ eſt: & apparet hũc Athenæi locũ eſſe mutilum, ut in multis alijs. Plinij etiã interpretatio, Maſculus perſequit̃ afflatu, &c. non tanti eſt, quin Ariſtotelẽ ipſum ſuis alibi uerbis ſeſe interpretantẽ ei præferamus. Καπνὸν uerbum ſi abſolutẽ proferas, ſpiritũ & aërẽ contra aliquid emittere ſignificat: at piſces in aqua quomodo anhelare aut aſpirare aërem poſſunt? nam ut Rondeletio donemus piſces propriè dictos ſpirare, mollia tamẽ & exanguia nõ ſpirabunt. at ſi accuſatiuum addas, aliud quippiã cum ſpiritu uel tanquam cum ſpiritu emittere ſignificat, idẽ ſcilicet quod καταῤῥαίνειν, id eſt aſpergere: uel καταῤῥῆναι, id eſt, contra aliquid emittere. Mas igitur ſepia τὸν ὠὸν καπνὸν τὸν θορὸν, humore genitali ſuo oua conſpergit, geniturам eis offundit. nam & lib. 3. cap. 7. de generatione animalium Ariſtoteles, piſcium omniũ oua, niſi mares ſemen ſuum eis aſperſerint, (ἐὰν μὴ καταῤῥάνωσιν τὸν θορὸν dicit, uel ἐπῤῥάνωσι.) augeri & uitalia eſſe negat. Et mox ſequẽti capite: τὰ μὲν οὖν καταῤῥαθέντα τὰ θήλεα, πῶς αἴτια ποιεῖται τὸν τόκον: τὰ δὲ μελάνια ἔξω. Ἐν οἷς μὲν θήλεσι (pro θήλεσι malim ⟨ὑπομένει⟩) τὸ μελάκιον ἐπῤῥάνει (ſubauditur τὸν θορὸν, ex præcedenti capite) ὁ ἄρρην, καθάπερ οἱ ἀρρένων ἐχθύων τοῖς ὠοῖς: καὶ γίνεται (ſupple τὸ λύπημα) σπυκνὸς καὶ κολλῶδης. hîc σπυκνὸς καὶ κολλῶδης dixit, quod libro quinto hiſtoriæ σηφοῦ. Rurſus hiſtoriæ 5. 18. cauſam reddens cur oua illa inter ſe racematim cohæreant, ſic ſcribit: Ἀρχὴ μὲν γὰρ ὁ ἄρρην ὑγρότητά τινα μυξώδη, ὃ τῇ γλισχρότητι θηγάνεται καὶ αὐξάνεται. Aſtipulatur ſententiæ noſtræ uetus translatio, quam author de naturis rerum recitat, his uerbis: Sepia fœmina cum ouat, mas eam ſequitur, & ſuper oua ſemen inſufflat, ut uiuificentur. item Vuottoni: Quoties ediderit oua, mas eueſtigio ſequens humorẽ fœtificũ ouis ſuperinfundit, atq; ita efficitur ut ſolideſcant. Facilẽ quidẽ θορὸς & θολὸς permutantur. & libro 1. de gener. anim. cap. 15. θολὸν non θορὸν legendum ſuſpicari me indicaui ſuprà in Loligine minori c. ¶ Primùm oculi grandes in his quoq; perinde ut in cæteris apparent. Sit A. ouum. B. C. oculi, D. ſepiola ipſa. (*ſic legit Niphus, ut uerba hæc, πρὸς ἃ ἐφ' ἕ ϑ ε. tùm. abundent.*) Ferunt uterũ ſepiæ uerno tempore, pariunt intra diem decimumquintũ. (ἀκριβέστερον ᾠὰ ἐμέρας ιε. *aliqui uertunt, perſeuerare eas in edendis ouis, ſiue in partu, dies quindecim: quod an magis conueniat, an à conceptu potiùs ad partum uſque tot dies numerari, conſiderandum.*) Mox oua ædita craſsitudinem acinorum uuæ minorum, intra diem item decimumquintum capiunt. quibus obruptis ſepiolæ excluduntur. quæ, (ſi quis priùs, prole iam perfecta, abſciderit ouí membranam,) ſtercuſculum mittunt, ſuumq; præ metu colorem immutant ex candicante in rubriuſculum, Ariſtoteles hiſtoriæ 5. 18. Adhæret ouo ſepia naſcens, parte ſuí priore. hac enim tantùm poteſt adhærere, cum hęc unapartem poſteriorem & priorem eôdem obtineat, De gener. animal. 3. 8. Et alibi: Sepia & polypus, & reliqua generis eiuſdem, oua quæ pepererint abſoluta fouent, & præcipuè ſepia: quippe cuius ſæpenumero alueus iuxta terram, dum hoc facit, appareat.

Bimatum non complet ſepia, ut neque polypus, Ariſtoteles & Athenæus. Sihiſtoria quam tradit Plinius de ingenti polypo, dolij magnitudine, &c. longitudine pedum triginta, uera perhibetur, nullum ſequetur abſurdum, quin polypi & denis & bis denis annis uiuere poſſint. quod etiam tum ſepijs tum loligínibus euenire poſſe non dubitauerim, præſertim cum eodem loco ſcripſerit Plinius, ſepias loligínesque eiuſdem polypi magnitudine in Hiſpanico litore undis expulſas eſſe repertas, Matthiolus Senenſis. atqui uitæ longitudo corporis magnitudinem non ſequitur, ut in libello de uitæ longitudine indicat Ariſtoteles: cuius hac in parte authoritas conuelli à Matthiolo non debuit. certè nec in eodem genere, nec in diuerſis, magna paruis comparata, ſimpliciter uiuacíora dixeris. & cum inter miracula polypi tam grandes ſint, nec in mediterraneo, (de cuius maris piſcibus Ariſtoteles ſcripſit,) ſed Oceano, quid inde de polyporum uiuacitate pronuncies abſolutè?

Sepia, quemadmodum polypus, mutat colorem, Gillius. Nonnulli colorem ſibi contrahere ſimilem loco in quo uerſatur, eam confirmant, Ariſtoteles. ¶ Incedere coniugatim ſolent, βαδίζουσι ζυγὰ, Ariſtoteles, & ex eo Athenæus. Mytis eſt piſcis fœmina, quæ ſine mare non paſcitur, Heſychius. uidetur autem non alius quàm ſepia intelligi: quæ tamen ab authoribus non ipſa mytis dicitur, ſed mytin habet. Cum ſepia icta eſt tridente, mas fœminam adiuuat: fœmina, mare percuſſo, fugam arripit, Ariſtoteles.

Cum ſe à peritis piſcatoribus captari cognoſcit Sepia, ſuum atramentum emittit, quo circunfuſa, ab oculis piſcantium remouetur, eorumq; perſtringit oculos. Piſcatores uerò, cum ſit in eorum oculis, nihil tale uident. Sic Aenea tenebris circunſepto fefellit Achillem Neptunus, ut ait Homerus, Aelianus de animalibus 1. 34. Elegantiſsimi de hoc ſepiarum aſtu uerſus Oppiani Halieuticorum 3. leguntur hi:

Mas an ſuum ſemẽ aſpergat ouis: perpenſi Ariſtotelis, Achẽnei & Plinij loci.

Partus & fœtus.

Vita.

D

Σκιπίαι αὖ πίσιν ἀλεφρασώνισι μέλονται.
Κυάνεοι, πίσσης δ' ναφρώτατοι ἀχλύι ὑγρῇς,
Ἐντροφίοντται. τὰς δ' εὖτ' ἐὼ ἐλκι φόῃ, κύντικε κάνου
Ῥοώπε πάφλῃ ἐμίσνε, καὶ ἀμφάλδωνι κέλεύθε
Αἱ δὲ δ' ἀδηκλόγητοι ἄφαρ φόῃσι πόρσιο

Ἔστι τις ἰχθὺς μίκισι δολὸς κέίνοισι πεπυκὼς
φαρμακον ἀπροτίοπτον, ὃ, τε σφίσιν ἕλκεα λύθρῳ
ὀρφναίας ῥαδάμηγας ἀνιμισσιν, ἀμφὶ δὲ πόντῳ
ἴχνια ἀχλυόεις: ὠκὺς δ' ἕτερος τε νέεται ὑπαιθύσσων.
Ῥηϊδίνος, καὶ φῶτε, καὶ εἰ ποδὶ φῆρ' ἑτάροιο ἰχθύν.

Sepia tarda fugæ, tenui cùm forte ſub unda
Inficiens æquor nigrũ uomit illa cruorem,
Ouidius in Halieutico. --Σκπιάισι δ' φυβίλιαι, ἅ τε μελάνει οἴδματα χελὺ δολόεντα (pro δολόωσαν) μαθὸν' ἀχρώτῳ ὁρμὴν, Nicander. ¶ Mugiles aliquãdo, non ſolùm piſciculos, prælongis ſuis prætenturis ſepia uenatur, Ariſtot.

Sepiæ odore eſcarum allectatæ capiuntur, Ariſtot. Eſca ad ſolas ſepias capiendas: Fæcem uini ſine aqua, oleo contundito, ad locumq; accedens mari ipſam inijcito. Sepiæ ſiquidem uidentes quòd (fæx deſcendat ac petat imum) nigrum ipſum relinquent, atque illuc ſe conferent, ubi oleum eſſe illis oſtenderit: easq; tunc comprehendito, Tarentinus. Eiuſdem uerbis aliam eſcam ad polypos ſepiasq; deſcripſi in Polyp. Ad ſepiam capiendam neq; naſſæ, neq; retium inſidiæ opus ſunt: ſed amoris illecebris eam ad hanc rationem piſcantur, ut Sepiam fœminam ligatam in fluctibus trahant: quam ut uel longiſsimè mas (*quam ut aliæ, etiam à longè uiderint, Oppianus*) uiderit, ſtatim cupidè in eam fertur, & amicam flexibilibus nodis etiam atq; etiam diligenter circumplectitur: atq; interea cum ſunt in hac implicatione, ambo piſcatorum inſidijs in piſcatoriam ſubtrahuntur; (& ſubtractæ etiamnum hærent:) πόδῳ δ' ἅμα πόντμου ἕλοντο,) Gillius ex Oppiani Halieuticorum quarto. Naſsis etiam (ut canit ibidem Oppianus) uerno tempore decipiuntur. myrti enim aut arbuti alijsúe frondibus naſſas inumbratas in arenoſo litore exponunt. ſepiæ uerò ſiue ſobolis ſiue libidinis deſiderio ingreſſæ capiuntur. Ego Maſsiliæ uidi in hunc modum capi: Specula nimirum in lignum inciſa ex chorda appenſa in aquam piſcatores demittunt, & ſenſim fluitantia trahunt: Sepia ad ſui ſimulachrum ſeſe iaculatur, ac ſuis flagellis lignum circumplicãs, dum ſe apparentem in ſpeculo amatoriè intuetur, interea reticulo circumuenta ſubducitur, Gillius. Sic & coturnices aues laqueo ante ſpeculum poſito capiuntur, Euſtathius. Sepia dicĩ, quia ſepibus intercluſa facilíùs capitur, Iſidorus. eſt autem uera ſorte hæc capiendi ratio, etymologia quidem abſurda. Fœminæ tridente percuſſæ, mas retrahendo eam auxiliatur. ipſe uerò ſi captus fuerit, fœmina fugit, Athenæus ex Ariſtotele. ¶ Conueniunt piſces ex alto etiam ad quoſdam odores, ut ſepiam uſtam, & polypum: quæ ideo conſciũtur in naſſas, Plinius. ¶ Ad marinos mugiles, ſcaros & mullos eſca: Sepiarũ teſtulis cũ ſiſymbrio uiridi, (quod eſt bryon,) aqua, farina & caſeo bubulo miſtis, utitor, dum retibus nauas operam, Tarentinus. Sepia (*Sepiæ teſta*) aurifabri ad annulorum fuſuram utuntur, Adamus Lonicerus. Sepijs in dorſo os candidum, ſuperiori parte durum ac læue: inferiori autem fungoſa quadam medulla repletum: quæ etiam leuiter aſpera, & ligni modo frequentibus uenis diſtincta uiſitur. Expetuntur ſepiæ oſſa aurifabris. facile enim in partem illam fungoſam anulorum, cæterarumq; rerum formas imprimas, quæ metallis igne colliquatis expleri ſolent, Matthiolus Senenſis. ¶ Sepiæ atramento tanta uis eſt, ut in lucernam addito Aethiopas uideri, ablato priore lumine, (*Matthiolus non rectè legit, cæteris ablatis lumi nibus,*) Anaxilaus tradat, Plinius. Traditum eſt ſi quis thryallidem (id eſt, lucernæ ſtupam) in ſepię atramento & æris ærugine intinxerit, homines circumſtantes uiſum iri partim æreos, partim nigros, Symeon Sethi.

De nutrimento ex ſepijs alijsq; mollibus, ſcripſi iam ſuprà in lolígine F. circa principium: ubi & Galeni Aetijq; de ipſis ſententiam reperies. Sepia difficilis eſt concoctu, parumq; in ſe continet ſalſi ſucci, quòd ſi concoquatur, non parum nutrimenti corpori affert. gignit tamẽ crudum humorem, (*quæ etiam Galenus in genere de mollibus ſcribit.*) eam ob cauſam oportet eam condimentis acrioribus conditam eſſe, uinumq; pòſt uetus & tenue potare, Symeon Sethi. Mollia, ut polypi, ſepiæ, carnem habent duram ac difficilem concoctu: qua ratione, & quia flatus concitant, Venerem ſtimulant. Salubriora ſunt elixa aſsis. malos enim humores continẽt, (ut apparet cum abluuntur,) qui per elixationem euocantur, aſſatione uerò ſiccati retinentur, Mneſitheus. Rubien (*aliqui ſepiam interpretantur,*) eſt conueniens cibus: qui tamen ſalſus & inueteratus, atrã bilem gignit, uenerem promouet, Auicenna. Sepia elixa in cibo ueſicæ, renibus, & dyſuriæ medet, Kiranides. Hippocrates libro 2. de morbis mulíebribus, in curatione uteri auerſi ad coxã: Ad ueſperam (inquit) mazam cœnet, ſi uerò panem uoluerit, & bolbidia paruí polyporum generis, & ſepiolas paruas in uino ac oleo coquito, & edenda dato. Et in eodem libro rurſus eadẽ bolbidia ſeu polypodia, aut ſepiolas, ſimiliter præparata, ad menſes ciendos ſumi iubet.

Sepiæ cæteraq; mollia difficillimè concoquuntur, quam ob cauſam anteà cædi uerberibus ſolent, quàm excoquantur. Sunt qui ſepijs (cum) nucibus & allio paratis ueſcantur, ut ſalaciores in Venerem prorumpant, Matthiolus Senenſis. Iſicia de ſepia leguntur in Magiricis Apicij 2.1. & in ſepiam apparatus 9.4. Sepias elixas, ab aheno in patinam miſſas, cũ pipere ac laſere con dies ut uoles. Sunt qui ex pipere, cinnamo, coriandro, uiridi mentha uel arida: item qui uitello, aceto uel agreſta, olei modico, ubi ebullierint, obligent, Platina. Aluum ſoluunt & ſepiæ: in cibo dan-

bo dantur cum oleo & ſale & farina decoctæ, Plinius. Sepias ueteres aliqui præmacerant primùm lixiuio ex cineribus & parte calcis facto, deinde aqua dulci: deniq; purgatas conciſaſq; inteſtinorum inſtar condiunt coquuntq;, ut audio.

Sepiarum atramentum aluum mouet, Celſus & Dioſcorides. *Atramentum.*

Oua ſepiæ urinam mouent, renumq; pituitas extrahunt, & renes purgant, Plinius. In cibo ſumpta urinam mouent, & renum grauedinẽ tollunt, Marcellus. Hippocrates medicamentis in uteri auerſi curatione ea miſcet, ut referemus in G. *Oua.*

Polypi etiam & ſepiæ morſus non caret ueneno, quanquam id exiguum ſit, Oppianus. Habet ſepia dentes ualidos, occultos, & morſum uenenoſum. Polypus uehementiùs mordet, ſed minus uenení habet, Aelian. Philes quoq; dentes acutos & uenenatos ei tribuit: Rondeletius dentes propriè dictos negat. Morſu nõ lædit ſæpia, ſed noxia quædam ſanies è corpore eius effluit, Vuottonus: qui forte Oppiani uerba non rectè accepit. G *Morſus.*

Remedia nonnulla è ſepijs in cibo ſumptis, item atramento & ouis ſeorſim, iam præſcripta ſunt in F. ¶ Sepia aceto ſuffocetur: idq; acetum cum oleo mixtum propinetur illi qui marini hippocampi uenenum hauſerit, Aëtius. Ad dolorem dentium: Ouorum putamina, ſepiam, & oleum miſceto, & coquito, donec tertia pars relinquatur, & tepidum ore contineto, Galenus Euporiſton 3. 187. Polypis ac ſepiolis toſtis ſuper prunis, puerperij purgamenta à partu purgantur, Hippocrates de morbis mulieb. ¶ Sepia elixa in cibo ſumpta, ueſicam, renes, & dyſuriam ſanat, Kiranides. *Remedia. Ex ipſa ſepia.*

De tincturis uel maculis corporis abolendis remedium ſic: OCVLOS uel oua ſepiæ in aqua ſolue, & cum melle permiſce, atq; inde maculas perfrica, citò abolebuntur, Marcellus. Sepiæ oua urinam mouent, renes purgant, Plinius. quære etiam paulò antè in F. de ouis. Potio ſecundas menſes educens: Cantharides quinq; auulſis alis & pedibus ac capite: deinde tribolos ad mare naſcentes unà cum radice, menſuram quanta eſt conchæ teſta terito: & anthemi luteam internam partem ſiccam tritam, conchæ teſtam (*hanc menſuram*) addito: & ſeminis apij tantundem: & ſepiæ oua quindecim: & in uino dulci diluta bibenda dato. Et quum dolor habuerit, in aqua calida deſideat, & aquam mulſam aquoſam bibat: Hippocrates in libro de nat. muliebri, & lib. 2. de morbis muliebribus. Idem rurſus in ijſdem libris, uteri ad coxam auerſi curationem docens: At in menſibus (*tempore quo menſes fluere debent.*) ſi ſanguis eruperit, ſatis eſt: Sin minùs, cãtharides quatuor bibat, pedibus & alis ac capite reiectis: & pæoniæ grana nigra quinq;, & ſepiæ oua, & apij ſemen cum uino modicum. Et rurſus lib. 2. de morbis muliebr. in eodem morbo menſibus elicíendis: Mane ſambuci baccas ſex dato in uino meraco, & ſepiæ oua 10. aut 12. Et lib. 1. de morbis muliebribus: Cùm mulieri aut partus purgamenta non fuerint purgata, aut menſes non prodierint, aut etiam uterus durus fuerit, &c. in potu exhibere oportet pharmaca uterina, aut ſepię ouis, aut caſtorio ammixtis, &c. *Ex ouis.*

Teſtam è ſepia plerique nominant, Columella etiam teſtum dixit: aliqui os uel cruſtam, uel corticem: Græci oſtracum. Ex ea tum uſta, tum non uſta, uariæ ſunt medicinæ, quas ordine referemus, promiſcuè tamen ex uſta & cruda. ¶ Sepiæ teſta fungoſa eſt, non ut oſtreorum ſilicea, & abſtergendi quidem ſiccandiq;, ſimiliter ut oſtreorum teſtæ, ui pollet: ſed partium eſt tenuiorum, Galenus. Pro ſepiæ teſta in medicamentis pumicem ſubſtitui licere in Antiballomenis legitur. Sepiæ oſſa cum alijs quibuſdam remedijs conſtituunt ſuffitum contra languorem morbi peſtilentialis, apud Vegetium ueterinarium 4. 12. Sepiarum teſtæ ex aqua, extrahunt tela corpori inhærentia, Plinius. Cruſtæ uel oſſa ſepiarum comburuntur, ciniſq; earum impoſitus, educit quæcunq; corpori inhæſerint, Marcellus Empiricus. Etiam non uſtæ abſtergunt uitia cutis, Aegineta. Vſtæ tamen ad eadem efficaciores mihi uidentur. Vſta hæc teſta (donec pars interior & fungoſa, ab exteriore cruſta abſcedat,) tritaq;, alphos, (id eſt, uitiligines,) furfures & ephelides, (uitia cutis in facie aliqui uertunt,) exterit, Dioſcor. Item lentigines & ſcabiem, ut ſcribit Aëtius. Galenus quoq; ad ſcabiem prædicat. Ad lentiginem: Sepiolæ cineres ex oſsibus omnia tollunt, Serenus. Medetur & lentigini cæteriſq; uitijs, ex oſsibus ſepiarũ cinis. idem & carnes excreſcentes tollit, & humida ulcera, Plinius. Ad alphos cõuenit crocodilea, & toſtæ ſepiæ teſtæ, Aegineta. Vſtæ ſmegmatis quibuſdam ad elephantiaſim apud Aëtiũ miſcentur. Galenus de compoſ. ſec. genera 1. 18. ſepiarũ teſtas numerat cum ijs quæ propoſiti albi emplaſtri (aduerſus ulcera cacoëthe & dyſepulota) candorẽ tueri poſsint. Si animal fecerit uulnus, oſſa ſepiarũ, & teſtas etiã oſtrearum in puluerẽ rediges, & æreí quoq; uaſis fuliginẽ pariter miſcebis: quæ bene tunſa ſi frequenter aſperſeris, ſiccatum uulnus ducet celeriùs cicatricẽ, Vegetius Veterinariæ 2. 62. ¶ Sepiarum teſtæ, quales in litore inueniuntur, pilos attenuant, ſicut & pumex, Kiranides. Apud Aëtium etiam & Galenum medicamentis pilos attenuantibus adnumerantur, uel citra uſtionem: nam alias oſtreorum teſtas uri iubent. ¶ Ad ſtrumas mirificè proſunt ſepiæ oſſa cum axungia uetere (minutiſsimè, Marcellus) contuſa & illita, Plinius. Miſcent & hodie medici quidam compoſitis illis medicamentis ex diuerſis rebus ualde exiccantibus, uſtis, quæ aduerſus bronchocelas propinantur. ¶ Vſta lotaq; hæc teſta oculorum medicamentis miſcetur, abſumit (eliquat) oculorum ungues (pterygia) trita, & cum ſale (ſoſsili, Galenus et Aegineta;) *Teſta. Ad oculos.*

Digitized by Google

Ammoniaco, Aëtius) eis adhibita, Dioſcor. Ad albugines: Sepiæ teſtam tritã cum melle ſubigito ac urito: & læuigato poſtea pharmaco hoc ſublinito, Archigenes apud Galenũ. Ad eaſdem & ulcera oculorum: Os ſepiæ crematum diſſolue cum melle, & unge, Galenus Euporiſton 2.99. Sepiæ teſtam collyriis oculorum miſcent, præſertim ad cicatrices exterẽdas. per ſe etiam combuſta ualet, & ex melle contrita, Trallianus 2.5. Cruda ſi teratur dentes & oculorum cicatrices exterit, eorundemq; ulcera exiccat, Aëtius. Galenus non planè crudam, nec tamen uſtam; ſed toſtam eſſe uult: Καὶ πρὸς καυθλώσεις δὲ ὀπτηθεῖσάν τε καὶ λειανθεῖσαν (τὸ δ' ἀποτιτρᾶσθαι ὄφελον) ὠφελοῦσάν τε λαμπρῶς, καὶ ἐπιφλάσεις τὰ ἄλλα. ubi animaduertẽdum, quod Aëtius. dixit oculorum ulcera hoc remedio ſiccari, Galenum (niſi mutilata ſit lectio) ad ulcera ſimpliciter retuliſſe. Oculorum tumorem ruboremq; ſepiæ cortex cum lacte mulieris illitus ſedat, & per ſe ſcabricias emendat. Inuertunt itaque genas id agentes, & medicamentum auferunt poſt paulum, roſaceoq; inungũt, & pane impoſito mitigant nocte. Eadem cortice & nyctalopes curantur in farinã trita, & ex aceto illita. Extrahit & ſquamas eius cinis. Cicatrices oculorum cum melle ſanat, pterygia cũ ſale & cadmia ſingulis drachmis, Plinius. Sepiæ teſta interior quæ mollis eſt diligentiſsimè trita, & muliebri lacte permixta, atque inunctione adhibita, oculorum caligini, albugini, & cicatricibus plurimùm prodeſt, Marcellus. ¶ Sepiæ teſta emendat albugines oculorũ, in iumentis, Plinius: flatu oris ímiſſa, Dioſcorides. Albi uitia deterget iſta curatio: Sepiæ marinæ oſsis raſi ſcrup. denos: croci, ſalis Ammoniaci, myrrhæ, crocodili ſtercoris, ana ſcrup. duos (miſce,) Vegetius Veterinariæ 2. 22. In Hippiatricis etiam Græcis cap. 11. ſepiæ oſtraco ſuccus fœniculi & alia miſcentur in collyrium ad leucomata equorum: & mox ad ſuffuſionem eidem raſo adduntur ſales Attici, ſimus crocodili, &c. Si album in oculo bouis eſt, trita ſepiæ teſta, & per fiſtulam ter die oculo inſufflata, ſanat, Columella. Vſtam tritam ad albuginem canibus adhibent, Tardiuus. Cicatrices oculorum in equis extenuantur cum fuſili (*foſſili*) ſale trita ſepiæ teſta, Columella ¶ Teſtæ ſepiarum recipiuntur in collyriis abſterſorijs apud Aëtium 1.345. Alchohol ad conſeruandam oculorum ſanitatem (in libro Secretorum, qui Galeno adſcribitur) præter cætera accipit rubien, id eſt ſepiam (*os ſepiæ potius*) ablutam marinam. Sepiarum teſtæ palpebras mundant, Kiranides. Conformatæ in collyria læuigandis aſperis palpebris affricando accommodatæ ſunt, Dioſcorid. Mediocri huius teſtæ ſcabricia uti ſolemus etiã ad magnas in oculis aſperitates, (quas ſycoſes nominãt:) collyrij ex ea formam effingentes, & donec ſanguis eliciatur infricantes, quo facto poſteà catharetica collyria efficaciùs adhibentur, Galenus. De hoc remedio etiam Plinium ſentire puto, cũ ſcribit: Adijciunt & oſsiculis eius genas, ſi terantur, ſanari. ¶ Os ſepiæ dentifricijs aptiſſimum eſt, Syluius. De ſepiarum oſſe quod molle eſt dentifricijs admiſcetur, Marcellus. Dioſcorides uidetur uſtam hanc teſtam dentibus extergendis commendare: Aëtius, Galenus, aliiq; crudam. Ad dentes dealbandos ualet, ſi polline eius ſubtili in panno lineo poſito fricentur. Ad faciem quoq; dealbandam pollen idem unguẽto citrino miſcetur, Platearius. Smegma dentiũ, quo albi & odorati redduntur: Nitrum, teſtã ſepiæ, myrrhã æqualiter miſcens utitor, Galenus ex Critone. Ad dealbãdos dentes, aliaq; eorũ uitia ſanãda: Daſypodis caput uſtum cum fœniculo quàm albiſsimo, & ſepiæ tritis oſsibus utere, Idem Euporiſton 2.12. Sepiarum teſtas adijciũt tum dentifricijs, tum compoſitionibus ad os humidum cruentumq; detergendum, & gingiuarum carnem inſtaurandam, Incertus. Sepiæ os, uel ipſius (eiuſdem oſsis) combuſtæ & ex melle contritæ puluis, adiecta gutta ammoniaci gingiuis & dentibus prodeſt, ſi ita perfricentur, ut ex eo nihil in fauces deſcendat, Marcellus. ¶ Sepiarum cruſtæ farina præparat cutem medicamentis alopeciam replentibus, Plinius. ¶ Os ſepiæ tritum & cum aqua potum thoracis uitijs & aſthmaticis omnino prodeſt, Obſcurus. Os bibe contritum, facilis pulmone reſurget Spiritus, & uitiũ pectoris omne feret, Vrſinus. De medio oſſe ſepiæ, quod eſt molle, puluerem facies, & in mixtione conditi optimi iecoritico (*hepatico*) ieiuno per triduum dabis, ita ut in dextro latere aliquandiu iaceat cum acceperit, et poſteà diutiſsimè deambulet, Marcellus Empiricus. Ad ſupprimendum aluí profluuium: Sepiæ teſtã & capillamenta cremata ex uino uetere potui offerto, Galenus Euporiſton 3.6. an uerò capillamentorum nomine cirros ſeu pedes eius accipere oporteat: an πτερύδια illa, quorum pro branchijs eis uſum eſſe Rondeletius conijcit, quærendum. ¶ Si uterus puerperæ procíderit, ſepiæ teſtam tuſam & uino imbutam cũ leporinis pilis lana excipe, & apponendam præbe, Hippocrates in libro de ſuperfœtatione. Quum mulier prægnans menſes profluos habet, ſtercus aſini ſiccum, & rubricam, ac ſepiæ teſtam, trita, ſimulq; linteo illigata apponat, Ibidem. Si prægnanti menſes compareant, ſtercus aſininũ ſiccum, & rubricam, & ſepiæ teſtam terito, & linteo illigata apponito, Idem in libro de ſterilibus.

Ad dentes, &c.

Ad partes capite inferiores.

H. a Σηπία paroxytonum eſt, ut ἀετία, οἰκία, Athenæus. Sepia autẽ dici uídetur, ut probè Adamus Lonicerus conijcit, quòd atramento ueluti putrida quadam ſanie, quam Græci σηπεδόνα uocãt, abundet. Ridiculè Iſidorus: Sepia dicitur, quía ſepibus intercluſa facilíùs capitur. Et alius quidam: Sepia profuſo atramento piſcatoribus ſe ueluti ſepit & occludit. ¶ Sepiæ paruæ Græcis ſepidia dicuntur, Latinis ſepiolæ ut Samonico. Plautus Caſina: Emito ſepiolas lepidas. Σηπίδια nominant apud Athenæum Alexis, Antiphanes, Eubulus, & Ariſtophanes in Theſmophor. Dorion (Σηπίδια inter hepſetos, id eſt piſciculos minutos elixarí ſolitos numerat. Legitur & οἰκάνη (cum teuthídio & polypodío) apud Athenæum ex Philoxeno; quam uocem mutilatam puto, & legen-

legendum σκιαδ'ιον. Σκιαδ'ιον apud Philyllium uel Phrynichum, Athenæus. Σκιάει, σκιαδ'ιζει, Pollux. ¶ Sepias, ut Pallas, Σκπιὰς, à Nicandro dicitur oxytono nomine fœmininо, hoc uersu: ἤτοι σκιπιὰδ' φυξήλας τ' ἀμελαίνει οἰδ'ματο λυγρῷ. Et Antiphanes apud Athenæum: τῆς ζωπυρίδ' πρώτου, Ἡράκλεις ὦναξ, ἅπαντα πεδολώκασιν. ὁ βαλὼς πάλιν εἰς τὴν θάλατταν, καὶ πλευεῖς; μὴ φῶσιν Δωριάδι, (corruptum uidetur uocabulum: Δωριάδες fortè, si uersus admittat,) ἀλλ' ὁ σκπὰς εἰλεφήκει. ¶ Σάπρα, sepia, Hesychius: post Σαρωνίδιον, non satis suo ordine. Ysinia, id est, sepia, Syluaticus: nescio quo idiomate. Thebani rerum nomina innouare gaudent: itaque sepiam uocant ἐπαιδοτίλαιον, Athenæus, debebat hoc nomen epitheton potiùs esse, post se inquinantem (atramento scilicet aquam) significans. Eustathius interpretatur τὴν ὀπίσω πλῶσιν τοῦ πρὸ αὐτῆ θολοῦ. ¶ Teuthis, loligo est, non sepia ut recentiores quidam interpretantur. quidam etiam ineptiùs pro melanuro sepiam uerterunt. Σπύρα uel σπύρη per iota in prima, & ypsilon in penultima, arcam pænariam sonat.

Sepia furua, Gyraldus in Aenigmatis. Tarda fugæ, Ouidius. Δολόφρων, δολόμητις, λεβρόπαλέα, Epitheta. Νόννος, Oppianus. φύξηλις, Nicander. Εὐπλόκαμος, Matron Parodus. Ὀπιδοτίλα. uide paulò ante in a. --- ἢ τε σιώνομος Τῆς ἰαφονίστο σῶμ' ἔχουσα σπιάς Ξιφηφόροισι χρησίμη ἐξωπλισμένοις, Antiphanes apud Athenæum.

Sepium tribus syllabis, non ut Cælius Rhod. habet sepieum, pars dura solidáq; in dorso sepiæ dicitur. ¶ Σκπαλὶς, species uitis, Varinus.

Pierius Valerianus inter notas occultas & hieroglyphicas sepiæ picturam uariæ significatio nis proponit: nos lemmata tantùm indicemus, quæ sunt: Pulchra incœpta turpiter cedentia: quoniam hic piscis ostendit se quidem piscatoribus, sed mox fuso atramento timidus occultat. (*Hoc sumptum est ex Hieroglyphicis Ori 2.110.* Thetis, quæ in sepiam, dum Pelea fugitat, commutata fertur: & quiuis homo simulationum inuolucris obrectus. Mendacium. nam hoc quoq; (ut Grammaticus Tryphon ait,) ὧν πῖς ἐχάστοις μόριον μελάνεται & ἀμαυρόται: id est, in extremis partibus nigrescit & obscuratur. (*Confundit autem melanurum cum sepia.*) Improbitas; Quod symbolum (inquit) Plutarchus in libro de liberis educandis, ita interpretatur, ut suboſtendere dicat, commerciũ cum improbis non habendum, &c. *Sed hoc quoq; ad Melanurum, non ad sepiam pertinet: ut explicauimus in Melanuro b.* Literæ. Aegyptij sanè (inquit) cum literas significare uellent, iuncum, cribrum, & sepiam ponebant. Sepia quidem pro theca atramentaria poni solita est, ac perinde literas scripturamq; ipsam significat. Atramentum Græci (*fortè hodiè*) σκπάλικον appellant. Viri amor in mulierem infidam. *Ratio exposita est in D.* Sunt & tempestatis argumentum sepiæ. nam piscæ ita ut in aquæ summum exiliant, magnas procellas paulò pòst eruptura indicant. *Verùm hoc profectò ad teuthides, id est Loligines, non ad sepias referri debet.* Icones.

Sepias, ut Pallas, Σκπιὰς ἡ, promontorium à sepijs dictum apud Athenæũ. Etymologus promontorium Magneſiæ esse tradit, uel Thessaliæ apud Iolcũ: Eustathius circa Athon, ubi Xerxes naſis cladem acceperit: sic autem dictam uoluit à Thetide, quæ Pelei nuptias fugiens, illic in sepiam mutata sit. Meminit Eustathius in Odyſſeæ Σ. dicit autẽ Σκπιὰς ἄκρη, uel Σκπιὰς ἄκραι. ¶ Est & Sepia Arcadiæ mons Pausaniæ, in quo sepulchrũ fuit Aepyti Elati filij, qui morsu sepis serpentis interijt. ¶ Sepiusſa insula est in Ceramico sinu, Plinius 5.31. ¶ Creditũ Sypũntem ædificium esse Diomedis, quã Græci Sepiũntem nũcupant ab ejectis è fluctu sepijs, Strabo li. 6. Sipũs, uel Sepiũs, ciuitas, quæ nũc Sipontũ (in Italia) dicit, à sepiarum multitudine fluctibus ejectarũ, Recentior quidã. Stephano Σιπὸς urbs est Dauniorum, Lege Sipõtum in Onomastico nostro. dictũ aliqui uolunt à multitudine sepiarũ quę ibi capiant. Sepinũ Ptolemæo 3.1. urbs est Samnitũ, hodie Sepinũ. Sepia scopulus est, teste Herodoto, diuersis in locis, iuxta litora Athenienſiũ. ¶ Archippus Comicus in Piscib. nominat Ἀφρόνιλλα τὴν αὐλητρίδ' & Σκπίαν τὴν Οὐρσα, quasi mulieres quasdã. Propria nomina

Apud Aristotelem de partibus animalium 4.9. sic legitur de sepia: Ἐκπὸς δ' ἔχει πόδας πρὸ τοῦ στόματος ὀκτὼ ἀδιόριστον ὄν: καὶ οὗς ποδ'ας ὑπερῴδηκε πρὸς τὴν λοφαλιὰν, ὧν τὸς μὲν ὀφθαλμῶν, πρὸς ὃ τὸ στόμα & οὗς ὀδόντας κύτος. In quibus uerbis primùm notarim κῦτος non rectè penanflecti, quanquam & alijs in locis sepiùs tum in Aristotelis tum aliorum libris modò penanflexum, modò paroxytonum inueniо. sed quoniam penultima breuis est, omnino penacui debet. Τίμπλησι λοπαδ'ος σφηνοσώματος κύτος, Xenarchus apud Athenæum. Σμικρὸς πεδοίκεις ὄγκος ὢν σμικρῷ κύτει, Sophocles in Electra. Dein de quòd Rondeletius pro his uerbis ὧν τὸς ὀφθαλμῶν, mauult legere ὑποκάτω τῶν ὀφθαλμῶν, uel quid simile, non laudo. quanquam enim idem ferè sensus est utrouis modo legas, non temere tamen lectio uetus mutanda. Michaël Ephesius Scholiastes non aliter quàm ὧν τὸς τῶν ὀφθαλμῶν legit & explicauit. Pedes (inquit) mollia habent intra oculos: hoc est, non prope oculos, sed remotiores paulò antrorsum. ut si quis manum suam polypi alueum esse fingat: et in digiti unius extremo oculos: deniq; in flexu siue articulo primo & post unguẽ proximo, pedes. Vel ὧν τὸς pro ἐμπροσθεν interpretabimur. Sicille. Poterat autẽ simplicius dicere ὧν τὸς τῶν ὀφθαλμῶν, pro ὑποκάτω τῶν ὀφθαλμῶν & μᾶλλον πρὸς τὰ ὕπτια. Solet emñ Aristoteles τὰ πρανῆ & στόμαθος uocare πὸς ἐκπὸς: ὕπτια uerò, id est, supina, ὧν τὸς, præsertim ubi de membrorum flexibus loquitur. & ipse Ephesius paulò antè, ubi Philosophus agit de insectorum salientiũ flexu, ὥστε exponit πρὸς τὸν κοιλίαν καὶ τὰ σφύρα. ¶ Loliginum aut sepiarum capillamenta, κόμας ἢ τριχας, Nicander ὀπλοχαίτας uocat, Scholiastes. Vide in Loligine. b.

Digitized by Google

c Ὑπὸ τοῦ δίκης δὲ Φρυνίχος μοι συγχωρῶ ὁ λάρναξ ὑφεπίλικον (ὑφεπίλικον, Suidas) ἅπαν φᾶναι σηπίαν, Dicæopolis in Acharnensibus Aristophanis, id est, Corbis præ metu multis me cineribus (& fuligine) tanquam sepia percacauit. ¶ Ὅπου δὲ ὁ γλαυκὸς ὠδὶ, ὑπὸ τοῦ δεῖν ἀκριδίας πᾶς ἀδὴς ἀδὴς ἐκκέχυται μέλας, κἀκεῖ οἷα δ' ἐνοὶ ὥσπερ μετὰ φθόνου πρὸς τὸ ἰδιωτικὸν καὶ ὕποπλον, ἅπαν δρᾶν σηπίαν τὸ μέλαν, ἀφίκται, Plutarchus in libro de ijs qui serò à numine puniuntur, de coloribus animarum loquens.

f. Σηπίαις ἀβδήροις τε, Μαρωνίαις τ' ἠὲ μύαινι: Archestratus, tanquā ijs in locis meliores sint sepiæ. Καὶ δηὼ πάντων σηπίας μεσόγειαι, Aristophanes: οἱονεὶ τρυφῶν οὖσ' τῶν ἰχθυϊκῶν, Suidas. Pauperes non habent unde emant κρανίον λάβρακον, οὐδὲ γόγγρον, οὐδὲ σηπίας, Ἃς οἱ δὲ μάκαρας ἐσθίουσ' ἐν οἴκοις θεοὶ, Strattis apud Athenæū. Apud eūdem Ephippus quoq; & Eubulus sepidia cum alijs ciborum nominā. Ἀλλ' ὑπέρχεται τὴν σηπίαν τὴν ἁλμυδοῦσαν, καὶ πολὺ τὸ πολυπόδιον, Theopōpus. Sepiam elixā Anaxandrides nominat in Coryis Thracum regis conuiuio. Veteres edebant etiam πεφλωτὰς, id est, in lagine frixas sepias, Athenæus. --- ὥσπερ εἰ τὰς σηπίας Ῥάγωνα πεφλώσειεν ἐσθίων μύαινας, Aristophanes in Ecclesiazusis. ἰόcatur autem in mulierem, quæ barbam sibi induerat, ut uir appareret, scholiastes ἐπεθυμούσας interpretatur leuiter & superficie tantùm tostis. Ἀσῶν ἅρθα τοὺς ἀνθρακιδίου, Καὶ πῆχυν ἁπλῶς σηπίας ὠπτημένας, Coquus apud Soradem. Alexis ὁ Ῥοδίος coquū inducit de sepiolarum elixatione sic differentem: ---Σηπίαι πόσαι,

Δραχμῆς μιᾶς τρεῖς. ἦν δὲ τὰς μὲν πλακοῦντας, Καὶ τὰ πῆχυια σωστικῶν ἑφθὰ πολύ (πολύ.)
Τὸ δ' ἄλλο σῶμα κατατεμὼν πολλὰς κύλιξ, Σμύλιζε τε λεπτοῖς ἁλσί, διεπόντιον ἅμα,
Ἐπὶ τύγκνου σίζων ἐτεσιῶν φρύνῳ.

h. Pythagoras religiosè in cibo abstinere iubebat erythrino & melanuro: nō autem sepia, ut quidam pro melanuro uerterūt, Vide in Melanuro h. ¶ De Thetidis transformatione in sepiā, legè superiùs inter nomina propria. Thetidem in uarias formas se mutantem Peleus consilio Chironis obtinuit, mixtus ei in specie sepiæ, Varinus in Φόρκυς. ¶ Vultu mutabilis albus & ater, Horatius in extrema epistola. Quo loco Porphyrion admonet prouerbiali figura dictum, albus & ater, pro eo, quod est bonus & malus: & Horatium, album, aut ad liberalem, aut lætum reddidisse: atrum, ad sordidum & ærumnosum. Huc festiuiter alluſit Matron apud Athenæum libro 4. de sepia loquens: Σκηπίη δυσπόκαμον, οἷαν θεὸς, ἀνθρώποισι, Ἢ μάνυ ἰχθύς ἐσσι τὸ λοιπὸν ἐὼν μέλαν οἶδε. id est, Quæ quum sit piscis, sola album nouit & atrum. Prouerbium. Est enim sepia colore albo, sed succum habet atrum, quem spargit in metu ne deprehendatur, Erasmus Rot. in prouerbio, Albus an ater sis nescio. Et nigrum niueo portans in corpore uirus, Ouidius in Halieutico, de sepia, ut apparet: sequens enim uersus desideratur. ¶ Perca sequitur melanurum, Ἕπεται περκὶς μελανούρῳ. Erasmus pro melanuro non rectè transtulit sepiam. Vide in Melanurio D.

DE SERPENTE MARINO.

RONDELETIVS.

Eandem iconem, magnam reperies infrà ad finem eorum quæ de Serpente marino Bellonius scripsit.

A B *Serpentes marinos diuersos esse.* SERPENTES murænis & myris forma & natura ualde affines sunt. Sunt autem in mari multę serpentum species, ut Aristoteli placet, lib. 2. de hist. animal. cap. 15. Εἰσὶ δὲ καὶ θαλάττιαι ἄφεις, ἥ τε καλουμένη τῶν μορφῶν τοῖς χερσαίοις πλείστα πλησιάζουσα. ἔχουσι γὰρ γόγγροειδεῖς κεφαλάς. ἡμῖν δὲ πολλὰ τῶν θαλαττίων ἄφεων ὤφθη. χρῶμα ἔχουσι παντοδαπῶν. ἃ γίγνονται δ' ἔστι ἐν τοῖς σφόδρα βαθέσι. Sunt marini serpentes forma terrenis similes, dempto capite: id enim habent congri magis simile. Sunt autem marinorum serpentū genera plura. Varij sunt coloris. Non nascuntur in præaltis maris locis.

B Is quem depinximus terreno uel fluuiatili serpenti simillimus est, ad trium uel quatuor cubitorum longitudinem accedit. Corpore rotundiore est quàm anguilla, capite congro similis est. Maxilla superior inferiore longior est. Dentes habet in maxillis & in palato murænæ modo, sed rariores. Pinnulas duas ad branchias uelut anguilla. Colore est fuluo, uenter & rostrum cinereo.

Oculi

Oculi flauescunt. Internis partibus à muræna non differt. Nullus est omnino qui primo aspectu hunc serpentem esse non iudicet.

Quare non possum non mirari eum, (*Gillium notat,*) qui cùm in uariarum rerum cognitione feliciter uersatus sit, acum Aristotelis, quæ à nostris trompete dicitur, pro serpente marino usurpauit, quam acum anteà depinximus. Hanc opinionem confellere facile est ex Aristotelis uerbis, qui serpentes marinos congri capite esse scripsit, figura reliqua serpentibus terrenis planè similes: cùm acus caput in fistulam desinat, rostrúmque tubam imitetur, unde illi à nostris nomen positum, quæ figura à capitis congri figura alienissima est. Præterea acus à capite ad podicem corpore est hexagono, à podice ad caudam quadrato: quæ forma neque serpentibus terrenis, neque marinis competit, quippe qui corpore sint planè rotundo, (*terete.*) A *Acus Aristotelis non est serpens marinus.*

DE SERPENTE RVBESCENTE, Rondeletius.

SERPENTEM hunc marinum primus mihi monstrauit uir humanissimus & eruditissimus Gulielmus Pelicerius Monspelienſis episcopus. Is ob raritatem minimè prætermittendus hoc loco fuit: quem nonnulli myrum esse putauerunt, sed falsò, ut ex descriptione liquet. Nam branchias osseo operculo squamosorum modo intectas habet, pinnasq; ad natandum maiuscu- A las, quibus muræna & myrus carent. Sed Dorionis myrum alterum esse σαυρεῖσωτα, id est, rufescentem non absurdè quis existimauerit.

Est igitur serpens de quo nunc agimus, corporis specie serpentibus terrenis similis, colore ru- B bro uel phœniceo: lineis obliquis & sinuosis à dorso ad uentrem ductis, eam lineam, quæ à capite ad caudam protensa est secantibus. Scissura oris non admodùm magna, dentes habet acutos, serratos. branchias opertas squamosorum piscium instar. In dorso à capite ferè ad caudam uelu- ti capillamenta tenuia à sese disiuncta, in uentre similia. Cauda in pinnam unicam desinit.

Anguillæ longis piscibus & serpentibus marinis maximè similes sunt, & è fluuijs mare con- *Anguillæ.* scendunt (*in mare potius descendunt:*) quia uerò in fluuijs & lacubus, & riuulis nascuntur, earum tractationem in librum de fluuiatilibus reijciemus.

DE PISCIBVS QVI SERPENTINA SVNT specie, Bellonius.

Longè diuersa est piscium, qui serpentina sunt specie, ab alijs figura, ut qui planè rotundi sint atque oblongi, unde serpentina specie præditos esse dicemus. Nullis præterea squamis horrent, quorum nonnulli ac præcipuè Congri in tantam interdum crassitiem excrescunt, ut inter cetacea ferè connumerari possint. Pisces itaque qui Serpentina facie præditi sunt, ita enumerantur: Serpens marinus, Muræna, Congrus, Sphyræna, Acus. Lampetram autem iam antè in Galeorum censu descripsimus. Anguillas uerò cum fluuiatilibus libro secundo enumerabimus.

DE SERPENTE MARINO, BELLONIVS.

Peculiarem alit Serpentem mare, terrestri ferè respondentem, qui uel Aristotelis testimonio B sæpe tricubitalis euadit. Anguillam ac Congrum, colore, pinnis & branchijs referret, nisi rostro esset, quàm Muræna, longiore, ac numerosis tenuibus dentibus uallato: oculis non ita grandibus, cute glabra, ad dorsum prominente, nullis squamis aspera, qua facile deglubi potest. Ventre ex albo in rufum colorato: spirasq; toto corpore, ut & Serpentes terrestres, ducit. neque uiuus impune nuda manu, ut nec Muræna, contrectari potest. Plinius Draconem marinum appellauit, quem è mari in arenam emissum ex Aristotele refert, cauernam in arena mira celeritate excauare, quod idem de Serpente marino retulit Aristoteles, apud quem ὄφις θαλάττιος uocatur. Estq; (inquit) corpore ad Congrum accedente, sed obscuriore & acriore. quod ego nigriore & longiore interpretor. Idē tamen Plinius alibi Ophidion appellat. Mihi uisus est hic piscis eius penè formæ, quam hic depictam uides. (*Picturam ab eo exhibitam omisimus: similem ferè ei quam Rondeletius dedit: sed multis implicitam spiris, (non quòd in mari adeò inuolutus sit, sed ad longitudinem eius exprimendam:) uentre crebris ueluti internodijs crispo. qualem ego etiam ab amico ex Italia missam serpentis marini imaginem olim accepi. corpore ubique plano, non tanquam aculeis quibusdam eminentibus aspero, quales in Rondeletij pictura: quorum tamen in descriptione non meminit. Nostra autem effigies hæc est.*) C A

Digitized by Google

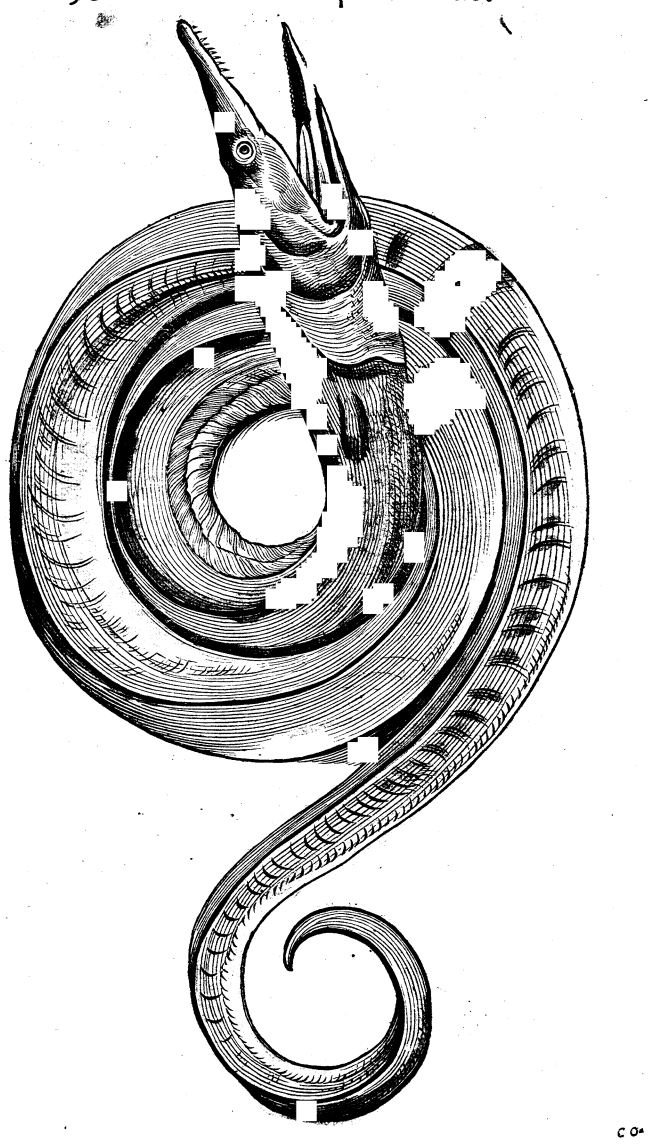

Co-

COROLLARIVM I. EX VETE-
ribus ferè.

De Serpentibus aquatilibus diuersis egimus suprà in Hydro, sed ijs duntaxat qui in dulcibus aquis degunt. hic de marinis dicendum. ὁ ὅμοιος ὁ θαλάττιος τὸ μὲν χρῶμα πρασινώτερον ἔχει ὡς γόγγρος, καὶ τὸ σῶμα· πλὴν ὅσῳ ἀμαυρότερος καὶ σφοδρότερος· ἐκὶ δὲ φοβοῦνται καὶ λυφῶσι, εἰς τὸν ἄμμον κατακλίνεται ἵν' ὡς ῥᾷστα ἁλισκόμενος. ἔχει δ' ὀξύτερον τὸν ὄφιν, Aristoteles historiæ 9.37. Quæ eius uerba Theodorus sic transtulit: Serpens marina colore & corpore congro proxima est, sed obscurior atque acrior. hæc si capta dimittatur foris, in arenam rostro quamprimùm adacto terebrat, subitq; tota. est ore acutiore hæc quàm terrestres. Bellonius obscuriorem colorem interpretatur nigriorem, ἀμαυρότερον quidem Græcis, si colores inter se conferantur, minùs intensum minusq; splendidum in eodem genere significare puto. quòd uerò acriorem pro longiore accipit, nullo uel Græcorum uel Latinorum exemplo facit. Græcè quidem σφοδρότερος legitur, quod est uehementior. uehementia autem in agilitate simul ac robore coniunctis posita est, ut Galenus alicubi docet. Cæterùm pro his uerbis, ἐκὶ δὲ φοβοῦνται καὶ λυφῶσι: Vuottonus reddit, si timeat atque piscatores euadat. Plinius cum alibi draconem Aristotelis, araneum appellet: ex hoc tamen loco pro serpente marino draconem marinum transtulit: Draco marinus (inquit) captus atque immissus in arenam, cauernam sibi rostro mira celeritate excauat. & quanquam Rondeletius draconem siue araneum piscem idem facere tradit, certum est tamen Aristotelem de serpente tantùm hæc protulisse. quamobrem ne quis hac occasione res diuersas confundat, cauendum est: id quod Albertus fecisse uidetur. Lege in Corollario de pisce araneo. ¶ Bellonius ophidion ab ophi, id est serpente marino, non distinguit, Rondeletius diuersos esse ostendit. *Ophidion.* ¶ Viperæ marinæ pisces parui sunt, longitudinis cubitalis, cornu paruulum gestantes in fronte: cuius ictus est letalis, quamobrē piscatores pisci huic capto caput amputant, & defodiunt in arena: reliquū corpus in cibum reseruant, Albertus & Isidorus. uidētur autem non alij hi pisces, quàm araneï esse, quanuis non cornu in fronte, sed aculeos in capite uenenatos gerunt. *Viperæ mar.* Idem de animalibus libri 2. tractatus primi cap. 8. Aquatiles & marini serpentes (inquit) sunt similes terrestribus, præterq; in capite, quoniam caput marinorum est durissimum, & asperū, & minùs quàm caput terrestriū pro sui corporis magnitudine. In mari Oceano, qua Germaniā attingit, inuenitur serpēs magnitudine ferè cruris humani; qui aculeum retro in cauda corneum habet: quo amputato à piscatoribus reliquū corporis in cibum uenit. uerfatur aūt in profundo maris, & nō uerè est serpens, quanuis sit piscis serpentinus, Hæc ille. cōijcio aūt pastinacam esse piscē aut cognatum, quo de loquitur: quem caudæ ratione fortassis aliquis serpentinū dixerit. ¶ Hydrus dici potest omnis aquaticus serpens, tum in dulcibus, tum in salsis aquis. nam & marinos serpentes, hydros uocat Aelianus, quos alij simpliciter ὄφεις θαλαττίους. Indicum mare hydros gignit marinos, caudis latis. Lacus etiam (*fortè Indiæ*) hydros maximos producunt. Cæterùm marini isti serpentes, asperum potiùs serratis dentibus, quàm uenenosum os uidentur habere, Aelianus 16. 8. Plinius 6. 23. tradit apud insulas quasdam ante Persidem, hydros marinos uicenūm cubitorū terruisse classem. Inter Carmaniæ promontoriū & Arabiam quinquaginta millia passuum interiacent, deindè tres insulæ, circa quas hydri marini egrediuntur uicenūm cubitorum longitudine, Solinus. In Africa magnitudo anguium mira, sicut & fertur. iam enim nonnulli ubi triremi applicuissent, ossa bouum multorum uidisse narrant, quos absumptos esse ab anguibus non dubitarent, cum triremes productas in altum, quamprimùm angues insectarentur, & nonnulli aggressi triremem euertere rent, Aristot. historiæ 8. 28. *Hydri mar.*

Enhydridis iecur uesicæ uitia & calculos sanat: Plinius, qui enhydridem alibi colubrum in aquis uiuentem interpretatur: de quo nos plura in Hydro suprà.

Sinthus fluuius maximus est eorum qui circa mare rubrum sunt, & plurimum aquæ in mare emittit, ita ut procul ab eo in pelagus aqua candicās profluat. cęterùm nauigantibus è pelago uersus hanc regionē, (*qua se exonerat Sinthus.*) coniecturā de loco faciunt à serpētibus qui ex alto eis occurrunt. Siquidem serpentes graæ (γραῶες) dicti locorū circa supraq; Persidem indiciū faciunt, Arrianus in Nauigatione maris rubri. *Grææ.* Et paulò pòst: Sinus qui Baraces uocatur, ualde periculosus est nauigantibus, & uitandus, &c. ad eum aūt è pelago tendentibus, loci indicium faciunt serpentes qui prægrandes & nigri occurrunt. nam in sequentibus locis, & circa Barygazam minores, & colore luteo & ad aureum inclinantes (χλωροὶ καὶ χρυσίζοντες) obuij sunt. Et inferiùs: Barare uicus situs est ad fluuium illic exonerantem, &c. & hæc etiam regio è pelago adnauigantibus prænoscitur ex serpentibus, qui illic obuij fiunt, nigri & ipsi, sed minores, capite quale draconum est, oculis sanguineis. ¶ Draco marinus, est piscis sine squamis. hunc postquam multùm excreuerit, & uiolentiam magnam facere uoluerit, nubes cœli rapiunt in aërem, & per montes membratim dissectum dispergunt, ut non sit ampliùs. Lingua eius bifurca est sicut cauda equina, digitos duos longa. hanc in oleo seruat. Gestantem enim absq; fatigatione & infirmitate tuetur: quod ipse in maritimis Assyriæ regionibus obseruaui. Eiusdem adeps cum succo herbæ dracunculæ mane & uesperi inunctus, utilis est ad dolorem capitis, & initium elephantiæ uel lepræ, & omnem scabiem cutis, Kiranides 1. 4.

Digitized by Google

Myrus. Myrum piſcatores noſtri peculiariter non agnoſcentes, ſerpentem uocãt, Rondeletius. Murænæ pariunt aquaticos angues, (οὓς ὑφιέντες ἄφεως,) Hierax ut retuli in Muræna C. Piſcem eſſe accepi nomine Myronem: unde nomen duxerit, haud equidem ſcio. eum ipſum eſſe dicũt marinum ſerpentem: ac ſi illius utercunq; oculus erutus tanquam amuletũ geſtetur, oculum improbe affectum ex lippitudine ſicca curabit, & ſimul huic alterum renaſci loco eruti aiunt: ac oportet uiuum dimittere, uel fruſtra illius oculum geſſeris amuletum, Aelianus. Sed non alius eſt hic piſcis quàm Myrus, Murænæ marítus, de quo ſcripſimus ſuprà in M. elemento. Almarmahetgi Perſicum nomen eſt, commune piſcibus longis et lubricis, ut anguillæ & ſimilibus, (Aegyptij thaian marinum uocant: thanin Ebraicè draco eſt:) Vide ſuprà in Anguilla A.

H Laocoon (libro 2. Aeneid.) Neptuni ſacerdos Solennes taurum ingentem mactabat ad aras
Ecce autem gemini à Tenedo tranquilla per alta (*Porces & Charibaea, ut Q. Calaber nominat*)
(Horreſco referens) immẽſis orbib. angues Incumbunt pelago: pariterq; ad litora tendunt.
Pectora quorũ inter fluctus arrecta, iubeq; Sanguineę exuperãt undas: pars cętera Pontũ
Pone legit, ſinuatq; (al' ſinuantq;) immenſa uolumine terga. Fit ſonitus ſpumante ſalo, &c.

COROLLARIVM II.

Serpens mar. Ariſtot. Serpens marinus Ariſtotelis rarus eſt & paucis cognitus: & quanquam bonus in cibo ſit, ſicut alij longi lubriciq;, ut congri, anguillæ, muſtelæ: propter nimiam tamen cum ſerpente terreſtri ſimilitudinem, pleriq; ab eo uiſo tanquam non piſce abhorrent, Bellonius in Gallico de piſcibus libro. Cum circa Abydum obambularem, in paruis quibuſdam alueis ſeu canalibus ſalis, inueni ſerpentis terreſtris ſpeciem, qui toto ferè die in mari uiuit, quemadmodum coluber in dulci aqua, ſomni uerò cauſa in terram egreditur. colore fermè rubet, ſed maculis etiam fuſcis aut cinereis uarius eſt, Idem in Singularibus Obſeruationibus. ¶ Idem hic fortè aut cognatus eſt ſerpenti marino rubeſcenti Rondeletij. ¶ Cum multæ ſint marinorum ſerpentium ſpecies, Germanicè cõmuni nomine omnes **Meerſchlangen**, uel **Meernatern** appellabimus. ¶ Serpentes marinas uidi, quarum color ad Congrum accederet, roſtrum longum & tenue eſſet: anterior corporis pars ſexangula, à uentre ad caudã quadrangula pertineret, Gillius. Verùm hæc animalia Rondeletius non ſerpentes mar. Ariſtotelis, ſed acus ab eodẽ dictas eſſe oſtendit. ¶ Albertus Magnus ab initio libri quarti de animalibus, aquatilium genera diuerſa enumerans: Octauum (inquit) ſerpentinum uocatur, eò quòd ſit ſimile colubro. Et inferiùs capite octauo: Conſtat in mari eſſe animal exangue, ſerpentinum, quod ſimile uidetur eſſe ſerpenti qui uocatur tyrus: & eſt rubri coloris. habetq; alas pinnularum conſequentes ſe in corpore ſuo, & mouetur motu alarum. & hæc tamen uidentur eſſe continua interiori ſuo. quare iſta non ſunt eadem cum piſce ſerpentino, cuius ſuprà meminimus. ſed accedunt ad ligni naturã, minùs tamẽ quàm præcedentia. De ligneis aũt (ut ipſe nominat) aquatilibus, id eſt zoophytis quibuſdã, plura ab initio eiuſdem capitis ſcribit.

Acus Ariſtot.

IN Balthico uel Suecico Oceano flaui quidam ſerpentes marini reperiuntur, triginta aut quadraginta pedes longi: qui, niſi irritati, neminem lædunt. Eorum iconem Olaus Magnus in tabula ſua E. m. dedit huiuſmodi.

IN eadem tabula ad B. d. alius ſerpens mar. ad centum aut ducentos pedes longus, ut deſcriptio habet, (uel etiã trecentos, ut numerus iconi adiunctus præ ſe fert,) circa Noruegiã interdum

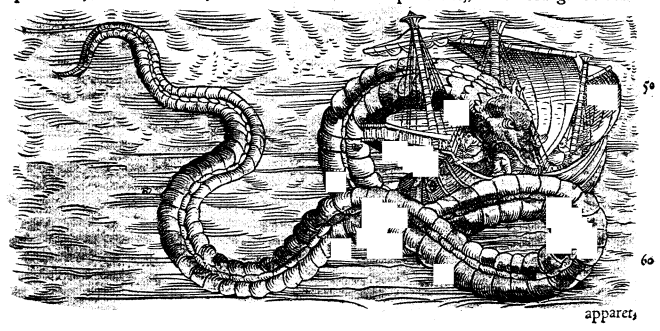

apparet,

apparet, mari tranquillo infestus nautis, adeò ut hominem quandoq; è naui abripiat. Nauim adeo inuoluí aiunt tantam, quantæ ferè in noſtris fluuijs aut lacubus maiores fieri ſolent, quæ mercium uecturæ deſtinantur, inuolutam ſubuerti. ſpiras ſupra mare tantas aliquando erigere, ut nauis per unam tranſire poſſet. Figuram, qualis in Olaí tabula eſt, appoſui.

Ex Germanico Schiltbergeri cuiuſdam Bauari Monacenſis libro, De peregrinationibus ſuis, quas captiuus à Turcis obiuit, nuper euulgato Francfordiæ.

Pugna ſerpentium aquatilium & terreſtrium.

IN Regno Genyck uocato urbs eſt nomine Sampſon. Eam, quo tempore ego apud Vueiaſitam Turcarum regem eram, colubri aquatiles, & ſerpentes terreſtres innumeri, circunquaque per miliaris ferè ſpatium, circundabant. Venerant autem hi è ſyluis, quæ multæ ſunt in uicina regione Trieuick dicta: illi uerò è mari. Hi dum colliguntur per nouem dies, nemo præ metu ex urbe egredi audebat: quanuis nec hominẽ nec alia animalia læderent. quamobrem urbis ac regionis princeps, ne quiſquam etiam hominum eos læderet, edicebat: non ſine iuſſu diuino rem adeò mirabilem & magnæ alicuius mutationis ſignum euenire interpretatus. Decimo die duo hæc ſerpentium genera inchoatum diluculo conflictum, ad Solis uſque occaſum produxerunt, quo animaduerſo, princeps cum paucis equitibus urbem egreſſus, pugnam ſpectare uoluit. cedebant aũt aquatiles terreſtribus. Reuerſus in urbem, ac poſtridie ſummo mane denuo egreſſus, nullos amplius uiuos, ſed occiſorum tantùm ſerpentium octo millia reperit. quos omnes ſcrobe defoſſa, humo tegi curauit: & Vueiaſitæ regi, nuper ea urbe potito, rem omnem literis nunciauit. qui hoc oſtento tanquam proſpero ſibi & felicia portendente gauiſus eſt.

Eſt in Norduegia lacus Mos (*ſic & noſtri paludem appellant*) in quo apparet oſtentum ſerpens miræ magnitudinis: qui, ut Cometæ orbi reliquo, ſic is portendit Norduegiæ mutationem rerum. Viſus eſt recentiſsimè anno Salutis M. D. XXII. altè eminẽs ſuper aquas, conuolutus in ſpiras, exiſtimatus eſt confectura collecta procul uiſu cubitorum quinquaginta. Et fuit ſequuta electio regis Chriſtierni, Iacobus Zieglerus. Quanquam autem lacum de quo ſcribit aquâ dulcem continere puto: uoluí tamen hoc loco addere, quoniam in dulcium aquarum hydris præteriꝰ. ¶ Circa Tarracinam Italiæ Iſigonus tradit lacum eſſe Myclæam nomine, & iuxtà ciuitatem deſertam: cuius ciues propter hydrorum multitudinem pulſi fuerint, Sotion.

SERRA piſcis poſt Phyſeterem ſuperiùs deſcriptus eſt. De oſſe illo ſerriformi, quod exhibuimus ſuprà, à Guil. Poſtello [redacted] hæc olim accepi: Linguam eſſe ferunt piſcis cuiuſdam in mari Indico: quæ quandiu in piſce uiuo eſt, flexilis ſit, ita ut piſcis ille (cuius formam ignorabat, & nomine ficto glottodem appellabat) lingua ad latera extenſa reflexaq; in os piſces hinc inde attrahat. ¶ Maurus epiſcopus in conficto à ſe Patris Dei conuiuio Iſaiæ ſerram piſcem apponit, hic enim propheta à Manaſſe rege ὡς ἅλω ἐπρίσθη, id eſt, in duas partes ſerra diuiſus eſt, ut Epiphanius ſcribit.

DE SESERINO. RONDELETIVS.

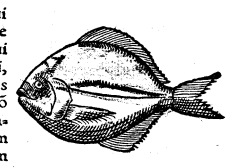

INTER cæruleos cõnumerandus mihi uídetur, qui à noſtris tronchou uocatur, ſola corporis latitudine à glaucis diſcrepans. Eſt enim corpore breuiore qui dem, ſed latiore, compreſſo: ſine ſquamis, cute læui, dorſo cæruleo, uentre argenteo. Pinnarum quæ in branchijs & uentre ſunt ſitu, non differt ab Hippuro. Pinna ſuperior nõ à capite ut in hippuro, ſed à dorſo erigitur. lineas duas à branchijs ad caudam ductas habet, ſuperiorem curuam, inferiorem rectam, ob quam notam in iſto piſce manifeſtiſsimam, in eam addúcor ſententiam, ut exiſtimem ſeſerinum eſſe, cuius ex Ariſtotele πρὸς ζωον meminit Athenæus: Καὶ τὰ μὴ λίχαβίδια, ὥσπερ σεσῆσθαι· πὶ̀ πολύχαιβίδια καὶ εὐυδρόγραμμα, ὡς σέλπη. Duas uirgas ſiue lineas habent alij piſces, ut ſeſerinus; alij plures & aureas, ut ſalpa. Internas partes eaſdem cum glauco habet. Libro 7.

Carne eſt molli & ſuaui, Hæc Rondeletius.

Idem in Orthragoriſco piſce, recitatis Aeliani de Luna piſce uerbis, deſcriptionem eius ſeſerino conuenire coniectat. Vide ſuprà ad finem paginæ 754.

SILLAGINEM nominari audio à Baldazare Trocho piſcem, qui in Marchia uulgò Germanicè Bloßfiſch dicatur: de quo quod addam non habeo.

DE SILVRO. RONDELETIVS.

Figuram hîc à Rondeletio poſitam, reperies ſuprà ad finem Corollarij I I. de aſellis, pag. 111. neque enim ſiluri eſt, ſed aſellorum Oceani generis, ut illic ſcripſi.

Digitized by Google

DE antiquo Sturionis noſtri nomine grauiſsimi quiq; noſtræ tempeſtatis ſcriptores uarijs ſententijs inter ſe diſſenſerunt, quarum plurimæ permultùm à ueritate diſcrepant. Alij enim Sturionem Lupum eſſe exiſtimauerunt: alij Padi Attilum: alij Plinij Turſionem, alij Hyccam. Quas ſententias doctè & ingenioſè refutauit Paulus Iouius in libello de Romanis piſcibus. De eadem re nos quoque ſatis copioſè diſceptauimus quum de Sturione tractaremus. Verùm quemadmodū Iouius aliorum de Sturione opiniones à ueritate alienas optimo quidem iure reprehēdit, ita ipſemet merito quoq; reprehendendus mihi uideť, quod de Sturionis nomine nō rectè ſenſerit: quem Silurū antiquorū eſſe exiſtimat, quemq; pro Glani Theodorus Gaza apud Ariſtotelem ſemper interpretatť. Sunt aūt leues admodū cōiecturæ quibus utiť Iouius: qualis hęc eſt, quòd hac ętate quiſnā piſciū antiquitus fuerit Silurus, penitus ignoremus, qui adeo in mari ac fluuijs teſtimonio Ariſtotelis, Plinij, Athenęi & Auſonij ſit celebratus: ex aduerſo aūt de Sturionis antiquo nomine plurimū dubitemus, qui ſit omniū ferè totius orbis fluuiorū incola longè notiſsimus: cū tamen credendū non ſit Sturionem ueterib. ignotū fuiſſe, aut Silurum ueluti aliquo naturæ defectu, tota eius generis extincta ſobole penitus euanuiſſe.

Sturionem non eſſe Silurū, contra Iouium.

Cōiectura Iouij prima, inde qđ ue ſiluros ueterum hodie ignotus, tra ſturionis nomē uetus.

Solutio.

Hoc quidem in plurimis aliįs piſcib. euenit, præſertim lacuſtribus & fluuiatilibus, qui & nomine, & alimenti præſtantia apud nos ſunt notiſsimi, à ueteribus autem ne nominati quidem. Contrà à ueteribus multi maximè commendantur, nobis planè ignoti. Non oportet tamen celeberrimorum quorumq; apud antiquos piſcium nomina ponere ijs qui apud nos quoq; ſunt in pretio, niſi id firmis rationibus, & à ſubſtantia naturaq; piſcium ipſorum petitis inducti faciamus. Trutta hodie & frequentiſsimus & optimus habetur piſcis, quo cùm lacus amnesq; Italiæ multi abundent, ueriſimile non eſt ueteribus Romanis fuiſſe planè incognitum, quod tamen antiquitus uerum ipſius nomen fuerit affirmare non auſis. Sequitur alia non firmior coniectura. In Nilo, Boryſthene, atque Danubio, uti Plinius de Siluris ait, etiam nunc, frequentiſsimos Sturiones reperiri. Nam in omnibus Nili oſtijs, & ſuperius prope Memphim Aegyptij Sturionem expiſcātur. In Boryſthene uerò, qui hodie Neper eſt amnis, Phaſiq; & in ipſo Tanai apud Tanā emporium tāta eorum eſt copia, ut cetariæ ibi inſtitutæ ſint officinæ, in quibus ea ſalſamenta ex Sturionum ouis ſalitis, quæ Cauiaria dicimus, itemq; ipſa Schinalia ex ſummo Sturionis ſpinali dorſo, ſale fumoq; inueterata conficiantur. Hæc quidem omnia fateor. Præterea adeò frequentes eſſe & magnos in Danubio ut eo minores etiam amnes ſubeant, qui in ipſum influunt, ſicuti Drauam, Sauum, & Tybiſcum, ut mirum etiam non ſit eos Mœnū ſubire, ſicuti Plinius ait. At præter Sturiones in his etiam amnibus multi alij prægrandes piſces procreantur, ad quorum nonnullos eadem coniectura accommodari poteſt. Quantum uerò ad Athenæum attinet, à quo Iouius Siburum Iſtrianū ſiue Danubianum honoris atq; excellentiæ cauſa nominatum fuiſſe ſcribit, ut ab eo Iſtrionem piſcem dictum putet, et inde fortaſſe Sturionem, (*Aelianus ſilurum Iſtrianum nominat:*) reſpondeo, Athenæo non Silurum, ſed Glanim ſiue Glanida Iſtrianum uocari, quem à Siluro diuerſum eſſe firmiſsimis ueterum & probatiſsimorum autorum ſententijs poſtea comprobabo, etiam ſi ita conuerterit Gaza. Porrò quæ ex Auſonij Moſella proferuntur de Siluro, pro Iouio non faciunt, qui Silurum deſcribit uelut Actæo perductum tergora oliuo, cùm Sturioni tergum non ſtaueſcat, ut optimum oleum, ſed cæruleum ſit. Iam uerò nec illud opinioni Iouij ſuffragatur, quod Hiſpania omnis Sturionem hodie Sulium appellet, quæ uox à Siluro parum abeſſe uideť. Nam quemadmodum ueteribus piſcium nominibus, gentium uocabula ob affinitatem accommodata nonnihil ad piſcium cognitionem conferre non negauerim: ita ex coniectura inde ſolùm petita, nec cū alijs firmioribus coniuncta certi aliquid colligi nemo dixerit: lubrica enim eſt hæc ratio & ſæpe fallax. Quòd ſi ex nominis ſimilitudine ſola, Sturionis uetus nomen quærendum ſit, multò maior eſt Turſionis cum Sturione, quàm Siluri cū Sulio affinitas, quo Sulij nomine Sturionem Hiſpani hodie nuncupant: unica enim literaſ, ex medio in principium translata, ex Turſione, Sturionē efficies. Illam tamen Iouij opinionem libenter amplexus eſt in ſuis in Dioſcori dem commentarijs Amatus Luſitanus, & facilè cum Iouio credit Silurum Græcorum noſtrum eſſe Sturionem, quod Hiſpanicū nomen multùm ei fauere uideatur: à Manardo uerò, & alijs reclamantibus ſine ulla ſententiæ eorum refutatione liberè diſſentit. Nos primi Sturionem uetерum Acipenſerem eſſe, ſiue ὀνίσκον Dorionis & indicauimus & ſatis comprobauimus in Acipenſeris hiſtoria. His omnibus Iouij & aliorum idem ſentientium coniecturis unicam rationem à natura & actionibus Siluri ſumptam opponimus: Silurum autore Plinio, ubicunq; ſit ubique graſſari, omne animal appetentem, equos innatantes ſæpe demergentem, præcipuè in Mœno Germaniæ, & in Danubio. (*Alia lectio eſt: Et in Danubio mario extrahitur, &c.*) Quæ in Sturionem nullo modo competere poſſunt; nam dentibus caret: neq; maleficus, neq; ferox eſt; à quibus moribus planè aliena eſt oris fabrica, ut neq; alia animalia petere, neq; demergere poſsit.

Trutta.

Secunda: ab eo quòd in iſtãc fluuijs ſturio hodie abundat, in quibus olim ſilurus.

Solutio.

Tertia: quòd Siburio dictus ui deatur tãquam iſtrio.

Solutio.

Quarta: à tergi colore.

Quinta: ab Hiſpanico nomine Sulius.

Contra Amatū Luſit. eiuſdem opinionis.

Sturio quid ſit.

Silurum inuadere animalia. Lib. 9. cap. 15.

Nunc Silurum & Glanim ſiue Glanida diuerſos eſſe piſces oſtendamus: et Siluri nomen Græcum, non Latinum, ut perperam Gaza Ariſtotelis Glanim ſemper Silurum conuerterit. Athenæus Nilotícos piſces recenſens, Glanidas, & Siluros ſeorſum ponit, & Glanidi Iſtri Latum piſcem comparat. Eius uerba ſunt: Latorum piſcium (ut uocant, τῶν λάτων) qui in Nilo fluuio procreantur tanta eſt magnitudo, ut inueniantur qui ducentarum librarum pondus excedāt. Piſcis eſt can-

Silurum et Glanim diuerſos eſſe piſces.

eſt candidiſsimus, & ſuauiſsimus quouis modo apparatus, ſimilis ei qui in Iſtro naſcitur Glanidi. Fert Nilus plurima alia piſcium genera, & omnes quidem ſuauiſsimos, maximè coracinos, quorum multæ ſunt ſpecies. Fert & piſces qui Mæotæ uocantur, quorum Archippus meminit in Piſcibus his uerbis: Mæotas, Saperdas & Glanidas. Sunt autem (*Mæotæ ſcilicet*) multi in Ponto, quibus ex Mæotide palude nomen poſitum eſt. Nilotici uerò ſunt piſces, ſiquidè eorum poſt peregrinationē multorū annorum meminiſſe poſſum: Torpedo iucundiſsima, Porcus, Simus, Phagrus, Oxyrynchus, Allabes, Silurus, &c. His accedit Aeliani teſtimoniū: Glanis, inquit, piſcis incola Mæandri, & Lyci Aſianorum fluminū, & Europæi Strymonis, ſpeciem Siluri ſimilitudinemq; gerit, idemq; fœtuum ſuorū amantiſsimus eſt: mas ſaltē, qui fœtum aſsiduè ab aliorum piſcium iniurijs tuetur atq; ſeruat. Eoſdem Siluros Glanibus ſimiles à Pauſania intelligi puto, quū ſcribit beluas quaſdam pernicioſas in Rheno & Iſtro gigni forma ſimiles Glanibus, qui in Hermo & Mæandro proueniunt, excepto colore nigriore, & corporis robore quibus Glanes inferiores ſunt. Nomē Siluri Græcum eſſe non ſolùm ex iam citato Athenæi loco, ſed & ex alio facile intelligas, quū ſcribit: Τί δ' ὅτι & σέλαχος λέγεται, ἀλλὰ σίλουρος; ὀνόμασται γάρ & ὅτι & τὰς πόσεις συικνῶς ἀγόμεν. Cur nō Siurū dicimus, ſed Silurum? Sic enim nominatus eſt, quòd cōtinuò caudā agitet. Paulus (*Aegineta, & Græci medici alij*) eodē σιλάρος nomine uſus eſt. Quid igitur Gazā impulit, ut pro Glani Siluri redderet? Vnicus, ut opinor, (lib. 9. cap. 51.) Plinij locus, qui talis eſt (*immò & alter, ut ſuo in Glanide,*) Silurus mas ſolus omnium edita cuſtodit oua, ſæpe & quinquagenis diebus, ne abſumantur ab alijs, id quod de Glani tradidit Ariſtoteles lib. 6. de hiſt. cap. 14. At id non ſolus Silurus ſiue Glanis facit, uerumetiā Cyprinus ut eodē in loco ſcripſit Ariſtoteles. eadē eſt erga fœtus ſuos charitate Glanis teſte Aeliano alius à Siluro. Quare ex eo quod à ſolo Siluro ſeruari oua tradit Plinius, non neceſſariò efficitur Siluri Glanim Ariſtotelis eſſe, qui oua ſua cuſtodire dicitur. Præterea alio loco Plinius lib. 9. ca. 43. Glanim nominat. Cautius, inquit, qui & Glanis uocata ſunt, qui Glanim ἀγκιστροφάγον uocat.

Ex Aeliano.

Ex Pauſania.

Siluri nomē græcum eſſe, nō Latinum.

Plinū ſemel aut iterum glanim pro ſiluro dixiſſe. & plura de Glanide.

His nec inutile fuerit addere, apud Dioſcoridem lib. 2. ca. 29. pro ἄλλαρος legendum eſſe σίλουρος, uel ἄλλουρος & σίλαρος eundem eſſe piſcem. quas enim facultates Dioſcorides ἀλλάρῳ tribuit, eaſdem Paulus Aeginēta σιλάρῳ. Sic Dioſcorides: Ταριχηρὸς ὢν, ἄτροφος: ἀφτηλίας ἢ κεφαλέρε, & ὄψυχες κατασαπιδίζει. κατεπιπλασθεὶς ἢ ἑψηθεὶς τὰ ταριχηρὰ, σκόλοπας ἀνάγει. Sale conditus minimū ſuppeditat alimentum: arteriam uerò expurgat & uocem expedit. Illita faliti caro aculeos, & infixa corpori ſpicula extrahit. Sic Paulus: Σίλαρος ταριχηρὸς βρωθεὶς ἀρτηρίαν καθαίρει μᾶλλον ἀφαιρεῖται, καὶ πεπλασσόμενος ἢ σκόλοπας ἀνάγει. Nec; eſt quod quis obijciat ἄλλαρον apud Paulum legi poſſe, ſicuti apud Dioſcoridem, quoniam illic Paulus ordine literarum uſus medicamentorum tradit, & in his quæ à litera σ. incipiunt ſcribit quæ modo citauimus. Idem de Galeni loco ſentiendum, qui eſt libro nono, de facult. ſimplic. medic. ex quo ſua deſcripſit Paulus. Τῶν ἢ ταριχηθέντων ἀλλάρων τὸν σάρκα λειοθέστερον ὑπάρχειν ἀγάγειν σκόλοπάς φασιν, ὡς ὀλίγιλλον ἐχούσην ἀνάπαυσιν ὀλυσιτικήν. ubi pro ἀλλάρος, σιλάρος intellige.

Libro 7.

Siluro nō eſſe Lucium.

Supereſt unica mihi improbanda opinio uiri eruditi, à quo diſſentire mihi religio foret, niſi ueritatis cognitionem, qua nihil prius neque antiquius uiro bono eſſe debet, ipſe quoq; rebus omnibus anteferret. De eo aliquando audiui quum diceret, ueterum Siluro eum eſſe qui ab Autonio Lucius uocatur, à noſtris Brochet, cuius mores Siluri moribus à Plinio traditis optimè conueniunt. eſt enim Lucius uoracisſimus. dentibus acutis, longis, firmiſq; armatus eſt, quem uerè dicere poſſemus in animalia graſſari. Cuius rei exemplum proferam. Narrauit mihi uir fide digniſsimus uidiſſe ſe Mulæ, quam iter faciens in Rhodanum potatum duxerat, labrum inferius à Lucio dentibus apprehenſum: cuius demorſu cruciatā & territam inde fugiſſe, & crebra capitis quaſſatione Lucium in terram deiecisſe. quem ille palpitantē & in aquam redire conantē cepit, domumq; tulit. Certū eſt feles paruos & canes in uiuaria Luciorum coniectos ab his deuorari. Quare mores quidem conueniunt, ſed natalis locus maximè repugnat. Lucius enim lacuſtris & paluſtris, ſiue fluuiatilis tantū eſt. Silurus marinus & fluuiatilis. Nec; Lucio competūt notæ quas Siluro Auſonius tribuit, quod dorſo ſit flaueſcēte olei modo: quòd tam uaſtæ magnitudinis ut Delphinus fluuiatilis nominari poſsit. Denic; Lucium à Siluro apertè diſtinxit: cùm enim de Lucio atq; alijs aliquot dixiſſet, ſubiunxit hæc de Siluro ut diuerſo piſce.

Nunc pecus æquoreū celebrabere magne Silure:
Amnicolā Delphina reor, ſic per freta *magnū
Aut breuib. defenſa uadis, aut fluminis uluis:
Te uirides ripæ, te cærula turba natantum,
Aeſtus, & extremi procurrūt margine fluctus.

Quē uelut Actæo perductū tergora oliuo
Láberis: & longi uix corporis agmina ſoluis,
Aut quū tranquillos moliris in amne meatus,
Te liquidæ mirantur aquæ: diffunditur alueo
Talis Atlantiaco quondā balæna profundo.

**Fortè magnus*

Propoſitis igitur multorum de Siluro ſententijs noſtram liberè proferre non dubitamus. Exiſtimamus autem ueram Siluri figuram pictura noſtra repræſentari, quam ex Iſtri ſiue Danubij Siluro expreſſam miſit ad me Conradus Geſnerus: (*Vide quæ ſcripſi ſuprà in Corollario ſecundo de Aſellis, pagina 111. ubi hanc non Siluri, ut Rondeletius memoria lapſus putauit, ſed Aſelli cuiuſdam, qui non in Iſtro, ſed Oceano, reperitur, iconem inuenies, &c.*) de cuius moribus à Germanis fide digniſsimis eadem narrantur, quæ Plinius Siluro tribuit: ferox enim eſt, & in animalia

Digitized by Google

impetum facit, eorum enim catulos iniectos discerpit & deuorat. Vastissimo est oris hiatu, dentibus multis acutissimis & ualidissimis munito. non squamis, sed cute dura contegitur & nigricante. Oculis est magnis. Pinnas duas habet in dorso, à podice unicam, alias habet branchias (*dicere uoluisse uidetur, alias habet iuxta branchias, & alias in uentre: ut pictura ostendit, nescio quàm rectè. uix enim in alio pisce pinnas ita se habere puto: & pictura ad piscem inueteratum facta est*) in uentre. Carne est dura. Ad quæ ea conferat antea ex Galeno & Dioscoride diximus.

Hanc meã de Siluro sententiam equi boniq; omnes ut cõsulant, oro atq; obtestor: qua certiorem, & euidentioribus testimonijs probatam si qui proferãt, libenter me eis assensurũ profiteor.

COROLLARIVM I. DE SILVRO EX VETERIBVS.

A De Siluro permulta diximus suprà in Corollario de Glanide. Αἴλουρος pro οἴλουρος in multis ueterum medicorum, qui Græcè scripserunt, libris legitur perperam, unius literæ mutatione: apud Dioscoridem, & Galenum libro 11. de simplicibus, & Tarentinum qui Geoponica condidit. Bellonius quidem tum ælurum tum silurum à caudæ agilitate dictum putat, quòd eam anguillæ instar moueat, (nimirum etiam felis quadrupedis, quam Græci ælurum nominãt.) Ego omnino librariorum negligentia aut insciti ælurum pro siluro scriptum puto. Textor Ratisius quidem tradit, Aeluros esse pisces quorum oculi ad uices Lunæ aut ampliores fiãt, aut minores: sed imperitè. authores enim de felium oculis hoc tradunt. Serapio ex Dioscoride simul & Galeno transtulit Harbe, de qua uoce Arabica leges in Chamæleonte A. in libro de Quadrupedibus ouiparis. Aëtius (*Vegetius fortè*) silluarion, ut puto, pro siluro dixit: cuius felle suffusos oculos inungi, cum Attico melle, præcipit, bobus, Hermolaus.

B Silurí in Aegypto diuersis locis inueniuntur, præcipuè in Nilo. Magna qui uoce solebat
Vbi. Vendere municipes fracta de merce siluros, Iuuenalis Sat. 4. de Crispino Aegyptio. In Bubasto Aegyptia stagnum est, ubi cicures permulti siluri aluntur, Aelianus 12. 29. Silurum Alexandrinum Paxamus nominat. In Nilide lacu ex quo Nilus oritur, siluri reperiuntur, Plinius 5. 9. Eosdem in Nilo esse Strabo & Athenæus tradunt. Præcipua magnitudine thynni sunt, &c. sunt & in quibusdam amnibus haud minores, silurus in Nilo, esox in Rheno, attilus in Pado, Plinius. Idem alibi ex siluro fluuiatili indicato remedio, addit: qui & alibi quàm in Nilo nascitur. Et alio in loco remedium è siluro, præcipuè Africo, tradit. Iidem etiã in fluminibus procreantur, ut in Cydno Ciliciæ fluuio: sed ij quidem idcirco minuti proueniunt, quòd eius confluens nimis tidus & frigidus sit, quo non ipsi delectantur, sed turbido potius, ac planè limoso, eoq; pinguescunt; & Pyramus quidem, atq; Sarus Cilices fluuij, eos longe pleniores ferunt, tum Orontes Syrorum fluuius eos progignit. Ptolemæorum item fluuius, & Apamiense stagnum maximos generant, Aelianus 12. 29. Canaria ex Fortunatis insulis una amnes habet siluris piscibus abundantes, Solinus. Silurus grassatur ubicunque est, omne animal appetens, præcipuè in Mœno
Plinij locus perpensus de Mœno fl. Germaniæ amne prope (*alàs propter*) Lisboum, Plinius. Hermolaus apud Plinium, pro Mœno afferens Aenum legendum, errauit, cùm Mœnus non inferior sit Aeno. de siluro (tamen) Mœni Celtes nihil comperit, diligentissimus rerum Germanicarum indagator, Spiegelius. Exueteribus codicibus (inquit Massarius) aliqui in Rheno, & aliqui in Mœno habent, Hermolaus uerò in Aeno legẽdum censuit, quod non probamus: cùm, quòd Aenus tempore Plinij et priscorum autorum non erat Germaniæ fluuius, cum ea tantum pars quæ ultra Danubium est, tunc Germania appellaretur: at Aenus citra Danubium est, in quem influit prope Patauium nobilem ciuitatem Bauariæ, quæ pars Norici est: tum etiam, quòd non adeo magni pisces in Aeno reperiuntur. legendum ergo in Rheno, uel potiùs in Mœno, uti scriptum est. Mœnus nanque fluuius est quem nunc Mangonum & Moganum Germani uocant, omnibus Germaniæ fluminibus curuior, ex Pinifero monte orientalis Franciæ descendens iuxta Hercynium, & in Rhenum se exonerans, quod Iacobus Zieglerus (geographum omnium [illegible]) me monuit, Hæc Massarius. Mœnus fluuius, cuius libro 1 x. meminit Plinius, adhuc (ut semper) à Germanis uocatur Mainus, non Moganus aut Mogus: quæ uocabula nostratium imperita confinxit antiquitas, Moguntiæ insignis urbis occasione, è regione cuius Mœnus Rheno miscetur, Beatus Rhenanus. Siluros tradit Plinius in Oeno (*Aeno*) amne propter Visbium urbem Germaniæ grassari. Visbium autem iuxta Ptolemæum, sicuti ex computatione partium & segmentorum existimari licet, ad hostia Aeni amnis conditum fuit: quem nunc literatores Enesum uocãt. Cæterum alius amnis, qui in Danubium Bathauiæ erumpit, in prima syllaba per diphthongon ultimam Oe. scribitur, & profertur more Græcorum, à Germanis nimirum uelut i. longum: ille in prima syllaba primam diphthongon æ habet, Latinam seruat pronũciationem, Ioan. Auentinus. Ego ex diuersis illius fluuij, in quo siluros præcipuè grassari Plinius scripsit, nomenclaturis, Rhenum præ cæteris legere mâlim. nam si in Mosella est silurus, ut canit Ausonius, è Rheno in eum amnem subire potest: itemq; si in Mœno. & Pausanias cum in alijs fluuijs, tum in Rheno Istroq; belluas eiusmodi, hominibus pernicíosas, glanibus símiles, reperiri tradit. Ex Istro quidẽ in Oenum fluuium, à quo Oenipontem oppidum denominant, subire potest. Cæterùm pro his uerbis, prope uel propter Lisboum, Barbarus corrigit, prope Visbium. Neutrum probo (inquit Massarius.)

farius:)non enim uerisimile est Plinium indicasse talem amnem magis prope Visbiū esse, quàm prope alterum locum, cum longissimus sit: aut silurum id magis facere prope Visbium, cum in omni eius parte silurus hæc facere possit. Antiqua uerò lectio: pro telis boum: quæ & mendosa est, sed aliquid omnino ad boues referre uoluit, quoniam dixit omne animal appetens, equos innarantes sæpe demergens. Cornarius ex codice antiquo sic legit: Silurus grassatur, &c. præcipuè in Rheno Germaniæ amne proterens boues. ¶ Et in Borysthene memoratur præcipua magnitudo, nullis ossibus spinis ue intersitis, carne præduleis: Plinius, non quidem de Siluro, ut quidam falsò opinati sunt. Silurus nanq; spinas habet, ex Plinio, lib. 32. cum dicit: Siluri fl. cinis spinæ uicem spodij præbet, Massarius.

Blax piscis similis est siluro, sed inutilis. Vide Blax superiùs elemento B. Est & glanidi simi lis silurus, adeò ut etiam docti quidam confuderint, ut in Glanide ostendimus. ¶ --- uelut Actæo perductus tergora oliuo, Ausonius: fortè non ad colorem, ut quidam putarunt, sed ad nitorem cutis ostendendum. Spinas eum habere paulò antè dictum est. Siluro similem caudam crocodilus (*aliàs melius, cordula*) habet, quoad paruum magno licet conferre, Aristot. ¶ Gillius silurum dentatum esse putauit, eò quòd hamifragus sit, quodq; homines & equos deuoret. Arimen glanin, sed hamiuorum esse dixit, hoc est ἀγκιστροφάγῳ, non ἀγκιστρακτίκτῳ. Et Aelianus de animalibus 12. 14. usurpatum ab Aristotele uerbum, interpretatur ἐκπνοὴν κατεπείγῳ ὁ ἄγκιστρος: hoc est, qui hamum deglutire possit.

Silurus minorum piscium uisceribus aluum replet, diuus Ambrosius. Grassari eum in hominem & omne animal obuium, prædictum est. ¶ Fluuiatilium silurus caniculæ exortu sydera- C
tur, & aliàs fulgure (*conitruo magno, Aristot.*) sopitur, hoc & in mari accidere cyprino putant, Plinius, sed Aristoteles de glanide hoc scribit, non de siluro.

In Bubasto Aegyptia stagnum est, ubi cicures permulti siluri aluntur. Vide mox in E. ¶ Silu- D
rus mas solus omniū edita custodit oua, sæpe & quinquagenis diebus, ne absumantur ab alijs, Plinius: silurū autem pro glanide conuertit ex Aristotele. Glani & cyprini in uiuario ædiū nobilissimi uiri à Iarnaco, pulsato pariete ad cibū properāt, id quod ipse sum expertus, Rondeletius Tomi prioris 4. 10. nescio quos pisces glanorū nomine intelligens, nisi fortè lucios. Veros quidem seu siluros seu glanides, in Gallia uix reperiri puto: aut si reperiuntur, ut in Mosella siluri Ausonio teste: in horum tamen piscium historia Rondeletius eos sibi uisos negat.

Mysi (inquit Aelianus de animalib. 14. 25.) non ij qui Telephi Pergamū incolunt, sed inferio- E
res, qui ad Pontū: quiq; uicinorum Scytharū incursiones propulsant, & suis uiribus regionē suā defendunt. Ea prope Heracleā est, & circa Naxiū flumen (*Heracleam hodie Naxiū portum uocari scribit Munsterus*) prope Tomin (*Tomium uel Tomos*) ciuitatem. Hi inquam piscandi rationem obseruant huiusmodi. Istrianus natione piscator ad Istri ripā (*Atqui Ister Europæ fluuius est, non regionis iuxta Pontum & Heracleā. utrobiq; tamen Mysi dicti populi habitant. Vide Onomasticon nostrum*) boum par impellit, aut equorum, iugum ipse humeris gerens, eum in locū, ubi cōmodam sibi & sedem & piscationem arbitratur, atq; ad ripam iumentis pabulum apponit. unde interea hæc complentur, dū ipse funis bene robusti alterum caput ad medium iugum alligat, ex altero capite hamū ualidissimum acutissimumq; appendit: quē asso tauri pulmone instructū ad illiciendum Silurū (suauissimam ei escā) deijcit, postq; ex linea ad quā hamus alligatus est, quantū satis est plumbi ad moderandum tractū appendit. Vbi Silurus bubulæ escæ sensum percepit, statim escam appetens, hamum incautè totis faucibus deuorat: & dū transfixus ex eo euadere cupit, omnibus uiribus funē exagitat, quod quidē ipsum animaduertēs piscator, cū summo gaudio quàm mox à sessione exurgit, & boues equos ue admotis stimulis incitat, ac iumentis cum cetaceo pisce bene robusto luctatio est: Nam hic Istri alumnus omni uiriū contentione se in altitudinē deprimit, illa contrà retrahunt: sed piscis uincitur ex amborū tractu, atq; in ripam iugo extrahitur, Hæc Aelianus. Audio & Husones (id est Antacæos) captos, boum iugo extrahi hodie in Danubio. ¶ In Bubasto Aegyptia stagnū est, ubi cicures permulti siluri aluntur: & obiecto ad se nutriendos pane, ad quem illi certatim subsiliunt, pascuntur, Aelianus. ¶ Apud Tarentinū in quadam piscium inescatione legitur ἀλλόρα, βρόμα: ubi Cornarius uertit, siluri uiroli: Andreas Lacuna, Græca relinquit, æluri, bromi. Rursus inferiùs in esca ad murænas, scribitur, ἀλλόγα ποταμίαν: ubi Cornarius iterum, siluri fluuiatilis reddidit. ¶ Ex fumo siluri lento igne combusti, formicæ pereunt, Paxamus.

Silurorum cicures.

Vsus ad inescandos pisces, et cō bromi. Rursus inferiùs in esca ad murænas, scribitur, ἀλλόγα ποταμίαν: ubi Cornarius iterum, siluri fluuiatilis reddidit. ¶ Ex fumo siluri lento igne combusti, formicæ pereunt, Paxamus.

Captus est silurus, & inutilis præda derecta est, diuus Ambrosius tanquam de pisce uile. ¶ Si- F
lurus recens in cibo nutrit, & facilem præbet aluum, salsus uerò (παιχρὸς) minimum suppeditat alimentum, (ἄπροφον, pro ὀλιγοτρόφον.) arteriam expurgat, & uocem expedit, Dioscorides. Vocem siluri recentes salsi ue in cibo sumpti, adiuuant, Plinius. Dioscorides salso tantùm eam uim adscribere uidetur, quod Aegineta etiam clariùs effert: Salsus (inquit) esitatus arteriam humidam perpurgat. ¶ Aluum emollit silurus è iure, Plinius. ¶ In siluro (ius uel condimentum:) Piper, ligusticum, cuminum, cepam, mentham, rutam, saluiam, caryotam: mel, acetum, sinape & oleum, Apicius 9. 12. παιχρὸς σιλέρος apud Athenæum legimus. ¶ Garum est liquamen ex pisce siluro confectum, Cælius Aurelianus.

Digitized by Google

Illita (cataplasmatis loco) salsi siluri caro, aculeos & infixa corpori spicula extrahit, Dioscorid.
Caro. & Galenus, qui contritam imponi tradit. Siluri fluuiatilis carnes impositæ recentes, siue salsæ, tela corpori inhærentia extrahunt, Plinius. Phagedænæ sanantur siluro inueterato, & cum sandaracha trito, Idem. ¶ Muria eius incipientibus dysenterijs prodest, si in desidentium fotus (ὡς ἐγκάθισμα) adhibeatur. fluxiones siquidem ad summa cutis elicit. ischiadicis infusa medetur, Dioscor.
Muria. Muria salsorum piscium putridis ulceribus congruit, dysentericisq; ac coxendicum doloribus inedia medetur. acrimonia enim sua infestos coxendici humores attrahit, & per intestina euacuat. præcipuè tamen siluroru mænularumq; muria medici quidã ad huiusmodi morbos utuntur: quã nos interdum ad putrida oris (ἡ σάπατη, aliàs σάπατη) ulcera accommodauimus, Galenus in fine undecimi de simplicibus medicamentis: unde & Aëtius repetijt. Dolores lenit ischiadicorum muria siluri clystere infusa, dantur autem (*quærendum an hæc ad præcedentia pertineant, ut conchæ pro mensura dicantur, & numerus desideretur*) conchæ ternis obolis dilutæ in uini sextarijs duobus per dies quinde cim, Plinius. Mihi quidem tum ad dysenteriæ, tum ad ischiadis curationem, clystere potiùs iniciendam esse muriam (ut Galenus & Plinius docuerunt:) quàm ad encáthisma, id est, insessum adhibendam, ut Dioscorides scribit, probatur. Et alibi idẽ Plinius: Ischiadicos liberant salsamenta ex siluro infusa clystere, euacuata priùs aluo. Medici Græci nõ salsamenta, id est salsas huius piscis carnes, sed hálmen, id est salsuginem seu muriam, hoc efficere dicunt. estq; ea sanè clysteribus
Adeps. uel per se non incommoda. ¶ Pernones emendat siluri adeps, Plinius. ¶ Aëtius silluarion, ut
Fel. puto, silurum uocauit: cuius felle suffusos oculos inungi, cum Attico melle, præcipit, bobus, Hermolaus. ¶ Siluri suffitu, præcipuè Africi, faciliores partus fieri dicuntur, Plinius. ¶ Ad ignes
Caro suffita. sacros restinguendos utuntur silurorum capite cinere salsamentorum (*fortè salsorum*) ex aceto, Plinius. Vlcera quæ serpunt, & quæ ex ijs excrescunt, ex capite mænarum cinis, uel siluri coërcet, Idem. Et alibi: Siluri cinis inhærentia corpori tela extrahit: & cinis spinæ eius uicem spodij
Cinis. præbet.

H, a. Sillurus apud Varinum non rectè l. duplici legitur, cum prima corripiatur. Vendere municipes fracta de merce siluros, Iuuenalis. Σαπρὸν σίλουρον ἀργυρέοις πίναξ ἔχων, Sopater.

Icon. Pierius è Glanide hieroglyphicum facit, ad denotandam paternam diligentiam in filijs educandis. qua de re quæ Aristoteles de glanide scripsit, Plinius ad silurũ transtulit. & quanq; diuersi sunt pisces, genere tamen & natura cognati uidentur. Eodem picto helluonem & uoracem hominem notare conueniet, cum in omne animal obuium grassetur silurus.

Propria. Sillura insula est in Oceano Britannico, ut Solinus inquit, cuius incolæ numos refutant. dant res & accipiunt mutationibus. ¶ Scylurus autem per c & y psilon scribitur: Scytharũ rex fuit, qui (ut Plutarchus in libello de garrulitate refert) cum relictis octoginta filijs diem esset obiturus, petijt fascem hastarum, quo accepto filijs imperauit, ut omnes simul connexas diffringerent ac rumperent. quod cum fieri posse negassent, ipse educens sibi singulas, omnes facilè fregit: ita docens illos, ubi unà esse perseuerarent, firmos ac potentes fore, imbecilles autem si separarentur ac diuiderent.

c. Vt carbunculi (uitibus) non noceant, aliqui siluri carnem leuiter uri iubent in arbustis, à uento ut per totam uineam fumus dispergatur, Plinius.

f. Egregium hoc est in arte coquendi (μαγειρικῇ) palata conuiuarũ prænosse. Quòd si Rhodios inuitasti, εἰσῆσαν οἷος Εὐθυδίκῃ θεραπεύειν μεγάλῃ αὐτὸς ἀπάσας, ἀπρίστους σίλουρον, ἅλικιαν, ἐφ' ᾧ Χαρὶς παλὺ μᾶλλον, ἢ μυελὸν (uini genus) πεσσυγχέας. Ἀσεῖον ὁ σιλαρισμός. id est, cibus siluri res est ualde urbana & lauta, Diphilus apud Athenæum.

h. Erasmus in prouerbio, Anulus aureus in naribus suis: Adiungendum est (inquit) illud Antiphanis (*Sopatri*) apud Athenæum libro 6. Σαπρὸν σίλουρον ἀργυρέοις πίναξ ἔχων. id est, Putrem siluru quadra habens argentea.

COROLLARIVM II. DE SILVRO EX nostris Obseruationibus.

Effigies hæc Siluri est, quam olim incognito Latino nomine accepi pro pisce quem Germani **Welß** *appellant: cuius tamen postea accuratius expressas icones (quæ corporis formã, pinnas & barbulas excipio, ad mustelam fluuiatilem, quam pag. 709. exhibuimus, proximè accedunt) Iulius Alexandrinus è Danubio, & Io. Kentmanus ex Albi ad me dederunt. Est autem idem qui Barbota uel Solaris à quibusdam (ut Alberto & similibus) appellatur: & Vngaricè Hartscha, Polonicè Sum, & in alijs Germaniæ locis* **Schaid** *uel* **Weller.** *Ego quæ sub singulis istis nominibus, diuersis temporibus, tanquam diuersorum piscium, accepi, (cum nondum ad eundem omnino piscem pertinere mihi constaret,) singillatim deinceps ac seorsim exponam. Postremo duas ab hoc differentes Siluri species cum suis iconibus adiungam.*

Quisquis ea quæ de glanide ueteres scripserunt, ac nuper Belloníus, (qui tamen glanim cum siluro cõfudit,) in G. elemento nobis exposita, cũ ijs quæ hîc de siluro tradimus primùm ex ueteribus, deinde obseruationibus nostris nõ oscitanter cõtulerit, uerũ esse quẽ proponimus silurũ, facillimè deprehendet: ac diligentiæ nostræ, quæ tot tantisq; super siluri re ac nomine controuersijs inter eruditos nostro seculo agitatis finem imposuerit, nonnihil se debere fatebitur.

Iouius

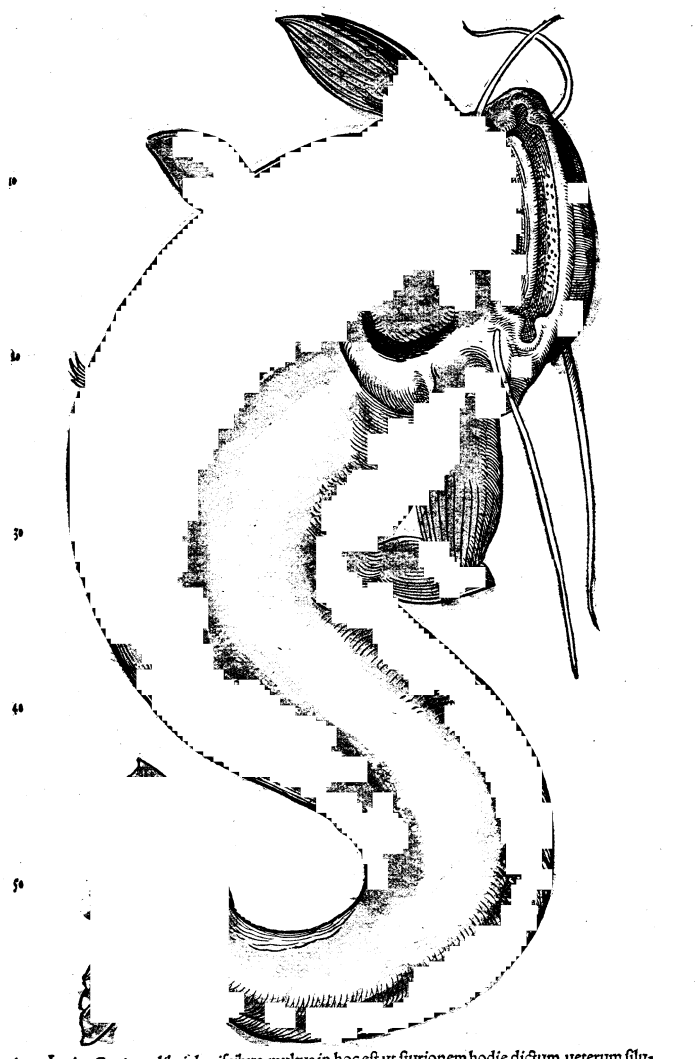

60 Iouius Capite 4. libri de piscibus, multus in hoc est ut sturionem hodie dictum, ueterum silurum esse cõuincat: cuius argumenta omnia eruditè Rondeletius destruit: in hoc tamen & ipse & alij falluntur, quòd silurum dentatum esse putarunt: eoq; etiã argumento sturionem edentulum

Digitized by Google

piſcem ſilurum eſſe non poſſe. Dentes enim ſilurus noſter non habet, ſed labia limę inſtar exaſperantur, ut prædam facilè retineat: retentam mandere ei et comminuere opus non eſt, ſed faucibus & gula maximè patentibus integram uorat. Matthiolus Senenſis ſilurum ſquamoſum & bene dentatum pingit in Dioſcoride ſuo Venetijs impreſſo anno Salutis 1554. poſteriorem enim nõdum uidi: deceptus nimirum ab aliquo, qui hanc effigiem ceu uerí piſcis alicuius ei obtulit: ego nullum eiuſmodi piſcem, qualem ea pictura repræſentat, extare puto, tantum abeſt ut pro ſiluro admittam. In hoc etiam longè fallitur quòd eundem piſcem in Pannonia Acchia uocari putat, & ad Rheni litora Germanicè Bolich. hic enim omnino aſellorum Oceani ſpecies eſt. Acchiam uerò Pannonicè ſilurum dici Manardus primum docuit: de quo & piſce & nomine mox plura dicemus.

Borbota. Borbotæ ſunt piſces quidam fluuiales, aliquatenus anguillis ſimiles: lubricæ nanq; ſunt, & excoriantur ſicut anguillæ. Corium habent nigrum, eſum dulcem, & hepar præ omnibus piſcibus melius & efficacius: caput magnum reſpectu corporis: os amplum & latum ualde. Cum autem ætate hîc piſcis duodecim annos exceſſerit, in uaſtitatem ac longitudinem maximã creſcit, *Solaris.* & Solaris uocatur, quia in Sole libenter in ripis fluminum iacet, Iſidorus & author de nat. rerũ: & Albertus. Vide ſuprà etiam in Glaride, pag. 459. Borbotæ quidem nomine accipiunt piſcem illum quẽ Botarriſiã Itali uulgò nominãt, nos inter Muſtelas fluuiatiles deſcripſimus: huic enim ſilurus paruus perſimilis eſt, ita ut Bellonius etiam Botarriſiam à glaride ſiue ſiluro uix dignoſci tradat. Ex eo tamen adulto ſilurum tandem fieri falſum eſt. Eſt & Barbotã piſcis barbatus, circa Tanaim dictus, ex Antacęorum genere, quem ichthyocõllam Bellonius nominat, & ſimilem ei (*barbis nimirum & capite*) ſilurum facit.

Ruffus. Aliquando ueſtigia iacentis ac dormientis piſcis remanent in fundo harenarũ: & ibidem iacens percutiẽtridente. hoc enim modo piſcatores uenantur magnos piſces marinos: & in Danubio ruffos, huſones, ſturiones, & huiuſmodi, Albertus. Ego ruffum piſcem Danubianũ hactenus cognoſcere nullum potui. Stephanus Lauræus Amorfortius medicus apud Ferdinandum Romanorum regem præclarus, ad literas meas quibus de hoc piſce, enumeratis Alberti uerbis, interrogâram, in hunc ferè modum reſpondit: De **ruff** piſce, Poſonij (ſuperioribus diebus ad generoſam quandam matronam priſtinæ ſanitati reſtituendam eò profectus) cum piſcatoribus & hominibus literatis contuli. omnes affirmarunt præter huſones & ſturiones eſſe (*in Danubio*) eximię magnitudinis piſcem, et ueluti beluam, qui ab illorum magnitudine parùm differat, eodemq; modo in arena dormiens capiatur. ruffum autem illum ab Alberto dictum conijciebant, quòd ſubrubram aut ſubruffam habeat carnem. Piſcatores Hungari uocant Schwreg, uel Shwreg, & *Schwreg. Scurio.* literati quidam Latino nomine ad uernaculum efformato Scurionem. Deinde cum illuſtrem dominum Georgium Draſzkowyth Hungarum Epiſcopum Quinecclieſienſem (uirum doctiſſimum, & rerum etiam naturæ conſultum,) rogaſſem ſuper eodem piſce, Ruffo Alberti: reſpondit mihi, proculdubio illum, unum ex duobus, nempe uel Scurionem eſſe, de quo nunc ſcripſi: uel *Harcha.* potiùs quem Hungari Harcha, Germani **Huechen** (*feſtinationis hunc lapſum ſuſpicor, & ſcribere uoluiſſe* **Schaiden**. *nam Huechen ſpecies quædam trutæ eſt, cuius cum trutis iconem dabimus*) appellant. Harcha enim habet in uentre cum alias maculas, tum ruffas. Nulli quidem piſces in Danubio magni ſunt præter Huſonẽ, Sturionem, Tok, (Germani **Tickhen** uocant,) Harcha & Schwreg. Sed *Harcha rurſus.* his de rebus ſi quid ipſa dies docebit exactius, libentiſſimè communicabimus, Hæc Lauræus. Silurus Vngaricè Harcha dicitur, à latitudine dorſi, ut audio, aut oris forte. profertur autem Harcha non aliter quàm ſi Hartſcha uel Harcza ſcriberetur à Germano. ſolent quidem etiã Itali ch. ſcribere & proferre, ubi Germani tſch. Pannonij Danubij accolæ ſilurum, uulgari ſermone Acchia uocant, Ioan. Manardus: ſed aſpirationem & r. literam omiſit, & triſſyllabum pro biſſylla bo feciſſe uidetur. Hoc quidem illi debemus, quòd primus noſtro ſeculo ſilurum agnouit: quanquam præter hæc aliud nihil addidit, & à nemine hactenus quo de piſce ſentiret intellectum eſt. Ego & paulò antè ex Lauræi literis de Harcha quædam ſcripſi: & plura hîc addam, quæ ex eruditi iuuenis Io. Viti Balſaratij Vngari colloquijs accepi, unde Harcham proculdubio ſilurũ eſſe liquidò conſtabit. Barbottam (aiebat) piſcem in Tibiſco (qui Daciæ fluuius Danubio miſcetur) aliquando captum ſe uidiſſe ſeptem uel octo cubitorum, plauſtrum occupantem. eum in fluuio annis ſedecim ſub culina uiri cuiuſdam nobilis latuiſſe. hamo tandem ineſcatum eſſe, dum fœturam ſuam cuſtodiret. ubi ſe captum ſenſit, exilijſſe. ſecutos impetum eius piſcatores ad miliaria duo, denique defatigatum cepiſſe, & in oppidum Nadlac uexiſſe: ibi in eius uentre caput humanum cum dextra manu & ſtribus annulis aureis inuentum eſſe: cuius rei abominatione incolæ multis poſtea annis hoc genere piſcis, non uilis alioquin, abſtinuiſſe. Barbas eum ſupra infraq; os habere, rictum latum, caudam uerſus attenuari, dentes habere inſtar pectinis illius quo laneæ ueſtes depectiuntur, à carduis denominati uulgò. ſquamis carere. in aquis cœnoſis uerſari.

Sum. Eiuſdem piſcis Illyricum nomen eſt Sum, Polonis ac Bohemis uſitatum. Author libelli quí rerum nomenclaturas Latinas cum Polonicis & Germanicis confert, Balænam & Cetum interpretatur Sum: nec ſcio an marina etiam cete eodem nomine appellent. Auſonius etiam propter magnitudinem corporis balænæ ſilurum comparat: quoniã ubi is in flumine adeſt, --- diffunditur

fundítur alueo Aestus, & extrémi procurrũt margine fluctus. Talis Actantiacò quondam batena profundo, Cum uento motú ue ſuo telluris ad oras Pellitur, excluſum fundit mare, magnaq; ſurgunt Aequora, uicinique timent decreſcere montes. Germani quoq; in Sueuia præſertim, Waller uel Wäller quaſi balenam uocitãt. Ab hoc Illyrico nomine Albertum puto, cum ſilurum eſſe neſciret, Latinũ Sumus finxiſſe, in Catalogo piſcium alphabetico: ut in Glaride etiam notauimus Sumus. Capitur Cracouiæ alibiq; in Viſtula fluuio, item in Pruſſia. Piſces, carnem, & cadauera eum uorare aiunt: è mari aſcendere: ut affirmauit Polonus quidam literatus, qui inſpecta apud me effigie, quam Rauenſpurgo Sueuiæ accepi, eam omnino Sumi piſcis eſſe affirmabat. uilem haberi, per fruſta diuendi, media corporis eius præferri, reliqua nimis dulcia ac mollia eſſe. Alius quidam Sumum carnem aiebat habere ferè ut Lucius, ſolidiorem, uulgò lautam. Ego pro ætate diſcrimen eſſe puto: minores lautos eſſe, maiores non item. Gedani (in ora Germaniæ) audio piſcem eſſe, qui cum diſſecatur, fruſta mouentur ac tremunt, carne ut Sumi. ¶ Silurus degit in Albi amne noſtræ gentis, & noſtratibus nominat Sum, inſeſtus piſcibus cetus: unde apud nos uulgare uerbum: Piſcis piſci præda, at ſiluro omnes. in Rheno hodie defeciſſe uidetur, Sigiſmundus Gelenius Bohemus in epiſtola ad me. ¶ His addam quæ Antonius Schnebergerus ciuis & olim diſcipulus meus, nunc medicus egregius, de Sumo piſce, Cracouia ad me ſcripſit, cum mentionem eius à me factam in Germanico piſcium catalogo legiſſet: Schaid piſcis Polonis Sum nominatur. capitur uerò in Viſtula flumine aliquãdo longitudinis ſedecim pedum, latitudinis trium dodrantũ. Muſtelæ fluuiáli (Trüſchen, Mientus Polonicè) capitis forma, ſpina dorſi, caudæ longitudine ſimilis, item lubricitate. Oculi parui ſunt, qui in pinguioribus bubulis ſimiliter prominent. Per totam caudæ inferiorem (intelligè à uentre procedentem) partem pinna uſque ad extremitatem eiuſdem porrigitur, eaq; in fine unica non biſurca eſt, appendices geminas non breues, & in maioribus indicis digiti craſsitudine, in extremitate ſuperioris labri utrinq; unam habet, his uariè circunuolutis alios piſces os ſuum apertum ingredi cogit, hácque ratione uenatur. Ferunt quendam molitorem hamum in Viſtulam iecíſſe, eoq; relicto ad quoddam temporis ſpacium abfuiſſe, interim uerò anguillam hamo captam eſſe: quam cum Silurus (Schaid) deuorare uellet, lubricitate corporis adiuuante per branchias eiuſdem Siluri tranſiiſſe, ſimulq; ſilurum cum anguilla utrunque mediocris magnitudinis captum eſſe. Veſicam albiſſimam ſimplicem, non duplicẽ, ſicuti in cyprinis apparet, habet. huic uenter cum inteſtino tenui parum flexuoſo imminet. inteſtinum in ſiniſtra eius parte deſcendit ad pinnam quæ circa corporis finem, caudæ autem principium, in inferiori parte poſita eſt, illicq; excretionis meatus eſſe apparet. In uentriculo nihil quàm lacteus quidam ſuccus erat. Color exterior in iunioribus nigrior, parùm albicantibus maculis diſtinctus, in ſenioribus contrà. Caro ſubſtantiæ friabilitate, albedine, ſapore luciorum non diſsímilis, denſior tamen uidetur. Paratur eo modo quo ſcribis, (*hoc eſt, ſicuti anguillæ, in croceo iure.*) Præterea in uetu ſaluia & maiorana confixa aſſatur: quo modo cauda parata in delicijs habetur. cutis denſa eſt, uidetúrque facillimè excoriari poſſe. Audio extra aquam per triduum maiores uiuere, præſertim hyeme. Maiores eádem ratione capiuntur, qua ſalmones circa Baſileam, Hucuiq; Schneebergerus.

Germani qui ad Danubium accolunt Schaid uel Schaiden nominant ſilurum, ſiue à damno quod uoracitate ſua infert, (damnum Germani ſchad uocant:) ſiue à figura uaginæ (quam alij Schaid, noſtri Scheid appellant) præſertim gladij equeſtris: quæ latior initio, paulatim in anguſtum deſinit. Huius nominis piſcem in Danubio & Teiſſa, id eſt Tibiſco, capi aiunt. omne piſcium genus obuium ab eo uorari, maximum eſſe poſt huſonem. ad libras (ſedecim unciarum nimirum) octoginta aliquando accedere. barbatum eſſe, ritu amplo latóque, cartilagineum, (Bellonius etiam ſilurum cartilagineis ouiparis, ut ſturioni & attilo adnumerat:) ſquamis carere: carnem habere mollem, pinguem ac uiſcoſam. minorem natu fuſci uel nigricantis coloris eſſe: cum ſeneſcit, albicare. è mari ſubire Iſtrum, in delicijs haberi, & apparari anguillæ inſtar in iure croceo. Marca fluuius non longè ſupra Presburgum in Danubium exonerat. is quoque Schados, id eſt Siluros recipit: & alibi in Vngaria lacus Peiſo (uulgò Newſidlerſee) dictus: quem miliaria Germanica ſeptem longum eſſe audio, latum tria: inſulas quaſdam natantes ſuſtinere, ingentes ceſpites herba ueſtitos, quibus etiam arbores innaſcantur: in iſs ceu puteos à piſcatoribus excindi: ad quos cum ſe contulerint ſiluri, inſtrumento ferreo (ita fabricato, ut quò magis renituntur piſces, eò ampliùs comprimatur) feriuntur. precium eſt in libras nummus cum dimidio, is qui à cruce denominatur Germanis uulgò: (quorum ſeptem cum dimidio denarium argenteum conſtituunt:) dorſi uerò partes, propter ſpinam diuitibus expetitam, quarta parte maioris uæneunt. Pars circa caudam, tota aſſatur, & ipſa in delicijs diuitum. Captum illic audio, octo aut ampliùs cubitos longum, pondere centum quinquaginta ſex librarum communium, quæ uncias ſedecim appendunt. Nuper Achilles Gaſſarus medicus [redacted] ſtudiorum meorum promotor, in hæc uerba ad me ſcripſit: Piſcem Schaiden ſæpe Viennæ uidi. is quò minor, eò delicacior eſt. paruus adhuc, ut pedem aut cubitum non excedat, appellatur illic ain Sick: adultior uerò ain Schaiden. Idem in dicto Ambronis lacu (Ammerſee uulgò in Bauaria) ſæpe capitur.

Sumus.

Schaid.

Sick.

Digitized by Google

ſuntq; elapſo autumno duo quinos pedes longi Mecœnati noſtro miſſi, quos ille ad ædes Mycò
nis in uiuarium ſuum miſit. ¶ Alius mihi narrauit piſcem Sick uel Tick uel Tück in Danubio
capi, nõ quidem circa Viennam, ſed inferiùs circa Budam, molem eius libras (XVI. unciarum)
uigintiquinq; appendere. Corpus ut huſonis, minus, multis ceu ſtellis uarium, roſtro prominente
ad quinq; aut ſex digitos, ueluti anſerino: longiore & graciliore quàm ſit huſonis. Imperiti quidã
Tock. paruum huſonem eſſe putant. Vngari uocant Tock uel Tockhal, quod nomen ad antacæum ac-
cedit, ſi an. ſyllabam præponas. magnum eſſe aiunt, trium aut quatuor cubitorum, ſine ſquamis,
ſubnigrum, dorſo ſpinoſo, capite magno, nullis dentibus, cartilagineum, è mari aſcendere: certo
tempore capi uere & autũno. Haud ſcio an hic ſit Scurio ille, quem ſuperiùs Hũgaricè Schwreg
nominauimus: & an idem fortè antaceus ſtellaris, cuius iconem in operis fine dabimus: etſi huius
roſtrum breuius ſit, quàm in Toco eſſe diximus: cætera congruunt. ¶ Alius quàm Schaid, eſt pi
ſcis Schied in Bauaria dictus, quem & ipſum ad huius uoluminis finem exhibebimus.

Waller, & ſimilia nomina. Waller, Weller, Wale, Walle, Wällern, Welline, Walarin, in diuerſis regionibus ſcri
bitur ac proferũ Germanicũ piſcis ſiluri nomen, partim maſculino genere partim fœminino: à ba
læna factũ, quã ſimiliter Wal uel Wallfiſch appellãt Germani. eſt enim ueluti balęna quędã, ſeu
cetus, id eſt maximus ferè piſcis dulciũ aquarum: ut plurib. ſcripſi ſuprà in Illyrico nomine Sum.
Sunt aũt uulgaria hæc nomina Sueuis præcipuè, in pleriſq; enim Sueuiæ, ſicut & alijs Germaniæ,
(& quibuſdã Heluetiæ) lacubus reperiũt: ut in Acronio lacu, & in alio quodã uallis Rhenanæ in fi-
nib. Heluetiorũ, ut audio: et in Dunenſi Bernenſiũ Heluetiorũ: itẽ in Sueuia prope Rauenſpurgũ,
& alio iuxta Waldſee: & in Carinthiæ lacu quem longum cognominant. deniq; in Bauariæ la-
cubus, Wallern piſces copioſè capi audio. addebat quidam lardum eis eſſe inſtar porci, magnis
præſertim. ¶ In Algoia regione (parte Sueuiæ) inueniuntur paſsim multa piſcoſa ſtagna & ui-
uaria: quorum quædam ingentes producunt cancros, alia maximos piſces, præſertim lucios, car-
pones, olrupas: alioſq; optimos piſces, maximè autem balenas, Wälinin uocãt, habentes barbæ
loco duos funiculos, deuorantes alios piſces & aquatiles aues. fiunt enim tam magni, ut quidam
adæquent pondus quadraginta, alij quinquaginta librarũ, Munſterus. Wälinen maximi piſciũ
in Acronio, gobios fl. capitatos quodammodo referunt, ſapore carnis muſtelas quas triſsias uo-
cant. Rarò capiunt. incolunt enim profundiſsimos gurgites. apparẽt tamẽ aliquãdo, ſed raro ſin-
guli. Conſpectus eorũ ueteri perſuaſione pro oſtento habetur, & magna rerum mutatio metuit.
Circa annũ Salutis 1498. ad Rheni angulum uulgò nominatũ, tres huiuſmodi piſces capti ſunt:
quorũ breuiſsimus (uiro tamen procerior) Conſtantiã delatus eſt: ubi in piſcatorum tribu pictu-
ra adhuc ſpectat. Vt rectè parentur, in fruſta diſſecti, & uino frigido immiſsi elixãtur: ac iure cro
ceo aromatico condiuntur, Mangoldus. ¶ Rauenſpurgi in Sueuia ante annos aliquot uidi in pa-
riete noſocomij pictum ſilurum pręgrandem, qualem quantũq; ante paucos annos in proximo
lacu captum aiebant: ſeptem uel octo pedes longũ, nigricantem, maculis ad uentrem fuſcis, hoc
eſt è nigro modicè albicantibus. Cauda nonnihil ab alijs quas habeo picturis diuerſa, trapezij qua
dam ſpecie, quali ſecures fermè ſpectantur: barbis pedalibus. Eam picturam nobilis in ea ciuitate
medicus Carolus Egellius, qualis quantaq; eſt, expreſſam ad me dedit. Cauda concuſſa piſces
(præſertim minores) deuorandos ori admouet. inteſtinum unicum & rectum habere dicunt.

Welß. Vtnomen Wal uel Weller huic piſci à balæna translatũ eſt, ſic etiã Welß, opinor: quo Ger
mani inferiores, Saxones, Sileſij, maritimiq; omnes, ni fallor, utunt, nos hoc in loco Velſum tan-
quam Latinè dicemus. Sunt qui capellani uulgò dicti aſellorum generis nomen Velſo quoq; at-
tribuant, propter capitis magnitudinem, ein Rabelan. Aſellum quidem Capellanũ ſalſum Rhe-
ni accolæ Bollich appellant: unde fortaſsis factum eſt, ut piſcem Bollich dictum Matthiolus Se-
nenſis ſilurum eſſe putarit. Errant qui Amiam, Welß interpretantur. Eundem ſuſpicor Wilß
in regionibus ad Septentrionem dici. nam Roſtochij audio Wilß eſſe piſcem craſſo uentre. De
eo nuper Ioan. Kentmanus medicus ſic ad me ſcripſit. Velſus eſt è numero piſcium qui è mari
in Albim ſubeunt, & in eo manentes proficiunt pariuntq;. Corpus ei fuſcum, nigris maculis ple-
num, ſquammæ nullæ: corium ſatis craſſum & lubricum. caput grande, latum & ſimum. Rictus
oris amplus, & ad capitis latitudinem patulus: labia ſuprà infraq; aſpera, quibus prædam retinet.
dentibus enim caret. A labro inferiore dependent barbulæ quaternæ tenues, molles, oblongæ: à
ſuperiore uerò binæ, duræ, longiſsimæ. uenter eſt magnus, deformis. cauda tenuis & lata, ad
quam uſque pinna ab ano extenditur. Vtrique ad branchias pinnæ adiũctus eſt aculeus quidam
durus, oſſeus, quibus infeſtos ſibi piſces arcet. Toto corpore unicam ſpinam extenſam habet, ſi-
cut muſtela illa fluuiatilis, quam noſtri Quappam nominant. Parit in Albi, creſcitq; multũ & pin
gueſcit tum ipſe tum fœtus: & ſimiliter in lacubus ac ſtagnis, ubi præda copioſa ſolus potitur. eſt
enim admodum uorax piſcis, & eo nomine ubicunque eſt damnoſus: quamobrem nõ temere pi
ſcinis immittitur. Inter paſcha & pentecoſten è mari aſcendens, ut in dulcibus aquis pariat, pluri-
mùm capit: quanquã toto ferè anno capi ſoleant, ſed parui, á binis libris põdere ad ſenas uſq;. Ma
ximi uerò qui circa partũ capiunt, libras circiter uigenas ultra centenas appendũt. Libra ferè nu
mo quẽ groſſum uocãt, uendit. complent aũt groſsi XXI. florenũ, id eſt drachmas ferè ſedecim.

Piſcis eſt pinguis & boni ſaporis. in magnis aliquando pinguitudo per dorſum uel duos digi-
tos

tos crassa, ceu in porco, apparet. Laudatur in cibo tum recens, tum salsus. solent enim eos in dolijs salire, & per annũ seruare. Paruí adhuc, antequam ad tres libras accedant, simpliciter in aqua elixi, placent, sicut & lucij, trutæ, mustelæ fl. & alij. oportet autem ritè præparatos, aquæ cum primùm feruere occœpit, inijcere: condire, salire, & ad iuris ferè consumptionem decoquere. Vbi uerò iam trilibres, maioresq; fuerint, pars dimidia, anterior, optimè sapiet, simpliciter elixa primùm, deinde perfusa iure è uino & saccharo, cum cinnamomo, pipere, croco, cymino, & modico amyli uel panis albi indurati confriatiq; cuius modum augebis, si ius densare libuerit. posterior uerò, & ad caudam pars, placebit ad carbones paulatim assata: deinde cõdita iure è uino, saccharo, cinnamomo, zinzibere, croco, & malorum dissectorum tessellis: quale pro cæteris etiam piscibus assis fieri solitum est. sunt qui aceti nonnihil affundãt. Pro malis aliqui cepas minutatim consectas miscent. Denicq; maximi, siue recentes, siue salsi, iure caryophyllorũ coloris uel crocei, sturionis instar conditi, laudantur. Hactenus Kentmanus. Sunt qui Velsum tres ulnas longum in Albi capi referant circa diui Ioannis diem æstate optimum esse, deinde se occultare inter saxa: & si hirudines infestent, prodire. Sorbet piscis est uulgaris apud Liuones, partim Sturioni, partim Velso similis, ut audio. ¶ Est & apud Silesios in Viadro Velsus, tantus, ut captus im posítus currui, plerunque ultra currum emineat. Anseres aliquando uorat. Non admodum in delicijs apud eos est. salsus exportatur. Barbis extensis & contractis, ceu brachijs, pisces uorandos ori eum admouere aiunt.

DE SILVRO, QVI IN LACVBVS BERNENsium Heluetiorum capitur.

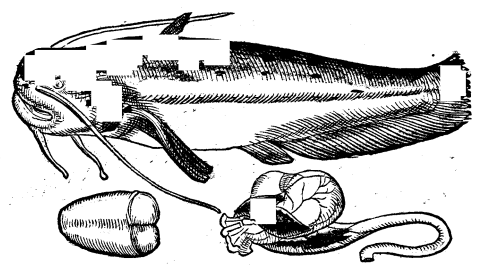

Quanquam permulti sunt Heluetiorum lacus, & satis magni, siluri tamen in paucis (ut suprà quoque diximus) capiuntur: & rariùs puto in maximis, per quos magna flumina transeunt: frequentiùs in minoribus, fortè quòd magis cœnosi sint illi, amant enim aquas turbulentas. In Bernensium duntaxat lacubus aliquando reperiuntur, ut Moretano, & proximo Neocomensi, qui etiam Iuerdunensis dicitur. Benedictus Martinus, uir undequaque eruditus, qui Bernæ bonas literas docet, rogatus à me, qualis apud eos capitur, talem & pingi curauit & descripsit. Pictura huic capiti præfixa est, descriptionem subijciam. Mitto iam tandem Saluth (*sic Sabaudi finitimi nominant circa Moratum & Neocomum*) piscis imaginem: qui apud Bipennates captus est, & per amicos ad me missus: ac me præsente à pictore delineatus, unà cum interioribus quibusdam partibus, quas secto pisce inspeximus. Est autem Saluth piscis mollis, sine squamis, totus lubricus instar anguillæ, ac inter lacustres nocentissimus. uenatur enim reliquos, & in omnes mira uoracitate tanquam helluo grassatur. Crescit etiam in ingentem magnitudinem. Superioribus annis in Moretano lacu captus est octo pedum, & apud nos Bernæ ad libram uenditus. hic noster paruus erat adhuc, sesquipedalis. Caput habet amplum & bene latum: reliqua corporis pars est contractior, ut in acumen propè desinat: os patentissimum: inferius labrum prominentius superiori. Color ei nigricat, præsertim circa caput: latera ad cinereum inclinant: undique per tergum & caput nigris maculis conspersus est. Branchiarum utrinque quatuor habet ordines à medijs lateribus: imo ferè capite concurrunt. A branchijs statim duæ pinnæ sunt. inde uenter laxus est, quem terminant duæ aliæ pinnæ prioribus minores. Hinc cauda reliquo corpore multò prolixior, quæ inferna parte continuam unam pinnam habet, in tergo unica pinna exigua est & erecta: hac tanquam uelo, illa gubernaculi uice utitur, motuq; fertur citatissimo. Oculi cinerei, eminentiores reliqua cute, rotundi, parui. ante oculos utrinque cornu unum prælongum. Hæc cornua ante se extendit, ceu ad explorandum, interdum ad latera comprimuntur, labium inferius quatuor cornua habet breuiora, quæ gulam ut barba ornant.

Digitized by Google

Venter totus albicat. Os patentiſsimum, ut dixi: labra aſpera frequenti dentium ordine. Sine lingua eſt: quiddam tamẽ tuberoſum, firmum, à branchijs ad inferius labrum protenditur, ad latera utrinq; liberum, extremitatibus contiguum, hinc labro inferiori, illinc branchijs ad guttur. Branchijs & gutturi cõtiguus eſt uentriculus, extenſus, & ſatis capax, is cum inflarem eum calamo in præſenti piſce ſeſquipedali, æquabat renẽ porci magni, undiq; diſcurſantibus uenis rubris, hunc tegit hepar, à latere uentriculi inteſtinum longum prominet, quo ſtercora egeruntur, id ad poſtremas pinnas ubi finitur uenter, defertur. materia (*ſubſtantia tunicæq; uentriculi, & inteſtinorum*) tota eſt ſolidior, qualis in quadrupedibus uenter eſt. Supra eam eſt ueſicula, quam media ſutura in duos torulos eminentes diuidit, longos, ante duo tubera mammarum inſtar, uel quales ſunt uertebræ, rotunda. Poſterior pars in acumen ſenſim deſinit, ut tota ueſicula non malè lyram uideatur exprimere. Eſt autem ea candidiſsima, nigra ſuperinducta membrana, quæ commodè poteſt detrahi, ut ueſicula tanquam ex culeo nigro candicans ipſa, educatur. cohæret hæc ſpinę dorſi inter branchias. Per ſpinam autem dorſi uena tranſit candida nigro tenuiſsimo inuolucro tecta ut in anguillis. hanc eximunt deliciarum ſectatores tanquam uenenatam & noxiam. de cætero præparant ad menſam quo pacto anguillæ parantur, &c. Hucuſq; Benedictus Martinus. Videtur autem ipſe cies hæc ſiluri diuerſa eſſe à ſuperiori: quoniam & color uariat: & pars ad caudam latior eſt proportione, quàm in cæteris, quas habeo, huius piſcis imaginibus. Qui apud me hanc picturam uiderunt peregrini, Velſo ſuo uel Schaido ſuperiùs deſcripto, diſſimilem eſſe aiebant, ſpecie nimirum, non genere proximo. Quærendum an pinna ab ano extenſa retrorſum, caudæ continua ſit: uel potiùs propter uicinitatem, continua eſſe uideatur nõ diligenter animaduertenti. Ex picturis ſilurorum quas habeo diuerſas, ut dixi, quædam continuant, aliæ non item.

DE ALIA SILVRI SPECIE.

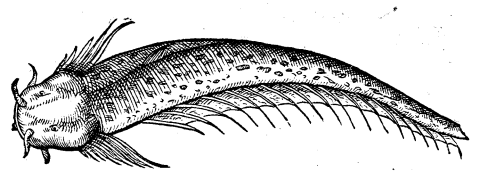

Siluri ſpecies quædam pulchra & rara Argentinæ in piſcina ſeu uiuario ciuis cuiuſdam alitur, nomine ignoto. Eius iconem Petrus Stuibius iuuenis eruditus affinis meus, ad me miſit huiuſmodi: quam Lucas Schan pictor illic ad piſcis partim ſub aqua natantis, partim extracti aliquantiſper aſpectum expreſsit. Piſcis (ut ex pictura apparet) totus ſimilitudinem aliquam cum muſtelis fluuiorum, & lacuum habet, illis quas **Alpurr** & **Triſchen** (ab alijs aliter) nominari dixi. Oculi ſunt parui. Barbulæ fuſcæ, non longæ, è craſsiuſculis paulatim attenuantur, binæ ſuperiore labro, ternæ inferiore. Pinnæ ad branchias binæ. In dorſo nullam oſtendit pictura, ſed tantum carunculam quandam mucronatam eminentem, qualis & in Muſtela lacuſtri maiore eodem ferè loco uiſitur. In uentre uerò una & continua longiſsima pinna ad caudam uſque albicat, maculis diſtincta fuſcis. Corpus à capite retrorſum ſubinde attenuatẽ: finis latiuſculus et obliquus eſt, & quod mireris nullam caudæ pinnam habet. Os magnum & latum. Capitis color è cæruleo ſub uiridis: reliquum corpus uiridi & flauo colore mixto pingitur, ſed maculas etiam diuerſi coloris habet. Sed ipſa Stuibij mei uerba adſcribam, teſtis oculati: Piſcis (inquit) quam mitto effigies, licet coloribus per omnia non reſpondeat, formam tamen optimè refert. nam cũ piſcẽ extra aquã diutius retinere non eſſet integrum, non licuit pictori tam cito omnia conſiderare. Huius generis duos in ſtagno ſuo ciuis quidam alit, qui cũ ante annos triginta ex ad **Hundsfelden** in Rheno cum alijs piſcibus illis, quos Argentinæ uocant **Rufelfen**, ſimul naſſa capti eſſent, uix digiti longitudine, & Argentinam in forum aduecti, à ciue quodam raritatis gratia empti, in piſcinam coniecti ſunt, in qua alter ab eo tempore uſque adeò excreuit: ut iam ſex cũ dimidio pedes meos (hominis mediocris proceritatem aut ampliùs) longitudine cõtineat. Caput quà craſsiſsimum eſt filo complexus, duorum pedum & dimidij ferè circumferentiam deprehendi. Alter huic per omnia cõſimilis, ſed longitudine longè eſt inferior. Maior ille piſcibus quibuſuis excepto Carpione, ſiue uiuis, ſiue mortuis, ueſcitur. Hyeme nihil quicquam guſtare unquã uiſus eſt. Cornua quę ſupra & infra os habet, quotannis decidunt, & rurſus noua ſuccreſcunt, ſicuti ceruis. Nomen cognoſcere non potui niſi quod aiebant, olim quẽdam **Scheid** appellaſſe, (eiusq; generis magnam in Danubio copiam eſſe;) & Sabaudum quendam ſua lingua Salu, Hæc affinis meus. Ego poſteà etiam

etiam accepi hunc piſcem tota hyeme in uno eodemq; piſcinæ illius angulo ſe continere, id quod dominus prædij affirmat. Speciem hanc à ſuperioribus eſſe diuerſam, coloris, barbularũ, & caudæ diuerſitas loquuntur. Glanidi ne potiùs quàm ſiluro cognatus idem ue ſit, conſiderandum. Is quidem piſcis cuius figuram cum glanide Rondeletij G. elemento poſuimus, ut cum ſiluro ſimile nihil habet, ita glanis eſſe non poteſt.

De Siluri natura & uoracitate plura ſcribit Manardus epiſtolarum 9.3. quorum ſuprà non me mineram. Dum Vladislai (inquit) Pannoniarum regis ſaluti inſeruirem, non ſemel uidi piſcem, quem indubiè ſilurũ eſſe, præter reliqua, hoc argumento putaui: quòd in animalia quantũuis magna, in Tibiſco præſertim flumine, quod Iſtrũ influit, audaciſsimè adeò inſurgit, ut nec hominibus parcat. Publica enim apud Pannones fama eſt, aliquando captũ, in cuius uiſceribus humana manus ornata anulis inuenta ſit. Vocãt incolæ hunc piſcẽ (ſi rectè memini) Acchiã, uaſtiſsimo ore, & duriſsimis dẽtibus armatũ, figura gobio ſimilẽ, eaq; aſpectus atrocitate, ut terrorẽ etiã mortuus uideatur ſpectantibus afferre. Ad hanc deſcriptionẽ Matthiolus, aut potiùs quiſquis eũ parauit, ſuũ confinxiſſe uidetur. Saluianus ſilurum noſtrũ glanidem facit: & in eius deſcriptione, in primo dorſo paruam erigi pinnã, qua in re nobiſcum conuenit: poſt quam (inquit) alia una multò magis anguſta in medio dorſo enata per dorſum reliquũ ad caudam uſq; æqualiter deducitur. Et altera huic figura & magnitudine ſimillima à podice per imũ uentrem ad uſq; etiam caudam excurrit, &c. Hanc ego dorſi pinnam alterã in ſiluris meis non inuenio: neq; ulla eſt ex multis quos amici miſerunt picturis, quæ eam deſignet: ut neq; ipſa à Saluiano exhibita icon, elegans ſanè & proba. In noſtris Italię fluuijs (inquit idem) nullibi, quòd ſciam, habetur. Vtraq; eius maxilla paruorũ dentium, ſed acutorũ & ualidorum ordinibus quàm plurimis armatur: præter quos innumeros denticulos maioribus etiam & robuſtioribus muniũtur fauces, &c. Nobiliſsimus comes Hieronymus Martinengus, dum Viennæ apud Ferdinandũ regem Romanorum pontificius erat orator, non ſolùm huius piſcis ad uiuum depictã iconem, ſed eiuſdem etiam exiccatũ caput ad me tranſmiſit. Idem puerum in Danubio apud Poſſoniam natantem, paucis antè annis ab hoc piſce deuoratum, ac in interaneis eiuſdem, poſt dies paucos (Archiepiſcopi Strigonenſis cura capti atq; diſſecti,) pueri fragmenta reperta, à fide dignis Pannonibus ſe accepiſſe, me certiorem fecit, Hæc Saluianus. Idem ſilurum Sturionem eſſe contendit, reuocata Iouij opinione, iandudum ab eruditis, Manardo præſertim, ac nuper Rondeletio exploſa & confutata. ego ne actum agam, ampliori refutatione abſtinebo. hoc certè in Saluiano diſplicere mihi diſsimulare non poſſum, quòd ut ſuam perſuaſionem tueatur, Græcos Latinoſq; ueteres quoſdam erroris & ignorantiæ circa ſilurum, lippis olim & tonſoribus notum piſcem, inſimulat. Præter cætera autem, quæ à nobis relata, ſilurum noſtrum eundem ac ueterum eſſe ualidiùs confirmant: hoc leuius, non tamen contemnendum, accedit, quòd de eo canit Auſonius, ---quem uelut Actæo perductum tergora oliuo Amnicolam delphîna reor. Læue enim & lubricum, ceu oleo perfuſum, eius corium eſt. Rondeletij ſententiam, ad colorem referentis olei in his uerbis mentionem, non admitto. Sturioni autem tergus eiuſmodi nequaquam eſt.

Manardus.

Matthiolus.

Saluianus.

DE SIMIA MARINA.

EST etiam in mari rubro Simia, non piſcis quidẽ hæc, ſed beſtia cartilaginea, ueluti ſquamarum expers, (σκληροδερμον ζῶον, οἱονεὶ ἄλκυπον,) eaq; ipſa non magna. Colore eſt terreſtri ſimilis, tum facie ſpeciem ſimilitudinemq; eiuſdem gerit. Non piſceo regmine reliquum corpus, ſed illiuſmodi circumueſtitur, cuiuſmodi teſtudinis inuolucrum eſt. Eadem ſimiliter atq; terreſtris leuiter reſima eſt, eius reliquum corpus inſtar torpedinis latũ eſt, ut dicas auem eſſe alas explicantem. Cum natat, uolare uidetur. In hoc uerò à terreſtri differt, quòd uariè diſtinguitur, & ruſſa eſt ceruice, ut branchijs quoq;. Καὶ πυῤῥοὶ δ' εἰσὶν οἱ ἡζ πρὸ ἰνίου πλεκτοὶ (γίνονται fortè addendum) ὡς βράγχια. Os uerò non in ſumma facie oblongum ei prominet, ſed hac etiam parte modicè ſima terreſtrem repræſentat ſibi cognatam, Aelianus de animal. 12. 27. Et rurſus 15. 17. In media natura quædam communitas retruſa leoni eſt, & affinitas cum delphino: non ex ea parte ſolùm quòd uterq; imperat, ille quidem terrenis beſtijs, hic uero aquatilibus: ſed quòd ſiue ſenectute ſiue morbo infirmis ambobus, illi terreſtris ſimia medetur, huic marina quoq; ſimia remedio eſt. Nam ut in terra, ſic etiam in mari aliquod eſt ſimiarum genus, quod ſimiliter huic, utilli terrenum, medicinam morbi affert. Ex Aeliano etiam Philes repetijt. Non congruit cum Aeliani deſcriptione piſcis ille galeorum generis, quem Bellonius Simiam, Rondeletius uerò (meliùs opinor) Vulpem facit. nam Bellonij Vulpes, Rondeletio Canis centrines eſt. ¶ Rondeletius piſcem quem alaudam non criſtatam nominauit: Poſsis (inquit) etiam optimo iure ſimiam appellare, quia capite ſimiam refert, eſt enim capite paruo & rotundo. Sed prorſus alia eſt maris rubri ſimia.

Alauda piſcis.

Propiùs ad Maris rubri ſimiam accedit piſcis, cuius iconem, qualem à Io. Kentmanno accepi, hîc exhibeo: qui etiã uulgò alicubi Simia marina uocat, ein Meeraff: hoc enim nomine è Dania ſibi allatum ſcribit. Pinnas tanquam uolas extendit, ut pictura præ ſe fert; & inter duas in ſummo

Digitized by Google

dorſo pinnas aculeum retro tendit, ceu galeus centrines: os ſimum habet, non ut galei in longitudinem protenſum roſtrum, branchiarū foramina quina apparent, obliquo inter os & oculos deſcenſu. Color ei uiridis toto corpore: ſed in dorſo magis fuſcus, ad latera pallidus. dētes lati & continui. Reliqua ſatis apparent in icone: quæ cum ad ſceleton facta ſit, in uiuo animali non omnia ſimiliter ſe habere ſuſpicamur. Teſtitudineū inuolucrum ſi accederet, Aeliani hanc ſimiā facerē.

SIMIIS marinis adiungere uolui monſtrum, cuius picturam ſubtiliſsimus Cardanus mihi communicauit. Serpentem Indicum eſſe ſcribebat, Mediolani in macerie quadam repertū. nec aliud addebat. ſed cauda uidetur animalis aquatilis eſſe: caput πίθηκοειδὲς, id eſt ſimijs cognatum aliquid præ ſe fert: ut & digiti pedum, quos binos tantùm oſtendit, manuum inſtar oblongi. Vix equidem auſus hoc animal proferre fuiſſem, niſi à tanto uiro accepiſſem.

SIMVS ab Athenæo nominatur inter Nili piſces. Meminit eius etiam Artemidorus Oniocriticorum 2. Euſtathio tamen lib. 1. Halieuticorum marinus eſt, ex illis qui in petris & arenis paſcuntur: Σιμοί τε, γλαῦκοί τε, καὶ ἁλιευτὰ σιωόδοντα. Euſtathius in Iliad. M. hoc nomen propiſce ultimam grauare docet, (ſcribit autem σιμὸς paroxytonum,) ut ab adiectiuo σμός oxytono differat, ſed præſtiterit puto penanflectere cum piſcem ſignificat, quoniam primam productam habet. Oppianus, Athenæus, Artemidorus, etiam pro piſce ὀξυρύγχους ſcribunt. ¶ Nos ſimum fluuiatilem uocare poterimus piſcem, quem uulgò Germani Naſum: craſſam enim & ſimam hanc partem, à qua denominatur, habet. ¶ Rondeletius Teſtudinem coriaceam à ſe dictam, Simiam maris rubri Aeliano memoratam forſitan eſſe ſuſpicatur. Bellonius alteram Tæniæ ſpeciem à Rondeletio dictam, deformi capite ſimiam quodammodo præ ſe ferre ſcribit, & à multis Marmotum uocari.

Aethiops piſc. Simus etiam non nomine ſed re eſt Aethiops dictus piſcis, in Eclogis ex Agatharchidæ commentario, circa finem. Gignuntur (inquit) cum alij multi piſces locis prædictis, naturæ ac formæ peculiaris, (θηριωδέσι μὲν ἔχοντες τὸν φύσιν:) tum unus omnium maximè atri coloris, procerita-te uiri: quem, & eam ob cauſam, & à ſima facieī ſpecie, Aethiopem nuncupant. Hunc qui primi ceperunt, nec alijs uendere, nec ipſi in cibo conſumere uoluerunt, propter ſimilitudinem (*Aethiopis uel hominis*:) temporis uerò progreſſu utrunq; liberè fecerunt.

SIONES, brachycephali, mali ſucci ſunt, & grauis odoris ſegnem materiam trahunt & gignunt: Xenocrates apud Oribaſium, niſi mendum ſubeſt.

SIPHO-

Digitized by Google

SIPHNA, Σίφνα, piſcis quidam, Heſychius & Varinus. Σιφνὸν uacuum interpretantur: σίφνον uerò paroxytonum arcam panariam, &c.
SIPVRVS, Σίπυρος, piſcis uulgò Græcis, uide in Hepato Rondeletij.

DE SIRENIBVS.

DE Sirenibus multa protuli in Libro de auibus. finguntur enim partim uirgines fuiſſe, partim uolucres, Acheloi filiæ, &c. unde Ouidius, ---- Vobis Acheloides unde Pluma pedes? Ita auium, cum uirginis ora geratis? Vnde apparet malè recentiores quoſdã ſcripſiſſe, poſtremam Sirenum corporis partem, in piſcem deſinere: quæ forma Nereidum potiùs quàm Sirenum fuerit. Decepti ſunt illi fortè ex eo quòd monſtra maris eas fuiſſe legerant. Monſtra maris Sirênes erant, quæ uoce canora Quaslibet admiſſas detinuêre rates, Ouidius. Maris autem monſtra dicta conjicio, ſiue quòd in inſulis circá ue mare habitaſſe fingerentur: ſiue etiam in ipſo mari, quanquam inferiori parte aues, ita ut palmipedes, nataſſe crederentur. Hac occaſione pauca quæ nunc ſe offerunt, præterita in Auium hiſtoria, hîc adjicientur, ex ueteribus primùm, deinde recentioribus.

Sunt apud Indos auium quædã genera, cantandi ſuauitate & oris expreſsione tanta, ut comparatio nulla reperiatur, niſi Sirenes quaſdam eas dixeris. nam has quoq; uirgines alatas, & pedibus aues fuiſſe, poëtarum fabulæ canunt, & pictores oſtendunt, Aelianus 17. 23. de animalibus. De Sirenibus quædam leges in Variis Io. Tzetzæ 1. 14. & 6. 75. & Euſtathium in Commentariis in Dionyſium Afrum, ſuper his poëtæ uerſibus: Πρὸς δ' νότου μάλα πολλὸν ἰὼν Σειρηνίδα πέτρην | αἰὲν ὑποπτεύει πτερόεις ἁλίκτυπον Σιλάεσσαν. Orpheus in Argonauticis canit, quo pacto Sirenes cum ipſum in Argò nauí præternauigantem de ſcopulo in quo erant, ſuauiſsimè argutiſsimeq; canentem audiſſent, fato quodam in mare ſe præcipites dederint, & in petras ingentes conuerſæ ſint.

¶ Vitanda eſt improba Siren Deſidia, Horatius Sermon. 2.3. Σειρὴν ψυλάττω, de alcyone, Plutarchus. Sophoclem aliqui σειρήνια νᾶα dixerunt, ſi bene memini. Ἢ κατοδυρομένης χελιδόνος ἠμὲν ὀδυρμὸς, ὥστε σειρήνων ἢ ἀηδόνων μακρᾶϊξ, Quidam apud Varinum. apparet contrario ſenſu hirundinum, quàm ſirenum ac luſciniarum, muſica, accipi. Vide in aue Luſcinia h. Ἢ θέλω δ' ἐγὼ σειρὴν ὅδην ἐκπεπλῆσθαι; Βλέμματ' ἐμὰ φωνὴ γυναικὸς, τὰ σκέλη δ' ὀρνίχου, Anaxilas (apud Athenæum libro 13.) monſtra quædam à ueteribus conficta, ut Scyllam, Sphingem, Chimæram, ad meretrices referens. inter quas (inquit) Theano uidetur quaſi Siren quædam, quanquam implumis: ut quæ uultum ac uocem mulieris, crura autem merulæ habeat. ¶ Sirenes apes diſsident cum Circa aue, Aelianus. In Conchyliis aliqua ex Græcis (ſumpta ſunt nomina,) ut peloris, oſtreæ, alia uernacula ad ſimilitudinem: ut ſyrenæ, pectunculi, ungues, Varro libro quarto de lingua Latina. quaſi Syrena, conchylium, id eſt animal teſtaceum ſit, Latino uocabulo dicûm, à neſcio cuius rei ſimilitudine, ut à pectine pectunculus. ego uocabulum corruptum ſuſpicor. nam uel ypſilon primæ ſyllabæ uocabulum non eſſe Latinum arguit. ¶ Ἀκόρεσόν τι καὶ σειρήνιον τὸ ἡδὺ τῶν διηγημάτων, Heliodorus: hoc eſt, Narratio tam dulcis & illecebroſa, ut nulla eius ſatietas obreperet. ¶ Auguſto Cæſari Galliarum legatus ſcripſit, in litore inuentas mortuas Nereides Sirenesq; multas, ea forma qua pinguntur, Bapt. Fulgoſus in memorabilibus: ex Plinij li. 9. cap. 5. ubi codices noſtri Nereidum tantum mentionem faciunt, non etiam Sirenum. Addit ibidem Fulgoſus lib. 1. cap. de Miraculis: Viſa ſunt & marinarum nymphārū corpora humanis corporibus ſimilia, niſi quòd cute anguillis perſimili tegebantur: deinde imperante Phoca in Cycladibus iuxta Sdillarum (*ſic habet codex impreſſus*) inſulam duæ apparuerunt, ex toto penè humanam habentes effigiem.

Sirenes (inquit author de nat. rerum) ſunt animalia mortifera, quæ à capite uſq; ad umbilicum habent figuram mulieris improceræ magnitudinis: horrenda facie, crinibus capitis longiſsimis atq; ſqualentibus. Apparent autem cum fœtibus quos in brachijs portant. Mammis etenim fœtus lactant, quas in pectore magnas habent: quas quando uident nautæ, multum timent, eisq́ue lagenam uacuam proijciunt: & ipſæ cum ea ludunt, donec nauis pertranſeat. Reliquam uerò partem corporis habent ut aquila, & in pedibus ungues ad laniandum habiles. Porrò in fine corporis habent ſquamoſas piſcium caudas, quibus ut remigijs in gurgitibus natant. Quoddam etiam muſicum ac dulciſsimum melos habent in uoce: quo delectati nauigantes & attracti reſoluuntur in ſomnum, ſopitiq́ue ſirenarum unguibus dilacerantur. Sed nonnulli nauigantium ſapienti uſi conſilio, fortiter aures ſuas obturant, & ſic immunes tranſeunt ne mortifero ſirenarum cantu illiciantur ad ſomnum. Hæ quidem beluæ in quibuſdam profundis gurgitibus, inſulis, & aliquando in fluctibus commorantur. Et quod de lagena dicûm eſt, illi teſtati ſunt, qui eas uidiſſe dixerunt. Sirenas tamen has non in ueritate beluas, ſed meretrices quaſdam Iſidorus fuiſſe deſcripſit, quæ tranſeuntes ad egeſtatem deducebant. Sed & philoſophi & ſanctorum expoſitorum nonnulli contrarium ſentiunt, uera monſtra marina eſſe dicentes. Sunt & ſirenæ ſerpentes in Arabiæ partibus habitantes, equi curſu ualidiores: quarum etiam quædam alas habentes uolare poſſunt. Harum

Syrena.

uirus tam eſt efficaciſsimum ad nocendum: ut morſum antè mors quàm dolor ſequatur, Hæc ille: & ſimiliter ferè Phyſiologus & Albertus. Crine longo ſunt & ſoluto, inferiùs aquilinis pedibus. Alas habent ſuperiùs. Fletus & ſibilos quoſdam dulces emittunt: quibus audientes ſopiunt, &c. Albertus. ¶ Olim à Selando quodam accepi, in patria ſua ad oram Germaniæ, monſtrũ marinum quoddam uernacula uoce nominari **ein Fiine**, facie uirginea, inferiore corpore piſcis, magnitudine ouis: idq; cœlo ſereno non rarò apparere: per tempeſtates uerò in ſpeluncis litorum, aut inter ſcopulos latêre: ſe quoq; eiuſmodi uidiſſe affirmabat. Alibi, in Saxoniæ oris, **Meermâd** uel **Seemâd** nomen auditur, quod Virginẽ marinã ſignificat. ¶ Sirenes horribile monſtrũ in Oceano Orientali apparere, alicubi legi, in Charta quadã Geographica ni fallor. ¶ Sirenẽ mortuam ſpectaculi cauſa Genuam ſecum aduexiſſe fertur Philippus archidux Auſtriæ anno Domini 1548. duos item Satyros uiuos, alterum puerili ætate, alterũ uirili. ¶ In Nauigatione Hamburgenſis cuiuſdam, peracta anno Domini 1549. è Portugallia meridiem uerſus in Orbem nouum: legitur, reperiri piſces in aquis humana ſpecie in utroq; ſexu: cauda tamẽ oblonga, ſquamis piſcium obſita, cruribus breuibus iuxta caudam prominentibus. faciem ab humana parum deflectere. In Merſebicca inſula (quæ Orientem uerſus ſita eſt, è regione Arabiæ nigræ, religionis Mahumedicæ, regi Luſitaniæ ſubdita) nuper duo comparuêre huius generis animalia: quæ auriſaber illic depicta in Luſitaniam miſit. De cantu quidem eorum, qualem poëtæ celebrant, nihil audio. Capti enim aliquot retibus cum aliis piſcibus, uocem lamentatione plenam, tanquam à multis pariter ægrotis hominibus editã, emiſerunt: & poſtridie mane in litore ſicco mortui inuenti ſunt: id quod Germani aliqui uiderunt ac audiuerunt.

Fiine.

Meermâd.

Alciati Emblema titulo Sirẽnes, legitur hoc.

Abſcp alis uolucres, & crurib. abſcp puellas, Roſtro abſcp & piſces, qui tamen ore canant,
Quis puret eſſe ullos: iungi hæc natura negauit: Sirenes fieri ſed potuiſſe docent.
Illicium eſt mulier, quæ in piſcem deſinit atrũ, Plurima quòd ſecum monſtra libido uehit.
Aſpectu, uerbis, animi candore trahuntur, Parthenope, Ligia, Leucoſiaq; uiri.
Has Muſæ explumant: has atq; illudit Vlyſſes. Scilicet eſt doctis cum meretrice nihil.

SMARIS Mænæ ſubiuncta eſt.

SMELVS piſcis quidam eſt, nominatus à Tarentino: in cuius ſcriptis σμώλου genitiuus pluralis legitur.

SMERDVS, Σμερδὼ genus piſcis, Heſychius & Varinus.

SOLEA eſt ſuprà cum Paſſeribus.

DE SPARO (MARINO.) RONDELETIVS.

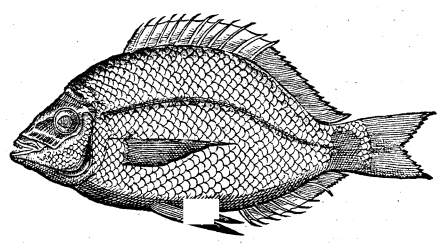

B. *Similitudo cum aurata.*

PVRPVRA iuxta purpuram dijudicanda, ut prouerbio dicitur, oritur enim ex mutua collatione ueriſsimum de rebus iudiciũ. Eam ob cauſam piſces ſimiles ſimilibus adiungimus, ut monuimus initio: quemadmodum auratæ ſparum, qui ob coloris lineamentorumq; corporis ſimilitudinem, aliquando à piſcatoribus ipſis primo aſpectu non internoſcuntur. Σπαρὸς Græcis dicitur: Plinio lib. 9. cap. 15. (*immò cap. 51. ubi tamen melius legitur ſargus*) ſparus, aliis ſpargus: Aeliano additis literis aſpargus, (*Vide proximè infrà in C.*) Ariſtoteli hiſtoriæ 5. 12. ἰυρὰξ, quòd mollis ſit, opinor, & facilè diffluat, diſſipeturq; Italis ſparlo, aliquibus carlino & carlinoto, nobis ſparallon, Hiſpanis ſpargoil.

Sparus marinus eſt piſcis, litoralis, ſquamis, pinnis, earundẽ ſitu & numero auratæ ſimilis, corpore rotũdiore, tenuiore, & magis cõpreſſo ac minore: uix enim palmi magnitudinẽ ſuperat. Superciliorũ locus ex uiridi flaueſcit, ut hac parte auratæ colorem imitetur. Ore eſt minore, capite magis compreſſo, roſtro acutiore. Pinnæ quoque flaueſcunt, maximè quæ ſunt in uẽtre: quæ ad branchias, minùs. In cauda maculam nigram habet, ueluti melanurus ac ſargus, quâ ab aurata facilè diſtinguitur. Peritonæum colore eſt nigro, uentriculus medius, cum appendicibus aliquot: inteſti-

inteſtina craſſa & conuoluta. Hepar ex rubro albeſcit: à quo fellis uesica longa pendet, fel aqueum continens. Splen paruus est & ruber, cor angulatum. Sparí altera species esse uidetur, cantharo similis, supercilijs ex rubro flaueſcentibus, niſi diuersis temporibus, ut multi alij pisces colorem mutet. Marina stagna subit sparus cum auratis.

Aestate parit, autore Arist. lib. 5. de hist. anim. ca. 11. circa Aequinoctiũ, autore Plinio. (*Vide in Corollario A.*) Gregatim uiuit. Quæ me in eam adducunt sententiam, ut existimem Aeliani aſpargum nostrum esse sparum. (*Vide in Corollario A.*) Præterea scribit aspargos sapientes esse pisces, ad diligenter penitusq; cognoscendam temporum mutationem: & ineunte hyeme ad uitandam frigoris uim, ex natatione conquiescere, simulq; commorando, æquabiliter & fraternè sese tepefacere: posteà uerno tempore aggredi longiora itinera: neq; modò obuijs, sed etiam quæsitis & inuestigatis cibis pasci. Nam in stagno nostro id sparí faciunt. Præterea, de aspargo nulla apud Aristotelem, Oppianum ex quibus sue mutuatus est mentio fit, neq; mirum cuiquã esse debet, quòd nomen mutauerit, in pleriſq; enim alijs idem facit. Postremò facilis fuit sparí aut spargi in aſpargum commutatio. Nunc de eius substantia.

C

A *Aeliani Aspargus, idem Sparo.*

Hicesius apud Athenæum lib. 7. censet, sparos mænis succi bonitate præstare, & apud eundẽ lib. 8. Diphilus: Σπάρος δραμὼν, ἀσπαλόζωκος, ἄθρυπτος, ἐυσώματος, χάρακος, * ὑπὸ ἔπανθος, πεχυνὶς ὃ δ' ὕστατος. quem locum qui diligentiùs expendet, facilè mutilum esse iudicabit, *quod & nota * apposita arguit.*) Sic igitur restituimus: ἑρπὼν, ὑπὸ ἔπανθος. id est, Sparus acris est, teneræ carnis, uirus non resipit, stomacho gratus, urinam ciens. elixus facilè concoquitur: in sartagine uerò coctus, difficilè.

F

Cuius emendationis & sententiæ ex rerum natura facilè possum rationem reddere, & eò libentiùs quòd non solùm in hunc piscem, de quo nunc agimus, sed & in omnes alios competat. Quæ humida sunt, & ob id mollia, facilè tum à natura nostra immutantur, tum concoquuntur: quæ sicca ideoq; dura, difficiliùs. Eam ob causam dixit Hippocrates Aph. 16. lib. 1. uictum humidum febricitantibus omnibus conferre: propterea quòd, siue per putrefactionem, siue per attritionem fiat concoctio, inquit Galenus lib. de opt. secta ad Thrasy quæ humida sunt, facilè corrumpuntur: uel atteruntur, ideoq; faciliùs concoqui necesse est. Idem in carnibus experiri licet. Quæ citiùs, uehementioriq; igne ita assæ, ut succus multus adhuc insit, teneriores, suauiores, concoctuq; faciliores sunt ijs, quæ lento igne diu multumq; assantur: sunt enim hę multò sicciores, durioresq;, ac penitus exuccæ. Quòd autem alibi in Hippocrate scripsit Galenus humidum cruditatis causam esse, & humidiora aluí excrementa cruditatis esse signa: de superuacuo humido intelligere oportet, quod propter copiam nimiam uentriculus amplecti non potest, inde flatus gignuntur, fluctuationes, denicq; cruditas. Ex his non sparus duntaxat, sed pisces omnes molliores, (siue ideo quòd humidiores sint, modò nimio excrementitioq; humido non abundent, siue præparatione & arte tales redditi,) faciliùs coquuntur: in sartagine uerò cocti, quia sicciores durioresq; absumpto humore fiunt, difficiliùs. Cæterùm sparus natura sua molliore carne est quàm aurata: ideo à diuitibus non expetitur, sed rusticorum ferè cibus est, autumno, hyeme & uere. Quamobrem miror Hicesium mænis prætulisse: sunt enim hæ carne sicciore, melioriſq; succi.

Elixorum et in sartagine coctorum comparatio in uniuersum.

Lib. 2. Progn.

DE SPARO, (IN STAGNIS MAR.) RONDELETIVS.

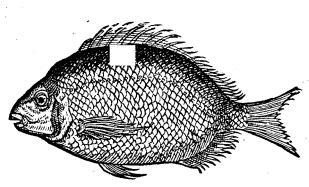

VT litoribus, ita stagnis marinis Sparus gaudet: frequenter enim in ijs capitur, sparo marino planè similis, & specie, & cæteris corporis partium, tum internarum tum externarum, differentijs. Macula in cauda nigricante ab Aurata parua distinguitur.

C B

Carne est molliore & nimis humida atq; insuaui.

F

Eius figuram repræsentamus minorem quàm marini Sparí, quia ad eam magnitudinem non accrescit in stagno, ad quam in marí.

B *De icone.*

DE SPARO, BELLONIVS.

Tametsi Romæ Sparí quotidie ex marí in forũ piscarium adferuntur, tamen piscatorũ nemo piscem hunc Sparí nomine agnoscit. Promiscuè autem cum Auratis & Sargis diuẽdi solet. Car-

A

linotum uel Carlinum uocant: Genuenſes magis ad primum etymum accedentes (ut & incolæ Portus Veneris) Sparlum dicunt.

B. *Sargi et ſpari collationes.* Sparí autem à Sargis ſolo colore diſtinguuntur. Sparus enim ex auro refulget, ac lituram in cauda habet, ut Sargus: ſed os habet multùm diſsimile. Proinde Sargus ueluti circinato dorſo apparet, Sparus uerò protenſo, & capite ad Mormyrum accedente. Ambobus peritonæum nigricat, ut Salpæ: Sparo tamen magis albicat. Branchias ambo eaſdem habent, ut etiam dentes inciſorios: ſed caninos, ad latera, ut Dentalis. Sparus præterea gyrum, qui eſt ſupra pupillam, luteum habet: ſquamis contegitur latiuſculis, quanquam eædem ambobus & eodem numero ſpinas & pinnam in tergore ferant. Sparus tres habet aculeos ſub ſpina quæ eſt uicina ano. Cordis figura Sparo & Sargo eadem: triquetrum enim eſt, ſed Sargo minus & paulò pallidius: lienem quoq; Sparus habet rubrum, gracilem, oblongum, rectum, in dextro latere ſitum: Sargus uerò ſubnigrum & ferè circinatum.

C Ambo marinos culices, pediculos, & œſtrum uenantur: ſtomachum utercp; piſcis oblongum habet. Inteſtina etiam utricp; ſimilia eſſent, niſi Sparus candidiora & pinguiora oſtenderet.

COROLLARIVM.

Effigies hæc Spari Venetijs mihi depicta eſt.

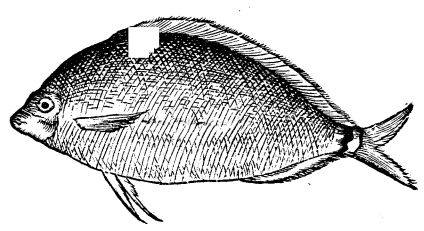

A Sparus apud Plinium legitur libro 32. in Catalogo piſcium ordine literarum inſtituto: nec uſquam alibi, quod ſciam. nam libro 9. cap. 51. melior lectio eſt ſargus: ut ſuprà inter Rondeletij uerba annotauimus, & ante nos animaduertit Maſſarius. Sparulus diminutiuum eſt, Ouidio & Martiali uſurpatum. Rhyades dicti Ariſtotelí, uariè à Gaza conuertuntur. eſt autem generalis differentiæ hoc uocabulum, non ſpeciei unius, ſicuti ſparus eſt, ut Rondeletius mala translatione Gazæ deceptus putauit: quod pluribus oſtendí in Corollario de Chalcide, pag. 258. Sparus eſtate parit, autore Ariſtotele: circa æquinoctium, autore Plinio, Rõdeletius. neutrum bene.

Rhyades. nam locus Ariſtotelis, quem citat, libro 5. hiſtoriæ, cap. 11. rhyades per æſtatem parere docet, non ſparos: quamuis Gaza tranſtulit ſpargos. Plinius uerò libro 9. cap. 51. ſargos circa æquinoctium parere ſcribit, ut rectè noſtri codices habẽt, (ex Ariſtotelis libro & capite iam citatis:) alíj quidam

Aſpargi. codices non rectè ſpari, alíj uerò ſpargi habent. Aſpargi nomen nullum eſt apud Aelianũ: ſed Gillius ex libro 9. cap. 46. rhyades interpretatus eſt aſpargos. quod autem de eis ſcribit per hyemem eos quieſcentes ſimul manere, ſeép; mutuò tepefacere: uerno aũt tempore longiùs migrare, hoc ipſum gregarios piſces eſſe argumento eſt: & quoniam longiùs abeunt, ita fit ut non obuijs modò, ſed & inueſtigatis cibis ueſcantur. quæ omnia arbitror in uniuerſum ad gregarios piſces complures pertinere. ab initio quidem capitis ſcribit, ῥυάδ' αὖ ὄνομα θαλαττίου ζώου: quibus uerbis ſpeciem unam aliquam eũ ſignificare uoluiſſe aliquis fortè conijciat, ſed neceſſe nõ eſt: & ijs quæ ex Ariſtotele citauimus locis in Chalcide, generale hoc nomen eſſe facilè apparet. ¶ Sparum Maſſilienſes corruptè Sparlum appellant, Gillius. Sunt ſpari qui nunc quoque ſpari appellanꝰ, forma auratis proxima, Maſſarius Venetus. Italí quidã r. geminato proferunt, el Sparro. Germanicum nomen fingo, ein Sparbzachſmen: uel circũloquor, ein Kleine Meerbzachſmen arr. ¶ Si bene meminí, Gillius Venetijs mihi narrabat, Spari quandam ſpeciem uulgo nominari Saccheto.

B Sparus piſciculus marinus auratæ paruæ ſpeciem ſimilitudinemq; gerit, aurea ſupercilia excipio, Gillius. Sparum cum aurata aliqui confundunt, Rondeletius. Sargus & ſparus in cauda notam (nigram) habent, quemadmodum melanurus: qua nota decepti multi, hunc à ſimilibus diſtinguere non potuerunt, Rondeletius. Video Sargum, Melanurum, Auratam, Sparum, Synodontem, Dentalem, ita ſimiles eſſe, ut uix ab oculatiſsimo diſtinguí poſsint, Bellonius. ¶ Et ſuper aurata Sparulus ceruice refulgens, Ouidius. Scorpius, citharus, mullus, ſcarus, multas appen-

Digitized by Google

appendices circa uentriculum habent, Aristoteles Gaza interprete. in codicibus uulgatis non σκάρος, sed σπάρος legitur.

Sparulum Ouidius inter pelagios pisces recensет: Rondeletius litoralem facit, cui subscribo: C
quemadmodū in hoc etiā quòd gregatim degere genus hoc piscium tradit: etsi id ueterum nemo scribit, ut ipse forsan putauit. Rhyades enim non sparos, Aristoteles ac Aelianus gregarios facere mihi uidentur. Oppiano smaris, blennus & scarus in litore algoso sub herbis pascuntur, ubi Saluianus ex antiquo codice manuscripto pro scaro legit sparum: quod laudo, nam paulò pòst idem poëta scarum rectè adnumerat piscibus qui circa petras herbosas uictitant.

Laudatissimi scomber, salpa, sparus, Plinius lib. 32. ut citat author Promptuarij: inepte. simpli- F
citer enim nominantur hi pisces lib. 32. ca. ultimo. Sparulus piscis est exiguus & uilissimus, Rauisius. Martialis lib. 5. epigrammate 106. ad Ponticū: Res tibi cum rhombo est, at mihi cum sparulo. Hicesius sparum scribit esse melioris succi quàm mænis sit, & alijs pluribus uberiùs nutrire. Glauco caro dura est, in omnibus lupo inferior: &, ut Xenocrates prodidit, nō minùs à lupo uincitur, quàm ipse sparū superat, Vuottonus. Coquus quidam apud Anthippū comicū apponit publicano, glaucū, anguillam, sparū, nimirum tanquā lautos pisces. Ἁλιεύομεν σπάρους, καὶ σκάρους, πρὸς δὲ τὸν σκιὸν δεμεῖν ἐκβαλεῖν θυώς, Epicharmus. sed ista lautitia, ut fimus etiam dijs, id est, locupletissimis uiris, non sit reijciendus, ad scaros priuatim pertinere uidetur.

Sparus piscis dictus uidetur πρὸς τὸ σπαίρειν, quod est palpitare: ut scarus ἀπὸ τοῦ σκαίρειν, Eusta- H.a.
thius. Alberto Magno sic dictus uidetur hic piscis à telo missili rustico, quod spargitur quando iacitur: habet enim (inquit) eandem figuram. Sed dictioni Græcæ origo Latina ineptè quæritur. Sparus uel sparum (masculino neutro ue genere) telum rusticum est, in modum pedis recuruum, ut ait Seruius. Est & militare quoque. Vergilius 11. Aeneidos: Agresteisq; manus armat sparus. Salustius: Cæteri utut casus armauerat, sparis aut lanceis, alij peracutas sudes portabant. Festus: Spara minimi generis sunt iacula, à spargendo dicta: quòd passim pugnando spargerentur. Lucilius: Tum spara, tum murices portantur, tragula porrò. Μορμύρῳ & σπάρῳ μεγάλῳ à Matrone Parodo nominantur: legendum fortè μεγάλοι, ut ad ambos referatur.

Ad sartaginem emi gobium, percam, sparum, σπάρον, &c. Quidam apud Athenæum. f.
Ἢ σπάρον, ἢ ναύκρατες (aliàs ὄγκρας) ἀγκυλώδεις, Numenius. h.

SPATANGAE, echini marini maiores sunt. Vide suprà inter Echinos.

SPHENEVS, Σφηνεύς, inter Mugilum species est.

SPHAERIS marinis nidos alcyonum comparat Aristoteles 9. 14. hist. Vide quæ annotauimus in Alcyone aue G. & infrà in Spongijs.

DE SPHYRAENAE PRIMA SPECIE, RONDELETIVS.

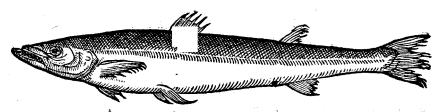

ΣΦΎΡΑΙΝΑΝ alij, maximè Attici, κίσπαν appellant. Latini sudim. Nostri Spet. Itali Spetto. A
Africani Scaumé. Græci huius temporis σφύραιναν, (Gillio & Massario testibus.) Gaza non re- Gazam non re-
ctè malleolum conuertit, cùm Plinium (lib. 9. de hist. animal. cap. 2.) authorem haberet, qui & ctè uertisse mal-
sudim interpretatus est, & interpretationis causam reddidit. Eius hæc sunt uerba: Sunt præte- leolum.
rea à nullo authore nominati: Sudis Latinè appellata, à Græcis sphyræna, rostro similis nomi- Lib. 32. cap. 11.
ne, magnitudine inter amplissimos rarus, sed tamen non degener, &c. Sudis teli militaris genus est: & paxillus acutus, qui in terra defigendus præurebatur, uel ut robustior esset, uel ut tardiùs putresceret. Vergilius: Stipitibus duris agitur sudibús ue præustis.

Eadem de causa κίσπα ab Atticis dicebatur. Nam κίσπα teli genus est Persico bello inuentum, aut stimulus siue stylus apud Sophoclem & Aristophanem. Idem significat σφύρα accētu in priore syllaba posito, ut differat à plurali σφυρά pro malleolis. Phauorinus: Κίσπα ἀμυντήριον ὅπλον, σφύρα, καὶ ἰχθύος. Igitur à σφύρα, quæ teli genus significat deducitur σφύραινα. Idem etymum secuti sunt omnes. Nam Hispanis & Italis spetto dicitur, id est ueru, & à nostris detracta litera spet. Est enim piscis iste longus, & acuto rostro: Qua de causa Speusippus acui assimilauit. Ex his li- Athen. lib. 7.
quidò apparet Gazæ error, qui malleolum interpretatus est: similiter aliorum multorum qui Piscem Iudæum
eum quem Massilienses peis iouzíou, id est, piscem Iudæum appellant, Sphyræna esse credūt: Massiliæ dicūt
cùm zygæna sit, nō sphyræna, quę zygęna à figura libellæ T Greçorū simili, nomē habet: eamq; zygenam esse,
piscem Iudæum à Massilienſibus uocari uerissimè scripsit Petrus Gyllius, quòd capitis tempora non sphyræna.
tanquam cornicula emineant, more Iudæorum qui sic olim Massiliæ induebantur. Sed de zygæna suo loco.

Digitized by Google

B Ad Sphyrænam redeamus cuius duo ſunt genera, ut autor eſt Oppianus & experientia comprobat.

Libro 1. ἁλιευτικῶν. Σκορπίῳ ἐοικὸς δίδυμον γένυν, ἀμφοτέρωθι δὲ πρῶτα Σφύραινα θαλάσσης.

Vtraq; piſcis eſt marinus, lucio uulgò brochet dicto corporis figura tam ſimilis, ut qui proprium nomen ignorant Romæ & in Montepelio, brochet de mer, id eſt, lucium marinum appellent. Eſt igitur Sphyræna primi generis corpore longo, tenui, roſtro prominente & acuto. Maxilla inferior ſuperiore maior, in acutum deſinens ſuperiorem excipit, ſicq; ambæ coëunt, ut dicas roſtri uel oris nullam planè ſciſſuram eſſe, quam tamē maximam eſſe oportuit, tum ob roſtri tenuitatem, tum ob piſcis uoracitatem. Dentes illi ſunt acutiſsimi, in os recurui ut murænæ, in ſuperiore maxilla quatuor, in palato duo dentium ordines. In media inferiore maxilla dens unus in foramen, quod in media ſuperiore maxilla exculptum eſt recipitur, omnium inferioris maxillæ dentium maximus. Roſtrum foris cælatum eſt: eiuſdem extremum, nigrum. Oculi ſunt maximi: ante hos foramina uel ad audiendum, uel ad olfaciendum deſtinata. A capite ad caudā per medium ferè corpus linea ducta eſt ex ſquamis contexta, reliquum corpus à ſquamis nudum eſſe uidetur. Sphyræna colore Aſellum æmulatur. Eſt enim uentre albo, dorſo nigricante uel potiùs cinereo. Linea prædicta flaueſcit initio, & oris interna pars. Branchiæ ſatis apertæ ſunt. Pinnæ quatuor, duæ ad branchias, reliquæ in uentre, exiguæ, hæ ad natationem conferunt. In dorſo eriguntur duæ, prior quinque aculeis conſtat, altera ſine aculeis eſt: quemadmodum ea quæ ad podicem eſt. Ventriculo oblongo eſt cū multis appēdicibus, inteſtinis longis, hepate albicāte.

F Carne candida, ſuaui, dura ſiccaq;, ſed quodammodo friabili, & aſelli carnem utcunque referente, cui & lupo præcipuam autoritatem fuiſſe Cornelius Nepos, & Laberius poëta mimorum tradidēre.

Athenæi de ſphyræna loci perpenſi, et mutati. Cogitet lector an ωμραὶ ne potiùs ijs locis legendū ſit. Lib. 3. de facul. alimen. Quare non poſſum non mirari Hiceſium de quo hæc Athenæus libro 7. Σφυράινας φασὶν ἰκέσιος προσωτέρας εἶναι τῶν γόγγρων, ἀπεπείς δὲ τῇ γεύσει, καὶ ἀσύμφους, δύσχυλίᾳ δὲ μίσος. Et alibi Athenæus libro 8. Αἱ σφύραιναι τῶν γόγγρων εἰσὶ προσωτέραι. Quibus apertè ratio repugnat: Quī enim ſphyrænæ plus alimenti præſtare poſſent congris, quí ex cartilagineorum ſunt genere, dura, ſicca, lenta, glutinoſāque carne? unde λυσικαπρυχασοτέρας eſſe dixit Philotimus, quod approbat Galenus. Omnes autem non ſolùm piſces ſed & carnes & quæcunq; alia quibus ueſcimur, propter duritiem & ſucci contumaciam difficiliùs conficiunt: ut uerò difficilioris ſunt concoctionis, ita plurimùm nutriunt. Non eſt igitur uera hæc Hiceſij ſententia, niſi ſphyrænæ alium hîc piſcem ſubſtituas: nam alioqui locus totus integer nō eſt, neq; ἀπεπεῖς τῇ γεύσει, καὶ ἀσύμφους, δύσχυλίᾳ δὲ μίσος legendum: ſed ἀνεπεῖς δὲ τῇ γεύσει, καὶ ἀσύμφους, δύσχυλίᾳ δὲ μίσος, id eſt, guſtui iniucundas eſſe, & ori ingratas, ſucci bonitate mediocri.

A Cæterùm non fuerit alienum confirmare hanc ueram eſſe ſphyrænam quam proponimus.

Sphyrænam et Ceſtram unum eſſe piſcem. Libro 7. Ac primùm eundem eſſe piſcem qui σφύραινα & κίστρα dicatur, ſatis docet Athenæus ex Dorione. Δωρίων σφύραιναν φησιν, ἣν καλοῦσι κίστραν. Ἐπίχαρμος δὲ ὁμοίως, κίστρας ὀνομάζων, ὅτι ἔστι σφυράινας ὀνομάζειν ὡς παρὰ τοῖς Ἀττικοῖς ὡς ἔστι τὸ πολὺ τὴν σφύραιναν καλοῦσι κίστραν: ταινίους δὲ τοὺς μὴ σφυράινας ὀνομάζειν ἐχρήσαντο. id eſt, Dorion ſphyrænam ait quam uocant ceſtram. Epicharmus autē in Muſis ceſtram cùm nominauerit, non iam ſphyrænas dicit, utpote quæ eędem ſint. Et Attici ſæpiùs ſphyrænam uocant ceſtram, rarò autem ſphyrænæ nomine uſi ſunt.

Veram ſe ſphyrenā exhibuiſſe. Libro 7. His accedit Plinij teſtimonium qui ſphyrænam ſudim conuertit à nomine ſimili roſtro: quod perinde eſt, ac ſi diceret, à roſtro acuto ſudim nomen inueniſſe. Deinde ſphyræna acui ſimilis eſt autore Speuſippo apud Athenæum: Σπεύσιππος δέ φησι πλησίον ἐκπίπτειν κίστραν, βελόνῃ, σαυρίδι. Eſt uerò ſphyræna, acus modo roſtro acuto & longo. Poſtremò longo eſt corpore, unde Oppianus θαλάσσης appellat, id eſt longas. Et Ariſtoteles: Καὶ ἡ μακρὸς ἔγχελυς καὶ βελόνη, καὶ σφύραινα. Ex longis anguilla, acus, ſphyræna. Mendoſi enim ſunt uulgares codices, in quibus pro σφύραινα legitur ζύγαινα. Nam zygæna in cartilagineis numeratur: quæ & ſi magnus ſit piſcis, longus tamen non dicitur, cùm ij duntaxat longi dicantur, qui pro corporis longitudine tenues ſunt admodum: alioqui omnes ferè magni, etiam longi dicerentur. Omnia uerò quæ modo demonſtrauimus in ſphyrænam noſtram competere nemo niſi planè cæcus non uidet.

Lib. 2. de hiſto. animal. cap. 15. locus emendatus.

DE SPHYRAENA PARVA, SIVE SPHYRAENA AB
ſecunda ſpecie, Rondeletius.

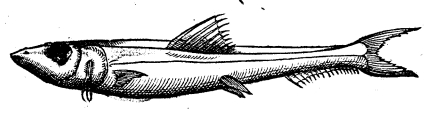

A QVAM Sphyrænæ ſpeciem alteram eſſe dixímus ex Oppiano, eam eſſe putamus quæ à nobis hautin nominatur.

Eſt enim

Est enim corporis specie superiori ualde similis. Rostro est tenui & acuto, corpore oblongo, squamis nudo, ore paruo, sine dentibus, oculis magnis pro corporis magnitudine: cute argentei coloris, carne & ossibus pellucidis. Cauda antequam in pinnam terminetur latescit, & uulgò hodie à pictoribus usurpatam cordis effigiem refert. Pinnas duas habet ad branchias, inferiori uentris loco affixas ueluti in fluuiatilibus: paruas alias à podice, quas sequitur alia ad caudam usque continua. Alia est in dorsi medio sine aculeis. In corpore medio rectissima à branchijs ad caudam linea ducta est. Hæc sphyræna superiore minor est: nam palmi magnitudinem non superat. Candidior est, rostro breuiore, minùs cælato. In uentre inest uesica oblonga, aëre plena. Ventriculus & peritonæum nigricant. B

Carne est molliore quàm superior, & ad saxatilium carnem accedente. F

DE SPHYRAENIS DVABVS, (AETATE tantum differentibus,) Bellonius.

Sphyrænæ interdum Marluciorum modo exiccari solent. Venetijs rarò recentes uidebis. F

In Gallia ex Oceano nunquam, quod sciam: in Corcyra nihil frequentiùs uidendum occurrit. B Vbi.

Græcorum uulgus, quod ab Italis uoces mutuatũ est, non Sphyrænas, sed Lucios marinos, quod Gallicè du Merluz dici posset, nominat. Lesbij Mitylenes incolæ Sphyrnam pronuncĩat: sed Græci, qui in Asia agunt, Zarganes dicũt: uoce, inquã, falsa quæ Belonæ pisci debetur. Sphyrænam Lucium marinum ideo in Græcia uulgò uocare solent, quòd Lucio fluuiatili persimilis sit: cùm tamen res eadem non sit: nam Merlucius & Sphyræna differunt. Miror ego cur eam Athenienses Cestram dixerint. Massilienssibus uulgò cognita est, apud quos pes escomé nominat, quòd scalmo multùm affinis sit, id est utrinq; fastigiata. A

Est autem Sphyræna oblongo corpore prædita, cuius duæ obseruantur species, quæ inter se minimè dissidere comperirentur, nisi uetustas indicio esset: Siquidem harum altera Trachurum siue Surum colore refert, atq; eodem modo sub uentre albicat: Altera aũt senescens Mormyri laterales picturas colore assequitur. Lineam habent utrinq; ad latera, ut in Lupo dictum est, quæ à branchijs recta ad caudam fertur. Squamis lente multò minoribus obsepiũtur. Capita habẽt oblonga in mucronem desinentia. Oculos latos, cæsios, dentes in maxillis oblongos, alioquí raros, ut fluuiatilis Lucius. Hoc eis peculiare esse deprehenditur, quòd inferiores eorũ maxillæ, in Pelamidis modũ, superiorem magnitudine uincant. Branchias utrinq; quatuor habent. Eorũ pinnę mihi pro corporis magnitudine breues esse uidentur. Supremũ dorsi cacumen illarũ duabus pinnis præditũ esse comperio, quarum anterior quinis aristis seu aculeis uallata est: caudã bifurcam habent: Linguam aũt scabram, & denticulis exasperatam, ad cuius radicem meatus recta ad cor perducitur. Cor porrò oblongũ, sub quadam uesicula alba inclusum, quæ multis piscibus pro auriculis cordis substituta est. Hepar sub diaphragmate stomachum ambiẽs, eum in gyrum palpat. Pylorus à stomacho consurgit, tam multiplici apophysum seu cæcorũ cæsarie intertextus, ut penitus stomachũ contegant, quos nemo numerare posset. Fel ab hepatis lobo dextro latere in folle oblongo dependet: reliqua intestina adnumerari possunt. Natura huic follem uento plenũ, ne ad imum sideret, donauit, oblongum, anteriori parte bifidum, utrinq; in acumen exeuntem. Spina dorsi raris uertebris coagmentatur. B

Sunt qui Sphyrænam Oxyrynchum uocari debere credant, utputa quòd rostrum eius uideant acuminatum. Sed cùm de Lucio fluuiatili agemus, ista fusiùs persequemur. A

De Sphyræna Oppianus istis uersiculis ita canit: E

Si Sphyræna (*Muræna legendum: ut ostendimus in Collario de Muræna*) sinu retis claudaẽ in amplo,
Latum perquirit laqueum, quo lubrica terga Serpentum in morem labatur retibus amplis.

COROLLARIVM.

Σφυρὰ, (malim Σφύραινα) piscis marinus, qui cestra ab aliquibus dicitur, Hesychius. Sudis, A
Græcè sphyræna, rostro similis nomine, &c. Plinius, atqui non modo nomine, nempe acuminato, piscis hic similis est rostro nauis, sed re. Mirũ etiã inter pisces à nullo authore nominatos à Plinio hunc recenseri, cum Aristoteles sphyrænæ meminerit: sed semel tantùm, quod sciam, historig 9. 2. piscibus gregalibus eam adnumerans. Attici cestram uocare solent, ut Strattis & Antiphanes apud Athenæum testantur. Lege plura in Corollario quarto de Mugile siue Cestreo, &c. pag. 660. Sphyrænam apud authores alicubi pro smyręna legi, culpa librariorum, in Corollario de Muræna A. monuimus. Vocabula piscium pleraq; translata sunt à terrestribus ex aliqua parte similibus, ut anguilla, lingulaca, sudis, Varro lib. 4. de lingua Lat. Sphyrænã quidem aliqui lucium marinũ uocant, propter aliquam corporis similitudinẽ; sed genere differunt, sicut perca etiam marina & fluuiatilis. Germanicũ nomen non facile erit inuentu, cùm in Oceano deesse uideatur hic piscis. nullũ enim ex Oceano se uidisse Bellonius scribit, quamobrẽ fingo, ein Meerhecht: id est Lucius marinus, (quanquam & asellus Gallis Merlu dicitur, id est marinus lucius: sed asellorum alia Germanica nomina non desunt.) Vel, ein Spißfisch. nam Itali quoque,

Digitized by Google

Hiſpani & Galli Narbonenſes, Spettum, hoc eſt uerū, uocitant. Venetiſs etiam alium piſcem Lucium marinum nominari quidam aiunt: undecimum ſcilicet genus turdi Rondeletij, uel omnino cognatum: quem cum apud me ſuis coloribus pictum Bellonius uidiſſet, Hepatum ſuum eſſe aiebat: & Lucij mar. nomen ei attribui improbabat. iconem dabimus cum turdis. ¶ Mugilis fluuiatilis genus illud, quod à roſtri figura Rondeletius oxyrynchum cognominat, ſphyrænam fluuiatilem quoq; dici poſſe arbitratur, à quadam ſimilitudine. Antuerpiæ uulgò Hautin uocari ſcribit, Gallicè nimirum: nam & ſecundā ſphyrænæ marinæ ſpeciem, eodem Gallis nomine agnoſci tradit. ¶ Ἀμφίσφυραί τε Σφύραιναι ἄλλαι, Oppianus: tanquam duo ſint ſphyrænarū genera, quod tamen neq; aliorum ſcriptorum quiſpiam annotauit: neq; nos, etſi multa iamdiu uſi diligentia, aliquam inter eas generum differentiam animaduertere hucuſq; potuimus. Piſcibus præterea qui circa ſaxoſa ac arenoſa litora uictitant, eas adſcribit idem Oppianus. Ariſtoteles uerò quòd gregatim degant, teſtatur, cui experientia ipſa conſentit. ſemper enim unà plures ferè capi conſueuere, Saluianus.

B Raphis, id eſt acus, ſimilis eſt ſphyrænæ, Kiranides. Fel iecori adiunctum habent piſces γαλεώδεις, etc. καὶ τῶν μακρῶν ἔγχελυς, καὶ βελόνη, καὶ ζύγαινα, Ariſtoteles hiſtoriæ 2. 15. ubi Gaza etiā ſimiliter legit, & pro zygæna uertit libellam. ego potiùs σμύραινα legerim, quàm σφύραινα ut Rondeletius. Zygænam quidem non rectè legi uel ex eo apparet, quòd ea γαλεώδης eſt: cuius generis piſces proximè nominārat. ſmyræna autem, id eſt, muræna, longus ac lubricus piſcis eſt, inſtar anguillæ, qua cum & alibi ab Ariſtotele nominatur. ¶ Sphyræna palatum carnoſum habet pro lin-

(A) gua, Rauiſius (ſi bene memini) ſine authore. ¶ Vt Lucium fl. aliqui ſilurum eſſe putarūt: ita marinum uulgò dictum, quo de hic agimus, glanin qui putarent non defuerunt: utriq; perperam, quod noſtra de Siluro ſcripta facilè conuincunt. Qui lucij marini nomine à Cor. Sittardo quondam depictus ad me datus eſt piſcis, forma ſimilis eſt ſphyrænæ primæ à Rondeletio exhibitæ: ſed caudæ pinnam duplicem & diuiſam habere uidetur. in oculis circulus cæruleus pupillam nigram ambit, dorſum uerſus latera ſubuiride numeroſis punctis maculoſum eſt, &c.

C Sphyrænæ Oppiano in petris & arenis paſcuntur. Aeliano de animalibus 1. 33. pelagius eſt piſcis: ſed ibi ſmyræna legendum monui in Corollario de Muræna A. ¶ Κίσφαι βόσιν κάπτουσαι, Sophron in Mimis: ubi Athenæus botis piſcem ne aliquem an herbam ſignificet, dubitat.

D Sphyrænæ gregales ſunt, Ariſtoteles.

E Quomodo è retibus elabantur ſphyrænæ, Oppianus libro 3. canit, ut retuli in Muræna A. ubi etiam pro ſphyrænis ſmyrænas, in hoc poëtæ loco oſtendi.

F Hiceſius ſphyrænas dixit plus alere congris, quod Rondeletio non placet: non improbaturo fortè ſi pro ſphyrænis ſmyrænas, ut nos, legiſſet. Vide ſuprà in Corollario Murænæ A. Addit Hiceſius hos piſces ἀπεθεῖς τὸν γόνυν, Rondeletius legit ἀπελθεῖς. ego nihil muto, cùm idem ſit utriuſque lectionis ſenſus: & ἀπεθεῖς eleganter à ſermone ad guſtatum transferri poſſit. Ceſtræ lumbus, Κίσφας ὀσφύς, ab Antiphane cum aliis lautiſsimis cibis nominatur. Oua piſcium in cibo recentia aut inueterata, omnem laborem & morbum curant, ac omne faſtidium, maximè cephalorum, & labracum, & ſphyrænarum, (*ſic legendum conijcio: codex noſter habet ſpirenarum*) & ſimilium, Kiranides in fine quarti.

H.a. Eſt ſphyræna piſcis quem Theodorus malleolum uocauit, quia σφυρὸν Græcis malleolum, ſiue, ut Plinius uoluit intelligi, roſtrum calcarēq; ſignificet, Hermolaus. ſed de calcari Plinius nihil: roſtrum autem nominans, partem in nauibus ſic dictam, intelligere uidetur. Sphyra quidem Græcis ſudim ſonat, ut arbitror: id eſt, palum acuminatū: cui ſimile & eiuſdem ſignificationis uocabulum noſtri uſurpant, **ein Schwire**. ſudim uerò latam è ligno diſſectio, & oblongam præuſtamq;, qualibus ad ſepes quidam utuntur, **ein Schyden** aliqui quaſi σχίδαν. Malleoli quidem Latinis, & Græcis eâdem ratione σφυρὰ, in ima tibia dicuntur, quòd ceu capitula duo in extremo malleo ad latera promineant. Κίσφας τε, καὶ σφῦρας τε ἀϊλλας, Epicharmus. Ceſtram quidem ab acumine roſtri cum Rondeletio dictam reor: quoniam ceſtra pro ſtimulo ſtyló ue aliquando uſurpatur. Κίσφα genus quoddam mallei ferrei, σφύρας σιδηρᾶς, Pollux: qui hæc Sophoclis uerba citat: Κίσφα σιδηρᾶ πλευρὰ καὶ τῇ βάχῃ ἄλλαιν ἀϊλλων. hoc nimirum teli genus eſt, quo equites cataphracti utuntur: malleus quidam ferreus, una parte ad ictum inferendum, altera ad pungendum comparatus: **ein Reithamer** noſtri uocant. Κισσὸς adiectiuum, Euſtathio idem eſt quod κηλητὸς & ποικίλος, id eſt, punctis uarius & diſtinctus: & quanquam eiuſmodi in ea quam Sittardus miſit pictura ſphyrænæ dorſum appareat, non inde tamen potiùs quàm ab acuta roſtri figura, ceſtram dictam coniecerim. Ceſtreus etiam mugilum ſiue genus ſiue ſpecies, ab eo appellatus à Græcis uidetur: quia teli (ceſtræ) modo, publica Athenienſiū pœna, intret adulteros, Hermolaus: ut pluribus expoſitum eſt ſuprà in Corollario IIII. de mugilibus, pag. 662. Aliud eſt ξίσφα: raſirū interpretantur: ἀπὸ τοῦ ξέειν: hoc eſt, à radendo.

SPINGVS, Σπίγγος, piſcis, Heſychius & Varinus. Sed & ſpinum interpretantur, ἀπὸ τοῦ πίνειν, quod auis nomen eſt. ¶ Τοὐδιόλου, ἀπίνας, (fortè πίνας,) βατὶς. &c. nominantur à coquo apud Alexidem.

DE SPONDYLO.

DE Spondylō Oſtreorum generis dedimus ſuprà inter Oſtrea, primum Bellonij ſcripta, Gaideropoda uocantis, pag. 757. deinde Rondeletij, pag. 761. tertiò Corollarium noſtrum, pag. 770. Hîc plura addemus, tum de eadem concha, cum de alijs huius uocabuli ſignificationibus. Spondylus nominatur à Plinio libri 32. capite ultimo, in Aquatilium catalogo. Leonicenus Galeni interpres uerticillos pro ſpondylis reddit, aliqui uertebras & uertibula; quorum nullum apud ueteres pro concha reperitur, quamobrem præſtat uti Græco nomine. Gaza ex Ariſtotele holothuria genus longè diuerſum, uertibula interpretatur. ¶ Sphondylos inter Concharum genera Columella annumerat. Apuli & Siculi uocant Spondylos. Græci Gaidarupoda, hoc eſt, pedem aſini, quòd aſinini pedis ſpeciē ſimilitudinemq; gerat. Huius extimæ partes ſcabræ ſunt, intimæ uerò læues & candidæ. Duabus Conchis conſtat, atq; ex poſteriori parte uertebris quibuſdam continetur, unde nomen traxiſſe opinor. Maſſilienſes Hoſtia (*deprauato nimirum ab Oſtreis nomine. nam & Maſſilienſes oſtreas Hoſties uocant, ut ſcribit Bellonius*) appellant, Gillius. Athenæus has conchas, ut Rondeletius docet, πραχήλας nominat: apud quem & Poſidippus ἰχίνας, πραχήλας, &c. memorat. Profertur autem ſpondylus, uel ſphondylus: ſicut & aſparagus, aſpharagus: & ἀσφάγῳ uel σφάγῳ. Seneca & Macrobius uidentur accipere ſphondylum pro quodam piſcis genere, quem iuniores ſcinalium dicitant, Ariſtoteles ſpondylenam uocat, Ambroſius Calepinus in Sphondylio. Atqui Macrobius ſimpliciter nominat ſpondylos inter cœnæ pontificalis prima fercula, cum oſtreis, &c. Non igitur piſcis eſt ſpondylus: ſpondylenæ uerò ne nomen quidem uſquam extare puto. Aetate noſtra Græci piſcem hyſcam (*ſic ſturionem uocat*) tribus nominibus inueterant: rhachin partem eius dorſuariam & ſpinalem uocantes, quam noſtrum uulgus ſchinalem corruptè appellat: pleuram, id eſt coſtas & lateram: hypocœlion, id eſt, aluum eius atq; pubem, Hermolaus. Athenæus horæi (*è rhymnis*) ſalſamenti ſpondylum cōmendari ſcribit, Idem. ubi ſpondyli nomine partē ſolidiorem magisq; calloſam, qualis nimirū circa ſpondylos, id eſt uertebras ſpinæ ac dorſum eſt, potiùs q̄ circa latera & uentrem, acceperim. Quid ſi ſpondylū, dorſuariam illā partem thunni, & aliorū cetariorū piſciū intelligamus: ex qua deinde ſalſa Athenæus precioſum ſalſamentū fieri tradidit, quod ſpondylū etiam appellat. nos ſchinalē, quaſi ſpinalē nuncupamus, Græci rhachin, Braſſauolus in Aphoriſmos. Genus id concharum, quod à noſtris ſpoletta uocatur, corrupto fortè uocabulo Græco, ſpondylus Galeni fuerit: ſed nihil definio. Non deſunt tamen qui uelint dactylos marinos eſſe ſpolettas. alij ſpondylos putant eſſe holothuria Ariſtotelis: quæ ſunt qui uulgò ſpongiolas marinas putent uocitari, Idem ibidem. Conchas rhomboides cognominatas Rondeletio, Belloniꝰ balanos eſſe ſuſpicatur. Sunt (inquit idem) qui Spondylos Latinis uocari putent. Plinius uerò ad diuerſa animalia utrunq; nomen transfert. ¶ Paulus concharum genus condylos ſcribit, quos tu fortaſſe ſpondylos dixeris, Idem Bellonius, & Vuottonus. nam hîc quoq; balanum ac ſphondylum Galeno & Columellæ concham unam eſſe iudicat, Plinio non item. Ego an balani nomen apud Galenum exter, iam non memini, libro 3. quidem de alimentis, ubi de oſtracodermis tractans eorum meminiſſe debuerat, nulla eorum mentio fit, ſed ſphondylorum duntaxat. Ea uerò quæ Belloniꝰ de balanis tanquam ex Galeni libris refert, ex Vuottoni puto opere mutuatus, nō Galeni, ſed Xenocratis uerba ſunt. Macrobius Saturn. 3. 13. in Cœnæ pontificalis deſcriptione, cum peloridas & ſphondylos nominaſſet, paulò pòſt balanos nigros & albos, iterumq; ſphondylos nominat, unde pro diuerſis habita apparet.

Limoſa regio maximè idonea eſt conchylijs, muricibus, &c. & balanis uel ſphondylis, Columella 8. 16. de piſcinis loquens. B

Celerrimè & uniuerſim maximè uinum alit: tardiùs autem & paulatim caro bubula, & cochleæ, & ſpondyli mariní, & quæcunq; dura carne conſtant, Galenus in Aphoriſmos 2. 18. Idem lib. 3. de alimentis, ſpondylos, ſolēnas, purpuras, & huiuſmodi oſtracoderma omnia, dura carne conſtare ſcribit: unde & Aegineta repetijt. F

Tertianis mederi dicitur & ſpondylus per ſe (*ſpondylus percæ priùs legebatur*) adalligatus. G

Spondylus concha, ab Athenæo Trachelus dicitur, ſiue ab aliqua figuræ ſimilitudine, ſiue quòd huius generis conchæ durior ſolidiorq; caro ſit. nam in uniuerſum quoq; in teſtatorum genere, caro ipſa media & ſolidior: figura nimirum, ut ſpondylus fuſi, rotunda: quæ ita dura neruoſaq; eſt, ſi circunjacenti comparetur, ut callus quidam uideatur, Germanicè dixerim den Kernen, quaſi κόνδυλον. (Vide in Corollario de Oſtreis B.) Inſignis hæc pars potiſſimùm eſt in pinnis & buccinis. Rondeletius non ceruicem aut collum uertit, ut alij quidam: ſed Græcam tracheli uocem relinquit. Vide in Pinna eius: & in perna, ubi ſpondylum uocans, callum duriorem uel interiorem interpretatur: eóque pernam carere ait. Pernæ (inquit) pro ſpondylo grandis caro eſt. Aliquando tamen ſimpliciter puto pro carne oſtreorum accipi, ſicut in nuce nucleum dicimus. Aelianus de animalibus 14. 22. ſtrombi tendinem nominat inter eſcas piſcium, nimirum callum eius intelligens. πραχήλου enim & τένων eadem aliquando ſignificatione uſurpantur. H. 2.

Digitized by Google

Hiceſius id quod echinata ſpecie cernit in capite mugilis, ὃν ἔνιοι καλοῦσι τὸν κεφαλοῦς τὸν κεφάλου ἐχῖνον, ſphondylum nominat, Athenæus nos quoque (inquit Braſauolus Ferrarienſis) à ſimilitudine quam habet cum muliebri inſtrumento, quod eſt fuſi perpendiculum fuſarolo nuncupamus: eamq; partem ob amarorem proijcimus, quamuis nonnulli comedant. ¶ Spondylus, nodus ſeu uertebra ſpinæ dicitur, (*Homerus pro ſpondylis dorſi, aſtragalos dixit*) item calculus æneus, quo ſuffragia ſua iudices Athenis dabant, ut eſt apud Iulium Pollucem. item uerticulum quod apponitur fuſis, ut nendo meliùs uertantur. Martialis libro 7. pro animalium oſsiculis utitur: Roſos tepente ſpondylos ſinu condit, Author Promptuarij. Σπόνδυλοι, ἢ σφόνδυλοι, ὧν ἥπτεται ὁ ἐν Ἰλιάδι οἱ σφονδύλωι. καὶ σφόνδυλος, ἡ ἀκμονικὴ ῥάβδος, Euſtathius. ---μυελὸς ἄπτε. Σφονδύλιον ἐκπαλὰς· ἀφ' ὧν χόνι κέσε πονυδεὺς, Iliad. Υ. de homine decollato in pugna. ¶ Animalium cæterorum nullum aliud radices à nobis dictas (*Vitis ſylueſtris, ariſtolochiæ, peucedani, centaurij*) attingit, excepta ſpondyli, quæ omnes perſequitur. Genus id ſerpentis eſt, Plinius paulò ante finem libri 27. Ge. Agricola non ſerpentem, ſed inſectum eſſe docet, quod Germanicè dicitur **Engere**, in libro de animantibus ſubterraneis. Spondylis (inquit) uermis intra terram reperiri ſolet, ita conuolutus, ut uerticilli, quod Græci ſpondylon uocant, ſpeciem præ ſe ferat. unde nomen inuenit. Et longitudo & craſsitudo minimi digiti: caput rubrũ. Sed quia hic uermis caret pedibus, & ſerpit, Plinius ſcribit: genus id ſerpentis eſt. ¶ Spondyle Plinij, (*non probo*) Typhle uel Typhline antiquis, Bellonio eſt, quæ acus Ariſto telis Rõdeletio. Vide ſuprà in Corollario Acus A. ad finem, pag. 13. ¶ Sphondyle radix quædam ſilphio ſimilis ueteribus memoratur, Euſtathius. Inter ſphondylij herbæ, quam Dioſcorides libro 2. deſcribit, nomenclaturas, legimus etiam ſphondylidem: item araneum phalangium, aſterion. ſunt enim phalangiorum ſpecies quædam, ut priuatim rhox ab acini uuæ ſimilitudine dicta, quæ in medio uentris ex inferiore parte os habent: ſicut & ſphondylus (quo fuſi muliebres librantur) rotundus eſt, & in medio pertuſus. Hãc ſphondyli ſimilitudinem in herbæ iſtius ſemine eſſe putauit Marcellus Vergilius: ego germinationum circa caulem rudimenta, globoſa quodam inuolucro incluſa, cũ ſpondylo comparârim. talia enim in ea herba, quam nos ſphondylium nominamus, apparent. Inuenio & cinaræ cacumina ſphondylos uocari.

DE SPONGIIS. BELLONIVS.

B SPONGIAE recentes à ſiccis longè diuerſæ, ſcopulis aquæ marinæ ad duos uel tres cubitos, nonnunquam quatuor tantùm digitos immerſis, ut fungi arboribus adhærent, ſordido quodam ſucco, aut mucoſa potiùs ſanie refertæ uſqueadeò fœtida, ut uel eminus nauſeam excitet. Continet aũt iſis cauernis, quas inanes in ſiccis ac lotis ſpongijs cernimus. Putris pulmonis modo nigræ cõſpiciuntur: uerùm quæ in ſublimi aquæ naſcũtur, multò magis opaca nigredine ſuffuſæ ſunt. Puto autem illis ſuccum ſordidum, quem diximus, carnis loco à natura attributum fuiſſe: atq; meatibus latioribus, tanquã inteſtinis aut interaneis uti. Cæterùm pars ea, qua Spongiæ cautibus adhærent, eſt tanquam folij petiolus, à quo ueluti collum quoddam gracile incipit: quod deinde in latitudinem diffuſum, capitis globum facit. Recentibus nihil eſt fiſtuloſum, hæſitantq; tanquam radicibus. Superne omnes propemodum meatus concreti latent: infernè uerò quaterni aut quini patent, per quos eas ſugere exiſtimamus.

Ex Oppiano. De ſpongijs recentibus hæc Oppianus, interprete Lippio:

Infixas ſcopulis ſpongas proſpectat acutis: Inter ſe iũctæ naſcunt caute uirenti. Paulò pòſt,
Irrumpens ſpongas uibrata falce recidit Vt meſſor, rumpitq; moras, & fune ſodales
Admonet, ut fundo ſubitò retrahat ab imo. Alibi, A ſpongis cæſis, tetrum quę ſpirat odorẽ,
Differentiæ. Diſtillat ſanies, hominis quæ naribus hęret, Et ſæpe extinguit, ac tabo conficit atro.

Spongias autẽ in recentes ac ueteres tantùm diſtinguũt, hoc eſt, in ſordidas & mundas: eſtq; in eis mundandis difficultas maxima. Dioſcorides in raras, ſpiſſas & Achilleas diſcernit: quarum omnium uires exponit. Nos etiam in marem & fœminam à magnitudine & cauernularum raritate diuidere ſolemus.

Ordinis, quẽ ip ſe ſequitur, ratio. A piſcibus cæteriſq; animantibus marinis, tam ſanguine prædictis quàm ſanguinis expertibus, ad ea tandem deuenimus quibus parum ſenſus, motuſq; ineſt: poſtremò uerò ad ea quæ ijs prorſus carent, quæq; plantis ſimilia ſunt, in quo genere ſunt Spongiæ: eas enim eiuſmodi eſſe ut
Lib. 4. cap. 10. ſenſu motuq; omni deſtitutæ ſint, priore parte operis noſtri demonſtrauimus. Relíqua igitur quę de Spongijs dicenda ſunt more noſtro pertractemus.

A H. a. Dicuntur à Græcis σπόγγοι & σπογγιαὶ: & earum piſcatores, σπογγεῖς, ſpongiatores uel ſpongiarij. A ſpongiæ natura molli, laxa & fiſtuloſa, quæcunq; ſunt huiuſmodi ſpongioſa uocantur. Vnde pulmonum noſtrorum ſubſtantia ſpõgioſa à medicis uocatur, & laxa caro præhumidaq; quæ in ulceribus accreſcit à Chirurgis. Marcellus medicus ſpongiam appellat quæ pruno ſylueſtri adnaſcitur, & quæ in rubo roſario agreſti, quam pharmacopœi hodie Spongiam bedegaris nominant.

A. Spongiarũ genera. Sed ad Spongias marinas redeamus, quas in diuerſa genera diuerſi autores partiti ſunt. Dioſcorides,

Digitized by Google

ſcorides, E Spongijs mares appellauere, inquit, tenui fiſtula, ſpiſſas, quarum duriores tragos nominarunt. fœminas aũt, quæ contrarias dotes habent. Ariſtoteles quatuor Spongiarũ differentias conſtituit. Nam aliæ raræ, aliæ ſpiſſæ: aliæ tenuiſsimæ, ſpiſsiſsimæ, ualidiſsimæq́, quas Achilleas nominabant. Mollitudinis, duritiæ, magnitudinis earum differentiæ à loco & ſitu ſumuntur. Quæ primi ſunt generis, magnitudine ampliſsima fiunt, ut circa Lyciam. quæ ſecundi generis, molliſsimæ. quæ tertij, duriores, (σκιρώδεις.) Omnes quæ in altis tranquilliſq́ gurgitibus ſunt, molliores efficiuntur: quæ in ſummis ſaxis, & abundis porcelliſq́ agitatis, duriores. flatus enim ac tempeſtates, Spongias, & ea quæ in mari naſcuntur duriora reddunt, & incrementum impediunt. Quartum genus earum eſt quas aplyſias uocant, quia nunquã lauentur, quaſi illotarias uoces, ait Gaza. hæ ampliores quidem meatus habent, ſed reliquo toto corpore denſæ ſunt: nihilo tamen denſiores ſuperioribus, ſed lentiores, & omnino pulmoni ſimiles. Eadem tradit Plinius ex Ariſtotele. Colore differunt: nam illotæ nigricant, quædã croceæ ſunt ſine fuco. Arte candidæ fiunt, ut tradit Dioſcorides. è molliſsimis recentes per æſtus (æſtatẽ) tinctæ ſalis ſpuma, quæ petris cohæret, inſolãtur inuerſæ, hoc eſt parte caua ſurſum ſpectante, & qua abſciſſæ fuerint deorſum. (τὸ μὲν κοῖλον αὐτῶν πρὸς αὖρον, κάτω δὲ ἐκτετμημένα.) atquí caua pars, eadem mihi uidetur, qua amputãt: oppoſita uerò, gibba.) Si uerò æſtiua ſerenitate, (etiã) ad lunam ſternanẽ perfuſæ ſalis ſpuma, aut maris aqua, maximum candorẽ referunt. Tingebantur etiã in delicijs aliquãdo & Purpura, teſte Plinio. *Lib. 31. cap. 11.*

Tria Spongiarum genera nobis nota hæc ſunt. Primum earũ eſt quæ raræ ſunt, patentiſsimasq́ habẽt fiſtulas, quas nulli alteri rei aptiùs cõparare poſſum, quàm hepati humano membrana ſua ſpoliato, & per mediũ diſſecto, in quo tum cernuntur infinitarũ uenarũ fiſtulæ, quarum aliæ ſunt maximæ, aliæ minores, aliæ minimæ, tamen ſenſui patentes. Vocat à Gallis groſſe eſponge. Eiuſdem generis aplyſias eſſe puto, ſed prope limum & ſordes naſci, quã ob cauſam tam ſordidæ ſunt, ut eluí non poſsint. Secundum genus eſt denſum, quod paruas admodũ fiſtulas habet; & tenue ſed ad craſsitudinẽ corporis attinet, & molle: tantũq́ mollitudine differt à primo genere, quantũ ſtupa craſsiſsima aſperrimaq́, à delicatiſsimo & tenuiſsimo lino. Noſtri eſpõge ſemelle appellãt, & eſt colore mali arantij. Tertiũ genus eſt denſiſsimũ, ſpiſſum, ualidũ, cinereũ, alcyonio tam ſimile, ut uix niſi guſtatu utriuſq́ diſcrimẽ agnoſcas. Hoc fiſtuloſum non eſt, ſed ſæpius cauitatem unam, & eam amplam habet, in qua Cancellus hoſpitatur.

His ſpongiarũ generibus explicatis, nunc de uſu dicemus: quí apud ueteres frequens erat, & ualde multiplex. Martialis: Hæc tibi ſorte datur tergendis ſpongia menſis Vtilis, expreſſo quum leuis imbre tumet. Præſtabunt & ſtrigilum uicem, linteolorumq́ affectis corporibus. Et contra ſolem aptè protegunt capita, Plinio teſte. Eadem ratione nos quí comã non alimus ad detergendum caput cõmodè utemur, maximè aſperſo ſale bene contuſo. Galenus aliquando noua, aliquando antiqua ſpongia utendũ cenſet, ſæpius lota in libris ad Glauconẽ & methodi med. Vt cùm reſiccandũ, digerendumq́ in œdemate, in febribus, in alijs calidis affectibus ſpongia noua & lota: recentibus enim plus ſalſuginis ineſt. Corpori adhibentur modò ſiccæ, modò cum aceto, uino, frigida, aqua cæleſti, cera, poſca, melle. His ſanguis rapitur in ſecando, ut curatio perſpici poſsit. ſic quum corporũ diſſectionẽ tractamus, ſpongijs utimur ad ebibendũ ſanguinẽ è uenis affatim profluentẽ, & partium conſpectũ nobis adimentẽ. Ad canum morſus utiliter cõciſæ imponuntur, ex aceto, aut frigida, aut melle, abundè ſubinde humectandæ, ait Plinius. Sed neq́ hîc frigida, neq́ acetum mihi placet: ab his enim intro uenenũ pelleretur, uerùm mel prodeſſe poteſt, tum uenenũ digerendo, tũ attrahendo. Circũligantur & hydropicis ſiccæ, uel ex aqua tepida poſcá ue, utrunq́ (*al.* utcunq́) blandioribus opus eſt, operíri ue aut ſiccari cutẽ. Nos ſumma cum utilitate uentri & tibijs hydropicorũ ſpongias impoſuimus, cute tantùm acu perforata: tum enim facilè per carnis inania ſpatia aqua effluit. Chirurgi in ulcera ſiue uulnera capitis & thoracis utiliter ſpongiam molliſsimã immittunt, ut ſanies deſtuat, & à ſpongia exhauriatur. Eàdẽ & ad ulcerum oras dilatandas utuntur, uel filo alligata, quũ ſtricti ſunt ſinus, uel cera liquida denſata: uel ſine filo & cera, quũ magna ſunt ulcera, & parum profunda. Cum cera uerò ſic præparatur. A lapillis, conchulis, alijſq́ quæ in ſpongiarũ fiſtulis latere ſolent diligenter expurgata, cera liquefacta perfunditur, tum inter tabellas duas expreſſa, attenuataq́ in fruſtula diſſecatur. Præterea ſanguinis profluuiũ ſiſtunt ex aceto, aut frigida. Non alia quidẽ quàm exiccandi facultate Spongiæ id faciunt: quibus & illud accedit, quod ſeroſo & tenui ab ijs exhauſto, quod craſsius eſt ſpiſſat, uenasq́ tunc obſtruendo ſanguinis impetũ inhibet. Idem eadẽ de cauſa efficiunt ſalicis & cannarũ flores, & pili tenues leporis. Rurſus uſta ſpongia ueteres in multis uſi ſunt. Vritur aũt ut alcyoniũ, aut tore Dioſcoride, id eſt, cũ ſale in crudũ ſictile mittendo, & oblinendo uaſis ſpiraculum luto, itaq́ fornaci mandando: & cùm ſiglinũ percoctũ fuerit, extrahendũ. Idem Plinius. Et oculorum cauſa comburunt in cruda olla figulini operis, plurimùm proficiente eo cinere contra ſcabritias genarum, excreſcentesq́ carnes, & quicquid opus ſit ibi diſtringere, ſpiſſare, explere. Vtilius in eo uiſulauare cinerẽ. Cremari etiã cum pice prodidit Plinius. Omniũ, ait, cinis cum pice crematarum ſanguinẽ ſiſtit uulnerũ. Crito uſta utebatur ad cõſeruandos capillos, ut uidere eſt apud Galenũ libro 2. de cõpoſ. med. (περὶ πόρων.) Idem ueriſimè tradit uſtam acris eſſe & digerentis facultatis. Cætera petes ex libro 11. de facultate ſimplic. medic.

E

G

Vſta ſpongia.

Lib. 5. cap. 138.

Lib. 31. cap. 11.

Ibidem.

Digitized by Google

COROLLARIVM.

Spongia an sit animal, &c.

Spongiam non sentio esse animal, imò uix zoophyton: quoniam tamen è uulgo quidam ceu animal quoddam marinum eam esse putarunt, eaq; occasione Rondeletius quoque & Bellonius de ea pertractarunt in Aquatilium animantium historia, meo etiam Corollario ipsam dignabor. ¶ Equidem & his inesse sensum arbitror, quæ nec animaliũ, neq; fruticum, sed tertiam ex utroq; naturam habent, urticis dico & spongijs, Plinius: sic autem circũloquitur ea, quæ zoophyta Græci uocant, plantanimalia Theodorus. Et alibi: Animal esse docuimus, etiam cruore inhærente. Sanguinem Oppianus quoq;, Aelianus & Plutarchus ei contribuunt. Spongia non est inanima, nec sanguinis expers: sed partus maris animans saxis innascitur, quemadmodum & alia quę

An sentiat.

dam animalia, Aelianus & Plutarchus. Ostreorum generi capita nulla, nec spongijs: nec alijs ferè, quibus solus ex sensibus tactus est, Plinius. Aliqui narrant & auditu regi eas, contrahiq; ad sonum, exprimentes abundantiam humoris, nec auelli petris posse, ideo abscindi & saniem emittere, Idem. sed in quibus de sensu tactus dubitatur, illis auditum adscribere absurdum est: nõ minùs quàm quaternariũ alicubi constituere, ubi an omnino sit unitas non constet. Et rursus: Intellectum (*Sensum*) inesse ijs apparet, quia ubi auulsorem sensere, contracteq; multò difficiliùs abstrahuntur: hoc idem fluctu pulsante faciunt. uiuere esca manifestò conchæ minutæ in his reperte ostendunt. Et Aristoteles libro 5. historiæ: Sensum & spongijs esse aiunt, argumento, quòd ad euulsoris accessum contrahuntur, ita ut euelli difficile sit: quod idem etiam faciunt quoties flatus tempestasq; urget, ne sua de sede pellantur. Sed sunt qui de hoc dubitent, ut qui circa Toronam incolunt. Narrant enim proculdubio bestiolas quasdam, uelut tineas lumbricós ue, & eiusmodi alias consistere intra spongias, atq; ali: quas & euulsis spongijs pisciculi saxatiles deuorent: qui uel radices absumunt totas quæ inhærentes saxis remãserint, (*Hæc & aliter uerti possunt. uide infrà in D.*) Si euenerit fortè ut spongia abrumpatur, resíduo item nascitur & completur. Item libro 1. eiusdem operis: Spongia sensum habere aliquem creditur: argumento, quòd multò difficiliùs abstra

De motu spongiarum.

hatur, nisi clanculum agatur, ut referunt auulsores. ¶ Suum etiam quendam motum habet spongia: uerũtamen animalculo (bestiolâ, quæ araneo simílis in ea degit,) ad se sensu afficiendam, atq; illud admonendam quòd sit animata, eget, (&c. ut in D. referetur,) Aelianus & Plutarchus: tanquam non per se animata sit, quod ad sensum motumq;, sed per accidens, uti caro ferè animalium per neruos. In aqua dilatatur & constringitur, (*nimirum dum petris adhæret, quanquam hoc etiam aut falsum uidetur, aut non nisi per accidens fieri:*) extra immobilis est, Albertus. Quædam immobiles sunt à saxis: quædam autem sunt mobiles de loco ad locum: Idem, sed falsó. Aristoteles enim historiæ

Nõ sentire eas.

5. 16. de urticis & spongijs scribens: non his, sed illis hoc attribuit. ¶ Rondeletius libro 4. cap. 10. spongias sensu omni carere liquidò ostendit: cum neq; uiscus in eis, nec neruí ulli sint: & amputatæ renascantur ex radicibus relictis, quod nulli animali competit: nec sanguinem inesse dicendũ, sed succum duntaxat hunc esse quo aluntur & accrescũt: & animalia quædam non tam eis escam esse, quàm intra eas uiuere. Contrahí autem eas per accidens, cum quæ in eorum cauís animalcula sunt contrahuntur. & Aristotelem non ex sua, sed uulgi opinione sensum eis attribuere. addit enim ὡς φασιν: ex sua uerò sententía alibí dicere, spongiam omnino plantis símilem esse. Hæc ferè illic Rondeletius. Sed fortè aplysiæ dicti sensum habent aliquẽ. de quibus sic Aristoteles quinto historiæ, cap. 16. ὁμολογοῦσι δὲ μάλιστα πᾶσι πάντων οὗτοι τὸ ἧπαρ καὶ ἀΐδιον ἔχειν. earundem substantiam

(Aplysiæ.)

(Pulmo mar.)

ab alijs differre scribit, & in uniuersum πολυμανὲς εἶναι esse, hoc est, símilem pulmoni, siue uiscus, siue zoophyton marinum, (cui proximum uitæ gradum habent spongiæ) ut dicetur, intelligens. Hoc genus (inquit) meatus quidem magnos habet: τὸ δ' ἄλλο πυκνὸν δεῖ πᾶν, ἑδέσθαι δὲ πυκνότροφον καὶ γλισχρότροφον δεῖ τὸ στόμαχον, καὶ τὸ σωλῆνον πολυμανῶδες. Gaza uertit: Nihilo tamen densius, quàm quæ antè enumerauímus genera, quanquam lentius, & ex toto pulmoni símilius cernitur. quasi legerit, ἑδέσθαι δὲ πυκνότροφον, ἀλλὰ γλισχρότροφον δεῖ, &c. mihí locus suspectus est: & pro ἑδέσθαι fortè πολὺ legendum: aut sí ἑδέσθαι rectè legitur, pro copula καὶ proximè sequente, uel ἀλλὰ, ut Gaza, uel δὲ ponendum, ut sententía tota & comparationis ratio melíùs constet. sed præ cæteris placet pro ἑδέσθαι legí πολύ: ut aplysiæ substantia multò tũ densior tũ tenacior sit, quàm spongiæ propriè dictæ: eaq; ratione etiã πολυμανώδης, (ut τὸ σωλῆνον, id est, uno uerbo comprehendatur, quòd iam duobus dixerat,) id est pulmoni marino símilior. qui & ipse substantia (saltẽ externa) densa tenacíq; constat: Corío enim duro integitur, sicuti holothuria & stellæ, ut Rondeletius docet. Hinc nímirũ fit, ut propter densitatem tenacitatemq; lauari hoc genus non sit aptũ. Vetus translatio non est mihi ad manum: Albertus quidem hæc uerba omísit. Pulmo quidem uiscus, hoc est animaliũ pars, nec spíssus neque tenax dicendus est. Ergo fuerint gradus aliqui naturæ, ut alibi, mirificè semper τὰ μέσα καὶ ἀμφοτεροῖζοντα appetentis, ita in trãsitu à frutice ad animal. Post inanimata corpora, media quędã fortè sequuntur: tertio animata ut plantæ. In Plantarum fine, zoophytorum initio spongiæ sunto, primùm propriè dictæ: deinde aplysiæ, pulmones, holothuria, tethya, ac multa deinceps zoophyta, alia ferè alijs perfectiora, uscq; ad conchas, quas superant cochleę, &c. Hanc nostram opínionem propemodum confirmat philosophus, quarti de partibus animalium capite quinto, his uerbis: Tethya parum sua natura à plantis differunt, sunt tamen spongijs uiuaciora, (ζωτικώτερα: *id est, propius ad animalium naturam quàm spongiæ accedunt,*) quippe cum spongiæ omnino uires habeãt

Gradus naturæ.

plantæ.

Digitized by Google

plantæ, natura enim continuè ab inanimatis ad animalia transit per ea quæ uiuant quidem, sed nō sint animalia: ita ut parum admodum differre alterum ab altero uideatur, propter suam propinquitatem. Spongia igitur, ut dictum est, cum adhærendo tantùm uiuere possit, absoluta autem ne queat uiuere, (ὡτιοῦν modo) similis plantis omnino est. quæ autem holothuria uocant & pulmones, atq; etiam plura eiusmodi alia in mari, parum ab ijs differunt sua ipsorum absolutione. uiuunt enim sine ullo sensu, perinde ac plantæ absolutæ. nam & in terrestribus plantis sunt nonnulla eiusmodi, ut epipetrum, &c. Et tethyum igitur, & quicquid est generis eiusdem, simile plāte est, quia adhærendo tantūmodo uiuit: sed cum aliquid habeat carnis, sensum aliquē habere uideri potest. itaq; utrō nam modo statuendum sit, incertum est, Hæc ille. Quòd si de tethyis quæ perfectiora sunt spongijs, & non adhærent, & carnis aliquid habent, ullá ne sentiendi ui polleant, dubitatur: certè spongijs, quæ & adhærent, & carnis nihil habent, sensus omnino nullus attribui potest.

In trilingui Lexico Munsteri, spongiæ nomina Hebraica, (saltem Hebraicis characteribus scripta,) inuenio hæc: Saphog, (hoc legitur in Euangelio Matthæi Hebraico) Ared, Adak, Sib, Camahot, Ekba, Akuba, Zipore. Ex his primum accedit ad Græcum spongos: sicut & alsefengi apud Auicennam: (nam lapidem spongiæ uocat hagiar alsefengi:) alibi asfengi albhar, id est, spongiam marinam, ut lib. 2. cap. 602. Apud Syluaticum etiam asfengi legitur: & quædam, ut conjecto, corrupta, ut affegi albach, pro spongia mar. & gesiase, gefrise, seose: & alacer frange pro lapide spongiæ: item sapea pro spongia. Gamen apud Albertum ex Auicenna in Aristotelis historiæ libr. 5. cap. 16. Persicum fortè fuerit. ¶ Spongia Græcis etiam, sed Atticè, ἀσωγμὰ dicitur, teste Suida: ἀσώγη & communius est. Memini & σφόγγον alicubi legere. nam σπ. & σφ. aliquando permutantur, ut in spondylo & asparago. hinc σφογγίον diminutiuum in Acharnensibus Aristophanis. ¶ Italis nomē seruat Spogna uel Spongia. Galli esponge. Germani ein Schwam, siue à natādo, quòd leuitate sua innatet: siue Græca uoce interpolata, à spongo, schwam: ut à sphyra, Schwyre. Angli a Sponge. Bohemi Huba. Turcæ Bulud. *Nomina in diuersis linguis.*

Aristoteles quatuor spongiarum differentias constituit, Rondeletius. Atqui Aristoteles historiæ 5. 16. distinctiùs agit. Genus (inquit) spongiarum triplex statuitur. Et in progressu: Aliud genus est quod aplysias uocant: hoc ne spongiæ quidem nomine appellat, tanquam peculiaris naturæ, ut explicabimus inferiùs. Omnino quæ altis tranquillisq; (διαθερινοῖς, *id est, semper atis quod ad calorem & frigus*) insunt gurgitibus, mollissimæ sunt. flatus enim ac tempestates (χειμῶν, *frigus*) spongias quoque, ut cætera altilia (τὰ φυόμενα) reddunt duriores, & incrementum impediunt. quamobrem spongiæ Hellesponti spissæ & asperæ sunt, (*tragi nimirum,*) & omnino quas mare ultra Maleam promontorium, (*quod nunc caput Maleum appellant,*) citráque fert, differunt inter se mollitie duritateq;, Aristoteles. Eadem Plinius, ut breuissimè nimium, ita pleraque falsò, hoc est contra Aristotelis sententiam, ex eo repetijt: his uerbis: Maximæ fiunt manæ, sed mollissimæ circa Lycíam. in profundo autem nec uentoso molliores: in Hellesponto, asperæ: & densæ circa Maleam. *Genera.*

Spongiarum tria genera accipimus: spissum ac prædurum & asperum, tragos id uocatur: minùs spissum, & mollius, manón: tenue, densúmque, ex quo penicilli, Achilleum, Plinius. quem Græcam uocem manón reliquisse mireris, cum adiectiua sit & opponatur denso seu spisso, quod πυκνόν Græci dicunt. Rarum uertere poterat, sicut Gaza rarum & solutum hoc genus dixit. Vergilius retia rara. Et Plinius ipse alibi de spongijs: Aliqui raras tantùm ad sanguinem sistendum cum pice urunt. Columella: Nam nisi rarè conferitur. Et alibi: Et mediocri raritudine optima est uitibus terra. hinc & uerbum compositum, disraro: & quo idem Columella utitur, interraro. Rarum igitur est, à Græco ἀραιὸν per metathesin, (quod & μανὸν dicunt,) quod multa habet interualla, siue multos meatus subtiliori aliquo corpore (ut aëre, uel aqua) plenos. quamobrem etiam pro subtili tenuiq; etiamsi poros seu meatus nullos habeat, (uel ut Scaliger uult, pro translucido, ut in aqua, quod Græci λεπτὸν & λεπτομερὲς uocant,) accipitur. --- Resolutáque tellus In liquidas rarescit aquas, Ouidius. Ἀραιὸν latiùs patere puto ad omnia rara corpora, tum dura, tum mollia: μανὸν uerò & χαῦνον, ad mollia tantùm, (propriè quidem & frequentiùs,) quæ cedunt compressa & subsidunt, ac paulò pòst redeunt: sic spongiæ genus μανὸν *Manon.* appellatur. Σωμφὸν grammatici interpretantur χαῦνον, hoc est, laxum, solutum. quare & mollis effœminatúsque homo χαῦνος appellatur: cuius animus fractus facilè cuiuis libidini cedit, nec renititur. Et loca palustria, laxiq; soli, σωμφώδ'ες nominant. Σωμφώδ'ες, οἱ χαυνότερον ἔχοντες τὴν ἀναλαβήν, Hesychius. Similis est uox Germanica Sumpf, & Sumpfacht, de terra palustri. Scaliger tamen pumicem quoque σωμφὸν dixit. Ἀραιὰς φρένας ἔχειν λέγεται ὁ χαῦνος, ὡς πεπαιδιῶσθαι τῷ πυκνὰ, ὡς φησιν Ὅμηρος, φρονοῦντι, Eustathius. Idem in Iliad. Ξ. interpretans uersum poëtæ: ἀλλ' ὁ μὲν ὣς ἐστήλωτο, θεὸς δ' ἐσ ἐσφλώσειεν. ὁ δὲ τὰ κακώσειεν, ἢ μωμητὸν ποιήσειε. σίσπλην enim (inquit) aliqui uocant deformem ac turpem: qualem fieri imprecatur Achillem, formæ & pulchritudini eius inuidens. uel σφλώσειε pro eo quod est laxet ac resoluat, ἐκλύσοι καὶ παύσοι τ' ὀρμῆς. φλῶ γὰρ τὸ ὀρμᾶν ἔχω. Quidam (*Oppianus*) piscium genus σφλὸν dixit pro guloso. Apud Lycios quosdam σφλὸς etiamnū dicitur de homine ignauo & socorde; ijdem super huius uocabuli significatione interrogati, ζοφὸν interpretantur, ut ipsi

loquunt, uel (ut uulgus alibi) ζοχήν: hoc est, σπυμφὴν, ut literati: qualis scilicet spõgia est, & quæ uulgò nominantur ζοχίαι, (*fungi forsitan.*) Idem Lycij ναρθηκα σφλὸν esse dicunt intrinsecus, id est ferulã fungosam. (*habet enim medullam, quam Dioscorides ὑγιεφλοιώδη uocat.*) ἐπεὶ καὶ ἐκεῖνο τὸ ὑγιὲς σπυμφὰ ἔδη, πυρίσιμα ἀρμαὶ καὶ ἀστύκνωτα. Itaque homo σφλὸς fuerit, non solidus, constans aut firmus ad res agendas, sed laxus, iners, solutus, inutilis, mollis, ignauus. Τοιοῦτο δὲ σφλὸν μάτων, ἤγουν λυπακὸν, καὶ ὑ ῥαφανὶς, καὶ ὑ γογγυλὶς. sunt enim radices illæ (*Cartilaginei generis uocat Plinius*) molles & laxe, Hucusq; Eustathius. Nostri Lugg uel Lucke appellant, quod molle & laxum, & facilè compressum subsidit, aut loco cedit. Dioscorides libro 5. in capitibus de nitro, alcyonio, adarce, spongia, rarum & spongiosum concrementum significans, his uocabulis utitur; Κατατετρημένον οἱονεὶ ἀστοχῶδές τι, ἀλκυόνιον ἀνικὸν ἔδη καὶ σφυφὸν, καὶ ὡς ἰσλεῖν ἀστοχῶδλον. τὸ δὲ ἐξῆς, ἤγουν μᾶλλον τὸ σῶμα πλέον ἢ ὀφθαλμικὸν, ἢ ἀστόγγυλον ἔοικε: Κάφυ τι ἔδη καὶ πολύκνημον, ὑποδὲν κιονίφεα κατὰ τὶ ἰωνικὸν. ἀλκυονίῳ ὡς μαλακῷ καὶ πολυκνήμῳ. Idem reprehendit corallium σπυμφαγγωδὲς τι καὶ χαῦνον. Oppianus ἀστόγγας πολυτρήτους cognominat. Scammoniæ liquor probatur κοῦφον, ἀφρῶδες, σίφαγγας ἔχον λεπτὰς, σφογγώδεις, Dioscorides. Idem cinnamomum quartum dixit χαῦνον καὶ ὑγρῶδες ἰσλεῖσθαι. Galla altera est parua, κονδυλώδης, σπληρὰ, ἀστρύπτου: altera (magna) λεία, κάφη, καὶ πετρώδη, (Galeno χαύνη,) Dioscor. Dixerim sanè χαῦνον quod molle est & facilè comprimitur, nimirum propter poros, siue illi manifesti sint, siue minùs: ut sæpe non aliud quàm molle significet. Animalis corpus macilentum, plerunq; rarum dixerim: obesum uerò, χαῦνον, molle & laxum. Meatus & poros, unde spongiæ raræ dicuntur, Plinius fistulas nominat, Græci σίφαγγας potiùs, id est, cauernas, quàm σύριγγας, id est, fistulas: Aristoteles θαλάμας, Gaza uertit cubilia, maluissem fistulas. οἱ κηρὸν ὅλοι τῶν συρίγγων μανώδη ἔχουσι καὶ πλατεῖαν, Aristot. de partibus 4. 13. Hæc mani uocabuli Græci occasione digressi protulimus.

Medici inscitia ad duo nomina eas redegere: Africanas, quarum firmius sit robur: Rhodias q; ad fouendum molliores. Nunc autem mollissimæ circa muros Antiphelli urbis reperiuntur, Plinius. Et rursus: Quidam eas ita distinguunt. Alias ex his mares existimauere, tenui fistula (*id est, parua fistulis*) spissioresq; perforbentes, & quæ tinguntur in delicijs (*Achillea puto*) aliquando & purpura. Alias fœminas maioribus fistulis ac perpetuis. E mari b. duriores alias, quas appellant tragos, tenuissimis fistulis atq; densissimis. Candidæ cura fiunt, ut in E. referemus.

Achilleæ. Spõgiæ quas Achilleas nominãt, tenuissimæ sunt, & spississimæ ualidissimeq;, id genus galeis ocreisq; inserit; eoq; minus ab ictu cieri sirepitũ, (ψόφον, alia lectio uidet πόνον. Ponit sub galeis ferreis, ut non inducat dolorem percussio gladij, aut alterius rei, Albertus ex interprete Auicennæ.) Inuentu perquam rarum est, Aristot. Hermolaus galeis & ocreis inseri scribit, ne strepitum gestatu cieant. Et rursus: Mollissimæ quæ spissæ, nam Achilleæ torosiores (στερέτφοι, id molli opponitur, ut σπληρὸν & σφυφὸν aliquando) ijs constãt. Achilleas quidem dixerat esse spississimas. nunc uerò spissas Achilleis molliores facit. Sunt enim primùm manæ, deinde quæ eis opponuntur simpliciter spissæ: tertiò Achilleæ, quas etiam tenuissimas dixit, hoc est (ut ego accipio) minimis & creberrimis fistulis peruias: ut non aliud hîc sit λεπτότατον, quàm λεπτόστομον. Dioscoridi, hæc ipsa autem pororum & paruitas & crebritas, spissitudinis earum causa est: & spissitudo fortè soliditatis, ἢ στερέστητα. Secundi autem generis simpliciter spissæ uidẽtur dicíæ, comparatione primi, utpote frequentes: quanquam spissiores eis sint Achilleæ sed inuentu raræ, & alio etiam nomine insignes. Achilleæ spongiæ peculiare hoc, quòd galeis subijcit: tenera enim & mollis cum sit, caput à ferro atteri prohibet, Achillis fortè inuẽto, Varinus, apud Albertũ lib. 24. de animalibus, hoc legitur de Albyros tanquã pisce. piscis est (inquit) fortissimæ pellis, ita ut eam milites sub galeis capitib. aptent, ad ictus quoslibet & gladiorũ sine læsione excipiendos. Spongiæ Achilleæ uocantur, quæ sunt robustissimæ: sicuti hordeũ Achilleũ, quod præstantissimum, cuiusmodi equis suis Achilles obijciebat, Celius Rhod. ex Eustathio. Ἀχίλλειον πλάκα Aristophanes & Sophocles dixerũt: Hesychius interpretatur Achillis insulam Leucen dictam, circa quam etiam Ἀχιλλέως δρόμοι sunt: aliqui uerò (inquit) spongiam, eius generis quo oculos abstergunt, οἷς οὖν ὀφθαλμοὺς ἀπομύττονται. Leporis pilo, quia mollior delicatiorq; est, spongiæ loco utebantur plerunq;, purgandis præsertim detergendisq; lippitudinibus & gramijs oculorum, ut pluribus scripsi in Leporis quadrupedis historia, ad finem segmenti E. quanquam & aliter spõgiæ ad oculos usus est: nempe formatum ex eo collyrium, ceu penicillus quidam, & liquori alicui immissum,

Penicilli. ut imbibat, super oculis comprimitur, ut instilletur remedium: uel etiam spongia aliquo liquore madens imponitur. Spongiarum genus tenue (λεπτόστομον, ut dixi) densumq;, ex quo penicilli, Achilleum uocatur, Plinius. Et rursus; Trogus author est, circa Lyciam penicillos (*spongias penicillis aptas*) mollissimos nasci in alto, unde ablatæ sint spongiæ (si enim euenerit fortè, ut spongia cum euellitur abrumpatur: residuo item nascitur & compleatur.) Peniculi uocantur spongiæ aptæ ad oculorum tumores, & ad tergendas lippitudines utiles, Isidorus. Peniculi, spongiæ longæ, propter similitudinem caudarum appellatæ. penes enim uocabantur caudæ, Festus & Cicero lib. 9. epist. ad Papyrium. Grammatici docent, omne, quo ad aliquid mundandum, detergendum, illinendũm ue utimur, penicillum uel peniculum uocari, præsertim si ex spongia sit factũ, &c. Penicillo etiam pictores pingunt. Germani nomen eius instrumenti à Latinis sumpserũt, **ein Benſel.** Peniculis uulnera stipantur, uel ideo ne claudãtur, uel ut aperiantur magis. Nomen

eius

Digitized by Google

eius Græcum non inuenio aliud quàm κατόχῃ: pro inſtrumento uerò pictorio γραφὶς & κεστρεφὶς apud Pollucem legitur. Pterygium ophthalmicum in mentione alcyonij Dioſcorides libro quinto memorat, his uerbis: καπνὶ μὲν τὸ ὀπώμενον πτέρυγίου ὀφθαλμικοῦ ἢ κατόχῃ ἔοικε, κοῦφον τὸ ἕδος καὶ σπογγῶδες. Vetus interpres Serapionis, ungulae oculi ſimile eſſe tranſfert: & eum imitatus Marcellus Vergilius, concreti in hominis oculo unguis ſpecie. atqui unguis in oculo haud ſcio quae nam figura dici poſsit: quid'ue in eo alcyonio aut ſpongiae ſimile. Pinnulae oculorum aut ſpongiae ſimile, Ruellius: pterygio in oculo, Cornarius. ego penicillo ocularío tranſtulerim; quanuis locum alium oſtendere non poſſum, ubi pterygium penicillum ſignificet. ſed res ipſa ita interpretari ſuadet, nempe altera quoque ad ſpongiam ſimilitudo, & quae ſequitur epexegeſis κοῦφόν τε καὶ σπογγῶδες. Galenus pterygij mentione omiſſa, figura longiore eſſe dixit. ſunt autem & penicilli oblongi. Recentiores quidam Graeci pro penicillo xyloſpongium dixerunt. Vide inferius in H. a. Rondeletius penicillum uocare uoluit teſtaceum quoddam genus, &c. à ſimilitudine frondis è tubulo prominentis, id exhibuimus ſuprà pag. 818. Dioſcoridis locus.

Quae in genere illo ſpiſſo praeduraе ſunt atque aſperae, nomine τράγοι (id eſt, hirci) nuncupantur, Ariſtoteles. Spiſſum ac praedurum & aſperum, tragos uocatur, Plinius. Nos hircoſas dicere poſſumus ab aſperitate, Iſidorus. Tragi.

Genus aliud eſt aplyſias, ut Aeneas: ſubaudiтur enim κατόχῃ, maſculinum. quanquam non propriè ſpongia eſt, ut ſuprà indicauimus, ubi ſenſu ſpongias carere aſtruximus, & Ariſtotelis quaedã de aplyſijs uerba perpendimus. Ἔστι δὲ ἄπλουν ὃ καλοῦσιν ἀπλυσίας (in accuſandi caſu plurali) γλισχρότερον τοῦ κατόχου. & mox: ἐλάχιστοι δέ εἰσιν οἱ ἀπλυσίαι πόδες οὗς κατόχους. quibus uerbis apparet eum ne nomen quidem ſpongiarum (propriè) eis attribuere: tanquam genere proximo prorſus diuerſo: & re ipſa quoque, ut diximus diſtinguit, aplyſijs ſenſum aliquem (omnium confeſsione) attribuens, quem ſpongijs negat. Senſum aplyſias habere (inquit) diúque uiuere inter omnes praecipuè conuenit. cognoſci prae (*Gaza de ſuo addit, caeteris*) ſpongijs eo facile poſſunt documento, quòd cum illae albicent limo ſubſidente, (*dum lauantur,*) ipſi ſemper nigriorem oſtendunt, (Albertus addit, dum ſunt in aqua limoſa: extracti autem & ſiccati fiunt coloris fermè cinerei ad luteum declinantis.) Peſsimum omnium genus eſt earum, quae aplyſiae uocantur, quia elui non poſſunt: in quibus maximae ſunt fiſtulae, & reliqua denſitas ſpiſſa; Plinius ex Ariſtotele. Aplyſiae.

Theophraſtus hiſtoriae plantarum libro quarto ad finem capitis ſeptimi. Quae in mari mediterraneo (inquit) naſcuntur ſtirpes, enumeratae iam ſunt. ſpongia enim & aplyſiae (ἡ γὰρ κατόχη καὶ αἱ πλύσιαι, lego καὶ οἱ ἀπλυσίαι, καλούμεναι, quanquam Gaza hoc non animaduertit,) & ſi quid eiuſmodi eſt, diuerſam naturam ſortiuntur. Albertus cum Ariſtotelis de aplyſijs uerba recitaſſet, ſubdit: Hoc genus eſt quod abundat in maribus noſtris Flandriae & Germaniae: & mouetur ſecundum locum, dilatatione & conſtrictione: & cum tollitur ab aqua, inaniме uidetur: aquae redditum, paulò pòſt iterum uiuit & mouetur. Verùm hoc cum abſolutum uiuat, ſpongiarum generis eſſe non poteſt. nam ſi aplyſias ſolutus eſſet, hanc eius imprimis à caeteris differentiam Ariſtoteles docere debuiſſet. Plura de maſſa illa informi, quae in aqua dilatatur tantùm & conſtringitur, diximus ſuprà in Corollario Leporis marini A. pagina 566.

Aureum uellus eſt animal marinum ſicut ſpongia, & de ſpongiarum genere, ſed rarius eſt & mollius ad modum lanae, & lanugo eius in auri ſplendorem conuertitur, & dilatatur, & prolongatur ſicut uellus: & dum eſt in mari mouetur motu contractionis, & dilationis ſicut ſpongia, & rarò inuenitur. Tamen hoc inuentum in Phrygia, cum extitit bellum Troianum inter Graecos & Phrygios, ſicut dicit Dares Phrygius in hiſtoria Troiana, Albertus. Sed hoc etiam genus eadem ratione, qua proximè maſſam illam informem aplyſiam eſſe negauimus, ſpongiarum generis eſſe non poteſt: & forte nihil omnino tale in mari reperitur. nam quod rarum eſſe tradit & molle, ab Achillea ſpongia forſitan ſumptum eſt: quòd lanam aurei coloris ei adſcribit, à Pinna. Aureum uellus.

Germani è ſpongijs quaſdam uocant **Badſchwüm**, id eſt balneatorias, maximas puto, quibus in balneis inſidere ſolent imbecilliores. tantae ſunt ut una apud nos drachmis ſeptenis, aut etiam maioris ueneat. & **Kropfſchwüm**, à ſtrumis gutturis, quae his crematis (ut dicemus in G.) curari ſolent: quaecunque ſcilicet nondum purgatae calculis adhuc refertae ſunt. Caeteras ſimpliciter **Schwüm**, uel **feine Schwüm/ grobe Schwüm**. Aliqui etiam **Filtzſchwüm** appellant, id eſt Feltrias ſpongias, (à lana Feltria craſsiore & ad pileos intricari ſolita à pilopoeis,) tragos nimirum, aſperos, illotos, quales pharmacopolis uenduntur propter lapides quos continent. Iiſdem aliquando adferuntur ſpongiae quaedam immaturae, illotae, meatibus omnibus plenis, &c. **Vnreyffe ſchwüm**. Licebit etiam ſexus uocabulis eas diſtinguere, **Mennle vnd weyble**, ſicut Dioſcorides docet: nam Galli contrario modo nomina ſexus eis accommodare uidentur. Bulud Turcicum ſpongiae nomen eſt. His addere libuit tabellam diuiſionis ſpongiarum, quae ſpecies earum omnes cum differentijs ſtatim ob oculos ponat, ex Ariſtotele, Plinio, Dioſcoride.

Digitized by Google

Spongiæ, uel
- Manæ, μανὰς: id est, raræ & ſolutæ, maximæ. Dioſcoridi fœminæ. Eædē Plinij ſeculo Africanæ dictæ uidentur. **Badſchwiim, weible.**
- Senſu omni carent: quarū aliæ ſunt
  - Denſæ ſeu ſpiſſę, πυκναὶ, λεπτόγεωι. Mares.
    - Molliſsimæ: (quanquam Plinio manæ molliores ſunt:) ſimpliciter ſpiſſæ dictæ, collatione ſcilicet ad raras. q̄ duo genera frequentiora ſunt. Rhodiacæ Plinij ſeculo dicebantur, quæ ad fouendum molliores eſſent. **Feine ſchwiim, Weiſe.**
    - Minus molles, ſolidiores, minimis fiſtulis, id eſt denſiſsimæ, ſed raræ inuentu: ualidiſsimæ. Cæteræ denſæ raris infirmiores ſunt, quòd radice minùs profunda nutriantur. **Die gar feinen ſchwiim.**
    - Duræ admodum & aſperæ, τραχεῖαι; hoc eſt, hirci. **Grobe ſchwiim, Filzſchwiim.**
- Senſum aliquem habent, aplyſiæ, raræ et magnis meatibus: reliquum in eis ualde denſum eſt, &c. Has non ſimpliciter ſpongias uocat ut ſuperiores. **Schwiim die niemar reiffen/können auch nit gereiniget werden.**

Pro ſpongia aliqui pharmacopolæ alcyonio utuntur, ut in Alcyone aue ſcripſimus ex Braſauolo, in G. Non deſunt (inquit idem Braſauolus) qui lanuginem quandam ſuper oſtreorū conchis innatā pro ſpongijs ſeruent, & utant: quū id potiùs muſci marini genus ſit, quàm ſpongiæ.

Pila mar. Idem Ballas (id eſt pilas) marinas uulgò dictas, nuſquā ſe apud ueteres reperire ſcribit: & in ſpongiarum genere ponit. quamuis (inquit) zoophyta non ſunt, qualia ſpongiæ: ſed ex maris ſpuma ad litora colliſa, & cuiuſdam herbæ minutiſsimis feſtucis fiunt. Vim habent exiccandi. Nonnulli ex fractis ſpongijs & ſpuma arte faciunt, alij ex glutino & taurinis pilis, ignaros pharmacopolas decipientes. Ita fit maris impetus, ut æſtus in minimas feſtucas herbam redigat, & ad litora detrudat: ubi mixta cum ſpuma conglobantur, & ob motum ſupra litus ex fluctu collidente in gyrum ac pilæ formam tendunt, Hæc ille. Quærendum an eadem hæc pila marina ſit, de qua Rondeletius an Pulmo marinus ſit dubitat: ex quo eius iconem dedimus ſuprà, pag. 895. Pulmo marinus (inquit) dici poteſt corpus quoddam rotundum, pilæ marinæ modo, uireſcens, foris ſubſtantia feltro ſimile, intus totum fiſtuloſum ueluti ſpongia aplyſia, &c. Quæ pilæ marinæ uocātur, & in officinis habentur, (inquit Cornarius) ex alcyonij genere eſſe nō dubium eſt. Galenus libri 1. de compoſit. ſec. locos, in fine cap. 2. σφαῖραν θαλασσίαν appellat. Ariſtoteles lib. 9. hiſtoriæ animalium, alcyonum nidum pilis marinis & ſpumis maris aſsimilat: Ἡ δὲ νοσσία ὁμοιοῦται ταῖς σφαίραις ταῖς θαλασσίαις δέ, καὶ ταῖς καλουμέναις ἁλὸς ἔγκραις. Vide plura quę in Alcyone aue annotauimus, in G. alcyonij occaſione, pag. 90. libri de auibus. Matthiolus reprehendit eos, qui pilam marinam uulgò dictam, ueterum adarcen eſſe putant.

B Ad B. pertinentia quædam, paſsim ſuprà in A. expoſita ſunt, cum alia, tum quibus in locis qualesq; prouenianr in genera explicatione. In petris quoq; cruoris inhæret color, Africis præcipuè quæ generantur in Syrtibus, Plinius. Ex Græcia, Illyria & orientaliorib. partibus Venetias afferuntur: quanquam & in noſtro mari ſpongiæ naſcūtur, ſed minores. nos ſpongias propè Camadium, paruas quidem, ſed ualde molles collegimus ſaxis inhærentes, Braſauolus. Differunt figura & magnitudine: quoniam aliquæ oblongæ, aliæ minùs: aliquæ latæ, aliæ rotundæ: aliquæ craſſæ, aliæ ſubtiles: aliquæ tuberoſæ, aliæ planæ, Idem. Inueniuntur & ingentes quædam ſpongiæ (ex Oceano ni fallor, ætate, ut putant, prouectiores) quarum præſtantiores tribus aut quatuor ferè denarijs aureis quandoq; uenduntur. In magnis lapides à ſpongijs cognominati probi perfectiq; reperiuntur. Viuentibus, idemq; madentibus, nigricans color, Plinius. Color illotis uiuiſq; nigricans eſt, Ariſtot. Adhærent (ſaxis) nec parte, nec totæ. interſunt autem fiſtulæ quædam inanes, quaternæ ferè aut quinæ, per quas paſci exiſtimantur. Sunt & aliæ, ſed ſupernè concretæ. Et ſubeſſe membrana quædam radicibus earum intelligitur, Plinius ex Ariſtotele: cuius uerba nunc in C. referam. intereſt enim aliquid.

C Adhærent, nec parte, nec toto. interſunt enim fiſtulæ quędam inanes, ſed pluribus paſsim parꝛticulis hæſitant, & quaſi membrana extenta ſubeſſe radicibus earum uidetur. ſupernè autem cæteri meatus concreti propemodum latent. at uero quaterni, aut quini patent, per quos paſci eas aliqui exiſtimant, Ariſtot. Plinij quidē uerba inde trāslata, recitaui paulò antè in fine B. intereſt autem nonnihil. ¶ Spongiæ & urticæ generantur ſimiliter, ut illa quæ teſta integuntur. per rimas enim & cauernas & fauces ſaxorum oriuntur, ὑφ' ὧν πῶς σύμφυξι τῶν πετρῶν, Ariſtot. Naſcuntur omnes in petris. aluntur conchis, piſce, limo, Plinius. Omnes aut ad ſaxa naſcuntur, aut iuxta littus, (πρὸς τοῖς ὄρεσι) lutoq; aluntur: cuius rei argumentum eſt, quod captę, limo refertæ omnes cernuntur. quod certè indicat, cæteris quoq; adhærentibus, cibum per ipſum annexum hauriri. Imbecilliores propterea ſunt ſpiſſæ, quàm raræ, quia minus alto radicis hæſu innituntur, Ariſtot. Spiſſas minùs adhæreſcere aiunt, Plinius. Intellectum ineſſe iis apparet, quia ubi auulſorē ſenſere,

Digitized by Google

fere, contractæ multo difficilius abstrahuntur. Hoc idem fluctu pulsante faciunt. Viuere esca, ma
ritèsiò conchæ minutæ in his repertæ ostendunt. Circa Toronen uesci illis aulisas etiam aiunt,
& ex relictis radicibus recrescere, Idem ex Aristotele. sed Aristoteles profectò hoc non dicit, cir-
ca Toronen aulisas etiam spongias conchis minutis uesci: cum historiæ 5. 16. scribit: οἱ γὰρ Τορώνης
φασί (τὸν αὐτόχυρον) τρέφειν γὰρ ἑαυτῷ ζῶα, ἐλαφρὰ καὶ ἑτέρα πτώσιμα: ὧν, ὅταν ἐκφαυλωθῇ τὰ ἰχθύδια τὰ κατὰ τὴν
πρώτην κατοικίαν, &c. quæ uerba infrà in D. considerabimus. ¶ Viuere eas constat longo tempo-
re, Plinius. uerum hoc Aristoteles de aplysijs priuatim, non de spongijs prodit. ¶ Putrescunt
in aprícis locis, ideo optimæ in gurgitibus, Plinius. Nec calorem immodicum spongiæ pati-
untur. fit enim eo, ut, more pullulantium (ὥσπερ τὰ φυόμενα) putrescant. quocirca optimæ iuxta
oras (ἐκτὰς) comperiuntur spongiæ, si gurgite alto demersæ sunt. cōmodè enim temperantur (tum
quod ad frigus, tum ad flatus) propter altitudinem gurgitis, Aristot.

Pinnophylax siue pinnoteras, (qui cancer paruus est, rotundo corpore,) in spongiarum quo- D
que cubilibus (cauis, seu fistulis) reperitur. est autem ueluti araneus in eis: qui uenatur hoc mo
do: fistulas aperiens, pisciculos admittit, admissos claudit, Aristoteles 5. 16. historiæ. Sed
idem scyllarus, (id est oblongo corpore cancellus, cauda nuda,) facit, ut Rondeletius asserit. in
spongiarum enim cauernis (inquit) hic quoque latet, & uiuit: cuius rei oculatus sum testis. in
densissimo autem tantùm asperoq; spongiarum genere, quod tragon Aristoteles uocat, reperis-
se cancellum hunc caudatum se scribit: qui ingratum etiam & pisculentum odorem ab hac spon
gia contrahat. Nos multa de utroque cancellorum genere, dedimus suprà elemento C. Cæ-
terùm ut paruulus ille pinnæ custos Pinnophylax, & idem significante uocabulo pinnoteras uo
catur: sic in spongia spongophylax, aut spongoteras uocari poterit. Pinnother etiam uel pinno-
theras, ut aliqui scribunt in recto singulari. In Plutarchi libro Vtra animaliũ, &c. legimus: ὅτι ὁ τὸν
πλάτανον ὀξυκαλοῦσιν Χρυσίππου μέλαν πινοθήρας παντὶ καὶ φυσικῷ βιβλίῳ καὶ ἰδίᾳ πεῖραν ἔχει. τὴν γὰρ σπογ-
γώδη καὶ ἰσόρυκον. ὁ γὰρ αὖ ἄθηλυς. sed spongotheras etiam piscator spongiarum dicitur. Spongi-
am dirigit pusilla bestia, non specie quidem cancro, sed magis araneo similis, suum illa quendam
motum (quo nunc exporrigitur, nunc contrahitur) habet: ueruntamen animalculo ad se sensu
afficiendam, atque illud admonendam quòd sit animata, eget. Nam propter quandam rarita-
tem (ac laxitatem) ingenitam non ipsa sese commouet: sed cum quippiam in sua foramina inci-
derit, ab ea bestiola quam dixi Araneo similem excitata, id comprehendit & exedit. Cum au-
tem ad euellendam eam è saxis homo accedit, ipsa ab eodem animali conuictore suo stimulata
inhorrescit, & contorquens se arctissimè contrahit: quæ causa hercule est, cur piscatori pluri-
mum negotij faceſſatur, Aelianus de animalibus 8. 16. & similiter Philes, Plutarchus in libro
Vtra animalium, &c. Qui Toronen habitant, aiunt spongiam in sese alere animalia, lum-
bricos, & alia huiusmodi, (nimirum etiam cancellos,) ὧν, ὅταν ἐκφαυλωθῇ (supple τὸν ὄγγον,) τὰ ἰχθύδια τὰ
πρώτην κατοικίαν, καὶ τὰς ῥίζας πὰς ὑπολοίπους, Aristoteles historiæ 5. 16. Est autem sensus in ver-
bis Græcis ambiguus. nam si ὧν articulum in accusandi casu accipias, & τὰ ἰχθύδια in nomina-
tiuo, bestiolas illas spongiarum hospites à pisciculis saxatilibus uorari, sicuti & reliquias spon-
giarum aulisarum, dicemus. sin contrà, ὧν pro nominatiuo, & τὰ ἰχθύδια pro accusatiuo: aulu-
sis spongijs resiguas radices & pisciculos saxatiles à bestiolis illis absumi dicendum. quæ poste-
rior sententia mihi magis arridet, præsertim cum à pinnophylace alij quoq; captari & uorare pi-
sciculos tradant. Gaza priorem secutus est.

Vrinatores qui spongias piscantur, à Theophrasto (historiæ 4. 7.) & Herodoto σπογγεῖς di- E
cuntur. Gaza spongiarios uertit, Valla spongiatores. Sic & πορφυρεῖς, purpurarei, uel purpu- *Spongiarũ ante*
ratores nominantur. Σπογγοθῆραι, id est spongiarum uenatores: & σπογγοσυλλεκτικὴ, id est, uri- *putatio.*
natores spongiarij, (ex Lycurgo:) & σπογγοθηρευτικὴ, id est, uenatoria spongiarum ars, apud
Pollucem leguntur. Oppianus σπογγοτόμους: qui circa finem libri quinti Halieuticorum co-
piosè & eleganter, quo pacto à spongiatoribus spongiæ amputandæ legantur describit: unde
Gillius breuiter complexus est, in hæc uerba: Certamen ineunt magnum & difficile piscatores,
cum spongias ad scopulos adhærescentes inter se iunctas tanquam messores uibrata falce à ra-
xo abscindunt: atque abiecta omni cunctatione fune (oblongo, quo cinctus est, plumbum alte-
ra manu tenens, altera falcem) socios admonent, ut ex ima maris sede celeriter subtrahantur.
Nam ab spongijs cæsis sanies ad piscatorum nares manans, non modò tetrum odorem redolet,
sed ad nares adhærescens, sæpe eos suffocat. Oppianus addit solere hos urinatores se præ-
parare cibo potúque modicis ac leuibus, ne corpore pleno respiratio eis minùs libera sit: &
somno non conueniente piscatoribus uti, Brodæus interpretatur modico. ὕπνῳ τ' οὐχ ἁλιεῦσιν οἷσι
τὸν μαλθάσσοντα. ego de somno longiore, quàm piscatoribus conueniat, & nocturno accipio.
nam piscatores cæteri minùs, & noctu parum, propter piscationem dormiunt. spongias uerò
interdiu lecturis noctu dormire & corpora somno μαλθάσσειν, hoc est demulcere licet: id quod
nimiùm breuis somnus non facit. item cauere eos cete ac belluas marinas, oleum ore teneret
idq; cum ad uadum peruenerint, expuere, ut aqua illustretur, sicut nox lumine accenso. Ex-
tractum sanè à socijs qui uiderit misereretur, metu & labore fractum. Est quando infestantibus

cetis uel ſemiſacerum uel prorſus non extrahant. Oleum quidem non in terra ſolum noctu lucet, ſed etiam ſub aqua ſpongiatorum ore efflatum in mari lucem præbet, Plutarchus in libro de primo frigido. Et in libello, cui titulum fecit Cauſę naturales: Vrinantes autem cum oleum in profundo ore expuerint, φῶς ἔχειν καὶ λάμπειν. Et Ariſtoteles in Problematis: Τὸ δὲ ἔλαιον ὕδατι χυθὲν, ποιεῖ μᾶλλον διαυγὲς τῶν θαλαττίων. Spongia etiam ſenſum habere aliquem creditur: argumento quòd multò difficilius abſtrahuntur: niſi clanculum agatur, ut referunt auulſores, Idem in hiſtoria anim. ¶ Putreſcunt in apricis locis, ideo optimæ in gurgitibus, Plinius ex Ariſtotele. quocirca optimæ iuxta oras (ἀκταῖς) comperiuntur ſpongiæ, ſi gurgite alto demerſæ ſunt. ſic enim neque flatibus neque calore nimijs tentantur, Ariſtot. Quin & eas quæ ab Aquilone ſint genitæ, præferunt cæteris, Plinius. Algam pelagicam ſpongiarij deferunt. gignitur autem parte Aquilonia Cretæ tum copioſiùs tum meliùs, ut etiam ſpongiæ reliquaę ſimilia, Theophraſtus. ¶ Spongijs utebantur ueteres ſtrigilum uice ad diſtringenda mundandaęq; corpora. Maioribus ad ciſternas utimur, ut aqua purior deſcendat, Braſauolus. ¶ Candidæ cura fiunt: è molliſsimis recentes per æſtatem tinctæ ſalis ſpuma, ad lunam & pruinas ſternuntur inuerſę, hoc eſt, qua parte adhæſere, ut candorem bibant, Plinius.

Electio. *Vſus.* *Dealbatio.*

G Spongia liquore aliquo imbuta pro partium affectuumq; ratione imponitur: & quanquam ſi recens ſit, etiam ui propria aliqua polleat, ut mox Galeni uerbis docebimus, primùm tamen ea remedia adferemus, quæ ſpongia non per ſe, ſed madens aliquo liquore, quem ipſa ueluti materia imbiberit, præſtat. deinde, quæ per ſe adhibita. tertio, ex ea cremata. quarto ex lapidibus, qui in ſpongijs inueniuntur. Recentes ad quædam utiles ſunt, ueteres uerò inutiles, Dioſcorides. Poſſunt tamen & ueteres, præſertim molliores, pro materia, alijs imbuendæ liquoribus utiles eſſe: recentes uerò & per ſe alicubi proſunt, ut dicemus: & alijs madentes liquoribus, exiccandi ui propria attrahendiq; conferunt. Spongia noua, non ſicut lana aut linamentum, (quod μοσσὸν λάνην, id eſt, carpinatum uocant,) materia duntaxat eſt, quę humores irrigandos excipiat, ſed etiam manifeſtè deſiccat. Id quod ſcies, ſi ea utaris in uulnere cum aqua, aut oxycrato, aut uino, pro diuerſitate uidelicet corporum, uti eſt antè dictum, Glutinabit ſiquidem ea ſimiliter atque medicamenta quæ uocãt enæma. At ſi non noua ſit, ſed uſui accommodata, palàm cognoſces quãtum à noua ſuperetur, ſi uulneribus eam imponas, ſiue cum aqua, ſiue cũ oxycrato, ſiue cum uino, nec mirum eſt, cùm in ſpongia noua ſeruetur etiamnum ea quam à mari accepit facultas, modicè corpora exiccandi, atq; hæc quidem præſtare poteſt cum etiamnum ſeruat maris odorem. nam temporis ſpatio, etiamſi nunquam uſui accommodata fuerit, tamen & odorẽ maris amittit, nec equè deſiccat, Galenus. Spongia aqua frigida madẽs repercutit, & elidit ad uicina quod in loco eſt, Idem lib. 1. de compoſ. medic. per genera. Partes ſacrificãdas ſpongijs priùs foueri iubet, quouſq; coloris euadant punicei: item ſpongijs foueri locum, ubi hirudo fuerit, ut uirus extrahatur: abſtergiq; eis hirudinum mucorem. Contra ſcorpionum ictus ex aceto imponuntur ſpongiæ. Recentes diſcutiunt, molliunt, mitigant, Plinius. Vſus earum ad abſtergenda, fouenda, operienda à fotu, dum aliud imponatur. Feruenti ex aqua perfuſæ expreſſæq; inter duas tabulas, in febri impoſitæ proſunt contra nimios ardores: ignibus ſacris ex aceto, efficaciores quàm aliud. Imponi oportet ſic, ut ſanas quoq; partes ſpatioſè operiant, Idem. Subtilioribus molliorib⁹q; ad fomenta utimur, ſicuti antiqui Rhodiacis, Braſauolus. Imponuntur & his morbis quos uaporari oporteat, feruenti ex aqua perfuſæ expreſſæq; inter duas tabulas. Imponuntur & integris (*non uulneratis*) partibus, ſed fluctuatione occulta laborantibus, quæ diſcutiẽda ſit, &c. item articulis aliàs aceto ſalſo madidæ, aliàs è poſca: ſi ferueat impetus, ex aqua, Plinius. uidetur autẽ occultam fluctuationem tranſtuliſſe, quod Græcus aliquis forſan, ſicut & Dioſcorides, τὰ ῥευματικὰ ἕλκωσιν dixit: hoc eſt, fluxioni obnoxia & cuniculoſa ulcera: in quibus tamen non undiquaq; intę græ partes ſunt. Incipientes inflammationes uel ſpongia ſola ex poſca impoſita repreſsit, neq; quicquam eo totum corpus fuit offenſum: præſertim cum neq; malignum eſt, neq; multum quod influit, neq; corpus humoribus ex æquo redundat, Galenus. Idem lib. 2. ad Glauconẽ, ſpongiam inflammationi imponi iubet, in aqua & uino acerbo cum modico aceti intinctam. Et lib. 13. Methodi, fomentum ex ſpongia & aqua dulci phlegmonen iritatam mitigare docet. Rurſus libro 2. ad Glauconem: ſpongiam in aqua, quæ parum aceti habeat, curare œdema, id eſt, tumorem pituitoſum. Et libro 14. Methodi: Spongia noua (inquit) ſi non adſit, meliùs eſt ellychnium accipere, quod ſit molle, quale eſt Tarſicum: ſiquidem hoc etiam utilius uidetur ad curandum œdema, quàm ſit ſpongia. Ad Glauconem uerò 2. 3. in curatione œdematis: Oportet autem ſpongiam (inquit) omnino nouam eſſe: quæ ſi non adfuerit, ſaltem exquiſitè abluatur ex aphronitro & nitro, & ex ea quæ conia ſtacte, id eſt lixiuium diſtillatum, à Græcis nominatur. Quod ſi ex his œdema non quieſcat, aluminis parum imponendum eſt, ſpongiaque omnino noua applicetur. His ſimilia, & ampliorem de ſpongiæ in œdemate uſu, tradit Methodi 14. 4.

Ordo. *In genere.* (*Ad uulnera.*)

Ad ſuggillata. Liuorem ab ictu recentem, ex aqua ſalſa calida ſæpius mutata tollunt, Plinius. Spongia noua cum aqua ſalſa calida ſæpius impoſita, ſuggillationes liuoresque detergit, Marcellus.

Sic-

Siccæ recentes & uacuæ, ſanguinis profluuiũ ſiſtunt, Dioſcorides: Plinius addit, ex aceto aut frigida. Si ſanguis è uulnere fluat, uſtæ ranæ cinerem uulneri inſpergito, ſuperponenda porrò his ſpongia ex oxycrato, & frequenter ſiccitatis ratione mutanda, Galenus Euporiſton 1. 129. In ſanguinis fluxione poſt excíſos calculos, & alia omni, foris in ſpongia impoſitum acetum, intus potum cyathis binis quàm acerrimum, medetur, Plinius. De ſanguine è naribus fluente ſiſtendo ſpongijs, &c. dicetur inferiùs. ¶ Recens & minimè pinguis (ἀλιπὴς, *uſu nimirum ſordes & pinguitudo accedunt,*) uulneraria eſt, & tumores coërcet: & ex aqua poſcá uè recentia glutinat uulnera, Dioſcor. Recẽtes diſcutiũt, &c. Veteres cõglutinant uulnera, Plin. atqui Dioſcorides & Galenus ueteres nulla ui propria præditas uolũt, ea quã à mari acceperãt, amiſſa: ut recitatimus paulò ſuprá. Spongía uel ex aqua frigida, uel ex uino, uel ex aceto expreſſa, uulnus glutinat. ex ijſdem, lana ſuccida, Celſus. Spongiæ in uulnerũ curatione & ſuccidæ lanæ uicem implent, nunc ex uino & oleo, nunc ex eadẽ, (*ex eadem fortè ſuccida lana: ſed hæc liquor non eſt. quare non ex ipſa, ſed ſucco eius aſypo fortè id præſtiterint. niſi malis ex aqua, ut Dioſcorides, Celſus, & Galenus habeint.*) Differentia hæc, quòd lanæ emolliunt, ſpongiæ coërcent, rapiúntq; uitia ulcerũ, Plín. Galeni uerba de ſpongiæ recentis uulneraria ui, retuli ſuprà ab initio huius ſegmenti. Fracturæ & uulnera ſpongijs utiliſſimè foueñ. Sanguis rapitur in ſecando, ut curatio perſpici poſsit. Et ipſæ uulnerũ inflãmationibus imponunñ, nunc ſiccæ, nunc ex aceto inſperſæ, nunc è uino, nũc ex aqua frigida. Ex aqua uerò cœleſti impoſitæ, ſecta recentia non patiunñ intumeſcere, Plín. Ex Achilleis ſpongijs (præcipuè) fiebant penicilli uulnerarij, (unde & ipſæ per excellentiam penicilli dictæ,) quibus ſcilicet uulnera ulcerá ue ſtipabant, ut clariſsimè explicat Plautus in Rudente: Ego iam te hìc itidem, quaſi penicillus nouus exugere ſolet, ni hunc amittis, exugebò quicquid humoris tibi eſt. Pro dilatandis uulneribus utimur ſpongijs ex terebinthina, Braſauolus. Spongiam ulceri applicat madidam uino aut aqua: uultq; ſpongiam permanere frigidam, Galenus libro 14. de comp. medic. per genera.

Ad ſiſtendum ſanguinem.

Aridæ ligatæ lino, ſi penicilli (*linamenti*) modo adigantur, occluſa ulcera calloſq; (*interiores ſcilicet ulcerum*) laxant, Dioſcorides. Imponuntur & ijs quæ apoſtemata uocant, melle decocto perunctis. eædem & callo (*nimirum ulcerum, ut Dioſcorides habet*) ſalſa (*aqua*) madidæ, Plinius. Vlcera humida & ſenilia impoſitæ ſiccant, Idem. Fluida, cuniculoſa & antiqua ulcera ſiccant ſuperpoſitæ aridæ, recentes & uacuæ, Dioſcorides. Recentes cum decocto melle uetuſtos etiam ſinus iungunt, Idem.

Ad ulcera.

Spongiam latam & denſam ac cauam in aqua madefactam & probè expreſſam capiti imponas: hoc Eraſiſtratus ceu magnum quoddam præſeruatiuum in calidis habitibus tradit, aduerſus capitis dolorem, quum uidelicet eos Solem perferre oportet, Galenus in libro 2. de compoſ. ſec. loc. Ad dolorem capitis ex plaga aut caſu, Apollonius ſcribit conuenire fomenta per ſpongias aqua calida imbutas: & mollium lanarum faſciculos aceto & roſaceo conſperſos, Galenus ibidem. Capiti medendo: Spongia cum tepidis annexa liquoribus hymbris Profuit, Serenus. ¶ Siriaſeis infantium ſpongia frigida cerebro humefacto rana inuerſa adalligata efficacíſsimè ſanat, quam aridam inueniri affirmant, Plinius. Spongiæ imponuntur ex aceto calido ad capitis dolores, Idem. ¶ Somniferæ ſpongiæ confectio apud Nicolaum Myrepſum legitur huiuſmodi: Succi mandragoræ, ſucci lactucæ, ſucci foliorum hyoſcyami, caphuræ, ſucci nenuphàris, ſucci ſolani: madefacito in ijs opium quod ſatis eſt, dein ſpongiam nouam inijce, ut totum ſuccum combibat. Poſtea accipe ſpongiam hanc confectionem in ſe habentem, & linteo undiquaque tectam in æſtu caniculari ſuſpendito, ut exiccetur. Tandem recondito, & uſu poſtulante odorandam dato. confeſtim enim ſomnum accerſit. Confert nephriticis, uigilantibus, continuis febribus, & omnis generis uigilijs, remedio probato. ¶ Oculis lippientibus omnino adhibendum eſt fomentum per ſpongiam, ſiquidem mediocris ſit dolor, ſemel aut bis in die. Si uerò uehementior dolor urgeat, præſtat ter aut quater, & ſæpius uti. in longis præſertim æſtiuis diebus. Fiat autem fomentum per melíloti & fœnigræci decoctum, Galenus libro 4. de compoſ. ſecund. locos. Per ſpongiam mollem, non per ſacculos & cataplaſmata oculis fomenta adhibenda ſunt, Idem commentario ſexto in ſextum de morbis uulgaribus. Oculis ſcabris conuenit fomentum, ſpongiæ calida imbutæ, Archigenes. Idem ſpongiæ ocularis meminit, ut mox referam in remedijs ad aures. Molliſsimum genus ſpongiarum penicilli, oculorum tumores leuant ex mulſo impoſiti. ijdem abſtergendæ lippitudini utiliſsimi: eoſq; tenuiſſimos & molliſsimos eſſe oportet. Imponuntur ſpongiæ ipſæ epiphoris ex poſca, Plinius.

Ad capitis dolorem.

Spongia ſomnifera.

Ad oculos.

Ad aurium dolorẽ fomentis utendũ eſt per ſpongias aqua calida imbutas, ac ſufficienter expreſſas, Apollonius recitante Galeno. Apud quem etiã Archigenes de fomentis ad auriũ dolores ſcribens: Exprimantur autem (inquit) uehementer ſpongiæ, auribuſq; apponantur. facillimè enim ab humore frigeſcunt. quapropter fomenta ſicca longè commodiora eis exiſtunt, ex ſale uidelicet aut milio, aut ſimpliciter lana conuoluta, aut tenuibus mappis. Et paulò pòſt: Summè auxiliatur ſpongia ocularis melle cocto atque adhuc calido imbuta & impoſita. Cum felle uitulino & aceto pari menſura ſerpentis ſenectus, id eſt, exuuiæ decoctæ, &

Ad aures.

Digitized by Google

lanula madefacta medicamentum auriculae inſertum, maximae utilitatis eſſe creditur, ſi priùs fer-
Ad ſanguinem è naribus fluentem, &c. uenti aqua de ſpongia aurem foueris, Marcellus Empiricus ni fallor. ¶ Cum ſanguis nimius è naribus erumpit, proderit ſpongiae particulam praeſectam apte forfice, & ad amplitudinem narium figuratam inijcere paulo preſsius, aceto infectam, & interdum eodem inſperſam, Marcellus Empiricus. Ad eruptiones ſanguinis è naribus: Spongiam ſiccam immittito. Aut ſpõgiam in acre & feruidum acetum coniectam forinſecus ad ſanguine manantem narem apponito, atque ſpecillo donec impellatur apprimito. Praeſtat autem ſpõgiae principium filo per acum tranſmitti, quo facilè extrahi poſsit: extrahito autem quum opus ſuum perfeciſſe exiſtimaueris. Si uerò inareſcat ſpongia, intuſcp agglutinetur, per auricularem clyſterem frigidam aquam immittito, ac infunden do humectato, atque ita extrahito. Vtere etiam compoſitionibus uulnerarijs & ſanguinem ſiſtentibus quae deſcribentur. Accommodatum eſt et frontem ſpongijs refrigerare, Heraclides apud Galenum de compoſ. ſec. locos: & partim Galenus Euporiſton 1. 27. ubi haec etiam legunt: Frontem praeterea ſpongijs ex aqua frigida foueto: ſitcp aegrotus capite eleuato erectioq; iubeto. Si quando ulcuſcula in naribus fuerint, ſanabuntur fomento aquae purę calidę per molles ſpongias,
Ad gingiuas. & medicamentorum infrà ſcriptorum perunctione, &c. Marcellus. ¶ Ad gingiuas cruentas, uel ſanguinem ex gingiuis erumpentem: Spongiam nouam ſiccam in ſanguine taurino madefactã, in uaſe fictili exure, contere ac repone. Vbi uerò uti uelis, cineris ipſius drachmas quatuor accipe, thuris drachmas duas, chalcitidis crudae drachmas duas, & ſimul trita inſperge, Aëtius. 8. 31.

Ad thoracem. Cardiacis in mamma laeua merum in ſpongia imponi prodeſt, Plinius. Mulieri ubi mammae inflantur: Accipe ſpongiam mollem (πάνιον τοῦ πόλυ, fortè πάνιον ἢ ἀσόγγιον. Fuchſius ex Paulo legendum putat ἀσόγγιον ἐκπελόν. niſi πάνιον, inquit, uocet panem, ut ſuprà fecit) aceto imbutam, impone crebrò, Myrepſius. Haemoptoicis praeter ea quae ſumuntur remedia, forinſecus ſpongiam aceto imbutam imponito, Galenus.

Ad ſtomachũ, &c. Spongiae feruenti ex aqua perfuſae, expreſſacp inter duas tabulas, & impoſitae ſtomacho proſunt: ſed ſpleneticis è poſca, Plinius. ¶ Hippocrates in libro de nat. muliebri, in fomentorum quorundam deſcriptione, (neſcio ad quos uteri affectus: non enim exprimit,) ſpõgias calefactas adhiberi iubet, & cum mollibus lanis, & panniculis laneis, &c. foueri. Spongiae ſpleneticis è poſca impoſitae proſunt, Vuottonus. ¶ Archigenes inter ſplenis remedia ſpongiam acerrimo aceto imbutam memorat. ¶ Spongiae tollunt teſtium tumorem doloremcp ex poſca, Plinius. In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & omni alia, acetum foris in ſpongia impoſitum, intus potum cyathis binis quàm acerrimum, medetur, Idem. Chirurgi quidam cum anus & ultimũ inteſtinum laborant, è ſpongia penicillum ligno inſerto, remedio aliquo madidum immittunt. ¶ In lateris dolore fomentum aliqui ſpongijs adhibendum cenſuerũt, Galenus de Hippocratis & Platonis decretis 9. 6. ¶ Ad muliebre profluuium opitulatur etiam ſpongia feruenti aceto madida, et mediocriter expreſſa (naturalibus impoſita,) Galenus de facile parabilibus ad Solonem cap. 54. ¶ Si uterus foras prodierit, in iuuenculis pelliculam uteri obliquè inciſam linteo confricato donec inflammetur, & illinito phocae oleo ſine adipe, & molles ſpongias uino reſperſas apponito, Hippocrates in libro de exectione foetus. Audio medicos aliquos ſpongiam mollem, uel ex ea penicillum, medicamento aliquo liquido madentem, in ſinum mulieribus indi conſulere, ut expreſſus ita liquor in uterum influat, clyſteris uterarij loco, noſtro ſeculo ferè obſoleti.

Nuſquã diutius durare ſpiritũ. Nuſquã diutius durare ſpiritũ medici affirmant. ſic & prodeſſe corporibus, quia noſtro ſuum miſceant: & ideo magis recẽtes, magiscp humidas: ſed minùs in calida aqua, minuscp unctas, aut unctis corporibus impoſitas: & ſpiſſas minus adhæreſcere, Plinius, qui hoc nimirũ argumento, ſpongiarum ſpiritum noſtro miſceri, oſtendit: quoniam adhæreſcunt noſtro corpori, praeſertim recentes & non unctae, nec unctis corporibus, pinguitudo enim poros claudit, & ſpiritus penetrare prohibet. Spiſſae etiam minùs hærent, quòd pori in eis minus pateant: eademcp ratione uteres puto, & quae uſu ſordes ac pinguitudinem conceperunt. Cur uerò humidae faciliùs hærent, cũ homor poros claudat: an non ſimpliciter humor, ſed frigidus claudit: calidus uerò nõ claudit, & inſuper euaporans in ſpiritum uertitur, quo intercepto adhæreſcunt. Nuſquam diutius durare ſpiritum medici quàm in ſpongijs affirmant. ſic & prodeſſe corporibus, quia noſtro ſuũ miſceant. Hoc genus remedij apoſpongiſmum Archigenes & ſecuti eum medici appellant, Hermolaus. Propterea qui peſtilenti morbo affectos curant, ſpongiam aceto aſperſam circa nares & os ponunt, ne infectum aërem trahant: & ad alia plura antiqui ſpongia utebantur, ut ex ipſa ſpiritum traherent, non ex libero aëre, ob aliquam infectionem. quod genus remedij apoſpongiſmum uocabant, praeſertim Archigenes. & reuera in peſtilenti morbo & epidemico, nihil excellentius, Braſauolus. De applicatione quidem ſpongiae Archigenis uerba, Aëtius li. 5. ca. 130. refert haec: Spongiae uſum admittimus ad reliquas quidem partes, ut adhærentes ſordes abſtergamus: ſiue ſit illud uirus, ſeu ſanguis, ſeu pus, ſiue ipſamet medicamenta: aut certè, ut corpora mordicatione uel ſcabie uexata mitigare tentemus. Ad faciem uerò, ut refocillemus excitemuscp ſpiritum: ueluti his qui animo delinquuntur, aquam (*madentem ea ſpongiam*) admouemus aeſtate quidem frigidam, hyeme uerò tepidam, (χλιαντώδη, *interpres Ioan. Bapt. Montanus, non rectè uertit laſte admixtam.*) Hoc tamen remedij genus obſeruandum eſt, ne aegrotis in principio aut augmento exacer-

Apoſpõgiſmus.

exacerbationis fiat, ſed in uigore aut declinatione. in principijs enim acceſsionum odoribus potius recreamus. Cenſet autem Archigenes in ardentis febris exceſſu, ſpongia nõ faciem tantùm, ſed pectus quoq; fouendum, Hæc Actius.

Spongie uires per ſe.

Σπόγγος καυτὸς καὶ ἀλεπτὸς, hoc eſt, Spongia recens & minimè pinguis, (nam uſu & ſuam uim amittit, & ſordibus ac pinguedine inficitur,) manifeſtè deſiccat, &c. ut ſuperiùs Galeni uerbis expoſitum eſt, ſed quæ alijs rebus iuncta madidá ue præſtat remedia, ſiue etiam ipſa ſimul aliquid conferens, ſiue tanquam materia tantùm excipiens, iam explicata ſunt. hic ſeorſim nonnulla, quæ per ſe & ui propria efficit, adijciemus. Ad tumores excreſcentes minuendos admodum laudatum: Spongia recenti in balneo à ſupernis ad infernа iube tumores abſtergere: & ubi inceperit ſudare, continuò exprime ſpongiam. & hoc facito donec ad naturalem ueniat conſtitutionem intra decem dierum ſpacium. Extenuat adeò, ut etiam abſceſſus exiccet: & hydropicos, qui calciamentis cincti incedere nequeunt, ſed rudi panno pedes obuoluere coguntur, Nicolaus Myrepſus. Spongijs utebantur ad detergendum in balneo, Galenus Methodi 10. Spongijs pro ſtrigili utaris in balneis, Idem de uictus ratione in morbis acutis, comment. 3. ubi caput etiam ſpongia ſiccari iubet. Africanam ſpongiam ſiccabis & lana inuolues, atque inde radicem dentis perfricabis: ſed caue ne alium pro alio tangas, nam contactus poſt triduum cadet. ſi enim putidus fuerit, & dolebit, facilè excidet, Marcellus. Auditus grauitate laborantibus plurimùm auxiliatur ſpongia tenuiſsimè trita & auriculæ indita. idem remedium commodum eſt & ad carnem in auditorio meatu enaſcentem, Apollonius apud Galenum libro 3. de compoſ. ſecundum locos. Spongia trita & inſperſa uulneribus canum in auribus medetur. eadem albo oui excepta, & cataplaſmatis inſtar applicata, uermes in auribus canum occidit, Tardiuus. Polybius penicillos (qui circa Lyciam naſcantur in alto, unde ablatæ ſunt ſpongiæ,) ſuper ægrum ſuſpenſos quietiores facere noctes auctor eſt, Plinius.

Ex uſtis remedia. In genere, extra corpus.

Cremantur ſpongiæ alcyonio ſimiliter, Dioſcorides. Cremata ſpongia acris & diſcuſſoriæ facultatis eſt. ea quidam ex præceptoribus noſtris utebatur ad ſanguinis profluuia quæ in chirurgico opere contingunt: habebat autem paratam ſemper ſiccam & aridam, quam uſu poſtulante, bitumine imprimis: ſin eo careret, pice imbuebat. hanc partibus ſanguine profluentibus etiamnum ardentem admouebat, ut pariter & cruſta loco induceretur, & ipſum ſpongiæ uſtæ corpus ceu operculum accederet, Galenus ſub finem librorum de medicamentis ſimplicibus. Latinus interpres pro his uerbis πρὸς τὰς ὑπὸ τῶν χειρουργίας αἱμορραγίας, tranſtulit: ad ſanguinis eruptiones quæ manuali opera indigent: quod non laudârim. nam quod ſuprà ex Plinio recitauimus: In ſanguinis fluxione poſt exciſos calculos, & omni alia, acetum in ſpongia impoſitum medetur, &c. Idem Galenus non ſolum à calculorum, ſed quauis alia ſectione chirurgica, ſpongiam uſtam, &c. præſtare ſentit. ¶ Siſtunt ſpongiæ hæmorrhagiam. cum aceto autem uſtæ proficiunt ad lippitudinem ſiccam, & ubicunque extergere aut ſpiſſare oportet, ſed oculorum affectibus utiliores ſunt lotæ (poſt uſtionem.) Cum pice uerò crematæ ſanguinis profluuia coërcent, Dioſcorides. Græce legitur, ἐπέχουσι δὲ καὶ αἱμορραγίας σὺν ὄξει ἢ κεκαυμέναι πρὸς ῥεγμοδυσεντερίαν (ἀχμάζουσι.) ubi interpretes recentiores quidam uerba σὺν ὄξει, id eſt cum aceto, ad præcedentia referunt, ſicut & uetus interpres apud Syluaticum in capite Affegi albach. ſed obſtat illis uocula δὲ, & quod ſequitur ſic uſtas conuenire ad ſpiſſandum, quam uim nimirum aceto debent. Alioqui Plinius etiam ſpongias (recentes) ex aceto aut frigida ſanguinis profluuium ſiſtere author eſt. & ſimpliciter uſtas ad genarum ſcabricias, (ſic xerophthalmiam interpretari uidetur,) & alia ſicuti hic Dioſcorides, utiles facit. quamobrem nihil definio. Ex aceto quidem non commode uri uidentur, niſi eo tinctæ, reſiccentur: quod aliquoties repeti poteſt, ut tandem ſiccæ urantur. ¶ Uſtæ ſpongiæ cinis ſanguinis fluxum ualenter aſtringit, Galenus de theriaca ad Piſonem. Omnium ſpongiarum cinis cum pice crematarum, ſanguinem ſiſtit uulnerum. aliqui raras tantùm ad hoc cum pice urunt, Plinius. ¶ Hirci fel lentigines tollit, admixto caſeo ac uiuo ſulphure ſpongiæq; cinere, ut mellis ſit craſsitudo, Idem. ¶ Spongiæ cinis cum oleo uel aceto fronti illitus tertianas tollit. priuatim Africanæ ex poſca tumorem diſcutiunt, Plinius.

Ad oculos.

Oculorum cauſa comburuntur in cruda olla figulini operis, plurimum proficiente eo cinere contra ſcabricias genarum, excreſcentésque carnes, & quicquid opus ſit ibi deſtringere, ſpiſſare, explere. Vtilius in eo uſu lauare cinerem, Plinius. Cinis earum ex aceto aridæ lippitudini auxiliatur, &c. Dioſcorides. Vide paulò ſuperiùs.

Ad ſanguinem è narib. manantem.

Ad ſanguinis narium eruptiones: Spongiam cruda pice imbutam exurito, & linamento torto excepram indito, Aſclepiades apud Galenum de compoſ. ſecund. locos. Et mox: Quidam ſpongiam Aphricanam aceto acerrimo incoquunt, deinde exprimunt, eamq; in ignito lapide frequenter obuoluunt, atque ita ſuffitum & uaporem excitant, quem naribus attrahere iubent. Spongiæ Africanæ combuſtæ cinis ſi naribus ſanguine manantibus hauriatur, plurimum proderit, Marcellus Empiricus.

Intra corpus. Ad gutturum tumores.

Spongiarum illotarũ, & qui in eis cõtinentur lapidũ, cineris, ad conſumendas ſtrumas ſeu tumores gutturum, quos bronchocelas Græci nominãt, apud recentiores quoſdã uſus eſt. Memini

Digitized by Google

ego his ac similibus, qualia subiungam medicamentis curatos quosdam, sublatis uel imminutis tumoribus, sed post aliquod tempus renatis ijsdem denuo infestatos. Guttura tumida, quod aquarum sæpe uitio euenit, (*& hereditario malo interdum, ni fallor*) uocis ac sermonis usum ac anhelitum impediunt, ea in Bergomensi ac Neocomensi agro monstrifica sunt: quibus plerique strangulati sunt. quibusdam impune adeò dependent, ut ab humeris gestentur, Alexander Benedictus. Inter Heluetios Vallesia præcipuè his tumoribus, unde gutturosi dicuntur, infestatur. scio alicubi pueros hoc malo paulatim aucto suffocatos. Chirurgi quidam execare audent: quā chirurgiam idem Benedictus docet lib. 3. de partibus corporis humani. Sed ad remediorū è spongijs descriptiones uenio. Ad leuanda guttura medicamen: Sume corticis auellanæ, spongiæq; combustæ, algæ (id est, paleæ marinæ,) chartæ combustæ, ossis sepiæ, clinopodij, sem. plantaginis, ana semunciam. piperis nigri, & albi, & longi: zingiberis, salis gemmæ, pumicis, glandis muscatæ, cinamomi, ellebori albi & nigri, ana drach. duas, teruntur: ac cum saluię aqua, drachma potui datur. Sed perpurgare prius & corpus & caput opus est. Per se (*etiam*) uerissimo experimento promittit (*proficit*) spongia in furno arefacta, drachmæ pondere ex uino albo ante cœnam duarum horarum interuallo (pota,) si quotidie datur. Alexander Benedictus libro xxx. de curandis morbis. ¶ Quæ sequūtur in libris quibusdam manuscriptis, sine authore reperi. Ad botium: sic enim indocti quidam recentiores nominant. Misce pilularum de agarico & cochiarum, ana sesquidrachmam, fiant globuli xxi. de quibus gutturosus septenos septimo quoque die deglutiat, & eo die sibi caueat. Interea etiam hoc polline utatur, qui recipit: Spongiæ incisæ & combustæ, ossis sepiæ, salis gemmei, radicis chelidoniæ, cyperi, cyclamini, zingiberis, pyretri, bedeguar, nucis cypressi, radicum scrofulariæ, filipendulæ, (*omnium puto ustorum, partes æquales:*) Huius pollinis lenissimè triti scrupulus aut drachma dimidia bibi debet, cum decocto saluiæ uel staphisagrię. Foris autem imponatur emplastrum diachylon cum iride (treatum uocant indocti) admixto polline radicum scrofulariæ. Aliud: Cornu cerui & spongiæ quam à strumis denominant pharmacopolæ, partes æquales in puluerem redige: & quotidie ieiunus inde bibat affectus è uino aut aqua portionem conuenientem (drachmæ nimirum) mane & uesperi. quod si recentior sit struma, huic remedio cedet: sin uetus, non amplius augebitur. Aliud: Spongiam balneatoriam multis calculis refertam ure: & admisce cornu cerui ustum, (*æquali pondere.*) itē piperis lōgi drachmam. fabarum drach. ij. Dormiturus strumosus panis tosti segmentum modico uino madefaciat, & cum eo hunc pollinem deuoret, Luna decrescente, mane & uesperi. Simul etiam strumā inungat bis die unguento quod fit, ungulæ equinæ ramentis, quæ à fabris abscinduntur, crematis & cum oleo permistis. Aliud: Lapidum de spongijs semunciam: spongiæ ustæ drach. ij. plantaginis maioris manipulum, tere. & puluerisi huius portionem cum pane tosto è uino madente quotidie sumat. Aliud: Lapidum spongiæ, pumicis, ossium persicorum, cotoneorum exiccatorum (*partis interioris,*) ana uncias sex. Ossium sepiæ unc. iij. salis cōmunis unc. iiij. pyretri, gallæ Rom. ana unc. ij. tomenti de panno laneo, piperis nigri, ana q. s. Misceantur in olla figlina uitreata, operculo probe clausa cum luto, & comburantur. Aliud: Spongiam balneatoriam ure: & sumū per infundibulum ore aperto hauri. Crematæ postea puluerē è uino (paulatim) bibe. Aliud: Spongiam balneatoriam, & quam spongiam uocant in rosa syluatica, in uino generoso coque. Aliter: Spongias à strumis dictas, in pollinem redige: quem cum simila & pauca aqua subiges, & in furno coques placentam, de qua mane & uesperi bucceas tres sumi iubebis. Puluerem contra strumas (quemcunq; sumi uolunt decrescente tārùm Luna, quantum est iuglans, è iure pisorum sine sale, sine butyro, mane & post cœnam: ita ut interim pomis, piscibus, lacte, & omnibus glutinosi succi cibis abstineatur, donec persanetur struma. Simili remedio ueteres quidam ad tussim, &c. ut iam proximè dicetur, usi sunt.

Ad tussim, &c. Ad tussim, spiritus difficultatem à stomacho, & sanguinea sputa: Nouam spongiam & madidam accipito, huius usq; tritęq; cinerem cum melle & pipere, quantum satis est, commisceto, in eamq; formam redigito, ut delingi possit, uesperiq; à cœna quantum tribus digitis capere potes accipito, Galenus Euporiston 3. 52. Spongiæ Africanæ cinis cum porri sectiui succo sanguinem reijcientibus hausta salis ex frigida prodest, Plinius. Cum succo porri sectiui hausta empyicos (*repone hæmopryicos, ex Plinio*) sanat, Marcellus Empiricus. ¶ Ad aluū citam, expertū. Spongiam recentem uino madefactā urito. quoad in cinerem uertatur. Et cineris cochlearium unum irrigato cum uino ueteri mensuræ unius, da bibēdum diebus tribus mane ieiuno. si febricitet, uinum sit dilutum, Nic. Myrepsus. ¶ Spongiam marinam exures, & in cinerem rediges, & cribrabis. inde cochleare plenum in quacunque potione dabis ei qui hæmorrhoidum nimietate uexatur, Marcellus Empiricus. ¶ Si fluxus (uteri) oboriatur, & iam diuturnus fuerit, spongiam combustam ac tritam uino odorato dilutam, bibendam dato: & per suffitus resicca. & quæ restringūt appone, Hippocrates de nat. muliebri. Et libro 2. de morbis muliebribus: Si fluxus (inquit) diuturnus sit, spongia combusta auxiliatur. terenda est autem spongia, & cum uino odorato exhibenda. 6

Lapis spongiæ. Lapides spongiarum & ipsi uocantur spongiæ, (*fortè spongitæ:*) uel cysteolithi, quòd uesicæ medeantur, Hermolaus. Spongiæ lapides inueniuntur in spongijs, & sunt natiui, quidā eos tecolithos

lithos (*aliqui hîc cyſtolithos legunt, quod minus placet*) uocant, quoniam ueſicæ medentur, calculos rumpunt in uino poti, Plinius 36. 19. Lapis ſpongiæ, qui & ſpongites, in ſpongijs ſolet inueniri. is cochleæ inſtar perforatur, & quidem utrinq; cum uino potus calculos renum frangit: atq; ex eo cochlolithos nominatur. Plinius ſpongiten, quia lapidem eſſe legerat, in gemmis numerat, Ge. Agricola. Lapides in ſpongijs inueniuntur, qui ueſicæ calculos rumpunt in uino poti, Dioſcorid. Rariſſimæ ſunt ſpongiæ, quæ hiſce lapidibus uacent, Matthiolus Senenſis. Lapides qui reperiuntur in ſpongijs, frangendi uim obtinent, nō tamen ita ualidam ut lapidem in ueſica cōminuant: unde qui id ſcriptum reliquerunt mentiti ſunt. uerùm qui in renibus conſiſtunt, rumpunt: ue lut qui ex Cappadocia cōuehunt quos in Argæo naſci aiunt. Soluuntur aūt hi in ſuccum colore lacteum. ex quo liquet quòd extenuandi uim obtinēt, abſq; eo ut inſigniter calefaciant, Galenus lib. 9. de ſimplicibus medic. Ad calculoſos pharmacum inſperſile: Seminis balſami partē unam, lapidis qui in ſpongijs reperitur tantundem: pulegij aridi, ſeminis maluæ ſylueſtris, ocymi aridi, ſingulorum tantundem. Tuſa & cribrata reponito, & dato cochleariū cum uini diluti cyathis duobus, Aſclepiades apud Galenum de compoſitione ſec. locos lib. 10. cap. 1. Antidoto è cicadis nephriticæ apud Nicolaum Myrepſum miſcentur etiam ſpongiarū lapides. ¶ Lapillus qui in ſpongia Africana inuenitur phœnicio obuolutus linoq; ligatus, collo ſuſpenditur eius qui uuæ uitio laborat, Marcellus. Vſus etiam horum lapidum eſt ad bronchocelas, ut explicatum eſt ſuprà inter remedia è ſpongijs uſtis.

Spongia dicta eſt à uerbo ſtringere, (ſic lego, non fingere, ut codices quidam habent) quod eſt extergere. unde Cicero: Et ſtringebatur ſpongijs ſanguis: id eſt, extergebatur, Iſidorus. Σπόγγος, ἀπὸ τοῦ σπογγίου, Heſychius. Σπογγιὰ Atticum eſt, Suidas. qui & hæc Ariſtophanis uerba è Ranis citat: λὰν μὴ σπόγγος πᾶς τὴν καρδίαν ἀπομόλῃ. Σπόγγος, ἀφ' οὗ ἀφαιροῦμεν τὰ ὑγρά, Varinus. Κυνίδες, ſpongia, Idem & Heſychius: ſic dicta nimirum ἀπὸ τοῦ κυνὸς τῆς πόρου, à raritate & uacuis fiſtularum ſpacijs. Πόνα τὰ ῥάκη, ἀπὸ τοῦ πονεῖν, ἢ τὰ τούτων ἀποῤῥύματα, Varinus. H. 2.

Σπόγγοι πολύτρητοι, Homero & Q. Calabro. Σπόγγον ἔχειν κεκλάσμενον ψιλὸν ἐς κυνίδιον, Suidas ex epigrammate. uidetur autem carminis author, quiſquis eſt, penicillū è comis arundinū ad abſtergendum aliquid confectum, ἀπόγγον appellare. Ψιλόω interpretor aptum ad abſtergendum: fortè à uerbo ψάω, unde & ψῶρα, quod eſt ſtrigilis. Καὶ Βυδίλλῳ Τούτων ἀλεπάγκωνο χειμάῤῥῳ Σπόγγον ἐκπεφύλλῳ πλαζομένης χρυσίδος, Suidas ex epigrammate. ¶ Spongiæ epitheta apud Rauiſiū ſunt: Epithet.

Punica, leuis, madidata, munda.

Habet & ſpongia ſua hieroglyphica. Vulgatiſsimū enim eſt, naturæ bibacioris hominem per ſpongiā ſignificari, ea quæ omnibus in promptu eſt cauſa, attactu ſolo tantùm humoris exugēdi. Quò accedit feſtiuum uulgi dicteriū in Veſpaſianū iactari ſolitū, quod dictitabat eum procuratoribus pro ſpongijs uti: quòd quaſi ſiccos madefaceret, & exprimeret humentes. Credebat enim procuratorē rapaciſsimū quenq; ad ampliora officia ex induſtria promouere: quò locupletiores mox cōdemnaret, atq; ita ille eorū rapto frueretur. Siccum etiā Horatius pro paupere dixit: Accedes ſiccus ad unctum, Pierius Valerianus. Icon.

Spongias (uel ſpōgiolas) olitores antiqui appellabāt radiculas aſparagorū (altiliū, Hermol.) in ſe implicatas, Columel. lib. 11. Menta ſerit planta: uel, ſi nondū germinat, ſpōgia, Plin. Recēs uerſa. Significata alia.

Prōptuarij de lingua Latina ſcriptor, amentū ſiue cachryn, qui ueluti flos in quibuſdā arboribus ſecundū naturā uiſit, cū ſpongia præter naturā in quibuſdam naſcente, ut cynorrhodo cōfundit. Alterū genus rubi in quo roſa naſcit, gignit pilulam caſtaneæ ſimilē, præcipuo remedio calculoſis, Plin. hanc pilulā aliqui, ut Marcellus Empiricus, ſpongiā uocant. Idē alibi: Spondogos (in quo) eſt lanugo quædā, quæ in roſa ſiluatica ſolet naſci. ¶ Carnoſa aliqua appellabimus: ut ſpongias in humore pratorū enaſcentes, fungorū eīm callū in ligni arborūq; natura diximus, & alio genere tuberū paulò anté, Plin. Noſtri quidē etiā fungos nimiùm cōmuni ſpongiarū nomine uocitant, quanq; uideri queunt etiā Latini fungū ab Attico nomine ſphongos nominaſſe. ¶ Pumex quoniā nō aliter ac ſpongia eſt fiſtularū plenus, dicit, (ut Vitruuius author eſt,) ſpongia, Ge. Agricola. ¶ Rhododaphnen aliqui ſpongō uocāt, Hermolaus. legit id quidē inter nomēclaturas rhododaphnes apud Dioſcoridē. Hippocrates σπογγώδης ἀπόγγου dixit, pro interiore colocynthidis parte, Galen. in Gloſsis. ¶ Tethya, qui accolūt Adriaticū ſinū, ex eo ſpongias nominant: quia cum premuntur, tanquam ſpongiæ, ſic aquam foraminibus reddunt, Gillius. Holothuria (*Tethya puto dicere debuit*) ſunt qui uulgò ſpongiolas maritimas putent uocitari, Braſauolus. Vulgus Italicè Sphunge profert. ¶ Σπόγγοι etiam ab Hippocrate uocantur adenes ſiue glandulæ circa fauces, ut libro 4. Epidemiorum, Galenus in Gloſsis, & Varinus. Deriuata Latina.

Spongioſus quod ſimilitudinem ſpongiæ habet. idcirco pulmo ſpongioſus dicitur. & colo ſtrum eſt prima à partu ſpongioſa denſitas lactis, Plinio libro 28. Spongioſa carne plenæ ſunt nares pelliculæ intra naues, in quibus fit olfactus, ut legitur alicubi in pſeudepigraphis Galeni. Spongiare pro eo quod eſt abſtergere ſpongia non auſim dicere: quanquam id uerbum in Dictiōnario Eliotæ Anglí extat. Oua ſphongia, (cibum ad modum ſpongiæ rarum, tenerum, & inflatū quidam interpretatur,) deſcripſimus in Gallina F.

Digitized by Google

Σπόγμα, σπογγώδη. Hesychius. Ossium σπογγωδῶν in capite usum exponit Galenus lib. 8. de usu partium. Vrinatorum illi qui spongias piscantur, à Græcis nominantur σπογγεῖς, σπογγοδύται, σπογγολυμβῆται, σπογγοτόμοι, recentiores quidam Latinè spongiarios uel spongiatores dixerũt. Vide supra in E. Ἀνδρὸς σπογγιᾶ θαρδίων σωωθισμένου, Aelianus amorem uituli marini in spongiatorem memorans. Κύστις, εἶδος σπογγίτου, Hesychius & Varinus. Plinius libro 37. Spongites (inquit) gemma spongiæ nomen repræsentat. sed lapis non gemma est, qui in spongijs reperitur. Vide superiùs in G. Ζυλοσπόγμου. Pelagonius dixit in Hippiatricis: Ruellius uertit penicillum. usus est ad inungenda pecora. nostri uocant ein bensel oder biirsten. Item Absyrtus in capite de scabie equorum: Ζυλοσπόγμου πολίζας θάρμῶς καπεζητε. Pro quo Hierocles: Καπέζητε θάρμῶς, σπογγιᾷ ξύλῳ πεφυλισμένῃ. Ἀπαλοσπόγμισμα, τό, quod spongia detergitur, ut quidam in uulgari Lexico Græcolatino annotauit: ubi & σπόγισμα pro eodem legitur, tanquam ex Eustathij in Odysseam parecbolis: in quas index uulgatus neutrum ex his nominibus habet. Ἀπαλοσπογίζειν, καπαμάσσειν, πολυπλῆν, (malim πολυπλῶν,) Suidas in Καρκῶ. Ἐφίλει ἀπαλοσπογίζειν apud Hippocratem significat humorem aliquem lana excipere. lana enim illum imbibit spongiæ instar.

Herba. Rhododaphnen aliqui spongon uocant. Spongitin herbam dicendo Aëtius procidentiæ sedis utilem, quid intelligat haud scio, Hermolaus Barbarus. Conferra Plinio est ueluti spongia dulcis aquæ, coagulum aliàs dicta quòd ferrumínet & consolidet uulnera. Videri autem potest eadem spongitis esse, tum ex nomine, tum ex uiribus. nã & quæ ferrumínant, astringunt: & quæ ano procidenti conferunt, ex astringentium ordine sunt pleraq. Conferuam esse puto mollem illam confertamq; ex innumeris ac uiridissimis filis oblongis herbam, seu uillum, qui aquis præsertim stagnantibus innatat circa ripas.

b. Σπόγγος λίθος ἐστὶ, id est fistulis in anibus cauernosa: nõ κῶνος, id est, uacua, Galenus tertio de differentijs pulsuum. Nidi alcyonum, inquit Plinius, grandium spongiarum similitudine sunt.

c. Lanam spongiam ue, aut alia in quibus similis rarítas est, si quod intus habent exiguum sit, id non deponere, sed continere manifestè uidemus: si mulsum, effundere, Galenus in libro de sectis ad introducendos. Et mox: Si melle picé ue liquida spongiam lanám ue non immodicè madefacias, nihil effunditur, propter humoris crassitudinem. Glandulæ mamillarum post fœtũ conceptum fiunt raræ ac laxæ, & lacte plenæ. at quo tempore lacte carent, contrahuntur, ac densantur: tantum à seipsis differentes, quantum permadidæ spongiæ ἀπὸ τοῦ σκληρυνομένου: sic enim spongias appellant, à quibus cum humorem omnem expresserint, circundatis uinculis ipsas cõstringunt, totumq; corpus ipsarum cogunt, Galenus de aliment. 3. 6. ¶ Inter medicamenta quæ styptica uocant, nihil efficacius rubi mora ferentis radice decocta in uino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & sedis foueantur: tantaq; uis est ut spongiæ ipsæ (*eo scilicet humore imbutæ, ut ita fomentum de se præstent*) lapidescant, Plinius 24. 13. ¶ Matreas ὁ παλαιὸς Alexandrinus, ad Aristotelis problematum imitationem ridicula quædam cõminiscebatur: ex quibus & hoc est, Διατί οἱ σπόγγοι συμπίνουσι μᾶλλον, συγκωλωνίζοντα δ' οὔ; Latinè qui reddam æquè arguté, non occurrit.

c. Iphicratem tradunt cum Stymphalum urbem Arcadiæ (ad lacum eiusdem nominis) obsidione circundedisset, & frustrari conatus suos intelligeret, exitum fluminis (Erasini) è lacu obstruere conatum, innumerabiles spongias aduexisse: sed Iouis oraculo admonitum destitisse, Nic. Perottus. ¶ Δός μοι χυτροείδιον σφογγίον βεβυσμένον, Dicæopolis quidam pauperculus in Acharnensibus Aristophanis. Scholiastes intelligi inquit ollam in qua spongia melle plena erat, infantium ori imponenda, ut plorare cibi desiderio desinant: uel ollam cuius foramina propter inopiã spongijs farcienda essent; uel spongiarum instar cauernosam, ad summam paupertatem indicandam. Apud Suidam hunc uersum recitantem pro σφογγίον legitur σπογγιᾶ. ¶ Ἰδοὺ λέχε κρῶμυ λαγώ: id est, En tibi caudam leporis, Aristophanes. est enim mollis & tener uillus leporinus, ut pro spongia eius usus esse possit, ad gramias seu lippitudines abstergendas, Suidas.

Ἀνθοῦσι δὲ καὶ αἱ τῆς πόλεως τὰς αὐλιμαστὰς ἡμερησίας: καὶ αἱ πόλεις τὰς συμπόσιας πολυδρυΐας, ὡς' ὥσπερ ἐκεῖθεν αὐτοῖς ἐστεφανῶσθαι. ἐπακτικὸν γὰρ δεῖ τὸ ποιοῦν πρὸς ἀφροδισίων πλῆθος, Athenæus libro 1. Σπόγγοισι πολυτρήτοισι τραπέζας Νίζου, Odysseæ A.

h. Acco mulierem quandam stolidam paxillum spongia pulsasse aiunt, σπόγγῳ πεπλῆχθαι κοινῶς, Suidas. ¶ Somnium quoddam de corporibus spongia pertersis Val. Maximus memorat: locus iam non occurrit.

Proverbia. Spongia mollior, eodem sensu dicitur quo, Pyro mollior, ἐπίου μαλακώτερος: & auricula infima mollior. Sic autem assentator quispiam loquitur apud Comicum quempiam, citante Plutarcho in commentario de discrimine adulatoris & amici: Ἐμὲ Νικόμαχε πρὸς τὴν σφαῖραν πέμπεις, ἂν μὲ ποιῶ ταῖπονα μαστιγῶν ὅλον: Ἂν μὲ ποιῶ σπογγιᾶς μαλακώτερον Τὸ πρόσωπον. Ad eundem modum dicebant pepone mollior, mitior malua, Erasmus Rot. Sic & Theopompus apud Athenæum: Μαλακώτερα ταῖπονος καὶ σικυοῦ μαγέγονε. ¶ Idem Erasmus in prouerbio, Notare ungue: Eôdem (inquit) pertinent, spongia, lima, cælum, quæ in emendationis prouerbium abierunt. Spongia deletur quod non placet, lima detrahitur atq; expolitur, quod redundat, quodq; incultum est. cælo deformatur item ac fingitur id, quod est rudius. Proinde in spongiam incubuisse dixit Augustus Aiacem suum, quem deleuerat. Σπόγγου ἐκκεκοφέναι παιζομένους χαρακτῆρος, Suidas ex epigrammate: hoc est

ſtóc eſt ſpongiam qua ſtyli uel penicilli peccata emendantur, inducendo ſcilicet ac delendo.

SPVMA (Ἀφρός) appellata apuæ origo eſt. Vide in Apuis.

SPVRIAE à Gaza conuertuntur aliquando piſces ab Ariſtotele Rhyades dicti. Vide ſuprà in Corollario de Chalcide.

SQVALI circa æquinoctium pariunt, Plinius 9. 51. loco ex Ariſtotelis quinto hiſtoriæ tranſlato, ubi is ſquatinas nominat. quare in Plinij quoq; uerbis ſquatinas aut ſquatos legendum conſicio: quod & Maſſarius inſinuare uidetur, non exprimit tamen. Eiuſdem libri cap. 24. Cum piſces cartilagineos planos aliquot recenſuiſſet: Hoc in numero (inquit, cartilagineorum ſcilicet) ſunt Squali quoq;, quamuis non plani. quem locum explicans Maſſarius, Legendum (inquit) Galei (id eſt Muſtelli, ut Gaza conuertit,) non Squali, ex Ariſtotele, unde hæc Plinius mutuatur, &c. Rondeletius eo in loco ſquali uocabulum retinendum, & galeos intelligendos putat. Non ſemper enim (inquit) Græcis uocibus uſus eſt Plinius, nec huius loci lectionem mutandam eſſe arbitror,, præſertim cum alio etiam loco ſqualos nominauerit, nempe lib. 9. cap. 5. ubi ſparos, torpedinem, ſqualos circa æquinoctium parere tradit, Hæc ille. Verùm in eo loco meliores codices Plinij pro ſparis ſargos habent, quod cum Ariſtotele conuenit, ex quo hîc locus translatus eſt: apparetq; collatione ſquatos etiam, id eſt ſquatinas, non ſqualos hîc legendum. In catalogo piſcium, quem confecit Plinius ad finem libri 32. galeos nominatur ſuo ordine: ſqualus nuſquam: rhinam uerò ibidem ſquatum interpretatur. Plura lege ſuprà in Rondeletij capite de Muſtelis ſeu Galeis in genere, pag. 716. In Halieutico quidem Ouidij ſqualus nominatur inter piſces qui in herboſa arena degunt, hoc uerſu: Et ſqualus, & tenui ſuffuſus ſanguine mullus. Videtur autem ſqualum pro cephalo dixiſſe, per ſyncopen, &c. quanquam cephali mare uicinum fluuijs & ſtagnis amare dicuntur, & limo uiuere. Varro etiam libro 3. de re ruſtica de piſcinis loquens, ſqualos cum mugilibus nominat. ſunt autem capitones mugilum ſpecies. Vulgus in Italia hodieq; Squallum uel Capitonem nominat piſcem fluuiatilem, quem noſtri Alet. Qui uerò Schwal quaſi Squalus apud nos uocatur, longè alius eſt, ex Leuciſcorum fluuiatilium genere.

DE SQVATINA. BELLONIVS.

RHINAM Græci, Latini Squatinam, Galli Angelum marinum uel Angelotum uocant: quòd binis alis utrinq; expanſis, quendam ueluti Cherubum referre uideatur. A

Magnus eſt piſcis, ac longè Adriatico ac Liguſtico, quàm Oceano maximus, ut apud Venetos ac Ligures quadraginta interdum librarum pondus excedat. Cartilagineuſus eſt, uiuiparus, contractiore ac longiore, quàm Raia aut Paſtinaca, corpore. quaternis alis ad latera communitus eſt: capite ferè circinato, ore firmis dentibus circumuallato, in Ranæ marinæ ſpeciem. Id autem habet antrorſum apertum, non autem parte corporis ſupina ut Raiæ ac Galei. Quinetiam quas branchias Raiæ ſupina parte oſtendunt, eas Squatinæ in lateribus, Galeorum more, præ ſe ferunt. B

Eius pellem piſcatores Itali prius glubunt, quàm foro exponant. Ea enim aſſulis diſtenta, & exiccata, fabris lignarijs ad opera perpolienda, ut & Canicularum apud nos, pellis utilis eſt. E

DE SQVATINA, RONDELETIVS.

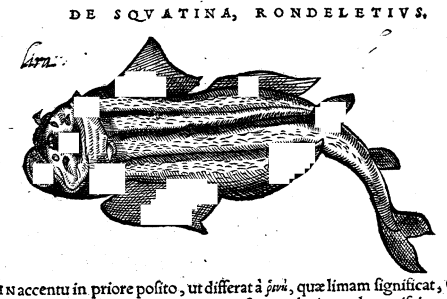

PHINA accentu in priore poſito, ut differat à φινὶ, quæ limam ſignificat, Gazza rectè ſquatinam conuertit Plinium ſecutus: eius enim hæc ſunt uerba in catalogo piſcium. Rhina quam ſqua- A
tinam uocamus. Dicitur autem ſquatina fortaſſe à ſqualore, hoc eſt, cutis aſperitate. Noſtri Maſſilienſes, Galli, Ligures, angelum uocant, à ſimilitudine angeli picti cum alis expanſis. Veneti Squaquam uocant, alij Squaiam, alij Squadram, Burdegalenſes Creac de buch. Græci huius temporis ἰσπίνα καὶ ἰσπάθα τοῦ. (Vide in Corollario.) Lib. 32. cap. 11.

Digitized by Google

Squatina piſcis eſt planus, cartilagineus, magnus quidem, utpote qui ad hominis magnitudinem aliquando accreſcat. Vidi etiam ſquatinam centum & ſexaginta libras pondere æquantem. Eſt enim bene longa, ſed corpore contractiore ſtrictioreq́, cute aſperrima, duriſſima, qua lignum & (E) ebora perpoliuntur. nam & è mari fabriles uſus exeunt, inquit Plinius, lib. 32. cap. 10. Partes pronæ coloris ſunt cinerei ad fuſcū uergentis, pars ſupina alba & læuis. Os non habet in ſupina parte, nec infra roſtrum raiarum modo, ſed in prompru parteq́ primùm obuia, ueluti rana piſcatrix, atq́ ſquamoſi, maxillarum oſſa in angulum obtuſum deſinunt, lingua uerò in acutum, in cuius extremo carneum tabernaculum eſt. Os habet breuibus ſed acutiſsimis dentibus munitum, aliter quàm in ullis aliis piſcibus diſpoſitis: ſunt enim dentium ordines, interuallis dentibus uacuis à ſeſe diſtincti & diſtantes. Horum ordinum ſinguli tam arctè connexis cohærentibusq́ dentibus conſtant, ut nō plures dentes, ſed unicus planus, latusq́ dens eſſe uideatur: uerùm unguibus, uel cultelli mucrone inſerto facilè ſeparantur, quiq́ à reliquis ſeparatus eſt, reliquis immotis mouetur, & loco eximitur. In inferiore maxilla, linguæ extremo acuto locus dentibus uacuus cedit naturæ prouidentia, dextra ſiniſtraq́ dentium ſunt ordines, quinque dentibus cōſtantes, tertius & quartus ordo quatuor duntaxat dentibus conſtat. Ordines qui hos ſequunt, quiq́ in anteriore oris parte ſiti ſunt, tribus tantùm. Contrà in maxilla ſuperiore: ea enim in parte quæ maxillæ inferioris parti dentibus uacuæ reſpondet, ordo eſt ex quinq́ dentibus, utrinq́ ſimiles duo ordines, Quartus, quintus, ſextus & ſeptimus ex quatuor dentibus, qui ſubſequūtur, ex tribus tantū. Dentes omnes in os ſunt recurui. Maxillæ ſuperioris extremū cute nō integitur, ex eo apophyſes duę in os demittunt in alias diuiſæ, de quarū uſu poſteà dicet. Oculos ſupra caput habet, non ſurſum ſed ad latera ſpectantes, poſt quos foramina ſunt, quæ ad os uſq́ patent, ueluti in raijs. In lateribus branchias detectas habet, non in ſupina parte ut raiæ: illarum enim ſitu & oris ſciſſura ſquatina à reliquis planis piſcibus differt. Corporis latitudo in pinnas deſinit maiores, ſequuntur aliæ minores. In cauda uerò pinnulæ duæ erectæ ſunt, eadem in unicam & cōtinuam deſinit. E media dorſi ſpina aculei parui exiſtunt, item alij prope oculos. Reliquis cartilagineis, internis partibus ſimilis eſt. Nam uentriculum magnum habet, inteſtina magna lataq́, hepar in lobos duos diuiſum, in quo fellis ueſica latet, felle uiridi plena. Lien ex rubro nigricat. Cor angulatum, compreſſum unico tantùm ſinu donatum. Mares à fœminis diſtinguuntur appendiculis quibuſdam cartilagineis circa anum, quibus fœminæ carent.

C Cartilagineorum una ſquatina bis parit: nam & incipiente autumno, & circa Vergiliarum occaſum: ſed per autumnum feliciùs. Singulis uerò fœturis partus ſeptenī aut octoni proueniunt: Hæc Ariſtoteles, libro 5. de hiſt. cap. 10.

D Idem lib. 6. de hiſt. cap. 10. ſcribit ſquatinā fœtus ſuos in metu intra ſe recipere, & rurſus emittere, nonnullorum galeorum modo. Οἱ μὲν οὖν ἄλλαι γαλεοὶ καὶ ἐξαφιᾶσι καὶ ἀνέχονται εἰς ἑαυτὰς οὐ ποιοῦσι, καὶ ἀὶ ῥῖναι, καὶ αἱ σάρκαι. Et mox: Τῶν δὲ πλατέων πρυγὼν καὶ βάτος ὁ ἀνέχονται μᾶλλον τῶν προσήντων τῇ κεφαλῇ. οὐκ εἰσανέχονται δὲ οὐδὲ βάτραχος οὐδὲ νυκτὶς διὰ τὸ μεγάλην τὴν κεφαλὴν, καὶ τὰς ἀκάνθας. Ceteri galei et emittunt, & intra ſeipſos recipiūt fœtus, & ſquatinæ, & torpedines: Ex planis autem paſtinaca & raia non recipiunt propter caudæ aſperitatem. Neque etiam fœtus recipit rana propter capitis magnitudinem & aculeos. Quæ addimus ut admoneremus Latinam Ariſtotelis conuerſionem inemendatam eſſe, in qua pro rana perperam raia legitur, ut ratio quæ ſubiungitur, & Græcus con4
Lib. 1. ἰατρικῶν. textus conuincunt. Oppianus ſquatinam non ſuos fœtus intra ſe recipere, ſed præſidio alio eos tueri author eſt, nimirum latis utrinq́ pinnis, ceu alis expanſis tegere.

Τοίλιν καὶ ῥῖνα τυκέων πορσυνέτην ἀλκλίῃ,
Ἀλλὰ οἱ γὰ πλάγιοῦσιν ὑποσφαγὲς ἀμφοτέρωθεν
Τῶσιν ἀτυζομένων τυκέων φόβον ἀμφικαλύπτει.

Ἀλλ' οὐκ ἂν νηΐῳ κείνοις ἀνύσις, οἷα κυβιστῆ:
Εἰσὶν γὰρ πτερύγων, οἵη χθόνα ἰχθύσι ἄλλοις:

Sed cùm aculei parui ſint, & in recenter natis molles adhuc, neq́ capitis magnitudo, ut in rana piſcatrice, neq́ue caudæ aſperitas ut in raia præpedire poſſunt, quominus ſquatina fœtus ſuos recipiat, Ariſtoteli potius credendum eſſe cenſeo. Hanc ſquatinæ ſolertiam attribuit Ariſtoteles, ut arena ſe obruat, cumq́ ſe totam occuluerit, uerberat (ῥάβδῳ ἄνεται) oris ſui radiolis ſeu uirgulis, (ut piſcatores uocant) quas piſculi cùm aſpexerint, adnatant quaſi ad algas, quibus ueſci ſoliti ſunt. Plinius: Simili modo (quo rana piſcatrix) ſquatina & rhōbus abditi pinnas exertas mouēt ſpecie uermiculorū, itemq́ quæ uocaī raia. Mirū uerò, quòd Plinius appendiculas illas quib. ſquatina piſculis inſidiaī, pinnas appellet, cùm neq́ pinnæ ſint, neq́ pinnis ullo modo ſimiles, ſed uermiculi, ut ipſemet ait. Ariſt. propriè ῥάβδια uocat, radiolos & uirgulas interpretatus eſt Gazza.
Lib. 9. de hiſto. cap. 37.
Lib. 9. cap. 42.

C Squatina carniuora eſt, & in alto mari uerſatur.

Ἡ ῥῖνη (inquit apud Athenæum Diphilus, libro 8.) Καὶ αὐτὴ ἥδη σελαχίων οὖσα, ἀὐτοπτός ἐστι, καὶ κόφη: ἡ δὲ μείζων, προμωτέρα. Κοινῶς δὲ πάντα τὰ σελάχια φυσώδη ἐστὶ, καὶ κρεώδη, καὶ δυσκατέργαστα, πλανᾷζομένα τε τὰς ὕλας ἐμέλλινα. Squatina etiam ex cartilagineis eſt, concoctu facilis, & leuis. Quæ maior, magis nutrit. Vniuerſē autem cartilaginea omnia flatus gignunt, carnoſa ſunt, concoctu difficilia, quorum multo uſu oculorum acies hebetatur. Quod temere dictum eſſe nemo exiſtimare debet. Cùm enim cartilaginea flatuum, craſſiorumq́ & glutinoſorum humorum magnum prouentum adferant, craſſos ex his caliginoſoq́ ſpiritus effici neceſſe eſt, quorum perſpicuitatē & ſplendorem

dorem ad clariùs cernendum neceſſarium eſſe certum eſt. Apud nos nullo in pretio eſt ſquatina, etiam à ruſticis neglecta, tum ob ferinum ſaporem, tum ob carnis duritiam & inſuauitatem.

Ex hepate oleum fit, quod ad hepatis duritiam ualet, addita ſpica celtica, uel ſtyrace, uel abſinthio. Oua exiccata ad ſiſtenda aluí profluuia multùm conferre experientia compertũ: ijs enim ad omnes aluí fluxiones utuntur piſcatores noſtri. Cute enſium capuli integuntur. Ex eadem o- (E)
ptimum fit in pſora & ſcabie ſmegma. Eiuſdem cutis cineres cõtra alopeciã & ulcera capitis manantia proſunt. Tota ſquatina mammis impoſita earum incrementũ prohiberi, duriuſculaſq; reddi traditur: quod à me experiẽtia comprobatũ eſt. huius quoq; rei teſtis eſt Plinius. Squatinæ (in quit) illitæ creſcere mãmas non patiuntur. Id nõ manifeſta qualitate, ſed obſcura quadam uí effi- *Lib.32.cap.10.*
ci puto, maximè cum ſale aſſeruata idem non præſtet, cuius ſalis cauſa magis digerere & exiccare deberet. Hanc ſquatinæ facultatem ſi reſciſcant mulieres, cultui & ornatui plus æquo deditæ, pluris eam empturæ ſint, quàm ulli Romani unquam mullum, uel etiam acipenſerem emerint.

Audiui ab excellentis doctrinæ uiro cùm diceret, eam quam nos ſquatinam eſſe diximus, rhí- A
nobatum eſſe: Squatinam uerò eſſe, quam catto rochiero in Prouincia uocant. Sed de rhinobato mox; de eo quí catto rochiero nominatur, in Caniculis diximus.

Sunt qui ſcribant ſquatinam ſubinde colorem mutare, & eius cui adhæſerit colorẽ imitari po- C
lypi more, quod ſanè rationi conſentaneum non eſt. Quæ enim colorem ſic mutant, uel quia cor- *Quòd non mutet colorem.*
pore pellucido ſunt id faciũt, ut chamæleo: uel quia cute ſunt ita tenui, ut in humorũ ſpirituumq; perturbatione atq; agitatione, uarij eorum colores perluceant, Quorum neutrum de ſquatina dici poteſt, utpote quæ cute ſit aſpera, dura ac denſa.

COROLLARIVM.

Rhina, quem ſquatum uocamus, Plinius libro 32. alia lectio, quam ſquatinam uocamus. Sed A
ſquatus quoq; dici poteſt: præſertim cum & libro 9. cap. 5. pro ſquatinis ſquatos dixerit: ſic enim legendum, non ſqualos, ſuperiùs in Squalis oſtendimus. Rondeletius ξύειν cũ limam inſtrumentum ſignificat, acuit: cum piſcem, penacuit, authore Cyrillo nimirum: qui id in libello de dictionibus ſignificationem pro accentu mutantibus annotauit. apud authores obſeruari non puto, ſed ſemper penacui. Oppianus libro 1. Halieut. inter galeorum genera, quí piſces ſunt cartilagineí longi, ſquatinas quoq; numerat. ---γαλεῶν δ' ἑτεροίτροπα φῦλα, Σκύμνοι, καὶ λεῖοι, καὶ ἀκανθίαι: ὧν δ' αὖ πῖναι, ἀλωπεκίαι, καὶ ποικίλοι, &c. (Aelianus tamen in huius loci paraphraſi ſquatinarum non meminit.) Hinc fortè eſt, quòd Rondeletius ſcribit, eruditum quendam uirum, galeum Catorochiero uulgò dictum Gallis, pro ſquatina habuiſſe: quí piſcis eſt longus, galeis reliquis ſimilis: ſquatinam uerò uulgò exiſtimatum pro ſquatoraía, utpote latiorem, & raiæ aliſqua ex parte ſimilem. Planorum piſcium alterum eſt genus, quod pro ſpina cartilaginem habet: ut raiæ, paſtinacæ, ſquatinæ, Plinius. Squatina quomodo ſit media inter planos & lõgos cartilagineos, lege ſuprà apud Rondeletium ab initio capitis de Raia piſce. Athenæus λειόβατην, id eſt Raiam læuem, tradit etiam ξύλον, hoc eſt Squatinam uocari: quos tamen piſces diuerſos eſſe ex utriuſq; hiſtoria liquet. rhinobaton uerò à uulgo Græcorum, etiam rhinam uocari author eſt Gillius: cuius uerba non rectè tranſcripſit Rondeletius. Squatinam (inquit) Græci huius temporis ξύλον καὶ ξυὸν ἕκτην, atquí Gillij uerba hæc ſunt: Noſtræ ætatis Græci & rhinam & rhinobaton, uocant rhinam: ut Latini (*Itali bodie*) Squainam ſiue Squádram, hoc eſt, Squatinam. Sed impoſuit Rondeletio male diſtinctus Gillij codex. Squatina uulgò nomen ſeruat, Maſſarius Venetus. Squatina, lo peſce ſquatro, Scoppa Italus. Hiſpanis ut audio Lira dicitur, à ſpecie corporis. ſed alia eſt ueterum lyra, de qua ſcripſimus elemento L. ¶ Germanicè ſquatinã uocare licebit ein Engelfiſch/ oder Meerengel, id eſt Angelum piſcem, uel Angelum marinum, Gallorum & Ligurum imitatione. Albertus ſquatinam Germanicè catulam maris uocari ſcribit: quí piſcis (inquit) quinque pedes longus eſt, & inſuper cauda pedem unum. Et alibi: Lignum raditur corio quorundam piſcium arido, ut eius quí dicitur ad mare Flandriæ Seerobe, quod eſt canicula marina. Ego Germanicum hoc nomen non agnoſco, depraua tum fortè à librarijs. Murmellius Hundfiſch interpretatur: quod nomen nimiùm commune ad omne canum & galeorum genus pertinet. Anglicè dicitur a Skate, ut audio: piſcem aiunt admodùm ſiccum eſſe, coríum uicem limæ arcubus & ſagittis læuigandis præſtare. nomen quoque ad Squatinam accedit. quamobrem non laudo, quòd Eliota Anglus ſquatinam interpretatur a Soleſiſſhe. nam Anglí Soleam uocant a Sole. neque quòd idem alibí ſcribit, Batidem piſcem eſſe quí Anglicè uocetur Raye aut Skeat. ex quibus nominibus hoc ſquatinam, illud raiam, (quam Græci baton, batidém ue nuncupant,) ſignificat. Piſcem raiæ ſimilem, quí in cibo Venerem iritet, apud Scotos audío nominarí a Scat of Loy.

Squatina piſcis eſt cartilagineus, planus, cute aſpera, caudam gerit craſſam. fel in iecore poſi- B
tum habet, Ariſtot. Aſpera cutis ſquatinæ, qua lignum & ebora poliuntur, Plinius. De ſquatinæ pinnis uerba Ariſtotelis ex libri 4. de partibus animalium cap. 17. retuli in Rana piſcatrice B.
Squatinę comparat Tritonem Romæ uiſum quod ad ſuperficiem corporis ſquamoſi Pauſanias,

Digitized by Google

Non tanta amplitudine, quantâ Raia, dilatatur: ſed contractior eſt, & (ut ranæ paluſtri) eſus os ex roſtro eminet, (antè promptumq; eſt:) non infrà parte ſupina, ut maiori parti cartilagineorū. Cau da ei longa mucronataq; eſt, Gillius & Maſſarius.

Effigies hæc Squatinæ Venetijs ad me miſſa, ad aridum piſcem extenſum facta uidetur: uiuo enim non probè reſpondet.

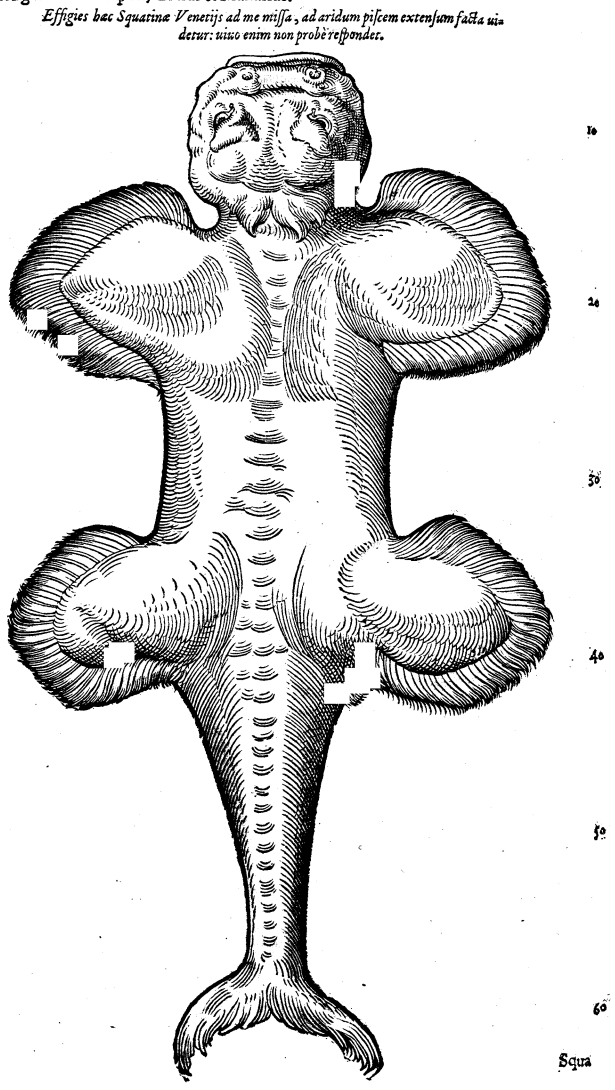

Squa

Squatina piſcis mar. quinq; cubitos (pedes, Albertus) longitudinis habet, & caudā pedalē. Pi-
lus cutis eius breuis & niger eſt, (Albertus addit, ſimilis ariſtis herbæ fullonum.) cutis quidē tam
dura eſt, ut ferro & chalybi uix cedat, Author de nat. rerum. Verùm cutis eius piloſa non eſt, ſed
limæ tantùm inſtar aſpera.

Squatinarum coitus, eò quòd cauda his plenior craſsiór ue eſt, attritu mutuo ſupinarum par- C
tium agitur, Vuottonus ex Ariſtotele. Squatinæ primus partus tempore uerno fit, ſed felicior
eſt ſecundus per autumnum, occaſu Vergiliarum, Ariſtoteles hiſtoriæ ſexto. ¶ De ſquatinæ cū
raia coitu, dicetur paulò pòſt in Squatraia.

Oppianus ſcribit ſquatinam non recipere (intra ſe) fœtus, ſed ſub pinnulis ſuis tueri, Vuotto- D
nus: & ſimiliter Rondeletius, qui Oppiani uerſus recitat. Gillius ex Oppiano, non ſimpliciter,
ut illi, ſub pinnis, ſed in hiatum ſub pinnas ſubiectum fœtus ſuos metuentes matrem occultare
tranſtulit. nam Græcè legitur, Ἀλλὰ οἱ ὑπὸ πλευρῇσιν ϰύοσφαγες ἀμφοτέρωθεν Εὐσίν ϰοὸ πτερύγων, &c.
quo in loco Brodæus ſcholiaſtes: Sunt autem illi (inquit) infra uelut iugulum cauitates quædam
(σφάγια etiā dictæ) ſub pinnis, cum aliorū piſcium gula cōparandæ, quæq; inſtar uentris illi ſunt,
Sicille. Quod ad rem ipſam attinet, qui piſcem manibus uerſare poſſunt, pronuncient. quod ad
uerba, ϰύοσφαγες rectus pluralis uidetur à ſingulari ϰύοσφαξ, idem nimirum ſignificante quod
σφαξ (uel etiam σφαγή, ut in uulgari Lexico ſcribitur,) hoc eſt, interuallum, ſciſſura, diuortiū. διασφάξ.
διασφαγὰς ωτερῶν pro σχισάσης, apud Aelianum legimus, ego in Oppiani etiam uerſibus malim le
gere: Ἀλλὰ οἱ ὑπὸ πλευρῇσι σφαγὰς, &c. διασφαξ, ὁ διεσὼς τόπος, σχισμὴ ὄρους. ϰαὶ σφάγιον, τὸ διεσῶσαι ὠτὸ-
πους ἢ ὀφρῦς, Varinus. placet autem σφαγάν legi paroxytonum potiùs quàm oxytonū. His ſcri-
ptis reperi in parecbolis Euſtathij in primū Iliados, quæ ſequuntur: A uerbo σφάζω, fit σφαγὴ de
ſciſſura, ſiue petræ, ſiue in corpore animalis, qualis & in ſquatina memoratur Oppiano: ϰαὶ ἡ πρὸ
(ϱῆ οὖσ ϰωμικὸς) ἀοιδός. Et rurſus in Iliados M. A uerbo σφάζω, fit etiam ἡ σφαγὴ, ὧν ὀμισμάτων λεγο-
μένη, ut Oppianus etiam manifeſtiſsimè indicat, ϰαὶ ὁ ὀφ δαλὺ μέσου ὅτου ϰαλίζας. hinc & ϰύοσφαξ, ſi-
milis & ipſa cauitas, qualem admittunt quæ mactantur animantes, ea parte qua mactandis adi-
gitur culter. Ex duobus his locis Euſtathij, apparet eum apud Oppianum in ſquatinæ mentione
legiſſe σφαγάν, quanq; & ϰύοσφαξ ei cauū ſub collo ubi animalia mactantur, uel ſimile ei, ſigni-
ficet. Σφαγὶς Græcè dicitur Polluci, (Latinè iugulus,) cauitas media inter ϰλεῖδας, id eſt oſſa quæ
clauiculas, aliquí iugulos, ut Celſus, uocant: ab aliquibus etiam θυμός. σφάζειν enim & θύειν ſynony
ma ſunt, ſunt qui σφαγλὼ appellēt, & ὠπτιϰὼς δλον, illā quoq; cauitatē, quę in pectore medio anteriùs
ſub ſterno oſſe, è regione cordis eſt, uel oris uentriculi, authore Polluce: qui σφάγιον (uel σφαγεῖον)
etiam appellat uas, quo ſanguis uictimarū excipitur. Cæterùm piſces & alia quæ clauiculis dictis
obſibus carent animalia, σφαγλὼ quoq; uel ϰύοσφάγα cauum propriè dictum non habent: quanq;
thynni, orcyniq; piſciū ϰλεῖδας & ϰλειδία legimus. ¶ Ranæ piſcatrices, rhombi & ſquatinæ, quo-
modo inſidientur piſcículis, explicatum eſt in Raia D. ¶ Squatina ſolā piſcium inſtar polypi ſo
letaſſici colorem ſuum mutando, Ariſtoteles hiſtoriæ 9. 37. Rondeletius hoc uerū eſſe negat, tan
quam ab aliis, non Ariſtotele, (neq; enim eius meminit,) proditum, &c.

Squatinæ cute lignū & ebora poliuntur, Plinius. Apud Anglos arcus & ſagittæ. Ex ſqua- E
tinarum corio cultellorum & falcatorum enſium uaginas Turcæ Barbariq; maritimi admodum
pulchras conficere ſolent, quas Sagrinas appellant, Iouius.

Squatinam duram & concoctu difficilem eſſe, copioſiùs uerò alere quàm paſtinaca & torpe- F
do, è tertio de alimentis Galeni tradit Vuottonus. Piſciū genus δαρδὴν uocatur, cui cutis aſpera
& ſine ſquamis eſt, quales raiæ & ſquatinæ ſunt. hæc aūt omnia ſunt quidē friabilia: non odorata
tamen, & alimentū humidum de ſe præbent, Mneſitheus apud Athenæū. atqui ſquatina dura eſt,
Galeno teſte. Anglí hominē ſquatina ſiccíorē ceu prouerbio dícunt, quē planè ſiccū ſqualidūq;
notarint: ſed id nimirū à cutis potiùs q̄ carnis ſiccitate huius piſcis. Aegrè concoquuntur limę,
Ge. Valla ex Pſello, quem Græcè ῥίνας, id eſt, ſquatinas ſcripſiſſe non dubito. ¶ Hippocrates in
libro de internis affectionibus, de morbo craſſo à pituita putrefacta ſcribens: Obſonium (inquit)
habeat ex piſcibus ſcorpium aut callionymum, aut ſquatinæ fruſtum cum condimentis coctum.
Et in eodem libro: Laborans tertio genere tabis, obſonium habeat fruſtum torpedinis, aut ſqua- H.a.
tinæ, aut galei, aut raiæ.

Verendorum puſtulas diſcutit ſquatinæ piſcis cutis combuſta, Plinius. Rhinæ pellis com- G
buſta, & trita cum aqua, ſuperpoſita & illita, naſcentias (*phymata*) ſanat, Kiranides lib. 4. Piſcis co
rio, quale eſt ſquatinæ, aut folio ficulneo, aut pumice læui, ſuperne alopecias cruentas facito: de-
indeq; amygdalas amaras uſtas, cum aceto mulſo illinito, idq; aſsiduè facito, ac radito, augeſcent
enim ſtatim capilli, Archigenes.

Cute ſquatinæ propter ſqualorē, hoc eſt aſperitatē, ligna & ebora poliuntur: Perottus à ſqua-
re nominatam inſinuans. Squatina dicta eſt, eò quòd ſquamis ſit acuta: Iſidorus, inepte, ſqua-
mis enim caret. Πελάγια, τὰ ϰρόταλα. οἱ δὲ ῥῖνα πολλαχῶς, Heſychius.

Ῥῖναι πρόχυδ ῥμανδρ, Epicharmo. Τριχῶται, Matroni. Latinè ſqualidas, aſperas & aſtutas co- Epitheta.
gnomines.

Ῥινᾶν uerbo Menander & Pauſanias utuntur pro decipere: ducta metaphora ab iis qui olfactu

Digitized by Google

decipiuntur aut decipiunt, Euſtathius in Iliados quintū. Et rurſus in Odyſſeæ ρ. ἰσὸν δὲ ὅτι καὶ τὸ ῥινηλατεῖν τὸ ἐκρεθίζοντα δῦναι κύνας, δηκεῖν ῥινᾶν λέγεται, ὃ δὲ ἀπατᾶν, ὅτε διηλασία ἀπὸ ῥίνης ἰσπερ τινὸς κυνός. Ἐγὼ ἐπίσταμαι ῥινᾶν, Menander. Sed uidetur hoc uerbum accipi etiam poſſe pro eo quod Latinè dicimus limare, id eſt, lima atterere, unde compoſitum καταῤῥινᾶν. Ἀσεῖν τι καὶ καταῤῥινασμόν, Ariſtophanes in Ranis. Scholiaſtes interpretatur politum, elimatum. ῥίνη enim (inquit) eſt inſtrumētum fabrile, ᾧ ῥινοῦσιν. aut uile quippiam, ὅτι δὲ δυπλιζομὲν τῇ ῥινῇ. ſed poſterior interpretatio non placet. Καταῤῥινασμένον quidem cum ſigma ſcribi nō placet: à quo enim uerbo deducas? meliùs apud Suidam abſque ſigma legitur, ut præſens ſit καταῤῥινάω. cæterum ῥινοῦσιν à ῥινόω fit, unde & δεδῤῥινωμένον participium legitur pro limato.

Icon. Et ſquatina (inquit Pierius Valerianus) inter hieroglyphica ſignificata recenſeri meruit, per quam fabrum lignarium intelligi uolebant. eſt enim piſcis tam aſperæ, ſcabræq; ac ualidæ cutis, ut ebur ea, neq; non ligna quantumlibet dura poliantur: ut omittamus fabrilia inſtrumenta omnia (*hoc Gillius de fabro etiam piſce ſcribit*) in huius piſcis capite deprehenſa. Quin & ſerrā conficere didicimus ex huius piſcis oſſe ita crebrò mucronato, (*confundit fortè ſquatinam cum alio quopiam piſce, paſtinaca ut ſuſpicor aut cognato*:) qualis longa annorum ſerie ſuſpenſa fuit tholo ante DD. Petri & Pauli conditorium, priuſquam à Iulio II, illa uenerandæ antiquitatis monumenta ſolo æquarentur. 10

b. Ichthyen (ἰχθύα) Hippocrates uocat ſquatinæ cutem aridam. ſed poteſt eodem nomine intelligi unguis ferreus, quo ad extrahendos ab utero fœtus & in eo præcidendos utimur, propter ſimilitudinem cum piſcium ſquamis, Galenus in Gloſſis Hippocratis & Varinus. Ῥίνη, ἰχθὺς δρεπανοειδής, Heſychius: per ſynecdochen nimirum. nam & totus piſcis rhine, id eſt lima à Græcis dicitur: & pellis eius propter uſum fabrilem priuatim ſic dici poſſe uidetur. 20

c. Ῥίνη πλὴν ὀλίγοι πάνυ τινὲς οἴδασιν ἄνθρωποι, Τραγῳδοί, Matron.

f. Τραγῳδοὶ, ἀλλ' ἐγκαθὶ κωμῳδοῦσιν. οὐ γὰρ ἔγωγε Ἧς σαρκὸς διψῶμαι γλυκερώτερον ἄλλο οὐδέν, Matron Pherecrates. alludit autem primùm ad uerſum Heſiodi de Aſcra, deinde Homeri de patria. Κάπηλος Ἑρμαῖος, ὃς βίᾳ ὀλίγον ῥίνας, γαλεούς τε πωλεῖ, Archippus. Dorion tradit in Smyrna ſquatinas præſtantes fieri, Athenæus. Καὶ σελάχη μύνοι Μίλητος ἀρίστη Ἐκτρέφει. ἀλλά σε χρὴ ῥίνης λόγον, ᾧ πάτερ ἥβης, Ἀεωθῆσαι ποιῆσθαι, Archeſtratus. Ῥίνης τεμάχη, Alexandrides. 30

DE SQVATORAIA, SEV RHINOBATO, BELLONIVS.

A RHINOBATVS piſcis cartilagineus, planus, Oceano infrequēs eſt, Genuenſibus ac Venetis peculiaris, apud quos Squatrolinus appellatur. Huius figuram apud te faciè conijcies, ſi quidem utriuſque piſcis hîc tibi depicti formam diligēter conſideraueris.

B Aſpera cute præditus eſt, ſub qua candida atq; edulis caro continetur.

DE EADEM, RONDELETIVS: QVI HVNC PIſcem nullum in rerum natura eſſe putat.

VT Ῥινόβατον Græci, ita Gaza Latinè compoſito nomine Squatinoraiam appellauit. Huius ſic meminit Ariſtoteles, Τῶν μὲν ὃν ἄλλων ἰχθύων οὐδὲν πρὸς συγγενείας ἔοικεν ὥσπερ συνδυαζόμενον· ῥίνη δὲ μόνη δοκεῖ ὄζον ποιεῖν, καὶ βάτος· ἔστι γὰρ τις ἰχθὺς, ὃς καλεῖται ῥινόβατος. ἔοικε γὰρ τῇ μὲν κεφαλῇ, καὶ τοῖς ὑμπτέρυξιν Historiæ anim. 6. 11. Lib. 9. cap. 51. βάτει· τὰ δὲ ὀπίσω, ῥίνῃ· ὡς γινόμενον ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἰχθύων. Plinius: Piſcium diuerſa genera non coëunt præter ſquatinā & raiam, ex quibus naſcitur priori parte raiæ ſimilis, & nomen ex utroq; cōpoſitum apud Græcos trahit. Præter hæc nihil uſquā alibi de rhinobato legi, aut ab aliis accepi: Nec mihi omnium generum piſces diligentiùs perquirenti uidiſſe unquam hunc piſcem contigit: eadem mihi ſenes & periti piſcatores affirmarunt, (*nunquam ſcilicet à ſe uiſum hunc piſcem.*) Quæ cùm diligentius expendiſſem; in eam tandem ſum adductus ſententiam, ut exiſtimem ne Ariſtotelem quidem, aut Plinium unquam rhinobaton uidiſſe, piſcemq; planè commentitium eſſe, quiq; re non exiſtat, quod quidem Ariſtotelis uerba iam citata ſubindicant, quæq; alio loco ſcripſit: Ἔστι δὲ τῶν πλατέων ἰχθύων ἀξιόλογον οὐδὲν ὑπάρχειν. δοκοῦσι δὲ μάλιστα οἱ ῥινόβατοι καλούμενοι γίνεσθαι ἐκ ῥίνης καὶ βατος τοῦ συνδυαζομένου. In marinis nihil adhuc exploratum habemus dignum memoratu: qui tamē rhinobati appellantur, maximè gigni creduntur ex ſquatina & raia. Lib. 2. de gen. anim. cap. 5. Squatinam itaq; cum raia uideri coire ait, quo quidem loquendi genere, & ſimilibus, ut, ferunt, tradunt, aiunt, creditur, utuntur Herodotus, Theophraſtus, Dioſcorides, quum ſe rem aliquam pro incerta habere ſignificāt. Iam uerò ratio, quam ſubdit Ariſtoteles, planè infirma eſt. Si enim ideo coëunt ſquatina & raia, quia piſcis ſit, qui rhinobatus nominetur, utrique ſimilis: & hippocentauros & tragelaphos eſſe poſſe dicemus, ſi centaurus cum equa, ethircus cum cerua commiſceatur. At, ut ſcribit Galenus, Libro tertio de uſu part. fieri ſecundum naturam non poteſt, ut tantopere diſſidentia corpora commiſceantur: neq; enim colores & figuras tantùm componi oporteret, quemadmodum à ſtatuarijs & pictoribus fieri ſolet, ſed totas ſubſtantias natura ab huiuſmodi permiſtione alieniſsimas. Neq; ſi diuerſæ animantium formæ, non tamen uſqueadeò diſsimiles, coëant, id animal gignunt, quod una parte huic, altera illi ſimile ſit; ſed quod uni tātùm procreantium ſimile ſit, uel tertium quoddam: ut cùm aſinus

ſtus equã inſit, mullus aut mulla neutri per omnia ſimile animal gignitur. Si lupus cum cane uel uulpe congrediatur, canis uel uulpes alteri tantùm ſimilis. Quare meo quidẽ iudicio fides iis habenda non eſt, qui rhinobati miſtumq; genus, prolemq; biformem nobis obtrudunt.

COROLLARIVM.

Quòd Ariſtoteles de rhinobato piſce ſcribit, eum ex ſquatina & raia naſci uideri: iis uerbis non dubitat an ſit, ſed potiùs eſſe ſtatuit. eſſe enim neceſſe eſt ſtatuamus, de quo quærimus quo modo ſit, aut unde generetur. Alibi quidem, extare eum ſimpliciter affirmat: ἔστι γαρ πς ἰχθὺς, ὃς καλεῖται ῥινόβατος. Itaque, etſi Rondeletius nuſquam in rerum natura hunc piſcem comparere putat, ego omnino aliquem & alicubi eſſe arbitror, non modò Ariſtotelis, ſed noſtri etiam ſeculi doctorum hominum authoritate commotus, Iouij, Gillij, Bellonij, qui non ſolum uiuere in mari hunc piſcem, ſed nomina etiam formasq; tradiderunt. ¶ Squatraia nomen quod Gaza confinxit, durum eſt: ut Squatroraia etiam, quo Bellonius utitur: ego ſquatoraiam molliùs dixerim, à ſquato & raia compoſito nomine. Noſtræ ætatis Græci & rhinam & rhinobatum, uocant rhinam: ut Latini (*Itali hodie*) utrunque ſquainam, ſiue ſquadram, hoc eſt, ſquatinã, Gillius. Squatraiæ fœdæ ſunt aſpectu, atque eſu admodum iniucundæ: quum inter ſordidæ plebis atque paſtorum obſonia cenſeantur, Iouius. Audiui ab excellentis doctrinæ uiro, quum diceret, eam quã nos ſquatinam eſſe diximus, rhinobatum eſſe: ſquatinam uerò eſſe, quam Catto rochiero in Prouincia uocant, (de quo in Caniculis diximus,) Rondeletius. ſed hanc ſententiam à nemine approbari puto. Ego rhinobatum Germanis meis, quanquam (ut Bellonius tradit) Oceano infrequentem, interpretabor ein Engelrocſch, ab angelo (ſic enim alij quidam populi ſquatinam uocant) & raia compoſito nomine.

DE SQVILLIS DEINCEPS HOC ORDINE AGETVR.

EX RONDELETII OPERE.

De Squillis in genere.
De Squilla lata.
De Squilla cælata, ſiue Cicada Aeliani, ſiue Cammaro ueterum.
De Squilla crangone.
De Squilla gibba.
De Squilla parua.
De Squilla, quam Mantin cognominat, ueteribus indicta.

EX BELLONII LIBRO.

De Vrſa maiore, (Squilla lata Rondeletij:) & minore, (Cælata fortè Rondeletij.)
De Squilla parua marina, gibba cognomine.
De Squilla fluuiatili parua.
De alia Squilla, quæ Crangon à Rondeletio exiſtimatur.
De Cicada marina: (quam Rondeletius Squillam mantin appellat, Cicadam uerò aliam facit.)

COROLLARIA.

I. De Squillis in genere.
II. De Squilla lata & Vrſa Ariſtotelis.
III. De Vrſa minore, ut recentiores uocant: ſeu Squilla Cælata Rondeletij: & de Cammaro ueterum.
IIII. De Squilla Crange.
V. De Squilla gibba.
VI. De Squilla parua, quam aliqui fluuiatilem cognominant: quanquam & in mari inueniatur.
VII. De Squilla illa, quam Bellonius Cicadam nominat, Rondeletius Mantin.
VIII. De Squillis diuerſis.

DE SQVILLIS (IN GENERE.) RONDELETIVS.

SEQVITVR τὸ κεφάλωον genus quod tertium poſt locuſtam & aſtacum ab Ariſtotele libro 4. de Hiſtor. animal. cap. 2. numeratur. Gaza cum Cicerone & Plinio ſquillas conuertit. Cicero libro ſecundo de Natura Deorum ſquillam paruam uocat, τὸ κεφάλωον Ariſtotelis. Plinius uerò libro 11. cap. 37. Cruſta fragili incluſis, rigentes oculi; locuſtis, ſquillisq; magna ex parte ſub eodem munimento præduri eminent. & libro 9. cap. 51. Coëunt locuſtæ, ſquillæ, cancri ore. Athenæus author eſt à Sophrone κεφάλας dictas, à Simonide & Epicharmo κωφάλας. Idem tradit κεφάλας à capitis magnitudine nominatas ὀνομασθῆναι ὑ κεφαλῆς ἀπὸ τοῦ μεγέθους τῆς κεφαλῆς ἀπαντᾶν γαρ. dictæ ſunt carides à dictione κάρη, id eſt, à capite: maximam enim corporis partem caput occupat. Quod etymum ſi uerum ſit, non poſſum non mirari Galenũ, qui libro 8. de uſu partiũ malacoſtraca omnia capite truncârit, nã cum initio libri in quibuſdã ſolùm id feciſſet; τοῖς μὲν ὀλιγαχοῦ ὄσι, (de collo & capite loquitur;)

A

Libro 3.
Ibidem.

B Squillas et aliquas quædam cruſtata caput habere, cõtra Galenum.

Digitized by Google

τοῖς δὲ ἀκεφαλὰ μόνα. καρίδιοις μὲν ἓν καὶ ἐσκιοῖς, καὶ πτυγόφοις, καὶ καρκίνοις, οὐδ' ὑπόφαυ. τοῖς δὲ ἰχθύσιν ἔσπεσε κεφαλὰ μὲν οὐ ἔστι, προέχουσι δ' ἐκ ἔστιν. Et aliquantò pòst malacoſtraca omnia eâdem lege concluſit: λὰ καρκίνος τε, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς μαλακοστράκοις, κεφαλὰ μὲν οὐκ ἔστι: τὸ δὲ ἧττον αἰσθάνεσθαι τε, καὶ ἧττον ἐξ ἀναγκαίου μόριον ἔχειν, οἷόπερ παύονται αὐτοῖς ἐξ ὑπάρχης πτερύγιον, γίνεται περὶ αὐτοῖς ὄψις ἔσπερ καὶ τὰ ἧττον αἰσθάνεσθαι ὄργανα. Sed & cancris & aliis cruſtatis caput deeſt, partem uerò quæ ſenſibus & motionibus à uoluntate pendentibus præeſt, illi ſanè in thorace ſitam habent, in qua omnes ſenſuum ſedes eis habitant. Ac maluit Galenus quantum ad animãtes iſtas attinet, in Ariſtotelis ſententiam diſceſsionem facere, qui è corde ſenſum motumq; omnem tanquam è fonte manare credebat, quàm ijs caput tribuere, ut ipſius uerba clarè oſtendunt: εἰς δ' ὅπερ ἐν ὑμῖν ὁ ἐγκέφαλος, τοῦτ' ἐν ἐκείνοις ἐστὶν οὗ τοῖς ζώοις τὸ μόριον, εἰς ὃ τὰ αἰσθητικὰ συναφίκνεται. τὸ δὲ μὴ ἐγκέφαλος ἔχειν, ἀλλὰ καρδίαν τοῦτων ὑπάρχειν αἰτιόν. Itaq; quod in nobis cerebrum eſt, id ſit in aliis animantibus pars illa ad quam quę dicta ſunt, ſcilicet ſenſus & motus referantur: aut ſi cerebrum non eſt, certè cor omnium horum principium fuerit. At quòd cancris caput ſit, ſed indiſcretum alibi diximus. Quòd ſquilla, pluraq; alia malacoſtraca caput habeant, & diſcretum, & piſcium cæterorum modo ab aliis partibus diſtinctũ ſenſus ipſe demonſtrat, quicquid dicat Galenus alio etiam in loco præter iam citatum: Καρκίνος τε δὴ, καὶ σύμπαν τὸ τῶν μαλακοστράκων γένος, ἥδιον δὲ καὶ φάλαινα, καὶ ἄλλα πολλὰ τῶν ἐνύδρων πλατέων, τὰ μὲν ὅλως ἔχει κεφαλίδιον, τὰ δὲ οἷον ὑπογραφίωνα μόνον. Cancer igitur & uniuerſum cruſtatorũ genus, præterea balænæ & multa alia huiuſmodi uel capite omnino carent, uel eius ſolummodò rudimentum habent. Quod uerò balæna in eo numero recenſetur, mendoſum eſſe puto: neque enim balæna ex genere cruſtatorum, neq; capite caret, ſed id habet diſcretum & diſtinctum. Quare καλὲδίαινα (nam ea inter cruſtata à ueteribus nominatur,) uel aliquod aliud affine cruſtati piſcis nomen reponere oportet.

Squillarum ſpecies. Lib. 4. de hiſt. animal. cap. 1.

Sed ad ſquillas referatur oratio. Harum tria genera cõſtituit Ariſtoteles, ſunt κυφὰι, id eſt, gibbæ: κράγονθι, crangines uertit Gaza, ſunt & paruæ, quæ maiores nunquam fiunt. Nos ſpecies plures facimus, quia ad tres ſuperiores referri omnes non poſſunt: ut ſquilla lata, alia quæ cælata eſt & glabra: præterea quæ μαῶνες dicitur, nulli rectiùs quàm ſquillarum generi attribui poteſt, ut ſuis locis deinceps explicabitur.

DE SQVILLA LATA, RONDELETIVS.

Bellonius hunc Vrſum Ariſtotelis facit, quod in fine ſequentis capitis reprehendit Rondeletius.

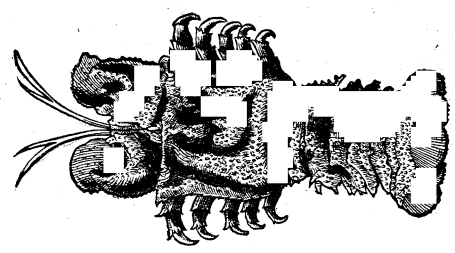

A SQVILLAE quàm hìc proponimus cognomẽ latæ damus, ut ab alijs diſtinguatur, nec id ſine exemplo. Nam Archeſtratus (autore Athenæo) πλατείας κεκελίας appellauit, quanquam locuſtas, aſtacos, caridas confudiſſe uideatur: quæ tamen ſecernenda eſſe & ſpecie differre oſtendit Athenæus. Squilla lata noſtris incognita eſt, & ob id ἀνώνυμος, & Liguribus orchetta nominãr. Si quis ob ſimilem corporis ſpeciem cum locuſtis potiùs quàm cum ſquillis annumerandam cenſeat, uel hoc uno refelli poterit, quod locuſtis pedes ultimi in forfices terminantur, quos chelas uocant, quibus ſquillæ carent autore Ariſtotele.

Libro 3.

Lib. 4. de par. animal. cap. 8.

B Squilla igitur lata locuſtarum eſt magnitudine, ſed latior multò & magis depreſſo corpore et hirto, in fronte oſſa duo, utrinq; unicum, in ambitu ſerratum, in quibuſdam acutius, in alijs latius, his pinnæ duæ alligantur, inter hæc, duo enaſcuntur cornua, initio articulata, circa medium biſida, ut ex duobus quatuor fiant, tenuia, non ualde longa. Os & oris appendices ita habent ut in locuſta. Brachia duo habet cum aculeis, ueluti clauis eminentibus, pedibus maiora non biſida quæ in os flectuntur, quibus cibum ori tanquam manibus admoueant. Hæc qui biſulca non eſſe uidebant, pedibus annumerabant, ut quinq; pedes eſſe dicerentur. Sed hoc ſquillis proprium eſt

Squillis proprium.

chelis

chelis carere, harum autem uice brachia maiora pedibus habere. Pedes utrinq; quaterni sunt, ut in locustarum & cancrorum generibus. Oculi parum prominent, ob id conditi uidentur. frons quadrata & latior quàm in ullo crustatorũ genere. Tumores multi per dorsum sparsi sunt, ex quibus extant tubercula, quorum summa pars adeo rubet ut carbunculos in annulorum pala includ sos esse dicas. Cauda tabellis quinq; constat, & in pinnas totidem desinit, in caudæ supina parte appendices sunt, ad oua reponenda quemadmodum in locusta.

Eodem modo coit, & æstate parit, internaq; omnia similia habet. In cœnosis locis uiuit, argu- C
mento est quod sordida lutoq; obsita è mari extrahitur, carne est molli ut astacus. Rara est apud Vbi.
nos, Massiliæ aliquando capitur. In Africa frequentissima est, & maxima, quam si uidisset Apici
pus ille ὀψοφάγος, qui squillarum prægrandium causa in Africam nauigârat, non tam citò ad suos
rediisset: illic enim conspectis squillis paruis, execratus prouinciam ita regredi instituit, ut terram
illam non attigerit. Sunt qui de Archestrato id narrent.

Explodenda est eorum sententia qui squillam latam quam depinximus ursum esse credunt, A
cùm ursum uideatur Aristoteles cum cancris numerare, ut suo loco dicemus. Vrsum non esse genus hoc squille.

DE SQVILLA CAELATA, SIVE CICADA AELIANI, (siue Cammaro ueterum,) Rondeletius.

Bellonius cicadam marinam uocat, non hanc, sed aliam squillæ speciem, quam Rondeletius infrà nouo nomine mantin.

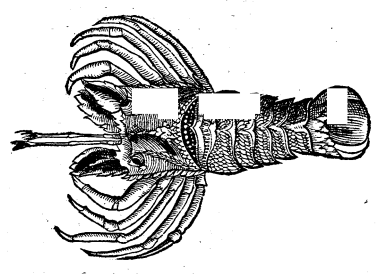

QVAM hìc proponimus, nostri cicadam marinam uocant: alij cicadam marinam eam esse o- A
pinantur, quam postea μαντιν esse demonstrabimus. Eam de qua nunc agimus cicadam potiore
ratione nominandam esse censuimus, ob maiorem cum cicadis terrestribus similitudinem: squil-
lam uerò tum quòd supradictæ similis sit, tum quòd brachia priora indiuisa habeat, qua nota squil B
las à locustis & cancris secerni diximus: cælatam uerò, ut ab alijs internoscatur. nam quinq; tabel
lis constat & dorso egregio naturæ artificio uariè cælatis & sculptis, ut in pictura expressimus.
Squilla hæc tota rubet, ossa utrinq; habet in fronte, in ambitu serrata, acuta, ueluti squilla lata: qui-
bus annexæ sunt pinnæ, ueluti alæ. Cornua duo habet, brachia duo indiuisa, quibus ori cibos ad-
mouet: pedes quaternos, circa os appendices, internas partes, caudq; pinnas easdem quas locusta:
magnitudine uerò differt. nam dodrantalem magnitudinem uix superat.

Carnis substantia astaco similis est. Cicadæ marinæ neq; Aristoteles, neq; Plinius meminerũt C
in ijs qui extant libris. Sed Aelianus his uerbis. Est etiam cicadarum genus marinum, (τετράπτερον Lib. 13. cap. 25.
λέγω) quarum maxima paruí carabi similitudinem speciemq; gerit. ueruntamen cornua, non simi
liter atq; ille magna, nec aculeos habet: aspectu etiam nigrior est: & cum captus est, stridorẽ quen
dam ædere uidetur. Pinnæ ipsius exiguæ sub oculis enascuntur, terrenarum alis similes. Hominũ
plerisq; idcirco ab ea se abstinẽt, quòd sacrã existiment. Seriphij in retia uel fortuitò delapsam nõ
sanè retinent, sed mari reddunt, atq; etiam mortuam flentes & sordidati humatione afficiunt,
quòd eam dicant Perseo Iouis filio consecratam esse. Hanc squillæ speciem esse puto, quã an- Cammarus.
tiqui cammarum siue gammarum uocauerunt autoribus Athenæo, Plinio, Columella. Ac pri-
mùm cammarum ex genere squillarum esse probauimus ex Athenæo capite de astaco. Deinde
inter incrementi paruí pisces eum recensuit Columella libro 8. & Iuuenalis: Satyr. 5.

Si tibi dimidio constrictus cammarus ouo Ponitur.

Postremò color idem manifestiùs ostendere uidetur, magis rubens in hoc quàm in ullo alio
crustato, siue crudus sit, siue coctus, quíq; colorem mulli maximè refert, cuius rei autorem ha-
beo Martialem.

Immodici tibi flaua tegunt chrysendeta mulli,
Concolor in nostra cammare lance rubes.

Digitized by Google

DE SQVILLA CRANGONE, RONDELETIVS.

A Κράγγονες Squillæ uocantur ab Aristotele libro 4. de hist. animal. cap. 2. & ab eodem nonnunquam squilla κράγγη dicitur: crangines Latinè à Gaza dicuntur, ab Italis gambaro dímare: à nonnullis cammarugiæ & parnochiæ: à nostris caramote, (*ut parua squilla, Caramot:*) ab alijs longoustin, à Burdegalensibus seruata uetere appellatione squilles.

B Est hæc squilla palmi maioris longitudine. Crusta tenui contegitur, læui, candida, nonnunquam ex albo parum rubescente: cocta uerò tota rubescente, instar cornu pellucida. Habet è dorso enatum cornu in fronte, serratum, sursum recuruum, illius denticulatæ asperitates in superiore & inferiore sunt parte, non in lateribus ueluti in astacis & squillis latis. Oculi corneí sunt satis prominētes, quibus subiecta pars caua est cochlearis modó. Cornua quatuor habet, duo bene longa, tenuia, flexibiliaq́, his alia duo breuiora in summo diuisa. E lateribus ueluti alæ exoriuntur paruæ, albæ, radio siue aculeo innixæ. Os & oris appendices cuiusmodi sunt in locusta & astaco. Pedes quinos habet, præter hos brachia duo: qui in calcar terminantur, pedes terni, qui hæc sequuntur, parum diuisi sunt, bini & ultimi indiuisi. Posterior pars pro reliquí corporis crassitudine & magnitudine longa, septem tabellis constans, in pinnas quatuor desinit, è quarum medio extat aculeus latior quàm in squilla gibba. Supinæ caudæ appendicibus, coëundí pariendiq́ modo, partibus internis à superioribus non differt.

F Carne tenera est, dulci, bonoq́ alimenti: satis nutrit, hecticis & atrophia laborantibus cibus utilissimus.

A. *Squillam crangonem uerā se exhibere.* Squillam κράγγονα nos rectè repræsentasse demonstrare oportet. Ac primùm, cũ crustatorum animantium quatuor sint genera, (ut priùs ex Aristotele ostendimus,) nulli potiùs quàm squillarum generi subijci hinc perspicuum est. Ea enim quam exhibemus læuis est, locusta toto dorso aspera: chelas ante pedes non habet ut astací, caudá est protensa, non rotundo corpore & sine chelis, non est igitur ex cancrorum genere. Quare squillam esse necesse est: non latam quidem, neq; cælatam, ut corporis species & læuitas sine ulla cælatura ostendunt: neq; paruam quæ maior nūquam fiat: nam ea longè minor est, quàm paulò pòst exhibebimus: neq; gibbā, quia gibbo caret. His omnibus accedit nota certissima ab Aristotele tradita qua squilla crango à similibus interno scatur: Καὶ ἡ κραὶς ἡ κυφὴ τῶν ὀρέων καὶ πλευρύγια τέσσαρα, ἔχει δὲ καὶ ἡ κράγγη πλευρύγια ἐφ' ἑκάτερα ὑπὸ τὴν ὀμφαλὸν τὸ μέσον αὐχένα δύο ἀκανθώδη ὥστε ἀμφότερα, πλὴν οὐρᾶται μὲν πλατύ, ἡ δὲ κυφὴ ὀξύ. Squilla gibba caudam habet, & pinnas quatuor: totidē (*Totidem non est in Græco*) & crangon in utraq; caudę parte, quarū medium in utrisq; spinosum est siue aculeatum, sed in crangone latum, in gibba acutum. Hæc nota in utraque squilla, & crangone de qua nunc agimus, & in gibba de qua mox euidentissima est: & uerissimam esse comperiet, quí pictas à nobis squillas cum uiuis contulerit. Hæc sunt quæ fidem faciunt squillam crangonem rectè nos ab alijs distinxisse.

DE SQVILLA GIBBA, RONDELETIVS.

A COGNITIS squillis latis, cælatis, crangonibus, facile est reliquas duas agnoscere. gibba enim, suo gibbo: & parua, sua paruitate satis sese produnt. Κυφὴ (κυφὴ *cognomen seu differentia,* κραὶς *uerò nomen est,*) à Græcis, à Gaza gibba squilla rectè uocatur: à nostris caramot, ad discrimen crangonis quam caramote appellant. A Santonibus de la santé, quòd ægris plurimùm soleant apponere. à Parisiensibus cheuretes, à Rhotomagensibus salecoques.

B Gibbæ squillæ crangonibus tenuiores sunt, maximæ in cauda extrema. in fronte cornu gestant ueluti crangones, magnum pro corporis ratione. Oculos, alas, pedes, cornua, os, oris appendices, interna omnia similia crangonibus habent, caudæ initium in tumorem erigitur, unde illi nomen. ab hoc tumore cauda tenuior & gracilior esse incipit. in pinnas quatuor desinit: harū medium acutius est, quàm in crangonibus, ut dictum est: qua nota, & gibbo à crangonibus squillæ distinguuntur. Hyeme præsertim capiuntur maxima copia in Santonum litoribus. Carne sunt dulci & tenera. Viuæ colore sunt fusco, minusq; albo quàm crangones, coctæ rubescunt.

D Deuorantur à reliquis piscibus, sed mortem suam grauiter ulciscuntur: cornu (frontis) enim elatum

elatum & ſurſum recuruum palato deuorantium infigunt, & ſic necant, unde ſquilla hac pro eſca utuntur piſcatores. Ab ea lupum interfici cecinit Oppianus: Squillæ, inquit, exiguæ & imbecillæ fortiſſimum hoſtem dolo perimunt, lupum ſua uoracitate inſignem: nam cùm neq; fugere, neque æquo Marte dimicare poſsint, deuoratæ acuto frontis cornu medium palatum ita uulnerãt, ut etiam ſi initio id negligat lupus, tandem tamen moriatur.

Lib. 2. ἁλιευτικῶν.

Καρὶδ' ἂν δ' ὀλίγαι μὲν ἰοβλῆες, ἴσασι δ' ἀγκλὶν
λάβρακα, σφετέρῃσιν ὕπνωλίαις λαβροσύνῃσιν.
Καρίδωλον: τοῖς δ' ἕλε φυγέειν δόλος, οὐδὲ μάχεσθαι.
Εὖτε γὰρ ἐμβήσαντ' ἐσω μαρύωσιν ὀδόντων,
ὀξὺ κέρας χρίμπτουσι: τὸ, τί σῴζειν τόλμηται ἄκρης
Ἐκ κεφαλῆς, &c.

Γῆρυς: ἀλλὰ δόλοισι καὶ ἀγκιμον ὤλεσεν ἰχθύν
οἱ μὲν γὰρ τε δόλοισι, καὶ ἰθύπροι λαβέεσθαι
ὀλκυμένας σ' ἁλίπεσσι, καὶ ὃς τάχος φονέουσι.
Αἶσθ' ὅταμὰ * θρώσκουσι, καὶ ἂν μεσάτῳ ἐσορῴῃσι

Hos uerſus Latinè reperies infra i Squilla gibba Bellonij.
*Lippius interpres uidetur legiſſe: Αἰσθ' ὁπόταν, uertit enim turmatim.

Non negarim ſquillam crangonem cornu idem efficere poſſe, ſed cùm ſquillis paruis id tribuat Oppianus, de gibbis potiùs intelligendum cenſeo: nam quæ minimæ ſunt, cornu carent.

Eam quam propoſuimus ſquillam gibbam eſſe, cõuincit tumor ille caudæ initio, medius inter caudæ pinnas aculeus acutior & anguſtior quàm in crangone: magnitudo, qua paruas ſquillas ſuperat, à quibus etiam cornu frontis diſcernitur. A Genuinum ſquillã gibbã eſſe proponi.

Elixantur gibbæ ſquillæ in aqua & ex aceto eduntur. Vel in ſartagine friguntur. hectícis in cibo mirum in modum cõferunt, & longè delicatiores ſalubrioresq; ſunt quàm locuſtæ uel aſtaci. Non minùs adferunt conuiuis ἀστροιβδῶν, ζωωχίων, & θεωρίων quàm locuſtæ. F

DE SQVILLA PARVA, RONDELETIVS.

Poſtrema ſquillę ſpecies, prio nomine caret: ob id periphraſi uſus Ariſtoteles appellat ſquillarũ τὸ μικρὸν γένος, ratione mox ſubiungẽs. ὥστε γὰρ καὶ τὸ γένος μέζους, quia minores nunq; effici poſsũt. Sed hîc animaduertendũ eſt τὸ καρίδιον μικρὸν γένος. i. ſquillã paruã, & τὸ καρίδιον lib. 5. ca. 15. de hiſt. anim, nõ idẽ eſſe ac σκύλλαρον, quod etiã ſquillã paruã idem Gaza cõuertit lib. 4. cap. 4. de hiſt. anim. Quare cũ tria ſint quæ ſquillæ paruæ nomine interpretetur Gaza τὸ τ καρίδιον μικρὸν γένος, τὸ καρίδιον, τὸ σκύλλαρον, ex ea cõuerſione qui in Latino Ariſtot. magis uerſatus fuerit, facilè in magnũ errorẽ induci poſſet. Nam σκύλλαρον nõ eſt ex ſquillarũ genere: chelas enim habet aſtaci modo, qua de re ſuſiùs ſuo loco. Paruã ſquillã de qua hic loquimur, noſtri ciuade uocãt.

Digiti minimi eſt magnitudine: capite, p corpuſculi magnitudine craſſo & lato ſine cornu, quo à gibba differt: alioqui cauda tenui, paruo gibbo, oris appẽdicib. caudę pinnis, internis partibus gibbę ſimilis. punctis aliq̃t uariatã, colore eſt dũ uiuit obſcuro, cocta tota rubeſcit. Carne eſt dulciſsima, ut ob nimiã dulcedinẽ quibuſdã faſtidio ſit: uix em̃ ullũ aliud cibi genus dulcius hoc deguſtaueris. Cum̃ cruſta & pedibus integra frigit̃, ſunt qui priuſq; coquãt, in ſartagine perforata pedes urũt, deinde in aqua & oleo elixãt. Squillę in aqua hordei lotę, & in carnis iure coctę hectícis maximè cõueniũt. nã bene alũt, ad expurgandũ pectus cõferunt, multoq; utiliores ſunt fluuiatilibus aſtacis, quibus medici plerique p cãcris fluuiatilibus utunt̃, cũ tamẽ duriore ſint carne & minus dulci. Si ęgris parentur ſquillæ de q̃bus nunc loquimur, cruſtis ſuis nudãdę ſunt: ſi em̃ unà cũ his edant̃, flatus gignũt, ueluti aphyę cũ ſpinis comeſę. Squillæ cũ cruſtis elixæ in aqua et oleo iniecto pipere ſopitã uenerẽ ſtimulãt: tũ quia ſemen ſatis copioſum generãt ob dulcẽ et bene nutrientẽ ſubſtantiã, tũ quia flatus gignũt. Si friganť in ſartagine flatus deponũt, quẽadmodũ frixa legumina: idẽ de gibbis et crãgonibus ſentiendũ. Hyeme in ſtagnis marinis capiunt̃, et in magnorũ fluuiorum oſtrijs: è mari etiã extrahi ſæpe uidi, ne quis ob carnis ſuccũ dulciſsimũ, in dulci aqua gigni tantùm exiſtimet.

DE SQVILLA QVAE MÁNTIS DICITVR, (dici poteſt, à ueteribus nõ memorata,) Rondeletius.

Imago hæc Venetijs facta Mántin Rondeletij, minùs accuratè, quàm ab ipſo exhibita, repræſentat.

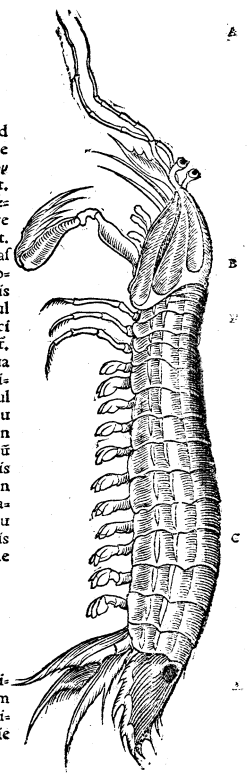

Explicandum eſt hoc loco cruſtatum id quod μάντιν nominaui, priuſquàm à ſquillis diſcedamus: nec ad ullum aliud quàm ad ſquillarum genus referre poſſum. chelis enim caret, quibus à locuſta & aſtaco diſtinguitur. aculeos in cauda habet, ſquillarum modo, corporis ſpecie ſquillis ſimili, longo, quo à cancris differt.

Digitized by Google

Nemo uerò hanc ſquillæ ſpeciem apud Ariſtotelem, Athenæum, Oppianum, Plinium requi
rat: ab iſs enim nullam huius mentionem fieri puto. Quemadmodum autem Latini à terreſtris lo
cuſtæ ſimilitudine marinam locuſtam nominauerunt, ita nos μάντιν à beſtiolæ ſimilitudine quę
eſt ex locuſtarum terreſtrium genere. Eam beſtiolam noſtri preguedious, id eſt, precantē Deum
appellant, quòd ſemper manus (brachia uel pedes in iſtis animantibus magis propriè dicuntur)
iunctas teneat, eorum more qui ſupplices Deum deprecantur. Præterea à corpore eſt ualde tenui
& macilento, ut qui aſsiduis ieiunijs ſeſe conficiūt & macerant. Eandem beſtiolam diuinare uul-
gus ait: captam enim pueri noſtri interrogant, qua ſit Romam uel Compoſtellam ad D. Iacobum
proficiſcendum. ea, perinde ac ſi intelligeret, altero brachio extento iter monſtrat.

B Ab huius, inquam, beſtiolæ diuinātis ſimilitudine ſquillæ ſpeciem μάντιν nominauimus: nam
utraq; corpore eſt longo, gracili, circa caudam latiore, brachia duo prima longa admodum. Sed
marinam fuſiùs deſcribamus. Μάντις marinus cruſtis tenuibus, perſpicuis, albis intectus eſt. Bra-
chia duo prima longa habet, articulis intercepta, ut ad os flecti poſsint, chelarumq; uſum præſtēt,
interiore in parte ſerrata: quorum denticuli initio minores ſunt, in ſummo ita magni, ut aculeis
incuruis aptiùs quàm ſerræ denticulis comparari poſsint. Cornua duo longa prominent, in quo-
rum ſummo ramuli duo exoriuntur. ſunt alia duo his minora ante oculos. Capitis figurā can-
cellum ferè refert. Oculi perſpicui ſunt & lati, ad quorum radicem ſitæ ſunt alæ duæ longæ, in
ambitu hirtæ. Utrinq; pedes ſex habēt, terni primis brachijs proximi in tumorem paruum deſi-
nunt, lentis inſtar rotundum & depreſſum, à quo tumore aculeus paruus uncus enaſcitur: reliqui
terni paruí ſunt & tenues, quarum extremum in appendiculas quaſdam tenues terminat. Quod
caput ſequitur & collum uocatur, tabellis decem conſtat inæqualibus, priores breuiores ſunt, &
ſtrictiores: quo propiores ſunt caudę extremo, eo maiores & latiores fiunt, eadem aculeorum ra
tio, quibus ſingulæ tabellæ munitæ ſunt, in prioribus paruí ſunt aculei, in maioribus tabellis ma-
iores & euidentiores. Cauda in os latum deſinit, cuius ambitus multis riget aculeis, in oſsis huius
ſuperiore parte maculæ duæ ſpectantur oculis pictis ſimiles. tres utrinq; pinnæ oſſeæ ex ultima
tabella oriuntur. Supina caudæ parte appendices habet: & in ore, quemadmodum locuſta & ſu-
(C) periores ſquillæ. Eodem modo coit & parit. Toto corpore eſt pellucido.

F Carne eſt molli, dulci & delicata, bene nutriente, Venerem ſtimulante, ſi eo modo parēt quo
ſquillæ proximè deſcriptæ.

A. Squillā cæ latam, potius ſe cicadā mari quàm hoc loco propoſitam. Contra iconem Bellonij.

Quam μάντιν dicimus, nonnulli (*ut Bellonius*) cicadam marinā appellare malunt, ſed quia ſquil-
læ cælatæ maior eſt cum cicada terreſtri ſimilitudo, eam cicadam nominauimus: hanc uerò μάν-
τιν, ob eas quas diximus cauſas. Si quis uelit nimium ἐριστικὸς eſſe, appellet ut uolet. ſatis eſt no-
bis ſquillæ ſpeciem à ueteribus non traditam exhibuiſſe. Nam autor libri de aquatilibus perpe-
ram depictam, & à naturali alieniſsimam propoſuit, multis ſcilicet omiſsis, multis additis temere,
ut ex collatione perſpicuum cuiuis eſſe poteſt.

SEQVVNTVR SQVILLARVM DESCRI
PTIONES EARVNDEM OMNIVM, CAELATA
tantùm (ut Rondeletius nominat,) excepta, (niſi eadem fortè
Vrſa minor Belloniſ ſit,) ex Belloniſ libro.

DE VRSA MAIORE ET MINORE, BELLONIVS.

Rondeletius aliam Vrſam facit, hanc uerò (maiorem) Squillarum generis eſſe oſtendit, & latam cognominat.

A B VRSA, Græcis ἄρκτος, aſperis ſaxoſisq; locis prouenit: ac locuſtarum modo forcipibus ca-
ret, eademq; eſt cum locuſtis magnitudine. Vulgus Siculum ac Neapolitanum Maſſacaram no-
minat. Terreſtris Vrſi in morem craſſo ac recurto eſt corpore, eiusq; colorem habet, unde il-
linomen.

B Proinde tabellis firmis fortibusq; loricata eſt, ut locuſta terreſtris, cubitalisq; nonnunquam
eſt: antennas ad prætentandum iter non habet longas, ſed coloris cærulei, bifidas, atq; utrinq; in
lateribus ante oculos duas, cornuum ſeu cirrhorum munere fungentes. Tota eius anterior pars
unico conſtat thorace, uulgus plaſtronum uocat. Quinos utrinq; pedes gerit, unguibus robuſtis
ac nigris munitos: falcatas tibias, articulationibus quinis interſeptas. Os præterea ſubtus habet,
ut cæterum Locuſtarium & Cancrarium genus.

Minor autem Arctos per omnia maiori reſpondet. Ligures Vrſetam appellant: craſsiore eſt
quàm Sparnochius (*Squilla crangon*) corpore, & forcipibus ut Vrſa caret. Prætenturis quoq; bi-
fidis prædita eſt, & roſtratum caput gerit. Cæterùm eſt corpore robuſto & recurto: omnes deni-
que notas cum maiore communes oſtendit. Sed hîc maioris tantùm Vrſæ iconem appoſui. *Hæc
an eadem ſit Squillæ cælatæ Rondeletij, quærendum.*

D E

Digitized by Google

DE SQVILLA PARVA MARINA, GIBba cognomine, Bellonius.

Locuſtarij generis ſunt Squillæ: quarũ etſi multæ reperiantur ſpecies, minores tamẽ gibbæ, uulgari nomine minimè carent. Caridas Græcum uulgus & Caranidia uocat: (*Aſtacus fluuiatilis etiã, ut alibi ſcribit Bellonius, à uulgo Græco Caranis uel Caranidia dicitur.*) Romani à Gambis, id eſt, tibijs, Gambarellas, quòd ijs multiplicibus conſtent. Armorici des Saulterelles: ſaliunt enim Locuſtarũ more. Maſſilienſes uulgò uetuſtatis ueſtigia nonnihil retinentes, Carambotos uocant, deducto à Caride nomine. Qui uerò Galli littus Oceani incolũt, etiã à ſaltatione nominãt Cheurettes, quaſi capreolas dicant. Pariſienſes corruptè des Gueruettes. Rothomagenſes Salicoquas uel Salcoquas nominant: quarũ quę uaginis adhuc incluſæ ſunt, Bouquerę: ijs aũt exutæ, des Creuettes appellantur. Veneti uulgò Squillas appellant: quarũ frontiſpicia roſtris acutiſsimis prædita ſunt. A

De his autem ſic Oppianus: Sunt Squillæ exiguæ: ſunt paruo in corpore uires: D
At magnum & ſaturo præclarum labraca*uentre Interimunt aſtu: properat, geſtitq; teneri
Labrax piſciculos, (*ſquillas*) q paruo robore poſsũt Nõ dare terga fugę, nõ equo occurrere Marte.
Occiſæ occidunt hoſtem, perimuntq; necantem, Cum Squillæ rictu piſcis ſorbentur aperto,
Turmatim in medium deſcendit turma palatum; Et feriunt cornu, quod fronte inſurgit acuto.

Hos uerſus Rondeletius in ſquilla gibba Græcè recitat.

Græci in Latrace ſecundã ſemper producunt.

Senos ante frontem gerit ualde tenues cirrhos, quibus Dioſcorides aconiti radices in fibras minutas abeuntes comparauit: Caudam contractam, in cuius extremo pinnæ ſunt (ut in cæteris Locuſtis) quinæ: quarum quæ medio loco poſita eſt, ferratam, ſpinoſam, duram, atq; in acutum figiatam formam habet, quamobrem quaternas tantùm illi connumerauiſſe pinnas (ut in Crangone dicetur) ſatis fuerit. Non ſunt audiendi qui Squillarum pedes forcipibus carere putant. (*Squillis proprium chelis carere, Rondeletius.*) B

Oua pariunt ac procreant ut Locuſtæ: ſunt enim illius interanea perſimilia. C

DE SQVILLA FLVVIATILI PARua, Bellonius.

Rondeletius ſimpliciter paruam nominat, & in mari etiam reperiri ſcribit.

Squilla fluuiatilis, ſola magnitudine à marina diſcrepare uidetur. Squillarũ genere (inquit Ariſtoteles) cõtinentur gibbæ, Crangines & paruæ, quę maiores nunq; effici poſſunt. Quibus uerbis ego hanc fluuiatilẽ, paruã appellari puto: Quemadmodũ enim Vrſa parua (quæ Vrſeta dicitur) cum maiori conuenit, uel Cancer marinus cum fluuiatili: ſic fluuiatilis Squilla cum marina etiam conferri poteſt. Flumina noſtra huiuſmodi delicias nõ alunt. Romani eam in uenereis epulis ſingularem habent, quamobrem lautiores menſas honorare ſolet. B

Gambarellam uulgò uocant, quã & Gambarozolam nõnulli malunt appellare: nomine fortaſſe à Gambaro (quæ noſtra eſt Scarauiſſa) detorto. A

Mos eſt eas uiuas aſſeruare, tuncq; ſubfuluæ ſpectantur: nam coctæ ruffeſcunt. B

Longiſſimo à mari interuallo proueniunt: quod argumentum eſt eas originem à mari minimè traxiſſe. C

Squillis marinis multò minores ſunt: Tibiolas utrinq; quaternas, tenues, oblongas habent, in extremo forpicatas: Cirrhos anteriori parte quaternos, oblõgos, tenui filo graciliores, quib. iter quoquo uerſum prætendãt, Latini prætenturas & antẽnas uocãt. Pedes cũ utrinq; quaternos habeant, duos tamẽ priores parte anteriore exporrigunt: quibus non ad greſſum quidẽ, ſed magis ad corripiendũ cibum utuntur. Nam tribus poſterioribus tantùm incedunt. Pinnulis autem pluribus ſub cauda poſitis in natatu utuntur: quarum quinq; in eius extremo tranſuerſæ, earum corpus dirigunt. Harum autem media dura eſt, & gibbæ in modum ad oras crenata, utreuera pinna dici non poſsit. B

DE ALIA SQVILLA, (QVAE CRANGON A Rondeletio exiſtimatur,) Bellonius.

Eſt aliud Squillæ genus, gibba multò maius, uulgari piſcatorum Romanorum nomine Parnochia dicta. Sunt qui Camerugiam & Sparnochiam uocent. A

Inſignibus notis à gibba differt. Nam ubi in gibbis multiplices cirrhi ſpectãtur (anteriori præcipuè parte) pedesq; omnes in extremo biſulci, Sparnochiæ duo oblongi tantùm cirrhi promínent, & ungues acuminatos more Locuſtæ habet. Marina, pollicis craſsitudinem æquat, ſemipedem longa eſt, tibijs quàm gibba minoribus. Pinnulas multas ut Squilla ſub cauda ad natandum habet, & eodem modo quaternas in extrema parte caudæ: quarum ea quę in medio ſita eſt, ſi pinna eſſet, faceret ut quinq; pinnæ, ut in Aſtacis & Carabis, numerarentur: ſed ſpinea duritie prædita cernitur, ac crenis horridula eſt. Anteriori autem frontis parte quatuor cornua æquali ferè longitudine uideas. In quibuſdam uerò locis adeò magnæ naſcuntur Squillæ, ut propè ſpithamen, hoc eſt, palmum excedant: quæ quidem ſunt alijs efficaciores. Cruſtatorum omnium ſapidiores ſunt. Has ſuſpicor Ariſtotelem κράγγονας, Theodorum Crangines uocaſſe. Sunt enim Crangones, Caridum ſiue Squillarum genus idem cum Romanis Parnochijs. B (F) A

Digitized by Google

DE CICADA MARINA, BELLONIVS.

Rondeletius hanc Squillam mantin appellat, Cicadam uerò aliam facit.

A Est & Cicada Locustarij generis. Nam & caudam habet, & crusta integitur, Massilienses Cigale de mar, Romani & Genuenses Cicadam marinam uocant. Quæ autem Venetijs cicadæ nomine diuenditur, ea quidem adulterina est.

B Tenuis est huius crusta: cruda ita albicat, ut ferè transpareat, unà cum piscículis marinis sæpe suo cortice contecta extrahitur, & simul cum Carpionatis, Bocis, Mænis & Trachuris, canistris inseritur. Natura incredibili ferè artificio Cicadæ oblongum corpus decem tabellis affabre articulatis loricauit: quarum prima quæ caudam extremam conficit, pinnas in lateribus expandit. Cauda porrò duabus maculis phœniceis subrubris insignita est, quæ duorum oculorum speciem præ se ferunt, estq; aculeata & crenata. Prima tabella à cauda incipiens uersus secundam, tertiã, quartam, quintam & sextam, pinnulis fimbriatis multiplicibus subtus munita est: quibus dum in mari natat, aquam percutit & corpus incitat. Tres tabellæ, quæ sex prædictas subsequuntur, ternis utrinq; pedibus communitæ sunt. ad ceruicis autem initium duo brachia maiora oriuntur, quibus cibum apprehensum ori suggerit: sed ea aliter quàm cancris uel locustis forcipantur. sunt enim in longum exporrecta, atque in extremo grandioribus crenis suffulta, quibus quum cibum corripit, ex uno brachio ad aliam brachij articulationem transfert. Horum autem extrema uelut in du
(E) ritiem osseam abeunt, dentiscalpijs conficiendis ob id expetita. Pars huius piscis quæ capiti con
(C) tigua est, in exile quiddam terminatur, & contrà quàm cauda se in latum diffundit. Extra aquam prorsus immobilis & imbecillis est. Aculeum unum habet utrinq; ori præfixum ut phalangium & scolopendra, quo mordicus cibum à pedibus suggestum continet, quem postea dentibus conficiat, & in stomachum detrudat. Dentes illi natura in oris lateribus protulit, unico utrinque ossi crenato, V literæ formam referente infixos. Cuius anterioris partis officium est ea incidere quæ mandit: posterioris uerò quæ crenas habet, conterere: Nam idem os, duos habet dẽtium ordines. Prætenturas duas in fronte breues, ursinis similes ostendit, trisariam in extremo diffissas: ac rursus duas alias in lateribus, prædictis breuiores. Oculos habet uirides, exertos, quos non alueo ut Cancrarium uel locustarium genus condit: sed ante hos pinnulas exporrigit eis similes, quas in cauda gerit: ex quo multi decepti, caudam caput esse crediderunt. Strias rectas in tergore atque in capitis tabella ductas profert. Pisce dissecto, dentes fortibus musculis moueri conspicientur, cerebrumq; adeò esse exiguum, ut uix ordei grani magnitudinem æquet, optici tamen ad oculos perduci apparent.

A Speusippus (ut opinor) nympham uocauit Cicadam. Nam Astacum, Carabum, Cancrum, Pagurum, Nympham, & Arcton similes esse dixit. Quanquam autem Cicadæ ut plurimùm suo nomine à piscatoribus Romanis uocentur, tamen in earum applicatione Parnochijs abutuntur. Et
F enim Parnochiæ Cicadis sapidiores sunt, cariusq; diuenduntur.

COROLLARIVM I. DE SQVILLIS IN GENERE.

A Quæ de Squillis hìc adferemus, ea uel communiter pertinent ad Squillarum genus, quo species aliquot continentur: uel absolutè à ueteribus prolata, si ad speciem unam priuatim fortè pertinent, ad quam maximè referri debeant dubitari potest. Gibbæ quidem cognominatæ præ cæteris squillarum nomine simpliciter interdum intelligi mihi uidentur. nã & magnitudine ferè mediocres sunt inter maiores minoresq;: & Venetijs hodieq; simpliciter Squillæ dicuntur: & à Græcis hodie carides. Veneti Squillas quasdam uocant paruis gammaris similes: sed rectè nè ne, alijs iudicandum relinquo, eas dem nostræ ætatis Græci etiam nunc caridas uocant, Gillius, sentit autem de gibbis, quas Veneti uulgò Squillas uocant, Græci carides & caramidia, Bellonio te ste: quarum color nigricat. Vide infrà quoq; in Corollario de Squilla gibba. Cæsar Scaliger tamen Squillam minimam ab Adriaticis generis nomine uocari scribit. Oppianus etiam luporum piscium à squillis interitum decantans: non alias quàm gibbas intellexit, ut Rondeletio placet. Ea etiam quæ circa alimentum de squillis medici ueteres tradunt, de gibbis potissimùm accipienda puto.

Gibbæ.

Κουείδαι, κεφείδαι, Hesychius. Colybdænæ nomine Epicharmus (ut Nicander uult) pudendum marinum intelligit: uel (ut Heraclides in Opsartytico) squillam, Athenæus. Vide suprà in Corollario de Pudendo, pag. 893.

Squillæ nomen Veneti, ut diximus, gibbæ simpliciter attribuunt: Burdegalenses uerò cran-
Cammarus. gæ. Cammarum Romani olim speciem unam squillarum appellabant, coloris rubri: posteriores ad multas crustatorũ locustarij generis species id nomen transtulerunt. nam & astacum fluuiatilem sic nominant Itali, Cammarum scilicet uel potiùs gammarum, gambarum, gammarellam: & Squillam gibbam Massilienses carambotum, Romani Gambarellam: & similiter paruam fluuiatilem, ut Bellonius scribit: quam alij Gambarozolam: Galli prouinciales Caramot: ut crangonem ijdem caramote, quam Itali Gambaro di mare, uel Cammarugiam appellant. ¶ Germanicè Squillas omnes Meerkrebßlin rectè appellabimus, siue simpliciter: siue cũ differentia, sun-

der schären

der ſchären, id eſt, ſine forcipibus. Inferiores Germani, ut Friſij & Hollandi, Squillæ ſpeciem quandam paruam, uocant **Garnart, Gernard**, (**Gornard** uerò piſcis eſt è genere τῶν λυροειδῶν) **Gernier/Garnole**: gibbam, ut puto: quam Bellonius Lutetiæ Gueruette uocari ait: pro quo forte ſcribendum Guernette, ut à Germanis ſumptum ſit id nomen, nõ corruptum à Gallico Cheuerette, ut ipſe putat. Licebit autem hoc etiam unius ſpeciei nomine (à gammaro, ut ſuſpicor, corrupto) abuti pro genere, adiectis differentijs. Eliota Anglus Squillã interpretatur a **Shrympe**: ego ab Anglis accepi a **Shrimpe** ſpeciem eſſe ſquillæ uel cãmari maiorẽ: & aliam minorẽ, quã uocant a **Pram**: aut fortè contra, non enim ſatis memini.

Squillarum generis diuiſio, ex Cæſaris Scaligeri libro de Subtilitate.

Squillarũ aliæ ſunt

- Maiores
  - Vrſa, magnitudine aſtaci.
  - Crange: magnitudine tantùm à ſuperiore differens, & lineamentis quibuſdam, quibus teſſellatæ lamellæ pictæ ſunt. (Hæc puto Rondeletij Squilla cælata eſt. nam aliam fecit crangen.)
- Minores, gibbæ omnes, uix alio quàm magnitudine differentes: locuſtæ ſimiliores, ſi frontis ſpecies cuſpidem, quàm ſupradictis ſquillis. Omnibus pinnata cauda pinnis latis, dempta media acuta.

Ex his

1. Maxima eſt in Oceano Gallico, (circa Vaſconiam. Crangon puto Rondeletij.)
2. Minima, Vaſconibus ciuada: è Garumna excipitur caniſtris. hæc etiam in mari agitat, nec rubeſcit cocta. ab Adriaticis generis nomine dicitur.
3. Mediæ magnitudinis gambarellus appellatus ab Iſtris. (Simpliciter gibba alijs.)

Itali quidam, etiam minimam gambarellum uocant.

¶ Præter has eſt Squilla mantis Rondeletij. Item λαχίδιον, id eſt Squillula, conchas quaſdam inhabitare ſolita: de qua inter Cancellos diximus.

In quibuſdam locis ſquillę adeò magnæ naſcuntur, ut propè ſpithamam, hoc eſt, palmum excedant, Symeon Sethi. Squillæ à cancrario genere differunt eo quòd caudam habeant: ab cruſtario uerò quòd forcipe careant: idq; quoniam plures habeant pedes. eò nanq; redundãtia illa abſumitur. pedes autem obtinent plures, quòd non magis ad nandum, quàm ad ingrediendum ſint ſuapte natura propenſiores, Ariſtot. de partib. 4. 8. interprete Gaza. Græca ſic ſonant. Αἱ δὲ καρίδες, ἧττον μὲν καμπυλοειδῆ ἔχουσι τὰ ἄκρα τοῦ σώματος· ἧττον δὲ καραβοειδῆ ὄντα, σῶμα τὸ μὴ ἔχειν χηλάς· ἀλλὰ τὰ ἔχουσι σῶμα τὸ πλέους ἔχειν πόδας. ψιττακίδια γάρ ἐστι καὶ ἐκεῖθεν ὠνόμασται αὐξήσεως. πλείους δὲ τοὺς ἔχουσι πόδας, ὅτι νευστικώτερά ἐσιν ἢ ποδιστικώτερα. In his uerbis Gazæ translatio pro καραβοειδῆς ſpecie, non rectè habet cruſtarios, quod genus eſt librariorum nimirum lapſu, nam ipſe Gaza alibi (ut eiuſdem libri de partib. anim. quarti, cap. 5.) λαταβοειδεῖς locuſtaceos uertit. quod tamen hoc in loco non conueniret, cum locuſtæ etiam forcipibus careant, quamobrem Latinè aſtacarios nomen fingamus licet. Deinde hæc uerba ὅτι νευστικώτερά ἐσιν ἢ ποδιστικώτερα, inuerſa eſſe apparent, legendumq; : ὅτι ποδιστικώτερά ἐσιν ἢ νευστικώτερα, idcirco enim (inquit) plures pedes habent ſquillæ, quoniam ad incedendum magis quàm natandum comparatæ ſunt, hoc & res ipſa indicat, & uerſio Gazæ: & Michaëlis Epheſij in Scholijs uerba hæc: Τὰ δὲ λέγει ἔχειν πολλοὺς πόδας σῶμα τὸ μᾶλλον (lege ἧττον, uel ἀ μᾶλλον, ut & Gaza uertit, & ex ſequentibus apparet) νευστικὰ ἢ ποδιστικά. εἰ μὲν γὰρ ἧττον μᾶλλον νευστικώτερα, ἔχειν ἂν ὀλίγους πόδας. κατὰ δὲ μᾶλλόν ἐσι ποδιστικὰ, ἔχουσι πολλοὺς πόδας.

Squillis proprium eſt chelis carere. harum autem uice brachia maiora pedibus habere, Rondeletius. Non ſunt audiendi qui ſquillarum pedes forcipibus carere putant: Bellonius, Ariſtoteli in hoc contrarius, conciliari autem fortè poteſt, ſi Ariſtotelem dicamus chelas propriè dictas, quales aſtaci ante cęteros habent, ſquillis negare; Bellonium uerò pedes forcipatos ſimpliciter eis attribuere, non quòd maiores & propriè dictas anteriùs tantùm chelas habeant. Indicæ ſquillæ in Gange fluuio, forcipes maximas habent Æliano. ¶ Squillæ nigreſcunt uere, poſtea albedinem ſuam recipiunt, Ariſtot. ¶ Squillis è ſummo capite cornu acutum prominet, Oppianus. Ælianus aculeum eis eſſe dicit acutiſsimo triremis roſtro ſimilem, & ſecturas ſerræ modo habere. Rondeletius Oppiani uerba de ſquillis hoc ſuo aculeo lupos piſces interimẽtibus, interpretatur peculiariter de gibbis. nam quæ minimæ ſunt (inquit) cornu carent. ¶ Cruſta fragili incluſis oculi rigent: locuſtis ſquillisq; magna ex parte ſub eodem munimento prædurí eminent, Plinius. ¶ Inteſtinum ſquillis, ſicuti & locuſtis & aſtacis, rectà in caudam finit, quà excrementa emittunt, & oua pariunt, Vuottonus (ex Ariſtotele.) Squillas etiam ouum, claruiculásque, ſimilem in modum (ut locuſtæ) habere certum eſt. Maribus ſanè præ fœminis propria in pectoris carne bina quædam candicantia conſtant, diſcreta à cæteris partibus colore,

formaq; promuſcidi ſepiarum proxima; uerum hæc torta in uertiginem more buccinorum papa
ueris, quorum origo ab acetabulis, quæ ſubdita pedibus nouiſsimis ordinantur. Caro in iis quo-
que eſt colore ſanguinis rubra, et tactu lento, nec ſimilis carni. ab hoc, pectori anfractus alter ſirue
buccinea, craſsitudine lineæ ſeſe porrigit: ſub quo duo quædam arenæ conditioni ſimilia, ſemini
genitali accommodata, inteſtino adneƈtuntur. hæc in mare. Fœmina autem ouum rubidum pa-
rit, membranaq; obuolutum prætenui, uentri lateriq; utriq; inteſtini annexum, atque ad carnem
uſq; adhærens, Ariſtot. hiſtoriæ 4.2. Niphus quidem hæc omnia de ſquillis accipit: an rectè, con
ſiderent quibus ocium maius, & res præſentes inſpiciendi facultas non deeſt. ¶ Scaliger cruſta-
torum genera duo ſumma faciens caudatum & rotundum, hoc (inquit) cancrum uocant Latini,
Græci καρκίνον: illud à uulgo gammarus nominatur. Et mox: Sanè à ſquilla parua gammarus parū
differt, ſi minùs accuratè conſideres. Diligentiùs intuēti recognoſcetur gammari roſtrata facies,
ſquillæ mutila. gammaro pedes duo priores, quibus pro manibus utitur, forcipati: ſquillæ, uniſor
mes. Squillæ lamellæ latiores: ipſa tota compreſſior. Hæc ille, de ſquillis quidem paruis, nimirum
quòd eæ gammaro (quo nomine in hac comparatione aſtacum fl. præcipuè intelligere uidetur,)
magnitudine etiam ſimiliores ſint, quæ tamen ſquillis omnibus aut pleriſq; conuenire uidentur.

C Squillarum aliæ in paludibus (maris) degunt: aliæ ex algis uiƈtitant, tertiæ ſaxatiles ſunt, Ae-
lianus de animalibus 1.30. Oppiano etiam libro 1. ſquillæ circa ſaxa ſtabulantur. ¶ Squillæ, ut
cruſtata omnia, ſenecturem exuunt, Athenæus ex Theophraſto, & Aelianus. ¶ Locuſtæ, ſquillæ
& cancri ore coëunt, Plinius.

D Phycides quanquam cætera abſtinent carne, tamen ſquillas fæpenumero appetunt, Ariſtot. Squillæ lupum piſcem à quo deuorantur, interimunt: qua de re Aeliani ac Oppiani uerba retuli in Lupo D. quanquam autē Aelianus ſimpliciter ſquillas, Oppianus paruas, id facere dicit: Ron-
deletius tamen de gibbis cognominatis interpretatur. nam quæ minimæ ſunt cornu frontis, (quo
Lupi palatum configant,) nullum habent.

E Squillis ineſcandis: Vitulinum fel cum farina, oleo & aqua miſce, & placentulas facito: quí-
bus tandem in eſcam uteris. ex eodem etiam pharmaco mandens, inſpuito in aquam, piſcibusq;
fueris, Tarentinus. Lupus piſcis ineſcatur per ſquillam pinguem, Oppianus lib. 3. Merula
quoq; piſcis ſquilla uiuente eſca decipitur, ut Oppianus lib. 4. & Aelianus tradunt, uide ſuprà in
Merula E. ¶ Squillas marinas aliqui admiſcent eſcæ ad mugiles capiendos. ¶ Si marini & ſaxati-
les piſces in piſcinis alantur, in cibum eis inijcere oportet carides, gobios, & ſimilia, Florentinus.

F Aſpice quàm longo diſtendat pectore lancem Quæ ferтur domino ſquilla, & quibus undi-
que ſepta Aſparagis, qua deſpiciat conuiuia cauda, Iuuenalis Sat. 5. Iouius quidem hos uer-
ſus citans: Ego putauerim (inquit) Iuuenalem cruſtaceorum nomina confudiſſe: uoluiſſeq; intel
ligere pro ſquilla locuſtam aut leonem, qui dominis apponi conſueuerint, &c. Cuius ego ſenten
tiam non approbo. Squillæ enim in delicijs, præferuntur cruſtatis cæteris pleriſq; omnibus puto.
locuſtis quidem & aſtacis, Rondeletio teſte, & ſalubriores habeñ, & longè delicatiores. Et Api-
cium propter carides (id eſt ſquillas) magnas in Africam nauigaſſe Græci etiam tradūt. Lege in-
frà in H. f. Et Archeſtratus circa Iaſum Cariæ ſquillam θυμοειδῆ, id eſt prægrādem reperiri tradit.
Affertur ſquillas inter murænа natanteis, Horatius Serm. 2.8. P. Galloniį gula in ſquilla & aci
penſere decumano notatur in Satyris Lucilij: cuius uerſus in Acipenſere f. pag. 9. recitaui.

Squillas conuenire ſtomachicis, legitur apud Galenum de compoſ. ſec. locos. 8.4. ex Archi-
gene. ¶ Celerrimè & uniuerſim maximè uinum alit: tardiùs autem paulatim caro bubula, & co-
chleæ, ſquillæ, cammari, atq; locuſtæ; & (ut ſummatim comprehendam) quæcūq; dura carne con
ſtant, eandem cum his naturam habent, Galenus in Aphoriſmos 2.18. Idem libro 3. de alimen
tis, cap. 34. cum cæteris cruſtatis carides & cammaros numerans, quòd ad communem alimenti
ex eis rationem, diſcrimen nullum indicat. Squillæ alicuius ſunt caliditatis & humiditatis par
ticipes: difficulter concoquuntur, ſtomacho nocent, & Veneris deſiderium mouent, Symeon Se
thi. Locuſtæ, cancri, ſquillæ & ſimilia, difficilè quidem concoquuntur, multò tamen facilius cę
teris piſcibus. aſſari aūt potiùs quàm elixari debent, Mneſitheus. Vide ſuprà in Cancris in gene-
re F. Ex his quæ teſta integūtur ſquilla omniū minimè noxia exiſtit, Aetius in curatione colici
affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. Eadem à Trallano etiam commendatur in colico
affectu. Apud Athenæum alicubi κακὸς δυσείλιϖ legitur: malim κακὸς: quanquam & cerídem pi
ſcem eſſe ſcio, ſed ſiccioremem puto, & aluo mouendæ minùs aptam. ¶ Iſicia de cammaris & aſtacis
deſcribit Apicius artis coquinariæ 2.1. ut recitauimus in Aſtaco F. Et rurſus iſicia de ſquillis, uel
de cāmaris amplis. ¶ τῶν καλῶν δ' ἀρίστην κακὸς ἐκ συκέας φύλλα, ἁυλὸν γ' ἐδίην χαμάδις φθινοπωρισμῷ κρέας,
Ananeus (al' Aeanius) apud Athenæum.

G Caris marina (id eſt, gāmarus, inquit Cremonenſis interpres) circunligata ſcorpionis ictum ſa
nat, quòd ſi ſuperſcribas percuſſo loco, Caris, citiùs tollit dolor. Si quis uerò ſculpſerit carida in
lapide achate, & geſſerit in annulo, nunquā percutiet à ſcorpio, Kiranides 3.10. Squillas aiunt
tritas, & ei particulæ impoſitas, in qua cuſpis ſagittæ uel ſpinæ infixa ſit, naturali quadam attra-
hendi ui eam educere. in quibuſdam locis tantæ naſcuntur, ut propè ſpithamam, hoc eſt, palmū,
excedant: quæ quidem ſunt aliįs (ad remedia) efficaciores, Symeon Sethi. ¶ Squilla (κακὸς: alias

κάρα

κεφαλὴς, quod non placet) trita, & cum bryoniæ radice pota, lumbricos educit, Galenus ad Piſonem: & Aegineta libro 7. ſimiliter. Squillæ tritæ & cum oxymelite potæ lumbricos & tineas eiiciunt, Sethi. Peculiari quadam proprietate ad mulierum conceptus efficaces ſunt, Idē. Grecè legitur: Σκιλλῆς γᾶσι δὲ τινι ἰδιότητι πρὸς τὴν ἡμῶν γυναικῶν κύησιν. ¶ Ad generationem ualet piſcis qui ſquilla uocatur, quod mihi quandoq; ſucceſsit, oportet autem remota eſſe impedimenta, & purgatum etiam corpus, & uterum, Cardanus.

Scylla nominatur à Plinio libro 32. in Catalogo Aquatilium: ubi ego ſquillam legere malim, quæ Græcè καλὴς dicitur: niſi reuera Plinius Scyllam monſtrum aliquod marinum eſſe ſenſerit, cùm Phorcum quoq; deum marinum in eodem Catalogo nominet. Sed de Scylla monſtro plura ſcripſi ſuprà, ſuo loco & ordine alphabetico. Scyllarus quidem ab Ariſtotele dictū animal cruſtatum, ſquillarum generis non eſt. chelas enim habet aſtaci modo, Rondeletius. eum in hiſtoriā cancellorum exhibuimus pictū, pinnophylax ſiue pinnoteres, rotundo eſt corpore: ſcyllarus oblongo, &c. Rondeletius quidem in Squillæ paruæ mentione ſcribit σκύλλαρον genere neutro: mihi maſculino gen. proferendum uidetur. Τὸν δὲ καλοῦσι σκύλλαρον, Ariſtoteles hiſtoriæ 4. 4. Vuotonus cum pinnophylace & caridio confundit, & primam non rectè per ἰῶτα ſcribit: & diminuta forma etiam ſcillarion profert: quod quidem ſi reperiatur, in hac forma generis neutri eſſe neceſſe eſt. Rondeletius tria hæc, σκύλλαρον, καρίδιον, & τὸ διὰ καρίδων μικρὸν γράμμα in capite de Squilla parua diſtinguit, Gaza in Ariſtotelis librorum interpretatione confundit, ſimiliter pro omnibus ſquillam paruam interpretatus. Videtur autem Rondeletius καρίδιον illud tantùm paruæ ſquillæ genus appellare, quod in pinnis aliquando reperitur, ex Ariſtotele: ut monet in capite de Cancello, pag. 191. Squillam uerò paruam, τὸ διὰ καρίδων μικρὸν γράμμα, quod per ſe extra pinnas agitat, & ſui generis eſt. deniq; ſcyllarum ab utroq; diuerſum. Pinnophylacem quidem ſiue cancellum, ſiue ſquillam paruam cum ipſa pinna connaſci arbitrantur aliqui. Nec mirum ſi καρίδιον & καλὴς μικρὰ differant, cùm καρκίνιον etiam & καρκίνου μικροῦ à Rondeletio ſcitè diſtinguantur. Pinnophylax eſt ſquilla parua, alibi cancer (*parua*) dapis aſſectator, Plinius: quem & Gaza ſecutus uidetur, dum caridion ſquillam paruam uertit. Quòd ſi καρίδιον ſui eſt generis, diminutiuum aliud à caride uſurpemus licet, nempe καριδίδιον, quo Anaxandrides quoq; apud Athenæum utitur; apud Ariſtotelem tamen Hiſtoriæ 5. 17. καρίδια κυφὰ leguntur. H. a. *Scylla.* *Scyllarus.* *Καρίδιον.* *Καριδάριον.*

Scarus piſcis, ut & ſcaris, (Σκάρος, ὡς ἡ σκαρίς) à uerbo σκαίρειν (quod eſt ſalire, ſaltare) dictus eſt: Athenæus & Euſtathius. Fuerint autem fortè eiuſdem piſcis nomina ſcarus & ſcaris, ſicut perca & percis: niſi potiùs legendum ſit καλὶς, id eſt ſquilla: nam ea quoq; à uerbo σκαίρειν ſic dicta, ſ. inītialiabiecto, uidetur, teſte Varino. id quod magis placet, quàm ut ſcaridem quoq; piſcem faciamus, cùm id nomen apud authores non exter. Aut καλὶς dicitur à κάρη, quod eſt caput. ſquilla enim tota ferè capite conſtat, Varinus. Squillæ nomen à magnitudine capitis indiderunt Græci, Euſtathius. Idem in Iliados alpha inter exempla ἀναγραμματισμοῦ (ubi nomina uel diuerſas uel eaſdem res ſignificantia, literis tranſpoſitis conueniunt, ut χλόη, χολὴ: ἄχρι, ῥάχις) καρίδα quoq; & ἀκρίδα ponit. & ſanè conuenit ei cum locuſta, quòd ſimiliter ſaliat. *Etymologia.*

Hoc notandum primam huius nominis καλὶς ſemper produci, ut apparet in carminibus Oppiani & Archeſtrati, & multis ab Athenæo citatis uerſibus: nec immeritò, cum καλὶς etiam à Sophrone & Epicharmo dicatur: item καλὶς ab eodem Epicharmo & Simonide. Ἴσε καλεῖν καρίδα cabulū laxis et ſi milium. Καρίδα δ' ὑμᾶς καλέουσι, ἰδὲ Φίλαι, Θάσιαι μολὼν, ὡς σὺν θράϊ πᾶσ' ὑπτὶ, καὶ λέως τριχιῶσαι, Sophron. Κυρηναῖοι δ' ὁμῶς καρίδα καλέουσι, Eubulus. Ἐλιχθέντα δ' ὡς καρίδ' ὅτ' ἀνθράκων ὕπτι, Idem. Καρίδες ἐξήλωντο ἐλθόντων ἐλαίων ἀγορήν, Ararōs Campylione. Καρίδα καθῆκα κάτω, κἀνέπασα' ὦνδις, Eubulus. Ἐρυθρότερον καρίδων ὀπτῶν (aliàs ὀπτῶν) σ' ἐκφαυῶ, Anaxandrides. Vltima uerò recti, quæ ἰῶτα habet, quod in obliquis penultimam conſtituit, plerunque quidem producitur, ut ex iam citatis uerſibus apparet: aliquando tamen corripitur, per analogiam: à κάρη enim καλὶς fit, ut à βολὴ βολὶς, à γραφὴ γραφὶς. Ἀκὶς quidem ultimam ſemper corripit. ῥαφανῖδες penultima producta Attice à Cratino efferuntur, ab Eupolide correpta, ut Athenæus tradit. Nomina alioqui oxytona in ὶς (biſſyllaba) quæ penultimam natura longam habent, ἰῶτa producere ſolent, ut κρυπτὶς, ψηφὶς, πτυὶς, (σφραγὶς,) Euſtathius & Athenæus. Atqui πτυὶς cum in recto tum in obliquis ἰῶτα corripit, Oppiano, Nicandro, aliis. Σμαρίδες, φυκίδες, σφυρίδες, ῥαφῖδες, φολίδες, χαλκίδες, ἰσχίδες, ἰῶτa corripiunt Oppiano: μανῖδες, ἀνῖδες, πλοκαμῖδες, κρανῖδες, ὠδῖνες, producunt. Oxytona ſanè per υῶ inflexa, omnia producunt, ut ὠρὶς, σελφὶς, ἀκτὶς. Sed hæc diligentiùs diſcutienda relinquamus grammaticis. Redeo ad καρίδας: quod nomen etſi frequentiùs (ut indicauimus) ἰῶτa producat apud poëtas, in ſoluta oratione tamen (ut in Ariſtotelis & Athenæi libris) eam uocalem acui reperias, cum producta circunflecti deberet, genitiuo tantùm pluralī excepto. Solius Eupolidis teſtimonium, qui corripuit, Athenæus profert. *Prosodia et orthographia uocabuli laxis et ſimilium.*

-------πλὴν Ἅπαξ ποτ' ἐν φάλαγγι ἔφαγον καρίδας. Et aliud eiuſdem:

Ἐγὼν δὲ πρόσωπον καρίδι μαδλικτίνης.

Squilla etiam Latinis genus eſt bulbi medicis uſitati, qui Græcè σκίλλα dicitur. *Herbā.*

Καρίδ' ὡς ὀλίγας, Oppiano. Καλὰς, σὺν θράϊ, καὶ λέως τριχιῶσας, Sophroni. φοινίκιας, Epicharmo. *Epithetis.*

Digitized by Google

Καμπύλαι. Eidem & Araroti. Κυφαὶ, κυρτὰι, Eubulo. Ex his quædam ſi non omnibus, pleriſq; tamen ſquillarum generibus, conuenient. Eadem Latinè ſic reddi poſſunt: Squillæ paruæ, formoſæ, rubræ, leuiter hirſutæ, (nimirum propter multitudinem pedum, quí tamen ut in aliis quibuſdam teſtaceis aſperi non ſunt,) punicæ, curuæ, gibbæ.

Καρίδιον ab Hierocle in Hippiatricis Græcis, capite 80. nominantur abſceſſus quidam, Ruellius ſquillares furunculos interpretatur. ¶ Et quoniam ſquillæ, præſertim duæ aut tres earum ſpecies minores, gibbo in ſeſe recuruo corpore ſunt, factum ab eis uerbum καρωδῶν, curuare & uelut conglobare ſignificat. ἐκ τοῦ καρίδ' ⊙ χρεὼν ὅτι τὸ καρόω, ἤγουν ὡς εἰπεῖν σφαιρῶ, Euſtathius. Ἄντι δὲ καρωδεῖ τὸ σῶμα: καμπύλει Ἀγκυρὰς τ' ὀδὼν ἀντικρυς τὸ σώματ' ⊙, Anaxandrides apud Athenæum.

Icon. Squillam marinam ſi quis ſculptam in achate, geſtârit in annulo, non percutietur à ſcorpione, Kiranides.

Loci nomen. Ephorus autor eſt ſquillas abundaſſe circa Chium inſulam, quam ſeruatos à Deucalionis diluuio condidiſſe (κτίσαι) ſcribit, poſt Macares: & locum (in ea) etiamnum uocari Καρίδας, Athenæus libro 3.

b. Circa Chium olim abundarunt, ut proximè retrò dictum eſt, Ἦν οὖν ποτ' ἐν Ἴσσῃ Καρῶν πόλιν εἰσαφίκεσθαι, Καρίδ' ὑμεγέθη λάβρα, τανύουσι δὲ πρίασθαι: Ἐν δὲ Μακεδονίᾳ τε καὶ Ἀμβρακίᾳ μάλα πολλάς, Archeſtratus. ¶ Ἐρυθρόστροφον καρίδ' ⊙ ὀπῆς σ' ἐκφαυῶ, Anaxandrides.

c. In mari rubro diſtractis lapidibus intus innati apparent piſciculi, & ſquillæ, & alia quædam animalia, Theophraſtus.

f. Toſtis marcentem ſquillis recreabis, Horatius 2. Sermonum. Hiſtoriam Apicij, qui ſquillas magnas fruſtra quæſiuit in Africa, Rondeletius ad finem Capitis de Squilla lata recenſet, ſed abſque authoris nomine. Nos eandem Græcis Suidæ uerbis hîc proferemus. Ἀπίκιος ῥωμαῖος ἱκανὸς μενεμάθας ἀργυρίου κατανηλώκει ὀψοφαγίαις, ἣν Καπούροις (ſic etiam legitur in uocabulo Καρίδιον) ἡ γαλαστίας πολλὰς καρίδιας εὐδίου, μέγιστα (fortè μείζονδε) γαρίσια ἧν ἡ Σμύρνη, καὶ οὗ ἡ Ἀλεξανδρεία ἀσπούς. Ἀκούσας δ' ἡ λιβύη γίνεσθαι καρίδιας (μεγάλας) ἐξεπλεύσεν εὐθὺ μίαν ἡμέραν ἀναπεύσας. Διατρίψας δὲ αὐτὰς μικρὰς, ἐκέλευσε τῷ κυβερνήτῃ, τὴν αὐτὴν ὁδὸν αὖθις ἐπ' Ἰταλίαν ἀναπλεῖν, μηδὲ πρὸς τολέσαι τῇ γῇ. His perſcriptis, reperi Suidam hæc mutuatũ è primo Dipnoſophiſtarum Athenæi: unde quædam corrupta aut mutila apud Suidam emendare licebit. Fuit uir quidam (inquit) Apicius nomine, Tiberij temporibus uoluptuoſus & diues: quí cum multa nummorum millia ligurîſſet, Minturnís (quæ ciuitas eſt Campaniæ) uerſabatur ut plurimùm, ſquillas edens precioſas, quæ & Smyrnæis ſquillis, (*Scaliger has Squillas latas à Rondeletio dictas, eſſe putat,*) & aſtacis Alexãdrinis multò maiores illic naſcuntur. Poſteà cum audiſſet prægrandes etiam in Libya naſci, ſtatim, ne die quidem interpoſito, enauigauit: multaq; in itinere perpeſſus eſt: ac priuſquam de nauí egrederetur, (multa enim erat Libyam illius aduenientis fama;) adnauigantes piſcatores pulcherrimas ei ſquillas attulerũt: quas cum uidiſſet, nunquid maiores haberent, percunctatus eſt, ijs autem reſpondẽtibus maiores ibi non reperiri, Minturnenſium recordatus, priuſquam terram attigiſſet, iuſſit nauis gubernatori, ut Italiam uerſus iter arriperet. ¶ Καρίδιας ἐλαδίου πρῶτον, ἀστακομάλιδα Τοῦτας, Coquus apud Sotadem. ¶ Iulidum piſcium ſaxatilium os ueneni refertum eſt: & quemcunque piſcem deguſtarunt, inhabilem ad edendum, pernicioſumq; eí qui poſtea guſtauerit, efficiũt. Piſcatores cũ Squillam quam media ex parte Iulides exediſſent & confeciſſent, ſine ullo precio parabilem offendiſſent, eamq; inopia preſſi guſtare ingreſſi eſſent, illorum aluos uehementes cruciatus excepe-runt, Aelianus.

COROLLARIVM II. DE SQVILLA LATA, & Vrſa Ariſtotelis.

VRSAE eodem tempore pariunt, quo locuſtæ: quocirca per hyemem & uêre, priuſquã ouæ excludant, cibo laudantur: cum excluſerint, deterrimæ fiunt, Ariſtoteles Hiſtoriæ 5. 17. Iulius Cęſar Scaliger in libro De ſubtilitate 245. 2. de cruſtatorum generibus ſcribens, Vrſam Ariſtotelis non aliam quàm ſquillam latam Rondeletij: & urſum Rondeletij, cancrum Heracleoticum eſſe aſſerit. Squillarum (inquit) ſpecies una uulgari gãmaro (*fluuiatili nimirum ſiue gammaro ſiue aſtaco*) ſimilis, ab eo ijs diſcreta notis, quas ſuprà ponebamus, (*eas nos recitauimus ſuprà ad finem ſegmenti B. de ſquillis in genere,*) ſed maxima. aſtacum enim æquat magnitudine: alicubi etiam ſuperat, quemadmodum ſcribit Athenæus, (*ut recitauimus paulò antè in H. f. de ſquillis in genere, in hiſtoria Apicij.*) Vrſa hæc eſt Ariſtotelis, ubi enim porrecta iacet, urſi coriũ extenſum repræſentat. Et paulò pôſt: Quoniam uerò doctiſsimus amicus noſter aduerſus alium quendam ſcribens, (*Rondeletius contra Bellonium,*) à nobis uidetur diſſentire, conſilij noſtri ratio reddenda eſt. Negat Ariſtotelis urſam eſſe ſquillam maiorẽ: quia ſeorſum ab aſtacis & locuſtis & ſquillis poſuerit. Sanè. Sed locuſtaceis annumerauit, cum ei & locuſtis pariendi tempus idem aſsignabat. A ſquillis ſeparauit, quia ſub ſquillæ nomine haud nôrat. Ariſtoteles enim ſi eam pro urſa nõ accepiſſet, omnino ei ignota fuiſſe uideretur. quandoquidem eam inter ſquillas nuſquam commemorat. Et celebris tamen totâ Græciâ fuit: ad Smyrnam uerò etiam laudatiſsima, (*Scribit Athenæus ſquillas circa Minturnas Campaniæ*

Iconem hanc olim à Cor. Sittardo accepimus. eandem suprà, ut à Rondeletio exhibita est, Squillæ latæ nomine, posuimus.

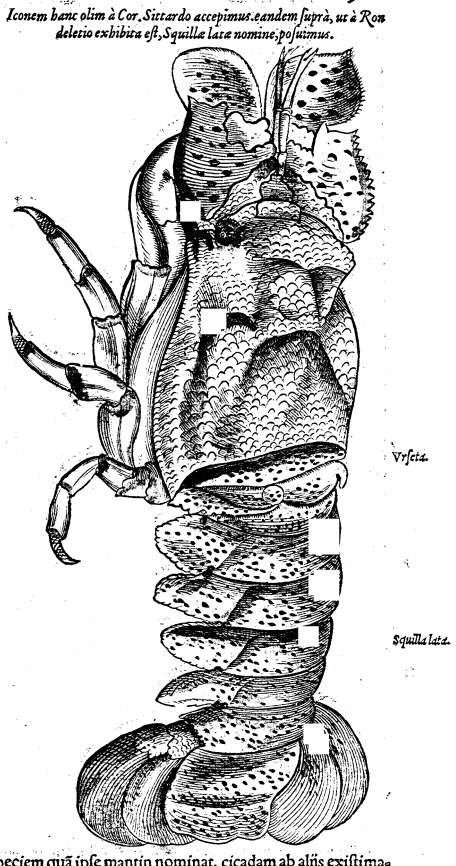

Vrseta.

Squilla lata.

genie oppidum, Smyrnæis maiores esse.) Post hæc idem Scaliger, Maiam à Rondeletio exhibitam, pagurũ esse astruit: & quem pro cancro Heracleotico pingit Rondeletius, paruã Maiam esse, siue ætate tantùm, siue specie differentem à maiore. deniq; Vrsum Rondeletij, cancrum Heracleoticum facit. De Vrso Rondeletij uide suprà inter Cancros, pag. 195. & 177. ¶ Neapolitani & Messanenses (in Sicilia) Vrsos marinos nominant Messacara. hi similes ferè sunt astaco, sed chelas non habẽt, ut neq; locusta. nec aculeis exasperãtur, ut neq; astacus. locusta enim toto dorso superiore aculeata est, &c. Bellonius in Singularibus. Messacara autem uel Mazaccarã Græco nomine compositò dici mihi uidetur, ὁ μέζων (ἢ μάζων, ἢ μάσσων) κάρις: hoc est, maior squilla. A Liguribus Orchetta uocatur, ut Rondeletius scribit. quod nomen fortè corruptũ est à uulgo pro Vrseta. minorem enim huius generis speciem, alioquí per omnia huíc símilem, Ligures (Bellonio teste) Vrsetam appellant. Romæ etiam utranq; speciem nomine uno Mazzaccara uocarí audiò. Germanica nomina fingo ab Vrso quadrupede: **ein Bär / ein Meerbär / ein Bärenkrebs.** his maioris & minoris discrimen addí licebit. ¶ Aristophanes in Thesmophoriazusis (non Archestratus, ut Rondeletius scribit) πλατειῶν κάρισιν, id est, squillarum latarũ meminit: quo nomine de astacis eum sentire Athenæus lib. 3. conijcit.

COROLLARIVM III. DE Vrsa minore, ut recentiores uocãt: seu Squilla cælata Rondeletij: & de Cãmaro ueterũ.

Squilla cælata à Rondeletio dícta, quam & cicadã Aeliani esse arbitratur, potiùs quàm illam squillæ speciem quã ipse mantin nominat, cicadam ab alijs existimatam. Cæsar Scaliger cicadam (*Aeliani*) eam esse putat, quæ etiam uulgò à piscatoribus (Vasconum) sic appelletur. Rondeletius squillam cælatam suam uulgò (in Prouincia) cicadam nominari scribit. Bellonius uerò Rondeletij mantin, Massiliæ & Genuæ cicadam marinam uocari: cuius ego sententiæ uel hanc ob causam magis faueo, ne ea alio antiquo nomine careat, & fingendum sit nouum quod Rondeletius fecit. Aelianus certè cum Romæ uixerit, & harum quidẽ rerum studiosus, non potuit ignorare cammaros Romæ uulgò dictos è genere squillarum, ut Athenæus lib. 7. scribit: quòd si eosdem cicadas marinas putasset, non tacuisset opinor, præsertim cum alius nemo hoc nomine sit usus. ¶ Squillam cælatam Rondeletij, eandem esse puto cum Vrsa minore Bellonij, quæ & Vrseta Genuæ appellatur, & Mazzacara Romæ similiter ut maior, ut superiùs annotauimus. Scaliger hanc Aristotelis crangen facit. A maiore (inquit) non nisi magnitudine differt: & lineamentis quibusdam, quibus tessellatæ lamellæ pictæ sunt. Hæc est κράγγη Aristotelis, ait enim crangen & gibbam, æquè utranq; habere in cauda pinnas: hoc eas differre, quia in crange, media pinna lata sit: in gibba uerò, acuta, Hæc ille. Sed alia est Rondeletij crange,

Digitized by Google

¶ Vrſam minorem ſeu ſquillam cælatam, iiſdem quibus & urſam maiorem nominibus appellare licebit Germanicè, magnitudinis tantùm differentia expreſſa: uel priuatim ein Puntergernier.

Quoniã uerò Rondeletio ſquilla celata ueterum Græcorum ac Latinorũ cammarus uidetur, cui facilè aſſentior, præſertim cum hæc inter ſquillas uiua etiam maximè rubeat: de cammaro quę dam ex ueteribus annotata hîc adiiciam, præter ea quæ iam priùs ſcripſi in Corollario de Aſtaco A. pag. 117. Cammarum marinum à ſquilla ſimpliciter dicta differre Bellonius in Aſtaco fluuiatili (ipſe cammarum ſeu gammarum fluuiatilem uocat) oſtendit ex Plinio: ſquillarum tamen ſpeciem eſſe, qui Romæ κάμμαρον dicatur, author eſt Athenæus. Recentiores quidem multis cruſtatis caudatis cammari nomen attribuunt, ut dixi in Capite de ſquillis in genere A. Gaza ex Ariſtotele pro aſtaco cammarum uertit: quod non laudamus.

Genus cancrorum (*cruſtatorum potius*) caudatum, uulgus uocat cammarum. Quod nomen Plinius cum prioribus libris omiſiſſet, in catalogo recenſet (*Cammarus per C. ſcribitur apud Plinium, id requirente etiam literarum ordine*) ſine ulla deſcriptione. Quæſitum eſt an eſſet Græcorũ cammaros: (*Mihi quidem dubium nõ uidetur, quin cammarus Plinij idem ſit qui Græcorum:*) propterea quòd Athenęus eſſe ſquillę genus dixit. Sanè à ſquilla parua gammarus parum differt, ſi minùs accuratè conſideres, (*& c. ut recitaui ſuprà in Squillis in genere:*) Puto tamen gammarum antiquis fuiſſe noſtrum hunc fluuialem æquè, atq; minorem ſquillam: minorem, inquam, ſi urſam ſpectes. Alioqui ſi is gammarus non eſſet, nullo nomine deſignaretur ab antiquis. Non enim cancer eſt fluuialis. Et Varro cum iubet uillaticis anatibus præberi cammaros, de marinis intelligere nõ potuit. Et Galenus aliud ſecit ab alijs omnibus, flexu diminutiuo, ut ab aſtacis & ſquillis differret. Itaq; alijs enumeratis, eas ſubdit, in tertio de facultatibus alimentorum. Ἀστακοὶ καὶ πάγουροι, καὶ καρκίνοι τε, καὶ κάραβοι, καὶ καρίδιδες, καὶ κάμμαρίδιδες. Non eſt igitur idem, quod ſquilla: quemadmodum ex Athenæo recognoſcebant: Cæſar Scaliger.

Cammarum ego illum putârim, qui paruus admodum (*De ſquilla parua ſentire uidetur*) & tener, tam ex lacubus, quàm ex marinis litoribus capitur. Coqui & hîc eo modo, quo cancer, debet, Platina 10.12. Et paulò antè: Farciri & cammari, euacuata teſta, tunſa ipſorum ex cauda & chelis carne, tunſis amygdalis, uua paſſa, uitello oui, trito caſeo, ſi tempora patientur, petroſelino, amaraco, minutim cõciſis: & farti, frigi in oleo lento igne debent. ¶ Immodici tibi flaua tegunt chryſendeta mulli: Concolor in noſtra gammare lance rubes: Martialis, ut gammarus cibi uulgaris & plebeij fuiſſe intelligatur. Columella inter animalia (ut uidetur) parui incrementi, gammaros numerauit, Vuottonus. Nominat autem Columella cammarum cum riuali halecula.

F Squillæ, cammari, locuſtæ, & quæcunq; dura carne conſtant, tardiùs & paulatim alunt, Galenus in Aphoriſmos 2.18. De cammaris iſicia deſcribit Apicius 2.1. Squillæ & cammari inter cibos ſtomachicis conuenientes numerantur ab Archigene apud Galenum de compoſ. ſec. locos 8.4. Quæ duræ carnis ſunt, multùm nutriunt, difficilè concoquuntur, aſtringuntq; aluũ, ut aſtaci, paguri, cammari, &c. Pſellus interprete Ge. Valla. Alex peruenit ad oſtreas, urticas, cammaros, &c. Plinius. Κάμμαροι nominantur ab Epicharmo in Nuptijs Hebæ.

H Κομμαρίδες (Κομμαρίδες, Varinus) ἢ κωμαρίδες, ſquillæ, Macedonibus, Heſychius. ἴδε καλῶν κεφάλων, ἴδε καμμαρίων, ἴδε Φίλα, Θᾶσαι μὲν, ὡς ἀγυθρά τ' ὠνὴ, καὶ λαίως πεπιεῖσαι, Sophron. Euſtathius ex Athenæi ſeptimo legit κάμμορον, per omicron in medio: quæ uox, inquit, etiam fato ſuo ſeu morte infelicem ſeu miſerum ſignificat, (per ſyncopen nimirum pro κακόμμορον, Varinus: ſic καμβολίαι, pro κακοβολίαι, λοιδορίαι,) ſed noſtra Athenæi æditio κάμμαρον habet per alpha in prima & ſecunda. Aconiti radix modica eſt, cammaro ſimilis marino, (κεφάλῳ Theophr. id eſt ſquillæ:) quare quidam Cammaron (κάμμορον, *inter nomenclaturas Dioſcoridis: inter delphini uerò nomina apud eundem* κάμαρον *legimus*) appellauere: ſicut ſcorpium aliqui, quoniam radix incuruetur paulum ſcorpionum modo, Plinius.

COROLLARIVM IIII. DE SQVILLA CRANGE.

APVD Ariſtotelem hiſtoriæ 4.2. primùm leguntur ἀκρόχηλοι: deinde bis ἀκρόχηλα, quod magis placet: quanquam Gaza in omnibus his locis uertit crangines, ut delphines. Κραγγὼν, ὃν ἔνιοι ἀκρόχηλα, καὶ ἄκολος καλοῦσι: Heſychius & Varinus, gãma ſimplici, mallem duplici: animal autem aquaticum ita eſſe accipio, ut id ipſum ſpecies ſquillæ ſit. Cæſar Scaliger ſquillam cælatam Rondeletij, ſiue urſam minorem uidetur crangen facere, ut ſuperiùs in Vrſa minore annotaui. Alia quidem eſt Rondeletij Crange, cuius ipſe iconem poſuit: & nos ei ſimilem huic Corollario præfiximus, quam Sittardus Romæ nactus olim ad me dedit: & ſpernotzam uulgò Romæ uocari ſcripſit: apud Oceanum uerò Germanicum alias & minores ſquillas haberi. Color eius (ut picturæ præ ſe fert) partim rubet, partim dilutior albicat, ad latera flaueſcit: extremitas quatuor latiorum caudæ pinnarũ, cærulea eſt: pars inter eas media, acuta, rubet. Itali quidam mihi Vallopa nominarunt, neſcio quàm rectè: cum alij idem nomen ad martin Rondeletij retulerint. Squillas Romani hodie cammerugias (gammaruſios, Niphus) & pernocias uocant, Iouius. ¶ Crangæ etiam poſſent cornu ſuæ frontis interficere lupum ab eo deuorandæ, non minus quàm gibbę, ſed Oppianus ſquillas paruas hoc facere ſcribit: quamobrem Rondeletius ad gibbas retulit. nã quæ minimæ

minimæ ſunt, cornu carẽt. ¶ Crangones contra quàm gibbæ, primos (pedes) habent utrinque quaternos: tum deinde ternos habent utrinque paruos. Reliqua corporis pars, quæ maior eſt, pedibus caret: Vuottonus ex Ariſtotele nimirum.

De uſu & apparatu crangonum ad cibum; leges ſuprà apud Rondeletium in Squillis paruis.

Crange hæc eſt Rondeletij à Cor. Sita, tardo ad nos miſſa.

COROLLARIVM V. DE Squilla gibba.

SQVILLAE gibbæ ab authoribus aliquandò ſimpliciter ſquillæ dictæ mihi uidentur, ut retuli ſuprà in Capite de ſquillis in genere. Τῶν μὲν κεκλιδωμένων ἄκρα κύφα, &c. Ariſtoteles Hiſtor. 4. 2. Κυφὸς quidem adiectiuum nomen gibbum ſignificat, & eſt oxytonum, κυφός, κυφή: fieri tamen poteſt ut ſubſtantiuè abſolutéque acceptum, mutet accentum, & κύφη paroxytonum ſcribatur: ſicut & γλαυκὸς adiectiuum eſt, γλαῦκος uerò piſcis. ſed κύφας abſolutè legere non memini. Inferiùs mox apud Ariſtotelem legitur, κεκλὶς ἡ κυφή. & rurſus: αἱ στρογγύλαι μέν, πλατεῖ: ἡ δὲ κυφὴ, ὀξεῖ. Et Hiſtoriæ 5. Τῶν δὲ φύκων (lego κυφῶν cum Gaza) ἡ κύπρις ἔδετο πολὺ πλείστας μελίτας.

Squilla gibba Romæ gambarella dicitur, à gambis, ut uult Bellonius, id eſt, cruribus multis. ego potiùs à gammaro diminutiuum hoc eſſe dixerim. Idem (niſi librariorum error eſt forte) Pariſijs hanc ſquillam Gueruette uocari ait: ego Guernette legendum ſuſpicor: quoniam Germani etiam inferiores aliqui ſquillam (ſiue hanc ſolùm, ſiue aliam quampiam) **Gernart** appellant: Vide ſuprà in Squilla in genere. Galli quidem quintam uocalem poſt g. ſcribere ſolent, e. uel i. ſequente, cum hanc conſonantem ita proferunt ut ante reliquas tres uocales proferri ſolet. Marini minutiores gammaruli, ut ita dicam, quos uulgò gambarelli & gambaruſoli appellamus, non ſunt cancelli Ariſtotelis & aliorum, ut quidam arbitrantur: ſed ſquillæ paruæ Ariſtotelis. Siquidem ij qui in hoc genere nunquam rufeſcunt, (*de gibbis ſentit,*) Venetis, aliiſq; quàm plurimis populis, proprium adhuc ſquillæ retinent nomen, uulgò enim Schille dicuntur. quanquam in Hiſpania, præſertimq; in Cantabria, omnes hi gammaruli, ſquillæ, nulla differentia uocitentur, Matthiolus Senenſis. Romæ quidem tum gibbas, tum paruas ſquillas, uulgò gambarellas uocari, Bellonius author eſt. quare ne quis confundat, cauendum. Luſitani, ut audio, ſquillam gibbam uocant Camaran de Lysboa. Galli in Neuſtria Bouquet: hoc eſt, hirculum, ſi bene interpretor. Rupellæ quidem Cheurette, id eſt, hœdus dicitur. ſalit enim, non incedit, nec repit. Vnde & Germanica nomina eiuſdem ſignificationis confingi quid obſtat: **ein Seegitzle / ein Meergeiß: ein Böcklein**, uel à gibbo, **ein Högerling / ein Högergernier.**

Cæſar Scaliger ſquillarum minorum ſpecies tres facit, omnes gibbas: Vide ſuprà in Squillis in genere A. tabulam diuiſionis è libro Scaligeri. Mihi quidem ueteres gibbæ nomine ſpeciem unam κατ' ἐξοχὴν intellexiſſe uidentur: cui Scaliger inter minores mediam magnitudinem aſsignat.

Digitized by Google

B Squillarum generi, quas gibbas uocamus, quini utrinq; situ, quo cæteris. quorum proximi capiti acutiores, & quini utrinq; alij uentri subiuncti, quorum extrema latiuscula sunt. tabellæ (πλάκες) ijs nullæ parte supina: prona similis locustarum est, Aristoteles. Squillæ gibbę duodecim pedes habent, utrinq; sex, Vetus interpres Aristotelis.

C Squillæ gibbæ uterũ menses circiter quatuor ferũt, Aristot.

D Carides paruæ quomodo lupum piscem interimant, Oppiani uersus in Squilla gibba recitat Rõdeletius. gibbas enim priuatim id facere docet, cornu frõtis elato in palatum lupi infixo. aliæ enim squillæ maiores sunt quàm ut hoc eis conueniat: minimæ uerò cornu non habent.

F Quod ad cibũ & nutrimentum ex his squillis, uide Rondeletij uerba inferiùs in Paruis. Καρίδιά δ' αἳ ζλιὸς ὀλυμπίσι εἰσὶν ἀναδῦσι, βλαδὸν ἰσλῶν κυφαὶ πέλας, χαιτὰ δὲ πύξασθαι, Matron Parodus.

H Gibbæ per excellentiam cognominate, præ cæteris squillis, ni fallor, ad saltũ agiliores sunt: unde & καρίδιαι fortè quasi κορεί ιαι quædam, id est, locustæ dictæ uideri possunt, hæ quidem imprimis: ab harum uerò similitudine reliquæ. Κόγχαι τε, καὶ σταλίδες: αἵ τε καμπύλαι Καρίδ' ἀχίλλοντο δελφίνων δίκλω, Ἐς γαυὸ πλεκτὸν ἄγχος, Λύκορις author apud Athenæum. Ἤρχοντο δ', ὡς καρίδιαι ἀνθράκων ἔπι Pudẽs κυρτοί, Eubulus. Καρίδιά τε Ἥν κυφῶν, Idem. Et rursus: Κυρτοὶ δ' ὁμοῦ καρίδιαι ὧν ἐμπρῶ πεδ' ὦ. ¶ Οὐκ ἴδιακε κυφὼς (codex noster habet ἴδιακε κρυφὼς) ἀρθὸς ὢ βέλπτ' ἔσῃ: Αὖτε δὲ καρίδιῃ τὸ σῶμα καμπύλη, Ἀγκυρὸν τ' ὄσῃ ἀυτικρυς τὸ σῶματος, Anaxandrides. Καὶ κυφὰς (κεκυφωμένας) καρίδιας, ἀελμάσει δὲ δι' ἀυτὸς, Suidas ex Epigrãmate. Κωφὶ ες τε καμπύλαι, Epicharmus.

Iconem hanc Squillæ Venetijs accepi. uidetur autem ea esse quam gibbam Rondeletius nominat. Picturam minorem esse uoluissem, & caudam minus directam, ut cognomini responderet.

I N Stagnis marinis nostris Squilla gibba reperitur, marinæ omnino similis dorsi gibbo, cornu frontis, magnitudine. Distat sapore. nã marina est dulcior: caramot nostri uocãt, Rondeletius.

COROLLARIVM VI. DE SQVILLA PARVA, quam aliqui fluuiatilem cognominant; quanquam & in mari inuenitur.

H SQVILLA parua speciei, non ætatis nomen est. nunquam enim maior efficitur. Κωφὶ δὲ, κωφὶ δὲ. ἢ τὰς μικρὰς, ἐγχλώρους: τὰς δὲ ῥυθρὰς, καμμαρούς, Hesychius & Varinus. Videtur autem dicere, squillas paruas, alio nomine ἐγχλώρους dici, à colore fortasis: quem eis uiuis obscurum Rondeletius tribuit, Bellonius subfuluum; coctis rubescentem uterq. χλωρὸς quidem modò uiridem, modò lu-

luteum colorem Græcis significat. Eædem & χλωροκυρτίδες fuerint, sic enim apud Hesychium legitur pro genere squillarum, malim χλωροκυρτίδες, ἤγουν αἱ χλωραὶ καρίδες. Et μελικαρίδες nominatim in conuiuio, quod Philoxenus Cytherius descripsit apud Athenæum, his uerbis: Ξανθαὶ μελικαρίδες αἱ κῦφαι. nam & color ξανθὸς, idem qui χλωρὸς interdum est. & pro κῦφαι, fortè λυφραὶ, id est gibbæ legendum. quanquam propter agilitatem κῦφαι etiam, id est leues, cognominari possunt. à melle autem denominatæ uidentur propter suauitatem in cibo: quanuis Rondeletius squillas minimas omnium dulcissimas facit. At Scaliger coctam rubescere negat. uidetur autem de eadem loqui, cum idem Gallicum nomen Ciuade ei attribuat. Minima (inquit) etiam è Garumna excipiuntur canistris: Ciuadam Vascones ob exiguitatem uocant, id est Auenam, pugillatim enim deuorant, sicut auenam ueterinæ. Hæc etiam in mari agitat, nec rubescit cocta. ab Adriaticis generis nomine dicitur. Hæc ille. Nos à Venetis squillam gibbam generis nomine uocari indicauimus: quam tamen coctam rubescere Rondeletius scribit. Sed gibba absolutè dicta, non est fluuiatilis, aut mari fluuijsq; communis, de quo genere Scaliger loquitur. Quamobrem hæc diligentiùs consideranda alijs relinquo. Fortassis enim non rectè animaduertit hæc Scaliger: & insuper quòd mediam magnitudine inter gibbas minores squillam, gambarellum ab Istris uocari tradit, cum Itali plerique puto squillæ minimæ id nomen conferant: quæ Matthiolo Senensi etiam tesse, gambarello & gambarusolo uulgò uocatur: quanquam Bellonius Romæ tum gibbam tum paruam, gambarellam uocari scribit. ¶ Lusitani squillam paruam uocant Camaran de Villa franca. Germanicè appellatur **ein Zwergkräbßlin**, id est squilla nana: uel **ein kleiner Gernier**. Gedani in ora Germaniæ audio squillas quasdam cochlearibus edi, integras, quòd crustam duram non habeant. has minimas esse puto, quas Rondeletius etiam scribit cum crusta & pedibus integras frigi.

Icon hæc squillæ paruæ, ut reor, Venetijs olim mihi expressa est.

Aristobulus tradit in Indum flumen maximam multitudinem piscium ascendere: & (*inter alia*) squillas (*λαφίδας: interpres uertit locustellas,*) paruas quidem usq; ad montem ascendere: magnas uerò usq; ad Indi & Acesinæ ostia, *μέχρι τῶν ὑψηλοτάτων τοῦ τε Ἰνδοῦ καὶ τοῦ Ἀκεσίνου, (usque ad Indi & Acesinæ cursum, interpres,)* Strabo lib. 15. Tarentinus etiam squillas fluuiatiles nominat: & Nebrissensis eandem inter fluuiatiles posuit. Cœruleus nos Lyris amat, quē sylua Marice Protegit: hinc squillæ maxima turba sumus.

Tarentinus escarum aliquot ad pisces capiendos compositionibus carides fluuiatiles miscet, in Geoponicis: (est enim earum prædulcis caro:) nempe ad anguillas, ad mullos & magnos scaros: adq; tenues piscículos quí capiuntur arundine.

Squilla parua quæ nunquā maior fit, in stagnis (marinis) nostris frequentior multò est, quàm in mari, ciuade nostri uocant, marinæ prorsus similis est, Rondeletius. *Squilla parua in stag. mar.*

COROLLARIVM VII. DE SQVILLA ILLA, quam Bellonius Cicadam nominat, Rondeletius Mantin.

Genus hoc Squillæ quod Rondeletius nouo nomine Mantin cognominat, à Bellonio, & plerisq; alijs doctis, Cicada nominatur, nomine Massiliæ etiam, & in Italia usitato de eodem animali. Rondeletius tamen squillam cælatam suam, quæ & Monpelij uulgò Cicada nominetur, Cicadam Aeliani facere maluit. Vide suprà in Corollario de Vrsa minore. ¶ Gillius cum cicadam Aeliani descripsisset, subdit: Massilienses tenuis suæ cuiusdam uetustatis retinentes etiam nunc Cicadas nominant. Audio & Romæ cicadam marinam uocari: alibi Vallopa: quod nomen Rondeletius crangoni suæ adscribit. Cicadam marinam Romæ & Genuæ uulgò dictam, Speusippi Nympham esse suspicatur Bellonius, nullo quidem ualido argumento. Vide suprà in fine N. elementi. Φίνας, τεμάχη, χαδίνας, πτέρυγας ὀπτοὺς, κύφωνας, πίννας, &c. Anaxandrides nominat in Cotyis Thracum regis conuiuio.

COROLLARIVM VIII. DE SQVILLIS diuersis.

CHLOROCYRTIDES, χλωροκυρτίδες, genus est squillarum, Hesychius. Vide suprà ab initio Corollarij De squilla parua.

ENCHLORI. Vide ibidem.

Digitized by Google

INDICAE Squillæ Locuſtis maiores ſunt, harum quæ ex mari uéniunt in Gangem, forcipes (*atqui has ſquillarum generi negat Ariſtoteles*) maximas, & tangentibus aſperas habent. quæ uerò ex mari rubro in Indum excidunt, lęues audio habere ſpinas, (ἀκάνθας: fortè cruſtas, id eſt, πλάκας: uel dorſa læuia:) ſed oblongos & implicatos ab eis dependẽtes cirros: & forcipibus carere, Aelianus de animalibus 16.13. Squillas quidem circa Minturnas Campaniæ, Aſtacis Alexandrinis maiores naſci aiunt, ut retuli in Squillis in genere H.f.

SCYTALIDES, Σκυταλίδες, genus eſt ſquillarum, Heſychius & Varinus.

MELICARIDES. Vide ſupà in Corollario de ſquilla gibba, A.

SQVILLAM fluuiatilem, ut Rondeletius nominat, inſectorũ generis, reperies ſuprà cum Inſectis aquaticis, Elemento 1. pagina 545.

STATVAS Aquatiles. alicubi legiſſe memini: haud ſcio an eaſdem cum Plantaniſtis in P. memoratis.

STAVRIS Græcè uulgò alicubi dicitur piſcis, ab aliis Sarachus, Inſubrum Agonus ſiue Aquo.

DE STELLIS MARINIS. RONDELETIVS.

A ΑΣΤΗΡ ab Ariſtotele uocatur marinũ animal, à Plinio ſtella, à ſimilitudine ſtellarũ picturarum, de qua pauca ab iis ſcripta ſunt. ὁ δὲ καλούμενος ἀστὴρ (inquit Ariſtoteles libro 5. de hiſtoria animalium) ὅτω διῄρθρωκε διὰ τὴν φύσιν, ὥσθ' ὅτι ἂν λάβῃς, πεντάγωνα ἀμυδρὰ ἀπεργάζεται διαφόρου ἐὰν φασί δὲ καὶ σῖνον πίνειν ὑφ' ὑγείας ἣν πνεῦμα μέγιστον ἐὰν, διὰ δὲ μορφὴν ὁμοίου διὰ τοὺς ἀστέρους. (*Vide in Corollario C.*) Quæ ſtella uocatur adeò naturâ calida eſt, ut omnia contacta protinus decoquat, detrimento etiam ſummo Echinis Euripi Pyrrheni eandem eſſe confirmant. Forma eius ſtellis quæ pinguntur ſimilis eſt. Plinius lib. 9. cap. 60. Præter hæc claros ſapientia autores uideo mirari ſtellam in mari: Ea figura eſt, parua admodum, caro intus, extrà duriore callo. Huic tam igneum feruorem eſſe tradunt, ut omnia in mari contacta adurat, omnem cibũ ſtatim peragat. Quibus ſithoc cognitum experimentis haud facilè dixerim. Hæc uera eſſe alio loco (*uide in Corollario*) confirmauimus.

Cap. 15.

B. Communia diuerſis ſtellarum generibus.

Sed plura ſtellarum genera experientia nobis comperta ſunt, quæ ordine à nobis deſcribentur. Hæc illis omnibus communia ſunt. Radijs quinq; conſtant, qui ex multis particulis, tãquam ex multis uertebris componuntur, ut in aqua mobiles eſſent, in quorum medio oris ſitus eſt, & quinq; dentium, ut in Echinis. Excrementorum nullus exitus apparet. Ore igitur Vrticarũ more excerni quæ ſuperuacua ſunt arbitror.

A. Ad quod animalium genus pertineant.

Duriore corio ſiue callo, ut loquitur Plinius, omnes integuntur: ob eam cauſam Ariſtoteles cum Teſtaceis aliis recenſuit. Nos inter Inſecta & Zoophyta reponimus, quia ad eorum naturam accedunt. inciſuras enim multas in radijs habent, uixq; perfecta animalia dici poſſunt: imò Plinius libro 9. cap. 47. frutici ſimiliora facit. Multis, inquit, eadem natura quæ frutici, ut Holothurijs, Pulmonibus, Stellis.

Differẽtiæ ſtellarum.

Sunt multæ earum differentiæ. Quædam magnæ ſunt, quædam paruæ quæ nunquam magis accreſcunt, aliæ aculeatæ, aliæ læues, aliæ ab aliis breuitate longitudineq; radiorum diſtant: aliæ radiorum appendices, & quaſi ramos multos habent, aliæ iis carent. Poſtremò aliæ rubeſcũt, aliæ flaueſcunt, aliæ nigricant, aliæ cinereæ. Hæc de Stellis in uniuerſum.

DE STELLAE PRIMÀ SPECIE, RONDELETIVS.

B PRIMAE Stellæ non magnitudinem, ſed figuram ueram, repræſentamus: eius enim brachia ſiue radij pedis longitudinem æquant. Duro quidem corio integitur, ut Holothuria, ſed aſpero. radij enim undique aculeis muniũtur mobilibus, quales in Echinometra uidere eſt. Iidem radij excauati ſunt, ex quibus carnoſæ appendiculæ dependẽt, quales in urticis quibuſdã cernuntur. In radiorum medio os eſt ſine gula. Inde alimentum in quinque partes diſtribuitur, ut in Echinis. Internæ partes omnes indiſcretæ ſunt, ut in Vrticis, Radiorum particulæ uinculis tenuibus connexæ facilè diſrumpuntur. Hæc Stella, & parua echinata aſpectu pulcherrimæ ſunt, potiſsimùm corio ſuo ſpoliatæ, ob exquiſitam & mirã partium compagem. Virus olent. Ex his quædam

F cinereæ ſunt, aliæ flaueſcunt. Sola mollis, internaq; pars edendo eſt, à noſtris tamẽ negligi, nec unquã in menſas admittitur. Nullus etiã ueterum eam pro cibo habuit.

Pro una Rondeletij icone, nos duas alias (illi tamen ſimiles) quæ iam prius ſculptæ nobis erant, poſuimus.

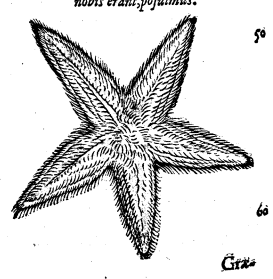

Græ-

Græci quidam hodie σκυτάριον uocant hanc Stellam, σκῦτος, opinor, uolentes dicere, quòd pali lignei fixi & erecti modo (id enim significat uox Græca) radios habeat.

DE STELLA PECTINATA, RONDELETIVS.

INTER Stellas magnas hæc quoq; reponenda est, utpote cuius radij ad pedis longitudinẽ attingãt. Superiori similis est, rijs demptis quæ sequunt. Radij circa rotundã corpus dispositi, in exortu suo angulum acutum nõ constituũt, sed obtusum. Aculei quibus latera muniũt, rari, recti, pectinatim dispositi, unde pectinatã Stellam appellauimus. In totius corporis centro Stellula quædam expressa est, à cuius ambitu lineæ quinq; per medium radiorum ad extremum usque protensæ sunt. Radij initio satis lati sunt. Rara est hæc secunda Stellæ species. Ore, dentibus, uita, moribus, facultatibus alijs similis est.

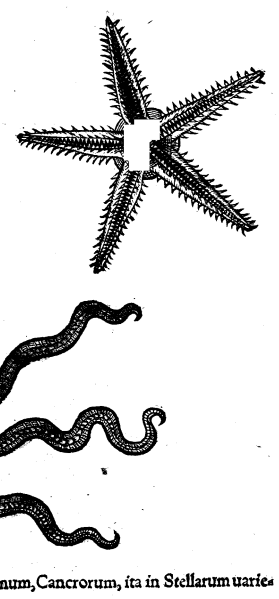

DE STELLA LAEVI, Rondeletius.

Quemadmodum in Raiarum, Cochlearum, Turbinum, Cancrorum, ita in Stellarum uarietate lusisse uidetur natura.

Digitized by Google

B Hāc igitur ab alijs iam descriptis multis notis distinxit. est enim prorsus læuis, aculeisq; omnibus atq; asperitate destituta. Radij longi sunt, rotundi, flexibiles, murijū caudis persimiles: eorum integumentum cortici serpentum simile est, & ob nigrarum albarumq; macularum uarietatē spectatu iucundum. In medio corporis trunco circulus cernitur, intra circunferentiam quinq; maculis rotundis, & inter has Stellulæ picturâ distinctus. à cuius circunferentia quinq; radij exo-
C riuntur. Oris compositione, uictus ratione, à cæteris non differt. Brachiorum longitudine & ua-
F rio flexu celerrimè natat. Edulis non est.
G Ea ad peritonæi rupturam cum ononide fœlici successu uti possumus.

DE STELLA ARBORESCENTE, RONDELETIVS.

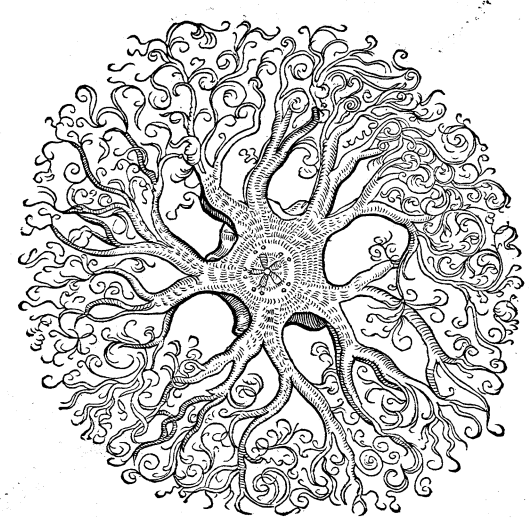

IMMENSA & summè admirabilis Dei potentia atq; solertia in rebus cæleſtibus, ijsq; quæ in aëre & terra fiunt, maximè uerò in mari, in quo tam uariæ & stupendæ rerum formæ conspiciuntur, ut quærendi & contemplandi nullus unquam futurus sit finis. Harum uel illud exemplum esse potest, quod hîc propono.

A Stellam arborescentem à frondium & ramorum multitudine nomino.

B Huiusmodi duas uidi. Vnam permagnam apud Gulielmum Pelicerīū Monspelien sem Episcopum, uirum summa laude dignissimum, ad Lerinum insulam captam, alteram ex Italia ad me delatam. Ab alijs omnibus Stellis plurimùm differt. Radios quinque siue truncos habet, in medio os, cum quinque appendicibus, quæ multis paruis dentibus horrent: pars ea depressa est, & summissa, ambitus tumet, in quolibet radiorum interuallo foramen seu rima conspicitur. Quilibet radius statim in binos finditur: hi rursus in binos ramos diuiduntur, atque ita deinceps, quousque ad tenuissimos & capillorum tenuitatem referentes deuentum sit. A quolibet oris angulo linea albicans prodit, & per omnium ramorum medium producta est: alioqui tota Stella nigricat, & tenui, neque admodum dura sed aspera cute contegitur. Ramuli omnes intro flectuntur, quod argumento est hos tanquam cirros à natura ad cibum captandum conditos esse, quibus undique in orbem dispositis præda elabi non potest. Id spectaculum aliquando in mari studiosè contemplati sumus. Stellam paruo filo alligatam in mare demittebamus, in quo expansis ramis natabat, sed prædam aliquam propinquare sentiens, brachijs omnibus contractis amplexabatur, Vrticæ ritu.
E Rara est hæc Stellæ species, & ob raritatem pulchritudinémque inter anathemata suspenditur.

DE

DE STELLA RETICVLATA, SIVE cancellata, Rondeletius.

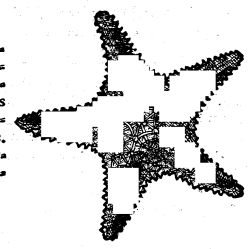

STELLAM hanc à retis siue cancellorum figura, reticulatam siue cancellatam nuncupamus: & quia inter distinctiones retibus uel cancellis similes extant tubercula quædam rotunda, tuberosa etiam uocari potest. Inter maiores Stellas reponenda est; brachia enim ad pedalem longitudinem perueniunt, crassiora sunt aliarum Stellarum radijs. Aculeis paruis utrinq; eadem munita sunt. Os habet cæterarum modo. Eleganti illa & reticulata distinctione spectabilis est, & inter anathemata collocanda.

DE STELLA ECHINATA, Rondeletius.

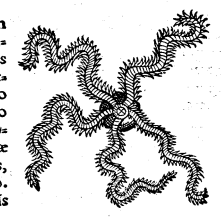

STELLA hæc inter saxa uiuit: corpore exquisitè rotundo paruoq; constat, & radijs quinque sed breuioribus, unde fit ut minor sit cæteris. Illi è paruo circulo, in quo crucis figura delineata est, ueluti è centro exoriuntur tenues, frequentissimis aculeis horrentes, qua de causa Echinatam nominauimus, in lateribus dispositis. Radiorum flexuosu motu serpentum ritu repit hæc stella, & in sicco posita eos mouere nunquam desinit, quousque in partes discesserit, quæ separatæ etiam mouentur per flexus: ut uermium partes, & lacertorum caudæ abscissæ. Os habet cæterarum modo. Cochleis paruis, cancrisq; uescitur. In scopulis Agathensis sinus reperitur.

DE SOLE, RONDELETIVS.

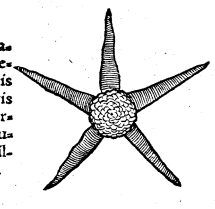

VT à stellarum pictarum figura, Stellæ marinæ nomen habent, ita à Solis pictura Sol marinus uocari potest is quem hic depinximus. Differt enim à Stellis, quòd in his è medio corporis trunco ueluti è centro radij enascuntur: in hoc uerò ex corporis rotundi circunferentia, breues, minimè asperi superiore in parte, sed ueluti ex squamis compositi, in lateribus uerò paruis aculeis rigentes, albi, ad extremum usque gracilescentes. Corpus illud rotundum, in medio rosæ pictæ figuram expressam habet. Ore, uictu, facultate à Stellis non differt.

DE STELLIS MARINIS EDVLIbus, Bellonius.

De Stellis hîc agimus, quarũ caro brachijs inclusa rubra uel lutea edulis est: quarũ permultas in litore Epiri tantæ magnitudinis cepimus, ut sesquipedẽ latæ essent, & ad triũ digitorũ latitudinem earum brachia extenderentur, neq; grandi galero integi possent. Crudis stellis non idẽ omnibus color inest: aliæ enim cæsio colore præditæ sunt, aliæ cinereo, aliæ aũt alterius sunt coloris: quæ quidem supra modũ leui contactu confringunt̃. Sed si coquantur, abeunt in callũ durititẽ, & rubræ euadunt. Proinde Stellas natura ijsdem armaturis, hoc est, promuscidibus, muniuit, quibus Pudendum & Erinaceũ. Quòd si à quoquã extra aquam obseruentur, omnino immobiles apparebunt. Sed si eas quispiã in aquam immergat, & supinas instrauerit, tunc promuscides acetabula in extrema plus ẽ quinq; millia exerere cernet, atq; in pronã partem moueri. Os etiã uersus terrã ut echini habent, in medio radiorum situm. & quanquã in gyrum quinq; dentes ostendant, tamen conchyliorum genera cum suis testis, tellinas, chamas, conchulas, mytulos integros deuorant. Vagantur in mari ut Polypi, brachia diducendo, nunc antè gradiendo, nunc in orbem conuoluendo: & suctu acetabulorum, echini modo, lapidibus adhærent. Sensu tactus eas non uacare comperiet, qui manum ferream conto infixam ad eas attollendas immerserit. Ab hac enim contactas plenius moueri & fugam tentare experietur. Superiori radiorum parte, id est, supina, septenos spiculorum obtusorum ordines in unoquoque brachio habent, in longitudine autem duos & uiginti, quo fit ut tota parte supina horreant, & quinque cirrhis stellæ modo radientur; conchasq; semel aggressæ, exugunt. Oppianus:

Sic ſtruit inſidias teſtis, ſic ſubdola fraudes Stella marina parat: ſed nullo adiuta lapillo
Nititur, & pedibus ſcabris diſiungit hiantes.

ALIAE STELLAE NON EDVLES, BELLONIVS.

SVNT & alia multa Stellarum genera: quarum nõnullas uidimus in brachia duodecim extendi, alias in quatuor tantum. Sunt quædam quibus tantum tria ſunt, alijs autem ſena, nonnullis etiam octona: ſed hæc omnia deiectamenta marina ſunt. In multis præterea cirrhos teretes eſſe et oblongos conſpicies, in quibus meliùs formam Solis, qua pingitur, aſſequi putaueris, quàm Stellæ. Alijs brachia uidentur quadrangula, alijs admodum plana: quarum omnium iam octo ſpecies
A ſeorſim obſeruaui. Caue autem ne uocum affinitate decipiaris: eſt enim piſcis nomine Stellæ
Stellæ piſces. uulgò à Romanis uocatus, Lopidæ ſimilis de genere Anthiarum; de quo iam ſuperiùs egimus, (*uide ſuprà in Glauce*) nullo pacto ad exangues has ſtellas accedens.

COROLLARIVM.

A Marina Stella, non quod ſimiliter ut Stellatus galeos maculis quibuſdam tanquam ſtellis uarietur: ſed ſtellæ pictę quia ſpeciem ſimilitudinemq; gerat, ex eo nomen duxit: ut enim ſtellam pictores radiatam pingunt, ſic hæc quinq; pedes, tanquam radios habet, Gillius. Hic piſcis (*impropriè piſcem uocat*) radios habet quinos: alij octonos, uel duodenos, aut pauciores. ſed ſunt qui negẽt has ueras eſſe ſtellas. Vt ut ſit, conſtat naturã hoc numero contentam nõ fuiſſe: ſed tamen quę radijs quinis prædita ſunt, hæ ſtellarum nomine ſunt digniores, Cardanus. Stellas Ariſtoteles
hiſtoriæ 5.15. oſtracodermis (id eſt teſtatis) adnumerat. Cæterum de partib. anim. 4.5. mediam inter plantas & animalia naturam eis adtribuit, ſicut & urticis. Aelianus uerò de animalibus 9.22. malacoſtracis, id eſt cruſtaceis connumerat. Plinius ſtellis paruam admodum carnem intus eſſe ſcribit: extrà uerò, callum duriorem. Stellæ (inquit Gillius) durum callum cũ gladij mucrone experiri ſtuderem, uix tandem multa ui molliorem mediam ſuperficiem potui perfringere. nam radiorum anguli ad ſilicum duriciem accedunt, & non minus ab ictibus inuictos, quàm ferrum ipſum ſe præſtant. Hæc ille: & forſan duræ huius ſubſtantiæ ratione oſtracodermis Ariſtoteles Stellas adnumerauit. Oppianus ſtellas cognominat ἐφτυσήρους ἀναλίσκε. ¶ A Syluatico ſidus marinum nominatur, ſicut & in Cremonenſis interpretatione è Kiranidæ magia, aſtrũ marinum: neutrum probãrim. Aſterium uerò rectè dicetur. uide inferiùs in G. Albertus Sturitum
& Scincum cum aſtere marino imperitiſsimè confundit. ¶ Stella piſcis omnibus notus eſt, ſuõq; adhuc nomen retinet, Maſſarius Venetus. Maſsilienſes etiam nunc Stellam nominant. Græcia quemadmodum totius linguæ ſuæ negligens eſt, ſic piſcium nominum antiquorum nihil obſeruans hunc Scauron appellat, Gillius. Germanicè nomino **ein Meerſtern**. Eliota Anglus interpretatur **a Sterrefyſhe**. Ego ab erudito quodam Anglo audiui nominari **a Seepadde**: hoc eſt, Rubetam marinam: neſcio quàm rectè. Saxones eadem ſignificatione dicerent **ein Seequapp**: de quo uocabulo plura attuli in Corollario de lepore marino.

B Ad B. referẽda quædã, ſuperiùs in A. explicata ſunt. Stella ſpinulis horret, echini ferè modo, Maſſarius. Rondeletius priuatim ſpeciẽ unam, echinatã cognominat. Oppianus τραχὺ κέλευθος, id eſt, crus aſperum dixit, de uno radiorum ſtellæ, quem conchæ alicui patulæ immittat. Sturitus
(al' Stincus, utrũq; corruptum eſt pro Aſter ſeu Stella) animal eſt marinum, inter plantam & animal, ſtellæ inſtar pentagonum, rufi corij. in medio rimas habet, quibus trahit nutrimẽtum, Alber.

C Referunt Stellas torpeſcere extra aquam, & ſub æſtus (*aquæ reciprocantis*) tempore reuiuiſcere, Cardanus. Stellæ concharum complures aggrediuntur, & exugunt, Ariſtot. de partibus anim.
Emendatus Ari ſtotelis locus. 4.5. Eiuſdem ex hiſtoriæ anim. lib. 5. cap. 15. Græca uerba, & interpretationem Gazæ, Rondeletius ab initio capitis de ſtellis marinis recitat. Ego quæ in ijs deſiderem, hîc explanabo. Primum hæc uerba, ὁ καλούμενος ἀσὴρ ὅτω θερμὸς ὢν πρὸς φύσιν, ὥσθ' ὅ, τι κἂν πάθῃ, παραχρῆμα ἀλεκτρύονος διεφθαρμένου ἔστι: Plinius conuertit: Stellæ tam igneum feruorem eſſe tradunt, ut omnia in mari contacta adurat, omnem cibum ſtatim peragat. Gaza uerò, Adeò natura calida eſt ut omnia contacta protinus decoquat. Ego ſic: Adeò feruida eius, quæ (in mari) ſtella uocatur, natura eſt, ut quicquid ſumpſerit, ſi id licet illicò ab ea extrahatur, diſcoctum appareat. Non enim ſimpliciter contactu ab ea hoc fieri ſcribit: ſed ea tãtum quæ ſumpſerit, hoc eſt, deuorãrit, ita mox afficí ac ſi διεφθαρ ſorent. Sed διεφθαρ alibi legere non memini. Vetus interpres, ex Alberti & aliorum citatione, legit διεφθορ, ut qui uerterit, bis coctus. Sic enim habet Albertus: Et quãdo tranſglutit aliquod animalium paruorũ, minorum ſe, quantuncunq; (id) citò extrahatur de uentre eius, inuenietur quaſi bis ſit coctũ: hoc eſt, quaſi duas bullitiones ſuſtinuerit. Et author de nat. rerũ Alberto antiquior: Cũ ſtella (inquit) aliquod animal comederit, mox inuenitur in eius uentre durum, quaſi bis coctus panis. Eadem ex eo repetijt Albertus in Catalogo Aquatil. Quoties rem iterũ atq; iterũ repetitã nõ ſine moleſtia ſignificabant, dicebant, δὶς κράμβη, θάνατος: id eſt, Bis crambe, mors. hoc eſt, κράμβη δίσφθορος, Crambe (*Braſſica*) recocta, Eraſmus Rot. Deinde quod ſequitur apud Ariſtotelem: φασὶ δὲ καὶ αἱ ὀστᾶ τοῦ πύτου (ſic noſter codex habet, Rõdeletius legit σῖτος τοιοῦτος) ὃν εὑρίσκουσι τῶν ῥυφάλων μεγάλων ὄντων: Plinius præterit, Gaza interpretatur: Detrimento etiam ſummo echinis Euripi Pyrrheni (*melius*

Pyr-

Digitized by Google

Pyrrhæi: eum in Lesbo esse Niphus scribit) eandem esse confirmant, atqui in Græcis uerbis nulla echinorum mentio. alio quidem loco Aristoteles (suprà eiusdem libri cap. 12.) echinorum eurípi Pyrrhæi meminit, nulla illic stellarum mentione. ex quo Gaza fortassis hunc locum emendare conatus est. ego omnino sic lego: φυσὶ δὲ καὶ χρῖος πτόητιν (τὴν ἀσέριον) ὑπ' ἀνοίγοντα τὴν πυρρόπαιον μέγιστον εἶναι. Procliue autem fuit pro χρῖν scribere σίνος, quod nomen alioqui detrimentum significat & noxam; ut σινῶσθαι uerbum nocere. Σίνος, βλάβος, Varinus. Emendationi nostræ accedit Albertus: qui super hoc loco sic habet: Opinantur quidam quòd in mari, quod uocatur orioz, (*corruptum hoc est ab euripo,*) quod rubrum (*è Pyrrheo malè conuersum, ac si non esset gentile nomen, sed idem quod pyrrhon, id est ruffum significaret*) mare, uel potiùs orientale uocamus; est modus huius animalis magnus. Denique re ipsa, genera quædam stellarum magna reperiri constat. echini autem maiores sunt, quàm ut à stellis deuorari possint: quæ, ut diximus, non contacta, sed ea tantùm quæ glutiuerint, mox igneo feruore consumunt. Quanquam Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. similiter ut Plinius, solo etiam tactu id ab eis fieri tradit, his uerbis: ὁμοίως γὰρ ἁπάντων ὧν εἰς ἅψιν ἔρχεται, πάντα διαλυόμενα καὶ διαπικράμενα γινώσκων, ὑπολύεσθαι τὸ σῶμα, καὶ πόθεν ἡδονὴν ἔσπασε πρὸς τὸν ἁπτόμενον ἀποπνεόντων, hoc est: Stella enim quæcunque tetigit, soluí liquefierique omnia, sibi conscia, accedentibus appropinquantibusque ultro se contrectandam præbet. Hoc an uerum sit (quod ego non puto) ex piscatoribus maritimis facile erit cognoscere. Stellam dissecuisse se Rondeletius refert, apud Magalonam, pede non maiorem: in cuius uentre quinque cochleas inuenerit, tres integras, duas iam cum testis suis confectas, Cardanus. Locus apud Rondeletium iam non occurrit.

Stellæ conchis ubi se patefaciunt unum de suis cruribus siue radijs inserunt, claudíque prohibent, ut earum carne expleantur, Oppianus Halieut. 2. & ex eo Aelianus: cuius uerba recitaui in Ostreis D. pag. 764. D

Mala medicamenta inferri negant posse, aut certè nocere, stella marina uulpino sanguine illita & affixa limini superiori, aut clauo æreo ianuæ, Plinius. Ἀντιπαθοῦσι μαγικῶς πᾶσι τροφοῖς, μᾶλλον, ἀλφίνη, ἀσκὸς θαλάσσιος, &c. Isacius Tzetzes. After suffitus auertit omne malum, Kiranides in Ono marino. potest autem tum de morbis intelligi, tum cõmunius. E

After suffitus auertit omne malum, Kiranides. Vide proximè retro. Albertus stellæ uim ciendæ Veneris immodicam tribuit, ijs ferè uerbis quæ ueteres de scinco scripserunt. unde locum esse deprauatum apparet. Intra corpus quidem stellam marinam sumi, medici noluêre, sed applicari tantùm aut suffiri: Hippocrates tamen, ut in fine huius segmenti recitabo, propinat. Ad psilos disperdendos medicamentum fit ex scolopendris, urticáque & stellis, omnibus marinis, nitro & amurca ad hæc ammixtis, ut legimus apud Galenum de compos. sec. loc. inter pharmaca ex Critonis cosmetico transcripta. G

Draconis marini scorpionúmque ictus, carnibus earum impositis: item araneorum morsus sanantur. In summa, contra omnia uenena uel potu, uel ictu, uel morsu noxia succus earum exiure decoctarum efficacissimus habetur, Plinius libro 32. cap. 5. dixerat autem proximè de stellis marinis. (Mala medicamenta inferri posse negant, stella marina affixa limini, &c. ut in E. recitauimus:) quamobrem Vuottonus hæc etiam omnia adhuc ad stellas refert, cum alioqui propter enallagen numeri, & bis positum pronomen earum, quò referret non uideret. Verùm in eo pronomine bis commissum errorem dixerim. ac primo non earum, sed eorum, legendum esse, ut carnibus eorum, id est propriis impositis, contra ictus ipsorum remedium fieri intelligamus, nam & Dioscorides draconem marinum contra spinæ suæ ictum dissectum impositumque utilem facit: & Plinius ipse alibi: ut alia quoque permulta uenenata, ipsa uenenum suum foris imposita extrahunt. Sic inter se consentient authores, neque numeri enallage (Plinio ferè inusitata, ni fallor) committetur. Hoc obiter animaduertendum, Plinium in his uerbis araneum piscem diuersum facere uideri à dracone marino, cùm Latinè dictus araneus, non alius quàm draco piscis Græcorum sit, ut suo loco expositum est. Deinde pro altero pronomine earum, lego ranarum: quam lectionem nostram omnino genuinam esse, si quis ea quæ de rebus medijs è rana scripsimus in libro De quadrupedibus ouiparis, ad initium segmenti G. uel leuiter inspexerit, liquidò deprehendet. *Emaculatus Plinij locus.*

Vegetius libro quarto capite duodecimo medicinæ ueterinariæ, suffitui contra languorem morbi pestilentis præter alia stellam admiscet.

Suffimentum ad epilepticos expertum: Hirci & ursi & lupi testium, sanguinis hirundinis & lapidis in eius uentriculo reperti, asterij in mari inuenti, ana drach. ij. alliorum purgatorum, cornu ceruini & caprini, ana drach. j. &c. Nicolaus Myrepsus. ubi Fuchsius interpres quid sit asterium diuinare non potest: mihi stellam marinam (qua de scribimus) esse dubium non est. *Asterium.*

Hippocrates alicubi stellas marinas nigras, & brassicam uino odorato miscerí ac bibí iubet, aduersus uteri strangulationem. (Rondeletius primi generis stellas uirus olêre scribit: & nimirũ uiroso illo odore uterus repellitur.) Quod remediũ denuo in libro de nat. muliebri ab eo repetẽ

Scio in ſtellis quibuſdam edulem eſſe caruncul am: reliqua uerò ſubſtantia cum ex illorum materia ſit quæ pilos diſperdunt, ut prædictum eſt, quàm tutò intra corpus dari poſsit, conſiderandū.

H. Epiſtola. c. ἀσπίδες ὑφαυσῶσι ἑνὸς λιμένος, Oppianus.

Si capiti omydis (*teſtudinis*) permiſcueris parū de aſterio (id eſt ſtella marina) mangſtachium, id eſt, dæmonem fortunæ (uidebis) factum & ſtantem ad pedes tuos, & loquetur tibi in omnibus quæſtionibus, &c. Kiranides lib. 4.

DE STELLIS DIVERSIS.

Stellas marinas nigras Hippocrates nominat, ut recitaui ſuperiùs ad finem ſegmenti G.

In Oceano etiam Stellas reperiri non dubito. memini enim ab amico miſſam aliquādo unam ad me Antuerpia, colore cinereo, radijs quinis paulatim in mucronem deſinentibus, & inflexis modicè, ut in arida apparebat, &c. Multis, breuibus, aſperis & pectinatim compoſitis uillis radij conſtabant, à ſupina præſertim parte conſpicuis. Cultro facile diſcindebatur, fortè quòd parua adhuc eſſet. Alia uetuſta & maior, quam habeo, dura, lapidea ferè, & cādida intus, ſectuq; difficili ſubſtantia eſt: ualidè deſiccans, ut guſtu apparet, & (niſi fallor, non enim periclitari amplius uolui) erodens.

Vt Rondeletius Solem inter Stellas numerat: ſic & LVNAM maris olim ab amico quodam (ut ipſe nominabat) mihi oſtenſam memini: radijs quinis, geniculatis ferè ut cancrorum caudæ: ſubſtantia ferè teſtacea, molliori, inſtar teſtæ ouí, friabili & arenoſa dum mandit: cinerei coloris.

STERNION à Trallíano nominatum, oſtracadermon quoddam cancrorum generis uidetur. Vide ſuprà inter Cancros, pag. 176.

STINCVS neſcio quod marinum zoophyton, nominatur ab Alberto, De animalibus libro 4. tract. 1. cap. 1, ubi diuerſa marinorum genera perſequens: Sextum (inquit) genus eſt, quod lignеum uocari conſueuit, eò quòd ſimile ſit fruſto ligni. ſub hoc continetur animal quod uocatur ſtincus. Et rurſus eiuſdem tractatus cap. ultimo: Iam enim expertus eſt (inquit) aliquis piſcatorum, quòd in mari eſt animal, cuius creatio eſt quaſi creatio fruſti ligni, neque cognoſcitur eſſe animal, niſi quia dum eſt in aqua maris mouetur natando de loco ad locum. Nigrum eſt, & rotundum, æqualis per totam longitudinem ſpiſsitudinis. Non alitur niſi in ſe reſudanti humore. Excrementis caret; ut & organis ſenſuum. eſt enim animal ualde imperfectum, medium ſcilicet inter plantam & animal: quare etiam animal ligneum appellatur. Et mox: Ad naturam animalis lignei uidetur affinitatem habere Stincus: niſi quòd mollitiem carneam habet quandiu non eſt ſiccus. Hic ualde abundat in arenis marium noſtrorū: & nullum ſignum uitæ ædit cum de aqua leuatur: ut primùm uerò redditur aquæ, dilatando ſe & conſtringendo mouetur. Os non habet, nec aliud ſenſus ullius organum.

DE STRABELO, BELLONIVS.

NON eadem concha eſt στρόβιλος cum Strombo. Eſt enim Strabeli concha Purpuræ & Buccíno ſimilis, ſonis tamen muſicis edendis accommoda: unde Tritones Neptuni currum præcedentes, antiquiſsimæ picturæ effingunt ſtrabelis muſicam facere. Speuſippus quoq; ſimiles eſſe dicit στροβίλους καὶ πορφύρας καὶ κήρυκας, καὶ κόγχας.

COROLLARIVM.

AGIAS & Dercylus in Argolicis Strabelos uocant aſtrabelos, οὓς στροβίλους ὀνομάζουσιν ἀστροβίλους, (maſc. genere. Sophocles in fœminino poſuit, ἁλίας στροβίλου πόσθης τέκνον. ſic & στεφὶς & ὐστεφὶς dicuntur.) Meminerunt autem eorum tanquam idoneorum inflari tubæ loco. Στροβίλῳ, ᾧ κόγχῳ ὦ ἰσάλπικτον, Heſychius & Varinus. Στροβίλῳ, κόγχῳ ὦ ἰσάλπικτον, Iidem. Στρόβιλοι, κοχλίαι, Varinus. Athenæus ex Ariſtotele inter oſtrea πορφυρικά, id eſt greſsilia, στρόβιλον numerat. Epicharmus in Nuptijs Hebæ inter alia oſtrea στροβίλους nominat. Strobili filij Carcini poëtæ: de quib. extat prouerbium, Εὐδ' ἀμφὶ στρόβοις ἢ τῷ Καρκίνου στροβίλῳ. Dicuntur etiam στρόβιλοι, cochleæ & buccinæ marinæ, Suidas. Strabelus igitur & Strobilus eàdem ſignificatione accipi uidentur. Strombos eoſdem eſſe puto cum Strabelis & Aſtrabelis Athenæi, Rondeletius. De Strombis dicetur inferiùs. Videtur aūt Strombi nomen generalius, quo etiam ſtrabelus contineatur. Germanicè Strombos Strabelósque nominare licebit **Straubenſchnecken / Straubenhorn / Spitze Kinckhorn.**

Streblos. *Strobilus.*

STRIATAE nominantur à Plauto in Rudente, cum plaguſijs, muſculis, urtica marina, & conchis. Coniecerim autem è concharum ſeu pectinum genere has eſſe nomine à ſtrijs indito.

STROBILI. Vide Strabeli.

DE

DE STROMATEO. RONDELETIVS.

SALPAE similem piscem subiungit Athenæus ex Philone: Γίνεται ὁ ὅμοιος ἰχθὺς ἐν τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ ὁ ποικιλόμελος στρωματεύς, χρῶτος ἔχων δι' ὅλου τοῦ σώματος πεπυκάδας χρυσοειδεῖς, id est, Nascitur salpæ similis piscis in mari rubro, qui stromateus nominatur, uniuerso corpore lineis aureis productis distinctus. Hunc propter similitudinem, nos quoq; salpæ subnectere uoluimus, (*Nos hunc ordinem negleximus.*) etiamsi in peregrinis piscibus sit habendus, quos seorsum libro uno complecti statui. Præterea ut studiosos admonerem, istum piscem si in aliqua maris mediterranei parte reperiatur, nec mari rubro tantùm proprius sit, fortasse eum esse qui Romæ fiatola nuncupatur, eò à salpa dissidens, quòd lineas aureas breuiores habeat, nec ad caudam usq; productas. A B Libro 7. Fiatola.

DE FIATOLA ROMAE DICTA, (QVAE STROmatei species, ei'ue cognata existimatur,) Rondeletius.

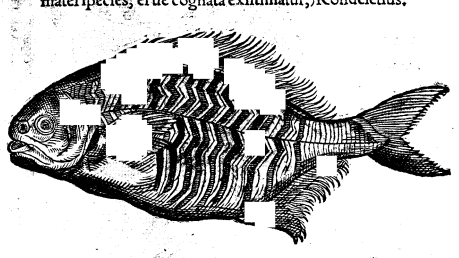

FIATOLA Romæ usitatum est hodie piscis nomen, qui cum nullis alijs cõmodiùs quàm cẽ cæruleis (*Cæruleos uocat, ut Glaucos suos, hippurũ, seserinũ, fiatolam*) connumerari potest. Dorsum enim latera q; cærulea sunt, uenter candidus, labra purpurea. Ferè rotundus & compressus, seserino non ualdè absimilis, nisi quòd lineas duas à branchijs ad caudã ductas non habet, sed unicam duntaxat. A dorso autem ad hanc lineam & ab hac ad uentrem lineæ demissæ sunt, perbellè inflexę. Romæ piscis est satis frequens, in nostris litoribus nunquam uisus. A B Vbi. F

A glauco substantia parum differt: est enim carne paulò molliore. A

Fiatola Romæ uulgò nuncupatur, quemadmodum stromateus ob similitudinem quandam: solent enim ichthyopolæ nomina piscium propria, similibus communia facere, quod in permultis piscibus uidere licet.

DE EADEM FIATOLA, BELLONIVS.

Totus est aureus atq; argenteus piscis, qui ab insigni pulchritudine Græcis κάλλιχθυς appellatus est, Tyrrheno familiaris, Adriatico non item: Romanis atq; Neapolitanis Fietola appellatus, nullum tamen inter apprimè delicatos pisces nomen retinens: de eo sic Oppianus cecinit, A B (F)

Pulypodas agitata petit cognomine pulcher.

Sunt qui Callionymum, nonnulli Hellopem, alij Lycon esse credant: de quibus tamen seorsim à nobis actum est. Nulli pelagio pisci nomen hoc Græcum rectius conuenire, quàm Romanorum Fietolæ existimauimus: ut qui totus ferè sit argenteus, ut Lampuga: ac præterea multis aureis lituris uariegatus. Elops.

Digitized by Google

Latus eſt ac planus, caudam lunatam habens: Linguam carnoſam, delphini modo, ad humanam accedentem, ſuiſq; partibus omnino abſolutam: quod præter cæteros branchijs præditos piſces ſolus habere mihi viſus eſt, quemadmodum & hoc ſibi etiã peculiare, quòd præter omnium piſcium morem, pinnis ſub uentre careat, eſtq; prorſus inermis: Branchias utrinq; quatuor gerit, ſi quidem eam, quam capiti coniunctam habet, annumeres. Superiorem maxillam fixam ac immobilem, ut Scarus & Exocoetus habet: atq; ut ait Oppianus,

Dentibus obtuſis eſt illi rictus inermis.

Cantharo quidem ſimilis eſt, ſed eo maior euadit, non tamen æquè craſſus. Lineam habet à capite ſub uentre ad umbilicum extenſam, atq; utrinq; in ceruice nigrã maculam. Squamis undecũq; caret, preterquàm in eo lineę ductu, qui piſcis huius latera diſtinguit: uentrẽ quoq; paruum habet, ut & Lechia & Lampuga. Quamobrem & ei arctè inteſtina inter ſe cohærent, quæ tam numeroſis ſpiris in orbem circunductis ita inter ſe complicantur, ut globulũ eſſe dicas: hepar unius tantùm lobi nullo felle præditum: ſtomachũ in V literam efformatũ, cuius infima pars in mucronẽ turbinatur: atq; ad eius pylorum tam numeroſas uideas appendices, ut (quemadmodum nec in Thynno, Pelamide, ac Scõbro) nullis artibus numerari poſſint. Inteſtina fulcit glãduloſum pancreas. Lien illi ſtomacho ſubeſt.

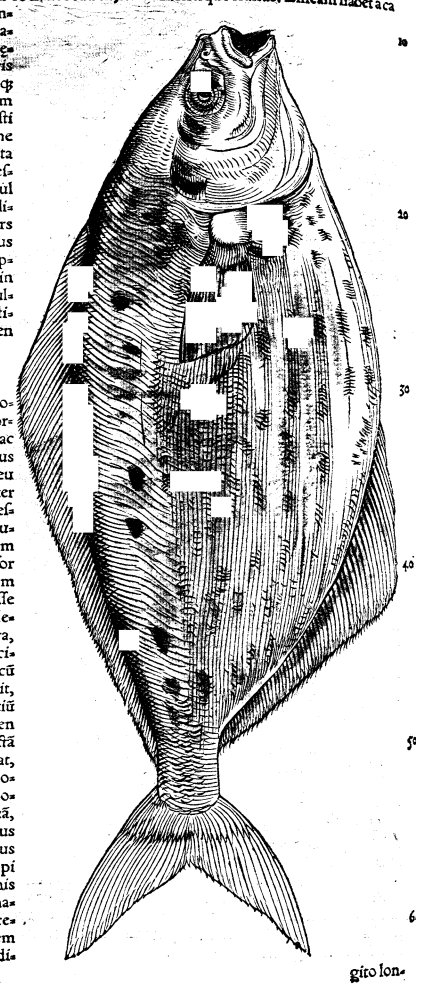

COROLLARIVM.

FIATOLAE iconem à Bellonio exhibitam omiſimus, quòd forma & circunſcriptione corporis, ac pinnis cum ea, quam Rondeletius dedit, conueniat. Lineæ tamen ſeu ſtriæ & maculæ longè aliæ ac aliter in utriuſq; pictura ſunt: ut piſces eſſe diuerſos aliquis exiſtimaret, ſicuti etiã ex utriuſq; deſcriptione idem nõ uidetur. Rurſus uerò propter formam & pinnas, ut dixi, & quoniam uterq; circa Romam frequentẽ eſſe & fiatolam uocari ſcribit, unus uideri poteſt. A nobis poſita pictura, quam à Cor. Sittardo cum alijs piſcibus Romæ depictis olim accepi, cũ Belloniana ferè per omnia congruit, niſi quòd rudimenta quędam dentiũ oſtendit, cũ Bellonius omnino edentulam faciat: & lineam mediam rectã à branchijs ad caudã non exprimat, (cuius tamen in deſcriptione Bellonius non meminit,) nec aliã ſuperiorem Bellonio memoratam, incuruã, & ſquamoſam, cum reliquũ corpus ſquamis careat. De ea doctiſsimus Sittardus ſic ad me ſcribebat: Hic piſcis Fetolo uulgò dicitur, Romanis lampeca, ferè naſci ex pulmone marino, delicatiſsimus piſcis, nec excedit hanc magnitudinem. Erat autem miſſa ab eo pictura, uno alteró ue digito lon-

(F)

gito longior, quàm à nobis hîc propoſita eſt. Ex pulmone marino eam naſci, alió ue zoophyto quis facilè credat? Lampecæ, uel potiùs Lampugæ nomen, alijs piſcibus quos Glaucos Rondeletius facit) debetur. ¶ Clementis Alexandrini libri octo extant, ob uarietatem lectionis στρωματεῖς inſcripti, quoniam ſtróma ta Græcis ſunt ſtragula & tapetes elegantiores, uarijs colorum imaginumq; differentijs ſpectabiles. ¶ De Callichthye, quem Bellonius eundem Stromateo piſci putauit, plura leges ſuprà in Elemento C. Item de Stromatei noſtri genere alio (coloribus ſaltem differente) in Corollario de Hepato A. ab initio.

DE STROMBIS, SEV TVRBINIBVS, BELLONIVS.

TVRBINES tortili clauicula in acumen faſtigiati, pyramidalis metæ formam habent, ut longiuſcula teſta, toroſa tamen ea contegantur. Cancellus (inquit Ariſtoteles) qui turbinem ſubit, oblongior eſt. Sed quum Cancellus ſubeat turbinem, oportet eum quidē eſſe paruum: tamen ad inſignem etiam magnitudinem accedit, ut non ſit minor grandi buccino. In oblongarum cochlearum generibus adſcribi debent turbines, quibus antiqui ad tubas utebantur. Horum duæ potiſsimùm obſeruantur differentiæ, maiorum, qui magnæ plerunque ſunt molis: & minorum, qui non ita uaſti ſunt. Omnes operculum iam ab ortu naturæ ferunt carni appoſitum, in quod ſeſe concludunt, ne facilè offendantur ab ijs quæ extrinſecus accidunt. A B (E)

Strombi (inquit Oribaſius) duri ſunt, concoctuq; difficiles; & quò maiores, eò duriores euadunt. Cum ſinapi eduntur, & ex aceto. F

DE IIS QVAE GRAECI STROMBODE NOMINANT, id eſt, Turbinata: & quæ omnibus communia propriaq; ſint, Rondeletius.

SVPERVACVVM foret hîc de turbinis & turbinati ſignificatione ſatis omnibus nota dicere, niſi uariè ab authoribus uſurparetur, ac proinde turbinatorum obſcurior eſſet diuiſio. Eſt igitur turbo qui ex amplo & lato paulatim in mucronem deſinit, ut de Buccina ſcripſit Ouidius: A, et a.

Caua Buccina ſumitur illi, Tortilis, in latum quæ turbine creſcit ab imo.

Huius figuræ eſt turbo luſorius, Quem pueri magno in gyro uacua atria circum
Intenti ludo exercent, ut ait Vergilius.

Ab huius figuræ ſimilitudine, dicuntur turbinata oſtracodermorum genera. Quare latiùs ſumuntur ab Ariſtotele, quum ſic diſtinxit lib. 4. de part. anim. cap. 7. Τὰ δὲ στρομβώδη, καθάπερ ἐρωτικὰ πρότερον: καὶ τόνους τὰ μὲν ἑλικίλα ἔχοντα, οἷον κήρυκες: τὰ δὲ σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ τὸ τῶν ἐχίνων γένος. Turbinati generis alia in anfractum intorta, ut Buccina, alia in globum circumacta, ut Echinorum genera. Alio in loco Ariſtoteles in turbinatis Echinos non recenſuit, quanuis teſta operti, ut ex ipſius uerbis perſpicuum eſt, lib. 4. de Hiſtor. animal. cap. 4. Quæ teſta operiuntur, ut Vmbilici, Cochleæ, Purpuræ, & omnia quæ Oſtrei aut Conchæ nomine appellamus, atque etiam Echinorum genus. Præterea turbinatis, tradente eodem (ibidem,) hoc peculiare eſt, ut teſtæ poſtrema à capite clauiculatim intorqueantur. Operculum etiam ea omnia iam inde ab ortu naturæ gerunt. Quæ Echinis nullo pacto conueniunt. Illa στρομβώδη meritò quidem nuncupat τὸ στρεφόμενα, quod contorqueri ſignificat. Hac poſteriore turbinatorum ſignificatione utimur, & turbinatis Cochleas ſubijcimus, quæ clauiculatim intorquentur etiam ſi non in longum mucronem deficiant. *Echini an turbinati.*

Sed ne qua ſit in teſtaceorum diuiſione obſcuritas, ea ſic perſpicuè diſtinguemus. Teſtaceorum alia ſunt undiq; contecta, alia parte duntaxat altera. Vndiq; conteguntur Tellinæ, Pectines, Mytuli, Conchæ aliæ. Altera tantùm parte ut Lepas, Auris marina. Rurſus eorum quæ undiq; integuntur, alia teſta continua penitus concluſa ſunt, ut nulla ex parte carnem detectam habeāt, ueluti Holothuria, Tethya, Echini. Alia teſta continua incluſa quidem, nec ulla ex parte conſpecta, dempto capite, ut Buccina, Purpuræ, Cochleæ: denicq; turbinata omnia, quæ capitis operculum habent. Alia teſta undiq; conglobata quidem, ſed non in gyrum concluſa ſunt, quæ rimam habent ſine operculo, ut Conchæ uenereæ. Alia undiq; duabus teſtis contecta, ut Pectines, Chamæ, Dactyli, &c. Ex his omnibus ea tantùm hîc tractamus, quæ teſtam habent unicā totam continuam, atq; in anfractus contortam, dempto capite, quod ſemper operculo tegitur. Atq; hoc quidem turbinatis proprium eſt, quo à reliquis ſecernantur. ipſis tamen omnibus cōmune eſt, quod iam diximus, quodq; teſta intorta ſit. Mouentur etiam eadem omnia & ſerpunt, parte dextra non ad clauiculas, ſed in aduerſum. *Teſtaceorum diuiſio.* *Turbinatis quæ communia.*

Eorundem omnium caro intus laxior continetur, & quæ facilius auelli poteſt. Interiorū natura (*Sumpta ſunt hæc ex Ariſtotelis hiſtoriæ 4.4.*) in turbinatis omnibus ſimilis eſt, nec niſi magnitudine (exceſſuq;) uariat, alijs enim partes maiores, alijs euidētiores, alijs minores obſcurioresq; ſunt. B

Digitized by Google

Ad hæc discrimen illud duritię, mollitię, ęterarũq; eiusdẽ generis affectionũ. Caro enim prima in ore testæ, quã omnia torosiusculã habent, alijs magis talis, alijs minùs. Caput eius partis medio prominulum iungit̃, & cornicula duo, quæ pro magnitudine plus minùs capiũt incrementi. Exeunt caput more eodẽ omnia, idemq; per metũ retrahunt intrò. Nonnullis etiã os, & dentes acuti, breues & tenues, ut Cochleis. Promuscidas etiã gerit (*gerunt*) modo muscarũ, quod quidẽ mẽbrum linguæ speciem præ se fert. Habent hoc idẽ & Purpuræ & Buccina firmũ & torosum, quo similiter ut asili & tabani, quadrupedũ tergora penetrant, imò longè ualidiùs: testas enim escarũ possunt perforare. Venter os protinus excipit, similis in Vmbilicis ingluuiei auiũ: habentq; parte inferiore duo albida, torosa, mãmis similia, cuiusmodi caruncułas uel in Sepijs esse animaduertimus, sed hęc torosiora. Gula à uentre duplex, longa, porrigit se usq; ad papauer, quod postremũ fundo cõmissum est. Hæc ergo ut in Purpuris & Buccinis cõspicua in clauicula testæ continenẽ. Quod autem gulæ subiungitur, intestinum est, gulæ ipsi continuũ simplexq; ex toto usq; ad exitum: cuius initiũ circa anfractũ papaueris est, quã & laxius hęret, quod enim μήκωνα Latinè uerbũ è uerbo papauer appellamus, in omnib. testaceis generib. inest. Hinc sursum uersus replicãs, carnis repetit sedẽ, finitq; ad caput, unde ejcit excrementũ, pariter in omnib. turbinatis generibus, tã aquaticis q̃ terrestribus. Hæc est interiorũ partiũ quib. turbinata constãt, descriptio ex Aristot. *Lib. 4. de hist. cap. 4.*

c Purpuræ & Buccina lentorem cuiusdam ceræ saliuant, qua de re fusiùs alibi diximus. Mucorem etiam emittunt turbinata reliqua.

Hæc Rondeletius ab initio libri II. Tomi alterius de aquatilibus: in quo deinceps tractat de Purpura, Muricibus, Aporrhaide, Buccinis, Conchylio. hæc enim omnia συμβλωθλα, id est, turbinata nominat. Nos de his singulis, iuxta literarũ seriem suis locis egimus. Inde ad ipsos peculiariter dictos Strõbos seu Turbines trãsit ita ut sequitur.

DE STROMBO (ID EST, TVRBINE) MAgno, Rondeletius.

Ex duabus hȳs Strombi magni iconibus, minor è Rondeletio exhibita est: maior ad Strombum quem domi habeo, Venetijs nactus è Turcia allatum, expressa.

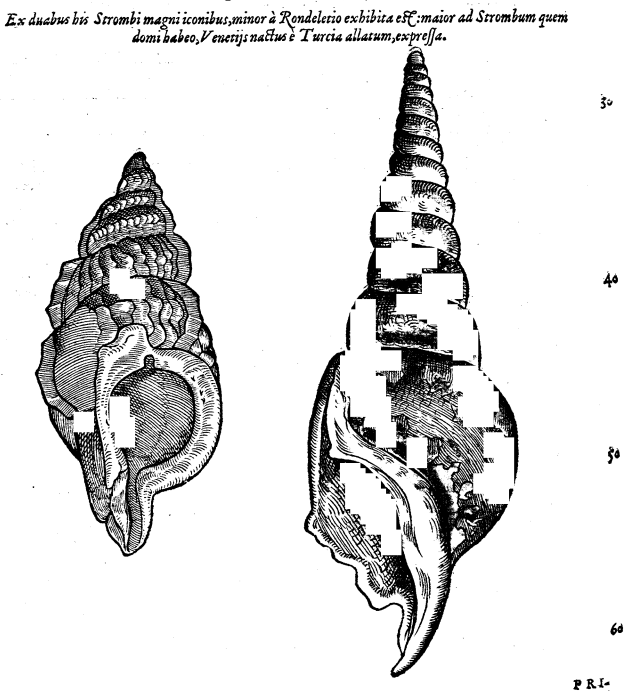

PRI-

PRIMVM Turbinem proposuimus longum & magnum, multisq; uoluminibus constantē, pro corporis crassitudine, margine spisso & aspero: testa alba, lineis tuberculisq; multis scabra & aspera. Foramen rotundum habet & rimam, qua excernuntur excrementa. Saxis hæret turbine sursum uerso. B

Quæ de testæ carnisq; usu in Purpuris Buccinisq; dicta sunt, huc possunt accommodari. F G

DE TVRBINE TVBEROSO,
Rondeletius.

IN Turbinum generibus hic iure numerabitur, qui à tuberculis multis tuberosis cognominatur. Is sinistræ manui proximus est, longus, tenuis, in mucronem desinens. Huiusmodi sunt quidam albi, quidam nigri, quidam uarij. Pollicis magnitudinem nunquam excedunt. In his Cancelli cùm parui sunt, uiuunt authore Aristotele: sintq; longiores ijs qui Neritarum sunt hospites. Huius generis Turbines (etiam) in terra reperiuntur, qui Cochlearum nomine comprehenduntur, nam præter Cochleas nullum testaceum genus in terra uiuit. E

Cochleæ.

Eiusdem Turbinum generis sunt aliquot species diuersæ, quædam longæ, tenues, acutiores, læues, cuiusmodi tres sunt tuberoso propiores. Alij, postremi scilicet duo in pictura capiti huic præposita, inæquales, tuberosi, scabri, uirgati. Vita, moribus, substantia non differunt.

Species diuersæ

DE TVRBINE ANGVLATO,
Rondeletius.

HIC Turbo Buccinis satis similis, quia testæ uolumina ita à se discreta sunt, ut in medio angulos efficiant, cognominatur angulatus. In Turbinem tenuatur inferiore in parte, superiore in longum & acutum rostrum: sic enim cum Plinio loqui possumus, qui Purpuræ rostrum dixit. Colore est marmoreo. A B

Vsus dentifricijs conficiendis utilissimus. G

DE TVRBINE MVRICATO,
Rondeletius.

TVRBO hic aspectu quidem Buccino haud dissimilis est, sed à tuberculis multis, breuibus quidem, & obtusis muricatus appellatur. Superiore parte tumidior est. Intus testa purpurea est, foris alba & ueluti calce illita. A B

DE TVRBINIBVS INTRA SPONGIAS uiuentibus, Rondeletius.

CVM sæpius Spongias secarē in frusta, ut penitus earum naturā perueſtigarē, in ijs uarietatē maximam reperi. Conchularū omnis generis, Conchyliorū paruorum, Buccinorū, Turbinum.

Digitized by Google

Cuiuſmodi aliquot hîc exhibeo: omnes enim perſequi infiniti eſſet operis, ac uani laboris. Nam quis eſt qui cognitione ac uerbis tantam naturæ rerum fœcunditatem aſſequi poſſet? Differunt hæc inter ſe genere: nam uel ſunt Cochleæ, uel Turbines, uel Neritæ, uel Vmbilici. Differunt & coloribus.

Cochlea lactea. Dicemus tantùm de eo paruo Turbine qui ſiniſtræ manui proximus eſt, rimamq; longiuſculam ueriùs quàm foramen habet, teſta non intorta, qui & intra Spongias, & extra reperiũ, Conchulaq; lactea à candido colore nominari poteſt.

E Hac in fucis utuntur mulieres, in ſucco pomi citrij diſſoluta, & ſublimato, ut nunc loquũtur, permiſta: ſic enim facies ſplendidiores, & candidiores effici putant. Sed quia ſublimatum atque ſimilia faciem contrahunt, & corrugant ui & acrimonia ſua, eas peſsimè ſibi conſulere arbitror. Multò utilius foret in pinguedine felis diſſoluere. Huc accedit, quòd hac fuci ratione tanquã cruſta inducitur, cuius particulæ ſi exiliant, atq; eximantur, turpiſsimè fucus detegitur. Hanc Conchulam appellant petite porcelaine, eamq; equorum frænis & phaleris nonnulli accommodant. Ex iiſdem & gagatarum globulis mulieres monilia & cingula contexunt, præſertim uiduæ quæ luctus tempore non niſi nigris, candidiſq; ornantur. Sed quæ equorum ornamentis addũtur, craſsiore durioreq; ſunt teſta: aliæ ſunt tenuiore, & fragiliore. Vtreq; & candore & figura ſimiles.

DE TVRBINE AVRITO, Rondeletius.

A B TVRBINEM Auritum uocamus ob extremi alterius turbinatæ parti aduerſi latam utrinque appendicem. Eſt autem hic Turbo perelegans, & rarus in mari noſtro. Teſtæ uolumina tuberculis extantibus, pulchro ordine diſpoſitis diſtincta ſunt. Horum imaginem imitantur aurifices in urceis efformandis, addita baſi.

DE TVRBINE PENTADACTYLO, ET TESSARADACTYLO, Rondeletius.

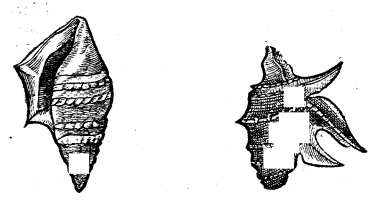

A B INTER Cochleas Plinius Pentadactylos quoſdam nominat. De his ne turbinatis intellexerit quæ proponimus, neſcio. Illud ſanè omnibus notum eſſe poteſt ex turbinatorum definitione & natura, potiùs Turbines eſſe quos hîc expreſsimus, quàm Cochleas, cùm in longum protendantur, uoluminaq; ſcabra, & ueluti ſtriata habeant, cùm Cochleæ maximè rotundæ ſint, & turbine compreſſo non extenſo. Dicitur autem Pentadactylus turbo, quod quinque habeat appendices longas & acutas, ſi extremũ turbinis annumeres. Alius eſt Turbo cui quatuor duntaxat ſunt dactyli. Ex his turbinatis alij ſunt alibi, alij nigricant, alij uarij ſunt.

DE TROCHIS, RONDELETIVS.

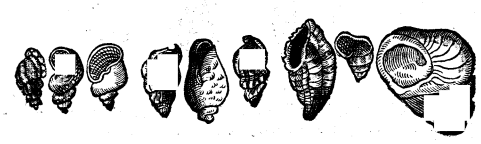

HOC

HOC Turbinum genus à similitudine instrumenti quo lusitant pueri, Trochós appellamus. Alij sunt parui, qui à superiore, amplaq; parte statim in breue acumen deficiunt. Alij longiores. Omnes læues sunt & uarij. Testa ueluti crustis duabus constare uidetur, externa minus nitet, quæ subiacet unionem est splendore. Præter Trochos duos adiecimus aliquot diuersas strombo-rum formas, quarum aliæ ad Buccinorum, aliæ ad Conchyliorum speciem accedũt. Vt nobis uitio uerti meritò posset, si quæ in hoc genere illustria sunt, & à ueteribus disertè expressa præter-mitteremus: ita curiosiùs certè facere uideremur; atq; superuacaneæ diligentiæ accusandi esse-mus, si omnia & minuta Conchularum, Turbinum, Cochlearum genera persequi uellem. Si quis enim otio abundãs in marinis litoribus spaciari uelit, & in saxa maris penetrare, totam istam rem in infinita uarietate uersari uidebit. Genera igitur, & illustriores species cognoscendæ, atque ut quæque uel minutæ uel neglectæ, uel nominibus non expressæ fuerint, ad genera sua erunt re-uocandæ. A B

COROLLARIVM.

Turbinata in genere dicta, στρομβωδη Aristoteli, sunt quæcunque in uolutas & anfractus, seu spiras, quales in prælis & torcularibus uisuntur, (ἑλικας Græci dicunt, unde ἑλικοειδη fortè eadem quæ στρομβωδη uocari possunt,) testas suas quoquo modo reflectunt: sicut & cochleæ. hæ enim o-mnes turbinatæ sunt, sed breuiores, rotundioresq; nec exeunt in mucronẽ suo turbine, ut strom-bi propriè & priuatim dicti, oblongiores, species altera τῶν στρομβοειδῶν. Vide Rondeletium in capite de Cochleis in genere, quod reperies suprà, pagina 271. Hesychius non distinxit, strom-bum simpliciter cochlon interpretatus. Neque Massarius: qui, Aquatiles cochleæ (inquit) sunt, quæ Græcè strombi, Latinèq; turbines communi alio nomine nuncupantur, quod ex amplo in tenue deficiant in uertiginem torti. Strombum alium esse à cochlea, uel ex Plinio manifestum est, lib. 32. Vuottonus. Vide in F. mox Theocriti uersus, ceu synonyma strombum & κόχλου nominantis, ita nimirum ut genus ac speciem. οἱ τε χρυσαῦσι κοχλίαι, καὶ τῶν γε πὴ θαλάσσης κόχλοι, καὶ τύλλα τὰ στρομβοειδη, Aristot. historiæ 4. 4. Apud eundem libro 4. de partibus cap. 7. echini uí-dentur turbinatis adnumerari, uerba eius loci recitat Rondeletius: & cum alijs Aristotelis locis hunc non congruere ostendit, Michaël Ephesius totum hoc caput præterit. Sed locum profera-mus. Τῶν ὀστρακοδερμων τὰ μὲν ἐστι μονόθυρα, τὰ δ' δίθυρα, τὰ δὲ στρομβοειδη. καὶ τούτων τὰ μὲν ἑλίκιον ἔχοντα, οἷ-ον κήρυκος: τὰ δὲ σφαιροειδῆ μόνον, καθάπερ ὁ τῶν ἐχίνων γένος. quod si τούτων pronomen ad στρομβοειδη ceu proximum referas, ut fieri solet; & res ipsa postulat, si modò ad præcedentium aliquod referrè uelimus: nam neq; μονόθυρα, neque δίθυρα ἑλίκιον habent: echinos quoque στρομβοειδῆ fecerís, sicuti Niphus facit. Albertus nullum hic pronomen habet, nec ad præcedentia refert: sed tanquam ab-soluta & noua diuisione: Quædam autem (inquit) inuolutionem spiralem habent, ut keryces: quædam autem sunt rotundi corporis, sicut hericius. Turbinata quidem non omnia ἑλίκιον ha-bere, constat ex uerbis Aristotelis de partibus anim. 4. 9. Pars posterior (inquit) in mollibus ad-ducta est ad anteriorem, sicut in turbinatis testatorum. In uniuersum enim testa, partim cum crustatis, partim cum mollibus conueniunt. Crustatis quidem, quòd partem terrenam foris, car-nosam intus habent. Figuram autem corporis eò modo quo mollia testata etiam quodammodo omnia habent: maximè uerò è turbinatis ea quæ uolutam habent, μάλιστα δὲ τῶν στρομβοειδῶν τὰ ἔχοντα πάντων ἑλίκιον. (*Gaza uertit: quæ ex turbinatis cuniculo in anfractum contorquentur.*) natura enim horum utrorunque perinde se habet, quasi quis directa linea, (ut in quadrupedum ac hominum gene-re est,) primùm extrema lineæ parte superiore os situm intelligat, quà, a. mox stomachum, quà, b. tum uentrem, quà, c. deinde intestinum, usque in ostium excrementi, quà, d. Hæc ita in san-guineo genere dispositа sunt, &c. At uerò mollia & turbinata, inter se quidem proximè con-stant, sed illis econuerso. finis enim ad principium flectitur, quasi quis lineam inflectendo (in cir culum) adducat d. ad a. Cum enim ita partes interiores eis collocentur, (foris) ambit alueus in mollibus, ὁ κύτος: in testato genere, turbo, ὁ σφόμβος. (*Notandum quòd strombus & pro testa exteriore tan-tùm, & pro animali toto accipitur.*) hinc fit ut excrementum meatu ori uicino emittatur, Hæc Aristot. Helicen aũt fortè ea tantũ habuerint, quæ turbinẽ, ueluti pyramidis forma exeunt: alia, ut cochleę quędã, lineas suas aliter digestas habent, circulorũ ferè forma: qui plures ita cõiuncti sunt, ut mi-nores à maioribus cõtineant, q̃d in helicoide linea nõ fit. ¶ Vniualuibus biualuibusq; adnata est caro ad testas, turbinatis uerò magis soluta, Aristot. Turbinata omnia mouenẽ ac repunt, Idem.

HIS de Strombis priuatim dictis, ut supra monui, quædam adiungentur. Strombos igitur eosdem cum Strabelis & Astrabelis Athenæi (de quibus suprà in Strabelis diximus) Rondeleti-us coniecit. Germanicè cochleas & turbinata quoquo modò nominabimus Schnecken: Strom-bos uerò priuatim Straubschnecken/ Straubenhorn/ Spitze Kinckhorn/ Schmale lang-lachte vnd gespitzte Schnecken. A *Strombi.*

Stromborum & chœriorum, aliorumq; conchyliorum, uariæ sunt species ac longè diuersæ à nostris, Androsthenes in Nauigatione Indica. B

Testatorum alia in petris, alia in arenis degunt, ut Ναφῖται, στρόμβων τε γένος, Oppianus. C

Turbinis in concha aliquando cancellus hospitatur, de quo suo loco dictum est. --- στρόμ-βων δὲ δίνοεις ἑλικες μάλιστα, οὔρηκιν δυσεᾶσι τε μιμεῖν, κἄφαὶ τε φράσσαι: Oppianus de carcinade, D

id eſt, cancello. uidetur autem ſtrombi teſtam his uerſibus quàm neritæ & buccini maiorem facere, eoq; commodiorem inhabitatu cancellis.

Turbines (Strombi, non ut quidam legit Scombri) regem habent, cui ſe facíles ad obtemperandum præbent. Rex non modo magnitudine præſtat, ſed longè etiam & multùm pulchritudine cæteris omnibus antecellit. Quod ſi commodum ei uideaẽ demergi, hoc quidem ipſum primus facit: ſin emergere, idem incipit: itemq; ſi commigrandum ſit, ipſe primus tentat, cæteri ſubſequuntur. Quicunq; hunc regem ceperit, bene rem geret, omniaq; ei commodè cadent. Sed is etiam qui alium capientem uiderit, alacrior & fidentior diſcedit. In urbe Byzantio drachma Attica ei qui hunc comprehenderit, præmium proponitur, à ſingulis in piſcatione ſocijs conferendum, Aelianus de animalibus 7.32.

E Strombis & chamis quomodo ineſcentur purpuræ, in ipſarum hiſtoria expoſuimus. Thymallus piſcis non chama, non ſtrombi tendine, (στρόμβου τένοντι,) nec alia eſca hamo infixa, præterquàm culice, capitur, Aelianus 14.22. uidetur autem in ſtrombo tendinem appellare, partem ſolidiorem carnis eius, quę ſphondylus alio nomine in teſtatis dicitur. ¶ Strombus eſt è genere conchyliorum, quibus tubæ loco utebantur, Scholiaſtes Nicandri. Vide mox in F.

F Τλίῳ δὲ (δ' ὤρορ ἐδίωκε) στρόμβω κελὸν ὄρανον, ἔκπεας αὖθις Σικελίδα, πὲτραισιν ὑπ' ἰκρείαισι δικάζας, ἤγετε παιδὲς, ἄειδε· ἔσαν δ' ἐγκαναχήσατο κώκλω, Theocritus Idyllio 9.

G Contra dorycnij uenenum ſtrombi auxiliantur, Nicander. In aceto putrefacti lethargicos excitant odore: proſunt & cardiacis, Plinius. Strombi carnes tritæ, & in mulſi tribus heminis pari modo aquæ, aut, ſi febres ſint, ex aqua mulſa datæ, hydropicis medentur, Idem.

H.2. Ad ſtrombum & re & nomine accedit Germanicũ **Strub.** Vide in Cochlea in genere H.2. pag.279. Νηρῖται, στρόμβοί τε, Nicander Colophonius. Στρόμβος, κώχλος, ῥόμβος, πόδαγρὸς λίθος, Heſychius. Στρόμβων δ' ὡς ἔοσθε βαλὼν, πόρε δ' ἕδρακε πάντα, de Aiace lapidem proijciente Homerus, Iliad. ζ. uidetur autem ſtrombum nominaſſe inſtrumentum puerilis ludi, quod alij rhombum uocãt: de quo plura leges ſuprà in Corollario de Rhombo, inter Paſſeres, pag.792. ¶ Strombites lapis dictus eſt ab aquatilibus eiuſdem nominis, Ge. Agricola. interpretatur autem Germanicè, **Schneckenſtein**: malim ego **Straubenſtein**. Et alibi: Strombites (inquit) aſsimilis eſt cochleæ aquatili. ex amplo enim in tenue turbinis inſtar deficit, in ſpiram à dextra tortus. is interdum eſt breuis, interdum longus dodrantem, intus candidus: extrinſecus terræ, in qua naſcitur, colorem aſſumit. reperitur autem in Saxonia ad Hildesheimum, &c. Meminí ego apud pharmacopolas quoſdam demonſtratum agapis nomine lapidem paruum, turbinis ſeu cochlidis figura, in mucronem exeunte, colore ſubruſſo. talem Chriſtophorus Encelius pingit, libri de lapidibus cap. 43. nec rectè chelonitin appellat.

g. Aduerſus ueſparum & apicularum ictus naturaliter opitulatur ueneranda & uiuifica ſtrombi conchylij imago in ſigillo ferreo exſculpta, et plagæ appreſſa. non enim permittit amplius inflammationem generari, Aëtius 13.11.

DE STROMBIS DIVERSIS.

Rondeletius ſpeciem unã è ſtrombis ſuis (in Capite, De Turbinibus intra Spongias uiuentibus,) porcellanã paruam nominat. Sed aliud & peregrinum porcellanę paruę genus eſt, de quo inter Conchas egimus ſuprà, initio paginæ 336. & ſine ſequẽtis. puto autem peregrinum, ſolidiorem ſemper & craſsiorem eſſe: & ſi candore & uſu, quo equorum frenis accommodantur, nõ differunt forté. ſpecies etiam nonnihil differt. nam peregrina turbinata non eſt. ¶ Vt pentadactylus ſtrombus quidam Rondeletio eſt, ſic & purpuræ ſpecies eodem cognomine Bellonio. ¶ Qui tuberoſus à Rondeletio cognominatur ſtrombus, pollicis magnitudinem nunquam excedens, à figura qua glandem quodammodo refert, Germanicè **Eichelſchneckle** uocari poterit. ¶ Trochi nomen quibuſdam Rondeletius finxit: ſed Trochi, id eſt, Rotæ Aeliano belluæ quædam marinæ ſunt. ¶ Flumina etiam & lacus cochleas paruas generant, quarum teſta longiuſcula in acutũ deſinit ſtromborum modo: de quibus leges ſuprà inter Cochleas, pag.289. Rondeletij uerba, & ſubſequentis Corollarij initium. Strombi lacuum noſtrorum cornicula non protendunt. foramina quædam in eis tanquam oculi apparent, pars circa os & uentriculum ruboris aliquid & ſanguinis habet.

DE STVRIONE.

STVRIONIS hiſtoriã abunde proſequuti ſumus in Acipenſere A. elemento. hic quæ poſtea obſeruauimus, aut nacti ſumus, adijcientur. Recentiores aliqui pro Sturione Stirionem aut Storam ſcribunt. Sed alius eſt Scurio à recentioribus quibuſdam in Auſtria & Hungaria dictus. Philelphi ſententiam, Sturionem Attilum eſſe, Iouius redarguit. Sturiones eſſe lupos ueterum aliqui putarunt: quoniam piſcatores Romani hodieq; ſturiones lupos appellent, &c. Idem Iouius: qui falſam hanc perſuaſionẽ pleniſsimè refellit. (Vide ſuprà in Lupo A.) Torſionem quoque Plinij, Ariſtotelis phocænã eſſe, longè alium à ſturione piſcem,

Digitized by Google

piſcem abundè oſtendit. ¶ Non dubium eſt quin Circaſsi(inquit Cæſar Scaliger)cæteriq; Męotidis accolæ Sturionem oxyrynchum uocent. gluten nanq; quod ex eo fit, colla xyrychi dicitur ab illis. Cæterùm & Rondeletij ſententiam probamus, quæ Sturionẽ putat Acipenſerem: & doctiſsimo atq; optimo uiro ut aſſentiamur, faciunt Athenæi uerba in ſeptimo: qui ſimilem quidem Galeo Rhodienſi dicit, ſed roſtro porrectiore: cuiuſmodi ſanè Sturio eſt. Sturionis autem uocabulum Gothicum eſt, & ab ea gente in Europam inferiorem importatum, ſic enim etiamnum uocant, **Stur**. Sarmatiæ fluuius Occa eſt, in quo tria genera tradunt Sturionum. Pro preciosiſsimo illum celebrant, qui Bielaribitza nominatur. Fortaſſe hic ſit Latus antiquorum. candidiſsima carne, Latus: non minùs candida is ipſe, quem modò nominabamus. hoc enim Sclauis prima pars ſignificat nominis. (*Sigiſmundus Liber Baro, cum tria Sturionum genera in Occa Moſcouiæ fluuio nominaſſet, Bielaribitzam, hoc eſt album piſciculum, ab ijs diuerſum facit. Latus etiam cum Sturione nihil commune mihi habere uidetur.*) Georgius Interanius Genuẽſis, qui totam uitæ fabulam tranſegit apud Tartaros, in libello quem de Zygis ſcriptum reliquit, ait: quos Antaceos piſces dicebant priſci: hoc etiam nomine ſuis temporibus, id eſt annis ante hunc (1557.) circiter quinquaginta, uocari conſueuiſſe, nihilq; aliud, quàm Sturionum eſſe ſpecies, Hæc Scaliger. Nos ſuprà in Antacæis, huſonem piſcem ſturioni cognatum, ab Vngaris Tock, nomine ad Antacæum accedente, appellari monuimus. ¶ Germanicum nomen Sturionis eſt **Ströz** uel **Stuer**: unde **Stüerlein** diminutiuum, apud Saxones in uſu, de Sturione paruo: aliqui non rectè acum interpretantur. ¶ Sunt qui Porcum uel Porcellum marinum nominent: Vide ſuprà in Porcis piſcibus, pagina 890. Hiſpani Suillum, (potiùs quàm Sulium, ut Iouius ſcribit.) uide in fine eiuſdem paginæ. ¶ A Gallis Burdigalæ Creac dicitur: quòd (ut ſuſpicatur innominatus quidam) eius caro quadrupedis carnem uerius referat, quàm piſcis. A Polonis Czetzugá, uel Ieſziotr. A Turcis Sürück, (uel Syruck, proferunt enim primam ut Germani ſuum ü, Galli u:) quod nomen ab oxyrycho factum uideo. ¶ Hippolytus Saluianus Iouij ſententiam, ſilurum eſſe ſturionem, acriter defendit: cuius opinionem qui noſtra de ſiluro & glanide ſcripta legerit, nulli eruditorum approbatum iri confido. Sturiones, quemadmodum & truttæ, diuerſarum ſpecierum eſſe uidentur. Affines eis oxyrynchi, octo cubitos excedunt nonnunquam, deferuntúrque ad nos ſaliti è Caſpio mari, Cardanus. Acipenſis nomen ab oxyrycho factum uideri poteſt, x. mutato in c. (ut ab oxys fit acutus) & r. in p. &c.

Sturio magnos amnes perquàm libenter ſubit: Propterea in Nilo, Tanai, & Danubio, Padóque fluminibus maximè capitur, Iouius. Item in Rheno, Albi, & Tibiſco ſeu Tiſſa Vngariæ. In lacu alluente Suerinum non procul Oceano Germanico, ſiluros (*ſturiones intelligit*) etiam inuentos eſſe aiunt, Simon Paulus Suerinenſis. In Caſpio mari ſiluri (*ſturiones*) & moroni uulgò dicti capiuntur, Scaliger. ¶ In Albi aliquando capiuntur tanti, ut libras ducentas appendant, ſingulas ſedecim unciarum, ni fallor. Referunt aliquando captum, ſexaginta ſupra ducentas librarum pondere: à Io. Friderico principe electore, totidem florenis (florenus denarios argenti ſeptem cum dimidio ualet) emptum. B

Sturionis caput quadratum eſt, & ad effigiem paruæ pyramidis protenſum. Os illi eſt ſine maxillis, ſine dentibus, diuerſum penitus ab reliquorum piſcium forma, idq; (*parte ſupina*) ſub mento in ipſa propè iugulí parte ad ſimilitudinem fiſtulæ harundineæ rotundum, ſemperq; patens, & chartilagineum, & ſummè candidum: cuius hiatũ in proceriorib⁹ haſta brachij haud facilè impleret. Cæterùm totum caput dura potiùs & calloſa chartilagine quàm certis oſsibus conſtat: quod ex lento quodam & præpingui mucore concretum eſſe uidetur. Naribus autem omnino, quæ illi pertenues ſunt ſupra roſtrum, refrigeratur: quum branchijs omnino latis careat, & ſi quam hauriendo recipit aquam, illam eodem prono ore ſtatim regerit. Toto autem dorſo craſsiores quædam ſquamæ oſſea duritie, certo numero ordineq; diſtinctæ, intercurrente ſpinæ acie ad elegantiam eminent, uti in magnificentioribus ualuis hodie uidemus: quas ferrei atque inaurati claui certa ſerie confixi decentiſsimè figurant. Cæteræ corporis partes cuticulari & ſcabro admodum operimento potiùs quàm perpetuis ſquamis integuntur, idq; ad ſubuiridis atriq; coloris ſpeciem, Iouius.

Piſcis apud Liuones uulgò **Dorſt** dictus, partim ad Sturionem, partim ad Vuelſum, id eſt, Siluru accedit, ut audio.

Sturio nunquam ferè, uel certè rariſsimè, in prælto mari capitur, Iouius. Naribus refrigeratur: quum branchijs omnino latis careat: & ſi quam hauriendo recipit aquam, illam eôdem prono ore ſtatim regerit, Idem. Dum eſcam quærit, more ſuis terram ſub aquis fodit, Iſidorus, inde Sturionis fortè nomen impoſuêre Germani, quibus **Strozen** uerbum, cœnum aut uadum aquæ fodere & commouere ſignificat. C

Sturiones magni & parui ex Oceano in Albim aſcendunt, in quo tamen non proficit, ſed paulatim contabeſcens perit. Circa Pentecoſten plurimi & gregatim aduentant: maximè inter Pentecoſten & diui Ioannis diem, Kentmanus. Fœturam eius in aquis dulcibus gliſcere negant. De uiribus & robore eius, leges mox in E.

Genera tria.

D Sturionem aliqui piſcatores ad Rhenum, regem ſeu ducem Salmonum appellant. ubi enim is apparet, ſalmones multos adeſſe indicium facit. ¶ Piſci quem Zigam Germani uocant (em Zige. *de quo ad finem operis dicemus*) ualde infeſtus eſt Sturio: eumq; è mari expellens, per flumina perſequitur. agilis ille & uelox ſemper præuenit. eo capto uiſo ue piſcatores, quin in proximo Sturiones ſint, non dubitant, Kentmanus.

E Sturiones cõſtat retibus capi, nunquã uerò hamis, præſertim ſi cubito maiores fuerint: eosq; piſcatores referunt magno impetu plagarũ ſæpe maculas dilatare & abrumpere conſueuiſſe: propterea q; accidere ut hamis nõ capiantur, quoniam ſturiones lambendo fugendoq; potiùs, quàm uorando, inepto ad eſcam corripiendam ore, ſine controuerſia alanẽ, Iouius. ¶ Memini ad Sãctogoarum patriã meam cis Rheni ripam, nõ procul à gurgite illo per Conradum Celtem poẽtã celebrato, capi interdũ Sturiones. eosq; uidi uiuos aliquot, præſertim æſtate & ſub autumnũ, retib. talibus, in quibus Salmones capiuntur, duplicatis uel etiã triplicatis trahi nauigio ad litus, cũ magno clamore piſcatorũ, plerunq; longitudine tredecim aut quindecim pedũ. Os habet hic piſcis ferè rotundũ ſub roſtro, per quod piſcatores reſtim denſam immittũt, ac ita in Rheno piſcem alligatũ diebus aliquot uiuum detinent, Iuſtinus Goblerus. ¶ Sturio in aqua ualidiſsimus piſcis eſt: & in terra quoq; cum uentri innititur. Cauda concuſſa hominem utcunq; robuſtum, proſternit, ubicunq; contigerit. perticas etiam magnas & ligna per medium frangit. In terram extractus, la pides aliquando tanta ui caudæ ferit, ut ignis exiliat, attritu nimirum oſsiculorum, quibus toto corpore mucronatis horret. Quamobrem cautè tractãdus eſt à piſcatoribus, ne uel crura eis confringat, uel retia diſrumpat. Peritiores in aqua captum reti ad ripam impellunt, ita ut rete, nõ aduerſum, ſed ad latus ei ſit: ſecus enim rete uel ſextuplex laniaret. Cum ripam attigere, caput eius omni contentione in altum leuant, & piſcem totũ in latus declinant: ſic enim robore ſuo nocere non poteſt, Kentmanus. ¶ Quo tempore apud Saxones & Miſenos roſaria florent, ſturiones præcipuè capi audio. ¶ Quæ ſequuntur ab Argentinenſi quodam ſene piſcatore accepi: quanquã Argentinæ uix unus aut alter intra plurimos annos ſturio capiatur. Sturiones (inquiebat) niſi dormientes capiantur, ne retia omnia dilanient periculum eſt. Olim in Rheno mihi & ſocijs ſalmonum capturæ cauſa nauigantibus, ſturio uiſus eſt corpore aliquantulum prominente: quem, cum non moueretur, magno funè circunjecto in nauim pertraximus. Paulò poſt experrecti roſtrum unus è nobis ſecuri amputauit, unde extinctus eſt piſcis: & funibus per os duobus traiectis ligatus, in lintre in urbem à nobis deductus, & in piſcatorum tribu omnibus qui numiſmate collato ſpectare uolebant, demonſtratus. Hæc ille. Puto autem eundem hunc ſturionem eſſe, cuius nunc etiam in piſcatorum publica domo pictura è uico ſpectatur.

F Antuerpiæ ſturiones plures quotidie uiſuntur in fruſta ſecari, & in uaſis, quæ tonnas uocãt, ſale condiri, ac ita per annum in cibum ſeruari, Iuſt. Goblerus. ¶ Sturionem (inquit Iouius) maria gignunt, ſed flumina maximè nobilitant. pingueſcit enim dulcium aquarum hauſtu, ſubagreſtemq; illum ſaporem exuit, qui prælato in mari concipitur. Non omni tempore autem grauiſsimus eſt, utpote qui in mediis tantùm ſolſtitij feruoribus laudetur. Pogius doctoris Pogij filius, in ſenectute non modò eruditus, ſed uſq; ad iracundiam in conditura ferculorum moroſus, & uehemens paraſitus, quum ſturionem apud antiquos lupum fuiſſe & ipſe crederet, in põtificijs, quas maximè ſectabatur, cœnis, dicere ſolebat, ueteres inſulſum habuiſſe palatum, quòd tantopere Lupum celebraſſent. eum enim carnes habere cum præduras, tum multa glutinoſioris ſucci exuberantia inſuaueis: quæ priùs appetentes ſatient & expleant quàm delectent. Propterea non domini, ſed familiæ potiùs menſis apponendum eſſe cenſebat, uno tantùm excepto capite: cuius elixi *Caput.* & leucophago conditi latebras & receſſus omnes ipſe furcula ſimul ac digitis auidiſsimè ſcrutabatur. Tiberim ſubeunt Sturiones, & pinguioribus aquis gaudent, tantoq; ſapidiores ſunt, quanto magis à maris litoribus receſſerint. Lurcones & diligentiſsimi quiq; ganeonum paruos Stu- *Porcellæ.* riones, quos Porcellas appellant, repudiatis maioribus, conſectantur. Luporũ præteneræ ſunt carnes, Sturionum non item. Nobilis quidam coquus aulæ procerum ingenioſiſsimus, Lupos altilibus capis comparabat, Sturiones uerò pauonibus. Hucuſq; Iouius. ¶ Cauẽdum eſt ne piſces magni & duræ pellis, ut Rex, (*Raia,*) Delphinus, Sturio & ſimiles, recentes capti edantur: ſed tandiu reſeruentur, & maximè euiſcerati, donec abſq; corruptione ſubſtantiæ tenereſcãt, Arnoldus *Viſcera.* Villanou. ¶ Sunt & uiſcera quorundam, quia pinguia, grata: uelut ſturionum, balænarũ, delphinorum. nam non ſolùm ſapore, ſed & odore quaſi uiolæ commendantur, Cardanus. ¶ Lautiſsimus piſcis eſt ſturio, paruus, magnus, recens, ſalſus. probè autem conditur croceo uel caryophyllorum coloris iure, quod fit è uino, ſaccharo, defruto (ut ſic dicam) ceraſorum, pipere, zingibere, caryophyllis, uuis paſsis maioribus et paruis. Si croceus color placet, ſpro ceraſorũ defruto, amylum cum croco additur: uel placentæ ex farina cum melle ac piperis modico ſubactę. Sacchari loco aliqui mel coctum addunt. Tomi quidem maiores ſturionum aprugnam referunt aſpectu: eodemq; modo parati menſis locupletum aliquando inferuntur, Kentmanus. ¶ Maxima nunc gra- *Ouis.* tia eſt Cephalorum ouis, quæ Græco nomine paſsim oà tárícha, id eſt, ſalita nuncupantur. Secundum oà tárícha eminet cauiarium, quod ex Sturionum ouis in Ponto conficitur, ita ut ſalita in maſſam ingentem cogantur, & cadis includantur. cruda ea comedimus, uel in panis cruſtulis ad

prunas

prunas uſtulatis. modico enim igne ſalſamenta in uniuerſum indigent, authoritate Athenæi: qui quũ de celeriter factis loquimur, in prouerbium ceſsiſſe ait, Citiùs quàm ſalſamẽta coquantur: ſicuti de aſparagis Latini uſurparunt. Cauiaria Iulio I. pontifici maximo mirificè placuerũt, quòd deiectum ei ciborum guſtum ſæpius alleuaſſent: & ſiti, uiniſq; pariter, ut in ſenibus accidit, mirè lenocinari uiderentur. Sunt etiam in ſumma commendatione ex ipſis Sturionum pulpis Spinalia, ſic uulgò nuncupata, quæ laricinis (larignis) lignis aſsimilantur. Laudant & Moronem, ignoti nobis piſcis (*Sturioni cognatus eſt, Huſonem Germani uocant*) prædura fruſta: ualdeq; rubentia: quæ Hiſo.
Mæotidis paludis accolæ mercimonij cauſſa transmittunt. Ea priùs exedi cõmodè non poſſunt, niſi aquæ calidæ perfuſione molliantur, Iouius. Cauiario dicto è ſturionum ouis per omnes ad Orientem regiones Turcæ ac Græci ueſcuntur: Iudæi abſtinẽt, quòd hic piſcis abſq; ſquamis ſit. Cæterùm accolæ Tanais, qui magnum cyprinorum numerum capiunt, ex ouis eorum ſalitis Cauiarium rubrum pro Iudæis, Conſtantinopoli uſitatum, parant, Bellonius.

SVS marinus. Vide ſuprà in Porcis marinis, pagina 890. Lollígo, diriq; ſues, Ouidius.

SYAENAM piſcem Græci recentiores chœrillam interpretantur, hoc eſt, porculum, Hermolaus in Plinium. Oppiano lib. 1. Syena circa petras lepradas degit. λειπαύλιδι, ὃς κιθαρίζειν τε, σύαινά τε καὶ βασιλίσκοι, ſcilicet ἡνιόχευται. Idem nimirum eſt Hyæna piſcis, de quo ſcripſimus in H. elemento, pag. 522.

SYAGRIDVM, Συαγρίδιον, meminit Epicharmus, Athenæus. Has ne quis cum ſynagride confundat, cauendum. Syagros quidem Græcis aper eſt, quem & capron dicunt. de capro autem & capriſco piſcibus actum eſt ſuis locis. uterq; per metalepſin ſyagros etiam aut ſyagris dici poterit: ſed capros magis ſyagros: capriſcus, ſyagris.

DE SYNAGRIDE. (VEL SYNODONTE. QVAE SYNAGRIS ADVLTIOR EI uidetur,) Rondeletius.

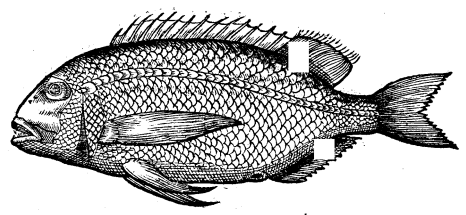

ΣΥΝΑΓΡΙΣ Græcis dicitur, Gazæ dentex, quo etiam nomine συώδοντα conuertit: quia ſynagridem & ſynodontem, eundem piſcem eſſe exiſtimet. Græci quidam etiam hodie uocant συναγρίδα. Italis dentale dicitur. A Maſsilienſibus denté. In Gallia noſtra Narbonenſi marmo: pro mormyro oſtenditur uenditurq;. Admonere hîc oportet ab ichthyopolis noſtris ſcarum Ariſtotelis denté uocari, à dentibus magnis & latis: ne quis hunc noſtrum denté cum dentali Italorum, & ſynagride uel ſynodonte confundat. A

Synagris piſcis eſt marinus in litoribus & eorum ſaxis degens: corporis figura auratæ, uel erythrino ſimilis, pinnis quoq; & aculeis, & ſquamis, & colore: nam ex albo rubeſcit, ſed maculis ueluti punctis aſpergitur. Capite magis eſt compreſſo quàm aurata, uel pagrus. Quaternos in utraq; maxilla dentes caninis ſimiles habet, inter alios paruos eminentes: internas partes ſicuti ſuperiores piſces, (*hepatus, nouacula, erychinus, pagrus.*) Lapides in capite. In Adriatico mari in inſignem magnitudinem accreſcit, in noſtro litore auratam non ſuperat. B

Sunt qui ſynodonta non genere quidem, ſed ſpecie à ſynagride differre arbitrentur. Athenæus enim lib. 7. ex Epicharmo tanquam diuerſos ponit Συναγρίδας μαζὸς τε, συώδοντάς τε ὑδροπικίλους. alibi (lib. 8.) ſynodontis meminit ſine ſynagride. Ego uerò ſentio ſynagridem & ſynodontem ſola ætate differre, (cui ſimile quid in auratis & coracinis priùs annotauimus,) ut ſynagris dicatur minor & iunior: ſynodon, maior: unde ſynagridas μαζοὺς, id eſt, ut opinor, delicatas & teneriores nuncupauit Epicharmus. minores enim piſces, & qui ætate non multùm proceſſerunt, molliores & delicatiores ſunt grandioribus. Synodontem uerò ὑδροπικίλου, cum uarietate rufum, ſiue rubrum, quem Numenius uocat μέγαν & λοβόν: quod epitheton cum erythropœcilo pugnare uideri poſſet. uerùm λοβὸν Numenius uocat, à ſubiecto & ueluti primo colore, qui albus color, cùm tanquam punctis rubeis aſperſus ſit, ὑδροπικίλῳ ab Epicharmo dicitur. Sunt in ſynodontis capite lapides, unde ſynodontides (*melius ſynodontitæ*) gemmæ Plinio lib. 37. cap. 10. Hac in ſententia de ſynagride & ſynodonte permanebo, quoad alius A ſynodonte & differat.

differentiam aliquam siue notam præter ætatem, qua discerni possint, ostẽdat, nullam enim aliam hactenus inueni.

Charax. Σωιόδους καὶ χάραξ τὸ μὲν σῶμα τοῦτο γένος εἶναι, διαφέρειν δὲ ὁ χάραξ, inquit Athenæus libro 8. Eiusdem generis sunt σωιόδους & charax, præstantior autem est charax, cuius ꝯonem non propono: in nostro enim mari non reperiri, neq; ab Aristotele Plinió ue ulla huius facta est mentio, sed ab Athenæo breuiter tantùm, ut dictum est, & ab Aeliano.

DE DENTALI SEV DENTICE, (SYNODONte,) Bellonius.

Exhibita Synodontis à Bellonio icon, cum ea quam Rondeletius dedit, satis conuenit, pinna dorsi excepta, quam Bellonius uniformem (qualis & in nostra icone apparet) & pluribus aculeis munitam ostendit. 10

A A dentibus caninis atque exertis (qualis habet Cinædus) suam Dentalis desumpsit appellationem, Synodontes (*Synodus uel Synodon*) Ouidio mutuata à Græcis nomenclatione dictus, nostro litori admodum rarus, aut eo nomine ignotus, de quo sic Oppianus:

Denticem Boces, Hippuros fallit Iulus.

B Piscis est latus, ferè circinatus, & ueluti planus, in tantam plerunq; magnitudinem excrescẽs,
(A) ut sex libras pendat. Communium tamen pondus, trium aut quatuor librarum esse solet. Dentex Columellæ pelagius piscis esse censetur, qui & arenoso gurgite optimè pascitur. Pinnam gerit in tergore continuam, uiginti spinulis seu aristis refertam, quæ ad caudã definit: ac rursus aliam ab umbilico uersus caudam protensam, præter eas quæ utrinq; ad branchias feruntur, ac rursum duas alias quæ illi sub uentre sunt. Cæterum bifurca est eius caudæ pinna. Denticis caput in acumen fastigiatum est: oculi ut Melanurus prægrandes, squamæ latæ, branchiæ utrinque quatuor. Venæ in lateribus seu lineæ octo, rectæ, uarij coloris, id est, ex leui rufo nigricãtes, atq; in fuscum elangueſcentes. Ea autem linea quæ piscibus utrinq; in lateribus data est, Dentici nõ multùm arcuata comperitur. Linguã mollem habet: Dentes in superiore maxilla quinq;, in inferiore octo, exertos omnes: reliquum maxillarum denticulis deinceps serratum est.

F Illyrij atque Epirotæ Dentales (quos plurimos circa Quadragesimam capiunt) in caudam ac caput diuidunt, & cum squamis, ex aceto & sale addito croco incoquunt, inde gelu conficiunt: quod quum iam incoctum est, dolíolis condunt, & fretum traijcientes, ad Anconam & alias urbes deferunt: atque hoc pacto tres & quatuor integros menses illæsos seruant, quos deinde publicè diuendant.

E. Discrimen ab aurata. Dentici magna est cum Aurata similitudo: sed mox discrimen comperies, si quidem exteriores branchias spinosas esse perceperis: præterea tegumentum perpetuò Dentali rubet, neque cilia habet aurea.

(A) Genuinam & antiquam ubiq; retinet appellationem. Grandis & adultus frequentior quàm paruus, ita ut mihi pusillos Dentales rarò uidisse contigerit.

DE SYNAGRIDE, BELLONIVS. 40

Iconem non dedit.

B SYNagridem uulgus Græcum optimis notis à Synodonte distinguit. Dentex enim magis recurto est corpore. Synagris Cypríni in modum, ueluti circino ita circunductus, ut pro longitudine ac latitudine magis crassus appareat. Caput utrinq; compressum habet, pro sua crassitudine planum ac latum, oculos quemadmodum in serpẽtibus elatos: tergus aciei oculorum subiectum, quod huc atq; illuc siquando commoueat, uarios colores edit. Caput habet ueluti aureum, & lineas uersicolores complures per squamas, quarũ nonnullæ cæruleæ sunt, aliæ aureæ, deinde subnigræ, mox uirides, uel his coloribus commixtæ. Verùm ea quidem linea quæ latera intersecat, eo modo non uariat: nigra enim est. Proinde squamis contegitur coruí, rotundioribus & latioribus, sed tenuioribus. Caudam gerit admodum bifurcam, & pinnas laterum ualde in acutum desinentes, arundinis alæ in modum oblongas. Pinnam aliam in tergore continuam gerit, uicenis aristis communitam, quarum quæ capiti finitimæ sunt, firmiores atque acutiores conspiciuntur. Vmbilici pinna denis aristis constat: quarum duæ priores, alijs fortiores comperiuntur. Narium foramina circa oculorum fontes illi sunt peruia. Dentes canini, ut Synodontis, in superiori et inferiori maxilla, quorum quatuor præcipui alijs longiores eminent. Quum autem maxillas coniungit, dentes pyxidatim in alteruram coẽunt. Linguam exerit albam, oblongã, & modicè compressam. Cor habet sub branchijs anguloſum, diaphragmate interseptum: Hepar pallidũ, in duos lobos diuisum: quorum dexter sinistro maior est, sub quo fel includitur, duos digitos lõgum, gracili uesicula inclusum. Lutea sunt eius intestina, præter rectum quod inter cætera candicat. Stomachus quoq; illi est oblongus, per uentrem protensus, ex cuius summa parte propter œsophagum tres tantùm appendices siue apophyses numerãtur. Lienem, ut iuniperi bacca, orbicularem habet,

habet, à ſtomacho dependentem, firmis uenis alligatum: Vuluam utrinq; bicornem, per longitu dinem ſpinæ exporrectam, ouis innumeris refertam.

Synagrides circà Corcyram (quo in loco nomen antiquum apud uulgum retinent) calamis E (A)
decipi conſpexi, rarò enim naſſis decipiuntur, ſæpius tamen euerriculis.

Synagridibus ueſicæ uentoſæ (quæ piſcibus datæ ſunt ne immergantur) geniculo interceptæ B
comperiuntur: quod cæteris piſcibus marinis, aut ſaltem paucis, minimè accidit.

Quum itaq; Synagris Latinum nomen non habeat, non eſt quòd eum Denticis nomine ob A
confuſionem appellemus.

COROLLARIVM.

Imago hæc Denticis, Venetijs picta eſt.

Synodontē & SYNAGRIDEM alij pro eodē accipiūt, alij diſtinguūt, ego utrūq; una hiſtoria concludā, ſed SYNAGRIDIS nomen maiuſculis ſubinde literis ſcribā: utſi quis de eo cognoſcere ſeorſim uelit, expeditiùs inueniat. Synodō piſcis, uel ſynodus, ut alij ſcribunt, utriq; in prima per y. uel, ut alij, ſinodon, per ĭota, (Vide infra in H. a) alius eſt q̄ ſynodontis dictus in recto ſingulari, ge. fœm. ultima acuta, *συνόδοντις*, hęc enim pelamis magna eſt: ut dictū eſt ſuprà in Chelidonia, pag. 263. & dicet plurib. infrà in Thūno. Synodon ti à dentibus nomē factū eſt: unde & à Co lumella Dentex uocat: & à recentioribus quibuſdā Dentalis, uel etiā Dentale (ut à Platina) neutro gen. uulgi Italorū imitatione. ¶ Synodontes, & SYNAGRIDES, Latinè Dentices dicunt: tam ſimiles ſunt, ut Ligures, & Maſsiliēſes utroſq; Dentices: cōtrà Græci, eoſdē utroſq; SYNAGRIDES nominēt. Hiceſius dicit Pagrū, Chromin, Anthiā, Synodontē, & SYNAGRIDEM ſimiles eſſe, Gillius. Synodontes, Latinè Dentices uocant, quorū alterū eſt genus ſimile, SYNAGRIS Græcè uocatū, quā itē (*ut et Synodontē*) Denticē Theodorus interpretat, Maſſar. Videt aūt & ipſe genus ſimile dixiſſe, ſicut & Gillius propter Hiceſij uerba: qui tamē nec forma ſimiles, nec magnitudine pares hos piſces dixit, nec aliter inuicē cōparauit, q̄ nutrimenti ratione, ut indicauimus in Orpho B. Solet enim Hiceſius apud Athenęū nō corporū formarūq; ſimilitudines tractare, id quod Speuſippus facit in libro Similium, ſed eas duntaxat quæ ad nutrimentum pertinent rationes perſequi: quod in prænominatis etiam piſcibus eum facere, ex iis quæ infert nemini dubium eſſe poteſt. Siue igitur forma ſimiles ſint, ſiue non ſimiles ſynodon & SYNAGRIS, nutrimentum ex eis ſimile eſt, nempe dulces ſunt, ſubaſtringunt, abunde alunt, ideoq; etiam difficiliùs excernuntur. Magis autem alunt ex eis qui carnoſi ſunt, magisq; terreſtres, (ſicci,) ac minùs pingues, inquit Hiceſius. Iam cum & Ariſtoteles diuerſis in locis his duobus nominibus utatur, qui ubique ferè de una re uocabulis eiſdem uti ſolet, nec ludere ſynonymia aut copia uocabulorum, diuerſos eſſe piſces exiſtimandum eſt. Sed Epicharmus quoque pro diuerſis habuit, his uerbis: ΣΥΝΑΓΡΙΔΑΣ μαζούς τε, συνόδοντάς τε ὑδροπωικίλους. Quamobrem meam potiùs inſcitiam, & alterum ex his duobus piſcem, præſertim SYNAGRIDEM, mihi ignotum fateri, quàm clariſſimos ueterum authores inſcitiæ inſimulare malim.

Synodontis.

Dentex.

Dentalis, &c.

Synagris.

(F)

Digitized by Google

Saluianus SYNAGRIDEM hodie à Græcis uulgò dictam, omnino synodontem esse, neque notis ullis, nisi fortè quas ætas, temporis ue aut loci uarietas attulerint, differre sentit. Veterũ autem SYNAGRIS (inquit) quinam piscium sit, quó ue Latino nomine, aut uulgari nomenclatura uocetur, haud nobis hucusq; notum est: suspicamurq; neq; etiam in posterum cognitum fore: propterea quòd nec nomen eius, nec quæ ei authores tribuunt, ullam ad id coniecturam afferant. Idem in Tabulis suis duo hæc nomina piscium similiũ, non unius facit: cũ Hicesius tantùm, ut dictum est, nutrimenti ratione similes faciat. ¶ Bellonius scribit uulgus Græcũ SYNAGRIDEM optimè à Synodonte distinguere, &c. cuius uerbis & sententiæ, ut qui magnam Græciæ partem peragrârit, interim acquiescam, donec alius fide dignius aliquid protulerit. ¶ Fragolinos (*sic puto uocant tum phagros tum erythrinos*) quum sesquipalmi magnitudinem excesserint, in dentices siue synodontes euadere communis piscatorum consensus existimauit, Iouius. Dentex corporis figura ac partibus ferè omnibus phagro similis adeò est, ut non facile ab inuicem internoscantur. sunt qui credant eos ætate sola atq; magnitudine differre, ita ut unus & idem pisces minor & iunior existens, phagros: ad sesquipalmi uerò magnitudinem adultus, dentex appelletur, Saluianus. qui in altero sui operis De aquatilibus libro, quomodo dentex à phagro distinguatur, in historia de Phagro edoctum se addit. Author de naturis rerum, & Albertus, hos pisces confundunt: Dentex (inquiunt) uel pagrus à re nomen habet, quia dentes habet magnos, &c.

Phagros.

Malæ.

In uersu Epicharmi ΣΥΝΑΓΡΙΔΑΣ μαζὸς τε, σωιόδοντάς τε φυθεοπυκιλους, Rondeletius interpretatur SYNAGRIDES delicatas & teneriores, utpote minores ætate, &c. Saluianus quoq; lautas. Ego μαζὸν adiectiuum hactenus non reperi, & μέζος potiùs legerim, id est maiores. nam & alibi μείζονδε pro μάζονδε idem author, citante Athenæo, protulit. Natalis à Comitibus μαζὸς legit, et uertit papillas, quàm rectè ipse uiderit. res ipsa quidem & sensus postulat, ut piscis uel nomen uel epitheton sit, papilla neutrum est. μάζος alioquin, sicut & μασὸς, mamillam significat, θηλὴ papillam. Scio mazam aliquando pro placenta uel panificij delicatioris genere accipi, (quanquam & simpliciter farinam subactam, & aliquid pane uilius significat, ut in prouerbio ἀγαθὴ κρὴ μάζα μετ' ἀχύρου:) unde uerba μαζᾶν καὶ ὑποδιμαζᾶν, pro προφᾶν, καὶ ὑποδ προυφᾶν. μαζὸς uerò ulla significatione adiectiuum esse nego: si tamen esset, masculinum esset, nec conueniret ad fœmininum synagrides. Μαζιὸς quidem adiectiuum est apud Varinum; Μαζιὸς βοῦς, ὁ δὲ ἀλφέστης. Sed hæc ad grammaticos.

Syagrides.

¶ Aliæ sunt SYAGRIDES, quarum itidem Epicharmum meminisse paulò post Athenæus scribit eodem libro 7. uerba autem eius non recitat. Vide superiùs suo ordine. ¶ SYNAGRIDES quidem cur appellentur aliqui pisces, non facilè dixerim; nisi fortè, ut coniicio, gregales sunt, quemadmodum & synodontes: διὰ τὸ συναγείρεσθαι, καὶ συναγελάζεσθαι, ἢ καὶ ὁμοῦ ἀγελάζεσθαι. SYAGRIDES uerò alij nimirum pisces, ab aliqua ad syagrum, id est aprum, similitudine. SYNAGRIDI quidem hodie apud Græcos dictæ dentes quatuor cæteris longiores eminent: quod cum uerre & apro ei commune est. Idem Synodonti dentes caninos exertosq; esse scribit, sicut & cinædo: unde synodontem quoq; tanquam cynodontem dictum coniicias; & cinædi quoq; nomen inde detortum.

Syagrus.

Vulgaria nomina.

Synodontes sunt qui uulgò dentales uocantur, Massarius Venetus. Massilienses (inquit Rondeletius) Synagridem Dentè appellant, quod nomen circa Monspelium aliqui propter similitudinem Scaro attribuunt. ¶ Sargum, Auratam, Synodontem, Dentalem, &c. Bellonius adeò similes esse scribit, ut uix ab oculatissimo distingui possint. Hi omnes communi Bremæ marinæ uocabulo nobis uenire poterunt, adiecta aliqua coloris aliá ue differentia. Synodontem ergo interpretor, **ein rotlachte Meerbrachsmen art / ein Zanbrachsme/ ein Zanfisch.** ¶ Nostri ichthyopolæ quandoq; synagridem pro mormyro uendunt: qui admodum frequens apud nos non est, sed Romæ & Neapoli frequentissimus, Rondeletius.

B Columella 8. 16. de piscinis scribens, dentices Punicas & indigenas nominat. Synodum (*Synodontem,*) probant ex Illyrico, Dalmatiæq; litoribus, & præsertim ex Salona atque Tragurio, Iouius. Herculeæ mullum rupes (*dant,*) synodontas Amalphis, Actius Syncerus Neapolitanus. Circa Caput uiride (Nouæ orbis) piscati sumus dentales, Aloisius Cadamustus. ¶ Synodus & charax eiusdem generis sunt, præstat uerò charax: Diphilus Siphnius, qui tamen non de formarum, sed alimentorũ similitudine loquitur. Synodontes proximi sant auratis (formâ, uerùm maiores, Massarius) & pagris. habent enim prominulos dentes: & sunt lati, subrubraq; uarietate conspicui, Iouius. Fuluos synodontes Ouidius dixit, nimirum ut Oppianus ξανθὸς ὀδόντας, Vuottonus. Numenius λευκὸν (λευκὸν) καὶ μέγαν σωιόδοντα, id est, album & candidum synodontem. ¶ Synodontites gemma è cerebro piscium est, qui synodontes uocantur, Plinius. Est autem synodontites adiectiuum nomen masculinum, ut subaudiatur lapis: ad gemmam si referas, fœm. genere synodontitis efferri potest. Recentiores quidem coruinam gemmam tradunt reperiri in capite coracini uel synodontis: sed ineptè. nã qui è coracino est, coracinites potiùs quàm synodontites uocari debebat. nos plura de eo in Coracino, pag. 354. Dentex uel pagrus dentes habet magnos, multos ac duros, Author de nat. rerum. Hunc piscem recentiores Dentatum uocant: & habet dentes antè, superiùs & inferiùs, æquales ferè, ad modum dentium hominis, qui incisores (*Bellonius caninis comparat, cuius authoritas maior*) uocantur, dispositos. Sed inferiorẽ mandibulam

dibulam habet ex duobus ossibus compositam, sicut & homo. Piscis est squamosus, nō magnus, palmo tamen maior: figura piscis qui bonachus (*lego monachus, cui etiam N. Jsum in Danubio pisce comparat. est autem capito fl.*) uocatur: nisi quòd caput minùs crassum habet, & aliquāto latior est. Abundat in mari iuxta Romam, & Apuliam, & Siculo, Albertus. Dentale nostra ætate dictum putant, quòd dentes ferè exertos habeat, quibus & piscatores interdum lædere consueuit. Sensere Antiatis cicatrices in digito acceptæ, à Dentali uulnera infligi. Oratæ similis est, Platina. ¶ Synodon quaternas habet utrinq; branchias, easq; simplices: fel uerò à iecore semotum, & intestinis commissum, Vuottonus ex Aristotele, sed Aristoteles historiæ lib. 2. cap. 15. SYNAGRIDEM, non Synodontem branchias quaternas utrinq; simplices habere scribit: & rursus cap. 15. Synagridi, non Synodonti, sel eo modo se habere, ut dictum est.

Synodon piscis litoralis est, Aristoteles. Ἁλκισὰλ σωιόδοντδν, id est, Robusti synodontes (*nam & magni fiunt, & dentibus plurimùm ualent, ut in B. dictum est*) in petris & arenis pascuntur, Oppianus. Nec si Columella & Ouidius, secus sentire uideantur, (ille Denticem pelagium faciens, his uerbis: At arenosi gurgites, planos quidem non pessimè, sed pelagios meliùs pascunt, ut Auratas, ac Dentices: hic uerò piscibus qui pelago gaudent, eundem annumerans:) eis assentiendum est: cum diuturna piscatorum obseruatio, Aristotelis & Oppiani, potiùs quàm ipsorum subscribat opinioni, Salutianus. ¶ Synodontes carniuori tantùm sunt, Aristoteles historiæ 8. 2. Et mox: Synodon carne uescitur, & mollia (μαλάκια) appetit. Euenit plerunque & huic & hiatulæ, ut dum pisces minores insequuntur, uenter procidat, propterea quòd piscium uenter iuxta os positus est, nec gula subest. Hoc cur ita accidat tum his, tum alijs quibusdam piscibus maioribus, dum nimia auiditate persequuntur minores, Rondeletius copiosè explicuit in Channa. Dentex grassatur in ostrea & pisces innoxios, Author de nat. rerum, & Albertus.

Synodontes gregales sunt, Aristoteles historiæ 9. 2. Φῦλα πολυσαρξέων σωιοδόντων, Oppianus dixit. Dentices (οἱ σωιόδοντδν) tam congregatiles sunt, ut nec sibi esse à gregalibus suis æqualibus solitudinem & segregationem ferant. Solent autem iuxta ætatum discrimina degere: ac nimirum peradolescentes separatim à reliquis natant. ij quoque qui sunt confirmatiori ætate, etiam inter se uitæ communitate coniunguntur, ita ut congruant prouerbio, Aequalis æqualem delectat; & præsentes præsentibus tanquam ijs quibus cum societas aut amicitiæ coniunctio ex consuetudine usuque frequenti coaluerit, delectantur. Aduersus piscatores autem sic machinantur, ut cum piscator in eos cibum demiserit, congregati & in orbem consistentes inter se conspiciant, & quasi signo dato inter se, admoneant ne propè ad cibum accedant, ne'ue demissum cibum attingant, atque in hunc ordinem instructi permanent. Sin autem solitarius ex alio grege accesserit, hamumq; deuorauerit, ac suæ solitudinis præmio accepto subtractus fuerit, confidentiores efficiuntur, tanquam capi non possint: sicq; præ nimia fiducia negligentiores facti, capiuntur, Aelianus 1. 46. ex tertio Halieuticorum Oppiani ferè. De polypi cum Dentice pugna, Alberti uerba recitauimus in Corollario de Polypo D. ad finem.

Bôce inescatur synodon, Oppianus 3. Halieut. Quomodo capiantur, proximè in D. Aelia ni uerbis expositum est. ¶ Τοῖσι κε διαβήσαιο (aliàs διαβήσαιο) φαγέῳ (aliàs λαβέῳ) λελυμένῳ ἰχθύϊ, Ἢ μεγάλῳ σιωιόδοντι, ἢ αἰρνοδυτὴν ἵππουρον, Numenius de escis loquens, ut conijcio.

Dentices multùm alunt, Psellus. Synodontes duram habere carnem tradit Xenocrates: sed succum creare bonum, mediocriterque nutrire: facilèque & in corpus digeri, & aluum mouere, Vuottonus. Hicesio contrà subastringunt, & morantur aluum, &c. uide suprà in A. iuxta (F) in margine. ego quidem Hicesij sententiæ, subscripserim. Synodum, (*Synodontem*) probant ex Illyrico, Dalmatiæq; litoribus, & præsertim ex Salona atque Tragurio: quæ gentes concisum in frusta, & semicoctum multo croceo & perspicuo gelu condiunt, cadisq; includunt, ita *Gelu.* ut toto fermè anno per omnem Italiam, & Romæ idem aduectitius & recentissimus habeatur. Id genus autem obsonij medici magnopere detestantur, & ante alios Petrus Aponensis. Is enim pisces semel coctos asseruatósque, & præsertim uasorum conclusos operculis mortiferam qualitatem adquirere, mandentésque certo plerunque ueneno inficere, ratione atque experimento deprehendisse affirmauit, Iouius. Dentale ut Stirio coquitur, Platina. De Dentice patina describitur ab Apicio libro 4. cap. 2. Et rursum ius in Denticem assum ac elixum, libro 10. cap. 11. Σιωιόδοντος ὀψῆος ab Antiphane cum alijs lautissimis obsonijs nominatur. Αὐτὰρ (τὸν) σιωιόδοντα μὲν, ὃν ἐγὼ (ζητεῖς) πάλαι ἔχω, Ἐκ προθυμείου (è freto Siculo) λαβεῖν πειρῶ καὶ ὧδέ πως ἑτοίμασον, Archestratus. Ὀρφῶν, ἀκόλιον, σιωιόδοντά τε, καρχαρίαν τε Μὴ νέμεσις θεόδωρ καταπιόντα. Ἀλλ' ἄλφ ὀψᾶζε πρόσθεν, πολλὸν γὰρ ἄμεινον, Plato comicus.

Piscis hic σιωιόδους appellatur à Diphilo Siphnio: ab Aristotele historiæ 8. 2. σιωιόλοφ, per ypsilon in prima: alibi uerò per ἰῶτα σιωιόλοφ, ut eiusdem operis 8. 13. & 9. 2. non placet tamen o. magnū in penultima scribi: cùm apud idoneos authores semper o. breue eo loco reperiamus, & ita originis ratio postulet, & poëtæ corripiāt: & apud ipsum Aristotelē histor. 8. 2. primū σιωιόδοντδν, deinde etiā σιωιόλοφ legamus in nostra editione. Admonet aūt Athenæus quoq; primā huius nominis per ἰῶτα scribi à Dorione, & Archestrato, nec deest, cur ita scribaī, ratio: nimirū πᾶν τὸ σὶν ἐν ᾧ βλάπτεται

πῶς ὀδῶσιν. esse quidem noxios eius dentes, in B indicatum est. Per ypsilon uerò σιώδους, quasi κυώδους dici uidetur. nã, ut scribit Bellonius, caninis dentes similes habet, eosq; (ut picturæ ostendunt) non quidem coniunctos, sed magnis interuallis dispositos: cum σιωδόης dici posse uideatur, qui coniũctos densosq; dentes habeat, (ut σιώφορος, qui & μίξοφορος Cratino, apud Pollucem:) qui uerò contrà, raros, μαυοδόης. Ὅσοι δὲ πλέους (ὀδόντας) ἔχουσι, μακροδιώκτροι, ὡς ἰδεῖν πολύ ὦσιν: οἱ δὲ ὀλίγους, καὶ μυοδόντους, ὡς ἰδεῖν πολὺ βραχυδιώκτροι, Aristot. Historiæ 2.3. hîc pro μυόδοντας lego μαυόδοντας. quod & sensus requirit: & Theodori interpretatio comprobat. Ὀδὼς pro dente, communis linguæ uocabulum est apud Græcos, ὀδόντος uerò Ionicæ: ab utroq; genitiuus fit ὀδόντος. Ab ὀδόντος Ionico composita sunt πτωδόντων, χαυλιόδοντων, ἀμφιόδοντων, χαλκόδοντων, & similia, Eustathius in Iliados Λ. Eadem omnia puto communi lingua per ss efferri. Ζῶον χαυλιόδοντων uocatur ab Aristotele libro 3. De partibus, cui dentes sunt exerti, (sic Homerus κάπρου ἀργιόδοντος dixit, Iliad. 4.) alibi uerò substantiuè ipsos dentes exertos χαυλιόδοντας nominat. Historiæ enim 2.10. ὀδόντας μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας legimus. Νωδὸς (id est Edentulus) dicitur, qui dentem non habet, apud Eubulum & Phrynichũ, quem Pherecrates ἀυόδοντα appellat, cui uerò dentes prominent, πτωδόντων dicitur: & πτώσσος defœminis, Pollux lib. 2. apparet autem πτωδόντων, communis esse generis, πτωδόντων masculini tantùm.

Epitheta. Synodontes fului, Ouidius. Συιόδοντα λευκὸν Numenius dixit: nimirum à recto in ων. quem generis communis esse, cum adiectiuè sumptum, ut modò indicauimus, tum pro pisce, coniicimus: quamuis pro pisce plerunque semper masculino gen. usurpetur. Ἁλκυὰς σιωδόντων, Oppianus. SYRENAE nominantur apud Varronem De lingua Latina alicubi, tanquam Cõchyliorum quorundam nomen Latinum, non sumptum à Græcis, à quibus Pelorides, ostreas, &c. Latini mutuati sunt. Vernacula (inquit) ad similitudinem sunt, ut Syrenæ, pectunculi, ungues. Ego in hac uoce aliquid corruptum suspicor, nam si Latina est, cur prima per ypsilon scribitur?

DE AQVATILIBVS ANIMALIVM, T. CONSONANTE INITIALI SCRIBENDIS.

DE TAENIA, RONDELETIVS.

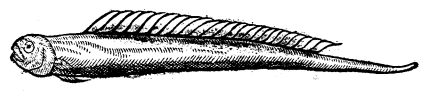

H. 2. TAINÍA Græcis fascia est, qua in significatione Galenus, & Hippocrates in libro de fracturis usus est sæpius. Significat & redimiculum seu uittam, qua puellæ nostræ capillos redimire solent, quam seruati Latini nominis uestigijs nostri uertere uocãt. Sed à fasciarum similitudine dicuntur tæniæ lapides sub aquis candicantes, in longum porrecti, quales sunt in sinu maris nostri non procul ab ostijs Rhodani à nautis formidati, quas Græci uocabuli imitatione tinieas appellant.

A Ab eadem fasciæ similitudine piscis ταινία uocatur, quem Gaza uittam interpretatus est. Plinius tæniæ uocabulum retinuit. A nostris piscatoribus flambo uocatur, id est, flamma, quia colore est rufo, siue flammeo: uel quia quum natat flammæ modo moueatur, & flectatur. A quibusdam spase, id est, ensis nominatur, à figura. Capite enim lato est, reliquo corpore in acutum paulatim desinente.

Vitta.

B Tæniæ differentias duas obseruaui. Vna uera est Aristotelis tænia. Alterã similitudinis causa tæniam etiam uocabimus. De tænia Aristotelis prius dicemus. Piscis est fasciæ similis, id est, longo, tenui, strictoq; corpore, ac flexibili longorũ piscium instar: corporis tenuitate, carnis sapore & candore bugloſſo similis. Capite est depresso, ossibus multis constante. Oculis magnis, rotundis, pupilla exigua. Ad branchias pinna utrinque unica, ad natandum data. In prona parte uillos habet, ad caudam usq;, & in eosdem cauda terminatur. Tantæ est tenuitatis, ut ossa uertebrarum spinæq; quibus firmatur, carne non tecta appareant.

F Crassum lentumq; succũ gignit: quia carne est dura & glutinosa, cuiusmodi sunt longi omnes qui flexuoso corporum impulsu utuntur.

A Hanc ueram Aristotelis tæniam esse affirmamus, quia tenuis, longa, cãdida, pinnas duas duntaxat habens, ut scribit Aristoteles, libro 2. de histo. cap. 13. οἱ μὲν πλάτει πτέρυγας ἔχουσιν: οἱ δὲ δο πρωμήκεις, οἷον ἔγχελυς, οἷόν ὅπερ περὶ τὰ βράγχια, ὁμοίως δὲ κεφαλὴ, οἷον ἐν Σιφαῖς οἱ ἐν τῇ λίμνῃ, οἷόν, καὶ ἡ καλουμένη ταινία ὡσαύτως. Pisces plurimi pinnas quaternas habent: longi autem, ut anguilla, binas, iuxta bran-

xta branchias: & mugiles lacus Sipharum itidem binas, similiter & quæ tænia dicitur. Præterea bugloſſo ſimilis eſt, teſte Speuſippo: ſed hoc differt quòd oculos in prona parte non habeat, ſed utrinque unum.

DE ALTERA TAENIAE SPECIE, Rondeletius.

TAINÍA alia eſt cui nomen hoc, uel faſciæ, aptiſsimè quadrat. eſt enim tenuis & longiſsima, A quippe quæ ad duûm triûm'ue cubitorum longitudinem accreſcat. Corporis ſpecie, priori ſimi- B lis eſt: eo uerò differt, quòd præter pinnas quæ ad branchias ſunt ſitæ, duas alias habet ſub maxilla inferiore rufas, cuius coloris ſunt uilli dorſi caudaq; Præterea quinq; maculas habet in parte prona, purpureas, totundas, certo ſpatio à ſeſe diſtantes, quales ferè in ſolea oculata. Squamis caret, aculeisq;. Ob id fortaſſe de hac intelligendus Oppiani locus ταινίαι ἀδληχρὸι, id eſt, imbecillæ. *Lib. 1. ἁλιευτ.* Colore eſt argenteo. Ventriculum magnum habet, & longum. Inteſtina recta, ſine ullis gyris ad ἄνω. anum porrecta. Cor compreſſum. Hepar ex albo rubeſcens. Lien & fel uix ob paruitatem apparent.

Carne eſt dura, glutinoſa, malum ſuccum gignente. Hanc tæniam rectè dici perſpicuè indi- F cat corporis longa & faſciæ ſimilis figura. Nam medici etiam longos latosq; lumbricos ταινίας uocant, quæ etiam κεφάλαια dicuntur.

Tæniam noſtræ ſimilem Piſis mihi oſtendit Portius philoſophus grauiſsimus, quam ad ſe è B Gallia miſſam narrabat: ſed cærulea erat, dentibusq; maioribus, quæ à pictore præter piſcis naturam adiecta fuiſſe arbitror.

RVRSVS DE ALTERA TAENIAE SPECIE, EX BELLONIJ libro: quam ipſe uulgari Venetis nomine, falcem appellat: quanuis exhibita ab eo figura, propter illas ueluti crenas, quibus (inquit) in gyrum ſerrata eſt, & aſperam in lateribus lineam, cum Rondeletiana non conuenit, ut tertiam hanc Tæniæ ſpeciem ſuſpicari liceat.

Alia est Bellonij Tænia. Vide in Corollario A.

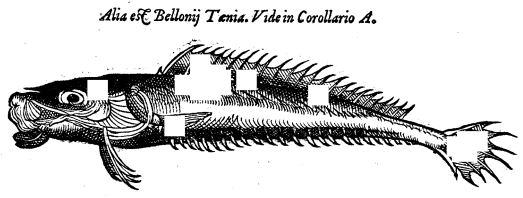

Antequàm planos ac latos piſces aggrediamur, commodus hic mihi locus uiſus eſt, ut de Ve- B netorum Falce antiquis (ut puto) minùs cognita, diſſeram: quãdo & mollis eſt, (in quo & ad Aſel (A) lorum genera accedit:) & glaber, atq; oblongus: ita tamen cartilagineus, ut perfrixus uel aſſus in (F) quoddam ueluti glutinum reſoluatur. Vnde ab omnibus ferè menſis explosus, nullum præterea formæ (qua ruſticam Falcem aliquo pacto imitari uidetur) nomen uulgo Italico retinuit. noſtro autem litori planè inuiſus eſt: ac quanquam aliis à Veneto litoribus (præſertim Italicis) reperiat, tamen aut propter eius uilitatem, aut capitis turpitudinem (unde Marmotum plerique uocant) cer- A tum nomen ſibi adipiſci nunquam potuit. Quamobrem apud Venedum audiui uulgum Græcè falsò Anthiam nominare: alios in Italia Colpiſcem, (*à ſucco glutinoſo, in quem reſoluitur dum coquitur. nã colla gluten eſt*:) alios ſicut libuit.

Cæterùm in ulnæ longitudine, palmi latitudinem non excedit. Mollis, polypi modo, coloris B argentei: unicam in tergore pinnam, eamq; continuam, duas ſub branchiis, & totidem ſub ſterno oſtendit. Totus in gyrum quibuſdam ueluti crenis ſerratus eſt, atque in lateribus lineam habet aſperam: ſubrubra eſt eius tergoris pinna, grãdes oculi, deforme caput, ut ſimiam eſſe dicas, (*quod marmori uocabulo uulgus indicat.*)

Digitized by Google

Hæc Belloníus in libro ædito. Cæterùm anno ſuperiore cùm hac iter faciens uarijs de rebus mecum conferret, hæc inſuper narrabat: Arimini piſcem quem Falcem nominãt, apud Conſtantium Felicium Durantium medicum inſignem ſe uidiſſe: tenuem adeò ut cibo penè ineptus ſit. nam cum latus ſit (inquiebat) & inſuper tenuis, penè tranſparet. Spinam (dorſi) uertebris munitam habet. Pinna quæ à capite incipit, ſupra tergum ad caudam protenditur. Quòd ſi caudam diligentius inſpexeris, uitrarij penicillum refert: quoniam ſicca cum fuerit equinas imitatur ſetas. Argentei coloris eſt aridus hic piſcis. Is quem uidi, digitos latus ſex, quinque palmos longus erat. ore prægrandi, ſine dentibus; & ſolus in quo nullam ſubtus (*ab ano*) pinnam obſeruauerim.

COROLLARIVM.

A Tænia piſciculus dictus eſt à gracilitate, & longitudine, Hermolaus. Germanicè nomina- 16
re licebit Tæniam primam Rondeletij **ein Bendel**: quod eſt faſcia: ſecundam uerò, **ein Stichelfiſch**, id eſt, falcem. Sed alia eſt Belloníj Tænia, de qua ſuprà inter Paſſeres, pag. 789. uerba eius retuli. Numerat autem eam inter Soleæ ſpecies, **ein kleine tünne Zungen art**. Eadem puto eſt, de qua Gillius: Tenia (*prima meliùs per æ. ſcribitur*) quæ nunc ab Hiſpanis Azedía nuncupatur, Soleæ ſimilis, ſed minor ac ſtrictior eſt. Sittardus olim indicabat, piſcem qui Romę Pecten, uulgò Pectenortzo uocaretur, doctis quibuſdam uideri eſſe Tæniam. Pectinem autẽ Romæ, ut puto, alij qui uocant Citharum Rondeletij ſiue primum, ſiue ſecundum potiùs: qui tamen citharũ ſuũ primum Romæ folio nominari ſcribit: ut Belloníus Tæniam ſuam, Sfolio ibidem uocari, quod nomen Veneti attribuant Soleæ. & hic quidem piſcis planus eſt, & de genere τῶν ψηττοειδῶν: ſed pinnarum numerus facit, ut Tænia eſſe non poſsit. Alij etiam alium Pectinem in Italia uocari mihi retulerunt, piſciculum rubicundum, eodem quoq; colore pinnis præditum: una longa per dorſum continua: altera ab ano ſatis longa: binis ad branchias, totidem in uentre. ſquamoſum, ut pícitura præ ſe ferebat, & ſimpliciter piſcem, neq; planum, neq; longum. capite ſupra os eleuato ſimoq;. Deniq; Saluianus Nouaculam Rondeletij, Romę peſce Pectine, uel Pettine & in pleriſque alijs locis Raſon uocari tradit. Sed horum nullus Tænia eſſe poteſt. ¶ Arnogloſſum quoque uel Soleam læuem Belloníj, aliqui Tæniam eſſe putarunt: quorum ſententiam ipſe in Arno-
(F) gloſſo inter Paſſeres refellit. ¶ Ego Rondeletij ſententiæ acquieſco: quanquam nõnihil me remoratur, quòd tæniæ ſuæ primæ carnem durã & glutinoſam eſſe ſcribit, quæ craſſum lentumq; ſuccum gignat: & ſecundæ ſimiliter, quam etiam malum ſuccum creare ait. quam (ſecundam) & Belonius ab omnibus ferè menſis explodi tradit, &c. Epicharmus uerò apud Athenæũ tænias quan quam tenues gracilesq;, gratiſsimas tamen & ſuaues eſſe prædicat. his uerbis: Καὶ φύσεται (ſic etiã Euſtathius legit, & interpretatur φίλτατοι) ταινίαι, λευκαὶ μὲν, ἁδὺ εἶναι δὲ, κοὐλίγου ἄυρος.

B Tæniæ plurimæ & optimę (κάλλιστοι) naſcuntur ad Canopum iuxta Alexandriam & in Seleucia quæ iuxta Antiochiam eſt, Athenæus. ¶ Speuſippus ſimiles inter ſe piſces facit, paſſerem, buglóſſum, & tæniam.

C Ταινίαι ἀβλαχεῖαι, id eſt Tæniæ infirmæ, ſeu molles, piſces ſunt litorei, Oppiano lib. 1. Halieut.

F Mythæcus in Opſartytico, Ταινίαν (φησὶν) ἐκνωλίξας, τὴν κεφαλὴν ἀφεὶς ἁπαλὴν, ἐκπλύνας, καὶ ταμὼν τὰ μάχια, καὶ τὴν κεφ. τυρῷ καὶ ἔλαιῳ. Verbũ ἐκνωλίξαι Natalis de Comitibus euacuare interpretatur; aptiùs puto exenterare dicturus: τὴν κοιλίαν καὶ τὰ ἐντόσθια ἐξαιρεῖσθαι. Dioſcorides lib. 2. in Salamandra ἐξεν. κεφάλαιον dixit. ¶ Vide plura paulò antè in fine ſegmenti A.

G Tæniæ iecur ſiccatum pondere X. (*denariorum nimirum*) IIII. cum oleo cedrino perunctis pilis IX. menſibus, pſilothrum palpebrarum eſſe putatur, Plinius lib. 32. cap. 7.

H.a. Tæniæ, ταινίαι, ſunt faſciæ & cingula, quibus mulieres utuntur. Inde ταινιόπωλις Eupolidi ſignificat mulierem huiuſmodi faſcias & zonas uendentem, Athenæus & Euſtathius. Aliquando tænia faſciam denotat, qua caput religabant & coronabant. Sed plura, quod ad Philologiam, requires in Græcorum ac Latinorum Lexicis, & Euſtathij in Homerum Indice. Τγίαι per ι. apud Heſychium perperam & non ſuo loco legitur. Tæniola exiguum filum Columellæ, unde forſitan noſtra tempeſtate piſcatores togniam ſuam appellant, niſi potiùs à tenendo, Nic. Erythræus. Lapides ſub aquis candicantes in longum porrectos, Rõdeletius tænias uocari admonet. eoſdem ab Aeliano ἄσπρα uocari puto. nam Græci recentiores ἄσπρον pro albo dicũt. Cantari piſces gignuntur in locis quæ ἄσπρα nominant, Aelianus. Καὶ ἄλλα δὲ ὅσα πετρώσην ἀεὶ λειχῆνα μέμηλεν, Oppianus: qui has petras alibi (lib. 1. Halieut.) leprades uocat. Ἄλλαι δὲ χθαμαλὰς ψαμαθώδεσι ἔγχει ὄτε λάεσσι λεπράδιοι, alias deinde facit chamis & patellis plenas. Euſtathius confundit, Lepradem eſſe dicens ſaxum in mari, cui lepades, id eſt, patellæ innaſcuntur. Ab his ſaxis Aeliano libro 2. cap. 41. mullorum piſcium quidam λεπρώλεις cognominantur. ſed cum loca huiuſmodi ſaxa minuta & rara (πέτρας λεπτὰς καὶ ἀραιὰς) habere ſcribat, crebrasq; algas inter hæc interiectas & mediàs, ubi ſubſidet limus uel arena, alias quàm ἄσπρα ſeu tænias, intelligere uidetur. ¶ Ταινία & κασία Græcis tũ faſcias, tum lumbricos longos ac latos ſignificant. Apud Comicum in Auibus quidã ait μὰ σκευέλιόν σοι σαπρὸν, κασίαν ἔχων. hoc eſt, inquit Euſtathius, ſe non indigere fune, (σαπρὸν πλέγμα τοῦτο,) cũ habeat κασίαν, ἥτοι δεσμὸν κλίνης. Vide Suidã in Κασία. Aliqui inſtita & uincula ſepulchralia interpretãtur. Aliqui primam per κ, ſecundam per σ, ſcribunt. Κυφέαις, τῶν δαναΐδων φυσταλλίγκαις, Heſychius & Varinus.

Ταινίαι

Ταυίαι ἀβλιχραὶ, Oppiano. Λεπτὰὶ, ἀσθεναι, Epicharmo. Epitheta.

TAGVMA nescio quid Festus ex Plauto nominat, his uerbis: Muriaticã uideo in uasis stanneis, naricam bonam, & canatam, & taguma, quinas fartas conchas piscinarias.

TAVLOPIAS, qui aliàs Aulopias. Quære suprà in Anthijs, pag. 69.

DE TELLINARVM PRIMA SPECIE, MINORE, RONDELETIVS.

Amessa.

A

Libro 3.

TELLINAI à crescendi celeritate nomen habere uidentur, ὅτι πάχυσιν γίνονται τέλεια. Idem retinuerunt Latini. Athenæus, tamen à Romanis Tellinam μύτιλον uocatam fuisse scripsit: quo loco Hermolaus μύτιλον legendum putat, ut Mytilus & Tellina idem sint. Nostri & Romani etiam Tellinas uocãt. Veneti piscatores, ut Hermolao usum fuit; à capparis similitudine capparoculas siue capparolas. Normani flion. Tellinarum genera duo sacit Athenæus, ut aliæ marinæ sint, aliæ fluuiatiles, uel quæ in fluuiorum ostijs reperiuntur. Genera duo. Lib. 3.

Τελλῖναι μᾶλλον γίνονται πολλαὶ, καὶ ὑπὸ τῶν ποταμῶν ἀναδίδονται πλωθίσιον. ὧν οἱ μὲν ἐπὶ θαλάττῃ καὶ ἁλμυρότεραι καὶ καλαὶ, οἱ δὲ ἐπὶ τοῖς στόμασι λεπταὶ καὶ γλυκύτεραι, Diphilus. Tellinæ in Canopico ostio (*circa Canopii insulã in Canopico ostio sitam, Vuottonus*) multæ sunt, & in Nili ascensu, (*Melius & sub Nili inundationem [quã πλάδα ἀναδίδοσιν uocant authores, ut Plutarchus De placitis philosoph. 4. 1.] abundant:*) quarum quæ tenuiores sunt, regiæ uocatæ, aluum cient, uentriculo graues non sunt: præterea bene nutriunt: fluuiatiles autem dulciores sunt. Nos in Agathensi sinu differẽtias duas inuenimus: unam earum, quæ minores sunt: alterã earum quæ maiores, & rufi coloris, (*de qua proximo capite.*)

B

De priore nunc agimus. Duplici testa conflãt siue concha, utraque simili, læui, ualida & satis spissa, in ambitu serrata, qua de causa ad unguem coniunctæ sunt. Intus leuiter cauæ sunt: caro alba, in qua μύτιλον cernitur.

C F

Tellinæ in arena uiuunt: ob id nisi, priusquam coquantur, diutius in aqua agitentur, ut arenulæ excidant, uescentibus molestæ sunt. Parum coquendæ sunt, ex aceto uel omphacio cum pipere comedendæ. Appetentiam excitant, ius ex eis aluum ciet. Dioscorides: Recentes Tellinæ aluo utiles, sed maximè ius earum. Salitæ uruntur, tritæq; in cinerẽ, & cum cedria instillatæ auulsos palpebrarum pilos renasci non patiuntur. Lib. 2. cap. 8.

G

Hîc obseruandum pectunculos pro tellinis à Plinio quandoq; uideri acceptos, ut rectè mihi sensisse uidetur Hermolaus uir acerrimi iudicij. Coniecturæ quibus mouemur hæ sunt: Etenim quam uim Dioscorides Tellinarum cineri tribuit, eandem planè pectunculis Plinius lib. 32. cap. 7. atq; ijsdem ferè uerbis: Lepus marinus ipse quidem uenenatus est, sed cinis eius in palpebris pilos inutiles euulsos cohibet, item pectũculi salsi triti cum cedria. (*Obseruauit hec etiam Massarius: Tellinas à pectunculis Hippocrates distinguit, Idem.*) Ne quis uerò existimet per pectunculos intellexisse pectines, quos Græci κτένας uocant, legat ultimum caput libri 32. in quo apertè, utrosque distinguit. Pectines, inquit, maximi & nigerrimi ætate, laudatissimi Mitylenis, &c. Et mox Alexandriæ in Aegypto pectunculi. Quod etiam conuenit cum tellinis Aegypti quarum meminit Athenæus loco ante citato.

A. Plinij alia quando pectunculos pro tellinis accepisse.

DE TELLINARVM SECVNDA SPECIE, MAIORE, quæ Athenæi uel basilica uel fluuiatilis uidetur, Rondeletius.

Bellonius non hanc, sed primam speciem, Tellinas basilicas esse putat.

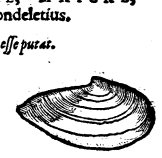

ALTERVM Tellinarum genus in litore Agathensi ad ostium Eraris fluminis inuenti superiori simile, nisi quod testa sit maiore, tenuiore minusq; spissa, & ex rubro flauescente, parte qua testæ colligantur in acutiorem angulum desinente. Hanc Tellinam esse puto quam Βασιλικὴν, id est, regiam appellat Athenæus: uel fluuiatilem, quia non nisi in fluminis ostio reperi. (*Athenæus quidem basilicam & fluuiatilem non facit eandem: sed Rondeletius hanc, qua de scribit, alterutram esse conijcit. Vide ad finem Corollarij.*)

E

Dulcis est, utpote quæ in missa aqua minusq; salsa prouenit.

E

Quemadmodum Athenæus libro 3. scribit pueros Lepadibus & Tellinis in os sumptis lude re tubæ sonum imitantes: ita etiam hodie nostri Tellinę testa altera dentibus admota, diductis labris sonos eosdẽ edunt, ut puerilis hic lusus per manus traditus, ad nostros usq; peruenisse uideatur. Neq; solùm Tellinis, sed etiam Lepadibus ori adhibitis pueros sonare author est Athenæus: Callias Mitylenæus (inquit) libro de Patella Alcæi, apud Alcæum odam esse scribit, cuius initiũ est: Petrę & cani maris filia. ad cuius finẽ scriptũ est: Ex patinis (*patellis, ἐκ λεπάδων*) animũ recrees, ὦ marina patella. Quo in loco pro λεπάς, id est patella, Aristophanes legit χέλυς, id est testudo, aitq; Libro 3.

Dicæarchum non rectè legisse λεπάδας: ijsq; ori admotis puellulos sonare & ludere, quemadmodum apud nos Tellinis solent procaces adolescentuli, τὰς καρφωλίγας τῷ στόματι κρούοντας. Sopater Phlyacographus etiam in Comœdia quæ inscribitur Eubulotheombrotus, scribit, Quiesce, è Tellina repente ad meas aures suauis quidam sonus illapsus est.

DE TELLINARVM TERTIA SPECIE, Rondeletius.

MERITO tertij generis Tellinam eam esse dicemus, quæ figurâ superioribus Tellinis tam similis est, ut inter Tellinas numerandam esse nemo negare possit. His tantùm differt: Colore est candido, testa perspicua & pellucida, ex additamentis multis constata, intus læuissima. Tenuis est admodum, & ambitu magis rotundato.

DE TELLINIS MINORIBVS, BELLONIVS.

A Concharum omnium minima Tellina Venetis, Romanis Tellina regia, Gallis Flion uocat. Hanc non agnoscit Lutetia: Rarò etiam à Massilienssibus uisitur: Lesbi incolæ Chinades uocãt.

B Rustici Romani in saccis per urbem Tellinas circunferunt, quas modiolis diuendunt. Cùm
(F) enim exiguo corpore constent, nec facilè aperiantur, gustuiq; gratæ sint, mirum in modum obid expeti, bellariorumq; loco assumi solent: quarum tenuiores atq; exiliores, (λεπτοτέρας Athenæus) basilicas, hoc est, regias appellant. Ichthyopolæ Veneti aqua marina demersas in lagunculis adseruant. Anconitani Calcinellos nominare malunt, idq; ad discrimen alterius conchæ quæ ab ijs Chalcene appellatur.

C Cæterum læuis est Tellinarum testa, candida, nequaquam striata, crenulis tenuissimis denticulata, in longitudinem diffusa & angusta, mediocriter fortis, & quodammodo teres.

F Locis arenosis & litoribus frequenti fluctuum impetu agitatis reperiri, ac cum cæteris sui generis de saporis principatu contendere solet.

Dioscorides, Galenus ac Paulus, Tellinarum decoctum, læuem ac lubricam aluũ facere prodiderunt. Est autem earum caro mollior, quàm reliquarum conchularum. Harũ quæ paulò plus extra aquam manserunt, testas pandere, (*fortè, testæ se pandere*) hiantesq; arenulas excipere solent, de quibus Romani meritò plurimùm conquerũtur. Quamobrem multò meliores sunt in urbibus, quæ mari alluuntur, ut Venetijs & Ianuæ.

COROLLARIVM.

Has conchularum icones Venetijs accepi: quas puto Tellinarum generis esse: & magis quidem illam quæ A. literæ subijcitur: quanuis eam aliqui pro conchæ peloridis specie accipiant. Alteram, sub litera B. Veneti peueraz am à pipere cognominant.

A Athenæus dicit Romanos sua ætate Tellinam nominasse Mytulum. Marcellus, Dioscoridis interpres, Tellinas opinatur conchulas esse, quas memoria nostra Tellinas Romani uocant.

A B

Sed Aristophanes grãmaticus Tellinas dicit patellis similes esse, eisdemq; pueros pro cornibus uti solitos fuisse: à quibus longe diuersæ Sole clarius uidentur eæ, quæ uulgò Tellinæ nuncupanũ, Gillius. Ego Rondeletij & Bellonij sententiæ subscribo, qui Tellinas faciunt, quas & Galli Narbonenses & Romani etiamnum sic uocant. ¶ Qui tellinas interpretantur in Martiali poëta mitulos, impropriè locutos arbitror: cum aliud genus esse mitulos, aliud tellinas Dioscoridis authoritate constet. Athenæus certè mitulos à Romanis uocari eas uidetur existimasse. Sunt qui tellinas & cienia, id est pectunculos, idem esse iudicent, à celeritate crescendi nominatas: ὅτι τάχιστα γίνονται τέλειαι, hoc est, ocyssimè perficiũtur: quod Aristoteles tam pectunculis quàm purpuris tribuit commune. anno enim magnitudinem totam implent. Plinius certè medicinas, quæ à Dioscoride de tellinis redduntur, ad uerbum ferè pectunculis adscripsit. Romæ circunferuntur pusillæ quædam conchulæ, quas qui uendunt, tellinas prædicant. Hæ uulgaribus conchis minores & læuiores sunt, & candidę, nec striatæ: quas Veneti piscatores à capparis similitudine, capparoculas appellant, Hermolaus. ¶ Telinæ (*Malim per l. duplex*) uel xiphydria aluum subdunt, &c. Oribasius Collectorum 2. Vide suprà in Cochleis in genere H. a. pag. 278. Τελλίνη, μύτυλος, ξιφύδριον, à Vuottono pro synonymis habentur: Ἀντὶ τοῦ κόγχος ἀντὶλλω καλοῦσι. ἔστι δὲ ἄδηπνου κρέας, Epicharmus in Musis: uidetur aũt tellinam

tellinam intelligere. legendum fortè, Ἀντὶ τοῦ κόγχας, ἃς πωλίνλω καλέομεν. uerbum hoc Doricum est pro καλοῦμεν.

Germanicum nomen Tellinis præter conchularum commune, iam non inuenio.

Aristophanes grammaticus patellas similes esse ait tellinis, Athenæus. B

Tellinæ locis arenosis proueniunt, & portubus (litoribus, Vuottonus) qui sæpe fluctibus agi C
tantur, Oribasij interpres.

Suauissima tellinarum caro est, Epicharmus. uide proximè retro, in fine segmenti A. Par F
uæ illæ conchulæ à ueteribus Latinis Mytili, à Romanis autem hodie Græco nomine Tellinæ nuncupatæ, bellariorum locum obtinent. sunt enim gratæ gustui: uerùm arenulis scatent, & proptereà calculosis officiunt, Iouius. Tellinæ aluum subducunt. fluuiatiles maiores sunt, & plus succi habent, quales Aegyptiæ sunt. Elixatæ sunt dulces, earúmque ius aluum soluit. clausæ uerò sale sparguntur, & per testas humorem trahunt. frigida lauantur aqua, & ex oleo & aceto, uel menta, uel ruta comeduntur. Qui aluum soluere uoluerint, eas solubili apparatu cum oleribus condient: quæ florem ætatis agunt, si comedantur, uêre sunt optimæ, Oribasius Collectorum 2.

Aretæus in curatione elephantis, in cœna apponi iubet marina quotquot uentrem subducũt, tellinarum iuscula, ostrea, &c. Idem in iliaco affectu: Aut medicatio fiat cum iure aliquo aluum subducente, cochleæ ualde elixæ, & ipsarum succus, aut tellinarum, ἢ πωλίνης.

Tellinas salsas (πικχαρὰς) ustas cinerem relinquere aiunt causticum, adeò ut is cum cedria G
mixtus, & instillatus, euulsos radicitus palpebrarum pilos renasci prohibeat, Galenus de simplicib. medicament. 11. 38. è Dioscoride. Idem ab eo repetitur libro 4. de compositione secundum locos. Ad pilos inutiles & pungentes in palpebris: Euulsis mox oblinito tellinarum tenuissimum puluerem, Archigenes eiusdem operis Galeni 4.8. Sed cineris quàm puluеris uis maior futura uidetur. Cinerem earum casum pilorum in palpebris prohibere Oribasius affirmat, Iouius: nescio quàm rectè. quibus uacat, apud Oribasium inquirant.

Ἀλλ' ἴφρις· πωλίνης γὰρ ἰχθύος μὲ τῆς Ἀκαὶς μελανθὸς ἰχθὺς εἰς ἰμὰς ἔδη, Sopater. H, e

FLVVIATILES Tellinæ maiores sunt, & plus succi habẽt: quales Aegyptiæ sunt, Oribasius. Vt quæ in Aegypto & Nili superioribus partibus gignuntur, Vuottonus: quæ uerba si transtulit, ut uidetur, ex Athenæi loco, Τελλῖναι ὑπὸ τῶν τοῦ Νείλου ἀναβαινόντων πλυδύνιον, uertere debuerat Tellinæ sub Nili inundationem abundant.

BASILICAE Tellinæ, hoc est, regiæ cognominatæ, Rondeletius suspicatur maiores & fluuiatiles: sicuti nuces basilicas dicimus pro iuglandibus: & uulgò chartam regalem, id est, basilicam, quæ maxima est, cognominant. Sed Athenæus, cuius Græca uerba Rondeletius recitat in prima specie Tellinarum: basilicas facit marinas, λεπτοτέρας, id est, tenuiores, uel simpliciter minores: (Hermolaus uertit, tenuiores exiliorésque,) minùs dulces: magisq; ad alui solutionem, salsedine nimirum sua, idoneas. & fluuiatiles dulciores, ut quæ in Aegypto (Nilo) sunt, eis opponit. Oribasius quoque marinas minores facit: fluuiatiles, ut Aegyptias, minores. Quanquam autem fluuiatiles, uel propter magnitudinem, uel quia in cibo dulciores sunt, regiarum cognomen potiùs mereri uideantur: minores tamen sic appellabimus, ne refragemur authoribus. An basilicæ & marinæ salubriores sunt, (præsertim quæ in arenosis & fluctibus obnoxijs litoribus degunt, ut ferè solent:) quàm fluuiatiles dicíæ: quanquam impropriè sic dicuntur, cùm non tam in ipsis fluuijs, quàm eorum ostijs (ubi plurimum cœni aggeritur) reperiantur. Item quæ aluum subducunt, in sanitatis tuendæ ratione plerunq; salubriora habentur: id quod marinæ faciunt, fluuiatiles non item. quæ cum dulciores sint, nutrire quidem amplius, sed citiùs saturare & fastidium sui inducere possunt.

TEMACHOS, Τόμαχος, Græcis dicitur, segmentum seu frustum piscis concisi. Vide suprà in Capite de salsamentis. Καὶ τόμαχος ἰχθύος, Varinus: quasi uel adiectiuè etiam accipiatur τόμαχος, uel substantiuè piscis omnis magnus, qui in frusta seu tomos concidi soleat, sic appelletur: quorum utrunque minùs probo, magis autem quod subiungit, τομαχίτας prope uocari pisces magnos, & concidi (in frusta, εἰς τομάχια) solitos. Cybium est concisa pelamis. Vel duo frusta rogat cybij, tenuémque lacertum, Martialis. Pro frustis assulas quoque dicere licebit. sic orcynum membratim & in assulas dissectum sale condiri, Rondeletius scribit.

TERAGVS paruus à Plinio nominatur libro 32. inter piscium nomina ab Ouidio posita, quæ apud neminem alium reperiuntur. Cum autem in Halieutico Ouidij teragi nomen nusquam legatur: alij autem pisces omnes, quorum ex Ouidio Plinius meminit, licet corruptis nominibus quidam, in eôdem poëmatio, inueniantur: conijcio omnino teragi nomen desiderari in hoc uersu: Tum uiridis squamis paruo saxatilis ore: ut pro squamis legatur teragus. aliter enim nullum eius piscis nomen haberemus. accedit, quòd nullus etiam alius paruus (uel paruo ore) ab Ouidio cognominetur. Nec probo si quis, saxatilis nomen ceu substantiuum piscis, in hoc uersu accipiat.

Digitized by Google

Vidi ego piſcem huiuſmodi paruum, ore paruo, uiridem, caudæ pinna indiuiſa ut pleriq; ſa-
xatiles: turdorum generi, ni fallor, cognatum.

TEREDO uermis eſt arrodens ligna, & præcipuè in mari ſentitur, ut inquit Plinius. Idem probat Ouidius libro 1. de Ponto: Eſtur ut occulta uitiata teredine nauis. ita enim corrigo locum. ex manuſcripto, cum pro teredine hactenus malè lectum ſit putredine, Ge. Fabricius. Sed uermis hic in ligno innaſcitur: & quanquam naues in mari erodat, marinus tamen dici propriè non poteſt.

DE TESTVDINIBVS SCRIPTA HOC ORDINE SEQVVNTVR.

EX RONDELETIO.

Teſtudinum genera quot: & eorum, quod ad nomina, diſtinctio.
De Teſtudine (marina prima) corticata.
De Teſtudine (altera marina) coriacea, ſiue Mercurij.
De Teſtudine cornigera, ſiue Troglodytica & alba. *De Teſtudine Lutaria.*
BELLONII *De Teſtudinibus ſcripta dedimus circa finem Appendicis De Quadrupedibus ouiparis.*

COROLLARIA.

I. *De Teſtudinibus in genere: quibus etiam nonnulla ſimpliciter de Teſtudine prodita addun tur, cùm ad quam potiſſimùm ſpeciem referas, non conſtet.*
II. *De Teſtudine marina.*
III. *De Teſtudinibus marinis diuerſis, ſiue ſimpliciter, ſiue pro regionum duntaxat & magnitudinis diſcrimine.*
IIII. *De Teſtudinibus dulcium aquarum, Lutaria & Fluuiatili.*
V. *De Teſtudine terreſtri.*

IN LIBRO NOSTRO DE QVADRVPEDIBVS ouiparis Capita hæc ſunt.

De Teſtudinibus in genere, pag. 90. *De Teſtudine terreſtri, pag. 99.*
De ijs quæ in aqua dulci uiuunt, ſiue paluſtri, ſiue fluuiatili, pag. 103.
De Teſtudine marina, pag. 105.

DE TESTVDINIBVS, (TESTVDINVM GENERA QVOT, ET EORVM QVOD ad nomina, diſtinctio,) Rondeletius.

De nominibus Teſtudinum in genere, præſertim μῦς & ἰμὺς, leges etiam infrà, in Teſtudine coriacea Rondeletij, A. item initio Capitis de Teſtudine lutaria.

A TESTVDINVM quatuor ſunt genera, ſi Plinio credimus, qui libro 32. cap. 4. hęc ſcripſit. Gemínus ſimiliter uictus in aquis terraq; & teſtudinum: effectus quoque pari honore habendi, uel propter excellens in uſu pretium, naturæq; proprietatem. Sunt ergo teſtudinum genera, terreſtres, marinæ, lutariæ, & quæ in dulci aqua uiuunt: has quidam è Græcis emydas appellant. Ne quis uerò emydas eaſdem cum lutarijs eſſe exiſtimet, Plinium quatuor genera diſtinguentem audiat, aliquantò póſt: Ex quarto genere teſtudinum, quæ ſunt in amnibus, diuulſarum pingui cum aizoo herba tuſo, admiſto unguento & ſemine lilij, ante acceſsiones perunguntur ægri præter caput, &c. Ariſtoteli duo duntaxat genera eſſe uidétur, teſtudo terreſtris & marina, ac uidetur χελώνης nomine teſtudinem terreſtrem propriè intellexiſſe: quum enim de marina loquitur, θαλαττίαν χελώνην ſemper dicit: quam uerò teſtudinem lutariam ſiue murę aquatilem uertit Gaza, μυῶν uocat Ariſtoteles, niſi mendoſi ſint loci. Hęc ex libro 5. de hiſtor. animal. perſpicua fiunt, quum de teſtudinum partu loquitur: Ἡ μὲν χελώνη τίκτει ὠὰ σκληρόφλοια καὶ δίχοα, ὥσπερ οἱ τῶν ὀρνίθων. Teſtudo oua durioris teſtæ, & bicolora edit, quale ouum auium eſt. Deinde ἡ δὲ μῦς ἐξαίφνης ἐκ τοῦ ὕδατος & τίκτει ἀρύξασα βάθυνον πόδα: Mus aquatilis ſiue teſtudo lutaria in terra ſcrobe effoſa dolij amplitudine parit oua. Τίκτουσι δὲ καὶ αἱ θαλάττιαι χελῶναι ὑπὸ τῇ γῇ ὅμοιαι τοῖς ὄρνισι τοῖς ὑμέρους: Teſtudines etiam marinæ egreſſæ in terram pariunt oua auium cortaliũm ouis ſimilia. Item libro ſecundo χελώνην non ſine epitheto dicit, & inter quadrupedes recenſet, ne quis in mari quadrupedes eſſe neget, quanquam pedes ij ad natandum magis quàm ad ingrediendum ſint comparati. Τῶν δὲ τετραποδίων μόνη χελώνη ἡ θαλαττία μιγεὶς & τῇ λόγῳ τῷ ἄλλων μοθέων: ὁμοίως δὲ ἔχει οὐδὲ νεφρὸς ἡ θαλαττίας χελώνης τοῖς βοείοις. Quadrupedũ una teſtudo marina habet magnitudinem cæterarum partium ratione: ſimiles bubulis renes omnino ei adhærent. Alio etiã loco de utraq; loquẽs utriq; epitheton addidit. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὴν φωκῶν τε πετροπόδια καὶ ὡσπέρ καὶ πτυσῶν

In fine eiuſdem capitis.

Cap. 53.

Cap. 16.

Lib. cap. 3.

Digitized by Google

πᾶσι, πλὴν τῶν ὀφέων: τὰ μὲν γὰρ ἀπολέιποντα, καθάπερ τὰ ζωοτόκα, οἷον χελώνη καὶ θαλαττία καὶ χέρσαια. Quinetiam pedestrium quadrupedes quæ oua pariunt, eodem coëunt modo, quo ea quæ animal generant mare superueniẽte, ut testudo tam aquatilis q̃ terrestris. Idem lib. 5. de partib. animal. Ὁμοίως δ' ἔχει καὶ περὶ νηφρῶν, εἰσὶν γὰρ νηφροὶ καὶ τῶν πεζῶν καὶ λεπιδωτῶν ἔχει δὲ τῶν φολιδωτῶν, πλὴν αἱ θαλάττιαι οὐ αἱ χέρσαιαι χελῶναι. Renum etiam similis est ratio: nullum enim pennatum, nullum squamatũ, nullum corticatum renes habet excepta testudine terrestri & aquatili. Cap. 9.

Ex his perspicuum est Aristotelem duarum duntaxat testudinũ mentionem fecisse, μιᾶ uerò quam testudinem lutariam interpretatus est Gaza, nunquam χελώνιον appellasse, sed seorsum sem per expressisse, ut ex iam citatis locis liquet. Conclusio.

Nunc expendendũ num potiùs ἑμῖν apud Aristotelem, quàm μιᾶ legere oporteat. Quanuis enim testudinem lutariam Gaza murem aliquando uerterit, ut inde appareat μιᾶ legisse, tamen libro 3. cap. 9. de partibus animalium, non μυὸς, (μῦς circunflexum, potiùs) sed ὠμὸς, legitur. Cùm enim de utriusq; testudinis renibus locutus fuisset Aristoteles, subdidit: Ἡ δ' ὠμὸς ὁδὲ νηφρὸς ὁδὲ κύστιν ἔχει, ὅτι μελαινόστατα γὰρ χελωνίς δυσὶ πάντων γίνεται τὸ ὑγρόν. Genus tamen testudinis, quam lutariam uocant, & uesica & renibus caret: fit enim propter eius mollitudinem tegminis, ut humor facilè diffletur. Et libro 8. cap. 1. de histor. animal. Τῶν δὲ πεζῶν καὶ διχομήνων τ' ἀερία, πολλὰ: καὶ τὰ μὲν ὅσας, ὥσε μὴ δεῖν διαιρεῖσθαι χωρὶς ὧν τ' ὕδατος φύσιν, οἷον αἱ τε καλούμεναι θαλάττιαι χελῶναι, καὶ κροκόδειλοι, καὶ ἵπποι ποτάμιοι, καὶ φῶκαι, καὶ τῶν ἰλαττόνων ζώων, οἷον αἱ τε μύσιδες, καὶ ὁ τῶν βατράχων γένος. Multa spirabilis pedestrisq; generis (humore gaudent,) & ita nõnulla ut ne uiuere quidem discíusa ab aquæ natura ualeant, ut quæ marinæ testudines appellantur, & crocodili, & fluuiatiles equi, & uituli marini, atque etiam ex minori genere testudines lutariæ (siue mures aquatiles dicti) & ranæ. Vides apostrophum solùm deesse, quominus ἑμῖσθαι legatur, ut pro αἱ τε μύσιδες substituendum sit αἵ τ' ἔμυδες, atq; ita ubique legendum esse contenderim apud Aristotelem ut apud Plinium. Hoc confirmat ex Hesychio Phauorinus, ἔμυς ζῶον ὃν λίμνης καὶ ὃν ποταμῶν γενόμενον, οἱ δὲ χελώνιον τὸ ἐχεῖνον ὠρεόν. Quare duobus testudinis generibus ab Aristotele constitutis, tertium addere possumus scilicet ἔμυδες, quas in duo genera partitus est Plinius, ut aliæ sint lutariæ, aliæ in aqua dulci uiuant. De mari nis primò dicemus, quarum tria genera describemus. Μήτε τοῦτο ponitis apud Aristotelem legendũ.

DE TESTVDINE (MARINA PRIMA) corticata, Rondeletius.

Adduntur quædam de Testudinibus in genere, præsertim remedia.

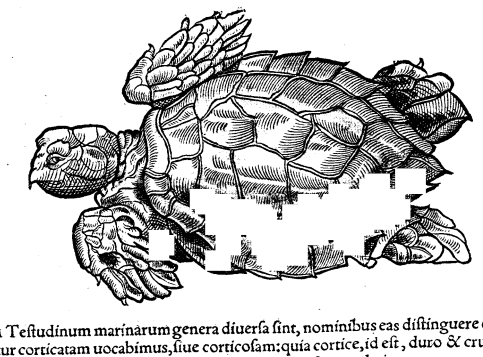

CVM Testudinum marinarum genera diuersa sint, nominibus eas distinguere oportet. Primam igitur corticatam uocabimus, siue corticosam: quia cortice, id est, duro & crustoso ac aspero integumento operta sit, ab arboribus ad animantes ducta translatione. A

Est igitur corticata testudo terrestribus ac lutarijs similis capite ac testa, sed maior: caput nunquam in testa condit, sed semper exertum habet, ac ceruicem tantùm pro arbitrio modò extendit, modò contrahit. Dentibus testudinum genus omne caret: sed rostri margines acuti sunt, superiore eius parte inferiorem claudẽte pyxidum modo. Natura testudini marinæ, tanquam amphibio animali, partim pinnas partim pedes tribuit: priores pinnæ latæ sunt admodùm, alas rectè appellaueris, hæ durís aculeis ueluti unguibus munitæ sunt: posteriores pedibus similiores sunt cum unguibus, qui ungues natationi nihil conferunt, sed ingressui in terra, alæ uerò pedesq; natationi in mari. Linguam imperfectam habet: sed asperam arteriam, pulmones, cor, diaphragma, iecur, lienẽ, intestina, testes & mentulam mas, uterũ fœmina. Pulmones in testudine maiores B

Digitized by Google

ſunt & multò denſiores, quàm in terrenis animantibus, ne, ut opinor, aquę maſor copſa unà cum alimentis hauſta in tenues meatus ſe penitus inſinuans reijci tota nõ poſſet per foramina illa, quæ narijũ loco in ſuperiori roſtri parte habet, quib. aquã reijcit non aliter quàm delphini per fiſtulam.

C Et ſi linguam minus perfectam habeat teſtudo, perexiguum tamen & abruptum ſonum edit, ut ſcribit Ariſtoteles, lib. 4. de hiſt. animal. cap. 5. qui terreſtri tãtùm id tribuere uidetur, ſed etiam marinæ competit, ut ego experientia comperi. Cùm enim in omnibus ſit eadem oris, aſperæ arteriæ, pulmonum conſtructio, cur non omnes eundem ſonum edent? Quin & manifeſta ſuſpiria emittit marina, id quod in ea expertus ſum, quam domi alui, quum diutius extra aquã moribundam detinerem.

B Cùm ex ijs quæ oua pariunt aues piſcesq́, neque ueſicam, neque renes habeant, quadrupedum una teſtudo habet, ratione magnitudinis cæterarum partium: habet & renes quaſi ex multis paruis renibus conſtitutos, ſimiles uitulorum, lutrarum, delphinorum renibus. Idem in puerorum renibus obſeruauimus, dum utero geſtantur, & quandiu lacte nutriuntur, cuius rei cauſam aliàs expoſuimus. Quibus ueſica ineſt, neceſſariò & renes, uel quod renibus portione reſpondeat, ineſſe oportet, non contrà: nam aues quædam ueſica quidem carent, ſed renum uice carunculas quaſdam latiuſculas habent, renum ſpeciem oſtendentes, quaſi ea caro quæ renibus deligata eſt, locum non habeat, ſed in plura diſperſa ſit. Renes autem & ueſica auibus deſunt, quia rarò potu utuntur, ſiccioribusq́ ueſcunt alimentis: quare ſi quid ſeroſi ſit humoris, facilè per cutim digeritur, uel in plumas abit. Illud non ſine cauſa miretur aliquis, cur teſtudo marina renes ueſicamq́ habeat: lutaria uerò & ueſica & renibus careat ex ſententia Ariſtotelis libro tertio de partibus animalium, quem locum ſuperiore capite citauimus. Cuius quidem ratio quam ipſe Ariſtoteles reddit, infirma mihi eſſe uidetur: Fit hoc, inquit, propter tegumenti eius mollitudinem, ut humor facilè digeratur. At teſtudo coriacea, de qua poſteà dicemus, mollius tegumentum habet, plusq́ humoris colligit, tamen & renes & ueſicam habet. Quare cùm maiorem τῇ ἀιτιᾳ quàm cuiuſquam hominis autoritati fidem adhibeam, affirmo teſtudinem lutariam & ueſicam manifeſtam ac magnam, & renes carnoſos habere prope teſtes. Idq́ per mihi mirum uidetur, quòd Ariſtoteles, qui ſplenem admodùm exiguum in ea uiderit, (ut rectè annotauit libro ſecundo de hiſtoria animalium) ueſicam & renes non animaduerterit: niſi fortè impedimẽto fuerint oſſa, quib. coxæ articulantur, ſub quibus, ueluti ſub pubis oſsibus in homine latent eæ partes, uel unà cum peritonæo diſrupta euaſerit ſuit ueſica, quæ à peritonæo non niſi ab exercitatiſsimo diſiungi poſsit. Hæc demonſtratione nulla mihi ſunt confirmanda, cùm ſenſus ſolus huius rei fidem faciat. Sed cùm rem ita habere compereris, tum quærenda cauſa uſusq́ harum partium, quæ eadem ſunt in lutaria ac marina teſtudine.

Cap. 9.

Teſtudinis lutariæ ueſica et renes, contra Ariſtot.

C Sed iam de actionibus diſſeramus. Teſtudines tam aquatiles quàm terreſtres, & pedeſtrium quadrupedes, quæ oua pariunt, eodem coëunt modo, quo ea quæ animal generant, mare ſcilicet ſuperueniente ſine ullo negotio, ut aliquoties uidimus, etiam ſi cortice contectæ ſunt: habẽt enim in quod meatus contingant, & quo in coitu adhæreant. Pariũt autem marinæ egreſſæ in terram, oua auium cortaliũ ouis ſimilia, & defoſſa cooperta q́ incubant noctibus. Ouorum numerus maximus eſt: nam ad centena pariunt. Hæc Ariſtot. lib. 5. de hiſt. cap. 33. cuius ſententiã retulit Plinius libro 9. cap. 10. his uerbis. In terram egreſſæ in herbis pariunt oua, auium ouis ſimilia ad centena numero, eaq́ defoſſa extra aquas & cooperta, ac pauita pectore ac complanata incubant noctibus. Educãt fœtus annuo ſpatio. Cùm de marinis loquatur Plinius, lib. 5. de hiſt. anim. cap. 33. ut ex toto contextu apparet, commiſcet ea quæ Ariſtoteles de marinarum & terreſtrium teſtudinum partu ſeorſum ſcribit hoc modo; Teſtudo (de terreſtri intelligendum) oua duriſoris teſtæ, & bicolora edit, quale ouum auium eſt, eaq́ defoſſa & cooperta terra, ac pauita & complanata incubat crebriùs repetens, fœtumq́ ſequente anno excludit. Et paulò poſt: Teſtudines marinæ egreſſæ in terram pariunt oua auium cortalium ouis ſimilia, & defoſſa cooperta q́ incubant noctibus. Ex his igitur diſtinguenda erit Plinij lectio. Idem ex quorundam ſententia aliam pariendi rationem adfert, Quidam oculis ſpectando quoq́ oua foueri ab ijs putant. Fœminam coitum fugere, donec mas feſtucam aliquam imponat aduerſæ. In qua ſententia fuit Oppianus, ſcribens teſtudines fœminas timere atq́ odiſſe concubitus, quòd nulla in coitu uoluptate ſed dolore magno afficiantur, quia maris pudendum ueluti ſtimulus eſt acutus, durus & oſſeus, eam ob cauſam inter ſe dimicant, ac multùm incuruis dentibus, id eſt roſtris, ſeſe lacerant: illæ, concubitus moleſtos fugientes: mares, inuitas magis ac magis concupiſcentes, donec ui uictas neceſſario amore ſibi copularint.

ibidem.

Li. 2. ἀλιευτικῶν.

Αἱ δὲ μὴ γε προμέσσι, καὶ ἐχθαίρουσι χελῶναι
Τῶ πωλὴ λεχέων, πολὺ δὲ πλέον ἄλγος ἔχουσι.
Ὀστέου οὐκ ὀστοκόρυ, ἀτὰρ πέτρῃ θώρηκα δύνῃ.
Ἀλλήλους δ' ἀπόσσω, ὅτε χρεὼ ἀντίσσωσιν.
Εὐνὴν ἰμείρουσι δ' ἑκάστοις, αὐδήεσσα δ' ἀλκή

Οὐ γάμου γὰρ πᾶσιν ἐωμεθα, οἷα καὶ ἄλλοις
Σκληρὸν γὰρ μάλα κέντρον ὑφ' αἰδοίοισιν ἐέργει,
Τέκνα μαιόμενοι πολυγαμπέος ἐν θαλάμοισι.
Αἱ μὲν ἀλοιόμεναι τρηχὺν γάμον, οἱ δ' ἀέκοντες
Νηπίαχοι ζεύξῃσι μιῇ ἀναγκαίῃ φιλότητι. &c. 60

Teſtudines marinæ conchis ueſcuntur, & herba in terra: denicq́ pamphagæ ſunt, quemadmodum & cruſtacei piſces, ſi Ariſtotelis lib. 8. de hiſto. anima, cap. 2, credimus. Teſtudines marinæ, inquit,

Digitized by Google

inquit, conchulas petunt: habent enim os omnium robuſtiſsimum, quicquid nanctę in os cepe-
rint, ſiue lapidem, ſiue quiduis aliud, perfringunt ac deuorant. exeunt etiam in terram, ac paſcũt
herbam: hic idem modus ueſcendi cruſtaceis eſt. nam ea quoq; omniuora ſunt, quippe quæ & la-
pillos, & limum & algam deuorant. Plinius: In mari uiuunt conchylijs, tanta oris duritia ut lapi- *Lib. 9. cap. 10.*
des comminuant. Duas habui domi, quas & aqua & quibuſcunq; iniectis piſcibus, roſtro com-
minutis uiuere ſum expertus.

Carnem potiſsimùm omoplatarum, poſteriorumq; crurum ſuauem ac delicatam, pinguemq; F
habet teſtudo, & omnis ferè marini odoris expertem.

Sanguis qui etiam è uiua effluit, actu frigidus ſentitur. B

Ouorum albumen coctura nunquam bene ſpiſſatur, quod non tam frigiditati quàm partium C
tenuitati adſcribo: quæ enim natura craſſa ſunt uel lenta quantumuis frigido diluta, facilè ſpiſſan-
tur: quæ ualde tenuium partium, ut aqua, nunquam.

Teſtudines omnes magni ſunt in medicina uſus. Sed nunc de marinis tantùm. Harum carnes G
ut tradit Plinius, admiſtæ ranarum carnibus, contra ſalamandras præclarè auxiliantur, neque eſt *Lib. 32. cap. 4.*
teſtudine aliud ſalamandræ aduerſius. Sanguine alopeciarum inanitas, & porrigo, omniaq; capi
tis ulcera curantur: inarefcere autem eum oportet, lenteq; abluí. Inſtillatur & dolori auricum cum
lacte mulierum. Aduerſus comitiales morbos manditur cum polline frumenti: miſcetur autem
ſanguis heminis tribus aceti, hemina uini addita his, & cum hordeacea farina, aceto quoq; admi-
ſto, ut ſit quod deuoretur fabæ magnitudine. Hæc ſingula & matutina & ueſpertina dantur, dein
poſt aliquot dies ueſpera. Comitialibus inſtillatur ore, diductis labris his quí modicè corripian-
tur. Spaſmo cum caſtoreo clyſtere infunditur. Quòd ſi dentes per annum colluuntur teſtudinũ
ſanguine, immunes à dolore fiunt. Et anhelitus diſcutit: quasq; orthopnœas uocant, ad has in po
lenta datur. Fel teſtudinum claritatem oculorum facit, cicatrices extenuat, tonſillas ſedat & angi-
nas, & omnia oris uitia: priuatim nomas ibi, & ardentium teſtium. Naribus illitum comitiales e-
rigit attollitq;. Idem cum uernatione anguium aceto admiſto, unicè purulentis auribus prodeſt.
Quidam bubulum fel admiſcent, decoctarumq; carnium teſtudinis ſuccum, addita æquè uerna-
tione anguium: ſed diu in uino teſtudinem excoquunt. Oculorum quoq; uitia omnia fel inunctũ
cum melle emendat. Suffuſiones etiam marinæ felle. Vel cum fluuiatilis ſanguine & lacte mulie
rum capillus inficitur. Fel & contra ſalamandras, uel ſuccum decoctum bibiſſe ſatis eſt. Galenus *Lib. 2. de Antid.*
author eſt ueteres medicos ſæpius in antidotis ſanguine teſtudinis marinę uſos fuiſſe, ut Doro- *doris.*
theum in antidoto περὶ ἐχιοδήκτου, & in alijs multis. Et Dioſcorides: Sanguis marinæ teſtudinis cũ *Lib. 2. cap. 97.*
uino & leporis coagulo cuminoq; contra ſerpentum morſus, & hauſta ruberæ uenena conueni-
enter bibitur. Aduerſus uenena & ad compeſcendũ fluxum ſanguinis è naribus uel ueſica plu-
rimùm ualet per ſe uel addito ſanguine draconis, utriſq; in aqua uulgaris herbæ quæ burſa paſto-
ris nuncupatur diſſolutis.

Capiuntur teſtudines marinæ multis quidem modis, ut tradit Plinius, ſed maxime euectæ in E
ſumma pelagi, aut meridiano tepore blandito, eminente toto dorſo per tranquilla fluitantes: quę *Lib. 9. cap. 10.*
uoluptas libere ſpirandi, in tantum fallit oblitas ſui, ut ſolis uapore ſiccato cortice, nõ queant mer
gi, inuitæq; fluitent, opportunæ uenantium prædæ. Ferunt & paſtum egreſſas noctu, auideque
ſaturatas laſſari: atque ut remearint matutino, ſumma in aqua obdormiſcere, id prodi ſtertenti-
um ſonitu, tunc q; leuiter capi. adnatare enim ſingulis ternos, à duobus in dorſum uerti, à tertio
laqueum inijci ſupinæ, atque ita ad terram à pluribus trahi. In Phœnicio mari haud ulla difficul
tate capiuntur, ultróque ueniunt ſtatuto tempore anni in amnem Eleutherum effuſa multitu-
dine. Ariſtoteles: Teſtudines marinæ laborant plerunque & intereunt quoties innatantes ſic-
cantur ſole. Deferri enim in gurgitem facile nequeunt. Diuerſam capiendarum teſtudinum ra-
tionem adfert Oppianus. Aliquando teſtudines, inquit, importune piſcantibus obuiæ, prædæ *Lib. 5. ἁλιευτ.*
parandæ nocent, damnumq; afferunt. Sed facile eſt audaci & intrepido uiro eas uincere. Si quis κύν.
ſe in mari immergens teſtudinem ſupinam in dorſum conuerterit, quantumuis connitatur, fa-
tum uitare non poteſt.

Νὰὲ μὲν καὶ χέλυσιν μάλα πολλάκις ἀντιόωσαι Φόρμιγγι λωβήσαντο, καὶ ἀνδράσι πᾶμα γένοντο.
Τέων δ' ἔπλετο μόχθος ἐλεῖν ῥηϊδίως ἀπάντων Ἀνέρι θαρσαλέῳ, καὶ ἀταρβέϊ θυμὸν ἔχοντι·
Εἰ γάρ τις κατὰ νῶτα κραναιλίῳ χείλεα δῦσιν Ὕπτιος ἀνσχὼν ἐσῳ ἐπ' ὀρφναῖον χάος πέσῃ,
Πολλὰ καὶ ἀμφὶν, ἅλιχτα μάχην ἐξαλεῖναι.

Capiuntur apud nos ſagena quemadmodum & reliqui piſces. Capiũtur etiam iiſdem retibus,
quibus thunni. Terreſtres teſtudines frequentiùs uſuntur, & notiores ſunt & minores quàm ma
rinæ. Ex Oceano marinam aliquando apud me aluí aliquandiu. Quum Romæ eſſem aliam uidi
multò maiorem. In India maximæ ſunt, quemadmodũ & reliqua animalia. Plinius lib. 9. cap. 1. (B. *Magnitudo*)
Teſtudines tantæ magnitudinis Indicum mare emittit, ut ſingularum ſuperficies habitabiles ca-
ſas integant, atq; inter inſulas rubri præcipue maris his nauigent cymbis.

Immanis fuit teſtudo illa quę in mari noſtro anno 1520. capta eſt tanta, ut pueros atq; homines *Teſtudo ingẽs.*
imperitos terreret. iis erat uiríb. ut funibus tracta homines tres ſupra dorſum ſtãtes ueheret. eaq;ẽ
bigis uix trahebaẽ. Quí ceperat, circulatorũ more per uicina oppida oſtẽtabat lucri faciẽdi cauſa,

Digitized by Google

Alia ingẽs Tarraſcone capta.

Huiuſmodi teſtudinem arbitror fuiſſe eã, quæ olim in Prouinciæ oppido, quòd Tarraſco nominaſ, capta fuit, quantũ ex eius pictura, quæ etiã hodie in oppidi templo cernitur, conijcere licet, niſi quòd pictor abſurdè pedes duos addidit, aculeosq; maiores etiã in dorſo effinxit. Quam longè aliter de ea re olim ſcripſerint. Ferunt ad Rhodanum in nemore quodam inter Arelatem & Auenionem monſtrum quoddam fuiſſe altera parte terrenum animal, altera piſcem referens, boue craſsius, equo longius, dentes habens in utraq; maxilla binos, enſe longiores & acutiores, in flumine delitescẽs in homines irruebat, & naues ſubmergebat, huc ex Aſia erupiſſe, ex Leuiathan aquatili ſerpente & ferociſsimo natum: tandem à diua Martha ita euictum, ut oue placidius redderit, quod cingulo ſuo ligatum, cùm in terram eduxiſſet, à plebe ſaxis fuſtibúsque peremptum fuit. Incolæ monſtrum id Taraſconum uocabant, unde oppido quod etiam hodie extat nomen poſitum, cum ante Nerluog, id eſt, niger locus uocaretur à nemore denſo, umbroſoq;. Alij rem paulò aliter referunt. Sed utut res hæc habeat, antequam Martha in prouinciã uenire potuiſſet Taraſco oppidum dicebatur, Strabone teſte: Abeſt, inquit, à Rhodano Nemauſus centena circiter ſtadia, quo in tractu ulteriore Taraſco exiguum oppidum, quo nõ niſi poſt Chriſti in cælos aſcẽſum appellere potuit Martha: ſcripſit autem Strabo tempore Tiberij Cæſaris ſub quo paſſus eſt Chriſtus. Neq; eſt quod quis miretur teſtudinem marinam in Rhodano ad Taraſconem repertam fuiſſe, neq; enim procul locus is à mari abeſt, & aquarum dulcedine captæ aliquando beluæ marinæ, uel undarum & procellarum uí compulſæ longè altiùs fluuios ingrediun-

Lib. 9. cap. 10. tur: quod de teſtudinibus marinis aſſerit Plinius, ſcribens in Phœnicio mari haud ulla difficultate capi, ultroq; uenire tempore ſtatuto anni in amnem Eleutherum effuſa multitudine.

DE TESTVDINE, (ALTERA MARINA) CORIAcea ſiue Mercurij, Rondeletius.

In A. ſegmento reperies quædam de Teſtudinibus in genere.

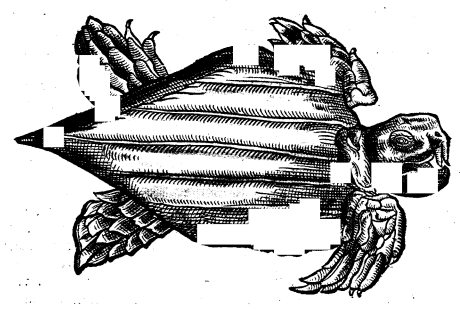

A ΧΕΛΏΝΗ θαλαττία, Latinè teſtudo marina uocatur, à quibuſdam Plinium ſecutis mus marinus. Sed non immeritò dubitauerit aliquis, cur Plinius cùm ſæpius aliàs teſtudinem marinã Latinè uocârit, mutato nomine, aliquando murem marinum nominauerit, ei tribuens quæ Ariſtoles tribuit emydi ſeu teſtudini lutariæ ſiue muri aquatili, ut conuertit Gaza. Verba Plinij ſunt: Mus marinus in terra ſcrobe effoſſa parit oua, & rurſus obruit terra, triceſimo die refoſſa aperit, fœtumq; in aquam ducit. Quæ ex Ariſtotele mutuatum eſſe conſtat: Ἡ δὲ μῦς ὀξωῦζα ἐκ τῦ ὕδατος & πίκτει ὀξύαζα βάθωμον τὸ διὸ δ' ε, καὶ ἐκτιτώζα κατακλέπτει. ἐὰζαζα δὲ ἡμέρας τριάκοντα, ἀνορύτ͂ει καὶ ἐκλέπει τὸ τικτόν, καὶ ἀπάγει δὺ θὺς τοῦ τικτ͂ος εἰς τὸ ὕδωρ. De marina uerò teſtudine mox Ariſtoteles: Τίκτουσι δὲ καὶ αἱ θαλάτ͂ιαι χελῶναι ὀν τ͂ῇ γ͂ῇ, &c. Alio in loco pro teſtudine marina murem marinum uidetur dixiſſe.

Lib. 9. cap. 19. Exeunt in terram, & quí mariní mures uocantur. Ex quibus efficitur, uel Plinium parum animaduertentem, aquatilis teſtudinis ſiue lutariæ Ariſtotelis nomine marinam uocaſſe: uel (*hoc magis probandum*) teſtudinem marinam etiam murem Latinè dicí poſſe, atq; etiam non ſolùm emyda, ſed & μῦν apud Ariſtotelem legi poſſe. Galli tortues uocant, (*nimirum omnem teſtudinem.*) Noſtri tortugues. Hiſpani tortugas. Itali galanas uoce, ut apparet deflexa ex accuſatiuo Græco χελώνες.

B Quam nunc deſcribimus, coriaceam appellamus, quòd integumentum habeat non tam corticí ſimile quàm corio bubulo, duro nígroq; & iam concinnato ad calceos equorumq; frænos & ſellas cæteraq; ornamenta conficienda. Eandem Mercurij teſtudinẽ appello, quòd eam eſſe exiſtimem, à cuius ſimilitudine Mercurius muſicum inſtrumentum nobis leut, Gallis luc uocatum, exco-

excogitârit, ex ea testudine quam Nilo decrescente in litore repererat, consumpta iam carne superstitibus neruis, & ob tensionem ad contactum sonantibus: cui instrumentum musicum adeò simile est, ut nemo sit procul eam uidens capite pedibusq; truncatis, qui non chelyn nostram the
ca sua conclusam esse iudicet; ut enim hæc, ita testudo altera parte, supina scilicet, plana est latacp; prona conuexa, ex sex assulis contexta, longis, angulos acutos efficientibus: toto ambitu rotundato præter quam in cauda, quæ in longum & acutum desinit, cui etiam instrumenti pars gracilior (cui infixi sunt collopes, quibus fides intenduntur & remittuntur) respondet. Hæc testudo à superiore partibus internis, alis, pedibus, unguibus non differt, longiore acutioreq; est cauda, capite osseo. Rostri pars inferior acuta est, & sursum recurua, superioris extremum in partes duas
a diuisum, inter quas inferioris extremum recipitur. Huiusmodi rostro minùs aue refert quàm superior testudo. Oculis est maioribus, ante quos sunt foramina narium loco. Caput semper prominet. Ceruix lata est & torosa, in supina parte maculas aliquot rotundas habet, quas inepte qui de aquatilibus scripsit pronæ parti testudinis corticatæ appinxit. Carnis habet plurimùm anterio
re in parte musculis scilicet omoplatarũ: in posteriore multò minùs, ea bubulæ similis est. Testa uertebris dorsi alligatur. Costas latas contegit cutis duplex interior, corio spisso densoq;, sed leui, similis: superior, tenuis & alba. Sub cute pingue plurimum coaceruat.

Vidi huiusmodi testudinem ad solem menses aliquot suspensam, ex qua quotidie pinguitudi B
nis libra una destillabat: qua, qui ceperat, ad lucernas utebatur, eiusdem carne salita loco bubulæ. F
Ea ad Frontignanum capta fuerat, longa cubitos quinq;, duos lata. Alteram antè uideram ad Ma (B. Vbi & magnitudo.)
a galonam captam multò minorem. Aliquot antè annis unius ɛconem mihi dederat Agathensis, qui tum erat Episcopus, quam ad Niceam captam fuisse affirmabat cubitos octo longam. Carne est multò duriore quàm superior. Cęterùm ijsdem facultatibus & carnem & fel pollere existimo. (G)

Hic prætermittendum non est coriaceam siue Mercurij testudinem, quam depinximus ab A
Aeliano fortasse simiam maris rubri appellari, id quod ex eius descriptione clariùs intelligetur. *Testudinẽ hanc ab Aeliano foratẽ Simiam maris rubri uocari.*
Est etiam in mari rubro simia, non piscis quidem hæc, sed bestia cartilaginea, (*&c. Vide supra in Simia marina, pag. 1053.*) Sed eam rem doctis, qui pisces rubri maris uiderunt, æstimandam relinquo.

DE TESTVDINE CORNIGERA SIVE TROglodytica & alba, Rondeletius.

p PLINIVS lib. 9. cap. 10. Cornigerarum testudinum diuersum à cæteris genus facit, Troglo A
dytæ, inquit, cornigeras habent, ut in lyra annexis cornibus latis, sed mobilibus, quorum in natando remigio se adiuuant. Celetum genus id uocatur eximiæ testudinis, sed raræ: nanq; quasi scopuli præacuti Chelonophagos terrent: Troglodytæ autem ad quos adnatant, ut sacras adorant. Quo loco pro mobilibus alij immobilibus legunt, sed perperam, ut opinor: nam si cornuum remigio in natando se adiuuant, quomodo immobilia esse possunt? Deinde pro celetum alij celtium, alij celetinum. Hermolaus aliquando existimauit legendum chelytium, χελύτιον: quæ uox & testudinem significat & pectora, quasi magnas & pectorosas intelligi uoluisset. Placuit postea ut celetum legatur, ut dicantur celetes testudines à celeritate: quoniam cornuum remigio adiuuant se natando, ceu equites uideri possint, non pedestres. sunt enim celetes singulis equis
40 currentes in certaminibus, & equi ipsi celetes qui soli agitabantur. Sic cancrorũ est genus quoddam ἱππαφέτης Aristoteli: itemq; formicarum alterum, quas Plinius pennatas uocat à uelocitate.

Cornigeræ testudinis effigiem eleganter insculptam & expressam uidi Romæ in antiquissi- B
mo marmore, quæ à superioribus testudinibus non differebat nisi cornibus ex utroq; capitis latere latis & longis, qualia in eo pisce sunt quem antea cornutam siue ὀλόστωμ appellauimus, & in lyra, sed in his breuiora, in testudine pro magnitudine corporis longiora.

Arrianus in Nauigatione maris rubri in testudinum genere albam testudinem numerat, sed *Testudo alba.*
aquatilis sit, an lutaria, an terrestris parũ constat. Ego testudinem uidi cortice (maxima ex parte) albescente & denso, quam mihi ostendit Iacobus Regius, uir in chirurgicis operibus exercitatissimus & peritissimus. Ea testudo ab alijs omnibus in eo differre mihi uidetur, quòd in medio cor
50 tice pronæ partis articulationes duas habet, quales in locustarum caudis cernuntur, ex quo appa ret animal hoc in pilæ modum totum corpus conglobare. Sit ne ea testudo Arriani alba, nescio, nec enim de re parum mihi perspecta temere quicquam affirmare uolo.

DE TESTVDINE LVTARIA, Rondeletius.

Aristoteles Testudinem lutariam, ab ea quæ in (*dulci*) aqua uiuit non seiunxit, quam Murem A
aquatilem conuertit Gaza, quæ dicitur ab Aristotele μῦς, uel fortasse ἰμύς. Hæc quam hîc exhibemus in palustribus & limosis aquis, fossisq; urbium & castellorum mœnia ambientibus, uiuit.
60 Ea sic à Plinio depingit: Testudinũ est tertiũ genus, in cœno & paludibus uiuentiũ. Latitudo his in dorso pectori similis, nec conuexo incurua calyce, ingrata uisu. Et à Varino: ἐμὺς ζῶον ἐν λίμνῃ τῇ ἐν τοῖς χωρίοις γινομένῃ, οἱ δὲ χελώνιον ἀγνοοῦσιν εἶναι. Vocat à nostris Tortugue d'aigue, i. testudo aquatilis ad

Digitized by Google

discrimen terrestris, quæ duæ similes sunt, nisi quòd aquatili cauda est longior perinde ac in muribus, à qua Muris aquatilis nomen accepisse crediderim.

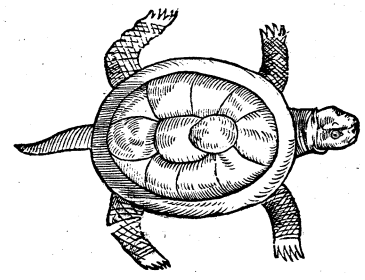

Testa colore est nigro, aliquot particulis, ueluti tabellis pectinatim iunctis constat. Pro arbitrio pedes, caudam, caput, modò exerit, modò recondit. Pulmones, renes, ueficam, denique partes internas easdem habent lutariæ Testudines cum marinis, quas fusiùs suo loco (*suprà in Testudine Corticata*) explicauimus.

Vescuntur insectis aquatilibus, limacibus, cochleis, herbis: unde & in hortis aluntur, sed quibus aqua non desit: ea enim perpetuo carere non possunt. Cibo omni destitutæ diu uiuunt, atque etiam abscisso capite. quia cùm frigido sint, crasso, & uiscido succo, is haud facilè dissipatur nec citò absumitur.

Diu sunt seruandæ ut teneriores reddantur & concoctu faciliores. Integræ in feruentē aquā iniiciuntur, ut testæ & ossa separentur, deinde carnes, oua, cæteræq; internæ partes friguntur.

Sanguis actu frigidus sentitur, quem hecticis nonnulli in potu dant, tum ad refrigerandum tum ad alendum. Iisdem & phthisicis carnes cum hordeo coctæ maximè sunt utiles.

BELLONII de Testudinibus scripta dedimus circa finem Appendicis de Quadrupedibus Ouiparis.

COROLLARIVM I. DE TESTVDINIBVS IN GENere: *quibus etiam nonnulla simpliciter de testudine scripta adduntur, cùm ad quam potissimùm speciem referas, non constet.*

TESTVDINVM DIFFERENTIAE.

Testudo aut est
- Terrestris
- Aquatica. *
  - In mari
    - Testudo mar. χελώνη θαλασσία.
    - Mus marinus. μῦς θαλάττιος.

    Aliqui has species duas non faciunt, sed unam, Oppianus uidetur distinguere. Apud Aristotelem μῦς semper uidetur accipi pro testudine quæ in aqua dulci agat, siue pura, siue limosa.
  - In aqua dulci
    - Puriore, ut lacubus, amnibus. } μῦς simpliciter Aristoteli.
    - Cœnosa, ut paludibus, Testudo lutaria, dorso non cōuexo, &c. } μῦς simpliciter Aristoteli.

    Hæ siue species duæ sunt, siue una, uidentur uno nomine à Græcis μῦς, uel ἰμυς, uel ὠμυς nominari.

Testudo uidetur ampliùs patere Latinis, quàm χελώνη Aristoteli, hic enim χελώνην terrestrem & marinam tantùm facit: alias, μῦδας appellat, à recto μῦς. Archigenes ἀμύδα (si rectè scribit) interpretatur χελώνην λιμναίαν. Apud Hesychium legitur ἰμυς, ζῶον ᾧ πάμφυ καὶ ὦ πανυ γανόμενοι· εἰ δὲ, χελώνην τὴν ἔχουσαν ὄρχιν.

Murem marinum ex Latinis Plinius tantùm dixit semel aut iterum: ubi Aristoteles μῦν uel μῦδας nominat, de testudinibus tamen in dulci aqua degentibus loquens. Ex Latinis solus Op-

Digitized by Google

lus Oppianus in mari nominat μυῶν χελεπὸν γένος, &c. & postea χελώνιον seorsim.

Eorum quæ de Testudinibus in libro nostro De Quadrupedibus ouiparis dicta sunt, multa ex authoribus repetiuit Rondeletius: quæ nos, ut erant, reliquimus, sicuti & in Ranis: quòd libri nostri non passim omnibus in promptu sint: & multi ea quæ ad Aquatilium historiam pertinent, coniuncta habere cupiant. Recentiores quidam & minùs probati scriptores, testudinum genus alij inter testata, quæ ostracoderma uocant Græci: alij inter serpentes ineptè numerant: cum toto genere ab utriusq; differat. Cortice teguntur testudines, Plinio: quas inter cortice intecta Aristoteles quoq; enumerari uoluit, quemadmodum lacertæ & crocodili, & reliqua quadrupedia, quæ oua pariunt, & genus omne serpentum: hæc enim omnia cortice operiuntur. Cortex hic loco squammæ similis potest appellari. Sed & inter testacea Plinius testudines aliquando posuit, ut libro undecimo: Quæ animal pariũt, pilos habent: quæ oua, pennas aut squãmam, aut corticem, aut testam ut testudines, aut cutem puram ut serpentes. Aristoteles octauo de historia dicit: Exuunt senecturem ea quibus cutis mollis, nec prædura & testacea quædã est, qualis testudini, (nam & testudo inter cortice intecta enumeranda est, & mus aquatilis:) sed qualis stellioni, lacerto, & præcipue serpentibus est, Massarius. Sed quanquam testudines à testa denominentur, & corticem eorum aliqui testam appellant, non tamen propriè dicta testata animalia sunt: quę omnia sanguine carent, &c. & testam figlinæ instar fragilem, siliceám ue habent. Porrò genus animaliũ, quę φολιδωτὰ Græci nominant, latiùs patet, cum & serpentes qui pedibus carent, & lacertos ac similes quadrupedes contineat. Distinguendum hic etiam corticis uocabulum: quod Latini quidam aliquando pro testudinis tegumento accipiunt: Gaza alijq; eruditi recentiores, φολίδας ab Aristotele dictas, quæ ueluti squamæ sunt, cortices uel corticem uocant. Ego proximum testudinis genus, aliud non inuenio, quàm ut sit Quadrupes ouipara: quo genere testudinum species omnes comprehenduntur. Rondeletius inter Cete adnumerat testudines: sed hoc marinis tantùm conuenire opinor, quæ, ut ipse inquit, mediæ sunt magnitudinis. Aut potiùs, ut mihi uidetur, ne marinæ quidem cete appellari debent, si propriè loquamur, utcunque grandes. nam ad essentiæ ac generis rationem magnitudo non est adferenda. Quòd si cete rectè definiuntur animalia aquatilia, (amphibiá ue) spirantia & uiuipara: (nam cete omnia tum intra se, tum foras animal generant Aristoteli:) testudo autem omnis ouipara sit, cẽtos eadem non erit. si quis tamen propter magnitudinẽ testudines marinas, non quidem cete, sed cetaceas & κητώδεις appellare uelit, permittemus. Oppianus lib. 1. Halieut. cum cete enumerasset, subdit: Cæterùm quædam etiam è mari in terram exeunt. Et statim: Δηρὸν δ' ἠϊόνεσσι καὶ ἀγχιάλοισιν ἀρούρας Μίσγονθ' ἑρπετὰ χελώνη καὶ ἐπαινήσασα χελώνη. Hoc est: Aliquando in litora prodeunt etiam anguillæ, & scutata testudo, &c. non tamen hæc etiam cete esse uult, sed de amphibijs diuersorum generum agere incipit. ¶ Testudinis nomen apud Latinos, sicuti & χελώνης apud Græcos, absque ullo addito, quandoque marinam, quandoque terrestrem significat, ut apud Plinium lib. 11. cap. 37. & Aristotelem historiæ 5. 33. Gallana Italis alicubi, ut Ferrariæ, testudo est: nomine, ut apparet, facto à Græco χελώνη. Gallanga Monspelij est rana piscatrix: quam & bufonem aliqui uocant, sicuti testudinem nostri bufonem scutatum. Hispani quidam Calandras nominant, uide supra ab initio elementi c. Serpentis facies, sibilus, oua, cutis Testudinis, uulgò affinitatis appellationem inuenere. Etenim Taurini serpentem cuppariam, à cuppa: alij Itali Serpentem scutellariam, à scutella. Nos Galanam, Græcæ uocis uestigio, quasi χελώνιον. Mixobarbari quidam scriptores tortucam & tartarucam pro testudine dicunt. Poloni Zolw. ¶ Albertus & alij quidam indocti cochleas & testudines aliquando confundunt.

Sunt testudines omnes pectore plano ac tabellato, sed tergo tumido & incuruo: sunt capite & ceruice anguineis: dentibus carent, sed rostri acie omnia comminuunt, ex Plinio hic & undecimo uolumine: superna parte inferiorem claudente, pyxidũ modo: pedibus quaternis multifidis unguiculatis, quos & exerunt & retrahũt intra corticẽ, quemadmodũ & capur, Massarius. Atqui testudini lutariæ tergum nec tumidũ nec incuruũ Rondeletius pingit. & Plinius: Testudini (inquit) quæ in cœno & paludibus uiuit, latitudo in dorso est pectori similis, nec conuexo incurua calyce. ¶ Plurima sunt testudinibus, etiam terrestribus, communia: uelut quòd sanguis ab his dum uiuunt detractus, frigidus sit, nostri quidem comparatione, non simpliciter, quòd omnes rostri duritie lapillos cõminuunt, (&c. quæ in sequentibus referemus,) Cardanus. ¶ Testudinum genera omnia à latere adiũcta habent: eademq; in obliquũ flectunt, quemadmodum crocodili & lacertę. Et cortice integuntur duro rigidoq;, & qui osse firmior sit, Vuottonus. sed Aristoteles περὶ φολιδωτῶν scribit: non περὶ τῶν χελωνίων: Latinis nomẽ corticis ad utrunq; ambigit. ¶ Operimentũ testudinis multis nominibus appellat, ut in libro de Quadrupedib. ouip. indicauimus. Graeci χελώνην uocant, Nicander χέλυν. recẽtiores, ut Albertus, & linguę quædã uulgares, scutum. der Schilt: unde & animal ipsum Schiltkrott appellamus, & Oppianus χελώνιον cognominat ἀσπιδόεσσαν.

Testudines omnes, ut dictum est, rostri duritie uel lapillos cõminuunt; unde omnes dẽtibus carere arbitror, q; pro ijs rostri durities satisfacit. Oppianus quidẽ author est testudines (marinas nimirum) mares & fœminas propter coitum inuicẽ dimicantes, incuruis dentibus sese lacerare: sed Rõdeletius dẽtes interpretat rostra. De pulmonibus & uesicis testudinũ, uide infrà in Marina.

Digitized by Google

Teſtes lumbis intus adhærent, meatuſq; gemini ab his ſimiliter atque ſerpentibus tendunt, Maſſarius. ¶ Sola autem teſtudo inter corticata ueſicam obtinet. in hac enim tantummodo natura caſtrata eſt. Cuius rei cauſa eſt, quòd marinæ teſtudines pulmonem habent carnoſum, ſanguineum, & ſimilem bubulo: terreſtres autem proportione maiorem. ſuperficies etiam, (*διὰ τὸ εσχατὸν δὲ καὶ πυκνὸν εἶν τὸ πρόσχυμ*) quia obdenſa præduraq; modo ſilicis eſt, facit ne humor diffłari, euaporariq; poſsit per carnem laxiorem, ut ſerpentibus cæteriſq; opertis cortice euenit. humor enim iſs in corticem tegentem, ut auibus in pennas abſumitur, cum exiguo potu contenta ſint, propter exanguem pulmonis naturam: atq; ita excrementi copia tanta ſubſidet, ut eorum natura conceptaculum, & uas quoddam capax humoris deſideret. Veſicam igitur teſtudo ſola inter hæc habet ea de cauſa: ſed marina amplam, terreſtris exiguam admodum, Ariſtoteles De partib. anim. 3. 8. Rondeletius in Teſtudine lutaria quoq; ueſicam & renes reperit: quas partes eis Ariſtoteles negabat. ¶ Author libri de nat. rerum: Tortuca (inquit) eſt duorum pedum (*immò quadrupes*) caput habens ut bubo, (*fortè bufo: nam à bufonis aliqua ſimilitudine apud noſtros etiam nomen inuenit:*) caudam ut ſcorpio, (*ut ſerpens potiùs:*) duobus ſcutis duriſsimis quaſi teſtis tegitur, quibus adeò ſe induit, ut difficulter etiam ualidiſsimis ictibus perimi poſsit.

C Teſtudines omnes tenui uoce & abrupta ſtridere, Cardanus. ¶ In dorſum ſi inuertantur, ſiue in terra, ſiue in mari, erigere ſe amplius non queunt, Author Græcus incertus. Omnes roſtri duritie lapillos comminuunt, Cardanus. Teſtudines in coitu ſuperueniunt, Plinius.

E Vtriuſq; generis teſtudinum putamina in laminas ſecari ad opera, ut ad pocula aliaq; uaſa, (inquit Vuottonus,) perſpicuũ eſt ex Martiale in Apophoretis de Guſtatorio: Fœmineũ nobis cherſon ſi credis ineſſe, Deciperis: pelagi maſcula præda ſumus. Foſſis autem ut in pleriſq; aliis animalibus elegantior & pulchrior cum aliàs, tum colorum genere ac uarietate, marium aſpectus eſt: ita ex teſtudinibus etiam maſculis putamen precioſius. niſi quis ſimpliciter marinarum putamina, terreſtribus præferri arbitretur: quoniam cherſos, id eſt, terra, (unde cherſæ chelonæ Græcis dicũtur,) à Martiali nominatur. An terra omnibus nominibus ſemper eſt fœmineæ: mare uerò etiam maſculum, ut in Oceano, Ponto, Neptuno, Nereo. Plinio quidem authore terreſtres teſtudines in operibus Cherſinę uocanẽ. Sed potiùs terrenæ marinis precioſiores ſunt: & ſi Domitio interpreti Martialis ſecus uideatur, ſed ſine authore, is etiam guſtatorium interpretatur menſam ubi guſtabant. ¶ Accipe lunata ſcriptũ teſtudine ſignum, (*fortè ſigma:*) Octo capit Veniat, quiſquis amicus erit, Martialis ibidem de Stibadio: Domitius triclinium teſtudineum in ſpeciem ſtibadii interpretatur. Radiant teſtudine poſtes, Maro. In Adulito oppido maximum emporium eſt Troglodytarum & Aethiopum, deferunt plurimum ebur, celtium teſtudinũ, &c. Plinius. Iuuat ludere impendio, & luſus geminare miſcendo iterum, & ipſa adulterare adulteria naturæ: ſicut teſtudines tingere, argentum auro confundere, &c. Plinius ubi de purpuræ tinctura loquitur.

F Teſtudines omnes ſuaui ſunt carne iuxta omoplatas & inferiora crura, Cardanus. Teſtudinis carnes paucæ eſitatæ, tormina pariunt: multæ uerò, purgant, Heſychius in Ἥτρε: ubi ἡδύ, pro ἥδεα, perperã ſcribitur. Ouа teſtudinis in cibo noxia ſunt: Author de nat. rerum: qui etiam ex Ambroſio citat, renes teſtudinis poſt eius mortem nudo pede calcatos ueneno ſtatim inficere: ipſam uerò uiuentem ueneno carere.

G De ueneno renum teſtudinis, lege proximè ſcripta in F. Indoctus quidam librorum Raſis interpres, teſtudini remedia quædam adſcribit, quæ ad limacem pertinent, cap. 75. libri de remediis ex animalibus. Teſtudinum ſanguis ad comitiales datur, Plinius. Ad malum mortuum: Teſtudines contritæ in forti uino uel lixiuio coquantur: & pinguedine ſupernatante colligta, ungantur tibiæ, Roſandus in fine quarti Chirurgicorum.

H. a. Teſtudo dicta eſt, quòd tegmine teſtæ in modum cameræ adoperta eſt, Iſidorus. φορίωνος & φορώνος (id eſt, domiportam) cochleam & teſtudinem interpretantur, Varinus. alij aliud quoddam animal, uide ſuprà in Cochleis in genere H. a. in fine paginæ 278. Χελὼν piſcis eſt Athenæo, è mugilum genere, pro χελών, id eſt, Labeo. ¶ Teſtudines loca dicuntur in ædificijs camerata, &c. Nonius. Saxa quibus uiridis ſtillanti uellere muſcus Dependet, ſcopulisq; cauum ſinuantibus arcum Imminet exeſa ueluti teſtudine concha, Calphurnius. ¶ De teſtudine machina bellica, multa protulimus in libro De quadrupedibus uiuiparis, in Orygis & Arietis Philologia: & rurſus in Teſtudine libri de uiuiparis quadrup. De teſtudine helepoli leges apud Vitruuium libro 10. cap. 21. & Philandri in eundem locum annotationes, in quibus Ammiani ex libro 23. de hac machina uerba recitat. ¶ Tectum teſtudinatum in quatuor partes deuexum eſt, ut pectinatum in duas, Feſtus. Vtraque hæc tectorum forma noſtris etiam in uſu eſt, & ſuo apud materiarios fabros inſignis nomine. ¶ De Muſico inſtrumento quod teſtudinem Latini, Græci chelyn appellant, dixi aliàs plura. Ἀλλ' ὅκα δὴ πλάκτροιο λοκεὺς ἔκεφε χέλυς, Innominatus apud Suidam in Κ, ἑκών. Mercurius Apollinis boues furatus, pro ijs chelyn, id eſt lyram quam ex oſtraco teſtudinis confecerat, ei dedit. Ἀπὸ ἀρχεγόνου ἀφορμῆς ἡ ἡδὴ τὸν χελώνιον, χέλυς ὕσφρον· πάλαι κιθάρα ἐκλήθη. ἐπειδὴ χελώνης ὄστρακον μέγα πρόχοος πόδιθεσι καὶ χορδῶν ἓν πανύσαι λύρην ἐπήρτησον Ἑρμῆς, ἦν καὶ ἀπάλαμνοι ἐχαίζετο εἰς λύτρον ἀνδ' ὧν ἔκλεψ-ν ἑκάεργον βοῶν, Euſtathius in Odyſſeę Φ. Vide etiam infrà in Proprijs.

Digitized by Google

persa. Anacreontis & Pindari φόρμιγξ ab Horatio testudinis nomine celebrata est. eadem & chelys est, Mercurij fortuitum inuentum, addita Magadij arte, Cæsar Scaliger. Rondeletius Mercurium ex eo genere testudinis marinæ, quod coriaceum cognominat, Mercurium chelyn suam consinnasse coniecit: quod ea præ cæteris instrumentum hoc Musicum quadam similitudine repræsentet. ¶ Χελώνιον, quærè mox in b. Id quod naui postremò sub carina, ut atteri ea non possit, clauis affigitur, χέλυσμα nominatur, Pollux. Χελώνη est labium: inde χελωνοειδῆς, cui labra tumidiora prominent, Eustathius. Cete Indica maxima sunt: χελώνια δὲ πηχῶν πεντεκαίδεκα ἔχει, Aelianus de animalib. 16. 12. Cheloniten lapidem, recentiorum aliqui cum batrachio seu borace confundūt, quod si cheloniten est, quem uulgò Kleinen Krottenstein; hoc est, minorem lapidem bufonis aut rubetæ nominant, ut Ge. Agricolæ placet: forsitan à figura hoc ei nomen impositum fuerit, quæ uis in eo curua cōuexaq; intus caua spectatur, sicuti in chelonio, hoc est putamine testudinis.

Ex testudine hieroglyphica symbola aliquot Pierius Valerianus interpretatur libro Hieroglyph. 21. nos titulos cum breuissima singulorum interpretatione indicabimus, qui sunt: 1. Impotentioris ditionem redactus: quoniam testudo Solis exiccata radijs, cum in gurgitem redire nequeat, capitur. ad hoc denotandum in aquæ summo pingitur testudo. 2. Fortunarum contemptus: Pingitur homo naufragus in testudinis eiusmodi agitatæ fluctibus tergus insiliens, sole addito radio. 3. Virginum custodia. Nam Phidias cum Veneris simulacrum Eleis ex auro & ebore conficeret, testudinem altero eius pede pressam apposuit, &c. Consuesse uerò mulieres testudineas secum imagines gestare, quas Veneri dedicarent, ex eo est manifestum: quòd Thessalæ matronæ Laida meretricem illam inclytam ligneis testudinibus zelotypia conciatæ interemerunt in templo Veneris, magno populi conuentu: ob quod facinus erexere postea templum Veneris profanatæ, quæ nefandam cædem in templo admiserant, ut confessione sceleris, ueniam petentes deam sibi placarent. Antisthenes ansam nactus eludendi Atheniensium uanitatem, se nunquam solo in quo nati essent excessisse gloriantium: Commune hoc, inquit, habetis cum testudine & cochlea. 4. Munimentum. Sic enim testudinis corticem natura muniuit, ut contra tela possit ipsa per se sufficere, & iniurias propulsare. Hinc ansa data adagio, quantum muscarum solicita est testudo. Cuius ominis felicitatem secuta Cæsariana familia, domesticum eum morem habuit, ut paruuli domus eius in testudineos alueos excepti lauarentur. Quapropter Ceionius Posthumius nato iam Albino filio, cum ingentem testudinem à piscatore muneri accepisset, uir literatus iam inde magnam spem concepit de futura filij nobilitate. curari itaque testudinem iussit, & infantuli ministerijs dicari. Exemplaria Hori quæ impressa circunferuntur, in huiusmodi significatum ὄρυγος ἀσίου habent, interpretesque cornicis os reddidere. sed in manuscriptis codicibus ὄρυγος legi, quod facit ad hanc sententiam, testudines enim orygas appellatas, ἀπὸ τοῦ ὀρύττειν, quod fodere est, uel excauare, apud Vitruuium legas, &c. *Vitruuius non testudinem animal, sed machinam bellicam, orygem uocat.*) 5. Mors difficilis. Hominem letalibus uulneribus quantumuis altè acceptis difficillimè morientem, per testudinis abscissum caput aptè pinxeris. quandoquidem tanta inest eius carni uiuacitas, ut earum caput, præsertimq; marinarum, auulsum busto, conniuentes aliquandiu oculos ostenderet, conniueatq; ad admotam manum. quinetiam si ad os eam admoueas, mordere etiam adnitatur. 6. Segnities. Adeò enim lento gradu mouetur testudo, ut in prouerbium emanârit in segnes & pigros. Hinc Plautinus Aegio: Testudineum hunc tibi grandibo gradum, inquit, si fuerem sumpsero. 7. Sunt qui mordacissimum hominem atque egregiè maledicum, per testudineum caput exertis dentibus intelligi uelint. nam testudo omnino est ore omnium robustissimo. 8. Peloponnesij. In Peloponnensiū nummis testudo cudebatur, ut legere est apud Pollucem, &c. Vnde obolum Eupolis κεχλυχέλωνον dixit, Hucusq; Pierius.

Chelonophagi. uide in Testudine marina. Testudinis dicti promontorij Pausanias in Atticis meminit. Chelydoreus mons contiguus est Cyllenæ. ibi inuentam testudinem Mercurius excoriasse, & lyram ex ea composuisse dicitur, Idem in Arcadicis. apparet autem compositum esse nomen à testudine & dono. factam enim inde lyram Apollini donauit. Propriè.

b. Χελώνιον propriè testudinis testam significat: transfertur autem ad cancrorum quoque crustam. Asserina locus est in Tenedo: ubi in paruo fluuio cancri reperiuntur, τὰ χελώνια δ' ἐν τῷ δροσερῷ ὕδατι ὠμὰ ὄντα, καὶ ἁπαλὰ ἐμφερῆ, Suidas in τ. Plutarchus in libro Cur Pythia non amplius carmine respondeat, Ἀσίεως locum illum nominat, in quo solo cancri nascantur ἐν ᾧ δὴ χελώνιά πίπτειν πολλάκις ἔφασαν. unde etiam Tenedij bipennem Apollini consecrarint. De prouerbio Tenedia bipennis, plura Erasmus. Aelianus de animalibus 16. 12. echinorum marinorū quoque χελώνια dixit. Plinius in Adulito oppido tradit maximum esse emporium: deferri ebur, celtium testudinum, &c. ubi celtium aliquis pro chelonio dictum coniecerit: quanquam libro 9. ca. 10. cornigeras testudines apud Troglodytas priuatim celtium dici scribit: ubi diuersæ lectiones sunt, celtinum, celetinum, Hermolaus celetum legit. Celtium.

h. Θᾶττον ἴλιν λέπικος κώφιμες, πλωτὰς τε χελώνας εὑρεῖν: Ammianus in epigrammate, de re impossibili. Simile huic est, Citiùs testudo leporem præuerterit. Testudine tardior, prouerbialiter usurpatur ab Erasmo.

Digitized by Google

COROLLARIVM II. DE TESTVDINE MARINA.

Icon hæc repetita eſt ex libro noſtro De Quadrupedibus ouiparis, Venetijs efficta: neutri illarum, quas Rondeletius exhibet, ſimilis. Dentibus quidem teſtudines omnes carere Rondeletius ait: ut ſuſpicer pictoris culpa non rectè dentes huic noſtræ iconi attributos. Oppiani tamen mus marinus dentatus eſt.

A Teſtudines marinæ, & quæ in dulcibus aquis uiuunt, genere differunt: ſeu formam, uitam, magnitudinem ue aſpicias: ſeu quòd translatæ alterutrinq; non uiuant, Cardanus. ὁ σπαλὰξ ἢ ὁ μῦς (id eſt Mus marinus) à uulgo perperā ὁμόνδαν (*malim cum tenui* ἀμόνδαν) uocatur, Euſtathius. Salmarinus. uianus murē marinū à teſtudine marina diſiungit: quod quidem diligētiùs mihi cōſiderandū uideſ. Oppianus quidem li. 1. Halieut. inter amphibia nominat ἀκαταδύκοσαν χελώνην, cū priùs μυῶν καὶ λεπτὸν γῆρυν adnumeraſſet ijs quæ in petris & arenis paſcuntur: ubi ijſdem muribus contra hominem & piſces pugnandi audaciam, non tam magnitudine ſua fretis, quàm ualidiſſimæ teſtæ & crebris in ore dentibus attribuit. Rondeletius tamen teſtudinum genus omne dentibus carere ait. An Oppianus roſtri margines impropriè ὀδόντας dixit? ſic quidem Rondeletius interpretatur, dentes pro roſtris, in Oppiani uerbis de teſtudinum mar. coitu: quæ ſunt, πολυγνάμπτοιαν ὀδοῦσιν ἀλλήλους δ' ἐκάπτουσιν. Muribus quidem marinis hæc interpretatio non poteſt conuenire, de quibus Oppianus: ῥινῷ καὶ κυκυοῖσι πεπαιδότα γνάθου ὀδοῦσι. roſtra enim nec κυκυὰ, nec γνάθους dixeris. Quòd autem Vuottonus teſtudinem lutariam, eandem muri marino facit, ex ueterum ac recentiorum ſcriptis facilè redarguitur. De uocabulis μῦς, ἰμῦς, ἀμῦς, unde pluralis numerus μῦσὶ & ἰμύσι, multa protulimus in libro de Quadrupedib. ouiparis, capite de teſtudinibus quæ in aqua dulci uiuunt, pag. 103. Mus marinus in terras (*Maſſarius, legit terra, ex Ariſtot.*) ſcrobe effoſſa parit oua, & rurſus obruit terra: triceſimo die reſoſſa aperit, fœtumq; in aquam ducit, Plinius. Quod autem Plinius hic de mure marino (inquit Maſſarius,) Ariſtoteles de mure aquatili, id eſt, lutaria teſtudine teſtari uidetur. ait enim libro 5. de hiſtoria: Mus aquatilis ſiue teſtudo lutaria (*Græcè ſimpliciter,* ἡ δὲ μῦς, *cap.* 33.) in terra ſcrobe effoſſa dolij amplitudine parit oua, &c. De teſtudine autem marina ſubiſequenter ſic loquitur. Teſtudines etiam marinæ egreſſæ in terram pariunt oua auium cortalium ouis ſimilia, & defoſſa coopertaq; incubant noctibus: quorum numerus maximus eſt: nam ad centena pariunt oua. Rurſum Plinius: Exeunt in terrā & qui marini mures uocantur. Hic etiam (ait Maſſarius) per marinos mures, marinas teſtudines intellexit. Videtur autem teſtudinem lutariam inanimaduertenter pro marina accepiſſe: tametſi non ignorem, & marinam teſtudinem oua parere in terra ex eodem Ariſtotele ibidem dicente: Teſtudines etiā marinæ

rinæ egressæ in terram, pariunt oua auium cortalium ouis similia, &c. quod item Plinius de marinis retulit. inquit enim: In terram egressæ in herbis pariunt oua auium ouis similia, ad centena numero: eaq; defossa extra aquas, & cooperta terra ac pauita pectore, & complanata incubāt nocibus. educant fœtus annuo spatio. ubi non triceſimo die repetere, refossaq; aperire, fœtumq; cōnuo ducere in aquam, uti inferiùs: sed annuo spatio fœtus educare dixit, quod Aristoteles terre siri testudini contribuit eodem loco dicens: Testudo oua durioris testæ & bicolora edit, quale ouum auiū est: eaq; defossa & cooperta terra, ac pauita & complanata incubat, crebrius repetens, fœtúmque sequente anno excludit, Hucusque Massarius. Non μῦδα in plurali, sed μύδλα & ἐμύδλα uocātur, Hermolaus. atqui Oppianus dixit μυδῶν in genitiuo plurali, cum secundum Hermolaum μύδλων uel ἐμύδλων dicere oportuisset. Rondeletius apud Aristotelem non μῦς neq; μύδλα, sed ἐμὺς & ἐμύδλα legendum contendit: quanquam libro 3. de partib. cap. 9. ὠμὺς legatur. Ego ita distinguo, ut μῦς apud Oppianum & Theophrastum in libello de piscibus, & Eustathium, pro testudine aquatili rectè legatur, genere masculino, declinandum per os purum, non aliter quàm cum quadrupes uiuíparum animalculum significat. ἐμὺς uerò uel ὠμὺς, oxytonum fœminino, declinandum per ὑδρ, ut chlamys. Apud Aristotelem quidem cum μῦς & μύδλα fœminino genere ponantur, cum Rondeletio ἐμὺς & ἐμύδλα legerim. μῦς etiam (non expresso genere) legitur apud Aristotelem 2. 15. inter quadrupedes ouíparas liene paruo: & Plinius μῦν legit, cum murem bis térue transtulerit. Vuottonus in Plinio (qui emydas, testudines dulcium aquarum facit, & à lutarijs distinguit,) legit hæmydes, & in Aristotele quoque ἁμύδλας: ego emydes, & ἀμύδλας, uel potiùs ἐμύδλας. Omis scribitur ab interprete Kiranidis: omidium à recentiore quodam.

Testudo marina cortice tegitur. similis est terrestri, præter magnitudinem, & pedes, quos ut phoca habet. Tanta oris duritia, ut lapides comminuat. Simplicem suillo similem uentrem habet. Iecur est ei uitiatum. Testes intus lumbis adhærentes habet, Aristoteles diuersis in locis, citante Saluiano, tanquam omnia ad testudinem mar. pertineant. lienem quidem paruum habere nō rectè ex eodem (historiæ 2. 15.) testudini mar. adscribit, cum ad μῦν pertineant. De uulua eius uide apud eundem Historiæ 3. 1. De dentibus lege superiùs in A. Pulmonem habet testudo mar. carnosum & sanguineum: (ideoq; calidum & siticulosum:) terrestres uerò magnum, (& idcirco calidum,) quamobrem uesicas habent, sed hæc paruam, illa magnam, Aristot. de partib. 3. 9. parentheſi inclusa è scholijs Ephesij adiecimus. In historia quidem anim. 2. 16. philosophus solimarinæ testudini ex ouíparis renes & uesicam tribuit. Testudo pulmonem quanuis prægrandem, & sub toto tegumento habeat, sine sanguine tamen habet, Plinius: nescio quàm rectè. distinctiùs eadem Aristoteles de partib. 9. 3. ut modò recitauimus, unde Plinium transtulisse non dubito. ¶ Vna quam cepimus in portu Tenario, qui nunc portus Qualearum appellatur, tantā duritiem in ore habebat, ut cuspidem ferreum iaculi perfringeret, Massarius.

Calonaci testudines inueniuntur, tantæ ut uel magnas naues æquent, in quibus multi homines uehi possunt: colore prorsus albæ. Tales ipsæ multas uidi, Io. Monteuillanus.

Testudines marinæ, quæ potissimùm algas depascuntur, erucas marinas plurimùm appetunt, Bellonius. Ἡ χελώνη ἰδίως τὰς ψύλλας: Incertus author Græcus, cuius de animalibus libellus manuscriptus apud me extat. uidetur autem de testudine marina sentire, quæ pulicibus uescatur marinis. Idem author: E marina testudine (inquit) terrestres quoque nascuntur. egressa enim è mari, oua in terra componit. ex ouis autem quæcunq; emittit ita ut ad mare uertantur, testudines marinæ prodeunt: ut contrà ex illis quæ terram spectant, terrestres. Mihi hæc uerisimilia minimè sunt. Coit marina mare superueniente, sicut & terrestris, Aristot. Testudines mar. coëunt sicuti phocæ, & in terra canes. hæc enim singula diu immorantur in coitu, à parte posteriore connexa inuicem, Oppianus. Muris marini fœtus inter initia uisu carent: sicut fœtus omnium ferè aquatilium, Obscurus.

Testudines quatuor prægrandes per Guaicanum piscē in India captæ. Vide suprà in Guaicano, elemento G. Pisciculos paruos uiuos, filo consutos, quos comedit Barchora (*id est, Testudo marina*) & per illos deprehenditur, piscatores in mare proijciunt: qui dum effugere non ualēt, sed pariter fluitant, Barchoræ morsibus patent. hæc uerò dum unum post alium deglutire laborat, interim occupata deprehenditur, Albertus. Chelonophagi in quos usus conuertant testudines, leges mox in H. inter Propria.

De cibo ex testudinibus marinis inuenies quædam, suprà in Calandra, elemento C. & mox inferiùs inter Propria nomina. Testudinis iecur omnino uitiatum est, & totum corpus prauum temperamentum sortitur, quemadmodum & ranæ rubetæ, Aristoteles de partib. 3. 12. hoc forsitan uerum est de testudine marina inquit Vuottonus. nam terrestrium carnes ad remedia manduntur. Saluianus etiam hæc Aristotelis uerba de test. mar. accipit.

Apud Chelonophagos in Carmaniæ angulo insulæ tres sunt deinceps, quarū una Testudinū appellat. hi testudinū testis contegunt (*i. tecta inde cōficiunt,*) quę adeò magnæ sunt, ut uel in eis nauigēt. Carnibus ueſcunt, superficiebus casas tegūt, Ex Strabone. In pelago proximo (inquit

Agatharchides in deſcriptione maris rubri) quod aſperum & hybernum ualde eſt, teſtudinũ multitudo incredibilis, magnitudine & latitudine excedens, naſcitur: quæ quidem marinæ à nobis omnibus exiſtimantur. Paſcuntur hæ noctu in profundo: interdiu uerò ad placida tranquillaq; inſularum loca quietis cauſa ſe conferunt. quieſcunt autem (*in aqua*) ſublimes Soli expoſitæ, nauicularum quadam ſpecie, (*τοῖς καταστρώμασι τῶν πλοίων παραπλησίως: ijs quas conficiunt nauiculis, [ex eorundem nimirum teſtudinum teſtis,] ſimiles.*) Has eo tempore incolæ, arte, ſtudio, funibus (*μαρμίσαις*) in litus eiiciunt: et interioribus quidem ueſcuntur omnibus, pauliſper ad Solem aſsis: putamínibus uerò ad domicília ſua & tuguria utuntur, quæ in locis editis decliuia conſtituunt. ad nauigandum quoq; (*πρὸς τὸν διάπλουν, ad traiectiones*) & aquationis gratia eorum uſus eſt. Itaq; ex uno animali nauis, domicilium, uas, & alimentum eis ſuppetit.

b. Trœzenij lege uetabant piſcari aut attingere polypum, & teſtudinem marinam, Euſtathius. 10

COROLLARIVM III. DE TESTVDINIBVS MARInis diuerſis, ſiue ſimpliciter, ſiue pro regionum duntaxat & magnitudinis diſcrimine.

Rondeletius Teſtudines marinas duorum generum deſcripſit: unam Corticatam, alterã Coriaceam uel Mercurij cognominauit.

Circa Taprobanem inſulam maris magni, Teſtudines in mari procreantur: quarum uniuſcuiuſq; ſuperficies (*ὅλοστρον χελώνειον,*) integrum tectum præſtare poteſt. nã ſingulæ teſtæ ad quindecim cubitorum magnitudinem procedunt: ut ſub eis non pauci habitare queant, Aelianus de animalibus 16. 17. 20 Et rurſus: Nymphis librorum quos conſcripſit de Ptolemæis nono, author eſt in Troglodytide Teſtudinum tegmenta reperiri tanta, ut ſingula ſenos medimnos Atticos capiant. Quanquam autem dubitari poteſt, terreſtrés ne an marinæ hæ Teſtudines ſint: marinis tamen eas adiungere placuit, quoniam Plinius quoq; Troglodyticas Teſtudines marinas commemorat. Vide etiam inferius in fine Corollarij v. De teſtudine terreſtri.

A S pidochelone, Z Y tyron & B A rchora, deſcriptæ nobis ſuprà (inter Cete diuerſa ex recentioribus, pag. 240. & 241.) Teſtudium marinarum generis ſunt. Noſtri piſcatores pelagios & è profundo mari piſces, eos eſſe putant, qui rarò capiuntur: ut ſunt præcipuè boues marini: & milites maris, qui enſes habent in fronte, & galeas in capite, & ſcuta ſuper dorſum: ſunt autem torſ tucæ maris, Albertus libro 7. eandem uerò alibi Barchoram nominat. Aſpidochelones nomen à ſcuto et teſtudine compoſitum eſt: Zitironi etiam ſuo Iſidorus ſcutum tribuit. Longè uerò alius eſt ſcutatus piſcis, quem Orbem ſcutatum Rondeletius uocauit. Oſtracorum (id eſt Conchyliorum) quædam ſunt magna, quæ dicuntur Arabicè Barcora: quædam parua, quæ Arabicè dicuntur Sades, Syluaticus. De Sades nomine iam non conſtat mihi. Barcora uocabulo etiam Serapio utitur, pro teſtudine: quam oſtracodermorum generis eſſe iam antè negauimus.

Ex Teſtudine marina finxerunt monſtrum, à quo Vitulus marinus auriculas habens præterita, deuoratur, Rondeletius Olaum Magnum notans. nos id monſtrum ex Olai tabula pictum dedimus ſuprà, pag. 249. fallitur autem in eo quòd uitulum auritũ ab eo pictum ait.

COROLLARIVM IIII. DE TESTVDINIBVS dulcium aquarum, Lutaria & Fluuiatili. 4

A Quæ lutariæ Teſtudines, ſiue Mures aquatiles uocantur, in dulci aqua & luto uiuunt. Has Ariſtoteles omydas ſiue emydas (*De his uocabulis, & Latino Mus marinus ſeu aquatilis, plura leges ſuprà in Teſtudine mar. Corollario A.*) appellat: & ſunt cæteris minores, Mediolanenſibus mirum in modũ expetitæ. Fuit & teſtudo quidem fluuiatilis trium cubitorum aliquando uiſa, ut Nicolaus Damaſcenus refert, Maſſarius. Alrach ſecundum expoſitores Arabes eſt teſtudo fluuiatilis. alij uerò dicunt eſſe ſpeciem piſcis. Andreas Belluneníis. ¶ Lutaria ſeu Mus aquatilis cortice tegitur molliori. renibus & ueſica caret, (*Rondeletius habere aſſerit:*) lienem exiguum habet, Ariſtot. diuerſis locis. In cœno & paludibus uiuit, Plinius. Ex minori genere teſtudines lutariæ, ſiue mures aquatiles dicti, niſi in aqua ſpirent, intereunt: & parere tamen educareq; (uti retulimus) ſolent in ſicco, Maſſarius. ¶ Ad comitiales datur muris uel teſtudinũ ſanguis, Plinius. ¶ Omis marina apud Kiranidem legitur libro 1. elemento ultimo. ubi & magicis quibuſdam oſtentationibus, quas referre piget, caput omidis adhibet. Quidam (inquit) *ὠμισάλας* uocant: eò quòd in humeris magnam uim habeat. nam *ὦμος* eſt humerus. Et ab initio eiuſdem elementi: Omys marina eſt hybenbras: aliud autem hymbros, tenue animal, cibo idoneum, quod uocatur menida. Sic enim codex noſter in pleriſque deprauatus habet. ¶ Si quis ſomniet ſe omidia & oſtreas comedere, uel alia huiuſmodi, in morbum incidet. Obſcurus quidam de ſomnijs ſcriptor.

In Gange Indiæ fluuio teſtudines naſcuntur, quarum teſta non minori magnitudine ſit quàm dolium capax uiginti amphorarum, Aelianus De animalibus 12. 41. Et rurſus 16. 14. Teſtudinis Indicæ & fluuiatilis teſta non minor eſt quàm ſcapha iuſtæ magnitudinis. decem enim legumínum medimnos capit.

CO-

Digitized by Google

COROLLARIVM V. DE TESTVdine terrestri.

Terrestres sunt formosiores, cortice politiore, in montibus & nemoribus hortisq; degentes, quarum carnes cibo sumptæ tabescentibus remedio esse traduntur. Sunt & aliæ terrestres testudines, chersinæ uocatæ, in desertis Africæ roscido humore uiuentes, Massarius. Ex recentio ribus quidam testudinem terrestrē, murem quoq; terrestrem uocat. ego apud authores de aqua- B tilibus tantùm, (ut marinis, fluuiatilibus, lutarijs,) hoc nomen reperiri puto. ¶ Testudines in Libya sunt, eæq; montanæ, & aspectu crispissimæ: quarum testa barbitis est accommodata, Aelianus de animalibus 17.14. ¶ In Libyæ desertis curruum magnitudine uisendę sunt. Interdiu subC ambulæ sub sua tecta non uidentur. Noctu procedunt in pastum, adeò lento gradu, utix ut mutare locum uideantur. Narrant fabulam: Appetente nocte, uiatori locum aliquem à ferís tutum ca- h. pienti oculis, uisam testudinem. Quam tumulum ratus (musco enim obsita erat) conscendit, atq; in excubijs aliquandiu fuit. Somno deinde oppressus, ubi noctis & quietis idem finis fuit: & ille sese alijs in locis (processerat enim illa) esse intellexit, percepta bestiæ facie, admirationem cum scientia nouæ naturæ commutauit: Cæsar Scaliger, ex Io. Leonis Africani lib. 9. de Africa.

Terrestres in syluis habitant: quæ, ut creditur, herbis & rore uitam ducunt. Has canibus in- E uentas rustici ad cibum transferunt. In cacabum, feruente aqua, conjciunt. Semicoctæ & ex- F emptæ, confracta testudine, ablatisq; intestinis ac pelle, iterum, donec exactè coquantur, in cacabum ad ignem ponuntur. Coctas pipere, croco, uitellis ouorum dissolutis, suffundes. ℞ Sunt qui ex allíato uel ex salsa comedant. Boni sunt alimenti: & sine moreto, medelæ uim habent, Platina.

Sunt qui è marina testudine terrestrem quoq; generari putent. Vide suprà in Marinis c. C

Ad intolerabilē prurítum: quum neq; uenæ sectio, neq; defricatio aliqua quicquam profuis- G set, quidam ex huius remedij usu malum exuperarunt: Testudo terrestris uiua in oleo coquatur, & ex oleo corpus inungitur, Aëtius. Si uteri ualde strangularint, testudinis iuxta mare natæ obolos tres in uini albi hemina, uel cyathis tribus tritos, bibendos dato, Hippocrates lib. 2. de morbis muliebribus. sed dubitari potest de terrestri an marina testudine sentiat, cum hæc quoque in sicco pariat.

Bœotij traducuntur, quòd face aut alio ignis fomento uulpibus testudinibus ue alligato, quæ H.e. puellent incendio perdere solerent, Suidas in Νικόμαχος.

TESTVDINES quasdam legimus in quibusdam insulis reperiri, de quibus dubitari potest, terrestres ne an marinæ sint. Ad Troglodyticen regionem multæ sunt insulæ in alto (mari,) in quibus testudo pluríma, Plínius. Χελώνη, ἥ τε χερσονησωτική, καὶ ἡ περὶ τὰς νήσους θηριώδης τὰς πολυμιδίας αὐτῆς φι λαμενικῆς, Arrianus in Periplo maris rubri. Sed hæ uidentur ad marinas referendæ. Vide suprà Corollario tertio De testudinibus marinis diuersis.

DE TETHYIS, RONDELETIVS.

De his iconibus lege quæ annotauit author circa finem Capitis.

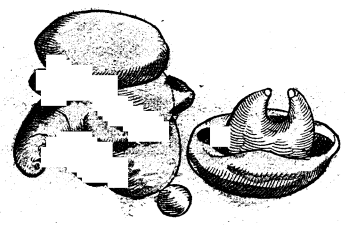

ΤΉΘΥΑ quæ & τήθη appellat Athenæus, quid ab Holothurijs differāt, iam diximus. Nostri bechus uocant. Plínius Græco nomine usus est, nisi quod fœmínino genere extulit, si non mendosi sint codices nostrí, in quibus Tetheas aliquot locis reperias. A

Aristoteles lib. 4. de hist. ca. 6. cùm qualis sit eorū testa, quóque modo saxis adhæ- B reant, exposuisset, fusiùs reliquas partes persequitur. Duo, inquit, foramina habent, à sese distantia, ualde exigua, ita ut ferè oculorum aciem fugiant, quibus humorem reddunt & accipiunt. Co ctio spoliatis primùm apparet membrana neruosa, corpus ambiens, carnemq; ipsorum totam continens: nulli è cæteris testaceis símilis, in omnibus tamen sui generis eadem. Adhæret hæc utroque ex latere membranæ circundanti, & qua adhæret, arctius id in utraque parte est, uidelicet

Digitized by Google

qua tendit ad meatus foras ductos per corium, quibus hauriri & emitti humorem diximus, quasi alter sit os, alter excrementi exitus, alter crassior est, alter tenuior, intus cauus uterque, inter hos modico intercedente interuallo. Hæc ex Aristotele, quibus pauca adijciemus, quò notior sit Tethyorum historia. Ea non solùm petris, sed etiam ostreorum nostrorum testis affixa sunt, & in ijsdem ueluti tumores duri esse cernuntur. Oui figurâ sunt, aliquando longiore. Testa extrà fusca, inæqualis & rigida, intus argentea, læuis. Tethyorum caro membrana alba inuolura uentriculi formam refert, rotundam scilicet & oblongam, meatus crassior & ampliór gulæ proportione respondet, alter minor podici. Vterq; colore est rutilo uel rufo, reliquum corpus croceum. Id totum corpus corio nudatum seorsum depingendum curauimus, quod ex duobus meatibus eminentibus, quos modò descripsimus, agnosces. Reliqua Tethya corio suo tecta adhærent. Quum digitis premitur, aqua per meatus exilit, alioqui sensum fugientes.

De iconibus.

G Iis inest sapor salsus cum amarore coniunctus, ob quem detergit, flatus discutit, ut non sine ratione scripserit Plinius, libro 32. cap. 9. Tethya torminibus, & inflationibus succurrere, & tenesmum dissoluere, renumq; uitia.

DE VERTIBVLIS, SIVE TETHYIS, BELLONIVS.

A Tethya siue Vertibula Venetorum uulgus Sponghas, hoc est spongias nominat.

B Ea à rusticis in foro piscario uulgò diuendi solent, magnitudine oui gallinacei: quæ si manu paulò uiolentiùs comprimas, syringæ modo aquam longissimè ex foramine parum ad latus sito eiaculantur: in Oceano ad litus Gallicum frequentia: alibi autem nusquam (quod sciam) edulia: quæ tu perfæpe ostrearũ testis adhærere Lutetiæ uideas. Vulgus Græcum Spherdoclos nominat. Propria appellatione calli à tergoris callosa duritie nominantur. Læui membrana intus ac foris conteguntur, quę posteaquam diu extra aquam cõstitit, tum rugas contrahit. Pars autem alia quæ uel instrumentalis, uel sensoria dici possit, nulla omnino in hoc exangui percipitur.

Vertibula integra. *Vertibula aperta.*

Icones hæ, eædém ne sint, cum ijs quas Rondeletius dedit, consyderandum.

COROLLARIVM.

Icones quatuor hic positas olim Cornelius Sittardus misit: quæ uel tethya esse uidentur, uel eorum naturæ propinqua. Duas maiores fungos marinos esse aut uocari in Italia, addebat, testæ duræ inclusos. Colore, ut pictos accepi, uario sunt, sed magna ex parte fusco. quæ uerò in maxima uirgæ, contextu quodammodo reticulato (ea continuæ esse debebant,) uisuntur, rubræ. Minores duas uulgò nominari Specie, earum pictura foris fusca hirsutaq; apparet, substantia (ut aliquis coniecerit) coriacea: intus autem caua & rubra. His ferè similiter sua tethya Bellonius pinxit.

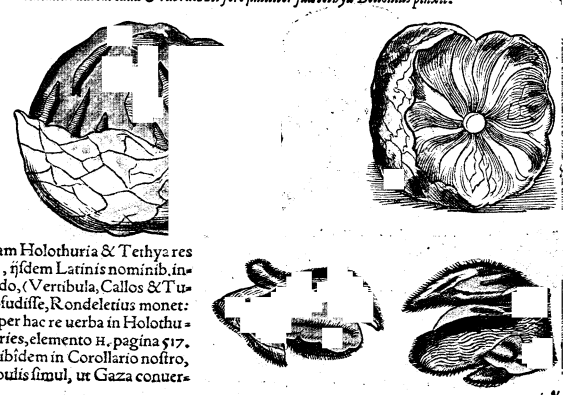

A Gazam Holothuria & Tethya res diuersas, ijsdem Latinis nominib. interpretãdo, (Vertibula, Callos & Tubera,) cõfudisse, Rondeletius monet: cuius super hac re uerba in Holothurijs reperies, elemento H. pagina 517. & plura ibidem in Corollario nostro, de uocabulis simul, ut Gaza conuer-

tit, &

ſis, & natura Tethyorum. Quid ab Holothuriis Tethya differant ſimiliter loco iam citato Ron
deletius docet. Tethya fungorum ueriùs generis quàm piſcium ſunt, Plinius. A Græcis rea
ctus ſingularis dupliciter effertur, τήθος, ut τιμὴ ος: & τήθυον, ut κρήμνυον. Pro τήθεα (per ε. in pe
nultima) apud Ariſtotelem hiſtoriæ 5.15. repono τήθυα. Eiuſdem operis 4. 6. τὰ τήθυα & τὸ τη
θεον legimus, & de partib. animal. 4.5. τήθυα. Apud Plinium lib. 32. cap. 9. leguntur tetheæ fœ
minino genere, ut Muſæ: hæ (inquit) ſugentes, &c. & mox cap. 10. tetheæ utiles ſunt. & in Cata
logo, Tethea, ut Muſa. Sic enim codices noſtri habent, non tethyæ, ut quidam legunt.

τήθη, (per iôta in prima, ego per ῆτα malim,) κογχύλιαι, ὄστρεαι, nominantur à Polluce 6.9. τὰ
δὲ πετραιοτρόφα ὠνόμασται, Nicander. id eſt, Tethe (ut Cete) quæ in muſco & algis creſcunt, aut natant,
aut capiuntur. uocat autem Tethe Patellas feras, quas nos Otia (id eſt, Aures:) Ariſtoteles uerò
ὄστρεας, & Homerus (ſimiliter) communi nomine ὄστρεας, Nicandri Scholiaſtes. Homerus memi
nit τῆς τηθείης, Athenæus libro 3. lego τηθύης. Sic enim Homerus Iliados Π. Πολλὰς δ' ὧν κορύσσεκεν ἀνὴρ ὀι
στεύσας ἀλεγεινὰ Νυὸς ἐκ θρῴσκων. quæ uerba ſunt Patrocli exprobrantis Cebrione è curru deie
ctò, tanquam urinatori. Eum locum enarrans Euſtathius: τήθεα (inquit) ab urinatoribus contre
ctantur, oſtreorum generis: ſic dicta à terra, quam Tethyn nominant. ſunt enim præ cæteris ma
rinis naturæ terrenæ, propter ambientis teſtæ duritiem. aut forſan denominantur à nutrice in
fantum, quæ τήθη dicitur: propter tenerum eius (corpus) uelutiq; lacteum & roſcidum: qua ra
tione huiuſmodi (oſtrea) etiam ἐρασίνητα quidam cognominat. Quòd tethe quidem ſiue oſtrea at
tinet, antiquos aiunt non piſcibus tantùm, ſed etiam oſtreis in cibo uſos fuiſſe: quanquam is ne
que utilis admodum, neque dulcis ſit: ſed neque parabilis, cum è gurgitis uado ubi iacent (ἐν τοῖς
βάθεσι τῆς θαλάσσης: *atqui propriè dicta tethya, ſecundum Ariſtotelem ſaxis adherent*) non aliter quàm ab uri
natibus auferri queant, Hæc ille. Etrurſus Odyſſeæ Δ. A uerbo θάω, θήσω, quod eſt lacto, (ui
detiam inferius in C.) deducuntur τήθη & τηθίς, (quæ nomina auiam ſignificant, τήθη aliquando
nutricem quoque:) & τήθεα quoque: quorum ſingularis caſus rectus eſt τῆθος, Ariſtoteli uſur
patus his uerbis: γίνεται ὄστρεον, μῦς, κτείς, κόγχη, λεπὰς, τῆθος, βάλανος. Etrurſus, cum ait: ὁ μὲν κτείς,
τραχύστρακος, ῥαβδίωδης: τὸ δὲ τῆθος, ἀβρόβαστον, λειόστρακον. hinc τήθη in multitudinis numero ca
ſus contractus: ut cum ſcribit Athenæus: Τὰ δὴ τήθη πεφαπλῆσια τοῖς πεφαρμακοῖς, καὶ πολυτροφώτερα.
Et quoniam inde genitiuus quoque formatur, τηθέων, τηθῶν: ſicut τηθέων, τηθῶν; iocandi occaſio
nem inde ſumpſit Ariſtophanes in Lyſiſtrata, his uerbis: Ὦ τηθῶν ἀνοβοστάκτων καὶ μικροσθίων ἀκελε
στῶν: de induſtria ſic alloquens uelutí amatas nutrices ac matres. ſunt enim τήθαι, uelutí τήθαι, id
eſt, nutrices. μαζοί-δια uerò urticæ marinæ. Hucuſque Euſtathius: quí tethe quæ nam eſſent,
ignoraſſe uidetur, & ab oſtreis (ſeu inter oſtrea) non ſatis diſtinxiſſe: ſicut & alius innominatus
Homeri Scholiaſtes, qui τήθαι nihil quàm oſtrea, uel genus oſtreorum interpretatur: & Nican
dri etiam, qui (ut ſuprà diximus) tethe putat eſſe Patellas feras: à quibus ea plurimùm differre,
collatis inuicem hiſtoriis, liquebit. A tethyo diminutiuum uidetur τηθωΐδιον. Epicharmus a
pud Athenæum libro tertio, τηθυνάκια cum teſtatis aliis diuerſis nominat. Latinè uel tethyum
tribus ſyllabis genere neutro dixerim: uel etiam tethus, duabus ſyllabis maſculino genere, ut ce
tus aliquí.

Tethya (inquit Gillius) Theodorus uertit Tubera, & Callos & Vertibula. Tubera quídem,
quòd ſic nullis fibris, quemadmodum tubera terrena nitantur. Callos uerò, quòd calloſa materia
tegantur. Iamnunc Græci non Græco nomine, ſed pluſquam barbaro Spherdoclos (*fortè à ſphæ
rende & Vertibuli nomen Gazam finxiſſe coniecerim*) nuncupant. Ineptiùs ij, qui accolunt Adriati
cum ſinum, ex eo Spongias nominant, quia cum premuntur, tanquam Spongiæ, ſic aquam fo
raminibus reddunt. Hoc genus piſcium Maſſiliæ in uulgus ignotum à paucis cognoſcitur: quí
dam ſenes, cum huius deſcriptionem ſub eorum oculos ſubieciſſem, & multum inculcaſſem, no
minarunt Vichonos: ueruntamen propter tempeſtates hos mihi oſtendere non potuerunt.

Holothuria (*Tethyæ potiùs*) ſunt qui uulgò ſpongiolas marinas putent uocitari, Braſauolus
Ialus. Ab eo quòd ſpongiæ quandam ſimilitudinem habent tethe, muſcoſo (ſi bene memini)
& fiſtuloſo corpore, Veneti ſpongias nominãt, uulgò Sphunge. Niphus alibi Vertibulum ſi
ue Tuber cum Vrtica confundit. Callus uerò (inquit, tanquam à uertibulo ſeparans, cum alibi e- *Vrtica.*
undem faciat) ad magnitudinem iuglandis eſt: cuius duritiei media eſt inter teſtam & corium.
Alibi Vertibula non rectè Vrticas à nonnullis uocari ſcribit. Vertibulum (inquit idem) forma
rotunda eſt, ſubter cum aliqua cauitate, cruſta calloſa, à qua & callus dicitur. Vulgò uerò apud
Tarentinos dicitur Verticillum, propter formam, & paruos quoſdam anfractus quibus deſcri
bitur. Tubera à colore & tumore dicuntur, Idem Niphus. Et lib. 4. de partib. anim. Tethya
(inquit) apud nonnullos ſunt Vrticæ atq; calli quídam ad magnitudinem iuglandis, duritie inter
teſtam & corium, colore ſuppallido & rubenti. ea frequenter in Pyrgorum litore ad Centuncel
las reperiuntur: quæ ſicuti palato iucundiſsima, ita & ſtomachis minimè inſalubria eſſe coniici
mus. Quídam confundunt uertibula cum urticis eadem eſſe uolentes, ſed error eſt cum diuer *Vertibula ab*
ſa omnino ſint: Vertibula enim teſta ſcabra ueluti corio integuntur, & pedibus carent, & immo *Vrticis differe*
bilia ſunt. Vrtica uerò (uti retulimus ex opinione Ariſtotelis) nullam teſtam habet, ſed corpus o- *re.*
mni ex parte carnem præſefert; & pediculos habet, ut polypus, & ſaxis abſoluta uagatur: decepti

forſitan uerbis Ariſtotelis octauo de hiſtoria dicentis, Nonnullorum natura corporis carnoſa eſt, ut eorum quæ tubera (tethya) appellantur, aut urticæ, ubi duo genera diſtincta non unum intellexit, ut ſit ſenſus: Natura corporis nonnullorum eſt carnoſa, cuiuſmodi ea ſunt, quæ tubera, aut ea quæ urticæ uocantur, Maſſarius.

Tethyorum Germanicum nomen facio, **Spritzling**, quòd eis compreſsis aqua, tanquam per ſyringem aut ſiphonem, exiliat. uel **Mägling**, quòd caro eorum uentriculi figuram præ ſe ferat. uel **Schwimmling**, quoniam & Veneti Spongias aut Spongiolas appellant.

B Tetheas oſtreis ſimiles Plinius dixit. Tethea ſimilia ſunt fungo plantæ marinæ, qualitatem manui indunt, quæ difficulter abſtergatur, Xenocrates Raſario interprete. addit optima eſſe in Smyrna Aſiæ inſula, Aegyptum ea non ferre. 10

Quæ tethya uocantur, (*Τὰ δὲ καλούμενα τήθυα. Gaza uertit, Quæ uertibula ſiue callos ſpeciali nomine à tegminis qualitate appellamus,*) naturam inter hæc genera (*teſtatorum*) peculiarem ſortiri notum eſt. iis enim ſolis corpus totum tegumento includitur, cuius duritiei inter teſtam & corium eſt: quamobrem modo præduri bubuli tergoris (*ὥσπερ βύρσα σκληρὰ*) ſecatur. Adhæret id genus ſaxis ſua teſta. Excrementum nullum in eo ſpectatur quale in cæteris oſtreis. Pars interior caua eſt, exiguo quodam interueniente continuo, humoréq; in altero (*διαφράγματι*) cauo conſiſtere ſolitus eſt. Pars uero alia quæ uel inſtrumentalis, uel ſenſualis ſit, nulla omnino percipitur: neque excrementitium quicquam (ut dictum iam eſt) quo in cæteris more continetur. Color eis, aut pallidus, aut rubidus eſt, Ariſtoteles Hiſtoriæ 4. 6. ubi & alia quædam adduntur, à Rondeletio recitata. Cæterum libri De partibus animalium quarti, capite quinto, de iiſdem ſic ſcribit: Tethya parum ſua natura à plantis differunt: ſunt tamen ſpongijs uiuaciora, (*ζωτικώτερα*: id eſt, animalium naturæ propinquiora.) Et mox: Tethyum igitur, & quicquid generis eiuſdem eſt, quia adhærendo tantummodo uiuit, ſimile plantæ eſt: ſed cum aliquid habeat carnis, ſenſum aliquem habere uideri poteſt. itaque utrò nam modo ſtatuendum ſit, incertum eſt. Habet hoc animalis genus duo foramina, rimámque (*διαίρεσιν*) unam, qua recipiat humorem cibo accommodatum: & qua rurſus emittat quantum humoris reliquum ſit, nihil enim excrementi ut cætera teſtata hoc ſe habere oſtendit. ex quo fit potiſsimùm, ut & hoc, & quicquid ſimile in animalium genere eſt, planta iure appellari poſsit: nec enim planta ulla habet excrementum. Præcingitur autem per medium tenui quadam membrana: in qua uitæ principatum eſſe ratio congrua eſt. Hæc Ariſtotelis uerba Michaël Epheſius declarans, de rima ſeu diuiſione tethyorum ſic ſcribit: *Τὰ δὲ τήθυα πόρος μὲν ἔχει σίνο, διαίρεσιν δὲ μίαν: ὥσπερ ἂν εἰ νάσσαις ὑμενώδη θαλλὸν διῳγκωμένον, καὶ σχίσαις αὐτὸν ἀνωθεν ἕως κάτω ὑπερθέν μέσα.* hoc eſt: Meatus (*ſeu foramina*) quidem in eis duo ſunt, diuiſio autem una: ac ſi fiſtulam aliquam animo concipias, (*non æquali, ſed*) tumido corpore, eámque ab alterutra parte ſcindas à ſummo ad imum.

In teſtatis quibuſdam continetur id quod ouum uocant: in alijs nihil tale apertè uenit, ut tethyis, Ariſtot. Tethya tota occuluntur teſta, (quam læuem habent,) ut nulla ex parte carnem detectam habeant, Idem.

C Rimis cauernisque ſaxorum tethya generantur, Ariſtoteles. Tethe inter muſcum & algas creſcentia apud Nicandrum leguntur: Vide ſuperiùs in A. Tetheæ inueniuntur ſugentes in foliis marinis, Plinius: Rondeletius pro foliis legit ſcopulis. Euſtathius tethe ſic dicta conijcit, à uerbo θάω, quod ſignificet θηλάζω: quod & pro lactare, & pro ſugere accipitur. Tethya gignuntur in cauernis ſaxorum: maximè uerò in cœno, & litoribus quæ phyco algá ue marina abundent. Inueniuntur & in muſco marino, aut alijs in herbis foliis ue marinis: Vuottonus, è Xenocrate ferè. ¶ Tethya glandésque, inter immobilia teſtacea olfactum minimè habere uidentur, Ariſtot.

F Athenæus libro 3. cum ex Hiceſio (ut uidetur) de teſtatis quibuſdam dixiſſet, ut purpuris, buccinis, pholadibus, ſubiungit: Tethe uerò prædictis ſimilia ſunt, & uberiùs alunt. ¶ Tethya rubea cibo idonea ſunt: pallida uerò ſeu lutea, amarulenta: Maſſarius tanquam ex Ariſtotele, apud quem nihil tale legiſſe memini.

Præſtantiſsima in Smyrna Aſiæ: in Aegypto nulla inueniuntur. Plurimum dant alimenti, renibus proſunt, & ſtomachicis, teneſmumq; patientibus atque iſchiadicis, etiam uentri ſuperiori una cum ruta, Vuottonus è Xenocrate, & partim Plinio. Coria eorum maximè non conficiuntur. Secantur etiam, & lauantur, ac liquore Cyrenaico & ruta, muria & aceto, uel ex aceto condiuntur: eſtq; operæpretium ea cum uiridi menta conficere, Xenocrates.

G Vide proximè retrò in F. ¶ Tetheæ ſimiles oſtreis in cibo ſumptæ, lateris dolores leniunt, Plinius. Cachectis, quorum corpus macie conficitur, tetheæ utiles ſunt cũ ruta ac melle, Idem. Contra dorycnium iuuant in cibo ſtrombi, buccina, tethya, &c. Nicander.

D E

DE THVNNIS SCRIPTA SEQVVNTVR HAEC.

EX BELLONII LIBRO.

De Thynno. *De Pelamyde.*

EX RONDELETII LIBRIS.

De Thunni, Pelamydis, Orcyni, aliisq; similibus nominibus.
De Pelamyde uera, seu Thunno Aristotelis.
De Pelamyde Sarda, uel Sarda simpliciter. *De Orcyno.*

COROLLARIA.

I. *De nominibus Thunnorum & similium piscium, uel ætate tantùm, uel etiam specie differentium, ordine literarum.*
II. *De Cordyla.* III. *De Pelamyde.*
IIII. *De Thunno.* V. *De Orcyno.*

DE THVNNO SEV THYNNO. BELLONIVS.

THYNNVS, uulgo Tunnus, in alto degit, Tyrrheno ac Mediterraneo frequens, Oceano atque Adriatico non item. Quamobrem Romanis, Massilienſibus ac Byzantinis, magis quàm Venetis ac Parrhiſinis notus. A (B)

Externo colore ac delineamentis ſatis ad Scombrum accedit, niſi quòd ille eſt longè maximus, Pelamydem, dum iunior eſt, magis referens: à qua hoc unum diſtat, quòd Thynnus liuidis eſt lateribus: hæc uerò undantibus maculis tranſuerſis, atq; obliquis diſtincta gerit latera. Cæterùm utercq; piſcis eiuſdem ferè eſt magnitudinis: tergoris pinnis, cauda, appendicibus, turbinataq; figura, ita alter alteri ſimilis, ut ementes unius & alterius magnitudinis incertos plerunq; decipiat. Sic Thynnus Pelamydem, Pelamys Scombrum, Scomber Coliam, Colias Lacertum refert. B

Magni eſt apud Italos pretij, cuius ſale conditæ, atque in uſum aſſeruatæ partes, pro uario gustu uariè à Salgamarijs, atq; Ichthyopolis nominari ſolent. Ventris enim pinguiorem adipem, uentreſcam ac ſurram: dorſum autem magis carnoſum ac macilentum, Tarentellam appellant: quæ longè minori pretio uenundari ſolet. (*Aliter Saluianus Typhernas: Thynnorum inquit, ſalitas partes pingues Itali Tarantello appellant: pinguedinis uerò expertes, Tonina.*) F

Viſum eſt mihi antiquiſsimũ numiſma Lutetiæ apud quæſtorem Grolerum, cuius in altera parte, ſpica depicta erat, in altera Thynnus, lunã ſuperiorem habens: ac quod ſubtus ſcriptũ erat, (neſcio qua ratione) uocem hanc referebat Philippenze. Id ubi conſpexi, protinus mihi uenit in mentem horum uerſuum, quibus Amphilytus apud Herodotum lib. 1. ſic uaticinatur: H.2.

E nummus proiectus, item ſunt retia tenta: Nocte meant Thynni claro ſub ſydere lunæ.

Proinde, tres cubitos ut plurimum longus eſt Thynnus, craſſus uerò per medium, quantum utriſq; ulnis iuſtæ magnitudinis homo complecti poteſt: utrinq; gracileſcit in remi modum. Pinnas ad latera circa branchias gerit, ſub uentre duas, ſuper tergo undecim: quarum prima, duodecim aculeis armata eſt: atq; ubi deſinit, ſecundam excelſiorẽ, paruam ſine aculeo procreat, à qua nouem aliæ deinceps paruæ pinnę eodem ordine uſq; ad caudam diſponuntur. Hanc uerò lunatam gerit, in cuius radice utrinq;, (ut in Scaro,) unam appendicem uideas. In ea autem caudæ regione, quæ ad uentrem pertinet, mox à podice, pinnam nullo aculeo præditam cernes, cui nouẽ aliæ ſuperioribus ſimiles ſubſeruiunt. B

Quòd autem ad internas Thynni partes attinet, cor illi eſt turbinatum, atque in conum effor- *Interiora.*
matum, robuſtiſsimo pericardio communitum, ſolidum, nulliſq; cauernulis præditum: cui duo ueluti meatus (fiſtulas Ariſtoteles uocauit) ſibijnuicem inſidentes iuglandis craſsitie accumbũt, pulmonis officio fungentes: atque his tertium adhæret, trachiæ arteriæ (*Has partes an rectè pulmoni & arteriæ conferat Bellonius, conſiderandum*) munus obiens. Diaphragmate ſecernitur, ſub quo uentriculus (ut in Delphino) oblongus, quem hepar in multiplices lobos diſciſſum ambit, quorum maximus palmi longitudinem, latitudinem autem duorum digitorum excedit, ſecundum pylorum ad ima tendens. De pyloro, ac concauis hepatis regionibus, fellis folliculus ſemipedem longus appendet, huicq; ſuperiacent etiam adnatæ infinitæ apophyſes, atque in quandam ueluti cæſariem deſinentes, quam uenæ plurimæ in gyrum ambiunt, quæ rectà cum inteſtinorum uenis deducuntur ad hepar. Pauca autem inteſtina habet, eaq; exilia, ac tribus tantùm gyris in reflexæ tubæ modum contorta.

DE PELAMYDE, BELLONIVS.

Pelamydem, Scombrum, Thynnum, & Orcynum, paruos, ſi rectè obſerues, nuſquam eos quidem ex ſuo genere deſciſcere, atque in aliud tranſire comperies. Quamobrem multùm mihi A

Digitized by Google

abſurdum uideretur affirmare, Pelamydes ex paruis Thynnis originem ducere. (*Diſcrimen eius à thynno, ſuprà in Thynno indicat, & mox in fine huius Capitis.*)

B Tota piſcis moles argenteo colore micat: ſquamis integitur tenuiſſimis: caudam lunatam habet: lineam ad latera nigram, quæ corpus per medium utrinq; interſecat, à ſuperiori branchię angulo rectà ad caudam protenſam. Pinnas utrinq; ad branchias unam, duas ſub uentre: quarũ quæ tergoris faſtigium occupat, ea continua eſt, ut in Sargo ac Sparo: & præter has, quintam aliam ab ano ad caudam protenſam. Branchiarum (quæ utrinque quaternæ numerantur) ſpineum tegumentum multùm illi eſt carnoſum: cuius generis eſt utraq; maxilla, præſertim inferior: dentes in ordinem diſpoſiti, atque in ſerrę modum inciſi. Lingua aliquantulum lata, ſed oblonga et aſpera, branchijs inhærens, quarum quæ capiti magis uicinæ ſunt, ipſi carni confuſæ apparent. Oculos in Melanuri modum grandes ac uarios habet: Cor triangulare ac ſpongioſum, in cuius pericardio caruncułam inuolutam cernes, quæ leui calamo inflata diſtenditur. Hepar pallidum, in duos (C) oblongos lobos diffiſſum, uentriculum undecũq; fulciens. Pelamys omnibus promiſcuè piſcibus ueſcitur, Anguillis, Gobionibus, Caridibus, Salpis: quamobrẽ apophyſes illi ex Pyloro prodeunt ferè innumeræ, quæ eius uentriculum fibris omnis generis contextum ambiunt. Lienem habet gracilem, per uentrem extenſum, quatuor digitos longum, inteſtinis inhærentem. Fel luteum, folliculo gracili è dextro hepatis lobo dependens, bis reflexum, ut in Marina Tinca dicetur, ſpleni uicinum: quod ſi extenderis, octo digitos longum comperies. Vulua Pelamydibus fœminis (ut in alijs piſcibus) eſt bicornis.

F Pelamydes (ait Galenus) ſale conditæ, laudatiſsimis ſalſamentis non cedunt: unde paſsim uſitato nomine ſalſamentum Sardicum appellatur. Poſt Sardas autem ac Pelamydes, Myli, qui ex Ponto afferuntur, plurimùm laudari ſolent in condimentis.

B Ego Pelamydes cum Thynnis aliquando contuli, eundemq; ambobus habitum figuramq; deprehendi: pinnas, caudam, ac tergoris appendices utriq; perſimiles, eademq; forma tornatos. Verumetiam Pelamydem cum grandi Scombro ſiquando conferas, utriuſq; eoſdem pinnarum ordines, & corpus eodem pacto efformatum eſſe conſpicies. Sic quoq; Colias cum Scombro, & Scomber cum Lacerto conueniunt.

In quibus ei cũ uenia cũ thynno.

DE THVNNI, PELAMYDIS, ORCYNI ALIIS'QVE ſimilibus nominibus, Rondeletius.

Nominũ incertitudinem multis errandi eſſe cauſam.

NON ſine magna ratione Galenus medicorum omnium doctiſsimus & eloquentiſsimus optauit aliquando res poſſe tradi ſine nominibus, ut ſophiſtis, & natura contentioſis eriperetur de nominibus decertandi & calumniandi occaſio. Nihil enim eſt quod exquiſitam rerum cognitionem obſcuriorem efficiat, quàm inutiles de nominibus diſputationes & amphibologiæ, quæ permultos etiam uiros doctos in errores induxerunt: quos cùm (*alij*) poſteà non deprehenderent, quod maioribus nimis addicti eſſent, illosq; erroris inſimulare nefas eſſe ducerent, eandem quam ab alijs errandi occaſionem acceperant, cæteris præbuerunt. Huc acceſsit rerũ negiecta peritia, ob quam multi ſiue interpretando, ſiue ueterum Græcorum monimẽta Latina faciendo, in Philoſophiam & Medicinam errores multos inuexerunt. Id quod maximè in Ariſtotelis, Galeni, Hippocratis conuerſionibus uidere licet. Eandem ob cauſam ſæpe in multorum piſcium cognitione diu deſudauimus: nam interdum piſcis unus multis nominibus à quibuſdam deſignatur, quæ apud alios nomina diuerſorum ſint piſcium. Interdum idem nomen à diuerſis ſcriptoribus, diuerſis piſcibus poſitum eſt. Porrò ea nonnunquam aliter Plinius, aliter Theodorus Gaza, aliter alij Latini ſcriptores Latinè expreſſerunt. Quæ uarietas tum nominum, tum interpretationum magnam rebus obſcuritatem affert, cum in multorum piſcium deſcriptione, tum maximè in thunnis & pelamydibus, de quibus nunc agimus. Etenim alij thunnos, thunnidas, pelamydas eundem piſcem eſſe dixerunt. Alij pelamydas à thunnis ſola ætate: alij non ſolùm ętate, ſed etiam genere differre exiſtimauerunt. Alij nomina partium quarundam piſci toti tribuerunt. Primùm Ariſtotelem libro 6. de hiſto. animal. cap. 17. proferamus, qui hæc de thunnis: ὅπαν γὰρ τέκωσιν ὧν ὄσφ̃ γίγνονται ἐκ τοῦ ὠὸς ἂς καλοῦσιν οἱ μὲν σκορδύλας, Βυζάντιοι δὲ αὐξίδας, εἶτ' ὀλίγας ἡμέρας αὐξηθῶσι, καὶ ἰσχύσωσιν δὲ φθινοπώρου ἅμα τοῖς θύννοις, εἰσπλέουσι δὲ τοῦ ἔαρος οὗτοι καὶ πελαμύδες. Cùm thynni in Ponto pepererint, ſiunt ex ouo quas uocant alij ſcordylas, (ſunt qui cordylas legant) Byzantij auxidas, ideo quòd paucis diebus augeſcunt: & Ponto exeunt autumno unà cum thunnis, remeant uerè ſam pelamydes factæ. Et ἐκλιπουσῶν ποτε τῶν θυννίδων χωρὶς, οὗ ἐχρῶντο καὶ οἱ θύννοι ἀφ' ἑλιπον. δοκοῦσι δ' ὠιαυτὸν προσδύεσθαι τὴν πελαμύδων. Cùm thynnides anno uno aliquando nullæ fuiſſent, inſequente anno thunni quoq; nulli fuerunt: uidentur enim thynni quàm pelamydes anno uno maiores eſſe. Vbi pro θυννίδων Gaza legit πελαμύδων, idq; rectiùs meo quidẽ iudicio, Plin. lib. 9. cap. 15. Cordyla appellatẽ partus, qui fœtas redeuntes in mare autumno comitatur. Limoſæ uerò à luto pelamydes incipiunt uocari, & quũ annuũ exceſsêre tempus, ſam thunni. Vides cordylam, thunnum, pelamyda idem eſſe, niſi quod cordyla ſit thunnorum fœtus, pelamys anno minor thunno. (*Plura de pelamydis nomine, proximè ſequente capite leges in A.*) Athenæus libro 7. Σώστρατος δὲ ἐν διδύτοις πρὸς ζώων τὴν πελαμύδα, θυννίδα καλεῖσθαι λέγει· νομίζω (*legendum μᾶζω, ut recte Euſtathius*

Circa Thunnos nominũ uarietas.

Cordylæ.

Ibidem. Thynnis non alia quàm pelamys.

Digitized by Google

ſ. ἐκεῖνος repetit, quod non animaduerterit Rondeletius) δὲ γινομένῳ, θύννου: ἢ δὲ μέζονα, ὄρκυνον: διαφθειρόντως δὲ διαφερόντων γίνεσθαι κακῶς. id eſt, Soſtratus in ſecundo de animalibus pelamyda, thynnida uocari ait, opinor, quum thynnus ſit, (*Vertendum erat, non, opinor: ſed: cum uerò maior euaſerit, thynnum. hoc rurſus maiorem, orcynum.*) hoc autem maiorem, orcynum: cùm uerò mirũ in modũ accreuerit, cete. Et apud eundem Heracleon Epheſius thynnos ab Atticis orcynos uocari ſcripſit. Et Archeſtratus. Orcynus. Cẽtos.

ἀμφὶ δὲ τῷ ἱερᾶι τε καὶ ἀγχιάλοιο Σάμοιο ὀνομαστῆς μέγαν, ὃν κικλήσκουσι
ὄρκυνον, ἄλλαι δ' οὐ κῆτος. Ad ſacrã Samon & populis famaq; celebrem
Prægrandis capitur thunnus, quem nomine dicunt Orcynon, aſt alij cete.

Plinius: Orcynus pelamydum generis maximus, neque redit in Mæotin, ſimilis tritoni, uetuſtate melior. Hîc pro melior maior, uel peior legendum eſſe poſteà docebimus. Ex his cõſtat præter cordylam, pelamyda, thynnida, thunnum, etiam orcynum pro eodem piſce accipi, ætate ſolã diſtantem. Lib. 32. cap. 15. Triton. Concluſio.

Porrò pelamyda ſiue thunnum ueluti genus eſſe quod tritonem, ſynodontida, ſardam, pompilum, melandryam comprehendat ueterum teſtimoniis comprobabimus. Plinius lib. 32. cap. 11. Triton Pelamydum generis magni: ex eo uræa cybia fiunt. Et Sarda uocatur pelamys longa ex Oceano ueniens. Et lib. 9. cap. 1. Thunni ſæpe nauigia uelis euntia comitantes mira quadam dulcedine, per aliquot horarum ſpatia, & paſſuum milia à gubernaculis non ſeparantur, ne tridente quidem in eos ſæpius iacto territi. Quidã eos qui è thunnis id faciãt Pompilos uocãt. Athençus: Pelamydem uel Thunnum uelut genus eſſe ad multas ſpecies.

πελαμύδους ὃ δὴ μεγίστων θύννων ἐιδὸς ὄζα. Melandrys maximorum thunnorũ ſpecies eſt. Ruſus Athe Lib. 3.
neus ex Diphilo: ἡ δὲ πελαμὺς πολύτροφον μέν ὄζα, καὶ βαφῆς ἀρίλαιά ὃ ἡ ὀνίτη τοῦτον. παχυδιδεῖς δὲ κεῖται Melandrys.
ὑφ' ἡμῶν θυνιλίσος, καὶ λεπιστικά. ἡ δὲ μέζων, σωσθυντὶς καλεῖται. ἀναλογῶν μέντοι ὁ χελιδονίας τῇ πελαμύδι Libro 8.
πλειότροφός ὄστιν. ἡ δὲ χελιδὼν ἧ ὡς πολύπου ἰσοτιμία, ἔχει τὸ ἁπαλὸν αὐτῆς ὑγρόν, σύχνοιαν ποιῶν, εὐκινησίαν ἄιμα. ὁ δὲ ὄρμα, βαρυφώνιος, εὐ ὁ μέζων πυρώδεσιν ὡς χελιδονία ἡδὺ τὸν σκληρότητα. τὰ δὲ ὑπογάστρια αὐτοῦ, εὐ ἡ κλεὶς, σύντομα, καὶ ἐπιπλά. οἱ δὲ κοινὰ λεγόμενοι, παχυδιδύκτου εἰσὶ μέζονι. ξανθίζει δὲ ὧν ποσὶν βραμώδης ὄζι, εὐ ἐπιπλωτρόφος ἐν τῷ ὠρκίνῳ. Habes hîc Synodontida maiorem eſſe Pelamyda. Totum Athenæi locum adſcripſimus, ut deprauatiſſimũ pro uiribus corrigeremus, et ei lucem aliquã adferremus. Primùm igitur pro κελιδόνι reponendum κυβίῳ: eſt enim κύβιον cõciſa Plinio (lib. 32. cap. 11) uel ſalita pelamys, de quo paulò pòſt plura. Deinde pro ἀναλογῶν μέντοι ὁ χελιδονίας τῇ πελαμύδι, σκληρότερος ἐν ὄζι, legendum, ἡ δὲ μέζων, σωσθυντὶς καλεῖται, ἀναλογῶν μὲν τούτῳ ἡ χελιδὼν, τῇ πελαμύδι σκληρότερός ἐν ὄζι. & pro τῷ πολύπῳ, legendum ὡς πομπίλῳ: pro ὡς χελιδονία, τῇ χελιδόνι. Poſtremò pro ξανθίαες, ξυῷ Emendatur Athenæi locus.
ες. Nuſquam enim reperias chelidoniam pro piſce, ſed chelidonem, quæ hirundo à Latinis uocatur, de qua ſuo loco dicemus: neque ξανθίαν, ſed ξυθίζειν de quo paulò pòſt. Quibus quæ hîc dicuntur, optimè quadrant. Locus igitur Athenæi ſic uerti poteſt. Pelamys multum alimenti præbet, grauis eſt, urinam cit, difficilè concoquitur: ſalita uerò ſimiliter ac cybium, aluo facilis eſt, extenuandiq; uim habet. Maior autem ſyndontis uocatur, cui ſimilis chelidon pelamyde durior eſt: chelidon uerò pompilo ſimilis, ſuccum ex ſe habet, nitidum (*bonum*) colorem efficientem, & ſanguinem mouentem. At orcynus lutoſus eſt, & maior: tam ſicca eſt carne quàm chelidon, huius ímus uenter, & clídium ori grata ſunt & tenera, coſtæ ſalitæ mediocri ſunt bonitate. Xiphias uirus (*aliquatenus*) reſipit, & orcyno teneríor eſt. Idem conuertitur.

Non me latet Hermolaum Barbarum (in Annotationib. in cap. 11. libri 32. Plinij) coniecturã neſcio qua motum exiſtimaſſe tritonem eſſe id quod chelidoniam uocant Græci, apolectum uerò quam Synodontida: ſed quàm leuis ſit coniectura liquet ex ipſo contextu: cùm enim ſemel χελιδόνι legatur, cui alij piſces comparantur, cur in eadem comparatione perſeuerante ſententia, non chelidon deinceps ſed chelidonias legatur? Præſertim cùm chelidoniæ piſcis nomen neque apud ueterem ullum aut recentem ſcriptorem Græcum Latinúm ue reperiatur. Dices chelidonem piſcem longè diuerſi generis eſſe à thunnis & pelamydibus, quapropter ineptiſsimam fore horum cum hirundine collationem. At confert Athenæus non ſpeciem cum ſpecie, non figuram cum figura, ſed carnis ſubſtantiam cum carnis ſubſtantia, quæ cùm in hirundine reuera ſicca duráque ſit, ei pelamydes, orcynósque meritò confert. Hac collatione utitur Athenæum uerba ipſa perſpicuè indicant: ὁ δὲ ὄρκυνος βορβορώδης εὐ μέζων πυρώσεως τῇ χελιδόνι (ὡς χελιδονίαι, *codices impreſſi habent, quod & nos probamus*) κατὰ τοῦτο σκληρότητα. Eodem modo intelligere oportet, ſynodontidi ſimilem eſſe chelidona. Quod uerò Hermolaus ait, apolectum eſſe quam ſynodontida uocat Athenæus, id equidem probabile eſſe duco: nam ut ſynodontis Athenæo maior eſt pelamys, ita apolectus Plinio lib. 32. cap. 11. Pelamys, inquit: earum generis maxima apolectus uocatur, durior tritone, uel ut emendat Hermolaus, apolectum uocatur, durius tritone, qui Plinij locus alterius loci me admonet, cuius paulò antè etiam meminimus. Orcynus pelamydum generis maximus, neque redit in Mæotin ſimilis tritoni, uetuſtate melior. Hunc locum mendoſum eſſe diximus, idq; non ſine ratione. Cùm enim, ut ex Athenæo diximus, orcynus ſit lutoſus, dura ſiccáque carne, cúmque corpora omnia quo uetuſtiora, eò ſicciora, duriora, magisq; exucca fiant, neceſſe eſt orcynum uetuſtate deteriorem fieri. Quare pro uetuſtate melior reponendum uetuſtate peíor, uel maior. De chelidonia contra Hermolaum. De Apolecto. De Orcyno Plinij locus emendatur.

Digitized by Google

Hactenus de his quæ nomini pelamydis uel thunni ſubſunt. Nũc de horum partibus, quæ ſa
pe totis piſcibus attributa ſunt. Plinius lib. 9. cap. 15. Thunni membratim cæſi ceruice & abdo
mine commendantur atq; clidio, recenti duntaxat, & tum quoque grauí ructu, cætera parte ple-
Melandrya. nis pulpamentis ſale aſſeruantur. Melandrya uocãtur cæſis quernis aſſulis ſimillima, uliſſima ex
his quæ caudæ proxima, quía pinguí carent, probatiſſima ea quæ faucibus, & in alio piſce circa
caudam exercitatiſſima. Pelamydes in apolectos, particulatimq; conſectæ in genera cybiorum
diſpartiuntur. Habes hìc melandryam pro particula thynnorum aſſulatim diuiſa, quæ ab Athe-
Apolectus. næo loco antè citato magnorum thynnorum ſpecies eſſe dicebatur. Adhæc apolectum pro par-
te, uerùm libro 32. cap. 11. pro pelamyde maxima.
Cybia. Cybium (inquit Plinius ibidem) uocatur conciſa pelamys, quæ poſt quadraginta dies à Pon-
to in Mæotin reuertitur. Martialis: Vel duo fruſta rogat cybij, tenuemq; lacertum.
Libro 3. Ibidem. At Hiceſius apud Athenæum πλαμύδας κύβια εἶναι φησὶ μεγάλας: pelamydas aít cybia eſſe magna.
Apud eũdem cybia & horæa ſalſamentorum nomina ſunt: τῶν ταριχῶν τὰ ἐκπεμπόμενα κεφάλαια εἰς τὰ ἀν-
φάκας: τὰ δὲ πόνους, τὰ θυννία. id eſt, Salſamentorum macrorum optima eſſe horæa, pinguium uerò
thunnia. &, κεφάλαια δὲ τὰ μὲν ἐκπόνων κύβια, καὶ ὡραῖα, καὶ τὰ τούτοις ὅμοια γένη: τὰ δὲ πόνων, τὰ θυννία. Ma
Lib. 4. de ling. Lati. Triton. Vrea. Thynnades. crorum optima eſſe cybia & horæa, & his ſimilia: pinguium uerò, thunnæa. Varro cybium &
thynnus, & cuius partes Græcis uocabulis omnes, ut Melandrya atq; uræa. Plinius: Triton Pela
mydum generis magni: ex eo uræa cybia fiunt. Sunt autem ὡραῖαι ſiue ὡραῖαι partes caudæ proxi-
mæ. Cybium uerò dicitur autore Feſto Pompeio libro 3. quía eius medium æquè patet in omnes
partes, quod genus à Geometris κύκλος dicitur. Dicuntur etiam θυννίδια teſte Phauorino πυῤῥὸν τὸ
πελάγει. Hæc de nominibus, ex quibus, niſi peritè diſtinguantur, magna rerum confuſio diffi-
cultaſq; conſequitur.

DE PELAMYDE VERA, SEV THVNNO
Ariſtotelis, Rondeletius.

A DICITVR θύννος à Græcis mas, & θυννὶς fœmina, eadem nomina Latini retinuerũt. Ve-
Lib. 9. cap. 15. λαμύδα Gaza limariam uertit. Plinius limoſam. Limoſæ, inquit, pelamydes à luto incipiunt uo-
cari. Dicta eſt Pelamys παρὰ τὸ ἐν τῷ πηλῷ μένειν, quòd in cœno ſe occultet. Quanquam Plutarchus
(in libello, Vtrum prudentiora ſint terrena animalia aquatilibus) à grege nomẽ illi datum putet,
neſcio qua de cauſa. Ἀμείνους καὶ τόνομα πρόσφορον ὁ σωμαγλασμός, οἶμαι δὲ καὶ τῆς πηλαμύος. φώνη δὲ ἐπὶ
τοῦ θύειν καὶ ὁρμᾶν, ab impetu & cõcitatione. Italía tota cum prouincia Pelamyde uocat. Thunnus
B piſcis eſt marinus, gregalis, lacerto minori ſiue ſcombro ſimilis, ſi colorem & maculas excipias.
(Pelamys Sarda.) Vel ei qui pelamys Sarda poſteà nominabatur tam ſimilis, ut idem planè eſſe uideatur, tam ob
corporis figuram, dorſi colorẽ, maculasq; uelutí plumbeas, quàm ob appendícum uentriculi nu-
merum aliarumq; partium internarum ſimilitudinem. Hac igitur nota hunc ab illa diſtingues,
quod pelamys Sarda partem quæ pinnis, quę ad branchías ſunt, ſubeſt, ſquamis tectam habet. Pe
lamys uerò ſimpliciter, ſeu thunnus Ariſtotelis, ab omnibus ſquamis omnino nudus eſt: ſed cute
eſt planè læuí & tenuí, uentre lacteo, dorſo plumbei coloris, quibuſdam locis candido, obſcurio-
ribus quibuſdam & nigrioribus à dorſo ad uentrem deſcendentibus lineis tranſuerſis, breuiori
à ſeſe interuallo diſtantibus quàm in pelamyde Sarda. Pinnas & caudã ſcombrí, colíæ, amíæ pin-
nís caudæq; ſimiles habet. Duas in dorſo, alteram ſub podice. Ad branchías & ſub uentre binas.
Caudam creſcentis lunæ figurâ.
Lib. 5. de hiſto. animal. cap. 9. Libro 7. Marem à fœmina ita diſtinguit Ariſtoteles, & ex Ariſtotele Athenæus, ut fœmina ſub uen-
tre pinnulam habeat quæ aphareus uocatur, qua mas caret. Sed tam in mare quàm in fœmina
ſemper pinnam ſub uentre deprehendí, uerùm in mare diuiſa non eſt, in fœmina diuiſa, opinor
ut podicis foramen dílatarí & commodiùs fœtus edí poſsit. Branchías quaternas, duplices ha-
bet: uentrículi appendices propemodum ínfinitas. uentrículum magnum. Inteſtina tenuía, recta.
Hepar ex albo rubeſcens. Fellis ueſicam ab hepate pendentem, & inteſtino ſecundum eius lon-
gitudínem annexam. Carne eſt pinguí ſuauíq;.
A. Thunnum uerũ hunc eſſe. Lib. 2. de hiſto. animal. cap. 13. Hunc uerum eſſe thunnum Ariſtotelis cũm alia multa, tũ hoc maximè confirmat, quòd Ari-
ſtoteles thunnos inter læues piſces recenſet. Læues autem uocat qui nec ſquamoſi ſunt, neq; aſpe
ra cute; cuiuſmodi eſt is quẽ hîc oculis ſubíjcimus. At thunnus noſter, id eſt is qui à nobis ton uo
(C) cat, ſquamis magnis tegit, ſed ita ad amuſim cõpactis, ut ijs carere uideatur. ſed ſquamæ coctio-
ne dehiſcunt, tumq; perſpicuè apparent tenui membrana contectæ. Præterea thunnus de quo
hoc cæ

ter capite agimus, gregalis est, œstro siue asilo cõcitat canicula oriẽte, id quod Aristoteles etiã p- dicit. Thũni & xiphiæ œstro concitant, circa canis exortũ. tunc enim habet uterq; sub pinna ue- nenu miculũ œstrum uel asilũ nuncupatũ, scorpioni similẽ, aranei magnitudine. Infestat aũt tan dolore, ut nõ minùs interdum xiphias q; delphinus exiliat, unde fit ut in nauigia sæpenumero incidat. Eadẽ Plinius lib. 9. ca. 15. & Athenæus ex Aristotele tradũt. Oestri à paucis cogniti figu ram in orcyno repræsentauimus, (*& suprà in Asilo, elemento A. pag. 112.*) His omnibus adstipulat Ita liæ Prouinciæq; uulgaris appellatio. Quã uerò pelamyde uocat uulgus in Gallia nostra Narbo nensis, ea nõ est ex thunnorũ, sed potiùs cyaneorũ genere, de quibus deinceps tractabimus, (*secun dum à se Glauci uocatã speciẽ inter cyaneos, uulgò palamide uocari scribit: et pompiliũ quoq; pro pelamyde uendi.*) Cùm igit̃ nulla omnino nota sit, qua thũnus quẽ hic depinximus, à thũno Aristotelis discrepet, ad hoc capite planè expressisse, affirmare nõ dubitamus. Neq; id omittendũ, sine causa reprehẽdi Aristotelẽ à quibusdã, (*ue Bellonio,*) q; dixerit pelamydas in thũnos mutari: illi enim nõ rectè thun num uulgarẽ (*Orcynũ puto intelligit, hunc enim uulgò Ton uocari scribit*) pro thũno Aristotelis usurpant. Et Aristoteles nunq; dixit pelamydas in thũnos mutari, sed ostendere uoluit eiusdẽ pisces diuersa nomina pro diuersa ætate, quũ dixit paruos thunnorũ fœtus cordylas appellari, quæ Ponto exe- unte fœtas comitãtes, eòdẽ redeũtes uere, quũ iam satis accreuerint pelamydes dici, pelamydibus uerò maiores anno uno thũnos appellari, in quo quid erroris esse possit nõ uideo. Id equidẽ fal- sum esse crediderim, quòd scribit thũnos non diutius biennio uiuere. Sed id ex piscatorũ potiùs q; ex sua sentẽtia profert, quod satis uerba ipsius declarant. Pelamydas & thũnos idẽ Aristote- les lib. 5. de hist. anim. cap. 10. autor est in Ponto parere, nec usq; alibi. Et thynni, pelamydes, amiç Ponti subeũt uere, & æstiuãt. Plinius: Thynni intrãt è magno mari Pontũ uerno tempore grega tim, nec alibi fœtificãt. Rursus Aristoteles: Æstate mẽse Iunio thũnis circa solstitiũ parit. Et, Coẽ unt thũni & scõbri mense Februario post idus, pariũt Iunio ante nonas. Quæ si uera sunt, nescio quomodo cõsentire possunt eũ ijs quæ alibi ipse scribit: Ἡ δὲ θυννὶς ἅπαξ τίκτει, ἀλλὰ δὶς ἐν τῷ ἦρι καὶ μετόπωρα: ὁ δὲ τὸν μετόπωρα τεκοῦσα πρωΐαν ἔχει τὴν ὠοτοκίαν, ὥστε ὁ ἐν μετοπώρῳ γόνος πρῶτον μὲν τὸν ἐνιαύσιον τόκον ἔχει, ἔπειτα τὸν ὕστερον, ἔαρος. id est, Thynnis semel parit: sed quia partẽ præmaturè, partẽ serò producit, fœtificare bis creditur. prior e- nim fœtus est circa Decembrẽ ante brumã: alter uere. Vbi ante brumã diximus, Gaza à bruma nõ rectè uertit, si quidẽ πρὸ βροτῶν legendũ sit: βροτὸς enim Græci solstitiũ uocant: Decẽbri uerò mense solstitiũ est hybernũ, cuius dies bruma à Latinis dicit̃ quasi βραχὺ ἦμαρ, id est, brẽuis dies. Est enim is totius anni dierũ breuissimus. Porrò per mihi mirũ uideri debet, thũnos nusq; alibi q; in Pon to parere. Fateor equidẽ pastũ illic partumq; tũ commodiorẽ, tum uberiorẽ esse, propter dulciũ aquarũ copiã, quibus thũnos quanuis natura carniuoros delectari, & pinguescere nos ipsi expe- rimur. Quũ enim magnæ frequẽtesq; pluuiæ fiũt, thynnos atq; cõsimiles pisces pinguiores, cras- hioresq; habemus. Sin sicca & squallida fuerit anni cõstitutio, macros & tenues. Huc accedit be- luarũ marinarũ, quæ piscibus infestissimæ sunt, raritas: nulla enim in Ponto est præter phocã & delphinũ. (Castigãdus enim est Aristotelis locus lib. 8. de hist. anim. cap. 13. Ἔξω γὰρ φαλλίνης καὶ δελ φῖνος, οὐδὲν ἄλλο θηρίον ἐν τῷ πόντῳ. Vbi Gaza φωκαίνης legit. Legendũ uerò φώκης ex Plinio, qui lo cum hũc Aristot. transtulit. In Pontũ nulla intrat bestia piscib. malefica præter uitulos & paruos delphinos.) Hæc inquã fateor. Verũ si ideo in Ponto solùm parere existimãtur, quòd nulli parui alibi reperiũtur, necessaria ad id concludendũ causa hęc mihi esse nõ uidet: nã nec in Ponto, nec alibi paruos admodũ uix reperiri puto, cùm pisciũ genus omne præcipua celeritate adolescat, ma xime in Ponto, inquit ex Aristotele Plinius. Iam uerò si thunnos hyeme parere uerũ sit, ut loco uno priùs citato scripsit Aristoteles, ijdemq; hyeme lateãt imis gurgitibus, unde postea pinguis- simi fiant, ut idẽ Aristoteles autor est, nihil mirũ paruos thunnos ubiq; non reperiri. Sed de hac re statuat quiuis pro arbitrio. Thynnus post arcturũ melior est, tunc enim œstro cieri desinit, ob id æstate deterior est. In mari nostro uere & æstate thynni capiũtur, sed in Hispania & Pro- uincia multò plures. Vidi Romæ thynnos qui hyeme capti essent. Subeunt aliquando flumi- nam Agathopoli uisi sunt qui ad pontem usq; cõscenderint, qui à mari aliquot passũ milibus distat. Quare uerum est illud Plinij: Amni tantùm ac mari cõmunes thynni, thynnides, siluri, cu- racini, percæ.

Lib. 8. de Hist. anim. cap. 19.

Libro 7.

Lib. 6. de histo. anim. cap. 17.

C. Thunnorum uita.

Partus.

Lib. 9. cap. 13.

Lib. 5. de histo. anim. cap. 11.

Lib. 6. de histo. cap. 17.

Lib. 5. de hist. cap. 9.

Phocæ.

Lib. 9. cap. 15.

Lib. 6. de histo. anim. cap. 17.

Plin. lib. 9. c. 15.

Lib. 5. de histo.

F *cap. 15.*

E

C

Lib. 32. cap. 11.

DE PELAMYDE SARDA, VEL SARDA simpliciter, Rondeletius.

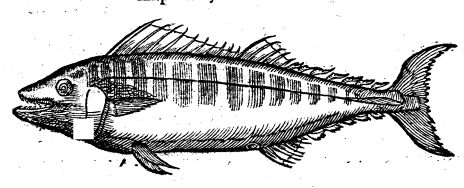

Digitized by Google

A INTER Pelamydas Sardam numerat Plinius. Eam esse puto quam nostri & Hispanibizé nomine communi cum amia ob similitudinem uocant, nonnulli pigo.

B Piscis est Pelagius, thynno, coliæ, amiæ corporis specie similis: cute læui & sine squamis, excepta ea parte quæ à pinnis quæ ad branchias sunt tegitur: ea enim tantùm squamas habet, qua nota à pelamyde uera seu thynno Aristotelis differt. Carnis etiam teneritate inferior, ac dentes maiores magisq; in os recuruos, quàm thunnus habet. Reliquis omnibus adeò similis est superioribus, ut nisi propiùs inspicias, hanc cum illis facilè confundas.

A Hanc Sardam esse colligo ex Plinij Athenæiq; uerbis. Sarda enim, inquit Plinius, pelamys longa est. At hæc quam exhibemus, pelamydi tam similis est, ut eadem planè esse iudicentur. Neque uerò cordyla esse potest, cùm pelamys longa sit: neq; thynnus, qui totus læuis est, cùm hæc squamas circa branchias habeat: neq; apolectus, neque triton, neq; orcynus. Sunt enim pelamydes maximæ, at sarda coliæ magnitudine similis, autore Athenæo. Thynnis etiam pelamydibusq; sardas coniunxit Galenus, libro 3. de alim. facult. ex ijsq; præstantissima fieri salsamenta scribit. Ex his liquet piscsiculum qui lingua nostra Sarde nominatur, minimè ueterum sardam esse, ne quis ob nominis affinitatem in errorem inducatur. Sed de hac fusiùs in præcedentibus, capite de trichide & trichia. Libro 3.

DE ORCYNO, RONDELETIVS.

Fœmina

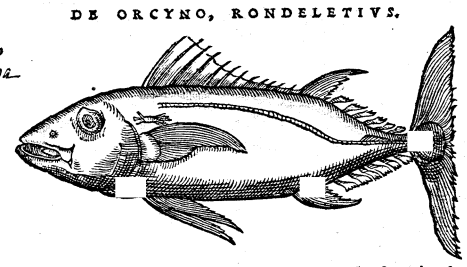

GRAECIS ὄρκυνος magnum esse thunnum priùs docuimus. Is est qui à nostris ton uocatur, à Santonibus athon. A

B Piscis est pelagius pelamydi ueræ corporis figura similis, maior & spissior: squamis opertus magnis, tenui membrana uelatis, ut læuis esse uideatur, sed dum coquitur squamæ dissiliunt. Rostro acuto & spisso, dentibus ferratis, paruis, acutis. Lingua ferè exerta. Oculis magnis, rotundis prominentibus. Branchias habet duplices. Pinnas ad branchias, & in uentre binas. Dorsum nigricat. In medio dorsi aculeos tenui mẽbrana coniũctos modò erigit, modò ueluti in uaginà condit. Hos sequũtur pinnę sine aculeis ad caudã usq; tam inferna quàm superna parte, eo ordine & situ quo in lacertis minoribus, & pelamydibus. Corpus caudam uersus gracilius fit & quodammodo quadratum, ob pinnulam utroq; latere sitam. Cauda crescentis lunæ formam refert. Ventriculus est oblongus, spissus. Hepar magnum, rubrum. Splen nigricans. Fellis uesica intestino adhæret. Cor angulatum multo sanguine abundans.

C Orcynus aliquando ita pinguescit, ut cutis dehiscat, appareantq; in ea rimæ. Vere & autumno capitur maxima copia in Hispania, præsertim ad Herculis columnas. Capitur in nostro quoq; mari & Tyrrheno.

F Membratim & in assulas dissectus sale conditur, & in cadis asseruatur. Nostri tonnine appellant, Itali tarantella, à Tarentino, unde aduehitur, sinu. In macram & pinguem distinguunt. Orcynus carne est dura, pingui, saporis acris. Hæmorrhoidas mouet uel acrimonia sua, uel quia (A) succi melancholici multum gignit. G

COROLLARIVM I. DE NOMINIBVS THVNNOrum & similium piscium: uel ætate tantùm, uel etiam specie differentium, ordine literarum.

APOLECTVS uocatur Pelamydum generis maxima, durior tritone, Plinius. Hermolaus genere neutro legit Apolectum, & durius uidetur autem nomen hoc adiectiuum esse, ut subaudiatur τύμνος, & ipsum neutri generis. Ego cum pro pisce accipitur, masc. genere Apolectus dixerim: cum uerò pro parte piscis uel salsamento, apolectum neutro genere: & similiter Melandrys ac Melandryum: & cybeas ac cybium. Pelamides in apolectos, & particulatim confectas dispertiuntur in genera cybiorum, Plinius. Apolectum esse synodontidem Athenæi Hermolaus ait, & Rondeletio quoq; probabile est. Apolectum (inquit Xenocrates apud Oribasium, cuius

enius interpres Io. Baptiſta Raſarius, perperā ut mihi uidetur, Orycalus legit pro Apolecto: Vuolfgangus legit Apolectū: poteſt & Orcynus legi: Orcynus, inquit Plinius, pelamidū generis maximus, nō redit in Mæotin, ſimilis tritoni. Itaq; orcynus idē apolecto uidetur) eſt pelamys magna, quæ in paludem (*Mæotin*) non redit, tritoni ſimilis: ſed quia difficiliùs uitiatur, ideo inſignem uetuſtatem fert: tritone friabiliór, ſed minùs ſuauis: facilè uerò diſtribuitur atq; concoquitur. ¶ Apolectus (ἀπόλεκτος) Græcis eximium & electum ſignificat. Liuius ſexto belli Macedonici: Vbi quum in concilio delectorum, quos apolectos uocant.

AVXIS eadem eſt quæ cordyla, thunni fœtus. Auxuma in translatione Gazæ.

CETVS, Κῆτος, alicubi dicitur Thunnus maximus, ſiue idem Orcyno, ſiue etiam maior. ſed de Orcyno infrà ſeorſim ſcribemus.

CHELIDONIAS, Χελιδονίας, pelamidū genus eſt, qui & Triton uocatur, ut cōiectura aſſequor, Hermolaus: quē & Maſſarius ſequitur. Rondeletius apud Athenæū, p chelidonia, chelidonē emendandū putat, & nullū apud authores legi chelidoniā: cui nos elemēto C. in Chelidonia cōtradiximus: itē in Corollario de Hirundine piſce A. Chelidoniae cætera reſpondet pelamydi, ſed duriór eſt: minùs tamē durus q̄ ſynodōtis, hoc eſt, pelamis maior: æquè aūt durus atq; orcynus, Athenæus: (qui orcynū etiā, cū magnus eſt, chelidoniæ ſimilē facit: ut eundē Plinius & Xenocrates tritoni) atq; Oribaſius orcynū (alij apolectū, alij orycalū legunt) tritone friabiliorem facit. Chelidon quidem, id eſt, Hirundo piſcis, à uolatu uolucris inſtar iuxta aquam, nominatus eſt. de chelidoniæ uerò nominis ratione, non conſtat mihi. conijcio tamen ſic dictum uel à colore, ſicut & chelidoniæ ficus, quas ἐρυθρομελαίνας eſſe legimus, Chelidonias lepores Euſtathius interpretatur, pro parte nigros, ſupina ſubalbos: qui color etiam paſſeres piſces denominauit.

COLIAM ſcōber refert, ſcombrū pelamys, Bellon. Nos de Colia in C. elemento ſcripſimus.

CORDYLA uel Scordyla, thunni fœtus eſt: de quo infrà priuatim agemus.

CYBIVM, ut Rōdeletius oſtendit, modò pro piſce, modò pro parte eius ponitur. ego pro piſce cybeā potiùs dixerim, ut Aeneā, cū Oppiano: pro parte, cybiū. Vide paulò antè in Apolecto. Multa de cybio protulimus ſuprà, Elemento C. pag. 367. additurí aliquid etiā infrà in Thunno F.

ELACATENA. Vide mox Melandrys.

HORCYNVS. Vide Orcynus.

LACERTO minori ſiue Scombro ſimilis eſt Thunnus, ſi colorem & maculas excipias, Rondeletius.

MELANDRYS ſpecies eſt maximorū thynnorū, Pamphilo teſte: unde Melandrya falſamenti dicta. Vide inferiùs etiā in Thūno F. Elacaten idē eſt qui Melandrys. Elacatena genus eſt falſamēti, quod appellatur uulgò melandrya, Feſtus. Καὶ οἱ λεγόμενοι μελανδρύαι ἀφ' ὧν τὰ παχέα σύονται, Dorion de Orcynis loquēs. Plura leges in Elemēto E. Idē fortè eſt Melāthynus, de quo nūc dicemus.

MELANTHYNVS ab Oppiano nominatur: malim per n. duplex. quandoq; thynnum etiam Aeolicè n. duplicato pro thyno dici quidā annotarunt. Quære ſuprà, Elemento M. pag. 637. Apud Oppiani expoſitorem ſic comperi: Notandū (inquit) quòd thynnus quidē piſcis eſt: κῆτος, (le go κῆτος) id eſt, cetus aūt eſt melanthynnus, id ualet, nigricās thynnus, Cælius. Quærendū an idē fortè orcyno ſit. nā et hic auctior, cetus dicitur: & dorſum ei nigricat. Oppianus cū orcynos piſcibus pelagijs adnumeraſſet, melanthynos poſtea inter cete recenſet, ſed orcynus etiā, ut dictū eſt, cum ad ſummam magnitudinem peruenit, cetus dicitur. Forſitan & Melandrys idem fuerit.

ORCYNVS, ſiue Horcynus poſt Thunnum ſeorſim deſcribetur.

PELAMYDI Caput peculiare aſsignabitur inferiùs.

POMPILVM Plinius Thunnorum ſpeciem facere uidetur. Alius eſt à thynnis & pelamydibus: etſi eis quodammodo ſimilis ſit, & aliquando etiam hodie pro pelamyde uendatur, Rondeletius. Hiſtoriam eius habes ſuprà, Elemento P. Athenæus tradit pompilos crebrò iuxta naues uideri, uarios, pelamydi ſimiles.

PREMADES, PREMNAE, PRIMADIAE. Vide ſuprà, Elemento P. in Primadijs.

SARDA Pelamydis ſpecies eſt. Quære infrà poſt Pelamydem ſtatim. Tam ſimilis eſt Thuno, ut idem planè uideatur, Rondeletius.

SCOMBRO ſiue Lacerto minori ſimilis eſt thunnus, ſi colorem & maculas excipias, Rondeletius. Pelamys ſcombrum refert, Bellonius.

SCORDYLA, eadem quæ Cordyla, ſeorſim inferiùs deſcribetur.

SYNODONTIS (Συνοδοντὶς) appellatur, inquit Atheneus, maior pelamys, durior quàm chelidonias. Ab eodem ſynodontis numeratur inter Nili piſces. Apolectum, eſſe ſynodontidem Athenæi, Hermolaus ait, cui & Rondeletius ſubſcribit. Alius eſt piſcis Synodon, de quo ſuprà ſuo loco leges.

THVNNVS ſeu THYNNVS, Thynnis ue, priuatim & prolixè deſcribetur inferiùs.

THYRSITES piſcis eſt marinus, ſimilis pelamydi, Kiranides l. 8.

TRICHIADES & Premades (alias Premnades) thynnides (τριχὶς θυννίδες) uocabāt, ut legitur apud Athenæum. Vide ſuprà in Corollario de Sardina A. pag. 992.

TRITON (inquit Plinius) pelamydum generis magni eſt: ex eo uræa (ſiue horæa) cybia

ſiunt. Et rurſus: Pelamydum generis maxima, apolectus uocatur, durior Tritone. Adduntquidam, ſine ſquamis eſſe, orcyno ſimilem. ¶ Triton idem uidetur Chelidoniæ. Vide paulò ſuperiùs in Chelidonia. Tritones, quos & chelidonias alij uocari putant, ſubeunt Pontum uere, æſtatemq; ibi traducunt: ſemel, nec uſpiam alibi quàm in Ponto pariunt, Maſſarius. Tritonſectum cybium ægrè uitiatur: ſolidius eſt cybio, in cæteris par. Orycalus (*malim Orcynus, Vuottonus tamen legit Apolectum*) eſt pelamys magna, quæ in paludem non redit, tritoni ſimilis: ſed quia difficiliùs uitiatur, ideo inſignem uetuſtatem fert: tritone friabilior, ſed ſuauitate illi inferior, Xenocrates apud Oribaſium. De Tritone dæmone marino, leges inferiùs ſuo Elementorum ordine.

XANTHIAS aliquantulum uiroſus eſt, & teneriore horcyno, Diphilus. Rondeletius pro xanthia mauult xiphian legere.

COROLLARIVM II. DE CORDYLA.

CVM Thynni in Ponto pepererint ſiunt ex ouo quas uocant alij ſcordylas, (σκορδύλας, ſcordulas Gaza, alij legunt κορδύλας:) Byzantij auxidas, (αὐξίδας, Gaza auxumas uertit,) ideo quòd paucis diebus augeſcunt, Ariſtoteles. Cordylæ quidem cur dicantur, aliqua ratio nominis eſt: in ſcordyla non item, quod ſciam. A cordyla thunni fœtu plurimum diſtat cordylus, (maſc. genere, κορδύλος,) paluſtre ſeu lutariũ potiùs quadrupes, ſolum inter ea quæ branchias habẽt pedibus præditum Ariſtoteli: pinnis quidem caret. Pro eodem Hiſtoriæ anim. 1. 1. κορδύλη fœm. gen. legitur, quod non placet: quanuis apud Heſychium quoq; σκορδύλη pro eodem reperitur: ſigma nimirum ab initio abundãte, ut in σμικρός, σφάζω, & alijs: item σκολιὰς, uel potiùs σκολίας, pro κολίας puto. De hoc multa ſcripſimus primũ in elemento c. deinde in s. etiam, Scordyli nomine. Σκορδύλος enim Oppiano lib. 1. Halieuticorum in cauernis maris habitans cum polypis & ſcolopendris nominatur. πουλύποδίσι σκολιοί, καὶ σκορδύλῳ θ', ἁδ' ἁλιδύσιν ἐχθομένῃσι σκολιάσγυιοι. neque enim alius quàm Ariſtotelis cordylus uidetur, quanquam hic ſuum cordylum non facit marinum. Cordyla Thunni fœtus, hoc nomen forte inuenerit à capitis magnitudine. cordyla enim Græcis clauæ caput, hoc eſt partem craſſiorem, ſignificat. Solent enim capita in animalibus nuper natis (piſcibus præcipuè) proportione eſſe maiora. In Plinij codicibus aliquí cordillam, alij cordyllam legunt, ſed neque l. duplex, neq; ĩôta in penultima probo. Ea quidem à Martiali producitur libro 3. his uerſibus: Ne nigram citò raptus in culinam, Cordylas madida tegas papyro. Et undecimo: Mox uetus & tenuí maior cordyla lacerto. Itemq;, Ne toga cordylis, ne penula deſit oliuis, eandem in ſcordylo amphibio Oppianus corripit. Corydelis ſalſamentarius piſcis eſt, quẽ nos cordyllam uocamus, Græci & cordylida, & dorylum, (*fortè cordylum:*) Hermolaus, neſcio quàm bene, uel ex quo authore. Numenius quidem (inquit Athenæus) cordylidis (*lego corydelidis*) meminit hoc uerſu: ἢ μύας, ἢ ἵππας, ἢὲ γλαυκιὴν κορδυλίλαν. Apicius in Magiricis 9. 10. cordulam nominat, eius & ſardæ apparatum præſcribens. Ex ſalſamentis pinguibus optima ſunt thynnæa, & cordyle, κορδύλη, Diphilus. Cordylas Oppianus Halieut. 4. etiam pelamydes uocat. Quæ μῦλαι γαστρικαὶ dicuntur ſalſamenta Galeno libro 2. de aliment. facult. Cornarius non aliud quàm cordylas, id eſt, thunnorum fœtus eſſe putat. ego omnino myllos uel mylos (ut alibi à Galeno appellantur) è Ponto aduehi ſolitos acceperim. ¶ Germanicum Cordylæ nomen quære in Thunno A. Cordylarum capturam ex Oppiano in Pelamyde dabimus: quoniam Pelamydes ipſe appellat. ἀμύνναις, ἀφαυρὰς, id eſt, inualidæ & infirmæ, epitheta earum apud eundem. ¶ Philologiam uariam dedimus Elemento c. cum Cordylo quadrupede.

COROLLARIVM III. DE PELAMYDE.

PELAMYS Græcè fœmininum nomẽ eſt, oxytonum, & per y. in ultima plerunq; à doctioribus ſcribitur, ut χλαμύς: in Ariſtotelis tamen & Athenæi codicibus uulgatis ferè per ĩôta, ut χλαμίς. in Halieuticis Oppiani utroq; modo diuerſis locis: ubi tamen noſtri codices ĩôta habent, inde repetens Euſtathius per y. ſcribit. Πελαμὺς εἶδος ποδ υ. ἰχθὺς ἢ τόνιος, Heſychius. Hoc & etymologia oſtendit, cuius meminit Varinus: Πελαμὺς, ἰχθὺς παχὺ καὶ τὸ ὑφ' πηλῷ μένον. quam & Feſtus comprobat: Pelamys (inquit) genus eſt piſcis, dictum, quòd in luto moretur, quod Græcè dicitur πηλός. Itaque prima etiam recte per ἦτα, id eſt e. longum ſcribitur. Cordyla appellatur partus, qui fœtas ſequitur. Plinij locus perpenſus. (*thunnas partu liberatas è Ponto*) redeuntes in mare autumno comitatur. Limoſæ uerò à luto pelamydes incipiunt uocari: & cum annuũ exceſſêre tempus, thynni, Plinius. Quanq; aũt uocabulũ Limoſæ, è Græco pelamydes expreſsũ uideri: & huius piſcis, quod ad locũ, naturã, & nominis rationẽ indicet: et Gaza quoq; modò limoſam, modò limariã conuerterit, (apud Hermolaũ lutariã legimus.) nõ ſatis aptè tamen in recitatis Plinij uerbis Limoſæ nomẽ cõgruere uidetur: pro quo ſi maiores legas, multò meliùs cum ſententia propoſita quadrabit: nempe ut minimum hoc piſcis genus cordyla primùm dicatur: deinde iam maius, pelamys: maximum denicq; thynnus. Sic inquam ordinis & magnitudinis ratio, diſertiùs fuerit explicata. ſed etiam uerba hæc, Limoſæ à luto pelamydes incipiunt uocari, nullum mihi idoneum ſenſum præ ſe ferre uidentur. quomodo enim limoſæ incipiunt uocari pelamydes? atqui limoſa Latinis, idem quod Græcis pelamys ſonat. cordylas potiùs dicendum eſt incipere pelamydes uocari. Non igitur limoſæ, (quod uocabulum alibi nuſquã neq; apud Plinium ipſum, neq; authorum quenquã pro piſce inueniri puto,)

puto)ſed maiores,uel, deinde,legerim: & pro coniunctione uerò temporis aduerbium uêre po-
ſuerim. Sic enim & Ariſtoteles de cordylis: ἐξέρχονται δὲ (ἐκ τοῦ Πόντου) φθινοπώρου ἅμα τοῖς δελφῖσι: ἐαρι-
νὸν δὲ πρὸ ἔαρος ἔσω πάλιν ἴασι πολλαπλάσιοι. hoc eſt: Autumno enim cum thynnis (è Ponto) migrant: in
quem uerno tempore,iam pelamydes factæ,redeũt. ¶ Veterum teſtimoniis conſtat pelamidem
uocari thunnum,qui uti ſex menſibus natu maior eſt,ſic annuũ nõ exceſſerit tempus,Saluianus.
¶ Plutarchus pelamydes non à luto,ſed ab ipſa cõgregatione nominatas putat: cuius rei cauſam
(quod ad nomen ſcilicet,nam re ipſa gregales eſſe fatetur) non uidet Rondeletius. mihi quidem
Plutarchus innuere uidetur,Pelamydes dictas ἀπὸ τοῦ πέλειν ἅμα: ſicut & amias, ἀπὸ τοῦ ἅμα ἰέναι. Sed
eam quæ à luto deducit etymologiam præfero,tum propter πῶπ primæ ſyllabæ: tum quoniam re-
ipſa loca cœnoſa pelamydes amant,uicina enim fluuijs & lacubus in mari loca eas ſectari Oppia
nus canit. ¶ Piſcatores Ligures,& Maſſilienſes,aperte mihi oſtenderunt, ex Pelamidibus nun-
quam fieri Thunnos, ſicut Ariſtoteles,& Plinius opinantur. Quarũ rationes reijcio in aliud tem
pus,cum mihi maius otium erit,Gillius. Vide Rondeletiũ in Pelamyde uera, ſeu Thunno Ari
ſtotelis,ubi ſententiam eius tuetur: ſicuti & Saluianus. Pelamydes anno uno minores natu pu-
tantur eſſe (δύο ἔτων) quàm thunni, Ariſtoteles. eſt autem uerbum putãtur, dubitantis. Et ſanè noſtri
quoq; piſcatores circa piſcium quorundã pro ætate mutationes errant, ut alborũ quorundam la-
cuſtrium piſciũ,& balleri ſeu pleſtyæ. hanc enim cyprinũ latũ mutari falſò putãt, propter magnã
formæ ſimilitudinẽ. quamobrẽ pelamydis etiã & thynni naturæ diligẽtiùs fuerint conſiderandæ.
nã eo quod Rondeletius ſcribit, Ariſtotelẽ nõ dixiſſe, pelamydes in thũnos mutari, ſed eiuſdẽ pi
ſcis diuerſa pro ætate nomina oſtendiſſe, nõ ſatis ipſius ſententiã cõfirmare uideẽ. Oppiano Ha-
lieut. 4. pelamydes ſunt partus thynnę. ¶ Idẽ Rondeletius pelamydẽ uel thunnũ aliquando ue-
luti genus eſſe ad multas ſpecies,,pbẽ oſtẽdit. Ligures piſcatores nunq; aiũt è pelamyde thynnũ
fieri: ſicuti neq; ex coliade (*coliia*) ſcombrũ, aut è cõtrario. Et ſanè corpulẽtia diuerſa eſt aliquãtùm,
ſubtiliùs intuenti. Productior pelamys: & linearũ filamentis tæniatim uaria, quæ in thynno ſunt
nulla, Scaliger. Pelamydes cum pedalem exceſſere magnitudinem in thynnos abeunt, Iouius.
¶ Hiceſius pelamydes cybia magna eſſe tradit. De cybijs quidem nos copioſè diximus Elemen
to c. Gempylos, τεμπύλους, aliqui uocant pelamydes piſces, Heſychius & Varinus. Oppia- Vulgaria nomi
nus Halieut. 4. cordylas etiam pelamydas uocat. ¶ Pelamis à Symeone Sethi dicitur φιλομήλα, nũ.
uel (ut in uetuſtiore codice legitur) φιλομῆλαι, Liliius Greg. Gyraldus. Ego philomela potiùs lege-
rim, quod propiùs ad pelamydem, unde corruptũ eſt, accedit. A Pelamyde quidem alia quoq;
uulgaria hodie nomina detorta conijcerim: ut ſunt, polauda, lopida, lampugo: his enim uocabu
lis Romani & Illyrij Glaucos Rondeletij nominant, piſces cœruleos: quorum alteram ſpeciem
Galli in Prouincia Palamide uel Vadigo nuncupant uulgò: ſed alia eſt ueterum pelamys. ¶ Pela
mides adhuc palamiæ uocanẽ. Iouius Italus, qui è limarijs adoleſcẽtibus pelamides fieri, nõ rectè
ſcribit: cum limaria (à Gaza fictũ nomẽ) idẽ ſonet Latinis, quod Græcis pelamis. Palami piſcis,
id eſt, lo palamodo, Syluaticus. Pelamys uideẽ, quæ à Platina De honeſta uoluptate 10. 29. pal-
mita uocatur. Palmitas (inquit) ego paruas lumbrinas crediderim, neq; enim niſi quantitate tan-
ùm differunt. nam & oblongæ hæ ſunt, & ſubnigræ, & caudam habent ſubtilem, acutam & biſur
catam. Sunt item ſine ſquamis. Ego omnino hanc pelamydem puto, tum uocabuli ratione: (nam
& qui Italicè tranſtulit, palamita ſcripſit:) tum deſcriptionis. Lumbrinam uerò quam dicat ne-
ſcio, niſi Vmbram piſcem, quæ Romanis hodie Ombrina dicitur: uerùm ea ſquamoſa eſt, & cor-
poris etiam ſpecie nihil aut parum ad pelamydem facit. ¶ Venetijs Thynnum uocari audio el
Ton: eíq; ſimiles piſces, alterum la palamida: alterum el Sgompha diggio. ¶ Pelamydis ſeu
thunni minoris, Rondeletius nomen nullũ peculiare adfert: (nam palamide uulgò dicta in Pro-
uincia, ſecunda Glauci Rondeletiani ſpecies eſt, ut diximus:) quidã circunſcribit, Le petit thun,
Germanicum nomen quære infrà in Thunno A.

Pelamys dicta eſt quòd in luto moretur, Feſtus. Vide ſuperiùs in A. Amat mare uicinum flu- C
uijs aut ſtagnis, ob dulcem aquam, Oppianus. ¶ Pelamydes ſubeunt Pontum uêre, æſtatemq;
ibi traducunt, Ariſtot. Cum thynnis amiæ & pelamides in Pontum ad dulciora pabula intrant
gregatim cum ſuis quæq; ducibus, Plinius.

Pelamydes Ariſtoteli piſces ſunt gregales, uel fuſanei. D

Pelamydes, ut modò diximus, Ariſtoteli piſces ſunt fuſanei, qui fuſim retibus capiuntur. E

¶ Pelamydes (*Cordylæ*) generantur ad Ponti Euxini finem, & initium Mæotidis. Eſt autem re- Captura.
ceſſus (Sinus) quidam Thracij maris (inquit Oppianus lib. 4. Halieut.) profundiſsimus, unde & Ex Oppiano.
Melas, id eſt, Niger cognominatur. (*Meminit huius etiam Euſtathius in Dionyſium: Aliter Plinius 4. 11.
Circa quem, inquit, locum fluuius Melas, à quo ſinus appellatur. Strabo & alij μέλανα κόλπον uocant:*) idémque
uentis minimè expoſitus. In eo loca multa ſunt caua & cœnoſa, ubi multa piſcibus paruis alen-
dis idonea naſcuntur. In hunc primùm immigrant pelamydes, (*cordylæ:*) tempeſtates enim &
frigus, unde oculi earum hebetantur, appríme oderunt. Itaq; immorantur & creſcunt uſque ad
uernum tempus. quinetiam coëunt, & ad patrias inde undas (*principium Mæotidis puto*) reuertuntur
ut pariant. Has Thraces ſupra Melanem ſinum per hyemem capiunt. Lignum (δοκίδα, trabe-
culam) craſsiſsimum, non longius tamen cubito, plumbo ab altera extremitate, & crebris uncis

Digitized by Google

(σπυρλάγιον) fune longiſsimo ligatum, nauigãtes piſcatores qua profundiſsimus eſt ſinus, ad fundã maris immittunt. Fertur id magna uí pondere ſuo, & quaſcunq; circa uadũ in límo contigerit pelamides, configit. Tum illi celeriter extrahunt cum transfixis miſerabiliter piſcibus lignum. Alij uerò retibus capiunt eas noctu, quo tempore propter timiditatẽ (metuunt enim quicquid in mare inciderit) circa uadũ congregantur. Itaq; piſcatores diſpoſitis retibus, remis & contis ſummum mare uerberantes quantũ poſſunt ſtrepitũ cient. Pelamides uerò ſplendore ſimul & ſonitu perculſæ, in rete ceu refugiũ quoddã trepidæ confugiunt: & extrahunt, in anguſtum præ metu collectæ, dum funes quibus trahitur rete cõmotos timent. Interea piſcatores dijs uouent, μή τί τα κανόμβῃ σλεῖσαι πόρον. ἦν γὰρ ἐν ταῖς ῥεθρῳ ἐκπόδε λίνοιο, Μὴ τί τα κανόμβῃ σλεῖσαι πόρον. ἦν γὰρ ἐν ταῖς Θυλαμίδ' ἢν πίσσε πᾶσαι ἐπὶς κάφαιο λίνοιο. Ἐς βυθὸν ἔλθωσι, καὶ ἄπρηκτον λίνον ἄγχι. hoc eſt, Ne quid (*Ne una fortè pelamis, aut alius piſcis*) è reti exiliat, & cæteris uiam monſtret. hoc enim uiſo, mox omnes euadunt. (*Ælianus: Cum thynni, inquit, circunretiti tenentur, Neptuno malorum depulſori piſcatores uota faciunt, ne Gladius piſcis, né ue Delphinus in captiuorum numero ſit. nam ſæpe Gladius magnus lacerato reti thynnorum gregi irretito, ad ſe exuendum ex laqueis facultatem dedit. Delphinus etiam ad moliendas retibus inſidias acerrimus, ijs perniciẽ affert, ac dentibus conficit.*) Quod ſi nihil aduerſi eueniat, plerunq; in ipſam terrã pelamides, retia relinquere nolentes, extrahunt. Sic etiam in ſyluis ceruos capiunt uenatores, dum præ metu ad retia pennis ornata auium accedere non audent. Hæc Oppianus. Retibus quidem hodieq; ſimiliter in Adriatico pelamydes capi audío. Rationem piſcandi Pelamydes haud ſanè peruulgatam non à feria conſideratione alienum eſt explicare. Decem iuuenes ad ſummum ætatis uigorem floreſcentes expeditam nauem & celerẽ conſcendunt: & ſimulatq; ſe cibo expleuerint, pariter continuò æqualiterq; in utrunq; nauis latus diſtributi remigare contendunt, atq; huc illuc errant. Eorum unus aliquis ad puppim ſedens, armatas hamis lineas (binas,) quibus & aliæ annectuntur, ad utranq; nauis partem demittit, tum ad ſingulos hamos eſcam ex Purpura Lacæna (Concha) confectam ſtrictè religat. (Καὶ ἑκάστῳ ἄγκιστρον σκληρὰ φέρει λακαίνης πορφύρας μάλλον κατειλημμένον. pro μάλλον fortè legendum μαλῷ uel μαλόν. hoc ſenſu, Et unicuiq; hamo eſca annectitur per lanam purpuræ Lacænæ. quod ſi μαλόν in accuſatiuo legas, ipſam hanc lanã eſcæ loco eſſe intelligemus: quali etiã ranæ decipiuntur.) Tum Lari marinæ auis pennã ad hamũ quenq; alligat, ut ab occurrente aqua ſenſim & leuiter agitetur. Pelamides autem eſcæ ſic inſtructæ illecebra delinitæ in hamos innatant: Cum autem ex ijs aliqua ligurítione apprime ſtimulata, os in eſcam impegerit, tum reliquæ conſequentes hamis configuntur, ut hami ob multitudinem uno eodemq; tempore transfixorum piſcium uexentur. Iuuenes uerò remigare deſiſtentes, de tranſtris ſurgunt ad ſubtrahendas lineas multitudine piſcium onuſtas: quos poſteaquam in nauem ſubduxerunt, ſecundiſsima piſcatio ex permagno piſcium numero apertè oſtenditur, Ælianus De animalib. 15. 10. ¶ Byzantiorum Cornu uocatur, Byzantij mœnia attingens, ibi ſinus in occaſum extenſus ad ſtadia ſexaginta, cornu ceruino perquàm ſimilis eſt. nam in plures ſinus, perinde ac ramos quoſdã ſcinditur, in quos irruentes pelamides facile capiuntur. Id fit cum propter earum multitudinẽ, tum uim & impelentis fluxus impetum, tum propter ſinus anguſtiſsimos, quare uel manibus comprehenduntur. Earum generatio in Mæoticis paludibus fit. inde cum modicum increuerint erumpunt, gregeq; facto, per os ipſum, ac propter litus Aſiaticum uſque ad Trapezuntem ac Pharnaciam excurrunt. Hinc primùm earum uenatio exiſtit, non tamen copioſa: nondum enim conueniens eſt piſcis magnitudo. Vt uerò ad Sinopen propiùs acceſſerint, & capi & falirí iam maturiores ſunt. Poſtquam uerò Cyaneas (inſulas) attigerint, tranſierintq;, ex ripa Chalcedonia albicans occurrit petra quædam, tantumq; beſtijs ipſis terrorem incutit, ut eueſtigio in ulteriorem conuertantur ripam. quas cum præceps aquarum curſus corripiat, & innata locorum aptitudo maris fluxum ad Byzantium cornuq; Byzantij deflectat, & eò naturæ impetu propellat, copioſum Byzantinis populoq; Romano ſuppeditat prouentum. At enim Chalcedonij in ulteriore prope conſiſtentes litore, in nullam eius ubertatis communionem accedunt: quoniam ad eorum portus pelamis ſeſe non applicat, Strabo libro 7. Notandum à Plinio thunnos appellari, quos Strabo pelamydes nuncupauit, Maſſarius. Eſt in Euripo Thracij Boſphori, quo Propontis Euxino iungitur, in ipſis Europam Aſiamq; ſeparantis freti anguſtijs, ſaxum mirí candoris, à quado ad ſumma perlucens, iuxta Chalcedonem in latere (*Vetuſti codices non latere, ſed litore legunt, quod cum Strabone conuenit, Maſſarius*) Aſiæ. Huius aſpectu repente territi thynni, ſemper aduerſum Byzantij promontorium, ex ea cauſa appellatum Auricornu, præcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij eſt, magna Chalcedonis penuria, D. paſſ. medij interfluentis Euripi, Plinius 9. 15. Maſſarius pro D. ex antiqua lectione & Polybio reſtituit D C. Cæterùm Auricornu Byzantij promontorium, Græcè Chryſoceras dicitur: quod ad Byzãtium Europæ latere obiectum eſt Chalcedoni: Strabo author, & cæteri, Hermolaus. Meminit etiam Plinius ſuprà, li. 4. cap. 15. Conijcio aũt ab auro nominatum hoc cornu, quòd circa illud ex thynnorũ captura, magna auri & pecuniarum uis colligeretur. Memoriæ proditum eſt, inquit Strabo, cum Byzantij conditores poſt ædificatam à Megarenſibus Chalcedonem, Apollinis oraculum conſulerent, eis mandaſſe, ut contra cæcos habitationem locarẽt. Cæcos autem ideo Chalcedonios uocabat: quia cum priùs ad ea loca nauigaſſent, omiſſa tam locuplete ripa, tenuiorem accepiſſent.

Ex Aeliano.

Strabo.

Plinius.

Eſca

Esca iacentium (piscium) mollior esse debet, quàm saxatilium. itaq; præberi cõuenit tabenteis haleculas, putremq; Sardinam: uel quicquid intestini pelamys aut lacertus gerit, Columella 8.17. de piscinis loquens.

Pelamis sapore iucundo est, inquit Xenocrates, & meliusculum procreat succum: nec facilè F
corrumpitur, Vuottonus. Pelamis exigua nascitur in Mæotide, ori grata, facilè corrumpitur, facileq; excernitur, Xenocrates apud Oribasium in capite de salsamentis, Rasario interprete. ¶ Pelamis multi alimenti & grauis est. difficulter concoquitur, urinam ciet. salsa callibio (Rondeletius maiult cybio) similiter, bonum aluum facit & attenuat, Diphilus. Philomela piscis (Gyraldus pelamidem interpretatur) carnem duram habet & concoctu difficilem, ac excrementitiam. Si tamen concoquatur, satis superq; nutrit, Symeon Sethi. Thynni crasso tenaciq; succo sunt. pelamides magis ad mediocritatem tendunt, Galenus. Idem circa finem tertij de alimentis, Sardas, ut recentiores, siue Sardica salsamenta, ut ueteres appellarunt, & mylos qui ex Ponto uehantur, omnium præstantissima esse scribit. secundum autem post illa locum habere graculos & pelamides, & quæ Sexitana appellant. Nicolaus Myrepsus podagricos inter alia thynnis & pelamidibus abstinere iubet. In epilepsia ex piscibus exhibeantur, qui superfluitate uacant. pingues autem auersentur, & cetaceos, ut scombrum, pelamydes. hi enim omnes crassum terremq;, & inimicum naturæ succum congregant, Trallianus. ¶ Ius in pelamidem describit Apicius lib. 10. cap. 5. item pelamidis ac thunni salsi apparatum 9. 12. Palmita coquitur & condi-
a tur ut sturio. Si parua admodum fuerit, frigatur: petroselino ac succo malarancij inspergatur, Pia-
tina.

Capitis mænarum cinis ad rhagades & ad condylomata utilis est, sicut pelamidum salsarum G
capitis cinis, uel cybiorum cum melle, Plinius. Pelamidum capitis cinis uerendorum pustulas discutit, Idem. Pelamydis intestina cum capite combusta & inspersa, pastiones (*nomas*) sanant, Kiranides. Cephali piscis caput combustum & cum melle inunctum, ficus de sede & exochadas curat, & quæ in aliis locis sunt. caput quoq; pelamydis idem facit. oportet igitur ambobus mixtis uti, Idem libro 4.

Sinope super collo peninsulæ cuiusdam sita, ex utraq; isthmi parte portus & stationes habet, H.a.
& mira pelamydia, de quibus diximus quòd secundam piscationem Sinopenses, & tertiam Byzantini habeant, Strabo libro 12. uidetur autem loca pelamydum capturæ destinata, nominare
a πελαμύσσας: cum alioqui pelamydion diminutiuæ formæ nomen sit, & pro pelamyde parua siue cordyla accipi possit.

Εἰς δ' ἁπάσας& πελαμὺς χειμάζεται, Ῥιζῶν& ἐλικτὸν ἰχθὺν ἄγκιστρον βορᾷ C.
ζεται, Sophocles in Pastoribus.

Hospitalitatis proprietatem hunc piscem habere scribit Proclus, qui Chaldæorum ænigmaticam & obscuram philosophiam est interpretatus: quod an uerum sit, parum mihi compertum, ideoq; prætermittitur. Symeon Sethi Gyraldo interprete. Græcè legitur, πρόξενον ἰδιότροπα ἔχειν, hoc est, Peculiarem quandam & admirabilem uim habere. Liber quidem hic Procli hodie, quod sciam, non apparet. Chaldaica siue Magica oracula Lutetiæ euulgata sunt Græcè cum interpretatione innominati scriptoris, quem ego Georgium Gemistum Plethonem esse arbitror. sed in ijs hu-
40 iusmodi nihil reperio. Piscem quidem boreum inter sydera iuxta Andromedam, hirundinis piscis referre caput, propterea q; à Chaldæis piscem nuncupari chelidoniam Theon scribit.

Quod uocis precium? Siccus petasunculus, & uas Pelamydum, aut ueteres Aphrorum epi F.
menida bulbi, Iuuenalis Sat. 7. Maurus episcopus in libello quem patris Dei Conuiuium inscripsit, Adamum fingit pelamydem sumere. est enim huic pisci à luto nomen, è qua materia homo primitus à Deo formatus est.

Pelamides longas ex Oceano uenientes, SARDAS appellari, Plinius author est libro 32. Sarda.
Thunnus pelamydi Sardæ tam similis est, ut idem planè esse uideatur, Rondeletius. ¶ Sarda uocatur Pelamys longa ex Oceano ueniens, ori grata est, acrimonia cybio præstans, appetitum excitans, facilè (aluum) ad excretiones mouens, Xenocrates apud Oribasium. Pelamydes opti-
50 mis quibusq; salsamentis certare possunt, (adferuntur autem plurimæ è Ponto:) ijs tantùm inferiores quæ è Sardinia Iberiæ adferuntur, & Sardæ iam uulgò ab omnibus uocantur. Meritò autem hoc salsamentum maximè in pretio habetur, propter suauitatem simul & mollitiem carnis, Galenus de alimentis 3. 30. Græcè legitur: πλάττεται δὲ ἐκ τοῦ Πόντου κομιζόντων, ἢ ἐκ τῆς Σαρδοῦς ἢ ἐκ (abundant hîc uoces ἢ ἐκ) τῆς Ἰβηρίας μόνον ἀφικνουμένων. Et mox: ὀνομάζεται δὲ σαρδὼς ἀπὸ τοῦ πάντων ἥδιστα ταῦτα παχέος ὄφεως. ubi σάρδιξ rectum singularem fœmininum esse animaduertendum est. Nam in eiusdem libri penultimo capite pisces salsuræ aptos nominans, sic scribit: Ἔστι τι σάρδιξ, καὶ σαρδῖνα. Et paulò post: Cõstat igit animalia omnia dura, neruosa, & coriacea quodãmodo, postq; salsa fuerint, concoctioni contumacia fieri. quæ autem contrà se habent, cum ipsa tenuiora fiunt, tum in cibo sumpta attenuant crassos & glutinosos humores. sunt autem optima ex ijs quæ ipse noui
60 salsamentis, quæ ab antiquioribus medicis nominantur Sardica, Σαρδικά: Sardas (nunc) ipsas uocant. ¶ Sarda Rondeletij teneritate inferior est thynno: atqui Galenus Sardica salsamenta mollitie & suauitate cæteris præponit omnibus. ¶ Qui Sardas cũ Sardinis (de quibus in 5. elemento

ſcripſimus) confundunt, imperitiſsimè faciunt. ¶ Triton pelamydum generis eſt magni, inquit Plinius: pelamydum nomen communiùs accipiens: Sardam uerò pelamydis ſpeciem dicentes, ei quæ propriè pelamys dicitur, cognatam eſſe intelligimus.

Bratti. Liſſes. Pelamydi, ut coniicio, cognati ſunt piſces, qui Bratti, alibi uerò Liſſes uocantur apud barbaros & anthropophagos quoſdam Americæ incolas, ut Hiſpani pelamydes Sardas uocant Bizes. Anthropophagi quidam in America Bratti uocant piſces, quos Luſitani Doynges, Hiſpani Lieſſes, (aliàs Lyſſes.) ſ̃ Auguſto menſe è mari flumina ſubeunt, ut in eis pariant, & in ipſa migratione capiuntur. magnitudo eis quæ Lucio adulto. Multos eorum capiunt reticulis, partim etiam ſagittis figunt, & domum aſportant aſſos, ubi in farinam redigunt, quam nominant Pira kui, ut tradit Io. Staden Hombergenſis in hiſtoria captiuitatis ſuæ apud Anthropophagos Americæ. Belonius quidē Liſſam uel Gliſſam genus quoddā thynni à Cretenſiū uulgo appellari ſcribit: de quo nunc eius uerba ſubijciemus.

Liſſa. A Liſſam uel Gliſſam, à glabra & ſquamis carente cute Cretenſiū uulgus appellat, aliud Thynni genus, bicubitalis longitudinis, humaniq; corporis craſſitiei: quod extra Cretam Copanū uocāt, contorta fortaſsis à Scepano dictione. hūc enim eſſe Scepanū nihil uetat, quē Dorion Attagenē marinum appellauit. Sed nō eſt Oppiani Scepanus. Eſt enim hic Thynnus planè pelagius, in alto mari degēs, ac delicatiſsimi ſaporis: Scepanus uerò litoralis ac cœnoſus. Differt à maiore ac uulgari Thynno, quòd terētior eſt, branchiasq; Pelamidis habeat, ac dentiū loco rugoſas atq; aſperas maxillas: pinniſq; lateralibus, caudę ac tergoris ad Synagridem accedit: caudā tamen nō uſqueadeò lunatā gerit, ſed magis biſurcā. Porrò interiores ipſius partes ſic ad maiorē thynnum accedunt, ut etiā in hoc pylorū quadraginta & amplius apophyſibus in gyrū circūuallatum facilè comperias. Eius formā proponere ſuperuacuū eſſe duxi, quòd ſimpliciter dicti Thyñi imago ſatisfacere uideatur, Belloniús. Vide etiā proximè retrò ſcripta ad finem eorū quæ de pelamyde Sarda ſunt: & ſupra etiam, Elemento A. in Attagene, pag. 126. Alia quidem Pelamys Rondeletij uidetur, cum aliàs, tū quoniam ea dentata eſt.

COROLLARIVM IIII.
de Thynno.

Thunni hæc imago Venetijs ad nos miſſa eſt. Luſitanos audio nominare Bonito.

A THYNNVS Græcum uocabulum à Latinis pleriſq; ſeruatur. Gaza Thunnum y. in u. uerſo dicere maluit, ſicuti & Horatius, hoc uerſu Serm. 2. 4. Plures annabunt thunni, & cetaria creſcēt, et Varro apud Nonium nos promiſcuè utemur. In præcedentibus tribus Corollarijs quædam protulimus, ad Thunnos etiam referenda: quorum hiſtoriam quí pleniorem noſſe uoluerit, ea perlegat omnia: & quintum inſuper de Orcyno Corollarium. ¶ Quos aliqui thyn

nos uocant, Athenienſes ſolent thynnides appellare, Athenæus. Attici quidem alijs etiam fœminis nominibus utuntur, pro maſculinis in communi lingua. doctiores ferè diſtinguunt, ut Ariſtoteles, thynnum in genere, uel pro mare duntaxat, thynnidem pro fœmina. Τὸν θυννίδα τὸ ἐξαίρετον ἀφαιρῶν φησὶν Ἀριστοτέλης, Athenæus. Speuſippus etiam & Epicharmus thynnidas à thynnis ſeparant. item Cratinus: Ἐγὼ γὰρ εἰμὶ θυννὶς ἢ μελαινίς, ἢ Καὶ θύννος, ὀρφώς. Theodorus thynnidē conuertit thunnam. Porrò θυννὶς pro pelamyde quoq; accipitur, ut Soſtratus indicat, forma nimirum diminutiua: cuius etiam θύνναξ eſt. Ἐκλιπεῖν ποτὲ τὴν θυννίδων ἡμῶν, ὅθ' ἱερεύεσθε καὶ θύννοι ὀβελίπου: λοιπὸν δ' ἡμῶν πρὸς βύσσοι τὴν παλαμύδων, Ariſtoteles. ex quibus uerbis ſuſpicaretur aliquis thynnides alias quàm pelamydes eſſe: & thynnos anno uno maiores quàm thynnides, ut fortè hæ etiã maiores ſint quàm pelamydes, præſertim cum Ariſtoteles obſcuras huiuſmodi ſynonymias uſurpare non ſoleat: (Xenocrates quidē in libro de alimentis thynnidē & pelamidem ſeparat,) ſed cum Soſtratus apud Athenæū thynnides ac pelamydes nomine ſolùm differre doceat: & Gaza quoq; pro piſce uno acceperit, his potiùs authoribus accedam quàm rem in dubio relinquam, non tamen cum Rondeletio dixerim Gazam pro θυννίδων legiſſe παλαμύδων. nã ſi eadem utriuſq; ſignificatio eſt, utrum legerit nihil intereſt. ¶ Oppianus fœminam θύννιν uocat. item Archeſtratus hoc uerſu: Καὶ θύννης ὀρθὸν ἔχειν, ἢν θυννίδα φωνῶ Τὴν μεγάλην, ἣς μητρόπολις Βυζάντιον ἔστιν: ut thynne ſit maior, thynnis minor. Thynnidas quoq; nõnulli trichiadas uocant, & τριχιάδας, Nicochares apud Athenæū. ¶ Thunni nomẽ (quamuis Græci grãmatici à uerbo θύνω deriuent, uide in a.) factũ uideri poteſt ab Hebraico tannin ſeu thannin: quod cetũ interpretãtur, uel piſcem magnũ. Lege ſuprà in Ceto in genere A. pag. 230. Sunt qui tannim & leuiathan ſynonyma faciant. Pro thunno Albertus barbarã uocem talga ponit, ubi hiſtoriæ animalium Ariſtotelis lib. 8. cap. 30. interpretatur. Videtur & Gramon uel Granus, apud eundem & ſcriptorem de nat. rerum nomen barbarum aut corruptum, nihil aliud quàm thynnum ſignificare. ¶ Thunnus à Græcis uulgò pallax uel pallacis, πάλλαξ, πάλλακις, dicitur, Niphus. uidentur autem hæc nomina à Græco uocabulo antiquo pelamys corrupta, ſicut & pelamia Italorum. Thunninam pro thunno recentiores aliqui mixobarbari dixerunt. ¶ Italica thynni nomina inuenio, Ton, Tonno, Tonnine. Maſſarius etiam Italus Thunnos hodiéque nomen ſeruare teſtatur: quod quidem in alijs etiam pleriſque linguis uerum eſt. Hiſpanicum eſt, Atun. Orcynum Rondeletius ſcribit in Prouincia uocari Thon, à Santonibus Athon. Gallus quidam anonymus interpretatur la Thunnine. Sed Thunnina uideſ magis propriè dici de carne thunni, præſertim falſa. Germani omnes eodē quo Flandri & Angli nomine appellare poterunt. Eſt autē Flandricũ, Tunijn: Anglicũ, Tuny/uel Tunie. Licebit & pro ætatis ac magnitudinis differẽtia recepto thunni uocabulo epitheta adijcere: ut cordyla, id eſt fœtus thunni, dicatur ein junger Tunijn: uel diminutiuo nomine uno, Tunijnle. deinde pelamys, ein Mitteltunijn oder Halbtunijn. tertio anno thunnus, ein Tunijn. quarto orcynus, ein groſſer Tunijn. quinto cẽtus, ein Waltunijn:

Thynni multitudine ſua omnibus litoribus ſunt noti, Iouius. Tyrrheni maris accolis magis, B
ẽ ijs qui Adriatici litora inhabitãt, noti ſunt, Matthiolus. Scombris Hiſpaniæ replent cetarias, thynnis non commeantibus, Plinius: Maſſarius interpretatur, propterea quòd thunni ad ea loca non cõmeant: ſed quærendum an Plinius potiùs ſenſerit de tempore quo non cõmeant thynni, &c. De thynnis qui extra columnas Herculis capiuntur, lege infrà in F. Plurimus thynnus in Ponto, nec alibi penè fœtificant, Solinus. Vbi ut plurimũ reperiri, & quo, quaq; & unde migra reſoleant, leges mox in C. Quibus uerò in locis præſtantiores ſint, leges infrà in F. ¶ Scombri piſces ſunt paruis thunnis ſimiles, Scholiaſtes Ariſtophanis. Præcipua magnitudine thynnum inuenimus talenta XV. pependiſſe. eiuſdem caudæ latitudinem duo cubita & palmum: Plinius ex Ariſtotele, apud quem caudæ interuallum non ad duo, ſed quinque cubita fuiſſe legimus. Quòd ſi proportionem huius thynni & caudæ (inquit Maſſarius) rectè perpenderis, non ad quinq;, ſed ad duo cubita & palmum, ut in Plinio, ſic in Ariſtotele etiam legendũ eſſe conijcies. ¶ Lubricos eſſe thynnos Plinius tradidit, Gaza ex Ariſtotele læues cõuertit. In Mneſithei apud Athenæum uerbis leguntur piſces ſquamati, ut thynni, ſcombri, thynnides, congri, & huiuſmodi. apparet autem legendum, non ſquamati. Pinnulam ſub uentre thunnæ fœminæ aphareum (ἀφαρεῖα) nuncupari Ariſtoteles, & qui repetunt ex eo Athenæus & Varinus ſcribunt: qua careat mas. quod & Plinius in ſuã Naturæ hiſtoriã tranſtulit: ſed Rondeletius eam in utroq; ſexu obſeruauit. Eſt & nomẽ propriũ ἀφαρεύς filij Hippiæ. ¶ Thynni cute ſunt læui, plũbei coloris, cauda Lunę modo biſurcata, Maſſar. Gladio piſci cauda eſt Lunę creſcẽtis figura, thynni modo, ſed latior. Eidem internæ partes eædẽ ſunt cum internis partibus thunni, Rondeletius. Xiphias ceteus piſcis ad thynnum plurimùm accedit, Belloniꝰ. ¶ Habet thynnus in dorſo aculeos tenui membrana iunctos, quos pro arbitrio condit & exerit, Cardanus. hoc puto alius nemo de thynno, ſed ueteres de delphino ferè.

Thynni naſcuntur etiam in amnibus, ut in Nilo, Rheno, & Pado, Platina. Ab Oppiano & C
Ouidio pelagijs adnumerantur. Thunni omnium maximè piſcium gaudent tepore, & ob eam Locus.
rem arenam & littora adeunt. per ſumma etiam maris innatant, quo teporis potiantur. Piſciculi autem ſeruari propterea poſſunt, quia ſpernuntur. maiora enim magnũ ſequuntur. ſed uuorũ

Digitized by Google

& prolis pars magna proinde abſumitur. Cum enim piſces deſiderio teporis loca fœturæ adeant,
Cibus. liguriunt (λιμαίνονται) quicquid attigerint, Ariſtot. ¶ Thunni carniuori tantùm ſunt, Ariſtotel. Et rurſus: Thunnus, amia & lupus magna ex parte carne aluntur, ſed algam etiam tangunt. Thynna nullum iniquiorem piſcem cenſeo, necꝙ ſceleratiorem in mari uiuere. Primùm enim ut ex ſeſe peperit, ſtatim ſuam procreationem, quantamcunꝙ capere poteſt, immiſericors deuorat, Gillius ex Oppiano. In Oceano uerſus Carteiam frequens agitur thynnus è uetuſto feruore ingenti (ſic habet uulgaris translatio, Græcè legitur, ἐκ δὲ Γαδείρων τε ἐξιόντα πελαιάς, in æditione Græcolatina Henrici Petri, pro πελαιὰς fortè legendum πολλὰς) pinguis & craſſus impellitur. Querna uerò quadam glande ſaginatur, quæ ad mare (περὶ δὲ θαλάσσης, in mari) naſcitur humilis admodum, at fertilem ingentemꝙ impendio producens fructum, (ἀξιόφορον καρπὸν:) quę quidem copioſa in ipſa etiam terra generatur Hiſpana, ingentes ſanè radices perinde ac integræ (πελέας) quercus habens: quæ profectò ab humili radice tollitur minùs. (βλαστάνειν δὲ ἐκ θάμνου παπαώδους ἄνθρυ. fortè, βλαστάνειν δὲ θάμνου, &c. id eſt, In altitudinem uerò minorē quàm uel humilis aliquis frutex aſſurgens.) Tantum uerò fructum affert, ut poſt maturitatem littora & extra columnas & intra glande refertа ſint, quam æſtus aquarum eiectat. Cęterùm intra columnas ſemper minùs ac minùs reperitur, ut autem autor eſt Polybius, uſꝙ ad Latinam (μέχρι Λατίνης) ipſæ glandes emittuntur, niſi Sardinia quoque inquit, & huic uicina regio ferat. Verùm thynni ipſi quo magis columnis propinquant ab exteriore delati pelago, eò ampliùs eſca deficiente macerantur. Addit in mari hoc animal ſemper adeſſe (ἐναί τι πρὸς θαλάσσῃ τὸ ζῷον ἔσω.) plurimùm glande gaudere, cuius cibo eximiè pinguescat: cumꝙ glandium fuerit ubertas, & thynnorum fieri ubertatem, Strabo libro 3. Sed & Polybius ipſe libro 24. Megalopolitanus, ubi loquitur de Luſitana regione quæ eſt in Iberia, tradit ibidem arbores glandiferas eſſe in profundo maris, quarum fructibus thunni ueſcentes pinguescunt. quamobrem non aberraret qui eos porcos marinos appellaret. nanꝙ thunni ueluti porci augẽtur, ex Athenæo, Maſſarius. Thynnus non modò glandes, uerùm & purpuras proſequitur prope terram, ab exteriore pelago uſꝙ in Siciliam inchoans, Strabo libro 5. Φώκαι ἐσπίπτουσι
Latitatio. ἐπὶ τὴν πλησίον Σικελίας βαλανηφάγον, εἴη ἂν δρυοειδῆ φυομένων περὶ θάλασσαν, Euſtathius in Odyſſeæ M. ¶ Thynnorum captura eſt à Vergiliarum exortu ad Arcturi occaſum: reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis, niſi tepore aliquo euocati, aut plenilunijs. Pinguescunt, & in tantum ut dehiſcant, Plinius. Thunni etiam latent prærupti gurgitibus hyeme, pinguescuntꝙ à latibulo maiorem in modum, capi incipiunt uergiliarum ab ortu ad arcturi occaſum ultimum: reliquo tempore quieſcunt latentes, Ariſtot. de hiſt. lib. 8. ὁ θύννος συλλαμβάνεται μετὰ τὴν φολείαν, ὡς φησι Θέόφραστος. φολὶς δὲ καὶ πολυκύματος ὤν, Athenæus. Videtur autem uerbum συλλαμβάνεται corruptum eſſe, pro πίπτει γίνεται. ſic enim Ariſtoteles hiſtoriæ animalium 8. 15. καὶ γίνονται πόπαποι μετὰ τὴν φολείαν. Natalis de Comitibus uidetur μίσγονται legiſſe, uertit enim [coit:] ſed ſine authore. Cæterùm pro πολυκύματος placet quod idem interpres πολυαίματος legit: uertit enim [quãuis multo ſanguine abundet.] ¶ Thunnos dormientes ſępe thunnarij circumretiunt. dormire autem eos argumento conſtat, quia admodum quieſcentes, leuiterꝙ pandentes albida oculorum capiantur, noctu potiùs quàm interdiu dormiunt, ita ſopiti, ut ne iacta quidem fuſcina moueantur. & magna ex parte uel
Somnus. ad arenam, uel ad terram, uel ad lapidem aliquem procumbentes quieſcunt imis gurgitibus, uel ſub ſaxo, aut littore abditi, Ariſtot. hiſtoriæ anim. 4. 10. De thynnis confidentiùs affirmatur, 4(quòd dormiant.) iuxta ripas enim aut petras dormiunt. Delphinus dormiens paulatim ad uadum defertur, & impingens expergiſcitur, moxꝙ iterum ad ſummum tendit, rurſuſꝙ dormiens demittitur: ut pluribus in Delphino c. ſcripſimus ex Plutarcho: Idem autem & Thynnus (inquit) ac eàdem etiam de cauſa, facere fertur. Cauſam in Delphino dixerat perennem eius naturæ mobilitatem, ut idem uitæ motuſꝙ ei finis ſit. quaſi uerò motus ſit propter motum. Ego ſomni quidem cauſa & quietis, Delphinum in alto demitti ad gurgitem dixerim: reſpirationis autem gratia rurſus ad ſummum efferri. qua cum thynnus non egeat, non ſimiliter eum dormire: ſed potiùs (cum Ariſtotele) imis gurgitibus, uel ſub ſaxo aut litore abditum.

Migratio. Intrant è magno mari Pontum uerno tempore gregatim, nec alibi fœtificant, Ariſtot. Nimirum ſicut Salmones uêre ex Oceano flumina ſubeunt, aſcendũtꝙ ſubinde dulcioris ac purioris aquæ deſiderio, & ſupremis demum locis pariunt: inde rurſus in mare deſcendunt, ſiue ipſi, ſiue fœtus tantùm, perpetuis ferè migrationibus occupati: Sic etiam Thynni eodem tempore ſiue ex Oceano in mediterraneum mare uenientes, ſiue primùm ex inferioribus mediterranei locis aſcendunt, donec in Pontũm & ad ſummam peruenerint: ibi pariunt, ac rurſus egrediuntur, &c. Thynni ex Oceano ueniunt in mediterraneum mare cum uêre ad ſobolis propagationem inſtigantur, Oppianus. Quæ Dorion de orcynis, eadem ferè narrat Oppianus de maioribus thynnis: nempe quòd ex Oceano per fretum Gaditanũ ingrediantur mare mediterraneum: quo fit ut plurimi in Iberico Tyrrhenoꝙ mari capiantur: poſtea uerò paſsim reliquũ mare pererrẽt, Vuottonus. Thynni Maio menſe irrumpunt in mare noſtrum ab Atlantico Oceano, cogentibus ximphis piſcibus, Iouius. Cum thynnis amiæ & pelamides in Pontum ad dulciora pabula intrant egregatim, cum ſuis quæꝙ ducibus, & primi omnium ſcombri, Plinius. Thynni ſubeunt Pontum uêre, æſtatemꝙ ibi traducunt, Ariſtot. Et alibi: Septembri menſe recedunt. Idem dromades

mades à curſu piſces omnes appellat, qui in Pontum aliunde excurrunt, quiq; uix uno in loco conquieſcunt, (nos Streichfiſch appellare poſſumus,) cuiuſmodi ſunt thunni, pelamydes, amiæ. Vide ſuprà, D. elemento, pag. 410. Thynni Pontū ſubeunt dextrorſum terram cōtingentes, ſed remeant contrà: lęuū enim in latus ſe admouent, quod propterea facere dicuntur, quia dextro oculo clariùs uident ſua natura, læuo hebetiùs, Ariſtot. Dextra ripa intrant Pontū, exeunt læua. id accidere exiſtimatur, quia dextro oculo plus cernūt, utroq; (*Saluianus pro utroq; reponit læuo*) hebetе natura, Plinius & Solinus. Ex Ariſtotele Athenæus quoq; repetijt: itē Aelianus de animalib. 9. 42. Thynnos (inquit) altero tantū oculo uidere cōſentit Aeſchylus, cū inquit: Τὸ σκαιὸν ὄμμα πεπωρωμένον ὠκεανοῦ λίκκου. id eſt, Siniſtrū oculū thynni more applicās, uel potiùs detorquēs, Pontū enim ingredientes, ad dextrū latus, unde acriùs uident, terrā habent: egredientes uerò ad contrariū litus ſe accōmodant, & terrā ſecundum eum oculū quo clariùs uident, habentes nauigant. Et Plutarchus: Immò uerò ipſam priùs opticen uideamus, quā nec Aeſchylū piſcibus negaſſe putē. ſic enim inquit, Τὸ σκαιὸν ὄμμα, &c. ¶ De ſaxo miri candoris in euripo Thracij Boſphori, cuius aſpectū territi repente thynni, ſemper aduerſum Byzantij promontoriū petunt, dictū eſt ſuprà in Collario de pelamyde E. Multi in Propontide æſtuāt, Pontum non intrāt, Plin. Opperiunt aūt Aquilonis flatum, ut ſecūdo fluctu exeāt ex Pōto: nec niſi intrātes Pontū Byzantij capiuntur, Idē. Bruma nō uaganť: ubicunq; deprehenſi, uſq; ad equinoctiū ibi hybernant, Idē. Temporū cōmutationem Thynni ſentiunt, Solſtitia præclarè noſcunt, nihilq; ijs ad hanc rem cœleſtium rerum peritis opus eſt: ubi eos hyemis initium deprehenderit, ibi libenter commorantur, & ex eo loco ad uernum æquinoctium non ſe commouent, ut Ariſtoteles tradidit, Aelianus & Plutarchus.

Quod ad coëundā ſocietatem, & mutuū inter ſe amorē tuendū Thynnis arithmeticæ rationes opus ſunt: idcirco mathematicā diſciplinā exactè tenent, ut gregatim natantes, ſemper figurā quadratā (cubicā) efficiāt, atq; ſex lateribus cōprehenſi, ſoliditatē ex ſemetipſis omnibus cōſtituant, et quadratū ordinē ex omnibus lateribus in natando ſeruēt, ut ſi ſpeculator eminētes Thūnos probè numerare ſciat, ſtatim totius gregis numerū ineat: quòd ſanè præclarè teneat, altitudinē latitudini, & longitudini, æquali ordine reſpondere debere, Gillius ex Plutarchi libro Vtra animaliū, &c. Ad promontoriū Bubonicum (τὸν πρὸ βίου τοῦ Βυζαντίου, aliàs Βυζαντικῷ) innumeræ Thynnorū gentes uerſantur, eorū maximi ſimiliter ut ſues, ſoli & ſeparatim natant: alij more luporum bini proficiſcuntur: alij quemadmodum capræ, quę in latis paſtionibus gregatim paſcuntur. Exoriente Canicula & ingraueſcente æſtiuo calore, in Euxinum natare contendunt: & marinis fluctibus aberuidè radiato Sole caleſcentibus, inter ſe uelut conſerti contextiq; confertis turmis natant, & corporum coniunctione ad perfruendam umbram ſe inuicem opacant, Aelianus De animalibus 15. 3.

Non alibi q̄ in Ponto fœtificant, Plinius. Plurimus Thynnus in Ponto, nec alibi penè fœtifi- *Partus.*
cant. nuſquā enim citiùs adoleſcunt, ſcilicet ob aquas dulciores, Solinus. Pelamydes ac thynnę in Ponto pariūt, nec uſpiam alibi, ut ſentit Ariſtoteles: ut uerò Strabo refert, pariunt in Mæotide palude, Vuottonus. Piſciculi plurimi ſemel pariunt, ut fuſanei qui retibus capiuntur, chromis, paſſer, thynnus, pelamys, &c, Ariſtoteles quinto hiſtoriæ citante Athenæo. Thunna circa ſolſtitium parit folliculo quiddam ſimile, in quo oua exigua multaq; conſiſtunt, Ariſtot. Et alibi: Aeditſura oua condita quaſi utriculo, incrementū aūt partus præcipua ſumit celeritate. Τίκτει ἡ θυννὶς περὶ τροπὰς ἐκ τυμβαλίων τινὰ θυλακωδῶς, ἐν ᾧ πολλὰ γίνεται μικρὰ ὠά, Athenæus ex Ariſtotele. Thunna (θυννὶς) pelamydes parit in Ponto Euxino, circa hoſtium paludis, ubi crebræ harundines exeunt, ubi ea cum mari (Ponto) committitur. Oua ædita partim matres ſectatæ deuorant: partim inter arundines & iuncos retenta perficiuntur. mox autem ut ex ouis hi piſces nati ſunt, natalem locum relinquunt, & in Thracium ſinum Melana (id eſt, Nigrum cognomine) abeunt, (ut ſcripſi ſuprà in Pelamyde E.) Oppianus. ¶ Thunni & gladij agitantur aſilo Canis exortu. habent *Aſilus.*
enim utrique per id tempus ſub pinna, (πρὸς τὰ πτέρυγια, ſicut & Athenæus legit) ceu uermiculum, quem aſilum uocant, effigie ſcorpionis, magnitudine aranei, infeſtat hic tanto dolore, ut non minus interdum gladius, quàm delphinus exiliat. unde fit, ut uel in nauigia ſæpenumero incidat, Ariſtoteles. Thynnus piſcis impetuoſus eſt, eò quòd certo tempore œſtrum in capite habeat, Ariſtotele teſte, Athenæus. Plura de aſilo ſiue œſtro inuenies ſuprà pagina 112. elemento A. Oeſtrum habent circa pinnas, πρὸς τὰ πτέρυγια, & certo tempore etiam in capite, Euſtathius in Odyſſeæ X. ex Athenæo. Oppianus lib. 2. Halieuticorū, thynni & xiphiæ calamitatē decantās œſtrū, πτέρυγισιν ὑμένιον ἄχρουν οἰστρον nominat. ¶ Vita thynnis longiſſima biēnio, Plin. *Ætas & uita.*
Præ nimia pinguedine dehiſcunt, nec plus quàm biennio poſſunt uiuere. cuius rei argumentum piſcatores inde deducunt, quod cum aliquando limariæ anno ſuperiore defeciſſent, thunni ſequenti anno defecerint, Ariſtoteles. Iouius thynnos bimatu expleto non quidem deficere putat, ſed alijs nominibus appellari, ut ſunt orcynus et pompilus. Adeò quidē thynni augent̄, ut Plinij teſtimonio caudæ eorū latitudinis duorū cubitorū reperiantur, ipſi talentorū quindecim ponderent. Quòd ſi biennū uitæ nō excedūt, quomodo euadūt tanti? Quotidiana experiētia (inquit Saluianus) thynnos capi uidemus, quos corporis magnitudine, ſquamarū craſsitie, atq; carnium duritie, biennio multò prouectiores eſſe fateri oporteat. Quanq; autē deficientibus limarijs, anno

ſequenti etiam thynni deficiant, non ob id eos obiiſſe, ſed in aliam potiùs ueluti quandam ſpeciem, uel priori nomine poſthabito mutatos eſſe credendum eſt.

D Thynni quanuis carniuori, gregales ſunt, Ariſtot. Maximi ſolitarij natant, alij uerò bini, alij gregatim, ut in c. ex Aeliano retuli. Nominantur & inter χυτρὶς, id eſt ſuſaneos piſces, thynni ab Ariſtotele, quinto hiſtoriæ: ij autem ſunt, qui (ſuſim, addit Gaza) retibus capiuntur. Et pauidi magno fugientes agmine thũni, Ouid. ¶ Multa quę prudenter aut prouidè circa migrationem ſuam faciunt thynni, ſuperiùs in c. iam explicata ſunt. ¶ Thynne crudeliſſima piſcium oua ſua ſtatim ædita deuorat, quotquot aſſequitur, Oppianus Halieut. 1. prope finem. uidetur autem etiam ſobolem recens ab ouis prognatam uorare eam ſentire. Αἰὲν γὰρ ὑῶν τόκον ἐσθίει, οὐδέ τι μιμνεῖ Αὐτὴ γεναμένη κρατερὸν κέαρ, ὅσσα κίχῃσι, Νηλὴς: ἢ καὶ τόκος φυγὴς ἔτι νηΐδ' ἐόντα ἐδδιέ. ἀσὶν μὴ ὦκεῖ θοὸν ἀθρήσεται οἷο τόκοιο. ¶ Thynni ſæpe nauigia uelis euntia comitantes, mira quadam dulcedine per aliquot horarum ſpacia & paſſuum milia à gubernaculis non ſeparantur, ne tridente quidem in eos ſæpius iacto territi. Quidam eos qui hoc è thynnis faciant, pompilos uocant, Plinius. Sed Pompilus toto genere à Thynnis diuerſus uidetur. uide ſuprà Elemento P. ¶ Irrumpunt Maio menſe in mare noſtrum ab Atlantico Oceano thynni, cogentibus xiphijs piſcibus: qui telo à roſtro prominente inſtructi, eos toto mari perſequuntur, Iouius. Thynni cum gregatim præter Italiam acti elabuntur & Siciliam attingere prohibentur, in maiores incurrũt beluas, ut puta delphinos, canes, alioſq; cetaceos, è quorũ uenatione canes & galeotas pingueſcere, quos xiphias, id eſt gladios appellant, ferunt, Strabo lib. 1. ¶ In mari circa Taprobanen permultas balęnas thunnis (*Gillius hìc non rectè uerterat, Delphinis*) eſſe aiunt, Aelianus De animalib. 16. 18. Vide in Balęna D. 20 ¶ Cephi aues thunnos maximè comitantur: quòd ab ijs piſciculorum, quos dentibus ſuis diſcerpunt, carunculæ aliquot in aquis relinquuntur, quas ipſæ ingurgitant, Oppianus in Ixeuticis.

E Non in Ponto tantùm capiuntur thynni, ſed in Sicilia quoq; & alijs in locis, Aelianus. Ver no tempore ex Oceano mediterraneum mare ſubeuntes capiunt primùm Iberi, deinde Celtę circa Eridani oſtia, & uetuſti incolæ Phocææ: tertio Tyrrheni & Siculi. inde per immenſos gurgites diſperguntur, & totum mare replent, Oppianus. Non niſi intrantes Pontum Byzantij capiuntur, Plinius. Et rurſus: In Euripo Thracij Boſphori iuxta Chalcedonem in litore Aſiæ ſaxum eſt miri candoris, à uado ad ſumma perlucens. huius aſpectu repente territi, ſemper aduerſum Byzantij promontorium præcipiti petunt agmine. Itaq; omnis captura Byzantij eſt, magna Chalcedonis penuria, D. paſſibus medij interfluentis Euripi. Vide etiam ſuprà in Corollario de Pelamyde E. ¶ Gregatim uagantur, ob id in Euripis maxima eorum eſt captura, Iouius. Capiuntur nonnulli ex thynnis, cæteriſq; latentibus tempore ſui receſſus, cum ſe mouent locis tepidis, aut ſi temporis inſolitæ quietes contingant. Prodeunt enim aliquantulo de ſuo cubili paſtũ, & præcipuè plenilunio, Ariſtoteles. Thynnorum captura eſt à Vergiliarum exortu ad Arcturi occaſum. reliquo tempore hyberno latent in gurgitibus imis, niſi tepore reliquo euocati, aut plenilunijs, Plinius. Dum paruos fœtus habent, difficulter: ſed cum iam fœtus excreuerit, faciłè capiuntur infeſtante œſtro, Athenæus. Græca uerba ſic ſonant: Καὶ ἕως μὲν ἔχῃ μικρὰ τὰ κυήματα, δυσάλωτοι· ὅταν δὲ μείζω γένηται, σφᾶς αὐτοὺς ἁλίσκεται. Thynnorum piſcatione Itali & Siculi cetiam (κυτίαν) appellare ſolent, tum loca quo reponere ſoliti ſunt magna retia, cęterumq; inſtrumentum quo captari aſſueuerunt, cetotheria (κητοθηρεία, fœm. gen. recto ſingulari) ideo nominantur, quòd magnos thynnos in numerum reliquorum cetaceorum referant, Aelianus de animalib. 15. 16. ¶ Tametſi paſsim in ædi tiore rupe (à Strabone libro 5. θυννοσκοπεῖα uocata) ſtantes thynnoſcopi, thynnos ſpectarent, ut tradit in Equitibus Ariſtophanes, Κἀκ τῆς πετρῶας αὖθις ὥσπερ οἱ φύλακες θυννοσκοποῦσ: in Ponto tamen præcipuè ex alta ſumma trabe in uado defixa piſces colluſtrant ac obſeruant hodie thynnoſcopi: qui mos (*etiam*) antiquis fuit. Philoſtratus Iconum primo: Λέγεται δὲ ἁλιεῖ ἅμα θηρεύειν γὰρ τοὺς ἀφ' ὑψηλοῦ ξύλου, πηχὺς μὲν ἀριθμῆσαι, πλῆθος δὲ ὅλῳ ἱκανός. Quæ fortè piſcatio ab Vlpiano in l. Venditor. ff. Communia prædiorum, tignaria appellatur: quanquam in meis codicibus Thynnaria rectè ſcriptum ſit: nec tam abſurdè, quàm literati homines exiſtimant, utraq; lectio, quã Accurſius non reſpuit, defendi poteſt, Brodæus in Miſcellaneis 6. 8. Quòd ſi tignariam piſcationem legamus, interpretari fortè licebit eiuſmodi, qualem mox ex Aeliano referemus, in qua tigna bina excitantur, quorum alteri ſpeculam ſuſtinenti perlongus retium funis alligatur. Strabo libro 7. in Africæ deſcriptione, Poſt Thapſum ciuitatem (inquit) eſt inſula in pelago Lopaduſa: ἔστι ἄκρα Ἄμμωνος Βαλίδωνος πρὸς θυννοσκοπίαν. interpres tria poſteriora uocabula præterijt. pro ultimo apparet legendum θυννοσκοπίαν. Ἔνθ' ἔστι πρῶτον μὲν ἐπόρθιον ὑψηλώπου ἕδρης ἐπιβαίνειν θυννοσκόν, ὅστις κάθηται Ῥαιστῆας ἀγέλας πεπαίρεται, ἄλλοτε, καὶ ὅσσαι, Oppianus ſub finem tertij Halieut. Θυννοθήρας Græcè uenatorem ſeu piſcatorem thynnorum ſignificat: uſurpatur à Sophrone. ¶ De Thynnorum piſcatione quædam leges etiam ſuprà in Corollario de Pelamyde E. ¶ Thynnos magnos fuſcinis (τριόδοντσι) feriebant, quod θυννίζειν appellant, Suidas. Thynni dormiunt, præſertim noctu, ita ſopiti, ut ne iacta quidem fuſcina moueantur, Ariſtot.

Celtas audio, & Maſſilienſes, atq; omnem Africã maximis & firmiſſimis hamis ex ferro confectis Thynnos comprehendere ſolere, Aelianus de animalib. 15. 6. Thynnus capitur eſca coracino, Oppianus Halieut. 3. Eſca ad thynnos tantùm: Quinq; nuces regias comburens, in ci-

neremq;

Captura.
In genere.
Cetia.
Cetotheria.
Thynnoſcopi.
Captura per ſcinam.
Hamis.
Eſca.

neremq; conuertens, cum sampsycho & purissimo pane, perfuso aqua, cumq; caprillo caseo con
tundito, quibus utitor postea instar pastæ confectis, Tarentinus. ¶ Θυννος, id est Fusaneos pi- Retibus.
sces uocat Aristoteles, qui retibus capiantur, (Gaza addit, fusim) quibus & thynnos adnumerat.
Thynnos dormientes sæpe thunnarij circumretiunt. Qui Heracleam, Tion, Amastriã, Ponticas
urbes incolunt, planè sciunt quo anni tempore eiusmodi pisces eò accedãt: Quare permulta con-
tra eos instrumenta comparant, naues, retia, speculam in excelsum excitatam, quam in littoris e-
minenti loco, & circunspectum facilem habenti, defigunt: cuius conficiendi rationem molestum
mihi non erit explicare: Tigna (πρέμνα) bina procerissima abiegna excitant, intercepta & iuncta
inter se, trabibus (δόκιον) latis & crebris immissis, & facilem ascensum speculatori præstantibus.
Singulæ naues utrinq; sex iuuenes expeditè remigantes habent. Retia bene longa sunt, non ad-
modum leuia, & quæ magis deprimantur plumbo, q; leuent suberibus. Copiosi aũt istorũ pisciũ
greges in ea feruntur. Itaq; uerno Sole illucente, uentis placidè & tranquillè flantibus, cœlo læto
& quasi ridente, conquiescente à tempestatibus mari, frequentes Thynnorum piscium greges
appropinquant. quod quidem ipsum simul ex specula prudenter & acutè speculator prospexit,
piscatoribus unde ueniant, denunciat. Hi ad uocis significationem retia tendunt. Iam si intra re-
tia ingrediantur, sicut dux exercitus, uel choro præfectus, hoc ipsum signo dato edocet. Itaq; sæ-
pe totum gregem capit, & non aberrat à scopo, nec desiderio frustratur. Cum uerò Thynnorũ co
hortes in altũ sese incitauerint, is qui ex specula acerrima oculorũ acie horũ actiones obseruat, cõ
tenta uoce exclamat, rectà ad altũ remigationẽ contendendã, illucq; insequẽdos esse: hi porrò alli
gato ad alterũ tignũ, quod speculã sustinet, perlõgo retium fune, naues ordine remis propellunt,
ita ut inuicem non separentur, nam & rete in singulas distributum est naues. Et prima nauis, ubi
suam retis partem eiecit, discedit. hoc idem facit deinceps secunda, & tertia, & quarta. Qui
quintam remis impellunt, interim separant, ut mox eiecturi uideantur. Reliqui uerò nunquam
laxare debent. Deinde alij aliò remigant, & pro se quisque retis partem trahit, postea quiescunt.
Thynni uerò circũuallati per ignauiã & timiditatẽ non se loco mouẽt. itaq; cõferti cõprehendun
tur: & remiges tanquam ciuitate aliqua in potestatẽ redacta, totum piscium (ut poëta diceret) po-
pulum capiunt. Norunt hæc & testantur tum Eretrienses tum Naxij, (*Eretria urbs est Euboeæ, Naxus una Cycladum in Aegæo*) hac piscatione insignes, ut Herodotus & alij referunt, Aelianus
De animalibus 15. 5. Scombri dum aliquos gentiles suos retibus inclusos uident, sponte ad
eos ingrediuntur, rursus uerò egressuri, alij quidem per maculas ampliores (*quibus nimirum etiam ingressi erant*) euadunt: alij uerò angustioribus detenti infarciũtq; capiuntur. Simili temeritate &
thynni capiuntur: non tamen perueniunt intra retia qui foris sunt, sed dum ingredi cupiunt, &
maculas dentibus impetunt, ijsdem hærentes & intricati capiuntur, Oppianus. Simplicissimi
sunt piscium: propterea uel inanibus terriculamentis acti, facilè uadis atque litoribus intruduntur. eo modo Gaditanus populus infinitam eorum multitudinem magno quæstu solenni que
spectaculo retibus extrahit, Iouius. Thunni piscium simplicissimi timidissimiq;, non aliter
in fugam à xiphijs piscibus gregatim aguntur, quàm ouium greges à lupis. quam ob causam
uel inanibus terriculamentis acti, facilè uadis atque litoribus intruduntur. Porrò summa spe-
ctantium uoluptate Maio & Iunio mensibus thunni à Gaditanis non longè ab Herculeo fre-
to capiuntur. ad quam piscationem uniuersus concurrit populus, maximo clamore, tympa-
norum sonitu, ac bellicis puluere & igne concrepitantibus terriculamentis. Sic uocibus &
strepitu territi concitantur ad uada, quo in loco postea gregatim retibus capiuntur, maximó-
que omnium plausu trahuntur in litus, Matthiolus. In Indico mari tanta thynnorum multi-
tudo est, ut Magni Alexandri classis haud alio modo, quàm hostium acie obuia, contrariu-
um agmen aduersa fronte direxerit, aliter sparsis non erat euadere: qui non uoce, non soni-
tu, non ictu, sed fragore terrentur, nec nisi ruina turbantur, Plinius. sed Græci authores cete
ac physeteres, non thynnos, Alexandri Magni classem terruisse tradunt: ut indicauimus su-
prà in Physetere, & in Corollario de Cetis in genere E. Nuper ab Italo quodam accepi,
thunnos ualde timidos esse, natare iuxta litora: piscatores uerò funes quosdam demittere:
quos cum illi metuant, nec audeant se à litoribus ad altum conuertere, sic tandem capi-
untur.

Thunno esca gaudet callichthys, Oppianus Halieut. 3. Thynni hepar aliqui miscent escæ ad
mugiles capiendos.

Etsi suauissimis piscibus conferendus non sit thynnus, sapidus tamen & non negligendus u- F
bicq; ferè censetur, Saluianus. ¶ Circa Samum uidebis thynnum ingentem consultò capi, quem *Cibus in genere: & quatis quod ad suauitatem.*
uocant horcynum, alij κῆτος: qui uel deorum conuiuijs dignus est. Nascitur autẽ nobilis thynnus
circa Byzantiũ, Carystum & Siciliam: et eo etiamnũ præstantior Cephalen⁎ & Tyndaridẽ oram,
(τωνδ' ἀμφὶ λιμένα ἀκτὴν:) sed longè præstantissimi circa Hipponiũ Italiæ. inde migrãtes in alia maria ca
piuntur immaturi, Archestratus. Quòd si horcynus siue magnus thynnus, minori præfertur:
recte scripserit Plinius uetustate fieri meliorem: neq; opus fuerit ut Rõdeletius pro melior legat *Melior uetustate. Plinij locus.*
maior uel peior. horum enim utrunq; plerisq; animalibus imò uiuẽtibus cõmune est, ut uetusta-
tem maiora, tum ad alimentum deteriora euadãt. idem si accideret thynno, nihil rari esset, neq;

Digitized by Google

priuatim in eius mentione annotandum.at uetuſtate meliorem fieri,rarum & notatione dignum eſt. Scio(ex Diphilo puto)legi apud Athenæum,orcynum eſſe piſcem Βοιζορώδη, οὗ μάλιστα πιθανόν ἐστι τοὺς γελάδωνας ἡδίστους σκληρότητα. ſed hoc ille de orcyno ſimpliciter dicit:nec obſtat aliquid talis cũ ſit, meliorem ac pinguiorem ætatis progreſſu fieri,ut iam maximus nimirum, cum & cætus dicatur, melior ſit. Xenocrates quoq; apud Oribaſium, Orcynum (ſimiliter ut Plinius) tritoni ſimilẽ faciens:ſed quia difficiliùs(inquit)uitiatur,ideo inſignem uetuſtatem fert. Sed hîc de ſalſamentis ex orcyno ſentire uidetur. Diphilus etiam apud Athenæum libro 3. de ſalſamentis ex thynno agens, ſcribit: Τὰ δὲ παλαιὰ, κρέασιν, καὶ ἀριμύτροις, καὶ μάλιστα τοῖς βυζαντίοις. ¶ Phœnices aiunt qui Gades incolant,cum extra Herculis columnas per quatuor dies Subſolano uento nauigaſſent,in loca quædam ſolitaria alga & fuco repleta peruenisſe:quæ modò maris æſtu procedente,aquis obruantur:modò recedente, deſtituantur. in iſis reperiri miram thynnorum copiam, magnitudine & craſsitie incredibili. Hos ſalſos in uaſis Carthaginem mittunt. Carthaginenſes uerò ſibi retinent & conſumunt,ceu lautiſsimos in cibo:nec aliò diuendunt, Ariſtoteles in Admirandis narrationibus. Thynni Megarici ab Antiphane celebrantur. Placebat olim eximiè thynnus Tyrius, Pollux. ¶ Thynni magna ex parte ſuauiſsimi ſunt cum latent, Plinius. Thunnus poſt arcturum melior eſt:iam enim eo tempore ab infeſtantis aſili agitatione requieſcit, quæ facit, ut ſit in æſtate deterior, Ariſtot. Γίνεται δὲ εὐωλώτερος, ὅταν τὸ οἶστρο παύσηται, Ex eodem Athenæus.

Partes ſimplicium. Alexis caput thynni,ceu magnas lautitias prædicat apud Athenæum. Alij abdomina. Ὑπογάστριά δ' ἡδίστα θυννου, Strattis. Τοῦδ' οἱ πρόπαντες οὐχ ἕξουσιν ἄγορᾶσαι Ὑπογάστριον θυννικόν, οὐδὲ κρανίου λάβρακος, Eriphus Comicus. Lynceus Samius,cum quidam thynnorum abdomina laudaret: Omnino,inquit:uerùm ita edere oportet,ut ego ſoleo. Et cum is de modo interrogaret:Libẽter, reſpondit. Τῶν ῥαχίων θυννου δὲ ἀστιαῖαι (σπάνιον nimirum) à ueteribus commendabantur, Athenæus lib. 2. Θυννος λαγάνου commendantur ab Antiphane. De hypogaſtrio thynni plura leges infrà mox inter Salſamenta è thynno. Thynni recenti pulpa iuxta uentrem, ipſoq; pingui ſtamine, ſicuti palato grati:ita ſtomachis languidioribus,quibus nauſeam pariunt,ualdè inimici:circa uerò dorſum & caudam contraria ratione, quemadmodum ab nimia ariditate parum delectant,ita ſuperfluo nudati humore,minùs officiunt.De clidio lege infrà in partibus thynni ſalſis.

Salubritas. ¶ Ex piſcibus qui cetacei generis habentur, ut thynni, craſſo tenaciq; ſucco ſunt: (ſenibus inutiles:) pelamides uerò magis ad mediocritatem accedunt, Galenus in libro De ſuccorum bonitate. Idem libro 3. de alim. fac. cap. 31. Ex genere piſcium (inquit) dura carne præditorum ſunt etiã balænæ, & delphini, & phocæ. ad quos proximè magni thunni accedunt, quanquam non æquè ac prædicti in cibo ſunt iucundi. inſuaues enim ſunt hi, & præſertim recentes. nam ſalſi euadunt meliores. Thunnorum autem caro, qui & ætate & corporis mole ſunt minores, non perinde dura eſt: eoq; hi faciliùs quoq; concoquuntur: & iſs adhuc magis pelamydes, quæ laudatiſsimis ſalſamentis non cedunt. Hæc Galenus Gregorio Martino interprete. Græca ſic habent. Ἐκ τούτου δὲ τοῦ γένους (τοῦ σκληροστόκου) εἰσὶ καὶ φάλαινα, καὶ ἀδελφῖνοι, καὶ φῶκαι. πλησίον δ' αὐτοῖς ἴσχουσι καὶ οἱ μεγάλοι θυννοι, καὶ τοι τῇ γε ἡδονῇ τῶν εὐθυωλοτέρων οὐχ ὁμοίως ὄντων. ἀπιόντες γὰρ ἐκεῖνοι, καὶ μάλιστα πρόσφατοι, παχύνονται δ' ἐμέσαντες γίνονται τοῦ ἐλαττόνων θυννου, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὸ μέγεθος· δεῖ δ' ἓν σαρξ ὁμοίως σκληρὰ, καὶ ψαφῆναι δ' ἥκιστα βέλτιστος εἰσι: καὶ τούτου ἔτι μᾶλλον οἱ πελαμίδες, αἳ πεπτικώτεραι τοῖς ἀρίστοις ἰχθύσι γίγνονται. Gregorius Martinus poſt hæc uerba, πεπτικώτεραι δ' ἐμέσαντες γίνονται, punctum notat. Et mox legit, Τοῦ ἐλαττόνων θυννου, &c. cui lectioni faciliè ſuffragor. Quòd autem dicit Galenus thynnos minùs eſſe ſuaues prædictis: non balænis, delphinis & phocis tantùm eos comparat, proximè nominatis uerè cetis, ſed aliſs potiùs antè nominatis duræ carnis piſcibus, ut mullis, orphis, glaucis, phagris, ſcorpiis, &c. ¶ Thynnus & thynnis, colias, orcynus, pelamis, ſcõbruſq; non apti ſtomacho ſunt: mali ſucci ſunt, flatum gignunt, ſcabri, difficiles ad excernendum, nutriunt: quorum ualentiſsimè nutrit pelamis: colias uerò & ori ingratus eſt, & nullius ſucci, at thynnis ei ſubiicitur: thynnus uerò difficulter concoquitur, Xenocrates apud Oribaſium interprete Raſario. Thynnæ (*ſic enim habet codex noſter fœm. genere*) craſsi ſucci ſunt, & difficulter concoquũtur, malumq; ſuccum gignunt, Symeon Sethi. Thynni crudos humores generant, Pſellus. Thynnis ac thynnus graues ſunt, ac multum alunt, Diphilus. Gregaria genera piſcium non ſquamatorum, (ut thynni, ſcombri, thynnides, &c.) ſuauia quidem in cibo ſunt, utpote pinguia: ſed grauia & difficilia concoctu: ideoq; maximè ſalirí poſſunt, & inter ſalſamenta optima ſunt, Mneſitheus. Nicolaus Myrepſus podagricis in cibo thynnos, pelamydes, & piſces omnes ſquama carentes prohibet.

De thynno ſalſo, & partibus. De thynno ſalſo proximè etiam retro quædam dicta ſunt: hîc ſeorſim & ſingillatim prolixiùs perſequemur. Quæ ſuprà in Capite De ſalſamentis, elemento *s.* de cetaceis piſcibus ſalſis in genere diximus, ea ad thynnos quoq; ſalſos accommodari poſſunt. A thynno fiunt adiectiua nomina θυννῖος, & θυννεῖος. hinc apud Athenæum lib. 3. legimus θύννια παχέα, Maſſarius uertit thunnina ſalſamenta, uel thunnia. Diocles è pinguibus ſalſamentis thynnia facit præcipua. Hiceſius apud Athenæum tradit τὰ νεώτερα τῶν θυννίων τῶν ἀναλογίαν ἐχόντων τοῖς κυβέοις, μεγάλων τε ὄντων διαφορὰν πρὸς πάντα (πρὸς τὰ ὠφέλιμα λεγόμενα. ὁμοίως δὲ λέγει καὶ τῶν Βυζαντίων ὠραίων πρὸς τὰ ἀφ' ἑτέρων τόπων λαμβανόμενα, καὶ ὁ μόνον τῶν θυννίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἁλισκομένων ἐν Βυζαντίῳ. Diphilo etiam apud eundẽ è pin-

pinguibus salsamentis excellunt thynnæa (τὰ θυννάϊα) & cordyla. fit autem thynnium (τὸ θύννιον, inquit) è maiori pelamide: ἔστι γὰρ τὸ μικρὸν εὐαλογεῖ ὄφι κυβίῳ: ex quo genere & horæum est. Proximè tamen dixerat horæa & cybia è non pinguibus præstantissima esse. Thynnades, θυννάδιλα, è thynno confecta salsamenta à quibusdam dicuntur. Vide infrà in H.a. θυννου τόμαχος nominatur ab Eubulo, id est, concisum è thynno frustum, inter alios delicatiores cibos. sed τόμαχος etiam de frusto recenti accipi potest. Si piscis perfectè salsus pingue instar lardi habuerit, ut tunina, (*thunnus*) uel balæna, poterit in quadragesima parum aliquando sumi cum spinachijs in principio (*mense*) cum opus fuerit uentrem soluere, Arnoldus de conseruanda sanitate. Hispaniæ cetarias (*c*) combris replent, thynnis non commeantibus, Plinius. Thunni senes ad rem salsamentariam Omotarichus.
(*p*) improbi sunt: multum enim carnis absumitur, Aristoteles. ¶ Τὸ (malim τὸν) ὠμοτάριχον κίνημά τι νέκρωσιν, &c. id est, Omotarichum aliqui cetemea uocant. id graue est, & uiscosum, & concoctu difficile, Diphilus. Plura inuenies de omotaricho suprà in Salsamentis, pag. 984. Omotarichos *Tunina.*
(*q*) quam aliqui tuninam uocant, est uerò tunina salsus thynni piscis uenter: & morona uulgò uocata, existimatur eiusdem piscis dorsum, quod & schinale etiam dicitur, pars illa nempe in qua spina continetur, Brasauolus. Moronem alioqui Itali Husonem nostrum uocant: & schinale etiam Sturionis dorsum. In uniuersum salsi thynni, sicuti uim alleuandi intermortui gustus mirificam habent: ita multa bile aggenerata sanguinẽ incendere, iecinoraq; adurere consueuerunt, Iouius. Ferunt carnes thynni salitas, hæmorrhoides inducere, Cardanus. Fit thynnorum collum omotarichus, ut Xenocrates tradidit: quod & ori gratum est, nec facilè corrumpitur, Vuottonus. An igitur omotarichus fortè dictus fuerit πρὸς τὸν ὦμον, id est ab humeris: quanquam enim *Collum.*
(*r*) neque collum pisces habeant, (quod arteriæ causa factum est in respirantibus tantùm,) neque humeros: analogia tamen quadam hæ partes in eis dicuntur. sicut & κλῆδιλα, id est iugula, quos *Κλῆδα.*
(*s*) fortè pro eadem parte, scapulis humerisue, in piscibus acceperis. Clides & clidia, hoc est partes quæ diuidunt pectus à ceruice, uocantur, Maffarius. Et alibi, Clidium in thynno, hoc *Clidium.*
est iugulus, siue pars quæ pectus à ceruice discriminat, appellatur. Clidia, ni fallor, uocantur partes, quæ faucibus proximæ sunt, Vuottonus. Κλῆς primitiuum est, κλειδίον diminutiuum. Ἐπίνουν δὲ τὸν θύννον καὶ τὰς κλεῖδας κελευμένας, ὀπτάς: hunc cibum Aristophòn laudat, σιτίον cognominans, Authoris nomen excidit. Thynni membratim cæsi (τομαχιζόμενοι Græcè diceres) ceruice & abdomine commendantur, atque clidio (*aliàs edulio, non rectè*) recenti duntaxat, & tum
(*t*) quoque grauí ructu: cætera parte plenis pulpamentis sale asseruantur, Plinius. Gadibus Orcynorum clidia per se inueterantur, Dorion. ¶ De Cybijs multa diximus suprà, elemento c. *Cybia.*
pagina 367. Vide etiam superiùs Rondeletij Caput, quod inscribitur, De Thunni, Pelamydis, &c. nominibus. Cybeas, ut Aeneas, de ipso pisce dici uidetur: cybium uerò de parte & salamento: ut suprà docui Corollario 1. De Thunnis. Ταρίχη σπόμβρων, κιτρίνων, κύβων, (ut rectus sit κύβου,) θυννίδων, Pollux memorat. Cybiorum genera, uti consicio, appellauit Plinius, quæ à Græcis κλειδία, μελανδρύαι & ὀστογάστρια uocantur: ut ijsdem nominibus appellentur pelamidis concisæ partes, quibus & maiorum thynnorum quos orcynos uocant, Vuottonus. Diuisis cybium latebit ouis, Martialis. Et caudam cybij, breuesq; mænas, Idem. Hicesius tradit τὸν θύννον τὸν μικρὸν εὐαλογίαν ἔχειν τοῖς κυβίοις, &c. Τὸ δὲ θύννιόν φησι γίνεσθαι ἐκ τοῦ μείζονος πελαμύδος, τὸν δὲ μικρὸν εὐαλογεῖ ὄφι κυβίῳ, Athenæus ex Diphilo. Τὸ κύβιον τριωβόλου, Alexis. ¶ Gaditana *Gaditana.*
(*u*) salsamenta in Orcyno quæres.
Horæa salsamenta dicta sunt quasi οὐραῖα, à cauda, ut scripsi in capite de Salsamentis A. (elemento S. pagina 984. & rursus in H.a. pag. 987.) quòd à maturitate forsan sic denominata sint, *Horæa.* *Vræa.*
utpote nec recentiora, neque uetustiora quàm par sit. nam & Strabo libro 7. cum pelamydem non copiosè capi dixisset propter paruitatem, subdit: Εἰς δὲ Σινώπην πορεύονται, ὡραιοτέρα πρός τε τὴν θήραν & τὴν παρασκευὴν ἰχθύς: & Archestratus cum χρηστὸν, id est nobilem thynnum circa Byzantium, (*Hicesius horæa circa Byzantium optima facit*) Carystium & Siciliam capi dixisset: sed longè præstantissimi (inquit) sunt circa Hipponium Italiæ, inde migrantes in alia maria capiuntur à nobis (*Græcis*) immaturi. sic enim legendum est Græcum carmen, ὅτε' αὐτοὶ ἡμεῖς θηρεύομεν ὥρας ἀώρους, ut
(*v*) sententia ipsa & carminis ratio requirunt, & Natalis de Comitibus rectè conuertit. Vrenæ apud Varronem quæ sint dubitatur, quas cum Soleis & Mustellis nominat: sed legendum uidetur uræa, ut annotauimus in Cybijs elemento c. Triton pelamydum generis magni: ex eo uræa cybia fiunt, Plinius. codices quidam pro uræa, non rectè habebant ferena. Hermolaus uræa uel horæa legendum conijcit. Vræum, inquit, est salsamentum, caudæ proximum. Horæum uerò, cuius mentionem & Plautus quoque (in Captiuis) habet, Athenæus idem quid sit ostendit his uerbis: Salsamentum aut horæum est, aut thunnium, in horæo macra pinguibus, in thunnio macris pinguia præferimus. Sed hæc ab Hermolao ambiguè mihi translata uidentur: Græcè enim legitur, τῶν ταριχῶν τῷ ἐκπαιλῶν (uel ἐκπόνων) κράτιστος εἶναι τὰ ὡραῖα, καὶ κύβια, καὶ τὰ τόννος ὄντα χρῶν: τῷ δὲ πόνων τὰ θυννάϊα (aliàs θύννια) καὶ κορδύλια: ut horæa omnia & semper macra sint,
(*w*) sed in eo genere optima: thynnia uerò semper pinguia, & pinguium quidem præstantissima. Dicitur autem non modò τόμαχος ἢ ταρίχος ὡραῖος, sed etiam piscis ipse θύννος ὡραῖος, in carmine Archestrati, (*Hesiodi legitur in Athenæo: sed Archestratum alibi Hesiodum opsophagorum uocat*) θύννων δ'

ἀρσένων Βυζαντίων ἔπαινος μοναῖς: siue per synecdochen partem, siue piscem totum maturè ac tempestiuè captum intelligamus. Μεγαλιώτης δ' ὠρᾶτος ἀκρόπαχυς, οὗ Ξενοδαίων ὑπὲρ τὸς κέφαλος ἐκτείνων ψυχός, Sopater Paphius: unde non de thynno solùm, sed aliis etiam piscibus τὸ ὠρᾶτον dici commendatiq; apparet. Thynnium sit è maiori pelamide: id quidem paruum respondet (ἀναλογῶ) cybio, ex quo genere & horæum est, Diphilus. Horæa aiunt ex pelamide minore fieri, thunnia ex maioribus quas aliqui synodontidas appellant, Massarius. Archestratus οὐρᾶτον θυννος ἢ θυννίδ' (pelamydis nimirum) celebrat. Καὶ θυννος ὠρᾶτον ἔχειν, ἢν θυννίδια φανῶ, Τὸν μεγάλιν, (post φανῶ non est distinguendum, si legas τὸν μεγάλιν in accusandi casu: nam potest & τ' μεγάλης in genitiuo legi, referendum ad θυννος, & sic post φανῶ rectè distinguetur:) ὃς μητρόπολις Βυζαντὶν ἔδην. Εἶτε τιμῶν αὐτὸν ὀρθῶς ὀπῶσον ἔπαινον, Ἀλσὶ μόνον λειπῶσι πτέρυξ, καὶ ὀλαίνω ἀλεύας, Φορμὰ τ' ἔχειν τιμᾶν βαστῶν ἀριμέαν τ' ἄλμην. Καὶν ξηρὸν (τὸν θυννίδια ξηρὸν καὶ καυτὸν ἅλμης) ὠδίνες ἔδειν, χρυσᾶν (τὸ τιμᾶν) τὸν ὠνητάν, Ἀθανάτοισι θυσῖαι φυλὸν καὶ ὠδῖν ὁμοίαν. Αἲ δ' ὄξεα ῥόδινας ἁβρὸς, ἀπόλοιγον ἐκεῖνα (ἃ θυννὶς, ἃ ἐ φύ.) In his uersibus (quos infrà ubi de apparatu dicetur, Latinos leges) quædam ex Eustathio emenda uimus: quanquam is legit χρυσᾶν, (quod carminis ratio non admittit,) & ὁμοίαν. Vræon est sal-
(Melandrya.) samentum caudæ proximum, ex Athenæo, Massarius. Ex melandryis (ea fiunt è thunnis maximis) utilissima quæ caudæ proxima, quia pinguí carent: probatissima quæ faucibus. at in alio pisce (tritone uel pelamyde magna) circa caudam exercitissima: Plinius, ut nostra æditio habet. nam pro exercitissima, aliàs legitur exercitatissima. Massarius præstantissima legendum coniecit, ut utilissimis opponantur. ¶ Tunina uulgò dicta falsus thynni piscis uenter est, Brasauolus. Veteres quidē
Hypogastria. cum hypogastrion (id est, abdomen, ut Plinius interpretatur,) thynni nominant, de recenti sentire uidētur. Lege superiùs in hoc segmēto inter partes thynni simpliciter: & hic paulò pòst in Melandryis. Thynni ilia Archestratus laudat, Massarius. Ὑπογάστριον ὑ θυννος τε ἐκ κοιλίωμ, Strattis apud Athenæū lib. 9. Μετὰ τοῦτο θυννου μεγαλόστοι' ὧδε σε πλεῖ Ὑπογάστρι' ὀπτῆσιν, Eubulus. Θυννου δὲ λευκοῦ Σικελικοῦ ὑπόπτρια, Theopompus. albos autem fortè pro pinguibus dixit: uel synecdochicè: cæteræ enim præter coliū & abdomen thynni partes melandrya dicunt, & nigris quercuū ra-
Melandrya. dicibus comparantur. ¶ Melandrya uocantur cæsis quernis assulis simillima, &c. Plinius. Vide paulò antè, ad finē eorū quæ de horæis diximus. Melandrys uocat ipse piscis, species maximorū thynnorū, idē fortè Melanthyno: de quo leges in Elemēto M. Melandryū uerò ex eodē salsamentum. Elacaten idē est qui Melandrys. Vide suprà, elemento E. pag. 427. Xenocrates cæteras thynni partes, præter coliū & abdomen, melandrya uocauit, q; nigris quercuū radicibus similes sint, Vuottonus. Hæc etiā ex orcyno fieri solebāt. Meminit & Varro. Μελανδρύαι (alibi penultima per iota scribitur, nimirū à masculino rectō singulari μελανδρύης. ego melandryū gen. neutro efferre malim pro salsamento: melandryā uerò aut melandryn, pro ipso pisce) inter salsamēta sunt: unde τάριχος ὑπομελανδρυϊδιον dixit Epicharmus dixit, Athenæus. apud Hesychiū & Varinū nō rectè ὑπομελανδρυϊδιον scribit per alpha in tertia syllaba. Thunnorū, quos Gaditani capiūt, recētibus pulpis saturanē circumfuse gentes. reliqua illorū multitudo cetarijs inferē, saliturq; asseruati uerò membratim cadis celebri mercemonio per omnē ferè Europā diffundunē. Verū solo abdomine ualēt; quæ pars à Romanis Tarentellū dicitur, q; etiā Tarentino in sinu, ubi optima piscium omniū captura est, thynni sale asseruenē. reliquæ corporis partes, utpote quæ pinguí succo admodū careāt, in ignobilis populi usum
(Abdomen.) ueniunt, quæ Melandrya à Plinio nuncupanē, Iouius. ¶ Athenæus horæi (è thynnis) salsamenti
Spondylus. spondylum cōmendari scribit: ubi spondyli nomine dorsum, seu dorsi callū intelligo. ex quo pre-
Vrꝛa. ciosum salsamentū, quod spondylum etiam appellat, fieri tradit. Vide suprà in Spondylo A. elemento S. ¶ Vræa abunde iam expositā sunt in Horæis paulò antè.
Garū et Muria. Muria ex piscium liquamine fiebat, præsertim thynnorum, ut grammatici scribunt. Antipolitani (fateor) sum filia thynni, Essem si scombri, nil nisi uota darem, Martialis in Xenijs. Plura de garo è uisceribus thynni, & garo hæmatio ex thynno, requires suprà in Garo, elemento G.
Apparatus. De apparatu ad cibum thynni, & diuersarum eius partium, tum recentis, tum salsi, sparsim in præcedentibus quædā retulimus: huc reliqua congeremus. Piscium non squamosorum genera gregaria, ut thynni, scombri, thynnides, præstant si assentur: quòd sic eorū pingue liquatur, Mnesitheus. Thynnus non malus est cibus, ἀλλὰ πᾶσιν ἰχθύοισιν ἐμπρεπὴς ὃν μυῆλωτῷ, Athenæus alicubi lib. 7. Falconius Etruscus plebeius ganeo, sed eruditioris gulæ, quum in Hispania cetarijs præesset, nouum ac sapidissimum ob sonū genus è thynnorum uentre commentus est, circunciso abdomine umbilicos enucleando, & sale aceto q; & fœniculo inclusos cadulis cōdiendo: ita ut mox id cibarij genus plerisq; appeterent, ac propter iucunditatem mirarentur, quem (umbilicum) modò ut inutilem ex officinis euerrere consueuissent. Recentes pulpæ rectissimè coquuntur in uino Corsicano & oleo, pipere etiam cum cepis minutatim cæsis superaddito: quod genus condimenti Azeminum Ligures uocant, Iouius. Thynni sale reseruati pulmentorum uicem seiunctis subeunt. Salitum eorum abdomen, & solidum, nec molle, (quod Tarentellum uulgò appellant, aqua & aceto, interiectis furfuribus, quo melius salsedinem relinquat, bene lotum & repurgatum in aqua non multùm coques: exemptum, & aceto bene maceratum, ubi uoles, edito. Sunt qui aromata dulcia inspergant. Ex eodem thynno fit salsamentum, quod

quod thynninam appellant. In aqua tepida horas ſex hæc innatet oportet, ſi purgatam uoles. Eli-
xam parum admodum ex aceto comedes. Hæc, ut omnia alia ſalſamenta, peſsimi ſunt alimenti.
Recentem thynnum, pipere, cinnamo, coriãdro tritis, cepa cocta & conciſa, aceto, melle ac oleo
condies, Platina. Recentium fruſta (inquit Saluianus) contrito coriandro & ſale priùs conſper
ſa, & uerubus affata, continuaq; dum aſſantur aceti & olei inſperſione fœniculi umbella irrorata,
ſapidiſsima efficiuntur. Huic noſtræ recentium thynnorum condituræ (qua locis pleriſq; utunt)
haud abſimilem conſcripſit apud Athenæum Archeſtratus, (*quos ſuprà in mentione de Horæis Græ-
cis dedimus: hîc Latinos Natali de Comitibus interprete adſcribemus*:

Poſtremam thunnæ partem, quam thunnida dico, Ingentem, cuius Byzanti eſt fertilis ora,
Concidens, rectè hanc aſſato prouidus omnem, Et ſale conſpergas tenui, hinc ungatur oliuo:
Tingito adhuc (*Tinge deinde*) acri calida in falſugine fruſta, Nam (*Quòd*) ſi ſicca uelis edere hæc ge
neroſa uidebis. Huic ſimilis ſuperis ſpecies naturaq; thunnæ (eſt:)

Quæ mox deperijt, ſi conſpergatur aceto.

Eorum uerò ſalitæ partes, ſiue pingues, (quos Itali Tarantello appellant,) ſiue pinguedinis
expertes, (quas uulgò Tonina uocant,) fuerint, octo aut decẽ horis in aqua priùs maceratæ, (quò
ſalſedinem deponant) in aqua elixantur: ſicq; elixæ & in parua fruſtula diſſecatæ, aceto & oleo cõ
diuntur, Hæc Saluianus. ¶ Apicius lib. 9. cap. 10. pelamidis & thynni ſalſi apparatũ deſcribit: &
rurſus libri 10. cap. 10. ius in thynnum.

Pſilothrum eſt thynni ſanguis, & fel, & iecur, ſiue recentia, ſiue ſeruata, Plinius. Ad pilos G
palpebrarum pungentes, aliqui cicutæ ſemen tritum, ac thynnę ſanguine exceptum, præuulſis pi *Sanguis.*
lis illeuerunt, Galenus de compoſ. ſec. locos 4. 7. inter Aſclepiadæ oculares compoſitiones liqui
das. Emendant palpebras pſilothrum (*nimirum è ſanguine thynni*) inutilibus pilis exemptis in ueſti
gia euulſorum inſtillatum, Obſcurus tanquam ex Plinio. Cardanus cauſam addit, quòd frigi-
dus & craſſus hic ſanguis ſit: & alibi quoq; illitum, idem præſtiturum, ut in pube. Si quis qui
nondum exceſſerit extremam pueritiam, thunni ſanguine illinatur, non pubeſcet, Aelianus.
Thynni ſanguinem genis illitum, barbæ ac pilorum exortum prohibere aiunt, Symeon Sethi.
¶ Attalus thynni recẽtioris adipe ad ulcera uſus eſt, Plinius: aliqui ſic citant: Thynni adipe recen *Adeps.*
tiad oris ulcera uſus eſt Attalus. Scabies equorũ linitur unguine ceti, uel quod in lancibus ſali-
tus thynnus remittit, Columella. ¶ Pſilothrum eſt thynni ſanguis, & fel, & iecur, ſiue recentia, ſi- *Iecur & fel.*
ue ſeruata. Iecur etiam tritum, mixtaq; cedria, plumbea pyxide aſſeruatum. ita pueros mangoni-
zauit Salpe obſtetrix, Plinius. Hepar thynni putrefactum aliqui medicamentis pilos diſper-
dentibus addunt, Galenus de compoſ. med. ſec. locos. Thynnæ fel & hepar tritũ & mixtũ præ-
uulſis pilis palpebrarum inunctum, non ſinit eos renaſci, Kiranides. ¶ Ex omotaricho, id eſt ſali *Caro ſalſa.*
ti thynni carne remedia à Dioſcoride tradita, dedimus ſuprà in Salſamentis in genere G. pagina
486. Vt ſuggillata in oculis diſcutiantur, ſalſam thynni carnem, omotarichon Græci uocant,
exprimito: deinde in uino odoro tritam imponito, Archigenes apud Galenum de compoſ. ſec.
locos 5. 1. Ferunt carnes thynni ſalitas, hæmorrhoides inducere, Cardanus. Nephon me-
dicus ueterinarius in Hippiatricis Græcis capite ſecundo, pro iumento arthritico præſcribit po-
tionem (ori) infundendam, in qua thynni carnem ſalſam cum aliis quibuſdam decoquit.

Capitis mænarum cinis ad rhagades & ad condylomata utilis eſt, ſicut pelamidum ſalſarum
capitum cinis, uel cybiorum cum melle, Plinius. Cacoẽthe & nomæ & putreſcentia cybio ue- *Cybia.*
tere ſanantur, Idem. Et alibi: Purgant & cybia uetera, priuatimq; cruditates, pituitas, bilemq;
trahunt. Plura è cybiis remedia indicauimus ſuprà elemento C. pagina 367. Ex pelamyde e-
tiam priuatim, reperies ſuprà in Corollario 3. quod eſt de Pelamyde. Sarda priuatim contra pre
ſtéris morſum prodeſt, Vuottonus.

Θύννος alicubi in noſtra Ariſtotelis librorum æditione ſcribitur, perperam pro θύννος. Apud H. 2.
Galenum alicubi & Herodotum θῦος pro θύννος leguntur. Euſtathius quidem & Athenæus ad-
monent, à uerbo θύω, quod eſt ὁρμῶ, fieri uerbum θύνω, abundante nî litera, (Ionica uel Dorica e-
pentheſi,) & rurſus ab hoc duplicata eadem litera (quod Aeoles facere ſolent) nomen θύννος.
impetu enim & furore quodam fertur & agitur hîc piſcis, œſtro infeſtante (ut dictum eſt in C.)
ſub Canis ortum. Ad hanc etymologiam alludit Oppianus: Θύννοι μὲν θύοντες ὑφ' ἱχθύσιν, ἔξο-
χοι ὁρμιὴν, Κραιπνόπεπλοι. Idem alibi: Γαῦροι δὲ πανοίσιν ὑγραυτίκα κῦμα βοάουσι Γλῶσσαι δὲ λιὸς θύουσι.
Θύνειν, ὁρμᾶν, ἐπεύδειν, τρέχειν, ὠθεῖσθαι, φορεῖσθαι, χαίρειν, Suidæ & Varino. Δελφῖνες τῇ κοὶ τῇ ἐθύ-
νων ἰχθυόεντες, Heſiodus in Aſpide. Videtur & ἰθύνειν pro ὁρμᾶν accipi in illo Oppiani, οἱ μὲν
γὰρ ἐπείγονται κοὶ ἰθύνουσι λαθέσθαι. Apud Varinum θύνω uerbum in eadem ſignificatione per
υ. duplex ſcribitur, neſcio quàm rectè. ¶ A thynno diminutiuum fit θύννος, ſicut ab orpho,
orphax, Euſtathius. ----- οὐκ ἔχοντες ἀγρεύσαι Ὑποπόντριον θύνακα, οὐδὲ κραναίην λάβρακα,
Eriphus comicus. Videtur & θυννὶς diminutiuum, cum pro pelamyde capitur: Θύννον γὰρ ὅτ-
ταν λέγουσι: τὸν δὲ παλαμίδα, θυννίδια, Heſychius. alioqui thunnum fœminam ſignificat, ſicut
& θύννα: aliâs thunnũ ſimpliciter, ut in A. monuimus. ¶ Tigris pro thynno apud obſcuros quoſ-
dam ſcriptores legitur.

Thynni pauidi, Ouidio. Oppiano ναλὶς & βαρύφρων dicitur, id eſt crudelis, & acerbi ani- *Epitheta.*

Digitized by Google

mi, ab eo nimirum quòd ipſa ſuum fœtum deuorat. Idem πίονα θύννον dixit. Et, εὐάνους μὲν θύννους δὲ ἐχθύσους, ἕξεροι ὁρμεῖν κραιπνότατοι. Ἑκλαμπάδιος, Matron. uide infrà in f.

Icones. De thunno nihil aliud inueni, quod hieroglyphicis inſeri poſſet, niſi uel ſtrabonem, uel limis oculis proſpectantem, ex eo ſignificari, Pierius Valerianus. De antiquiſsimo numiſmate, cuius in altera parte thunnus eſt, uide ſuprà in iis quæ Bellonius de thunno ſcripſit.

Deriuata. Nomina. Θυῖν Heſychio & Varino ſignificat bellum, impetum, curſum. Thynos nì ſimplici (θύννους) Lycophron nominat οὓς κατὰ πωλίζοντας (ἐν Τροίᾳ) Ἕλληνας, ut Iſacius Tzetzes interpretatur. A thunnorum ſalſamentis in cados componi, & ad diuerſas regiones mitti ſolitis, Germani (ut conijcio) ipſos etiam cados Tonen uocant. ¶ Piſcatio thynnaria nominatur ab Vlpiano in l. Venditor. ff. Communia prædiorum: ubi alij tignaria legunt. Thunnarij à Gaza dicuntur thynnorum piſcatores, ex Ariſtotele: apud quem Græcè forſan θυννοθῆραι legitur: locus iam non occurrit. Abdomina thymnia (*lego thymnia uel thynnea*) uenientibus priua dabo, Luciliſus apud Gellium libro decimo. Thynnades (θυννάδ᾽ ἂν) ſunt concisa è thynno ſalſamenta, πελάχη πειρέα, Heſychio: cui etiam θυννίσλοι ſunt θύννου πελάχη κατακεκισμένα. ¶ Θύννια uel θυννίδια, ſcilicet πειρέα uel πελάχη dicuntur fruſta ſalſa è thynno, &c. Vide ſuprà in F. ubi de thynno ſalſo et partibus eius agitur. Thynnæum ſacrum: Vide inferiùs in h. Θυννᾶδ᾽ ἡδύσμα, Eraſmus uertit Thunnicum enthymema: Quære mox inter uerba deriuata. Τραγελάφοι, ἐνίοι θυννίδιοι ἰχθύες, Heſychius & Varinus. Θυννεῖα δέρμα κατάφαγοι, κάτ᾽ ἐπιπλοὴν ἔκρασον οἶνου χοᾶς; καλλίβοσιν (αὐτὰ τὰ λοιδορήσαι) οὓς ἐν πύλῳ φρατικοῦσι, Ariſtophanes in Equitibus.

Nomina compoſita. Θυννοθῆραι, apud Aelianum & Athenæum, thynnorum piſcator eſt: Gazæ thunnarius, Varroni cetarius. Θυννοθηρεῖα δὲ γασὶ ὑμῖν κατεχείας ὁ κάτινος δ᾽ ἅδε, Sophron apud Athenæum, ſed locus apparet corruptus. ¶ Θυννοσκόπος, θυννοσκοπία, & θυννοσκοπεῖον nomina, & uerbum θυννοσκοπεῖν, explicata ſunt ſuperiùs in E. Κἀξῆλθ᾽ ἐπὶ πετρῶν ἀνωδὴν οὗ φόρους θυννοσκοπῶν, Ariſtophanes in Equitibus, Cleonem traducens, qui undecunque obſeruet quod in ſuum commodum uertat, etiam publicum: ſicut thunnariorum ſpeculatores (σκοποὶ ἢ θυννοσκόποι) è loco edito thynnorum ad retia aduentum prænident, (σκοπεῖσι, σκοπωροῦντται, θυννοσκοποῦσι.) Fortaſsis & opſophagiam hominis notat, Scholiaſtes. Ἄνδρωπος οὐκ ἔχων ἐπεῖν ὄνομα πάππου, ἀλλ᾽ οἱ δὲ πάτρος φασι, πλὴν ὅσον ἀπὸ θυννοσκοπείου ὧν τῆς ὀψοφαγικῆς ἀπλοΐας ἀλάμβος, (fortè ἐλάμβος, uel ἰλάμβης in alterutro aoriſto medio prima aſpirata,) Innominatus apud Suidam de infimæ ſortis homine ad ſummam dignitatem euecto. Θυννοσκοπεῖον eſt non procul Coſſis oppido, Strabo libro quinto.

Verba. De uerbo θύειν, à quo thynnus denominetur, ab initio huius ſegmenti a. diximus. Εἶτ᾽ ἐπὶ ταῦτα μεθέπεται θυννίζοντάς τε καὶ θυλάκους. Οἱ δ᾽ ἔφασαν τοὺς γναθμοὺς καὶ τὰς ὀφρῦς κεντεῖν, Ariſtophanes in Veſpis. Scholiaſtes θυννίζειν interpretatur pungere per metaphoram ab illis, qui thynnos (maiores, Suidas & Heſychius) fuſcinis punctos capiunt. (ſic enim & ueſpæ ſuis aculeis pungunt.) θύλακος uerò anaxyrides ſeu brachas. Eraſmus Rot. in prouerbijs Θυννίζειν pro ſtimulare & pungere interpretatur, uel quòd hîc piſcis, inquit, quo ſit palato gratior, pungi ſoleat, uel quòd ipſe piſcis adurat pungatq; cõtactu. (*Horum nihil à bonis authoribus tradi puto.*) Deinde addit, hunc piſcem ab œſtro pungi & exagitari: unde θύειν, id eſt, impetu ferri ſoleat, nomine etiam inde impoſito.

(Thunnicũ enthymema.) Tum Luciani uerba recitat è Ioue Tragœdo: Ἅπτεν, θυννῶδες τὸ ἡδύσμα, ὦ Τίτεια δ᾽ οὐ, καὶ κομιδῆ πικρόν. id eſt, Apage, thunnicum enthymema Neptune, & ſupra modum pingue. Rurſum (inquit) in eodem dialogo ad idem uerbum alludens, Εἰ τἄμα ὅπως ὑμῖν ἀκριθυάνισα. id eſt, Sí mea uobis ita expuncta ſunt. Adagium recenſetur à Diogeniano. A thynno piſce Lucianus ſoco deduxit uerbum ἀκριθυνίζεσθαι, pro eo quod eſt contemni, tanquam hîc piſcis uilis ac paruí precij ſit, quanuis eum alij ualde commendent. Mihi non à piſcis uilitate, ſed potiùs ab eo quòd fuſcinis puncius capi ſoleat, uel quòd œſtro pungente exagitetur, uerbum hoc facium uidetur. Noſtri etiam pungere dicunt, pro eo quod eſt occultè uel diſsimulanter uerbis traducere, mordere. Θυννίζω καὶ ἀκριθυνίζω, τὸ ἀκριπίεσπομαι καὶ πραλογίζομαι, Suidas & Varinus. Θυνάσαι, ἀκρλαύσαι, ἐνθυσπίσαι, Heſychius. lego, θυννάσαι, (ν. duplici,) ἅπτυλάσαι, &c. ¶ Θυννοσκοπεῖν, Vide paulò antè in nominibus compoſitis deriuatis à thynno.

Propria. Thynnus fuit filius Phinei ex Idæa Dardani filia, uel Scythica quadam pellice, Scholiaſtes Argonauticorum Apollonij. Thynni, Θυῖνοι, nomen gentis, Suidas. Thynia, Θυνία, regio Thynorum, Stephanus. Θυνίδια γαῖλα Apollonius nominat regionem circa Boſphorum, in qua Phineus habitabat, ut Thraciæ regio ſit quæ Thynis, Θυνίς, appellatur, Varinus. Thyna eſt in Thracia locus, è quo thymum ab Hippocrate laudatur, ut ſcribit Galenus, Cælius. Thyni & Bithyni, Θυῖνοι καὶ Βιθυῖνοι, populi ſunt uicini, ſic dicti à duobus fratribus Thyno ac Bithyno filijs Phinei ἐξ ἑτέρου πόσιος, ἤτοι ποινᾶδος καὶ Θερμώδους, id eſt adoptatis, ut Arrianus ait: qui eiuſdem Phinei germanum filium facit Paphlagonem, à quo nominata ſit Paphlagonia. Sunt qui Thynum & Bithynum Ordyſi filios faciant, Euſtathius in Dionyſium. Et alibi: Arrianus tradit thynum & Myſum filios fuiſſe Arganthonæ formoſæ mulieris: quorum alter Thyniæ, alter Myſiæ regioni nomen fecerit. Cæterùm Thunni (Θυῶνοι) uel potiùs Vnni (Οὔννοι) ut idem Euſtathius ſcribit, Caſpia ſeu Scythica gens eſt; quorum Simocatus in hiſtoria Oecumenica meminit his uerbis:

Vnni,

Vnni ad Septentrionalem tractum Orientis sunt, quos Turcas Persæ nominant, &c. Θωνιὰς, Apolloniatarum ager maritimus legitur apud Strabonem lib.7. Stephano insula est iuxta faces Ponti Thynias, (quæ aliis nominibus Thyne, Thynis, & Thyneis dicitur,) & promontorium. Gentile Thyniadius & Θωνιαδεύς. Straboni lib.12. Thynia (Θωνία) insula est in fronte Bithyniæ. Θύννα δ' αὖ λέγειν Θωνιάδια, Orpheus in Argonauticis. Placet autem per n. duplex scribi. Thynæ urbs Libyæ, Stephano: unde Thynæus. Thynos, oppidum Ciliciæ, Plinio 5.27.

Aristoteles ait thynnidem esse ἀγκλαῦρα καὶ ἐκπεπτικῶς, (subaudi ζῶον,) Athenæus. Θώνοί τε δὴ καὶ c.
κορύβαντα ταυλέαρον δράμον, Theodoridas. Σφυρὰς δ' ἰχθῦσι κἀπηχελάδιαν λέγω μύδρους, ὃς ἀσχιακὴν θώνην ὡς ἴαγετο (fortè ἀνέιχετο) Ἔναυδος, Aeschylus apud Athenæum: uidetur autem loqui de homine duro & Stoico, qui instar incudis utcunq; multos & magnos ictus experiatur, æquo animo patienter & tacitè toleret, & thynni instar (id est cuiusuis piscis, species pro genere) ne gry quidem contradicat.

Cetaria Plinio, locus ubi capiuntur thynni, uulgò ab Italis la tunnera uel tunnara, Scoppa. e.
ὥσπερ τοὺς θώνους σκοπιάζοντα ὄλπις ὀχριτνύς, Theocritus Idyllio 5. Non animaduertis cetarios cum uidere uolunt in mari thunnos, ascendere in malum altè, ut penitus in aquam perspiciant (*in aqua prospiciant*) pisces, Varro citante Nonio. Thynno capto corium excludunt foras, occidúntque lupos, &c. Varro de lingua Latina. Quisquis aliquod scelus patrauit, obnoxius est iustitiæ: & eam quam ex improbitate percipit uoluptatem illico escæ alicuius instar consumit: relicta autem in animo conscientiæ pœna, Θώυν Βολαῖον πέλαγος ὡς Δημοφοῶν, Plutarchus in libro De ijs qui tarde à numine puniuntur. In Lexico uulgari Græcolatino *Βόλαιον* quidam interpretatur impetuosum, irretitum: ego in senario iam citato pro Βεβλημένον, quod est ictus, percussus, acceperim. Thitini (*lego Thynni*) oculos, & pulmones marinos si quis triuerit, & conspersérit in tecto domus serò, putabunt aspicientes se stellas uidere, (&c. Vide suprà in Corollario de Pulmone mar. pag. 896.) Kiranides.

Magna est diuersitas temporis, Ἐνίοτε κρείττων γίνεται θώυνι βόαξ, Coquus apud Nicomachum. f.
---ἔστ' (de Congro loquitur) τοσοῦτον Τῶν ἄλλων πάντων ὄψων κρατεῖ ὅσον τε, ὅσον περ Θώυνος ὁ πάχιστος ἔν φαυλοπάστῳ κορακίνῳ, Archestratus. Ὁ μὲν γὰρ αὐτῷ ἰσουχὶ τι καὶ ῥύσλιω Θώνου τε καὶ μυλλοῦ ἐμβρίας πτίζας, Lysanias apud Athenæum. In Cotyis Thracum regis conuiuio appositas legimus θυννίδας ὀπτάς. ¶ Ῥόσεσι θώυνα τέμαχος, Antiphanes. Θώυνι κεφάλαιον, Callias. Οἷα δ' ἐν θώνου περαίᾳ θελαμυδάλεω Νέσσιλλα ἀφεσίνεκα, Matron Parodus in descriptione conuiuij Attici. quid autem sibi uelit patronymicum θελαμυδάλεως, quanquam carmen non satis constat hoc posito, diuinent alij, an ita cognominatur thynnus, quòd in imis gurgitibus dormire sub saxo aut litore abditus, nímirum ὑπὸ θελάμῃ, id est cauo aliquo, soleat: aut quòd multo tempore hyberno præaltis gurgitibus lateat: ¶ Κλεῖσ' ὦ μὲν ὀπτὰς σὺν πρωτοθύτοις μύαις, Quidam apud Athenæum. & cum alius interrogasset, ἀρτιὰς τὰς θύρας κλείσει; respondit: Θώυνος μὲν οὖν σμινύῃ βρῶμα. ¶ Μετὰ ταῦτα θώυνῳ μεγαλόπρεπτ' ἐπὶ σκηνῇ ὑποτιτρὶ ὀπτᾶν, Eubulus. Ὁ πρῶτος εὑρὼν πολυτελὲς τιμᾷ μέγα Γλαῦκα περόσπορον, τὸ τ' ἀκύμονθ' (malim ἀμύμονα) δέλφακα Θώνιν, στέγ' ἄλλα βρῶματ' ἢ ὑγρᾶς ἁλός, Nicuius Pythicus Anticyrensis, Πυρὸς κατεικὼς τόνδε πάντα τὸν πάπυ, Anaxandrides. Τῶν τε βελτίστης μεσοῦσιν θωνιδὸς Βυζαντίας Τέμαχος ὃν πόντιον λεκιστὸς κούφῃσι σκεύασμασι, Antiphanes apud Athenæum. Idem alibi θωνίδιον τὸ ἀρτιον laudat, his uerbis: ὁ δὴ ἐγὼ περιφέρω, Θελάττιον μὲν ὄντ' οὐδὲν ἰδίᾳ, ῥᾴῳ (lego πολὺ) γοῦν πόλλ' γλίσχρου τινὸς, ἐναρμόλλου τινὸς, ἢ θώννης τὰ πόδε τῇ πόᾳ (fortè ἰσῷ) τὰ κάτω δῆλος λέγω. Τόσος φάγομαι· ὧν, οὗ γὰρ ἄλλος νενόμικε ἀνθρωποφάγος γοῦν ἐγθύς.

Apud antiquas gentes de thynno & de anguilla rem sacram faciebant: quod pluribus ostendit Athenæus in septimo. & apud Persium Flaccum Cornutus grammaticus, quem Probi nomine quidam citant. Persius enim ita ait, Cauda natat thynni. Thunnos falsos (Salsamenta simpliciter, Cælius) scribit Heropitus apud Phaselitas Cylabræ pastori sacrificari, Massarius. Antigonus Carystius author est, piscatores sacrum parantes Neptuno, quum tempestiua thynnorum capiendi esset, si ea prosperè succesérit, captum thynnum ei sacrificare: & hoc sacrificium thynnæum uocari, Athenæus. ¶ Amphilytus Acarnan uates ad Pisistratum accedens, hoc oraculum ei protulit: Ἐξέρυσαι δ' ὄβολόν, ᾧ τὸ δίκτυον ἐκπεπέτασαι. Θώνια δ' ὀψώνιον σαλωσίνης δι' νυκτός. Laur. Valla transtulit, Est nummus proiectus, item sunt retia tenta: Nocte meant thynni claro sub sydere Lunæ. nec animaduertit non esse legendum ὄβολόν, quod genus est numismatis: sed ὁ Βόλος: quod præter sententiam uel accentus ipse eum admonere debebat. ὄβολὸς enim (sic nostri codices habẽt paroxytonum nomen) nihil est: ὄβολὸς uerò numisma. ὁ βόλος, rete, & iactus retis. unde Βόλον πρίασθαι apud Plutarchum. Hoc oraculũ acceptauit Pisistratus, & mox adortus Athenienses sibi subegit.

Thunníssare: Vide suprà inter Verba deriuata, in H.a. Thunnicum enthymema, ibidem requires. Thynni more uidere dicuntur, qui límis aut altero oculo obliquè inspiciunt. Potest & ad eos referri qui acriter ac diligenter inspiciunt. Persius, Non secus ac si oculo rubricam dirigat uno, &c. Erasmus Rot. sed posterior interpretatio non placet: neq; quòd in Aeschyli uersu Proverbis. h.
Sacrificium.
ἴαγετο interpretatur admoliens. ἄγω enim in hac compositione obliquum aliquid & detortum significat. Eustathius eundem Aeschyli uersum (Τὸ σκαιὸν ὄμμα πέλαγος θώνια λίκμα) recitans, addit: Sic & Ἀστὴρ πέλαγος ἔπεσεν, ἤγαγε σφενδόνη καὶ ὄμματα πέλαγος ἔφασκον dicuntur. Vide suprà in c. ubi de migratione ipsorum scribitur.

Digitized by Google

COROLLARIVM V. DE ORCYNO.

A DE Orcyno dicta quædam in præcedentibus, fortè hic etiam repetentur, non tamen omnia. Quisquis sanè totam thynnorum historiam plenè perspectam habere cupit, non singula de singulis capita, sed omnia legat atq; inter se conferat oportet. ¶ Oppianus & Aristoteles de thynno et orcyno diuersos ne an eiusdem generis pisces existimarint, non satis declararunt, Saluianus, at quoniam idoneos alios authores habemus, ut Sostratum & Archestratum, qui harum rerum cognitionem professi, thynnum maiorem orcynum uocari diserte scripserunt, eis assentiendum arbitror. Orcynus nomen in plerisq; codicibus Græcis uulgatis scribitur ὄρκυω Θ, per o. breue spiritu tenui: apud Athenæum uerò quanquam similiter scriptum reperitur semel aut iterum puto, frequentiùs tamen aspiratur. & sanè grammatici cum o. ante ρ. attenuari doceant, cum alia quædam excipiunt, tum quæ κ. uel μ. post ρ. habent, ut ὀρκίζω, ὄρμος, ὁρμαθός, ὁρμῶ, &c. quibus etsi ὄρκυω Θ addendum conijcio, promiscuè tamen modò horcynum scribam, modo orcynum: hoc pro consuetudine & Aeolica dialecto, illud ut grammaticis etiam aliquid tribuam. in citandis quidem authorum uerbis, ut inuenero ubicq; sic reddam. Apud Hesychium & Varinum aspiratur. Heracleon Ephesius thynnum ait ab Atticis horcynum dici. Θώνιον, τὸν ὅρκυνον, (melius per υ. in penultima:) τλῶ δὲ πελαμίδα, θωνίδ' α, Hesychius. Apud Aristotelem historiæ 5. 10. legitur ὁρκιῶδε (ubi Gazæ translatio habet, Orcinæ) paroxytonum, tanquam à recto in υς oxytono. quod si demus rectum bissyllabum in υς: nam & κίρκιος, μῦς, ὄρκυας Anaxandrides dixit, non tamen oxytonum illum, sed paroxytonum faciemus, ut φόρκυς. Archestratus horcynum ait esse thynnum magnũ, & alicubi etiam κῆτΘ nominari: Sostratus uerò κῆτΘ uocari thynnum qui iam horcyno maior ad summum peruenit incrementum. Κητῶν, θώνιον φορά, Hesychius. Orcyno idem uidetur Apolectus aliàs dictus: item Melandrys, Melanthynus, Elacaten: de quibus omnibus leges suprà Corollario 1. de Thunnis. Gaditanum salsamentum Hippocrates nominans, ex Orcyno intelli
Vulgaria nomina. git. Vide infrà in F. ¶ Lampugam, aliqui antiquo nomine orcynum appellant, Cardanus. Rondeletius lampugam uulgò dictam glaucum esse ostendit. Massilienses cetaceum quendam piscem uocant organam, quem cum non uiderim, iudicare (non) audeo esse orcynum, Gillius. Ego in Italia olim Borbor piscis cetacei uulgare nomen esse accepi, qui alibi Porgano, & Græcis hodie similiter, dicatur: delphino similem (*parem potiùs, quod ad magnitudinem*) esse. hic an sit orcynus quærendum. Ligures quidem cuculum piscem, organo uocitant: & channam Niphus scribit ab Italis uulgò dici orcana, (*prima nimirum syllaba abundante.*) ¶ Germanicum nomen quæres suprà in Corollario de Thynno.

C Orcyni pisces sunt pelagij Oppiano. Orcynes in alto (in pelago) fœtificant, Aristoteles. Dorion author est orcynos è mari quod ad Herculeas columnas est, (*Oceano,*) in nostrum (*Mediterraneum, Græciæ*) mare uenire. ideoq; plurimos capi in Iberico & Tyrrheno mari: & inde per reliqua maria dispergi, Athen. Idem de maioribus thynnis Oppianus canit: nempe quòd ex Oceano per fretum Gaditanum & columnas Herculis ingrediantur mare mediterraneum.

D Quomodo hamum euadant orcyni, proximè in E. dicetur.

E Orcynus cetaceus piscis prouidens est: & natura, non arte, quæ sibi maximè conducant, intelligit. Itaq; quum hamo transfixus fuerit, in maris altitudinem seipsum impellens ac deprimẽs, ad solum allidit: & hamum oris pulsatione expellere cupit: quòd si id minùs fieri queat, ab hamo exceptum uulnus luculentius infert, dilaratq; atq; exiliendo id quod sibi molestiam exhibet, expuit abijcitq;. Sæpe uerò id non assecutus, inuitus ad piscatoris prædam subtrahitur, Aelianus de animalibus 1. 40. ex Oppiani Halieuticorum 3. Orcynus inescatur oniſco, (id est asello,) Oppianus. Anthiam piscem captum hamo, qui funi alligatus fuerit, quanta ui & contentione piscatorum extrahi oporteat, in eius historia ex Oppiano diximus. Tale (inquit idem poëta) robur etiam Callichthys habet, & Orcynus, aliiq; pisces cetacei, & talibus capiuntur brachijs.

F De horcyno quædam quod ad cibum leges suprà etiam in Thynni Corollario. Anaxandrides in Coryis Thracum regis conuiuij descriptione ὄρκυας nominat. Horcynus cœnosus (ὃς βορώδης) est, & maior tam sicca est carne, quàm chelidonias. abdomen eius & clidium (ὁ κλείς) ori grata sunt, & tenera. quæ uerò costæ dicuntur (οἱ δὲ κοσσοὶ λεγόμενοι) salitę, mediocres sunt, Diphilus. Xanthias aliquatenus uirosus est & tenerior horcyno, Idem. Orcyni carnem tradit Xenocrates stomacho ingratam, maliq; succi & aridam esse: abunde nutrire, nec facilè per aluum excerni, Vuotonus. Orcynus an melior uetustate sit, quod Plinius scribit, Rondeletius & Saluianus non approbant, leges suprà in Thynno F. ubi etiam de Melandryis scripsimus. sic appellantur thynni partes concisæ, quernis assulis similes, quæ & ex orcyno fieri solebant. Hicesius tradit orcynos qui capiuntur in Gadiris, (*Gadibus,*) pinguiores esse: posti hos autem, in Sicilia. qui uerò longè ab Herculis columnis, macros, (ἀλαπερῆς,) eò quòd magnum iam spacium natãdo confecerint, (ἐκνευῆσαι, lego ἐκνενῆχθαι.) In Gadibus quidem clidia per se saliuntur, sicut & antacæorum maxillæ & palata. Melandriæ etiam dicti ex eis (orcynis) inueterantur. Hicesius abdomina eorum quòd pinguia sint, multò cæteris partibus suauiora esse inquit: clidijs tamen inferiora, Athenæus. Ἰόνιον δ' ἀνὰ κῦμα φυγὸν Γαδειρίδα δῆν ἔξει Βρίτιθ', ὃ Καμπανὸς, ἃ δὲ ἀγαθοῖο ΤαράντΘ ὀρκύνων τε γένος, πάσῃ δ' ἐν πόντοιο πεδήσεται Ἀμφιτρίτῃ * ἐπιφλοῖσβος, Hesiodus apud Athenæum lib. 3. uidetur autem

autem de Archeſtrato intellígere, quiſquis hunc poëtam Heſiodum appellauit, potiùs quàm Eu
thydemo ut Athenæus ſuſpicatur, oblitus (quod alibi dixerat) Archeſtratum, Heſiodum opſo-
phagorum uocari ſolitum. Eſt autem ſenſus iam citatorum carminum: Brutium, aut Campa-
num aut Tarentinum aliquem mercatorem è Gadibus per Ionium mare nauigantem triangula
orcyni ſalſamentorum fruſta cadis ritè (alternis) diſpoſita, ad locupletanda & exhilaranda conui-
uia afferre. Orcyni igitur cum per fretum Gaditanum aduehantur, atque illic habeantur opti- *Salſamentum Gaditanum.*
mi & pinguiſsimi, ſalſamenta ex eis Gaditana cognominari puto. Si hydrops à ſplene fuerit,
æger obſonium habeat ſalſamentum Gaditanum, aut ſaperdam, Hippocrates in libro de inter-
nis affectionibus. Βυζάντιον τέμαχος ὠμὸν ἁλυσάντω, ταριχεύσαντο δ' ἐσαγάσιον πεφόντω, Nicoſtra-
tus. Ταρίχος Ἀντικαίου ἔστι βέλτιστ', ἢ Τηλεφείδου, Βυζαντίας δὲ θυννὶς ὄσμιον χέρσε, Antiphanes.
ὄρκυνος aliquoties Oppiano penultimam producit, quam Archeſtratus corripuit. ὠὴν ἐλα- H. a.
σόμβου εὐσουδὲς μέγας, ὃν καλέουσιν ὄρκυνον: ἄλλοι δ' ὦν κῆτος. πόντε (partem huius) δὲ θυννὸς καὶ
κωνίας Pergæis orcynum ſignificat, Heſychius & Varinus.
ὄρκυνοι μεγακάρηνοι, & ὑποφρικὼν ὀρκύνου γένος, leguntur apud Oppianum. Epibeta.

Nomina aliquot ſequentia ante Thunnos poni debuerant.

THEDO. Vide in Corollario de Capitone A. nam Bellonius Thedonẽ Auſonij putat eſſe pi
ſcem illum, quem nos Capitonem fl. nominauimus.

THETTA. Vide in Corollario Alauſæ.

THRASSA uel Thratta. Vide in Corollario de Alauſa.

THRISSA Græcis eſt is piſcis, quẽ Latinè quidẽ clupeã uocãt, recentiores etiam alauſam: A
de quo multa diximus elemento A. in Alauſa. Thriſſam aliqui uocant clupeam, alij dicũt quòd
ſit tricheus, Kiranides. Συμπάλιν παρισάκις μετὰ πρόσθετον καὶ θριττίου, Anaxandrides apud A-
thenæũ, ſed legendum eſt θριττιλίου, ut apparet ex alio loco, ubi Athenæus ſcribit Anaxandridẽ
θριττίλιον diminutiuum facere à θρᾶττα. Haud ſcio an idem ſit piſcis qui Lopia (corrupto nomi-
ne forſan à clupea) ab Arnoldo Villanouano uocatur in Regimine Salernitano: Inter piſces (in-
quit) dulcis aquæ, conſideratis prædictis conditionibus, perca & lucius mediocris primum gra-
dum bonitatis obtinent, modò ſint pingues: deinde uendoſia, demum lopia. ¶ Thriſsis omnino
cognati uidentur piſces, qui à Germanis ad Albim fl. dicuntur Zigen, item qui Zerten, quorum
icones & hiſtorias ad finem huius uoluminis dabimus.

Clupea maior eſt in Oceano, in mediterraneo ſquatina, Scaliger. B

Clupea piſcis quantũ Romæ carnis & mollitudine & bonitatẽ præſtat, tantùm apud Vene- F
tos uilior, plebeiuſq; habetur, ut qui in eiuſmodi ſtagnis minimè pingueſcat, ſpinarum uerò mul
titudine atq; denſitate faſtidio ſit, Pierius Valerianus.

Thriſſa paſſa in cibo ſumpta, dyſuriam ſanat, cremata quoq; & cum unguento irino inuncta, G
capillos bonos & multos facit, cadentes ſiſtit. Aſſa in cibo colicis & ſtomachicis prodeſt, Kirani-
des libro 4.

In Arari Galliæ fluuio creſcente Luna candeſcit, decreſcente nigreſcit, &c. (*ut recitauimus in Co* H. a.
rollario de Alauſa A.) Quòd ſi hic piſcis Aegyptijs innotuiſſet, nimirum Lunæ eum hieroglyphicũ
poſuiſſent, Pierius Valerianus, qui ſi ſciuiſſet Græcè hunc piſcem thriſſam uocari, eoq; nomine
à Strabone inter Nili piſces cenſeri, Aegyptijs ignotum fuiſſe non exiſtimaſſet.

THRYMIS, θρυμὶς, piſcis quidam, Heſychius & Varinus.

THVRSIO, (uel, ut alij ſcribunt quod minùs placet, Turſio, ſine aſpiratione,) & THVRIA
NVS tomus quid ſit, leges ſuprà in Corollario Gladij A. pag. 453. Huius piſcis (*Canis Carchariæ*)
pars eſt etiam qui à Romanis thyrſio (θυρσίων) uocatur, ſuauiſsimus ac lautiſsimus uel tenerrimus,
ἥδιστος καὶ τρυφερώτατος, Athenæus lib. 7. Kiranidi memoratur etiam thyrſites piſcis, ſimilis pe
lamydi: is fortè Trichias uel Trichites dici debet: ut uocabulum in noſtro codice ſit depraua tum,
ſicut & thirſa, pro thriſſa, & alia pleraque. ¶ Turſiones, delphini, & reliqua cetaceí generis, co-
rio duntaxat integuntur, non etiam pilo ut hippopotami, Plinius 9. 12. Et priùs capite nono:
Delphinorum (inquit) ſimilitudinem habent qui uocantur turſiones. ubi Maſſarius, Quidam (in-
quit) legunt torſiones: ſed malè, cum legendum ſit turſiones, cum ex ueruſtis codicibus, tum eti-
am Theodoro, qui pro phocæna apud Ariſtotelem (hiſtoriæ ſexto & octauo) turſionem & tyrſio-
nem conuertit. Iſicia de turſione deſcribit Apicius 4. 2.

DE (THYMALO SEV) THYMO.
RONDELETIVS.

DICINVS Italiæ fluuius Thymum ſpectatu digniſsimum piſcem procreat, à Thymi A B
odore ſic nominatum. Is cubiti magnitudinem æquat. Capite eſt paruo pro corporis
ratione, uarijs coloribus diſtincto, quod recens Thymum odore refert. Ventre eſt pro
minentiore, corpore cæruleo. Pinnas duas habet ad branchias, duas alias inferiore in
uentre, à podice unicam. In dorſo prior magna eſt, quæ rubeſcit, punctiſq; nigris notata eſt. Cau-
da in duas latas deficit.

Digitized by Google

Pro una Thymalli icone à Rondeletio exhibita, duas noſtras poſuimus, unius quidem piſcis, ſed à diuerſis pictoribus non uno tempore nobis expreſſas. In utraque lineam quæ à branchijs ad caudam deſcendit, deſidero, &c.

DE EODEM, BELLONIVS.

A B In Ambra fluuio Italiæ Meligñanum octo à Mediolano ſtadijs alluente, Thymalum piſcem capiunt, in qua maior nõ euadit, quàm qui ſeſquilibram ad ſummum pendeat. Truttaceí generis eſt, apprimè delicatus, quem uulgus Themerũ uocat: atq; hũc auri arenulis ac ramentis in Ada flumine ueſcí autumat.

C B Omnes eius pinnæ atq; ipſum corpus quodammodo truttam referunt. Latera lituris nigris ac frequentibus ſuggillata, ut Carpio. Lineas rectas in ſquamis ut Myſtus habet. Caput in acutum tendẽs, ut in Stregis uel Souettis ſit. Pupillam oculi minus rotundam: branchias ualde ſimplices, utrinq; quatuor. Linea quæ eius latera ſecat, à ſuperiori branchiæ angulo ſpineo oritur, & rectà ad caudam prætenditur. Linguam oſtendit albam: dentibus caret, imò ne ullis quidẽ ipſorum rudimentis prædítus eſt. Pedis longitudinem non excedit, nec trium digitorum latitudinem. Mediocris magnitudinis Myſtum refert. Pinnas habet ſubflauas, uentrem pallidum: tergus ex liuido in opacum tendens, branchias ut Harengus uel Sardina, ſolidioribus barbulis obſeptas: quæ etiam ad fauces circa orificium Oeſophagi aſperitatibus horrẽt, uncinatiſq; oſſiculis conſtant,

constant, ut in piscibus marinis dictum est, quibus cibum recipit, quem in stomachum demittat. Multa pinguedine omnia eius intestina obuoluuntur. Cor tam exiguum habet, ut ne quidem cor ei inesse credatur. unicus est hepati lobus, statim ubi gula finit stomachum amplectens, in quo exi guum fellis rudimentum uix apparet.

Vescitur non auro (ut plerique putant) sed (ut approbat Aelianus) insectis aquatilibus, deiecta- C
mentis, millepedibus, pediculis, caridibus, pulicibus aquaticis ac terrestribus: ego scarabeum ter Cibus.
restrem aliàs in eius uentriculi fundo reperi.

Apophyses plures ex pyloro dependent, à quo statim sequitur intestinum unum gracile, ro- B
tundum, quod ad rectum tendit, in quo excrementa recipiuntur, & ad anum deferuntur. Lien ei
tam magnus ferè est, quàm hepar: quod in nullo alio pisce unquam uideram: oblongus, rubra pin
guedine mixtus. Folliculum uerò piscium natationi accommodatum plenum perpetuò uidi in
hoc pisce, ac per spinam delatum.

COROLLARIVM.

Gillius ex Aeliano Thymum piscem nominat, non rectè. nam Aelianus de animalibus libro A
14. cap. 22. Thymallum appellat, Θύμαλλον. Piscem thymallum (inquit) sic nuncupatum Ticinus
fluuius Italiæ procreat, is ad cubiti magnitudinem accedit, & lupi cephali que communem &
mediam speciem similitudinémque gerit. Eius capti odor non indignam admirationem habet. (Odor thymi.)
non enim ut cæteri pisces pisculentum quendam mittit odorem: immò uerò existimes te eius
gentilem herbam, recentem ex terra lectam manibus tenere. Tanta sanè odoris suauitate fra-
grat, ut qui eum ipsum non uidet, gratissimam Apibus herbam, unde nomen duxit, in manu la-
tere putet. De eodem diuus Ambrosius Hexaëmeron lib. 5. cap. 2. Neque te (inquit) inhono-
ratum nostra prosecutione Thymalle (*Erasmus Rot. ex Ambrosio legit Timalle*) dimittam, cui à flore
nomẽ inoleuit, seu Ticini uada te fluminis, seu amœni Athesis unda nutrierit, flos es. Denicq; ser-
mo testatior, quod de eo qui gratam redolet suauitatem, dictum facetè sit, Aut piscem olet aut flo
rem: Ita idem pronunciatus est piscis odor esse, qui floris. Quid specie tua gratius? quid suauita-
te iucundius? quid odore fragrantius? Quod mella fragrant, (*Alludit ad hoc Vergilij, Redolentque*
thymo fragrantia mella,) hoc tu corpore tuo spiras. Branchijs thymum olet, Cardanus. Adi-
pem piscatores seruant, quem suaue quiddam olere testantur, Gillius. Piscatores, noctu præ-
sertim, cum in ripis aut nauiculis sunt, suaui quodam & singulari odore hausto, thymallos pi-
sces priusquam uideant, adesse cognoscunt. Vt thymallus herbam à qua denominatur, sic e-
pelanus à Gallis dictus uiolas redolet. Sunt & uiscera quorundam, quia pinguia, grata: ue-
lut sturionum, balænarum, delphinorum. nam non solùm sapore, sed & odore quasi uiolæ com
mendantur, Cardanus. Nunc quidem thymallus piscis thymum redolere non uidetur: uerè
tamen suauiùs quàm pisces reliqui olet, Saluianus. Thymalum Gillius l. simplici scribit: sed
Græci codices Aeliani duplicant, sicut & diuus Ambrosius. Videri quidem poterat à thymo de-
nominari thymalus: sicut à physa, physalus. in ἴλος quidem per ἰῶτα, deriuata omnia l. simplex ha-
bere puto, ut ὀργίλος, νωτίλος. per ypsilon uerò, alia simplex, ut ὀρμύλος, σμύλος: alia duplex, ut
κόθυλος, δάρκυλος. & similiter in αλος, alia simplici l. scribi, ut φύσαλος, ὕαλος, πόθυμαλος, (quan-
quam recentiores aliqui tithymallum scribunt:) Εὐγλαγίας θυμαλίδας Nicander dixit, pro πόθυ-
μαλίδας: alia gemino, ut κρύσταλλος. ¶ Tunallus & Titimallus pro thymallo corrupta sunt no- Vulgaria nomi
mina in Alberti & Isidori libris. Recentiores quidam scriptores, præsertim Itali, uulgare na.
Italicum nomen tanquam Latinum protulerunt: temulum, temolum, & temelum scribentes, ut
Platina, Sauonarola, Gainerius, & alij. Grapaldus nullam in ueterum scriptis memoriam exta
re temuli miratur. Ab Italis uulgò dicitur Temolo: sed per alias etiam uocales penultima ab eis
effertur, locis nimirum diuersis, Temalo, Temelo, Temolo. & pro l. in ultima aliqui proferunt r.
Ticini accolæ uulgò Temerum siue Temelum nuncupant, Gillius. Temaro quidam dictum
conijciebat ab Italis, quòd stolidus sit piscis, ac temere facileq; capiatur. ego prorsus à thymo uel
thymallo sumpta uulgaria omnia eius apud Italos nomina arbitror. ¶ Sabaudis Vmbra, uulgò Vmbra pisc.
Ombre uocatur: & Anglis etiã alicubi, ni fallor, **an Umber**. Vide infrà in Anglici nominis men
tione. Albertus Magnus etiã lib. 7. de animalib. Thymmallus (inquit) est qui uocatᷓ umbra. ad-
dit piscẽ esse salubrẽ, pinguẽ, & locis saxosis degere: quæ omnia thymallo nostro cõueniunt. Flu
uiatilis quidẽ umbræ Ausonius tantùm meminit, hoc uersu: Effugiens oculos celeri leuis umbra
natatu. Rondeletius et Bellonius Vmbrã fl. à thymallo diuersam faciũt: neq; ullius inuicẽ similitu
dinis meminerũt. Mihi quidẽ si non unus est piscis, (aliã enim fluuiatilẽ umbrã præter thymallũ
nondũ uidi, nec unũ esse aio, sed inscitiã meã fateor) oẽmino specie naturaq; cognati mihi uidenᷓ:
quod utriusq; historiã cõferenti patebit. Referemus aũt illorũ de Vmbra fl. scripta, quemadmodũ
& de marina, in v. elemento. Saluianus in marina umbra carmẽ Ausonij citans, Effugiens ocu
los c. l. u. n. Vmbra (inquit) uel à colore liuenti dicitur; uel quia celeri suo natatu oculos effugi-
ens, umbra piscis potiùs, quàm uerus piscis intuentibus appareat. quæ quidem eius coniectura
studita est, sed ne marinam cum fluuiatili umbra confundamus cauendum.

Thymallum Germani uocant **ein Aesch, uel Asch**, eodem nomine quo cinerem: à colore,

Digitized by Google

ut puto, qui in hoc piſce minùs quàm cæteris pleriſq; ſquamoſis candidus aut argenteus eſt, ſed magis cinereus, & punctis aſperſus nigris, ut cinis carbonum particulis aut fauillis nigris. Nomina pro ætate mutant. Noſtri primo anno nominant **Kreßling** uel **Greßling**: quod nomen etiam gobioni fluuiatili attribuũt, è quo thymallum fieri quidam falsò putant: diſcernitur quidem facilè, cum aliàs, tum quòd thymallus utcunque paruus pinnulam in dorſo poſteriorem paruam oſtendit, ſicut truttarum genera: qua gobio ſi. ſemper caret. Anno ſecundo, **ein Knab / ein Yſer oder Iſerle.** Tertio **ein Aeſch.** In Rheno circa Scaphuſiã anno tertio audio uocari **ein Mittler.** quarto demum **ein Aeſch**, uel **Aeſcher**, cum parere incipit. Noſtri quidam piſcatores thymalum paruum etiam alio nomine appellant **ein Kö:rnling oder Churling.** Qui Germanicè dicum **Aeſchen** piſcem fluuiatilem, Phagron interpretantur, qui marinus tantùm eſt, longè aberrant. ¶ Eſt in Anglia piſcis à trutarum forma non multùm abludens, quem à colore cinereo uocamus a **Grayling.** eundem audio alicubi **Umber** nominari. idem, niſi fallor, piſcis eſt, quem uos uocatis **ein Aeſch**, Guil. Turnerus in epiſtola ad me. ¶ Thymalli Bohemicum nomẽ eſt Lipan, Polonicum Lipień.

B Thymallum Ticinus fluuius Italiæ procreat, Aelianus. Eſt apud nos frequens in Abdua (aliàs Addua) & Ambra fluminibus, quorum aquæ maximè pellucent. Ambra Mediolano proximus eſt fluuius, Cardanus. In Rheno pauci reperiuntur. in Limago noſtro, & pleriſque aliis qui ex Alpibus oriuntur fluuiis, ſatis frequentes. Floha fluuius in Miſena abundat hoc piſce, Ge. Fabricius. ¶ De ſuaui huius piſcis odore, leges ſuperiùs in A. Thymallus, ut Aelianus ſcribit, lupi & mugilis communem & mediam ſpeciem ſimilitudinemq; gerit. Oblonga enim corporis forma, pinnarumq; numerus, & ſitus, ei, cum utriſque conuenit: etſi propiùs ad mugilem accedat. Eſtq; ſpecie ſua decorus. oculis nanque grata (ſubuiridis nempe ac ſubcœrulei) colorum uarietate, pulcherrimè depictus conſpicitur. Ventriculum habet mediocrem: inteſtina craſsiuſcula, pinguedine multa conuoluta: hepar ſubalbidum, lienem ſubrubrum, felle caret. Cum maximè augetur, Aeliano teſte, ad cubitalem magnitudinem excreſcit: etſi, qui crebriùs capiuntur, minores ſint, libramq; non excedant, Saluianus. Squamæ in hoc piſce, ſingulæ ferè ῥομβοειδεῖς ſunt, hoc eſt rhombi figuram imitantur. latera enim earum utrinque, circuli ſegmentum referunt, ſuprà uerò infraq; in cunei acumen tendunt: quod in iconibus noſtris non eſt expreſſum. Longitudo ad latitudinem ferè quincupla eſt, cauda etiam computata: hæc enim ſcribens in manibus habui huius generis piſcem digitos longũ quatuordecim, latum tres. Rondeletius latiorem magisq; uentroſum pinxit quàm par eſt. Dorſum ei fuſcum uel ſubcinereum. linea recta à branchiis ad caudam: & præterea per totum corpus lineæ multæ apparent, ſingulisq; inter ſingulos ſquamarum uerſus, non rectæ, ſed innumeris ueluti arcubus minimis triangulis undatæ: quod ueluti operoſum pictores noſtri non indicarunt. Os aperitur non longo, ſed quadrato ferè hiatu. Pinna dorſi maculis multis puchrè uariatur: infrà partim nigris, partim ſubrubentibus, ſuprà rubicundis tantùm. Pro dentibus, inferius ſuperiusq; labrum exaſperatur, limæ inſtar, introrſum. Lauaretus Gallicè dictus piſcis, oſsicula ad fauces atq; œſophagi ingreſſum utrinq; habet, ſenis hinc inde denticulis, ut in Themolo communita, Bellonius. ego in noſtris thymallis & lauaretis ſeu albulis nihil dum tale reperi. Branchiæ ei ſunt quaternæ. Felle non caret thymallus noſter, ſed flaui uel ſubaurei coloris id habet: quanuis Saluianus felle carere hunc piſcem putat: Bellonius exiguum fellis rudimentum in hepate eius uix apparere ſcribit. Splen nigricat ferè in noſtro, Saluianus ſubrubrum facit. Latera modò pluribus, modò paucis punctis & liturís nigris temerè aſperguntur. uidi in fine decembris aliquando ſingulis tantùm utrinq; ad branchias liturís inſignem: & dum hæc ſcriberem, alium initio Iunij, uno aut altero puncto uix apparente.

C Fallitur Albertus hunc piſcem marinum eſſe ſcribens. Piſces lapidoſi, pinguiores & ſalubriores ſunt, ut thymallus, trutta, Albertus. lapidoſos autem uocat, qui in aquis ſaxoſis & puris degant. Apud nos in montanis & præcipitibus quoque fluuiis ac riuis (magis quàm ulli alij piſces, truttis tantùm exceptis) capiuntur pleriſque, minoribus præſertim. puras enim (ut diximus) frigidas & ſaxoſas, rapidasq; amant aquas. In magnis fluminibus rariores ſunt: ſubeunt tamen hæc quoque è minoribus & riuis: ut & lacus quoſdam, Larium, Lemannum, Acronium, ut audio: & noſtrum quoque Tigurinum, ni fallor. In lacubus quidem circa ſaxa reperiuntur, præſertim minores huius generis piſces. Thymalus in fluminibus tantùm naſcitur, degit, atque capitur: neque in eis quidem omnibus aut quàm plurimis: ſed ſolùm in Ticino, in Atheſi, in Addua (aliàs Abdua) ac aliquando in Pado, nobilibus Galliæ Tranſalpinæ fluuiis. unde mirari oportet, quòd præter diuum Ambroſium Tranſalpinæ Galliæ alumnum, atque Aelianum genere Italum, Prænestinum nempe, (etſi Græco uſus ſit ſermone,) reliquorum ueterum nemo de hoc piſce pertractauerit, Saluianus. ¶ Piſcis eſt uiuax & ualidus pro ſua magnitudine, etiam extra aquam iam captus. ¶ Auro thymallum ueſci aiunt, quod & de umbra fluuiatili ſcribit Rondeletius: & uulgò etiã de aliis quibuſdã piſcibus referũt, ut carpione Benaci, & truttis quibuſdã lacuſtribus quas Vmblas uocant Sabaudi: & Galli de Lauareto ſuo: quibus etiam Emblonem quendam Gallis aut Sabaudis appellatum Bellonius adnumerat in Singularibus ſuis: Sed ſingulorum (inquit idẽ) uentriculis diſſectis, inſpectisq; curioſiùs interaneis, non auro, ſed aliis (peculiaribus) cibis

Piſces chryſophagi.

cibis eos uiuere deprehendi: Sic ille. Fieri quidem poteſt ut aliquando minutulæ quædam auri micæ ab his deuorentur, appetentibus forte propter ſplendorem: ſicut & calculi quidã ſplendentes & arenæ ab auibus deuorantur: imprimis quidem à thymallis, qui in fluuijs montanis & auriferis degunt. ego hos piſces alia ratione χρυσοφάγους, id eſt auriuoros putarim, quòd cum lautiores maioricp in precio ſint, opſophagorum quorundam aurum conſumant, & loculos exhaurianr. Aelianus negat alia quàm culice (quem Græci conopen uocant) eſca thymallum capi, ut in E. referemus. ¶ Piſcatores quidam hunc piſcem quarto demum anno, cum iam propriè Aeſch à Germanis uocatur (ut in A. dictum eſt) parere retulerunt, Martio menſe & paulò antè. Saluianus tamen Septembri menſe, libidine eum agitari ſcribit.

In Acronio lacu genus anatũ aut potiùs mergorũ eſt, ceruicibus proceris, pedibus nigris, do- D
meſticis anatibus maius, quas à thymallis deuorandis, **Aeſchenten**, id eſt θυμαλοδόγους appellant.

Retibus facillimè capitur: non item hamatis eſcarum illecebris, non adipe ſuis, non ſerpho E
(*inſecto aut uerme ſimili formicæ uel culici,*) non chama, nõ alterius piſcis inteſtino, non denicp ſtrombi collo, (σφόμβου τένοντι, *callo uel ſpondylo ſtrombi,*) ſed ſolo culice (κώνωπι) improba ſanè beſtiola, & noctes diescp homini tum morſu tum ſtrepitu ſuo moleſta, quòd hac ſola delectetur eſca, comprehenditur, Aelianus. Solo culice, (&c.) Aeliano authore, capitur thymallus. Verùm cum id nec ſcriptores alij, nec noſtræ ætatis piſcatores aſſerant, nequeatcp culex ob ſuam paruitatem hamis affigi: quanta in hac re Aeliano fides habenda ſit, haud ſcimus. Nec etiam Raphaëli Volaterrano ſcribenti: Thymalus ad hamum non accedit, cum non alium ſanè cibum ſectetur
a quàm thymum herbam, qua uiuit: plenè credendum eſt: cùm falſum ſit quòd thymo, & non alio ueſcatur cibo, cum piſciculos etiam edat: quòd ue hamo capi non conſueuerit: cum (uti experientia ipſa edocet) & hamis & retibus capiatur: cæteris quidem anni temporibus rariùs, Septembri uerò menſe frequentiùs: propterea quòd eo tempore Venereo agitatus ſtimulo, huc atcp illuc imprudenter excurrat, Saluianus. Lampredis minimis, quibus uulgare nomen oculos nouenos tribuit, hamo infixis anguillas & thymallos capi audio. Plumis Meleagridum pro eſca additis hamo thymallum facilè capi, à uiro quodã erudito nuper cognoui: qui Italis etiam inde Temaro uulgò nominatum ſuſpicabatur, quòd facilè temerecp caperetur hic piſcis. Eſca ad trut- *Ad Trutt. & Thymallos eſca.*
tas & thymallos abunde capiendos: Gallinam nigram excauabis, & immittes tria uuorum lutea, croci quantum eſt piſum: & foramine rurſus cõſuto gallinam in ſimum equinum abdes per tres
b aut quatuor dies, donec putreſcat, & uermiculi flaui in ea appareant. De his unum cum piſcari libuerit, in hamum infiges: reliquos uaſculo incluſos ſeruabis. Rem miram experieris, Ex libello Germanico De ineſcationibus piſcium. In piſcatorijs legibus noſtris cauetur, ne eo genere hami, quem **Polangel** appellant, thymalli capiantur. Piſcatores ex ſingulari quodam uel circa ripas odore thymallos præſentes noſſe, ſuprà in A. diximus. Callidi quidam piſcatores ex plumis auium diuerſis anni temporibus diuerſa uermium & uolucrium inſectorum genera mentiuntur, & hamis tanquam eſcam addunt: pro thymallis quidem genus muſcæ effingunt (Aprili menſe, puto) ex pennis perdicis, capite rubente: corpore & alis candidis, è pennis (itidem) perdicis de uentre. Maio autem menſe muſcam repræſentant corpore partim è candido partim nigro ſerico contexto alternis, capite cœruleo, alis uerò è dorſo cornicis uariæ, quam noſtri à ne-
b bula denominant. Iunio deinde effingunt de pennis è cauda ardeæ fuſcæ (*alas, aut caput, aut utrunque: non enim exprimitur in libello Germanico manuſcripto, cuius uerba interpretor*:) corpus uerò uiride de pennis è pectore anatis ſylueſtris. Iulio autem corpus è ſerico cœruleo formant, caput è nigro ſerico: & alas addunt de pennis è uentre cornicis uariæ quam à nebula denominant. Auguſto corpus faciunt de pennis alarum gruis, (*alas*) è pennis perdicum: caput uiride. Demum Septembri corpus è cœruleo ſerico concinnant, caput è rubro: & alas è pennis de dorſo cornicis uariæ (quam diximus) affingunt.

In Bauaria thymallos tredecim ferè digitis breuiores capi lex uetat. ¶ Sunt qui thymalli adipe ad piſces illiciendos ita, quemadmodum ardeæ, utantur.

Temulus piſcis eſt optimus, & is maxime qui ex Abdua (aliàs Addua) capitur, Platina. In F
citeriore Gallia prima ſiluro (*ſturioni*) Padano palma concedit̃ur: ſecunda truttis & temolis è Ticino, Gaudentius Merula. In Ticino; in Atheſi, in Adduá ue captus (nam qui in Pado capitur, multò inferior eſt) tenerrimus ac ſapidiſſimus omnium ferè fluuiatilium piſcium cenſetur, uti diuus etiam Ambroſius teſtatur. unde non immerito pluris, quàm quiuis alius piſcis uendi-
tur, ubi haberi poteſt. Et maxime Maio menſe, in quo quidem uti rarior capitur, ſic longe ſuauior exiſtimatur. Maiorem nonnulli, minorem uerò alij celebrant, Saluianus. An maiores, quia pinguiores, eo nomine ſuauiores quibuſdam uidentur: ego mediocres prætulerim. Circa Albim fluuium truttis eos præferri audio. Piſcium alij alijs partibus magis commendãtur, thymalli uerò & truttæ undiquaque. Sunt tamen qui tunicam interiorem huius piſcis, ceu cibum
c ſumme Apicianum prædicent: de quo Antonius Schnebergerus meus ex Polonia me admonuit. ¶ Saluianus, ut proximè retrò dictum eſt, Maio menſe præcipue commendat: alij ab initio Martij uſque ad Septembrem: quo quidem menſe, ſecundum Saluianum, libidine accenduntur, alij Iulio menſe primùm laudare incipiunt, ita ut autumno deinde optimus ſit.

Digitized by Google

Pyrũtes. Fluuiatilium piſcium optimi ſunt qui in rapidiſſimis degunt fluuijs, ut Pyrũtes. hi enim non niſi in rapida & frigida aqua uiuunt: & præ cæteris fluuiatilibus faciles ſunt concoctu, Mneſtheus. quanquam autem pyrũtas pro truttis accipio: eadem tamen hæc de thymallis, & iuſtiùs etiam quod ad ſalubritatem, & concoctionis facilitatem, ſimiliter accipienda cenſeo. Piſces lapidoſi (inquit Albertus) pinguiores ſunt & ſaniores, (*ſanum pro ſalubri Albertus & eius ſeculi ſcriptores accipiebant,*) ſicut trutta & thymallus. Nutriunt mediocriter thymalli, boni ſunt ſucci, & facilè concoquuntur, Saluianus. Noſtri etiam ægrotis hos piſces non denegant. De piſcium uſu in tenui uictu, præcipuè lucij, temoli, &c. quæ Aloiſius Mundella literis mandauit, ſuprà in Lucio recitaui. Hecticis conceduntur piſces aquæ dulcis, parum petrini (*ſic loquebatur illa ætas*) communiter uocati ſtriguli, lucij, temuli, &c. ſed rarò, Gaynerius. Temali parui ſine uiſcoſitate ſunt, plurimùm exercentur, olent & ſapiunt optimè, ut faluberrimi ſint habendi, Mich. Sauonarola.

Saxatilium loco. Mihi quidem thymalli, ſaxatilium piſcium marinorum loco præ cæteris aquarum dulcium piſcibus (uel omnibus, uel iſs qui apud nos ſunt) in cibum dari poſſe uidentur: quòd carne ſimiliter ut illi, neq; dura, neq; uiſcoſa ſint, ac ſimul in ſaxoſis aquis degant & plurimùm exerceantur, &c. Poſt eos albulas lacuſtres, præſertim quæ media magnitudine ſunt, & albulæ priuatim à noſtris uocantur: tertio truttas uel umbras illas lacuſtres quas à rutilo colore noſtri denominant, ſaxatilium loco poſuerim, ex noſtris quidem piſcibus. Sunt qui thymallos apud nos in urbe captos præferant: ego pinguiores quidem illos eſſe puto, non tamen ſalubriores: quod de Lupis Tyberinis etiam Galenus tradit.

Apparatus. Temulus quouis modo percommodè coquitur, fricturam tamen magis requirit, Platina. Mihi quidem elixi & ſimpliciter conditi placent: debent autem elixandi in uinum frigidum immitti. Pinguiores tamen meliùs ſapiunt aſſi. Cùm thymali felle careant (*nos fel habere diximus, ſed exiguum*) quando coqui debent, haud eis diſſecto uentre eximenda ſunt interanea, ſed ſatis erit ſi exteriùs ſolùm purgentur. Maiores elixi, & maximè buryro conditi: minores uerò aſſi ſapidiores creduntur, Saluianus.

Adeps. Adeps de inteſtinis thymalli collectus ad uarias affectiones ſalutaris creditur. Maculas aut cicatrices recentes cutis illitus, corpori concolores reddit. Igne uel aqua feruida deuſtis locis remedium eſt. Sunt qui eo perungant membra, quæ contabeſcere & alimentum non ſentire uidentur, per ſe: uel cum unguento ab althæa denominato, & foliis ſolani tetraphylli, quam aliqui herbam paris uocant. ſimul autem etiam inſeſsionem quandam ſeu balneum præcipiunt, & Luna creſcente tantùm (ſi bene meminì) perungunt. Si pinguedo huius piſcis Maio menſe in uitreum uaſculum coniecta Soli exponatur, id quod ex ea diſtillat, ac in uaſculum reſidet, uulneribus ſalutare exiſtimatur: auribuſq; inſtillatum, grauitatem auditus diſcutit, Saluianus. Multi piſcatores Ticini accolæ adipem thymalli auribus ſalutarem conditum ſeruant, Gillius. Nuper amicus quidam ad me ſcripſit his ferè uerbis: Narrant piſcatores ad Lemanum lacum, è ſenibus ſe audiuiſſe, ſanguinem huius piſcis ſi in aures infundatur, ſurditati prodeſſe, ſi modò uiuenti piſci ſanguis detrahatur: Sic ille. ego hoc non de ſanguine, ſed adipe uerum eſſe puto. & quoniam, qui Gallicè loquuntur, hoc narrarunt: facili lapſu ſanguinem pro adipe accepit, qui auſcultabat: hunc enim Galli ſain, quaſi ſaginam uocant, illum ſang.

Ad aures.

Ad oculos. Ad oculorum etiam remedia commendatur idem adeps. Cum aliqua lippitudo, rubor, feruor, aut pterygia uel ungues (**fleckẽ vnd nagel**) in oculis apparent, quotidie binas guttas cum penna inſtillari iubent aliqui, idq; in pueris etiam, & equis conſulunt. Vidi puellam chemoſi affectam, quod malum aliquando exanthemata illa (quas papulas pueriles uocant Germani) ſequitur, hoc remedio per ſeptuaginta ferè dies continuato, (ut quotidie gutta inſtillaretur,) curatam, rubore mox primis diebus ſublato. Si oculi in equo lunatici ſint, foueam ſupra oculos adipe thymalli perfricato frequenter, ut eorum claritatem conſeruet, Ex libro Germanico manuſcripto. Habent & pharmacopolæ apud nos hunc adipem: à quibus maximè ad oculorum remedia, ut maculæ in eis deleantur, peti ſolet: deinde etiam ad curandas igne uel aqua aduſtas partes. Plinius quidem omnium piſcium adipem oculis ſalutarem facit. Dioſcoridi uerò fluuiatilium duntaxat adeps, ad oculorum claritatem inungitur: in quem uſum liquatur in Sole, melq; illi additur.

Fel. ¶ Fel de anguilla, thymallo, tinca & porcello lactente miſce, ad aurium remedia. hoc enim infuſo, pellículas rumpes, fluxiones curabis, uermes occides, Ex libro Germanico manuſcripto.

H.2. Thymallus inter ioculares piſcium nomenclaturas Comes ſeu Regulus Rheni, nuncupatur, **Ein äſch iſt ein Rheyngraf**, forte quòd inter piſces Rheni pleriſque aliis lautior ſaluberiorq;, & principum menſis dignus iudicetur. ſic & Salmonem propter ſaporis excellentiam, dominum cognominant, **Ein Salm iſt ein herr.** ¶ θυμός oxytonum apud Græcos, animum uel animos, (aliquando animam, aliàs iram) ſignificet, & ypſilon ſemper producit: deducto ut ſuſpicor nomine à uerbo θύω, τὸ σφάζω, quod eſt macto, occido: ut propriè ſanguinem, & qui in ſanguine eſt calorem ſpiritumq; ſignificet, iuxta illud poëtæ: Purpuream uomit ille animam, hinc etiam cauitas inter iugulos, (qua mactari animalia ſolent,) ab aliquibus θυμός, ab aliis σφαγὴ dicitur, authore Polluce. θυμός, ἀδένιόν τι μεταξὺ τῶν κλειδίων: id eſt, glandula quædam inter iugulos, Euſtathius. θυμός, ἥ τε τὸ ὄνειαρ (ὄρεξις καὶ ὄρος) τὸ αἷμα, δυναμένη, Varinus. Cæterùm θυμὸς paroxytonum genere maſc.

Atticis

Atticis etiam neutro, herbæ nomen eſt, & ypſilon corripit: Dumq; thymo paſcentur apes, dum rore cicadæ, Vergilius: qui & alibi ſemper ypſilon huius nominis corripit, ut annotauit Nic. Erythræus. item Claudianus, ---- credas examina fundi Hyblæum raptura thymum. Et Ouidius, Pars thyma, pars rores, pars meliloton amat. Et in Theriacis Nicander: Βοσκόμεναι θύμα ποσσὶ, καὶ ἀνθεμόεσσαν ἐρέπλω. Macer tamen, qui de herbis carmine ſcripſit, quem inter poëtas non annumero (inquit Erythræus) produxit: Si deſit thymum, pro thymo ponere thymbram. Quo genere quidem thymum protulerit Vergilius non apparet: duos enim caſus tantùm apud eum reperias, datiuum thymo, & accuſatiuum thymum. A Dioſcoride & Galeno gen. maſculino eſſertur. Ὦ πολλὰ δὴ ἔχ' ἑκατόντυνον θύμον φαγόντα, Carion in Pluto Ariſtophanis, (eſt autem uerſus iambicus tetrameter.) ubi Scholiaſtes: Thymum (inquit) herba uilis eſt, & profertur gen. neutro, penultima breui, barytonum. Videtur autem huius herbæ nomen factum à uerbo θύω, quod eſt θυμιάω, ſuffio, ſuffitum excito. eſt enim odorata & ſuaui odore. hinc & thymiama dictum, ſuffimentum: cuius tamen primam producit Sophocles in Oedipo Tyranno, hoc ſenario: πόλις δ' ὡσ μὲν θυμιαμάτων γέμει. Ego ut in thymo herba, ſic & in thymallo piſce, ypſilon ſemper corripuerim: quanuis miretur aliquis cum ab eodem uerbo θύω, (quod & ſacrificare, mactare, occidere, ut Gallis quoq; tuer: & ſuffire ſignificat. uetuſtiſsima enim ſacrificia ſuffitu tantùm fiebant, unde & thuris factũ nomen,) utrumq; horũ nominũ deducaẽ, θυμὸς pro animo, θύμος uel θύμον pro herba, alterius ypſilon produci, alterius corripi. ¶ Taxum arborem Dioſcorides lib. 6. τοξὸν à Romanis dici credidit, nec thymalon ut hîc (lib. 4.) ſcribitur, ſed thymilon ſcribendum, quod & Aëtius quoque ſequitur, Paulus thymion, Hermolaus Corollario 695.

Prouerbium, Aut piſcem olet aut florem, requires ſuprà in A. ubi de piſcis huius odore diximus. h.

THYRSITES piſcis eſt marinus, ſimilis pelamidi, Kiranides. Vide Thurſio ſuprà.

TIBVRONVS piſcis eſt Noui Orbis, de quo leges ſuprà, in fine Corollarij De Gladio, pagina 457.

TIGRIS Marina Alberto & obſcuris quibuſdam ſcriptoribus Thynnus piſcis appellatur.

TILONES (Τίλωνες) memorantur ab Herodoto libro 5. non multò poſt principium. Pæonum quidam (inquit) Praſiadem paludem incolunt, hunc in modum. In media palude compactæ erant ſublicæ (σανιδες) altæ, tabulis ſeu plancis (ἐκρίδες uocat Græcè) ſuper eas iunctis anguſtum à continente ingreſſum uno ponte habentes. Has ſublicas tabulata ſuſtinentes olim communiter omnes ciues ſtatuebant, mox è lege hunc in modum ſtatuendum cenſuerunt: ut pro ſingulis uxoribus quas quiſque duceret (ducunt autem ſinguli multas uxores) ternas defigeret ſublicas è monte ſumptas, cui nomen eſt Orbelus. Hoc habitantes modo obtinent ſinguli ſuper ea tabulata tugurium in quo degunt, & fores inter tabulata compactas (καὶ θύρῃσι κατηρτημένῃσι ἐξ τὴν ἠιόνα) deorſum ad paludem ferentes. Paruulos liberos per pedem reſte illigant, metuentes ne illi in aquam deuoluantur. Equis & iumentis piſces pro pabulo præbent. Porrò piſcium tanta eſt copia, ut quoties quis ſanuam compactam reclinauerit, (ὅταν τὴν θύρην τὴν κατηρτημένην ἀνακλίνῃ,) demiſſam funè ſportam (σαγήνην) uacuam, aliquantò pòſt retrahat piſcium plenam, quorum duo ſunt genera, unum quod uocant Papraces, alterum Tilones. Hæc ille. Quænam uerò ſit Praſias illa palus iam non habeo quod dicam. Tilloni & ballero (Βαλλάρῳ καὶ Τίλωνι) lumbricus Canis exortu innaſcitur: qui debilitat, cogit'que ad ſumma ſtagni efferri, quà æſtu intereunt, Ariſtoteles hiſtoriæ 8. 20. numerat autem utrunque inter fluuiatile & lacuſtre genus. Fullo piſcis, Græcè chylon, Latinè tum tullo, tum fullo: hinc ruſticè apud nos tylon appellatur, Niphus: Videtur autem hoc in loco totidem errores quot uerba ſcripſiſſe. Vide quæ ſuprà in Fullone, pagina 444. à nobis notata ſunt. ¶ Quærendum an Papraces, lacuſtres illi piſces ſint, qui à Germanis etiam Praß dicuntur. nam & hi magnis gregibus capi ſolent.

TILTON Græci uocant, τίλτον, genus ſalſamenti, Varinus. Vide ſuprà in Lepidoto, Elemento L.

DE TINCA, RONDELETIVS.

TINCAE nomen ab Auſonio uſurpatum hodie quoque in Gallia & Italia ſeruatur. Piſcis hîc in lacubus ſtagnis & fluuijs, qui rapidi non ſunt, uiuit. A Vbi. B

Ex uiridi flaueſcit, corporis ſpecie, pinnis, & earum ſitu, palato carnoſo Cyprinum imitatur: ſquamis autem differt. paruis enim admodum & tenuibus tegitur, muco ſemper obductis, quam ob cauſam Tincæ lubricæ ſunt. Præterea circa oculos circulus in Tinca ruber eſt, in Cyprino flaueſcens. Linea à ſuperiore branchiarum parte deſcendens corpus medium interſecat. Pinnas duas habet ad branchias, alias duas in uentre, unam à podice, aliam in dorſo breuem ſine aculeo. Cauda in pinnam latam deſinit. Lapillos habet in capite Auratæ & reliquorum marinorum modo. In ima oris parte oſſa ſerrata pro dentibus. Branchias quater-

Digitized by Google

nas duplices. Ventriculũ par uum, fel aqueum in hepate, uesicam geminam ære plenã in uentre, oua pauciora quàm Cyprinus.

C Nutritur aqua, luto, & muco, quam ob causam paluſtribus et lacuſtribus aquis, et fluuijs tarde fluentibus gaudet.

F Vilis eſt, & pauperiorũ cibus. Auſonius:
Et uirides uulgi ſolatia tincę.
Craſſo, glutinoſo, excrementitioq; eſt ſucco.

A Sunt qui Tincam, Ariſtotelis χύλωνα eſſe putent, quem Fullonẽ uertit Gaza, de quo hæc tantùm Ariſtoteles lib. 4. de hiſt. cap. 14. Οἱ δὲ καλοῦσι χύλωνα, πῶς; ὅταν ἀγχαλοῖς ἢ ἀγκιστρίσωσι; ἀγκιστρίσας ἢ σὺν ὅπλῳ. Id eſt, Fullo quẽ uocant, litora petit tranquilliora, ſed is quoq; gregalis eſt. Præterea eundem eſſe cũ eo qui Dorioni γναφεὺς uocatur. Athenæus: γναφεύς. Δωρίων γὰρ τῷ περὶ ἰχθύων τὸν ἐκ τῆς ἁλὸς ὡς τὸν γναφέως ὑγρόν φησι πάντα ἀπλῶν καθαίρειν. Id eſt, Fullo. Dorio in libro de piſcibus, ait fullonis decocto maculã omnem elui. Alij (*ut Bellonius*) dubitãt ſit ne idem Fullo Ariſtotelis, & γναφεὺς Dorionis: cuius dubitationis cauſam nullã uideo, cũ Fullo Ariſtotelis lacuſtris ſit uel fluuiatilis, (*Tillo potius, fluuialis & lacuſtris eſt Ariſtoteli: χύλων autẽ quem Gaza fullonem uertit, cum litora petere dicatur, marinus uidetur. Vide quæ annotauimus in Fullone, E lemẽto F.*) Dorion uerò marinos duntaxat piſces numeraſſe uideat. Quod uerò Tinca et Fullo idẽ ſint, nõ inde neceſſariò efficit, quia Tincę decocto ſordes detergunt. Idẽ enim & Anguillarum, & Ichthyocollę, & alio rum piſciũ admodũ glutinoſorũ decoctũ præſtare poteſt: nã lento & glutinoſo humori quod pingue eſt & ſordidum hæret, atq; unà utrunque abluitur & tollitur. Tincæ quidem muco obducuntur, & ſeſe mutuo lambunt, id quod aliquando obſeruaui. His Lucios uulneratos ſeſe adfricare, & muco uulnera conglutinare tradunt.

Τίνκαν uel Τινκφὼν Græcorum an ſit tinca.

Γναφεὺς, id eſt fullo unde dictus.

D A G Non immeritò à P. Iouio Platina reprehenditur, qui Tincas antiquitus Mænas fuiſſe exiſtimauit, cùm Mænæ ſolùm ſint marinæ, Tincæ paluſtres ſiue lacuſtres & fluuiatiles.

Vidi Romæ Iudæos quoſdam medicinam exercentes, qui carpo & plantis pedum Tincas, per dorſi longitudinem diſciſſas, admouerent in febribus ardentiſsimis. Sed id niſi in tempore fiat, non modo nihil profuerit, ſed maximè obfuerit: nam frigiditate intro repellente, ac magis conſtringente augetur incendium.

Tincæ hæc effigies à noſtro pictore expreſſa eſt.

DE EA-

DE EADEM, BELLONIVS.

Tinca Italis & Latinis, Gallis Tenche dicitur, nam ubique ſuam appellationem conſtantiſſimè retinuit. Popularis eſt piſcis ac cœnoſus: quí quum ubiq; frequens ſit, mirum eſt, quòd à priſcis Romanis nullum nomen habuerit. Fullonem Ariſtotelis eſſe crediderim. Gregalis eſt Fullo (inquit ille) & partus tempore petit litora tranquilliora. Fullo autem dictus piſcis, quòd eius de coctum detergendis lanæ ſordibus inſeruiat. Dorioni γναφεὺς uocatur: cuius decoctio (inquit) macula omnis ſordesue eluitur. quod noſtri uulgi pleriſque pro magno arcano habetur. (*Tincæ nomen uetus nullum certis argumentis oſtendi poteſt. Nec idem eſſe poteſt γναφεὺς, qui ψύλλων, quem Gaza fullonem uertit. Vide quæ nos elemento F. in Fullone ſcripſimus.*) Tinca Phycidi uſqueadeò ſimilis eſt, ut uulgus Phycidem Tincam marinam uocet. Fullo.

Viridanti eſt ſquamarum colore, quas olida uligine obſeſſas habet, ſeu mucore lento uiſcoſas: adeò tamen tenues, ut meritò iſs carere dixeris. Singularem in tergore pinnam habet, eamq; paruam: quaternas ſub uentre, & caudam rotundam. Os nulla dentium aſperitate communitū. Tergus & totum corpus diuerſo modo fulgere comperies. In Tincarum porrò capitibus calculi duo admodum exigui reperiuntur.

COROLLARIVM.

Ego paluſtres hos piſces nullo in precio apud antiquos fuiſſe putauerim, & propterea nullis literarū monumētis fuiſſe celebratos. meq; plurimùm mouer Auſonius, qui tincas & lucios ignobiliſsimis piſcibus adnumerauit, Iouius. Veteres authores precioſos potiùs quàm uiles piſces literarū monumentis celebrare conſueuerunt. Vnde et Columella ſcribit: Viles piſces ne captare quidem, nedum alere conducit, Saluianus & Maſſarius. Idem Saluianus: Satis (inquit) mirari non poſſum, ſcriptores Auſonio ueuſtiores, tincam piſcibus nunquam annumeraſſe: ſimiliter coniectare nequeo, quamobrem mille ac centum deinceps annis nemo tincæ mentionē fecerit, nam poſt Auſoniū (qui redemptionis noſtræ annis circiter trecentis & ſeptuaginta, ſub Valentiniano ac Valente Auguſtis uixit) centum tantùm ab hinc annis nōnulli rurſus tincæ meminere. Sic ille. atqui tincæ Albertus Magnus etiam meminit ante hæc tempora annis circiter trecentis. claruit enim circa annum Salutis M. CC. LVIII. ut in Chronicis reperio: quanquam Trittemius annum Domini quo floruit numerat M. CC. LXXX. hic libro 23. De animalibus, falconum remedia deſcribens, ſecundum Guilielmum Falconarium regis Rogerij, (qui nimirum ante Alberti quoq; ætatem uixit) tincham nominans, Germanicè etiam interpretatur Sligen. ¶ Nomen huius piſcis à recentioribus uariè ſcribitur: Tinca, Tincha, Thinca, Tenca, Tencha, Tencon. ultimum uidetur diminutiuum. inter reliqua magis arridet ut Tinca ſcribatur, nimirum quaſi tincta, quod Gallus diceret Teinte. colore enim à pleriſque aliis piſcibus multùm differt, & uiridi nigricante quaſi tincta uidetur. Germani atramentum ſcriptorium etiam à nigro colore **Tinten**, quaſi tinctum uel tinctūram nominant. ¶ Alexander Benedictus uictum podagricorum deſcribens orphos lacuſtres nominat piſces, qui uulgò tincæ uocentur, neſcio qua ratione. mihi quidē minimè probatur. ¶ Merulam piſcem turdo ſimillimum, (niſi quòd merula nigrior eſt,) quoniam tincæ formam habet, tincam marinam Veneti cognominant, Maſſarius. Merula piſcis marinus tincæ fluuiatili ſimilis eſt corporis habitu, Rondeletius. Ergò tincam quoq; ſi quis merulam fluuiatilem aut lacuſtrem appellet, (Græcè κόκκυφον ποτάμιον ἢ λιμναῖον,) non ineptè fecerit. Auſonius ſui temporis ſecutus plebem, uſitatis nominibus pulcherrimum poēma nō eſt ueritus inficere potiùs, quàm aut ipſe in ambiguo iactari, aut iactare lectorem in obſcuro. ſic aloſam pro clupea ſiue thriſſa, tincham pro merula fluuiatili poſuit, Scaliger. Hippolytus Saluianus Tenca marina Romæ uocari ſcribit, & alio nomine peſce Fico, piſcem illum quem Rondeletius phycidem eſſe putat, ipſe callariam aſellorum generis. ſed icon à Rondeletio pro phycide poſita, ab ea quam callariæ nomine Saluianus dedit, diuerſa uideri poteſt. Quære in fine huius uoluminis iconem illi, quam Saluianus dedit, ſimilem. Bellonius in Turdo Phycidem, Tincam fl. interpretatur. Pierius Valerianus de tinca dubitat, ſit'ne fuca (id eſt phycis) aut pholis ueterum. Atqui phycis piſcis marinus eſt, tinca uerò dulcium aquarum. cum illa tamen aliquid commune habet: (nam, ut Bellonius ſcribit, Itali merulam æquè atq; phycidem, tincam marinam uocant:) De pholide aliud nihil legimus, niſi quòd mucum quem ipſa emittit, ſibi obducat, ita ut in eo quaſi cubili quieſcat. Vide ſuprà, elemento P. Iulidem quoq;, aut ſimilem ei piſcem, alicubi tincam marinam uocari audio, fortè quòd magna ex parte uiridi ſit colore. Puto & coracinum piſcem nigricantem ſimiliter nonnuſquam uocari. ¶ Tinca Italicè & Hiſpanicè Tinca uocatur: Gallicè Tanche: uel etiam Tincke, ſi rectè ſcribit Carolus Figulus. Germani plerique **Schley** à lubricitate, uel potiùs muco, quem noſtri **ſchleym** appellant: ut Græcè myxonem, Latinè mucōnem interpretari liceret, niſi mugilum cuidam formæ iam priùs hoc nomen deberetur. Vir doctius quidam ut uim Germanici nominis exprimat, tincam uocat limariam. ſed quoniam id potiùs Græcorum pelamydem exprimit, πηλὸς enim limus eſt: & tincæ apud Germanos à muco (ut dixi) nomen poſitum eſt, abſtinere eo præſtiterit. Muco quidem hunc piſcem plenum eſſe uel tactus arguit, limoſis etiam & ſordidis locis degit, & in cœno alitur. **Schley**, ab aliis

Tincæ marinæ.

Vulgaria.

Digitized by Google

ſcribitur, Schleihe, à noſtris Schlig, quod ita proferimus, ut ſit i. breue, & g. molle in fine. uoco autem g. molle, ſicuti ante e. & i. profertur. Roſtochij & finitimis oris Slye. ad Albim Schleyn: alicubi etiã Gallico uocabulo ein Tinch, inferiores quidã Germani & Gallis uiciniores ut Flandri. Geldri Lauwen uel Louwen, & Seeld uel Zeeld appellãt, In Friſia, ni fallor, Mudthund, neſcio qua uocabuli ratione, piſcem aiunt eſſe in dulcibus aquis, lubricum, uocariq; aliter etiam mediceũ omnium piſciũ, & ſutorem nigrũ. Hollandi quoq; een Schoemacher, hoc eſt ſutorem, ob cutis craſsitudinem: & Graumacker, (nos Grabmacher diceremus,) id eſt ueſpillonẽ, quòd ſubinde in terra effoſſa aut ſepulchris inueniatur. Saxones quidã tincã interpretanr Stincke: neſcio an tincam noſtram intelligentes, an alium quendã piſciculũ qui in ora Germaniæ Stint & Stinckfiſch à fœtore nominatur. ¶ Tincæ Anglicum nomen eſt Tenche. Polonicum, Lin uel Lijn. Bohemicum Linie, & Sſwecz quaſi ſutor.

B Capiũtur tincæ paſsim in omnibus ferè lacubus & ſtagnis. In Rheno etiã, præſertim inferiore ubi tardiùs fluit. In quibus Italiæ lacubus & quales inueniantur, dicemus infrà in F. Tinca in limo, ſicut anguilla nutriſ, unde & eius coloris eſt, ſcilicet lutei ſiue nigri, Obſcurus. Tinca roſtro breui ac retuſo eſt: ore ferè rotundo, ad uentrem inclinante, ac prorſus edentulo. In utroq; latere, ubi labrũ ſuperius inferiori cõmittitur, appendicem habet, cypríni inſtar, cutaceã, rotundã, breuem, mollẽ ac lubricam adeò, ut nunquam explicetur, conſpicuá ue fiat, ni digitis comprehenſa extendatur. Oculi magni ſunt & aurei. Squamis minutis ac ualde cõnexis tegitur. Non idem tineis omnibus color eſt. aliquæ enim ſubalbidæ: plurimæ ex albo flaueſcentes, nõnullæ uirides, paluſtrium uerò ſubnigræ etiam aliquæ ſunt. Viſcido adeò muco exteriùs prædítæ ſunt, ut recẽs captæ, uix manibus detineri queant. Mirè pinguescunt. Quinq; aut ſex librarum crebrò & ubiq; ferè reperiunt: alicubi uerò ad uiginti etiã libras aliquando excreſcunt, Saluianus. ¶ Quæ in Albi maximæ capiuntur tincæ, duas circiter libras (id eſt uncias ſexaginta quatuor) pendent. Piſcis eſt breuis, craſſus, longitudine ad latitudinem triplici: capite craſſo & recurto: oculis magnis, nigris, multùm prominentibus, ut in paſſere fl. quem Halbfiſch appellamus. Dentes habet paruos ad initium gulæ, in duabus utrinque mandibulis, ut capito & alij quidam piſces. Color ei undiquaque ad aureum uergens. Plenus eſt minutis & tenuibus ſquamulis, quæ de eo abradi, ut in cæteris piſcibus non poſſunt. his ſuperinducitur pellicula uiſcoſa, quæ piſcem omnino lubricum reddit, & ſi radatur, glutinum quoddam tenax & coagulatum præ ſe fert. eadem in cauſa eſt, ut híc piſcis, ſi anteriùs aſpicias, coloris appareat è fuſco, nigro et uiridi permixti, ac flauo ſuperinducti. Pinnæ ad branchias colorem è puniceo fuſcum præ ſe ferunt: ſuperior uerò cum cauda, fuſca magis quàm punicea eſt, Io. Kentmanus. Ego etiam olim tincam contemplatus, iridem in oculis rubentem obſeruaui, maxillas in faucibus dentatas, tergus craſſum, in capite lapillos, caput & dorſum nigricabant: pinnæ ſubnigræ, cauda nigríor erat. Sub pinnis iuxta branchias eminebat caruncula rubicunda, craſsiuſcula. Ad pinnam uerò ſiniſtram medij uentris cuneus quidam carnoſus, ſubdurus, genitalis ferè ſpecie, prominebat. ¶ Tinca lutea potiùs quàm uiridis eſt: at uiridem (dicere) maluit Auſonius, Scaliger.

C Tencha piſcis eſt fluuialis uel ſtagnenſis, qui in limo ſicut anguilla nutritur, Obſcurus. In ſtagnis & paludib. uiciſsitat, locis ferè cœnoſis, ut inter arundines & uluas. In quibus Italiæ lacubus habeatur, leges infrà in F. Eriuis in Albim uenit, per totum annum: illic autem libentiſsimè in Albi degit, ubi maximè limoſum eſt uadum, & flumen tardius, Kentmanus. Tincæ nuſquam in mari reperiuntur, in lacubus autem ferè omnibus naſcuntur. capiuntur & in Tyberi, nonnullisq; aliis fluminibus: in quibus cum perrarò tamen capi ſoleant, ex aliquo potiùs lacu ad fluminа adnataſſe, quàm in eis genitas eſſe crediderim. In lacubus ac ſtagnis ut frequentes, ita & omni anni tempore capiuntur, Saluianus. In Rheno etiam capi audio, cum alibi, tum circa Coloniam. ¶ Putreſcentis limi ſordibus ueſcuntur tincæ, Iouius: potiùs quàm carne, Saluianus. In limo ſicut anguilla nutriuntur, Obſcurus.

Piſces omnes ſtrepitum extra aquam ædunt, ſeu concuſsi, ſeu concutientes celeriter branchias, ut tincæ, quæ ſtridorem quendam acutum emittunt, Cardanus in Variis. Et rurſus: Piſces pauci ſunt qui non ſtrideant: quod & tincæ faciunt, cum è uiuariis educuntur. nec mirum, nam & concutiuntur, & aërem pro aqua trahunt. ¶ Tincæ & lucij & abſq; ſemine et ex ſemine generantur. nam in piſcinis non ſati inueniuntur, Cardan. Et mox, Lucios è tincarum ſemine generari creditum eſt, amicitiamq; inter illos intercedere. Item alibi: Cyprínos, tincas, anguillas, è putredine ſeu abſque ſemine generari certum eſt. ¶ Alibi quoq; ſcribit tincam uiſceribus etiam diſſectis, diu ſuperuixiſſe.

D Lucius ubiq; ſtagnis ac lacubus cum tincis frequentiſsimè reperitur, Iouius. Amicitiam lucio cum tinca eſſe ferũt: huius enim muco adfricare & illinere uulnera ſua lucium, Rondeletius. Vide etiam ſuprà in Lucio c. Lucium quidem piſces omnes præter tincam uorare aiunt. Friſij tincam, medicum omnium piſcium appellant.

E Cum ſpadernis capiuntur præcipuè tineæ, (*interpres Germanicus quidam legit tincæ. Lampetras, aliqui recentiores, tineas fontanas uocant.*) Sunt autem tres acus ex ære retortæ ac ſimul ligatæ, quæ quibuſdam breuibus funiculis annectuntur: ac ipſi omnes non multùm diſtantes

distantes cuidam funiculo longo, his apponitur caudarum cancrorum, uel lumbricorum crassio
rum esca, & in aqua fero * extenso iactantur, & mane captæ tineæ (tincæ) tolluntur, Crescentien-
sis 10.39.

Tinca piscis quanquam semper utilis, insipidus & insalubris habeatur: nimis tamen malus pu F
tatur Iunio mense: à nostris circa Martium. Fallitur, meo quidem iudicio, qui tincæ post tro-
cam primas attribuit hoc distícho: Tinca uocor. quare? maculosum respice tergus. Coctaq; post
trocta̅m, gloria prima feror. Tinca (inquit Iouius) quanuis plebeius sit piscis, aliquando tamen
in lautorum mensas uenit, & ex his Romæ præsertim Marsicana è Fucino lacu, qui nũc Celanus
dicitur. Fucinianæ labrum inferius tritum habent, quod eius generis indicium est: quippe quæ
plurimum saxoso eius in lacus uado uolutentur. Fert & laudatissimas paruus ille lacus quarto de
cimo ab urbe lapide apud Bacanam syluã, (quam Antonino Pio notã Itinerario esse uidemus,)
quibus non modo plebeij, sed splendidi etiam optimates sæpius uescantur. Nobilis ille inter aulę
proceres longè omnium ætatis nostræ popinalis lautitiæ studiosissimus, (qui ducenta milia aure-
orum nummũm, in uentrem se condidisse aliquando gloriatus est,) tincas Bacanianas autumno
captas, allio laridoq; contritis, additisq; odoratis oleribus & multo aromate, in teganis ad uapo-
rem tepidioris furni fœlicissimè percoquebat. Fert & tincas, quanquam minores, sapore tamen
minimè contemnendo sanctæ Praxedis lacus, in Latij Sabinorumq; finibus, qui Regillus anti-
quitus fuit: sed eæ cum raijs & squatinis, cæterisq; utilissimis piscibus, apud Pantheon ignobili fo
ro infimis hominibus uenundantur, Hæc ille. Tinca sapore dulcis est, sed malæ digestionis,
Incertus. Reginæ, scardulæ, & huiusmodi, non uidentur reprobari sicut tincæ, anguillæ, & simi
les qui squamas non habent, Ant. Gazius in Corona florida. Tincæ impuri & damnati sunt a-
limenti, Alexander Benedictus de uictu podagricorum scribens. Piscis est totus excrementitiã
us & lutosus: ac, nisi diligenter à sordibus & immunditie purgatus fuerit, noxius, Adamus Loni-
cerus. Medici tincis omnibus uim quandam inesse ad progignendam febrem existimant, quo
niam maximè in cœnosis degant, & putrescentis limi sordibus uescantur, Iouius. Aegrè conco
quuntur, & mali sunt succi. unde sicuti eis crebrò uesci non debemus: sic diebus canicularibus,
quo præcipuè tempore maxime noxiæ creduntur, ipsis prorsus abstinendum est, Saluianus. Te-
mali parui, & tencæ paruæ, quæ apud nos dicti (*dicuntur, fortè*) iaceoli, sine uiscositate sunt, pluri- *Iaceoli.*
mùm exercentur, bonoq; sapore & odore sunt, ut saluberrimi hi pisces uideri debeant, Michaël
Sauonarola. ¶ Tincæ nunquam bene sapiunt: sæpissime uerò lutum etiam redolent. quapro-
pter utiles & plebeiæ censentur, præterquam à mediterraneis hominibus: Qui cum pelagios pi-
sces nunquam gustauerint, in summo honore, & præsertim sacri ieiunij tempore, eas habent. Vn
de cùm in cœna Leonis decimi Pontificis discumbentibus, pelagios pisces uario iudicio certa-
tim atq; impense laudantibus, nobilis quidam Florentinus tincis solùm assuetus, diceret: Extol-
latis, ut lubet, conuiuæ marinos pisces, ego certe Trasymenam tincam cõditam leucophago, his
uestris triglis, spigulis & rhombis prætulero: hoc suo insulso dicto lachrymas omnibus præ risu
excussit. Ille autem quas lacus Trasymenus, uel Fucinus, uel paruus ille apud Bacanam syluam,
uel à S. Praxedi appellatus, procreant, etsi cum marinis piscibus æquari non debent, contemnen
dæ tamen non sunt: quippe quas in marinorum piscium penuria, ne lautorum quidem mensæ a-
spernantur, Saluianus ex Iouio. ¶ Pessimum est cum pisces natura molles & uiscosi, etiam fri- *Apparatus.*
guntur, ut tinchæ, gui, (*gobij,*) Ant. Gazius. ¶ Tinca si grossa erit, & elixam uoles, ex agresta, aro
matibus, petroselino, minutim concisa, conditam comedes. Aliter: Si grossa erit, eam bene ex-
quamatam, ac per mediam spinam incisam, ita inuertes, ut quod foris erat, intus demum fiat, in-
fractis etiam costis, ac concisis interaneis, inditoq; rursum, cum ouis sex, petroselini concisi, pipe
ris tunsi, allij diffracti, croci modico. Sunt qui Damascenas, aut cerasia acria, aut passulas cum pi-
neis mundis cum ouo disfracto indant. Coquenda lento igne in craticula est: coctam salimola ex
aceto, oleo, croco, sapa suffundes. Aliter: Si parua erit, eo modo scindes quo superiorem. &
conspersam farina, oleo friges. frictam, aut agresta, aut succo malarancij suffundes. Hoc, etiam
quouis modo cocto, nihil peius, Platina. Allio quidam laridoq; condiunt, &c. ut suprà ex Iouio
dictum est. Sunt qui laridi ac allij uice oleum cepamq; concisam, ac uuam, quam passulam di-
cunt, inijciant, ac eodem modo coquant. alij in eam, primùm (ut par est) purgatam, ac interaneis
exemptis, passulas, mentam, petroselinũ, allium, atq; sal concisa, & in simul mixta, per sectionem
quà prius interanea exemerant, infarciunt, cõsutaq; sectione, aut ueru infixam, aut craticulæ im-
positam torrefaciunt, oleo ac aceto cum saluiæ ramusculo, aut fœniculi umbella, assidue dum tor
retur, conspergentes. Plebeij uerò eam oleo in sartagine frictam, ac arancij mali succo conspers-
am comedere solent, Saluianus. Tinca primùm in aquam calidam ponatur, & per pannum
asperum trahatur ut abstergatur à muco: deinde exenterata in uinum frigidum elixanda immit-
tatur, Mangoldus. sunt qui non minùs diu elixari iubeant, quàm uitulinam. ¶ Coquendæ tincæ
melioris saporis erunt, coniectæ in calidam aquam, aut calido cineri impositæ. Assandis cum li-
mo cutis detrahitur, & mediocrem saporem habebunt, Innominatus. ¶ Hic piscis etiamsi aqua
calida ablutus, & bene abstersus, rite coquatur, in aquam nempe cum primùm feruere incipit, in-
iectus, conditus salitusq; ad iuris ferè consumptionem, adhuc insipidus est, quamobrem ad lau-

tiores menſas raro uenit, Kentmanus. ¶ Tincarum cutim detractam per ſe tanquam magnas delicias uel à diuitibus quibuſdam in Italia appeti audio. Hunc piſcem aliqui in gelu (uel gelatina, ut uulgò uocant) commendant: ſuauius nimirum quàm ſalubrius.

C Tincas ſciſſas per dorſi longitudinem, pedumq; & manuum plantis (*uolis*) applicatas, ardentis febris feruoribus plurimùm aduerſari quidam putarunt ex ſecta Iudæorum, qui quanquam ſordidè admodum & ridentibus aliis talia experirentur, aliquando tamen ipſis æſtuantibus exoptata blandimenta fœliciter attuliſſe comperti ſunt, Iouius. Veteres medici ad capitis & artuũ dolores ſopiendos torpedines admouebant: quarum loco à mediterraneis tincæ forſan uſurpari poterunt. Sunt qui non febrientium modò æſtus tincis pedibus ſubditis, ſeu alligatis uiuis, temperari, ſed idem remedium aduerſus arquatum etiam morbum proficere putent. Alij ictericorum iecori aut umbilico uiuam imponunt. Ictericis aliqui tincam uiuentem illigãt umbilico donec immoriatur, poſtridie rurſus aliam illigant: idq; etiam tertio die repetũt, tinca immortua intus ac foris ueluti croco tincta redditur: & plerique hoc remedio reſtituuntur, Kentmanus. ¶ Fel de anguilla, thymallo, tinca & porcello lactente miſce, ad aurium remedia. hoc enim infuſo, pelliculas rumpes, fluxiones curabis, uermes (aurium) occides, Ex libro Germanico manuſcripto. ¶ Eorum purgatio ex inteſtinis tincarum aut barbonum, à Ruſio Hippiatro deſcribitur. ¶ Contra accipitrum & falconum lumbricos remedia ſcripſi in Accipitre E. iſs aliqui tincæ pellem uſtam admiſcent.

H.a. Mulier quædam Papienſis (quod uidiſſe me teſtor) putans ſe eſſe prægnantem, poſt duodecim menſes emiſit fruſtum unum carnis ſatis magnum, & multa alia parua: & ſimul cum illis perijt anima! ad ſimilitudinem tenconis piſcis, colore uiridi obſcuro ſupra tergum, infrà autem rubri coloris: corio tam duro, ut uix gladio ſcindi potuerit, moriebatur autem, & complicabat ſe ſicut ericius, Marcus Gatinaria.

Epitheta. Tincas uirides Auſonius dixit, licebit etiam uiles, inſipidas, uiſcoſas, & ſimilibus epithetis eas cognominare.

Proprium. Celebratur apud Ciceronem quidam facetus orator Placentinus cognomine Tinca, fortaſsis ab hoc piſce cognominatus: quemadmodum Florentiæ Laurentius Medices ſenior, uti erat perurbanus, cuidam celebris familiæ ciui, ſe domi tincam ingentem exquiſita arte coctam falſò iactanti, Tincæ cognomen, quod illi poſtea fuit æternum, indidit, Iouius.

TINEAE paruæ generantur in marinis ſtagnis, quales in aqua dulci reperiuntur, Rondeletius. Lampetras aliqui recentiores, tineas fontanas uocant, ut ſuprà in Corollario de Muſtela indicauimus, pag. 199.

TIPVLAE quanquam leuitate ſua ſuper aqua ingredientes non mergantur, aquatiles tamẽ animantes non ſunt, ad librum De inſectis referendæ.

TIRSIO. Vide Phocæna.

TITTANES apud Athenæum in uerſibus Numenij nominantur, deprauatis tamen, ut apparet, his uerbis: χαίνους τιτ̃ανας, ἐγχελιάς τε, καὶ ὀνεχίλω πίτνωρ. Alia lectio habet, χαίνους τε, τιτλίας τε.

TMETI, τμητοὶ, à Græcis uocantur piſces maiores, qui ab alijs pelagij, ut auratæ, glauci, phagri, hoc genus difficiliùs concoquitur: concoctum uerò permultum alimenti præbet, Mneſitheus. τμητοὶ ab Athenæo uocantur (ut equidem arbitror) qui in partes diſſecti, in patinis miniſtrantur: uel ut in ſalſamenta condiantur, Vuottonus.

TONSICVLA piſcis nominatur à Caſsiodoro Variarum 12. 4. Deſtinet carpam Danubius, à Rheno ueniat anchorago, ex Orimis tonſicula quibuslibet laboribus offeratur. Orimi qui ſint, iam non inuenio. Nouaculæ quidem piſcis Plinius meminit 32. 2. ab eo contacta ferrum olere ſcribens.

TORENTINA, piſcis Trutta, ut ſcribit Scoppa grammaticus Italus, ſine authore. Malim per duplex r. quaſi à torrentibus, quòd in riuis montanis reperiatur.

DE TORPEDINE. BELLONIVS.

A TORPEDO, Græcis olim νάρκη dicta, utroque uocabulo re ipſa piſcis naturam explicante, quòd ſua frigiditate torporem manibus inducat. Græcorum uulgus Margotiarem (*Narcoterem*) appellat. Venetis ferè ignotus piſcis eſt: qui ſi nonnunquam illuc ueniat, Sgramphi nomen habet, Romæ non alio quàm Occhiatellæ nomine cognitus.

B (A) Litoralis eſt ac cœnoſus, Gallico Oceano infrequens, Burdegalis notus, apud quos Trembles appellatur, quaſi tremulam dicerent: quòd mucoſa ac glabra cute, eaq; molli ac frigida, contrectantium manus efficiat tremulas. Primo aſpectu Ranam marinam uel Paſtinacam refert, niſi multò eſſet rotundior. Huius pars prona ex cinereo albica: ſupina magis caneſcit: roſtrum nullum habet, ſed eius loco crenam gerit, inter duo latera parte anteriori impreſſam: caudam breuiorem quàm Raia: atque ut in Muſtelis diſpoſitam, (ſulcat enim æquor in contrarium,) ad cuius radices duæ pinnulæ enaſcuntur, multùm in natatione adiuuantes. Oculis eſt exiguis, parte ſupina, ut in Raia collocatis: ſub quibus duo utrinque foramina in gyrum crenata ſunt. Os habet prona parte

na parte patulum, in crescentis lunæ figuram, dentibus obtusis, multiplici ordine dispositis, anteriori tantùm parte communitum. Branchias gerit duplices, utrinq; quinas, fel pro corporis magnitudine maximum.

Torpedo supina.

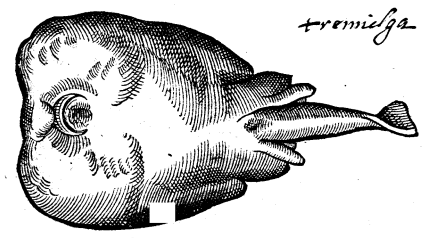

Tertia Torpedinum Rondeletij species, ut suspicor, maculosa, non tamen oculata.

Cæterùm usqueadeo est lenta carne, ut nisi frigatur, saporis sit admodum ingrati. Adhuc frida, non indurescit, ægerrimeq; coquitur. F

Febrem, extremis artubus admotam, expellere censent, ut & fluuiatilem Tincam. G

DE TORPEDINE OCVLATA, BELLONIVS.

Videtur hæc species prima Torpedinum Rondeletij.

Falluntur mirum in modum, qui Plinium reprehendunt, quòd Torpedinis id genus, quod in tergore sex, atq; interdum septem, (*Saluianus in sua icone, quinque tantùm huiusmodi maculas pingit, eu per angulos pentagoni digestas: & Rondeletius similiter in duabus suis primis,*) aut eo minus maculas, quosdam quasi oculos referentes gerat, Oculatam appellauit: atq; id cognomen ad Melanurum potiùs referendum esse autumant. Verùm si ab oculorum pulchritudine & magnitudine Melanurus oculati apud Latinos nomen receperit, quid uetat quo minus à multorum oculorum specie, Torpedinis hoc genus, à superiore multùm distans, etiam oculatum appellemus? Ipsa enim dictio oculorum multitudinem potiùs quàm magnitudinem sonat: quanquam etiam utrumque significare possit. Ac, quantũ illi censores paulò (ut mihi uidetur) rigidiores fallantur, ipsum uulgus Romanum satis indicat; à quo adhuc hodie, nemine docente, Occhiatella dicitur. Verùm de hoc, in Melanuro latiùs. A

Cæterùm, hæc Torpedo non magnitudine ac specie tantùm, uerùm etiam carnis lentore alteram imitatur: solis quinq;, sex, atque interdum septem oculorum maculis ab ea differt: quas ita exactè delineatas in medio tergore præ se fert, ut neminem pictorem iudices rectiùs aut exactiùs quicquam effingere potuisse; alioqui naturales oculos paruos habet, ad superiùs descriptam Torpedinem accedentes. B (F)

DE TORPEDINIBVS (IN GENERE, ET SPEcie prima priuatim,) Rondeletius.

Torpedinis maculosæ primum genus.

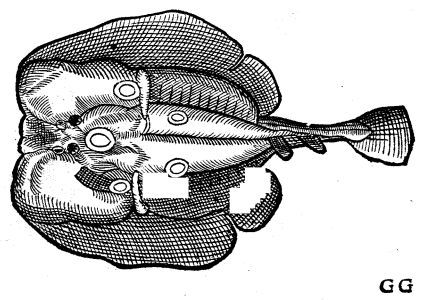

Figuram sequentem Torpedinis à pictore Veneto habui, nulli illarum, quas Rondeletius pingit, similem: non satis probè, ut suspicor, expressam.

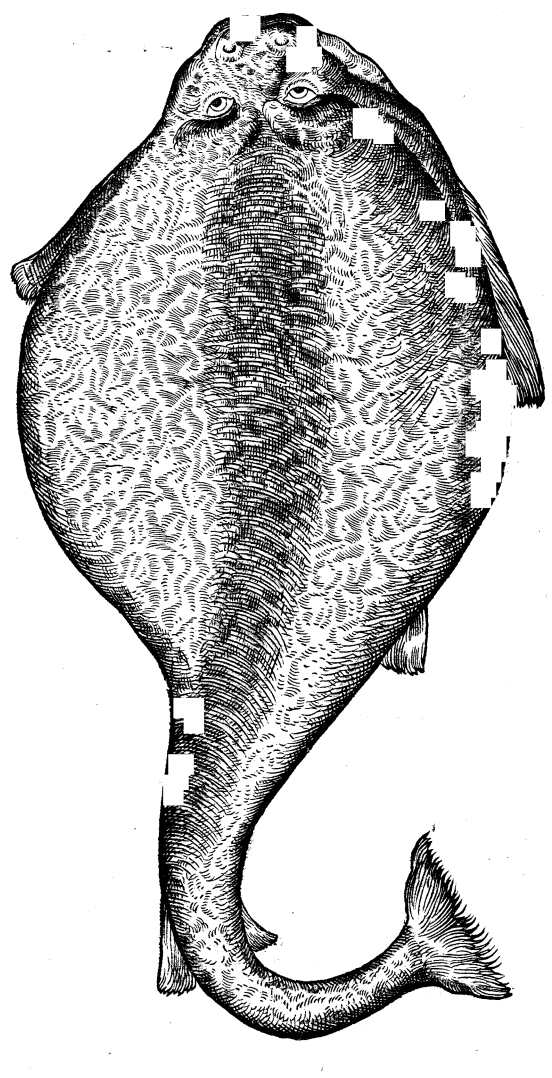

Digitized by Google

QVA ratione Græci ναρκὴν piſcem, eâdem Latini torpedinem uocant: eſt enim ναρκὴ ἕκλυσις τῶν μελῶν, id eſt membrorũ debilitatio: & torpedo, idem quod torpor ſiue ſtupor. Huíc piſci nomẽ datum eſt, quòd torporẽ & ſtuporẽ membris inducat. Menander, inquit Athenæus, ναρκὴν per α ex Libro 7.
tulit, quo nomine (*quo modo, ut α in fine ſcribatur*) nullus ueterũ uſus eſt. Ligures à tremore tremoríze appellãt. Maſsilienſes dormilioſe, à ſtupore: pedẽ enim, uerbi gratia, torpidũ ſiue ſtupefactũ endormí dicímus. Galli torpille. Torpedinum genera quatuor facímus; tría earum quæ macu- Genera quatuor.
lis notatæ ſunt, quartum eíus quæ maculis caret. Quę genera omnía hoc uno capite cõcludimus, quía utríbus & corporis ſpecíe non differunt, ſed maculis tantùm, ut dixímus. Quare quæ de uni us facultatíbus, & partíum tum internarum tum externarum deſcriptione dicuntur, eadem etiã reliquis conuenire exiſtímato.

Príma torpedinis ſpecies à nobís poſita eſt ea, cuíus maculas efficiunt circuli albo nígroq; diſtincti, quorum medium oculi × pupillam, maculæ totæ oculos planè referunt. Quamobrẽ à Romanis hodíe ochiarella, ſíue oculatella nominatur. Genus primũ. A

Porrò maculæ pentagoni figura díſpoſitæ ſunt, reliquum corpus colore eſt ad rubrícæ fabrílis, quam uulgo pro terra Armenía uendunt, colorem accedente. Piſcis eſt planus cartilagineus, parte anteríore latus, lateribus rotundus, in caudam carnoſam deſinens: in cuíus ínitio, partéque prona pínnulæ duæ erectæ ſunt, prior maíor eſt, altera mínor. in extremo pínna eſt lata, ut caudam clauís nauíum, quíbus in Rhodano & Sequana utuntur, aptè comparare poſsís. Oculos paruos habet pro corporís magnítudine, poſt oculos foramína oculís maíora, quæ ad os uſque patent: quorum ambitus ὤθφύσεις ſunt carnoſæ, ὤθφύσεσι cordís terrenorum animalium, quas Latíni ualuulas interpretatí ſunt, ſímiles. Os paruum in ſupína parte, dentíbus paruís munítum, ante os foramína pro naríbus. Branchías in medío ferè corpore: quía ob corporis tenuitatem ad latera, quemadmodum in galeís & ſquatína collocarí non poterant. Cor depreſſum, uentrículum latum, inteſtína breuía & lata: hepar album, in quo latet ueſica fellis. A B

In cœnoſis litoríbus degit torpedo, ueſcítur carne piſcíum, quos aſtu capit. Ariſtoteles lib. 9. de hiſt. anim. ca. 37. ἡ ναρκὴ ναρκᾷ ποιοῦσα ὧν ἂν κρατήσωσι μᾶλλον ἡδύων, ὅσῳ πρόπω ὧν ἔχει ἐν τῷ σώματι λαμβάνουσι, ῥᾳθυμεῖ τότοις, καταπονῆται. δὲ εἰς τὴν ἄμμον καὶ πηλόν. λαμβάνει δὲ τὰ ὠὼν ὄντα, ὅτε ἂν ναρκήσῃ ὤθφθόμενα τῷ ἡδύοντι· ὅ τότε αὐτὸ πάσχει γνῶριμον τοῦτο. ubi pro ἐν ᾧ σώματι perperam legitur in uulgatis codicíbus, ἐν τῷ σώματι. Torpedo piſces, quos appetit ſtupore afficit, ea quã ſuo in corpore habet, facultate, atque ita tardos præ ſtupore capit, & ueſcítur. Abdit ſe in arena & límo, tum piſces, quí adnatantes obtorpuerint, corrípit. Quam rem plerique à ſe conſpectam retulerunt. Idem Plínius: Nouit torpedo uim ſuam, ipſa non torpens, merſaq; in límo ſe occultat, piſces quí ſecurí adnatantes (*aliàs, ſupernatantes*) obtorpuere, corrípiens. Athenæus: ἔστι δὲ ἡ ναρκὴ, ὡς φησιν Ἀριστοτέλης, τῷ σκληρὸν ὠὸν, καὶ τῷ σκυμνοτοκοῦντων. Ὑπολύει δὲ ἡ ὡς προφλὼν ἑαυτῆ τὰ ἰχθύδια πθοπατῆσαν, καὶ ναρκᾷ, κἀκεῖνα πίπτειν ποιεῖται. Δίφιλος δὲ ὁ Λαοδικεὺς ἐν τῷ περὶ τῶν Νικάνδρου Θηριακῶν, μὴ ταῦτ' ἐν ζωῇ φησι ναρκᾶν ἐμποιεῖν, μᾶλλον δὲ τὰ αὐτῆς ὀλίγα πείρας πολλὰς φάσκων εἰδέναι. id eſt, Torpedo, ut ait Ariſtoteles, ex cartilagineis eſt, iſq; quæ catulos non oua pariunt. Venatur autem piſcículos, quíbus ueſcatur, quos attingens ſtupore afficit, immobílesq; reddit. Diphílus autem Laodiceus in líbro de Nicandrí Theriacis, non totum piſcem ſcribit ſtuporem inducere, ſed partem eíus tantùm, idq; ſe experiẽtia longa cognoſcere. Quo loco pro εἰδέναι mendoſè ἐλλελυθέναι legítur. (*Ego nihil mutauerim: & δίλος πείρας ἐλλελυθέναι π, pro eo quod eſt experientia aliquid comprobatum eſſe, eleganter dictum putárim.*) His adſtipulatur Oppianus, qui cecinit torpedini mollí, teneræ, debilí, tardiſsímeq; natanti pro robore uenenum à natura eſſe datum. Huíus itaq; latera, quæ utrínq; ueluti alæ expanduntur, radíjsq; contexta ſunt (ea enim intelligi puto per λοφκίδας πρὸς πλευρὴν ἐκπετόωσιν ἀμφιδύμους) ſi quis attigerit, illico membrorum uíres diſſolui, concretoq; ſanguine artus præ ſtupore moueri non poſſe. Quam ſtupefaciendi uim cùm ſibi ineſſe ſentiat, reſupinatam in arena iacére immotam, mortuæq; ſímilem: cuíus latera ſi piſcís contigerit, ſtupore impeditum euadere non poſſe. C D

Οἷον δ' ναρκὴ τορπήνῃσι φαρύσσων ἕλκῃς — Ἔστησε, αὐτοδίδακτον γὰρ οἰκείοις μελέεσσιν.
Ἣ ῥ' ἢ μαλακὴ πελέμας, καὶ πᾶσι ἀμύνεται, — Νωθὴς τε βραδύτητα, βαρύτητά, ἠδὲ κε φαίης
Νηχομένῳ ὁρόων· μάλα γὰρ δίνησι φέρεται κίλλοδε — Ἑλκόμενος, πολιοῦ δ' ὕδατος ἐπιβᾶσα.
Ἀλλὰ οἱ γε λαγόνεσσιν ἀναλκέα δίπλοος ἰλὺς — Κεῖται δ' ἐμπεφύκυῖα πρὸς πλευρὴν ἑκάτερθεν
Ἀμφὶ νύμις· τῇ δ' ἢ τε ὤθνᾳ σύσσωτα πωλάσσας, — Βύσσινος οἱ μελέων ὀδὼν ἐσέωσεν. Cætera ex ipſo authore petíto.

Torpedines hoc piſcatu uti, id argumento eſt, inquit Ariſtoteles, quòd capiantur, quæ in uentrículo mugíles habeant omniũ uelocíſsímos, cùm ipſæ ſint tardiſsimæ. Necq; uerò piſces ſolùm, ſed homines etiam ſtupefaciendi ui afficiunt. Ariſtoteles: ἡ ναρκὴ φανερὰ ὅτι καὶ οὐκ ἀνθρώπους ποιεῖ ναρκᾶν. Plínius ex eodem: Maris torpedo etiam procul, & è longínquo, uel ſi haſta, uirgáue attíngatur, quanuís prævalídos lacertos torpeſcere facit, quamlíbet ad curſum ueloces allígarí pedes. Lib. 9. de hiſt. anim. cap. 37. Lib. 32. cap. 2.

Ego reuera torpedíni pridẽ mortuæ, quæ domí aſſeruabaꝰ, cùm in ſummís æſtatís feruorĩbus manum aliquãdo admouiſſem, ſenſi frígeſcere, ut ueriſsimæ torpedínis uíuę contactũ, inter ſtuporis cauſas à Galeno numeratũ fuiſſe exiſtímẽ, quod fortaſſe ex Platone hauſit, quí cùm de torpedine loqueretur; καὶ γὰρ αὐτὴ, inquit, δοκεῖ πλησιάζουσα ναρκᾶν ποιεῖ. Hac arte piſcatorum manibus euadit: Lib. 1. de ſymp. cauſis. In Menone.

Digitized by Google

cùm enim ſe hamo captam, uulneratamq; ſenſerit, lineam pinnis amplectitur, mox per lineã uirgamq; ſtupor in piſcatoris manum immittitur, ut piſcatori ſuum inſtrumentum de manu excidat. Oppianus.

Lib. 3. ἁλιευτικῶν.

Νὰε μὲν ἓναρμα σφίγγεται νόσῳ ἐκ ἀγκίστρου — Πλαγὴν (uulnere ex hamo dolẽs) ἀνιᾶσαν ἐπαυομένην δὲ θελήσῃσιν
Ὁρμὴ λαϊνέων πέσσει τύπος, αὐχὴν χείρης — Ἰσχανόης δύναμός τε δι' ἀγκίστροιο μένει, ἄχρι δ' ἁλιῆος
Ἀγκίστρῳ ἔσκηψε φρένωσιν ἰηδόνα ἄλγος. — Ῥηϊδίως δ' ἐκ παλάμης κέλαμος αὐτῷ, ὅπλά τε δίηρες.
Τοῖος γὰρ κύσκλοιο φίλεται αὐτίκα χεῖρας.

Libro 7.

Frigoris impatiens torpedo, ob id hyeme conditur terra, hoc eſt, uado maris excauato. Theophraſtus citante Athenæo: Θεόφραστος δὲ φησὶ τοὺς πόας φαλάνθους, ἀλλὰ τὸν ὑγρὸν φυσὶ τῷ ναρκῶντι τὴν γῆν διύειν. ὃν δὲ τοὺς πόας τοὺς λαχάνους καὶ βλιτυρώδεις, ἀλλ' ἐμπεπυθέναι φησὶ τῷ ναρκῶντι τῷ ἐπ' αὐτοῦ διώκειν, καὶ διὰ τοῦτο ξύλων, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς τρυφῶντας (τρυφόντων potiùs) ποιεῖσθαι ναρκᾶν αὐτοὺς ὑπὸ χειροῖν ἔχοντας. Theophraſtus in libro de his quæ hyeme latent, ſcribit torpedinem ob frigus ſub terra condi. In libro autẽ de ijs quæ mordendo & eiaculando uenenum infundunt, uim à ſe emittere, & per ligna, fuſcinas q; ſtupore, manu illa tenentes afficere.

C Circa autumnum parit, autore Ariſtotele lib. 6. de hiſt. anim. cap. 10. non oua, ſed fœtus uiuos ex ouis, quæ intus excludit. hos in meru intra ſe recipit & emittit, eodem Ariſtotele autore. Et quidem, inquit, iam uiſa torpedo eſt grandis, quæ fœtus intra ſe circiter octoginta haberet.

F Diphilus apud Athenæum ait torpedinem concoctu difficilẽ eſſe, demptis ijs partibus, quæ circa caput ſunt, quæ teneræ ſunt, uentriculo (ſtomacho) gratæ, & concoctu faciles, reliquas non. paruas autem meliores eſſe, præſertim ſimpliciter (λιτῶς) coctas. Hiceſius ait parum nutrire, & paucí ſucci eſſe, aliquid tamen habere, quod ſtomacho ualde gratum ſit, (χονδροειδεῖς τὴν ἀγκυλομύρην, Lib. 9. cap. 42. δυσμαχον πάνυ.) Huius iecori teneritas (*quidam non rectè legunt, tenacitas*) nulla præfertur, ut ſcribit Plínius. Qui torpedinem in cibis damnarunt, ij mihi rectiùs iudicaſſe uidentur. eſt enim mali ſuci, inſuauis q; humida, molli, fungoſa q; carne, ob id à noſtris reijcitur: quòd ſi quando edatur, abiectis capite, partibus q; quæ circa caput & branchias ſunt, allijs cepis q; condita editur. Et Venetijs, ne in foro piſcario uendatur, autoritate præfecti ſanitatis cautum eſt. Quare non poſſum non Lib. 3. de alim. facul. mirari quæ Galenus de torpedine ſcripſit. Mollẽ habent carnem torpedo & paſtinaca, quemadmodum etiam iucundam, quæ modicè aluum ſubducat, & non difficilè concoquatur, quæ q; modicè (*mediocriter*) nutriat. Et in conſilio pro Epileptico, torpedinem ſolam ex cartilagineorum genere, epilepticis conuenientem cibum eſſe. Et in libello de Attenuante uictu, ſaxatilibus in penuria ſubſtituí uult, præparari q; cum beta, aut porro, admiſto piperis tantillo, (*cum beta trita, aut albo iure, porrum prolixius miſcendo, & piperis portiunculam.*) Et in libro octauo methodi medendi cùm ſaxatilibus piſcibus aſellos ſubſtituerit, proximè aſellos, inquit, ſunt ſoleæ & torpedo. Idem (lib. 11. de fac. ſimplic. med.) literis prodidit, ſe experientia comperiſſe torpedinem marinam non mortuã, ut nonnulli exiſtimauerant, ſed uiuam admotam capitis doloribus mederi, ſedemq; euerſam coërcere, idq; eâdem uí efficere, qua alia medicamenta, quæ ſenſuí ſtuporem adferunt. Quod quidem ego ſic interpretor, torpedinem admotam capitis dolores leuare, ſtuporem inducendo, cuius ſtuporis cauſa ſit frigiditas, id quod etiam de opio, mandragora, hyoſcyamo uerè dicitur, ſed Lib. 1. de cau. ſympto. non ea ſolùm, ſed & cæca quædam uis torpedini à natura inſita. Nam idem Galenus hanc torpedinis uim nõ frigiditati ſolùm, uerùm etiam obſcuræ eius facultati adſcribere uidetur: cùm enim ſtuporis, qui ex difficili ſenſu motu q; cõponitur, cauſas recenſeret refrigerationi, partiumq; neruoſarum compreſſioni, torpedinis marinæ contactum adiungit. Paulus Aegineta oleum, in quo uiua torpedo decocta fuerit, ad acerbiores articulorum cruciatus leniendos prodeſſe ſcribit.

C De torpedine fluuiatili nihil hîc dicendum, à marina enim non differt. Fluuiatilis in Nilo re-
Torpedo ſl. peritur, teſtibus Athenæo & Strabone. *Aetius quoq; fluuialem torpedinem nominat.*

Maculoſa ſecunda.

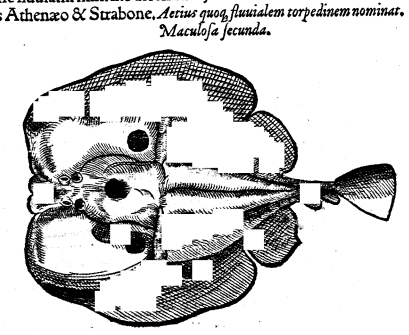

SECVNDA

SECVNDA Torpedinis ſpecies à prima differt, quòd maculas nigras, rotundas, circulis nõ diſtinctas habeat, ſed eádem pentagoni figura diſpoſitas. Eſt etiam primæ concolor.

Maculoſa tertia. Ego priores duas oculatas potiùs cognominârim, hanc uerò maculoſam.

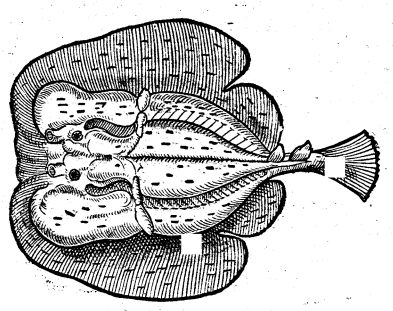

TERTIA Magis uaria eſt; habet enim maculas diuerſarum figurarum, huc & illuc ſparſas, & ſine ordine.

Torpedinis non maculoſæ icones duæ: quarum minor à Rondeletio exhibita eſt: maior à Cor. Sittardo quondam ad me miſſa.

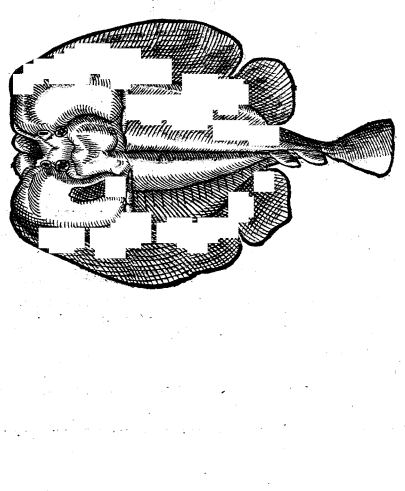

Digitized by Google

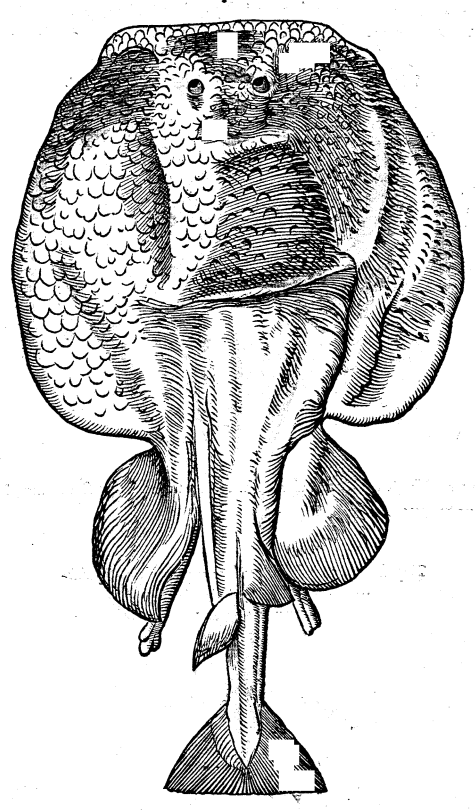

QVARTA & rotundis & cuiuſuis alterius figuræ maculis prorſus caret. Eſt primæ & ſecundæ concolor.

COROLLARIVM.

A Torpedo Græcè quidem uſitatiùs νάρκη, ſed & alio nomine recẽtioribus Græcis uſitato, quod à Latino deflexum apparet, τόρπεδινε uocatur: id quod tum ex nominis ſimilitudine, tum remedij ad podagras, affirmare non uereor. Hermolaus cum de torpedine dixiſſet, ſubdit: Eſt & turpæna piſcis maritimus, &c. tanquam à torpedine diuerſum eſſe ſentiens. ¶ Narca & Narcon apud Syluaticum nomina ſunt corrupta pro Narce: ſicut & torpigo uel terpigo, pro torpedo. Piſcium nomina quædam facta ſunt à ui quadam, ut hæc: Lupus, canicula, torpedo, Varro. Albertus hunc piſcem ſtupefactorem nominat: aliqui ſimiliter mixobarbari, ſtuporem, ſtupefacientẽ, ſtupeſcore ut Auicennæ interpres. Iorath obſcurus ſcriptor rahas appellat, Arabico nomine, ut conſtat: Syluaticus rahadar. alij ex Auicenna citant rahadat, ego magis probo rahade ſcribi, (uel cum articulo alrahade, ut Bellunenſis habet) ſicut libro 2. Voluminis eius de medicina, capite 591. legitur. Harada quidem Hebræis ſtuporem ſignificat, ut docet Munſterus in Lexico trilingui: à uerbo harad uel charad, חרד, quod eſt ſtupuit, horruit. Berulie, id eſt piſcis ſtupefaciens, torpigo, Syluaticus. Thead, id eſt, torpedo, interpres Serapionis. Syluaticus legit fead per f. ab initio,

ab initio, non per th. ¶ Torpedinem Veneti Sgramſum, quod eſt torpeſcentis membri affectus, appellant. Romani autem modò Battipotam, modò Foteriſiã, frequentiùs uerò Oculatellã dicunt, quòd in eius dorſo quinque ocellos ſubnigros ipſa natura depinxerit, Iouius. Veneti ſs piſcis hic ab effectu uulgò Tremolo appellatur: ſiquidem membro ſtupefacto ſubinde tremorem incutit. Romani uerò (me quidem latet, unde id nomen traxere) eundem uulgari nomine Batti potta, & Fotterigia dicere conſueuerunt: & aliis in locis Itali, Torpedine, Matthiolus. Torpedinem piſcem ab effectu nunc etiam Apuli torpedinem, Veneti tremulum cognominant, Maſſarius. Maſsilienſes Turpillíam corruptè uocant: Ligures, Tremorizam, Gillius. Torpedo Romæ eò quòd in dorſo quinque nigricantes notas, oculis ſimillimas, depictas habeat, Ochiatella uocatur. aduertendum tamen (ne homonymia decipiamur) Romæ alium piſcem Ochiata uocari, Melanurum ſcilicet, Saluianus. Olim Cor. Sittardus ad me ſcripſit, torpedinem non maculoſam, Romæ uulgò Motſargo, & Fumicotremula nuncupari. Oculatæ certè no men non omnibus, ſed primis duabus tantùm à Rondeletio exhibitis ſpeciebus attribuerim. ¶ Torpedo ab Hiſpanis uocatur Tremiélga, ut ab homine docto Hiſpano accepi, alibi Hugia ut Matthiolus ſcribit. ¶ Torpedo uulgò gramphus ab effectu dicitur, ꝙ efficiat guttã grampham, la goutte grampe. nam leuem quendam torporem tangenti inducit. Dicitur etiam Torpin, Gallus quidam innominatus. ſed gramphi nomen, ut diximus, Italicum potiùs eſt. Memini Gallum quendam olim mihi affirmaſſe torpedinem tum maculoſam, tum ſine maculis, in Prouincia uulgò Gallinam maris appellari: neſcio quàm rectè, mihi quidem non probatur. Rondeletius cuculum ſuum piſcem à Maſsilienſibus Gallinam uocari docet.

Germanica nomina fingemus, ad eorum quibus aliæ gentes utuntur, ſimilitudinem: **ein Zitterling oder Zitterfiſch**/à tremore: **ein Schläffer/ein Krampffiſch**. Itali enim ſimiliter (mutuati nimirum à noſtra lingua) ſpaſmum uocant gramphum, ut noſtri **krampf**. ¶ Torpedinem neque ſpinoſam eſſe, neque cum echino & echeneide confundendam, Scaliger oſtendit de Subtilitate **218.7**.

Torpedinis primæ à Rondeletio propoſitę iconem olim à Cor. Sittardo accepi, huiuſmodi ferè. Oculata eſt quinis maculis cœruleis, ambiente circulo nigro, & extra illum ſpacio rotundo crebris diſtincto punctis. Paſsim etiam maculis orbiculatis candidis uariatur. Prona pars ruſſa eſt, partim ad luteum, partim ad puniceum inclinans. oculi exigui rubicundi. Appingitur & hirudo eam exugens. *Torpedo 1. Rondeletij.*

Torpedo nigra priuatim ad dolores capitis commendatur. Vide infrà in G.

Torpedo piſcis eſt cartilagineus, Ariſtot. & Plinius. Σελάχια ſunt quæ ſquamis carent, nec oua (*ſed catulos*) pariunt, Suidas. Torpedo ſubrufa eſt prona parte, ſupina autem candida, Iouius. Cerebrum etiam cartilagineis non deeſt. nam ex torpedinis cerebro remedia quædam prę ſcribuntur. Situs oris torpedinis idem eſt, qui in cartilagineis pleriſque, (id eſt parte ſupina.) Duas iuxta caudam pinnas habet, pro reliquis latitudine utitur: & utroque ſui corporis ſemicirculo, quaſi geminis pinnis natat, Ariſtoteles de partibus 4.13. Cauda breuis carnoſa ꝙ eſt: quoniam incrementum eius partis ad piſcis latitudinem tranſit, Maſſarius. Piſcibus **κραχέρους**, id eſt, ſerratos dentes habentibus torpedinem adnumerat Mneſimachus apud Athenæum. Huius iecori tenerítas (Vuottonus legit tenacitas, non laudo) nulla præfertur, Plinius. Hepar habet tenerrimum, Albertus. Solo tactu omnia congelat. uis (ea) in alis, quæ etiam aculeis munitæ ſunt, Cardanus Variorum 7.37. ſed neque alas neque aculeos torpedo habet: & uis hæc inferendi torporem à toto eius corpore manare uidetur. lege infrà in D. Fel ei in iecore poſitum eſt, Ariſtoteles. ¶ Planus & cartilagineus eſt piſcis: cuius corpus, ſi caudam demp ſeris, uti planum & ualde depreſſum, ita etiam orbiculare eſt. Capitis nullum ferè ueſtigium apparet. Lingua in ore nulla. Ante os (quod inferiore parte eſt) olfactus gratia bina inſculpta ſunt foramina. Inferiore etiam parte branchias detectas, & utrinque quinas habet. in utroque enim uentris latere quina branchiarum orificia, parua, ſemicircularia, tenuique quadam cuticula ferè contecta, conſpiciuntur. Præterea hac eâdem inferiore parte, in caudæ exortu podex extat. Poſterior corporis pars in caudam carnoſam & breuem, in latiuſculámque pinnam deſinentem degenerat: etſi Ariſtoteles (de Partibus animal. 4.13.) torpedini non ſecus quàm paſtinacæ ſpinoſam & longam caudam tribuat. Duas iuxta caudam pinnas gerit: utrinque ſcilicet, ad caudæ exortum, unam craſsiuſculam, & ſemicircularem. In medio uerò ſuperioris partis caudæ, aliæ duæ eriguntur pinnæ, una ſuperior & maior, altera inferior & minor. Partes quæ ad caudam ſunt (teſte Galeno) mediis partibus ſunt corpulentiores. nam partes mediæ uidentur in ſeipſis habere uelut cartilaginem quandam tabidam. Molli & lubrica cute tegitur, uenter ſubalbidus eſt, dorſum uerò ſubflauum. quod quidem dorſum in nonnullis torpedinum (etſi nemo ueterum id notauerit unquam) quinæ maculæ rotundæ, nigricantes, oculósque egregiè repræſentantes, & pentagoni figura collocatæ: in aliis uerò aliæ minores, ſed plures, albicantes, & nullo ordine digeſtæ, depingunt: cùm in reliquis ſubflauum dorſum his omnibus maculis careat. Magnum & carnoſum habet uentriculum, inteſtinum uerò breue & amplum. hepar pallidum, in dextram & ſiniſtram diuiſum fibras. Fellis ueſica, quæ pro piſcis mole ſatis ma-

Digitized by Google

gna eſt, iecinori committitur. dextræ enim fibræ annexa, in ſiniſtram etiam meatus ſiue uenulas quaſdam immittit. Lien paruus eſt, & ſubrubens. uterus oblongus & biſidus. Haud multùm excreſcit, nullam enim hucuſque, quæ ſenas exceſſerit libras, uidimus: etſi Ariſtoteles & Plinius grandem torpedinem, quæ fœtus intra ſe circiter octoginta haberet, iam uiſam eſſe referant, Saluianus.

C Degit torpedo in cœno & paludibus (στοὰγεσι) maris, Oppianus. ¶ Natat latitudine ſua, & duabus iuxta caudam pinnis, ut in B. dictum eſt, quamobrem pigra eſt. ¶ Terra, hoc eſt, uado maris excauato condi per hyemes torpedinem, pſittam, ſoleámque tradunt, Plinius. Theophraſtus in libro περὶ φωλευόντων, torpedinem ait terram ſubire propter frigus, Athenæus. ¶ Circa æquinoctium (*autumno: uel, ut Maſſarius citat, circa autumnum paulò ante æquinoctium*) parit, Plinius. Torpedo octogenos fœtus habens inuenitur: eaq; intra ſe parit oua præmollia, in aliũ locum uteri transferens, atq; ibi excludens, Idem. Torpedo oua mollia intra ſe parit, (*fœtus autem uiuos in lucem emittit, ut & alia cartilaginea:*) nam ſi ouum foras prodiret, facile periret, carens putamine quod proregat duriore, Maſſarius tanquam ex Ariſtotele.

D Torpedo, ſeſe ſupinam in terram abiicit, & humi ſtrata iacet immobilis tanquam mortua: Ac ſi quis ex piſcibus ad eam appropinquat, hic primum tanquam uinculis conſtrictus tenetur, & tanquam arctiſsimo ſomno opprimitur. Poſt uerò hæc quanuis non læuis ſit, tamen celeriter ex latebris erumpens, piſcem mortuo ſimilem edit: Et ſæpe ita in natantes piſces medijs fluctibus incurrens, eorum celeritatem tardat, & uel properantes ſuis uinculis aſtringit: ij debilitati, fugere obliuiſcuntur. Illa uerò eos à fugiendo retardatos torpore, exedit & conſumit, Gillius ex Oppiani Halieut. 2. Paſtinaca etiam ſeipſam occultat, ſed non ſimili modo, quo rana piſcatrix & torpedo. argumentũ ſic uiuere hos piſces adduci poteſt, quòd ſæpius habentes in uentre mugilẽ capiuntur uelociſsimũ piſcem, cum tardiſsimi ipſi ſint, Ariſtot. Torpedo quam uim habeat, nemo neſcit: nempe qua non ſolum tangentes alligat, ſed per ipſum etiam rete, obtorpefacientem gra-
De torpore qui ex ea infertur. uedinem piſcatorum manibus inducit. Ac narrant quidam periclitati ſæpe, ſi quis cum uiua ea labitur ſuperne interea manibus agitet aquam, uim ad manus remeantem, & tactum obſtupefacientem penetrare, aqua prius omni, ut uidetur, mutata infectiáque. Hanc igitur uim ſuam quoniam exploratam habet, certamen quidem cum nullo ſuſcipit, nec periculum adit: inſidiatorem uerò circumiens, & tanquam ſpicula uim iſtam ſuam tacitè interim mittens, primùm aquas, mòx ipſum per aquas animal inficit, ſic ut iam nec tueri ſe nec fugere poſsit, ceu uinculis conſtrictum alligatúmque, Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Si quis eam manu uiuam tenuerit, torporem brachio inſpirat, Maſſarius. Huius piſcis torporem meæ manus tactione periclitatus ſum: ſed haudquaquam mihi manus tantopere obtorpuit, quàm ſcriptores decantant. Torpor non modò letalis non eſt, ſed non ita multò pòſt euaneſcit, Gillius. Ea potentia torpedo prædita eſt, ut ſi fuſcina attingatur à piſcatore, tranſmiſſa qualitate per haſtam ad manum, eam repentè obſtupefacit, Galenus libro ſexto de locis affectis. Theophraſtus in libro de ijs quæ morſu uel ictu uenenum immittunt, torpedinem ſcribit uim ſuam tranſmittere etiam per ligna & fuſcinas, ita ut manus tenentium obtorpeſcant, Athenæus. Non ſolùm ſi manu retineatur, ſed è longinquo etiam torporem inſpirat. nam & retis interuallo, ut inquit Auerroys octauo Phyſicorum, & ſecundo cœli & mundi, hunc affectum eam inſerre certum eſt, Maſſarius. Idem Iorath quidam author obſcurus ſcribit, & Andreas Bellunenſis, Alrahade (inquit) piſcis reti captus, cum ad piſcatores rete trahentes appropinquat, ſtupefacit manus ipſorum. Scorpioni torpedo admota eum comprimit, Gillius ex Aeliano: non recté. Verba enim Aeliani ex noſtra translatione hæc ſunt: Stellionem ſcorpius hoſtiliter odit: & eo admoto torpore afficitur. Vide in libro noſtro de Quadruped. ouiparis in Stellione D. De therionarca & alijs herbis quæ admotæ ſcorpijs alijs'ue animalibus torporem afferant, abunde ſcripſi in Lupo quadrupede H. 2. pagina 740. Torpedo tangentem, utcunque celeriter manum retrahat, ſtupefacit, adeò ut unus de ſocijs noſtris, qui extremo digito punctim tantùm attigerat, uix intra dimidium annum lotionibus & unguentis calidis brachio ſenſum reſtituerit, Albertus. Manum hominis qui torpedinem contigerit, torpore affici, etiamnum puer à matre frequenter audiui. Præterea à uiris peritis accepi, illum qui rete in quo fuerit capta, attigerit, omnino paſſurum torporem. Item ſi quis eam uiuam in uas impoſuerit, & marinam aquam infuderit, ſi quidem grauida fuerit, pariet ſuo tempore. Eam deinde aquam ſi ex uaſe in hominis aut manum aut pedem infuderit, membra hæc non dubitanter obtorpeſcent, Aelianus De animalibus 9. 14. Si quis liquorem Cyrenaicum teneat, & torpedinem apprehendat, nihil ab ea patietur, Idem 5. 57. Auerroës cæteríque philoſophi torpedinem ea qualitate manus adficere, qua ferrum à magnete lapide pertrahatur, exiſtimarunt, Iouius. Idem Simocatus ſcribit, & addit: quoniam aër medius ἀντυπόδοσις, ἀντοχὴς, ἐλαστικὴς & ἀλλοιωτὸς eſt: idcò Dei conſilio, ut per aërem terra cœleſtibus iungeretur. ſic etiam contagia ophthalmiæ accidunt, &c. Plinius de echeneide loquutus, ſubdit: Quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de ulla potentia naturæ atque effectu, in remedijs ſponte naſcentium rerum dubitet? Quin & ſine hoc exemplo per ſe ſatis eſſet ex eodem mari torpedo; etiam procul & è longinquo, uel ſi haſta uirgá ue attin-

attingatur, quanuis prævalidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum ueloces alligari pedes: Quod si necesse habemus fateri hoc exemplo esse uim aliquam, quæ odore tantum & quadam aura sui corporis afficiat membra, quid non de remediorum omnium momentis sperandum est? Torpedo solo tactu omnia congelat. uis in alis, quæ etiam aculeis munitæ sunt, Cardanus. nos suprà in B. alas & aculeos ei negauimus. Vis sanè illa torporans, à toto huius piscis corpore emanare mihi uidetur. nam uel felli, quæ calidissima in animalibus pars esse solet, facultatem eandem inesse, ex eo conijcimus, quòd Plinius scribit, fel torpedinis uiuæ generalibus illitum, Venerem inhibere. Remora tollit motum, torpedo non tollit, sed deprauat. non enim quiescit piscatoris, sed tremit manus, unde Tremulam uocant Istri. Quin in litore Britonum relabens æstus, cum unam in sicco reliquisset, & adolescens ut eam palpitatione tentantem abitum sisteret, pedibus inuasisset, ipso in uestigio totus tremuit, Scaliger. Zeilam insulæ fluuius Arotan piscosissimus est. cæterùm pisces illi neutiquam esculenti sunt. è quodam genere unum si quis manu capiat, continuò febre corripitur. amisso pisce, statim liberatur. icirco eum febrium appellauimus, Idem. Torpedinem uiuam stupefaciendi facultate præditam esse, (inquit Saluianus,) extinctam uerò illa eâdem priuari, præter id quod reipsa experimur (uti enim uiuæ contactu torpescunt membra: sic demortuam citra omnem torporem contractamus atque comedimus) authorum etiam testimonijs comprobari uidetur. (*Aeliani uerba iam suprà retulimus: Galeni uerò requires suprà in Rondeletij scripto de hoc pisce, segmento G.*) Præterea non manifesta solùm, frigiditate nempe, sed cæca etiam qualitate eam stupefacere, tum ratione, tum authoritate comprobatur. Cùm nanque uiua ea facultate polleat: mortua uerò, eâdem orbata sit: clarissima ratione intelligitur, eam stupefaciendi uim non à manifesta qualitate, frigiditate scilicet, quæ multò maior in mortua (extincto natiuo calore) dubio procul reperitur: sed à cæca & nobis incognita (cuius uiua solùm particeps est) emanare. Quod Galeni quoque confirmatur testimonio: qui cum torporis causas enarrans, inquiat: Torpor uerò, qui ex tam motus quàm sensus difficultate est compositus, in toto corpore, & maximè in artubus, manifestè uidetur à frigore, & compressione neruosorum corporum, incidere. ad hæc etiam à torpedinis marinæ contactu: si torpedinem frigiditate solùm sua torporem inferre arbitratus esset: cùm primo loco torporis causam frigiditatem posuerit: frustra rursus tertio loco ac ceu tertiam causam ipsius torporis, torpedinis contactum statueret. (*In libro quidem de usu respirationis Galenus diserè, occultam qualitatem facit, qua torpedo stupefaciat.*) Postremò, ut refert Athenæus, Diphilus Laodiceus in libro de theriacis Nicandri, scribit: Non totum hoc animal, sed partem eius quandam torpefacere. Cui non solùm subscribere, sed partem eam etiam explicare uidetur Oppianus, his uersibus:

Febrius piscis.

Torpedinem uiuam tantùm, non frigiditate, sed ui quadã occulta stupefacere.

Quòd non totum animal, sed quæ parte tantùm stupefaciat.

At duo se tollunt distenta per ilia rami,
Qui fraudem pro robore habent, piscemq; tuentur.
Quos si quis tractat, perdit per membra uigorem,
Sanguine concreto, rigidos nec commouet artus.
Soluuntur subitò contacto in corpore uires.

Verùm cum hi rami, siue radij (ut magis Græca uox sonare uidetur. λοφιάδες enim ab eo uocantur) nulli in torpedine appareant (nisi semicircularia eius latera, λοφιάδες, id est, radios, uel ramos, ut uertit interpres, ab ipso impropriè admodum appellari credamus:) cumq; reliqui scriptores omnes (ut qui nunquam alicui tantùm torpedinis parti illam uim inesse notauerint) torpedinem totam torporem inferre arbitrari uideantur: nos quoque non aliquam tantùm partem eius, sed ipsam totam torpefaciendi facultate præditam esse, censemus, Hucusque Saluianus. ¶ Vehemens torpedinis uirus insuperabili frigore præditum, ubi duriorem aliquam materiam nactum fuerit, quippe uel uimen, uel funem, illi pertinaciùs & copiosiùs adhæresci t, circunfusumq; aëra faciliùs contaminat, atque ita perrepit, non secus ac flamma ipsa per incensum filum uehementiùs transmeat, quàm si cum torre iactetur. Sic & aqua fluuialis capite uno in eam declinato sensim ascendit, & totum denicq; madefacit. quod tamen in crassiori elemento sensim atque contanter fit, in aërio quàm ocyssimè fieri contingit, Pierius Valerianus.

Torpedines quomodo capiantur ex Aeliano leges suprà, in Corollario de Passere E. pagina 794. ¶ Quomodo piscatorũ manus uel contactu, uel etiam absq; illo, per quæuis piscatoria instrumenta, ut lineam, & arundinem, fuscinam, rete, torpore afficiat hic piscis, & ita aliquãdo euadat, in D. iam prædictum est. E

Torpedo Venetijs, Genuæ, Massiliæ, ac ubique puto gentium comeditur, Gillius. Strabo inter Nili pisces torpedinem suauissimam facit. Ναρκὴ βρῶμα χείριστον γίνεται, Plato uel Cantharus in Symmachia. Audio hodiéque in Italia alicubi torpedinem inter delicias piscium haberi. Albertus de animalibus 24. 1. Quòd dicunt quidam (inquit) omnes pisces conuenire in cibo, falsum est: sicut patet in pisce stupefactore qui frigidi est ueneni, ita ut statim auferat sensum & uitam si diutius tangatur. Atqui in mortuo uim illam stupefaciendi euanescere Galenus monuit, & in cibo sine noxa sumi experientia docet. F

Hodie à plebe egentissimisq; hominibus tantùm comeditur, Iouius. Torpedo (Diphili

Digitized by Google

teſtimonio) concoctu difficilis eſt, præter partes eas quæ circa caput exiſtunt: quę teneræ, ſtomacho gratæ, & concoctu faciles ſunt: aliæ uerò minimè. Quod uti uerum eſſe experimur (inquit Saluianus) ſic Galeno minimè aduerſari cenſemus: quippe qui ſicuti torpedinis partes mediastartilagineas & molles: inferiores uerò & ad caudam exiſtentes, magis carnoſas eſſe teſtatur: ita illas, teneriores concoctúque faciliores: has uerò minùs teneras, neque adeò concoctu faciles eſſe innuit. Archeſtratus torpedinem in oleo & uino cum bene olentibus herbis (σὺν χλόῃ εὐώδεϊ,) & modico caſeo trito incoquendam eſſe inquit. Noſtris temporibus, ſi nulla tuendæ ſanitatis habenda ſit ratio, frixa, & arancij mali conſperſa ſucco, ſuauior multò exiſtimatur, Hæc ille. In torpedinem apparatus deſcribitur ab Apicio, lib. 9. cap. 2. Ναρκὴν μὲν ἔν ὡς φασιν ἀνδυαλμεῖλιν ὀπτὴν ἕλλω, Alexis. Et alibi: Ἑπτὰ ναρκὰς ἔλαιον χἠδυσμένον, ὅπου δ' ἡ γυναικὸς εὐφροσύνης ἄκρα τύλνς ἁπλῶς ἀπ' ἀκάνθης μυδὲ ὀπτὸς παθεῖν.

Pſellus torpedinem cibis & multùm (*mediocriter, Galenus*) alentibus, & rurſus attenuantibus, adnumerat, in libro de uictu, Ge. Valla interprete. Raia carnem habet ſapore gratam, ſed duriorem & concoctu difficiliorem quàm torpedo (*Vide Rondeletium in Raia leui F*) aut paſtinaca, & quæ copioſius præbeat alimentum, Vuottonus ex Galeno. ¶ Aluum emollit torpedo in cibo, Plinius. ¶ Ex Hippocratis libro de affectionibus internis. Hepaticus quidam morbus eſt pleuritidi non diſsimilis: in hoc æger ex piſcibus ueſcatur galeo, torpedine, paſtinaca, & raſis paruis, omnibus coctis, &c. Laborans tertio genere tabis, quarto menſe edat torpedinē, ſquatinam, raiam, &c. Et rurſus de eodem: Poſt reliquam rationem uictus, &c. obſonium habeat fruſtum torpedinis, aut ſquatinæ, aut galei. Item, Ab hepate laborans aqua intercute, &c. piſce utatur galeo, & torpedine aſſatis.

Mirum & quod de torpedine inuenio: ſi capiatur cum Luna in libra fuerit, triduóque aſſeruetur ſub dio, faciles partus facere poſtea, quoties inferatur, Plinius: non alia ui fortaſſe, quàm quòd uelut inducijs dolorum datis, natura ad excludendum fœtum confirmatur, Hollerius. Torpedinis caro in aceto putrefacta & mento aſperſa, fugam pilorum facere dicitur, Aelianus De animalibus 13. 27. Marina torpedo diuturnis capitis doloribus admota, cruciatus uehementiam mulcet. eadem appoſita euerſam ſedem prociduámque coërcet, Dioſcorides. Eadem Galenus, Paulus Aegineta, Aëtius, Auicenna & Kiranides, ex eo tranſcripſerunt, addentes, ea uiua uti oportere. Capitis dolorem, quanuis ueterem & intolerabilem, protinus tollit, & in perpetuum remediat torpedo nigra, uiua impoſita ei loco qui in dolore eſt, donec deſinat dolere, & obtorpeſcat pars. quod cum primùm ſenſerit qui dolet, remoueatur remedium, ne ſenſus auferatur eius partis. plures autem parandæ ſunt torpedines eiuſdem generis: quia nonnunquam uix ad duas trés ue reſpondet curatio, id eſt, torpor, quod ſignum eſt remediationis, Marcellus Empiricus. Torpedo appoſita procidentis interanei morbum ibi coërcet, Plinius. Impoſita lieni medetur, Idem & Marcellus Empiricus. Eſt & turpæna piſcis maritimus: à quo ceratí quoddam genus ad durities emolliendas appellatum eſt à medicis, ut eſt apud Paulum Aeginetam, Hermolaus in Corollario, & Maſſarius. qui non animaduertiſſe uidentur turpænam eandem torpedini eſſe. Torpedo tum marina tum fluuialis, iuxta alium quendam modum adhibita, (*articularijs doloribus*) non in paruis ſolùm, ſed in magnis quoque inflammationibus congruit. naturali enim facultate quadam ſtuporem inducit, & dolores è coporibus tollit. quapropter ipſam uiuentem aſſiduè admouere inflammatis locis oportet. Cocta item adhuc uiua in oleo, deindéque extracta, ac modica cera cum oleo eliquata, commodiſſimum pharmacum omnibus dolore afflictis podagricis redditur, Aëtius 12. 35. Diaturpænes (διατυρπαίνης) ceratum, ad podagram, dolorem leniens mirabiliter: Quinto Martij menſis die, olei communis ſextarios duos lebeti in cella ſubterranea infundito, coquitóque lignis è uite: ubi inferbuerit, turpænæ marini piſcis libram adijcito, aſphalacis animantis (quod nonnulli màdamudam uocant) ſanguinis uncias quatuor. incoquitoq; dum carnes piſcis diſſoluātur aut torrefiant. deinde exemptis illis (σηρίοις, colato, Fuchſius in Myrepſo) olei & ceræ quantum ſatis eſt adijcito in ſpiſſitudinem, ut molliſsimum fiat ceratum, quod linteolo illitum impones, Aegineta 7. 17. Idem ex eo repetijt Nic. Myrepſus inter emplaſtra, numero 172. & Trallianus lib. 11. apud quem legitur, ἀσφάλακος τὸ ζῶον, ὃ τινὲς πελαμίδα καλοῦσιν. Andernacus uertit talpæ animalis, quod nonnulli calamitem uocant, ſed pro πελαμίδα placet legi madamudam, μαδαμοῦδα, barbaræ nimirum alicuius linguæ nomen, ſicut Aeginetæ & Myrepſi codices habent. Pro σηρίοις uerò habet ἐσπέρας, &c. Idem Trallianus paulò pòſt: Medicamentum præſeruans à podagra & morbo articulario præſcribit huiuſmodi: Torpedinem uiuam in uas æreum aut cacabum cum oleo & aqua, (ne oleum uſtum nidorem reſipiat,) conjcito: ac herbam narciſſum (*tanquam & narciſſus ut nomine, ita & ui medica cum narce piſce conueniat, narcen ſcilicet, hoc eſt ſtuporem & indolentiam conciliando*) Luna deſinente collectam adiungito, ipſamq; cum animali incoquens, uſq; dum tota diſſoluatur, & oſſa nudentur. tunc tandem oleum ab aqua paulatim ſeparabis. omnia facito Luna deſinente, ungitóque ægrum ter die. & ſi quidem artículi dolent, patiuntúrque, curantur: ſi uerò non dolent, præſeruat ea, ne unquam doleant. Id autem facito ungitóque ad dies tres,

trei, Luna omnino desinente. nam si in alio tempore hæc facias, non succedet. Ad utramlibet (siue calidam, siue frigidam) podagram, remedium sic: Torpedinem uiuam nigram, cum admouerit dolor, subijci pedibus oportet in litore non sicco, sed quod adluit mare: & tandiu premi, donec sentiatur torpor per totum pedem & tibiam usq; ad genua. hoc & in præsenti tollit dolorem, & in futurum remediat. hoc modo Anteros Cæsaris libertus supra fidem remediatus est: Marcellus Empiricus, & Scribonius Largus. Nouí podagricos, qui sæuiente malo dolentem pedem frigidissima perfundant. alij hybernas reponunt niues eidem remedio. Sed ubi frigore dolor obtorpuit, petrelæo fouent, & paroxysmis liberantur, Hollerius. In capitis forte & artuum doloribus sopiendis, locisq; affectis refrigerandis, mediterranei tincas torpedinum uice adhibere poterunt. ¶ Aiunt torpedinis corium nuper decorticatum, si parti matricis prolapsæ inuoluatur, ipsam reducere, Aëtius 16.88. ¶ Ad oculos quos pili pungunt, probatum: Aluminis scissi, cerebri arces (*lege narces, id est torpedinis*) marinæ uiuæ, (*nimirum portiones æquas,*) subigito simul, illinito, priùs euulsis pilis, Nicolaus Myrepsus. Torpedinis cerebrum cum alumine illitum sedecima Luna, psilothrum est, Plinius. ¶ Fel torpedinis potum, genitalis membri arrectionẽ prohibet, Galenus Euporiston 2.75. Fel torpedinis uiuæ genitalibus illitum, Venerem inhibet, Plinius. Est quidem fel calidissima animalium pars: & è torpedine non simpliciter, sed uiuente tantùm, id est recens exemptum, stuporem partibus quibus illinitur, inducere putarim: sicut & ipsa torpedo uiua tantùm id præstat quod nomine præ se fert. sed leporis quoq; fel uim soporiferam habere, à Nicolao Myrepso, traditur, è uino potum.

Cerebrum. Fel.

Ναρκὴ θαλασσία, id est, Torpedo marina à Platone, Dioscoride & alijs quibusdam cognominatur, siue ut à fluuiatili distinguatur: siue potiùs, ut discernendi causa ab affectione, quam eodem nomine & Græci ναρόω, & Latini torpedinem appellant: ut pulchrè innuit Oppianus, καὶ ἐτύτυμον ὄνομα ναρκὴ. ¶ Solus Menander ναρκὴ per alpha dixit pro ναρκὴ: Ὑπολύνθη δ' ἐμὰ ναρκὴ τῆς ὅλης ὁ λεβρίας, (aliàs σῶμα,) Athenæus (& Varinus,) atqui & ipse mox è Diphilo hæc uerba citat, μὰ τοὺς θεοὺς ὁ ζωὸν ναρκὴν ἐμποιεῖν, μᾶλλον δὲ ὅλον. Apud Trallianum quoq; lib. 11. ναρκὴν legimus. sic πόλμη etiam & πόλμα dicimus. ¶ Ναρκὴ & resolutio membrorum, μυρμηκίασις, ignauia, Suidas & Varinus. Ναρκῶ uerbum ab hoc pisce factum est, Eustathio teste, pro eo quod est stupeo & torpeo: ut in hoc Homerico, --- ναρκήσει χεῖρ' ὕπνῳ καφτῷ. Plato in Menone dicit, ὅτι ἡ ναρκὴ τὸν πλησιάζοντα ναρκᾷν ποιεῖ. Ναρκώσις, ἐκλύτης, ἐκλυομένης, Varinus. Ναρκωτικὰ dicuntur à medicis soporifera pharmaca, & quæ sensum obtundant, à uerbo (ut apparet) ναρκῶ, unde etiam nomina ναρκώδης, ναρκωσις. ¶ Ναρὴ, ἡ ἀφρων καὶ μωρά, Varinus: id est, stulta, fatua. Germani etiam Narr appellant stultum, ἤγουν τὸν ψυχῆ ἀναίσθητον καὶ ναρκῶντα: & à torpore Törpel. ¶ Ναρκίον diminutiuum, parua torpedo, est, Philoxeno: torpedunculam dixeris. ¶ Torpedo Latinis idem est quod torpor aliquando. Si tanta torpedo animos obrepsit, Sallustius. Aliæ fuga se, aliæ occultatione tutantur, atramenti effusione sepiæ, torpore torpedines, Cicero 1. de Nat. Torporare uerbum, pro eo quod est inducere torporem, rarum est. Turpilius Hetæra: Stupidus astat, ita eius aspectus repens torporauit hominis (*hominem*) amore, id est, torpefecit, Nonius.

Dericata. Epithetα.

Torpedinem mollem, inertem, pigram, callidam dicemus. Miram Claudianus cognomināt. Μελανὴ τε λίμνας, καὶ πάσῃ ἀμίκτυι, Ναυθὴς τε βρεσίντεσσι, Oppianus de hoc pisce. Ναρκὴ πόρκη νόμῳ, & φρῶνυμον ὄνομα ναρκὴς, Idem. Γλαυκὴα, Plato. Μαλθακὴ, Eustathius. Θαλαττῖτις, id est marina, distinctionis potiùs nomen, quàm epitheton fuerit.

Icones.

Aegyptij hominem multos in mari seruantem signare uolentes, torpedinem piscem pingunt, hæc enim ubi pisces multos uiderit, qui natare non possint, ad se trahit ac eos seruat, Orus in Hieroglyph. 2. 105. Aliorum quidem authorum hoc nemo tradidit, sed uno ore omnes contrarium: quod ipsa scilicet pisciculis insidietur, & torpore affectos ita ut natare nequeant, deuoret. Potest tamen de fœtu proprio intelligi, quem numerosum & uiuum parit, & in metu intra se recipit, ut suprà dictum est. Quinetiam (inquit Pierius Valerianus) unà cum piscibus alijs in uerriculo deprehensa, ut ipsi Aegyptij tradidere, omnes plerunque sospitat (*per accidens,*) cum ne uis quidem hominum innumera possit uerriculum educere, manibus & pedibus penitus obtorpescentibus, ueneno quod effundit per retia dilapso, &c. Si quando tamen piscibus alijs obuolutæ (*torpedines*) contrahuntur (*extrahuntur*) è mari, torporem experti sunt multi quamprimùm piscem uirga tangere uoluerint. quare in Anconitano mari maximè cauent ne rete in altum iaciant, piscatoribus ea incommoda sæpe subeuntibus. Quæ quidem uis torporem infundendi non attingentibus modò, uerùm etiam è longinquo, argumentum dedit ut hominem ignauia egregiè præditum, per hieroglyphicum eius indicari commodissimè posse plerique dicerent, Hæc ille. ¶ Ignaui ingenij pisces, & qui quam alij manifestam & generosam uenationem faciunt, clandestinis dolis & quasi ueneno quodam hæc sibi acquirat: quasi Maronis illud ad uitam magis laudauerit: Dolus an uirtus, quis in hoste requirat? Marcellus Vergilius. Poterit autem ad huiusmodi aliquid denotandum pictus hic pisces accommodari, item ad innuendum hominem in disputationibus & congressionibus acerrimum. Vide mox in D. ¶ Vt narce pisces, ita & narcissus flos τὸ ναρκᾶν, id est torporis symbolum est, tradente Eustathio: quare & Furijs infernalibus è narcisso coronam attribuebant. ναρκωσός τι γὰρ ἐκ τοῦ ναρκᾶν ἔχοντα: καὶ τοῦ ναρκᾶν φαντάσει τοῖς κακόσχολοις ἔχοντα, Sic ille in

Narcissus.

Iliad. A Et rurſus in T. ὡς ἡ συμβολὴ ὅδε ἡ ναρκᾶν ἐὰ ναρκώσεσ, πᾶσ δελίλωσε. Vide etiam mox in b.

b. Ναρκᾶ μαλθακὰ ἢ ἐπαρᾶδῆ, ναρκᾶν ἡ ἢ ψυλάττειν ποιεῖ, Varinus ex Euſtathio. Poterit hoc ad uoluptatis animum effœminantis & ratione ceu ſenſu motuq; priuantis ſymbolũ trahi. Quidã apud Athenæum: Torpedinem (inquit) emi, cogitans quòd mulier (apparatura ad cibum) teneris eam digitis tractans, nihil ab ullis ſpinis lædi poſſet.

d. Ἢ ταραῦν, ἃ ὕκκιες (aliâs ναρκιες) ἀγκυλώσιας, ἃ ὧν φάσκουσι, Numenius. uidetur autem de eſca quapiam loqui. ¶ Tutantur ſe torpore torpedines, Cicero 2. De Nat. Quis non indomitam miræ torpedinis artem Audit, & emerito ſignatas nomine uires? Claudianus, cuius idyllion ſiue carmen de torpedine extare puto. Eleganter nimis apud Platonem Menon Socratem torpedini aſsimilem eſſe ait, quòd eos quibus cum diſputaret, ita argumentationibus irretiret, ut tanquam ſtupidi facti, nihil omnino reſiſtere poſſent. Et uideris mihi (inquit) ſi quid te cauillis perſtringere licet, tum ſpecie, tum aliis huic latæ marinæ torpedini ſimillimus eſſe, &c. Gaudentius Merula. Græca Menonis uerba hæc ſunt: Καὶ δικαίως μοι παρεκλῶς, εἰ σέ γε ἔ ἐ σκῶψαι, ὁμοιότατος εἶ τὸ πέ, πε ἐυδίᾳ, καὶ τἄλλα, ταύτῃ τῇ πλατείᾳ ναρκῇ τῇ θαλαττίᾳ. ἐ γὰρ αὐτὴ ἐγὼ ἀεὶ πλησιάζουσα καὶ ἁπτόμενον, ναρκᾶν ποιεῖ. κἀγὼ οὐ δι καίως μοι νῦν ἐμὲ ποιεῖν τοῦτο τι ὠιόμην καὶ ναρκᾶν. ἀλλ θῶς γάρ ἔχω, καὶ πλῶ ψυχλῶ καὶ τὸ σῶμα ναρκῶ, καὶ ἐκ ἔχω ὅ, τι ἀποκρίνωμαί σοι. Huic modeſtiſsimè reſpondet Socrates. Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν ἡ ναρκᾶ αὐτὴ ναρκοῖ, ὅτω καὶ σὲν ἄλλος ποιεῖ ναρκᾶν, ἴσωσε ἂν τῇ. εἰ δὲ μή, ἃ γὰρ ἀπορῶν αὐτὸς, σὲν ἄλλος ποιῶ ἀπορεῖν: (hoc quidem ſophiſtæ eſſet:) ἀλλὰ πάντῃ μᾶλλον αὐτὸς ἀπορῶν, ὅτω καὶ σὲ ἄλλος ποιῶ ἀπορεῖν.

f. Torpedines cum aliis conuiuij cibis nominãtur ab Epicharmo in Nuptijs Iunonis; & narcion, id eſt torpedo parua, in conuiuio quod Philoxenus Cytherius deſcribit: Ναρκὴ πάνυ τι, ab Antiphane inter alias lautitias. Ὁ μὲν ἀγρὸς τροφόμενος, θαλάττιον μὲν οὔτε οὐδὲν ἧττον ἔλιὸ ἔστ πρὸς γλῶ χάγγρον τινὰ, ἢ ναρκίλλ τινά, Idem Antiphanes.

h. Clearchi Solenſis peripatetici de torpedine liber ab Athenæo citatur.

TORSIO à quibuſdam non rectè ſcribitur pro Thurſio.

TRACHELVS quid ſit in teſtaceorum genere Rondeletius explicat in Pinna, eſt autem aliâs partis in illo genere, aliâs conchæ nomen.

TRACHVRVS idem eſſe creditur, qui & σαῦρος (id eſt lacertus,) Rondeletius. Vide ſuprà, elemento L. Scithacus (Σκιθακὸς) piſcis, idem eſt qui & trachurus, Heſychius & Varinus. Scribitur & Σκιθρκὸς inferiùs apud Heſychium non ſuo loco. ¶ Diocles piſcium recentium (ναρᾶν, ſi rectè legitur) carnes ait eſſe ſicciores, ut ſcorpios, cuculos, (*mallem hæc nomina in genitiuis,*) paſſeres, ſargos, trachuros. ¶ Ad trachuros & melanuros eſca: Vrticas madefaciens cum ſucco uiridis coriandri, ex eisq; cum ſimila paſtas conficiens, utitor, Tarentinus Andr. Lacuna interprete.

TRAGI (id eſt, Hirci) nominantur ab Ouidio inter pelagios. Oppiano τράγοι paſcuntur ſub herbis in litore algoſo, Halieut. 1. Chalcides, tragi, acus & thriſſæ, piſces ſunt aceroſi, macri & minimè ſucculenti, Hiceſius. Tragon aliĳ mænam marem, aliĳ piſciculum alium excoctо ſimilem uocant, Rondeletius. Vide ſuprà de Hircis piſcibus, pagina 503. Elemento H. item inter Aſellos in Grillo uulgari Belloniĳ, pagina 106. Tragus Feſto etiam conchæ genus eſt mali ſaporis: inde forſitan nomen, quòd oleat ſapiátue hircum. At in ſpongiarum genere tragis durities & aſperitas nominis cauſa uidetur. Grillum uulgò dictum Muſtelæ marinæ ſpeciem ſi quis tragum putárit appellandum, mollem & in cibis delicatum piſcem, barbulis fortè ſeu cirris arunci inſtar ab eius mento pendulis, nominis rationem imputabit. Piſces quidam ab Ariſtotele epitrageæ eſſe dicuntur, hoc eſt ſteriles. lege ſuprà in Balagro, pag. 143. ¶ Inter arbores aliqui tragum pro caprifico dixerunt.

TREBII Nigri authoris uerba de quibuſdam piſcibus à Plinio citantur: Albertus uerò imperitiſsimè Trebium piſcem facit, attribuens ei quæ Plinius de piſcibus diuerſis, echeneide, phycide & gladio ſcripſit.

TRICHIS piſcis (uel Trichias, uel Trichæus) non alius quàm thriſſa uidetur quibuſdam: aliĳs uerò potiùs ſardina, quorum ſententiæ nunc magis faueo. Vide iam priùs à nobis obſeruata, ſuprà in Alauſa, pagina 23. item in Sardina, pagina 992. Alia eſt trichias (oxytonum) è thunnorum genere: de qua itidem in Sardina ſcripſimus. Τριχίδα, χαλκὶς, Callimachus in Nomenclaturis gentium. Vide ſuprà in Chalcide A. Scaliger clupeas ſiue thriſſas (id eſt alauſas) minores à Græcis trichides uocari putat. ¶ Apuæ, membrades, trichides, & alia quorum ſpinas ſimul ingerimus, omnia flatulentam concoctionem reddunt, & alimentum humidum præſtant, &c. Elixa præferuntur, uentrem inæqualiter ſubducunt, Meneſitheus, ut recitatur in Apuis. Eritimos piſces memorat Dorion, chalcidibus eas idem facere dicens (παπὰ τὸ αὐτὸ ποιεῖν ταῖς χαλκίσιν,) eſſe autem ſuaues in hypotrimmate, Athenæus libro 7. ſed quid chalcides quidem faciant, priùs non dixerat: trichides uerò ſaltatione & cantu delectari dixerat, ita ut cum audierint è mari exiliant.

Τριχίας ex Mneſimacho nominatur apud Athenæum libro nono. ¶ Τῶν οὖν κορακίνων πέρκαι ὀνχὶ λαμβάνεις, οὐδὲ τριχίδων, οὐδ' ὅλως ἐλπὶς πινῶν, Alexis. Ἐψητὴν λάπαρ, ὄντελὶς π βρωμάτων ἓν, ὥσπερ καὶ τριχίας, (τριχίας,) Pollux 6. 9.

TRI-

Digitized by Google

TRIGOLAS, Τριγόλας. Quærre ſuprà in Mullo H.a, inter deriuata.
TRINCVS uel TRYNCVS. uide Brincus, pag. 152.

DE TRITONE.

DE TRITONE pelamydum ſiue thynnorum generis piſce, (magno, ſine ſquamis, orcyno ſimili, quem Græci quidam chelidoniam nominãt,) diximus ſuprà, Corollario I. de Thunnis. Hìc de Tritone ſiue fabuloſo, ſiue mõſtro & ſemihomine marino loquemur. De hominibus quidem marinis plura dedimus ſuprà, Elemento H.

Etſi non admodum explicatam rationem ad demonſtrandam Tritonum formam piſcatores Ex Aeliano.
afferre poſſe dicuntur: magna tamen fama eſt in ſermone hominum ſanè multorum, cete quædã à capite ad medium corporis humanam ſpeciem, ſimilitudinemq; gerentia in mari naſci. Demoſtratus in libris quos de piſcatu conſcripſit, exiccatum Tritonem in oppido Tanagra ſpectatum fuiſſe, cætera quidem (inquit) fictis & pictis ſimilem: eius uerò caput, quòd uetuſtate obſcuratum eſſet, & euanuiſſet, non facilè intelligentia comprehendi & percipi potuiſſe: ſed ad ſolam tactionem illius ſquammas aſperas & præduras dilapſas fuiſſe. Idemq; aſſert, quempiam ex magiſtratibus Græciæ, qui ſortitione facta annuum magiſtratum gerunt, cum eius naturam exquirere experiríq; uellet, paulum quiddam de corio detraxiſſe, atque in ſuccenſum ignem iniecíſſe, idq; ambuſtum in circumſtantium nares teterrimum odorem immiſiſſe: Neque uerò, quemadmodum inquit, terrenúm ne an marinum eſſet animal coniectura aſſequi poteramus. Sed malè ei hæc curioſitas ceſsit. Paulò pôſt enim diem extremum clauſit, cum è parua nauícula exiguum & anguſtum fretum traijciens, in mare incidiſſet: quod ei accidiſſe Tanagræi interpretabantur, propter impietatis crimen aduerſus Tritonem, coniectura inde ſumpta, quòd defuncti cadauer è mari reiectum ſanie ſtillaſſet eiuſdem odoris, qualem aduſtum ab ipſo Tritonis corium emiſerat. Ego quidem ut Tritones eſſe credam, Dei ueraciſsimi teſtis reuerentia moueor, is eſt Apollo Didymæus: qui Tritonem marinam pecudem (θρέμμα θαλάττιον) cognominat, ubi cecinit:

θρέμμα Ποσειδάωνος ὑγρὸν τέρας, ἀπύτης Τρίτων, Νηχόμενον γλαφυροῖς ὁρμίσασι σώτειρ᾽ νηός:

Dum uocale maris monſtrum natat æquore Triton, Neptuni pecus, in funes forte incidit extra
Demiſſos nauim, Aelianus de Animalib. 13. 21.

Eundem Tritonem Pauſanias in Bœoticis deſcribit, his uerbis: Tanagræ in Bacchi templo ſimulacrum eius habetur ſpectatu dignum, quod & ex Pario eſt marmore, & à Calamide confectum. plus tamen admirationis Triton (*Tritonis cadauer*) meretur: eſt autem de eo ſermo duplex: prior & honeſtior (σωφρονέστερος) eiuſmodi. Tanagræorum aiunt primæ nobilitatis mulieres Bacchi Orgijs initiatas, luſtrationum cauſa in mare deſcendiſſe, has natanteis aggreſſum eſſe Tritonem, inaque Baccho eas ſupplicaſſe ut auxilium ferret: quí mox exauditis earum precibus pugna Tritonem ſuperârit. Alij uerò ueriſimiliùs narrant: cum Triton omnia ad mare acta pecora per inſidias raperet, & nauigia quoque minora inuaderet, Tanagræos cratêrem uino plenum expoſuiſſe, hunc mox odore allectum aduolaſſe: &, ut bibit, ſopore obrutum in litore procubuiſſe: & à Tanagræo quodam ſecûris ictu ceruicem ei præciſam. (*Similiter Satyrum libidinoſum ab Apollonio deceptum uino, Philoſtratus refert. & Tritonem ceu Satyrus quidam marinus uideri poteſt.*) Propterea capite caret. Quía uerò ebrium uiderunt, à Baccho interfectum putant. Vidi etiam alium Tritonem inter Romanorum miracula, ſed iſto apud Tanagræos minorem. Figura autem eorum hæc eſt. (παρέχονται δὲ ἰδέαν οἱ Τρίτωνες, addo παιζόντως.) Capillos habent in capite inſtar ranularum paluſtrium, (ἔχουσιν ὥσπερ κεφαλὴν κόμιον, οἷα τὰ βατράχια ἐν τοῖς λίμναις. *non quòd ranæ etiam capillos habeant, ſed fortè quoniam ad latera partes capitis in eis protuberant: & propter cauſas ſequentes,*) tum quía colore eis reſpondent, tum quia diſcernere pilum unum ab alijs non poſſis. Reliquum corpus exíguis ſquamis horret, quæ duritie & aſperitate límam referant, (φολίδες λεπταὶ πάνυ σφόδρα καὶ ἐχιῶν βίνης. *Volaterranus primùm, deinde Maſſarius, Gillius, & alij huius loci interpretes, quos uiderim, ſimiliter hìc pro piſce accipiunt, quem ſquatinam Latini uocant, non rectè. Aeliano ſquammæ Tritonis ſunt τραχεῖαι καὶ αὐτίτυπαι μάλα, hoc eſt, aſperæ & præduræ.*) Branchias (*Si naturæ ceraceæ ſunt, & in terram prorepunt, & uocem edunt, branchiæ eis non conuenire uidentur: ſed pulmo, arteria & reſpiratio, quibus & naſus congruit*) ſub auribus habent, naſum humano ſimilem: os uerò amplius, (εὐρύστομον, *reſciſſum & latum, Nic. Leonicenus, qui Variorum 2. 84. hunc Pauſaniæ locum interpretatur:*) & dentes ferinos. Oculi glauci mihi uidentur. Manus quoque habent, ac digitos, & ungues cochlearum operculis, (πρὸς ὄνυξι θυεῖδεσι τῶν κοχλίων: *quæ quidem in conchylijs & purpuris propter unguium ſimilitudinem, ungues etiam appellantur, ſulgò blattæ Byzantiæ. interpretes plerique hìc lapſi ſunt.*) Sub pectore & uentre caudam pro pedibus habent, qualem delphini, Hucuſque Pauſanias. Idem in Arcadicis: Inter cætera fabuloſa (inquit) audiui, Tritones uocem humanam edere: ſunt quí etiam cochleam pertuſam eos inflare dicant.

Alexander ab Alexandro Geníalium dierum 3. 8. cum hominis marini & Nereidum mira- Alexander ab
biles hiſtorias expoſuiſſet, ſubdit: Sed ſuper omnia noſtro æuo haud abſimile factũ comperi- Alexandro.
mus in Epiro, pfectò exemplũ inter pauca memorabile, quod nõnulli pdendũ poſteris putarũt,

& actis quoq; publicis teſtatum eſt. Ad fontem iugis aquæ, ad quem mulieres ex oppidulo aquatum uentitabant, Tritonem ſeu marinum hominem è ſpelunca, quam fortè ibi nactus fuerat, obſeruare ſolitum, ſi quando ſolam ad aquas accedentem, aut per litus ambulantem mulierem uideret, ipſum ex undis & ſpeluncà leni greſſu tacitisq; ueſtigijs deſilire, & à tergo accedere, ac uicompreſſam mulierem ex inſidijs adoriri, & ad mare concubitus cauſa arripere, arreptamq; ſub undis deferre conſueuiſſe. Quod cum apud loci incolas percrebuiſſet, diligentiùs marinum hominem obſeruaſſe, & cum diutule laqueos illi intendiſſent, haud multò poſt dolo captum & laqueis uinctum cepiſſe. cumq; cibo abſtineret, extra aquas diutius uiuere nequiſſe, ſqualoreq; tandem & tædio ad extremam tabem ueniſſe. Tenet fama Venereos eos, & flagrantiſsimè mulierum amaſios eſſe. propterea oppidi incolas edicto inhibuiſſe, ne qua deinceps ad fontem mulier, niſi uiris comitata accederet. Hæc nos & eiuſmodi, ab his qui diuerſa maria penetrarant, & eadem monſtra placidis aquis colludentia uidiſſent, & in occurſum nautis exertis capitibus abundis, occurriſſe, & uoces audiſſe referebant, plerunq; accepimus. Hactenus Alexander ab Alexandro. ¶ Plinij de Tritonibus uerba, ſuprà poſuimus ad finem capitis Rondeletij, quod inſcribitur De piſce monachi habitu, infima pagina 519. & deinceps. Maſſarius recitatis Plinij uerbis, de Tritone concha (*cochlea*) canente qua noſcitur forma, addit: Ex his uerbis uidetur fabulam à uera hiſtoria originem duxiſſe. Tritonem poëtæ deſcribunt corpore hiſpido, à capiteq; uſq; ad ima latera hominem repræſentante, ac exinde in caudam oblongam deficiente, & in extremitate lunatam ſeu biſurcatam, ut Apollonius in Argonauticis tradit, concha ea canentem qua & homines canere ſolent turbinata, oblonga, clauiculatimq; intorta, quam buccinam uocamus, Maſſarius. *Plinius.*

Per idem tempus apud Aegyptum in Nilo flumine Mena præfecto unà cum populo deambulante, in loco qui Delta nominatur, Sole orto animalia humanæ formæ apparuerunt in flumine, uir ſcilicet & mulier. Et uir quidem erat pectoroſus, uultuq; terribilis, ruffa coma, caniſq; permixtis, & uſq; ad lumbos denudabat naturam, & cunctis demonſtrabatur nudus: reliqua autem corporis membra cooperiebat aqua. Hunc præfectus iuramento conſtrinxit, ne deſtrueret aſpectum, priuſquàm omnes ſaturati fierent hoc inopinato ſpectaculo. Porrò mulier & mamillas habebat, & fœmineum uultum, cæſarieſq; prolixas: & uſq; ad horam nonam omnis populus mirabatur, uidentes hæc animantia, quæ hora nona in flumen demerſa ſunt. Sanè Menas imperatori Mauricio hæc ſcripſit: Ex uoluminis rerum Romanarum libro 17. quod partim Eutropio authori, partim Annalibus Conſtantinopolitanis adſcribitur. Et ſuperiùs in eodem libro: Cum imperator Mauricius ui uentorum inopinatè ſaluus ad locum qui dicitur Daonium uix uenisſet: nocte illa muliercula peperit puerum oculorum & palpebrarum exſortem, manuſq; ad brachia non habentem, à lumbo autem erat ei ut cauda piſcis naturaliter hærens. quo uiſo imperator, præcepit ut occideretur. Vide etiam ſuprà in Hominibus mar. pag. 251. uerſu 13.

Triton fingitur filius Neptuni & Amphitrites, à capite ad umbilicum homo, inde delphinus: & tanquam ἱχθυοκένταυρος, id eſt ex piſce centaurus, Lycophron Neptunum, Tritonẽ uocat: Varinus, ex Iſaacij commentarijs in Lycophronem. Triton ſecundum aliquos Scyllæ pater fuit, Euſtathius. Ex Gyraldi de Dijs hiſtoria: Triton Neptuni filius & Amphitrites, ut canit Heſiodus: Seruius tamẽ Salaciæ, (ut eadem Græcè dicatur forſan Amphitrite, quæ Salacia Latinè.) Phurnutus Tritonem ita deſcribit: Biformis (inquit) fuit, hominis partem habens, partem ceti, propter duplicem liquoris uim, alteram quidem utilem, alteram uerò noxiam. dictus Triton uel ἀπὸ τῆς ῥύσεως, id eſt, à fluxu, τ. litera ſuperiuncta: uel ἀπὸ τοῦ τρώγειν, ut in Amphitrite dictum eſt, per antiphraſin. quòd non timeat. Triton elegantiſsimè ita in Metamorphoſi ab Ouidio deſcribitur: Cæruleum Tritona uocat, conchaq; ſonanti Inſpirare iubet, fluctuſq; & flumina ſigno Iam reuocare dato, &c. Et ab huius forma Vergilius in decimo, nauem effinxit: Hunc (Auleten) uehit immanis Triton, & cærula concha Exterrens freta, cui laterum tenus hiſpida nanti Frons hominem præfert, in priſtin deſinit aluus. Spumea ſemifero ſub pectore murmurat unda. Tubicen Triton à poëtis Neptuni fingitur. Huius Hyginus in Cãcro meminit, & poëta Claudianus. Dicimus & Tritones, numero plurium. Vergilius: Tritonesq; citi, Phorcíq; exercitus omnis. Sanè ſciendum, quòd Nilus Aegypti fluuius, Triton quoq; dictus eſt, Lycophrone teſte. quo loco interpres ideo Tritonem illum appellatum obſeruat, propter eius tria in primis nomina. primo enim Oceanus dictus eſt, deinde Aëtos, id eſt Aquila, ab eius curſus uelocitate: demum Nilus. Fuit & Triton fluuius alius Libyæ, ſeu palus: unde Tritonia & Tritogenia Pallas. Hæc Gyraldus Syntagmate 5. de Dijs. Tritonum cateruæ, hîc concha ſonaci leniter buccinat, ille ſerico tegmine flagrantiæ Solis obſiſtit inimici, aliâs ſub oculis dominæ (Salacię) ſpeculum prægerit, Apuleius in quarto de Aſino aureo. Tritones & Amphitrite & triæna (id eſt tridens) Neptuni, ſua nomina inuenerunt, quoniam mare triton, id eſt tertium locum obtineat poſt cœlum & aërem, Plutarchus in libro de Iſide. atqui τρίτος numerale nomen, ſuum iôta corripit, Triton ſemper producit. Εἴδωλα dicuntur ſimulachra rerum non extantium, ut Tritones, Sphinges, Centauri, Suidas. Idem ſcribit Tritonis nomine aliquãdo Neptunum aut mare intelligi, ut in his uerſibus: καὶ βυθίλλυ Τρίτωνος ἀλαπάγκπνοα χαμαὶ ὕλλυ Σπόγγοι ἀκτσοείλυ πλαζομένης χαλάσσης. ¶ Τρίτωνος πόντια βαθυχεῖος ἰνακτῖρος Κόχλοισιν τανυσῖς γάμον μέλος ἀπύοντος, Theocritus Idyllio 20.

ἐλλ' ἀκλαγγεῖ πλὴν ἀφρὸν τρίτωνος ἐπάϊον, Matron Parodus. Sed tum fortè cauã dum personat æquo
ra concha, Aemulus exceptum Triton (si credere dignum est) Inter saxa uirum spumosa im
mersérat unda, Vergilius Aeneid. 6. de Miseno tubicine. Cymothoë simul, & Triton adnixus
acuto Detrudunt naues scopulo: leuat ipse tridenti, Et uastas aperit Syrteis, &c. Idẽ Aeneid. 1.
Armigeri Tritones eunt, scopulosq; cete, Statius lib. 1. Achill. Triton à Vergilio nauis Aule- Nauis.
æ, ut Tigris Malsici, Apollo Abantis, &c. uidentur omnes à depictis seu sculptis, ut fit, in eis mon-
stris uel diis tutelaribus nuncupatæ, Nic. Erythræus. τρίτων caput significat, Triton fluuius est
Libyæ: Vide Indicem Græcum in Parœbolas Eustathij. Tritonem Germani uocare poterũt
ein Wasserman/ein Seeman: id est, Aquatilem uel marinum hominem. Δικέλαι (nomina-
tur) alcea, id est cauda duplex, qualis est Tritonis, in duas partes diuisa, apud Apollonium (in Ar
gonauticis,) Varinus.

De Tritonum imaginibus, in præcedentibus nonnulla diximus: crebrò enim sculpi, fingi ac Icones.
pingi solebant: unde & nauem Tritonem nuncupatam monuimus. Nicolaus Erythræus: Tri-
tonem (inquit) eiusq; buccinam describit Ouidius Metamorph. 1. hodieq; uisuntur Romæ ea for
ma (qua à Vergilio & Ouidio describuntur) imagines pleræque. ¶ Illud non omiserim, Tri-
tonas cum buccinis fastigio Saturni ædis superpositos, quoniam ab eius cõmemoratione ad no-
stram ætatem historia elata, & quasi uocalis est: antè uerò, muta, & obscura, & incognita, quod
testantur caudæ Tritonum humi (fortè, mari) mersæ & absconditæ, Macrobius Saturn. 1. 8. In
maxima dignatione operum è marmore Scopæ artificis, Cn. Domitij delubro, in Circo Flami-
nio, Neptunus ipse, & Thetis, atque Achilles: Nereides supra delphinos & cete & hippocam-
pos sedentes. item Tritones, chorúsque Phorci, &c. Plinius 36. 5. Neptuni templo in Isth-
mo imminent Tritones ærei, &c. in ipso etiam templo præter cætera tritones duo uisuntur au-
rei, à lumbis inferne elephantini, Pausanias in Corinthiacis. Claudius Cæsar emissurus Fu-
cinum lacum, naumachiam ante commisit. quo spectaculo classis Sicula & Rhodia concur-
rerunt, exciente buccina Tritone argenteo: qui è medio lacu per machinam emerserat, Sueto-
nius.

Emblema Alciati, sub lemmate, Ex literarum studijs immortalitatem acquiri:

Neptuni tubicen, cuius pars ultima cetum, Aequoreum facies indicat esse deum:
Serpentis medio Triton comprenditur orbe, Qui caudam inserto mordicus ore tenet.
Fama uiros animo insignes, præclaraq; gesta Prosequitur, toto mandat & orbe legi.

PAN VEL SATYRVS MARINVS.

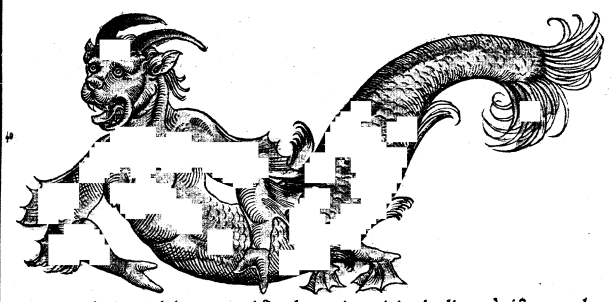

ICONEM hanc ichthyocentauri, siue dæmonis marini, ut ita dicam, à pictore quodam olim
accepi: qui talis monstri sceleton Antuerpiæ depictũ se accepisse aiebat. Alius etiam retulit simile
monstrum aridum è Noruegia in Germaniã inferiorem aduectum, marem & fœminã. Fidem ei
facere possunt similium monstrorũ effigies, suprà in Homine marino à nobis exhibitæ: imprimis
uerò illius quod Romæ uisum est, anno Salutis M. D. XXIII. ei quod hîc proposuimus ferè simi
le, sed absq; cornibus. Hoc quoniã humana specie superiori, & cornutũ est, Pãna marinũ: aut Sa-
tyrum mar. quoniã simũ quoq; est, appellabimus. Pãna (παῶνα) pisce quendã cetaceum uocari, in
eoq; asteritem lapidẽ inueniri, qui à Sole accendatur, & utilis sit ad philtra, Aesopus Mithridatis
anagnosta tradit, Suidas in ἰχθύς. In mari circa Taprobanen insulam cete quædam Satyro-
rum speciem similitudinemq; præ se ferre tradunt, Aelianus. Eugenio quarto pontifice, a-
pud urbem Sibinicum in Illyrico captus est marinus homo, qui ad mare puerum trahebat. Is à
currentibus, qui rem aspexerant, lapidibus fustibusq; uulneratus, in siccum retractus est. Huius
effigies penè humana, nisi q cutis anguillæ similis erat, & in capite duo parua habebat cornua.

Digitized by Google

Manus quoq; duorum tantùm digitorum formam exprimebant. pedes autem in duas ueluti cau das finiebant, à quibus ad brachia alæ, ut in uespertilione extendebant. Baptista Fulgosus. Quo niã uerò Pâna marinũ quod exhibuimus monstrũ, appellari posse diximus: libet recitare histori am sanè mirabilẽ, ex Eusebij de præparatione Euangelica lib. 5. cap. 9. quod inscribitur, Gentiliũ dæmones mortales esse, Geor. Trapezuntio interprete, quoniã alia translatio ad manũ non est. Sunt aũt Philippi cuiusdã uerba ex Plutarchi libro de Oraculis defectis: De morte dæmonũ (in quit) audiui ego ab Aemiliano rhetore uiro prudente simul atq; modesto, quem credo multos ue strum cognouisse: quòd cum in Italiã pater suus nauigaret, circa insulas quas Echinadas appellãt, flatu uentorum deficiente, noctu prope Paxas deuenerint: cumq; omnes penè qui simul naviga bant attentiores uigilarent, repente à Paxis insula uocem magnã auditam fuisse, qua Thamnus (Θαμοῦς, Plutarchi æditio habet Θαμοῦς) quidã uocabatur, quæ uox nouitate rei omnes magno per culit miraculo. Thamnus enim ille qui uocabat, homo erat Aegyptius, eius ipsius nauis guber nator. bis uocatus nihil respondit. tertio demũ respondit. Illum uerò multò maiore uoce sic excla masse: Quando iuxta paludem (ὑπὲρ τὸ παλῶδες) fueris, annuncia tunc Pâna magnum mortuũ esse. Qua re audita magno, dicebat Epitherses (sic enim Aemiliani pater appellabatur) omnes terrore perculsos fuisse, &c. Cum igitur iuxta paludem essent, Thamnum in mare pronum respicientem (ἐκ δ' πρύμνης βλέποντα πρὸς πλῶμα) magna uoce dixisse quæ audiuit, Magnus Pan mortuus est. qua re nunciata magnũ multorum gemitum, immò uero innumerabiliũ miraculo quodã commi xtum, subitò auditũ fuisse. Et quoniã multi ea in nauí nauigabãt, citò ac facilè cum Romã uenis sent, huiusmodi rei rumores uniuersam urbẽ repleuerunt: & à Tyberio Cæsare Thamnum accer situm fuisse. cui rei tantã fidem Tyberius præbuit, ut philosophis, qui tunc Romæ erant, accitis, diligenter quisnam esset ille Pan ac curiosè scrutaretur. omnes autem illos quibusdam in idẽ con uenisse coniecturis, ac dixisse de illo sibi uideri nunciatum fuisse, qui è Mercurio & Penelope na tus fuit. Cum hæc Philippus dixisset, nonnulli eorum qui aderant, eadem ipsa ab Aemiliano se ne audisse testabantur.

Veteres quidam circa Scythicas insulas monstrosas hominũ figuras reperiri tradunt, ut sunt Hippopodes, facie humana, pedibus equinis. Ego monstra marina ipsos uidisse arbitror, in Italia insuetos: quorum aliquot faciem hominis, immò & nonnihil uocem referunt, Iodocus Vuillichi us in Germaniam Taciti.

TROCTAE Aeliani non alij sunt pisces cẽ amiæ, ut in Amiarum historia Rondeletius docet. Homerus Odysseæ Ξ. nauclerum quendã Phœnicem Τρώκτην uocat, hoc uersu: Δὴ τότε σοὶν ἐ ἦλθον εὐνὴ ἐπιπτάμεναι εἰδότες, Τρώκτης: ὃς δὴ πολλὰ κάκ' ἀνθρώποισ ἐώργει. Eustathius interpretatur, uoracẽ, auarum, lucri & pecuniæ auidũ: ἐκ παντὸς ἰθέλοντα πρώγειν, ὅ ἐστι κερδαίνειν: & secundũ ueteres etiã impostorem. (Trug quidẽ Germanis impostura sonat.) et rursus Odyss. o. Phœnices mercatores Τρώκται cognominantur, ἤγουν κερδαλέοι.

Apud Borussos partim in lacubus, partim in æstuante mari capiuntur rhombi, trossuli, aselli, &c. Erasmus Stella. Puto autem Trossuli nomen Germanicum esse.

TRYNCVS. Vide Brincus suprà pag. 152.

DE TRVTTIS SCRIPTA SEQVNTVR HOC ORDINE.

EX RONDELETIO.

De Truttarum uel Salmonum generibus. *De Trutta fluuiatili.*
De Trutta magna uel lacustri, (quam aliqui Salmonatam cognominant.)
De Salmone Lemani lacus, siue Vmbla. *De altero Salmone, siue Vmbla altera, eiusdem lacus.*

EX BELLONIO.

De Trutta fluuiatili. *De Trutta Salmonata.* *De Vmbla.*

COROLLARIA.

I. (Huic tabellæ de Truttarum generis diuisione præmittitur:) De Trutta fl. & quædã de Truttis simpliciter uel in genere. *II. De Salmarino.* *III. De Trutta lacustri.*
IIII. De Vmblis. *V. De alia specie Truttæ fl. quam Germani Forẽch appellant.*

DE (TRVTTARVM VEL) SALMONVM generibus, Rondeletius.

Nos Truttæ potiùs quàm Salmonis uocabulo, eos quibus de proximè dicetur pisces, generali uocare uoluimus.

MVLTA genera (*Truttarum uel*) Salmonum statui possunt: unum eorum qui in Oceano nati (*immò in fluuijs nati ad Oceanum descendunt: & postea rursus ascendunt*) flumina eodẽ influentia subeunt: alterum eorum, qui in Lemano lacu reperiuntur: aliud eorum, qui in Benaco: aliud eorum, qui in rapidis fluuijs & riuis è montibus ortis uiuunt, de quibus omnibus suis locis dicemus.

Fuisse

Fuiſſe(*Eſſe*)Salmones fluuiatiles & **marinos** indicant Plinij uerba libro 9.cap.18. In Aquita- *Salmo propriè dictus.*
nia Salmo fluuiatilis marinis omnibus præfertur. Qui Plinij locus duplicem ſenſum habere po-
teſt, ut Salmo fluuiatilis marinis Salmonibus præferatur: de ijs enim piſcibus loquitur Plinius,
qui pro locorum uarietate principatum obtineant, uel ut Salmo fluuiatilis marinis omnibus præ-
ferat. (*Poſterior interpretatio potior eſt.*) Sed Salmones marinos eſſe experiẽtia comprobat: in Ligeri
enim, Garumna, Rheno, atq; alijs Galliæ & Germaniæ fluminibus certum eſt capi Salmones eti
am nonnunquã miræ magnitudinis è mari illuc profectos, in quibus fluminibus aliquandiu enu
triti, pinguiſſimi, ſuauiſſimi atq; lautiſſimi reddũtur. Qui in fluuijs reperiuntur aliunde nõ pro- *Trutta ſt.*
fecti truttæ uocantur. Quòd ſi cui mirum id uideatur, contempletur quæſo diligẽtius Salmonis *Salmonis & Truttæ, præſertim Salmonatæ, ſumma affiniꝫtas.*
ac truttæ ſpeciẽ, ac notas ſingulas, is proculdubio eas omnes adeo conſentire perſpiciet, ut facilè
mihi ſit aſſenſurus. Hoc ego in ſalmone & trutta magna (quam ſalmonatã uulgus noſtrum uocat)
ſum expertus, nec notam ullam qua diſtinguí poſſent comperi. Idem periculum feci in ſalmone
paruo, & eiuſdem magnitudinis trutta, atq; eandem in his ſimilitudinem comperi. Id omnibus
cõmune eſt, quod poſteriorem dorſi pinnam paruam habent & ſubrotundam, pinguemq;.

DE TRVTTA FLVVIATILI, RONDELETIVS.

QVAM Galli Truitte uocant, nos inde mutuato nomine Truttam appellamus, non Tro- A
ctam: eſt enim Aeliani trocta idem piſcis cum amia, ut ex utriuſque deſcriptionis collatione do-
cuimus in Amiæ hiſtoria. Sunt qui maiorem truttam quam Salmonatam uocamus, Sarionem
Auſonij eſſe credant, (*ut Bellonius.*) Aliorum iudicio trutta noſtra Salar eſt Auſonij:

Purpureiſq; Salar ſtellatus tergora guttis.

Truttarum differentijs ſuprà explicatis aliquot alias addemus. Quædam ſunt paruæ, & eæ *Truttarum diſ-*
quidem albæ, cuiuſmodi multas Santonum & Boiorum fluuij alunt. Aliæ his maiores ſunt & fla *ferentiæ.*
uæ: quales in Erari capiuntur, quas uulgus ob auri laminulas, quas unà cum arena hauriunt, fla-
ueſcere credit. Sunt quædam ſubnigræ maculis rubentibus notatæ. colorem illum ex ſenio con-
trahi exiſtimo. eæ enim omnium maximæ ſunt, & ijs ſimiles quæ truttæ ſalmonatæ uocantur,
quòd ſalmonibus magnitudine ferè pares ſint: quæ in magnis lacubus Allobrogum, Italorum, &
Germanorum capiuntur, (quas lacuſtres ſalmones optimo iure nuncupare poſſumus,) cute qui-
dem nigricante, ſed carne ſubrubra & ficciore in ſenectute.

Sed de fluuiatilibus nunc agimus: ex quibus albæ cubiti magnitudinem uix attingunt, capi- B
te mugilem quodammodo referunt. ſunt enim capite breui ſubrotundo, carnoſo, uel potius pin
gui, coloris lactei. Dentibus acutis maxillæ & lingua armantur. Dorſum ex albo modicè flaue-
ſcit. Corpus ſquamis paruis tegitur, & cute quæ facile rugatur, & à carne diuellitur, abſcediq;.
Guttis rubris eadem ſpargitur. Linea recta à capite ad caudam ducta eſt. Pinnis quatuor natant
quemadmodum Salmo: duas itidem in dorſo, à podice unicam habent. Corpore ſunt ſpiſſo in
caudam latam deficiente, eáque ſimiliter in pinnam breuem ſed latam. Hac maximè parte truttæ
magnæ à ſalmonibus, & paruæ ab ijs quos Tacones appellari diximus diſcernuntur: in ijs enim
cauda gracileſcit, in truttis ſemper lata eſt: in illis pinna caudæ longa & biſida, ut in Aloſis, in trut
tis breuis & non diuiſa. His accedit roſtrum acutius in ſalmonibus quàm in truttis. Partibus
internis à Salmone & umbra fluuiatili non differunt, niſi quòd uentriculi appendices plures &
euidentiores habent. Eas quæ flaueſcunt & nigricant ab albis differre comperio, quòd illis ro-
ſtrum ſit acutius, & ueluti in fronte macula nigra. Præterea albæ minores ſunt, & carne minus
flaueſcente.

Truttæ ueſcũtur piſcibus, uermibus, arena. Aqua pura & frigida mirum in modum delectant: C
quã ob cauſam aquarum ſcaturigines miro deſiderio conquirunt, & in fontes amneſq;, ex altis &
præruptis ſcopulis proruẽtes incredibili impetu ferunt, id quod in Gardonis Galliæ noſtræ Nar
bonenſis fluuij præcipitijs fieri experientia compertum eſt, in ea enim ſubeuntes truttæ nonnun
quam decidunt in diſpoſita à ruſticis retia, quarum temeritate admoneri nos oportet, potentio-
rum uiribus cedendum eſſe, ut illud prudentiſsimè dictum ſit:

Fœlix qui nunquam direxit brachia contra Torrentem.

Ex his efficitur ut haud falſa eſſe credamus quæ de iiſdem ſcribit Paulus Iouius in libello de Ro-
manis piſcibus, eas aduerſos amnes, uel è præruptiſsimis etiam cautibus decidentes incredibili
impetu ſubire. Ab Nare enim fluuio in Velinum lacum, qui hodie Pedelucus eſt, ſtupenda uelo
citate uolucrum modo aſcendere credi: qui lacus ab altiſsimo montis uertice certis primò coar-
ctatus anguſtijs, & mox tota aquarum mole præcipitatus, nec ſubiectis quidem cautibus madefa
ctis, ueluti è cœlo in ipſum profluentem Narem effunditur.

Multis in locis Truttæ optimæ habentur. Vnde mirum non immerito eruditis hominibus ui- A (F)
detur, nullum, ſaltem nobis nunc notum, apud ueteres Romanos truttæ nomen Latinum fuiſſe,
cùm truttarum magnam copiam, ut nunc, ita olim ſuburbanos amnes ſuppeditaſſe maximè ueri-
ſimile ſit. Solus ex Latinis Ambroſius Troctam nominauit, ſed eam, ut iam monui, intelligere o- *Trocta.*
portet, quæ à Trocta Aeliani diuerſiſsima ſit: ea enim marina eſt, delphinis infeſtiſsima. Non de- *Truttã nõ eſſe Lupum uariũ.*
fuerunt (*ut Iouius*) qui Lupũ uariũ ueterũ fuiſſe cenſuerint ex Columella, quũ Lupos ſine macula

Digitized by Google

piſcinis includi poſſe aſſeueret, aliosq; eſſe Lupos dicant, qui uarij appellantur, ut Lupi illi marini ſint qui amnes ſubeunt: uarij autem fluuiatiles, qui ſint Truttæ. Sed ea opinio ex eo facilè conuellitur, quòd de marinis tantùm mentionem faciat Columella, ijsq; qui in pretio haberentur. Postremò Lupos uarios ad eorum diſcrimen qui Plinio autore lanati à candore dicebantur dictos fuiſſe oſtendimus libro nono operis noſtri de piſcibus marinis. Vtrunq; mare noſtrũ nobis ſuppeditat, & utrunque illic expreſsimus.

F Truttæ, præſertim ſenioris, caro ſiccior eſt Salmonis carne, nec æquè friabilis, ideo concoctu difficilior. Sed quò puriores undas ſectantur, eò meliores ſunt. at quæ in lutoſis & ſtagnantibus aquis degunt, deteriores. Medicos audiui qui ſaxatilium marinorum loco, Truttas febricitantibus, aliisq; ægris edendas apponi iuberent, quorum ſententiam non probo. Quanuis enim Truttæ aduerſo torrentium impetu fatigentur, & inter ſaxa degant, permultùm tamen earum caro à ſaxatilium carne diſtat, quæ tenera eſt, & friabilis, leuis: quæq; facilè & concoquatur, & diſtribuatur, denicq; optimi ſucci. Sunt tamen Truttæ ſanis cibus gratiſsimus, & bonus, præſertim ſi calide nec diu aſſeruatæ edantur. Sunt qui eas non probant niſi ſtatim ac ex aqua eductæ ſunt, atq; adeò uiuæ in feruentem aquam conjciantur. Alij in ſartagine frigunt, & inter folia nucis iuglandis, aut alia odorata conſeruant.

DE TRVTTA MAGNA, VEL lacuſtri, (quam aliqui Salmonatam cognominãt,) Rondeletius.

Pro icone à Rondeletio exhibita, aliam à noſtro pictore factã, ſculptamq; dudũ ſuppoſuimus.

A TRVTTAS Salmones eſſe fluuiatiles uel lacuſtres nemo eſt qui negare poſsit, ſi has cũ Salmonibus marinis, qui flumina ſubeunt, diligentiùs contulerit: & partes omnes tum internas tum externas, uitam moresq; accuratiùs inſpexerit. Sed ut Salmonũ, ita Truttarũ diſcrimina quædam ſunt, à corporis colore uel maculis, & à loci uarietate ſumpta. Quæ enim in fluuijs rapidis & limpidis inueniuntur, non ſunt adeò maculoſæ: & magnitudine, ſucco, carnis colore & ſubſtantia multò inferiores ſunt ijs, quæ in magnis lacubus Italiæ, Germaniæ, Allobrogũ capiuntur: quæ Truttæ ſalmonatæ, id eſt in Salmonem uerſæ, & eodem carnis rubore, (uocantur.) De his nunc agimus, quales nobis ſuppeditat Lemanus lacus, quas Salmones lacuſtres uocabimus.

B Huiuſmodi igitur Trutta ad duũm triũm ue cubitorum magnitudinẽ accreſcit. Truttis alijs ſimilis uel Vmblæ (*ſimpliciter dictæ,*) uel Salmoni fœminæ, maximè roſtro recuruo: ſquamis minoribus quàm Salmo minúſque argenteis, ſed pluribus & frequentioribus maculis purpureis conſperſa. Pinnis, earum ſitu, maximè pinna dorſi poſteriore adipoſa, partibus internis, carnis ſubſtantiâ & colore Salmoni ſimillima. Tales truttæ permagnæ è lacu Lemano Lugdunum deferuntur, quas primo aſpectu nemo eſt uidendis Salmonibus aſſuetus, qui non Salmones eſſe contendat.

A *Trutta Salmonata an Sario Auſonij ſit, dubitat.* Auſonius in Moſella Sarionem piſcẽ medium facit inter Salmonem & eum qui Salar ab eo uocatur. Sitne Sario trutta noſtra, dubito: ſolam enim in magnitudine differentiã ſtatuere uidetur. Verſus eius ſunt:

Teq; inter geminas ſpecies, neutrumq; & utrunque,

Digitized by Google

Qui nec dum Salmo, nec iam Salar, ambiguusq;
Amborum medio Sario (*al' Fario*) intercepte ſub æuo.

In multis Galliæ fluminibus Truttæ cum ſenuerint, lacuſtres truttas æquant magnitudine. Aeſtate caro magis rubet.

Lacuſtribus & fluuiatilibus (*Truttis tum alijs tum Salmonatis*) pinguiores ſunt marini Salmones: in amnium dulcibus aquis ſaginati, citiusq; fatiant. Illæ carne ſunt ſiccíore, atq; hac maximè differentia inter ueſcendum ſecerni poſſunt. F

DE SALMONE LEMANI LACVS SIVE Vmbla, Rondeletius.

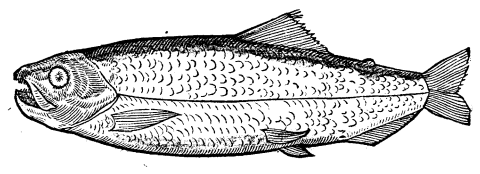

NVLLVM apud ueteres ſcriptores nomẽ reperi piſcis eius qui à Lemani lacus accolis Vmble dicitur. Ac ne quis nominis affinitate decipiatur, differt ab Vmbra piſce qui in Gardone Galliæ noſtræ Narbonenſis flumine capitur, quanuis ſit is quoq; in Truttarum ſiue Salmonum genere. Item ab eo eiuſdem nominis qui in Lado noſtro reperitur, qui Mugilis fluuiatilis ſpecies eſt. A *Vmbra aliuseſt piſcis, & ipſe truttis cognatus.*

Eſt igitur Vmbla, Lemani lacus Salmo, magno ore, non ſolùm in maxillis dentibus armato, ſed etiam ſex magnis in lingua. Corporis ſpecie, pinnarum numero ſituq; partibus internis Truttis uel Salmonibus ſimilis. Caput liueſcit. Branchiarum opercula argentei ſunt coloris, in extremo aurei. Hepate eſt carnoſo, in quo fel ſitum eſt. Carne eſt ſuaui, ſicca & dura cum ſenuerit. Aliquando duos cubitos longi huiuſmodi piſces à Lemano lacu Lugdunum aduehuntur. B. *Alius ſpecies mugilis.* (F)

DE ALTERO SALMONE LEMANI LACVS ſiue Vmbla altera, Rondeletius.

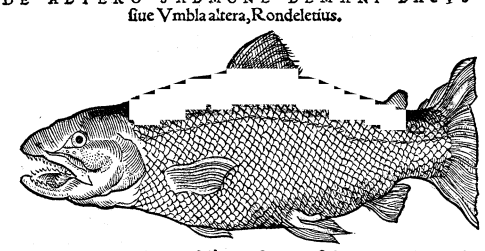

PISCES ualde inter ſeſe ſimiles non ſolùm tractatione, ſed etiam nomine coniunguntur, ut Thriſſæ, Trichides & Trichiæ: Sic ſimilis ſuperiori Vmblæ hic quem exhibemus, Vmbla etiam uocatur, ſed diſcriminis cauſa cognomen additum fuit. appellant enim Lemani lacus accolæ Vmble cheualier, fortaſſe ob magnitudinem, præſtantiam, & robur. neque uerò à ſuperiore ſolum differt uel ſexu, uel ætate, ut ex ſequenti deſcriptione perſpicuum fiet. A

Eſt igitur hic piſcis Salmonibus & Truttis, quæ uulgò Salmonatæ dicuntur, ſimilis: roſtro recuruo, (*Truttæ etiam lacuſtri ſcribit eſſe roſtrum recuruum,*) quo à ſuperiore differt: id enim longius habet & acutius. Maxillæ inferioris extremum incuruum in maxillam ſuperiorem, eius rei gratia excauatã, recipitur, utin Salmonibus uidere eſt. Maxillæ lineis multis diſtinctæ ſunt. Dorſum ex cæruleo nigricat. Venter aureo colore eſt. Hepar flaueſcit. in eo eſt fel. ſplẽ nigricat. Ventriculus gulæ ſubiectus eſt, longus, ſpiſſus: cuius innumerabiles ſunt appendices, quemadmodũ in ſuperiore. In inſignem magnitudinem accreſcit. B

Carne eſt ſicca & dura. in aſſulas diuiditur: quæ caryophyllis confixæ in craticula aſſantur, & oleo ſiue butyro irrigantur. Paratur etiam hic piſcis Truttæ modo. Caput maximè commendatur, ut Salmonis. F

Digitized by Google

DE TRVTTA FLVVIATILI, BELLONIVS. IPSE

Salarem Ausonij nominat. Nos supra de Salare scripsimus suo ordine, quæ aliorum, quæ nostra sit sententia.

C Trutta est piscis fluuiatilis, Trocta uerò marinus. Trutta præterea eos riuos subit, qui magno impetu feruntur: unde sæpius miratus sum (cùm alpes conscenderē) etiam in ipsis ferè montium Sanesij & Iuniperorum iugis, Truttas in torrentibus ab indigenis capi solere: nam eos pisces aduersos amnes scandere, uel è præruptissimis magno impetu decidentibus aquis delabi persępe ui
F sum est: quibus in locis rarò pedales fiunt, atq; illic castigatiores ad esum fieri, & ægrotorum corpora magis sana, ob agitationem atq; exercitationem reddere creduntur. At, quę stagnantibus aquis ac quiescentibus fluuijs degunt, in maiorem uastitatem extuberant.

B Porrò Saxatilium piscium classis est Trutta: habentq; Truttæ ferè omnes peculiarem appendicem siue apophysim iuxta caudam, quam eandem Salmones utriq;, Sariones, Vmbræ, Lauareti, Carpiones, Epelangi, Thymali, Emblones, Humblæ, & quidam alij habere conspiciuntur. Pinnæ sunt illis ad latera frequentissimis maculis consperſæ, nunc subluteis, nunc subliuidis, sed rarioribus quàm in Sarione, frequentiùs tamē purpureis: quas Ausonius etiam ei tribuit hoc uer

Colorum diuersitas. su: Purpureisq; salar stellatus tergora guttis. Quod autem Trutta multigena sit, id quidem ex stellis statui uix potest: Nam diuersi amnes eiusdem generis pisces diuerso modo pictos habent. Ex Rilla enim flumine Neustriæ, Truttas uarijs notis pictas uideas, alijs atq; alijs multùm diuersas, tametsi in eodem tractu ceperis. Quod & in aliarum quoq; regionum piscibus obseruari potest. Trutta magnam non fert in summo tergore pinnā, sed ijsdem maculis, quibus corpus, consperſam. Pinnas duas sub uentre superiori tergoris oppositas, & duas ad radices branchiarum, unam iterum uersus caudam, proximè ad anum. Squamis integitur tenuibus: lineaq; multùm conspicua, à branchijs per latera medium corpus intersecat: oculos habet rubentes, linguam dentibus numero senis uncinatam, & oris rictum dentibus bene munitum, ut quinq; horum ordines in superiori parte palati facilè dinumerare possis; branchias utrinq; quaternas: Cor illi est trigo-
(C) num, grandis stomachus. Phryganijs, deiectamentisq; uescitur. Pylorus tam multis apophysibus obsessus est, ut eas dinumerare non possis: tamen expertus ultra centum inesse comperies. Hepar habet pallidum & sine lobis. Intestina ter tantùm reflectuntur. Aruernos, Burgundio-
Vbi. nes ac Picardos aut Belgas, adde etiam Gebennenses honorat, à quibus ad nos adfertur, magnisq; habetur in delicijs.

DE TRVTTA SALMONATA, BELLONIVS.

B Est & in Truttis (de quibus mox agemus) conspicua quædam differentia. Etenim qui huius generis piscium duos uel tres pedes excedunt, uarijsq; ac rubris lituris consperſi apparent, regales uel Francæ dicuntur: quas si cum paruis Salmonibus conferas, nihil discriminis interesse comperies, præter purpureas maculas, quas in lateribus tam copiosas non habent Salmones. Est ergo Salmonata trutta, quidpiam medium inter Salmonem & uulgarem truttam, quam non inepte Sarionem Ausonius appellasse uidetur.

Itaq; Sarionem hoc esse interpretor, quòd Gallicè Truitte Saulmonnee nuncupamus. Truttis quidem grandior est, & copiosioribus maculis consperſus, Salmone autem minor: sed cuius caput ad Salmonem accedit, eandemq; carunculam carneam, eandem caudam, easdemq; pinnas ac squamas habet, sed pluribus lituris consperſas. Porrò internam Sarionis anatomen præcedenti, quod de Trutta est, capite uidebis.

DE VMBLA VEL HVMBLA, BELLONIVS.

A Diuersa est ab Vmbra, quæ etiam litera mutata, Vmbla uulgò dicitur, eademq; huius piscis
B esset cum Truttis figura, nisi gracilitate, longitudine ac colore ab his dissideret. Eorundem lacuum est incola quorum & Vmbra. Nullis suggillatur lituris, quibus tamen uterq; Salmo, Trutta, Sario & Carpio uariantur. Colore est magis argenteo, quàm Vmbra. Vnica est & parua eius tergoris pinna. branchiam (*fortè pinnam uoluit dicere: nam de branchijs infrà dicet.*) habet iuxta uentrem utrinq; unam: duas sub uentre huic oppositas, omnes sine aculeis. Vltimæ piscem in duas æquales partes intersecant: sed pars quæ ad caput uergit, paulò longior est. Eius cutis adeò glabra est, ut squamis carere uideatur. Tergus præ multo liuore opacum apparet: uenter prę albedine uti argentum micat. Eam apophysim etiam habet carnosam supra caudam, quam Vmbræ, Lauareti, Salmones, Sariones, Thymali, Carpiones, Epelangi & Truttæ habēt. Quaternis prædita est dentium ordinibus in palato, serpentium more. Linguam ostendit aduncis in gyrum dentibus, crenatis, exertis, & hamatis senis, uel eò pluribus communitam, pręter quos maxilla etiam inferior paruulis alijs exertis & parum falcatis in ambitum uallatur: branchias habet utrinque quatuor. Latera eius uirgula recta secantur utrinq; per medium corpus, parum repanda uersus uentrem, quam à capite ad caudam usq; protensam habet.

C Carniuorus est piscis: quisquilijs & phryganijs, piscículis, caridibus & huiusmodi spurcitijs ue
scitur. Pinguis apud Allobroges capitur, ac pastitio includitur: tantiq; fit, quanti ditiorum bursa æstimare potest. Porrò interna eius anatome cum Trutta omnino conuenit.

TRV-

Digitized by Google

TRVTTARVM, (SEV FARIONVM, AVT PYrûntum) generis diuiſio.

TRVTTARVM ALIAE SVNT

Fluuiatiles — Lacuſtres.

Fluuiatiles aliæ ſunt:

- Paruæ, albæ, in Santonum & Boiorum fluuijs. cubiti magnitudinem uix attingũt, capite mugilis ferè, &c. Rondeletius. **Bachforen.**
- a. Maiores, flauæ, in Erari.
- b. Subnigræ, maculis rubentibus. colorem illum (inquit Rondeletius) ex ſenio contrahi exiſtimo. eæ enim omnium maximæ ſunt, & lacuſtribus illis ſimiles quæ Truttæ ſalmonatæ uocãtur. Hæ in riuis Miſniæ **Lachßforen** appellãtur, compoſito à Salmone & trutta uocabulo, carne rubente, maculis aureis: (unde alicubi, ni fallor, etiam **Goldforen** appellantur, alibi **Schwartzforen**) quæ in cęteris uulgaribus truttis nigricant, ut Miſenus quidam ad me ſcripſit. Agricola truttas nigris maculis reperiri annotauit ad Suarceburgum Miſenę oppidum in fluuio cognomento Nigro, &c.
- a. b. Eas quæ flaueſcunt & nigricant ab albis differre comperio, quòd illis roſtrum ſit acutius, & ueluti in fronte macula nigra. præterea albæ minores ſunt, & carne minùs flaueſcente.
- Rottela uel Hucha dicta Germanis circa Auguſtam. eadem fortè alibi **Teichforen** dicta, id eſt, Trutta piſcinaria.
- Salmo etiã fluuiatilis quædã Trutta uideri poteſt. } Sed hi ambigunt inter fluuiatiles & marinos.
- Item Eperlanus. }
- Salmarinus circa Tridentum dictus proculdubio Trutta quædam fluuiatilis eſt.

Lacuſtres ſunt, ut

- Trutta magna uel ſalmonata, in magnis lacubus. Salmonem lacuſtrem dixeris. **Seeforine** { **Grundforine** / **Schwabforine**
- Carpio Benaci.
- Vmblæ uulgò dictæ:
  - Minor, in lacu Tigurino, & alijs. **Rötele.** — Differũt hæ à cęteris truttis omnib. cũ aliàs, tum quòd carnẽ longè molliorẽ habent: in minore Vmbla, etiam lapillos in cerebro obſeruaui.
  - Media, in Lucernenſi & Lemano, **Rooren.**
  - Maior, quã in Lemano equeſtrẽ cognominant, **groß Rooren.**

Quæ diximus Truttarũ genera dentes habent. ſunt aũt & alij piſces Truttis cognati, ſed abſq; dentibus, ut Lauareti & ſimiles lacuſtres, (nos Albulas nominauimus in A. elemento:) in fluuijs uerò Thymallus, et Vmbra fl. Lauareti quidẽ & thymalli carnis ſubſtantia quoq; à Truttis multùm differunt, magis friabili, candidiore, ſalubriore: item ſquamis, & quòd lapillos in capite habent, Lauareti ac Thymalli.

Quòd Trutta multigena ſit, id quidẽ ex ſtellis (*punctorũ uarietate*) ſtatui uix poteſt. nam diuerſi amnes eiuſdem generis piſces diuerſo modo pictos habent, quanuis in eodem tractu capiantur interdum, ut Rilla Neuſtriæ fluuius, Bellonius.

COROLLARIVM I. DE TRVTTA FLVVIATILI: ET quædam de Truttis ſimpliciter uel in genere.

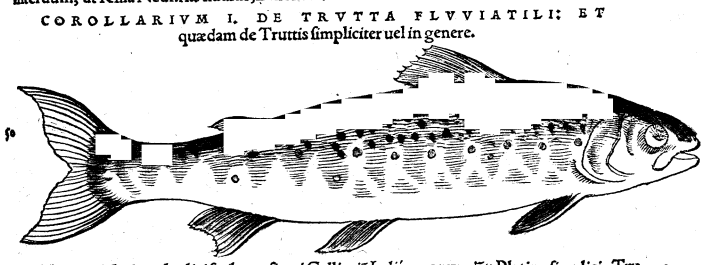

Truttam plerique t. duplici ſcribunt, ſicuti Galli etiã Italiq; pronunciãt: Platina ſimplici. Trutas (inquit) à trudẽdo quaſi truſiles lingua uernacula dictas puto. ſemper enim in aduerſum & impetuoſum flumẽ truta nitit, aduenientes undas ſuperare cõtendens. Scoppa grãmaticus Italus torentinã nominat, ſine authore, mallẽr. duplici, ut à torrentibus nomẽ deducat. in his enim & riuis montanis abundat. Germanis **trut**, gratũ ac deſideratũ ſignificat. & quanq; ipſi aliud (ut dice-

mus) huius piſcis nomẽ uſurpant, potuerũt tamen ab ipſis, ut & alia quædã olim, Itali & Galli hoc nomen mutuari, quo tempore Gothi prævalebant. Noſtri ſpeciẽ truttæ lacuſtris, quã Galli Vmblam, à rubicundo colore, Roore nominãt: à quo colore, ſiue ſimpliciter, ſiue propter maculas in pleriſq; aut carnẽ in aliquibus, rubentes, genus totũ Rotta, uel t. præpoſito Trotta, ut Itali proferunt, denominari potuit. ¶ Truttæ nullam in ueteribus ſcriptis memoriã extare Grapaldus miratur. De truta non uideo quid ſit, niſi troctam quis uocet. ita enim piſcem nominat Ambroſius in Hexamero, itemq; Aelianus, ſed inter marinos, Hermolaus Barb. in epiſtolis Politiani. Verùm Ambroſius truttã nominat, non troctam. Aeliani uerò τρώκτης (troctes maſc. genere) nõ aliter eſt q̃ amia. ¶ Qui nuper ex Germanis truttã, ueterum auratam eſſe coniecerunt, ex ipſa aura tæ hiſtoria manifeſtiſsimè redarguunt. Aliqui percam fluuiatilẽ Auſonij, putarunt eſſe truttã, q̃ & in delicijs habeatur, & phercha ferè à Germanis dicatur: ſed ij quidẽ decipiuntur, Maſſar. Carolus Figulus ut Thedonem Auſonij (de quo ſcripſimus ſuprà in Capitone A.) ſuſpicaretur eſſe truttam, neſcio unde inducí potuerit, niſi aliquam fortè literarum ſimilitudinem ſomniárit: quæ ut nulla eſt, ita ſi uel maxima eſſet, nihil concluderet, hoc etiam abſurdũ q̃ eundem piſcem, non modò Thedonem, (cuius tamen ſeorſim Auſonius meminit,) ſed ſalarẽ quoq; & Farionẽ ab Auſonio uocarí putat. Scio Gillium & alios quoſdã uiros doctos, ſalarẽ Auſonij pro trutta habere. ego omnino ſalarẽ pro ſalmone paruo accipio: ut cõueniat ei hic uerſus, Qui nec dũ ſalmo, nec iã ſalar, ambiguusq; Amborũ medio fario (al' ſario) intercepte ſub ęuo: & nomẽ Germanicũ Sälmling. nã quod pro trutta argumentũ ipſi adferunt, Purpureiſq; ſalar ſtellatus tergora guttis, nõ minùs ſalmoni paruo q̃ truttæ cõuenit: uterq; aũt in Moſella reperitur: etſi Saluianus dempta trutta, quæ in Moſella ſatis frequẽs ſit, nullũ reperiri piſcẽ in eo flumine dicat, cuius tergora ſtellata ſint purpureis guttis. Farionẽ quidẽ (uel, ut plerìq; legũt, Sarionẽ) truttã lacuſtrẽ uel ſalmonatã ut uulgò aliqui nominãt, Bellonius & Rondeletius eſſe ſuſpicantur: q̃ ea ut Auſonius ſcribit, magnitudine inter ſalarẽ & ſalmonẽ media ſit, ſed ſalarem nõ rectè pro trutta fl. interpretantur: & cogitare debebant Auſoniũ de Moſellæ fluuij piſcibus loquí: truttã uerò ſalmonatã, piſcem eſſe lacuſtrẽ, non fluuiatilẽ. itaq; ego ut ſalarem, ſalmonẽ paruũ interpretor: ita farionem, ſimpliciter truttã, ſiue truttam fluuiatilẽ. ex hac enim ætatis progreſſu ſalmonẽ fieri Auſonius exiſtimaſſe uidetur, uulgarem quorundã perſuaſionẽ ſecutus. nam & obſcurus quidã author, cuius de animalibus ſcripta extãt: Trutta (inquit) ut fertur, quandiu minoris ætatis & corporis exiſtit, in aquis tantùm dulcibus nutritur: cum autem excreuerit, & deſcendẽs uſq; ad confinia maris de ſalſedine eius biberit, ſalmo efficitur: quod tamen uerum eſſe nequaquam ab omnibus aſſeritur, Sic ille. Ergo ſi ſalarem & farionem, pro ijs quos dixí piſcibus accipiamus, ſimplex fuerit Auſonij error, è farione, id eſt trutta, ſalmonem fieri putantis, ut & alij quidam. Sin ſalarem, truttam: farionem uerò truttam ſalmonatam fecerimus, duplex illius error fuerit: tanquam è trutta fluuiatili, ſalmonata quæ lacuſtris eſt, naſcatur: & rurſus è ſalmonata, ſalmo: quorum utrunque ut falſum eſt, ita nec hodie à quoquam perìto creditur, nec olim tam imperitos fuiſſe homines puto, qui ita iudicarint. Fario etiam (ſi ita potiùs ſcribendum eſt quàm ſario, ut Figulus & alij quidam rentur,) ipſo nomine ad uulgarem Germanis truttæ nomenclaturam accedit. Aliqui Truttã Latinè Varium uocant: quod nomen ſimiliter & cum Germanico facit, & punctorum in hoc piſce uarietatem denotat. alij maiorem Varium: ut alium diuerſi generis piſciculum, Variũ minorem: de quo in Corollario de Phoxinis diximus. Galli enim Veronum nuncupant. Ab hoc etiam diuerſum piſcẽ, gobium fluuiatilem Auſonij, uarium & maculoſum, Placentini Varon, Mediolanenſes Vairon appellãt. Alius etiam Græcorum eſt pœcilias à uarietate dictus. Quamobrem ut declinemus homonymiam, truttam Varij nomine uocare non placet: ut neque turturis: quod nomen recentiores quidam ei attribuunt, ſine authore: cum paſtinaca etiam marina ſuperioribus ſeculis turtur appellata fuerit. ¶ Iouius ſuſpicabatur luporum alios ſine macula, id eſt marinos eſſe: qui & amnes ſubeant: alios uarios à Columella dictos, hoc eſt, fluuiatiles, qui dulcibus in aquis generentur, Truttas nempe, unde & Truttã (inquit) ab aliquibus inglorijs authoribus Variũ maiorẽ appellarí uidemus. Certè trocta admodum uaria eſt, nigricantibus (*de lacuſtri ſentire uidetur: nam fluuiatiles raræ uel raris in locis maculis nigricantibus inueniuntur*) maculis totum dorſum ſpecioſè pingentibus. Spigolæ uerò (*uulgò dicti, id eſt, Lupi marini ſine macula*) unicolores potiùs arcq; argenteæ eſſe uidentur. quanquam & ipſæ uelutí ad retinendam Lupini generis appellationem ſubatris punctis, ſed minoribus & languidioribus, quàm in Truttis uideamus, notatæ ſint. neq; enim arbitrandum eſt Columellã per lupos traductos in Ciminũ & Sabatinũ lacus, uel Truttas, uel Lucios intelligere uoluiſſe. ſuperuacaneũ enim fuiſſet Truttas indidiſſe, quarum maximã copiam ſuburbani amnes omni tempore ſuggererent, ut ex Reatinis, Sublaqueanisq;, ut ex ipſo Tyburtino Aniene quotidie uidemus. Præterea neq; Romanæ luxuriæ, neq; admirabilioris magnificentiæ fuiſſet alios q̃ pelagios piſces illis in lacubus diſſeminaſſe. de marinis enim Columella loquebatur, et quidem nobiliſsimis, ut de auratis et murenis ſimul cũ lupis ipſis clarè teſtatus eſt: quos tamẽ omnes deficiẽte paulatim eorũ ſobole, quũ diu naturæ repugnare nequiuerint, penitus interiiſſe manifeſtè uidemus. Improbũq; illud factũ & dictũ luxurioſum Philippi apud Caſsinatẽ hoſpitẽ, certiſsimã facit cõiecturã, lupũ illũ, quẽ ut inſulſiſsimi ſaporis expuerat, & pbro ſubìde ſuerat pſecutus fuiſſe

Auruta.
Perca fluuiat.
Thedo.
Salar.
Fario.
Varius.
Turtur.
Lupus uarius.

fuiſſe Truttam: quum in illis amnibus Caſsinatium, Soranorũ & Arpinatium Truttæ plurimæ capiantur, quas Spigolis Tyberinis pinguioribus minimè comparandas Philippus eſſe iudicabat. Plinius quoq; aliquos lupos à candore lanatos appellari dicit, & illud quidem propriè & eruditè. nam lupos, id eſt, truttas in uniuerſum ſecundum carnes rubeſcere: Spigolas autem pelagias pariter ac Tyberinas inſigni candore albicare clariſsimè conſtat. Cæterùm truttam non facilè in Tyberi reperies, ſicuti nec ipſam Spigolam aliis in amnibus urbi propinquis, Hucuſq; Iouius: cuius ſententiæ etiam Saluianus ſuffragatur. ¶ Truttæ piſcis Græcorum nemo (quod quidẽ ſciam) mentionem fecit, inquit Saluianus. Latinorũ uerò etſi nonnulli meminerint, non omnes tamen eodem eum uocarunt nomine. Columella enim inquiens: Tum ſine macula (nam ſunt & uarij) lupos includemus: Lupos uarios truttas noſtras uocare uidetur. Nam uti nullum luporũ maculis ita inſignitum uidemus, ut uarius dici poſsit: ſic piſciũ, qui macularum ratione, quibus depicti ſunt, uarij uocari merentur, nullus eſt, qui propiùs quàm trutta ad lupi accedat ſimilitudinẽ. Verùm ne ſolis uideamur coniecturis inniti, Iſidorum Hiſpalenſem, in recenſendis rerum nominibus, quibus tempeſtate ſua utebantur (uixit autem plus octingentis ab hinc annis) teſtẽ haud contemnendũ conſulamus. Cum enim ſcribat: Piſciũ nonnulli à colore appellantur, ut Vmbræ, quia colore umbræ ſunt: & Auratæ, quia in capite auri colorẽ habent: & Varij, à uarietate, quos uulgò Truttas uocant: apertiſsimè noſtræ ſubſcribit opinioni. Hic tamen (ne quiſpiã nominum decipiatur ſimilitudine) animaduerti debet, piſcẽ etiam illum Πυγελῶρ, quem alij aſteriã, id eſt, ſtellarem uocãt, ποικίλον, hoc eſt, uariũ uocari ab Athenæo: (*cognominatur is potiùs, quàm uocatur uarius*: Pauſaniãq; & Euſtathium piſcem quendã uocalẽ in Aorno fluuio repertũ, ποικιλίαν. i. uarium uocari, ſcriptum reliquiſſe: ut latiùs octogeſima prima pertractabimus hiſtoria. (*Atqui in ea hiſtoria Saluianus de turdo ſcribens, ἀωλίλω cognominari meminit: ut & coracinum ἀωλίνῳ, & ſcarum ἀώλῳ, id eſt uarium. de pœcilia nihil. nos de pœcilia ſuo loco, P. elemento ſcripſimus, & eum piſcem eſſe docuimus, quem Beiſcerum Germani uocant, &c.*) Præterea Plinius Valerianus ille qui librum de morbis atq; remedijs conſcripſit, lib. 5. de re. med. cap. 43. Truttum uocauit, dicens: Piſces de flumine, qui petram habent, ut Trutti, Squalei, comede. (ego Truttæ & Squali legerim.) Deinde D. etiã Ambroſius Truttam appellauit, ſimiliter ut Iſidorus, uulgarẽ nomenclaturã eſſe teſtatus, his uerbis: Piſcium alij oua generant, ut ij quos truttas uocant. (*Iſidori uerba iam antè recitata ſunt.*) Hæc Saluianus. Alexander Benedictus tempore peſtis cõmendat labracem piſcẽ, quem uulgò (inquit) Variolum nominant. Et mox, In hoc genere & truttam fluuiatilẽ ob ſimilitudinem poſuerim. Nominarat autem priùs lupum tum marinũ, tum fluuiatilem, duplici errore. nam cum labrax Græcorũ non alius quàm lupus marinus ſit, ipſe diſiunxit: & Lucium uulgò dictum fluuiatilẽ piſcem lupum eſſe arbitratus. Lucium marinum etiã (neſcio quem piſcem, alij enim ſphyrænã, alij genus aſelli, alij fortè aliũ ſic uocant) uulgò dictum, Lupum marinũ appellauit. ¶ Truttas noſtras non eſſe lupos uarios, ſeu maculatos, Rondeletius docet, tum in Lupi, tum in Truttæ fluuiatilis hiſtoria. cuius ego ſententiam contra Iouium & Saluianũ defenderim. Saluianus Iſidori uerbis nititur, quæ ſunt: Piſcium nonnulli à colore appellantur, ut Varij à uarietate, quos uulgò truttas uocant. ſed aliud eſt uarios dicere, aliud Lupos uarios. Equidem Iſidori ſeculo piſces qui uulgò nominabantur Truttæ, ſicut hodieq; Gallis & Italis, à literatis hoc ceu barbaricum nomen aſpernatis, Varios uocari ſolitos credo, non tamen priſcis Latinis idem nomen pro hoc piſce in uſu fuiſſe. Aelianus tamen libri de animalibus 17. cap. 1. in Aſtræo Macedoniæ fluuio piſces colore uario diſtinctos, (τὴν χρόαν κατασίκτους,) nomine ab incolis Macedonibus interrogando, gigni referens: qui peculiares quaſdã illi fluuio muſcas, circa ſummã aquam uolitantes, appetant: truttas intelligere mihi uidetur: utpote piſces fluuiatiles, uarios, & muſcarum etiã, ſicut & aliorum uermiũ, appetentes. poſſunt autẽ facilè, cum ſaltu ualeant præ cæteris piſcibus, muſcas quoq; extra aquam uolitantes arripere. Addit Aelianus piſcatores pro his muſcis purpuraſcente lana hamum ueſtire, & gallinaceas pennas duas cerei coloris addere, ut piſces decipiant, ſicut referemus in E. qualibus dolis hodie etiãnum ad piſces quoſdam capiendos utuntur, thymallos præcipuè & truttas: Vide infrà in E. Græcũ equidem uetus truttæ nomen, tum Aeliano, tum uiris hactenus eruditis & ἀνωμαστοθήρας ignoratũ omnibus, primus ego noſtro ſeculo deprehendiſſe mihi uideor: ut ſuprà etiam oſtendi, elemento P. ſub finem paginæ 927. hìc aliqua ex parte repetam, non ſine auctario philologiæ. Mneſitheus apud Athenæum libro 8. truttas appellauit pyrũntas. Ex fluuiatilibus (inquit) optimi ſunt, qui in rapidiſsimis fluuijs uerſantẽ, ut pyrũntes, (οἱ τε πυρῶντες: malim ὡς οἱ πυρῶντες.) Hi enim non gignuntur niſi in rapidis ac gelidis fluuijs, & facilius quàm cæteri fluuiatiles concoquuntur, Hæc ille. Natalis de Comitibus, nimiùm plerunq; fidus interpres, οἱ τε πυρῶντες legit: & tranſtulit, quiq; rubeſcunt. mihi placet ſubſtantiuũ eſſe nomen, quo piſces quorum meminit, tanquã eorum qui uel præ cæteris præcipites ac gelidas aquas ſequantur, appellentur. meritò autẽ pyrũntas, id eſt, truttas præcipuè nominauit. has enim ſcio in fluuijs quibuſdam ſeu riuis montanis aſperioribus, ubi nullus aliùs piſcis uiuit, (ſiue propter locorum frigiditatem, ſiue potiùs præcipitia,) ſolas reperiri: ut dicam in C. Πυρόω uerbum actiuum, urere, incendere, uel igne examinare ſignificat. inde participium πυρῶντες formari poteſt, à recto πυρόων. Πυρῶντες uerò piſces nomen eſt ſubſtantiuum à recto πυρόως, qui contractius effertur πυρῶς: & uel adiectiuè calidum, ignitum, rutilum ſignificat;

Truttæ nomen Iſidori Hiſp. al. ſeculo.

Varius nomen, aut cognomen diuerſorum piſcium.

Pyrũs.

uel ſubſtãtiuè accipitur pro ſtella Martis, quæ rutilat colore: pro trutta piſce rutilo. pro ſtella enim ſubaudiri poteſt ἀστὴρ, pro piſce ἰχθύς. Sic & placentarum nomina in ους, uel οῦς contractè, Græci habent: ut genus, πλακοῦς: ut ſpecies, τυρόεις, πυραμόεις, σησαμόεις: ſubauditur autem ἄρτος, id eſt panis. ὁ πόεις ciuitatis nomen eſt, Σιμόεις fluuius. & hæc quidem contrahuntur ferè. alia non item, ut ὄφεις, & λαφόεις, ni fallor. ut nec ea quorum antepenultima cum ſit longa, in penultima quoq; pro o. breui, o. magnum accipiunt, quale eſt ὠτώεις, quod annotauit Euſtathius. A maſculinis in ους, fœminina terminatio fit in ουσα, contractè ῶσα, uel Atticè ῆτις, ut μολιτοῆτις, οἰνοῆτις. quo exemplo truttam noſtram non ſolum maſculino gen. pyrũnta, ſed etiam fœminino pyrũſſam aut pyrũttam nominare licebit: & quidem ad Latinam inflexionem commodiũs. Videri ſanè poteſt Germanicum etiam nomen **Fórne**/quaſi **Fürine** ab igne factũ, hoc eſt rutilãtibus igneo colore maculis: quanquam & caro in nonnullis eodem colore ſit. Quòd ſi quis Germanicum nomen à Latino uarius deducere malit, non refragabor: hoc tamẽ audiet, præſtare Germanicis nominibus de ſua lingua originem petere, præſertim cum pleroſque alios piſces proprijs ſuæ linguæ uocabulis Germani appellent.

Pyrunta.

Vulgaria.

Truttæ Italicum nomen eſt Trotta, uel Truta: Trutala, circa Larium lacum, ut audio, diminutiuum. Gallicum & Sabaudicum Troutte, uel potiùs Truitte. Rhæti qui Italica lingua corrupta utuntur, Criues appellant. ¶ Germani alijs in locis aliter atq; aliter proferunt, **ein Forc/Forhen/Fórine/Forel/Forell**: plericq; primam per f. paucí per u. conſonantem ſcribunt. Habent & compoſita nomina, **Bachforen**, à riuo: **Waldforen**, à ſylua: **Schwartzforen**, à colore nigro. **Goldforen**, ab aureo, uel rubente, carnis & punctorũ nimirũ. **Lachsforen**, à media inter ſalmonem & truttã ſpecie. Vide in B. **Seeforen**, à lacubus: in quibus alij profundiùs degunt, **Grundforen** uocant noſtri: alij propiùs ſummam aquam, **Schwabforen**. Videri autem poteſt (ut ſuprà dixi) **Foren** dictus quaſi **Füren**, à colore igneo, uel origine Latina, quaſi uarius aut uariolus: ut & lupi piſces uarij, à punctorum uarietate nominantur aut cognominantur, uel à uoracitate: unde & truttam aliqui, quaſi trociam, quòd Græcis uoracem ſignificat, appellatam putarunt. Aliqui **Vorhelle** ſcribunt, & per iocum etiam **Vorhenne** pronunciant, quod gallinis, quas **Hennen** Germani uocant, in cibo præferatur hic piſcis ab iis qui palato ſeruiunt. Inter ludicras piſcium nomenclaturas, truttam nominis argutа alluſione, & quoniam in montium ac ſyluarum fluminibus degit, inuenio cognominari **ein Forſter**. **Ein Forel iſt ein Forſter**. nam ut Gallis Foreſt, ſic **Forſt** Germanis ſyluam ſignificat: **Forſter** uerò ſyluæ cuſtodem aut præfectũ. Sigiſmundus Gelenius farionem interpretatur Germanicè **Pfarh**, neſcio quàm probè, uel ubi uſitato nomine. Cæterùm alius eſt piſcis quem Germani quidam uocant **Furn** uel **Fürn**, nempe Capito fluuiatilis. Circa Acronium uerò lacum, leuciſcum fl. illum, quem Gali Gardonem, noſtri **Schwal** appellant, paruulũ adhuc uocãt **ein Forenfiſch**, (alibi **Fürnling**:) maiorẽ **ein Gnitt**, tandẽ **ein Furn**.

Trutarum nomina & differentiæ apud Anglos.

Truttam Angli uocant **a Trute**, uel **Trowt**. Trutarum in Anglia (ut uir doctiſſimus Guil. Turnerus ad me ſcripſit) duo genera reperiuntur. Alterum, quod Auſonij ſalar (*nimirum & ipſe, ut Gillius & alij, ſalaris nomine truttam ſl. ſimpliciter accepit*) eſt, à Northumbrienſibus meis uocatur **a Butrutrout**, (*Germanico fortè Fore & Gallico Troutte, unius piſcis nominibus in unum confuſis. ex his enim duabus linguis Anglica ferè conſtat hodie.*) Ad hoc genus alia ſpecies referri poteſt, truta illa quæ uocatur **an Allerfanght**, hic piſcis quàm alter (*ſuperior*) uentre magis prominulo eſt, & per omnia craſſior, & maxima ex parte, ut ille in locis uadoſis & non ita profundis: ita hic in profundioribus torrentium & fluuiorum locis, ſub alnorum radicibus, quæ ad ripas fluuiorum naſcuntur, interdiu deliteſcit. Atq; ideo ab alno, quæ noſtra lingua uocatur **alder** uel **aller**, nomẽ ſibi ſortitus eſt. Alterum truttæ genus in Northumbria uocamus **a Bulltrout**, hoc eſt trutam taurinam, ab inſigni magnitudine qua alias trutas ſuperat. cubito enim aliquando longior reperitur. craſſior eſt ſalmone pro ratione ſuæ magnitudinis, ſed capite, ſi rectè memini, breuiori. Caro eſt q; ſalmonis multò ſiccior, & friabilior, & multorum palatis gratior. Accepi eandẽ in alijs Britanniæ regionibus uocari **a Graytrout**, & alijs **a Skurf**. Eſt & in Anglia à trutarum forma non multùm abludens, quem à colore cinereo uocamus **a Graylyng**. Eundem audio alicubi **Umber** nominari. idem, ni ſi fallor, piſcis eſt, quẽ uos uocatis **ein Aeſch**. Hæc Turnerus. ¶ A trutta longè differt piſcis, quẽ Germani quidam **Rutte** uocant, noſtri **Triſch**.

Truttam Poloni indigetant Pſtrak, Bohemi Pſtruh. ¶ In Malaca Indiæ regione Truttam Caiuba uocant, Scaliger.

B In Malaca Indiæ regione magna Truttarum copia eſt, Scaliger. In lacubus montanis quos Atheſis facit, capiuntur truttæ nigricantes, & aliæ auricolores (punctis nimirum,) has **Goldforen** uocant, illas **Schwartzforen**. Salares (*Trutta*) ſubnigris maculis reperiuntur in Miſena, & in riuis ad Crotendorfum, (non procul ab Annebergo) & in fluuiolo quem Nigrã aquam appellant, (non procul à Zuicca,) qui Suarceburgum (Miſenæ oppidum) præterfluens in Muldam infunditur, Ge. Agricola. Eſt & Rutlinga Sueuiæ oppidum: quod præterlabitur fluuius, qui Truttas nigricãtes, ſed maculis rubẽtes alit, in cibo lautas. Similes his ſunt in riuo Martiæ ſylua 6 prope monaſteriũ S. Blaſij. Apud Miſenos Germanos **Lachsforen** appellãtur truttæ quædã, nomine ex ſalmone & trutta compoſito: quarum caro rubet ita ut ſalmonum, palato quàm cæterarum

terarum gratior. pinguntur autem maculis aureis, cæteræ uulgares nigris apud eos. Hæ ſunt nimirum quas Rondeletius ſubnigras eſſe dicit, maculis rubentibus. ſed colorem illum (inquit) ex ſenio contrahi exiſtimo. eæ enim omnium maximæ ſunt, & lacuſtribus illis ſimiles, quæ truttæ ſalmonatæ uocantur. Eædem nimirum ſunt quas Germani alicubi Goldforen appellant. In lacu Suerinenſi Lachßforel dictos piſces punctis nigris notatos haberi audio: & apud Carinthios ipſos quoq; ſalmones ſimiliter appellari. Sunt ſanè multa truttæ & ſalmoni communia: nempe forma tota, & corporis partes externæ internæq; : caro rubicunda, ſquamæ exiles, maculæ ſeu puncta, magnitudo, formæ mutatio circa roſtrum præſertim ac ſimul nominis, in truttis Salmonatis peculiariter: aſcenſus ad ſummas aquas, ſaltuum uis & agilitas, ſuauitas in cibo. quamobrem non eſt mirum ſi ex truttis illis, quas Lachßforen appellãt, aliqui ætatis progreſſu ſalmones fieri putauerunt. ¶ De coloribus & aliis Truttarũ differentijs, ſuprà etiã in A. quædã retulimus. Audio in Germania alicubi nuper Truttã flaui coloris captã pleriſq; admirationi fuiſſe. ¶ Fœminam aiunt in omni piſciũ genere maiorem eſſe, excepta trutta. Piſcium fœminæ, inquit Plinius, maiores ſunt q̃ mares. ¶ Trutta ſquamas habet ut ſalmo, & carnes ſimillimas, rubentes, idq; æſtate tantùm, uel potiùs à Iulio menſe uſq; ad Nouembrẽ: hyeme uerò albas. Maculis in dorſo (*lateribus*) croceis atq; ſanguineis (aĩ croceis, & ruffis & nigris) uariatur, Albertus & Author de Nat. rerum. Extrinſecus uaria eſt, intrinſecus rubet. Fertur autem quandiu minor ætate & corpore fuerit, in dulcibus tantùm aquis uiuere, & truttam uocari: adultam uerò ad cõfinia maris deſcendere, & ſalmonem efficí: quod tamen uerum eſſe nequaquam ab omnibus aſſeritur, Innominatus. ¶ Forma omnibus truttis communis eſt; omnes etiam ſex dentes in lingua habent, & certo ordine diſpoſitos: ſcilicet duos antè, totidem in medio ad latera poſitos, reliquos iuxta radicem, Cardanus. ¶ Trutta (inquit Saluianus) corporis forma Lupo perſimilis eſt: roſtro tamen minùs extento, magis retuſo, ac paulùm incuruo: ore etiam paulò minori, ſed quamplurimis & acutiſſimis dẽtibus, tũ in maxillis multiplici ordine, tum in lingua diſpoſitis, dẽticulato. Piſcis totus ex albo flaueſcit: maculis modò purpureis, modò nigricantibus, dorſum ac latera ſpecioſè pingentibus. ¶ Trocta (*Trutta*) maculis rubris paſsim uariegata, (inquit Syluius in libello De uariorum corporum diſſectionibus,) ordines dentium habet ſex: primum labris connatũ, alios quinq; à labro in pharyngẽ abſcedentes: in quo tamen ſunt dentes in contrariũ hamati, & qui cibũ ex ueniculo regeri prohibeant. Branchias utrinq; quatuor dentibus hamatis, & aſperis, & duris, cõtumaces habet: uentriculũ magnum limacibus quibuſdã fluuiatilibus & coloris herbacei plenum, quos aquæ fundũ producit, ſquama admodũ tenui & herbacea. Inteſtina habet in multas ecphyſes exoluta, deinde rectum: cætera nota ſunt. Pulmones (*Falsum hoc eſt: bronchias ſuprà hunc piſcem habere dixit, quas partes ſimul & pulmonem nullum habet animal*) habet, & diaphragma, & inter hæc cor triangulum. ſub diaphragmate uentriculum, & cæteras uentris inferioris partes. Lienem habet nigricantem, talpæ æmulum, hepar rubrum: id dextrum, illum ſiniſtrum, animalium cæterorum modo, Hæc Syluius. ¶ Carne ſimilis eſt ſalmoni, longus & non craſſus piſcis, Arnoldus Villanouanus.

Truttam in fluuijs minoribus, frigidioribus, ſaxoſis & inter montes delabẽtibus, potiùs quàm contrà ſe habentibus naſci & degere conſtat, Saluianus. Viuit in torrentibus & fluuijs qui magno impetu ruunt de montibus, Albertus. In fluuijs quibuſdã ſeu riuis montanis truttæ uel ſolæ reperiuntur, nempe aſperioribus magiſq; præcipitibus: in minùs aſperis paulò, præter truttas etiam thymalli inueniuntur: in alijs inſuper gobiones fluuiatiles capitati. Pyrũtas in rapidiſſimis frigidiſq; fluuijs agere Mneſitheus author eſt. In altis montium riuis, etiam tenuibus & exiguæ aquæ, truttæ ſatis magnæ & pulcherrimæ reperiuntur. Aſcendunt enim (ut dictum eſt) altiſſimè, cum & contra aquam luctari magna ui, & ſaltu ſe promouere, ad tres aut quatuor ferè cubitos interdum, in aſcenſu queant. ſemper enim loca ſublimiora petunt, itaq; iuxta diui Blaſij cœnobium in Martia ſylua, riuo aduerſo tendunt ad lacum uſque in monte ſitum (nigrum cognominant,) è quo riuus defluit. Commune eſt omnibus truttis aduerſus fluminum curſus ferri, Cardanus. atquí lacuſtres truttæ, quæ in ſtagnantibus aquis degunt, non nituntur contra aquas. Qui truttas ad mare deſcendere, & in ſalmones mutari putant, falluntur. ¶ Veſcuntur muſcis quibuſdam fluuiatilibus. uide inferiùs in E. ex Aeliano. Phryganijs & uermibus & locuſtis paluſtribus, Cardanus. Limacibus quibuſdam fluuiatilibus, Syluius. Percarum fl. ſobolem appetunt, aliosq; piſciculos: apprimè uerò fundulos barbatulos, & phoxinos læues, quos Pfellen Sueui appellant. Truttæ & lucij dum piſces ab ima aqua ad ſummã perſequuntur, nimio celeritatis impetu aliquãdo ſupra aquã efferuntur, ut uel in ſcaphas interdũ incidant. Truttas alicubi uulgus etiam auro ueſci putat, degunt enim ferè in riuis montanis, in quibus & auri micæ reperiuntur, & punctis rubentibus aut aureis pinguñ. Vide quæ annotauimus ſuprà in Thymallo c. ¶ Pariunt truttæ circa ſancti Galli diem, (id eſt circa medium Octobris) cum partus inſtat, ſcrobes modicas facere dicuntur. ¶ Anguillæ optimæ ex troctis naſcuntur. deteriores autem ex quodam piſce ignobili, hoc mihi non credenti, cum eſſem Pallantiæ, quod eſt oppidum Nouarienſis agri in ripis Verbani lacus, piſcatores, apud quos teſſera amicitiæ uſus hoſpitabar, oſtendere, Gaudentius Merula Memorabilium 3.35.

Digitized by Google

Tonitruis fluuiatiles truttæ perterrentur ualde & obſtupeſcunt.

E Interdicunt apud nos piſcatoriæ leges, ne qua in fluentibus aquis trutta, quæ nondum iuſtam ac deſignatam longitudinem attigerit, capiatur. Apud Bauaros præſcripta eſt menſura ad digitos ferè quatuordecim. ¶ Tonitrua tanto metu & ſtupore truttas afficiũt, ut aliquando loco manentes & erectæ propemodum à piſcatoribus aut alijs uulnerentur & capiantur. Piſces quidã inſtante partu ſcrobes in uado modicas excitant, ut truttæ & ſalmones: iuxta quas commorãtes, noctu adhibita face obſtupeſcunt, neq; fugiunt: itaq; fuſcinis feriuntur. Riui montani qui truttas alunt, à ſolitis alueis diuertuntur, ut aqua deſtituti & in ſicco relicti piſces capiantur. Ab Anglo quodam accepi, truttas in Anglia uel manibus interdum comprehendi, dum ſub radicibus alnorum & ſalicum ſtabulantur. piſcator enim accedens palpat fricatq; uentrem: eaq; contrectatione delectari uidentur hi piſces, donec manum promouens branchijs iniecerit ac retinuerit. Trutta fricari ſe permittit in aqua, & ſic capitur, Arnoldus Villanouanus. Eſcam ad truttas & thymallos abunde capiendos deſcripſimus in Thymallo E. Vermiculis quibuſdam aquatilibus teſta dura incluſis (**Kerderle** noſtri uocant) præſertim qui in fontibus frigidis reperiuntur, ineſcantur truttæ. ¶ Ex libello quodam Germanico manuſcripto de piſcibus decipiendis, præſertim additis hamo figmentis, quæ muſcas aut inſecta quibus piſces quicq; delectantur, quàm proximè referant: ea autem pro diuerſis anni temporibus uariãtur. Ad truttas: (Aprili menſe, puto,) Muſcam finges, cui corpus è ſerico rubeat, caput uireſcat, additis alis gallinaceis ruffis. Maio menſe, corporis alueum è ſerico rubro & auro (filis aureis) effinges, caput nigrum: alas uerò addes de pennis rubris caponum. Iunio, corpus formetur è ſerico cœruleo & auro, caput flauum eſto, alæ uerò de pennis perdicum ſubalaribus. Iulio, corpus è ſerico uiridi & auro mentieris, caput facies cœruleum, alas autem è pennis flauis. Auguſto, corpus fiat è pennis pauonum longioribus, (*Speculis fortè uel oculis, ut uocant in pennis caudæ pauonum,*) circumalligata penna aureola: caput flauum, alæ de pennis mediis inter alas gallinæ ſyluaticæ illius quam à corylis Germani denominant. Septembri, corpus fingatur de ſerico flauo & rubro, caput fuſcum, cum alis de dorſo lagopodis, quam perdicem albam nominant. ¶ Similem truttas piſcandi rationem præſcribit Aelianus de Animalibus 15. 1. Huiuſcemodi Macedonicã piſcandi rationem auditione comprehenſam habeo: in fluuio nomine Aſtræo, qui inter Berœam & Theſſalonicen medius fluit, diſtincti uarijs coloribus piſces (nomine ab incolis interrogando) gignuntur, qui indigenis muſcis in fluuio uolitantibus paſtum ſibi comparant. Eæ nec ſimile de ſpecie quicquam aliarum muſcarum habent, quæ ubiq; ſunt: nec ad Apum ſimilitudinem accedunt, nec Veſparum, nec denique Anthedonum (Crabronum) ſpeciem gerunt: harum tamen aliquam cuiuſq; propriam particulam referunt, nam in audacia quiddam ſimile cæterarum muſcarum habent, tum magnitudine Anthedoni ſimiles ſunt, tum Veſparum colorem reddunt, & ſimiliter quidem atq; Apes bombis ſtrepunt. eas Hippuros appellant indigenæ. eæ ad ſummam aquam uerſantes ſui gratia alimenti, Piſcium nationem non latent. Nam ut ex his quiſpiam earum aliquam per ſummam apparentem conſpexit, ſilentio ſummas aquas ſubiens, ne prædam aquæ agitatione loco moueat, proximè ad illius umbram accedit; & quemadmodum uel de grege ouem Lupus, uel anſerem ex cohorte Aquila rapit, ſic is ore hianti atq; imminenti eam deuorat. Quod quidem ipſum etſi piſcatores haud quaquam ignorant, non ijs tamen muſcis ad ineſcandos piſceis utuntur. ſimul enim ac hominis manu continguntur, & natiuum colorem perdunt, & pennæ euaneſcunt, & inepti ad eſcam piſcium omnino redduntur. Quæ cauſa eſt, cur earum odio incenſi, ipſas à ſe deteſtentur. Veruntamen qui piſcandi ſcientiam cognitionémque præclarè tenent, captioſa quadam machinatione atq; ſolertia eiuſmodi piſceis circumueniunt: Purpuraſcente enim lana hamum circumueſtiunt, & ad eandem lanam gallinacei pennas duas è barba ſeu paleis cerei coloris ſpeciẽ ſimilitudinemq; gerentes, accommodant. quaternûm cubitorum eſt arundo, totidem eſt linea: has abſtruſas inſidias in flumen deijciunt: piſces colore illecti, cupidè pergunt contra uenire. ac nimirum lautum cibum ſe habituros ex pulchro aſpectu arbitrantes, hamatis eſcis configuntur, ijſdemq; acerbis captiui fruuntur.

F *Truttarũ in cibo præſtãtia et delectus.* Trutta, piſcis longè nobiliſsimus omnium qui in dulcibus aquis generantur, æquali cunctarũ gentiũ iudicio cenſetur, Iouius. In citeriore Gallia, prima ſiluro (*ſturioni*) Padano palma cõceditur, ſecunda troctis & thymallis è Ticino, Gaudentius Merula. Expetitur trutta potiſſimùm Aprili & Maio menſibus, (Iouius lacuſtrem priuatim Maio commendat,) apud nos etiam Ianuario. Parit circa diui Galli diem, hoc eſt medium Octobris: quo tempore ſcilicet non conueniunt menſis. Carnem habet ſimilem ſalmonum carni, ſed longè ſuauiorem, æſtate nimirum à menſe Iulio uſq; ad Nouembrem: hyeme uerò caro eius albeſcit, & minùs grata eſt, Author de nat. rerum & Albert. Plinius quidem ſalmonem fluuiatilem Aquitaniæ marinis omnibus præfert. Sunt qui truttam omni tempore bonam eſſe dicant. Truttæ quæ maculis purpuraſcunt, meliores exiſtimantur, Gillius. Mihi non ſimpliciter uerum hoc uidetur: lacuſtres enim noſtræ nigris inſignes maculis, ſuauitate præcellunt. Quemadmodum purpureis depictæ notis, ſic & in frigidioribus, ſaxoſis & purioribus amnibus procreatæ, ab omnibus laudari ſolent, Saluianus. Aliorum piſcium aliæ partes præferri ſolent, thymalli & truttæ undiquaq; placent.

De truttis

De truttis lacuſtribus, quæ difficiles ſunt cõcoctu, infrà dicemus. fluuiales quidẽ (inquit Iouius) quæ aduerſo torrentiũ impetu fatiganꝫ, atq; occurrentibus inæqualiũ uadorum petris illiſæ cafligatiora ſumina, & aridiuſculas carnes oſtendũt, medici blandiores ægris apponere cõmendarecp̃ non dubitant. quas etiam in paralyticorũ cibariſs magnopere laudauit ille Plinius (Valerianus,) qui elegantẽ librũ de morbis atq; remediis cõſcripſit, Iouius. Plinius Valerianus ſalubribus cibariſs truttã fluuiatilem adnumerat, Saluianus. Commune eſt omnibus truttis aduerſus flumi num curſum ferri: unde caro non ſolùm ſuauior, ſed & ſalubrior, Cardanus. ſed truttæ nec in fluminibus omnes ſunt: & lacuſtres, cum pinguiores ſint, ſuauiores uidentur, nõ autem ſalubriores. & fluuiatilium ipſarũ ut ſpecies diuerſæ ſunt, ita & ſapores ſucciq; differunt. ¶ Conciſa truta in *Succus & ſalubritas.* *Apparatus.*
fuſta, ac ſalita, in cacabo, ita ut ſurſumuorſum inciſura uertatur, ex aqua & aceto ita moderatè impoſito, ut neq; ſal diluatur, neq; plus quàm duobus digitis aqua emineat, coqui debet. Vbi deſpumaueris, deinceps lento quoad fieri poterit igne, efferueat. Coctã & in pinace extenſam, ut nõnihil exicceẽ, aromatibus dulcibus inſperges, ac cum leucophago bene gingiberato comedes. Parum truttam exenteratã & bene ſquamatam, integram, hinc dextra, hinc ſiniſtra, à capite ad caudam incides: inciſuris ſalem indes, ac per horas duas inter duas tabulas opprimes. farina deinde inuolutam in oleo perlentè friges. Coctam hoc modo ad quatuor aut quinq; dies ſeruabis. Quouis modo edatur, grauis concoctionis eſt, Platina. Idem libro 7. cap. 35. ex inteſtinis truttæ cibarium deſcribit: & mox ſequenti capite, Oua truttæ condita ut piſa credantur. E trutta fiunt paſtilli cum ſpeciebus, Arnoldus Villanouanus. Truttæ eo condimento, quod uulgò Acarpionare dicunt, (quod hiſtoria 23. in Carpione Benaci) explicabimus, paratq; nõ ſolùm iucundiſsimè ſapiũt, ſed in multos etiã dies ſeruari poſſunt, Saluianus. puto aũt ad lacuſtrem truttam potiùs õq; fluuiatilem, huiuſmodi condituram pertinere. In Malaca Indiæ regione tanta eſt truttarũ copia, ut ſalitas ſeruent ad commeatus, Caiuba uocant, Scaliger. Ego etiam fluuiatiles è Ticino truttas ſalſas guſtaſſe me memini. ſaliuntur autem ferè capite amputato. *Salſæ.*

Ad mariſcas ſeu ficus ani: Spongiæ portiuncula adipe truttæ madens, certo experimento imponitur, Ex libro manuſcripto Germanico. G

TRVTTAM marinam Venetiis puto uocari piſcem quendam: de quo tamen nondum mihi ſatis conſtat.

COROLLARIVM II. DE SALMARINO, EX Hippolyti Saluiani deſcriptione.

Videtur hic piſcis multas ob cauſas Truttis eſſe cognatus: & Salmarinus fortè ab aliqua cum Salmonibus ſimilitudine dictus. quoniã autem fluuiatilis eſt, communi fluuiatili truttæ ſubiungere eius hiſtoriam uolui.

Iconem ex Saluiani opere petes: nos omiſimus, quòd ad reliquam Truttarum ſpeciem ſatis accedat.

PISCIS quem Tridentini, apud quos reperitur Salmarino & Salamandrino appellant: cum dulcis aquæ alumnus ſit, ac paucis quibuſdam duntaxat locis naſcatur, neq; Græci, neq; Latini ſcriptores ullam eius mentionem fecerunt. Quamobrem nos eum uulgarem ſecuti nomenclaturam, Salmarinum uocabimus. A

Salmarinus capite eſt rotundo, roſtro breui & retuſo: ore mediocri & robuſtis dentibus munito, oculis mediis & orbiculatis. Branchias utrinq; quaternas habet: & pinnas etiam utrinq; geminas, duas ad branchias, & duas circa medium uentrem. præter quas duæ aliæ in dorſo eriguntur. prior & maior in eo medio: poſterior uerò & minor, (*quærendum an hæc paruula & adipoſa ſit, ſitui in truttarum genere,*) prope caudam: è cuius regione alia etiam una, parua, imo uentri hæret. Cauda lata eſt & lunata. Squamis mediocribus & non facilè deciduis tegitur. Pinnæ & cauda rubræ ſunt. Venter & latera ex albo rubeſcunt. Dorſum uerò ex rubro flaueſcit, aclureis quibuſdam maculis (Carpionis inſtar) notatur. Totius piſcis figura rotunda (*teres*) eſt, & oblongiuſcula. Ventriculum habet amplum & carnoſum: hepar pallidum, à quo fellis ueſica pendet: lienem ſubatrum, & inteſtina lata, ac plurima pinguedine conuoluta. Cum maximè excreuerit, duas libras non excedit: qui uerò crebriùs capiuntur, uix libram ſuperant. B

Fluuiatilis hic piſcis eſt, in frigidiſsimis ac ſaxoſis fluminibus naſcens. non tamen in iis omnibus aut quamplurimis reperitur, ſed in paucis ſolùm quibuſdam. Naſcitur enim in flumine cuiuſdam loci uulgò Valdenon dicti, circiter uiginti millia paſſuum à Tridento diſtantis, atq; in alio fluuio, apud Priſcinam, qui quadraginta millia paſſuum à Tridento diſtat, ubi etiam crebriores procreantur. Verno tempore coit: parit autem æſtate, circa ſaxoſa fluuiorum loca. Piſciculis ueſcitur, in quorum penuria quibuſdam fluuiatilibus purgamentis & ſordibus nutritur. Gregatim non admodùm degit: & perraro copioſa eorum fit captura. C

Sicuti Benaci accolæ Carpionem, ſic Tridentini Salmarinum, non fluuiatilium ſolùm, ſed marinorum etiam omnium piſcem nobiliſsimũ eſſe contendunt. Vnde non niſi lautiores diuitũ menſas dignatur. Carnem uti ſapidiſsimam, ita teneram habet atq; pinguem, non tamẽ uiſcidam, F

(cuiuſmodi pleriq; pinguium piſcium habere ſolent,) ſed ſatis friabilem. Quamobrem boni ſuc-
ci, & concoctu facilis eſt. Condiri uariè poteſt: & quouis modo condiaẽ, ſuauiſſimus ſemper eſt.

COROLLARIVM III. DE TRVTTA seu Farione lacuſtri.

A De Trutta lacuſtri, deq; Truttis in genere ſuprà etiam in Truttæ fluuiatilis hiſtoria, ſparſim quædam protulimus. Burgundi & Allobroges Truttas ſalmonatas uocant, quas nos lacuſtres, à ſimilitudine quadam ad utrunq; piſcem. mihi hoc nomine uti non libet, cum in fluuijs etiam inueniantur truttæ cæteris fluuiatilibus maiores, carne ſimiliter ut in lacuſtribus rubẽte, quas Germani ſimiliter compoſito ab utroq; piſce nomine, **Lachßforen** appellant. ¶ Genus hoc truttæ cum ſit lacuſtre, non eſſe ſimpliciter Farionem Auſonij, (contrà quàm Ge. Agricolæ & alijs quibuſdam eruditis uidetur,) qui fluuiatilis eſt in Moſella, monui ſuprà in Trutta fl. ſi quis tamen farionem lacuſtrem nominare uoluerit, bene erit. Iouius truttam nigricantibus maculis deſcribens, & lupum maculoſum Columellæ eſſe conijciens, non rectè tamen, de lacuſtri ſenſiſſe uidetur: quanquam & in fluuijs aliquando nigris inſignes maculis truttæ quædam reperiuntur. Vide ſuperiùs in Trutta fl. ¶ Per ætatem cum pulpæ huius piſcis magis rubent, **Goldfőzinen**/ (id eſt chryſopyrũtes,) tanquam auricolores à quibuſdam Germanis uocantur. Apud nos & circa Acronium lacum ex lacuſtribus quæ in profundioribus locis uiuunt, priuatim à fundo ſeu uado **Grundfőzinen** appellantur: quæ uerò circa ſummas aquas, **Schwäbfőzinen**. Vide infrà mox in C. In Rheno circa catarrhactam eius prope Scaphuſiam, idem aut ſimile genus cum lacuſtribus, ſed multò uilius in cibo, **Weidfiſch** nominari audio. In lacubus montanis quos Atheſis facit truttarum duo genera capiuntur, **Schwartzfőzinen** & **Goldfőzinen** uulgò dicta, hoc ab auri, illud à nigro colore. ¶ Vt ſalmones circa partum cum altiùs in fluminibus aſcenderint, ſpeciem & nomen mutant: ſic etiam truttæ lacuſtres, cum relictis lacubus (ut Acronio, & Tigurino) flumina ſubierint aſcendendo, roſtrum ſimiliter ut ſalmones incuruant, & nomine mutato **Jinlancken** (i. duplex ſcribo pro i. longo) appellantur. Caſſiodorus uidetur anchoragi-
Anchorago. nis nomine hunc piſcem intellexiſſe. Vide ſuprà in Corollario De Salmone, pag. 972.

B Trutta fluuiatilis cubitalem magnitudinem ferè non excedit. lacuſtris uerò maior reperitur. in Lario enim lacu ad quinquaginta, quinimmò, Iouio authore, ad centum etiam libras exceſcere conſueuit, Saluianus. In Rhodano circa Sedunum permagnæ ſunt, quæ pondere aliquando ad triginta libras uulgares accedunt, Munſterus. has quidem uerno tempore è lacu Lemano aſcendere audio: & pedes quatuor interdum longas eſſe, aut inſuper ſemipedem. In lacu Tiguríno noſtro, ad uiginti libras (libra octodecim unciarum eſt) frequenter perueniunt. uenditur autem libra ferè dimidia drachma. Memini unam prægrandem drachmis quatuordecim uendi me uidiſſe. Lacus eſt iuxta Volturenam (Vallem Tellinam aliqui uulgò uocant) in quo truttas ſtellatas eſſe audio, in Lario albas: in lacu Lugani rubere, ſed minùs ſapidas eſſe. Initio ætatis caro in eis rubere incipit, durátque is color uſque ad Auguſtum, uel Auguſti initium: poſt uerò diui Iacobi diem, partu iam abſoluto, colorem rubicundum amittit. Cum omnes truttæ, ſalmonibus ſpecie naturáque cognatæ uidentur: tum imprimis lacuſtres, quæ circa partum roſtrum quoque ſimiliter incuruant, ac nomen mutant, ut dictum eſt.

Olim cum diligentiùs hunc piſcem intuerer, his uerbis deſcribebam: Squamulis tegitur minimis, bene dentatus eſt, & lingua etiam utrinque dentibus munitur. caput colore nigro cœruleóque mixto: dorſum partim glauco, partim ſubnigro, partim cœruleo, partim ſubuiridi. In lateribus puncta nigra. Pinna in medio dorſo multis nigris maculis uariatur, reliquæ albent. Habet & ultimam illam dorſi mollem pinnulam, ut reliquæ truttæ: branchias quaternas. Appendices non toto circuitu inteſtini, (ut Albula cœrulea noſtra, & alij quidam piſces,) ſed ab una tantum parte magnas, oblongas, bipartitas, utrinq; circiter octodecim habet: & alias ſex ſeparatim ex oppoſito, uentriculum ſeu maius inteſtinum uerſus. Plura de uentre huius piſcis leges in Capite de Albula lacuſtri, pag. 36.

C Lacuſtrium truttarum aliæ in fundo ſiue uado aquæ degunt, præſertim argilloſo, ut recentior quidam ſcribit, quæ etiam magis pingueſcunt, & ſapidiores ſunt palato: aliæ circa ſummas aquas, ubi muſcas appetunt, minùs pingues & uilioris precij. Exit trutta è lacubus dulcium aquarum magnis (in his enim tantùm reperitur,) certo tempore, circa initium Iulij, ni fallor, & in flumina aſcendit: & circa diui Iacobi, qui eiuſdem menſis eſt dies uiceſimus quintus, parit. E Lemano quidem in Rhodanum eas ſubire aiunt uẽre, ut & circa Sedũnum capi. at in noſtro & Acronio lacubus neque tam procul, neq; eôdem tempore eas migrare puto. Trutta lacus Acronij paritura, ad Rheni influentis oſtium aſcendit: ubi cũ pepererit, rurſus deſcendit. Circa diui Iacobi diem, abſoluto iam partu ſpeciem ac nomen mutat. Confertur autem iunipero: nam ſicut hæc tertio demum anno fructum perficit, ita etiam truttæ fœtus ad tertium uſq; annum creſcens perficitur. Parit plerunque medio Auguſto, aliàs citiùs tardiùs ue, prout cœlum magis minús ue calidum fuerit.

Truttas

Truttas maiores audiuimus in Larij ripis lasciuo excursu extremos harenæ margines aliquã doiusti passus longitudine prosulcasse, Iouius.

Quod ad lineas & hamos, quibus truttæ in lacu capiuntur, lex quædam inter piscatorias nostras est, quæ lineas in altum demitti prohibet. ¶ Trutta certo tempore, ut in C. præscriptum est, è lacubus in fluuios ascendens, (ex Acronio præsertim in Rhenum,) capitur miris sagenis: quæ in angulis riparum arte factis collocantur. nam cum per Rhenum rapidissimum flumen ascendunt, quærunt diuerticulum aliquod quietius, ubi respirent, quare piscatores ad ripam id arte faciunt. infigunt enim palos aliquot ex alno, & spacia lapidibus explent. in huius ualli (aut ueluti promontorij) quietiore loco sagenam pandunt, tantam ut longitudine non excedat ipsum uallũ lapidum. Sagenæ adhærent ligella supernatantia, quæ statim ut irretitus est piscis, deprimuntur uel demerguntur infra aquam parum: unde constat piscem esse captum.

Truttæ lacustres, omnium delicatissimi pisces iudicantur à nostris, caro eis solida, rubicunda, & boni saporis est: & quæ ad carpionis Benaci naturam accedat. ea tamen aliquando prę pingue dine nonnihil fastidij mouet, ut & salmonum: quamobrem modicè sumenda est. opsophagi quidam salmoni etiam præferunt. libra apud nos (quæ octodecim unciarum est) dimidiã drachmã plerunq; uenditur. Qui delicias quærunt, pinnas earum, (sicut & in salmonibus,) & uentriculũ, seu intestinum superius præcipuè appetunt. Omnium qui dulcibus in aquis generantur hic piscis longè nobilissimus æquali cunctarum gentium iudicio censetur: Iouius, simpliciter quidem de trutta, uidetur autem de lacustri præcipuè sentire. Et quidem omni alio (inquit idem) uel marino etiam pisce sapidior, præsertim si Maio mense, & in Bresciæ torrentis ostio capiatur. mortua paucissimis horis summam illam saporis gratiam amittit: quoniam ob pinguem illam teneritudinem quàm ocyssimè computrescit. Soleo ego plerunq; mirari quosdam, qui, ut sapiẽtiores uideantur, Benacinum carpionem, Padanum silurum, & è mari plures pisces Larianis truttis uel anteponere, uel exæquare solent, & item Soranæ truttæ in eo genere principatum attribuant, quũ maximè fallantur. ¶ In Veneto lacu, id est, inferiore Acronij parte captæ, præferuntur ijs quæ in superiori parte capiuntur. Item quæ circa fundum seu uadum pascuntur, illis quæ circa summam aquam, utpote pinguiores. Maio mense præcipuè commendantur à Iouio: à nostris Februario: ab alijs simpliciter æstate, dum pulpæ earum rubent. eum enim colorem amittũt, ut diximus, cum flumina subeuntes pariunt declinante Iunio, simulq; speciem & saporem. itaq; autumno & hyeme non laudantur. *Succus & salubritas.*

Truttæ pinguiores, ut sunt Larianæ, multo succo replere corpora, genitalemq; humorem copiosè suggerere dicuntur, (uti Auicenna de omnibus propè piscibus, si recentes & calidi comedanũ, uno edicto pronunciauit.) ægris tamen euidentissimè nocent, utpote quæ tardè laboriosèq; in stomachis atterantur et secernanũ. at fluuiales truttas (*ut in ipsarum historia dictum est*) medici blandiores ægris apponere non dubitant, Iouius. *Apparatus.*

Coquuntur concisæ in tabellas in lebetibus lapideis torno fabricatis, simplici in aqua, multo sale indito, aliaq; subinde accersita condimenta penitus aspernantur. Musco enim quodam pruinæ simili paulò pòst sponte emisso rubentes pulpæ protinus efflorescunt, ita ut quum refrixerint multò gratiores esse uideantur. Morus tamen nobilis parasitus, truttam cubitalem in præpinguis capi iure coquendam esse censebat, Iouius. Truttæ elixandæ frusta macerentur priùs per dimidium horæ in frigida fontana aqua: deinde in feruens uinum æquali aqua dilutum iniectæ coquantur. Spina dorsi, & cauda assæ, uel principum mensis inferuntur, Mangoldus.

COROLLARIVM IIII. DE VMBLIS, SABAVdicæ dictis, Truttæ lacustris speciebus.

Eiusdem piscis, nempe Vmblæ minoris icones duas, ut à diuersis pictoribus non eodem tempore nobis delineatæ sculptæq; sunt, ponimus. Rondeletius maioris & maximæ Vmblarum imagines dedit.

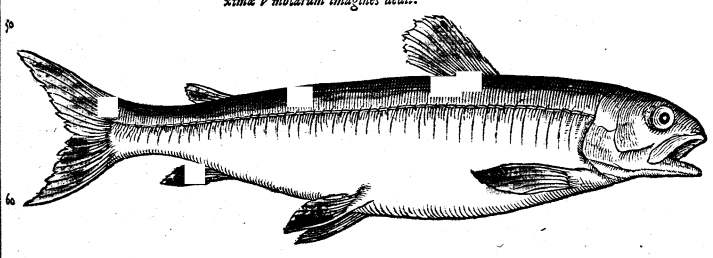

Digitized by Google

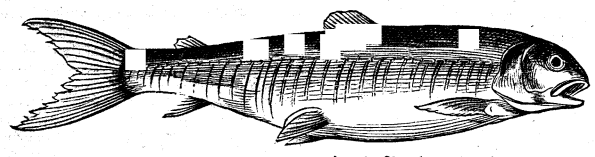

A VMBLA uulgò uocatur piſcis in Lemano lacu, à quibuſdam literatis uulgi appellationem ſe quentibus, umbilicus, ſed umbla fortè dicta eſt, quaſi umbra, habere enim eum aliquam ſimilitudinem cum umbra fluuiatili puto, (Bellonius ſcribit Vmbræ fl. iconem idcirco ſe non apposuiſſe, quòd ad Vmblam proximè accedat,) & utrunq; truttarum generi cognatum eſſe, à truttis tamen propriè dictis differunt mollitie & ſubſtantia carnis: & quòd lapillos in cerebro habent: quodq; maculis ſeu punctis carent: fortè & aliis notis, ſi quis accuratè obſeruet. A colore quidem rubicundo, circa uentrem præſertim, nomen eis indiderunt noſtri **Rötele**: in lacu circa Bielam **Rottele** uocant: (ſed alius eſt **Rottele** uel **Rottene** dictus à noſtris, quem nos Rutilum nominauimus elemento R.) in Sueuia uerò & circa Auguſtam **Rötele** piſcem alium fluuiatilem, non lacuſtrem uocant, & ipſum truttis affinem, de quo proximè ſcribemus. ¶ Eſt autem Vmbla alia
Vmbla maior. maior, alia minor. ¶ Maior **Roote** nominatur circa Bielam **Rott**: à Sabaudis Routte: circa Lemanum uerò Vmble. Rondeletius Vmblam uocauit, uel Salmonem Lemani lacus. Sed à ſalmonum quàm truttarum natura longiùs abeſt. In Lucernenſi lacu ſpecies duæ ſunt: minor, quæ **Rötele** diminutiuo nomine priuatim dicitur: & Sabaudicè circa Bielam Ronſon, uel Bondelle: prius nomen à colore factum eſt, alterum fortè à bonitate: & maior. Eſt autem umbla maior piſcis dentatus, tres aut quatuor dodrantes longus, uentre rubicundo, cætera ſalmoni aut truttæ ſimilis. Veſcitur piſciculis. In Lucernenſi lacu brachij ferè longitudine excreſcit, magis albicans & minor, debilis & infirmus piſcis. nam ſi uel parum lædatur, aut morſu ab alijs piſcibus faucietur, mox ueluti moribundus ſupernatat. Eſt etiam lacus in Tuginorũ Heluetiorum ditione, quem **Aegereſee** nominant, profundiſsimus, in quo montes & receſſus quidam ſunt, ubi piſces latère poſſunt, in eo quoq; Vmblæ maiores inueniuntur. Genus quidem illud quod Vmblam eque ſtrem à Sabaudis ad Lemannum Rondeletius uocari ait, non agnoſco: neq; in lacubus noſtris reperiri puto. Germanicè circũſcribi poteſt, ***ein andere Rooten art.*** ¶ Vmblas nuper quidã à colore uulgò à nonnullis rubeculos appellari ſcripſit: quod ego nomen non approbo. ¶ Piſcis qui in lacu Bauariæ **Ammerſee**, uocatur Germanicè **ein Pitzling**, non alius quàm Vmbla minor mihi uidetur. conferunt enim ſalmoni paruo: & à dorſo uſq; ad media latera coloris lutei eſſe aiunt: adeò tenerum, ut ſtatim extra aquam expiret: nec in alio ullo eius regionis lacu inueniri.

B Ad hoc ſegmentum pertinentia quædam in A. prædicta ſunt. In noſtro lacu, (& ſimiliter Acronio, in quo abundat circa Bodman & Argen) minor tantùm umbla (in Lucernẽſi & minor & maior) capitur: dodrantalis plerunq; aut breuior, pedem rarò excedit: aut ſi ampliùs increſcat, (uidi enim aliquando palmos quinq; longum, Octobri menſe in lacu noſtro captum, corpore latiuſculo, maximi ſeſquidrachma ferè uæneunt, ſed rariſsimi) nunquam tamen umblæ maioris magnitudinem attingit. Ventre turgidulo aliquando ſpectatur, propter ueſicam nimiùm inflatã, eſt autem ueſica ei oblonga, ut Albulis, non diſtincta per medium. Is quem olim deſcripſi, huiuſmodi erat: Dorſum totum cum dimidia laterum parte ſubroſeum: inferiora latera albicabant. uenter albiſsimus erat. caudæ color idem qui dorſi. pinnulam mollem & paruam, ut truttæ, dorſo extremo gerit. Maxillis eſt dentatis. ſpinas etiam ceu dentes in lingua habet. Pinnæ omnes partim ſubalbent, partim crocei coloris ſunt. Branchiæ quaternæ. Lapillos in cerebro habet. Mares uentre, pinnis & cauda magis rubent, fœminæ candicant, eædem capite ſuperiùs & dorſo magis uirent. *Eperlanus.* ¶ Vmblæ minori noſtræ cognatus uidetur Eperlanus Oceani piſcis, figura, magnitudine, colore, pinnis, dentibus, mollitie & ſuauitate carnis, lapillis in cerebro. Eſt etiam, Bellonio teſte, Eperlanus oris rictu amplo, dentibus ut umbla circunuallato: ita ut Germanicè nominari poſſit, **ein Meerrötele**. Icon quoq; eperlani ſimiliter umblæ lacuſtri pingitur. hoc tantùm intereſt, quòd in Eperlano pinnæ binæ uentris medij, pinnæ dorſi mediæ è regione uidentur reſpondere: in Vmbla Bellonij poſteriores ſunt, Rondeletij non item, ſed illi umblam maiorem pingunt, nos Eperlanum comparamus minori.

C Vt truttas & alios quoſdam piſces, ſic & Vmblas Lemani uulgus alicubi auro ueſci putat. Vide ſuprà in Thymallo C. ¶ Pariunt umblæ minores noſtræ circa ſancti Galli diem. ¶ Vmblæ maiores oua multa, alba & grandia, ut ſalmones gerunt: & minores ſimiliter, multò quidem quàm pro ſua magnitudine maiora ſolidáque. Memini etiam Ianuarij quinto adhuc oua in eis reperiſſe.

D Muſtelæ lacuſtres (Botatriſſias Itali uocant) cum aliorum piſcium ſobolem, tum præcipuè umblarum perſequuntur.

Vmblę

Vmblæ tum paruæ, tum maiores, (hæ etiam magis puto,) captæ ut primùm reliquerint aquas, ſicut & albulæ, expirant.

In lacu noſtro umblæ retibus capi prohibentur à paſchate uſq; ad diui Galli diem: & extra illud tempus capiendis certa præſcripta eſt menſura. Retia ad hos piſces capiendos funè demittuntur ab uno latere ad quadraginta paſſus. ea ab umblis noſtri denominant **Rötelegarn**: quanquam & alij quidam piſces iiſdem capiantur, ut albulæ minimæ, mugilis fluuiatilis genus quod Haſelam uocant, gobiones capitati, & muſtelæ lacuſtres. Lineis ad LX. paſſus longis per interualla ſingulorum paſſuum ſinguli hami adduntur, infixis pro eſca gobionibus (ſeu muſtelis) minimis barbatulis aut gobijs capitatis. ijs muſtelæ lacuſtres imprimis, hyeme uerò etiam umblæ capiuntur. ¶ Commendatur à noſtris Nouembri menſe, quo tempore elixos, molles & ſuauiſſimos edere memini: & aliàs circa initium Decembris. quo tempore oua habent bona & ſolida. tardiùs uerò, (præſertim poſt Ianuarium, ni fallor,) caro earum inſulſa, pinguiuſcula & flaccida apparet, & oua dilutiora fiunt. Circa S. Galli diem cum pariant, menſis eo tempore inepti ſunt, uſq; ad Nouembris medium, ut conijcio. In alimenti ratione ad aſellorum marinorum naturam hos piſces accedere iudicârim: & pro ſaxatilibus aliquãdo poni poſſe, &c. lege in Thymallo F. ¶ Elixandi uino feruido inijciuntur, ne nimis molles reddantur. E

COROLLARIVM V. DE ALIA SPECIE TRVTTAE fluuiatilis, quam Germani HVCH, uel **Hũch** appellant.

Pinnulam in dorſo poſteriorem, & minorem eſſe puto, & nullis interceptam fibris, qualis in Truttarum genere eſt.

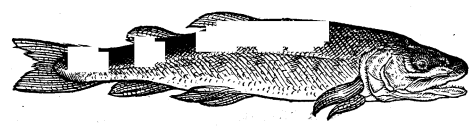

HVCH, **Hũch** uel **Hũch** apud Bauaros nuncupatur piſcis, boni ſaporis, truttis nonnihil cognatus, cum aliàs ut pictura oſtendit, quã ad uiuũ expreſſam Achilles Pyrminius Caſſarus, præſtantiſsimus Auguſtæ Vindelicorũ medicus ad me miſit, tum quòd pinnulam illã adiposam ũmiliter in fine dorſi habet, & punctis uariatur: ſicut & icon noſtra, & quæ in libro Bauaricarũ conſtitutionum publicato habetur, præ ſe ferunt. In quo etiã menſura huius piſcis proponit, duodecim aut xiij. digiti, quibus breuior uendi non debeat. Auguſtæ, ut audio, hic piſcis uocat **ein Rot** uel **Rõttle**, à colore rubicundo, quæ nomina noſtri umblis (ut Sabaudi nominant) lacuſtribus tribuunt. Voracem eſſe aiunt, in cibo truttis inferiorem. In Carinthia Huchæ rubræ (**Rot Huechen**) quædam cognominantur, in fluuijs, eas ſalmoni comparant: carne etiam rubra & boni ſaporis eſſe aiunt, & ſaliri ut inueterẽtur ſolere: quod quomodo fiat Baltaſar Stendelius ad finẽ libri 4. Opſopœiæ ſuæ Germanicæ docet. Colores huius piſcis in pictura noſtra huiuſmodi ferè apparent: Aureolus color paſsim aſperſus eſt, copioſiùs tamẽ circa branchias & oculos. Pinnæ circa branchias rubicundæ ſunt: cæteræ omnes, ſicut & cauda, fuſcæ & maculoſæ punctis partim nigricantibus, partim aureis. Dorſum fuſcũ eſt, utrinq; ad Indicũ uel cœruleũ colorem uergens, ubi et punctis nigris creberrimis diſtinguitur. Linea nigra & recta ferè à brãchijs ad caudam fertur. Latera media maculis quibuſdã ſubcœruleis per interualla diſtinguunt. Venter candicat. Circa roſtrum & branchiarũ opercula roſeus ferè color, &c. in capite etiã uiridis aliqua ex parte.

APVD Miſenos Truttas quaſdam uocari **Teichfozen**, (hoc eſt, piſcinarias,) easq; piſcinæ fundum glareoſum requirere, & riuulos fluidos qui ſe in piſcinas infundant, ex Ge. Fabricij literis cognoui, hæ an forſan Huchis proximè dictis, aut alijs iam priùs deſcriptis truttis eædem ſint, inquirendum. Huchas quidam icone noſtra inſpecta in quibuſdã Germaniæ locis alí in piſcinis nobis referebat: & in Traga flumine Carinthiæ reperiri: ætatis progreſſu in Salmones cõuerti, (ſpecie roſtri nimirũ,) ſicut & lacuſtres truttæ: quanquam & aliæ Truttæ omnes ſalmonum ſpeciem præ ſe ferunt.

TVBERA. Vide Tethya.

DE TVRDO. BELLONIVS.

VARIA auium nomina piſcibus indiderunt Græci, pro colorum, quibus ipſas referrent uarietate, utq; hoc pacto ſingulos rectiùs diſtinguere poſſent. Parum enim, aut ferè nihil Turdus piſcis à Turdo aue diſtat: de quo ſic Oppianus:

Iulides & Percæ, Channi, Turdiq; uirentes. Et Ouidius:

Digitized by Google

Tum uiridis ſquamis paruo ſaxatilis ore.

Sed eſt in uulgari Turdo magna hallucinatio: à qua tibi magnopere cauendū eſt. Nec enim Glaucus piſcis (quem Maſsilienſes falsò Vmbrinam, Veneti Turdum nominant) uerus Turdus marinus dici debet. Vndantes enim in tergore ac tranſuerſas lineas gerit: & eoruum duabus, quas in tergore & circùm ſub mento gerit, pinnis refert. Sed qui inter Genuenſium Lagionos peculiariter Turdus dicitur: certè is quidem meritò turdus eſt, ex eo potiſsimùm uocatus, quòd cùm eius color ex rufo in melinum uergat, ad uiridem tamen inclinet.

B Squamas habet tenues & frequentes, geminantibus in medio punctis nigris, rubris, & alijs per totum corpus diſtinctas; Pinnam in tergore continuam, mollem, & ut cardui folium laciniatam, neruis octo bene fultam: Caudam longiuſculam & ſubrotundam. Os aſpectu paruum: quod tamen dum aperit, grandem oſtendit capacitatem. Lingua ei alba eſt. Maxillas habet dentium loco aſperas atq; horrentes. Primo aſpectu Phycidem, hoc eſt tincam fluuiatilem refert. Pinna quæ huic ab ano ad caudam protenditur, tribus aculeis obfirmata eſt. Quæ autem ſub uentre ſunt, forti utrinq; aculeo rigent.

C Locuſtas, Carides, Sparos, Crangines, Sargos adhuc paruos uenatur.

B Stomachum habet figura oblongum, per uentrem extenſum, pylorum permultis apophyſibus obſeſſum: inteſtina nodis diſtincta, & ter ut tuba quædā reuoluta. Hepatis lobos habet utrinque æqualiter diſpoſitos.

B (A) Carne conſtat molli & laxa, aliàs tamen ſapida. Plinio medico lib. 5. cap. 13. Cyclas (*meliùs cichle, κίχλη, Græco nomine dicetur*) appellari mihi uiſus eſt, quem ait pleuritidis maximè conuenire. Eſt enim piſcis molli carne & natura humidus & digeſtibilis, inquit, quem & Ptiſanā marinā uocant.

DE TVRDORVM GENERIBVS, Rondeletius.

Turdus I. Varius admodum, minùs tamen quàm tertius.

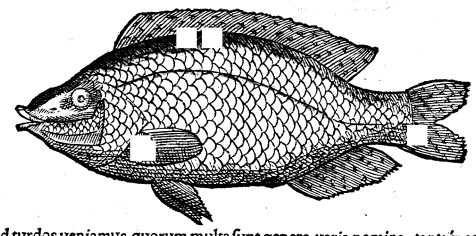

Turdorum genera eſſe multa

NVNC ad turdos ueniamus, quorum multa ſunt genera, uaria nomina, tantaq; colorum uarietas, ut in ijs creandis luſiſſe uideatur natura. Turdorum complura eſſe genera, ut inquit Columella, & eorum uarios admodùm colores eſſe ex ſingulorum deſcriptione, perſpicuum fiet.

A Pancrates apud Athenæum lib. 7. author eſt, multis nominibus appellatum fuiſſe turdum, & Nicander πολυώνυμον uocat, (*cognominat hoc uerſu:* ἢ σκάρον, ἢ κίχλιν πολυώνυμον:) etenim κίχλιν, σαῦρον, ἀκόλιον nuncuparunt: Athenæus ex Ariſtotele μελανόσκιον, id eſt, nigris maculis inſignem: ſed potiùs ποικιλόσκιον dixerim, id eſt, uarijs notis diſtinctum, & ſic apud Athenæum legiſſe uidetur Phauorinus, (& Euſtathius.) κίχλη nomen frequentius fuit, ut auis, ita & piſcis. κίχλη ab Atticis & non κίχλα dicitur, ita ſuadente ratione, inquit Athenæus lib. 7. fœmininа enim in λα ante λα, alterum λ habent, ut σκίλλα, σκύλλα, κώλλα, βδέλλα, ἄμιλλα. quæ uerò in λη deſinunt non item, ut κίχλη, πρίγλη, ἀμίχλη. Latini turdum nominant. Noſtrates, Prouinciales, Itali, Hiſpani turdo, Galli Vielle. (*Infrà, duodecimum turdi genus priuatim Vielle nominat: undecimum uerò peculiariter à quibuſdam Durdo uocari ſcribit.*)

Eχει, non κίχλα.

Iam turdorum qui ſolo ferè colore differre uidentur, omnes ſpecies ordine recenſeamus.

A. Turdus primus.

Primi generis eum fecimus, qui à pluribus turdo dicitur: qui notas etiā inſigniores habet, quibus à quouis nullo negotio diſcerni poterit.

B Eſt autem non admodū diſsimilis cynædo, (*cinædo,*) minor paulò & latior, ad auratæ figuram accedens, dentibus recuruis, pinnarū ſitu, numeroq; cæteris ſaxatilibus ſimilis: labra habet craſſa & rugoſa, cauda nō in duas pinnas ſed in unā latam deſinit, quę maculis nigris et rufis inſignis eſt. In reliquo corpore colore eſt uario, unde ἀκόλιος dictus. (*Priuatim infrà undecimū uulgò in Prouincia Auriol, quaſi ἀκόλιον uocari ſcribit.*) Dorſum fuſcū eſt, uenter ex albo liueſcit. Pinnæ ad brāchias aureæ ſunt, ad podicē et in tergo flaueſcunt, nigris cęruleisq; maculis aſperſæ. Oculi magni ſunt, rotūdi, pars oculis ſubiecta uarijs coloribus eſt illuſtris. Partibus internis ab alijs ſaxatilib. nō multùm differt.

Carne

Carne eſt tenerrima & friabili. Ob inſignem teneritatē à multis negligitur. Optimus aſſus in F
craticula uel in ſartagine coctus. Refrigeratus firmiore eſt carne. Ex aceto uel mali arantij ſucco
40 dendus: priuſquam coquatur ſale conſpergendus, ut gratioris ſit ſaporis.

Turdus II. Pauo, colore ex uiridi cæruleo.

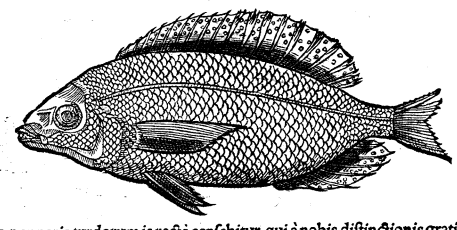

SECVNDI generis turdorum is rectè cenſebitur, qui à nobis diſtinctionis gratia Pauo nun A B
cupatur. Hic priori ſimilis eſt, maior tamen plerunque. Colore ex uiridi cæruleo, uel indico, co- Pauo.
lorem colli pauonis referente in pinnis omnibus, & in cauda. Hinc pauonis nomē poſuimus ue-
teres imitati, qui merulas & turdos auium nomina piſcibus dederunt, cùm liceat cuiuis rebus a-
nonymis & nouis noua nomina ponere.

Carne eſt molli, friabili, tenera. Viſcidi aliquid habere uidetur inter ſaxatiles. F

Turdus III. præcipuè uarius, uiridis magna ex parte, &c.

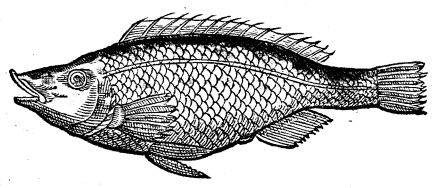

TERTII generis eſt is, qui Minchia di Re (*id eſt, ferculum regium*) à nonnullis appellatur. A
Superioribus ſimilis, colore uerò diſpar. Eſt enim uarius admodùm, uixq; ullus eſt, qui plu- B
res colorum differentias habeat. Viridis eſt magna ex parte, ſed punctis purpureis, cæruleis, in-
dicis, & aliis confuſis coloribus conſperſus. Pinnæ ad branchias flauæ ſiue rufæ ſunt, aliæ omnes
partim cæruleæ ſunt, partim uirides, partim rufæ. Cauda rufa punctis cæruleis notata. Branchia-
rum opercula punctis & lineis rufis, ſinuoſis, certis ſpatijs diſsitis diſtincta. Adeò uarijs & iucun-
dis coloribus ornatus eſt, ut pulchri nomine ſit digniſsimus. A Pulcher.
Carne tenera, friabili, delicata aliis non cedit. F
Frequens eſt Romæ & Antipoli & in Lerino inſula. C

Turdus IIII. Pſittacus uulgò quibuſdam, à ſimili coloris uarietate.

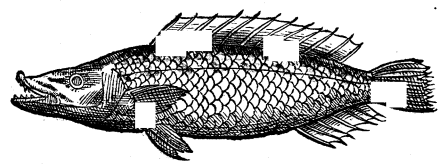

QVARTI generis turdus uarius etiam eſt, dorſo nigreſcente, pinna eius uireſcente. Ven- B
tre & lateribus flaueſcentibus. A branchijs ad caudam lineæ uirides ductæ ſunt. Pinnarum quę
in uentre infima cærulea ſunt.

Digitized by Google

A Hunc nonnulli ex piſcatoribus noſtris Perroquet, id eſt pſittacum, uocant, quòd ea ſit coloris uarietate qua auis illa Indica.

F Similem ſuccum gignit cum cæteris ſaxatilibus. Facilè concoquitur, quòd tenera ſit ſubſtantia & friabili.

Turdus V. colore aureo, linea alba ab oculis ad caudam.

B QVINTVM genus turdi gobionem flauum refert, hoc ab eo diſcrepans, quòd lineam albã ductam ab oculis ad caudam habet. Deinde maculis nigris, quibus aſperſus eſt gobius, caret. Pinna quoque unica in uentre, neque diuiſa, quam habet gobius. Turdus iſte colore aureo eſt, nec differt ab alijs carnis teneritate.

F

Turdus VI. ſimilis quinto, ſed linea cærulea ab oculis ad caudam, roſtro à cæteris diuerſo.

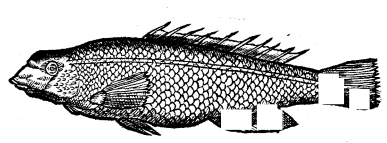

SEXTVM genus quinto omnino ſimile, niſi quòd huic linea ab oculis ad caudam ducta, non alba eſt, ſed cærulea: roſtroq; eſt longiore & aquilino.

Turdus VII. Cero dictus in Prouincia, dorſo aureo uiridibus maculis conſperſo, &c. Kuchs Aſhenæi uidetur. Ab hoc undecimus colorum uarietate duntaxat differt.

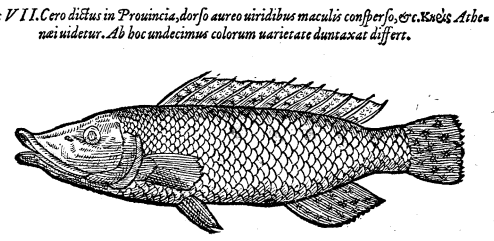

A SEPTIMVM genus à Prouincialibus cero dicitur, maximè Antipoli, & noſtri ſpeciem unã turdi cero uocant.

B In ſaxis degit, præſertim litoralibus, magnitudine eſt cubitali, coloribus uarijs inſignis, dorſo aureo, uiridibus maculis conſperſo, uentre candicãte, lineis rufis & tortuoſis, nullo ordine diſpoſitis notato. Tales ferè cernuntur buxi radices, uel iaſpides. Labra uiridia ſunt, branchiarum operecula purpureum quiddam habent. Cauda & pinnæ magna ex parte cæruleæ ſunt.

A. Κυρὶε. Septimum hoc genus eſſe puto, quod κυρὶς ab Athenæo dicitur, unde cero fecerunt noſtri. Suſpicatus ſum aliquãdo locum hunc mendoſum eſſe, & pro κυρὶς legendum κίχλη: ea ratione adductus, quòd neminem unquam ex his qui de piſcibus ſcripſerunt, piſcem ſic nominaſſe meminiſſem. Tum quia hoc loco cùm de ſcaro dixiſſet, cõmodè κίχλαν, id eſt, turdũ ſubiũxiſſe uidereẽ.

His

His inquam rationibus motus, diu in ea ſententia permanſi, ut κίχλιν legendũ exiſtimarem. Cùm uerò quæ ſequuntur, accuratiùs conſiderarem, omnia, quæ hîc dicuntur, parum turdis omnibus conuenire animaduerti, quæ cauſa mihi fuit mutandæ ſententiæ. Locus ſic habet apud Athenæũ lib. 8. Ἡ δὲ καλουμένη κιχλὶς ἐστὶ λόγχη, δυσοίδιλος, δυσόμαχος, ὃ δὲ χυλὸς αὐτῆς πεττόμενα εὐ συμπήγνυσι. Ceris quæ dicitur teneræ eſt carnis, aluo facilis, ſtomacho grata, ſuccus ipſius incraſſat & abſtergit. Præterea obſeruaui Athenæum de multis piſcibus mentionẽ facere, de quibus alij omnino tacuerunt: ut πηδὸν κόρακα, de coracino albo, de melanderino. Item Plinium de ichthyocolla, de lucerna, de cornuta, de quibus nulli alij meminerunt. Idem feciſſe Aelianum conſtat. Porrò multa ab ijſdem eſſe omiſſa, quæ à nobis diligenti diſſectione & experientia, & à peritis piſcatoribus percepta, literis mandamus: quod etiam ſpero multos poſt me facturos eſſe. Quare, ut ad rem redeam, κιχλὶς legendũ, non κίχλα: eamq; eſſe putamus, cuius effigiem præfiximus.

Turdus VIII. ſeptimo (id eſt Ceridi) ferè ſimilis.

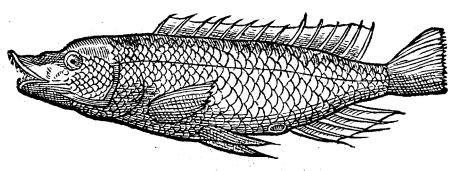

OCTAVVM genus à ſeptimo non admodũ differt: eſt enim eodem ferè modo uarium, ſed lineas multas habet in uentre ſeſe interſecantes. Carne eſt alijs ſimilis.

Turdus IX. octauo ferè ſimilis.

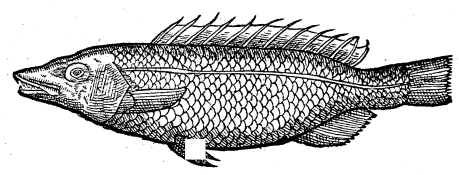

NONVM genus ſuperiori ſimile eſt, niſi quòd lineam candidam habet à branchijs ad caudã, alias multas confuſas, obliquas, ut ceris, quæ aurei ſunt coloris: alioqui colore eſt uario, uiridi & flaueſcente.

A quibuſdã gaian (*ſicuti & undecimũ genus à quibuſdam*) dicit, ab alijs bille, à noſtratib. meneſtrier, hoc eſt, tibicen: quia uarijs eſt coloribus tibicinum ritu, qui uerſicolori habitu uti apud nos ſolẽt. Carne eſt tenera & friabili.

Turdus X. Viridis.

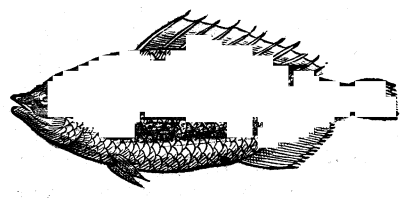

DECIMA Turdorum ſpecies colore eſt uiridi, extrema operculi branchiarum & pinnarum

Digitized by Google

uentris purpuraſcunt: oculi rufi; uenter ex albo flaueſcit; ore eſt paruo labriſq; paruis. Eiuſdem ſubſtantiæ eſt cum aliis.

Turdus XI. colore rubricæ. Colorum uarietate tantùm à ſeptimo differt.

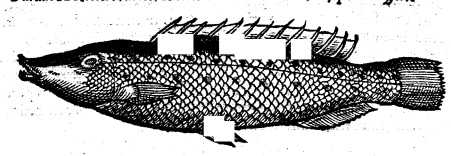

VNDECIMVM Turdorũ genus eſt, quod auriol (*fortè quaſi aureolum*) noſtri uocant, quaſi ἀπὸ τοῦ ὠὸν, id eſt, uarium, (*Turdum primum ſuprà priuatim ἀπὸ τοῦ ὠὸν nominat:*) alij gaian, (*quod nomen etiam nono generi quidam attribuunt:*) alij durdo.

Eſt autem inter turdos maximus, ad lupi cubitalis magnitudinem & craſsitudinem accedit. Colore eſt rubricæ, qua noſtri pro terra Armenia utuntur, multis nigris & liuidis maculis reſperſus eſt. uentre eſt plumbei coloris, labriſ magnis. Colorum duntaxat uarietate à turdo ſeptimi generis differt.

Turdus XII. in Prouincia uulgò Vielle: capite cæruleo, dorſo uireſcit, linea uiridi à branchijs ad caudam, &c.

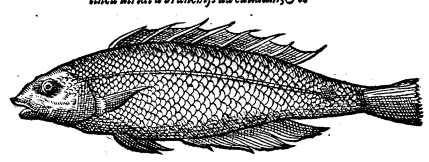

SED & hic in turdorum genera referendus mihi uidetur, qui uulgò Vielle (*Suprà Turdum in genere, à Gallis Vielle uocari ſcripſit*) dicitur: neque enim minùs uarius eſt quàm cæteri iam deſcripti. Capite eſt cæruleo, dorſo uireſcẽte. Linea uiridis & tenuis à branchijs ad caudam ducta eſt, in cuius extremo macula eſt rotunda, paulò ſupra caudam. reliquo corpore eſt rubeſcente. pinnæ uariæ, ſed maiori ex parte purpureæ.

Turdi genus multiplex cur fecerit.

Hos omnes turdos appellauimus, tum quia Columella turdorum complura eſſe genera ſcripſit, tum quia nomina quibus à ueteribus omnes iſti diſtincti ſint, non reperio. Poſtremò nunc alio nomine quàm turdi non appellantur propter magnam inter ſe affinitatem. Quibus adductus generis turdorum ſpecies duodecim conſtitui.

TVRBINES. Lege Strombi.

COROLLARIVM I. DE TVRDO SIMPLICI-
ter, & in genere.

Piſcem aſellum non à corporis ſimilitudine, ſed à colore dicimus, ut umbram atque turdum, author M. Varro. Quanq; autem turdi aues præcipui ſunt ſaporis: & piſces quoque turdi, ut ſaxatiles plerique cõmendantur, non tamen à ſaporis, ſed coloris ac punctorũ ſimilitudine piſcis hic nominatus eſt, ſicut & merula, quod Iouius annotauit. κίχλη, piſcis marinus, & auis, Heſychius & Varinus. Turdus piſcis ab Atticis κίχλη: Euſtathio uerò teſte lingua Dorica κιχάλαι uocabatur: quam linguam Syracuſani imitati etiam κιχάλαι dixerunt. Pancrates hunc piſcem aliter etiam σκιὺ ρον & ἀωλίλιον dici ſcribit. ſed notandum eſt σκιῦρον alium quoque piſcem, ab hoc longè diuerſum eſſe ac dici. (*Vide ſuprà in Sauro, & in Lacerto, ſuo utrunque elemento initiali.*) Animaduertendum item Coracinum quoque ἀωλίλιον à Numenio, & ſcarum ἀώλιον à Nicandro uocari: & propterea κίχλιον cognomine potiùs quàm proprio nomine ἀωλίλιον dici: idq; non ineptè, cum uarius piſcis ſit: unde & turdus Latinè dicitur, propterea quòd aluo uarius, ut turdus auis ſit, Saluianus. ¶ Merulam in eodem genere marem, cichlen uerò (id eſt, turdum) fœminam eſſe, Oppianus tradit. Vide ſuprà in Corollario de Merula. Nos Oppiano aſſentiendum non credimus. nam præterquàm quòd authores omnes, hos piſces non ſolùm ſexu, ſed ſpecie etiam ſeparant, reipſa quoque ita eſſe demonſtratur: quum tum merularum, tum turdorum, alios ſemine, alios ouis refertos eſſe uerno tempore conſpiciamus, Saluianus. ¶ Ciclas eſt piſcis quidam carnes molles habens & humidas, facilis concoctu: quem aliqui ptiſanam marinam uocant, ut Alexãder in capite de cibis pleuriticorum ſcribit, Syluaticus, Bellonius non ex Alexandro, ſed Plinio medico lib. 5. cap. 13. eadem uerba citat, & cyclas per ypſilon ſcribit, ſed utrobique legendum eſt cichle, à Græco κίχλη. Sic enim habet Alexander Trallianus lib. 6. capite de uictu pleuriticorum: Si æger infirmus ſit, &

(F) *Piſcis marinus.*

& cibum faſtidiat, aſſumat licebit de piſce, præſertim turdo, uirium ratione habita, eſt autẽ hic piſcis & tener, & humidus, concoctu facilis: & ſi fortè ipſam ptiſanam marinã nomines, non erraueris: adeò recrementi expers eſt alimentum, quod ex ea capitur.

Itali, Hiſpani, & plerique alij Tordo appellant, Saluianus. Veneti nunc piſcem merulam falſò nominant, Maſſarius. Turdũ piſcem Ligures aſellum, Romani ſcarmũ & merluzum appellãt, Niphus in ſecundum hiſtoriæ Ariſtotelis, turdum cum aſello imperitiſsimè confundens. Turdum & Merulam Maſſilienſes promiſcuè Roquaudos uocitant: Hiſpani & Sardi adhuc utriuſque nomen Latinum retinent, Gillius. Roquaudum autem deflexit à Gallico Rochau, communi (ut Rondeletius ſcribit) ſaxatilium nomine. Merulam piſcem piſcatores nonnulli Galliæ tourd appellant, non diſtinguentes turdum à merula, Rondeletius. Idem in Gallia Narbonenſi coracinũ quoſdã durdo uocare tradit: Bellonius etiã chromin ſuũ à Venetis falſò Turdũ (un Tordio) nominari ſcribit. Gallicũ nomen Vielle, à Græco cichla uel cichela non abludit. ¶ Cobitin fluuiatilẽ barbatulam (quã inter Gobios deſcripſimus) quidã non probè turdũ faciunt. neq; enim macularũ uarietas ad imponendũ hoc nomen ſatis eſt, & turdũ conſtat marinũ eſſe piſcem. Nos Germanicũ ei nomen fingemus, **Punterfiſch**, à punctis & maculis quibus diſtinguit, ſic & **Punternollen**, & alia quædã animalia Germanicè denominant, nominibus cõpoſitis à punctorũ uarietate. Vel **Kramerfiſch**. nã **Krametuogel**, turdus eſt. Vel **Meertroſtel**: nã turdũ minorẽ alterum Germani **troſtel** uel **troſſel** appellãt. (Troſſuli ab Eraſmo Stella nominati, qui apud Boruſſos partim in lacubus, partim in æſtuante mari capiantur, qui ſint ignoro.) Vel, **Seepfawen**, id eſt, Pauones marini. Rondeletius quidẽ ſpeciẽ ſecundã de ſuis turdis priuatim pauonẽ nuncupat. Romani genus omne piſciũ coloratorũ, nomine pſittaci, pauonis, turdi, uel merulæ (minus tamẽ rectè) uocare conſueuerũt, Bellon. Nos plura de pauonis inter piſces nomine dedimus ſuprà, elemento P. pag. 811. Vel communi ſaxatilium nomine, **Steinling: ein art der Steinlingen**: uſ etiam Galli Rochau. Vulgaris nomi- na. Pauo.

Turdus & merula (piſces) in Põto deſunt, Plin. ¶ Piſces ex alio colore in aliũ mutabiles ſunt, ut turdi, merulæ, Aelian. Turdi, merulę et ſquillæ nigreſcũt uere: poſt uer albedinẽ ſuã recipiũt, Ariſtot. Sunt quædã μελανόστικτα, ut turdus, Ariſtoteles citãte Athenæo. Κίχλα auis eſt, & piſcis ποικιλόστικτος, ὥσπερ ὁ κίχλος τις μελανόστικτος, Varinus. Κιχλίαν hunc piſcẽ uocari, aut potiùs cognominari à coloris uarietate, iam ſuprà dictũ eſt. Numenius turdis à colore epitheton fecit ἁλιπορφύρους, id eſt, purpurei: Eratoſthenes πορφύρεα κίχλαι dixit: id eſt, nigricantẽ, uel uariam. Pancrates οἰνωπὰ, nimirũ ut Homerus οἶνοπα πόντον. ¶ Turdo quaternæ branchiæ duplici ordine ſunt, nouiſsima excepta, Ariſtot. Turdi ſunt ſubuiridi colore & frequentibus guttis (ut in uolucribus uidemus) uariegati atq; inſignes, Louius. Turdus pedis longitudinẽ non attingit, branchijs quaternis, nouiſsima excepta, forma tincæ proxima: colore ſubobſcuro, ſed guttis purpureis & albis in uentre diſtinctus, ut turdus auis, à cuius colore piſcem hunc dictũ M. Varro putauit, Maſſarius.

Ariſtoteles cũ marinos piſces in pelagios et litorales diuidat, inter litorales turdũ, gobionẽ, &c. & omne ſaxatile genus cõnumerat. Et rurſus cũ marina litora aut cœnoſa, aut arenoſa, aut ſaxoſa ſint: in ſaxoſis ſolũ litoribus, turdus naſciẽ & degit. Vnde iure ſaxatilis eſſe dicit; ut author eſt idẽ Ariſtoteles alibi, inquiẽs: Saxatiles, ut turdi, merulæ et percæ. et Columella dicẽs: Saxatiles dicti ſunt, ut merulæ, turdiq;. et Plinius: Saxatiliũ turdus & merula. et alibi: Turdus inter ſaxatiles, Saluianus. Diocles etiã apud Athenæũ turdos ſaxatiles facit. Oppianus nõ circa quęlibet ſaxa, ſed muſcoſa (algis et muſco repleta, Lippius interpres μυϊὰς, nõ rectè muricos conuertit) eas uerſari canit: et ἁεδνὰς cognominat, id eſt, leues & celeres. ¶ Turdus non ſolùm alga paſcitur: ſed carniuorus etiam eſt. piſciculis enim, ſepiolis, loligũculis, atq; minoribus cruſtatis ueſcit. Vagabũdus nõ eſt, neq; lõgiùs à ſaxoſis domicilijs ſuis recedere ſolet, Saluian. ¶ Coniugatim mares cũ fœminis conduntur, (*latent hyeme: quo modo etiam fœtificare ſolent, ut & cæteri ſaxatiles, Ariſtoteles.*)

Oppiani uerba (ex Halieuticorum quarto) quomodo capiantur merulæ & cichlæ, recitaui ſuprà in Merula E. ſed cichlas ipſe eo loco merulas fœminas appellat, nõ ſpeciẽ propriam. ¶ Saxo ſum mare optimè ſaxatiles piſces nutrit, ut ſunt merulæ turdiq;, Columella de piſcinis loquens libro 8. cap. 16. Et mox cap. 17. Turdi complura genera merulasq;, &c. includemus.

Merulis & turdis cõmunia multa, quod ad alimenti rationem, protulimus ſuprà in Merula F. pagina 644. Galeni de his aliſq; ſaxatilibus ſententiam integram reperies in Perca marina F. Diocles turdos merulasq;, ſaxatiles piſces & μελανοστέγνους, id eſt, mollis carnis eſſe ſcribit; Mneſitheus diſtinguere uidetur, ut in Merula recitaui. Alexandri Tralliani ſuper alimento ex turdo ſententiam, quære ſuperiùs in A. Turdus non ſolùm mollem ſiue teneram, ſed friabilem etiam carnẽ habet, uti experientia monſtrat, atq; Galenus docet, dicens: Saxatilibus omnibus caro ineſt cũ alijs piſcibus mollior atq; friabilior. itaq; boni ſucci eſt, & cõcoctu facilis: & ualetudinarijs, atq; ipſis etiam ægrotantibus, ſicut & reliqui ſaxatiles, cõcedendus. Saporis etiam ſuauitate apud ueteres cõmendabat turdus: quod innuit Columella, inter piſces præſtantiores, (quorũ precia, inquit, uigent,) piſcinis includẽdos eum adnumerans. et Plinius cõfirmat, his uerbis: Turdus inter ſaxatiles nobilis. Idem cõprobare uidet apud Athenæũ Nicander turdũ cognominans πολυώνυμον, i. multi nominis: (*Hoc epitheto nõ ad famã aut gloriã piſcis pertinet: ſed ſimpliciter piſcẽ multis nominibus*

Sapor & ſalus brium.

appellari oſtendit,ut & Pancrates Arcas interpretatur,ſcribens πτηνοῖς ὀνόμασι κεκλῆσθαι τὸν κίχλαν, *&c.*)Hac uero ætate noſtra nullibi ferè admodum ſuauis eſt,aut multæ exiſtimationis, Saluianus. Et merulæ & turdo mollis caro eſt,quæq; probum creat ſuccum: quí tamen per halitum facile digeritur, neq; copioſè admodum nutrit, Vuortonus ex Oribaſio forſan aut Xenocrate. Scari, turdi & gobij, tenerrimi quidem ſunt, & facillimè ſecedunt:alimentum autem plurímum roburq; corporí addunt, Aëtius in curatione colici affectus à frigidis & pituitoſis humoribus. uidetur autem legendum cum negatione:non tamen multum alimentū nec robur corporí addunt. Gariopontus inter alios piſces hydropicis turdos quoq; concedit. In epilepſia ex piſcibus exhibeantur, quí ſuperfluitate uacant,ut pſetta,turdus,(κίχλα:interpres Latinus non bene tranſtulit,ſturnus,)Trallianus. ¶ Turdum marinū quouis modo coques. Aſſus, ſinapium requirit, Platina. Aegrotanti bus in aqua,uel albo iure,elixus aut aſſus apponi debet:ſani uerò eo etiã frixo uti ſolēt, Saluian. *Appæratus.*

H.a. Circa piſcis huius uocabulum & Latinum Turdus, & Græcum κίχλη, Philologiam dedimus in Turdo aue. ¶ Turdus piſcis nominatur etiam à Quintiliano libro 8. & ab Ennio in carminibus, quæ citat Apuleius Apologia 1.ubi codices noſtri deprauati ſunt: nec expreſſum habent nomen regionis in qua piſcis hic lautior inueniatur. ἰχέλαι, πτέρυγι ὄπισθεν μιλίῳ ἰχθύες, ἃ κίχλαι τὸ ὄρνεον, Heſychius & Varinus. Κόχλαι apud Pollucem 6.9.nomen corruptum pro κίχλαι.uide ſuprà ad initium Corollarij de Elope,pag.429. βαμβράκες, ἔσθι δὲ ἰχθύδιον ὄντως κοὶ βραδύπους. ὁμοίως καὶ βράδυθι κίχλαι, Varinus.ſed primùm pro βαμβράκες, lego βαμβράς. deinde βράδυθι nomen corruptum mutilúm ue ſuſpicor : aut ſi corruptum non ſit, (βράδιον quidem infirmum & imbecillem ſignificat Heſychio,) piſcem tamen à turdo diuerſum ſignificare. nam apud Athenæum(unde nimirum Varinus aut alius quiſpiam deſumpſit)Epicharmi uerba hæc legimus: βαμβαδύθαι, κίχλαι τε καὶ λαγοί, δρόμωνές τε. alia lectio,& ea melior, habet βιβραδύθαι. Vide ſuprà in Bambadones,pagina 143. Berziticon, piſcis dictus turdus, Syluaticus. à quo etiam Verzíticon pro eodem piſce,in v. elemento ſcribitur.id uocabulum cuius dialecti ſit neſcio.Romani quidem ſpeciem Turdi Verdone à uiridi colore uocitant. 10 20

Epibeta. Turdum à colore ἀλιαδ'ίαν cognominat Numenius:πρόσλα, Eratoſthenes:Pancrates,ἀνώσλαν. ¶ Nicander κίχλαι πολυώνυμον dixit,quòd pluribus nominibus appelletur,ſiue quis uni ſpeciei nomina plura,ſiue diuerſis potiùs turdorum formis plura diuerſaq; nomina tribui interpretetur. Oppianus ϛαδ'ιναὶ: Lippius uirentem uertit: meliùs leuem interpretaturus : ſiue leuem quod ad morum & agilitatem piſcis,ſiue quod ad nutrimenti rationē accipias. Κίχλαι δ'ἰξίαις ἁβύτραις ὑλιπτῆσι καὶ ἄλλοτρας καταδοσκομένας, δυσάλας δ'ὑλαπίνας, Matron Parodus in deſcriptione conuiuij Attici: ubi ὑλιπτῆσι uidetur poſitū pro ὑλιπετεῖς carminis cauſa:ut turdos piſces dicat, quí leuibus, uarijs & celerrimis in marí circa ſaxa natationibus ueluti uolare, & Thyadum (id eſt Baccharū) inſtar diſcurrere uideantur. ἁβύτρας interpretor iuueniles & uiribus uigentes. 30

ℓ. Τέτλαις καλαῖς ἠγόραζε, καὶ κίχλαις καλαῖς: Ἐβρίνθα ταύτας ὧδι τὸν ὠνθρακ'ὡς ἔχει, ἅλμῃ τε λιπαρᾷ πα ραπίδιμ' ὀρίγανον, Coquus apud Sotadem Comicum.

De Turdorum generibus è lib. 2. Saluiani.

COROLLARIVM II. DE TVRDIS DIVERSIS.

TVRDORVM plura eſſe genera,(inquit Saluianus,)res ipſa declarat: licet ſolus antiquorū Columella(quod ſciamus)id notauerit,inquiens: Turdi complura genera includemus.Quotautem & qualia ſint, uti nemo (*ueterum*) explicat, ita haud facile eſt explicatu, quamobrem id nunc operam dabimus,ut quò facíliùs atq; clariùs effici poteſt,explícentur. Primùm ígitur præcauendum eſt,ne omnes pícturatos piſces(quod ichthyopolæ ubíq; ferè faciunt) Turdos uocemus, nõ ſolùm Turdos ipſos(quí uerè,ut mox dícetur,pícti ſunt)ſed Percas etiam, Hiatulas, Fucas, Merulas, Pauones,atq; reliquos depictos piſces, Turdos perperā appellantes. Hunc autem errorem facilè euitabimus,ſi ueterum authorum teſtimonio(ut infrà patebit)Turdí piſcis aluum Turdi auis inſtar,uariam ſiue maculoſam eſſe animaduerterimus. Quamobrem quí uariam aluum non habent, Turdí non ſunt. Verùm cum piſcium, quí aluo ſunt uaria , quíq; uerè Turdi dícunt, plura (ut diximus)ſint genera:ut quot ſint,& quomodo internoſci debeant nobis innoteſcat : commonendum eſt,primariã eorum diſtinctionem ex corporis figura atq; magnitudine deſumi. Vnde 50 duo eorum prima conſtituuntur genera. Nam aut minor eſt & latus Turdus, cuius effigies octogeſima ſexta noſtra eſt;aut maior & oblongus,cuius imago eſt octogeſima octaua. (*Hæ duæ à Saluiano propoſitæ turdorum icones,quibus cum ex duodecim illis Rondeletij turdis conueniant,conſiderandum lectori relinquo.*)Et quemadmodū maioris diſtinctionis gratia hunc maiorem, illū uerò minorē turdū appellare poſſumus:ita non ſolū utercp; propríjs pingítur colorĩbus:ſed rurſus etiã maior (ut in eius deſcríptione demonſtrabitur)colorū uarietate ſubdiuiditur in uiridem,& rubrum: ita ut tria ſint turdorum genera,minorum unum:maiorum uerò duo, uíride ſcilicet & rubrum.

Minoris Turdi deſcriptio,ex eodem. Porrò cum minorum turdorum genus à maiorum genere non ſolùm colorū uarietate, ſed etiam figurâ & magnitudíne(ut díximus) differat, ſeorſim utríuſq; deſcríptionem tradendam cuximus,à minorí exordientes.Minor ígitur Turdus roſtro eſt ſatis acuto,ore mediocrí, dentibus 60 ualídis,recuruis atq; ſerratis,labríjſq; craſsis:oculis magnis , & aureo círculo pupillam ambiente inſignitis.Pinnæ utrinq; binæ cõſpiciunt̃,duę ad brãchias,& alię duę in uẽtre,una ſcilicet utrinq;.

In dorſo

In dorſo una ſingularis erigitur pinna, ferè uſque ad caudam deducta. Imo etiam uentri alia una ſingularis & minor à podice ſubnectitur. Cauda quoque in unicam & latam pinnam degenerat. Ventriculus carnoſus eſt & amplus. Inteſtina etiam craſſa & lata ſunt. Hepar pallet, eique aſſuta eſt fellis ueſica. Squamis mediocribus tegitur: & latiuſculus piſcis eſt, minori tincæ non abſimilis, atque totus picturatus. Caput enim, dorſum, cauda atque pinnæ, ex cineraceo nigricant: latera uerò cineracea, & uenter ſubalbidus liuentibus maculis nullo ordine inter ſe permiſtis Turdi auis modo, conſperguntur. Vnde iure diuus Ambroſius turdum aluo uarium appellat: atque ab Iſidoro Hiſpalenſi Turdus albouarius uocatur: ni forſan, ut arbitror, ad diui Ambroſij cenſuram, aluo uarius, corrigendum ſit. His teſtimoniis piſcem noſtrum, ueterum Turdum eſſe, clarè ſatis conſtat. Nec Ariſtoteles dicens: Mutantur colore piſces qui Merulæ & qui Turdi appellantur: uêre enim nigreſcunt, poſt uerò albedinem ſuam recipiunt, huic noſtræ repugnat opinioni, ut alicui uideri poſſet: propterea quòd hic noſter piſcis toto anni tempore nigricat. nam haudquaquam aliquo anni tempore turdos piſces albos reperiri, credendus eſt arbitrari Ariſtoteles: quum hoc falſum eſſe experientia & piſcatorum conſenſu deprehendatur. ſed id ſolùm intelligit ipſe, quòd cum Turdi reliquo anno ſubnigri, ſiue ex albo nigricantes appareant, uerno tempore nigriores conſpiciuntur: quod uti ueriſsimum eſt, ita non dedecet illam ſubnigredinem huic nigredini collatam, largo loquendi modo, albedinem appellari ab eo. Magnus piſcis non eſt Turdus iſte. rarò enim palmi menſuram excedit.

Maioris Turdi deſcriptio, ex eodem.

Alter uerò Turdus, quem diſtinctionis cauſa maiorem uocamus, ſicuti ore, dentibus, labiis, oculis, branchiis, pinnis, cauda atque interaneis deſcripto minori ſimillimus eſt: ita ab eo corporis figura, colore atque magnitudine plurimùm differt. Non enim tincæ inſtar latæ figuræ eſt, ut ille, ſed oblongæ: nec eiſdem depingitur coloribus. Nam cum hic maior coloris ratione duplex (ut diximus) ſit, neutri cum minore conuenit color. horum nanque unus (quem Romæ & Tordo & Verdone appellant,) totus uiridis eſt: alter uerò ſubrubet. Et ueluti hi duo maiores rebus reliquis ſimillimi ſunt, nec niſi uiriditate & rubedine internoſcuntur: ita utriuſque dorſum maculis paruis, rotundis atque cæruleis conſperſum eſt. Venter uerò & latera liuentibus maculis confuſè permiſtis (Turdi auis more) inſignita conſpiciuntur: qua una nota minori Turdo ſimiles ſunt, atque Turdi dicuntur. Differunt poſtremò à minori & magnitudine. nam cum ille (ut dictum eſt) palmi menſuram non excedat, hi ad cubitalem aliquando excreſcunt magnitudinem. Hæc omnia Saluianus.

De Turdis Rondeletij ſecundo, quarto, ſeptimo, decimo & undecimo.

Secundus.

Rondeletius ſecundam Turdorum ſuorum ſpeciem, Pauonem nominat. Bellonius piſcem quem in Gallico libro Pauonem uocârat, in Latino ſuo de Aquatilibus opere, ſimpliciter turdum nominat: & Romæ Papagallum (id eſt Pſittacum) uocari ſcribit. Rondeletius uerò Turdum quartum ſuum in Prouincia uel circa Monſpelium, uulgò Perroquet (id eſt Pſittacum) appellari meminit. Super Pauonis quidem nomine uide quæ ſcripſimus paulò antè, Corollario 1. de Turdis, ad finem ſegmenti A. Saluianus piſcem Romæ uulgò Papagallum dictum ob oculorum uarietatem, à diuo Ambroſio & Iſidoro Hiſpalenſi Pauonem uel Pauum uocari putat, &c. (Cuius corpus ferè totum uiret, ſed inæquali uiriditate, maculis paſsim, rubentibus, & cæruleis nonnullis quàm plurimis diſtinctum: figura tincæ lacuſtri non abſimili.) Lege ſuprà in Scaro uario, ad finem paginæ 1003. Bellonij quidem turdus, idem cum Saluiani Papagallo, uel planè ſimilis uidetur.

Quartus.

De quarto Rondeletij Turdo, iam proximè quædam diximus, quod ad Pſittaci nomen ei attributum. Huic autem cognatus uidetur piſcis, cuius imaginem, qualem Venetijs (ubi Porga, ſi bene ſcribo, uulgò uocatur) nactus ſum. Colores in pictura ad me data, huiuſmodi ferè ſunt: Dorſum & laterum dimidia pars ſuperior, fuſci ſunt coloris, maculis crebris ſubnigris uariantibus. Lineæ tres aut quatuor cæruleæ à branchijs ad caudam tendunt. In oculis circuli duo aurei pupillam ambiunt, inter quos medius unus fuſci coloris eſt. Cauda etiam maiori ex parte cæruleus eſt: qui color etiam initio pinnarum ad branchias, & in capite circa infráque branchias apparet. Eodem dimidia pars dorſi pinnæ anterior pulchrè pingitur: poſterior uerò pars cum flaua ſit, cæruleo coloris maculis diſtinguitur. Laterum pars dimidia inferior flaua eſt, & maculis ſubruſſis uariatur. Pinnæ ad branchias fuſcæ; binæ in uentre, & una à podice, flauæ ſunt. Reliqua apparent.

Vide iconem Rondeletij Turdo quarto ſimilem, pagina ſequenti.

Digitized by Google

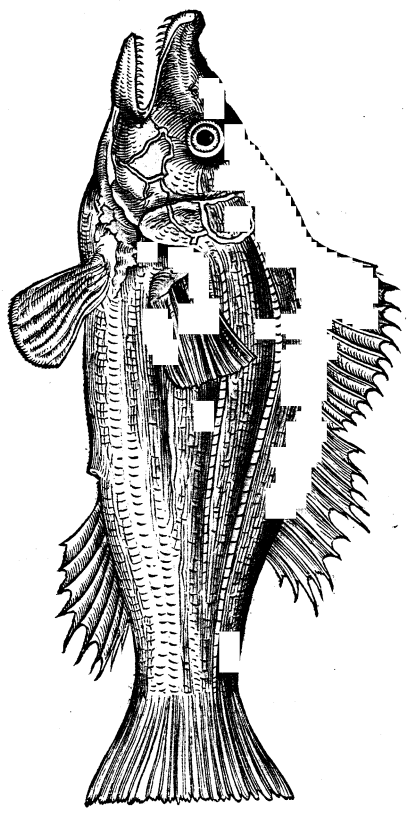

Septimus. Septimum Turdum ſuum Rondeletius, ut uulgò in Prouincia cero dicitur: ita eundem eſſe ſuſpicatur cerídem (κεφάλῳ) Athenæi: quem ſolum huius piſcis hoc nomine meminiſſe putat. Sed alios etiam authores ceridis mentionem facere: & diuerſis modis hoc nomen ſcribi, indicauimus nos in Ceride, elemento C. pagina 226. Plinius etiam medicus uictus rationem præſcribens ijs, qui intemperie calidiore hepatis laborant, coſſyphum & ceredam piſcem eis offert, citante Bellonio. Legendum eſt autem non ceredam, ſed ceridem. nam Tralianus in eiuſdem intemperiei curatione: Qui uerò (inquit) calorem habent leniorem, ualidasq; uires, ijs lupus, orphus, ceris, & iſicium ex ea paratum exhiberi debet, &c. Item in hepatica dyſenteria ex frigida intemperie: Ex piſcibus (inquit) utiliter datur turdus, coſſyphus, ceris, chryſophrys, & omnium maximè mullus. Idem nimirum eſt piſcis Scirrhis Vuottono dictus, circa nuda ſaxa degens, inter ignotos ab eo numeratus.

Decimus. Decimus Rondeletij Turdus, uiridis, Teragus Ouidij forſan fuerit: de quo ille in Halieutico ſcripſit: Tum uiridis ſquamis paruo ſaxatilis ore. uidetur autẽ pro ſquamis legendum Teragus. Vide ſuprà in Terago, ſuo loco. Eſt quidem tertius etiam Rondeletij Turdus magna ex parte uiridis, ſed ore maiuſculo, duodecimi etiam dorſum uireſcit, & linea uiridis à branchijs ad caudã tendit,

tendit. Bellonius quoque iam citatum Ouidij uersum de turdo interpretatur. Saluianus Turdi genus unum à uiridi colore, Romæ uulgò Verdone uocari docet, &c. ut suprà scriptum est.

Vidi ego aridum, uel hunc ipsum, uel persimilem ei piscículum, uiridem, tenuem: ore paruo, per margines dentato, inferior pars oris ultra superiorem parum prominebat.

Vndecimus.

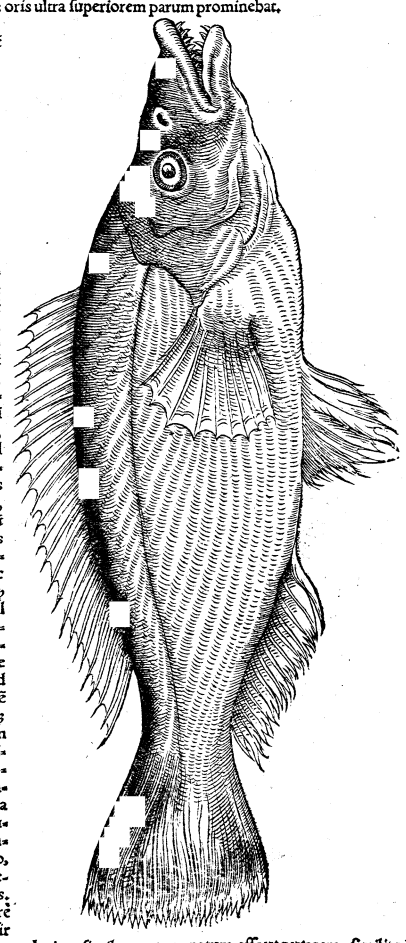

Turdo undecimo Rondeletij specie simílem cognatumq; pisc ẽ esse conijcio, cuius figurã hic, qualem amicus quidam Venetijs depictam ad me dedit, apposuit. Bellonius hunc pisc ẽ suis coloribus expressum apud me cũ uidisset, Hepatum suũ esse affirmabat: (est aũt Hepatus eius, alius q̃ Rõdeletij:) cuius iconem ipse non posuit, descriptionem uerò reperies suprà, pag. 488. Venetijs uulgò aliq Lucium marinum uocant, ut audio: sed cum sphyrænæ etiam id nomẽ tribuatur, & asellus quoq; merlucius, quasi marinus lucius nominetur, & reipsa naturã à lucio fl. lõgè diuersam hic piscis habere uideat, nõ placet eum hoc nomine appellare. Bellonius à uulgò Venetorũ Sachetum, ut etiam Chanadellam, indifferenti nomine appellari scribit. solo enim (inquit) colore, qui paulò magis in Hepato fuscus est, inter se differunt. Ego cum in Bellonij scriptis (anteq; cum ipso collocutus essem) legissem, Venetijs Sacchetí nomine tum hepatum, tum chanadellã, uocari, & hepatũ magis fuscum esse: piscem, cuius iconem exhibui suprà cum Channa & Chanadella (pag. 262.), p Sacheto Venetijs ad me missum, q̃ subfuscus appareret, hepatum Bellonij esse suspicabar: quam ipse suspicionem posteà (ut dixi) mihi excusit. Pisces quidem hi duo & specie & natura lõgè diuersi sunt. Sed dicamus de illo, cuius hic imaginẽ proponimus. Piscis est undiquaq; fermè rubicundus, magis quidem circa dorsum, circa uentrem albicat. Dorsum dimidia sui posteriore parte tribus maculis atris deinceps notatur, ita ut macula ultima caudam attingat. Oculorum pupillam nigram circulus ruber ambit: isq; rursus includitur cœruleo, uti pictura nostra præ se fert. Reliqua ex Hepato Bellonij petes. An uerò turdorum generis uerè sit hic piscis, non habeo quod affirmem: Rondeletij tantùm Turdo undecimo símilem aut cognatum esse ut putarem, similitudo aliqua effecit, ut prominentia labra, color rubricæ, pinnæ consimiles. Noster tamen latior uidetur, Rondeletij oblongior: qui etiam (inquit) multis nigris & liuidis maculis asperius est: quas in nostro non uideo, nisi quòd dorsum ternis (ut dixi) atris maculis notatur. Itaque iudicium illis relinquo, qui pisces ipsos tractandi ad mare & quantum uoluerint contemplandi occasione & commoditate non destituuntur.

Digitized by Google

De alijs quibuſdam Turdorum generi affinibus.

Turdi nomen aliquos è uulgo Gallico Italicó ue ad alios etiam quoſdam piſces, (ut merulam, coracinum & chromin Bellonij) imperitè referre, annotauimus ſuprà, Corollario 1. De Turdis A, in mentione uulgarium nominum.

Turdis cognata uideri poteſt Anthiæ Rondeletij tertia ſpecies, exhibita in A, elemento, pag. 64. Item Scarus ϑάλϑ, id eſt uarius, eiuſdem: quem dedimus ſuprà, pag. 1002. Fortaſsis & Picus Bellonij, de quo pauca eius uerba retulimus, pag. 860.

Sunt & piſces duo Venetijs mihi depicti, quorum icones hìc ſubiungere Turdorum hiſtoriæ uolui: quòd utriq; horum piſcium ſpeciem præ ſe ferant aliquam, (ex qua etiam ſaxatilem utrunq; eſſe coniicio,) & colore ſint uario; & alia eorum uetera nomina ignorem.

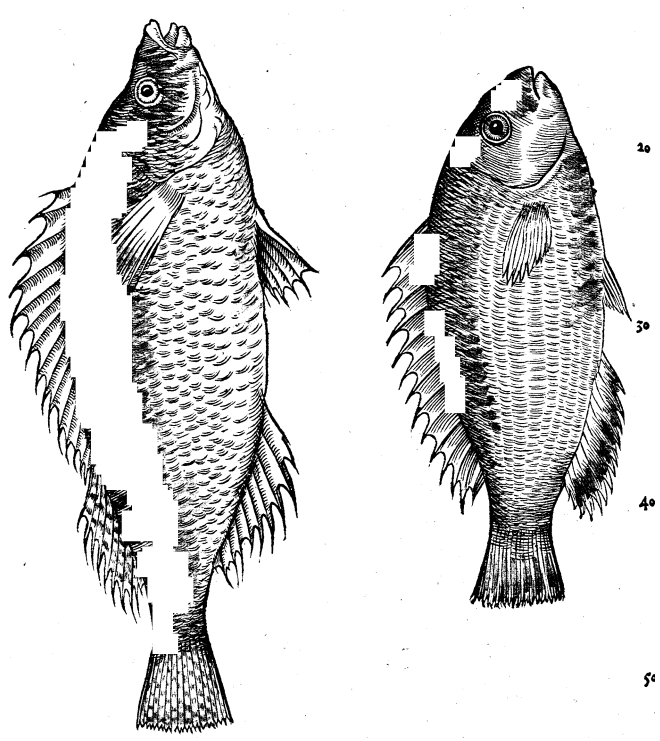

Ex his maior (quem propiùs ad Turdos accedere puto, quàm minorem) Raina de mer, id eſt, carpa marina uulgò dicitur, ſi modò rectè hoc nomen à pictore adſcriptum eſt, mihi quidem nõ placet. In eo cauda, & poſterior pinnæ dorſi pars rubicunda & punctis uaria eſt. anterior uerò & maior eiuſdem pinnæ pars, è fuſco albicat. Dorſum ipſum cœruleo uiridiq; colore mixtis tinctum apparet: uenter candicat: pars ad caudæ initium nigricat. Punctis toto corpore ſubnigris aut fuſcis uariatur. In oculis pupillam nigricantem circulus aureus uel croceus ambit; quem alius fuſcus, hunc deniq; ſubflauus circundat. ¶ Minor uulgò Venetijs Luiſolo dicitur, ſi bene lego adſcriptum à pictore nomen; in quo plus cœruleí eſt, præſertim in cauda extrema, & parte prona

prona tum corpore tum pinnis: cuius etiam coloris in oculis circulus apparet, medius inter alios duos albicantes. Corpus ferè fuscum apparet, sed alijs coloribus passim modicè admixtis, & punctis quæ magis fusca aut subnigra sunt uariantibus. Hæc ad picturas. Eundem aut simile in Oceano ab accolis Germanis, præsertim Flandris, audio **Poſten** uocari, à uelocitate. sic enim prorie appellamus nuncios principū, (astandas siue angaros Persicè uocant,) qui equis dispositis iti nera accelerant.

TVRESVLE, genus piscium, Syluaticus.

TVRNES uulgò dicti pisces in Strymone fluuio Thraciæ, **nominantur à** Bellonio in Singularibus.

TVRSIO. Quære Thursio.

TVRTVRES pisces nominantur ab Americo Vespucio. **Recen**tiores quidam Latini scriptores, ut d. Ambrosius, pastinacas pisces, turtures appellarunt, quos & Græci trygones eiusdē auis uocabulo. Eum qui nostra ætate turturem pro trutta pisce dixit, non laudo.

TYPHLE ab Athenæo nominatur inter Nili pisces, τύφλη. Hesychio & Varino Typhlinus dicitur (τυφλῖνος) piscis Nili, & genus serpentis. Apud Aristotelem τυφλίνη ὄφις nominātur, Gaza cæcilias serpentes uertit, à recto singulari τυφλίνης, ut κεγχρίνης. Puto & typhlænā pro serpēte dici: Nicander Typhlópem nominauit. ¶ Spondyle Plinij, (*non probo,*) Typhle uel Typhline antiquis, Bellonio est, quæ acus Aristotelis Rondeletio. Vide suprà in Corollario Acus A. ad finem ferè pag. 13. Ego cum à solo Athenæo & Hesychio, ut dixi, piscem hunc nominari inueniam, nō tanquam marinum, sed Nili incolam, in fluuijs, non in mari quærendum dixerim. Et cū in fluuijs reperiamus cæciliæ serpenti (sic enim Columella lib. 6. nominat) non dissimilem, ni fallor, piscem, de genere mustelæ siue lampredæ uulgò dictæ, minimū: quem nostri **Ylinoug**, id est Enneophthalmum appellant: Typhlen aut Typhlinum appellari eundem quid uetat? quem si in Nilo etiam degere scirem, planè hoc nomine appellandū contenderem. Hoc si admittant eruditi, Mustelas quoq; siue Lampredas maiores, Typhlas aut Typhlinos maiores appellabimus. Acus quidem Aristotelis, ut Rondeletio uidetur, icones duas, quales à Cornelio Sittardo olim Cæciliæ nomine accepi, hîc exhibeo. Maiori similem sceleton à doctissimo medico Michaële Parisio mihi donatū seruo. ea propè qua hîc pingitur longitudine & forma, digiti ferè crassitudine: sed rostro multò tenuiore, nec ita aperto ore, (sed ita ferè ut in minore, uel ut Rondeletius in historia Acus aperiri pingit: minori tamen & angustiori longè, inferiore parte leuiter sursum recurua,) solido, perspicuo. Nulla sicut hic pingitur, infra oculos prominente parte. Post oculos laminæ ceu branchiarum opercula apparent. Striæ (in sceleto, puto etiam uiuo pisce, quòd sicca & ossea ferè substantia constet) eminent septem, parte corporis superiore, quæ supra podicem est: inferiore, quaterne tantùm: squamis (aut potiùs corticibus) quibusdam eleganter striatis & undiquaq; annexis, ut nusquam dehiscant, integitur. Hanc si quis Typhlen marinam nominare uoluerit, esto: dummodò ueteres nullam eius hoc nomine mentionem fecisse constet. Aliqui in Italia homines literati hunc piscem, ut Sittardus scribebat, remoram esse coniiciebant: alij musculum siue iulum. Neutrū probārim. Huic similem alteram speciem (Rondeletius quoq; duas pingit) corpore & rostro minore, uulgò in Italia Arzinarello uel Coaliotto nominari, idem Sittardus monuit.

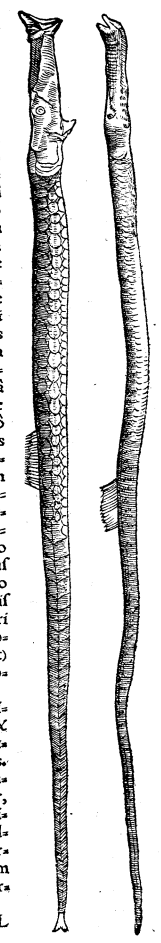

TYPHLINIDIA, Coracidia, Abramidia, Collia, & Boridia nominat Xenocrates, citante Oribasio, in Capite de Salsamentis fluuiatiliū & palustrium. Sunt autem omnia hæc nomina diminutiua. unde & piscículos paruos esse apparet, & fluuiatiles seu lacustres, & sale condiri solitos. Vuottonus Græcè nominat, τυφλιωίδια, κόλλια, βωρίδια, κορακίδια. Hæc omnia (inquit Xenocrates) stomacho aliena sunt, difficulterq; corrumpūtur, & aluum subducunt: ut & Vuottonus, & Rasarius transtulerūt. mihi quidem pleraq; aluum subducentia alimenta, facilè corrumpi uidentur. Addit Vuottonus cum acrioribus oleribus ea comedi. quæ Xenocratis uerba Rasarius, non ad piscículos iam nominatos, sed ad Aurem aquatilem refert. hæc enim (inquit) aruinam peculiarem quandam inducit, & idcirco cum acribus oleribus ea uescuntur.

Digitized by Google

DE AQVATILIBVS QVO RVM NOMINA V. LITERA INCHOAT.

VACCA marina à recentioribus quibuſdam dicta. Vide ſuprà in Boue, paginis 151. & 152.
VENENATI piſces. Quære ſuprà in Nigris.

DE VERME MICRORHYNCHOTERO, RONDELETIVS.

B VT IN terra, ita in mari uermium nulla (*multa*) ſunt genera. Sed in mari nonnulli uermes ſunt huiuſmodi, ut nulla alia pictura, quam linea una cõtinua exprimi poſſint. Nam adeò indiſcretas partes internas & externas habent, ut pili tantùm craſſiores ſiue carnoſi eſſe uideantur, quos animalia eſſe neges, niſi motu cieri agitarique conſpexeris, (*Sic & in fontibus, quos Setas uel Vitulos aquaticos aliqui uocant: de quibus ſcripſimus ſuprà inter Inſecta aquatica, pag. 547.*) Nos de duobus generibus tantùm hîc agimus, quos ſæpe inter maris purgamenta reperimus. De quibus etiamſi nihil, quod ſciam, à ueteribus ſcriptum ſit, tamen committendum non eſt, ut ſilentio prætereantur. Etenim exiſtimare debemus permulta adhuc ſupereſſe in rerum cognitione, quæ ueteres latuerint, quod natura tam fœcunda ſit, ut multis ſæculis omnia humano ingenio comprehendi nullo modo poſsint, qua maximè de cauſa ad diligentem rerum inueſtigationem incitari debent præclara ingenia, plurimúmque ab eorum opinione diſſentire, qui ueterum inuentis nihil addi poſſe credentes, ad ea tanquam ad ſireneos ſcopulos conſeneſcentes, nihil unquam laude dignum præſtare poſſunt, neq; bonas literas ulla ex parte promouent. Ab horum opinione alieniſsimus, cùm experientia ipſa me docuerit, in anatome corporis humani, in plantarum ſtirpiumq; cognitione, in marinis terreniſq; animantibus, atq; aliis plurimis rebus eſſe quædam adhuc penitus incognita, quædam non ſatis explicata, quicquid otij per docendi, medendiq; munus nancíſci poſſum, id omne ad ea perſcrutanda & literarum luce illuſtranda confero.

Veteres multa præteriſſe digna inueſtigatu

Redit ad B.

Sed ad Vermes redeo, quorum prior quem hîc exhibemus, cute molli contegitur, tota inciſuris conſtante: os uel roſtrum obtuſum eſt, parúmque prominet, unde μικρορυγχότερον cognominauimus. Aliis roſtrum deeſt, ſed foramẽ tantùm habent, capeſſendi cibi gratia. Totus uermis digitali eſt magnitudine, minimi digiti craſſitudine.

DE VERME MACRORHYNCHOTERO, Rondeletius.

C B IN luto maris, & marinorum ſtagnorum uiuere comperimus eum uermem, quem hîc depinximus, qui ſuperiore multò longior eſt. nam aliquando duorum cubitorum magnitudinem æquat, pollicisq; craſsitudinem. Farcimínis longi figuram refert. Roſtro eſt multò longiore quàm ſuperior, ſimili hippocampi roſtro, unde μακρορυγχότερον nuncupauimus. Intus longum duntaxat uentrículi, uel inteſtini ductum habet, aqua & luto pleni, unde perſpicuum eſt his tantùm ueſci.

DE VER-

Digitized by Google

DE VERMIBVS IN TVBVLIS DELI-
teſcentibus, Rondeletius.

NASCVNTVR in ſaxis marinis, & ſuper concharum uetuſtarum teſtas, tubuli uel ſiphun- C B
culi teſtacei, rotundi, (*tereres,*) aſperi, candidi, intus læuiſsimi, quorum alij recti ſunt, alij contorti & replicati. In his procreantur & uiuunt uermes, qui foras ſe exerunt hauriendæ aquæ gratia. Hi colore, ſubſtantia, ſcolopendræ rubræ ſimiles ſunt, figura & magnitudine nonnihil differunt: longiſsimi enim digiti magnitudinem non excedũt. Pars poſterior folij myrtei modo in acutum deſinit. Priore parte utrinque pedes habent, ueluti ſcolopendræ, unde fiſtula prominet in extremo obtuſa tubæ modo, & perforata, qualem in aſilo marino depinximus: eâ aquam trahit.

Horum uermiculorum teſta pharmacopœi noſtri utuntur, in compoſitione unguenti citrini G
pro dentali. Huic ſimilem teſtam etiam dentale uocant, quo in eodem unguento utuntur. Hu- *Dentale.*
iuſmodi aliquot picturæ ſuperiori aſperſimus.

COROLLARIVM.

De Vermibus Aquatilibus nonnullis iam ſuprà elemento I, inter Inſecta aquatica diximus.

¶ Aetatis noſtræ quidam Latini ſcriptores Muſtelas ſiue Lampredas uulgò dictas Lumbricos fluuiatiles nominarunt, (Lampredæ nomẽ à Lumbrico detortũ fortè ſuſpicati:) mihi quidem nõ placet: & eandem opinionem à Rõdeletio reprehenſam inuenies ſuprà in Muſtela fl. Auſonij A. pag. 697. ubi Caſtellani etiam epiſcopi Matiſcon. ſententiam explicat, qui uermem aquatilem, qualem in Gange Plinius deſcribit, lampetrã eſſe putauit. In Gange eſſe Statius Seboſus haud *Vermis cœrule-*
modico miraculo affert uermes binis brãchijs, LX. cubitorum, cæruleos, qui nomen à facie traxe- *us in Gange.*
runt: his tantas eſſe uires ut elephantos ad potum uenientes, mordicus comprehenſa manu eorũ abſtrahant, Plinius. Longitudo illa (inquit Maſſarius) ſexaginta cubitorum, nõ ad branchias, ſed ad uermes referenda eſt. Nam branchias ſexaginta cubitorum longitudine conſtare præter ueritatem, & dictu incredibile eſſet, cum neq; longas, neq; breues brãchias ab aliquo dictas reperias. Verùm & ſimplices & binas quaternás ue branchias piſcibus Ariſtoteles contribuit, quod item Plinius cõmeminit hoc libro. Solinus uerò in Polyhiſtore, nõ branchijs ſed brachijs, nec ſexagin- *De eodem Soli-*
ta cubitorum ſed ſenũm cubitorum ſcribit, longitudinem illam cubitorum ad brachia non ad uer- *ni locus perpen-*
mes referens, hoc modo. Aquæ etiam gignunt miracula non minora. Anguillas ad tricenos pe- *ſus.*
des longas educat Ganges, quẽ Statius Seboſus inter præcipua miracula ait uermibus abundare cæruleis nomine & colore, hi bina habent brachia longitudinis cubitorũ nõ minus ſenũm, adeò robuſtis uiribus, ut elephãtos ad potum uentitãtes, mordicus comprehenſos ipſorũ manu rapiãt in profundũ. Neſcio an à Statio Seboſo an potius à Plinio hęc Solinus excerpſerit: ſed ſi à Plinio illud ſanè nõ omiſerim, quo minùs dixerim eum ipſum uerba Plinij perperã interpretatũ fuiſſe, ac uermes nomine meliùs & ueriùs, q̃ cæruleos nomine prodidiſſe: cũ Plinius à facie, hoc eſt forma corporis, nõ colore uermes huiuſmodi nomẽ attraxiſſe ſcribat, licet ſint colore cærulei. nã uermibus corpore ſimiles ſunt: quos cum talẽ figurã habeãt, ueriſimilius eſt brachijs carere, q̃ eadem poſsidere. nã ſi brachia obtinerẽt, non uermes ſed monſtra appellaſſet, ut neq; credendũ ſit huiuſmodi animalia brachijs prædita eſſe. ex eo quod inter præcipua miracula hæc prodiderit, cum & anguillas ad tricenos pedes lõgas inter nõ minora miracula in Gange reperiri Solinus ipſe tradiderit, quibus neq; brachia, neq; crura tribuerit. Non igitur ob hanc cauſam, ſed ob longitudinem eorũ ac fortitudinẽ admirandam, quod elephantes in profundũ per proboſcidem abſtrahãt, hæc inter miracula cõmeminerit, ut Plinij lectionẽ magis q̃ Solini probandã exiſtimauerim. Qui error (ſi error eſt) hinc proficiſci potuit, ut reor, quod Solinus longitudinẽ illam ad branchias, nõ ad uermes referẽs, in Plinio branchijs ſexaginta cubitorũ longitudinis non modò mendoſe legi, ueràm & ridiculũ eſſe putauerit, quippe cũ brachia quoq; hæc cubitorũ ſexaginta longitudinis eſſe incredibile admodũ exiſtimaret, longitudinis cubitorũ non minùs ſenũm ſtatuit deſcribendum, Hucuſq; Maſſarius. Vide etiã ſuprà, elemento C, in fine paginæ 305, de his Cæruleis uermibus.

Digitized by Google

Vermis Indi fl. Idem fortè eſt Indicus ille uermis de quo Aelianus ex Cteſiæ libris ſic ſcribit: Indus fluuius beſtiarum ferarum expers eſt, ſolum in eo naſci uermẽ aiunt, ſpeciemq; eorum quí ex ligno (*qui in ſi-cubus*) gignuntur, & aluntur, gerere: ad ſeptem cubitorum longitudinem & eo amplius procedere. cíus craſsitudinem decem annos natus puer, manibus uix complecti queat. Iis in ſuperiori oris ſede unus dens ineſt, in inferiori alter, ambo quadranguli cubiti ferè longitudinẽ habent: tam ualidi, ut quodcunq; animal, ſiue cicur, ſiue ferum, ijs comprehenderint, facillimè cõterant, (σιωα ξιδεσιν, Aelianus. κατεδιδοσι, Cteſias.) Interdiu ima in ſede fluminis uerſatur, cœno gaudens, & latitans. noctu uerò ad terrã procedit, & in quodcunq; inciderit uel Equum, uel Bouẽ, uel Aſinum, cõficit, atq; in ſuas ſedes trahit, & in flumẽ abſtruſus, mẽbra omnia, excepto uentre, exedit. de die etiam, ſi fame premitur, & ſiue camelus ſiue bos in ripa bibit, uiolentiſſimo impetu ſumma labra mordicus comprehẽdit, & robuſto tractu in aquam abrẽptum edit. Eius pellis duorũ digitorum craſsitudine eſt, eiuſmodi autem machinatione capitur: Hamum robuſtum ad ferream catenam alligant. adiuncto etiam fune ex albo latoq; lino. Lanis aũt & hamum & funẽ inuoluunt, ne à uerme præmordeaẽ. Tum agnum aut hœdum ad illecebram in hamum implicant: deinde in fluuiũ demittũt. Triginta uiri, ſinguli cum iaculo loro inſerto: & enſe accincti, & è corno ſudibus inſtructi bene robuſtis, ſi percutere ſit neceſſe, adſunt: deinde hamo captum trahunt, & abſtractum, interficiunt. Triginta dies appenſum ad Solẽ ſinũt: atq; ex eo in ſictilia uaſa craſſum oleũ ſtillat. ſinguli uermes quinq; olei ſextarios (*cotylas decẽ Atticas*) reddũt, quod quidẽ ipſum regi Indorũ apportant, uaſis obſignatis. neq; eũ alij cuiq; uel guttã illius poſsidere licet. Corpus reliquũ inutile. Huius ea eſt uis olei, ut ſine ullo igne eius infuſa hemina quẽcunq; lignorũ aceruũ cõburat. Ac ſi uel hominẽ uelis uel aliud animal exurere, primũ ut hoc infuderis, funditus ſtatí deflagrauerit. Eodẽ ipſo Perſarũ regẽ aiũt capere hoſtiũ urbeis: neq; arietes, teſtudines, aliaq; bellica tormẽta ad eas capiẽdas opꝰ eſſe. nã cũ fictilia uaſa unius heminę capacia, eo impleta & obſtructa in portas iaculãr, uaſa qdẽ ad portas alliſa rũpunt: at oleũ delapſum ignẽ circũfundit, ut reſtingui nõ poſsit: & flãma inſaturabilis cõburit hoſtes pugnãtes pariter cũ armis. Reſtinguit aũt multa inutili cõgerie qualis p terrã & uicos congerit, (πολλω φορυτω κατακυθιζει, Aelian. ου σβεννυσι δι μικρω πολλω δε πλειω: id eſt, Nõ extinguit niſi luto copioſo & craſſo, Cteſias.) in eũ iniecta: Hæc Aelian. de animal. 5. 3. autho rem citans Cteſiã, et eadẽ legunt in Eclogis Indicorũ Cteſiæ nuper Geneuæ publicatis, ſed multò breuiús. Videri aũt poteſt, ut dixi, idẽ hic Indi fluminis uermis, cũ illo quẽ Plinius in Gange fluuio deſcribit. Primùm emi uterq; Indicus eſt: & cõuenit forma, à qua uterq; uermis (σκωληξ) appellaẽ. deinde Gangeticus elephãtos ad potũ uenientes apprehenſos promuſcide in fluuiũ abſtrahit: Indicus, camelũ uel bouẽ in ripa bibentẽ, ſumma labra mordicus apprehendẽs, in aquã abripit. Sed magnitudo Indici, cubiti circiter ſeptẽ ſunt: Gangetici, ſexaginta: huíc brãchiæ binæ, uel brachia bina: illi dentes bini tribuunt, obijciat aliqs. reſpondeo, locũ Plinij mihi corruptũ uideri, primũ circa numerũ, nimia emi ad uermẽ hæc magnitudo eſt: & Solinus (qui ſua ex Plinio trãſcribit) nõ ſexaginta, ſed ſex (ſenũm) cubitorũ eſſe memorat: qd conuenit etiã Indico ſeptem cubitos plus minùs lõgo: qui ſi ſexaginta cubitorũ eſſet, olei uerò ſextarios tantũ quinos redderet, nimis hoc parũ ad tantã molẽ eſſet. deinde neq; brachia, neq; branchiæ cõueniunt uermi: et ea quoq; ratione cp noctu in terrã exeat. Solus enim aquatiliũ cordylus, authore Ariſtotele, cũ branchias habeat, cibi tamẽ gratia in terrã exit, & quadrupes idẽ eſt ut ad ambulandũ idoneus. Et ſi branchias ei demus, piſcis, nõ uermis erit, & binæ ſolùm tanto animali refrigerãdo (qui uſus branchiarũ eſt) nõ ſufficient, cũ pleriſq; piſcibus etiã minimis, plures inſint: qui tamen frigidioris ſunt temperamenti, cp probabile ſit uermẽ hunc eſſe, cuius adipi ignea nõ ſimpliciter ignis, ſed fulmínea quædam uis eſt, incẽdio eius ſimiliter ferè inextinguibili. Brachia uerò propriè dicta nullũ animal habet, quod nõ oſſa: quæ omnia uermibus neganr. poſſunt tamẽ per metaphorã aut catachreſin brachia appellari binę illę ueluti forcipes ab ore uermiũ (præſertim coſſorũ, quib. Indicus uermis cõparaẽ, & cantharorũ) utrinq; enaſcentes: nã & mutuo occurſu inflexa brachia referũt, & ijs tanq; brachijs aut forcipibus quæ libet apprehendũt: & accedente magnitudine, ſicut in Indicis cubitali ferè, (quæ proportio ad longitudinẽ totius uermis moderata eſt,) brachia nõ ineptè uocari poſſunt, propter figuram, magnitudinẽ, uſum. Eadẽ dentes ſi quis appeller, quoniam ab ore promínent, & figura ferè denticulata eſt, & ijs, ſicut reliqua animalia dentibus, aliquid corrípiunt, reprehendi nõ poterit. Sed bina hæc brachia ſeu dentes bini, in uermibus cantharisq; noſtris à lateribus oris procedunt, inde in circulum inflexa, mucronibus cõcurrunt: in Indicis aũt uermibus nõ idẽ ſitus eſt, cum dens alter ſuperior, alter inferior ſit: ut ſolo duntaxat ſitu differre uideanr. Has equidẽ partes ego forcipes aut chelas potiùs uocárim, ſicuti in brachijs cancrorũ, à ſimili motu et apprehenſione: quàm dentes, uel cornua. nã ceraſtes uermis ab his partibus ceu cornibus appellatus mihi uideẽ à uulgò Græcorũ olim. de quo Theophraſtus de Cauſis plantarũ 5. 14. Ceraſtam uermẽ (inquit) & in olea creari, & in ſico parere aſſeuerãt. Habet ficus & ſuos uermiculos, & illos quoq; enutrit, quos alienos receperit. omnes tamẽ in ceraſten figuranr, & ſonũ ædunt paruuli ſtridoris. Videẽ aũt Cteſias magnũ illum Indicũ uermem comparãs uermi in fico naſcenti, de hoc ceraſte ſentire. ¶ Meminit eiuſdẽ uermis Philoſtratus etiã de Vita Apollonij libro 3. In Hypha ſide (inquit) Indię flumine bellua gignit albo uermi ſimilis (σκωληκι λευκῳ ὁμοιον θηριον:) ex qua capta oleum

Plinij uermem Gangis, & Cteſiæ uel Aeliani & Philoſtrati uermem Indi fl. eundem uideri.

Philoſtratus.

oleum fit ad uſum ignis accõmodatum, quod niſi uitro contineri poſsit, capitur aũt regi tantũmodò eiuſcemodi bellua, qua ille diruendorũ mœniũ cauſa utitur. nam ubi muros eiuſmodi pinguedo tetigerit, ignis accenditur inextinguibilis, omniũ maximè quæ pro excitandis incendijs ab hominibus inuenta ſunt: Sic ille Alemano Rhinuccino interprete. ſed ultima uerba Græcè ſic ſonant: ϖῦρ ἐκκαλέϊται κρεῖττον σβεϛικοῦ ὁπόϛε ἀνθρώποις πᾶϛ τὰ ϖυρφόρα ὑφῆπται. hoc eſt: ignis excitatur, ualidior quàm qui ullis hactenus ad reſtinguenda incendia inuentis inſtrumentis extingui poſsit: ut ϖυρφόρα ſint uaſa uel inſtrumenta ad inferendũ incendium comparata, σβεϛικὰ uerò ad extinguendum: hæc extinctoria, illa incendiaria dixeris. σβεϛικὰ κωλύματα, machinamenta ad reſtinguendum ignem, quidam interpretatur. Hoc animaduertendum, non idcirco diuerſum genere ſtatuendum hunc uermem eſſe, quòd à Philoſtrato uermi albo comparetur: à Plinio color cœruleus ei tribuatur: ſed potiùs in ſolo colore diſcrimen ponendum, ſicuti & alia pleraq; animalia coloribus diuerſis reperiuntur: uel generis eiuſdem proximi ſpecies diuerſas, utpote in fluuijs etiam diuerſis genitas, exiſtimandum.

Vermibus aquatilibus illos etiã qui piſcibus innaſcunt adnumeremus. Gignuntur uermiculi (σκωλήκια) quidam in uulua mulli piſcis, poſtq; tertio peperit, qui ſobolẽ (γόνον τὸν γενέϑλιον) naſcentẽ cõſumunt: itaq; ſterileſcit, Athenæus. Semini carpę (*carpio ſeu cyprinis paruulis*) nõnunq; in anno primo natiuitatis niger uermiculus quidã poſt aurẽ (*aures uulgus pro brachijs dicit*) ſuã tabificus innaſcitur, & hoc ſæpius poſt Auguſtũ, eaq; tabe moriẽ. remediũ eius eſt aqua dulcis & fluuialis, Author de nat. rerũ, uidetur autem in ſtagnantibus aquis hoc malũ eis accidere ſentire. Memini audire affirmantẽ, de muliercula quadam, quòd cum de cyprino ingeſsiſſet partẽ circa branchias, et ſimul album quippiã piſi magnitudine, (uermẽ, aut ouum animalis uenenati fuiſſe ſuſpicor,) mox animi deliquio correptã, corpore toto intumuiſſe, diuq; poſtea malè affectam, tandẽ ſanitati reſtituram eſſe, non tamen niſi annis octo euolutis peperiſſe, cum priùs fœcunda eſſet. Ariſtoteles ballero & tilloni ex fluuiatilibus ac lacuſtribus uermẽ (hẽlmintha, lumbricum) innaſci ait ſub Cane: quo illi infirmati ad ſummũ aquæ efferantur, ubi æſtu (ui Sôlis) intereant. Duodecim ueluti uniones, erui magnitudine, carnoſos tamen, candidos, & calli duritiẽ habentes, in quibuſdam Cernuis (*ſic uocat Percas fluuiatiles minores illas, quas à rotunditate Saxones* **Kulparßen**, *alij* **Kutten** *nominant*) conſpexi: quorum unuſquiſq; uermẽ incluſum, gracilẽ, oblongum ac teretem contineret: qui ex uenis meſaraicis dependerent inter colon & ileon, ad eos anfractus, in quibus lactes eſſe ſolent. nam etiam Lumbricos, Aſcarides (*Aſcarides uox uidetur abundare*) in ſeſquiulnam longos aliquando comperimus, Bellonius. Gobionem paruum piſciculũ fl. (**ein Greßling**) æſtate dicunt uitiari uermiculis quos in uentre geſtat, Albertus. Hos piſcium lumbricos, quos ex illis ueluti unionibus (id eſt, erui magnitudine tanq; ouis, ut ex Bellonio memorauimus) naſci puto, noſtri **Neſtel**, id eſt, Ligulas appellant: à figura tenui, oblonga, latiuſcula, ligulæ uel tæniæ inſtar: ipſos uerò piſces lumbricoſos **Bendig**, quaſi ligulatos. nã **band** & **bendel**, uinculum, faſciam, aut tæniam ſignificat. Alia aũt ſignificatio eſt uocis **Bännig**, quæ prohibitũ & uetitum ſignificat: itaq; **Bännig fiſch** dicunt de piſcibus certo anni tempore uetitis, & lege ne capiãtur exceptis. Lumbricos autem innaſci aiũt omni generi piſcium noſtrorũ, (id eſt dulcium aquarum: imprimis quidem leuciſcis illis, quos **Schwalen** & **Laugelen** uocãt: & Ballerís, quos **Blicken**: & Rutilis noſtris, quos Vengerones Sabaudi nominãt:) exceptis Lucijs, Cyprinis latis & Albulis lacuſtribus quas à cœruleo colore denominamus. Sic affectos piſces, tanquã noxios, uendere lex uetat. Deprehenditur autem etiã foris hoc uitium, cum uenter maior, durior & albior apparet. Aeſtate tantùm accidit, putreſcẽte nimirum aliqua materia. Vermes ipſos aliquoties reperi, modò uiuentes, modò extinctos. albi ſunt, graciles, longi, & cõuoluti. In Leuciſci ſecunda ſpecie (ut Rondeletius nominat, noſtri **ein Laugelen**) lumbricos quatuor inueni nuper, decimo Auguſti, uiuos, candidos, latos, exigua craſsitudine, circunuoluẽtes ſe uiſceribus & inteſtinis forinſecus. Maior ex illis quatuor, digitos ferè decem lõgus erat, latus dimidium. Aliàs uerò in Cyprino lato fœmina, ſub finem Maij, lumbricos aliquot ad digiti longitudinem reperi: unum albicantem, &c.

DE Lumbricis ſeu uermibus maris & ſtagni marini, Rondeletij & Bellonij ſcripta inuenies ſuprà, elemento L. pag. 597.

VERTEBRAM recentiores aliqui interpretantur Spondylum: de quo leges ſuprà, elemento S. eſt autẽ concha duabus ualuis cõſtans, quæ ex poſteriori parte duabus uertebris cõtinentur.

VERTIBVLA Theodorus Gaza modò pro Holothurijs, modò pro Tethyis poſuit, ut in utrorumq; hiſtoria indicatum eſt. Iouius ab Vrticis non diſtinxit, ut apparebit infra in Corollario de Vrticis.

VESPERTILIONES marini piſces uolant & natant, Niphus, uidetur autem Hirundines, aut ſimiles piſces Miluos aut Lucernas, Veſpertiliones uocaſſe: quòd ita pinnis ſuis, ut ille alis cuteis uolent, utræq; glabris. Hirundinem piſcẽ (inquit Rondeletius) Galli quidam Ratepenade, id eſt, Veſpertilionem uocant: quòd colore, alarum magnitudine, maculiſq; ueſpertilionem æmuletur, &c.

VISAS, aliàs Biſas, pagurus uel cancer marinus eſt Kiranidæ. Vide in Locuſtæ Corollario A. pagina 575.

Digitized by Google

VITVLVS marinus, & aliquãdo Vitulus abſolutè, qui Græcè Phoca, Latinis etiam recepto uocabulo dicitur. Quære ſuprà in Phoca. Audio nuper hoc animal utroq; ſexu Frãcfordiæ ad Mœnum à circunforaneo oſtentatum eſſe, Maris tergum maculis aſperſum fuiſſe, fœminæ non item: coloris fuliginis, rubro etiam plurimo inſperſo: in uentre autem, lutei fermè, albo permixti. Non auriculas, ſed meatus auditorios paruos prope oculos habere: collum longè extẽdiſſe: & ad magiſtri imperium in partes diuerſas ſe obuertiſſe, ut pleniùs ſpectandũ ſe præberet. Maris pondus libras (nimirum xvj. unciarũ) centum & uiginti ſuperaſſe. fœminã paulò leuiorem fuiſſe. Aprimæ obeſum eſſe animal, larido ad duos digitos craſſo luxuriãs, corpore hirſuto, ut Benedictus Martinus Bernenſis ad nos ſcripſit. ¶ Populi Ichthyophagis Adipſis uel Apotis (qui potu non utuntur) uicini, fœdere quodam arctiſsimo cum Phocis cõiuncti uidentur. itaq; nec ipſi phocas lædunt, neq; ab eis læduntur: & ſi quam ipſi prædam priores fuerint conſecuti, nihil contrà mo-lientibus phocis retinent: & ediuerſo etiam phocæ. Deniq; ea ſecuritate familiariter inuicem degunt, ut uix homines magis inter ſe familiares inuenias, Agatharchides in libro de Mari rubro. ¶ Teſtudines marinæ coëunt ueluti phocæ, et in terra canes. hęc enim ſingula diu immorantur in coitu à parte poſteriore cõnexa inuicem, Oppianus. ¶ Praxagoras in epilepſia cum acceſsionẽ uiderit cõmoueri, deprimit partes quæ fuerint in querela, atq; defricat caſtoreo, & uituli marini ueretro: Cælius Aurelianus, hæc ipſum facientem improbans.

VMBILICI marini è cochlearũ genere ſunt. Vide ſuprà in Cochleis in genere, ex Rondeletio, ad finem pag. 271. & in proximè ſequente Corollario noſtro. Ex Rondeletij quoq; libris icones & deſcriptiones, Vmbilici uarij ac parui: & Cochleæ umblicatæ duorum generum, dedimus ſuprà, pag. 287. inter Cochleas marinas diuerſas.

VMBILICI uel VMBLAE uocantur à nonnullis hodie piſces quidam lacuſtres, ad uulgaris uocabuli Sabaudici imitationem, quos inter Truttas locauimus.

DE VMBRA MARINA, BELLONIVS.

A ΣΚΙΑΙΝΑΝ Græci uel σκυαίδα, Latini Vmbram marinam dicunt, quod quidpiã habeat inter coruum & lupum adumbratũ: uel quòd, dum mouetur, adumbrantẽ quendam oculis colorem iridis in morẽ rutilet. Vmbrinã Romanorũ uulgus nominat, atq; huius quidẽ minorẽ ſpeciẽ quæ argentei eſt (coloris) Vmbrinottum. Pariſinis non alio, quàm macri nomine cognitus piſcis, du maigre, à carnis (quæ in tranſuerſas taleolas (ut Sturionis & Salmonis) diſſecta uenundari ſoler) candore atq; albedine, quam uulgus maciem appellat. nullo enim eſt ea ſanguine colorata, neque etiam ruffa apparet, quemadmodũ Salmonis. Mediterranei maris incolæ, apud quos magis nigricat, Damam appellant, un Daing.

C Inter ſaxatiles à Galeno & Oppiano connumeratur: Sunt udæ cautes, herbis à frõte uirẽtes, Hic domus eſt Sargis, hæc ſtatio (*ſtatio primam corripit*) læta Sciænis.

B Cetaceus eſt piſcis, ſexaginta plerunq; librarũ ponderis, quatuor plus minùs cubitos longus, ſquamoſus, pro quo Glaucum Romani ichthyopolæ plerunq; ſupponere ſolẽt. Sed hoc à Glauco differt, quòd hic dentes habet in oris ambitu raros, firmos, acutos, prominẽtes, teretes, caninis longiores, graciliores: quorũ ſuperiores, inferioribus maiores, ſic maxillæ inhærẽt, ut ipſius pars eſſe uideãtur. Glaucus autem labra tantùm habet aſpera: præterea Vmbra in ea pinna quæ ano proxima eſt, aculeo caret, caudamq; ueluti in angulos deſinentem gerit, ut Scaro & Iulidi, nõ autem bifurcam ut lupi, nec circinatam ut rhombi. Cæterùm huius piſcis ſquamæ ueluti obliquæ apparẽt, in Oceano nigriores, & ueluti opacæ: in Mediterraneo argẽtei, aurei, atq; interdum ab his uarij coloris, iridẽ, dum piſcis circumagitur, imitãtes. Duabus in tergore pinnis præditus eſt, quarum anterior octonis præmunitur ſpiculis, poſterior nullis: alas (*ad branchias, non alas*) uerò utrinq; unam, & duas ſub uentre, ut in lupo.

G Calculos hic piſcis in capite gerit pręgrãdes, quos aurifices noſtri argẽto incluſos uulgò diuendere ſolẽt, appellãtq; Pierre de colique. Aiũt enim geſtatos ac collo appenſos nõ ſolùm colicum dolorem abigere, ſed etiã uetare, ne illa amplius redeat: atq; hoc etiam, ſi dijs placet, cõminiſci ſolent, nullas eos calculos uires habere, ſi empti fuerint, ſed dono datos eſſe oportere.

DE EADEM, RONDELETIVS.

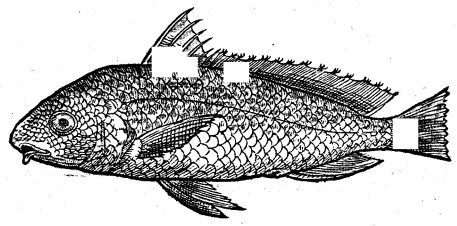

Digitized by Google

VMBRA Coracinum ſequitur, nec meliùs certè umbra corporis ſui habitũ refert, quàm umbra coracinum. Ob quam ſimilitudinem piſcatores, & ichthyopolæ tam Romæ, q̃ in Montepelio coracinum pro umbra, & umbrã pro coracino uendunt: exiſtimãtes umbrã, coracinum, Latum, ſola ætate differre, ut coracinus paruus ſit, umbra maior, Latus uerò maximus. B *Vmbræ cũ Coracino & Lato ſimilitudo.*

Σκίαινα Græci uocãt, quam Latini umbrã, ſeruata Græci nominis ratione. Græci quidam hodie corrupto uocabulo σκίαν uocãt, alij μυροπίνην: (*Myllus uulgò Myllocopion à Græcis dicitur, Hermolaus. Myllum autem Rondeletius eundem coracino putat.*) ab Italis & Maſsilienſibus, denique à toto illo tractu, qui à Maſſilia eſt Neapolin uſq̃, umbrino uocãt: Baionæ borrugat, quaſi uerrucatus, à uerruca quã in mento habet, à Gallis maigre: in Gallia noſtra Narbonẽſi daine, nõnullis peis rei, id eſt, piſcis regius: ſed peritiores dainam à piſce regio & coracino ſic diſtinguũt, ut peis rei ſit is, qui latus dicitur. Daina uerò σκίαινα: poſtremò coracinus corp, ut dictum eſt priùs: minùs corruptè pro daine dicitur à quibuſdam caine, omiſſo σ. id quod Galli plerunq̃ faciũt in nominibus, quorum initium eſt ſ. hac aũt ſublata, & κ in d mutando, daine fecerunt. Nomen habet σκίαινα, uel umbra, à colore nigreſcente. Ouidius: Tum corporis umbræ Liuentis. Siue potiùs à lineis quibuſdam obliquis, à dorſo deſcendentibus aureis & obſcuris, quæ aliarũ uidentur umbræ. una enim manifeſta eſt, ſequens obſcura: & ſic deinceps, à capite ad caudam uſq̃. A *Vmbra unde dicta.*

Vmbra in multis coracino ſimilis eſt, uerùm ab eo differt magnitudine. Coracinus enim ad cubitalem, aut paulò maiorẽ magnitudinem peruenit, umbra in multò maiorẽ molem accreſcit, præſertim in mari Oceano: habet & uerrucã in mẽto, qua nota à coracino & lato facilè diſtinguetur. Cæterùm foramina duo ante oculos habet, coracini modo, in ſummo roſtro, & inferiori maxilla foramina aliquot parua, ſed manifeſta, quæ partes has aſperas reddũt: dentibus caret. pinnas quoque ſimiles habet, ſed minùs nigras & breuiores, maximè quæ in uentre ſunt & dorſo, caudam ſimilem. Vmbræ alius eſt color, quàm coracino ob lineas obliquas, quaſdã aureas manifeſtas, alias aliarum, ueluti umbras, ut dictum eſt: corpore quoq̃ eſt minùs lato, ſed longiore, dorſum minùs repandũ. Oculi in utroq̃ ſimiles. In umbra ſquamæ capitis multæ & paruæ. Operculi branchiarum extrema nigreſcũt. Partibus internis coracino ſimilis, uentriculum ſimilẽ habet, totidem appendices, ſplenẽ, hepar, fel, ſimilia. Inſunt & in capite lapides. B *Cum Coracino ſimilitudo & differẽtia, &c.*

Oppianus umbrã ſaxa frequentare ſcribit, ijs uerſibus qui capite de Sargo citati ſunt. Verum tamen in ueris ſaxatilibus nõ habetur: neq̃ enim molli eſt carne & friabili. Eſt tamen in pretio, & diuitum menſis apponitur. Nam quanuis ſicca ſit carne, & concoctu nõ admodùm facili, tamen ſuaui eſt, & candida. C F

Apud Athenæũ breuis admodùm de hoc piſce ſit mentio. Epicharmus, inquit, σκιαθίδια, Numenius σκιαδία uocat. Sunt qui σκίαινα & σκιαίδια diuerſos eſſe piſces credant, quòd alter uera umbra ſit, alter piſcis umbræ ſimilis. Sed ſcrupulum hunc adimit Galenus libro 3. de Alíment. facult. οὐ μὴν ὁμοίως μαλακὴν ἔχουσι σάρκα τοῖς κατὰ τοὺς πετρώδεις ἰχθύσιν οἱ κωβιοί, καθάπερ οὐδὲ σκιαίδιαι, ἢ σκίαιναι· διὸ ἰσοτῶς γὰρ ὀνομάζονται. Cæterùm gobiones non perinde mollẽ carnem habent, ac iſti (*aſelli*) & ſaxatiles piſces: ueluti nec umbræ, quæ ſcinides aut ſciænæ duplici nomine appellantur. Auſonius umbræ meminit, ſed ea planè fluuiatilis eſt: neq̃ enim marina fluuios unquã ſubit. Duas igitur umbrarum differẽtias ſtatuimus, marinã & fluuiatilem, quæ in montium amnibus, unà cum trocis, à quibus plurimùm diſſidet, capitur: de qua ſuo loco plura. A Lib. 7. (F) *Vmbra ſt.*

Hodie umbra marina Romæ maximè cõmendatur, & triumuiris rei Romanæ cõſeruatoribus, capita dono dantur, quemadmodũ apud nos delphinorum & glaucorum capita Epiſcopo Monſpelienſi tributi nomine penduntur. Recitat non illepidam hiſtoriã de T. Tamiſio paraſito Romano Paulus Iouius, uir doctus & elegans. Is Tamiſius Romanis aulicisq̃ ſalibus erat inſignis, ſed gulæ adeò proſtitutæ, ut infamis haberetur. Is cùm per ſeruũ, qui in foro piſcario in eam curam intentus, excubare ſolebat, ingentis umbræ caput, triumuiris delatum eſſe cognouiſſet, in Capitolium protinus aſcendit, ut ſimulato apud magiſtratum negotio, ſermoneq̃ de induſtria protracto, prandium captaret. Sed miſero huic res longè aliter cecidit ac ſperabat, eóque die magno illi gulla conſtitit. Nam triumuiri ad Riarium Cardinalem dono miſerunt, hic ad Cardinalem Federicum Sanſeuerinum: is rurſum ad Chiſium Publicanum ditiſsimum: Poſtremò Chiſius ad ſcortum quod amabat. Intereà paraſitus pertimeſcens, ne bolus is è faucibus eriperetur, ac ueluti coruus hians, per ſingulorum ædes prædam auidè conſectatur, huc, illuc, ſurſum, deorſum curſitans, modò trans Tyberim, modò cis Tyberim. Tandem feſſus, anhelãs, totusq̃ ſudore diffluens, huic enim pinguis aqualiculus propenſo ſeſquipede extabat, cum ſcorto noui hominis aduentum admirante diſcubuit. E

Ex umbra ius album optimũ paratur, & quæ gelatina uulgò dicitur, quemadmodum ex lupi carne. Præparatur coracini magni modo. Caput in aqua & uino decoctum ex aceto editur. In ſartagine frigunt alij, & cum ſucco mali arantij edunt. Diuiſa etiã in aſſulas & caryophyllis tranſfixa, in craticula aſſatur, oleo frequenter irrigata. Farina probè ſubacta concluſa, caryophyllis, cinamomo, ſale condita ſeruatur. Apud Pictones elixa ex aceto, & cepis minutim conciſis editur. G

Sciænæ interanea, & ſquamæ combuſtæ, panos diſcutiunt, autore Plinio lib. 32. ca. 9. Lapides qui in umbræ capite ſunt, eandem facultatẽ quam coracini lapides habere creduntur.

Digitized by Google

COROLLARIVM.

A Vmbram piſcem à colore nominatum author eſt M. Varro. Coloris eſt umbroſi, Iſidorus. A Latinis (pleriſq;) Græcam ſignificationẽ æmulatis, umbra uocatur: uel quòd liueat colore, ut canit Ouidius: uel quia celeri ſuo natatu oculos effugiens, umbra piſcis potiùs q̃ uerus piſcis, intuentibus appareat, ut innuere uideturAuſonius inquiẽs: Effugiens oculos celeri leuis umbra natatu, Saluian. ſed Auſonius umbræ fl. tantùm meminit, toto genere diuerſæ. Plinius Græcũ uocabulum Sciæna retinuit. Græci σκιαινα ſcribunt proparoxytonũ, ut τρίαινα, ὕαινα, σίαινα. eſt aũt ſyæna piſcis à ſciæna diuerſus, Oppiano etiam diſtinguente. Vocatur & σκιαδίνης, ut Βασιλίνης, à Xenocrate: & apud Varinũ. Numenius σκιαδ'ίας dixit, hoc uerſu: Ἡὲ φάγρου λοβίλιω, ὁτὲ δ' ἀγρόμενον σκιαδ'ίαι: Athenæus. Aduertendũ eſt ſciænam atq; ſciadeum (etſi utriuſq; ceu diuerſorũ in ſuo piſcium catalogo meminerit Plinius lib. 32. cap. 11.) unum atq; eundẽ piſcem eſſe, Saluian. Epicharmus ſciathidem appellat, cuius hæc uerba recitat Athenæus: λιλίαι, (al' ἰάολίαι,) πλῶτές τ', καὶ γλωσσοὶ τ' ὀψιλιάδαι (al' ὀψίλιδ' ἁδὺ καὶ, quod placet) σκιαδίδ'ες. ego ſciænidem dicere malim, ut à ſciæna deriuetur ſciænis, ut à τριγλα, τριγλὶς: ὠφύη, πόρκις: ὕαινα, ὑαινὶς, &c. Rurſus à σκιαινὶς per ſyncopen factum uidetur σκινὶς. nam apud Galenum li. 3. de alimentis, σκινίδ'ες leguntur. A Saluiano nõ recte σκινίδ'ας in recto ſingulari profertur. ¶ Vmbram Græci etiam nunc Scion nuncupant, Gillius. Rondeletius umbram à Græcis huius temporis μελανούριον uocari ſcribit, alibi uerò ouem marinam. De Ouibus marinis plura nos ſuprà, elemento o. ¶ Ab Italis Vmbrina uel Ombrina uocatur, ut eruditi aliquot uiri teſtantur. A Platina Lumbrina dicitur. Venetijs, ut audio, Nembrella. ¶ Glaucus puſillus chromidi adeò ſimilis eſt, ut pro ea plerũq; diuendat̃. prouectior autem adeò umbram marinã refert (præſertim cirro, quem ſub labro inferiore erectum habet) ut à pleriſq; alter pro altero aſſumatur, quare etiam Maſſilienſes & Romani, glaucum umbrinã nominant, Bellon. qui & chromin ſimilem piſcẽ ab aliquibus cum umbrina cõfundi tradit. ¶ De Coracini, Glauci Bellonij, Latí & Vmbrę piſciũ confuſione, ac diſtinctione, & nominibus Germanicis, diximus ſuprà in Corollario ad Chromin Bellonij, pag. 267. ubi Vmbræ nomen Germanicũ finxi, ein Seerapp. Licebit autem etiam Gallicum uocabulum Maigre (quod macrum ſignificat) interpretantes nominare ein Mager oder Magerfiſch. uel à uerruca menti, ut Baionenſes Galli, ein Wertzer.

Sciadeus.

Sciathis.

Sciænis.

Scinis.

Vulgaria.

Palmitas ego paruas lumbrinas crediderim, neq; enim niſi quantitate tantùm differunt. nam & oblongæ hæ ſunt, & ſubnigræ, & caudam habent ſubtilem, acutam & biſurcatam, ſunt item ſine ſquamis, Platina. ego palmitas uel palamitas uulgò Italis dictas, pelamydes eſſe puto; lumbrinas uerò umbras, piſces toto genere diuerſos.

B Vmbra dicitur à colore, uide ſuprà ab initio huius Corollarij. Vmbra lapidem in capite continet, quare frigus ei infeſtũ eſt, Ariſtoteles: & Plinius qui ſciænæ nomine utitur: item Aelianus. ¶ Vmbra tota latioribus ſquamis integitur, Iouius. Plinio ſquamæ ſciænæ combuſtę panos diſcutiunt. ¶ Dentibus caret, ut Rondeletius ſcribit: eoſdem Bellonius ei adtribuit, & in icone etiam pingit ſatis magnos. Iouio quoque & Saluiano denticulata eſt: quanquam in exhibita à Saluiano icone dentes mihi non apparent. ¶ Verrucam ſub mento Rondeletius & Saluianus exprimunt, Bellonius omiſit. ¶ Vmbrina (inquit Saluianus) roſtrum habet incuruum & retuſum, potiùs quàm extentum & acuminatum; os mediocre & denticulatum: caput ſatis magnum. In dorſo duas gerit pinnas: priorem octonis aculeis, alteram nullis, munitam. Ad branchias etiam (quas utrinq; quaternas habet,) una utrinq; enaſcitur pinna, duæq; aliæ in uentre conſpiciuntur: & poſtremò imo quoq; uentri ab ano, una alia hæret. Cauda lata eſt, & non falcata. Squamis latioribus & obliquis tegitur. Totius piſcis figura paulò longior eſt, quàm lata ſit aut craſſa. Ventriculum magnum habet & carnoſum, inteſtina mediocria & pinguia: iecur pallidum, ex quo fel lis ueſica pendet: lienem ſubatrum. Dum parua eſt, argentea ferè tota apparet: maior facta, uentre argenteo: dorſo uerò & lateribus ſubliuentibus ac ueluti opacis conſpicitur. Ad multam molem excreſcit: ſexaginta enim libras crebrò excedit.

C Marinus piſcis eſt umbra. ad flumina autem adnatare nõ ſolet, Saluian. Oppianus ſciænã πετραῖον, id eſt ſaxatilẽ cognominat, & ſaxa herboſa eam frequentare tradit. Galenus ſciænã minùs mollem q̃ ſaxatiles carnem habere ſcribit. Ouidius pelagias facere uidetur, ſed dubitari poteſt. Arenoſi gurgites, planos quidem non peſsimè, ſed pelagios meliùs paſcunt, ut auratas ac dentices, umbras ue, Columella de piſcinis loquens. Capitur circa oſtia fluuiorum frequenter, & in alto etiam, Iouius. ¶ Vmbra piſcis eſt agilis & plurimùm uorax, Iouius: carniuorus, Saluianus. ¶ A frigore lædítur propter lapidem in capite, ut in B. prædictum eſt.

D Soliuaga eſt potiùs q̃ gregalis: perrarò enim plures unà capiunt̃, Saluian. In uerſibus Numenij, apud Athenæũ, τοῖσι κε θηρήσαιο λαβεῖν λελιημένος ἰχθῦς, Ἡὲ φάγρου λοβίλιω, ὁτὲ δ' ἀγρόμενον σκιαδ'ίαι: quoniã de eſcis piſcium eum loqui apparet, ἀγρόμενον, non tam gregalem, quàm qui ad eſcam colligitur, interpretari licebit. ¶ Cum metuit, capite & oculis abſconditis, totam ſe latére putat, ſicut & bubalus & ſtruthio Africani. uide mox in E.

E Vrinator aliquis peritus in mari facilè etiã manibus capit ſciẽnã. hæc eñ in metu ad ſaxa feſtinans, cauũ aliquod queṛit, aut ſciſſurã, aut herbas marinas ſubit, cõtenta eſt autem capite tantùm occultato,

occultato, de reliquo corpore non ſolicita: tanquam ſi ſuis ipſa oculis non uideat, ab alienis quoq; non uideatur. itaq; ſtolida facilè comprehenditur, Oppianus Halieut. 4. Capitur cum ſiluris (*ſturionibus*) frequenter circa oſtia fluuiorum, quod ſiluris non contingit, Iouius. ¶ Arenoſi gurgites planos quidem non peſsimè, ſed pelagios melius paſcunt, ut auratas, ac dentices, umbras ue, Columella de piſcinis loquens.

Ipſa (*Ipſis*) quoq; diebus canicularibus pingueſcit, pariq; ferè pretio cum ſiluris (*ſturionibus*) eſta F
tis tempore uenundatur, Iouius. Et rurſus: Secundum Siluros (*ſturiones*) ſciæna è grandibus pri- *Vt ſapiat.*
mam ſaporis obtinet claritatem. ¶ Ennius umbram nobilioribus piſcibus cõnumerat: & noſtris quoq; temporibus ubiq; ferè multi æſtimatur. Romæ uerò, dempto Sturione, piſcium omnium cõmuni ferè conſenſu ſapidiſſimus atq; nobiliſsimus cenſetur. et licet omni anni tempore, quo capi ſolet, ſuauis ſit, canicularibus tamẽ diebus, uti pinguior capiẽ, ita ſuauior deguſtatur. Et quanuis qualibet ſui parte celebris ſit, abdomine tamen & capite maximè cõmendatur. Vmbrarũ autem atq; ſturionum (ubi ad cubitalem molem excreuerint: nam in minoribus id non obſeruatur) capita Triumuiris tributi nomine dantur, Saluianus.

Gobionis, aſelli & umbræ à Philotimo apud Galenum (de Aliment. 3. 30.) piſcibus mollis car- *Vt nutriat.*
nis adnumerantur: quem Galenus hos piſces cum ſaxatilibus nõ cõfundere debuiſſe ait. hi enim ſemper ſunt optimi, aſelli uerò ſi probo utãtur alimẽto & mari puro, cum ſaxatilibus cõferri poſſunt: ſed uariãt pro locorum diuerſitate non mediocriter. cæterùm gobiones non perinde molliẽ ac iſti (aſelli) & ſaxatiles piſces, carnẽ habẽt: ueluti nec ſcinides (ut Philotimus appellat) ſciænæ uedictæ. ¶ Sciadeus, inquit Xenocrates, bonum gignit ſuccũ, facilè in corpus digeriẽ, ſaporis eſt iucundi, nutrimẽtũ præbet non admodum copioſum, Vuotronus. eadẽ Saluianus comprobat, & addit non admodũ excrementitiam eſſe. ¶ Eadẽ propè umbrinæ ac ſturioni carniũ cõditio eſt. utræq; enim nõ mediocre imbecillioribus ſtomachis negotiũ facere conſueuerunt, Iouius.

Quouis modo condiatur, ſuauis eſt: elixa tamen ac cum leucophago comeſta, aut transfixa ca- *Vt condiatur.*
ryophyllis ac uerubus aſſata, frequente olei & omphacij cõſperſione, dum aſſaẽ, irrigata, ſuauior gratioſiorq; multò redditur, Saluian. ¶ Capita umbrarũ, ſicuti & ſturionum, triumuiris rei Rom. cõſeruatoribus, dono danẽ: qui piſcatores inuetarata quadam cõſuetudine eorũ capitũ tributi nomine uectigales fecerũt. capiti eẽ ſumma ineſt gratia, autoritate etiã Archeſtrati: qui umbrini capitis nobilem quandã condituram, ut apud Athenæũ uidere eſt, multis carminibus expreſsit, Iouius. mihi apud Athenæũ locus is nõ occurrit. nam ſeptimo libro in mentione ſciænæ ex ordine literarum inſtituta nihil tale reperias. ſed neq; Rondeletius & Saluianus huiuſmodi quicq; citãt, ut memoria fortè lapſus ſit: Iouius, aut aliter deceptus: quod equidẽ ſuſpicor, nõ aio. ¶ Lumbrina coquitur & cõditur eo modo quo ſturio: minus tamẽ cocturæ, quia tenerior eſt, requirit, Platina.

Vt calculo de capite umbræ marinæ, ſic etiam corui uel coracini, aliqui etiam conchæ porcel- G
lanæ (ut uulgò nominant) candidæ minimæ, ſi geſtetur, uim quandam efficacem ceu amuleto cõtra colicam, aut etiam uteri in fœminis pœnas, uulgari credulitate quidam attribuunt. unde noſtri omnes hos calculos (**Mũterſtein**, Galli pierre de colique, nuncupant. & quod ridiculum eſt, non emptum ſed dono datum huiuſmodi calculum eſſe uolunt. Licebit autem ſciæniten è ſciæna calculum appellare: è chromide, chromiten: ut è ſynodonte, ſynodontites uocatur. Vide quæ annotauimus in Corollario de Coracino B. & G.

Ennius in carminibus, quibus qui piſces ubi lautiores reperiãtur, explicat: melanurum quoq; H. a.
nominat, & turdum, merulamq;, umbramq; marinam, citante Apuleio Apologia 1. ſed codices noſtri ſunt deprauati, nec expreſſum regionis nomen.

Corporis umbræ Liuentis, Ouidius. Vmbra agilis eſt & uorax, Iouio. Ἀσθὶ, πτηχεῖα, ἀσπ- *Epitheta.*
λὶ, Oppiano. id eſt, timida, ſaxatilis, ſtolida.

Maurus epiſcopus in libello quẽ patris Dei Conuiuiũ inſcripſit, Lazarũ Vmbrã ſumpſiſſe fin- f.
git, &c. nimirũ quoniã is iam triduũ umbra & mortuus à Seruatore noſtro in uitã reuocatus eſt.

DE VMBRA FLVVIATILI RONDELETIVS.

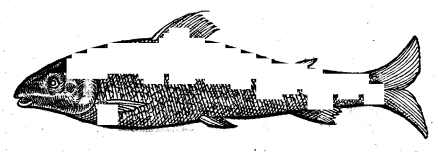

VT citra diориſmum de piſcibus loquuntur, Vmbram marinam cum fluuiatili perperã A
confundunt, cum hæc ab illa permultùm differat. De marina ueteres multi locuti ſunt. De fluuiatili ſolus, quod ſciam, meminit Auſonius in Moſella;

Effugiens oculos celeri leuis umbra natatu.

Digitized by Google

Vmbra fluuiatilis non ſolùm nomine, ſed & colore, marinis ſimilis eſt, à quo utriq; nomen: corpus enim eſt opaci loci modo ſubfuſcum & ſubobſcurum, cubitalem magnitudinem nõ excedens. Galli Narbonenſes, demptis Monſpelienſibus, Vmbram uocãt. Piſcis eſt ex Truttarum genere, Carpioni Italico corporis aſpectu affinis. Pinnis & earum ſitu à Trutta nõ differt. Duas itaque ad branchias habet, duas in uentre, ab ano unicam, in medio dorſo priorem maiorem, poſteriorem minorem, ſubrotundam & pinguẽ, ſquamas paruas & maculoſas ſimiliter habet. Carnis ſubſtantiam, parteſq; internas omnes eaſdem habet. Capite uerò à Truttis differt, quo Carpioni (*Italico*) ſimilis eſt: capite enim longiore eſt quàm Trutta, ore minore, nec tam hiante, roſtro nõ acuto, ſed obtuſo, maximè in maxilla inferiore, ſine dẽtibus, & ſine magna maxillarum aſperitate. Oculis eſt patulis, cornea tunica aurea, pupilla nigra. Corpus à medio ſenſim gracileſcit, in caudã tamen latiuſculam & pinnam bifidam, latiſsimam deficit. A branchijs ad caudam linea recta (*non eſt in pictura*) per medium corpus producta eſt. Branchiæ intus ſunt quaternæ, uentriculus longus & ſpiſſus, pinguitudine quæ lacte candidior eſt, obductus, à quo multæ apophyſes pendent. Hepar rubet, cui alligata eſt fellis ueſica: fel nigerrimum eſt, ſplen longus & niger. Inteſtina ſine gyris ullis ad anum demiſſa ſunt.

C Veſcitur terra, aqua, limo, unáque cum his & cum arena auri laminulas haurit: ob id uulgus auro nutriri Vmbram credit: & reuera in uentriculo & inteſtinis aurum reperiri certiſsimum eſt.

F C Carne eſt ſicca & alba, qualis eſt Truttarum paruarum caro. Hyeme latet. æſtate cum Truttis capitur: cui cum in ſucco & ſubſtantia, permultisq; alijs, ſimilis ſit, Truttarum generi, & tractationi ſubiecimus. Pura aqua maximè delectatur.

DE EADEM, BELLONIVS.

A F C Vmbra Allobrogibus noſtris ualde cognita ac familiaris, Vne Vmbre, delicatiſsimi ſaporis piſcis, ac nutrimenti peroptimi, Truttarum ac Lauaretorum generis, auro ueſci credita, in fluminum ac lacuum uorticibus degens.

B Pedem non excedit. ſquamas habet tenues, uentrem elatiuſculum: caput, quàm Trutta oblongius. tota ſub uentre argentea. Dorſum terſiſsimum habet, ex liuido opacum: Caudam bifurcam, tenuem in tergore pinnam, quaternas ſub uentre: duas priores non in lateribus (ut quibuſdam alijs) ſed multùm inferiùs ad uentrem ſub branchijs, carunculam ſupra caudã, ut in Truttis & Salmonibus diximus. Lacus, quẽ Allobroges uulgo d' Aiguebelette nuncupare ſolent, affatim Vmbras promit. Fel Vmbræ paulò amarius ſentitur, quàm Lauareti. Eius autem iconem non apposui, quòd ad Vmblam proximè accedat.

COROLLARIVM.

A Vmbra fluuialis Græcis ignota eſt, Lotharingis ac Lugdunẽſibus peculiaris, Belloniꝰ. Vmbra marinus piſcis eſt, quí ad flumina adnatare haud ſolet: Vnde cũ Auſoniꝰ (*Auſonius tamen cũ*) fluuiatilibus ſuæ Moſellæ piſcibus Vmbram adnumeret, inquiens, Effugiens oculos c. l. u. n. (tanquam innuat celeri ſuo natatu oculos effugientem, umbrã piſcis potiùs q̃ uerum piſcem intuentibus apparere,) marinã Vmbram ſubire aliquando ſolere Moſellam, arbitratũ ipſum credimus: potiùs q̃ aliquẽ fluuiatilium piſciũ, Vmbræ nomine ab eo celebrari, Saluianus. Atqui Sabaudi Vmbram hodie appellãt (Vn Vmbre) thymallum Aeliani, ſuprà à nobis deſcriptum: nec equidẽ alium piſcẽ, quem Vmbrã fl. rectiùs appellemus, hactenus cognoui: neq; marinã Vmbram fluuios ſubire uel ipſe putárim, uel Auſoniũ putaſſe crediderim. Rondeletij certè & Bellonij Vmbra ſi thymallus nõ eſt, adeò tamẽ ſimilem ei ſpeciẽ naturamq; habuerit, ut nullus piſciũ magis, quod utriuſq; hiſtorias conferenti patet. Thymallis ut Germania abundat, ita Gallis etiã eos non ubiq; deeſſe omnino ueriſimile eſt: & cũ Sabaudi ſiue Allobroges Gallicè loquentes thymallum (ut dixi) Vmbrã appellẽt, eodẽ etiã Gallos (ut Lugdunenſes & Allobroges, quibus peculiarẽ eſſe Vmbram Belloniꝰ tradit) thymallũ nominare crediderim. Piſces in aquis ſaxoſis pinguiores & ſalubriores ſunt, ſicut Trutta, & Thymallus qui uocaẽ Vmbra, Albertus lib. 7. de Animalib. In Anglia alicubi audio **Ymber** nominari piſcẽ, quem uos, ni fallor, uocatis **ein Aeſch**, (*ſic autem thymallum uocamus*,) Turnerus in epiſtola ad nos. Vide ſuprà in Corollario de Thymallo A. Accedit q̃ thymallũ in Moſella copioſè capi audio: **imprimis uerò abundare ubi** Moſella exonerat in Rhenum, ubi uix alij piſces capiant. Itaq; eundẽ **Auſonij Vmbrã** eſſe cõiicimus, ne Auſoniũ tam nobilis Moſellani piſcis, cum **uiliores** pleroſq; omnes nominârit, **mentionem** præterijſſe miremur.

Vmbrarum ſpecies. Itaq; Vmbram aliam marinam eſſe dicemus, Græcorũ ſciænam: aliam fluuiatilem, eandem thymallo, aut certè cognatiſsimam: aliam denicq; lacuſtrem truttis affinem, quam Sabaudi Vmblam uocitant: quam rurſus in duas aut tres alias ſpecies, cum alias tum magnitudine differentes, diuidemus. De lacuſtribus autem dictum eſt ſuperiùs inter Truttas.

Lauaretus piſcis Lugduni ſatis cognitus eſt, Vmbrę ſimillimꝰ, niſi ſimus eſſet, dentibuſq; omnino careret, Belloniꝰ. uidetur autem de umbra fl. ſentire: quoniam eidem lauareto appendicẽ **glabram & carnoſam eſſe ſcribit caudæ inſidentem in Vmbræ modum**; quod non de marina

ſed

ſed fluuiatili umbra accipiendũ conſtat. Addit eidem Lauareto oſſicula utrinq; ad fauces & œſo phagi ingreſsũ eſſe, ſenis hinc inde dẽticulis, ut in Themolo, cõmunita. ego neq; in Lauareto neq; in Thymallo oſsicula hæc aut dentes ullos reperi. Memini equidẽ præſentẽ mihi Belloniũ, umbram à thymallo differre aſſeruiſſe: cuius authoritati ut nõ diffido, ita rem in medio relinquo, donec ipſius & Rondeletij umbrã à Thymallo noſtro diuerſam uidere mihi liceat.

Vmbra fl. in montium amnibus capitur, Rondeletius. Innominatus quidã in libello de Nomenclaturis animaliũ & ſtirpium Lutetiæ ædito: Vmbra (inquit) Greccè ſciæna, uulgò Vmbrina, frequens eſt piſcis in Ligeri, marinam cum fluuiatili confundens. C

DE VNGVE SEV DACTYLO MAre & fœmina, Bellonius.

Bellonij Dactylum marem, Rondeletius concham alteram longam nominat; (quam nos ſupra inter Conchas exhibuimus, elemento C.) & Dactyli ſpeciem eſſe negat.

DACTYLOS alij Donacas, alij Aulos uocant. Horum duo genera reperiuntur, mas & fœmina. Anglicum uulgus Pitot uocat, quo ut & Neuſtrij in piſcatione tantùm utitur. Venetijs tamen ſunt edules, & cum conchis longis plerunque diuendi ſolent. Vitam fœminæ in arena traducunt. A

Mares in eo lapidis genere quem Glaſtrum uocant, nec unquam alibi uiſuntur, qui etiam nonnunquam oblongi eſſe ſolent. Auidiſsimè hunc appetunt reliqui piſces. Quamobrem natura munitiſſimo uallo eum occultauit, ut inde niſi ualido ligonis mucrone aut pala ferrea effodi aut auelli poſsit: unde Oceani piſcatores in receſſu maris, palis ad id dedicatis utuntur. Veneti Cappas longas nominant. Mares autem ualuas utrinque cluſiles ac reſeratiles (fœminis (*fœminarum*) modo) longas, ſed craſsiores habent, duabus extremitatibus detectas, ex uno tantùm latere connexas. Promuſcidem ex conchis exerunt. duram, craſſam, & ferè cartilagineam, qua terram arrodunt: quam (dum timent) in concham retrahunt, porrò ijdem ualuas interna parte glabras, ſoris uirgatas, & multa ſcabritie horrentes, ea longitudine qua fœminæ, gerunt: ac parte anteriore qua promuſcidem exerunt, apophyſibus ex concha eminentibus, ſeu aculeis ordine deinceps diſpoſitis horrent. Mares.

Fœminæ ſinuoſam ea parte concham habent, & foramẽ amplum: poſteriore autem (qua conchæ cardinibus ſeu neruis inuicem fulciuntur) aliquid gerunt, muliebri pudendo ſimile. Multam arenam deglutiunt: quamobrẽ niſi ab ea bene repurgatæ uix edi poſſunt. B Fœminæ. F

Porrò dactyli, etiam Solenes à Latinis dicuntur. Galli des Couſteaux, q. cultri manubriũ reſerant, Cappæ longæ Italis, Conchæ longæ Plinio. Harum duo etiam diſcrimina uulgo Veneto agnoſcuntur, quorum alterũ Capa da ferro: alterũ Capa da deo uel da detto (quòd ex ſua theca ſolo digito ſine ferro eximi poſsit) cognominat. Solenes enim fœminæ rectæ in arena ſtare ſolent: cumq; omnia ſilent, ſurſum è profundiſsimo foramine emergunt: in quod (*tanquã* ſtrepitũ audientes) protinus ſeſe abdunt: unde niſi pala ferrea in tranſuerſum ſuppoſita, ac profundiſsimè impacta auelli poſſunt. Id eſt quod Plinius (Ariſtotelẽ ſecutus) intellexit, Solenes fugere admoto ferramento. Subtrahunt enim ſeſe inferiùs, & ſubſidunt ad ima. Vngues ex hoc dicti ſunt, quòd ad ſimilitudinem unguiũ læues ſint. Auli uerò, quòd binis quidem cõcluſi ualuulis uno tantùm latere conuexis, tereti tamen & fiſtulæ modo obiongis, intusq; concauis, ſpectentur. Donaces quoque, quòd arundinis modo uacuum intra ſe ſpatium obtineant. A (C)

Fœmina ergo à mare hoc differt, quòd conchis includatur albis, glabris, fragilibus, nullam habentibus partem quæ prona aut ſupina dici poſsit. B

His quinq; uocibus, Aulo, Dactylo, Solene, Donace & Concha lõga Plinius ſeorſim ad hunc piſcem ſignificandum utitur. A

DE (VNGVE SIVE) SOLENE (IN GEnere,) Rondeletius.

INTER Conchas longas, aliæ ſunt ſcabræ & aſperæ, de quibus iam dictum eſt: aliæ læues & tenues, quales ſunt σωλιώδη quæ aliter à Græcis uocantur σῶλοι, δόνακες, ὄνυχες, atque etiam Plinio authore δάκτυλοι. Eius uerba ſunt: Solen, ſiue aulos, ſiue donax, ſiue onyx, ſiue dactylus. Dicitur σωλὼν à canalis ſiue tubi ſimilitudine, σῶλος tubæ modo excauatus. δόναξ à figura harundinis craſſę, cõcauæ, apud amnes naſcentis, quæ δόναξ & Cypria harundo nominatur, teſte Dioſcoride: ὄνυξ uerò, id eſt, unguis ab extremis, tenuitate & figura unguibus ſimili uel à teſtæ colore & ſubſtãtia unguibus noſtris non diſsimili. Pro re longè diuerſa ſumitur ὄνυξ apud Dioſcoridem libro 2. de quo ſuo loco dicemus. Dactyli uerò cur dicantur tradit Plinius: Concharum è genere ſunt Dactyli: ab humanorum unguium ſimilitudine appellati. Ab Italis cape longe uocantur, à Gallis couteaux, quod capulis cultrorum ſimiles ſint, ab Anglis **pirot**. A Lib. 32. cap. 11. Lib. 2. cap. 113. Lib. 9. cap. 62.

Horũ duę ſunt formę ſic diſtinctę, ut alij mares alij fœminę nominentur à Plinio & Atheneo, nõ ad procreationẽ ſemẽ fœtificũ hic emittat, ille recipiat. Nã Cõchæ, Chamæ, Solenes, Pectines, B. *Sexus diſcrimen.*

Digitized by Google

Perpenſus Plinij locus. (F G) locis arenoſis ſponte proueniunt. Plinius lib.22. cap.9. Ex his mares alij Donacas, alij Aulos uocant, fœminas Onychas. Vrinã mares mouent. Dulciores fœminæ ſunt, & unicolores. Quo in loco nonnihil deſyderari facilè perſpiciet, qui præcedentia connectere uoluerit, quæ ſunt. Purgatur ueſica & Pectinum cibo. Quibus nulla Solenum mentione facta, ſubiunxit. Ex his mares, & cætera. Quare conjcio legendum eſſe, Purgatur ueſica & Pectinum cibo & Solenum: ex his mares, & cætera. Sequitur enim Solenes mares urinam mouere. Et Athenæus eoſdem calculoſis, & difficilè meientibus utiles eſſe tradit, aliaq; eadem quæ Plinius, ut ex eodem autore utercq; ſua tranſcripſiſſe uideatur. οἱ δὲ σωλῆνες μὲν πρὸς πινων καλεμενοι, πρὸς πινων δὲ αὐλοί, καὶ δόνακες, καὶ ὄνυχες, πολύχυλοι καὶ κακόχυλοι, κοιλιώσεις. καὶ οἱ μὲν ἀῤῥενες αὐτῶν ῥαδιόφοροί εἰσι, καὶ ὀρανοχρώματοι: εἰσὶ δὲ τοῖς λιθιῶσι, καὶ ἄλλως ὀλυσιτελῆ σύδετοι. οἱ δὲ θήλεις, μονοχρώματοί τέ εἰσι, καὶ γλυκύτροφοι. λαμβάνονται δ' ἐφθοὶ, καὶ τηγανισθέντες. κρείττων δὲ ἐσὶν οἱ μέχρι τοῦ χανεῖν ἐπ' αὐθράκων ὀπτώμενοι. Σωλῆνας δὲ ἐκάλουν οἱ σωιζόμενοι τὸ ὄστρακον τοῦτο, ὡς ἱστορεῖ φανίας ὁ Ἐρέσιος ἐν τῷ τῶν τυραννησάντων ἐπιγραφομένῳ, Τυραννων ἀνάδειξις ἐκ λιμενείας, γράφων ὅτως. φιλόξενος ὁ καλούμενος σωλῆνας, ἐκ δημαγωγὸς τύραννος ἀνεφάνη: ὃς τὸ μὲν ὄζ ἀρχῆς ἀλιεύόμενος, καὶ σωλῆνοθήρας ὠνομάσθη δὲ λαβόμενος, καὶ ἐμπορευόμενος, βίον ἐκτήσατο. Id eſt, Solenes à quibuſdam uocati, à nonnullis δόνακες, & αὐλοὶ, & ὄνυχες, ſucci multùm ſuppeditant, ſed mali & glutinoſi. Mares quidem uirgati ſunt, & cærulei coloris, calculoſis & alijs ægrè meientibus perutiles. Fœminæ unicolores ſunt, & dulciores. Sumuntur frixi & elixi. Meliores ſunt in prunis toſti quoad hient. Qui hos piſcantur ſoleniſtæ dicti fuerunt, ut narrat Phanias Ereſius in libro, cuius titulus eſt, Tyrannorum in quos uindicatum eſt cædes, his uerbis: Philoxenus ſoleniſtes ex Tribuno plebis factus eſt tyrannus, initio piſcatione uitam tans, & Solenas uenari ſolitus, occaſione uerò data mercaturam exercens, facultates ſibi parauit.

DE SOLENE MARE, RONDELETIVS.

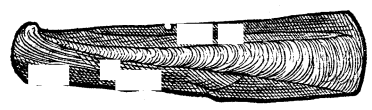

SOLENEM marem hodie nulla natio à fœmina diſtinguit, Athenæus utrunque ijſdem nominibus appellat: Plinius lib.32. cap.9. inter nomina diſcrimen facit: nam mares Solenes, Aulos, Donacas uocat, fœminas Onychas, quam differentiam non negligimus. Eſt igitur Solen mas ex Concharum longarum genere: duplici conſtans teſta, læui, tenui, alterâ tantum parte colligata nigro uinculo, etiam ſi aliter ſcribat Ariſtoteles libro 4. de Hiſtor. cap. 4. Cum enim δθόνιον alia ſint altera parte ligata, altera ſoluta, ut claudi & aperiri poſſint, alia utroq; latere connexa, in his poſtremis Solenas numerat: cùm cõtrà ſemper altera parte ſolutos uideas, neque in ea aut uinculi aut articulationis ullius ueſtigium. Dodrantali ſunt longitudine, pollicis craſſitudine, harum dinis modo cauí, extremis duobus ſemper apertis: anteriore caput exerunt & retrahunt teſtudinis ritu. Secundùm teſtæ longitudinem carnem protenſam habent. Teſta cæruleo eſt colore, lineas euidentes habet per tranſuerſum ductas: qua parte colligatur craſſior eſt, alijs partibus in tenuem ſubſtantiam definit ſicuti Mytuli.

Contra Ariſtotelem.

Aqua & arena uiuit. Mira quæ de Dactylis ſiue Solenibus ſcribit Plinius: Concharum è genere ſunt Dactyli, ab humanorum unguium ſimilitudine appellati. His natura in tenebris remoto lumine, alio fulgore, clarere, & quantò magis humorem habeant, lucere in ore mandentium, lucere in manibus atque in ſolo, atque ueſte, decidentibus guttis: ut procul dubio pateat, ſuci illam naturam eſſe, quam miremur etiam in corpore. Hactenus Plinius. Huius ſplendoris cauſam eſſe puto glutinoſum Solenis ſuccum: quæ enim tenacia, & ueluti glutino compacta, ea læuia, æqualia atque perpolita eſſe ſolent, atque ob id relucentia, ueluti pix, aſphaltum, albumen oui.

Solenes cum ſale & aceto edendi, ut minùs noxij ſint: uel cum ſale, aceto & oleo: quod tamen quidam improbant, quòd oleum lentorem habet, cùm contrà ad glutinoſi Solenũ ſucci attenuationem acetum & ſal, multò magis conferant. (*Eadem ferè Vuottonus, à Xenocrate forſan uel Oribaſio mutuatus.*) In prunis toſti deteriores ſunt, quia magis exucci, duriores & ſiccíores.

Mirum quod tradiderunt Athenæus & Plinius, Solenes utiles eſſe in cibo calculoſis, & urinas mouere, cùm Athenæus ipſe ſcripſerit, multi ſucci eſſe, ſed mali, & glutinoſi, atque id experientia confirmet: ſuccus uerò is calculo efficiendo, & urinæ retinendæ potiùs quàm promouendæ aptior ſit, niſi de iure id accipiendum ſit, quod ob ſalſuginem & acrimoniam hac ui præditum ſit. Ego teſtarum cineribus ad idem malum uti mallẽ, inſigniter enim attenuant, incidunt & exiccant, quòd ſi timeatur in exiccando morſus aliquis, priùs ſunt lauandi.

Solenem

Solenem marem uerè à nobis repræsentatum fuisse clarè ostendunt Athenæi uerba iam cita- A. Quòd uerũ
ta. Eadem illos apertè refellunt, (*Bellonium notat,*) qui Conchæ alterius longæ speciem pro Solene *solẽnem marẽ*
mare depinxerunt. Ea enim tota candida est, at ex Athenæo Solen mas cærulei est coloris. *exhibuerit.*

DE SOLENE FOEMINA, RONDELETIVS.

ONYCHAS appellat Plinius Solenes fœminas, quæ colore, sapore, magnitudine à maribus differunt, in alijs omnibus similes. Testa lineis cæruleis distincta non est, ob id Plinio unicolores dicuntur. Caro dulcior est, maribus minores esse solẽt. Solenes utrique in arena defixi uiuunt; ferreo instrumento ex ea eximuntur.

COROLLARIVM.

Iconem hanc cappæ longæ, ut uulgò Venetijs uocant, nomine, Venetijs olim pingendam curaui.

In conchylijs quædam uocabula Græca sunt, ut peloris, ostreæ, alia uernacula, ad similitudi- A
nem (dicta,) ut pectunculi, ungues, Varro. Plinius Solènes Græco nomine appellat, alibi dactylos. Theodorus modò ungues, modò digitos, in utroque Plinium secutus, Hermolaus. Σωλὴν modò uas seu instrumentum quoddam significat, modò marinum animal: quod & κῶλον & σῦραγξ uocant, (id est, fistulam, & cannam,) à figura fortè angusta, & oblonga, (σῦραξ:) & ὄνυξ, (id est, unguem,) πῶς τὸ συγκοῦ, ἔστι δὲ καὶ τῶν χόνδρων τὸ πρὸς ἐλάττονος, Eustathius in quartum Odysseæ: cuius postrema uerba sic accipio, ut unguis dictus sit πρὸς τὸ συγκοῦ, à soliditate, quæ tamen conchis omnibus cõmunis uidetur: Vnguí uerò soli inter conchas præter substantiam unguí (humano) similem, ac soliditatem, figura quoq; similis & imbricata accedit, quod non satis expresisse Eustathius, item color ipsius testæ, quam τὸ πρόσχρουν nominat. Μακραὶ κόγχαι σωλῆνες, id est, Longæ conchæ solènes, à Sophrone dicuntur, per appositionem: sicut & à Venetis hodie Cappæ longæ. Τὸς τε μακρογαγχύλους (*fortè* μακρακογχύλους, *ut sit compositum à* μακρὸς & κογχύλη) σωλῆνας, Epicharmus apud Athenæum. Sed aliæ sunt Conchæ longæ Plinij, ut Rondeletius docet. Digiti ex eo appellantur, quòd speciem similitudinemq; humani digiti gerant, Gillius. Ostrei genus inuenitur in mari Italico, quod uocatur canna, propter suæ conchæ similitudinem ad cannam, Albertus.

Vngues nostræ ætatis Græci antiquo nomine seruato, etiam nunc Solènas appellant, Gillius & Massarius. Qui accolunt Adriaticum sinum, Cappas longas nominant, Gillius. Conchas longas Veneti, Massarius. longæ enim & teretes instar cylindri sunt. Apuli ideo uulgò Imbrices appellant, quia quodammodo imbricibus horum testæ similes uidentur, Gillius. Puto & Dotoli nomen, à Græco Dactyli, alicubi in Italia usurpari. Genus id concharum quod à nostris spoletta uocatur, aliqui spondylos, alij dactylos marinos esse uolunt, &c. Brasauolus in Aphorismos. uide suprà in Spondylo, circa medium paginæ 1065. Spoletta quidem uocabulum, accedit ad Germanicum **Spülen**, quod cannam, uel arundinem significat: propriè quidem internodium, quo filis agglomerandis utuntur textores: cuius figuram planè reddit qua de scribimus concha. *Vulgaris.*

Germanica nomina facilè & uaria fingentur, eorum quibus in alijs linguis utuntur interpretatione: uel simplicia, **Nagel/Finger/Kånel/Spülen/Heffte**: hoc est, Vnguis, Digitus, Canalis, Manubrium: uel addito conchæ nomine, composita, **Nagelſchalen/ Fingerſchalen/ Langſchalen**, &c. pro **ſchalen** quod testam seu concham significat, **Muſcheln** ponet qui maluerit.

Vnguis concha ab anglis **Pirot** uocatur, ut Rondeletius scribit: uel **Pitot**, ut Bellonius. Sed Io. Fauconerus Anglus aliud Anglicum nomen indicauit, **an Hagſyſo**: à Vuallis in Anglia Thymby uocari audio. ¶ Longè alius est Vnguis odoratus, conchylij purpuræ ue operculum, de quo abunde in Conchylio & Purpura leges.

Vngues sunt è concharũ genere, læues, digitalis longitudinis, tenuesq;, (*Leues & fragiles, Vuot* B
tonus) ab humanorum unguium similitudine sic appellati, Massarius. Lege etiam superiùs in A. Συμφυὲς δὲ, μίας: μονοφυὲς δὲ καὶ λεόστρακον, σωλὴν καὶ βάλανος: κοινὸν δ' ἐξ ἀμφοῖν, κόγχα, Athenæus ex Aristotele. Vngues uelut igne lucent in tenebris, etiam in ore mandentium, Plinius.

Digitized by Google

Harena paſcuntur, ut teſtatur Oppianus, Maſſarius.

C Vngues locis arenoſis ſui ortus initia capiunt, Ariſtoteles. Nulla innitentes radice permanent, Idem. Ad ſtrepitum ſe ſubtrahere, inferiusq; ſubſidere cernuntur, quoties ferramentum ſentiunt admoueri, exiguo nanq; extant: reliquo autem toto corpore, perinde ac in cubili occuluntur, Ariſtoteles. Idem hiſtoriæ 9.1. euulſos non poſſe uiuere ſcribit, ex arena nimirum: Vuottonus uerò ſi teſta euellantur: utrunq; uerum putârim. ſed quod Vuottonus dicit, conchis omnibus commune uidetur, ut hoc priuatim de unguibus Ariſtotelem tradere uoluiſſe non putem.

E Solênes fugiunt admota ferramenta, Plinius. Ariſtotelis uerba leges in C.

F Vngues uelut ſigne lucent in tenebris, etiam in ore mandentium, Plinius. Cibus eſt pauperum ferè, ut audio. Sophron dulces & uiduarum cupedias eſſe ſcribit. Μακραὶ κόγχαι σωλῆνες, τουτέστι γλυκύπικροι κογχύλιαι, χηρᾶν γυναικῶν λίχνεύματα. Boëthius Scotus conchas margaritiferas in Scotia uulgò uiduarum cupedias dici ſcribit. Galenus lib. 3. de alimentorum facult. dura carne eſſe tradit ungues, & ob id difficulter concoqui. ¶ Proprium hoc ſolenibus atq; purpuris eſt, quòd cum in iuſculo coquuntur, id craſſius reddant, Hiceſius. Quò grandiores, eò præſtantiores ſunt: uigent æſtate maximè, Vuottonus.

G Vegetius in ſuffitu contra languorem morbi peſtilentis, inter alia unguem marinum admiſceet, de odorato nimirum (id eſt, conchylij purpuræue operculo) potiùs quàm de hac concha intelligens.

H.a. Κόγχαι τινὲς, καὶ σωλῆνες, ἀφεψῶς author apud Athenæum. Σωλὴν Græcis propriè fiſtulam ſeu tubum ſignificat: item canalem, qui ueluti dimidius tubus eſt, & imbricem ſimiliter, tanquam per ſynecdochen. Quod ſi p. literam addas poſt ſigma, efficies ferè Germanicum nomen Spülen, quod cannam ſignificat. In trilingui Lexico Munſteri, pro fiſtula & ſolene Hebraicum nomen inuenio ſilon סילון: at in Hebraico dictionario סלון interpretatur ſpinam, aculeum. Dicta eſt autem concha ſolen, à canalis ſimilitudine: quod eleganter expreſsit Oppianus, --- καὶ ἀτρεκὲς ὄνομα σωλοῦ. Σωληνίσκοι, conchylia quædam teſtata, & στεγασῆροι, & μέσα aliquando, Heſychius: interpretor autem μέσα pudenda: quanquam pro uirili tantùm pudendo ſeu cole, σωλὴν accipi poſſe uideatur. Στεγασῆροι uidentur ſignificare imbrices, (à uerbo στεγάζειν, quod eſt tegere,) hoc eſt tegulas canaliculatas, quibus ædificiorum tecta muniuntur: noſtri Holziegel, hoc eſt, tegulas cauas uocant nam & Apuli ſolenas conchas uulgò (ut dictum eſt) Imbrices appellant. De imbricũ nomine plura leges ſuprà, in Concha imbricata Rondeletij, pag. 312. Σωλὴν apud Euſtathium dicitur ἐκ τοῦ σίω καὶ τοῦ ὅλος, ὁ σωλὴν, & per craſin σωλήν. ¶ Δόνακες dicuntur arundines, præſertim minores, παρὰ τὸ δονεῖσθαι, quòd facilè uentis commoueantur. ab arundinis autem internodij ſimilitudine ut diximus, conchis etiam impoſitum eſt nomen. Onychis poculi lignei meminit Athenæus undecimo. ſed onychinum poculum ſi dicas, ex onyche gemma intelliget ur. de ea ſimul & onychino colore, aliquid diximus ſuprà, in Corollario de Purpura B. pag. 506. Σωλὴν etiam pro ſpondylorum (uertebrarum dorſi) meatu ponitur, qua reſidet medulla. Σωλὴν ἀρίων diminutiuum eſt, pro canalicula, Aëtio, & Galeno Methodi 14. Σωληνοειδὴς, nomen adiectiuum, ad fiſtulæ modum factus. Solênas Græci uocant inſtrumenta quæ cruribus ſupponuntur, lege Galenum ſexto Methodi. ¶ Onychites gemma (alia quàm onyx) memoratur à Ge. Agricola, dicta à ſimilitudine quadam Vnguis odorati, tum colore, tum figura: naſcitur in lapidicinis Hildesheimij.

Epitheta. Σωλῆνες μακροόγκυλοι, Epicharmo. ſic enim lego apud Athenæum. Latinè teretes, longi, & uiles cognominari poſſunt.

VOCA à Theodoro ex Ariſtotele uertitur, pro Græco βάξ: de quo piſce actum eſt ſuprà, elemento B.

VRSAM teſtacei generis, primùm inter Cancros, deinde inter Squillas requires. ¶ Vrſa dulcem ſuccum facit, nutrit, facilè diſtribuitur, & facilè excernitur: atq; ita quidem de pelagia cenſendum eſt. At quæ in piſcinis degit, omnia habet contraria, quemadmodum in alijs quoq; piſcibus uſu uenit. Ori nanq; inſuaues ſunt ñ, qui concluſi uiuunt. quæ uerò in fluminibus degit, eò quòd ex mari frigidam aquam ſubit, ori grata teneraq; eſt. quæ uerò in portus tranſit, limoſa, & coanguſtata, & pinguis reddita, ori ingrata eſt, Xenocrates apud Oribaſium Raſario interprete.

DE VRTICA MARINA, BELLONIVS.

VIDETVR AVTEM HOC CAPITE VRTICAM paruam tantùm Rondeletij, & eius ſpecies duas deſcribere.

A VRTICAM inter molles ob hoc recenſui, quòd mollium modo in obſoniſs edatur: aliquí certum eſt ancipitem naturam habere, atque inter zoophyta (quæ plantanimalia à Theodoro appellantur) apud Ariſtotelem connumerari. Hanc Normanniæ littus obſcœno uocabulo Cul d' Aſne, à cirrhorum cõtractione atq; explicatione appellauit. Græcum uulgus quum terreſtres urticas Zuchindas uocet, marinas tamen Colycenas nominat, antiquum uocabulum imitatũ, quo ipſas etiam marinas urticas colycia uel coryphia uocitabant.

Maris

Digitized by Google

Maris est potiùs deiectamentum, quàm ut magni fieri debeat.

Vrtica explicata. *Vrtica contracta.*

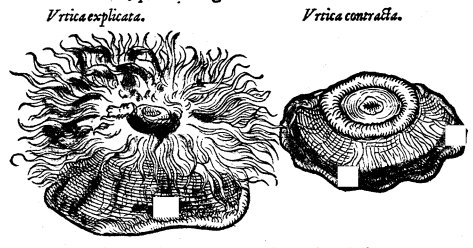

Plures eius obseruantur species. Quædam enim rubro colore suffusa est, altera magis cærulea granulis in gyrum circumsessa. Vtraq; marinum tuber contracta refert: explicata, cæsariem, totũ corpus rotundum ambientem. nam infinitis cirris antennarum in papilionibus, aut Scarabeis crassitudine constat. Contracta porrò Vrtica, orbicularis est aut teres. Scopulis litoralibus (ijs potissimùm marinis tractibus, qui uentorum impetum minùs sentiunt) tam pertinaciter inhæret, ut nisi primò impetu diuellatur, uix postea nisi in frusta cõcisa dirimi possit, adeò suas trichas arctissimè contrahit. Certum est Vrticas, Cochlearum modo, in mari serpere ac moueri, sed id quidem parcius. Porrò utriusq; moles magnitudinẽ iuglandis rarò exuperat. Cirros habet molles, duos digitos oblongos, tenerrimos, gracillimos ac fragiles, insigni hac dote à natura præditos, ut quicquid attigerint, suis acetabulis retineant. B

Has Exocœti ac mulli auidissimè appetunt. D

Græcis edules sunt ob lentam ac copiosam mucilaginem, quam limacum modo emittunt. F Quamobrem illi plurimas urticas ligneo uero transfixas, & aliquantulum assatas, primùm ex sale & aqua feruefaciunt: deinde farina conspergunt, & ex oleo uel butyro in sartagine frigunt. Hybernis mensibus carne sunt constante, atq; rigidiuscula: æstate autem deteriores sentiuntur. (Vis (B) quidem in his mordax, eundemq; ferè quem terrestres urticæ pruritum excitant.) Stomacho & uentri (ut Diphilus author est) gratæ sunt. Aluum atq; urinam cient, quæ præsertim scopulis perpetuò infixæ sunt, parciusq; nutriunt. Xenocrates tradit, has quidem gustui suaues, sed stomacho ingratas esse: uerùm quæ passo aut uino mulso condiuntur, facilè concoqui, aluumq; mouere, sed propter sequacem ac uiscosum lentorem sæpius iteratas fastidire. Quapropter pauperum alimentum esse solet.

DE POTA MARINA, VT ITALI OBSCOENA uoce nuncupant, Bellonius.

Rondeletius Vrticæ marinæ genus hoc facit, semper solutum, cuius species duas pingit & describit. Bellonij uerò sententiam, Pulmonem mar. hunc facientis, reprehendit.

Pulmonem marinum Itali uoce obscœna Potam marinam, ut & Græcum uulgus, Mogni uocant, quòd partibus uerendis admotus, prurítum ac Venerem, imò etiam ampullas excitet. A

Mediterraneo atque Adriatico copiosissimus, mollis quidem & albus, corpore cartilagineo B ac crystalli in morem pellucido, quod in mucorem facilè resoluitur. Huius autem ea est natura, ut (C) mari commoto ac spumantibus procellis irritato, deorsum ad imum feratur: pacato uerò ac bene tranquillo passim solutus diuagetur. Gibbã habet instar dimidiatæ sphæræ figuram, glabram, pollicis crassitudine: cuius pars interna neruis rectis à medio incipientibus, quasi striis fuluí coloris in gyrum radiatur, quibus se diffundit ac constringit: qua corporis commotione aquam concutit, & nunc in pronum, nunc in supinum effertur. Pinnarum uice fibris tenuibus atque ægrè conspicuis in orbem communitur, ut Lepus marinus. Cruciformes quoque cirros, striatos, crassos, in modum stellæ radiatos, numero quaternos, parte interna natationi accõmodatos habet: quos ut exactè conspicias, erit in lebetem aquæ syncerioris conijciendus: qui si supinus deuoluatur, multas fissuras in radice cirrorum ostendet. Os quoque habet parte prona situm, quo ea quæ uenatur absorbet, in quem usum quatuor cirri ad eius latera subiacent, coloris sinopidis, quasi eius branchiæ essent, uel intestina. Hinc fit ut intuentibus pulmonem in mari pabulandi gratia diuagantem, grandis uideatur quasi pituitę globus: qui unicum tantùm colorem referret, nisi rubris illis quatuor circulis fugillaretur, & ea cruce, qua interna pars striata est, distingueretur.

Eum si in frusta discissum in mare reieceris, uiuere nihilominus ac moueri comperies: extra C mare autem exanimis apparet. Cæterùm marinus pulmo dentibus attritus nihil præter aquam respicit: os tamen leui calore incendit. Naribus quoque admotus marinum uirus olet: Sargi, Me- (D)

Digitized by Google

lanuri, Scari, Sparí, Auratæ, & id genus piſcium eſca. Emortuus in alto mari, fluctibus expulſus in litus, tranſparentis glaciei ſimilis.

DE VRTICIS, RONDELETIVS.

Vrticã animal eſſe imperfectũ ex genere mollium: nõ, ut Plinius dixit, zoophytum.

VRTICAS tam eas, quæ ſaxis hærent, quàm eas quæ ſolutæ ſaxis errant, in animalium numero cenſendas eſſe ex Ariſtotele lib. 4. de hiſt. cap. 6. conſtat. Sentit enim urtica, & manum admotam corripit, adhæreſcitq; perinde ac polypus ſuis brachijs, ita ut caro intumeſcat: os in medio corpore habet, & de ſaxo quaſi de teſta uiuit, & prætermeantes piſciculos excipit retinetq;, ſi cut de manu hominis admota dictum eſt, deuoratq; in hunc modũ quæcunq; nacta eſt eſculenta.

Genus alterum è ſaxis ſoluitur, & echinos pectunculoſq; quos offenderit, uorat. Nullum excrementum in urtica eſſe uidetur, hac tantùm re ſimilis eſt ſtirpibus, (*Imò hoc etiam quòd adhæret, alterum ſcilicet genus urticæ,*) Hæc Ariſtotel. Cum igitur urticæ frondem ſuam, quæ pedum uice eſt, modò dilatent, modò contrahant, cùm ore cibum accipiant, id eſt, cum tactu guſtatuq;, qui duo ſenſus ad uitam animalium ſunt neceſſarij, præditæ ſint, non inter ζωόφυτα, ut Plinius, ſed inter animalia non omnino perfecta, eas numerabimus. Polypis autem & leporibus marinis ſubiungimus, quòd ex mollium ſint genere: quòd etiam modò fronde expanſa polyporum inſtar pedes multos habere uideantur, modò fronde contracta, maſſa tantùm carnoſa, informi (ueluti lepores marini) conſtare uideantur.

Lib. 9. cap. 45.

Libro 3. ibidem.

A Dicitur à Græcis ἀκαλήφη, à Latinis urtica, nomine herbæ ab utriſque impoſito ob uredinem & pruritum, quem tacta immittit, terreſtris urticæ modo: unde & urtica ab urendo Latinè dicitur, ita ἀκαλήφη, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν καλὸν ἁφήν, quòd tactu ſit inſuaui: folia enim eius tacta acriter urunt. ſic & piſci huic uis pruritu mordax. Vel dicitur ἀκαλήφη κατ' ὀνομασμὸν ἢ εἰρηνεάσης, ut ait Athenæus, quaſi ἀσπαλὶ τὴν ἁφήν, cùm contrà aſpera ſit & iniucundiſsima, tactu lædens & urens. Eodem autore Eupolis ἀκαλήφας marinas uocauit κνιδίας, niſi mendoſus ſit locus. (*Non eſt: Vide in Corollario.*) Nam κνιδᾶν & κνίζειν uellicare & pungere ſignificat.

Genera duo ſecundùm ueteres.

Ariſtoteles duo urticarum genera fecit, ut ex uerbis initio citatis conſtat: unũ quod ſaxis hæret, alterum ſolutum. Et eodem in loco (lib. 4. de hiſt. cap. 6.) Duo ſunt urticarum genera. ſunt

(F) quædam minores cibo aptiores: aliæ maiores & duriores, quales circa Chalcidẽ naſcuntur. Hyeme denſa ſunt carne, ideo eas uenantur, quia eſculentæ ſunt. Aeſtate pereunt: frondes enim glabreſcunt: et, ſi tetigeris, facilè diſcerpuntur, nec totæ auelli poſſunt. Aeſtu afflictæ ſaxa interiùs ſubeunt. Vidi equidem urticas ſagena captas cum alijs piſcibus: qua ratione, quæ ſaxis hærent, capi non poſſunt. Quare neceſſe eſt aliquas eſſe, quæ ſedes mutent, & in mari uagentur. Cùm uerò plures urticarum ſpecies compertas habeamus, eas ſic diuidemus, ut urticarum aliæ uel ſaxis uel cuilibet alteri rei in mari adhæreant, aliæ minimè. Rurſus earum, quæ ſaxis uel alteri rei hærent, aliæ perpetua ſtabilíq; ſede illic degunt, quæ ſunt, Vrtica parua in rimis ſaxorum latitãs: quæ purpuris & buccinis adnaſcitur: quæ cinerea eſt, longiſq; cirris conſtat. Aliæ ſedes mutant, & liberè per mare feruntur, natantq;, (*& cum libet ſaxis hærent,*) ut purpurea urtica. Semper ſolutæ liberæq; ſunt eæ, quas uulgus potes appellat: (ex his) una eſt, quæ quatuor pedes ſiue brachia habet: altera, quæ octo, polypi brachijs non ualde diſſimilia. De his omnibus ordine dicemus.

Species plures.

DE VRTICA PARVA, RONDELETIVS.

A VRTICA hæc nucis iuglandis magnitudinem uix ſuperat, ob id parua à nobis dicitur. Maſsilienſes urtigo uocant. Græcorum uulgus κολικάναν (*quod nomen fortè non intellectum Galli ſua lingua in cul d'ane, id eſt culum aſini transformarunt*) uel κολικέναν, Normani cul d'aſne. Burdegalenſes cubaſeau.

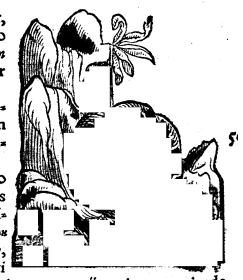

B Tota carnoſa eſt, cirros breues habet, contracta recti inteſtini extremum ſpeciem refert, colore uario eſt. Quędam enim eſt uiridis, alia cærulea, alia ſubnigra, ſed punctis aliquot cæruleis, uel flauis, uel rubris notata.

F (*Vbi.*) Hæc eſculenta eſt, in Oceani ſaxis & maximè in Santonico ſinu frequens, & apud Santones Burdegalenſes que in delitijs habetur. eas diligenter abluas & leuiter coctas in ſartagine frigunt. De urtica hæc Diphilus apud Athenæum: ἡ δὲ ἀκαλήφη φύσιν ἔχει δύο· ἀγροτικὴ, ἡμερομαγ⊙· κνησμὸν δὲ ποιεῖ τοῖς συλλέγουσιν, ἐπεὰν ἅψῃ μὴ προλέγοντα. ὅντως γὰρ ἀνιᾷ οὓς διαφεύγουσιν αὐτίκα. Vrtica, inquit, aluo facilis eſt, urinam mouet, ſtomacho grata: pruritum mouet ijs qui eam capiendo manum contrahunt, (τοῖς συλλέγουσι, *ſimpliciter uertetim colligentibus,*) niſi pręunxerint. reuera enim eos qui uenantur dolore afficit.

DE VR-

DE VRTICA CINEREA, RONdeletius.

Vrtica cinerea

CINEREAM uoco urticam à colore, quæ tenuis est admodum: quía frondem magnam sí- A B
ue cirros multos habet, carnis parum. In saxorum rimis uiuit, comam semper explicatam habet, (C)
nec unquam contrahit, reuera tamen urtica est; acriùs enim pungit ac mordet, si paulò diutius manibus contrectetur.

Huiusmodi urtica in scopulis Frescinijs Agathensis sinus reperitur, integra à saxo euelli non C
potest, tum quía tenaciùs hæret, tum quía mollior facilè discerpitur.

DE VRTICA RVBRA, (VEL PVRpurea,) Rondeletius.

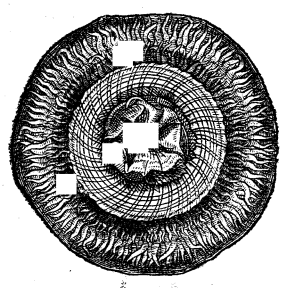

HOC tertium urticæ genus nostri ob colorem purpureum siue phœniceum, rosam appellant; A
alij posterol, quòd contracta recti intestini extremum cum musculo sphincthere siue podicem referat, quem posterol nomine intelligunt, quòd posteriore loco situs sit: alij pousse pie Britannorum: alij cul de cheual uocant.

Est autem hæc primæ similis, nisi quòd frondem & longiorem & copiosiorem habet, rubra B
est.

Saxis aliquando hæret, aliquando soluta uagatur. uidi enim huiusmodi urticas retibus cum C
alijs piscibus captas, quod non contingeret, si saxis perpetuò affixæ essent: quoniam cum hærent, potiùs discerpuntur, quàm auelluntur.

Eædem esculentæ sunt, sed prima urtica duriores. F

Digitized by Google

DE VRTICAE QVARTA SPECIE, (QVAE PVRpuris & buccinis adnascitur,) Rondeletius.

C QVARTVM Vrticarum genus id erit, quod instar holothuriorum testis alienis adnascitur, & maximè purpuris.

B Pars exterior dura est & rigidiuscula, spissiórque quàm in alijs urticis. cirros breuissimos in ambitu habet. ex interioribus eius partibus filum longum deducitur purpureo colore tam iucundo tamq; florido infectum, ut cum precioso illo purpuræ succo certet.

H Verisimile est hanc urticam purpuræ adhærentem à cane Herculis demorsam fuisse, quæ tam excellenti suauiq; colore rictum dentesque canis illeuerit, ut negârit puella quam deperibat Hercules, fore unquam eum optati compotem, nisi priùs eo colore infectam uestem dedisset. Inde purpuræ colorem inuentum fuisse. Etenim si mortuam purpuram dentibus arripuit canis, iam unà cum uita succus ille euolârat: si uiuam, ea undique ita munita est, tum testa clauata, tum capitis operculo, ut undique ab omnibus iniurijs tuta sit. Præterea purpura tanta est dutitie, ut dentibus canis robustissimi minimè cedat. Sed de ea re siue fabulosa sit siue historica, statuat quiuis pro arbitrio.

De purpuræ inuentione.

F Hæc urtica de qua nunc agimus, duriore est carne, quam ob causam à nostris reijcitur.

DE VRTICAE QVINTA SPECIE (SEMper soluta,) Rondeletius.

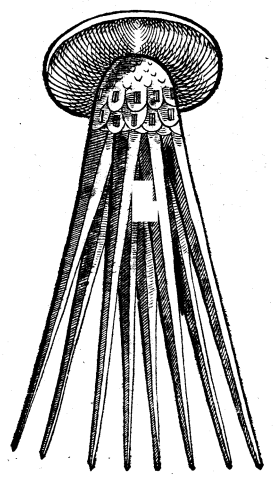

VRTI-

VRTICAS ſolutas diximus uulgi lingua potes nuncupari, ex iſs eſt quæ à Liguribus capello di mare, à Maſſilienſibus capeau carnu uocatur, quaſi dicas pileum marinum, & pileum carnoſum à figura. A

Etenim pars una ueluti fungoſa quædam maſſa, rotunda, caua, in medio perforata, purpurea ueluti faſciola ambiente, pileum planè refert: altera parte polyporum pedibus ſimilis eſt: octo enim pedes habet craſsiuſculos, extremis partibus quadratos, in acutum deſinentes. Nullas interiores partes diſtinctas habet. Corpore eſt adeò pellucido & ſplendido ut oculos offendat & hebetet. Circa Magalonam plurimæ reperiuntur, maximè æſtate, quæ tum diſſoluuntur & in liquorem abeunt diffluuntq; glaciei modo, ſi diutius manibus tractes. Ad eam magnitudinem acreſcunt, ut pileos quibus uiatores uti ſolent, ſuperent. B (C)

Prurítum in pudendis & uredinem in manibus & oculis mouent, atq; acrimonia ſua uenerē ſopitam uel extinctam excitant, qua maximè de cauſa cum urticis numerandæ ſunt. C G

DE ALIA VRTICA SOLVTA, RONDELETIVS.

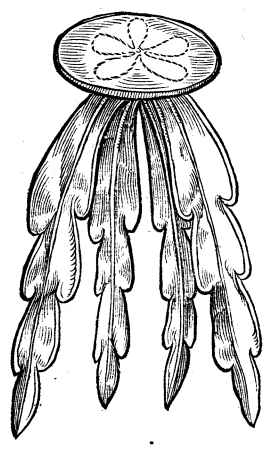

IN ſinu Agathenſi uidimus eam quam hîc exhibemus urticæ ſpeciem, quæ ſupradictis ſubſtantia, uita, uiribus ſimilis eſt. Quatuor duntaxat pedes habet, ſeu frōdes potiùs, longiores quàm ullæ aliæ urticæ, quæ ſatis aptè foliis achanti comparari poſſunt: in altera parte lineas aliquas habet ſtellatim diſpoſitas. B

Quàm procul abſint à ueritate qui hanc urticam & ſuperiorem pro pulmonibus marinis uſurparunt, ſuo loco demonſtrauimus. Nec minùs errant qui urticas cum holothuriis & tethyis confundunt, cùm toto genere differant, quamuis Ariſtoteles holothuriis & tethyis urticas ſubiunxerit. A *Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 9.*

COROLLARIVM I. DE VRTICA marina in genere.

Vrticarum ſpecies duæ, quas in Italia pictas à Cornelio Sittardo accepi.

Digitized by Google

VRTICARVM DIVISIO, EX RONDELETII SENTENTIA:
cui conficta etiã ſingularũ Germanica nomina addidimus.

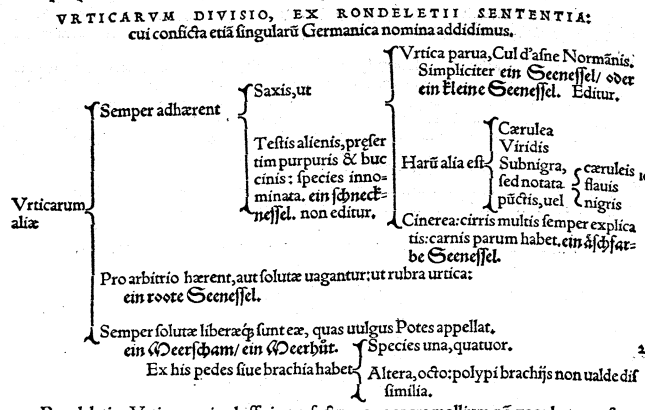

A Vrticæ ad quod genus referendæ.

Rondeletius Vrticam animal eſſe imperfectum, ex genere mollium, nõ zoophytum, oſtendit: cuius nos ſententiam libenter ſequimur: quanquam non Plinius tantùm zoophytum eam fecerit, ſed ante eum Ariſtoteles. Plinij uerba ſunt libro 9. cap. 45. Equidem & his ineſſe ſenſum arbitror, quæ nec animalium, neq; fruticum, ſed tertiam ex utroq; naturam habent, urticis dico & ſpongijs. Hinc eſt fortaſſis quòd pediculos eius, frondes quàm cirros appellare maluit. Ariſtoteles uerò libri quarti De partibus animalium capite quinto: Quas (inquit) autem urticas appellant, non teſta operiuntur, ſed excluſæ omnino ſunt ijs quæ in genera diuiſimus. ancipiti natura hoc genus eſt, ambigens & plantæ & animali, abſolui enim & eſcam petere nõnullas, & ſentire occurrentia poſſe, atq; etiam aſperitate corporis uti ad ſe tuendum, animalis eſt. at uerò quòd imperfectum ſit, & ſaxis celeriter adhæreat, nec aliquid excrementi emittat manifeſtè, quanquã os habeat, plantarum generi ſimile eſt. Hæc ille. Nos de ſpongijs aliàs diximus, nullum eis ſenſum ineſſe, ideoq; zoophytis inferiores haberi: urticæ uerò cum & ſentiant, & inſuper eorũ quæ mollia uocant in mari animalium naturam præ ſe ferant, zoophytis ſuperiores perfectioresq; exiſtimari debent, quanquam in ſuo etiam mollium genere imperfectæ. Aelianus etiam de Animal. 11.37. Mollia (inquit) ex aquatilibus uocant, quę oſsibus, ſanguine & uiſceribus carẽt, ut polypus, ſepia, loligo, urtica. Eadem Galeni quoq; uerba leguntur in Gloſsis, ubi μαλάκια quæ ſint exponit. Bellonius inter mollia iccirco urticã ſe recenſere ſcribit, quòd mollitũ modo in obſonijs edatur: quod ego ſanè non ſatis aſſequor, niſi de ſimili cibario apparatu fortè ſentiat: uerùm id parum efficax argumentum eſt. Vrtica marina genus quoddam conchylij eſt, κογχυλίου τι, aliàs κογχυλιδίου, Suidas & Ariſtophanis interpres. Ariſtoteles quidem hiſtoriæ animaliũ lib. 8. ca. 2. uidetur urticam teſtaceis adnumerare. nam de teſtaceorum uictu agens, inter cætera de hac quoq; ait: Ἔχει δὲ ὥσπερ τὰ ὄστρεα ἡ ὑποχωρεῖ ἔξω ἡ προφή (id eſt, τὸ περίτημα) πόρου. ἔστι δὲ αὐτοῖς ἕλικι γὰρ ἡ ἀκαλήφη ὥσπερ τὸ ἑσπερίδιον τὸ ἔξω ἔχει ὄστρεον τὸ ζωρικαδιδν: τὴ γὰρ πέτρας χρῶνται ὡς ὄστρεα. Eſt igitur ei urtica, ceu incluſa oſtrei caro: teſtam uerò non habet, ſed caro nuda eſt, & pro teſta ſaxum cui adhæret. Hinc aliquis forſan inter mollia & teſtata urticas ambigere coniecerit: illas dico quæ ſaxis hærent aut ſemper aut aliquando: nam ſemper ſolutas, μαλάκια ſemper dicemus. Vrtica ſecundum aliquos eſt ἔδιος μυίας: de qua Ariſtoteles dixit, hyeme eam edulem eſſe, &c. Mihi is locus ſuſpectus eſt. μύας quidem conchæ ſunt (aliqui mytilos interpretantur:) μυῖαι uerò muſcæ inſecta: quanquam Rondeletius μύιας in eodem concharum genere uocari putat.

Ἀκαλῆφαι Græcè communiter, Attícè κνίδαι, dicuntur urticæ, tum herbæ, tum animalia marina. Ἀκαλήφας quidem marinas tum Ariſtoteles nominauit lib. 1. de animalibus, tum Theophraſtus libro 7. de Plantis, Ariſtophanis Scholiaſtes & Suidas. Ariſtoteles modò ἀκαλήφας uocat, ut Hiſtoriæ 4. 6. modo κνίδιας, ut eiuſdem operis 5. 16. Μητρύιαι etiam appellantur urticæ marinæ, haud ſcio an ab aliqua ſimilitudine figuræ πρὸς τὴν μήτραν ἢ γυναικεῖον αἰδοῖον: καὶ γὰρ καὶ ἡδὺ τὸ πρὸς ἄνου ἀρχὴν ὁμοιάζειν τοῖς τοιούτοις τὴν ἀκαλήφην ὀνομάζουσιν, ὡς εἴρηται: & urticarum genus ſemper ſolutum ſimiliter impudico τὸ γυναικεῖον μοριὸν uocabulo Galli uocitant. Matriculi neſcio qui nominantur ab Ennio in Phagitícis, hoc uerſu, ut citat Apuleius Apologia 1. Purpura, matriculi, mures, dulces quoq; echini. A primitiuo quidem matrix, diminutiuum matricula fœmin. genere, & i: antepenultimæ producto deducitur. Ἀλλ' ὦ τυθῶν ἀνδρόθυστε, καὶ μητριδίων ἀκαλήφων, iocus eſt Ariſto-

Μητρίδια.

Aristophanis in Lysistrata: de quo dictum est suprà, in Corollario de Tethyis A. pag. 1145. Μύυρται δὲ κωμῳδικῶς πᾶς τὸν πολὺν καὶ μυτῶδα, Athenæus. Vrticas marinas antiqui colycia uel coryphia uocitabant: Bellonius, sed absq; authore. nos colycia, (alia lectio, corycia, uel corythia, uel corophia) inter Murices esse ostendimus. ¶ Vrticã Græci hac ætate uulgò colizanã uocant, quòd (colis, id est) pedunculis suis firmiter polyporum more adhærescit, Gillius. Bellonius colycenam scribit, Rondeletius colycænam. Colybdenam quidem aliqui ueterum pro pudendo marino interpretantur. Vrticam in Italia multi antiquo nomine Latino appellant, alij flammam maris. Germanica nomina quæres suprà in Tabula diuisionis urticarum. ¶ Duplex genus percipitur urticarum, alterum corpore paruo quod cibo aptum est. Alterum maiusculo duroq;, quale circa Euboiæ Chalcidem gigni scimus, Arist. Et primo de Historia: Sunt item quæ adhærere soleãt, &, quoties libuit absolui: ut genus quoddam eius quam urticã uocamus, quippe cum nõnullæ ex ijs noctu absolutæ pascantur. Et libro quarto: Vrtica etiam sui generis cernitur, quippe quæ & adhæreat saxis, more nonnullorum intectorum testa, & interdum abiuncta uagetur. Et libro quinto capite 16. interprete Gaza: Genus duplex urticæ est: aliæ enim sinuosis (ἐν τοῖς κοίλοις, *in cauis*) adhærent, quæ nunquam à saxis absoluuntur: aliæ plana & littora amant, (αἱ δὲ ἐπὶ τοῖς μείζοσι καὶ ἐπὶ τοῖς πλατυμώδεσιν; *malim, ut Athenæus citat,* αἱ δὲ ἐν τοῖς λείοις καὶ πλατυμώδεσιν: *hæc duo enim opponuntur* τοῖς κοίλοις: *ut utrunque non ad litora, sed ad saxa referatur. Vuottonus uertit, in saxorum planis marginibus.* ---- οἱ δὲ φύονται Ἐμ πάσης πλατυμώσης ἀρμοσθὲν ἐν ταπλάδεσιν, *Oppianus de Spongijs*) quæ suis abiunctæ sedibus uagantur. *Vulgaria nomina.* *Species duæ.*

Quidam (*Iouium notat*) urticas cum uertibulis easdem esse tradunt, sed error est, Massarius. Contra eos qui urticas cum holothurijs & tethyis confundunt, uide quæ scripsit Rondeletius in fine historiæ de Vrticis, & nos superiùs in Corollario de tethyo A. duobus in locis.

Nonnulli pharmacopolæ pro spongia, re quadam utuntur intus lanosa, quam aliqui maris spumam arbitrantur: quoniam apud Dioscoridem halòs achne, id est maris spuma, spumosa maris lanugo dicatur. at reuera non est maris spuma, quam pro illa sumunt. Suspicatus sum aliquando urticam marinam esse: quoniam, si aperiatur, internæ partes manum urunt ueluti in urtica herba, quod in uetustiori obscuriùs, in recenti uehementiùs fit, sicut & in herba urtica. sed re accuratiùs perpensa inueni hoc ueterum alcyonium esse, &c. Ant. Musa Brasauolus. Nos de hac spuma, deque alcyonio, in Alcyonis auis historia prolixè scripsimus. ¶ Caro marina apud Trotulam, quantum coniectura assequor, urtica est. *Maris spuma.* *Caro marina.*

Iam in A. quædam exposita sunt, quæ ad B. etiam pertinent. Vrtica tota ex carne constat, nulla clauditur testa, Gillius. Carnosum corpus habent, Aristoteles. Et rursus, Caro earum quasi ostreorum caro esse uidetur, incluſa saxo, perinde ut testa. Os medio in corpore continent: quod in maioribus euidentius est. meatum etiam, ut ostreæ, quo excrementum secedat, habent parte superiore. Plinius quoque, Ora urticæ (inquit) in radice esse traduntur: excrementa per summa tenui fistula reddi. Alibi tamen Aristoteles: Excrementum (inquit) nulla in urtica esse uidetur, sed hac re similis fũrpibus est. Vuottonus excrementi meatum in maioribus duntaxat apparere putat. B

Vrticis natura est carnosæ frondis, Plinius. ¶ Vis eis pruritu mordax, eademq; quæ terrestris urticæ, Plinius. Non ore, sed tactu totius corporis mordent, (& pruritum excitant instar herbæ urticæ,) quod & scolopendræ marinæ faciunt, Aristoteles. Pruritum mouent, & uredinem concitant, sed non tam acrem quàm scolopendra, Aelianus.

Vrticæ adhærent cochleis, aut saxis: mutantq; colorem statim dum abrũpuntur, ut Cornelius Sittardus indicauit. Verùm ita hærent (sicut in A. præscriptum est) ut genus earum unum nunquam absoluatur: alterum uerò noctu absolutum pascitur. ¶ Licet uictum in humore exerceant, nec foris uiuere queant, nihil tamen uel aëris uel humoris recipiunt, Aristoteles. Et alibi: Sentit urtica, & manum admotam corripit: adhærescitq; perinde ac polypus suis brachijs, ita ut caro intumescat. Os medio in corpore continet, & de saxo quasi de testa uiuit: & prætermatantes pisciculos excipit, retinétque, sicut manu admota hominis agi dictum est, deuorátque in hunc modum quæcunque nacta est esculenta. Absoluí etiam saxis (*noctu*) genus quoddam urticæ notatum est, quod & echinos, & pectunculos, in quos offenderit, corrodit. Plinius quoque Aristotelem sequutus: Vrticæ (inquit) noctu uagantur, noctúque mutantur. carnosæ frondis his natura, & carne uescuntur. contrahit ergo se quàm maximè rigens, ac prænatante pisciculo frondem suam spargit, complectens'que deuorat. aliàs marcenti similis, & iactari se passa fluctu algæ uice, contactos pisces, attritúque petræ scalpentes prurítum, inuadit. Eadem noctu pectines & echinos perquirit, dum admoueri sibi manum sentit, colorem mutat & contrahitur. Tacta uredinem mittit, paulumq; si fuerit interuallí, absconditur. ¶ Vrticæ pisciculis fortè incidentibus uescuntur, Aristoteles. C

Excrementi aliquid, aut eius saltem meatus, in maioribus apparet, in minoribus non item, lege suprà in B.

Modus idem gignendi ijs etiam est, quæ nulla testa integuntur, ut urticis & spongijs, qui testa inclusis: per rimas enim, & cauernas, & fauces saxorum oriuntur, Aristoteles.

Digitized by Google

Sunt omnes hybernis menſibus carne conſtante atq; rigidiuſcula: at æſtate rareſcunt, & reſoluuntur. præmadent enim & marcent, ut ſi tetigeris, facilè diſcerpantur atq; diſpereant. deniq; nulla tantiſper euelli integra poteſt: ac æſtus impatientia ſaxa ſubire interiùs ſolent, Idem.

Capiuntur hyeme. Vide in F.

E F Duplex genus percipitur urticarum: alterum corpore paruo, quod cibo aptiùs eſt: alterũ maiuſculo duroq;, quale circa Euboïæ Chalcidem gigni ſcimus. Sunt omnes hybernis menſibus carne conſtante atque rigidiuſcula, quamobrem per id tempus capiuntur, ciboq; idoneæ ſunt. At æſtate rareſcunt, & reſoluuntur, Ariſtot. ¶ Vrtica, & oua echinorum, & huiuſmodi, ſuccum alimenti parcum & humidum præbent: ſed qui aluum ſoluat, & urinam moueat, Mneſitheus. Vrticæ (inquit Xenocrates) gratæ ſunt ori, & ſtomacho non mediocriter ineptę, (*guſtui ſuaues, ſed ſtomacho admodum ingratæ ſunt, Vuottonus ex eodem authore. Diphilus tamen δυσμάχους, id eſt ſtomacho aptas facit:*) ſed aſſatæ elixis accommodatiores. (*Aſſæ elixis ad aluum mouendum magis idoneæ, Vuottonus non probo.*) Aluum cient, urinãq; magis mouent, quæ poſt purgationẽ exortæ iuxta calculos, (*Quæ lapillis adhærent, urinam magis cient, Vuottonus:*) lotæ, & perexiguo ſali mixtę, atque ita parum aſperſæ ſunt, ut mediocriter mandi poſsint, & aſſatione concretæ aut uerubus, aut furculis ſuper carbonibus maluæ, aut ſarmentorum, ut ualenter ſoluant. Cum paſſo autem aut uino mulſo guſtum excitantes facilè concoquuntur, facileq; excernuntur. quæ uerò ex paſſo & oleo elixantur cum alio etiam condimento, (*forte, ſine alio condimento,*) id quidem ſeruant ut lubricæ ſint, atque attrahant: ſed & explent, & difficulter concoquuntur, & aluum magis relaxant, (*Quæ autem coquuntur in paſſo unà cum oleo, lubricum quidem illud retinent, aluumq; cient: ſed uentrem replent, & difficulter in uentriculo conficiuntur, Vuottonus:*) Hæc Xenocrates apud Oribaſium interprete Io. Bapt. Raſario. ¶ Alex peruenit ad oſtreas, echinos, urticas, cammaros, Plinius. Apicius libro 4. in apparatu apuæ ſine apua, Deſuper (inquit) leuiter compones urticas marinas, ut non cum ouis miſceantur: impones ad uaporem, ut cum ouis bullire poſsint, &c. ¶ Eſtur & in Italia hodie urtica marina elixa primùm, mox cum oleo frixa, ut audio.

G Vt pilos diſperdant aliqui medicamentum componunt ex marinis ſcolopendris, urticaq; marina, & ſtellis marinis, nitro ac amurca ad hæc ammixtis, Galenus libro 1. de Compoſit. ſecund. locos. Pſilothrum eſt urtica marina trita ex aceto ſcillite, Plinius. In oleo coquuntur urticæ, quo, ne pili renaſcantur, nonnulli ſunt uſi, Vuottonus. Ante nos medici quidam uſi ſunt urticis marinis pilos perdendi cauſa, Galenus de Simplic. medic. 11. 46. Aiunt urticam marinam in uino potam calculoſis prodeſſe, Idem. Caro marina à Trotula in libro Muliebrium cap. 29. miſcetur medicamento ad maculas oculorum. fuerit autem fortaſsis hæc urtica marina, quæ teſtam non habet, ſed carnem nudam, interiori oſtreorum carni ſimilem. Maſsilienſes etiam urticæ ſpeciem ſemper ſolutam Capeau carnu, id eſt pileum carnoſum appellant, ut Rondeletius tradit.

H.a. Ἀκαλήφης unde dicta. Vrticam marinam Plautus in Rudente nominat cum conchis & muſculis. Rondeletius ἀκαλήφην dictã ſuſpicatur παρὰ τὸ μὴ ἔχειν καλὴν ἁφήν, quod tactu ſit inſuaui, ut ipſe loquitur, uel per antiphraſin, quòd minimè ſit ἁπαλὴ τῇ ἁφῇ, id eſt, mollis & placida tangenti, Sic ille Athenæum citans. atqui nec Athenæus, nec alius quòd ſciam, originem illam affert, παρὰ τὸ μὴ ἔχειν καλὴν ἁφὴν. καλὸν enim uiſus obiectum eſt, potiùs quàm aliorum ſenſuum: & κε ſyllabam producit, quæ in ἀκαλήφη corripitur. Athenæus certè unam ſolùm quæ per antiphraſin eſt, etymologiam affert. οὐ γὰρ πρακτέα (inquit) καὶ ἁπαλὴ τῇ ἁφῇ, πρακτέα δὲ καὶ ἀκανθίδες. in quibus uerbis pro ἁπαλὴ malim ἀκαλή, uocabulo diuerſo, ſed eâdem ferè ſignificatione. Sicut ἀκαλήφη, ſic & Ἀσκάλαφος (abundante ſigma) deduci uidetur παρὰ τὸ ἀκαλὸν καὶ τλὴν ἁφὴν, (quaſi) ἀσκάλαφος, ὁ σκληρὸν καὶ μὴ χρόα, καὶ δυσαφές. ἀκαλὸν δέ φασι πρανὲς, μαλθακὸν, ἄψαφον, ἄσυχον, ὅθεν καὶ ἀκαλαβρότης ποταμός, Euſtathius in Iliados o. Et rurſus in Odyſſeæ δ. ἀκαλήφαι (ἑρμηνεύει) κατ' ἀνυφιασμὸν ἀπηφράσεως. οὐ γὰρ ἔχει τι ἀκαλὲν αὐτοῦς, ἤγουν πρανὲς καὶ ἁπαλὸν ἢ ἁφὴ, πρακτέα οὔσας καὶ ἀκανθίδας: quem locum ex Athenæi Dipnoſophiſtis eum tranſcripſiſſe non eſt mihi dubium. Sunt qui ab ἄκρα aduerbio, quod eſt ἄχρημα, ἄσυχος, nomen ἀκαλὸς deducant, ut Varinus.

Ἀκαλήφη & herba eſt, & θαλάσσιον ὄρνεον, Scholiaſtes Nicandri: in cuius uerbis pro ὄρνεον repono ὄστρεον: non quòd urtica uerè oſtreum ſit, ſed quòd oſtreum fortè aliqui eſſe putarint, & ſi teſtam haberet, oſtreum eſſet. ſic etiam Ariſtophanis interpres urticam marinam conchylium quoddam eſſe ſcripſit. Κνίδαι uulgò dicuntur urticæ, Ariſtophanis Scholiaſtes. Atticè uerò ἀκαλήφαι, Athenæus libro 2. Nomen cnide, quo & Plinius utitur, à uerbo κνίζειν, quod eſt prurítum mouere, factum apparet. Νὴ τὴν Δήμητρ', ἰατρὸν ἂν τὸν κακῶς ἄρδοντ' ἀκούειν. Βουλοίμην γὰρ κἂν ἀκαλήφας ἔχειν ἴσον χρόνον ἐσκαφανδίζειν: Pherecrates Automolis, ut Suidas, Athenæus, & Ariſtophanis Scholiaſtes citant. Εἶτ' οἰκτρὸν πρῶτον ἐπάντειν ἴχνια φωῦαι, εἶθ' ἑξῆς τὰς κραναὰς ἀκαλήφας: Ariſtophanes in Phœniſsis, ut Athenæus, Suidas, & Ariſtophanis Scholiaſtes citant. Ἀκαλήφη eſt etiam marinus piſcis, idem Scholiaſtes: ſed piſcis nomen ampliùs quàm par ſit extendit. Τῶν ἀκαλήφων genitiuus pluralis paroxytonus legitur in noſtra æditione operum Ariſtotelis Hiſtoriæ anim. 4. 6. 6 & de Partibus 4. 5. ubi Michaël Epheſius ultimam circunflexit, quod huius apud Græcos inflexionis proprietas requirit.

Ariſtopha-

Aristophanes in Vespis iubet ἀπὸ τῆς ἐγγὺς τὴν ἀκαλήφην ἀφελέσθαι: hoc est, ab ira auferre urticam: Scholiastes interpretatur asperitatem & mordacitatem.

Quo die Lentulus flamen Martialis inauguratus est, cœna hæc fuit: Ante cœnam, Echinos, pelorides, balanos, urticas, murices, &c. Macrobius. --- mihi festa luce coquatur Vrtica, & f.
tissa fumosum sinciput aure, (&c. id est uilis cibus paretur,) Iuuenalis Sat. 6. ubi urtica pro animali ne an herba accipiatur, quærendum.

Ὅρα, ἀκαλήφας, ἀεπιδίας πεδύκας μοι, Philippides. Chrysippus dicebat suè non aliâ ob causam à Deo factum esse, quàm ut mactaretur (in cibum hominis:) ut uerò iuris etiam & ueluti obiter accedentium ciborum (πολυπαθολεπτίων) copia nobis non deesset, omne genus ostrea esse facta, item purpuras, urticas, & uarias auium formas, Porphyrius libro 2. de abstinendo ab animatis. ¶ Ἔστιν ἀκαλήφας ἐδίων πρὸ χελιδόνων δρεπτέα, id est, Veluti urticas ante hirundines furabaris: Chorus in Equitibus Aristophanis ad allantopolam: Vbi Scholiastes: Ante hirundines dixit, quoniam posit hirundinem (uere exacto) urticæ non sunt edendo. Sensus est, Acutissimo solertissimoq; ingenio (ac si urticas primo uere edisses: tanquam & illæ sua acrimonia ingenium, sicuti & naturam, acuant) furatus es: hoc est, callidissimus fur es. quanquam autem scholiastes tum pro herba urtica, tum pro marino animali acalephas hîc interpretetur, de herba tamē omnino sensisse uidetur comicus. hæc enim dum tenera est, uere primo editur, urtica uerò marina hybernis præsertim mensibus in cibo præfertur. ¶ Vide etiam mox in h.

Vrticam quoque marinam non edendam præcipiebat Pythagoras, quòd ea Veneris stimulos afferre dicitur: alij, quòd Hecatæ sacra sit, ut trigla quoque, Gyraldus in libro de Pythagoræ symbolis. ¶ Chrysippus apud Athenæum libro decimo περὶ τοῦ καλοῦ, tradit huiusmodi sententiam: μή ποτε ἐλαίῳ ἥδῃ ἀκαλήφῃ ἔχων χεμῶνος ὥρᾳ. id est, Ne quando comederis oleam, quum habeas urticam, hyberno tempore. Opinor illum sentire de herba non de pisce. Nec usum adagij uideo, nisi si quando significabimus extremam uictus parsimoniam, ut nec urticæ quidem adhibeatur aliquid condimenti, Erasmus Roterodamus. Mihi quidem de urtica marina, potiùs quàm de herba sentire uidetur prouerbium. Herba enim hyeme uel non extat, uel inepta est cibo per id tempus. marina autem hyeme commendatur, æstate marcescit, ut indicauimus: & pro paradipnio seu condimento quodam, sicut & oliua, habetur. h.

COROLLARIVM II. DE VRTICIS MARINIS diuersis.

Vrticam rubram suam Rondeletius scribit à nonnullis uocari Poussepie Britannorum. cæterùm Bellonius Pollicipedes, uulgò Poulsepieds, nominari tradit eos, quos Rondeletius balanos facit, quòd pollicum in pedibus similitudinem habeant, racematim Oceani cautibus adhærentes, &c.

Vrticæ semper solutæ species duas Rondeletius facit: quarum secunda frondes ostendit quaternas, pennis ferè similes, ut pictura præ se fert. Alia tamen est Penna marina ab eodem Rondeletio exhibita: quam reperies suprà pag. 818.

Vrticæ quinta species Rondeletij semper soluta, honestiùs à nobis Meerschaum, id est, Pudendum marinum uocari poterit, quàm à Gallis Pota marina dicitur. Hanc non esse Pulmonem marinum Rondeletius in capite de Pulmonibus marinis docet, contra Massarium, Gillium & Bellonium. A Germanis Oceano finitimis, Meerschum, id est, spumam marinam uocari audio. Suprà quidem in Corollario de Lepore marino, pagina 566. scripsi me nihil asserere, sed inquirendum alijs diligentiùs proponere, ut quænam ex nominatis Germanicè animalibus Meerschum/Schnottolf/& Seequapp, cum pulmone, uel urticis, uel lepore marinis conueniant, indagent. Ad eum locum lectorem hinc remitto. Lepus quidem marinus Bellonij, plurima cum Pulmone eius marino communia habet, ut species duæ unius generis uideantur.

¶ Qui autem pulmones marini uocantur, sponte prouenium, & carne ueluti chartilagine quadam translucida constant, forma rotunda supernè concaua, ut conchæ uideri possint: cum natāt, cirros emittentes ex imo, ad modum polypi. uulgò nunc potæ marinæ appellantur, Massarius. Eadem Gillius: & insuper Pulmones marinos (inquit) quòd speciem quandam mulieris uulueæ repræsentant, tota iccirco Italia eos turpibus nominibus appellat, ut nulla ratione scriptis honestè mandari queant. Ligures nominant, Capellos marinos: Massilienses, Carneos pileos. Cum iacent, omaso similes sunt: cum eriguntur, Pulmones uidentur; tanquam uitrum translucent: cum suspensi tenentur, quandam imaginem Polypi gerunt, nisi (quòd) brachia breuissima & crassa habent: Cum autem eos secuissem, nihil in ea parte quæ Polypi uentri respondet reperi: ubi uerò membratim dissecuissem, in ijs partibus unde pedes exoriuntur, quosdam meatus harenarum plenos uidi. Adeò omnino lucidi, & tanquam uitrei sunt, ut sine sectione interiora omnia uidere possis: ac quanuis fluctibus in littus expulsi, nullo negotio capiuntur, tamen cum non sint esculenti, à prætereuntibus præclarè contemnuntur.

Digitized by Google

DE VVA MARINA, RONDELETIVS.

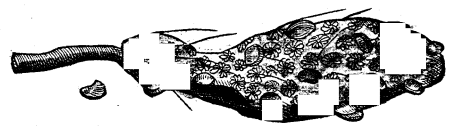

A NOSTRI piſcatores oua Sepiarum racematim compacta, à pediculo uno dependentia, earundem atramento aſperſo, Vuam marinam nominant, de qua re dictum eſt, quum de ſepijs ageremus. Sed de ea Vua non loquitur Plinius lib. 9. cap. 20. quum ſcribit: Rerum quidem non ſolùm animalium ſimulachra (mari) ineſſe, licet intelligere intuentibus Vuam, Gladium, Serras. Sed eam Vuam intelligi opinor, quæ hic depingitur, quæ externa in parte uuæ flores optimè expreſſos refert. Eſt autem oblonga quædam & informis maſſa, ex uno pediculo dependens. Partes internæ indiſcretæ ſunt, inter quas aliquando reperiuntur ueluti glandulæ paruæ, cuiuſmodi unicam ſeorſum depinximus.

G Vua marina in uino putrefacta, ijs qui inde biberint tædium uini affert, ait Plinius: cuius rei
Lib. 32. cap. 10. cauſam fœtori & marino odori attribuo.

COROLLARIVM.

A Vua piſcis (*nimium extenditur hic piſcis nomen*) eſt, ita appellatus, quòd botryonis, id eſt, racemi uuæ ſimilitudinem habeat, Maſſarius.

Baſſguſſe in Oceano Germanicè dictum, magis refert fructum quàm piſcem, ut audio, nimirum ut Cucumis & Vua Plinij. Ego uocis huius etymologiam non aſſequor: ut neque multorum aliorum quibus maritimi Germani utuntur, plurimùm à nobis diuerſa dialecto, uocabulorum. Vnde fit ut Latina uel Græca quorundam aut indicare uetera, aut noua fingere nomina minùs poſsim.

B Malum inſanum marinum à figuræ ſimilitudine dictum Rondeletio, forma naturaq; ad eiuſdem Vuam marinam accedere mihi uidetur. Facultate etiam (ut ipſe inquit) ab Vua marina non differt.

G Vua marina in uino putrefacta, ijs qui inde biberint tædium uini affert: item mullus in uino necatus, uel piſcis rubellio, uel anguillæ duæ, Plinius. Vuam marinam tuſam & madefactam cũ uino ſufficienti da bibendam clam ieiuno cum uino tribus diebus, & efficies uini faſtidium: Nicolaus Myrepſus, qui è teſtudine etiam ſimile remedium, cuius uim inquit eſſe diuinam, præſcribit. Vide ſuprà in Teſtudine. Aliqui ranis in uino ſuffocatis idem moliuntur: cuius remedij hiſtoriam ſuprà in Corollario de Ranis dedimus. ¶ Vegetius Veterinariæ medicinæ 4. 12. inter diuerſas res marinas uuam quoq; adhibet in ſuffitu contra languorem morbi peſtilentis.

h. Vuam ſeu ampelon Græcè aliqui uocant genus algæ in aquis dulcibus, quod florem fructũq; *βοτρυοδὲς*, id eſt, racemi inſtar congeſtum habet. Ampelis quidem & botrys Aeliano inter algas ſunt.

DE VVLPE MARINA, BELLONIVS. IPSE QVIDEM SIMIAM MARINAM APPELlauit, in quo à Rondeletio notatur. Vulpem uerò facit, genus illud galei, quod centrinen cognominat Rondeletius.

CARTILAGINEI generis eſt, quæ Latinis à uultus ſimilitudine Simia marina: Genuenſium uulgo à falcata duorum cubitorum cauda, Peſce Spada dicitur: Galeo, Libellæ, Hinnulo, ac reliquis galeis ipſa pellis forma ac conſtitutione ferè reſpondens, ingrati alioqui ſaporis eſt. Branchias habet Galeis perſimiles: pinnásque in tergo, & ad latera ſatis conſpicuas, cutem ad Galeos accedentem, ſed magis læuem. Hanc Romæ aliquando, tum etiam in Liguſtico litore uidimus.

DE EADEM, RONDELETIVS.

VVLPES

VVLPES Galeus, ἀλώπηξ & ἀλωπεκίας à Græcis dicit, à Plinio lib. 9. ca. 43. uulpes, ab alijs uulpecula: à noſtris à caudæ lõgitudine, figuraq; enſi ſimili peis ſpaſo, ab alijs à caudæ longitudine rA mart (*Galli uulpẽ quadrupedẽ uocant regnard,*) ut enim uulpes inter quadrupedes longã, denſamq; caudam habet, ita piſcis hic inter galeos caudæ pinnã longiſſimam.

Vulpes piſcis eſt cetaceus, ex galeorum genere, corpore rotundo ſpiſſoq;, ore paruo, nõ multùm infra roſtrum, dentibus acutis. Branchijs & pinnis alijs galeis & lamiæ ſimilis. Pinnæ quę ad branchias ſunt, & ad anum longiores ſunt ijs quæ in dorſo. Caudæ pinna quæ ſurſum abit, toto corpore longior eſt, falcis formam referens, altera multò minor. Internis partibus à canicula ferocinon differt. B

Eodem modo concipit, paritq; quo galeus acanthias. C

Vt terrena uulpes πανοῦργος eſt καὶ κακοῦργος, ut uerbis Ariſtotelis utar, id eſt, calida & malefica, D ita marina uulpes aſtuta eſt eodẽ autore lib. 9. de hiſt. anim. ca. 37. Τῶν δ' ἰχθύων αἱ ἀλώπεκες, ὅταν ἄπορον ὕδωρ ὦσι, ἀγκιστρον καταπίνουσι, ὁμοίως τοῖς ἄνθρωποις, ὥσπερ αἱ σκολόπενδραι: ἀναδραμοῦσαι γὰρ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὴν ὁρμιὰν, ἀποβιώσκουσιν αὑτάς. Quæ ſic expreſsit Plinius li. 9. ca. 43. Vulpes marinæ hamo deuorato glutiunt amplius uſq; ad infirma (*malim infima, ſicut & Oppianus dixit* ἄκρας χόλπους: *& iccirco hami ceruicẽ longiorem fieri*) lineæ, quæ (*al', quam*) facilè prærodant.

Qui uerã eſſe uulpem marinã quam oſtendimus negárit, eum morbo aliquo, uel ſenſus ſtupore grauẽ illum & ingratũ uulpis terrenæ odorẽ non ſentire dixerim, à quo odore nomẽ piſci poſt rum. Atheneus, ὁ γὰρ ἀλωπεκίας ὀμοίως ἔχει τῇ γλίσχρᾳ τῷ χοιράδι ζέων, διὸ καὶ τὴν ὀνόματος ἔτυχε. His accedit quòd uiuũ animal parit ueluti acanthias. Ariſtoteles lib. 6. de hiſt. anim. ca. 10. cùm expoſuerit quo pacto ex ouo foetũ procreent galei acanthiæ, ſubiũgit: Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον συμβαίνει καὶ ἀλώπεκι, καὶ ἔστι τῶν ἀλωπέκων. Poſtremò foetus ſuos intra ſe recipit, cuius rei teſtes ſumus oculati. Quũ enim aliquãdo in litore diſſecarẽ, in eius uentriculo catulos uidimus, quos pro cibo deuoraſſe piſcatores exiſtimabant: ſed cùm uiui atq; illæſi inuenti eſſent, eos in metu intro receptos à parente dubitandũ non eſt. Neq; obſtat caudæ lõgitudo: etenim quũ adhuc paruí ſunt, & tenelli foetus, mollis ea eſt & flexibilis. Id igitur cùm uulpes faciat, paucíq; alij galei qui certiſsimis notis à uulpe diſtãt, dubiũ ne mini eſſe debet, quin marinã uulpem uerã repræſentauerimus. Vnicus eſt Athenęi locus, qui nobis obijci poteſt: Ἀριστοτέλης δ' ἐν ὀγδόῃ ὧν φησιν ἐν πλέω, ἀκανθίαν, λέων, ποικίλον, σκύμνον, ἀλωπεκίαν, μίαν τε χεν φησὶ λοφιὰν πρὸς τῷ ὀφανῷ, ὃ δ' ῥάχεως ὀδάξω. Ariſtoteles galeorũ plures eſſe ſpecies tradit, acanthiam, læuẽ, uariũ, catulum, uulpem, unã habere pinnã in ὀφανῷ, in dorſo uerò nullam. At locum hunc mendo non uacare cõſtat. Nã ſi ad omnes galeos qui hîc numerantur, poſtremã ſententiã referas, nullã ſcilicet eos habere in tergo pinnã (λοφιὰς enim nomine metaphoricẽs pinnã ſignificari in Muſtelo Centrina docuimus) id procul à uero abeſſe, omnibus qui uel galeos uiderunt, uel de galeis aliquid legerunt notiſſimũ eſt. Si ſoli uulpi id tribuas, quid id ſibi uult unicam habere pinnam πρὸς τῷ ὀφανῷ? Nam ὀφανὸς in animantibus dicitur palatũ quaſi oris cælum, quod etiam ὀφανίσκος & ὑπερῷα appellatur. quòd ſi dicas pinnam in palato eſſe, quid abſurdius? legendum itaq; puto πρὸς τῷ ὀραίῳ, id eſt, ad caudam. Cæterùm nullam in tergo pinnam eſſe, neq; de uulpe, neq; de ullo alio galeo uerè poſſis dicere, præterquam de zygæna, quæ neq; in ceruice, neq; in dorſo, ſed πρὸς τῷ ὀραίῳ λοφιὰν ἔχει, id eſt, ad caudam pinnam habet, quò fit ut in galeorum enumeratione poſt ἀλωπεκίαν, ζύγαιναν addendum putem, ad quam referantur iſta, μίαν δ' ἔχειν φησὶ λοφιὰν πρὸς τῷ ὀραίῳ, ἐπὶ δ' ῥάχεως ὀδάξω. Id de uulpe adijciendum, appellatam fuiſſe κύνα πίονα, id eſt, canem pinguem à Syracuſijs, ut profert Athenæus ex Archeſtrato. Ἐν δὲ Ῥόδῳ γαλεὸν τὴν ἀλώπεκα καὶ ὀπτὸν ἀποθύουσιν

Μέλανα, δὴ μάλα τοι πωλεῖν θέλει ἀγρατον αὐτὴν: Οὐ καλέουσι Συρακόσιοι κύνα πίονα.

Cum tamen neq; adipem, neq; pinguedinem ullam galei habeant, quòd cartilagineí ſint, ut idem Athenæus autor eſt. (*An κύνα πίονα uel ἀκατάπτωτον? nam ſupra dixerat Athenæus Archeſtratum aſſerere muſtelum Rhodium eſſe ἀκατάπτωτον. Vulpis piſcis odor grauis & ingratus eſt, ut etiam terrena. Ergo accipienſer non erit hæc uulpes muſtelorum generis, de qua Archeſtratus ſcribit, ſed alia quædam niſi fortè alicubi non talis ſit.*)

A. Verum hãc iconẽ eſſe Vulpis. Animal parit. Fœtus uentriculo recipit. Libro 7. Zygænæ pinna ad caudam. A B Libro 7. Ibidem.

Digitized by Google

COROLLARIVM.

Imago hæc Galei centrinæ eſt, à noſtro quodam ſculptore olim facta ad picturam, cuius archetypũ Cornelius Sittardus pro Vulpe mar. miſerat. Suprà in Muſtelorum hiſtoria, pag. 719. aliam eiuſdem iconem minorem è Rondeletij opere dedimus: & ſeorſim Belloníj de eo ſcriptũ. ſeorſim Corollariũ noſtrũ.

Digitized by Google

Piſcis hic, cuius picturam damus, à quibuſdam non rectè Vulpes marina exiſtimatus eſt, cum proculdubio Galeus centrines ſit. Errant etiam qui aprum mar. eſſe putarunt, propter corij nimirum aſperitatem, quę tanta in hoc piſce eſt ut límam referat. Sittardus cum icone quam mittebat, hæc etiam adſcripſit: Vulpeculam hanc uocauit Gisbertus Horſtius: ac dicebat hepar eius reſolui in oleum, & totum piſcem eſſe oleoſum ac pinguem. carnem eius proximè ſapore accedere ad uulpinam: edi, ſed rariùs capi Romæ. Hunc poſtea frequenter (inquit) uidi Venetijs in foro piſcario, triplo & quadruplo maiorem: ibidem cattus (*immò porcus, ut Bellonius ſcribit: qui Guatta Venetijs, Maſſiliæ Gatto, galeum ſtellatum ſuum, quem Rondeletius Caniculam Ariſtotelis facit, appellari tradit*) marinus uulgò uocatur: & copioſè capitur eſturq;. Totus pinguis eſt, & ideo facilè excoriatur pellis. poſtea capulos gladiorum ueſtit eleganter & commodè. eſt enim aſpera, & exiccata pulcherrimè ſplendet: eſtq; admodum durabilis. Vidi ego príncipum uaginas ſuperinductas hac pellicula. nam & in Germaniam eius uſus gratia importatur, quanquam credã hunc piſcem in noſtro Oceano quoq; capi: nihil tamen certi habeo: Hæc ille.

Galeus centrinus. Vulpes.

Vulpecula (ἀλώπηξ,) muſtelini generis eſt, Ariſtoteles. Vulpes marinæ quæ Græcis alopeces uocantur, piſces è galeorum genere ſunt, inter cartilaginea, caniculis ſimiles, Maſſarius. Ariſtoteles hunc piſcem uulpis quadrupedis nomine appellatum innuit ab ingenij calliditate, (uide inferiùs in D.) Diphilus à guſtu ingrato & graui, tanquam quadrupedis: Rondeletius à caudæ longitudine. Oppianus modò ἀλώπηκας, modò ἀλωπεκίας (ubi γαλεὸν ſubaudimus, tanquam ſubſtantiuum adiectiuo addendum, ſicut etiam nebrias, acanthias, & aſterias galei dicuntur) nominat. ¶ Archeſtratus apud Athenæum ἀλώπηκας piſcem circa Rhodum, omnium ſapidiſſimũ eſſe tradit, & alio nomine κύνας πίονας, id eſt, canem pinguem appellari. Cum igitur uulpes noſtra ubiq; uilis ac plebeius piſcis exiſtimetur: Archeſtrati uulpẽ (inquit Saluianus) aut apud Rhodũ ſolùm eiuſmodi eſſe: aut, præter aliorum antiquorum morem, quod magis credimus, alium ab hoc noſtro piſcem, tenerum & pinguem, uulpem ab eo uocari arbitrandum. Sed nos Rhodij galei iconem & hiſtoriam ex Rondeletio poſuimus ſuprà inter Muſtelos, pagina 720. ¶ Vulpeculam ueſpertilioni adnumeratam ab Ariſtotele lib. 1. hiſtoriæ anim. aliqui interpretantur Vulpem marinam, quam cuteis alis uolare dicunt, Niphus. Mihi uerò Ariſtoteles omnino de aue quadam ueſpertilioni aui cognata ſentire uidetur. ¶ Vulpes marina Germanicè dici poteſt, **ein Meerfuchs / ein Fuchßhund**: uel à cauda longa & enſiformi, **ein Schwertſchwantz**: **ein Schwerthund**. nam alius eſt xiphias, **ein Schwertfiſch**, qui ad huius diſcrimen dici poteſt, **ein Schwertſchnabel**.

Galeus Rhodius.

Vulpes.

Indigenæ Comaſci exocœtum piſcem, Vulpem uocant, Bellonius. In Caſpio mari Caniculæ ſunt, non ut iſtæ noſtræ, ſed canino planè capite, cauda, pedibus: cuiuſmodi ſuo loco deſcripta eſt à nobis marina Vulpes, Cæſar Scaliger in opere de Subtilitate: in quo nuſquam alibi Vulpis mar. mentionem inuenio, ut alio quopiã in libro ab eo deſcriptam ſuſpicer.

Vulpes piſcis roſtrum acutum habet, inquit Saluianus: os mediocre, acutiſsimis dentibus munitum, &, ut galei reliqui, in ſupina parte poſitum: etſi non adeò infra roſtrum, ut in cęteris galeis, eſſe ſolet. Oculis, foraminibus auditui & olfactui inſeruientibus, branchijs atq; pinnis, cum cane galeo conuenit. Corpore autem & cauda, tum à cane galeo, tum à galeis alijs differt. Corpus enim craſsius atq; breuius, caudam uerò longiorem multò habet, quàm reliqui: ita ut cauda eius (quæ, ut diximus, falcata & quodammodo enſiformis eſt) corpus reliquum magnitudine (*longitudine*) nõ ſolùm æquet, ſed ſuperet etiam: in cuius quidem caudæ exortu, ſupina parte, pinnula conſpicitur. Cute tegitur. Ventre eſt candido, dorſo uerò cineraceo. Ventriculum habet amplum, inteſtina lata: iecur in duas fibras diuiſum, & pallidum, cui fellis commiſſa eſt ueſica: ſplenem ſubarrũ. Non minùs quàm canis galeus augetur, adeò ut aliquando, non ſecus quàm ille, uel ad centenas libras excreſcat, Hæc Saluianus. B

In ſolis ſalſis aquis naſcitur & degit. Loca autem maris cœnoſa potiùs quàm ſaxoſa, & litoribus remota potiùs quàm eiſdem proxima, incolit. Ariſtotele autem teſte, oua ad præcordia continet ſuper mammas: quibus, ut deſcenderint, iam abſolutis, fœtus innaſcitur. Vnde, eodem autore, Vulpecula (quemadmodum & reliqui cartilaginei tum longi tum plani) gignit animal, cum intra ſe oua pepererit. Soliuagus piſcis eſt: & propterea non gregatim, ſed ſingulares capi conſpicituntur. Carniuorus eſt & ſatis ferox: piſcibus enim uel grandioribus ueſcitur, Saluianus. ¶ Cute uolant, ut uulpecula, ueſpertilio, Ariſtot. in quibus uerbis aliqui ἀλώπηκας (id eſt, uulpem) marinam accipiunt. nam hanc cuteis alis uolare dicunt, Niphus. ego omnino de aue Veſpertilioni cognata philoſophum ſentire puto. C

Vulpes piſcis ab aſtutia ſic dictus uidetur. lege ſuprà in A. Galeos quidem omnes, piſces perquàm aſtutos eſſe, apud Stephanum Grammaticum Græcum legimus in γαλεῶται. Piſces qui uulpes nuncupantur, cum ſe deglutiſſe hamum ſenſerint, ſibi opitulantur, ut centipedes, (*ſcolopendræ.*) longiùs nanq; ſeſe efferentes hami líneam abrodunt. capiuntur enim locis nonnullis hamo multiplici, gurgite prærálto & fluctuoſo, Ariſtoteles interprete Theodoro. Vbi hæc uerba, Capiuntur enim locis nõnullis hamo multiplici, ad ſcolopendras marinas retulerim, non ad uulpes ut Niphus: ſicuti pluribus expoſui in Corollario de Scolopendris marinis c. Deinde hæc uerba, D

Digitized by Google

Longiùs nanq; ſeſe efferẽtes, hami lineã abrodũt, de uulpíbus priuatim acceperim, quæ lineã̃ prę mordeant. nam ſcolopendræ alio ingenio ſe liberãt, ſeipſas inuertendo. quæ autẽ de Vulpíbus dicuntur, ceu per parentheſin accipienda fuerint. Aſtipulatur ſententiæ huic noſtræ etiam Saluianus. Ariſtotelis (inquit) de Vulpis & ſcolopendræ marinarum in ſeſe liberandis ingenio uerba, Plinius tranſcripſit: quibus cum & Oppianus ſentit. Vnde cum Aelianus ſcribat, quemadmodũ Vulpes terrena animal fraudulentum exiſtimatur, ita etiam marinæ Vulpi machinatio quædam atq; ſolertia ad declinandas inſidias attributa eſt. Principio enim ad hamum non accedit, aut ſimul ut hunc deuorârit, ſtatim ſe tanquam ueſtem inuertens, & interiora ſua euomit, & ad hunc modum ferrum expellit. Hæc inquam cum Aelianus ſcribat, Vulpi ab eo tribui, quæ centipedi tribuerat Ariſtoteles, ea potiùs ratione factum ſuſpicor, quòd ipſe Ariſtotelis locum nõ rectè intellexerit, quàm quòd Vulpi etiam id conueniat, experimento obſeruauerit. nam cum dixerit Ariſtoteles, Vulpes cum ſe deglutiſſe hamum ſenſerint, ſibi opitulantur ut centipedæ, non debet intelligi, quòd eodem aſtutiæ modo utantur: ſed quòd ſimili in periculo (ut interpretatus eſt Plinius) utraq; conſtituta, utraq; ſuo aſtu ad euitandum hamum utitur. Hæc Saluianus. Cæterùm Plutarchus in libro Vtra animalium, &c. Vulpes (inquit, interprete Gryneo) ad hamum quidem temerè haud accedit, callida uitans dolum: capta uerò auertitur ſubitò. poteſt enim ob natiuã cor poris tenacitatem (θυτονίαν) mollitiemq; mutare & inuertere ſeſe. ergo poſtquam inteſtina foris omnia effudit, hamus ultro decidit. Aelianus in Varijs (aliter quàm in Animalium hiſtoria) libro 1. cap. 5. Vulpes (inquit) non ſolùm illa terreſtris beſtia calliditate pollet, ſed etiam marina uerſutijs plena eſt. Nam eſcam quidem non ſuſpectam habet, nec cauet eam propter intemperantiam: ſed hamum prorſus etiam contemnit. priùs enim quàm hamiota arundinem trahat, illa proſilit, & funiculum abrodit, ac rurſus natat. Sæpe igitur duos aut tres hamos deuorat: nec tamẽ piſcator eam uel comedit, uel è mari extraxit. Vulpes marinæ cum ſe deglutiſſe hamum ſenſerint, hoc modo ſibi opitulantur: tranſglutientes magnam lineæ partem uſque ad tenuiora fila, lineam abrodunt, Vuottonus ex Ariſtotele: & in Scholijs: Hoc in loco (inquit) libentiùs ſequuti ſumus ueterem Ariſtotelis interpretem, quàm Theodori uerſionem, ex Oppiani quoque & Plinij authoritate. ¶ Porrò Variæ hiſtoriæ 1. 5. aliter Aelianus: Vulpes marina (inquit) eſcam quidem non ſuſpectam habet, nec cauet eam propter intemperantiam, & hamum contemnit. priùs enim quàm hamiota arundinem trahat, ſurſum exiliens lineam abrodit, ac rurſus natat. Sæpe itaque duos aut tres hamos deuorat: neq; piſcator ea è mari extracta ad cœnam fruitur. Oppianus 3. Halieuticorum ſimiliter:

Καυλὸν δ' ἀμίας καὶ ἀλώπεκος, ἔνθ' ἂν ἴχωνται, Εὖθυς ἄψω ἀσθμήσαν ὑποφθιμένοιο μόλιβδον
Ὀχμάλιὸν τε δέ τοι δίνημα γυρῶ, μηδὲ καὶ ἄκρας Χάλκας. τῶνκε τῆσιν ἐχεπλήξαντο ἑλίσσαι
Καυλὸν ὑπ' ἀγκίστρῳ θλιχώτορα.

Lippius interpretatur, piſcatores de cuſpide nectere plumbum, quòd piſces cruciet dente remoto: ſed aliud eſt dicere plumbum, aliud καυλὸν ὑπ' ἀγκίστρῳ θλιχώτορα, hoc eſt, longiorem hami ceruicem. Hanc piſcium (ut asmiarum & uulpium) in hamo prærodendo aſtutiam Horatius quoque intellexit: apud quem Sermonum 2. 5. ſic legimus: ---- captes aſtutus ubique Teſtamen taſenum: neu ſi uafer unus & alter Inſidiator præroſo fugerit hamo, Aut ſpem deponas, aut artem illuſas omittas.

E Vulpis in prærodenda linea aſtutiam, & quomodo id caueant piſcatores, proximè in D. expoſui.

F Lynceus Samius piſces aliquot Rhodios Atticis comparans, glauciſco Attico ellopem ac orphum Rhodios opponit: pſettis uerò & ſcombris Eleuſiniacis, ac ſi ullius alius nobiliſsimus in Attica piſcis ſit, uulpem in Rhodo dictam. Vide ſuprà in A.

Marina uulpes tale nomen ſortita eſt, quoniam guſtu uulpi quadrupedi aſsimuletur, Diphilus. Duram, excrementitiam atque concoctu difficilem carnem habet: & non ſolùm inſuauidam, ſed etiam uirioſam. grauem enim adeò atque ferum odorem reſipit dum manditur, ut uerè terreſtris uulpis ſaporem redolère uideatur. & propterea ubique uilis atque plebeius piſcis exiſtimatur: nec niſi ab infimæ plebis hominibus in cibum admitti ſolet, Saluianus. Et rurſus: Ingrati & ferini ſaporis eſt, atq; omnis pinguedinis & teneritudinis expers.

H Philologiam requires in Vulpe quadrupede. Gaza alicubi apud Ariſtotelem pro ἀλώπηξ, quod eſt uulpes, de piſce, uertit uulpeculam. ſed cum ad tantam magnitudinem, ut dictum eſt, perueniat, diminutiuum nomen non probo.

DE PISC.

Digitized by Google

DE PISCIBVS QVORVM VOCABVLA AB X. LITERA INCIPIVNT.

XANTHIAS, Ξανθίας, aliquatenus uirosus est, & tenerior horcyno, Diphilus Siphnius apud Athenæum. Rondeletius pro xanthia mauult xiphian legere, quòd xanthiæ nomen pro pisce, apud nullum alium authorem inueniatur. Ego rem in medio relinquo.

DE XIPHIA, ID EST, GLADIO PISCE.

Xiphiæ iconem elegantissimam Saluianus exhibuit libro 1. suo De piscibus. Pinnas in parte supina aliter quàm Rondeletius pingit: in descriptione uerò nõ meminit nisi earũ quæ in parte prona sunt.

GLADII piscis, quem Græci xiphiam uocant, effigiem atque historiam copiosam dedimus suprà, elemento G. pagina 452. Hîc Græci eius nominis occasione ἐπίμετρον addemus. Xiphias ab Epicharmo, ni mendum sit, σκιφίας etiam dicitur, Saluianus. ego mendum esse non puto, nam & apud Hesychium idem uocabulum legitur, & σκιφὸς pro ξίφος: & xiphydria conchæ, aliter sciphydria dicuntur. ¶ Xiphias (inquit Saluianus) à Strabone etiã galeotes uocatur. Verùm cum Strabo de thunnis loquens, inquiat: Ἐκ δὲ θήρας αἱ τῶν τιτὰ νωδῶν οὓς γαλεώτας (οὓς καὶ ξιφίας λέγουσι) καὶ κύνες φασίν. hoc est, Ex uenatione autem eorum pinguescere galeotas (quos & gladios appellari) & canes ferunt: ab eo galeotas uocari tum gladios, tum canes, Eustathius, Hermolaus Barbarus, & P. Gyllius arbitrantur: quorum nos repudiamus sententiam. nam cum canis à gladio diuersus piscis sit, haud credendum est eundem piscem, galeotam, gladium, & canem à Strabone appellari: sed potiùs uerba illa [οὓς καὶ ξιφίας λέγουσι] id est [quos & gladios appellari] parentheſi includi, ipsaq; sola ad galeotas referri debent, ita ut eius sententia, galeotes, xiphias etiam dicatur. ex sequentibus uerò καὶ κύνες φασίν: hoc est, & canes inquiunt: illud, & canes, non ad λέγουσι, sed ad πτέρνιδα, φασὶ uerò ad utrunq; referendum est. Idem piscis authore Plinio, secundum Hermolai Barbari correctionem, Tomus Thurianus etiam dici uidetur. nam cum in ueteri Pliniano impresso codice, in piscium catalogo legatur: Tynnus, Tranus quem alij xiphiam uocant: Hermolaus sic emendauit, Tomus Thurianus quem alij xiphiam uocant. Verùm si rem diligentius perpendamus, non solùm Hermolaus locum non emendauit, sed (quod pace tanti uiri dictum sit) deprauauit etiam magis. Thynnus enim corrigi debebat, & non Tomus: quando præter id quod nemo Tomi nomine pro pisce usus est unquam, si Tomus legatur, Thynnus piscis adeò notus & celebris in Pliniano catalogo non haberetur. Tranus dein ceps cum uerè mendosè legatur, eius loco non Thurianus, sed Thoreneus restitui oportebat. etenim Hesychio quoq; & Varino Θωρνικὸς est ξιφίας ἰχθύς, Hucusque Saluianus. ego pro Tranus apud Plinium, ut ueteres aliquot codices habent, non Thoreneus ut Saluianus, sed Thranis reposuerim: quod & uicinius est, & à Xenocrate usurpatum uocabulum apud Oribasium. Thranis aut Xiphias (inquit) cetaceus est piscis, & in frusta secatur: ori autem ingratus est, scaber, difficilis ad conficiendum, ualenter nutriens, graue olens: quamobrem & cum sinapi comeditur, & in ola paratur: eiusq; præstantior pars est imus uenter. De Tomo quidem Thuriano (*sic ex Athenæo uertit Barbarus, pro Græco nomine* Θυρσίων, *quod Romanis partem canis carchariæ suauissimam significare scribit Athenæus*) plura diximus in Corollario de Gladio, elemento G. de Thursionis autem uocabulo, in T. Galeos à Plinio dictus, idem uidetur qui Galeotes Strabonis, hoc est, gladius, Saluianus. Galeos (inquit Plinius) persequitur & alios quidem pisces, sed pastinacas præcipuè. *Galeos.*

Xanthias aliquantulum uirosus est, & tenerior horcyno, Diphilus. Rondeletius pro xanthia, xiphiam legendum suspicatur, nescio quàm probè. Iouius xiphias interpretatur spathas pisces. uulgò quidem Itali spadam pro gladio dicunt, à Græco spathe. Romæ & plerisque alijs Italiæ locis pesce Spada appellatur. aduertendum tamen in nonnullis locis, non hunc nostrum, qui rostro, sed alium ex galeorum genere Vulpem uocatum, ut qui cauda ensem repræsentet, pesce Spada uocari, Saluianus. Tænia prior etiam Rondeletij, à quibusdam Spase, id est, gladius uocatur, à totius corporis figura.

Habet Gladius utranq; maxillam rostratam: inferiorem tamen breuem & triangularem: superiorem uerò magis osseam, duriorem, longissimam, (bicubitalem nempe aliquando,) atq; ensiformem. Corpore teretí est, à capite statim ualde crasso, deinde ad caudam usque tenuiori sensim facto: in cuius extremo ante caudæ exortum non secus quàm in Thynno, utrinque eminentia quædam extuberat. caudam thynni etiam instar falcatam habet. Non squamis, sed cute tegitur, manibus caudam uersus contrectata, læui; caput uerò uersus, aspera. Ventre est argenteo, tergo ex cineraceo nigricante.

E Asilo Canis exortu thunni & gladij agitantur, infestat is tanto dolore, ut non minùs interdũ gladius, quàm delphinus exiliat, &c. Aristoteles. Et ab Aristotele mutuatus Plinius: Hocanimal (*Asilus*) se & thynno, & ei qui gladius uocatur, crebrò Delphini magnitudinem excedenti, sub pinna affigit aculeo, &c. Videtur autem Plinius (inquit Saluianus) Aristotelici loci sententiam assecutus non fuisse, quod magis suspicor: aut locus esse mendosus, ad Aristotelicamq; censuram corrigendus, (*ut non quidem delphini magnitudinem crebrò gladium excedere, sed non minus delphino interdum eum exilire, legamus.*)

D Ferox & robustissimus piscis est: ac ut diuus Basilius testatur, immanis & horribilis, Saluianus. ¶ Irrumpunt thynni Maio mense in mare nostrum ab Atlantico Oceano, cogentibus Xiphijs piscibus, qui telo à rostro prominente instructi, eos toto mari persequuntur, Iouius.

F Natu grandiores xiphiæ, non secus quàm reliqui cetacei pisces, duram atque insipidam carnem habent: iuniores uerò, teneriores & sapidiores sunt. unde cum omni tempore teneros atque gratos esse testetur Aelianus, de his minoribus intellexisse credendum est: quippe qui sapore uel nobilioribus piscibus comparari possint: etsi carnis teneritudine atque friandi facilitate cum salubrioribus non sint conferendi. eam enim duritie atque mollitie mediocrem, friabilem uerò haud multum habent. & propterea neque admodum facilè concoquuntur (concocti tamen multùm nutriunt) neque undiquaque optimum succum gignũt. Archestratus in Byzantio eum celebrem esse, caudaq; maximè commendari testatur: nostro uerò iudicio, & experientia, caput eius atque abdomen partibus cæteris dubio procul præferri debent. Elixus gladius (quo etiam modo paratus, suauior est) comedi consueuit. Alicubi autem grandiores, non secus quàm thunni, in frusta dissecti saliri solent, Saluianus.

H Maurus episcopus in libello quem Conuiuium patris Dei inscripsit, Caino (tanquam fratricidæ) gladium piscem apponit.

XIPHYDRIA, uel Tellinæ, conchæ quædam sunt, aliqui xiphidia, alij sciphydria scribunt. Vide suprà in Cochleis in genere, H. a. pag. 278.

XITOS apud Kiranidem. Vide in Smaride cum Mæna.

XYLITES, Ξυλίτης, piscis quidam, Hesychius & Varinus.

DE PISCIBVS, QVORVM NOMINA AB VLTIMA LITERA INCHOANTVR.

IDRACH, aliâs Zydeath, obscuris authoribus dictus, non alius quàm hippocampus uidetur. Vide suprà in Equo marino, pag. 433.

ZMYRAENA, Ζμύραινα, pro smyræna, ueteres Græci scribebant. Vide Indicem Eustathij in Homerum, in Σμ. & Σβ. Kiranides etiam Zmyræna scripsit.

DE ZYGAENA, RONDELETIVS.

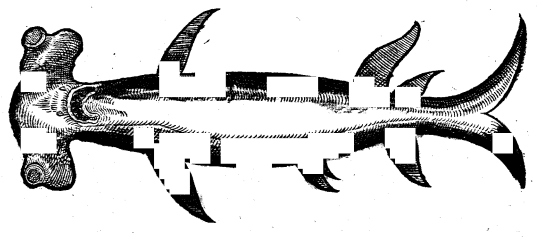

GAZA

ZAZA ζύγαινα libellam interpretatur. Est autem libella fabrorum lignariorũ, cæmentariorumq; instrumentum, quo, non rectæ parietũ lignorumq; facies, ut inquit ille qui de aquatilibus nuper scripsit, sed rerum in plano positarum æquilibriũ siue libramentum, & neutram in partem propendens situs exigitur. Gallis niueau dicitur. Quo uerò rectæ parietum, lignorumq; facies oculorum nictu pernoscuntur, perpendiculum uocatur, à Gallis le plomb. Quo anguli diriguntur, norma, l'équarre. Quo longitudines, regula siue linea, la regle. Vitruuius: Longitudines ad regulam & lineã, altitudines ad perpendiculum, anguli ad normam respondentes exigantur. Libella igitur ligno transuerso constat, in huius medio aliud erectum est, è cuius summo filum annexo plumbo demittitur. H. 2. *Libro 7.*

Hanc figuram piscis iste capite transuerso, & reliquo corpore in huius medio sito aptè refert, quamobrem libella meritò dicitur. ζύγαινα uerò quia ζυγόν transuersum librile significat, ex quo lances dependẽt. Vel simpliciter ζύγαινα ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ, id est, à iugo nũcupatur, quod ut transuersum boum ceruicibus imponitur, ita in zygæna caput ex transuerso situm est. Eadem de causa balista ab Italis uocatur, ab alijs pesce martello, quod malleum etiã referat: eamq; ob causam quidã (*Gilliũ notat*) sphyrænã esse crediderũt, quòd σφύρα malleus sit, unde sphyræna piscis. Sed hanc opinionẽ improbauimus, quũ de sphyræna tractaremus, ubi docuimus sphyrænã acui simile esse, cùm zygæna sit ex galeorum cetaceorũ genere. Massilienses peis iouziou appellãt, non à feritate, sed à tegumenti capitis similitudine, quo olim Iudæi in Prouincia utebãtur. Hispani peis limo, limada, toilandalo. Non desunt qui lamiam dentium similitudine decepti, esse putent. A *Sphyræna.* *Lib. 8. cap. 1.*

Est igitur zygæna piscis cetaceus, galeodes. Brachias detectas habet in lateribus (*utrinq; quinas, ceterorũ galeorum instar, Saluian.*) os in supina parte. Capite ab omnibus differt, quod ex transuerso situm est, libellæ uel mallei, uel arcus balistæ figura. In utroq; capitis extremo positi sunt oculi. Os magnum est, dentibus triplici ordine dispositis munitissimum, latis, (*planis, Saluian.*) acutis, firmissimis, ad latera (*serræ instar, Saluian.*) uergentibus. Lingua lata humanæ linguæ instar. Dorsum colore est nigro. Venter albo. Pinnæ duæ ad branchias, in dorso nulla, prope caudã duæ sunt exiguæ. Cauda in duas desinit inæquales. Ceruicem, gulamq; habet zygæna. B

Aspectu est horribili truciq;, ac eius occursus nauigantibus & natantibus infaustus inauspicatusq; est. E

Carne est dura & insuaui, feriniq; odoris: ob id Galenus li. 3. de alim. fac. inter cetaceos nume randam censet, qui carne sunt dura, insuaui, mucosa, excrementitia, maliq; succi. Quamobrẽ dissecti sale cõdiendi sunt in uulgi cibum. F

DE EADEM, BELLONIVS.

Zygænam Græci, Libellã Latini uocauerunt, fabrorũ lignariorum & architectorũ instrumentum, è quo dependente perpẽdiculo, rectas (*immò planas, Rondelet.*) parietum ac lignorum facies oculorum nictu pernoscunt: cui instrumẽto quòd is piscis (cuius hic picturã uides) ueluti adamussim respondeat, Oppianus, Galenus, Aëtius, Plinius, cæteriq; doctiores, Zygænæ ac Libellæ (*Gaza tantum Libellã dixit*) nomen indiderũt: nos uulgò Niuellum appellamus: quod instrumentũ inuersum, quia ad arcus & tormenti bellici similitudinem accedat, Itali Balistã nominare maluerũt. Massilienses à dentium fœuitie Cagnolam, atq; à feritate Iudæum, (*Vide Rondeletiũ in A.*) & fortasis à deceptione Baratellã incerta nomenclatura dicunt. A

Ceraceus est piscis, cartilagineus, rotundus, oblongus, horridus, ac planè monstruosus, Mediterranei (ad Smyrnã maximè) incola, mustelini generis, damnosus magis quàm utilis. Quamobrem natura carnem insipidam, & humanis corporibus noxiã illi tribuit: dentesq; (quos in quinque ordines digestos, numerosissimos, planos, ut Carcharias gerit,) sub cute ad prædã recõditos, atq; oculos præter aliorum morẽ in pronã capitis partem excauatos, ut deorsum potiùs, quàm sursum leonina quadam uoracitate conuertat. Cætera pinnis, cute, ac branchijs planè mustelam refert, sed tanta asperitate non horret. B (E) (F)

COROLLARIVM.

Zygæna Romæ (inquit Saluianus) Ciambetta, & in aliquibus Italiæ locis pesce Martello, in alijsq; pesce Balestra, eò quòd sua figura utrunque repræsentet. aduertendum tamen est, non hunc sed Aprum seu Caprum piscem, Romæ pesce Balestra uocari, Græcè ζύγαινα dicitur, ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ. nam cum ζυγὸς boum iugum, & libram siue bilancem, significet: his omnibus suí corporis forma zygæna piscis simillimus est. Cum uerò nullus Latinorum (quod quidem sciam) eius meminerit, Latino nomine caret. Quamobrem Theodorus Gaza in Aristotelis uersione, ζύγαινα, libellam interpretatus est. Verùm cum libella fabrile instrumentum sit, ab Italis Arcopendolo uocatum, ad cuius similitudinem nequaquam piscis iste accedit, Theodorum (ignorata nominis libellæ proprietate) uti libra bilancem significat: ita Libellam, paruam bilancem significare ratum, ζύγαιναν, libellam uertisse suspicor: cum libram potiùs librile ue, aut iugum (*iugariam*) uertere oportuisset, Hæc ille. ¶ Germanicè hunc piscem Massilienses imitati, Iudæum uocare poterimus, **ein Jud**: nominis rationem reddit Rondeletius: uel malleum, **ein Schlegel**: uel compositis nominibus, à malleo & capite, **ein Schlegelkopff**, à malleo & cane (est enim de genere malleorum siue canum) **ein Schlegelhund**. A

Digitized by Google

Caput hoc Zygænæ depictum Cor. Sittardus ex Italia olim ad me dedit.

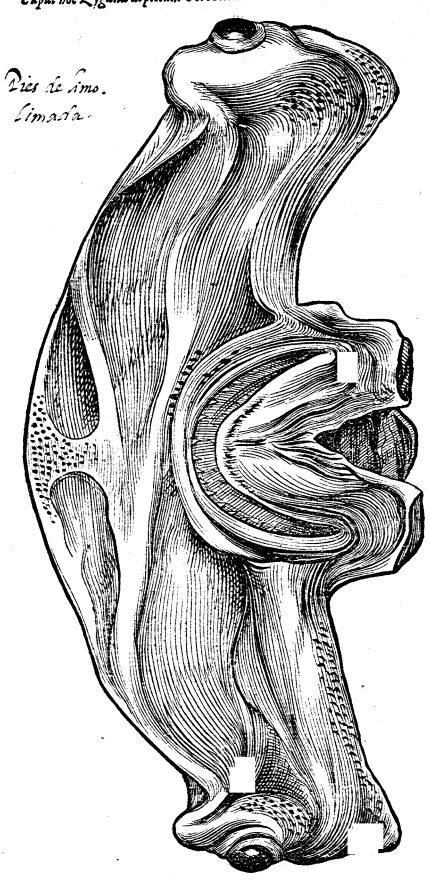

B Zygæna ab Oppiano & Suida cetis adnumeratur: sed præstat cartilagineis piscibus longis eum adscribere. Propter magnitudinem tamen à Galeno, Aegineta & Aeliano inter cete recen ſetur. ¶ Magnus est piscis. editur Romæ, rarò capitur. Venetijs capita in pharmacopolijs quí- busdam uidi, ut credam in mari Adriatico frequentiorem esse, Cor. Sittardus in epistola ad me. Nullam in tergo pinnam habet ut alij galei, sed unam ad caudam: qua de re Athenei uerba à Ron deletio citata & instaurata, leges superiùs in Vulpe marina. Zygænæ fel in iecore positum est, Aristot. hist. 2. 15. Fel iecori adiunctum habent pisces γαλεώδεα, &c. & è longis, anguilla, a- cus, zygæna, Aristoteles historiæ 2. 15. Rondeletius pro ζύγαινα, mauult σφύραινα. ego potiùs σμύ- ραινα. uide in Sphyræna B. Saluianus tamen in Zygæna: Fellis (inquit) uesica, iecori adnectitur, ut Aristoteles etiam notauit. ¶ Zygænæ caput (inquit Saluianus) non rotundum, non rostra- tum, non fastigiatum, neque in latera compressum, quale in piscibus reliquis esse solet: sed (quod ei pecu-

ei peculiare est,) in latera extensum, atque transuersum habet. Cuius quidem frons anterior ue
pars (quæ utroq; clauditur oculo) uti anteriùs in semicirculum ferè extuberat: sic ita in aciem acui
tur, ut dum celeriter piscis natat, obuios pisces secare posse credatur. In medio extremæ utriusq;
que lateralis partis, oculi sunt magni, rotundi, deorsum potiùs, quàm in latus aut sursum spectan
tes. In utraq; præterea ultima frontis parte, oculis proxima, oblongum insculptum est foramen,
auditui olfactui ue, aut utrique (ut arbitror) subseruiens. Os subtus inferiore parte permagnum
habet. In dorso pinnas duas, unam capiti proximam & maiorem, (*aliter de pinnarum situ Rondeletius scribit:*) alteram prope caudam & minorem: binasq; alias utrinq;, priores & maiores ad branchias,
posteriores uerò & minores in medio uentre: post quas rursus alia unica & parua, prope caudã,
è regione alterius minoris in dorso existentis, imo uentri subest. Cauda pinnis duabus inæqualibus constat: quarum superior uertebris fulcitur, ac multò longior est: inferior uerò uertebris caret, breuiorq; extat. Corpore rotundo est & oblongo. unde iure ab Aristotele inter longos pisces
numeratur. Non squamis, sed corio tegitur. Venter albus est, tergus (*tergum*) uerò cineraceum.
Pro spinis cartilagines habet.

Oppianus ab initio Halieuticorum quinti, terrestres cum aquatilibus animantes, quod ad ma C
gnitudinem & uires comparans, leoni zygænam opponit & præfert. -- *τὶς δὲ λέοντ' ἐφορμίῃ ἄλλοθεν ἀλλοῖ, ὅσσην μιγκτοσύνην ἀπεσώσατο ζυγαίνης*; Idem in primo zygænam *Βλοσυρῶπιν* cognominat. Libella cum sit aspectu infausto, infeliciq;, non est prospera nauigantibus, Aeliano de ani- (E)
malibus 9. 49. *οὐκ ἄπιστον ἔρᾳ, τὴν βρυάζουσαν τοῖς ναυτιλλομένοις αὐτὴν γε*. Vuottonus ferocissimam esse
tradit. ¶ Zygæna uti cetaceus piscis est, ita etiam pelagius & non litoralis: quod Aelianus &
Oppianus comprobãt. Quamobrem cum haud longè à litore piscari soleant piscatores, eas perra (E)
rò, & minores solùm (ut quæ fortuitu ad litus adnatarint) capi uidemus, Saluianus. Terribilis
est, ut Oppianus & diuus Basilius asseuerant: & robustissima. non solùm enim pisces reliquos, e-
tiam magnos, atq; natantes homines, si qui obuij occurrant, suæ frontis acie uulnerare ac subuer-
tere: sed amplo etiã ore & ualde denticulato dilaniare solet, Idem.

Inter duræ carnis pisces à Philotimo numerantur zygænæ, apud Galenũ de alim. facult. 3. 30. F
ζύγαινα, uacca, & piscis quidam, Hesychius. Ex instrumentis quorum fabris lignarijs & ce H. a.
mentarijs usus est, ut meminit Rondeletius, libellam nostri uocant, **ein Bleywaag**. Insubres circa Mediolanum Liuella. Perpendiculum nostri **ein Senckel**, ad rectitudines explorandas, Insubres Piombin: Normam, simile instrumentum, nonnihil uarians, pro anguli dirigendis, nostri **ein Setzwaag/ein Winckelmäß**, Itali similiter Piombin. denicq; lineam siue regulam, nostri **ein Linier/ein Richtschnür/Richtscheit/Linial**. ¶ De Libella (ut Rondeletius nominauit) siuui-
atili insecto, dictum est suprà, in L. elemento.

ἡμὶ δὲ ναρίκαι, βατίδιδι, ζύγαινα, πρίσκιδι, Epicharmus in Nuptijs Iunonis. f.

ZYGNIS piscis idem uidetur Cælio Rhodigino 19. 10. qui alio nomine chalcis dicatur, sine
authore, apparet autem eum deceptum inde, quoniam lacerta quædam est Chalcidica cognomine, quæ & chalcis aliter dicitur, & zygnis quoque Aristoteli. De chalcide quidem pisce, suo loco scripsimus.

FINIS.

Digitized by Google

PARALIPOMENA
AD LECTOREM.

DVM DE Aquatilibus animantium ordinem literarum ſequutus hunc librum condo, multa mihi cognitu digna, præſertim Germanis meis, tum aliunde communicata ſunt, tum obſeruata per me: quæ olim forſan ſeorſim complectar. In præſentia quoniam & Volumen hoc nimiùm excreuit, & ego defeſſus ad metam anhelo, pauca addam, partim quæ præcedentibus accedere potuiſſent, ſi maturiùs mihi miſſa aut obſeruata fuiſſent: partim uerò conſultò ad finem operis reſeruata, ut quorum Latina aut Græca nomina ignorarem.

Numerus prior paginam, poſterior uerſum indicat. L. legendum. A. addendum. Sunt autem paucæ quædam emendationes, etiam Additionibus admixtæ, & contrá.

Pag. 1. 17. L. Videtur autem uel glaucus, uel canum, &c. 20. Abramis uel Abramis fluuialis) A. per parentheſin (Vide infrà in Cyprinis.)

2. 22. A. Germanicè circunſcribatur, **ein Meerbrachſmen art.** nam & cum erythrino & phagro confunditur.

6. 60. A. Hyſca etiam Symeoni Sethi non alius piſcis uidetur. Vide in Hycca.

9. 35. A. Zucca Caffæ idē aut ſimilis eſt, cuius in Ichthyocolla meminit Belloníus, z. pro d. per mutato: ut contrà t. pro ſ. inferiores Germani ponũt, tok quidem per apharesin ab antacæo factũ uidetur nomen. 58. poſt hæc uerba, uocat Albertus, A. Vide etiam infrà in Pungitio. 61. à Vergilio deſcriptum, A. uel à ſpina factum ſit nomen, quam Germani **torn** appellant.

10. 5. Squamas non habent. A. circa branchias tantùm utrinq; tres magnæ ſquamæ apparent, in ſceleto quem habeo, illius quem priore loco pinxit Rondeletius.

13. 23. lemmati COROLLARIVM adſcribatur: Quære etiam infrà in Typhle icones ij. & hiſtoriæ nonnihil.

13. 28. debet coria. A. Ῥαμφικὰ piſces quidam ſunt Heſychio, fortè acus. 35. uel **Pyperfiſch.** A. Acus Ariſtotelis trompette Gallis dicitur à roſtri figura in fiſtulam deſinentis: unde etiam Germanicè uocari poterit **ein Trummeeter.** 53. inter piſces nuſquam. notetur hîc comma, & A. (niſi ſi quòd inter Nili piſces Athenæus typhlen nominat, Heſychius typhlinum.)

14. 9. uel contrá. A. Chalcides etiam quæ thriſſis conferuntur, Hiceſio piſces ſunt ἐχυρώδεις, ἐλαπεῖς, καὶ ἄχυλοι. 18. poſt, belonen, notetur geminus: & A. uel potiùs legendum percæ.

16. 45. qui & ophidion, A. (Plura quære infrà in Ophidio, elemento A.) 54. à uarietate pœciliæ, A. (Vide etiam infrà in P.)

18. 10. Liparim A. (ut Belloníus infrà in L. elemento.) 54. rotundis ac nigris, A. (ut thriſſæ nimirum.)

19. 22. infra in Ch. A. item de Celerinis Oceani, ſiue Sardinis mediterranei, quas Chalcides putauit Belloníus. 46. ALABES A. (ἀλαβεῖς: uidetur autem flecti ut Thales, Thaletis, & μίνως, μίνωτος.)

21. 30. A. Vide etiam infrà in Pauone piſce, circa finem.

22. 61. Harengus A. (infrà in Chalcide Harengo etiam aſperam illã ſub uentre lineã attribuit)

23. 3. L. COROLLARIVM de Alauſa. Vide etiam in Thriſſa. De Trichide & ſimilibus uocabulis plura dedimus infrà in Sardina: item in Trichide.

24. 2. L. (κλουπαῖα, uel [ut Plutarchus habet in libro de Fluuiis] σκολόπαθοι) 25. Capitur in Albi. A. Quære infrà inter Paralipomena, cum Capitonibus fluuiatilibus. 56. A. ¶ **Apylcher** uel **Pylcharde** Anglis eſt Alauſa minor, Pucelle Gallorum. Harengo enim ſimilem eſſe aiunt, ſed minorem.

25. 19. poſt chalcides, diſtingue, & A. larimos & trachuros.

ADDITIO AD ALAVSAM, CVIVS COrollarium incipit, pag. 23.

ALAVSAE piſces anadromi Argentinæ à Maio menſe denominantur, **Meienfiſche** (quod nomen alibi in Rheno Leuciſci fl. generi, Haſelam noſtri uocant, tribuitur,) quòd eo tempore in Rheno apparere circa ea loca incipiant. Ab alijs ibidem uocantur **Mannemer hengſt**, quoniam à Mannis (**von Mannen**) ex Oceano aſcendentes ueniant. Alibi **Lüßfiſch**, id eſt, Pediculi appellantur, neſcio quam ob cauſam. malim ego **Laußfiſch**, per apharesin ab Alauſa. Baſileæ **älſen**: eum certiſsimum copiæ ſalmonum prænuncium eſſe aiunt, harengo ſimilem, ſed multò maiorem. ¶ Piſcis eſt latus (ut piſcator peritiſsimus Argentinenſis retulit) inſtar Cyprini lati. Maio menſe migrant, & natandi labore ad tantam rediguntur maciem, ut corpus eorum tantùm non perſpicuum euadat. Eodem menſe retibus capiuntur, nec aliter. **Ad cibum elixantur in aqua primùm, deinde demùm uino affuſo perfectè coquuntur.**

Apylcherd

Digitized by Google

A **Pylcherd** Anglis eſt alauſa minor: quæ non ætate tantùm differt (ut quidam putant) à piſcibus **Herring** & **Sprat** Anglicè dictis, ſed prorſus diuerſi eſt generis.

Qui **Ziege** uel **Zige** uulgò uel **Goldfiſch** in Albi uocatur piſcis, uel ipſa alauſa eſt, uel adeò ſimilis natura ac ſpecie, ut meritò eodem nomine appelletur: id quod cum ex icone eius, hîc adi-

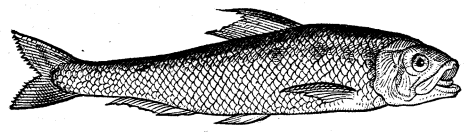

dita, tum hiſtoria à Io. Kentmano deſcripta, liquidò apparet. **Zige** (inquit) piſcis eſt tenuis & ſiccus, paucæ carnis: colore pulchro, argenteo, dorſo tamen ſubfuſco, oblongus eſt, non ita latus ut ſolent eſſe piſces **Goldfiſch** dicti, qui in Marchia capiuntur: longitudo enim eius ad latitudinem quintupla eſt. Caput eius, ſi foris aſpicias, harengi capiti non diſſimile eſt, niſi quòd in parte ſuperiore oris ſciſſuram habet. Lingua ei parua, quæ colore nigricat. Dentes utrinq; ad latera in faucibus, mandibulis duabus duris adnati, ſicut in eiuſdem fluminis piſcibus (*de capitonum fluuiatilium genere,*) Ieſeno & Dibelo, ut uulgò nominant. Caput & oculi ad aureũ colorem, pauco uiridi permixtum, accedunt. In ſummis lateribus utrinq; maculæ quaternæ nigræ digeruntur, quarum prima ad ſummas branchias eſt, ultima paulò ſub initio pinnæ dorſi. Ex Oceano in Albim ſubit hic piſcis, & paulatim conſumitur ac deficit. Capitur ut plurimùm in hoc flumine, à feſto Pentecoſtes uſque ad diuí Iohannis diem, quo tempore Sturio migrat. à Sturione enim è mari in Albim pellitur. Quanquam autem ad uelocitatem & fugam, præ omnibus in Albi piſcibus, comparatus ſit, mollis eſt tamen, & quàm primùm ex aqua in aërem ſubductus perit. Maximi huius generis in Albi apud nos (Miſenos) à duabus cum dimidia libris (*ſedecim unciarum puto*) ad tres cum dimidia (quod tamen rarum eſt) peruenìunt. Siue aſſus, ſiue elixus, non boni ſaporis eſt. Si tamẽ præparatum, ſale intus aſpergas, tum in fumo aut ſõle leuiter ſicces, & ita butyro inunctum ſuper craticula aſſes, meliùs (ut in hoc genere) ſapit. Et quoniam aridi hi piſces ſunt, ſunt qui in aqua elixant: deinde exemptos condiunt iure è butyro, zinzibere, aqua, & modico aceti: ſicuti etiam alios quoſdam piſces ſiccatos condire ſolent, ut truttas, thymallos, lucios, & cyprinos latos. Quomodocunq; paretur, nullus tamen in Albi piſcis æquè ferini aut uiroſi ſaporis eſt: à quo etiam nomen ei impoſitum conĳcio: ut **Zige**, id eſt, hircus dicatur. hircum enim, præſertim inſolatus, olet. Hæc Kentmanus. Ab alio etiam accepi **Zieg** piſcem in Albi, alio nomine ab aureo ſerè colore (circa caput) **Goldfiſch** appellari. album eſſe, (*carne nimirum,*) & ita diſtincta ceu per lamínas carne, ſicuti ſalmo, ferinum quid & ingratum olère, ut niſi egregiè aromatibus condiatur, in cibum non admittatur. Capitur etiam in lacu Suerinenſi. Aduentantis Sturionis comitem aut ducem eſſe aiunt. Sed Argentinæ alius etiam piſcis, nempe perca fl. minor, (non ætate minor, ſed ſpecies peculiaris,) **Goldfiſch** appellatur. ¶ Quòd ſi piſcis hic, ut omnino conĳcio, alauſa eſt: non rectè quidam alium piſcem in Albi, quem **Jeſen** uulgò nuncupant, alauſam interpretantur.

27. 3. poſt, confundant, A. ¶ Alburno Auſonĳ cognatus eſt **Oberkörtrichen** dictus apud Miſenos piſcis, quem in Phoxinis deſcribam. coloribus tantùm differt. quanquam & ipſi oculi rubeſcunt. 25. poſt ſimplices, A. (aliquid deeſſe apparet, pinnarum nempe ſitum & numerum.) 31. A. Apparet autem non alium hunc piſcem, quàm qui **Bambele** à noſtris uocatur, Argentinæ **Riemling**, de quo plura leges in Phoxinis.

28. 40. poſt Balagro, ſigna geminum punctum: & A. & in fine Elementi G, in Guſtero.

ADDITIO INSERENDA PAGINAE

33. poſt uerſum 17.

Idem piſcis eſt qui **Haſele**, quaſi Lepuſculus à noſtris, **Heßling** uel **Häßling** in Albi à Miſenis uocatur, ut ex deſcriptione huius fluminis piſcium Io. Kentmani facilè conĳcio. A

Heslingus (inquit) piſcis argentei nitoris, oblongus & craſsiuſculus eſt. dorſum ei fuſcum, & craſſum, (unde etiam **Dickruck**, id eſt παχύνωτον à nonnullis uocatur,) & ſimiliter caput. Squamis mediocriter magnis tegitur. Inteſtinis, corde, ueſica & dentibus, (quos intra fauces occulit,) Coruum uulgò Miſenis dictum refert: fel tantùm rotundius habet. Linea utrinq; albicans nigris diſtincta punctis, à branchĳs ad caudam pertinet. Cauda & pinna dorſi, colore ſunt ſubfuſco; cæteræ autem quinq;, ſubcœruleo, (*in noſtris, rubicundo.*) B

Anno toto in Albi reperitur, nec aliũde immigrat. Circa Annunciationem diuæ Virginis parit, eodem tempore quo & Coruus in Albi uulgò dictus: tunc quidem & plurimi capiuntur, & ſapidiores habentur. Muſcis & uermiculis uictitant: & in horum penuria, etiam piſciculis. C E F

Rarò hi piſces uncias quatuor ponderis excedunt; maximi quidem interdum uncias ſenas ponderant.

Digitized by Google

E Toto anno capiuntur hamo, uermiculis inescati: item retibus, tempore partus, & extra.

F Bonus & satis suauis piscis est, præsertim in aqua (cui feruenti immittatur) conditus, elixusq; ad iuris ferè consumptionem: uel elixus & conditus iure ex aceto, zinzibere, croco, & minutim incisis cepis: uel iure quod à butyro denominatur uulgò. Cum grauidus ouis, in butyro liquato frigitur, optimè (meo quidem palato) sapit.

ALBVS in Thrasymeno Italiæ lacu dictus piscis, Capitoni fl. cognatus uidetur.

39.50.A. ¶ Halecula diminutiuum, semper pro pisciculo accipitur. Alex, unde casus alecẽ, alece, generis fœm. est, sine aspiratione: etsi in Geoponicorum fine ἅλυξ aspiratum legitur. Halec genere neutro, aspiratur Horatio & Plauto: aliàs non aspiratur, ut Horatio: Siser, alec, fæcula Coa.

40. 12. post hæc uerba, pro pisce uile, distingue: & A. ut Hermolaus accipit, sed pro liquore forsan meliùs. 19. post hæc uerba, inferiùs in Garo, A. ubi hæc ab Hermolao non rectè distincta reperies.

44.4. post amiam A. non rectè.

ADDITIO AD PAGINAM 45. POST uersum 5. inserenda.

DE AMMODYTE PISCE, VT NOS VOcauimus, pro Anglico **Sandilz**.

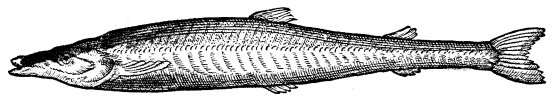

A PISCIS hic, inquit Saluianus, (cuius expictam formam, ac historiam uniuersam, Daniel Barbarus, non solùm quia Aquileiensium designatus sit patriarcha, reuerendissimus: sed splendore etiam Barbaræ familiæ, præclaraq; eruditione atq; doctrina, nec non uirtutum omnium probitate illustrissimus, perbenignè mihi impertiuit.) ab Anglis, apud quos frequens reperitur, **Sandilz** appellatur, hoc est, De arena anguilla: & **Walmester**, id est De ponente monasterio. Huius autem piscis mentionem nullam apud Græcos Latinos ue scriptores factam reperimus, reperiri ue posse credimus: cùm Septentrionalis solùm Oceani alumnus sit.

Daniel Barbarus.

B Capite est tenui & rotundo, rostro longiusculo & acuminato, ore paruo: corpore reliquo oblongo, si latitudini conferatur. Nam cum eius medium (ut enim & cauda arctiores sunt) pollicis crassitudinem non superet, longitudo ad palmi mensuram extenditur. Quamobrem sicuti longis, sic etiam et paruis annumerari piscibus debet: cũ neq; pollicis latitudinem, neq; palmi longitudinem excedat unquam. Dorso præterea, (in quo pinnæ duæ reperiuntur, in eo medio una, ac prope caudam altera,) subcœruleus. Ventre uerò, (in quo præter binas, quas utrinq; habet pinnas, una etiam alia post excrementorum orificium subsistit,) argenteus conspicitur.

C Septentrionalis Oceani piscis est **Sandilz**. frequentissimè enim in Britanniæ (quam nunc Angliam dicimus) litoribus capitur: reperiturq; & in Bononiensi litore, ubi **Sandilz** quoque uocatur.

E Quibusdam anni temporibus hi pisces, siue maiorum piscium iniuriam fugientes, siue suopte naturæ impulsu, aqua derelicta, sub arenam ipsam penetrant. Quod cum nonnullæ longioris rostri aues aduertant, ad illa litora aduolantes, eos ex arena expiscantur. Quibus accolæ illorum locorum admoniti, lineis sacculis, aut ligneis uasculis, in quibus captos pisces condant, acceptis, ad litora frequentes ueniunt: ibiq; singuli suum quoddam pedale lignum pectinatim incisum habentes, pariq; interuallo, ac certo ordine, per rectam lineam omnes collocati, pectinata ligni parte in arena defixa, eam, paulatim semper retrocedentes subleuant, pisces q; una cum arena subsilire, coactos (*copiose*) capiunt, &c. Hic piscis si ex piscatorum manibus in arenam fortè delabatur, celerrimè ac profundè adeò sub arenam penetrat, ut nullo prorsus modo capi rursus queat. Quam sub arenam penetrandi facilitatem, etsi Aristoteles serpenti marino tribuit, non ob id tamen hunc marinum serpentem esse arbitrari possumus: cum congro corpore ac colore proximus non sit: sicuti, eodem Aristotele teste, marino serpenti cum congro conuenire debet.

F Piscis est **Sandilz** sapidus satis: & sua copiosa captura haud mediocriter pauperum necessitatibus succurrit, Hactenus Saluianus.

A Ego Ammodyten hunc piscem Græco nomine uocare uolui, ab eo quòd arenas subeat: sicut & serpens

Digitized by Google

& ſerpens quidam ammodytes, ab eadem nimirum natura appellatur: & Callionymus piſcis, Heſychio teſte, alio nomine Pſammodytes appellatur, quòd in arena ſe occultet. feliciùs quidē Anglico eodem nomine Anglico, ſiue potiùs Germanico, & hanc eius naturam, & formam Anguillæ ſimilem exprimunt. Cognatus huic uidetur piſcis, qui alicubi in Anglia **Sprall oyle** nomina Sprall oyle.
tur. hunc enim ſimilem anguillæ eſſe aiunt, ſed caput habere ut piſcis fundulus, colore cinereo, maculis nigris, dodrantalem. Eundem Flandri **Pymper ele** (aliqui **Pype oyle**) uocitāt. è Flandria Pymper ele.
in Angliam importari audio; à pharmacopolis aliquando ſeruari in uitreis uaſis aqua repletis: longum eſſe dodrantem, toto corpore nigris maculis refertum, ore lampetræ ſimili, barbato: pinnato dorſo, & alecis cauda ſimili. Sed hi fortè piſces illi uocales ſunt, quos Pœcilias ex Pauſania appellauimus, &c. Ego hæc, ut à peritioribus, quibus uernaculæ hæ uoces, reſq; ipſæ cognitæ ſunt, iudicentur, propono. quid enim ipſe ſtatuerem? qui à diuerſis hæc auditione accepi, à quibus aliqua eſſe confuſa, aut non rectè expoſita, fieri poteſt. Videtur & Piballa hîc non ommittenda, Piballa.
de qua Cæſar Scaliger: Santonica (inquit) uox eſt Piballa: piſciculus tenuis, uermiculi ſpecie, anguillarum more natans, colore candido. Maritimæ naturæ conſulti, aiunt, eſſe Anguillarum primarudimenta. quod ſi ita eſt, eadem in hiſce proportio fuerit, quæ in Thynno deſcribitur apud Plinium, &c. ut ætatis initia Piballa ſint: adultiores Pimperneaus dicantur à Francigenis: perfecta communi nomine agnoſcātur. Eadem diligentia etiam apud Adriaticos, certis nominibus attributis. ¶ His ſcriptis occurrit mihi in Kentmani piſcium Albis deſcriptione, is qui **Spirahl**
apud Miſenos uocatur, idem fortè cum eo quē paulò antè ab Anglis **Sprall oyle** nominari dixi
mus. Piſcis (inquit) eſt longus, ſubfuſcus, ſpecie qua reliquæ anguillę: lubricus, abſq; ſquamis, roſtro & capite acuminato, ſpina dorſi (ſimplici) ut in ceteris anguillis, abſq; aliis ſpinis. E mari in Albim aſcendit, nec durat, ſed cōtabeſcens & pallore affectus moritur. Anno toto capitur. Vēre circa mediū quadrageſimalis ieiunij gregatim migrat. Maximi dodrantes duos longitudine nō excedunt, neq; digitum craſsitudine. Nō admodum ſapidus eſt piſcis, ſiue aſſus, ſiue elixus: Recentes aliqui ſuper craticula aſſant, ſicuti lampredas illas, quas Miſeni enneophthalmos nominant, (*alij Germani priccas:*) alij iure acidulo cōdiunt, quod conſtat aceto, croco, pipere, & cepis minutatim inciſis. Saxones, apud quos magna eorū copia capitur, inſumatos per annum ſeruant, & cum ad cibum eos parare uolunt, in aqua feruida modicè coquunt, tum corio detracto ſuper craticula aſſant. Sunt qui minutatim cōciſos cum olere acido (*aceto condito, ut braſsica capitata ferè condiri ſolet,*)
coquant, uel cum paſtinacis, braſsicá ue recente pro familia.

45. 21. A. Vide etiam mox quæ poſt Andromidem Belloniį annotauimus.

ADDITIO AD PAGINAM 45. POST uerſum 21. inſerenda.

DE ANARRHICHA, VT NOBIS VOCAre libuit, Oceani piſce.

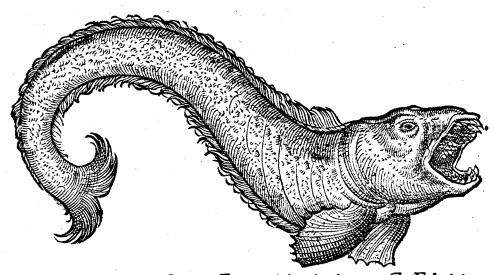

KLIPFISCH eſt piſcis magnus Oceani Germanici, cuius iconem Ge. Fabricius ad me miſit, & deſcriptionem adiecit. Hic piſcis (inquit) à Balthicis populis ſuo nomine Σκόπελος dicitur. **Klip** enim ipſorum lingua ſcopulum ſignificat. Vnde **Klipfiſch** dictus, uel quòd ſcopulos aſcendat, id enim facere dicitur: uel quòd in ſcopulis latiter. E naribus paruæ quaſi fiſtulæ, quas ex auenis ruſtici faciunt, eminent: & propter ſuperiores dentes in capite tuberculum eſt. Dentibus imprimis terribilis, quos non ſolùm uſitato animalium more, in ſuperiore & inferiore mandibula, ſed in faucibus quoque geſtat, & in ipſa lingua. Anteriores rotundi & acuti, reliqui molaribus humanis ſimiles, niſi quòd in media fauce (*palato medio*) noſtris ſunt grandiores. Poſiti autem ſunt duplicata ſerie omnes, in inferioris mandibulæ parte una octo, & in altera annexa quinq; neque aliter in parte è regione oppoſita: Superior mādibula plures acutos habet propter fauces, in qui-

Digitized by Google

bus tres duplicatæ ſeries, media præcipuè decẽ grandibus molaribus munita, quin in lingua ipſa molares ſunt. De utraq; maxilla infra branchias pinna propendet, capitis altitudinem, ſi erigatur, æquans. Dorſum pariter & uenter à fine capitis uſq; ad caudæ extenſionem pinnas habent, quæ ſecundum corporis quantitatem ipſæ quoq; (*ut corpus*) paulatim minuuntur: hæc Fabricius, ex ſceto, ni fallor. Cauda eſt bifurca, æqualis utrinq;. Voracem & ualidum eſſe apparet, tum aliàs, tũ caudæ ictu. Ego Anarrhicham nominare uolui, (id eſt, Scanſorem) à Græco uerbo ἀναβήσομαι, quod propriè manibus pedibusq; nitentem & prenſantẽ (hoc eſt, omni ui corporis) ſurſum ſcandere ſignificat: noſtri dicunt Kletteren. Ἐπεὶ δ' ὧν μὲν ἄπαιρ οἱ ἵν, οὗ ἐσὸς ἀναβήσονται: Gaza ex Cicerone, ubi *is* dixerat: Cum alij malos ſcandant.

45.31. A. Hæc Bellonius. Ego uerò nõ dubito, quin andromis Plinij, corruptũ ſit uocabulũ, ab anadromis. anadromos enim Græci uocant generis nomine, piſces è mari ſubeuntes fluuios. nam & nomen accedit, & ſalubritas, proxima poſt ſaxatiles: & in eodem morbo conceduntur. Porrò Dromillã Bellonij, circa lacum Lemanũ Dormille uocant: eandem, ut audio, muſtelæ minimæ, id eſt, fundulo noſtro, ut in epiſtola ad me ſcripſit Io. Ribittus.

51.25. poſt, capiant, diſtingue, & A. Athenæus.

52.40. poſt, claram, A. (quod etiam de congris quidam tradunt,) 41. poſt Elluchaſem. A. Congros Hiceſius ſcribit σκληροτέρας εἶναι ἀγκλαίων (aliàs ἐγχέλεων, quod placet) ἢ ἁβρολεπτοτέρας τε καὶ ἥττον φαγοτέρας, δύσχυλίας τε πολὺ λειπομένας: ὀλισθαίνειν δὲ ἧττον.

ADDITIO AD ANTACAEOS, PRO pagina 61. uel 62.

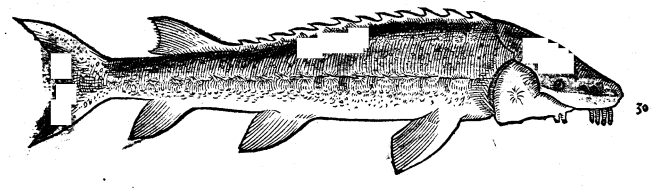

ANTACAEI ſpeciem eſſe hunc piſcem, primus aſpectus loquitur. Iconẽ eius Geryon Seiſerus ſummus & celeberrimus Auguſtanæ Reip. medicus ad me dedit, ſine aliquo nomine. Strauchiũ in Danubio captũ aiunt. Hunc Antacæum, ſtellarẽ cognominare libet: ſicut & galeus quidam ſtellaris cognominatur. Pictura in linteo ſatis magno expreſſa, colorẽ ubiq; ferè cœruleum oſtendebat: uenter candidior eſt ad roſeũ inclinans. Spinæ in dorſo, & ſtellæ (quæ ſpinis delapſis relictæ uidentur) pallidi coloris ſunt: puncta etiã paſsim uel è pallido albicantis, uel fuſci Indici ue coloris ſunt. ¶ Cognatus huic fuerit, qui in eodem flumine à Germanis Tick appellaſ, quod nomen ab Antacæo uideri poteſt per aphæreſin factũ: Vngari Tock uel Tück, uel Tockhal (hal piſcis eſt) appellant. Idem aut ſimilis fuerit Zucca Caſſæ, cuius in Ichthyocolla meminit Bellonius, z. pro t. poſito. Vide ſuprà in fine Corollarij ad Acipenſerẽ pag. 9. Alius puto, ſed ſimilis eſt, quem ijdem Vngari Schwreg (ab oxyrncho, ut conijcio deprauato nomine) uocitant; aliqui recentiores Latino nomine ad uernaculum formato Scurionẽ per Sc. non per St. de quo plura leges ſuprà, Corollario 11. ad Silurũ, pag. 1048. Quidam Tick uel Sick piſcẽ mihi retulit in Danubio capi, non quidẽ Viennæ, ſed inferiùs circa Peſtum, ut uuigò uocant, & Budã: mole corporis quæ ad xxv. libras (ſedecim unciarũ) accedat. cute uaria undiquaq;, & ſtellata ſimiliter, ut in exhibita hic à nobis icone: ſed roſtro differre: quod longius & gracilius ſit q̃ uel in hac noſtra icone, uel in Huſone, anſerino ferè ſimile: cætera Huſoni ſimilem eſſe, ſed minorem: ideoq; ab imperitis Huſonem paruum eſſe putari. Hic an ſit Galeus Rhodius, quærendum. Viennæ audio piſcem illum, quem nos Silurum fecimus, paruum adhuc, ut pedem aut cubitum non excedat, appellari ein Sick: adultiorem uerò ein Schaiden.

Antacæus ſtellaris.

Tick.

64.48. Labra habet, A. (*prominentia nimirũ, ſicut Turdi quidam, quibus cognatus uideturhic piſcis.*)

66.22. ex Euſtathio, A. Varinus. 55. λείπου A. (carmen hic non admitteret λίπου.) In fine paginæ A. Is Tænia eſt Rondeletij.

68.20. poſt, authores ſunt. A. Sed χονδρώδη omnino legerim. quoniã & ſcorpios χονδροδέρμους eſſe, eodem authore legimus. 46. A. Turdis ex aſpectu picturæ cognatus mihi uiderur.

70.26.

Digitized by Google

70.26.post, reponendum sit. A. (*Pro σκάφρον legendum σκάφον cum Eustathio. fluuiatilem autem pro ἐρρο Acheloi accipio. Vide infrà in Porcis.*)

Pag.72. Ad iconem Aporrhaidis Rondeletij, adscribe: Accedere uidetur ad pentadactylum Purpuram Bellonij.

77.52.ad lemma COROLLARIVM, adscribe: *Plura uide infrà in Corollario Gobij A.* 59. post hæc uerba, separari non debet. A. Alij cottum nominant gobij fl. genus, ex Aristotelis historia 4. 8. ubi Græcè βοῦτ& legitur. uide infrà in Gobijs.

82.49. post nomen sumpsit, distingue, & A. ut quidam scribunt. Verùm natex, non narica, apud Festum, nomen à natando sumpsisse uidetur. 57. post hæc uerba ϛὺ τοῦτο λοιὸς ἐστι, A. διὸ λοιὸς ἕστιν ἐν λόγῳ ὑμοφίας ἀδ'υ.

88.26. Lemmati A. Nomina Germanica uide infrà in Corollario de Pastinaca.

89.17. post, interpretatur, punctum geminum nota, & A. de eo pisce sentiens, qui ex asellorum genere Eglefin uulgò à Gallis nominatur, à rostro opinor aquilino, quale ei tribuit Rondeletius. egle enim Gallis aquilam sonat.

89.58. post, excauati. A. (*Aristoteles historiæ 9.37. idem de serpente marino scribit, quem Congro similem facit.*)

93.16. post adieci, A. superiùs pag. 90. ¶ 42. Τοξοτ A. dicitur. Et mox eodem uersu, post factum A. fuerit.

95.56. expresit. A. Effigies eius hæc est.

96.8. A. Vide quæ scripsi in Rota. 14. L. inter cete pelagia & terribilia numerat, κεὸς cognominãs ἀϕ'γαλέως. 16. A. Nõ probè igitur Lipsius uertit arietes marinos mitiores esse terrestribus: tanq; à mansueto huius pecoris ingenio nomen eis positũ sit; quod ego à formæ aut cornuũ aliqua similitudine eos inuenisse putárim. ¶ Inter uersum 9. & 10. hæc insere, ARGENTILLVS nominatur à Mauro episcopo, in Conuiuio patris Dei, ubi hunc piscem Iudæ apponit, ut Vmbram Lazaro, Serram Isaiæ, & alios alijs singulorum historiæ conuenientes. Ponit autem ea tantùm piscium nomina quæ ab authoribus usurpata sunt: unde et Argentilli nomen nõ fictum ab eo, sed uel uulgò, uel etiam literatis suo seculo de pisce aliquo in usu fuisse iudico. nam apud scriptorẽ alium hactenus nõ reperi. factum autem id esse à colore argenteo, apparet: unde & alburnũ piscem Ausonius, & leuciscos quosdam tum marinos tum fluuiatiles appellarunt Græci.

Cancellus, quẽ aliqui uulgò Auenũ uocant. Scaliger Squillã minimam à Vasconibus Cuadã uocari ait: id est, Auenã. pugillatim enim (inquit) deuorant, sicut auenã ueterinæ.

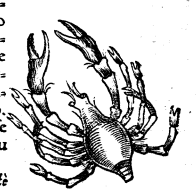

100. Sub lemmate DE tertia asellorum, &c. A. *Quidam hunc nõ rectè hepatum esse putarunt: quod in Hepato reprehendit Rondeletius.*

106. iconi superscribe: *Vide scripta ab initio huius capitis super hac icone.*

25. post hæc uerba, *in Corollario primo A. De Gryllo lege infrà nonnihil, Corollario tertio de Asellis, &c. & de Ophidio plura in O. elemento.*

107.6. post hæc uerba, ut banchus A. (*Atqui pro illo etiam in Athenæi codicibus* Βάκχ& *legitur. & banchus,* Βάγχ&, *nusquam apud Græcos reperiri puto.*

ADDITIO AD ASELLVM CALLARIAM, DE quo scripsi Corollario 1. de Asellis, pag. 107. uersu 5. & deinceps.

ICON hæc (à Cornelio Sittardo mihi communicata) piscis est, quem descripsi in Corollario de Phycide A. Vide etiam in Corollario de Tinca A. pagina 1179. uersu 44. & deinceps. A

Piscem nostrum (inquit Saluianus) qui Romæ Tenca marina & pesce Fico uocatur, ueterum Græcorum φυκίδα esse contendit Rondeletius, ea coniectura (uti arbitror) persuasus, quòd uulgari Romanorum appellatione pesce fico appelletur. Verùm præter id quòd friuola & uana hæc coniectura est: (quum hic piscis propterea quòd maturissimi & passi fici instar, mollis, flaccidus, & non succi plenus sit, Romæ fico uocetur, & non quia hæc eius uulgaris nomenclatura ex ueteri Græca deducta sit:) id etiam opinari rationi dissonum est. Nam cum Athenæus, Aristotelis authoritate, phycidem ποικιλόχροα καὶ ἀκανθοειδῆ: id est, uarij coloris, & spinis uallatam, uel coronatam appellet: Speusippus uerò (apud eundem Athenæum) Percam, Channam & Phycidem similes faciat: quo pacto hic piscis noster, qui neque uarijs depictus est coloribus, neque spinis uallatus: quicq; nil minùs quàm Percæ & Channæ similitudinem repræsentat, Phycis dici poterit? Propterea non Phycidem, sed Callariam hunc esse asseueramus. necq; id temere. Nam cum inquiat Plinius: Callarias asellorum generis, ni minor esset; uti Callariã Asellis congenerem & minorem esse testatur: ita nos hunc piscem nostrum, quippe qui Asello similis est atq; minor, Callariam esse iure censemus, &c.

Digitized by Google

B Callarias ad minoris aſelli ſimilitudinẽ pro xímè accedit. capite enim lato eſt, & preſſo: o- re magno, & ualde denticulato: atq; oculis etiam magnis & aureis. Vix pedalem excedit menſu- ram. Lapillos duos in capite habet. Color eſ cíne- raceus, ut Aſello. Squamis minutis contegitur. Corpus totum oblongum & latiuſculũ eſt. Ven- triculum habet amplum, inteſtína lata: hepar ma- gnum & ſubalbum, cui fellis hæret ueſica.

C Marinus piſcis eſt, & litoralis potiùs quàm pe lagius, in cœnoſiſq; litoríbus degens.

F Piſcis eſt haud ſuauis, & propterea ubiq; ferè plebeius, & paruí precij eſſe ſolet. Carnem habet ſatis mollem, ſed non friabilem, concoctu facilẽ, ſed excrementitiam. Frixus aut aſſus palato mí- nùs ingratus eſt, quàm elixus.

113. 61. A. (*Vide infrà in E. elemento de Elephanto.*)

115. 17. A. (*Bellonius picturas ſuas à librarijs tranſpo- ſitas conqueritur, nempe locuſtam in aſtaci locum.*)

117. 20. poſt, dixit, A. (*In noſtra Athenæi editione li bro 7. κάμμαρος legitur per duo α.* 28. L. camarus (per m. ſimplex, et A. in aconito autem κάμμαρος legi- tur. 33. poſt Macedones, diſtingue, & A. Vari- nus. apud Heſychium κομμάρους tribus ſyllabis le- gitur.

132. 22. L. uide in Corollario 1. de Aſello, et in Mugilis labeonis Corollario. 32. poſt uerba, *di- uerſas habes.* A. *Idem eſt cetus Britannicus infrà exhibi- tus, pagina* 251. Deſcriptiones enim conueniunt, cũ aliàs, tum quod ad laminas in ore corneas, dentes nullos, etc. Vide quæ ſcripſi infrà, pag. 252.

138. Supra primam picturam, adſcribe. *Videtur Olaus has picturas effinxiſſe, ſcriptoris cuiuſdam obſcuri uerbis (quæ infrà in Cetis in genere E, referemus) commo- tus. Cetos quidem* Nonwerſtrack & Rußwal *Ger- manicè dictos, priuatim naues ſubuertere legimus.* Ter tiæ uerò et infimæ eiuſdem paginæ iconi adſcri- be: *Vide Aſpidochelone inter cete. An cruſtas quaſdã ha- bet ſcuti, uel chelonij, id eſt, teſtudinis corij inſtar?*

140. 40. poſt, Athenæum. A. Hippuris ineſcã tur iuli, Oppianus.

142. 35. poſt, Poulſepieds, A. (*Rondeletius Vrticã rubram ſuam ab aliquibus Pouſſepie Britannorum uoca- ri ſcribit,*)

143. 4. A. Plura uide inferiùs in Cõcha rhom boide, ſeu Balano Bellonij, ex Xenocrate et Ga- leno, quæ huc relata oportuerat, in F.

146. 6. A. Hí an Alaudís Rondeletíj ſint co- gnati, quærendum. 25. A. Vide etiam in Gla- nide B. in Corollario. 37. poſt, cothus A. (*cot- tus.*)

149. 32. poſt, nõ item. A. *Rotoneri Romæ quòd cor- pore ſint rotundiore. Vide infrà in Smaride poſt Mæ- nam: ubi horum etiam piſcium affinitas & differentia plu ribus explicatur.*)

152. interlíneam 28. et 29. interſcríbe: BRA- CHYCEPHALI et Síones mali ſucci ſunt, et grauís odoris: ſegnem materiam trahunt et gig- nunt, Xenocrates apud Oribaſium. ¶ 30. poſt, Membrade: diſtingue, et A, et infrà in Corollario de Turdo H. a.

Eàdem

Quam Saluianus exhibuit Callariæ iconem Hiſtoria 87. huic ſatis ſimilis eſt: ſed dorſi pinnam, & quæ à podice inci pit ſupinam, digitum ferè citra caudã terminat.

Digitized by Google

Eádem pagina ínter líneam 30. & 31. A. BRETHMECHIN (Arabico uocabulo, ut conjício) nominari aíunt belluam, cuíus íconem hic damus, cuíus nobílis & doctíssimus uír Theodorus

Beza partícipem me fecit, & addídit (nímírum ut à mercatoríbus accepit,) ínuentam esse in Iaua ínsula, nostro tempore, anno Domíní 1551. Aprílis díe 14. longam círcíter decem cubítos fuísse ínter caput & caudam: altam cubítos duos cum dímídío: animal esse amphíbíum, ad uíuum depíctum. Pictura magna ex parte rubrí coloris est, quibusdam in locis cœrulea, &c. Cauda ubí ínstar equínæ díffunditur, dilutí coloris cœrulei est, punctis dístincta rubrís. Vngues leoníní ferè aut pantherini uídentur: ut cauda quoq; pantheræ caudam referre.

154.20. Margíní adscríbe: *Recitat hæc Bellonij uerba Rondeletius in Purpura C. & refutat.*

155.46. Initio segmenti G. adscríbe: Galení de eís uerba ex líbro 11. de Simplícíbus ponam in Purpurís. Remedía quæ ínfrà Murícíbus attríbuuntur, buccinís quoq; conuenient. nam Plínius ceryces modò buccína, modò murices conuertit. Idem remedía plurima murícíbus & buccinís ustís communía facit. Vide ínfrà in Murícis Corollarío G. 60. uetustís A. parotídum.

160.14. post, spínula, Syluatícus. A. Spínula quídem scorpíus est.

177.60. nominetur, A. Iconem adíunximus, qualis olím ad missam à Sittardo ímagínem sculpta est, lícet à Bellonío posita satísfacere potuísset.

Gallus marinus uulgò. Cancer Heracleoticus Bellonij.

178. Sub lemmate de Cancro Mæa, &c. A. *Vide Scaligerum in libro de Subtilitate.* Eadem uerba A. pag. 181. sub lemmate de Paguro.

189.21. A. Rõdeletíus ín Squílla parua scríbít σκύλλαριον genere neutro per y. ín prima. sed scyllaros mihí genere masculíno dícendum uídetur. Τὸν γ' μεγάλον σκύλλαρον, Arístoteles hístoríæ 4.4. σκυλλάριον generís neutrí sit oportet: sed ubí Arístoteles eo sít usus non occurrít. In íma pagina ad concham quæ è regione dextræ est, adscríbe: Testa hæc Neritæ uíderí potest, quòd buccíno símílis sit; ampla tamen, &c.

199.49. post, Athenæo A. (*& Oppiano lib. 1.*) Deínde ín fíne eíus hístoríæ A. hunc uersum à nouo ínítío:

BELLONIVS hunc píscem Mustelum uarium seu stellarem nomínat: cuíus uerba ponam ínfrà cum Mustelís.

Deínde sub lemmate de Canícula Saxatílí, subscríbe: *Gillius & Bellonius galeum stellarem hunc esse putabant, sed reprehendit eos Rondeletius.*

201.6. post, rhína, dístíngue, & A. ut nec Aelíanus. 35. post, mustelí A. nam κωτρίναι absolutè uocantur, tanquam genus à galeís díuersum, quamuís & ipsí písces sínt γαλεώδεις.

210.11. πύξανος, A. (al' πυξανίδ.)

214. Capríscí hístoría post capítonís fluuíatílís hístoríam ponì debuerat, ex ordíne líterarum. Eádem pagina sub lemmate COROLLARIVM, adscríbe: Vide ínfrà in Mure písce, elemento M.

217.26. ab ínítío uersus, adscríbe: In píscatorijs Bauarorum legíbus, ínterdícitur, ne breuíores duobus palmís, uel septem dígítís, capítones fluuíatíles capíantur.

Digitized by Google

ADDITIO AD CAPITONES FLVVIATI-
les, pag. 217. post uersum 45. inserenda.
Capito fl. simpliciter dictus.

CAPITONIS fluuiatilis genus unum tantùm descripsimus suprà elemento C. ubi etiam icone eius ex Rondeletij libro apposuimus: (is Coloniæ **Dunne** nominatur.) Hic aliam eiusdem piscis exhibemus à Io. Kentmano missam, Germanico nomine **Siebel** inscripto, sine alia descriptione, itaq; dubius, cum hoc nomen nobis & uicinis Germanis inusitatum sit, rursus eundem piscem, diuersum esse suspicatus, sculpendum curaui. Eundem autem esse puto ex Ge. Fabricij ad me literis, quarum hæc sunt uerba: **Siebel** piscis in Misena montana **Elre** (*ab aliis* **Alte**, *à nostris* **Alet**) uocatur. Capitur in Albi. teres (ferè) & crassus: squamis obsitus albis: inter eos qui assari solent non postremus. Dobula à Baltasare Trocho dicitur, uocabulo Germanico, quo etiam in Marchia utuntur, Hæc ille. Christophorus Saluelden sis Murilegulos pisces Latinè nominat, qui Germanicè **Seueln** dicantur. Vorant (inquit) aquaticos mures. ¶ Circa Argentinam quidem uulgò **Müsesser**, id est Muriuori dicuntur, quod si uerum est, Græcè myotheras appellaris, sicuti & serpentes quosdam. ego muscis potiùs quàm muribus eos uesci putarim. ¶ Bohemi nominant Tlausie, uel Tlauslie. Vngari Szeleskezeg, ut in Catalogo piscium Vngariæ reperi: sed alius catalogus ad aliud capitonis fl. genus, quod **Uerfling** Germani uocitant, id nomen refert. ¶ Idem Encelius ab his piscibus, & alijs quibusdam, oua anguillarum & lampredarum, branchijs interdum suscipi & foueri scribit, ut recitaui in Anguilla c. ¶ Alius est Polonorum Dubiél, nempe Cyprinus latus.

Sed præter hunc Capitonem fl. alios etiam quosdam pisces, similiter & fluuiatiles, & forma non dissimiles, ad idem ceu genus referre libet: ut sunt apud Saxones & Misenos dicti, **Jesen**/**Rapp**/**Zerte**, nostris piscatoribus (sicut & Gallis & Italis, ni fallor) incogniti, & alij quidam; & la custris apud Saluianum piscis, quem Album nominat. De singulis nunc dicemus.

DE CAPITONE FLVVIATILI ILLO, QVEM
Jesen appellant Germani quidam: nos differentiæ causa, cœruleum cognominemus licet.

Iconem hanc piscis è Danubio, quem accolæ circa Viennam **Jentling** *appellant, à Stephano Lauræo medico Ferdinandi Augusti accepi: nec alium esse puto, quàm* **Jesen** *à Saxonibus & Misenis dictum.*

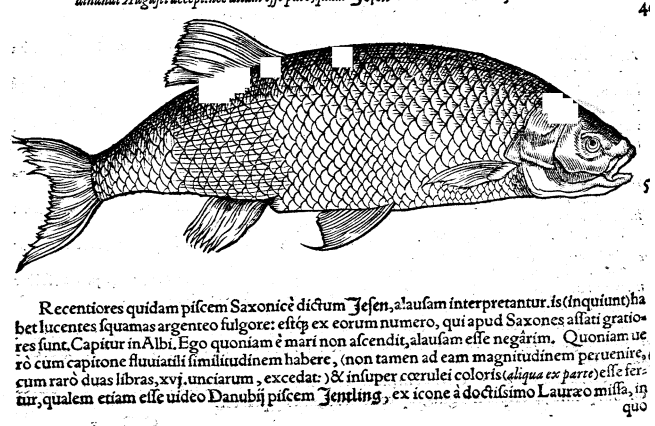

Recentiores quidam piscem Saxonicè dictum **Jesen**, alausam interpretantur. Is (inquiunt) habet lucentes squamas argenteo fulgore: estq; ex eorum numero, qui apud Saxones assati gratiores sunt. Capitur in Albi. Ego quoniam è mari non ascendit, alausam esse negarim. Quoniam uerò cum capitone fluuiatili similitudinem habere, (non tamen ad eam magnitudinem peruenire, cum rarò duas libras, xvj. unciarum, excedat:) & insuper cœrulei coloris (*aliqua ex parte*) esse fertur, qualem etiam esse uideo Danubij piscem **Jentling**, ex icone à doctissimo Lauræo missa, in quo

quo dorſum præſertim cœruleum eſt, & aliquæ capitis partes, (latera & uenter argentei coloris ſunt, pinnæ fermè ruſſi, ſicut & cauda,) qui & ipſe præfertur aſſus, inde adducor ut uocabula hæc duo piſcis unius & eiuſdem eſſe ſtatuam. Germani ad Viadrum Jeſitz appellant: Dantiſcani Jeſus: Marchici ad Viadrum Jeſe ſcribunt. ſed e, ultimum non proferunt, & primum obſcuriùs inſtar æ. diphthongi ferè. Aliqui Bratfiſch, hoc eſt piſcem aſſari ſolitum, per excellentiam. Poloni Iaiz, uel Ieſiẽ. ¶ Ex epiſtola Lauræi: Jentling uel Bratfiſch non eſt in magno precio: neutiquam ſalubris, quòd pinguiuſculus ſit, & non ſaxatilium modo friabilis: ſuauis tamen ſatis, quantum ad guſtum. Eſtur frigidus, aſſus potiſsimùm, quanuis & elixus, & aliis modis. Longitudo eius cubitum non excedit, nec latitudo tres aut quatuor digitos. Poſt Paſcha potiſsimùm capitur. ¶ Haud ſcio an idem ſit piſcis, quem apud inferiores Germanos Macrell uocari, ab aliis Bratfiſch, Adamus Lonicerus tradit. & in aquarum fundis latêre addit, noctu cum face à piſcatoribus capi. Eum quidam Lucium Auſonij eſſe non rectè conijcit. ¶ Cronenburgius medicus pererudítus, Macrill piſcem in catalogo Rheni piſcium mihi nominauit. Sed longè alius eſt qui eodem nomine in mari dicitur, uidelicet Scomber. ¶ Vngari Capitonem fl. cœruleum Czompo appellant, ut ex duobus meis Vngaricis piſcium catalogis alter habet: in altero melius (ut ſuſpicor) ad tincam hoc nomen refertur: Bratfiſch uerò transfertur Sylewhal. hal quidem eis piſcem ſignificat. ¶ Idem fortè piſcis eſt, qui Bratkarpfe ab accolis Poloniæ Germanis uocatur: à Polonis Glowacz ob magnitudinem capitis: (de quo plura leges inferiùs in Paralipomenis ad Cyprinum,) ſed aliud Polonicum nomen huius piſcis iam antea diximus: quamobrem in dubio ſum.

DE CAPITONE FLVVIATILI, QVEM CORuum Miſeni nominant, ein Rappe, nos rapacem cognominabimus.

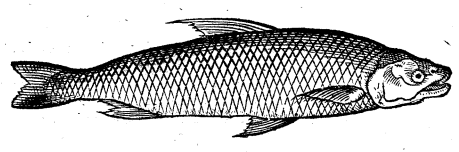

RAPPE uocatus (inquit Kentmanus: qui & iconem miſit: id eſt, Coruus, quòd eius uolucris instar rapax uoracẽ ſit) piſcis eſt candidus, argentei ſplendoris: dorſo tamen fuſco & ſubcœruleo. Squamis tegitur latiuſculis, tenuibus & perſpicuis. quibus pellicula tenuis argentei nitoris ſubſternitur: quæ per ſquamas translucens, piſcem ueluti argento illitum oſtendit, quales etiam cæteri piſces, quos communi nomine albos cognominamus (Weyßfiſch) apparent. Piſcis eſt longus, craſſus & carnoſus: caro ariſtis plena. Longitudo ad latitudinem quintupla. Dentes ei non in ore, ſed in faucibus ſunt, (ut aliis quoque huius generis,) longiuſculi, utrinque ſeptem è mandibulis prognati. Ventriculus & inteſtina ſimul, piſcis longitudinem non æquant. Reuolutio eorum triplex eſt, ita ut in ſummo uentriculus ſit, inde tenuius inteſtinum incipiens reuolui, duas ſub eo hélicas efficiat. Tegit hæc dextro latere iecur, (in quo ueſica fellis longa conſpicitur:) altero lien. (*Branchias molles eſſe audio, ut in Salmone: pinnas coloris è fuſco punicei.*) Veſica in eo aëre plena, oblonga eſt, ut in Lucio, Cyprino, &c. Maximi qui apud Miſenos capiũtur, ad ſex aut ſeptem libras (xvj. unciarum) accedunt.

Nomen à rapacitate tulit. eſt enim ueluti prædo uehemens in aquis: nec minùs ferè quàm Silurus & Lucius, aut etiam ampliùs, damnoſus eſt uorandis piſcibus, quos dum perſequitur, in ripam aliquando expellit, & ſimul etiam ipſe interdum impetu in ſiccum elatus relinquitur. Hic piſcis in Albi naſcitur, non aliunde ſubit: & toto ferè anno (ſed rariùs & per interualla quædam) capitur. A partu ualde augetur & pingueſcit. Parit autem circa Annunciationem diuæ Virginis: quo tempore è ſtationibus ſuis cateruatim procedunt, magni & parui: duobus aut tribus diebus ante aut poſt illum diem: idq; ita fore certum eſt. Quòd ſi nihil impediat, ſexaginta, plus, minùs, uno retis tractu interdum capiuntur. Piſcis eſt callidus, & extra hoc tempus quo propter partum gregatim natat, difficilis captu: niſi uel nimij uentorum flatus, quo minùs piſcatores & retia trahenda audiat, efficiant: uel aqua perturbata uiſum eius impediat: aliàs enim inter ſcamna, quæ arenæ accummulant, manet: nec facilè retibus includitur. Cæterùm extra pariendi tempus hamo ferè capitur, hoc modo: Quoniam uorax eſt piſcis, phoxinus aliúſ ue piſciculus hamo infigitur, & ſic linea per aquam ultro citroq; agitur, eo in loco ubi huius generis piſces degere coniectura eſt. hi cum piſciculo pariter hamum deuorant, & capiuntur.

Piſcis eſt admodum laudatus & boni ſaporis, tum aſſus, tum elixus. A pleriſq; tamen parui eſtimatur, quòd idoneum coquendi modum neſciãt. nam niſi ritè coquatur, ſiue aſſes, ſiue elixes, in partes aliquot dilabitur: quòd ſi integrum ſeruare uelis, non in feruidam, ut alios pleroſque piſces ſolent, aquam, ſed ab initio ſtatim in frigidam præparatũ immittes, ut pariter cum aqua concalfiat: tum condies, ſaliesq;, & ad iuris ferè conſumptionem coques. Aſſandum uerò, deſquamabis, exenterabisq; ſimiliter: deinde ſale diligenter conſperges & perfricabis, & per duas horas in ſale relictum, tandem aſſabis: ita bonus & grati ſaporis piſcis erit. Sunt qui piſces aſſari ſolitos, ſimpliciter aſſent, ouis (aut lactibus) ſolùm non exemptis: & ſaluia infercta. alij oua ſeu lactes, cum hepate & liene exempta minutatim concidunt: adduntq; multum piperis ac caryophyllorum, ſalẽ, uuas paſſas minores, uitellum oui. hanc impenſam in piſcem infarciunt, & aſſant: putantq; ita ſalubriores fieri. Hucuſque Kentmanus.

DE CAPITONE FLVVIATILI SVBRVbro, quem Germani Orſum appellant.

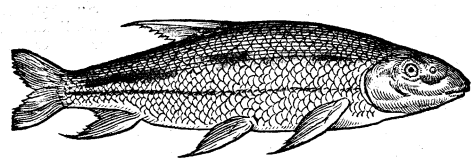

ORFVM Germani uulgò, **ein Orff**, genus hoc Capitonis nominant: quod mihi uidere nondum contigit, præterquàm Auguſtæ Vindelicorum olim in piſcina quadam, ubi mihi intuenti, cyprini colorem præ ſe ferre uidebatur, aqua fortè uiſum meum mutante. Ibidem depictam iconẽ clariſſimus medicus Achilles Pyrminius Gaſſarus mihi curauit. Dorſo eſt rubicundo, uentre albicante, ſquamis (ut apparet) magnis & latis. Aſsi laudantur, præcipuè Aprili & Maio menſibus. Linea à branchijs ad caudam an probè adeò recta (præter plerorũq; piſcium morem) expreſſa ſit, inquirendum. Germanicus liber qui Bauaricas conſtitutiones continet, eadem forma piſcem hunc delineatum proponit, digitos xij. aut xiij. longum, qua longitudine inferiorem capi non liceat: cum uulgarem Auſonij Capitonem uel nouem digitos longum capere conceſſum ſit: unde hunc (Orſum dico, qui tamẽ ab orpho marino piſce toto genere differt) ad molem multò maiorẽ excreſcere coniecerim. ¶ In diuerſis Germaniæ partibus aliter atq; aliter (proximis tamen inter ſe uocabulis) nominatur: **Oeff/Erfle/Nörffling/Würffling/Würffling**: alicubi etiã **Elſt**, idem, ni fallor: unde extat dicterium in hominem delicatum, **Man můß dir ein Elſt kochen**. Intempeſtiuè captum, ſpinulis ſeu ariſtis redundare aiunt. Duorum generum eſſe hunc piſcẽ audio: aſſatos alios carne alba eſſe, qui Auguſtæ uulgò **Weyßfiſch** appellentur: alios rubicunda uel flaueſcente, truttæ ſalmonatæ inſtar. Piſcem Norimbergæ quoq; in Begnitza fl. frequentẽ eſſe aiunt: præferri genus illud cuius caro rubeat: in ſuperficie diſcrimen non apparere: ſquamas paulò latiores eſſe quàm in thymallo, carnem ſiccam & friabilem, ſalubrem, ut uel puerperis concedatur: minùs ſuauem quàm Truttarum. ¶ Bellonius quoq; uiſa apud me huius piſcis effigie, forma ad Squalum (id eſt, Capitonem fluuiatilem) eum accedere fatebatur. ¶ Piſcem audio lautum & in precio eſſe, muſcis ueſci: Cyprino minùs latum eſſe, ſed craſsiorem: non in aquis fluentibus, nec in lacubus, ſed in piſcinis fermè reperiri, apud Vindelicos, & Norimbergæ, & alibi. Sunt qui pigo picó ue piſci Larij & Verbani lacus, (de quo inter Cyprinos ſcripſimus,) eum comparent: & ſimiliter certo anni tempore è ſquamis ceu clauos quoſdam emittere mihi retulerint. Ad Cyprinos ne igitur magis an Capitones pertineat, iudicandum illis relinquo, quibus in promptu hi piſces ſunt.

DE CAPITONE LACVSTRI, QVEM ALbum piſcem Saluianus nominat:

Iconem non poſui, quòd ad alios Capitonum formas quàm proximè accedat: eam qui deſiderat è Saluiani de Piſcibus libro 1. petat.

A CVM hîc uigeſimus noſter piſcis, (inquit Saluianus,) locis pleriſque Albo uulgò uocetur, à Petro Gillio Auſonij Galli Alburnus eſſe creditur. (*Atqui Petrus Gillius Alburnos, non quos Itali, ſed quos Galli uulgò Ablos uocient, eſſe iudicat. Vide in Alburno, elemento A.*) Verùm Auſonij Alburnus fluuiatilis eſt, cum Moſellæ tantùm fluminis piſces ab eo deſcribantur. hîc uerò noſter, lacuſtris. Quòd ſi aliquis alicubi in fluminibus etiam eundem reperiri obijciat; ſicut id fieri non poſſe non

contendi-

contendimus: ſic cum in Moſella (ut à quàm plurimis illorum locorum accolis accepimus) non reperiatur, Alburnus eſſe non poterit. (*Poſtq́ hac coniecturas ſuas profert, Alburnum Auſonij eum eſſe piſcem, quem Galenus Leuciſcum uocárit, eundémq́ ſqualum eſſe, nempe illum quem nos ſimpliciter Capitonem fluuiatilem fecimus. Ego Rondeletij ſententiam potius ſequor. Et mox ſubiungit:*) Hunc igitur uigeſimum piſcem noſtrum, uulgò loquentium more Albúm, & non Alburnum, uocandum cenſemus, (etſi ſub piſcis icone inciſoris incuria Alburnus nomen excuſum legatur: *atqui idem error in Tabulis Saluiani piſcatorijs eſt:*) eiusq́ antiquorum Græcorum Latinorúm ue neminem, mentionem feciſſe ſcimus.

Albus quanuis Squalo Alburnó'ue appellato piſci perſimilis ſit, ab eo tamen euidentibus B
quibuſdam notis facilè internoſci poteſt. Primùm enim etſi uterque latitudinis ratione oblongus appareat, eâdem nihilominus utriuſque exiſtente latitudine, Albus paulò longior Alburno conſpicitur. Deinde roſtro acutiore, oculis maioribus, ac dorſo magis repando Albus eſt. Nam cum Alburni ſenſim atque modicè, Albi repente ac plurimùm à capite extuberat dorſum. Pinnarum autem tum in lateribus, tum in dorſo ac in imo uentre exiſtentium, ſitu ac numero cum Alburno conueniente, earundem colore abinuicem diſcrepant. ſubnígras enim Albus: ſubrufas uerò Alburnus eas habet. Poſtremò amplioribus ſquamis Albus tegitur: uentréque atque lateribus, æquè atque Alburnus, candidus & argẽteus eſt: capite uerò ac dorſo magis quàm ille ſubuiridis. Magnitudine non differunt: uti enim Alburnus, ſic & Albus, pedalis, frequens: bipedalis uerò aliquando tantùm reperitur.

Lacuſtris piſcis eſt Albus, non tamen in lacubus omnibus, aut in eorum quàm plurimis, ut C
Tinca, Lucius, Squalus ac Barbus: ſed in eorum nonnullis ſolùm reperitur. in Traſymeno enim lacu, ubi etiam Albo uulgò uocatur, frequens ſatis in fine uéris capitur. In fluminibus eum reperiri hucuſq́ non obſeruauimus: eſtq́ aduertendum, ne quiſpiam eum in fluminibus etiam reperiri contendens, Squalum pro Albo nobis oſtendat. In mari nec naſcitur, neq́ ex lacubus fluminibús ue ad id deſcendit.

Duram carnem habet Albus, & propterea ægrè coquitur. Inſipidus adeò eſt, ut piſcium ferè F
omnium iure uiliſsimus cenſeatur. nec enim ulla condiendi ratione ſapidus effici poteſt. Torrefactus tamen paulò minùs ingratus eſt palato, ſolumq́ in aliorum piſcium penuria eo ueſci ſolemus.

DE CAPITONE ANADROMO ILLO, QVEM Miſeni Zerte uel Blicke nominant.

CAPITONIBVS hunc piſcem adnumero propter ſimilem, ut ex pictura (quam Kentmanus A
miſit) coniicio, corporis formam: differentiæ uerò cauſa anadromum cognomino, quòd ex Oceano Albim ſubeat, ut ceſtreus ſeu mugil ex mediterraneo Nilum. Naſutus uidetur, prominente & carnoſa ſuperiore oris parte, ut in noſtris fluminibus, is quem Naſi nomine deſcripſimus ſuprà, pagina 73'. N. elemento: cui etiam reliqua corporis ſpecie per omnia adeò ſimilis eſt, ut diſcrimen nullum animaduertam, ne colorum quidem ferè, niſi quòd Albinus hic Naſus magis albicat, noſter uerò magis fuſcus eſt. Sed noſter planè fluuiatilis eſt, Albinus è mari aſcendit: quem uel ab Albi ein Elbnaſen, uel à mari ein Meernaſen appellari licebit. Præterea noſter uilis & plebeius eſt, Albinus uerò inter laudatos, præſertim aſſus. Hoc etiam notandum, cum Albinus alio nomine Blicca dicatur, longè alium piſcem eodem nomine à noſtris uocari, de quo egimus inter albos piſces elemento A. pagina 27. Zertæ quidem nomen etiam Polonis uſitatum audio. Pleriq́ Germani Zerte per e. aliqui (ni fallor) etiam Zotte per o. proferunt.

Zerta (inquit Kentmanus) piſcis eſt longiuſculus, argentei nitoris, ſquamis paruis tegitur: dor B
ſo ſubfuſco: pinnis quæ ad branchias ſunt & parte ſupina rutilis, pauco cœruleo admixto. Linea utrinque à branchijs ad caudam tendit, in qua puncta fuſci coloris digeruntur. Caput ei craſſiuſculum, oculi pulchri, magni, albicantes: nares magnæ non procul ab ore. Os molle prorſus, in quo nec dentes ſunt, nec alia aſperitas: ſed ab initio gulæ ſeu faucium, maxilla utrinque

Digitized by Google

ualida, dentibus ſenis oblongis uallata. Maximi huius generis piſces qui apud Miſenos capiantur, bilibres ſunt: libram xvj. unciarum dico.

C (F) Anno toto ex Oceano in Albim aſcendit hic piſcis: maximè uerò circa Pentecoſten, quo tempore parit, migrare ſolet: tunc etiam ad cibum præfertur, quòd fœminæ ouis plenæ ſint. Manent & pariunt in Albi, proficiuntq; ipſi ac ſoboles: augentur enim & pingueſcunt. Veſcitur omne genus piſciculis, qui nullis præſertim ſpinis & aculeis rigeant: item muſcis alijſq; inſectis, quibus intra aut proximè ſupra aquam potitur.

Habetur inter optimos qui in Albi ſunt aſſari ſolitos piſces. caro enim eius optimi ſaporis eſt. Ritè etiam elixus non malè ſapit. Deſquamatus nempe, exenteratus & elutus, in aquam feruere incipientem immittitur: conditúsque ac ſalitus ad iuris ferè conſumptionem coquitur. quo modo permulti etiam alij fluuiatiles piſces elixari ſolent: (uulgò dicunt **Treuge ſieden / oder beiſſe fiſch.**) Sunt qui iuri iam ferè conſumpto copioſum butyrum addunt, eóque liquato piſcem inferant: ſic paratas à butyro cognominant **Butterfiſch**. Poteſt & aceti aliquid affundi, & zinziber aſpergi, pro cuiuſque palato. Aſſus uel ſimpliciter, uel cum embammate è cepis minutatim conciſis, uino, croco, ſaccharo & zinzibere, ſapidiſſimè eſtur. Nec diſplicuerit deſquamatus, in fruſta conciſus, quæ in polenta aut ſecalis polline uoluantur, atque ita in butyro ſiue crudo ſiue liquato frixus. Hęc omnia Kentmanus. Non in Albi tantùm, ſed Sala etiam apud Miſenos flumine Zertam capi audio. Alius quidam narrauit, Zertam piſcem eſſe tenuem, oblongum & latum: ſimilem Guſtero (**einem Geuſter**) uulgò dicto: niſi quòd hic ſubcœruleas ſquamas habeat, Zerta uerò albiores. Eſt & **Schneppelfiſchgen** in Albi piſcis paruus, quem zertæ aliqui comparant, neſcio quàm rectè. mihi **Schneppelfiſchgen** Phoxinus quidam uidetur, qui cum zerta nihil ferè commune habeat.

225. Inter uerſum 45. & 46. hunc inſeres, nouo initio: CENTRISCVS. Vide in Pungitio.

226.21. poſt, Idem, A. Plinius medicus de diæta diſtemperantiæ hepatis, (ut Bellonius citat,) Merulam, coſſyphum, et ceredam, offerendos iſs, qui hepate ſunt calidiore, recenſet. Trallianus uerò iiſdem conſulens κωεὶδα, ἢ τὸν ἀὸ ἴουκον nominat.

227. lemmati COROLLARIVM, adſcribe: Vide plura in P. elemento, in Perca fl. minore. Eadem pag. quæ minoribus literis ſub altera icone ſcripta ſunt, dele.

229.54. Antacei A. (*Nos hoc ſuprà reprehendimus in Antacæorum hiſtoria:*)

232.59. poſt, Maſſarius. A. Vide plura infrà in Phyſeteris hiſtoria, elemento P.

240.24. A. Porphyrion, πορφυρίων, auis quędam & piſcis, Heſychius.

245. uerſu 57. uacuo, hæc adſcribes: *Contra picturas Olai magni, lege animaduerſiones Rondelerij, in hiſtoria monſtri Leonini, pag. 491. Balænæ fiſtulam unicam habent, Rondeletius. Cete omnia ſquamis, auriculis, (pedibus) & branchiarum ſciſſura carent, Idem.*

246. Lemmati DE CETO barbato, ſubſcribe: *De hoc ſentit Rondeletius, ubi picturas Tabulæ Olai reprehendens, ſcribit, Scolopendram cetaceam, monſtroſam ab eo pictam eſſe, quadrato capite, promiſſa barba.*

247. ſub lemmate, DE Hyæna cetacea, ſubſcribe: Improbat Olai picturas pleraſque Rondeletius, ceu non conſentaneas naturæ, ut alias complures ab eo exhibitas, Vaccæ & rhinocerotis ſimilia monſtra. 42. poſt auricula) A. Cadamuſtus tradit in Oceano meridionali piſcem ſui ferè ſimilem, longis auriculis, reperiri: ut in Orthragoriſco ſcripſi.

249. Picturæ primæ ſuperſcribe: *Ex Teſtudine marina finxerunt monſtrum, à quo Viculus marinus (auriculas habens præter ueritatem) deuoratur, Rondeletius. atqui hic pictus Viculus oculos tantùm, non auriculas uidetur oſtendere.* Secundæ picturæ adſcribe: *Vide infrà in Hippopotamo B. de bellua Morſs, è Sigiſmundi Liberi Moſcouia pulchram deſcriptionem.*

250.12. ſpañ. L. ſtang. ¶ Verſum 18. ſic L. **Saß ich im meer nit bin beliben.** ¶ Verſum 21. et 22. ſic L. **Zwentzig acht ſchůch man mich außmaß/ Wiewol ein klein Rußo: ich was**
¶ 23. **mögen** L. **ſöllen.** ¶ Ad finem uerſuum Germanicorum hos quatuor adde:

Zů Straßburg hatt man den auch gſähen:
Tauſent fünffhundert iſts beſchähen/
Vnd neünzehen jar vmb Weynacht zeyt/
Mein ſtarck gbiſſ hatt mich gholffen neüt.

252.6. piloſæ: A. (*Vide ſuprà circa initium pag. 133. & circa finem ferè Corollarij de Phyſetère, pag. 858.*

¶ 20. poſt priſtis. A. (Indico Oceano priſtes attribuuntur à Plinio.

254.22. poſt zytyron A. (*Vide infrà in Teſtudine.*)

257.48. adpoſui. A. (*Iconem dabimus infrà cum Harengi hiſtoria, elemento H.*)

258.15. poſt, Athenæo, A. non rectè. Vide infrà in Eritimo. 49. poſt, generis. ſigna geminũ: & A. Lupo excepto, qui ſolus τὸν χρόνον bis anno parit. 57. poſt, uæniſſe. A. (*Athenæus tamen ex Ariſtotele Lupos μονήρεις, id eſt, ſolitarios eſſe ſcribit.*)

259.19. poſt, uocabulum ſit, A. Aelianus de Animalibus 46. ſcribit rhyades piſces hyeme ſimul manentes quieſcere, & ſe inuicem repefacere: uerno autem longiora itinera ingredi: & cibis non modò obuijs, ſed inueſtigatis ueſci, ubi Gillius uertit aſpargos. 41. poſt, retulimus

retulimus. A. Vide quæ annotaui in Mullo C. Locus est apud Aristotelem 9. 37. Græca aliter habent, &c. 58. L. κιδώλιοι. Archestratus apud eundem in Bugloſsi mentione, lib. 7. sed pro κατὰ lego πρὸς, ut in eiusdem libri fine habetur, in νῆσα: unde Chalcidem hîc loci nomen esse apparet, non piscis.

262. post uersum 30. inserenda fuerat icon hæc Canadellæ uulgò apud Ligures dictæ.

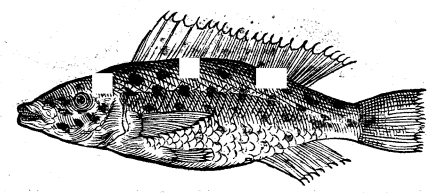

263. 8. A. Sed Bellonius inspectis meis iconibus, piscem quendam rubicundum, quem Turdo undecimo Rondeletij cognatum esse suspicor, hepatum suum esse dicebat: & eum quoq; Venetijs Saccheto uocari indifferenti nomine. Vide Corollarium ad Turdos Rondeletij. uidetur enim Bellonij Hepatus, undecimo Rondeletij Turdo cognatus. 32. Lemmati DE CHELIDONIA. A. Vide etiam in Hirundine, Corollario A. 37. post, sydera L. iuxta Andromedam hirundinis piscis præferre. 38. post, Rhodig. A. ex Theone in Aratum.

267. 19. A. Ex hoc pisce puto esse Coruinam uulgò dictum lapidem: de quo nonnihil scripsi infrà, in Perca fl. B. nisi forte è Coracino sit. uterq; enim in capite lapides habere proditur. Vide etiam infrà, pag. 354. in Corollario de Coracino B.

269. Lemmati, DE CITHARO, Rond. A. Vide an hæc sit Tænia Bellonij, infrà inter Passeres, pag. 789.

270. 52. post, Oppiano. A. Inter pisces Nili numeratur à Strabone κιθαρὸς, mâlim proparoxytonum.

288. Lemmati DE COCHLEIS Stagni, &c. subscribe: *Concharum hæc genera, non cochlearum uidentur.*

305. 49. post, anim. 5. 9. A. piscibus fusaneis (χυτοῖς, qui retibus fusim capiuntur,) adnumerantur: alibi gregalibus. Semel anno pariunt, Idem. ¶ 50. A. Subeuntes Pontum capiuntur, exeuntes autem, minùs, Idem alibi. ¶ 51. Ab initio uersus A. Optimi in Propontide sunt, anteq; pariant, Aristoteles.

306. 5. post, intelligens, distingue, & A. (uel potiùs Orcynum. uide infrà inter Thunnos:)

311. 34. A. Vide etiam in Ostreis H. c.

312. 44. post, Tridacnam. distingue, & A. (*ut annotauit Bellonius.*) ¶ 49. A. *Hæc Rondeletius.* At quæ Plinius Tridacna nominat, non est necesse de Indicis intelligi: sed de genere altero potiùs, quę uel apud Italos reperiantur: quoniam, inter nos, inquit. Vide infrà in Ostreis diuersis Bellonij uerbâ, & nostra in Corollario.

314. 5. post, Arabicis A. (margaritis.) ¶ 6. post, inferiùs A. in Corollario. ¶ 7. post, Rubri, distingue, & A. pag. 387. item in Corollario de Margarita A. ¶ Iconi ad imam paginam, Corollarij lemmati subiectam, superscribe: *Hanc (si bene memini) Bellonius cum apud me uidisset, Pinnam fl. uocandā putabat, quòd & erecta stet, & margaritas contineat.*

317. 24. post, dicemus, A. elemento P. ¶ 59. post, Galenus A. (*Vuottonus hæc etiam cum præcedentibus Xenocrati adscribit. Galenum nusquam puto balanorum meminisse.*)

319. 40. post, ἀλφάδιος, aufer distinctionem, & A. τῶν ὠῶν. ¶ 64. A. (*Vide infrà in ijs quæ de Margarita scribit: & ibidem in Corollario A.* ¶ 62. post, interpretari A. (Boëthius Scotus conchas margaritiferas in Scotia, uulgò Viduarum cupedias dici scribit.)

326. 18. A. Angli Chamam læuem uocant a Clamme.

327. 27. post, Rondeletij. distingue, & A. pag. 313. Margaritiferas etiam conchas manus piscantium præsecare aliquando traditur.

330. 29. post audeo. distingue, & A. Gillius. 32. post Bellonio. A. eorum icones in fine huius Corollarij dabimus.

332. 47. post, mytulos A. (*Alij uiculos legunt, Rondeletius lepores, neutrum probo.*)

335. post, esse A. (Melius sic: Mutianus, inquit, Echeneidē, pdit esse muricē latiorē purpura, &c.)

337. 35. post Persiā. A. De murrhinis uasis plura reperies infrà in Purpura H. a.

339. 27. post, θελάσιος. A. Vide etiam infrà in Porco pisce.

341. Sub lemmate DE Operculo, &c. adscribe: *Icones iiij, oblongæ & strictæ, Conchylij operculum repræsentant: unum in medio rotundius, Buccini & Purpuræ.*

Digitized by Google

343.50.ab initio lineæ A. Vide infrà in Muricibus. uires enim eædem uidentur.
348.29.post, mediocres A. Vide in Muræna A.
352.Inter primum & secundum uersum, adde hanc iconem, & adscribe: *Piscis hic à Bellonio*

pro Coracino exhibitus, Cantharus uidetur. nam & Rondeletius Cantharum esse docet piscem à Liguribus Tanado dictum, non Coracinum, & Gillius piscem Massiliæ à colore castaneæ nominatum, Coracinum Neapoli uocari, audiuisse se ait: quæ nimirum errandi occasio fuit Bellonio: qui Cantharum his pinxisse uidetur, primùm pro Coracino, ubi dentes non expressit: deinde pro cantharo, dentatum.

Eâdem pagina sub Lemmate Corollarium addito tres sequentes icones, cum suis inscriptionibus.

Venetijs pictum hunc piscem quondam Tincæ marinæ nomine accepi: sed falso, ut admonuit Bellonius: qui uisa hac effigie, statim Coruum marinum siue Carpam marinam (id est, Coracinum) esse pronunciauit. Colore magna ex parte nigricat tum corpore, tum pinnis: sed per latera fusco colori aliquid subuiride admixtum est. unde coloris nimirum ratione, Tincæ marinæ nomen (quod alij uulgò merulæ tribuunt, Romani etiam phycidi Rondeletij, id est, callariæ Saluiani) imperitior aliquis ei attribuit.

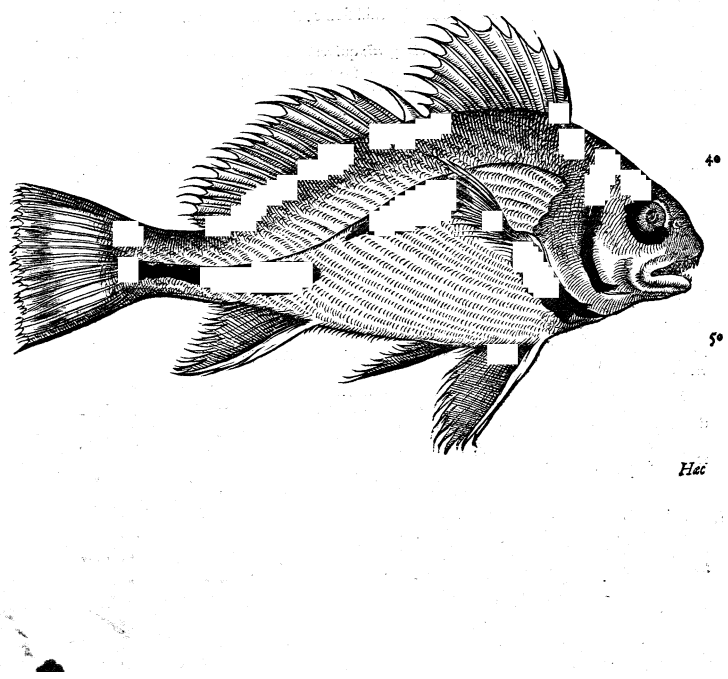

Hæc

Digitized by Google

Hæc quoq; Coracini ſpecies uidetur, colore ferè tantùm à præcedenti differens. eſt enim candidior: reliqua uerò facie ſimilis, oris nempe & caudæ, item latitudine, ac pinnis & aculeis in uentre.

Piſcem hunc Coruuli nomine in Italia pictum, Cor. Sittardus miſit, colore rubicundo, &c.

352.46.poſt, ut A. ibidem. ¶ 57.poſt, reperio. punctum geminum nota, & A. & alibi in eiuſdem loci recitatione μῦλος, paroxytonum, lambda ſimplici.

353.poſt, cauſetur. A. Vmbram piſcem Rondeletius ſcribit Græcos hodie μυλοπότιον uocare: eſſeq; Vmbræ & Coracini tantam ſimilitudinem, ut alter pro altero uendatur.

354.16.ſcribunt. A. Nos in Paralipomenis Rab piſcem inter Capitones fluuiatiles exhibebimus ac deſcribemus. ¶ Deinde ſequentia uerba: Ego piſcem hunc, &c. uſq; ad ſaporis D. ¶ 48. A. Lege etiã infrà in Corollario de Perca fl. B. Alius eſt ſynodontites, è ſynodonte piſce: de quo infrà in Synagride dicemus. Qui è coracino eſt, coracinites uocari poteſt: qui è chromi, chromites: è ſciæna, ſciænites, quem Bellonius pierre de colique uulgò Gallis nominari ſcribit.

358. Lemmati COROLLARIVM, adſcribe: Vide etiam infrà in Scordylo. ¶ poſt, Quadrupedibus A. ouiparis. ¶ 25.poſt, μυτίλος, A. πομπίλῳ, ζωΐλῳ, τρφίλῳ, & pro ſœticido ὀσμίλος apud Io. Tzetzen. ¶ 27. poſt, ἀφύκυλᾳ. A. à phyſa phyſalus fit, à thymo uerò thymallus per l. duplex.

360.3.poſt, cordylus. A. Σκορπίλῳ Oppiano libro 1. amphibius, in cauernis maris habitans cum polypis & ſcolopendris nominatur: nec alius quàm Ariſtotelis cordylus uidetur: quanquã hic ſuum cordylum non facit marinum. ¶ Inter uerſum 46. & 47. hunc interpone; CORIAX ſalſamentum, uide ſuprà in Corace.

361. Inter uerſum 9. & 10. hunc inſere: CORYDELIS. Vide ſuperiùs in Cordylo.

364.36.L. ſimilis Lucernæ Venetijs dictæ. ¶ 38.poſt, adſcribit: A. Lucernæ iconem in L. elemento dabimus.

366.2.poſt coloris, diſtingue, & A. quanuis & Lyra Rondeletio rubeat: & Galli Rouget ab hoc colore promiſcue appellant, Cuculum, & Lyram, & Mullum: quoniam & colore, & corporis ferè figura ſimiles ſunt. ¶ In fine ſexti uerſus, diſtingue poſt piſciculus, & A. ut nõ rectè Germaniceè etiam **Gaernart** dici illic adjiciatur. Et mox L. in quibuſdam Angliæ locis, huius generis fuſco colore piſcem, **Curre** ind gerant. ¶ 11.poſt, ſonabat, A. Eſt autem hic colore fuſco,

Digitized by Google

cum **Gotnard** rubeat. ¶ 20. poſt, corporis ſui. A. Alibi etiam lepores maris inter piſces litorales Germaniæ nominat. ¶ 36. A. Io. Caius de hoc nomine aliquid ſibi conſtare negat.

367. 34. poſt, ἀφωνον. A. Sed rectè quidem uidetur Vuottonus dicere, non tamen ex hoc Oppiani uerſu. ¶ 45. poſt, Plinius, A. lib. 32. cap. 7.

369. 25. poſt, *obſeruauimus* A. *in faucibus, ſ. cui & tinca,*)

370. 30. ad nomen, Lepidotus, in margine A. Quære etiam infrà in L.

372. 2. poſt, rerum. A. Vide in Corollario de Vermibus aquatilibus. ¶ 39. A. In hoc ſeculo noſtro gulæ obnoxio, etiam inuenta ars eſt Cyprinos ſaginandi in piſcinis, ut euadant admodũ pingues & ſapore grati. Inſeruntur pilulæ ex furfuribus, & alijs quibuſdam adiunctis, in os: aut conijciuntur in uiuaria ad paſtum, Ge. Fabricius. ¶ 51. Lonicerus A. Miſeni Carpas ante Penteco-ſten præferunt: & poſtea rurſus poſt diui Michaëlis diem, uſq; ad S. Ioannis.

Cyprinorum ſpecies.

373. poſt uerſum 54. A. hæc à nouo initio: Nuper è Polonia quidam, uir rerum naturæ ſtudioſus, de Cyprinorum in ea regione & Germania differentijs, ſententiam ſuam his uerbis ad me perſcripſit: Cyprinorum genera apud nos quatuor inueniuntur, ut nominibus, ſic etiam forma & ſapore diuerſis. Genus primum ſimpliciter Carpam (**Karpfen** Germani, Poloni Karp) appellant. Alterum corpore multò anguſtiore eſt, ita ut ſupina pars in latitudinem circa medium minimè protuberet, ſed ab ore caudam uerſus ſecundum rectam (ferè) lineam ea pars protendatur. Ineptus eſt hic piſcis elixari: melior, ſi aſſetur: quamobrem à Germanis Poloniæ accolis **Bratkarpfe** nominatur: à Polonis uerò Glowacz, propter magnitudinem capitis, quod corporis reliqui proportione prægrande uidetur. Tertium genus **Brachſme** Germanis eſt, (*Cyprinus latus Rondeletio.*) Polonis Dubiél: latior carpa communi, & ſquamis albior: & quia pinguior, ſapidior, maioriſq; precij. Quartum latius ſuperioribus, ferè ut **Karas** dictus piſcis: unde etiam compoſito ab eo & carpa uocabulo **Karpkaraß** dicitur Germanis, & Polonis ſimiliter, uel alio nomine Piotruſis. Hic tribus ſuperioribus præfertur, & in maiori precio eſt. (**Karaſkarpf**, *candidior eſt & ſquamis quàm Carpa ſimpliciter dicta, in medio latior, nec ad eandem magnitudinem peruenit, Ge. Fabricius.*) Lege etiam paulò inferiùs in Additione ad **Karaß** piſcem. Cæterùm qui **Spiegelkarpfen** à Germanis uocantur, apud nos (Cracouiæ in Polonia) non ſunt. Qui **Setzlinge** Germanicè, hi Polonicè dicuntur Dlonnij karpik, (*uel*) Sprall piotink. Hactenus ille.

374. 14. A. Beichlingi in Turingia in piſcina arcis, anno Domini 1252. Auguſti die 20. captus eſt Cyprinus hermaphroditus, Ge. Fabricius. 3

375. 46. A. Scardua, & Incobia ex Pigis, & Plota, Salena, Benedictus Iouius de Piſcibus Larij. Ab alijs profertur Engobia, quem piſcem in lacu Verbano capi æſtate tantùm, pedalem aut maiorem: è mari aſcendere, piſcator quidam ad eum lacum, neſcio quàm rectè, mihi retulit. ¶ Eſt & Picus marinus quidam Bellonio. Vide infrà in P.

377. 16. A. Ρομπος huic piſci tanquam in præputio eſt, reductilis & explicatilis, ut & Cyprino puto. Spina eſt à principio pinnæ dorſi, ſed totam membrana abſcondit. Iecoris color pallidus uel ſubflauus: bili cœruleus. In Maij menſis fine obſeruaui in Scardula fœmina lumbricos ad digiti longitudinem, unum albicantem. In ore intus oſſa duo ſuperiùs prominent: & alia inferiùs, quæ eis utrinq; (iuxta mandibulas) occurrunt.

A In eâdem pagina, ad finem Corollarij de Cyprino lato, A. à nouo initio. BLEHE uel **Plötze** (inquit Kentmanus: *utuntur autem his nominibus Miſeni de Cyprino lato*) piſcis eſt latus, argentei nitoris: dorſo parum fuſco, cui aliquid cœrulei admixtum eſt: corpore tenui, ſquamis tegitur ut Cyprinus. Ab initio dum digito breuiores ſunt, à figura nominantur **Weidenbletter**, id eſt, Salicum folia: deinde aliquanto maiores **Windtblehen**: iam uerò ad libræ pondus aucti & maiores, **Blehen** uel **Plötzen**. Tandem bilibres aut trilibres (rarò enim tres libras in Albi ſuperãt,)

(F) **Broſſen** uel **groſſe Blehen**. Hi cum copioſe capiuntur, inciſis uentribus ſaliti conduntur in uaſa ut uendantur. **Plotzen** autem uocantur quòd figura referant uſitatum antiquitus gladij genus ualde latum, breue ac tenue, eodem nomine dictum.

Piſcis hic latus ac tenuis, ore eſt acuto, capite paruo, oculis pulchris: naribus utrinque geminis. Dentibus, corde & inteſtinis non diſſimilis eſt Coruo (*uulgò dicto piſci,* **einem Rappen**:) niſi quòd fellis folliculum habet rotundum: & ueſicam magnam, aëre plenam, duplicem: quarum utraque cordis figuram præ ſe fert. E maiori uenula ad pulmonem (*branchias puto dicere uoluit*) fertur. Corui autem ueſica oblonga eſt, ut in Lucio, Cyprino, alijſq; Albinis piſcibus.

C E E piſcinis aut ſtagnantibus aquis in Albim uenit: in quo parit, proficit & pingueſcit. Capiuntur autem ſubinde & magni & parui; ſed non priùs quàm aqua uehemente uentorum ui commoueatur, aut tempeſtatibus ac pluuijs turbetur: tunc enim è uado aſcendit. Parit circa medium Maij: eoq; tempore præcipue & plurimi capiuntur. Amant uadum herboſum: ut plurimùm enim herbis et uermibus paſcuntur. quare cum Albis inundat, è profundo ad plana riparum ſe recipiunt: in quibus, extra illud tempus quo pariunt, capi ſolent.

Bonus et boni ſaporis eſt piſcis, ſiue recens aſſus, aut in aqua ad iuris ferè conſumptionẽ elixus: ſiue infumatus ſimiliter elixus. Hæc Kentmanus.

Sunt

Digitized by Google

Sunt qui Brosen aut Prossen piscem, à Blahe (uel Blehe) distinguant: quòd hic candidior, tenuior, siccior & sit: ille nigrior, crassior, pinguior & q. ego cum Kentmano sensérim, ætatis tantùm differentiam esse. Christophorus Encelius hunc piscem Plocenum nominat, Germanico uocabulo ad Latinam terminationem deflexo: Obseruaui (inquit) anguillas, & lumbricos aquaticos, quos à nouem oculis uulgò denominant: & murænas, (die Pricken,) cum hi pisces ex ouo gignuntur, (ut fit aliquando,) ut primùm excluſi fuerint, suscipi in branchias & foueri, modò à pisce Ploceno, modò alijs quibusdam. A

ADDITIO AD PISCEM Karaß: DE QVO PRIVS SCRIPSIMVS AD PIscem pag. 377. & sequẽti mox pagina iconẽ eius rudẽ exhibuimus: hìc meliorem damus, qualem Stephanus Lauræus, Ferdinandi Augusti medicus, misit: piscis scilicet simpliciter Karaß dicti: ei simílem minoris Karaß effigiem à Io. Kentmano missam, nõ posui. differt autem ab hac, quòd caudam extremam ferè arcuatam, & in medio re ductam habeat, &c.

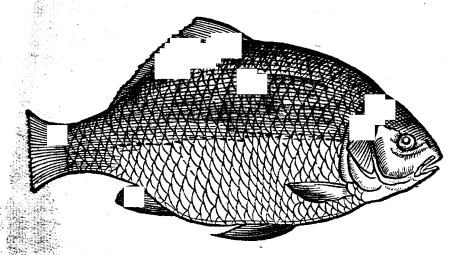

KARAS piscem Germani uocant, alij Kares, uel Karausſen. Genera eius tria in Albi reperiuntur. Primi generis pisces, sunt parui, tenues, lati, colore subaureo, cui circa dorsum fuscus admiscetur. dupla eis ad latitudinem longitudo: caput paruum. Pinna dorsi & cauda, fusci coloris sunt: reliquæ uerò quinq; pinnæ, è fusco punicei. Squamæ ut in Cyprino. Genus hoc Misenj paruum cognominant, Klein Karaß: uel (*à colore*) Giblichen. Viuaces sunt admodum, (Sind eines ſehr harten lebens.) E piscinis & stagnãtibus aquis in Albim ueniũt: in eoq; augeñt & pariunt, Rarò octo digitos longitudine excedunt. Vescuntur gramine & argilla, ut & reliqui huius generis pisces. quamobrem magis amant piscinas, quàm fluentes & lapidosas aquas, propter uadum (herbosum & argillosum.) Itaq; rarius in Albi reperiuntur. In piscinis quidem eos multiplicari non patiuntur domini: impediunt enim incrementa & saginationes Cyprinorum, quos à pabulo depellunt. *Genus I.*

Alterius uerò generis Karas, aliquanto crassiores & longiores sunt. squamas similiter ut prę dicti, uel ut Cyprini, è giluo seu flauo nigricantes habent. Vocantur autem Halbkaras, id est dimidij Carasi: (*ab alijs* Karpkaraß,) quoniam é Carasso & Carpa ueluti compositi uidentur. Hi quoq;, ut primi generis Carasi, è piscinis aut stagnantibus aquis Albim ingressi, pariunt in eo & crescunt. Vtrisq; caro est subflaua, & in cibo uiscosa, quomodocunq; parata. Quò diutiùs uerò in Albi immorantur, eò sapidioris, solidiorisq; carnis euadunt. (*Quare etiã paulò superiùs circa finem Additionis ad paginam 773.*) *Genus II.*

Tertij demum generis Carasi tenuiores & latiores sunt, quàm dimidij nunc dicti: similes primis, sed maiores, & pulchri candoris argentei: habentq; pinnas parte supina rubentes: superior uerò pinna cum cauda obscurius è fusco punicea est. Hi pisces in Albi nascuntur, non aliunde (ut prædicti) ingrediuntur. Pariunt primùm Iunio mense, secundò Ianuario: sicut & superiores: quibus temporibus etiam præcipuè capiuntur. Mediocriter augentur, ut sesquilibres aliquando aut bilibres capiantur. Assari solent, & in precio habentur. Fœminæ ouis grauidæ, elixæ etiam in aqua ad iuris ferè consumptionem, uel copioso butyro ad ius sub finem adiecto, non displicuerint, Hucusq; Kentmanus. ¶ Karas etiam Polonicè nominatur: & multùm, ut ferunt, à Cyprino differt, nisi quòd squamis eum æmulatur. ¶ Ex epistola Stephani Lauræi: Carus piscem ad uiuum depictum mitto: in quo totus uẽter inferior, subfului quodammodo coloris est, talis enim reperitur in lacubus & aquis stagnantibus; in recentibus uerò & fluentibus aquis, ea pars est albi coloris. ¶ Ex epistola Guil. Turneri: Cyprinum cum Bellonio Carpionem (*Carpam*) uulgarem esse faterer, si uspiã tam fœcundi reperirentur, qui sexies aut quinquies in anno parerent. Verùm *Genus III.*

de tam frequẽti partu Carpionis dubito. Est piscis in Frisia orientali, quem **Caruz** appellant, Carpione minor multis partibus, tergo magis arcuato, ut ita dicam, & gibboso, cætera illi similis: quem omnes qui ipsum in uiuarijs seruant, constanter affirmant sexies in anno parere. quare si Carpio, Cyprinus non sit, hic meritò esse potest. sed nihil definio.

379.54. post dascillum, distingue, & A. dixisset.

380. 6. post, gratificaberis. A. Est autem Lebias Athenæo marinus piscis, qui aliâs Hepatus dicitur. uide in Hepato.

388. sub titulo COROLLARIVM. adijciatur hæc Delphini imago, his uerbis adscriptis: *Delphini hanc picturam à Cor. Sittardo habui.*

458.14. duarum, A. aut trium, ¶ 28. propenacuto; A. (Sic Historiæ 1.5. de cordylo: Ἔχει δὲ ὁμοίως γλαυκὸν τὸ νῶτον:)

459.36. Siluri A. (ut ego puto) ¶ 40. post, Danubio. A. (aliamq; ei similem ex Albi. ab utroq; magnitudine ferè tantùm differre puto illam è Rauensi purgensi lacu.) ¶ 44. A. Species autem ex prædictis picturis non pauciores tribus esse uideo. nam & è Murtio lacu, & Argentina missus, species duas peculiares indubiè constituunt: reliquæ tres ad speciem unam pertinere uidentur.

466.49. ἐκκύμων & A. (fortè ἀκύμων.)

477. 44. Ghiozzi, A. (*Iontium alicubi pro Phoxino Hetruscis dictum interpretatur Bellonius, nimirum à iuncis,* eum Pfrill:)

389.62. post, laus. A. Aelianus quidem de Animalibus 9. 59. ex Aristotele φώκης legit, non φωκαίνης, similiter Plinio.

393. 14. Hirci pisces in Cyrenaico & Sardoo mari oberrant cum delphinis, Volaterranus ex Aeliano: apud quem non hirci, sed arietes legitur.

407.11. post, commotus est. A. Scio Plinium libro 21. cap. 4. ubi de rosarũ generibus agit, sic scribere: Est & quæ Græca appellatur à nostris, à Græcis lychnis, nõ nisi in humidis locis proueniens, nec unquam excedens quinq; folia, uiolæ magnitudine, odore nullo. Hæc ille: unde aliqui herbam Italis Rosette dictam, lychnidem esse putant, ut scribit Bacchanellus.

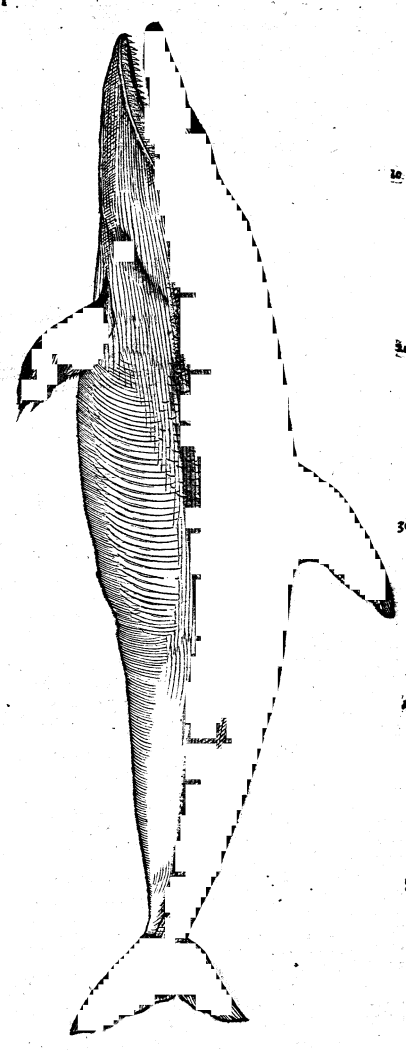

410.15.

4.10.15. A. Vide etiam Rondeletium infrà, in Capite de Vermibus in tubulis delitescentibus, elemento V.

4.11.22. post, magnæ A. (*cochleæ nudæ, Aelianus.*)

4.12.17. post, Mutianus A. (prodit echeneidem) ¶ Ibidem margini adscribe: Mutiani murex: de quo leges etiam infrà in Corollario de Murice.

4.24.44. post, apparebant, A. Vide infrà ubi de anguibus scripsi in Hydri historia.

4.28. inter decimum & undecimum uersus, hæc interscribe: ELEGATRVS nominatur ab Ausonio in carmine ad Theonem: Corrhoco letalisq; trygon, mollesq; platessæ: Vrentes thyni, & malè tecti spina elegatri. Quærendum an scorpius uel araneus sit.

4.32. ad iconem piscis in medio paginæ adscribe: Pictor omisisse uidetur pinnas medij uentris, quas Bellonius expresit, is quidem figura hac apud me uisa, omnino Epelanum fl. suum esse aiebat. ¶ 61. A. Hispani scombrum uocant cauallo, Rondeletius.

4.33.11. post, squamis.) A. Hippus piscis qui sit Athenæo & Plinio, nondum planè scio: nisi idem sit cum hippocampo, Rondeletius. Deinde L. Plura de Hippocampo, &c. ¶ 16. post, Albertus, distingue, & A. et Author de Nat. rerum, apud quem Zidrach scribitur.

4.34.9. post, appellat, A. hæc Athenæus: ego sardinas ab Aristotele (in his quæ extant) nusquã nominari puto.

4.36.37. post, ὄνυξ, nota punctum. et A. Vide infrà in Hycca, elemento H.)

4.37.10. post, Ruburnus A. (duo nomina de uno pisce.)

4.38.16. post, Varium, A. (Germani **ein Pfrill** uel **Bambele**,) ¶ 17. A. Vide Rubiculus in R. elemento. ¶ 32. post, faueret, A. (quanquam proprius Rheno non est, cum è mari ascendat, sicut & salmo. ¶ 41. ad iconem Escharæ adscribe: *Vide an Auris marina Bellonij (in Patellis, quanquam longè diuersa, nobis reposita) huic cognata sit.*

4.41.29. post, Petri, A. (Orphum etiam Græci multi hodie Petropsaro, id est, piscem sancti Petri nominant.) ¶ 32. post, sum. A. Pierius Valerianus idem de Squatinæ piscis capite scribit.

4.43. post, acutum, distingue, & A. (*à quo fortè etiam nomen ei factum.*) ¶ 60. post, palmi, D. cõma, et A. (*scilicet maioris,*)

4.44.16. post, fossilem A. (*Vide etiam infrà inter Mustelas, ad finem historiæ illius quam Lotam Galli nominant: item in Pœcilijs.*) ¶ Deinde D. hæc uerba, Ge. Agricola, &c. usque ad **Peiffer**. ¶ 18. post, crassiores. A. (Melius **Erdtputten** uel **Erdttrüschen** dicerentur.) Ad eiusdem lineæ finem A. cui similem quoque Nicolaus Speicherus peritissimus Argentinæ pharmacopœus misit, unà cũ sceleto piscis è Marchia: in qua regione (præsertim Francofurti ad Viadrum & Zulchi) communem uilemq; esse ait: alibi nusquam à se uisum. Corpus in pictura frequentibus punctis nigricantibus pingitur. Dorsum nigricat, uenter subluteus est: latera per longitudinem alternis eosdem serè colores habent, &c. ¶ 27. post, ratione. signa geminum punctum; & A. **Pfui** Misenis palus est, uel palustris lacus.

4.52.53. post, ferunt. A. (Vide infrà in Xiphia Saluiani sententiam, super hoc Straboni loco.) ¶ 10. post, diximus: A. (quanquam ueteres Canem potiùs faciunt genus ad Mustelum, quàm contrà.) ¶ 23. post, ultimo. A. (*Sed ὑροίως tantùm ab Athenæo dicitur, non τόμῳ & ὑροπαγὶς. Vide infrà in salamentis H. a. pagina 987.*) ¶ 24. post, Hic A. (Canis marinus) ¶ 31. post, tirsio A. (aliàs tyrsio.) ¶ 36. post, dicitur, A. (*Verum Græci τίμαχυ & potiùs quàm tomum dicunt de parte piscis.*)

4.57. Lemmati DE GLANIDE, Rond. subscribe: *Glanis esse non potest, cum Glanis Siluro similis describatur, ad quem hic nequaquam accedit.*

4.77.44. Ghiozzi, A. (*Ionctium alicubi pro Phoxino Hetruscis dictum interpretatur Bellonius: nimirum à iuncis,* **ein Pfrill**.)

4.79.23. *candido.* A. *Pinnis albicat, similis ferè capitoni fl. minori, quem Haselam nostri uocant. Latera eius linea distinguuntur.* Quærendum an Sueta Bellonij idem hic piscis sit, in Naso nobis descripta: nam peritonæum etiam Rislingo nostro ut Suetæ nigricat: & magnitudo Suetæ magis quàm Nasi ei conuenit. ¶ Ibidem, *capitur* A. (*sed rarò.*)

4.80.26. conñcio. A. (*His scriptis audiui piscem quem alij Germani* **Steinbyß** *uocant, à Misenis* **Stein schmerlin** *appellari, Pœciliæ Pausaniæ, id est, Peiscero uulgò dicto, planè cognatum. quare utrunq; gobium pœciliam, sed alterum barbatulum, alterum imberbem, nominare & cognominare licebit.*

4.82.2. A. Plura quære infrà in Corollario de Phoxinis F. ¶ 35. A. Poloni Pstranik appellant: aliqui recentiores Latini Saxatilem, ineptè. ¶ 39. post, branchijs A. (*In sceleto uestigia quidem branchiarum foris mihi apparent, sed locus clausus & solidus est.*) ¶ Post uersum 57. A. Titulum hunc: COROLLARIVM III. De Aspero pisciculo, Gobioni persimili. Sub titulo A. hanc iconem. Iconi subiunge descriptionem ut sequitur.

Digitized by Google

PICTVM hunc è Danubio piſcem Iulius Alexandrinus præſtantiſsimus Ferdinandi Auguſti medicus ad me dedit. Suſpicor ferè eundem eſſe cum Aſpero piſciculo Rhodani, à Rondeletio ſuprà inter Gobios fl. deſcripto, forma quidē tota & ſingulæ fermè corporis partes in utriuſq; pictura cōuenire uidentur, niſi quòd pinna ab ano in noſtra icone nulla eſt, pictoris fortè incuria. Nulli enim piſciū opinor hæc pinna deeſt. Rondeletius Lacertū peregrinū ſuum ſine ea pinxit: quam Saluianus eidem addidit. Belloníus in ſola Tænia hanc pinnā ſe nō reperiſſe mihi retulit. ¶ Piſcis quē exhibemus Germanicū nomen eſt **Zindel**: uel, ut alij ſcribūt, **Zinde/Zundel/Zinne/Zingel**. Vngari Kolcz appellant. Icon ad me miſſa, digitos xij. longa eſt: quam longitudinem in hoc piſce mediocrem eſſe audio. Colore eſt partim è fuſco ruffeſcente, partim nigris maculis ſatis magnis per interualla diſtinctus: quarū aliquę à dorſo ad uentrē (qui cinereus eſt) obliquę tendūt. Oculis color Indicus: & aliquid ſub eis rubri. Audio eum ad libræ pondus (.i. unciarū xvj.) accedere: (alij etiā trilibrem fieri retulerunt:) caudā adeò durā habere, ut uix amputari poſsit: pinnas in dorſo aculeatas percæ fluuiatilis inſtar: (*icon noſtra pinnas molles, nō aculeatas, præ ſe ferre uidetur:*) roſtrum acuminatū: carnem candidiſsimā. Sunt qui forma & colore Canī marino cōparent; alij Lucio, præcipuè quidē capite. abſq; ſquamis eſſe aiunt, inſtar anguillæ. (*Rondeletius Aſperū ſuum à ſquamarum aſperitate uulgò Gallicè Apron dictum ait.*) Lautiſsimum eſſe addunt ſimul & ſaluberrimum, omnium Danubij piſciū, ita ut uel puerperis apponatur, & diuitū duntaxat menſas oneret: quod equidem miror, ſi ſquamas nō habet, ferè enim omnes qui ſquamis carent, minùs ſalubres exiſtimantur. Ferūt eum Danubius & Tibiſcus. In Danubio prope Boſoniā magna eius copia capitur. Viennæ etiā non deeſt: et in Bauariæ fluuijs, ut Iſera, & Loiſaca: hic quidē è lacu **Ammelſee** fluit in **Kachelſee** lacū, & inde rurſus in Iſerā fluuium. In piſcinis ſeruari nō poteſt. ¶ Eiuſdem piſcis effigiē illi quā dedimus, ſimilē, coloribus tantùm diuerſam (uentre & pinnis albicantibus) Raphaël Seilerus (iuriſconſultus doctiſsimus, Comes Palatinus, clariſsimi Auguſtanæ Reip. archiatri Geryonis filius) ad me miſit, in qua ſimiliter nulla ab ano pinna, nullæ ſquamæ apparent. ¶ Alius ab hoc nimirū eſt piſcis apud Boruſſos **Janz** dictus: quanq; & illū audio Lucio comparari, roſtro eſſe acuminato, ſed minùs quàm Lucius: maculoſum, carne ſolida: ſed marinū eſſe, Lucij magnitudine, ſquamis etiā Lucij inſtar paruis tegi. De eo an ſit aſellorum generis, ut ſuſpicor, quærendū. Eundem puto alibi aliter nominari, **Zandet/Zandel/Sandat/Sant**. (*Videtur ab arena nomen habere, nam & in litoribus capitur.*) Hunc in Boruſſia & Dania capi audio: & doliis incluſum magna copia ad mediterraneos (Noribergam uſq;) exportari. magnitudine eſſe inſtar mediocris Merlucij, (**wie ein mittelmeſſiger Stockfiſch**,) ſupina parte albū, prona nigricantem: capite nō magno. Salſi carnē, tenaciorem fieri. Aliqui longū eſſe narrarunt ad dodrantes ferè tres cum dimidio: flumina ſubire: in cibo laudari. alij inſipidū eſſe dicunt, quia nihil pinguedinis habeat: cypriní magnitudine, minùs latum, ſed craſſum, album: ſpecie truttæ ſalmonatæ ſimilē, ſquamis cyprino. capi etiam in lacu Suerinenſi, per quadrageſimam maximè.

ADDITIO AD PAGINAM 484. POST VERSVM 31. ad finem Elementi G.

DE GVSTERO VVLGO MISENIS DICTO PISCE.

Iconem à Io. Kentmano miſſam non poſui, quòd omnino piſcis idem mihi uideatur cum illo quem noſtri Bliccam uocant: quemq; Rondeletius Ballerum facit, &c. de quo ſcripſimus ſuprà pagina 27.

A. Elemento inter Albos piſces.

Geuſter uulgò à Miſenis in Albi uocatur piſcis, qui Blicca à noſtris, ut iam dixi. ſed alium Miſeni Bliccā, quem & Zertā, appellant, anadromum piſcē: de quo paulò antè inter Capitones fluuiatiles ſcripſimus. Chriſtophorus Encelius, deflexo Germanico uocabulo ad Latinā terminationem Guſterū dixit. Anguillæ & lampredarū ſpecies (**Pricken** & **Neunēugen**; aliquando (inquit) ex ouo generantur: quamprimùm uerò excluſæ ſuſcipiuntur in branchias & fouentur à Guſteris & alijs quibuſdā piſcibus. Piſcem hunc aiunt aſſari ſolere, paruū, craſſum & breuem eſſe. Aliqui Zertæ comparāt, (neſcio q̄ rectè:) ea enim à Kentmano oblongior anguſtioriq; pingitur: in hoc differre, addunt, quòd ſquamas habeat ſubcœruleas, quæ in Zerta albiores ſint.

502.44. deprimantur, A. (*aut potiùs firmentur, ita ut innatent tamen, & per mare ferantur, non ad fundū mergantur.*) ¶ 45. gaudentes A. ſub eis.

503.8. poſt Rondeletij. diſtingue, & A. et infrà elemento T. in Tragis.

504.10. perforatam A. (*τὰ βραγχία κατατετρημένα*, id eſt, branchias perforatas.)

514.37. hoc libro A. (*nos hunc ordinem non ſeruamus.*)

515. Sublemmate, DE EADEM. Bell. ſubſcribe: *Mugilem alatum Rondeletij uidetur pro hirundine pingere.* ¶ 46. in fine lineæ A. Immò libro 2. inter piſces, quorum uenenati ſint aculei, hirundines recenſet.

516.20. A. Romæ Rondeletij lyras, capones uocant. Miluus ſiue Lucerna piſcis, tam ſimilis eſt hirundini piſci, ut Græci hodie falſò eum chelidonem uocent: Adriatici ſinus accolæ Lucernam appellant, Gillius.

517.4. arbitrentur. A. Ab horū alterutro iconē hīc ſubiunctā accepi: & rurſus ſimilē ferè à Sittardo.

Digitized by Google

tardo. Species hîc propoſita piſcis eſt uolantis, pinnis nempe in tranſuerſum extenſis, eædem demiſſę, natantis ſpeciem præbebunt.

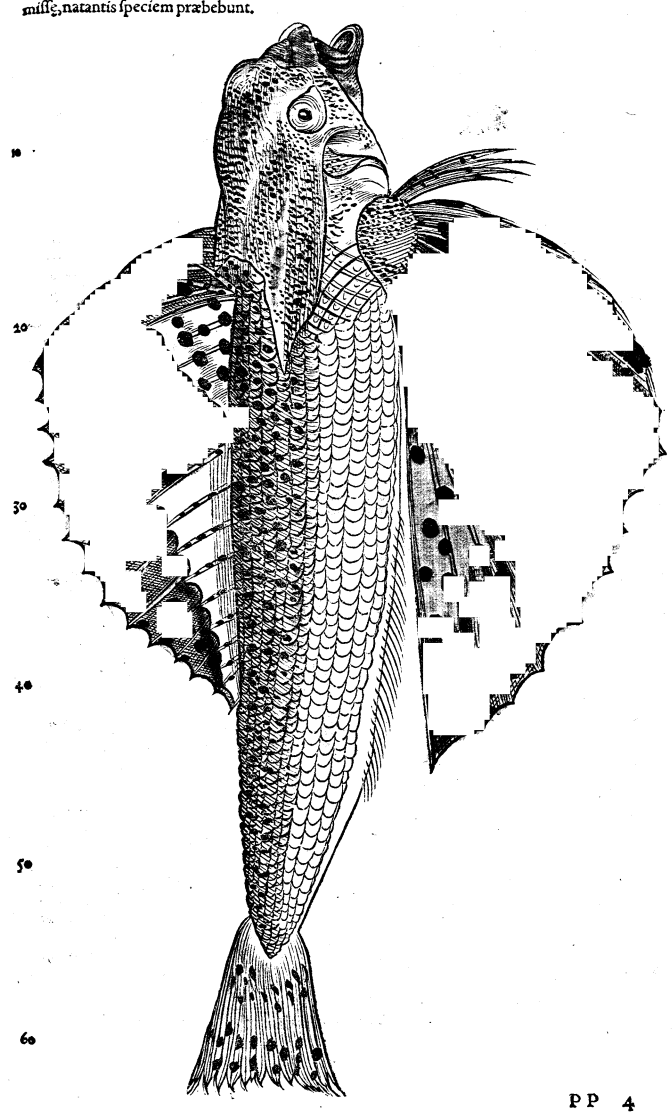

Digitized by Google

520.10. puto, A. (Meliùs explicatum hunc Pauſaniæ locum dabimus in Tritone.)

522.32. Plinium. A. Oppianus Syænam circa petras leprades degere meminit. ¶ 33. laus. A. nos inter Muſtelos infrà diuerſos eſſe oſtendemus.

531.45. A. ¶ Enhydridis iecur ueſicæ uitia, & calculos ſanat, Plinius.

Phryganium Bellonij. 546.33. A. Icones hic adiecimus, alteram Phryganij nudi, alteram ſua theca intecti, è lacu no-

ſtro: Kärderle noſtri nominant. Theca eſt quaſi bombycina, longitudine articuli humani in digito, parte una aperta. Ei includitur uermis pedibus ſenis & capite eminens, reliqua pars, nempe alueus oblongus, intus conditur: ſupra infráque cirris albicantibus hirſutus, quibus opinor thecæ ſuæ adhæret, adeò tenaciter, ut uí euelli uix queat. pars extrema, utrinque eminens paucis & breuibus pilis inſignitur. Cum in ſicco ſeruaſſem duos aut tres dies, & caput prominens emortuum uideretur, euulſi, & poſteriora etiamnum uegeta uiuáque inueni. ſed & caput rurſus leuiter mouebatur. Thecæ illi foris adhæret, quicquid leuius appropinquárit, cortices lignorum, fremia ſeu phrygana (unde phryganium Bellonius nominauit) quibuſdam & conchulæ patellarum inſtar, magnitudine & figura lentis: & aliæ quiſquiliæ.

Eádem pagina uerſu 58. Plinius. A. Hermolaus lampetras uocat, fontanas tineas. ¶ Et mox pro has, L. ego uerò has Plinij tineas eſſe puto, &c.

548.30. A. ¶ Reperiuntur & in mari uermes aliqui huiuſmodi, ut nulla alia pictura, quàm una linea continua exprimi poſsint, &c. Vide infrà elemento v. ab initio Capitis Rondeletij de Verme microrhynchotero.

549. 4. A. ¶ Qui intemperie hepatis calida laborant (inquit Trallianus) ſi ea leuior fuerit, & uires calidæ, ſumere poterunt lupum, orphum, ceridem, καὶ γὰρ αὐτὸ ἰσχνόμ, καὶ μάλιστα γαῦρον, ἢ κνίσκος (Andernacus legit *κνίδλος*, id eſt urticæ) ἢ ἄλλων τινῶν, ὁ γὰρ ἰσχνὸς ὢν μετὰ πολλῆς ὠφελείας, ἔτι μᾶλλον βλάπτει τὰ μέγιστα σὺν ἐδίοντες.

552.35. Egau, A. (*noſtri ferè lacertum terreſtrem ſic uocant.*)

553. ſub lemmate, DE EODEM Lacerto, &c. ſubſcribe: *De Trachuro leges pauca etiam in Telemento.*

554. Lacerti peregrini iconi, adſcribe: *A Saluiano melius pingitur hic piſcis, & σκίαινα uocatur. pinnula etiam à podice additur.*

560. 13. ſaxatiles A. (*hoc non conuenit phycidi.*) ¶ 17. Idem omnino, aut maximè D. hæc uerba. Et mox L. ¶ Cognatus huic mihi uidetur Scarus uarius Rondeletij, quem Bellonius ſimpliciter Scarum nominat. ſed differt dentibus, quos planos (ſuprà) habet Scarus, & in Oceano non capitur: cùm hic, quo de agimus & mediterranei et Oceani piſcis ſit.

563.37. poſt, *inuenio*, nota geminum punctum, & adde: *quiſquis autem ita ſenſit, ex Plinij de piſcibus catalogo malè diſtincto ad finem libri 32. deceptus uidetur.*)

566.57. iudicent. A. Vide etiam in Corollario de Vrticis diuerſis.

572.62. Cor (*fortè Corpus, uel Cruſta.*)

578.46. Varinus. A. Et alibi, *Σκαρίδα γράδα.*

584.61. Apologia 1. A. De pedibus earum, & mollium in genere, plura leges in Sepia B.

585.46.L. Athenæus quoque & Euſtathius Ariſtotelis uerba recitantes, *νόμον* legunt.

593.32. luceat. A. In uiuo etiam ſquamæ quodammodo aureo colore lucent, ſingulæ extremo margine medio: reliquum enim cute obductum eſt. Pantheram fluuiatilem hunc piſcem dicas, cum propter rapacitatem: tum quoniam maculis plurimis albicantibus latera eius diſtinguuntur, pleriſque oblongis. Lingua in Lucio grandi ſatis euidens eſt, & aliqua ex parte ſoluta: branchiæ quaternæ. In fine Martij reperi ſeſquicubitalem, ouis plenum. Squamæ ei peculiares, tripartitæ à poſteriore parte.

612.32. A. Lyræ alterius Rondeletij effigies hæc eſt, (quanquam cornua ab ore prominentia, tanquam in Lyra inſtrumento, nulla oſtendit,) ad ſceleton olim nobis delineata.

Icon huius Lyræ in ſequenti pagina expreſſa eſt.

Digitized by Google

618. inter uersus 57. & 58. hæc interscribe: MALTHAE icõ & descriptio ex Rondeletij opere, hic omissa, posita est infrà inter Mustelos.

637. 1. papaueres A. ¶ Vide etiam infrà in Polypo B. & in Rondeletij Pinna magna F.

639. 4. post, *facta est*, distingue, & A. nescio quàm rectè.

Ad iconem Merulæ è Bellonij libro, adscribe: *Icon hæc persimilis est Phycidis ab eodem Bellonio exhibitæ iconi.*

642. 58. post, χρῶβφυψ, nota punctum geminum: & A. *in calida uerò intemperie, ex piscibus concedit pisttam, mullum, scarũ, chrysophryn: & si calor sit leuior, ualidæq; uires, lupum, orphum, ceridem.*)

644. ad F. in margine adscribe: Vide etiam in Turdo aliquid.

¶ 19. κοσύφος A. κρὲ κίχλας.

647. 20. μύρ, A. (*scribendum fortè μῦρος, penanflexum*)

659. 26. Καλυδῶνι A. (fortè Καλυδῶν' ὗι.)

662. 27. A. Hinc & Plato Comicus apud Athenæum: Σκορπίος εὖ παίσεις γε. Οὐ γὰρ πρωκτὸν ἔχελδυν.

670. 12. sagittarius A. (*Hunc alibi Scolopacem uocans, Sagittarius, inquit, esse non potest, nam sagittario plures sunt aculei ad herinacei speciem*)

683. 37. apparet, A. Pelecori adiunctum habet zygæna, Arist. historiæ 2. 15. lego smyræna, uide in Corollario sphyrænæ B. 46. piscium, A. Cuius flumen rectà ad Oceanum tendit: cuius accolæ donarunt nobis murænas ducenta habentes pondera, (*malim pondo, id est, libras:*) affirmantes in mari Oceano, quod erat ad milliarium tertium & uigesimum, maiores esse, Alexander Magnus in epistola ad Aristotelem.

698. 29. spinam A. intelligo.)

AD PAGINAM 705. POST VERSVM 27.

ADDITIO DE LAMPREDA, EX IO.

Kentmani Catalogo piscium Albis.

Lampreda piscis similis est ei quem Enneophthalmũ uulgò Miseni uocant, (**gleych einer Neunaugen oder Pricken**, (sed maior.) unde imperiti aliqui putarũt **Steinbeiß/Neunaug & Lampred**, unum esse piscem, qui pro ætate ac magnitudine nomina mutet.

Lampreda dorso est è fusco puniceo, (**bzeunlacht**:) uentre candido, Pellem sine squamis habet, satis crassam & lubricam. Sunt quæ ulnæ longitudinẽ attingãt, plus, minus, satis crasso corpore. Caput est lõgiusculum: os rotundum, subflauum, satis amplũ seu latum in rotunditate: quo sicuti enneophthalmus maior ac minor (**wie ein Steinbeiß oder Neunaug**) suctu se affigit. Felle caret, & iecur pulchrũ ac uiride habet. Maximæ in Albi libras ij. cũ dimidia pendent, aut tres ad summum: & grossis (ut uocant) nummis, sedecim uel octodecim uenduntur.

Piscis hic apud nostros (quanq;, nisi magnis impensis pareẽ, non admodũ sapit,) pro lautissimo habeẽ, & pretiosissimo, si pro ponderẽ, ut fieri solet, pretiũ æstimeẽ. Huius aũt nobilitatis forsitan causa est, quoniã felle caret: uel quoniã iuris apparatus, sine quo nihil sapit, pretiosior est, quàm ut à plebeijs aut mediocribus hominibus conficí possit.

E marí in Albim ascendit unà cũ salmonibus. cũ enim per se inepta sit ad nationẽ, salmonibus affigens se ab ijs pertrahitur, per præcipitia etiã fluminis interdũ, si quæ obstiterint. Sugit aũt tam ualidè, ut signa aliquando instar argentei numi semuncialis in cute & carne salmonum relinquantur. Sic in Albim aut Mildam aduectæ, ad riuos properant: ubí, eo tempore quo Salmones migrant, maximè capiuntur. qui capturã subterfugiunt, pereunt & contabescunt. Quòd autem salmoni potiùs, quàm sturioni aut alteri cuipiam anadromo adhæ rescat, carnis salmonum dulcedinem in causa esse puto.

Assus aut elixus simpliciter hic piscis, ut alij pisces, planè uilis est, & nullius egregij saporis: ita uerò, ut nunc dicetur, paratus, principum mensas ornat. In uas uinarium aliquod impositus, uino Maluatico, aut alio quod haberí optimum potest, abunde perfusus, id ipsum in corpus attrahit, citiùs quidem quod dulcius fuerit: unde inflatur ac distenditur, donec expiret. Sunt qui ut sumptum declinent, quoduis uulgare uinum adfundant. Ita extinctum piscem incidunt: & uinum quod attraxerat, cum sanguine colligunt. Ipsum uerò in frusta

Digitized by Google

pro arbitrio diſſecant: quæ, ut reliquos piſces, in aqua bene elixant. elixa eximunt, & ſanguini cũ uino pro condimento adijciunt, cinnamomum, caryophyllos, ſaccharum, zinziber, uuas paſſas minores: & confriatæ melituttæ (Pfefferkůchen) plus, minùs, prout ius craſſius aut tenuius parare libuerit, hæc ſimul coquunt: deinde fruſta piſcis iam elixa injjciunt, & aliquantiſper cum iure bullire ſinunt, ut odorem ſaporemq; attrahant. Hoc modo parata Lampreda principum cibus eſt, &, ſi libeat, in tali iure ſeptimanas aliquot bona ac ſapida ſeruari poteſt. Hæc Kentmanus.

Vermis Indicus fluuiatilis. In India Cluias flumen rectà ad Oceanum fertur: cuius accolæ nobis donarunt uermes ex ipſo flumine extractos, ſemore humano craſsiores, omni generi piſcium ſapore præferendos, Alexander Magnus in epiſtola ad Ariſtotelem. Fuerint autem hi uermes forſitan lampredæ uulgò dictæ, aut eis cognati piſces.

ADDITIO AD ALTERVM GENVS LAMPREDAE, minus, pagina 706. poſt uerſum tertium inſerenda.

DE LAMPREDA MINORE, VEL ENNEOPHTHALMO maiore, ex eodem Kentmani Piſcium Albis Catalogo.

A B NEVNAVG (id eſt, Enneophthalmus uulgò dictus) piſcis eſt, longi & anguſti corporis, dorſo è fuſco puniceo, uentre candido, (ſicut & Lampreda:) quam cute etiam, & oris forma refert, & branchijs utrinq; ſeptenis detectis, ocellorum quadam ſpecie, unde nomen ei impoſitum. ab utrouis enim latere inſpiciatur, ſeptenis branchiarum foraminibus, ſi oculi bini ueri adnumerẽtur, nouen ocellos habere uidetur.

C (E F) Ex Oceano in Albim uenit: ex Albi ad riuos tendit: in quibus plurimi circa medium Quadrageſimalis ieiunij capiuntur: quo tempore etiam plenæ ſunt ouis fœminæ, & (*in utroq; ſexu*) pingues optimiq; ad cibum. nam qui reliquo anni tempore capiuntur ſiccíores tenaciores q; ſunt. Similiter ut lampreda, non proficit in dulci aqua, ſed contabeſcens moritur.

F Bonus eſt piſcis tum recens, tum infumatus. Recens ſimpliciter in aqua elixatur, ſicut alij piſces. deinde ius aromaticum (è uino, ſaccharo, cinnamomo, caryophyllis, & zinzibere cum uuis paſsis minoribus) affunditur. coloris autem gratia, uel defrutum ceraſorum (gegoßne kirſe:) uel modicum melituttæ, (Pfefferkůchen:) uel amylum cum croco additur. Infumatus uerò in aqua calida modicè præmaceratus, ſuper craticula aſſatur. quod ſi recenter infumari cœperit, præmacerari in aqua non fuerit opus.

706.30. Adſcribe: *Hæc fortè eſt Typhle, Nili piſcis. Vide in T.* ¶ 39. Naijnog. A. Miſeni & circa Argentinam aliqui (puto) Steinbeiß nominant, quod nomen nobis uſitatum eſt de alio piſce inter Gobios fluuiatiles deſcripto. Luſitani Engie.

707.1. Adſcribe: *Vide ne ſquamæ nimis manifeſtè ſint pictæ.*

712.60. uoraces. A. Barbulæ in ſuperiori maxilla geminæ: unica à mento pendet. Fel in lacuſtri genere cœruleum. Veſica ad promouendam natationem aëre plena, pleriſq; aliis piſcibus data, nulla in hoc genere muſtelarum eſt, quod ſciam.

713.37. refutauimus. A. In fœminis oua ſunt plurima, congeſta, minima, inſtar lendium, alba. ¶ 40. A. ¶ In lacuſtri aliquando grandines aliquot in iecore inueni, tum in ſuperficie, tum interius.

ADDITIO AD PAGINAM 714. POST uerſum 18. inſerenda.

RVRSVS DE EADEM MVSTELA FLVVIATILI, ex Catalogo piſcium Albis Io. Kentmani.

B OLRVPA (ſic à Miſenis uulgò dicitur, ein Olruppe, genere fœm.) longus & lubricus piſcis eſt, ſeptíes ferè longior quàm latior, non ſquamis, ſed læui pelle fuſci coloris, uariantibus paſsim nigris maculis integitur. Pars poſterior planè anguillam refert. Quod ad colorem, & partim quoque formam, ſimilis eſt Velſo piſci, (*ut Miſeni nominant: id eſt, Siluro:*) ſed caput & os minus acutiúsque habet, & à mento barbulam unicam: Velſus uerò quaternas ea parte: in ſuperiori autem labro binas. Pinnis etiam differunt. Olrupa enim binas gerit ad branchias, utrinque ſingulam: & infra in medio aliam, omnes molles: Silurus uerò binas ſolùm illas iuxta branchias habet, quibus aculei duri inſunt. Spina quidem una & ſimplex per dorſum Olrupæ extenditur, ſimiliter ut in Velſo. Pro dentibus labra habet aſpera. Cor ad initium gulæ dependet, ut alijs pleriſque piſcibus. Iecur ei proportione maximum. nuper cum pondus iecoris unius examinare liberet, quatuor ferè uncias cum dimidia pendebat. Gula anguſtior eſt: uentriculus uerò longus & craſſus: circa cuius medium enaſcitur inteſtinum paruum, è quo ſtatim ad utrunque latus appendices uel ramuli undecim ſparguntur, ita ut ueluti manu quadam utrinque uentriculus comprehendi uideatur: ſunt autem omnes cauí & ſucco cibario pleni. Ab hoc inteſtinorum initio meatus rectà deſcendit paulò ultra uentriculum: inde dupliciter reuolutus, iterum rectà extenditur uſque ad anum. Hinc aliqui nugatores hunc piſcem medicum

Muſtelæ fl. & Siluri collatio.

(Doctora-

(Doctoribus piſcis) nominant, quòd uentriculum (qui matulam ſiue ampullam, in qua medici urinas contemplantur) manus ueluti matulam tenentis, complectatur. Maximi in Albi bilibres ferè ſunt: hoc eſt, unciarum xxxij.

Piſcis hic anno toto è riuis in Albim migrat, Circa brumale ſolſtitiũ & natiuitatẽ Domini parit: quo tempore, niſi glacies impediat, plurimus capitur, & in cibo tunc optimus eſt. C

Bonus & ſapidus eſt piſcis. Simpliciter quidẽ in aqua fontana (cui cũ primùm feruere occœperit, immittitur & cõditur) ad iuris ferè conſumptionẽ elixus: affuſo demũ etiã uino, (mit einẽ weyn abgeklület,) optimè ſapit. Iecur eius imprimis inter delicias cenſetur: & omniũ qui in Albi piſcium iecori præfertur. Alios etiam piſces, quibus cum elixatur Olrupa, ſapidiores reddit. F

Spina huius piſcis arida cõtrita, drachmæ unius aut dimidiæ (pro ætatis ratiõe) põdere, infantibus & pueris aduerſus comitialẽ morbũ, miro ſucceſſu propinatur è ſtillatitio liquore florũ tiliæ, ut à præſtantiſsimo Haldẽſis epiſcopi medico Georgio Laurea accepimus: qui & ſeipſum frequenter hoc remedio uſum, & alios ſubinde feliciter utentes obſeruaſſe retulit. G

719. Sub lemmate, DE CENTRINA, Rond. ſubſcribe; *Aliam eiuſdem iconem magnã à noſtro pictore expreſſam, inuenies infrà cum Vulpis mar. Corollario.*

721.6. L. (acipenſer ſcilicet,) & parentheſi include.

723.32. Lemmati adſcribe: *Duas eius icones Bellonius poſuit: unã ſimpliciter Vulpeculæ nomine: alterã Italicæ Vulpeculæ, quæ à Venetis Porco marino dicatur. atqui in deſcriptione diſcrimen nullum facit.*

728.1. Lemmati adſcribe: *Vide etiam infrà, ab initio Corollarij de Vulpe.*

730.16. Iliad. N. Adde: ſed pro ὣς τῇ μύτηλι, ut apud Ariſtotelẽ habetur, non rectè legit ὣν τῇ μύτηλι. Vide Rondeletiũ in Sepia, ubi mytidẽ iecori reſpondere oſtendit, & atramentũ in ea non cõtineri: Quære plura in Corollario de Sepia B. ¶ 22. maſculino. A. Sepia quidẽ, quæ mytin habet, ut & alia mollia, dicitur nõ ſola, ſed coniugatim, mas cum fœmina, natare.

732.14. Sueta. A. Naſi enim extremitas craſsiuſcula prominet: os reductũ eſt, latum: quod & ueluti labra habere uideatur, ut labeo fluuiatilis dici mereatur. Dentes in ore nõ habet. Pinnæ omnes, & cauda quoq; perpulchrè, miniũ ferè inſtar rubẽt: ea quæ in medio dorſi eſt excepta, quæ fuſca ferè eſt. In mediis etiam branchijs ruboris nonnihil eſt. Fell pallidum, dilutum, in folliculo tres digitos longo, qui inteſtino annectitur.

736.28. Bellonius. A. ¶ In India Cuias flumẽ rectà ad Oceanũ fertur: in quo Scari ingentes uaſis eburneis capiebantur, ne arundines morſu cõfringerent, aut à capillatis mulieribus (quę piſce uiuebant aquis immerſæ) prenderentur. quæ quidẽ mulieres ignaros regionũ homines in flumine nantes aut tenendo gurgitibus ſuffocabãt, aut in arundineta tractos, cũ eſſent ſpecie mirabiles, affectu ſuo auidè uictos rũpebant, aut Venerea examinabãt uoluptate. Quarũ nos duas modò cepimus, colore niueo Nymphis ſimiles, diffuſos poſt terga capillos habentes, Alexander Magnus in epiſtola ad Ariſtotelem.

741.38. A. Tonſicula quidẽ ex Orimis celebratur à Caſſiodoro, non deſcribitur.

ADDITIO AD PAG. 741. POST VERSVM 51. INSERENDA.

DE EODEM PISCE, EX HIPPOLYTI SALVIANI LIbro 1. qui Romæ uulgò Peſce Pettine uocari ſcribit, &c.

Piſcis huius effigiem ſuprà etiam, elemento N. ex Rondeletio, Nouaculæ nomine dedimus. Hîc aliam à ſculptore noſtro iam priùs elaboratam, (ad picturã à Cor. Sittardo miſſam, ſed quæ tum nos ſubterfugerat,) damus. qui elegantiorem requirit, è Saluiani libro petat. Noſtra quidem hæc, ſicut & Rondeletij, ſi non ſatis accurata, ad piſcis tamen cognitionem ſatis fecerit.

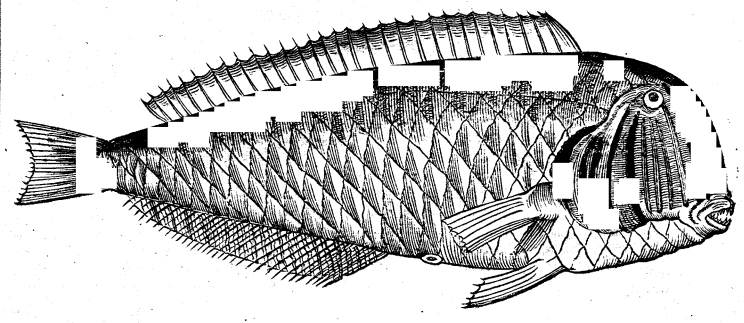

Digitized by Google

A Piſcis huius (quem Romæ Peſce Pettine, & in pleriſq; alijs locis Raſon uocant) Græcum & Latinum Nomen priſcum inuenire nobis hucuſq; non licuit.

B Peculiarem adeò figuram habet hic piſcis, ut nulli alij piſcium ſimilis uideatur, ab omnibuſq; internoſci facilè poſsit. Capite enim permagno eſt, ualde tamen (non ſecus quàm corpore toto) compreſſo, & omni prorſus roſtro carente. Linea nanq; anteriorē capitis, ſiue totius corporis partem terminans, longa ſatis & recta, atq; ferè ad perpendiculum è ſummo capitis uertice ad inferiorem uſque maxillam defertur. In infimo cuius anterioris atq; ferè perpendicularis partis loco os poſitum eſt paruum, dentibus acutiſsimis & paruis, præter quatuor anteriores & longiores, munitum. Oculi parui ſunt, & in ſuperiore capitis ſede collocati. Branchias utrinq; quaternas habet: & binas etiam utrinq; pinnas, duas latiores ad branchias: & duas alias anguſtiores in uentre. In dorſo unica erigitur pinna, non multùm lata, ſed ſatis longa, à primo nanq; dorſo exorta, per dorſum totū ferè uſq; ad caudam extenditur. Imo præterea uentri alia una ſingularis pinna ab ano (qui in hoc piſce propiùs ad caput quàm ad caudam accedit) nata, & uſque ferè ad caudā producta ſubditur. Cauda in unam & latam pinnam degenerat. Ventriculum habet mediocrē: inteſtina pinguedine plurima obducta, & multis gyris circumacta: hepar pallidum, & in fellis ueſicā iecinori annexam. Piſcis eſt latiuſculus ualdè, Fabri inſtar compreſſus, ſquamis magnis contectus, & uarijs atq; pulcherrimis coloribus egregiè depictus. Caput enim, maxillæ, & branchiarū opercula, plurimis cœruleis lineis inſignita apparent. Imi uentris & caudæ pinnæ ſubflauis & ut rentibus lineis inter ſe cancellatim cōmiſſis, decenter admodum depictæ ſunt. Pinna dorſi rubra eſt, nonnullis cœruleis conſperſa maculis. Corpus reliquum ex albo flaueſcit. Ad multā molem non excreſcit: palmi nanq; menſuram excedere non ſolet.

C Piſcis eſt marinus, litoralis, & non pelagius: ac litorum, maximè quæ ſaxis abundant, incola. Nec omni mari communis eſt. In quàm plurimis enim marinis locis ne reperitur quidem: in nōnullis uerò rarus habetur. In noſtro nāq; Romano foro piſcatorio uix deni aut duodeni quotannis conſpiciuntur. In Rhodio tamen, in Siculo, atque in Hiſpano mari frequentior gignitur. Soliuagus piſcis eſt, imbellisq; & infirmus: carniuorus tamen. Vnde cum ob imbecillitatem corporis ac paruitatē oris, maiores aggredi non audeat piſces: paruis ſoligunculis, Sepiolis, Apuis, atq; reliquis minutioribus piſciculis ueſcitur.

D Carnem habet teneram & friabilem, boni ſucci, atque concoctu facilem: unde in ſaxatiliū penuria, ipſis ſubſtitui, atque ualetudinarijs apponi poteſt. Nullis ferè alijs ſpinis, præter eas quæ dorſi ſpinam conſtituunt, interciditur. Guſtui ſuauiſsimus eſt: & propterea ubi ubi capi ſolet, in maxima habetur exiſtimatione.

742.12. poſt dicam. ſigna punctum geminum: & A. ubi rurſus etiam de ouis tarichis.

743.22. ἰχθύολιον. A. Petropſaro, Chriſtopſaro, & ſimilia, non à pſaro, ſed ab opſario compoſita mihi uidentur. ¶ 50. Iliad. A. Adde: ὀλωνεῦν cum accuſatiuo: Ἀλλοὺς ὀλωνεῦσι μεγάλους τε φάγεσθαι, Strattis apud Athenæum.

ADDITIO AD PAGINAM 748. POST uerſum 23. inſerenda.

RVRSVS DE LVMPO ANGLORVM, DE QVO etiam proximo Corollario retrò in A. & B. nonnihil diximus.

Iconem hanc inter alias picturas à Io. Kentmano miſſas reperi.

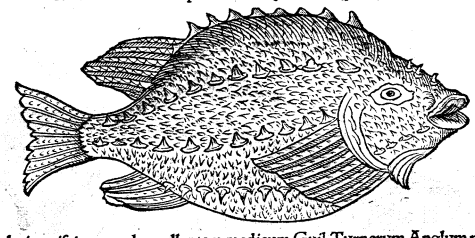

Picturam huius piſcis cum ad excellentem medicum Guil. Turnerum Anglum miſiſſem, eius ſuper eadem ſententiam ſciſcitatus, reſpōdit: Imago quam ad me miſiſti, Lumpi planè noſtratis eſt: uerùm duæ poſteriores pinnæ abundant, nam tales in piſce, quem ego recenter captū uidi, & poſtea comedi, nullæ comparebant. Deeſt etiam ſub mento, ut ita dicam, rotunda cauernula, quam ego in meo Lumpo uidi & contrectaui. Cætera omnia bene conueniunt. De eadem doctiſsimus medicus Hieronymus Maſſarius Vicentinus, qui Argentinæ artem medicā docet, his

his ferè uerbis ad me ſcripſit: Angli quidam, uiri non mediocris doctrinæ, inſpecta piſcis pictura quam ad Turnerum mittis, retulerunt, piſcem huiuſmodi reperiri iuxta Cornubiæ (poſtremum Angliæ) promontorium, & ab incolis uocari Lump: prominentias autem illas, quæ oſſea fortè ab aliquibus putari poſſent ex pictura, calloſas eſſe, quibus ſcopulis adhæreant, quod piſcatores teſtantur. dorſum rubicundum, uentrem album haberi. Piſcem ipſum in magnis deliciis reputari.

Rurſus in alia epiſtola ad me Turnerus: Lump piſcis (inquit) apud nos nomen habet ex rudi & informi fruſtulo, quod noſtra lingua Lump nominamus. Plinij Orchin eſſe poſſe commoda adhibita interpretatione non diffiteor. uerùm Bellonij Orbis, quem ipſe pingit, eſſe nequit, nam piſcis edulis eſt Lumpus noſter, abſque ſquamis, cartilagineus. uera enim oſſa aut ſpinas intus nõ habet, ſed eorum loco cartilagines. Eiuſdem eſt ſaporis, cuius Squatina. Duas tantùm habet pinnas, & eas infra branchias. In ſingulis lateribus ternos habet aculeorum aut recurarum ſpinarum ordines, à capite ad caudam uſque porrectos. In ſummo tergo unicam talem habet ſpinarum ſeriem. Verùm aculei illi rari ſunt, intercedentibus interſtitijs non paruis ſeiunctis. Spinæ iam commemoratæ rubi ſpinas mirè referunt, (*Inde Batum rotundum appellare licebit,*) (A) niſi quòd non ita recuruæ ſunt. Vmbilicus ei prominet in uentre portentoſæ magnitudinis. Sub mento rotundum quiddam circuli inſtar apparet: quo ſe ſolo aut lapidibus affigere interdum uidetur. Caput habet ranæ ſimile, & oculos admodum paruos. Tota cutis ſumma, tactui aſpera eſt. Ex noſtris non deſunt, qui hunc piſcem nominant a See owl: (*uel*) ut Scoti uocant, a Paddel.

DE ORBE GIBBOSO.

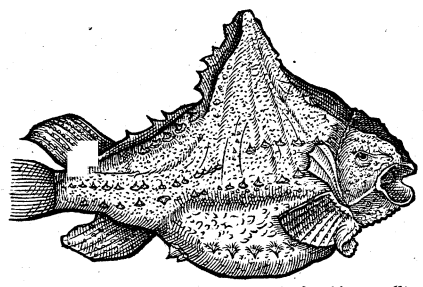

PISCEM hunc præcedenti ferè ſimilem, niſi quod in dorſo gibbus attollitur: ab eo ipſo Orbem gibboſum nominare libuit: Græcè Νωτοκυφὴς dixeris, à noto, id eſt dorſo eminente: ſic Νωτοκυφὸς galeus nominatur ab Ariſtotele libro quinto de Animalibus: quem Epgnetus Ἐπιγνωτιδίαν uocat, authore Athenæo. Qui piſcem ipſum uiderit, nominabit fortè commodiùs. Delineatam eius iconem Georg. Fabricius olim communicauit, abſque nomine, in Balthico Oceano reperiri aiunt. Corij portiuncula quam miſit Fabricius, craſsiuſcula & tenax eſt. multis punctis ſeu tuberculis potiùs exaſperatur. eminent etiam ſpinæ quædam ceu rubi, ſed mucrone recto, pyramidis forma, aliæ magnæ, aliæ paruæ, è fuſco albicantes. Miſſa ad me pictura à capite ad extremam caudam longa eſt palmos circiter quatuor, id eſt, digitos ſedecim: lata uerò ab imo uentre ad ſummum dorſi acumen, totidem digitos, nempe ſedecim, & ampliùs unum. Hanc magnitudinem uiuum ipſum piſcem adultum, latam manum non excedere, ſcripſit Fabricius: & prætereà: Huic piſci (inquit) ut pictura indicat, non planè duplo maior dorſi altitudo, quàm uentris eſt profunditas: ſed uenter de more laxus, dorſum in aciem eſt acuminatum, in carinæ modum. Superior corporis pars figuram triangularem efficit, uenter rotundus & amplus. Os minutum nec prominens: cauda parua, & pro reliqui corporis modo, ſatis craſſa. Corpus munitum ſpinis oſſeis, præduris & acutis, quæ Amazonicæ peltæ contractæ, ſed eminente umbone, formam præ ſe ferunt. Earum in utroque latere ſpinarum ſunt tres ordines. Imus infra pinnas initium ſumens, unà cum uentre terminatur: medius, à branchijs ad caudæ uſque extremitatem extenditur: ſuperior à dorſi latere ſurſum incuruatus, ad caudæ finem prorſum reflectitur. Similes ſpinæ ſupra oculos incipientes, per dorſum & dorſi acumen pinnatum tendunt, & à pinna ſuprema geminantur ad uſque proximam pinnam, quæ caudæ eſt initium. Ipſæ pinnæ punctis albis ex eadem oſſea materia, ordine diſpoſitis, ceu margaritis, cum diſtinguuntur,

Digitized by Google

tum ornantur, nec non reliquum corpus cum uentre, eiuſmodi punctis aſperum, ſed neque eo-
dem ordine, nec ornatu, nec denſitate. Spinæ albæ, & minutulis punctis aſperæ, umbo læuigatus.
Corpus in mortuo piſce nigrum, cutis dura & aſpera, uenter flauicans.

756.4. poſt, *pinnas*, nota geminum punctum: & A. *ſed ſi cetus eſt, ut uidetur, branchias non habet.*)
¶ 7. A. Vide etiam infrà de Porcis marinis circa finem, elemento P. item circa finem Corollarij de Polypis.

757.16. ὀσφραντήριον. A. Bellonij Holoſteon, Cardanus libro ſeptimo De uarietate rerum, his uerbis deſcribit: Piſces aliqui oſſe teguntur, ut Holoſtei. Vidi enim apud Emarum Ranconetum præſidem ſenatus Lutetiæ, piſcem ſpithamæ longitudine, oſſeum totum: uenterq; dorſo com-
mittebatur, ſerratis ſuturis, quæ à capite ad caudam utrinque extenſæ erant. Cauda, gallinæ ro-
ſtro perſimilis erat. nam in mucronem acutum inflexúmque deſinebat. Caput maius latiusq; pro corporis ratione: oculiq; grandes: color glaucus, qualis ſiccæ arundinis, niſi quòd iuxta ca-
put & caudam nigreſcebat. nullæ ei pinnæ erant, ſeu quòd ita natus eſſet, ſeu quòd decidiſſent. Forſan hic Niloticus eſt, quem priſma referre dicunt. Hæc Cardanus: cuius uerba, quem priſma referre dicunt, quid ſibi uelint, non uideo: niſi fortè, quia ſuprà dixit ſerratas in eo futuras eſſe: πρίων quidem ſerra eſt, πρίσμαι ſcobem à ſerra decidentem interpretantur.

Ibidem ad finem hiſtoriæ Oſtracionis A. Alius eſt Oſtracion, cuius Andreas Theuet mo-
nachus Gallus in Deſcriptione Americæ capite 24. icone etiam adiecta meminit, his ferè uer-
bis: Flumina quædam Americæ mirè limpida & piſcoſa ſunt. Eſt autem inter alios aquarum dul
cium piſces unus, cuius forma mirabilis eſt: magnitudo paulò infra harengum noſtrum. à capi-
te ad caudam uſque inſtar paruæ quadrupedis (in eadem regione) quam Tatum appellant, ar-
matur (laminis quibuſdam.) Caput reliqui corporis reſpectu prægrande eſt. oſſa intra ſpinam dorſi tria. Editur ab incolis locorum illorum ſylueſtribus & ipſorum lingua uocatur Tamu-
hata.

763.54. poſt oſtreæ, diſtingue, & A. Obſcurus.

769.32. ampliùs. A. Apud Galenum quidem de compoſ. ſecundum locos 1.5. inter piſos at-
tenuantia numerantur. ¶ 51. A. De colore Calaino apud Aegyptios, lege Heſychium in κάλ
λαιος: & infrà in Purpura H.a. ubi de purpurei coloris nominibus diuerſis agitur. ¶ 62. A. Κύα
νυλος Euſtathio eſt εἶδός τι ὀρνέου, (non ὄρνις,) κυανοῦλος & ἀετὸς ἢ ἱέραξ, ὁ κυάνλαφος.

770.15. A. Alias huius uocis ſignificationes, leges infrà in Spondylo, S. elemento.

776.41. A. Vide etiam infrà in Spongia A. pag. 1070. ¶ 44. Ἰχθῦς. A. Vide infrà in Tritone,
¶ 56. Valla. A. Vide etiam infrà in Tilonibus.

788.21. ſupina A. (*prona potius*)

789.33. Bellonius. A. Videtur hæc Citharus, ſiue primus, ſiue ſecundus Rondeletij. De Tæ-
nia quidem plura dabimus infrà Elemento T. ¶ 34. ante, Alexandriæ, incipe parentheſim, quam claudes poſt, piſcem, & in margine adſcribes: *Parentheſi intercepta Vuottonus de Tænia ſcribit, neſcio ex quo authore.* ¶ 56. Adſcribe lemmati: Auctarium inuenies infrà in R. elemento.

792.12. πλήξας. A. Poëtæ uerba ſunt: Στρόμβου δ' ὡς ἴουδε βαλὼν, πόδα δ' ἔδραμε πάντη, de Aiace lapi
dem proijciente.

810.34. urna. A. Leprades petræ; uide in Tænia H.a.

811.5. L. Volaterranus ex Iſidoro & Ambroſio puto. Vide infrà in Corollario ad Scarum ua-
rium. ¶ 15. deſcripſimus. A. pectinem puto Saluianus uocat, Rondeletius ſecundam Turdorum ſuorum ſpeciem, pauonem nominat.

813.38. A. (*Hæc uerba Bellonij non intelligo.*)

818.33. penicilli. A. In ſpongijs uocabuli huius philologiam quæres.

826.52. PHILOMELA. A. uel Philomeda.

844.55. pertinent, A. (*aut potiùs ad Auſonij alburnum, coloribus tantùm diuerſis: oculi tamen utriſque rubent.*)

845. Phycidis iconi inſcribe: *Phycidem Rondeletij Saluianus facit callariam: quanuis icon mihi diuerſa uidetur.*

847.37. deſcribam: A. (*Iconem ipſam dabo in fine Voluminis.*)

860.9. uarium, A. (ποικίλον. *an inde Pici nomen? Turdorum generis fortè.*) ¶ 11. reperitur. A. Ali-
us à Bellonij Pico, ni fallor, is eſt, quem Becaſſe à roſtro prælongo Galli Narbonenſes uocant, Rondeletius Scolopacem. ¶ Inter uerſum duodecimum & lemma ſequens, hæc inſere: PILA marina. Vide infrà in Spongia A. pag. 1070. & ſuprà in Palla marina.

863.55. ſub lemmate COROLLARIVM, appone hanc iconem, quæ expreſſa eſt in ſequen-
ti pagina.

Digitized by Google

Hanc à Cor. Sittardo missam ex Italia Pinnæ effigiem ab ea quam Rondeletius dedit nonnihil diuersam etsi minus (ut arbitror) accuratam, cum priùs sculptam haberem, apposui.

865.32. urticis A. magnis. Et mox, post, filis subtilissimis, L. solidis, quæ numquam in lanuginem resoluuntur ut bombycis & lanæ xylinæ: unde fit, &c. ¶ 34. post, transpareant, signa punctum geminum, & A. colore subluteo. Præfertur serico.

890.9. Plinium, A. Oppiano libro 1. σύαινα inter petras leprades degit. ¶ Hyscam quidem aliqui pro sturione accipiunt: quem Romæ etiam lupum uocari à piscatoribus, refert Iouius.

891.53. post πρωϊαίτατα distingue, & A. (aliàs πρωϊαιτάτα, in uetustissimo codice, Saluianus,)

894.30. A. Iconem requires in Paralipomenis P. Est autem hæc:

Epipetrum quorundam descriptum à nobis in Pulmone marino.

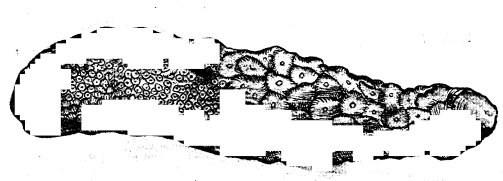

895.30. Aristoteles A. (Historiæ 5.10. ¶ 31. est. A. (*Nos in spongijs A. de pulmone marino, cuius densa & tenax sit substantia, Aristotelem hîc potiùs quàm de uiscere sentire, coniecturam nostram proferemus.*) ¶ 51. A. *Nos plura de Pila marina infrà in Spongijs A.*

896.59. pungat. A. Minutuli cum fundulis pisciculi, spinis in dorso acutissimis, in uentre rubentes capiũtur, quos Germani Stachelfisch, quasi aculeatos, & Ohrlitzen appellant, Adamus Lonicerus. Frisij, ut audio, Thornfisch. Pariunt Maio mense.

904. Ad iconem adscribe: *Vide infrà elemento V. Caput Rondeletij, quod inscribitur, de Vermibus in tubulis delitescentibus.*

953. in fine paginæ A. Nicolaus Myrepsus è testudine remedium ad eundem effectum præscribit, cuius uim, inquit, esse diuinam.

970.60. præfert, A. (*Quidam hodie truttam lacustrem salmoni præferunt, Author de Nat. rerum truttam simpliciter.*)

984.8. autem A. (puto.)

1004. ad finem uersus 34. A. Cuias Indiæ flumen rectà ad Oceanum tendit: cuius accolæ nobis dederunt Scaros pondus centenum & quinquagenum habentes: qui in gurgitibus uastis eburneis capiebantur, ne arundines morsu confringerent, aut à capillatis mulieribus (quæ pisce uiuebant aquis immersæ) prenderentur, Alexander Magnus in epistola ad Aristotelem. ¶ 50. morantur. A. Saluianus priore loco non scari, sed spari legit, ex antiquo codice manuscripto: cui assentior.

1040.37. post, longi: distingue, & A. coloris lutei:

1070.35. plura A. tum suprà in Palla marina, tum quæ in Alc. &c.

Digitized by Google

1126.25.ſimoc̃. A. Paſſeris quidem genus uideri poſſet, ſi pinnæ extenderentur; & oculi ambo, ita ut in paſſere, uno latere prono apparerent. Iconem eius olim à Cor. Sittardo, qualem accepi, appono.

1129.53. A. Κώιας τμαχιζομένους καὶ παρεψυγμένους, legimus apud Galenum de Facult. aliment. lib.3.capite 30.quod eſt de piſcibus duræ carnis.

1144.8.poſt, croceum.diſtingue, & A. (*ſed hoc regitur membrana alba.*) ¶ 39.Specie, A. ab odore aromatico: ſic enim aromata uocant. Et mox L. earum pictura foris fuſca uel ſubuiridis, hirſutaq̃, &c. ¶ 40.rubra. A. Saxis adhærere aiunt.

1147.39.L. Eſt nummus. ¶ Et in fine eiuſdem lineæ A. (*Nihil hæc ad nummum. Vide in Corollario de Thynno H.h.*)

1174.36.introrſum. A. Lapilli in capite ſunt, ſed exiles, ut non facilè deprehendas.

1182.inter lineas 41.& 42.A. TOMVS Thurianus. Vide in Gladio.

SEQVVNTVR ADDENDA QVAEDAM AD FI-
NEM OPERIS, POST Z. ELEMENTVM: QVAE EX-
tra ordinem alphabeti eſſe uoluimus, quòd nulla eorum piſcium Latina
Græcá ue nomina habeamus: nec fingere in præſentia li-
beat, donec pleniùs eorum nobis perſpe-
cta fuerit natura.

DE PISCE, QVEM SCHILLVM GERMANI uocant, alij Nagemulum.

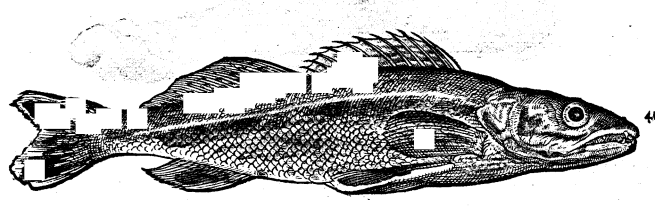

ICONEM hanc Iulius Alexandrinus, præſtantiſsimus Ferdinandi Auguſti medicus, è Praga Bohemiæ miſit, neſcio ex quo flumine aut lacu, nomine Germanico Schill uel Schilln adſcripto: & aliam eidem per omnia ſimilem Achilles Pyrminius Gaſſerus Auguſtanæ reipub. medicus [illegible], è [illegible] quodam Bauariæ, Nagmaul nomine adſcripto. ego neutrius nominis rationem uel originem aſſequor. ¶ Nagmaul (inquit Gaſſerus) piſcis eſt in Ambronis lacu (im Amberſee uel Ammerſee) Bauariæ: qui rarò capitur, quoniam rarò altiùs natando euehitur. Longiſsimus ulnam æquat. Forma non diſsimilis eſt Lucio, niſi quòd in aqua ſubuiridis, extra aquam uerò dilutior (liechter) apparet: oculis albicantibus, (mit ſtarweiſſen augen:) ore (*roſtro, uel rictu*) retro iuxta maxillas minùs lato. Squamarum magnitudine, ordine & aſperitate percam refert. Pinnæ dorſi erectæ, aculeis tres ferè digitos longis rigent. Præter dorſi ſpinam paucas alias & paruas habet. Parit Martio. In cibo quidem optimus eſt Maio & Iunio. Elixari, aſſari, & fruſtatim conciſus etiam frigi ſolet. Pinguis eſt admodum, & carnem etiam coctus albiſsimam ſeruat: Hæc ille.

Ab

Ab alío quodam accepi, hunc piſcẽ non diſsimilem eſſe zinnæ (de qua ſuprà ſcripſimus in Paralípomenis de Gobio:) partim etiã Percæ fl. Quinq; libras ſedecim unciarũ plerunq; ponderare, aliquando ſex ſeptém ue: perrarò libras decẽ excedere. carne candidiſsima, ut uel cretã prouocet: tam pinguẽ, ut inteſtina occultentur. ¶ Icon quam habeo ſuis depictã coloribus, digitos longa eſt xxij. lata ferè quaternos. Maculoſa non ſolùm cauda, & pinnis dorſi punctis nigris: ſed multis etiã per latera, dilutioribus tamen punctis inſignis. In ſummis lateribus dorſum uerſus, pluríma etiam aurei coloris puncta apparent in una icone, in altera non item. dentes mediocres in labijs apparẽt, ſed pauci & rari. A ſummo dorſo latera uerſus maculæ nigricãtes ſatis magnæ tranſuerſæ (ut in Perca fl. ferè) uiſuntur. Reliqua ex icone ſatis clara ſunt. Quibus in Bauaria & circa Danubiũ piſces obſeruandi occaſio eſt, diligentiùs inquirent idém ne Schillus Danubij ſit, qui in Ambronis lacu Bauariæ Nagmulus. mihi quidem diuerſi uidentur, & is quem pictũ exhibui, nõ Schillus, ſed Nagmulus eſſe: quem à ſimilitudine quadã ad duos diuerſos piſces Lucium & Percam compoſito ex his nomine Lucíopercam fortè non ineptè nominabimus. Alius nobis retulit, Schill uel Schilln piſcem in Danubío capí circa Viennã, Badã & alibí: ad libras ſedecim unciarum decem (ad ſummũ) excreſcere. Vilis eſſe precij, carne molli, abſcq; dentibus: barbulas habere infrà ſupraq; ſtylo ferreo, qui enſium uaginis apud Germanos addí ſolet, craſsitudine pares, interdum etiam longitudine. Sed hæc ſiluro potiùs conuenerint, qui tamen multò maior fit: Nagemulo minimè, qui ut dentatus eſt, ita barbulis caret, contrà quàm ſilurus. Quòd ſi Nagemulus piſcis in Danubío quoq; reperitur, non Schill fortaſſis, ſed Schaidle in eo fluuío dictus fuerit: hunc enim aiunt bonũ in Danubío piſcem eſſe, Lucío non diſsimilem forma, pinnis uerò dorſi aculeatis Percæ fl. Alicubi in Bauaria ſuſpicor etiam Schedel dici, quem non ſuprà quatuor palmos minores creſcere audio: & deuorare alios piſces. Schaid quidem in Danubío dictum à noxa, quam piſcibus uorandis infert, díximus eſſe Silurum, noſtri non Schaid, ſed Scheid proferunt, quod nomen uaginam ſignificat. Schedel craneum eſt, ut fortè à capitis magnitudine nomẽ piſci ſit impoſitũ. Schill unde dicatur neſcio: ſicut & Schied (per ie. diphthongũ Germanis peculiarem,) à ſuperioribus omnibus, ni fallor, diuerſum. Iconem eius ex Germanico líbro Bauaricarũ Conſtitutionum addidi: in qua an pinna poſterior rectè ſit expreſſa, dubito. in Thymallo quidem eandem malè pinxit Bauarus pictor, maiorem ſcilicet quàm anterior in dorſo pinna ſit, & ſpecie ueris pinnis ſimilem, (cum adipoſa ſit, & fibris careat,) quemadmodum & in trutta.

Lucioperca.

Schaidle.

Schied.

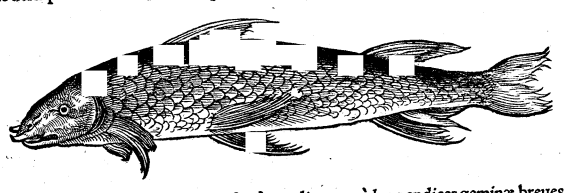

Squamæ in eo ſatis magnæ apparent. Hoc ei fortè peculiare, quòd appendices geminæ breues, ceu cornicula, à labro ſuperiore prominent. Menſura, qua nullus minor in hoc genere piſcis ueßum exponi debet, quindecim ferè digitorum eſt, ſimiliter ut Lucij.

DE PISCE DANVBII, QVEM Schröll VEL Schröllen Germani eius fluminis accolæ nuncupant.

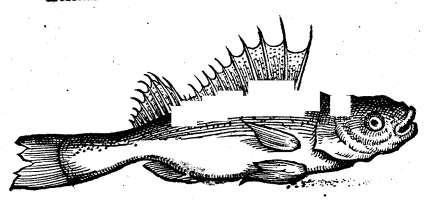

Digitized by Google

Effigiem hanc piſcis, quem in ſolo Danubio capi quidam aiunt, à nobiliſsimo I. C. Raphaële Seilero, Com. Pal. accepi. Rarò longior fit quàm figura oſtendit: ſimilis Percę fl. (pinnis & aculeis dorſi.) Quoquo modo paratus, in cibo optimus eſt. Color in icone noſtra, dorſo fuſcus eſt, lateribus ſubuiridis, plurimis punctis fuſcis interuenientibus: quales etiam in pinna dorſi (cuius aculei albicant) conſpiciuntur. Venter candidus eſt. Initium pinnarum ad branchias rubet, &c. Quærendum an hic uel idem uel cognatus ſit Percæ fl. minori: etſi enim colores differre uidentur, ætati aut regioni id imputari poteſt: ut aliqua formæ differentia, pictoribus. In Catalogo Danubij piſcium quem habeo, Schzellelen ſcribitur. quod ſi hic alius quàm Perca fl. minor eſt, genus hoc Percæ in Danubio non reperiri putârim.

SEMEI uernacula lingua dicti piſces apud Samogetas Septentrionales populos in Oceano capiuntur, Sigiſmundus Liber Baro.

DE SPIRINCHO, ET STINCO, VT VVLgò Germani nominant.

FRISII & Germani plerique ad Oceanum piſciculum quendam nominant **Spirling**/**Spierinch**/**Spirinck**/Angli **Sperling**. Murmellius in Pappa Spirinchũ interpretatẽ **ein Spirinch** uel **Stint**. Prioris equidem nominis rationem neſcio: poſterius à fœtore factum eſt: nam & recens captus, & ſi aliquandiu ſeruetur, fœtere uidetur, aſſus tamen in cibo commendatur. Nominatur autem hic piſciculus circa Roſtochium & alibi **Stint**: alicubi **Stinckeling** uel **Stinckfiſch**. coctum ſalicis fœtentis odorem referre aiunt. Piſces multi (*Verba ſunt Alberti Magni, ſi bene memini*) fugiunt alios propter fœtorem: ſicut apparet in mari Flandrico & Germanico, ubi paruum piſcem & gregarium accolæ **Spirinch** uocant, alij **Stinc**. hunc omnes alij etiam magni, fugiunt, tanquam magnum ex odore eius malum ſibi timentes, cum tamen idem piſcis hominibus in cibo ſalubris exiſtimetur: Sic ille. Albiſsimum eſſe aiunt, paulò longiorem digito ſeu palmo minore, dodrantalem aliquando, ſimilem Eperlano, uulgarem, uilem. Huic ſimilem alium, ſed minorem ac breuiorem, Hollandi **Pen** appellant. qui & ipſe candidiſsimus eſt, non maior minimo digito, oblongo ſtricto corpore, in cuius medio ſpina eſt tanquam in anguillis: ſimiliter gregarius: & pariter cum ſpircho capitur. Stinci (**Stint**) infumati adferuntur ex Liuonia in maritimas ciuitates, duos palmos longi, alibi dimidio breuiores aut amplius. ouis multis & pinguibus abundant, & inter delicias numerantur. **Spirinck** uel **Sperling** dictus Anglis, piſciculus eſt, ſi rectè accepi, qui alio nomine **Sprat** uocatur, interſtitio oculorum uiridi, uel, ex quo **Spratta** apud Anglos dicta conficitur. Sed cum Stincus Germanorum fœteat, Angli ſuum **Sprat** boni odoris & ſaporis eſſe aiunt. Non eſt autem harengus hic paruus, ut quidam putant. nunquam enim maior fit. Sardinis uel Apuis cognatus uidetur. Errant etiam qui Tincas Germanicè **Stincks** interpretantur: cum hi marini ſint, illæ fluuiatiles.

His ſcriptis ex epiſtola Guil. Turneri ad me cognoui, apuam ab Anglis Cantabrigienſibus uocari **a Spirlyng**, à Londinenſibus uerò **a Sprote**.

Alius etiam eſt Alberti Stincus, cuius meminit Hiſtoriæ animalium libro 4. tract. 1. cap. 8. his uerbis: Stincus ad naturam animalis lignei (*zoophyta ſic uocat*) uidetur accedere: niſi quod mollitiem carneam habet quandiu ſiccus non eſt, reperitur abunde in arenis marium noſtrorum: & nullum uitæ ſignum præbet cum de aqua leuatur, mox uerò ut redditur aquæ, motum ædit dilatationis & conſtrictionis, nec habet os, neque ueſtigium alicuius organi ſenſibilis in corpore ſuo. Hæc ille. Ego genus hoc Vrticæ marinæ ſolutum eſſe puto.

SEQVVNTVR È TABVLA OCEANI SEPTENTRIOnalis, &c. Olai Magni icones piſcium anonymorum & incognitorum tres.

ICON hæc reperitur in complexu maioris literæ B. paulò infrà B. C. in Oceano picta, nec aliud de ea memoratur, quàm piſcem eſſe duodecim pedum, quam menſuram ad eius longitudinem referri puto.

Digitized by Google

QVAE ſequitur pictura in eâdem Tabula habetur, elemento A. paulò ſub A. M. ſimiliter in Oceano: nec quicq̃ de ea traditum reperio, Videtur autem piſcem uolantẽ exprimere uoluiſſe.

VLTIMA hæc pingitur in eiuſdem Tabulæ Lacu albo, (qui maximus remotiſsimusq̃ ad Septentrionem eſt, & partim ad Moſcouitas, partim ad Suecos uel eis ſubditas gentes pertinere uidetur:) nec aliud additur, niſi in eo lacu piſcium auiumq̃ ſpecies innumeras reperiri.

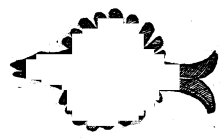

FINIS.

Superiùs hæc ponenda fuerant.

146. poſt uerſum 4. A. In Rheno circa Scaphuſiam **Weidfiſch** appellantur piſces, qui per hyemem in libero flumine uagantur & paſcuntur, quod præcipuè Barbi faciunt: quanq̃ & Truttæ & alij quidam piſces per hyemem interdum uagantes capti eodem nomine uocantur. Barbi quidem huiuſmodi meliores ſunt: capite minore, corpore rotundiore & obeſiore, quàm qui in latibulis ſe continent, quos **Lägerbarben** appellãt. Ex his uagantibus aliqui reperiuntur ſteriles, in quibus nec genitura nec oua inueniuntur: eos **Jüncherlin**, id eſt nobiles appellant: & quouis anni tempore in cibo cõmendant. Cõmuni quidem nomine **Lägerfiſch** dicuntur, qui in cauis, ſub petris aut in petrarum ſciſſuris, collecti latitant: quod ferè faciũt gregatim, & inuicem ſuperincumbentes porcorum inſtar. Sic Barbi innumeri, millenі aliquando, ſub hyemem, in unum ſub petra aliqua latibulum coëunt, quod cognoſcentes piſcatores, uerno tempore cum prodituros eos expectant, naſſas opponunt: & ita maximum eorũ numerum aliquando capiunt: qui tamen, utpote macilenti, nõ magni fiunt in cibo. Hæc à doctiſsimo & nobili Scaphuſiæ ad Rhenum medico Coſma Holzachio accepi. Ego Græcis nominibus, quibus etiam Latinis uti liceat, piſces quoſuis liberè paſcentes per hyemem, nomades appellârim, (νομάδας, ſicuti & ἰχθῦς ἀγελαίους apud Ariſtotelem legimus:) Latinè paſcales. nam & Feſtus paſcales oues nominat quæ paſsim paſcuntur, â uerbo paſco: uel à paſcuis, quaſi paſcuales. Latitantes uerò pholades, φωλάδας, ἀπὸ φωλεύειν τινας; quaſi latibulares. Steriles uerò quoſuis epitrageas. nam & Ariſtoteles ex fluuiatilibus cyprinos & barinos, ὠὸτροχίας facit, hoc eſt, ſteriles: quí nec ouum, nec ſemen ullum prolificum unquã habeãt: ſed qui ſolidiores pinguioresq̃ (inquit) in eo genere ſunt, ijs inteſtinum paruum eſt, & laus præcipua in paſtu. Videtur autem non omnes cyprinos et barinos ſteriles facere, ſed aliquos in eo genere: quí præ nimia obeſitate nimirum ſterileſcant: quod & tragis, id eſt hircis accidit: & uitibus nimia alimenti copia luxuriantibus, quod uocant τρυγᾶν. Barînus igitur Ariſtotelis an Barbus ſit, quærendum. nam & nomen alludit: & aliud uetus Barbi nomen ignoratur: et fluuiatilem eſſe piſcem, et præ obeſitate ſterileſcere ei conuenit. Gazæ interpretatio apud Ariſtotelem pro κυπρῖνος & βαρῖνος, non rectè habet, Balagrus et Carînus. Cyprinos quidẽ ſeu carpas noſtras in piſcinis aliquando ſteriles reperiri, in quibus neutrum ſexum agnoſcas, in cibo ſuauiores, ex piſcatore fide digno accepi. βαρβάκια, οἱ μὴ γεννῶντες, Heſychius et Varinus. ego ex Ariſtotele repoſuerim: βαρῖνοι, ἰχθῦς οἱ μὴ γεννῶντες.

Nomades. Pholades. Epitrageas. Barînus.

Digitized by Google

EMENDANDA.

Emendationibus inſeruntur etiam Additiones (Paralipomena) quædam, ſed pauculæ: ſicut etiam contrà. L. Lege. A. Adde. D. Dele. Numerus cum duplex eſt, prior paginam, poſterior uerſum notat: cum ſimplex, uerſum paginæ prænominatæ ad paragraphum. ¶.

8.18. Pro his uerbis (morona potiùs.) L. (Murænæ nomine lampredæ ſpeciem intelligit, quæ uulgò Germanis Prick nominatur) ¶ 33.27. L. Amatus Luſitanus trichias ſcribit, &c. 49. Trichiarum) L. Trichidum. ¶ 25.25. In piſcatorijs Bauarorum, &c. uſq; ad, capiantur, D. ¶ 30.25. D. hæc uerba, Polonicè Ploczicza. ¶ 36.54. poſt, poſitu uariant, diſtingue, & L. ſicut & in cæteris huius generis piſcibus. In omnibus etiam linea illa à branchijs ad caudam ferè recta eſt. In omnibus multum cœruleí, præſertim circa caput, apparet. Deinde, eodem uerſu, pro his uerbis: Dentes non habet, ſed linguam aſperam, L. Pro dentibus labra utrinq; modicè exaſperãtur, quod tactu (inſerto digito) magis quàm uiſu apparet. locus etiam linguæ, limæ inſtar aſperiuſculus eſt. In labro ſuperiori utrinq; eminent ceu puncta quædam ſolida, ſiue anguli: in Albulis non item. ¶ Pag. 39. in icone deſyderatur pinnula extremi dorſi. ſquamæ etiam addi debuerant, & linea aliter notari. ¶ 40.3. Pro his uerbis: Hinc equidem coniecerim, &c. uſque ad, garum purius, L. Hinc apparet garum purius, &c. ¶ 53.16. pro quibuſdam L. aliquot. ¶ 59.24. L. τρίχας. ¶ 65. 53. L. Nos de ſingulis iſtis in Glauco. ¶ 78. 52. in lemmate, L. DE EISDEM. ¶ 98. 60. pro tergore L. tergo. ¶ 103.42. anteà L. alibi. ¶ 105.52. L. *Barbatum duplex: nempe maculoſum, uel ſine maculo: tertium imberbe & flauum.* ¶ 107.13. L. Aſelli. ¶ 108.1. Margini adſcribe C. literam. ¶ 143.24. L. BANCHVS. Vide in Corollario de Mugile labeone. ¶ 145.3. D. hæc uerba, Parma Illyricé. ¶ 152.58. L. ſicuti alibi docuimus. ¶ 155. 18. L. Dercylus. ¶ 158. 5. L. κάνιχθυν. ¶ 162. 24. qui uerſus incipit [Aelianus,] abundat hic uerſus, cum ſequentibus quatuor. Omnia enim mox breuiùs in Corollario exponuntur. ¶ 168.17. L. Cancri (inquit Ariſtot. 4. 11. de Partib. animalium) ſuperiorem ſui forcipis partem mouent, non inferiorem. habent enim pro manu forcipem, illum utique utilem ad capiendum non ad mordendum, forcipem eſſe oportet. ¶ 200.57. L. ἐνώπνυμοι. ¶ 228.21. Pro, Quærendum an idem &c. L. Idem eſt qui Rutt/Rautt/&c. ¶ 259. 14. cap. 17. L. cap. 11. ¶ 271.59. ſuperioribus D. ¶ 303.56. L. Minimæ, non rotundæ. Et mox, Minutæ et longæ. ¶ 320.28. D. hæc uerba, non rectè. ¶ 333.35. poſt apparet: L. id ſerua. & adde zinziber & chalcanthum, pares ſingulorum portiones. ¶ 342.55. L. genere H. a. pag. 278. ¶ 343.6. L. onychem. ¶ 345.21. L. κάδιγν. ¶ 348.8. L. à uicte ſui uicto (id eſt, ab alio, qui inferior ſit illo quem ipſe uincere ſolet aut poteſt) uincitur. ¶ 28. pro his uerbis, ut quidam &c. uſq; ad, habet: L. Athenæus. Et alibi: ¶ 353.6. Pro his uerbis: Sed Figon &c. uſq; ad, facit: L. De piſce Figon Italicè dicto, plura leges infrà in Corollario de Hepato. ¶ 354.24. Pro his uerbis, Circa operis finẽ, &c. uſq; ad Kentmani. L. Circa operis finem de utroq; plura dicemus, & icones exhibebimus. unde neutrũ eſſe coracinũ apparebit, ſed Karaß piſcem (de quo etiam infrà leges, pag. 378.) cognatũ cyprino: Rab uerò Capitoni ſi. ¶ 359.1. L. ordine uſq; ¶ 366.33. L. marinum. 34. L. Gyldenpolle. 35. L. Polle eſt caput. ¶ 367.48. Et cybia uet. &c. uſq; ad 32. dele, & pro iſs adſcribe. Vide & alia in Thunno G. 53. pro S. lege P. & in fine lineæ A. inter Paſſeres. ¶ 372.22. modò praſini in eam ſint &c. L. ſic enim praſini minores ea quæ conceditur magnitudine, euadere poſsũt. Vide infrà in Cyprini lati Corollario E. 42. Parca L. Carpa. ¶ 378.3. L. fine meliorem exhibitu rus. ¶ 379.26. coracino fortè cognatum: Dele hæc uerba, & mox L. quẽ exhibebimus ad finem hiſtoriæ Turdorum. ¶ 410. in lineis 26. & 27. D. hæc uerba: uide in E. elemento. ¶ 437.10. poſt idem, claude parentheſin: & D. ſequẽtia uerba, De Rupurno ſentiens puto) 13. D. hæc uerba, cuiuſcunque piſcis, & poſt fictum A. qualis in infumatis uidetur, ¶ 444. 39. L. tillo. ¶ 447.27. poſt, poſtridie, nota geminum punctum & L. legit enim πῇ ὑσεραίᾳ, & ad ſequentia retulit) ¶ 452. 16. margini adſcribe B. ¶ 453. θρᾶνυ uocem &c. uſque ad legendum. D. ¶ 456.55. lege οὐραίαν. ¶ 458.46. potiùs D. 47. pro his uerbis: à quibus hyænam quoque differre oſtendemus infrà, L. de hyæna non item. Vide infrà elemento H. ¶ 459.14. poſt, contenderim, ſigna punctium. 39. in margine pro quinque, L. aliquot. ¶ 465.7. Athenæus L. Athenienſis. ¶ 484.39. L. GYLLIſCI. ¶ 487. Duos ultimos uerſus D. ¶ 488.2. L. Canadellam, ¶ 517.60. in margine L. Lib. 32. cap. 9. ¶ 522.15. L. Thunno. 31. Verba parentheſi incluſa D. ¶ 546.12. hæreat, A. (*quæ Phrygania Bellonius nominat, non ipſa hærent phryganis. ſed phryganа ipſorum thecis.*) ¶ 555.34. Haud ſcio an idẽ ſit, &c. D. uſque ad à ſplene. ¶ 556.44. pro *fortè L. nimirum.* ¶ 565.45. ad me D. ¶ 566.27. ante Idem, ſigna notam parentheſis, quam claudes ſequente linea, poſt, appellant. & addes: Eiuſdẽ etiam alibi meminit Albertus, libris Hiſtoriæ cap. 16. ubi de ſpongijs loquitur, hanc eſſe aplyſiam putans, imperitè. aplyſias enim hærere puto, ut reliquas ſpongias. Deinde delebis hæc uerba: Gemma maris alicubi &c. uſq; ad G. Gemma. ¶ 571.60. λεπτοῖν A. (*melius* λεπτοῖσιν) ¶ 579.32. κατάθετ' A. (κατάθετ' legerim; quoniam κατατηθῇ mox ſequitur) ¶ 666.23. alit D. ¶ 668.33. poſt

refert

refert,geminum punctum nota,& claude parentheſin. 34.poſt,πεδῖα D. punctum. ¶ 693.25. poſt,flore,claudè parentheſin. ¶ 730.19.L.δίλεια. ¶ 737.5.L, delubro. ¶ 747.15.L. uel hunc, uel ſimilem,aut eiuſdem,&c. ¶ 753.54.in margine adſcribe F. ¶ 755.59. Cadamuſti. ¶ 768. 10.pro Puto etiam &c.L.ὀστρακοφόρα etiam idem genus animalium à Græcis uocantur,&c. ¶ 792. 11.L.στρόμβων,) ¶ 794.35.atque A.(*malim,neque*) 36.erectis A.(*Videtur conchylia,iacentia animalia dicere:planos uerò piſces,proſtratos & cubantes,non etiam iacentes:quanquam & hoc fortè defendi poterat.*) ¶ 826. 12.D.hæc uerba,quæ in exhibitis,&c.uſq; ad ſunt. ¶ 841.4. Quæ ad icones binas Phoxinorum ſcripta ſunt, ſic L. Omnino inuerſæ ſunt figuræ à Rondeletij pictore. nam figuram Roſe, &c. ¶ 843.23.Rubelli L.Rutili. ¶ 844.52.Pro uerbis parentheſi interceptis ſic L. (cuius paulò antè in nomine Xiemling meminimus:) ¶ 845.49.L.pars. ¶ 864.17.L.ἐμβόδιον. ¶ 867.9.margini adſcribe H.a. ¶ 878.49.illinuntur, A.(*malim,induntur,*) ¶ 880.30.Πυγαὶ A.(*malim* Πλαγαὶ) ¶ 881. 8.Abundant hæc uerba,Pro muſca igitur in diſticho Eobani Centipedam pone, & uiceris infinities. ¶ 883.52.pro alicubi,L.in Sermone Menelai ac Protei. ¶ 890.20, nominat, A. Quòd ſi legas ὀφύκτλω paroxytonum,maſculinum erit actiuæ ſignificationis, à recto ὀφύκτας, ut χρύσης: & ſic equidem legere malim, quanquam ψαμμῖτην fœmininum obſtare uidetur. ¶ 904.paginæ numerus hoc loco ſic eſt ſignandus. ¶ 915.43. Aeginetæ A.lib.3.ca.36. Et mox 51.uerba Aeginetæ D. ¶ 927.42.pro,Diphilo L,Mneſitheo. ¶ 951.59, L. rubetæ ſpecies, eademq; ambigua ſit. ¶ 953.44.uirídem A.(aiunt) ¶ 956.31.hæc uerba,defendi poteſt D. ¶ 981.51.ἰσομικεστὰτ &c.omittantur hæc.melíùs enim è Saluiani libro explicantur in fine B. ¶ 995.25.poſt D.in margine punctum ſigna.& aliud poſt E. ¶ 1048.46.D.hæc uerba. quanquam præter hæc aliud nihil addidit. ¶ 1093.6.L.abuti pro genere:ſpecies uerò ſignificare adiectis differentijs. 36.L.κέρνου: 51. cæteros A.pedes. ¶ 1113.20.L.quidam. ¶ 1114.52.pro alibi,L.albi. ¶ 1125.19. L. rotundas, ¶ 1134. 6,longius, A.(*Hippopotamum dixeris,aut aliud cognatum animal,*) ¶ 1210.21.in Rheno circa &c.D.uſque ad audio.

FINIS.

Digitized by Google

GVILIELMVS TVRNERVS ANGLVS MEDICVS, CONRADO GESNERO S. P. D.

Huius epiſtolæ quædam hîc omiſi, quæ ſuis locis commodè poni potuerunt: quorum uerò iam cum acciperem, impreſſæ erant hiſtoriæ, de ijs Turneri ſcripta, tanquam Paralipomena, huc retuli.

NACTVS tandem libellum tuum, (quo Halieutica Ouidij, & è Plinio Aquatilium catalogum interpretaris & emendas, & Germanica atque Anglica nomina recenſes,) neſcio an maiori cum auiditate aut utilitate, ſine ulla ferè intermiſſione, perlegerim. Multùm enim per ipſum in hiſtoria piſcium me profeciſſe fateor. Qua de cauſa, cum innumeris alijs philoſophiæ, & medicinæ ſtudioſis, ingentes habeo tibi gratias, & perpetuam tibi mentis & corporis ſanitatem precor. Sed bene tantum tibi precando, honeſti uiri & beneficij accepti memoris, officio non ſatis perfungor, niſi quo animi mei erga te gratitudinem teſtificer, aliquid tibi beneficioli protinus inſuper contulero. Illud autem, aliqua ex parte, mihi facere uidebor: ſi piſcium aliquot mihi notorum nomina Britannica, & deſcriptiones tibi communicauero, & quid de eis, quæ iam ad maiora ueluti præludens conſcripſeris, ſentiam, meam tibi ſententiam aperuero. Ne igitur præfando tempus inutiliter teram, rem ipſam ſtatim aggrediar.

Solea. *Schull.* Etiam atque etiam nunc tibi uidendum cenſeo, ne illi, qui Soleam, Scollam interpretantur, ſua ignorantia tibi imponant. Solea enim, ut optimè noſti, à ſimilitudine plantæ humani pedis, ut bugloſſus à bubulæ linguæ ſimilitudine nomen habet. Porrò piſcis qui à Germanis maritimis Scholl aut Schull nuncupatur, ab Anglis a Place, à Flandris ein Platdice, nullam neque cum humani pedis planta, nec cum ulla lingua ſimilitudinem habet. Proinde Solea, ſiue Bugloſſus, qui à Germanis inferioribus nominatur ein Tunge, à noſtris a Sole, non poteſt eſſe ein Scholl ſiue Schulla, (ut quidam interpretantur,) quum Schullam Paſſerem eſſe conſtet, non Soleam. Quanquam tu etiam ab Anglo quopiam non ſatis diligenter in hiſtoria piſcium uerſato, ut ſuſpicor, edoctus, libelli tui folio 106. Buttum Anglis & Flandris Paſſerem ſignificare doces. Verùm errauit, quiſquis ille fuerit, qui te hoc docuit. Nam licet in nominibus compoſitis Butti nomen non raro à Germanis mutuati ſumus: ut in Turbut, & in alijs ſimilibus, quæ memoriæ meę in præſentia non occurrunt: in Meridionali tamen Britannici maris littore, perpetuo Rhombum marinum uocamus a flounder, & fluuiatilem a freſhwater flounder, ut eundem piſcem in Septentrionali littore perpetuo Fluke uocamus. Paſſerem uerò per totam Angliam a Place nominamus.

Butt. *Rhombus.* *Flounder.* *Fluke.* *a Place.*

Angli iudicant etiam Paſſeres eſſe Rhombis multò candidiores, quod an Ouidius in ſequenti diſticho confirmet, nec ne: penes te iudicium eſto.

Fulgentes Soleæ candore, & concolor illis
Paſſer, & Adriaco mirandus littore Rhombus.

Citharus. Iam quoniam in mentionem piſcium huius generis incidimus: libet piſcem tibi obiter deſcribere, qui mihi apud Galenum Citharus eſſe uidetur. is Rhombo minimo ſimilis eſt, ſed candidior, & circa caudam, & ſummas oras, quæ piſcem totum ambiunt, rubeſcit. Ab Anglis uocatur a Sab, à Friſijs Orientalibus ein Sandling. Saporis eſt non iniucundi, utcunque apud Londinenſes in paruo precio habeatur.

a Dab. *ein Sandling.*

Phocæna. *Porpeſe.* *Baumfiſch.* Phocænam quam Angli in Northumbria, ubi ego primos edidi uagitus, uocant a Porpeſe: in Orientali Friſia, in qua ad integrum degi quadriennium, quo tempore duas integras emi phocænes: & emptas, certioris cognitionis cauſa, diſſecui, ſcio uocari ein Baumfiſch. Verùm an ita quoque ab alijs Germanis maritimis nominetur nec ne, & an hoc nominis alij, Balenæ tribuant etiam nec ne, incertus ſum.

Quoniam de generibus Aſinorum in libro tuo, crebra fit mentio, & ab illis, quos citas, incerta ſubinde pro certis referuntur, gratum imprimis officium me hominem ad littus Brittanici maris natum, tibi Mediterraneo & penè alpino, facturum iudico, ſi quæ de Aſinorum generibus obſeruaui, tibi communicauero.

Aſini. Aſinorum duo genera apud antiquos inueniuntur, quorum alterum ὄνος, & aſinus: alterum ὀνίσκος & aſellus, appellatur. Dorion enim onon ab oniſco, diſtinguit: Athenæus & Plinius etiam duo faciunt aſellorum genera. Tot me nouiſſe puto, quæ ueterum deſcriptionibus conueniant. Onon ſiue aſinum iudico eſſe piſcem, qui ab Anglis uocatur an Haddok, à Germanis ein Schelluiſch. Caro huius craſsior & durior eſt carne Vuhytingi, & apud Friſios Orientales,

Onos. *a Haddok.* *ein Schelluiſch.*

Digitized by Google

entales, ubi mare ualde limoſum & uadoſum eſt, febres excitare creditur. Verùm in mari Northumbrico, quod ualde profundum, undoſum & clarum eſt, piſcis ſatis eſt innocens. Oniſcon ſiue Aſellum, piſcem eſſe cenſeo, quem Angli uocant a **Whyteyng**: Friſij Orientales non ultra ſpithamen longum **ein Gad**, ubi adoleuerit **ein Witling**. Vulgus ibi Latinè loquentium, uocat Gemmam maris. Piſcem eundem Angli Occidui, poſtquam exiccatus fuerit, uocant a **Burhorn**, à duritie cornu damæ maſculi, quem ſimpliciter buckum uocamus, ut caprum maſculum ſiue hircum nominamus a **gorebuck**. Ad hoc genus pertinere puto piſcem, quem noſtra littora nominant a **Marling**, aut (ut puto rectius) a **Mereling**. Is forſan eſt, qui Bellonio Marlangus dicitur. Rarus eſt apud nos piſcis, cum Vuhitingo tamen, multorum iudicio, carnis bonitate certare poteſt. Vuhitingorum per totam Northumbriam tanta fuit, me puero, copia, ut ſæpe 20. adultos nummo Henriciano, qui quatuor Heidelburgenſes ualet nummulos, emptos uiderim. Hunc piſcem omnes gentes & iudicant & ſentiunt eſſe ſaluberrimum.

Oniſcos. a Whyteyng. ein Gad. ein Witling. *Gemma maris* a Burhorn. a Marling.

Præter hæc genera quæ ueterum ſcriptis nobilitantur, alia adhuc ſuperſunt quinque Aſinorum genera, ſi qua fides recentioribus ſcriptoribus ſit adhibenda. Horum primum genus eſt, (*Bellonio nimirum*) uentricoſus ille piſcis, cui in labro inferiori, barbula eſt. Hunc Angli Boreales uocant a **Keling**, Meridionales a **Cod**, Occidentales a **Melwel**. Friſij Orientales **ein Cabbelow**, Rheni accolæ falſum, **ein Bollich**. Huius ſobolem non uocant **Gadden**, ut quidam referunt. Nam ideo rarior eſt præda, quod maxima ex parte in mari profundiori, & non in littore, ut Aſelli tenelli, degat. Si barbatus Aſinus, ſit quatuor pedes longus (multò enim longior repe-
ritur) caput quod ualde craſſum eſt, magnopere tamen à diuitibus, propter ſuauitatem ſaporis, expetitum, à ſummo roſtro ad extremas uſque branchias, ad longitudinem pedis unius extenditur. Ventrem habet impenſè prominentem, dorſum (ſi ſic loqui liceat) latum & craſſum; linea alba à capite uſque ad caudam per medium piſcem intercurſat. Ventriculum habet longum & inſigniter capacem, quem Northumbrienſes mei uocant a **Gutpoke**. Veſiculam quandam ouis refertiſsimam, iſdem **Kelke**, hoc eſt teſticulos nominant. Folliculum uerò glutinoſum unde ichthyocolla conficitur, iſdem nominant a **ſound**. Multi non indocti palati hunc cæteris omnibus partibus huius piſcis longè præferunt.

Aliæ quinq; Aſinorum genera a Keling. a Cod. es. Cabbelow. ein Bollich.

Secundum genus ab inſigni nigrore tergoris noſtri nominant a **Colefiſhe**. Nobis hic peregrinus non eſt, ut ſcribit Bellonius, ſed lippis & tonſoribus ita notus, ut Deiia non ſit canibus notior. Idem non eſt Aſinorum uiliſsimus, ut alius ſcribit, ſed recens captus, tam iucundi ſaporis eſt, ut cum Vuhytingo & Merlingo propemodum certare poſsit. Ego Haddoko, ſi quid meo palato tribuendum ſit, multum præfero. Verùm non diffiteor, quin Carbonarius ille exiccatus, omnem ſaporis ſui gratiam amittat. Quare ex eorum piſcium albo eſſe crediderim, de quibus Plautus ad hunc modum loquutus eſt: Quaſi piſcis, itidem eſt amator lenæ, nequam niſi recens.

a Colefiſhe.

Tertium genus Aſini uocamus a **Leng** (e. in hac dictione non aliter atque in pleriſque meè Anglicis, ut alij iôta, pronunciamus. Nam **leng** longum ſignificat, unde **lengthe**, id eſt longitudo, deducitur.) Hic igitur piſcis à longitudine ſua nomen habet. Eſt enim reliquis omnibus Aſinorum generibus, longior: primo aſpectu, Aſinum barbatum refert, ſed multò tenuior & longior, capite non ita craſſo, nec uentre tam prominente. Caro huius, ſaporis eſt iucundiſsimi, dum adhuc recens eſt. Cutis illi denſa eſt & glutinoſa. Quare poſt coctionem glutinoſus humor in patinis reperitur, qui ab artis popinariæ magiſtris gelu, aut gelatinum appellatur.

a Lẽg uel L.

Quartum genus nuſquam in tota Anglia, niſi in Northumbria uidi, ubi a **Codlyng** appellatur. Piſcis eſt Haddoko multò maior, ſed Coddo multò minor. forma Coddum & ſapore Lengum, niſi me mea fallat memoria, refert. In littore Northumbrico prope oppidum Beduel, in copia multo maxima capitur.

a Codlyng.

Quintum genus in noſtro mari nunquam cernitur, ſed in illo quod Galliam reſpicit, piſcis eſt ualde frequens, **Hake** uocatur. Forma piſcis, hoc eſt longitudine & tenuitate, ad Lengi ſimilitudinem ferè accedit. colore & ſapore Coddum, utcunq; exprimit. Hæc quæ iam ſcripſi, non ex aliorum relatu didici, ſed præſens uidens & contrectans.

Hake.

Sed iam inueſtigandum eſt, quis nam piſcium, Gobio marinus ſit, è cuius cognitione in fluuiatilis cognitionem peruenire facilius poſsimus. Duo tantùm Gobionum genera (quod reperire poſſum) Ariſtoteles ſtatuit. Alterum obiter tantùm attingens, Gobionem paruum, & ignobilem uocat, & eundem terram ſubire tradit, & Apuam gobitim gignere. Non autem ex Apua, ut malè in translatione Theodori habetur, gignitur, ſed Apuam gignit. Hoc genus Gobionis, niſi coniectura fallar, eſt littoralis piſciculus, quem Northumbrienſes, Cumbrienſes & Caletienſes uocant a **Sandele**. piſciculus eſt albus, tenuis, capite puſillo, forma aliqua ex parte Anguillam referens. Et licet φαῦλος ab Ariſtotele dicatur, non eſt tamen omnino iniucundi ſaporis. Nunquam aut raro extra arenam, in qua poſt receſſum maris ad eiuſdem uſque reditum, delitescit, conſpici poteſt. Et ad hunc modum à noſtratibus capitur.

Gobiorum g
mus i.
a Sandele.

Digitized by Google

Recedente mari, utriuſq; ſexus iuuentus ad littus ſe confert, & falcibus denticulatis, quibus ſe getes demetuntur, ex harena piſciculos in magna copia eruit.

Alterum. Smelta. Nobile illud & tantopere à priſcis ſcriptoribus decantatum alterũ genus, Anglorũ eſſe ſmeltã puto. Eſt eẽ Smelta noſtra piſcis littoralis, gregatilis, & circa littora parit, & in fluuios ſubit, ubi pingueſcit. Nec perpetuò in fluuijs degit. Nam uere tantùm, quo tempore copia longe omnium maxima, ultra Londinum, ad Kewam uſq; & Brentfordam aduerſo flumine natitat. Raro, aut nunquam ultra ſpithames longitudinem excreſcit. Quæ omnia, quũ Ariſtoteles ſuo gobioni tribuat, & nec magnitudo quam Galenus ab eo requirit, nec carnis bonitas deſit: non uideor mihi temere iudicare Smeltam noſtram Ariſtotelis eſſe Gobionem.

Gobio ſt. Auſonij, an Creßling. Porrò huic non eſt diſsimilis piſciculus ille fluuiatilis, quem nos uocamus *a* **Gudgiou**, uos **ein Kreßling**, inferiores Germani prope Coloniam **ein Gůům/ oder ein Guum**. Si liceret ex nominibus regionum uariarum argumentum ducere, (quod aliqui hodie frequenter faciunt) concluderem ex tot nominibus, reliquias antiquas Latinitatis adhuc retinentibus, noſtram gudgionem eſſe Auſonij gobionem fluuiatilem. Piſciculus ille, quem tu **Creſſel** Germanicè uocas, ut rectè diuinaſti, ab Orientalibus Germanis uocatur **ein Grundling**. Nam Stickhuſæ in Orientali Friſia, noſtra gudgioua uocatur **ein Grundlin**.

Locha marina. a Guudiug in mari. Eſt apud Anglos in littore Cumbrico piſciculus lochæ noſtræ tam ſimilis, quàm ficus ficui, aut ouum ouo, niſi quod quum locha ſit fluuiatilis, hic ſit marinus: & hic paulò uiridior & maculis magis reſperſus. Poſt maris receſſum, in eius reliquijs, ſub lapidibus delitescit. Quibus motis ſtatim exilit, ut boitus, & à pueris capitur. Hic an ſit aliqua ſpecies gobionis uiridis nec ne, non pronuncio, ſed alijs coniectandum relinquo: hoc enim uarijs de cauſis aſſeuerare non audeo. Cumbrienſes uocant piſcem illum etiam *a* **Grundling**.

a Burutrout. an Allerfaught. Truttarum in Anglia duo genera reperiuntur. Alterum quod Auſonij Salar eſt, à Northumbrienſibus meis uocatur *a* **Burutrout**. Ad hoc genus alia ſpecies referri poteſt Trutta illa, quæ uocatur *an* **Allerfaught**. Hic piſcis, altero (*quàm alter ſuperior*) uentre magis prominulo eſt, & per omnia craſſior, & maxima ex parte ut alter in locis uadoſis, & non ita profundis: ita iſte, in profundioribus torrentium & fluuiorum locis, ſub alnorum radicibus, quæ ad ripas fluuiorum naſcuntur interdiu delitescit. Atque ideo ab alno, quæ noſtra lingua uocatur **Alder** aut **Aller**, nomen ſibi ſortitus eſt.

a Bullrout. Alterum Trutæ genus in Northumbria uocamus *a* **Bullrout**, hoc eſt, Trutam taurinam, ab inſigni magnitudine, qua alias Trutas ſuperat. cubito enim aliquando longior reperitur. Craſſior eſt Salmone, pro ratione ſuæ magnitudinis, ſed capite, ſi rectè memini, breuiori. Caro eſt, (quàm) Salmonis multò ſuccior, friabilior, & multorum palatis gratior. Accepi eundem in alijs Britanniæ prouincijs uocari *a* **Gray trout**, & in alijs *a* **Skurf**. Eſt & in Anglia piſcis à Trutarum forma non multum abludens, quem à colore cinereo uocamus *a* **Graylyng**. Eundem audio alicubi **Umber** nominari. Idem, niſi fallor, piſcis eſt, quem uos uocatis **ein Aeſch**.

a gray trout. a Skurf. a Graylyng. Umber.

Gurnardi. Gurnardorum habemus duo genera, quorum alterum quod cinerei ferè coloris eſt in occiduis & meridionalibus Angliæ prouincijs appellatur ſimpliciter *a* **Gurnard**, apud Boreales Anglos *a* **gray Gurnard**. Alterum genus, quod rubrum eſt, à Meridionalibus noſtris uocatur *a* **Rochet**, ab Aquilonalibus *a* **rede Gurnarde**. In littore Orientali Angliæ, ut in Eſſexia, hoc eſt Orientali Saxonia, & Norfolcia & Sudfolcia, fieri poteſt, ut Gurnardus **Curre** appelletur. at in alijs omnibus Angliæ prouincijs nomen hoc prorſus ignotum eſt.

a Gurnard. a gray gurnard. a Rochet. a rede Gurnarde.

Locuſta mar. a Lobſter. locuſtam marinam nuſquam audiui uocatam *a* **ſe Creuis**, ſed perpetuo *a* **Lobſter**.

a long Diſter. Eſt alius huius generis piſcis in Northumbrico mari nuſquam uiſus, ſed in Occiduo frequens, qui uocatur *a* **long Diſter**. cornicula habet, cubito ſubinde longiora.

Polypus. a Pour cuttel. Polypus à piſcatoribus, qui Vectam inſulam incolunt, uocatur *a* **pour Cuttel**. In Portlandia peninſula, mullus mihi uerus conſpectus eſt, quem piſcatores uocant *a* **ſore Mullet**.

Mullus. a ſore Mullet.

Merula. a Cookefiſhe. Merulam in littore Occiduo me uidiſſe puto. hanc piſcatores illic uocabant *a* **Cookefiſhe**. Qui rogati nominis cauſam, reſponderunt hinc hoc nominis eſſe conſecutam, quod nautarum coci iure quodam ſuo propter delicatum ſaporem, apud ſe retineant & coquant, quum reliquos omnes facile ad quæſtum diſtrahi patiantur.

Phoxinus. Anglorum **Menau** cum Bellonio Ariſtotelis Phoxinum eſſe conſentirem, ſi ὧν τοῖς πολυμύσι τῶν ποταμῶν καὶ τῶν λιμνῶν πᾶσι τὸ καλαμῶδες οἶον πόρκαι, páreret. Verùm quum extra omnem controuerſiam ſit Menowas noſtras nunquam in πολυμύοις fluuiorum & lacuum parere: ſed ſemper in ſaxoſis uadis aut ſabuloſis, ubi rapidiores ſunt aquæ decurſus: ipſe in hac re ſubſcribere non audeo.

Apua. a Spirlyng. Apua quæ à Cantabrigenſibus uocatur *a* **Spirlyng**, à Londinenſibus, dum recens eſt, *a* **Sprot**,

a Sprote, & infumata a rede Sprote, aut a dryed Sprote, non eſt Harengæ ſoboles, ut quidã affirmant, ſed ſui generis piſcis, à parente nullo ducens originem. a Sprote.

Araneum Plinij noſtri piſcatores uocant a qua wyuer, hoc eſt malam uxorem. nuſquam in Anglia audiui aliter uocari. Araneum marinum alium in Friſia uidi, ita ſimilem domeſticæ, ut in ſola magnitudine à terreſtri differret. *Araneus piſcis, & malacoſtracus puto.* a qua wyuer.

Pectinum in Anglia duo ſumma genera habemus, quorum maius uocatur a Scallop. minus uerò nominatur prope Pordandiam a Cok, à forma gallinacei capitis, quam piſcis apertus exhibet. Sub hoc genere continetur pectunculus ille per omnia littora frequens, Cokle, id eſt gallulus, per totam Angliam dictus. Concha quam pro pectunculo Bellonius oſtendit, non per omnia pectunculi nomen meretur, quod ſtrigiles & ſtrias non rectas pectinis more, ſed tranſuerſas habeat. A pectunculorum tamen generibus non omnino ſeparo. *Araneus marinus inſectum. Pectines.* a Scallop. a Cot. Cokle.

Hæc ſunt doctiſsime Geſnere, quæ omnibus auxilijs commentariorum meorum deſtitutus, ſola adiuuante memoria, de hiſtoria piſcium colligere in præſentia potui. Quæ ſi boni conſulueris, quicquid mihi huius generis obtigerit, haud grauatim tibi communicabo. Vale. Vuiſſenburgi, Calendis Nouembris, anno 1557.

VNI
ET SOLI
DEO DEORVM,
REGI REGVM, O. M.
INFINITO VNDIQVAQVE,
INCOMPARABILI, CONDITORI,
MOTORI, CONSERVATORI, PRIMO ET
VLTIMO, PER VERBVM SPIRITVMQVE
SVVM, RERVM VNIVERSARVM ET SINGVLA-
RVM: QVAS OMNES PROPTER HOMINEM, HVNC VE
RO PROPTER SEIPSVM, CREAVIT: LAVS OM-
NIS, HONOR ET GLORIA, IN OMNE AE-
VVM: A PIIS ET SANCTIS ANIMIS, MI
RABILIA EIVS OPERA CONTEM
PLANTIBVS, PRO THVRE,
PRO VICTIMIS,
OFFERA-
TVR.

Digitized by Google

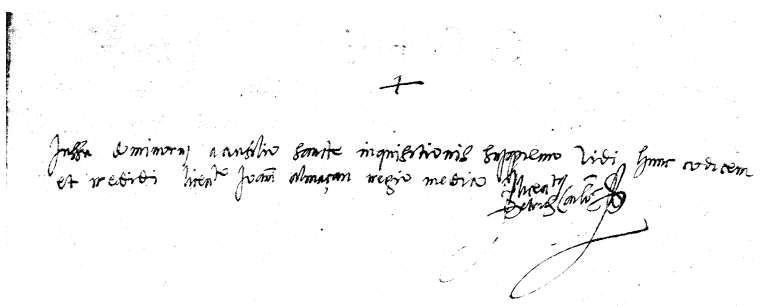

Digitized by Google